קבלה · זהר · זהר מתורגם

הזהר המתורגם - בראשית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הזהר המתורגם - בראשית

מקור הטקסט: אורייתא

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הזהר-המתורגם-בראשית/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרשת בראשית 11
דף טו. 11
דף טו: 12
דף טז. 16
דף טז: 18
דף יז: 29
דף יח. 32
דף יח: 34
דף יט. 37
דף יט: 39
דף כ. 42
דף כ: 45
דף כא. 48
דף כא: 51
דף כב. 53
דף כב: 56
דף כג. 58
דף כג: 62
דף כד. 69
דף כד: 74
דף כה. 77
דף כה: 80
דף כו. 82
דף כו: 85
דף כז. 87
דף כז: 90
דף כח. 92
דף כח: 95
דף כט. 97
דף כט: 100
דף ל. 103
דף ל: 105
דף לא. 108
דף לא: 110
דף לב. 117
דף לג. 123
דף לג: 126
דף לד. 129
דף לד: 131
דף לה. 134
דף לה: 136
דף לו. 141
דף לו: 143
דף לז. 146
דף לז: 148
דף לח. 151
דף לח: 153
דף לט: 158
דף מ. 160
דף מ: 162
דף מא. 165
דף מא: 167
דף מב. 169
דף מב: 172
דף מג. 174
דף מג: 176
דף מד. 179
דף מד: 182
דף מה. 184
דף מה: 186
דף מו. 189
דף מז. 197

דף מז: 231
דף מח. 235
דף מח: 238
דף מט. 240
דף מט: 245
דף נ. 247
דף נ: 250
דף נא: 255
דף נב. 257
דף נב: 260
דף נג. 262
דף נג: 265
דף נד. 267
דף נד: 270
דף נה. 273
דף נה: 275
דף נו. 281
דף נו: 284
דף נז. 287
דף נז: 290
דף נח. 292
דף נח: 296
דף נט. 298
פרשת נח 301
דף נט: 301
דף ס. 303
דף ס: 305
דף סא. 308
דף סא: 311
דף סב. 314
דף סג. 320
דף סג: 323
דף סד. 326
דף סד: 329
דף סה. 331
דף סה: 334
דף סו. 337
דף סו: 340
דף סז. 342
דף סז: 346
דף סח. 350
דף סח: 352
דף סט. 355
דף סט: 358
דף ע: 363
דף עא. 366
דף עא: 369
דף עב. 372
דף עב: 374
דף עג. 377
דף עג: 379
דף עד. 382
דף עד: 385
דף עה. 388
דף עה: 390
דף עו. 392
דף עו: 394
פרשת לך לך 396
דף עז. 396
דף עז: 399
דף עח. 401
דף עח: 405
דף עט. 407
דף עט: 409

דף פ. 410
דף פב. 422
דף פב: 426
דף פג. 428
דף פג: 431
דף פד. 434
דף פד: 436
דף פה. 438
דף פה: 441
דף פו. 443
דף פו: 447
דף פז. 449
דף פז: 452
דף פח. 454
דף פח: 456
דף פט. 457
דף צ: 468
דף צא. 470
דף צא: 473
דף צב. 476
דף צב: 479
דף צג. 481
דף צג: 484
דף צד. 487
דף צה. 492
דף צה: 494
דף צו. 497
פרשת וירא 502
דף צז. 502
דף צז: 503
דף צח. 504
דף צט. 505
דף צט: 514
דף ק. 515
דף ק: 516
דף קא: 518
דף קב. 519
דף קב: 524
דף קג. 527
דף קג: 529
דף קד. 532
דף קד: 534
דף קה. 536
דף קה: 537
דף קו. 545
דף קו: 548
דף קז. 549
דף קז: 553
דף קח. 555
דף קח: 556
דף קט. 558
דף קט: 563
דף קי. 564
דף קיא. 565
דף קיא: 572
דף קיב. 574
דף קיב: 575
דף קיג. 578
דף קיג: 579
דף קיד. 581
דף קיד: 582
דף קטו. 583
דף קטו: 584
דף קטז. 586

דף קטז: 587
דף קיז. 588
דף קיז: 590
דף קיח. 591
דף קיח: 592
דף קיט. 607
דף קיט: 609
דף קכ. 611
דף קכ: 614
פרשת חיי שרה 616
דף קכא. 616
דף קכא: 617
דף קכב. 619
דף קכב: 620
דף קכג. 622
דף קכג: 623
דף קכד: 627
דף קכה. 628
דף קכה: 629
דף קכו. 630
דף קכו: 631
דף קכז. 633
דף קכז: 634
דף קכח. 635
דף קכח: 636
דף קכט. 637
דף קכט: 639
דף קל. 640
דף קל: 641
דף קלא. 664
דף קלא: 667
דף קלב. 669
דף קלג. 674
דף קלג: 677
דף קלד. 680
פרשת תולדות 682
דף קלד: 682
דף קלה. 683
דף קלה: 684
דף קלו. 685
דף קלו: 687
דף קלז. 688
דף קלז: 689
דף קלח. 690
דף קלח: 692
דף קלט. 692
דף קלט: 694
דף קמ. 696
דף קמ: 697
דף קמא. 713
דף קמא: 716
דף קמב. 718
דף קמב: 721
דף קמג. 723
דף קמג: 726
דף קמד. 728
דף קמד: 731
דף קמה. 733
דף קמה: 736
דף קמו. 738
דף קמו: 741
פרשת ויצא 742
דף קמז. 742
דף קמז: 744

דף קמח. 746
דף קמח: 747
דף קמט. 749
דף קמט: 751
דף קנ. 753
דף קנ: 760
דף קנא. 762
דף קנא: 765
דף קנב. 766
דף קנב: 768
דף קנג. 771
דף קנג: 773
דף קנד. 776
דף קנד: 778
דף קנה. 780
דף קנה: 782
דף קנו. 784
דף קנו: 785
דף קנז. 787
דף קנז: 789
דף קנח. 791
דף קנח: 794
דף קנט. 796
דף קנט: 799
דף קס. 801
דף קס: 804
דף קסא. 807
דף קסא: 809
דף קסב. 812
דף קסב: 813
דף קסג. 815
דף קסג: 817
דף קסד. 820
דף קסד: 823
דף קסה. 825
דף קסה: 827
פרשת וישלח 844
דף קסו. 845
דף קסו: 848
דף קסז. 850
דף קסז: 853
דף קסח. 856
דף קסח: 858
דף קסט. 861
דף קסט: 864
דף קע. 866
דף קע: 869
דף קעא. 871
דף קעא: 874
דף קעב. 876
דף קעב: 879
דף קעג. 881
דף קעג: 884
דף קעד. 886
דף קעד: 889
דף קעה. 891
דף קעה: 894
דף קעו. 896
דף קעו: 899
דף קעז. 902
דף קעז: 904
דף קעח. 907
דף קעח: 909
דף קעט. 912

פרשת וישב 914
דף קעט: 914
דף קפ. 917
דף קפ: 919
דף קפא. 922
דף קפא: 924
דף קפב. 927
דף קפב: 930
דף קפג. 932
דף קפג: 935
דף קפד. 937
דף קפד: 940
דף קפה. 942
דף קפה: 944
דף קפו. 947
דף קפו: 950
דף קפז: 955
דף קפח. 957
דף קפח: 960
דף קפט. 962
דף קפט: 965
דף קצ. 967
דף קצ: 970
דף קצא. 973
דף קצא: 975
דף קצב. 978
דף קצב: 980
דף קצג. 983
פרשת מקץ 984
דף קצג: 985
דף קצד. 988
דף קצד: 990
דף קצה: 995
דף קצו. 998
דף קצו: 1001
דף קצז. 1003
דף קצז: 1006
דף קצח. 1008
דף קצח: 1011
דף קצט. 1014
דף קצט: 1017
דף ר. 1019
דף ר: 1022
דף רא. 1025
דף רא: 1027
דף רב. 1030
דף רב: 1032
דף רג. 1035
דף רג: 1038
דף רד. 1040
דף רד: 1043
דף רה. 1045
פרשת ויגש אליו 1047
דף רה: 1047
דף רו. 1050
דף רז. 1056
דף רז: 1059
דף רח. 1062
דף רח: 1064
דף רט. 1067
דף רט: 1069
דף רי. 1072
דף רי: 1075
דף ריא. 1077

פרשת ויחי 1081
דף ריב. 1082
דף ריב: 1084
דף ריג. 1087
דף ריג: 1089
דף ריד. 1092
דף ריד: 1094
דף רטו. 1097
דף רטו: 1100
דף רטז. 1102
דף רטז: 1105
דף ריז. 1107
דף ריז: 1111
דף ריח. 1114
דף ריח: 1117
דף ריט: 1122
דף רכ. 1125
דף רכ: 1127
דף רכא. 1132
דף רכא: 1134
דף רכב. 1137
דף רכב: 1140
דף רכג. 1143
דף רכג: 1145
דף רכד: 1151
דף רכה. 1153
דף רכה: 1156
דף רכו. 1159
דף רכו: 1161
דף רכז. 1164
דף רכח. 1169
דף רכח: 1172
דף רכט: 1177
דף רל. 1180
דף רל: 1183
דף רלא. 1186
דף רלא: 1189
דף רלב. 1191
דף רלב: 1194
דף רלג. 1197
דף רלג: 1199
דף רלד. 1203
דף רלד: 1204
דף רלה. 1207
דף רלה: 1210
דף רלו: 1215
דף רלז. 1218
דף רלז: 1220
דף רלח. 1225
דף רלח: 1228
דף רלט. 1230
דף רלט: 1233
דף רמ. 1235
דף רמ: 1238
דף רמא. 1241
דף רמא: 1243
דף רמב: 1248
דף רמג. 1251
דף רמג: 1254
דף רמד. 1256
דף רמד: 1258
דף רמה. 1261
דף רמה: 1264
דף רמו. 1266

דף רמו: 1269
דף רמז. 1271
דף רמז: 1274
דף רמח. 1276
דף רמח: 1279
דף רמט. 1282
דף רמט: 1285
דף רנ. 1287
דף רנ: 1290
דף רנא. 1293

פרשת בראשית

דף טו.

(דף טו ע"א) (נ"א בראשית בחכמתא דמלכא גליף וכו) הוּרְמָנוּתָא דְמַלְכָּא, גָּלִיף גְּלוּפֵי (נ"א גליפו) בְּטָהִירוּ עִלָּאָה בּוּצִינָא דְקַרְדִינוּתָא, וְנָפִיק גּוֹ סְתִים דְּסְתִימוּ מֵרִישָׁא (נ"א מרזא) דְּאֵי"ן סו"ף קוּטְרָא (פירוש עשן) בְּגוֹלְמָא, נָעִיץ בָּעְזָקָא לָא חָוּור וְלָא אוּכָם וְלָא סוּמָק וְלָא יְרוֹק וְלָא גַּוָון כְּלָל, כַּד (נ"א הדר) מָדִיד מְשִׁיחָא עָבִיד גַּוָונִין לְאַנְהָרָא, לְגוֹ בְּגוֹ בּוֹצִינָא נָפִיק (נ"א ונפיק) חַד נְבִיעוּ דְמַנֵּיהּ אִצְטַבְּעוּ גַּוָונִין לְתַתָּא. סְתִים גּוֹ סְתִימִין דְּרָזָא דְּאֵי"ן סו"ף בָּקָע וְלָא בָּקָע אֲוִירָא דִּילֵיהּ לָא אִתְיְידַע כְּלָל, עַד דְּמִגּוֹ דְּחִיקוּ דְּבָקִיעוּתֵיהּ נָהִיר (כ' א) נְקוּדָה חָדָא סְתִימָא עִלָּאָה, בָּתַר הַהִיא נְקוּדָה לָא אִתְיְידַע כְּלָל, וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי רֵאשִׁית מַאֲמַר קַדְמָאָה דְּכֹלָּא:

בְּרֹאשׁ [נ"א: בראשית בחכמת המלך חקק] רְצוֹן הַמֶּלֶךְ חָקַק חֻקִּיקוֹת בְּאוֹר עֶלְיוֹן נִיצוֹץ חָזָק, וְיָצָא תּוֹךְ נִסְתָּר הַנִּסְתָּרִים מֵרֹאשׁ [נ"א: מסוד] הָאֵי"ן סו"ף עָשָׁן בְּגֹלֶם נָעוּץ בְּטַבַּעַת, לֹא לָבָן וְלֹא שָׁחֹר וְלֹא אָדֹם וְלֹא יָרֹק וְלֹא גֶּוֶן כְּלָל. כְּשֶׁמְּדַד מְדִידָה, עָשָׂה צוּרוֹת לְהָאִיר. לִפְנִים בְּתוֹךְ הַמְּאוֹר יָצָא מַעְיָן אֶחָד שֶׁמִּמֶּנּוּ נִצְבְּעוּ הַצּוּרוֹת לְמַטָּה. נִסְתָּר תּוֹךְ הַנִּסְתָּרִים שֶׁל סוֹד הָאֵי"ן סו"ף בָּקַע וְלֹא בָּקַע אֶת הָאֲוִיר שֶׁלּוֹ לֹא נוֹדַע כְּלָל, עַד שֶׁמִּתּוֹךְ דּחַק הַבְּקִיעָה שֶׁלּוֹ מְאִירָה נְקֻדָּה אַחַת נִסְתֶּרֶת עֶלְיוֹנָה אַחַר אוֹתָהּ נְקֻדָּה לֹא נוֹדַע כְּלָל, וְלָכֵן נִקְרֵאת רֵאשִׁית, הַמַּאֲמָר הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַכֹּל.

השלמה מההשמטות (סימן א)

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים "אֶת "הַשָּׁמַיִם "וְאֶת "הָאָרֶץ רֵאשִׁי תֵּיבִין אהוי"ה דְּבֵיהּ אִתְבְּרִיאוּ שְׁמַיָּא וְאַרְעָ'א א"ה בֵּיהּ אִתְבְּרִיאוּ שְׁמַיָּא וְ"ה בֵּיהּ אִתְבְּרִיאַת (אתבריאו) אַרְעָא וְכָל מָה דְּאִית בָּהּ וְהוּא יְהֵיב תִּיאוּבְתָּא בְּכָל אִילָנִין וְעִשְׂבִין דִּי בְּאַרְעָא וְהוּא מָה שֶׁאָמְרוּ אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין מְמוּנֶה עָלָיו מִלְּמַעְלָה וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ שְׁמָכָּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ גְּדַל שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ל"ח) הֲיָדַעְתָּ חוּקוֹת שָׁמָיִם אִם תָּשִׂים מִשְׁטָרוֹ בָּאָרֶץ: (עד כאן מההשמטות) :

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים "אֵת "הַשָּׁמַיִם "וְאֵת "הָאָרֶץ, רֵאשֵׁי תֵּבוֹת אהו"ה, שֶׁבּוֹ נִבְרְאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ. א"ה - בּוֹ נִבְרְאוּ הַשָּׁמַיִם. ו"ה - בּוֹ נִבְרְאָה הָאָרֶץ וְכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ בָּהּ. וְהוּא נָתַן תְּשׁוּקָה בְּכָל הָאֵילָנוֹת וְהָעֲשָׂבִים שֶׁבָּאָרֶץ, שֶׁהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין מְמֻנֶּה עָלָיו מִלְּמַעְלָה וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ, שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ גְּדַל, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח) הֲיָדַעְתָּ חֻקּוֹת שָׁמַיִם אִם תָּשִׂים מִשְׁטָרוֹ בָּאָרֶץ:

(דניאל יב) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד. זֹהַר סְתִימָא דְּסְתִימִין, בְּטֵשׁ אֲוִירָא דִּילֵיהּ (דמטי ולא מטי) (נ"א ואנהיר) בְּהַאי נְקוּדָה (ס"א נהורא) וּכְדֵין אִתְפַּשַּׁט הַאי רֵאשִׁית וְעָבִיד לֵיהּ הֵיכָלָא לִיקָרֵיהּ וּלְתוּשְׁבַּחְתֵּיהּ (יקרא להיכליה ולתושבחתא). (נ"א וליקריה ולהיכליה ולתושבחתיה). תַּמָּן זַרַע זְרָעָא דְקוּדְשָׁא לְאוֹלָדָא לְתוֹעַלְתָּא דְעָלְמָא, וְרָזָא דָּא (ישעיה ו) זֶרַע קֹדֶשׁ מַצַּבְתָּהּ. זֹהַר דְּזַרַע זְרָעָא לִיקָרֵיהּ,

כְּהַאי זַרְעָא דְּמָשִׁי דְּאַרְגְּוָון טָב דְּאִתְחֲפֵי לְגוֹ וְעָבִיד לֵיהּ הֵיכָלָא דְּאִיהוּ תּוּשְׁבַּחְתָּא דִּילֵיהּ וְתוֹעַלְתָּא דְּכֹלָּא. בְּהַאי רֵאשִׁית בָּרָא הַהוּא סְתִימָא דְּלָא אִתְיְידַע לְהֵיכָלָא דָּא. הֵיכָלָא דָּא אִקְרֵי אֱלֹהִים, וְרָזָא דָּא בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים.

(דניאל יב) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד. הַזֹּהַר הַנִּסְתָּר שֶׁל הַנִּסְתָּרִים הִכָּה בָּאֲוִיר שֶׁלּוֹ [שהגיע ולא הגיע] (והאיר) בְּנְקֻדָּה זוֹ [אור], וְאָז הִתְפַּשְּׂטָה הָרֵאשִׁית הַ את, וְעָשָׂה לוֹ הֵיכָל לְכְבוֹדוֹ וּלְתִשְׁבַּחְתּוֹ, [כבוד להיכלו ולשבחו] [נ"א: ולכבודו ולהיכלו ולתשבחתו], שֶׁם זֶרַע וֶרַע קֹדֶשׁ לְהוֹלִיד לְתוֹעֶלֶת הָעוֹלָם, וְזֶה סוֹד (ישעיה ו) זֶרַע קֹדֶשׁ מַצַּבְתָּהּ. זֹהַר שֶׁזָּרַע זֶרַע לִכְבוֹדוֹ, כְּמוֹ זֶרַע הַמָּשִׁי הַזֶּה שֶׁל אַרְגָּמָן טוֹב שֶׁמִּתְכַּסֶּה לִפְנִים וְעוֹשֶׂה לוֹ הֵיכָל שֶׁהִיא תִּשְׁבַּחְתּוֹ וְתוֹעֶלֶת לְכֹל. בְּרֵאשִׁית הַזּוֹ בָּרָא אוֹתוֹ נִסְתָּר שֶׁלֹּא נוֹדַע אֶת הַהֵיכָל הַזֶּה. הֵיכָל זֶה נִקְרָא אֱלֹהִים, וְסוֹד זֶה - בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים.

זֹהַר דְּמִנַּיהּ כֻּלְּהוּ מַאֲמָרוֹת אִתְבְּרִיאוּ בְּרָזָא דְּאִתְפַּשְּׁטוּתָא דְּנָקוּדָה דְּזֹהַר סְתִים דָּא. אִי בְּהַאי כְּתִיב בָּרָא, לֵית תְּוּוְהָא דִּכְתִיב, (בראשית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, זֹהַר רָזָא דָּא בְּרֵאשִׁית קַדְמָאָה דְּכֹלָּא שְׁמֵיהּ אהיה שְׁמָא קַדִּישָׁא גְּלִיפָא בְּסִטְרוֹי (נ"א נהיר ונ"א בגלפא נהיר) אֱלֹהִים. גְּלִיפָא בְּעִיטָרָא (נ"א בגלופא דעיטרא) אֶשֶׁ"ר הֵיכָלָא טָמִיר וְגָנִיז, שְׁרִיאוּתָא דְּרָזָא דְּרֵאשִׁית. אֶשֶׁ"ר רֹא"שׁ דְּנָפִיק מֵרֵאשִׁית.

הַזֹּהַר שֶׁמִּמֶּנּוּ כָּל הַמַּאֲמָרוֹת נִבְרְאוּ בְּסוֹד הִתְפַּשְּׁטוּת שֶׁל הַנְּקֻדָּה שֶׁל הַזֹּהַר הַנִּסְתָּר הַזֶּה. אִם בָּזֶה כָּתוּב בָּרָא, אֵין תְּמִיהָה, שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ. זֹהַר זֶה סוֹד בְּרֵאשִׁית, הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַכֹּל, שְׁמוֹ אֶהְיֶה, שֵׁם קָדוֹשׁ חָקוּק בְּצִדּוֹ [נ"א מאיר, בחקיקה מאיר] אֱלֹהִים, חָקוּק בַּעֲטָרָה [נ"א: בחקיקת העטרה] אֶשֶׁ"ר הֵיכָל נִסְתָּר וְגָנוּז, הֵרֵאשִׁית שֶׁל סוֹד שֶׁל רֵאשִׁית אֶשֶׁ"ר רֹא"שׁ שֶׁיּוֹצֵא מֵרֵאשִׁית.

דף טו:

וְכַד (דף טו ע"ב) אִתְתַּקַּן לְבָתַר נְקוּדָה וְהֵיכָלָא (בסדרא) (כסדרא) כְּדֵין, בְּרֵאשִׁית כָּלִיל (ראשית) רֵאשִׁיתָא עִלָּאָה בְּחָכְמְתָא. לְבָתַר אִתְחַלַּף גַּוְונָהּ הַהוּא הֵיכָלָא וְאִקְרֵי בַּיִת. (נ"א ומיניה אתחדש היכלא) נְקוּדָה עִלָּאָה אִקְרֵי רֹא"שׁ. כָּלִיל דָּא בְּדָא בָּרָזָא בְּרֵאשִׁית, כַּד אִיהוּ כֹּלָּא כְּחָדָא בְּכֻלָּא חָדָא עַד לָא הֲווֹ יְשׁוּבָא בְּבֵיתָא, כֵּיוָן דְּאִזְדָּרַע לְתַקּוּנָא דִּישׁוּבָא כְּדֵין אִקְרֵי אֱלֹהִים טָמִיר סְתִימָא:

וּכְשֶׁהִתְתַּקֵּן לְאַחַר הַנְּקֻדָּה וְהַהֵיכָל [כסדר] כְּאֶחָד, אָז בְּרֵאשִׁית כּוֹלֵל רֵאשִׁית, רֵאשִׁית עֶלְיוֹנָה בְּחָכְמָה. אַחַר כָּךְ הִתְחַלֵּף גּוֹן אוֹתוֹ הַהֵיכָל וְנִקְרָא בַּיִת. [נ"א: וממנו התחדש ההיכל] נְקֻדָּה עֶלְיוֹנָה נִקְרֵאת רֹא"שׁ, כּוֹלֵל זֶה בָּזֶה בְּסוֹד בְּרֵאשִׁית, כְּשֶׁהַכֹּל הוּא יַחַד, בְּכֻלָּל אֶחָד, כְּשֶׁטֶּרֶם הָיָה יִשּׁוּב בַּבַּיִת. כֵּיוָן שֶׁנִּזְרָע לְתִקּוּן הַיִּשּׁוּב, אָז נִקְרָא אֱלֹהִים טָמִיר נִסְתָּר.

זֹהַר סָתִים וְגָנִיז כַּד בָּנִין (ס"א עד דבנין) בְּגַוֵּיהּ לְאוֹלָדָא וּבֵיתָא קַיָּימָא בִּפְשִׁיטוּ דְּתִקּוּנָא דְּאִנּוּן זֶרַע קֹדֶשׁ. וְעַד לָא אִתְעֲדֵיאַת וְלָא אִתְפַּשַּׁט פְּשִׁיטוּ דְּיִשּׁוּבָא לָא אִקְרֵי אֱלֹהִים, אֶלָּא כֹּלָּא

בְּכָלָא בְּרֵאשִׁית, לְבָתַר דְּאִתְתַּקַּן בִּשְׁמָא (בלק ר"ב) דְּאֱלֹהִים אַפִּיק אִנּוּן תּוֹלְדִין מֵהַהוּא זַרְעָא דְּאִזְדְּרַע בֵּיהּ. מַאן הַהוּא זַרְעָא, אִנּוּן אַתְוָון גְּלִיפָן רָזָא דְּאוֹרַיְיתָא דְּנָפְקוּ מֵהַהִיא נְקוּדָה.

זֹהַר נִסְתָּר וְנֶגוּז כְּשֶׁבָּנִים [ס"א עד שבנים] בְּתוֹכוֹ לְהוֹלִיד, וְהַבַּיִת קַיָּם בִּפְשִׁיטוּת שֶׁל תִּקּוּן שֶׁל אוֹתָם זֶרַע קֹדֶשׁ, וְעַד שֶׁלֹּא הוּסְרָה וְלֹא הִתְפַּשְׁטָה הִתְפַּשְׁטוּת הַיְשׁוּב, לֹא נִקְרָא אֱלֹהִים, אֶלָּא הַכֹּל בַּכְּלָל שֶׁל בְּרֵאשִׁית. אַחַר שֶׁהִתְתַּקֵּן בַּשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהִים, הוֹצִיא אוֹתָם תּוֹלְדוֹת מֵאוֹתוֹ זֶרַע שֶׁנִּזְרַע בּוֹ. מִי הוּא אוֹתוֹ זֶרַע? אֵלּוּ אוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת סוֹד שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁיָּצְאוּ מֵאוֹתָהּ נְקֻדָּה.

הַהִיא נְקוּדָה זֶרַע בְּגוֹ הַהוּא הֵיכָלָא רָזָא (נ"א זרעא) דְּתִלַת נְקוּדִין חֹל"ם, שׁוּרֵ"ק, חִירִ"ק. וְאִתְכְּלִילוּ דָּא בְּדָא וְאִתְעֲבִידוּ רָזָא חָדָא. קוֹ"ל דְּנָפִיק בְּחִבּוּרָא חָדָא. בְּשַׁעֲתָא דְּנָפַק, נַפְקַת בַּת זוּגֵיהּ בַּהֲדֵיהּ דְּכָלִיל כָּל אַתְוָון. דִּכְתִיב אֶ"ת הַשָּׁמַיִ"ם, קוֹל וּבַת זוּגוֹ. הַאי קוֹל דְּאִיהוּ שָׁמַיִם אִיהוּ אֱהֶיֶ"ה בַּתָּרָאָה. זֹהַר דְּכָלִיל כָּל אַתְוָון וּגְוָונִין, כְּגַוְונָא (נ"א זרעא) דָּא.

אוֹתָהּ הַנְּקֻדָּה זֶרַע בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הֵיכָל סוֹד [זרע] שֶׁל שְׁלֹשָׁה נְקֻדּוֹת: חֹל"ם, שׁוּרֵ"ק, חִירִ"ק. וְנִכְלְלוּ זֶה בָּזֶה וְנַעֲשׂוּ סוֹד אֶחָד. קוֹ"ל שֶׁיּוֹצֵא בְּחִבּוּר אֶחָד, בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצֵא, יוֹצֵאת עִמּוֹ בַּת זוּגוֹ שֶׁכּוֹלֶלֶת כָּל הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁכָּתוּב אֶ"ת הַשָּׁמַיִ"ם, קוֹל וּבַת זוּגוֹ. הַקּוֹל הַזֶּה שֶׁהוּא שָׁמַיִם (תפארת), הוּא אֶהְיֶ"ה אַחֲרוֹן. הַזֹּהַר שֶׁכּוֹלֵל כָּל הָאוֹתִיּוֹת וְהַגְּוָונִים כְּמוֹ [נ"א: זרע] זֶה.

עַד הָכָא יהוה אֱלֹהֵינוּ יהוה, אֵלֵּין תְּלָתָא דַּרְגִּין לְקֶבֶל רָזָא דָּא עִלָּאָה בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים. בְּרֵאשִׁית רָזָא קַדְמָאָה. בָּרָא רָזָא סְתִימָא לְאִתְפַּשְׁטָא מִתַּמָּן כֹּלָּא. אֱלֹהִים רָזָא לְקַיְימָא כֹּלָּא לְתַתָּא. אֶת הַשָּׁמַיִם, דְּלָא לְאַפְרָשָׁא לוֹן דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא.

עַד כָּאן, יהוה אֱלֹהֵינוּ יהוה, אֵלּוּ שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת כְּנֶגֶד הַסּוֹד הַזֶּה הָעֶלְיוֹן בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים. בְּרֵאשִׁית - סוֹד רֵאשׁוֹן. בָּרָ"א - סוֹד נִסְתָּר לְהִתְפַּשֵּׁט מִשָּׁם הַכֹּל. אֱלֹהִי"ם - סוֹד לְקַיֵּם הַכֹּל לְמַטָּה. אֵת הַשָּׁמַיִם - שֶׁלֹּא לְהַפְרִידָם זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד.

אֶ"ת כַּד נָטִיל אַתְוָון כְּלִילָן כְּלָלָא (פקודי רל"ד) דְּכֻלְּהוּ אַתְוָון אִנּוּן רֵישָׁא וְסוֹפָא. לְבָתַר אִתּוֹסַף הֵ"א לְאִתְחַבְּרָא כֻּלְּהוּ אַתְוָון בְּהֵ"א וְאִתְקְרֵי אַתְּ"ה. וְעַל דָּא (נחמיה ט) וְאַתְּ"ה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. (כ"ח א) אֶת רָזָא אדני וְהָכִי אִקְרֵי. הַשָּׁמַיִם דָּא יהו"ה רָזָא עִלָּאָה.

אֶ"ת - כְּשֶׁלּוֹקְחִ הָאוֹתִיּוֹת כֻּלָּם, הַכְּלָל שֶׁל כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵם רֹאשׁ וְסוֹף. אַחַר כְּךָ מִתּוֹסֵף הֵ"א לְהִתְחַבֵּר כָּל הָאוֹתִיּוֹת עִם הֵ"א, וְנִקְרָא אַתְּ"ה, וְעַל זֶה (נחמיה ט) וְאַתְּ"ה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. אֶת - סוֹד אדני וְכָךְ נִקְרָא. הַשָּׁמַיִם - זֶה יהו"ה סוֹד עֶלְיוֹן.

וְאֶ"ת תִּקּוּנָא דְּכַר וְנוּקְבָא. וְאֶ"ת רָזָא וְיהו"ה, וְכֹלָּא חַד. הָאָרֶץ דָּא אֱלֹהִים כְּגַוְונָא עִלָּאָה לְמֶעְבַּד פֵּירִין וְאִיבִּין. שְׁמָא דָּא כְּלִילָא בְּתִלַת דּוּכְתֵּי, וּמִתַּמָּן אִתְפְּרַשׁ שְׁמָא דָּא לְכַמָּה סִטְרִין. עַד הָכָא רָזָא דְּסִתְרָא דְּסִתְרִין דְּגַלִּיד וּבָנֵי וְקַיְימִים בְּאוֹרַח סָתִים בְּסִתְרָא דְּחַד קָרֵא. מִכָּאן וּלְהַלְאָה

וְאֵ"ת - תִּקּוּן זָכָר וּנְקֵבָה. וְאֵ"ת - סוֹד ויהו"ה, וַהֲכֹל אֶחָד. הָאָרֶץ - זֶה אֱלֹהִים כְּדַרְגְּמַת עֶלְיוֹן, לַעֲשׂוֹת פֵּרוֹת וְאִבִּים. שָׁם זֶה כְּלוּל בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, וּמִשָּׁם נִפְרָד שָׁם זֶה לְכָמָּה צְדָדִים. עַד כָּאן סוֹד שֶׁל סֵתֶר הַסְּתָרִים שֶׁחָקַק וּבָנָה וְהֶעֱמִיד בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר בַּסֵּתֶר שֶׁל פְּסוּק אֶחָד. מִכָּאן וָהָלְאָה:

השלמה מההשמטות (סימן ב)

מַתְנִיתִין קְטוּרֵי רָמָאֵי הוֹרְמָנֵי דְּבוּרְיֵירֵי קְרִיבוּ שְׁמָעוּ מָאן מִנְּכוֹן דְּסָלִיק וְנָחִית מָאן כְּנַשׁ רוּחָא בִּידוֹי יְקוּם וְיִנְדַּע בְּשַׁעְתָּא דְּסָלִיק בִּרְעוּתָא דְּרֵישָׁא חִיוָרָא לְמֶעְבַּד יְקָרָא לְיקָרֵיהּ סָלִיק חַד טָהֳרוּ סְתִימוּ בְּרֵישָׁא דְּכוֹלָּא נָשָׁב בָּהּ וַאֲפִיק קוּמְרִין טָהִירִין מִתְחַבְּרָן כַּחֲדָא כּוֹלָּא וּסְלִיקוּ וְנַחְתוּ וְאִתְעֲבִיד כּוֹלָּא חַד וְהַהוּא טָהֳרוּ סְתִימוּ כַּד נָשִׁיב בָּהּ וַאֲנָהִיר אִקָּרֵי אהי"ה הַהוּא טָהֳרוּ סַלְקָא וְנַחְתָּא וְזָרִיק זִיקִין נְצִיצִין וַאֲנָשִׁיב בָּהּ (ואפיק בה) וַאֲפִיק חַד חֵילָא טְמִירָא וְאִיקָרֵי שְׁמֵיהּ אֲשֶׁר אהי"ה בִּגְלִיפוּ טָמִיר וְסָתִים אִינוּן קוּמְרִין טָהִירִין דְּאִתְחַבְּרוּ מִגּוֹ חַד טִינָרָא סָתִים נָפְקֵי (נפקו) בְּגַלּוּפָּא בְּחֵילָא דְּהַהוּא טָהֳרוּ עִלָּאָה וְאִיקָרֵי יהו"ה.

מִשְׁנָה, קְשָׁרִים רְמִים, שְׂרִים מוֹשְׁלִים בַּמֶּמְשָׁלָה, קְרֵבוּ וְשִׁמְעוּ. מִי מְכֻּם שֶׁעָלָה וְיָרַד, מִי כִּנֵּס רוּחַ בְּיָדוֹ, יָקוּם וְיֵדַע, בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה בְרָצוֹן שֶׁל הָרֹאשׁ הַלָּבָן לַעֲשׂוֹת כָּבוֹד לְכְבוֹדוֹ, עָלָה אוֹר אֶחָד מֵרֹאשׁ שֶׁל הַכֹּל, נָשַׁב בָּהּ וְהוֹצִיא קְלִפּוֹת מְאִירוֹת מִתְחַבְּרוֹת הַכֹּל כְּאֶחָד, וְעָלוּ וְיָרְדוּ וְנַעֲשָׂה הַכֹּל אֶחָד, וְאוֹתוֹ אוֹר נִסְתָּר כְּשֶׁנַּעֲשָׂב בָּהּ וְהָאִיר נִקְרָא אֶהְיֶ"ה. אוֹתוֹ אוֹר עָלָה וְיָרַד וְזָרַק נִיצוֹצוֹת וְנָשַׁב בָּהּ, וְהוֹצִיא כֹּחַ טָמִיר אֶחָד, וְנִקְרָא שְׁמוֹ אֲשֶׁר אֶהְיֶ"ה. בַּחֲקִיקָה טְמִירָה וְנִסְתָּרֶת, אוֹתָם קְלִפּוֹת מְאִירוֹת שֶׁהִתְחַבְּרוּ מִתּוֹךְ סָלַע אֶחָד נִסְתָּר, יָצְאוּ בַּחֲקִיקָה בְּכֹחַ שֶׁל אוֹתוֹ אוֹת עֶלְיוֹן, וְנִקְרָא יְהוֹ"ה.

תּוּ נָשִׁיב בָּהּ וַאֲפִיק זִיקִין נְצִיצִין זַרְקִין לְכָל עֵיבָר וַאֲפִיק חַד חֵילָא טְמִירָא נָצִיץ לְכָל סְטָר וְאִיקָרֵי א"ל (חסד). תּוּ הַהוּא טְמִירָא טָהֳרוּ סָתִים נָשַׁב בָּהּ וְסָלְקָא וְנַחְתָּא וְסָלִיק בְּאֶלֶף וּמְאָתַן קִיטוּרִין דְּנוּרָא וַאֲפִיק חַד חֵילָא טְמִירָא וְאִיקָרֵי אֱלֹהִים וְדָא גְּבוּרָה. מֵהַאי מִתְפַּשְׁטָן חֵילִין טְמִירִין לַהֲטִין לְכָל סְטָר מִנְּהוֹן דִּי מִתָּקְנָן בְּתִיקוּנֵי יֵאוֹת וּמִנְּהוֹן דִּי מִתָּקְנָן בְּתִיקוּנֵי אַחֲרָא.

עוֹד נָשַׁב בָּהּ וְהוֹצִיא זִיקִים נוֹצְצִים זוֹרְקִים לְכָל עֵבֶר, וְהוֹצִיא כֹּחַ אֶחָד טָמִיר שֶׁנּוֹצֵץ לְכָל צַד וְנִקְרָא אֵ"ל. עוֹד אוֹתוֹ אוֹר טָמִיר נִסְתָּר נָשַׁב בָּהּ, וְעָלָה וְיָרַד וְעָלָה בְּאֶלֶף וּמְאתַיִם קְשׁוּרִים שֶׁל אֵשׁ, וְהוֹצִיא כֹּחַ אֶחָד טָמִיר וְנִקְרָא אֱלֹהִים, וְזוֹ הַגְּבוּרָה. מִזֶּה מִתְפַּשְׁטִים כֹּחוֹת טְמִירִים לוֹהֲטִים לְכָל צַד, מֵהֶם שֶׁמִּתְקָנִים בְּתִקּוּנִים יָפִים, וּמֵהֶם שֶׁמִּתְקָנִים בְּתִקּוּנִים אֲחֵרִים.

תּוּ נָשִׁיב בָּהּ וְאַפִּיק חַד חֵילָא טְמִירָא דְּאִיתְקְרֵי יהו"ה מִדַּת רַחֲמִים וְאִקְרֵי שָׁמַיִם (תפארת), וְקַיְימָא בֵּין תְּרֵין חֵילִין דְּאִיקְרוּן צבאו"ת מֵהַאי נָפְקָן (נפקו) (נפקו) כָּל חֵילִין וְכָל מַשְׁרְיָין עִילָּאִין כָּל חַד וְחַד לְזַנֵּיהּ לְקַיְימָא וּלְהַנְהָגָא עָלְמִין עֲלֵיהּ כְּתִיב (תהלים פ"ד) יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בּוֹטֵחַ בָּךְ: (עד כאן מההשמטות) בְּרֵאשִׁית, בָּרָא שי"ת, מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם, שִׁית סְטָרִין דְּמִתְפַּשְׁטָן מֵרָזָא עִלָּאָה בְּאִתְפַּשְׁטוּתָא (נ"א משלש נקודות) דְּבָרָא

מִגּוֹ נְקוּדָה קַדְמָאָה. בָּרָא אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּחַד (נ"א מגו) נְקוּדָה דִּלְעֵילָּא. וְהָכָא אַגְלִיף רָזָא שְׁמָא דְּאַרְבְּעִין וּתְרֵין אַתְוָון: (דניאל יב) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ, כְּגַוְונָא דִּתְנוּעֵי (נ"א דטעמי) דִּמְנַגְנֵי, וּבְנִגּוּנָא דִּילְהוֹן אָזְלִין אַבַּתְרַיְיהוּ אַתְוָון וְנִקּוּדֵי, וּמִתְנַעְנְעָן אַבַּתְרַיְיהוּ כְּחַיְילִין בָּתַר מַלְכֵיהוֹן. (תקונים כ"ד) גּוּפָא אַתְוָון, וְרוּחָא נְקוּדֵי. כֻּלְהוּ נָטְלוּ בְּמַטְלָנֵיהוֹן בָּתַר תְּנוּעֵי (נ"א טעמי) וְקָיְימֵי בְּקִיּוּמַיְיהוּ. כַּד נְגוּנָא דְּטַעֲמֵי נָטִיל, נָטְלֵי אַתְוָון וְנִקּוּדֵי אַבַּתְרַיְיהוּ. כַּד אִיהוּ פָּסִיק אִנּוּן לָא נָטְלִין וְקָיְימֵי בְּקִיּוּמַיְיהוּ.

עוֹד נָשַׁב בָּהּ וְהוֹצִיא כֹּחַ טָמִיר אֶחָד שֶׁנִּקְרָא יְהוֹ"ה, מִדַּת רַחֲמִים, וְנִקְרָא שָׁמַיִם. וְעוֹמֵד בֵּין שְׁנֵי חֲיָלוֹת שֶׁנִּקְרָאִים צְבָאוֹת. מִזֶּה יָצְאוּ כָּל הַחֲיָלוֹת וְכָל הַמַּחֲנוֹת הָעֶלְיוֹנִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִינוֹ לְקַיֵּם וּלְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָמוֹת, עָלָיו כָּתוּב (תהלים פד) ה' צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בּוֹטֵחַ בָּךְ: בְּרֵאשִׁית, בָּרָא שי"ת, מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם, שִׁשָּׁה צְדָדִים שֶׁמִּתְפַּשְּׁטִים מִסּוֹד עֶלְיוֹן בְּהִתְפַּשְּׁטוּת [נ"א: משלש נקודות] שֶׁבָּרָא מִתּוֹךְ נְקֻדָּה רִאשׁוֹנָה. בָּרָא הִתְפַּשְּׁטוּת שֶׁל נְקֻדָּה אַחַת שֶׁלְּמַעְלָה. וְכָאן נֶחְקַק סוֹד הַשֵּׁם שֶׁל אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת. (דניאל יב) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ, כְּדֶגֶמֶת תְּנוּעוֹת [נ"א: טעמים] שֶׁמְּנַגְּנוֹת, וּבַנִּגּוּן שֶׁלָּהֶם הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת וּמִתְנַעְנְעִים אַחֲרֵיהֶם, כְּמוֹ חַיָּלִים אַחֲרֵי מַלְכָּם. הַגּוּף אוֹתִיּוֹת, וְהָרוּחַ נְקֻדּוֹת. כֻּלָּם נוֹסְעִים בְּמַסְעוֹתֵיהֶם אַחַר הַתְּנוּעוֹת וְעוֹמְדִים בִּמְקוֹמָם. כְּשֶׁנִּגּוּן הַטְּעָמִים נוֹסֵעַ, נוֹסְעוֹת הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקֻדּוֹת אַחֲרֵיהֶם. כְּשֶׁהוּא פּוֹסֵק, הֵם אֵינָם נוֹסְעִים וְעוֹמְדִים בִּמְקוֹמָם.

וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ, אַתְוָון וְנִקּוּדֵי. כְּזֹהַר נְגוּנָא דְּטַעֲמֵי. הָרְקִיעַ אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּנִגּוּנָא כְּגוֹן אִנּוּן דְּמִתְפַּשְׁטֵי בִּפְשִׁיטוּ וְאָזְלוּ בְּנִגּוּנָא. וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים אִנּוּן פְּסוּקֵי דְּטַעֲמֵי דְּפָסְקֵי בְּמַטְלָנֵיהוֹן דִּבְגִין כָּךְ אִשְׁתְּמַע מִלָּה. יַזְהִירוּ אַתְוָון וְנִקּוּדֵי וְנָהֲרִין כְּחָדָא בְּמַטְלָנִין (במטלניהון) בָּרָזָא דְּסִתִּימוּ בְּמַטְלָנוֹתָא (נ"א באנון) כְּאִנּוּן שְׁבִילִין סְתִימִין. מֵהַאי אִתְפַּשַּׁט כֹּלָּא. וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזֹהַר הָרְקִיעַ אִנּוּן קַיְימִין וְסָמְכִין דְּהַהוּא אַפְרְיוֹן. הַמַּשְׂכִּילִים אִנּוּן קַיְימִין וְסָמְכִין עִלָּאִין דְּאִנּוּן מִסְתַּכְּלֵי בְּסֵכְלְתָנוּ בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ הַהוּא (כט א) אַפְרְיוֹן וְסָמְכִין (נ"א דביה) דִּילֵיהּ. סְתָרָא דָּא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים מא) אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל. יַזְהִירוּ, דְּאִי לָא יַזְהִירוּ וְלָא נַהֲרִין לָא יָכְלִין לְעַיְינָא וּלְאִסְתַּכָּלָא בְּהַהוּא אַפְרְיוֹן בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ.

וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ - אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת. כְּזֹהַר - נְגוּן הַטְּעָמִים. הָרָקִיעַ - הִתְפַּשְּׁטוּת הַנְּגוּן כְּמוֹ אֵלֶּה שֶׁמִּתְפַּשְּׁטִים בְּהִתְפַּשְּׁטוּת וְהוֹלְכִים בְּנִגּוּן. וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים - אוֹתָם פְּסוּקֵי הַטְּעָמִים שֶׁפּוֹסְקִים בְּמַסְעוֹתֵיהֶם, שֶׁבִּגְלַל כָּךְ נִשְׁמַע הַדָּבָר. יַזְהִירוּ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת, וּמְאִירִים כְּאֶחָד בְּמַסְעוֹת בְּסוֹד שֶׁל סֵתֶר בְּמַסָּע כְּאוֹתָם שְׁבִילִים נִסְתָּרִים. מִזֶּה מִתְפַּשֵּׁט הַכֹּל. וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ - אוֹתָם עֲמוּדִים וַאֲדָנִים שֶׁל אוֹתוֹ אַפְרְיוֹן. הַמַּשְׂכִּילִים - אוֹתָם עֲמוּדִים וַאֲדָנִים עֶלְיוֹנִים שֶׁהֵם מִסְתַּכְּלִים בְּהַשֵּׂכֶל בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ אוֹתוֹ אַפְרְיוֹן וַאֲדָנִים שֶׁלּוֹ. הַסֵּתֶר הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים מא) אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל. יַזְהִרוּ - שֶׁאִם לֹא יַזְהִירוּ וְלֹא מְאִירִים, לֹא יְכוֹלִים לְעַיֵּן וּלְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ אַפְרְיוֹן בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ.

דף טז.

כְּזֹהַר הָרָקִיעַ הַהוּא דְּקַיְימָא (דף טז ע"א) עַל גַּבֵּי אִנּוּן מַשְׁכִּילִים דִּכְתִיב בֵּיהּ (יחזקאל א) וּדְמוּת עַל רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא. זֹהַר דְּהַהוּא (דהוא) נָהִיר לְאוֹרַיְיתָא. זֹהַר דְּנָהִיר לְאִנּוּן רָאשֵׁי דְּהַהִיא חַיָּה, וְאִנּוּן רָאשֵׁי אִנּוּן מַשְׁכִּילִים דְּנָהֲרִין תְּדִיר וּמְסְתַּכְּלָן לְהַהוּא רָקִיעַ לְהַהוּא נְהִירוּ דְּנָפִיק מִתַּמָּן, וְדָא אִיהוּ נְהִירוּ דְאוֹרַיְיתָא דְּנָהִיר תְּדִיר וְלָא פָּסִיק.

כְּזֹהַר הָרָקִיעַ - אוֹתוֹ שֶׁעוֹמֵד עַל גַּבֵּי אוֹתָם הַמַּשְׂכִּילִים, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (יחזקאל א) וּדְמוּת עַל רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא. זֹהַר שֶׁמַּאִיר לַתּוֹרָה, זֹהַר שֶׁמַּאִיר לְאוֹתָם רָאשִׁים שֶׁל אוֹתָהּ חַיָּה, וְאוֹתָם רָאשִׁים הֵם מַשְׂכִּילִים שֶׁמְּאִירִים תָּמִיד וּמִסְתַּכְּלִים לְאוֹתוֹ רָקִיעַ לְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁיּוֹצֵא מִשָּׁם, וְזֶהוּ אוֹר הַתּוֹרָה שֶׁמַּאִיר תָּמִיד וְלֹא פוֹסֵק.

השלמה מההשמטות (סימן ל)

ספר הבהיר אָמַר רִבִּי בְּרֶכְיָה מַאי דִּכְתִיב וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ, מַאי מַשְׁמַע הָיְתָה, שֶׁכְּבָר הָיְתָה. וּמַאי תֹהוּ, דָּבָר הַמִּתְהֵא אֶת בְּנֵי אָדָם. וּמַאי בֹּהוּ, דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, דִּכְתִיב בֹּהוּ, בּוֹ הוּא. עַל שֵׁם מַאי דִּכְתִיב (קהלת ז) גַּם אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים. בָּרָא בֹּהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם. בָּרָא תֹהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בָּרַע. בֹּהוּ בְּשָׁלוֹם דִּכְתִיב (איוב כה) עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. מְלַמֵּד שְׁמִכָּאֵל שַׂר יְמִינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מַיִם וּבָרָד. וְגַבְרִיאֵל שַׂר שְׂמֹאלוֹ, אֵשׁ. וְשָׂר שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם מַכְרִיעַ וְהַיְינוּ דִּכְתִיב עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. וּמְנַלָּן דְּבֹהוּ שָׁלוֹם, דִּכְתִיב (ישעיה מה) עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע, הָא כֵּיצַד רָע מִתֹּהוּ וְשָׁלוֹם מִבֹּהוּ, בָּרָא תֹהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בָּרַע, שֶׁנֶּאֱמַר עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע. בָּרָא בֹּהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

אָמַר רַבִּי בְּרֶכְיָה, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ? מַה מַּשְׁמִיעַ הָיְתָה? שֶׁכְּבָר הָיְתָה, וּמַה זֶּה תֹהוּ? דָּבָר הַמַּתְהֶה אֶת בְּנֵי אָדָם. וּמַה זֶּה בֹּהוּ? דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, שֶׁכָּתוּב בֹּהוּ - בּוֹ הוּא, עַל שֵׁם מַה שֶׁכָּתוּב (קהלת ז) גַּם אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים. בָּרָא בֹּהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם. בָּרָא תֹהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בָּרַע. בֹּהוּ בְּשָׁלוֹם, שֶׁכָּתוּב (איוב כה) עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. מְלַמֵּד שֶׁמִּיכָאֵל שַׂר יְמִינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - מַיִם וּבָרָד, וְגַבְרִיאֵל שַׂר שְׂמֹאלוֹ - אֵשׁ. וְשָׁם שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם מַכְרִיעַ, וְהַיְנוּ שֶׁכָּתוּב עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. וּמְנַיִן לָנוּ שֶׁבֹּהוּ שָׁלוֹם? שֶׁכָּתוּב (ישעיה מה) עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע, הָא כֵּיצַד? רָע מִתֹּהוּ, וְשָׁלוֹם מִבֹּהוּ. בָּרָא תֹהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בָּרַע, שֶׁנֶּאֱמַר עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע. בָּרָא בֹּהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו:

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹּוהוּ וָבֹהוּ וגו', הָיְתָה (ל"ט ב) דַּיְיקָא מִקַּדְמַת דְּנָא, תַּלְגָא גּוֹ מַיָּיא. נַפְקָא מִנָּהּ זוּהֲמָא בְּהַהוּא חֵילָא דְּתַלְגָא בְּמַיָּיא, וְאַקִּישׁ בָּהּ אֶשָּׁא תַּקִּיפָא וְהָוָה בָּהּ פְּסוֹלֶת, וְאִתְעֲדִיאַת וְאִתְעֲבִידַת תֹּה"וּ מֵאָתַר (נ"א מדורא) דְּזוּהֲמָא. קִינָא דְּפְסוֹלֶת. וָבֹה"וּ בְּרִירוּ דְּאִתְבְּרִיר מִגּוֹ פְּסוֹלֶת וְאִתְיַישַׁב בָּהּ חשׁ"ךְ, רָזָא דְּאֶשָּׁא תַּקִּיפָא. וְהַהוּא חשׁ"ךְ דְּחָפֵי (חפי) עַל גַּבֵּי הַהוּא תֹּה"וּ עַל גַּבֵּי הַהוּא פְּסוֹלֶת וְאִתְתַּקָּנַת מִינֵיהּ.

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְגוֹ', הָיְתָה דַּוְקָא מִקְּדֶם לָזֶה, שֶׁלֵּג בְּתוֹךְ הַמַּיִם. יָצְאָה מִמֶּנָּה זֲהֲמָה בְּאוֹתוֹ כֹּחַ שֶׁל שֶׁלֵּג בַּמַּיִם, וְהִכָּה בָּהּ אֵשׁ חֲזָקָה וְהָיְתָה בָּהּ פְּסֹלֶת, וְהוּסְרָה וְנֶעֱשְׂתָה תֹּה"וּ מִמְּקוֹם [מדור] הַזֲּהֲמָה, קַן הַפְּסֹלֶת. וָבֹה"וּ - בֵּרוּר שֶׁהִתְבָּרֵר מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת וְהִתְיַשֵּׁב בָּהּ הַחֹשֶׁךְ, הַסּוֹד שֶׁל אֵשׁ חֲזָקָה. וְאוֹתוֹ חֹשֶׁ"ךְ כִּסָּה עַל אוֹתוֹ תֹּה"וּ עַל גַּבֵּי אוֹתָהּ פְּסֹלֶת וְהִתְתַּקְּנָה מִמֶּנּוּ.

וְרוּחַ אֱלֹהִים, רוּחַ קוּדְשָׁא דְּנָפִיק מֵאֱלֹהִים חַיִּים וְדָא מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם. בְּתַר דְּהַאי רוּחַ נָשִׁיב אִבְרִיר דְּקִיקוּ חַד מִגּוֹ הַהוּא פְּסוֹלֶת כְּטִיסָא דְּזוּהֲמָא. כַּד אִבְרִיר וְאַצְנִיף וְאַצְרִיף זְמָנָא וּתְרֵין עַד דְּיִשְׁתָּאַר הַהוּא זוּהֲמָא דְּלֵית בֵּיהּ זוּהֲמָא כְּלָל, כַּד הַאי תֹּהוּ אִבְרִיר וְאַצְרִיף נָפַק מִינֵּיהּ (מלכים א יט) רוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים (צו ל' ע"א) הַהוּא דְּחָמָא אֵלִיָּהוּ. אִבְרִיר בָּהּ וְאַצְרִיף וְנָפַק מִנֵּיהּ רַעֲשׁ דְּכְתִיב, (מלכים א יט) וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ. וְאִבְרִיר חֹשֶׁךְ וְאַכְלִיל בְּרָזָא דִּילֵיהּ אֵשׁ דְּכְתִיב וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ. אִבְרִיר רוּחַ וְאִתְכְּלִיל בְּרָזָא דִּילֵיהּ (יתרו פ"א ב ותיקון ל"ח) קוֹל דְּמָמָה דַקָּה.

וְרוּחַ אֱלֹהִים - רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁיָּצְאָה מֵאֱלֹהִים חַיִּים, וְזוֹ מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אַחַר שֶׁרוּחַ זוֹ נָשְׁבָה, נִבְרְרָה דַּקִּיקוּת אַחַת מִתּוֹךְ אוֹתָהּ פְּסֹלֶת כְּמוֹ שִׁבִּיב הַזֲּהֲמָה. כְּשֶׁנִּבְרְרָה וְנִצְנְפָה וְנִצְרְפָה פַּעַם וּפַעֲמַיִם, עַד שֶׁנִּשְׁאֲרָה אוֹתָהּ זֲהֲמָה שֶׁאֵין בָּהּ כְּלָל זֲהֲמָה, כְּשֶׁהַתֹּהוּ הַזֶּה נִבְרַר וְנִצְרַף, יָצָא מִמֶּנּוּ רוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים, אוֹתוֹ שֶׁרָאָה אֵלִיָּהוּ. נִבְרַר בָּהֶם וְנִצְרַף, וְיָצָא מִמֶּנּוּ רַעַשׁ, שֶׁכָּתוּב (שם) וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ. וְנִבְרַר הַחֹשֶׁךְ וְנִכְלַל בַּסּוֹד שֶׁלּוֹ אֵשׁ, שֶׁכָּתוּב וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ. נִבְרַר הָרוּחַ וְנִכְלַל בַּסּוֹד שֶׁלּוֹ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה.

תֹּה"וּ אָתַר דְּלֵית בֵּיהּ גִּוּון וְלֹא דְּיוֹקְנָא וְלָא אִתְכְּלִיל בְּרָזָא דְּדִיוֹקְנָא. הַשְׁתָּא אִיהוּ בְּדִיוּקְנָא כַּד מִסְתַּכְּלָן בֵּיהּ לֵית לֵיהּ דְּיוֹקְנָא כְּלָל. לְכֹלָּא אִית לְבוּשָׁא לְאִתְלַבְּשָׁא בַּר הַאי. (דאתחזי ביה וליתיה כלל ולא הוי).

תֹּה"וּ - מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ גֶּוֶן וְלֹא דְּמוּת וְלֹא נִכְלָל בְּסוֹד הַדְּמוּת, עַכְשָׁו הוּא בַּדְּמוּת, כְּשֶׁמִּסְתַּכְּלִים בּוֹ אֵין לוֹ דְּמוּת כְּלָל. לַכֹּל יֵשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ פָּרֵט לָזֶה [שנראה בו ואיננו כלל ולא היה].

בֹּה"וּ לְהַאי אִית לֵיהּ צִיּוּרָא וְדִיוּקְנָא אַבְנִין מְשַׁקְּעִין גּוֹ גְּלִיפָא (נ"א קליפה) דְּתֹהוּ נַפְקֵי גּוֹ גְּלִיפָא דְּמְשַׁקְּעָן תַּמָּן. וּמִתַּמָּן מְשַׁכֵּי תּוֹעֲלְתָּא לְעָלְמָא בְּצִיּוּרָא דִּלְבוּשָׁא, מְשַׁכֵּי תּוֹעֲלְתָּא מֵעֵילָא לְתַתָּא וְסָלְקָא מִתַּתָּא לְעֵילָא. וְעַל דָּא נָקוּבִין וּמְפוּלְמִין, הַנֵּי תַּלְיָין בַּאֲוִירָא. לְזִמְנִין תַּלְיָין בַּאֲוִירָא דְּסָלְקֵי מִתַּמָּן לְעֵילָא. לְזִמְנִין מְטַמְּרִין בְּיוֹמָא דְּעִיבָא וּמְפִיקֵי מַיִין מִגּוֹ תְּהוֹמָא לְאַתְנָא תֹּה"וּ מִתַּמָּן דְּהָא כְּדֵין חֲדָוָה וּשְׁטוּתָא (נ"א ושעתא) דְּקָא (נ"א דלא) אִתְפַּשַּׁט תֹּהוּ בְּעָלְמָא.

בֹּה"וּ - לָזֶה יֵשׁ צִיּוּר וּדְמוּת אֲבָנִים שְׁקוּעוֹת בְּתוֹךְ הַחֲקִיקָה [נ"א: קלפה] שֶׁל תֹּהוּ יוֹצְאִים מִתּוֹךְ חֲקִיקָה הַשְׁקוּעָה שָׁם, וּמִשָּׁם מוֹשְׁכִים תּוֹעֶלֶת לָעוֹלָם בְּצִיּוּר שֶׁל לְבוּשׁ, מוֹשְׁכִים תּוֹעֶלֶת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְעוֹלָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְעַל זֶה הֵם נְקוּבִים וּמְפֻלָּמִים, [חלונות] אֵלֶּה תְּלוּיִים בָּאֲוִיר. לִפְעָמִים תְּלוּיִים בָּאֲוִיר

שֶׁעוֹלִים מִשָּׁם לְמַעְלָה, וְלִפְעָמִים הֵם מִתְחַבְּאִים בַּיּוֹם הַמְעֻנָּן, וּמוֹצִיאִים מַיִם מִתּוֹךְ הַתְּהוֹם לְהַזִּין אֶת הַתֹּה"וּ מִשָּׁם, שֶׁהֲרֵי אֵז חֲדָוָה וּשְׂטוּת [נ"א: ושעה] [שאין] שֶׁמִּתְפַּשֶּׁטֶת הַתֹּהוּ בָּעוֹלָם.

חשֶׁךְ הוּא אֶשָּׁא אוּכְמָא תַּקִּיף בְּגַוָּון. אֶשָּׁא סוּמְקָא תַּקִּיף בְּחֵיזוּ. אֶשָּׁא יְרוּקָא תַּקִּיף בְּצִיּוּר. (פקודי רמ"ג ותרומה קכ"ח) אֶשָּׁא חִיוָּורָא גַּוָּון דְּכֻלִּיל כֹּלָּא. חשֶׁךְ תַּקִּיף בְּכָל אֶשִּׁין וְדָא אַתְקִיף לְתֹה"וּ. חשֶׁךְ הוּא אֶשָּׁא וְלָאו אִיהוּ אֶשָּׁא חֲשׁוֹכָא בַּר כַּד אַתְקִיף לְתֹהוּ, וְרָזָא דָּא (בראשית כז) וַתִּכְהֶיָנָה עֵינָיו מֵרְאוֹת וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו וְגו'. חשֶׁךְ פְּנֵי רָע דְּאַסְבַּר אַנְפִּין לְרַע, וּכְדֵין אִקְרֵי חשֶׁךְ דְּשָׁרֵי עֲלֵיהּ לְאַתַּקָּפָא לֵיהּ. וְרָזָא דָּא וְחשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם.

חשֶׁךְ הוּא אֵשׁ שְׁחוֹרָה חֲזָקָה בַּגַּוָּן. אֵשׁ אֲדֻמָּה חֲזָקָה בְּמַרְאֶה. אֵשׁ יְרֻקָּה חֲזָקָה בְּצִיּוּר. אֵשׁ לְבָנָה, הַגַּוָּן שֶׁכּוֹלֵל הַכֹּל. חשֶׁךְ חָזָק בְּכָל הָאֵשִׁים, וְזֶה מְחַזֵּק אֶת הַתֹּה"וּ. חשֶׁךְ הוּא אֵשׁ, וְלֹא אֵשׁ חֲשׁוּכָה, פֵּרֵט לְמָתַי שֶׁמְּחַזֶּקֶת אֶת הַתֹּהוּ, וְזֶה סוֹד (בראשית כז) וַתִּכְהֶיָנָה עֵינָיו מֵרְאוֹת וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו וְגו'. חשֶׁךְ פְּנֵי רַע שֶׁמַּסְבִּיר פָּנִים לָרַע, וְאָז נִקְרָא חשֶׁךְ שֶׁשּׁוֹרֶה עָלָיו לְחַזֵּק אוֹתוֹ, וְזֶהוּ סוֹד וְחשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם.

רו"ח הוּא קוֹל דְּשָׁאֲרֵי עַל בֹּהוּ וְאַתְקִיף לֵיהּ וְאַנְהִיג לֵיהּ בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ. וְרָזָא דָּא (תהלים כט) קוֹל יְיָ עַל הַמָּיִם. וְכֵן רוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם. אַבְנִין מְשַׁקְּעָן גּוֹ תְּהוֹמֵי דְּנַפְקֵי מַיָּיא מְנָהוֹן. וְעַל דָּא אִקְרוּן פְּנֵי הַמָּיִם. רוּחַ אַנְהִיג וְאַתְקִיף לְאִנּוּן פָּנִים פְּנֵי תְהוֹם, דָּא כְּמָה דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ וְדָא כְּמָה דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ. תֹּה"וּ עֲלֵיהּ שַׁרְיָא שֵׁם שד"י. בֹּה"וּ עֲלֵיהּ שַׁרְיָא שֵׁם צְבָאוֹ"ת. חשֶׁךְ עֲלֵיהּ שַׁרְיָא שֵׁם אֱלֹהִים. רוּחַ עֲלֵיהּ שַׁרְיָא שֵׁם ידו"ד.

רו"ח הוּא קוֹל שֶׁשּׁוֹרֶה עַל בֹּהוּ, וּמְחַזֵּק אוֹתוֹ וּמַנְהִיג אוֹתוֹ בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ, וְזֶה סוֹד (תהלים כט) קוֹל ה' עַל הַמַּיִם. וְכֵן רוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אֲבָנִים שְׁקוּעוֹת בְּתוֹךְ הַתְּהוֹמוֹת שֶׁמֵּהֶם יוֹצְאִים מַיִם, וְעַל זֶה נִקְרְאוּ פְּנֵי הַמַּיִם. רוּחַ מַנְהִיגָה וּמְחַזֶּקֶת לְאוֹתָם פָּנִים, פְּנֵי תְהוֹם, זֶה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ וְזֶה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ. תֹּה"וּ, עָלָיו שׁוֹרֶה שֵׁם שַׁדַּ"י. בֹּה"וּ, עָלָיו שָׁרוּי שֵׁם צְבָאוֹ"ת. חשֶׁךְ, עָלָיו שָׁרוּי שֵׁם אֱלֹהִים. רוּחַ, עָלֶיהָ שָׁרוּי שֵׁם יהו"ה.

רוּחַ חָזָק מְפָרֵק הָרִים לֹא בָּרוּחַ יְיָ וְגו' שְׁמָא דָּא לָא הֲוֵי בֵּיהּ, דְּהָא שד"י שַׁלְטָא עֲלֵיהּ בְּרָזָא (דסתרא) דְּתֹהוּ.

רוּחַ חָזָק מְפָרֵק הָרִים לֹא בָּרוּחַ ה' וְגו', שֵׁם זֶה אֵין בּוֹ, שֶׁהֲרֵי שַׁדַּ"י שׁוֹלֵט עָלָיו בְּסוֹד [של סתר] הַתֹּהוּ.

דף טז:

וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָּרַעַשׁ יְיָ דְּהָא שֵׁם צְבָאוֹת שַׁלְטָא בֵּיהּ בְּרָזָא דְּבֹהוּ. וְעַל דָּא אִקְרֵי בֹּהוּ רַעַשׁ דְּלָאו אִיהוּ בְּלָא רַעַשׁ. וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָּאֵשׁ יְיָ דְּהָא שְׁמָא דְּאֱלֹהִים שַׁלְטָא בֵּיהּ מִסְטָרָא דְּחשֶׁךְ. וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַּקָּה הָכָא אִשְׁתְּכַח שֵׁם ידו"ד. אַרְבַּע פִּרְקִין הָכָא דְּאִנּוּן פִּרְקֵי גּוּפָא וְאִבְרִין יְדִיעָן דְּאִנּוּן אַרְבָּעָה וְאִנּוּן תְּרֵיסַר וְהָכָא שְׁמָא גְּלִיפָא

וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָּרַעַשׁ ה', שֶׁהֲרֵי שֵׁם צְבָאוֹת שׁוֹלֵט בּוֹ בְּסוֹד הַבֹּהוּ, וְעַל כָּךְ נִקְרָא הַבֹּהוּ רַעַשׁ, שֶׁאֵינוֹ בְּלֹא רַעַשׁ. וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָּאֵשׁ ה', שֶׁהֲרֵי שֵׁם אֱלֹהִים שׁוֹלֵט בּוֹ מִצַּד הַחשֶׁךְ. וְאַחַר הָאֵשׁ

קוֹל דְּמָמָה דַקָּה. כָּאן נִמְצָא שֵׁם יהו"ה. אַרְבָּעָה פְּרָקִים כָּאן, שֶׁהֵם פִּרְקֵי הַגּוּף וְאֵיבָרִים יְדוּעִים שֶׁל אוֹתָם אַרְבָּעָה, וְהֵם שְׁנַיִם עָשָׂר, וְכָאן שֵׁם חָקוּק שֶׁל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּמְסַר לְאֱלִיָּהוּ בַּמְּעָרָה.
השלמה מההשמטות (סימן כו)

רִבִּי בְּנָיְמִן לֵוִי, מַצָּאתִי כָּתוּב שֵׁם בֵּן י"ב אוֹתִיּוֹת יְהֵ יְהֵ וְהֵ וְהֵ וָה יְה: תּוֹה"וּ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם ג' אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא ש' ש"ד שד"י. בּוֹהוּ בְּמִסְפָּר קָטָן גִּימַטְרִיָּא צְבָאוֹת כְּזֶה ב' ב"ה בוֹהוּ. חֹשֶׁךְ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא אֱלֹהִים. רוּחַ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל בְּגִימַטְרִיָּא יהו"ה בְּמִסְפָּר קָטָן. רַעַשׁ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא בּוֹהוּ. קוֹל דְּמָמָה דַקָּה בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל יהו"ה וְיו"ב יוֹתֵר כְּנֶגֶד שֵׁם י"ב הַנִּמְסָר לְאֱלִיָּהוּ בַּמְּעָרָה. וְכֵן דַּקָּה בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַשְּׁלִשָּׁה אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא יב"ק נלעד"ן: (עד כאן מההשמטות) דְּתָרֵיסַר אַתְוָון דְּאִתְמְסַר לְאֱלִיָּהוּ בַּמְּעָרָה (מה שנדפס כאן בדפוס מנטובה קרימונה לובלין וכתיב אפריון וכו' עד סתימין דלא אתגליין, לפנינו הוא לקמן בדף כט ע"א ודף ל' ע"ב') (דף טז ע"ב) , (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. מֵהָכָא אִיהוּ שֵׁירוּתָא לְאַשְׁכָּחָא גְּנִיזִין הֵיךְ אִתְבְּרֵי עָלְמָא בִּפְרָט. דְּעַד הָכָא הֲוָה בְּכְלָל. וּבַתַר אִתְחַדַּר כְּלָל. לְמֶהֱוֵי כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל. עַד הָכָא הֲוָה כֹּלָּא תַּלְיָיא בַּאֲוִירָא מֵרָזָא דְּאֵין סוֹף, כְּיוֹן דְּאִתְפְּשַׁט חֵילָא בְּהֵיכְלָא עִלָּאָה רָזָא דֵּאֱלֹהִים, כְּתִיב בֵּיהּ אֱמִירָה (דכתיב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים. דְּהָא לְעֵילָּא לָא כְּתִיב בֵּיהּ אֱמִירָה בִּפְרָט. וְאַף עַל גַּב דִּבְרֵאשִׁית מַאֲמָר הוּא, אֲבָל לָא כְּתִיב בֵּיהּ וַיֹּאמֶר.

רִבִּי בְּנָיְמִן לֵוִי, מַצָּאתִי כָּתוּב שֵׁם בֵּן י"ב אוֹתִיּוֹת יְהֵ יְהֵ וְהֵ וְהֵ וָה יְה: תּוֹה"וּ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם ג' אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא ש' ש"ד שד"י. בּוֹהוּ בְּמִסְפָּר קָטָן גִּימַטְרִיָּא צְבָאוֹת כְּזֶה ב' ב"ה בוֹהוּ. חֹשֶׁךְ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא אֱלֹהִים. רוּחַ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל בְּגִימַטְרִיָּא יהו"ה בְּמִסְפָּר קָטָן. רַעַשׁ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא בּוֹהוּ. קוֹל דְּמָמָה דַקָּה בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל יהו"ה וְיו"ב יוֹתֵר כְּנֶגֶד שֵׁם י"ב הַנִּמְסָר לְאֱלִיָּהוּ בַּמְּעָרָה. וְכֵן דַּקָּה בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַשְּׁלִשָּׁה אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא יב"ק. גלעד"ן, ' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. מִכָּאן הִיא הָרִאשִׁית לִמְצֹא גְּנָזִים אֵיךְ נִבְרָא הָעוֹלָם בִּפְרָט. שֶׁעַד כָּאן הָיָה בִּכְלָל, וְאַחַר כָּךְ חָזַר לִהְיוֹת כְּלָל, לִהְיוֹת כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל. עַד כָּאן הָיָה הַכֹּל תָּלוּי בָּאֲוִיר מִסּוֹד אֵין סוֹף. כֵּיוָן שֶׁהִתְפַּשֵּׁט הַכֹּחַ בַּהֵיכָל הָעֶלְיוֹן הַסּוֹד שֶׁל אֱלֹהִים, כָּתוּב בּוֹ אֲמִירָה, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים. שֶׁהֲרֵי לְמַעְלָה לֹא כָתוּב בּוֹ אֲמִירָה בִּפְרָט, וְאַף עַל גַּב שֶׁבְּרֵאשִׁית הוּא מַאֲמָר, אֲבָל לֹא כָתוּב בּוֹ וַיֹּאמֶ ר.

דָּא וַיֹּאמֶר אִיהוּ קַיְימָא לְמִשְׁאַל וּלְמִנְדַע. וַיֹּאמֶר חֵילָא דְּאִתְרָם וְאָרְמוּתָא בַּחֲשַׁאי (ויחי רל"ד ב) מֵרָזָא דְּאֵין סוֹף בָּרָזָא (נ"א ברישא) דְּמַחֲשָׁבָה. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הַשְׁתָּא (לעיל ט"ו ע"ב) אוֹלִיד הַהוּא הֵיכָלָא מִמַּה דְּאִתְעֲדִיאַת מִזְּרָעָא דְּקֻדְשָׁ, וְאוֹלִיד בַּחֲשַׁאי. וְהַהוּא דְּאִתְיְלַד (דאתייליד) אִשְׁתְּמַע לְבַר. מָאן דְּאוֹלִיד לֵיהּ אוֹלִיד בַּחֲשַׁאי דְּלָא אִשְׁתְּמַע כְּלָל, כֵּיוָן דְּנָפַק מִנֵּיהּ, מָאן דְּנָפַק, אִתְעֲבִיד קוֹל דְּאִשְׁתְּמַע לְבָר.

וַיֹּאמֶר הַזֶּה הוּא עוֹמֵד לִשְׁאֹל וְלִדַּעַת. וַיֹּאמֶר, כֹּחַ שֶׁהִתְרוֹמֵם וְהָרַמְתּוֹ בַּחֲשַׁאי מִסּוֹד אֵין סוֹף בְּסוֹד [נ"א: בראש] הַמַּחֲשָׁבָה. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים. עַכְשָׁו הוֹלִיד אוֹתוֹ הַהֵיכָל מִמַּה שֶּׁהוּסַר מִזֶּרַע שֶׁל קֹדֶשׁ וְהוֹלִיד בַּחֲשַׁאי. וְהַהוּא שֶׁמִּתְיַלֵּד, נִשְׁמָע בַּחוּץ מִי שֶׁהוֹלִיד אוֹתוֹ. הוֹלִיד בַּחֲשַׁאי שֶׁלֹּא נִשְׁמַע כְּלָל. כֵּיוָן שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁיָּצָא, נַעֲשָׂה קוֹל שֶׁנִּשְׁמָע בַּחוּץ.

יְהִי אוֹר. כָּל מַה דְּנָפַק בְּרָזָא דָּא נָפַק. (רל"בב) יְהִי עַל רָזָא דְּאַבָּא וְאִמָּא דְּאִיהוּ י"ה. וּלְבָתַר אִתְהַדַּר לִנְקוּדָה קַדְמָאָה, לְמֶהֱוֵי שֵׁירוּתָא לְאִתְפַּשְׁטָא לְמִלָּה אָחֳרָא אוֹר. וַיְהִי אוֹר, אוֹר דְּכָבָר הֲוָה. אוֹר דָּא רָזָא סְתִימָא אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּאִתְפְּשַׁט וְאִתְבְּקַע מֵרָזָא דְּסִתְרָא דְּאָוִיר עִלָּאָה סְתִימָא. בָּקַע בְּקַדְמִיתָא וְאַפִּיק חַד נְקוּדָה סְתִימָא מֵרָזָא דִּילֵיהּ. דְּהָא אֵין סוֹף בָּקַע מֵאָוִירָא דִּילֵיהּ וְגָלֵי הַאי נְקוּדָה י. כֵּיוָן דְּהַאי י אִתְפְּשַׁט, מַה דְּאִשְׁתָּאַר אִשְׁתְּכַח אוֹר מֵהַהוּא רָזָא דְּהַהוּא אָוִיר סְתִימָאָה.

יְהִי אוֹר - כָּל מַה שֶּׁיָּצָא בְּסוֹד זֶה יָצָא. יְהִי - עַל סוֹד שֶׁל אַבָּא וְאִמָּא, שֶׁהוּא י"ה. אַחַר כָּךְ חָזַר לַנְּקֻדָּה הָרִאשׁוֹנָה לִהְיוֹת רֵאשִׁית לְהִתְפַּשֵּׁט לְדָבָר אַחֵר אוֹר. וַיְהִי אוֹר - אוֹר שֶׁכְּבָר הָיָה. אוֹר זֶה סוֹד נִסְתָּר, הִתְפַּשְּׁטוּת שֶׁהִתְפַּשְּׁטָה וְנִבְקְעָה מִסּוֹד שֶׁל סֵתֶר הָאָוִיר הָעֶלְיוֹן הַנִּסְתָּר. בָּקַע בַּתְּחִלָּה וְהוֹצִיא נְקֻדָּה נִסְתֶּרֶת אַחַת מִסּוֹד שֶׁלּוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין סוֹף בָּקַע מֵאָוִיר שֶׁלּוֹ וְגִלָּה נְקֻדָּה זוֹ י'. כֵּיוָן שֶׁי' זוֹ הִתְפַּשְּׁטָה, מַה שֶּׁנִּשְׁאַר נִמְצָא אוֹר מֵאוֹתוֹ סוֹד שֶׁל אוֹתוֹ אָוִיר נִסְתָּר.

כַּד אִשְׁתְּכַח מִנַּיהּ נְקוּדָה קַדְמָאָה י, אִתְגְּלִי לְבָתַר עֲלֵיהּ (נח ס"ה ע"א) מָטֵי וְלָא מָטֵי. כֵּיוָן דְּאִתְפְּשַׁט נָפַק וְאִיהוּ הוּא אוֹר דְּאִשְׁתָּאַר מֵאָוִיר. וְהַיְנוּ אוֹר דִּכְבָר הֲוָה, וְהָא קַיְימָא. נָפַק וְאִסְתַּלַּק וְאִתְגְּנִיז וְאִשְׁתָּאַר חַד נְקוּדָה מִנַּיהּ לְמֶהֱוֵי מָטֵי תָּדִיר בְּאוֹרַח גְּנִיזוּ בְּהַהִיא נְקוּדָה מָטֵי וְלָא מָטֵי. נָהִיר בֵּיהּ בְּאוֹרַח נְקוּדָה קַדְמָאָה דְּנָפַק מִנַּיהּ. וּבְגִין כָּךְ כֹּלָּא אָחִיד דָּא בְּדָא. נָהִיר בְּהַאי וּבְהַאי.

כְּשֶׁנִּמְצָאָה מִמֶּנּוּ נְקֻדָּה רִאשׁוֹנָה, י' הִתְגַּלְּתָה אַחַר כָּךְ עָלָיו, הִגִּיעַ וְלֹא הִגִּיעַ. כֵּיוָן שֶׁהִתְפַּשֵּׁט, יָצָא, וְהוּא הוּא הָאוֹר שֶׁנִּשְׁאַר מֵאָוִיר, וְהַיְנוּ אוֹר שֶׁכְּבָר הָיָה, וְזֶה עוֹמֵד. יָצָא וְהִסְתַּלֵּק וְנִגְנַז, וְנִשְׁאֲרָה נְקֻדָּה אַחַת מִמֶּנּוּ שֶׁתִּהְיֶה תָּמִיד בְּדֶרֶךְ גְּנִיזוּת בְּאוֹתָהּ נְקֻדָּה, מַגִּיעַ וְלֹא מַגִּיעַ. מֵאִיר בּוֹ בְּדֶרֶךְ נְקֻדָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁיָּצְאָה מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן הַכֹּל אָחוּז זֶה בָּזֶה, מֵאִיר בָּזֶה וּבָזֶה.

כַּד סָלִיק כֹּלָּא סָלְקִין וְאִתְאַחָדָן בֵּיהּ וְאִיהוּ מָטֵי וְאִנְגְּנִיז בְּאָתָר דְּאִי"ן סו"ף וְכֹלָּא חַד אִתְעֲבִיד. הַהוּא נְקוּדָה דְּאוֹר, אוֹר אִיהוּ. וְאִתְפְּשַׁט וּנְהִירוּ בֵּיהּ שָׁבַע אַתְוָון דְּאַלְפָּא בֵּיתָא וְלָא אַקְרִישׁוּ וְלַחִים הֲווּ. נָפַק חשֵׁךְ לְבָתַר וְנָפְקוּ בֵּיהּ שָׁבַע אַתְוָון אָחֳרָן דְּאַלְפָּא בֵּיתָא וְלָא אַקְרִישׁוּ וְקַיְימוּ לַחִים. נָפַק רָקִיעַ דְּאַפְרִישׁ מַחְלוֹקֶת דְּתָרִין סִטְרִין וְנָפְקוּ בֵּיהּ תְּמַנְיָא אַתְוָון אָחֳרָנִין. כְּדֵין כ"ב. דָּלְגוּ שָׁבַע אַתְוָון דְּהַאי סִטְרָא וְשָׁבַע דְּהַאי סִטְרָא, וְאִתְגְּלִיפוּ כֻּלְּהוּ בְּהַהוּא רָקִיעַ וְהֲווּ קַיְימֵי לַחִים. אַקְרֵישׁ הַהוּא רָקִיעַ וְאַקְרִישׁוּ אַתְוָון וְאִנְגְּלִימוּ וְאִתְצַיְירוּ בְּצִיּוּרַיְיהוּ. וְאַגְלִיף תַּמָּן אוֹרַיְיתָא לְאַנְהָרָא לְבַר.

כְּשֶׁעוֹלֶה, הַכֹּל עוֹלִים וְנֶאֱחָזִים בּוֹ, וְהוּא מַגִּיעַ וְנִגְנָז בִּמְקוֹם אֵי"ן סו"ף, וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה אֶחָד. אוֹתָהּ נְקֻדַּת אוֹר, הִיא אוֹר. וּמִתְפַּשֶּׁטֶת וּמְאִירִים בּוֹ שֶׁבַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל א"ב וְלֹא קָרְשׁוּ, וְלַחִים הָיוּ. יָצָא חֹשֶׁךְ אֶחָד כְּדֵּ, וְיָצְאוּ בּוֹ שֶׁבַע אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁל הָא"ב וְלֹא נִקְרְשׁוּ, נִקְרְשׁוּ וְעוֹמְדִים לַחִים. יָצָא רָקִיעַ שֶׁהִפְרִיד מַחֲלֹקֶת שֶׁל שְׁנֵי צְדָדִים, וְיָצְאוּ בּוֹ שְׁמוֹנָה אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת. אָז כ"ב. דִּלְגוּ שֶׁבַע אוֹתִיּוֹת שֶׁל צַד זֶה וְשֶׁבַע שֶׁל צַד זֶה, וְנֶחְקְקוּ בָּאוֹתוֹ רָקִיעַ, וְהָיוּ עוֹמְדִים לַחִים. נִקְרַשׁ אוֹתוֹ רָקִיעַ, וְנִקְרְשׁוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְהִתְגַּלְמוּ וְהִצְטָרְפוּ בְּצִיּוּרֵיהֶם, וְנֶחְקְקָה שָׁם הַתּוֹרָה לְהָאִיר הַחוּצָה.

יְהִי אוֹר דְּהוּא אֵל גָּדוֹל רָזָא דְּנָפִיק מֵאֲוִיר קַדְמָאָה. וַיְהִי רָזָא דְּחֹשֶׁךְ דְּאִקְרֵי אֱלֹהִים אוֹר דְּאִתְכְּלִיל שְׂמָאלָא בְּיָמִינָא. וּכְדֵין מַרְזָא דְּאֵל חֲוֵי אֱלֹהִים, אִתְכְּלִיל יָמִינָא בִּשְׂמָאלָא (ל"א ע"א) וּשְׂמָאלָא בְּיָמִינָא

יְהִי אוֹר - שֶׁהוּא אֵל גָּדוֹל סוֹד שֶׁיָּצָא מֵאֲוִיר רִאשׁוֹן. וַיְהִי - סוֹד שֶׁל חֹשֶׁךְ שֶׁנִּקְרָא אֱלֹהִים, אוֹר שֶׁנִּכְלָל שְׂמֹאל בְּיָמִין. וְאָז מְסוֹד שֶׁל אֵל יֵשׁ אֱלֹהִים, נִכְלָל יָמִין בִּשְׂמֹאל וּשְׂמֹאל בְּיָמִין.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב דָּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא כִּי טוֹב אַנְהִיר עֵילָא וְתַתָּא וּלְכָל שְׁאָר סִטְרִין בְּרָזָא ידו"ד שְׁמָא דְּאַחִיד לְכָל סִטְרִין. וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים וְגו' אַפְרִישׁ מַחְלוֹקֶת לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא שְׁלִים.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב - זֶה עַמּוּד הָאֶמְצָעִי. כִּי טוֹב - הֵאִיר מַעְלָה וּמַטָּה וּלְכָל שְׁאָר הַצְּדָדִים בְּסוֹד יהו"ה, הַשֵּׁם שֶׁאוֹחֵז אֶת כָּל הַצְּדָדִים. וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים וְגוֹ' - הִפְרִיד מַחֲלֹקֶת לִהְיוֹת הַכֹּל שָׁלֵם.

השלמה מההשמטות (סימן ג)

כְּתִיב (בראשית א') וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וּכְתִיב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. תָּא חֲזֵי הַאי אוֹר דְּלְתַתָּא כַּד נָהִיר מֵחֵילָא דְּאִתְיְהִיב לֵיהּ מִטּוֹב דִּלְעֵילָא וּבְגִין כַּךְ מִנְיָן יְמוֹת הַחַמָּה שס"ה מ"ט שָׁבוּעִים, מִנְהוֹן לָקֳבֵל הַאי דַּרְגָּא דְּצַדִּיק דְּאִקְרֵי טוֹב וְאִיהוּ שְׁבִיעָי, וְיָנִיק מִנַּיְהּ הַאי שִׁמְשָׁא דִּלְתַתָּא. שְׁבָעָה שָׁבוּעִים שִׁבְעָה זְמָנִין לָקֳבֵל שִׁבְעָה שָׁבוּעִין ז' זְמָנִין דְּאִיהוּ יָנִיק מֵאִימָא עִלָּאָה דְּאִקְרֵי יוֹבְלָא, וּלְקָבְלָהּ שְׁנֵי יוֹבֵל דִּלְתַתָּא אִשְׁתָּאֲרוּ משס"ה כ"ב יוֹמִין לָקֳבֵל כ"ב אַתְוָון דְּאוֹרַיְתָא דְּעַלְמָא תַּתָּאָה אִתְקָיְּים עֲלַיְיהוּ.

כְּתוּב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם, וְכָתוּב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. בֹּא רְאֵה, אוֹר זֶה שֶׁלְּמַטָּה, כְּשֶׁמֵּאִיר מִכֹּחַ שֶׁנִּתַּן לוֹ מֵהַטּוֹב שֶׁלְּמַעְלָה, וְלָכֵן מִנְיַן יְמוֹת הַחַמָּה שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה, אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה שְׁבוּעוֹת. מֵהֶם כְּנֶגֶד דַּרְגָּה זוֹ שֶׁל צַדִּיק שֶׁנִּקְרָא טוֹב, וְהוּא שְׁבִיעִי, וְיוֹנֵק מִמֶּנּוּ הַשֶּׁמֶשׁ הַזֶּה שֶׁלְּמַטָּה. שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת שֶׁבַע פְּעָמִים, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת שֶׁבַע פְּעָמִים, שֶׁהוּא יוֹנֵק מֵהָאֵם הָעֶלְיוֹנָה שֶׁנִּקְרֵאת יוֹבֵל, וּכְנֶגֶד שְׁנוֹת יוֹבֵל שֶׁלְּמַטָּה. נִשְׁאֲרוּ מִשֵּׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם יָמִים, כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן עוֹמֵד עֲלֵיהֶם.

דְּהָא צַדִּיק דִּלְעֵילָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אִיקְרֵי וְכַד אִשְׁתַּלִּימוּ אִינּוּן שס"ה יוֹמִין תַּיְיבִין תְּנָיְינוּת לְקָבְלָא מֵהַאי דַּרְגָּא דְּטוֹב דְּהַאי דַּרְגָּא וְכָל אִינּוּן שֶׁבַע דַּרְגִּין עִלָּאִין תַּיְיבִין תְּנָיְינוּת לְקָבְלָא

מֵאִימָא עִילָּאָה וְהַאי דַּרְגָּא דְּסִיהֲרָא דְּשַׁלְטָא בְּלֵילְיָא יַנְקָא מֵהַאי דַּרְגָּא דְּאִקְרֵי שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה דְּיַנְקָא מֵהַהוּא צַדִּיק וּבְגִין דְּהַהוּא (צדיק) אִמְּלֵי לָהּ מֵהֲנָהוּ תָּפְנוּקִין עִילָּאִין וְיַנְקָא מִנַּיְהּ (איקרי) סִיהֲרָא.

שֶׁהֲרֵי צַדִּיק שֶׁלְּמַעְלָה נִקְרָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וּכְשֶׁהִשְׁתַּלְּמוּ אוֹתָם שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה יָמִים, שְׁבִים שְׁנִית לְקַבֵּל מִדְּרָגָה זוֹ שֶׁל טוֹב, שֶׁדְּרָגָה זוֹ וְכָל אוֹתָן שֶׁבַע דְּרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת שְׁבוֹת שֵׁנִית לְקַבֵּל מִן הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה, וְהַדְּרָגָה הַזוֹ שֶׁהַלְּבָנָה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת בַּלַּיְלָה יוֹנֶקֶת מַהַדְּרָגָה הַזוֹ שֶׁנִּקְרֵאת שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה, שֶׁיּוֹנֶקֶת מֵאוֹתוֹ צַדִּיק. וּבְגָלָל שֶׁאוֹתוֹ צַדִּיק מְמַלֵּא אוֹתָהּ מֵאוֹתָם תַּפְנוּקִים עֶלְיוֹנִים וְיוֹנֶקֶת מִמֶּנּוּ, (נקראת) לְבָנָה.

דִּכְמָה דְּהַאי סִיהֲרָא תַּתָּאָה לֵית לָהּ נְהוֹרָא מִגַּרְמָהּ אֶלָּא מַאי דְּאִתְיְהִיב לָהּ מִן שִׁמְשָׁא, הָכִי נָמֵי הַהוּא דַּרְגָּא דִּלְעֵילָּא וְהַאי דַּרְגָּא אִיקָרֵי יַמָּא דְּחָכְמְתָא לְעֵילָּא וְקַיְימֵי תְּרֵיסָר שִׁבְטִין עִלָּאִין קַדִּישִׁין תְּלָתָא לְצָפוֹנָא וּתְלָתָא לְדָרוֹמָא וּתְלָתָא לְמַעַרְבָא וּתְלָתָא לְמַדִּינְחָא, וְהַאי יַמָּא דְּחָכְמְתָא עֲלַיְיהוּ.

שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַלְּבָנָה הַתַּחְתּוֹנָה הַזוֹ אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ אֶלָּא רַק מַה שֶּׁנִּתַּן לָהּ מֵהַשֶּׁמֶשׁ, כָּךְ גַּם אוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁלְּמַעְלָה, וְדַרְגָּה זוֹ נִקְרֵאת יָם הַחָכְמָה לְמַעְלָה. וְעוֹמְדִים שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטִים עֶלְיוֹנִים קְדוֹשִׁים, שְׁלֹשָׁה לְצָפוֹן וּשְׁלֹשָׁה לַדָּרוֹם, וּשְׁלֹשָׁה לַמַּעֲרָב וּשְׁלֹשָׁה לַמִּזְרָח, וְיָם הַחָכְמָה הַזֶּה עֲלֵיהֶם.

וְלָקֳבֵלֵיהוֹן לְתַתָּא י"ב שִׁבְטִין קַיְימִין סָחְרֵנִי מַדְבְּחָא כְּהַאי גַּוְונָא. וְלָקֳבֵל הַאי דַּרְגָּא עֲבַד שְׁלֹמֹה יַמָּא לְתַתָּא עוֹמֵד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר. וְהַאי יַמָּא לְעֵילָּא אִיקָרֵי י"ם מָאי טַעְמָא אִקְרֵי יָם אֶלָּא בְּגִין הַהוּא דַּרְגָּא דְּצַדִּיק דְּאִמְּלֵי לְהַאי יָם אִקְרֵי יוֹם דִּכְתִיב (בראשית א') וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וּכְתִיב (תהלים צ"ז) אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק, וְהַאי נָהִיר בְּרָזָא דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּבֵיהּ אִמְּלֵי לְהַאי יָם דְּאִקְרֵי ה"א תַּתָּאָה (בתראה דשמא קדישא). הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (קהלת א') כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם כ"ל דָּא דַּרְגָּא דְּצַדִּיק דְּאִיקְרֵי כָּל בְּגִין דְּכָל תָּפְנוּקִין נַפְקִין מִנַּיְהּ הַנְּחָלִים אִלֵּין חֲמֵשׁ דַּרְגִּין דְּעִמַּיְהּ הוֹלְכִים אֶל הַיָּם לְאִמְלֵי (לממלי) לָהּ וְהַאי דַּרְגָּא אִקְרֵי בַּת שֶׁבַע וְכַד נָהִיר הַאי צַדִּיק לְהַאי דַּרְגָּא בְּרָזָא דְּשִׁבְעָה שָׁבוּעִין שֶׁבַע זְמָנִין שִׁמְשָׁא תַּתָּאָה נָהִיר בְּרָזָא דְּשֶׁבַע שָׁבוּעִין שֶׁבַע זְמָנִין לְסִיהֲרָא.

וּכְנֶגְדָּם לְמַטָּה שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטִים עוֹמְדִים סְבִיב הַמִּזְבֵּחַ כַּדְּגֶמֶה הַ את. וּכְנֶגֶד הַדְּרָגָה הַזוֹ עָשָׂה שְׁלֹמֹה הַיָּם שֶׁלְּמַטָּה עוֹמֵד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר, וְהַיָּם הַזֶּה לְמַעְלָה נִקְרָא י"ם. מָה הַטַּעַם נִקְרָא יָם? אֶלָּא מְשׁוּם אוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁל צַדִּיק שֶׁמְּמַלֵּאת הַיָּם הַזֶּה נִקְרָא יוֹם, שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם, וְכָתוּב (תהלים צז) אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק, וְזֶה מֵאִיר בְּסוֹד שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁבּוֹ מְמַלֵּא לַיָּם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא ה"א תַּחְתּוֹנָה (אחרונה של השם הקדוש). זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶת הַיָּם, וְכָל זֶה דַּרְגַּת הַצַּדִּיק שֶׁנִּקְרֵאת כֹּל, מְשׁוּם שֶׁכָּל הַתַּפְנוּקִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ. הַנְּחָלִים אֵלּוּ חֲמֵשׁ הַדְּרָגוֹת שֶׁשָּׁמְעוּ, הוֹלְכִים אֶל הַיָּם לְמַלֵּא אוֹתָהּ, וְזוֹ הַדְּרָגָה נִקְרֵאת בַּת שֶׁבַע. וּכְשֶׁמַּאִיר הַצַּדִּיק הַזֶּה לַדְּרָגָה הַזוֹ בְּסוֹד שֶׁל שִׁבְעָה שְׁבוּעוֹת שֶׁבַע פְּעָמִים הַשֶּׁמֶשׁ הַתַּחְתּוֹנָה מְאִירָה בְּסוֹד שֶׁל שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת, שֶׁבַע פְּעָמִים לַלְּבָנָה.

בְּגִין כַּךְ שְׁנַת הַלְּבָנָה שנ"ה יוֹמִין, מ"ט שָׁבוּעִין מִנְּהוֹן לָקֳבֵל הַאי דַּרְגָּא שְׁבִיעָאָה יַמָּא עִילָּאָה דְּנָהֲרָא מִצַּדִּיק בְּמ"ט שָׁבוּעִין נְהוֹרִין עִלָּאִין אִשְׁתָּאֲרוּ תְּרֵיסָר יוֹמִין לְחוּשְׁבָּן שנ"ה לְקֳבֵלֵי י"ב שִׁבְטִין דְּסָחְרֵנֵי הַאי יַמָּא לְמִיטַר מַטְרַת מַשְׁכְּנָא בִּתְרֵיסַר תַּרְעִין עִלָּאִין דְּאִית בֵּירוּשְׁלֵים עִילָּאָה (ומאורחא) וְאוֹרְחָא דְּאִינּוּן תַּרְעִין עִלָּאִין יַנְקִין אִינּוּן שִׁבְטִין מֵאִימָּא תַּתָּאָה כָּל חַד לְסִטְרֵיהּ כְּדְקָא חֲזֵי לֵיהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (יחזקאל מ"ח) שַׁעַר יְהוּדָה אֶחָד וְעַל דָּא כְּתִיב (ישעיה מ"ג) כָּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי דָּא דַּרְגָּא דְצַדִּיק דְּנָהִיר בְּחֵילָא דִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו לְאַנְהָרָא לְהַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי כְּבוֹדִי בְּרָאתִיו, וְדָא יַמָּא דְּחָכְמְתָא דְּאִקְרֵי כְּבוֹד ה' דְּאִתְגְּלֵי בְּמַשְׁכְּנָא.

מִשּׁוּם כַּךְ שְׁנַת הַלְּבָנָה שִׁלֹּשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁה יָמִים, אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה שָׁבוּעוֹת, מֵהֶם כְּנֶגֶד הַדַּרְגָּה הַשְּׁבִיעִית הַזוֹ הַיָּם הָעֶלְיוֹן, שֶׁמְּאִירָה מֵהַצַּדִּיק בְּתִשְׁעָה וְאַרְבָּעִים שָׁבוּעוֹת אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים. נִשְׁאֲרוּ תְּרֵיסַר יָמִים לְחֶשְׁבּוֹן שֹׁלֹשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה כְּנֶגֶד שְׁנַיִם עָשָׂר שִׁבְטִים שֶׁסְּבִיב הַיָּם הַזֶּה לִשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶת הַמִּשְׁכָּן בִּתְרֵיסַר שְׁעָרִים עֶלְיוֹנִים שֶׁיֵּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם הָעֶלְיוֹנָה, (ומדרך) וְדֶרֶךְ אוֹתָם שְׁעָרִים עֶלְיוֹנִים יוֹנְקִים אוֹתָם שִׁבְטִים מֵאִמָּא תַּחְתּוֹנָה, כָּל אֶחָד לְצִדּוֹ כָּרָאוּי לוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מח) שַׁעַר יְהוּדָה אֶחָד, וְעַל זֶה כָּתוּב (ישעיה מג) כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי, זוֹ דַּרְגַּת צַדִּיק שֶׁמְּאִיר בַּכֹּחַ שֶׁל שְׁמִי. וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו - לְהָאִיר לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא כְּבוֹדִי בְּרָאתִיו, וְזֶהוּ יָם הַחָכְמָה שֶׁנִּקְרָא כְּבוֹד ה' שֶׁנִּתְגַּלָּה בַּמִּשְׁכָּן.

יְצָרְתִיו דָּא רָזָא דְּיוֹם דִּלְתַתָּא דְּאִיהוּ לָקֳבֵל כְּ"ל דִּלְעֵילָּא וְעַל דָּא כְּתִיב (ישעיה מ"ה) יוֹצֵר אוֹר וְהַאי צַדִּיק דִּלְעֵילָּא לָא כְּתִיב בֵּיהּ יְצִירָה עַד דְּיִתְגַּלֵּי עֲבִידְתֵּיהּ לְתַתָּא וְנָהִיר עַלְמָא תַּתָּאָה מִנֵּיהּ. אַף עֲשִׂיתִיו דָּא סִיהֲרָא לְתַתָּא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ כַּד אִתְחַבָּרוּ כְּדֵין עוֹשֶׂה שָׁלוֹם שְׁלָמָא לְעַלְמָא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (בראשית א') וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד. כְּדֵין יְחוּדָא לְעֵילָּא יְחוּדָא לְתַתָּא שְׁלָמָא לְעֵילָּא שְׁלָמָא לְתַתָּא.

יְצָרְתִיו - זֶה סוֹד הַיּוֹם שֶׁלְּמַטָּה שֶׁהוּא כְּנֶגֶד כֹּל שֶׁלְּמַעְלָה, וְעַל כֵּךְ כָּתוּב (שם מה) יוֹצֵר אוֹר. וּבַצַּדִּיק הַזֶּה שֶׁלְּמַעְלָה לֹא כָתוּב בּוֹ יְצִירָה, עַד שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַעֲשֵׂהוּ לְמַטָּה וּמֵאִיר לָעוֹלָם שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ. אַף עֲשִׂיתִיו - זוֹ הַלְּבָנָה לְמַטָּה, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ. כְּשֶׁהִתְחַבְּרוּ, אָז עוֹשֶׂה שָׁלוֹם, שָׁלוֹם לָעוֹלָם, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד. וְאָז יְחוּד לְמַעְלָה יְחוּד לְמַטָּה, שָׁלוֹם לְמַעְלָה שָׁלוֹם לְמַטָּה.

כְּגוֹנָא דָּא יוֹסֵף לְתַתָּא דְּהָא אֲחִיד בְּצַדִּיק דִּלְעֵילָּא, וְכַד אִשְׁתְּלִים לְתַתָּא אוֹסִיף שְׁלָמָא בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין וּבְכָל יוֹמִין עִלָּאִין. כְּתִיב הָכָא (בראשית ט"ל) וַיְהִי כְּדַבְּרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וּכְתִיב הֲתָם (תהלים ס"ח) בָּרוּךְ יְיָ יוֹם יוֹם יַעֲמוֹס לָנוּ בְּגִין דְּלָא (כד לא) שְׁמַע לָהּ לְאֵשֶׁת פּוֹטִיפַר יוֹם יוֹם, כְּדֵין יוֹמִין עִלָּאִין בִּשְׁלָמָא וּבִרְכָתָא בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין. (בראשית א') וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאוֹרוֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם תָּמָן תָּנֵינָן אָמַר רִבִּי יִצְחָק מַאי דִּכְתִיב (שיר השירים ד') כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ תָּא חֲזֵי כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ עָשָׂאוֹ מֵאוֹתוֹ

הָאוֹר הַנֶּאֱצָל לְמָעְלָה וּבָרָא אֶת הַשָּׁמַיִם מֵאוֹתוֹ רָקִיעַ (האור) הָרִאשׁוֹן שֶׁהֵכִינוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבְרָאוֹ בַּתְּחִילָה וְאוֹתוֹ הָרָקִיעַ הוֹלִיד כָּל שְׁאָר הַשָּׁמַיִם (נ"א הרקיעים) שְׁנִתְהַוּוּ מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ זֶה יוֹסֵף לְמַטָּה, שֶׁהָרֵי אָחוּז בַּצַּוְּאר שֶׁלְּמַעְלָה. כְּשֶׁמִּשְׁתַּלֵּם לְמַטָּה, מוֹסִיף שָׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלְמוֹת וּבְכָל הַיָּמִים הָעֶלְיוֹנִים. כְּתוּב כָּאן (שם טל) וַיְהִי כְּדַבְּרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם, וְכָתוּב שָׁם (תהלים סח) בָּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם יַעֲמָס לָנוּ. מִשּׁוּם שֶׁלֹּא שָׁמַע לְאֵשֶׁת פּוֹטִיפַר יוֹם יוֹם, אָז יָמִים הָעֶלְיוֹנִים בְּשָׁלוֹם וּבְרָכוֹת בְּכָל הָעוֹלְמוֹת: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם (בראשית א), שָׁם שָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב (שיר ד) כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ בֹּא? רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלְמוֹ, עָשָׂאוֹ מֵאוֹתוֹ הָאוֹר הַנֶּאֱצָל מִלְּמַעְלָה, וּבָרָא אֶת הַשָּׁמַיִם מֵאוֹתוֹ רָקִיעַ הָרִאשׁוֹן שֶׁהֵכִינוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבְרָאוֹ בַּתְּחִלָּה, וְאוֹתוֹ הָרָקִיעַ הוֹלִיד כָּל שְׁאָר הָרְקִיעִים שֶׁנִּתְהַוּוּ מִמֶּנּוּ.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אוֹתוֹ הָרָקִיעַ הוֹלִיד כָּל הַמְּאוֹרוֹת מֵאוֹתוֹ הָאוֹר שְׁמְקַבֵּל (מלמעלה) לְמַעְלָה וּכְשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ רָקִיעַ נָטַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַמְּאוֹרוֹת וְהִנִּיחָם בְּאוֹתוֹ רָקִיעַ הַנִּקְרָא רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְאוֹתוֹ רָקִיעַ נִתְהַוָּה מִן הַשָּׁמַיִם דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב הָרָקִיעַ הָעֶלְיוֹן הוֹלִיד אֶת הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר תַּחְתָּיו, וְהַשָּׁמַיִם הוֹלִידוּ הַאי רָקִיעַ וְנִקְרָא רָקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְנָטַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֲנֵי מְאוֹרוֹת וּנְתָנָם בּוֹ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (בראשית א') וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אוֹתוֹ הָרָקִיעַ הוֹלִיד כָּל הַמְּאוֹרוֹת מֵאוֹתוֹ הָאוֹר שְׁמְקַבֵּל מִלְּמַעְלָה, וּכְשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ רָקִיעַ, נָטַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַמְּאוֹרוֹת וְהִנִּיחָם בְּאוֹתוֹ רָקִיעַ הַנִּקְרָא רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְאוֹתוֹ רָקִיעַ נִתְהַוָּה מִן הַשָּׁמַיִם. שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב, הָרָקִיעַ הָעֶלְיוֹן הוֹלִיד אֶת הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר תַּחְתָּיו, וְהַשָּׁמַיִם הוֹלִידוּ אֶת הָרָקִיעַ הַזֶּה, וְנִקְרְאוּ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְנָטַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַמְּאוֹרוֹת הַלָּלוּ וּנְתָנָם בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֲנֵי מְאוֹרוֹת וְהִנִּיחָם בְּיָד (נ"א בזה) הָרָקִיעַ לִהְיוֹת מֻמְשָׁלָה עַל הָאָרֶץ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הַבְּרִיּוֹת וּשְׁנֵיהֶם נָתְנוּ אוֹרָם בְּשָׁוֶה. אָמְרָה הַלְּבָנָה אֵין נָאֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ וּלְהִתְנַהֵג בִּשְׁנֵי כְתָרִים בְּשָׁוֶה. מָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִמְעִיט אוֹתָהּ וְהַיְינוּ הַכַּפָּרָה שֶׁל שְׂעִיר רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (במדבר כ"ח) חַטָּאת לַיְיָ.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַמְּאוֹרוֹת הַלָּלוּ וְהִנִּיחָם בְּזֶה הָרָקִיעַ לִהְיוֹת מֻמְשָׁלָה עַל הָאָרֶץ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הַבְּרִיּוֹת, וּשְׁנֵיהֶם נָתְנוּ אוֹרָם בְּשָׁוֶה. אָמְרָה הַלְּבָנָה, אֵין נָאֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ וּלְהִתְנַהֵג בִּשְׁנֵי כְתָרִים בְּשָׁוֶה. מֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? הִמְעִיט אוֹתָהּ, וְהַיְינוּ הַכַּפָּרָה שֶׁל שְׂעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (במדבר כח) חַטָּאת לַה'.

אָמַר רִבִּי יַעֲקֹב וּבְכַמָּה אֲתַר תָּנֵינָן דָּא וְלָא אִתְיְישְׁבָא בְּלִבָּאי עִנְיְינָא, כַּד אֲתָא רַב נַחְמָן אִתּוּ וְשַׁיְיילוּהוּ, מִשְׁמֵעָן אָמַר (נ"א כמשמעו). אָמַר רִבִּי יְהוּדָה לְרִבִּי יַעֲקֹב כְּלוּם אַתָּה רוֹצֶה לַעֲבוֹר עַל דִּבְרֵי חֲבֵירֶיךָ, אִשְׁתִּיק.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שָׁנִינוּ אֶת זֶה, וְלֹא הִתְיַשֵּׁב בְּלִבִּי הָעִנְיָן. כְּשֶׁבָּא רַב נַחְמָן, בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ. אָמַר כְּמַשְׁמָעוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יַעֲקֹב, כְּלוּם אַתָּה רוֹצֶה לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי חֲבֵרֶיךָ? שְׁתֹק.

רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֵּן לְקוֹנְיָא אֲתָא לְמֵחֲמֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר חֲתָנֵיהּ (שם ע"ד) נַפְקַת בְּרַתֵּיהּ וְשַׁקְלַת יְדוֹהִי לְנַשְׁקָא לְהוֹן, וְאָמַר לָהּ לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עֲצָמֵךְ מִקָּמֵיהּ בַּעֲלִיךְ דְּאִיהוּ קַדִּישָׁא. שָׁמַע רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר, כְּעָן יַדְּעָנָא אֲנָא מַדְכָּרְנָא מִלָּה חַד דְּאִיהִי מַרְגְּלָא יַקִּירָא דְּאִתְמָר עַל סִיהֲרָא כְּדְתָנֵינָן דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לְסִיהֲרָא לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עֲצָמֵךְ דְּחַשְׁבָה סִיהֲרָא דְּלָא אִתְיְהִיב שׁוּלְטָנָא לָהּ, אָמַר לֵיהּ חַמּוֹהִי, אֲנָא כַּךְ שְׁמַעְנָא וְכַךְ הֲוָה מְסוּדָר בְּלִבָּאי וּבְגִין דְּלָא אֲעָבֵר עַל דַּעֲתּוֹהִי דְּחַבְרָאי שָׁתַקְתִּי.

רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֵּן לְקוֹנְיָא בָּא לִרְאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר חָתְנוֹ. יְצָאָה בִתּוֹ וְלָקְחָה יָדָיו לְנַשֵּׁק אוֹתָם. אָמַר לָהּ, לְכִי וּמַעֲטִי עַצְמֵךְ מִלִּפְנֵי בַעְלֵךְ, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ. שָׁמַע רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, עַכְשָׁו יָדַעְתִּי, אֲנִי נִזְכָּר בְּדָבָר אֶחָד, שֶׁהִיא מַרְגָּלִית יְקָרָה שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַלְּבָנָה, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לַלְּבָנָה לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עַצְמֵךְ, שֶׁחָשְׁבָה הַלְּבָנָה שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ שִׁלְטוֹן. אָמַר לוֹ חָמִיו, כָּךְ אֲנִי שָׁמַעְתִּי וְכָךְ הָיָה מְסֻדָּר בְּלִבִּי, וּכְדֵי שֶׁלֹּא לַעֲבֹר עַל דַּעַת חֲבֵרַי שָׁתַקְתִּי.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר (דברים ל"ג) אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר וְכִי גַּאֲוָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב הוּא, לְאוֹ הֲכִי, דְּהָא חֶרֶב לְעֻשּׁוֹ אִתְיְהִיבַת דִּכְתִיב (בראשית כ"ז) וְעַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה אֶלָּא הֲכִי שְׁמַעְנָא מֵאֲבוֹי דְּאִלֵּין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דְּכַד שַׁמְעִין מִלָּה וְלָא אִתְיַשְׁבָא בְּלִבְּהוֹן וְאִינּוּן מַגִּיחֵי קְרָבָא דִּין עִם דִּין כְּאִינּוּן מַגִּיחֵי קְרָבָא בְּחַרְבָּא וּבְעָיִין לְקַטְלָא דִּין לְדִין עֲלֵהּ. וּמִלָּה דָּא דְּקָא אָמְרֵי חַבְרָנָא כַּךְ הִיא וְכַךְ גְּזָרְנָא בְּרָזָא דְּמַתְנִיתִין דִּילָן.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (דברים לג) אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּה' מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכִי גַּאֲוָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב הוּא? לֹא כָּךְ! שֶׁהֲרֵי הַחֶרֶב נִתְּנָה לְעֵשָׂו, שֶׁכָּתוּב (בראשית כז) וְעַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה. אֶלָּא כָּךְ שָׁמַעְתִּי מֵאָבִי, שֶׁאֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁכַּאֲשֶׁר שׁוֹמְעִים דָּבָר וְלֹא מִתְיַשֵּׁב בְּלִבָּם, וְהֵם עוֹרְכִים קְרָב זֶה עִם זֶה כְּאוֹתָם עוֹרְכֵי קְרָבוֹת בְּחֶרֶב, וְרוֹצִים לַהֲרֹג זֶה אֶת זֶה עָלֶיהָ, וְדָבָר זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲבֵרֵינוּ כָּךְ הִיא, וְכָךְ גָּזְרוּ בְּסוֹד מִשְׁנָתֵנוּ.

דְּכַד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְשִׁמְשָׁא וּלְסִיהֲרָא גָּזַר עַל שִׁמְשָׁא לְמֶהֱוֵי שׁוּלְטָנָא דְּעֵשָׂו וְעַל סִיהֲרָא לְמֶהֱוֵי בְּעָלְמָא דֵּין שׁוּלְטָנָא דְּיַעֲקֹב וּמָנֵי עֲלֵיהוֹן תַּקִּיפִין רַבְרְבִין עַד דְּיֵיתוּן תְּרֵין אוּמַיָּיא אִלֵּין וְהַהוּא רַבְרְבָא דְּאִתְמָנֵי עַל סִיהֲרָא בְּגִין אוּמָה דְּיַעֲקֹב בָּעָא מִן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיִתְיְהַב שׁוּלְטָנָא לְסִיהֲרָא בְּעָלְמָא דֵּין כְּלוֹמַר אוּמָה דְּיַעֲקֹב. אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכִי מָה אֲנָא בָּעֵי אוּמָה דְּיַעֲקֹב (חסר כאן). אֶלָּא בְּעַלְמָא דְּאָתֵי לְשַׁלְטָאָה בֵּהוּ עַל כָּל אוּמַיָּיא אֲבָל בְּעָלְמָא דֵּין לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עַצְמֵךְ וְהִשְׁתַּעְבְּדִי בְּגָלוּתָא לְמִזְכֵּי לָךְ בְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

שֶׁכַּאֲשֶׁר בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת הַלְּבָנָה, גָּזַר עַל הַשֶּׁמֶשׁ לִהְיוֹת שִׁלְטוֹן שֶׁל עֻשָּׂו, וְעַל הַלְּבָנָה לִהְיוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה שִׁלְטוֹן שֶׁל יַעֲקֹב, וּמִנָּה עֲלֵיהֶם גְּדוֹלִים וְתַקִּיפִים עַד שֶׁיָּבֹאוּ שְׁתֵּי הָאֻמּוֹת הַלָּלוּ, וְאוֹתוֹ גָּדוֹל שֶׁהִתְמַנָּה עַל הַלְּבָנָה בִּשְׁבִיל הָאֻמָּה שֶׁל יַעֲקֹב, רָצָה מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּנָּתֵן שִׁלְטוֹן לַלְּבָנָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּלוֹמַר לְאֻמָּה שֶׁל יַעֲקֹב. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכִי מָה אֲנִי צָרִיךְ אֻמָּה שֶׁל יַעֲקֹב (חסר כאן). אֶלָּא בָּעוֹלָם הַבָּא, וְלִשְׁלֹט בָּהֶם עַל כָּל הָאֻמּוֹת, אֲבָל בָּעוֹלָם הַזֶּה לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עַצְמֵךְ וְהִשְׁתַּעְבְּדִי בַּגָּלוּת לְזַכּוֹת אוֹתָךְ לָעוֹלָם הַבָּא.

וְכַד אָתוּ אוּמָה דְיַעֲקֹב וְאִתְרָעֲמוּ קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, עַל דְּאִתְנְטָל מִנְּהוֹן שׁוּלְטָנָא וְאִתְיְהִיב לְעֵשָׂו. אָמַר לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכִי מָה אַתּוּן בָּעָאן שׁוּלְטָנָא בְּעַלְמָא דֵּין דְּהָא אֲנָא עָרַבְנָא לְשַׁלְטָאָה לְכוּ לְעַלְמָא דְּאָתֵי עַל כָּל אוּמַיָּיא וּבְגִין כַּךְ הָבִיאוּ כַּפָּרָה עֲלֵי כְּלוֹמַר עַל אוֹתָהּ הַבְטָחָה שֶׁאֲנִי עָרֵב לְכוּ וְהָבִיאוּ כַּפָּרָה וְהִתְעַסְקוּ בַּתּוֹרָה וְעָלַי לְתֵת לָכֶם שָׂכָר טוֹב וְעָלַי לְהַשְׁלִיט אֶתְכֶם עַל כָּל הָעַמִּים שֶׁעַל מְנָת כֵּן מִיעָטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ בָּעוֹלָם אֶתָּא רִבִּי יוֹסֵי וּנְשַׁקֵּיהּ בְּרֵישֵׁיהּ וְקָרָא לְבָרְתֵּיהּ דְּנְהוֹרֵיתָא וּבוֹצִינָא דְּאִתְפָּרְשָׁא בְּטַבְעוֹן אִית גְּבָךְ, זַכָּאָה אֲנָתְ וְזַכָּאָה חוּלָקִיךְ וְזַכָּאָה חוּלָקִי דְּזָכֵינָא לְמֶחֱמֵי כַּךְ.

וּכְשֶׁבָּאוּ אֻמָּה שֶׁל יַעֲקֹב וְהִתְרַעֲמוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל שֶׁנִּטַּל מֵהֶם הַשִּׁלְטוֹן וְנִתַּן לְעֵשָׂו, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: וְכִי מָה אַתֶּם רוֹצִים שִׁלְטוֹן בָּעוֹלָם הַזֶּה? שֶׁהֲרֵי אֲנִי עָרֵב לְהַשְׁלִיט אֶתְכֶם לָעוֹלָם הַבָּא עַל כָּל הָאֻמּוֹת, וְלָכֵן הָבִיאוּ כַּפָּרָה עָלַי. כְּלוֹמַר, עַל אוֹתָהּ הַבְטָחָה שֶׁאֲנִי עָרֵב. לְכוּ וְהָבִיאוּ כַּפָּרָה וְהִתְעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, וְעָלַי לְתֵת לָכֶם שָׂכָר טוֹב, וְעָלַי לְהַשְׁלִיט אֶתְכֶם עַל כָּל הָעַמִּים, שֶׁעַל מְנָת כֵּן מִעַטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ בָּעוֹלָם. בָּא רַבִּי יוֹסֵי וּנְשָׁקוֹ בְּרֹאשׁוֹ, וְקָרָא לְבִתּוֹ וְאָמַר לָהּ, כְּלִי הַגָּדוֹל שֶׁל הָאוֹר וְהַמְּנוֹרָה שֶׁנֶּחְלְקָה בְּטוֹבוֹת יֵשׁ לָךְ. אַשְׁרַיִךְ וְאַשְׁרֵי חֶלְקֵךְ, וְאַשְׁרֵי חֶלְקִי שֶׁזָּכִיתִי לִרְאוֹת כָּךְ.

רִבִּי יוֹנָתָן אָמַר זְכוּ יִשְׂרָאֵל דְּנָהִיר לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלֵית אֲנָן צְרִיכִים לְבוֹצִינָא אַחֲרָא דִּכְתִיב (ישעיה ס') וְהָיָה לְךָ יְיָ לְאוֹר עוֹלָם. אָמַר רִבִּי אָבְהוּ, כֵּיוָן שְׁנִתְחַלֵּף לְהוּ שׁוּלְטָנָא אִינּוּן מוֹנִין חוּשְׁבָּנָא לְסִיהֲרָא דְּבָבֶה מַנְהִיגָת נוֹהֵג כְּצָאן יוֹסֵף וּמוּם אֵין בָּךְ דְּלָא אִשְׁתְּכַח בָּהּ גְּרִעוֹנָה בְּגִין מוֹעֲדִין וְזִמְנִין ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, זְכוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵאִיר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאֵינָם צְרִיכִים לְמָאוֹר אַחֵר, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס) וְהָיָה לְךָ ה' לְאוֹר עוֹלָם. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַלֵּף לָהֶם הַשִּׁלְטוֹן, מוֹנִים חֶשְׁבּוֹן לַלְּבָנָה שֶׁבָּהּ מְנַהֶגֶת נֹהֶגֶ כַּצֹּאן יוֹסֵף. וּמוּם אֵין בָּךְ - שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּהּ חִסָּרוֹן בְּשִׁבְיל מוֹעֲדִים וּזְמַנִּים:

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים וְגוֹ', מַהוּ וַיִּקְרָא, קָרָא וְזִמִּין לְאַפָּקָא מֵהַאי אוֹר שְׁלִים דְּקַיְימָא בְּאֶמְצָעִיתָא, חַד נְהִירוּ דְּאִיהוּ יְסוֹדָא דְּעַלְמָא דְּעֶלְיוֹהִי קַיְמִין עָלְמִין. וּמֵהַהוּא אוֹר שְׁלִים עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא אִתְפְּשַׁט יְסוֹדָא חַי עָלְמִין דְּאִיהוּ יוֹם מִסְטָרָא דִּימִינָא. וְלַחֲשׁךְ קָרָא לַיְלָה, קָרָא וְזִמִּין וְאַפִּיק מִסְטָרָא דְּחֻשְׁכָּא חַד נוּקְבָא סִיהֲרָא דְּשַׁלְטָא בְּלֵילְיָא וְאִקְרֵי לַיְלָה רָזָא דְּאַדנ"י אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. עָאל יְמִינָא בְּהַהוּא עַמּוּדָא שְׁלִים דְּבֶאֶמְצָעִיתָא כָּלִיל בְּרָזָא דִּשְׂמָאלָא,

וְסָלִיק לְעֵילָא עַד נְקוּדָה קַדְמָאָה וְנָטִיל וְאָחִיד (ד ף י ז ע " א) תַּמָּן מִלָּה (נ"א חילא) דְּתָלַת נְקוּדִין חֹל"ם שׁוּרֵ"ק חִירִ"ק זֵרֵ"ע קֻדֵּ"שׁ. דְּהָא לֵית זַרְעָא דְּאִזְדְּרַע בַּר בְּרָזָא דָּא, וְאִתְחַבַּר כֻּלָּא בְּעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא. וְאַפִּיק יְסוֹדָא דְּעַלְמָא, וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי כֹּל דְּאָחִיד לְכֹלָּא בְּנָהִירוּ דְּתִיאוּבְתָּא.

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים וְגוֹ'. מַהוּ וַיִּקְרָא? קָרָא וְהִזְמִין לְהוֹצִיא מֵהָאוֹר הַשָּׁלֵם הַזֶּה שֶׁעוֹמֵד בָּאֶמְצַע אוֹר אֶחָד שֶׁהוּא יְסוֹד הָעוֹלָם שֶׁעָלָיו עוֹמְדִים הָעוֹלָמוֹת. וּמֵאוֹתוֹ אוֹר שָׁלֵם, עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, הִתְפַּשֵּׁט יְסוֹד חַי הָעוֹלָמִים, שֶׁהוּא יוֹם מִצַּד הַיָּמִין. וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה - קָרָא וְהִזְמִין וְהוֹצִיא מִצַּד הַחֹשֶׁךְ נְקֵבָה אַחַת, הַלְבָנָה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת בַּלַּיְלָה וְנִקְרֵאת לַיְלָה, הַסּוֹד שֶׁל אדנ"י, אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. נִכְנָס הַיָּמִין בְּאוֹתוֹ הָעַמּוּד הַשָּׁלֵם שֶׁבָּאֶמְצַע כְּלוּל בְּסוֹד הַשְּׂמאל, וְעָלָה לְמַעְלָה עַד נְקֻדָּה רִאשׁוֹנָה, וְלוֹקֵחַ וְאוֹחֵז שָׁם דָּבָר [נ"א: כח] שֶׁל שָׁלֹשׁ נְקֻדּוֹת: חוֹלָ"ם שׁוּרֵ"ק חִירִ"ק זֵרֵ"ע קֻדֵּ"שׁ. שֶׁהֲרֵי אֵין זֵרַע שֶׁנִּזְרָע מִלֵּבַד בַּסּוֹד הַזֶּה, וְהִתְחַבֵּר הַכֹּל בָּעַמּוּד הָאֶמְצָעִי וְהוֹצִיא יְסוֹד הָעוֹלָם, וְלָכֵן נִקְרָא כֹּל, שֶׁאוֹחֵז אֶת הַכֹּל בְּאוֹר הַהִשְׁתּוֹקְקוּת.

שְׂמָאלָא לְהֵיט בְּתוֹקְפָּא וְאָרַח, בְּכוּלְהוֹ דַּרְגִּין אָרַח רֵישָׁא. וּמַהַהוּא לְהֵיטוּ דְּאֶשָּׁא אַפִּיק הַהִיא נוּקְבָא סִיהֲרָא. וְהַהוּא לְהֵיטוּ הֲוָה חֹשֶׁךְ בְּגִין דְּהֲוָה מֵחֹשֶׁךְ. וּתְרִין סִטְרִין אִלֵּין אַפִּיקוּ תְּרִין דַּרְגִּין אִלֵּין חַד דְּכַר וְחַד נוּקְבָא. יְסוֹדָא אְחִיד בְּעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא מַהַהוּא תּוֹסֶפֶת נְהוֹרָא דְּהֲוָה בֵּיהּ, דְּכֵיוָן דְּהַהוּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא אִשְׁתְּלִים וְעָבִיד שְׁלָם לְכָל סִטְרִין, כְּדֵין אִתּוֹסַף בֵּיהּ נְהִירוּ מֵעֵילָא וּמִכָּל סִטְרִין בְּחֶדְוָה דְּכֹלָּא בֵּיהּ. וּמַהַהוּא תּוֹסֶפֶת דְּחֶדְוָה נָפִיק יְסוֹדָא דְּעָלְמִין וְאִקְרֵי מוֹסָף. מֵהָכָא נָפְקִין כָּל חַיָּילִין לְתַתָּא וְרוּחִין וְנִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין בְּרָזָא יוד"ד צְבָאוֹ"ת, אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת.

הַשְּׂמֹאל לוֹהֵט בְּכֹחַ וּמֵרִיחַ, בְּכָל הַדַּרְגּוֹת מֵרִיחַ רֵיחַ. וּמֵאוֹתוֹ לַהַט שֶׁל אֵשׁ הוֹצִיאָה אוֹתָהּ נְקֵבָה הַסַּהַר, וְאוֹתוֹ הַלַּהַט הָיָה חֹשֶׁךְ, בִּגְלַל שֶׁהָיָה מֵחֹשֶׁךְ. וּשְׁנֵי הַצְּדָדִים הַלָּלוּ הוֹצִיאוּ שְׁתֵּי הַדַּרְגּוֹת הַלָּלוּ, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה. הַיְסוֹד אָחוּז בָּעַמּוּד הָאֶמְצָעִי מֵאוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת אוֹר שֶׁהָיְתָה בּוֹ. שֶׁכֵּיוָן שֶׁאוֹתוֹ עַמּוּד הָאֶמְצָעִי הִשְׁתַּלֵּם וְעָשָׂה שָׁלוֹם לְכָל הַצְּדָדִים, אָז נוֹסָף בּוֹ אוֹר מִלְּמַעְלָה וּמִכָּל הַצְּדָדִים בְּחֶדְוָה שֶׁהַכֹּל בּוֹ, וּמֵאוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת שֶׁל חֶדְוָה יָצָא יְסוֹד הָעוֹלָמִים וְנִקְרָא מוֹסָף. מִכָּאן יָצְאוּ כָּל הַצְּבָאוֹת לְמַטָּה וְרוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת בְּסוֹד יהו"ה צְבָאוֹ"ת, אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת.

לַיְלָה אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ, מִסְּטָרָא דְּשְׂמָאלָא מֵהַהוּא חֹשֶׁךְ. וּבְגִין דְּהַהוּא חֹשֶׁךְ תִּיאוּבְתֵּיהּ לְאִתְכְּלָלָא בִּימִינָא וְחַלַּשׁ תּוֹקְפֵּיהּ, אִתְפְּשַׁט מִנֵּיהּ הַאי לַיְלָה. כַּד שָׁאֲרֵי לְהִתְפַּשְׁטָא הַאי לַיְלָה עַד לָא אִסְתַּיָּים, הַהוּא חֹשֶׁךְ עָאל וְאִתְכְּלִיל בִּימִינָא וְיַמִּינָא אָחִיד לֵיהּ, וְאִשְׁתְּאַר בִּגְרִיעוּ הַאי לַיְלָה. וּכְמָה דְּחֹשֶׁךְ תִּיאוּבְתֵּיהּ לְאִתְכְּלָלָא בְּאוֹר הָכִי לַיְלָה תִּיאוּבְתֵּיהּ לְאִתְכְּלָלָא בְּיוֹם. חֹשֶׁךְ גָּרַע נְהוֹרֵיהּ, וּבְגִין כָּךְ אַפִּיק דַּרְגָּא בִּגְרִיעוּ וְלָא בְּנָהִירוּ. חֹשֶׁךְ לָא נָהִיר אֶלָּא כַּד אִתְכְּלִיל בְּאוֹר. לַיְלָה דְּנָפַק מִנֵּיהּ לָא נָהִיר אֶלָּא כַּד אִתְכְּלִיל בְּיוֹם. גְּרִיעוּ דְּלַיְלָה לָא אִשְׁתְּלִים אֶלָּא בְּמוֹסָף. מַה דְּאִתּוֹסַף הָכָא גָּרַע הָכָא.

לֵילָה אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ מִצַּד שֶׂל הַשְּׂמֹאל מֵאוֹתוֹ חֹשֶׁךְ. וּבְגִלַּל שֶׁתַּאֲוַת אוֹתוֹ הַחֹשֶׁךְ לְהִתְכַּלֵּל בַּיָּמִין וְנֶחֱלַשׁ כֹּחוֹ, הִתְפַּשֵּׁט מִמֶּנּוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה. כְּשֶׁמַּתְחִיל לְהִתְפַּשֵּׁט הַלַּיְלָה הַזֶּה כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא הִסְתַּיֵּם, אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ נִכְנָס וְנִכְלָל בַּיָּמִין, וְהַיָּמִין אוֹחֵז אוֹתוֹ וְנִשְׁאָר בְּחִסָּרוֹן הַלַּיְלָה הַזֶּה. וּכְמוֹ שֶׁתַּאֲוַת הַחֹשֶׁךְ לְהִכָּלֵל בָּאוֹר, כָּךְ הַלַּיְלָה תַּאֲוָתוֹ לְהִכָּלֵל בַּיּוֹם. הַחֹשֶׁךְ גּוֹרֵע אוֹרוֹ, וְלָכֵן הוֹצִיא דְּרָגָה בְּחִסָּרוֹן וְלֹא בָּאוֹר. הַחֹשֶׁךְ לֹא מֵאִיר, אֶלָּא כְּשֶׁנִּכְלָל בָּאוֹר. לַיְלָה שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לֹא מֵאִיר אֶלָּא כַּאֲשֶׁר נִכְלָל בַּיּוֹם. חֶסְרוֹן הַלַּיְלָה לֹא מִשְׁתַּלֵּם אֶלָּא בְּמוֹסָף. מַה שֶּׁנּוֹסָף כָּאן - נִגְרָע כָּאן.

בְּמוֹסַף הֲוָה בֵּיהּ רָזָא דִּנְקוּדָה עִלָּאָה וְרָזָא דְּעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא בְּכָל סִטְרִין, וּבְגִין כָּךְ אִתּוֹסַף בֵּיהּ תְּרֵין אַתְוָון. בְּלֵילְיָא גְּרִיעוּ בֵּיהּ אִלֵּין תְּרֵין. כְּדֵין קְרָא כְּתִיב וַיִּקְרָא וְגָרַע מִנֵּיהּ (וי"ו) (ו"י) וּכְתִיב קָרָא לַיְלָה. הָכָא רָזָא דִּשְׁמָא דְּשַׁבְעִין וּתְרֵין אַתְוָון גְּלִיפָא דְּכְתָרָא עִלָּאָה: בְּמוֹסָף הָיָה בּוֹ סוֹד שֶׁל הַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה וְסוֹד שֶׁל עַמּוּד הָאֶמְצָעִי בְּכָל הַצְּדָדִים, וְלָכֵן נוֹסְפוּ בּוֹ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. בַּלַּיְלָה נִגְרָעִים מִמֶּנּוּ שְׁנֵי אֵלֶּה, וְאֵז קָרָא כָּתוּב וַיִּקְרָא, וְגָרַע מִמֶּנּוּ וי"ו, וְכָתוּב קָרָא לָיְלָה. כָּאן סוֹד שֶׁל שִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שֶׁל כֶּתֶר עֶלְיוֹן.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וְגו', הָכָא בִּפְרָט רָזָא לְאַפָּרָשָׁא (בין) (תרומה קמ"ט ע"ב) מַיִן עִלָּאִין לְתַתָּאֵי (לתתאין) בְּרָזָא דְּשִׁמָּאלָא. (נ"א ואתברי) הָכָא מַחְלוֹקֶת בְּרָזָא דְּשִׁמָּאלָא. דְּעַד הָכָא רָזָא דְּיָמִינָא הוּא, וְהָכָא הוּא רָזָא דְּשִׂמָּאלָא, וּבְגִין כָּךְ אַסְגִּיאוּ מַחְלוֹקֶת (נ"א בין) בְּגִין דָּא לְיָמִינָא. יָמִינָא אִיהוּ שְׁלֵימָא דְּכוֹלָּא, וּבְגִין כָּךְ בְּיָמִינָא כְּתִיב כֹּלָּא דְּהָא בֵּיהּ תַּלְיָיא כָּל שְׁלִימוּ. כַּד אִתְעַר שְׂמָאלָא אִתְעַר מַחְלוֹקֶת. וּבְהַהוּא מַחְלוֹקֶת אִתְתַּקַּף אֶשָּׁא דְּרוּגְזָא וְנָפִיק מִנֵּיהּ מֵהַהוּא מַחְלוֹקֶת גֵּיהִנֹּם. וְגֵיהִנֹּם בִּשְׂמָאלָא אִתְעַר וְאִתְדַּבַּק.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וְגו'. כָּאן בִּפְרָט הַסּוֹד לְהַפְרִיד בֵּין מַיִם עֶלְיוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים בְּסוֹד הַשְּׂמֹאל. [נ"א ונבראה] כָּאן מַחֲלֹקֶת בְּסוֹד הַשְּׂמֹאל. שָׁעַד כָּאן סוֹד הַיָּמִין הוּא, וְכָאן הוּא סוֹד הַשְּׂמֹאל, וְלָכֵן הִרְבּוּ מַחֲלֹקֶת [בין] בְּגִלַּל זֶה לְיָמִין. הַיָּמִין הוּא שְׁלֵמוּת הַכֹּל, וְלָכֵן בְּיָמִין כָּתוּב הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי בּוֹ תְּלוּיָה כָּל הַשְּׁלֵמוּת. כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר שְׂמֹאל, מִתְעוֹרֶרֶת מַחֲלֹקֶת, וּבְאוֹתָהּ מַחֲלֹקֶת מִתְחַזֶּקֶת אֵשׁ הָרוֹגֶז, וְיוֹצֵא מִמֶּנָּה מֵאוֹתָהּ מַחֲלֹקֶת גֵּיהִנֹּם. וְגֵיהִנֹּם מִתְעוֹרֵר בַּשְּׂמֹאל וְנִדְבָּק.

חָכְמְתָא דְּמשֶׁה בְּהָא אִסְתַּכַּל וּבְעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית אַשְׁגַּח. בְּעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית הֲוָה מַחְלוֹקֶת שְׂמָאלָא בְּיָמִינָא, וּבְהַהוּא מַחְלוֹקֶת דְּאִתְעַר בֵּיהּ שְׂמָאלָא נָפַק בֵּיהּ גֵּיהִנֹּם וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ. עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא דְּאִיהוּ יוֹם תְּלִיתָאי עָאל בֵּינַיְיהוּ וְאַפְרִישׁ מַחְלוֹקֶת וְאַסְכִּים לְתְרֵין סִטְרִין. וְגֵיהִנֹּם נָחִית לְתַתָּא. וּשְׂמָאלָא אִתְכְּלִיל בְּיָמִינָא וְהֲוָה שְׁלָמָא בְּכֹלָּא. חָכְמְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, בָּזֶה הִסְתַּכֵּל וּבְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית הִשְׁגִּיחַ הִתְבּוֹנֵן. בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית הָיְתָה מַחֲלֹקֶת שְׂמֹאל עִם יָמִין, וּבְאוֹתָהּ מַחֲלֹקֶת שֶׁהִתְעוֹרֵר בּוֹ הַשְּׂמֹאל, יָצָא בּוֹ גֵּיהִנֹּם וְנִדְבַּק בּוֹ. הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי שֶׁהוּא יוֹם שְׁלִישִׁי, נִכְנַס בֵּינֵיהֶם וְהִפְרִיד הַמַּחֲלֹקֶת וְהִסְכִּים לִשְׁנֵי צְדָדִים. וְגֵיהִנֹּם יָרַד לְמַטָּה. וּשְׂמֹאל נִכְלַל בַּיָּמִין, וְהָיָה שָׁלוֹם בַּכֹּל.

כְּגַוְונָא דָּא מַחְלוֹקֶת קֹרַח בְּאַהֲרֹן שְׁמָאלָא בְּיַמִּינָא. אִסְתַּכַּל מֹשֶׁה בְּעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית. אָמַר לֵי אִתְחֲזֵי לְאַפְרָשָׁא מַחְלוֹקֶת בֵּין יַמִּינָא לִשְׂמָאלָא. אִשְׁתַּדַּל לְאַסְכָּמָא בֵּינַיְיהוּ. וְלָא בָּעֵי שְׂמָאלָא וְאִתְקַף קֹרַח בְּתוּקְפֵּיהּ. אָמַר וַדַּאי גֵּיהִנֹּם בְּתוּקְפָּא דְּמַחְלוֹקֶת שְׂמָאלָא אִצְטְרִיךְ לְאִתְדַּבְּקָא (ס"א לעילא ולאתכללא בימינא) הוּא לָא בָּעֵי לְאִתְדַּבְּקָא לְעֵילָּא וּלְאִתְכַּלְלָא בְּיַמִּינָא, וַדַּאי יֵחוֹת לְתַתָּא בְּתוּקְפָּא דְּרוּגְזָא דִּילֵּיהּ.

כְּמוֹ זֶה מַחֲלֹקֶת קֹרַח בְּאַהֲרֹן, שְׂמֹאל בְּיָמִין. הִסְתַּכֵּל מֹשֶׁה בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. אָמַר לִי, רָאוּי לְהַפְרִיד מַחֲלֹקֶת בֵּין יָמִין וּשְׂמֹאל. הִשְׁתַּדֵּל לְהַסְכִּים בֵּינֵיהֶם. וְלֹא רָצָה הַשְּׂמֹאל, וְהִתְחַזֵּק קֹרַח בְּחָזְקוֹ. אָמַר, וַדַּאי גֵּיהִנֹּם בַּכֹּחַ שֶׁל הַמַּחֲלֹקֶת שְׂמֹאל צָרִיךְ לְהִתְדַּבֵּק [למעלה ולהכלל בימין] הוּא לֹא רָצָה לְהִדָּבֵק לְמַעְלָה וּלְהִכָּלֵל בַּיָּמִין, וַדַּאי יֵרֵד לְמַטָּה בְּכֹחַ הָרֹגֶז שֶׁלּוֹ.

וְעַל דָּא לָא בָּעֵי קֹרַח לְאַסְכָּמָא הַאי מַחְלוֹקֶת בִּידָא דְמֹשֶׁה בְּגִין דְּלָא הֲוָה (ל"ג ע"א) לְשֵׁם שָׁמַיִם וְלָא חָיִישׁ לִיקָרָא דִּלְעֵילָּא וְאַכְחִישׁ עוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית. כֵּיוָן דְּחָמָא מֹשֶׁה דְּהֲוָה מַכְחִישׁ עוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית וְאִתְדְּחָא אִיהוּ לְבַר, כְּדֵין וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד.

וְעַל זֶה לֹא רָצָה קֹרַח לְהַסְכִּים מַחֲלֹקֶת זוֹ בְּיַד מֹשֶׁה, בְּגָלַל שֶׁלֹּא הָיָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְלֹא חָשַׁשׁ לַכָּבוֹד שֶׁלְּמַעְלָה וְהִכְחִישׁ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כֵּיוָן שֶׁרָאָה מֹשֶׁה שֶׁהִכְחִישׁ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית וְנִדְחָה הוּא הַחוּצָה, אָז וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד.

דף יז:

וַיִּחַר לְמֹשֶׁה עַל דְּאַכְחִישׁוּ לֵיהּ דִּלָּא אַסְכִּים הַהוּא מַחְלוֹקֶת. מְאֹד עַל דְּאַכְחִישׁוּ עוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית. וּבְכֹלָּא אַכְחִישׁ (דף יז ע"ב) קֹרַח בְּעֵילָּא וּבְתַתָּא. דִּכְתִיב, (במדבר כו) בְּהַצּוֹתָם עַל יְיָ, הָא תַּתָּא וְעֵילָּא. וְעַל דָּא אִתְדָּבַק כְּמָה (במה) דְּאִתְחֲזֵי לֵיהּ.

וַיִּחַר לְמֹשֶׁה - עַל שֶׁהִכְחִישׁוּ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא הִסְכִּים לְאוֹתָהּ מַחֲלֹקֶת. מְאֹד - עַל שֶׁהִכְחִישׁוּ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. וּבַכֹּל הִכְחִישׁ קֹרַח - בְּמַעְלָה וּבְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב (במדבר כו) בְּהַצּוֹתָם עַל ה'. הֲרֵי לְמַטָּה וּלְמַעְלָה. וְעַל זֶה נִדְבַּק כְּמוֹ [במה] שֶׁרָאוּי לוֹ.

מַחְלוֹקֶת דְּאִתְתָּקַן כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא וְסָלִיק וְלָא נָחִית וְאִתְקְיַים בְּאֹרַח מֵישָׁר, דָּא מַחְלוֹקֶת דְּשַׁמַּאי וְהִלֵּל. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַפְרִישׁ בֵּינֵיהוּ וְאַסְכִּים לוֹן. וְדָא הֲוָה מַחְלוֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם. וְשָׁמַיִם אַפְרִישׁ מַחְלוֹקֶת. וְעַל דָּא אִתְקְיַים (עלמא). וְדָא הֲוָה כְּגַוְונָא דְּעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית. וְקֹרַח בְּעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית אַכְחִישׁ בְּכֹלָּא. וּפְלוּגְתָּא דְּשָׁמַיִם הֲוָה. וּבְעָא לְאַכְחָשָׁא מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. וַדַּאי בְּאִתְדַּבְּקוּתָא דְּגֵיהִנֹּם הֲוָה. וְעַל דָּא אִתְדַּבַּק בַּהֲדֵיהּ.

מַחֲלֹקֶת שֶׁהִתְתַּקְּנָה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וְעוֹלָה וְלֹא יוֹרֶדֶת, וּמִתְקַיֶּמֶת בְּדֶרֶךְ יָשָׁר - זוֹ מַחֲלֹקֶת שֶׁל שַׁמַּאי וְהִלֵּל. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִפְרִיד בֵּינֵיהֶם וְהִסְכִּים לָהֶם, וְזוֹ הָיְתָה מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם. וְשָׁמַיִם הִפְרִידוּ מַחֲלֹקֶת, וְעַל זֶה הִתְקַיֵּם. וְזֶה הָיָה כְּמוֹ שֶׁמַּעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. וְקֹרַח בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית הִכְחִישׁ אֶת כֹּל, וּמַחֲלֹקֶת שֶׁל שָׁמַיִם הָיְתָה. וְרָצָה לְהַכְחִישׁ דִּבְרֵי תוֹרָה. וַדַּאי הָיָה בְּהִתְדַּבְּקוּת הַגֵּיהִנֹּם, וְעַל זֶה נִדְבַּק בּוֹ.

וְרָזָא דָא בְּסִפְרָא דְאָדָם. חֻשָּׁךְ כַּד אִתְעַר אִתְעַר בְּתוּקְפֵּיהּ וּבְרָא בֵּיהּ גֵּיהִנֹּם וְאִתְדַּבַּק בַּהֲדֵיהּ בְּהַהוּא מַחְלוֹקֶת. כֵּיוָן דְּשָׁכִיךְ רוּגְזָא וְתוּקְפָּא, אִתְעַר מַחְלוֹקֶת כְּגַוְונָא אָחֳרָא, מַחְלוֹקֶת דִּרְחִימוּ. וּתְרִין מַחְלוֹקֶת הֲווּ. חַד שֵׁירוּתָא וְחַד סִיּוּמָא. וְדָא אִיהוּ אָרְחֵהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא שֵׁירוּתָא דִלְהוֹן בְּקַשְׁיוּ וְסוֹפָא דִלְהוֹן בִּנְיָינָא. קֹרַח הֲוָה שֵׁירוּתָא דְמַחְלוֹקֶת כְּפוּם רוּגְזָא וְתוּקְפָּא וְאִתְדַּבַּק בַּגֵּיהִנֹּם. שַׁמַּאי סוֹפָא דְמַחְלוֹקֶת כַּד רוּגְזָא בִּנְיָינָא אִצְטְרִיךְ לְאַתְעָרָא מַחְלוֹקֶת דִּרְחִימוּ וּלְאַסְכָּמָא עַל יְדָא דְשָׁמַיִם.

וְסוֹד זֶה בְּסִפְרוֹ שֶׁל אָדָם. כְּשֶׁחֹשֶׁךְ מִתְעוֹרֵר, מִתְעוֹרֵר בְּכֹחוֹ וּבָרָא בּוֹ גֵּיהִנֹּם וְנִדְבָּק אִתּוֹ בְּאוֹתָהּ מַחֲלֹקֶת. כֵּיוָן שֶׁשּׁוֹכֵךְ הָרֹגֶז וְהַכֹּחַ, מִתְעוֹרֶרֶת מַחֲלֹקֶת בְּגֶוֶן אַחֵר, מַחֲלֹקֶת שֶׁל אַהֲבָה. וּשְׁתֵּי מַחֲלוֹקוֹת הָיוּ, אַחַת רֵאשִׁית וְאַחַת סִיּוּם. וְזוֹהִי דֶּרֶךְ הַצַּדִּיקִים - רֵאשִׁית שֶׁלָּהֶם בְּקֹשִׁי, וְסוֹף שֶׁלָּהֶם בְּמְנוּחָה. קֹרַח הָיָה רֵאשִׁית הַמַּחֲלֹקֶת כְּפִי רֹגֶז וְכֹחַ וְנִדְבַּק בַּגֵּיהִנֹּם. שַׁמַּאי הַסּוֹף שֶׁל הַמַּחֲלֹקֶת. כְּשֶׁרֹגֶז שָׁכַךְ, צָרִיךְ לְעוֹרֵר מַחֲלֹקֶת שֶׁל אַהֲבָה וּלְהַסְכִּימָה עַל יְדֵי הַשָּׁמַיִם.

וְרָזָא דָא יְהֵי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וִיהִי מַבְדִּיל, דָּא מַחְלוֹקֶת קַדְמָאָה אִתְעָרוּ דְּרוּגְזָא וְתוּקְפָּא בָּעָא לְאַפְרָשָׁא וְאִתְעַר גֵּיהִנֹּם עַד דְּרוּגְזָא וְתוּקְפָּא אִצְטַנָּן. וּכְדֵין וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ וְגוֹ' אִתְעַר מַחְלוֹקֶת דִּרְחִימוּ וְחָבִיבוּ וְקִיּוּמָא דְּעָלְמָא. וּבְרָזָא דָא מַחְלוֹקֶת שַׁמַּאי וְהִלֵּל. דְּתוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה עָאלַת בְּרִחְמוּ גַּבֵּי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְהַווּ בְּקִיּוּמָא שְׁלִים.

וְזֶהוּ סוֹד יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וִיהִי מַבְדִּיל. זוֹ מַחֲלֹקֶת רִאשׁוֹנָה, הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל רֹגֶז וְכֹחַ רָצָה לְהַפְרִיד, וְהִתְעוֹרֵר גֵּיהִנֹּם עַד שֶׁהָרֹגֶז וְהַכֹּחַ הִצְטַנְּנוּ. וְאָז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ וְגוֹ', הִתְעוֹרְרָה מַחֲלֹקֶת שֶׁל אַהֲבָה וַחֲבִיבוּת וְקִיּוּם הָעוֹלָם, וּבְסוֹד זֶה הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁל שַׁמַּאי וְהִלֵּל, שֶׁתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה נִכְנְסָה בְּאַהֲבָה לַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְהָיוּ בְקִיּוּם שָׁלֵם.

הַבְדָּלָה אִיהוּ וַדַּאי בְּשִׁמְאלָא. כְּתִיב הָכָא הַבְדָּלָה, וִיהִי מַבְדִּיל וּכְתִיב וַיַּבְדֵּל, וּכְתִיב הָתָם (במדבר טז) הַמְעַט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל וְגוֹ', וּכְתִיב (דברים ו) בָּעֵת הַהִיא הִבְדִּיל יְיָ אֶת שֵׁבֶט הַלֵּוִי. דְּהָא וַדַּאי לֵית הַבְדָּלָה אֶלָּא בַּשֵּׁנִי בְּאֲתַר שְׂמָאלָא. וְאִי תֵּימָא הַבְדָּלָה בַּשֵּׁנִי אִיהוּ וַדַּאי אַמַּאי הַבְדָּלָה בְּלֵוִי דְּאִיהוּ תְּלִיתָאָה. הַבְדָּלָה בִּשְׂמְאוֹל אִצְטְרִיךְ דְּאִיהוּ שֵׁנִי. אֶלָּא, אַף עַל גַּב דְּלֵוִי אִיהוּ תְּלִיתָאָה. לְדַעְתָּא דְיַעֲקֹב שֵׁנִי הֲוָה. וּלְעוֹלָם בַּשֵּׁנִי הֲוָה, וְכֹלָּא בְּאוֹרַח מֵישָׁר בְּאוֹרַח שְׁלִים כְּדָקָא יָאוּת.

הַבְדָּלָה הִיא וַדַּאי בִּשְׂמֹאל. כָּתוּב כָּאן הַבְדָּלָה - וִיהִי מַבְדִּיל, וְכָתוּב וַיַּבְדֵּל, וְכָתוּב שָׁם (שם טז) הַמְעַט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל וְגוֹ', וְכָתוּב (דברים ו) בָּעֵת הַהִיא הִבְדִּיל ה' אֶת שֵׁבֶט הַלֵּוִי. שֶׁהֲרֵי וַדַּאי אֵין הַבְדָּלָה אֶלָּא בַּשֵּׁנִי בִּמְקוֹם שְׂמֹאל. וְאִם תֹּאמַר הַבְדָּלָה הִיא בַּשֵּׁנִי וַדַּאי, לָמָּה הַבְדָּלָה בְּלֵוִי שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי? הַבְדָּלָה צָרִיךְ בִּשְׂמְאוֹל שֶׁהוּא שֵׁנִי! אֶלָּא, אַף עַל גַּב שֶׁלֵּוִי הוּא שְׁלִישִׁי, לְדַעַת יַעֲקֹב הָיָה שֵׁנִי, וּלְעוֹלָם בַּשֵּׁנִי הָיָה, וְהַכֹּל בְּדֶרֶךְ יָשָׁר בְּדֶרֶךְ שָׁלֵם כָּרָאוּי.

הַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בֵּין אִנּוּן דְּשַׁלִּיטִין בְּיוֹמֵי חוֹל לְשַׁבָּת. וְכַד נָפִיק שַׁבָּת סָלְקָא מִגֵּיהִנֹּם חַד סִטְרָא מֵעֵינָא בִּישָׁא (ס"א טסירא ממנא בישא) דְּבָעָא לְשַׁלְטָאָה בְּשַׁעֲתָא דְּאָמְרִין יִשְׂרָאֵל (תהלים צ) וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וְנָפִיק מֵהַהוּא דַּרְגָּא דְּאִקְרֵי שְׁמָאלָא (נ"א שאולה) וּבָעֵי לְאִתְעַרְבָא בְּזַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל וּלְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ יִשְׂרָאֵל.

הַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בֵּין אוֹתָם שֶׁשּׁוֹלְטִים בִּימֵי הַחֹל לְשַׁבָּת. וּכְשֶׁיּוֹצֵאת הַשַּׁבָּת, עוֹלֶה מִגֵּיהִנֹּם צַד אֶחָד מֵעַיִן הָרָעָה [ס"א משחית ממנה רע] שֶׁרוֹצֶה לִשְׁלֹט בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים (תהלים צ) וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וְיוֹצֵא מֵאוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁנִּקְרֵאת שְׁמֹאל [שאול], וְרוֹצֶה לְהִתְעָרֵב בְּזֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְלִשְׁלֹט עַל יִשְׂרָאֵל.

וְיִשְׂרָאֵל עַבְדֵי עוֹבְדָא בְּהַדַס וּבְיַיִן וְאָמְרֵי הַבְדָּלָה, וְאִתְפְּרַשׁ מִנַּיְיהוּ, וּמָאִיךְ הַהוּא סִטְרָא וְעָאל לְדוּכְתֵּיהּ בַּשְׁאוֹל אֲתַר דְּקוֹרַח וְסִיעָתֵיהּ תַּמָּן דִּכְתִיב, (במדבר יט) וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאוֹלָה. וְאִנּוּן לָא נָחֲתֵי תַּמָּן עַד דְּעַבְדֵי יִשְׂרָאֵל הַבְדָּלָה מִנְהוֹן דִּכְתִיב, (במדבר יט) הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֲדָה וְגו'.

וְיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים מַעֲשֶׂה בַּהַדַס וְיַיִן וְאוֹמְרִים הַבְדָּלָה, וְנִפְרָד מֵהֶם, וּמִמֶּךָּ אוֹתוֹ צַד וְנִכְנָס לִמְקוֹמוֹ בַּשְׁאוֹל, בְּמָקוֹם שֶׁקֹּרַח וַעֲדָתוֹ שָׁם, שֶׁכָּתוּב (במדבר יט) וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאוֹלָה. וְהֵם לֹא יוֹרְדִים לְשָׁם עַד שֶׁעוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל הַבְדָּלָה מֵהֶם, שֶׁכָּתוּב (שם) הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֲדָה וְגו'.

וּלְעוֹלָם הַבְדָּלָה בַּשֵּׁנִי דְּאִיהוּ שְׁמָאלָא בְּשֵׁירוּתָא וְתוּקְפָּא וְרוּגְזָא דְּאִתְעַר שְׁמָאלָא בְּמַחְלוֹקֶת עַד לָא שָׁכִיךְ בִּנְיָחָא וְאִתְבְּרֵי בֵּיהּ גֵּיהִנֹּם. (יח ב) כְּדֵין אִתְבְּרִיאוּ כָּל אִנּוּן מַלְאָכִים דְּקַטְרֵגֵי לְמָארֵיהוֹן לְעֵילָא וְאָכִיל לוֹן נוּרָא וְאִתּוֹקְדוּ. וְכֵן כָּל שְׁאָר אִנּוּן דְּמִתְבַּטְּלֵי וְלֵית לוֹן קְיוּמָא וְאִתְאֲכָלוּ בְּנוּרָא. כְּגַוְונָא דָא קוֹרַח לְתַתָּא. וְכֹלָּא כְּגַוְונָא דָא.

וּלְעוֹלָם הַבְדָּלָה הִיא בַּשֵּׁנִי, שֶׁהוּא שְׂמֹאל בְּרֵאשִׁית וְרוֹגֶז שֶׁמִּעוֹרֵר הַשְּׂמֹאל בַּמַּחֲלֹקֶת, עַדַיִן שֶׁלֹּא שׁוֹכֵךְ בְּמְנוּחָה, וְנִבְרָא בּוֹ גֵּיהִנֹּם. אֵז נִבְרְאוּ כָּל אוֹתָם מַלְאָכִים שֶׁמְּקַטְרְגִים לְרִבּוֹנָם לְמַעְלָה, וְאָכְלָה אוֹתָם הָאֵשׁ וְנִשְׂרְפוּ, וְכֵן כָּל שְׁאָר אֵלֶּה שֶׁמִּתְבַּטְּלִים, וְאֵין לָהֶם קִיּוּם וְנֶאֱכְלוּ בָּאֵשׁ. כְּמוֹ זֶה קֹרַח לְמַטָּה, וְהַכֹּל כְּמוֹ זֶה.

יְהִי רָקִיעַ אִתְפַּשַּׁט פְּשִׁיטוּ דָא מִן דָּא. א"ל קְטָפָא יְמִינָא אי"ל גְּדוֹל אִתְפְּשַׁט פְּשִׁיטוּ מִן גּוֹ מַיָּא לְאִשְׁתַּלְמָא שְׁמָא דָא אי"ל וּלְאִתְכַּלְלָא בְּהַהוּא פְּשִׁיטוּ דָא בְּדָא, וְאִתְפַּשַּׁט מֵאֵל אֱלֹהִים הי"ם אלי"ן אִתְפַּשַּׁטוּ וְאִתְהַפְּכוּ לְמֶהֱוֵי מַיִן תַּתְאִין ימ"ה הַהוּא פְּשִׁיטוּ דְּאִתְפַּשַּׁט בַּשֵּׁנִי, מַיִן עִלָּאִין הי"ם זֶה הַיָּ"ם גָּדוֹל. הי"ם מַיִן עִלָּאִין, הִפּוּכָא דְּאִלֵּין אַתָּוון ימ"ה מַיִן תַּתְאִין. כֵּיוָן דְּאִתְתַּקְנוּ אִתְעֲבִידוּ כֻּלָּא כְּלָלָא חָדָא וְאִתְפַּשַּׁט שְׁמָא דָא בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי.

יְהִי רָקִיעַ - הִתְפַּשְּׁטָה הִתְפָּרְדוּת זוֹ מִזּוֹ. א"ל - כָּתֵף שֶׁל יָמִין אי"ל גָּדוֹל הִתְפַּשֵּׁט הִתְפָּרְדוּת מִתּוֹךְ הַמַּיִם לְהִשְׁתַּלֵּם הַשֵּׁם הַזֶּה אי"ל וּלְהִתְכַּלֵּל בְּאוֹתָהּ הִתְפָּרְדוּת זֶה בָּזֶה, וְהִתְפָּרֵד מֵאֵל אֱלֹהִים הי"ם. אֵלֶּה הִתְפָּרְדוּ וְהִתְהַפְּכוּ לִהְיוֹת מַיִם תַּחְתּוֹנִים ימ"ה, אוֹתָהּ הִתְפָּרְדוּת שֶׁהִתְפַּשֵּׁט בַּשֵּׁנִי. מַיִם עֶלְיוֹנִים הי"ם, זֶה הַיָּ"ם

גָּדוֹל. הי"ם מַיִם עֶלְיוֹנִים. הַהֶבֶדְּ שֶׁל הָאוֹתִיוֹת הָאֵלֶּה ימ"ה, מַיִם תַּחְתּוֹנִים. כֵּיוָן שֶׁהִתְתַּקְּנוּ, נַעֲשׂוּ הַכֹּל כְּלָל אֶחָד וְהִתְפָּרֵד שֵׁם זֶה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת.

דף יח.

מַיִין עִלָּאִין דְּכוּרִין. וּמַיִין תַּתָּאִין נוּקְבֵי. בְּקַדְמִיתָא הֲווּ מַיִם בְּמַיִם, עַד דְּאִתְפְּרָשׁוּ לְאִשְׁתְּמוֹדָעָא מַיִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין, דָּא אֱלֹהִים (נ"א מיין עלאין). וְדָא אדנ"י (נ"א מיין תתאין). וְדָא ה' עִילָּאָה וְה' תַּתָּאָה. מַה כְּתִיב וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ. אִתְפַּשְׁטוּתָא דָּא נָטַל שְׁמָא דָּא אֱלֹהִים מַיִין עִלָּאִין. וּמַיִין (דף יח ע"א) תַּתָּאִין אדנ"י. וְעִם כָּל דָּא כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּלִימוּ מַיִין דְּכוּרִין בְּמַיִין נוּקְבִין, שְׁמָא דֵּאלֹהִים אִתְפַּשַּׁט בְּכֹלָּא.

מַיִם עֶלְיוֹנִים זְכָרִים, וּמַיִם תַּחְתּוֹנִים נְקֵבוֹת. בַּתְּחִלָּה הָיוּ מַיִם בְּמַיִם, עַד שֶׁנִּפְרְדוּ, לְהַכִּיר מַיִם עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, זֶה אֱלֹהִים [מים עליונים]. וְזֶה אדנ"י [מים תחתונים]. וְזוֹ ה' עֶלְיוֹנָה וְה' תַּחְתּוֹנָה. מַה כָּתוּב? וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ. הִתְפַּשְׁטוּת זוֹ לָקַח שֵׁם זֶה אֱלֹהִים מַיִם עֶלְיוֹנִים, וּמַיִם תַּחְתּוֹנִים אדנ"י. וְעִם כָּל זֶה, כֵּיוָן שֶׁהִשְׁתַּלְּמוּ מַיִם זְכָרִים בְּמַיִם נוּקְבִים, שֵׁם אֱלֹהִים הִתְפַּשֵּׁט בַּכֹּל.

וְאַף עַל גַּב דְּאִפְרִישׁ בֵּין מַיִין עִלָּאִין לְתַתָּאִין, מַחְלוֹקֶת לָא אִתְבַּטַּל עַד יוֹם תְּלִיתָאֵי וְאַסְכִּים מַחְלוֹקֶת וְאִתְיְשָׁב כֹּלָּא בְּדוּכְתֵּיהּ כְּדָקָא יָאוּת. וּבְגִין מַחְלוֹקֶת דָּא אַף עַל פִּי דְּאִיהוּ קְיוּמָא דְּעָלְמָא לָא כְּתִיב כִּי טוֹב בַּשֵּׁנִי, דְּלָא אִשְׁתְּלִים עוֹבָדָא. מַיִין עִלָּאִין וּמַיִין תַּתָּאִין הֲווּ כְּחֲדָא וְלָא הֲווּ תּוֹלְדִין בְּעָלְמָא עַד דְּאִתְפְּרָשׁוּ וְאִשְׁתְּמוֹדָעוּ. וּבְגִין כָּךְ עָבְדוּ תּוֹלְדִין.

וְאַף עַל גַּב שֶׁהִפְרִיד בֵּין מַיִם עֶלְיוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים, מַחֲלֹקֶת לֹא הִתְבַּטְּלָה עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהֻסְכְּמָה הַמַּחֲלֹקֶת, וְהַכֹּל הִתְיַשֵּׁב בִּמְקוֹמוֹ כָּרָאוּי. וּבְגַלַל מַחֲלֹקֶת זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קִיּוּם הָעוֹלָם, לֹא כָתוּב כִּי טוֹב בַּשֵּׁנִי, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּלֵּם הַמַּעֲשֶׂה. מַיִם עֶלְיוֹנִים וּמַיִם תַּחְתּוֹנִים הָיוּ כְּאֶחָד, וְלֹא הָיוּ תּוֹלְדוֹת בָּעוֹלָם עַד שֶׁנִּפְרְדוּ וְנוֹדְעוּ, וְלָכֵן עָשׂוּ תּוֹלְדוֹת.

וְעִם כָּל דָּא אַף עַל גַּב דְּהַבְדָּלָה הֲוֵי בַּשֵּׁנִי וּמַחְלוֹקֶת בֵּיהּ הֲוָה, יוֹם תְּלִיתָאֵי אַסְכִּים בְּכֹלָּא דְּהוּא שְׁמָא דְּאִיגְלַף בִּגְלִיפוֹ (ס"א יהוה) הַוָה לְאַסְתַּכְּמָא מַיִין עִלָּאִין וּמַיִין תַּתָּאִין ה' עִלָּאָה, ה' תַּתָּאָה, ו' בֵּינַיְיהוּ. לְאַשְׁלָמָא בְּתַרִין סִטְרִין. וְסִימָנָא דָּא מֵי הַיַּרְדֵּן מַיִין עִלָּאִין קָמוּ נֵד אֶחָד. מַיִין תַּתָּאִין נָחֲתוּ לְיַמָּא. וְיִשְׂרָאֵל אִזְלֵי בְּאֶמְצָעִיתָא.

וְעִם כָּל זֶה, אַף עַל גַּב שֶׁהַבְדָּלָה הָיְתָה בַּשֵּׁנִי וְהַמַּחֲלֹקֶת בּוֹ הָיְתָה - יוֹם הַשְּׁלִישִׁי הִסְכִּים בַּכֹּל, שֶׁהוּא שֵׁם שֶׁנֶּחְקַק בַּחֲקִיקָתוֹ [יהו"ה] הוי"ה לְהַסְכִּים בֵּין מַיִם עֶלְיוֹנִים וּמַיִם תַּחְתּוֹנִים. ה' עֶלְיוֹנָה ה' תַּחְתּוֹנָה, ו' בֵּינֵיהֶם לְהַשְׁלִים בִּשְׁנֵי צְדָדִים. וְסִימָן זֶה מֵי הַיַּרְדֵּן, מַיִם עֶלְיוֹנִים, קָמוּ נֵד אֶחָד. מַיִם תַּחְתּוֹנִים יָרְדוּ לַיָּם, וְיִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בָּאֶמְצַע.

חֲמֵשׁ רְקִיעִין כְּתִיבֵי הָכָא וְחַי הָעוֹלָמִים אָזִיל בְּהוּ וְאַנְהִיג בְּהוּ וְכֻלְּהוּ כְּלִילָן דָּא בְּדָא. וְאִלְמָלֵא הַאי מַחְלוֹקֶת דְּאִסְתַּכַּם עַל יְדֵי דְּאֶמְצָעִיתָא לָא אִתְכְּלִילוּ וְלָא אִשְׁתַּיְירוּ (נ"א אתיישרו). חֲמֵשׁ מְאָה שְׁנִין אִנּוּן דְּאִילָנָא דְּחַיֵּי דָּבִיק בְּהוּ לְמֶעְבַּד אִבִּין וְתוֹלְדִין לְעָלְמָא וְכָל

מֵימוֹי דִּבְרֵאשִׁית דְּנָגְדִין וְאִתְמַשְׁכָן מִבְּרֵאשִׁית אִתְפַּלְגוּ תְּחוֹתוֹי עַל יְדֵיהּ. וְדָוִד מַלְכָּא נָקִיט כֹּלָּא וְאִיהוּ פָּלִיג לְבָתַר דִּכְתִיב, (שמואל ב ו) וַיְחַלֵּק לְכָל הָעָם לְכָל הֲמוֹן וְגו' וּכְתִיב, (תהלים קד) תִּתֵּן לָהֶם יִלְקוֹטוּן וּכְתִיב, (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף וְגו'.

חֲמִשָּׁה רְקִיעִים כְּתוּב כָּאן, וְחַי הָעוֹלָמִים הוֹלֵךְ בָּהֶם וּמַנְהִיג בָּהֶם, וְכֻלָּם כְּלוּלִים זֶה בָּזֶה. וְאִלְמָלֵא מַחֲלֹקֶת זוֹ שֶׁהַסְכָּמָה עַל יְדֵי הָאֻמָּצַע, לֹא נִכְלְלוּ וְלֹא הִשְׁתַּיְּרוּ [נ"א: נתישרו] זֶה בָּזֶה. חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנִים הֵם שָׁעֵץ הַחַיִּים דָּבֵק בָּהֶם לַעֲשׂוֹת פֵּרוֹת וְתוֹלְדוֹת לָעוֹלָם, וְכָל מֵימֵי בְרֵאשִׁית שֶׁשּׁוֹפְעִים וְנִמְשָׁכִים מִבְּרֵאשִׁית נֶחְלְקוּ תַּחְתָּיו עַל יָדוֹ, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ לָקַח הַכֹּל, וְהוּא חִלֵּק אַחַר כָּךְ, שֶׁכָּתוּב (שמואל ב ו) וַיְחַלֵּק לְכָל הָעָם לְכָל הֲמוֹן וְגו', וְכָתוּב (תהלים קד) תִּתֵּן לָהֶם יִלְקוֹטוּן, וְכָתוּב (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף וְגו'.

בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְעַר מַחְלוֹקֶת בְּתוּקְפָּא דְּשִׁמְאלָא, אַסְגֵּי וְאִתְקֵף הוֹרְפִילָא דְּטִיפְסָא וְנָפְקוּ מִתַּמָּן טְסִירִין וְאַקְרִישׁוּ מִיָּד בְּלָא לַחוּתָא כְּלָל וְהָווּ דְּכַר וְנוּקְבָא. וּמִנְהוֹן אִתְפְּרָשׁוּ זַיְינִין בִּישִׁין לְזַנְיֵיהוּ, וְהָכָא תַּקִּיפוּ דְּרוּחַ מְסָאֲבָא בְּכָל אִנּוּן תּוּקְפִין טְסִירִין. וְאִנּוּן רָזָא דְּעָרְלָה. אֵלֵּין אִתְּקִפוּ בְּזַיְינִין תַּקִּיפִין, חַד אֶפְעֶ"ה וְחַד נָחָ"שׁ וְתַרְוַוֵיהוּ חַד. אֶפְעֶה אוֹלִיד (ס"א לשבעין) לְשִׁבְעָא שְׁנִין בְּחִבּוּרָא חָדָא, אִתְהַדַּר כֹּלָּא לְשֶׁבַע שְׁנִין דְּנָחָשׁ.

בְּשַׁעֲה שֶׁמַּחֲלֹקֶת מִתְעוֹרֶרֶת בְּחֹזֶק הַשְּׂמאל, מִתְרַבֶּה וּמִתְחַזֶּקֶת שַׁלְהֶבֶת הַדִּינִים, וְיֹצְאוּ מִשָּׁם קְלִפּוֹת, וְנִקְרְשׁוּ מִיָּד בְּלִי לַחוּת כְּלָל, וְהָיוּ זָכָר וּנְקֵבָה. וּמֵהֶם נִפְרְדוּ מִינִים רָעִים לְמִינֵיהֶם, וְכָאן הַתַּקִּיפוּת שֶׁל רוּחַ הַטֻּמְאָה בְּכָל אוֹתָן קְלִפּוֹת חֲזָקוֹת, וְהֵם סוֹד הָעָרְלָה. אֵלֶּה הִתְחַזְּקוּ בְּמִינִים חֲזָקִים, אֶחָד אֶפְעֶ"ה וְאֶחָד נָחָ"שׁ, וּשְׁנֵיהֶם אֶחָד. אֶפְעֶה מוֹלִיד [לשבעים] לְשֶׁבַע שָׁנִים בְּחִבּוּר אֶחָד. חוֹזֵר הַכֹּל לְשֶׁבַע שָׁנִים שֶׁל נָחָשׁ.

הָכָא אִיהוּ רָזָא דְּגִיהִנֹּם דְּאִקְרֵי בְּשְׁבַע שְׁמָהָן. יֵצֶר הָרַע בִּשְׁבַע שְׁמָהָן אִקְרֵי. וּבְכַמָּה דַּרְגִּין אִתְפַּשַּׁט מְסָאֲבוּ מַהָכָא לְעָלְמָא וְכֹלָּא מֵרָזָא דְּשִׁמְאלָא, טַב וּבִישׁ וְאִיהוּ יִשּׁוּבָא דְּעָלְמָא.

הָכָא שְׁמָא גְּלִיפָא דְּתַמְנֵי סָרֵי אַתְוָון מְמַנָּא עַל גִּשְׁמֵי רָצוֹן נָדְבָה וּבְרָכָה יִשּׁוּבָא דְּעָלְמָא:

כָּאן הוּא סוֹד הַגֵּיהִנֹּם שֶׁנִּקְרָא בְּשִׁבְעָה שֵׁמוֹת. יֵצֶר הָרַע נִקְרָא בְּשִׁבְעָה שֵׁמוֹת. וּבְכַמָּה דַּרְגּוֹת הִתְפַּשְּׁטָה הַטֻּמְאָה מִכָּאן לְעוֹלָם, וְהַכֹּל מִסּוֹד הַשְּׂמאל טוֹב וָרַע, וְהוּא יִשּׁוּב הָעוֹלָם. כָּאן שָׁם חָקוּק שֶׁל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת מְמֻנֶּה עַל גִּשְׁמֵי רָצוֹן נְדָבָה וּבְרָכָה יִשּׁוּב שֶׁל הָעוֹלָם.

(ר"ת יהו"ה) וַי'אֹמֶר אֱ'לֹקִים יְ'קַוּוּ הַ'מַּיִם וְגו' בְּאֹרַח קַו לְמֶהֱוֵי בְּאֹרַח מֵישָׁר. דְּהָא מֵרָזָא דְּהַהִיא נְקוּדָה קַדְמָאָה נָפַק כֹּלָּא בְּסִתִימוּ. עַד דְּמָטֵי וְאִתְכַּנִּישׁ לְהֵיכְלָא עִלָּאָה וּמִתַּמָּן נָפִיק בְּקַו מֵישָׁר לְשִׁאַר דַּרְגִּין. עַד דְּמָטֵי לְהַהוּא אֲתַר חַד דְּכָנִישׁ כֹּלָּא בְּכְלָל דְּכַר וְנוּקְבָא. וּמַאן אִיהוּ חַי עָלְמִין.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקָּווּ הַמַּיִם וְגוֹ'. בְּדֶרֶךְ קַו לִהְיוֹת בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, שֶׁהֲרֵי מְסוֹד שֶׁל אוֹתָהּ נְקֻדָּה רִאשׁוֹנָה הַכֹּל יָצָא בְּנִסְתָּר, עַד שֶׁהִגִּיעַ וְהִתְכַּנֵּס לְהֵיכָל עֶלְיוֹן, וּמִשָּׁם יָצָא בְּקַו יָשָׁר לִשְׁאָר הַדְּרָגוֹת, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְאוֹתוֹ מָקוֹם אֶחָד שֶׁכּוֹנֵס הַכֹּל בְּכֹלֶל שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה. וּמֵיהוּ? חַי הָעוֹלָמִים.

הַמַּיִם דְּנַפְקֵי מִלְּעֵיל מַאי ה' עִלָּאָה. מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם ו' זְעֵירָא. וְעַל דָּא ו"ו חַד שָׁמַיִם וְחַד מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם. כְּדֵין וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה דָּא ה' תַּתָּאָה. דָּא אִתְגְּלִי. וְכָל שְׁאָר אִתְכַּסֵּי. וּמִגּוֹ הַאי בַּתְרָאָה אִשְׁתְּמַע בְּסוֹכְלְתָנוּ הַהוּא דְּאִתְכַּסֵּי.

הַמַּיִם שֶׁיּוֹצְאִים מִלְּמַעְלָה מַה' הָעֶלְיוֹנָה. מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם ו' קְטַנָּה. וְעַל זֶה ו"ו, אֶחָד שָׁמַיִם וְאֶחָד מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם. אָז וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה, זוֹ ה' תַּחְתּוֹנָה. זֶה הִתְגַּלָּה, וְכָל הַשְּׁאָר הִתְכַּסָּה. וּמִתּוֹךְ הָאַחֲרוֹנָה הַזוֹ נוֹדָע בַּשֵּׂכֶל אוֹתוֹ שֶׁהִתְכַּסָּה.

אֶל מָקוֹם אֶחָד בְּגִין דְּהָכָא הוּא קִשּׁוּרָא דְיִחוּדָא דְעֶלְמָא עִלָּאָה יהו"ה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד (תרומה קלד ע"א) תְּרֵין יְחוּדִין חַד דְּעֶלְמָא עִלָּאָה לְאִתְיַחָדָא בְּדַרְגּוֹי, וְחַד דְּעֶלְמָא תַּתָּאָה לְאִתְיַחָדָא בְּדַרְגּוֹי. קִשּׁוּרָא דְיִחוּדָא דְעֶלְמָא עִלָּאָה עַד הָכָא אִיהוּ. חַי עָלְמִין תַּמָּן אִתְבְּסִים וְאִתְקַשַּׁר עֶלְמָא עִלָּאָה בְּיִחוּדָא דִילֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ אִקָּרֵי מָקוֹם אֶחָד. כָּל דַּרְגִּין וְכָל שַׁיְיפִין מִתְכַּנְּשִׁין תַּמָּן וְהַוּוּ כֻּלְּהוּ בֵּיהּ חַד בְּלָא פֵּירוּדָא כְּלָל. וְלֵית דַּרְגָּא דְאִתְיַחָדָן תַּמָּן בְּיִחוּדָא חַד אֶלָּא הַאי, וּבֵיהּ אִתְכַּסְיָין כֻּלְּהוּ בְּאַרַח סָתִים בְּתִיאוּבְתָּא חַד. עַד הָכָא בְּדַרְגָּא דָּא אִתְיַיחַד עֶלְמָא דְאִתְגַּלְיָיא בְּעֶלְמָא דְאִתְכַּסְיָיא.

אֶל מָקוֹם אֶחָד, בִּגְלַל שֶׁכָּאן הוּא קֶשֶׁר הַיִּחוּד שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. יהו"ה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. שְׁנֵי יְחוּדִים, אֶחָד שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן לְהִתְיַחֵד בְּדַרְגּוֹתָיו, וְאֶחָד שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לְהִתְיַחֵד בְּדַרְגּוֹתָיו. קֶשֶׁר הַיִּחוּד שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הוּא עַד כָּאן. חַי הָעוֹלָמִים שָׁם מִתְבַּסֵּם, וְנִקְשָׁר הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן בַּיִּחוּד שֶׁלּוֹ, וְלָכֵן נִקְרָא מָקוֹם אֶחָד. כָּל הַדְּרָגוֹת וְכָל הָאֲיבָרִים מִתְכַּנְּסִים שָׁם, וְנִהְיִים כֻּלָּם בּוֹ אֶחָד, בְּלִי פֵּרוּד כְּלָל. וְאֵין דַּרְגָּה שֶׁמִּתְיַחֶדֶת שָׁם בְּיִחוּד אֶחָד אֶלָּא זוֹ, וּבוֹ מִתְכַּסִּים כֻּלָּם בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת אַחַת. עַד כָּאן בְּדַרְגָּה זוֹ מִתְיַחֵד הָעוֹלָם הַנִּגְלֶה בָּעוֹלָם הַנִּסְתָּר.

דף יח:

עֶלְמָא דְאִתְגַּלְיָיא אִתְיַיחַד אוּף הָכִי לְתַתָּא, וְעֶלְמָא דְאִתְגַּלְיָיא אִיהוּ עָלְמָא דְתַתָּאָ"ה. (ישעיה ו) וְאֶרְאֶה אֶת יְיָ (שמות כד) וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר יד) וּכְבוֹד יְיָ נִרְאָה (במדבר יז) וַיֵּרָא כְּבוֹד יְיָ (יחזקאל א) כְּמַרְאֶה הַקֶּשֶׁת וְגוֹ' כֵּן מַרְאֵה הַנִּגַּהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד יְיָ. וְדָא אִיהוּ רָזָא וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה. (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת זֶה חַי עָלְמִין. וְזֶהוּ אֶת קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן דָּא מַלְכוּת. נָתַתִּי מִן יוֹמָא דְאִתְבְּרֵי עָלְמָא. בְּיוֹמָא (דף יח ע"ב) דְּעִיבָּא דְאִתְחֲזֵי קֶשֶׁת (דאתער שמאלא לאתתקפא). מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה' אִתְעַר שְׂמָאלָא לְאִתְתַּקְּפָא. נָפְקַת רָחֵל וַתִּקַּשׁ בְּלִדְתָּהּ. מִיכָאֵ"ל בְּסִטְרָא דָּא, רְפָאֵ"ל בְּסִטְרָא דָּא, גַּבְרִיאֵ"ל בְּסִטְרָא דָּא. וְאִנּוּן גְּוָונִין דְּאִתְחֲזָיִין בְּהַהוּא דְּמוּת חִיוַר וְסוּמָק וְיָרוֹק.

הָעוֹלָם הַנִּגְלֶה מִתְיַחֵד גַּם כֵּן לְמַטָּה, וְעוֹלָם הַנִּגְלֶה הוּא עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. (ישעיה ו) וָאֶרְאֶה אֶת ה', (שמות כד) וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, (במדבר יד) וּכְבוֹד ה' נִרְאָה, (שם יז) וַיֵּרֶא כְּבוֹד ה', (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת וְגוֹ', כֵּן מַרְאֵה הַנִּגְהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. וְזֶהוּ סוֹד וְתַרְאֶה הַיְבָּשָׁה. (שם) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת - זֶה חַי הָעוֹלָמִים. וְזֶהוּ אֶת קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן, זוֹ מַלְכוּת, נָתַתִּי מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. בְּיוֹם מְעֻנָּן כְּשֶׁנִּרְאֵית הַקֶּשֶׁת [כשמתעורר השמאל להתגבר], מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה' מִתְעוֹרֵר הַשְּׂמֹאל לְהִתְגַּבֵּר. יוֹצֵאת רָחֵל וַתִּקַּשׁ בְּלִדְתָּהּ. מִיכָאֵ"ל בְּצַד זֶה, רְפָאֵ"ל בְּצַד זֶה, גַּבְרִיאֵ"ל בְּצַד זֶה, וְהֵם הַגְּוָנִים שֶׁנִּרְאִים בְּאוֹתָהּ דְּמוּת - לָבָן וְאָדֹם וְיָרֹק.

כֵּן מַרְאֶה הַנִּגְהּ סָבִיב. נְהִירוּ דְּאִתְכַּסְיָיא בְּגַלְגּוֹלָא דְּחֵיזוּ דְּעֵינָא. הוּא מַרְאֶה דְּמוּת כְּבוֹד יְיָ. גְּוָונִין דְּאִתְיַחֲדָא יְחוּדָא תַּתָּאָה לְפוּם יְחוּדָא דְּאִתְיַחַד יְחוּדָא דִּלְעֵילָא. יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ. גְּוָונִין סְתִימִין דְּלָא אִתְחַזְיָן וְאִתְקַשְׁרָן אֶל מָקוֹם אֶחָד יְחוּדָא חָדָא בְּעִלָּאָה. גְּוָונִין בַּקֶּשֶׁת לְתַתָּא לְאִתְיַחֲדָא בְּהוּ. חִוָּור סוֹמָק וְיָרוֹק כְּגָוְונִין סְתִימִין. וְאִנּוּן יְחוּדָא אֲחָרָא רָזָא וּשְׁמוֹ אֶחָד. בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד יְחוּדָא דִּלְתַתָּא. יְחוּדָא עִלָּאָה (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יהו"ה אֱלֹהֵינוּ יהו"ה אֶחָד. דָּא לְקֳבֵיל דָּא. יְקֵרוּ מְדִידוּ דְּקַו וּמִשְׁחָתָא. הָכָא שִׁית תֵּיבִין. וְהָכָא שִׁית תֵּיבִין.

כֵּן מַרְאֶה הַנִּגְהּ סָבִיב, הָאוֹר שֶׁהִתְכַּסָּה בְּגַלְגּוּל מַרְאֶה הָעַיִן, הוּא מַרְאֶה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. הַגְּוָנִים שֶׁהִתְיַחֲדוּ הַיְחוּד הַתַּחְתּוֹן הֵם לְפִי יְחוּד שֶׁהִתְיַחֵד יְחוּד עֶלְיוֹן. ה' אֱלֹהֵינוּ ה'. גְּוָנִים נִסְתָּרִים שֶׁלֹּא נִרְאִים וּמִתְקַשְּׁרִים אֶל מָקוֹם אֶחָד יְחוּד אֶחָד בְּעֶלְיוֹן, הַגְּוָנִים בַּקֶּשֶׁת לְמַטָּה לְהִתְיַחֵד בָּהֶם. לָבָן אָדֹם וְיָרֹק כְּמוֹ גְּוָנִים נִסְתָּרִים. וְהֵם יְחוּד אַחַר, סוֹד וּשְׁמוֹ אֶחָד. בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד - הַיְחוּד שֶׁלְּמַטָּה. יְחוּד עֶלְיוֹן - (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יהו"ה אֱלֹהֵינוּ יהו"ה אֶחָד. זֶה כְּנֶגֶד זֶה. יְקֵרוּ - מְדִידוּת שֶׁל קַו וּמִדָּה. כָּאן שֵׁשׁ תֵּבוֹת, וְכָאן שֵׁשׁ תֵּבוֹת.

מִשְׁחָתָא בּוֹצִינָא דְקַרְדִּינוּתָא דִּכְתִיב, (ישעיה מ) מִי מָדַד בְּשָׁעֲלוֹ מָיִם. וְדָא אִיהוּ יְקֵרוּ הַמַּיִם. הָכָא שִׁעוּרָא דְיוֹצֵר עָלְמִין (בראשית כג ע"א) יוּ"ד ה"א וא"ו ה"א, קְדוֹ"שׁ קְדוֹ"שׁ קְדוֹ"שׁ דָּא אִיהוּ יְקֵרוּ הַמַּיִם. יְיָ צְבָאוֹת. דָּא אִיהוּ אֶל מָקוֹם אֶחָד בְּרָזָא דִשְׁמָא דָּא. מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. דָּא וְתַרְאֶה הַיְבָּשָׁה. רָזָא גְּלִיפָא שְׁמָא דְיִחוּדָא כוז"ו במוכס"ז כוז"ו.

מְדִידַת הַנִּיצוֹץ הֶחָזָק, שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ) מִי מָדַד בְּשָׁעֲלוֹ מָיִם. וְזֶהוּ יְקֵרוּ הַמַּיִם. כָּאן שִׁעוּר שֶׁל יוֹצֵר הָעוֹלָמוֹת יוּ"ד ה"א וא"ו הֵ"א. קְדוֹ"שׁ קְדוֹ"שׁ קְדוֹ"שׁ - זֶהוּ יְקֵרוּ הַמַּיִם. ה' צְבָאוֹת - זֶהוּ אֶל מָקוֹם אֶחָד בַּסּוֹד שֶׁל שֵׁם זֶה. מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ - זֶה וְתַרְאֶה הַיְבָּשָׁה. סוֹד חֲקִיקַת שֵׁם הַיִּחוּד כוז"ו במוכס"ז כוז"ו.

תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב וְגוֹ' הַשְׁתָּא אַפִּיקַת חֵילָא בְּאִנּוּן מַיִין דְּאִתְכְּנָשׁוּ לְאֲתַר חַד וְנָגְדִין בְּגַוַויהּ גּוֹ טְמִירוּ סְתִימָאָה. וְנַפְקִין בְּגַוַויהּ טְמִירִין עִלָּאִין וְחַיָּילִין קַדִּישִׁין. דְּיִ כָּל אִנּוּן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא מְתַקְּנָן לוֹן בְּתִקּוּנָא דִּמְהֵימְנוּתָא בְּהַהִיא פּוּלְחָנָא דְּמָארֵיהוֹן.

תִּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב וְגוֹ', כָּאן הוֹצִיאָה כֹּחַ בְּאוֹתָם מַיִם שֶׁהִתְכַּנְּסוּ לְמָקוֹם אֶחָד וְשׁוֹפְעִים בְּתוֹכוֹ תּוֹךְ טְמִירוּת נִסְתָּרֶת, וְיוֹצְאִים בְּתוֹכוֹ טְמִירִים עֶלְיוֹנִים וּצְבָאוֹת קְדוֹשִׁים, שֶׁכָּל אוֹתָם בְּנֵי הָאֱמוּנָה מְתַקְּנִים אוֹתָם בְּתִקּוּן הָאֱמוּנָה בְּאוֹתָהּ עֲבוֹדַת רִבּוֹנָם.

וְרָזָא דָּא (תהלים קד) מַצְמִיחַ חָצִיר לַבְּהֵמָה וְגוֹ' דָּא בְּהֵמָה דְּרָבִיעָאָה עַל אֶלֶף טוּרִין וּמְגַדְּלִין לָהּ בְּכָל יוֹמָא הַהוּא חָצִיר. וְחָצִיר דָּא אִנּוּן מַלְאָכִין שַׁלִּיטִין לְפוּם שַׁעֲתָא דְּאִתְבְּרִיאוּ בַּשֵּׁנִי וְקַיְימִין לְמֵיכָלָא דְּהַאי בְּהֵמָה. בְּגִין דְּאִית אֶשָּׁא אָכְלָא אֶשָּׁא.

וְזֶהוּ סוֹד (תהלים קד) מַצְמִיחַ חָצִיר לַבְּהֵמָה וְגוֹ'. זוֹ בְּהֵמָה שֶׁרוֹבֶצֶת עַל אֶלֶף הָרִים, וּמְגַדֶּלִים לָהּ בְּכָל יוֹם אוֹתוֹ חָצִיר, וְחָצִיר הַזֶּה, אוֹתָם מַלְאָכִים שַׁלִּיטִים לִפְי שָׁעָה שֶׁנִּבְרְאוּ בַּשֵּׁנִי וְעוֹמְדִים לְמַאֲכָל שֶׁל הַבְּהֵמָה הַזּוֹ. בִּגְלַל שֶׁיֵּשׁ אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ.

וְעֵשֶׂב לַעֲבוֹדַת הָאָדָם עֵשֶׂב דָּא אִלֵּין אוֹכָפִין וְחַיָּוֹת וּכְרוּבִים. דְּכֻלְּהוּ מְתַקְּנָן גּוֹ תִּקּוּנַיְיהוּ וְקַיְימִין לְאִתְתַּקְּנָא בְּשַׁעֲתָא דִּבְנֵי נָשָׁא אַתְיָין לְפוּלְחָנָא דְּמָארֵיהוֹן בְּקָרְבְּנַיְיהוֹן וּבְצִלּוֹתָא דָּדָא אִיהוּ עֲבוֹדַת הָאָדָם. וְעֵשֶׂב דָּא אִזְדַּמַּן וְאִתְעַתַּד לַעֲבוֹדַת הָאָדָם לְאִתְתַּקְּנָא בְּתִקּוּנַיְיהוּ כְּדְקָא יְאוּת. וְכַד אִנּוּן מִתְתַּקְּנָן בְּהַהִיא עֲבוֹדַת הָאָדָם, לְבָתַר מִנַּיְיהוּ נָפְקֵי מְזוֹנֵי וְטָרְפִין לְעָלְמָא דִּכְתִיב (תהלים קד) לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ. וְדָא אִיהוּ עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע, דְּהָא חָצִיר לָא מַזְרִיעַ זֶרַע אִיהוּ אֶלָּא אִזְדַּמַּן לְמֵיכָלָא דְּאֶשָּׁא קַדִּישָׁא. וְעֵשֶׂב לְתִקּוּנָא דְּעָלְמָא.

וְעֵשֶׂב לַעֲבוֹדַת הָאָדָם - עֵשֶׂב זֶה הָאוֹפַנִּים הָאֵלֶּה וְחַיּוֹת וּכְרוּבִים, שֶׁכֻּלָּם מְתֻקָּנִים תּוֹךְ תִּקּוּנֵיהֶם וְעוֹמְדִים לְהִתְתַּקֵּן בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם בָּאִים לַעֲבוֹדַת רִבּוֹנָם בְּקָרְבְּנֵיהֶם וּבִתְפִלָּה, שֶׁזּוֹהִי עֲבוֹדַת הָאָדָם. וְעֵשֶׂב זֶה מֻזָּמָן וּמוּכָן לַעֲבוֹדַת הָאָדָם לְהִתְתַּקֵּן בְּתִקּוּנוֹ כָּרָאוּי. וּכְשֶׁהֵם מִתְתַּקְּנִים בְּאוֹתָהּ עֲבוֹדַת הָאָדָם, אַחַר כָּךְ יוֹצְאִים מֵהֶם מְזוֹנוֹת וְטֶרֶף לָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (שם) לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ. וְזֶהוּ עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע, שֶׁהֲרֵי חָצִיר לֹא מַזְרִיעַ זֶרַע, אֶלָּא מְזֻמָּן לְמַאֲכָל שֶׁל אֵשׁ קְדוֹשָׁה, וְעֵשֶׂב לְתִקּוּן הָעוֹלָם.

וְכָל דָּא לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ. כָּל תִּקּוּנִין דִּבְנֵי נָשָׁא דְּקָא מְתַקְּנָא לְהַאי עֵשֶׂב אֶרֶץ. דְּפוּלְחָנָא דִּלְהוֹן לְמָארֵיהוֹן לְסַפְּקָא עַל יְדֵיהוֹן מֵהַהִיא אֶרֶץ טָרְפֵּי וּמְזוֹנֵי לְהַאי עָלְמָא וּלְאִתְבָּרְכָא בְּנֵי נָשָׁא מִבִּרְכָן דִּלְעֵיל (דלעילא). עֵץ פְּרִי עוֹשֶׂה פְּרִי. דַּרְגָּא עַל דַּרְגָּא דְּכַר וְנוּקְבָא. (בראשית לג ע"א) כְּמָה דְּעֵץ פְּרִי אַפִּיק חֵילָא דְּעֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי, אוּף הָכָא אַפִּיק אִיהוּ. וּמָאן אִיהוּ אִלֵּין אִנּוּן כְּרוּבִים וְתִמְרוֹת. מַאי תִּמְרוֹת. אִלֵּין אִנּוּן דְּסָלְקֵי בְּתִנְנָא דְקָרְבָּנָא, וּמִתְתַּקְּנֵי בַּהֲדֵיהּ וְאַקְמָן (נ"א ואקרון) תִּמְרוֹת עָשָׁן. וְכֻלְּהוּ קַיְימִין בְּתִקּוּנַיְיהוּ לַעֲבוֹדַת הָאָדָם, מַה דְּלָא קַיְימָא כֵּן חָצִיר דְּהָא אִתְעַתַּד לְמֵיכַל דִּכְתִיב, (איוב מ) הִנֵּה נָא בְּהֵמוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ חָצִיר כַּבָּקָר יֹאכַל. עֵץ פְּרִי עוֹשֶׂה פְּרִי דִּיוּקְנָא דְּכַר וְנוּקְבָא. וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם. אִלֵּין לָאו אִנּוּן כְּאִנּוּן כְּרוּבִים. אִלֵּין אַפֵּי רַבְרְבָן בְּדִיקְנָא חֲתִימָא. כְּרוּבִים אַפֵּי זוּטְרֵי כְּרַבְיָין. פְּנֵי אָדָם כָּל (דין) דִּיוּקְנִין כְּלִילָן בָּהוּ. בְּגִין דְּאִנּוּן אַפִּין רַבְרְבִין וּמִצְטַיְירִין בָּהוּ צִיּוּרִין גְּלִיפִין כְּגִלּוּפֵי שְׁמָא מְפֹרָשׁ בְּאַרְבַּע סִטְרֵי דְּעָלְמָא מִזָּרְ"ח מַעֲרְ"ב צָפוֹ"ן וְדָרוֹ"ם.

וְכָל זֶה לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ. כָּל הַתִּקּוּנִים שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם שֶׁמְּתַקְּנִים אֶת עֵשֶׂב הָאָרֶץ הַזֶּה, שֶׁעֲבוֹדָתָם לְרִבּוֹנָם לְסַפֵּק עַל יָדָם מַאוֹתָהּ אֶרֶץ טָרֶף וּמְזוֹנוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה וּלְהִתְבָּרֵךְ בְּנֵי אָדָם מִבְּרָכוֹת שֶׁל מַעְלָה. עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי - דַּרְגָּה עַל דַּרְגָּה, זָכָר וּנְקֵבָה. כְּמוֹ שֶׁעֵץ פְּרִי מוֹצִיא כֹּחַ שֶׁל עֵץ עֹשֶׂה פְּרִי, גַּם כָּאן הוּא מוֹצִיא, וּמֵיהוּ? אֵלֶּה אוֹתָם כְּרוּבִים וְתָמָרוֹת. מַה זֶּה תְּמָרוֹת? אֵלֶּה אוֹתָם שֶׁעוֹלִים בַּעֲשָׁן הַקְּרָבָּן וּמִתְתַּקְּנִים יַחַד עִמּוֹ וּמַעֲמִידִים [ונקראים] תְּמָרוֹת עָשָׁן, וְכֻלָּם קַיָּמִים בְּתִקּוּנֵיהֶם לַעֲבוֹדַת הָאָדָם, מַה שֶּׁלֹּא קַיָּם כֵּן הֶחָצִיר, שֶׁהֲרֵי מוּכָן לְמַאֲכָל, שֶׁכָּתוּב (איוב מ) הִנֵּה נָא בְּהֵמוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ חָצִיר כַּבָּקָר יֹאכַל. עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי - דְּמוּת זָכָר וּנְקֵבָה. וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם, אֵלֶּה אֵינָם כְּאוֹתָם כְּרוּבִים. אֵלֶּה פָּנִים גְּדוֹלוֹת בְּדָמוּת חֲתוּמָה. כְּרוּבִים, פָּנִים קְטַנּוֹת כְּמוֹ תִּינוֹקוֹת. פְּנֵי אָדָם, כָּל הַדְּמָיוֹת כְּלוּלוֹת בָּהֶם. בְּגִלַּל שֶׁהֵם פָּנִים גְּדוֹלוֹת וּמִצְטַיְּרִים בָּהֶם צִיּוּרִים חֲקוּקִים כְּמוֹ חֲקִיקוֹת שֵׁם הַמְפֹרָשׁ בְּאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, מִזָּרְ"ח מַעֲרָ"ב צָפוֹ"ן וְדָרוֹ"ם.

מִיכָאֵ"ל רָשִׁים רְשִׁימוּ לְצַד דָּרוֹם. וְכָל אַנְפִּין מִסְתַּכְּלִין לְגַבֵּיהּ. פְּנֵי אָדָ"ם פְּנֵי אַרְיֵ"ה פְּנֵי שׁוֹ"ר פְּנֵי נָשֶׁ"ר. אָדָם אִיהוּ דְּכַר וְנוּקְבָא, וְלָא אִקְרֵי אָדָם בַּר הָנֵי וּמִנַּיְהּ אִצְטַיְּירָן צִיּוּרִין דְּרֶכֶב אֱלֹהִים רִבּוֹתַיִם דִּכְתִיב, (תהלים סח) רֶכֶב אֱלֹהִים רִבּוֹתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן.

מִיכָאֵ"ל רוֹשֵׁם רִשּׁוּם לְצַד דָּרוֹם, וְכָל הַפָּנִים מִסְתַּכְּלִים אֵלָיו. פְּנֵי אָדָ"ם, פְּנֵי אַרְיֵ"ה, פְּנֵי שׁוֹ"ר, פְּנֵי נָשֶׁ"ר. אָדָם הוּא זָכָר וּנְקֵבָה, וְלֹא נִקְרָא אָדָם פְּרָט לְאֱלֹהָ. מִצְטַיְּרִים צִיּוּרִים שֶׁל רֶכֶב אֱלֹהִים רִבּוֹתַיִם, שֶׁכָּתוּב (תהלים סח) רֶכֶב אֱלֹהִים רִבּוֹתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן.

דף יט.

שִׁנְאָן כְּלָלָא דְּכֻלְּהוּ צִיּוּרִין שׁוֹ"ר נָשֶׁ"ר אַרְיֵ"ה. ן' דְּא אִיהוּ אָדָם (דף יט ע"א) פְּשִׁיטוּ דְּאִתְכְּלִיל כְּחָדָא (עקב רעד ע"א) בְּרָזָא דְּכַר וְנוּקְבָא, וְכֻלְּהוּ אַלְפִין וְרִבְבָן כֻּלְּהוּ. נָפְקֵי מֵהַנֵּי רָזָא שִׁנְאָ"ן. וּמֵהָנֵי דְּיוּקְנִין מִתְפָּרְשִׁין כָּל חַד וְחַד בְּסִטְרַיְּיהוּ כְּמָה דְּאִתְחֲזֵי לוֹן.

שִׁנְאָן כְּלָל שֶׁל כָּל הַצִּיּוּרִים, שׁוֹ"ר נָשֶׁ"ר אַרְיֵ"ה. ן' זֶהוּ אָדָם, הִתְפַּשְּׁטוּת שֶׁנִּכְלְלָה כְּאֶחָד בְּסוֹד זָכָר וּנְקֵבָה. וְכָל הָאֲלָפִים וּרְבָבוֹת, כֻּלָּם יוֹצְאִים מֵהַסּוֹד הַזֶּה שִׁנְאָ"ן. וּמֵהַדְּמָיוֹת הַלָּלוּ נִפְרָדִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּצִדָּיהֶם כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לָהֶם.

וְאִלֵּין אִנּוּן דְּקָא מְשַׁלְּבָן חַד בְּחַד וְחַד בְּחַד לְמֶהֱוֵי כָּל חַד וְחַד כְּלִילָן בְּחַבְרֵיהּ, שׁוֹ"ר נָשֶׁ"ר אַרְיֵ"ה אָדָם אִתְנַהֲגָן (בא מג ע"ב) בְּרָזָא דְּאַרְבַּע שְׁמָהָן גְּלִיפָאן סָלְקִין לְאִתְנַהֲגָא וּלְאִסְתַּכְּלָא.

וְאֵלֶּה הֵם שֶׁמְּשַׁלְּבִים אֶחָד בְּאֶחָד, וּכְלוּלִים אֶחָד בְּאֶחָד, לִהְיוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּלוּל בַּחֲבֵרוֹ. שׁוֹ"ר נָשֶׁ"ר אַרְיֵ"ה אָדָ"ם מִתְנַהֲגִים בַּסּוֹד שֶׁל אַרְבָּעָה שֵׁמוֹת חֲקוּקִים עוֹלִים לְהִתְנַהֵג וּלְהִסְתַּכֵּל.

סָלִיק לְאִתְנַהֲגָא וּלְאִסְתַּכָּלָא שׁוֹר לְאַנְפֵּי אָדָם. סָלִיק שְׁמָא חַד מִתְעַטָּרָא מְחָקְקָא בְּרָזָא דְּתַרְיֵן גְּוונִין וְאִיהוּ אֵ"ל. כְּדֵין אִתְהַדַּר לַאֲחוֹרָא וְכוּרְסַיְּהוּ חָקִיק וְגָלִיף לֵיהּ. וְאִתְרְשִׁים לְאִתְנַהֲגָא בְּרָזָא דְּשָׁמָא דָּא.

עוֹלֶה לְהִתְנַהֵג וּלְהִסְתַּכֵּל שׁוֹר אֶל פְּנֵי אָדָם. עוֹלֶה שֵׁם אֶחָד מִתְעַשֵּׂר מְחַקֵּק בְּסוֹד שֶׁל שְׁנֵי גְוָנִים, וְהוּא אַ"ל. אָז חוֹזֵר לְאָחוֹר, וְהַכֹּפֵא חוֹקֵק וְגוֹלֵף אוֹתוֹ, וְנִרְשָׁם לְהִתְנַהֵג בְּסוֹד הַשֵּׁם הַזֶּה.

סְלִיק לְאִתְנַהֲגָא וּלְאִסְתַּכְּלָא (יתרו פ ע"ב, תצא רפא ע"ב) נָשֶׂר לְאַנְפֵּי אָדָם. סְלִיק שְׁמָא אָחֳרָא מִתְעַטְּרָא מְחַקְּקָא בְּרָזָא דְּתֵרִין אַנְפִּין גְּוָונִין לְאִתְנַהֲרָא וּלְאִסְתַּלְקָא בְּסִלִּיקוּ בְּעִטּוּרָא דִּלְעֵילָּא וְאִיהוּ גָּדוֹל. כְּדֵין אִתְהַדַּר לַאֲחוֹרָא וְכוּרְסֵיהּ חָקִיק וְגָלִיף לֵיהּ וְאִתְרְשִׁים לְאִתְנַהֲגָא בְּרָזָא דְּשְׁמָא דָּא.

עוֹלֶה לְהִתְנַהֵג וּלְהִסְתַּכֵּל נָשֶׂר אֶל פְּנֵי הָאָדָם. עוֹלֶה שֵׁם אֶחָד, מִתְעַשֵּׂר מְחַקֵּק בְּסוֹד שֶׁל שְׁנֵי פָּנִים גְּוָנִים לִהְיוֹת מוּאָר וְלֶעֱלוֹת בַּעֲלִיָּה בָּעִטּוּר שֶׁלְּמַעְלָה, וְהוּא גָּדוֹל. אָז חוֹזֵר לְאָחוֹר, וְהַכֹּפֵא חוֹקֵק וְגוֹלֵף אוֹתוֹ, וְנִרְשָׁם לְהִתְנַהֵג בְּסוֹד הַשֵּׁם הַזֶּה.

סְלִיק לְאִתְנַהֲגָא וּלְאִסְתַּכְּלָא אַרְיֵה לְאַנְפֵּי אָדָם. סְלִיק שְׁמָא אָחֳרָא מִתְעַטְּרָא מִתְחַקְּקָא בְּרָזָא דִּתְרֵין אַנְפִּין גְּוָונִין לְאִתְתַּקְּפָא וּלְאִתְיַשְּׁרָא בְּתוּקְפָּא וְאִיהוּ גְּבוֹר. כְּדֵין אִתְהַדַּר לַאֲחוֹרָא וְכוּרְסֵיהּ חָקִיק וְגָלִיף לֵיהּ וְאִתְרְשִׁים לְאִתְנַהֲגָא בְּרָזָא דִּשְׁמָא דָּא.

עוֹלֶה לְהִתְנַהֵג וּלְהִסְתַּכֵּל אַרְיֵה אֶל פְּנֵי אָדָם. עוֹלֶה שֵׁם אֶחָד מִתְעַשֵּׂר מִתְחַקֵּק בְּסוֹד שֶׁל שְׁנֵי פָּנִים גְּוָנִים לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְיַשֵּׁר בְּתֹקֶף, וְהוּא גְּבוֹר. אָז חוֹזֵר לְאָחוֹר, וְהַכֹּפֵא חוֹקֵק וְגוֹלֵף אוֹתוֹ, וְנִרְשָׁם לְהִתְנַהֵג בְּסוֹד הַשֵּׁם הַזֶּה.

אַדְ"ם אִסְתַּכַּל בְּכֻלְּהוּ וְכֻלְּהוּ סָלְקִין וּמִסְתַּכְּלִין בֵּיהּ. כְּדֵין כֻּלְּהוּ אִצְטַיְּירוּ בְּגַלּוּפַיְּיהוּ בְּצִיּוּרָא דָּא בְּרָזָא דְּשְׁמָא חַד דְּאִקְרֵי נוֹרָא. וּכְדֵין כְּתִיב עֲלַיְּיהוּ (יחזקאל א) וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם, כֻּלְּהוּ כְּלִילָן בְּהַאי דְּיוּקְנָא. וְהַאי דְּיוּקְנָא כָּלִיל לוֹן.

אַדְ"ם מִסְתַּכֵּל בְּכֻלָּם, וְכֻלָּם עוֹלִים וּמִסְתַּכְּלִים בּוֹ. אָז כֻּלָּם הִצְטַיְּרוּ בַּחֲקִיקָתָם בְּצִיּוּר זֶה בְּסוֹד שֵׁם אֶחָד שֶׁנִּקְרָא נוֹרָא. וְאָז כָּתוּב עֲלֵיהֶם (יחזקאל א) וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם. כֻּלָּם כְּלוּלִים בַּדְּמוּת הַזּוֹ. וְהַדְּמוּת הַזּוֹ כּוֹלֶלֶת אוֹתָם.

וְעַל רָזָא דָּא אִקְרֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (נחמיה ט) הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא. דְּהָא שְׁמָהָן אִלֵּין גְּלִיפִין אִנּוּן לְעֵיל (לעילא) בְּרָזָא דְּרָתִיכָא עִלָּאָה, כְּלִילָא בְּאַרְבַּע אַתְוָון יוד"ד דְּאִיהוּ שְׁמָא דְּכָלִיל כֹּלָּא. דְּיוּקְנִין אִלֵּין מְחַקְּקָן גְּלִיפָן בְּכוּרְסַיָּיא. וְכוּרְסַיָּיא גְּלִיפָא מְרַקְמָא בְּהוּ חַד לְיָמִינָא וְחַד לִשְׂמָאלָא וְחַד לְקַמָּא וְחַד לַאֲחוֹרָא רְשִׁימָא בְּאַרְבַּע סִטְרִין דְּעָלְמָא.

וְעַל סוֹד זֶה נִקְרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (נחמיה ט) הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא. שֶׁהֲרֵי הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ חֲקוּקִים הֵם לְמַעְלָה בְּסוֹד הַמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה, כְּלוּלָה בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת יהו"ה, שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁכּוֹלֵל הַכֹּל. דְּמֻיּוֹת הָאֵלֶּה מְחֻקָּקוֹת וּגְלוּפוֹת בַּכִּסֵּא, וְהַכִּסֵּא חָקוּק מֵרֶקֶם בָּהֶם, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לִשְׂמֹאל וְאֶחָד לְפָנִים וְאֶחָד לְאָחוֹר, רָשׁוּם בְּאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם.

כֻּרְסְיָיא דַּד סָלְקָא רְשִׁימָא בְּאַרְבַּע דְּיוּקְנִין אִלֵּין, אִלֵּין אַרְבַּע שְׁמָהָן עִלָּאִין נָטְלִין לְהַאי כֻּרְסְיָיא, וְכֻרְסְיָיא אִתְכְּלִיל בְּהוּ עַד דְּנָקְטָא וְלָקְטָא נַפְשִׁין וְעִנּוּגִין דְּכִסּוּפִין. כֵּיוָן דְּנָקְטָא

וְלָקְטָא אִנּוּן עִנּוּגִין וְכִסּוּפִין, נָחֲתָא מַלְיָיא, כְּאִילָנָא דְּמַלְיָיא עַנָּפִין לְכָל סְטַר וּמָלֵי אָבִין (איבין). כֵּיוָן דְּנָחֲתִי (דנחתא) נָפְקֵי אִלֵּין אַרְבַּע דִּיוּקְנִין מִצָּטַיְירִין בְּצִיּוּרַיְיהוּ גְּלִיפָן מְנַהֲרִין נְצִיצִין מְלַהֲטִין. וְאִנּוּן זָרְעִין זַרְעָא עַל עָלְמָא, כְּדֵין אִתְקְרֵי, עֲשֶׂב מַזְרִיעַ זָרַע, עֲשֶׂב דְּאִנּוּן זָרְעִין זַרְעָא עַל עָלְמָא.

הַכֹּסֵא, כְּשֶׁהוּא עוֹלֶה, רָשׁוּם בְּאַרְבַּע הַדְּמָיוֹת הַלָּלוּ. אַרְבָּעָה הַשֵּׁמוֹת הָעֶלְיוֹנִים הַלָּלוּ לוֹקְחִים אֶת הַכִּסֵּא הַזֶּה, וְהַכִּסֵּא נִכְלָל בָּהֶם, עַד שֶׁלּוֹקֵחַ וְלוֹקֵט נְפָשׁוֹת וְעִנּוּגִים שֶׁל כְּסוּפִים. כֵּיוָן שֶׁלּוֹקֵחַ וְלוֹקֵט אוֹתָם עִנּוּגִים וְכִסּוּפִים, יוֹרֵד מָלֵא כְּמוֹ עֵץ שֶׁמָּלֵא עֲנָפִים לְכָל צַד וּמָלֵא פֵּרוֹת. כֵּיוָן שֶׁהוּא יוֹרֵד, יוֹצְאִים אַרְבַּע הַדְּמָיוֹת הַלָּלוּ מְצַיְּרִים בְּצִיּוּרֵיהֶם חֲקוּקִים מְאִירִים נוֹצְצִים מְלַהֲטִים, וְהֵם זוֹרְעִים זֶרַע עַל הָעוֹלָם, וְאָז נִקְרָא עֲשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע, הֵעָשֶׂב שֶׁהֵם זוֹרְעִים זֶרַע עַל הָעוֹלָם.

דף יט:

נָפְקָא (כיון) דִּיוּקְנָא דְּאָדָם דְּכָלִיל כָּל דִּיוּקְנִין. כְּדֵין כְּתִיב עֵץ פְּרִי עוֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ. אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ עַל הָאָרֶץ. לָא אַפִּיק זַרְעָא אֶלָּא לְתוֹעַלְתָּא. עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ דַּיְיקָא. מִכָּאן דְּלֵית רְשׁוּ לְבַר נָשׁ לְאַפָּקָא זַרְעָא מִנַּיהּ לְבַטָּלָא. חָצִיר (נ"א דשא) (רזא) דְּהָכָא לָאו אִיהוּ מַזְרִיעַ זֶרַע. וּבְגִין כָּךְ אִתְבַּטַּל וְלָא קַיְימָא בְּקִיּוּמָא (י"ט ב', מ"א) כְּהָנֵי אַחֲרָנִין, דְּלֵית לֵיהּ דִּיוּקְנָא לְאִצְטַיְירָא וּלְאִתְגַּלְפָּא בְּדִיוּקְנָא וְצִיּוּרָא כְּלָל. אֶלָּא אִתְחֲזוּן וְלָא אִתְחֲזוּן. כָּל אִנּוּן דְּלָא אִצְטַיְירוּ בְּצִיּוּרָא וְדִיוּקְנָא לֵית לוֹן קִיּוּמָא. קַיְימֵי לְפוּם שַׁעֲתָא וְאִתְאֲכִילוּ בְּאֶשָׁא דְּאָכְלָא אֶשָׁא וּמְהַדְּרִין כְּמִדְּלְקַדְמִין וְכֵן בְּכָל יוֹמָא. (ויחי רט"ו) בַּר נָשׁ לְתַתָּא אִית לֵיהּ דִּיוּקְנָא וְצִיּוּרָא, וְלָא אִיהוּ בְּקִיּוּמָא כְּגַוְונָא דְּהָנֵי דִּלְעֵילָא. צִיּוּרָא וְדִיוּקְנָא דִּלְעֵילָא (דלעלא). מִצְטַיְירִין בְּצִיּוּרֵיהוֹן כְּמָה דְּהַוְיִין בְּלָא מַלְבּוּשָׁא אָחֳרָא לְאִצְטַיְירָא. וּבְגִין כָּךְ אִנּוּן בְּקִיּוּמָא תָּדִיר. צִיּוּרָא דְּאָדָם לְתַתָּא מִצְטַיְירִין בְּצִיּוּרַיְיהוּ בְּמַלְבּוּשָׁא וְלָא כְּגַוְונָא (בגוונא) אָחֳרָא, וּבְגִין כָּךְ קַיְימִין בְּקִיּוּמָא זְמַן וְעִדָּן. וּבְכָל לֵילְיָא וְלֵילְיָא מִתְפַּשַּׁט רוּחָא מֵהַאי מַלְבּוּשָׁא וְסָלְקָא (לעלא). וְהַהוּא אֶשָׁא דְּאָכְלָא אָכִיל לֵיהּ. וּבָתַר אִתְהַדַּר כְּמִלְקַדְמִין וּמִצְטַיְירִין בְּלְבוּשַׁיְיהוּ. וּבְגִין כָּךְ לֵית לוֹן קִיּוּמָא כְּאִנּוּן דִּיוּקְנִין דִּלְעֵיל. וְעַל דָּא כְּתִיב, (איכה ג) חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים. בְּנֵי נָשָׁא דְּאִנּוּן חֲדָשִׁים בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא. (דף יט ע"ב) מַאי טַעְמָא, רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, רַבָּה אִיהוּ וְלָא זְעֵירָא.

כֵּיוָן שֶׁיּוֹצֵאת דְּמוּת אָדָם שֶׁכּוֹלֶלֶת כָּל הַדְּמָיוֹת, אָז כָּתוּב עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ עַל הָאָרֶץ. לֹא מוֹצִיא זֶרַע אֶלָּא לְתוֹעֶלֶת, דַּוְקָא עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ. מִכָּאן שֶׁאֵין רְשׁוּת לָבֶן אָדָם לְהוֹצִיא זֶרַע מִמֶּנּוּ לְבַטָּלָה. הֶחָצִיר [סוד] שֶׁל כָּאן אֵינוֹ מַזְרִיעַ זֶרַע, וְלָכֵן הִתְבַּטֵּל וְלֹא עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ כְּמוֹ הָאֲחֵרִים הָאֵלֶּה, שֶׁאֵין לוֹ דְּמוּת לְהִצְטַיֵּר וּלְהֵחָקֵק בִּדְמוּת וְצִיּוּר כְּלָל. אֶלָּא נִרְאִים וְלֹא נִרְאִים. כָּל אוֹתָם שֶׁלֹּא הִצְטַיְּרוּ בְּצִיּוּר וּדְמוּת, אֵין לָהֶם קִיּוּם. עוֹמְדִים לְפִי שָׁעָה וְנֶאֱכָלִים בָּאֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ, וְחוֹזְרִים כְּמוֹ קֹדֶם וְכֵן בְּכָל יוֹם. בֵּן אָדָם לְמַטָּה יֵשׁ לוֹ דְּמוּת וְצִיּוּר, וְאֵינוֹ בְּקִיּוּם כְּמוֹ שֶׁל אֵלֶּה שֶׁלְּמַעְלָה. צִיּוּר וּדְמוּת

שֶׁלְּמַעְלָה מִצְטַיְּרִים בְּצִיּוּרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּלִי מַלְבּוּשׁ אַחֵר לְהִצְטַיֵּר, וְלָכֵן הֵם בְּקִיּוּם תָּמִיד. הַצִּיּוּר שֶׁל אָדָם לְמַטָּה, מִצְטַיְּרִים בְּצִיּוּרֵיהֶם בְּמַלְבּוּשׁ וְלֹא בְּגָוְן אַחֵר. וְלָכֵן עוֹמְדִים בְּקִיּוּם שֶׁל זְמַן וְעָדָן, וּבְכָל לַיְלָה וְלַיְלָה מִתְפַּשֵּׁט רוּחַ מֵהַמַּלְבּוּשׁ הַזֶּה וְעוֹלֶה [למעלה]. וְאוֹתָהּ אֵשׁ אוֹכֶלֶת, אוֹכֶלֶת אוֹתוֹ. וְאַחַר כָּךְ חוֹזְרִים כְּמוֹ מִקֹּדֶם וּמִצְטַיְּרִים בִּלְבוּשֵׁיהֶם, וְלָכֵן אֵין לָהֶם עֲמִידָה כְּמוֹ הַדְּמִיּוֹת הַלָּלוּ שֶׁלְּמַעְלָה, וְעַל זֶה כָּתוּב (איכה ג) חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם חֲדָשִׁים בְּכָל יוֹם וְיוֹם. מָה הַטַּעַם רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ? רַבָּה הִיא וְלֹא קְטַנָּה.

רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ וַדַּאי רַבָּה דְּיֵכְלָא לְנַטָּלָא כָּל בְּנֵי עָלְמָא וּלְאַכְלָלָא לוֹן בְּגַוָּוהּ עִלָּאָה וְתַתָּאָה. אָתַר רַב וְסַגֵּי אִיהוּ דְּכָלִיל כֹּלָּא וְלֹא אִתְמַלְיָיא יַתִּיר. וְרָזָא דָּא (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא וגו' אָזְלֵי לְגַבֵּי יַמָּא וְיַמָּא נָטִיל לוֹן וְאָכִיל לוֹן בְּגַוֵּיהּ וְלָא אִתְמַלְיָיא. וּבָתַר אַפֵּיק לוֹן כְּמִלְקַדְמִין וְאָזְלֵי. וּבְגִין דָּא רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, וַדַּאי גְּדוֹלָה, שֶׁיְּכוֹלָה לְקַחַת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם וּלְהַכְלִילָם בְּתוֹכָהּ עֶלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה. מָקוֹם גָּדוֹל וְרָב הוּא שֶׁכּוֹלֵל הַכֹּל וְלֹא מִתְמַלֵּא יוֹתֵר, וְסוֹד זֶה - (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא וְגוֹ'. הוֹלְכִים לַיָּם, וְהַיָּם לוֹקֵחַ אוֹתָם וְאוֹכֵל אוֹתָם בְּתוֹכוֹ, וְלֹא מִתְמַלֵּא. אַחַר כָּךְ הוּא מוֹצִיא אוֹתָם כְּמוֹ מִקֹּדֶם וְהוֹלְכִים, וּבִגְלַל זֶה רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

בְּיוֹמָא דָּא כְּתִיב כִּי טוֹב כִּי טוֹב תְּרֵי זִמְנֵי. בְּגִין דְּיוֹמָא דָּא אָחִיד לִתְרֵין סִטְרִין וְאַפְרִישׁ מַחְלוֹקֶת. אָמַר לְהַאי סִטְרָא כִּי טוֹב וּלְהַאי סִטְרָא כִּי טוֹב וְאַסְכִּים בֵּינַיְיהוּ. וּבְגִין כָּךְ אִית בֵּיהּ תְּרֵין זִמְנִין וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר. הָכָא רָזָא דִּשְׁמָא דְּאַרְבַּע אַתְוָון גְּלִיפָא מְחַקְקָא סְלִיק לְתְרֵיסַר אַתְוָון בְּאַרְבַּע דְּיוּקְנִין בְּאַרְבַּע סִטְרִין רְשִׁים עַל כּוּרְסְיָיא קַדִּישָׁא:

בְּיוֹם זֶה כָּתוּב כִּי טוֹב כִּי טוֹב פַּעֲמַיִם. בְּגִלַּל שֶׁיּוֹם הַזֶּה אָחוּז לִשְׁנֵי צְדָדִים וּמַפְרִיד מַחֲלֹקֶת, אָמַר לְצַד זֶה כִּי טוֹב וּלְצַד זֶה כִּי טוֹב, וּמַסְכִּים בֵּינֵיהֶם. וְלָכֵן יֵשׁ בּוֹ פַּעֲמַיִם וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר. כָּאן הַסּוֹד שֶׁל שֵׁם שֶׁל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת חֲקִיקָה מְחוֹקֶקֶת עוֹלָה לִשְׁתִּים עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת בְּאַרְבַּע דְּמִיּוֹת בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים רְשׁוּם עַל הַכִּסֵּא הַקָּדוֹשׁ.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאוֹרוֹת וְכוּ'. מְאוֹרֹת חָסֵר. דְּאִתְבְּרֵי אַסְכָּרָה לְרַבָּיֵי. דְּבָתַר דְּאִתְגְּנִיז נְהִירוּ אוֹר קַדְמָאָה. אִתְבְּרֵי קְלִיפָּה לְמוֹחָא, וְהַהִיא קְלִיפָּה אִתְפַּשַּׁט וְאַפֵּיק קְלִיפָּה אָחֳרָא. כֵּיוָן דְּנָפְקַת סַלְקָא וְנָחֲתָא מָטַת לְגַבֵּי אַנְפֵּי זוּטְרֵי, בָּעֵאת לְאִתְדַּבְקָא בְּהוּ וּלְאִצְטַיְּירָא בְּגַוַּוייְהוּ וְלָא בָּעֵאת לְאַפְרָשָׁא מִנַּיְיהוּ, אַפְרַשׁ לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתַּמָּן וְנָחִית לָהּ לְתַתָּא, כַּד בָּרָא אָדָם בְּגִין לְאִתְקָנָא הַאי בְּהַאי עָלְמָא.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאוֹרֹת וְכוּ'. מְאוֹרֹת חָסֵר, שֶׁנִּבְרְאָה אַסְכָּרָה לַתִּינוֹקוֹת. שֶׁאַחַר שֶׁנִּגְנַז אוֹר שֶׁל אוֹר הָרִאשׁוֹן, נִבְרְאָה קְלִפָּה לַמֹּחַ, וְאוֹתָהּ קְלִפָּה מִתְפַּשֶּׁטֶת וּמוֹצִיאָה קְלִפָּה אַחֶרֶת. כֵּיוָן שֶׁיּוֹצֵאת, עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת, מַגִּיעָה לְגַבֵּי פָּנִים קְטַנּוֹת, רוֹצָה לְהִתְדַּבֵּק בָּהֶם וּלְהִצְטַיֵּר בְּתוֹכָם, וְלֹא רוֹצָה לְהִפָּרֵד מֵהֶם, מַפְרִיד אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשָּׁם וּמוֹרִיד אוֹתָהּ לְמַטָּה, כְּשֶׁבָּרָא אָדָם כְּדֵי לְתַקֵּן זֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה.

כֵּיוָן דְּחָמַת לְחַוָּה דְּקָא מִתְדַּבְּקָא בְּסִטְרוֹי דְּאָדָם דְּשַׁפִּירוּ דִּלְעֵילָּא וְחָמַאת דִּיוּקְנָא שְׁלִים, פָּרְחָא מִתַּמָּן, וּבָעַאת כְּמִלְקַדְמִין לְאִתְדַּבְּקָא בְּאַנְפּוֹי זוּטְרֵי. אִנּוּן נָטְרֵי תַּרְעִין דִּלְעֵיל לָא שַׁבְקוּ לָהּ. נָזַף קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּהּ וְאַטִּיל לָהּ בְּשִׁפּוּלֵי יַמָּא. וְיָתְבַת תַּמָּן עַד דְּחָטָא אָדָם וְאִנְתְּתֵיהּ. כְּדֵין אַפִּיק לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִשִּׁפּוּלֵי יַמָּא, וְשָׁלְטָא עַל כָּל אִנּוּן רַבְיֵי אַפֵּי זוּטְרָא דִּבְנֵי נְשָׁא דְּאִתְחָזוּן לְאַעֲנָשָׁא בְּחוֹבֵי דְּאֱבוּהוֹן. וְאִיהִי אִזְלָא מְשַׁטְטָא בְּעָלְמָא. קְרֵיבַת לְתַרְעֵי גַּן עֵדֶן דְּאַרְעָא וְחָמַת כְּרוּבִים נָטְרֵי תַּרְעֵי דְּגַן עֵדֶן וְיָתְבָא תַּמָּן לְגַבֵּי הַהוּא לַהַט הַחֶרֶב בְּגִין דְּהִיא נָפְקַת מִסִּטְרָא דְּהַהוּא לַהַט.

כֵּיוָן שֶׁרָאֲתָה אֶת חַוָּה דְּבוּקָה בְּצִדּוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁל יְפִי שֶׁל מַעְלָה וְרָאֲתָה דְּמוּת שְׁלֵמָה, פָּרְחָה מִשָּׁם, וְרָצְתָה כְּמוֹ מִקֹּדֶם לְהִתְדַּבֵּק בְּפָנִים קָטַנּוֹת. אוֹתָם שׁוֹמְרֵי הַשְּׁעָרִים שֶׁלְּמַעְלָה לֹא נָתְנוּ לָהּ. נָזַף בָּהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִטִּיל אוֹתָהּ בְּשִׁפּוּלֵי הַיָּם, וְיָשְׁבָה שָׁם עַד שֶׁחָטָא אָדָם וְאִשְׁתּוֹ. אָז הוֹצִיא אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשִּׁפּוּלֵי הַיָּם, וְשׁוֹלֶטֶת עַל כָּל אוֹתָם תִּינוֹקוֹת פָּנִים קְטַנּוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁרְאוּיִים לְהֵעָנֵשׁ בַּחֲטָאֵי אֲבוֹתֵיהֶם, וְהִיא הוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת בָּעוֹלָם. מִתְקָרֶבֶת לְשַׁעֲרֵי גַּן עֵדֶן שֶׁבָּאָרֶץ וְרוֹאָה כְּרוּבִים, שׁוֹמְרֵי שַׁעֲרֵי גַּן הָעֵדֶן, וְיוֹשֶׁבֶת שָׁם אֵצֶל אוֹתוֹ לַהַט הַחֶרֶב, בְּגָלַל שֶׁהִיא יְצִיאָה מִצַּד אוֹתוֹ לַהַט.

בְּשַׁעֲתָא דְּהַהוּא לַהַט אִתְהַפַּךְ עָרַקְת וּמְשַׁטְטָת בְּעָלְמָא וְאִשְׁתַּכְּחַת רַבְיֵי דְּאִתְחָזוּן לְאִתְעָנָשָׁא וְחַיְיכַת בְּהוּ וּקְטֵילַת לוֹן. וְדָא אִיהוּ (פקודי רמח ע"ב) בִּגְרִיעוּ דְּסִיהֲרָא דְּאַזְעִירַת נְהוֹרָא וְדָא מְאֹרֹת כַּד אִתְיְלִיד קַיִן לֹא יָכְלָא לְאִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ. לְבָתַר אִתְקְרִיבַת בַּהֲדֵיהּ וְאוֹלִידַת רוּחִין וְטִיסִין.

בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְהַפֵּךְ אוֹתוֹ לַהַט, בּוֹרַחַת וּמְשׁוֹטֶטֶת בָּעוֹלָם, וּמוֹצֵאת תִּינוֹקוֹת שֶׁרְאוּיִים לְהֵעָנֵשׁ, וְצוֹחֶקֶת בָּהֶם וְהוֹרֶגֶת אוֹתָם. וְזֶהוּ בִּפְגִימַת הַלְּבָנָה שֶׁהִקְטִינָה אֶת אוֹרָהּ, וְזֶה מְאֹרֹת. כְּשֶׁנּוֹלַד קַיִן לֹא יָכְלָה לְהִתְדַּבֵּק בּוֹ. אַחַר כָּךְ הִתְקָרְבָה אֵלָיו וְהוֹלִידָה רוּחוֹת וְשֵׁדִים וּמְעוֹפְפִים.

אָדָם מֵאָה וּתְלָתִין שְׁנִין שַׁמַּשׁ בְּרוּחִין נוּקְבִין, עַד דְּאַתַּת נַעֲמָה וּמִגּוֹ שַׁפִּירוּ דִּילָהּ טָעוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים בַּתָּרָהּ עַזָּ"א וַעֲזָאֵ"ל וְאוֹלִידַת מִנַּיְיהוּ. וּמִנָּהּ אִתְפַּשְׁטוּ רוּחִין בִּישִׁין וְשֵׁדִין בְּעָלְמָא, דְּאִיהִי אָזְלַת וּמְשׁוֹטֶטֶת בְּלֵילְיָא (נ"א בלילית) וְאָזְלַת בְּעָלְמָא וְחַיְיכַת (נ"א וחייכן) בִּבְנֵי נְשָׁא וְעַבְדֵי לוֹן דְּאוֹשְׁדוּן קֻרֵי. וּבְכָל אֲתַר דְּאַשְׁכְּחָן בְּנֵי נְשָׁא נַיְימִין יְחִידָאִין בְּבֵיתָא שָׁרָן עֲלַיְיהוּ וְאָחֵידָן לוֹן וּמִתְדַּבְּקָן בָּהוּ וְנָטְלֵי מִנַּיְיהוּ תַּאוּבְתָּא וְאוֹלִידָן מִנַּיְיהוּ. וְתוּ (יא ע"א) פָּגְעִין בֵּיהּ בְּמַרְעִין וְלָא יָדַע. וְכָל דָּא בִּגְרִיעוּ דְּסִיהֲרָא.

אָדָם שְׁמֹנִים וּשְׁלֹשִׁים שָׁנִים עִם רוּחוֹת נְקֵבוֹת, עַד שֶׁבָּאָה נַעֲמָה, וּמִתּוֹךְ יָפְיָהּ טָעוּ אֲחֵרִיהָ בְּנֵי הָאֱלֹהִים עַזָּ"א וַעֲזָאֵ"ל, וְהוֹלִידָה מֵהֶם. וּמִמֶּנָּה הִתְפַּשְּׁטוּ רוּחוֹת רָעוֹת וְשֵׁדִים בָּעוֹלָם, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת בַּלַּיְלָה [נ"א: עם לילית] וְהוֹלֶכֶת בָּעוֹלָם וְצוֹחֶקֶת [נ"א וצוחקות] בִּבְנֵי אָדָם וְעוֹשׂוֹת לָהֶם שֶׁיִּשְׁפְּכוּ קֶרִי. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁנִּמְצָאִים בְּנֵי אָדָם יְשֵׁנִים יְחִידִים בְּבַיִת, שׁוֹרוֹת עֲלֵיהֶם, וְאוֹחֲזוֹת וְנִדְבָּקוֹת

בָּהֶם, וְלוֹקְחוֹת מֵהֶם תַּאֲוָה וּמוֹלִידוֹת מֵהֶם, וְעוֹד פּוֹגְעוֹת בּוֹ בְּמַחֲלוֹת, וְהוּא לֹא יוֹדֵעַ. וְכָל זֶה בִּפְגִימַת הַלְּבָנָה.

מְאוֹת כַּד אִתְתַּקָּנַת סַהֲרָא, אִתְהַפְּכָן אַתְוָון (תהלים יח) אִמְרַת יְיָ צְרוּפָה. מָגֵן הוּא לְכָל הַחוֹסִים בּוֹ. מָגֵן הוּא עַל כָּל אִנּוּן רוּחִין בִּישִׁין וְקַטְטִירִין דִּמְשׁוֹטְטֵי בְּעָלְמָא בִּגְרִיעוּ דִילָהּ לְכָל אִנּוּן דְּאָחִידָן בֵּיהּ בְּהֵימְנוּתֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

מְאוֹת, כְּשֶׁמִּתְתַּקֶּנֶת הַלְּבָנָה, מִתְהַפְּכוֹת הָאוֹתִיּוֹת (תהלים יח) אִמְרַת ה' צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכָל הַחוֹסִים בּוֹ. מָגֵן הוּא עַל כָּל אוֹתָם רוּחוֹת רָעוֹת וּמַזִּיקִים שֶׁמְּשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם בִּפְגִימָתָהּ לְכָל אוֹתָם שֶׁאֲחוּזִים בּוֹ בֶּאֱמוּנַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

שְׁלֹמֹה מַלְכָּה כַּד נָחִית לְעָמְקָא דֶּאֱגוֹזָא דִּכְתִיב, (שיר השירים ו) אֶל גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי, נָטַל קְלִיפָּה דֶּאֱגוֹזָא וְאִסְתַּכַּל בְּכָל אִנּוּן קְלִיפִין וְיָדַע (נ"א ואסתכל דכל אנון לא נבראו אלא מעינוגא) דְּכָל אִנּוּן עִנּוּגִין דְּהַנָּהוּ רוּחִין קְלִיפִין דֶּאֱגוֹזָא לָאו אִיהוּ אֶלָּא לְאִתְדַּבְּקָא בִּבְנֵי נָשָׁא (נ"א ולאסטאה) וּלְאִסְתָּאַב לוֹן דִּכְתִיב, (קהלת ב) וְתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי אָדָם שִׁדָּה וְשִׁדּוֹת.

שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁיָּרַד לְעֹמֶק הָאֱגוֹז, שֶׁכָּתוּב (שיר ו) אֶל גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי, לִקַּח קְלִפַּת אֱגוֹז וְהִסְתַּכֵּל בְּכָל אוֹתָן קְלִפּוֹת, וְיָדַע [נ"א: והסתכל שכל אותם לא נבראו אלא מענוג] שֶׁכָּל אוֹתָם עִנּוּגִים שֶׁל אוֹתָם רוּחוֹת קְלִפּוֹת הָאֱגוֹז אֵינוֹ אֶלָּא רַק לְהִדָּבֵק בִּבְנֵי אָדָם [נ"א: ולהסיתם] וּלְטַמֵּא אוֹתָם, שֶׁכָּתוּב (קהלת ב) וְתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי הָאָדָם שִׁדָּה וְשִׁדּוֹת.

דף כ.

תּוּ תַּעֲנוּגֵי בְּנֵי אָדָם דְּמִתְעַנְּגֵי בְּשֵׁינְתָא דְּלֵילְיָא, נַפְקָא מִנַּיְיהוּ שִׁדָּה וְשִׁדּוֹת. וּכְלָּא אִצְטְרִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִבְרֵי בְּעָלְמָא וּלְאַתְקָנָא עָלְמָא בְּהוּ. וּכְלָּא מֹחָא לְגוֹ וְכַמָּה קְלִיפִין חַפְיָא לְמוֹחָא. וְכָל עָלְמָא כְּהַאי גַּוְונָא עֵילָא וְתַתָּא מֵרֵישׁ רָזָא דְּנָקוּדָה עִלָּאָה עַד סוֹפָא דָּכָל דַּרְגִּין. כֻּלְּהוּ (דף כ ע"א) אִיהוּ דָּא לְבוּשָׁא לְדָא, וְדָא לְדָא. דָּא מוֹחָא לְגוֹ מוֹחָא וּקְלִיפָּה (ס"א מוחא) רוּחָא. דָּא לְגוֹ מִן דָּא. וְדָא לְגוֹ מִן דָּא. עַד דְּאִשְׁתְּכַח דְּהַאי קְלִיפָּה לְהַאי וְהַאי לְהַאי.

עוֹד, תַּעֲנוּגֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁמִּתְעַנְּגִים בִּשְׁנַת הַלַּיְלָה יוֹצֵא מֵהֶם שִׁדָּה וְשִׁדּוֹת, וְהַכֹּל הִצְטָרֵךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹא בָּעוֹלָם וּלְהַתְקִין בָּהֶם אֶת הָעוֹלָם, וְהַכֹּל מֹחַ מִבִּפְנִים, וְכַמָּה קְלִפּוֹת חוֹפוֹת עַל הַמֹּחַ. וְכָל עוֹלָם כְּמוֹ זֶה, מַעְלָה וּמַטָּה מֵרֹאשׁ סוֹד הַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה עַד סוֹף כָּל הַדְּרָגוֹת. כֻּלָּם הֵם זֶה לִבּוּשׁ לָזֶה, וְזֶה לָזֶה. זֶה מֹחַ לְתוֹךְ מֹחַ וּקְלִפָּה רוּחַ. זֶה לִפְנִים מִזֶּה, וְזֶה לִפְנִים מִזֶּה, עַד שֶׁנִּמְצָא שֶׁזֶּה קְלִפָּה לָזֶה וְזֶה לָזֶה.

נְקוּדָה קַדְמָאָה הֲוָה נְהִירוּ פְּנִימָאָה דִּלֵּית לֵיהּ שִׁעוּרָא לְמִנְדַּע זְכִיכוּ וְדַקִּיקוּ וְנָקְיוּ דִּילֵיהּ. עַד דְּאִתְפְּשַׁט פְּשִׁיטוּ דְּהַהִיא נְקוּדָה אִתְעֲבִיד חַד הֵיכָלָא לְאִתְלַבְּשָׁא הַהִיא נְקוּדָה נְהִירוּ דִּלָּא יְדִיעַ לְסָגִיאוּ זְכוּכָא דִּילֵיהּ.

נְקֻדָּה רִאשׁוֹנָה הָיְתָה אוֹר פְּנִימִי שֶׁאֵין לוֹ שִׁעוּר לְדַעַת הַזְּדַכְּכוּת וְדַקִּיקוּת וּנְקִיוּת שֶׁלּוֹ, עַד שֶׁהִתְפַּשְּׁטָה מִמֶּנּוּ הִתְפַּשְּׁטוּת, וְאוֹתָהּ הִתְפַּשְּׁטוּת שֶׁל אוֹתָהּ נְקֻדָּה נַעֲשֵׂית הֵיכָל אֶחָד לְהִתְלַבֵּשׁ אוֹתָהּ נְקֻדָּה, אוֹר שֶׁלֹּא יָדוּעַ לְגֹדֶל הַזְּכוּךְ שֶׁלּוֹ.

הֵיכָלָא דְּאִיהוּ לְבוּשָׁא לְהַהוּא נְקוּדָה סְתִימָא אִיהִי נְהִירוּ דְּלֵית לֵיהּ שִׁעוּרָא. וְעַם כָּל דָּא לָאו דַּקִּיק וְזָכִיךְ אִיהוּ כְּהַהִיא נְקוּדָה קַדְמָאָה טָמִיר וְגָנִיז. הַהוּא הֵיכָלָא אִתְפַּשַּׁט פִּשִׁיטוּ אוֹר קַדְמָאָה. וְהַהוּא פִּשִׁיטוּ אִיהוּ לְבוּשָׁא לְהַהוּא הֵיכָלָא דַּקִּיק וְזָכִיךְ פְּנִימָאָה יַתִּיר.

הַהֵיכָל שֶׁהוּא לְבוּשׁ לְאוֹתָהּ נְקֻדָּה נִסְתָּרֶת הִיא אוֹר שֶׁאֵין לוֹ שִׁעוּר, וְעִם כָּל זֶה לֹא דַּקִּיק וּמְזֻכָּךְ הוּא כְּמוֹ אוֹתָהּ נְקֻדָּה רִאשׁוֹנָה טְמִירָה וּגְנוּזָה. אוֹתוֹ הַהֵיכָל הִתְפַּשֵּׁט הִתְפַּשְּׁטוּת אוֹר הָרִאשׁוֹן, וְאוֹתָהּ הִתְפַּשְּׁטוּת הִיא לְבוּשׁ לְאוֹתוֹ הֵיכָל דַּקִּיק וּמְזֻכָּךְ פְּנִימִי יוֹתֵר.

מִכָּאן וּלְהָלְאָה אִתְפַּשַּׁט דָּא בְּדָא וְאִתְלַבַּשׁ דָּא בְּדָא. עַד דְּאִשְׁתְּכַח דָּא לְבוּשָׁא לְדָא וְדָא לְדָא. דָּא מוֹחָא וְדָא קְלִיפָּה. וְאַף עַל גַּב דְּדָא לְבוּשָׁא. אִתְעֲבִיד אִיהוּ מוֹחָא לְדַרְגָּא אָחֳרָא. וְכֹלָּא כְּגַוְונָא דָּא אִתְעֲבִיד הָכִי לְתַתָּא. עַד כִּי בְּצֶלֶם דָּא אִיהוּ בַּר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא מוֹחָא וּקְלִיפָּה רוּחָא וְגוּפָא. וְכֹלָּא אִיהוּ תִּקוּנָא דְּעָלְמָא.

מִכָּאן וְהָלְאָה הִתְפַּשֵּׁט זֶה בָּזֶה וְהִתְלַבֵּשׁ זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁנִּמְצָא זֶה לְבוּשׁ לָזֶה, וְזֶה לָזֶה. זֶה מֹחַ וְזוֹ קְלִפָּה. וְאַף עַל גַּב שֶׁזֶּה לְבוּשׁ, נַעֲשָׂה הוּא מֹחַ לְדַרְגָּה אַחֶרֶת. וְהַכֹּל כְּמוֹ זֶה נַעֲשָׂה כָּךְ לְמַטָּה, עַד כִּי בְּצֶלֶם זֶה הָאָדָם הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, מֹחַ וּקְלִפָּה, רוּחַ וְגוּף, וְהַכֹּל הוּא תִּקּוּן שֶׁל הָעוֹלָם.

כַּד הֲוַת סִיהֲרָא בְּשִׁמְשָׁא בִּדְבֵקוּתָא חָדָא, הֲוַת סִיהֲרָא בְּנָהִירוּ. כֵּיוָן דְּאִתְפָּרְשָׁא מִן שִׁמְשָׁא וְאִתְפַּקְּדַת עַל (כל) חֵילְהָא, אַזְעִירַת גַּרְמָהּ, אַזְעִירַת נְהוֹרָא. וְאִתְבְּרוּן קְלִיפִּין עַל קְלִיפִּין לְגַנִּיזוּ דְמוֹחָא. וְכֹלָּא תִּקוּנָא דְמוֹחָא. וְעַל דָּא יְהֵי מְאוֹרֹת חָסֵר (כתיב). וְכָל דָּא לְתִקּוּנָא דְעָלְמָא. וְדָא הוּא דִּכְתִיב לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ:

כְּשֶׁהָיְתָה הַלְּבָנָה עִם הַשֶּׁמֶשׁ בְּדָבֵקוּת אַחַת, הָיְתָה הַלְּבָנָה בָּאוֹר. כֵּיוָן שֶׁנִּפְרְדָה מֵהַשֶּׁמֶשׁ וְהָפְקְדָה עַל כָּל חֵילוֹתֶיהָ, הִקְטִינָה אֶת עַצְמָהּ, הִקְטִינָה אֶת אוֹרָהּ, וְנִבְרְאוּ קְלִפּוֹת עַל קְלִפּוֹת לְגַנִּיזוּת הַמֹּחַ. וְהַכֹּל תִּקּוּן שֶׁל הַמֹּחַ. וְעַל זֶה יְהִי מְאֹרֹת חָסֵר. וְכָל זֶה לְתִקּוּן הָעוֹלָם, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדֹלִים וַיַּעַשׂ רבּוּיָא וְתִקּוּנָא דְּכֹלָּא כְּדָקָא יָאוּת. אֶת שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים בְּקַדְמִיתָא בְּחִבּוּרָא חָדָא. רָזָא דָּא שְׁמָא שְׁלִים כְּחָדָא יהו"ה אֱלֹהִים אַף עַל גַּב דְּלָא אִיהוּ בְּאִתְגַּלְיָא אֶלָּא בְּאַרַח סְתִים. הַגְּדוֹלִים דְּאִתְבְּרִיאוּ (נ"א דאתרביאו) בְּשִׁמְא דָּא כְּדָא לְאִתְקְרֵי בָּהּ שְׁמָא דְכֹלָּא. מצפץ מצפץ אִלֵּין שְׁמָהָן עִלָּאִין דְּתִתְלַיְסַר מְכִילִן דְּרַחֲמֵי. הַגְּדוֹלִים, אִלֵּין אִתְרַבְּיאוּ וְסָלְקִין לְעֵילָּא. בְּגִין דְּאִנּוּן דָּא שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת תַּרְוַוייְהוּ כְּחָדָא סְלִיקוּ בִּרְבוּתָא חָדָא.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאוֹרֹת הַגְּדֹלִים. וַיַּעַשׂ - רִבּוּי וְתִקּוּן שֶׁל הַכֹּל כָּרָאוּי. אֶת שְׁנֵי הַמְּאוֹרֹת הַגְּדֹלִים - בֵּהַתְחָלָה בְּחִבּוּר אֶחָד. סוֹד זֶה הַשֵּׁם הַשָּׁלֵם יַחַד הוי"ה אֱלֹהִים, אַף עַל גַּב שֶׁאֵינוֹ בְּגִלּוּי אֶלָּא בְּדֶרֶךְ נִסָּתֵר. הַגְּדֹלִים - שֶׁנִּבְרְאוּ [נ"א: שנתגדלו] בְּשֵׁם זֶה כְּזֶה לְהַקְרִיב בָּהֶם הַשֵּׁם שֶׁל הַכֹּל. מצפץ מצפץ אֵלּוּ שְׁמוֹת עֶלְיוֹנִים שֶׁל שֹׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָרַחֲמִים. הַגְּדֹלִים - אֵלּוּ הִתְגַּדְּלוּ וְעוֹלִים לְמַעְלָה, בְּגָלָל שֶׁהֵם עֶלְיוֹנִים מִסּוֹד עֶלְיוֹן, וְעוֹלִים לְתוֹעֶלֶת הָעוֹלָם שֶׁמְּקַיְּמִים בָּהֶם הָעוֹלָמוֹת. כְּמוֹ זֶה שְׁנֵי הַמְּאוֹרֹת, שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד עוֹלִים בְּגִדְלוּת אַחַת.

לָא אִתְיְישָׁב סִיהֲרָא לְגַבֵּי שִׁמְשָׁא. דָּא אַכְסִיף מִקַּמֵּי דָּא. סִיהֲרָא אָמְרָה (שיר השירים א) אֵיכָה תִּרְעֶה. שִׁמְשָׁא אָמְרָה (שם) אֵיכָה תַּרְבִּיץ בַּצָּהֳרָיִם. שְׁרָגָא זְעֵירָא אֵיכְדֵין צָהִיר בַּצָּהֳרָיִם. (שם) שַׁלְמָה אֶהְיֶה כְּעוֹטְיָה אֵיכְדֵין בְּכִסּוּפָא. כְּדֵין אַזְעִירַת נַרְמַהּ לְמֶהֱוֵי רֵישָׁא לְתַתָּאי. דְּכְתִיב צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן. אָמַר לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, זִילִי וְאַזְעִירִי נַרְמָךְ.

לֹא הִתְיַשְּׁבָה הַלְּבָנָה אֵצֶל הַשֶּׁמֶשׁ. זוֹ הִתְבַּיְּשָׁה מִלְּפָנָי זוֹ. הַלְּבָנָה אָמְרָה (שיר א) אֵיכָה תִּרְעֶה. הַשֶּׁמֶשׁ אָמְרָה (שם) אֵיכָה תַּרְבִּיץ בַּצָּהֳרָיִם. נֵר קָטָן אֵיךְ מֵאִיר בַּצָּהֳרָיִם? (שם) שַׁלְמָה אֶהְיֶה כְּעֹטְיָה, אֵיךְ אֶהְיֶה בְּבוּשָׁה? אָז הִקְטִינָה עַצְמָהּ לִהְיוֹת רֹאשׁ לַתַּחְתּוֹנִים, שֶׁכְּתוּב צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן. אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לְכִי וְהַקְטִינִי אֶת עַצְמֵךְ.

וּמִתַּמָּן לֵית לָהּ נְהוֹרָא בַּר מִשְּׁמְשָׁא. דִּבְקַדְמִיתָא הֲווּ יַתְבֵי כְּחֲדָא בְּשִׁקּוּלָא. לְבָתַר אַזְעִירַת גַּרְמַהּ בְּכָל אִנּוּן דַּרְגִּין דִּילָהּ, אַף עַל גַּב דְּאִיהִי רֵישָׁא עֲלַיְיהוּ. דְּהָא לֵית אִתְתָּא בְּרִבּוּיָא בַּר בְּבַעְלָהּ כְּחֲדָא. אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל יהו"ה. וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן אֱלֹהִי"ם סוֹף כָּל דַּרְגִּין סוֹפָא דְּמַחֲשָׁבָה. בְּקַדְמִיתָא אִתְרְשִׁים אִיהוּ לְעֵילָא בְּאַתְוָון דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא, אֶת רְבִיעָאָה דִּילֵיהּ. וּלְבָתַר אַזְעִירַת גַּרְמַהּ לְאִתְקְרֵי בִּשְׁמָא דֶּאֱלֹהִים.

וּמִשֵּׁם אֵין לָהּ אוֹר, רַק מֵהַשֶּׁמֶשׁ. שֶׁבְּהַתְחָלָה הָיוּ יוֹשְׁבִים כְּאֶחָד שְׁקוּלִים, אַחַר כָּךְ הִקְטִינָה אֶת עַצְמָהּ בְּכָל אוֹתָם דְּרָגוֹת שֶׁלָּהּ, אַף עַל גַּב שֶׁהִיא רֹאשׁ עֲלֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי אֵין אִשָּׁה בְּגַדְלוּת רַק עִם בַּעְלָהּ כְּאֶחָד. אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדֹל - יהו"ה. וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן - אֱלֹהִי"ם, סוֹף כָּל הַדְּרָגוֹת, סוֹף הַמַּחֲשָׁבָה. בְּהַתְחָלָה נִרְשַׁם הוּא לְמַעְלָה בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הָאוֹת הָרְבִיעִית שֶׁלּוֹ, וְאַחַר כָּךְ הִקְטִינָה עַצְמָהּ לְהִקָּרֵא בַּשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהִים.

וְעִם כָּל דָּא סַלְקָא לְכָל סִטְרִין לְעֵיל בְּאָת ה' בְּחִבּוּרָא דְּאַתְוָון דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא. לְבָתַר אִתְפַּשְׁטוּ דַּרְגִּין מִסִּטְרָא דָּא וּמִסִּטְרָא דָּא. דַּרְגִּין דְּאִתְפַּשְׁטוּ מִסִּטְרָא דִּלְעֵיל (דלעלא) אִקְרוֹן מֶמְשָׁלֶת הַיּוֹם. דַּרְגִּין דְּאִתְפַּשְׁטוּן מִסִּטְרָא דְתַתָּא (דלתתא) אִקְרוֹן מֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְאֵת הַכּוֹכָבִים שְׁאָר חֵילִין (חיילין) וּמַשְׁרְיָין דִּלֵית לוֹן חוּשְׁבָּנָא דְּכֻלְּהוּ תַּלְיָין בְּהַהוּא רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם חַי הָעוֹלָמִים. דִּכְתִיב וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם. לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ. דָּא אֶרֶץ עִלָּאָה לְתַתָּא כְּדוּגְמָא דָּא חַי הָעוֹלָמִים. וְדָא לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ דָּא אֶרֶץ תַּתָּאָה כְּדוּגְמָא דִּלְעֵיל.

וְעִם כָּל זֶה עוֹלֶה לְכָל הַצְּדָדִים לְמַעְלָה בָּאוֹת ה' בְּחִבּוּר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. אַחַר כָּךְ הִתְפַּשְּׁטוּ דְּרָגוֹת מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה. הַדְּרָגוֹת שֶׁהִתְפַּשְּׁטוּ מִצַּד שֶׁלְּמַעְלָה נִקְרְאוּ מֶמְשֶׁלֶת הַיּוֹם, וּדְרָגוֹת שֶׁהִתְפַּשְּׁטוּ מִצַּד שֶׁלְּמַטָּה נִקְרְאוּ מֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְאֶת הַכּוֹכָבִים - שְׁאָר הַצְּבָאוֹת וְהַמַּחֲנוֹת שֶׁאֵין לָהֶם חֶשְׁבּוֹן, שֶׁכֻּלָּם תְּלוּיִים בְּאוֹתוֹ רָקִיעַ הַשָּׁמַיִם חַי הָעוֹלָמִים, שֶׁכָּתוּב וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם. לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ - זוֹ אֶרֶץ הָעֶלְיוֹנָה לְמַטָּה, כְּדֶגְמָא זוֹ חַי הָעוֹלָמִים. וְזֶה לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ, זוֹ אֶרֶץ הַתַּחְתּוֹנָה כְּדֶגְמָא שֶׁלְּמַעְלָה.

דף כ:

מַלְכוּתָא דְּדָוִד. אִתְתַּקַּן בְּיוֹמָא דָּא (ודא הוא) רִגְלָא וְסַמְכָא רְבִיעָאָה דְכוּרְסְיָיא, אִתְתַּקָּנוּ אַתְוָון וְאִתְיַישְׁרוּ עַל דּוּכְתַּיְיהוּ. וְעִם כָּל דָּא, עַד יוֹם שְׁתִיתָאָה דְּאִתְתַּקַּן דִּיוּקְנָא דְּאָדָם תִּקּוּנָא כְּדָקָא יָאוּת לָא אִתְיַישַׁב בְּדוּכְתֵּיהּ. וּכְדֵין אִתְתַּקַּן כּוּרְסְיָיא עִלָּאָה וְכוּרְסְיָיא תַּתָּאָה. וְעָלְמִין כֻּלְּהוּ אִתְיַישְׁבוּ בְּדוּכְתַּיְיהוּ. וְאַתְוָון כֻּלְּהוּ אִתְתַּקָּנָן (דף כ ע"ב) עַל גַּלְגַּלּוֹי בְּפִשְׁיטוּ דְּטוּפְסִירָא דְּקוּטְרָא.

מַלְכוּת דָּוִד הִתְתַּקְּנָה בְּיוֹם זֶה [וזה הוא] רֶגֶל וּתְמִיכָה רְבִיעִית שֶׁל הַכִּסֵּא, הִתְתַּקְּנוּ הָאוֹתִיּוֹת וְהִתְיַשְּׁרוּ עַל מְקוֹמָן. וְעִם כָּל זֶה, עַד הַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי שֶׁהִתְתַּקְּנָה דְּמוּת הָאָדָם תִּקּוּן כָּרָאוּי, לֹא הִתְיַשֵּׁב בִּמְקוֹמוֹ, וְאָז הִתְתַּקְּנוּ כִּסֵּא עֶלְיוֹן וְכִסֵּא תַּחְתּוֹן, וְהָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם הִתְיַשְּׁבוּ בִּמְקוֹמָם, וְכָל הָאוֹתִיּוֹת הִתְתַּקְּנוּ עַל גַּלְגַּלֵּיהֶם בְּהִתְפַּשְּׁטוּת שֶׁל תְּפִיסַת הַקֶּשֶׁר.

וְיוֹמָא רְבִיעָאָה אִיהוּ יוֹמָא מָאִיס מִבּוֹנִים כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שיר השירים א) בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי. דְּהָא נְהוֹרָא דָא אַזְעִירַת גַּרְמָהּ וּנְהִירוּ דִילָהּ. וּקְלִיפִּין אִתְקְנוּ עַל דּוּכְתַּיְיהוּ. כָּל אִנּוּן נְהוֹרִין דְּנָהֲרָן כֻּלְּהוּ תַּלְיָין בְּהַאי רָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְאַתְקָנָא בְּהוּ כּוּרְסְיָיא דְּדָוִד.

וְיוֹם רְבִיעִי הוּא יוֹם מָאוּס מִבּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר א) בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי. שֶׁהֲרֵי אוֹרָה זוֹ הִקְטִינָה עַצְמָהּ וְהָאוֹר שֶׁלָּהּ, וְהַקְּלִפּוֹת נִתְקְנוּ עַל מְקוֹמָם. כָּל אוֹתָם הַמְּאוֹרוֹת שֶׁמְּאִירִים, כֻּלָּם תְּלוּיִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם הַזֶּה לְהַתְקִין בָּהֶם כִּסֵּא דָוִד (מלכות).

אִלֵּין נְהוֹרִין מְצַיְּרָן צִיּוּרָא דִלְתַתָּא לְאַתְקָנָא צִיּוּרָא דְּכֻלְּהוּ דְּאִנּוּן בִּכְלָלָא דְאָדָם צִיּוּרָא פְּנִימָאָה. דְּכָל צִיּוּרָא פְּנִימָאָה אִקְרֵי הָכִי. וּמֵהָכָא כָּל צִיּוּרָא דְּאִתְכְּלִיל בְּאִתְפַּשְּׁטוּ דָא אִקְרֵי אָדָם. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (יחזקאל לה) אָדָם אַתֶּם. אַתֶּם קְרוּיִין אָדָם וְלֹא שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

הַמְּאוֹרוֹת הַלָּלוּ מְצַיְּרִים צִיּוּר שֶׁלְּמַטָּה לְהַתְקִין צִיּוּר שֶׁל כֻּלָּם שֶׁהֵם בִּכְלָל שֶׁל אָדָם, צִיּוּר פְּנִימִי. שֶׁכָּל צִיּוּר פְּנִימִי נִקְרָא כָּךְ. וּמִכָּאן שֶׁכָּל צִיּוּר שֶׁנִּכְלָל בְּהִתְפַּשְּׁטוּת זוֹ נִקְרָא אָדָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לד) אָדָם אַתֶּם, אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם וְלֹא שְׁאָר עַמִּים עַכּוּ"ם.

וְכָל רוּחָא אִקָּרֵי אָדָם. רוּחָא דְסָטָר קַדִּישָׁא גּוּפָא דִילֵיהּ לְבוּשָׁא (דאדם) אִיהוּ. וְעַל דָּא כְּתִיב, (איוב י') (יתרו סוף עה, וריש עו) עוֹר וּבָשָׂר תַּלְבִּישֵׁנִי וְגוֹ' בְּשָׂרָא דְאָדָם לְבוּשָׁא אִיהוּ. וּבְכָל אֲתַר כְּתִיב בְּשַׂר אָדָם, אָדָם לְגַוֹ. בָּשָׂר לְבוּשָׁא דְאָדָם גּוּפָא דִילֵיהּ. טְסִירִין דִּלְתַתָּא דְאִתְהַתָּךְ בְּהִתּוּכָא דְרוּחָא דָּא. אִצְטַיְירוּ מִנַּיהּ צִיּוּרִין דְּאִתְלַבְּשָׁן בִּלְבוּשָׁא אָחֳרָא. כְּגוֹן צִיּוּרָא דְּבְעִירֵי דַכְיָין (דברים יד) שׁוֹר שֵׂה כְשָׂבִים וְשֵׂה עִזִּים אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וְגוֹ' אִנּוּן דְּבָעְיָין לְאִתְכַּלְלָא בִּלְבוּשָׁא דְאָדָם הַהוּא רוּחָא פְּנִימָאָה דְּאִנּוּן סִטְרִין (ס"א ציורין), סָלִיק בְּהַהוּא שְׁמָא דְאִתְקְרֵי בֵּהּ גּוּפָא דִילֵיהּ לְבוּשָׁא דְהַהוּא שְׁמָא בְּשַׂר שׁוֹר. שׁוֹר אִיהוּ פְּנִימָאָה דְהַהוּא גּוּפָא. בָּשָׂר דִּילֵיהּ לְבוּשָׁא. וְכֵן כֻּלְּהוּ.

וְכָל רוּחַ נִקְרֵאת אָדָם. רוּחַ שֶׁל צַד קְדֻשָּׁה גּוּפוֹ הוּא לְבוּשׁ [של אדם], וְעַל זֶה כָּתוּב (איוב י) עוֹר וּבָשָׂר תַּלְבִּישֵׁנִי וְגוֹ'. בָּשָׂר שֶׁל אָדָם הוּא לְבוּשׁ. וּבְכל מָקוֹם כָּתוּב בָּשָׂר אָדָם, אָדָם לִפְנִים. בָּשָׂר, לְבוּשׁ הָאָדָם גּוּפוֹ. רוּחוֹת שֶׁלְּמַטָּה שֶׁנִּתְכָּים בְּהִתּוּךְ שֶׁל רוּחַ זוֹ הִצְטַיְּרוּ מִמֶּנּוּ צִיּוּרִים שֶׁהִתְלַבְּשׁוּ בִּלְבוּשׁ אַחֵר, כְּמוֹ צִיּוּר שֶׁל בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת, (דברים יד) שׁוֹר שֵׂה כְבָשִׂים וְשֵׂה עִזִּים אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וְגוֹ'. אוֹתָם שֶׁצְּרִיכִים לְהִכָּלֵל בִּלְבוּשׁ שֶׁל אָדָם, אוֹתוֹ רוּחַ פְּנִימִי שֶׁל אוֹתָם צְדָדִים [ס"א ציורים] עוֹלֶה בְּאוֹתוֹ שֵׁם שֶׁנִּקְרָא בּוֹ גּוּפוֹ לְבוּשׁ שֶׁל אוֹתוֹ שֵׁם בְּשַׂר שׁוֹר. שׁוֹר הוּא פְּנִימִי שֶׁל אוֹתוֹ גּוּף. הַבָּשָׂר שֶׁלּוֹ לְבוּשׁ, וְכֵן כֻּלָּם.

כְּגַוְונָא דָּא בִּסְטָרָא אָחֳרָא מְסָאֲבָא, רוּחָא דְאִתְפַּשַׁט בִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת נַפְקָא מִסִּטְרָא דְּמְסָאֲבוּ לָאו אִיהוּ אָדָם. וּבְגִין כָּךְ לָא סָלִיק בִּשְׁמָא דָּא. שְׁמָא דְהַהוּא רוּחָא טָמֵא לָא סָלִיק בִּשְׁמָא דְאָדָם וְלֵית בֵּיהּ חוּלָקָא. גּוּפָא דִילֵיהּ לְבוּשָׁא דְהַהוּא טָמֵא בָּשָׂר טָמֵא יִטְמָא לְגוֹ בְּשַׂר לְבוּשָׁא דִילֵיהּ, בְּגִין כַּךְ בְּעוֹד דְּשָׁרֵי הַהוּא רוּחָא בְּהַהוּא גּוּפָא אִתְקְרֵי טָמֵא. נָפַק רוּחָא מֵהַהוּא לְבוּשָׁא לָאו אִקְרֵי טָמֵא וְלָא סָלִיק הַהוּא לְבוּשָׁא בִּשְׁמָא.

כְּמוֹ זֶה בַּצַּד הָאַחֵר הַטָּמֵא, רוּחַ שֶׁהִתְפַּשְׁטָה בִּשְׁאָר עַמִּים עוֹבְדֵי עֲכוּ"ם יוֹצֵאת מִצַּד טָמְאָה שֶׁאֵינוֹ אָדָם. וּמְשׁוּם כָּךְ לֹא עוֹלֶה בְּשֵׁם זֶה. הַשֵּׁם שֶׁל אוֹתוֹ רוּחַ טָמֵא לֹא עוֹלֶה בְּשֵׁם שֶׁל אָדָם וְאֵין בּוֹ חֵלֶק. הַגּוּף שֶׁלּוֹ לְבוּשׁ שֶׁל אוֹתוֹ טָמֵא, בָּשָׂר טָמֵא יִטְמָא לְתוֹךְ בְּשַׂר לְבוּשׁוֹ. מְשׁוּם כָּךְ, בְּעוֹד שֶׁשּׁוֹרָה אוֹתוֹ רוּחַ בְּאוֹתוֹ גּוּף נִקְרָא טָמֵא. יוֹצֵא רוּחַ מֵאוֹתוֹ הַלְּבוּשׁ - לֹא נִקְרָא טָמֵא וְלֹא עוֹלֶה אוֹתוֹ לְבוּשׁ בַּשֵּׁם.

טְסִירִין לְתַתָּא דְּאִתְהַתָּךְ בְּהִתּוּכָא דְרוּחָא דָּא. אִצְטַיְּירָן מִנַּיהּ צִיּוּרִין דְּאִתְלַבְּשָׁן בִּלְבוּשָׁא אָחֳרָא כְּגוֹן צִיּוּרֵי בְּעִירֵי מְסָאֲבֵי. וְאוֹרַיְיתָא פָּתַח בָּהוּ (ויקרא יא) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא. כְּגוֹן חֲזִיר וְעוֹפֵי וּבְעִירֵי דְּהַהוּא סִטְרָא רוּחָא סָלִיק בְּהַהוּא שְׁמָא גּוּפָא לְבוּשָׁא דִילֵיהּ. וְגוּפָא בְּשַׂר חֲזִיר אִקְרֵי. חֲזִיר לְגוֹ בְּשָׂרָא לְבוּשָׁא דִילֵיהּ. וּבְגִין כַּךְ אִלֵּין תְּרֵין סִטְרִין מִתְפָּרְשָׁן. אִלֵּין אִתְכְּלִילוּ בְּרָזָא דְאָדָם. וְאִלֵּין אִתְכְּלִילוּ בְּרָזָא דְטָמֵא. כָּל זִינָא אָזִיל לְזִינֵיהּ וְאִתְהַדַּר לְזִינֵיהּ.

הָרוּחוֹת לְמַטָּה שֶׁנִּתָּכִים בְּהִתּוּךְ שֶׁל רוּחַ זוֹ מִצְטַיְּרִים מִמֶּנּוּ צִיּוּרִים שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בִּלְבוּשׁ אַחֵר כְּמוֹ צִיּוּרֵי בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת, וְהַתּוֹרָה פָּתְחָה בָהֶם (ויקרא יא) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא. כְּגוֹן הַחֲזִיר וְעוֹפוֹת וּבְהֵמוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד, רוּחַ עוֹלָה בְּאוֹתוֹ הַשֵּׁם הַגּוּף הַלְּבוּשׁ שֶׁלּוֹ. וְהַגּוּף נִקְרָא בְּשַׂר חֲזִיר, חֲזִיר לְתוֹךְ בָּשָׂר הַלְּבוּשׁ שֶׁלּוֹ.

וְלָכֵן שְׁנֵי הַצְּדָדִים הַלָּלוּ נִפְרָדִים. אֵלֶּה נִכְלָלוּ בְּסוֹד אָדָם, וְאֵלֶּה נִכְלָלוּ בְּסוֹד שֶׁל טָמֵא. כָּל מִין הוֹלֵךְ לְמִינוֹ וְחוֹזֵר לְמִינוֹ.

נְהוֹרִין עִלָּאִין דָּקָא מְנַהֲרִין נַהֲרִין בְּהַהוּא רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְכוּ' לְאִצְטַיְירָא לְתַתָּא צִיּוּרִין כְּדָקָא חָזֵי. דִּכְתִיב וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְגוּ'. וְלִמְשׁוֹל בַּיּוֹם וּבַלָּיְלָה. שָׁלְטָנוּ דִּתְרִין נְהוֹרִין דָּא אִיהוּ שָׁלְטָנוּ כְּדָקָא חָזֵי.

הַמְּאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁמְּאִירִים, מְאִירִים בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְכוּ', לְצַיֵּר לְמַטָּה צִיּוּרִים כָּרָאוּי, שֶׁכָּתוּב וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְכוּ' וְלִמְשֹׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. שִׁלְטוֹן שֶׁל שְׁנֵי אוֹרוֹת אֵלּוּ זֶהוּ שִׁלְטוֹן כָּרָאוּי.

מָאוֹר גָּדוֹל שָׁלְטָנוּ בְּיָמָּא. מָאוֹר קָטָן שָׁלְטָנוּ בְּלֵילְיָא. וְרָזָא דָּא מֵהָכָא שָׁלְטָנוּתָא דִּדְכוּרָא בְּיָמָּא לְמָנָאָה (נ"א למלאה) בֵּיתֵיהּ דְּאִצְטְרִיךְ וּלְאָעָלָא בֵּיהּ טַרְפָּא וּמְזוֹנָא. כֵּיוָן דְּעָאל לֵילְיָא וְנוּקְבָא נָקִיט כֹּלָּא לֵית שׁוּלְטָנוּ דְּבֵיתָא בַּר בְּנוּקְבָא, דְּהָא כְּדֵין שָׁלְטָנוּ דִּילָהּ (ולא דדכורא) דִּכְתִיב, (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ. הִיא וְלֹא הוּא. מֶמְשֶׁלֶת הַיּוֹם דְּדִכוּרָא. מֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה דְּנוּקְבָא. (מאור גדול דא הוא שמשא ואית ביה תרין עשר פתחין. אית ביה תרי עשר שעתי. ושמשא שליט על יומא. מאור קטן אית ביה תרי עשר פתחין ודא סיהרא ושלטא על ליליא. ולילי‍א אית ביה תריסר שעתי. ועל דא ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד. שמשא ותריסר פתחין אתעבידן י"ג מכילן דרחמי. ליל סיהרא ותריסר פתחין ואתעבידו י"ג ואתעבידו שמשא וסיהרא חד. ויום וליל‍ה אחד. הדא הוא דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ורזא דא לעילא). וְאֵת הַכּוֹכָבִים. כֵּיוָן דְּנוּקְבָא פְּקִידַת בֵּיתָא וְאִתְכְּנִיסַת לְבַעֲלָהּ לֵית שׁוּלְטָנוּ לְבֵיתָא אֶלָּא לְעוּלְמָתָן דְּאִשְׁתָּאֲרָן בְּבֵיתָא לְאַתְקָנָא כָּל תִּקּוּנֵי בֵּיתָא. וּבָתַר אִתְהַדַּר בֵּיתָא לְשָׁלְטָנוּ דְּדָכוּרָא בְּיָמָּא כֹּלָּא כְּדָקָא חָזֵי:

הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁשָּׁלְטוֹנוֹ בַּיּוֹם, מָאוֹר קָטָן שֶׁשָּׁלְטוֹנוֹ בַּלַּיְלָה. וְסוֹד זֶה, מִכָּאן שֶׁלְטוֹן הַזָּכָר בַּיּוֹם לְצַוּוֹת [נ"א: למלא] לְבֵיתוֹ בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ וּלְהַכְנִיס בּוֹ טֶרֶף וּמָזוֹן. כֵּיוָן שֶׁנִּכְנָס הַלַּיְלָה וְהַנְּקֵבָה לוֹקַחַת הַכֹּל, אֵין שֶׁלְטוֹן הַבַּיִת - רַק בִּנְקֵבָה, שֶׁהֲרֵי אֵז הַשֶּׁלְטוֹן שֶׁלָּהּ [ולא של הזכר], שֶׁכָּתוּב (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ. הִיא וְלֹא הוּא. מֶמְשֶׁלֶת הַיּוֹם שֶׁל הַזָּכָר, וּמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה שֶׁל הַנְּקֵבָה. [מאור גדול זהו השמש, ויש בו שנים עשר פתחים, יש בו שתים עשרה שעות, ושמש שולט על היום, המאור הקטן יש בו שנים עשר פתחים, וזו הלבנה, ושולטת על הלילה, ובלילה יש שתים עשרה שעות, ועל זה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, השמש ושנים עשר פתחים נעשים שלש עשרה מדות הרחמים, ליל הלבנה ושנים עשר פתחים ונעשו שלשה עשר, ונעשו השמש והלבנה אחד, ויום ולילה אחד, זהו שכתוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, וסוד זה למעלה]. וְאֵת הַכּוֹכָבִים - כֵּיוָן שֶׁהַנְּקֵבָה פּוֹקֶדֶת אֶת הַבַּיִת וּמִתְכַּנֶּסֶת לְבַעְלָהּ, אֵין שִׁלְטוֹן לַבַּיִת אֶלָּא רַק לְעֲלָמוֹת שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בַּבַּיִת לְהַתְקִין כָּל תִּקּוּנֵי הַבַּיִת, וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר הַבַּיִת לְשִׁלְטוֹן הַזָּכָר בַּיּוֹם, וְהַכֹּל כָּרָאוּי.

דף כא.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת. דָּא מָאוֹר וְדָא מָאוֹר. בְּגִין כָּךְ אִנּוּן נְהוֹרִין דְּסָלְקֵי לְעֵילָא אִקְרוֹן מְאוֹרֵי אוֹר. וְאִנּוּן נְהוֹרִין דְּנָחֲתוּ לְתַתָּא אִקְרוֹן מְאוֹרֵי אֵשׁ דְּאִנּוּן דַּרְגִּין לְתַתָּא וְשָׁלְטֵי כָּל יוֹמוֹי דְחוֹל. וְעַל דָּא כַּד נָפִיק שַׁבַּתָּא מְבָרְכִין עַל שְׁרָגָא דְּהָא אִתְיְהִיב לוֹן רְשׁוּ לְשַׁלְטָאָה. אֲצְבְּעָן דְּבַר נָשׁ אִנּוּן סִתָרָא דְּדַרְגִּין וְרָזִין דִּלְעֵילָא, וְאִית בְּהוּ פְּנִימָאִין וַאֲחוֹרַיִם. אֲחוֹרַיִם אִנּוּן לְבַר וְאִנּוּן רָמָז לְטוֹפְרִין דְּאֲצְבְּעָן. וּבְגִין כָּךְ אִית (דף כא ע"א) רְשׁוּ לְאִסְתַּכָּלָא בְּטוֹפְרִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת דְּהָא נָהֲרִין מֵהַהוּא שְׁרָגָא וְנָהֲרִין מֵהַהוּא אֵשׁ לְשַׁלְטָאָה.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאוֹרֹת. זֶה מָאוֹר וְזֶה מָאוֹר. מִשּׁוּם כָּךְ אוֹתָם מְאוֹרוֹת שֶׁעוֹלִים לְמַעְלָה נִקְרָאִים מְאוֹרֵי אוֹר, וְאוֹתָם מְאוֹרוֹת שֶׁיָּרְדוּ לְמַטָּה נִקְרָאִים מְאוֹרֵי אֵשׁ, שֶׁהֵם דְּרָגוֹת לְמַטָּה וְשׁוֹלְטִים כָּל יְמֵי הַחֹל. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהַשַּׁבָּת יוֹצֵאת, מְבָרְכִים עַל נֵר, שֶׁהֲרֵי נִתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לִשְׁלֹט. הָאֶצְבָּעוֹת שֶׁל בֶּן אָדָם הֵם סֵתֶר שֶׁל דְּרָגוֹת וְסוֹדוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, וְיֵשׁ בָּהֶם פְּנִימִיִּים וְאֲחוֹרִיִּים. אֲחוֹרִיִּים הֵם לְחוּץ, וְהֵם רָמָז לְצִפָּרְנֵי הָאֶצְבָּעוֹת. וְלָכֵן יֵשׁ רְשׁוּת לְהִסְתַּכֵּל בַּצִּפָּרְנַיִם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי מְאִירִים מֵאוֹתוֹ הַנֵּר וּמְאִירִים מֵאוֹתָהּ אֵשׁ לְשַׁלְּט.

אִלֵּין אִתְחַזְיָין, אֶצְבְּעָן לְגוֹ לָא אִית רְשׁוּ לְאִתְחַזָּיָא בְּהַהוּא שְׁרָגָא דְּהָא מִלְעֵילָא נָהֲרִין וְאִקְרוֹן פָּנִים פְּנִימָאִין. וְרָזָא דָּא וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ. דְּלָא יִסְתַּכַּל בַּר נָשׁ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּאֶצְבְּעָן לְגוֹ בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ. (שבת ל"ג) וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי אִלֵּין פָּנִים דִּלְבַר דְּאִתְרְמִיזוּ בְּטוּפְרֵי. (שם) וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ אִלֵּין אֶצְבְּעָן לְגוֹ. אִלֵּין שָׁלְטֵי בְּשַׁבַּתָּא וְאִלֵּין שָׁלְטֵי בַּחוֹל.

אֵלֶּה נִרְאִים. אֶצְבְּעוֹת שֶׁל בְּפָנִים אֵין רְשׁוּת לְהֵרָאוֹת בְּאוֹתוֹ נֵר, שֶׁהֲרֵי מִלְּמַעְלָה מְאִירִים וְנִקְרָאִים פָּנִים פְּנִימִיּוֹת. וְזֶה סוֹד וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ. שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בֶּן אָדָם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּאֶצְבְּעוֹת לִפְנִים בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ. וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי - אֵלּוּ פָּנִים שֶׁל בַּחוּץ שֶׁנִּרְמְזוּ בַּצִּפָּרְנַיִם. (שם) וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ - אֵלּוּ הָאֶצְבָּעוֹת לִפְנִים. אֵלֶּה שׁוֹלְטִים בְּשַׁבָּת, וְאֵלֶּה שׁוֹלְטִים בְּחֹל.

וּבְיוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁלִּיט בִּלְחוֹדוֹי בְּאִנּוּן פָּנִים פְּנִימָאִין עַל כּוּרְסֵי (ה) יְקָרֵיהּ וְכֻלְּהוּ אִתְכְּלִילָן בֵּיהּ וְשָׁלְטָנוּתָא דִּילֵיהּ אִיהוּ. וּבְגִין כָּךְ אַחְסִין נַיְיחָא לְכָל עָלְמִין. וְיַרְתִּין יְרוּתָא דְּיוֹמָא דָּא עַמָּא קַדִּישָׁא דְּאִקְרוֹן עַמָּא חַד בְּאַרְעָא. מְאוֹרֵי אוֹר מִסְטָרָא דְּיַמִּינָא דְּאִיהוּ אוֹר קַדְמָאָה דְּהַוָה בְּיוֹמָא קַדְמָאָה. דְּבְיוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא נָהֲרִין אִנּוּן מְאוֹרֵי אוֹר בִּלְחוֹדַיְיהוּ וְשָׁלְטִין. וּמִנַּיְיהוּ נָהֲרִין כֻּלְּהוּ לְתַתָּא.

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט לְבַדּוֹ בְּאוֹתָם פָּנִים פְּנִימִיִּים עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ, וְכֻלָּם נִכְלָלִים בּוֹ וְהַשִּׁלְטוֹן הוּא שֶׁלּוֹ. וְלָכֵן מוֹרִישׁ מְנוּחָה לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וְיוֹרְשִׁים יְרֻשָּׁה זוֹ הָעָם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה שֶׁנִּקְרָאִים עַם אֶחָד בָּאָרֶץ. מְאוֹרֵי אוֹר מִצַּד הַיָּמִין שֶׁהוּא אוֹר רִאשׁוֹן שֶׁהָיָה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. שֶׁבְּיוֹם הַשַּׁבָּת מְאִירִים אוֹתָם מְאוֹרֵי אוֹר בִּלְבַדָּם וְשׁוֹלְטִים, וּמֵהֶם מְאִירִים כֻּלָּם לְמַטָּה.

וְכַד נָפִיק שַׁבַּתָּא גְּנִיזִין (אנון) מְאוֹרֵי אוֹר דְּלָא אִתְגַּלְיָין. וּמְאוֹרֵי הָאֵשׁ שָׁלְטִין כָּל חַד וְחַד עַל דּוּכְתַּיְיהוּ. אֵימָתַי שָׁלְטִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת עַד מַעֲלֵי יוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא. וְעַל דָּא אִצְטְרִיכוּ לְאִתְנַהֲרָא מֵהַהוּא שְׁרָגָא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

וּכְשֶׁיּוֹצֵאת שַׁבָּת, נִגְנָזִים [אותם] מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁלֹּא מִתְגַּלִּים, וּמְאוֹרֵי הָאֵשׁ שׁוֹלְטִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל מְקוֹמָם. מָתַי שׁוֹלְטִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? עַד עֶרֶב יוֹם הַשַּׁבָּת. וְעַל זֶה צְרִיכִים לִהְיוֹת מוּאָרִים מֵאוֹתוֹ הַנֵּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וְשׁוֹב. דְּלָא יָכִיל עֵינָא לְמִשְׁלַט בְּהוּ בְּגִין דְּאִנּוּן רָצוֹא וְשׁוֹב. חַיּוֹת דְּאִתְגַּלְיָין אִנּוּן דְּהַהוּא אוֹפָן קָאִים בְּגַוַּוְיְיהוּ, וּמָאן אִיהוּ דָּא מטטרון דְּאִיהוּ רַב וְיַקִּיר מִשְׁאָר אִלֵּין (נ"א חיילין), וְעִלָּאָה חֲמֵשׁ מְאָה פַּרְסֵי. חַיּוֹת דְּמִטַּמְרָן אִנּוּן (רביעאן) תְּחוֹת תְּרֵין אַתְוָון עִלָּאִין דְּאִתְכַּסְיָין. י"ה אַתְוָון שַׁלִּיטִין עַל ו"ה. אִלֵּין רְתִיכָא לְאִלֵּין. וְהַהוּא טְמִירָא לְכָל טְמִירִין דְּלָא אִתְיְדַע כְּלָל שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא וְרָכִיב עַל כֹּלָּא. חַיּוֹת דְּאִתְגַּלְיָין אִנּוּן לְתַתָּא תְּחוֹת אִלֵּין עִלָּאִין דְּמִטַּמְרָן, וְאִתְנַהֲרָן מִנַּיְיהוּ, וְנָטְלִין בְּגִינַיְיהוּ.

וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וְשׁוֹב, שֶׁלֹּא יְכוֹלָה הָעַיִן לִשְׁלֹט בָּהֶם בִּגְלַל שֶׁהֵם רָצוֹא וְשׁוֹב. חַיּוֹת שֶׁמִּתְגַּלּוֹת הֵם שֶׁל אוֹתוֹ הָאוֹפָן נִמְצָא בְּתוֹכָם, וּמִיהוּ זֶה? מטטרו"ן, שֶׁהוּא גָּדוֹל וְנִכְבָּד מִשְּׁאָר אֵלֶּה [נ"א הצבאות], וְעֶלְיוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת פַּרְסוֹת. חַיּוֹת שֶׁמִּסְתַּתְּרוֹת הֵן [רבוצות] תַּחַת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁמִּתְכַּסּוֹת. י"ה אוֹתִיּוֹת שׁוֹלְטוֹת עַל ו"ה. אֵלֶּה מֻרְכָּבָה לְאֵלֶּה. וְאוֹתוֹ הַטָּמִיר שֶׁל כָּל הַטְּמִירִים שֶׁלֹּא נוֹדָע כְּלָל שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל וְרוֹכֵב עַל הַכֹּל. הַחַיּוֹת שֶׁמִּתְגַּלּוֹת הֵם לְמַטָּה תַּחַת אֵלֶּה הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁנִּסְתָּרוֹת וּמוּאָרוֹת מֵהֶן, וּמִתְנַהֲגִים בְּגָלָלָם.

חַיּוֹת עִלָּאִין כֻּלְּהוּ כְּלִילָן (בראשית לג ע"ב) בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם. וְעֲלַיְיהוּ כְּתִיב יְהִי מְאֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְהָיוּ לִמְאוֹרוֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. כֻּלְּהוּ תַּלְיָין בְּהַהוּא רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. רְקִיעַ שֶׁעַל גַּבֵּי הַחַיּוֹת דָּא הַהוּא דִּכְתִיב, (יחזקאל א) וּדְמוּת עַל רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח דָּא הַהוּא קַדְמוֹן (נ"א ה' קדמאה).

הַחַיּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת כֻּלָּן כְּלוּלוֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וַעֲלֵיהֶם כָּתוּב יְהִי מְאֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְהָיוּ לִמְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. כֻּלָּם תְּלוּיִים בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. הָרָקִיעַ שֶׁעַל גַּבֵּי הַחַיּוֹת, זֶה אוֹתוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א) וּדְמוּת עַל רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח. זֶה אוֹתוֹ קַדְמוֹן [נ"א: ה' הקדמון].

דְּהָא מִתַּמָּן וּלְהָלְאָה לֵית מָאן דְּיָכִיל לְאִסְתַּכָּלָא וּלְמִנְדַּע. מַאי טַעְמָא מִשּׁוּם דְּאִיהוּ סָתִים בְּמַחֲשָׁבָה. וּמַחֲשָׁבָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא טְמִירָא סְתִימָא עִלָּאָה. מַחֲשָׁבָה דְּבַר נָשׁ בְּכָל עָלְמָא (ס"א לא יכיל) לְאִתְדַּבְּקָא וּלְמִנְדַּע לָהּ. מִלִּין דְּתַלְיָין בְּמַחֲשָׁבָה עִלָּאָה לֵית מָאן דְּיָכִיל לְאִתְדַּבְּקָא לוֹן. מַחֲשָׁבָה (עלאה) מַמָּשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. לְגוֹ מִן מַחֲשָׁבָה מַאן אִיהוּ דְּעָבִיד רַעֲיוֹנֵי. דְּהָא לֵית סוּכְלְתָנוּ לְמִשְׁאַל כָּל שֶׁכֵּן לְמִנְדַּע.

שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם וְהָלְאָה אֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לְהִסְתַּכֵּל וְלָדַעַת. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִסְתָּר בְּמַחֲשָׁבָה, וּמַחֲשֶׁבֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טְמִירָה וְנִסְתֶּרֶת עֶלְיוֹנָה. מַחֲשֶׁבֶת בֶּן הָאָדָם בְּכָל הָעוֹלָם [לא יכול] לְהִתְדַּבֵּק וְלָדַעַת

אוֹתָהּ. דְּבָרִים הַתְּלוּיִים בְּמַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה אֵין מִי שֶׁיְּכוֹל לְהַשִּׂיג אוֹתָם. הַמַּחֲשָׁבָה [עליונה] מַמָּשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. לְפָנִים מֵהַמַּחֲשָׁבָה מִיהוּ שֶׁעוֹשֶׂה רַעְיוֹנוֹת? שֶׁהֲרֵי אֵין הַשִּׂכְלָה לִשְׂאֹל, וְכָל שֶׁכֵּן לָדַעַת.

אִי"ן סו"ף לֵית בֵּיהּ רְשׁוּמָא כְּלָל וְלָא תַלְיָא שְׁאֵלְתָּא בֵּיהּ וְלָא רַעְיוֹנָא לְאִסְתַּכְּלוּתָא דְּמַחֲשָׁבָה כְּלָל. מְגוֹ סְתִימָא דְסְתִימָא, מֵרֵישׁ נְחִיתוּ דְּאֵין סוֹף, נְהִיר נְהִירוּ דַּקִּיק וְלָא יְדִיעַ. סָתִים בְּסָתִימוּ (נ"א ברשימו) כְּחִדּוּדָא דְמַחֲטָא. רָזָא סְתִימָא דְמַחֲשָׁבָה לָא יְדִיעַ עַד דְּאִתְפְּשַׁט נְהִירוּ מִנֵּיהּ. בְּאֲתַר דְּאִית בֵּיהּ רְשִׁימִין דְּאַתְוָון כֻּלְּהוּ. מִתַּמָּן נַפְקָן.

בָּאֵי"ן סו"ף אֵין בּוֹ רֹשֶׁם כְּלָל, וּשְׁאֵלָה לֹא תְלוּיָה בּוֹ, וְלֹא רַעְיוֹן לְהִסְתַּכְּלוּת הַמַּחֲשָׁבָה כְּלָל. מִתּוֹךְ נִסְתָּר הַנִּסְתָּר, מֵרֹאשׁ תַּחְתִּית שֶׁל הָאֵין סוֹף, מֵאִיר אוֹר דַּקִּיק וְלֹא יָדוּעַ, נִסְתָּר בַּסֵּתֶר [נ"א ברשם] כְּחֹד הַמַּחַט. סוֹד נִסְתָּר שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה לֹא יָדוּעַ, עַד שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנּוּ אוֹר. בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְשׁוּמִים שֶׁל כָּל הָאוֹתִיּוֹת, מִשָּׁם יוֹצְאִים.

בְּרֵישׁ כֹּלָּא. א רֵישָׁא וְסוֹפָא דְּכָל דַּרְגִּין. רְשִׁימוּ דְּאִתְרְשִׁים בֵּיהּ דַּרְגִּין כֻּלְּהוּ. וְלָא אִקְרֵי אֶלָּא אֶחָד. לְאַחֲזָאָה דְּאַף עַל גַּב דְּאִית בֵּיהּ דִּיוּקְנִין סַגִּיאִין לָאו אִיהוּ אֶלָּא חַד. וַדַּאי אִיהוּ אֶת דְּעֶלְאִין וְתַתָּאִין תַּלְיָין בֵּיהּ. רֵאשִׁיתָא דְּאֶל"ף טְמִירוּ דְּרָזָא דְמַחֲשָׁבָה עֶלְאָה. וְהַהוּא אִתְפַּשְׁטוּ דְּהַהוּא רָקִיעַ עֶלְאָה כֹּלָּא סָתִים בְּהַהוּא רֵישָׁא. בְּגִין דְּכַד נָפִיק א' מֵהַאי רָקִיעַ בְּדִיוּקְנָא דְּרָזָא דְּרִישָׁא דְמַחֲשָׁבָה נַפְקָא. בְּהַהוּא אֶמְצָעִיתָא דְּאֶל"ף שִׁית דַּרְגִּין כְּלִילָן בֵּיהּ רָזָא דְּכֻלְּהוּ חַיּוֹת טְמִירִין עֶלְאִין (ס"א דסליקן) (ס"א דתליין) מְגוֹ מַחֲשָׁבָה.

בְּרֹאשׁ הַכֹּל. א רֹאשׁ וְסוֹף שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת. הָרֹשֶׁם שֶׁנִּרְשָׁמִים בּוֹ כָּל הַדְּרָגוֹת, וְלֹא נִקְרָא אֶלָּא אֶחָד. לְהַרְאוֹת שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּמֻיּוֹת רַבּוֹת, אֵינוֹ אֶלָּא אֶחָד. וַדַּאי הִיא הָאוֹת שֶׁעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים תְּלוּיִים בָּהּ. רֵאשִׁית שֶׁל אֶל"ף, סֵתֶר שֶׁל סוֹד הַמַּחֲשָׁבָה הָעֶלְיוֹנָה. וְאוֹתָהּ הִתְפַּשְּׁטוּת שֶׁל אוֹתוֹ רָקִיעַ עֶלְיוֹן, הַכֹּל נִסְתָּר בְּאוֹתוֹ הָרֹאשׁ. בִּגְלַל שֶׁכְּשֶׁיּוֹצֵאת א' מֵרָקִיעַ הַזֶּה, בִּדְמוּת שֶׁל סוֹד רֹאשׁ הַמַּחֲשָׁבָה יוֹצֵאת. בְּאוֹתוֹ אֶמְצַע שֶׁל אֶל"ף כְּלוּלִים בּוֹ שֵׁשׁ דְּרָגוֹת, סוֹד שֶׁל כָּל הַחַיּוֹת הַנִּסְתָּרוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת [ס"א שעולות] מִתּוֹךְ הַמַּחֲשָׁבָה.

חַד נְהִירוּ דְּנָהִיר וְאִתְגְּנִיז. דְּהָא נְהִירוּ דְּאַת (ט) דְּבְרֵאשִׁית (ס"א ב' דבראשית). חוֹם הַיּוֹם דְּהַוָּה אַבְרָהָם יָתִיב פֻּתַח הָאֹהֶל דְּאִיהִי פִּתְחָא מִתַּתָּא לְעֵילָּא. וְחוֹם הַיּוֹם נָהִיר עַל הַהוּא פִּתְחָא וְנָהֲרָא מִתַּמָּן.

אוֹר אֶחָד שֶׁמֵּאִיר וְנִגְנָז, זֶה אוֹר שֶׁל אוֹת ט שֶׁל בְּרֵאשִׁית. חֹם הַיּוֹם שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב אַבְרָהָם פֶּתַח הָאֹהֶל, שֶׁהוּא פֶּתַח מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וְחֹם הַיּוֹם מֵאִיר עַל אוֹתוֹ פֶּתַח וּמֵאִיר מִשָּׁם.

תִּנְיָנָא נְהִירוּ דְּאָזִיל לְאִתְחַשְׁכָא לְעֵת פְּנוֹת עֶרֶב. רָזָא דְּצְלוֹתָא דְּיִצְחָק לְאַתְקָנָא הַאי דַּרְגָּא דְּכְתִיב, (בראשית כד) וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עֶרֶב. אִסְתַּכְּלוּתָא דְּעֶרֶב וַחֲשׁוֹכָן כֻּלְּהוּ לְגַבֵּיהּ. בְּהַאי פְּנוֹת עֶרֶב וְאִסְתַּכַּל נ"א אִסְתְּחַן יַעֲקֹב בְּהַהוּא מְמַנָּא דְּעֵשָׂו.

שֵׁנִי, אוֹר שֶׁהוֹלֵךְ לְהָיוֹת חֲשׁוּךְ לְעֵת פְּנוֹת עֶרֶב. הַסּוֹד שֶׁל תְּפִלַּת יִצְחָק לְהִתְקִין דַּרְגָּה זוֹ, שֶׁכָּתוּב (בראשית כד) וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עֶרֶב. הִסְתַּכְּלוּת שֶׁל עֶרֶב, וַחֲשׁוּכִים כֻּלָּם אָצְלוֹ. בִּפְנוֹת הָעֶרֶב הַזֶּה הִסְתַּכֵּל יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ מְמֻנֶּה שֶׁל עֵשָׂו.

דף כא:

תְּלִיתָאָה נְהִירוּ דְּכָלִיל תְּרֵין (דף כא ע"ב) אִלֵּין. נְהִירוּ דְּנָהִיר בְּאַסְוָותָא. רָזָא דִּכְתִיב בְּיַעֲקֹב (בראשית לכ) וַיְזָרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ וְגוֹ'. וַדַּאי כַּד אִתְכְּלִיל בְּהַהוּא פְּנוֹת עֶרֶב. מִכָּאן וּלְהָלְאָה וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ. דָּא אִיהוּ נְצַח יִשְׂרָאֵל. עַל יְרֵכוֹ יְרֵכוֹ כְּתִיב וְלֹא יְרֵכָיו, דָּא דַרְגָּא רְבִיעָאָה. דְּלָא (קעא א) אִתְנַבֵּי בַּר נָשׁ מִתַּמָּן עַד דְּאָתָא שְׁמוּאֵל, וְעָלֵיהּ כְּתִיב, (שמואל א טו) וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל וְגוֹ', כְּדֵין אִתְקַן דְּהַוָה חָלְשָׁא מִכַּד אִסְתַּכֵּן יַעֲקֹב אֲבִינוּ בְּמַמָּנָא דְעֵשָׂו. (תקונים כ"ה) וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ כַּד אָתָא לְגַבֵּי דְיַעֲקֹב נְטַל תּוּקְפָּא מֵהַהוּא פְּנוֹת עֶרֶב בְּדִינָא תַּקִּיפָא. וְיַעֲקֹב הֲוָה אִתְכְּלִיל בֵּיהּ וְלָא יָכִיל לֵיהּ. וַיַּרְא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ. נְטַל תּוּקְפָּא דְדִינָא מִתַּמָּן. בְּגִין (קמו א, קסו א, קעא א) דְּיַרְכָא אִיהוּ לְבַר מִגּוּפָא. דְיַעֲקֹב גּוּפָא הֲוָה, וְגוּפֵיהּ הֲוָה כָּלִיל בְּרָזָא דְתֶרִין דַּרְגִּין בְּרָזָא דְאַקְרֵי אָדָם. כֵּיוָן דְּנָטַל תּוּקְפָּא לְבַר מִגּוּפָא, מִיָּד וַתֵּקַע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב.

שְׁלִישִׁי, אוֹר שֶׁכּוֹלֵל שְׁנֵי אֵלּוּ, אוֹר שֶׁמַּאִיר בִּרְפוּאָה, סוֹד הַכָּתוּב בְּיַעֲקֹב (בראשית לב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ וְגוֹ'. וַדַּאי כְּשֶׁנִּכְלָל בְּאוֹתוֹ פְּנוֹת עֶרֶב. מִכָּאן וָהָלְאָה וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ. זֶהוּ נֵצַח יִשְׂרָאֵל. עַל יְרֵכוֹ, יְרֵכוֹ כָּתוּב וְלֹא יְרֵכָיו, זוֹ דַּרְגָּה רְבִיעִית, שֶׁלֹּא הִתְנַבֵּא אִישׁ מִשָּׁם עַד שֶׁבָּא שְׁמוּאֵל, וְעָלָיו כָּתוּב (שמואל א טו) וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. אָז נִתְקַן שֶׁהָיָה חֹלֶשׁ כְּשֶׁהִסְתַּכֵּן יַעֲקֹב אָבִינוּ עִם הַמְמֻנֶּה שֶׁל עֵשָׂו. וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ. כְּשֶׁבָּא אֵצֶל יַעֲקֹב, לָקַח כֹּחַ מֵאוֹתוֹ פְּנוֹת עֶרֶב בַּדִּין הַקָּשֶׁה. וְיַעֲקֹב הָיָה נִכְלָל בּוֹ וְלֹא יָכֹל לוֹ. וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ. לָקַח תֹּקֶף הַדִּין מִשָּׁם, בְּגַלַל שֶׁיָּרַד הוּא מְחוּץ לַגּוּף. שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה גוּף, וְגוּפוֹ הָיָה כָּלוּל בְּסוֹד שֶׁל שְׁתֵּי דַרְגּוֹת בְּסוֹד שֶׁנִּקְרָא אָדָם. כֵּיוָן שֶׁלָּקַח תֹּקֶף מְחוּץ לַגּוּף, מִיָּד - וַתֵּקַע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב. וְלָא אִתְנַבֵּי בַּר נָשׁ מִתַּמָּן עַד דְּאָתָא שְׁמוּאֵל. וְעַל דָּא נֵצַח יִשְׂרָאֵל כְּתִיב בֵּיהּ כִּי לֹא אָדָם הוּא. יְהוֹשֻׁעַ אִתְנַבֵּי מֵהוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה דִּכְתִיב (במדבר כז) וְנָתַתָּ מֵהוֹדְךָ עָלָיו. הוֹד. וְדָא דַּרְגָּא חֲמִישָׁאָה. נְצַח יַרְכָא שְׁמָאלָא דְיַעֲקֹב. וּבְגִין כַּךְ אָתָא דָּוִד וְכָלִיל לֵיהּ בְּיָמִינָא דִּכְתִיב, (תהלים יו) נְעִימוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח. יְמִינְךָ לָא כְּתִיב אֶלָּא בִּימִינְךָ. מַאי טַעְמָא אִתְחַלַּשׁ יַרְכָא דְיַעֲקֹב, בְּגִין דְּאִתְקָרֵב בֵּיהּ סְטָר מְסָאֲבָא וְנָקִיט תּוּקְפָּא מִנֵּיהּ וְאִתְעַכַּב עַד שְׁמוּאֵל, וְעַל דָּא (שמות קיא ע"א) אֲתָא לְאַדְכָּרָא דְּדָא אִיהוּ יַרְכָא דְיִשְׂרָאֵל דִּכְתִיב וְגַם נֶצַח יִשְׂרָאֵל. וְעַל דָּא כָּל מִילּוֹי הֲווּ בְּדִינָא בְּשֵׁירוּתָא וּבְסוֹפָא.

וְלֹא הִתְנַבֵּא אִישׁ מִשָּׁם עַד שֶׁבָּא שְׁמוּאֵל, וְעַל זֶה נֵצַח יִשְׂרָאֵל כָּתוּב בּוֹ, כִּי לֹא אָדָם הוּא. יְהוֹשֻׁעַ נִתְנַבֵּא מֵהוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁכָּתוּב (במדבר כז) וְנָתַתָּ מֵהוֹדְךָ עָלָיו. הוֹד. וְזוֹ דַּרְגָּה חֲמִשִּׁית. נֵצַח - יֶרֶךְ שְׂמאל שֶׁל יַעֲקֹב. וְלָכֵן בָּא דָּוִד וְכָלַל אוֹתוֹ בַּיָּמִין, שֶׁכָּתוּב (תהלים טז) נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח. יְמִינְךָ לֹא כָתוּב אֶלָּא

בִּימִינָךְ. מָה הַטַּעַם נָחְלְשָׁה יֶרֶךְ יַעֲקֹב? בִּגְלַל שֶׁהִתְקָרֵב אֵלָיו צַד הַטֻּמְאָה וְלָקַח מִמֶּנּוּ כֹּחַ, וְהִתְעַכֵּב עַד שְׁמוּאֵל. וְעַל זֶה בָּא לְהַזְכִּיר שֶׁזֶּהוּ יֶרֶךְ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל. וְעַל זֶה כָּל דְּבָרָיו הָיוּ בַּדִּין בְּרֵאשִׁית וּלְבַסּוֹף.

וְתוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּלִיל לֵיהּ לְבָתַר בְּהוֹד. אֵימָתַי לְבָתַר דְּמָשַׁח מַלְכִין. וְעַל דָּא שְׁקִיל אֱיהוּ (תרומה קמח ע"א) כְּמשֶׁה וְאַהֲרֹן. מַה מֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּתָרִין סִטְרִין דִּלְעֵילָא, אַף הוּא לְתַתָּא כְּגַוְונָא דְּאִנּוּן תְּרֵין סִטְרֵי. וּמָאן אִנּוּן. נֶצַח וְהוֹד. כְּגַוְונָא דְמשֶׁה וְאַהֲרֹן דִּלְעֵילָא. וְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין אֲחִידָן דָּא בְּדָא דִּכְתִיב, (תהלים צט) מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקוֹרְאֵי שְׁמוֹ. דְּהָא שִׁית סִטְרִין אִתְכְּלִילוּ וְאֲחִידָן דָּא בְּדָא.

וְעוֹד, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּלַל אוֹתוֹ אַחַר כָּךְ בְּהוֹד, מַתַּי? לְאַחַר שֶׁמָּשַׁח מְלָכִים. וְעַל זֶה הוּא שָׁקוּל כְּמשֶׁה וְאַהֲרֹן. מַה מֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן בִּשְׁנֵי צְדָדִים שֶׁלְּמַעְלָה - גַּם הוּא לְמָטָּה כְּמוֹ שֶׁאוֹתָם שְׁנֵי הַצְּדָדִים, וּמִי הֵם? נֶצַח וְהוֹד, כְּמוֹ שֶׁמֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁלְּמַעְלָה. וְכָל הַדְּרָגוֹת אֲחוּזוֹת זוֹ בְּזוֹ, שֶׁכָּתוּב (שם צט) מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקוֹרְאֵי שְׁמוֹ. שֶׁהֲרֵי שִׁשָּׁה צְדָדִים נִכְלְלוּ וַאֲחוּזוֹת זוֹ בְּזוֹ.

כְּמָה דְּאִלֵּין אֲחִידָן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּשְׁמוּאֵל, אוּף הָכִי אֲחִידָן (ס"א דא בדא) יַעֲקֹב מֹשֶׁה וְיוֹסֵף. יַעֲקֹב מָאֲרֵיהּ דְּבֵיתָא. מִית יַעֲקֹב נְטַל מֹשֶׁה בֵּיתָא וּמַנֵּי לֵהּ בְּחַיָּיו. יוֹסֵף עַל יְדֵי דְּיַעֲקֹב וּמֹשֶׁה הֲוָה צַדִּיק. (ותרווייהו לא שמשו ביתא אלא ביוסף בגין דהוה צהק).

כְּמוֹ שֶׁאֵלֶּה אֲחוּזִים, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּשְׁמוּאֵל - כָּךְ גַּם אֲחוּזִים יַעֲקֹב מֹשֶׁה וְיוֹסֵף. יַעֲקֹב בַּעַל הַבַּיִת. מֵת יַעֲקֹב - נָטַל מֹשֶׁה אֶת הַבַּיִת, וְצִוָּה אוֹתָהּ בְּחַיָּיו. יוֹסֵף עַל יְדֵי יַעֲקֹב וּמֹשֶׁה הָיָה צַדִּיק. [ושניהם לא שמשו הבית אלא ביוסף, בגלל שהיה צדיק].

יַעֲקֹב בְּיוֹסֵף נָטַל בֵּיתָא דְּכְתִיב, (בראשית לז) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. מֹשֶׁה לָא שַׁמֵּשׁ בָּהּ עַד דְּנָטַל לֵיהּ לְיוֹסֵף. כַּד נָפְקַת שְׁכִינְתָּא מִן גֻּלּוּתָא לָא יָכִיל לְאִזְדַּוּוגָא בָּהּ אֶלָּא בְּיוֹסֵף דְּכְתִיב, (שמות יג) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ. אַמַּאי כְּתִיב עִמּוֹ. אֶלָּא גּוּפָא לָא אִזְדַּוּוג בְּנוּקְבָא עַד דְּאִזְדַּוּוג בַּהֲדֵי בְּרִית. וְעַל דָּא מֹשֶׁה נָטַל לֵיהּ לְיוֹסֵף עִמֵּיהּ. כֵּיוָן דְּהֲוָה עִמֵּיהּ שַׁמֵּשׁ בְּנוּקְבָא כְּדְקָא יָאוּת. וּבְגִין כָּךְ יַעֲקֹב מֹשֶׁה וְיוֹסֵף כְּחָדָא אָזְלֵי.

יַעֲקֹב בְּיוֹסֵף לְקַח אֶת הַבַּיִת, שֶׁכָּתוּב (בראשית לז) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. מֹשֶׁה לֹא שַׁמֵּשׁ בָּהּ עַד שֶׁלְּקַח אוֹתוֹ אֶת יוֹסֵף. כְּשֶׁיָּצְאָה הַשְּׁכִינָה מֵהַגָּלוּת, לֹא יָכוֹל לְהִזְדַּוֵּג בָּהּ, רַק בְּיוֹסֵף, שֶׁכָּתוּב (שמות יג) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ. לָמָּה כָּתוּב עִמּוֹ? אֶלָּא גּוּף לֹא מִזְדַּוֵּג בִּנְקֵבָה עַד שֶׁמִּזְדַּוֵּג עִם הַבְּרִית. וְעַל זֶה מֹשֶׁה לָקַח לוֹ אֶת יוֹסֵף עִמּוֹ. כֵּיוָן שֶׁהָיָה עִמּוֹ, שִׁמֵּשׁ בִּנְקֵבָה כָּרָאוּי. וְלָכֵן יַעֲקֹב מֹשֶׁה וְיוֹסֵף הוֹלְכִים כְּאֶחָד.

יַעֲקֹב מִית וְגוּפֵיהּ אָעֲלוּ לֵיהּ בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא. יוֹסֵף מִית גּוּפֵיהּ לָא אִתְקַבַּר בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא אֶלָּא גַּרְמוֹי. מֹשֶׁה (מית) לָא הַאי וְלָא הַאי. אַמַּאי. אֶלָּא יַעֲקֹב בַּעֲלֹהּ קַדְמָאָה דְּמַטְרוֹנִיתָא הֲוָה. מִית יַעֲקֹב אִזְדַּוּוגָא בֵּיהּ בְּמשֶׁה. וּבְעוֹד דְּהֲוָה מֹשֶׁה בְּהַאי עָלְמָא מָנֵי לֵהּ כְּדְקָא יָאוּת

וְאִיהוּ הֲוָה בַּעֲלָהּ תְּנָיְינָא. יַעֲקֹב אִעֲילוּ לֵיהּ לְאַרְעָא קַדִּישָׁא גּוּפֵיהּ שְׁלִים בְּגִין דְּאִיהוּ גּוּפָא. יוֹסֵף גַּרְמוֹי וְלָא גּוּפֵיהּ בְּגִין דְּגָרְמִין אִנּוּן חַיָּילִין וּמַשְׁרְיָין דִּלְעֵילָּא וְכֻלְּהוּ נַפְקֵי מֵהַהוּא צַדִּיק. וְצַדִּיק צְבָאוֹת אִקְרֵי. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּכָל צְבָאוֹת וּמַשְׁרְיָין עִלָּאִין מִנֵּיהּ נָפְקִין. וְעַל דָּא גַּרְמוֹי דְּאִנּוּן צְבָאוֹת אָעֲלוּ בְּאַרְעָא.

יַעֲקֹב מֵת, וְגוּפוֹ הִכְנִיסוּ אוֹתוֹ לָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה. יוֹסֵף מֵת, גּוּפוֹ לֹא נִקְבַּר בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, אֶלָּא עַצְמוֹתָיו. מֹשֶׁה [מת] - לֹא זֶה וְלֹא זֶה, לָמָּה? אֶלָּא יַעֲקֹב בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַגְּבִירָה הָיָה. מֵת יַעֲקֹב - הִזְדַּוְּגָה בְּמֹשֶׁה. וּבְעוֹד שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, צַוָּה אוֹתָהּ כָּרְאוּי, וְהוּא הָיָה בַּעֲלָהּ הַשֵּׁנִי. אֶת יַעֲקֹב הִכְנִיסוּ לְאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה כְּשֶׁגּוּפוֹ שָׁלֵם, בְּגָלַל שֶׁהוּא גּוּף. יוֹסֵף - עַצְמוֹתָיו וְלֹא גּוּפוֹ, בְּגָלַל שֶׁעַצְמוֹת הֵם צְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, וְכֻלָּם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ צַדִּיק. וְהַצַּדִּיק נִקְרָא צְבָאוֹת. מָה הַטַּעַם? בְּגָלַל שֶׁכָּל צְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת עֶלְיוֹנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְעַל זֶה עַצְמוֹתָיו, שֶׁהֵן צְבָאוֹת, נִכְנְסוּ לָאָרֶץ.

מֹשֶׁה הֲוָה לְבַר וְלָא עָאל תַּמָּן לָא גּוּפֵיהּ וְלָא גַּרְמוֹי אֶלָּא אֲעֲלַת שְׁכִינְתָּא בְּאַרְעָא. בָּתַר דְּמִית מֹשֶׁה וְאִתְהַדְּרַת לְבַעֲלָהּ קַדְמָאָה וַדַּאי אִיהוּ יַעֲקֹב. מִכָּאן נוּקְבָא דְּאִתְנְסִיבַת בִּתְרֵין, בְּהַהוּא עָלְמָא אֲהַדְּרַת לְקַדְמָאָה. מֹשֶׁה הֲוָה לְבַר כֵּיוָן דְּבַעֲלָהּ קַדְמָאָה הֲוָה בְּאַרְעָא.

מֹשֶׁה הָיָה בַּחוּץ, וְלֹא נִכְנַס לְשָׁם לֹא גּוּפוֹ וְלֹא עַצְמוֹתָיו. אֶלָּא נִכְנְסָה הַשְׁכִּינָה לָאָרֶץ. אַחַר שֶׁמֹּשֶׁה מֵת וְחָזְרָה לְבַעְלָהּ הָרִאשׁוֹן, וַדַּאי הוּא יַעֲקֹב. מִכָּאן נָקְבָה שֶׁנִּשֵּׂאת לִשְׁנַיִם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, הִיא חוֹזֶרֶת לָרִאשׁוֹן. מֹשֶׁה הָיָה בַּחוּץ, כֵּיוָן שֶׁבַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן הָיָה בָּאָרֶץ.

דף כב.

מֹשֶׁה זָכָה בְּחַיָּיו מַה דְּלָא זָכָה בֵּיהּ יַעֲקֹב. יַעֲקֹב שִׁמֵּשׁ בָּהּ בְּהַהוּא עָלְמָא, מֹשֶׁה בְּהַאי עָלְמָא. וְאִי תֵּימָא דִּגְרִיעוּ דְּמֹשֶׁה הֲוָה. לָאו הָכִי. אֶלָּא כַּד נַפְקֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מִסְטָרָא דְּיוֹבְלָא הֲוָה. וְכָל אִנּוּן שִׁתִּין רַבְרְבָן מֵעָלְמָא עִלָּאָה הֲווֹ. (דף כב ע"א) וּבְהַהוּא דְּיוּקְנָא אָזְלוּ בְּמַדְבְּרָא וְחַד מִנְהוֹן לָא עָאלוּ בְּאַרְעָא. אֶלָּא בְּנֵיהוֹן תּוֹלְדִין דִּלְהוֹן כְּדְקָא חָזֵי דְּאִנּוּן תִּקּוּנָא דְּסִיהֲרָא. וְכָל עוֹבְדֵי אַרְעָא תִּקּוּנָא דְּסִיהֲרָא הֲוָה.

מֹשֶׁה זָכָה בְּחַיָּיו מַה שֶּׁלֹּא זָכָה בּוֹ יַעֲקֹב. יַעֲקֹב שִׁמֵּשׁ בָּהּ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, וּמֹשֶׁה בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁזֶּה הָיָה הַחִסָּרוֹן שֶׁל מֹשֶׁה - לֹא כָּךְ! אֶלָּא כְּשֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מִצַּד הַיּוֹבֵל הָיָה, וְכָל אוֹתָם שִׁשִּׁים רִבּוֹא הָיוּ מֵעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. וּבְאוֹתָהּ הַדְּמוּת הָלְכוּ בַּמִּדְבָּר, וְאֶחָד מֵהֶם לֹא נִכְנַס לָאָרֶץ, אֶלָּא בָּנֶיהֶם תּוֹלְדוֹתֵיהֶם כָּרְאוּי, שֶׁהֵם תִּקּוּן הַלְּבָנָה, וְכָל מַעֲשֵׂי הָאָרֶץ הָיוּ תִּקּוּן הַלְּבָנָה.

מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ בְּסִיהֲרָא בְּעוֹד דְּאִיהוּ בְּגוּפָא וּמַנֵּי לָהּ לִרְעוּתֵיהּ. כַּד אִתְפַּטַּר מֵהַאי עָלְמָא סָלִיק בִּסְלִיקוּ עִלָּאָה בְּרוּחָא קַדִּישָׁא וְאִתְהַדַּר בְּרוּחָא לְיוֹבְלָא עִלָּאָה וְתַמָּן אִתְדַּבְּקוּ בְּאִנּוּן שִׁיתִּין רִבּוֹא דְּהֲווּ דִּילֵיהּ. מַה דְּלָא הֲוָה כֵּן לְיַעֲקֹב דְּהוּא אִתְהַדַּר בְּרוּחָא לְגוֹ שְׁמַטָּה מַה דְּלָא הֲוָה כֵּן בְּחַיָּיו (בגין) כֵּיוָן דְּבִיתָא אָחֳרָא הֲוָה לֵיהּ.

מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ בַּלְבָנָה בְּעוֹד שֶׁהוּא בַּגּוּף וְצִוָּה אוֹתָהּ לְרָצוֹנוֹ, וּכְשֶׁנִּפְטַר מֵהָעוֹלָם הַזֶּה, עָלָה בַּעֲלִיָּה עֶלְיוֹנָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְחָזַר בְּרוּחַ לַיּוֹבֵל הָעֶלְיוֹן (בינה), וְשָׁם נִדְבַּק בְּאוֹתָם שִׁשִּׁים רִבּוֹא שֶׁהִיוּ שָׁלוֹ. מַה שֶּׁלֹּא הָיָה כֵּן לְיַעֲקֹב, שֶׁהוּא חָזַר בְּרוּחַ לְתוֹךְ הַשִּׁמְטָה מַה שֶּׁלֹּא הָיָה כָּךְ בְּחַיָּיו, [היות] כֵּיוָן שֶׁבַּיִת אֶחָד הָיָה לוֹ.

וְאַרְעָא קַדִּישָׁא בְּתִקוּנָא (דעלמא נ"א דלתתא) אִתְתַּקַּנַת בְּחֵילָא דִּלְעֵילָא. וְעַל דָּא לָא אִתְחֲזוּן לְמֶהֱוֵי כֻּלְהוּ כְּחָדָא. אִנּוּן דְּעָלְמָא עִלָּאָה הֲווּ בְּלְחוֹדַיְיהוּ כֻּלְהוּ בְּרוּחָא. וְאִנּוּן דְּעָלְמָא תַּתָּאָה הֲווּ בְּלְחוֹדַיְיהוּ כֻּלְהוּ בְּגוּפָא. וְלָא אִתְחֲזוּן לְמֶהֱוֵי אִלֵּין וְאִלֵּין גּוֹ סִיהֲרָא. אֶלָּא אִלֵּין גּוֹ סִיהֲרָא. וְאִלֵּין לְבַר. לְנַהֲרָא אִלֵּין מִגּוֹ אִלֵּין. וְכֻלְהוּ דְּעָאלוּ בְּאַרְעָא דִּיוּקְנָא דְּקַדְמָאֵי הֲווּ. וְלָא הֲווּ בִּסְלִיקוּ עִלָּאָה כַּוָּותַיְיהוּ. בְּגִין דְּלָא יְהֵא דָּרָא וְלָא הֲוָה מִקַּדְמַת דְּנָא כְּאִנּוּן קַדְמָאֵי דְּאִתְחֲזָיָא לְהוֹן זִיו יְקָרָא דְּמָאֲרֵיהוֹן אַפִּין בְּאַפִּין.

וְאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה נִתְתַּקְּנָה בַּתִּקּוּן [העולם שלמטה] בַּכֹּחַ שֶׁלְּמַעְלָה. וְעַל זֶה לֹא רָאוּי לִהְיוֹת כֻּלָּם כְּאֶחָד. אֵלֶּה שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הָיוּ לְבַדָּם כֻּלָּם בְּרוּחַ, וְאֵלֶּה שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הָיוּ כֻּלָּם לְבַדָּם בְּגוּף, וְלֹא רְאוּיִים לִהְיוֹת אֵלֶּה וְאֵלֶּה בְּתוֹךְ הַלְּבָנָה, אֶלָּא אֵלֶּה תּוֹךְ הַלְּבָנָה וְאֵלֶּה בַּחוּץ, לְהָאִיר אֵלֶּה מִתּוֹךְ אֵלֶּה. וְכֻלָּם שֶׁנִּכְנְסוּ בָּאָרֶץ, דְּמוּת הָרֹאשׁוֹנִים הָיוּ, וְלֹא הָיוּ בַּעֲלִיָּה עֶלְיוֹנָה כְּמוֹתָם, בְּגָלַל שֶׁלֹּא יִהְיֶה דּוֹר וְלֹא הָיָה מִקֹּדֶם כְּמוֹ אוֹתָם רִאשׁוֹנִים שֶׁנִּרְאָה לָהֶם זִיו כְּבוֹד רִבּוֹנָם פָּנִים בְּפָנִים.

יַעֲקֹב שִׁמֵּשׁ בִּנְשׁוֹי בְּגוּפָא. לְבָתַר אִתְדַּבַּק רוּחָא בְּרוּחָא. מֹשֶׁה אִתְפְּרַשׁ מֵאִתְּתֵיהּ וְשִׁמֵּשׁ כַּד אִיהוּ בְּגוּפָא בְּהַהוּא רוּחָא קַדִּישָׁא. לְבָתַר אִתְדַּבַּק רוּחָא בְּרוּחָא עִלָּאָה טְמִירָא דִּלְעֵילָא. וְכָל דַּרְגִּין הֲווּ מִתְדַּבְּקָן כֻּלְהוּ כְּחָדָא. רוּחָא דְמֹשֶׁה דְּיוֹבְלָא אִיהוּ גּוּפֵיהּ דִּשְׁמִטָּה. רוּחָא דְיַעֲקֹב לְאִתְדַּבְּקָא בִּשְׁמִטָּה, גּוּפֵיהּ דִּנְשׁוֹי הֲוָה בְּהַאי עָלְמָא. כָּל אִנּוּן נְהוֹרִין עִלָּאִין בְּדִיוּקְנָא דִּלְהוֹן לְתַתָּא בְּאַרְעָא (נ"א בדיוקנא דלהון לתתא מנהון בדיוקנא דלהון לתתא בארעא) וְכֻלְהוּ תַּלְיָין בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. הָכָא רָזָא דְתֵרִין שְׁמָהָן כְּלִילָן כְּחָדָא וְשִׁכְלוּלָא דִּלְהוֹן תְּלָתָא וְאִתְהַדְּרָן לְחַד דָּא לָקֵבֶל דָּא. וְאִיהוּ שְׁמָא גְּלִיפָא מְחַקְקָא כְּלִילָן בְּהַאי דְּרָזָא דְמֹהֵימְנוּתָא:

יַעֲקֹב שִׁמֵּשׁ בִּנְשׁוֹתָיו בַּגּוּף, אַחַר כָּךְ נִדְבַּק רוּחַ בְּרוּחַ. מֹשֶׁה נִפְרַד מֵאִשְׁתּוֹ וְשִׁמֵּשׁ כְּשֶׁהוּא בַּגּוּף בְּאוֹתָהּ רוּחַ קְדוֹשָׁה. אַחַר כָּךְ נִדְבַּק רוּחַ בְּרוּחַ עֶלְיוֹנָה טְמִירָה שֶׁל מַעְלָה, וְכָל הַדְּרָגוֹת הָיוּ נִדְבָּקִים כֻּלָּן כְּאֶחָד. רוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הִיא מֵהַיּוֹבֵל, גּוּפוֹ מֵהַשִּׁמְטָה. רוּחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לְהִתְדַּבֵּק בַּשִּׁמְטָה. גּוּף שֶׁל נְשׁוֹתָיו הָיָה בָּעוֹלָם הַזֶּה. כָּל אוֹתָם מְאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים בַּדְּמוּת שֶׁלָּהֶם לְמַטָּה בָּאָרֶץ [נ"א: בדמותם למטה מהם בדמותם למטה בארץ], וְכֻלָּם תְּלוּיִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. כָּאן סוֹד שֶׁל שְׁנֵי שֵׁמוֹת כְּלוּלִים כְּאֶחָד וְתִקּוּנָם שְׁלֹשָׁה, וְחוֹזְרִים לְאֶחָד זֶה בְּנֶגֶד זֶה. וְהוּא שֵׁם גָּלוּף חָקוּק כְּלוּלִים בְּסוֹד זֶה שֶׁל הָאֱמוּנָה.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם (תהלים כה) סוֹד יְיָ לִירֵאָיו וְגו' פָּתַח הַהוּא סָבָא דְסָבִין וְאָמַר, שִׁמְעוֹן שִׁמְעוֹן מָאן הוּא דְּאָמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם. (ויאמר אלהים) מַאי נִיהוּ הָכָא הַאי אֱלֹהִים. אַדְהָכִי פָּרַח הַהוּא סָבָא דְסָבִין וְלָא חָמָא לֵיהּ. וּכְמָה דִּשְׁמַע רִבִּי שִׁמְעוֹן דְּהָווּ קָרֵי לֵיהּ שִׁמְעוֹן וְלָא רִבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לְחַבְרוֹי וַדַּאי הַאי הוּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִתְמַר

בֵּיהּ (דניאל ז) וְעַתִּיק יוֹמִין יָתִיב. הָא כְּעַן אִיהוּ שַׁעֲתָא לְמִפְתַּח בְּהַאי רָזָא. דְּוַדַּאי הָכָא אִית רָזָא דְּלָא אִתְיְהִיב רְשׁוּ לְאִתְגַּלְיָא. וּכְעָן מַשְׁמַע דְּרְשׁוּתָא אִתְיְהִיב לְאִתְגַּלְיָא.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם. סוֹד ה' לִירֵאָיו וְגוֹ' (תהלים כה). פָּתַח אוֹתוֹ זָקֵן הַזְּקֵנִים וְאָמַר: שִׁמְעוֹן שִׁמְעוֹן, מִי הוּא שֶׁאָמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם? מִיהוּ כָּאן אֱלֹהִים זֶה? בֵּין כָּךְ פָּרַח אוֹתוֹ זָקֵן הַזְּקֵנִים וְלֹא רָאָה אוֹתוֹ. וּכְמוֹ שֶׁשָּׁמַע רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהָיָה קוֹרֵא לוֹ שִׁמְעוֹן וְלֹא רַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לַחֲבֵרָיו: וַדַּאי זֶהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דניאל ז) וְעַתִּיק הַיָּמִים יוֹשֵׁב. הֲרֵי כְּעֵת זוֹהִי שָׁעָה לְפִתְחַ בְּסוֹד הַזֶּה, שֶׁוַּדַּאי יֵשׁ כָּאן סוֹד שֶׁלֹּא נִתַּן רְשׁוּת לְהִתְגַּלּוֹת, וְכָעֵת מַשְׁמַע שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְהִתְגַּלּוֹת.

פָּתַח וְאָמַר לְמַלְכָּא דְּהָוָה לֵיהּ כַּמָּה בְּנָיְנִין לְמִבְנֵי. וְהָוָה לֵיהּ אוּמָנָא. וַהֲהוּא אוּמָנָא לָא הָוָה עָבֵד מִדְּעַם אֶלָּא מֵרְשׁוּ דְּמַלְכָּא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי ח) וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן. מַלְכָּא וַדַּאי אִיהוּ חָכְמָה עִלָּאָה לְעֵילָּא. וְעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא (איהו) מַלְכָּא לְתַתָּא. אֱלֹהִים אוּמָנָא לְעֵילָּא וְדָא אִימָא עִלָּאָה. אֱלֹהִים אוּמָנָא לְתַתָּא וְדָא שְׁכִינְתָּא (תקונים ע"ב דף צ"ז א) דְּלְתַתָּא. פְּתַח וְאָמַר, (משל) לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ כַּמָּה בְּנְיָנִים לִבְנוֹת וְהָיָה לוֹ אָמָן, וְאוֹתוֹ אָמָן לֹא הָיָה עוֹשֶׂה דָּבָר אֶלָּא מֵרְשׁוּת הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר (משלי ח) וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן. הַמֶּלֶךְ הוּא וַדַּאי חָכְמָה עֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה, וְעַמּוּד הָאֶמְצָעִי [הוא] מֶלֶךְ לְמַטָּה. אֱלֹהִים אָמָן לְמַעְלָה, וְזוֹ אֵם הָעֶלְיוֹנָה. אֱלֹהִים אָמָן לְמַטָּה, וְזוֹ שְׁכִינָה שֶׁלְּמַטָּה.

וְאִתְתָּא לֵית לָהּ רְשׁוּ לְמֶעְבַּד מִדְּעַם בְּלָא רְשׁוּת בַּעֲלָהּ. וְכָל בְּנְיָנִין דְּהָווּ בְּאֹרַח אֲצִילוּתָא הָוָה אָמַר אַבָּ"א בְּאֲמִירָה לְגַבֵּי אִמָּ"א יְהֵא כְּדֵין וּכְדֵין, וּמִיָּד הָוָה. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וַיֹּאמֶר הָוָה אָמַר לֶאֱלֹהִים, יְהִי אוֹר. מַאֲרֵי דְּבְנְיָנָא אִיהוּ אוֹמֵר וְאוּמָנָא עָבִיד מִיָּד. וְהָכִי כָּל בְּנְיָנִין בְּאֹרַח אֲצִילוּתָא הָוָה אָמַר יְהִי רָקִיעַ, יְהִי מְאוֹרֹת, וְכֹלָּא אִתְעֲבִיד מִיָּד. כַּד מָטָא לְעָלְמָא דְּפִרוּדָא דְּאִיהוּ עוֹלָם הַנִּבְדָּלִים, אָמַר אוּמָנָא לְמָאנֵי בְּנְיָנָא נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ. אָמַר מָאנֵי בְּנְיָנָא וַדַּאי טַב הוּא לְמֶעְבַּד לֵיהּ. אֲבָל עָתִיד הוּא לְמֶחֱטֵי קָמָךְ בְּגִין דְּאִיהוּ כְּסִיל הֶדָא הוּא דִּכְתִיב, (משלי י) בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב וּבֵן כְּסִיל תּוּגַת אִמּוֹ.

וְלָאִשָּׁה אֵין רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת דָּבָר בְּלִי רְשׁוּת בַּעֲלָהּ, וְכָל הַבִּנְיָנִים שֶׁהָיוּ בְּדֶרֶךְ אֲצִילוּת, הָיָה אוֹמֵר אַבָּ"א בַּאֲמִירָה לְאִמָּ"א, יִהְיֶה כָּזֶה וְכָזֶה, וּמִיָּד נִהְיָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וַיֹּאמֶר, הָיָה אוֹמֵר לֵאלֹהִים יְהִי אוֹר. בַּעַל הַבִּנְיָן הוּא אוֹמֵר, וְהָאֻמָּן עוֹשֶׂה מִיָּד. וְכָךְ כָּל הַבִּנְיָנִים בְּדֶרֶךְ אֲצִילוּת הָיָה אוֹמֵר יְהִי רָקִיעַ, יְהִי מְאוֹרֹת, וְהַכֹּל נַעֲשָׂה מִיָּד. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְעוֹלָם הַפֵּרוּד, שֶׁהוּא עוֹלָם הַנִּבְדָּלִים, אָמַר הָאֻמָּן לְבַעַל הַבִּנְיָן, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ. אָמַר בַּעַל הַבִּנְיָן, וַדַּאי טוֹב הוּא לַעֲשׂוֹתוֹ, אֲבָל עָתִיד הוּא לְחַטֹּא לְפָנֶיךָ בִּגְלַל שֶׁהוּא כְּסִיל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם י) בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב וּבֵן כְּסִיל תּוּגַת אִמּוֹ.

דף כב:

אִיהִי אָמְרָה בְּתַר דְּחוֹבֵיהּ תִּלְיָא בְּאִמָּ"א וְלָא בְּאַבָּ"א אֲנָא בָּעִינָא לְמִבְרֵי לֵיהּ בְּדִיּוּקְנָא דִּילִי. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ וְלָא בָּעָא לְאִשְׁתַּתְּפָא בֵּיהּ אַבָּ"א. בְּזִמְנָא דְּחָב מַה כְּתִיב (דף כב ע"ב) (ישעיה נ) וּבְפִשְׁעֵכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם. אָמַר מַלְכָּא לְאִמָּ"א וְלָא אֲמָרִית לָךְ דְּעָתִיד הוּא לְמֶחטֵי. בְּהַהוּא זִמְנָא תְּרִיךְ לֵיהּ וְתָרִיךְ אִמָּא עִמֵּיהּ. וּבְגִין דָּא כְּתִיב, (משלי י) בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב וּבֵן כְּסִיל תּוּגַת אִמּוֹ. בֵּן חָכָם, דָּא אָדָם דְּאִיהוּ בְּאוֹרַח אֲצִילוּת. וּבֵן כְּסִיל, דָּא אָדָם דִּבְרִיאָה.

הִיא אָמְרָה, אַחַר שֶׁחָטְאוּ תְּלוּי בְּאִמָּ"א וְלֹא בָּאַבָּ"א, אֲנִי רוֹצֶה לִבְרֹא אוֹתוֹ בַּדְּמוּת שֶׁלִּי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, וְלֹא רָצָה לְשַׁתֵּף בּוֹ אַבָּ"א. בְּזִמַּן שֶׁחָטָא מַה כָּתוּב? (ישעיה נ) וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם. אָמַר הַמֶּלֶךְ לְאִמָּ"א, וְלֹא אָמַרְתִּי לָךְ שֶׁעָתִיד הוּא לַחֲטֹא! בְּאוֹתוֹ זְמַן גֵּרַשׁ אוֹתוֹ וְגֵרַשׁ אֶת אִמּוֹ עִמּוֹ. וְלָכֵן כָּתוּב (משלי י) בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב וּבֵן כְּסִיל תּוּגַת אִמּוֹ. בֵּן חָכָם - זֶה אָדָם שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ אֲצִילוּת. וּבֵן כְּסִיל - זֶה אָדָם שֶׁל בְּרִיאָה.

קְמוּ כָּלְהוּ חַבְרַיָּיא וְאָמְרוּ רִבִּי רִבִּי, וְכִי אִית פִּירוּדָא בֵּין אַבָּ"א וְאִמָּ"א דְּמִסְטָרָא דְּאַבָּ"א אִיהוּ בְּאוֹרַח אֲצִילוּת וּמִסְטָרָא דְּאִימָּ"א בַּבְּרִיאָה. אָמַר לוֹן חַבְרַיָּיא חַבְרַיָּיא לְאוֹ הָכִי הוּא, דְּהָא אָדָם דְּאֲצִילוּתָא דְּכַר וְנוּקְבָא הֲוָה מִסְטָרָא דְּאַבָּא וְאִמָּ"א. וְדָא אִיהוּ וַיֹּ"אמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. יְהִי אוֹר מִסְטָרָא דְּאַבָּא, וַיְהִי אוֹר מִסְטָרָא דְּאִמָּ"א. וְדָא אִיהוּ אָדָם דּוּ פַּרְצוּפִין.

קָמוּ כָּל הַחֲבֵרִים וְאָמְרוּ, רַבִּי רַבִּי, וְכִי יֵשׁ פֵּרוּד בֵּין אַבָּ"א וְאִמָּ"א, שֶׁמִּצַּד שֶׁל אַבָּ"א הוּא בְּדֶרֶךְ אֲצִילוּת וּמִצַּד הָאִמָּ"א בְּבְרִיאָה? אָמַר לָהֶם, חֲבֵרִים חֲבֵרִים, לֹא כָּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי אָדָם שֶׁל אֲצִילוּת זָכָר וּנְקֵבָה הָיָה מִצַּד אַבָּ"א וְאִמָּ"א, וְזֶהוּ וַיֹּ"אמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. יְהִי אוֹר מִצַּד הָאַבָּ"א, וַיְהִי אוֹר מִצַּד הָאִמָּ"א. וְזֶהוּ אָדָם דּוּ פַּרְצוּפִים.

אֲבָל לְהַאי לֵית בֵּיהּ צָלֶם וּדְמוּת. אֶלָּא אִמָּא עִלָּאָה הֲוָה לֵיהּ חַד כְּנוּ"י דְּסָלִיק לְחוּשְׁבַּן אֱלֹהִים. וְהַהוּא כְּנוּי אִיהוּ אוֹר וְחֹשֶׁךְ. וּבְגִין הַהוּא חֹשֶׁךְ דְּהֲוָה בְּהַהוּא כְּנוּי, אָמַר אַבָּא דְּעָתִיד לְמֶחטֵי לְאָדָם דְּאֲצִילוּת (נ"א דבריאה) דְּאִיהוּ אוֹר לְבוּשׁ עִלָּאָ"ה (נ"א עליון).

אֲבָל לָזֶה אֵין בּוֹ צֶלֶם וּדְמוּת, אֶלָּא אִם הָעֶלְיוֹנָה הָיְתָה לֹהּ כִּנּוּי אֶחָד שֶׁעוֹלֶה לְחֶשְׁבּוֹן אֱלֹהִים, וְאוֹתוֹ כִּנּוּי הוּא אוֹר וְחֹשֶׁךְ. וּבִגְלַל אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ שֶׁהָיָה בְּאוֹתוֹ כִּנּוּי, אָמַר אַבָּא שֶׁעָתִיד לַחֲטֹא לְאָדָם שֶׁל אֲצִילוּת [נ"א: של בריאה] שֶׁהוּא אוֹר לְבוּשׁ עֶלְיוֹן [נ"א: עליון].

וְהַאי אִיהוּ אוֹר דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּיוֹם רִאשׁוֹן דִּגְנָזוֹ לְצַדִּיקַיָּיא. וְהַהוּא חֹשֶׁךְ דְּאִתְבְּרֵי בְּיוֹמָא קַדְמָאָה לְרַשִּׁיעַיָּיא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמואל א ב) וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ, וּבְגִין הַהוּא חֹשֶׁךְ דְּהֲוָה עָתִיד לְמֶחטֵי לְהַהוּא אוֹר, לָא בָּעָא אַבָּא לְאִשְׁתַּתְּפָא בֵּיהּ. וּבְגִין דָּא אָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ הַהוּא אוֹר. כִּדְמוּתֵנוּ הַהוּא חֹשֶׁךְ דְּאִיהוּ לְבוּשָׁא לָאוֹר. כְּגַוְונָא

דְּגוּפָא דְּאִיהוּ לְבוּשָׁא לְנִשְׁמְתָא הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (איוב י) עוֹר וּבָשָׂר תַּלְבִּישֵׁנִי. חָדוּ כֻּלְהוּ וְאָמְרוּ זַכָּאָה חוּלָקָנָא דְּזָכֵינָא לְמִשְׁמַע מִלִּין דְּלָא אִשְׁתְּמָעוּ עַד כְּעָן.

וְזֶהוּ הָאוֹר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁגָּנַז אוֹתוֹ לַצַּדִּיקִים. וְאוֹתוֹ חֹשֶׁךְ שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן לְרְשָׁעִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א ב) וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדְּמוּ, וּבְגִלְגֹּל אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ שֶׁהָיָה עָתִיד לַחֲטֹא לְאוֹתוֹ אוֹר, לֹא רָצָה אַבָּא לְהִשְׁתַּתֵּף בּוֹ. וּבְגִלְגֹּל זֶה אָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ - אוֹתוֹ הָאוֹר. כִּדְמוּתֵנוּ - אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא לְבוּשׁ לְאוֹר, כְּמוֹ שֶׁגּוּף הוּא לְבוּשׁ לַנְּשָׁמָה. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב י) עוֹר וּבָשָׂר תַּלְבִּישֵׁנִי. שָׂמְחוּ כֻּלָּם וְאָמְרוּ, אַשְׁרֵי חֶלְקֵנוּ שֶׁזָּכִינוּ לִשְׁמֹעַ דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִשְׁמְעוּ עַד עַתָּה.

פָּתַח עוֹד רִבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר (דברים לב) רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו'. אָמַר חֲבְרַיָּיא שִׁמְעוּ מִלִּין עַתִּיקִין דְּבָעֵינָא לְגַלָּאָה בָּתַר דְּאִתְיְהִיב רְשׁוּ עִלָּאָה לְמֵימַר. מַאי נִיהוּ דְּאָמַר רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא. אֶלָּא דָּא הוּא עִילַּת עַל כָּל עִלָּאִין. הַהוּא דְּאִתְקְרֵי עִלַּת הָעִלּוֹת עִלַּת מֵאִלֵּין עִלּוֹת. דְּלָא יַעֲבִיד חַד מֵאִלֵּין עִלּוֹת שׁוּם עוֹבָדָא עַד דְּנָטִיל רְשׁוּת מֵהַהוּא דְּעֲלִיהּ. כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא לְעֵילָּא בְּנַעֲשֶׂה אָדָם.

פָּתַח עוֹד רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (דברים לב) רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו'. אָמַר, חֲבֵרִים שִׁמְעוּ דְּבָרִים עַתִּיקִים שֶׁרָצִיתִי לְגַלּוֹת אַחַר שֶׁנִּתְּנָה [לי] רְשׁוּת עֶלְיוֹנָה לוֹמַר. מִי זֶה שֶׁאָמַר רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא? אֶלָּא זֶהוּ עִלַּת עַל כָּל הָעֶלְיוֹנִים, אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא עִלַּת הָעִלּוֹת, עִלַּת מֵהָעִלּוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶחָד מֵהָעִלּוֹת הַלָּלוּ שׁוּם מַעֲשֶׂה עַד שֶׁיִּקַּח רְשׁוּת מֵאוֹתוֹ שֶׁעָלָיו, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה בְּנַעֲשֶׂה אָדָם.

נַעֲשֶׂה וַדַּאי. עַל תְּרֵין אִתְּמַר. דְּאָמַר דָּא לְהַהוּא דְּלְעֵילָּא מִינֵּיהּ נַעֲשֶׂה. וְלָא עָבִיד מִדְּעַם אֶלָּא בִּרְשׁוּ וַאֲמִירָה מֵהַהוּא דְּלְעֵילָּא מִינֵּיהּ. וְהַהוּא דְּלְעֵילָּא מִנֵּיהּ לָא עָבִיד מִדְּעַם עַד דְּנָטִיל עָצָה מַחֲבְרֵיהּ. אֲבָל הַהוּא דְּאִתְקְרֵי עִלַּת עַל כָּל עִלּוֹת דְּלֵית לְעֵילָּא מִנֵּיהּ וְלָא לְתַתָּא שָׁוֶה לֵיהּ. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה מ) וְאֶל מִי תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה יֹאמַר קָדוֹשׁ. אָמַר רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי, דְּנָטִיל עֵצָה מִנֵּיהּ. כְּגַוְונָא דְּהַהוּא דְּאָמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם.

נַעֲשֶׂה וַדַּאי. עַל שְׁנַיִם נֶאֱמַר. שֶׁאָמַר זֶה לְאוֹתוֹ שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ נַעֲשֶׂה. וְלֹא עוֹשֶׂה דָּבָר אֶלָּא בִּרְשׁוּת וַאֲמִירָה מֵאוֹתוֹ שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ. וְאוֹתוֹ שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ לֹא עוֹשֶׂה דָּבָר עַד שֶׁלּוֹקֵחַ עֵצָה מֵחֲבֵרוֹ. אֲבָל אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא עִלַּת עַל כָּל עִלּוֹת, שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ וְלֹא לְמַטָּה שָׁוֶה לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מ) וְאֶל מִי תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה יֹאמַר קָדוֹשׁ. אָמַר, רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי, שֶׁלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ עֵצָה, כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ שֶׁאָמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם.

קָמוּ כֻּלְּהוּ חַבְרַיָּיא וְאָמְרוּ רִבִּי רְשׁוּ לְמַלָּלָא בְּהַאי אֲתַר. אָמְרוּ וְהָא לָא אוֹקְמַת לְעֵילָּא דְּעִלּוֹת הָעִלּוֹת אָמַר לְכת"ר נַעֲשֶׂה אָדָם. אָמַר לוֹן הַוּוּ שְׁמָעִין אוּדְנַיְיכוּ מַה דְּפוּמְכוֹן מְמַלְּלָן. וְהָא לָא אֲמָרִית לְכוּ הַשְׁתָּא דְּאִית דְּאִתְקְרֵי עִלַּת הָעִלּוֹת וְלָאו אִיהוּ הַהוּא דְּאִתְקְרֵי

עִלַּת עַל כָּל עִלּוֹת. דְּלְעִלַּת עַל כָּל עִלּוֹת לֵית לֵיהּ תְּנָיְינָא דְּנָטִיל עֵצָה מִנֵּיהּ דְּאִיהוּ יָחִיד קַדָּם כֹּלָּא וְלֵית לֵיהּ שׁוּתָּפָא.

קָמוּ כָּל הַחֲבֵרִים וְאָמְרוּ, רַבִּי, תֵּן לָנוּ רְשׁוּת לְדַבֵּר בְּמָקוֹם זֶה. אָמְרוּ, וַהֲרֵי לֹא בֵּאַרְתָּ לְמַעְלָה שֶׁעִלַּת הָעִלּוֹת אָמַר לְכת"ר נַעֲשֶׂה אָדָם? אָמַר לָהֶם, הֵיוּ שׁוֹמְעִים אָזְנֵיכֶם מַה שֶּׁפִּיכֶם מְדַבֵּר! וַהֲרֵי לֹא אָמַרְתִּי לָכֶם עַכְשָׁו שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁנִּקְרָא עִלַּת הָעִלּוֹת, וְזֶה אֵינוֹ אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא עִלַּת עַל כָּל עִלּוֹת, שֶׁלְּעִלַּת עַל כָּל עִלּוֹת אֵין לוֹ שֵׁנִי שֶׁלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ עֵצָה, שֶׁהוּא יָחִיד לִפְנֵי הַכֹּל, וְאֵין לוֹ שֻׁתָּף.

וּבְגִין דָּא אָמַר רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי דְּנָטִיל עֵצָה מִנֵּיהּ, דְּלָא אִית לֵיהּ תְּנָיְינָא וְלָא שׁוּתָּפָא וְלָאו חוּשְׁבְּנָא. דְּאִית אֶחָד בְּשִׁתּוּף כְּגוֹן דְּכַר וְנוּקְבָא וְאִתְּמַר בְּהוֹן (ישעיה נא) כִּי אֶחָד קְרָאתִיו אֲבָל אִיהוּ חַד בְּלָא חוּשְׁבָּן וְלָא שִׁתּוּף. וּבְגִין דָּא אָמַר וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי. קָמוּ כֻּלְּהוּ וְאִשְׁתַּטָּחוּ קַמֵּיהּ וְאָמְרוּ זַכָּאָה בַּר נָשׁ דְּמָארֵיהּ אִסְתְּכַם עִמֵּיהּ לְגַלָּאָה רָזִין טְמִירִין דְּלָא הֲווּ מִתְגַּלְּיָין לְמַלְאָכַיָּיא קַדִּישַׁיָּיא.

וְלָכֵן אָמַר רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי, שֶׁלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ עֵצָה, שֶׁאֵין לוֹ שֵׁנִי וְלֹא שֵׁנִי לוֹ שֻׁתָּף וְלֹא חֶשְׁבּוֹן. שֶׁיֵּשׁ אֶחָד בְּשִׁתּוּף כְּמוֹ זָכָר וּנְקֵבָה, וְנֶאֱמַר בָּהֶם (שם נא) כִּי אֶחָד קְרָאתִיו, אֲבָל הוּא אֶחָד בְּלִי חֶשְׁבּוֹן וְלֹא שִׁתּוּף, וְלָכֵן אָמַר וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי. קָמוּ כֻּלָּם וְהִשְׁתַּטְּחוּ לְפָנָיו וְאָמְרוּ, אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁרִבּוֹנוֹ מַסְכִּים עִמּוֹ לְגַלּוֹת סוֹדוֹת טְמִירִים שֶׁלֹּא הָיוּ מִתְגַּלִּים לְמַלְאָכִים קְדוֹשִׁים.

דף כג.

אָמַר לוֹן חַבְרַיָּיא, אִית לָן לְאַשְׁלָמָא קְרָא, דְּכַמָּה רָזִין טְמִירִין אִית בְּהַאי קְרָא. (דברים לב) אֲנִי אֲמִית וַאֲחַיֶּה וגו' אֲנִי אֲמִית וַאֲחַיֶּה בִּסְפִירָן. אֲחַיֶּה מִסִּטְרָא דְּיַמִּינָא חַיֵּי. וּמִסִּטְרָא דִּשְׂמָאלָא מוֹתָא. וְאִי לָא אִסְתַּכְּמָן תַּרְוַיְיהוּ בַּעֲמוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא לָא אִתְקַיַּים דִּינָא. דְּאִנּוּן בְּמוֹתָב תְּלָתָא כְּחָדָא. וּלְזִמְנִין (דף כג ע"א) אִסְתְּכָמוּ תְּלָתָא לְמֶעְבַּד דִּינָא, וְיֵיתֵי י"ד (ימינא) דְּאִיהִי פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים דְּאִיהוּ ידו"ד יו"ד ה"א וא"ו ה"א. וְדָא שְׁכִינְתָּא אִתְקְרֵי יַד יָמִין מִסִּטְרָא דְּחֶסֶ"ד. יַד שְׂמֹאל מִסִּטְרָא דִּגְבוּרָה. יַד ידו"ד מִסִּטְרָא דְּעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא. כַּד בַּר נָשׁ תָּב בִּתְיוּבְתָּא הַאי יַד שַׁזִּיב לֵיהּ מִן דִּינָא. אֲבָל כַּד דָּן עִלַּת עַל כָּל הָעִלּוֹת אִתְּמַר בֵּיהּ וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל.

אָמַר לָהֶם, חֲבֵרִים, יֵשׁ לָנוּ לְהַשְׁלִים הַפָּסוּק, שֶׁכַּמָּה סוֹדוֹת טְמִירִים יֵשׁ בַּפָּסוּק הַזֶּה (דברים לב) אֲנִי אֲמִית וַאֲחַיֶּה וגו'. אֲנִי אֲמִית וַאֲחַיֶּה - בַּסְּפִירוֹת. אֲחַיֶּה - מִצַּד שֶׁל הַיָּמִין חַיִּים, וּמִצַּד הַשְּׂמֹאל מָוֶת. וְאִם לֹא מַסְכִּימִים שְׁנֵיהֶם עִם עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, לֹא מִתְקַיֵּם הַדִּין, שֶׁהֵם בְּמוֹשָׁב שִׁלְשָׁה כְּאֶחָד. וּלְפָעָמִים מַסְכִּימִים שְׁלִשָּׁה לַעֲשׂוֹת דִּין, וְיָבֹא י"ד [ימין] שֶׁהִיא פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים, שֶׁהוּא יהו"ה יו"ד הֵ"א וָא"ו הֵ"א. וְזוֹ שְׁכִינָה נִקְרֵאת יַד יָמִין מִצַּד הַחֶסֶ"ד. יַד שְׂמֹאל מִצַּד הַגְּבוּרָה. יַד יהו"ה מִצַּד עַמּוּד הָאֶמְצָעִי. כְּשֶׁבֶּן אָדָם שָׁב בִּתְשׁוּבָה, הַיָּד הַזּוֹ מַצִּילָה אוֹתוֹ מֵהַדִּין. אֲבָל כְּשֶׁדָּן עִלַּת עַל כָּל הָעִלּוֹת, נֶאֱמַר בּוֹ וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל.

וְעוֹד תְּלַת זְמְנִין אִתְּמַר בְּהַאי קְרָא אֲנִי אֲנִי אֲנִי. דְּאִית בְּהוֹן א' א' א' י' י' י'. דְּאִתְרְמִיזוּ בְּיו"ד ה"י וא"ו ה"י, יו"ד ה"א וא"ו ה"א. וְאִית בְּהוֹן ג' ווין ו' ו' ו' וַ'אֲנִי וְ'אֵין דְּאִתְרְמִיזוּ בְּאִלֵּין שְׁמָהָן. וְעִם כָּל דָּא דְּהַאי קְרָא הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא לְגַבֵּי אֱלֹהִים אֲחֵרִים. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ דְּאִתְּמַר בֵּהּ אֲנִי וָהּ"ו. וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי דָּא סמא"ל וְנָחָ"שׁ. אֲנִי אֲמִית וַאֲחַיֶּה, אֲנִי אֲמִית בִּשְׁכִינְתִּי דְּאִיהוּ חַיָּיב. וַאֲנִי אֲחַיֶּה בָּהּ לְמַאן דְּאִיהוּ זַכַּאי. וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל דָּא יַ"ד ידו"ד דְּאִיהוּ יהו"ה, יו"ד ה"א וא"ו ה"א וְאִיהוּ כוז"ו במוכס"ז כוז"ו וְכֻלָּא קִשׁוֹט. אֲבָל מַה דְּאִתְּמַר לְעֵילָא עֹלַת עֹלָאָה דְּאִיהוּ עֹלַת עַל כָּל הָעֹלוֹת. וְהַאי רָזָא לָא אִתְּמַסַּר לְכָל חַכִּימָא וּנְבִיאָה (נ"א אבל מה דאתמר לעילא על עלאה דאיהו על העלות האי רזא לא אתמסר אלא לכל חכימא ונביאה).

וְעוֹד, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים נֶאֱמַר בְּפָסוּק זֶה אֲנִי אֲנִי אֲנִי, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם א' א' א' י' י' י', שֶׁנִּרְמָזוּ בְּיוֹ"ד הֵ"י וְא"ו הֵ"י יו"ד הֵ"א וְא"ו הֵ"א. וְיֵשׁ בָּהֶם שָׁלֹשׁ וָוִים, ו' ו' ו' - וַ'אֲנִי וְ'אֵין - שֶׁנִּרְמְזוּ בַּשֵּׁמוֹת הָאֵלֶּה. וְעִם כָּל זֶה שֶׁהֲרֵי בֵּאֲרוּ אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה הַחֲבֵרִים אֵצֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם אֲנִי וָהּ"ו. וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי - זֶה סמא"ל וְנָחָ"שׁ. אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה - אֲנִי אָמִית בִּשְׁכִינָתִי לְמִי שֶׁהוּא רָשָׁע, וַאֲנִי אֲחַיֶּה בָּהּ אֶת מִי שֶׁהוּא צַדִּיק. וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל - זֶה יַ"ד יהו"ה שֶׁהוּא יהו"ה יוֹ"ד הֵ"א וְא"ו הֵ"א, וְהוּא כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, וְהַכֹּל אֱמֶת. אֲבָל מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה עֹלַת הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא עֹלַת עַל כָּל הָעֹלוֹת, וְהַסּוֹד הַזֶּה לֹא נִמְסַר לְכָל חָכָם וְנָבִיא [נ"א אבל מה שנאמר למעלה על עליון שהוא על העלות, הסוד הזה לא נמסר אלא לכל חכם ונביא].

תָּא חֲזֵי כַּמָּה עִלּוֹת אִנּוּן סְתִימִין דְּאִנּוּן מִתְלַבְּשִׁין וְאִנּוּן מוּרְכָּבִין בִּסְפִירָן, וּסְפִירָן מֻרְכָּבָה לְגַבֵּיהוֹן, דְּאִנּוּן טְמִירִין מִמַּחֲשַׁבְתָּא דִּבְנֵי נָשָׁא, וְעָלַיְיהוּ אִתְּמַר (קהלת ה) כִּי גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ שׁוֹמֵר וְגוֹ'. נְהוֹרִין מְצוּחְצָחִין אִלֵּין עַל אִלֵּין. וְאִלֵּין דִּמְקַבְּלִין אִנּוּן חֲשׁוֹכִין מֵאֲחָרָנִין דְּעָלַיְיהוּ דִּמְקַבְּלִין מִנַּיְיהוּ. וְעִלַּת (על כל) הָעִלּוֹת לֵית נְהוֹרָא קַיְימָא קַמֵּיהּ דְּכָל נְהוֹרִין מִתְחַשְׁכָן קַמֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה עִלּוֹת הֵם נִסְתָּרִים שֶׁהֵם מִתְלַבְּשִׁים וְהֵם מֻרְכָּבִים בַּסְּפִירוֹת, וְהַסְּפִירוֹת מֻרְכָּבָה לָהֶם, שֶׁהֵם טְמִירִים מִמַּחֲשֶׁבֶת בְּנֵי אָדָם, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (קהלת ה) כִּי גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ שׁוֹמֵר וְגוֹ'. אוֹרוֹת מְצֻחְצָחִים אֵלֶּה עַל אֵלֶּה. וְאֵלֶּה שֶׁמְּקַבְּלִים הֵם חֲשׁוּכִים מֵאֲחֵרִים שֶׁעֲלֵיהֶם שֶׁמְּקַבְּלִים מֵהֶם. וּלְעִלַּת [על כל] הָעִלּוֹת אֵין אוֹר עוֹמֵד לְפָנָיו, שֶׁכָּל הָאוֹרוֹת חֲשׁוּכִים לְפָנָיו.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ג)

זי"ן מַאי עֲבִידְתֵּיהּ, כְּמִנְיַן יְמֵי הַשָּׁבוּעַ. לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל יוֹם יֵשׁ לוֹ כֹּחַ. וּמַאי עֲבִידְתֵּיהּ הָכָא לְלַמֶּדְךָ שְׁכֻשִּׁים שֶׁיֵּשׁ חָכְמָה גְּדוֹלָה בַּאוֹזֶן לְאֵין תַּכְלִית, כָּךְ יֵשׁ הַכֹּחַ הַהוּא בְּכָל הָאֲבָרִים, וּמַאי אֲבָרִים, שֶׁבַע שֶׁיֵּשׁ בָּאָדָם. דִּכְתִיב כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

זִי"ן, מַה מַּעֲשֶׂהוּ? כְּמִנְיַן יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ, לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל יוֹם יֵשׁ לוֹ כֹּחַ. וּמַה מַּעֲשֶׂהוּ כָּאן? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכִּשֵּׁם שֶׁיֵּשׁ חָכְמָה גְּדוֹלָה בְּאֵזֶן לְאֵין תַּכְלִית, כָּךְ יֵשׁ הַכֹּחַ הַהוּא בְּכָל הָאֲבָרִים. וְאֵיזֶה אֲבָרִים? שֶׁבַע שֶׁיֵּשׁ בָּאָדָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית ט) כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם:

רַעְיָא מְהֵימְנָא השלמה מההשמטות (סימן ד) אָמַר לֵיהּ בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא בָּתַר דְּאָמַר (בראשית א') נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ מַאי נִיהוּ דְּאָמַר לְבָתַר וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, אָמַר לֵיהּ מָה דְּאוּקְמוּהַ עַל דָּא מְאֲרֵי מַתְנִיתִין דְּמַנְהוֹן אָמְרוּ (הוא) נִבְרָא וּמִנְּהוֹן (אמרו) לָא נִבְרָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא לֵיהּ, דִּכְתִיב (בראשית א') וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ.

רַעְיָא מְהֵימְנָא אָמַר לוֹ, מְנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, אַחַר שֶׁאָמַר (בראשית א) נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ, מַהוּ שֶׁאָמַר אַחַר כָּךְ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ? אָמַר לוֹ, מַה שֶּׁבֵּאֲרוּ עַל כָּךְ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁמֵּהֶם אָמְרוּ נִבְרָא, וּמֵהֶם אָמְרוּ לֹא נִבְרָא, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אוֹתוֹ, שֶׁכָּתוּב (שם) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ.

אָמַר לֵיהּ אִי הָכִי אִיהוּ לָא יְהֵיב חֶלְקָא בְּיַד חַד מִנַּיְיהוּ וְלָא אִתְעֲבִיד בְּדִיוּקְנָא דִּילְהוֹן אֶלָּא בְּאִיקוֹנִין דְּמַלְכָּא בְּצַלְמוֹ כִּדְמוּתוֹ דְּאִיהוּ צֶלֶם וּדְמוּת תַּבְנִיתוֹ. אָמַר הָכִי אִשְׁתְּמוֹדָע. אָמַר חַס וְשָׁלוֹם. אֶלָּא אֲנָא אֵימָא דְּאִתְּבְּרֵי בְּכֹלָּא וְאַשְׁלִיטֵיהּ עַל כֹּלָּא. דְּאִי הֲוָה יְהֵיב כָּל חַד חוּלְקֵיהּ בְּזִמְנָא דְּהֲוָה כַּעֲסֵיהּ עֲלֵיהּ כָּל חַד הֲוָה נָטִיל חוּלְקֵיהּ מִנַּיְיהוּ, כִּי בְּמַה נֶחְשָׁב הוּא.

אָמַר לוֹ, אִם כָּךְ הוּא, לֹא יִתֵּן חֵלֶק בְּיַד אֶחָד מֵהֶם וְלֹא נַעֲשָׂה בִּדְמוּת שֶׁלָּהֶם, אֶלָּא בְּאִיקוֹנִין שֶׁל הַמֶּלֶךְ, בְּצַלְמוֹ כִּדְמוּתוֹ, שֶׁהוּא צֶלֶם וּדְמוּת תַּבְנִיתוֹ. אָמַר, כָּךְ נוֹדָע? אָמַר, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא אֲנִי אוֹמֵר שֶׁנִּבְרָא בַּכֹּל וְהִשְׁלִיטוֹ עַל הַכֹּל, שֶׁאִם הָיָה כָּל אֶחָד נוֹתֵן בּוֹ חֶלְקוֹ, בִּזְמַן שֶׁהָיָה כּוֹעֵס עָלָיו כָּל אֶחָד הָיָה נוֹטֵל חֶלְקוֹ מִמֶּנּוּ, כִּי בַּמֶּה נֶחְשָׁב הוּא?

אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא לֵיהּ כָּל חַד בְּדִיוּקְנֵיהּ, דְּא מַלְכוּת קַדִּישָׁא דְּאִיהִי תְּמוּנַת כָּל, דְּבָהּ אִסְתַּכַּל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּבָרָא עַלְמָא וְכָל בְּרִיְּין דְּבָרָא בְּעַלְמָא וְכָלִיל בָּהּ עִלָּאִין וְתַתָּאִין בְּלָא פִּירוּדָא כְּלָל וְכָלִיל בָּהּ עֶשֶׂר סְפִירָן וְכָל שְׁמָהָן וּכְנוּיִין וְהֲוָיִין וְעִלַּת כָּל כֹּלָּא דְּאִיהוּ אֲדוֹן עַל כֹּלָּא וְלֵית אֱלָהָא בָּר מִנַּיְיהוּ וְלָא אִשְׁתְּכַח בְּכָל עִלָּאִין וְתַתָּאִין פָּחוֹת מִינַיְיהוּ. בְּגִין דְּאִיהוּ קֶשֶׁר דְּכֹלְּהוּ שְׁלִימוּ דְּכֻלְּהוּ לְקַיְּימָא בֵּיהּ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשְׁלָה. וּבְגִין דְּלָא אִשְׁתְּכַח עִלַּת עַל כֹּלָּא בְּעִלָּאִין וְתַתָּאִין פָּחוֹת מִינַיְיהוּ אֲפִילּוּ בְּחַד מִנַּיְיהוּ (אתקריאת) אִתְקְרִיבַת אֻמּוּנַת יִשְׂרָאֵל. וּמִסְּטָרָא דְּעִלַּת עַל כֹּלָּא אִתְמַר בָּהּ (דברים ד') כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה. אֲבָל מִסְּטָרָא דְּשָׁאַר עַמִּין אִתְמַר בָּהּ (בה) (במדבר י"ב) וּתְמוּנַת יְיָ יַבִּיט.

אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אוֹתוֹ כָּל אֶחָד בִּדְמוּתוֹ, זוֹהִי מַלְכוּת הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהִיא תְּמוּנַת כֹּל, שֶׁבָּהּ הִסְתַּכֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם וְכָל הַבְּרִיּוֹת שֶׁנִּבְרָא בָּעוֹלָם, וְכָלַל בָּהּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּלִי פֵּרוּד כְּלָל, וְכָלַל בָּהּ עֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְכָל הַשֵּׁמוֹת וְהַכִּנּוּיִים וְהַהֲוָיוֹת, וְעִלַּת עַל הַכֹּל שֶׁהוּא אָדוֹן עַל הַכֹּל, וְאֵין אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדָיו, וְלֹא נִמְצָא בְּכָל הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים פָּחוֹת מִמֶּנּוּ. בִּגְלַל שֶׁהוּא קֶשֶׁר שֶׁל כֻּלָּם וְהַשְׁלֵמוּת שֶׁל כֻּלָּם, לְקַיֵּם בּוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשְׁלָה. וּבִגְלַל שֶׁלֹּא נִמְצָא עִלַּת עַל הַכֹּל בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים פָּחוֹת מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בְּאֶחָד מֵהֶם, הִיא [נקראת] הִתְקָרְבָה אֻמּוּנַת יִשְׂרָאֵל. וּמִצַּד שֶׁל עִלַּת עַל

הַכֹּל נֶאֱמַר בָּהּ (דברים ד) כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה. אֲבָל מִצַּד שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים נֶאֱמַר בָּהֶם [בה] (במדבר יב) וּתְמוּנַת ה' יַבִּיט.

אָתָא בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא וּשְׁאַר חַבְרַיָּיא וְאִשְׁתַּטְחוּ קַמֵּיהּ וְאָמְרוּ כְּעַן לֵית מָאן דְּיָכִיל לְמֵיטַל מִינֵיהּ חוּלָקֵיהּ דְּלָא יְהִיב לֵיהּ חַד מֵעָלְמָא אֶלָּא בּוֹרֵא עָלְמִין עִלַּת עַל כֹּלָּא, וּבֵיהּ תַּלְיָיא עוֹנְשֵׁיהּ אוֹ אַגְרֵיהּ וְלָא בְּמַלְאָךְ וְשָׂרָף וְלָא בְּשׁוּם בְּרִיָּה דְּעָלְמָא וּבְגִין דָּא אוּקְמוּהָ רַבָּנָן דְּמַתְנִיתִין הַמִּשְׁתַּתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם וּדְבַר אַחֵר נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם. ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

בָּא הַמְּנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וּשְׁאָר הַחֲבֵרִים וְהִשְׁתַּחֲווּ לְפָנָיו וְאָמְרוּ, כָּעֵת אֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לִטֹּל מִמֶּנּוּ אֶת חֶלְקוֹ, שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ אֶחָד מֵהָעוֹלָם, אֶלָּא בּוֹרֵא הָעוֹלָמוֹת עִלַּת עַל הַכֹּל, וּבוֹ תָּלוּי עָנְשׁוֹ אוֹ שְׂכָרוֹ, וְלֹא בְּמַלְאָךְ וְשָׂרָף וְלֹא בְּשׁוּם בְּרִיָּה מֵהָעוֹלָם, וּבְגִלְגֵּל כָּךְ פֵּרְשׁוּהָ חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה, הַמִּשְׁתַּתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם וְדָבָר אַחֵר נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם: ע"כ.

דָּבָר אַחֵר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ, הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא עַל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת דְּאִנּוּן אָמְרֵי הַאי קְרָא. אָמַר לְהוּ בָּתַר דְּהֲווּ יָדְעִין מַה דְּהֲוָה וּמַה דְּעָתִיד לְמֶהֱוֵי וְאִנּוּן הֲווּ יָדְעִין דְּעָתִיד לְמֶחֱטֵי אֲמַאי בָּעוּ לְמֶעְבַּד לֵיהּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּעַזָּא וַעֲזָאֵל הֲווּ מְקַטְרְגֵי עֲלֵיהּ בְּזִמְנָא דְּאָמַר שְׁכִינְתָּא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נַעֲשֶׂה אָדָם, אָמְרוּ מָה אָדָם וַתֵּדָעֵהוּ. מָה אַתְּ בָּעֵי לְמִבְרֵי אָדָם, וַתֵּדָעֵהוּ דְּעָתִיד לְמֶחֱטֵי קַמָּךְ בְּאוֹתְתָא דִּילֵיהּ דְּאִיהִי חִשָּׁךְ. דְּאוֹר (מ"י דף כ"ח) אִיהוּ דְּכוּרָא וְחִשָּׁךְ נוּקְבָא שְׁמָאלָא חִשָּׁךְ דִּבְרִיאָה. בְּהַהוּא זִמְנָא שְׁכִינְתָּא אָמְרַת לוֹן בְּהַאי דְּאִתְּווּן מְקַטְרְגִין אִתְּווּן עָתִידִים לְמִנְפַּל. כְּדִכְתִיב וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבוֹת הֵנָּה וְגוֹ' (חשקו בהון) וְטָעוּ בְּהוֹן וְאַפֵּיל לוֹן שְׁכִינְתָּא מִקַּדּוּשָׁה דִּלְהוֹן. אָמְרוּ חַבְרַיָּיא רִבּוֹן רִבִּי רִבִּי, אַדְּהָכִי (נ"א אי הכי) עַזָּא וַעֲזָאֵל לָא הֲווּ מְשַׁקְּרִין בְּמִלּוֹלֵיהוּ. דְּוַדַּאי בְּנוּקְבָא עָתִיד אָדָם לְמֶחֱטֵי. אָמַר לְהוּ הָכִי אָמְרָה שְׁכִינְתָּא אַתּוּן אִזְדַּמַּנְתּוּן לְקַטְרְגָא קֳדָמַי יַתִּיר מֵחֵילָא דִּמְרוֹמָא, אִי אַתּוּן הֲוֵיתוּן שַׁפִּירִין מֵאָדָם בְּעוֹבָדַיְיכוּ יָאוֹת לְכוּ לְקַטְרְגָא עֲלֵיהּ. אֲבָל אִיהוּ עָתִיד לְמֶחֱטֵי בְּאוֹתְתָא חָדָא, אַתּוּן בִּנְשִׁין סַגִּיאִין. חִבָּתֵיכוֹן יַתִּיר מִבְּנֵי נְשָׁא כְּמָה דִּכְתִיב וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם וְגוֹ', אֶת בַּת הָאָדָם לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא אֶת בְּנוֹת הָאָדָם. וְלֹא עוֹד אֶלָּא אִם אָדָם חָב הָא אַקְדִּים לֵיהּ תְּשׁוּבָה לְאַהֲדָרָא לְמָארֵיהּ לְאַתְקָנָא בַּמֶּה דְּחָב. אָמְרוּ לֵיהּ חַבְרַיָּיא (רבי רבי) אִי הָכִי אֲמַאי כּוּלֵי הַאי. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן לְחַבְרַיָּיא אִי לָא דְּהֲוָה הָכִי דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִצְרָא טָבָא וּבִישָׁא דְּאִנּוּן אוֹר וְחשֶׁךְ לָא הֲוָה זָכוּ וְחוֹבָה לְאָדָם דִּבְרִיאָה. אֶלָּא (בגין) דְּאִתְבְּרִי מִתַּרְוַוֵיהוּ, וּבְגִין דָּא (דברים ל) רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְגוֹ'. אָמְרוּ לֵיהּ כּוּלֵי הַאי אֲמַאי. וְלָא הֲוָה שַׁפִּיר דְּלָא אִתְבְּרֵי דְּלָא לְמֵיחַב וּלְגַרְמָא כָּל מַה דְּגָרִים לְעֵילָּא וְלָא הֲוָה לֵיהּ לָא עוֹנֶשׁ וְלָא שָׂכָר.

דָּבָר אַחֵר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ - הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ הַחֲבֵרִים עַל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁהֵם אוֹמְרִים אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה. אָמַר לָהֶם, אַחַר שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים מַה שֶּׁהָיָה וּמַה שֶּׁעָתִיד לִהְיוֹת וְהֵם הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁעָתִיד

לְחַטֹּא, לָמָּה רָצוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ? וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁעֲזָא וַעֲזָאֵל הָיוּ מְקַטְרְגִים עָלָיו בִּזְמַן שֶׁאָמְרָה שְׁכִינָה לְקַדּוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא נַעֲשֶׂה אָדָם. אָמְרוּ, מָה אָדָם וַתִּדָּעֵהוּ? מָה אַתָּה רוֹצֶה לִבְרֹא אָדָם, וַתִּדָּעֵהוּ שֶׁעָתִיד לְחַטֹּא לְפָנֶיךָ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא חִשָּׁךְ? שֶׁאוֹר הוּא זָכָר, וְחִשָּׁךְ נְקֵבָה, שְׂמֹאל חִשָּׁךְ שֶׁל בְּרִיאָה. בְּאוֹתוֹ זְמַן אָמְרָה לָהֶם הַשְׁכִינָה: בָּזֶה שֶׁאַתֶּם מְקַטְרְגִים, אַתֶּם עֲתִידִים לִנְפֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וְגוֹ'. [חשקו בהם] וְטָעוּ בָהֶם, וְהִפִּילָה אוֹתָם הַשְׁכִינָה מִקִּדֻּשָּׁתָם. אָמְרוּ הַחֲבֵרִים, רַבִּי רַבִּי, בֵּין כָּךְ [נ"א: אם כן], עֲזָא וַעֲזָאֵל לֹא הָיוּ מְשַׁקְּרִים בְּדִבְרֵיהֶם, שֶׁוַּדַּאי בַּנְּקֵבָה עָתִיד אָדָם לַחֲטֹא. אָמַר לָהֶם, כָּךְ אָמְרָה הַשְׁכִינָה: אַתֶּם הִזְדַּמַּנְתֶּם לְקַטְרֵג לְפָנַי יוֹתֵר מִצָּבָא הַמָּרוֹם. אִם אַתֶּם הֱיִיתֶם יְפִים מֵאָדָם בְּמַעֲשֵׂיכֶם, נָאֶה לָכֶם לְקַטְרֵג עָלָיו, אֲבָל הוּא עָתִיד לַחֲטֹא בְּאִשָּׁה אַחַת, וְאַתֶּם בְּנָשִׁים רַבּוֹת. הַחִבָּה שֶׁלָּכֶם יוֹתֵר מִבְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם. אֶת בַּת הָאָדָם לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא אֶת בְּנוֹת הָאָדָם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אִם אָדָם חוֹטֵא, הֲרֵי מַקְדִּים לוֹ תְּשׁוּבָה לַחֲזֹר לְרִבּוֹנוֹ לְתַקֵּן בְּמַה שֶׁחָטָא. אָמְרוּ לוֹ הַחֲבֵרִים, [רבי רבי], אִם כָּךְ, לָמָּה כָּל זֶה? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לַחֲבֵרִים, אִם לֹא הָיָה כָּךְ שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יֵצֶר טוֹב וָרַע, שֶׁהֵם אוֹר וְחשֶׁךְ, לֹא הָיְתָה זְכוּת וְחוֹבָה לְאָדָם שֶׁל בְּרִיאָה, אֶלָּא [בגלל] שֶׁנִּבְרָא מִשְּׁנֵיהֶם, וְלָכֵן (דברים ל) רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְגוֹ'. אָמְרוּ לוֹ, כָּל זֶה לָמָּה? וְלֹא הָיָה יָפֶה שֶׁלֹּא נִבְרָא וְשֶׁלֹּא לַחֲטֹא וְלִגְרֹם כָּל מַה שֶּׁגָּרַם לְמַעְלָה, וְלֹא הָיָה לוֹ לֹא עֹנֶשׁ וְלֹא שָׂכָר?!

דף כג:

אָמַר לוֹן מִן הַדִּין הֲוָה לֵיהּ לְמִבְרֵייהּ כָּךְ. בְּגִין דְּאוֹרַיְיתָא בְּגִינֵיהּ אִתְבְּרִיאַת דִּכְתִיב בַּהּ עוֹנָשָׁא לְרַשִׁיעַיָּיא וְאַגְרָא לְצַדִּיקַיָּיא וְלָא הֲוָה אַגְרָא לְצַדִּיקַיָּיא וְעוֹנָשָׁא לְרַשִׁיעַיָּיא אֶלָּא בְּגִין אָדָם דְּבְרִיאָה (ישעיה מה) לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לְשֶׁבֶת יְצָרָהּ. אָמְרוּ וַדַּאי כְּעָן שְׁמַעְנָא מַה דְּלָא שְׁמַעְנָא עַד הַשְׁתָּא, דְּוַדַּאי לָא בָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִלְּתָא דְּלָאו אִיהוּ צָרִיךְ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא אוֹרַיְיתָא דְּבְרִיאָה (דף כג ע"ב) אִיהוּ לְבוּשָׁא דִּשְׁכִינְתָּא. וְאִי אָדָם לָא הֲוָה עָתִיד לְמִבְרֵי (למחטי) הֲוַת שְׁכִינְתָּא בְּלָא כִּסּוְיָיא כְּגַוְונָא דְּעָנִי. וּבְגִין דָּא כָּל מָאן דְּחָב כְּאִלּוּ אַפְּשִׁיט לִשְׁכִינְתָּא מַלְבּוּשָׁהָא. וְהַאי אִיהוּ עוֹנָשָׁא דְּאָדָם.

אָמַר לָהֶם, מִן הַדִּין הָיָה לוֹ לְבָרְאוֹ כָּךְ. בִּגְלַל שֶׁהַתּוֹרָה נִבְרְאָה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ עֹנֶשׁ לָרְשָׁעִים וְשָׂכָר לַצַּדִּיקִים, וְלֹא הָיָה שָׂכָר לַצַּדִּיקִים וְעֹנֶשׁ לָרְשָׁעִים אֶלָּא בִּגְלַל אָדָם שֶׁל בְּרִיאָה, (ישעיה מה) לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לְשֶׁבֶת יְצָרָהּ. אָמְרוּ, וַדַּאי כְּעֵת שָׁמַעְנוּ מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַעְנוּ עַד עַכְשָׁו, שֶׁוַּדַּאי לֹא בָרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָּבָר שֶׁלֹּא צָרִיךְ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא הַתּוֹרָה שֶׁל בְּרִיאָה הִיא לְבוּשׁ הַשְׁכִינָה, וְאִם אָדָם לֹא הָיָה עָתִיד לְהִבָּרֵאת [לחטא], הָיְתָה הַשְׁכִינָה בְּלִי כִסּוּי כְּמוֹ עָנִי. וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁחָטָא, כְּאִלּוּ הִפְשִׁיט לַשְׁכִינָה אֶת מַלְבּוּשֶׁיהָ, וְזֶהוּ עֹנֶשׁ הָאָדָם.

וְכָל מָאן דְּמְקַיֵּים פִּקּוּדִין דְּאוֹרַיְיתָא כְּאִלּוּ הוּא לָבִישׁ לִשְׁכִינְתָּא בִּלְבוּשָׁהָא. וּבְגִין דָּא אוּקְמוּהָ בְּכְסוּיָא דְצִיצִית (ותפלין) (שמות כב) כִּי הִיא כְסוּתוֹ לְבַדָּהּ הִיא שִׂמְלָתוֹ לְעוֹרוֹ בַּמֶּה יִשְׁכָּב בְּגָלוּתָא וְהָא אוּקְמוּהָ. תָּא חֲזֵי, חִשָּׁךְ אִיהוּ אוּכְמוּ דְאוֹרַיְיתָא אוֹר חֱיוָרוּ דְאוֹרַיְיתָא.

וְכָל מִי שֶׁמְּקַיֵּם מִצְווֹת הַתּוֹרָה, כְּאִלּוּ הִלְבִּישׁ לַשְּׁכִינָה אֶת מַלְבּוּשֶׁיהָ. וְלָכֵן פֵּרְשׁוּהָ בְּכִסּוּי הַצִּיצִית [ותפלין] (שמות כב) כִּי הִיא כְסוּתָהּ לְבַדָּהּ הִוא שִׂמְלָתוֹ לְעֹרוֹ בַּמֶּה יִשְׁכָּב, בַּגָּלוּת? וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. בֹּא רְאֵה, חֹשֶׁךְ הוּא שְׁחֹר שֶׁל הַתּוֹרָה, אוֹר הַלּבָן שֶׁל הַתּוֹרָה.

השלמה מההשמטות (סימן ה)

חֲוָורוּ דְאוֹרַיְיתָא וְכַד אִיהוּ אוֹר מִתְלַבֵּשׁ בַּחשָׁךְ אִתְמַר בְּאוֹרַיְיתָא (שיר השירים א) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה וְכַד אִסְתְּלַק מִתַּמָּן אוֹר דְּאִיהוּ חֲוָורוּ אָמְרָה אַל תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחוֹרֶת וְאוֹרַיְיתָא כְּגוֹנָא דְּבַת עֵינָא דְּאִיהִי אוּכְמָא וְשַׁפִּירָא בְּאוֹר דְּנָהִיר בָּהּ וּבְגִין דָּא בַּת עֵינָא וְאוֹר דְּנָהִיר בָּהּ אָמְרָה (תהלים כז) יְיָ אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא אוֹרִי אוֹר י' דְּאִיהִי בַּת עַיִן וּתְרֵין גַּוְונִין אִית לֵיהּ אוֹר מִלְּגַאו וְחשָׁךְ מִלְּבַר לְמֶהֱוֵי שָׁלְטָאָה בֵּהּ עַל כָּל קְלִפּוֹסִין (קליפין) הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהלים ק"ג) וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. בִּלְבוּשָׁא דְּאוֹר אִיהִי שַׁלִּיטַת עַל כָּל אִינּוּן דְּאִתְמַר בְּהוֹן (שמות י') וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבוֹתָם וּבִלְבוּשָׁא אוּכְמָא שַׁלִּיטַת עַל חַיָּיבַיָּא דְּאִתְמַר בְּהוֹן (שמואל א' ב') וּרְשָׁעִים בַּחשֶׁךְ יִדָּמוּ.

לַבָּן שֶׁל הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁאוֹתוֹ אוֹר מִתְלַבֵּשׁ בַּחשָׁךְ, נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה. וּכְשֶׁמִּתְעַלֶּה מִשָּׁם אוֹר שֶׁהוּא לַבָּן, אוֹמֶרֶת אַל תִּרְאֻנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת, וְהַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁבַּת עַיִן, שֶׁהִיא שְׁחוֹרָה וְיָפָה בָּאוֹר שֶׁמֵּאִיר בָּהּ, וְלָכֵן בַּת עַיִן וְהָאוֹר שֶׁמֵּאִיר בָּהּ אָמְרָה ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא. אוֹרִי - אוֹר י', שֶׁהִיא בַּת עַיִן, וּשְׁנֵי גְוָונִים יֵשׁ לָהּ - אוֹר מִבִּפְנִים וְחשָׁךְ מִבַּחוּץ, לִהְיוֹת שׁוֹלֵט בָּהֶם עַל כָּל הַקְּלִפּוֹסִים [קלפות]. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קג) וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. בִּלְבוּשׁ שֶׁל אוֹר הִיא שׁוֹלֶטֶת עַל כָּל אוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות י') וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם, וּבִלְבוּשׁ שָׁחֹר שׁוֹלֶטֶת עַל הָרְשָׁעִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמואל א ב) וּרְשָׁעִים בַּחשֶׁךְ יִדְּמוּ.

וְעוֹד אוֹר אִיהוּ מִסְטָרָא דִּימִינָא דְּאִיהוּ אוֹר יוֹם קַדְמָאָה דְּאִתְמַר בֵּיהּ (בראשית א') יְהִי אוֹר דָּא אַבְרָהָם וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם. חשָׁךְ מִסְטָרָא דִּשְׂמָאלָא דְּאִתְמַר בֵּיהּ בְּיִצְחָק (בראשית כ"ז) וַתְּכָהֶין עֵינָיו מֵרְאוֹת וְלַחשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה יַעֲקֹב דְּאִתְלַבַּשׁ מִתַּרְוַיְיהוּ בְּאוֹר דִּימִינָא וּבַחשֶׁךְ דִּשְׂמָאלָא וּבְתַרְוַיְיהוּ עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא אִיהוּ עַמּוּד. (שמות י"ג) עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה לִפְנֵי הָעָם. עָנָן מִסְטָרָא דִּילֵיהּ מַיָּא, חשָׁךְ מִסְטָרָא דִּילֵיהּ אֶשָּׁא עַמּוּד אִיהוּ שְׁלוֹם בֵּינַיְיהוּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (איוב כ"ה) עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו וְכַד אִיהוּ בְּאֶמְצָעִיתָא (שמות יד) וְלָא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה, לָא קָרִיב מַיָּא לְאֶשָּׁא וְלָא אֶשָּׁא לְמַיָּא דְּאִיהוּ אַפְרִישׁ בֵּינַיְיהוּ. וְדָא אִיהוּ מַחֲלוֹקֶת בֵּית הִלֵּל וּבֵית שַׁמַּאי שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם וּלְקָבְלַיְיהוּ תְּרֵין אֻמּוֹרָאֵי דְּרְקִיעָא מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל וְעָאר שָׁלוֹם מַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם דְּאִיהוּ נוּרִיאֵ"ל, אוּרִיאֵל

אִתְקְרֵי מִסְטָרָא דִּימִינָא נוּרִיאֵל מִסְטָרָא דִּשְׂמָאלָא וְאִיהוּ אָדָם דִּלְתַתָּא מטטרו"ן שְׁמַיּה שָׁלִיט עַל כָּל מָארֵי מַתְנִיתִין הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (בראשית א') וַיֵּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם אִלֵּין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דִּמְתָרְבִּין בְּיַמָּא דְאוֹרַיְיתָא דְיָרְתֵי מִתַּמָּן נָפֶשׁ חַיָּה.

וְעוֹד, אוֹר הוּא מִצַּד הַיָּמִין (חסד), שֶׁהוּא אוֹר שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יְהִי אוֹר, זֶה אַבְרָהָם, וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם. חֹשֶׁךְ מִצַּד הַשְּׂמֹאל, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּיִצְחָק (שם כז) וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאוֹת, וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. יַעֲקֹב שֶׁהָיָה לָבוּשׁ מִשְּׁנֵיהֶם בָּאוֹר שֶׁל יָמִין וּבַחֹשֶׁךְ שֶׁל שְׂמֹאל, וּבִשְׁנֵיהֶם עַמּוּד הָאֶמְצָעִי הוּא עַמּוּד. עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה לִפְנֵי הָעָם. הֶעָנָן מִצַּד שֶׁלּוֹ מַיִם. הַחֹשֶׁךְ מִצַּד שֶׁלּוֹ אֵשׁ. עַמּוּד הוּא שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב כח) עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. וּכְשֶׁהוּא בָּאֶמְצַע - וְלֹא קָרֵב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה. לֹא קָרֵב הַמַּיִם לָאֵשׁ, וְלֹא אֵשׁ לַמַּיִם, שֶׁהוּא מַפְרִיד בֵּינֵיהֶם. וְזוֹהִי מַחֲלֹקֶת בֵּית הִלֵּל וּבֵית שַׁמַּאי שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, וּכְנֶגְדָּם שְׁנֵי אֻמּוֹרָאִים שֶׁל הָרָקִיעַ, מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל, וְשֹׁר שָׁלוֹם מַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם, שֶׁהוּא נוּרִיאֵל. אוּרִיאֵל נִקְרָא מִצַּד הַיָּמִין, נוּרִיאֵל מִצַּד הַשְּׂמֹאל, וְהוּא אָדָם שֶׁלְּמַטָּה, מטטרו"ן שְׁמוֹ, שׁוֹלֵט עַל כָּל בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וְיִרְדּוּ בִּדְגַת הַיָּם, אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמִּתְרַבִּים בְּמֵי הַתּוֹרָה, שֶׁיּוֹרְשִׁים מִשָּׁם נֶפֶשׁ חַיָּה.

וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם אִלֵּין מָארֵי דְּזַכְוָון דְּבִזְכוּתְהוֹן פַּרְחִין לְעֵילָא וְיַרְתִין מִתַּמָּן רוּחָא דְאִיהוּ עוֹף יְעוֹפֵף בְּגַוְונִין בְּפִקּוּדִין דַּעֲשֵׂה. וּבַבְּהֵמָה אִלֵּין עַמֵּי הָאָרֶץ דְּאִתְמַר בְּהוֹן (במדבר י"ד) אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ כִּי לַחְמֵנוּ הֵם. (עד כאן מההשמטות) (ואי צלותא לאו איהי שלימא כמה מלאכי חבלה רדפין אבתרה כמא דאת אמרז, (איכה א) כל רודפיה השיגוה וגו'. ובגין דא מצלין (תהלים עח) והוא רחום יכפר עון דא סמאל דאיהו נחש. ולא ישחית דא משחית. והרבה להשיב אפו דא אף. ולא יעיר כל חמתו דא חמה. בגין דלא ירדפון בתר צלותא. וכמה מלאכי חבלה תליין מנייהו. שבעה ממנן אנון ותליין מנייהו שבעין. ובכל רקיעא ורקיעא אנון מקטרגין ותליין מנייהו עשרה אלף רבוא. ואי צלותא סלקא שלימא בעטופא דמצוה ותפלין על רישא ודרועא' אתמר בהו (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ידו"ד נקרא עליך ויראו ממך. שם יי אוקמוה דאיהי תפילין דרישא. ומאן דחזי שם ידו"ד על רישא' בצלותא דאיהי (ידו"ד) אדנ"י' מיד כלהון ברחין. הדא הוא דכתיב' (תהלים צא) יפול מצדך אלף וגו).

וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם - אֵלּוּ בַּעֲלֵי זְכֻיּוֹת, שֶׁבִּזְכוּתָם פּוֹרְחִים לְמַעְלָה, וְיוֹרְשִׁים מִשָּׁם רוּחַ שֶׁהוּא עוֹף יְעוֹפֵף בַּכְּנָפַיִם בְּמִצְוֹות עֲשֵׂה. וּבַבְּהֵמָה - אֵלּוּ עַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (במדבר יד) אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ כִּי לַחְמֵנוּ הֵם. ע"כ. (ואם תפלה אינה שלמה, כמה מלאכי חבלה רודפים אחריה, כמו שנאמר (איכה א) כל רדפיה השיגוה בין המצרים, ולכן מתפללים (תהלים עח) והוא רחום יְכַפֵּר עָוֹן - זֶה סמא"ל שֶׁהוּא נָחָשׁ. וְלֹא יַשְׁחִית - זֶה הַמַּשְׁחִית. וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ - זֶה אַף. וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ - זוֹ חֵמָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְדְּפוּ אַחַר הַתְּפִלָּה. וְכַמָּה מַלְאֲכֵי חַבָּלָה תְּלוּיִים מֵהֶם. שִׁבְעָה מְמֻנִּים הֵם, וּתְלוּיִים מֵהֶם שִׁבְעִים, וּבְכָל רָקִיעַ וְרָקִיעַ הֵם מְקַטְרְגִים, וּתְלוּיִים מֵהֶם עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים רִבּוֹא. וְאִם תְּפִלָּה עוֹלָה שְׁלֵמָה בְּעָטוּף שֶׁל מִצְוָה וּתְפִלִּין עַל הָרֹאשׁ וְהַזְּרוֹעַ, נֶאֱמַר בָּהֶם (דברים כח) וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יהו"ה נִקְרָא עָלֶיךָ

וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ. שֵׁם ה' פֵּרוּשׁוֹהִי שֶׁהִיא תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. וּמִי שֶׁרוֹאֶה שֵׁם יהו"ה עַל הָרֹאשׁ בַּתְּפִלָּה שֶׁהִיא אדנ"י (יהו"ה), מִיָּד כֻּלָּם בּוֹרְחִים. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים צא) יִפּוֹל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וְגוֹ'.)

השלמה מההשמטות (המשך)

כך נְהוֹרָא אִיהוּ (תהלים ל"ג) רַנְנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ וְדָא דַרְגָּא דְצַדִּיק חַי עָלְמִין וּמַתָּמָן רִנָּה וּבֵיהּ פּוּרְקָנָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ירמיה כ"ג) צְמַח צַדִּיק וְדָאי דְּאִיהוּ עֲשִׂירָאָה וְצַדִּיק נָטִיל מִשְׁמָאלָא וְעַמּוּדָא דְאֶמְצָעִיתָא מִימִינָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (דברים ל"ג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ.

כְּשֶׁהָאוֹר הוּא, רַנְנוּ צַדִּיקִים בַּה', וְזוֹ דַּרְגָּה שֶׁל צַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים, וּמִשָּׁם רִנָּה וּבוֹ הַגְּאֻלָּה. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כג) צֶמַח צַדִּיק, וַדַּאי שֶׁהוּא עֲשִׂירִי, וְצַדִּיק נוֹטֵעַ מִשְּׂמֹאל, וְעַמּוּד הָאֶמְצַע מִיָּמִין. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ.

תָּא חֲזֵי כָּל אַתְוָון אינוּן מִסְטָרָא דְּאַתְוָון דְּאוֹרַיְיתָא דִּכְלִילָן בְּשָׁכִינְתָּא וְצַדִּיק אִיהוּ נָטִיל לְשְׂמָאלָא קֻּץ חַי דְּאִיהוּ יִצְחָק בְּהִפּוּךְ חַי עָלְמִין קָשִׁיר בְּשְׂמָאלָא וּשְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה מִסְטָרָא דְּשְׂמָאלָא אִתְמַר בָּהּ וְהָאָרֶץ הָיְתָה מִסְטָרָא דִּימִינָא תּוֹהוּ וָבוֹהוּ בּוֹ הוּא מִסְטָרָא דְּעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא וְחשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם דָּא שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה וּמָאן גָּרִים לֵיהּ (לה) הַאי אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קוֹדֶם דְּבָרָא עַלְמָא הֲוָה סָתִים יהו"ה לְבָתַר אִתְפַּשְׁטַת ה' לְתַתָּא וְאִתְמַר בָּהּ וְהָאָרֶץ הָיְתָה תּוֹהוּ וָבוֹהוּ וְרָזָא דְמִלָּה אֵלֶּה "תּוֹלְדוֹת "הַשָּׁמַיִם "וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם בה' בְּרָאָם הֲרֵי לְךָ דַּהֲוָה לְבוּשָׁהָא תּוֹהוּ.

בֹּא רְאֵה, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵן מִצַּד אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁכְּלוּלוֹת בַּשְּׁכִינָה, וְצַדִּיק נוֹטֵעַ מִשְּׂמֹאל, קֵץ חַי שֶׁהוּא יִצְחָק בְּהִפּוּךְ. חַי הָעוֹלָמִים קָשׁוּר בִּשְׂמֹאל, וּשְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה מִצַּד שְׂמֹאל נֶאֱמַר בָּהּ וְהָאָרֶץ הָיְתָה. מִצַּד הַיָּמִין תּוֹהוּ וָבוֹהוּ, בּוֹ הוּא מִצַּד עַמּוּד הָאֶמְצָעִי. וְחשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם - זוֹ שְׁכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה. וּמִי גָּרַם לָהּ אֶת זֶה? אֶלָּא הַקָּבָ"ה קוֹדֶם שֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם הָיָה נִסְתָּר יְהוֹ"ה, אַחַר כָּךְ הִתְפַּשְׁטָה ה' לְמַטָּה, וְנֶאֱמַר בָּהּ וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ, וְסוֹד הַדָּבָר - אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם, בָּהּ' בְּרָאָם. הֲרֵי לְךָ שֶׁהָיְתָה לְבוּשָׁהּ תֹּהוּ.

וּבְגִין דָּא כִּי לֹא הִמְטִיר יְיָ אֱלֹהִים עַד לָא הֲוָה נָחִית נְבִיעוּ עֲלָהּ בְּגִין דְּאָדָם אַיִן דַּהֲוָה בַּעְלָהּ לְעֵילָא סָתִים בְּאַיִן עַד דְּאִתְפַּשַּׁט ה' מִן יה"ו דְּאִיהוּ בִּינָה דְּאִיהוּ מְקוֹרָא דִּנְבִיעוּ דְּאִיהִי נְקוּדָה סְתִימָא וּמִתַּמָּן וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְקוֹדֶם דְּנַחְתַּת הֲוָה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת וּמַחֲרִיבָן, בְּגִין דָּא הֲוָה נְבִיעוּ נָחִית בְּהַהוּא זִמְנָא הוּא שֵׁירוּתָא מֵחֶסֶד הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהלים פ"ט) אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה וּבְגִין דָּא לֹא תוֹהוּ בְּרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ וְאִתְמַר בָּהּ לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ דְּלָא תּוֹהוּ בְּרָאָהּ.

וּבְגַלַּל זֶה כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים, עֲדַיִן לֹא הָיָה יוֹרֵד הַשֶּׁפַע שֶׁלָּהּ בִּגְלַל שֶׁאָדָם אַיִן, שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ נִסְתָּר בְּאַיִן. עַד שֶׁהִתְפַּשֵּׁט ה' מִן יה"ו, שֶׁהוּא בִּינָה, שֶׁהוּא מְקוֹר הַשֶּׁפַע, שֶׁהִיא נְקֻדָּה נִסְתֶּרֶת, וּמִשָּׁם הִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְקוֹדֶם שֶׁיֵּרְדָה הָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת וּמַחֲרִיבָן, בְּגַלַּל זֶה הָיָה הַשֶּׁפַע

יוֹרֵד בְּאוֹתוֹ זְמַן הִיא רֵאשִׁית מֵחֶסֶד, וְהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט) אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה. וּבְגָלַל וֶה לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לְשֶׁבֶת יְצָרָהּ, וְנֶאֱמַר בָּהּ לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ, שֶׁלֹּא תֹהוּ בְּרָאָהּ.

וּבְזִמְנָא דַהֲוָה תוֹהוּ אָמַר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי וְגוֹ' קֵץ דְּיִצְחָק דְּאִתְמָר בֵּיה כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי דְּאִי אֶנְתְּ הֲוִית בָּעֵי רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ וְלָא אִתְחָרְבוּ וְאִיהוּ הֲוָה אָמַר לֵיהּ בְּרָמָז בְּגִין דְּיִבְעֵי רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ וְלֹא יְמוּת מָשִׁיחַ דְּאִיהוּ מִסִּטְרָא דְשִׁמְאלָא.

וּבְזִמַן שֶׁהָיָה תֹּהוּ, אָמַר אֱלֹהִים לְנֹחַ, קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי וְגוֹ', קֵץ שֶׁל יִצְחָק שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי, שֶׁאִם אַתָּה הָיִיתָ מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, לֹא נֶחְרְבוּ. וְהוּא הָיָה אוֹמֵר לוֹ בְּרָמָז כְּדֵי שֶׁיְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, וְלֹא יָמוּת מָשִׁיחַ שֶׁהוּא מִצַּד הַשְּׂמְאל.

אָמַר לֵיהּ וְהָא בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת וּמַחֲרִיבָן קוֹדֶם דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא הֲוָה אֶלָּא מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה בְּמַחְשַׁבְתֵּיהּ כָּל דָּרִין דַּהֲוָה בּוֹנֶה וְאִתְחָרִיבוּ קוֹדֶם דְּאִתְבְּרִיאוּ חֲזָא דַהֲווּ עָבְדִין עוֹבָדִין דְּיִתְחָרִיבוּ וְכֵיוָן דְּבָרָא חַשָּׁב כְּאִילּוּ חָרִיב לוֹן וְדָא מְמַלֵּל עַד סוֹף יוֹמִין דְּאִלֵּין תּוֹלְדִין בִּישִׁין וַהֲווּ גַּרְמִין דְּנָהָר יֶחְרַב וְיָבֵשׁ יֶחְרַב וְיָבֵשׁ בְּבֵית רִאשׁוֹן וְיָבֵשׁ בְּבֵית שֵׁנִי נְבִיעוּ דִילֵיהּ בְּתָרִין עָלְמִין שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה וּשְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה וּלְנֹחַ אִתְגַּלְיָיא מָה דַהֲוָה וּמָה דְעָתִיד לְמֶהֱוֵי וְלָא בָּעָא רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ עַד דְּאָתָא מֹשֶׁה וּבָעָא רַחֲמֵי דְּעָתִידִין הֲווּ יִשְׂרָאֵל דְּלָא יִפְקוּן אֶלָּא חַד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה מִסִּטְרָא דִּגְבוּרָה דַּהֲוֵי דַיְינִין וְיִתְחַזַּר עָלְמָא לְתֹהוּ.

אָמַר לוֹ, וַהֲרֵי הָיָה בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת וּמַחֲרִיבָן קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם? אֶלָּא מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁהָיָה בּוֹנֶה, וְנֶחְרְבוּ קֹדֶם שֶׁנִּבְרְאוּ. רָאָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים מַעֲשִׂים שֶׁיֶּחֱרְבוּ, וְכֵיוָן שֶׁבָּרָא, חָשַׁב כְּאִלּוּ הֶחֱרִיבָם, וְזֶה מְדַבֵּר עַד סוֹף הַיָּמִים שֶׁאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת רָעוֹת, וְהָיוּ גּוֹרְמִים דְּנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ. יֶחֱרַב בְּבֵית רִאשׁוֹן, וְיָבֵשׁ בְּבֵית שֵׁנִי. הַנְּבִיעָה שֶׁלּוֹ בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, שְׁכִינָה עֶלְיוֹנָה וּשְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה. וּלְנֹחַ הִתְגַּלָּה מַה שֶּׁהָיָה וּמַה שֶּׁעָתִיד לִהְיוֹת, וְלֹא בִקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים, שֶׁעֲתִידִים הָיוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יֵצְאוּ אֶלָּא אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה, מִצַּד הַגְּבוּרָה שֶׁהָיוּ דָנִים, וְהֶחָזֵר הָעוֹלָם לְתֹהוּ.

וּבְגִין דְּבָעָא מֹשֶׁה רַחֲמִין עֲלַיְיהוּ שְׁמָאל דּוֹחֶה וְלָא יִפְקוּן בֵּיה יִשְׂרָאֵל וְיָמִין מְקָרֶבָא דְּאִיהִי יַמִּינָא מָטֵי כְּלַפֵּי חֶסֶד וּמֹשֶׁה בְּגִין דְּיָהַב גַּרְמֵיהּ עֲלַיְיהוּ יָהַב תּוֹקְפָּא לְדַרְגֵּיהּ דְּאִיהוּ עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא דְּאִיהִי אוֹרַיְיתָא דְּאִתְיְיהִיבַת בִּימִינָא הָדָא הוּא דִּכְתִיב (דברים ל"ג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ וּבְגִין דָּא פּוּרְקָנָא בֵּיה תַּלְיָיא הָדָא הוּא דִּכְתִיב (בראשית מ"ט) לָא יָסוּר שֵׁבֶט מִיְּהוּדָה עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה דְּאִיהוּ מֹשֶׁה בְּחוּשְׁבָּנָא.

וּבְגָלַל שֶׁמֹּשֶׁה בִּקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, הַשְּׂמְאל דּוֹחֶה וְלֹא יָצְאוּ בָהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיָמִין מְקָרֶבֶת שֶׁהִיא יָמִין מַטֶּה כְּלַפֵּי חֶסֶד. וּמֹשֶׁה, בְּגָלַל שֶׁנָּתַן עַצְמוֹ עֲלֵיהֶם, נָתַן תֹּקֶף לְדַרְגָּתוֹ, שֶׁהִיא עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, שֶׁהִיא תּוֹרָה

שֶׁנִּתְּנָה בְּיָמִין. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים לג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ, וּבְגָלַל זֶה הַנְּאֻלָּה תְּלוּיָה בּוֹ. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט) לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה, עַד כִּי יָבֹא "שִׁילֹה", שֶׁהוּא מֹשֶׁה בְּחֶשְׁבּוֹן.

יְסוֹד צַדִּיק בֵּיהּ סו"ד תְּהֹא שְׁמֹאל דּוֹחָה אַף עַל גַּב דְּאוֹקִימְנָא בֵּיהּ (בראשית מו) כָּל הַנְּפָשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיְמָה שִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ בְּגִין דְּאִתְקַשַּׁר בִּשְׁמָאלָא וְיָמִין מֵקָרֶבֶת בְּגִין דְּתַלְיָא מִנֵּיהּ עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא דס"ו אינון שִׁשִּׁים מַסֶּכְתּוֹת וְשִׁיתָּא סִדְרֵי מִשְׁנָה דְּאִתְיְהִיבוּ מִגְּבוּרָה דְּאִיהִי שְׁמָאלָא שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים אִתְקְרִיאוּ דְּנָטְלָן מִגְּבוּרָה דְּתַמָּן אוֹרַיְיתָא דְּבְעַל פֶּה דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה כְּלָלָא דס' מַסֶּכְתּוֹת וְשִׁיתָּא סִדְרֵי מִשְׁנָה דְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָב לְפוּמָא לָא גָלֵי בְּגִין דַּעֲתִידָה שְׁמֹאל דְּאִיהִי פּוּמָא לְאַדְחָיְיא.

יְסוֹד צַדִּיק בּוֹ סו"ד תְּהֹא שְׁמֹאל דּוֹחָה, אַף עַל פִּי שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בּוֹ כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיְמָה שִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ, בִּגְלַל שֶׁנִּקְשַׁר בִּשְׂמֹאל, וְיָמִין מְקָרֶבֶת כִּי תָלוּי מִמֶּנָּה עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, שֶׁשִּׁשִּׁים וְשֵׁשׁ הֵם שִׁשִּׁים מַסֶּכְתּוֹת, וְשִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה שֶׁנִּתְּנוּ מִגְּבוּרָה שֶׁהִיא שְׂמֹאל. שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים נִקְרְאוּ שֶׁנּוֹטְעִים מִגְּבוּרָה, שֶׁשָּׁם תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁהִיא שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה, כְּלַל שֶׁל שִׁשִּׁים מַסֶּכְתּוֹת וְשִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. שֶׁתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, לְפֶה לֹא הִתְגַּלְּתָה, בִּגְלַל שֶׁעֲתִידָה שְׂמֹאל, שֶׁהִיא פֶּה, לְהַדְּחוֹת.

וּבְגִין כַּךְ אִיהוּ סְתִים הֲכִי פּוּרְקָנָא בְּלִבָּא וּפוּמָא דְּאִיהוּ גַּלְיָיא לָא אִתְגְּלֵי פּוּרְקָנָא וּבְגִין דְּכֹלָּא תַּלְיָיא בִּימִינָא אָמַר הַנָּבִיא (ישעיה נ"ג) וּזְרוֹעַ יְיָ עַל מִי נִגְלָתָה עַל מִי וַדַּאי דְּאִתְמַר בֵּיהּ (איכה ב) מִי יִרְפָּא לָךְ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (איכה ב') מָ"ה אֶעִידֵךְ מָ"ה אֲדַמֶּה לָךְ (שמות ג) וְאָמְרוּ לִי מָה שְׁמוֹ בְּמָ"ה יֵיתֵי זִמְנָא וּבְמָ"ה אִסְתַּוְותָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (איכה ב) מָה אַשְׁוֶה לָךְ וַאֲנַחֲמֵךְ וְגוֹ' מִי יִרְפָּא לָךְ, דְּמֹשֶׁה אִיהוּ מָה שְׁמוֹ וּבֵיהּ תְּהֹא נָחֲמָתֵךְ וּבְגִין דָּא כָּפַל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁמֵיהּ מֹשֶׁה מֹשֶׁה חַד עַל פּוּרְקָנָא קַדְמָאָה וְחַד עַל בַּתְרַיְיתָא וּבְגִין דָּא (שמות יד) אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה אָז שָׁר לא נָאֶמַר אֶלָּא אָז יָשִׁיר.

וְלָכֵן הוּא מְסַתִּיר כַּךְ הַנְּאֻלָּה בַּלֵּב, וְהַפֶּה שֶׁהוּא גָּלוּי לֹא מִתְגַּלָּה הַנְּאֻלָּה, וּבִגְלַל שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בַּיָּמִין, אָמַר הַנָּבִיא (ישעיה נג) וּזְרוֹעַ ה' עַל מִי נִגְלָתָה. עַל מִי וַדַּאי, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ מִי יִרְפָּא לָךְ, וְהוּ שֶׁכָּתוּב (איכה ב) מָ"ה אֶעִידֵךְ מָ"ה אֲדַמֶּה לָךְ, וְאָמְרוּ לִי מַ"ה שְׁמוֹ, בְּמַ"ה יָבֹא הַזְּמַן, וּבְמַ"ה תָּבֹא רְפוּאָה. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (שם) מָה אַשְׁוֶה לָךְ וַאֲנַחֲמֵךְ וְגוֹמֵר, מִ"י יִרְפָּא לָךְ, שֶׁמֹּשֶׁה הוּא מַ"ה שְׁמוֹ וּבוֹ תְּהֹא נָחֲמָתֵךְ. וּבִגְלַל כָּךְ כָּפַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ מֹשֶׁה מֹשֶׁה, אֶחָד עַל גְּאֻלָּה הָרִאשׁוֹנָה, וְאֶחָד עַל הָאַחֲרוֹנָה, וּבִגְלַל זֶה אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה. אָז שָׁר לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא אָז יָשִׁיר.

עֲשִׂירָאָה בִּתְפִלָּה וְדָא שְׁכִינְתָּא עֶלָּה אִתְמַר (תהלים י"ז) תְּפִלָּה לְדָוִד שִׁמְעָה יְיָ צֶדֶק וְדָוִד בְּרוּחַ קוּדְשָׁא אָמַר בְּאַחֲרִית יוֹמִין דְּגָלוּתָא, אָמַר עַל יִשְׂרָאֵל (תהלים י"ז) בַּחַנְתָּ לִבִּי פָּקַדְתָּ לַיְלָה. וְלֵית לַיְלָה אֶלָּא גָּלוּת וְאִיּוֹב מָה דְּאָמַר כּוּלָּא הוּא מָשָׁל עַל יִשְׂרָאֵל דְּאָמַר (איוב ז) כַּלָּה עָנָן וַיֵּלַךְ, וְשָׁטָן בָּעָא לְקַטְרְגָא לֵיהּ וְאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (איוב לה) אִיּוֹב לֹא בְּדַעַת יְדַבֵּר אוּף בְּיַעֲקֹב בְּגִין דְּחָזָא בְּרוּחָא דְּקוּדְשָׁא דּוֹחֲקָא דְּגָלוּתָא (עד כאן מההשמטות)

עֲשִׂירִי בַּתְּפִלָּה, וְזוֹ שְׁכִינָה, וְעֲלֵיהָ נֶאֱמַר (תהלים יז) תְּפִלָּה לְדָוִד שְׁמָעָה ה' צֶדֶק. וְדָוִד בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אָמַר בְּאַחֲרִית הַיָּמִים שֶׁל הַגְּלוּת, אָמַר עַל יִשְׂרָאֵל (שם) בָּחַנְתָּ לִבִּי פָּקַדְתָּ לַיְלָה, וְאֵין לַיְלָה אֶלָּא גָּלוּת, וּמַה שֶּׁאָמַר אִיּוֹב הַכֹּל הָיָה מָשָׁל עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר כְּלָה עָנָן וַיֵּלַךְ, וְהַשְּׁטָן רָצָה לְקַטְרֵג לוֹ, וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אִיּוֹב לֹא בְדַעַת יְדַבֵּר. אַף בְּיַעֲקֹב כָּךְ, בִּגְלַל שֶׁרָאָה בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ אֶת דִּחַק הַגָּלוּת: ע"כ.

וְיַעֲקֹב בְּגִין דְּחָמָא בְּרוּחָא דְקוּדְשָׁא דּוֹחֲקָא דְגָלוּתָא בַּתְרָאָה בְּסוֹף יוֹמַיָּיא (אמר (בראשית כח) ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ובא ליליא דגלותא ואמר) (בראשית לב) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ. וּפָלִיג עַמָּא קַדִּישָׁא בְּגָלוּתָא לְג' סְטָרִין. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית לג) וַיָּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רִאשׁוֹנָה בְּרִישָׁא בְּגָלוּתָא דֶאֱדוֹם, וְאֶת לֵאָה וִילָדֶיהָ אַחֲרוֹנִים. וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרוֹנִים. וּבְגִין דְּחָמָא בָּתַר כֵּן עֲנִיּוּתָא וְצַעֲרָא דִלְהוֹן אָמַר (בראשית כח) וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְאָמַר וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ.

וְיַעֲקֹב, בִּגְלַל שֶׁרָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ דִּחַק שֶׁל הַגָּלוּת הָאַחֲרוֹנָה בְּסוֹף הַיָּמִים, [אמר (בראשית כח) ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, ובא הלילה של הגלות, ואמר] (שם לב) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ. וְחִלֵּק אֶת הָעָם הַקָּדוֹשׁ בַּגָּלוּת לִשְׁלֹשָׁה צְדָדִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם לג) וַיָּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רִאשׁוֹנָה, בְּרֹאשׁ בְּגָלוּת אֱדוֹם. וְאֶת לֵאָה וִילָדֶיהָ אַחֲרוֹנִים וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרוֹנִים. וּבִגְלַל שֶׁרָאָה אַחַר כָּךְ עֲנִיּוּת וְצַעַר שָׁלֵם, אָמַר (שם כח) וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי. וְאָמַר, וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ.

וְדָוִד בְּגִין גְּלוּתָא אָמַר (שמואל ב ז) רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא בַּמִּדְבָּר, בְּגִין דְּחָמָא שְׁכִינְתָּא חָרְבָה יָבְשָׁה הֲוָה נָטִיל צַעֲרָא בְּגִינָהָא. לְבָתַר דְּחָמָא דְּהַדְּרִין יִשְׂרָאֵל (בתשובה) בְּחֶדְוָה, תַּקִּין עֶשֶׂר מִינֵי נִגּוּנִין. וּבְסוֹף כֻּלְּהוּ אָמַר (תהלים קב) תְּפִלָּה לֶעָנִי כִּי יַעֲטוֹף (נ"א תקין י' מיני תילים, ובסוף כלהו תפלה לדוד הטה י"י אזנך ענני. חדא דכלהו צלותין דבגינייהו מתעטפין קדם מלכא. ולא הוו עאלין עד דייעול צלותא דעני אמר תפלה לעני כי יעטוף) וְהֵיא צְלוֹתָא דְּעָטִיף כָּל צְלוֹתִין קַדְמָהָא עַד דְּיֵיעוּל צְלוֹתָא דִילֵיהּ. בְּגִין דָּא אַקְדִּים עָנִי לְכֻלְּהוּ.

וְדָוִד, בִּגְלַל הַגָּלוּת אָמַר (שמואל ב יז) רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא בַּמִּדְבָּר. בִּגְלַל שֶׁרָאָה שְׁכִינָה חֲרֻבָה יְבֻשָּׁה, הָיָה נוֹטֵל צַעַר בִּגְלָלָהּ. אַחַר שֶׁרָאָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹזְרִים [בתשובה] בְּחֶדְוָה, תִּקֵּן עֶשְׂרָה מִינֵי נִגּוּנִים, וּבְסוֹף כֻּלָּם אָמַר (תהלים קב) תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף [נ"א: תקן עשרה מיני תלים, ובסוף כלם תפלה לדוד הטה ה' אזנך ענני, אחת שכל התפלות שבגללן מתעטפים לפני המלך, ולא היו נכנסות עד שתכנס תפלת העני, אמר תפלה לעני כי יעטף], וְהִיא תְּפִלָּה שֶׁעוֹטֶפֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת לְפָנֶיהָ עַד שֶׁתִּכָּנֵס תְּפִלָּתוֹ, לָכֵן הִקְדִּים עָנִי לְכֻלָּם.

מָאן צְלוֹתָא דְּעָנִי. דָּא צְלוֹתָא דְּעַרְבִית דְּאִיהִי רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ בְּלָא בַּעֲלָהּ. וּבְגִין דְּאִיהִי בְּלָא בַּעֲלָהּ אִיהִי עֲנִיָּיה יְבֻשָּׁה (ברשות כל אינש) וְצַדִּיק עָנִי יָבֵשׁ דָּא זַרְעָא דְיַעֲקֹב דְּאִיהוּ בְּרִשׁוּת כָּל אוּמִין דְּעָלְמָא וְדַמְיָא לְצְלוֹתָא דְעַרְבִית דְּאִיהִי לֵילְיָא דְגָלוּתָא.

מַהִי תְּפִלַּת הֶעָנִי? זוֹ תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁהִיא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ בְּלִי בַּעְלָהּ, וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא בְּלִי בַּעְלָהּ, הִיא עָנְיָה וְיבֻשָּׁה, וְצַדִּיק עָנִי יָבֵשׁ זֶה זֶרַע יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת כָּל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וְדוֹמֶה לִתְפִלַּת עַרְבִית שֶׁהִיא לַיְלָה שֶׁל הַגָּלוּת.

וּצְלוֹתָא דְּשַׁבָּת אִיהִי צְדָקָה לֶעָנִי כְּמָה דְאוּקְמוּהָ מָארֵי מַתְנִיתִין שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לָעֲנִיִּים (דעניים מתנחמי בארח דשמשא (בשבתא) דשבתא). וּבְגִין דָּא צָרִיךְ בַּר נָשׁ לְמֶהֱוֵי אִיהוּ כְּעָנִי לְתַרְעָא דְמַלְכָּא בְּצְלוֹתָא דְּעָמִידָה בְּכָל שִׁית יוֹמִין דְּחוֹל בְּגִין שְׁכִינְתָּא. וּמִתְעַטֵּף לָהּ בְּעִטּוּפָא דְמִצְוָה דְּצִיצִית כְּעָנִי. וְיהֵא בִּתְפִלִּין כְּאֶבְיוֹן לְגַבֵּי תַּרְעָא דְּאִיהוּ אדנ"י. דְּהָכִי סָלִיק לְחוּשְׁבַּ"ן הֵיכ"ל. וְדָא אִיהוּ אֲדנָ"י שְׂפָתַי תִּפְתָּח.

וּתְפִלַּת שַׁבָּת הִיא צְדָקָה לֶעָנִי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהָ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לָעֲנִיִּים [שעניים מתנחמים בדרך של שמש של שבת]. וְלָכֵן צָרִיךְ אָדָם לִהְיוֹת כְּמוֹ עָנִי לְשַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּתְפִלַּת עֲמִידָה בְּכָל שִׁשָּׁת יְמֵי הַחֹל בְּשִׁבְיל הַשְּׁכִינָה, וּמִתְעַטֵּף לָהּ בְּעִטּוּף שֶׁל מִצְוָה שֶׁל צִיצִית כְּמוֹ עָנִי, וְיִהְיֶה בִּתְפִלִּין כְּמוֹ אֶבְיוֹן אֵצֶל הַשַּׁעַר שֶׁהוּא אדנ"י. שֶׁכָּךְ עוֹלֶה לְחֶשְׁבּוֹן הֵיכ"ל. וְזֶהוּ אֲדנָ"י שְׂפָתַי תִּפְתָּח.

וְכַד אַפְתַּח פּוּמַיְהּ בִּצְלוֹתָא דְעַרְבִית נְשָׁרָא קָא נָחִית בְּיוֹמִין דְּחוֹלָא לְקַבְּלָא בְּגַוָּדָפָהָא צְלוֹתָא דְּלֵילְיָא. וְדָא נוֹרִיאֵ"ל אִתְקְרֵי אוֹרִיאֵ"ל מִסִּטְרָא דְּחֶסֶ"ד, וְנוֹרִיאֵ"ל מִסִּטְרָא דִּגְבוּרָה דְּאִיהוּ נוּר דָּלִיק, דְּאִתְמַר בֵּיהּ נָהַר דִּינוּר וְגו'.

וּכְשֶׁפּוֹתֵחַ פִּיו בִּתְפִלַּת עַרְבִית, נוֹחֵת נֶשֶׁר בִּימֵי הַחֹל לְקַבֵּל בִּכְנָפָיו תְּפִלַּת הַלַּיְלָה. וְזֶה נוֹרִיאֵ"ל נִקְרָא אוֹרִיאֵ"ל מִצַּד שֶׁל חֶסֶ"ד, וְנוֹרִיאֵ"ל מִצַּד שֶׁל גְּבוּרָה, שֶׁהוּא נָר דּוֹלֵק, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דניאל ז) נְהַר דִּינוּר וְגו'.

וּבְצְלוֹתָא דְשַׁחֲרִית אַרְיֵה נָחִית לְקַבְּלָא צְלוֹתָא בְּדְרוֹעוֹי וְגַדְפּוֹי דְּאַרְבַּע גַּדְפִּין (ס"א אית) לְכָל חַיָּה דָּא מִיכָאֵל. וּבְצְלוֹתָא דְמִנְחָה שׁוֹר נָחִית לְקַבְּלָא (נ"א צלותא) בְּקַרְנוֹי וְגַדְפּוֹי וְדָא גַּבְרִיאֵל. וּבְשַׁבָּת נָחִית קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִ' אֲבָהָן לְקַבְּלָא בַּת יְחִידָא דִּילֵיהּ בְּהוֹן. וְדָא רָזָא דְשַׁבָּת ש' בַּ"ת יְחִידָא דִּילֵיהּ. בְּהַהוּא זִמְנָא חֵיוָון עִלָּאִין דְּאִתְקְרִיאוּ בִּשְׁמָא דְּיָיְ פָּתְחִין וְאָמְרִין (תהלים כד) שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם.

וּבִתְפִלַּת שַׁחֲרִית אַרְיֵה נוֹחֵת לְקַבֵּל תְּפִלָּה בִּזְרוֹעוֹתָיו וּכְנָפָיו, שֶׁאַרְבַּע כְּנָפִים [יש] לְכָל חַיָּה, זֶה מִיכָאֵל. וּבִתְפִלַּת מִנְחָה שׁוֹר נוֹחֵת לְקַבֵּל [נ"א: תפלה] בְּקַרְנָיו וּכְנָפָיו, וְזֶה גַּבְרִיאֵל. וּבְשַׁבָּת נוֹחֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת לְקַבֵּל הַבַּת יְחִידָה שֶׁלּוֹ בָּהֶם, וְזֶה סוֹד שֶׁל שַׁבָּת, ש' בַּת יְחִידָה שֶׁלּוֹ. בְּאוֹתוֹ זְמַן הַחַיּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאוּ בַּשֵּׁם שֶׁל יי', פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים, (תהלים כד) שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם.

דף כד.

בְּהַהוּא זִמְנָא מִתְפַּתְּחִין שִׁבְעָה הֵיכָלִין. הֵיכַל קַדְמָאָה הֵיכָלָא דְאַהֲבָה. תִּנְיָינָא הֵיכָלָא דְיִרְאָה. תְּלִיתָאָה הֵיכָלָא דְרַחֲמֵי. (תקונים כב). רְבִיעָאָה הֵיכָלָא דִּנְבוּאָה דְּאַסְפַּקְלַרְיָאָה

דְּנַהֲרָא. (דף כד ע"א) חֲמִישָׁאָה הֵיכָלָא דְּנְבוּאָה דְּאַסְפַּקְלָרְיָאָה דִּלָּא נָהֲרָא. שְׁתִיתָאָה הֵיכָלָא דְּצַדֶּק. שְׁבִיעָאָה הֵיכָלָא דְּדִי"ן.

בְּאוֹתוֹ זְמַן נִפְתָּחִים שִׁבְעָה הֵיכָלוֹת. הֵיכָל הָרִאשׁוֹן - הֵיכַל הָאַהֲבָה. שֵׁנִי - הֵיכַל הַיִּרְאָה. שְׁלִישִׁי - הֵיכַל הָרַחֲמִים. רְבִיעִי - הֵיכַל הַנְּבוּאָה בְּאַסְפַּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה. חֲמִישִׁי - הֵיכַל הַנְּבוּאָה בְּאַסְפַּקְלָרְיָה שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה. שִׁשִּׁי - הֵיכַל הַצֶּדֶק. שְׁבִיעִי - הֵיכַל הַדִּין.

וְעָלַיְיהוּ אִתְּמַר בְּרָא שִׁי"ת. אֱלֹהִים הֵיכָלָא שְׁבִיעָאָה. וְהָכִי אִנּוּן ז' הֵיכָלִין לְתַתָּא וּלְקֻבָלַיְיהוּ שִׁבְעָה קְלִין דְּהָבוּ לְיָיְ'. וְי"ח אַזְכָּרוֹת דְּבֵיהּ, דְּבָהוֹן שָׁט קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּי"ח עָלְמִין (תהלים סח) בָּרֻכָב אֱלֹהִים רִבּוֹתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן דְּאִנּוּן י"ח רִבְוָון עָלְמִין וְכַמָּה נְטוּרֵי תַּרְעִין אִית לְהֵיכָלִין דִּמְקַבְּלִין צְלוֹתִין, וְכָל צְלוֹתָא לָא תֵיעוּל אֶלָּא בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל. וְלֵית מָאן דְּקָאִים קַמֵּי תַּרְעָא דְצָלוֹתָא. וְעָלֵיהּ אִתְּמַר (תהלים קכז) לא יֵבוֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר. דְּאִיהִי תַּרְעָא דְמַלְכָּא. בְּגִין דְּצָלוֹתָא אִיהִי מְצְוָה וְדָא שְׁכִינְתָּא. וְאוֹרַיְיתָא דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לָא צָרִיךְ הַפְסָקָה בֵּינַיְיהוּ. וְצָרִיךְ לְסַלְקָא תּוֹרָה וּמְצְוָה בִּרְחִימוּ וּדְחִילוּ.

וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר בְּרֵאשִׁית - בָּרָא שִׁי"ת. אֱלֹהִים הֵיכָל שְׁבִיעִי. וְכָךְ הֵם שִׁבְעָה הֵיכָלוֹת לְמַטָּה, וּכְנֶגְדָּם שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁל הֶבוּ לַה', וּשְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה אַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶן מְשׁוֹטֵט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁמוֹנָה עָשָׂר עוֹלָמוֹת (תהלים סח) בָּרֻכָב אֱלֹהִים רִבּוֹתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן, שֶׁהֵם שְׁמוֹנָה עָשָׂר רִבּוֹא עוֹלָמוֹת, וְכַמָּה שׁוֹמְרֵי שְׁעָרִים יֵשׁ לַהֵיכָלוֹת שֶׁמְּקַבְּלִים תְּפִלּוֹת, וְכָל תְּפִלָּה לֹא תִכָּנֵס אֶלָּא בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל, וְאֵין מִי שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי שַׁעַר הַתְּפִלָּה, וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם קכז) לֹא יֵבֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר, שֶׁהִיא שַׁעַר הַמֶּלֶךְ. בִּגְלַל שֶׁתְּפִלָּה הִיא מִצְוָה, וְזוֹ שְׁכִינָה, וְהַתּוֹרָה זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - לֹא צָרִיךְ בֵּינֵיהֶם הַפְסָקָה. וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹת תּוֹרָה וּמִצְוָה בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה.

דְּכָל פִּקּוּדִין דְּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה כֻּלְּהוּ תַּלְיָין מִן שֵׁם יוד"ד. כְּמָה דְאוֹקִימְנָא רָזָא דָּא שְׁמִי עִם י"ה שס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וְזֶה זִכְרִי עִם ו"ה רמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְהָא הָכָא שס"ה וְרמ"ח. וְאִנּוּן רמ"ח תֵּיבִין בִּקְרִיאַת שְׁמַע וְאִתְּיְהִיבוּ מֵרְחִימוּ (דאת י) וּדְחִילוּ דְּאָת ה'. וּבְגִין דָּא תְּקִינוּ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה וְאִנּוּן כְּלִילָן בְּאַבְרָהָם דְּאִתְּמַר בֵּיהּ זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי.

שֶׁכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה כֻּלָּן תְּלוּיוֹת מִשֵּׁם יְהוָ"ה. כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ סוֹד זֶה שְׁמִי עִם י"ה - שס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וְזֶה זִכְרִי עִם ו"ה - רמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה. וַהֲרֵי כָּאן שס"ה וְרמ"ח, וְהֵם רמ"ח תֵּבוֹת שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע, וְנִתְּנוּ מֵאַהֲבָה [של אות י'] וְיִרְאָה שֶׁל אוֹת ה'. וְלָכֵן תִּקְּנוּ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, וְהֵם כְּלוּלִים בְּאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי.

השלמה מההשמטות (סימן ו)

זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. לֵית מָאן דְּקָאִים קַמֵּיהּ תַּרְעָא דְצָלוֹתָא וְעָלֵיהּ אִתְּמַר (תהלים קכ"ז) לֹא יֵבוֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר דְּאִיהוּ תַּרְעָא דְמַלְכָּא בְּגִין דְּצָלוֹתָא אִיהִי מִצְוָה וְדָא

שְׁכִינְתָּא וְאוֹרַיְיתָא דְּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלָא צָרִיךְ הַפְסָקָה בֵּינַיְיהוּ וְצָרִיךְ לְסַלְקָא תּוֹרָה וּמְצָוָה בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ דָּכָל פִּקּוּדִין דַּעֲשֵׂה וְלָא תַעֲשֶׂה כֻּלְּהוּ תַּלְיָין מִן שֵׁם יהו"ה כְּמָה דְאוֹקִימְנָא רָזָא דָּא שְׁמ"י עִם י"ה שס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְזֶה זְכ"רִי עִם וָ"ה רמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה וְהָא הָכָא רמ"ח ושס"ה וְאִינּוּן רמ"ח תֵּיבִין בִּקְרִיַת שֵׁמַע וְאִתְיַיהִיבוּ מִרְחִימוּ וּדְחִילוּ דְּאוֹת ה' וּבְגִין דָּא תַּקִּינוּ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה וְאִינּוּן כְּלִילָן בְּאַבְרָהָם דְּאִתְמַר בֵּיהּ (ישעיה מ"א) זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי.

זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. אֵין מִי שֶׁעוֹמֵד לְפָנַי שַׁעַר הַתְּפִלָּה, וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם קכז) לֹא יֵבֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר, שֶׁהוּא שַׁעַר הַמֶּלֶךְ, בִּגְלַל שֶׁתְּפִלָּה הִיא מִצְוָה, וְזוֹ שְׁכִינָה, וְתוֹרָה זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא צָרִיךְ בֵּינֵיהֶם הַפְסָקָה, וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹת תּוֹרָה וּמִצְוָה בְּיִרְאָה וְאַהֲבָה, שֶׁכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה תְּלוּיוֹת מִשֵּׁם יְהוָ"ה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ סוֹד זֶה שְׁמִי עִם י"ה - שס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה זִכְרִי עִם ו"ה - רמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, וַהֲרֵי כָּאן מָאתַיִם וּשְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים, וְהֵן מָאתַיִם וּשְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים תֵּבוֹת שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע, וְנִתְּנוּ מֵאַהֲבָה וְיִרְאָה שֶׁל אוֹת ה', וּמִשּׁוּם כָּךְ תִּקְּנוּ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, וְהֵם כְּלוּלִים בְּאַבְרָהָם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ישעיה מא) זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי.

תְּפִילִין אִינּוּן עִוֹּז דְּאִתְיַיהִיבוּ מֵיְרָאָה דְּאִיהוּ לִשְׁמָאלָא וְדָא פַּחַד יִצְחָק דְּתַמָּן כָּל מְקַטְרְגִין סָלְקִין לְמִתְבַּע כָּל דִּינִין וּבְגִין דָּא (ישעיה סב) וּבְזְרוֹעַ עוּזּוֹ, דָּא תְּפִילִין י"ה בְּיִרְאָה וָ"ה בְּאַהֲבָה הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהילים ל"א) אֱהֲבוּ אֶת יְיָ כָּל חַסִידָיו תָּא חֲזֵי (ס"א ת"ת) יהו"ה כָּלִיל כֹּלָּא וּבְגִין דָּא אִתְמָר בְּיַעֲקֹב (בראשית כט) וְהִנֵּה יהו"ה נִצָּב עָלָיו דְּאִיהוּ עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא לְבָתַר דְּאִתְקַם. (כתוב בדפוס עד בדיוקנא דמאהה ודאי) דְּכַד צְלוֹתָא דִּילֵיהּ סַלְקָא לְעֵילָּא כָּרוֹזָא נָפִיק מִרְקִיעִין וְיֵימָא הָבוּ יְקָרָא לְדִיוּקְנָא דְמַלְכָּא וְלֵית תַּרְעָא דְּקַאֵים קָמֵיהּ הַאי צְלוֹתָא, (תהלים נ"א) אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח לְאַפָּקָא מְזוֹנָא לְבָנִין קַדִּישִׁין דִּבְהַאי הֵיכְלָא תַּמָּן מְזוֹנָא.

תְּפִלִּין הֵן עֹז שֶׁנִּתְּנוּ מִיִּרְאָה שֶׁהִיא לִשְׂמֹאל, וְזֶה פַּחַד יִצְחָק, שֶׁשָּׁם כָּל הַמְקַטְרְגִים עוֹלִים לְתְבֹּעַ כָּל הַדִּינִים, וְלָכֵן וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ - זֶה תְּפִלִּין, י"ה בְּיִרְאָה, ו"ה בְּאַהֲבָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים לא) אֶהֱבוּ אֶת ה' כָּל חֲסִידָיו. בֹּא רְאֵה, יְהוָ"ה כּוֹלֵל הַכֹּל, וְלָכֵן נֶאֱמַר בְּיַעֲקֹב וְהִנֵּה יְהוָ"ה נִצָּב עָלָיו, שֶׁהוּא עַמּוּד הָאֶמְצָעִי לְאַחַר שֶׁהוּקַם. [כתוב בדפוס, עד בדמות של רבונו ודאי] שֶׁכַּאֲשֶׁר תְּפִלָּתוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה, הַכָּרוֹז יוֹצֵא מִן הָרְקִיעִים וְיֹאמַר הָבוּ כָבוֹד לְדִיוֹקַן הַמֶּלֶךְ, וְאֵין שַׁעַר שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַתְּפִלָּה הַזּוֹ. אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח - לְהוֹצִיא מָזוֹן לַבָּנִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁבַּהֵיכָל הַזֶּה שָׁם הַמָּזוֹן.

בְּנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי מִסְטָרָא דְּעֻמְּקָא דְּאֶמְצָעִיתָא דְּאִיהוּ (שמות ה) בְּנֵי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל וְאִיהוּ עֵץ הַחַיִּים דְּנָפִיק מֵהַיִּים דִּלְעֵילָּא וְאִיהוּ אִילָנָא דְּמָזוֹן לְכוֹלָּא בֵּיהּ וּבְנִין דִּשְׁכִינָה אִינּוּן יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא, חַיִּים דִּילֵהּ אוֹרַיְיתָא, מְזוֹנָא דִּילָהּ צְלוֹתָא דְּחַשִּׁיבָא לְקָרְבָּנָא. וּבְגִלּוּתָא אִתְמַר לְגַבֵּי יִשְׂרָאֵל (בראשית לכ) הָבָה לִי בָנִים וּשְׁכִינְתָּא אִיהִי קָרְבָּנָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּמַקְבֵּל

לָהּ בִּימִינָא וּשְׂמָאלָא וְגוּפָא וְיִחוּדָא דִּילֵיהּ עִמָּהּ בְּצַדִּיק דְּאִיהוּ אוֹת תְּפִילִין וְשַׁבָּת וְיָמִים טוֹבִים.

בָּנִים חַיִּים וּמְזוֹנוֹת מִצַּד עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, שֶׁהוּא בְּנֵי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא עֵץ הַחַיִּים שֶׁיּוֹצֵא מֵהַחַיִּים שֶׁלְּמַעְלָה, וְהוּא הָעֵץ שֶׁבּוֹ מָזוֹן לְכֻלָּם. וּבְנֵי הַשְּׁכִינָה הֵם יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, הַחַיִּים שֶׁלְּהּ תּוֹרָה, הַמָּזוֹן שֶׁלְּהּ תְּפִלָּה, שֶׁחֲשׁוּבָה כְּקָרְבָּן, וּבַגְּלוּת נֶאֱמַר אֲצֶל יִשְׂרָאֵל הָבָה לִי בָנִים, וּשְׁכִינָה הִיא קָרְבָּן לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא שֶׁמְּקַבֵּל אוֹתָהּ בִּימִין וּשְׂמֹאל וְגוּף, וְיִחוּדוֹ עִמָּהּ בְּצַדִּיק, שֶׁהוּא אוֹת תְּפִלִּין וְשַׁבָּת וְיָמִים טוֹבִים.

וְאִית לְמִשְׁאַל לָמָּה מְצַלְּאָן לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכַמָּה דַּרְגִּין, זִמְנִין מַצְלִין לֵיהּ בְּסִפְירָה יְדִיעָא וּבְמַדָּה יְדִיעָא לְזִמְנִין צְלוֹתָא לִימִינָא הֲדָא הוּא דְּאִתְמָר הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַדְרִים. לְזִמְנִין לִשְׂמָאלָא, הֲדָא הוּא דְּאִתְמָר הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר יַצְפִּין, לְזִמְנִין דְּאַבָּא וְאִימָא לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא אִינּוּן לְזִמְנִין לְעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא לְזִמְנִין לְצַדִּיק כָּל צְלוֹתָא סַלְקָא לְדַרְגָּא יְדִיעָא אֶלָּא וַדַּאי יהו"ה אִיהוּ בְּכָל סְפִירָה וּסְפִירָה וּצְלוֹתָא אִיהִי שְׁכִינְתָּא.

וְיֵשׁ לִשְׁאֹל, לָמָּה מִתְפַּלְּלִים אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכַמָּה דְּרָגוֹת? לִפְעָמִים מִתְפַּלְּלִים אֵלָיו בִּסְפִירָה יְדוּעָה וּבְמִדָּה יְדוּעָה, לִפְעָמִים תְּפִלָּה לִימִין - זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַדְרִים, לִפְעָמִים לִשְׂמֹאל - זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר יַצְפִּין, לִפְעָמִים שֶׁל אַב וְאֵם הֵם לִימִין וְלִשְׂמֹאל, וְלִפְעָמִים לָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי, לִפְעָמִים לְצַדִּיק, כָּל תְּפִלָּה עוֹלָה לְדַרְגָּה יְדוּעָה. אֶלָּא וַדַּאי יְהוֹ"ה הוּא בְּכָל סְפִירָה וּסְפִירָה, וּתְפִלָּה הִיא שְׁכִינָה.

בְּזִמְנָא דְּבָעֵי לְרַחֲמָא עַל עַלְמָא סְלִיקַת בִּימִינָא וּבְזִמְנָא דְּבָעֵי לְמֶעְבַּד דִּינָא בְּעַלְמָא סְלִיקַת בְּשִׂמְאלָא וְכוֹלָא לְגַבֵּי יהו"ה דְּאִיהוּ בְּכָל אֲתַר וּבְגִין דָּא זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה עוֹלָה לַיְלָ וְדָא צְלוֹתָא דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא קָרְבָּן לַיְלָ וְדָא צְלוֹתָא דְּאִיהִי קָרְבָּנָא דִּילֵיהּ וְכַד סַלְקָא לְגַבֵּיהּ צָרִיךְ לְאַכְלָלָא עִמָּהּ כָּל סְפִירָן דִּלֵית קְדוּשָׁה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. (עד כאן מההשמטות)

בִּזְמַן שֶׁמְּבַקֵּשׁ לְרַחֵם עַל הָעוֹלָם עוֹלָה בְּיָמִין, וּבִזְמַן שֶׁמְּבַקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת דִּין בָּעוֹלָם עוֹלָה בִּשְׂמֹאל, וְהַכֹּל אֶל יְהוֹ"ה שֶׁהוּא בְּכָל מָקוֹם, וְלָכֵן זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה, עוֹלָה לַהּ', וְזוֹ תְּפִלָּה שֶׁהִיא שְׁכִינָה קָרְבָּן לַהּ', וְזוֹ תְּפִלָּה שֶׁהִיא קָרְבָּנוֹ, וּכְשֶׁעוֹלָה אֵלָיו, צָרִיךְ לְהַכְלִיל עִמָּהּ אֶת כָּל הַסְּפִירוֹת, שֶׁאֵין קְדֻשָּׁה פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה: ע"כ.

יִשְׂרָאֵל דְּסַלְיִק בְּיוּ"ד ה"א וא"ו ה"א. וְרָזָא דְּמִלָּה יִשְׂרָאֵל עֹלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְהִבָּרְאוֹת. מַחֲשָׁבָה חָשַׁ"ב מ"ה, וּבֵיהּ תִּשְׁבַּח שְׁמָא קַדִּישָׁא. וּבְגִין יַעֲקֹב דְּאִיהוּ יִשְׂרָאֵל אִתְמַר וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּדִיוּקְנָא דְּמָארֵיהּ.

יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹלֶה בְּיוּ"ד הֵ"א וָא"ו הֵ"א, וְסוֹד הַדָּבָר - יִשְׂרָאֵל עֹלֶה בְּמַחֲשָׁבָה לְהִבָּרֹאת. מַחֲשָׁבָה - חָשַׁ"ב מ"ה, וּבוֹ תִּמְצָא אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. וּמִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל, נֶאֱמַר וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בִּדְמוּת רִבּוֹנוֹ.

בְּנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי מִסְטָרָא דְּעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא. דְּאִיהוּ בְּנֵ"י בְּכוֹרִי יִשְׂרָאֵל. וְאִיהוּ עֵץ הַחַיִּ"ם, וְאִיהוּ אִילָנָא דְּמָזוֹ"ן לְכֹלָּא בֵּיהּ. וּבְגִין דָּא אִנּוּן יִשְׂרָאֵל מְזוֹנָא דִּילֵיהּ צְלוֹתָא דְּחָשִׁיבָא

לְקָרְבָּנָא. וּבְגָלוּתָא אִתְמָר (בראשית ל) הֲבָה לִי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי. וּשְׁכִינְתָּא אִיהִי קָרְבָּנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִינַּיהּ בְּיַמִּינָא וּשְׂמָאלָא וְגוּפָא. וְכַד סַלְקָא לְגַבֵּיהּ צָרִיךְ לְאַכְלָלָא עִמַּיהּ כָּל עֶשֶׂר סְפִירָן. דְּלֵית קְדוּשָׁה פָּחוֹת מֵעֶשְׂרָה דְּאִיהוּ קְדוּשָׁה דִּילֵיהּ. וּבְגִין דָּא כַּד בַּר נָשׁ בָּעֵי לְסַלָּקָא צְלוֹתֵיהּ בְּכָל תְּנוּעֵיהּ. (או) (אי) חִיוָּא בָּעֵי לְקַטְרְנָא לְצָלוֹתָא, צָרִיךְ לְמֶעְבַּד לֵיהּ קִירְטָא, וְרִזָא דְמִלָּה זַרְקָא מַקָּף שׁוֹפָר הוֹלֵךְ סְגוֹלְתָא:

בָּנִים חַיִּים וּמְזוֹנוֹת מִצַּד עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, שֶׁהוּא בֶּן"י בְּכוֹרִי יִשְׂרָאֵל. וְהוּא עֵץ הַחַיִּי"ם, וְהוּא עֵץ שֶׁמְּזוֹן"ן בּוֹ לַכֹּל. וְלָכֵן יִשְׂרָאֵל הֵם הַמָּזוֹן שֶׁלּוֹ תְּפִלָּה שֶׁנֶּחְשֶׁבֶת לְקָרְבָּן. וּבַגָּלוּת נֶאֱמַר (בראשית ל) הָבָה לִי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי. וּשְׁכִינָה הִיא קָרְבָּן שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ בְּיָמִין וּשְׂמֹאל וְגוּף. וּכְשֶׁעוֹלָה אֵלָיו, צָרִיךְ לְהַכְלִיל עִמָּהּ כָּל עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, שֶׁאֵין קְדֻשָּׁה פָּחוֹת מֵעֶשֶׂר, שֶׁהוּא קְדֻשָּׁתוֹ. וְלָכֵן כְּשֶׁבֶּן אָדָם רוֹצֶה לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּה בְּכָל תְּנוּעָתוֹ, [אם] נָחָשׁ רוֹצֶה לְקַטְרֵג לַתְּפִלָּה, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ מַקֵּלַע, וְסוֹד הַדָּבָר - זַרְקָא מַקָּף שׁוֹפָר הוֹלֵךְ סָגוֹלְתָא.

פָּתַח רִבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר עִלְּאִין שְׁמָעוּ. תַּתָּאִין אִתְכְּנָשׁוּ. אִלֵּין מָארֵי מְתִיבְתָּא דִּלְעֵילָּא וְתַתָּא. אֱלִיָּהוּ בְּאוֹמָאָה עָלָךְ טוֹל רְשׁוּ וּנְחִית הָכָא, דְּהָא קָרְבָּא סַגִּיאָה אִזְדַּמַּן. חֲנוֹ"ךְ מְמַנָּא נָחִית הָכָא, אַנְתְּ וְכָל מָארֵי מְתִיבְתָּא דִּתְחוֹת יָדָךְ. דְּלָא לִיקָרָא דִילִי עֲבִידְנָא, אֶלָּא לִיקָרָא דִּשְׁכִינְתָּא.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, עֶלְיוֹנִים שִׁמְעוּ, תַּחְתּוֹנִים הִתְכַּנְּסוּ, אֵלֶּה מוֹרֵי הַיְשִׁיבָה שֶׁלְּמַעְלָה וְשֶׁלְּמַטָּה. אֵלִיָּהוּ, בְּשִׂבּוּעָה עָלֶיךָ, קַח רְשׁוּת וְרֵד לְכָאן, שֶׁהֲרֵי קָרֵב גְּדוֹל הִזְדַּמֵּן. חֲנוֹךְ הַמְמֻנֶּה, רֵד לְכָאן אַתָּה וְכָל מוֹרֵי הַיְשִׁיבָה שֶׁתַּחַת יָדְךָ, שֶׁלֹּא לִכְבוֹדִי עָשִׂיתִי, אֶלָּא לִכְבוֹד הַשְּׁכִינָה.

פָּתַח כְּמִלְקַדְּמִין וְאָמַר. זַרְקָא וַדַּאי בְּמֵימְתָךְ לְסַלָּקָא צְלוֹתָא לְהַהוּא אֲתַר יְדִיעַ, כְּמָה דְּהַהִיא אַבְנָא דְקִירְטָא דְּאִזְדְּרִיקַת לְאֲתַר יְדִיעַ, הָכִי צָרִיךְ לְסַלָּקָא מַחֲשַׁבְתֵּיהּ בִּצְלוֹתֵיהּ בְּהַהִיא תַּגָּא אֶבֶן מוּכְלֶלֶת וּמְעוּטֶרֶת. דְּאִתְמַר בֵּהּ כָּל הַזּוֹקֵף זוֹקֵף בַּשֵּׁם דְּצָרִיךְ לְסַלָּקָא לֵהּ תַּמָּן.

פָּתַח כְּמִקֹּדֶם וְאָמַר, זַרְקָא וַדַּאי. בְּבוֹאֲךָ לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּה לְאוֹתוֹ מָקוֹם יָדוּעַ. כְּמוֹ שֶׁאוֹתָהּ אֶבֶן הַקָּלַע שֶׁנִּזְרְקָה לְמָקוֹם יָדוּעַ, כָּךְ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מַחֲשַׁבְתּוֹ בַּתְּפִלָּה בְּאוֹתוֹ כֶּתֶר אֶבֶן מֻכְלֶלֶת וּמְעֻטֶּרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר בֵּהּ כָּל הַזּוֹקֵף זוֹקֵף בַּשֵּׁם, שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ לְשָׁם.

וּבְהַהוּא (אתר דסליק) לֵהּ לְגַבֵּי בַּעְלָהּ אַפִּילּוּ נָחָשׁ כָּרוּךְ עַל עֻקְבּוֹ לֹא יַפְסִיק. אַף עַל גַּב דְּאִתְמַר בֵּיהּ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב. הַהִיא אֶבֶן דְּאִיהִי י' דְּיַעֲקֹב דְּאִתְמַר בֵּהּ (בראשית מט) מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל לֹא יַפְסִיק. וְצָרִיךְ לְסַלָּקָא (נ"א לה) עַד אֵין סוֹף. וְכַד נָחִית לֵהּ אִתְמַר בֵּיהּ כָּל הַכּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּבָרוּךְ, דְּצָרִיךְ לְנַחֲתָא (נ"א לה) עַד אֵין תַּכְלִית, וְלָא יַפְסִיק (נ"א לה) מִנֵּיהּ לָא לְעֵילָּא לָא לְתַתָּא.

וּבְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָהּ לְבַעְלָהּ, אֲפִלּוּ נָחָשׁ כָּרוּךְ עַל עֻקְבּוֹ לֹא יַפְסִיק, אַף עַל גַּב שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב. אוֹתָהּ הָאֶבֶן שֶׁהִיא י' שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁנֶּאֱמַר בֵּהּ (בראשית מט) מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, לֹא

יַפְסִיק. וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ [נ"א אותה] עַד אֵין סוֹף. וּכְשֶׁמּוֹרִיד אוֹתָהּ, נֶאֱמַר בּוֹ כָּל הַכּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּבָרוּךְ, שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹרִידָהּ עַד אֵין תַּכְלִית, וְלֹא יַפְסִיק [נ"א: אותה] מִמֶּנּוּ לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה.

לְזִמְנִין אִיהוּ בַּעֲלָהּ ו' בְּצַדִּיק בְּשִׁית פְּרָקִין דְּתָרֵין שׁוֹקִין נָחַת לְגַבָּהּ בִּתְרֵין שׁוֹקִין. לְזִמְנָא אִיהוּ בַּעֲלָהּ ו' בִּתְרִין (נ"א דרועין) שִׁית פְּרָקִין דִּסְלִיקַת לְגַבָּהּ בִּתְרֵין דְּרוֹעִין. לְזִמְנִין אִיהוּ בֶּן אַבָּא וְאִמָּא בֶּן י"ה צָרִיךְ לְסַלְּקָא. (ס"א לה לעילא וכד) לְעֵילָּא לָהּ'. וְכַד סָלְקַת תַּמָּן לְזִמְנִין אִיהִי בְּהִפּוּכָא ו' וּבֵין י' י' כְּגַוְונָא דָּא א צָרִיךְ לְסַלְּקָא לְגַבֵּיהּ דְּאִתְּמַר בָּהּ (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה.

לְפִּעָמִים בַּעֲלָהּ הוּא ו' בְּצַדִּיק בְּשִׁשָּׁה פְּרָקִים שֶׁל שְׁתֵּי שׁוֹקִים יוֹרֵד אֵלֶיהָ בִּשְׁתֵּי שׁוֹקִים. לִפְעָמִים בַּעֲלָהּ הוּא ו' בִּשְׁתֵּי [נ"א זרועות], שִׁשָּׁה פְּרָקִים שֶׁעוֹלֶה אֵלֶיו בִּשְׁתֵּי זְרוֹעוֹת. לִפְעָמִים הוּא בֶּן אַבָּא וְאִמָּא, בֶּן י"ה, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת [לה למעלה וכאשר] לְמַעְלָה לָהּ'. וּכְשֶׁעוֹלֶה שָׁם, לִפְעָמִים הִיא בְּהִפּוּךְ ו' וּבֵין י' י' כְּמוֹ זֶה א צָרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ אֵלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה.

דף כד:

וְכַד אִיהִי סְלִיקַת לְעֵילָּא, בְּרֵישָׁא דְּכָל רֵישִׁין סַלְקָא. וּבְגִינָהּ מַלְאָכַיָּיא אָמְרִין (דף כד ע"ב) אַיֵּ"ה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ. וְכַד סְלִיקַת לְא' (לעילא) כְּגַוְונָא דָּא א, אִיהִי תַּנָּא בְּרֵישָׁא דְּא' עֲטָרָה עַל רֵישֵׁיהּ כְּתֶ"ר. וְכַד נַחֲתָא נְקוּדָא לְתַתָּא וְאִתְעַטָּרַת נְחִיתַת בֵּיהּ כְּגַוְונָא דָּא (נ"א קמץ). וְכַד סְלִיקַת אִתְקְרֵי תַּנָּא בְּרָזָא דְטַעֲמֵי. וְכַד נְחִיתַת אִתְקְרִיאַת נְקוּדָה. וְכַד מִתְיַחֲדָא עִמָּהּ אִיהִי (אתקריאת אות) ז' כְּלִילָא מִנַּיהּ אוֹת בְּרִי"ת דְּאִיהוּ שְׁבִיעָאָה דִּכְלָּא.

וּכְשֶׁהִיא עוֹלָה לְמַעְלָה, בְּרֹאשׁ כָּל הָרֹאשִׁים הִיא עוֹלָה, וּבִגְלָלָהּ הַמַּלְאָכִים אוֹמְרִים אַיֵּ"ה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ. וּכְשֶׁעוֹלָה לָא' [למעלה] כְּמוֹ זֶה א, הִיא כֶּתֶר בְּרֹאשׁ שֶׁל א' עֲטָרָה עַל רֹאשׁוֹ כְּתֶ"ר. וּכְשֶׁיּוֹרֶדֶת נְקֻדָּה לְמַטָּה וּמִתְעַטֶּרֶת, יוֹרֶדֶת בָּהּ כְּמוֹ זֶה [א קמץ]. וּכְשֶׁעוֹלָה נִקְרֵאת כֶּתֶר בְּסוֹד הַטְּעָמִים, וּכְשֶׁיּוֹרֶדֶת נִקְרֵאת נְקֻדָּה. וּכְשֶׁמִּתְיַחֶדֶת עִמָּהּ הִיא [נקראת אות] ז', הִיא כְּלוּלָה מִמֶּנּוּ אוֹת בְּרִי"ת, שֶׁהוּא שְׁבִיעִי שֶׁל הַכֹּל.

וּבְוַדַּאי הַאי אַבָּא הִיא בְּנָיְיא דְּכָל עָלְמִין. וּבְגִין דָּא (דברים כה) אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ. אִיהִי מִדָּה בֵּין כָּל סְפִירָה. וּסְפִירָה דְּכָל סְפִירָה. (נ"א וכל ספירה) בָּהּ סְלִיקַת לְעֶשֶׂר. שִׁיעוּר דִּילָהּ וּבָהּ (נ"א ו' בה) אִתְעֲבִידַת אַמָּה עֶשֶׂר אַמּוֹת אוֹרֶךְ בֵּין כָּל סְפִירָה וּסְפִירָה. וְרָזָא דְמִלָּה עֶשֶׂר אַמּוֹת אוֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וּבֵין כֹּלָּא מֵאָה. אִיהוּ י' בֵּין פֶּרֶק וּפֶרֶק עֶשֶׂר זְמָנִין סַלְקָא לְמִדָּה. (מארי) דְּמַאָה אַמָּה.

וּבְוַדַּאי שֶׁאֶבֶן זוֹ הִיא בְּנָיְן כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְלָכֵן (דברים כה) אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ. הִיא מִדָּה בֵּין כָּל סְפִירָה, וּסְפִירָה שֶׁל כָּל סְפִירָה, [נ"א: וכל ספירה] בָּהּ עוֹלָה לְעֶשֶׂר, הַשִּׁעוּר שֶׁלָּהּ. וּבָהּ נַעֲשֵׂית אַמָּה עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ בֵּין כָּל סְפִירָה וּסְפִירָה. וְסוֹד הַדָּבָר - עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ, וּבֵין הַכֹּל מֵאָה. י' הִיא בֵּין פֶּרֶק וּפֶרֶק עֶשֶׂר פְּעָמִים עוֹלֶה לְמִדָּה [בעל] שֶׁל מֵאָה אַמָּה.

כָּל מִדָּה וּמִדָּה אִתְקְרֵי עוֹלָם. וְאִנּוּן י"ו שִׁיעוּר וּמִדָּה. ו' שֻׁקֻּל י' מִדָּה דִילֵיהּ. וְשִׁעוּרָא דְמִדָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת אוֹרֶךְ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רוֹחַב. וְאִנּוּן לְקֻבֵּל שִׁעוּרָא דְכָל רָקִיעַ דְמַהֲלַךְ ת"ק אוֹרְכֵיהּ וְת"ק פּוּתְיֵיהּ. וְאִנּוּן ה"ה. הֲרֵי לְךָ שִׁעוּר קוֹמָה בַּאֲתָוָן יִדו"ד. דְּאָת ו' אִיהוּ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. חֲמֵשׁ רְקִיעִין דִּילֵיהּ ה' אִלֵּין אִתְקְרִיאוּ ה' שָׁמַיִם ה' חֲמֵשׁ רְקִיעִין דִּכְלִילָן בַּשָּׁמַיִם. חֲמֵשׁ עִלָּאִין שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם. וְאִנּוּן ה"ה חֲמֵשׁ בְּחֲמֵשׁ. ו' רָקִיעַ שְׁתִיתָאָה לוֹן. י' שְׁבִיעָאָה לוֹן י' שְׁבָעָה בְּשִׁבְעָה וְסָלְקִין י"ד. וְהָכִי אִנּוּן אַרְעִין שְׁבָעָה עַל גַּבֵּי שִׁבְעָה כְּגַלְדֵי בְּצָלִים. וְכֻלְּהוּ רְמִיזָן בְּתָרִין עַיְינִין. י' אִתְקְרֵי עוֹלָם קָטָן. ו' עוֹלָם אֲרִיךְ, וְכָל מָאן דְּבָעֵי לְמִשְׁאַל שְׁאֵלְתִּין לְגַבֵּי עוֹלָם אֲרִיךְ צָרִיךְ לְאַרְכָּא בֵּיהּ. וְכָל מָאן דְּשָׁאֵיל בְּעוֹלָם קָצָר צָרִיךְ לְקַצְרָא. וְעַל דָּא אוּקְמוּהָ בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְקַצֵּר אֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהַאֲרִיךְ.

כָּל מִדָּה וּמִדָּה נִקְרֵאת עוֹלָם, וְי"ו הֵם שִׁעוּר וּמִדָּה. ו' שֻׁקֻּל, י' מִדָּה שֶׁלָּהּ. וְשִׁעוּר הַמִּדָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רֹחַב. וְהֵם כְּנֶגֶד שִׁעוּר שֶׁל כָּל רָקִיעַ שֶׁמַּהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אָרְכּוֹ וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת רָחְבּוֹ, וְהֵם ה"ה. הֲרֵי לְךָ שִׁעוּר קוֹמָה בְּאוֹתִיּוֹת יהו"ה. שֶׁאוֹת ו' הוּא רָקִיעַ הַשָּׁמַיִם. חֲמִשָּׁה רְקִיעִים שֶׁלּוֹ ה' אֵלֶּה נִקְרְאוּ ה' שָׁמַיִם. ה' חֲמִשָּׁה רְקִיעִים שֶׁכְּלוּלִים בַּשָּׁמַיִם, חֲמִשָּׁה עֶלְיוֹנִים שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם. וְהֵם ה"ה חֲמֵשׁ עִם חֲמֵשׁ. ו' רָקִיעַ שִׁשִּׁי לָהֶם. י' שְׁבִיעִי לָהֶם. י' שִׁבְעָה בְּשִׁבְעָה וְעוֹלִים י"ד. וְכֵן הֵם הָאֲרָצוֹת שִׁבְעָה עַל גַּבֵּי שִׁבְעָה כְּמוֹ גִּלְדֵי בְצָלִים, וְכֻלָּם רְמוּזִים בִּשְׁתֵּי עֵינַיִם. י' נִקְרָא עוֹלָם קָטָן, ו' עוֹלָם אָרֹךְ. וְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה לִשְׁאֹל שְׁאֵלוֹת לְעוֹלָם אָרֹךְ, צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בּוֹ. וְכָל מִי שֶׁשּׁוֹאֵל בְּעוֹלָם קָצָר, צָרִיךְ לְקַצֵּר. וְעַל זֶה בֵּאֲרוּ, בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְקַצֵּר - אֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהַאֲרִיךְ.

לְקַצֵּר בְּצָלוֹתִין (במדבר יב) אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ. בִּנְקוּדָה דְּי'. לְהַאֲרִיךְ (מסטרא דאות ו). וּלְהִתְנַפֵּל (דברים ט) (באת פ' וכולא פ"ו). וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְיָ כָּרִאשׁוֹנָה מ' יוֹם וּמ' לֵילָה כֹּלָא (חד). מ"ם י' נְקוּדָה בְּאֶמְצַע אִתְעֲבִיד מַיִ"ם מִסִּטְרָא דְחֶסֶ"ד צָרִיךְ לְאַרְכָּא בִּצְלוֹתָא וּבְשִׁמְא קַדִּישָׁא וְסָלִיק יִדו"ד בְּרַבְיַע (וצריך) לְאַרְכָּא בְּתִנּוּעָה דָּא דְּאִיהוּ רָזָא דְּתִקִּיעָה. לְקַצֵּר מִסִּטְרָא דְשִׁבָּרִים בֵּינוֹנִי, לָא בְּקִצּוּרוּ וְלָא בְּאָרִיכוּ. בְּתִרוּעָה דְּעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא דְּאִיהִי שַׁלְשֶׁלֶת דְּתַרְוַוייְהוּ שֻׁקֻּל הַקֹּדֶשׁ.

לְקַצֵּר בִּתְפִלּוֹת - (במדבר יב) אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ. בַּנְּקֻדָּה שֶׁל י' לְהַאֲרִיךְ [מצד של אות ו']. וּלְהִתְנַפֵּל - (דברים ט) [באות פ', והכל פ"ו] וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי ה' כָּרִאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה. הַכֹּל [אחד]. מֵ"ם, י' נְקֻדָּה בְּאֶמְצַע נַעֲשֵׂית מַיִ"ם מִצַּד הַחֶסֶ"ד צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בַּתְּפִלָּה וּבַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, וְעוֹלֶה יהו"ה בְּרַבִּיעַ [וצריך] לְהַאֲרִיךְ בִּתְנוּעָה זוֹ שֶׁהוּא סוֹד הַתְּקִיעָה. לְקַצֵּר מִצַּד הַשְּׁבָרִים. בֵּינוֹנִי - לֹא בְּקִצּוּר וְלֹא בַּאֲרִיכוּת, בַּתְּרוּעָה שֶׁל הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי שֶׁהִיא שַׁלְשֶׁלֶת, שֶׁשְּׁנֵיהֶם שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ.

לְקֻבֵּיל רְבִיעַ דְּסָלִיק אִיהוּ חוֹלָם, שְׁבָרִים לְקֻבֵּיל שְׁבָא. דָּא בָּעָא לְסַלְקָא קָלָא וְדָא בָּעָא לְנַחֲתָא לָהּ. וּבְגִין דָּא אִנּוּן שְׁבָרִים בַּחֲשַׁאי שְׁכִינְתָא תַּתְאָה וְקָלָא לָא יִשְׁתְּמַע כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שמואל א א) וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמַע. תְּרוּעָה דָּא שַׁלְשֶׁלֶת אֶחָיד בְּתַרְוַוייְהוּ. וְאִית כְּנָוונָא

דְּרָקִיעַ הַמַּאֲרִיךְ בֵּיהּ תֵּיבָה וְאִיהִי נְקוּדָה חִירִיק כְּגַוְונָא דְּחֹלָם. לֵית נְקוּדָה דְּלֵית כְּגַוְונָא דִּילָהּ בְּטַעֲמֵי. סֶגוֹל לְגַבֵּי סְגוֹלְתָּא. שְׁבָא לְגַבֵּי זְקֵף גָּדוֹל. כֻּלְהוּ תִּשְׁכַּח לוֹן נְקוּדֵי לְגַבֵּי טַעֲמֵי לְמָאן דְּיָדַע רָזִין טְמִירִין. פְּתַח וְאָמַר זַרְקָא מַקַּף שׁוֹפָר הוֹלֵךְ סְגוֹלְתָּא. (פתח נקודת ימין יי מלך. נקודת סגול שמאלא יי מלך. באמצעיתא יי ימלוך לתתא. רבי אחא אמר יי מלך דא עלמא עלאה. יי מלך דא תפארת. יי ימלוך דא ארון הברית):

כְּנֶגֶד רְבִיעַ שֶׁהוּא עוֹלֶה חֹלָם. שְׁבָרִים כְּנֶגֶד שְׁבָא. זֶה צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת קוֹל, וְזֶה צָרִיךְ לְהוֹרִיד אוֹתוֹ. וְלָכֵן אוֹתָם שְׁבָרִים בַּחֲשַׁאי שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה, וְקוֹל לֹא יִשָּׁמַע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א א) וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ. תְּרוּעָה זוֹ שַׁלְשֶׁלֶת אֲחוּז בִּשְׁנֵיהֶם. וְיֵשׁ כְּמוֹ הָרָקִיעַ הַמַּאֲרִיךְ בּוֹ תֵּבָה, וְהִיא נְקוּדָה חִירִיק כְּמוֹ חֹלָם. אֵין נְקֻדָּה שֶׁאֵין כְּמוֹתָהּ בַּטְּעָמִים. סֶגוֹל אֶל סֶגוֹלְתָּא. שְׁבָא אֶל זָקֵף גָּדוֹל. כֻּלָּם תִּמְצָא לָהֶם נְקֻדּוֹת אֵצֶל הַטְּעָמִים לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ סוֹדוֹת טְמִירִים. פְּתַח וְאָמַר, זַרְקָא מַקַּף שׁוֹפָר הוֹלֵךְ סֶגוֹלְתָּא. [פתח נקדת ימין ה' מלך, נקדת סגול שמאל ה' מלך, באמצע ה' ימלוך למטה, רבי אחא אמר, ה' מלך זה עולם עליון, ה' מלך זה תפארת, ה' ימלוך זה ארון הברית].

השלמה מההשמטות (סימן מא)

תָּאנָא עַמּוּד אֶחָד מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ וְצַדִּיק שְׁמוֹ עַל שֵׁם הַצַּדִּיקִים וּכְשִׁישְׁרָאֵל צַדִּיקִים מִתְגַּבֵּר וְאִם לָאו מִתְחַלֵּשׁ וְהוּא סוֹבֵל כָּל הָעוֹלָם דִּכְתִיב (משלי י') וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. וְאִם חָלַשׁ לֹא יוּכַל לְהִתְקַיֵּים הָעוֹלָם. עד כאן: (עד כאן מההשמטות)

שְׁנִינוּ, עַמּוּד אֶחָד מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ וְצַדִּיק שְׁמוֹ עַל שֵׁם הַצַּדִּיקִים, וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל צַדִּיקִים - מִתְגַּבֵּר, וְאִם לָאו - מִתְחַלֵּשׁ, וְהוּא סוֹבֵל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (משלי י') וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, וְאִם חַלָּשׁ, לֹא יוּכַל לְהִתְקַיֵּם הָעוֹלָם: ע"כ.

השלמה מההשמטות (סימן ז)

מִדְרָשׁ רוּת: הַצַּדִּיק אֲבַד כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָבֹא הַשֶּׁפַע אֲבַד וְעָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה י"ט) וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ וּבְעֵת הַבְּרָכָה נֶאֱמַר (תהלים ה') כִּי אַתָּה תְּבָרֵךְ צַדִּיק בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק:

הַצַּדִּיק אָבַד - כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָבֹא הַשֶּׁפַע אָבַד, וְעָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה יט) וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ. וּבְעֵת הַבְּרָכָה - (תהלים ה) כִּי אַתָּה תְּבָרֵךְ צַדִּיק, בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק: ע"כ.

השלמה מההשמטות (סימן ח)

סֵפֶר הַבָּהִיר: תָּנָא עַמּוּד אֶחָד מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ וְצַדִּיק שְׁמוֹ עַל שֵׁם הַצַּדִּיקִים וּכְשֶׁיֵּשׁ צַדִּיקִים מִתְגַּבֵּר וְאִם לָאו מִתְחַלֵּשׁ וְהוּא סוֹבֵל כָּל הָעוֹלָם דִּכְתִיב (משלי י') וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם וְאִם חָלַשׁ לֹא יוּכַל לְהִתְקַיֵּים הָעוֹלָם ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

לְמַדְנוּ, עַמּוּד אֶחָד מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ וְצַדִּיק שְׁמוֹ עַל שֵׁם הַצַּדִּיקִים, וּכְשֶׁיֵּשׁ צַדִּיקִים - מִתְגַּבֵּר, וְאִם לָאו - מִתְחַלֵּשׁ, וְהוּא סוֹבֵל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (משלי י') וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. וְאִם חַלָּשׁ, לֹא יוּכַל לְהִתְקַיֵּם הָעוֹלָם: ע"כ.

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ (ר"ת תה"ו) הָא אוּקְמוּהָ כָּל אֲתַר דְּכְתִיב אֵלֶּה פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאִלֵּין תּוֹלָדִין דְּתוֹהוּ דְּאִתְרְמִיזוּ בַּקְרָא תִּנְיָינָא וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ. וְאִלֵּין אִנּוּן דְּאִתְמָר דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא עָלְמִין וּמַחֲרִיבָן. וּבְגִין דָּא אַרְעָא הֲוָה תּוֹהָה וּבוֹהָה. אֵיךְ בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמִין לְחָרְבָא לוֹן. שַׁפִּיר הֲוָה דְּלָא לִבְרֵי לוֹן. אֶלָּא וַדַּאי הָכָא אִיכָּא רָזָא. מַאי אִיהוּ וּמַחֲרִיבָן. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא יְשֵׁצֵי עוֹבְדֵי יְדוֹי. וְלָא עוֹד אֶלָּא דָּא שְׁמַיָּא אִתְמָר בְּהוּ (ישעיה נא) כִּי שָׁמַיִם כָּעָשָׁן נִמְלָחוּ וְגוֹ'. אִם כֵּן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד וּמְחֵי.

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ (ר"ת תה"ו), הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, כָּל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב אֵלֶּה - פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים. וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת שֶׁל תֹּהוּ שֶׁנִּרְמְזוּ בַּפָּסוּק הַשֵּׁנִי וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ, וְאֵלֶּה הֵם שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת וּמַחֲרִיבָן. וְלָכֵן הָאָרֶץ הָיְתָה תֹּהוּ וּבֹהוּ, אֵיךְ בּוֹרֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹלָמוֹת לְהַחֲרִיבָם? יָפֶה הָיָה שֶׁלֹּא לִבְרֹא אוֹתָם! אֶלָּא וַדַּאי כָּאן יֵשׁ סוֹד. מַה זֶּה וּמַחֲרִיבָן? שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא יַשְׁמִיד אֶת מַעֲשֵׂי יָדָיו, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא זֶה הַשָּׁמַיִם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (ישעיה נא) כִּי שָׁמַיִם כֶּעָשָׁן נִמְלָחוּ וְגוֹ'. אִם כֵּן, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה וּמַכֶּה?!

אֶלָּא רָזָא דְּמִלָּה כְּדֵין הוּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא עָלְמָא וּבְרָיֵיהּ בְּאוֹרַיְיתָא כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ בְּרֵאשִׁית, דְּאִתְמָר בָּהּ (משלי ח) יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ. וּבְהַאי רֵאשִׁית בָּרָא יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא וְאִיהִי סָמִיךְ לוֹן בֵּיהּ. בְּגִין דִּכְתִיב בֵּיהּ בְּבָ"ר'א'שׁ'י'ת. וְאִתְמַר בֵּיהּ (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וְגוֹ'. וְאִלֵּין אִנּוּן דְּאִתְמַר בְּהוֹן (תהלים קטו) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְגוֹ'. וְאִיהִי אֶרֶץ הַחַיִּים כְּלִילָא מִשְׁבַּע אַרְעִין דְּעַלַיְיהוּ אָמַר דָּוִד מַלְכָּא (תהלים קיו) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים.

אֶלָּא סוֹד הַדָּבָר, כְּךָ הוּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם וּבָרָא אוֹתוֹ בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרוּהָ בְּרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (משלי ח) ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ. וּבְרֵאשִׁית הַזֹּה בָּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְהוּא סָמַךְ אוֹתָם בָּהּ, בְּגַלַּל שֶׁבְּרִית כְּתוּבָה בּוֹ בְּבָ"ר'א'שׁ'י'ת', וְנֶאֱמַר בָּהּ (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וְגוֹ'. וְאֵלּוּ הֵם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (תהלים קטו) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְגוֹ'. וְאֶרֶץ הַחַיִּים הִיא כְּלוּלָה מִשֶּׁבַע אֲרָצוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (שם קיו) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים.

דף כה.

וּבָרָא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא (דף כה ע"א) בַּתְרֵיהּ עַל תֹּה"וּ, וְלֵית תַּמָּן יְסוֹדָא דְּאִיהוּ בְּרִי"ת דְּסָמִיךְ לוֹן. בְּגִין דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעָא לְמִיתַּן אוֹרַיְיתָא לְאוּמִין דְּעַלְמָא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת דְּאִיהוּ בְּרִית מִילָה מַמָּשׁ, וְלָא בָּעוּ לְקַבְּלָא לֵיהּ, וְאִשְׁתְּאַרַת אַרְעָא חֲרֵבָה וְיבֵשָׁה.

וּבָרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ אַחַר כָּךְ עַל תֹּהוּ, וְאֵין שָׁם יְסוֹד שֶׁהוּא בְּרִי"ת שֶׁסּוֹמֵךְ אוֹתָם, לָכֵן רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָתֵת תּוֹרָה לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם, שֶׁהוּא בְּרִית מִילָה מַמָּשׁ, וְלֹא רָצוּ לְקַבְּלָהּ, וְנִשְׁאֲרָה הָאָרֶץ חֲרֵבָה וְיבֵשָׁה.

וְדָא אִיהוּ יְקָוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה. יְקָוּוּ הַמַּיִם דָּא אוֹרַיְיתָא. אֶל מָקוֹם אֶחָד אֵלֵּין יִשְׂרָאֵל. בְּגִין דְּנִשְׁמָתַיְיהוּ תַּלְיָין מֵהַהוּא אֲתַר דְּאִתְמָר בֵּיהּ בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ. כְּבוֹד יְיָ שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה. מִמְּקוֹמוֹ שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה. וְכֵיוָן דְּאִנּוּן נִשְׁמָתַיְיהוּ מִתַּמָּן, שַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ וַדַּאי ידו"ד וְאִתְמָר בְּהוֹן (דברים לב) כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ. וְדָא אִיהוּ יְקָוּוּ הַמַּיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד.

וְזֶהוּ יְקָוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה. יְקָוּוּ הַמַּיִם - זוֹ הַתּוֹרָה. אֶל מָקוֹם אֶחָד - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם תְּלוּיוֹת מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. כְּבוֹד ה' - שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה. מִמְּקוֹמוֹ - שְׁכִינָה עֶלְיוֹנָה. וְכֵיוָן שֶׁאוֹתָם נִשְׁמוֹתֵיהֶם מִשָּׁם, שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם בְּוַדַּאי יהו"ה, וְנֶאֱמַר בָּהֶם (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ. וְזֶהוּ יְקָוּוּ הַמַּיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד.

וְאוֹרַיְיתָא אִיהִי יְשׁוּבָא דְּעָלְמָא. וְאוּמִּין דְּעָלְמָא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת דְּלָא קַבִּילוּ לָהּ אִשְׁתָּאֲרוּ חֲרִבִין וְיבֵשִׁין. וְדָא אִיהוּ דִּכְתִיב בָּרִיךְ הוּא בְּרָא עָלְמִין וּמַחֲרִיבָן אִלֵּין דְּלָא נָטְרֵי פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא, לָא דִּישֵׁצֵי אִיהוּ עוֹבָדּוֹי כְּמָה דְּחָשְׁבִין בְּנֵי נָשָׁא. וְלָמָּה יְשֵׁצֵי לוֹן לְבָנוֹי דְּאִתְמָר בְּהוֹן בְּהַבְרָאָם בְּה' בְּרָאָם. וְאִלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּיְירִין מֵאוּמִּין דְּעָלְמָא. בְּגִינַיְיהוּ נָפְלַת ה' זְעִירָא דְּאַבְרָהָם בְּאֶלֶף חֲמִישָׁאָה דְּהוּא ה'. דְּאִיהוּ חָרֵב וְיבֵשׁ. חָרֵב בְּבֵית רִאשׁוֹן וְיבֵשׁ בְּבֵית שֵׁנִי.

וְהַתּוֹרָה הִיא יְשׁוּב הָעוֹלָם, וְאֻמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהֵם עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם, שֶׁלֹּא קִבְּלוּ אוֹתָהּ, נִשְׁאֲרוּ חֲרֵבִים וְיבֵשִׁים, וְזֶהוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת וּמַחֲרִיבָן, אֶלָּה שֶׁלֹּא שׁוֹמְרִים מִצְווֹת הַתּוֹרָה. לֹא שֶׁיַּשְׁמִיד הוּא מַעֲשֵׂיהֶם כְּמוֹ שֶׁחוֹשְׁבִים בְּנֵי אָדָם. וְלָמָּה יַשְׁמִיד אוֹתָם אֶת בָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם בְּהַבְרָאָם, בְּה' בְּרָאָם? וְאֵלֶּה אוֹתָם שֶׁמִּתְגַּיְּרִים מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, בְּגִלְגֻּלָּם נָפְלָה ה' קְטַנָּה שֶׁל אַבְרָהָם בָּאֶלֶף הַחֲמִישִׁי שֶׁהוּא ה', שֶׁהוּא חָרֵב וְיבֵשׁ. חָרֵב בְּבֵית רִאשׁוֹן, וְיבֵשׁ בְּבֵית שֵׁנִי.

וּמִשֶּׁה בְּגִין דְּבָעָא לְאָעָלָא גִּיּוֹרִין תְּחוֹת גַּדְפּוֹי דִּשְׁכִינְתָּא וְחָשִׁיב דְּהָווּ מֵאִלֵּין דְּאִתְבְּרִיאוּ בְּה' וְהַב בְּהוֹן אָת ה' דְּאַבְרָהָם, גָּרְמוּ לֵיהּ יְרִידָה כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות לב) לֵךְ רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ. בְּגִין דְּלָא קַבִּילוּ לְאָת ה' בְּדְחִילוּ דִּיו"ד וּבְרַחֲמוּ דְּה'. נָחִית אִיהִי מִדַּרְגֵּיהּ דְּאִיהוּ ו'. וּמֹשֶׁה, מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְהַכְנִיס גֵּרִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וְחָשַׁב שֶׁהָיוּ מֵאֵלֶּה שֶׁנִּבְרְאוּ בְּה' וְנָתַן בָּהֶם אוֹת ה' שֶׁל אַבְרָהָם, גָּרְמוּ לוֹ יְרִידָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב) לֵךְ רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ. מִשּׁוּם שֶׁלֹּא קִבְּלוּ אֶת הָאוֹת ה' בְּיִרְאָה שֶׁל יו"ד וּבְאַהֲבָה שֶׁל ה', הוּא יָרַד מִדַּרְגָּתוֹ שֶׁהוּא ו'.

וְאָת ו' נָחְתַת עִמֵּיהּ בְּגִין דְּלָא יִתְאֲבִיד בֵּינַיְיהוּ דְּעָתִיד אִיהוּ בָּרְזָא דְּגִלְגּוּלָא לְאִתְעָרְבָא בֵּינַיְיהוּ בְּגָלוּתָא בֵּין עֶרֶב רַב דְּאִנּוּן נִשְׁמָתַיְיהוּ מִסִּטְרָא דְּאִלֵּין דְּאִתְמָר בְּהוֹן (ישעיה נא) כִּי שְׁמַיִם כֶּעָשָׁן נִמְלָחוּ וְגו'. וְאִלֵּין אִנּוּן דְּלָא בָּעָא נַח רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ. וְאִתְמָר בְּהוֹן וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ בְּגִין דְּהָווּ מֵאִלֵּין דְּאִתְמָר בְּהוֹן (דברים כה) תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק. וּמֹשֶׁה לָא אִסְתְּמַר

מִנַּיְיהוּ וְאַפִּיל ה' בֵּינַיְיהוּ. וּבְגִין דָּא אִיהוּ לָא יְעוּל לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל עַד דִּיתוֹב ה' לְאַתְרֵהּ. וּבְגִין דָּא נָחַת אִיהוּ מְדַרְגֵיהּ, וְנָחִית בֵּיהּ ו'. וּבְגִין דָּא ה' נָפְלַת, ו' יוֹקִים לָהּ, ו' דְּמשֶׁה.

וְאוֹת ו' יְרֵדָה עִמּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאבַד בֵּינֵיהֶם, שֶׁעַתִּיד הוּא בְּסוֹד הַגְּלוּגוּל לְהִתְעָרֵב בֵּינֵיהֶם בַּגָּלוּת בֵּין עֵרֶב רַב, שֶׁהֵם נִשְׁמוֹתֵיהֶם מִצַּד אֱלֶה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (ישעיה נא) כִּי שָׁמַיִם כֶּעָשֵׁן נִמְלָחוּ וְגוֹ'. וְאֱלֶה אוֹתָם שֶׁלֹּא בִקֵּשׁ נֹחַ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, וְנֶאֱמַר בָּהֶם וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ, בְּגִלְגֹּל שֶׁהָיוּ מֵאֱלֶה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (דברים כה) תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק. וּמֹשֶׁה לֹא נִשְׁמַר מֵהֶם, וְהִפִּיל ה' בֵּינֵיהֶם, וְלָכֵן הוּא לֹא יִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁתִּשּׁוּב ה' לִמְקוֹמָהּ. וְלָכֵן יָרַד הוּא מִדַּרְגָּתוֹ, וְיָרַד בּוֹ ו'. וְלָכֵן ה' נָפְלָה, ו' יְקִים אוֹתָהּ, ו' שֶׁל מֹשֶׁה.

וּבְגִין דָּה"א זְעֵירָא ה' דְּאַבְרָהָם דְּאִיהִי דְּהִבְרָאָם אִתְעַזַּר אִיהוּ בְּגִינָהּ, וְאִתְמַר בֵּיהּ (ישעיה סג) מוֹלִיךְ לִימִין מֹשֶׁה וְגוֹ' וְאַפִּיק לָהּ מִתַּמָּן בְּחֵילָא דְּוֹ' וְאַיְיתֵי לָהּ עִמֵּיהּ. מֵיָד שַׂרְיָא עֲלֵיהּ י"ה וְאִשְׁתְּלִים אוֹמָאָה (דאתמר) (שמות יז) כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַיְיָ וְגוֹ'. מַאי מִדֹּר דֹּר. דָּא מֹשֶׁה דְּאִתְמַר בֵּיהּ (קהלת א) דּוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא. וְהָא אוּקְמוּהָ דְּלֵית דּוֹר פָּחוּת מִס' רִבּוֹא. וְדָא מֹשֶׁה דְּאִתְמַר בֵּיהּ דְּאִנְתְּתָא חָדָא יָלְדָה ס' רִבּוֹא בְּכֶרֶס אַחַת. (במדבר קנ"ט) וְחָמֵשׁ מִינִין אִנּוּן בְּעֶרֶב רַב וְאִנּוּן (סי' נג"ע ר"ע) נְפִילִים גִּ'בּוֹרִים עֲנָקִים רְפָאִים עֲמָלֵקִים. וּבְגִינַיְיהוּ נָפְלַת ה' זְעֵירָא מֵאַתְרָהָא. בִּלְעָם וּבָלָק מִסְטָרָא דְעֲמָלֵק הֲווּ. טוֹל ע"ם מִן בִּלְעָם ל"ק מִן בָּלָק אִשְׁתְּאַר בָּבֶל (בראשית יא) כִּי שָׁם בָּלַל ה' שִׂפַת כָּל הָאָרֶץ. וְאִלֵּין אִנּוּן דְּאִשְׁתְּאָרוּ מֵאִלֵּין דְּאִתְמַר בְּהוֹן (בראשית ז) וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם, וּמֵאִלֵּין דְּאִשְׁתְּאָרוּ מִנְּהוֹן בְּגָלוּתָא רְבִיעָאָה אִנּוּן רֵישִׁין בְּקִיּוּמָא סָגֵי. וְאִנּוּן קַיְימִין עַל יִשְׂרָאֵל כְּלֵי חָמָס. וְעָלַיְיהוּ אִתְמַר (בראשית ו) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם, אִלֵּין אִנּוּן עֲמָלֵקִים.

וּמִשּׁוּם שֶׁה"א קְטַנָּה, ה' שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהִיא שֶׁל הִבְּרָאָם, נִקְטַן הוּא בְּגִלְגֹּלָהּ, וְנֶאֱמַר בּוֹ (ישעיה סג) מוֹלִיךְ לִימִין מֹשֶׁה וְגוֹ'. וְהוֹצִיא אוֹתָהּ מִשָּׁם בְּכֹחַ שֶׁל ו' וְהֵבִיא אוֹתָהּ עִמּוֹ. מֵיָד שַׂרְתָה עָלָיו י"ה וְנִשְׁלְמָה הַשְּׁבוּעָה, [שנאמר] (שמות יז) כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַה' וְגוֹ'. מַה זֶּה מִדֹּר דֹּר? זֶה מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (קהלת א) דּוֹר הֹלֵךְ וְדוֹר בָּא. וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁאֵין דּוֹר פָּחוֹת מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא, וְזֶה מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ שֵׁאִשָּׁה אַחַת יָלְדָה שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכֶרֶס אַחַת. וַחֲמִשָּׁה מִינִים הֵם בְּעֶרֶב רַב, וְהֵם: נְפִילִים גִּ'בּוֹרִים עֲנָקִים רְפָאִים עֲמָלֵקִים. וּבִגְלָלָם נָפְלָה ה' קְטַנָּה מִמְּקוֹמָהּ. בִּלְעָם וּבָלָק הָיוּ מִצַּד שֶׁל עֲמָלֵק. תִּקַּח ע"ם מִן בִּלְעָם, ל"ק מִן בָּלָק, יִשְׁאַר בָּבֶל, (בראשית יא) כִּי שָׁם בָּלַל ה' שִׂפַת כָּל הָאָרֶץ. וְאֵלֶּה אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מֵאוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם ז) וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם. וּמֵאֵלֶּה שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מֵהֶם בְּגָלוּת רְבִיעִית, הֵם רָאשִׁים בְּקִיּוּם רַב, וְהֵם מַעֲמִידִים עַל יִשְׂרָאֵל כְּלֵי חָמָס, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שם ו) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם. אֵלֶּה אוֹתָם עֲמָלֵקִים.

נְפִילִים עֲלֵיהוּ אִתְמַר (בראשית ו) וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבוֹת הֵנָּה. וְאִלֵּין אִנּוּן מִינָא תִּנְיְינָא מֵאִלֵּין נְפִילִים מִלְעֵילָא. דְּכַד בָּעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד אָדָם דְּאָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ וְגוֹ'. בָּעָא לְמֶעְבַּד לֵיהּ רֵישָׁא עַל עִלָּאִין לְמֶהֱוֵי אִיהוּ פָּקִיד עַל כֻּלְהוּ.

וּלְמֶהֱוֵי אִנּוּן פְּקִידִין עַל יְדוֹי. כְּגַוְונָא דְּיוֹסֵף דְּאִתְמַר בֵּיהּ (בראשית מא) וַיַּפְקֵד פְּקִידִים עַל הָאָרֶץ. אִנּוּן (לעיל כ"ג א) בָּעוּ לְקַטְרְגָא לֵיהּ וְאָמְרוּ (תהלים ה) מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וְגוֹ' דְּעָתִיד לְמֶחְטֵי קַמָּךְ. אָמַר לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִי אַתּוּן הֲוִיתוּן לְתַתָּא אִי אַתּוּן לְמֶחְטֵי, יַתִּיר הֲוִיתוּן חָבִין מִנֵּיהּ. מִיָּד וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם וְגוֹ' חָשְׁקוּ בֵּהּ וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַפִּיל לוֹן לְתַתָּא בְּשַׁלְשְׁלָאן.

הַנְּפִילִים, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שם) וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבוֹת הֵנָּה. וְאֵלֶּה הֵם מִין שֵׁנִי מֵהַנְּפִילִים הָאֵלֶּה מִלְמַעְלָה. שֶׁכְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת אָדָם, שֶׁאָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ וְגוֹ', רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ רֹאשׁ לְכָל הָעֶלְיוֹנִים לִהְיוֹת מְמֻנֶּה עַל כֻּלָּם וְשֶׁיִּהְיוּ מִתְמַנִּים עַל יָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁיּוֹסֵף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שם מא) וַיַּפְקֵד פְּקִדִים עַל הָאָרֶץ, הֵם רָצוּ לְקַטְרְגוֹ וְאָמְרוּ (תהלים ה) מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וְגוֹ', שֶׁעָתִיד לַחֲטֹא לְפָנֶיךָ. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִם אַתֶּם הֱיִיתֶם לְמַטָּה כְּמוֹתוֹ, הֱיִיתֶם חוֹטְאִים יוֹתֵר מִמֶּנּוּ. מִיָּד - וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם וְגוֹ', חָשְׁקוּ בָהֶם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִפִּילָם לְמַטָּה בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת.

דף כה:

וְאִנּוּן (דף כה ע"ב) עַזָּ"א וַעֲזָאֵ"ל דְּמִנַּיְיהוּ נְשְׁמַתְהוֹן דְּעֶרֶב רַב דְּאִנּוּן נְפִילִים דְּאַפִּילוּ גַּרְמַיְיהוּ לְזִנּוֹת בָּתַר נְשַׁיָּא דְּאִנּוּן טָבָאן. וּבְגִין דָּא אַפִּיל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵעָלְמָא דְּאָתֵי דְּלָא יְהֵא לוֹן חוּלָקָא תַּמָּן וְיֶהֱיב לוֹן אַגְרַיְיהוּ בְּהַאי עָלְמָא כְּמָא דְּאִתְּ אָמַר, (דברים ז) וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ וְגוֹ'.

וְהֵם עַזָּ"א וַעֲזָאֵ"ל, שֶׁמֵּהֶם הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעֶרֶב רַב, שֶׁהֵם הַנְּפִילִים, שֶׁהִפִּילוּ עַצְמָם לִזְנוּת אַחַר נָשִׁים שֶׁהֵן טוֹבוֹת, וְלָכֵן הִפִּילָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵהָעוֹלָם הַבָּא שֶׁלֹּא יְהִיֶה לָהֶם חֵלֶק שָׁם, וְנָתַן לָהֶם שְׂכָרָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ז) וּמְשַׁלֵּם לְשׂנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ וְגוֹ'.

גִּבּוֹרִים מִינָא תְּלִיתָאָה עֲלַיְיהוּ אִתְּמַר הֵמָּה הַגִּבּוֹרִים וְגוֹ' אַנְשֵׁי הַשֵּׁם. וְאִנּוּן מִסְטָרָא דְּאֵלִּין דְּאִתְּמַר בְּהוֹן (בראשית יא) הָבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם. וּבְנִין בָּתֵּי כְנִסְיוֹת וּמִדְרָשׁוֹת וְשַׁוְיִין בְּהוֹן סֵפֶר תּוֹרָה וְעָטָרָה עַל רֵישׁוֹי, וְלָא לִשְׁמָא דְיְיָ, אֶלָּא לְמֶעְבַּד לוֹן שֵׁם. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם, וְסִטְרָא אָחֳרָא מִתְגַּבְּרִין עַל יִשְׂרָאֵל דְּאִנּוּן כְּעַפְרָא דְאַרְעָא. וְנָזְלִין לוֹן וְאִתְבַּרַת עֲבִידְתָּא וְעָלַיְיהוּ אִתְּמַר (בראשית ז) וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל הָאָרֶץ.

הַגִּבּוֹרִים - מִין שְׁלִישִׁי, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (בראשית ז) הֵמָּה הַגִּבּרִים וְגוֹ' אַנְשֵׁי הַשֵּׁם, וְהֵם מִצַּד אֵלֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם יא) הָבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר וְגוֹ' וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם. וּבוֹנִים בָּתֵּי כְנֵסִיוֹת וּמִדְרָשׁוֹת, וְשָׂמִים בָּהֶם סֵפֶר תּוֹרָה וַעֲטָרָה עַל רֹאשָׁו, וְלֹא לְשֵׁם ה', אֶלָּא לַעֲשׂוֹת לָהֶם שֵׁם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם. וְצַד אַחֵר מִתְגַּבְּרִים עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כַּעֲפַר הָאָרֶץ, וְגוֹזְלִים אוֹתָם וּמִתְבַּטֶּלֶת הָעֲבוֹדָה, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שם ז) וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל הָאָרֶץ.

רְפָאִים מִינָא רְבִיעָאָה. אִם יֶחזוּן לְיִשְׂרָאֵל בְּדוֹחֲקָא מִתְרַפִּין מִנַּיְיהוּ. וְאִית לוֹן רְשׁוּ לְשֵׁזָבָא לוֹן וְלָא בָּעָאן. וּמִתְרַפִּין מֵאוֹרַיְיתָא וּמֵאִלֵּין דְּמִשְׁתַּדְּלִין בָּהּ לְמֶעְבַּד טַב עִם עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמַזָּלוֹת. עֲלַיְיהוּ אִתְּמָר (ישעיה כו) רְפָאִים יַבַּל יָקוּמוּ, בְּזִמְנָא דְּיֵיתֵי פִּקִּידָה לְיִשְׂרָאֵל אִתְּמָר בְּהוֹן (ישעיה כו) וַתְּאַבֵּד כָּל זֵכֶר לָמוֹ.

הָרְפָאִים - מִין רְבִיעִי, אִם יִרְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּדַחַק, מִתְרַפִּים מֵהֶם, וְיֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת לְהַצִּילָם וְלֹא רוֹצִים. וּמִתְרַפִּים מֵהַתּוֹרָה וּמֵאֵלֶּה שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בָּהּ לַעֲשׂוֹת טוֹב עִם עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעיה כו) רְפָאִים יַבַּל יָקוּמוּ. בִּזְמַן שֶׁתָּבֹא פְּקִידָה לְיִשְׂרָאֵל, נֶאֱמַר בָּהֶם (שם) וַתְּאַבֵּד כָּל זֵכֶר לָמוֹ.

עֲנָקִים מִינָא חֲמִישָׁאָה דְּאִנּוּן מְזַלְזְלִין לְאִלֵּין דְּאִתְּמָר בְּהוֹן (משלי א) וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרוֹתָיְךְ. וְעֲלַיְיהוּ אִתְּמָר (דברים ב) רְפָאִים יֵחָשְׁבוּ אַף הֵם כַּעֲנָקִים שְׂקִילִין דָּא לְדָא. אִלֵּין אִנּוּן דְּאַהַדְּרוּ עָלְמָא לְתֹהוּ וָבֹהוּ. וְרָזָא דְמִלָּה (דבגינייהו) חָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ דְּאִיהִי עִקָּרָא וְיִשּׁוּבָא דְּעָלְמָא. מִיָּד דְּיֵיתֵי אוֹר דְּאִיהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִתְמַחוּן מִן עָלְמָא וְיִתְאַבְּדוּן. אֲבָל פּוּרְקָנָא לָאו אִיהִי תַּלְיָא אֶלָּא בַּעֲמָלֵק עַד דְּיִתְמְחֵי דְּבֵיהּ אוֹמָאָה וְהָא אוּקְמוּהָ.

הָעֲנָקִים - מִין חֲמִישִׁי, שֶׁהֵם מְזַלְזְלִים לְאוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (משלי א) וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרוֹתָיְךְ, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (דברים ב) רְפָאִים יֵחָשְׁבוּ אַף הֵם כַּעֲנָקִים. שְׁקוּלִים זֶה לָזֶה. אֵלֶּה אוֹתָם שֶׁמַּחֲזִירִים אֶת הָעוֹלָם לְתֹהוּ וָבֹהוּ. וְסוֹד הַדָּבָר, [שבגללם] נֶחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ, שֶׁהִיא עִקָּר וְיִשּׁוּב הָעוֹלָם. מִיָּד כְּשֶׁיָּבֹא הָאוֹר, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יִמָּחוּ מִן הָעוֹלָם וְיֹאבֵדוּ. אֲבָל הַגְּאֻלָּה אֵינָהּ תְּלוּיָה אֶלָּא בָּעֲמָלֵק עַד שֶׁיִּמָּחֶה, שֶׁבּוֹ הַשִּׁבּוּעָה, וַהֲרֵי פֵּרוּשׁוֹ.

דָּבָר אַחֵר אֱלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְגוֹ' אִלֵּין אִנּוּן דְּאִתְּמָר בְּהוֹן (שמות לב) אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל. בְּיוֹמָא דְּיִתְמְחִין אִלֵּין כְּאִלּוּ הַהוּא יוֹמָא עָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (בראשית ב) בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְיָ אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם. בְּהַהוּא זִמְנָא יְהֵא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עִם שְׁכִינְתֵּיהּ וְיִתְחַדֵּשׁ עָלְמָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (ישעיה סו) כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה וְגוֹ' דָּא אִיהוּ בְּיוֹם עֲשׂוֹת.

דָּבָר אַחֵר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְגוֹ', אֵלֶּה אוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות לב) אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל. בְּיוֹם שֶׁיִּמָּחוּ אֵלֶּה, כְּאִלּוּ אוֹתוֹ יוֹם עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁמַיִם וָאָרֶץ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם. בְּאוֹתוֹ זְמַן יִהְיֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם שְׁכִינָתוֹ וְיִתְחַדֵּשׁ הָעוֹלָם, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סו) כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה וְגוֹ'. זֶהוּ בְּיוֹם עֲשׂוֹת.

בְּהַהוּא זִמְנָא וַיַּצְמַח יְיָ אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נֶחְמָד וְגוֹ'. אֲבָל בְּקַדְמִיתָא עַד דְּיִתְמָחוּן אִלֵּין לָא נָחִית מִטְרָא דְאוֹרַיְיתָא. וְיִשְׂרָאֵל דְּדַמְיָין לַעֲשָׂבִים וּלְאִילָנִין לָא יִצְמְחוּן. וְרָזָא דְמִלָּה וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה וְגוֹ', בְּגִין דְּאָדָם אַיִן דְּאִנּוּן יִשְׂרָאֵל בְּבֵי מַקְדְּשָׁא לַעֲבוֹד אֶת הָאֲדָמָה בְּקָרְבָּנִין.

בְּאוֹתוֹ זְמַן, וַיַּצְמַח ה' אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נֶחְמָד וְגוֹ'. אֲבָל בַּהַתְחָלָה, עַד שֶׁיִּמְחוּ אֱלֶּה, לֹא יוֹרֵד גֶּשֶׁם שֶׁל הַתּוֹרָה, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁדּוֹמִים לָעֲשָׂבִים וְלָאִילָנוֹת לֹא יִצְמְחוּ, וְסוֹד הַדָּבָר - וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה וְגוֹ'. בִּגְלַל שֶׁאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה, שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה בְּקָרְבָּנוֹת.

דָּבָר אַחֵר וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה, דָּא מָשִׁיחַ רֹאשׁוֹן טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרְעָא. וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח דָּא מָשִׁיחַ שֵׁנִי. וְלָמָּה בְּגִין דְּלֵית תַּמָּן מִשֶּׁה לְמִפְלַח לִשְׁכִינְתָּא דְּעֲלֵיהּ אִתְּמַר וְאָדָם אַיִן לַעֲבוֹד אֶת הָאֲדָמָה. וְרָזָא דְמִלָּה (בראשית מט) לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה דָּא מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד. וּמְחוֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו דָּא מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף. עַד כִּי יָבוֹא שִׁילֹ"ה דָּא מִשֶּׁה חֶשְׁבַּן דָּא כְּדָא. וְלוֹ יִקְהַ"ת עַמִּים, אַתְוָון וְלֹוֵ"י קְהַ"ת.

דָּבָר אַחֵר, וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה - זֶה מָשִׁיחַ רֹאשׁוֹן - טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ. וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח - זֶה מָשִׁיחַ שֵׁנִי. וְלָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁאֵין שָׁם מִשֶּׁה לַעֲבֹד אֶת הַשְּׁכִינָה, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר וְאָדָם אַיִן לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה. וְסוֹד הַדָּבָר - (בראשית מט) לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה - זֶה מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד. וּמְחֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו, זֶה מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף. עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹ"ה - זֶה מִשֶּׁה. חֶשְׁבּוֹן זֶה כְּזֶה. וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים - אוֹתִיּוֹת וְלֹוֵ"י קְהַ"ת.

דָּבָר אַחֵר וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה אִלֵּין צַדִּיקַיָּיא דְּאִנּוּן מִסְטָרָא דְּצַדִּיק חַ"י עָלְמִין. שִׂיחַ ש' חַי. ש תְּלַת עַנְפִּין דְּאִילָנָא וְאִנּוּן ג' אָבָהָן וּמִן ח"י עָלְמִין. לְשׁוֹן אַחֵר וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה ע"ב שי"ן. תְּלַת עָלִין דְּאִנּוּן ש יאהדונה"י. וְאִנּוּן ע"ב עַנְפִּין דְּתַלְיָין בְּהוֹן בְּחוּשְׁבַּן ע"ב. כֻּלְּהוּ לָא אִתְאַחֲדִין בַּאֲתָרָא דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא עַד דְּיֵיתֵי הַהוּא דְּאִקְרֵי אָדָ"ם דְּאִיהוּ יו"ד ה"א וא"ו ה"א. וְדָא אִיהוּ וְאָדָ"ם אַיִן לַעֲבוֹד אֶת הָאֲדָמָה.

דָּבָר אַחֵר, וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה - אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם מִצַּד שֶׁל צַדִּיק חַ"י הָעוֹלָמִים. שִׂיחַ - ש' חַי. ש שְׁלֹשֶׁת עַנְפֵי הָאִילָן, וְהֵם שְׁלֹשָׁה אָבוֹת וּמִן חַ"י עוֹלָמִים. לְשׁוֹן אַחֵר וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה - ע"ב שי"ן. שְׁלֹשָׁה עֲלִים שֶׁהֵם ש יאהדונה"י, וְהֵם ע"ב עֲנָפִים שֶׁתְּלוּיִים בָּהֶם בְּחֶשְׁבּוֹן ע"ב. כֻּלָּם לֹא נֶאֱחָזִים בְּמָקוֹם שֶׁהִיא שְׁכִינָה עַד שֶׁיָּבֹא אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא אָדָ"ם, שֶׁהוּ יו"ד הֵ"א וְא"ו הֵ"א. וְזֶהוּ וְאָדָ"ם אַיִן לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה.

דף כו.

וּבְגִין דָּא אִתְּמַר בֵּיהּ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח עַד דְּיִצְמַח צַדִּי"ק. וּמְנַיֵּהּ (תהלים פה) אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח דְּאִתְּמַר בֵּיהּ (דניאל ח) וַתַּשְׁלֵךְ אֱמֶת מֵאָרְצָה. וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים דְּאִנּוּן דְּשָׁאִין לָא צָמְחִין בְּגָלוּתָא עַד דֶּאֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח, וְדָא מֹשֶׁה דְּאִתְּמַר בֵּיהּ (מלאכי ב) תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ דְּלָא יְהֵא מָאן דְּדָרִישׁ לִשְׁכִינְתָּא כַּוָּותֵיהּ. וּבְגִין דָּא וְאָדָם אַיִן לַעֲבוֹד. וּמְיָד דְּאִיהוּ יֵיתֵי, מִיָּד וְאֶ"ד יַעֲלֶה מִן (דף כו ע"א) הָאָרֶץ א"ד מִן אדנ"י סְלִיק לֵיהּ ו' וְאִתְעֲבִיד בַּהּ אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ. מִיָּד וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה מְנַיֵּהּ אִתְשַׁקְיָין יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא בְּע' אַנְפִּין דְּאוֹרַיְיתָא. דָּבָר אַחֵר וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ תַּרְגּוּמוֹ וְעָנָנָא יְסִתַּלֵּק מִן אַרְעָא. הַהִיא

דְּאִתְמָר בַּהּ (שמות מ) כִּי עֲנַן יְיָ עַל הַמִּשְׁכָּן וְגוֹ' וּבֵיהּ מִתְשַׁקְיָין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּאַרְעָא בְּהַהוּא זִמְנָא:

וְלָכֵן נֶאֱמַר בּוֹ וְכָל עֹשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח, עַד שֶׁיִּצְמַח צַדִּי"ק. וּמִמֶּנּוּ (תהלים פה) אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דניאל ח) וַתַּשְׁלֵךְ אֱמֶת אַרְצָה. וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁהֵם דְּשָׁאִים, לֹא צוֹמְחִים בַּגְּלוּת עַד שֶׁאֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח, וְזֶה מֹשֶׁה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (מלאכי ב) תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִי שֶׁיּוֹרֵשׁ אֶת הַשְׁכִּינָה כְּמוֹתוֹ, וּבְגָלֵל זֶה וְאָדָם אַיִן לַעֲבֹד. וּמִיָּד שֶׁהוּא יָבֹא, מִיָּד - וְאֵ"ד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ. א"ד מִן אדנ"י עוֹלֶה לוֹ ו' וְנַעֲשֶׂה בָּהּ אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ. מִיָּד - וְהִשְׁקָה אֶת פְּנֵי כָל הָאֲדָמָה, מִמֶּנּוּ מַשְׁקִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה. דָּבָר אַחֵר וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ, תַּרְגּוּמוֹ עָנָן יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ. אוֹתָהּ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (שמות מ) כִּי עֲנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן וְגוֹ', וּבוֹ מַשְׁקִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בָּאָרֶץ בְּאוֹתוֹ זְמַן.

וַיִּיצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם אֵלֵּין יִשְׂרָאֵל. בְּהַהוּא זִמְנָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא צַיִּיר לוֹן בְּצִיּוּרִין דְּעָלְמָא דֵּין וְעָלְמָא דְּאָתֵי. וַיִּיצֶר בְּהַהוּא זִמְנָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַיֵּיל לוֹן בִּשְׁמַיהּ בְּצִיּוּרָא דְּב' יודי"ן י' י' ו' בֵּינַיְיהוּ דְּאִנּוּן סָלְקִין לְחֶשְׁבּוֹן יהו"ה. וִיהוֹן מְצוּיָרִין בַּאֲנַפּוֹי בַּאֲנַפִּין דֵּילְהוֹן בְּתֵרִין יודי"ן בְּחוֹטְמָא דִּילְהוֹן בְּאָת ו'. וּבְגִין דָּא אָמַר קְרָא (במדבר כג) כִּי מֵרֹאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנּוּ. אִלֵּין אִנּוּן צִיּוּרִין דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא. וִיהוֹן מְצוּיָרִין בַּאֲנַפַּיְיהוּ בְּתֵרִין לוּחִין יַקִּירִין דְּאִנּוּן י' י' דְּאִיהוּ ו' חָרוּת עַלַיְיהוּ. וְעוֹד צַיֵּיר לוֹן לְכָל דּוֹר בְּבַת זוּגֵיהּ עִלָּאָה דָּא י"ה וְאִנּוּן ו' יְחוּדָא דְּתַרְוַויְיהוּ. וְצַיֵּיר לוֹן בְּאִנּוּן דְּצִיּוּרָא דִּלְעֵילָּא דְּאִיהוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא כָּלִיל שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה וְתַתָּאָה דְּאִנּוּן קְרִיאַת שְׁמַע עַרְבִית וּקְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעָלַיְיהוּ אִתְּמַר עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי.

וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתוֹ זְמַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צִיֵּר אוֹתָם בְּצִיּוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא. וַיִּיצֶר, בְּאוֹתוֹ זְמַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִכְנִיסָם בִּשְׁמוֹ בְּצִיּוּר שֶׁל שְׁנֵי יוֹדִי"ן י' י', ו' בֵּינֵיהֶם, שֶׁהֵם עוֹלִים לְחֶשְׁבּוֹן יהו"ה. וְיִהְיוּ מְצֻיָּרִים בְּפָנָיו בַּפָּנִים שֶׁלָּהֶם בִּשְׁנֵי יוֹדִי"ן בַּחֹטֶם שֶׁלָּהֶם בָּאוֹת ו'. וְלָכֵן אָמַר הַכָּתוּב (במדבר כג) כִּי מֵרֹאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנּוּ. אֵלֶּה אוֹתָם צִיּוּרִים שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, וְיִהְיוּ מְצֻיָּרִים בִּפְנֵיהֶם בִּשְׁנֵי לוּחוֹת נִכְבָּדִים, שֶׁהֵם י' י', שֶׁהוּא חָרוּת עֲלֵיהֶם. וְעוֹד צִיֵּר אוֹתָם לְכָל דּוֹר בְּבַת זוּגוֹ הָעֶלְיוֹנָה, זוֹ י"ה, וְוֹ' הֵם הַיִּחוּד שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְצִיֵּר אוֹתָם בְּאוֹתָם שֶׁל צִיּוּר שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, כּוֹלֵל שְׁכִינָה עֶלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, שֶׁהֵם קְרִיאַת שְׁמַע עַרְבִית וּקְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי.

וּמִיָּד בְּהַהוּא זִמְנָא נָטַע לוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּגִנְּתָא דְּעֵדֶן קַדִּישָׁא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּטַּע יְיָ (כ"ח א) אֱלֹהִים אַבְ"א וְאִמְּ"א. גַּ"ן דָּא שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה. עֵדֶ"ן דָּא אִמָּא עִלָּאָה. אֶת הָאָדָם דָּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא. אִיהִי תְּהֵא נָטַע דִּילֵיהּ, בַּת זוּגֵיהּ וְלָא תָּזוּז מִנֵּיהּ לְעָלַם. וּתְהֵא עִדּוּנָא דִּילֵיהּ. וְיִשְׂרָאֵל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטַע לוֹן בְּהַהִיא זִמְנָא נְטִיעָא קַדִּישָׁא בְּעָלְמָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה ס) נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂי יָדַי לְהִתְפָּאֵר:

וּמִיָּד בְּאוֹתוֹ זְמַן נָטַע אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגַן הָעֵדֶן הַקָּדוֹשׁ. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים, אַבָּ"א וְאִמָּ"א. גִּ"ן - זוֹ הַשְּׁכִינָה הַמִּתְחוֹנָה. עֵדֶ"ן - זוֹ הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה. אֶת הָאָדָם - זֶה הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי. הֵיא תִּהְיֶה נָטַע שֶׁלּוֹ בַּת זוּגוֹ, וְלֹא תָּזוּז מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, וְתִהְיֶה הָעִדּוּן שֶׁלּוֹ. וְיִשְׂרָאֵל נָטַע אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ זְמַן נָטַע קָדוֹשׁ בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס) נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר.

וַיַּצְמַח יהו"ה אֱלֹהִים. אַבָּא וְאִמָּא. כָּל עֵץ נֶחְמָד דָּא צַדִּי"ק. וְטוֹב לְמַאֲכָל דָּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא דְּבֵיהּ הוּא זַמִּין (נ"א זמינא) מָזוֹן לְכֹלָּא דְּכֹלָּא בֵּיהּ. וְלָא אִתְפַּרְנַס צַדִּיק אֶלָּא מִנֵּיהּ וּשְׁכִינְתָּא מִנֵּיהּ, וְלָא צְרִיכִין לְתַתָּאִין (דילהון). אֶלָּא כּוּלְהוּ נְזוֹנִין לְתַתָּא עַל יְדֵיהּ. דִּבְגְלוּתָא לָא הֲוָה לִשְׁכִינְתָּא וּלְח"י עָלְמִין מְזוֹנָא אֶלָּא בְּח"י בִּרְכָאן דִּצְלוֹתָא. אֲבָל בְּהַהוּא זִמְנָא אִיהוּ יְהֵא מְזוֹנָא לְכֹלָּא.

וַיַּצְמַח יהו"ה אֱלֹהִים - אַבָּא וְאִמָּא. כָּל עֵץ נֶחְמָד - זֶה צַדִּי"ק. וְטוֹב לְמַאֲכָל - זֶה הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי, שֶׁבּוֹ הוּא מְזוֹן לַכֹּל, שֶׁהַכֹּל בּוֹ. וְלֹא מִתְפַּרְנֵס הַצַּדִּיק אֶלָּא מִמֶּנּוּ וּשְׁכִינָה מִמֶּנּוּ, וְלֹא צְרִיכִים אֶת הַתַּחְתּוֹנִים [שלהם], אֶלָּא כֻּלָּם נִזּוֹנִים לְמַטָּה עַל יָדוֹ. שֶׁבַּגָּלוּת לֹא הָיָה לַשְּׁכִינָה וּלְחֵ"י הָעוֹלָמִים מָזוֹן אֶלָּא בְּח"י בְּרָכוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה. אֲבָל בְּאוֹתוֹ זְמַן הוּא יִהְיֶה מָזוֹן לַכֹּל.

וְעֵץ הַחַיִּים דְּהוּא אִילָנָא דְּחַיֵּי יְהֵא נְטִיעַ בְּגוֹ גִּנְתָּא דְּאִתְמַר בֵּיהּ (בראשית ג) וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וָחַי לְעוֹלָם. וּשְׁכִינְתָּא לָא שָׁלְטָא עֲלֵהּ אִילָנָא דְּסִטְרָא אָחֳרָא דְּאִנּוּן עֵרֶב רַב דְּאִנּוּן (סוף תצא) עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע. וְלֹא תְּקַבֵּל בָּהּ עוֹד טָמֵא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (דברים לב) יְיָ בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר. וּבְגִין דָּא לָא מְקַבְּלִין גֵּרִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. וּתְהֵא שְׁכִינְתָּא כְּגַפְנָא דְּלָא מְקַבְּלָא נְטָעָא מִמִּינָא אָחֳרָא.

וְעֵץ הַחַיִּים, שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים, יִהְיֶה נָטוּעַ בְּתוֹךְ הַגַּן, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית ג) וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וָחַי לְעוֹלָם. וְעַל הַשְּׁכִינָה לֹא שׁוֹלֵט הָעֵץ שֶׁל צַד הָאַחֵר, שֶׁהֵם עֵרֶב רַב שֶׁהֵם עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, וְלֹא תְּקַבֵּל בָּהּ עוֹד טָמֵא. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים לב) ה' בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר. וְלָכֵן לֹא מְקַבְּלִים גֵּרִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, וְתִהְיֶה הַשְּׁכִינָה כְּמוֹ גֶּפֶן שֶׁלֹּא מְקַבֶּלֶת נָטַע מִמִּין אַחֵר.

וְיִשְׂרָאֵל יְהוֹן כָּל עֵץ נֶחְמָד לְמַרְאֶה. וְיִתְחַזַּר עֲלַיְיהוּ שׁוּפְרָא דְּאִתְמַר בֵּיהּ (איכה ב) הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע אִדַּחְיֵין מִנַּיְיהוּ וְלָא מִתְדַּבְּקִין וְלָא מִתְעָרְבִין בְּהוֹן. דְּהָא אִתְּמַר בְּיִשְׂרָאֵל וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ דְּאִנּוּן עֵרֶב רַב. וְגָלֵי לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּבְיוֹם אָכְלוֹ מִמֶּנּוּ גָּרְמוּ דְּאָבְדוּ ב' אָבְדִין דְּאִנּוּן בַּיִת רִאשׁוֹן וּבַיִת שֵׁנִי. דָּא אִיהוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת ב' פְּעָמִים. וְאִנּוּן גָּרִימוּ דְּצַדִּיק יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ בְּבַיִת רִאשׁוֹן דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה, וּבְבַיִת שֵׁנִי דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה. דָּא אִיהוּ (ישעיה יט) וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ. וְנָהָר דָּא (נ"א ו) יֶחֱרַב בְּהּ' תַּתָּאָה בְּגִין דְּאִסְתַּלַּק מִנֵּיהּ נְבִיעוּ דִּי' לְאֵין סוֹף.

וְיִשְׂרָאֵל יִהְיוּ כָּל עֵץ נָחְמָד לְמַרְאֶה, וַיַּחֲזֹר עֲלֵיהֶם יֹפִי, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (איכה ב) הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע נִדְחִים מֵהֶם, וְלֹא מִתְדַּבְּקִים וְלֹא מִתְעָרְבִים בָּהֶם, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, שֶׁהֵם עֵרֶב רַב. וְגִלָּה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבְּיוֹם אָכְלוֹ מִמֶּנּוּ, גָּרְמוּ שֶׁאִבְּדוּ שְׁתֵּי אֲבֵדוֹת, שֶׁהֵם בַּיִת רִאשׁוֹן וּבַיִת שֵׁנִי. זֶהוּ כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת. פַּעֲמַיִם. וְהֵם שֶׁגָּרְמוּ שֶׁצַּדִּיק יֶחֱרַב וְיֵבֵשׁ בְּבֵית רִאשׁוֹן, שֶׁהִיא שְׁכִינָה עֶלְיוֹנָה, וּבְבֵית שֵׁנִי, שֶׁהִיא שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה. זֶהוּ (ישעיה יט) וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ. וְנָהָר זֶה יֶחֱרַב בָּה' תַּחְתּוֹנָה, בְּגִלַּל שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ שֶׁפַע הַי' לְאֵין סוֹף.

דף כו:

וּמִיָּד דְּיִפְקוּן יִשְׂרָאֵל מִן גָּלוּתָא עַמָּא קַדִּישָׁא לְחוּד, מִיָּד נָהָר דְּהָוָה חָרֵב וְיָבֵשׁ אִתְמָר בֵּיהּ וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן דָּא ו' לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְנָהָר דָּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא. יוֹצֵא מֵעֵדֶן דָּא אִמָּא עִלָּאָה, לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן דָּא שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה. דִּבְהַהוּא זִמְנָא אִתְמָר בְּמשֶׁה וּבְיִשְׂרָאֵל (ישעיה נח) אָז תִּתְעַנַּג עַל יְיָ בְּעֹנֶג דְּאִיהוּ ע' עֵדֶן נ' נָהָר ג' גַּן. וְאִתְקְיַים קְרָא (שמות טו) אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וְגוֹ' (דף כו ע"ב) שָׁר לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא יָשִׁיר. וְאִתְהַפַּךְ לְעֵרֶב רַב עֹנ"ג לְנֶגַ"ע וּלְאוּמִין דְּעָלְמָא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת כְּגַוְונָא דְּפַרְעֹה וּמִצְרָאֵי דְּפָרַח בֵּהוֹן שְׁחִין אֲבַעְבּוּעוֹת. אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל יְהֵא עֹנ"ג.

וּמִיָּד כְּשֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, הָעָם הַקָּדוֹשׁ לְחוּד, מִיָּד נָהָר שֶׁהָיָה חָרֵב וְיָבֵשׁ נֶאֱמַר בּוֹ וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן, זֶה ו', לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְנָהָר - זֶה הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי. יֹצֵא מֵעֵדֶן - זוֹ אִמָּא הָעֶלְיוֹנָה. לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן - זוֹ שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה. שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן נֶאֱמַר בְּמשֶׁה וּבְיִשְׂרָאֵל (שם נח) אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'. בְּעֹנֶג, שֶׁהוּא ע' עֵדֶן, נ' נָהָר, ג' גַּן. וְיִתְקַיֵּם הַכָּתוּב (שמות טו) אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וְגוֹ'. שָׁר לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא יָשִׁיר. וְיִתְהַפֵּךְ לְעֵרֶב רַב עֹנ"ג לְנֶגַ"ע, וּלְאֻמּוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם, כְּמוֹ שֶׁפַּרְעֹה וְהַמִּצְרִים שֶׁפָּרַח בָּהֶם שְׁחִין אֲבַעְבּוּעוֹת, אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל יִהְיֶה עֹנ"ג.

וְדָא אִיהוּ וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. דְּאִנּוּן חֶסֶ"ד דְּרוֹעָא יְמִינָא. וּבְהַהוּא זִמְנָא הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יְדָרִים. וּמַחֲנֶה מִיכָאֵ"ל אִתְשַׁקְיָין מִנֵּיהּ וְעִמֵּיהּ מַטֶּה דָן וּתְרִין שִׁבְטִין. נְצַ"ח שׂוֹקָא יְמִינָא וּמִנֵּהּ אִתְשַׁקְיָין מַשְׁרְיָיא דְּנוּרִיאֵ"ל וְעִמֵּיהּ מַטֶּה רְאוּבֵן וּתְרִין שִׁבְטִין עִמֵּיהּ. הוֹ"ד שׂוֹקָא שְׂמָאלָא דְּעָלָהּ אִתְמַר לְיַעֲקֹב (בראשית לב) וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ וּמִנֵּיהּ אִתְשַׁקְיָין מַשְׁרְיָיא דְּרָפָאֵל דְּאִיהוּ מְמַנָּא עַל אַסְוָותָא דְּגָלוּתָא וְעִמֵּיהּ מַטֶּה אֶפְרַיִם וּב' שִׁבְטִין.

וְזֶהוּ וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים, שֶׁהֵם חֶסֶ"ד זְרוֹעַ יָמִין. וּבְאוֹתוֹ זְמַן הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יְדָרִים, וּמַחֲנֶה מִיכָאֵ"ל מִקְּבַל מִמֶּנּוּ, וְעִמּוֹ מַטֶּה יְהוּדָה וּשְׁנֵי שִׁבְטִים. גְּבוּרָ"ה זְרוֹעַ שְׂמֹאל. וּבְאוֹתוֹ זְמַן הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר יַצְפִּין, וּמַחֲנֶה גַּבְרִיאֵ"ל מִקְּבַל מִמֶּנּוּ, וְעִמּוֹ מַטֶּה דָן וּשְׁנֵי שִׁבְטִים. נְצַ"ח שׂוֹק יָמִין, וּמִמֶּנּוּ מְקַבֵּל מַחֲנֶה שֶׁל נוּרִיאֵ"ל, וְעִמּוֹ מַטֶּה רְאוּבֵן וּשְׁנֵי שִׁבְטִים עִמּוֹ. הוֹ"ד שׂוֹק שְׂמֹאל,

שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר לְיַעֲקֹב (בראשית לב) וְהוּא צֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ, וּמִמֶּנּוּ מְקַבֵּל מַחֲנֵה רְפָאֵ"ל, שֶׁהוּא מְמֻנֶּה עַל רְפוּאַת הַגָּלוּת, וְעִמּוֹ מַטֵּה אֶפְרַיִם וּשְׁנֵי שְׁבָטִים.

דָּבָר אַחֵר וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים אֵלֶּין אִנּוּן אַרְבָּעָה דְּנִכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס. חַד עָאל בְּפִישׁוֹ"ן דְּאִיהוּ פִּי שׁוֹנָה הֲלָכוֹת. תְּנֵיְנָא עָאל בְּגִיחוֹ"ן. וְתַמָּן הוּא קְבוּר הַהוּא דְּאִתְמַר בֵּיהּ (ויקרא יא) כָּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן, גַּבְרִיאֵ"ל גְּבַר אֵל עֲלֵיהּ אִתְמַר (איוב ג) לְגֶבֶר אֲשֶׁר דַּרְכּוֹ נִסְתָּרָה וַיָּסֶךְ אֱלוֹהַּ בַּעֲדוֹ. וְלֹא יָדַע גְּבַר יַת קְבוּרְתֵּיהּ עַד יוֹמָא הָדֵין דְּאִתְגַּלְיָיא תַּמָּן. וְדָא אִיהוּ רֶמֶז וּלְחַכִּימָא בִּרְמִיזָה. תְּלִיתָאָה עָאל בַּחֲדֶקֶ"ל חַד קַל וְדָא לִישָׁנָא חֲדִידָא קַלָּא לְדָרְשָׁא. רְבִיעָאָה עָאל בַּפְּרָ"ת דְּאִיהוּ מוֹחָא דְּבֵיהּ פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. בֶּן זוֹמָא וּבֶן עַזַּאי דְּעָאלוּ בְּקִלְיפִין דְּאוֹרַיְיתָא הֲווּ לָקָאן בְּהוֹן. רִבִּי עֲקִיבָא (פקודי רנ"ד ע"א) דְּעָאל בְּמוֹחָא אִתְמַר בֵּיהּ דְּעָאל בְּשָׁלֹם וְנָפַק בְּשָׁלֹם.

דָּבָר אַחֵר וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים - אֵלֶּה אוֹתָם אַרְבָּעָה שֶׁנִּכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס. אֶחָד נִכְנַס בְּפִישׁוֹ"ן, שֶׁהוּא פִּי שׁוֹנָה הֲלָכוֹת. הַשֵּׁנִי נִכְנַס בְּגִיחוֹ"ן, וְשָׁם הוּא קָבוּר, אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ויקרא יא) כֹּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן. גַּבְרִיאֵ"ל - גֶּבֶר אֵל, עָלָיו נֶאֱמַר (איוב ג) לְגֶבֶר אֲשֶׁר דַּרְכּוֹ נִסְתָּרָה וַיָּסֶךְ אֱלוֹהַּ בַּעֲדוֹ. וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁהִתְגַּלָּה שָׁם, וְזֶהוּ רֶמֶז, וְדַי לַחֲכִימָא בִּרְמִיזָא. שְׁלִישִׁי נִכְנַס בְּחֶדֶקֶ"ל - חַד קַל, וְזוֹ לְשׁוֹן מְחֻדֶּדֶת קַלָּה לִדְרָשָׁה. רְבִיעִי נִכְנַס בְּפְרָ"ת, שֶׁהוּא הַמֹּחַ, שֶׁבּוֹ פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. בֶּן זוֹמָא וּבֶן עַזַּאי שֶׁנִּכְנְסוּ לְקִלְקוּלוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, הָיוּ לוֹקִים בָּהֶם. רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּכְנַס בַּמֹּחַ, נֶאֱמַר בּוֹ שֶׁנִּכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם.

(אמר רבי אלעזר, אבא, יומא חד הוינא בבי מדרשא, ושאילו חבריא מאי ניהו דאמר רבי עקיבא לתלמידוי כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שמא תסתכנון גרמייכו דכתיב, (תהלים קא) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. אדהכי הא סבא דסבין קא נחית אמר לון רבנן, במאי קא תשתדלון. אמרו ליה ודאי בהא דאמר רבי עקיבא לתלמידוי כשתגיעו לאבני שיש וכו'. אמר לון ודאי רזא עלאה אית הכא. והא אוקמוה במתיבתא עלאה. ובגין דלא תטעון נחיתנא לכו ובגין (דאתגליא) רזא דא בינייכו דאיהי רזא עלאה טמירא מבני דרא.

[אמר רבי אלעזר, אבא, יום אחד הייתי בבית המדרש, ושאלו החברים, מהו שאמר רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שמא תסתכנו בעצמכם, שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני? בין כך הנה זקן הזקנים. ירד ואמר להם, רבנן, במה אתם משתדלים? אמרו לו, ודאי בזה שאמר רבי עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש וכו'. אמר להם, ודאי סוד עליון יש כאן, והרי פרשוה בישיבה העליונה, וכדי שלא תטעו ירדתי לכם, וכדי לגלות סוד זה ביניכם, שהוא סוד עליון טמיר מבני הדור].

בודאי אבני שיש טהור אנון דמנהון מיין דכיין נפקין. ואנון רמיזין באת א רישא וסופא. ו' דאיהו נטוי בינייהו איהו עץ החיים. מאן דאכיל מניה וחי לעלם. ואלין ב' יודי"ן אנון רמיזין בווייצר. ואנון תרין

יצירות. יצירה דעלאין ויצירה דתתאין. ואנון חכמה בראש וחכמה בסוף. תעלומות חכמה. ודאי אנון תעלומות מחכמה עלאה דתחות כתר עלאה.

[בודאי אבני שיש טהור הם שמהם יוצאים מים זכים, והם רמוזים באות א' בראש ובסוף. ו' שהוא נטוי ביניהם הוא עץ החיים. מי שאוכל ממנו - וחי לעולם. ושני היודי"ם האלה רמוזים בוייצר, והם שתי יצירות, יצירה של העליונים ויצירה של התחתונים. והם חכמה בראש וחכמה בסוף. תעלומות חכמה. ודאי הם תעלומות מחכמה עליונה שתחת כתר עליון].

ואנון לקבל ב' עיינין דבהון (שמות יח א) תרין דמעין נחתו בימא רבא. ואמאי נחתו. בגין דאורייתא מתרין לוחין אלין הוה משה נחית לישראל. ולא זכו בהון ואתברו ונפלו. ודא גרים אבודא דבית ראשון ושני. ואמאי נפלו בגין דפרח ו' מנייהו דאיהו ו' דוייצר. ויהיב לון אחרנין מסטרא דעץ הדעת טוב ורע דמתמן אתייהיבת אורייתא באסור והתר מימינא חיי ומשמאלא מותא.

[והם כנגד שתי עינים שבהם שתי דמעות יורדות לים הגדול. ולמה ירדו? בגלל שהתורה משני הלוחות הללו היה משה מוריד לישראל, ולא זכו בהם, ונשברו ונפלו, וזה גרם אבדן בית ראשון ושני. ולמה נפלו? בגלל שפרח ו' מהם, שהוא ו' של וייצר, ונתן להם אחרים מצד של עץ הדעת טוב ורע, שמשם נתנה תורה באסור והתר. מימין חיים, ומשמאל מות].

דף כז.

ובגין דא אמר רבי עקיבא לתלמידוי כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים. לא תהוו שקילין אבני שיש טהור (נ"א דאנון ב' יודין דוייצר חכמה עלאה וחכמה תתאה) לאבנין אחרנין דאנון חיי ומותא דמתמן (קהלת י) לב חכם לימינו. ולב כסיל לשמאלו. ולא עוד אלא אתון תסתכנון גרמייכו. בגין דאלין דעץ הדעת טוב ורע אנון בפרודא. ואבני שיש טהור אנון ביחודא בלא פירודא כלל. ואי תימרון דהא אסתלק עץ החיים מנייהו ונפלו ואית פירודא ביניהו. דובר שקרים לא יכון לנגד עיני דהא לית תמן פירודא לעילא. דאלין דאתברו מאנון הוו. אתו לנשקא (דף כז ע"א) ליה פרח ואסתלק מנייהו).

[ולכן אמר רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים. לא תהיו שוקלים אבני שיש טהור [נ"א: שהם שני יודי"ן של וייצר, חָכמָה עליונָה וחָכמָה תחתונָה] לאבנים אחרות שהן חיים ומות, שמשם (קהלת י) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. ולא עוד, אלא אתם תסכנו עצמכם, בגלל שאלה של עץ הדעת טוב ורע הם בפרוד, ואבני שיש טהור הן ביחוד בלי פרוד כלל. ואם תאמרו שהרי הסתלק עץ החיים מהם ונפלו ויש ביניהם פרוד - דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, שהרי אין שם פרוד למעלה. שאלה שנשברו היו מאלה. באו לנשק אותו, פרח והסתלק מהם].

דָּבָר אַחֵר וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן. בְּוַדַּאי לְעֵילָא בְּעֵץ חַיִּים תַּמָּן לֵית קְלִיפִּין נוּכְרָאִין הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים ה) לֹא יְגוּרְךָ רָע. אֲבָל בְּעֵץ דִּלְתַתָּא אִית קְלִיפִּין נוּכְרָאִין וַדַּאי. וְאִיהוּ נָטוּעַ בְּגִנְתָא דְעֵדֶן דְּזֵעִיר אַפִּין. דְּאִיהוּ חֲנוֹךְ מטטרון דְּגַן עֵדֶן דִּלְעֵילָא. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֵית תַּמָּן עַרְטוּמָא, לְמֶיהֱוֵי תַּמָּן נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ. וּבְגִין דָּא וְנָהָר יוֹצֵא וְגוֹ' וְיָכִילְנָא לְמֵימַר בְּמטטרון יוֹצֵא מֵעֵדֶן מֵעִדּוּן דִּילֵיהּ. לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן גַּן דִּילֵיהּ פַּרְדֵּס (תיקון כ"ד) דִּילֵיהּ דְּתַמָּן עָאלוּ

בֶּן עֲזַאי וּבֶן זוֹמָא וְאֱלִישָׁע. וּקְלִיפִּין דִּילֵיהּ מִסְטָרָא דָא טו"ב וּמִסְטָרָא דָא רַע. וְדָא אִסּוּר וְהֶתֵּר כָּשֵׁר וּפָסוּל טוּמְאָה וְטָהֳרָה.

דבר אחר ונהר יצא מעדן - בודאי למעלה בעץ החיים שם אין קלפות נכריות. זהו שכתוב (תהלים ה) לֹא יְגוּרְךָ רָע. אֲבָל בָּעֵץ שֶׁלְּמַטָּה יֵשׁ בְּוַדַּאי קְלִפּוֹת נָכְרִיּוֹת, וְהוּא נָטוּעַ בְּגַן עֵדֶן שֶׁל זְעֵיר אַנְפִּין, שֶׁהוּא חָנוּךְ, מטטרו"ן, שֶׁגַּן הָעֵדֶן הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין שָׁם עֵרְבּוּב שֶׁל קְלִפּוֹת לִהְיוֹת שָׁם נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ. וּבְגַלַּל זֶה וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן וְגוֹ', וְיִכְלְנוּ לוֹמַר בְּמטטרו"ן יֹצֵא מֵעֵדֶן - מֵעִדּוּן שֶׁלּוֹ. לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגַּן - הַגַּן שֶׁלּוֹ, הַפַּרְדֵּס שֶׁלּוֹ שֶׁנִּכְנְסוּ לְשָׁם בֶּן עַזַּאי וּבֶן זוֹמָא וֶאֱלִישָׁע. וּקְלִפּוֹת שֶׁלּוֹ מִצַּד זֶה טו"ב וּמִצַּד זֶה רַע. וְזֶה אִסּוּר וְהֶתֵּר, כָּשֵׁר וּפָסוּל, טֻמְאָה וְטָהֳרָה.

קָם חַד סָבָא וְאָמַר רִבִּי רִבִּי הָכִי הוּא וַדַּאי. אֲבָל עֵץ חַיִּים לָא אִתְקְרֵי אִיהוּ. אֶלָּא הָכִי הוּא רָזָא דְּמִלָּה וַייָצֶר חַד יְצִירָה דְּטוֹב וְחַד יְצִירָה דְּרָע. דָּא אִיהוּ עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע. עֵץ דָּא אָדָם זְעֵירָא מִסְטָרָא דְּחַיִּים מִנֵּיהּ וּמִסְטָרָא דְמוֹתָא מִנֵּיהּ. תַּמָּן ב' יְצִירוֹת דִּילֵיהּ דְּאִנּוּן אִסּוּר וְהֶתֵּר, וְעָלַיְיהוּ אִתְּמַר וַייָצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה.

עַמַּד זָקֵן אֶחָד וְאָמַר, רַבִּי רַבִּי, כְּךָ זֶה וַדַּאי! אֲבָל עֵץ הַחַיִּים הוּא לֹא נִקְרָא. אֶלָּא כְּךָ הוּא סוֹד הַדָּבָר, וַייָצֶר - יְצִירָה אַחַת לְטוֹב וְיִצִירָה אַחַת לְרָע. זֶה עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע. עֵץ זֶה אָדָם קָטָן, מִצַּד הַחַיִּים מִמֶּנּוּ וּמִצַּד הַמָּוֶת מִמֶּנּוּ. שָׁם שְׁתֵּי יְצִירוֹת שֶׁלּוֹ שֶׁהֵם אִסּוּר וְהֶתֵּר, וְעָלָיו נֶאֱמַר וַייָצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה.

וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים. דָּא שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה. עֵדֶן תְּיוּבְתָּא. וְעָלָהּ אִתְּמַר וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן דָּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא. הַגַּ"ן שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה. תִּלַת קְטִירִין אִנּוּן נִשְׁמָתָא רוּחָא נַפְשָׁא לְגַבֵּיהּ. וּבְהוֹן וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. דְּאִיהוּ מִפְּיו מַמָּשׁ אִתְקְרֵי לִשְׁכִינְתָּא דְּאִיהִי נִשְׁמַת חַיִּים. מִיָּד דְּאָמַר מִלִּין אִלֵּין סָלִיק לְעֵילָּא. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן חַבְרַיָּיא בְּוַדַּאי מַלְאָכָא הֲוָה. וּבְוַדַּאי סָמִיךְ אִית לָנָא מִכָּל אֲתַר.

וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים - זוֹ שְׁכִינָה עֶלְיוֹנָה. עֵדֶן - תְּשׁוּבָה. וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן. זֶה הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי. הַגַּ"ן שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה. שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים הֵם, נְשָׁמָה רוּחַ וְנֶפֶשׁ אֲצִלּוֹת, וּבָהֶם וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, שֶׁהוּא מִמֹּשׁ מִפִּיו נִקְרָא לִשְׁכִינָה שֶׁהִיא נִשְׁמַת חַיִּים. מִיָּד שֶׁאָמַר דְּבָרִים אֵלּוּ, עָלָה לְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, חֲבֵרִים, בְּוַדַּאי זֶה הָיָה מַלְאָךְ, וּבְוַדַּאי תּוֹמֵךְ יֵשׁ לָנוּ מִכָּל מָקוֹם.

פָּתַח קְרָא אֲבָתְרֵיהּ: וַיִּקַּח יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן וְגוֹ'. וַיִּקַּח מֵאַן נָטִיל לֵיהּ. אֶלָּא נָטִיל לֵיהּ מַד' יְסוֹדִין דְּאִתְּמַר בְּהוֹן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. אַפְרִישׁ לֵיהּ מִנְּהוֹן וְשַׁוֵּי לֵיהּ בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן.

פָּתַח הַפָּסוּק אַחֲרָיו: וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן וְגוֹ'. וַיִּקַּח - מֵאַיִן לָקַח אוֹתוֹ? אֶלָּא לָקַח אוֹתוֹ מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. הִפְרִידוֹ מֵהֶם, וְשָׂם אוֹתוֹ בְּגַן עֵדֶן.

כְּגַוְונָא דָא יַעֲבֵד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבַר נָשׁ דְּאִתְבְּרֵי מֵד' יְסוֹדִין. בְּזִמְנָא דְתָב בִּתְיוּבְתָּא וּמִתְעַסֵּק בְּאוֹרַיְיתָא. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטִיל לֵיהּ מֵהַהֲמָן. וְעָלַיְיהוּ אִתְמָר וּמִשָּׁם יִפָּרֵד. אַפְרִישׁ נַפְשֵׁיהּ מֵהַאֲוָה דִּילְהוֹן וְשַׁוֵּי לֵיהּ בְּגִנְתָּא דִילֵיהּ דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא. לְעָבְדָהּ בְּפִקּוּדִין דְּעָשֵׂה. וּלְשָׁמְרָהּ בְּפִקּוּדִין דְּלֹא תַעֲשֶׂה. אִי זָכָה לְנַטְרָא לָהּ אִיהוּ יְהֵא רֵישָׁא עַל ד' יְסוֹדִין. וְאִתְעֲבִיד נָהָר דְּאִתְשַׁקְיָין עַל יָדֵיהּ וְלָא עַל יְדָא אַחֲרָא וְאִשְׁתְּמוֹדְעִין בֵּיהּ דְּאִיהוּ רִבּוֹן וְשַׁלִּיט עֲלַיְיהוּ.

כְּמוֹ זֶה יַעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבֶן אָדָם שֶׁנִּבְרָא מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת. בִּזְמַן שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה וּמִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹטְלוֹ מִשָּׁם, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וּמִשָּׁם יִפָּרֵד. הִפְרִיד נַפְשׁוֹ מִתַּאֲוָתָם, וְשָׂם אוֹתוֹ בְּגַן שֶׁלּוֹ שֶׁהִיא שְׁכִינָה, לְעָבְדָהּ - בְּמִצְוֹות עֲשֵׂה, וּלְשָׁמְרָהּ - בְּמִצְוֹות לֹא תַעֲשֶׂה. אִם זָכָה לִשְׁמֹר אוֹתָהּ, הוּא יִהְיֶה רֹאשׁ עַל אַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, וְיֵעָשֶׂה נָהָר שֶׁמַּשְׁקִים עַל יָדוֹ וְלֹא עַל יְדֵי אַחֵר, וּמַכִּירִים בּוֹ שֶׁהוּא רִבּוֹן וְשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם.

וְאִי עָבַר עַל אוֹרַיְיתָא אִתְשַׁקְיָין מִמְּרִירוּ דְּאִילָנָא דְּרַע דְּאִיהוּ יֵצֶר הָרָע. וְכָל אִבָּרִין דְּאִנּוּן מֵד' יְסוֹדִין אִתְמָר בְּהוֹן (שמות א) וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם וגו' וַיְמָרְרוּ בְּמְרִירוּ דְּמָרָה. וּלְגַבֵּי אִבָּרִין קַדִּישִׁין דְּגוּפָא דְּאִנּוּן מִסִּטְרָא דְטוֹב עֲלַיְיהוּ אִתְמָר (שמות טו) וַיָּבֹאוּ מָרָתָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמָּרָה וגו'. כְּגַוְונָא דָא אָמְרוּ מָארֵי מַתְנִיתִין וְיִמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה בְּקוּשְׁיָא. בְּחוֹמֶר בְּקַל וָחוֹמֶר. וּבִלְבֵנִים בְּלִבּוּן הִלְכְתָא. וּבְכָל עֲבוֹדָה בַּשָּׂדֶה דָּא בָּרַיְיתָא. אֶת כָּל עֲבוֹדָתָם וגו' דָּא מִשְׁנָה.

וְאִם עָבַר עַל הַתּוֹרָה, הֵם מַשְׁקִים מִמְּרִירוּת הָעֵץ שֶׁל רַע שֶׁהוּא יֵצֶר הָרַע. וְכָל הָאֵיבָרִים שֶׁהֵם מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, נֶאֱמַר בָּהֶם (שמות א) וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם וגו'. וַיְמָרְרוּ - בִּמְרִירוּת שֶׁל מָרָה. וּלְגַבֵּי אֵיבָרִים קְדוֹשִׁים שֶׁל הַגּוּף שֶׁהֵם מִצַּד הַטּוֹב, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שם טו) וַיָּבֹאוּ מָרָתָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמָּרָה וגו'. כְּגוֹן זֶה אָמְרוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה - בְּקַשְׁיָא. בְּחֹמֶר - בְּקַל וָחֹמֶר. וּבִלְבֵנִים - בְּלִבּוּן הֲלָכָה. וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה - זוֹ בָּרַיְיתָא. אֵת כָּל עֲבֹדָתָם וגו' - זוֹ מִשְׁנָה.

אִם תַּיְיבִין בִּתְיוּבְתָּא אִתְמָר בְּהוֹן (שמות טו) וַיּוֹרֵהוּ ה' עֵץ. וְדָא עֵץ חַיִּים וּבֵיהּ וַיְמְתְּקוּ הַמָּיִם. וְדָא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ דְּאִתְמָר בֵּיהּ (שמות יז) וּמַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ. מַטֶּ"ה דָּא מטטרון מִסִּטְרֵיהּ חַיִּים וּמִסִּטְרֵיהּ מִיתָה. כַּד אִתְהַפַּךְ לְמַטֵּה אִיהוּ עֵזֶר מִסִּטְרָא דְטוֹב. כַּד אִתְהַפַּךְ לְחִוְיָא אִיהוּ כְּנֶגְדּוֹ. מִיָּד (שמות ד) וַיָּנָס מֹשֶׁה מִפָּנָיו.

אִם שָׁבִים בִּתְשׁוּבָה, נֶאֱמַר בָּהֶם (שם) וַיּוֹרֵהוּ ה' עֵץ, וְזֶה עֵץ הַחַיִּים, וּבוֹ וַיְמְתְּקוּ הַמַּיִם. וְזֶה מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שם יז) וּמַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ. מַטֶּ"ה זֶה מטטרו"ן, מִצִּדּוֹ חַיִּים וּמִצִּדּוֹ מִיתָה. כְּשֶׁמִּתְהַפֵּךְ לְמַטֶּה הוּא עֵזֶר מִצַּד הַטּוֹב. כְּשֶׁמִּתְהַפֵּךְ לְנָחָשׁ הוּא כְּנֶגְדּוֹ. מִיָּד (שם יד) וַיָּנָס מֹשֶׁה מִפָּנָיו.

דף כז:

וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְסָר לֵיהּ בִּידָא דְמשֶׁה וְאִיהוּ אוֹרַיְיתָא דְבָעַל פֶּה דְּבֵיהּ אִסּוּר וְהֶתֵּר. מִיָּד (לעיל ו ע"ב) דְּמָחֵא בֵּיהּ בְּטִינָרָא נָטַל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּידֵיהּ. וְאִתְמַר בֵּיהּ (שמואל ב כג) וַיֵּרֶד אֵלָיו בַּשַּׁבָּט לְמְחָאָה לֵיהּ בֵּיהּ. וְשֵׁבֶ"ט אִיהוּ יֵצֶר הָרָע חִוְיָא. וְכֹלָּא אִיהוּ בְּגָלוּתָא מֵחֲמַת דִּילֵיהּ. וְעוֹד וּמִשָּׁם יִפָּרֵד. זַכָּאָה אִיהוּ בַּר נָשׁ דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא. דְּבְזִמְנָא דְּנָטִיל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵהַאי גּוּפָא מֵד' יְסוֹדִין, אִתְפְּרַשׁ מִתַּמָּן וְאָזִיל לְמֶהֱוֵי רֵישָׁא בְּד' (דף כז ע"ב) חֵיוָון וְאִתְמָר בְּהוֹן עַל כַּפַּיִם יִשָּׁאוּנָךְ וְגוֹ':

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְסָרוֹ בְּיַד מֹשֶׁה, וְהִיא תוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁבָּהּ אִסּוּר וְהֶתֵּר. מִיָּד שֶׁהִכָּה בּוֹ בַּסֶּלַע, לָקַח אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיָדוֹ, וְנֶאֱמַר בּוֹ (שמואל ב כג) וַיֵּרֶד אֵלָיו בַּשַּׁבָּט, לְהַכּוֹת אוֹתוֹ בּוֹ. וְשֵׁבֶ"ט הוּא יֵצֶר הָרָע נָחָשׁ, וְהַכֹּל הוּא בַּגָּלוּת מֵחֲמָתוֹ. וְעוֹד, וּמִשָּׁם יִפָּרֵד. אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁבִּזְמַן שֶׁיִּקַּח אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵהַגּוּף הַזֶּה מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, נִפְרָד מִשָּׁם וְהוֹלֵךְ לִהְיוֹת רֹאשׁ בְּאַרְבַּע חֵיוֹת, וְנֶאֱמַר בָּהֶם עַל כַּפַּיִם יִשָּׂאוּנָךְ וְגוֹ'.

וַיְצַו יְיָ אֱלֹהִים וְגוֹ' הָא אוּקְמוּהָ לֵית צַו אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה דְּמַתָּמָן אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְאִיהִי בַּכְּבֵד. דְּמִינַּהּ תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה דְּאִיהִי עֲבוֹדָה זָרָה לֵיהּ וְהַכְּבֵד כּוֹעֵס. וְהָא אוּקְמוּהָ כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה דָּא אִיהוּ וַיְצַו. עַל הָאָדָם דָּא שְׁפִיכוּת דָּמִים כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית ט) בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ. וְדָא מָרָה חַרְבָּא דְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (משלי ה) וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כְּלַעֲנָה חַדָּה כְּחֶרֶב פִּיּוֹת. לֵאמֹר דָּא גִּלּוּי עֲרָיוֹת וְדָא טְחוֹל עֲלֵיהּ אִתְּמָר (משלי ל) אָכְלָה וּמָחֲתָה פִּיהָ וְגוֹ' דְּטְחוֹל לֵית לֵיהּ פּוּמָא וְעַרְקִין וְאִתְשַׁקְיָא מֵעֲכִירוּ דְּדָמָא אוּכְמָא דְּכֶבֶד וְלָא אַשְׁכַּחְנָא לֵיהּ פּוּמָא. וְדָא אִיהוּ אָכְלָה וּמָחֲתָה פִּיהָ וְגוֹ'. כָּל שׁוֹפְכֵי דָּמִים מִמָּרָה אִנּוּן. דְּעַרְקִין דְּדָמָא דְּלִבָּא מִיָּד דְּחָזְאָן מָרָה כֻּלְהוֹן בָּרְחִין קֳדָמֹהִי.

וַיְצַו ה' אֱלֹהִים וְגוֹ', הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ אֵין צַו אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁמִּשָּׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וְהִיא בַּכָּבֵד, שֶׁמִּמֶּנָּה תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה זָרָה לוֹ, וְהַכָּבֵד כּוֹעֵס. וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. זֶהוּ וַיְצַו. עַל הָאָדָם - זוֹ שְׁפִיכוּת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט) בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ. וְזוֹ מָרָה, הַחֶרֶב שֶׁל מַלְאַךְ הַמָּוֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ה) וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כַּלַּעֲנָה חַדָּה כְּחֶרֶב פִּיּוֹת. לֵאמֹר - זֶה גִּלּוּי עֲרָיוֹת, וְזֶה טְחוֹל, עָלָיו נֶאֱמַר (שם ל) אָכְלָה וּמָחֲתָה פִּיהָ וְגוֹ', שֶׁלֹּא טְחוֹל אֵין פֶּה וְעֲרָקִים, וּמֵשְׁקֶה מֵעֲכִירוּת הַדָּם הַשָּׁחֹר שֶׁל הַכָּבֵד, וְלֹא מָצָאנוּ לוֹ פֶּה. וְזֶהוּ אָכְלָה וּמָחֲתָה פִּיהָ וְגוֹ'. כָּל שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם מִמָּרָה, שֶׁעֲרָקֵי הַדָּם שֶׁל הַלֵּב, מִיָּד כְּשֶׁרוֹאִים מָרָה, כֻּלָּם בּוֹרְחִים מִלְּפָנֶיהָ.

וְעָרְיַין כֻּלְהוּ אִתְכַּסְיַין בַּחֲשׁוֹכָא בְּדַם אוּכְמָא דְטְחוֹל. מָאן דְּעָבַר עַל שְׁפִיכַת דָּמָא וְעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת גַּלְיָא נִשְׁמָתֵיהּ בְּכָבֵד מָרָה טְחוֹל וְדַיְינִין לֵיהּ בַּגֵּיהִנָּם וּתְלַת מְמַנָּן עֲלַיְיהוּ מַשְׁחִית אַף וְחֵימָה. ט"ו עָרְיַין אִנּוּן כְּחֶשְׁבַּן י"ה. וְשִׁית אָחֳרָנִין כְּחֶשְׁבַּן ו'. קֳדָם דְּגָלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא וּשְׁכִינְתָּא עִמְּהוֹן. מָנֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל (ויקרא יח) עֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה.

וְדָא גָּלוּתָא אִיהוּ גְּלוּי עֶרְוָתָה דִּשְׁכִינְתָּא הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה נ) וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם. וְעַל גְּלוּי עֲרָיוֹת גָּלוּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁכִינְתָּא בְּגָלוּתָא. וְדָא אִיהִי עֶרְוָה דִּשְׁכִינְתָּא. וְהַאי עֶרְוָה אִיהִי לִילִית אִמָּא דְּעֶרֶב רַב. וְעֶרֶב רַב אִנּוּן עֲרָיוֹת דִּילָהּ וַעֲרָיוֹת דְּיִשְׂרָאֵל דִּלְעֵילָּא דְּעָלַיְיהּ אִתְּמַר (ויקרא יח) עֶרְוַת אָבִיךְ לֹא תְגַלֶּה.

וְכָל הָעֲרָיוֹת מִתְכַּסִּים בַּחשָׁךְ בְּדָם שָׁחֹר שֶׁל הַטָּחוֹל. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל שְׁפִיכוּת דָּמִים וַעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת, גּוֹלָה נִשְׁמָתוֹ בְּכָבֵד מָרָה טָחוֹל, וְדָנִים אוֹתוֹ בַּגֵּיהִנֹּם. וּשְׁלֹשָׁה מְמֻנִּים עֲלֵיהֶם - מַשְׁחִית אַף וְחֵמָה. ט"ו עֲרָיוֹת הֵם כְּחֶשְׁבּוֹן י"ה, וְשִׁשָּׁה אֲחֵרִים כְּחֶשְׁבּוֹן ו'. לִפְנֵי שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת וּשְׁכִינָה עִמָּם, צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, (ויקרא יח) עֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה. וְהַגָּלוּת הַזּוֹ הִיא גִּלּוּי עֶרְוַת הַשְּׁכִינָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נ) וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם. וְעַל גִּלּוּי עֲרָיוֹת גָּלוּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁכִינָה בַּגָּלוּת, וְזוֹהִי עֶרְוַת הַשְּׁכִינָה. וְעֶרְוָה זוֹ הִיא לִילִית, אִמָּם שֶׁל עֶרֶב רַב. וְעֶרֶב רַב הֵם עֲרָיוֹת שֶׁלָּהּ וַעֲרָיוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (ויקרא יח) עֶרְוַת אָבִיךְ וְגוֹ' לֹא תְגַלֶּה.

וְאִנּוּן אַפְּרִישִׁין בֵּין ה' ה' דְּלָא אִתְקְרִיב ו' בֵּינַיְיהוּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (אחרי מות ע"ד) עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה. וְאִנּוּן שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה וְתַתָּאָה. דְּבְזְמָנָא דְּעֶרֶב רַב דְּאִנּוּן (סי' נג"ע ר"ע) נְ'פִילִים גִּ'בּוֹרִים עָ'מְלֵקִים רְ'פָאִים עָ'נָקִים בֵּין ה' ה', לֵית רְשׁוּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְקָרְבָא בֵּינַיְיהוּ. וְרָזָא דְמִלָּה (ישעיה יט) וְנָהָר יֶחְרַב וְיָבֵשׁ יֶחֱרַב בֵּה' עִלָּאָה וְיָבֵשׁ בָּה' תַּתָּאָה. בְּגִין דְּלָא יִתְפַּרְנְסוּן עֶרֶב רַב מִן ו' דְּאִיהוּ עֵץ הַחַיִּים. וּבְגִין דָּא לֵית קְרִיבוּ לְוֹ בֵּין ה' ה' בְּזְמָנָא דְּעֶרֶב רַב בֵּינַיְיהוּ.

וְהֵם הִפְרִידוּ בֵּין ה' ה' שֶׁלֹּא תִתְקָרֵב ו' בֵּינֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם) עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה. וְהֵם שְׁכִינָה עִלָּיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה. שֶׁבִּזְמַן שֶׁהָעֶרֶב רַב, שֶׁהֵם: נְ'פִילִים גִּ'בּוֹרִים עָ'מְלֵקִים רְ'פָאִים עָ'נָקִים, בֵּין ה' לָהּ', אֵין רְשׁוּת לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִתְקָרֵב בֵּינֵיהֶם, וְסוֹד הַדָּבָר - (ישעיה יט) וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ. יֶחֱרַב בָּהּ עֶלְיוֹנָה, וְיָבֵשׁ בָּהּ תַּחְתּוֹנָה. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּרְנְסוּ עֶרֶב רַב מִו' שֶׁהִיא עֵץ הַחַיִּים. וְלָכֵן אֵין הִתְקָרְבוּת לְוֹ' בֵּין ה' ה' בִּזְמַן שֶׁעֶרֶב רַב בֵּינֵיהֶם.

וְלִית רְשׁוּ לְאָת י' לְקָרְבָא בָּהּ' תִּנְיָינָא הֲדָא הוּא דִכְתִיב עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה. וְאִנּוּן אַפְּרִישׁוּ בֵּין ו' לָהּ' עִלָּאָה הֲדָא הוּא דִכְתִיב עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה. דְּי' אִיהוּ אָב. ה' אֵם. ו' בֵּן. ה' בַּת. וּבְגִין דָּא מָנֵי לְגַבֵּיהּ ה' עִלָּאָה. עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה. עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַּת אָבִיךָ דָּא ה' תַּתָּאָה. אֶת בַּת בִּנָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ אִנּוּן ה"א ה"א דְּאִנּוּן תּוֹלְדִין דָּהּ'. עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ דָּא יו"ד דְּאִיהוּ תּוֹלָדָה דְּאַת י' וְאִיהוּ אָח לְוֹא"ו.

וְאֵין רְשׁוּת לְאוֹת י' לְהִתְקָרֵב לַהּ' הַשְּׁנִיָּה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה. וְהֵם הִפְרִידוּ בֵּין ו' לַהּ' הָעֶלְיוֹנָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה. שֶׁי' הִיא אָב, ה' אֵם, ו' בֵּן, ה' בַּת. וְלָכֵן צִוָּה אֵלָיו ה' עֶלְיוֹנָה. עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה. עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַּת אָבִיךָ - זוֹ ה' תַּחְתּוֹנָה. אֶת בַּת בִּנָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ - הֵם ה"א ה"א, שֶׁהֵם תּוֹלְדוֹת שֶׁל ה'. עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ - זוֹ יו"ד, שֶׁהוּא תּוֹלָדָה שֶׁל אוֹת י', וְהוּא אָח לְוֹא"ו.

סוֹף סוֹף בְּזִמְנָא דְּעֵרֶב רַב מְעוֹרְבִין בְּיִשְׂרָאֵל לֵית קְרִיבוּ וְיִחוּדָא בְּאַתְוָון שֵׁם ידו"ד, וּמְיַד דְּיִתְמַחוּן מֵעָלְמָא אִתְמַר בְּאַתְוָון דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ידו"ד אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וּבְגִין דָּא אָדָם דְּאִנּוּן יִשְׂרָאֵל אִית לוֹן יִחוּדָא בְּאוֹרַיְיתָא דְּאִתְמַר בָּהּ (משלי ג) עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ. וְאִיהִי מַטְרוֹנִיתָא מַלְכוּ"ת. דְּמִסְטָרָהָא אִתְקְרִיאוּ יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים. וּבְגִין דָּא אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ דָּא מִשְׁנָה אִתְתָּא דְּהַהוּא נַעַר וְאִיהוּ (נ"א ואיהי) שִׁפְחָה דִּשְׁכִינְתָּא. וְאִי זָכוּ יִשְׂרָאֵל אִיהִי עֵזֶר לוֹן בְּגָלוּתָא מִסִּטְרָא דְּהֵתֵר טָהוֹר כָּשֵׁר. וְאִי לָאו אִיהִי כְּנֶגְדּוֹ מִסִּטְרָא דְּטָמֵא פָּסוּל אָסוּר. טָהוֹר הֵתֵר כָּשֵׁר אִיהוּ יֵצֶר הַטּוֹב. פָּסוּל טָמֵא אָסוּר אִיהוּ יֵצֶר הָרָע.

סוֹף סוֹף בִּזְמַן שֶׁעֵרֶב רַב מְעֹרָבִים בְּיִשְׂרָאֵל, אֵין קִרְבָה וְיִחוּד בְּאוֹתִיּוֹת שֵׁם יהו"ה. וּמִיָּד שֶׁיִּמָּחוּ מֵהָעוֹלָם, נֶאֱמַר בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יהו"ה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וְלָכֵן אָדָם, שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לָהֶם יִחוּד בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (משלי ג) עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְהִיא הַגְּבִירָה מַלְכוּ"ת, שֶׁמִּצִּדָּהּ נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים. וְלָכֵן אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ. זוֹ מִשְׁנָה, אִשְׁתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ נַעַר, וְהוּא [וְהִיא] שִׁפְחַת הַשְּׁכִינָה. אִם זָכוּ יִשְׂרָאֵל - הִיא עוֹזֶרֶת לָהֶם בַּגָּלוּת מִצַּד שֶׁל הֶתֵּר טָהוֹר כָּשֵׁר. וְאִם לֹא - הִיא כְּנֶגְדּוֹ מִצַּד שֶׁל טָמֵא פָּסוּל אָסוּר. טָהוֹר הֶתֵּר וְכָשֵׁר הוּא יֵצֶר הַטּוֹב. פָּסוּל טָמֵא אָסוּר הוּא יֵצֶר הָרָע.

דף כח.

וְאִתְתָּא דְּאִית לָהּ דַּם טוֹהַר וְדַם נִדָּה מִסִּטְרָא דְּמִשְׁנָה אִיהִי שַׁוְיָא לֵיהּ וְלָאו אִיהִי בַּת זוּגֵיהּ יְחוּדָא דִּילֵיהּ. דְּלֵית יְחוּדָא עַד דְּעֵרֶב רַב יִתְמַחוּן מֵעָלְמָא. וּבְגִין דָּא (לעיל כו ע"ב) אִתְקְבַר מֹשֶׁה לְבַר מֵאַרְעָא קַדִּישָׁא. וּקְבוּרְתָּא דִּילֵיהּ מִשְׁנָה אִיהִי וְלָא יָדַע גְּבַר יַת קְבוּרְתֵּיהּ עַד יוֹמָא הָדֵין. קְבוּרְתָּא דִּילֵיהּ מִשְׁנָה דְּשָׁלְטָא עַל מַטְרוֹנִיתָא דְּאִיהִי קַבָּלָה לְמֹשֶׁה. וּמַלְכָּא וּמַטְרוֹנִיתָא (דף כח ע"א) מִתְפָּרְשָׁא מִבַּעֲלָהּ. בְּגִין דָּא (משלי ל) תַּחַת שָׁלֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ וְכוּ' תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ דָּא אִיהוּ עַבְדָּא יְדִיעָא. וְשִׁפְחָה דָּא מִשְׁנָה. וְנָבָל כִּי יִשְׂבַּע לֶחֶם דָּא עֵרֶב רַב, עַם נָבָל וְלֹא חָכָם.

וְאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ דַּם טֹהַר וְדַם נִדָּה מִצַּד שֶׁל הַמִּשְׁנָה הִיא שָׂמָה אוֹתוֹ וְאֵינָהּ בַּת זוּגוֹ, הַיִּחוּד שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין יִחוּד עַד שֶׁעֵרֶב רַב יִמָּחוּ מֵהָעוֹלָם. וְלָכֵן נִקְבַּר מֹשֶׁה מִחוּץ לְאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וּקְבוּרָתוֹ הִיא מִשְׁנָה, וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה. קְבוּרָתוֹ מִשְׁנָה שֶׁשָּׁלְטָה עַל הַגְּבִירָה, שֶׁהִיא קַבָּלָה לְמֹשֶׁה וּמַלְכָּ. וּגְבִירָה מִתְפָּרֶדֶת מִבַּעְלָהּ. וְלָכֵן (משלי ל) תַּחַת שָׁלֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ וְכוּ' תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ - זֶהוּ עֶבֶד הַיְדוּעַ. וְשִׁפְחָה - זוֹ מִשְׁנָה. וְנָבָל כִּי יִשְׂבַּע לֶחֶם - זֶה עֵרֶב רַב. עַם נָבָל וְלֹא חָכָם.

עוֹד פָּתַח וְאָמַר. וַיִּצֶר ה' אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל עוֹף הַשָּׁמַיִם. וַוי לְעָלְמָא דְּאִנּוּן אַטִּימִין לִבָּא וּסְתִימִין עַיְינִין דְּלָא מִסְתַּכְּלִין בְּרָזֵי דְּאוֹרַיְיתָא וְלָא יָדְעִין. דְּוַדַּאי חַיַּת הַשָּׂדֶה וְעוֹף הַשָּׁמַיִם אִנּוּן עַמֵּי הָאָרֶץ. וְאֲפִילּוּ בְּאִלֵּין דְּאִנּוּן נָפֶשׁ חַיָּה לָא אִשְׁתְּכַח עֵזֶר

בְּהוֹן (בגלותא) לִשְׁכִינְתָּא בְּגָלוּתָא וְלָא לְמֹשֶׁה דְּאִיהוּ עִמַּהּ. דְּבְכָל זִמְנָא דְּגָלַת שְׁכִינְתָּא לָא זָז מִנָּהּ.

עוֹד פָּתַח וְאָמַר, וַיִּצֶר ה' אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם. אוֹי לְעוֹלָם שֶׁהֵם אֲטוּמֵי לֵב וּסְתוּמֵי עֵינַיִם שֶׁלֹּא מְסִתַּכְּלִים בְּסוֹדוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא יוֹדְעִים. שֶׁוַּדַּאי חַיַּת הַשָּׂדֶה וְעוֹף הַשָּׁמַיִם הֵם עַמֵּי הָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ בְּאֵלּוּ, שֶׁהֵם נֶפֶשׁ חַיָּה, לֹא נִמְצָא בָּהֶם עֵזֶר [בגלות] לַשְׁכִינָה בַּגָּלוּת, וְלֹא לְמֹשֶׁה שֶׁהוּא עִמָּהּ, שֶׁבְּכָל זְמַן שֶׁגָּלְתָה שְׁכִינָה לֹא זָז מִמֶּנָּה.

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר וְהָא מַאן יָהִיב עוֹבָדָא דְּאָדָם בְּיִשְׂרָאֵל וּבְמֹשֶׁה. אָמַר לֵיהּ בְּרִי וְאַנְתְּ אֲמַרְתְּ הָכִי וְכִי לָא אוֹלִיפַת (ישעיה מו) מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית. אָמַר לֵיהּ הָכִי הוּא וַדַּאי. וּבְגִין דָּא מֹשֶׁה לָא מִית וְאָדָם אִתְקְרֵי אִיהוּ. וּבְגִינֵיהּ אִתְּמַר בְּגָלוּתָא בַּתְרָאָה וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֵזֶר אֶלָּא כֻּלְּהוּ כְּנֶגְדּוֹ. וְכֵן עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא אִתְּמַר בֵּיהּ וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֵזֶר דְּאַפִּיק שְׁכִינְתֵּיהּ מִן גָּלוּתָא הָדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות ב) וַיִּפֶן כֹּה וָכֹה וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ. וּמֹשֶׁה אִיהוּ בְּדִיוּקְנֵיהּ מַמָּשׁ דְּאִתְּמַר בֵּיהּ לֹא מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַהֲרֵי מִי נָתַן מַעֲשֶׂה שֶׁל אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל וּבְמֹשֶׁה? אָמַר לוֹ: בְּנִי, וְאַתָּה אָמַרְתָּ כָּךְ? וְכִי לֹא לָמַדְתָּ (ישעיה מו) מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית!? אָמַר לוֹ, כָּךְ הוּא וַדַּאי. וְלָכֵן מֹשֶׁה לֹא מֵת, וְהוּא נִקְרָא אָדָם, וּבִגְלָלוֹ נֶאֱמַר בַּגָּלוּת הָאַחֲרוֹנָה וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֵזֶר, אֶלָּא כֻּלָּם כְּנֶגְדּוֹ. וְכֵן נֶאֱמַר בָּעַמּוּד הָאֶמְצָעִי וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֵזֶר שֶׁיּוֹצִיא שְׁכִינָה מֵהַגָּלוּת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות ב) וַיִּפֶן כֹּה וָכֹה וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ. וּמֹשֶׁה הוּא בִּדְמוּתוֹ מַמָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לֹא מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ.

בְּהַהוּא זִמְנָא וַיַּפֵּל יְיָ אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל הָאָדָם. יְיָ אֱלֹהִים אַבָּא וְאִמָּא. תַּרְדֵּמָה דָּא גָלוּתָא דְּאִתְּמַר בֵּיהּ (בראשית טו) וְתַרְדֵּמָה נֹפֶלָה עַל אַבְרָם. אָרְמֵי לֵיהּ עַל מֹשֶׁה וַיִּישָׁן. לֵית שֵׁינָה אֶלָּא גָלוּתָא. וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעוֹתָיו. מִצַּלְעוֹתָיו דְּמָאן. אֶלָּא מֵאִלֵּין עוּלְמִין דְּמַטְרוֹנִיתָא נְטָלוּ אַבָּא וְאִמָּא חַד מִנַּיְיהוּ וְאִיהוּ סִטְרָא חִוָּורָא. יָפֶה כַּלְבָּנָה. וַיִּסְגּוֹר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה, דָּא בָּשָׂר דְּאִתְּמַר בֵּיהּ בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר בָּשָׂר דְּמֹשֶׁה סוּמָק. וְעָלֵיהּ אִתְּמַר פְּנֵי מֹשֶׁה כִּכְפְנֵי חַמָּה. וּבְגִין דָּא (שיר השירים ו) יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן וַיַּפֵּל ה' אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל הָאָדָם. ה' אֱלֹהִים - אַבָּא וְאִמָּא. תַּרְדֵּמָה - זוֹ הַגָּלוּת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (בראשית טו) וְתַרְדֵּמָה נֹפֶלָה עַל אַבְרָם. הִפִּילוֹ עַל מֹשֶׁה וַיִּישַׁן. אֵין שֵׁנָה אֶלָּא גָלוּת. וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעֹתָיו - מִצַּלְעוֹתָיו שֶׁל מִי? אֶלָּא מֵאוֹתָם עָלְמוֹת שֶׁל הַגְּבִירָה נָטְלוּ אַבָּא וְאִמָּא אֶחָד מֵהֶם, וְהוּא צַד לָבָן, יָפָה כַּלְּבָנָה. וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה - זֶה בָּשָׂר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שם ו) בְּשַׁגַּם הוּא בָּשָׂר. בָּשָׂר שֶׁל מֹשֶׁה אָדֹם, וְעָלָיו נֶאֱמַר פְּנֵי מֹשֶׁה כִּכְפְנֵי חַמָּה, וְלָכֵן (שיר ו) יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה.

דָּבָר אַחֵר וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר בָּעָאן לַאֲגָנָא בְּהּ עֲלֵיהּ הָדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ. דָּבָר אַחֵר וַיִּסְגֹּר כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (לא ע"א) (שמות כה) לְעוּמַת הַמִּסְגֶּרֶת, מִסְגֶּרֶת מִתְקַיֶּמֶת, דְּבָהּ מַטְרוֹנִיתָא (יחזקאל מו) יְהֵיהּ סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה:

דְּבַר אַחֵר וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר - רָצוּ לְהָגֵן עָלָיו בָּהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ. דָּבָר אַחֵר וַיִּסְגֹּר - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כה) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת, מִסְגֶּרֶת מִתְקַיֶּמֶת, שֶׁבָּהּ הַגְּבִירָה (יחזקאל מו) יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה.

וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע, הָכָא (תצא רפ ע"ב) אִתְרְמִיז רָזָא דְּיִבּוּם דְּאָמְרוּ בֵּיהּ כֵּיוָן שֶׁלֹּא בָּנָה שׁוּב לֹא יִבְנֶה, הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (דברים כה) אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו. אֲבָל לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִתְמַר בֵּיהּ וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אַבָּא וְאִמָּא בָּנֵי לֵהּ לְגַבֵּיהּ הָדָא הוּא דִּכְתִיב בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה'. ו' דְּאִיהוּ בֵּן י"ה אַבָּא וְאִמָּא. עֲלַיְיהוּ אִתְמַר וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע. אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם דָּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא. וַיְבִיאֶהָ אֶל הָאָדָם אַיְיתֵי לֵיהּ לְגַבֵּי צֵלָע דְּנָטִיל מִן ה' עוּלֵימָא דִּילָהּ.

וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע. כָּאן נִרְמָז סוֹד הַיִּבּוּם, שֶׁאָמְרוּ בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא בָּנָה, שׁוּב לֹא יִבְנֶה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים כה) אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו. אֲבָל לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נֶאֱמַר בּוֹ וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים. אַבָּא וְאִמָּא בּוֹנִים אוֹתָהּ אֵלָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה'. ו' שֶׁהוּא בֵּן י"ה, אַבָּא וְאִמָּא, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע. אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם - זֶה הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי. וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם - הֵבִיא אוֹתוֹ אֶל הַצֵּלַע שֶׁלָּקַח מֵהּ, הָעִלְּמָה שֶׁלָּהּ.

וְעֶלָהּ אִתְּמַר (זכריה ב) וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נְאֻם יְיָ חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב. וּבְגִין דָּא בְּטוּרָא דָּא אִתְבְּנֵי בֵּי מִקְדְּשָׁא. עַל יְדָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהֵא קַיְימָא (מ"ד דף קי"ט) לְדָרֵי דָרִין. וְעָלֶיהָ אִתְּמַר (חגי ב) גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן. דְּקַדְמָאָה אִתְבְּנֵי עַל יְדָא דְּבַר נָשׁ וְהַאי עַל יְדָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּבְגִין דָּא (תהלים קכז) אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ.

וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר (זכריה ב) וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נְאֻם ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב. וְלָכֵן בְּהַר זֶה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יִהְיֶה קַיָּם לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, וְעָלָיו נֶאֱמַר (חגי ב) גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן. שֶׁהָרִאשׁוֹן נִבְנָה עַל יְדֵי אָדָם - וְזֶה עַל יְדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן (תהלים קכז) אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ.

וְכֵן אִתְּמַר בְּמֹשֶׁה וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות כו) וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית. צֶלַע וַדַּאי מִסִּטְרָא דְּחֶסֶד חִוָּור מִתַּמָּן אִתְקְרִיאַת סִיהֲרָא. וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה (תיקון כ"א וכ' ע"ב) בָּשָׂר דְּאִיהוּ סוּמָק מִסִּטְרָא דִּגְבוּרָה וְאִתְכְּלִיל בְּתַרְוַויְיהוּ. בְּהַהוּא זִמְנָא (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי.

וְכֵן נֶאֱמַר בְּמֹשֶׁה וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כו) וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית. צֶלַע וַדַּאי מִצַּד שֶׁל חֶסֶד לְבָנָה, מִשָּׁם נִקְרֵאת לְבָנָה. וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה - בָּשָׂר שֶׁהוּא אָדֹם מִצַּד הַגְּבוּרָה וְנִכְלָל בִּשְׁנֵיהֶם. בְּאוֹתוֹ זְמַן (שיר ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי.

זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי דָּא שְׁכִינְתָּא נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה לְגַבֵּי עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא אִתְּמַר בַּהּ זֹאת הַפַּעַם וְגוֹ' אֲנָא יָדַעְנָא דְּאִיהִי עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי. לְזֹאת וַדַּאי יִקָּרֵא אִשָּׁה מִסִּטְרָא עִלָּאָה דְּאִיהִי אִמָּ"א. כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹאת, מִסִּטְרָא דְּאַבָּ"א דְּאִיהוּ י'. וְכֵן מֹשֶׁה בְּדִיוּקְנָא דִּילֵיהּ לְתַתָּא.

זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי - זוֹ שְׁכִינָה נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה לָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי, נֶאֱמַר בָּהּ זֹאת הַפַּעַם וְגוֹ' אֲנִי יָדַעְתִּי שֶׁהִיא עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי. לְזֹאת וַדַּאי יִקָּרֵא אִשָּׁה - מִצַּד עֶלְיוֹן שֶׁהִיא אִמָּ"א (בינה). כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹאת - מִצַּד שֶׁל אַבָּ"א (חכמה) שֶׁהוּא י'. וְכֵן מֹשֶׁה בְּדִמּוּתוֹ לְמַטָּה.

דף כח:

בְּהַהוּא זִמְנָא יִזְכּוּ יִשְׂרָאֵל כָּל חַד וְחַד לְבַת זוּגֵיהּ. וְדָא אִיהוּ דִּכְתִיב, (יחזקאל לו) וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וּכְתִיב, (יואל ג) וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְגוֹ' וְאִלֵּין (דף כח ע"ב) אִנּוּן נְשָׁמָתִין חַדְתִין דְּעָתִידִין לְמֶהֱוֵי עַל יִשְׂרָאֵל. כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁיִּכְלוּ כָּל נְשָׁמוֹת שֶׁבַּגּוּף וְאָז הַחֲדָשׁוֹת יָבוֹאוּ.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יִזְכּוּ יִשְׂרָאֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִבַּת זוּגוֹ, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו) וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם, וְכָתוּב (יואל ג) וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְגוֹ', וְאֵלּוּ הֵם נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁעֲתִידִים לִהְיוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּהָ אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁיִּכְלוּ כָּל נְשָׁמוֹת שֶׁבַּגּוּף, וְאָז הַחֲדָשׁוֹת יָבוֹאוּ.

בְּהַהוּא זִמְנָא מִתְעַבְּרִין עֻרְבָ רַב מֵעָלְמָא, וְאִתְמַר בְּיִשְׂרָאֵל וּבְמשֶׁה כָּל חַד בְּבַת זוּגַיְיהוּ וַיְהִיוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ. דְּאִתְעֲבַר עֻרְוָה מֵעָלְמָא דְּאִלֵּין אִנּוּן דְּגָרְמוּ גְּלוּתָא, עֻרְבָ רַב וַדַּאי.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יַעְבְּרוּ עֻרְבָ רַב מֵהָעוֹלָם, וְנֶאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל וּבְמשֶׁה, כָּל אֶחָד בְּבַת זוּגוֹ, וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ. שֶׁמִּתְעַבֵּר עֶרְוָה מֵהָעוֹלָם, שֶׁאֵלֶּה הֵם שֶׁגָּרְמוּ גָּלוּת, עֻרְבָ רַב וַדַּאי.

וְעָלַיְיהוּ אִתְּמַר. וְהַנָּחָשׁ הָיוּ עָרוּם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְגוֹ' עָרוּם לְרַע מִכָּל חֵיוָן דְּאוּמִּין דְּעָלְמָא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וְאִנּוּן בְּנוֹי דְּנָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי דְּפַתֵּי לְחַוָּה. וְעֻרְבָ רַב וַדַּאי אִנּוּן הֲווּ זוּהֲמָא דְּאַטִּיל נָחָשׁ בְּחַוָּה. וּמַהֲהִיא זוּהֲמָא נָפַק קַיִן וְקָטַל לְהֶבֶל רוֹעֶה צֹאן דְּאִתְּמַר בֵּיהּ בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר בְּשַׁגָּם זֶה הֶבֶל. בְּשַׁגָּ"ם וַדַּאי אִיהוּ מֹשֶׁ"ה וְקָטִיל לֵיהּ וְאִיהוּ הֲוָה בְּרָא בּוּכְרָא דְּאָדָם.

וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְגוֹ'. עָרוּם לְרַע מִכָּל הַחַיּוֹת שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם, וְהֵם בְּנֵי הַנָּחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי שֶׁפִּתָּה אֶת חַוָּה. וְעֻרְבָ רַב וַדַּאי הֵם הָיוּ זֻהֲמָא שֶׁהִטִּיל נָחָשׁ בְּחַוָּה, וּמֵאוֹתָהּ זֻהֲמָא יָצָא קַיִן וְהָרַג אֶת הֶבֶל רוֹעֵה צֹאן, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּשַׁגָּם הוּא בָשָׂר. בְּשַׁגָּם זֶה הֶבֶל. בְּשַׁגָּ"ם וַדַּאי הוּא מֹשֶׁה. וְהָרַג אוֹתוֹ, וְהוּא הָיָה בֵּן בְּכוֹר שֶׁל אָדָם.

וְעִם כָּל דָּא מֹשֶׁה בְּגִין לְכַסָּאָה עַל עֶרְיָיתָא דְּאָבוּהִי נְטַל בַּת יִתְרוֹ דְּאִתְּמַר בֵּיהּ (שופטים א) וּבְנֵי קֵינִי חוֹתֵן מֹשֶׁה, וְהָא אוּקְמוּהָ אַמַּאי אִתְקְרֵי קֵינִי שֶׁנִּפְרַד מִקַּיִן. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר,

(שופטים ד) וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרַד מִקַּיִן. וּלְבָתַר בָּעָא לְאֶהֲדָרָא עֵרֶב רַב בִּתְיוּבְתָּא לְכַסָּאָה עֲרָיְיתָא דְּאֲבוּהִי. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַחֲשָׁבָה טוֹבָה מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה, וְאָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִגַּוָּעָא בִּישָׁא אִנּוּן, תִּסְתַּמַּר מִנַּיְיהוּ. אֶלָּין אִנּוּן חוֹבָה דְּאָדָם דְּאָמַר לֵיהּ וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ. אִלֵּין אִנּוּן חוֹבָה דְּמשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל.

וְעִם כָּל זֶה, מֹשֶׁה, כְּדֵי לְכַסּוֹת עַל עֶרְוַת אֲבִיו, לָקַח אֶת בַּת יִתְרוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (שופטים א) וּבְנֵי קֵינִי חֹתֵן מֹשֶׁה. וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, לָמָּה נִקְרָא קֵינִי? שֶׁנִּפְרַד מִקַּיִן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ד) וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרַד מִקַּיִן. אַחַר כָּךְ רָצָה לְהַחֲזִיר עֵרֶב רַב בִּתְשׁוּבָה לְכַסּוֹת אֶת עֶרְוַת אָבִיו, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרֵף מַחֲשָׁבָה טוֹבָה לְמַעֲשֶׂה, וְאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הֵם מִגֶּזַע רַע, תִּשָּׁמֵר מֵהֶם. אֵלֶּה הֵם חֵטְא שֶׁל אָדָם שֶׁאָמַר לוֹ וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ. אֵלֶּה הֵם חֵטְא שֶׁל מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל.

וּבְגִינֵיהוּ גָּלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא וְאִתְתָּרְכוּ מִתַּמָּן הָדָא הוּא דִכְתִיב וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם. וְאָדָם יִשְׂרָאֵל וַדַּאי. וּמֹשֶׁה בְּגִינֵיהוּ אִתְתָּרַךְ מֵאַתְרֵיהּ וְלָא זָכָה לְמֵיעַל בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. דִּבְגִינַיְיהוּ עָבַר מַאֲמַר דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְחָב בַּסֶּלַע דְּמָחָא בֵּיהּ דְּלָא אָמַר לֵיהּ אֶלָּא (במדבר כ) וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע וְאִנּוּן גָּרְמוּ. וְעִם כָּל דָּא מַחֲשָׁבָה טוֹבָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה דְּאִיהוּ לָא קָבִיל לוֹן וְיָהִיב בְּהוֹן אוֹת בְּרִית אֶלָּא לְכַסָּאָה עֲרָיְיתָא דְּאֲבוּהָ. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לֵיהּ (במדבר יד) וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ. וּבְגִינַיְיהוּ אָמַר (שמות לב) מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי, דְּאִנּוּן מִזַּרְעָא דְּעַמָּלֵק דְּאִתְמַר בֵּיהּ (דברים כה) תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק וְאִנּוּן גַּרְמָא לְתַבְּרָא תְּרֵין לוּחִין דְּאוֹרַיְיתָא. וּמִיָּד.

וּבְגִלְלָם גָּלוּ יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת וְגֹרְשׁוּ מִשָּׁם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם. וְאָדָם יִשְׂרָאֵל בְּוַדַּאי. וּמֹשֶׁה בִּגְלָלָם גֹּרַשׁ מִמְּקוֹמוֹ וְלֹא זָכָה לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁבִּגְלָלָם עָבַר עַל מַאֲמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְחָטָא בַּסֶּלַע שֶׁהִכָּה בּוֹ, וְלֹא אָמַר לוֹ אֶלָּא רַק (במדבר כ) וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע, וְהֵם גָּרְמוּ. וְעִם כָּל זֶה, מַחֲשָׁבָה טוֹבָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא לֹא קִבֵּל אוֹתָם, וְנָתַן בָּהֶם אוֹת בְּרִית אֶלָּא לְכַסּוֹת עֶרְוַת אֲבִיו. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ (שם יד) וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ, וּבִגְלָלָם אָמַר (שמות לב) מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי, שֶׁהֵם מִזֶּרַע עֲמָלֵק שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דברים כה) תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק, וְהֵם גָּרְמוּ לִשְׁבֹּר אֶת שְׁנֵי הַלּוּחוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה.

וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ יִשְׂרָאֵל כִּי עֵרוּמִים הֵם בְּטוּנָא דְמִצְרַיִם דְּהֲווּ בְּלָא אוֹרַיְיתָא וְאִתְמַר בָּהוּ (יחזקאל טז) וְאַתְּ עֵרוֹם וְעֶרְיָה. וְאִיּוֹב בְּגִין דָּא אָמַר ב' זְמַנֵּי (איוב א) עָרוֹם יָצָאתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרוֹם אָשׁוּב שָׁמָּה. מַה דְּהֲוָה מֹשֶׁ"ה אִתְהַפַּךְ לְעֵרֶב רַב לְשַׁמ"ה וְלִשְׁנִינָה. אָשׁוּב שָׁמָּה הָכָא רְמִיז דְּעָתִיד לְאִתְחַזְּרָא בֵּינַיְיהוּ בְּגָלוּתָא בַּתְרָאָה וְאָזִיל בֵּינַיְיהוּ לְשַׁמ"ה וְאִיהוּ אָמַר (איוב א) ה' נָתַן וַה' לָקַח יְהִי שֵׁם ה' מְבוֹרָךְ.

וּמִיָּד - וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ יִשְׂרָאֵל כִּי עֵירֻמִּם הֵם. בַּשִּׁעְבּוּד שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהָיוּ בְּלִי תוֹרָה, וְנֶאֱמַר בָּהֶם (יחזקאל טז) וְאַתְּ עֵרוֹם וְעֶרְיָה. וְאִיּוֹב בְּגִלַּל זֶה אָמַר פַּעֲמַיִם (איוב א) עָרֹם יָצָאתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרֹם

אָשׁוּב שָׁמָּה. מַה שָּׁהָיָה מֹשֶׁ"ה, הִתְהַפֵּךְ לְעֶרֶב רַב לְשַׁמָּ"ה וְלִשְׁנִינָה. אָשׁוּב שָׁמָּה - כָּאן רָמַז שֶׁעָתִיד לַחֲזֹר בֵּינֵיהֶם בַּגְּלוּת הָאַחֲרוֹנָה, וְהוֹלֵךְ בֵּינֵיהֶם לְשַׁמָּ"ה, וְהוּא אָמַר (שם) ה' נָתַן וַה' לָקַח יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ.

וּבְזִמְנָא דְּאִתַּבְּרוּ תְּרֵין לוּחִין דְּאוֹרַיְיתָא. וְאוֹרַיְיתָא דְּעַל פֻּמֵּהּ אִתְמַר בְּהוֹן וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְּאֵנָה. אִתְכַּסּוּ בְּכַמָּה קְלִיפִּין מֵעֶרֶב רַב בְּגִין כִּי עֵרוּמִים הֵם דְּלָא יִתְגַּלֵּי עֶרְיָתַיְיהוּ. וְכִסּוּיֵיא דִּילְהוֹן כַּנְפֵּי צִיצִית וּרְצוּעִין דִּתְפִילִין. עֲלַיְיהוּ אִתְמַר. וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּישֵׁם. אֲבָל לְגַבֵּי צִיצִיּוֹת וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְּאֵנָה. וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגוֹרוֹת דָּא אִיהוּ (תהלים מה) חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר. וְדָא קְרִיאַת שְׁמַע דְּאִתְמָר בֵּיהּ (תהלים קמט) רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְגוֹ'. דָּא הוּא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגוֹרוֹת:

וּבִזְמַן שֶׁנִּשְׁבְּרוּ שְׁנֵי לוּחוֹת הַתּוֹרָה, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, נֶאֱמַר בָּהֶם וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְּאֵנָה. הִתְכַּסּוּ בְּכַמָּה קְלִפּוֹת מֵעֶרֶב רַב מִשּׁוּם כִּי עֵירֻמִּם הֵם, שֶׁלֹּא תִתְגַּלֶּה עֶרְוָתָם. וְכִסּוּי שֶׁלָּהֶם כַּנְפֵי צִיצִית וּרְצוּעוֹת הַתְּפִלִּין, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם. אֲבָל לְגַבֵּי צִיצִית - וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת. זֶהוּ (תהלים מה) חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יֶרֶךְ גִּבּוֹר, וְזוֹ קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (שם קמט) רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם. זֶהוּ וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת.

וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים וְגוֹ' כַּד קָרִיבוּ לְטוּרָא דְסִינַי. הָדָא הוּא דִכְתִיב (דברים ד) הֲשָׁמַע עָם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וְגוֹ' וְעֶרֶב רַב מִיתוּ. וְאִנּוּן הֲווּ דְּאָמְרוּ לְמֹשֶׁה (שמות כ) וְאַל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת וְאַשְׁכָּחוּ אוֹרַיְיתָא. וְאִלֵּין אִנּוּן עַמֵּי הָאָרֶץ דְּאִתְמָר בְּהוֹן (דברים כז) אָרוּר שׁוֹכֵב עִם כָּל בְּהֵמָה בְּגִין דְּאִנּוּן מִסְטָרָא דְּהַהוּא חִוְיָא דְּאִתְמָר בֵּיהּ אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה.

וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים וְגוֹ', כְּשֶׁקָּרְבוּ לְהַר סִינַי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים ד) הֲשָׁמַע עָם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וְגוֹ'. וְעֶרֶב רַב מֵתוּ. וְהֵם הָיוּ שֶׁאָמְרוּ לְמֹשֶׁה (שמות כ) וְאַל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת, וּמָצְאוּ אֶת הַתּוֹרָה. וְאֵלֶּה הֵם עַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (דברים כז) אָרוּר שֹׁכֵב עִם כָּל בְּהֵמָה, בִּגְלַל שֶׁהֵם מִצַּד אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה.

דף כט.

וְהָא כַּמָּה עֶרְבּוּבִין אִנּוּן בִּישִׁין בְּעִירָן וְחִיוָון. אֲבָל אִית עֶרְבּוּבְיָא מִסְטָרָא דְנָחָשׁ. וְאִית עֶרְבּוּבְיָא מִסְטָרָא דְּאוּמֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמַזָּלוֹת דְּדָמוּ לְחֵיוָון וּבְעִירָן דְּחַקְלָא. וְאִית עֶרְבּוּבְיָא מִסְטָרָא דְמַזִּיקִין דְּנִשְׁמָתָן (דף כט ע"א) דְּחַיָּיבִיָא אִנּוּן מַזִּיקִין דְּעָלְמָא מַמָּשׁ. וְאִית עֶרְבּוּבְיָא דְּשֵׁדִים וְרוּחִין וְלִילִין וְכֻלָּא מְעוֹרְבְּבִין בְּיִשְׂרָאֵל. וְלָא אִית בְּכֻלְּהוּ לַטְיָיא כַּעֲמָלֵק דְּאִיהוּ חִיוְיָא בִּישָׁא אֵל אַחֵר. אִיהוּ גָּלוּי לְכָל עָרְיִין דְּעָלְמָא רוֹצֵחַ אִיהוּ וּבַת זוּגֵיהּ סַם מָוֶת עֲבוֹדָה זָרָה. וְכֻלָּא סמא"ל. וְאִית סמא"ל וְאִית סמא"ל, וְלָאו כֻּלְּהוּ שָׁוְיִין. אֲבָל הַהוּא סִטְרָא דְחִיוְיָא אִיהוּ לַטְיָיא עַל כֻּלָּא.

וַהֲרֵי כַּמָּה הֵם עֵרֶב רַב רָעִים בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת, אֲבָל יֵשׁ עֵרֶב רַב מִצַּד שֶׁל הַנָּחָשׁ, וְיֵשׁ עֵרֶב רַב מִצַּד שֶׁל אֻמּוֹת עכו"ם שֶׁדּוֹמִים לְחַיּוֹת וּבְהֵמוֹת הַשָּׂדֶה, וְיֵשׁ עֵרֶב רַב מִצַּד שֶׁל מַזִּיקִים, שֶׁנִּשְׁמָתָם שֶׁל רְשָׁעִים הֵם מַזִּיקִים שֶׁל הָעוֹלָם מַמָּשׁ, וְיֵשׁ עֵרֶב רַב שֶׁל שֵׁדִים וְרוּחוֹת וְלִילִין, וְהַכֹּל מְעֹרָבִים בְּיִשְׂרָאֵל, וְאֵין בְּכֻלָּם מְקֻלָּל כַּעֲמָלֵק, שֶׁהוּא נָחָשׁ רַע אֵל אֶחָד. הוּא גִּלּוּי לְכָל הָעֲרֵיוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, רוֹצֵחַ הוּא, וּבַת זוּגוֹ סַם מָוֶת עֲבוֹדָה זָרָה, וְהַכֹּל סמא"ל. וְיֵשׁ סמא"ל וְיֵשׁ סמא"ל, וְלֹא הַכֹּל שָׁוִים. אֲבָל אוֹתוֹ צַד שֶׁל הַנָּחָשׁ הוּא מְקֻלָּל עַל הַכֹּל.

וַיִּקְרָא יְיָ אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה. הָכָא רְמִיז לֵיהּ דְּעָתִיד לְחָרְבָא בֵּי מַקְדְּשָׁא וּלְמִבְכֵּי בֵּהּ אֵיכָה. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (איכה א) אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד א"י כ"ה. וּלְזִמְנָא דְאָתֵי עָתִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבַעֲרָא כָּל זִינִין בִּישִׁין מֵעָלְמָא כְּדִכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח. כְּדֵין תָּב כֹּלָּא לְאַתְרֵיהּ כְּדִכְתִיב, (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

בְּרֵאשִׁית

וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה. כָּאן רָמַז לוֹ שֶׁעָתִיד לְהַחֲרִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְלִבְכּוֹת בּוֹ אֵיכָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב א) אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד. א"י כ"ה. וְלֶעָתִיד לָבא עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַעֵר כָּל הַמִּינִים הָרָעִים מֵהָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח. וְאָז שָׁב הַכֹּל לִמְקוֹמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

תָּנִינָן כָּל שְׁלֹמֹה דְּאִתְּמַר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים בְּמַלְכָּא דִשְׁלָמָא דִילֵיהּ. בְּמֶלֶךְ (ס"א בנוקבי מלכא) סְתָם בְּנוּקְבָא. מִלָּה (נ"א מלך) תַּתְּאָה בְּעִלָּאָה. וְרָזָא דְמִלָּה דִּירָתָא תַּתְּאָה לְעִלָּאָה תַּרְוַוייהוּ כְּחַד. וְהַיְנוּ בַּי"ת דִּכְתִיב, (האזינו רצא א) (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַּיִת. וּכְתִיב (שיר השירים ג) אַפְּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן. אַפְּרְיוֹן דָּא תִּקּוּנָא דְעִלְּמָא תַּתְּאָה מֵעִלְּמָא עִלָּאָה.

שְׁנִינוּ, כָּל שְׁלֹמֹה שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, בְּמֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ, בְּמֶלֶךְ [ס"א בנקבות המלך] סְתָם בִּנְקֵבָה מִלָּה [מלך] תַּחְתּוֹנָה בָּעֶלְיוֹנָה. וְסוֹד הַדָּבָר - דִּירָה תַּחְתּוֹנָה לְעֶלְיוֹנָה שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת. וְהַיְנוּ בַּי"ת, שֶׁכָּתוּב (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַּיִת. כָּתוּב (שיר ג) אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן. אַפִּרְיוֹן זֶה תִּקּוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן מֵהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן.

דְּעַד לָא בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא הֲוָה סָתִים שְׁמֵיהּ בֵּיהּ וְלָא (נ"א הוה) הוּא שְׁמֵיהּ סָתִים בְּגַוַּיהּ חָד וְלָא קַיְימָא מִלָּה (והוא הוה בלחודוי) עַד דְּסָלִיק בִּרְעוּתָא (דמחשבה לקיימא כלא במטון דסמיטרא) לְמִבְרֵי עָלְמָא וַהֲוָה רָשִׁים וּבָנֵי וְלָא קַיְימָא, עַד דְּאִתְעַטַּף בְּעִטּוּפָא חַד דְּזִיהֲרָא (עלאה דמחשבה) וּבָרָא עָלְמָא (נ"א ימינא דעלמא קדמאה) (נ"א שמים). וְאַפִּיק (אילנין) אֲרָזִין עִלְּאִין רַבְרְבִין מֵהַהוּא נְהוֹרָא (נ"א וזיוא רבא) זִיהֲרָא עִלָּאָה (נ"א חד דזהר ימינא עלאה), וְשַׁוֵּי רְתִיכוּ עַל תְּרֵין וְעֶשְׂרִין אַתְוָון רְשִׁימִין אִתְגְּלִיפוּ בְּעֶשֶׂר אֲמִירָן וְאִתְיַישְׁבוּ. הֲדָא הוּא

דְכְתִיב מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן. וּכְתִיב, (ויצא קסב ב) (תהלים קד) אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע (דהא מאלין עביד ההוא אפריון).

שֶׁעַד שֶׁלֹּא בָרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הָיָה נִסְתָּר בּוֹ שְׁמוֹ, וְלֹא [היה] הוּא שְׁמוֹ נִסְתָּר בְּתוֹכוֹ אֶחָד, וְלֹא עָמַד דָּבָר, [והוא היה בלבדו] עַד שֶׁעָלָה בְרָצוֹן [של המחשבה להעמיד הכל בשביל סממנים] לִבְרֹא עוֹלָם, וְהָיָה רָשׁוּם וּבָנוּי וְלֹא עוֹמֵד, עַד שֶׁהִתְעַטֵּף בְּעִטּוּף אֶחָד שֶׁל זֹהַר [עליון של מחשבה] וּבָרָא עוֹלָם [נ"א: ימין של העולם הקדמון], וְהוֹצִיא [אילנות] אֲרָזִים עֶלְיוֹנִים גְּדוֹלִים מֵאוֹתוֹ הָאוֹר [וזיו גדול] זֹהַר עֶלְיוֹן [נ"א: אחד של זהר ימין העליון], וְשָׁם מֶרְכַּבְתּוֹ עַל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, שֶׁנֶּחְקְקוּ בְּעֶשֶׂר אֲמִירוֹת וְהִתְיַשְּׁבוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן, וְכָתוּב (תהלים קד) אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע. [שהרי מאלו עשה את האפריון ההוא].

עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, לוֹ לְגַרְמֵיהּ, לוֹ לְתִקּוּנֵיהּ, לוֹ לְאַחְזָאָה יְקָרָא עִלָּאָה. לוֹ לְאוֹדָעָא דְּאִיהוּ חַד וּשְׁמֵיהּ חַד כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (זכריה יד) (יהיה יהו"ה אחד ושמו אחד וכתיב) (תהלים פג) וְיֵדְעוּ כִּי אַתָּה שִׁמְךָ יְיָ לְבַדֶּךָ.

עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה. לוֹ - לְעַצְמוֹ, לוֹ - לְתִקּוּנוֹ, לוֹ - לְהַרְאוֹת כָּבוֹד עֶלְיוֹן, לוֹ - לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יד) (יהיה יהו"ה אחד ושמו אחד, וכתוב) (תהלים פג) וידעו כי אתה שמך ה' לבדך.

בְּמָטוּן דְּקָלְפוֹי. קַסְטוֹרִין יְדִיעָא. נָטִיף לְסַטְרָא דָּא לְעֵילָא. נָטִיף לְיָמִינָא. סְטָא לִשְׂמָאלָא. נָחִית לְתַתָּא. וְכֵן לְאַרְבַּע זְוָיִין. מַלְכוּ אִתְפְּרַשׂ לְעֵילָא וְתַתָּא וּלְאַרְבַּע זְוָיִין לְמֶהֱוֵי חַד. נַהֲרָא עִלָּאָה נָחִית לְתַתָּא. וְעָבִיד לֵיהּ יַמָּא רַבָּא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא. דְּהָא הוּא כָּנִישׁ כֹּלָּא וְשָׁאִיב לֵיהּ בְּגַוֵּיהּ. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (שיר השירים ב) אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים. וְאֵין שָׁרוֹן אֶלָּא אֲתַר יַמָּא רַבָּא דְּשָׁאִיב כָּל מַיְמִין דְּעָלְמָא דְּאַפִּיק וְשָׁאִיב וְנָהִיר (ועאלין ביה. בגיני כך דא אפיק ודא שאיב, נהיר) דָּא בְּדָא בְּאוֹרְחִין יְדִיעָן (נחלייא כפן עלויה). וּכְדֵין עָלַיְיהוּ כְּתִיב, (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַּיִת. וְעַל דָּא בֵּית בְּרֵאשִׁית. (נ"א ועל דא בית דעלמא מלך סתם) (בית עלאה אתבני בחכמה. וכן תתאה אוף הכי). אֲבָל בֵּיתָא עִלָּאָה רַבְרְבָא יְשׁוּבָא דְּעָלְמָא. מֶלֶךְ סְתָם בֵּיתָא תַּתָּאָה. (תהלים סג) וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים, (כד אתער גבורה) עִלָּאָה לְאַחָדָא בֵּיהּ תְּחוֹת רֵישֵׁיהּ וּלְקָרְבָא לֵיהּ בְּחֶדְוָה לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא חַד. וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים חָדוּ נְהוֹרָא דְּאַפִּיק (נ"א בנהורא) (דנהרא) דְּנָפִיק בְּחַד שְׁבִילָא טָמִיר וְנָנִיז וְעָיִיל בֵּיהּ (ב', תרין) דְּאִנּוּן חַד וְעַל דָּא עָלְמָא אִשְׁתַּכְלַל בְּקִיּוּמָא שְׁלִים.

בְּהַגִּיעַ הַהַכָּאָה, הֵיכָלוֹת יְדוּעִים, נוֹטָה לְצַד זֶה לְמַעְלָה. נוֹטָה לְיָמִין. סוֹטָה לִשְׂמֹאל. יוֹרֵד לְמַטָּה. וְכֵן לְאַרְבָּעָה קְצָווֹת. מַלְכוּת נִפְרָדָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וּלְאַרְבָּעָה קְצָווֹת לִהְיוֹת נָהָר עֶלְיוֹן אֶחָד יוֹרֵד לְמַטָּה, וְעוֹשֶׂהוּ לַיָּם הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא. שֶׁהֲרֵי הוּא

כוֹנֵס הַכֹּל וְשׁוֹאֵב אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ב) אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים. וְאֵין שָׁרוֹן אֶלָּא מָקוֹם הַיָּם הַגָּדוֹל שֶׁשּׁוֹאֵב כָּל מֵימֵי הָעוֹלָם, שֶׁמּוֹצִיא וְשׁוֹאֵב וּמֵאִיר [ונכנסים בו, משום כך זה מוציא וזה שואב, מאיר] זֶה בְּזֶה בִּדְרָכִים יְדוּעוֹת [נחלים רעב עליו], וְאָז כָּתוּב עֲלֵיהֶם (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַּיִת, וְעַל זֶה בֵּית בְּרֵאשִׁית [נ"א: ועל זה בית של העולם מלך סתם] [בית עליון נבנה בחכמה, וכן אף כך התחתון]. אֲבָל בַּיִת עֶלְיוֹן הַגָּדוֹל - יְשׁוּב הָעוֹלָם. מֶלֶךְ סְתָם - בַּיִת תַּחְתּוֹן. (תהלים סג) וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים, [כשמתעוררת גבורה] עֶלְיוֹנָה לֶאֱחֹז בּוֹ תַּחַת רֹאשׁוֹ וּלְקָרְבוֹ בְּחֶדְוָה לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד. וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים - שִׂמְחָה, אוֹר [באור] [שמאיר] שֶׁהוֹצִיא בִּשְׁבִיל אֶחָד טָמִיר וְנֶעְלָם וְנִכְנָס בּוֹ בִּשְׁנַיִם שֶׁהֵם אֶחָד, וְעַל זֶה הָעוֹלָם נִתְקַן בְּקִיּוּם שָׁלֵם.

דף כט:

וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים עָלְמָא (נ"א נהרא עלאה) תַּתְּאָה חָדֵי בְּעָלְמָא עִלָּאָה (נ"א סתימא ההוא דשדר) עָמְקָא (חדו דנגיד ונפיק באן אתר חדי. באלהים. ביה חדי. ביה שדר) חַיִּים לְכֹלָּא. חַיֵּי מַלְכָּא אִקְרוֹן. דָּא עִקָּרָא (דף כט ע"ב) דְּבֵיתָא. בֵּיתָא דָּא בָּנֵי בֵּיתָא דְּעָלְמָא. וּבָנֵי עָלְמָא. וְדָא הוּא בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים ב' רֵאשִׁית. רֵאשִׁית חָכְמָה כַּד כָּנִישׁ כֹּלָּא לְגַוֵּיהּ וְאִתְעֲבִיד יַמָּא רַבָּא לְשָׁאֲבָא כֹּלָּא.

וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים - עוֹלָם [אור עליון] הַתַּחְתּוֹן שְׂמֵחַ בְּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן [נ"א: נסתר אותו ששלח] עָמֹק [שמחה ששופעת ויוצאת באיזה מקום שמח? באלהים, בו שמח, בו שולח] חַיִּים לַכֹּל. נִקְרָאִים חַיֵּי הַמֶּלֶךְ. זֶה עִקַּר הַבַּיִת. בַּיִת זֶה בּוֹנֶה בַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם וּבוֹנֶה הָעוֹלָם. וְזֶהוּ בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים, ב' רֵאשִׁית. רֵאשִׁית חָכְמָה כְּשֶׁכּוֹנֵס הַכֹּל לְתוֹכוֹ וְנַעֲשֶׂה יָם גָּדוֹל לִשְׁאֹב הַכֹּל.

יַמָּא דְּקַאפוּ מֵימוֹי. שְׁאִיב כָּל מַיִּמִין דְּעָלְמָא. וְכָנִישׁ לוֹן לְגַוֵּיהּ. וּמַיִּין אָזְלִין וְשָׁאטְין וְאִשְׁתְּאֲבָן בֵּיהּ. וְדָא נָפִיק מִגּוֹ עִלָּאָה. וְסִימָנֵיהּ דְּרָזָא דָּא (איוב לח) מִבֶּטֶן מִי יָצָא הַקֶּרַח דְּמֵימוֹי גְּלִידִין בֵּיהּ לְשָׁאֲבָא אָחֳרָנִין.

יָם שֶׁקַּפְאוּ מֵימָיו שׁוֹאֵב כָּל מֵימוֹת הָעוֹלָם וְכוֹנֵס אוֹתָם לְתוֹכוֹ, וְהַמַּיִם הוֹלְכִים וְשָׁטִים וְנִשְׁאָבִים בּוֹ, וְזֶה יוֹצֵא מִתּוֹךְ הָעֶלְיוֹן. וְסִימָן שֶׁל הַסּוֹד הַזֶּה - (איוב לח) מִבֶּטֶן מִי יָצָא הַקֶּרַח, שֶׁמֵּימָיו גְּלוּדִים (קפואים) בּוֹ לִשְׁאֹב אֲחֵרִים.

הַאי קֶרַח (לקמן נב א) יַמָּא דְּקַפְּא לָא נַגְדִין מֵימוֹי. אֶלָּא בְּשַׁעֲתָא דְּתוּקְפָּא דְּדָרוֹם מָטֵי לְגַבֵּיהּ וּמַקְרִיב לֵיהּ בַּהֲדֵיהּ. כְּדֵין מַיָּא דְּהָווּ גְּלִידִין בְּסִטְרָא דְּצָפוֹן מִשְׁתָּרָן וְנָגְדִין. דְּהָא מִסִּטְרָא דְּצָפוֹן גְּלִידֵי מַיָּא וּמִסִּטְרָא דְּדָרוֹם מִשְׁתָּרָן. וְנָגְדִין לְאַשְׁקָאָה כָּל אִנּוּן חֵיוָת בָּרָא כְּמָא דְּאִתְּ אָמַר (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדַי וְגוֹ' וְאִלֵּין אִקְרוֹן הָרֵי בָתָר טוּרִין דְּפִירוּדָא. דְּכֻלְּהוּ מִשְׁתַּקְיָין כַּד סִטְרָא דְּדָרוֹם שָׁארֵי לְקָרְבָא בַּהֲדֵיהּ. וּכְדֵין מַיָּא נָגְדִין. וּבְחֵילָא דָּא עִלָּאָה דְּנָגִיד כֹּלָּא הֲווּ בִּרְבוּ בְּחֵדוּ.

הַקָּרַח הַזֶּה יָם שֶׁקוֹפֵא, לֹא שׁוֹפְעִים מֵימָיו אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁחֹזֶק הַדְּרוֹם מַגִּיעַ אֵלָיו וּמְקָרֵב אוֹתוֹ אֶצְלוֹ, וְאָז הַמַּיִם שֶׁהָיוּ גְּלוּדִים בְּצַד הַצָּפוֹן מַפְשִׁירִים וְשׁוֹפְעִים, שֶׁהֲרֵי מִצַּד הַצָּפוֹן הַמַּיִם מַגְלִידִים, וּמִצַּד הַדְּרוֹם הֵם מַפְשִׁירִים וְשׁוֹפְעִים לְהַשְׁקוֹת כָּל אוֹתָן חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי וְגוֹ', וְאֵלּוּ נִקְרָאִים הֲרֵי בָתָר, הֲרֵי הַפְּרוּד. שֶׁכֻּלָּם מֻשְׁקִים כְּשֶׁצַּד דְּרוֹם מַתְחִיל לְקָרֵב אֵלָיו, וְאָז הַמַּיִם שׁוֹפְעִים. וּבְכֹחַ עֶלְיוֹן זֶה שֶׁשּׁוֹפֵעַ, הַכֹּל הֵם בִּגְדֻלָּה וּבְשִׂמְחָה.

כַּד מַחֲשָׁבָה סָלִיק בִּרְעוּ (דחדוה) מִטְמִירָא דְכָל טְמִירִין. מָטֵי (ואתנגיד) מַגָּוִיהּ חַד נָהָר. (כתרא טמירא) וְכַד מִתְקָרְבִין דָּא בְּדָא בְּחַד שְׁבִיל דְּלָא יְדִיעַ לְעֵילָא וְתַתָּא וְהָכָא הוּא רֵאשִׁיתָא דְּכֹלָּא. וּב' מֶלֶךְ סָתָם מַהַאי רֵאשִׁיתָא אִשְׁתַּכְלַל וְדָמֵי דָא לְדָא. (ובחילא דא) בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם, (סתמא נקודה סתימא דנגדין מימוי ונפקין ברא) (נ"א בתר דנפקין בדא) (ונ"א נהרא דנפיק בה"א עלאה) (ונ"א נהורא דנגיד ואפיק בדא) וְאַפִּיק קוֹל מְגַוֵּיהּ. וְדָא אִקְרֵי קוֹל הַשּׁוֹפָר. וְהַיְינוּ בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם (ואיהו) דְּאִיהוּ קוֹל הַשּׁוֹפָר (נ"א ואיהו השופר). וְשָׁמַיִם שַׁלִּיטִין בְּחַיֵּי הַמֶּלֶךְ עִלָּאָה עַל אַרְעָא. וְסִימָנִיךְ בֶּן יְשֵׁי ח"י עַל הָאֲדָמָה. דְּחַיִּים תַּלְיָין בְּבֶן יְשֵׁי. (ובוא"ו נגדין ליה). וּבְהוּ שַׁלִּיט בְּכֹלָּא. וְאַרְעָא מִינֵּיהּ אִתְזַנַת. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וְאֶת הָאָרֶץ. וא"ו דְּאִתּוֹסַף לְשַׁלְטָאָה בִּמְזוֹנֵי עַל אַרְעָא.

כְּשֶׁמַּחֲשָׁבָה עוֹלָה בְּרָצוֹן [של חדוה] מִטְמִיר שֶׁל כָּל הַטְּמִירִים, מַגִּיעַ [ושופע] מִתּוֹכוֹ נָהָר אֶחָד [כתר טמיר], וּכְשֶׁמִּתְקָרְבִים זֶה בָּזֶה בִּשְׁבִיל אֶחָד שֶׁלֹּא יָדוּעַ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְכָאן הוּא רֵאשִׁית הַכֹּל. וּב' מֶלֶךְ סָתָם, מֵהַרֵאשִׁית הַזֹּאת נִתְקַן וְדוֹמֶה זֶה לָזֶה. [ובכח זה] בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם [סתם נקדה נסתרת ששופעים מימיה ויוצאים החוצה] [נ"א: אחר שיוצאים בזה] [ונ"א נהר שיוצא בה"א עליונה] [אור ששופע ויוצא בזה] וּמוֹצִיא קוֹל מִתּוֹכוֹ, וְזֶה נִקְרָא קוֹל הַשּׁוֹפָר. וְהַיְנוּ בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם [והוא] שֶׁהוּא קוֹל הַשּׁוֹפָר [נ"א: והוא השופר]. וְשָׁמַיִם שׁוֹלְטִים בְּחַיֵּי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן עַל הָאָרֶץ. וְסִימָן לַדָּבָר - בֶּן יִשַׁי ח"י עַל הָאֲדָמָה. שֶׁהַחַיִּים תְּלוּיִים בְּבֶן יִשַׁי [ובוא"ו משפיעים לון]. וּבָהֶם שׁוֹלֵט בַּכֹּל, וְהָאָרֶץ נִזּוֹנֵית מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאֶת הָאָרֶץ. וא"ו הִתּוֹסְפָה לִשְׁלֹט בַּמְּזוֹנוֹת עַל הָאָרֶץ.

אֶ"ת לְעֵילָא וְהוּא חֵילָא דִּכְלָלָא דְּעֶשְׂרִין וּתְרֵין אַתְוָון דְּאַפִּיק אֶ"ת א' ת' אֱלֹהִים דָּא וְיָהִיב לַשָּׁמַיִם כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר, (שיר השירים ג) בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ. וְהַיְינוּ אֶת הַשָּׁמַיִם לְאַכְלָלָא דָּא בְּדָא וּלְחַבְּרָא לוֹן דָּא בְּדָא לְאִתְקַיְּמָא כְּחָדָא בְּאִנּוּן חַיֵּי מַלְכָּא מֶלֶךְ סָתָם לְאִתְזָנָא מִינֵּיהּ שָׁמַיִם. וְאֶת הָאָרֶץ חִבּוּרָא דִּדְכַר וְנוּקְבָא דְּאִתְגְּלִיפוּ בְּאַתְוָן רְשִׁימִין. וְחַיֵּי מַלְכָּא דְּאִתְנַגִּידוּ מִן שְׁמַיָּא דְּשָׁמַיִם נַגְדִּין לוֹן לְקַיְּימָא אַרְעָא וְכָל אֲכְלוֹסִין דִּילָהּ.

אֶ"ת לְמַעְלָה, וְהוּא כֹּחַ שֶׁל כְּלַל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁהוֹצִיא אֶ"ת א' ת' אֱלֹהִים זֶה, וְנָתַן לַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ג) בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ. וְהַיְנוּ אֵת הַשָּׁמַיִם - לְהַכְלִיל זֶה בָּזֶה וּלְחַבֵּר אוֹתָם זֶה בָּזֶה לְהִתְקַיֵּם כְּאֶחָד בְּאוֹתָם חַיֵּי הַמֶּלֶךְ, מֶלֶךְ סָתָם, לְהַזִּין מִמֶּנּוּ שָׁמַיִם. וְאֵת הָאָרֶץ - חִבּוּר שֶׁל

זָכָר וּנְקֵבָה שֶׁנֶּחְקְקוּ בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, וְחַיֵּי הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּשְׁפְּעוּ מֵהַשָּׁמַיִם, שֶׁהַשָּׁמַיִם מַשְׁפִּיעִים לָהֶם לְקַיֵּם אֶת הָאָרֶץ וְכָל אוּכְלוֹסֶיהָ.

וְרָזָא דְּאֱלֹהִים עֲלָאָה עָבַד שָׁמַיִם וְאָרֶץ לְקִיּוּמָא. וְאַפִּיק לוֹן כְּחֵדָא בְּחֵילָא דִּלְעֵילָא רַאשִׁיתָא דִּכְלָא. כְּגַוְונָא דָא רָזָא עִלָּאָה נָחִית לְתַתָּא. וְהַאי בַּתְרָאָה עָבִיד שָׁמַיִם וְאָרֶץ לְתַתָּא.

וְסוֹד שֶׁל אֱלֹהִים עֶלְיוֹן עָשָׂה שָׁמַיִם וְאָרֶץ לְקִיּוּם. וְהוֹצִיא אוֹתָם כְּאֶחָד בְּכֹחַ שֶׁלְּמַעְלָה הָרִאשִׁית שֶׁל הַכֹּל. כְּמוֹ זֶה סוֹד עֶלְיוֹן יוֹרֵד לְמַטָּה. וְהָאַחֲרוֹן הַזֶּה עָשָׂה שָׁמַיִם וְאָרֶץ לְמַטָּה.

וְרָזָא דְּכֹלָּא ב' תְּרִין עָלְמִין נִינְהוּ וּבְרָאוּ עָלְמִין. דָּא עָלְמָא עִלָּאָה וְדָא עָלְמָא תַּתָּאָה. דָּא כְּגַוְונָא דְּדָא. דָּא בָּרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ. וְדָא בָּרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ. וְעַל דָּא ב' תְּרִין עָלְמִין נִינְהוּ. דָּא אַפִּיק תְּרִין עָלְמִין. וְדָא אַפִּיק תְּרִין עָלְמִין, וְכֹלָּא בְּחֵילָא דְּרֵאשִׁית עִלָּאָה.

וְסוֹד שֶׁל הַכֹּל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם וּבָרְאוּ עוֹלָמוֹת, זֶה הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְזֶה הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. זֶה כְּמוֹ זֶה. זֶה בָּרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ, וְזֶה בָּרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ. וְעַל זֶה שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם. זֶה הוֹצִיא שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, וְזֶה הוֹצִיא שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, וְהַכֹּל בְּכֹחַ שֶׁל הָרִאשִׁית הָעֶלְיוֹנָה.

נָחִית עִלָּאָה בְּתַתָּאָה וְאִתְמַלְיָיא בְּאוֹרַח דְּחַד דַּרְגָּא דְּשָׁרֵי עֲלָה. כְּגַוְונָא דְּהַהוּא שְׁבִיל סָתִים וְטָמִיר וְגָנִיז לְעֵילָא. בַּר דְּחַד שְׁבִיל דַּקִּיק. וְחַד אוֹרַח. הַהוּא דִּלְתַתָּא אוֹרַח כְּמָא דְּאַתְּ אָמֵר, (משלי ד) וְאוֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נוֹגַהּ. וְהַהוּא דִּלְעֵילָא שְׁבִיל דַּקִּיק כְּדְכְתִיב, (איוב כח) נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט. וְרָזָא דְּכֹלָּא (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ וּבְמַיִם עַזִּים נְתִיבָה. וּכְתִיב, (תהלים עז) בַּיָּם דַּרְכֶּךָ וּשְׁבִילְךָ בְּמַיִם רַבִּים. עִלָּמָא עִלָּאָה כַּד אִתְמַלְיָיא וְאִתְעַבְּרָא כְּנוּקְבָא דְּמִתְעַבְּרָא מִן דְּכוּרָא אַפִּיקַת תְּרִין בְּנִין כְּחֵד, דְּכַר וְנוּקְבָא, וְאִנּוּן שָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּגַוְונָא עִלָּאָה.

יוֹרֵד הָעֶלְיוֹן בַּתַּחְתּוֹן וּמִתְמַלֵּא בְּדַרְכּוֹ שֶׁל דַּרְגָּה אַחַת שֶׁשּׁוֹרָה עָלֶיהָ. כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ שְׁבִיל נִסְתָּר וְטָמִיר וְגָנוּז לְמַעְלָה, פָּרַט לִשְׁבִיל אֶחָד דַּקִּיק. וְדַרְכּוֹ אַחַת. אוֹתוֹ שֶׁלְּמַטָּה דַּרְכּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד) וְאוֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ. וְאוֹתוֹ שֶׁלְּמַעְלָה שְׁבִיל דַּקִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כח) נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט. וְסוֹד שֶׁל הַכֹּל - (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דַּרְכּוֹ וּבְמַיִם עַזִּים נְתִיבָה. וְכָתוּב (תהלים עז) בַּיָּם דַּרְכֶּךָ וּשְׁבִילְךָ בְּמַיִם רַבִּים. הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, כְּשֶׁמִּתְמַלֵּא וּמִתְעַבֵּר כְּמוֹ נְקֵבָה שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת מִן הַזָּכָר, מוֹצִיאָה שְׁנֵי בָנִים כְּאֶחָד, זָכָר וּנְקֵבָה, וְהֵם שָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

מִמֵּימוֹ דִּשְׁמַיָּא אִתְּזַן אַרְעָא וּמֵימוֹ אִשְׁתַּדָּן בְּגַוָּוהּ, אֶלָּא דְּעִלָּאֵי דְּכַר וְתַתָּאֵי נוּקְבָא. וְתַתָּאֵי מִן דְּכוּרָא אִתְּזָנָן. וּמַיִין תַּתָּאִין קָרָאן לְעִלָּאִין כְּנוּקְבָא דִּפְתִיחָא לְדְכוּרָא וְשָׁדַת מַיָּא לְקָבֵל מַיָּא דְּדְכוּרָא לְמֶעְבַּד זַרְעָא. וְנוּקְבָא מִן דְּכוּרָא אִתְּזָנַת. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וְאֶת הָאָרֶץ בְּתוֹסֶפֶת וי"ו כְּמָה דְּאִתְּמָר.

מִמֵּימֵי הַשָּׁמַיִם נִזּוֹנֶית הָאָרֶץ וּמֵימָיו נִשְׁפָּכִים לְתוֹכָהּ, אֶלָּא שֶׁעֶלְיוֹנִים זָכָר וְתַחְתּוֹנִים נְקֵבָה. וְהַתַּחְתּוֹנִים נִזּוֹנִים מִן הַזָּכָר. וּמַיִם תַּחְתּוֹנִים קוֹרְאִים לְעֶלְיוֹנִים כְּנְקֵבָה שֶׁפְּתוּחָה לַזָּכָר וְשׁוֹפֶכֶת מַיִם כְּנֶגֶד מַיִם שֶׁל הַזָּכָר לַעֲשׂוֹת זֶרַע. וְהַנְּקֵבָה נִזּוֹנֶית מִן הַזָּכָר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאֵת הָאָרֶץ, בְּתוֹסֶפֶת וי"ו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר.

דף ל.

כְּתִיב, (ישעיה מ) שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֵלֶּה וְגו'. אַתְוָון אִתְחָקְקוּ (דף ל ע"א) בְּעוֹבָדָא דְּכֹלָּא. בְּעוֹבָדָא דְּעִלָּאָה וּבְעוֹבָדָא דְּתַתָּאָה. לְבָתַר אִתְרְשִׁימוּ אַתְוָון וְאִתְחָקְקוּ בַּקְרָא. ב' בְּרֵאשִׁית בָּרָא. א' אֱלֹהִים אֶת. ב' רֵאשִׁית בָּרָא וַדַּאי. כְּמָה דְּאִתְּמַר בי"ת בָּרָא וַדַּאי בְּחֵילָא עִלָּאָה (בתקיפו דרזא דאנון אתוון). ב' נוּקְבָא. א' דְּכַר. כְּמָה דְּב' בָּרָא וַדַּאי בְּחֵילָא דִּלְעֵילָא. הָכִי א' אַפִּיק אַתְוָון הַשָּׁמַיִם כְּלָלָא דְּעֶשְׂרִין וּתַרְתִּין אַתְוָון. ה' אַפִּיק שָׁמַיִם לְמֵיהַב לֵיהּ חַיִּין (נ"א ולאשקאה) וּלְאַשְׁרָשָׁא לֵיהּ.

כְּתוּב (ישעיה מ) שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָּרָא אֵלֶּה וְגו'. הָאוֹתִיּוֹת נֶחְקְקוּ בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַכֹּל, בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁל הָעֶלְיוֹן וּבַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַתַּחְתּוֹן. אַחַר כָּךְ נִרְשְׁמוּ הָאוֹתִיּוֹת וְנֶחְקְקוּ בַּכָּתוּב. ב' בְּרֵאשִׁית בָּרָא. א' אֱלֹהִים אֵת. ב' רֵאשִׁית בָּרָא וַדַּאי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בי"ת בָּרָא, וַדַּאי בְּכֹחַ עֶלְיוֹן. ב' נְקֵבָה. א' זָכָר. כְּמוֹ שֵׁב' בָּרָא וַדַּאי בְּכֹחַ שֶׁלְּמַעְלָה, כָּךְ א' הוֹצִיא אוֹתִיּוֹת הַשָּׁמַיִם כְּלָלוּת שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת. ה' הוֹצִיא שָׁמַיִם לָתֵת לָהֶם חַיִּים [ולהשקות] וּלְהַשְׁרִישׁ אוֹתוֹ.

וְאֶת הָאָרֶץ. ו' אַפִּיק הָאָרֶץ לְמֵיהַב לֵיהּ מְזוֹנָא וּלְאַתְקָנָא לֵיהּ וּלְמֵיהַב לֵיהּ סִפּוּקָא דְּאִתְחֲזֵי לֵיהּ. וְאֶת הָאָרֶץ, דְּנָטִיל וְא"ו אֶ"ת כְּלָלָא דְּעֶשְׂרִין וּתְרֵין אַתְוָון וּמִתְּזַן אַרְעָא. וְאַרְעָא כָּלִיל לוֹן לְגַוָּוהּ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם. וְהַיְינוּ רָזָא וְאֶת הָאָרֶץ. דְּכְנִישׁ כֹּלָּא לְגַוָּוהּ וְקַבְּלִית לוֹן הָאָרֶץ נָטְלָא הָאָרֶץ. וְאֶ"ת דָּא שָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּחָדָא. אֶ"ת הַשָּׁמַיִם רָזָא דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּחָדָא (הארץ נטלית ו).

וְאֵת הָאָרֶץ - ו' הוֹצִיאָה הָאָרֶץ לָתֵת לָהּ מָזוֹן וּלְהַתְקִינָהּ וְלָתֵת לָהּ סִפּוּק שֶׁרָאוּי לָהּ. וְאֵת הָאָרֶץ - שֶׁלָּקַח וְא"ו אֶ"ת כְּלָלוּת שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת, וְהָאָרֶץ נִזּוֹנֶת. וְהָאָרֶץ כּוֹלֶלֶת אוֹתָם לְתוֹכָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶת הַיָּם. וְהֵינוּ סוֹד וְאֵת הָאָרֶץ. שֶׁכּוֹנֶסֶת הַכֹּל לְתוֹכָהּ וּמְקַבֶּלֶת אוֹתָם הָאָרֶץ, לְקִחָה הָאָרֶץ. וְאֶ"ת - זֶה שָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּאֶחָד. אֶ"ת הַשָּׁמַיִם - סוֹד שֶׁל שָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּאֶחָד.

וְקַבִּילַת לוֹן לְאִתְזָנָא. מָטוּן מִלָּה בְּקוּלְפּוֹי שְׁכִיחֵי. קוּסְטָרָא דְּקוּטְרָא בְּאַרְעָא שְׁכִיחַ. כַּד אֶשָּׁא דְּמִלַּהֲטָא נָגִיד וְאִתְעַר מִשְׁמָאלָא אְחִיד בָּהּ וְסַלְקָא תְּנָנָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (שמות יט) וְהַר סִינַי עָשַׁן כֻּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ. דָּא אֶשָּׁא וְדָא תְּנָנָא. וּכְתִיב, (שמות יט) וְאֶת הָהָר עָשֵׁן. מִגּוֹ דְּאֶשָּׁא כַּד נָחִית אֲחִידָן דָּא בְּדָא תְּנָנָא בְּאֶשָּׁא. וּכְדֵין בִּסְטַר שְׂמָאלָא קַיְימָא כֹּלָּא. וְהַיְינוּ רָזָא (ישעיה מח) אַף יָדִי יָסְדָה אָרֶץ. וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם. בְּחֵילָא דְּיַמִּינָא לְעֵילָא. כִּי הַאי גַּוְונָא אִתְעֲבִידוּ שְׁמַיָּא דְּאִיהוּ דְּכַר. וּדְכַר מִסְטָרָא דְּיַמִּינָא קָא אָתֵי וְנוּקְבָא מִסְטָרָא דְּשְׂמָאלָא. (לעיל א ע"ב). (ישעיה מ) שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָּרָא אֵלֶּה. עַד הָכָא אִסְתַּלְקוּ מִלִּין דְּלָא לְשַׁאֲלָא כְּדִלְעֵילָא. דְּהָכְמָה אִשְׁתַּכְלִיל מֵאַיִן וְלָא קַיְימָא לְשַׁאֲלָא דְּסְתִים וְעָמִיק לֵית דְּיֵקוּם בֵּיהּ. כֵּיוָן דְּאִתְפַּשַּׁט נְהוֹרָא עֲמִיקָא נְהוֹרֵיהּ קַיְימָא בִּשְׁאֲלָתָא אַף עַל גַּב דְּאִיהוּ סְתִים מִכֹּלָּא דִּלְתַתָּא. וְקָרָאן לֵיהּ עַל פּוּם שְׁאֵילְתָּא מ"י. מִי בָּרָא אֵלֶּה.

וּמְקַבֶּלֶת אוֹתָם לְהָזִין. הַגַּעַת הַדָּבָר בְּהַכָּאתוֹ מְצוּיִים. הֵיכַל הַקְּטֹרֶת מָצוּי בָּאָרֶץ. כְּשֶׁאֵשׁ לוֹהֶטֶת, שׁוֹפַעַת וּמִתְעוֹרֶרֶת מִשְּׁמֹאל שֶׁאוֹחֵז בָּהּ וְעוֹלֶה עָשָׁן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יט) וְהַר סִינַי עָשַׁן כֻּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ. זוֹ אֵשׁ וְזֶה עָשָׁן. וְכָתוּב (שם) וְאֶת הָהָר עָשֵׁן. מִתּוֹךְ שֶׁאֵשׁ כְּשֶׁיּוֹרֶדֶת, אֲחוּזִים זֶה בָּזֶה עָשָׁן בָּאֵשׁ, וְאָז הַכֹּל עוֹמֵד בְּצַד הַשְּׂמֹאל, וְהַיְנוּ סוֹד (ישעיה מח) אַף יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ. וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם, בְּכֹחַ שֶׁל הַיָּמִין לְמַעְלָה. כְּמוֹ כֵן נַעֲשׂוּ שָׁמַיִם שֶׁהֵם זָכָר. וְזָכָר בָּא מִצַּד הַיָּמִין, וּנְקֵבָה מִצַּד הַשְּׂמֹאל. (ישעיה מ) שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֵלֶּה. עַד כָּאן עָלוּ הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא לִשְׁאוֹל כְּשֶׁלְּמַעְלָה. שֶׁחָכְמָה נִתְקָנָה מֵאַיִן וְלֹא עוֹמֶדֶת לִשְׁאֵלָה שֶׁנִּסְתֶּרֶת וַעֲמֻקָּה אֵין שֶׁיַּעֲמֹד בָּהּ. כֵּיוָן שֶׁהִתְפַּשֵּׁט אוֹר עָמֹק, אָז אוֹרוֹ עוֹמֵד לִשְׁאֵלָה אַף עַל גַּב שֶׁהוּא נִסְתָּר מֵהַכֹּל שֶׁלְּמַטָּה, וְקוֹרְאִים לוֹ עַל פִּי שְׁאֵלָה מִי. מִי בָרָא אֵלֶּה.

וְהַיְנוּ רָזָא דְּקָאֲמְרָן (לקמן פה ע"ב) (איוב לח) מַבֶּטֶן מִי יָצָא הַקֶּרַח. מַבֶּטֶן מִי וַדַּאי (יצא הקרח) הַהוּא דְּקַיְימָא לִשְׁאֵלְתָּא. וְלֵית לְשָׁאֲלָא מַה לְּעֵילָּא מַה לְתַתָּא. אֶלָּא לְשָׁאֲלָא אֲתַר דְּנַפְקָן לְמִנְדַּע. וְלָא לְמִנְדַּע לֵיהּ. דְּהָא לָא יָכְלִין. אֶלָּא קַיְימָא לִשְׁאֵלְתָּא וְלָא לְמִנְדַּע בֵּיהּ.

וְהַיְנוּ סוֹד שֶׁאָמְרוּ (איוב לח) מִבֶּטֶן מִי יָצָא הַקֶּרַח. מִבֶּטֶן מִי וַדַּאי [יצא הקרח], אוֹתוֹ שֶׁעוֹמֵד לְשַׁאֲלָה. וְאֵין לִשְׁאֹל מַה לְמַעְלָה וּמַה לְמַטָּה, אֶלָּא לִשְׁאֹל מָקוֹם שֶׁיּוֹצְאִים לָדַעַת, וְלֹא לָדַעַת אוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא יְכוֹלִים. אֶלָּא עוֹמֵד לְשַׁאֲלָה וְלֹא לָדַעַת בּוֹ.

בְּרֵאשִׁית ב' רֵאשִׁית. רֵאשִׁית מַאֲמָר הוּא. אוֹ נִימָא דִּבְרֵאשִׁית אִיהוּ מַאֲמָר. אֶלָּא עַד לָא נָפִיק וְאִתְפַּשַּׁט חֵילֵיהּ (לעיל טו ע"ב) וְכֹלָּא סָתִים בֵּיהּ. בְּרֵאשִׁית אִיהוּ וּמַאֲמָר אִיהוּ. כֵּיוָן דְּנָפִיק וְאִתְפַּשַּׁט מִנֵּיהּ חֵילִין, רֵאשִׁית אִקָּרֵי וְהוּא מַאֲמָר בִּלְחוֹדוֹי. מ"י שְׁאֵילְתָּא הַהוּא דְּבָרָא אֵלֶּה. לְבָתַר כַּד אִתְפַּשַּׁט וְאִשְׁתַּכְלַל אִתְעֲבִיד י"ם וּבָרָא לְתַתָּא. וְכֹלָּא עָבִיד כְּהַהוּא גַּוְונָא מַמָּשׁ דִּלְעֵילָּא. דָּא לָקֵבֶל דָּא וְדָא כְּגַוְונָא דְּדָא. וְתַרְוַוְייהוּ ב'.

בְּרֵאשִׁית ב' רֵאשִׁית, רֵאשִׁית מַאֲמָר הוּא. אוֹ נֹאמַר שֶׁבְּרֵאשִׁית הוּא מַאֲמָר. אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא יָצָא וְהִתְפַּשֵּׁט כֹּחוֹ וְהַכֹּל נִסְתָּר בּוֹ, בְּרֵאשִׁית הוּא וּמַאֲמָר הוּא. כֵּיוָן שֶׁיָּצָא וְהִתְפַּשְּׁטוּ מִמֶּנּוּ צְבָאוֹת, נִקְרָא רֵאשִׁית, וְהוּא מַאֲמָר בִּלְבַדּוֹ. מ"י שְׁאֵלָה אוֹתוֹ שֶׁבָּרָא אֵלֶּה. אַחַר כְּשֶׁהִתְפַּשֵּׁט וְהִשְׁתַּכְלֵל, נַעֲשָׂה י"ם וּבָרָא לְמַטָּה. וְהַכֹּל עָשָׂה כְּמוֹ אוֹתוֹ מַמָּשׁ שֶׁלְּמַעְלָה. זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְזֶה כְּמוֹ זֶה, וּשְׁנֵיהֶם ב'.

כְּתִיב, (שיר השירים א) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ. בִּמְסִבּוֹ לְאִתְיַישְׁבָא בְּמַלְכוּ תַּתָּאָה. בְּרָזָא דְּהַהוּא חַבְרוּתָא וְתַפְנוּקָא דְּהַהוּא חֲבִיבוּתָא דִּבְעֵדֶן עִלָּאָה בְּהַהוּא שְׁבִיל דְּסָתִים וְגָנִיז וְלָא אִתְיְדַע וְאִתְמַלְיָיא מִנֵּיהּ וְנַפְקָא בְּנַחֲלִין יְדִיעָן. נִרְדְּי נָתַן רֵיחוֹ דָּא מַלְכָּא תַּתָּאָה. דְּבָרָא עָלְמָא לְתַתָּא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא וְסָלִיק רֵיחָא טָבָא עִלָּאָה לְשַׁלְטָאָה וּלְמֶעְבַּד וְיָכִיל וְשַׁלִּיט וְנָהִיר בְּנָהוֹרָא עִלָּאָה.

כְּתוּב (שיר א) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ. בִּמְסִבּוֹ - לְהִתְיַשֵּׁב בְּמַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה. בְּסוֹד שֶׁל אוֹתָהּ חֲבֵרוּת וְתַפְנוּק שֶׁל אוֹתָהּ חֲבִיבוּת שֶׁבָּעֵדֶן הָעֶלְיוֹן בְּאוֹתוֹ שְׁבִיל שֶׁנִּסְתָּר וְנָגוּז וְלֹא נוֹדָע, וּמִתְמַלֵּא מִמֶּנּוּ וְיוֹצֵא בִּנְחָלִים

יְדוּעִים. נִרְדְּי נָתָן רֵיחוֹ - זֶה מֶלֶךְ תַּחְתּוֹן. שֶׁבָּרָא עוֹלָם שֶׁלְּמַטָּה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וּמַעֲלֶה רֵיחַ טוֹב עֶלְיוֹן לְשַׁלֵּט וְלַעֲשׂוֹת, וְיָכוֹל וְשׁוֹלֵט וּמֵאִיר בְּאוֹר עֶלְיוֹן.

בִּתְרֵין גַּוְונִין אִתְבְּרֵי עָלְמָא, בִּימִינָא וּבִשְׂמָאלָא בְּשִׁיתָּא יוֹמִין עִלָּאִין. שִׁיתָּא יוֹמִין אִתְעֲבִידוּ לְאַנְהָרָא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (שמות לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְאִלֵּין כָּרוֹן אָרְחִין וְעָבְדוּ שִׁיתִּין נוּקְבִין לְתָהוֹמָא רַבָּא. וְאִנּוּן שִׁיתִּין נוּקְבִין לְאַעֲלָאָה מַיָּא דְנַחֲלֵי גּוֹ תְּהוֹמָא. וְעַל דָּא (הא תנינן) הַשִּׁיתִּין מִשֶּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית נִבְרְאוּ וְאִנּוּן הֲווּ שְׁלָמָא דְעָלְמָא: בִּשְׁנֵי גְוָנִים נִבְרָא הָעוֹלָם, בִּימִין וּבִשְׂמֹאל, בְּשִׁשָּׁה יָמִים עֶלְיוֹנִים. שִׁשָּׁה יָמִים נַעֲשׂוּ לְהָאִיר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְאֵלֶּה חָפְרוּ דְּרָכִים וְעָשׂוּ שִׁשִּׁים נְקָבִים לְתָהוֹם רַבָּה, וְאוֹתָם שִׁשִּׁים נְקָבִים לְהַעֲלוֹת מֵי הַנְּחָלִים לְתוֹךְ הַתְּהוֹם. וְעַל זֶה [הרי שנינו] הַשִּׁיתִּין מִשֶּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית נִבְרְאוּ, וְהֵם הָיוּ שְׁלוֹם הָעוֹלָם.

דף ל:

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ סוֹסְפִּיתָא דְּקַמְרֵי גּוֹ קוֹלְטוֹי דְּהַוָּה בְּקַדְמֵיתָא וְלָא אִתְקַיְימַת. הָיְתָה כְּבָר וּלְבָתַר אִתְקַיְימַת. בְּאַרְבְּעִין וּתְרֵין אַתְוָון אִתְגְּלִיף עָלְמָא וְאִתְקַיְימַת. וְכֻלְּהוּ עִטּוּרָא דִשְׁמָא קַדִּישָׁא. כַּד מִצְטַרְפִין סָלְקִין (דף ל ע"ב) אַתְוָון לְעֵילָּא וְנָחְתִין לְתַתָּא מִתְעַטְּרָן בְּעִטְרִין בְּאַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא וְיָכִיל עָלְמָא לְאִתְקַיְימָא. וְאִלֵּין אִתְקַיְימִין בְּעוֹבָדוֹי דְעָלְמָא (נ"א דמלכא). טוּפְסָרָא דְקִילְטָא בְּהָנֵי שְׁכִיחֵי (כחותמא) דְגוּשְׁפַּנְקָא. עָאלוּ וּנְפָקוּ אֶת וְאֶת וְאִתְבְּרֵי עָלְמָא. עָאלוּ גוֹ חוֹתָמָא וְאִצְטָרְפוּ וְאִתְקַיְימוּ עָלְמָא.

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ, הַפִּסְלֶת הַטְּמוּנָה בְּתוֹךְ קְלִיטָתוֹ שֶׁהָיְתָה בַּהַתְחָלָה וְלֹא הִתְקַיְּמָה. הָיְתָה כְּבָר וְאַחַר כָּךְ הִתְקַיְּמָה. בְּאַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת נֶחְקַק הָעוֹלָם וְהִתְקַיֵּם, וְכֻלָּם עִטּוּר שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. כְּשֶׁמִּצְטָרְפוֹת, עוֹלוֹת בְּאוֹתִיּוֹת אוֹתִיּוֹת לְמַעְלָה וְיוֹרְדוֹת לְמַטָּה, מִתְעַטְּרוֹת בַּעֲטָרוֹת בְּאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם וְיָכוֹל הָעוֹלָם לְהִתְקַיֵּם. וְאֵלֶּה מִתְקַיְּמִים בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם [נ"א: המלך]. הַדְּפוּס שֶׁל הַקִּלִּיטָה בְּאֵלֶּה מְצוּיִים כְּחוֹתַם הַחוֹתֶמֶת. נִכְנְסוּ וְיָצְאוּ אֵת וְאֵת וְנִבְרָא הָעוֹלָם. נִכְנְסוּ לְתוֹךְ הַחוֹתָם וְהִצְטָרְפוּ וְהִתְקַיֵּם הָעוֹלָם.

בְּקוֹלְפֵי דְּחִוְיָא רַבְרְבָא מָחוּ וְעָאלוּ תְּחוֹת נוּקְבֵי דְעַפְרָא אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מְאָה אַמִּין. לְבָתַר תְּהוֹמָא רַבָּא הֲוָה סָלִיק בַּחֲשׁוֹכָא וַחֲשׁוֹכָא חֲפֵי כֻּלָּא. עַד דְּנָפַק נְהוֹרָא (לעיל טו א) וּבָקַע בַּחֲשׁוֹכָא וְנָפַק וְאִתְנְהִיר דִּכְתִיב, (איוב יב) מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ וַיּוֹצֵא לָאוֹר צַלְמָוֶת. בַּמַּקָּל שֶׁל הַנַּחַשׁ הַגָּדוֹל הִכּוּ וְנִכְנְסוּ תַּחַת נִקְבֵי הֶעָפָר אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמּוֹת. אַחַר כָּךְ תְּהוֹם רַבָּה הָיְתָה עוֹלָה בַּחֹשֶׁךְ, וְהַחֹשֶׁךְ כִּסָּה הַכֹּל, עַד שֶׁיָּצָא אוֹר וּבָקַע בַּחֹשֶׁךְ וְיָצָא וְהֵאִיר, שֶׁכָּתוּב (איוב יב) מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ וַיּוֹצֵא לָאוֹר צַלְמָוֶת.

מַיָּא אִתְקַלּוּ בְּתִיקְלָא אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מְאָה בְּאֶצְבְּעָאן. תְּלַת נְטִיפוּ גּוֹ תִּיקְלָא. פַּלְגוּ מְנַיְיהוּ לְקִיּוּמָא וּפַלְגוּ דְּעָאלוּ לְתַתָּא. אִלֵּין סָלְקִין וְאִלֵּין נָחֲתִין. כֵּיוָן דִּסְלִיקוּ בְּסִלִּיקוּ דְיָדָא. קָאִים

תִּיקְלָא בְּאוֹרַח מֵישַׁר וְלָא סָטָא לְיָמִינָא וְלִשְׂמָאלָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה מ) מִי מָדַד בְּשָׁעָלוֹ מַיִם וְגו'.

מַיִם נִשְׁקְלוּ בְּמִשְׁקָל אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת בָּאֶצְבָּעוֹת. שְׁלֹשׁ נָטְפוּ לְתוֹךְ הַמִּשְׁקָל. חֲצִי מֵהֶם לְקִיּוּם, וַחֲצִי שֶׁנִּכְנְסוּ לְמַטָּה. אֵלּוּ עוֹלִים וְאֵלּוּ יוֹרְדִים. כֵּיוָן שֶׁעָלוּ בַּעֲלִיַּת הַיָּד, עָמַד הַמִּשְׁקָל בְּדֶרֶךְ יָשָׁר וְלֹא סָטָה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ) מִי מָדַד בְּשָׁעָלוֹ מַיִם וְגו'.

כֹּלָּא הֲוָה בֵּיהּ בְּאַרְעָא סְתִים וְלָא אִתְגַּלְיָיא. וְחֵילָא וְתָקְפָּא וּמַיָּא גְּלִידִין בְּגַוָּוהִי וְלָא נָגִידוּ וְלָא אִתְפַּשְׁטוּ. עַד דְּאַנְהִיר עֶלָּה נְהוֹרָא דִלְעֵילָּא וּנְהוֹרָא מָחַאת בְּקוּלְטוֹי וְאִשְׁתְּרִיאוּ חֵילָהִּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וַיְהִי אוֹר. דָּא הוּא אוֹר קַדְמָאָה עִלָּאָה דְּהֲוָה מִקַּדְמַת דְּנָא.

הַכֹּל הָיָה בָּאָרֶץ נִסְתָּר וְלֹא הִתְגַּלָּה, וְכֹחַ וְתֹקֶף וּמַיִם קְפוּאִים בְּתוֹכָהּ, וְלֹא זָרְמוּ וְלֹא הִתְפַּשְׁטוּ, עַד שֶׁהֵאִיר עָלֶיהָ הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה, וְהָאוֹר הִכָּה בַּקְּרִישָׁה וְהִפְשִׁירוּ צִבְאוֹתֶיהָ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. זֶהוּ אוֹר רִאשׁוֹן עֶלְיוֹן שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם לָכֵן.

וּמֵהָכָא נָפְקוּ כָּל חֵילִין וְתוּקְפִין. וְאַרְעָא אִתְבַּסְמַת וְאַפִּיקַת חֵילָהִּ לְבָתַר. כֵּיוָן דְּנָהִיר (ונחית) הֲוָה אִסְתַּלַּק נְהוֹרֵיהּ מִסְיָיפֵי עָלְמָא עַד סְיָיפֵי עָלְמָא. כַּד אִסְתַּכַּל בְּחַיְיבֵי עָלְמָא אִתְגְּנִיז וְאִתְטְמִיר וְלָא נָפִיק אֶלָּא בִּשְׁבִילוֹי סְתִימִין דְּלָא אִתְגַּלְיָין:

וּמִכָּאן יָצְאוּ כָּל הַצְּבָאוֹת וְהַכּוֹחוֹת, וְהָאָרֶץ הִתְבַּשְּׂמָה וְהוֹצִיאָה צִבְאוֹתֶיהָ אַחַר כָּךְ. כֵּיוָן שֶׁהֵאִיר [וירד], הָיָה עוֹלֶה אוֹרוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם עַד סוֹף הָעוֹלָם. כְּשֶׁהִסְתַּכֵּל בְּרִשְׁעֵי הָעוֹלָם, נִגְנַז וְנִטְמַן, וְלֹא יָצָא אֶלָּא בִּשְׁבִילָיו הַנִּסְתָּרִים שֶׁלֹּא הִתְגַּלּוּ.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. תָּנָן כָּל חֶלְמָא דְקַיְימָא בְּקִיּוּמָא דְּכִי טוֹב שְׁלָמָא הוּא לְעֵילָּא וְתַתָּא. חֲמֵי אַתְוָון כְּפוּם אָרְחוֹי כָּל חַד וְחַד. חָמָא ט' טַב לֵיהּ טַב לְחֶלְמֵיהּ דְּהָא אוֹרַיְיתָא פָּתַח בֵּיהּ כִּי טוֹב. נָהִיר מִסְיָיפֵי עָלְמָא לִסְיָיפֵי עָלְמָא. ט' טַב. טוֹב הוּא, טַב נָהִירוּ בְּאַשְׁלָמוּתָא.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. שָׁנִינוּ, כָּל חֲלוֹם שֶׁעוֹמֵד בַּקִּיּוּם שֶׁל כִּי טוֹב, שָׁלוֹם הוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. רָאָה אוֹתִיּוֹת, כְּפִי דַּרְכּוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד. רָאָה ט' - טוֹב לוֹ, טוֹב לַחֲלוֹמוֹ, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה פְּתוּחָה בּוֹ כִּי טוֹב. מֵאִיר מִסּוֹף הָעוֹלָם לְסוֹף הָעוֹלָם. ט' טוֹב. טוֹב הוּא טוֹב אוֹר בְּשְׁלֵמוּת.

ט' תְּשִׁשִּׁיעָאָה דְּכֹלָּא. אֵת דְּאִתְנְהִיר מֵעִלָּאָה רְאשִׁיתָא וְאִתְכְּלִיל בֵּיהּ וְאִתְעֲבִיד בִּסְתִימוּ דְּנָקוּדָה רָזָא דְּיִ' דְּהִיא נְקוּדָה חָדָא. ו' מֵחֵילֵיהּ נָפִיק. בֵּיהּ אִתְעֲבִיד שְׁמַיִם. כַּד אִסְתַּיָּים בְּנָקוּדָה חַד וְאִתְגְּנִיז גּוֹ, אִתְנַהֲרָא ב'. מִנֵּיהּ נָפְקוּ עִלָּאָה וְתַתָּאָה. עִלָּאָה טְמִירָא. תַּתָּאָה אִתְגַּלְיָיא בְּרָזָא דְּתֵרִין. וְקַיְימָא בְּחֵילָא דִלְעֵילָּא.

ט' תְּשִׁיעִי שֶׁל הַכֹּל. אוֹת שְׁמֵאִיר מֵעֶלְיוֹן רֵאשִׁית וְנִכְלָל בּוֹ וְנַעֲשָׂה בַּסֵּתֶר שֶׁל נְקֻדָּה סוֹד שֶׁל י' שֶׁהִיא נְקֻדָּה אַחַת. ו' מִכֹּחוֹ יָצָא. בּוֹ נַעֲשׂוּ שָׁמַיִם. כְּשֶׁהִסְתַּיֵּם בִּנְקֻדָּה אַחַת וְנִגְנַז פְּנִימָה, הֵאִירָה ב'. מִמֶּנָּה יָצְאוּ עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן. עֶלְיוֹן טָמִיר. הַתַּחְתּוֹן גָּלוּי בְּסוֹד שֶׁל שְׁנַיִם, וְעוֹמֵד בְּכֹחַ שֶׁלְּמַעְלָה.

וְדָא הוּא טו"ב. אִלֵּין תְּלַת אַתְוָון טו"ב אִתְכְּלִילוּ לְבָתַר לְצַדִּיקָא דְּעָלְמָא דְּכְלִיל כֹּלָּא לְעֵילָּא וְתַתָּא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב. בְּגִין דְּנָהִירוּ עִלָּאָה כְּלִילָא בֵּיהּ דְּכְתִיב, (תהלים קמה) טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. לַכֹּל כְּתִיב דָּא סְתָמָא דְּמִלָּה בְּגִין לְאַנָהָרָא יוֹמָא חַד דְּנָהִיר לְכֹלָּא. עִלָּאָה עַל כֹּלָּא. עַד כָּאן סְתָמָא דְּמִלִּין.

וְזֶהוּ טו"ב. שֵׁשׁ הָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ טו"ב נִכְלְלוּ אַחַר כָּךְ לְצַדִּיק הָעוֹלָם שֶׁכּוֹלֵל הַכֹּל לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב. בְּגַלַּל שֶׁאוֹר עֶלְיוֹן כָּלוּל בּוֹ, שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה) טוֹב ה' לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. לַכֹּל כְּתוּב, זֶה סְתָם שֶׁל הַדָּבָר בִּשְׁבִיל לְהָאִיר יוֹם אֶחָד שֶׁמֵּאִיר לַכֹּל, עֶלְיוֹן עַל הַכֹּל. עַד כָּאן סְתָם הַדְּבָרִים.

השלמה מההשמטות (סימן ז"ך)

לָמָּה בֵּי"ת דּוֹמֶה לְאָדָם שֶׁנּוֹצַר בְּחָכְמָה שֶׁסְּתוּם מִכָּל צַד וּפָתוּחַ מִלְּפָנָיו וְהָאָלֶ"ף פְּתוּחָה מֵאַחֲרָיו רוֹצֶה לוֹמַר כִּי הִיא פְּתוּחָה לְקַבֵּל מִן הַכֶּתֶר וְיֵשׁ לָהּ פֶּתַח לְהַשְׁפִּיעַ לָאֲחֵרִים. (עד כאן מההשמטות)

לָמָּה בֵּי"ת דּוֹמָה? לְאָדָם שֶׁנּוֹצַר בְּחָכְמָה, שֶׁסָּתוּם מִכָּל צַד וּפָתוּחַ מִלְּפָנָיו, וְהָאָלֶ"ף פְּתוּחָה מֵאַחֲרָיו. רוֹצֶה לוֹמַר, כִּי הִיא פְּתוּחָה לְקַבֵּל מִן הַכֶּתֶר, וְיֵשׁ לָהּ פֶּתַח לְהַשְׁפִּיעַ לָאֲחֵרִים: ע"כ.

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים. רָזָא דְּרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְּרוּמָה. דָּא חָכְמָה עִלָּאָה דְּאִיהִי רֵאשִׁית. ב' בֵּיתָא דְּעָלְמָא לְאִתְשַׁקָּאָה מֵהַהוּא נָהָר דְּעָיֵיל בֵּיהּ. רָזָא דִּכְתִיב וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְנָהָר דְּאַכְנִישׁ כֹּלָּא מֵעוּמְקָא עִלָּאָה וְלָא פְּסִיקוּ מֵימוֹי לְעָלְמִין לְאַשְׁקָאָה לְגִנְתָּא.

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים - סוֹד שֶׁל רֵאשִׁית עֲרִיסֹתֵכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְרוּמָה. זוֹ חָכְמָה עֶלְיוֹנָה שֶׁהִיא רֵאשִׁית. ב' בֵּית הָעוֹלָם לִהְיוֹת מֻשְׁקֶה מֵאוֹתוֹ נָהָר שֶׁנִּכְנָס בּוֹ, סוֹד הַכָּתוּב וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְנָהָר - שֶׁכּוֹנֵס אֶת הַכֹּל מֵהָעֹמֶק הָעֶלְיוֹן וְלֹא פּוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן.

וְהַהוּא עִמְקָא עִלָּאָה בַּיִת רִאשׁוֹן בְּרֵאשִׁית אִסְתַּיְימוּ בֵּיהּ אַתְוָון בְּחַד שְׁבִיל דַּקִּיק דְּגָנִיז בְּגַוֵּיהּ. וּמִגּוֹ הַהוּא עוּמְקָא נָפְקוּ תְּרִין חֵילִין דִּכְתִיב אֶת הַשָּׁמַיִם. שָׁמַיִם לָא כְּתִיב אֶלָּא הַשָּׁמַיִם. מִגּוֹ הַהוּא עוּמְקָא דְּסָתִים מִכֹּלָּא. וְאֶת הָאָרֶץ סְתִימָא דָּא אַפִּיק לְהַאי אָרְעָא.

וְאוֹתוֹ עֹמֶק עֶלְיוֹן בַּיִת רִאשׁוֹן, בְּרֵאשִׁית, הִסְתַּיְימוּ בּוֹ הָאוֹתִיּוֹת בִּשְׁבִיל דַּקִּיק אֶחָד שֶׁגָּנוּז בְּתוֹכוֹ. וּמִתּוֹךְ אוֹתוֹ הָעֹמֶק יָצְאוּ שְׁנֵי כֹּחוֹת, שֶׁכָּתוּב אֵת הַשָּׁמַיִם. לֹא כָתוּב שָׁמַיִם אֶלָּא הַשָּׁמַיִם, מִתּוֹךְ אוֹתוֹ עֹמֶק הַנִּסְתָּר מֵהַכֹּל. וְאֵת הָאָרֶץ - סֵתֶר זֶה הוֹצִיא אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת.

דף לא.

אֲבָל בְּכָלְלָא דְשָׁמַיִם הֲוָה. וּנְפָקוּ כְּחָדָא מִתְדַּבְּקָא בְּסִטְרוֹי דָּא בְּדָא. כַּד אִתְנְהִיר רְאִשְׁיתָא דִּכְלָא, שְׁמַיִם נַטְלוּ לָהּ וְאוֹתִיבוּ לָהּ בְּאַתְרָהּ, דִּכְתִיב וְאֶת הָאָרֶץ. וְאֶת מִכְּלָלָא דְאַתְוון דְּאִנּוּן אָ"ת. כַּד אִתְהַדְּרַת אַרְעָא לְמֵיתַב בְּאַתְרָהּ וְאִתְפְּרַשׁ (דף לא ע"א) מִסִּטְרוֹי דְּשָׁמַיִם, הֲוַת תּוֹהָה וּבוֹהָה לְאִתְדַּבְּקָא בַּשָּׁמַיִם כְּחָדָא (נ"א כקדמיתא) בְּקַדְמִיתָא. בְּגִין דְּחָמַת לַשָּׁמַיִם נְהִירִין וְהִיא אִתְחַשְׁכַת. עַד דְּנְהוֹרָא עִלָּאָה נָפַק עֲלָהּ וְאַנְהִיר לָהּ וְתָבַת בְּאַתְרָהּ לְאִסְתַּכְּלָא בְּשָׁמַיָּא אַפִּין בְּאַפִּין. וּכְדֵין אִתְתַּקָּנַת אַרְעָא וְאִתְבַּסְמַת.

אֲבָל בְּכְלַל שֶׁל הַשָּׁמַיִם הָיְתָה. וְיָצְאוּ כְּאֶחָד דְּבוּקָה בְּצִדּוֹ זֶה בָּזֶה. כְּשֶׁהֵאִיר רֵאשִׁית הַכֹּל, שָׁמַיִם לָקְחוּ אוֹתָהּ וְהוֹשִׁיבוּ אוֹתָהּ בִּמְקוֹמָהּ, שֶׁכָּתוּב וְאֵת הָאָרֶץ. וְאֵת - כְּלַל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵם א"ת. כְּשֶׁחָזְרָה הָאָרֶץ לְשִׁבַּת בִּמְקוֹמָהּ וְנִפְרְדָה מִצַּד הַשָּׁמַיִם, הָיְתָה תּוֹהָה וּבוֹהָה לְדָבֵק בַּשָּׁמַיִם כְּאֶחָד כְּמוֹ [כבתחלה] בַּהַתְחָלָה, מִשּׁוּם שֶׁרָאֲתָה אֶת הַשָּׁמַיִם מְאִירִים וְהִיא חֲשׁוּכָה. עַד שֶׁאוֹר עֶלְיוֹן יָצָא עָלֶיהָ וְהֵאִיר לָהּ, וְשָׁבָה בִּמְקוֹמָהּ לְהִסְתַּכֵּל בַּשָּׁמַיִם פָּנִים בְּפָנִים. וְאָז הִתְתַּקְּנָה הָאָרֶץ וְהִתְבַּשְּׂמָה.

נָפַק נְהוֹרָא בְּסִטְרָא יְמִינָא (לעיל יז) וַחֲשׁוֹכָא בְּסִטְרָא שְׂמָאלָא. וְאַפְרִישׁ לוֹן לְבָתַר בְּגִין לְאִתְכַּלְלָא דָּא בְּדָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. וְאִי תֵּימָא הֲוָה הַבְדָּלָה מַמָּשׁ. לָא. אֶלָּא יוֹם אָתֵי מִסִּטְרָא דִנְהוֹרָא דְּאִיהוּ יְמִינָא. וְלֵילְיָה מִסִּטְרָא דְּחֲשׁוֹכָא דְּאִיהוּ שְׂמָאלָא. וְכַד נָפְקוּ כְּחָדָא אַפְרִישׁ לוֹן. וְהַבְדָּלָה הֲוָה מִסִּטְרוֹי לְאִסְתַּכְּלָא אַפִּין בְּאַפִּין וּלְאִתְדַּבְּקָא דָּא בְּדָא לְמֶהֱוֵוֹ כֻּלָּא חַד.

יָצָא אוֹר בְּצַד יָמִין וְחֹשֶׁךְ בְּצַד שְׂמֹאל, וְהִפְרִידָם אַחַר כָּךְ כְּדֵי לְהַכְלֵל זֶה בָּזֶה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָיְתָה מַמָּשׁ הַבְדָּלָה - לֹא! אֶלָּא הַיּוֹם בָּא מִצַּד הָאוֹר שֶׁהוּא יָמִין, וְלַיְלָה מִצַּד הַחֹשֶׁךְ שֶׁהוּא שְׂמֹאל, וּכְשֶׁיָּצְאוּ כְּאֶחָד, הִפְרִיד אוֹתָם. וְהַבְדָּלָה הָיְתָה מִצַּדּוֹ לְהִסְתַּכֵּל פָּנִים בְּפָנִים וּלְהִדָּבֵק זֶה בָּזֶה לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד.

וְאִיהוּ אִקְרֵי יוֹם וְקָרֵי לֵיהּ יוֹם. וְאִיהִי קְרֵי לְיֵלְיָה כְּמָא דְאַתְּ אָמַר וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְגוֹ'. מַהוּ וְלַחֹשֶׁךְ. דָּא חֹשֶׁךְ דְּאַחִיד לְלֵילְיָה דְּלֵית לָהּ נְהוֹרָא מִגַּרְמָהּ (ס"א והיא אתקרי לילה דכתיב ולחשך קרא לילה בגין דאחיד בה חשך ולית לה נהורא מגרמה) וְאַף עַל גַּב דְּאָתָא מִסִּטְרָא דְּאֶשָּׁא דְּאִיהִי חֹשֶׁךְ. אֲבָל חֹשֶׁךְ עַד דְּאִתְנְהִיר מִסִּטְרָא דְיוֹם, יוֹם נָהִיר לְלֵילְיָה, וְלַיְלָה לָא נָהִיר עַד זִמְנָא דִכְתִיב, (תהלים קלט) וְלַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר כַּחֲשֵׁכָה כָּאוֹרָה.

וְהוּא נִקְרָא יוֹם וְקוֹרֵא לוֹ יוֹם, וְהִיא נִקְרֵאת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְגוֹ'. מַה זֶּה וְלַחֹשֶׁךְ? זֶהוּ הַחֹשֶׁךְ שֶׁאוֹחֵז אֶת הַלַּיְלָה שֶׁאֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ [והיא נקראת לילה, שכתוב ולחשך קרא לילה, בגלל שאוחז בה החשך ואין לה אור מעצמה]. וְאַף עַל גַּב שֶׁבָּאָה מִצַּד שֶׁל הָאֵשׁ שֶׁהִיא חֹשֶׁךְ. אֲבָל חֹשֶׁךְ, עַד שֶׁמּוֹאִר מִצַּד הַיּוֹם, יוֹם מֵאִיר לַלַּיְלָה, וְלַיְלָה לֹא מֵאִיר עַד זְמַן שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט) וְלַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר כַּחֲשֵׁכָה כָּאוֹרָה.

רִבִּי אֶלְעָזָר קָפֵץ בְּקַדְמִיתָא וְדָרַשׁ (שם כט) קוֹל יְיָ עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים יְיָ עַל מַיִם רַבִּים. קוֹל יְיָ דָּא קוֹל עִלָּאָה דְּמַמָּנָא עַל הַמָּיִם דְּנַגְדִּין מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא עַד דְּמִתְכַּנְּשֵׁי לְאַתַר חַד בְּכְנוּפְיָא חָדָא. הַהוּא קוֹל עִלָּאָה מְשַׁדֵּר לְאִנּוּן מַיִין בְּאָרְחַיְיהוּ כָּל חַד וְחַד כְּפוּם אָרְחֵיהּ. כְּהַאי גְּוָנָא דְּמַמָּנָא עַל מַיָא לְשַׁדָּר לוֹן לְכָל אֲתַר וַאֲתַר כִּדְחָזֵי לֵיהּ. כָּךְ קוֹל יְיָ מְמַנָּא עַל מַיָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר קָפֵץ בַּתְּחִלָּה וְדָרַשׁ, (שם כט) קוֹל ה' עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה' עַל מַיִם רַבִּים. קוֹל ה' - זֶה קוֹל עֶלְיוֹן שֶׁמְּמֻנֶּה עַל הַמַּיִם שֶׁשּׁוֹפְעִים מַדְרֵגָה לְדַרְגָּה עַד שֶׁמִּתְכַּנְּסִים לְמָקוֹם אֶחָד בְּכִנּוּס אֶחָד. אוֹתוֹ קוֹל עֶלְיוֹן שׁוֹלֵחַ אֶת אוֹתָם הַמַּיִם בְּדַרְכָּם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דַּרְכּוֹ. כְּמוֹ בַּעַל הַגָּן הַזֶּה שֶׁמְּמֻנֶּה עַל מַיִם לְשַׁלְּחָם לְכָל מָקוֹם וּמָקוֹם כָּרָאוּי לוֹ, כָּךְ קוֹל ה' מְמֻנֶּה עַל הַמַּיִם.

אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (איוב כו) וְרַעַם גְּבוּרֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן. דָּא סִטְרָא דְאַתְיָא מִן גְּבוּרָה וְנָפְקָא מִינֵּיהּ. דָּבָר אַחֵר אֵ"ל הַכָּבוֹד הִרְעִים דָּא יַמְינָא דְּנָפְקָא מִנֵּיהּ שְׁמָאלָא. ה' עַל מַיִם רַבִּים. ה' דָּא חָכְמָ"ה עִלָּאָה דְּאִקְרֵי יוּ"ד (עדן דקיימא) עַל מַיִם רַבִּים עַל הַהוּא עוּמְקָא סְתִימָאָה דְּנָפִיק מִנֵּיהּ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (תהלים עז) וּשְׁבִילְךָ בְּמַיִם רַבִּים.

אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כו) וְרַעַם גְּבוּרֹתָו מִי יִתְבּוֹנָן. זֶה צַד שֶׁבָּא מִגְּבוּרָה וְיוֹצֵא מִמֶּנּוּ. דָּבָר אַחֵר אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים - זֶה הַיָּמִין שֶׁיּוֹצֵאת מִמֶּנּוּ שְׂמֹאל. ה' עַל מַיִם רַבִּים - ה' זֶה חָכְמָה עֶלְיוֹנָה שֶׁנִּקְרֵאת יוֹ"ד. עַל מַיִם רַבִּים - עַל אוֹתוֹ עֹמֶק נִסְתָּר שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים עז) וּשְׁבִילְךָ בְּמַיִם רַבִּים.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּרִישׁ פִּלּוּגְתָּא וְאָמַר. פָּתַח קְרָא וְאָמַר כְּתִיב, (שמות כה) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶינָה הַטַּבָּעוֹת בָּתִּים לְבַדִּים. מָאן הַהוּא מִסְגֶּרֶת, דָּא הוּא אֲתַר סָגִיר דְּלָא פְּתִיחָא בַּר בְּשָׁבִיל חַד דַּקִּיק דְּאִתְיְידַע בִּגְנִיזוּ לְגַבֵּיהּ. וּבְגִינֵיהּ אִתְמְלֵי וָרְשִׁים תַּרְעִין לְאַדְלָקָא בּוֹצִינִין. וּבְגִין דְּאִיהוּ אֲתַר גְּנִיז וְסָתִים אִקְרֵי מִסְגֶּרֶת וְדָא הוּא עָלְמָא דְּאָתֵי. וְהַהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי אִתְקְרֵי מִסְגֶּרֶת.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פֵּרֵשׁ אֶת הַמַּחֲלֹקֶת וְאָמַר, פָּתַח הַפָּסוּק וְאָמַר כָּתוּב (שמות כה) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶינָה הַטַּבָּעוֹת [ל] בָּתִּים לְבַדִּים. מִי אוֹתָהּ מִסְגֶּרֶת? זֶהוּ מָקוֹם סָגוּר שֶׁלֹּא פָּתוּחַ חוּץ מֵאֲשֶׁר בִּשְׁבִיל דַּקִּיק אֶחָד שֶׁנּוֹדָע בִּגְנִיזוּת אֶצְלוֹ, וּבִגְלָלוֹ הִתְמַלֵּא וְרָשַׁם שְׁעָרִים לְהַדְלִיק נֵרוֹת. וּבִגְלַל שֶׁהוּא מָקוֹם גָּנוּז וְנִסְתָּר, נִקְרָא מִסְגֶּרֶת, וְזֶהוּ הָעוֹלָם הַבָּא. וְאוֹתוֹ הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא מִסְגֶּרֶת.

תִּהְיֶינָה הַטַּבָּעוֹת אִלֵּין עִזְקָאן עִלָּאִין דְּאִתְאַחֲדָן דָּא בָּדָא מַיָא מֵרוּחָא וְרוּחָא מֵאֶשָׁא וְאֶשָׁא מִמַּיָא. כֻּלְּהוֹן אִתְאַחֲדָן דָּא בָּדָא וְנַפְקָן דָּא מִן דָּא בְּהָנֵי (ס"א כהני) עִזְקָאן, וְכֻלְּהוֹן מִסְתַּכְּלָן לְגַבֵּי הַהוּא מִסְגֶּרֶת. דְּבֵיהּ מִתְאַחֵד לְהַהוּא נַהֲרָא עִלָּאָה לְאַשְׁקָאָה לוֹן וְאִתְאַחֲדָן בֵּיהּ.

תְּהֵיין הַטַּבָּעוֹת - אִלּוּ טַבָּעוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁנֶּאֱחָזוּ זוֹ בָּזוֹ, מַיִם מֵרוּחַ, וְרוּחַ מֵאֵשׁ, וְאֵשׁ מִמַּיִם. כֻּלָּם נֶאֱחָזוּ זוֹ בָּזוֹ וְיוֹצְאִים זוֹ מִזּוֹ בַּטַּבָּעוֹת הַלָּלוּ, וְכֻלָּם מִסְתַּכְּלִים לְאוֹתָהּ מִסְגֶּרֶת, שֶׁבָּהּ נֶאֱחָז לְאוֹתוֹ אוֹר עֶלְיוֹן לְהַשְׁקוֹתָם וְנֶאֱחָזִים בּוֹ.

בָּתִּים לְבַדִּים. הֲנֵי עִזְקָאן מְלַאֵין (עילאין) אִנּוּן בָּתִּים וְאִתְרִין לְבַדִּים דְּאִנּוּן רְתִיכִין דִּלְתַתָּא. בְּגִין דְּדָא אִתֵּי מִסְטָרָא דְּאֶשָׁא. וְדָא מִסְטָרָא דְמַיָא. וְדָא מִסְטָרָא דְרוּחָא וְכֵן כֻּלְּהוּ בְּגִין לְמֶהֱוֵי רְתִיכָא לַאֲרוֹנָא. וְעַל דָּא מָאן דְּמִקְרַב יְקָרַב בְּאִלֵּין בַּדִּים וְלָא בְּמָה דְּלָנָא. לֵךְ לֵךְ אָמְרִין נְזִירָא, סְחוֹר סְחוֹר לְכַרְמָא לָא תִקְרַב. בַּר אִנּוּן דְּאִתְחַזּוּן לְשַׁמָּשָׁא לָנָא. לוֹן אִתְיְהִיב רְשׁוּתָא לְאַעֲלָאָה לְשַׁמָּשָׁא וּלְקָרְבָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (במדבר א) וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת. בֵּית דְּבְרֵאשִׁית רַבְרְבָא. רִבִּי יוֹסֵי שָׁאִיל לֵיהּ. וְאָמַר הַאי שִׁיתָּא יוֹמֵי בְּרֵאשִׁית דְּקָא תָּנֵינָן מָאן אִנּוּן. אָמַר לֵיהּ הַיְינוּ דִּכְתִיב (תהלים קד) אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע. כְּמָה דְּאִלֵּין אָרְזִין נָפְקִין מִן לְבָנוֹן. הָכִי נָמֵי אִנּוּן שִׁיתָּא יוֹמִין נָפְקִין מִן בְּרֵאשִׁית.

בָּתִּים לְבַדִּים - הַטַּבָּעוֹת הַלָּלוּ הֵם עֶלְיוֹנִים, בָּתִּים וּמְקוֹמוֹת לְבַדִּים שֶׁהֵם מֶרְכָּבוֹת שֶׁלְּמַטָּה, בִּגְלַל שֶׁזֶּה בָּא מִצַּד הָאֵשׁ, וְזֶה מִצַּד הַמַּיִם, וְזֶה מִצַּד הָרוּחַ, וְכֵן כֻּלָּם, כְּדֵי לִהְיוֹת מֶרְכָּבָה לָאָרוֹן. וְעַל זֶה, מִי שֶׁמִּתְקָרֵב, מִתְקָרֵב בַּבַּדִּים הַלָּלוּ וְלֹא בְּמַה שֶׁלָּפְנִים. לֵךְ לֵךְ אוֹמְרִים לְנָזִיר סָבִיב סָבִיב, לַכֶּרֶם אַל תִּתְקָרֵב. פֹּרֶט לְאֵלּוּ הָרְאוּיִים לְשַׁמֵּשׁ בִּפְנִים, לָהֶם נִתְּנָה רְשׁוּת לְהַעֲלוֹת, לְשַׁמֵּשׁ וְלִקָּרֵב, וְעַל זֶה כָּתוּב (במדבר א) וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת. ב' שֶׁל בְּרֵאשִׁית הִיא גְּדוֹלָה. ר' יוֹסֵי שָׁאַל אוֹתוֹ וְאָמַר, שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית הַלָּלוּ שֶׁשָּׁנִינוּ מָהֵם? אָמַר לוֹ, הַיְינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב (תהלים קד) אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע. כְּמוֹ שֶׁהָאֲרָזִים הַלָּלוּ יוֹצְאִים מִן לְבָנוֹן, כָּךְ גַּם אוֹתָם שִׁשָּׁה יָמִים יוֹצְאִים מִן בְּרֵאשִׁית.

דף לא:

וְאִלֵּין שִׁיתָּא יוֹמִין עִלָּאִין קְרָא פָּרִישׁ לוֹן דִּכְתִיב, (דברי הימים א כט) לְךָ יְיָ הַגְּדוּלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְגוֹ'. כִּי כֹל דָּא צַדִּיק. בַּשָּׁמַיִם דָּא תִּפְאֶרֶת. וּבָאָרֶץ דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. כְּתַרְגּוּמוֹ דִּי אְחִיד בִּשְׁמַיָא וּבְאַרְעָא. כְּלוֹמַר דִּיסוֹדָא דְעָלְמָא דְאִקְרֵי כֹּל, אִיהוּ אָחִיד בְּתִפְאֶרֶת דְּאִקְרֵי שָׁמַיִם, וּבָאָרֶץ (דף לא ע"ב) דְּאִקְרֵי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל.

וְשִׁשֶּׁת הַיָּמִים הָעֶלְיוֹנִים הַלָּלוּ, הַפָּסוּק פֵּרֵשׁ אוֹתָם, שֶׁכָּתוּב (דברי הימים א כט) לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְגוֹ'. כִּי כֹל - זֶה צַדִּיק. בַּשָּׁמַיִם - זוֹ תִּפְאֶרֶת. וּבָאָרֶץ - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ תַּרְגּוּמוֹ: שֶׁאוֹחֵז בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כְּלוֹמַר, שֶׁיְּסוֹד הָעוֹלָם שֶׁנִּקְרָא כ"ל, הוּא אוֹחֵז בַּתִּפְאֶרֶת שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, וּבָאָרֶץ שֶׁנִּקְרֵאת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל.

וְעַל דָּא בְּרֵאשִׁית, ב' רֵאשִׁית הִיא (חכמה, כמה דתרגם יונתן בראשית בחכמתא) בְּגִין דְּאִיהִי תְּנָיְינָא לְחוּשְׁבְּנָא וְאִקְרֵי רֵאשִׁית. בְּגִין דַּהַאי כְּתָרָא עִלָּאָה טְמִירָא הִיא קַדְמָאָה. וְעַל דְּלָא עָיֵיל בְּחוּשְׁבְּנָא, תְּנָיְינָא הֲוֵי רֵאשִׁית. בְּגִין דָּא ב' רֵאשִׁית. וְעוֹד כְּמָה דְּחָכְמָה עִלָּאָה אִיהִי רֵאשִׁית. חָכְמָה תַּתָּאָה רֵאשִׁית נְמֵי הַוְיָא. וְעַל דָּא לֵית לְאַפְרָשָׁא ב' מִן רֵאשִׁית.

וְעַל זֶה בְּרֵאשִׁית הִיא [חכמה, כמו שתרגם יונתן בראשית בחכמה] בְּגִלַּל שֶׁהִיא שְׁנִיָּה לְחָשְׁבּוֹן, וְנִקְרֵאת רֵאשִׁית בְּגִלַּל שֶׁכָּתֵר עֶלְיוֹן זֶה טָמִיר הוּא רֵאשׁוֹן. וְעַל שֶׁלֹּא נִכְנַס בַּחֶשְׁבּוֹן, הֲרֵאשִׁית הוּא שֵׁנִי. בְּגִלַּל זֶה ב' רֵאשִׁית. וְעוֹד, כְּמוֹ שֶׁחָכְמָה עֶלְיוֹנָה הִיא רֵאשִׁית, גַּם כָּךְ חָכְמָה תַּחְתּוֹנָה גַּם הִיא רֵאשִׁית, וְלָכֵן אֵין לְהַפְרִיד ב' מִן רֵאשִׁית.

בְּרֵאשִׁית מַאֲמָר קָרִינָן לֵיהּ וְהָכִי הוּא. וְשִׁיתָא יוֹמִין נָפְקִין מִינָהּ וְאִתְכְּלִילָן בֵּיהּ. וְאִלֵּין אִקְרוֹן כְּגַוְונָא דְּאִלֵּין אֲחָרָנִין. בָּרָא אֱלֹהִים. הָדָא הוּא דִכְתִיב וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. מַאי לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן לְאַשְׁקָאָה וּלְקַיְימָא לֵיהּ וּלְאִסְתַּכְלָא בֵּיהּ בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ. אֱלֹהִים אֱלֹהִים חַיִּים, דְּמַשְׁמַע בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים וַדַּאי עַל יְדָא דְהַהוּא נָהָרָא בְּגִין לְאַפָּקָא כֹּלָּא וּלְאַשְׁקָאָה כֹּלָּא.

לְבָרֵאשִׁית קוֹרְאִים לוֹ מַאֲמָר וְכֵן זֶה. וְשִׁשָּׁה יָמִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ וְנִכְלָלִים בּוֹ, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים כְּמוֹ שֶׁאֵלֶּה הָאֲחֵרִים. בָּרָא אֱלֹהִים - זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. מַה זֶּה לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן? לְהַשְׁקוֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ אוֹתוֹ וּלְהִסְתַּכֵּל בּוֹ בְּכָל מַה שֶׁצָּרִיךְ. אֱלֹהִים - אֱלֹהִים חַיִּים, שֶׁמַּשְׁמָע בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים וַדַּאי עַל יְדֵי אוֹתוֹ נָהָר כְּדֵי לְהוֹצִיא הַכֹּל וּלְהַשְׁקוֹת הַכֹּל.

אֶת הַשָּׁמַיִם חִבּוּרָא דְּכַר וְנוּקְבָא כְּדָקָא חָזֵי. לְבָתַר הָאי. בֵּיהּ אִתְבְּרִי עָלְמָא לְתַתָּא. בֵּיהּ יָהִיב חַיִלָא לְכֹלָּא.

אֵת הַשָּׁמַיִם - חִבּוּר זָכָר וּנְקֵבָה כָּרָאוּי. אַחַר כָּךְ בּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם לְמַטָּה, בּוֹ נָתַן כֹּחַ לַכֹּל.

השלמה מההשמטות (סימן כ"ח)

וּמְנָא לָן דְּשָׁמַיִם הֲוֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דִכְתִיב (מלכים א' ח') וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם. אֲטוּ שְׁלֹמֹה מִתְפַּלֵּל אֶל הַשָּׁמַיִם שְׁיִשְׁמְעוּ תְּפִלָּתוֹ, אֶלָּא שְׁנִקְרָא שְׁמָן עַל שְׁמוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא שָׁמַיִם אֶלָּא שֶׁהוּא עָגוֹל כְּמוֹ רֹאשׁ וּמְלַמֵּד שֶׁמַּיִם מִימִינוֹ וְאֵשׁ מִשְּׂמֹאלוֹ וְהוּא בְּאֶמְצַע שָׁא מָיִם, מֵאֵשׁ וּמַיִם וּמָכְנִיס בֵּינֵיהֶם שְׁלוֹם, בָּא הָאֵשׁ וּמָצָא מִצְדּוֹ מִדַּת הָאֵשׁ. בָּא מַיִם וּמָצָא מִצְדּוֹ מִדַּת הַמַּיִם וְהֵיינוּ (איוב כ"ה) עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו, מַאי שָׁמַיִם מְלַמֵּד שֶׁגָּבַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵשׁ וּמַיִם וּטְפָחַן זֶה בָּזֶה וְעָשָׂה מֶהֶן רֹאשׁ לְדִבְרָיו שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קי"ט) רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת. ע"כ. (עד כאן מההשמטות)

וּמְנַיִן לָנוּ שֶׁשָּׁמַיִם הֵם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? שֶׁכָּתוּב (מלכים א ח) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם. הַאִם שְׁלֹמֹה מִתְפַּלֵּל אֶל הַשָּׁמַיִם שֶׁיִּשְׁמְעוּ תְּפִלָּתוֹ? אֶלָּא שֶׁנִּקְרָא שְׁמָן עַל שְׁמוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא שָׁמַיִם? אֶלָּא שֶׁהוּא עָגֹל כְּמוֹ רֹאשׁ, וּמְלַמֵּד, הַמַּיִם מִימִינוֹ וְאֵשׁ מִשְּׂמֹאלוֹ וְהוּא בְּאֶמְצַע, שָׂא מַיִם, מֵאֵשׁ וּמַיִם, וּמַכְנִיס בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם. בָּא הָאֵשׁ וּמָצָא מִצְדּוֹ מִדַּת הָאֵשׁ. בָּא מַיִם וּמָצָא מִצְדּוֹ מִדַּת הַמַּיִם, וְהֵינוּ (איוב כה) עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. מֵהֶם הַשָּׁמַיִם? מְלַמֵּד שֶׁגִּבֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵשׁ וּמַיִם וּטְפָחָן זֶה בָּזֶה, וְעָשָׂה מֵהֶן רֹאשׁ לִדְבָרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיט) רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת: ע"כ.

אֶ"ת הַשָּׁמַיִם דְּמַשְׁמַע דְּשָׁמַיִם אַפִּיקוּ אֶת בְּחֵילָא דְּרָזָא דְּאֱלֹהִים חַיִּים בָּתַר דְּרֵאשִׁית אַפִּיק לֵיהּ.

אֶ"ת הַשָּׁמַיִם, שֶׁמַּשְׁמָע שֶׁהַשָּׁמַיִם הוֹצִיאוּ אֶת, בַּכֹּחַ שֶׁל סוֹד אֱלֹהִים חַיִּים אַחַר שֶׁרֵאשִׁית הוֹצִיא אוֹתוֹ.

כְּיָון דְּהַאי אַפִּיק כֹּלָּא וְכֹלָּא אִתְיְישַׁב בְּדוּכְתֵּיהּ כְּחַד. עִזְקָא דָּא בַּתְרַיְיתָא אִתְעֲבִידַת רֵאשִׁית. וּבְהַאי רֵאשִׁית אַפִּיק נְהוֹרִין עִלָּאִין וְשָׁרֵי נַהֲרָא וְשָׁרֵי מַיָּא לְנַגָּדָא לְקַבְלָא לְתַתָּא. וְעַל דָּא בְּרֵאשִׁית וַדַּאי בָּרָא אֱלֹהִים. בֵּיהּ בָּרָא עַלְמָא תַּתָּאָה. בֵּיהּ אַפִּיק נְהוֹרִין. בֵּיהּ יָהִיב חֵילָא לְכֹלָּא.

כְּיָון שֶׁזֶּה הוֹצִיא הַכֹּל, וְהַכֹּל הִתְיַשֵּׁב בִּמְקוֹמוֹ כְּאֶחָד, טַבַּעַת זוֹ הָאַחֲרוֹנָה נַעֲשְׂתָה רֵאשִׁית, וּבְרֵאשִׁית הַזּוֹ הוֹצִיא אוֹרוֹת ע�ֶלְיוֹנִים, וְהִשְׁרָה אוֹר וְהִתְחִילוּ מַיִם לְהַשְׁפִּיעַ כְּנֶגֶד לְמַטָּה. וְעַל זֶה בְּרֵאשִׁית וַדַּאי בָּרָא אֱלֹהִים. בּוֹ בָּרָא עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, בּוֹ הוֹצִיא מְאוֹרוֹת, בּוֹ נָתַן כֹּחַ לַכֹּל.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר עַל דָּא כְּתִיב, (ישעיה י) הֲיִתְפָּאֵר הַגַּרְזֶן עַל הַחוֹצֵב בּוֹ. שְׁבָחָא דְּמַאן, לְאוֹ דְּאוּמְנָא הוּא. כָּךְ בְּהַאי רֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים עִלָּאָה אֶת הַשָּׁמַיִם. שְׁבָחָא דְּמַאן דְּאֱלֹהִים הוּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַאי דִּכְתִיב, (דברים ד) אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרוֹבִים אֵלָיו. קְרוֹבִים. קָרוֹב מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא אֱלֹהִים עִלָּאָה. אֱלֹהִים דְּפַחַד יִצְחָק. אֱלֹהִים בַּתְרָאָה. וּבְגִינֵי כָּךְ קְרוֹבִים (לקמן קלה א) וּגְבוּרוֹת סַגִּיאִין אִנּוּן דְּנָפְקִין מֵחַד וְכֻלְּהוּ חַד.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַל זֶה כָּתוּב (ישעיה י) הֲיִתְפָּאֵר הַגַּרְזֶן עַל הַחוֹצֵב בּוֹ. הַשֶּׁבַח שֶׁל מִי - לֹא שֶׁל הָאֻמָּן הוּא? כָּךְ בְּרֵאשִׁית הַ את בָּרָא אֱלֹהִים עֶלְיוֹן אֶת הַשָּׁמַיִם - הַשֶּׁבַח שֶׁל מִי? שֶׁל אֱלֹהִים הוּא! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, זֶה שֶׁכָּתוּב (דברים ד) אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו. קְרֹבִים? קָרוֹב צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא אֱלֹהִים עֶלְיוֹן. אֱלֹהִים שֶׁל פַּחַד יִצְחָק. אֱלֹהִים אַחֲרוֹן. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב קְרֹבִים, וּגְבוּרוֹת רַבּוֹת הֵם שֶׁיּוֹצְאִים מֵאֶחָד וְהַכֹּל אֶחָד.

השלמה מההשמטות (סימן כ"ט)

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ. בְּזִמְנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה בְּאִלֵּין קְלִיפִּין הֲוָה בּוֹנֶה עָלְמִין וּמַחֲרִיבָן וְהָא אוּקְמוּהָ דְּלֵית הַשְׁפָּעָה בְּכָל עָלְמִין, וְנָהָר דְּאִיהוּ צַדִּיק יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ בִּתְרֵין עָלְמִין, בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. וְאִית מָאן דְּאָמַר דְּסָלִיק בְּמַחְשַׁבְתֵּיהּ לְמִבְנֵי עָלְמִין וּלְהַחֲרִיבָן. וְאָמַר דֵּין מְהַנְיָין לִי וְדֵין לָא מְהַנְיָין לִי. אִלֵּין דְּאִתְמָר בְּהוֹן אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ מְהַנְיָין לִי. וְאַחֲרָנִין דְּאִתְמָר בְּהוֹן וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ דְּאַחְזֵי עַל עָלְמִין דְּסָלִיק בִּרְעוּתֵיהּ לְמִבְנֵי לוֹן וְלָא עָבִיד לוֹן עֲלַיְיהוּ אִתְמָר תֹּהוּ וָבֹהוּ. וּבְזִמְנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאִלֵּין קְלִיפִּין אִתְמָר בֵּיהּ (איכה ג') סַכּוֹתָה בֶּעָנָן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה.

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ (בראשית א). בִּזְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה בַּקְלִפּוֹת הָאֵלֶּה, הָיָה בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת וּמַחֲרִיבָן, וַהֲרֵי הֵקִימוּ שֶׁאֵין הַשְׁפָּעָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְנָהָר שֶׁהוּא צַדִּיק יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ בִּשְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁעָלָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ לִבְנוֹת עוֹלָמוֹת וּלְהַחֲרִיבָן, וְאָמַר זֶה מוֹעִיל

לִי וְזֶה לֹא מוֹעִיל לִי. אֶלָּה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ - מוֹעִילִים לִי, וְהָאֲחֵרִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ, שֶׁמַּרְאֶה עַל עוֹלְמוֹת שֶׁעָלָה בִּרְצוֹנוֹ לִבְנוֹתָם וְלֹא עָשָׂה אוֹתָם - עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר תֹּהוּ וָבֹהוּ. וּבְזֶמֶן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּקְלִפּוֹת הַלָּלוּ, נֶאֱמַר בּוֹ (איכה ב) סָכַכְתָּ בֶּעָנָן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה.

תֹּהוּ וְחֹשֶׁךְ עַלֵיהוּ אִתְּמַר (שמות י"ד) וַיְהִי הֶעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וְאִלֵּין קְלִיפִּין דֶּאֱגוֹזָא, מוֹחָא מִלְגָאו דְּתַלְיָא (דתלת) לד' סִטְרִין דָּא יהו"ה דְּאִיהוּ לָא קַבִּיל מַסָּאֲבוּ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ירמיה כ"ג) הֲלֹא כֹה דְּבָרַי כָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ. מָה אֶשָּׁא לָא מְקַבֵּל טוּמְאָה הֲכִי שְׁמֵיהּ לָא מְקַבֵּל טוּמְאָה. וּבְזַמְנָא דְּמִתְגַּבְּרִין אִלֵּין קְלִיפִּין וְאִתְבָּרוּן מֵאֱגוֹזָא, צְלוֹתָא דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא אדנ"י, סַלְקָא לְגַבֵּי בַּעְלָהּ דְּאִיהוּ יהו"ה וּסְלִיקַת כּוּלָּהּ, דִּבְזַמְנָא דְּאִיהוּ מִתְכַּסֵּי מִינָהּ בְּאִלֵּין קְלִיפִּין, אִיהִי אִתְקְרִיאַת עֲנִיָּה יְבֻשָּׁה וְלֵית לָהּ אֶלָּא מָה דְּיַהֲבִין עֲבָדִין בַּחֲשָׁאי.

תֹּהוּ וְחֹשֶׁךְ, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שמות יד) וַיְהִי הֶעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ, וְאֵלּוּ קְלִפּוֹת הָאֱגוֹז. הַמֹּחַ מִבִּפְנִים שְׁתֵּלוּיִ [של שלש] לְאַרְבָּעָה צְדָדִים זֶה יְהוֹ"ה, שֶׁהוּא לֹא מְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כג) הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'. מָה אֵשׁ לֹא מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה, כָּךְ שְׁמוֹ לֹא מְקַבֵּל טֻמְאָה. וּבְזְמַן שֶׁמִּתְגַּבְּרוֹת הַקְּלִפּוֹת הַלָּלוּ וְנִשְׁבָּרוֹת מֵהָאֱגוֹז, הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא שְׁכִינָה, אֲדנ"י, עוֹלָה לְבַעְלָהּ שֶׁהוּא יְהוֹ"ה, וּמַעֲלָה הַכֹּל. שֶׁבִּזְמַן שֶׁהוּא מִתְכַּסֶּה מִמֶּנָּה בַּקְלִפּוֹת הַלָּלוּ, הִיא נִקְרֵאת עֲנִיָּה יְבֻשָּׁה, וְאֵין לָהּ אֶלָּא מַה שֶּׁנּוֹתְנִים עֲבָדִים בַּחֲשַׁאי.

וּבְהַהוּא זִמְנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְפְּשַׁט מֵאִלֵּין קְלִיפִּין אִתְּמַר (ישעיה ל') וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ. וּמָה דַּהֲוָה יְבֻשָּׁה אִתְּמַר בָּהּ, מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְאִתְקְרִיאַת בְּרָכָה דִּילֵיהּ, קֶרֶבָּנָא דִּילֵיהּ, עוֹלָה דִּילֵיהּ, דְּאוֹקִיד כָּל אִלֵּין קְלִיפִּין. וּסְלִיקַת לְגַבֵּיהּ קְטֹרֶת. קְשׁוּרָא דִּילֵיהּ, עוֹלָה דִּילֵיהּ, דְּכָתִיב (ויקרא ו') זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה, הִיא הָעוֹלָה בְּצַלּוֹתָא דְּשַׁחֲרִית, הִיא הָעוֹלָה לְגַבֵּיהּ בְּצַלּוֹתָא דְּמִנְחָה בְּכַמָּה רֵיחִין וּבוּסְמִין דְּגַן עֶדֶן דְּאִיהִי גַּן דְּאוֹרַיְיתָא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (שיר השירים ד) גַּן נָעוּל אֲחוֹתִי כַּלָּה, סְתִימָא דְּלָא אִתְפַּתְּחַת אֶלָּא לְגַבֵּי בַּעְלָהּ.

וּבְאוֹתוֹ זְמַן שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִן הַקְּלִפּוֹת הַלָּלוּ, נֶאֱמַר (ישעיה ל) וְלֹא יִכָּנֵף עוֹר מוֹרֶיךָ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ. וּמַה שֶּׁהָיְתָה יְבֻשָּׁה, נֶאֱמַר בָּהּ (שם ו) מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְנִקְרֵאת הַבְּרָכָה שֶׁלּוֹ, הַקָּרְבָּן שֶׁלּוֹ, עוֹלָה שֶׁלּוֹ שֶׁשּׁוֹרֵף כָּל הַקְּלִפּוֹת הַלָּלוּ. וְעוֹלָה אֶל הַקְּטֹרֶת הַקְּשׁוּר שֶׁלּוֹ, הָעוֹלָה שֶׁלּוֹ, שֶׁכָּתוּב (ויקרא ו) זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה. הִיא הָעוֹלָה - בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, הִיא הָעוֹלָה - אֵלָיו בִּתְפִלַּת מִנְחָה בְּכַמָּה רֵיחוֹת וּבְשָׂמִים שֶׁל גַּן עֵדֶן, שֶׁהִיא גַּן הַתּוֹרָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ד) גַּן נָעוּל אֲחוֹתִי כַּלָּה. סְתוּמָה שֶׁלֹּא נִפְתַּחַת אֶלָּא רַק לְבַעְלָהּ.

וְכַד יֵיתֵי בַּעְלָהּ (תהלים נ"א) אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח דְּאִיהִי בָּבָא עִלָּאָה אִתְפַּתְּחַת לְגַבֵּיהּ כִּתְרִין (בתרין) סַמְכִין קְשׁוֹט וְקַבִּילַת לֵיהּ בִּתְרִין דְּרוֹעִין, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. יהו"ה נָחִית לְגַבָּהּ וְדָא הוּא רָזָא אֵמ"ן (דאמ"ן) גִּימַטְרִיָּא

יאהדונה"י דְּאִיהוּ חִבּוּרָא דִּתְרֵין שְׁמָהָן בְּאַתְוָון. וּבְגִין דָּא גָּדוֹל הָעוֹנָה אֲמַן יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ בְּזִמְנָא דְּאִינּוּן תְּרֵין בְּרִישָׁא דְּצַדִּיקַיָּא.

וּכְשֶׁיִּבֹּא בַּעְלָהּ, (תהלים נא) אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח, שֶׁהוּא דֶּלֶת עֶלְיוֹנָה נִפְתַּחַת אֵלָיו כְּתָרִים [בשני] עַמּוּדֵי אֱמֶת (נצח והוד) וּמְקַבֶּלֶת אוֹתוֹ בִּשְׁתֵּי זְרוֹעוֹת. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ב) שְׂמאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. יְהֹוָ"ה יוֹרֵד אֵלֶיהָ, וְזֶהוּ סוֹד אֲמַ"ן גִּימַטְרִיָּא יאהדונה"י, שֶׁהוּא חִבּוּר שְׁנֵי שֵׁמוֹת בְּאוֹתִיּוֹת, וְלָכֵן גָּדוֹל הָעוֹנֶה אֲמַן יוֹתֵר מֵהַמְבָרֵךְ, בִּזְמַן שֶׁהֵם שְׁנַיִם בְּרֹאשׁ הַצַּדִּיקִים.

אֲבָל כַּד אִינּוּן בְּרִישָׁא דְּחֶיְיבַיָּיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֲמָרַת לְגַבַּיְיהוּ (שיר השירים א') אַל תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת מֵאֵלֵּין דְּשַׁרְיִין לְפַתָּאָה לִבְנֵי נָשָׁא כְּמָה דַהֲווּ מְפַתְּיִן לְיִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא בְּשִׁית שַׁעְתִּין, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שמות ל"ב) וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר. וְאוּקְמוּהָ מַאי כִּי בֹשֵׁשׁ, אֶלָּא בְּשִׁית שַׁעְתִּין עֲבָדוּ יָת עֶגְלָא בְּגִין לְאַפָּרְשָׁא לוֹן מִשְּׁבַע. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שמות י"ב) אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר, אַךְ חֵלֶק בֵּין שֵׁשׁ לְשֶׁבַע.

אֲבָל כְּשֶׁהֵם בְּרֹאשׁ הַרְשָׁעִים, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אוֹמֶרֶת לָהֶם, (שם א) אַל תִּרְאֻנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת, מֵאֵלֶּה שֶׁשּׁוֹרִים לְפַתּוֹת לִבְנֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מְפַתִּים אֶת יִשְׂרָאֵל בָּעֵגֶל בְּשֵׁשׁ הַשָּׁעוֹת. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות לב) וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר, וּבֵאֲרוּהָ, מַה זֶּה בֹּשֵׁשׁ? אֶלָּא בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, כְּדֵי לְהַפְרִידָם מִשֶּׁבַע. זֶה שֶׁכָּתוּב אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר. אַךְ - חֵלֶק בֵּין שֵׁשׁ לְשֶׁבַע.

וּבְגִין דְּא אָמְרָה כְּנֶסֶת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁשְּׁזַפַּתְנִי הַשֶּׁמֶשׁ גָּרְמוּ דְּאִסְתַּלַּק מִנִּי ו' דְּאִיהוּ הַשֵּׁשׁ וְאוֹר הַשֵּׁשׁ דַּהֲוָה נָהִיר בְּסִתְרָא דְּשִׁית תֵּיבִין דְּאִינּוּן (דברים ו') שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד, בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִּי, נִיחַר גְּרוֹנָם דְּבַטִּילוּ קְרִיַּת שְׁמַע דְּאִתְמַר בֵּיהּ (תהלים קמ"ט) רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם, וּבְגִין דָּא שָׂמוּנִי נוֹטֵרָה אֶת הַכְּרָמִים, דְּאִינּוּן שְׁאָר אוּמִין עָרֵב רָב. וּבְגִין דָּא כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִי וּבְגִין דָּא אִינּוּן עֵרֶב רָב מַצְלִיחִין בְּכֹלָּא.

וְלָכֵן אִמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁשְּׁזָפַתְנִי הַשֶּׁמֶשׁ. גָּרְמוּ שֶׁהִסְתַּלֵּק מִמֶּנִּי ו' (תפארת), שֶׁהוּא הַשֵּׁשׁ, וְאוֹר הַשֵּׁשׁ שֶׁהָיָה מֵאִיר בַּסֵּתֶר שֶׁל שֵׁשׁ תֵּבוֹת, שֶׁהֵם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, בְּנֵי אִמִּי נֶחֱרוּ בִּי, נִחַר גְּרוֹנָם שֶׁבִּטְּלוּ קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁנֶּאֱמַר בֵּהּ (תהלים קמט) רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם, וְלָכֵן שָׂמַנִי נֹטֵרָה אֶת הַכְּרָמִים, שֶׁהֵם שְׁאָר אֻמּוֹת עֵרֶב רַב. וְלָכֵן כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי, וְלָכֵן אוֹתָם עֵרֶב רַב מַצְלִיחִים בַּכֹּל.

כְּתָנוֹת עוֹר חָשׁוֹכִין דְּעַיְינִין דְּאִתְמַר בְּהוֹן (בראשית כ"ז) וַתִּכְהֶין עֵינָיו מֵרְאוֹת, לְאִסְתַּכְּלָא לְאִלֵּין דְּאִתְמַר בְּהוֹן (יחזקאל א') נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וָאֶרְאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים דְּאִינּוּן חֲמֵשׁ אוֹר דְּעוֹבָדָא דִבְרֵאשִׁית כָּתְנוֹת אוֹר אִינּוּן. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ. וְהָאָרֶץ הוּא חַד. תֹּהוּ תְּרֵין. בָּהוּ תְּלָת. חֹשֶׁךְ אַרְבַּע. תְּהוֹם חֲמֵשׁ. וְאַרְבַּע אִינּוּן דִכְלִילָן בְּגוּפָא וְאִינּוּן אַרְבַּע יְסוֹדִין דְּאִינּוּן קְלִיפִּין דֶּאֱגוֹזָא, וּבְגִין דָּא וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ. וְאוּקְמוּהָ הָיְתָה מִקַּדְמַת דְּנָא, דְּהַכִי אָרְחָא דִקְלִיפִּין דְּמִקַּדְמִין לְמוֹחָא.

כְּתָנוֹת עוֹר חֲשׁוּבֵי הָעֵינַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (בראשית כז) וַתִּכְהֶין עֵינָיו מֵרְאוֹת, לְהִסְתַּכֵּל עַל אוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יחזקאל א) נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וָאֶרְאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים, שֶׁהֵם חֲמֵשׁ פְּעָמִים אוֹר שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, כְּתָנוֹת אוֹר הֵם. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ. וְהָאָרֶץ - הֲרֵי אֶחָד, תֹּהוּ - שְׁנַיִם, בֹּהוּ - שְׁלֹשָׁה. חֹשֶׁךְ - אַרְבָּעָה. תְּהוֹם - חֲמִשָּׁה. וְאַרְבָּעָה הֵם שֶׁכְּלוּלִים בַּגּוּף, וְהֵם אַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁהֵם קְלִפּוֹת הָאֱגוֹז, וְלָכֵן וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹּהוּ. וּבֵאֲרוּהָ הָיְתָה - מִקֹּדֶם לָכֵן, שֶׁכְּבָר דֶּרֶךְ הַקְּלִפּוֹת שֶׁקּוֹדְמוֹת לַמֹּחַ.

וְרוּחַ אֱלֹהִים דָּא רוּחָא דְמָשִׁיחָא, דְּמִיד דִּיהֵא מְרַחֶפֶת עַל אַנְפֵּי מַיָּא דְּאוֹרַיְיתָא מִיָּד יְהֵא פּוּרְקָנָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וַיְשַׁלְחֵהוּ יְיָ אֱלֹהִים, מִיָּד (למשיחא) מְשִׁיחָא דְּהוּא בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן בְּמָה דְּאִתְמַר בֵּיהּ וַיְשַׁלְחֵהוּ מִגַּן עֵדֶן מֵעִדּוּן דִּילֵיהּ. וְאַמַּאי לַעֲבוֹד אֶת הָאֲדָמָה דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא בְּגִין דָּא וַיְשַׁלְחֵהוּ מִיָּד, דְּיִפּוּק מִתַּמָּן.

וְרוּחַ אֱלֹהִים - זוֹ רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, מִיָּד שֶׁתְּהֵא מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי מֵי הַתּוֹרָה, מִיָּד תִּהְיֶה גְּאֻלָּה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וַיְשַׁלְחֵהוּ ה' אֱלֹהִים, מִיָּד [ולמשיח] אֶת הַמָּשִׁיחַ שֶׁהִיא בְּגַן עֵדֶן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית ג) וַיְשַׁלְחֵהוּ [וגו'] מִגַּן עֵדֶן, מֵעִדּוּנוֹ, וְלָמָּה? לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה, שֶׁהִיא שְׁכִינָה. בִּגְלַל זֶה וַיְשַׁלְחֵהוּ, מִיָּד שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם.

וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן אֶת הַכְּרוּבִים דְּאִינּוּן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד וּמָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף דְּמָשְׁכָא רוּחָא דְמָשִׁיחָא דְּאִתְמַר בֵּיהּ, וְרוּחַ אֱלֹהִים דָּא שִׁיל"ה הַהוּא דְּאִתְמַר בֵּיהּ וְאַצַּלְתִּי מִן הָרוּחַ, דְּהַכִי סָלִיק שִׁילֹה מֹשֶׁה בְּחוּשְׁבָּנָא. וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם, דְּאַקְדִּים שִׁילֹה לְתַרְוַויְהוּ בְּגִין דִּיהֵא מְרַחֶפֶת עַל אַנְפּוֹי דְּאוֹרַיְיתָא וּפוּרְקָנָא בֵּיהּ תַּלְיָיא וְהָא אוּקְמוּהָ.

וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם - לְגַן - אֶת הַכְּרוּבִים, מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד וּמָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף שֶׁמּוֹשֵׁךְ רוּחַ הַמָּשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְרוּחַ אֱלֹהִים, זֶה שִׁיל"ה, אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (במדבר יא) וְאָצַלְתִּי מִן הָרוּחַ, שֶׁכְּבָר עוֹלֶה שִׁילֹה כְּחֶשְׁבּוֹן מֹשֶׁה. וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם, שֶׁמְּקֻדָּם שִׁילֹה לִשְׁנֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁתְּהֵיֶה מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַתּוֹרָה, וְהַגְּאֻלָּה תִּלּוּיָה בּוֹ, וַהֲרֵי פֵּרוּשׁוֹ.

וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת מִיָּד יְהֵא בִּידֵיהּ. וּמַאי נִיהוּ, מַטֵּה מטט"רון דְּאִתְהַפַּךְ מִמַּטֶּה לְנָחָשׁ וּמִנָּחָשׁ לְמַטֶּה. וְעוֹד מַטֶּה דָּא שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה וְאִם זָכוּ יִשְׂרָאֵל כְּלַפֵּי חֶסֶד לִימִינָא וְיִפְקוּן בְּרַחֲמֵי. וְאִם לָאו מַטֵּה כְּלַפֵּי חוֹבָה לְסִטְרָא דִּגְבוּרָ"ה דְּתַמָּן נָחָשׁ, אֵל אַחֵר. דְּתַבָּע לִשְׁפּוֹךְ דָּמָא וְאִתְקְטִיל מָשִׁיחַ וְסַגִּיאִין מִיִּשְׂרָאֵל. וּבְגִין דָּא אִתְּמַר (רות ג') שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר דְּאִיהוּ בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם דִּיהֵא מַטֵּה כְּלַפֵּי חֶסֶד וּבְגִין דָּא וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת וְכוּלָּא לִשְׁמוֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים דְּאִיהִי אוֹרַיְיתָא דְּאִתְּמַר בָּהּ עֵץ חַיִּים הִיא וְאִיהִי אוֹרַיְיתָא דְּבָעֵל פֶּה. אִם זָכָה בַּר נָשׁ, אִיהִי סַם חַיִּים דִּילֵיהּ. וְאִם לָאו, הִיא מִתְהַפֶּכֶת לֵיהּ לְסַם הַמָּוֶת. וְהָא אוּקְמוּהָ מָארֵי מַתְנִיתִין הֲכִי, כְּגוֹוָנָא דְמַטֵּה דְּאִתְהַפַּךְ לְנָחָשׁ וּמִנָּחָשׁ לְמַטֶּה. וּבְזִמְנָא הַהוּא יִתְמַחוּן מִן עַלְמָא כָּל אִינּוּן דְּאִתְּמַר בְּהוֹן (שמות ז') וַיַּעֲשׂוּ כֵּן חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלָטֵיהֶם: (עד כאן מההשמטות)

וְאֵת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, מִיָּד יְהֵיֶה בְּיָדוֹ, וּמַהוּ? הַמַּטֶּה. מטטרו"ן מִתְהַפֵּךְ מִמַּטֶּה לְנָחָשׁ וּמִנָּחָשׁ לְמַטֶּה. וְעוֹד, מַטֶּה זוֹ שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה, וְאִם זְכוּ יִשְׂרָאֵל - כְּלַפֵּי חֶסֶד, לְיָמִין, וְיֵצְאוּ בְּרַחֲמִים. וְאִם לָאו - מַטֶּה כְּלַפֵּי חוֹבָה, לְצַד הַגְּבוּרָה, שֶׁשָּׁם הַנָּחָשׁ אֵל אַחֵר שֶׁמְּבַקֵּשׁ לִשְׁפּךְ דָּם, וְנֶהֱרָג מֵשִׁיחַ וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל, וְלָכֵן נֶאֱמַר (רות ג) שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר, שֶׁהוּא בֹּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁיִּהְיֶה מַטֶּה כְּלַפֵּי חֶסֶד. וּבְגִלְגַּל זֶה וְאֵת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, וְהַכֹּל כְּדֵי לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים, שֶׁהִיא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (משלי ג) עֵץ חַיִּים הִיא, וְהִיא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. אִם זָכָה אָדָם - הִיא סַם חַיִּים שֶׁלּוֹ, וְאִם לָאו - הִיא מִתְהַפֶּכֶת לוֹ לְסַם הַמָּוֶת. וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ בְּעַלֵי הַמִּשְׁנָה כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁהַמַּטֶּה שֶׁהִתְהַפֵּךְ לְנָחָשׁ וּמִנָּחָשׁ לְמַטֶּה. וּבְאוֹתוֹ זְמַן יִמָּחוּ מִן הָעוֹלָם כָּל אוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות ז) וַיַּעֲשׂוּ כֵן חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלָטֵיהֶם:

תּוֹסֶפְתָּא בְּרֵאשִׁי"ת בָּרָ"א רָמְזוּ לְכֶתֶ"ר חָכְמָ"ה. אֱלֹהִים רוֹמְזוּ לְבִינָ"ה. אֶ"ת רוֹמְזוּ לְגָדוּלָ"ה וּגְבוּרָ"ה. הַשָּׁמַיִ"ם דָּא הוּא תִּפְאֶרֶ"ת. וְאֶ"ת רוֹמְזוּ לְנֶצַ"ח הוֹ"ד יְסוֹ"ד. הָאָרֶ"ץ רוֹמְזוּ לְמַלְכוּ"ת: (עד כאן תוספתא)

בְּרֵאשִׁי"ת בָּרָ"א, רָמְזוּ לְכֶתֶ"ר חָכְמָ"ה. אֱלֹהִים רוֹמְזוּ לְבִינָ"ה. אֵ"ת רוֹמְזוּ לְגָדְלָה וּגְבוּרָ"ה. הַשָּׁמַיִ"ם זֶהוּ תִּפְאֶרֶ"ת. וְאֵ"ת רוֹמְזוּ לְנֶצַ"ח הוֹ"ד יְסוֹ"ד. הָאָרֶ"ץ רוֹמְזוּ לְמַלְכוּ"ת: עד כאן התוספתא.

השלמה מההשמטות (סימן ל)

אָמַר רִבִּי בְּרֶכְיָה מַאי דִּכְתִיב וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ, מַאי מַשְׁמַע הָיְתָה, שֶׁכְּבָר הָיְתָה. וּמָאי תֹהוּ, דָּבָר הַמְּתֻהֶא אֶת בְּנֵי אָדָם. וּמָאי בֹּהוּ, דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, דִּכְתִיב בֹּהוּ, בּוֹ הוּא. עַל שֵׁם מָאי דִּכְתִיב (קהלת ז) גַּם אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים. בָּרָא בֹּהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם. בָּרָא תֹהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בְּרָע. בֹּהוּ בְּשָׁלוֹם דִּכְתִיב (איוב כה) עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. מְלַמֵּד שְׁמִכָּאֵל שֹׂר יְמִינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מַיִם וּבָרָד. וְגַבְרִיאֵל שֹׂר שְׂמֹאלוֹ, אֵשׁ. וְשָׁר שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם מַכְרִיעַ וְהֵיינוּ דִּכְתִיב עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. וּמִנַּלָן דְּבֹהוּ שָׁלוֹם, דִּכְתִיב (ישעיה מה) עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע, הָא כֵּיצַד רָע מִתֹּהוּ וְשָׁלוֹם מִבֹּהוּ, בָּרָא תֹהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בְּרָע, שֶׁנֶּאֱמַר עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע. בָּרָא בֹּהוּ וְשָׁם מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. (ויאמר אלהים למי הוא אומר אינו אומר אלא לאחרים. יהי (לעיל כב) אור לעולם הזה. ויהי אור לעולם הבא). וְדָא (דא) אִיהוּ נְהוֹרָא דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקַדְמֵיתָא. וְהוּא נְהוֹרָא דְּעֵינָא. וְהוּא נְהוֹרָא דְּאַחֲזֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם קַדְמָאָה וְהַוֵי חָזֵי בֵּיהּ מִסְיֵפֵי עָלְמָא וְעַד סְיֵפֵי עָלְמָא. וְהוּא נְהוֹרָא דְּאַחֲזֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְדָוִד וְהָוָה מְשַׁבֵּחַ וְאָמַר (תהלים לא) מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ. וְהוּא נְהוֹרָא דְּאַחֲזֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמשֶׁה וְחָמָא בֵּיהּ מִגַּלְעָד וְעַד דָּן.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. [ויאמר אלהים, למי הוא אומר? אינו אומר אלא לאחרים, יהי אור לעולם הזה, ויהי אור לעולם הבא]. וְזֶהוּ הָאוֹר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּתְּחִלָּה, וְהוּא אוֹר הָעַיִן, וְהוּא אוֹר שֶׁהֶרְאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן וְהָיָה רוֹאֶה בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם, וְהוּא אוֹר

שֶׁהֶרְאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדָוִד, וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר (תהלים לא) מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ. וְהוּא הָאוֹר שֶׁהֶרְאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה וְרָאָה בּוֹ מִגַּלְעָד וְעַד דָּן.

וּבְשַׁעֲתָא דְּחָמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיִקּוּמוּן תְּלָתָא דָּרִין חַיָּיבִין. וְאִנּוּן דָּרָא דְּאֶנּוֹשׁ וְדָרָא דְּטוֹפָנָא וְדָרָא דְּפַלְגָה (נ"א גניז ליה) בְּגִין דְּלָא יִשְׁתַּמְּשׁוּן בֵּיהּ, וְיַהַב יְתֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֹשֶׁה וְאִשְׁתַּמַּשׁ בֵּיהּ תְּלַת יָרָחִין דְּאִשְׁתָּאֲרוּן לֵיהּ מִיּוֹמֵי עִבּוּרָא דִילֵיהּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שמות ב) וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים.

וּבְשַׁעְתָּא שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיַּעֲמְדוּ שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת שֶׁל רְשָׁעִים, וְהֵם, דּוֹר אֱנוֹשׁ, וְדוֹר הַמַּבּוּל, וְדוֹר הַפְּלֶגָה - גָּנַז אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְנָתַן אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ לוֹ מִיּוֹם עִבּוּרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב) וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים.

וּבָתַר תְּלַת יָרָחִין עָאל קַמֵּי פַּרְעֹה נָטִיל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִנַּיְיהוּ. עַד דְּקָאֵים עַל טוּרָא דְּסִינַי לְקַבָּלָא אוֹרַיְיתָא וְהָדַר לֵיהּ הַהוּא נְהוֹרָא וְאִשְׁתַּמַּשׁ בֵּיהּ כָּל יוֹמוֹי. וְלֹא יָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִקְרַב בַּהֲדֵיהּ עַד דְּיַהַב מַסְוָה עַל אַנְפּוֹי כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שמות לה) וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו. וְאִתְעַטַּף בֵּיהּ כְּטַלִּית. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קד) עוֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה.

וְאַחַר שְׁלֹשָׁה יְרָחִים נִכְנַס לִפְנֵי פַּרְעֹה, לָקַח אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁעָמַד עַל הַר סִינַי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְהֶחֱזִיר לוֹ אוֹתוֹ הָאוֹר וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כָּל יָמָיו. וְלֹא יָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקָרֵב אֵלָיו, עַד שֶׁנִּתַּן מַסְוֶה עַל פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם לד) וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו. וְהִתְעַטֵּף בּוֹ כְּטַלִּית. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה.

יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. כָּל מַה דְּאִתְּמַר בֵּיהּ וַיְהִי הוּא בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. אָמַר רִבִּי יִצְחָק אוֹר דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעוֹבָדָא דִבְרֵאשִׁית הֲוָה סָלִיק נְהוֹרֵיהּ מִסְּיָיפֵי עָלְמָא עַד סְיָיפֵי עָלְמָא וְאִתְגְּנִיז.

יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. כָּל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַיְהִי - הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, הָיָה עוֹלֶה אוֹרוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם וְנִגְנַז.

דף לב.

מַאי טַעְמָא אִתְגְּנִיז. בְּגִין דְּלָא יִתְהַנּוּן מִנֵּיהּ חַיָּיבֵי עָלְמָא. וְעָלְמִין לָא יִתְהַנּוּן בְּגִינֵיהוֹן. וְהוּא טָמִיר לְצַדִּיקַיָּא, לַצַּדִּיק דַּיְקָא (דף לב ע"א) דִּכְתִיב, (תהלים צז) אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה וּכְדֵין יִתְבַּסְּמוּן עָלְמִין וְיהוֹן כֻּלָּא חַד. וְעַד יוֹמָא דְיֵהָא עָלְמָא דְּאָתֵי הוּא טָמִיר וְגָנִיז.

מָה הַטַּעַם שֶׁנִּגְנַז? כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָנוּ מִמֶּנּוּ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָמוֹת לֹא יֵהָנוּ בִּגְלָלָם. וְהוּא שָׁמוּר לַצַּדִּיקִים, לַצַּדִּיק דַּוְקָא, שֶׁכָּתוּב (תהלים צז) אוֹר זָרַע לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה. וְאָז יִתְבַּשְּׂמוּ הָעוֹלָמוֹת וְיִהְיוּ כֻּלָּם אֶחָד. וְעַד הַיּוֹם שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם הַבָּא, הוּא נִסְתָּר וְגָנוּז.

הַהוּא נְהוֹרָא נָפַק מִגּוֹ חֲשׁוֹכָא דְּאִתְגַּלְפָּא בְּקִלְפּוּי דְּטָמִירָא דְּכֹלָּא. עַד דְּמֵהַהוּא נְהוֹרָא דְּאִתְגְּנִיז אִתְגְּלִיף בִּשְׁבִיל חַד טְמִירָא לַחֲשׁוֹכָא דִּלְתַתָּא וּנְהוֹרָא שָׁאֲרֵי בֵּיהּ. מָאן חֲשׁוֹכָא דִּלְתַתָּא. הַהוּא דְּאִקְרֵי לַיְלָה דִּכְתִיב בֵּיהּ וְלַחשֵׁךְ קָרָא לָיְלָה.

אוֹתוֹ אוֹר יָצָא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ שֶׁנֶּחְקַק בַּמַּטָּה שֶׁנִּסְתָּר מִכֹּל, עַד שֶׁמֵּאוֹתוֹ אוֹר שֶׁנִּגְנַז, נֶחְקַק בִּשְׁבִיל אֶחָד טָמִיר לְחֹשֶׁךְ שֶׁלְּמַטָּה. וְהָאוֹר שָׂרוּי בּוֹ. מִיהוּ הַחֹשֶׁךְ שֶׁלְּמַטָּה? אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא לַיְלָה, שֶׁכָּתוּב בּוֹ וְלַחשֵׁךְ קָרָא לָיְלָה.

וְעַל דָּא תְּנִינָן מַאי דִּכְתִיב, (איוב יב) מְגַלֶּה עֲמוּקוֹת מִנֵּי חשֶׁךְ. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אִי תֵּימָא מֵחשֶׁךְ סְתִים אִתְגַּלְיָין. הָא חֲזִינָן דְּטָמִירִין אִנּוּן כָּל אִנּוּן כְּתִרִין עִלָּאִין וְקַרִינָן עֲמוּקוֹת. מַהוּ מְגַלֶּה. אֶלָּא כָּל אִנּוּן טְמִירִין עִלָּאִין לָא אִתְגַּלְיָין אֶלָּא מִגּוֹ הַהוּא חֲשׁוֹכָא דְּאִיהוּ בְּרָזָא דְּלֵילְיָא. (ויהא כלא חד ברזא דוהיה אור הלבנה כאור החמה בדרגא חדא ועד יומא דייתי הוא גנוז וטמיר (שייך לעיל בשטה ב)) תָּא חֲזֵי, כָּל אִנּוּן עֲמִיקִין סְתִימִין דְּנָפְקֵי מִגּוֹ מַחֲשָׁבָה וְקַלָּא נָטִיל לוֹן לָא אִתְגַּלְיָין עַד דְּמִלָּה מְגַלֶּה לוֹן. מָאן מִלָּה הֵיינוּ דִּבּוּר.

וְעַל זֶה שָׁנִינוּ, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב (איוב יב) מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת מִנֵּי חשֶׁךְ? רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם תֹּאמַר מֵחשֶׁךְ נִסְתָּר הִתְגַּלּוּ, הֲרֵי רָאִינוּ שֶׁנִּסְתָּרִים הֵם כָּל אוֹתָם כְּתָרִים עֶלְיוֹנִים וְקוֹרְאִים עֲמֻקוֹת. מַהוּ מְגַלֶּה? אֶלָּא כָּל אוֹתָם נִסְתָּרִים עֶלְיוֹנִים לֹא הִתְגַּלּוּ אֶלָּא מִתּוֹךְ אוֹתוֹ חשֶׁךְ שֶׁהוּא בְּסוֹד הַלַּיְלָה [והכל יהיה אחד בסוד של והיה אור הלבנה כאור החמה בדרגה אחת, ועד היום שיבא הוא גנוז וטמון]. בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָם עֲמֻקִים נִסְתָּרִים שֶׁיּוֹצְאִים מִתּוֹךְ מַחֲשָׁבָה וְקוֹל לוֹקֵחַ אוֹתָם, לֹא מִתְגַּלִּים עַד שֶׁדִּבּוּר מְגַלֶּה אוֹתָם. מָה הַדָּבָר? הֵינוּ דִּבּוּר.

וְהַאי דִּבּוּר אִקְרֵי שַׁבָּת. וּבְגִין דְּשַׁבָּת אִקְרֵי דִּבּוּר, דִּבּוּר דְּחוֹל אָסוּר בְּשַׁבָּת. (גליון מהרש"ב וכך הוה עביד רבי שמעון כד חמי לאמיה דהות משתעיא הוה אמר לה, אמא, שתוקי, שבת הוא ואסיר). בְּגִין דְּדִבּוּר דָּא בַּעֲיָא לְשַׁלְטָאָה וְלָא אֶחֳרָא. וְהַאי דִּבּוּר דְּאִיהוּ אָתֵי מִסִּטְרָא דְּחשֶׁךְ מְגַלֶּה עֲמוּקוֹת מְגַוַּיהּ. וּמַשְׁמַע מִנֵּי חשֶׁךְ. הַהוּא דְּאֲתֵי מִסִּטְרָא דְּחשֶׁךְ דִּכְתִיב מִנֵּי דַּיְיקָא. וְזֶהּ הַדִּבּוּר נִקְרָא שַׁבָּת, וּבְגָלַל שֶׁשַּׁבָּת נִקְרָא דִּבּוּר, דִּבּוּר שֶׁל חֹל אָסוּר בְּשַׁבָּת. [וכך היה עושה רבי שמעון, כשהיה רואה את אמו שהיתה מדברת, היה אומר לה, ' אמא, שתקי, שבת היום ואסור,] בְּגָלַל שֶׁדִּבּוּר זֶה צָרִיךְ לִשְׁלֹט וְלֹא אַחֵר. וְדִבּוּר זֶה שֶׁהוּא בָּא מִצַּד הַחשֶׁךְ, מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת מִתּוֹכוֹ. וּמַשְׁמַע מִנֵּי חשֶׁךְ, אוֹתוֹ שֶׁבָּא מִצַּד הַחשֶׁךְ, שֶׁכָּתוּב מִנֵּי דַּוְקָא.

השלמה מההשמטות (סימן ל"א)

יָשָׁב רִבִּי בּוֹן וְדָרַשׁ מָהוּ דִּכְתִיב (ישעיה מה) יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חשֶׁךְ. אֶלָּא אוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ כְּתִיב בּוֹ יְצִירָה. חשֶׁךְ שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ כְּתִיב בּוֹ בְּרִיאָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (עמוס ד') יוֹצֵר הָרִים וּבוֹרֵא רוּחַ. אִי בָּעֵית אֵימָא אוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, כְּתִיב בּוֹ עֲשִׂיָּה. דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וְאֵין הֲוָיָה אֶלָּא עֲשִׂיָּה וְקֵרֵי בֵּיהּ יְצִירָה. חשֶׁךְ דְּלָא הֲוָה בֵּיהּ עֲשִׂיָּה אֶלָּא

הַבְדָּלָה וְהַפְרָשָׁה קָרֵי בֵּיהּ בְּרִיאָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר הִבְרִיא פְּלוֹנִי וְכוּ'. אָמַר רִבִּי בָּרֶכְיָה מָהוּ דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר וְלֹא אָמַר וְהָיָה. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ חֵפֶץ נָאֶה וְהִקְצָהוּ עַד שֶׁזִּימֵן לוֹ מָקוֹם וְשָׁמַהוּ שָׁם הֲדָא הוּא דִכְתִיב יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר שֶׁכְּבָר הָיָה. ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

יָשַׁב רַבִּי בּוֹן וְדָרַשׁ, מַהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מה) יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ? אֶלָּא אוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ כָּתוּב בּוֹ יְצִירָה, חֹשֶׁךְ שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ כָּתוּב בּוֹ בְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ד) יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ. אִם תִּרְצֶה אֹמַר, אוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ כָּתוּב בּוֹ עֲשִׂיָה, שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר, וְאֵין הֶוְיָה אֶלָּא עֲשִׂיָה, וְקוֹרֵא בּוֹ יְצִירָה. חֹשֶׁךְ שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ עֲשִׂיָה אֶלָּא הַבְדָּלָה וְהַפְרָשָׁה, קוֹרֵא בּוֹ בְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר הִבְרִיא פְּלוֹנִי וְכוּ'. אָמַר רַבִּי בָּרֶכְיָה, מַהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר, וְלֹא אָמַר וְהָיָה? מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ חֵפֶץ נָאֶה וְהִקְצָהוּ, עַד שֶׁזִּמֵּן לוֹ מָקוֹם וְשָׁמַהוּ שָׁם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר, שֶׁכְּבָר הָיָה:

אָמַר רִבִּי יִצְחָק אִי הָכִי מַאי דִּכְתִיב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. אָמַר לֵיהּ, אוֹר אַפִּיק יוֹם וְחֹשֶׁךְ אַפִּיק לַיְלָה. לְבָתַר חָבַר לוֹן כְּחָדָא וְהָווּ חַד דִּכְתִיב וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד. דְּלַיְלָה וְיוֹם אִקְרוּן חַד. וְהַאי דִּכְתִיב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ (דאפריש מחלוקת) דָּא בְּזִמְנָא דְגָלוּתָא דְּאִשְׁתְּכַח פָּרוֹדָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִם כָּךְ, מַהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ? אָמַר לוֹ, אוֹר הוֹצִיא יוֹם וְחֹשֶׁךְ הוֹצִיא לַיְלָה, אַחַר כָּךְ חִבֵּר אוֹתָם כְּאֶחָד וְהָיוּ אֶחָד, שֶׁכָּתוּב וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד. שֶׁלַּיְלָה וְיוֹם נִקְרָאִים אֶחָד. וְזֶה שֶׁכָּתוּב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, [שהפריד מחלקת] זוֹ בַּזְּמַן שֶׁל הַגָּלוּת שֶׁנִּמְצָא פֵּרוּד.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק עַד הֵכָא דִּכְוֹרֵא בְּאוֹר וְנוּקְבָא בַּחֲשׁוֹכָא. לְבָתַר מִתְחַבְּרָן כְּחָדָא לְמֶהֱוֵי חַד. בְּמַאי אִתְפְּרְשָׁאן לְאִשְׁתְּמוֹדָעָא בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין חֲשׁוֹכָא. מִתְפְּרְשָׁן דַּרְגִּין וְתַרְוַויְהוּ כְּחַד הֲווּ. דְּהָא לֵית נְהוֹרָא אֶלָּא בַּחֲשׁוֹכָא וְלֵית חֲשׁוֹכָא אֶלָּא בִּנְהוֹרָא. וְאַף עַל גַּב דְּאִנּוּן חַד אִתְפְּרְשָׁן בִּגְוָונִין וְעִם כָּל דָּא אִנּוּן חַד דִּכְתִיב יוֹם אֶחָד.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עַד כָּאן זָכַר בָּאוֹר וּנְקֵבָה בַּחֹשֶׁךְ. אַחַר כָּךְ מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד לִהְיוֹת אֶחָד. בַּמֶּה נִפְרָדִים לְהַכִּיר בֵּין אוֹר וּבֵין חֹשֶׁךְ? מִתְפָּרְדוֹת הַדְּרָגוֹת, וּשְׁנֵיהֶם הֵם כְּאֶחָד, שֶׁהֲרֵי אֵין אוֹר אֶלָּא בַּחֹשֶׁךְ, וְאֵין חֹשֶׁךְ אֶלָּא בָּאוֹר. וְאַף עַל גַּב שֶׁהֵם אֶחָד, נִפְרָדִים בִּגְוָונִים, וְעִם כָּל זֶה הֵם אֶחָד, שֶׁכָּתוּב יוֹם אֶחָד.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר עַל בְּרִית עָלְמָא אִתְבְּרֵי וְאִתְקְיָים דִּכְתִיב, (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. מֵאן בְּרִית דָּא צַדִּיק יְסוֹדָא דְעָלְמָא דְּאִיהוּ רָזָא דְזָכוּר. וְעַל דָּא עָלְמָא קַיְימָא בִּבְרִית יוֹמָם וָלַיְלָה כְּחָדָא דִּכְתִיב אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. חֻקּוֹת שָׁמַיִם דְּנַגְדִּין וְנָפְקִין מֵעֵדֶן עִלָּאָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, עַל הַבְּרִית הָעוֹלָם נִבְרָא וְהִתְקַיֵּם, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. מִי הַבְּרִית? זֶה צַדִּיק יְסוֹד הָעוֹלָם, שֶׁהוּא סוֹד שֶׁל זָכוֹר. וְעַל זֶה הָעוֹלָם עוֹמֵד בִּבְרִית יוֹמָם וָלָיְלָה כְּאֶחָד, שֶׁכָּתוּב אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ הֵם שֶׁשּׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים מֵעֵדֶן הָעֶלְיוֹן.

פָּתַח וְאָמַר, (שופטים ה) מִקּוֹל מְחַצְּצִים בֵּין מַשְׁאֲבִים שָׁם יִתְּנוּ צִדְקוֹת ה' וְגוֹ'. מִקּוֹל מְחַצְּצִים דָּא קוֹל יַעֲקֹב. מְחַצְּצִים כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמואל א יז) אִישׁ הַבֵּינַיִם. בֵּין מַשְׁאֲבִים דְּאִיהוּ יָתִיב בֵּין אִנּוּן דְּשָׁאֲבִין מַיָּא מִלְּעֵילָּא וְהוּא נָטִיל בִּתְרֵין סְטָרִין וְכָלִיל לְהוֹן בְּגַוֵּיהּ.

פָּתַח וְאָמַר, (שופטים ה) מִקּוֹל מְחַצְּצִים בֵּין מַשְׁאֲבִים שָׁם יִתְּנוּ צִדְקוֹת ה' וְגוֹ'. מִקּוֹל מְחַצְּצִים - זֶה קוֹל יַעֲקֹב. מְחַצְּצִים - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א יז) אִישׁ הַבֵּינַיִם. בֵּין מַשְׁאֲבִים - שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בֵּין אוֹתָם שֶׁשּׁוֹאֲבִים מַיִם מִלְּמַעְלָה, וְהוּא נוֹטֵל בִּשְׁנֵי צְדָדִים וְכוֹלֵל אוֹתָם בְּתוֹכוֹ.

שָׁם יִתְּנוּ צִדְקוֹת יְיָ. תַּמָּן הוּא אֲתַר מְהֵימְנוּתָא לְאִתְדַּבָּקָא. שָׁם יִתְּנוּ צִדְקוֹת יְיָ. תַּמָּן יִנְקִין צִדְקוֹת יְיָ וְשָׁאֲבִין. צִדְקוֹת פִּרְזוֹנוֹ (בישראל) דָּא צַדִּיק דְּעָלְמָא דְּאִיהוּ קַיָּים וְקַדִּישׁ, וְאִיהוּ שָׁאִיב וְנָטִיל כֹּלָּא וּמְפַזֵּר לְגַבֵּי יַמָּא רַבָּא אִנּוּן מַיִין עִלָּאִין. בְּיִשְׂרָאֵל, דְּיִשְׂרָאֵל יָרְתוּ קַיָּים דָּא. וְיַהֲבֵיהּ לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְרוּתַת עָלְמִין.

שָׁם יִתְּנוּ צִדְקוֹת ה' - שָׁם הוּא מְקוֹם הָאֱמוּנָה לְהִתְדַּבֵּק. שָׁם יִתְּנוּ צִדְקוֹת ה' - שָׁם יוֹנְקִים צִדְקוֹת ה' וְשׁוֹאֲבִים. צִדְקֹת פִּרְזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל - זֶה צַדִּיק הָעוֹלָם שֶׁהוּא בְּרִית הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא שׁוֹאֵב וְנוֹטֵל הַכֹּל וּמְפַזֵּר לַיָּם הַגָּדוֹל אוֹתָם מַיִם עֶלְיוֹנִים. בְּיִשְׂרָאֵל - שֶׁיִּשְׂרָאֵל יָרְשׁוּ בְּרִית הַזֶּה, וְנָתַן לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְרֻשַּׁת עוֹלָמִים.

כֵּיוָן דְּיִשְׂרָאֵל שָׁבְקוּ לֵיהּ דְּהָווּ גָּזְרִין וְלָא פָּרְעִין. מַה כְּתִיב, (שופטים ה) אָז יָרְדוּ לַשְּׁעָרִים עַם יְיָ. יָרְדוּ לַשְּׁעָרִים, אִנּוּן שַׁעֲרֵי צֶדֶק הֲווּ יָתְבִין לְתַרְעֵי וְלָא עָאלִין לְגוֹ. וּבְהַהוּא זִמְנָא (דף לב ע"ב) כְּתִיב, (שופטים ב) וַיַּעַזְבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְיָ וְגוֹ'. עַד דְּאָתַת דְּבוֹרָה וּנְדִיבַת לוֹן בְּהַאי כְּמָה דִכְתִיב, (שופטים ה) בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וְגוֹ'.

כֵּיוָן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עָזְבוּ אוֹתוֹ, שֶׁהָיוּ מָלִים וְלֹא פוֹרְעִים, מַה כָּתוּב? (שופטים ה) אָז יָרְדוּ לַשְּׁעָרִים עַם ה'. יָרְדוּ לַשְּׁעָרִים - אוֹתָם שַׁעֲרֵי צֶדֶק הָיוּ יוֹשְׁבִים לַשְּׁעָרִים וְלֹא נִכְנָסִים פְּנִימָה. וּבְאוֹתוֹ זְמַן כָּתוּב (שופטים ב) וַיַּעַזְבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וְגוֹ'. עַד שֶׁבָּאָה דְּבוֹרָה וְהִכְרִיחָה אוֹתָם בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ה) בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל.

וְעַל דָּא כְּתִיב חָדְלוּ פְּרָזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל. חָדְלוּ פְּרָזוֹן, דָּא הוּא פִּרְזוֹנוֹ דְּקָא אֲמָרַן. חָדְלוּ פְּרָזוֹן, קַיָּים קַדִּישָׁא דְּלָא אִתְפָּרְעוּן. (שופטים ה) עַד שַׁקַּמְתִּי דְּבוֹרָה שַׁקַּמְתִּי אֵם בְּיִשְׂרָאֵל. מַאי אֵם. אֶלָּא אֲנָא נְחִתִית מַיִין עִלָּאִין מֵעֵילָּא לְקַיָּימָא עָלְמִין, בְּיִשְׂרָאֵל סְתָם לְעֵילָּא וְתַתָּא, לְאַחֲזָאָה דְּעָלְמָא לָא אִתְקַיָּים אֶלָּא עַל קַיָּימָא דָּא. וְרָזָא דְּכֹלָּא (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם כְּתִיב, (לך לך עז ע"א).

וְעַל זֶה כָּתוּב חָדְלוּ פְרָזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל. חָדְלוּ פְרָזוֹן - זֶהוּ פְרִזוֹנוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. חָדְלוּ פְרָזוֹן - בְּרִית הַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא פָּרְעוּ. (שם) עַד שַׁקַּמְתִּי דְּבוֹרָה שַׁקַּמְתִּי אֵם בְּיִשְׂרָאֵל. מַה זֶּה אֵם? אֶלָּא אֲנִי הוֹרַדְתִּי מַיִם עֶלְיוֹנִים מִלְמַעְלָה לְקַיֵּם אֶת הָעוֹלָמוֹת. בְּיִשְׂרָאֵל - סְתָם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. לְהַרְאוֹת שֶׁהָעוֹלָם לֹא מִתְקַיֵּם אֶלָּא עַל בְּרִית זוֹ. וְסוֹד הַכֹּל - (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם כָּתוּב.

תּוֹסֶפְתָּא תָּנִינָן מָל וּלֹא פָּרַע אֶת הַמִּילָה כְּאִילּוּ לֹא מָל. בְּגִין דִּתְרֵין דַּרְגִּין אִנּוּן מִילָה וּפְרִיעָה. זָכוֹר וּשְׁמוֹר. צַדִּיק וְצֶדֶק. דְּכַר וּנוּקְבָא. אוֹת בְּרִית דָּא יוֹסֵף וּבְרִית דָּא רָחֵל. וְאִצְטְרִיךְ לְחַבְּרָא לוֹן. וּבְמָה מְחַבֵּר לוֹן. כַּד אִיהוּ גָּזִיר וּפָרִיעַ. וּמֵאן דְּגָזִיר וְלֹא פָּרִיעַ כְּאִלּוּ עָבְדוּ בֵּינַיְיהוּ פְּרוּדָא, (עד כאן תוספתא)

שְׁנִינוּ, מָל וְלֹא פָּרַע אֶת הַמִּילָה, כְּאִלּוּ לֹא מָל. בִּגְלַל שֶׁשְּׁתֵּי דְּרָגוֹת הֵן: מִילָה וּפְרִיעָה. זָכוֹר וְשָׁמוֹר. צַדִּיק וְצֶדֶק. זָכָר וּנְקֵבָה. אוֹת בְּרִית זֶה יוֹסֵף, וּבְרִית זוֹ רָחֵל, וְצָרִיךְ לְחַבְּרָם. וּבַמֶּה מְחַבֵּר אוֹתָם? כְּשֶׁהוּא גוֹזֵר וּפוֹרֵעַ. וּמִי שֶׁגּוֹזֵר וְלֹא פּוֹרֵעַ, כְּאִלּוּ עָשׂוּ בֵּינֵיהֶם פֵּרוּד. (עד כאן התוספתא).

תְּלַת נַפְקֵי מֵחַד. חַד בִּתְלַת קַיְימָא עָאל בֵּין תְּרִין. תְּרֵין יַנְקִין לְחַד, חַד יָנִיק לְכַמָּה סִטְרִין. כְּדֵין כֻּלָּא חַד. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד יוֹם דְּעֶרֶב וְבֹקֶר כָּלִיל כְּחֲדָא. הַיְנוּ רָזָא דִבְרִית יוֹמָם וָלָיְלָה וּבֵיהּ כֻּלָּא חַד:

שְׁלֹשָׁה יוֹצְאִים מֵאֶחָד. אֶחָד בִּשְׁלֹשָׁה עוֹמֵד נִכְנָס בֵּין שְׁנַיִם. שְׁנַיִם מֵיניקִים לְאֶחָד. אֶחָד מֵיניק לְכַמָּה צְדָדִים, וְאָז הַכֹּל אֶחָד. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד. יוֹם שֶׁל עֶרֶב וָבֹקֶר כּוֹלֵל כְּאֶחָד, הַיְנוּ סוֹד שֶׁל בְּרִית יוֹמָם וָלָיְלָה, וּבוֹ הַכֹּל אֶחָד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם. רִבִּי יְהוּדָה אָמַר שִׁבְעָה רְקִיעִים אִנּוּן לְעֵילָּא. וְכֻלְּהוּ קַיְימָא בִּקְדוּשָׁתָא עִלָּאָה. וּשְׁמָא קַדִּישָׁא בְּהוּ אִשְׁתַּכְלַל. וְדָא רָקִיעָא הוּא בְּאֶמְצָעוּת מַיָּא.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם לְמַעְלָה, וְכֻלָּם עוֹמְדִים בִּקְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה, וְהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ נִתְקַן בָּהֶם. וְרָקִיעַ זֶה הוּא בְּאֶמְצַע הַמַּיִם.

דָּא רָקִיעַ קַיְימָא עַל גַּבֵּי חֵיוָתָא אָחֳרָנִין. וְאִיהוּ אַפְרִישׁ בֵּין מַיִן עִלָּאִין לְמַיִין תַּתָּאִין. וּמַיִין תַּתָּאִין קָרְאִין לְעִלָּאִין. וּמֵהַאי רָקִיעַ שְׁתָאן לוֹן. דָּא הוּא דְּמַפְרִישׁ בֵּינַיְיהוּ. בְּגִין דְּכֻלְּהוּ מַיָּא בֵּיהּ כְּלִילָן. וּלְבָתַר נָחִית לוֹן לְהָנֵי חֵיוָותָא וְשָׁאֲבִין מִתַּמָּן.

רָקִיעַ זֶה עוֹמֵד עַל גַּבֵּי חַיּוֹת אֲחֵרוֹת, וְהוּא מַפְרִיד בֵּין מַיִם עֶלְיוֹנִים לְמַיִם תַּחְתּוֹנִים. וּמַיִם תַּחְתּוֹנִים קוֹרְאִים לָעֶלְיוֹנִים. וּמֵהֶרְקִיעַ הַזֶּה שׁוֹתִים אוֹתָם. זֶהוּ שֶׁמַּפְרִיד בֵּינֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַמַּיִם כְּלוּלִים בּוֹ. וְאַחַר כָּךְ מוֹרִיד אוֹתָם לַחַיּוֹת הַלָּלוּ וְשׁוֹאֲבִים מִשָּׁם.

כְּתִיב, (שיר השירים ד) גַּן נָעוּל אֲחוֹתִי כַּלָּה גַּל נָעוּל מַעְיָן חָתוּם. גַּן נָעוּל, דְּכֻלָּא אַסְתִּים בֵּיהּ. דְּכֻלָּא אִתְכְּלִיל בֵּיהּ. גַּל נָעוּל, דְּהַהוּא נָהָר נָגִיד וְנָפִיק וְעָיִיל בֵּיהּ וְכָלִיל וְלָא אַפִּיק וְקָרְשֵׁי מַיָּא בֵּיהּ וְקָיְימֵי. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּרוּחַ צָפוֹן נָשִׁיב בְּאִנּוּן מַיָּא וְאִתְקְרִישׁוּ וְלָא נָפְקֵי לְבַר

עַד דְּאִתְעֲבִיד קֻרְח (לעיל כט ב) וְאִלְמָלֵא סִטְרָא דְּדָרוֹם דְּאַקְישׁ תֻּקְפֵּיהּ דְּהַאי קֻרְח לָא נַפְקֵי מִנֵּיהּ מַיָּא לְעָלְמִין.

כְּתוּב (שיר ד) גַּן נָעוּל אֲחוֹתִי כַלָּה גַּל נָעוּל מַעְיָן חָתוּם. גַּן נָעוּל - שֶׁהַכֹּל נִסְתָּר בּוֹ, שֶׁהַכֹּל נִכְלָל בּוֹ. גַּל נָעוּל - שֶׁאוֹתוֹ נָהָר שׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא וְנִכְנָס בּוֹ וְכוֹלֵל וְלֹא מוֹצִיא, וְהַמַּיִם קוֹפְאִים בּוֹ וְעוֹמְדִים. מָה הַטַּעַם? בִּגְלַל שֶׁרוּחַ צָפוֹן נוֹשֶׁבֶת בְּאוֹתָם הַמַּיִם וְקוֹפְאִים, וְלֹא יוֹצְאִים הַחוּצָה עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה קֻרַח, וְאִלְמָלֵא צַד הַדָּרוֹם שֶׁמְּשַׁבֵּר כֹּחוֹ שֶׁל הַקֻּרַח הַזֶּה, לֹא יֵצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם לְעוֹלָמִים.

וְחֵיזוּ דְּהַהוּא רְקִיעָא עִלָּאָה כְּחֵיזוּ דְּהַאי קֻרַח דְּמִתְקָרְשָׁא וּמַכְנִיס בְּגַוֵּיהּ כָּל אִנּוּן מַיִין. כָּךְ הַהוּא עִלָּאָה דְּעֲלֵיהּ כָּנִישׁ כָּל אִנּוּן מַיִין וְאַפְרִישׁ בֵּין מַיִין עִלָּאִין לְמַיִין תַּתָּאִין. וְהַאי דְּאָמְרָן יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם. בְּמְצִיעוּת. לָאו הָכִי. אֶלָּא יְהִי כְּתִיב. הַהוּא דְּהֲוֵי מִנֵּיהּ בְּמְצִיעוּת מַיָּא הֲווֹ. וְאִיהוּ לְעֵילָּ דְּקַיְימָא עַל רֵישָׁא דְּחֵיוָותָא.

וּמַרְאֶה אוֹתוֹ רָקִיעַ עֶלְיוֹן כְּמַרְאֵה הַקֶּרַח הַזֶּה שֶׁקּוֹפֵא וּמְכַנִּיס בְּתוֹכוֹ כָּל אוֹתָם הַמַּיִם, כָּךְ אוֹתוֹ עֶלְיוֹן שֶׁעָלָיו כּוֹנֵס כָּל אוֹתָם מַיִם, וּמַפְרִיד בֵּין מַיִם עֶלְיוֹנִים לְמַיִם תַּחְתּוֹנִים. וְזֶה שֶׁאָמַרְנוּ יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם. בֶּאֱמְצַע. לֹא כָּךְ, אֶלָּא כָּתוּב יְהִי. אוֹתוֹ שֶׁהָיָה מִמֶּנּוּ, בֶּאֱמְצַע הַמַּיִם הָיָה, וְהוּא לְמַעְלָה שֶׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַחַיּוֹת.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק אִית קְרוּמָא בְּמְצִיעוּת מַעוֹי דְּבַר נָשׁ דְּאִיהוּ פָּסִיק מִתַּתָּא לְעֵילָּא וְשָׁאִיב מֵעֵילָּא וְיָהִיב לְתַתָּא. כָּךְ גַּוּונָא דָּא רָקִיעַ אִיהוּ בְּאֶמְצָעִיתָא וְקַיְמָא עַל אִנּוּן חֵיוָתָא דִּלְתַתָּא. וְאִיהוּ פָּרִישׁ בֵּין מַיִין עִלָּאִין לְתַתָּאִין. תָּא חֲזֵי, אִנּוּן מַיִן אַעֲדוּ וְאוֹלִידוּ חֲשׁוֹכָא. וְעַל רָזָא דָּא כְּתִיב, (שמות כו) וְהִבְדִּילָה הַפָּרוֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, יֵשׁ קְרוּם בְּאֶמְצַע מֵעָיו שֶׁל בֶּן אָדָם שֶׁמַּפְסִיק מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְשׁוֹאֵב מִלְּמַעְלָה וְנוֹתֵן לְמַטָּה. כָּךְ כֻּוָּה הָרָקִיעַ הוּא בְּאֶמְצַע, וְעוֹמֵד עַל אוֹתָן הַחַיּוֹת שֶׁלְּמַטָּה, וְהוּא מַפְרִיד בֵּין מַיִם עֶלְיוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים. בֹּא רְאֵה, אוֹתָם מַיִם הָרוּ וְהוֹלִידוּ חֹשֶׁךְ, וְעַל סוֹד זֶה כָּתוּב (שמות כו) וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים.

רַבִּי אַבָּא פָּתַח (תהלים קד) הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו וְגוֹ' בַּמַּיִם אֵלּוּ מַיִין עִלָּאִין דְּכֻלָּא דְּבָהוּ תַּקִּין בֵּיתָא כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר, (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בָיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכּוֹנָן.

רַבִּי אַבָּא פָּתַח, (תהלים קד) הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו וְגוֹ'. בַּמַּיִם - אֵלּוּ מַיִם עֶלְיוֹנִים שֶׁל הַכֹּל שֶׁבָּהֶם תִּקֵּן בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בָיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכּוֹנָן.

הַשְּׁתָּא עָבִים רְכוּבוֹ. רַבִּי יֵיסָא סָבָא פָּלִיג עָבִים עָ"ב יְ"ם. עָב דְּאִיהוּ חֹשֶׁךְ שְׁמָאלָא דְּקַיְימָא עַל יָם דְּא. הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ דָּא רוּחָא דְּמַקְדְּשָׁא עִלָּאָה. וְרָזָא דָּא (שמות כה) שְׁנַיִם כְּרוּבִים זָהָב. כְּתִיב (תהלים יח) וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב וַיָּעוֹף וַיֵּדֶא עַל כַּנְפֵי רוּחַ. וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב חַד לְבָתַר אִיגְלֵי עַל כַּנְפֵי רוּחַ וְעַד דְּהַאי אִתְעַר לָא אִתְגְּלֵי בְּהַאי.

הַשָּׁם עֲבִים רְכוּבוֹ - רַבִּי יֵיסָא הַזָּקֵן חִלֵּק עֲבִים עִ"ב יְ"ם. עֵב שֶׁהוּא חֹשֶׁךְ, שְׁמֹאל שֶׁעוֹמֵד עַל יָם זֶה. הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ - זוּ רוּחַ שֶׁל הַמַּקְדֵּשׁ הָעֶלְיוֹן, וְזֶה סוֹד (שמות כה) שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב. כְּתוּב (תהלים יח) וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּדֶא עַל כַּנְפֵי רוּחַ. וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב אֶחָד, אֵלּוּ שְׁנַיִם כְּרֻבִים עַל כַּנְפֵי רוּחַ. וְעַד שֶׁזֶּה מִתְעוֹרֵר, לֹא מִתְגַּלֶּה בָּזֶה.

רִבִּי יוֹסֵי אָמַר כְּתִיב, (איוב כח) וּמַיִם תִּכֵּן בַּמִּדָּה. בַּמִּדָּה מַמָּשׁ אַתְקִין לְהוּ כַּד מָטוּן לְגַוָּוהִי. וְאִנּוּן תִּקוּנָא דְעֶלְמָא כַּד מָטוּ מִסְטָרָא דִגְבוּרָה. אָמַר רִבִּי אַבָּא כָּךְ הֲווּ קַדְמָאֵי אָמְרֵי כַּד הֲווּ מָטָאן לְהַאי אֲתַר מְרַחֲשָׁן שִׁפְוָון דְּחַכִּימִין וְלָא אָמְרִין מִדִּי בְּגִין דְּלָא יִתְעַנְּשׁוּן.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, כְּתוּב (איוב כח) וּמַיִם תִּכֵּן בְּמִדָּה. בְּמִדָּה מַמָּשׁ הִתְקִין אוֹתָם כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְתוֹכָהּ, וְהֵם תִּקּוּן הָעוֹלָם כְּשֶׁהִגִּיעוּ מִצַּד הַגְּבוּרָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּךְ הָיוּ הָרִאשׁוֹנִים אוֹמְרִים כְּשֶׁהָיוּ מַגִּיעִים לַמָּקוֹם הַזֶּה, מְרַחֲשׁוֹת שִׂפְתֵי הַחֲכָמִים וְלֹא אוֹמְרִים דָּבָר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵעָנְשׁוּ.

דף לג.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר אֵת קַדְמָאָה דְּאַתְוָון הֲוָה שַׁטְיָא עַל אַנְפּוֹי דְּקִיטְרָא דַכְיָא וְאִתְעַטַּר מִלְּרַע מִלְּעֵילָּא וְסָלִיק (דף לג ע"א) וְנָחִית וּמַיָּא מִתְגַּלְּפֵי בְּגַלּוּפַיְיהוּ וּמִתְיַשְׁבָן בְּדוּכְתַּיְיהוּ וְאִתְכְּלִילוּ חַד בְּחַד. וְכֵן אַתְוָון כֻּלְּהוּ כְּלִילָן דָּא בְּדָא וּמִתְעַטְּרָן דָּא בְּדָא עַד דְּאִתְבְּנֵי עֲלַיְיהוּ בְּנָיְינָא וְיסוֹדָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אוֹת רֹאשׁוֹנָה שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הָיְתָה מְשׁוֹטֶטֶת עַל פְּנֵי קֶשֶׁר זַךְ, וּמִתְעַטֶּרֶת מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה, וְעוֹלָה וְיוֹרֶדֶת, וּמַיִם נֶחְקָקִים בַּחֲקִיקָתָם וּמִתְיַשְּׁבִים בִּמְקוֹמָם, וְנִכְלְלוּ אֶחָד בְּאֶחָד. וְכֵן כָּל הָאוֹתִיּוֹת כֻּלָּן כְּלוּלוֹת זוֹ בְּזוֹ וּמִתְעַטְּרוֹת זוֹ בְּזוֹ, עַד שֶׁנִּבְנָה עֲלֵיהֶן בִּנְיָן וְיסוֹד.

וְכַד אִתְבְּנִיאוּ כֻּלְּהוּ וְאִתְעַטָּרוּ. הֲווּ מַיִין עִלָּאִין מִתְעָרְבִין בְּמַיִין תַּתָּאִין וַאֲפִיקוּ בֵּיתָא דְעֶלְמָא (ועל דא אפיקו תרין נהורין חד דאקרי ארץ ונהורא דאקרי שמים) וְעַל דָּא ב' אִתְחֲזֵי בְּרֵישָׁא וּמַיִין סָלְקִין וְנָחֲתִין עַד דְּהַאי רָקִיעַ הֲוָה וְאַפְרִישׁ לוֹן. וּמַחְלוֹקֶת הֲוָה בַּשֵּׁנִי דְּבֵיהּ אִתְבְּרֵי גֵּיהִנֹּם דְּאִיהוּ נוּרָא דְדָלִיק כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (דברים ד) אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא. וְזִמִּין לְאַשְׁרָאָה עַל רֵישַׁיְיהוּ דְּחַיָּיבַיָּא.

וּכְשֶׁנִּבְנוּ כֻּלָּם וְהִתְעַטְּרוּ, הָיוּ מַיִם עֶלְיוֹנִים מִתְעָרְבִים בְּמַיִם תַּחְתּוֹנִים, וְהוֹצִיאוּ בַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם [ועל זה הוציאו שני אורות, אחד שנקרא ארץ, ומאור שנקרא שמים], וְעַל זֶה ב' נִרְאֵית בָּרֹאשׁ, וּמַיִם עוֹלִים וְיוֹרְדִים עַד שֶׁהָיָה הָרָקִיעַ הַזֶּה שֶׁהִפְרִיד אוֹתָם. וּמַחֲלֹקֶת הָיְתָה בַּשֵּׁנִי, שֶׁבּוֹ נִבְרָא גֵּיהִנֹּם, שֶׁהוּא אֵשׁ שְׁדּוֹלֵק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד) אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא, וְעָתִיד לִשְׂרוֹת עַל רֹאשׁ הָרְשָׁעִים.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה מֵהָכָא כָּל מַחְלוֹקֶת דְּאִיהוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּים. דְּהָא הָכָא מַחְלוֹקֶת דְּאִיהוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם הֲוָה וְשָׁמַיִם בְּהַאי אִתְקַיָּים. לְבָתַר דָּא דִּכְתִיב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמָיִם וְגוֹ'. בְּקַטְפִּירָא דְּעִילְּתָא בְּקִסְטַיְיהוּ שְׁכִיחֵי וְאִתְקַיְּימוּ. דְּהָא תָּנִינָן כְּתִיב,

(שמות כו) וְהִבְדִּילָה הַפָּרוֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים דַּיְיקָא, דְּהָא אִיהוּ רָקִיעַ דִּמְפָרֵשׁ בְּגוֹ בְּאֶמְצָעִיתָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן כָּל מַחֲלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם. שֶׁהֲרֵי כָּאן מַחֲלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם הָיְתָה, וְהַשָּׁמַיִם בָּזֶה הִתְקַיְּמוּ. לְאַחַר זֶה שֶׁכָּתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמָיִם וְגוֹ'. בַּהַבְדָּלוֹת שֶׁבִּמַּעֲלוֹת, בְּמִדָּתָם מְצוּיִים וְהִתְקַיְּמוּ, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, כָּתוּב (שמות כו) וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים דַּוְקָא, שֶׁהֲרֵי הוּא רָקִיעַ שֶׁמְּפָרִיד בְּתוֹךְ הָאֶמְצַע.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב לְבָתַר יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד. מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם מַמָּשׁ. אֶל מָקוֹם אֶחָד. לְאֲתַר דְּאִקְרֵי אֶחָד. וְאִיהוּ יַם תַּתָּאָה דְּהָא אִיהוּ אַשְׁלִים לְאֶחָד. וּבְלָא אִיהוּ לָא אִקְרֵי אֶחָד. וּמַשְׁמַע דִּכְתִיב יִקָּווּ דְּבֵיהּ מִתְכַּנְּשִׁין כֻּלְּהוּ מַיָּא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְגוֹ'.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב אַחַר כָּךְ יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד. מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם מַמָּשׁ. אֶל מָקוֹם אֶחָד - לְמָקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֶחָד, וְהוּא יָם תַּחְתּוֹן, שֶׁהֲרֵי הוּא מַשְׁלִים לְאֶחָד, וּבְלְעָדָיו לֹא נִקְרָא אֶחָד. וּמַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב יִקָּווּ, שֶׁבּוֹ כָּל הַמַּיִם מִתְכַּנְּסִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם.

רַבִּי יֵיסָא אָמַר אֶל מָקוֹם אֶחָד, דָּא אִיהוּ אֲתַר דִּכְתִיב בֵּיהּ (ישעיה נד) וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תָמוּט. דְּהָא אִיהוּ נָטִיל כֹּלָּא וְשָׁדֵי בְּיַמָּא וּבֵיהּ אִתְתַּקָּנַת אַרְעָא דִּכְתִיב וְתַרְאֶה הַיַּבָּשָׁה דָּא הוּא אֶרֶץ. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ.

רַבִּי יֵיסָא אָמַר, אֶל מָקוֹם אֶחָד - זֶהוּ מָקוֹם שֶׁכָּתוּב בּוֹ (ישעיה נד) וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תָמוּט. שֶׁהֲרֵי הוּא נוֹטֵל הַכֹּל וְזוֹרֵק בַּיָּם, וּבוֹ מִתְתַּקֶּנֶת הָאָרֶץ, שֶׁכָּתוּב וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה. זוֹהִי אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ.

אַמַּאי אִקְרֵי יַבָּשָׁה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק הַיְינוּ דִּכְתִיב (דברים טז) לֶחֶם עוֹנִי לֶחֶם עָנִי כְּתִיב. וּבְגִין דְּאִיהוּ לֶחֶם עָנִי אִקְרֵי יַבָּשָׁה. וְשָׁאִיב בְּגַוְונָהּ כָּל מַיְמִין דְּעָלְמָא וְאִיהִי יְבֵשָׁא הֲוֵי. עַד דְּאֲתַר דָּא אִתְמְלֵי לָהּ וּכְדֵין נָגְדִין מַיָּא אוֹרַח דְּאִנּוּן מְקוֹרוֹת.

לָמָּה נִקְרֵאת יַבָּשָׁה? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַיְינוּ מַה שֶׁכָּתוּב (דברים טז) לֶחֶם עֹנִי. לֶחֶם עָנִי כְּתוּב. וּבְגַלַּל שֶׁהוּא לֶחֶם עָנִי נִקְרָא יַבָּשָׁה, וְשׁוֹאֵב בְּתוֹכָהּ כָּל מֵימֵי הָעוֹלָם, וְהִיא הָיְתָה יַבָּשָׁה, עַד שֶׁמָּקוֹם זֶה מְמַלֵּא אוֹתָהּ, וְאָז שׁוֹפְעִים מַיִם דֶּרֶךְ אוֹתָם הַמְּקוֹרוֹת.

וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים דָּא הוּא בֵּית כְּנִישׁוּת מַיִין דִּלְעֵילָּא דְּתַמָּן מִתְכַּנְּשִׁין כָּל מַיָּא וּמִתַּמָּן נָגְדִין וְנָפְקִין.

וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים - זֶהוּ בֵּית כִּנּוּס הַמַּיִם שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁשָּׁם כָּל הַמַּיִם מִתְכַּנְּסִים וּמִשָּׁם שׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ב)

שְׁבִיעִי הֲוֵי בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל עוֹלָם וּמִשָּׁם בָּא זַרְעָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כִּי חוּט הַשְׁדָּרָה מָשׁוּךְ מִן הַמּוֹחַ שֶׁל אָדָם וּבָא לַאֲמָה וּמִשָּׁם הוּא הַזֶּרַע דִּכְתִיב (ישעיה מ"ג) מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ, כְּשֶׁיִשְׂרָאֵל טוֹבִים מִזֶּה הַמָּקוֹם אָבִיא זַרְעֶךָ יִתְחַדֵּשׁ לְךָ זֶרַע חָדָשׁ, וּכְשֶׁיִשְׂרָאֵל רָעִים מִן הַזֶּרַע שֶׁכְּבָר בָּא לְעוֹלָם דִּכְתִיב (קהלת א) הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא. דּוֹר שֶׁכְּבָר בָּא. וּמַאי מְמַעֲרַב אֲקַבְּצֵךְ, מֵאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁנּוֹטָה תָּמִיד לְמַעֲרַב. וְלָמָּה אִיקְרֵי מַעֲרַב, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁם מִתְעָרֵב כָּל הַזֶּרַע. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְבֶן מֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ כַּלָּה נָאָה וּצְנוּעָה בְּחַדְרוֹ, וְהָיָה לוֹקֵחַ מִבֵּית אָבִיו עוֹשֶׁר וּמֵבִיא לָהּ תָּמִיד וְלוֹקַחַת הַכֹּל וּמְצַנַּעַת אוֹתוֹ תָּמִיד וּמְעָרֶבֶת הַכֹּל. לְסוֹף יָמִים בִּיקֵּשׁ לִרְאוֹת מָה אָסַף וּמָה קִיבֵּץ הַיְינוּ דִּכְתִיב וּמְמַעֲרַב אֲקַבְּצֵךְ. וּמַאי נִיהוּ בֵּית אָבִיו דִּכְתִיב מִמִּזְרָח אַבִיא זַרְעֶךָ מְלַמֵּד שְׁמִמִּזְרָח מֵבִיא וְזוֹרֵעַ בַּמַּעֲרָב וְאַחַר כָּךְ הוּא מְקַבֵּץ מָה שְׁזָרַע. ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

שְׁבִיעִי הָיָה בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמִשָּׁם בָּא זַרְעָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי חוּט הַשִּׁדְרָה מָשׁוּךְ מִן הַמֹּחַ שֶׁל אָדָם וּבָא לָאַמָּה, וּמִשָּׁם הוּא הַזֶּרַע, שֶׁכָּתוּב (ישעיה מג) מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ. כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל טוֹבִים - מִזֶּה הַמָּקוֹם אָבִיא זַרְעֶךָ, יִתְחַדֵּשׁ לְךָ זֶרַע חָדָשׁ. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל רָעִים - מִן הַזֶּרַע שֶׁכְּבָר בָּא לָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (קהלת א) דּוֹר הֹלֵךְ וְדוֹר בָּא. דּוֹר שֶׁכְּבָר בָּא. וּמַהוּ מִמַּעֲרַב אֲקַבְּצֶךָּ? מֵאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁנּוֹטָה תָּמִיד לַמַּעֲרָב. וְלָמָּה נִקְרָא מַעֲרָב? מִפְּנֵי שֶׁשָּׁם מִתְעָרֵב כָּל הַזֶּרַע. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְבֶן מֶלֶךְ שֶׁהָיְתָה לוֹ כַּלָּה נָאָה וּצְנוּעָה בְּחַדְרוֹ, וְהָיָה לוֹקֵחַ מִבֵּית אָבִיו עֹשֶׁר וּמֵבִיא לָהּ תָּמִיד, וְלוֹקַחַת הַכֹּל וּמַצְנַעַת אוֹתוֹ תָּמִיד וּמְעָרֶבֶת הַכֹּל. לְסוֹף יָמִים בִּקֵּשׁ לִרְאוֹת מָה אָסַף וּמָה קִבֵּץ. הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מג) וּמִמַּעֲרָב אֲקַבְּצֶךָּ. וּמַה הוּא בֵּית אָבִיו? שֶׁכָּתוּב מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ. מְלַמֵּד שֶׁמִּמִּזְרָח מֵבִיא, וְזוֹרֵעַ בַּמַּעֲרָב, וְאַחַר כָּךְ הוּא מְקַבֵּץ מַה שֶּׁזָּרַע: ע"כ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא מִקְוֶה הַמַּיִם דָּא צַדִּיק. דִּכְתִיב מָטָא לְמִקְוֵה הַמַּיִם כְּתִיב וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב וּכְתִיב, (ישעיה ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב. (וכן אור קדמאה טוב אקרי. וכן כלהו כתיב בהו כי טוב. בר יומא תניינא דלא כתיב ביה כי טוב). רַבִּי יוֹסֵי אָמַר יִשְׂרָאֵל מִקְוֵה אִיהוּ. דִּכְתִיב, (ירמיה יז) מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל יְיָ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מִקְוֶה הַמַּיִם זֶה צַדִּיק. שֶׁכְּשֶׁמַּגִּיעַ לְמִקְוֵה הַמַּיִם, כָּתוּב וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב, וְכָתוּב (ישעיה ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב. [וכן אור ראשון נקרא טוב, וכן בכלם כתוב כי טוב, פרט ליום השני שלא כתוב בו כי טוב] רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, יִשְׂרָאֵל הוּא מִקְוֶה, שֶׁכָּתוּב (ירמיה יז) מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה'.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר דָּא צַדִּיק. הַיְינוּ דִּכְתִיב קָרָא יַמִּים. בְּגִין דִּנְחָלִין וּמַבּוּעִין וּנְהָרִין כֻּלְּהוּ נָטִיל לוֹן וְאִיהוּ מְקוֹרָא דִּכְלָּא וְאִיהוּ נָטִיל כֹּלָּא בְּגִינֵי כָּךְ יַמִּים. וְעַל דָּא וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב וּכְתִיב, (ישעיה ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, זֶה צַדִּיק, הַיְינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב קָרָא יַמִּים. מִשּׁוּם שֶׁנִּחָלִים וּמַעְיָנוֹת וּנְהָרוֹת, אֶת כֻּלָּם הוּא נוֹטֵל, וְהוּא הַמָּקוֹר שֶׁל הַכֹּל וְהוּא נוֹטֵל הַכֹּל. מִשּׁוּם כָּךְ יַמִּים. וְעַל זֶה וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב, וְכָתוּב (ישעיה יג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב.

וּבְגִין דְּאִתְרְשִׁים אִיהוּ אַפְרִישׁ בֵּין יוֹמָא קַדְמָאָה לְתִלִיתָאָה וְלָא אִתְּמַר כִּי טוֹב בְּגַוַיְיהוּ. דְּהָא בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה עָבְדַת אַרְעָא אִיבִין מֵחֵילָא דְּהַאי צַדִּיק. דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי. מַאי עֵץ פְּרִי. דָּא עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע דְּאִיהוּ עָבִיד אִיבִין וּפֵרִין. עוֹשֶׂה פְּרִי דָּא צַדִּיק יְסוֹד דְּעָלְמָא.

וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא נִרְשָׁם, הִפְרִיד בֵּין יוֹם רִאשׁוֹן לַשְּׁלִישִׁי וְלֹא נֶאֱמַר כִּי טוֹב בֵּינֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי עָשְׂתָה הָאָרֶץ פֵּרוֹת מִכֹּחַ הַצַּדִּיק הַזֶּה, שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי. מַה זֶּה עֵץ פְּרִי? זֶה עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אִבִּים וּפֵרוֹת. עוֹשֶׂה פְּרִי - זֶה צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם.

לְמִינוֹ דְּכָל בְּנֵי נְשָׁא דְּאִית לוֹן רוּחָא קַדִּישָׁא. דְּאִיהוּ אִיבָּא דְּהַהוּא אִילָנָא רָשִׁים בְּהוּ רְשִׁימָא לְמִינוֹ. וּמַאי אִיהוּ, בְּרִית קֹדֶשׁ בְּרִית שָׁלוֹם. וּבְנֵי מְהֵימְנוּתָא לְמִינוֹ, לְמִינוֹ עָאלִין וְלָא מִתְפָּרְשָׁן מִנֵּיהּ. וְצַדִּיק עוֹשֶׂה פְּרִי הוּא. וְהַהוּא אִילָנָא אִתְעַבְּרַת וְאַפֵּיקַת הַהוּא פְּרִי לְמִינוֹ. לְמִינוֹ דְּהַהוּא עוֹשֶׂה פְּרִי דְּיֵהוֵי כַּוָותֵיהּ.

לְמִינוֹ - שֶׁל כָּל בְּנֵי אָדָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם רוּחַ קְדוֹשָׁה, שֶׁהוּא פְּרִי שֶׁאוֹתוֹ אִילָן רוֹשֵׁם בָּהֶם רֹשֶׁם לְמִינוֹ. וּמָה הֵרֹשֶׁם? זֶהוּ בְּרִית קֹדֶשׁ בְּרִית שָׁלוֹם. וּבְנֵי הֶאֱמוּנָה לְמִינוֹ, לְמִינוֹ נִכְנָסִים וְלֹא נִפְרָדִים מִמֶּנּוּ, וְצַדִּיק עוֹשֶׂה פְּרִי הוּא. וְאוֹתוֹ אִילָן מִתְעַבֵּר וּמוֹצִיא אוֹתוֹ פְּרִי לְמִינוֹ, לְמִינוֹ שֶׁל אוֹתוֹ עוֹשֶׂה פְּרִי שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹתוֹ.

זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ מַאן דְּדָמֵי לְאִמֵּיהּ וְלְאֲבוֹי. וְעַל כֵּן רְשִׁימָא קַדִּישָׁא בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה בְּגִין דְּיִדְמֵי לְאִמֵּיהּ. (בגין דהיא דרגא תמינאה וההיא נפשא דפרח מנה אצטריכת לאתחזאה קמה לתמניא יומין) וְכַד אִתְפְּרַעַת וְאִתְגַּלְיָיא רְשִׁימָא קַדִּישָׁא בְּגִין דְּיִדְמֵי לְאֲבוֹי. וְעַל דָּא עֵץ פְּרִי דָּא אִמָּא. עוֹשֶׂה פְּרִי דָּא בְּרִית קֹדֶשׁ אֲבוֹי. לְמִינוֹ דְּיִדְמֵי לֵיהּ וְאִתְרְשִׁים בֵּיהּ.

אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁדּוֹמֶה לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו, וְעַל כֵּן רָשַׁם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי כְּדֵי שֶׁיִּדָּמֶה לְאִמּוֹ [בגלל שהיא דרגה שמינית, ואותה נפש שפרחה ממנה צריכה להראות לפניה לשמונה ימים]. וּכְשֶׁנִּפְרָע וּמִתְגַּלֶּה רֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ כְּדֵי שֶׁיִּדָּמֶה לְאָבִיו. וְעַל זֶה עֵץ פְּרִי - זוֹ אֵם. עוֹשֶׂה פְּרִי - זוֹ בְּרִית קֹדֶשׁ אָבִיו. לְמִינוֹ - שֶׁיִּדָּמֶה לוֹ וְיֵרָשֵׁם בּוֹ.

דף לג:

אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ עַל הָאָרֶץ. זַרְעוֹ בוֹ. זֶרַע בּוֹ מִבָּעֵי לֵיהּ. מַאי זַרְעוֹ בוֹ. אֶלָּא זֶרַע וְא"ו בּוֹ. עַל הָאָרֶץ הָכִי הוּא וַדַּאי. דְּהָא הַהוּא זַרְעָא אַשְׁדֵּי עַל אַרְעָא. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִנּוּן קַדִּישִׁין וְדַמְיָין לְקַדִּישִׁין. וְעַל דָּא וַדַּאי כְּתִיב, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים. כֻּלָּם צַדִּיקִים וַדַּאי. דְּהָא מַהֲנֵי נָפְקוּ וּלְהֲנֵי דַּמְיָין. זַכָּאִין אִנּוּן בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. (דף לג ע"ב)

אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ עַל הָאָרֶץ - זַרְעוֹ בוֹ? זֶרַע בּוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת! מַה זֶּה זַרְעוֹ בוֹ? אֶלָּא זֶרַע וְא"ו בּוֹ. עַל הָאָרֶץ - כֵּךְ הוּא וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ זֶרַע זָרַק עַל הָאָרֶץ. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים וְדוֹמִים לְקְדוֹשִׁים, וְעַל זֶה וַדַּאי כָּתוּב (ישעיה סח) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים. כֻּלָּם צַדִּיקִים וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי מֵאֵלֶּה יָצְאוּ וּלְאֵלֶּה דּוֹמִים. אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר רִבִּי חִיָּיא כְּתִיב, (ירמיה י ונא) עוֹשֵׂה אֶרֶץ בְּכֹחוֹ. מַאי עוֹשֵׂה אֶרֶץ (בכחו. עשה ארץ מבעי ליה. אלא עושה ודאי תדיר ומתקן קודשא בריך הוא להאי ארץ) דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָּא. בְּכֹחוֹ דָּא צַדִּי"ק. מֵכִין תֵּבֵל בְּחָכְמָתוֹ. תֵּבֵל דָּא אֶרֶץ דִּלְתַתָּא. בְּחָכְמָתוֹ דָּא צֶדֶק דְּכְתִיב וְהוּא (תהלים ט) יִשְׁפּוֹט תֵּבֵל בְּצֶדֶק. עוֹשֵׂה אֶרֶץ דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּהוּא מַתְקִין אַרְעָא וּמַתְקִין אַרְחוֹי. וּבְמָה. בְּכֹחוֹ כִּדְקָאֲמָרַן.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כָּתוּב (ירמיה י ונא) עֹשֵׂה אֶרֶץ בְּכֹחוֹ. מַה זֶּה עֹשֵׂה אֶרֶץ? [בכחו? עשה ארץ צריך להיות, אלא עושה ודאי תמיד, ומתקן הקדוש ברוך הוא את הארץ הזו] זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה. בְּכֹחוֹ - זֶה צַדִּיק. מֵכִין תֵּבֵל בְּחָכְמָתוֹ. תֵּבֵל - זוֹ אֶרֶץ שֶׁלְּמַטָּה. בְּחָכְמָתוֹ - זֶה צֶדֶק, שֶׁכָּתוּב (תהלים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק. עֹשֵׂה אֶרֶץ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁמַּתְקִין אֶרֶץ וּמַתְקִין דְּרָכֶיהָ, וּבַמֶּה? בְּכֹחַ, כְּפִי שֶׁאָמַר רְנוּ.

רִבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּאַתְוָון גְּלִיפָן דְּרִבִּי אֶלְעָזָר אִית קוּטְרֵי דְּאַתְוָון כ"ב קְטִירִין כְּחָדָא. תְּרֵין אַתְוָון דָּא סָלִיק וְדָא נָחִית וּדְסָלִיק נָחִית וּדְנָחִית סָלִיק. וְסִימָן דָּא (ישעיה מה) אַ"ךְ בָּ"ךְ אֵ"ל. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּאוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר יֵשׁ קְשָׁרֵי הָאוֹתִיּוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם קְשׁוּרִים כְּאֶחָד. שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, זוֹ עוֹלָה וְזוֹ יוֹרֶדֶת, וְשֶׁעוֹלָה יוֹרֶדֶת וְשֶׁיּוֹרֶדֶת עוֹלָה. וְסִימָן זֶה - (ישעיה מה) אַ"ךְ בָּ"ךְ אֵ"ל.

רִבִּי יוֹסֵי אָמַר טִיפְסָא דְּשִׁיקְלָא בְּאֶמְצָעִיתָא קַיְימָא. וְסִימָן (ויקרא יט) בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וְגוֹ'. מִשְׁקָל לִישָׁן דְּקַיְימָא בְּאֶמְצָעִיתָא. וְרָזָא דָּא (שמות ל) שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כְּתִיב. וּמֹאזְנַיִם בֵּיהּ קַיְימָן וְאִתְקָלוּ. מָאן מֹאזְנַיִם כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ויקרא יט) מֹאזְנֵי צֶדֶק. וְכֻלְּהוּ קַיְימִין בְּמִשְׁקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. רִבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ דָּא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הַלָּשׁוֹן שֶׁל מִשְׁקָל עוֹמֵד בָּאֶמְצַע, וְסִימָן - (ויקרא יט) בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וְגוֹ'. מִשְׁקָל - לָשׁוֹן שֶׁעוֹמֵד בָּאֶמְצַע. וְזֶה סוֹד (שמות ל) שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּתוּב. וּמֹאזְנַיִם עוֹמְדִים בּוֹ וְנִשְׁקָלוּ. אֵיזֶה מֹאזְנַיִם? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט) מֹאזְנֵי צֶדֶק, וְכֻלָּם עוֹמְדִים בְּמִשְׁקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ - זוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק כְּתִיב, (תהלים לג) בִּדְבַר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. בִּדְבַר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ. אִלֵּין שְׁמַיָּא דִּלְתַתָּא דְּאִתְעֲבִידוּ בִּדְבַר שְׁמַיִם דִּלְעֵילָּא. בְּרוּחַ. דְּאַפִּיק קָלָא עַד דְּמָטֵי לְהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק וְלָא פָּסְקִין מֵימוֹי לְעָלְמִין. וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. כֻּלְּהוּ תַּתָּאֵי קָיְימִין בְּרוּחַ דְּאִיהוּ דְּכַר. (תהלים קד) מַשְׁקֶה הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו מִפְּרִי מַעֲשֶׂיךָ תִּשְׂבַּע הָאָרֶץ. מַשְׁקֶה הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו. מָאן עֲלִיּוֹתָיו כִּדְקָאֲמָרַן. דִּכְתִיב, (תהלים קד) הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו. מִפְּרִי מַעֲשֶׂיךָ תִּשְׂבַּע הָאָרֶץ. רָזָא דְּהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק לְתַתָּא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב עוֹשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ וְגוֹ' וְהָא אִתְּמַר:

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּתוּב (תהלים לג) בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ - אֵלּוּ שָׁמַיִם שֶׁלְּמַטָּה שֶׁנַּעֲשׂוּ בִּדְבַר שָׁמַיִם שֶׁלְּמַעְלָה. בְּרוּחַ - שֶׁהוֹצִיא קוֹל עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ

וְיוֹצֵא וְלֹא פוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים. וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם - כָּל הַתַּחְתּוֹנִים עוֹמְדִים בְּרוּחַ שֶׁהוּא זָכָר. (שם קד) מַשְׁקֶה הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו מִפְּרִי מַעֲשֶׂיךָ תִּשְׂבַּע הָאָרֶץ. מַשְׁקֶה הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו, מַה זֶּה עֲלִיּוֹתָיו? כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁכָּתוּב (שם) הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו. מִפְּרִי מַעֲשֶׂיךָ תִּשְׂבַּע הָאָרֶץ - סוֹד שֶׁל אוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא לְמַטָּה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב עֹשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ וְגוֹ', וְהֵרֵי נִתְבָּאֵר.

יְהִי מְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ. יְהִי מְאוֹרֹת חָסֵר. רִבִּי חִזְקִיָּה אוֹמֵר מְאוֹרֹת דְּשַׁרְיָא בֵּיהּ תּוּקְפָּא דְּדִינָא. קִילְטָא דְּדִינָא. רִבִּי יוֹסֵי אָמַר יְהִי מְאוֹרֹת לְתַתָּא אִיהִי סִיהֲרָא דְּבָהּ תַּלְיָא אַסְכָּרָה לְרִבְיֵי עָלְמָא. וּבָהּ תַּלְיָא מְאוֹרֹת. בְּגִין דְּאִיהִי נְהוֹרָא זוּטָרָא מִכָּל נְהוֹרִין. וְזִמְנִין דְּאִתְחַשְׁכָא וְלָא מְקַבְּלָא נְהוֹרָא.

יְהִי מְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ. יְהִי מְאוֹרֹת, חָסֵר. רַבִּי חִזְקִיָּה אוֹמֵר, מְאוֹרֹת שֶׁשּׁוֹרִים בּוֹ תֹּקֶף הַדִּין, קְלוּטַת הַדִּין. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, יְהִי מְאוֹרֹת - לְמַטָּה. הִיא הַלְּבָנָה שֶׁבָּהּ תְּלוּיָה אַסְכָּרָה לְתִינוֹקוֹת הָעוֹלָם, וּבָהּ תְּלוּי מְאוֹרֹת, בִּגְלַל שֶׁהִיא מָאוֹר קָטָן מִכֹּל הַמְּאוֹרוֹת, וְלִפְעָמִים שֶׁנֶּחְשֶׁכֶת וְלֹא מְקַבֶּלֶת אוֹר. בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. דָּא הוּא רְקִיעָא דְּאִיהוּ כְּלָלָא דְּכֻלְּהוּ. בְּגִין דְּנָטִיל כָּל נְהוֹרִין וְהוּא נָהִיר לְהַאי נְהוֹרָא דְּלָא נָהֲרָא (והיא תליא ביה בגין דאתדבק בה ההוא מארה וביה תליין לתתא כל אנון זיינין אחרנין בגין זעירו דנהורא).

בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם - זֶהוּ רָקִיעַ שֶׁהוּא כְּלוּלוּת שֶׁל כֻּלָּם, בִּגְלַל שֶׁנּוֹטֵל כָּל הַמְּאוֹרוֹת, וְהוּא מֵאִיר לַמָּאוֹר הַזֶּה שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר [והיא תלויה בו בגלל שנדבקה בה אותה מארה, ובו תלויים למטה כל אותם מינים אחרים בגלל הקטנת האור].

רַבִּי יִצְחָק אָמַר וְאַפִּיק (נ"א ואפילו) הַאי רְקִיעָא דְּלָא נָהִיר. וְקָרִינָן לֵיהּ מַלְכוּת שָׁמַיִם וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶרֶץ הַחַיִּים. הַשָּׁמַיִם אִיהוּ (דנהיר) הַאי רָקִיעַ. בְּגִינֵי כָּךְ יְהִי מְאוֹרֹת חָסֵר ו'. מַאי טַעְמָא דְּהָא בְּלָא וָא"ו מוֹתָא הוּא בְּעָלְמָא.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, וְהוֹצִיא [ואפלו] אֶת הָרָקִיעַ הַזֶּה שֶׁלֹּא מֵאִיר. וְקוֹרְאִים לוֹ מַלְכוּת שָׁמַיִם וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶרֶץ הַחַיִּים. הַשָּׁמַיִם הוּא [שמאיר] הָרָקִיעַ הַזֶּה, מִשּׁוּם כָּךְ יְהִי מְאוֹרֹת חָסֵר ו'. מָה הַטַּעַם? שֶׁזֶּה בְּלִי וָא"ו מֵת הוּא בָּעוֹלָם.

יְהִי מְאוֹרֹת כֹּלָּא בֵּיהּ תַּלְיָא לְאַכְלָלָא לֵילִית בְּעָלְמָא. כְּתִיב, (איוב ג) קָטָן וְגָדוֹל שָׁם הוּא. וּכְתִיב, (ישעיה לג) כִּי אִם שָׁם אַדִּיר יְיָ לָנוּ. וְעַל דָּא כְּתִיב, (ישעיה לה) אַךְ שָׁם הִרְגִּיעָה לֵילִית וּמָצְאָה לָהּ מָנוֹחַ.

יְהִי מְאוֹרֹת - הַכֹּל תָּלוּי בּוֹ לְהַכְלִיל לֵילִית בָּעוֹלָם. כָּתוּב (איוב ג) קָטֹן וְגָדוֹל שָׁם הוּא. וְכָתוּב (ישעיה לג) כִּי אִם שָׁם אַדִּיר ה' לָנוּ. וְעַל זֶה כָּתוּב (שם לד) אַךְ שָׁם הִרְגִּיעָה לֵילִית וּמָצְאָה לָהּ מָנוֹחַ.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר יְהִי מְאוֹרֹת. אַסְפַּקְלַרְיָאָה דְּלָא נָהֲרָא מִגַּרְמָהּ. אֶלָּא עַל יָדָא דִּנְהוֹרִין עִלָּאִין דְּנָהֲרִין לָהּ כַּעֲשָׂשִׁיתָא דְּלִקְטָא נְהוֹרָא דְּנָהִיר. כְּתִיב, (יהושע ג) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. הִנֵּה אֲרוֹן דָּא אַסְפַּקְלַרְיָאָה דְּלָא נָהֲרָא. הַבְּרִית אַסְפַּקְלַרְיָאָה דְּנָהֲרָא. הִנֵּה אֲרוֹן דָּא

הִיא מְאוֹרֹת. אֲרוֹן תֵּיבוּתָא לְאַעֲלָאָה בְּגַוֵּיהּ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. הַבְּרִית דָּא שִׁמְשָׁא דְּנָהִיר לָהּ. וְאִיהִי בְּרִית בַּהֲדֵיהּ אֲרוֹן הַבְּרִית דַּיְיקָא. אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ. הַבְּרִית דְּאִיהוּ אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, יְהֵי מְאוֹרֹת - אַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁלֹּא מְאִירָה מֵעַצְמָהּ, אֶלָּא עַל יְדֵי אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים שֶׁמְּאִירִים לָהּ כְּמוֹ עֲשָׁשִׁית שֶׁמְּקַבֶּלֶת אוֹר שֶׁמַּאִיר. כְּתוּב (יהושע ג) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. הִנֵּה אֲרוֹן - זוֹ אַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה. הַבְּרִית - אַסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה. הִנֵּה אֲרוֹן - זוֹהִי מְאוֹרֹת. אֲרוֹן - תֵּבָה לְהַכְנִיס בְּתוֹכָהּ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. הַבְּרִית - זוֹ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁמְּאִירָה לָהּ, וְהִיא בְּרִית יַחַד עִם אֲרוֹן הַבְּרִית דַּוְקָא. אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ - הַבְּרִית שֶׁהוּא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ.

דף לד.

וּבְגִין דְּהַאי אֲרוֹן אִיהוּ אֲדוֹן. בְּגִין שִׁמְשָׁא דְּנָהִיר לָהּ וְנָהִיר לְכָל עָלְמָא. הָכִי אִתְקְרֵי (דף לד ע"א) וּמְנֵיהּ נָקְטָא שְׁמָא. וְאִתְקְרֵי הַאי אֲרוֹן אֲדוֹן בְּרָזָא דְּאָלֶ"ף דָּלֶ"ת נוּ"ן יוּ"ד. כְּמָה דְּאַמְרִינָן צַדִּיק וְצָדֵק כָּךְ אֲדוֹ"ן אדנ"י דָּא בָּדָא תַּלְיָין.

וּמִשּׁוּם שֶׁהָאָרוֹן הַזֶּה הוּא אֲדוֹן, בְּגַלַל הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁמְּאִירָה לָהּ וּמְאִירָה לְכָל הָעוֹלָם כָּךְ נִקְרֵאת, וּמִמֶּנּוּ לָקְחָה אֶת הַשֵּׁם. וְנִקְרָא הָאָרוֹן הַזֶּה אֲדוֹן בַּסּוֹד שֶׁל אָלֶ"ף דָּלֶ"ת נוּ"ן יוּ"ד. כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ צַדִּיק וְצָדֵק, כָּךְ אֲדוֹ"ן אֲדנ"י וֶה בָּזֶה תְּלוּיִים.

תָּא חֲזֵי, כֹּכָבִים וּמַזָּלוֹת בִּבְרִית קַיְימִין דְּאִיהוּ (שמשא דקאמרן ודא) רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם דְּרִשְׁימִין בֵּיהּ וּגְלִיפִין בֵּיהּ כֹּכָבִים וּמַזָּלוֹת וּבֵיהּ תַּלְיָין לְאַנְהָרָא. רִבִּי יֵיסָא סָבָא הֲוָה אָמַר הָכִי יְהֵי מְאוֹרֹת דְּתַלְיָיא בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְדָא סִיהֲרָא דְּתַלְיָיא בֵּיהּ. כֵּיוָן דִּכְתִיב וְהָיוּ לִמְאוֹרוֹת הָא שִׁמְשָׁא (כאן חסר) וּלְמוֹעֲדִים דְּהָא זִמְנַיָּיא וְחַגִּין יָרְחִין וְשַׁבַּתֵּי בְּהוּ תַּלְיָאן וְהָווּ.

בֹּא רְאֵה, כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת עוֹמְדִים בִּבְרִית, שֶׁהוּא [שמש שאמרנו וזה] רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, שֶׁרְשׁוּמִים וַחֲקוּקִים בּוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וּבוֹ תְּלוּיִים לְהָאִיר. רִבִּי יֵיסָא הַזָּקֵן הָיָה אוֹמֵר כָּךְ, יְהִי מְאוֹרֹת שֶׁתְּלוּיִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְזוֹ הַלְּבָנָה שֶׁתְּלוּיָה בּוֹ. כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב וְהָיוּ לִמְאוֹרֹת - הֲרֵי הַשֶּׁמֶשׁ. וּלְמוֹעֲדִים - שֶׁהֲרֵי זְמַנִּים וְחַגִּים חֲדָשִׁים וְשַׁבָּתוֹת תְּלוּיִים בָּהֶם וְהוֹוִים.

וְכֹלָּא בַּעֲבִידְתָּא קַדְמָאָה עִלָּאָה. דִּשְׁמֵיהּ קַדִּישָׁא אִתְאַחִיד בֵּיהּ. וְאִיהוּ הוּא כֹּלָּא. שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי אִנּוּן לָקֳבֵל שִׁבְעָה רְקִיעִין וְכֻלְּהוּ מַדְבְּרֵי עָלְמָא. וְעָלְמָא עִלָּאָה עֲלַיְיהוּ. וּתְרֵין עָלְמִין נִינְהוּ עָלְמָא עִלָּאָה וְעָלְמָא תַּתָּאָה. תַּתָּאָה כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא דִּכְתִיב, (דברה הימים א טז) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. מֶלֶךְ עִלָּאָה. וּמֶלֶךְ תַּתָּאָה. (תנינן) כְּתִיב יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד. יְיָ מֶלֶךְ לְעֵילָּא. יְיָ מָלָךְ בְּאֶמְצָעִיתָא. ה' יִמְלוֹךְ לְתַתָּא. רִבִּי אַחָא אָמַר יְיָ (נ"א דא חכמה עילאה) מֶלֶךְ דָּא עָלְמָא עִלָּאָה דְּאִיהוּ עָלְמָא דְּאָתֵי. יְיָ מָלָךְ דָּא תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. יְיָ יִמְלוֹךְ דָּא אֲרוֹן הַבְּרִית (נ"א רבי אחא אמרז יי מלך דא חכמה עלאה. יי מלך דא עלמא עלאה דאתי. יי ימלוך דא תפארת ישראל).

וְהַסֹּל בְּמַעֲשֶׂה רֹאשׁוֹן עֶלְיוֹן שֶׁשְּׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ נֶאֱחָז בּוֹ, וְהוּא הוּא הַכֹּל. שִׁבְעָה כּוֹכָבִים הֵם כְּנֶגֶד שִׁבְעָה רְקִיעִים, וְכֻלָּם מַנְהִיגֵי הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם עֶלְיוֹן עֲלֵיהֶם. וּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם - עוֹלָם עֶלְיוֹן וְעוֹלָם תַּחְתּוֹן. תַּחְתּוֹן כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (דברי הימים א טז) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. מֶלֶךְ עֶלְיוֹן וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹן. [שנינו] כְּתוּב ה' מֶלֶךְ ה' מָלָךְ ה' יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד. ה' מֶלֶךְ - לְמַעְלָה. ה' מָלָךְ - בָּאֶמְצַע. ה' יִמְלוֹךְ - לְמַטָּה. רַבִּי אַחָא אָמַר, ה' [נ"א: זו החכמה העלינה] מֶלֶךְ - זֶה עוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַבָּא. ה' מָלָךְ - זוֹ תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. ה' יִמְלוֹךְ - זֶה אֲרוֹן הַבְּרִית [נ"א: ר' אחא אמר, ה' מלך זו חכמה עליונה, ה' מלך זה עולם העליון שהוא עולם הבא, ה' ימלוך זו תפארת ישראל].

אָתָא זִמְנָא אֶחֱרָא דָּוִד וְאַהֲדַר לוֹן מִתַּתָּא לְעֵילָּא. וְאָמַר (תהלים י) יְיָ מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד. יְיָ מֶלֶךְ לְתַתָּא. עוֹלָם בְּאֶמְצָעִיתָא. וָעֶד לְעֵילָּא. דְּתַמָּן וְיעוּדָא וְקִיּוּמָא וְאַשְׁלֵימוּתָא דְּכֹלָּא. מֶלֶךְ לְעֵילָּא יִמְלוֹךְ לְתַתָּא.

בָּא זְמַן אַחֵר דָּוִד וְהֶחֱזִיר אוֹתָם מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְאָמַר (תהלים י) ה' מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד. ה' מֶלֶךְ - לְמַטָּה. עוֹלָם - בָּאֶמְצַע. וָעֶד - לְמַעְלָה. שֶׁשָּׁם הִתְוַעֲדוּת וְקִיּוּם וּשְׁלֵמוּת הַכֹּל. מֶלֶךְ - לְמַעְלָה. יִמְלוֹךְ - לְמַטָּה.

רַבִּי אַבָּא אָמַר כָּל הָנֵי מְאוֹרוֹת כֻּלְּהוּ מִתְחַבְּרָן בְּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ לְאַנְהָרָא עַל אַרְעָא. מָאן הוּא רְקִיעָא דְּנָהִיר עַל אַרְעָא. הוֵי אֵימָא דָּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק מֵעֵדֶן דְּכְתִיב וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, כָּל הַמְּאוֹרוֹת הַלָּלוּ, כֻּלָּם מִתְחַבְּרִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ - לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ. מֵיהוּ הָרְקִיעַ שֶׁמֵּאִיר עַל הָאָרֶץ? הֱוֵי אוֹמֵר, זֶה נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מֵעֵדֶן, שֶׁכָּתוּב וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּסִיהֲרָא שָׁלְטָא וְאִתְנְהִיר מֵהַהוּא נַהֲרָא דְּנָגִיד וְנָפִיק. כָּל אִנּוּן שְׁמָיָא דִּלְתַתָּא וְחֵילֵיהוֹן כֻּלְּהוֹן אִתּוֹסָפָן נְהוֹרָא. וְכוֹכְבַיָּא דִּמְמַנָּן עַל אַרְעָא כֻּלְּהוּ שָׁלְטִין וּמְנַהֲלִין צְמָחִים וְאִילָנִין. וְעָלְמָא אִתְרַבֵּי בְּכֻלְּהוּ. וְאַפִּילּוּ מַיָּא וְנוּנֵי יַמָּא כֻּלְּהוּ בִּרְבוּ יַתִּיר. וְכַמָּה גַּרְדִּינִי נִימוֹסִין שָׁאטָן בְּעָלְמָא. בְּגִין דְּכֻלְּהוּ בְּחֶדְוָה בִּרְבוּ חֵילָא. כַּד חֶדְוָה הוּא בְּבֵי מַלְכָּא אֲפִילּוּ אִנּוּן מִבֵּי תַּרְעֵי. וְאֲפִילּוּ אִנּוּן מִדְּבֵי טַרְנְשֵׁי (נ"א טרטשי). כֻּלְּהוּ חָדָן וְשָׁטָאן בְּעָלְמָא. וְרַבְיֵי דְּעָלְמָא בַּעְיָין לְאִסְתַּמָּרָא.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁהַלְּבָנָה שׁוֹלֶטֶת וּמוּאֶרֶת מֵאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, כָּל אוֹתָם הַשָּׁמַיִם שֶׁלְּמַטָּה וְצִבְאוֹתֵיהֶם, כֻּלָּם נוֹסָפִים בְּאוֹר. וְכוֹכָבִים הַמְמֻנִּים עַל הָאָרֶץ, כֻּלָּם שׁוֹלְטִים וּמְנַהֲלִים צְמָחִים וְעֵצִים, וְהָעוֹלָם מִתְגַּדֵּל בְּכֻלָּם, וַאֲפִלּוּ מַיִם וּדְגֵי הַיָּם כֻּלָּם בְּגַדְלוּת יְתֵרָה. וְכַמָּה שְׁלוּחֵי הַדִּין מְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם, בִּגְלַל שֶׁכֻּלָּם בְּחֶדְוָה וּבְגַדְלוּת יְתֵרָה. כְּשֶׁהַחֶדְוָה הִיא בְּבֵית הַמֶּלֶךְ, אֲפִלּוּ אוֹתָם מְמֻנֵּי הַשְּׂעָרִים, וַאֲפִלּוּ אוֹתָם מִבֵּית מְמֻנֵּי הַנָּשִׁים [נ"א מזיקים], כֻּלָּם שְׂמֵחִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם. וְתִינוֹקוֹת הָעוֹלָם צְרִיכִים לְהִשָּׁמֵר.

רִבִּי אַחָא אָמַר. וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם. וְכַד כָּלְהוֹן קַיְימִין בֵּיהּ כְּדֵין חֶדְוָותָא דָּא עִם דָּא, כְּדֵין סִיהֲרָא אַזְעִירַת נְהוֹרָא מִקַּמֵי שִׁמְשָׁא. כָּל מַה דְּנָטִיל בְּגִין לְאַנְהָרָא לָהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

רַבִּי אַחָא אָמַר, וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם. וּכְשֶׁכֻּלָּם עוֹמְדִים בּוֹ, אֵז חֶדְוָה זֶה עִם זֶה, וְאֵז הַלְּבָנָה מְקַטְינָה אוֹרָהּ מִלְּפָנֵי הַשֶּׁמֶשׁ, וְכָל מַה שֶּׁנּוֹטֵל כְּדֵי לְהָאִיר לָהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

רַב יִצְחָק אָמַר כְּתִיב, (ישעיה ל) וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים. מָאן שִׁבְעַת הַיָּמִים. אִלֵּין אִנּוּן שִׁבְעַת יוֹמִין דִּבְרֵאשִׁית. רִבִּי יְהוּדָה אָמַר אִלֵּין אִנּוּן שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים. מִלּוּאִים וַדַּאי. בְּגִין דְּהַהוּא זִמְנָא אִתְבַּסַּם עָלְמָא וְאִתְהַדַּר בַּאֲשְׁלָמוּתֵיהּ וְלָא אִתְפְּגִים סִיהֲרָא בְּגִין חִוְיָא בִּישָׁא דִכְתִיב בֵּיהּ (משלי טז) וְנָרְגָן מַפְרִיד אַלּוּף. וְאֵימָתַי יְהֵא דָּא בְּזִמְנָא דִכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח. וּכְדֵין כְּתִיב, (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּתוּב (ישעיה ל) וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים. מַה זֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים? אֵלֶּה אוֹתָם שִׁבְעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵלֶּה אוֹתָם שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים. מִלּוּאִים וַדַּאי. מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ זְמַן הִתְבַּשֵּׂם הָעוֹלָם וְחוֹזֵר בִּשְׁלֵמוּתוֹ, וְלֹא נִפְגֶּמֶת הַלְּבָנָה בִּגְלַל הַנָּחָשׁ הָרָע שֶׁכָּתוּב בּוֹ (משלי טז) וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף. וּמָתַי יִהְיֶה זֶה? בִּזְמַן שֶׁכָּתוּב (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח. וְאָז כָּתוּב (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

דף לד:

יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר אִלֵּין מַיִין תַּתָּאִין דְּרַחֲשִׁין זְיִינִין כְּבָנוֹנָא דְלֵעֵילָא. אִנּוּן עִלָּאֵי וְאִנּוּן תַּתָּאֵי. רִבִּי חִיָּיא אָמַר עִלָּאֵי אַפִּיקוּ נֶפֶשׁ חַיָּה. וּמַאי נִיהוּ. דָּא נֶפֶשׁ דְּאָדָם קַדְמָאָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ אִלֵּין שְׁלִיחֵי עִלָּאִין דְּאִתְחַזּוּן לְבָנֵי נָשָׁא בְּחֵזְוּ דְּבַר נָשׁ. מַשְׁמַע דִּכְתִיב יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ. בְּגִין דְּאִית אֲחָרָנִין דְּלָא אִתְחַזּוּן אֶלָּא בְּרוּחָא מַמָּשׁ לְפוּם סֻכְלְתָנוּ דִּבְנֵי נָשָׁא. (דף לד ע"ב)

יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵלּוּ מַיִם תַּחְתּוֹנִים שֶׁרוֹחֲשִׁים מִינִים כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. אוֹתָם עֶלְיוֹנִים וְאוֹתָם תַּחְתּוֹנִים. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, עֶלְיוֹנִים הוֹצִיאוּ נֶפֶשׁ חַיָּה, וּמַה הוּא? זוֹ הַנֶּפֶשׁ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ - אֵלּוּ שְׁלִיחִים עֶלְיוֹנִים שֶׁנִּרְאִים לִבְנֵי אָדָם כְּמַרְאֵה אָדָם. מִשְׁמַע שֶׁכָּתוּב יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ, יֵשׁ שֵׁשׁ אֲחֵרִים שֶׁלֹּא נִרְאִים אֶלָּא בְּרוּחַ מַמָּשׁ לְפִי שִׂכְלָם בְּנֵי הָאָדָם.

בְּגִינֵי כָךְ לָא כְּתִיב בְּאִלֵּין לְמִינֵהוּ כְּאִנּוּן אֲחָרָנִין דִּכְתִיב בְּהוּ וְאֶת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ, בְּגִין דְּאִלֵּין לָא מְשַׁנְיָין מִמַּיְנֵיהוּ לְעָלְמִין כְּהָנֵי אֲחָרָנִין דְּלָא כְּתִיב בְּהוּ לְמִינֵהוּ. וְאִי תֵּימָא אִית בְּהוּ דְּמְשַׁנְיָין דָּא מִן דָּא. הָכִי הוּא וַדַּאי דְּהָא אִית בְּהוּ דְּמְשַׁנְיָין אִלֵּין מֵאִלֵּין בְּגִינֵי כָךְ כְּתִיב וּמִשָּׁם יִפָּרֵד:

לָכֵן לֹא כָתוּב בְּאֵלּוּ לְמֵינֵהוּ כְּמוֹ אוֹתָם אֲחֵרִים שֶׁכָּתוּב בָּהֶם וְאֶת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ, הֱיוֹת שֶׁאֵלּוּ לֹא מְשֻׁנִּים מִמִּינֵיהֶם לְעוֹלָמִים כַּאֲחֵרִים הַלָּלוּ שֶׁלֹּא כָתוּב בָּהֶם לְמִינֵהוּ. וְאִם תֹּאמַר, יֵשׁ בָּהֶם שֶׁמְּשֻׁנִּים וְזֶה מִזֶּה - כָּךְ זֶה בְּוַדַּאי! שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בָּהֶם שֶׁמְּשֻׁנִּים אֵלֶּה מֵאֵלֶּה. מְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב וּמִשָּׁם יִפָּרֵד.

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִים הַגְּדוֹלִים. אֵלֵּין לְוְיָתָן וּבַת זוּגוֹ. אֶת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת. דָּא נֶפֶשׁ דְּהַהִיא חַיָּה דְּאִיהִי רוֹמֶשֶׂת לְד' סִטְרֵי עָלְמָא. וּמַאן אִיהִי חַיָּה דְּאִיהִי רוֹמֶשֶׂת. הֲוֵי אֵימָא דָּא לִילִית. אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם. דְּמַיִין מְגַדְּלִין לוֹן. דְּכַד אָתֵי סִטְרָא דְּדָרוֹם שָׁרָאן מַיִין וְנָגְדִין לְכָל סִטְרִין וְאַרְבֵּי יַמָּא אָזְלִין וְעָבְרִין כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) שָׁם אֳנִיּוֹת יִהֲלֵכוּן לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק בּוֹ.

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים - אֵלּוּ לִוְיָתָן וּבַת זוּגוֹ. וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת - זוֹ נֶפֶשׁ אוֹתָהּ הַחַיָּה שֶׁהִיא רוֹמֶשֶׂת לְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם. וּמִי הִיא הַחַיָּה שֶׁהִיא רוֹמֶשֶׂת? הֲוֵי אוֹמַר זוֹ לִילִית. אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם - שֶׁהַמַּיִם מְגַדְּלִים אוֹתָם. שֶׁכְּשֶׁבָּא צַד הַדָּרוֹם, מַפְשִׁירִים הַמַּיִם וְשׁוֹטְפִים לְכָל הַצְּדָדִים, וְאֳנִיּוֹת הַיָּם הוֹלְכִים וְעוֹבְרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) שָׁם אֳנִיּוֹת יִהֲלֵכוּן לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק בּוֹ.

וְאֶת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר. רִבִּי יוֹסֵי אָמַר כֻּלְּהוֹן מִשִּׁית גַּדְפִּין וְלָא מְשַׁנְיָין לְעָלְמִין. וּבְגִינֵי כָךְ כְּתִיב לְמִינֵהוּ. מַאי לְמִינֵהוּ. לְזַיְינָא דִּלְעֵילָא. וְאֵלֵּין טָאסָן וְשָׁאטָן עָלְמָא בְּשִׁית וְחָמָאן עוֹבָדִין דִּבְנֵי נָשָׁא וְסָלְקִין לוֹן לְעֵילָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (קהלת י) גַּם בְּמַדָּעֲךָ מֶלֶךְ אַל תְּקַלֵּל וְגו'.

וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, כֻּלָּם מִשֵּׁשׁ כְּנָפַיִם וְלֹא מִשְׁתַּנִּים לְעוֹלָמִים, וּמְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב לְמִינֵהוּ. מַה זֶּה לְמִינֵהוּ? לְמַיִן שֶׁלְּמַעְלָה, וְאֵלֶּה טָסִים וּמְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם בְּשֵׁשׁ, וְרוֹאִים מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם וּמַעֲלִים אוֹתָם לְמַעְלָה, וְעַל זֶה כָּתוּב (שם) גַּם בְּמַדָּעֲךָ מֶלֶךְ אַל תְּקַלֵּל וְגו'.

רִבִּי חִזְקִיָּה אָמַר הָרוֹמֶשֶׂת, הַשּׁוֹרֶצֶת מִבַּעֲי לֵיהּ. אֶלָּא כִּדְאָמְרִינָן רָמַשׂ לֵילְיָא. וְעַל דָּא (תהלים קד) בּוֹ תִּרְמוֹשׁ כָּל חַיְתוֹ יָעַר. דְּכֻלְּהוּ שַׁלְטָאן בְּשַׁעֲתָא דְּאִיהִי שַׁלְטָא. וּפָתְחִין שִׁירָתָא בְּתִלַּת סִטְרִין דְּפַלְגוּ לֵילְיָא. וְזַמְּרֵי שִׁירָתָא וְלָא מִשְׁתַּכְּחֵי. וְעַל אִלֵּין כְּתִיב, (ישעיה סב) הַמַּזְכִּירִים אֶת ה' אַל דֳּמִי לָכֶם.

רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, הָרֹמֶשֶׂת? הַשּׁוֹרֶצֶת צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, רוֹמֵשׂ לַיְלָה. וְעַל זֶה (תהלים קד) בּוֹ תִּרְמֹשׂ כָּל חַיְתוֹ יָעַר. שֶׁכֻּלָּם שׁוֹלְטִים בְּשָׁעָה שֶׁהִיא שׁוֹלֶטֶת, וּפוֹתְחִים שִׁירָה בִּשְׁלֹשָׁה צְדָדִים שֶׁל חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וּמְזַמְּרִים שִׁירָה וְלֹא שׁוֹקְטִים, וְעַל אֵלּוּ כָּתוּב הַמַּזְכִּירִים אֶת ה' אַל דֳּמִי לָכֶם.

רַבִּי שִׁמְעוֹן קָם וְאָמַר מִסְתַּכֵּל הֲוֵינָא, דְּכַד בָּעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִבְרֵי אָדָם, אִזְדַּעְזְעוּ כָּל עִלָּאִין וְתַתָּאִין. וְיוֹמָא שְׁתִיתָאָה הֲוָה סָלִיק בְּדַרְגּוֹי עַד דְּסָלְקָא רְעוּתָא עִלָּאָה וְנָהִיר שֵׁירוּתָא דְּכָל נְהוֹרִין. וּפְתַח תַּרְעָא דְּמִזְרָח דְּהָא מִתַּמָּן נְהוֹרָא נָפִיק. וְדָרוֹם אַחֲמֵי תּוֹקְפֵי

דִּנְהוֹרָא דִּירִית מֵרִישָׁא וְאִתְתַּקַּף בְּמִזְרָח. מִזְרָח אִתְקִיף לְצָפוֹן וְצָפוֹן אִתְעַר וְאִתְפַּשַׁט וְקָרֵי בְּחֵיל סַגִּי לְמַעֲרָב לְמִקְרָב וּלְאִשְׁתַּתָּפָא בַּהֲדֵיהּ. כְּדֵין מַעֲרָב סַלְקָא בְּצָפוֹן וְאִתְקַשַּׁר בֵּיהּ. לְבָתַר דָּרוֹם אַתְיָא וְאָחִיד בְּמַעֲרָב. וְסָחֲרִין לֵיהּ דָּרוֹם וְצָפוֹן דְּאִלֵּין גְּדֵרֵי גִּנְתָּא. כְּדֵין מִזְרָח קָרִיב בְּמַעֲרָב וּמַעֲרָב שַׁרְיָא בְּחֶדְוָה וּבָעָאת מִכֻּלְהוּ וְאָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ. דִּלְהוֵי כְּגַוְונָא דָא בְּאַרְבַּע סִטְרִין וְעֵילָא וְתַתָּא. וּמִזְרָח אִתְדַּבַּק בְּמַעֲרָב וְאַפִּיק לֵיהּ. וְעַל דָּא תְּנִינָן אָדָם מֵאֲתַר דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נָפַק.

עַמַּד רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, מִסְתַּכֵּל הָיִיתִי, שֶׁכְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹא אָדָם, הִזְדַּעְזְעוּ כָּל הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וְיוֹם הַשִּׁשִּׁי הָיָה עוֹלֶה בְּדַרְגּוֹתָיו, עַד שֶׁעָלָה רָצוֹן עֶלְיוֹן וְהֵאִיר תְּחִלָּה כָּל הָאוֹרוֹת. וּפָתַח שַׁעַר הַמִּזְרָח, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם יוֹצֵא הָאוֹר. וְהַדָּרוֹם הֶרְאָה חָזְקֵי הָאוֹר שֶׁיֵּרַשׁ מֵרֹאשׁ וְהִתְחַזֵּק בַּמִּזְרָח. מִזְרָח חִזֵּק אֶת הַצָּפוֹן, וְהַצָּפוֹן הִתְעוֹרֵר וְהִתְפַּשֵּׁט, וְקָרֵא בְּחַיִל גָּדוֹל לַמַּעֲרָב לְהִתְקָרֵב וּלְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ. אָז מַעֲרָב עָלָה בַּצָּפוֹן וְנִקְשַׁר בּוֹ. אַחַר כָּךְ בָּא הַדָּרוֹם וְאָחַז בַּמַּעֲרָב, וְסוֹבְבוּ אוֹתוֹ דָּרוֹם וְצָפוֹן, שֶׁהֵם גִּדְרֵי הַגָּן. אָז הַמִּזְרָח קָרֵב לַמַּעֲרָב, וּמַעֲרָב שָׂרָה בְּחֶדְוָה וּבִקֵּשׁ מִכֻּלָּם, וְאָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ. שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ זֶה בְּאַרְבַּעַת הַצְּדָדִים וּמַעְלָה וּמַטָּה. וּמִזְרָח נִדְבַּק בַּמַּעֲרָב וְהוֹצִיא אוֹתוֹ. וְעַל זֶה שָׁנִינוּ, שֶׁאָדָם יָצָא מִמְּקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

תּוּ נַעֲשֶׂה אָדָם. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לְאִלֵּין תַּתָּאֵי דְּאָתוּ מִסִּטְרָא דִּלְעֵילָּא. רָזָא דִּשְׁמָא דָּא דְּסָלִיק אָדָם. אָדָם מֵרָזָא סְתִימָא עִלָּאָה. אָדָם רָזָא דְּאַתְוָון. דְּהָא אָדָם כָּלִיל לְעֵילָּא וְכָלִיל לְתַתָּא. אָדָם אֶחָד לְעֵילָּא לְעֵילָּא. ם סְתִימָא דְּאִיהִי ם מִלֵּם רְבֵּה הַמִּשְׁרָה. ד' תַּתָּאָה דִּסְתִימָא בְּמַעֲרָב. וְדָא כְּלָלָא דִּלְעֵילָּא וְתַתָּא. אִתְתַּקַּן לְעֵילָּא אִתְתַּקַּן לְתַתָּא.

עוֹד נַעֲשֶׂה אָדָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לַתַּחְתּוֹנִים הַלְּלוּ שֶׁבָּאוּ מִצַּד שֶׁלְּמַעְלָה. סוֹד הַשֵּׁם הַזֶּה שֶׁעוֹלֶה אָדָם. אָדָם מְסוֹד נִסְתָּר עֶלְיוֹן. אָדָם סוֹד הָאוֹתִיּוֹת. שֶׁהֲרֵי הָאָדָם כָּלוּל לְמַעְלָה וְכָלוּל לְמַטָּה. אָדָם אֶחָד לְמַעְלָה לְמַעְלָה. ם נִסְתָּר שֶׁהִיא ם מִלֵּם רְבֵּה הַמִּשְׁרָה. ד' תַּחְתּוֹן שֶׁנִּסְתָּר בַּמַּעֲרָב. וְזֶה כְּלָלוּת שֶׁלְּמַעְלָה וְשֶׁלְּמַטָּה. נִתְקַן לְמַעְלָה וְנִתְקַן לְמַטָּה.

אֵלִּין אַתְוָון כַּד נָחֲתָא לְתַתָּא כֻּלְּהוּ כְּחֲדָא בְּאַשְׁלְמוּתֵיהּ אִשְׁתְּכַח דְּכַר וְנוּקְבָא. וְנוּקְבָא בְּסִטְרוֹי אִתְדַּבְּקַת. עַד דְּאַפִּיל עִלּוֹיֵהּ שִׁנְתָא וּדְמוּךְ. וְהָוָה רָמֵי בְּאָתָר דְּבֵי מַקְדְּשָׁא לְתַתָּא. כְּשֶׁיֵּרְדוּ הָאוֹתִיּוֹת הַלְּלוּ לְמַטָּה כֻּלָּם כְּאֶחָד בִּשְׁלֵמוּתוֹ, נִמְצָא זָכָר וּנְקֵבָה, וּנְקֵבָה נִדְבֶּקֶת בַּאֲחוֹרָיו, עַד שֶׁהִפִּיל עָלָיו תַּרְדֵּמָה וְיָשֵׁן, וְהָיָה מֻטָּל בְּמָקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְמַטָּה.

וּנְסַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְתַקִּין לַהּ כְּמָה דְּמִתְקָנִין לְכַלָּה וְאַעֲלָא לֵיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעוֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה. וַיִּקַּח אַחַת דַּיְיקָא. בְּסִפְרֵי קַדְמָאֵי אִשְׁתַּכְחָנָא (ויקרא יט ע"א) דְּא לִילִית קַדְמִיתָא דְּהַוֹת עִמֵּיהּ וְאִתְעַבְּרַת מִנֵּיהּ וְלָא הַוֹת לְקִיבְלֵיהּ עֶזֶר כְּמָה דִּכְתִיב וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ. מַאי עֵזֶר סָמֶךְ. עַד הַהִיא שַׁעֲתָא דִּכְתִיב לֹא טוֹב

הֵיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ. תָּא חֲזֵי אָדָם בַּתְרָאָה דְּכוֹלָּא הֲוָה. הָכִי אִתְחֲזֵי לְמֵיתֵי עַל עָלְמָא שְׁלִים.

וְנִסַּר אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְתִקֵּן אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁמְּתַקְּנִים אֶת הַכַּלָּה וְהִכְנִיסָהּ אֵלָיו. וֶזהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה. וַיִּקַּח אַחַת דַּוְקָא. בְּסִפְרֵי הָרִאשׁוֹנִים מָצָאנוּ, זוֹ לִילִית רִאשׁוֹנָה שֶׁהָיְתָה עִמּוֹ וְהִתְעַבְּרָה מִמֶּנּוּ, וְלֹא הָיְתָה כְּנֶגְדּוֹ עֵזֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ, מַה זֶּה עֵזֶר,? סְמֹךְ, עַד אוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁכָּתוּב לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ, בֹּא רְאֵה, אָדָם אַהֲרוֹן הַכֹּל הָיָה, שֶׁכָּךְ רָאוּי לְהָבִיא שָׁלוֹם עַל הָעוֹלָם,

דף לה.

תּוּ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּתִיב וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח כִּי לֹא הִמְטִיר יְיָ אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וגו'. וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה אֵלֵּין (דף לה ע"א) אִילָנִין רַבְרְבִין לְנָטְיוּ לְבָתַר וְהָווּ זְהִירִין.

עוֹד אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּתוּב וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וגו'. וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה - אֵלּוּ עֵצִים גְּדוֹלִים שֶׁנִּנְטְעוּ אַחַר כָּךְ וְהָיוּ קְטַנִּים.

תָּא חֲזֵי, אָדָם וְחַוָּה דָּא בְּסִטְרָא דְּדָא אִתְבְּרִיאוּ. מַאי טַעְמָא לָא אִתְבְּרִיאוּ אַנְפִּין בְּאַנְפִּין. בְּגִין דִּכְתִיב כִּי לֹא הִמְטִיר יְיָ אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְוִוּוּנָא לָא אִשְׁתְּכַח בְּתִקּוּנֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת. וְכַד אִתְתָּקָנוּ הַאי דִּלְתַתָּא וְאִתְהַדְּרוּ אַנְפִּין בְּאַנְפִּין כְּדֵין אִשְׁתְּכַח לְעֵילָא.

בֹּא רְאֵה, אָדָם וְחַוָּה זֶה בְּצַד זֶה נִבְרְאוּ. מָה הַטַּעַם לֹא נִבְרְאוּ פָּנִים בְּפָנִים? בִּגְלַל שֶׁכָּתוּב כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ, וְהַזִּוּוּג לֹא נִמְצָא בְּתִקּוּנוֹ כָּרָאוּי. וּכְשֶׁנִּתְקָנָה זוֹ שֶׁלְּמַטָּה וְחָזְרוּ לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים, כֵּן נִמְצָא לְמַעְלָה.

מָנָלָן מִן הַמִּשְׁכָּן דִּכְתִיב, (שמות מ) הוּקַם הַמִּשְׁכָּן בִּגִין דְּמִשְׁכָּן אָחֳרָא אִתְקַם עִמֵּיהּ. וְעַד לָא אִתְקַם לְתַתָּא לָא אִתְקַם לְעֵילָא. אוּף הָכָא כַּד אִתְתָּקַם לְתַתָּא אִתְתָּקַם לְעֵילָא. וּבְגִין דְּעַד כְּעָן לָא אִתְתָּקַן לְעֵילָא לָא אִתְבְּרִיאוּ אַנְפִּין בְּאַנְפִּין. וּקְרָא אוֹכַח דִּכְתִיב כִּי לֹא הִמְטִיר יְיָ אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ. וּבְגִינֵי כָךְ וְאָדָם אַיִן דְּלָא הֲוָה בְּתִקּוּנֵיהּ.

מִנַּיִן לָנוּ? מִן הַמִּשְׁכָּן, שֶׁכָּתוּב (שמות מ) הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הֱיוֹת שֶׁמִּשְׁכָּן אַחֵר הוּקַם עִמּוֹ. וְעַד שֶׁלֹּא הוּקַם לְמַטָּה, לֹא הוּקַם לְמַעְלָה. גַּם כָּאן כְּשֶׁהוּקַם לְמַטָּה, הוּקַם לְמַעְלָה. וּמִשּׁוּם שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא הִתְתַּקֵּן לְמַעְלָה, לֹא נִבְרְאוּ פָּנִים בְּפָנִים, וְהַפָּסוּק מוֹכִיחַ, שֶׁכָּתוּב כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ. וּמִשּׁוּם כָּךְ וְאָדָם אַיִן, שֶׁלֹּא הָיָה בְּתִקּוּנוֹ.

וְכַד אִשְׁתַּלִּימַת חַוָּה אִשְׁתְּלִים אָדָם. וְקוּדָם לָכֵן לָא אִשְׁתְּלִים. וְרָזָא דָּא דְּעַד כְּעָן לָא אִית אָתָּ סָמֵךְ בְּפָרְשָׁתָא. וְאַף עַל גַּב דְּחַבְרַיָּיא אָמְרוּ. אֲבָל סָמֵךְ דָּא עֵזֶר. וְדָא עֵזֶר דִּלְעֵילָא דְּאִתְהַדַּר לְעֵילָא אַנְפִּין בְּאַנְפִּין דְּכַר וְנוּקְבָא. אִסְתַּמַּךְ דָּא לָקֳבֵל דָּא וַדַּאי. (תהלים קיא) סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִים בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר. סְמוּכִים, דָּא דְּכַר וְנוּקְבָא דְּאִנּוּן סְמוּכִים כְּחָדָא (נ"א דאנון

סמוכים עולם תתאה בעולם עלאה דעד לא אתתקן עולם תתאה לא אתתקן ההוא עולם דקאמרן) (האי עולם דקא אמרן תליא בעולם דלתתא וכד לא אתתקן עולם דלתתא לא אתתקן ההוא עולם דקא אמרן). וּכְשֶׁנִּשְׁלְמָה חַוָּה, נִשְׁלַם אָדָם, וְקָדָם לָכֵן לֹא נִשְׁלַם. וְזֶה הַסּוֹד שֶׁעַד עַכְשָׁו אֵין אוֹת סָמֶךְ בַּפָּרָשָׁה, וְאַף עַל גַּב שֶׁהַחֲבֵרִים אָמְרוּ, אֲבָל סָמ"ךְ זֶה עֵזֶר, וְזֶה עֵזֶר שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁחָזַר לְמַעְלָה פָּנִים בְּפָנִים זָכָר וּנְקֵבָה, נִסְמַךְ זֶה כְּנֶגֶד זֶה בְּוַדַּאי, (תהלים קיא) סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִים בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר. סְמוּכִים - זֶה זָכָר וּנְקֵבָה שֶׁהֵם סְמוּכִים כְּאֶחָד [נ"א: שהם סמוכים עולם תחתון בעולם עליון, שעד שלא נתקן העולם שלמטה, לא נתקן אותו העולם שאמרנו] [העולם הזה שאמרנו תלוי בעולם שלמטה, וכשלא נתקן עולם שלמטה, לא נתקן אותו עולם שאמרנו].

כִּי לֹא הִמְטִיר יְיָ אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ. דְּהָא דָּא בְּדָא סָמִיךְ. עוֹלָם דָּא תַּתָּאָה כַּד אִתְתַּקַּן וְאִתְהַדְּרוּ אַנְפִּין בְּאַנְפִּין וְאִתְתָּקְנוּ אִשְׁתְּכַח סָמְךְ לְעֵילָּא. דְּהָא מִקַּדְמַת דְּנָא לָא הֲוָה עוֹבָדָא בְּתִקוּנָא (נ"א עולם בתיקוניה) בְּגִין דְּלָא הִמְטִיר יְיָ אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְדָא בְּדָא תַּלְיָיא.

כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי זֶה בָּזֶה סָמוּךְ. וְעוֹלָם זֶה הַתַּחְתּוֹן, כְּשֶׁנִּתְקְנוּ וְחָזְרוּ לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים וְנִתְקְנוּ, נִמְצָא סָמְךְ לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי מִקֹּדֶם לָכֵן לֹא הָיָה הַמַּעֲשֶׂה בְּתִקּוּן [נ"א: עולם בתקונו], מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ, וְזֶה בָּזֶה תְּלוּיִים.

מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ דָּא תִּקוּנָא דִּלְתַתָּא לְבָתַר וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ דָּא תִּיאוּבְתָּא דְנוּקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא. דְּבָר אַחֵר מַאי טַעְמָא לֹא הִמְטִיר בְּגִין דְּלָא אִשְׁתְּכַח תִּקוּנָא דְּיַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ. וְעַל דָּא מִן אַרְעָא תַּתָּאָה אִתְעַר עוֹבָדָא לְעֵילָּא.

מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ, זֶה תִּקּוּן שֶׁלְּמַטָּה. אַחַר כָּךְ, וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ - זוֹ הִשְׁתּוֹקְקוּת הַנְּקֵבָה לַזָּכָר. דָּבָר אַחֵר, מָה הַטַּעַם לֹא הִמְטִיר? בִּגְלַל שֶׁלֹּא נִמְצָא תִּקּוּן שֶׁיַּעֲלֶה מִן הָאָרֶץ. וְעַל זֶה מִן הָאָרֶץ הַתַּחְתּוֹנָה הִתְעוֹרֵר מַעֲשֶׂה לְמַעְלָה.

תָּא חֲזֵי, תְּנָנָא סָלִיק מִן אַרְעָא בְּקַדְמֵיתָא. וְעָנָנָא אִתְעַר. וּכְלָא אִתְחַבַּר לְבָתַר דָּא בְּדָא. כְּגַוְונָא דָּא תְּנָנָא דְּקָרְבָנָא אִתְעַר מִתַּתָּא וְעָבִיד שְׁלִימוּ לְעֵילָּא וְאִתְחַבַּר כֻּלָּא דָּא בְּדָא וְאִשְׁתַּלִּימוּ כְּגַוְונָא דָּא לְעֵילָּא. אִתְעָרוּתָא שָׂרֵי מִתַּתָּא וּלְבָתַר אִשְׁתְּלִים כֻּלָּא. וְאִלְמָלֵא דִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שַׁרְיָא בְּאִתְעָרוּתָא בְּקַדְמֵיתָא, לָא אִתְעַר לְקִבְלָהּ הַהוּא דִּלְעֵילָּא. וּבְתִיאוּבְתָּא דִּלְתַתָּא אִשְׁתְּלִים לְעֵילָּא.

בֹּא רְאֵה, עָשָׁן עוֹלֶה מִן הָאָרֶץ בַּהַתְחָלָה וְעָנָן מִתְעוֹרֵר, וְהַכֹּל מִתְחַבֵּר אַחַר כָּךְ זֶה בָּזֶה. כְּמוֹ זֶה עָשָׁן הַקָּרְבָּן מִתְעוֹרֵר מִלְּמַטָּה וְעוֹשֶׂה שְׁלֵמוּת לְמַעְלָה, וּמִתְחַבֵּר הַכֹּל זֶה בָּזֶה, וְנִשְׁלָמִים כְּמוֹ זֶה לְמַעְלָה. הִתְעוֹרְרוּת מַתְחִילָה מִלְּמַטָּה, וְאַחַר כָּךְ הַכֹּל נִשְׁלָם. וְאִלְמָלֵא שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מַתְחִילָה בַּהִתְעוֹרְרוּת בַּהַתְחָלָה, לֹא יִתְעוֹרֵר כְּנֶגְדָּהּ אוֹתוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וּבַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלְּמַטָּה נִשְׁלָם לְמַעְלָה.

רַבִּי אַבָּא אָמַר אַמַּאי כְּתִיב וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע. עֵץ הַחַיִּים הָא תְּנִינָן דְּמַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאָה שְׁנִין הֲוָה. וְכָל מֵימוֹי דְּבְרֵאשִׁית מִתְפַּלְגִין תְּחוֹתוֹי. עֵץ הַחַיִּים בְּמִצְיעוּתָא דְּגַנְתָּא מַמָּשׁ וְהוּא נָטִיל כָּל מֵימוֹי דְּבְרֵאשִׁית וּמִתְפַּלְגִין תְּחוֹתוֹי.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, לְמָה כָּתוּב וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע? עֵץ הַחַיִּים הֲרֵי שְׁנִינוּ שֶׁמַּהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנִים הָיָה, וְכָל מֵימֵי בְּרֵאשִׁית נֶחֱלָקִים תַּחְתָּיו. עֵץ הַחַיִּים מַמָּשׁ בְּאֶמְצַע הַגָּן, וְהוּא לוֹקֵחַ כָּל מֵימֵי בְּרֵאשִׁית וְנֶחֱלָקִים תַּחְתָּיו.

דְּהָא הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק הוּא שַׁרְיָא עַל הַהוּא גִּנְתָּא וְעָיֵיל בֵּיהּ וּמִתַּמָּן מִתְפַּלְגִין מַיָּא לְכַמָּה סִטְרִין. וְנָטִיל כֹּלָּא הַהִיא גִּנְתָּא. וּלְבָתַר נָפְקֵי מִינָּהּ וּמִתְפַּלְגִין לְכַמָּה נַחֲלִין לְתַתָּא כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי. כְּמָה דְּנָפְקִין מֵהַהוּא עָלְמָא עִלָּאָה וְאַשְׁקֵי לְאִנּוּן טוּרִין עִלָּאִין דְּאֶפְרְסְמוֹנָא דַּכְיָא. לְבָתַר כַּד מָטָאן לְעֵץ הַחַיִּים מִתְפַּלְגִין תְּחוֹתוֹי בְּכָל סְטַר כְּפוּם אָרְחוֹי.

שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ נָהָר (בינה) שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, הוּא שׁוֹרֶה עַל אוֹתוֹ הַגָּן וְנִכְנָס בּוֹ, וּמִשָּׁם נֶחֱלָקִים הַמַּיִם לְכַמָּה צְדָדִים. וְאוֹתוֹ הַגָּן לוֹקֵחַ הַכֹּל, וְאַחַר כָּךְ יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ וְנֶחֱלָקִים לְכַמָּה נְחָלִים לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי. כְּמוֹ שֶׁיּוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ עוֹלָם עֶלְיוֹן וּמַשְׁקֶה אֶת אוֹתָם הָרִים עֶלְיוֹנִים שֶׁל אֶפַּרְסְמוֹן זַךְ. אַחַר כָּךְ כְּשֶׁמַּגִּיעִים לְעֵץ הַחַיִּים, נֶחֱלָקִים תַּחְתָּיו בְּכָל צַד כְּפִי דַּרְכּוֹ.

וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע אַמַּאי אִקְרֵי הָכִי. דְּהָא עֵץ דָּא לָאו אִיהוּ בְּאֶמְצָעִיתָא. אֲבָל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע מַאי הוּא. אֶלָּא בְּגִין דְּיִנְקָא מִתְּרִין סִטְרִין וְיָדַע לוֹן כְּמָאן דְּיָנִיק מִתְּקָא וּמְרִירָא. וּבְגִין דְּיִנְקָא מִתְּרִין סִטְרִין וְיָדַע לוֹן וְשַׁרְיָא בְּגַוַויְיהוּ אִקְרֵי הָכִי טוֹב וָרָע. וְכָל אִנּוּן נָטִיעִין שָׁרְיָין עֲלַיְיהוּ.

וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע - לָמָּה נִקְרָא כָּךְ, שֶׁהֲרֵי עֵץ זֶה אֵינוֹ בָּאֶמְצַע? אֲבָל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע מַהוּ? אֶלָּא בְּגַלַּל שֶׁיּוֹנֵק מִשְּׁנֵי צְדָדִים וְיוֹדֵעַ אוֹתָם כְּמִי שֶׁיּוֹנֵק מָתוֹק וּמַר, וּבְגַלַּל שֶׁיּוֹנֵק מִשְּׁנֵי צְדָדִים וְיוֹדֵעַ אוֹתָם וְשׁוֹרֶה בְּתוֹכָם נִקְרָא כָּךְ טוֹב וָרָע. וְכָל אוֹתָם נְטִיעוֹת שׁוֹרִים עֲלֵיהֶם.

דף לה:

וּבֵיהּ אֲחִידָן נְטִיעִין אֲחֲרָנִין עִלָּאִין וְאִנּוּן אִקְרוּן אַרְזֵי לְבָנוֹן. מָאן אִנּוּן (לעיל לא א) אַרְזֵי לְבָנוֹן. אִנּוּן שִׁית יוֹמִין עִלָּאִין שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית דְּקִאָמְרָן. אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע. נְטִיעוֹת וַדַּאי דְּאִתְקְיְימוּ לְבָתַר. מִכָּאן וּלְהָלְאָה סָמֶךְ מַאי הִיא וַיִּסְגּוֹר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה. בְּסִטְרוֹי הֲוָה. וַהֲוָה דָּא בְּסִטְרוֹי דְּדָא. וַדַּאי עֻקְרָן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשָׁתִיל (דף לה ע"ב) לוֹן בְּאֲתַר אָחֳרָא וְאִתְהַדְּרוּ אַנְפִּין בְּאַנְפִּין לְקִיּוּמָא. כְּגַוְונָא דָּא סְמִיכָן עָלְמִין. עֻקְרָן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשָׁתִיל לוֹן בְּאֲתַר אָחֳרָא וְאִתְקְיְימוּ בְּקִיּוּמָא שְׁלִים.

וּבוֹ אֲחוּזִים נְטִיעוֹת אֲחֵרוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְהֵם נִקְרָאִים אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן. מִי הֵם אַרְזֵי לְבָנוֹן? אוֹתָם שִׁשָּׁה יָמִים עֶלְיוֹנִים, שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית שֶׁאָמַרְנוּ. אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע, נְטִיעוֹת וַדַּאי שֶׁהִתְקַיְּמוּ אַחַר כָּךְ. מִכָּאן

וְהָלְאָה סָמ"ךְ. מַהִי וַיִּסַּגֵּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה? בְּצַדּוֹ הָיְתָה, וְהָיְתָה זֶה בְּצַד זֶה. וַדַּאי עֵקֶר אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשָׁתַל אוֹתָם בְּמָקוֹם אַחֵר, וְחָזְרוּ לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים לְקִיּוּם. כְּמוֹ זֶה סְמוּכִים הָעוֹלָמוֹת. עֵקֶר אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשָׁתַל אוֹתָם בְּמָקוֹם אַחֵר וְהִתְקַיְּמוּ בְּקִיּוּם שָׁלֵם.

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא מְנָלָן דְּאָדָם וְחַוָּה נְטִיעִין הֲווּ. דִּכְתִיב, (ישעיה ס) נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. מַעֲשֵׂה יָדַי דַּיְיקָא. דְּלָא אִשְׁתַּדְּלוּ בְּהוֹן בְּרָיִין אָחֳרָנִין. וּכְתִיב, (ישעיה יז) בְּיוֹם נְטָעֲךְ תְּשַׂגְשֵׂגִי דִּבְהַהוּא יוֹמָא דְּאִתְנְטָעוּ בְּעָלְמָא סָרְחוּ. תְּנַן הַנְּטִיעוֹת כְּקָרְנֵי חֲגָבִים הֲווּ וּנְהוֹרָא דִּלְהוֹן דַּקִּיק וְלָא הֲווּ נָהֲרִין. כֵּיוָן דְּאִתְנְטָעוּ וְאִתְתַּקָּנוּ. אִתְרַבְּיאוּ בִּנְהוֹרָא וְאִקְרוּן אַרְזֵי לְבָנוֹן. וְאָדָם וְחַוָּה עַד דְּאִתְנְטָעוּ לָא אִתְרַבְּיאוּ בִּנְהוֹרָא וְלָא סְלִיקוּ רֵיחָא וַדַּאי. אִתְעַקְּרוּ וְאִשְׁתִּילוּ וְאִתְתַּקָּנוּ כְּדָקָא יָאוֹת:

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, מִנַּיִן לָנוּ שֶׁאָדָם וְחַוָּה הָיוּ נְטוּעִים? שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס) נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. דַּוְקָא מַעֲשֵׂה יָדַי, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּדְּלוּ בָהֶם בְּרִיּוֹת אֲחֵרוֹת, וְכָתוּב (שם יז) בְּיוֹם נְטָעֲךְ תְּשַׂגְשֵׂגִי. שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּנְטְעוּ בָּעוֹלָם, סָרְחוּ. שְׁנִינוּ, הַנְּטִיעוֹת הָיוּ כְּקַרְנֵי חֲגָבִים וְאוֹרָם דַּקִּיק וְלֹא הָיוּ מְאִירִים. כֵּיוָן שֶׁנִּנְטְעוּ וְנִתְקַנְּתוּ, הִתְרַבּוּ בָּאוֹר וְנִקְרְאוּ אַרְזֵי לְבָנוֹן. וְאָדָם וְחַוָּה עַד שֶׁנִּנְטְעוּ, לֹא הִתְרַבּוּ בָּאוֹר וְלֹא הֶעֱלוּ רֵיחַ בְּוַדַּאי. נֶעֱקְרוּ וְנִשְׁתִּלוּ וְנִתְקְנוּ כְּרָאוּי.

וַיִּצַּו יְיָ אֱלֹהִים. הָא תְּנִינָן לֵית צַו אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה. יְיָ זוֹ בִּרְכַּת הַשֵּׁם. אֱלֹהִים אֵלּוּ הַדַּיָּינִין. עַל הָאָדָם זוֹ שְׁפִיכַת דָּמִים. לֵאמֹר זוֹ גִּלּוּי עֲרָיוֹת. מִכָּל עֵץ הַגָּן וְלֹא גָּזֵל. אָכֹל תֹּאכֵל וְלֹא אֲבֵר מִן הַחַי, וְיָפֶה.

וַיִּצַּו ה' אֱלֹהִים. הֲרֵי שְׁנִינוּ, אֵין צַו אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה. ה' - זוֹ בִּרְכַּת הַשֵּׁם. אֱלֹהִים - אֵלּוּ הַדַּיָּנִים. עַל הָאָדָם - זוֹ שְׁפִיכַת דָּמִים. לֵאמֹר - זוֹ גִּלּוּי עֲרָיוֹת. מִכֹּל עֵץ הַגָּן - וְלֹא גָּזֵל. אָכֹל תֹּאכֵל - וְלֹא אֲבֵר מִן הַחַי, וְיָפֶה.

מִכָּל עֵץ הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל. דְּשַׁרְיָא לֵיהּ כֻּלָּא דְּלֵילְיָנוּהוּ בִּיחוּדָא. דְּהָא חֲזִינָן אַבְרָהָם אָכַל, יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכָל נְבִיאִים אָכְלוּ וְחָיוּ. אֲבָל אִילָנָא דָּא אִילָנָא דְּמוֹתָא אִיהוּ (כמה דכתיב ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו) מָאן דְּנָטִיל לֵיהּ בְּלָחוֹדוֹי מַיֵּית. דְּהָא סַמָּא דְּמוֹתָא נָטִיל (בגין דאיהו מפריש ליה מן חיין). וְעַל דָּא כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת בְּגִין דְּקָא פָּרִישׁ נְטִיעִין. מִכֹּל עֵץ הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל - שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכֹּל לְאָכְלָם יַחַד. שֶׁהֲרֵי רָאִינוּ אַבְרָהָם אָכַל, יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכָל הַנְּבִיאִים אָכְלוּ וְחָיוּ. אֲבָל עֵץ הַמָּוֶת הוּא [כמו שכתוב ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו]. מִי שֶׁנּוֹטְלוֹ לְבַדּוֹ - מֵת, שֶׁהֲרֵי סַם הַמָּוֶת נָטַל [בגלל שהוא מפרידו מהחיים]. וְעַל זֶה כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת, בִּגְלַל שֶׁמַּפְרִיד הַנְּטִיעוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה שַׁאיל לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, הָא דְּתָנִינָן אָדָם הָרִאשׁוֹן מוֹשַׁךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה, מַאי הוּא. אָמַר לֵיהּ דְּפָרִישׁ בְּרִית קֹדֶשׁ מֵאַתְרֵיהּ וּמַחוּלְקֵיהּ. וַדַּאי מוֹשֵׁךְ בָּעָרְלָה הָיָה. וְשָׁבַק בְּרִית קֹדֶשׁ וְדָבַק בָּעָרְלָה וְאִתְפַּתָּה בְּמִלָּה דְּנָחָשׁ. וּמִפְּרִי הָעֵץ דָּא אִתְתָּא. לֹא תֹּאכַל מִמֶּנּוּ בְּגִין דִּכְתִיב, (משלי ה) רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמֹכוּ. וּבְהַאי הֲוֵי פְּרִי, דְּהָא בְּאָחֳרָא

לָא הֲוֵי פְּרִי. כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת. בְּגִין דָּא אִילָנָא דְמוֹתָא הֲוֵי כְּדְקָאֲמָרָן. דִּכְתִיב רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת: (והנחש היה ערום מכל חית השדה) רַבִּי יוֹסֵי אָמַר הַאי אִילָנָא דְקָא אֲמָרָן הֲוָה מִתְשָׁקֵי מִלְּעֵילָא וְאִתְרַבֵּי וְהֲוָה חָדֵי כְּמָא דְאִתְּ אָמַר וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. הַגָּן דָּא אִתְּתָא. וְנָהָר דָּא הֲוָה עָיֵיל בֵּיהּ וְאַשְׁקֵי לֵיהּ וְהֲוָה כֹּלָּא חָד (וכדין יי אחד ושמו אחד). דְּהָא מִתַּמָּן וּלְתַתָּא אִיהוּ פִּירוּדָא דִּכְתִיב וּמִשָּׁם יִפָּרֵד.

רַבִּי יְהוּדָה שָׁאַל אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן, זֶה שֶׁשָּׁנִינוּ, אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה מוֹשֵׁךְ בְּעֶרְלָתוֹ, מַה זֶּה? אָמַר לוֹ, שֶׁהִפְרִיד בְּרִית קֹדֶשׁ מִמְּקוֹמוֹ וּמֵחֶלְקוֹ, וַדַּאי שֶׁהָיָה מוֹשֵׁךְ בָּעֶרְלָה. וְעַיִן בְּרִית קֹדֶשׁ וְדַבַּק בָּעֶרְלָה וְהִתְפַּתָּה בִּדְבַר הַנָּחָשׁ. וּמִפְּרִי הָעֵץ - זוֹ אִשָּׁה. לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ - בִּגְלַל שֶׁכָּתוּב (משלי ה) רַגְלֶיהָ יֹרְדוֹת מָוֶת שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמֹכוּ. וּבָזֶה הָיָה פְּרִי, שֶׁהֲרֵי בְּאַחֵר לֹא הָיָה פְּרִי. כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת - בִּגְלַל שֶׁעֵץ הַמָּוֶת הָיָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁכָּתוּב רַגְלֶיהָ יֹרְדוֹת מָוֶת. [והנחש היה ערום מכל חית השדה] רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הָאִילָן הַזֶּה שֶׁאָמַרְנוּ הָיָה מֻשְׁקֶה מִלְּמַעְלָה, וְהִתְגַּדֵּל וְהָיָה שָׂמֵחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. הַגָּן זוֹ אִשָּׁה. וְנָהָר זֶה הָיָה נִכְנָס בָּהּ וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ וְהָיָה הַכֹּל אֶחָד [ואז ה' אחד ושמו אחד]. שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם וּלְמַטָּה הוּא פָּרוּד, שֶׁכָּתוּב וּמִשָּׁם יִפָּרֵד.

וְהַנָּחָשׁ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר דָּא יֵצֶר הָרָע. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר נָחָשׁ מַמָּשׁ. אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לוֹן וַדַּאי כֹּלָּא חַד. וְסמא"ל הֲוָה וְאִתְחֲזֵי עַל נָחָשׁ וְצוּלְמֵיהּ. דְּנָחָשׁ דָּא אִיהוּ שָׂטָן וְכֹלָּא חַד.

וְהַנָּחָשׁ, רַבִּי יִצְחָק אָמַר זֶה יֵצֶר הָרָע. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר נָחָשׁ מַמָּשׁ. בָּאוּ לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לָהֶם, וַדַּאי הַכֹּל אֶחָד, וְסמא"ל הָיָה, וְנִרְאָה עַל נָחָשׁ וְצַלְמוֹ. שֶׁנָּחָשׁ זֶה הוּא שָׂטָן, וְהַכֹּל אֶחָד.

תְּנִינָא בְּהַהִיא שַׁעֲתָא נָחַת סמא"ל מִן שְׁמַיָּא רָכִיב עַל נָחָשׁ דָּא וְצוּלְמֵיהּ הֲוּוּ חָמָאן כָּל בְּרָיִין וְעָרְקָן מִנֵּיהּ. וּמְטוֹ לְגַבֵּי אִתְּתָא בְּמִלִּין וּגְרִימוּ מוֹתָא לְעָלְמָא. וַדַּאי בְּחָכְמָה אַיְיתֵי סמא"ל לְוָוטִין עַל עָלְמָא וְחַבֵּל אִילָנָא קַדְמָאָה דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעָלְמָא. וּמִלָּה דָּא הֲוֵי תְּלֵי עַל סמא"ל עַד דְּאָתָא אִילָנָא אָחֳרָא קַדִּישָׁא דְּאִיהוּ יַעֲקֹב וּנְטַל מִנֵּיהּ בִּרְכָאן דִּלָּא יִתְבָּרֵךְ סמא"ל לְעֵילָא וְעָשָׂו לְתַתָּא. דְּהָא יַעֲקֹב דּוּגְמָא דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן הֲוָה (ושופריה) דְּיַעֲקֹב שׁוּפְרֵיהּ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן הֲוָה. וְעַל דָּא כְּמָה דְּמָנַע סמא"ל בִּרְכָאן מֵאִילָנָא קַדְמָאָה. הָכִי נְמֵי מָנַע יַעֲקֹב דְּאִיהוּ אִילָנָא דּוּגְמָא דְּאָדָם מִסמא"ל בִּרְכָאן מִלְּעֵילָא וּמִתַּתָּא. וְיַעֲקֹב דִּידֵיהּ נָטִיל בְּכֹלָּא. וְעַל דָּא (בראשית לב) וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ.

שָׁנִינוּ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יָרַד סמא"ל מֵהַשָּׁמַיִם רָכוּב עַל נָחָשׁ זֶה, וְצַלְמוֹ הָיוּ רוֹאִים כָּל הַבְּרִיּוֹת וּבוֹרְחִים מִמֶּנּוּ. וְהִגִּיעוּ לְאִשָּׁה בִּדְבָרִים וְגָרְמוּ מָוֶת לָעוֹלָם. וַדַּאי בְּחָכְמָה הֵבִיא סמא"ל קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם, וְחִבֵּל אֶת הָאִילָן הַקַּדְמוֹן שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָם, וְדָבָר זֶה הָיָה תָּלוּי עַל סמא"ל, עַד שֶׁבָּא אִילָן אַחֵר קָדוֹשׁ, שֶׁהוּא יַעֲקֹב, וְנָטַל מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת שֶׁלֹּא יִתְבָּרֵךְ סמא"ל לְמַעְלָה וְעָשָׂו לְמַטָּה. שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב דְּגִמַּת אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה [ויפיו], שֶׁיַּעֲקֹב יְפִיוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה. וְעַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁמָּנַע סמא"ל בְּרָכוֹת מֵהָאִילָן

הָרִאשׁוֹן, כְּדֵ֫ גַּם מָנַע יַעֲקֹב שֶׁהוּא אִילָן, דְּגְמַת אָדָם מִסמא"ל, בְּרָכוֹת מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה. וְיַעֲקֹב לָקַח אֶת שֶׁלּוֹ בַּכֹּל, וְעַל זֶה (בראשית לב) וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ.

כְּתִיב וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם דָּא יֵצֶר הָרַע דָּא מַלְאָךְ הַמָּוֶת. וּבְגִין דְּנָחָשׁ אִיהוּ מַלְאָךְ הַמָּוֶת גָּרַם מוֹתָא לְכָל עָלְמָא. וְדָא הוּא רָזָא דִּכְתִיב, (בראשית ו) קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. דָּא הוּא קִצָּא דְּכָל בִּשְׂרָא דְּנָטִיל נִשְׁמָתָא לְכָל בִּשְׂרָא וְאִקְרֵי הָכִי.

כְּתוּב וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם, זֶה יֵצֶר הָרַע, זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וּמִשּׁוּם שֶׁהַנָּחָשׁ הוּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, גָּרַם מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם. וְזֶהוּ סוֹד שֶׁכָּתוּב (שם ו) קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. זֶהוּ קֵץ שֶׁל כָּל בָּשָׂר שֶׁנּוֹטֵל הַנְּשָׁמָה לְכָל בָּשָׂר, וְנִקְרָא כֵּךְ.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ד)

נִשְׁמַת הַזָּכָר, מִן הַזָּכָר. וְנִשְׁמַת הַנְּקֵבָה, מִן הַנְּקֵבָה. וְהֵיינוּ דְּקָא אָזִיל נָחָשׁ בַּתְּרָה דְּחַוָּה. אָמַר, הוֹאִיל וְנִשְׁמָתָהּ מִן הַצָּפוֹן אֲסִיתֵנָהּ מְהֵרָה. וּמַאי הַסָּתָה הֲוָה, מְשׁוּם דְּבָא עָלֶיהָ. שְׁאֲלוּ תַּלְמִידוֹי, עוֹבָדָא הֵיכִי הֲוָה. אָמַר לָהֶם, סמ"אל הָרָשָׁע קַשָּׁר עִם כָּל צְבָאוֹת מַעְלָה עַל רַבּוֹ. מְשׁוּם דְּאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּרְדוּ בְּדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם. אָמַר, הֵיאָךְ אוּכַל לְהַחְטִיאוֹ וּלְגָרְשׁוֹ מִלְּפָנָיו. יָרַד עִם כָּל חֵיילוֹתָיו וּבִיקֵּשׁ לוֹ בָּאָרֶץ חָבֵר כְּמוֹתוֹ וּמִנּוּ נָחָשׁ, וְהָיָה לוֹ דְּמוּת גָּמָל. רָכַב עָלָיו וּבָא לוֹ אֵצֶל הָאִשָּׁה. אָמַר לָהּ, אַף כִּי אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגָּן. אָמַר אֲבָקֵשׁ יוֹתֵר וְאוֹסִיף, כְּדֵי שֶׁתִּגָּרֵע הִיא. אָמְרָה, לֹא מִנֶּעֱנוּ אֶלָּא מֵעֵץ הַדַּעַת אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגָּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְּעוּ בּוֹ פֶּן תְּמוּתוּן. וְהוֹסִיפָה ב' דְּבָרִים, אָמְרָה מִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגָּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ, וְלֹא נֶאֱמַר לָהּ אֶלָּא מֵעֵץ הַדַּעַת. וְאָמְרָה, לֹא תִגְּעוּ פֶּן תְּמוּתוּן.

נִשְׁמַת הַזָּכָר מִן הַזָּכָר, וְנִשְׁמַת הַנְּקֵבָה מִן הַנְּקֵבָה, וְהֵינוּ שֶׁהָלַךְ הַנָּחָשׁ אַחֲרֵי חַוָּה. אָמַר: הוֹאִיל וְנִשְׁמָתָהּ מִן הַצָּפוֹן, אֲסִיתֶנָּהּ מְהֵרָה. וּמָה הַהֶסְתָּה שֶׁהֵיְתָה? מִשּׁוּם שֶׁבָּא עָלֶיהָ. שְׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו: אֵיךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה? אָמַר לָהֶם: סמא"ל הָרָשָׁע קָשַׁר עִם כָּל צְבָאוֹת מַעְלָה עַל רַבּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם. אָמַר, הֵיאַךְ אוּכַל לְהַחֲטִיאוֹ וּלְגָרְשׁוֹ מִלְּפָנָיו? יָרַד עִם כָּל חֵילוֹתָיו וּבִקֵּשׁ לוֹ בָּאָרֶץ חָבֵר כְּמוֹתוֹ. וּמִי הוּא? נָחָשׁ, וְהָיָה לוֹ דְּמוּת גָּמָל. רָכַב עָלָיו וּבָא לוֹ אֵצֶל הָאִשָּׁה. אָמַר לָהּ: אַף כִּי אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכֹּל עֵץ הַגָּן. אָמַר, אֲבַקֵּשׁ יוֹתֵר וְאוֹסִיף, כְּדֵי שֶׁתִּגָּרֵע הִיא. אָמְרָה: לֹא מְנָעָנוּ אֶלָּא - מֵעֵץ הַדַּעַת אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגָּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְּעוּ בּוֹ פֶּן תְּמוּתוּן. וְהוֹסִיפָה שְׁנֵי דְּבָרִים. אָמְרָה, מִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגָּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ, וְלֹא נֶאֱמַר לָהּ אֶלָּא מֵעֵץ הַדַּעַת. וְאָמְרָה, לֹא תִגְּעוּ בּוֹ פֶּן תְּמוּתוּן.

מָה עָשָׂה סמ"אל הָרָשָׁע הָלַךְ וְנָטַע בְּאֵילָן וַהֲוָה הַאִילָן צוֹוֵחַ וְאוֹמֵר (תהלים ל"ו) אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה וְיַד רְשָׁעִים אַל תְּנִידֵנִי, אַל תִּגַּע בִּי. שֶׁנֶּאֱמַר וְיַד רְשָׁעִים אַל תְּנִידֵנִי. הָלַךְ וְאָמַר לְאִשָּׁה, הֲרֵי נָגַעְתִּי בְּאִילָן וְלֹא מַתִּי, אַף אַתְּ תִּגְּעִי בְּאִילָן וְלֹא תְּמוּתִי. הָלְכָה הָאִשָּׁה וְנָגְעָה

בְּאֵילָן וְרָאָתָה מַלְאַךְ הַמָּוֶת בָּא כְּנֶגְדָּהּ, אָמְרָה אוּלַי עַכְשָׁיו אֲנִי מֵתָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת וְנוֹתְנָהּ לְאָדָם הֲרֵינִי גוֹרֶמֶת לוֹ שֶׁיֹּאכַל עִמִּי אִם נָמוּת, נָמוּת שְׁנֵינוּ. וְאִם נִחְיֶה, נִחְיֶה שְׁנֵינוּ. וַלָּקְחָה מִפִּרְיוֹ וְנָתְנָה גַּם לְבַעְלָהּ, נִתְפַּקְּחוּ עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וְקָהוּ שְׁנֵיהֶם. אָמַר לָהּ מַהוּ זֶה שְׁהֶאֱכַלְתְּנִי שֶׁקָּהוּ שִׁינָי, כָּךְ קָהוּ שִׁינֵי כָּל הַבְּרִיוֹת. יָשַׁב לוֹ בְּדִין אֱמֶת שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ט') יָשַׁבְתָּ לְכִסֵּא שׁוֹפֵט צֶדֶק. קָרָא לְאָדָם וְאָמַר לוֹ, לָמָּה בָרַחְתָּ מִפָּנַי. אָמַר לוֹ, אֶת קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַּגָּן וְרָעַדְתִּי עֲצָמוֹתַי וְאֵירָא כִּי עֵירוֹם אָנֹכִי וְאַחֲבֵא. כִּי עֵירוֹם אָנֹכִי, מִפֹּעַלִי. כִּי עֵירוֹם אָנֹכִי, מִצַּוּוּיַי. כִּי עֵירוֹם אָנֹכִי, מִמַּעֲשַׂי וְאַחֲבֵא.

מָה עָשָׂה סמא"ל הָרָשָׁע? הָלַךְ וְנָגַע בְּאֵילָן, וְהָיָה הָאֵילָן צוֹוֵחַ וְאוֹמֵר: (תהלים לו) אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה וְיַד רְשָׁעִים אַל תְּנִדֵנִי, אַל תִּגַּע בִּי, שֶׁנֶּאֱמַר וְיַד רְשָׁעִים אַל תְּנִדֵנִי. הָלַךְ וְאָמַר לְאִשָּׁה: הֲרֵי נִגַּעְתִּי בְּאֵילָן וְלֹא מַתִּי, אַף אַתְּ תִּגְּעִי בְּאֵילָן וְלֹא תָּמוּתִי. הָלְכָה הָאִשָּׁה וְנָגְעָה בְּאֵילָן, וְרָאָתָה מַלְאַךְ הַמָּוֶת בָּא כְּנֶגְדָּהּ. אָמְרָה: אוּלַי עַכְשָׁו אֲנִי מֵתָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת וְנוֹתְנָהּ לָאָדָם, אֶלָּא הֲרֵינִי גּוֹרֶמֶת לוֹ שֶׁיֹּאכַל עִמִּי. אִם נָמוּת - נָמוּת שְׁנֵינוּ, וְאִם נִחְיֶה - נִחְיֶה שְׁנֵינוּ. וְלָקְחָה מִפִּרְיוֹ וְנָתְנָה גַּם לְבַעְלָהּ. נִתְפַּקְּחוּ עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וְקָהוּ שְׁנֵיהֶם. אָמַר לָהּ: מַה שֶׁהֶאֱכַלְתִּנִי שֶׁקָּהוּ שִׁנַּי? כָּךְ קָהוּ שִׁנֵּי כָּל הַבְּרִיוֹת. יָשַׁב לוֹ בְּדִין אֱמֶת, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט) יָשַׁבְתָּ לְכִסֵּא שׁוֹפֵט צֶדֶק. קָרָא לָאָדָם וְאָמַר לוֹ: לָמָּה בָרַחְתָּ מִפָּנַי? אָמַר לוֹ: אֶת קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַּגָּן, וְרָעֲדוּ עֲצָמוֹתַי, וְאֵירָא כִּי עֵירֹם אָנֹכִי וְאֶחְבָּא. כִּי עֵירֹם אָנֹכִי - מִפֹּעָלַי. כִּי עֵירֹם אָנֹכִי - מִצִּוּוּיַי, כִּי עֵירֹם אָנֹכִי - מִמַּעֲשַׂי, וְאֶחְבָּא.

מָה הָיָה לְבוּשׁוֹ שֶׁל אָדָם עוֹר שֶׁל צִפּוֹרֶן, וְהִפְשִׁיטוֹ מֵעָלָיו. רָאָה עַצְמוֹ עֵרוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵירוֹם אַתָּה. אָמַר אָדָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּשֶׁהָיִיתִי לְבַדִּי שֶׁמָּא חָטָאתִי לָךְ, אֶלָּא הָאִשָּׁה שֶׁהֵבֵאתָ לִי הִיא הֵדִיחָה אוֹתִי מִדְּבָרֶיךָ. שֶׁנֶּאֱמַר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּ עִמָּדִי הִיא נָתְנָה לִי מִן הָעֵץ. אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא דַּיֵּיךְ שֶׁחָטָאת אֶלָּא שֶׁהֶחֱטֵאת לְאָדָם. אָמְרָה לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי לַחֲטוֹא לְפָנֶיךָ. הֵבִיא שִׁלְשָׁתָן וְגָזַר עֲלֵיהֶן גְּזֵרוֹת דִּין ט' קְלָלוֹת וּמָוֶת וְהִפִּיל סמ"אל וְאֶת הַכַּת שֶׁלּוֹ מִמְּקוֹם קְדוּשָׁתָן מִן הַשָּׁמַיִם, וְקִצֵּץ רַגְלָיו שֶׁל נָחָשׁ וְאֵירְרוֹ מִכֹּל חַיָּה וּמִכָּל בְּהֵמָה וּפָקַד עָלָיו שֶׁיִּהְיֶה מַפְשִׁיט אֶת עוֹרוֹ אַחַר שִׁבַּע שָׁנִים. ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

מָה הָיָה לְבוּשׁוֹ שֶׁל אָדָם? עוֹר שֶׁל צִפֹּרֶן, וְהִפְשִׁיטוֹ מֵעָלָיו. רָאָה עַצְמוֹ עָרֹם, שֶׁנֶּאֱמַר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵירֹם אָתָּה. אָמַר אָדָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּשֶׁהָיִיתִי לְבַדִּי שֶׁמָּא חָטָאתִי לָךְ, אֶלָּא הָאִשָּׁה שֶׁהֵבֵאתָ לִי הִיא הִדִּיחָה אוֹתִי מִדְּבָרֶיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתְנָה לִי מִן הָעֵץ. אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא דַּיֵּךְ שֶׁחָטָאת, אֶלָּא שֶׁהֶחֱטֵאת לָאָדָם? אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי לַחֲטוֹא לְפָנֶיךָ. הֵבִיא שִׁלְשָׁתָם וְגָזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרוֹת דִּין. תִּשְׁעָה וּשְׁלֹשִׁים קְלָלוֹת וּמָוֶת, וְהִפִּיל סמא"ל וְאֶת הַכַּת שֶׁלּוֹ מִמְּקוֹם קְדֻשָּׁתָם מִן הַשָּׁמַיִם, וְקִצֵּץ רַגְלָיו שֶׁל נָחָשׁ, וְאֵירְרוֹ מִכָּל חַיָּה וּמִכָּל בְּהֵמָה, וּפָקַד עָלָיו שֶׁיִּהְיֶה מַפְשִׁיט אֶת עוֹרוֹ אַחַר שִׁבַּע שָׁנִים: ע"כ.

דף לו.

וַיֹּאמֶר אֶל הָאִשָּׁה אַף. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר. בְּאַף פָּתַח וְאַף אַטִּיל בָּעָלְמָא. אָמַר לָהּ (דף לו ע"א) לְאִתְתָא בְּאֵילֶנָא דָא בְּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא וַדַּאי. אִכְלוּ מִנֵּיהּ וְהְיִיתֶם כֵּאלֹהִים יוֹדְעֵי טוֹב וָרָע. דְּהָא אִיהוּ הָכִי הֲווֹ אֱלֹהִים שְׁמֵיהּ עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע. וְעַל דָּא וְהְיִיתֶם כֵּאלֹהִים יוֹדְעֵי וְגוֹ'.

וַיֹּאמֶר אֶל הָאִשָּׁה אַף. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, בְּאַף פָּתַח וְאַף הִטִּיל בָּעוֹלָם. אָמַר לָהּ לְאִשָּׁה, בְּאֵילָן זֶה בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וַדַּאי אֶת הָעוֹלָם, אִכְלוּ מִמֶּנּוּ וְהְיִיתֶם כֵּאלֹהִים יוֹדְעֵי טוֹב וָרָע. שֶׁהֲרֵי הוּא כָּךְ הוּא אֱלֹהִים שְׁמוֹ עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, וְעַל זֶה וְהְיִיתֶם כֵּאלֹהִים יֹדְעֵי וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לָא אָמַר הָכִי. דְּאִלּוּ אָמַר בְּאֵילָנָא דָא בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, יָאוֹת הֲוָה. כִּי הוּא כַּגַּרְזֶן בְּיַד הַחוֹצֵב בּוֹ. אֲבָל לֹא אָמַר אֶלָּא מֵאֵילָנָא דָא אָכַל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּכְדֵין בָּרָא עָלְמָא, וְכָל אוּמָן סָנֵי לְחַבְרֵיהּ, אִכְלוּ מִנֵּיהּ וְאַתּוּן תֵּהוֹן בָּרָאן עָלְמִין. וְעַל דָּא כִּי יוֹדֵעַ אֱלֹהִים כִּי בְּיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְגוֹ' וּבְגִין דְּאִיהוּ יָדַע דָּא אַפְקִיד לְכוּ עֲלֵיהּ דְּלָא תֵּיכְלוּ מִנֵּיהּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא אָמַר כָּךְ, שֶׁאִלּוּ אָמַר בְּאִילָן זֶה בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, נָאֶה הָיָה, כִּי הוּא כַּגַּרְזֶן בְּיַד הַחוֹצֵב בּוֹ. אֲבָל לֹא אָמַר אֶלָּא, מֵאִילָן זֶה אָכַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָז בָּרָא אֶת הָעוֹלָם, וְכָל אָמָּן שׁוֹנֵא אֶת חֲבֵרוֹ, אִכְלוּ מִמֶּנּוּ וְאַתֶּם תִּהְיוּ בּוֹרְאֵי עוֹלָמוֹת. וְעַל זֶה כִּי יֹדֵעַ אֱלֹהִים כִּי בְּיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְגוֹ', וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא יָדַע אֶת זֶה, צִוָּה אֶתְכֶם עָלָיו שֶׁלֹּא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּכֹלָּא מַלִּילוּ שִׁקְרָא. בְּשֵׁירוּתָא דְּאָמְרוּ שִׁקְרָא הֲוָה. דְּכְתִיב אַף כִּי אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכַל מִכֹּל עֵץ הַגָּן. וְלָאו הָכִי. דְּהָא כְּתִיב מִכֹּל עֵץ הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל וְכֻלְּהוּ שָׁרָא לֵיהּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בַּכֹּל דִּבְּרוּ שֶׁקֶר. בַּתְּחִלָּה שֶׁאָמְרוּ שֶׁקֶר הָיָה - שֶׁכָּתוּב אַף כִּי אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכֹּל עֵץ הַגָּן, וְלֹא כָּךְ, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב מִכֹּל עֵץ הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל, וְכֻלָּם הִתִּיר לוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָא תָּנִינָן דְּפָקִיד לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל עֲבוֹדָה זָרָה דִּכְתִיב וַיִּצַו. יְיָ עַל בְּרַכַּת הַשֵּׁם. אֱלֹהִים עַל הַדִּינִין. עַל הָאָדָם עַל שְׁפִיכַת דָּמִים. לֵאמֹר עַל גִּלּוּי עֲרָיוֹת. וְכִי כַּמָּה אִינָשֵׁי הֲווֹ בְּעָלְמָא דְּאִיהוּ אִצְטְרִיךְ דָּא. אֶלָּא וַדַּאי כֹּלָּא עַל הַאי אִילָנָא הֲוָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הֲרֵי שְׁנִינוּ שֶׁצִּוָּה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁכָּתוּב וַיְצַו. ה' - עַל בִּרְכַּת הַשֵּׁם. אֱלֹהִים - עַל הַדִּינִים. עַל הָאָדָם - עַל שְׁפִיכוּת דָּמִים. לֵאמֹר - עַל גִּלּוּי עֲרָיוֹת. וְכִי כַּמָּה אֲנָשִׁים הָיוּ בָּעוֹלָם שֶׁהוּא צָרִיךְ זֶה? אֶלָּא וַדַּאי הַכֹּל עַל הָאִילָן הַזֶּה הָיָה.

בְּגִין דְּבֵיהּ אֲחִידָן כָּל אִלֵּין פִּקּוּדִין. דְּכָל מָאן דְּנָטִיל לֵיהּ בִּלְחוֹדוֹי עֲבִיד פְּרִישׁוּ. וְנָטִיל לֵיהּ בְּאוּכְלוּסִין דִּלְתַתָּא דְּאֲחִידָן בֵּיהּ. וְנָטִיל עֲבוֹדָה זָרָה וּשְׁפִיכוּת דָּמִים וְגִלּוּי עֲרָיוֹת. עֲבוֹדָה זָרָה בְּאִנּוּן רַבְרְבֵי מְמַנָּן. שְׁפִיכוּת דָּמִים בְּהַאי אִילָנָא תַּלְיִין דְּאִיהוּ בִּסְטַר גְּבוּרָה. וּסְמָא"ל

אִתְפַּקַּד עַל דָּא. גִּלּוּי עֲרָיוֹת אִשָּׁה הִיא וְאִנְתְּתָא אִקְרֵי. וְאָסִיר לְזַמָּנָא לְאִנְתְּתָא בְּלְחוּדָהָא אֶלָּא עִם בַּעֲלָהּ דְּלָא יְהֵא חָשִׁיד בְּגִלּוּי עֲרָיוֹת. וְעַל דָּא בְּכֻלְּהוּ אִתְפְּקַד בְּהַאי אֵילָנָא. כֵּיוָן דְּאָכַל מִנֵּיהּ בְּכֻלְּהוּ עָבַר, דְּהָא כֻּלָּא אָחִיד בֵּיהּ.

מִשּׁוּם שֶׁבּוֹ אֲחוּזִים כָּל הַמְּצִוּוֹת הַלָּלוּ. שֶׁכָּל מִי שֶׁנּוֹטֵל אוֹתוֹ בִּלְבַדּוֹ, עוֹשֶׂה פֵּרוּד. וְנוֹטֵל אוֹתוֹ בָּאוּכְלוּסִים שֶׁלְּמַטָּה שֶׁאֲחוּזִים בּוֹ, וְנוֹטֵל עֲבוֹדָה זָרָה וּשְׁפִיכוּת דָּמִים וְגִלּוּי עֲרָיוֹת. עֲבוֹדָה זָרָה בְּאוֹתָם גְּדוֹלִים מְמֻנִּים. שְׁפִיכוּת דָּמִים תְּלוּיִים בָּאֵילָן הַזֶּה שֶׁהוּא בְּצַד גְּבוּרָה. וְסמא"ל מְמֻנֶּה עַל זֶה. גִּלּוּי עֲרָיוֹת אִשָּׁה הִיא, וְאִשָּׁה נִקְרֵאת, וְאָסוּר לְזַמֵּן אֶת הָאִשָּׁה בִּלְבַדָּהּ אֶלָּא עִם בַּעֲלָהּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה חָשׁוּד בְּגִלּוּי עֲרָיוֹת. וְעַל זֶה בְּכֻלָּם הִצְטַוָּה בְּאֵילָן הַזֶּה. כֵּיוָן שֶׁאָכַל מִמֶּנּוּ, עָבַר בְּכֻלָּם, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל אָחוּז בּוֹ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר וַדַּאי מִלָּה דָּא הָכִי הוּא. דְּאָסִיר לְאִתְיַחֲדָא עִם אִנְתְּתָא בְּלְחוּדָהָא אֶלָּא אִם כֵּן בַּעֲלָהּ עִמָּהּ. מַה עֲבַד הַהוּא רָשָׁע. אָמַר הָא מָטִיתִי לְהַאי אִילָנָא וְלָא מַתִּי אוּף אַתְּ קָרִיב וּמְטֵי בִּידָךְ בֵּיהּ וְלָא תְּמוּת. וּמִלָּה דָּא הוּא אוֹסִיף לָהּ מִגַּרְמֵיהּ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וַדַּאי דְּבָר זֶה כָּךְ הוּא, שֶׁאָסוּר לְהִתְיַחֵד עִם אִשָּׁה בִּלְבַדָּהּ אֶלָּא אִם כֵּן בַּעֲלָהּ עִמָּהּ. מֶה עָשָׂה אוֹתוֹ רָשָׁע? אָמַר, הֲרֵי הִגַּעְתִּי לְאֵילָן הַזֶּה וְלֹא מַתִּי, גַּם אַתְּ קָרְבִי וּגְעִי בְּיָדֵךְ וְלֹא תָּמוּתִי. וְדָבָר זֶה הוּא הוֹסִיף לָהּ מֵעַצְמוֹ.

מִיָּד וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב וְגוֹ'. בַּמֶּה חָמְאת. אָמַר רַבִּי יִצְחָק הַהוּא אִילָנָא (שדה) סָלִיק רֵיחִין כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשיתכז) כְּרֵיחַ שְׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְיָ. וּבְגִין הַהוּא רֵיחַ דְּהָוָה סָלִיק חָמְדַת לֵיהּ לְמֵיכַל מִנֵּיהּ. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר רְאִיָּיה הָוָה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה וְהָא כְּתִיב וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. אָמַר לֵיהּ הַאי רְאִיָּה בְּשִׁיעוּרָא דְּאִילָנָא נָקְטַת לֵיהּ (נ"א שיעורא דלבא הות) דִּכְתִיב וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה דַּיְיקָא:

מִיָּד וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב וְגוֹ'. בַּמֶּה רָאָתָה? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹתוֹ אִילָן [שדה] הֶעֱלָה רֵיחוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כז) כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'. וּבְגַלַל אוֹתוֹ רֵיחַ שֶׁהָיָה עוֹלֶה, חָמְדָה אוֹתוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, רְאִיָּה הָיְתָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, וַהֲרֵי כָּתוּב וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם? אָמַר לוֹ, רְאִיָּה זוֹ בַּשִּׁעוּר שֶׁל הָאִילָן לְקָחָה אוֹתוֹ [נ"א: שעור הלב היתה], שֶׁכָּתוּב וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה דַּיְקָא.

וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב. חָמְאת וְלֹא חָמְאת. כִּי טוֹב. חָמְאת כִּי טוֹב וְלֹא אִתְיַיְשְׁבַת בֵּיהּ. מַה כְּתִיב לְבָתַר וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וְלֹא כְּתִיב וַתִּקַּח מִמֶּנּוּ. וְהִיא אִתְדְּבָקַת בְּאָתַר דְּמוֹתָא. וּגְרִימַת לְכָל עָלְמָא מוֹתָא. וְאַפְרִישַׁת חַיֵּי מִן מוֹתָא. וּבְחוֹבָא דָּא גָּרִים פְּרִישׁוּתָא לְאַפְרָשָׁא אִתְּתָא מִבַּעֲלָהּ. דְּהָא קו"ל מִדִּבּוּר לָא מִתְפָּרְשָׁן לְעָלְמִין. וּמֵאן דְּמַפְרִישׁ קוֹל מִדִּבּוּר אִתְאַלַּם וְלָא יָכִיל לְמַלָּלָא. וְכֵיוָן דְּאִשְׁתְּקַל מִנֵּיהּ מִלּוּלָא אִתְיְיהִיב לְעַפְרָא.

וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב - רָאָתָה וְלֹא רָאָתָה. כִּי טוֹב - רָאָתָה כִּי טוֹב וְלֹא הִתְיַשְּׁבָה בּוֹ. מַה כָּתוּב אַחַר כָּךְ? וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ, וְלֹא כָתוּב וַתִּקַּח מִמֶּנּוּ. וְהִיא נִדְבְּקָה בְּמָקוֹם הַמָּוֶת, וְגָרְמָה לְכָל הָעוֹלָם מָוֶת. וְהִפְרִידָה

חַיִּים מְמָּוָת, וּבְחֵטְא זֶה גָּרַם פֵּרוּד לְהַפְרִיד אִשָּׁה מִבַּעְלָהּ, שֶׁהֲרֵי קוֹל מְדַבּוּר לֹא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים. וּמִי שֶׁמַּפְרִיד קוֹל מְדַבּוּר, מִתְאַלֵּם וְלֹא יָכוֹל לְדַבֵּר. וְכֵיוָן שֶׁנִּטַּל מֵמֶּנּוּ דִּבּוּר, נִתַּן לָעֲפָר.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּתִיב, (תהלים לט) נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב וּכְאֵבִי נֶעְכָּר. נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה. הַאי קְרָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ בְּגָלוּתָא. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּקוֹל מְדַבֵּר לֵיהּ לְדִבּוּר. כֵּיוָן דְּאִיהִי בְּגָלוּתָא קוֹל אִתְפְּרַשׁ מִינָהּ וּמִלָּה לָא אִשְׁתְּמַע וְעַל דָּא נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה וְגוֹ'. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּהֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב דְּלָא אָזִיל קוֹל בַּהֲדָהּ. וְיִשְׂרָאֵל אָמְרִי (תהלים סה) לְךָ דוּמִיָּה תְהִלָּה. מַאי דוּמִיָּה, דָּא תְּהִלָּה לְדָוִד. דְּאִיהִי דוּמִיָּה בְּגָלוּתָא וּשְׁתִיקָא בְּלָא קוֹל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק מַאי לְךָ. בְּגִינְךָ אִיהִי דוּמִיָּה וּשְׁתִיקָא דְּאִסְתַּלְקָא מִנָּהּ קוֹל.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּתוּב (תהלים לט) נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב וּכְאֵבִי נֶעְכָּר. נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה, פְּסוּק זֶה אָמְרָה אוֹתוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת. מָה הַטַּעַם? בִּגְלַל שֶׁקּוֹל מַנְהִיג אֶת הַדִּבּוּר, כֵּיוָן שֶׁהִיא בַּגָּלוּת. קוֹל נִפְרָד מִמֶּנָּה, וְדִבּוּר לֹא נִשְׁמָע, וְעַל זֶה נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה וְגוֹ'. מָה הַטַּעַם? בִּגְלַל שֶׁהֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב, שֶׁלֹּא הוֹלֵךְ קוֹל אִתָּהּ. וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים (שם סה) לְךָ דוּמִיָּה תְהִלָּה. מַה זֶּה דוּמִיָּה? זוֹ תְהִלָּה לְדָוִד, שֶׁהִיא דוּמִיָּה בַּגָּלוּת וְשׁוֹתֶקֶת בְּלִי קוֹל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַה זֶּה לְךָ? בִּגְלָלְךָ הִיא דוּמִיָּה וְשׁוֹתֶקֶת שֶׁהִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה קוֹל.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ה)

(ישעיה נ"ה) וּבְלָא מְחִיר יַיִן וְחָלָב, מָה עִנְיָן זֶה אֵצֶל זֶה. אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהַיַּיִן הוּא פַּחַד וְחָלָב הוּא חֶסֶד. וּמִפְּנֵי מָה הִזְכִּיר יַיִן תְּחִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרוֹב אֵלֵינוּ יוֹתֵר, יַיִן וְחָלָב סַלְקָא דַּעְתָּךְ, אֶלָּא אֵימָא דְּמוּת יַיִן וְחָלָב. ע"כ. (עד כאן מההשמטות)

וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחָלָב (ישעיה נה). מַהוּ יַיִן וְחָלָב? מָה עִנְיָן זֶה אֵצֶל זֶה? אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהַיַּיִן הוּא פַּחַד, וְחָלָב הוּא חֶסֶד. וּמִפְּנֵי מָה הִזְכִּיר יַיִן תְּחִלָּה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרוֹב אֵלֵינוּ יוֹתֵר. יַיִן וְחָלָב עוֹלֶה עַל דַּעְתְּךָ? אֶלָּא אֱמֹר, דְּמוּת יַיִן וְחָלָב: ע"כ.

דף לו:

וַתִּזַּקֵּף מִפְּרִיוֹ הָא תְּנִינָן סָחֲטָה עֲנָבִים וְיַהֲבַת לֵיהּ וּגְרִימוּ מוֹתָא לְכָל עָלְמָא. דְּהָא אִילָנָא דָּא בֵּיהּ שַׁרְיָא מוֹתָא. וְהוּא אִילָנָא דְּשָׁלְטָא בְּלֵילְיָא. (דף לו ע"ב) וְכַד אִיהִי שָׁלְטָא כָּל בְּנֵי עָלְמָא טָעֲמוּ טַעֲמָא דְמוֹתָא. אֶלָּא אִנּוּן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא מְקַדְּמֵי וְיָהֲבוּ לֵיהּ נַפְשַׁיְיהוּ בְּפִקְדוֹנָא. וּבְגִין דְּאִיהוּ בְּפִקְדוֹנָא. אִתְהַדְּרוּ נַפְשָׁאן לְאַתְרַיְיהוּ. וְעַל דָּא (תהלים צב) וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, כְּתִיב. וַתִּפַּקְחֶנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. רַבִּי חִיָּיא אָמַר דְּהָא אִתְפַּקְחוּ לְמִנְדַּע בִּישִׁין דְּעָלְמָא מַה דְּלָא יָדְעוּ עַד הַשְׁתָּא. כֵּיוָן דְּיָדְעוּ וְאִתְפַּקְחוּ לְמִנְדַּע בִּישׁ. כְּדֵין יָדְעוּ כִּי עֵרוּמִים הֵם. דְּאֲבָדוּ זְהָרָא עִלָּאָה דְּהֲוָה חָפֵי עֲלַיְיהוּ וְאִסְתְּלַק מִנַּיְיהוּ. וְאִשְׁתְּאָרוּ עֲרוּמִים מִנַּיְיהוּ. וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְּאֵנָה. אִתְדַּבְּקוּ לְאִתְחַפָּאָה בְּאִנּוּן צוּלְמִין דְּהַהוּא אִילָנָא דְּאָכְלוּ מִנַּיְיהוּ דְּאִקְרוּן טַרְפֵּי דְּאִילָנָא. וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגוֹרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר כֵּיוָן דְּיָדְעוּ מַהַאי עָלְמָא וְאִתְדַּבְּקוּ בֵּיהּ. חָמוּ דְּהַאי

עָלְמָא מִתְדַּבַּר עַל יְדָא דְּאִנּוּן טָרְפִין דְּאִילְנָא. וְעָבְדוּ לְהוֹן תּוּקְפָּא לְאִתְתַּקְפָּא בְּהוּ בְּהַאי עָלְמָא. וּכְדֵין יָדְעוּ כָּל זְיָינֵי חָרְשִׁין דְּעָלְמָא. וּבָעוּ לְמִחְגַּר זַיְינִין בְּאִנּוּן טָרְפֵי אִילָנָא בְּגִין לְאַגָּנָא עֲלַיְיהוּ.

וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ, הֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁפָּחֲטָה עֲנָבִים וְנָתְנָה לוֹ, וְגָרְמוּ מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם. שֶׁהֲרֵי אִילָן זֶה בּוֹ שׁוֹרֶה הַמָּוֶת, וְהוּא אִילָן שֶׁשּׁוֹלֵט בַּלַּיְלָה. וּכְשֶׁהִיא שׁוֹלֶטֶת, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם טוֹעֲמִים טַעַם מָוֶת. אֶלָּא אוֹתָם בְּנֵי הָאֱמוּנָה מַקְדִּימִים וְנוֹתְנִים לָהּ נַפְשָׁם בְּפִקָּדוֹן. וּבְגַלַל שֶׁהוּא בְּפִקָּדוֹן, חוֹזְרוֹת הַנְּפָשׁוֹת לִמְקוֹמָם, וְעַל זֶה (תהלים צב) וֱאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת כְּתוּב. וְתִפָּקֵחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. רַבִּי חִיָּא אָמַר, שֶׁהֲרֵי נִפְקְחוּ לְדַעַת רָעוֹת הָעוֹלָם מַה שֶּׁלֹּא יָדְעוּ עַד עַכְשָׁו. כֵּיוָן שֶׁיָּדְעוּ וְנִפְקְחוּ לְדַעַת רַע, אָז יָדְעוּ כִּי עֵירֻמִּם הֵם, שֶׁאִבְּדוּ זֹהַר עֶלְיוֹן שֶׁהָיָה מְכַסֶּה עֲלֵיהֶם וְהִסְתַּלֵּק מֵהֶם, וְנִשְׁאֲרוּ עֲרֻמִּים מִמֶּנּוּ. וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְאֵנָה - נִדְבְּקוּ לְהִתְכַּסּוֹת בְּאוֹתָם צְלָמִים שֶׁל אוֹתוֹ אִילָן שֶׁאָכְלוּ מִמֶּנּוּ שֶׁנִּקְרָאִים עָלִים שֶׁל הָאִילָן. וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת - רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, כֵּיוָן שֶׁיָּדְעוּ מֵהָעוֹלָם הַזֶּה וְנִדְבְּקוּ בּוֹ, רָאוּ שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה מֻנְהָג עַל יְדֵי אוֹתָם עָלִים שֶׁל הָאִילָן, וְעָשׂוּ לָהֶם חֹזֶק לְהִתְחַזֵּק בָּהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִנּוּן יָדְעוּ כָּל מִינֵי כִּשָּׁפִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְרָצוּ לַחְגֹּר כְּלֵי זַיִן בְּאוֹתָם עָלִים שֶׁל הָאִילָן כְּדֵי לְהָגֵן עֲלֵיהֶם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כְּדֵין תְּלַת עָאלוּ בְּדִינָא וְאִתְדָּנוּ. וְעָלְמָא תַּתָּאָה אִתְלַטְיָיא. וְלָא קַיְימָא בְּקִיּוּמֵיהּ בְּגִין זוּהֲמָא דְּנָחָשׁ עַד דְּקַיְימוּ יִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְסִינַי. לְבָתַר אַלְבִּישׁ לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְבוּשִׁין דְּמִשְׁכָא אִתְהַנִּי מִנַּיְיהוּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב כְּתֹנוֹת עוֹר. בְּקַדְמִיתָא הֲווּ כָּתְנוֹת אוֹר דְּהֲווּ מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּהוּ בְּעָלְאִין דְּלְעֵילָא. בְּגִין דְּמַלְאָכֵי עִלָּאִין הֲווּ אַתְיָין לְאִתְהָנָא מֵהַהוּא נְהוֹרָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים ח) וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ. וְהַשְׁתָּא דְּחָבוּ כָּתְנוֹת עוֹר. דְּעוֹר אִתְהֲנֵי מִנַּיְיהוּ וְלָא נַפְשָׁא.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִי נִכְנְסוּ שְׁלֹשָׁה בְּדִין וְנִדּוֹנוּ, וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הִתְקַלֵּל וְלֹא עָמַד בְּקִיּוּמוֹ בְּגִלְגַּל זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ, עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי. אַחַר כָּךְ הִלְבִּישׁ אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּלְבוּשִׁים שֶׁהָעוֹר נֶהֱנֶה מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כָּתְנוֹת עוֹר. בַּתְּחִלָּה הָיוּ כָּתְנוֹת אוֹר שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם בָּעֶלְיוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה, מֹשֶׁה שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הָיוּ בָּאִים לֵהָנוֹת מֵאוֹתוֹ הָאוֹר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם ח) וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ. וְכֵעֵת שֶׁחָטְאוּ - כָּתְנוֹת עוֹר, שֶׁהָעוֹר נֶהֱנָה מֵהֶם וְלֹא הַנֶּפֶשׁ.

לְבָתַר אוֹלִידוּ בְּרָא קַדְמָאָה בְּרָא דְּזוּהֲמָא הֲוָה. תְּרִין אָתוּ עֲלָהּ דְּחַוָּה וְאִתְעַבְּרַת מִנַּיְיהוּ וְאוֹלִידַת תְּרִין. דָּא נָפַק לְזִינֵיהּ וְדָא נָפַק לְזִינֵיהּ. וְרוּחַ דִּילְהוֹן אִתְפָּרְשׁוּ, דָּא לְסִטְרָא דָא וְדָא לְסִטְרָא דָא. דָּא דְּמֵי לְסִטְרוֹי וְדָא דְּמֵי לְסִטְרוֹי. מִסִּטְרָא דְקַיִן כָּל מְדוֹרִין דְּסִטְרָא דְּזִינֵיהּ בִּישִׁין וְרוּחִין וְשֵׁדִין וְחָרְשִׁין אַתְיָין. מִסִּטְרָא דְּהֶבֶל סִטְרָא דְּרַחֲמֵי יַתִּיר וְלָא בִּשְׁלִימוּ. חֲמַר טַב בְּחֲמַר בִּישׁ. וְלָא אִתְתַּקַּן בַּהֲדֵיהּ עַד דְּאֲתָא שֵׁת וְאִתְיְיחָסוּ מִנֵּיהּ כָּל אִנּוּן דָּרִין דְּזַכָּאֵי עָלְמָא וּבֵיהּ אִשְׁתְּכַח עָלְמָא. וּמִקַּיְן אַתְיָין כָּל אִנּוּן חֲצִיפִין וּרְשָׁעִים וְחַיָּיבֵי עָלְמָא.

אַחַר כְּךָ הוֹלִידוּ בֵּן רִאשׁוֹן. בֵּן שֶׁל הַזָּהֲמָה הָיָה. שְׁנַיִם בָּאוּ עַל חַוָּה וְהִתְעַבְּרָה מֵהֶם וְהוֹלִידָה שְׁנַיִם, זֶה יָצָא לִמִינוֹ וְזֶה יָצָא לִמִינוֹ, וְרוּחַ שֶׁלָּהֶם נִפְרְדוּ זֶה לְצַד זֶה וְזֶה לְצַד זֶה. זֶה הוֹמָה לַצַּד שֶׁלּוֹ, וְזֶה הוֹמָה לַצַּד שֶׁלּוֹ. מִצַּד שֶׁל קַיִן כָּל הַמְּדוֹרִים שֶׁל צַד שֶׁל הַמִּינִים הָרָעִים וְרוּחוֹת וְשֵׁדִים וּכְשָׁפִים בָּאִים, וּמִצַּד שֶׁל הֶבֶל שֶׁל רַחֲמִים יוֹתֵר וְלֹא בִּשְׁלֵמוּת. יֵין טוֹב בְּיֵין רַע. וְלֹא נִתְקַן עִמּוֹ עַד שֶׁבָּא שֵׁת וְהִתְיַחֵס מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת שֶׁל צַדִּיקֵי עוֹלָם, וּבוֹ נִשְׁתַּל הָעוֹלָם. וּמִקַּיִן בָּאוּ כָּל אוֹתָם חֲצוּפִים וּרְשָׁעִים וְרִשְׁעֵי הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשַׁעֲתָא דְּחָב קַיִן הֲוָה מִסְתְּפֵי. בְּגִין דְּחָמָא קַמֵּיהּ זִינֵי מַשְׁרְיָין מְזַיְּינִין וְאַתְיָין לְקַטְלָא לֵיהּ. וְכַד אַהֲדַר בְּתְשׁוּבָה מַאי קְאָמַר הֵן גֵּרַשְׁתָּ אוֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר. מַאי מִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר. אֶלָּא אֱלֹהִים סְתִיר מִבְּנֵינָא דִּילִי. רַבִּי אַבָּא אָמַר כְּמָא דְּאָמַר, (תהלים כב) וְלֹא הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ (שמות ג) וַיַּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו. וְעַל דָּא וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר מֵאִנּוּן פָּנִים דִּילָךְ אֱלֹהִים נְסָתָר דְּלָא יִשְׁגְּחוּן בִּי. וְעַל דָּא וְהָיָה כָּל מוֹצְאִי יַהַרְגֵנִי:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּשָׁעָה שֶׁחָטָא קַיִן, הָיָה פּוֹחֵד, בְּגִלַּל שֶׁרָאָה לְפָנָיו מִינֵי מַחֲנוֹת מְזַיְּנִים וּבָאִים לַהֲרֹג אוֹתוֹ. וּכְשֶׁחָזַר בִּתְשׁוּבָה, מָה אָמַר? הֵן גֵּרַשְׁתָּ אוֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר. מַה זֶּה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר? אֶלָּא אֱלֹהִים נִסְתָּר מֵהַבָּנִין שֶׁלִּי. רַבִּי אַבָּא אָמַר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כב) וְלֹא הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ. (שמות ג) וַיַּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו. וְעַל זֶה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר, מֵאוֹתָם הַפָּנִים שֶׁלְּךָ אֱלֹהִים נִסְתָּר שֶׁלֹּא יַשְׁגִּיחוּ בִּי. וְעַל זֶה וְהָיָה כָּל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי.

וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי וְגו'. מַאי אוֹת. אוֹת אֶחָד מֵעֶשְׂרִין וּתְרֵין אַתְוָון דְּאוֹרַיְיתָא יָהַב עֲלֵיהּ לַאֲגָנָא עֲלֵיהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַאי דִּכְתִיב וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה. מַאי בַּשָּׂדֶה. דָּא אִתְתָא. וְעַל דָּא קָם וּקְטִיל לֵיהּ. דְּהָא מִסְטְרָא דָא יְרִית לְקַטְלָא מִסְטְרָא דִסמא"ל דְּגָרִים מוֹתָא לְכָל עַלְמָא. וְקַנְּיָ קַיִן לְהֶבֶל עַל נוּקְבֵיהּ. רַבִּי חִיָּיא אָמַר הָא חָזִינָן דִּכְתִיב וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו עַל דְּלֹא אִתְקַבִּיל קָרְבָּנֵיהּ. אָמַר לֵיהּ הָכִי הוּא וְכֹלָּא הֲוָה לָקְבָלֵיהּ.

וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי וְגו'. מַה זֶּה אוֹת? אוֹת אַחַת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נָתַן עָלָיו לְהָגֵן עָלָיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה, מַה זֶּה בַּשָּׂדֶה? זוֹ הָאִשָּׁה. וְעַל זֶה קָם וְהָרַג אוֹתוֹ. שֶׁהֲרֵי מִצַּד זֶה יָרַשׁ לַהֲרֹג מִצַּד שֶׁל שָׂטָן סמא"ל מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם. וְקִנֵּא קַיִן בְּהֶבֶל עַל הַנְּקֵבָה שֶׁלּוֹ. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, הֲרֵי רָאִינוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו, עַל שֶׁלֹּא הִתְקַבֵּל קָרְבָּנוֹ. אָמַר לוֹ, כְּךָ הוּא, וְהַכֹּל הָיָה לְנֶגְדּוֹ.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַאי דִּכְתִיב הֲלֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ. אֶלָּא הָכִי קָאָמַר הֲלֹא אִם תֵּיטִיב עוֹבָדָךְ שְׂאֵת. מַאי שְׂאֵת. כְּדִכְתִיב (בראשית מט) יֶתֶר שְׂאֵת דְּהָא בּוּכְרָא שְׁבָחָא אִית לֵיהּ בְּכֹלָּא תְּדִיר. וְתַלְיָיא בְּעוֹבָדוֹהִי. וְעַל דָּא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת. וְאִם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב הֲלֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵּיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ? אֶלָּא כָּךְ אָמַר, הֲלֹא אִם תֵּיטִיב מַעֲשֶׂיךָ, אָז שְׂאֵת. מַה זֶּה שְׂאֵת? כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט) יֶתֶר שְׂאֵת. שֶׁהֲרֵי לַבְּכוֹר יֵשׁ שֶׁבַח יֶתֶר בַּכֹּל תָּמִיד, וְתָלוּי בְּמַעֲשָׂיו. וְעַל זֶה אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת, וְאִם לֹא תֵּיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ.

דף לז.

מַאי לַפֶּתַח. דָּא פִּתְחָא (דף לז ע"א) דִּלְעֵילָּא דְּמִנַּיהּ נָפְקִין דִּינִין עַל עוֹבָדִין בִּישִׁין דְּעָלְמָא. פֶּתַח כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. וּלְהַהוּא פֶּתַח, חַטָּאת רוֹבֵץ דָּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וְהוּא זַמִּין לְאִתְפְּרָעָא מִינָּךְ.

מַה זֶּה לַפֶּתַח? זֶהוּ פֶּתַח שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים דִּינִים עַל מַעֲשִׂים רָעִים שֶׁל הָעוֹלָם. פֶּתַח, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. וּלְאוֹתוֹ פֶּתַח - חַטָּאת רֹבֵץ, זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְהוּא עָתִיד לְהִפָּרַע מִמְּךָ.

תָּא חֲזֵי, בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אִתְיְלִיד אָדָם. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וַדַּאי רָזָא לְעֵילָּא וְתַתָּא. רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְעֵילָּא. רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְתַתָּא. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה עֲקָרוֹת נִפְקְדוֹת. מִנָּלָן דִּבְרֵאשׁ הַשָּׁנָה הֲוָה. דִּכְתִיב, (בראשית כא) וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה וַיְיָ דַּיְיקָא דָּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה. וּבְגִין דְּנָפִיק אָדָם מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה (ד"א ונפיק) נָפִיק בְּדִינָא וְעָלְמָא קָיְימָא בְּדִינָא. וּבְגִינֵי כָךְ לַפֶּתַח וַדַּאי. חַטָּאת רוֹבֵץ בְּגִין לְאִתְפְּרָעָא מִינָּךְ. וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ עַד דְּתִשְׁתְּצֵי.

בֹּא רְאֵה, בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה נוֹלַד אָדָם. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וַדַּאי סוֹד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעְלָה. רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַטָּה. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה עֲקָרוֹת נִפְקָדוֹת. מִנַּיִן לָנוּ שֶׁבְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה זֶה הָיָה? שֶׁכָּתוּב (בראשית כא) וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה. וַה' דַּוְקָא זֶה רֵאשׁ הַשָּׁנָה. וּמִשּׁוּם שֶׁאָדָם יָצָא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה [ויצא] בְּדִין, וְהָעוֹלָם עוֹמֵד בְּדִין, וּמִשּׁוּם כָּךְ לַפֶּתַח וַדַּאי. חַטָּאת רֹבֵץ - כְּדֵי לְהִפָּרַע מִמְּךָ. וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ - עַד שֶׁתִּשְׁתַּמֵּד.

וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ. רָזָא הוּא דִּכְתִיב, (נחמיה ט) וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. מִכָּאן אָמְרוּ לָא שַׁלִּיט קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּיִשְׁתַּצוּן חַיָּיבֵי עָלְמָא. וְעַל דָּא כֵּיוָן דְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת יְשֵׁצֵי לוֹן. כְּדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁלִּיט עֲלוֹי דִּלָּא יִפּוֹק לְאַבְאָשָׁא עָלְמָא דִּכְתִיב וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ (בתיובתא) וְאַתָּה דַּיְיקָא.

וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ - סוֹד הוּא, שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט) וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. מִכָּאן אָמְרוּ, לֹא שׁוֹלֵט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁיִּשְׁתַּדְּלוּ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם. וְעַל זֶה, כֵּיוָן שֶׁמַּלְאַךְ הַמָּוֶת יַשְׁמִיד אוֹתָם, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עָלָיו שֶׁלֹּא יֵצֵא לְהָרַע לָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ (בתשובה). וְאַתָּה דַּיְיקָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּקוּטְרָא דְּפַלְגָא קַפְסִירָא (קסטירא) שְׁכִיחַ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ בְּתִיּוּבְתָּא. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר כַּד הֲווּ אִנּוּן דָּרִין דְּקַיִן אָזְלִין בְּעָלְמָא הֲווּ מְטַרְטְשֵׁי אַרְעָא וַהֲווּ דַּמְיָין לְעַלְאֵי וְתַתָּאֵי. אָמַר רַבִּי יִצְחָק עַ"ז וַעֲזֵא"ל כַּד נָפְלוּ מֵאֲתַר קְדוּשְׁתַּיְיהוּ מִלְּעֵילָּא, חָמוּ בְּנַת בְּנֵי נָשָׁא וְחָטְאוּ וְאוֹלִידוּ בְּנִין, וְאִלֵּין הֲווּ נְפִילִים דִּכְתִיב הַנְּפִילִים הָיוּ בָּאָרֶץ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בַּקֶּשֶׁר שֶׁל הַמַּחֲלֹקֶת הַמּוּשָׁל מָצוּי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ - בִּתְשׁוּבָה. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, כְּשֶׁהָיוּ אוֹתָם דּוֹרוֹת שֶׁל קַיִן הוֹלְכִים בָּעוֹלָם, הָיוּ מְחַלְּקִים אֶת הָאָרֶץ, וְהָיוּ דּוֹמִים לְעֶלְיוֹנִים

וְתַחְתּוֹנִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֻזָּ"א וַעֲזָאֵ"ל, כְּשֶׁנָּפְלוּ מִמְּקוֹם קְדֻשָּׁתָם מִלְמַעְלָה, רָאוּ בְּנוֹת בְּנֵי אָדָם וְחָטְאוּ וְהוֹלִידוּ בָּנִים. וְאֵלֶּה הָיוּ נְפִילִים, שֶׁכָּתוּב וְהַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר בְּנוֹי דְקַיִן הֲווּ בְּנֵי אֱלֹהִים. דְּהָא כַּד אָתָא סמא"ל עַל חַוָּה אַטִיל בָּהּ זוּהֲמָא וְאִתְעַבְּרַת וְאוֹלִידַת לְקַיִן. וְחֵיזוּ דִילֵיהּ לָא הֲוַת דָּמֵי לִשְׁאָר בְּנֵי נְשָׁא. וְכָל אִנּוּן דְּאַתְיָין מִסִּטְרָא דִילֵיהּ לָא הֲווּ אִקְרוּן אֶלָּא בְּנֵי הָאֱלֹהִים.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, בְּנֵי קַיִן הָיוּ בְּנֵי אֱלֹהִים, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁבָּא סמא"ל עַל חַוָּה, הִטִּיל בָּהּ זֻהֲמָה וְהִתְעַבְּרָה וְהוֹלִידָה אֶת קַיִן, וְהַמַּרְאֶה שֶׁלּוֹ לֹא הָיָה דּוֹמֶה לִשְׁאָר בְּנֵי אָדָם, וְכָל אוֹתָם שֶׁבָּאוּ מֵהַצַּד שֶׁלּוֹ, לֹא הָיוּ נִקְרָאִים אֶלָּא בְּנֵי הָאֱלֹהִים.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר וְאָפִילּוּ אִנּוּן (בני) נְפִילִים הָכִי אִקְרוּן. הֵמָּה הַגִּבֹּרִים. שִׁתִּין הֲווּ בְּאַרְעָא כְּחוּשְׁבַּן דְּלְעֵילָּא. כְּתִיב הָכָא הֵמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם וּכְתִיב הָתָם (שיר השירים ג) שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר הֵמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם מַמָּשׁ. מֵעוֹלָם דַּיְיקָא. אַנְשֵׁי הַשֵּׁם, מַאי שֵׁם דָּא הוּא עוֹלָם דְּקָאֲמָרַן. אַנְשֵׁי הַשֵּׁם דַּיְיקָא. כְּתִיב הָכָא אַנְשֵׁי הַשֵּׁם וּכְתִיב הָתָם (ויקרא כד) בְּנָקְבוֹ שֵׁם, וּכְתִיב, (ויקרא כד) וַיִּקּוֹב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת הַשֵּׁם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וַאֲפִלּוּ אוֹתָם [בני] נְפִילִים כָּךְ נִקְרָאִים, הֵמָּה הַגִּבֹּרִים. שִׁשִּׁים הָיוּ בָּאָרֶץ כַּחֶשְׁבּוֹן שֶׁלְּמַעְלָה. כָּתוּב כָּאן הֵמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם, וְכָתוּב שָׁם (שיר ג) שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, הֵמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם מַמָּשׁ. מֵעוֹלָם דַּוְקָא. אַנְשֵׁי הַשֵּׁם, מַהוּ שֵׁם זֶה? הוּא עוֹלָם שֶׁאָמַרְנוּ. אַנְשֵׁי הַשֵּׁם דַּוְקָא. כָּתוּב כָּאן אַנְשֵׁי הַשֵּׁם, וְכָתוּב שָׁם (ויקרא כד) בְּנָקְבוֹ שֵׁם, וְכָתוּב (שם) וַיִּקֹּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת הַשֵּׁם.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ו)

רַבִּי חִיָּיא אָמַר מֵעוֹלָם דָּא הֲווּ, וְגִבֹּרִין גַּבָּרִין דְּסִטְרָא בִישָׁא הֲווּ, דִּכְתִיב אַנְשֵׁי הַשֵּׁם. אַנְשֵׁי שֵׁם לָא כְּתִיב, אֶלָּא אַנְשֵׁי הַשֵּׁם כְּגוֹנָא דָא כְּתִיב, זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה, מֵעוֹלָם וַדַּאי נָטַל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִינּוּן אֲבָהָן קַדְמָאֵי לְמֶהֱוֵי רְתִיכָא קַדִּישָׁא לְעֵילָּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק מֵעוֹלָם דָּא אִיהוּ מִטָּתוֹ שְׁלִשְׁלֹמָה דִּכְתִיב וְכוּ': (עד כאן מההשמטות)

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, מֵעוֹלָם זֶה הָיוּ, וּגְבָרִים גִּבּוֹרִים שֶׁל צַד הָרַע הָיוּ, שֶׁכָּתוּב (בראשית ו) אַנְשֵׁי הַשֵּׁם. אַנְשֵׁי שֵׁם לֹא כָתוּב, אֶלָּא אַנְשֵׁי הַשֵּׁם. כְּמוֹ זֶה כָּתוּב (תהלים כה) זְכֹר רַחֲמֶיךָ ה' וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה. מֵעוֹלָם וַדַּאי לְקַח אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהֵם הָאָבוֹת הָרִאשׁוֹנִים לִהְיוֹת מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה לְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵעוֹלָם - זוֹהִי מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה, שֶׁכָּתוּב וְכוּ': ע"כ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר מֵעוֹלָם מַמָּשׁ הֲווּ. וּמֵעוֹלָם דִּלְתַתָּא נָטַל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (דא הוו וגוברין גברן דסטרא בישא הוו דכתיב אנשי שם אנשי השם לא כתיב אלא אנשי שם כגוונא דא כתיב) (תהלים כה) זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה. מֵעוֹלָם וַדַּאי. וּמֵעוֹלָם

דִּלְתַתָּא נָטִיל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְאִנּוּן אֲבָהָן קַדְמָאֵי לְמֶהֱוֵי רְתִיכָא קַדִּישָׁא לְעֵילָא. אוּף הָכָא הֲמָה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם. מֵעוֹלָם וַדַּאי נָטִיל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מֵעוֹלָם (ומאי הוא) דָּא מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלמֹה דִּכְתִיב, (שיר השירים ג) שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים סָבִיב לָהּ. רַבִּי אַחָא אָמַר כֻּלְּהוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אִקְרוֹן (ד"א ל"ג דהא עד לא אתבסמת). (חסר כאן עיין סוף הספר):

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, מֵעוֹלָם מַמָּשׁ הָיוּ, וּמֵעוֹלָם שֶׁלְּמַטָּה לָקַח אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [זה היו, וגברים גבורים של צד הרע היו, שכתוב אנשי שם, ולא כתוב אנשי השם, אלא אנשי שם, כמו זה כתוב] (תהלים כה) זְכֹר רַחֲמֶיךָ ה' וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה. מֵעוֹלָם וַדַּאי. וּמֵעוֹלָם שֶׁלְּמַטָּה לָקַח אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְהֵם אָבוֹת רִאשׁוֹנִים לִהְיוֹת מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה לְמַעְלָה. גַּם כָּאן הֵמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם. מֵעוֹלָם וַדַּאי לָקַח אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, מֵעוֹלָם [ומהו]? זוֹ מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה, שֶׁכָּתוּב (שיר ג) שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים סָבִיב לָהּ. רַבִּי אַחָא אָמַר, כֻּלָּם נִקְרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים [שהרי עדין לא התבשמה].

דף לז:

תּוֹסֶפְתָּא אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּשַׁעְתָּא דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם בְּרָא לֵיהּ בְּגִינְתָּא דְּעֵדֶן וּצְוּהוּ עַל שֶׁבַע מִצְוֹוֹת. חָב וְאִתְגַּרַשׁ מִגִּינְתָּא דְּעֵדֶן. וּתְרֵי מַלְאֲכֵי שְׁמַיָּא עַזָּא וַעֲזָאֵל אָמְרוּ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִלּוּ הֲווֹינָא אֲנַן בְּאַרְעָא הֲווֹינָא זַכָּאִין. אָמַר לְהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכִי אַתּוּן יְכִלִּין עַל יְצִרָא בִּישָׁא, אָמְרוּ קַמֵּיהּ יְכִלִּין. מִיָּד אַפִּיל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּמָא דְאַתְּ אָמַר הַנְּפִלִים הָיוּ בָּאָרֶץ וּכְתִיב הַגִּבּוֹרִים וגו'. וּבְשַׁעֲתָא דְּנָחֲתוּ לְאַרְעָא עָאל בְּהוּ יְצִרָא בִּישָׁא שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכֹּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ, חָבוּ וְאִתְעֲקָרוּ מִקְּדוּשָׁתַיְיהוּ, (עד כאן התוספתא)

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, בָּרָא אוֹתוֹ בְּגַן עֵדֶן וְצִוָּה אוֹתוֹ עַל שֶׁבַע מִצְוֹוֹת. חָטָא וְגֹרַשׁ מִגַּן עֵדֶן, וּשְׁנֵי מַלְאֲכֵי שְׁמִים, עֻזָּ"א וַעֲזָאֵ"ל, אָמְרוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִלּוּ הָיִינוּ אָנוּ בָּאָרֶץ, הָיִינוּ צַדִּיקִים. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: וְכִי אַתֶּם יְכוֹלִים עַל יֵצֶר הָרַע? אָמְרוּ לְפָנָיו: יְכוֹלִים. מִיָּד הִפִּיל אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ, וְכָתוּב הַגִּבֹּרִים. וּבְשָׁעָה שֶׁיָּרְדוּ לְאָרֶץ נִכְנַס בָּהֶם יֵצֶר הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכֹּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ. חָטְאוּ וְנֶעֱקְרוּ מִקְּדֻשָּׁתָם. ע"כ התוספתא.

תָּא חֲזֵי, כֻּלְּהוֹן נְטִיעָן הֲווּ סִתְימִין רְשִׁימִין דַּקִּיקִין בְּאַתְרָא חָד. לְבָתַר עָקַרְן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאַשְׁתִּיל לוֹן בְּאֶתֶר אָחֳרָא וְאִתְקַיְּימוּ. רַבִּי יֵיסָא שָׁאַל מַאי דִּכְתִיב זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרוֹא אֱלֹהִים אָדָם בִּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אוֹתָם זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא רָזָא עִלָּאָה הוּא. תְּנִינָן תְּלַת סִפְרִין בְּתִיחָן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה חַד דְּצַדִּיקִים גְּמוּרִים (דף לז ע"ב) וְכוּ' סֵפֶר עִלָּאָה דְּהָא מַנֵּיהּ נָפַק כֹּלָּא. נָפִיק מַנֵּיהּ כְּתִיבָה. סֵפֶר אֶמְצָעִיתָא כְּלָלָא דְּעֵילָא וְתַתָּא (ס"א ספר דאיהו כללא דלעילא ותתא ואחיד לכל סטרין רזא וכו) (כפי זה התקון נמצא בשני ספרי היד) (ואחיד לכל סטרין רזא דאדם קדמאה, ספר תליתאה דאקרי (נ"א ואקרי) תורה)

דְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אָדָם קַדְמָאָה. סֵפֶר (ס"א תליתאה) דְּאִקָּרֵי תּוֹלְדוֹת אָדָם וְדָא אִיהוּ דְּצַדִּיקִים גְּמוּרִים. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם דָּא צַדִּיק וַדַּאי דְּעָבִיד תּוֹלְדוֹת.

בֹּא רְאֵה, כָּל הַנְּטִיעוֹת הָיוּ נִסְתָּרִים רְשׁוּמִים דַּקִּיקִים בְּמָקוֹם אֶחָד. אַחַר כָּךְ עָקַר אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשָׁתַל אוֹתָם בְּמָקוֹם אַחֵר וְהִתְקַיְּמוּ. רַבִּי יֵיסָא שָׁאַל, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרֹא אֱלֹהִים אָדָם בִּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם? אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, זֶה סוֹד עֶלְיוֹן. שְׁנֵינוּ, שְׁלֹשָׁה סְפָרִים נִפְתָּחִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֶחָד שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים וְכוּ'. סֵפֶר עֶלְיוֹן שֶׁהֲרֵי מִמֶּנּוּ יוֹצֵא הַכֹּל, מִמֶּנּוּ יוֹצֵאת כְּתִיבָה. סֵפֶר אֶמְצָעִי כְּלָלוּת שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה [ספר שהוא כללות שלמעלה ולמטה ואוחז לכל הצדדים סוד וכו'] [ואוחז לכל הצדדים סוד של אדם הראשון, ספר שלישי שנקרא [נ"א ונקרא] תורה] שֶׁתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אָדָם הָרִאשׁוֹן. סֵפֶר שלישי שֶׁנִּקְרָא תּוֹלְדֹת אָדָם, וְזֶהוּ שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם, זֶה צַדִּיק (יסוד), וַדַּאי שֶׁעוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת.

בְּיוֹם בְּרֹא אֱלֹהִים אָדָם בִּדְמוּת אֱלֹהִים. דְּהָא וַדַּאי כְּדֵין אִתְתַּקַּן כֹּלָּא לְעֵילָּא וְתַתָּא וְאִתְקַיְּימוּ בְּדוּגְמָא חָדָא. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם סְתָם חָד אִתְכְּלִיל בְּחַד. מַתְנִיתִין (ד"א וכו) כְּתִיב, (משלי יח) מִגְדַּל עוֹז שֵׁם יְיָ בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב. דָּא הוּא סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם דְּרָהִיט בְּהַהוּא מִגְדָּל (צו ב). הַאי מִגְדַּל מַאי עֲבִידְתֵּיהּ. אֶלָּא דָא הוּא מִגְדַּל דָּוִד. וְדָא הוּא מִגְדַּל עֹז שֵׁם יְיָ. וְכֹלָּא חָד. הָכָא יְדִיעָא לִבְנֵי מְהֵימְנוּתָא דָּא הוּא וַדַּאי סֵפֶר תּוֹלְדוֹת. (אית דלא גרסי (אדם לבני מהימנותא סודו מגדל עוז שם יי בו ירוץ צדיק ונשגב יהו"ה צדיק) (אדם לבני מהימנותא).

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא (לקמן נה ב) סֵפֶר וַדַּאי (נחתו) (נחית) לֵיהּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן. וּבֵיהּ הֲוָה יָדַע חָכְמְתָא עִלָּאָה. וְסִפְרָא דָּא מָטָא לִבְנֵי אֱלָהִין חַכִּימֵי דָרָא. וּמָאן דְּזָכֵי לְאַשְׁגָּחָא בֵּיהּ יָדַע בֵּיהּ חָכְמָה עִלָּאָה. וּמַשְׁגִּיחִין בֵּיהּ וְיָדְעִין בֵּיהּ. וְסִפְרָא דָּא נָחִית לֵיהּ מָארֵי דְּרָזִין. וּתְלַת שְׁלִיחָן מְמַנָּן קַמֵּיהּ. וּבְשַׁעֲתָא דְּנָפַק אָדָם מִגִּנְתָּא דְּעֵדֶן אַחִיד בְּהַהוּא סִפְרָא. כַּד נָפִיק (מיניה) טָאס מִנֵּיהּ (לתרעא) צַלֵּי וּבָכֵי קַמֵּי מָארֵיהּ וְאָתִיבוּ לֵיהּ כְּמִלְקַדְמִין. בְּגִין דְּלָא תִתְנַשֵּׁי חָכְמְתָא מִבְּנֵי נָשָׁא וְיִשְׁתַּדְּלוּן לְמִנְדַּע לְמָארֵיהוֹן.

בְּיוֹם בְּרֹא אֱלֹהִים אָדָם בִּדְמוּת אֱלֹהִים, שֶׁהֲרֵי וַדַּאי אִו נִתְקַן הַכֹּל לְמַעְלָה וּמַטָּה, וְהִתְקַיְּמוּ בְּדֻגְמָה אַחַת. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם, סְתָם אֶחָד נִכְלָל בְּאֶחָד. מִשְׁנָה, כָּתוּב (משלי יח) מִגְדַּל עֹז שֵׁם ה' בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב. זֶהוּ סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם שֶׁרָץ בְּאוֹתוֹ מִגְדָּל. הַמִּגְדָּל הַזֶּה מַה מַּעֲשֵׂהוּ? אֶלָּא זֶהוּ מִגְדַּל דָּוִד, וְזֶהוּ מִגְדַּל עֹז שֵׁם ה', וְהַכֹּל אֶחָד. כָּאן יָדוּעַ לִבְנֵי הָאֱמוּנָה זֶהוּ וַדַּאי סֵפֶר תּוֹלְדוֹת [(יש שלא גורסים) אדם. לבני האמונה סודו מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. יהו"ה צדיק] אָדָם לִבְנֵי הָאֱמוּנָה. (ראה ציור למעלה). וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, סֵפֶר וַדַּאי יָרַד לוֹ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, וּבוֹ הָיָה יוֹדֵעַ חָכְמָה עֶלְיוֹנָה. וְסֵפֶר זֶה הִגִּיעַ לִבְנֵי אֱלֹהִים חַכְמֵי הַדּוֹר, וּמִי שֶׁזָּכָה לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ, יֵדַע בּוֹ חָכְמָה עֶלְיוֹנָה. וּמִתְבּוֹנְנִים בּוֹ וְיוֹדְעִים בּוֹ. וְסֵפֶר זֶה הוֹרִיד אוֹתוֹ בַּעַל הַסּוֹדוֹת וּשְׁלֹשָׁה שְׁלִיחִים מְמֻנִּים לְפָנָיו. וּבְשָׁעָה שֶׁיֵּצֵא אָדָם מִגַּן עֵדֶן, אָחַז בְּאוֹתוֹ

סֵפֶר. כְּשֶׁיֵּצֵא [ממנו] טֵס מִמֶּנּוּ [לשער], הִתְפַּלֵּל וּבָכָה לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, וְהֵשִׁיבוּ לוֹ אוֹתוֹ כְּמוֹ מִקֶּדֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשְׁכַּח חָכְמָה מִבְּנֵי אָדָם וְיִשְׁתַּדְּלוּ לְדַעַת אֶת רִבּוֹנָם.

וְכֵן תְּנִינָן סֵפֶר הָוֶה לֵיהּ לְחָנוֹךְ. וְדָא סֵפֶר מַאֲתַר דְּסִפְרָא דְתוֹלְדוֹת אָדָם הָוָה. וְדָא הוּא רָזָא דְחָכְמְתָא. דְּהָא מַאַרְעָא אִתְנְטִיל הָדָא הוּא דִכְתִיב וְאֵיעֻנּוּ כִּי לָקַח אוֹתוֹ אֱלֹהִים. וְהוּא הַנַּעַר. כְּדִכְתִיב, (משלי כ"ב) חָנוֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ.

וְכֵן שְׁנִינוּ, סֵפֶר הָיָה לוֹ לַחָנוֹךְ, וְזֶה סֵפֶר מִמָּקוֹם שֶׁל סֵפֶר שֶׁל תּוֹלְדוֹת אָדָם הָיָה, וְזֶהוּ סוֹד הַחָכְמָה, שֶׁהָרֵי מֵהָאָרֶץ נִטַּל. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאֵינֶנּוּ כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים. וְהוּא הַנַּעַר, שֶׁכָּתוּב (משלי כב) חָנֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ.

וְכָל גְּנָזַי עִלָּאֵי אִתְמַסְרָן בִּידֵיהּ. וְדָא מְסִיר וְיָהִיב וְעָבִיד שְׁלִיחוּתָא. וְאֶלֶף (לקמן נו) מַפְתְּחָן אִתְמַסְרָן בִּידֵיהּ. וּמְאָה בִּרְכָאן נָטִיל בְּכָל יוֹמָא וְקָשִׁיר קְשִׁירִין לְמָארֵיהּ. מֵעָלְמָא נָטִיל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְשַׁמּוּשֵׁיהּ הָדָא הוּא דִכְתִיב כִּי לָקַח אוֹתוֹ אֱלֹהִים.

וְכָל גְּנָזִים עֶלְיוֹנִים נִמְסְרוּ בְיָדוֹ. וְזֶה מָסַר וְנָתַן וְעָשָׂה שְׁלִיחוּת, וְאֶלֶף מַפְתְּחוֹת נִמְסְרוּ בְיָדוֹ. וּמֵאָה בְּרָכוֹת לוֹקֵחַ בְּכָל יוֹם וְקוֹשֵׁר קְשָׁרִים לְרִבּוֹנוֹ. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָקַח אוֹתוֹ מֵהָעוֹלָם לְשַׁמֵּשׁ אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים.

וּמַן דָּא אִתְמְסַר סִפְרָא דְּאִקָּרֵי סִפְרָא דְּחָנוֹךְ. בְּשַׁעֲתָא דַּאֲחִיד לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחֲמֵי לֵיהּ כָּל גְּנָזַי עִלָּאֵי. אַחֲמֵי לֵיהּ אִילָנָא דְחַיֵּי בְּגוֹ מְצִיעוּת גִּנְתָּא וְטַרְפּוֹי וְעַנָפּוֹי. וְכוּלָּא חָמֵינָן בְּסִפְרֵיהּ. זַכָּאִין אִנּוּן חֲסִידֵי עִלָּאִין דְּחָכְמְתָא עִלָּאָה אִתְגְּלִי לְהוּ וְלָא אִתְנְשֵׁי מִנַּיְיהוּ לְעָלְמִין כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים כה) סוֹד ה' לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם:

וּמִזֶּה נִמְסַר סֵפֶר שֶׁנִּקְרָא סִפְרוֹ שֶׁל חָנוֹךְ. בְּשָׁעָה שֶׁאָחַז אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֶרְאָה לוֹ כָּל גְּנָזִים עֶלְיוֹנִים. הֶרְאָה לוֹ עֵץ הַחַיִּים בְּאֶמְצַע הַגַּן וְהֶעָלִים שֶׁלּוֹ וַעֲנָפָיו, וְהַכֹּל רָאִינוּ בְּסִפְרוֹ. אַשְׁרֵי אוֹתָם חֲסִידִים עֶלְיוֹנִים. שֶׁהָרֵי מֵהָעוֹלָם הִתְגַּלְּתָה לָהֶם וְלֹא נִשְׁכְּחָה מֵהֶם לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כה) סוֹד ה' לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם.

וַיֹּאמֶר יְיָ לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעוֹלָם בְּשַׁגַּם הוּא בָשָׂר וְגו'. (חסר) רַבִּי אַחָא אָמַר בְּהַהוּא זִמְנָא הֲוָה הַהוּא נַהֲרָא דְנָגִיד וְנָפִיק, אַפִּיק רוּחָא עִלָּאָה מֵאִילָנָא דְחַיֵּי וַאֲרִיךְ בְּאִילָנָא (דשרייא ביה מותא) (מאילנא דמותא) וְאִתְמַשְׁכָן רוּחִין בְּגַוָויְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא יוֹמִין (זמנין) סַגִּיאִין. עַד דְּסָלְקוּ בִּישִׁין וְאִתְעַתְּדוּ לַפְּתַח. כְּדֵין אִסְתַּלַּק רוּחָא עִלָּאָה מֵהַהוּא אִילָנָא בְּשַׁעֲתָא דְּפָרַח נְשָׁמְתִין בִּבְנֵי (מבני) נָשָׁא הָדָא הוּא דִכְתִיב לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעוֹלָם. לְמֵיהַב לְעוֹלָם בְּשַׁעֲתָא דְּפָרְחוּ נְשָׁמְתִין בִּבְנֵי נָשָׁא.

וַיֹּאמֶר ה' לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם בְּשַׁגַּם הוּא בָשָׂר וְגו'. רַבִּי אַחָא אָמַר, בְּאוֹתוֹ זְמַן הָיָה אוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, מוֹצִיא רוּחַ עֶלְיוֹנָה מֵעֵץ הַחַיִּים וּמוֹרִיק בְּאִילָן (ששורה בו המות) (מעץ המות), וְנִמְשָׁכוֹת רוּחוֹת לְתוֹךְ בְּנֵי אָדָם יָמִים (זמנים) רַבִּים, עַד שֶׁעָלוּ רָעוֹת וְהִתְיַצְּבוּ לַפֶּתַח. אָז הִסְתַּלְּקָה רוּחַ עֶלְיוֹנָה

מֵאוֹתוֹ אִילָן בְּשָׁעָה שֶׁפָּרְחוּ נְשָׁמוֹת בִּבְנֵי [מבני] אָדָם. וְהוּ שֶׁכָּתוּב לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם. לָתֵת לְעוֹלָם בְּשָׁעָה שֶׁפָּרְחוּ נְשָׁמוֹת בִּבְנֵי אָדָם.

בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר (דבי רבי אלעזר אמה) (לקמן צ"ח ע"א) בְּשַׁגָּם דָּא מִשֶּׁה. דְּאִיהוּ נָהִיר לְסִיהֲרָא. וּמֵחֵילָא דָא קַיְימִין בְּנֵי נְשָׁא בְּעָלְמָא יוֹמִין (זמנין) סַגִּיאִין. וְהַיּוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, רָמַז לְמֹשֶׁה דְּעַל יְדֵיהּ תּוֹרָה אִתְיְהִיבַת. וּכְדֵין יָרִיק (ס"א זריק) חַיִּין לִבְנֵי נָשָׁא מֵהַהוּא אִילָנָא דְּחַיִּין. וְכָךְ הֲוָה. אִלְמָלֵא דְּחָבוּ יִשְׂרָאֵל הָדָא הוּא דִכְתִיב (שמות לב) חָרוּת עַל הַלֻּחוֹת, חֵרוּת מִמַּלְאַךְ הַמָּוֶת. דְּהָא אִילָנָא דְּחַיֵּי הֲוָה מָשִׁיךְ לְתַתָּא.

בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, (בישיבתו של רבי אלעזר אמרו) בְּשַׁגָּם זֶה מֹשֶׁה, שֶׁהוּא מֵאִיר לַלְּבָנָה, וּמִכֹּחַ זֶה עוֹמְדִים בְּנֵי אָדָם בָּעוֹלָם יָמִים (זמנים) רַבִּים. וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה - רָמָז לְמֹשֶׁה, שֶׁעַל יָדוֹ נִתְּנָה תּוֹרָה. וְאָז מוֹרִיק [זורק] חַיִּים לִבְנֵי אָדָם מֵאוֹתוֹ עֵץ הַחַיִּים. וְכָךְ הָיָה. אִלְמָלֵא שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות לב) חָרוּת עַל הַלֻּחוֹת. חֵרוּת מִמַּלְאַךְ הַמָּוֶת. שֶׁהֲרֵי עֵץ הַחַיִּים הָיָה מוֹשֵׁךְ לְמַטָּה.

דף לח.

וְעַל דָּא בְּשַׁגָּ"ם דְּאִיהוּ בָּשָׂר קַיְימָא מִלָּה לַאֲרָקָא (לאתרחקא) רוּחָא דְחַיֵּי. בְּשַׁגָּם אָחִיד לְתַתָּא אָחִיד לְעֵילָא. וְעַל דָּא תְּנִינָן מֹשֶׁה לָא מִית אֶלָּא אִתְכְּנִישׁ (דף לח ע"א) מֵעָלְמָא וְהָוָה נָהִיר לְסִיהֲרָא. דְּהָא שְׁמֹשָׁא אַף עַל גַּב דְּאִתְכְּנַשׁ מֵעָלְמָא לָא מִית אֶלָּא עָאל וְאַנְהִיר לְסִיהֲרָא. כָּךְ מֹשֶׁה. דְּבַר אַחֵר בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר בְּמִשִׁיכוּ דְרוּחָא בִּבְנֵי נָשָׁא זְמָנָא רַבָּה אִתְהַדַּר לְמֶהֱוֵי בָּשָׂר לְאִתְמַשְׁכָא בָּתַר גּוּפָא וּלְאִשְׁתְּדָלָא בְּעוֹבָדִין דְּהַאי עָלְמָא.

וְעַל בְּשַׁגָּ"ם שֶׁהוּא בָּשָׂר עוֹמֵד הַדָּבָר לְהָרִיק (להרחיק) רוּחַ שֶׁל חַיִּים. בְּשַׁגָּם אָחוּז לְמַטָּה, אָחוּז לְמַעְלָה. וְעַל זֶה שְׁנִינוּ מֹשֶׁה לֹא מֵת, אֶלָּא הִתְכַּנֵּס מִן הָעוֹלָם וְהָיָה מֵאִיר לַלְּבָנָה, שֶׁהֲרֵי הַשֶּׁמֶשׁ, אַף עַל גַּב שֶׁמִּתְכַּנֵּס מִן הָעוֹלָם, לֹא מֵת, אֶלָּא נִכְנָס וּמֵאִיר לַלְּבָנָה, כָּךְ מֹשֶׁה. דָּבָר אַחֵר בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר - בְּמִשִׁיכַת הָרוּחַ בִּבְנֵי אָדָם זְמַן רַב, חוֹזֵר לִהְיוֹת הַבָּשָׂר לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר הַגּוּף וּלְהִשְׁתַּדֵּל בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם הַזֶּה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל (לקמן נה ב דרין דאשתכללו משת כלהו צדיקי וחסידי. לבתר אתפשטו ואולידו ואוליפו אומנותא (וחכמתא)) דְּעָלְמָא לְשַׁצָּאָה בְּרוּמְחִין וּסְיָיפִין. עַד דְּאָתָא נֹחַ וְאִתְקִין לוֹן תְּקוּנָא דְּעָלְמָא וּלְמִפְלַח וּלְאִתְקָנָא אַרְעָא. דְּהָא בְּקַדְמֵיתָא לָא הֲווּ זָרְעִין וְחָצְדִין. לְבָתַר אִצְטְרִיכוּ לְהַאי דִכְתִיב עוֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּל (הדורות שנתקנו משת, כלם צדיקים וחסידים. אחר כך התפשטו והולידו, ולמדו אמנות [וחכמה]) הָעוֹלָם לַהֲרֹג בִּרְמָחִים וּבַחֲרָבוֹת. עַד שֶׁבָּא נֹחַ וְהִתְקִין לָהֶם תִּקּוּן הָעוֹלָם וְלַעֲבֹד וּלְתַקֵּן אֶת הָאָרֶץ. שֶׁהֲרֵי בַּהַתְחָלָה לֹא הָיוּ זוֹרְעִים וְקוֹצְרִים, אַחַר כָּךְ הִצְטָרְכוּ אֶת זֶה, שֶׁכָּתוּב עוֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ וְגוֹ'.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְתַקָּנָא עָלְמָא וּלְאַתְקָנָא רוּחָא בִּבְנֵי נָשָׁא בְּגִין דְּיוֹרְכוּן יוֹמִין לְעָלְמִין הַדָּא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה סה) כִּי כִימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי וְגוֹ' וּכְתִיב, (שם

כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה יְיָ אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ כִּי יְיָ דִּבֶּר: עַד כָּאן אִשְׁתַּכְלָלוּ מִילִין מִכָּאן וּלְהָלְאָה תִּקּוּנָא דְּפַרְשָׁתָא: בְּרֵאשִׁית
רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְתַקֵּן עוֹלָם וּלְהַתְקִין רוּחַ בִּבְנֵי אָדָם כְּדֵי שֶׁיַּאֲרִיכוּ יָמִים לְעוֹלָמִים. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סה) כִּי כִימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי וְגוֹ'. וְכָתוּב (שם כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר. עַד כָּאן נִתְקְנוּ הַדְּבָרִים. מִכָּאן וְהָלְאָה תִּקּוּן הַפָּרָשָׁה. בְּרֵאשִׁית

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָא תְּנִינָן דְּכַד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא גָּלִיף בְּגִילוּפֵי דְּרָזָא דְּמֵהֵימְנוּתָא גּוֹ טְהִירִין בְּרָזִין עִלָּאִין. וְגָלִיף לְעֵילָא וְגָלִיף לְתַתָּא וְכוֹלָּא בְּרָזָא חָדָא. וְעָבִיד עָלְמָא תַּתָּאָה כְּנָוּנָא דְּעָלְמָא עִלָּאָה. וְדָא קָאִים לְקֳבֵיל דָּא. לְמֶהֱוֵי כּוֹלָּא חַד בְּיִחוּדָא חָדָא. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּלִיף גְּלִיפֵי דְאַתְוָון עֵילָא וְתַתָּא. וּבְהוּ בָּרָא עָלְמִין.
אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲרֵי שְׁנֵינוּ, שֶׁכְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, חָקַק בַּחֲקִיקוֹת שֶׁל סוֹד הָאֱמוּנָה תּוֹךְ אוֹרוֹת בְּסוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים וְחָקַק לְמַעְלָה וְחָקַק לְמַטָּה, וְהַכֹּל בְּסוֹד אֶחָד. וְעָשָׂה עוֹלָם תַּחְתּוֹן כְּמוֹ שֶׁעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. וְזֶה עוֹמֵד כְּנֶגֶד זֶה לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד בְּיִחוּד אֶחָד. וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָקַק חֲקִיקוֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּבָהֶם בָּרָא אֶת הָעוֹלָמוֹת.

וְתָא חֲזֵי, כְּנָוּנָא דְּעָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא הָכִי נָמֵי בָּרָא לֵיהּ לְאָדָם קַדְמָאָה. פְּתַח וְאָמַר, (הושע ו) וְהֵמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְּרִית וְגוֹ'. דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַעֲטַר לֵיהּ בְּעִטְרִין עִלָּאִין. וּבָרָא לֵיהּ בְּשִׁית סִטְרִין דְּעָלְמָא. לְמֶהֱוֵי שְׁלִים בְּכוֹלָּא. וְכוֹלָּא זָעֲאן וְדָחֲלָן מִקַּמֵּיהּ. דְּהָא כַּד אִתְבְּרֵי אָדָם אִתְבְּרֵי בְּדִיוּקְנָא עִלָּאָה. וְהֲווּ מִסְתַּכְּלָן בַּהֲהוּא דִּיוּקְנָא וְזָעֲאן וְדָחֲלָן מִקַּמֵּיהּ. וּלְבָתַר אָעִיל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן לְאִתְעַדְּנָא תַּמָּן בְּעִדּוּנִין עִלָּאִין. וְהֲווּ מַלְאָכִין עִלָּאִין סָחֲרִין לֵיהּ וּמְשַׁמְּשִׁין קַמֵּיהּ. וְרָזִין דְּמָרֵיהוֹן הֲווּ אוֹדְעִין לֵיהּ.
וּבָא וּרְאֵה, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, כָּךְ גַּם בָּרָא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן. פְּתַח וְאָמַר, (הושע ו) וְהֵמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית. שֶׁהָרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִטֵּר אוֹתוֹ בַּעֲטָרוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וּבָרָא אוֹתוֹ בְּשִׁשָּׁה צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם לִהְיוֹת שָׁלֵם בַּכֹּל, וְכֻלָּם זָעוּ וּפָחֲדוּ מִלְּפָנָיו. שֶׁהָרֵי כְּשֶׁנִּבְרָא אָדָם, נִבְרָא בִּדְמוּת עֶלְיוֹנָה, וְהָיוּ מִסְתַּכְּלִים בְּאוֹתָהּ דְּמוּת וְזָעִים וּפוֹחֲדִים מִלְּפָנָיו. וְאַחַר כְּךָ הִכְנִיסוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּגַן עֵדֶן לְהִתְעַדֵּן שָׁם בְּעִדּוּנִים עֶלְיוֹנִים, וְהָיוּ מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים מְשַׁמְּשִׁים לְפָנָיו וְסוֹבְבִים אוֹתוֹ, וְסוֹדוֹת רִבּוֹנָם הָיוּ מוֹדִיעִים לוֹ.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּאָעִיל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְגִנְתָּא דְעֵדֶן, הֲוָה חָמֵי וְאִסְתַּכַּל מִתַּמָּן כָּל רָזִין עִלָּאִין וְכָל חָכְמְתָא. בְּגִין לְמִנְדַּע וּלְאִסְתַּכָּלָא בִּיקָרָא דְּמָרֵיהּ.
בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהִכְנִיס אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגַן עֵדֶן, הָיָה רוֹאֶה וּמִסְתַּכֵּל מִשָּׁם כָּל הַסּוֹדוֹת הָעֶלְיוֹנִים וְכָל הַחָכְמָה כְּדֵי לָדַעַת וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכְבוֹדוֹ רִבּוֹנוֹ.

שִׁבְעָה הֵיכָלִין מְדוֹרִין אִנּוּן לְעֵילָּא דְּאִנּוּן רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה. וְשִׁבְעָה הֵיכָלִין אִנּוּן לְתַתָּא (כגוונא דלהון חד לקביל חד. שבעה מדורין דהיכלין אנון לתתא) כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא. וְאִנּוּן שִׁית כְּגַוְונָא עִלָּאָה וְחַד טָמִיר וְנָעִיז אִיהוּ לְעֵילָּא. וְכָל אִלֵּין אִנּוּן בָּרָזָא עִלָּאָה. בְּגִין דְּכָל הָנֵי הֵיכָלִין אִית בְּהוּ כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא. וְאִית בְּהוּ כְּגַוְונָא דִּלְתַתָּא. לְמֶהֱוֵי כָּלִיל בְּדִיּוּקְנָא דְּרָזָא דִּלְעֵילָּא וּבְדִיּוּקְנָא דְּרָזָא דִּלְתַתָּא, וּבְהוּ הֲוָה דְּיוּרֵיהּ דְּאָדָם.

שִׁבְעָה הֵיכָלוֹת מְדוֹרִים הֵם לְמַעְלָה, שֶׁהֵם סוֹד הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה. וְשִׁבְעָה הֵיכָלוֹת הֵם לְמַטָּה [כמו שהם אחד כנגד אחד, שבעה מדורים של היכלות הם למטה] כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וְהֵם שִׁשָּׁה כְּדֶגְמָא עֶלְיוֹנָה, וְאֶחָד טָמִיר וְנֶעוּז הוּא לְמַעְלָה. וְכָל אֵלֶּה הֵם בְּסוֹד עֶלְיוֹן, מְשׁוּם שֶׁכָּל הַהֵיכָלוֹת הַלָּלוּ יֵשׁ בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וְיֵשׁ בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁלְּמַטָּה, לִהְיוֹת כּוֹלֵל בִּדְמוּת שֶׁל הַסּוֹד שֶׁלְּמַעְלָה וּבִדְמוּת שֶׁל הַסּוֹד שֶׁלְּמַטָּה, וּבָהֶם הָיָה דְּיוּרוֹ שֶׁל אָדָם.

דף לח:

וּלְבָתַר דְּאִתְתָּרַךְ מִגִּנְתָּא דְּעֵדֶן אִתְקִין לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְנִשְׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא בְּהוּ כְּדְקָא חָזֵי מִזְיוֹ דְּיִקָּרָא עִלָּאָה. וְכָל חַד וְחַד אִתְתַּקַּן כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא וּכְגַוְונָא דִּלְתַתָּא כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא. הֵיכְלָא קַדְמָאָה. אֲתַר דְּאִיהוּ מִתְתַּקַּן לְתַתָּא לְמֶהֱוֵי כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא. וְהָא אִתְעָרוּ חַבְרַיָּיא נְמוּסֵי דְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן כְּמָה דְּאִיהוּ בָּרָזָא עִלָּאָה (דאיהו מתקן לגו, גו טמירא דרזא דלתתא גניז וסתים מכל) (נ"א ואיהו מתתקן לגו וסתים מכולא) וְלָא שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא. בַּר נְשְׁמַתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא. לְמֶהֱוֵי (דף לח ע"ב) גְּלִיפָן לְעֵילָּא וְתַתָּא. וּלְאִסְתַּכָּלָא מִתַּמָּן בָּרָזָא דְמַרֵיהוֹן וּבְעִנּוּגָא דִּלְעֵילָּא.

וּלְאַחַר שֶׁגֵּרַשׁ מִגַּן עֵדֶן, הִתְקִין אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִנְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהֶם כָּרָאוּי מִזִּיו שֶׁל הַכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הִתְתַּקֵּן כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה וּכְמוֹ שֶׁלְּמַטָּה כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ. הֵיכָל רִאשׁוֹן - מָקוֹם שֶׁהוּא נִתְקַן לְמַטָּה לִהְיוֹת כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וְהֲרֵי הֵעִירוּ הַחֲבֵרִים הַנֶּהֱגוֹת גַּן עֵדֶן כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּסוֹד עֶלְיוֹן [שהוא נתקן לבפנים תוך סתר של הסוד שלמטה גנוז ונסתר מכל] [נ"א: והוא נתקן לבפנים ונסתר מהכל] וְלֹא שׁוֹלֶטֶת בּוֹ הָעַיִן, פְּרָט לִנְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, לִהְיוֹת חֲקוּקִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וּלְהִסְתַּכֵּל מִשָּׁם בְּסוֹד רִבּוֹנָם וּבְעִנּוּג שֶׁלְּמַעְלָה.

וְאִלֵּין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּלָא אִתְחָלְפוּ יְקָרָא דְּמָרֵיהוֹן בְּגִין דְּחָלָא אָחֳרָא. כְּתִיב, (משלי יב) אֱשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ, רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא לְאִתְדַּבְּקָא בַּר נָשׁ בְּמָרֵיהּ וּלְדָחָלָא מִנֵּיהּ תָּדִיר וְלָא יִסְטֵי לְיָמִינָא וּשְׂמָאלָא. וְהָא אוֹקִימְנָא דְּלָא יְהַב בַּר נָשׁ בָּתַר דְּחָלָא אָחֳרָא דְּאִקְרֵי אֱשֶׁ"ת זְנוּנִי"ם. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (משלי ז) לִשְׁמָרְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה מִנָּכְרִיָּה אֲמָרֶיהָ הֶחֱלִיקָה.

וְאִלֵּין אוֹתָם צַדִּיקִים שֶׁלֹּא הֶחֱלִיפוּ כְּבוֹד רִבּוֹנָם בִּשְׁבִיל יִרְאָה אֲחֶרֶת. כְּתוּב (משלי יב) אֱשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ, סוֹד הָאֱמוּנָה לְהִדָּבֵק בֶּן אָדָם [ברבונו] וְלִפְחֹד מִמֶּנּוּ תָּמִיד וְלֹא יִסְטֶה לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל. וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ

שְׁלֹא יֵלֵךְ בֶּן אָדָם אַחַר יִרְאָה אַחֶרֶת שֶׁנִּקְרֵאת אֵשֶׁ"ת זְנוּנֵי"ם. וְלָכֵן כָּתוּב (שם ז) לִשְׁמָרְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה מִנָּכְרִיָּה אֲמָרֶיהָ הֶחֱלִיקָה.

הֵיכָלָא דָא קָאֵים בְּדִיוּקְנָא דְרָזָא עִלָּאָה. בְּגִין דְּכַד נְשָׁמָתִין דְּצַדִּיקַיָּא נָפְקֵי מֵהַאי עָלְמָא, עָאלִין גּוֹ אִלֵּין הֵיכָלִין דִּי בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן דִּלְתַתָּא. וְתַמָּן (עאלין) יָתְבִין כָּל חַד וְחַד כָּל הַהוּא זִמְנָא דְאִצְטְרִיכָא נְשָׁמָתָא לְמֵיתַב תַּמָּן.

הֵיכָל זֶה עוֹמֵד בַּדְּמוּת שֶׁל סוֹד עֶלְיוֹן, הֶיוֹת שֶׁכְּשֶׁנִּשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים יוֹצְאוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, נִכְנָסִים לְתוֹךְ הַהֵיכָלוֹת הַלָּלוּ שֶׁבְּגַן עֵדֶן שֶׁלְּמַטָּה, וְשָׁם [נכנסים] יוֹשְׁבִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁצְּרִיכָה הַנְּשָׁמָה לְשֶׁבֶת שָׁם.

וּבְכָל הֵיכָלָא וְהֵיכָלָא אִית דִּיוּקְנִין כְּגַוְונָא (עלאה) דִּלְעֵילָּא וּדְיוּקְנִין כְּגַוְונָא (תתאה) דִּלְתַתָּא. וְתַמָּן אִתְלַבְּשַׁת נְשָׁמָתָא בִּלְבוּשִׁין כְּגַוְונָא דְהַאי עָלְמָא. וְאִתְעַדְּנַת תַּמָּן כָּל הַהוּא זִמְנָא דְאִצְטְרִיכַת עַד דְּמָטֵי זִמְנָא לְסַלָּקָא לְאֲתַר עִלָּאָה כְּמָה דְאִצְטְרִיךְ. וּמִגּוֹ הַהוּא מָאנָא דְאִתְלַבְּשַׁת בֵּיהּ חֲמַאת דִּיוּקְנִין עִלָּאִין לְאִסְתַּכָּלָא בִּיקָרָא דְמָרֵיהוֹן.

וּבְכָל הֵיכָל וְהֵיכָל יֵשׁ דְּמָיוֹת כְּמוֹ [עליון] שֶׁלְּמַעְלָה וּדְמָיוֹת כְּמוֹ [למטה] שֶׁלְּמַטָּה. וְשָׁם מִתְלַבֶּשֶׁת הַנְּשָׁמָה בִּלְבוּשִׁים כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמִתְעַדֶּנֶת שָׁם כָּל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁצְּרִיכָה, עַד שֶׁמַּגִּיעַ הַזְּמַן לַעֲלוֹת לְמָקוֹם עֶלְיוֹן כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ. וּמִתּוֹךְ אוֹתוֹ בֶּגֶד שֶׁהִתְלַבְּשָׁה בּוֹ, רוֹאֶה דְּמָיוֹת עֶלְיוֹנוֹת לְהִסְתַּכֵּל בִּכְבוֹד רִבּוֹנָם.

בְּהַאי הֵיכָלָא אִית נְהוֹרִין עִלָּאִין לְאִסְתַּכָּלָא. בְּנִשְׁמָתְהוֹן דְּאִנּוּן גִּיּוֹרִין דְּאִתְגַּיְּירוּ קָיְימִין תַּמָּן וְעָאלִין תַּמָּן לְאִסְתַּכָּלָא בִּיקָרָא עִלָּאָה וּמִתְלַבְּשָׁן תַּמָּן בִּלְבוּשָׁא חָדָא דִּנְהוֹרָא דְּנָהִיר וְלָא נָהִיר. וְהַהוּא הֵיכָלָא מַקְפָּא מַאֲבָן טָבָא וְדַהֲבָא.

בְּהֵיכָל הַזֶּה יֵשׁ מְאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים לְהִסְתַּכֵּל, וְנִשְׁמוֹת אוֹתָם הַגֵּרִים שֶׁהִתְגַּיְּרוּ עוֹמְדוֹת שָׁם וְנִכְנָסוֹת שָׁם לְהִסְתַּכֵּל בַּכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן, וּמִתְלַבְּשׁוֹת שָׁם בִּלְבוּשׁ אֶחָד שֶׁל אוֹר שֶׁמֵּאִיר וְלֹא מֵאִיר. וְאוֹתוֹ הֵיכָל מְצֻפֶּה מֵאֶבֶן טוֹבָה וְזָהָב.

וְתַמָּן אִיהוּ פִּתְחָא חָדָא דְּנָחִית לְקֶבֶל פִּתְחָא דְּגֵיהִנֹּם. מִתַּמָּן מְסִתַּכְּלָן בְּכָל אִנּוּן חַיָּיבֵי (דישראל) (נ"א דעובדי עבודה זרה) דְּלָא עָאלוּ בִּבְרִית קַיְּימָא קַדִּישָׁא וְאִתְתָּרְכוּ בְּאִנּוּן מַלְאֲכֵי חַבָּלָה דְּטַרְדֵי לוֹן בְּנוּרָא דְּדָלִיק. וְאִנּוּן חָמָאן וְחָדָאן עַל דְּאִתְגַּיְּירוּ.

וְשָׁם הוּא פֶּתַח אֶחָד שֶׁיּוֹרֵד כְּנֶגֶד פֶּתַח הַגֵּיהִנֹּם. מִשָּׁם מְסִתַּכְּלִים בְּכָל אוֹתָם רְשָׁעִים [של ישראל] [של עובדי עבודה זרה] שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ בִּבְרִית הַקְּדוֹשָׁה וְנִגְרְשׁוּ בְּאוֹתָם מַלְאֲכֵי חַבָּלָה שֶׁטּוֹרְדִים אוֹתָם בְּאֵשׁ שֶׁדּוֹלֶקֶת. וְהֵם רוֹאִים וּשְׂמֵחִים עַל שֶׁהֵם תְּגַיְּרוּ.

וּתְלַת זִמְנִין בְּיוֹמָא נָהֲרִין מִגּוֹ נְהִירוּ עִלָּאָה וּמִשְׁתַּעְשְׁעָן תַּמָּן. וְעֵילָּא מִנְּהוֹן עוֹבַדְיָה וְאֲנָקְלוֹס גִּיּוֹרָא וּשְׁאָר גִּיּוֹרִין דְּאִתְגַּיְּירוּ. כְּגַוְונָא דָא לְעֵילָּא כַּד זָכָאן לְסַלָּקָא נְשָׁמָתְהוֹן לְאִתְעַטָּרָא תַּמָּן:

וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם מוּאָרִים מִתּוֹךְ אוֹר עֶלְיוֹן וּמִשְׁתַּעְשְׁעִים שָׁם. וּמֵעֲלֵיהֶם עוֹבַדְיָה וְאוּנְקְלוֹס הַגֵּר וּשְׁאָר הַגֵּרִים שֶׁהִתְגַּיְּרוּ. כְּמוֹ זֶה לְמַעְלָה כְּשֶׁזּוֹכִים לְהַעֲלוֹת נִשְׁמָתָם לְהִתְעַטֵּר שָׁם.

הֵיכָלָא דָּא תִּנְיָינָא. הֵיכָלָא דָּא קַיְימָא לְגוֹ מֵהַאי הֵיכָלָא קַדְמָאָה, וְהַאי (פתחא איהו סמיך לגו מערתא) (נ"א היכלא סמיך למערתא) דְּאָבְהָן. וְהַאי הֵיכָלָא נָהִיר מִקַּדְמָאָה. הָכָא אִית כָּל אֲבָנִין יַקִּירִין דְּמַקְּפָן לֵיהּ.

הֵיכָל שֵׁנִי. הֵיכָל זֶה עוֹמֵד לִפְנִים מֵהַהֵיכָל הָרִאשׁוֹן הַזֶּה, וְזֶה [הפתח הוא סמוך לתוך המערה] [נ"א: היכל סמוך למערה] שֶׁל הָאָבוֹת. וְהַהֵיכָל הַזֶּה מֵאִיר יוֹתֵר מֵהָרִאשׁוֹן. כָּאן יֵשׁ כָּל אֲבָנִים יְקָרוֹת שֶׁמְּצֻפּוֹת אוֹתוֹ.

בְּגוֹ דְּהַאי הֵיכָלָא, אִית נְהִירוּ חַד כְּלִיל מִכָּל גְּוונִין וְאִיהוּ נָהִיר מֵעֵילָא לְתַתָּא. בְּהַאי הֵיכָלָא קַיְימִין (כל) אִנּוּן דְּסָבְלוּ יִסּוּרִין וּמָרְעִין בְּהַאי עָלְמָא בְּגִין לְאִתְתַּקְּנָא. וְהָווּ מוֹדָן וּמְשַׁבְּחָן לְמָרֵיהוֹן כָּל יוֹמָא. וְלָא הָווּ מְבַטְּלִין צְלוֹתַיְיהוּ לְעָלְמִין.

בְּתוֹךְ הַהֵיכָל הַזֶּה יֵשׁ אוֹר אֶחָד כָּלוּל מִכָּל הַגְּוָנִים, וְהוּא מֵאִיר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. בַּהֵיכָל הַזֶּה עוֹמְדִים [כל] אֵלּוּ שֶׁסָּבְלוּ יִסּוּרִים וַחֳלָאִים בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי לְהִתְתַּקֵּן, וְהָיוּ מוֹדִים וּמְשַׁבְּחִים לְרִבּוֹנָם בְּכָל יוֹם, וְלֹא הָיוּ מְבַטְּלִים תְּפִלּוֹתֵיהֶם לְעוֹלָמִים.

לְגוֹ מֵהַאי הֵיכָלָא קַיְימִין כָּל אִנּוּן דִּמְקַדְּשִׁין (בכל יומא) בְּכָל חֵילָא שְׁמָא דְּמָרֵיהוֹן וְאָתְיבוּ אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ בְּכָל חֵילָא. וְאִלֵּין אִנּוּן קַיְימִין לְגוֹ בְּגוֹ הַאי הֵיכָלָא. וְהַהוּא נְהוֹרָא דְּכָלִיל כָּל גְּוונִין נָהִיר לוֹן. מֵהַהוּא נְהִירוּ קַיְימִין וְחָמָאן נְהוֹרִין אָחֳרָנִין דְּאִתְאַחֲדָן וְלָא אִתְאַחֲדָן בְּגַוְוייְהוּ. וְעֵילָא מִנְּהוֹן מְשִׁיחַ דְּאִיהוּ עָאל וְקָאִים בֵּינַיְיהוּ וְנָחִית לוֹן.

לִפְנִים מֵהַהֵיכָל הַזֶּה עוֹמְדִים כָּל אֵלּוּ שֶׁמְּקַדְּשִׁים [בכל יום] בְּכָל הַכֹּחַ שֶׁם רִבּוֹנָם, וְעוֹנִים אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבֹרָךְ בְּכָל הַכֹּחַ. וְאֵלֶּה הֵם עוֹמְדִים לִפְנֵי וְלִפְנִים בַּהֵיכָל הַזֶּה. וְאוֹתוֹ אוֹר שֶׁכּוֹלֵל כָּל הַגְּוָנִים מֵאִיר לָהֶם. מֵאוֹתוֹ הָאוֹר עוֹמְדִים וְרוֹאִים מְאוֹרוֹת אֲחֵרִים שֶׁנֶּאֱחָזִים וְלֹא נֶאֱחָזִים בְּתוֹכָם. וּמֵעֲלֵיהֶם מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא נִכְנָס וְעוֹמֵד בֵּינֵיהֶם וּמְנַחֵם אוֹתָם.

אִיהוּ נָטִיל מֵהַאי הֵיכָלָא וְעָאל בְּהֵיכָלָא תְּלִיתָאָה וְתַמָּן כָּל אִנּוּן בְּנֵי מַרְעִין וּכְאֵבִין יַתִּיר וְכָל אִנּוּן דַּרְדְּקֵי דְּבֵי רַבָּן דְּלָא אַשְׁלִימוּ יוֹמִין. וְכָל אִנּוּן דְּעָצְבִין עַל חָרוּב בֵּי מַקְדְּשָׁא (ואושידו) וְהָווּ אוֹשְׁדִין דִּמְעִין. כֻּלְּהוֹן קַיְימִין בְּהַהוּא הֵיכָלָא, וְאִיהוּ מְנַחֵם לוֹן.

הוּא נוֹסֵעַ מֵהַהֵיכָל הַזֶּה וְנִכְנָס. בַּהֵיכָל הַשְּׁלִישִׁי, וְשָׁם כָּל אוֹתָם בְּנֵי חֲלָאִים וּכְאֵבִים קָשִׁים, וְכָל אוֹתָם תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן שֶׁלֹּא הִשְׁלִימוּ יְמֵיהֶם, וְכָל אוֹתָם הָעֲצוּבִים עַל חָרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ [ושפכו] וְהָיוּ שׁוֹפְכִים דְּמָעוֹת. כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּאוֹתוֹ הֵיכָל, וְהוּא מְנַחֵם אוֹתָם.

וְנָטִיל מֵהַאי הֵיכָלָא וְעָאל בְּהֵיכָלָא רְבִיעָאָה, וְתַמָּן כָּל אִנּוּן אֲבֵלֵי צִיּוֹן וִירוּשָׁלַם וְכָל אִנּוּן קְטוֹלֵי דִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וְאִיהוּ שָׁרֵי וּבָכֵי. (דף לט ע"א) וּכְדֵין כָּל אִנּוּן נְשִׁיאִין דְּזַרְעָא דְּדָוִד כֻּלְּהוּ אָחִידָן בֵּיהּ וּמְנַחֲמִין לֵיהּ.

וְנוֹסַע מֵהַהֵיכָל הַזֶּה וְנִכְנָס. בַּהֵיכָל הָרְבִיעִי, וְשָׁם כָּל אוֹתָם אֲבֵלֵי צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם וְכָל אוֹתָם שֶׁנֶּהֱרְגוּ עַל יְדֵי שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם. וְהוּא שׁוֹהֶה וּבוֹכֶה. וְאֵז כָּל אוֹתָם נְשִׁיאִים שֶׁל זֶרַע דָּוִד, כֻּלָּם אוֹחֲזִים בּוֹ וּמְנַחֲמִים אוֹתוֹ.

שְׁאֵרִי תִּנְיָינוּת וּבָכֵי עַד דְּקָלָא נָפִיק וּמִתְאַחֵד בְּהַהוּא קָלָא וְסָלִיק לְעֵילָא וְאִשְׁתְּהֵי תַּמָּן עַד רֵישׁ יַרְחָא. וְכַד נָחִית נָחֲתָן עִמֵּיהּ כַּמָּה נְהוֹרִין וְזִיוִין מְנַהֲרִין לְכָל אִנּוּן הֵיכָלִין וְאַסְוָותָא וּנְהוֹרָא לְכָל אִנּוּן קְטוֹלִין וּבְנֵי מַרְעִין וּמַכְאוֹבִין דְּסָבִילוּ עִמֵּיהּ דְּמָשִׁיחַ.

מַתְחִיל פַּעַם שְׁנִיָּה וּבוֹכֶה, עַד שֶׁיּוֹצֵא קוֹל, וְנֶאֱחָז בְּאוֹתוֹ קוֹל וְעוֹלֶה לְמַעְלָה וְשׁוֹהֶה שָׁם עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּכְשֶׁיּוֹרֵד, יוֹרְדִים עִמּוֹ כַּמָּה אוֹרוֹת וְזִיוִים מְאִירִים לְכָל אוֹתָם הֵיכָלוֹת וּרְפוּאָה וְאוֹר לְכָל אוֹתָם הַהֲרוּגִים וּבְנֵי חֲלָאִים וּמַכְאוֹבִים שֶׁסָּבְלוּ עִם הַמָּשִׁיחַ.

וּכְדֵין פּוּרְפִּירָא לְבֵישׁ. וְתַמָּן חֲקִיקִין וּרְשִׁימִין כָּל אִנּוּן קְטוֹלֵי דְּשָׁאַר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּהַהוּא פּוּרְפִּירָא. וְסָלִיק הַהוּא פּוּרְפִּירָא לְעֵילָא וְאִתְחַקַּק תַּמָּן גּוֹ פּוּרְפִּירָא עִלָּאָה דְּמַלְכָּא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לְאַלְבָּשָׁא הַהוּא פּוּרְפִּירָא וּלְמֵידַן עַמִּין דְּכְתִיב, (תהלים קי) יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת. עַד דְּיֵי אֲתָא וְנָחִים לוֹן וְנָחֲתִין עִמֵּיהּ (כמה) נְהוֹרִין וְעִדּוּנִין לְאִתְעַדְּנָא וְכַמָּה מַלְאָכִין וּרְתִיכִין עִמֵּיהּ. כָּל חַד וְחַד בְּמַלְבּוּשָׁא (נ"א ובידא דכל חד וחד מלבושא) לְאִתְלַבָּשָׁא בֵּהּ כָּל אִנּוּן נְשָׁמָתִין דְּקָטוֹלִין וְתַמָּן מִתְעַדְּנִין כָּל הַהוּא זִמְנָא דְּאִיהוּ סָלִיק וְנָחִית.

וְאָז לוֹבֵשׁ לְבוּשׁ מַלְכוּת. וְשָׁם חֲקוּקִים וּרְשׁוּמִים כָּל אוֹתָם הֲרוּגִים שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם בְּאוֹתָהּ פּוּרְפִּירָה, וְעוֹלֶה אוֹתָהּ פּוּרְפִּירָה לְמַעְלָה, וְנֶחְקָק שָׁם תּוֹךְ הַפּוּרְפִּירָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לִלְבֹּשׁ אוֹתָהּ פּוּרְפִּירָה וְלָדוּן עַמִּים, שֶׁכָּתוּב (תהלים קי) יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת. עַד שֶׁבָּא וּמְנַחֵם אוֹתָם, וְיוֹרְדִים עִמּוֹ (כמה) מְאוֹרוֹת וְעִדּוּנִים לְהִתְעַדֵּן, וְכַמָּה מַלְאָכִים וּמֶרְכָּבוֹת עִמּוֹ. כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּמַלְבּוּשׁ [נ"א: ובידו כל אחד ואחד מלבוש] לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם כָּל אוֹתָם נִשְׁמוֹת הַהֲרוּגִים, וְשָׁם מִתְעַדְּנִים כָּל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהוּא עוֹלֶה וְיוֹרֵד.

לְגוֹ מֵהַאי הֵיכָלָא קַיְימֵי גּוֹ דַּרְגָּא עִלָּאָה אִנּוּן עֲשָׂרָה רַבְרְבִין מְמַנָּן (כגון) רַבִּי עֲקִיבָא וְחַבְרוֹי. וְכֻלְּהוּ סַלְקֵי בְּסַלִּיקוּ. גּוֹ אַסְפַּקְלַרְיָאָה דִּלְעֵילָא, וְנָהֲרִין בְּזִיו יְקָרָא עִלָּאָה. עֲלַיְיהוּ כְּתִיב (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ:

לִפְנִים מֵהַהֵיכָל הַזֶּה עוֹמְדִים תּוֹךְ דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה אוֹתָם עֲשָׂרָה גְּדוֹלִים מְמֻנִּים (כמו) רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵרָיו. וְכֻלָּם עוֹלִים בַּעֲלִיָּה תּוֹךְ אַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁלְּמַעְלָה וּמְאִירִים בְּזִיו כָּבוֹד עֶלְיוֹן. עֲלֵיהֶם כָּתוּב (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ.

בְּהֵיכָלָא חֲמִישָׁאָה קַיְימִין כָּל אִנּוּן מָארֵיהוֹן דִּתְיוּבְתָּא שְׁלִימְתָּא דְּתָבוּ מֵחֲטָאֵיהוֹן וְאִתְנַחֲמוּ בְּהוּ וְנָפְקַת נִשְׁמָתַיְיהוּ בְּדַכְיוּ (וכל אנון מאריהון דתיובתא) וְכָל אִנּוּן דְּקַדִּישׁוּ שְׁמָא

דְּמָרֵיהוֹן וְקַבִּילוּ עֲלַיְיהוּ מוֹתָא. וּבְתַרְעָא דְהַאי הֵיכָלָא (פתחא) קָאִים מְנַשֶּׁה מָלֵךְ יְהוּדָה דְּקַבִּיל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּתְיוּבְתָּא שְׁלֵימְתָּא וְחָתַר לֵיהּ חֲתִירָא לְקַבְּלָא לֵיהּ.

בַּהֵיכָל הַחֲמִשִּׁי קַיְימִים כָּל אוֹתָם בַּעֲלֵי הַתְּשׁוּבָה הַשְׁלֵמָה שֶׁשָּׁבוּ מֵחֲטָאֵיהֶם וְהִתְנַחֲמוּ בָּהֶם וְנִשְׁמָתָם יָצְאָה בְּטָהֳרָה, (וכל אותם בעלי תשובה) וְכָל אֵלּוּ שֶׁקִּדְּשׁוּ שֵׁם רִבּוֹנָם וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מָוֶת. וּבְשַׁעַר הַהֵיכָל הַזֶּה (פתח) עוֹמֵד מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁקִּבְּלוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וְחָתַר לוֹ חֲתִירָה לְקַבְּלוֹ.

וּלְגַו מֵהַאי הֵיכָלָא קַיְימִין כָּל אִנּוּן מָארֵיהוֹן דִּתְיוּבְתָּא תַּקִּיפָא. דְּנִשְׁמַתְהוֹן נָפְקַת בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְמַרְמְרוּ עַל עוֹבָדַיְיהוֹן. וְאִלֵּין מִתְעַדְּנִין בְּעִדּוּנָא עִלָּאָה בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא. וּתְלַת זִמְנִין בְּיוֹמָא נְהִירוּ עָאל בְּהַהוּא הֵיכָלָא דְּמִתְעַדְּנִין בֵּיהּ כָּל חַד וְחַד כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ. וְכָל חַד נְכָוָה מְנְהִירוּ דְּחַבְרֵיהּ בֵּין לְתַתָּא בֵּין לְעֵילָּא. הַאי הֵיכָלָא קַיְימָא עַל אִנּוּן הֵיכְלֵי תַּתָּאֵי. וְאֶפִּילּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִין לָא יָכְלִין לְאַעֲלָאָה בְּגַוֹ (ההוא) הַאי הֵיכָלָא וּלְמֵיקַם בֵּיהּ. וְהַאי אִיהוּ דַּרְגָּא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא (ביה) בַּר דַּרְגָּא דְּחֲסִידֵי דְּאִיהוּ דַּרְגָּא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא:

וְלִפְנִים מֵהֵיכָל זֶה עוֹמְדִים כָּל אוֹתָם בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁנִּשְׁמָתָם יָצְאָה בְּשָׁעָה שֶׁהִתְמַרְמְרוּ עַל מַעֲשֵׂיהֶם. וְאֵלּוּ מִתְעַדְּנִים בְּעִדּוּן עֶלְיוֹן בְּכָל יוֹם וְיוֹם. וּשְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם אוֹר נִכְנָס בְּאוֹתוֹ הֵיכָל שֶׁמִּתְעַדְּנִים בּוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, וְכָל אֶחָד נִכְוֶה מֵאוֹר שֶׁל הַחֵפֶץ שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין לְמַטָּה בֵּין לְמַעְלָה. הַהֵיכָל הַזֶּה עוֹמֵד עַל אוֹתָם הֵיכָלוֹת תַּחְתּוֹנִים, וַאֲפִלּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים לֹא יְכוֹלִים לְהִכָּנֵס לְתוֹךְ (ההוא) הַהֵיכָל הַזֶּה וְלַעֲמֹד בּוֹ. וְזוֹהִי דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה עַל הַכֹּל (בו), פְּרָט לְדַרְגַּת הַחֲסִידִים שֶׁהִיא דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה עַל הַכֹּל.

הֵיכָלָא שְׁתִיתָאָה הֵיכָלָא דָּא הֵיכָלָא דְּחֲסִידֵי. הֵיכָלָא דָּא הֵיכָלָא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא. וְהַאי הוּא הֵיכָלָא דְּקַיְימָא עַל כֹּלָּא. הֵיכָלָא דְּיָמְינָא לֵית מָאן דְּיָקִים בֵּיהּ. אֶלָּא אִנּוּן חֲסִידִים קַדִּישִׁין וְכָל אִנּוּן דִּמְרַחֲמֵי לְמָרֵיהוֹן בְּרַחִימוּ סַגֵּי. וּלְפַתְחָא דְהַאי הֵיכָלָא קַיְימָא כָּל אִנּוּן דִּמְיַחֲדֵי יְחוּדָא דְּמָרֵיהוֹן בְּכָל יוֹמָא. וְאִלֵּין עָאלִין בְּהַאי הֵיכָלָא וּזְמִינִין לְסַלְקָא בְּקַדְמֵיתָא.

הֵיכָל שִׁשִּׁי. הֵיכָל זֶה הוּא הֵיכַל הַחֲסִידִים. הֵיכָל זֶה הוּא עֶלְיוֹן עַל הַכֹּל. וְזֶהוּ הֵיכָל שֶׁעוֹמֵד עַל הַכֹּל. הֵיכַל הַיְמִין אֵין מִי שֶׁיַּעֲמֹד בּוֹ, אֶלָּא אוֹתָם חֲסִידִים קְדוֹשִׁים וְכָל אוֹתָם שֶׁאוֹהֲבִים אֶת רִבּוֹנָם בְּאַהֲבָה רַבָּה. וּלְפֶתַח הַהֵיכָל הַזֶּה עוֹמְדִים כָּל אֵלּוּ שֶׁמְּיַחֲדִים יִחוּד שֶׁל רִבּוֹנָם בְּכָל יוֹם. וְאֵלֶּה נִכְנָסִים בַּהֵיכָל הַזֶּה וַעֲתִידִים לַעֲלוֹת בָּרִאשׁוֹנָה.

וְעֵילָּא מֵהַאי פִּתְחָא אַבְרָהָם יְמִינָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּלְפִתְחָא אָחֳרָא קַיְימָא יִצְחָק דְּאִתְעַקַּד עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא וְהָווֹ קָרְבָּנָא שְׁלִים קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּלְפִתְחָא אָחֳרָא לְגוֹ קַיְימָא יַעֲקֹב שְׁלֵימָא וּתְרֵיסַר שְׁבָטִין סַחֲרָנֵיהּ וּשְׁכִינְתָּא עַל רֵישַׁיְיהוּ.

וּמֵעַל הַפֶּתַח הַזֶּה אַבְרָהָם, יְמִין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּלְפֶתַח אַחֵר עוֹמֵד יִצְחָק שֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה קָרְבָּן שָׁלֵם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּלְפֶתַח אַחֵר לִבְפָנִים עוֹמֵד יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם, וּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים סְבִיבוֹ, וּשְׁכִינָה עַל רֹאשֵׁיהֶם.

וְכַד יִשְׂרָאֵל בְּעָקוּ אִתְעָרוּ תְּלַת אַבָּהָן וּמִתְעָרֵי לָהּ לִשְׁכִינְתָּא לְאַגָּנָא עֲלַיְיהוּ. וּכְדֵין אִיהִי סַלְקָא וְאִתְעַטְּרָא לְעֵילָּא וְאַגָּנָא עֲלַיְיהוּ דְיִשְׂרָאֵל. וּכְמָה דְּאִית הֵיכָלִין לְתַתָּא בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן, הָכִי נָמֵי לְעֵילָּא אִית הֵיכָלִין מְתַקְנָן דְּאִנּוּן רָזָא דִמְהֵימָנוּתָא. וְכָל (אנון) הָנֵי הֵיכָלִין כֻּלְּהוּ מִתְקַשְּׁרָן וּמִתְעַטְּרָן בְּחַד הֵיכָלָא דְּאִיהוּ

וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּצָרָה, מִתְעוֹרְרִים שְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת וּמְעוֹרְרִים אֶת הַשְּׁכִינָה לְהָגֵן עֲלֵיהֶם. וְאָז הִיא עוֹלָה וּמִתְעַטֶּרֶת לְמַעְלָה וּמָגִנָּה עַל יִשְׂרָאֵל. וּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ הֵיכָלוֹת לְמַטָּה בְּגַן עֵדֶן, כָּךְ גַּם לְמַעְלָה יֵשׁ הֵיכָלוֹת מְתֻקָּנִים שֶׁהֵם סוֹד הָאֱמוּנָה. וְכָל [אותם] הַהֵיכָלוֹת הַלָּלוּ מִתְקַשְּׁרִים וּמִתְעַטְּרִים בְּהֵיכָל אֶחָד שֶׁהוּא:

דף לט:

הֵיכָלָא שְׁבִיעָאָה וְהַאי הֵיכָלָא אִיהוּ גָּנִיז וְסָתִים מִכָּל שְׁאָר הֵיכָלִין. בְּאֶמְצָעִיתָא דְּהַאי הֵיכָלָא קָאִים חַד עַמּוּדָא (דף לט ע"ב) דְּאִיהוּ בְּגָוונִין סַגְּיאִין יָרוֹק חִוָּור סוּמָק אוּכָם. וְכַד נְשְׁמָתִין סָלְקִין אִנּוּן עָאלִין גּוֹ הַאי הֵיכָלָא. מָאן דְּאִתְחֲזֵי לְהַאי גַּוְונָא סָלִיק בֵּיהּ. וּמָאן דְּאִתְחֲזֵי לְהַאי גַּוְונָא סָלִיק בֵּיהּ. כָּל חַד וְחַד כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ.

הֵיכָל הַשְּׁבִיעִי. וְהֵיכָל זֶה גָּנוּז וְנִסְתָּר מִכָּל שְׁאָר הַהֵיכָלוֹת. בְּאֶמְצַע הַהֵיכָל הַזֶּה עוֹמֵד עַמּוּד אֶחָד שֶׁהוּא בִּגְוָנִים רַבִּים: יָרֹק, לָבָן, אָדֹם, שָׁחֹר. וּכְשֶׁנְּשָׁמוֹת עוֹלוֹת, הֵן עוֹלוֹת לְתוֹךְ הַהֵיכָל הַזֶּה. מִי שֶׁרָאוּי לַגָּוֶן הַזֶּה עוֹלֶה בּוֹ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ.

וְאִלֵּין שִׁית הֵיכָלִין אִנּוּן לְמַדּוֹרָא כְּדָאֲמָרָן. וּשְׁבִיעָאָה לָאו אִיהוּ לְמַדּוֹרָא. וְשִׁית כֹּלָּא בְּרָזָא דְּשֵׁת. וְעַל דָּא כְּתִיב בָּרָא שִׁית. שִׁית דַּרְגִּין לְעֵילָּא שִׁית דַּרְגִּין לְתַתָּא וְכֹלָּא רָזָא חָדָא.

וְשֵׁשֶׁת הַהֵיכָלוֹת הַלָּלוּ הֵם לַמַּדּוֹר כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ, וְהַשְּׁבִיעִי אֵינוֹ לְמַדּוֹר. וְשֵׁשׁ הַכֹּל בְּסוֹד שֶׁל שֵׁשׁ. וְעַל זֶה כָּתוּב בָּרָא שִׁית. שֵׁשׁ דְּרָגוֹת לְמַעְלָה וְשֵׁשׁ דְּרָגוֹת לְמַטָּה, וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד

תָּא חֲזֵי, בְּרֵאשִׁית. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר תְּרֵין בָּתִּין הֲווֹ, בַּיִת רִאשׁוֹן וּבַיִת שֵׁנִי. דָּא עִלָּאָה וְדָא תַּתָּאָה. תְּרֵין הֵ"ן אִנּוּן, דָּא עִלָּאָה וְדָא תַּתָּאָה וְכֻלְּהוּ חַד. ב' עִלָּאָה פָּתְחָא תַּרְעִין לְכָל סִטְרָא. דְּהָכִי הוּא דְּכָלִיל דָּא בְּדָא. רֵאשִׁית. כְּדֵין הוּא רֵאשִׁית לְאַעֲלָא בְּחוּשְׁבָּנָא דְּבִנְיָנָא.

בֹּא רְאֵה, בְּרֵאשִׁית. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׁנֵי בָּתִּים הָיוּ, בַּיִת רִאשׁוֹן וּבַיִת שֵׁנִי. זֶה עֶלְיוֹן וְזֶה תַּחְתּוֹן. שְׁנֵי הֵ"ן הֵם. זֶה עֶלְיוֹן וְזֶה תַּחְתּוֹן, וְכֻלָּם אֶחָד. ב' הָעֶלְיוֹן פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים לְכָל צַד. שֶׁכָּךְ הוּא - שֶׁכּוֹלֵל זֶה בָּזֶה. רֵאשִׁית. אָז הוּא רֵאשִׁית לְהִכָּנֵס בְּחֶשְׁבּוֹן הַבִּנְיָן.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵאשִׁית דָּא כְּלָלָא דִּיוּקָנָא (ד"א דדיוקנא) דְּכָל דִּיוּקְנִין כְּלִילָן בֵּיהּ. דָּא רָזָא דִכְתִיב, (יחזקאל א) הוּא מַרְאֶה דְּמוּת כְּבוֹד יְיָ, חֵיזוּ דְּאִתְחֲזוּ בֵּיהּ שִׁית אָחֳרָנִין. וְדָא הוּא בְּרֵאשִׁית בָּרָא שִׁית.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּרֵאשִׁית זֶה כְּלָלוּת הַדְּמוּת (של הדמות) שֶׁכָּל הַדְּמִיּוֹת כְּלוּלוֹת בּוֹ. זֶהוּ סוֹד הַכָּתוּב (יחזקאל א) הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. מַרְאֶה שֶׁנִּרְאִים בּוֹ שִׁשָּׁה אֲחֵרִים. וְזֶהוּ בְּרֵאשִׁית בָּרָא שִׁית.

תָּא חֲזֵי, כַּד עָאלִין בְּהַאי חֵיזוּ שִׁית גְּוונִין, הֵיא אַתְקִינַת גַּרְמָא לְאַחֲזָאָה לוֹן וּלְמִפְעַל בְּהוּ אוּמָנוּתָא דְעָלְמָא. וְאִי תֵּימָא דְּהַאי אוּמָנוּתָא דְעָלְמָא מִדְּרָנָא דָא הוּא. כְּתִיב בָּרָא שִׁית. שְׁבָחָא דְשִׁית אִיהוּ דְּעָבְדֵי אוּמָנוּתָא בְּהַאי.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנִּכְנָסִים בַּמַּרְאֶה הַזֶּה שִׁשָּׁה גְוָנִים, הֵיא מַתְקִינָה עַצְמָהּ לְגַלּוֹתָם וְלִפְעֹל בָּהֶם אֻמָּנוּת הָעוֹלָם. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָאֻמָּנוּת הַזּוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הִיא מִדְּרָגָה זוֹ - כָּתוּב בָּרָא שִׁית. שֶׁבַח שֶׁל הַשִּׁשָּׁה הוּא שֶׁעוֹשִׂים אֻמָּנוּת בָּזֶה.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (שיר השירים ב) הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. הַנִּצָּנִים (נראו בארץ) דָּא הוּא רָזָא דְשִׁית דַּרְגִּין (גליון הרש"ב) עֶלְהּ וְאִיהִי שְׁבִיעָאָה. וְאִלֵּין אִנּוּן שִׁית דַּרְגִּין דַּרְגָּא דְאַבְרָהָם וְדַרְגָּא דְיִצְחָק וְדַרְגָּא דְיַעֲקֹב וְיָכִי"ן וּבוֹעַ"ז וְיוֹסֵ"ף כֻּלְּהוּ אִתְחֲזוּ בְאַרְעָא דְכְתִיב נִרְאוּ בָאָרֶץ. בָּאָרֶץ דָּא הִיא קַרְתָּא קַדִּישָׁא דְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל). נִרְאוּ בָאָרֶץ, בְּגִין דְּאִנּוּן דְּיוּקְנִין לְאִתְחַזָּאָה בְּהַאי דַּרְגָּא. עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ, דְּהָא כְּדֵין מְשַׁבַּח וּמְהַדַּר כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (תהלים ל) לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי מִזְמוֹר כְּמָה דְתִנְיָנן דְּכְתִיב מִזְמוֹר לְדָוִד דְּשַׁאֲרִית עֲלֵיהּ שְׁכִינְתָּא בְּרֵישָׁא. וְדָא הוּא עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ. רַבִּי חִיָּיא אָמַר דְּהָא כְּדֵין מָטָא זִמְנָא לְשַׁבְּחָא.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (שם ב) הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. הַנִּצָּנִים (נראו בארץ) - זֶהוּ סוֹד שֶׁל שֵׁשׁ דְּרָגוֹת [עליה והיא שביעית, ואלו הם שש דרגות', דרגת אברהם, דרגת יצחק ודרגת יעקב, ויכי"ן ובע"ז ויוס"ף, כלן נראות בארץ, שכתוב נראו בארץ, בארץ זוהי קריה קדושה של ארץ ישראל]. נִרְאוּ בָאָרֶץ - מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָן דְּמְיוֹת לְהִגָּלוֹת בַּדַּרְגָּה הַזּוֹ. עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ - שֶׁהֲרֵי אָז מְשַׁבֵּחַ וְחוֹזֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ל) לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. וְלָכֵן נִקְרָא מִזְמוֹר, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁכָּתוּב מִזְמוֹר לְדָוִד, שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה בְּרֹאשׁ. וְזֶהוּ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, שֶׁהֲרֵי אָז הִגִּיעַ זְמַן לְשַׁבֵּחַ.

רַבִּי אַבָּא אָמַר עָלְמָא עִלָּאָה סָתִים וְכָל מִלּוֹי סְתִימִין. בְּגִין דְּקַיְימָא בְּרָזָא עִלָּאָה יוֹמָא דְכָל יוֹמִין (רומא דכל רומין). וְכַד בָּרָא וְאַפִּיק, אַפִּיק אִלֵּין שִׁית. וּבְגִין דְּאִיהוּ סָתִים דְּכָל מִלּוֹי סְתִימִין, אָמַר בְּרֵאשִׁית בָּרָא שִׁית יוֹמִין עִלָּאִין. וְלָא אָמַר מָאן בָּרָא לְהוֹן. בְּגִין דְּאִיהוּ עָלְמָא עִלָּאָה סְתִימָא.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, עוֹלָם הָעֶלְיוֹן נִסְתָּר וְכָל דְּבָרָיו נִסְתָּרִים, מִשּׁוּם שֶׁעוֹמֵד בְּסוֹד עֶלְיוֹן יוֹם שֶׁל כָּל הַיָּמִים [הרום של כל הרומים]. וּכְשֶׁבָּרָא וְהוֹצִיא, הוֹצִיא אֶת הַשִּׁשָּׁה הָאֵלּוּ. וּבְגַלַל שֶׁהוּא נִסְתָּר, שֶׁכָּל דְּבָרָיו נִסְתָּרִים, אָמַר בְּרֵאשִׁית, בָּרָא שִׁשָּׁה יָמִים עֶלְיוֹנִים. וְלֹא אָמַר מִי בָּרָא אוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹלָם עֶלְיוֹן נִסְתָּר.

וּלְבָתַר גָּלֵי וְאָמַר לָן עֲבִידְתָּא תַּתָּאָה. וְאָמַר מָאן בָּרָא לֵיהּ, בְּגִין דְּאִיהוּ עָלְמָא דְקַיְימָא בְּאִתְגַּלְיָיא. וְאָמַר בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ. וְלָא כְּתִיב בָּרָא סָתִים (ד"א בארח סתים) בָּרָא אֵת הַשָּׁמַיִם. בְּגִין דְּאִיהוּ עָלְמָא בְּאִתְגַּלְיָא וְאָמַר בָּרָא אֱלֹהִים, אֱלֹהִים וַדַּאי שְׁמָא

בְּאִתְגַּלְיָא. קַדְמָאָה בִּסְתִימָא דְּאִיהוּ עִלָּאָה. תַּתָּאָה בְּאִתְגַּלְיָא. לְמֶהֱוֵי תָּדִיר עוֹבָדָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סָתִים וְגַלְיָא. וְרָזָא דְשָׁמָא קַדִּישָׁא הָכִי הוּא סָתִים וְגַלְיָא. אֶת הַשָּׁמַיִם לְאַסְגָּאָה שָׁמַיִם תַּתָּאֵי לְתַתָּא. וְאֶת הָאָרֶץ לְאַכְלָלָא אֶרֶץ דִּלְתַתָּא. וּלְאַסְגָּאָה (לה) כָּל עוֹבָדָהָא כְּגַוְונָא דִלְעֵילָּא:

וְאַחַר כָּךְ גִּלָּה וְאָמַר [לֹהם] הַמַּעֲשֶׂה הַתַּחְתּוֹן, וְאָמַר מִי בָּרָא אוֹתוֹ, מֹשֶׁה שֶׁהוּא עוֹלָם שֶׁעוֹמֵד בְּהִתְגַּלּוּת. וְאָמַר, בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ, וְלֹא כָתוּב בָּרָא נִסְתָּר [בדרך נסתר] בָּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם, מֹשֶׁה שֶׁהוּא עוֹלָם בְּהִתְגַּלּוּת. וְאָמַר בָּרָא אֱלֹהִים, אֱלֹהִים וַדַּאי שֵׁם בְּהִתְגַּלּוּת. הָרִאשׁוֹן בְּנִסְתָּר שֶׁהוּא עֶלְיוֹן. הַתַּחְתּוֹן בְּהִתְגַּלּוּת. לִהְיוֹת תָּמִיד מַעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִסְתָּר וְנִגְלֶה. וְסוֹד שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כָּךְ הוּא נִסְתָּר וְנִגְלֶה. אֵת הַשָּׁמַיִם - לְרַבּוֹת שָׁמַיִם תַּחְתּוֹנִים לְמַטָּה. וְאֵת הָאָרֶץ - לְהַכְלִיל אֶרֶץ שֶׁלְּמַטָּה וּלְרַבּוֹת כָּל מַעֲשֵׂיהֶ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ כְּדְקָאָמְרָן. וְהָאָרֶץ דָּא אֶרֶץ עִלָּאָה דְּלֵית לָהּ נְהוֹרָא מִגַּרְמָהּ. הָיְתָה. בְּקַדְמִיתָא כְּבָר הֲוַת כְּדְקָא יְאוּת. וְהַשְׁתָּא תֹהוּ וָבֹהוּ וְחשֶׁךְ. הָיְתָה דַּיְיקָא. לְבָתַר אַזְעִירַת גַּרְמָהּ וְאַזְעִירַת נְהוֹרָא. תֹהוּ וָבֹהוּ וְחשֶׁךְ וְרוּחַ אַרְבַּע יְסוֹדֵי עָלְמָא דְּאִשְׁתַּכְלְלוּ בָּהּ.

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וְהָאָרֶץ - זוֹ אֶרֶץ הָעֶלְיוֹנָה שֶׁאֵין לָהּ אוֹר מִשֶּׁל עַצְמָהּ. הָיְתָה - בְּהַתְחָלָה כְּבָר הָיְתָה כְּרָאוּי, וְעַכְשָׁו תֹהוּ וָבֹהוּ וְחשֶׁךְ. הָיְתָה דַּוְקָא. אַחַר כָּךְ הִקְטִינָה אֶת עַצְמָהּ וְהִקְטִינָה אֶת אוֹרָהּ. תֹהוּ וָבֹהוּ וְחשֶׁךְ וְרוּחַ - אַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הָעוֹלָם שֶׁנִּתְקָנוּ בָהּ.

דף מ.

דָּבָר אַחֵר וְאֵת הָאָרֶץ כִּדְקָאָמְרָן לְאַסְגָּאָה אַרְעָא דִּלְתַתָּא דְּאִיהִי אִתְעֲבִידַת בְּכַמָּה מְדוֹרִין (נהורין) כֻּלָּא כְּגַוְונָא עִלָּאָה. וְדָא הוּא וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחשֶׁךְ וְרוּחַ. אִלֵּין אִנּוּן מְדוֹרֵי אַרְעָא. אֶרֶץ. אֲדָמָה. גֵּיא. נְשִׁיָּה. צִיָּה. אַרְקָא. תֵּבֵל. וְגָדוֹל שֶׁבְּכוּלָּם תֵּבֵל דִּכְתִיב, (תהלים ט) וְהוּא (דף מ ע"א) יִשְׁפּוֹט תֵּבֵל בְּצֶדֶק.

דָּבָר אַחֵר וְאֵת הָאָרֶץ - כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ, לְרַבּוֹת אֶרֶץ שֶׁלְּמַטָּה שֶׁהִיא נֶעֱשְׂתָה בְּכַמָּה מְדוֹרִים [אורות] הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וְזֶהוּ וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחשֶׁךְ וְרוּחַ. אֵלּוּ אוֹתָם מְדוֹרֵי הָאָרֶץ: אֶרֶץ, אֲדָמָה, גֵּיא, נְשִׁיָּה, צִיָּה, אַרְקָא, תֵּבֵל. וְגָדוֹל שֶׁבְּכֻלָּם תֵּבֵל, שֶׁכָּתוּב (תהלים ט) וְהוּא יִשְׁפּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מָאן הוּא צִיָּה. אָמַר לֵיהּ דָּא הוּא אֲתַר דְּגֵיהִנֹּם כְּמָא דְאַתְּ אָמַר צִיָּה וְצַלְמָוֶת. וְרָזָא דָא כְּתִיב, (ד"א דכתיב) (במלת) וְחשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. דָּא רָזָא אֲתַר דְּגֵיהִנֹּם. דָּא הוּא צִיָּה אֲתַר דְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת כְּדְקָאָמְרָן דְּאִיהוּ מַחְשִׁיךְ אַנְפַּיְיהוּ דִּבְרִיָּיתָא. וְדָא הוּא אֲתַר דְּחשֶׁךְ עִלָּאָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַהִי צִיָּה? אָמַר לוֹ, זֶהוּ מָקוֹם הַגֵּיהִנֹּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צִיָּה וְצַלְמָוֶת. וְסוֹד זֶה כָּתוּב [שכתוב] (במלת) וְחשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. זֶה סוֹד מָקוֹם הַגֵּיהִנֹּם. זֶהוּ צִיָּה, הַמָּקוֹם שֶׁל מַלְאַךְ הַמָּוֶת, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁהוּא מַחְשִׁיךְ אֶת פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת. וְזֶהוּ מָקוֹם שֶׁל חשֶׁךְ עֶלְיוֹן.

תֹּה"וּ דָּא נְשִׁיָ"ה דְּלָא אִתְחַזְיָיא בָּהּ חֵיזוּ כְּלָל עַד דְּאִתְנְשֵׁי מִכֹּלָּא. וְעַל דָּא אִתְקְרֵי נְשִׁיָה. וָבֹהוּ דָּא אַרְקָא אֲתַר דְּלָא אִתְנְשֵׁי. רַבִּי חִיָּיא אָמַר דָּא גֵּיא. וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת דָּא לָקֶבֶל תֵּבֵל דְּאִתְּזַן מֵרוּחַ אֱלֹהִים, וְכֹלָּא כְּחַד הוּא.

תֹּה"וּ זֶה נְשִׁיָ"ה שֶׁלֹּא נִרְאֶה בָּהּ מַרְאֶה כְּלָל עַד שֶׁנִּשְׁכַּח מֵהַכֹּל, וְעַל זֶה נִקְרֵאת נְשִׁיָה. ובהוּ זוֹ אַרְקָא, מָקוֹם שֶׁלֹּא נִשְׁכַּח. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, זֶה גֵּיא. וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת - זֶה כְּנֶגֶד תֵּבֵל שֶׁנִּזּוֹן מֵרוּחַ אֱלֹהִים, וְהַכֹּל הוּא כְּאֶחָד.

כְּגַוְונָא דָּא אִית לְאֲרָץ עִלָּאָה. שִׁבְעָה מְדוֹרִין אִנּוּן לְעֵילָּא דַּרְגָּא עַל דַּרְגָּא וּבְכֻלְּהוֹ מְדוֹרִין מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי אִלֵּין עַל אִלֵּין. הָכִי נָמֵי לְתַתָּא. וְכֹלָּא אָחִיד דָּא בְּדָא לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא חָד. שִׁבְעָה מְדוֹרִין אִנּוּן לְעֵילָּא. וְהָא אֲרָץ עִלָּאָה אֲחִידַת לוֹן וְכֻלְּהוּ קָיְימִין בָּהּ. וּבְכֻלְּהוֹן קָיְימָא תּוּשְׁבַּחְתָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דַּרְגִּין פְּרִישָׁן דָּא מִן דָּא. וְאַתְרִין פְּרִישָׁן דָּא מִן דָּא:

כְּמוֹ זֶה יֵשׁ לָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, שִׁבְעָה מְדוֹרִים הֵם לְמַעְלָה דְּרֵגָה עַל דְּרֵגָה, וּבְכָל הַמְּדוֹרִים מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים אֵלֶּה עַל אֵלֶּה. כָּךְ גַּם לְמַטָּה. וְהַכֹּל אָחוּז זֶה בָּזֶה לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד. שִׁבְעָה מְדוֹרִים הֵם לְמַעְלָה, וַהֲרֵי אֶרֶץ הָעֶלְיוֹנָה אוֹחֶזֶת אוֹתָם וְכֻלָּם עוֹמְדִים בָּהּ, וּבְכֻלָּם נִמְצֵאת תִּשְׁבַּחַת לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. דְּרָגוֹת נִפְרָדוֹת זוֹ מִזּוֹ, וּמְקוֹמוֹת נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה.

מָדוֹרָא קַדְמָאָה לְתַתָּא הוּא אֲתַר בֵּי חֻשׁוּךְ דְּלָא נָהִיר. וְהוּא מִתְתַּקֵּן לְמָדוֹרֵי רוּחֵי וְקַסְטִירֵי וְעִלְעוּלֵי תַּקִּיפִין דְּלָא אִתְחַזְיָין. וְלָא אִית בֵּיהּ נְהוֹרָא וְלָא חֲשׁוֹכָא וְלָא דִּיוּקְנָא כְּלַל. וְתַמָּן לָא יָדְעִין בֵּיהּ יְדִיעָא כְּלָל דְּלָאו בֵּיהּ צוּרָה גּוֹ כְּלַל כּוּרְסְיָיא (סורטא).

מָדוֹר רִאשׁוֹן לְמַטָּה הוּא מָקוֹם בַּיִת חֻשׁוּךְ שֶׁלֹּא מֵאִיר, וְהוּא מְתֻקָּן לְמְדוֹרֵי רוּחוֹת וּסְעָרוֹת חֲזָקוֹת שֶׁלֹּא נִרְאִים. וְאֵין בּוֹ אוֹר וְלֹא חֹשֶׁךְ וְלֹא דְּמוּת כְּלָל. וְשָׁם לֹא יוֹדְעִים בּוֹ יְדִיעָה כְּלָל, שֶׁאֵין בּוֹ צוּרָה תּוֹךְ כְּלַל הַכִּסֵּא [הרשם].

וְעַל הַהוּא אֲתַר מְמַנָּא חַד מַלְאָכָא טַהֲרִיאֵל שְׁמֵיהּ. וְעִמֵּיהּ שִׁבְעִין מְמַנָּן מְעוֹפְפִין. וְאִתְמַחוּן מַזִּיקֵי שְׁבִיבִין (דעלייהו) וְלָא קָיְימִין וְלָא אִתְחַזּוּן וְלָא מִשְׁתַּכְּחֵי. וְכַד אָתֵי צַפְרָא כֻּלְּהוּ (יט א) מִתְחַזְּשָׁן וְלָא קָיְימֵי. כַּד מָטָאן לְגַבֵּי הַהוּא (דהאי) אֲתַר אָבְדִין וְלָא מִשְׁתַּכְּחִין וְעָאלִין בְּחַד נוּקְבָא דְּתָהוֹמָא וְלָא אִתְחַזּוּן. כַּד אִתְרְמִישׁ לֵילְיָא אִתְמַחוּן מֵאִנּוּן שְׁבִיבִין עַד דְּמָטֵי צַפְרָא:

וְעַל אוֹתוֹ מָקוֹם מְמֻנֶּה מַלְאָךְ אֶחָד וּשְׁמוֹ טַהֲרִיאֵ"ל. וְעִמּוֹ שִׁבְעִים מְמֻנִּים מְעוֹפְפִים. וְנִמְחִים מַזִּיקֵי הַשֵּׁלְהֲבוֹת [שעליהם] וְלֹא עוֹמְדִים וְלֹא נִרְאִים וְלֹא נִמְצָאִים. וּכְשֶׁבָּא הַבֹּקֶר, כֻּלָּם מִתְחַדְּשִׁים וְלֹא עוֹמְדִים. כְּשֶׁמַּגִּיעִים לְאוֹתוֹ מָקוֹם, אוֹבְדִים וְלֹא נִמְצָאִים, וְנִכְנָסִים בְּנֶקֶב אֶחָד שֶׁל הַתְּהוֹם וְלֹא נִרְאִים. כְּשֶׁנֶּחְשַׁךְ הַלַּיְלָה, נִמְחִים מֵאוֹתָן שַׁלְהֲבוֹת עַד שֶׁמַּגִּיעַ הַבֹּקֶר.

מָדוֹרָא תִּנְיָינָא הוּא אֲתַר דְּנָהִיר יַתִּיר וְאִיהוּ חֻשׁוּךְ. אֲבָל לָא חֻשׁוּךְ כְּהַהוּא קַדְמָאָה. וְהוּא מִתְתַּקֵּן לְמָדוֹרֵי מַלְאָכִין עִלָּאִין דִּי מְמַנָּן עַל עוֹבָדַיְיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא וּלְמִסְטֵי (ד"א למסטי) לְהוֹן בְּהַהוּא אֹרַח בִּישָׁא דְּאִנּוּן אָזְלִין. וְהַהוּא אֲתַר אִתְחֲזֵי יַתִּיר מִן קַדְמָאָה. וְאִלֵּין מַלְאָכִין

אִית לְהוֹן קְרָבָא (קורבא) עִם בְּנֵי נָשָׁא וּמִתְזַנָן (ומתהנן) מֵרֵיחָא וּבוּסְמָא דְלְתַתָא לְסַלְקָא בְּתוֹעַלְתָּא וּלְאַנְהָרָא יַתִּיר.

מָדוֹר הַשֵּׁנִי הוּא מָקוֹם שֶׁמַּאִיר יוֹתֵר וְהוּא חָשׁוּךְ, אֲבָל לֹא חָשׁוּךְ כְּמוֹ אוֹתוֹ רִאשׁוֹן. וְהוּא מְתֻקָּן לְמַדּוֹרִים שֶׁל מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים שֶׁמְּמֻנִּים עַל מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם וְלַהֲסִיטָם [להסטותם] בְּאוֹתָהּ דֶּרֶךְ רָעָה שֶׁהֵם הוֹלְכִים. וְאוֹתוֹ מָקוֹם נִרְאֶה יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן. וְלַמַּלְאָכִים הַלָּלוּ יֵשׁ קָרֵב [קרבה] עִם בְּנֵי אָדָם וְנִזּוֹנִים [ונהנים] מֵרֵיחַ וּבֹשֶׂם שֶׁלְּמַטָּה לַעֲלוֹת בְּתוֹעֶלֶת וּלְהָאִיר יוֹתֵר.

וְעֲלַיְיהוּ חַד מְמַנָּא קדומיאל שְׁמֵיהּ. וְאִלֵּין פָּתְחִין שִׁירְתָא וּמְשַׁתְּכֵי וְאָזְלִין לוֹן. וְלָא אִתְחַזּוּ עַד דְּיִשְׂרָאֵל לְתַתָּא פָּתְחֵי וְאָמְרֵי שִׁירְתָא. כְּדֵין קָיְימָן בְּדוּכְתַּיְיהוּ וְאִתְחַזָּן נְהִירִין יַתִּיר. תְּלַת זִמְנִין בְּיוֹמָא מְקַדְּשֵׁי קְדוּשְׁתָּא. וְכַד יִשְׂרָאֵל עָסְקֵי בְּאוֹרַיְיתָא כֻּלְהוֹן טָאסִין וְסָהֲדֵי (אנון) סָהֲדוּתָא לְעֵילָא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חַייֵס עֲלַיְיהוּ:

וַעֲלֵיהֶם מְמֻנֶּה אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ קְדוּמִיאֵ"ל. וְאֵלֶּה פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה וְשׁוֹכְכִים וְהוֹלְכִים לָהֶם, וְלֹא נִרְאִים עַד שֶׁיִּשְׂרָאֵל לְמַטָּה פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים שִׁירָה, וְאָז עוֹמְדִים בִּמְקוֹמָם וְנִרְאִים מְאִירִים יוֹתֵר. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם מְקֻדָּשִׁים קְדֻשָּׁה. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, כֻּלָּם טָסִים וּמְעִידִים [הם] עֵדוּת לְמַעְלָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עֲלֵיהֶם.

מָדוֹרָא תְּלִיתָאָה הוּא אֲתַר דְּשַׁבִּיבִין וְקִטוֹרִין. וְתַמָּן נָגִידוּ דִּנְהַר דִּינוּר דְּנָגִיד וְנָפִיק דְּאִיהוּ בֵּי מוֹקְדָא דְּנַפְשַׁיְיהוּ דְּרַשִׁיעַיָּא. דְּמִתַּמָּן נָחִית אֶשָׁא עַל רִישַׁיְיהוּ דְּרַשִׁיעַיָּא, וְתַמָּן מַלְאֲכֵי חַבָּלָה דְּטָרְדֵי לְהוּ.

מָדוֹר שְׁלִישִׁי הוּא מָקוֹם שֶׁל לֶהָבוֹת וְתִמְרוֹת עָשָׁן, וְשָׁם הַשְׁפָּעָה שֶׁל נְהַר דִּינוּר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, שֶׁהוּא בֵּית הַמּוֹקֵד לְנַפְשׁוֹת הָרְשָׁעִים, שֶׁמִּשָּׁם יוֹרֶדֶת אֵשׁ עַל רָאשֵׁי הָרְשָׁעִים, וְשָׁם מַלְאֲכֵי חַבָּלָה שֶׁטּוֹרְדִים אוֹתָם.

וְתַמָּן אִשְׁתַּכַּח דְּלֵטוֹרְיָא עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל לְזִמְנִין וּלְאַסְטָאָה לוֹן. בַּר בְּזִמְנָא דְּנָסְבֵי אַסְוָותָא לְדָחְיָיא לֵיהּ. וְחַד מְמַנָּא עֲלַיְיהוּ מִסְטָרָא דְּשִׂמָאלָא כֻּלְהוּ מִסְטָרָא דְּחשָׁךְ כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וְחשָׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. וסמאל חַייְבָא אִשְׁתְּכַח תַּמָּן:

וְשָׁם נִמְצֵאת לְשׁוֹן הָרַע עַל יִשְׂרָאֵל לְפָעָמִים וּלְהַסְטוֹת אוֹתָם, פֶּרֶט לִזְמַן שֶׁלּוֹקְחִים רְפוּאָה לְדָחוֹת אוֹתוֹ. וּמְמֻנֶּה אֶחָד עֲלֵיהֶם מִצַּד הַשְּׂמאל, כֻּלָּם מִצַּד הַחשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְחשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. וְסָמָאֵ"ל הָרִשָּׁע נִמְצָא שָׁם.

דף מ:

מָדוֹרָא רְבִיעָאָה הוּא אֲתַר דְּנָהִיר. וְתַמָּן הוּא נְהִירוּ לְמַלְאֲכֵי עִלָּאֵי דִּי בְסָטַר יָמִינָא. וּפָתָחוּ שִׁירָתָא וְסַיְימֵי וְלָא אָזְלִין לְאַעֲבָרָא כַּהֲנֵי קַדְמָאֵי (דף מ ע"ב) דְּפָתְחִין שִׁירָתָא וּמִתּוֹקְדָן וּמִתְעַבְּרָן בְּנוּר דָּלִיק וְתָבִין וּמִתְחַדְּשִׁין כְּמִלְקַדְמִין. וְהָנֵי קָיְימִין בְּדוּכְתַּיְיהוּ וְלָא מִתְעַבְּרָן. וְהָנֵי מַלְאֲכֵי דְּרַחֲמֵי דְּלָא מְשַׁנְּיָין לְעָלְמִין.

מָדוֹר רְבִיעִי הוּא מָקוֹם שֶׁמַּאִיר, וְשָׁם הוּא אוֹר לְמַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים שֶׁבְּצַד יְמִין, וּפוֹתְחִים בְּשִׁירָה וּמְסַיְּמִים, וְלֹא הוֹלְכִים לַעֲבוֹר כְּאֵלּוּ רִאשׁוֹנִים שֶׁפּוֹתְחִים בְּשִׁירָה וְנִשְׁרָפִים וְעוֹבְרִים בְּאֵשׁ דּוֹלֶקֶת, וְשָׁבִים וּמִתְחַדְּשִׁים כְּמִקֹּדֶם. וְאֵלֶּה עוֹמְדִים בְּמְקוֹמָם וְלֹא מִתְבַּטְּלִים. וְאֵלֶּה מַלְאֲכֵי רַחֲמִים שֶׁלֹּא מִשְׁתַּנִּים לְעוֹלָמִים.

וְעָלָיְיהוּ כְּתִיב, (תהלים קד) עוֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת וְגו' וְאִלֵּין עָבְדִין שְׁלִיחוּתַיְיהוּ בְּעָלְמָא וְלָא אִתְחֲזוֹן לִבְנֵי נָשָׁא בַּר בְּחֶזְוָוא אוֹ בְּסִטְרָא אָחֳרָא (ל"ד א) בְּסָכְלְתָנוּ סַגֵּי. וְחַד מַלְאָכָא מְמַנָּא עֲלָיְיהוּ פדאל שְׁמֵיהּ. וּבֵיהּ פְּתִיחִין מַפְתְּחָן דְּרַחֲמֵי לְאִנּוּן דְּתָיְיבִין לְגַבֵּיהּ דְּמָארֵיהוֹן. וּפָתְחִין תַּרְעִין לְאַעֲבָרָא צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן:

וַעֲלֵיהֶם כָּתוּב (תהלים קד) עֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת וְגוֹ'. וְאֵלֶּה עוֹשִׂים שְׁלִיחוּתָם בָּעוֹלָם וְלֹא נִרְאִים לִבְנֵי אָדָם, פֵּרוּשׁ לְמַרְאֶה אוֹ בְּצַד אַחֵר בְּשֵׂכֶל רַב. וּמַלְאָךְ אֶחָד מְמֻנֶּה עֲלֵיהֶם, שְׁמוֹ פדא"ל. וּבוֹ פּוֹתְחִים מַפְתְּחוֹת הָרַחֲמִים לְאוֹתָם שֶׁשָּׁבִים לִרְבוֹנָם, וּפוֹתְחִים שְׁעָרִים לְהַעֲבִיר תְּפִלּוֹתֵיהֶם וּבַקָּשׁוֹתֵיהֶם.

מָדוֹר חֲמִישָׁאָה הוּא מְדוֹרָא דְּנָהִיר בְּנְהִירוּ יַתִּיר מִכָּלְהוּ קַדְמָאֵי. וְאִית בֵּיהּ מַלְאָכִין מְנָהוֹן אֶשָּׁא וּמְנָהוֹן מַיָּא. לְזִמְנִין אִשְׁתְּכָחוּ בְּרַחֲמֵי וּלְזִמְנִין אִשְׁתְּכָחוּ בְּדִינָא. אִלֵּין בְּסִטְרָא דָּא וְאִלֵּין בְּסִטְרָא דָּא. לְזִמְנִין נָהֲרִין אִלֵּין וְחָשְׁכִין אִלֵּין. וְאִלֵּין מְמַנָּן לְזַמָּרָא לְמָארֵיהוֹן. אִלֵּין בְּפַלְגוּת לֵילְיָא. וְאִלֵּין כַּד סָלִיק נְהוֹרָא. וְחַד מְמַנָּא עֲלַיְיהוּ קדשיאל שְׁמֵיהּ.

מָדוֹר חֲמִישִׁי הוּא מָדוֹר שֶׁמַּאִיר בְּאוֹר יוֹתֵר מִכָּל הַקּוֹדְמִים, וְיֵשׁ בּוֹ מַלְאָכִים, מֵהֶם אֵשׁ וּמֵהֶם מַיִם. לִפְעָמִים הֵם נִמְצָאִים בְּרַחֲמִים, וְלִפְעָמִים נִמְצָאִים בְּדִין. אֵלֶּה בְּצַד זֶה וְאֵלֶּה בְּצַד זֶה. לִפְעָמִים אֵלֶּה מְאִירִים וְאֵלֶּה חֲשׁוּכִים, וְאֵלֶּה מְמֻנִּים לְזַמֵּר לְרִבוֹנָם. אֵלֶּה בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְאֵלֶּה כְּשֶׁעוֹלֶה הָאוֹר. וּמְמֻנֶּה אֶחָד עֲלֵיהֶם שֶׁשְּׁמוֹ קדשיא"ל.

כַּד אִתְפְּלַג לֵילְיָא וְאִתְעַר רוּחַ צָפוֹן וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתֵי (ס ע"ב) לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּיא בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן. כְּדֵין רוּחַ צָפוֹן אַקִּישׁ וּמָטָא לְאִנּוּן דִּמְמַנָּן בְּפַלְגוּת לֵילְיָא לְזַמָּרָא. וְכֻלְּהוּ מְזַמְּרִין וּפָתְחִין שִׁירָתָא. וְכַד אָתֵי צַפְרָא וּמִתְחַבַּר קַדְרוּתָא דְצַפְרָא בְּנְהוֹרָא. כְּדֵין כֻּלְּהוּ אָחֳרָנִין אָמְרִין שִׁירָתָא. וְכָל כֹּכְבֵי רְקִיעָא וְכָל שְׁאָר מַלְאָכִין (דלתתא) מְסַיְּעִין לוֹן כְּמָה דְכְתִיב, (איוב לח) בְּרָן יַחַד כֹּכְבֵי בֹקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. עַד דְּיִשְׂרָאֵל נָטְלֵי שִׁירָתָא וְתוּשְׁבַּחְתָּא אֲבַתְרַיְיהוּ:

כְּשֶׁנֶּחֱלָק הַלַּיְלָה בַּחֲצוֹת וּמִתְעוֹרֵר רוּחַ צָפוֹן וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן, אָז רוּחַ צָפוֹן מַקִּישָׁה וּמַגִּיעָה לְאוֹתָם הַמְמֻנִּים בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה לְזַמֵּר, וְכֻלָּם מְזַמְּרִים וּפוֹתְחִים בְּשִׁירָה. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ הַבֹּקֶר וּמִתְחַבֶּרֶת קַדְרוּת הַבֹּקֶר בָּאוֹר, אָז כָּל הָאֲחֵרִים אוֹמְרִים שִׁירָה, וְכָל כּוֹכְבֵי הָרָקִיעַ וְכָל שְׁאָר הַמַּלְאָכִים [שלמטה] מְסַיְּעִים לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לח) בְּרָן יַחַד כֹּכְבֵי בֹקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. עַד שֶׁיִּשְׂרָאֵל נוֹשְׂאִים שִׁירָה וְתִשְׁבָּחוֹת אֲחֲרֵיהֶם.

מָדוֹרָא שְׁתִיתָאָה הוּא מָדוֹרָא עִלָּאָה קָרִיב לְמַלְכוּ שְׁמַיָּא. וּבֵיהּ אַרְבִּין וְנַהֲרִין וְנַחֲלִין דְּמִתְפַּלְגִין מִן יַמָּא וְכַמָּה נוּנִין אִנּוּן דְּמָרַחֲשָׁן לְאַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא. וְעֵילָא מִנְהוֹן סָרְכִין מְמַנָּן. וְחַד מְמַנָּא עֲלַיְיהוּ וְאוֹרִיאֵל שְׁמֵיהּ. וְהוּא מְמַנָּא עַל כָּל אִלֵּין תַּתָּאִין.

מָדוֹר שִׁשִּׁי הוּא מָדוֹר עֶלְיוֹן קָרוֹב לְמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם, וּבֵין אֲנִיוֹת וּנְהָרוֹת וּנְחָלִים שֶׁנֶּחֱלָקִים מִן הַיָּם וְכַמָּה דָגִים הֵם שֶׁמְּרַחֲשִׁים לְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם. וּמֵעֲלֵיהֶם שָׂרִים מְמֻנִּים, וּמְמֻנֶּה אֶחָד עֲלֵיהֶם וּשְׁמוֹ אוֹרִיאֵ"ל, וְהוּא מְמֻנֶּה עַל כָּל אֵלֶּה הַתַּחְתּוֹנִים.

וְכֻלְּהוּ נָטְלֵי בְּשַׁעֲתֵי וְרִגְעֵי כַּד נָטְלֵי אַרְבֵי לְסִטְרָא דָּא וּלְסִטְרָא דָּא. כַּד נָטְלֵי אַרְבֵי לְסָטַר (דרום) מִזְרָח מְמַנָּא דְּקַיְימָא עֲלַיְיהוּ לְהַהוּא סִטְרָא הוּא מִיכָאֵ"ל דְּאָתָא מִימִינָא. וְכַד נָטְלֵי אַרְבֵי לְסָטַר צָפוֹן מְמַנָּא דְּקַיְימָא עֲלַיְיהוּ לְהַהוּא סִטְרָא הוּא גַּבְרִיאֵל דְּאָתֵי מִסִּטְרָא דְּשְׂמָאלָא. וְכַד נָטְלֵי אַרְבֵי לְסָטַר (מזרח) דָּרוֹם הָא תַּמָּן אִיהוּ מְמַנָּא דְּקַיְימָא עֲלַיְיהוּ לְהַהוּא סִטְרָא רְפָאֵל (נ"א אוריאל) שְׁמֵיהּ וְהוּא לִימִינָא. וְכַד נָטְלֵי אַרְבֵי לְסָטַר מַעֲרָב מְמַנָּא דְּקַיְימָא עֲלַיְיהוּ לְהַהוּא סִטְרָא הוּא אוֹרִיאֵל (נ"א רפאל) וְאִיהוּ לְבַתְרָאֵה:

וְכֻלָּם נוֹסְעִים בְּשָׁעוֹת וּרְגָעִים כְּשֶׁנּוֹסְעוֹת אֲנִיוֹת לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה. כְּשֶׁנּוֹסְעוֹת אֲנִיוֹת לְצַד [דרום] מִזְרָח, הַמְמֻנֶּה שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ צַד הוּא מִיכָאֵ"ל שֶׁבָּא מִיָּמִין. וּכְשֶׁנּוֹסְעוֹת אֲנִיוֹת לְצַד צָפוֹן, הַמְמֻנֶּה שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶן לְאוֹתוֹ צַד הוּשׂ גַּבְרִיאֵל שֶׁבָּא מִצַּד הַשְּׂמֹאל. וּכְשֶׁנּוֹסְעוֹת אֲנִיוֹת לְצַד [מזרח] דָּרוֹם, הֲרֵי שָׁם הוּא הַמְמֻנֶּה שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ צַד רְפָאֵ"ל [נ"א: אוריא"ל] שְׁמוֹ, וְהוּא לְיָמִין. וּכְשֶׁנּוֹסְעוֹת אֲנִיוֹת לְצַד מַעֲרָב, הַמְמֻנֶּה שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ הַצַּד הוּא אוֹרִיאֵ"ל [נ"א רפא"ל] וְהוּא לָאֲחֹרוֹנָה.

מָדוֹרָא שְׁבִיעָאָה הוּא מָדוֹרָא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא. וְתַמָּן לָא אִשְׁתַּכָּחוּ בַּר נְשָׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא דְּתַמָּן מִתְעַדְּנִין בְּהַהוּא זִיהֲרָא עִלָּאָה. וּמִתְעַדְּנִין בְּעִדּוּנִין וְתַפְנוּקִין עִלָּיוֹנִים. וְשָׁם לֹא נִמְצָאִים, רַק אוֹתָם זַכָּאִים, וְגִנְזֵי שָׁלוֹם וּבְרָכָה וּנְדָבָה. הַכֹּל הוּא כְּגוֹן עֶלְיוֹן, וַהֲרֵי אָמְרוּ הַחֲבֵרִים.

כְּדֵין הוּא לָאֳרַח דִּלְתַתָּא בְּשִׁבְעָה מָדוֹרִין. וְכֻלְּהוּ כְּגַוְונָא דִלְעֵילָא. וּבְכֻלְּהוּ אִית זִינִין כְּחֵיזוּ בְּנֵי נְשָׁא. וְכֻלְּהוּ מוֹדָן וּמְשַׁבְּחָן לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְלֵית מָאן דְּיָדַע יְקָרֵיהּ כְּאִנּוּן דְּאִנּוּן בְּמָדוֹרָא עִלָּאָה. וְאִלֵּין חָזָאן יְקָרֵיהּ כְּדָקָא יָאוּת לְמִפְלַח לֵיהּ וּלְשַׁבְּחָא לֵיהּ וּלְאִשְׁתְּמוֹדָע יְקָרֵיהּ.

אֲז הוּא בָּאָרֶץ שֶׁלְּמַטָּה בְּשִׁבְעָה מְדוֹרִים, וְכֻלָּם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וּבְכֻלָּם יֵשׁ מִינִים כְּמַרְאֵה בְּנֵי אָדָם, וְכֻלָּם מוֹדִים וּמְשַׁבְּחִים לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, וְאֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ אֶת כְּבוֹדוֹ כְּאוֹתָם שֶׁהֵם בַּמָּדוֹר הָעֶלְיוֹן. וְאֵלֶּה רוֹאִים אֶת כְּבוֹדוֹ כָּרָאוּי לְעָבְדוֹ וּלְשַׁבְּחוֹ וּלְהַכִּיר אֶת כְּבוֹדוֹ.

דף מא.

וְעָלְמָא דָא עִלָּאָה דְּאִיהוּ תֵּבֵל לָא קָיְימָא בְּקִיּוּמֵיהּ אֶלָּא בְּגִינֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא דְּאִנּוּן גּוּפִין קַדִּישִׁין. (דף מא ע"א) כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא לָא קָיְימָא הַהוּא מָדוֹרָא שְׁבִיעָאָה אֶלָּא לְנִשְׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא. הָכִי נָמֵי הַאי מָדוֹרָא שְׁבִיעָאָה לְתַתָּא לָא קָיְימָא אֶלָּא לְגוּפֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא. לְמֶהֱוֵי כֻּלָּא חַד דָּא כְּגַוְונָא דָּא. (בזהר גדול דפוס מנטובה קרימונה לובלין מתחיל כאן ויאמר אלקים כו' אמרז רבי יצחק שהוא בזהר קטן לקמן בדף מה ע"ב)

וְעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא תֵּבֵל, לֹא עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, אֶלָּא רַק בִּשְׁבִיל הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם גּוּפִים קְדוֹשִׁים כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה לֹא עוֹמֵד אוֹתוֹ מָדוֹר שְׁבִיעִי אֶלָּא לִנְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. כָּךְ גַּם הַמָּדוֹר הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה לְמַטָּה לֹא עוֹמֵד אֶלָּא לְגוּפֵיהֶם שֶׁל הַצַּדִּיקִים, לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד זֶה כְּמוֹ זֶה.

תָּא חֲזֵי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁבָעָה מָדוֹרִין אִנּוּן דְּקָאֲמָרַן. וּבְגוֹ אִנּוּן אִית ז' הֵיכָלִין מֵאִנּוּן רָזֵי מְהֵימְנוּתָא לָקֶבֶל ז' רְקִיעִין עִלָּאִין. וּבְכָל הֵיכָלָא וְהֵיכָלָא אִית רוּחִין עִלָּאִין. הֵיכָלָא קַדְמָאָה הָכָא אִית רוּחָא דְּאִתְמַנָּא עַל נִשְׁמָתְהוֹן דְּגַרִּין דְּאִתְגַּיִּרוּ. וְרַחְמִיאֵל שְׁמֵיהּ. וְאִיהוּ נָטִיל לוֹן וְאִתְהֲנוּן מִזְּיו יְקָרָא דִּלְעֵילָּא. הֵיכָלָא תִּנְיָינָא אִית רוּחָא חָדָא אהינאל שְׁמֵיהּ. וְדָא קָיְימָא עַל כָּל אִנּוּן נִשְׁמָתִין דְּרַבְרְבֵי דְּלָא זְכוּ בְּהַאי עָלְמָא לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא. וְאִיהוּ קָיְימָא עֲלַיְיהוּ וְאוֹלִיף לוֹן. הֵיכָלָא תְּלִיתָאָה בְּהַאי אִית רוּחָא חָדָא אדרהינאל שְׁמֵיהּ. וְאִיהוּ קָיְימָא עַל נִשְׁמָתְהוֹן דְּאִנּוּן דְּאַהַדְּרוּ בִּתְיוּבְתָּא וְלָא אַהַדְּרוּ. כְּגוֹן דְּחָשִׁיבוּ וְעַד לָא אַהַדְּרוּ בְּהוּ מִיתוּ. אִלֵּין טָרְדִין לוֹן בַּגֵּיהִנָּם. וּלְבָתַר עָאלִין לוֹן לְהַאי רוּחָא מְמַנָּא וְנָטִיל לוֹן. וְחָמְדָן לְאִתְהֲנָאָה מִזְּיו יְקָרָא דְּמַארֵיהוֹן וְלָא אִתְהֲנוּן. וְאִלֵּין אִקְרוּן בְּנֵי בָשָׁר. וְעֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבֹא כׇל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוׅות לְפָנַי אָמַר יְיָ: הֵיכָלָא רְבִיעָאָה הָכָא קָיְימָא חַד רוּחָא גדריהאל (נ"א גהדה"אל) שְׁמֵיהּ. דְּא קָיְימָא עַל כָּל אִנּוּן נִשְׁמָתִין דְּקָטוֹלֵי דִּשְׁאַר עַמִּין (עובדי כוכבים ומזלות) לְעָאלָא לוֹן גּוֹ פּוּרְפִּירָא דְמַלְכָּא. וְאִתְרְשִׁימוּ תַּמָּן עַד יוֹמָא דְּיִנְקוֹם לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּכְתִיב, (תהלים קי) יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה: הֵיכָלָא חֲמִישָׁאָה הָכָא קָיְימָא חַד רוּחָא דְּאִקְרֵי אדיריאל וְדָא קָיְימָא עַל כָּל אִלֵּין נִשְׁמָתִין (חסר) (היכלא שתיתאה צדקיאל היכלא שביעאה מיכא"ל) (נ"א דחסידי) (דאחידן בתיובתא) דְּאִתְקָיְימוּ בְּהַהוּא סִטְרָא. וְאִלֵּין אִנּוּן לְעֵילָּא מִכֻּלְּהוּ דִּי בְּמָדוֹרָא דָא עִלָּאָה עַל כֻּלָּא וּמִיכָּא"ל (שמיה) רַב מְמַנָּא (עלייהו) עַל כֻּלְּהוּ קָיְימָא (דקיימין) בֵּיהּ. וְכַמָּה אֶלֶף וְרִבְבָן כֻּלְּהוּ קָיְימִין תְּחוֹתֵיהּ בְּהַהוּא סִטְרָא. וְתַמָּן מִתְעַדְּנִין אִנּוּן נִשְׁמָתִין דַּחֲסִידֵי בְּהַהוּא נְהוֹרָא עִלָּאָה דְּנַגְדָּא מַעְלָמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, שִׁבְעָה מְדוֹרִים הֵם שֶׁאָמַרְנוּ, וּבְתוֹכָם יֵשׁ שִׁבְעָה הֵיכָלוֹת מֵאוֹתָם סוֹדוֹת הָאֱמוּנָה כְּנֶגֶד שִׁבְעָה רְקִיעִים עֶלְיוֹנִים. וּבְכָל הֵיכָל וְהֵיכָל יֵשׁ רוּחוֹת עֶלְיוֹנוֹת. הֵיכָל רִאשׁוֹן, כָּאן יֵשׁ רוּחַ שֶׁהִתְמַנָּה עַל נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים שֶׁהִתְגַּיְּרוּ וּשְׁמוֹ רחמיא"ל, וְהוּא נוֹשֵׂא אוֹתָם וְנֶהֱנִים מִזִּיו הַכָּבוֹד שֶׁלְּמַעְלָה.

הֵיכָל שֵׁנִי, יֵשׁ רוּחַ אֶחָד שֶׁשָּׁמוֹ אהינא"ל, וְזֶה עוֹמֵד עַל כָּל אוֹתָם נְשָׁמוֹת הַתִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא זָכוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְלַמֵּד אוֹתָם. בַּהֵיכָל הַשְּׁלִישִׁי יֵשׁ רוּחַ אֶחָד בְּשֵׁם אדרהינא"ל, וְהוּא עוֹמֵד עַל נְשָׁמוֹת אוֹתָם שֶׁחָזְרוּ בִּתְשׁוּבָה וְלֹא חָזְרוּ. כְּגוֹן שֶׁחָשְׁבוּ, וּבְטֶרֶם חָזְרוּ בָהֶם מֵתוּ. אֵלֶּה טוֹרְדִים אוֹתָם בַּגֵּיהִנֹּם, וְאַחַר כָּךְ מַעֲלִים אוֹתָם לְרוּחַ הַמְמֻנֶּה הַזֶּה וְנוֹשֵׂא אוֹתָם. וְחוֹמְדִים לֵהָנוֹת מִזִּיו כְּבוֹד רִבּוֹנָם וְלֹא נֶהֱנִים. וְאֵלֶּה נִקְרָאִים בְּנֵי בָשָׂר, וַעֲלֵיהֶם כָּתוּב (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבֹא כׇל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹות לְפָנַי אָמַר ה'. הֵיכָל רְבִיעִי, כָּאן עוֹמֵד רוּחַ אֶחָד וּשְׁמוֹ גדריהא"ל [נ"א: גהדהא"ל]. זֶה עוֹמֵד עַל כָּל אוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁל הֶרוּגֵי שְׁאָר הָעַמִּים [עובדי עכו"ם] לְהַעֲלוֹתָם לְתוֹךְ לְבוּשׁ מַלְכוּת שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְנִרְשָׁמִים שָׁם עַד הַיּוֹם שֶׁיְּנַקֵּם אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (תהלים קי) יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה. הֵיכָל חֲמִישִׁי, כָּאן עוֹמֵד רוּחַ אֶחָד שֶׁנִּקְרָא אדיריא"ל, וְזֶה עוֹמֵד עַל כָּל הַנְּשָׁמוֹת הַלָּלוּ. [נ"א: של חסידים שאחזו בתשובה] שֶׁעָמְדוּ בְּאוֹתוֹ הַצַּד, וְאֵלֶּה הֵם מֵעַל כֻּלָּם שֶׁבַּמַּדּוֹר הַזֶּה הָעֶלְיוֹן עַל הַכֹּל, וּמֵיכָאֵ"ל [שמו] מְמֻנֶּה גָּדוֹל [עליהם] עַל כֻּלָּם עוֹמֵד [שעומדים] בּוֹ. וְכַמָּה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת כֻּלָּם עוֹמְדִים תַּחְתָּיו בְּאוֹתוֹ הַצַּד. וְשָׁם מִתְעַדְּנוֹת אוֹתָן נִשְׁמוֹת הַחֲסִידִים בְּאוֹתוֹ אוֹר עֶלְיוֹן שֶׁשּׁוֹפֵעַ מֵהָעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי (חסר כאן היכל ו' ז): אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מַאן הוּא דְּיָדַע לְסַדְּרָא צְלוֹתָא (קמיה) דְּמָרֵיהּ כְּמשֶׁה. בְּשַׁעֲתָא דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְסַדְּרָא צְלוֹתֵיהּ בְּאֲרִיכוּת סָדַר. וּבְשַׁעֲתָא דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְקַצְרָא הָכִי נָמֵי.

בֹּא רְאֵה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִיהוּ שֶׁיּוֹדֵעַ לְסַדֵּר תְּפִלַּת רִבּוֹנוֹ כְּמוֹ מֹשֶׁה? בְּשָׁעָה שֶׁהִצְטָרֵךְ לוֹ לְסַדֵּר תְּפִלָּתוֹ בַּאֲרִיכוּת - סִדֵּר. וּבְשָׁעָה שֶׁהִצְטָרֵךְ לוֹ לְקַצֵּר - גַּם כֵּן.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הָא אַשְׁכַּחְנָא בְּסִפְרֵי קַדְמָאֵי סִדּוּרָא דְּרָזֵי דְּרָזִין בְּקִשּׁוּרָא חָדָא. זִמְנִין דְּאִצְטְרִיךְ לְסַדְּרָא צְלוֹתֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת. וּלְקַשְׁרָא קִשְׁרִין לְבָסוּמֵי לְמָארֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת. וּלְמִנְדַּע לְיַחֲדָא יִחוּדָא שְׁלֵימְתָא לְמִקְרַע רְקִיעִין וּלְאַפְתָּחָא תַּרְעִין וּפְתָחִין דְּלָא יְהֵא מָאן דְּיִמְחֵי בִּידֵיהּ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲרֵי מָצָאנוּ בְּסִפְרֵי הַקַּדְמוֹנִים סִדּוּר שֶׁל סוֹדֵי הַסּוֹדוֹת בְּקֶשֶׁר אֶחָד. לִפְעָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְסַדֵּר תְּפִלָּתוֹ כָּרָאוּי וְלִקְשׁוֹר קְשָׁרִים לְבַשֵּׂם אֶת רִבּוֹנוֹ כָּרָאוּי, וְלָדַעַת לְיַחֵד יִחוּד שָׁלֵם לְקָרֵעַ רְקִיעִים וְלִפְתֹּחַ שְׁעָרִים וּפְתָחִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִי שֶׁיִּמְחֶה בְּיָדוֹ.

זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּאִנּוּן יָדְעֵי לְמִפְתֵּי לְמָארֵיהוֹן וּלְבָטוּלֵי גְּזֵרִין וּלְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתָּא בְּעָלְמָא וּלְנַחֲתָא בַּרְכָאן וּלְמֶעֱדֵי מָארֵיהוֹן דְּדִינִין דְּלָא יִשְׁלְטוּן בְּעָלְמָא. קָם רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ וְגו'. מַאן יָכֵלֵי עַפְרָא מֵעֵינָךְ אַבְרָהָם חֲסִידָא יְמִינָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּגָלֵי לָךְ רָזָא דְּרָזִין. וְשָׁרְיאַת צְלוֹתִין בְּעָלְמָא. וְאִתְגַּלְיָין לָךְ הֵיכָלֵי דְּמַלְכָּא עִלָּאָה.

אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁיּוֹדְעִים לְפַתּוֹת אֶת רִבּוֹנָם וּלְבַטֵּל גְּזֵרוֹת וּלְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָה בָּעוֹלָם וּלְהוֹרִיד בְּרָכוֹת, וּלְהָסִיר אֶת בַּעֲלֵי הַדִּין שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בָּעוֹלָם. קָם רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה' וְגו'.

מִי יְגַלֶּה עָפָר מֵעֵינֶיךָ אַבְרָהָם הֶחָסִיד, יְמִין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁגִּלָּה לְךָ סוֹד הַסּוֹדוֹת וְהִתְחַלְתָּ תְּפִלּוֹת בָּעוֹלָם, וְהִתְגַּלּוּ לְךָ הֵיכָלוֹת הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן.

דף מא:

שִׁבְעָה הֵיכָלִין קַדִּישִׁין אִנּוּן. וְאִנּוּן קַיָּימִין בְּתַרְעִין בָּקִיּוּמָא. וּבְכָל חַד וְחַד עָאל (דף מא ע"ב) צְלוֹתָא דְּיִחוּדָא (ד"א ל"ג דמריה) דְּמָאן דְּיָדַע לְבָסוּמֵי לְמָארֵיהּ וּלְיִחָדָא יְחוּדָא בִּשְׁלִימוּ. דְּיָדַע לְאָעָלָא בְּכֻלְּהוּ וּלְקַשְׁרָא קִשְׁרִין אִלֵּין בְּאִלֵּין רוּחָא בְּרוּחָא. רוּחָא תַּתָּאָה בְּרוּחָא עִלָּאָה כְּתִיב, (ישעיה כו) יְיָ בַּצַּר פְּקָדוּךָ צָקוֹן לַחַשׁ מוּסָרְךָ לָמוֹ: (עיין בפרדס בשער היכלות הקדושות והיכלותהתמורות).

שִׁבְעָה הֵיכָלוֹת קְדוֹשִׁים הֵם, וְהֵם עוֹמְדִים בַּשְּׁעָרִים בְּקִיּוּם. וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְנֶסֶת תְּפִלַּת הַיִּחוּד [של רבונו] שֶׁל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְבַשֵּׂם לְרִבּוֹנוֹ וּלְיַחֵד יִחוּד בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּוּדַע לְהַכְנִיס בְּכָל הַהֵיכָלוֹת וְלִקְשֹׁר קְשָׁרִים אֵלּוּ בָּאֵלּוּ, רוּחַ בְּרוּחַ, רוּחַ תַּחְתּוֹנָה בְּרוּחַ עֶלְיוֹנָה. כָּתוּב (ישעיה כו) ה' בַּצַּר פָּקְדוּךָ צָקוֹן לַחַשׁ מוּסָרְךָ לָמוֹ.

הֵיכָלָא קַדָּמָאָה כְּתִיב, (שמות כד) וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר. רָזָא דָרָזִין (ד"א אית) רוּחַ דְּאִקָּרֵי סַפִּירָא. כְּסַפִּירוּ דְּאֶבֶן טָבָא נָצִיץ לִתְרִין סִטְרִין. נְהוֹרָא חַד סָלִיק וְנָחִית. וְהַהוּא נְהוֹרָא חִוָּור נָצִיץ לְכָל סְטַר עֵילָא וְתַתָּא וּלְאַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא. נְהוֹרֵיהּ תַּלְיָין סָתִים וְגַלְיָיא.

הֵיכָל הָרִאשׁוֹן. כָּתוּב (שמות כד) וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר. סוֹד הַסּוֹדוֹת רוּחַ שֶׁנִּקְרֵאת סַפִּיר. כְּסַפִּיר שֶׁל אֶבֶן טוֹבָה נוֹצֶצֶת לִשְׁנֵי צְדָדִים. אוֹר אֶחָד עוֹלֶה וְיוֹרֵד. וְאוֹתוֹ אוֹר לָבָן נוֹצֵץ לְכָל צַד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וּלְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם. אוֹרוֹ תָּלוּי נִסְתָּר וְגָלוּי.

מְנְהוֹרָא דָא מִתְפָּרְשִׁין ד' נְהוֹרִין לְד' סִטְרִין. וְכֻלְּהוּ נְהוֹרִין חַד נְהוֹרָא. כְּבוּצִינָא דְּשַׁרְגָּא דְּדָלִיק וְנָצִיץ נְהוֹרִין לְחֵיזוּ דַּעֲיִינִין דִּבְנֵי נָשָׁא. וְאִנּוּן נְהוֹרִין דִּשְׁרַגָּא סָלְקִין וְנַחֲתִין אָזְלִין וְתַיְיבִין מִגּוֹ הַהוּא אֶשָּׁא דִּנְהוֹרָא דְּשַׁרְגָּא דְּדָלִיק וְכֻלְּהוּ חַד נְהוֹרָא. הָכִי נָמֵי אִלֵּין. וּנְצִיצִין כֻּלְּהוּ נְהוֹרִין כְּחֵיזוּ דְּנַחְשָׁא בְּטִישָׁא בְּסוּמְקָא כְּמָה דְּאִתְּמַר (יחזקאל א) וְנוֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל. דָּא הוּא לְיָמִינָא.

מֵהָאוֹר הַזֶּה נִפְרָדִים אַרְבָּעָה אוֹרוֹת לְאַרְבָּעָה צְדָדִים, וְכֻלָּם מְאִירִים אוֹר אֶחָד כִּמְנוֹרַת הַנֵּר שֶׁדּוֹלֵק וְנוֹצֵץ אוֹרוֹת לְמַרְאֵה עֵינֵי בְּנֵי אָדָם. וְאוֹתָם אוֹרוֹת הַנֵּר עוֹלִים וְיוֹרְדִים, הוֹלְכִים וְשָׁבִים מִתּוֹךְ אוֹתָהּ אֵשׁ שֶׁל אוֹר הַנֵּר שֶׁדּוֹלֵק, וְכֻלָּם אוֹר אֶחָד. כָּךְ גַּם אֵלֶּה. וְכָל הַמְּאוֹרוֹת נוֹצְצִים כְּמוֹ מַרְאֶה שֶׁל נְחֹשֶׁת מְלֻטָּשֶׁת בְּאָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל א) וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל. זֶהוּ לְיָמִין.

לִשְׂמָאלָא אִית רוּחָא דְּאִקָּרֵי לְבָנָה. וְדָא אִתְכְּלִיל בְּרוּחָא קַדְמָאָה וְעָאל דָּא בְּדָא. נְהוֹרֵיהּ סוּמָק וְחִוָּור כְּחֵדָא. בְּגִין דְּנַפְקָא מֵאִנּוּן נְהוֹרִין קַדְמָאִין. כַּד אָתוּ נְהוֹרִין דָּא מָטוּ בְּנְהוֹרִין קַדְמָאִין וְאִתְכְּלִילוּ בֵּיהּ וְאִנּוּן חָד. וְאִתְחֲזוּן נְהוֹרֵי קַדְמָאֵי בִּלְחוֹדַיְיהוּ. וְלָא אִתְגַּלְיָין אִנּוּן

אֲחֲרָנִין וְלָא אִתְיְדָעוּ דְּעָאלוּ בְּגַוַוייהוּ וְאִתְטַמְּרוּ בֵּיהּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (בראשית מא) וְלֹא נוֹדַע כִּי בָּאוּ אֶל קִרְבֶּנָּה וְגוֹ'. וְדָא הוּא רוּחָא בְּרוּחָא דְּאִנּוּן חַד. נְהוֹרִין בְּנְהוֹרִין דְּאִנּוּן חַד. וְהָכָא אִנּוּן תְּרֵין תְּרֵעִין (רקיעין) תַּתָּאִין מֵאִנּוּן רְקִיעִין דְּאִקְרוֹן (ס"א שמים) שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם (רקיע).

וְלִשְׁמֹאל יֵשׁ רוּחַ שֶׁנִּקְרָא לְבָנָה, וְזֶה נִכְלָל בָּרוּחַ הָרִאשׁוֹן וְנִכְנָס זֶה בָּזֶה. אוֹרוֹ אָדֹם וְלָבָן כְּאֶחָד, מְשׁוּם שֶׁיּוֹצֵא מֵאוֹתָם מְאוֹרוֹת רִאשׁוֹנִים. כְּשֶׁבָּאִים הַמְּאוֹרוֹת שֶׁל זֶה, מַגִּיעִים בָּאוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים וְנִכְלָלִים בּוֹ וְהֵם אֶחָד. וְנִרְאִים הַמְּאוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים לְבַדָּם, וְלֹא מִתְגַּלִּים הָאֲחֵרִים הַלָּלוּ וְלֹא נוֹדְעוּ שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹכָם וְנִסְתַּתְּרוּ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מא) וְלֹא נוֹדַע כִּי בָּאוּ אֶל קִרְבָּנָּה וְגוֹ'. וְזֶהוּ רוּחַ בְּרוּחַ שֶׁהֵם אֶחָד. מְאוֹרוֹת בְּמְאוֹרוֹת שֶׁהֵם אֶחָד. וְכָאן הֵם שְׁנֵי שְׁעָרִים [רקיעים] תַּחְתּוֹנִים מֵאוֹתָם רְקִיעִים שֶׁנִּקְרָאִים שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם [רקיע].

מִתְּרֵין רוּחִין אִלֵּין מְנַצְּצָן אִתְבְּרִיאוּ אִנּוּן אוֹפַנִּין דְּאִנּוּן קַדִּישִׁין. דְּדִינַיְיהוּ כְּדִינָא דְּחַיָּות כְּדְכְתִיב, (יחזקאל א) מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם וְגוֹ'. וְדָא הוּא דִּכְתִיב וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶן כְּגַחֲלֵי אֵשׁ בּוֹעֲרוֹת כְּמַרְאֵה הַלַּפִּידִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת. מָאן הִיא, דָּא רוּחָא קַדִּישָׁא אֲתַר דְּנַפְקוּ מִנַּיהּ וְאִיהִי נָהִיר לוֹן. דִּכְתִיב וְנוֹגַהּ לָאֵשׁ וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא בָּרָק.

מִשְּׁנֵי הָרוּחוֹת הַמְנַצְנְצִים הַלָּלוּ נִבְרְאוּ אוֹתָם הָאוֹפַנִּים שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים, שֶׁדְּמוּתָם כִּדְמוּת הַחַיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א) מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם וְגוֹ'. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי אֵשׁ בּעֲרוֹת כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת. מִי הִיא? זוֹ רוּחַ קְדוֹשָׁה, מָקוֹם שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ וְהִיא מְאִירָה לָהֶם, שֶׁכָּתוּב וְנֹגַהּ לָאֵשׁ וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא בָּרָק.

כַּד אִתְכְּלִיל רוּחָא בְּרוּחָא נָפִיק מִנַּיְיהוּ נְהִירוּ דְּחַד חֵיוָותָא רְמִיז (נ"א רמיא) עַל ד' אוֹפַנִּין. וְהָא דִּיוּקְנָא דִּילֵיהּ כְּאַרְיֵה שַׁלִּיט עַל אֶלֶף וּתְלַת מְאָה רְבוֹא דְּאוֹפַנִּין אֲחֲרָנִין. גַּדְפָּהָא דְּנִשְׁרָא הַאי אִתְמַנָּא עַל (כל) אִנּוּן אוֹפַנִּים. בְּד' גַּלְגַּלִּים נָטְלִין כָּל חַד וְחַד מֵאִנּוּן אַרְבַּע. בְּכָל גַּלְגַּלָּא וְגַלְגַּלָּא תְּלַת סָמְכִין. וְאִנּוּן תְּרֵיסַר סָמְכִין בְּד' גַּלְגַּלִּין. רוּחָא דָּא שָׁלְטָא עַל כֹּלָּא. מֵהָכָא נָפְקוּ. וְדָא רוּחָא קַיָּימָא לְכֻלְּהוּ. (ד"א והא) מִינָהּ אִתְזָנוּ.

כְּשֶׁנִּכְלָל רוּחַ בְּרוּחַ, יוֹצֵא מֵהֶם אוֹר שֶׁל חַיָּה אַחַת רְמוּז [מטל] עַל אַרְבָּעָה אוֹפַנִּים. וְהֲרֵי דְּמוּתוֹ כְּאַרְיֵה שׁוֹלֵט עַל אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת רִבּוֹא שֶׁל אוֹפַנִּים אֲחֵרִים. כַּנְפֵי הַנֶּשֶׁר הֶזֶּה הִתְמַנָּה עַל כָּל אוֹתָם אוֹפַנִּים. בְּאַרְבָּעָה גַּלְגַּלִּים נוֹסְעִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוֹתָם אַרְבָּעָה. בְּכָל גַּלְגַּל וְגַלְגַּל שְׁלֹשָׁה עַמּוּדִים. וְהֵם שְׁנֵים עָשָׂר עַמּוּדִים בְּאַרְבָּעָה גַּלְגַּלִּים. רוּחַ זוֹ שׁוֹלֶטֶת עַל הַכֹּל. מִכָּאן יָצְאוּ. וְרוּחַ זוֹ עוֹמֶדֶת לְכֻלָּם, וַהֲרֵי מִמֶּנָּה נִזּוֹנִים.

אִלֵּין ד' (ד"א ל"ג אופנים) ד' אַנְפִּין לְכָל חַד וְחַד. וְכָל אִנּוּן אַנְפִּין אִסְתַּכְּיָין לְאַרְבַּע סִטְרִין דְּהַהוּא חֵיוָתָא דְּקַיָּימָא עֲלַיְיהוּ. כַּד נָטְלִין אִלֵּין אַרְבַּע תְּחוֹת הַהוּא חֵיוָתָא. עָאלוּ דָּא בְּדָא וּמְשַׁלְּבָן דָּא בְּדָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות כז ולו) מַקְבִּילוֹת הַלּוּלָאוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ. לְאִתְכְּלָלָא חָדָא בְּחָדָא וּלְאֵעָלָא דָּא בְּדָא. כַּד נָטְלִין אִנּוּן גַּלְגַּלִּין אִשְׁתְּמַע קָל נְעִימוּתָא בְּכָל אִנּוּן חֵילִין דִּלְתַתָּא לְזִינַיְיהוּ.

אַרְבָּעָה [האופנים] הַלְּלוּ, אַרְבַּע פָּנִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְכָל אוֹתָם פָּנִים מִסְתַּכְּלִים לְאַרְבָּעָה צְדָדִים שֶׁל אוֹתָהּ הַחַיָּה שֶׁעוֹמֶדֶת עֲלֵיהֶם. כְּשֶׁנּוֹסְעִים הָאַרְבָּעָה הַלְּלוּ תַּחַת אוֹתָהּ הַחַיָּה, נִכְנָסִים זֶה בָּזֶה וּמִשְׁלָבִים זֶה בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כו ולא) מַקְבִּילֹת הַלָּלְאֹת אִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ, לְהִתְכַּלֵּל אַחַת בְּאַחַת וּלְהִכָּנֵס זוֹ בָּזוֹ. כְּשֶׁנּוֹסְעִים אוֹתָם גַּלְגַּלִּים, נִשְׁמַע קוֹל נְעִימוּת בְּכָל אוֹתָם צְבָאוֹת שֶׁלְּמַטָּה לְמִינֵיהֶם.

תְּחוֹת הֵיכָלָא דָא מִתְפָּרְשִׁין חֵילִין לְבַר לְכַמָּה סִטְרִין דִּרְקִיעִין דִּלְתַתָּא עַד דְּמָטוּ לְכֹכְבָא דְּשַׁבְּתָאי. כֻּלְּהוּ אִסְתַּכְיָין לְהֵיכָלָא דָא. מִתַּמָּן אִתְּזָנוּ. כָּל אִלֵּין דִּי בְּהֵיכָלָא דָא כֻּלְּהוּ אִסְתְּכוּ לְהַהוּא רוּחָא דִּכְתִיב, (יחזקאל א) אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָּׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן. וְדָא הוּא הֵיכָלָא דְּאִקְרֵי לִבְנַת הַסַּפִּיר.

תַּחַת הֵיכָל זֶה נִפְרָדִים צְבָאוֹת הַחוּצָה לְכַמָּה צְדָדִים שֶׁל רְקִיעִים שֶׁלְּמַטָּה, עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְכוֹכָב שֶׁל שַׁבְּתַאי. כֻּלָּם מִסְתַּכְּלִים לְהֵיכָל זֶה. מִשָּׁם נִזּוֹנִים. כָּל אֵלֶּה שֶׁבְּהֵיכָל זֶה כֻּלָּם מִסְתַּכְּלִים לְאוֹתָהּ רוּחַ, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א) אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָּׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן. וְזֶהוּ הֵיכָל שֶׁנִּקְרָא לִבְנַת הַסַּפִּיר.

דף מב.

רוּחָא דָא דְּכָלִיל רוּחָא אָחֳרָא תִּנְיָינָא סָלְקָא וְנָחֲתָא נְהוֹרֵיהּ דְּלָא שָׁכִיךְ (שבק) לְעָלְמִין כְּנוּרָא דְּשִׁמְשָׁא גּוֹ מַיָּא. לֵית מָאן דְּקָאִים עֲלֵיהּ. בַּר רְעוּתֵיהּ דְּבַר נָשׁ זָכָאָה, בְּהַהוּא צְלוֹתָא דְּעָאלַת בְּהַהוּא הֵיכָלָא וְסַלְקָא לְקָשְׁרָא קִשְׁרִין בְּשֶׁלִימוּ בְּשֵׁרוּתָא (דף מב ע"א) דְּרוּחַ (נ"א דנהורא) דָא כְּדְקָא חָזֵי. כְּדֵין נְהוֹרָא אִתְעַטַּף בֵּיהּ וְחָדֵי בֵּהּ וְסָלְקָא עִמֵּהּ לְאִתְקַשְּׁרָא בְּקִשּׁוּרָא דְּהֵיכָלָא תִּנְיָינָא. לְאִתְכַּלָּלָא רוּחָא דְּכָלִיל בְּרוּחָא אָחֳרָא עִלָּאָה דְּעָלֵיהּ.

רוּחַ זוֹ הַכּוֹלֶלֶת רוּחַ אַחֶרֶת שְׁנִיָּה עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת, אוֹרָהּ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹכֵךְ [עוזב] לְעוֹלָמִים כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּתוֹךְ הַמַּיִם. אֵין מִי שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ, פְּרָט לְרָצוֹן שֶׁל אִישׁ צַדִּיק בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה שֶׁנִּכְנֶסֶת בְּאוֹתוֹ הֵיכָל וְעוֹלָה לְקִשּׁוּר קְשָׁרִים בִּשְׁלֵמוּת בַּתְּחִלָּה שֶׁל הָרוּחַ [האור] הַזּוֹ כָּרָאוּי. אָז הָאוֹר מִתְעַטֵּף בָּהּ וְשָׂמֵחַ בָּהּ, וְעוֹלָה עִמָּהּ לְהִתְקַשֵּׁר בַּקֶּשֶׁר שֶׁל הַהֵיכָל הַשֵּׁנִי, לְהִתְכַּלֵּל רוּחַ שֶׁכָּלוּל בְּרוּחַ אַחֶרֶת עֶלְיוֹנָה שֶׁעָלֶיהָ.

וְרוּחָא דָא דְּכָלִיל כָּלִיל בֵּיהּ הַהִיא חֵיוָותָא וְכָל אִנּוּן אוֹפַנִּין וְגַלְגַּלִּין וְאִתְאַחֲדָן בֵּיהּ כְּגַוְונָא דְּאִתְאַחֲדָא אֶשָׁא בְּמַיָּא, וּמַיָּא בְּאֶשָׁא. דָּרוֹם בְּצָפוֹן, צָפוֹן בְּדָרוֹם. מִזְרָח בְּמַעֲרָב, וּמַעֲרָב בְּמִזְרָח. הָכִי אִתְאַחֲדָן כֻּלְּהוּ דָּא בְּדָא וְאִתְקַשְּׁרָן דָּא בְּדָא. הַהוּא רוּחָא סָלְקָא לְאִתְקַשְּׁרָא. וְהַהִיא חֵיוָותָא אִסְתַּכְיָיא לְעֵילָּא לְגַבֵּי הֵיכָלָא תִּנְיָינָא וְאִסְתַּכְיָין דָּא בְּדָא.

וְרוּחַ זוֹ שֶׁכּוֹלֶלֶת, כּוֹלֶלֶת בָּהּ אוֹתָהּ חַיָּה וְכָל אוֹתָם אוֹפַנִּים וְגַלְגַּלִּים, וְנֶאֱחָזִים בּוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱחָזִים אֵשׁ בְּמַיִם וּמַיִם בְּאֵשׁ, דָּרוֹם בְּצָפוֹן, צָפוֹן בְּדָרוֹם, מִזְרָח בְּמַעֲרָב, וּמַעֲרָב בְּמִזְרָח. כָּךְ נֶאֱחָזִים כֻּלָּם זֶה בָּזֶה וְנִקְשָׁרִים זֶה בָּזֶה. אוֹתָהּ רוּחַ עוֹלָה לְהִתְקַשֵּׁר, וְאוֹתָהּ חַיָּה מִסְתַּכֶּלֶת לְמַעְלָה אֶל הַהֵיכָל הַשֵּׁנִי, וּמִסְתַּכְּלִים זֶה בָּזֶה.

בְּאֶמְצָעִיתָא דְּהֵיכָלָא דָּא נָעִיץ חַד עַמּוּדָא דְּסָלְקָא עַד אֶמְצָעִיתָא דְּהֵיכָלָא אָחֳרָא. וְאִיהוּ נָקִיב וְנָעִיץ (נ"א נתיב נעיץ) מִתַּתָּא לְעֵילָּא לְאִתְדַּבְּקָא רוּחָא בְּרוּחָא וְכֵן עַד לְעֵילָּא מִכֻּלְהוּ. לְמֶהֱוֵי כֻּלְהוּ רוּחָא חָדָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (קהלת ג) וְרוּחַ אֶחָד לַכֹּל:

בְּאֶמְצַע הַהֵיכָל הַזֶּה נָעוּץ עַמּוּד אֶחָד שֶׁעוֹלֶה עַד אֶמְצַע הַהֵיכָל הָאַחֵר, וְהוּא נָקוּב וְנָעוּץ [נ"א: נתיב נעוץ] מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה לְהִדָּבֵק רוּחַ בְּרוּחַ, וְכֵן עַד לְמַעְלָה מִכֻּלָּם לִהְיוֹת כֻּלָּם רוּחַ אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ג) וְרוּחַ אֶחָד לַכֹּל.

הֵיכָלָא תְּנֵינָא כְּתִיב, (שמות כד) וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר. הָכָא אִיהוּ הַהוּא רוּחָא דְּאִקְרֵי זֹהַר. וְקַיְימָא בְּחַוָּורְתָּא תְּדִיר. דְּלָא אִתְעָרְבוּ גְּוונָיו בְּאָחֳרָא. וְאִיהוּ עֶצֶם דְּלָא אִשְׁתַּנֵּי לְעָלְמִין. דָּא לָאו אִיהוּ בְּאִתְגַּלְיָא הָכִי לְאִתְנַצָּצָא כְּאָחֳרָא. דָּא קְשֵׁי לְאִתְגַּלְיָיא. כִּסְתִימוּ דְּעֵינָא דְּכַד מִתְגַּלְגְּלָא אִזְדְּהַר וְנָצִיץ בְּגִלְגּוּלָא. וְדָא אוּף הָכִי. בְּגִין דְּכַד הַהוּא רוּחָא קַדְמָאָה סָלְקָא מְגַלְגֵּל בְּגִלְגּוּלָא וְגָלֵי לֵיהּ, וְאִתְקְשַׁר בַּהֲדֵיהּ בְּקִשּׁוּרָא דְּחִוָּורְתָּא דְּעֵינָא גּוֹ גַּוון אָחֳרָא דְּאִיהוּ דַּקִּיק מִינֵּיהּ דְּשָׁארֵי עֲלוֹי.

הֵיכָל שֵׁנִי. כָּתוּב (שמות כד) וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר. כָּאן הוּא אוֹתוֹ רוּחַ שֶׁנִּקְרָא זֹהַר, וְעוֹמֵד בְּלֹבֶן תָּמִיד שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ גְּוָנָיו בַּאֲחֵר, וְהוּא עֶצֶם שֶׁלֹּא מִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָמִים. זֶה אֵינוֹ בְּהִתְגַּלּוּת כָּךְ לְהִתְנוֹצֵץ כְּמוֹ הָאַחֵר. זֶה קָשֶׁה לְהִתְגַּלּוֹת. כְּמוֹ סֵתֶר הָעַיִן שֶׁכְּשֶׁמִּתְגַּלְגֶּלֶת, זוֹהֶרֶת וְנוֹצֶצֶת בְּגִלְגּוּל. וְגַם זֶה כָּךְ. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁאוֹתוֹ רוּחַ רִאשׁוֹן עוֹלֶה, מְגַלְגֵּל בַּגִּלְגַּל וּמְגַלֶּה אוֹתוֹ, וְנִקְשָׁר יַחַד אִתּוֹ בְּקֶשֶׁר שֶׁל לֹבֶן הָעַיִן תּוֹךְ גַּוָּן אַחֵר שֶׁהוּא דַּקִּיק מִמֶּנּוּ שֶׁשּׁוֹרֶה עָלָיו.

מִתְגַּלְגְּלָא רוּחָא דָּא מִגּוֹ רוּחָא דִּלְתַתָּא. נְהוֹרָא דִּלְתַתָּא אַסְחַר לְגַלְגְּלָא (נ"א וגלגל) נְהוֹרָא דָּא וְאִתְנְהִיר. וְלָא יָכִיל לְאִתְנַהֲרָא עַד דְּאָחִיד תַּתָּאָה בֵּיהּ וְאִתְקְשַׁר בַּהֲדֵיהּ וּכְדֵין אַנְהִיר. וְאָחִיד בְּנְהוֹרָא דִּלְתַתָּא (ד"א ל"ג דהוה נהיר) דְּהוּא כָּלִיל וְלָא אִשְׁתַּנֵּי כְּלָל. אֶלָּא אִתְגַּלְיָא בְּגִינֵיהּ בְּגִלְגּוּלָא דִּילֵיהּ. וְכַד נְהוֹרָא דָּא מִתְגַּלְגְּלָא נָטִיל נְהוֹרָא אָחֳרָא לְסַטָּר שְׂמָאלָא וְאִתְגַּלְגְּלָא בַּהֲדֵיהּ וְאִסְתַּחַר עִמֵּיהּ. וְרָזָא דָּא כְּתִיב, (שיר השירים ז) חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָן. זַכָּאָה אִיהוּ מָאן דְּיָדַע לְגַלָּאָה (נ"א לגלגלא) נְהוֹרִין. רוּחָא אָחֳרָא אִתְכְּלִיל בַּהֲדֵיהּ וְאִסְתַּחַר (ואנהיר) וְנָהִיר סַחֲרַנֵּיהּ בְּגַוון תִּכְלָא וְחִוָּור. הַהוּא חִוָּור אִתְקְשַׁר בְּחִוָּור דָּא. וְהַהוּא תִּכְלָא אִתְקַשַּׁר בְּסוּמְקָא דְּנְהוֹרָא תַּתָּאָה דְּלִסְטַר שְׂמָאלָא. וְאִתְכְּלִילוּ דָּא בְּדָא וְהָווּ חָד. וְאִקְרוּן עֶצֶם הַשָּׁמַיִם. וְכָל מַה דְּלְתַתָּא וְהַהוּא הֵיכָלָא דְּלְתַתָּא כֻּלָּא אִתְכְּלִיל הָכָא. וּבְגִין דְּכֻלָּא אִתְכְּלִיל הָכָא אִתְקְרֵי עֶצֶם הַשָּׁמַיִם.

רוּחַ זוֹ מִתְגַּלְגֶּלֶת מִתּוֹךְ רוּחַ שֶׁלְּמַטָּה. הָאוֹר שֶׁלְּמַטָּה סוֹבֵב לַגַּלְגַּל [וגלגל] הָאוֹר הַזֶּה וּמֵאִיר. וְלֹא יָכוֹל לְהָאִיר עַד שֶׁאוֹחֵז בּוֹ הַתַּחְתּוֹן וְנִקְשָׁר עִמּוֹ וְאָז מֵאִיר, וְאוֹחֵז בָּאוֹר שֶׁלְּמַטָּה [שהיה מאיר] כְּלוּל וְלֹא מִשְׁתַּנֶּה בִּכְלָל, אֶלָּא מִתְגַּלֶּה בְּגִלְגּוּל שֶׁלּוֹ. וּכְשֶׁאוֹר זֶה מִתְגַּלְגֵּל, נוֹטֵל אוֹר אַחֵר לְצַד שְׂמֹאל וּמִתְגַּלְגֵּל עִמּוֹ וּמִסְתּוֹבֵב עִמּוֹ. וְזֶה סוֹד הַכָּתוּב (שיר ז) חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָן. אַשְׁרֵי

מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְגַלּוֹת [לגלגל] מְאוֹרוֹת. רוּחַ אַחֶרֶת נִכְלֶלֶת עִמּוֹ וּמִסְתּוֹבֵב [ומאיר] וּמֵאִיר סְבִיבוֹ בְּגָוֵן תְּכֵלֶת וְלֶבֶן. אוֹתוֹ לֶבֶן נִקְשָׁר בַּלֶּבֶן הַזֶּה, וְאוֹתוֹ תְּכֵלֶת נִקְשָׁר בָּאָדם שֶׁל הָאוֹר הַתַּחְתּוֹן שֶׁלְּצַד שְׂמֹאל, וְנִכְלָלִים זֶה בָּזֶה וְנִהְיִים אֶחָד, וְנִקְרָאִים עֶצֶם הַשָּׁמַיִם. וְכָל מַה שֶּׁלְּמַטָּה וְאוֹתוֹ הֵיכָל שֶׁלְּמַטָּה, הַכֹּל נִכְלָל כָּאן. וֶהֱיוֹת שֶׁהַכֹּל נִכְלָל כָּאן, נִקְרָא עֶצֶם הַשָּׁמַיִם.

מִכָּלָּא דְּנָהוֹרִין אִלֵּין אִתְבְּרִיאוּ אִנּוּן שְׂרָפִים דְּשִׁית גַּדְפִּין כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (ישעיה ו) שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לָאֶחָד. כֻּלְּהוּ בְּשֵׁשׁ. בְּגִין דְּכֻלְּהוּ מֵעֶצֶם הַשָּׁמַיִם. אִלֵּין אִנּוּן דְּאוֹקִידוּ לְאִנּוּן דְּלָא חַיְישֵׁי עַל יְקָרָא דְּמָארֵיהוֹן. וְרָזָא דְּאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא חָלַף. מָאן דְּקָארֵי וְתָנֵי שִׁית סִדְרֵי מִשְׁנָה דָּא הוּא מָאן דְּיָדַע לְסַדְּרָא וּלְקַשְּׁרָא קִשּׁוּרָא יְחוּדָא דְּמָארֵיהּ כְּדְקָא יָאוֹת. אִלֵּין אִנּוּן דִּמְקַדְּשִׁין שְׁמָא קַדִּישָׁא דְּמָארֵיהוֹן בְּכָל יוֹמָא תְּדִיר.

מִכְּלָל שֶׁאוֹרוֹת הַלָּלוּ נִבְרְאוּ אוֹתָם שְׂרָפִים שֶׁל שֵׁשׁ כְּנָפַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ו) שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לָאֶחָד. כֻּלָּם בְּשֵׁשׁ, מְשׁוּם שֶׁכֻּלָּם מַעֲצֶם הַשָּׁמַיִם. אֵלֶּה הֵם שֶׁשּׁוֹרְפִים אֶת אֵלֶּה שֶׁלֹּא חוֹשְׁשִׁים עַל כְּבוֹד רִבּוֹנָם. וְסוֹד שֶׁהַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶתֶר חוֹלֵף. מִי שֶׁקּוֹרֵא וְשׁוֹנֶה שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, זֶהוּ מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְסַדֵּר וּלְקַשֵּׁר קִשּׁוּר שֶׁל יִחוּד שֶׁל רִבּוֹנוֹ כְּרָאוּי. אֵלֶּה אוֹתָם שֶׁמְּקַדְּשִׁים הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רִבּוֹנָם בְּכָל יוֹם תָּמִיד.

כַּד מִתְגַּלְגְּלָן נְהוֹרִין נָפֵק מִנַּיְיהוּ נְהִירוּ דְּחַד חֵיוָתָא. דְּאִיהִי קַיְימָא וְרָמְיָא עַל ד' חֵיוָון שַׁלִּיטִין עַל קַמֵּאי דְּכֻלִּילוּ לוֹן בְּגַוַּוויְהוּ. וּבְאִלֵּין כַּד נָטְלִין אִתְכַּפְיָין שְׂרָפִים תַּתָּאֵי נְחָשִׁים דְּנָפְקֵי מִגּוֹ הַהוּא נָחָשׁ שָׂרָף דְּגָרִים מוֹתָא לְכָל עָלְמָא.

כְּשֶׁמִּתְגַּלְגְּלִים הָאוֹרוֹת, יוֹצֵא מֵהֶם אוֹר שֶׁל חַיָּה אַחַת, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת וּמְטֻלָּת עַל אַרְבַּע חַיּוֹת הַשַּׁלִּיטוֹת עַל הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁכּוֹלְלוֹת אוֹתָם בְּתוֹכָם. וּבְאֵלֶּה כְּשֶׁנּוֹסְעִים, כּוֹפִים הַשְּׂרָפִים תַּתְּחוֹנִים נְחָשִׁים שֶׁיּוֹצְאִים מִתּוֹךְ אוֹתוֹ נָחָשׁ שָׂרָף שֶׁגּוֹרֵם מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם.

אִלֵּין חֵיוָון אַנְפֵּי נֶשֶׁר מִסְתַּכְּלָן לְגַבֵּי הַהוּא חֵיוָתָא נְשָׁרָא עִלָּאָה דְּעָלַיְיהוּ, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי ל) דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמָיִם. רוּחָא דָּא שָׁלְטָא עַל כֹּלָּא. הַהִיא חֵיוָותָא דְּרָמִיז (נ"א דרמיא) עַל כֻּלְּהוּ אִסְתַּכְּיָא לְעֵילָּא וְכֻלְּהוּ לְגַבֵּיהּ (ד"א לגבה).

אֵלֶּה הַחַיּוֹת פְּנֵי נֶשֶׁר, מִסְתַּכְּלוֹת אֶל אוֹתָהּ חַיָּה הַנֶּשֶׁר עֶלְיוֹן שֶׁעֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ל) דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם. רוּחַ זוֹ שׁוֹלֶטֶת עַל הַכֹּל. אוֹתוֹ הַחַיָּה שֶׁרּוֹמֶזֶת [נ"א שמטלת] עַל כֻּלָּם, מִסְתַּכֶּלֶת לְמַעְלָה, וְכֻלָּם אֵלֶיהָ [נ"א: אצלה].

כֻּלְּהוּ כַּד נָטְלִין מִזְּדַּעְזְעִין כַּמָּה חַיָּילִין. מְנָהוֹן נְהִירִין. מְנָהוֹן מִתְתַּבְּרֵי (נ"א מסתכרי מקמיהון) מִקְּיוּמֵיהוֹן (מימיהון) וְאוֹקִידוּ לוֹן בְּנוּרָא וְאַתְיָין וּמִתְחַדְּשָׁן כְּמִלְקַדְּמִין. כֻּלְּהוּ עָאלִין תְּחוֹת הַהוּא חֵיוָתָא מִסְתַּתְּרִין תְּחוֹת גַּדְפָּהָא לְאַכְלָלָא לוֹן לְעֵילָּא.

כְּשֶׁכֻּלָּם נוֹסְעִים, מִזְדַּעְזְעִים כַּמָּה צְבָאוֹת. מֵהֶם מְאִירִים, מֵהֶם מִשְׁתַּבְּרִים [נ"א: מסתכרים מלפניהם] מִקְיוּמָם [מימיהם] וְשׁוֹרְפִים אוֹתָם בָּאֵשׁ, וּבָאִים וּמִתְחַדְּשִׁים כְּמִקֹּדֶם. כֻּלָּם נִכְנָסִים תַּחַת אוֹתָהּ חַיָּה, וּמִסְתַּתְּרִים תַּחַת כְּנָפֶיהָ לְהַכְלִילָם לְמַעְלָה.

דף מב:

אִנּוּן ד' חֵיָוון (דף מב ע"ב) סָלְקִין כַּד רוּחָא אִזְדַּהַר בְּגוֹ הַהוּא חֵיָוותָא. אַרְבַּע גַּלְגַּלִּין לְכָל חַד וְחַד. גַּלְגַּלָּא חָדָא אִסְתְּכֵי לְסִטַר מִזְרָח. תְּלַת סָמְכִין נָטְלִין לֵיהּ וְאִסְתַּכְיָין לְאֶמְצָעִיתָא. וְגַלְגַּלָּא חָדָא אִסְתְּכֵי לְסִטַר מַעֲרָב, וּתְלַת סָמְכִין נָטְלִין לֵיהּ וְאִסְתַּכְיָין לְאֶמְצָעִיתָא. וְגַלְגַּלָּא חָדָא אִסְתְּכֵי לְסִטַר דָּרוֹם. וּתְלַת סָמְכִין נָטְלִין לֵיהּ וְאִסְתַּכְיָין לְאֶמְצָעִיתָא. וְגַלְגַּלָּא אָחֳרָא אִסְתְּכֵי לְסִטַר צָפוֹן וּתְלַת סָמְכִין נָטְלִין לֵיהּ וְאִסְתַּכְיָין לְאֶמְצָעִיתָא. וְכֻלְּהוּ סָמְכִין תְּרֵיסַר נָטְלִין מִגּוֹ אֶמְצָעִיתָא. וְהַהוּא אֶמְצָעִיתָא סָגִיר וּפְתַח. וְכָל גַּלְגַּלָּא וְגַלְגַּלָּא כַּד נָטְלָא קָלָא אִשְׁתְּמַע בְּכֻלְּהוּ רְקִיעִין.

אוֹתָן אַרְבַּע חַיּוֹת עוֹלוֹת כְּשֶׁרוּחַ זוֹהֶרֶת לְתוֹךְ אוֹתָהּ הַחַיָּה. אַרְבָּעָה גַּלְגַּלִּים לְכָל אַחַת וְאַחַת. גַּלְגַּל אֶחָד מִסְתַּכֵּל לְצַד מִזְרָח, וּשְׁלֹשָׁה עַמּוּדִים נוֹשְׂאִים אוֹתוֹ וּמִסְתַּכְּלִים לְאֶמְצַע. וְגַלְגַּל אֶחָד מִסְתַּכֵּל לְצַד מַעֲרָב, וּשְׁלֹשָׁה עַמּוּדִים נוֹשְׂאִים אוֹתוֹ וּמִסְתַּכְּלִים לָאֶמְצַע. וְגַלְגַּל אַחֵר מִסְתַּכֵּל לְצַד דָּרוֹם, וּשְׁלֹשָׁה עַמּוּדִים נוֹשְׂאִים אוֹתוֹ וּמִסְתַּכְּלִים לָאֶמְצַע. וְגַלְגַּל אַחֵר מִסְתַּכֵּל לְצַד צָפוֹן וּשְׁלֹשָׁה עַמּוּדִים נוֹשְׂאִים אוֹתוֹ וּמִסְתַּכְּלִים לָאֶמְצַע. וְכָל שְׁנֵים עָשָׂר הָעַמּוּדִים נוֹשְׂאִים מִתּוֹךְ הָאֶמְצַע, וְאוֹתוֹ הָאֶמְצַע סָגוּר וּפָתוּחַ. וְכָל גַּלְגַּל וְגַלְגַּל כְּשֶׁנּוֹסֵעַ, קוֹל נִשְׁמָע בְּכָל הָרְקִיעִים.

אִלֵּין אַרְבַּע חֵיָוון (ד"א דלעילא) כֻּלְּהוּ (מתלבשן) (ס"א אשתלבן) דָּא בְּדָא. וְעָאלִין אִנּוּן אוֹפַנִּים דִּלְתַתָּא בְּגוֹ אִלֵּין חֵיָוון דִּלְעֵילָא כְּלִילָן אִלֵּין בְּאִלֵּין, רוּחָא דָּא דְּאִתְכְּלִיל בְּאִנּוּן רוּחִין מְלַהֲטָא וְסָלְקָא לְאִתְאַחֲדָא לְעֵילָא וְקַיְימָא לְאִתְאַחֲדָא וּלְאִתְקַשְּׁרָא בִּרְעוּתָא דְּבַר נָשׁ זַכָּאָה בְּהַהִיא צְלוֹתָא דְּצַלֵּי. דְּכַד סָלְקָא וְעָאלַת בְּהַהוּא הֵיכָלָא נָטִיל כֹּלָּא וְכֻלְּהוּ נָטְלִין בַּהֲדָהּ וְאִתְכְּלִילוּ דָּא בְּדָא עַד דְּאִתְכְּלִילוּ בְּהַהוּא רוּחָא. וְהַהוּא רוּחָא נָטְלָא בִּרְעוּתָא דְּקִשׁוּרָא דְּיִחוּדָא דְּצַלּוֹתָא דְּמַיְחֲדָא כֹּלָּא עַד דְּמָטוּ כֻּלְּהוּ לְהֵיכָלָא תְּלִיתָאָה כְּלִילָן דָּא בְּדָא כְּדְקָדְמָאי, אֶשָּׁא בְּמַיָּא, וּמַיָּא בְּאֶשָּׁא. רוּחָא בְּעַפְרָא, וְעַפְרָא בְּרוּחָא. מִזְרָח בְּמַעֲרָב, מַעֲרָב בְּמִזְרָח. צָפוֹן בְּדָרוֹם, דָּרוֹם בְּצָפוֹן. וְהָכִי הֲנֵי כֻּלְּהוּ מִתְקַשְּׁרָן דָּא בְּדָא וּמִתְאַחֲדָן דָּא בְּדָא וּמְשַׁלְּבָן דָּא עִם דָּא. וְכֵן כַּמָּה חַיָּילִין וּמַשְׁרְיָין דְּאִתְאַחֲדוּ (נ"א דנחתי) לְתַתָּא וְאִתְעָרְבוּ בְּאִנּוּן תַּתָּאֵי עַד דְּמָטוּ לְכַכְבָא דְּצֶדֶק וְתַמָּן כַּמָּה מְמַנָּן עַל עָלְמָא.

אֵלּוּ הָאַרְבַּע חַיּוֹת [שלמעלה] כֻּלָּם מִתְלַבְּשׁוֹת [משתלבות] זוֹ בְּזוֹ, וְנִכְנָסִים אוֹתָם אוֹפַנַּיִם שֶׁלְּמַטָּה לְתוֹךְ הַחַיּוֹת הַלָּלוּ שֶׁלְּמַעְלָה כְּלוּלִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה. רוּחַ זוֹ שֶׁנִּכְלְלָה בְּאוֹתָן רוּחוֹת, לוֹהֶטֶת וְעוֹלָה לְהֵאָחֵז לְמַעְלָה וְעוֹמֶדֶת לְהִתְאַחֵד וּלהתקשר ברצון האיש הצדיק באותה תפלה שמתפלל. שכשעולה ונכנסת באותו היכל, לוקח הכל, וכלם נוטלים יחד עמה ונכללו זה בזה עד שנכללים באותה רוח. ואותה רוח נוטלת

ברצון של קשר היחוד של התפלה שמיחדת הכל, עד שכלם מגיעים להיכל השלישי כלולים זה בזה, כמו הראשונים אש במים, ומים באש, רוח בעפר, ועפר ברוח. מזרח במערב, מערב במזרח, צפון בדרום, ודרום בצפון. וכך כל הללו מתקשרים זה בזה, ונאחזים זה בזה ומשלבים זה בזה. וכך כמה צבאות ומחנות שנאחזו [נ"א: שירדו] למטה והתערבו באותם תחתונים עד שהגיעו לכוכב צדק, ושם כמה ממנים על העולם.

וְכַד רוּחָא דָא דְּאִתְכְּלִיל (ד"א אתכליל) מִכֻּלְהוּ וְכֻלְהוּ כְּלִילָן בֵּיהּ. סָלִיק וְאִתְאַחַד וְעָאל בְּגוֹ הֵיכְלָא תְּלִיתָאָה עַד דְּאִתְאַחַד בְּרוּחָא דְתַמָּן בְּגוֹ הַהוּא עַמּוּדָא דְּקָאִים בְּאֶמְצָעִיתָא. וּכְדֵין כֻּלָּא אִשְׁתְּלִים עַד הָכָא כְּדְקָא יָאוֹת. וְכֻלְהוּ רוּחָא חָדָא כָּלִיל מִכֹּלָּא וּשְׁלִים מִכֹּלָּא כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר וְרוּחַ אֶחָד לְהֶנָּה. הָכָא הַכְּרָעָה לְאִתְדַּבְּקָא בְּמַארֵיהּ:

וּכְשֶׁרוּחַ זֶה שֶׁנִּכְלַל מִכֻּלָּם וְכֻלָּם כְּלוּלִים בּוֹ, עוֹלֶה וְנֶאֱחָז וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַהֵיכָל הַשְּׁלִישִׁי עַד שֶׁנֶּאֱחָז בָּרוּחַ שֶׁל שָׁם בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הָעַמּוּד שֶׁעוֹמֵד בָּאֶמְצַע, וְאָז הַכֹּל בִּשְׁלֵמוּת עַד כָּאן כְּרָאוּי. וְכֻלָּם רוּחַ אֶחָד כָּלוּל מֵהַכֹּל וְשָׁלֵם מֵהַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְרוּחַ אֶחָד לְהֶנָּה (לכל). כָּאן הַכְרִיעָה לְהִדָּבֵק בְּרִבּוֹנוֹ.

הֵיכְלָא תְּלִיתָאָה. הֵיכָלָא דָא אִיהוּ הֵיכָלָא דְּהַהוּא רוּחָא דְּאִקְרֵי נֹגַהּ, רוּחָא דָא אִיהוּ דַכְיָיא בְּרִיר מִכֻּלְהוּ. לֵית לֵיהּ גַּוְונִין דְּאִתְחַזְיָ בֵּיהּ לָאו חִוְּור וְלָאו יְרוֹק וְלָאו אוּכָם וְלָא סוּמָק. וּבְגִין כְּךָ אִקְרֵי טוֹהַר. דַּכְיָיא בְּרִירָא מִכָּל אִלֵּין תַּתָּאֵין. וְאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ דַכְיָיא מִכֹּלָּא, לָא אִתְחַזְיָ עַד דְּאִלֵּין תַּתָּאֵי מִתְנַגְּלָן וְאַחִידָן (נ"א וכראן) בֵּיהּ וְעָאלִין בְּגַוְונֵיהּ (נ"א ביה). כֵּיוָן דְּעָאלִין בְּגַוְונֵיהּ כְּדֵין אַחֲזֵי נְהוֹרֵיהּ וְלָא גַּוְון חַד מִכֻּלְהוּ.

הֵיכָל שְׁלִישִׁי. הֵיכָל זֶה הוּא הֵיכָל שֶׁל אוֹתוֹ רוּחַ שֶׁנִּקְרָא נֹגַהּ. רוּחַ זֶה הוּא טָהוֹר, בָּרוּר מִכֻּלָּם. אֵין בּוֹ גָּוֶן שֶׁנִּרְאֶה בּוֹ, לֹא לָבָן וְלֹא יָרֹק וְלֹא שָׁחֹר וְלֹא אָדֹם, וְלָכֵן נִקְרָא טָהֳרָה בְּרוּרָה מִכָּל הַתַּחְתּוֹנִים הַלָּלוּ. וְאַף עַל גַּב שֶׁהוּא טָהוֹר מֵהַכֹּל, לֹא נִרְאֶה עַד שֶׁהַתַּחְתּוֹנִים הַלָּלוּ מִתְגַּלְגְּלִים וְאוֹחֲזִים [נ"א: וכורים] בּוֹ וְנִכְנָסִים בְּתוֹכוֹ [בו]. כֵּיוָן שֶׁנִּכְנָסִים בְּתוֹכוֹ, אָז מַרְאֶה אֶת אוֹרוֹ, וְלֹא גָּוֶן אֶחָד מִכֻּלָּם.

כַּד אִשְׁתְּלִים הַאי רוּחָא מִכֻּלְהוּ תַּתָּאֵי, אַפִּיק מִנֵּיהּ נְהוֹרָא דְּכָלִיל בְּתִלַּת נְהוֹרִין. אִנּוּן תְּרֵין נְהוֹרִין סָלְקִין וְנָחֲתִין וְנָצְצִין. בְּהַהוּא נְצוֹצָא אִתְחַזּוּן עֶשְׂרִין וּתְרֵין נְהוֹרִין מְשַׁנְּיִין דָּא מִן דָּא וְכֻלְהוּ חַד נְהוֹרָא. וְעָאלִין בְּגוֹ הַהוּא חַד נְהוֹרָא. וְהַהוּא נְהוֹרָא כָּלִיל לוֹן.

כְּשֶׁנִּשְׁלַם רוּחַ זֶה מִכָּל הַתַּחְתּוֹנִים, יוֹצֵא מִמֶּנּוּ אוֹר שֶׁכָּלוּל בִּשְׁלֹשָׁה מְאוֹרוֹת. אוֹתָם שְׁנֵי מְאוֹרוֹת עוֹלִים וְיוֹרְדִים וְנוֹצְצִים. בְּאוֹתוֹ נִצְנוּץ נִרְאִים עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אוֹרוֹת מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, וְכֻלָּם אוֹר אֶחָד. וְנִכְנָסִים בְּאוֹתוֹ הָאוֹר הָאֶחָד. וְאוֹתוֹ הָאוֹר כּוֹלֵל אוֹתָם.

וְלָא נָהִיר, בַּר בְּזִמְנָא דְּאִלֵּין נְהוֹרִין דִּלְתַתָּא סָלְקִין וְהַהוּא רְעוּתָא דְּצַלּוֹתָא נָטִיל לְכֻלְהוּ. כְּדֵין הַהוּא נְהוֹרָא נָפִיק מִגּוֹ הַהוּא רוּחָא. אִתְנְהִיר הַהוּא נְהוֹרָא וְאַפִּיק אִלֵּין תְּרֵין נְהוֹרִין נָצְצִין וְאִתְחַזּוּן כְּחוּשְׁבַּן כ"ב אַתְוָון דְּאוֹרַיְיתָא. לְבָתַר מִתְהַדְּרִין וּכְלִילָן בְּהַהוּא נְהוֹרָא.

וְלֹא מֵאִיר פְּרַט לְזַמַּן שֶׁהָאוֹרוֹת הַלָּלוּ שֶׁלְּמַטָּה עוֹלִים. וְאוֹתוֹ רָצוֹן שֶׁל הַתְּפִלָּה נוֹשֵׂא אֶת כֻּלָּם. אָז אוֹתוֹ אוֹר יוֹצֵא מִתּוֹךְ אוֹתָהּ רוּחַ. מֵאִיר אוֹתוֹ הָאוֹר וּמוֹצִיא שְׁנֵי הָאוֹרוֹת הַנּוֹצָצִים הַלָּלוּ, וְנִרְאִים כְּחֶשְׁבּוֹן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. אַחַר כָּךְ חוֹזְרִים וְנִכְלָלִים בְּאוֹתוֹ הָאוֹר.

כָּל אִנּוּן נְהוֹרִין תַּתָּאֵי (באנון נהורין) כֻּלְּהוֹן כְּלִילָן בְּהָנֵי נְהוֹרִין (תתאין) וְכֻלְּהוּ בִּנְהוֹרָא דָּא. הַאי נְהוֹרָא אִיהוּ כְּלִיל בְּגוֹ הַהוּא רוּחָא. וְהַהוּא רוּחָא קָיְימָא בְּהֵיכָלָא תְּלִיתָאָה דָּא. וְלָא קָאִים לְאִתְיַשְּׁבָא אֶלָּא בְּגוֹ הֵיכָלָא רְבִיעָאָה דְּתִאובְתֵּיהּ לְסַלָּקָא לְגַוֵּיהּ.

כָּל אוֹתָם הָאוֹרוֹת תַּחְתּוֹנִים [באותם אורות], כֻּלָּם כְּלוּלִים בָּאוֹרוֹת הַלָּלוּ [תחתונים], וְכֻלָּם בָּאוֹר הַזֶּה. הָאוֹר הַזֶּה כָּלוּל בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הָרוּחַ, וְאוֹתוֹ הָרוּחַ עוֹמֵד בַּהֵיכָל הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה, וְלֹא עוֹמֵד לְהִתְיַשֵּׁב אֶלָּא בְּתוֹךְ הַהֵיכָל הָרְבִיעִי שֶׁהִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ לַעֲלוֹת לְתוֹכוֹ.

דף מג.

אִלֵּין נְהוֹרִין דְּנָפְקוּ מִגּוֹ הַהוּא רוּחָא כַּד מְנַצְּצִין מִתְחַבְּרָן כֻּלְּהוּ נְהוֹרִין דְּנָצְצָן. בְּשַׁעֲתָא דְּנָפְקֵי מִגּוֹ הַהוּא נְהוֹרָא חָדָא וְדָחֲקִין (נ"א ודחיין) לְאִתְנַצְּצָא. נָפְקֵי מִנַּיְיהוּ חַד חֵיוָתָא קַדִּישָׁא רַבְרְבָא דְּיוֹקְנָהָא כְּחֵיזוּ דְּכָל אִנּוּן (דף מג ע"א) שְׁאָר חֵיוָתָא דִּיוֹקְנָא דְאַרְיֵה וְדִיוֹקְנָא דְּנָשֶׁר כְּלִילָן כְּחָדָא וְאִתְעֲבִידוּ בָּהּ חַד דִּיוֹקְנָא מִנַּיְיהוּ.

הַמְּאוֹרוֹת הַלָּלוּ שֶׁיָּצְאוּ מִתּוֹךְ אוֹתָהּ הָרוּחַ, כְּשֶׁנּוֹצְצִים מִתְחַבְּרִים כָּל הַמְּאוֹרוֹת הַנּוֹצְצִים. בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצְאִים מִתּוֹךְ אוֹתוֹ אוֹר אֶחָד וְדוֹחֲקִים וְדוֹחִים לְהִתְנוֹצֵץ. יוֹצֵאת מֵהֶם חַיָּה אַחַת קְדוֹשָׁה גְּדוֹלָה, דְּמוּתָהּ כַּמַּרְאֶה שֶׁל כָּל אֵלּוּ שְׁאָר הַחַיּוֹת. דְּמוּת אַרְיֵה וּדְמוּת נָשֶׁר כְּלוּלִים כְּאֶחָד, וְנַעֲשׂוּ בָהּ דְּמוּת אַחַת מֵהֶם.

תְּחוֹת הַאי חֵיוָתָא אִית ד' אוֹפַנִּין עִלָּאִין (חיזו דלהון) כְּחֵיזוּ דְּתַרְשִׁישׁ מְרַקְמָן בְּכָלִילוּ דְּכָל גְּוָונִין. וְשִׁית מְאָה אֶלֶף רִבּוֹא (רבבן) כֻּלְּהוּ בְּגַוְונֵיהוּ. וְאִלֵּין ד' אוֹפַנִּים בִּתְמַנְיָא גַּדְפִּין כֻּלְּהוּ.

וְכֻלְּהוּ נָפְקִין מִגּוֹ נְהִירוּ דְּהַהוּא חֵיוָתָא דְּשָׁלְטָא עֲלַיְיהוּ. בְּשַׁעֲתָא דְּנָצִיץ הַהוּא נְהוֹרָא מַפְקָא חַיָּילִין חַיָּילִין אִלֵּין.

תַּחַת הַחַיָּה הַ את יֵשׁ אַרְבָּעָה אוֹפַנִּים עֶלְיוֹנִים כְּמַרְאֵה תַּרְשִׁישׁ מְרֻקָּם בִּכְלִילוּת כָּל הַגְּוָנִים. וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רִבּוֹא [גדולים] כֻּלָּם בְּתוֹכָם. וְאַרְבָּעָה הָאוֹפַנִּים הַלָּלוּ כֻּלָּם בִּשְׁמוֹנָה כְּנָפַיִם, וְכֻלָּם יוֹצְאִים מִתּוֹךְ אוֹר אוֹתָהּ הַחַיָּה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עֲלֵיהֶם. בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹצֵץ אוֹתוֹ הָאוֹר, מוֹצִיאָה צְבָאוֹת צְבָאוֹת הַלָּלוּ.

וְאִלֵּין ד' דִּתְחוֹתָהּ קַיְימִין בְּד' סִטְרִין דְּעָלְמָא בְּד' אַנְפִּין כָּל חַד וְחַד. תְּרִין אַנְפִּין מִסְתַּכְּלָן לְגַבֵּי הַהוּא חֵיוָתָא. וּתְרִין אַנְפִּין מְחַפְּיָין בְּגַדְפַּיְיהוּ מֵאִנּוּן נְהוֹרִין דְּנָצְצָן דְּלָא יָכְלִין לְאִסְתַּכָּלָא.

וְאַרְבָּעָה אֵלֶּה שֶׁתַּחְתֶּיהָ עוֹמְדִים בְּאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם בְּאַרְבַּע פָּנִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד. שְׁתֵּי פָּנִים מִסְתַּכְּלוֹת לְאוֹתָהּ הַחַיָּה, וּשְׁתֵּי פָּנִים מְכַסּוֹת בְּכַנְפֵיהֶם מֵאוֹתָם אוֹרוֹת שֶׁנּוֹצְצִים שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לְהִסְתַּכֵּל.

בְּכָל זִמְנָא דְּנָטְלֵי אִלֵּין בְּד' גַּלְגַּלִּין (ד"א ותריסר) (ותרין) סַמְכִין כְּקַדְמָאֵי אִתְעֲבִיד מֵהַהוּא זַיְעָא דִּלְהוֹן כַּמָּה חַיָּילִין וּמַשְׁרְיָין דְּכֻלְּהוּ מְשַׁבְּחִין וּמְזַמְּרֵי דְּלָא מִשְׁתַּכְּכֵי לְעָלְמִין. וּלְאִלֵּין לֵית לוֹן שְׁעוּרָא.

בְּכָל פַּעַם שֶׁנּוֹסְעִים אֵלֶּה בְּאַרְבָּעָה גַּלְגַּלִּים [ד"א ושנים עשר] [ושנים] עַמּוּדִים כָּראשׁוֹנִים נַעֲשֶׂה מֵאוֹתָהּ הַזַּעֲה שֶׁלָּהֶם כַּמָּה צְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת שֶׁכֻּלָּם מְשַׁבְּחִים וּמְזַמְּרִים שֶׁלֹּא שׁוֹקְטִים לְעוֹלָמִים. וּלְאֵלֶּה אֵין לָהֶם שִׁעוּר.

אַרְבַּע פִּתְחִין אִית לְהֵיכְלָא דָּא לְאַרְבַּע סִטְרִין דְּעָלְמָא. עֶשֶׂר מְמַנָּן בְּכָל פִּתְחָא וּפִתְחָא. וּבְזִמְנָא דְּכֻלְּהוּ דִּי בְּגוֹ הֵיכָלִין דִּלְתַתָּא. וְאִנּוּן הֵיכְלִין סָלְקִין בִּרְעוּ דִצְלוֹתָא דַּכְיָיא. כֻּלְּהוּ פָּתְחִין פִּתְחִין. עַד דִּכְלִילָן כֻּלְּהוּ אִלֵּין בְּאִלֵּין. וּמְשַׁלְּבִין אִלֵּין בְּאִלֵּין. וְעָאלִין כֻּלְּהוּ מְמַנָּן גּוֹ מְמַנָּן. מַשְׁרְיָין גּוֹ מַשְׁרְיָין. אוֹפַנִּים בְּחַיּוֹת וְחַיּוֹת בְּאוֹפַנִּים. בְּאִלֵּין אוֹפַנִּים, נְהוֹרִין בִּנְהוֹרִין רוּחָא בְּרוּחָא. עַד דְּעָאלוּ בְּרוּחָא דָּא.

אַרְבָּעָה פְּתָחִים יֵשׁ לַהֵיכָל הַזֶּה לְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם. עֲשָׂרָה מְמֻנִּים בְּכָל פֶּתַח וּפֶתַח. וּבְזְמַן שֶׁכֻּלָּם שֶׁבְּתוֹךְ הַהֵיכָלוֹת שֶׁלְּמַטָּה, וְאוֹתָם הֵיכָלוֹת עוֹלִים בְּרָצוֹן שֶׁל תְּפִלָּה זַכָּה, כֻּלָּם פּוֹתְחִים פְּתָחִים עַד שֶׁנִּכְלָלִים כֻּלָּם אֵלֶּה בְּאֵלֶּה, וּמְשֻׁלָּבִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה, וְנִכְנָסִים כָּל הַמְמֻנִּים לְתוֹךְ מְמֻנִּים, מַחֲנוֹת בְּתוֹךְ מַחֲנוֹת, אוֹפַנִּים בְּחַיּוֹת וְחַיּוֹת בְּאוֹפַנִּים. בָּאוֹפַנִּים הַלָּלוּ מְאוֹרוֹת בְּמְאוֹרוֹת, רוּחַ בְּרוּחַ, עַד שֶׁנִּכְנָסִים בְּרוּחַ זוֹ.

בְּהֵיכָלָא דָּא אִית דּוּכְתָּא חָדָא כְּחֵיזוּ דְּדַהֲבָא דְּנָצִיץ. וְתַמָּן גְּנִיזִין כַּמָּה חַיָּילִין וּמַשְׁרְיָין דְּלָא סָלְקִין וְלָא מִתְעַטְּרִין לְעֵילָּא אֶלָּא בְּשַׁעֲתָא דְּכָל אִלֵּין קַשְׁרִין קְשִׁירָן וְהֵיכָל נָטִיל לְאִתְעַטָּרָא כֻּלְּהוֹן נָפְקִין מַלָּיְנָא בְּדִינָא. וְאִקְרוּן מָארֵי תְּרֵיסִין. שְׁלִיחָן בְּעָלְמָא מִגּוֹ מָארֵי דִינִין דִּי בְּהֵיכָלָא רְבִיעָאָה. בְּהַאי דּוּכְתָּא תַּלְיָין בְּאַרְבַּע סִטְרִין שִׁית מְאָה אֶלֶף רִבְוָון מְגִינִים דְּדַהֲבָא לְכָל סְטַר וּסְטַר. וְכֵן לְתַתָּא מְנַיְּיהוּ שׁוּרִין מַקָּפָן וְאִנּוּן שְׁתִּין.

בַּהֵיכָל הַזֶּה יֵשׁ מָקוֹם אֶחָד כְּמַרְאֵה זָהָב שֶׁנּוֹצֵץ, וְשָׁם גְּנוּזִים כַּמָּה צְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת שֶׁלֹּא עוֹלִים וְלֹא מִתְעַטְּרִים לְמַעְלָה, אֶלָּא רַק בְּשָׁעָה שֶׁכָּל אֵלֶּה קוֹשְׁרִים קְשָׁרִים, וְהַהֵיכָל נוֹסֵעַ לְהִתְעַטֵּר. כֻּלָּם יוֹצְאִים מְלֵאִים בְּדִין, וְנִקְרָאִם מַחֲזִיקֵי מָגִנִּים. שְׁלוּחִים בָּעוֹלָם מִתּוֹךְ בַּעֲלֵי הַדִּין שֶׁבַּהֵיכָל הָרְבִיעִי. בְּמָקוֹם זֶה תְּלוּיִים בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רִבּוֹא מָגִנִּים שֶׁל זָהָב לְכָל צַד וְצַד. וְכֵן לְמַטָּה מֵהֶם חוֹמוֹת מַקִּיפוֹת, וְהֵם שִׁשִּׁים.

וְכָל הָנֵי מְגִינִים כֻּלְּהוּ מַגִּיחִין קָרְבִין סְיָיפִין וְרוֹמְחִין לְבַר בְּכָל אִנּוּן שְׁלִיחֵי דִינִין דְּעָלְמָא עַד דְּמָטוּ דַּרְגִּין בְּדַרְגִּין לְכֹכָבָא דְּמַאדִּים. וּכְדֵין הֵיכָלָא סַלְקָא וְאִתְעַטָּרַת בְּהַהוּא רוּחָא בְּכָל אִנּוּן חַיָּילִין וְאִשְׁתְּאַר הַהוּא דּוּכְתָּא בַּאֲתַרֵיהּ. וְהַהוּא דּוּכְתָּא אִקְרֵי תְּא הָרְצִים. אִנּוּן שְׁלִיחִין מְרַהֲטֵי לְאַשְׁלָמָא דִינִין וּפָרָעָנִין בְּכָל סִטְרֵי עָלְמָא.

וְכָל הַמַּגִּנִּים הַלָּלוּ נִלְחָמִים קְרָבוֹת בַּחֲרָבוֹת וּרְמָחִים, פְּרָט לְכָל אוֹתָם שְׁלוּחֵי הַדִּין שֶׁל הָעוֹלָם, עַד שֶׁמַּגִּיעִים דְּרָגוֹת בְּדְרָגוֹת לְכוֹכָב מַאְדִּים. וְאָז הַהֵיכָל עוֹלֶה וּמִתְעַטֵּר בְּאוֹתָהּ רוּחַ בְּכָל אוֹתָם צְבָאוֹת, וְנִשְׁאָר אוֹתוֹ מָקוֹם בִּמְקוֹמוֹ. וְאוֹתוֹ מָקוֹם נִקְרָא תֵּא הָרְצִים. אוֹתָם הַשְּׁלוּחִים רְצִים לְהַשְׁלִים דִּינִים וּפָרְעָנֻיּוֹת בְּכָל צִדְדֵי הָעוֹלָם.

כַּד סָלְקָא צְלוֹתָא נָטִיל כָּל הָנֵי נְהוֹרִין וּמַשְׁרְיָין וְקָשַׁר קְשָׁרִין וְאִתְכְּלִילוּ כֻּלְּהוּ כְּחָדָא. עַד דְּאִתְקְשַׁר רוּחָא בְּרוּחָא וְאַנּוּן חַד. וְעָאלוּ גּוֹ הַהוּא עַמּוּדָא לְאִתְכְּלָלָא בְּרוּחָא דְּהֵיכָלָא רְבִיעָאָה. זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ מַאן דְּיָדַע רָזָא דְמָארֵיהּ וְאָרִים דִּגְלֵיהּ בְּאַתָר דְּאִצְטְרִיךְ.

כְּשֶׁעוֹלָה תְּפִלָּה, נוֹשְׂאת כָּל הַמְּאוֹרוֹת הַלָּלוּ וְהַמַּחֲנוֹת, וְקוֹשֶׁרֶת קְשָׁרִים וְנִכְלָלִים כֻּלָּם כְּאֶחָד, עַד שֶׁנִּקְשָׁר רוּחַ בְּרוּחַ וְהֵם אֶחָד. וְנִכְנָסִים לְתוֹךְ אוֹתוֹ עַמּוּד לְהִכָּלֵל בְּרוּחַ שֶׁל הַהֵיכָל הָרְבִיעִי. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ סוֹד רִבּוֹנוֹ וּמַרִים דִּגְלוֹ בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ.

וְתָא חֲזֵי כֹּלָּא אִצְטְרִיךְ דָּא לְדָא וְדָא לְדָא לְאַשְׁלָמָא דָא עִם דָּא וּלְאִתְנַהֲרָא דָּא בְּדָא עַד דְּסָלְיָק כֹּלָּא לְאָתָר דְּאִצְטְרִיךְ שְׁלִימוּ. מִתַּתָּא בְּקַדְמִיתָא וּמִלְּעֵילָּא לְבָתַר. וּכְדֵין אִיהוּ שְׁלִימוּ בְּכָל סִטְרִין וְאִשְׁתְּלִים כֹּלָּא כְּדְקָא יָאוּת. מָאן דְּיָדַע רָזִין אִלֵּין וְעָבִיד שְׁלִימוּ. דָּא אִיהוּ מִתְדַּבַּק בְּמָארֵיהּ וּבַטִּיל כָּל גְּוָונִין קַשְׁיָן. וְאִיהוּ אַעֲטַר לְמָארֵיהּ וּמְשַׁיךְ בִּרְכָאן עַל עָלְמָא. וְדָא אִיהוּ בַּר נָשׁ דְּאִקְרֵי צַדִּיקָא עַמּוּדָא דְעָלְמָא וּצְלוֹתֵיהּ לָא אַהֲדַר רֵיקָנְיָא וְחוּלָקֵיהּ בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְאִיהוּ בְּחוּשְׁבַּן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא.

וּבֹא וּרְאֵה, הַכֹּל צָרִיךְ זֶה לָזֶה וְזֶה לָזֶה לְהַשְׁלִים זֶה עִם זֶה וּלְהָאִיר זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁעוֹלֶה הַכֹּל לְמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ שְׁלֵמוּת. מִלְּמַטָּה בַּהַתְחָלָה, וְאַחַר כָּךְ מִלְּמַעְלָה, וְאָז הַשְּׁלֵמוּת הִיא בְּכָל הַצְּדָדִים וְנִשְׁלָם הַכֹּל כָּרָאוּי. מִי שֶׁיּוֹדֵעַ הַסּוֹדוֹת הַלָּלוּ וְעוֹשֶׂה שְׁלֵמוּת, זֶהוּ שֶׁמִּתְדַּבֵּק בְּרִבּוֹנוֹ וּמְבַטֵּל כָּל הַגְּזֵרוֹת הַקָּשׁוֹת, וְהוּא מְעַטֵּר אֶת רִבּוֹנוֹ וּמוֹשֵׁךְ בְּרָכוֹת עַל הָעוֹלָם. וְזֶהוּ אָדָם שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק עַמּוּד הָעוֹלָם, וּתְפִלָּתוֹ לֹא חוֹזֶרֶת רֵיקָם, וְחֶלְקוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא בְּחֶשְׁבּוֹן בְּנֵי הֶאֱמוּנָה.

תָּא חֲזֵי כָּל הָנֵי הֵיכָלִין וְכָל הָנֵי חֵילִין וְכָל הָנֵי חַיָּלִין וְכָל הָנֵי נְהוֹרִין וְכָל הָנֵי רוּחִין כֻּלְּהוּ אִצְטְרִיכוּ דָּא לְדָא. בְּגִין לְאִשְׁתַּלְּמָא מִתַּתָּא. וּלְאִשְׁתַּלְּמָא לְבָתַר מִלְּעֵילָּא. אִלֵּין הֵיכָלִין אִנּוּן מִתְדַּבְּקִין דָּא בְּדָא.

בֹּא רְאֵה, כָּל הַהֵיכָלוֹת הַלָּלוּ וְכָל הַחַיּוֹת הַלָּלוּ וְכָל הַצְּבָאוֹת הַלָּלוּ וְכָל הָאוֹרוֹת הַלָּלוּ וְכָל הָרוּחוֹת הַלָּלוּ צְרִיכִים זֶה לָזֶה, כְּדֵי לְהִשְׁתַּלֵּם מִלְּמַטָּה וּלְהִשְׁתַּלֵּם אַחַר כָּךְ מִלְּמַעְלָה. הַהֵיכָלוֹת הַלָּלוּ הֵם מִתְדַּבְּקִים זֶה בָּזֶה.

דף מג:

וְכֻלְּהוּ כְּגַוְונִין דִּלְעֵילָּא (נ"א דעינא) מִתְדַּבְּקִין דָּא עִם דָּא. כָּל מַה דִּי בְּגַוְוייהוּ אִנּוּן כְּהַהוּא חֵיזוּ דְּמִתְחַזְיָא (צז א, סב) בְּסִתְימוּ כַּד מִתְגַּלְגְּלָא עֵינָא וְאִתְחַזֵּי הַהוּא זָהֳרָא נָצִיץ. וְהַהוּא

מַה דְּלָא אִתְחֲזֵי (ביה) בְּהַהוּא גַּלְגּוֹלָא. אִיהוּ הַהוּא רוּחָא דְּשָׁלְטָא עַל כֹּלָּא. וּבְגִין כָּךְ קָיְימָא דָּא בְּדָא דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין (ודרגין על דרגין) עַד דְּאִתְעַטַּר כֹּלָּא (דף מג ע"ב) כְּדָקָא יָאוּת.

וְכֻלָּם כְּמוֹ הַגְּוָנִים שֶׁלְּמַעְלָה [של העין] דְּבוּקִים זֶה עִם זֶה. כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכָם הֵם כְּאוֹתוֹ מַרְאֶה שֶׁנִּרְאֶה בַּסַּתָּר כְּשֶׁמִּתְגַּלְגֶּלֶת הָעַיִן וְנִרְאֶה אוֹתוֹ זוֹהַר נוֹצֵץ. וְאוֹתוֹ מַה שֶּׁלֹּא נִרְאֶה בְּאוֹתוֹ גַּלְגּוּל, הוּא אוֹתָהּ רוּחַ שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עַל הַכֹּל. וְלָכֵן עוֹמֵד זֶה בָּזֶה דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת עַד שֶׁמִּתְעַטֵּר הַכֹּל כָּרָאוּי.

וְתָא חֲזֵי אִלְמָלֵא כָּל אִנּוּן גְּוָונִין דְּאִתְחֲזְיִין, כַּד אַסְתִּים עֵינָא וְאִתְגַּלְגְּלָא בְּגַלְגְּלָא לָא אִתְחֲזוּן אִנּוּן גְּוָונִין דְּזָהֲרָן. וְאִלְמָלֵא אִנּוּן גְּוָונִין, לָא אִתְדַּבַּק הַהוּא דְּסָתִים דְּשָׁלְטָא עֲלַיְיהוּ. אִשְׁתְּכַח דְּכֹלָּא תַּלְיָיא דָּא בְּדָא וְאִתְקַשַּׁר דָּא בְּדָא כַּד אִתְכְּלִיל כֹּלָּא כְּחָדָא בְּהֵיכָלָא תְּלִיתָאָה. וּרְעוּתָא דְצָלוֹתָא סַלְקָא לְאִתְעַטָּרָא בְּהֵיכָלָא רְבִיעָאָה. כְּדֵין כֹּלָּא חַד. וּרְעוּתָא חָדָא וְקִשּׁוּרָא חָדָא. הָכָא הִשְׁתַּחֲוָאָה לְאִתְרַצָּאָה בְּמָאנֵי״הּ׃

וּבוֹא וּרְאֵה, אִלְמָלֵא כָּל אוֹתָם גְּוָנִים שֶׁל הָעַיִן שֶׁנִּרְאִים, כְּשֶׁנִּסְתֶּמֶת הָעַיִן וּמִתְגַּלְגֶּלֶת בְּגַלְגַּל, לֹא נִרְאִים אוֹתָם הַגְּוָנִים שֶׁזּוֹהֲרִים, וְאִלְמָלֵא אוֹתָם גְּוָנִים לֹא נִדְבָּק אוֹתוֹ הַנִּסְתָּר שֶׁשּׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם. נִמְצָא שֶׁהַכֹּל תְּלוּי זֶה בָּזֶה וְנִקְשָׁר זֶה בָּזֶה כְּשֶׁנִּכְלָל הַכֹּל כְּאֶחָד בַּהֵיכָל הַשְּׁלִישִׁי. וּרְצוֹן הַתְּפִלָּה עוֹלֶה לְהִתְעַטֵּר בַּהֵיכָל הָרְבִיעִי. וְאָז הַכֹּל אֶחָד וְרָצוֹן אֶחָד וְקֶשֶׁר אֶחָד. כָּאן הִשְׁתַּחֲוָאָה לְהִתְרַצּוֹת לְרִבּוֹנוֹ.

הֵיכָלָא רְבִיעָאָה, הֵיכָלָא דָּא אִיהוּ מְשַׁנְיָא מִכֻּלְהוּ. אַרְבַּע הֵיכָלִין לְדָא. דָּא לְגוֹ מִן דָּא וְכֻלְהוּ חַד הֵיכָלָא. הָכָא אִיהוּ רוּחָא דְּאִקָּרֵי זְכוּת, בְּאֲתַר דָּא מִתְהַפֵּךְ זְכוּת דְּכָל בְּנֵי עָלְמָא. רוּחָא דָּא נָטִיל כֹּלָּא. מִנֵּיהּ נָפְקוּ שִׁבְעִין נְהוֹרִין כֻּלְהוּ מְנַצְצָן. וְכֻלְהוּ בְּעִגּוּלָא דְּלָא מִתְפַּשְׁטֵי כְּאִלֵּין אָחֳרָנִין. מִתְדַּבְּקִין דָּא בְּדָא וּנְהִירִין דָּא בְּדָא אַחִידָן דָּא בְּדָא. כָּל זַכָּיִן דְּעָלְמָא קַמֵּי אִלֵּין נְהוֹרִין קַיְימִין. מִכֻּלְהוּ נָפְקֵי תְּרֵין נְהוֹרִין שְׁקוּלִין כְּחָדָא דְּקָיְימֵי קַמַּיְיהוּ תְּדִירָא.

הֵיכָל הָרְבִיעִי. הֵיכָל זֶה הוּא מְשֻׁנֶּה מִכֻּלָּם. אַרְבָּעָה הֵיכָלוֹת לָזֶה, זֶה לִפְנִים מִזֶּה, וְכֻלָּם הֵיכָל אֶחָד. כָּאן הוּא רוּחַ שֶׁנִּקְרָא זְכוּת. בְּמָקוֹם זֶה מִתְהַפֵּךְ הַזְּכוּת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. רוּחַ זוֹ נוֹשֵׂאת הַכֹּל. מִמֶּנָּה יוֹצְאִים שִׁבְעִים אוֹרוֹת כֻּלָּם נוֹצְצִים. וְכֻלָּם בְּעִגּוּל שֶׁלֹּא מִתְפַּשְׁטִים כְּמוֹ הָאֲחֵרִים הַלָּלוּ. מִתְדַּבְּקִים זֶה בָּזֶה וּמְאִירִים זֶה בָּזֶה, אֲחוּזִים זֶה בָּזֶה. כָּל זְכֻיּוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת לִפְנֵי הַמְּאוֹרוֹת הַלָּלוּ. מִכֻּלָּם יוֹצְאִים שְׁנֵי מְאוֹרוֹת שְׁקוּלִים כְּאֶחָד שֶׁעוֹמְדִים לִפְנֵיהֶם תָּמִיד.

לְקֻבֵּל אִלֵּין אִנּוּן שִׁבְעִין רַבְרְבָן מְמַנָּן לְבַר דְּסָחֲרִין כָּל (הני) (ד"א אנון) אַרְבַּע הֵיכָלִין. שִׁבְעִין נְהוֹרִין אִלֵּין וּתְרֵי נְהוֹרִין דְּקָיְימִין קָמַיְיהוּ כֻּלְהוּ פְּנִימָאִין גּוֹ לְגוֹ. וְרָזָא דָּא דִּכְתִיב, (שיר השירים ז) בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים.

כְּנֶגֶד אֵלֶּה שִׁבְעִים מְמֻנִּים גְּדוֹלִים שֶׁמַּבְחִין שֶׁסּוֹבְבִים אֶת כָּל אַרְבַּעַת הַהֵיכָלוֹת הַלָּלוּ. שִׁבְעִים אוֹרוֹת אֵלּוּ וּשְׁנֵי אוֹרוֹת שֶׁעוֹמְדִים לְפָנֵיהֶם, כֻּלָּם פְּנִימִיִּים לִפְנִים וְלִפְנִים, וְזֶה סוֹד הַכָּתוּב (שיר ז) בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים.

לְקַמֵּי נְהוֹרִין אִלֵּין עָאלִין כָּל זְכוּ. וְכָל עוֹבָדִין דְּעָלְמָא לְאִתְדָּנָא. תְּרֵין נְהוֹרִין אִלֵּין אִנּוּן סָהֲדֵי סָהֲדוּתָא. בְּגִין (דאנון) דְּאִית שִׂבְעָה עֵינֵי יְיָ דִּמְשַׁטְּטֵי בְּכָל אַרְעָא (ס"א כן כל) כָּל מַה דְּאִתְעֲבִיד בְּעָלְמָא אִתְרְשִׁים בַּהֲהוּא עוֹבָדָא מַמָּשׁ וַהֲהוּא זְכוּתָא מַמָּשׁ וְקָיְימֵי בְּקִיּוּמַיְיהוּ. וְאִלֵּין תְּרֵין נְהוֹרִין חָמָאן בְּהוּ וּמִסְתַּכְּלָן וְסָהֲדֵי קַמֵּי אִלֵּין ע' נְהוֹרִין. אִלֵּין ע' גִּזְרֵי גְּזָרִין וְדָיְינֵי דִּינִין הֵן לְטַב הֵן לְבִישׁ. וְהָכָא אִיהוּ אֲתַר דִּזְכוּתָא.

לִפְנֵי הָאוֹרוֹת הַלָּלוּ נִכְנָסִים כָּל הַזְּכֻיּוֹת וְעַל כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם לְהִדּוֹן. שְׁנֵי הָאוֹרוֹת הַלָּלוּ מְעִידִים עֵדוּת, מִשּׁוּם [שהם] שֶׁיֵּשׁ שֶׁבַע עֵינֵי ה' שֶׁמְּשׁוֹטְטִים בְּכָל הָאָרֶץ, [כן כל] וְכָל מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה בָּעוֹלָם נִרְשָׁם בְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה מַמָּשׁ וְאוֹתָהּ זְכוּת מַמָּשׁ וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם. וּשְׁנֵי הָאוֹרוֹת הַלָּלוּ רוֹאִים בָּהֶם וּמִסְתַּכְּלִים וּמְעִידִים לִפְנֵי שִׁבְעִים אוֹרוֹת הָאֵלֶּה. אֵלֶּה שִׁבְעִים גּוֹזְרֵי גְּזֵרוֹת וְדָנִים דִּינִים, הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע. וְכָאן הוּא מְקוֹם הַזְּכוּת.

רוּחָא דָּא בֵּיהּ אִתְרְשִׁימוּ אַתְוָון תְּלַת דְּאִנּוּן (קנט ע"א) יה"ו, דְּכַד אִלֵּין אַתְוָון מִתְדַּבְּקָן בְּהַאי אֲתַר בְּאִתְדַּבְּקוּתָא דִּדְכוּרָא וְנוּקְבָא כְּדֵין אִתְרְשִׁימוּ בֵּיהּ וְלָא אִתְעֲדוּן מִתַּמָּן. לְבָתַר נָפַק חַד נְהוֹרָא נָהִיר לְאַרְבַּע סִטְרִין. הַאי נְהוֹרָא אַפִּיק תְּלַת אֲוִירִין דְּאִנּוּן תְּלַת בָּתֵּי דִינָא דְּדָיְינִין דִּינִין אָחֳרָנִין בְּמִלִּין דְּעָלְמָא בְּעוּתְרָא בְּמִסְכְּנוּ בְּמַרְעִין בִּשְׁלִימוּ בְּכָל אִנּוּן שְׁאָר מִלִּין דְּעָלְמָא אִתְדָּן בְּהוּ. חַד הֵיכְלָא לְאִנּוּן ע' קַדְמָאֵי לְגוֹ. תְּלָתָא לְאִלֵּין תְּלָתָא אָחֳרָנִין.

רוּחַ זוֹ בָּהּ נִרְשְׁמוּ שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁהֵם יה"ו. שֶׁכְּשֶׁהָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ נִדְבָּקוֹת בַּמָּקוֹם הַזֶּה בְּהִדָּבְקוּת שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה, אָז נִרְשָׁמִים בּוֹ וְלֹא מִסְתַּלְּקִים מִשָּׁם. אַחַר כָּךְ יוֹצֵא אוֹר אֶחָד שֶׁמַּאִיר לְאַרְבָּעָה צְדָדִים. הָאוֹר הַזֶּה מוֹצִיא שְׁלֹשָׁה אֲוִירִים שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה בָּתֵּי דִין שֶׁדָּנִים דִּינִים אֲחֵרִים בִּדְבָרֵי הָעוֹלָם - בְּעֹשֶׁר, בְּעֹנִי, בְּמַחֲלוֹת, בִּשְׁלֵמוּת בְּכָל אוֹתָם שֶׁאַר דְּבָרִים שֶׁהָעוֹלָם נִדּוֹן בָּהֶם. הֵיכָל אֶחָד לְאוֹתָם שִׁבְעִים רֹאשׁוֹנִים לְפָנִים. שְׁלֹשָׁה לְאוֹתָם שְׁלֹשָׁה הָאֲחֵרִים.

סָלְקָא הַאי רוּחָא וְכָלִיל כָּל אִנּוּן דִּלְתַתָּא. וְאַפִּיק חַד חֵיוָותָא קַדִּישָׁא מִתְלַהֲטָא וְעַיְילִין לָהּ כְּעֵינֵי אֱינָשָׁא לְאַשְׁגָּחָא בְּאֶלֶף אַלְפִּין וְרִבּוֹא רִבְוָון חַיְילִין מָאֲרֵיהוֹן דְּדִינָא. כֻּלְּהוּ נָטְלִין פִּתְקִין וּפָתְחִין וְסָגְרִין בְּעָלְמָא וְאַשְׁלִימוּ דִינָא.

עוֹלָה הָרוּחַ הַזוֹ וְכוֹלֶלֶת כָּל אֵלּוּ שֶׁלְּמַטָּה, וּמוֹצִיאָה חַיָּה קְדוֹשָׁה אַחַת מִתְלַהֶטֶת, וְיֵשׁ לָהּ עֵינַיִם כְּמוֹ עֵינֵי אָדָם לְהַשְׁגִּיחַ בְּאֶלֶף אֲלָפִים וְרִבּוֹא רִבְבוֹת צְבָאוֹת בַּעֲלֵי הַדִּין. כֻּלָּם לוֹקְחִים פְּתָקִים וּפוֹתְחִים וְסוֹגְרִים בָּעוֹלָם וּמַשְׁלִימִים דִּין.

תְּחוֹת הַאי חֵיוָתָא ד' שְׂרָפִים מְלַהֲטָן כֻּלְּהוּ כְּחֵזוּר וְשׁוֹשָׁן וּשְׁבִיבֵי דְּאֶשָׁא. סָלְקִין ע"ב גַּלְגַּלִּין לְכָל חַד מְלַהֲטָן בְּאֶשָׁא. כַּד נָטְלִין אִתְעֲבִיד נָהָר חָד דִּי נוּרָא. אֶלֶף אַלְפִּין מְשַׁמְּשִׁין לְהַהוּא נוּרָא, מִתַּמָּן נָפְקֵי כַּמָּה חַיָּילִין. כַּד גַּלְגַּלִּין נָטְלִין. כַּמָּה אִנּוּן רִבּוֹא רִבְוָון דִּיקוּמוּן מִנַּיְיהוּ בְּגוֹ הַהוּא נוּרָא. תְּחוֹת הֵיכָלָא תִּנְיָינָא נָפְקֵי חַיָּילִין דִּמְזַמְּרִין וְאַתְיָין לְקָרְבָא הָכָא וְאִתּוֹקְדוּן כֻּלְּהוּ.

תַּחַת הַחַיָּה הַזֹּו אַרְבָּעָה שְׂרָפִים לוֹהֲטִים, כֻּלָּם כִּכַפְתּוֹר וָפֶרַח וּשְׁבִיבֵי אֵשׁ. עוֹלִים שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם גַּלְגַּלִּים לְכָל אֶחָד מִלוֹהֲטִים בְּאֵשׁ. כְּשֶׁנּוֹסְעִים, נַעֲשֶׂה נָהָר אֶחָד שֶׁל אֵשׁ. אֶלֶף אֲלָפִים מְשַׁמְּשִׁים לְאוֹתָהּ הָאֵשׁ, וּמִשָּׁם יוֹצְאִים כַּמָּה צְבָאוֹת. כְּשֶׁהַגַּלְגַּלִּים נוֹסְעִים, כַּמָּה הֵם רִבּוֹא רְבָבוֹת שֶׁיִּעַמְדוּ מֵהֶם בְּתוֹךְ אוֹתָהּ הָאֵשׁ. תַּחַת הַהֵיכָל הַשֵּׁנִי יוֹצְאִים צְבָאוֹת שֶׁמְּזַמְּרִים וּבָאִים לְהִתְקָרֵב כָּאן וְכֻלָּם נִשְׂרָפִים.

כָּל אִנּוּן (סט א) מְמַנָּן דְּעָלְמָא דְּאִתְמַנּוּן לְשַׁלְטָאָה מֵהָכָא נָפִיק דִּינְהוֹן לְשַׁלְטָאָה מִגּוֹ הַהוּא רוּחָא דְּאִתְרְשִׁים בִּתְלַת אַתְוָון. וּמֵהָכָא מַעְבְּרִין קִיּוּמַיְיהוּ מַעָלְמָא וְאִתְדְּנוּ בְּהַאי נוּרָא דְּנָגִיד וְנָפִיק. דְּלָא אִתְמָסַר בְּהַאי הֵיכָלָא. בְּגִין דְּאִתְרְשִׁימוּ בִּתְלַת (ד"א תלת) אַתְוָון הָכָא הַאי רוּחָא אִתְכְּלִיל בָּהּ. הַהִיא חֵיוָותָא אַפִּיק חַיָּילִין וּמַשְׁרְיָין דְּלֵית לְהוֹן חוּשְׁבָּנָא.

כָּל אוֹתָם מְמֻנֵּי הָעוֹלָם שֶׁהִתְמַנּוּ לִשְׁלֹט, מִכָּאן יוֹצֵא דִּינָם לִשְׁלֹט מִתּוֹךְ אוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁנִּרְשְׁמָה בְּשָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת. וּמִכָּאן מַעֲבִירִים קִיּוּמָם מֵהָעוֹלָם וְנִדּוֹנִים בָּאֵשׁ הַזֹּו שֶׁשּׁוֹפַעַת וְיוֹצֵאת. הַכֹּל נִמְסָר בַּהֵיכָל הַזֶּה. מִשּׁוּם שֶׁנִּרְשְׁמוּ בְּשָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת כָּאן, הָרוּחַ הַזֹּו נִכְלֶלֶת בָּהֶם. אוֹתָהּ הַחַיָּה מוֹצִיאָה צְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת שֶׁאֵין לָהֶם חֶשְׁבּוֹן.

דף מד.

כָּל דִּינִין דְּעָלְמָא מֵהַאי הֵיכָלָא נָפְקֵי הֵן לְטַב הֵן לְבִישׁ. בַּר (קפא ע"א) תְּלַת בָּנֵ"י חַיֵּ"י וּמְזוֹנֵ"י. דְּלָא אִתְיְהַב רְשׁוּ בְּאַתַר דָּא. דְּהָא בְּהַהוּא נָהָר עִלָּאָה דָּכָל נְהוֹרִין נַגְדִּין מִנֵּיהּ קָיְימָא מִלָּה. בְּאֶמְצָעִיתָא (דף מד ע"א) דְּהֵיכָלָא דָּא הוּא אֲתַר מְתַקְּנָא לְקֶבֶל רוּחָא דִּלְעֵילָּא בְּגוֹ רוּחָא דָּא וְדָא סָלְקָא בְּהוּ.

כָּל דִּינֵי הָעוֹלָם יוֹצְאִים מֵהַהֵיכָל הַזֶּה, הֵן טוֹב וְהֵן לְרַע, פְּרָט לִשְׁלֹשָׁה - בָּנִים, חַיִּים וּמְזוֹנוֹת, שֶׁלֹּא נִתְּנָה רְשׁוּת בַּמָּקוֹם הַזֶּה. שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתוֹ נָהָר עֶלְיוֹן שֶׁכָּל הָאוֹרוֹת שׁוֹפְעִים מִמֶּנּוּ הַדָּבָר עוֹמֵד. בְּאֶמְצַע הַהֵיכָל הַזֶּה הוּא מָקוֹם מְתֻקָּן כְּנֶגֶד הָרוּחַ שֶׁלְּמַעְלָה בְּתוֹךְ הָרוּחַ הַזֹּו, וְזוֹ עוֹלָה בָּהֶם.

תְּרֵין עֶשֶׂר פָּתְחִין אִנּוּן לְהֵיכָלָא דָּא. בְּכָל פִּתְחָא וּפִתְחָא כָּל אִנּוּן סָרְכִין וּמְמַנָּן דְּאִנּוּן מַכְרְזֵי לְאוֹדָעָא לְתַתָּא כָּל אִנּוּן דִּינִין דִּזְמִינִין לְתַתָּא לְתַתָּא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (דניאל ד) קָרָא בְחַיִל וְכֵן אָמַר גּוֹדוּ אִילָנָא וְגוֹ'.

שְׁנֵים עָשָׂר פְּתָחִים הֵם לַהֵיכָל הַזֶּה. בְּכָל פֶּתַח וּפֶתַח כָּל אוֹתָם שָׂרִים וּמְמֻנִּים שֶׁמַּכְרִיזִים לְהוֹדִיעַ לְמַטָּה כָּל אוֹתָם הַדִּינִים הָעֲתִידִים לָרֶדֶת לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ד) קוֹרֵא בְחַיִל וְכֵן אוֹמֵר קַצְצוּ הָאִילָן.

וּמִגּוֹ כָּרוֹזֵי אִלֵּין נָטְלֵי מִלָּה כָּל מֲרֵיהוֹן דְּגַדְפִּין עַד דְּאוֹדְעֵי מִלָּה לָרָקִיעַ (קכה א) דְּחַמָּה. וּמִתַּמָּן כַּד נָפִיק שִׁמְשָׁא נָפִיק מִלָּה וְאִתְשַׁטְיָיא בְּעָלְמָא עַד דְּמָטֵי לְהַהוּא חִיוְיָא דְּרָקִיעָא (קכ"ה א) דְּכָל כּוֹכְבֵי דְּרָקִיעָא גְּלִידוּ בֵּיהּ דְּאִיהוּ בְּאֶמְצָעִיתָא דְּרָקִיעָא.

וּמִתּוֹךְ הַכְּרוּזִים הַלָּלוּ לוֹקְחִים דָּבָר כָּל בַּעֲלֵי הַכְּנָפַיִם, עַד שֶׁמּוֹדִיעִים הַדָּבָר לָרָקִיעַ שֶׁל חַמָּה. וּמִשָּׁם, כְּשֶׁיּוֹצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ, יוֹצֵא דָּבָר וּמְשׁוֹטֵט בָּעוֹלָם עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ שֶׁל הָרָקִיעַ שֶׁכָּל כּוֹכְבֵי הָרָקִיעַ קְפוּאִים בּוֹ, שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הָרָקִיעַ.

וְשָׁמְעִין מִלָּה וְנַקְטִין לָהּ אִנּוּן סָרְכִין דִּתְחוֹת (שמיא) (ד"א שמשא) וְאִנּוּן דְּמְמַנָּן עַל הַהוּא חִיוָיא וּמִתַּמָּן אִתְפַּשַּׁט לְעָלְמָא. וְאֶפִילּוּ רוּחִין וְשֵׁדִין וְאֶפִילּוּ עוֹפֵי שְׁמַיָּא מוֹדָעֵי לֵיהּ בְּעָלְמָא. כָּרוֹזִין תָּבִין וְסָתְמִין פִּתְחִין. לָא סָלְקָא (לאסתלקא) רוּחָא בְּרוּחָא עַד דְּכֻלְּהוּ רוּחִין תַּתָּאֵי כֻּלְּהוּ חַד בַּהֲדֵי (רוחא בתר) הַאי רוּחָא וְכֻלְּהוּ אִתְכְּלִילָן וְעָאלִין דָּא בְדָא עַד דְּאִתְעֲבִיד כּוֹלָּא חָד.

וְשׁוֹמְעִים הַדָּבָר, וְלוֹקְחִים אוֹתוֹ הַשָּׂרִים שֶׁתַּחַת [השמים] הַשָּׁמֶשׁ, וְאוֹתָם שֶׁמְּמֻנִּים עַל אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ, וּמִשָּׁם זֶה מִתְפַּשֵּׁט לָעוֹלָם. וְאֲפִלּוּ רוּחוֹת וְשֵׁדִים וַאֲפִלּוּ עוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם מוֹדִיעִים אוֹתוֹ בָּעוֹלָם. הַכָּרוּזִים שָׁבִים וְסוֹתְמִים פְּתָחִים. לֹא עוֹלָה [להסתלק] רוּחַ בְּרוּחַ עַד שֶׁכָּל הָרוּחוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת כֻּלָּם אֶחָד יַחַד עִם [הרוח אחרי] הָרוּחַ הַזּוֹ, וְכֻלָּם נִכְלָלִים וְנִכְנָסִים זֶה בָּזֶה עַד שֶׁנַּעֲשָׂה הַכֹּל אֶחָד.

בַּר נָשׁ כַּד אִיהוּ בְּבֵי מַרְעֵיהּ הָכָא אִתְדַּן הֵן לְחַיִּים הֵן לְמָוֶת. חַיִּין תַּלְיָיא לְעֵילָּא אִי אִתְדַּן הָכָא לְחַיִּים יַהֲבֵי חַיִּין מִלְּעֵילָּא וְאִי לָא, לָא יַהֲבִין. זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ מַאן דְּאִתְדַּבַק בְּמָארֵיהּ וְיֵעוּל וְנָפִיק. הָכָא קִיְּדָה בְּאַנְפִּין בְּאַרְעָא לְאִתְגַּבָּרָא עַל דִּינָא. עַל הַאי הֵיכָלָא דָּא הֵיכָלָא אִתְּמַר (דברים לכ) אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל וְגוֹ': הֵיכָלָא חֲמִשָּׁאָה. הֵיכָלָא דָּא הֵיכָלָא דִּבְרָקָא זְהִיר. דְּאִיהוּ רוּחָא דְּמַזְהִיר נָהִיר לְאִנּוּן תַּתָּאֵי. רוּחָא דָּא אִיהוּ כְּלִיל וּפְתַח וְסָגִיר נָהִיר וְנָצִיץ לְכָל סִטְרִין. מְנָצִיצוֹ דָּא נָהִיר חַד נְהוֹרָא כְּעֵין אַרְגְּוָונָא. נְהוֹרָא דָּא כְּלִיל כָּל (ד"א כלל) גְּוָונִין דְּנָהֲרִין. נְהוֹרָא חִוָּור וְאוּכָם סוּמָק וְיָרוֹק. אִתְכְּלִילָן אִלֵּין בְּאִלֵּין. אִתְרְקִים חִוָּור בְּסוּמָק. אוּכָם בְּיָרוֹק. לְבָתַר חִוָּור בְּאוּכָם וְאִתְעֲבִיד חַד חֵיוָותָא מְרֻקָּמָא וְאִתְכְּלִיל בָּהּ יָרוֹק וְסוּמָק. דְּיוֹקְנָהָא כִּדְיוֹקְנָא דְּבַר נָשׁ דְּכָלִיל כָּל דְּיוֹקְנִין.

כְּשֶׁבֶּן אָדָם נִמְצָא בְּבֵית חָלְיוֹ, כָּאן נִדּוֹן הֵן לְחַיִּים הֵן לְמָוֶת. הַחַיִּים תְּלוּיִים לְמַעְלָה. אִם נִדּוֹן כָּאן לְחַיִּים - נוֹתְנִים חַיִּים מִלְמַעְלָה. וְאִם לֹא - אֲז לֹא נוֹתְנִים. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁנִּדְבָּק בְּרִבּוֹנוֹ וְנִכְנָס וְיוֹצֵא. כָּאן קִידָּה עַל אַפַּיִם בָּאָרֶץ לְהִתְגַּבֵּר עַל הַדִּין. עַל הַהֵיכָל הַזֶּה נֶאֱמַר (דברים לב) אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל וְגוֹ'. הֵיכָל הַחֲמִישִׁי. הֵיכָל זֶה הֵיכַל הַבָּרָק שֶׁזּוֹהֵר, שֶׁהוּא רוּחַ שֶׁמַּזְהִיר וּמֵאִיר לְאוֹתָם הַתַּחְתּוֹנִים. רוּחַ זוֹ הִיא כְּלוּלָה וּפוֹתַחַת וְסוֹגֶרֶת, מְאִירָה וְנוֹצֶצֶת לְכָל הַצְּדָדִים. מִנְּצְנוּץ זֶה מֵאִיר אוֹר אֶחָד כְּעֵין הָאַרְגְּמָן. הָאוֹר הַזֶּה כּוֹלֵל כָּל [כלל] הַגְּוָונִים שֶׁמְּאִירִים. אוֹר לָבָן וְשָׁחֹר, אָדֹם וְיָרֹק. נִכְלָלִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה. נִרְקָם לָבָן בְּאָדֹם, שָׁחֹר בְּיָרֹק. אַחַר כָּךְ לָבָן בְּשָׁחֹר. וְנַעֲשֵׂית חַיָּה אַחַת מְרֻקֶּמֶת, וְנִכְלָל בָּהּ יָרֹק וְאָדֹם. דְּמוּתָהּ כִּדְמוּת אָדָם שֶׁכּוֹלֵל כָּל הַדְּמָיוֹת.

מִינָהּ נָפְקוּ ד' סָמְכִין דְּאִנּוּן חֵיוָון רַבְרְבָן עַל אִלֵּין דִּלְתַתָּא. חַד אִקְרֵי אוֹפָן דְּאִיהוּ תְּרֵין. בְּגִין דְּכַד אִתְחֲזֵי הַאי אִתְנְהִיר אָחֳרָא בְּגַוְויהּ. דְּבִיק דָּא בְדָא. עָאל דָּא בְדָא. לְבָתַר עָאל אָחֳרָא דָּא בְדָא וְאִתְחֲזוּ ד' רֵישִׁין לְד' סִטְרִין דְּעָלְמָא וְכֻלְּהוּ חַד גּוּפָא. וְאִלֵּין אִנּוּן דְּכַתִּיב בְּהוּ (יחזקאל א) כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפָן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן, וְכֻלְּהוּ אִלֵּין קִשִּׁירִין דָּא בְדָא. כְּחֵיזוּ (נ"א

דחיזון) דְּחֵיזוֹן עִלָּאִין דְּלָא מִתְפָּרְשָׁן לְעָלְמִין. הַאי חֵיוָתָא דְּאַרְבַּע גְּוָונִין מְרַקְמָן אֲחִידָן אִלֵּין בְּאִלֵּין לְד' סִטְרִין. מֵהָכָא כַּד נָטְלָא חֵיוָתָא דָּא נָטְלָא לְתֵרִין סִטְרִין.

מִמֶּנָּה יָצְאוּ אַרְבָּעָה עַמּוּדִים שֶׁהֵם חַיּוֹת גְּדוֹלוֹת עַל אֵלֶּה שֶׁלְּמַטָּה. אֶחָד נִקְרָא אוֹפַן שֶׁהוּא שְׁנַיִם. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁנִּרְאָה זֶה, מֵאִיר אַחֵר בְּתוֹכוֹ. דָּבוּק זֶה בָּזֶה. נִכְנָס זֶה בָּזֶה. אַחַר כְּךָ נִכְנָס אַחֵר זֶה בָּזֶה, וְנִרְאִים אַרְבָּעָה רָאשִׁים לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְכֻלָּם גּוּף אֶחָד. וְאֵלֶּה הֵם שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (יחזקאל א) כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפַן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן. וְכָל אֵלֶּה קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה, כְּמַרְאֶה הַחַיּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁלֹּא נִפְרָדוֹת לְעוֹלָמִים. הַחַיָּה הַזּוֹ שֶׁל אַרְבָּעָה גְוָונִים מְרַקְּמִים אֲחוּזִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת. מִכָּאן שֶׁכְּשֶׁנּוֹסַעַת הַחַיָּה הַזּוֹ, הִיא נוֹסַעַת לְשָׁנֵי רוּחוֹת.

הַאי רוּחָא דְּבָרָקָא אִתְכְּלִיל בְּתֵרִין רוּחִין. רוּחָא דָּא דְּבָרָקָא אַפִּיק חַד חֵיוָתָא וְכָל אִנּוּן נָהוֹרִין. רוּחָא אָחֳרָא אִתְנְהִיר מִנַּיְהּ דְּאִקָּרֵי רוּחָא מְלַהֲטָא נָהֲרִין מִנַּיְהּ תְּרֵין נְהוֹרִין דְּאִנּוּן אַרְבַּע. וְאִלֵּין נְהוֹרִין מִתְהַפְּכִין בִּגְוָונִין. וְהָכָא אִיהוּ (בראשית ג) לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת. אִלֵּין אִנּוּן נְהוֹרִין דְּמִתְהַפְּכָן שְׁנָנָא דְּחַרְבָּא (ואלין גליף) וְאִלֵּין קָיְימֵי עַל הֵיכָלָא דִּלְתַתָּא. בְּגִין דְּהַאי לַהַט הַחֶרֶב קָיְימָא עַל אִנּוּן ע' נְהוֹרִין דְּבֵי דִּינָא. מֵהָכָא כָּל אִנּוּן דַּיָּינִין דְּדָיְינֵי דִּינָא חַרְבָּא תָּלְיָיא עַל רֵישַׁיְיהוּ מִלְּעֵילָא.

הָרוּחַ הַזּוֹ שֶׁל הַבָּרָק נִכְלֶלֶת בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת. רוּחַ זוֹ שֶׁל הַבָּרָק מוֹצִיאָה חַיָּה אַחַת וְכָל אוֹתָם הָאוֹרוֹת. רוּחַ אַחֶרֶת מְאִירָה מִמֶּנָּה, שֶׁנִּקְרֵאת רוּחַ מְלַהֶטֶת, מְאִירִים מִמֶּנָּה שְׁנֵי אוֹרוֹת שֶׁהֵם אַרְבָּעָה. וְהָאוֹרוֹת הַלָּלוּ מִתְהַפְּכִים בְּגְוָונִים. וְכָאן הוּא (בראשית ג) לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת. אֵלּוּ אוֹתָם מְאוֹרוֹת שֶׁמִּתְהַפְּכִים שְׁנִינוּת הַחֶרֶב, [ואלה חוקקים] וְאֵלֶּה עוֹמְדִים עַל הֵהֵיכָל שֶׁלְּמַטָּה, מִשּׁוּם שֶׁלַּהַט הַחֶרֶב הַזֹּאת עוֹמֶדֶת עַל אוֹתָם שִׁבְעִים אוֹרוֹת שֶׁל בֵּית הַדִּין. מִכָּאן, כָּל אוֹתָם דַּיָּנִים שֶׁדָּנִים דִּין, חֶרֶב תְּלוּיָה עַל רֹאשָׁם מִלְמַעְלָה.

הַאי לַהַט הַחֶרֶב דְּאִלֵּין אִנּוּן נְהוֹרִין דְּלִסְטַר שְׂמָאלָא אַפִּיקוּ חַד חֵיוָתָא אָחֳרָא דְּקָיְימָא עַל ד' דְּלָא קָיְמֵי בְּקִיּוּמַיְיהוּ תְּרֵי מִימִינָא וּתְרֵי מִשְּׂמָאלָא. כַּד רוּחָא דְּחֵיוָתָא הַאי עָאל בְּאִלֵּין. נָצִיץ מִנַּיְיהוּ תְּרֵי נִיצוֹצִין מְלַהֲטָן. וְנָפְקֵי מֵהַאי הֵיכָלָא לְבַר וּמִתְהַפְּכֵי תְּדִיר. אִלֵּין נִיצוֹצִין (נג ב) מְלַהֲטָן לְזִמְנִין נוּקְבֵי לְזִמְנִין גּוּבְרֵי לְזִמְנִין רוּחִין לְזִמְנִין עִירִין קַדִּישִׁין.

לַהַט הַחֶרֶב הַזּוֹ שֶׁל אֵלֶּה הֵם אוֹתָם אוֹרוֹת שֶׁלִּצַּד שְׂמֹאל הוֹצִיאוּ חַיָּה אַחַת אַחֶרֶת שֶׁעוֹמֶדֶת עַל אַרְבַּע שֶׁלֹּא עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, שְׁנַיִם מִימִין וּשְׁנַיִם מִשְּׂמֹאל. כְּשֶׁרוּחַ הַחַיָּה הַזּוֹ נִכְנֶסֶת בְּאֵלֶּה, נוֹצֵץ מֵהֶם שְׁנֵי נִיצוֹצוֹת לוֹהֲטִים, וְיוֹצְאִים מֵהַהֵיכָל הַזֶּה הַחוּצָה וּמִתְהַפְּכִים תָּמִיד. הַנִּיצוֹצוֹת הַלָּלוּ לוֹהֲטִים. לִפְעָמִים נְקֵבוֹת לִפְעָמִים זְכָרִים. לִפְעָמִים רוּחוֹת וְלִפְעָמִים מַלְאָכִים קְדוֹשִׁים.

מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּכַד אִתְכְּלִיל הַאי חֵיוָותָא בְּחֵיוָותָא קַדְמָאָה, מִגּוֹ תְּקִיפוּ דְּאִתְכְּלִילָן דָּא בְּדָא, נָפְקָא חַד נִצוֹצָא מְלַהֲטָא תְּדִיר דְּלָא אִתְדַּעַךְ לְעָלְמִין, וְשָׁאטָא וְאָזְלָא אֲבַתְרַיְיהוּ דְּאִינּוּן תְּרֵין נִיצוֹצִין.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁנִּכְלֶלֶת הַחַיָּה הַזּוֹ בַּחַיָּה הָרִאשׁוֹנָה, מִתּוֹךְ הַחֹזֶק שֶׁנִּכְלָלִים זֶה בְּזֶה יוֹצֵא נִיצוֹץ אֶחָד לוֹהֵט תָּמִיד שֶׁלֹּא דוֹעֵךְ לְעוֹלָמִים, וְשָׁט וְהוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם שֶׁל אוֹתָם שְׁנֵי נִיצוֹצוֹת.

דף מד:

וְהַשְׁתָּא אינון גּוּבְרִין וְעָבְדִין שְׁלִיחוּתָא בְּעָלְמָא, וְעַד לָא מְסַיְּימֵי מִתְדַּעֲכֵי (כדין) וְהַהוּא נִיצוֹצָא בָּטַשׁ בְּהוּ (דף מד ע"ב) וְנָהִיר לוֹן וְאִתְחַדְּשׁוּן כְּמִלְקַדְמִין וְאינון נוּקְבֵי וְאָזְלֵי וְשָׁאטָן וְעַד לָא מְסַיְּימֵי מִתְדַּעֲכֵי. וְהַאי נִיצוֹצָא בָּטַשׁ בְּהוּ וְנָהִיר לוֹן וְאִתְהַדָּרָן כְּמִלְקַדְמִין, בְּגִין דְּהַהוּא נִיצוֹצָא כָּלִיל מִכֹּלָּא כָּלִיל מִד' גְּוונִין וּבְגִין דָּא אינון מִתְהַפְּכִין לְכָל הָנֵי גַּוונֵי.

וַעֲכְשָׁו הֵם זְכָרִים וְעוֹשִׂים שְׁלִיחוּת בָּעוֹלָם. וְעַד שֶׁלֹּא מְסַיְּמִים, מִתְדַּעֲכִים [אז], וְהַנִּיצוֹץ הַזֶּה מַכֶּה בָּהֶם וּמֵאִיר לָהֶם, וּמִתְחַדְּשִׁים כְּמִקֶּדֶם, וְהֵם נְקֵבוֹת, וְהוֹלְכוֹת וּמְשׁוֹטְטוֹת. וְטֶרֶם שֶׁמְּסַיְּמוֹת הֵן דּוֹעֲכוֹת. וְנִיצוֹץ זֶה מַכֶּה בָּהֶם וּמֵאִיר לָהֶם וְחוֹזְרִים כְּמִקֶּדֶם, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ נִיצוֹץ כָּלוּל מֵהַכֹּל, כָּלוּל מֵאַרְבָּעָה גְוָנִים, וְלָכֵן הֵם מִתְהַפְּכִים לְכָל הַגְּוָנִים הַלָּלוּ.

רוּחָא דָּא אִתְכְּלִיל בְּרוּחָא אָחֳרָא כְּדְקָאֲמָרָן וְאִתְחַזּוּן תְּרֵין כְּחֲדָא, וְלָא כְּאָחֳרָנִין קַדְמָאִין דְּכַד אִתְכְּלִיל דָּא בְּדָא לָא אִתְחַזֵּי בַּר חָד. וְהָכָא אִתְחַזּוּן תְּרֵין וְקָיְמֵי בַּחֲבִיבוּתָא כְּלִילָן מִכֻּלְּהוּ תַּתָּאֵי, וְאַף עַל גַּב דְּאִנּוּן תְּרֵין אִנּוּן חַד. כַּד אִתְפְּשַׁט (נ"א בר דאתפשטו) רוּחָא בְּרוּחָא וְאִתְחַזּוּן בְּחֲבִיבוּתָא כְּלִילָן מִכֻּלְּהוּ תַּתָּאֵי, וְדָא (ד"א דא) הוּא רָזָא דִּכְתִיב, (שיר השירים ד) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים.

רוּחַ זֶה נִכְלָל בְּרוּחַ אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְנִרְאִים שְׁנַיִם כְּאֶחָד, וְלֹא כָּאֲחֵרִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁכְּשֶׁנִּכְלָלִים זֶה בְּזֶה לֹא נִרְאִים פְּרָט לְאֶחָד. וְכָאן נִרְאִים שְׁנַיִם, וְעוֹמְדִים בַּחֲבִיבוּת כְּלוּלִים מִכָּל הַתַּחְתּוֹנִים. וְאַף עַל גַּב שֶׁהֵם שְׁנַיִם, הֵם אֶחָד. כַּאֲשֶׁר מִתְפַּשֵּׁט [פרט כשהתפשטו] רוּחַ בְּרוּחַ וְנִרְאִים בַּחֲבִיבוּת כְּלוּלִים מִכָּל הַתַּחְתּוֹנִים, וְזֶהוּ [וזה] סוֹד שֶׁכָּתוּב (שיר ד) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים.

וְכַד תְּרֵין רוּחִין מִתְפַּשְׁטָן דָּא בְּדָא בְּחֲבִיבוּתָא כְּדֵין אִתְהַדַּר הַאי הֵיכָלָא וְאִקָּרֵי הֵיכַל אַהֲבָה הֵיכָלָא דִּרְחִימוּתָא, הֵיכָלָא דָא קָאִים תָּדִיר בְּקִיּוּמֵיהּ, אִתְגְּנִיז בָּרָזָא דְּרָזִין לְמַאן דְּאִצְטְרִיךְ לְאִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ. וְהָכָא כְּתִיב, (שיר השירים ז) אֶתֵּן אֶת דּוֹדַי לָךְ. לְבָתַר כַּד נָהֲרִין תְּרֵין רוּחִין דְּאִנּוּן חַד נָפְקֵי כַּמָּה חַיָּילִין לְכַמָּה סִטְרִין אַלְפִין וְרִבְבָוון דְּלֵית לוֹן שִׁיעוּרָא, מִנְהוֹן אִקְרוּן דּוּדָאִים. מִנְהוֹן גְּפָנִים. מִנְהוֹן רִמּוֹנִים. עַד דְּמָטוּ כַּמָּה חַיָּילִין לְבַר עַד הַהוּא כּוֹכְבָא דְּאִקְרֵי נֹגַהּ וְכֻלְּהוּ בַּחֲבִיבוּ דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין לְעָלְמִין, בְּהָכָא כְּתִיב, (שיר השירים ח) אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בוז יָבוּזוּ לוֹ. הָכָא (ד"א כתיב) הִשְׁתַּחֲוָאָה וּפְרִישׁוּ דְּיָדִין לְאִתְדַּבְּקָא בְּרַחֲימוּ דְּמָארֵיהּ:

וּכְשֶׁשְּׁנֵי רוּחוֹת מִתְפַּשְּׁטִים זֶה בְּזֶה בַּחֲבִיבוּת, אָז חוֹזֵר הֵיכָל זֶה וְנִקְרָא הֵיכַל אַהֲבָה, הֵיכַל הָאַהֲבָה. הֵיכָל זֶה עוֹמֵד תָּמִיד בְּקִיּוּמוֹ, וְנִגְנַז בְּסוֹד הַסּוֹדוֹת לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְדַּבֵּק בּוֹ. וְכָאן כָּתוּב (שם ז) אֶתֵּן אֶת דּוֹדַי לָךְ. אַחַר כָּךְ, כַּאֲשֶׁר מְאִירִים שְׁנֵי רוּחוֹת שֶׁהֵם אֶחָד, יוֹצְאִים כַּמָּה צְבָאוֹת לְכַמָּה רוּחוֹת, אֲלָפִים וּרְבָבוֹת

שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר. מֵהֶם נִקְרָאִים דּוּדָאִים, מֵהֶם גְּפָנִים, מֵהֶם רִמּוֹנִים, עַד שֶׁמַּגִּיעִים כְּמָה צְבָאוֹת הַחוּצָה עַד אוֹתוֹ כּוֹכָב שֶׁנִּקְרָא נֹגַהּ. וְכֻלָּם בַּחֲבִיבוּת שֶׁלֹּא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים. וְכָאן כָּתוּב (שם ח) אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ. כָּאן [כתוב] הִשְׁתַּחֲוָאָה וּפְרִישׁוּת יָדַיִם לְהִתְדַּבֵּק בְּאַהֲבַת רִבּוֹנוֹ.

הֵיכָלָא שְׁתִיתָאָה הָכָא הוּא רוּחָא דְּאִקְרֵי חו"ט הַשֵּׁנִי, רָזָא דְּכִתְיב, (שיר השירים ד) כְּחוּט הַשָּׁנִי שְׂפָתוֹתַיִךְ, הַאי הֵיכָלָא (היכלא דאקרי) אִקְרֵי הֵיכַל הָרָצוֹן, הָכָא רוּחָא דְּאִיהוּ רַעֲוָא דְּכָל הָנֵי רוּחִין תַּתְאִין רָהֲטִין אֲבַתְרֵיהּ לְאִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ בִּנְשִׁיקָה בִּרְחִימוּתָא.

הֵיכָל שִׁשִּׁי. כָּאן הוּא רוּחַ שֶׁנִּקְרָא חו"ט הַשֵּׁנִי, סוֹד הַכָּתוּב (שם ד) כְּחוּט הַשָּׁנִי שְׂפָתוֹתַיִךְ. הַהֵיכָל הַזֶּה [היכל שנקרא] נִקְרָא הֵיכַל הָרָצוֹן. כָּאן רוּחַ שֶׁהוּא רָצוֹן שֶׁכָּל הָרוּחוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הַלָּלוּ רָצִים אֲחֲרֶיהָ לְהִדָּבֵק בָּהּ בִּנְשִׁיקָה בְּאַהֲבָה.

הַאי רוּחָא אִתְכְּלִיל בְּשִׁשִּׁית. וְקָיְימָא בְּשִׁשִּׁית. אִתְכְּלִיל בְּשִׁשִּׁית דִּלְתַתָּא בַּהֲדֵיהּ. וְקָיְימָא בְּשִׁשִּׁית עִלָּאִין. וּבְגִין כָּךְ הַאי רוּחָא אַפִּיק תְּרֵיסַר נְהוֹרִין כְּלִילָן כֻּלְּהוּ מִתַּתָּא וּמִלְּעֵילָּא, הָנֵי תְּרֵיסַר נְהוֹרִין אִנּוּן חָדוֹן לְסַלְקָא לְעֵילָּא וּלְקַבְּלָא כָּל אִנּוּן דִּלְתַתָּא.

רוּחַ זֶה נִכְלָל בְּשֵׁשׁ, וְעוֹמֵד בְּשֵׁשׁ. נִכְלָל בְּשֵׁשׁ שֶׁלְּמַטָּה יַחַד עִמּוֹ, וְעוֹמֵד בְּשֵׁשׁ עֶלְיוֹנִים. וְלָכֵן רוּחַ זֶה מוֹצִיא שְׁנֵים עָשָׂר אוֹרוֹת כְּלוּלִים כֻּלָּם מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה. שְׁנֵים עָשָׂר הָאוֹרוֹת הַלָּלוּ הֵם שְׂמֵחִים לַעֲלוֹת לְמַעְלָה וּלְקַבֵּל כָּל אֵלּוּ שֶׁלְּמַטָּה.

הֵיכָלָא דָּא דְּאִיהוּ רָצוֹן רַעֲוָא דְּכֹלָּא, מָאן דְּקָשַׁר קִשְׁרִין, וְסָלִיק לוֹן הָכָא, דָּא הוּא דְּאַפִּיק רָצוֹן מַיָּיִ בַּחֲבִיבוּתָא. בְּגוֹ הֵיכָלָא דָּא אִתְכְּנִישׁ מְשָׁה בִּרְחִימוּ דְּנָשִׁיק נְשִׁיקִי רְחִימוּתָא. הַאי הוּא הֵיכָלָא דְּמְשָׁה. רוּחָא דָּא רוּחָא דִּרְחִימוּתָא, רוּחָא דְּיִחוּדָא דְּאַמְשִׁיךְ רְחִימוּ לְכָל סִטְרִין.

הֵיכָל זֶה שֶׁהוּא רָצוֹן, רָצוֹן הַכֹּל, מִי שֶׁקּוֹשֵׁר קְשָׁרִים וּמַעֲלֶה אוֹתָם לְכָאן, זֶהוּ שֶׁמַּפִּיק רָצוֹן מַה' בַּחֲבִיבוּת. בְּתוֹךְ הַהֵיכָל הַזֶּה נֶאֱסַף מְשָׁה בְּאַהֲבָה, שֶׁנּוֹשֵׁק נְשִׁיקוֹת אַהֲבָה. וְזֶהוּ הַהֵיכָל שֶׁל מְשָׁה. רוּחַ זֶה רוּחַ הָאַהֲבָה. הָרוּחַ שֶׁל הַיִּחוּד שֶׁמַּמְשִׁיךְ אַהֲבָה לְכָל הַצְּדָדִים.

וְאִנּוּן (ד"א אנון) תְּרֵיסַר נְהוֹרִין סָלְקִין וְלָהֲטִין. מִנַּיְיצוּ דִּלְהוֹן נָפְקֵי אַרְבַּע חֵיָוון קַדִּישִׁין רְחִימֵי דְּאַהֲבָה, אִלֵּין אִקְרוּן חַיּוֹת גְּדוֹלוֹת לְאִתְחַבְּרָא אִנּוּן זוּטֵי לְאִתְכְּלָלָא בְּהוּ, דִּכְתִיב, (תהלים קד) חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת.

וְאוֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר אוֹרוֹת עוֹלִים וְלוֹהֲטִים. מֵהֶנְּצְנוּץ שֶׁלָּהֶם יוֹצְאוֹת אַרְבַּע חַיּוֹת קְדוֹשׁוֹת אוֹהֲבֵי הָאַהֲבָה. אֵלֶּה נִקְרָאִים חַיּוֹת גְּדוֹלוֹת לְהִתְחַבֵּר אוֹתָם קְטַנּוֹת לְהִכָּלֵל בָּהֶם, שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת.

אִלֵּין אֲחִידָן דָּא בְּדָא לְד' סִטְרִין, כֶּאֱגוֹזָא דְּמִתְחַבְּרָא לְד' סִטְרִין, וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי הֵיכָלָא דָּא, גִּנַּת אֱגוֹז דִּכְתִיב, (שיר השירים ו) אֶל גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי, מַאי אֶל גִּנַּת אֱגוֹז, בְּגִינֵיהּ דְּגִנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי דְּאִיהוּ הֵיכָלָא דְּרַחֲמוּ לְאִתְדַּבְּקָא דְּכוּרָא בְּנוּקְבָא.

אֵלּוּ אֲחוּזוֹת זוֹ בְּזוֹ לְאַרְבָּעָה צְדָדִים, כְּמוֹ אֲגוֹז שֶׁמְּחֻבָּר לְאַרְבָּעָה צְדָדִים, וְלָכֵן נִקְרָא הֵיכָל וֶה גִּנַּת אֲגוֹז, שֶׁכָּתוּב (שיר ו) אֶל גִּנַּת אֲגוֹז יָרַדְתִּי. מַה וֶּה אֶל גִּנַּת אֲגוֹז? מִשּׁוּם גִּנַּת אֲגוֹז יָרַדְתִּי, שֶׁהוּא הֵיכַל הָאַהֲבָה לְהִתְדַּבֵּק זָכָר בִּנְקֵבָה.

אֵלֶּין אַרְבַּע מִתְפָּרְשָׁן לְתַרְיסַר, תְּלַת תְּלַת לְכָל סְטַר. כָּל אִנּוּן תַּתְאֵי כְּלִילָן בְּהוּ. וּבְהוּ קַיְימִין רוּחִין בְּרוּחִין נְהוֹרִין בְּנְהוֹרִין, כֻּלְהוּ אֵלֶּין בְּאֵלֶּין עַד דְּאִתְעֲבִידוּ חַד. וּכְדֵין הַאי רוּחָא דְּכָלִיל מִכֻּלְהוּ סָלְקָא לְאִתְעַטָּרָא בְּרוּחָא דִּלְעֵילָּא הַהוּא דְּאִקְרֵי שָׁמַיִ"ם וְזַמִּין לֵיהּ לְאִתְחַבָּרָא בַּהֲדֵיהּ, כֵּיוָן דְּאִתְקְשָׁרוּ כֻּלְהוּ דִּלְתַתָּא בַּהֲדֵיהּ אָמַר (שיר השירים א) יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, וּכְדֵין אִיהוּ חֶדְוָה לְאִתְקַשָּׁרָא רוּחָא בְּרוּחָא וּלְאִשְׁתַּלְמָא דָּא בְּדָא, כְּדֵין אִיהוּ שְׁלִימוּ בְּחִבּוּרָא חָדָא.

אֵלֶּה הָאַרְבַּע נִפְרָדִים לִשְׁנֵים עָשָׂר, שֶׁלֹּשׁ שֶׁלֹּשׁ לְכָל צַד. כָּל אוֹתָם תַּחְתּוֹנִים כְּלוּלִים בָּהֶם. וּבָהֶם קַיָּמִים רוּחוֹת עִם רוּחוֹת, אוֹרוֹת עִם אוֹרוֹת. כֻּלָּם אֵלֶּה עִם אֵלֶּה עַד שֶׁנַּעֲשִׂים אֶחָד. וְאָז רוּחַ זֶה שֶׁכָּלוּל מִכֻּלָּם עוֹלֶה לְהִתְעַטֵּר [להתעורר] בְּרוּחַ שֶׁל מַעְלָה, אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, וּמַזְמִין אוֹתוֹ לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ. כֵּיוָן שֶׁנִּקְשְׁרוּ כֻּלָּם שֶׁלְּמַטָּה יַחַד עִמּוֹ, אָמַר (שם א) יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. וְאָז הַחֶדְוָה הִיא לְהִתְקַשֵּׁר רוּחַ בְּרוּחַ וּלְהִשְׁתַּלֵּם זֶה בָּזֶה, וְאָז הִיא הַשְּׁלֵמוּת בְּחִבּוּר אֶחָד.

דף מה.

כֵּיוָן דְּהַאי רוּחָא אִתְחַבַּר בַּהֲדֵיהּ וְאִשְׁתְּלִים דָּא בְּדָא וְאִתְנְהִירוּ דָּא בְּדָא בְּכָל שְׁלִימוּ כְּדָקָא חָזֵי בְּהַאי רְעוּתָא דְּצַלֵּי בַּר נָשׁ זַכָּאָה דְּסָלִיק כּוֹלָא כְּדָקָא חָזֵי, (דף מה ע"א) עַד הַהוּא אֲתַר לְחַבְּרָא רְחִימוּ דָּא בְּדָא, כְּדֵין (ד"א שמיא אתחבר ברוחא דא ברחימו בשלימו באנהרותא מתדבקן דא בדא, כדין) כָּל אִנּוּן הֵיכָלִין וְכָל אִנּוּן רוּחִין דְּאִתְכְּלִילוּ בְּהַאי כָּל חַד וְחַד מֵאִנּוּן רוּחִין וְהֵיכָלִין דְּאִנּוּן בִּכְלָלָא דְּשָׁמַיִם כָּל חַד וְחַד נָטִיל הַהוּא הֵיכָלָא וְהַהוּא רוּחָא (באתר) דְּאִתְחַזֵּי לֵיהּ לְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדֵיהּ וּלְאִשְׁתַּלְמָא בַּהֲדֵיהּ כְּדָקָא יָאוּת. (ד"א בגין דההוא רוחא שתיתאה דאקרי שמיא רוחא קדישא לעילא נטיל היכלא דא רוחא דא דאקרי רצו"ן סליק לון לגבייהו בההוא יחודא. והכי אתחברן רצון לאתנשקא) (כן צ"ל הרש"ב) (נ"א בגין דההוא רוחא שתיתאה דאקרי רצון סליק לון לגבייהו בההוא יחודא והכי אתחברן שמים דאיהי רוחא קדישא לעילא נטיל היכלא דא רוחא דא דאקרי רצון לאתנשקא) דָּא בְּדָא. לְאִתְחַבְּרָא דָּא בְּדָא לְאִשְׁתַּלְמָא דָּא בְּדָא. וְרָזָא דָּא (בראשית כט) וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וְגו'.

כֵּיוָן שֶׁרוּחַ זֶה מִתְחַבֵּר עִמּוֹ וְנִשְׁלָמוּ זֶה בָּזֶה וּמְאִירִים זֶה בָּזֶה בְּכָל הַשְּׁלֵמוּת כְּרָאוּי בְּרָצוֹן זֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֶּן אָדָם צַדִּיק שֶׁמַּעֲלֶה הַכֹּל כָּרָאוּי עַד אוֹתוֹ מָקוֹם לְחַבֵּר אַהֲבָה זֶה בָּזֶה, אָז [שמים מתחבר ברוח זה באהבה בשלמות בהארה מתדבקים זה בזה, ואז] כָּל אוֹתָם הֵיכָלוֹת וְכָל אוֹתָם רוּחוֹת שֶׁנִּכְלְלוּ בָּזֶה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוֹתָם רוּחוֹת וְהֵיכָלוֹת שֶׁהֵם בִּכְלָל שֶׁל שָׁמַיִם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל אוֹתוֹ הֵיכָל וְאוֹתוֹ רוּחַ שֶׁרָאוּי לוֹ לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ וּלְהִשְׁתַּלֵּם עִמּוֹ כָּרָאוּי. [משום שהרוח הששי הזה שנקרא שמים רוח קדוש

למעלה, נוטל היכל זה, הרוח הזה שנקרא רצו"ן מעלה אותם אליהם באותו יחוד, וכך מתחברים רצון להתנשק] [נ"א: משום שאותו רוח ששי שנקרא רצון מעלה אותם אליהם באותו יחוד, וכך מתחברים שמים, שהוא רוח קדוש למעלה, נוטל היכל זה רוח זה שנקרא רצון להתנשק] וָזֶה בָּזֶה, לְהִתְחַבֵּר וָזֶה בָּזֶה, לְהִשְׁתַּלֵּם וָזֶה בָּזֶה. וְזֶה סוֹד (בראשית כט) וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וְגוֹ'.

אַבְרָהָם דְּאִיהוּ יְמִינָא לְעֵילָא נָטִיל (ד"א ל"ג היכלא דקאמרן) (היכל אהבה) רוּחָא דְּאִקְרֵי אַהֲבָ"ה לְאִתְקַשְּׁרָא דָּא בְּדָא לְאִתְחַבְּרָא דָּא בְּדָא לְמֶהֱוֵי חַד וְסִימָנֵיךְ (בראשית יב) הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ. וְשַׁפִּירוּ דְּאִתְּתָא בְּאַנּוּן שָׁדַיִם.

אַבְרָהָם שֶׁהוּא יָמִין לְמַעְלָה נוֹטֵל [ההיכל שאמרנו] [היכל אהבה] רוּחַ שֶׁנִּקְרָא אַהֲבָ"ה לְהִתְקַשֵּׁר זֶה בָּזֶה, לְהִתְחַבֵּר זֶה בָּזֶה לִהְיוֹת אֶחָד, וְסִימָן לַדָּבָר - (שם יב) הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ. וְיִפְי שֶׁל הָאִשָּׁה בְּאוֹתָם שָׁדַיִם.

יִצְחָק דְּאִיהוּ שְׂמָאלָא נָטִיל הַהוּא הֵיכָלָא (פקודי רנ"ו א דבי דינא דכל דינין מתערין מתמן רוחא דאקרי זכותא לאתחברא דא בדא ולאשתלמא דא בדא למהוי כלא חד כדקא יאות. שאר נביאים נטלין תרין היכלין (ד"א דלתתא)), תְּרֵין רוּחִין נוֹגַ"ה וְזֹהַ"ר, בָּרְזָא דִכְתִיב, (שיר השירים ז) חֲמוּקֵי יְרֵכַיִךְ וְגוֹ' לְאִתְקַשְּׁרָא אִלֵּין בְּאִלֵּין לְמֶהֱוֵי חַד.

יִצְחָק שֶׁהוּא שְׂמֹאל, נָטַל אוֹתוֹ הֵיכָל [של בית דין שכל הדינים מתעוררים, משם הרוח שנקראת זכות להתחבר זה בזה ולהשתלם זה בזה להיות הכל אחד כראוי, שאר הנביאים נטלו שני היכלות (שלמטה)]. שְׁנֵי רוּחוֹת נֹגַ"ה וְזֹהַ"ר, בְּסוֹד הַכָּתוּב (שיר ז) חֲמוּקֵי יְרֵכַיִךְ וְגוֹ', לְהִתְקַשֵּׁר אֵלֶּה בְּאֵלֶּה לִהְיוֹת אֶחָד.

יוֹסֵף הַצַּדִּיק עַמּוּדָא דְּעָלְמָא (פקודי רנח א) נָטִיל הֵיכָלָא דְּסַפִּיר רוּחָא דְּאִקְרֵי לְבָנַת הַסַּפִּיר, וְאַף עַל גַּב דִּכְתִיב, (שמות כד) וְתַחַת רַגְלָיו, בְּגִין יְקָרָא דְּמַלְכָּא, וְהָכִי הוּא וַדַּאי. וּלְבָתַר עַמּוּדָא דָּא נָטִיל יַתִּיר דְּאִיהוּ רָזָא דְּרָזִין בְּאָתַר דְּהֵיכָלָא שְׁבִיעָאָה. עַד הָכָא מִתְחַבְּרָן דַּרְגִּין וּמִתְחַבְּרָן דָּא בְּדָא לְאִשְׁתַּלְּמָא דָּא עִם דָּא לְמֶהֱוֵי כֻּלְהוּ חַד. כֹּלָּא כְּדָקָא חָזֵי. וּכְדֵין (מלכים א יח) יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים וְגוֹ'. זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי מָאן דְּיַדַּע לְקַשְּׁרָא לוֹן וּלְאִתְדַּבְּקָא בְּמָארֵיהּ. הָכָא הַכְּרָעָה (ד"א ל"ג בהכרעה הכא ומוסיף הווי"ן) וְהִשְׁתַּחֲוָאָה, וְקִידָה, וּפְרִישׁוּ דְּכַפִּין, וּנְפִילָה דְּאַפִּין לְאַמְשָׁכָא רְעוּתָא דְּרוּחָא עִלָּאָה נְשָׁמָתָא דְּכָל נְשָׁמָתִין דְּאִיהוּ תַּלְיָא לְעֵילָא עַד אֵין סוֹף. (ד"א ל"ג סוף) דְּמִנַּיהּ נָפְקֵי נְהִירוּ וּבִרְכָאן לְאַשְׁלָמָא כֹּלָּא מִלְעֵילָא כְּדָקָא יָאוּת. וּלְמֶהֱוֵי כֹּלָּא בִּשְׁלִימוּ מִתַּתָּא וּמִלְעֵילָא וְכָל אַנְפִּין נְהִירִין בְּכָל סִטְרִין כְּדָקָא יָאוּת. כְּדֵין כָּל גִּוְרֵי דִינִין מִתְבַּטְלִין וְכָל רְעוּתָא אִתְעֲבִיד לְעֵילָא וְתַתָּא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (ישעיה מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. וּכְתִיב, (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: הֵיכָלָא שְׁבִיעָאָה הֵיכָלָא דָּא לְאוֹ בֵּיהּ דִּיוּקְנָא מַמָּשׁ, כֹּלָּא אִיהוּ בִּסְתִימוּ וְגוֹ' (ד"א גו) רָזָא דְּרָזִין, פָּרוּכְתָּא דִּפְרִיסָא (ד"א פריסא) קַיְימִין כֻּלְהוּ

הֵיכָלִין דִּלָּא לְאִתְחַזָּאָה תְּרִין כְּרוּבִים (ד"א ל"ג דא מן דא קיימין), לְגוֹ מִן דָּא קָיְימָא כַּפּוּרְתָּא דִּיוּקְנָא דְקֻדְשָׁא קוּדְשִׁין, בְּגִין כָּךְ הֵיכָלָא דָא אִקְרֵי קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. הַאי קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אֲתַר מְתְתַּקְנָא לְהַהוּא נְשָׁמְתָא עִלָּאָה כְּלָלָא דְּכוֹלָּא עָלְמָא דְּאָתֵי לְגַבֵּי הַאי (נ"א עלמא) עִלָּאֵי.

יוֹסֵף הַצַּדִּיק עַמּוּד הָעוֹלָם נָטַל שֵׁם סַפִּיר, הָרוּחַ שֶׁנִּקְרֵאת לִבְנַת הַסַּפִּיר, וְאַף עַל גַּב שֶׁכָּתוּב (שמות כד) וְתַחַת רַגְלָיו, בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ. וְכָךְ הוּא בְּוַדַּאי. וְאַחַר כָּךְ הָעַמּוּד הַזֶּה נָטַל יוֹתֵר, שֶׁהוּא סוֹד הַסּוֹדוֹת, בַּמָּקוֹם שֶׁל הַהֵיכָל הַשְּׁבִיעִי. עַד כָּאן מִתְחַבְּרוֹת דְּרָגוֹת וּמִתְחַבְּרִים זֶה בָּזֶה לְהִשְׁתַּלֵּם זֶה עִם זֶה לִהְיוֹת כֻּלָּם אֶחָד. הַכֹּל כָּרָאוּי. וְאָז ה' הוּא הָאֱלֹהִים וְגוֹ'. אֲשֶׁרֵי חֶלְקוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְקַשְּׁרָם וּלְהַדְבֵּק בְּרִבּוֹנוֹ. כָּאן הַכְרִיעָה [בהכרעה כאן ומוסיף הוי"ן] וְהִשְׁתַּחֲוָאָה וְקִידָה וּפְרִישַׁת כַּפַּיִם וּנְפִילַת אַפַּיִם לְהַמְשִׁיךְ רְצוֹן הָרוּחַ הָעֶלְיוֹן, נִשְׁמַת כָּל הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁתִּתְלוֹי לְמַעְלָה עַד אֵין סוֹף, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים אוֹרוֹת וּבְרָכוֹת לְהַשְׁלִים הַכֹּל מִלְמַעְלָה כָּרָאוּי וּלְהָיוֹת הַכֹּל בִּשְׁלֵמוּת מִלְּמַטָּה וּמִלְמַעְלָה, וְכָל הַפָּנִים מְאִירוֹת בְּכָל הַצְּדָדִים כָּרָאוּי. וְאָז מִתְבַּטְּלִים כָּל גְּוָנֵי הַדִּין, וְכָל הָרָצוֹן נַעֲשֶׂה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וְעַל זֶה כָּתוּב (ישעיה מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. וְכָתוּב (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁה' אֱלֹהָיו. הֵיכָל שְׁבִיעִי. בְּהֵיכָל זֶה אֵין בּוֹ דְּמוּת מַמָּשׁ, הַכֹּל הוּא בְּנִסְתָּר וְגוֹ' [תוך] סוֹד הַסּוֹדוֹת, הַפְּרֻכֶת שֶׁפְּרוּסָה [פרוסה], כָּל הַהֵיכָלוֹת עוֹמְדִים שֶׁלֹּא יִתְרָאוּ שְׁנֵי כְרוּבִים [ד"א זה מזה עומדים]. לְפָנִים מִזֶּה עוֹמֶדֶת כַּפֹּרֶת, דְּמוּת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְלָכֵן הֵיכָל זֶה נִקְרָא קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים הַזֶּה מָקוֹם מְתֻקָּן לְאוֹתָהּ נְשָׁמָה עֶלְיוֹנָה, כְּלָל שֶׁל כָּל הָעוֹלָם הַבָּא לְגַבֵּי [עולם] הָעֶלְיוֹנִים הַלָּלוּ.

דְּהָא כַּד מִתְחַבְּרָן כֻּלְּהוּ רוּחֵי דָּא בְּדָא וְאִשְׁתַּלִּימוּ דָּא עִם דָּא כְּדְקָא חָזֵי, כְּדֵין אִתְעַר רוּחָא עִלָּאָה נְשָׁמָתָא דְּכוֹלָּא לְגַבֵּי עֵילָא סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, לְאִתְעָרָא עַל כֹּלָּא לְאַנְהָרָא לוֹן מֵעֵילָא לְתַתָּא. וּלְאַשְׁלָמָא לוֹן לְאִדְלָקָא בּוֹצִינִין.

שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים כָּל הָרוּחוֹת זֶה בָּזֶה וְנִשְׁלָמִים זֶה בָּזֶה כָּרָאוּי, אָז מִתְעוֹרֵר רוּחַ עֶלְיוֹן נִשְׁמַת הַכֹּל כְּלַפֵּי מַעְלָה נִסְתָּר כָּל הַנִּסְתָּרִים, לְהִתְעוֹרֵר עַל הַכֹּל וּלְהָאִיר לָהֶם מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וּלְהַשְׁלִים אוֹתָם לְהַדְלִיק נֵרוֹת.

דף מה:

וְכַד כֻּלָּא (נ"א איהו) בְּשְׁלִימוּ בְּנְהִירוּ דְּכֻלָּא וְנָחִית נְהִירוּ עִלָּאָה, כְּדֵין הַאי הֵיכָלָא שְׁבִיעָאָה אִיהוּ הֵיכָלָא סְתִימָאָה בְּסְתִימוּ דְּכֻלָּא לְקַבְּלָא הַהוּא קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים נְהִירוּ דְּנָחִית וּלְאִתְמַלְיָיא מִתַּמָּן כְּנוּקְבָא דְּמִתְעַבְּרָא מִן דְּכוּרָא וְאִתְמַלְיָיא, וְלָא אִתְמַלְיָיא אֶלָּא מֵהַאי הֵיכָלָא דְּמִתְתַּקְנָא לְקַבְּלָא הַהוּא נְהִירוּ עִלָּאָה, וְרָזָא דָּא הֵיכָלָא שְׁבִיעָאָה אִיהוּ אֲתַר דְּחִבּוּרָא דְּזִוּוּגָא, לְאִתְחַבְּרָא שְׁבִיעָאָה בַּשְּׁבִיעָאָה לְמֶהֱוֵי (דף מה ע"ב) כֻּלָּא חַד שְׁלִימוּ (ד"א חד) כְּדְקָא חָזֵי.

וּכְשֶׁהַכֹּל [נ"א: הוא] בִּשְׁלֵמוּת בְּאוֹר שֶׁל הַכֹּל וְיוֹרֵד אוֹר עֶלְיוֹן, אָז הַהֵיכָל הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה הוּא הֵיכָל נִסְתָּר בְּסֵתֶר הַכֹּל, לְקַבֵּל אֶת אוֹתוֹ קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אוֹר שֶׁיּוֹרֵד, וּלְהִתְמַלֵּא מִשָּׁם כְּמוֹ נְקֵבָה שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת מִן הַזָּכָר

וּמִתְמַלֵּאת, וְלֹא מִתְמַלֵּאת אֶלָּא מֵהֵיכָל זֶה שֶׁמִּתְקַן לְקַבֵּל אוֹתוֹ אוֹר עֶלְיוֹן. וְזֶה סוֹד הַהֵיכָל הַשְּׁבִיעִי, הוּא מָקוֹם שֶׁל חִבּוּר הַזִּוּוּג לְהִתְחַבֵּר שְׁבִיעִי בִּשְׁבִיעִי, לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד שְׁלֵמוּת [אחת] כָּרָאוּי.

וּמָאן דְּיָדַע לְקַשְׁרָא יְחוּדָא דָּא זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ רָחִים לְעֵילָּא רָחִים לְתַתָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (איהו) גָּזִיר וְאִיהוּ מְבַטֵּל. סָלְקָא דַּעְתִּין דְּאִיהוּ מְקַטְרְגָא בְּמָארֵיהּ, לָאו הָכִי, אֶלָּא בְּגִין דְּכַד אִיהוּ קָשִׁיר קְשִׁירִין וְיָדַע לְיַחֲדָא יְחוּדָא וְכָל אַנְפִּין נְהִירִין וְכָל שְׁלִימוּ אִשְׁתְּכַח וְכֹלָּא אִתְבָּרְכָא כְּדְקָא יָאוּת, כָּל דִּינִין מִתְעַבְּרִין וּמִתְבַּטְּלִין וְלָא אִשְׁתְּכַח דִּינָא בְּעָלְמָא. זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. דָּא הוּא לְתַתָּא דִּכְתִיב בֵּיהּ (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם דָּא הוּא קִיּוּמָא דְעָלְמָא. בְּכָל יוֹמָא קָארֵי עֲלוֹי כָּרוֹזָא (ישעיה מא) וְאַתָּה תְּגִיל בַּיְיָ בִּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלָּל.

וּמִי שֶׁיְּיַחֵד לְקַשֵּׁר יְחוּד זֶה - אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ, אָהוּב לְמַעְלָה וְאָהוּב לְמַטָּה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר וְהוּא מְבַטֵּל. הֱיַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהוּא מְקַטְרֵג בְּרִבּוֹנוֹ? לֹא כָּךְ! אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהוּא קוֹשֵׁר קְשָׁרִים וְיוֹדֵעַ לְיַחֵד יְחוּד וְכָל הַפָּנִים מְאִירוֹת, וְכָל הַשְּׁלֵמוּת נִמְצֵאת, וְהַכֹּל מִתְבָּרֵךְ כָּרָאוּי, כָּל הַדִּינִים מִסְתַּלְּקִים וּמִתְבַּטְּלִים וְלֹא נִמְצָא דִּין בָּעוֹלָם. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ לְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. זֶהוּ קִיּוּם הָעוֹלָם. בְּכָל יוֹם קוֹרֵא עָלָיו הַכָּרוֹז, (ישעיה מא) וְאַתָּה תָּגִיל בַּה' בִּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלָּל.

כְּגַוְונָא דָּא קָרְבָּנָא (ד"א ל"ג דא) סָלְקָא תְּנָנָא וּמִסְתַּפְּקִין (ד"א ביה) כָּל חַד וְחַד כִּדְקָחָזֵי לֵיהּ, וְכַהֲנֵי בִּרְעוּתָא וְלֵוָאֵי בִּבְסִימוּ דְּשִׁירָתָא. דָּא אִתְכְּלִיל בְּדָא, וְעַיְילֵי הֵיכָלָא בְּהֵיכָלָא רוּחָא בְּרוּחָא עַד דְּמִתְחַבְּרָן בְּדוּכְתַיְיהוּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ שַׁיְיפָא בְּשַׁיְיפָא וְאִשְׁתַּלִּימוּ דָּא בְּדָא וְאִתְיַיחֲדוּ דָּא בְּדָא עַד דְּאִנּוּן חַד (ד"א ל"ג) (ואתנהרין) וְנָהֲרִין דָּא בְּדָא.

כְּמוֹ זֶה קָרְבָּן (זה) עוֹלֶה עָשָׁן, וּמִסְתַּפְּקִים [בו] כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, וְכֹהֲנִים בְּרָצוֹן, וּלְוִיִּם בְּנְעִימוּת הַשִּׁירָה. זֶה נִכְלָל בָּזֶה, וְנִכְנָסִים הֵיכָל בְּהֵיכָל, רוּחַ בְּרוּחַ, עַד שֶׁמִּתְחַבְּרִים בִּמְקוֹמָם כָּרָאוּי לוֹ אֵיבָר בְּאֵיבָר וּמִשְׁתַּלְּמִים זֶה בָּזֶה, וּמִתְיַחֲדִים זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁהֵם אֶחָד [ונאורים] וּמְאִירִים זֶה בָּזֶה.

כְּדֵין נְשָׁמְתָא עִלָּאָה דְּכֹלָּא אַתְיָא מִלְּעֵילָּא וְנָהִיר לוֹן, וְהַוּו נְהִירִין כֻּלְּהוּ בּוֹצִינִין בִּשְׁלִימוּ כְּדְקָא חָזֵי, עַד דְּהַהוּא נְהוֹרָא עִלָּאָה אִתְעַר וְכֹלָּא אָעִיל לְגַבֵּי קוּדְשָׁא הַקָּדֻשִׁים, וְאִתְבָּרְכָא וְאִתְמַלְיָיא כְּבִירָא דְּמַיִין נָבְעִין וְלָא פָּסְקִין, וְכֻלְּהוּ. מִתְבָּרְכָאן לְעֵילָּא וְתַתָּא.

אָז הַנְּשָׁמָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הַכֹּל בָּאָה מִלְּמַעְלָה וּמְאִירָה לָהֶם, וְכָל הַנֵּרוֹת מְאִירִים בִּשְׁלֵמוּת כָּרָאוּי, עַד שֶׁאוֹתוֹ אוֹר עֶלְיוֹן מִתְעוֹרֵר, וְהַכֹּל נִכְנָס אֶל קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וּמִתְבָּרֵךְ וּמִתְמַלֵּא כִּבְאֵר שֶׁל מַיִם נוֹבְעִים וְלֹא פּוֹסְקִים, וְכֻלָּם מִתְבָּרְכִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

הָכָא רָזָא דְּרָזִין, דְּהַהוּא דְּלָא אִתְיְידַע וְלָא אָעִיל בְּחוּשְׁבָּנָא. רְעוּתָא דְּלָא אִתְפַּס לְעָלְמִין בְּסִיס לְגוֹ לְגוֹ בְּגַוְונַיְיהוּ, וְלָא אִתְיְידַע הַהוּא רְעוּתָא וְלָא אִתְפַּס לְמִנְדַע (ד"א ל"ג) (לן) וּכְדֵין כֹּלָּא רְעוּתָא חָדָא עַד אֵין סוֹף וְכֹלָּא אִיהוּ בְּשִׁלִּימוּ מִתַּתָּא וּמִלְּעֵילָּא וּמְגוֹ לְגוֹ. עַד דְּאִתְעֲבִיד כֹּלָּא חַד. הַאי רְעוּתָא לָא אָעִיל לְגוֹ אַף עַל גַּב דְּלָא אִתְיְידַע עַד דְּכֹלָּא אִשְׁתְּלִים וְאִתְנְהִיר

בְּקַדְמֵיתָא בְּכֻלְּהוּ סִטְרִין. כְּדֵין בָּסִים הַהוּא רְעוּתָא (ד"א ל"ג) (לכלא) וְלָא (ד"א דלא) אִתְפַּס לְגוֹ בְּגוֹ בִּסְתִימוּ, וּכְדֵין זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ מָאן דְּיִתְדַּבַּק בְּמָארֵיהּ בְּהַהִיא שַׁעֲתָא, זַכָּאָה אִיהוּ לְעֵילָא זַכָּאָה אִיהוּ לְתַתָּא עֲלֵיהּ כְּתִיב, (משלי כג) יִשְׂמַח אָבִיךְ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ.

כָּאן סוֹד הַסּוֹדוֹת אוֹתוֹ שֶׁלֹּא נוֹדַע וְלֹא נִכְנַס בְּחֶשְׁבּוֹן, רָצוֹן שֶׁלֹּא נִתְפַּס לְעוֹלָמִים מַמְתִּיק לְפָנַי וְלִפְנִים בְּתוֹכָם. וְלֹא נוֹדַע אוֹתוֹ רָצוֹן וְלֹא נִתְפַּס לַדַּעַת [לנו]. וְאֵז הַכֹּל רָצוֹן אֶחָד עַד אֵין סוֹף, וְהַכֹּל הוּא בִּשְׁלֵמוּת מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה וּמִלְּפָנַי וְלִפְנִים, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַכֹּל אֶחָד. הָרָצוֹן הַזֶּה לֹא נִכְנַס פְּנִימָה, אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא נוֹדַע, עַד שֶׁהַכֹּל נִשְׁלָם וּמֵאִיר בַּהַתְחָלָה בְּכָל הַצַּדָּדִים. אָז מַמְתִּיק אוֹתוֹ רָצוֹן [לכל] וְלֹא [שלא] נִתְפַּס לִפְנַי וְלִפְנִים בְּנִסְתָּר. וְאָז אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁנִּדְבַּק בְּרִבּוֹנוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, אַשְׁרָיו לְמַעְלָה וְאַשְׁרָיו לְמַטָּה, עָלָיו כָּתוּב (משלי כג) יִשְׂמַח אָבִיךְ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּכֻלְּהוּ אִשְׁתַּלִּימוּ דָּא בְּדָא וְאִתְקַשְּׁרוּ דָּא בְּדָא בְּקִשּׁוּרָא חָדָא וְנִשְׁמָתָא עִלָּאָה נָהִיר לוֹן מִסִּטְרָא דִּלְעֵילָּא, וְכֻלְּהוּ נְהוֹרִין אִנּוּן בּוֹצִינָא חָדָא בִּשְׁלִימוּ, כְּדֵין רַעֲוָא חָדָא דְּמַחֲשָׁבָה (ד"א במחשבה) אִתְפַּס (ד"א לגו לגו דנהירו דסליק על כלא ובגו לגו בההוא רעותא במחשבה אתפס) נְהִירוּ דְּלָא אִתְפַּס וְלָא אִתְיְדַע בַּר הַהוּא רְעוּ דְּמַחֲשָׁבָה תְּפִיס וְלָא יָדַע מַה תָּפִיס אֶלָּא דְּאִתְנְהִיר וְאִתְבַּסַּם הַהוּא רְעוּ דְּמַחֲשָׁבָה וְאִתְמַלְיָיא כֻּלָּא וְאִשְׁתְּלִים כֻּלָּא וְאִתְנְהִיר וְאִתְבַּסַּם כֻּלָּא כְּדְקָא יָאוּת. וְעַל דָּא כְּתִיב, (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ וגו'.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁכֻּלָּם נִתְקָנוּ וֶה בָּזֶה וְנִקְשְׁרוּ וֶה בָּזֶה בְּקֶשֶׁר אֶחָד, וְהַנְּשָׁמָה הָעֶלְיוֹנָה מְאִירָה לָהֶם מִצַּד שֶׁל מַעְלָה, וְכָל הָאוֹרוֹת הֵם נֵר אֶחָד בִּשְׁלֵמוּת, אָז רָצוֹן אֶחָד שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה [במחשבה] נִתְפָּס [ד"א לפני ולפנים, שאור שעולה על הכל ובפני לפנים באותו רצון נתפס במחשבה] אוֹר שֶׁלֹּא נִתְפָּס וְלֹא נוֹדַע, פָּרַט לְאוֹתוֹ רָצוֹן שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה תּוֹפֶסֶת וְלֹא יוֹדַעַת מַה תּוֹפֶסֶת, אֶלָּא שֶׁמֵּאִיר וּמִתְמַתֵּק אוֹתוֹ רָצוֹן הַמַּחֲשָׁבָה. וְהַכֹּל מִתְמַלֵּא וְהַכֹּל נִשְׁלָם וּמֵאִיר וּמִתְבַּשֵּׁם הַכֹּל כָּרָאוּי. וְעַל זֶה כָּתוּב (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ וגו'.

מָאן דְּזָכֵי לְאִתְדַּבְּקָא בְּמָארֵיהּ כְּהַאי גַּוְונָא, יְרִית עָלְמִין כֻּלְּהוּ, רְחִימָא לְעֵילָּא רְחִימָא לְתַתָּא, צְלוֹתֵיהּ לָא אָהֲדְּרָא רֵיקָנְיָא, דְּא אִתְחַשְּׁטֵי קַמֵּי מָארֵיהּ כִּבְרָא קַמֵּי אֲבוֹי וְעָבִיד לֵיהּ רְעוּתָא בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ, וְאִימְתֵיהּ שַׁלִּיט עַל כָּל בְּרְיָין אִיהוּ גָּזִיר וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד. עָלֵיהּ כְּתִיב, (איוב כב) וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקֻם לָךְ וְעַל דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר:

מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהִדָּבֵק בְּרִבּוֹנוֹ כְּמוֹ זֶה, יוֹרֵשׁ אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת. אֲהוּב לְמַעְלָה וְאָהוּב לְמַטָּה. תְּפִלָּתוֹ לֹא חוֹזֶרֶת רֵיקָם. זֶה מִתְחַשֵּׁא לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ כְּמוֹ בֵּן לִפְנֵי אָבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רָצוֹן בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ, וְאֵימָתוֹ שׁוֹלֶטֶת עַל כָּל הַבְּרִיּוֹת. הוּא גּוֹזֵר וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם. עָלָיו כָּתוּב (איוב כב) וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקֻם לָךְ וְעַל דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר.

דף מו.

(נדפס בריש זהר חדש) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר וגו'. אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִכָּאן דְּעָקָרָן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְהָנֵי נְטִיעָן (ד"א ושתיל לון משמע דכתיב יהי. רבי יהודה אומר אור שכבר היה תנן, משמע דכתיב ויהי אור, והיה לא כתיב אלא ויהי. וכד אסתכל קודשא בריך הוא באנון דרין דרשיעייא. גניז ליה לצדיקייא הדא הוא דכתיב, (תהלים צו) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה והא אתמר, ויאמר אלהים יהי אור, הדא הוא דכתיב, (ישעיה מא) מי העיר ממזרח וגו'. וירא אלהים את האור כי טוב. מאי ראה, אמר רבי חייא כדקאמרן חמא בעובדייהו דרשיעייא וגניז ליה. רבי אבא אמר וירא אלהים את האור כי טוב לגנוז אותו. וירא אלהים את האור), (נ"א ושתיל לון דכתיב ויהי אור מאי משמע אור שכבר היה אור. רבי יהודה אומר אור לא נאמר אלא ויהי לומר שכבר היה וכתיב אור זרוע לצדיק וגו' והאי הוא דכתיב מי העיר ממזרח וגו'. וירא אלהים את האור ויבדל אמר רבי יצחק כדאמרן דחמא בעובדייהון דרשיעייא וגניז ליה. רבי אבא אמר חמא) דְּסָלִיק נְהוֹרֵיהּ מִסְיָיפֵי עָלְמָא עַד סְיָיפֵי עָלְמָא, וְכִי טוֹב הוּא (דף מו ע"א) לְאַגְנָזָא לֵיהּ דְּלָא יֶהֱנוּן מִנֵּיהּ חַיָּיבֵי עָלְמָא.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאן שֶׁעָקַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַנְּטִיעוֹת הַלָּלוּ [ושתל אותם, ממשמע שכתוב יהי, רבי יהודה אומר, אור שכבר היה שנינו, ממשמע שכתוב ויהי אור, לא כתוב והיה אלא ויהי, וכשהסתכל הקדוש ברוך הוא באותם דורות של רשעים, גנזו לצדיקים, זהו שכתוב (תהלים צו) אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה, והרי נאמר ויאמר אלהים יהי אור, זהו שכתוב (ישעיה מא) מי העיר ממזרח וגו', [וירא אלהים את האור כי טוב, מה ראה? אמר רבי חייא כפי שאמרנו, ראה במעשי הרשעים וגנז אותו, רבי אבא אמר, וירא אלהים את האור כי טוב לגנז אותו, וירא אלהים את האור], [נ"א: ושתל אותם, שכתוב ויהי אור, מה משמיע אור? שכבר היה אור, רבי יהודה אומר, אור לא נאמר אלא ויהי, לומר שכבר היה, וכתוב אור זרע לצדיק וגו', וזהו שכתוב מי העיר ממזרח וגו', וירא אלהים את האור ויבדל, אמר רבי יצחק כמו שאמרנו, שראה במעשי הרשעים וגנז אותו, רבי אבא אמר ראה] שסלק אורו מסוף העולם ועד סוף העולם, וכי טוב הוא לגנזו כדי שלא יהנו ממנו רשעי העולם.]

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב דְּלָא יִשְׁתְּכַח בֵּיהּ רִתְחָא, כְּתִיב הָכָא כִּי טוֹב וּכְתִיב הָתָם (במדבר כד) כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְיָ לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְסוֹפָא דִּקְרָא (ד"א אוכח) וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, וּבְגִין כָּךְ לָא אִשְׁתְּכַח בֵּיהּ רִתְחָא וְאַף עַל גַּב דְּשִׁיתֵּף לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּחָדָא.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בּוֹ רִתְחָה. כְּתוּב כָּאן כִּי טוֹב, וְכָתוּב שָׁם (במדבר כד) כִּי טוֹב בְּעֵינֵי ה' לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְסוֹף הַפָּסוּק [מוכיח] - וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. וְלָכֵן לֹא נִמְצְאָה בּוֹ רִתְחָה, וְאַף עַל גַּב שֶׁשִּׁתַּף אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּאֶחָד.

תָּא חֲזֵי, נְהִירוּ עִלָּאָה לְמֶהֱוֵי נָהִיר הַאי אוֹר. וּמֵהַהוּא נְהִירוּ חַדּוּ לְכֹלָּא בֵּיהּ. וְהוּא יָמִינָא לְאִתְעַטָּרָא גּוּלְפּוֹי (נ"א גליפי) גְּלִיפִין בַּהֲדֵיהּ וְהָא אִתְּמַר. כְּתִיב, (תהלים לא) מָה רַב טוּבְךָ

אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ. מָה רַב טוּבְךָ דְּאִ אוֹר קַדְמָאָה דְּגָנִיז קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לִירֵאֶיךָ לַצַּדִּיקִים לְאִנּוּן דַּחֲלֵי חַטָּאָה כִּדְקָאֲמָרָן.

בֹּא רְאֵה, הָאוֹר עֶלְיוֹן לִהְיוֹת מֵאִיר הָאוֹר הַזֶּה, וּמַאוֹתוֹ אוֹר שִׂמְחָה לְכֹל בּוֹ. וְהוּא יָמִין לְהִתְעַטֵּר חֲקִיקוֹתָיו [חקוקין] חֲקוּקִים יַחַד אִתּוֹ, וַהֲרֵי נֶאֱמַר. כְּתוּב (תהלים לא) מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ. מָה רַב טוּבְךָ - זֶה אוֹר רִאשׁוֹן שֶׁגָּנַז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. לִירֵאֶיךָ - לַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם יִרְאֵי חֵטְא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ז)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁנֵי אוֹרִים הַגְּדוֹלִים הָיוּ, דִּכְתִיב וַיְהִי אוֹר. וְעָלָיו נֶאֱמַר כִּי טוֹב. וְלָקַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָאֶחָד וּגְנָזוֹ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא דִּכְתִיב מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם. מְלַמֵּד שֶׁאוֹר הָרִאשׁוֹן אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ דִּכְתִיב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה, רָאָה טוֹב מְאֹד, מָזָהִיר וּבָהִיר.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁנֵי אוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים הָיוּ, שֶׁכָּתוּב וַיְהִי אוֹר, וְעָלָיו נֶאֱמַר כִּי טוֹב. וְלָקַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָאֶחָד וּגְנָזוֹ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁכָּתוּב (תהלים לא) מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם. מְלַמֵּד שֶׁאוֹר הָרִאשׁוֹן אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה, רָאָה טוֹב מְאֹד מָזָהִיר וּבָהִיר.

וְלָקַח מֵאוֹרוֹ הַטּוֹב וְכָלַל שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת הַחָכְמָה וּנְתָנוֹ לְעוֹלָם הַזֶּה. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב (משלי ד) כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ. וֶוי אוֹמֵר אוֹצָרָה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אִם יִשְׁמְרוּ זֹאת הַמִּדָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁזֹּאת הַמִּדָּה נֶחְשֶׁבֶת בְּכָלַל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהִיא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. יִזְכּוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא הַטּוֹב הַגָּנוּז.

וְלָקַח מֵאוֹרוֹ הַטּוֹב, וְכָלַל שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת הַחָכְמָה, וּנְתָנוֹ לְעוֹלָם הַזֶּה, וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (משלי ד) כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ. וֶוי אוֹמֵר: אוֹצָרָהּ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אִם יִשְׁמְרוּ זֹאת הַמִּדָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁ את הַמִּדָּה נֶחְשֶׁבֶת בִּכְלַל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהִיא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, יִזְכּוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא הַטּוֹב הַגָּנוּז.

וּמַאי נִיהוּ עִוּזּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דִּכְתִיב (חבקוק ג) וְנִגְהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה. עָתִיד הַנֹּגַהּ שְׁנִלְקַח מֵהָאוֹר הָרִאשׁוֹן לִהְיוֹת כָּאוֹר, אִם יְקַיְּימוּ בְּנֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כַּתָּבְתִּי לְהוֹרוֹתָם. וּכְתִיב (משלי א) שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּיטֹשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ. וּכְתִיב (חבקוק ג) קַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ, וּמַאי חֶבְיוֹן עֻזּוֹ. אֶלָּא אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁגָּנַז וְהֶחְבִּיא שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ל"ד) צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ, וְזֶה שֶׁנִּשְׁאַר לָנוּ. (תהלים ל"ד) פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ, אוֹתָם שֶׁחוֹסִים בָּךְ

בְּצִלְּךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְשׁוֹמְרִים תּוֹרָתֶךָ וּמְקַיְּמִים מִצְוֹתֶיךָ וּמְקַדְּשִׁים שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וּמְיַיְחֲדִים בַּסֵּתֶר וּבַגָּלוּי, שֶׁנֶּאֱמַר, נֶגֶד בְּנֵי אָדָם.

וּמָה הוּא עֵזוּ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? שֶׁכָּתוּב (חבקוק ג) וְנֹגַהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה. עֲתִיד הַנֹּגַהּ שֶׁנִּלְקַח מֵהָאוֹר הָרִאשׁוֹן לִהְיוֹת כָּאוֹר, אִם יְקַיְּמוּ בָנַי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרוֹתָם. וְכָתוּב (משלי א) שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ, וְכָתוּב (חבקוק ג) וְקַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ, וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ. וּמַהוּ חֶבְיוֹן עֻזּוֹ? אֶלָּא אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁגָּנַז וְהֶחְבִּיא, שֶׁנֶּאֱמַר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ. וְזֶה שֶׁנִּשְׁאַר לָנוּ - פְּעֻלָּתְךָ לַחוֹסִים בָּךְ, אוֹתָם שֶׁחוֹסִים בְּצִלְּךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְשׁוֹמְרִים תּוֹרָתֶךָ וּמְקַיְּמִים מִצְוֹתֶיךָ, וּמְקַדְּשִׁים שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וּמְיַיְחֲדִים בַּסֵּתֶר וּבַגָּלוּי, שֶׁנֶּאֱמַר נֶגֶד בְּנֵי אָדָם.

אָמַר רַבִּי רְחוּמָאי, מִלַּמֵּד שֶׁהִיא אוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה אוֹרָה. שְׁנֶאֱמַר, (משלי ו) כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר, וְאָמַר נֵר זוֹ מִצְוָה. וּמִצְוָה זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. אוֹר, זוֹ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁכְּבָר נִתְקַיְּים הָאוֹר קָרֵי לֵהּ אוֹר. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְאָדָם צָנוּעַ בְּסִפֵּי הַבַּיִת אַף עַל פִּי שְׁיוֹם הוּא וְאוֹר גָּדוֹל בָּעוֹלָם, אֵין אָדָם רוֹאֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס בּוֹ נֵר. נֵר תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נֵר, צְרִיכָה לֵהּ תּוֹרָה לְפָרֵק קוּשְׁיוֹתֶיהָ וּלְבָאֵר סוֹדוֹתֶיהָ. וּמַאי נִיהוּ יְרֵאַת יְיָ, זֶה הָאוֹר הָרִאשׁוֹן.

אָמַר רַבִּי רְחוּמַאי, מִלַּמֵּד שֶׁהִיא אוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְתוֹרָה אוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ו) כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר. וְאָמַר נֵר - זוֹ מִצְוָה, וּמִצְוָה - זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. אוֹר - זֶה תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁכְּבָר נִתְקַיֵּם הָאוֹר, קוֹרֵא לוֹ אוֹר. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם צָנוּעַ בְּסִפֵּי הַבַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹם הוּא וְאוֹר גָּדוֹל בָּעוֹלָם, אֵין אָדָם רוֹאֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס בּוֹ נֵר. נֵר - תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נֵר, צְרִיכָה לֵהּ תּוֹרָה לְפָרֵק קֻשְׁיוֹתֶיהָ וּלְבָאֵר סוֹדוֹתֶיהָ, וּמִי הוּא? יִרְאַת ה', זֶה הָאוֹר הָרִאשׁוֹן.

דְּאָמַר ר' מֵאִיר מָהוּ דִכְתִיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר וְלָא אָמַר לֵיהּ וְיִהְיֵ כֵן. מִלַּמֵּד שֶׁהָאוֹר הַהוּא גָּדוֹל וְאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ. גְּנָזוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא וְהִיא מִדַּת כָּל סְחוֹרָה שֶׁבָּעוֹלָם וְהוּא כֹּחַ אֶבֶן יְקָרָה שְׁקוֹרִין סוֹחֶרֶת. וְדָר וְעַל מָה הִיא מִדַּת דָּר, אֶלָּא מִלַּמֵּד שְׁלָקַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִזִּיוָהּ אַחַת מֵאֶלְפִּים, וּבָנָה מִמֶּנָּה אֶבֶן יְקָרָה נָאָה וּמְקוּשֶׁטֶת וְכָלַל בָּהּ כָּל הַמִּצְוֹת.

שֶׁאָמַר רַבִּי מֵאִיר, מַהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר, וְלֹא אָמַר לוֹ וַיְהִי כֵן? מִלַּמֵּד שֶׁהָאוֹר הַהוּא גָּדוֹל, וְאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, גְּנָזוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא, וְהִיא מִדַּת כָּל סְחוֹרָה שֶׁבָּעוֹלָם, וְהוּא כֹּחַ אֶבֶן יְקָרָה שְׁקוֹרִין סוֹחֶרֶת וְדָר. וְעַל מָה הִיא מִדַּת דָּר? אֶלָּא מִלַּמֵּד שֶׁלָּקַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִזִּיוָהּ אַחַת מֵאֶלְפִּים, וּבָנָה מִמֶּנָּה אֶבֶן יְקָרָה נָאָה וּמְקֻשָּׁטֶת, וְכָלַל בָּהּ כָּל הַמִּצְוֹות.

בָּא אַבְרָהָם וּבִיקֵּשׁ כֹּחוֹ לָתֵת לוֹ, נָתְנוּ לוֹ אֶבֶן יְקָרָה זוֹ וְלֹא רָצָה אוֹתָהּ, זָכָה וְנָטַל מִדָּתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מיכה ז') תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. בָּא יִצְחָק וּבִיקֵּשׁ כֹּחוֹ וְנָתְנוּ לוֹ, וְלֹא

רָצָה בָּהּ. זָכָה וְנָטַל מִדַּתּוֹ שֶׁהִיא מִדַּת הַגְּבוּרָה דְּהַיְינוּ הַפָּחַ"ד. דִּכְתִיב (בראשית ל"א) וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק.

בָּא אַבְרָהָם וּבִקֵּשׁ כֹּחוֹ לָתֵת לוֹ, נָתְנוּ לוֹ אֶבֶן יְקָרָה זוֹ וְלֹא רָצָה אוֹתָהּ. זָכָה וְנָטַל מִדָּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מיכה ז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. בָּא יִצְחָק וּבִקֵּשׁ כֹּחוֹ, וְנָתְנוּ לוֹ וְלֹא רָצָה בָּהּ. זָכָה וְנָטַל מִדָּתוֹ, שֶׁהָיְתָה מִדַּת הַגְּבוּרָה, דְּהַיְינוּ הַפַּחַד, שֶׁכָּתוּב (בראשית לא) וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק.

בָּא יַעֲקֹב וְרָצָה בָּהּ וְלֹא נִתַּנּוּהוּ לוֹ, אָמַר לֵיהּ הוֹאִיל וַאֲבְרָהָם מִלְּמַעְלָה וְיִצְחָק לְמַטָּה, אַתָּה תִּהְיֶה בְּאֶמְצַע וְתִכְלוֹל שְׁלָשְׁתָּם דִּכְתִיב תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. וּמַאי אֶמְצַע, הַיְינוּ שָׁלוֹם. וְהָא כְּתִיב תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב, אֱמֶת וְשָׁלוֹם חַד הֲוֵי. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (אסתר ט') דִּבְרֵי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת (ישעיהטו'ל) כִּי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת יִהְיֶה בִּימֵי וְהַיְינוּ דִּכְתִיב (ישעיה נ"ח) וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ. דְּהַיְינוּ נַחֲלָה גְּמוּרָה דְּאִית לֵיהּ הַחֶסֶ"ד וְהַפַּחַד וְהָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם. וּלְפִיכָךְ אָמַר (תהלים קי"ח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּינָה.

בָּא יַעֲקֹב וְרָצָה בָּהּ וְלֹא נְתַנּוּהוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הוֹאִיל וְאַבְרָהָם מִלְּמַעְלָה וְיִצְחָק לְמַטָּה, אַתָּה תִּהְיֶה בָּאֶמְצַע וְתִכְלֹל שְׁלָשְׁתָּם, שֶׁכָּתוּב תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. וּמַהוּ הָאֶמְצַע? הַיְינוּ שָׁלוֹם, וַהֲרֵי כָּתוּב תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב? אֱמֶת וְשָׁלוֹם הֵם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ט) דִּבְרֵי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת, (ישעיה לט) כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם וֶאֱמֶת בְּיָמָי, וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (שם נח) וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ. דְּהַיְינוּ נַחֲלָה גְּמוּרָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַחֶסֶד וְהַפַּחַד וְהָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם. וּלְפִיכָךְ אָמַר (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה.

אֶבֶן מָאֲסוּ אַבְרָהָם וִיצְחָק שִׁבְּנוּ אֶת הָעוֹלָם, הָיְתָה עַתָּה לְרֹאשׁ פִּינָה. וְלָמָּה מָאֲסוּ בָּהּ וַהֲלֹא נֶאֱמַר (בראשית כ"ו) עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמוֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתָי חֻקּוֹתָי וְתוֹרֹתָי. מָאי מִשְׁמַרְתִּי, אָמַר מִדַּת חֶסֶ"ד. כָּל יְמֵי הָיוֹת אַבְרָהָם בָּעוֹלָם לֹא הוּצְרָכְתִּי אֲנִי לַעֲשׂוֹת מֵלַאכְתִּי, שֶׁהָרֵי אַבְרָהָם עָמַד שָׁם בִּמְקוֹמִי. וַיִּשְׁמוֹר מִשְׁמַרְתִּי, בְּמִדָּה זוֹ הָיְתָה מֵלַאכְתִּי שֶׁאֲנִי מְזַכֶּה אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וְאַפִילוּ נִתְחַיְיבוּ, אֲנִי מְזַכֶּה אוֹתָם. וְעוֹד מֵשִׁיבָם וּמֵביא בִּלְבָבָם לַעֲשׂוֹת רָצוֹן אֲבִיהֶם. כָּל זֶה עָשָׂה אַבְרָהָם וּכְתִיב (בראשית כ"א) וַיִּטַּע אֶשֶׁל בִּבְאֵר שָׁבַע. סִידֵּר לַחְמוֹ וּמֵימָיו לְכָל בָּאֵי עוֹלָם וְהָיָה מְזַכֶּה וּמְדַבֵּר עַל לִבָּם, לְמִי אַתֶּם עוֹבְדִים, עִבְדוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ. וְהָיָה דּוֹרֵשׁ לָהֶם, עַד שֶׁהָיוּ בָּאִים וְשָׁבִים.

אֶבֶן מָאֲסוּ - אַבְרָהָם וְיִצְחָק, שֶׁבָּנוּ אֶת הָעוֹלָם, הָיְתָה עַתָּה לְרֹאשׁ פִּנָּה. וְלָמָּה מָאֲסוּ בָּהּ, וַהֲלֹא נֶאֱמַר (בראשית כו) עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי? מַה זֶּה מִשְׁמַרְתִּי? אָמְרָה מִדַּת חֶסֶד: שֶׁכָּל יְמֵי הֱיוֹת אַבְרָהָם בָּעוֹלָם לֹא הֻצְרַכְתִּי אֲנִי לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתִּי, שֶׁהָרֵי אַבְרָהָם עָמַד שָׁם בִּמְקוֹמִי. וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי - בְּמִדָּה זוֹ הָיְתָה מְלַאכְתִּי, שֶׁאֲנִי מְזַכֶּה אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וַאֲפִלּוּ נִתְחַיְבוּ אֲנִי מְזַכֶּה אוֹתָם. וְעוֹד מְשִׁיבָם וּמֵביא בִּלְבָבָם לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אֲבִיהֶם. כָּל זֶה עָשָׂה אַבְרָהָם, וְכָתוּב (שם כא) וַיִּטַּע אֵשֶׁל בִּבְאֵר שָׁבַע. סִדֵּר לַחְמוֹ וּמֵימָיו לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, וְהָיָה מְזַכֶּה וּמְדַבֵּר עַל לִבָּם: לְמִי אַתֶּם עוֹבְדִים? עִבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ! וְהָיָה דּוֹרֵשׁ לָהֶם, עַד שֶׁהָיוּ בָּאִים וְשָׁבִים.

וּמְנַלָּן שְׁאַף הַחַיְבִים הָיָה מִזְכֶּה, שְׁנֶּאֱמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם וְאַבְרָהָם הָיֹה יִהְיֶה וְגוֹ'. אֶלָּא אֲזַכֶּהוּ שְׁיְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים וְיִזְכֶּה. וְכִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁלֹּא יָדַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יָכְלוּ לְהִנָּצֵל. אֶלָּא זְכוּתוֹ קָאֲמַר. מִכָּאן אָמְרוּ בָּא לְיִטַּהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ. בָּא לִיטָּמֵא פּוֹתְחִין לוֹ מָאי פּוֹתְחִין לוֹ, אוֹתָן הַפְּתוּחִים תָּמִיד. מְצוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרוֹתָי, אָמַר, הוֹאִיל וְלֹא חָפַצְתִּי בָּהּ אֶשְׁמוֹר מִצְוֹתֶיהָ. מָאי תּוֹרוֹתָי, אֶלָּא אֲפִילּוּ הוֹרָאוֹת וּפִלְפּוּלִים שְׁמוּרִים לְמַעְלָה, הוּא יְדָעָם וּפִלְפֵּל וְקִיְּמָם.

וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁאַף הַחַיָּבִים הָיָה מְזַכֶּה? שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח) הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם, וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה וְגוֹמֵר. אֶלָּא אֲזַכֶּהוּ שְׁיְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים וְיִזְכֶּה. וְכִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁלֹּא יָדַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יָכְלוּ לְהִנָּצֵל? אֶלָּא זְכוּתוֹ הוּא אָמַר. מִכָּאן אָמְרוּ, בָּא לְטַהֵר - מְסַיְּעִין אוֹתוֹ. בָּא לְטָמֵא - פּוֹתְחִים לוֹ. מַה זֶּה פּוֹתְחִים לוֹ? אוֹתָם הַפְּתוּחִים תָּמִיד. מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתַי - אָמַר, הוֹאִיל וְלֹא חָפַצְתִּי בָהּ, אֶשְׁמֹר מִצְוֹתֶיהָ. מַה זֶּה תּוֹרֹתַי? אֶלָּא אֲפִלּוּ הוֹרָאוֹת וּפִלְפּוּלִים שְׁמוּרִים לְמַעְלָה הוּא יְדָעָם וּפִלְפֵּל וְקִיְּמָם.

וּמַאי מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, הֲוֵי אוֹמֵר צַדִּיק הָעֶלְיוֹן. וּמַאי הָאוֹר הַגָּדוֹל הַצָּפוּן, הַיְינוּ סוֹחֶרֶת. וְהָאֶבֶן שְׁדָרָה לְמַטָּה הֵימֶנָּה נִקְרֵאת דָּר, וּמַאי הוּא מִידּוֹ לוֹ, הַיְינוּ חֲמֵשׁ אֶצְבָּעוֹת שֶׁל יָד יָמִין: (עד כאן מההשמטות)

וּמַה זֶּה מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל? הֲוֵי אוֹמֵר, צַדִּיק הָעֶלְיוֹן. וּמַהוּ הָאוֹר הַגָּדוֹל הַצָּפוּן? וְהַיְינוּ סוֹחֶרֶת. וְהָאֶבֶן שְׁדָרָה לְמַטָּה הֵימֶנָּה נִקְרֵאת דָּר, וּמַה הוּא? מִידּוֹ לוֹ, הַיְינוּ חֲמֵשׁ אֶצְבָּעוֹת שֶׁל יַד יָמִין: ע"כ מההשמטות.

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד. וַיְהִי עֶרֶב מִסִּטְרָא דְחשָׁךְ, וַיְהִי בֹּקֶר מִסִּטְרָא דְאוֹר, וּמִגּוֹ דְּאִנּוּן מִשְׁתַּתְּפֵי כְּחֲדָא כְּתִיב יוֹם אֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מַאי טַעֲמָא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא כְּתִיב וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר. לְמִנְדַּע דְּהָא לֵית יוֹם בְּלָא לֵילְיָה וְלֵית לֵילְיָה בְּלָא יוֹם וְלָא אִבְעוּן לְאִתְפָּרְשָׁא.

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד. וַיְהִי עֶרֶב - מִצַּד הַחֹשֶׁךְ. וַיְהִי בֹּקֶר - מִצַּד הָאוֹר. וּמִתּוֹךְ שֶׁהֵם מִשְׁתַּתְּפִים כְּאֶחָד, כָּתוּב יוֹם אֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מָה הַטַּעַם בְּכָל יוֹם וַיּוֹם כָּתוּב וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר? לָדַעַת שֶׁהֲרֵי אֵין יוֹם בְּלִי לַיְלָה וְאֵין לַיְלָה בְּלִי יוֹם, וְלֹא צְרִיכִים לְהִפָּרֵד.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַהוּא יוֹם דְּנָפַק אוֹר קַדְמָאָה אִתְפְּשַׁט בְּכֻלְּהוּ יוֹמֵי, דִּכְתִיב בְּכֻלְּהוּ יוֹם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מַשְׁמַע דִּכְתִיב בְּכֻלְּהוּ בֹּקֶר, וְלָאו בֹּקֶר אֶלָּא מִסִּטְרָא דְאוֹר קַדְמָאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר יוֹמָא קַדְמָאָה אָזִיל עִם כֻּלְּהוּ וְכֻלְּהוּ בֵּיהּ, בְּגִין לְאַחֲזָאָה דְּלָאו בְּהוּ פִּירוּדָא וְכוּלָּא חַד.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁיָּצָא אוֹר רִאשׁוֹן, הִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הַיָּמִים, שֶׁכָּתוּב בְּכֻלָּם יוֹם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב בְּכֻלָּם בֹּקֶר, וְאֵין בֹּקֶר אֶלָּא מִצַּד שֶׁל אוֹר רִאשׁוֹן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, יוֹם רִאשׁוֹן הוֹלֵךְ עִם כֻּלָּם, וְכֻלָּם בּוֹ, כְּדֵי לְהַרְאוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם פֵּרוּד וְהַכֹּל אֶחָד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר, יְהִי (ד"א ל"גאור) אִתְפַּשְׁטוּתָא דְהַאי אוֹר לְתַתָּא, וְאִלֵּין אִנּוּן מַלְאָכִין דְּאִתְבְּרִיאוּ בְּיוֹמָא קַדְמָאָה אִית לוֹן קִיּוּמָא לְאִתְקַיְּמָא לְטָטַר יַמִּינָא. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר

כִּי טוֹב. אֶת לְאִתְכְּלָא אִסְפַּקְלַרְיָאָה דְּלָא נָהֲרָא עִם אִסְפַּקְלַרְיָאָה דְּנָהֲרָא דְּאִתְמָר (ד"א ביה) כִּי טוֹב. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֶת לְאִתְכְּלָא (ד"א לאכללא) וּלְאַסְגָּאָה כֻּלְהוּ מַלְאָכִין דְּאַתְיָין מִסִּטְרָא דְּאוֹר דָּא, וְכֻלְהוֹן נָהֲרִין כְּקַדְמֵיתָא בְּקִיּוּמָא שְׁלִים:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר, תְּהֵיָה הִתְפַּשְׁטוּת הָאוֹר הַזֶּה לְמַטָּה, וְאֵלֶּה הֵם הַמַּלְאָכִים שֶׁנִּבְרְאוּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, יֵשׁ לָהֶם קִיּוּם לְהִתְקַיֵּם לְצַד יָמִין. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, אֶת - לִכְלֹל אֶת הָאַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁלֹּא מְאִירָה עִם אַסְפַּקְלַרְיָה מְאִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר [בו] כִּי טוֹב. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֶת - לִכְלֹל [להכליל] וּלְרַבּוֹת אֶת כָּל הַמַּלְאָכִים שֶׁבָּאִים מִצַּד הָאוֹר הַזֶּה, וְכֻלָּם מְאִירִים כְּבַתְּחִלָּה בְּקִיּוּם שָׁלֵם.

יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּהַאי אִתְפָּרְשׁוּ (בראשית לב ב, יז ב) מַיִן עִלָּאִין מִמַּיִין תַּתָּאִין. רָקִיעַ פְּשִׁיטוּתָא דְּמַיִין וְהָא אִתְמָר. וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִן עִלָּאִין לְתַתָּאִין:

יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בָּזֶה נִפְרְדוּ מַיִם עֶלְיוֹנִים מִמַּיִם תַּחְתּוֹנִים. רָקִיעַ - הִתְפַּשְׁטוּת הַמַּיִם, וַהֲרֵי נֶאֱמַר. וִיהִי מַבְדִּיל - בֵּין מַיִם עֶלְיוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ. בְּסָגִיאוּ עִלָּאָה. וַיְהִי רָקִיעַ לָא כְּתִיב, אֶלָּא וַיַּעַשׂ, דְּאַסְגֵּי לֵיהּ בְּרִבּוּ סַגְיָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּשֵּׁנִי אִתְבְּרֵי גֵּיהִנֹּם לְחַיָּיבֵי עָלְמָא, בַּשֵּׁנִי אִתְבְּרֵי מַחְלוֹקֶת. בַּשֵּׁנִי לָא אִשְׁתְּלִים בֵּיהּ עֲבִידְתָּא, וּבְגִין כָּךְ לָא כְּתִיב בֵּיהּ כִּי טוֹב, עַד דְּאָתָא יוֹם תְּלִיתָאָה וְאִשְׁתְּלִים בֵּיהּ עֲבִידְתָּא, בְּגִין כָּךְ כִּי טוֹב תְּרֵי זִמְנֵי, חַד עַל אַשְׁלְמוּת עֲבִידְתָּא דְּיוֹם שֵׁנִי, וְחַד לְגַרְמֵיהּ. בְּיוֹם תְּלִיתָאֵי אִתְתַּקַּן יוֹם שֵׁנִי וְאִתְפְּרַשׁ בֵּיהּ מַחְלוֹקֶת. וּבֵיהּ אִשְׁתְּלִימוּ רַחֲמֵי עַל חַיָּיבֵי גֵּיהִנֹּם. בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה מִשְׁתַּכְּכִין שְׁבִיבִין דְּגֵיהִנֹּם. בְּגִינֵי כָךְ אִתְכְּלִיל בֵּיהּ יוֹם שֵׁנִי וְאִשְׁתְּלִים בֵּיהּ.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ - בְּמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה. וַיְהִי רָקִיעַ לֹא כָתוּב, אֶלָּא וַיַּעַשׂ, שֶׁהִגְדִּיל אוֹתוֹ בְּגַדְלוּת רַבָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בַּשֵּׁנִי נִבְרָא גֵּיהִנֹּם לִרְשָׁעֵי הָעוֹלָם. בַּשֵּׁנִי נִבְרְאָה מַחֲלֹקֶת. בַּשֵּׁנִי לֹא נִשְׁלַם בּוֹ הַמַּעֲשֶׂה, וְלָכֵן לֹא כָתוּב בּוֹ כִּי טוֹב, עַד שֶׁבָּא יוֹם שְׁלִישִׁי וְנִשְׁלַם בּוֹ הַמַּעֲשֶׂה. מִשּׁוּם כָּךְ כִּי טוֹב פַּעֲמַיִם, אֶחָד עַל הַשְׁלָמַת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שֵׁנִי, וְאֶחָד לְעַצְמוֹ. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הִתְתַּקֵּן הַיּוֹם הַשֵּׁנִי וְנִבְדְּלָה בּוֹ מַחֲלֹקֶת, וּבוֹ הִשְׁתַּלְּמוּ רַחֲמִים עַל רִשְׁעֵי הַגֵּיהִנֹּם. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִשְׁתַּכְּכִים שַׁלְהֶבוֹת הַגֵּיהִנֹּם. מִשּׁוּם כָּךְ נִכְלַל בּוֹ שֵׁנִי וְנִשְׁלַם בּוֹ.

רַבִּי חִיָּיא הֲוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לֵיהּ הַאי אוֹר בְּיוֹם רִאשׁוֹן וְחֹשֶׁךְ בְּיוֹם שֵׁנִי וְאִתְפְּרָשׁוּ מַיָּא וּמַחְלוֹקֶת הֲוָה בֵּיהּ, אַמַּאי לָא אִשְׁתְּלִים בְּיוֹם רִאשׁוֹן דְּהַאי יָמִינָא כְּלִיל לִשְׂמָאלָא, אָמַר לֵיהּ עַל דָּא הֲוָה מַחְלוֹקֶת, וּתְלִיתָאָה בָּעֵי לְמֵיעַל בֵּינַיְיהוּ לְאַכְרָעָא וּלְאַסְגָּאָה בְּהוּ שְׁלָם:

רַבִּי חִיָּיא הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לוֹ, אוֹר זֶה בְּיוֹם רִאשׁוֹן, וְחֹשֶׁךְ בְּיוֹם שֵׁנִי, וְנִפְרְדוּ הַמַּיִם וּמַחֲלֹקֶת הָיְתָה בּוֹ, לָמָּה לֹא נִשְׁלַם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהֲרֵי יָמִין כּוֹלֵל אֶת הַשְּׂמֹאל? אָמַר לוֹ, עַל זֶה הָיְתָה מַחֲלֹקֶת, וּשְׁלִישִׁי רָצָה לְהִכָּנֵס בֵּינֵיהֶם לְהַכְרִיעַ וּלְהַרְבּוֹת בָּהֶם שָׁלוֹם.

תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא, אִתְחַבְּרוּתָא דְּמַיִין עִלָּאִין בְּתַתָּאִין לְמֶעְבַּד פֵּירִין. מַיִין עִלָּאִין (ד"א פרין ורבין) וְעַבְדֵי אִיבִּין, וְתַתָּאֵי קָרָאן לוֹן לְעִלָּאִין כְּנוּקְבָא לְגַבֵּי דְּכוּרָא, בְּגִין דְּמַיִין עִלָּאִין דְּכוּרִין וְתַתָּאֵי נוּקְבִין.

תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא - הִתְחַבְּרוּת שֶׁל מַיִם עֶלְיוֹנִים בַּתַּחְתּוֹנִים לַעֲשׂוֹת פֵּרוֹת. מַיִם עֶלְיוֹנִים [ד"א פרים ורבים] וְעוֹשִׂים פֵּרוֹת, וְהַתַּחְתּוֹנִים קוֹרְאִים לָהֶם לָעֶלְיוֹנִים כִּנְקֵבָה לַזָּכָר, מִשּׁוּם שֶׁמַּיִם עֶלְיוֹנִים זְכָרִיִּים, וְתַחְתּוֹנִים נְקֵבִיִּים.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר כָּל דָּא הוּא לְעֵילָּא וְהוּא לְתַתָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אִי הָכִי אֱלֹהִים דְּקָא אָמְרָן (ד"א אמר) מַאן אֱלֹהִים, (ד"א ל"ג אלא אלהים סתם) אֱלֹהִים חַיִּים לְעֵילָּא, וְאִי תֵּימָא לְתַתָּא אֱלֹהִים סְתָם. אֶלָּא לְתַתָּא אִיהוּ תּוֹלְדוֹת, (דף מו ע"ב) כְּמָה דְאַתְּ אָמַר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם וְאָמְרִינָן בְּה' בְּרָאָם, וְהַהוּא (ס"א דלעילא) לְעֵילָּא אָבָהָן דְּכֹלָּא הוּא אִיהִי עֲבִידְתָּא, וְעַל דָּא אַרְעָא עַבְדַת תּוֹלְדוֹת, דְּהָא הִיא מִתְעַבְּרָא כְּנוּקְבָא מִן דְּכוּרָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כָּל זֶה הוּא לְמַעְלָה וְהוּא לְמַטָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִם כָּךְ, אֱלֹהִים שֶׁאָמַרְנוּ [ד"א אמר] מִי הָאֱלֹהִים? [ד"א אלא אלהים סתם] אֱלֹהִים חַיִּים לְמַעְלָה. וְאִם תֹּאמַר אֱלֹהִים לְמַטָּה סְתָם, אֶלָּא לְמַטָּה הוּא תּוֹלְדוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם. וְאָמַרְנוּ בְּה' בְּרָאָם. וְאוֹתוֹ [שלמעלה] לְמַעְלָה אָבִיהֶם שֶׁל הַכֹּל הוּא, הִיא הָעֲשִׂיָּה, וְעַל זֶה הָאָרֶץ עוֹשָׂה תּוֹלְדוֹת, שֶׁהֲרֵי הִיא מִתְעַבֶּרֶת כְּנֹקְבָה מִן הַזָּכָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר כָּל חֵילִין הָווּ בְּאַרְעָא וְלָא אַפִּיקַת חֵילָהָא וְאִנּוּן תּוֹלְדוֹתֵיהּ עַד יוֹם (חמישי) הַשִּׁשִּׁי דִּכְתִיב תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה, וְאִי תֵּימָא וְהָא כְּתִיב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא. אֶלָּא אַפִּיקַת תִּקּוּן חֵילָהָא לְאִתְיַשְׁבָא כְּדְקָא יָאוּת וְכֹלָּא הֲוָה גָּנִיז בֵּהּ עַד דְּאִצְטְרִיךְ. דְּהָא בְּקַדְמֵיתָא כְּתִיב צַדָּיְיא וְרִיקָנָיְא כְּתַרְגּוּמוֹ, וּלְבָתַר אִתְתַּקָּנַת וְאִתְיַשְׁבַת וְקַבִּילַת זַרְעָא וּדְשָׁאִין וְעִשְׂבִין וְאִילָנִין כְּדְקָא יָאוּת, וְאַפִּיקַת לוֹן לְבָתַר. וּמְאוֹרוֹת הָכִי נָמֵי לָא שְׁמְשׁוּ נְהוֹרָא דִּלְהוֹן עַד דְּאִצְטְרִיךְ:

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּל הַצְּבָאוֹת הָיוּ בָּאָרֶץ, וְלֹא הוֹצִיאָה אֶת כֹּחָהּ, וְהֵם תּוֹלְדוֹתֶיהָ, עַד יוֹם [חמישי] הַשִּׁשִּׁי, שֶׁכָּתוּב תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. וְאִם תֹּאמַר, וַהֲרֵי כָּתוּב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא אֶלָּא? הוֹצִיאָה תִּקּוּן כֹּחוֹתֶיהָ כְּדֵי לְהִתְיַשֵּׁב כָּרָאוּי, וְהַכֹּל הָיָה גָּנוּז בָּהּ עַד שֶׁהִצְטָרֵךְ. שֶׁהֲרֵי בַּהַתְחָלָה כָּתוּב שׂוֹמֵמָה וְרֵיקָה כְּתַרְגּוּמוֹ, אַחַר כָּךְ נִתְקַנָּה וְהִתְיַשְּׁבָה וְקִבְּלָה זֶרַע וּדְשָׁאִים וַעֲשָׂבִים וְאִילָנוֹת כָּרָאוּי, וְהוֹצִיאָה אוֹתָם אַחַר כָּךְ. וְהַמְּאוֹרוֹת גַּם כֵּן לֹא שִׁמְּשׁוּ אוֹרוֹת שֶׁלָּהֶם עַד שֶׁהִצְטָרֵךְ.

יְהִי מְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם (ד"א מארת כתיב חסר), לְאַכְלְלָא חְוָיָא בִּישָׁא דְּאַטִּיל זוּהֲמָא וְעֲבַד פִּירוּדָא דְּלָא מְשַׁמֵּשׁ שִׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא. מְאוֹרֹת לְוָוטִין, וְעַל דָּא גָּרִים דְּאִתְלַטְיָיא אַרְעָא דְּכְתִיב אֶרוּרָה הָאֲדָמָה, וּבְגִין כָּךְ מְאוֹרֹת כְּתִיב, (חד), יְהִי מְאוֹרֹת דָּא סִיהֲרָא. רְקִיעַ הַשָּׁמָיִם

דְּא שִׁמְשָׁא, וְתַרְוַוייְהוּ בִּכְלָלָא חָדָא לְאִזְדַּוְוגָא לְאַנְהָרָא עָלְמִין לְעֵילָא וְתַתָּא. מַשְׁמַע דִּכְתִיב עַל הָאָרֶץ וְלָא כְּתִיב בָּאָרֶץ דְּמַשְׁמַע לְעֵילָא וְתַתָּא, חוּשְׁבַּן דְּכֹלָּא בְּסִיהֲרָא הוּא.

יְהִי מְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם [מארת כתוב חסר], לְהַכְלִיל נָחָשׁ הָרַע שֶׁהִטִּיל זָהֳמָה וְעָשָׂה פֵּרוּד שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ לֹא מְשַׁמֵּשׁ עִם לְבָנָה. מְאוֹרֹת - קְלָלוֹת. וְעַל זֶה גָּרַם שֶׁהִתְקַלְקְלָה הָאָרֶץ, שֶׁכָּתוּב אֲרוּרָה הָאֲדָמָה. וְלָכֵן מְאוֹרֹת כָּתוּב אֶחָד. יְהִי מְאוֹרֹת - זוֹ הַלְּבָנָה. רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם - זוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. וּשְׁנֵיהֶם בְּכְלָל אֶחָד לְהַזְדַּוֵּג לְהָאִיר הָעוֹלָמוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. מִמַּשְׁמַע שֶׁכָּתוּב עַל הָאָרֶץ וְלֹא כָּתוּב בָּאָרֶץ, שֶׁמַּשְׁמַע לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, חֶשְׁבּוֹן שֶׁל הַכֹּל בַּלְּבָנָה הוּא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר גִּימַטְרִיָּאוֹת וְחֶשְׁבּוֹן תְּקוּפוֹת וְעִבּוּרִין כֹּלָּא הוּא בְּסִיהֲרָא, דְּהָא לְעֵילָא לָאו אִיהוּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְלָא וְהָא כַּמָּה חוּשְׁבְּנִין וְשִׁיעוּרִין קָעָבְדֵי חַבְרַיָּיא. אָמַר לֵיהּ לָאו הָכִי, אֶלָּא חוּשְׁבָּנָא קָיְימָא בְּסִיהֲרָא וּמִתַּמָּן יֵעוּל בַּר נָשׁ לְמִנְדַּע לְעֵילָא. אָמַר לֵיהּ וְהָא כְּתִיב וְהָיוּ לְאוֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים. אָמַר לֵיהּ לְאוֹתֹת כְּתִיב חָסֵר. אָמַר לֵיהּ הָא כְּתִיב וְהָיוּ, אָמַר לֵיהּ הַוְיָין כֻּלְהוֹן דִּיהָוֹון בֵּיהּ, כְּאִסְפּוּקָא דָּא דְּאִתְמַלְיָיא מִכֹּלָּא, אֲבָל חוּשְׁבָּנָא דְּכֹלָּא בְּסִיהֲרָא הוּא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, גִּימַטְרִיָּאוֹת וְחֶשְׁבּוֹן תְּקוּפוֹת וְעִבּוּרִים - הַכֹּל הוּא בַּלְּבָנָה, שֶׁהֲרֵי לְמַעְלָה אֵינוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְלֹא!? וַהֲרֵי כַּמָּה חֶשְׁבּוֹנוֹת וְשִׁעוּרִים עוֹשִׂים הַחֲבֵרִים? אָמַר לוֹ, לֹא כָּךְ! אֶלָּא הַחֶשְׁבּוֹן עוֹמֵד בַּלְּבָנָה, וּמִשָּׁם יִכָּנֵס הָאָדָם לָדַעַת לְמַעְלָה. אָמַר לוֹ, וַהֲרֵי כָּתוּב וְהָיוּ לְאוֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים? אָמַר לוֹ, לְאוֹתֹת כָּתוּב חָסֵר. אָמַר לוֹ, הֲרֵי כָּתוּב וְהָיוּ? אָמַר לוֹ, הֲוָיוֹת כֻּלָּם שֶׁיִּהְיוּ בוֹ, כְּאוֹצָר זוֹ שֶׁמִּתְמַלֵּא מֵהַכֹּל. אֲבָל הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁל הַכֹּל הוּא בַּלְּבָנָה.

תָּא חֲזֵי, נְקוּדָה חַד אִית וּמִתַּמָּן שִׁירוּתָא לְמִמְנֵי, דְּהָא מַה דִּלְגוֹ דְּהַהִיא נְקוּדָה לָא אִתְיְדַע וְלָא אִתְיְיהַב לְמִמְנֵי, וְאִית נְקוּדָה לְעֵילָא סְתִים דְּלָא אִתְגַּלְיָא כְּלַל וְלָא אִתְיְדַע וּמִתַּמָּן שֵׁרוּתָא לְמִמְנֵי כָּל סְתִים וְעוּמְקָא. הָכִי נָמֵי אִית נְקוּדָה לְתַתָּא דְּאִתְגַּלְיָא, וּמִתַּמָּן הוּא שֵׁירוּתָא לְכָל חוּשְׁבְּנָא וּלְכָל מִנְיָן, וְעַל דָּא הָכָא הוּא אֲתַר לְכָל תְּקוּפוֹת וְגִימַטְרִיָּאוֹת וְעִבּוּרִין וְזִמְנִין וְחַגֵּי וְשַׁבַּתֵּי. וְיִשְׂרָאֵל דְּדָבְקֵי בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבְדֵי חוּשְׁבַּן לְסִיהֲרָא וְאִנּוּן דָּבְקִין בֵּיהּ וְסָלְקִין לֵיהּ לְעֵילָא, דִּכְתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹקֵיכֶם וְגו':

בֹּא רְאֵה, יֵשׁ נְקֻדָּה אַחַת וּמִשָּׁם הֵרֵאשִׁית לִמְנוֹת, שֶׁהֲרֵי מַה שֶּׁלִּפְנִים שֶׁל אוֹתָהּ נְקֻדָּה לֹא נוֹדָע וְלֹא נִתַּן לִמְנוֹת, וְיֵשׁ נְקֻדָּה לְמַעְלָה נִסְתֶּרֶת שֶׁלֹּא הִתְגַּלְתָה כְּלָל וְלֹא נוֹדְעָה, וּמִשָּׁם הֵרֵאשִׁית לִמְנוֹת כָּל נִסְתָּר וְעֻמָּק. כָּךְ גַּם יֵשׁ נְקֻדָּה לְמַטָּה שֶׁהִתְגַּלְתָה, וּמִשָּׁם הוּא רֵאשִׁית לְכָל חֶשְׁבּוֹן וּלְכָל מִנְיָן, וְעַל זֶה כָּאן הוּא הַמָּקוֹם לְכָל הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימַטְרִיָּאוֹת וְהָעִבּוּרִים וְהַזְּמַנִּים וְחַגִּים וְשַׁבָּתוֹת. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁדְּבֵקִים בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, עוֹשִׂים חֶשְׁבּוֹן לַלְּבָנָה, וְהֵם דְּבֵקִים בּוֹ וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו'.

יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָא אוּקְמוּהָ דְּאִנּוּן מַיִין רְחִישׁוּ וְאוֹלִידוּ כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא וְהָא אִתְּמָר. וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ. יָעוּף מִבָּעֵי לֵיהּ, מַהוּ יְעוֹפֵף.

יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁאוֹתָם מַיִם רְחָשׁוּ וְהוֹלִידוּ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וַהֲרֵי נֶאֱמַר. וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ - יָעוּף צָרִיךְ לִכְתֹּב, מַה זֶּה יְעוֹפֵף?

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן רָזָא הוּא. וְעוֹף דָּא מִיכָאֵ"ל דִּכְתִיב, (ישעיה ו) וַיָּעָף אֵלַי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים. יְעוֹפֵף (ד"א ל"ג יעוף מבעי ליה אלא) דָּא גַּבְרִיאֵ"ל דִּכְתִיב, (דניאל ט) וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בֶּחָזוֹן בַּתְּחִלָּה מוּעָף בִּיעָף. (ד"א ל"ג ודא הוא יעופף), עַל הָאָרֶץ (נ"א דא אליהו דאשתכח תדיר בארעא ולא מסטרא דאבא ואמא אשתכח דאיהו (ס"א ואיהו טאס עלמא) בד' טאסין דכתיב, (מלכים א יח) ורוח ה' ישאך על אשר לא אדע. ורוח ה' חד. ישאך תרין. על אשר תלת, לא אדע ארבע. על פני דא מלאך המות) דְּהוּא (אית דלא גרסי) (חשוך ארעא. על פני) (נ"א אחשיך פני עלמא וכתיב ביה וחשך על פני תהום), רָקִיעַ הַשָּׁמָיִם. כִּדְאָמְרָן עוֹלָה וּמַסְטִין וְכוּ'.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, סוֹד הוּא, וְעוֹף זֶה מִיכָאֵ"ל, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ו) וַיָּעָף אֵלַי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים. יְעוֹפֵף - [ד"א יעוף צריך לו, אלא] זֶה גַּבְרִיאֵ"ל, שֶׁכָּתוּב (דניאל ט) וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בָּתְּחִלָּה מֻעָף בִּיעָף. [ד"א וזהו יעופף]. עַל הָאָרֶץ - [זה אליהו שנמצא תמיד בארץ ולא מצד של אבא ואמא הוא, נמצא שהוא (טס את העולם) בארבע טיסות, שכתוב ורוח ה' ישאך על אשר לא אדע, ורוח ה' אחת, ישאך שתים, על אשר שלש, לא אדע ארבע, על פני זה מלאך המות] שֶׁהוּא [מחשיך הארץ, על פני מחשיך פני העולם, וכתוב בו וחשך על פני תהום,] רָקִיעַ הַשָּׁמַיִם - כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ עוֹלָה וּמַסְטִין וְכוּ'.

אָמַר רַבִּי אַבָּא וְהָא מַלְאַךְ הַמָּוֶת בַּשֵּׁנִי אִתְּבְּרִי. אֶלָּא עַל הָאָרֶץ דָּא רְפָאֵ"ל דְּאִיהוּ מְמַנָּא לְאַסְוָותָא דְּאַרְעָא דִּבְגִינֵיהּ אִתְּרְפִיאַת אַרְעָא וְקַיָּים בַּר נָשׁ עָלָהּ וְרַפֵּי לְכָל חֵילֵיהּ. עַל פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם דָּא אוֹרִיאֵ"ל, וְכֹלָּא הוּא בַּקְּרָא.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, וַהֲרֵי מַלְאַךְ הַמָּוֶת בַּשֵּׁנִי נִבְרָא? אֶלָּא עַל הָאָרֶץ זֶה רְפָאֵ"ל, שֶׁהוּא מְמֻנֶּה עַל רְפוּאַת הָאָרֶץ, שֶׁבִּגְלָלוֹ נִרְפֵּאת הָאָרֶץ, וְקַיָּם בֶּן אָדָם עָלֶיהָ וּמְרַפֵּא לְכָל כֹּחוֹ. עַל פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם - זֶה אוֹרִיאֵ"ל. וְהַכֹּל הוּא בַּפָּסוּק.

דף מז.

וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב בַּתְּרֵיהּ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִים הַגְּדוֹלִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר (ד"א הא אוקימנא אלין לויתן ובת זוגו.) אִלֵּין אִנּוּן שִׁבְעִין מְמַנָּן רַבְרְבָן עַל שִׁבְעִין עַמִּין, וּבְגִין כָּךְ אִתְּבְּרִיאוּ כֻּלְּהוּ לְמֶהֱוֵי שַׁלִּיטָאן עַל אַרְעָא. וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרוֹמֶשֶׁת אִלֵּין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל דְּאִנּוּן (דף מז ע"א) נֶפֶשׁ וַדַּאי דְּהַהוּא חַיָּה וְאִקְרוּן גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ. אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם דְּאִנּוּן מִשְׁתַּדְּלִין בְּאוֹרַיְיתָא. וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ אִלֵּין צַדִּיקַיָּיא דִּבְהוֹן וּבְגִין כָּךְ אִנּוּן נֶפֶשׁ חַיָּה. דָּבָר אַחֵר וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף כְּדְקָא אִתְּמַר אִלֵּין אִנּוּן (לעיל לד א) שְׁלוּחֵי עָלְמָא.

וְלָכֵן כָּתוּב אַחֲרָיו וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר [ד"א הרי בארנו אלו, לויתן ובת זוגו] אֵלֶּה הֵם שִׁבְעִים מְמֻנִּים גְּדוֹלִים עַל שִׁבְעִים הָעַמִּים, וְלָכֵן נִבְרְאוּ כֻּלָּם לִהְיוֹת שׁוֹלְטִים עַל הָאָרֶץ. וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת - אֵלֶּה הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם נֶפֶשׁ וַדַּאי שֶׁל אוֹתָהּ חַיָּה, וְנִקְרָאִים גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ. אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם - שֶׁהֵם מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה. וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ - אֵלֶּה הַצַּדִּיקִים שֶׁבָּהֶם, וְלָכֵן הֵם נֶפֶשׁ חַיָּה. דָּבָר אַחֵר, וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, אֵלֶּה הֵם שְׁלוּחֵי הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי אַבָּא נֶפֶשׁ חַיָּה דְּאִנּוּן (ד"א אנון) יִשְׂרָאֵל, בְּגִין דְּאִנּוּן בְּנֵי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (ד"א בנין לקודשא בריך הוא) וְנִשְׁמָתְהוֹן קַדִּישִׁין מִנֵּיהּ אַתְיָין. נַפְשָׁאן דִּשְׁאַר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְאָן אֲתַר הוּא. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מֵאִנּוּן סִטְרֵי שְׂמָאלָא דְּמִסָּאֲבֵי לוֹן אִית לוֹן נִשְׁמָתִין. וּבְגִין כָּךְ כֻּלְּהוּ מְסָאֲבִין, וּמְסָאֲבִין לְמָאן דְּקָרֵב בַּהֲדַיְיהוּ:

אָמַר רַבִּי אַבָּא, נֶפֶשׁ חַיָּה שֶׁהֵם [הם] יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהֵם בְּנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [ד"א בנים לקדוש ברוךהוא] וּנְשָׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁלָּהֶם בָּאוֹת מִמֶּנּוּ. נַפְשׁוֹת שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עַכּו"ם מֵאֵיזֶה מָקוֹם הֵם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מֵאוֹתָם צְדָדֵי הַשְּׂמְאל שֶׁמְּטַמְּאִים אוֹתָם יֵשׁ לָהֶם נְשָׁמוֹת, וְלָכֵן כֻּלָּם טְמֵאִים וּמְטַמְּאִים מִי שֶׁקָּרֵב עִמָּם.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְגו' כֻּלְּהוֹן שְׁאָר חֵיוָון אָחֳרָנִין כָּל חַד וְחַד כְּפוּם זִינֵיהּ, וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הַאי מְסַיֵּיעַ לְמַה דְּאָמְרָן נֶפֶשׁ חַיָּה אִלֵּין יִשְׂרָאֵל דְּאִנּוּן נֶפֶשׁ חַיָּה קַדִּישָׁא עִלָּאָה. בְּהֵמָה וָרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ אֶרֶץ אִלֵּין שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת דְּלָאו אִנּוּן נֶפֶשׁ חַיָּה אֶלָּא (ד"א ערלה) כִּדְקָאֲמָרָן:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְגו' - כָּל שְׁאָר הַחַיּוֹת הָאֲחֵרוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת כְּפִי מִינָהּ. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה מְסַיֵּעַ לְמַה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁנֶּפֶשׁ חַיָּה אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם נֶפֶשׁ חַיָּה קְדוֹשָׁה עֶלְיוֹנָה. בְּהֵמָה וָרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ אֶרֶץ - אֵלּוּ שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁאֵינָם נֶפֶשׁ חַיָּה, אֶלָּא [ד"א ערלה] כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

השלמה מההשמטות (סימן כה)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זוֹרֵעַ זֶרַע לְקֶבֶל דַּרְגָּא דְּבִינָ"ה דְּאִקְרֵי אֱלֹהִים דְּכֵיוָן דְּאִימָא עִלָּאָה חָמָאת לוֹן שְׁלֵמִין יָהִיב לוֹן תְּפְנוּקִין מִלְּעֵילָּא לְאִתְקַיְּימָא בְּעַלְמָא. תָּא חֲזֵי, אָדָם קַדְמָאָה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהַב לֵיהּ כָּל עֵשֶׂב זוֹרֵעַ זֶרַע וְלָא יָהַב לֵיהּ רֵשׁוּ לְמֵיכַל בְּעִירֵי וְעוֹפֵי שְׁמַיָּא, בְּגִין דְּגַלֵּי קַמֵּיהּ דְּהוּא זַמִּין לְאִתְפַּתָּאָה בְּהַהוּא נָחָשׁ דְּאִיהוּ עָרוּם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲרַחֲקִינֵיהּ מִנֵּיהּ וְלָא יְהֵא לֵיהּ עִסָּק בֵּיהּ וְלָא בִּבְעִירֵי וְלָא בְּעוֹפֵי בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָרִים לֵיהּ לְבַר נָשׁ מִכְּשׁוֹל מִקַּמֵּיהּ, מְאִים יִתְקַיְּים בְּעַלְמָא.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֹרֵעַ זָרַע - כְּנֶגֶד הַדַּרְגָּה שֶׁל בִּינָה שֶׁנִּקְרֵאת אֱלֹהִים. שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָאֵם הָעֶלְיוֹנָה רָאֲתָה אוֹתָם שְׁלֵמִים, נָתְנָה לָהֶם תַּפְנוּקִים מִלְמַעְלָה לְהִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם. בֹּא רְאֵה, לְאָדָם הָרִאשׁוֹן נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל עֵשֶׂב זֹרֵעַ זָרַע, וְלֹא נָתַן לוֹ רְשׁוּת לֶאֱכֹל בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת הַשָּׂמַיִם,

מִשּׁוּם שֶׁגָּלוּי לְפָנָיו שֶׁהָיָה עָתִיד לְהִתְפַּתּוֹת בְּאוֹתוֹ נָחָשׁ שֶׁהוּא (בראשית ג) עָרוּם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַרְחִיק אוֹתוֹ מֵהֶם, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ עֵסֶק עִמּוֹ וְלֹא עִם הַבְּהֵמוֹת וְלֹא עִם הָעוֹפוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵרִים לְאָדָם מִכְשׁוֹל מִלְּפָנָיו אוּלַי יִתְקְלֶה בָּעוֹלָם.

אֲבָל כַּד אָתָא נֹחַ דְּאִקְרֵי צַדִּיק מָה כְּתִיב בֵּיהּ (בראשית ח׳) וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיְיָ וְהָא אוּקִימְנָא הַהוּא מִזְבֵּחַ דְּאִקְרִיב בֵּיהּ אָדָם הָרִאשׁוֹן. ומַאי טַעְמָא וַיִּבֶן בְּגִין דְּחַיְיבִי עַלְמָא עַבְדֵי בֵּהּ פְּגִימוּ. אֶתָא נֹחַ וְקָרִיב הַהוּא מִזְבֵּחַ בְּבַעְלָהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ חָסֵר, כַּד חָמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְאִתְקְרִיב הַהוּא מִזְבֵּחַ וְקָרִיב הַנְהוּ בְּעִירֵי דַכְיֵי יָהַב לֵיהּ רַשׁוּ לְמֵיכָל כֻּלְּהוּ בְּעִירֵי. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּאִתְקְרִיף בְּהַהוּא בְּרִית עֵץ הַחַיִּים, וְקָרִיב לֵיהּ בְּעֵץ הַדַּעַת וְעָבַד יְחוּדָא בְּקַדְמֵיתָא אֶלָּא דִּלְבָתַר אִתְפָּתָא דְּבָעָא לְמִבְדַּק בְּהַהוּא חוֹבָה וְלָא לְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ וַאֲפִילּוּ הָכִי לָא אִשְׁתְּזִיב מִנֵּיהּ וְנָצִיב הַהוּא כַּרְמָא.

אֲבָל כְּשֶׁבָּא נֹחַ, שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק, מַה כָּתוּב בּוֹ? (בראשית ח) וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה׳. הֲרֵי פֵּרַשְׁנוּ אוֹתוֹ הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבּוֹ הִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן. וּמָה הַטַּעַם וַיִּבֶן? מִשּׁוּם שֶׁרִשְׁעֵי הָעוֹלָם עָשׂוּ בָהּ פְּגָם, בָּא נֹחַ וְהִקְרִיב אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ לְבַעְלָהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ, חָסֵר. כְּשֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרַב אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אוֹתָם בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת, נָתַן לוֹ רְשׁוּת לֶאֱכֹל כָּל הַבְּהֵמוֹת, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא הֶחֱזִיק בְּאוֹתוֹ בְּרִית עֵץ הַחַיִּים וְקָרַב אוֹתוֹ לְעֵץ הַדַּעַת, וְעָשָׂה יִחוּד כְּבָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא שֶׁאַחַר כָּךְ הִתְפַּתָּה שֶׁרָצָה לִבְדֹּק אֶת אוֹתוֹ הַחֵטְא וְלֹא לְדָבְקָה בּוֹ, אֲפִלּוּ כָּךְ לֹא נִצַּל מִמֶּנּוּ וְהִצִּיב אוֹתוֹ כֶּרֶם.

תָּא חֲזֵי, אָדָם דְּזַמִּין לְאִתְפַּתָּאָה בְּאֵילָנֵי לָא יָהַב לֵיהּ אֵילָנֵי וְאַרְחֵקִינְהוּ מִנֵּיהּ דְּהָא לָא אִדְכַּר לוֹן אֶלָּא דְּאִיהוּ עָבַד גַּרְמֵיהּ חוֹל וְנָצִיב הַהוּא כַּרְמָא דְּאִקְרֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל. בְּקַדְמֵיתָא אִשְׁתְּלִים בֵּיהּ וְחַפְיָא עָלֵיהּ (ואשתזיב) אִשְׁתְּזִיב בֵּהּ. וּמַאן אִיהִי בֵּית יִשְׂרָאֵל דָּא תֵּיבָה דְּאִקְרֵי אֲרוֹן הַבְּרִית. וְהַשְׁתָּא כַּד בָּעָא לְמִבְדַּק, מָה כְּתִיב (בראשית ט) וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ. לְבָתַר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה. גָּלֵי הַהוּא פִּרְצָה בְּקַדְמֵיתָא בְּגוֹ מַשְׁכְּנֵיהּ בְּגוֹ לְגוֹ. וְאִי לָאו הַהוּא מַדְבְּחָא דְאַגִּינַת עָלֵיהּ מִשּׁוּם דְּאִתְדַּבָּק בָּהּ בְּקַדְמֵיתָא הֲוָה נִתְפָּס מִיָּד. וְעִם כָּל דָּא כַּד לָא עָבַד לֵיהּ אֶלָּא לְמִבְדַּק, כְּסֵי עָלֵיהּ אוֹרַיְיתָא וְלָא פַּרְסְמֵיהּ כְּמָה דְּפַרְסֵם לְאָדָם. וְהַהוּא מַדְבְּחָא הוּא כַּפָּרָה עָלֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, אָדָם שֶׁעָתִיד לְהִתְפַּתּוֹת בְּאִילָנוֹת, לֹא נָתַן לוֹ אִילָנוֹת וְהִרְחִיק אוֹתָם מִמֶּנּוּ, שֶׁהֲרֵי לֹא הִזְכִּירָם, אֶלָּא שֶׁעָשָׂה אֶת עַצְמוֹ חֹל, וְנָטַע אוֹתוֹ כֶּרֶם שֶׁנִּקְרָא בֵּית יִשְׂרָאֵל. בַּתְּחִלָּה נִשְׁלַם בּוֹ וְכָסָה עָלָיו נִצַּל [ונצל] בּוֹ. וּמִי הִיא בֵּית יִשְׂרָאֵל? זוֹ תֵּבָה שֶׁנִּקְרֵאת אֲרוֹן הַבְּרִית. וְעַכְשָׁו כְּשֶׁרָצָה לִבְדֹּק מַה כָּתוּב? (בראשית ט) וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ. אַחַר כָּךְ וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה, גִּלָּה אוֹתָהּ פִּרְצָה כְּבָרִאשׁוֹנָה בְּתוֹךְ מִשְׁכָּנוֹ לִפְנֵי וְלִפְנִים. וְאִם לֹא אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ שֶׁהֶגֵּן עָלָיו מִשּׁוּם שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ בַּתְּחִלָּה, הָיָה נִתְפָּס מִיָּד. וְעִם כָּל זֶה, כְּשֶׁלֹּא עָשָׂה אוֹתוֹ רַק לִבְדֹּק, כִּסְּתָה עָלָיו הַתּוֹרָה וְלֹא פִּרְסְמָה אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁפִּרְסֵם אֶת הָאָדָם, וְאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ כַּפָּרָה עָלָיו.

תָּא חֲזֵי, מִזְבֵּחַ שֶׁל בֵּית עוֹלָמִים הוּא תְּלָתִין וּתְרֵין עַל תְּלָתִין וּתְרֵין אַמָּה (והיא) הֵיא רְמִיזָא בִּתְרֵין וּתְלָתִין נְתִיבוֹת פְּלִיאוֹת חָכְמָה. דְּהָא חָכְמָה תַּתָּאָה אִקְרֵי, עֶלָּה אַמָּה וְכָנָס אַמָּה, זְהוּ יְסוֹ"ד לְקֶבֶל (צדיק) צַדֶּ"ק דִּלְעֵילָּא דְּהָא כְּגוֹנָא דְּכוּלְּהוּ דַּרְגִּין אִית בָּהּ וְכֻלְּהוּ אִתְחַזְיָין בָּהּ דְּהָא מַרְאָה אִקְרֵי.

בֹּא רְאֵה, מִזְבֵּחַ שֶׁל בֵּית עוֹלָמִים הָיָה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם עַל שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמָּה, וְהֵיא רְמוּזָה בִּשְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם נְתִיבוֹת פְּלִיאוֹת חָכְמָה, שֶׁהֲרֵי חָכְמָה תַּחְתּוֹנָה נִקְרֵאת. עֶלָּה אַמָּה נִכְנַס אַמָּה - זֶהוּ יְסוֹד, כְּנֶגֶד [צדיק] צַדֶּק שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֶת כָּל הַדַּרְגּוֹת וְכֻלָּם נִרְאִים בָּהּ, שֶׁהֲרֵי נִקְרֵאת מַרְאָה.

עֶלָּה חֲמֵשׁ וְכָנָס אַמָּה, זְהוּ סוֹבֵב לְקֶבֶל הַהוּא דַּרְגָּא דְּאִתְדָּבָק בָּהּ דְּאִיהוּ סוֹבֵב לְהַהוּא מִזְבֵּחַ הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (שיר השירים ב) וּימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי דְּהָא מִיְּסוֹ"ד עַד הַהוּא דַּרְגָּא חֲמִשָּׁה דַּרְגִּין אִינּוּן.

עֶלָּה חֲמֵשׁ וְכָנָס אַמָּה - זֶהוּ סוֹבֵב, כְּנֶגֶד אוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁנִּדְבָּק בָּהּ, שֶׁהִיא סוֹבֶבֶת אֶת אוֹתוֹ הַמִּזְבֵּחַ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ב) וּימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי, שֶׁהֲרֵי מִיסוֹד עַד אוֹתָהּ דַּרְגָּה חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת הֵן.

עֶלָּה שָׁלֹשׁ וְכָנָס אַמָּה, אֵלּוּ קְרָנוֹת לְקֶבֶל אִינּוּן תְּלָתָא דַּרְגִּין דְּאַתְיָין לָהּ מִנַּיְיהוּ תְּקִיפוּ עִלָּאָה וְשָׁפַע. וּבְגִין כָּךְ דָּוִד שְׁנִמְשַׁח בְּקֶרֶן נִמְשְׁכָה מַלְכוּתוֹ בְּגִין דְּאִיהוּ בְּאִינּוּן קְרָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ תְּקִיפוּ דְּמַדְבְּחָא עִלָּאָה.

עֶלָּה שָׁלֹשׁ וְכָנָס אַמָּה - אֵלּוּ קְרָנוֹת, כְּנֶגֶד אוֹתָן שָׁלֹשׁ דְּרָגוֹת שֶׁרָאוּ לָהּ מֵהֶם הַתַּקֶּף הָעֶלְיוֹן וְשֶׁפַע, וּמְשׁוּם כָּךְ דָּוִד שֶׁנִּמְשַׁח בְּקֶרֶן, נִמְשְׁכָה מַלְכוּתוֹ, מְשׁוּם שֶׁהוּא בְּאוֹתָן קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, תֹּקֶף הַמִּזְבֵּחַ הָעֶלְיוֹן.

תָּא חֲזֵי, אַרְבַּע קְרָנוֹת, אַמָּה עַל אַמָּה אִית בֵּיהּ בַּמִּזְבֵּחַ, בְּגִין דְּאִיהוּ כִּסֵּא דָּוִד יוֹם רְבִיעָאי לְתֵת לָהּ שֶׁפַע מֵאִינּוּן שָׁלֹשׁ אַמּוֹת לְאִינּוּן אַרְבַּע קְרָנוֹת. וְכַד הֲווּ מַקְרִיבִין כְּהָנֵי מִסְטָרָא דְּחֶסֶ"ד עִלַּת הַתָּמִיד לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ הֲווּ מַקְרִיבִין לֵיהּ הַהוּא אַתְרָא דְּאִקְרֵי מִזְבֵּחַ. וְכַד הֲווּ עַבְדִין מָתָנוֹת מִדָּמָא דְּעוֹלָה הֲווּ סָלְקִין וַהֲווּ אָזְלִין בְּהַהוּא סוֹבֵב דְּאִיהוּ דַּרְגָּא דִּידְהוּ וְחוֹלְקֵיהּ דַּאֲבוּהוֹן דְּיַהֲבִין שְׁתֵּי מָתָנוֹת שְׁהֵן אַרְבַּע לְקֶבֶל הַהוּא אַתְרָא דְּאִקְרֵי עוֹלָה.

בֹּא רְאֵה, אַרְבַּע קְרָנוֹת אַמָּה עַל אַמָּה יֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ, מְשׁוּם שֶׁהִיא כִּסֵּא דָּוִד, יוֹם הָרְבִיעִי לָתֵת לָהּ שֶׁפַע מֵאוֹתָן שָׁלֹשׁ אַמּוֹת לְאוֹתָן אַרְבַּע קְרָנוֹת. וּכְשֶׁהָיוּ מַקְרִיבִים הַכֹּהֲנִים מֵהַצַּד שֶׁל חֶסֶד עוֹלַת הַתָּמִיד אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ, הָיוּ מַקְרִיבִים אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא מִזְבֵּחַ (מלכות). וּכְשֶׁהָיוּ עוֹשִׂים מַתָּנוֹת מִדַּם הָעוֹלָה, הָיוּ עוֹלִים וְהָיוּ הוֹלְכִים בְּאוֹתוֹ הַסּוֹבֵב שֶׁהוּא הַדַּרְגָּה שֶׁלָּהֶם וְחֵלֶק אֲבִיהֶם, וְנוֹתְנִים שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא עוֹלָה.

וְלָקֶבֶל שְׁתֵּי מָתָנוֹת דְּהַהוּא בּוּכְרָא דְּנָטִיל תְּרֵין חוּלְקִין הָדָא הוּא דִּכְתִיב (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים רַחֲמֵי וְדִינָא וְנָסִיב הַהוּא צַדִּיק תְּרֵין חוּלְקִין דִּידֵיהּ הָדָא הוּא דִּכְתִיב (דברי הימים א ה) נְתָנָה בְּכֹרָתוֹ לְיוֹסֵף וּתְרֵין חוּלְקִין דְּאָבוֹי וְנָסִיב כֹּלָּא הַאי כְּ"ל וְאַמְלֵי לְהַהוּא אַתְרָא דְּאִקְרֵי יַם. הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם.

וּכְנֶגֶד שִׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁל אוֹתוֹ בְּכוֹר שְׁנוֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה) וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים, רַחֲמִים וְדִין, וְלָקַח אוֹתוֹ צַדִּיק שְׁנֵי חֲלָקִים שֶׁלּוֹ. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (דברי הימים א ה) נִתְּנָה בְּכֹרָתוֹ לִבְנֵי יוֹסֵף, וּשְׁנֵי חֲלָקִים שֶׁל אָבִיו, וְלָקְחָה הַכֹּל כֹּל הַזֹּאת, וּמְמַלֵּא אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא יָם. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל הַיָּם.

הַאי מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה הֲוָה גַּבֵּיהּ, הַא (האי) ט' אַמּוֹת לְקֶבֶל ט' דַּרְגִּין דְּאִיכָּא עַד צַדִּיק תְּשִׁיעָאָה דְּכוֹלָּא טו"ב וַדַּאי. וְאִיהוּ כְּבִנְיָן אוֹצָר רְחָבָה מִלְמַטָּה וּקְצָרָה מִלְמַעְלָה הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה. וְהַאי מִזְבֵּחַ עִלָּאָה הִיא אִשְׁתּוֹ דְּאָדָם דִּלְעֵילָּא וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי מִזְבֵּחַ עוֹלָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (יהושע ג') אֲרוֹן הַבְּרִית וְדָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְאִקְרֵי מִזְבֵּחַ מַאי טַעְמָא אִקְרֵי הָכִי בְּגִין דְּכַד בְּנֵי עַלְמָא לָא מַכְשְׁרָן עוֹבָדַיְיהוּ אִיהִי דַּבְחָא לוֹן הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ויקרא כ"ו) וְהִכְּתִי אֶתְכֶם אַף אֲנִי. דְּהָא כָּל מָאנֵי קְרָבָא דְמַלְכָּא בִּידֵיהּ אִתְמְסָרוּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שיר השירים ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ. וּבְגִין כָּךְ אוֹרַיְיתָא שְׁלֵימָתָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַהֲבָה לוֹן לְיִשְׂרָאֵל לְמִזְכֵּי בָּהּ לְחַיֵּי עָלְמָא לְאִשְׁתְּזָבָא מִדִּינוֹי דְּהַהוּא מִזְבֵּחַ. מָה דִּלֵית רֵשׁוּ לְנַבְרָא אַחֲרָא לְקָרְבָא לְגַבָּהּ.

זֶה מִזְבַּח הָעוֹלָה הָיָה אֶצְלוֹ. תֵּשַׁע אַמּוֹת הִלְּוּ כְּנֶגֶד תֵּשַׁע דְּרָגוֹת שֶׁיֵּשׁ עַד הַצַּדִּיק הַתְּשִׁיעִי שֶׁל הַכֹּל, טוֹב וַדַּאי, וְהִיא כְּבִנְיַן אוֹצָר, רְחָבָה מִלְּמַטָּה וּקְצָרָה מִלְּמַעְלָה. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה. וְהַמִּזְבֵּחַ הָעֶלְיוֹן הַזֶּה הוּא אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁלְּמַעְלָה, וְלָכֵן נִקְרָא מִזְבַּח הָעוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ג) אֲרוֹן הַבְּרִית, וְזוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְנִקְרֵאת מִזְבֵּחַ. מָה הַטַּעַם נִקְרֵאת כָּךְ? מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר בְּנֵי הָעוֹלָם אֵין מַעֲשֵׂיהֶם כְּשֵׁרִים, הִיא זוֹבַחַת אוֹתָם. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו) וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם אַף [גם] אֲנִי, שֶׁהֲרֵי כָּל כְּלֵי הַקֶּרֶב שֶׁל הַמֶּלֶךְ נִמְסְרוּ בְּיָדָהּ. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר א) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ. וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לְיִשְׂרָאֵל תּוֹרָה שְׁלֵמָה לִזְכּוֹת בָּהּ לְחַיֵּי עוֹלָם וּלְהִנָּצֵל מִדִּין אוֹתוֹ הַמִּזְבֵּחַ, מַה שֶּׁאֵין רְשׁוּת לְאִישׁ אַחֵר לִקְרֵב אֵלֶיהָ.

וְכִי תֵּימָא הָא חֲמֵינָא מֹשֶׁה קְרִיב לְגַבֵּהּ שִׁבְעָה יוֹמִין בְּקַדְמֵיתָא, תָּא חֲזֵי כְּתִיב (שיר השירים ב') שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. הַאי קְרָא עַל (רנ"ח ע"ב) כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִתְּמַר כַּד אִיהִי שַׁרְיָיא בְּאַרְעָא בְּכָל אִינּוּן שִׁבְעָה יוֹמִין כֻּלְּהוּ בְּשָׁלִימוּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ויקרא ח') שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא אֶת יֶדְכֶם וּבְגִין כָּךְ אִקְרוּן שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים דַּיְיקָא.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי רָאִינוּ שֶׁמֹּשֶׁה קָרַב אֱלֹהֵי שִׁבְעָה יָמִים בַּהַתְחָלָה - בֹּא רְאֵה, כָּתוּב (שיר ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. הַפָּסוּק הַזֶּה נֶאֱמַר עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁהִיא שׁוֹרָה בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה בְּכָל אוֹתָם שִׁבְעָה יָמִים כֻּלָּם בִּשְׁלֵמוּת. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא ח) שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא אֶת יֶדְכֶם, וְלָכֵן נִקְרָאִים שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים דַּוְקָא.

וּמֹשֶׁה דְּאִיהוּ לֵוִי מִסִּטְרָא דָּא קְרִיב בְּקַדְמֵיתָא לְגַבֵּי הַאי מִזְבֵּחַ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי מַאי רֹאשִׁי אֶלָּא בְּרֵישָׁא כַּד אִתְדַּבְּקַת הַאי מִזְבֵּחַ בְּהַהוּא עוֹלָה שְׂמֹאלוֹ אִתְקְרֵי

בְּקַדְמִיתָא, וְעִם כָּל דָּא אִתְעָרוּ חַבְרַיָּיא בְּחַלּוּק לְבָן שֶׁאֵין בּוֹ אִימְרָא שִׁימָּשׁ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ל') מָחְשׁוֹף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל הַמַּקְלוֹת. בְּגִין דְּאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ מִסְטְרָא דְּדִינָא אִתְלַבַּשׁ בְּחֶסֶ"ד וְקָרִיב לְגַבָּהּ וְאִתְעַר חֶסֶ"ד עִלָּאָה בְּעַלְמָא.

וּמִשֶּׁה שֶׁהוּא לֵוִי, מִצַּד זֶה הוּא קָרֵב בַּתְּחִלָּה לַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב שְׁמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. מַה זֶּה רֹאשִׁי? אֶלָּא בָּרֹאשׁ, כְּשֶׁנִּדְבָּק מִזְבֵּחַ הַזֹּאת בְּאוֹתָהּ עוֹלָה, שְׁמֹאלוֹ הִיא נִקְרֵאת בַּתְּחִלָּה. וְעִם כָּל זֶה הֵעִירוּ הַחֲבֵרִים, בְּחַלּוּק לְבָן שֶׁאֵין בּוֹ אִמְרָא שִׁמָּשׁ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל) מַחְשֹׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל הַמַּקְלוֹת. מְשׁוּם שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהוּא מִצַּד הַדִּין, הִתְלַבֵּשׁ בְּחֶסֶד וְקָרֵב אֵלֶיהָ, וְהֵעִיר חֶסֶד עֶלְיוֹן בָּעוֹלָם.

וּמַאי קָרִיב פָּר בְּרֵישָׁא תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר עוֹלָה וַדַּאי. וּלְבָתַר קָרִיב פָּר חַטָּאת לְמֵיהַב שְׁלָמָא בֵּין הַהוּא פָּר חַטָּאת וְאַהֲרֹן דְּחָב לְגַבָּהּ כַּד עָבַד עֶגְלָא (ס"א עולה) וְדָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְהַחַטָּאת לְקֻבְלָהּ אִיהוּ. וְדָא פָּר כֹּהֵן מָשִׁיחַ כַּד אִיהוּ חָב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ מָה דְּלָא אִית בְּגַוָּהּ אַחֲרָא אֶלָּא נוּקְבָתָא לְחַטָּאת וּלְבָתַר קָרִיב עוֹלָה לְגַבָּהּ. כֵּיוָן דְּאִתְקְרִיב עוֹלָה לְגַבֵּי הַאי מִזְבֵּחַ כְּדֵין מְלוּאִים הוּא. מְלוּאִים לְעֵילָא מְלוּאִים לְתַתָּא וְכֻלְּהוּ עָלְמִין בְּחֶדְוָה, דְּהָא מַטְרוֹנִיתָא אִתְחַבְּרַת בְּבַעְלָהּ וּכְדֵין קָרִיב לְגַבֵּי הַהוּא מִזְבֵּחַ אֵיל הַמְלוּאִים.

וּמַה הִקְרִיב? פַּר בְּרֹאשׁ תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר עוֹלָה וַדַּאי, וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב פַּר חַטָּאת, לָתֵת שָׁלוֹם בֵּין אוֹתוֹ פַּר חַטָּאת וְאַהֲרֹן שֶׁחָטָא לָהּ כְּשֶׁעָשָׂה עֶגֶל, וְזוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְהַחַטָּאת הִיא כְּנֶגְדָּהּ. וְזֶה פַּר כֹּהֵן מָשִׁיחַ כְּשֶׁהוּא חָטָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ, מַה שֶּׁאֵין בְּאִישׁ אַחֵר, אֶלָּא נְקֵבָה לְחַטָּאת, וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב עוֹלָה אֵלֶיהָ. כֵּיוָן שֶׁהַקְרָבָה עוֹלָה לַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה, אָז מְלוּאִים הִיא. מְלוּאִים לְמַעְלָה מְלוּאִים לְמַטָּה. וְכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשִׂמְחָה, שֶׁהֲרֵי הַגְּבִירָה הִתְחַבְּרָה עִם בַּעְלָהּ, וְאָז מַקְרִיב לְאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ אֶת אֵיל הַמְּלֵאִים.

וְיָהִיב מֵהַהוּא דָּמָא עַל תַּנּוֹךְ אוּדְנָא דְּאַהֲרֹן בְּגִין דְּתְהֵוִי רְכִיכָא לְמִשְׁמַע בִּרְכִיכוּ וְלָא בְּקַשְׁיוּ. וְיִקַּבֵּל מִלֵּי דְּאוֹרַיְיתָא דְּלָא לְאַפְרָדָא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה מִתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וּלְאַשְׁלָמָא עָלְמִין כֻּלְּהוּ וְכֵן לְבָנוֹי. וּפַקִּיד לוֹן דְּיֶתְבוּן בְּהַהוּא תַּרְעָא דְּהַהוּא אֹהֶל לְמֵיטַר הַהוּא אַתְרָא דְּלָא יִתְקְרֵב עֲרֶל וְטָמֵא וְיִשְׁתַּלְמוּן (כלהו) כֻּלְּהוֹן שִׁבְעָה יוֹמִין עִלָּאִין וְיִסְתָּלְקוּן בְּהַהוּא דַּרְגָּא דְּחֶסֶ"ד דְּאִיהוּ מִתַּתָּא לְעֵילָא שְׁבִיעָאָה דְּהָא אינון בְּקַדְמִיתָא אִתְדַּבְּקוּ בְּהַהוּא פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּלְבָתַר אִסְתַּלְקוּ לְעֵילָא. וּלְבָתַר מָה כְּתִיב וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי הֲדָא הוּא דִכְתִיב (ויקרא ט') וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּפַקִּיד לֵיהּ לְמִיסַּב הַהוּא עֵגֶל דְּחָב בֵּיהּ וְיַקְרִיבִינֵיהּ לְגַבֵּיהּ הַהוּא מִזְבֵּחַ וְאִיהוּ הֲוָה כְּסִיף לְקָרְבָא לְגַבֵּיהּ דְּדָחִיל מִשְׁלְהוֹבוֹי.

וְנוֹתֵן מֵאוֹתוֹ דָּם עַל תְּנוּךְ אֹזֶן אַהֲרֹן כְּדֵי שֶׁתְּהֶיהָ רַכָּה לִשְׁמֹעַ בְּרַכּוּת, וְלֹא בְּקַשְׁי. וְיִקַּבֵּל דִּבְרֵי תוֹרָה, שֶׁלֹּא לְהַפְרִיד בֵּין תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה מִתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וּלְהַשְׁלִים כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְכֵן לְבָנָיו. וְצִוָּה אוֹתָם שֶׁיֵּשְׁבוּ בְּאוֹתוֹ הַשַּׁעַר שֶׁל אוֹתוֹ הָאֹהֶל, לִשְׁמֹר אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁלֹּא יִקְרַב עֲרֶל וְטָמֵא, וְיִשְׁתַּלְּמוּ כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הָעֶלְיוֹנִים, וְיַעֲלוּ בְּאוֹתָהּ דַּרְגַּת הַחֶסֶד שֶׁהִיא שְׁבִיעִי מִמַּטָּה לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי הֵם בַּתְּחִלָּה נִדְבָּקוּ בְּאוֹתוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְאַחַר כָּךְ הִתְעַלּוּ לְמַעְלָה. וְאַחַר כָּךְ מַה כָּתוּב? וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא

ט) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, וְצִוָּה אוֹתוֹ לְקַחַת אוֹתוֹ עֵגֶל שְׁחָטָא בּוֹ וְיַקְרִיבוֹ לְאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ, וְהוּא הָיָה מִתְבַּיֵּשׁ לְהַקְרִיב אֵלָיו, שֶׁפִּחֵד מִשֶּׁלְהֲבוֹתָיו.

אָמַר לֵיהּ מֹשֶׁה (שם) קָרֵב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ בְּקַדְמֵיתָא וְהַב מֵהַהוּא דְּמָא בְּאִינּוּן קְרָנוֹת בְּגִין דְּחָב בְּקַדְמֵיתָא לְגַבַּיְיהוּ וּמְנַע מִנְּהוֹן בִּרְכָאן וּלְבָתַר (שם) וְאֶת הַדָּם יַצָּק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ לְאַצְקָא בָּהּ הַהוּא יְסוֹד. מַאי יַצָּק כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (מלכים א' ז') וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוּצָק.

אָמַר לוֹ מֹשֶׁה (שם), קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ - בַּתְּחִלָּה, וְתֵן מֵאוֹתוֹ דָּם עַל אוֹתָם קְרָנוֹת, מִשּׁוּם שֶׁחָטָא בַּתְּחִלָּה אָצְלָם וּמָנַע מֵהֶם בְּרָכוֹת, וְאַחַר כָּךְ (שם) וְאֶת הַדָּם יַצֹּק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ, לָצֶקֶת בֵּהּ אוֹתוֹ יְסוֹד. מַה זֶּה יַצָּק? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ז) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוּצָק.

וּלְבָתַר קָרִיב לְהַהוּא מִזְבֵּחַ הַהוּא עוֹלָה וַעֲבַד בְּקַדְמֵיתָא רֹאשׁ וּלְבָתַר רֶגֶל. וּלְבָתַר עַל יִשְׂרָאֵל קָרִיב שָׂעִיר עִזִּים דְּהָא מֵהַהוּא סִטְרָא דְּיֵצֶר הָרַע אִתְדַּבְּקוּ בַּעֲבוֹדָה זָרָה וּלְבָתַר עֵגֶל וְכֶבֶשׂ לְעוֹלָה. תָּא חֲזֵי בְּקַדְמֵיתָא עֵגֶל לְחַטָּאת כְּיָון דְּקָרִיב לֵיהּ בִּשְׁלִימוּ לְגַבֵּיהּ אִמֵּיהּ לְבָתַר קָרִיב לֵיהּ לְגַבֵּי אֲבוֹי. הָדָא הוּא דִכְתִיב לְעוֹלָה, וּלְבָתַר שׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים דְּהָא שְׁלָמָא בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין וְהַאי שׁוֹר דְּסִטְרָא דְשָׂמָאלָא.

וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב לְאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ אוֹתָהּ עוֹלָה, וְעָשָׂה בַּתְּחִלָּה רֹאשׁ, וְאַחַר כָּךְ רֶגֶל, וְאַחַר הִקְרִיב עַל יִשְׂרָאֵל שְׂעִיר עִזִּים, שֶׁהֲרֵי מֵאוֹתוֹ הַצַּד שֶׁל צַד הָרַע נִדְבְּקוּ בַּעֲבוֹדָה זָרָה. וְאַחַר כָּךְ עֵגֶל וְכֶבֶשׂ לְעוֹלָה. בֹּא רְאֵה, בַּהַתְחָלָה עֵגֶל לְחַטָּאת. כֵּיוָן שֶׁהִקְרִיב אוֹתוֹ בִּשְׁלֵמוּת אֶל אִמּוֹ, אַחַר כָּךְ הִקְרִיב אוֹתוֹ לְאָבִיו. וְהוּ שֶׁכָּתוּב לְעֹלָה. אַחַר כָּךְ, שׁוֹר וְאַיִל לִשְׁלָמִים, שֶׁהַנָּה שָׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וְשׁוֹר זֶה שֶׁל צַד הַשְּׂמֹאל.

וְאֵילוֹ דְיִצְחָק לָא עַבְדִּין דִּינָא אֶלָּא לִשְׁלָמִים שְׁלָמָא לְעֵילָּא שְׁלָמָא לְתַתָּא וּכְדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא פָּתַח עָלַיְיהוּ (תהלים קל"ג) הִנֵּה מָה טּוֹב וּמָה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד. שֶׁבֶת אַחִים יְמִינָא וּשְׂמָאלָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. גַּם לְאַכְלְלָא לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יַחַד. צַדִּי"ק כֻּלָּא בְּיִחוּדָא (שלימא) שְׁלֵימָתָא כְּדֵין מָה כְּתִיב כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקָן כֵּיָון דְּאִתְחַבְּרוּ דָּכָר וְנוּקְבָא שְׁלִים בְּגִין כָּךְ כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ בְּקַדְמֵיתָא עַתִּיקָא דְכוֹלָּא רֵישָׁא דְכָל רֵישִׁין. וְאֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק לֹא עוֹשִׂים דִּין אֶלָּא לִשְׁלָמִים, שָׁלוֹם לְמַעְלָה שָׁלוֹם לְמַטָּה, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פָּתַח עֲלֵיהֶם, (תהלים קלג) הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד. שֶׁבֶת אַחִים - יְמִין וּשְׂמֹאל, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. גַּם - לְהַכְלִיל אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. יָחַד - צַדִּיק, הַכֹּל בְּיִחוּד שָׁלֵם [משלם]. וְאָז מַה כָּתוּב? כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יֹרֵד עַל הַזָּקָן. כֵּיוָן שֶׁהִתְחַבְּרוּ זָכָר וּנְקֵבָה שָׁלֵם, מִשּׁוּם כָּךְ כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ, בַּהַתְחָלָה הָעַתִּיק שֶׁל הַכֹּל, רֹאשׁ כָּל הָרָאשִׁים.

יוֹרֵד עַל הַזָּקָן דָּא חֶסֶ"ד וּגְבוּר"ה וְתִפְאֶרֶת דְּכוּלְּהוּ אִקְרוּן זָקָן. (בראשית כ"ד) וְאַבְרָהָם זָקֵן. (שם כ"ז) וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק. (שם מ"ח) וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִזֹּקֶן. עַל פִּי מְדוֹתָיו. דָּא צַדִּיק וְאִיהִי פִּי מְדוֹתָיו. וּלְבָתַר כְּטָל חֶרְמוֹן שֶׁיּוֹרֵד עַל הָרְרֵי צִיּוֹן. אִלֵּין שָׁבַע הָרִים דְּאִקְרוּן הָרְרֵי

צִיּוֹן. כִּי שָׁם צִוָּה יְיָ אֶת הַבְּרָכָה. כֵּיוָן דְּאִתְחַבְּרוּ. חַיִּים עַד הָעוֹלָם דָּא עֵץ חַיִּים בְּהַהוּא עוֹלָם. וְכָל דָּא בְּגִין הַנָּהוּ קָרְבָּנִין דְּמִתְעָרִין טִיבוּ לְעֵילָא וְתַתָּא.

יֹרֵד עַל הַזָּקֵן - זֶה חֶסֶד וּגְבוּרָה וְתִפְאֶרֶת, שֶׁכֻּלָּם נִקְרְאוּ זָקֵן. (בראשית כד) וְאַבְרָהָם זָקֵן. (שם כז) וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק (גבורה). (שם מח) וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל (תפארת) כָּבְדוּ מִזֹּקֶן. עַל פִּי מִדּוֹתָיו - זֶה צַדִּיק, וְהוּא פִּי מִדּוֹתָיו. וְאַהֲרֹן כְּךָ, כְּטַל חֶרְמוֹן שֶׁיֹּרֵד עַל הָרְרֵי צִיּוֹן - אֵלּוּ שִׁבְעָה הָרִים שֶׁנִּקְרְאוּ הָרְרֵי צִיּוֹן. כִּי שָׁם צִוָּה ה' אֶת הַבְּרָכָה - כֵּיוָן שֶׁהִתְחַבְּרוּ. חַיִּים עַד הָעוֹלָם - זֶה עֵץ הַחַיִּים בְּאוֹתוֹ עוֹלָם. וְכָל זֶה מְשׁוּם אוֹתָם קָרְבָּנוֹת שֶׁמְּעוֹרְרִים טוֹב לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וּלְבָתַר הָכִי כְּהָנֵי דְּמִסְטְרָא דְּחֶסֶ"ד קָרְבִין לְגַבֵּיהּ דְּהַהוּא מִזְבֵּחַ מָה דְּלֵית רַשׁוּ לְגַבְרָא אַחֲרָא לְקָרְבָא. וְנַכְסִין נִכְסַת קוּדְשִׁין בִּצְפוּנָא דְּמִזְבֵּחַ, בְּגִין דְּבִסְטָר צְפוּנָא דְּאִית בֵּהּ, כַּד קָרִיב גְּבוּרָה לְגַבֵּהּ עַבְדָּא אִינּוּן נוּקְמִין, בְּגִין כָּךְ עַבְדִין כְּהָנֵי שְׁלָמָא בְּעַלְמָא דְּלָא יִתּוֹסַף עַלְמָא בְּשַׁלְהוֹבוֹי דְּמִזְבֵּחַ. וּכְדֵין חַיִּים נַחְתִּין לְעָלְמָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (מלאכי ב') בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם. מַאי טַעְמָא חַיִּים בְּגִין דְּהוּא עֲבָד שָׁלוֹם.

וְאַחַר כָּךְ הַכֹּהֲנִים שֶׁמִּצַּד הַחֶסֶ"ד קְרֵבִים לְאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ, מַה שֶּׁאֵין רְשׁוּת לְאִישׁ אַחֵר לְקָרֵב, וְנִשְׁחָטִים שְׁחִיטַת הַקֳּדָשִׁים בִּצְפוֹן הַמִּזְבֵּחַ, מְשׁוּם שֶׁבִּצַּד צָפוֹן שֶׁיֵּשׁ בֵּהּ כְּשֶׁקָּרְבָה גְּבוּרָה אֵלֶיהָ, עוֹשֶׂה אֶת אוֹתָן נְקָמוֹת, מְשׁוּם כָּךְ עוֹשִׂים הַכֹּהֲנִים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִשְׁרֹף הָעוֹלָם בְּשַׁלְהֶבוֹת הַמִּזְבֵּחַ, וְאָז יוֹרְדִים חַיִּים לָעוֹלָם. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב) בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם. מָה הַטַּעַם חַיִּים? מְשׁוּם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שָׁלוֹם.

וְכַהֲנֵי עַבְדִין שָׁלוֹם בְּקָרְבָּנָא מַאי קָרְבָּנָא לְבָן וְאָדוֹם. חֵלֶב וְדָם. חֵלֶב לְקֶבֶל הַהוּא דַּרְגָּא שׁוּפְרָא דְּכוּלָּא. חֵלֶב הָאָרֶץ מְתַרְגְּמִינַן שׁוּפְרָא דְּאַרְעָא. דָּם לְקֶבֶל הַהוּא דַּרְגָּא דְּאִקְרֵי נֶפֶשׁ דִּכְתִיב (ירמיה נ"א) נִשְׁבַּע יְיָ צְבָאוֹת בְּנַפְשׁוֹ (עמוס ו' נשבע יי בנפשו). וּבַר נָשׁ כַּד קָרִיב הַאי דָּמָא כְּאִילּוּ מַקְרִיב נַפְשֵׁיהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ויקרא יז') כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר.

וְכֹהֲנִים עוֹשִׂים שָׁלוֹם בְּקָרְבָּן. מַהוּ הַקָּרְבָּן? לְבָן וְאָדם, חֵלֶב וְדָם. חֵלֶב כְּנֶגֶד אוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁל יִפְי שֶׁל הַכֹּל. חֵלֶב הָאָרֶץ תַּרְגּוּמוֹ יְפִי הָאָרֶץ. וְדָם כְּנֶגֶד אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁנִּקְרֵאת נֶפֶשׁ, שֶׁכָּתוּב (ירמיה נא) נִשְׁבַּע ה' צְבָאוֹת בְּנַפְשׁוֹ [(עמוס ו) נשבע ה' בנפשו]. וּבַר אָדָם, כְּשֶׁמַּקְרִיב דָּם זֶה, כְּאִלּוּ מַקְרִיב נַפְשׁוֹ. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יז) כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר.

וּבְגִין כָּךְ אַזְהָר לוֹן אוֹרַיְיתָא, מַאן דְּיֵיכוֹל מֵהַהוּא חֵלֶב וְדָם דְּמִקְרְבִין מִנַּיהּ לְמַדְבְּחָא יִשְׁתְּצֵי מֵהַהוּא מַדְבְּחָא, הַאי דִּכְתִיב וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמֶּיהָ. מַאי טַעְמָא בְּגִין דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִקְרֵבֵיהּ לְהַהוּא חֵלֶב עַל מַדְבְּחָא וְהַהוּא דָּם בַּיְסוֹד לְאַכְלְלָא מִדַּת יוֹם בַּלַּיְלָה וּמִדַּת לַיְלָה בְּיוֹם.

וּמִשּׁוּם כָּךְ הַזְהִירָה אוֹתָם הַתּוֹרָה, מִי שֶׁיֹּאכַל מֵאוֹתוֹ חֵלֶב וְדָם שֶׁמִּמֶּנּוּ מַקְרִיבִים לַמִּזְבֵּחַ, יִכָּלֶה מֵהַמִּזְבֵּחַ הַהוּא. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמֶּיהָ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִיא לוֹ לְהַקְרִיב אֶת אוֹתוֹ חֵלֶב עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאוֹתוֹ דָם בִּיסוֹד, לְהַכְלִיל מִדַּת יוֹם בְּלַיְלָה וּמִדַּת לַיְלָה בְּיוֹם.

וּבְעוֹלַת הַתָּמִיד דְּאִיהִי כְּלָלָא דְכוֹלָא לְכַפָּרָא עַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה הַנִּיתָּק לַעֲשֵׂה. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּהָא אָרְבָּא (ס"ת אתרא) דַּרְגָּא דְעוֹלָה עֲשֵׂה אִיהוּ. וְעַבְדִין לֵיהּ מָתְנוֹת לְאַכְלָלָא לְהַהוּא אַתְרָא דְּאִקְרֵי כָּ"ל וּלְיִשְׂרָאֵל.

וּבְעוֹלַת הַתָּמִיד שֶׁהִיא כְּלָלוּת שֶׁל הַכֹּל, לְכַפֵּר עַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה הַנִּתָּק לַעֲשֵׂה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהָאֲנִיָּה [מקום] הַזּוֹ דַּרְגָּה שֶׁל עוֹלָה עֲשֵׂה הִיא, וְעוֹשִׂים לָהּ מַתָּנוֹת לְהַכְלִיל לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא כֹּל וּלְיִשְׂרָאֵל.

וּלְאַן אַתְרָא יַהֲבִין אִינּוּן מָתְנוֹת. חָדָא בְּקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית לְאַתְעָרָא מִזְרָח דְּאִיהוּ רַחֲמֵי וּלְאִתְעָרָא צָפוֹן בְּחֶדְוָה לְגַבֵּיהּ דְּהַהוּא מִזְבֵּחַ. וּלְבָתַר בְּקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית לְאַכְלָלָא הַהוּא מִזְבֵּחַ דְּאִקְרֵי מַעֲרַב בַּדְּרוֹם דְּאִיהוּ חֶסֶ"ד. וּבְגִין כָּךְ כֻּלָּא חָדָא מַתָּנָה הָדָא הוּא דִכְתִיב שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. שְׂמֹאלוֹ דְּמִזְרָח דְּאִיהוּ צָפוֹן תַּחַת לְרֹאשִׁי בְּקַדְמִיתָא. וְהָדָר וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי דְּאִיהוּ חֶסֶ"ד.

וּלְאֵיזֶה מָקוֹם נוֹתְנִים אוֹתָן מַתָּנוֹת? אַחַת בְּקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית לְעוֹרֵר הַמִּזְרָח, שֶׁהוּא רַחֲמִים. וּלְעוֹרֵר הַצָּפוֹן בְּשִׂמְחָה אֵלָיו שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא, וְאַחַר כָּךְ בְּקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, לְהַכְלִיל אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ שֶׁנִּקְרָא מַעֲרָב בְּדָרוֹם שֶׁהוּא חֶסֶד, וְלָכֵן הַכֹּל מַתָּנָה אַחַת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. שְׂמֹאלוֹ - שֶׁל מִזְרָח שֶׁהוּא צָפוֹן. תַּחַת לְרֹאשִׁי - בַּתְּחִלָּה. וְאַחַר כָּךְ וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי - שֶׁהוּא חֶסֶד.

דָּבָר אַחֵר מַאי טַעְמָא דְּלָא יַהֲבִין מַתָּנָה בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. דְּהָא הַהוּא קֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית אִיהוּ בְּקַדְמִיתָא כַּד סָלְקִין כַּהֲנַיָּא בְּהַהוּא כֶּבֶשׁ דְּבַדְּרוֹם סְטָרָא וְחוֹלְקָא דִּידְהוּ דְּאִיהוּ חֶסֶ"ד. וְאַמְרִין כָּל פְּנִיּוֹת שְׁאַתָּה פּוֹנֶה אִיהוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין לַמִּזְבֵּחַ בְּגִין לְחַבְּרָן סְטָרָא דְּמִזְרָח בְּהַהוּא מִזְבֵּחַ וַהֲוָה לֵיהּ לְכַהֲנָא לְמֵיהַב מַתָּנָה בְּקַדְמִיתָא בְּהַהוּא קֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית דְּהַאי אִיהוּ קַדְמָאָה לְאִינּוּן דַּרְגִּין וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּאִתְעָר לְגַבָּהּ חֶסֶ"ד בְּקַדְמִיתָא. הָא אִתְעָרוּ חַבְרַיָּיא וְאַמְרִין בְּגִין דִּכְתִיב (ויקרא ד') אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעוֹלָה מִן יְסוֹד לַמִּזְבֵּחַ שֶׁל עוֹלָם (ס"א עולה) כְּלוֹמַר קָרֵב יְסוֹד דְּאִיהוּ צַדִּיק לְגַבָּהּ, וְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית לֹא הָיָה לָהּ יְסוֹד.

דָּבָר אַחֵר, מָה הַטַּעַם שֶׁלֹּא נוֹתְנִים מַתָּנָה בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית? שֶׁהֲרֵי אוֹתָהּ קֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית הִיא בַּתְּחִלָּה, כְּשֶׁעוֹלִים הַכֹּהֲנִים בְּאוֹתוֹ כֶּבֶשׁ, שֶׁבַּדָּרוֹם הַצַּד וְהַחֵלֶק שֶׁלָּהֶם שֶׁהוּא חֶסֶד. וְאוֹמְרִים, כָּל פְּנוֹת שֶׁאַתָּה פּוֹנֶה, אֵינוֹ אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין לַמִּזְבֵּחַ, כְּדֵי לְחַבֵּר צַד הַמִּזְרָח לְאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ, וְהָיָה לוֹ לַכֹּהֵן לָתֵת מַתָּנָה בַּתְּחִלָּה בְּאוֹתָהּ קֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, שֶׁהֲרֵי הוּא רֹאשׁוֹן לְאוֹתָן דְּרָגוֹת, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהִתְעוֹרֵר אֵלֶיהָ חֶסֶד בַּתְּחִלָּה. הֲרֵי הֵעִירוּ הַחֲבֵרִים וְאָמְרוּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (ויקרא ד) אֶל יְסוֹד מִזְבַּח

הָעֶלְיָה - מִן יְסוֹד לְמִזְבְּחָהּ שֶׁל עוֹלָם [ס"א עלה]. כְּלוֹמַר, קָרֵב יְסוֹד שֶׁהוּא צַדִּיק אֶצְלָהּ. וְקָרָן דְּרוֹמִית מִזְּרְחִית לֹא הָיָה לָהּ יְסוֹד.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב בֵּיהּ בִּיהוּדָה (בראשית ל"ז) לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים. וּבְגִין דְּאִיהוּ חָב לְגַבֵּי הַהוּא יְסוֹד וְאַפְרַשָּׁיה מֵהַהוּא אֶרֶץ עִלְּאָה וְיָהֵב עֵצָה לְמִזְבַּן יְתֵיהּ. בְּגִין כָּךְ בְּהַהוּא חוּלָקָא דִּידֵיהּ לָא הֲוָה לֵיהּ יְסוֹד. וְהָכִי תָּנֵינָן מָה הֲוָה חוּלָקֵיהּ דִּיהוּדָה הַר הַבַּיִת וּלְשָׁכָיו בַּעֲזָרוֹת. וּמָה הָיָה חוּלָקֵיהּ דְּבִנְיָמִן דְּאִיהוּ צַדִּיק לְתַתָּא אוּלָם וְהֵיכָל וּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים וּרְצוּעָה נַפְקָא מֵחוּלָקֵיהּ דִּיהוּדָה דְּאִיהִי כְּלַפֵּי מִזְרָח דְּהָא דָּגְלוּ נָמֵי מִמִּזְרָח הֲוָה וְנִכְנְסָה בְּחוּלָקֵיהּ דְּבִנְיָמִן. וְעַלָּה אִתְּבְּנֵי מַדְבְּחָא דְּהָא מַדְבְּחָא חוּלָקֵיהּ דִּיהוּדָה הֲוָה כְּדְאוֹקִימְנָא (בראשית ל') וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת דְּקַיְימָא כּוֹרְסַיָּיא עַל סָמְכוֹהִי וַהֲוָא סַמְכָא רְבִיעָאָה לְקֶבֶל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי רְבִיעָאָה וּכְתִיב בָּהּ (תהלים קי"ח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב בִּיהוּדָה (בראשית לז) לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים. וּבְגַלַל שֶׁהוּא חָטָא אֶל אוֹתוֹ הַיְסוֹד וְהִפְרִידוֹ מֵאוֹתָהּ אֶרֶץ עֶלְיוֹנָה וְנָתַן עֵצָה לִמְכֹּר אוֹתוֹ, מִשּׁוּם כָּךְ בְּאוֹתוֹ חֵלֶק שֶׁלּוֹ לֹא הָיָה לוֹ יְסוֹד. וְכָךְ שָׁנִינוּ, מָה הָיָה חֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה? הַר הַבַּיִת וּלְשָׁכוֹת וַעֲזָרוֹת. וּמָה הָיָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, שֶׁהוּא צַדִּיק לְמַטָּה? אוּלָם וְהֵיכָל וּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. וּרְצוּעָה יוֹצֵאת מֵחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה שֶׁהִיא כְּלַפֵּי מִזְרָח, שֶׁהֲרֵי גַּם דָּגְלוֹ הָיָה מִמִּזְרָח, וְנִכְנָסָה לְחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, וְעָלֶיהָ נִבְנָה הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהֲרֵי הַמִּזְבֵּחַ חֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה הָיָה, כְּפִי שֶׁבֵּאַרְנוּ (בראשית כט) וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת, שֶׁעָמַד הַכִּסֵּא עַל עֲמוּדָיו, וְהוּא תּוֹמֵךְ הָרְבִיעִי (מלכות), כְּנֶגֶד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא רְבִיעִית, וְכָתוּב בָּהּ (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה.

וְדָוִד בְּרִיהּ אֲחִיד בֵּיהּ בְּהַהוּא מִזְבֵּחַ כְּדְאוֹקִימְנָא בְּרָזָא דְּמֵהֵימְנוּתָא וּבִנְיָמִן הַצַּדִּיק מִצְטָעֵר עֲלֵיהּ לְקָרְבָא יָתֵהּ לְגַבֵּיהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (דברים ל"ג) חוֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם. בְּגִין כָּךְ זָכָה בִּנְיָמִן הַצַּדִּיק לְתַתָּא וְנַעֲשָׂה אוּשְׁפִּיזָא לִגְבוּרָ"ה הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (דברים ל"ג) וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן דְּאִיהוּ חוּלָקֵיהּ בַּמַּעֲרָב וְהַשְׁתָּא שְׁכִינְתָּא בֵּין תְּרִין צַדִּיקִים. צַדִּיק לְעֵילָּא יוֹסֵף הַצַּדִּיק. לְתַתָּא בִּנְיָמִן. הַאי בַּעְלָהּ דְּמַטְרוֹנִיתָא וְהַאי אוּשְׁפִּיזָא. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב (תהלים קי"ג) מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת דָּא עַלְמָא דְּאִתְכְּלִיָא (ס"א דאתגלייא) דָּא שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה דְּאִיהִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת. עִיקָּרָא דְּהַאי עַלְמָא רָחֵל בֵּין תְּרִין צַדִּיקִים לְעֵילָּא וְתַתָּא.

וְדָוִד, בְּנוֹ אֲחֵז בְּאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּסוֹד הָאֱמוּנָה, וּבִנְיָמִין הַצַּדִּיק מִצְטַעֵר עָלָיו לְקָרֵב אוֹתָהּ אֵלָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים לג) חוֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם. מִשּׁוּם כָּךְ זָכָה בִּנְיָמִין הַצַּדִּיק לְמַטָּה, וְנַעֲשָׂה מְאֹרַח לַגְּבוּרָה, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן, שֶׁהוּא חֶלְקוֹ בַּמַּעֲרָב, וְעַכְשָׁו שְׁכִינָה בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים. צַדִּיק לְמַעְלָה - יוֹסֵף הַצַּדִּיק, לְמַטָּה - בִּנְיָמִין. זֶהוּ בַּעַל הַגְּבִירָה, וְזֶה הַמְאֹרַח. לָכֵן כָּתוּב (תהלים קיג) מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת, זֶה עוֹלָם שֶׁמִּתְכַּלֶּה [ס"א שמתגלה], זוֹ שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא עֲקֶרֶת הַבַּיִת. עִקַּר הָעוֹלָם הַזֶּה רָחֵל בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

בְּגִין כָּךְ אִתְקְרֵי בֵּי מַקְדְּשָׁא בֵּית עוֹלָמִים. מִזְּבֵּחַ שֶׁל בֵּית עוֹלָמִים הֲוָה בְּאַחֲסָנָתֵּיהּ דְּבִנְיָמִן. אֲבָל כַּד שַׁרְיָיא שְׁכִינְתָּא בְּאַחֲסָנָתֵּיהּ דְּיוֹסֵף בְּשִׁילֹה לֹא קָאֲרֵי לָהּ בֵּית עוֹלָמִים דְּהָא עוֹלָם הוֹ"ד לְעֵילָּא וְתַתָּא אִם הַבָּנִים שְׂמֵחָה דָּא שְׁכִינְתָּא בְּגִין כָּךְ הַלְלוּיָהּ.

לָכֵן נִקְרָא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בֵּית עוֹלָמִים. הַמִּזְבֵּחַ שֶׁל בֵּית עוֹלָמִים הָיָה בִּירֻשָּׁתוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, אֲבָל כְּשֶׁשָּׁרְתָה שְׁכִינָה בִּירֻשָּׁתוֹ שֶׁל יוֹסֵף בְּשִׁילֹה, לֹא קוֹרֵא לָהּ בֵּית עוֹלָמִים, שֶׁהֲרֵי עוֹלָם הוֹד הוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה - זוֹ שְׁכִינָה, וְלָכֵן הַלְלוּיָהּ.

תָּא חֲזֵי כַּד אִזְדַּבָּן הַהוּא צַדִּיק לְמִצְרָיִם בִּנְיָמִן אֲחוּהִי הֲוָה צַדִּיק לְתַתָּא וְנָטַל אַתְרֵיהּ דְּלָא לְאִתְפָּגְמָא וּלְאִינּוּן עֶשְׂרָה בְּנִין דַּהֲווּ לֵיהּ קָרָא לוֹן עַל שְׁמֵיהּ דְּהַהוּא צַדִּיק כְּדְאוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא בֶּלַע עַל שֵׁם שְׁנִבְלָע בֵּין הָאוּמּוֹת בְּגִין כָּךְ תָּנֵינָן הַיְסוֹד הָיָה מְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָּל הַמַּעֲרָב וְעַל פְּנֵי כָּל הַצָּפוֹן אוֹכֵל בַּמִּזְרָח חֲצִי אָמָה וּבַדָּרוֹם חֲצִי אָמָה בְּגִין דְּחוּלָקֵיהּ דְּבִנְיָמִן הֲוָה מַעֲרָב בְּגִין כָּךְ אִית לֵיהּ יְסוֹד דְּהָא הוּא שְׁלִיט הֲוָה לְגַבֵּי הַהוּא צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם אֲבָל בְּחוּלָקֵיהּ דְּיהוּדָה דְּאִיהוּ מִזְרָח לָא הֲוָה לֵיהּ יְסוֹ"ד דְּהָא אִיהוּ אֲרְחִיקֵיהּ מִנַּיהּ דְּיַהֲב עֵצָה לְמִזְבְּנֵיהּ לְמִצְרַיִם.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנִּמְכַּר אוֹתוֹ צַדִּיק לְמִצְרַיִם, בִּנְיָמִין אָחִיו הָיָה צַדִּיק לְמַטָּה, וְנָטַל מְקוֹמוֹ שֶׁלֹּא לְהִפָּגֵם, וּלְאוֹתָם עֶשְׂרָה בָּנִים שֶׁהָיוּ לוֹ קָרָא לָהֶם עַל שְׁמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק, כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ הַחֲבֵרִים. בֶּלַע - עַל שֵׁם שֶׁנִּבְלַע בֵּין הָאֻמּוֹת. לָכֵן שָׁנִינוּ, הַיְסוֹד הָיָה מְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָּל הַמַּעֲרָב וְעַל פְּנֵי כָּל הַצָּפוֹן, אוֹכֵל בַּמִּזְרָח חֲצִי אַמָּה וּבַדָּרוֹם חֲצִי אַמָּה, מִשּׁוּם שֶׁחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין הָיָה בַּמַּעֲרָב, לָכֵן יֵשׁ לוֹ יְסוֹד, שֶׁהֲרֵי הוּא הָיָה שַׁלִּיט אֶל אוֹתוֹ צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, אֲבָל בַּחֵלֶק שֶׁל יְהוּדָה שֶׁהוּא מִזְרָח, לֹא הָיָה לוֹ יְסוֹד, שֶׁהֲרֵי הוּא הִרְחִיקוֹ מִמֶּנּוּ, שֶׁנָּתַן עֵצָה לְמָכְרוֹ לַמִּצְרִים.

תָּא חֲזֵי סִדְרָא דְּדָנָלִים הֲרֵי הוּא סָחְרֵנִי הַהוּא מַדְבְּחָא דְּעוֹלָה דְּאִקְרֵי מַשְׁכְּנָא. יְהוּדָה וְדִסְמִיכִין לֵיהּ בַּמִּזְרָח. וּמַאן סְמִיכִין יְשַׁשכָר דְּאַגִּין עֲלֵיהּ בְּחֵילָא דְּאוֹרַיְיתָא. וּלְבָתַר זְבֻלוּן דְּסָמִיךְ לְיִשָּׁשכָר דִּיהַב לוֹן מָלְאֵי וְחֵילָא לְאִתְעַסְקָא בְּאוֹרַיְיתָא. אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וּבִנְיָמִן לְמַעֲרָב. רְאוּבֵן וְדִסְמִיכִין לֵיהּ בַּדָּרוֹם דָּן וְדִסְמִיכִין לֵיהּ בַּצָּפוֹן.

בֹּא רְאֵה, סֵדֶר הַדְּגָלִים הֲרֵי הוּא סָבִיב אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה שֶׁנִּקְרָא מִשְׁכָּן. יְהוּדָה וְהַסְמוּכִים לוֹ בַּמִּזְרָח. וּמִי הַסְּמוּכִים? יִשָּׂשכָר שֶׁמֻּגָּן עָלָיו בְּכֹחַ הַתּוֹרָה. וְאַחַר כָּךְ זְבוּלוּן שֶׁסָּמוּךְ לְיִשָּׂשכָר, שֶׁנָּתַן לָהֶם מְלֵאי וְכֹחַ לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה. אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וּבִנְיָמִין לַמַּעֲרָב. רְאוּבֵן וְהַסְּמוּכִים לוֹ בַּדָּרוֹם. דָּן וְשֶׁסְּמוּכִים לוֹ בַּצָּפוֹן.

וְתָא חֲזֵי כְּתִיב בֵּיהּ בְּהַהוּא צַדִּיק (בראשית ל"ז) וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וּכְתִיב בִּבְנֵי לֵאָה (שם) וַיְשַׁנֵּאוּ אוֹתוֹ בְּגִין כָּךְ תָּנֵינָן הַאי יְסוֹ"ד הָיָה מְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָּל הַמַּעֲרָב דְּהָא חוּלָקֵיהּ דְּאַחוֹי דְּנָטַר הַהוּא אַתְרָא וְדִבְנוֹי הֲוָה. וְעַל פְּנֵי כָּל הַצָּפוֹן בְּגִין דַּהֲנָהוּ דַּהֲווּ שָׂרָאן בַּצָּפוֹן לָא הֲווּ שָׁנְאִין לֵיהּ. אוֹכֵל בַּמִּזְרָח חֲצִי אָמָה. בְּגִין דְּעָבַד יְהוּדָה פַּלְגוּ הַצָּלָה וְאָמַר מָה בָּצַע

וְלֹא שָׁבָק (לוז) לְמִקְטְלֵיהּ. וּבַדְרוֹם חֲצִי אָמָה בְּגִין דְּרָאוּבֵן אָמַר (בראשית ל"ז) לְהַצִיל אוֹתוֹ מִיָּדָם וְגָד נָמֵי דַהֲוָה שָׁרֵי תַּמָּן לָא הֲוָה סָנֵי לֵיהּ.

וּבֹא וּרְאֵה, כָּתוּב בְּאוֹתוֹ צַדִּיק (בראשית לז) וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה, וְכָתוּב בִּבְנֵי לֵאָה וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ. לָכֵן שָׁנִינוּ, הַיְסוֹד הַזֶּה הָיָה מְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָּל הַמַּעֲרָב, שֶׁהֲרֵי חֵלֶק אֶחָיו שֶׁשָּׁמַר אוֹתוֹ מָקוֹם וְשָׁל בָּנָיו הָיָה. וְעַל פְּנֵי כָּל הַצְּפוֹן, מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ שָׁהָיוּ שְׁרוּיִים בַּצָּפוֹן לֹא הָיוּ שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ. אוֹכֵל בַּמִּזְרָח חֲצִי אָמָה, מִשּׁוּם שֶׁיְּהוּדָה עָשָׂה חֲצִי הַצָּלָה. אָמַר (שם) מַה בֶּצַע, וְלֹא הִשְׁאִיר [אותם] לְהָרֹג אוֹתוֹ. וּבַדְּרוֹם חֲצִי אָמָה, מִשּׁוּם שֶׁרְאוּבֵן אָמַר לְהַצִיל אוֹתוֹ מִיָּדָם. וְגַם גַּד שֶׁהָיָה חוֹנֶה שָׁם, לֹא הָיָה שׁוֹנֵא אוֹתוֹ.

תָּא חֲזֵי כַּמָּה עֲקִימִין אִינּוּן בְּנֵי נָשָׁא דְּלָא בָּעָאן לְאִשְׁתְּדָלֵי בְּאָרְחָא דְּחַיֵּי דְאוֹרַיְתָא לְוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבָנוֹי וְאַזְהָר לוֹן עֲלָהּ וְאָמַר (יהושע א') וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה דְּלֵית לָךְ רְשׁוּ לְאַפְרָשָׁא יוֹם מִלֵּילְיָא. וּבְגִין כָּךְ יְהוּדָה אַף עַל גַּב דְּחוּלְקֵיהּ וְעִדְבֵיהּ הֲוָה מַעֲרַב דְּאִיהוּ לֵילְיָא כַּד הֲוָה שָׁאֲרֵי סַהֲרֵיהּ הַהוּא מַשְׁכְּנָא אִתְדַּבַּק בַּמִּזְרָח דְּאִיהוּ יוֹם וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָמַז לֵיהּ וְאָמַר (דברים ל') וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים דְּלָא לְאַפְרָשָׁא יוֹם מִלַּיְלָה וּמַאן דְּפָרִישׁ לוֹן גָּרִים מוֹתָא. וּבְהַהוּא חוֹבָה מִיתוּ בְּנוֹי בְּגִין דַּחֲבִילוּ אוֹרְחֵיהוֹן וְלָא דַּבִּיקוּ יוֹם בְּלֵילְיָא בְּגִין דְּלָא אִשְׁתָּדְלוּ כְּדְקָא חֲזֵי לְחַבְּרָא חִוּוְרָא בְּסָמָקָא בְּגִין לְכַפָּרָא הַהוּא חוֹבָה דִּילֵיהּ דְּאַפְרִישׁ לוֹן בְּקַדְמִיתָא.

בֹּא רְאֵה בַּמָּה עֲקַמִּים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא רוֹצִים לְהִשְׁתַּדֵּל בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים שֶׁהוֹרִישׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבָנָיו, וְהִזְהִיר אוֹתָם עָלֶיהָ וְאָמַר (יהושע א) וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה, שֶׁאֵין לְךָ רְשׁוּת לְהַפְרִיד יוֹם מִלַּיְלָה. וְלָכֵן יְהוּדָה, אַף עַל פִּי שֶׁחֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ הָיָה מַעֲרָב, שֶׁהוּא לַיְלָה, כְּשֶׁהָיָה שׁוֹרֶה סְבִיב אוֹתוֹ הַמִּשְׁכָּן, נִדְבַּק בַּמִּזְרָח שֶׁהוּא יוֹם. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רָמַז לוֹ וְאָמַר לוֹ (דברים ל) וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים. שֶׁלֹּא לְהַפְרִיד יוֹם מִלַּיְלָה. וּמִי שֶׁמַּפְרִיד אוֹתָם גּוֹרֵם לְמָוֶת, וּבְאוֹתוֹ חֵטְא מֵתוּ בָּנָיו, מִשּׁוּם שֶׁהִשְׁחִיתוּ דַּרְכָּם וְלֹא חִבְּרוּ יוֹם עִם לַיְלָה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִשְׁתַּדְּלוּ כָּרָאוּי לְחַבֵּר לָבָן עִם אָדֹם כְּדֵי לְכַפֵּר אוֹתוֹ חֵטְא שֶׁלּוֹ, שֶׁהִפְרִידֵם בַּתְּחִלָּה.

כַּד זַבִּין לְהַהוּא צַדִּיק דְּאִקְרֵי יוֹם דַּאֲפְרֶשְׁיה מִכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִקְרֵי לַיְלָה. וְרָמַז לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְקָרְבָא מִזְרָח בַּמַּעֲרָב וְאָמַר לֵיהּ (במדבר ב') וְהַחוֹנִים קֵדְמָה מִזְרָחָה דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה לְקָרְבָא מִזְרָח לְמַעֲרָב לְמֵיהַב לֵיהּ שֶׁפַע בִּרְכָאן מִלְּעֵילָא.

כְּשֶׁמָּכַר אֶת אוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁנִּקְרָא יוֹם, שֶׁהִפְרִידוּ מִכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרֵאת לַיְלָה. רָמַז לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְקָרֵב מִזְרָח בְּמַעֲרָב, וְאָמַר לוֹ, (במדבר ב) וְהַחוֹנִים קֵדְמָה מִזְרָחָה דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה, לְקָרֵב מִזְרָח לַמַּעֲרָב לָתֵת לוֹ שֶׁפַע בְּרָכוֹת מִלְּמַעְלָה.

וּבְנֵי יוֹסֵף וּבִנְיָמִן אַף עַל גַּב דְּבִנְיָמִן הֲוָה מִתְדַּבַּק בַּמִּזְרָח, רָמַז לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִשְׁרֵי בַּמַּעֲרָב לְקָרְבָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְגַבֵּי צַדִּיק כֹּלָּא בְּאַרַח מֵישַׁר הֲדָא הוּא דִכְתִיב (הושע י"ד) כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְיָ וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם. וּרְאוּבֵן דְּאִתְדַּבַּק בְּסִטְרָא דְּחֶסֶ"ד יִשְׂרֵי בְּדָרוֹמָא.

וְדָן בְּגִין לְכַפָּרָא הַהוּא חוֹבָא דְעֶגְלָא דִיקָבְלוּן בְּנוֹי וְאִיהוּ מִסְטָרָא דִצְפוֹנָא יִשְׂרֵי לְצְפוֹנָא לְכַפָּרָא הַהוּא חוֹבָה.

וּבְנֵי יוֹסֵף וּבִנְיָמִין, אַף עַל גַּב שֶׁבִּנְיָמִין הָיָה נִדְבָּק בַּמִּזְרָח, רָמַז לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַחֲנוֹת בַּמַּעֲרָב לְקָרֵב כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לַצַּדִּיק הַכֹּל בְּדֶרֶךְ יָשָׁר. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (הושע יד) כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם. וּרְאוּבֵן שֶׁנִּדְבַּק בְּצַד הַחֶסֶד, יְחֶנֶה בַּדָּרוֹם. וְדָן, כְּדֵי לְכַפֵּר עַל אוֹתוֹ חֵטְא הָעֶגֶל שֶׁיִּקְבְּלוּ בָנָיו, וְהוּא מִצַּד הַצָּפוֹן, יַחֲנֶה בַּצָּפוֹן לְכַפֵּר עַל אוֹתוֹ חֵטְא.

בְּגִין כָּךְ כְּתִיב בַּיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה עֲשָׂרָה עַל עֲשָׂרָה (מלכים א' ז') וְקַו שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יְסוֹב. כֻּלָּא בָּרְזָא דְחָכְמְתָא. כְּתִיב בֵּיהּ עוֹמֶד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פוֹנִים צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פוֹנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פוֹנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פוֹנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה הַהוּא יַמָּא דְחָכְמְתָא אִתְתְקַן בֵּהּ.

מִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב בַּיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה עֲשָׂרָה עַל עֲשָׂרָה, (מלכים א ז) וְחוּט שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יְסוֹב. הַכֹּל בְּסוֹד הַחָכְמָה. כָּתוּב בּוֹ (שם) עֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פְּנִים צְפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פְּנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פְּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פְּנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה. אוֹתוֹ יָם שֶׁל חָכְמָה נִתְקַן בָּהֶם.

תָּא חֲזֵי כַּד הֲווּ עַבְדִין כַּהֲנַיָּא הַהוּא חַטָּאת לְכַפָּרָה חוֹבִין דְּלָא תַּעֲשֶׂה הֲוָה דְּאִית בְּהוּ כָּרֵת. וְעוֹלָה לְכַפָּרָה עַל מַאן דְּלָא עָבִיד מִצְוֹת עֲשֵׂה אֲתֵי וּמַהַהוּא סִטְרָא אֲתֵי עוֹלָה דְּאִיהוּ זָכָר. וּכְתִיב (שמות כ') זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת מִצְוַת עֲשֵׂה וּבְגִין כָּךְ אָנוּ מַקְרִיבִין בְּשַׁבָּת תְּרִין אִמְרִין דְּמוּסָף עוֹלָה בְּגִין דְּבַהַהוּא דְיוֹמָא אִתּוֹסַף לְהַהוּא צַדִּיק נְהִירוּ דְעַתִּיקָא קַדִּישָׁא.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהָיוּ עוֹשִׂים הַכֹּהֲנִים אֶת אוֹתָהּ חַטָּאת, לְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל לֹא תַּעֲשֶׂה זֶה הָיָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כָּרֵת. וְעוֹלָה בָּאָה עַל מִי שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה מִצְווֹת עֲשֵׂה, וּמֵאוֹתוֹ צַד בָּאָה הָעוֹלָה שֶׁהִיא זָכָר, וְכָתוּב (שמות כ) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת - מִצְוַת עֲשֵׂה, וְלָכֵן אָנוּ מַקְרִיבִים בְּשַׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים, שֶׁל מוּסַף עוֹלָה, מִשּׁוּם שֶׁבְּאוֹתוֹ שֶׁל הַיָּמִין נִתּוֹסֵף לְאוֹתוֹ צַדִּיק אוֹר מֵהָעַתִּיק הַקָּדוֹשׁ.

כַּד אִתְדַּבַּק בִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי שְׁמוֹר לֹא תַּעֲשֶׂה בְּגִין כָּךְ אִית בֵּיהּ בְּשַׁבָּת עֲשֵׂה וְלֹא תַּעֲשֶׂה דְּאִית בֵּיהּ כָּרֵת דְּהָא מַאן דְּעָבַד פִּגִּימוּ בְּהַהוּא אַתְרָא דְּאִקָּרֵי לֹא תַּעֲשֶׂה וְאַפְרִישׁ זִווּגָא דִּילְהוֹן אִשְׁתָּצֵי מִתַּמָּן נַפְשָׁא דִּילֵיהּ. וּמַאן אִיהוּ, מַאן דְּעָבִיד עוֹבָדִין דְּחוֹל בְּשַׁבְּתָא בַּקֹּדֶשׁ דְּאִתְדַּבַּק בְּשַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹן וְכֻלְּהוּ עָלְמִין בְּחֶדְוָה בְּנְהִירוּ אֲבָל מַאן דְּלָא עָבִיד אֶלָּא בִּשְׁגָגָה מַקְרִיב חַטָּאת לְקֻבֵּל הַהוּא דַּרְגָּא דְמִזְבֵּחַ.

כְּשֶׁנִּדְבָּק עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא שְׁמוֹר, לֹא תַּעֲשֶׂה. מִשּׁוּם כָּךְ יֵשׁ בְּשַׁבָּת עֲשֵׂה וְלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת, שֶׁהֲרֵי מִי שֶׁעוֹשֶׂה פְּגַם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא לֹא תַּעֲשֶׂה, וּמַפְרִיד אֶת הַזִּוּוּג שֶׁלָּהֶם, נִכְרָתֶת מִשָּׁם נַפְשׁוֹ, וּמֵיהוּ? מִי שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים שֶׁל חֹל בְּשַׁבָּת, בַּקֹּדֶשׁ שֶׁנִּדְבָּק בְּשַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹן, וְכָל הָעוֹלָמוֹת בְּחֶדְוָה בְּאוֹרָה. אֲבָל מִי שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה אֶלָּא בִּשְׁגָגָה, מַקְרִיב חַטָּאת כְּנֶגֶד אוֹתָהּ דַּרְגַּת מִזְבֵּחַ.

וּבְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ דְּאִיהוּ חַדְתוּתָא דְסִיהֲרָא אֲנָן מַקְרִיבִין (במדבר כ"ח) פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם דְּהָא מִסְטָרָא דְפָרָה אֲדוּמָה תְּמִימָה אָתוּ וְאִינוּן לְעֵילָא לְאַשְׁלָמָא פְּגִימוּ דִּילָהּ וּלְמֵיהַב לָהּ שֻׁפְעָא עַל חַד תְּרִין מֵהַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי עוֹלָה וְאִתּוֹסָף בְּהַהוּא זִמְנָא נְהִירוּ לְסִיהֲרָא אַיִל אֶחָד לְקָרְבָּא לָהּ אֵילוֹ דְיִצְחָק (שיר השירים ב') שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה לְחַבְּקָא לָהּ יְמִינָא וְשִׁבְעָא דַכְרִין אִתְקָרְבִין בָּהּ תְּמִימִים שְׁלֵמִין בְּכוֹלָּא וַאֲנָן מְקָרְבִין שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת דְּהַאי חַטָּאת מֵהָאי סִטְרָא דְּפָר חַטָּאת אֲתֵי דְכְתִיב שָׁמוֹר. וְשָׁמוֹר לֹא תַעֲשֶׂה אִיהוּ וַאֲנָן מְקָרְבִין שְׂעִיר חַטָּאת דְּאָתֵי עַל לֹא תַעֲשֶׂה.

וּבְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ בְּהִתְחַדְּשׁוּת הַלְּבָנָה אָנוּ מַקְרִיבִים (במדבר כח) פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם, שֶׁהֲרֵי מִצַּד שֶׁל פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה בָּאוּ, וְהֵם לְמַעְלָה לְהַשְׁלִים אֶת הַפְּגָם שֶׁלָּהּ וְלִתֵּת לָהּ שֶׁפַע אֶחָד עַל שְׁנַיִם מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא עוֹלָה, וְנוֹסַף בְּאוֹתוֹ זְמַן אוֹר לַלְּבָנָה. וְאַיִל אֶחָד - לְהַקְרִיב לָהּ אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק, (שיר ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה, לְחַבֵּק אוֹתָהּ בִּימִין, וְשִׁבְעָה זְכָרִים נִקְרָבִים עִמָּהּ, תְּמִימִים שְׁלֵמִים בַּכֹּל, וְאָנוּ מַקְרִיבִים שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת. שֶׁחַטָּאת הַזּוֹ בָּאָה מִצַּד זֶה שֶׁל פַּר הַחַטָּאת, שֶׁכָּתוּב שָׁמוֹר, וְשָׁמוֹר לֹא תַעֲשֶׂה הוּא, וְאָנוּ מַקְרִיבִים שְׂעִיר חַטָּאת שֶׁבָּא עַל לֹא תַעֲשֶׂה.

בְּמוּסָף דִּידָהּ בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ דְּאָתֵי לְכַפָּרָה עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו דִּכְתִיב (יחזקאלמ"ג) וְלָא יְטַמְּאוּ עוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל שֵׁם קָדְשִׁי דְּלָא יִתְקָרֵב בִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עֶרֶל וְטָמֵא. אֲבָל מוּסָף דְּשַׁבָּת לֵיכָּא לְקָרְבָּא בְּגִין דְּהָא אִתְגְּלֵי עַתִּיקָא קַדִּישָׁא וְנָהִיר בְּהַהוּא רָצוֹן לְכֻלְּהוּ עָלְמִין וְכֹלָּא אִשְׁתְּכַח בְּנְהִירוּ, דְּהָא שַׁבָּת בְּלָא דִינָא כְּלָל אִיהוּ וְלָא שְׁלִיט חִוְיָיא עָקִימָא וְכַהֲנֵי מִסְטָרָא דְחֶסֶ"ד נָכְסִין יָתֵיהּ בְּצָפוֹנָא דְמִזְבֵּחַ וְאָפִילוּ יִשְׂרָאֵל יַכְלִין לְמֶעְבַּד, בָּר דְּלֵית לוֹן רַשׁוּ לְמִקְרַב לְהַהוּא לַמִּזְבֵּחַ לְקָרְבָּא אֶבָל לְמֵיכַס שְׁרֵי.

בַּמּוּסָף שֶׁלּוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁבָּא לְכַפֵּרָה עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מג) וְלֹא יְטַמְּאוּ עוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל שֵׁם קָדְשִׁי, שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עֶרֶל וְטָמֵא. אֲבָל מוּסָף שֶׁל שַׁבָּת אֵין לְהַקְרִיב, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי הִתְגַּלָּה הָעַתִּיק הַקָּדוֹשׁ, וּמֵאִיר בְּאוֹתוֹ רָצוֹן לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וְהַכֹּל נִמְצָא בְּהָאָרָה, שֶׁהֲרֵי שַׁבָּת הִיא בְּלִי דִין כְּלָל, וְלֹא שׁוֹלֵט הַנָּחָשׁ הֶעָקֹם. וְכֹהֲנִים מִצַּד הַחֶסֶ"ד שׁוֹחֲטִים אוֹתוֹ בִּצְפוֹן הַמִּזְבֵּחַ, וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת, פְּרָט לָזֶה שֶׁאֵין לָהֶם רְשׁוּת לִקְרַב לְאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ לְהַקְרִיב, אֲבָל לִשְׁחֹט מֻתָּר.

וּבְצָפוֹנָא אִיהוּ אַתְרֵיהּ דְּהַהוּא שָׂעִיר דְּהָא שָׂעִיר מִצָּפוֹנָא יָנִיק וַאֲנָן מְקָרְבִין דָּמָא לְמַדְבְּחָא וְעַבְדִּין ד' מָתְנוֹת עַל ד' קְרָנוֹת בְּגִין לְאַקָּפָא לָהּ מִכָּל סִטְרִין דְּלָא יִתְקָרֵב מַאן דְּלָא חֲזֵי לְקָרְבָּא לְקֻדְשָׁ הַקָּדָשִׁים וְהַאי חַטָּאת דְּעָבְדִינָן מִנַּיהּ קֻדְשָׁ הַקָּדָשִׁים, אִיהוּ דְּלָא יִתְעָר סִטְרָא דְמָסָאבָא מִנַּיהּ בְּעָלְמָא.

וּבַצָּפוֹן הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ שָׂעִיר, שֶׁהֲרֵי שָׂעִיר יוֹנֵק מִצָּפוֹן, וְאָנוּ מַקְרִיבִים דָּם לַמִּזְבֵּחַ, וְעוֹשִׂים אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל אַרְבַּע קַרְנוֹת כְּדֵי לְהַקִּיפוֹ מִכָּל הַצְּדָדִים, שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב מִי שֶׁלֹּא רָאוּי לְקָרֵב לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. וְחַטָּאת זוֹ שֶׁעוֹשֶׂה מִמֶּנָּה הִיא קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, שֶׁלֹּא יִתְעוֹרֵר צַד הַטֻּמְאָה מִמֶּנּוּ בָּעוֹלָם.

וְתָא חֲזֵי בְּעוֹלָה ב' מָתְנוֹת שְׁהֵן אַרְבַּע רָזָא דְּיִחוּדָא דְּמִתְיַחֵד עוֹלָה בַּמִּזְבֵּחַ. אֲבָל חַטָּאת אַרְבַּע מָתְנוֹת דְּלָאו אִינּוּן אֶלָּא לְנַטָּרָא וּלְאַקְפָּא אִינּוּן גְּבוֹרִין דְּאִינּוּן מִסְטְרָא דְּגְבוּרָה לְהַהוּא מִטָּה כּוּרְסַיָּיא קַדִּישָׁא וּלְאַשְׁלָמָא הַהוּא פְּגִימוּ דְּעָבְדוּ בָּהּ. וּמַאן דְּגָרִים לוֹן לְבְנֵי נָשָׁא לְמֶעְבַּד הַהוּא חוֹבָה מִסְטְרָא דְּשָׂעִיר אָתֵי, בְּגִין כָּךְ חַטָּאת יָחִיד שְׂעִירָה וְחַטָּאת נָשִׂיא שָׂעִיר, וְחַטָּאת כֹּהֵן מָשִׁיחַ פָּר, כּוּלְהוּ מִסְטְרָא דְּשִׂמְאלָא.

וּבֹא וּרְאֵה, בָּעוֹלָה שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, סוֹד הַיִּחוּד שֶׁמִּתְיַחֵד עוֹלָה בַּמִּזְבֵּחַ. אֲבָל חַטָּאת אַרְבַּע מַתָּנוֹת, שֶׁאֵינָם אֶלָּא לִשְׁמֹר וּלְהַקִּיף אוֹתָם גִּבּוֹרִים שֶׁהֵם מִצַּד הַגְּבוּרָה, לְאוֹתוֹ מַטָּה כִּסֵּא קָדוֹשׁ, וּלְהַשְׁלִים אוֹתוֹ פְּגָם שֶׁעָשׂוּ בָהּ. וּמִי שֶׁגָּרַם לִבְנֵי אָדָם לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ חֵטְא, בָּא מִצַּד הַשָּׂעִיר, לָכֵן חַטָּאת יָחִיד שְׂעִירָה, וְחַטָּאת נָשִׂיא שָׂעִיר, וְחַטָּאת כֹּהֵן מָשִׁיחַ פָּר. הַכֹּל מִצַּד שְׂמֹאל.

וּלְזִמְנִין קָרִיב יָחִיד כְּשִׁבָּה לְקָבֵל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְכֻלְּהוּ שְׁאָר מִצְוֹת. אֶלָּא בַּעֲבוֹדָה זָרָה דְּצִבּוּר מְקָרְבִין פָּר לְעוֹלָה וְשָׂעִיר לְחַטָּאת וְהַהוּא חַטָּאת חֲסַר אִיהוּ בְּלֹא אַלְף. בְּגִין דְּאִיהוּ גְּרִיעוּת סַגִּיאָה דְּהָא חַטָּאת לִישָׁנָא דִּגְרִיעָא הוּא דִּכְתִיב (מלכים א' א') וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים. וְכָל חַד עֵז בַּת שְׁנָתוֹ מִסְטְרָא דְּשִׂמְאלָא. וְהַהוּא פָּר דּוֹרוֹן לְעֵילָא אִיהוּ לְצַדִּיק דְּאַפְרִידוּ הַהוּא אֲרוֹן מֵהַהוּא בְּרִית. וְשָׂעִיר לְחַטָּאת לְקָבֵל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּמָנְעוּ מִינָהּ בִּרְכָאן. וְעִם כָּל דָּא יָחִיד כַּד חָב בְּכֻלְּהוּ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה דְּאִית בְּהוּ כָּרֵת. שְׂעִירַת עִזִּים בָּעֵי לְקָרְבָא לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא כַּד לֵית לֵיהּ דְּיַקְרִיב כְּשִׁבָּה.

וּלְפִעָמִים מַקְרִיב יָחִיד כְּשִׁבָּה כְּנֶגֶד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְכָל שְׁאָר הַמִּצְוֹות. אֶלָּא בַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל צִבּוּר מַקְרִיבִים פַּר לְעוֹלָה וְשָׂעִיר לְחַטָּאת, וְאוֹתוֹ חַטָּאת הוּא חָסֵר בְּלִי אַלֶ"ף, מִשּׁוּם שֶׁהוּא חִסָּרוֹן גָּדוֹל, שֶׁהֲרֵי חַטָּאת הוּא לָשׁוֹן שֶׁל חִסָּרוֹן, שֶׁכָּתוּב (מלכים א כא) וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים. וְכָל אֶחָד עֵז בַּת שְׁנָתוֹ, מִצַּד הַשְּׂמֹאל. וְאוֹתוֹ הַפָּר דּוֹרוֹן הוּא לְמַעְלָה לַצַּדִּיק, שֶׁהִפְרִידוּ אוֹתוֹ אָרוֹן מֵאוֹתָהּ בְּרִית, וְשָׂעִיר לְחַטָּאת כְּנֶגֶד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּנְעוּ מִמֶּנָּה בְּרָכוֹת. וְעִם כָּל זֶה, כְּשֶׁיָּחִיד חָטָא בְּכָל מִצְוֹות שֶׁל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כָּרֵת, צָרִיךְ לְהַקְרִיב שְׂעִירַת עִזִּים לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא כְּשֶׁאֵין לוֹ שֶׁיַּקְרִיב כְּשִׁבָּה.

וְתָא חֲזֵי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל רְבִיעִית הִיא לְיוֹמֵי וּבְגִין כָּךְ ד' מָתְנוֹת בַּעְיָא, וְסַלְּיָק הַהוּא רֵיחַ נִיחוֹחַ מֵאִינּוּן אִמְּרִין. וּכְדֵין נָיְיחָא לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְלָא עֲבָדַת נוּקְמִין דְּהָא בְּשׁוֹגֵג הֲוָה. (במדבר כ"ח) וּבַחוֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן דְּאִיהוּ אַרְבָּעָה עַל עֶשֶׂר עַבְדִינָן פֶּסַח בְּגִין דְּיֶהֱוֵי דְּכִיר לָן לְעֵלָּם הוּא פֶּסַח דְּעָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, דְּקָטַל הַהוּא טָלֶה וְאַפִּיק שְׁכִינְתָּא וְיִשְׂרָאֵל מֵאַתְרָא מְסָאבָא וְאִתְחַבָּר אַרְבָּעָה בְּעֶשׂוֹר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִתְחַבְּרָא בְּעֶשׂוֹר דְּאִיהוּ צַדִּיק וְרָמִיז אַתְרֵיהּ בְּעֶשֶׂר. וּכְדֵין פֶּסַח לֵיְיָ,

וּבֹא וּרְאֵה, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הִיא רְבִיעִית לַיָּמִים, וְלָכֵן צְרִיכָה אַרְבַּע מַתָּנוֹת, וְעוֹלֶה אוֹתוֹ רֵיחַ נִיחוֹחַ מֵאוֹתָם כְּבָשִׂים, וְאָז יֵשׁ נַחַת רוּחַ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹשֶׂה נְקָמוֹת, שֶׁהֲרֵי זֶה הָיָה בְּשׁוֹגֵג. (במדבר כח) וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן - שֶׁהוּא אַרְבָּעָה עַל עֶשֶׂר עוֹשִׂים פֶּסַח, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה זוֹכֵר לָנוּ לְעוֹלָם אוֹתוֹ פֶּסַח שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ

בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל. שֶׁהִכָּה אֶת אוֹתוֹ טָלֶה, וְהוֹצִיא הַשְּׁכִינָה וְיִשְׂרָאֵל מִמָּקוֹם טָמֵא, וְהִתְחַבֵּר אַרְבָּעָה עִם עִשּׂוֹר, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הִתְחַבְּרָה בָּעִשּׂוֹר שֶׁהוּא צַדִּיק, וְרָמוּז מִקּוֹמוֹ בְּעֶשֶׂר, וְאָז פֶּסַח לַה'.

וּבְגִין כָּךְ מַאן דְּאִיהוּ טָהוֹר וְיִסְתַּלַּק מִנַּיְהּ הַהוּא עָרְלָה וְיִתְחָזֵי רְשִׁימָא קַדִּישָׁא דְצַדִּי"ק דְּאִיהוּ י' בֵּיהּ וְלָא קָרִיב פֶּסַח לַיְיָ (דאיהו) כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְצַדִּיק דְּהוּא חֲזֵי לְקָרְבָא לְמַקְדְּשָׁא וְלֹא עָרֵל וְטָמֵא, דְּאִי לָא קָרִיב אִית בֵּיהּ כָּרֵת. וּמַאי טַעְמָא דְּהָא כָּל אוֹרַיְיתָא לָא אִית בָּהּ כָּרֵת אֶלָּא עַל מִצְוֹת לא תַעֲשֶׂה. מַאי (ומאי) טַעְמָא בְּפֶסַח וּמִילָה דְּאִינּוּן מִצְוֹת עֲשֵׂה כָּרֵת. אֶלָּא בְּגִין דְּדַרְגָּא קַא גָרִים דְּאִיהִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דְּאִיהִי פֶּסַח, וְאִקְרֵי (אקרי) מִצְוֹת לא תַעֲשֶׂה, בַּעְיָא לְאִתְחַבְּרָא בַּעֲשֵׂה וּלְאִתְכַּלָּלָא בֵּיהּ מִדַּת לַיְלָה בְּיוֹם.

וְלָכֵן מִי שֶׁהוּא טָהוֹר וְסָלְקָה מִמֶּנּוּ אוֹתָהּ עָרְלָה, וְיֵרָאֶה רֹשֶׁם קָדוֹשׁ שֶׁל צַדִּיק, שֶׁהוּא י' בּוֹ, וְלֹא הִקְרִיב פֶּסַח לַה', כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לַצַּדִּיק, שֶׁהוּא רָאוּי לִקְרֹב לַמִּקְדָּשׁ וְלֹא עָרֵל וְטָמֵא. שֶׁאִם לֹא הִקְרִיב, יֵשׁ בּוֹ כָּרֵת. וּמָה הַטַּעַם? שֶׁהֲרֵי בְּכָל הַתּוֹרָה אֵין כָּרֵת אֶלָּא עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, מָה [ומה] הַטַּעַם בְּפֶסַח וּמִילָה, שֶׁהֵם מִצְוֹת עֲשֵׂה, יֵשׁ כָּרֵת? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהַדְּרֻגָּה גּוֹרֶמֶת שֶׁהִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא פֶּסַח, וְנִקְרֵאת [ונקראת] מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, צְרִיכָה לְהִתְחַבֵּר עִם עֲשֵׂה וּלְהִכָּלֵל בּוֹ מִדַּת לַיְלָה עִם יוֹם.

וּמַאן אִיהוּ דְא צַדִּי"ק, דְּאִיהוּ מִילָה וּמִצְוֹת עֲשֵׂה וְאִתְכְּלִיל בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִדַּת יוֹם בַּלַּיְלָה. וְאִי לָא אִתְגְּזַר בָּר נָשׁ לָא אִתְחֲזֵי לְקָרְבָא לוֹן, בְּגִין כָּךְ קַיְימָא מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה עָלֵיהּ וְדַיְינָת לֵיהּ בְּכָרֵת, דְּלָא יֵיעוּל נַפְשֵׁיהּ לְמַקְדְּשָׁא. וְכֵן בְּפֶסַח בַּעְיָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְאִתְחַבְּרָא בְּבַעְלָהּ וְאִי לָא עֲבִיד בָּר נָשׁ וְלָא קָרִיב פֶּסַח לַיְיָ, קַיְימָא עָלֵיהּ וְדַיְינָת לֵיהּ וְלָא אַפִּיקַת יָתֵיהּ מִתְּחוֹת יָדָא דְּפַרְעֹה וְאִשְׁתַּצִּיאַת נַפְשֵׁיהּ מֵאַתְרָא קַדִּישָׁא, וְאִשְׁתָּאֲרַת בְּאַתְרָא מְסָאֲבָא בְּמִצְרַיִם. דְּהָא יִשְׂרָאֵל אִי לָא עֲבִידוּ הֲנֵי תְּרֵין פִּקּוּדִין לָא נַפְקוּ מִתַּמָּן.

וּמִיהוּ,? זֶה צַדִּיק, שֶׁהִיא מִילָה וּמִצְוֹת עֲשֵׂה, וְנִכְלָל בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִדַּת יוֹם בַּלַּיְלָה. וְאִם לֹא נִמּוֹל בֶּן אָדָם, לֹא רָאוּי לְהַקְרִיב אוֹתָם, לָכֵן עוֹמֶדֶת מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה עָלָיו, וְדָנָה אוֹתוֹ בְּכָרֵת, שֶׁלֹּא תִכָּנֵס נַפְשׁוֹ לַמִּקְדָּשׁ. וְכֵן בְּפֶסַח צְרִיכָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְהִתְחַבֵּר עִם בַּעְלָהּ. וְאִם בֶּן אָדָם לֹא עוֹשֶׂה וְלֹא מַקְרִיב פֶּסַח לַה', הִיא עוֹמֶדֶת עָלָיו וְדָנָה אוֹתוֹ, וְלֹא מוֹצִיאָה אוֹתוֹ מִתַּחַת יַד פַּרְעֹה, וְנִכְרֶתֶת נַפְשׁוֹ מִמְּקוֹם קָדוֹשׁ, וְנִשְׁאֶרֶת בִּמְקוֹם טֻמְאָה בְּמִצְרַיִם, שֶׁהֲרֵי אִם לֹא עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ, לֹא יָצְאוּ מִשָּׁם.

וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב (דברים י"ז) שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ. שָׁמוֹר, כְּלָלָא דְנוּקְבָא לא תַעֲשֶׂה. אֶת, כְּלָלָא דְכוֹלָא. חֹדֶשׁ הָאָבִיב דְּהָא בְּהַהוּא שַׁעְתָּא שְׁעוֹרָה אָבִיב וּמְקָרְבִין מִנַּיְהּ עוֹמֶר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה מִמְּחָרֶת הַשַּׁבָּת אִיהוּ, וְסַפְרִין שֶׁבַע שַׁבּוּעִין שְׁלֵמִין לְאִסְתַּלְקָא לְעֵילָא וּלְקַבְּלָא מֵאִינּוּן חֲמִשִּׁין יוֹמִין עִלָּאִין דְּאִימָא עִלָּאָה אוֹרַיְיתָא. דְּאִקְרֵי לֶחֶם דִּכְתִיב (משלי ט') לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי.

וְלָכֵן כָּתוּב (דברים טז) שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ. שָׁמוֹר - כְּלָלוּת שֶׁל נְקֵבָה, לֹא תַעֲשֶׂה. אֶת - כְּלָלוּת שֶׁל הַכֹּל. חֹדֶשׁ הָאָבִיב - שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שְׂעוֹרָה אָבִיב, וּמַקְרִיבִים מִמֶּנּוּ עֹמֶר

עֲשִׂירִית הָאֵיפָה מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הִיא, וְסוֹפְרִים שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת שְׁלֵמִים לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, וּלְקַבֵּל מֵאוֹתָם חֲמִשִּׁים יָמִים עֶלְיוֹנִים שֶׁל הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה תּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת לֶחֶם, שֶׁכָּתוּב (משלי ט) לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי.

וַאֲנַן מְקָרְבִין בְּיוֹמָא דְּחַמְשִׁין דְּאִתְיְיהִיב בֵּיהּ אוֹרַיְיתָא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְנָחִית טִיבוּ דְּעַתִּיקָא קַדִּישָׁא דְּאִימָא עִלָּאָה בְּאִינּוּן שֶׁבַע שְׁבוּעִין שְׁלִימָן בְּכוֹלָּא. וְכָל חַד מֵאִינּוּן שֶׁבַע דַּרְגִּין כַּלִּיל בְּשִׁבְעָה כְּדְאוֹקִימְנָא בְּרָזָא דִמְהֵימְנוּתָא. בְּגִין כָּךְ (דברים ט"ז) שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיְיָ, קְרִיב לוֹן בְּיִחוּדָא. דְּהָא בֵּיהּ אֶפְקֵךְ מִמִּצְרָיִם לַיְלָה, וְתַשְׁלִים לְהַאי דַּרְגָּא דְּאִקְרֵי לֵיל שִׁמּוּרִים, וְתַקְרִיב דְּכוּרָא לְגַבֵּהּ וְתִתְקְרֵי לַיְלָה שְׁלֵימָא.

וַאֲנוּ מַקְרִיבִים בְּיוֹם הַחֲמִשִּׁים שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְיוֹרֵד חֶסֶד שֶׁל הָעַתִּיק הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה (בינה) בְּאוֹתָם שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת שְׁלֵמִים בַּכֹּל, וְכָל אַחַת מֵאוֹתָן שֶׁבַע דַּרְגּוֹת כְּלוּלָה בְּשִׁבְעָה, כְּפִי שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּסוֹד הָאֱמוּנָה. לָכֵן שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַה'. הַקָּרֵב אוֹתָם בְּיִחוּד, שֶׁהֲרֵי בּוֹ הוֹצִיאֲךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה, וְתַשְׁלִים אֶת הַדַּרְגָּה הַזּוֹ שֶׁנִּקְרֵאת לֵיל שִׁמּוּרִים, וְתַקְרִיב זָכָר אֵלֶיהָ וְתִקָּרֵא לַיְלָה שָׁלֵם.

וְתָא חֲזֵי נַעֲרָה בְּתוּלָה עַד לָא אִתְקְרִיב דְּכוּרָא לְגַבֵּהּ אִקְרֵי נַעַר, לְבָתַר אִקְרֵי נַעֲרָה. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (דברים כ"ב) וְנָתְנוּ לָאֲבִי הַנַּעֲרָה, שְׁלֵימָא דַּיְיקָא. וְדָא אִיהוּ כַּד אִשְׁתַּכְּחַת שְׁלֵימָא וְלָא אִתְקְרִיב מַאן (ס"א למאן) דְּלָא אִתְחֲזֵי. אוּף הָכָא בְּקַדְמִיתָא לֵיל שִׁמּוּרִים לְבָתַר, הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיְיָ, כַּד אִתְקְרִיב זֶה לְזֹאת. בְּגִין כָּךְ לָא אִתְחֲזֵי לְאִתְקָרְבָא בְּהַהוּא פֶּסַח עָרֵל וְטָמֵא.

וּבֹא תִרְאֶה, נַעֲרָה בְּתוּלָה, עַד שֶׁלֹּא קָרַב אֵלֶיהָ זָכָר, נִקְרֵאת נַעַר. אַחַר כָּךְ נִקְרֵאת נַעֲרָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים כב) וְנָתְנוּ לָאֲבִי הַנַּעֲרָה, שְׁלֵמָה דַּוְקָא. וְזֶהוּ כְּשֶׁנִּמְצֵאת שְׁלֵמָה, וְלֹא הִתְקָרֵב מִי [למי] שֶׁלֹּא רָאוּי. אַף כָּאן, בַּתְּחִלָּה לֵיל שִׁמּוּרִים, אַחַר כָּךְ הַלַּיְלָה הַזֶּה לַה', כְּשֶׁמִּתְקָרֵב זֶה לְזֹאת, וְלָכֵן לֹא רָאוּי לְהִתְקָרֵב לְאוֹתוֹ פֶּסַח עָרֵל וְטָמֵא.

וְדָמֵהּ טָעוּן מַתָּנָה אַחַת דַּיְיקָא, כְּמָה דְּאָמַר (שיר השירים ו') אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַּמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ. הִיא נְטָרַת בְּנָהָא דְּלָא יִסְתָּאֲבוּן בְּנִמּוּסַיְיהוּ יִשְׂרָאֵל, בְּגִין כָּךְ שִׁבְטֵי יָהּ נַפְקוּ מִתַּמָּן וְאִתְחַבְּרַת יו"ד בָּה"א וְלָא בַּאֲתַר אַחֲרָא כְּמָה דְּעָבְדוּ אִינּוּן. אֲבָל כַּד נַפְקוּ מִבָּבֶל דְּאִסְתָּאֲבוּ תַּמָּן, סָאִיבוּ מִקְדְּשָׁא. בְּגִין כָּךְ חִוְיָיא שָׁלִיט בָּהוּ וְלָא אִשְׁתְּכַח שׁוּלְטָנוּתָא לְיִשְׂרָאֵל בְּהַהוּא זִמְנָא, בְּגִין דְּסָאִיבוּ מַקְדְּשָׁא בַּנָּשִׁים נָכְרִיּוֹת. מִכָּאן מַאן דִּמְסָאֵב גַּרְמֵיהּ לְתַתָּא, מְסָאֵב לְעֵילָּא. וּמַאן דְּקַדִּישׁ גַּרְמֵיהּ לְתַתָּא מְקַדְּשׁ לְעֵילָּא. וְעַל דָּא רְאוּיִין הֲווּ דְּיִתְעֲבַד לְהוּ נִיסָא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּנַפְקוּ מִבָּבֶל כְּשַׁעְתָּא דְּנַפְקוּ מִמִּצְרַיִם. אֶלָּא דְּגָרִים חוֹבָא.

וְדָמֵהּ טָעוּן מַתָּנָה אַחַת דַּוְקָא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ו) אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַּמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ. הִיא שׁוֹמֶרֶת אֶת בָּנֶיהָ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ בְּמִנְהֲגֵיהֶם, מִשּׁוּם כָּךְ שִׁבְטֵי יָהּ יָצְאוּ מִשָּׁם, וְהִתְחַבְּרָה יו"ד בְּהֵ"א, וְלֹא

בְּמָקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ הֵם. אֲבָל כְּשֶׁיָּצְאוּ מִבָּבֶל, נִטְמְאוּ שָׁם וְטִמְּאוּ הַמִּקְדָּשׁ, מִשּׁוּם כָּךְ הַנָּחָשׁ שָׁלַט בָּהֶם, וְלֹא נִמְצָא שִׁלְטוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ זְמַן, מִשּׁוּם שֶׁטִּמְּאוּ אֶת הַמִּקְדָּשׁ בְּנָשִׁים נָכְרִיּוֹת. מִכָּאן, מִי שֶׁמְּטַמֵּא אֶת עַצְמוֹ לְמַטָּה, הוּא טָמֵא לְמַעְלָה. וּמִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ עַצְמוֹ לְמַטָּה, מְקֻדָּשׁ לְמַעְלָה. וְעַל כָּךְ הָיוּ רְאוּיִים שֶׁיִּעָשֶׂה לָהֶם נֵס בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁיָּצְאוּ מִבָּבֶל כְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, אֶלָּא שֶׁגָּרַם הַחֵטְא.

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְיָרֵחַ קַדְמָאָה חוּלְקָא דַאֲבָרָהָם דְּאִיהוּ קַדְמָאָה וְאַחִיד בְּדַרְגָּא דְּחֶסֶ"ד. אֲנָן מַקְרִיבִין לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תְּרֵין פָּרִים לְאוֹסָפָא תְּרֵין חוּלְקִין לְדַרְגָּא דְּחֶסֶד מַעֲתִּיקָא קַדִּישָׁא. אֵיל אֶחָד לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּיִצְחָק וּבָעֵינָן אַיִל לִישָׁנָא דְּתַקִּיפוּ, בְּגִין דְּחוּלְקָא דִּידֵיהּ תַּקִּיפוּ מַיָּא. וּבָעֵינָן דְּיִסְתַּכֵּם הַהוּא דַּרְגָּא דִּגְבוּרָ"ה בְּחֶסֶד עִלָּאָה לְמֶעְבַּד טִיבוּ עִם כָּל יִשְׂרָאֵל. וּלְאִתְפָּרְעָא מֵאִינּוּן דְּעָאקִין לוֹן וּלְאַסְחָרָא לֵיהּ סִטְרָא דְּמַיִין, הַאי דִּכְתִיב (בראשית ל') מָחְשׁוֹף הַלָּבָן.

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הַחֵלֶק שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְאָחוּז בְּדַרְגַּת חֶסֶד, אָנוּ מַקְרִיבִים לְקֻדּוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שְׁנֵי פָּרִים, לְהוֹסִיף שְׁנֵי חֲלָקִים לְדַרְגַּת חֶסֶד מֵהַעֲתִּיק הַקָּדוֹשׁ. אַיִל אֶחָד כְּנֶגֶד דַּרְגַּת יִצְחָק, וְצָרִיךְ אַיִל, לְשׁוֹן שֶׁל תַּקִּיפוּת, מִשּׁוּם שֶׁחֲלָקוֹ חָזָק הַמַּיִם. וְצָרִיךְ שֶׁתִּסְתַּכֵּם אוֹתָהּ דַּרְגַּת הַגְּבוּרָה עִם חֶסֶד עֶלְיוֹן לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל, וּלְהַפְרַע מֵאוֹתָם שֶׁמְּצִיקִים לָהֶם, וּלְהַקִּיפוֹ צַד הַמַּיִם. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל') מַחְשֹׁף הַלָּבָן.

שִׁבְעָה כְּבָשִׂים תְּמִימִים. לְקֻבֵּל כֻּלְּהוּ דַּרְגִּין דְּיִשְׂתַּלְּמוּן בֵּיהּ. וְכֵן בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא שִׁבְעָה אִמְּרִין בְּיוֹמָא קַדְמָאָה דְּכוּלְּהוּ שִׁבְעָה יוֹמִין עִלָּאִין כָּל חַד אִשְׁתְּלִים בְּרָזָא דְּשֶׁבַע וִיהוֹן שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת לְקֻבְלָא נְהִירוּ עִלָּאָה דְּאוֹרַיְיתָא. שֵׂעִיר חַטָּאת לְכַפָּרָה עַל סָאִיבוּ דְּמַקְדְּשָׁא וְלָא יְהֵא לֵיהּ רְשׁוּ לְהַהוּא שְׂעִיר לְעָרְבָּא וְלָא לְאַסְטָנָא עַל יִשְׂרָאֵל. (במדבר כ"ח) וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה. לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּיַעֲקֹב דְּהָא כְּדֵין אִשְׁתְּלִים עַלְמָא וְאִתְחַדַּשׁ. וַאֲנָן מְנַיְנָן שֶׁבַע שְׁבוּעִין בְּגִין לְחַבְּרָא כֻּלָּא בְּיוֹבְלָא עִלָּאָה דְּיַהֲבָא לְהַאי בָּרָא בּוּכְרָא עֲטָרָה דְּאוֹרַיְיתָא דְּאִתְכַּלִּילַת בְּמ"ט אַנְפִּין וְנִפְקָא מֵחָכְמָה עִלָּאָה בְּאִינּוּן חַמְשִׁין שַׁעֲרֵי בִּינָה. וְאִתְיְיהִיבַת לְהַאי בָּרָא בּוּכְרָא עַל יְדֵי דְּמֹשֶׁה דְּאִחִיד נָמֵי בְּהַאי דַּרְגָּא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שיר השירים ג') צְאֵינָה וּרְאֵינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, בְּמַלְכָּא דִּשְׁלָמָא כֻּלָּא דִּילֵיהּ. (והא) דְּהָא אוֹקִימְנָא דְּהַאי דַּרְגָּא שְׁלִים מִכָּל סִטְרִין וּשְׁלִים אִקָּרֵי בָּרָזָא דְּמֹהֵימְנוּתָא דִּכְתִיב (בראשית כ"ה) וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם. בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ. דָּא כַּד אִתְיְיהִיבַת (אורייתא). וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ. כַּד אִתְבְּנֵי בֵּי מַקְדְּשָׁא:

שִׁבְעָה כְּבָשִׂים תְּמִימִים - כְּנֶגֶד כָּל הַדְּרָגוֹת שֶׁיִּשְׁתַּלְּמוּ בּוֹ. וְכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם שִׁבְעָה כְּבָשִׂים, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הָעֶלְיוֹנִים, כָּל אֶחָד נִתְקַן בְּסוֹד שֶׁל שֶׁבַע, וְיִהְיוּ שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה. שְׂעִיר חַטָּאת לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת הַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא תִּהְיֶה רְשׁוּת לְאוֹתוֹ שְׂעִיר לְעַרְבֵּב וְלֹא לְהִסְטִין עַל יִשְׂרָאֵל. (במדבר כח) וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה - כְּנֶגֶד דַּרְגַּת יַעֲקֹב,

שֶׁהֲרֵי אָז נִתְקַן הָעוֹלָם וְהִתְחַדֵּשׁ, וְאָנוּ מוֹנִים שִׁבְעָה שַׁבּוּעוֹת כְּדֵי לְחַבֵּר הַכֹּל בַּיּוֹבֵל הָעֶלְיוֹן, שֶׁנּוֹתֶנֶת לַבֵּן הַבְּכוֹר הַזֶּה עֶטְרָה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁנִּכְלֶלֶת בְּאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה פָּנִים, וְיִצְאָה מֵחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה בְּאוֹתָם חֲמִשִּׁים שַׁעֲרֵי בִינָה, וְנִתְּנָה לַבֵּן הַבְּכוֹר הַזֶּה עַל יְדֵי מֹשֶׁה שֶׁאָחוּז גַּם בְּדַרְגָּה זוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ג) צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, בַּמֶּלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם כֻּלּוֹ שֶׁלּוֹ. [והרי] שֶׁהֲרֵי בַּאֲרֻנּוּ שַׁדַּרְגָּה זוֹ שְׁלֵמָה מִכָּל הַצְּדָדִים, וְשָׁלֵם נִקְרָא בְּסוֹד הָאֱמוּנָה, שֶׁכָּתוּב (בראשית כה) וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם. בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ - זֶה כְּשֶׁנִּתְּנָה [תורה]. וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ - כְּשֶׁנִּבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

תָּא חֲזֵי כְּתִיב בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי דְּאִתְחַבַּר הַאי דַּרְגָּא דְּאִקְרֵי שְׁלִישִׁי בַּחֹדֶשׁ וְהִיא חֲתוּנָתוֹ, עַל דָּא כְּתִיב (שמות י"ט) וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר. הַאי דַּרְגָּא בְּרָא בּוּכְרָא. נֶגֶד הָהָר לְקֶבֶל הַהוּא הַר דְּאִתְיְידַע דְּאִיהוּ זְעֵיר מִכָּל טוּרַיָּא דְּלְעֵילָּא דְּאִיהוּ רָם וְנִשָּׂא כַּד אִתְחַבָּר לְעֵילָּא וְאִקְרֵי הַר סִינַי דְּהָא ז' טוּרִין וְז' יוֹמִין וְז' אַרְצוֹת בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעַלְמָא דְּאִינּוּן לְקֶבֶל שִׁבְעָה יוֹמִין עִלָּאִין וְלָא בָּחַר מִכֻּלְּהוּ לְמֵיהַב אוֹרַיְיתָא אֶלָּא בְּהַר סִינַי דְּאִיהוּ רָזָא דְּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וּבְיָם כִּנֶּרֶת נָמֵי דְּאָתֵי מִתַּמָּן תְּכֶלֶת דְּדָמֵי לְכִסֵּא הַכָּבוֹד. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. כִּנֶּרֶת דָּא צַדִּי"ק וְהַאי יָם דְּכִנֶּרֶת הוּא כְּדְאוּקְמוּהַ חַבְרַיָּיא.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב (שמות יט) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהִתְחַבְּרָה דַּרְגָּה זוֹ שֶׁנִּקְרֵאת שְׁלִישִׁי בַּחֹדֶשׁ, וְהִיא חֲתֻנָּתוֹ, עַל זֶה כָּתוּב (שם) וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר. דַּרְגָּה זוֹ הַבֵּן הַבְּכוֹר. נֶגֶד הָהָר - כְּנֶגֶד אוֹתוֹ הַר שֶׁנּוֹדָע שֶׁהוּא קָטָן מִכָּל הֶהָרִים שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא רָם וְנִשָּׂא כְּשֶׁמִּתְחַבֵּר לְמַעְלָה, וְנִקְרָא הַר סִינַי. שֶׁהֲרֵי שִׁבְעָה הָרִים וְשִׁבְעָה יָמִים וְשֶׁבַע אֲרָצוֹת בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד שִׁבְעָה יָמִים עֶלְיוֹנִים, וְלֹא בָּחַר מִכֻּלָּם לָתֵת תּוֹרָה אֶלָּא בְּהַר סִינַי, שֶׁהוּא הַסּוֹד שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְגַם בְּיָם כִּנֶּרֶת, שֶׁבָּא מִשָּׁם תְּכֶלֶת, שֶׁדּוֹמֶה לְכִסֵּא הַכָּבוֹד. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כִּנֶּרֶת זֶה הַצַּדִּיק, וְזֶהוּ יָם כִּנֶּרֶת, כְּפִי שֶׁפֵּרְשׁוּ הַחֲבֵרִים.

כִּנּוֹר הָיָה תָּלוּי לְמַעְלָה מִמִּטָּתוֹ שֶׁל דָּוִד, וּבְשָׁעָה שְׁרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ מְנַגֵּן מֵאֵלָיו. וְדָוִד קָם לְמַלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא חֲצוֹת לַיְלָה לְאִתְחַבְּרָא בְּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁבִיעָאָה דְּכוֹלָּא נְקוּדָה אֶמְצָעִיתָא דְּאַרְעָא תַּתָּאָה, בָּחַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִיהִי לְקֶבֶל נְקוּדָה עִלָּאָה.

כִּנּוֹר הָיָה תָּלוּי לְמַעְלָה מִמִּטָּתוֹ שֶׁל דָּוִד, וּבְשָׁעָה שֶׁרּוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, מְנַגֵּן מֵאֵלָיו, וְדָוִד קָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה לְהִתְחַבֵּר עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַשְּׁבִיעִית שֶׁל הַכֹּל, הַנְּקֻדָּה הָאֶמְצָעִית שֶׁל אֶרֶץ הַתַּחְתּוֹנָה בָּחַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהִיא כְּנֶגֶד הַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה.

מַאי טַעְמָא בֵּיהּ בְּהַר סִינַי דְּלְעֵילָּא לְמֵיהַב בֵּיהּ אוֹרַיְיתָא שְׁבִכְתָב וְסִימָנֵיךְ בְּהַאי אֲרוֹן לְמֵיהַב בֵּיהּ בְּרִית, בְּגִין דִּבְהַאי אֲרוֹן מוּנָּחִין כָּל גְּנִיזִין טָבִין, וְתוֹרָה שְׁבִכְתָב דְּאִקְרֵי בְּרִית בֵּיהּ מוּנָּחָא. וְכָל מָאנֵי קְרָבָא דְּמַלְכָּא בִּידֵיהּ אִתְמְסָרוּ, וְכֻלְּהוּ עָלְמִין דְּלְתַתָּא מִינֵהּ יַנְקִין. זָכוּ יִשְׂרָאֵל לְמֵיטַר אוֹרַיְיתָא כְּדֵין יַהֲבַת לוֹן כָּל טִיבוּ דְּעָלְמָא. וְאִי לָא כְּדֵין יַסְרַת לוֹן, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (ויקרא כ"ו) וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אַף אֲנִי, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְכַד תִּתְחַבֵּר בְּאֲנִ"י דָּלֶ"ת

דִּילָה אִקְרֵי אֲדֹנָ"י וְדַיְינָא לְעָלְמָא. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב (דברים ד') וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה. בְּזֹאת אִתְיְהִיבַת אוֹרַיְיתָא.

מָה הַטַּעַם בּוֹ בְּהַר סִינַי שֶׁלְּמַעְלָה לָתֵת בּוֹ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְסִימָנִיךְ בְּאָרוֹן זֶה לָתֵת בּוֹ בְּרִית? מִשּׁוּם שֶׁבְּאָרוֹן זֶה מֻנָּחִים כָּל הַגְּנָזִים הַטּוֹבִים, וְתוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, שֶׁנִּקְרֵאת בְּרִית, מֻנַּחַת בּוֹ, וְכָל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הַמֶּלֶךְ נִמְסְרוּ בְיָדֶיהָ, וְכָל הָעוֹלְמוֹת שֶׁלְּמַטָּה יוֹנְקִים מִמֶּנָּה. אִם זָכוּ יִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹר הַתּוֹרָה, אֲז נוֹתֶנֶת לָהֶם כָּל טוּב הָעוֹלָם, וְאִם לֹא, אֲז מְיַפֶּרֶת אוֹתָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו) וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אַף אֲנִי. זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וּכְשֶׁתְּחַבֵּר בְּ"אֲנִי" דָּלֶ"ת שֶׁלָּהּ, נִקְרֵאת אֲדֹנָ"י, וְדָן אֶת הָעוֹלָם. לָכֵן כָּתוּב (דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה. בְּ"זֹאת" נִתְּנָה תּוֹרָה.

תָּא חֲזֵי אוֹרַיְיתָא שֶׁבִּכְתָב צַדִּי"ק אִקְרֵי, וּמוּנָח בְּזֹאת דְּהַאי בְּרִית מָנְחָא בֵּיהּ, דִּכְתִיב אֲרוֹן הַבְּרִית בְּגִין דְּמוּנָח בֵּיהּ בְּרִית דְּאִיהוּ צַדִּי"ק בְּגִין כָּךְ וְזֹאת הַתּוֹרָה אִתְחַבָּר וא"ו בְּזֹאת וּכְדֵין אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה סָם חַיִּין לְעָלְמָא. דְּהָא אִילָנָא דְּחַיֵּי אִתְדַּבַּק בָּהּ. וְכַד לָא מָכְשְׁרִין בְּנֵי נָשָׁא עוֹבָדָיְיהוּ, אִסְתְּלַק וא"ו מִזֹּאת. וּכְדֵין כְּתִיב (ויקרא י"ד) זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע, וְזֶהוּ חָשׁוּב כַּמֵּת.

בֹּא רְאֵה, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב נִקְרֵאת צַדִּיק, וּמֻנַּחַת בְּזֹאת, שֶׁבְּרִית זוֹ מֻנַּחַת בּוֹ, שֶׁכָּתוּב אֲרוֹן הַבְּרִית, מִשּׁוּם שֶׁמֻּנַּחַת בּוֹ בְּרִית שֶׁהוּא צַדִּיק. וְלָכֵן וְזֹאת הַתּוֹרָה, הִתְחַבֵּר וָא"ו עִם זֹאת, וְאָז - אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה, סַם הַחַיִּים לְעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי עֵץ הַחַיִּים נִדְבַּק בָּהּ. וּכְשֶׁמַּעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם אֵינָם כְּשֵׁרִים, מִסְתַּלֵּק וָא"ו מִ"זֹּאת", וְאָז כָּתוּב (ויקרא יד) זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע, וְזֶהוּ חָשׁוּב כַּמֵּת.

וּכְתִיב (במדבר י"ט) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל אִסְתְּלַק וּ' מִזֹּאת וְעָבִיד הַאי אֹהֶל נוּקְמִין, הַיְינוּ דִּכְתִיב (שם) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ. וּבְגִין דְּלָא אִתְחַבָּר וּ' בְּהּ', גָּרְמוּ דְּסָאִיבוּ מַקְדְּשָׁא וְגָרִימוּ לוֹן מוֹתָא. דְּהָא מַאן דְּאַפְרִישׁ לוֹן, גָּרִים מוֹתָא לְנַפְשֵׁיהּ, עַד דְּאָתַת פָּרָה וְכִפְּרָה עַל בְּנָהּ. וְעַבְדִין מִינָהּ הַזָּאָה עַל טְמֵאֵי מֵתִים.

וְכָתוּב (במדבר יט) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל. הִסְתַּלְּקָה וּ' מִזֹּאת, וְעוֹשֶׂה הָאֹהֶל הַזֶּה נְקָמוֹת. הַיְינוּ מַה שֶׁכָּתוּב (שם) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה'. מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִתְחַבְּרָה וּ' עִם ה', גָּרְמוּ שֶׁטִּמְּאוּ הַמִּקְדָּשׁ וְגָרְמוּ לָהֶם מִיתָה, שֶׁהֲרֵי מִי שֶׁמַּפְרִידָם גּוֹרֵם מִיתָה לְנַפְשׁוֹ, עַד שֶׁתָּבוֹא פָּרָה וְכִפְּרָה עַל בְּנָהּ, וְעוֹשִׂים מִמֶּנָּה הַזָּאָה עַל טְמֵאֵי מֵתִים.

זֹאת הַתּוֹרָה דְּלָא אִתְחַבָּר בָּהּ וא"ו עַד דְּעָבְדוּ הַזָּאָה לְאִינּוּן כְּלֵי מִדְיָן. וּלְבָתַר (דברים ד') וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם וְגוֹ' חַיִּים אִתְדַּבַּק בָּהּ. (דברים ל"ג) וְזֹאת הַבְּרָכָה, בָּרְכָה אִתְדַּבַּק בָּהּ בְּהַאי זֹאת. אֲבָל כָּל אֲתַר דְּתִשְׁכַּח בְּאוֹרַיְיתָא זֹאת הַתּוֹרָה בְּלָא וא"ו, בְּגִין חוֹבָה (ויקרא י"ג) זֹאת תּוֹרַת נֶגַע צָרָעַת. (ויקרא י"ד) זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל נֶגַע הַצָּרַעַת (במדבר ה) זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת. בְּגִין דְּסָאִיבוּ גָּרְמֵיהוֹן וְסָאִיבוּ מַקְדְּשָׁא. (ויקרא ו) זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה, לָא כְּתִיב בֵּיהּ וא"ו עַד דְּיַעֲבְדוּ לָהּ שְׁלִימוּ בְּנֵי אַהֲרֹן לְחַבְּרָא לְזֹאת בְּבַעְלָהּ. (ויקרא ו') וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה,

לֹא אַתְיָיא עַל חֵטְא, דְּהָא נָדָבָה הִיא. אוֹ דְּאַתְיָיא עִם עוֹלָה וְהָא עַבְדָּא עוֹלָה שְׁלִימוּ. (ויקרא ו') זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת אַתְיָיא עַל חֵטְא דְּסָאִיבוּ לְהַאי זֹאת.

זֹאת הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא הִתְחַבֵּר לָהּ וְא"ו עַד שֶׁעָשׂוּ הַזֹּאת לְאוֹתָם כְּלֵי מִדְיָן, וְאַחַר כָּךְ (דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם וְגוֹמֵר. חַיִּים נִדְבְּקוּ בָהּ, (שם לג) וְזֹאת הַבְּרָכָה. בְּרָכָה נִדְבְּקָה בְּ"זֹאת" הַזּוֹ. אֲבָל כָּל מָקוֹם שֶׁתִּמְצָא בַּתּוֹרָה "זֹאת הַתּוֹרָה" בְּלִי וְא"ו, זֶה בִּגְלַל חֵטְא. (ויקרא יג) זֹאת תּוֹרַת נֶגַע צָרָעַת. (שם יד) זֹאת התורה לכל נגע הצרעת. (במדבר ה) זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת. מִשּׁוּם שֶׁטִּמְּאוּ אֶת עַצְמָם וְטִמְּאוּ הַמִּקְדָּשׁ. (ויקרא ו) זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה, לֹא כָתוּב בּוֹ וְא"ו, עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ לָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן שְׁלֵמוּת לְחַבֵּר אֶת זֹאת לְבַעְלָהּ. (שם ו) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה - לֹא בָא עַל חֵטְא, שֶׁהֲרֵי הִיא נְדָבָה, אוֹ שֶׁבָּאָה עִם עוֹלָה, וְהָעוֹלָה הָרֵי עוֹשָׂה שְׁלֵמוּת. (שם) זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת - בָּא עַל חֵטְא שֶׁטִּמְּאוּ אֶת "זֹאת".

וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם בְּגִין דְּלָא עָבְדוּ כָּל כָּךְ פְּגִימוּ, וּבְגִין כָּךְ אַתְיָיא דְכוּרָא וְלָא נוּקְבָא (ויקרא ז') וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים בְּגִין דְּאַתְיִין לְשַׁלְמָא אִתְחַבָּר בָּהּ וא"ו. (שם) זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָה לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת, בְּגִין חַטָּאת דְּאִית בְּקָרְבָּא, וְחוֹטֵא אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה. דָּא אוֹקִימְנָא (רס"א ע"א) בְּכָל אֲתָרָא וא"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן.

(ויקרא ז) וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם - מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עָשׂוּ כָּל כָּךְ פְּגָם, וְלָכֵן בָּאָה זָכָר וְלֹא נְקֵבָה. (שם) וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים, מִשּׁוּם שֶׁבָּאָה לְשַׁלּוֹם, מִתְחַבֵּר עִמָּהּ וָא"ו. (שם) זֹאת הַתּוֹרָה לְעֹלָה [ו] לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת - בִּגְלַל חַטָּאת שֶׁיֵּשׁ בַּפָּסוּק, וְחוֹטֵא אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה, זֶה פֵּרַשְׁנוּ בְּכָל מָקוֹם - וְא"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן.

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם וְגוֹ' מַאי טַעְמָא וא"ו, הָא לֹא אָמַר זֹאת בְּקַדְמִיתָא, אַמַּאי כְּתִיב וְזֹאת, בְּגִין סַם חַיִּים דְּאִתְדַּבָּק בָּהּ. (דברים ל"ג) וְזֹאת הַבְּרָכָה, בְּגִין בְּרָכָה אַף עַל גַּב דְּלָא כְּתִיב זֹאת בְּקַדְמִיתָא, אוֹ מִלָּה עַל מָה דְּיֵיתֵי. אֲבָל בְּכוּלְּהוּ מַאי טַעְמָא לָא כְּתִיב וְזֹאת. בְּגִין דְּלָא אִתְדַּבַּק וא"ו. וְהַאי דִּכְתִיב וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם בְּגִין דִּכְתִיב לְעֵיל זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת, וא"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן. בְּגִין כָּךְ אִתְיְיהִיבַת אוֹרַיְיתָא בְּהַאי זֹאת.

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם וְגוֹמֵר, מָה הַטַּעַם וא"ו, הֲרֵי לֹא אָמַר זֹאת בַּתְּחִלָּה? לְמָה כָּתוּב וְזֹאת? מִשּׁוּם סַם הַחַיִּים שֶׁנִּדְבַּק בָּהּ. (דברים לג) וְזֹאת הַבְּרָכָה - בִּשְׁבִיל בְּרָכָה, אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא כָתוּב זֹאת בַּתְּחִלָּה, אוֹ דִּבֵּר עַל מַה שֶּׁיִּבֹּא, אֲבָל בְּכֻלָּם מָה הַטַּעַם לֹא כָתוּב וְזֹאת? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִדְבַּק וא"ו. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא ז) וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב לְמַעְלָה (שם ו) וְזֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת, וְא"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן, מִשּׁוּם כָּךְ נִתְּנָה תּוֹרָה בְּ"זֹאת". וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב (שם כו) אַף אֲנִי

וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב (ויקרא כ"ו) אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת, אֲסַלֵּק מִינָהּ וא"ו וְתַעֲבִיד בָּהּ נוּקְמִין וְכוּלְּהוּ קָרְבָּנִין אַתְיָין לְקָרְבָּא לְהַאי זֹאת לְעֵילָּא בְּהַאי שְׁלִישִׁי. וַאֲנָן מְקָרְבִין בְּהַאי יוֹמָא תְּרֵין פָּרִים בְּמוּסָף, לְאוֹסָפָא לֵיהּ תְּרֵין חוּלְקִין. אַיִל אֶחָד, לְאִתְחַבְּרָא לֵיהּ אַיִלָּא דְּגַבְוֹרֵ"ה. שְׁבָעָה אִמְרִין לְקַבֵּל כּוּלְּהוּ דַּרְגִּין דְּיִחְדּוּן בְּהַאי הִלּוּלָא. שְׁעִיר עִזִּים, לְכַפָּרָא עַל דְּסָאִיבוּ

מַקְדְּשָׁא חַיְּיבִין דְּלְתַתָּא. (במדבר כ"ט) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּיִצְחָק דְּיִתְחַבָּר בֵּיהּ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּתְרִין פָּרִים. הַאי דִּכְתִיב (בראשית ח') וַתָּנַח הַתֵּיבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר, דְּאִתּוֹסְפָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי שְׁבִיעִית עַל עֶשֶׂר סְמִיכָא לַעֲשָׂרָה. בְּגִין כָּךְ פַּר אֶחָד לְאוֹסָפָא לֵיהּ חֵילָא דְּאִימָא עִלָּאָה לְמֵידָן עַלְמָא. אֲבָל תְּרֵין לָא, בְּגִין דְּלָא יָכִיל עַלְמָא לְמִסְבַּל דִּינָא תַּקִּיפָא.

אֶעֱשֶׂה זֹאת, אֲסַלֵּק מִמֶּנָּה וְא"ו וְתֵעָשֶׂה בָהֶם נְקָמוֹת, וְכָל הַקָּרְבָּנוֹת בָּאִים לְקָרֵב אֶת ה" אֶת" לְמַעְלָה בַּשְּׁלִישִׁי הַזֶּה, וְאָנוּ מַקְרִיבִים בְּיוֹם זֶה שְׁנֵי פָּרִים בְּמוּסָף, לְהוֹסִיף לָהּ שְׁנֵי חֲלָקִים. אַיִל אֶחָד לְחַבֵּר לָהּ הַכֹּחַ שֶׁל גְּבוּרָה, שִׁבְעָה כְבָשִׂים כְּנֶגֶד כָּל הַדְּרָגוֹת שֶׁיִּשְׁמְחוּ בַּהֲלוּלָא הַזּוֹ, שְׂעִיר עִזִּים לְכַפֵּר עַל שֶׁטִּמְּאוּ הַמִּקְדָּשׁ הָרְשָׁעִים שֶׁלְּמַטָּה. (במדבר כט) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי - כְּנֶגֶד דַּרְגַּת יִצְחָק שֶׁיִּתְחַבֵּר עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנֵי פָּרִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ח) וַתָּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר, שֶׁהִתּוֹסְפָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא שְׁבִיעִית עַל עֶשֶׂר סְמוּכָה לַעֲשָׂרָה. מִשּׁוּם כָּךְ פַּר אֶחָד, לְהוֹסִיף לוֹ כֹּחַ הָאִמָּא הָעֶלְיוֹנָה לְדוּן אֶת הָעוֹלָם. אֲבָל שְׁנַיִם לֹא, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל אֶת הַדִּין הַקָּשֶׁה.

אַיִל אֶחָד, גְּבוּרָה דְּיֵלִיהּ לִישָׁנָא דְּתַקִּיפוּ, (תהלים כ"א) אֲיַלּוּתִי לְעֶזְרָתִי חוּשָׁה. וְהַאי אַיִל תַּשְׁבַּח בְּכוּלְּהוּ מוּסָפִין, דְּמוֹסִיפִין חֵילָא דִּגְבוּרָה עֲלַיְיהוּ. בָּר מְשָׁבְּתָא דְּאִית בֵּיהּ נִיחָא, וְלֵית בֵּיהּ דִּינָא כְּלָל. דְּאִתְגַּלְיָיא עַתִּיקָא קַדִּישָׁא חֵידוּ וְטָבָאן לְכוּלְּהוּ עִלָּאִין (ס"א עלמין). (במדבר כ"ח) כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה, לְמֵיהַב חֵילָא לְכוּלְּהוּ דַּרְגִּין. שְׂעִיר עִזִּים דְּלָא יִתְחֲזֵי סָאִיבוּ בְּמַקְדְּשָׁא בְּיוֹמָא דְּדִינָא וּבְהַאי יוֹמָא אִתְחַבָּר גְּבוּרָה עִלָּאָה בְּדִינָא תַּתָּאָה דְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ לְמֵידָן עַלְמָא.

אַיִל אֶחָד - הַגְּבוּרָה שֶׁלּוֹ, לָשׁוֹן שֶׁל תַּקִּיפוּת, (תהלים כב) אֲיַלּוּתִי לְעֶזְרָתִי חוּשָׁה, וְהָאַיִל הַזֶּה תִּמְצָא בְּכָל הַמּוּסָפִים, שֶׁמּוֹסִיפִים כֹּחַ וּגְבוּרָה עֲלֵיהֶם, פְּרָט לְשַׁבַּת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מְנוּחָה וְאֵין בָּהּ דִּין כְּלָל, שֶׁמִּתְגַּלֶּה הָעַתִּיק הַקָּדוֹשׁ שִׂמְחָה וְטוֹבוֹת לְכָל הָעֶלְיוֹנִים (עולמים). (במדבר כח) כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה - לָתֵת כֹּחַ לְכָל הַדְּרָגוֹת. שְׂעִיר עִזִּים - שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה טֻמְאָה בַּמִּקְדָּשׁ בְּיוֹם הַדִּין, וּבְיוֹם זֶה מִתְחַבֶּרֶת הַגְּבוּרָה הָעֶלְיוֹנָה בַּדִּין הַתַּחְתּוֹן שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ לָדוּן אֶת הָעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי גְּבוּרָה דִּינָא קַשְׁיָא, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דִּינָא רַפְיָא. אַךְ חוֹבַת הַיּוֹם פַּר אֶחָד, בְּגִין דְּיִכְיל עַלְמָא לְמִסְבַּל. וּבְגִין כָּךְ בְּרֵישׁ יַרְחָא תְּרֵין פָּרִים דְּהִיא כַּפָּרָה. בַּעֲשָׂרָה לְיַרְחָא לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּמַשֶּׁה, בְּמוּסָף דִּילֵיהּ פַּר בֶּן בָּקָר אֶחָד, דְּלָא אִתּוֹסַף בֵּיהּ דִּינָא כָּל כַּךְ בְּגִין דְּהוּא יוֹמָא דְּכַפָּרָה. אַיִל אֶחָד תַּקִּיף, לְתַבְּרָא רְשִׁיעֵי עַלְמָא, וּבַעֲיָנָן לְמֶעְבַּד נִיחָא לְשָׁכְנָא רַגְזָא. כְּבָשִׂים שִׁבְעָה, לְאוֹסָפָא לְכוּלְּהוּ דַּרְגִּין. שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד, אִתּוֹסַף הַכָּא בְּחוֹבַת הַיּוֹם לְכַפָּרָא עַל סוֹאֲבַת מַקְדְּשָׁא, בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִלְּעֵילָּא מְכַפֵּר כֹּלָּא. וְלָא יִשְׁתַּאַר סָאִיבוּ בְּעָלְמָא.

בֹּא רְאֵה, גְּבוּרָה דִּין הַקָּשֶׁה, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דִּין הָרַפֶּה, אַף חוֹבַת הַיּוֹם פַּר אֶחָד כְּדֵי שֶׁהָעוֹלָם יוּכַל לִסְבֹּל, וְלָכֵן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ שְׁנֵי פָרִים, שֶׁהִיא כַּפְרָה. בַּעֲשָׂרָה לַחֹדֶשׁ כְּנֶגֶד דַּרְגַּת מֹשֶׁה. בַּמּוּסָף שֶׁלּוֹ פַּר בֶּן בָּקָר אֶחָד, שֶׁלֹּא נוֹסָף בּוֹ דִּין כָּל כָּךְ, הֱיוֹת שֶׁאוֹתוֹ יוֹם הוּא שֶׁל כַּפָּרָה. אַיִל אֶחָד תַּקִּיף לִשְׁבֹּר אֶת הָרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת נַחַת לְשַׁכֵּךְ הָרֹגֶז. כְּבָשִׂים שִׁבְעָה לְהוֹסִיף לְכָל הַדְּרָגוֹת. שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד הִתּוֹסֵף כָּאן בְּחוֹבַת הַיּוֹם לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת הַמִּקְדָּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה יְכַפֵּר עַל הַכֹּל וְלֹא תִשָּׁאֵר טֻמְאָה בָּעוֹלָם.

בְּגִין כָּךְ, חַד בְּיוֹמָא, לְכַפָּרָא קֻדְשִׁים הַקָּדְשִׁים חַד זְמָנָא בְּשַׁתָּא, בְּגִין דְּלָא אִשְׁתְּכַח כָּל כַּךְ סָאִיבוּ תַּמָּן. וְחַד לְבָרָא, לְמִזְבְּחַ הַחִיצוֹן, דְּלָא יִשְׁתַּכַּח סָאִיבוּ בְּעָלְמָא. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְיַרְחָא לְקֻבֵל דַּרְגָּא דְּאַהֲרֹן דְּאַחִיד בְּהוֹ"ד וְאִסְתַּלַק נְמֵי בְּחֶסֶ"ד.

מִשּׁוּם כָּךְ אֶחָד בַּיּוֹם, לְכַפֵּר קֻדֶּשׁ הַקָּדָשִׁים פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִמָּצֵא שָׁם טֻמְאָה כָּל כָּךְ, וְאֶחָד בַּחוּץ לְמִזְבַּח הַחִיצוֹן שֶׁלֹּא תִמָּצֵא טֻמְאָה בָּעוֹלָם. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ כְּנֶגֶד דַּרְגַּת אַהֲרֹן שֶׁאָחוּז בְּהוֹד, וְהִתְעַלָּה גַּם בְּחֶסֶד.

וּבְגִין כָּךְ בְּהַאי זִמְנָא אֲפִילּוּ עִם כָּל אוּמִּין דְּעָלְמָא עֲבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא טִיבוּ. בְּגִין דְּאִתּוֹסַף חֶסֶ"ד דְּאַהֲרֹן עִם חֶסֶ"ד דְּאַבְרָהָם וְאִינּוּן מְקָרְבִין בֵּיהּ בְּשִׁבְעָה יוֹמִין קָרְבָּנִין עֲלָוִון, בְּגִין דְּיִחְדּוּ כּוּלֵיהּ עָלְמָא בְּחֶדְוָותָא דְּיִשְׂרָאֵל. ע' פָּרִים לְקֻבֵל ע' אוּמִּין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת דְּעָלְמָא, וּבְיוֹמָא קַדְמָאָה פָּרִים שִׁלְשָׁה עָשָׂר. לְאַחְזָאָה דְּלָאו אִינּוּן כְּדְאי לְאִתְקַיְּימָא בְּעָלְמָא, אֶלָּא בְּטִיבוּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּאִית בֵּיהּ תְּלֵיסַר מְכִילִין דְּרַחֲמֵי.

וְלָכֵן בִּזְמַן זֶה אֲפִלּוּ עִם כָּל אֻמּוֹת הָעוֹלָם עוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֶסֶד, מִשּׁוּם שֶׁמִּתּוֹסֵף חֶסֶד שֶׁל אַהֲרֹן עִם חֶסֶד שֶׁל אַבְרָהָם, וְהֵם מַקְרִיבִים בּוֹ בְּשִׁבְעָה יָמִים קָרְבָּנוֹת עוֹלוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּשְׂמְחוּ כָּל הָעוֹלָם בְּשִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל. שִׁבְעִים פָּרִים כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אֻמּוֹת עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הָעוֹלָם, וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן פָּרִים שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, לְהַרְאוֹת שֶׁאֵינָם כְּדָאִים לְהִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם אֶלָּא בְּטוּבוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים.

אֵלִּים שְׁנַיִם לְמֶהֱוֵי תַּקִּיפוּ לְהַהוּא דַּרְגָּא דְּחֶסֶ"ד עִלָּאָה עַל חַד תְּרֵין מַמָּה דְּמִקָּרְבִין בְּכוּלְהוּ מוּסָפִין בְּגִין דְּהַאי חַגָּא אִיהוּ לְקֻבֵל דַּרְגָּא דְּאַהֲרֹן דְּאַחִיד בְּדַרְגָּא שְׁתִיתְאֵי. וְאִקְרֵי יוֹם שְׁתִיתְאֵי. יוֹמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלֶף שְׁנִין. וּבְהַהוּא יוֹמָא זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאוֹסָפָא עַל חַד תְּרֵין טִיבוּ לְעַמֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שמות ט"ז) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ, אָז וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם, וּבְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין דִּלְעֵילָּא אִתּוֹסַף בִּרְכָאן.

אֵילִים שְׁנַיִם, שֶׁתִּהְיֶה תַּקִּיפוּת לְאוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁל חֶסֶד עֶלְיוֹן עַל אֶחָד שְׁנַיִם מִמַּה שֶׁמַּקְרִיבִים בְּכָל הַמּוּסָפִים, מִשּׁוּם שֶׁחַג זֶה הוּא כְּנֶגֶד דַּרְגַּת אַהֲרֹן, שֶׁאָחוּז בְּדַרְגָּה שִׁשִּׁית. וְנִקְרָא יוֹם הַשִּׁשִּׁי. יוֹמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלֶף שָׁנִים. וּבְאוֹתוֹ יוֹם עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף עַל כָּל אֶחָד שְׁנַיִם חֶסֶד לְעַמּוֹ.

זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות טז) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ, אָז - וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם, וּבְכָל הַדְּרָגוֹת שֶׁלְּמַעְלָה נוֹסָפוֹת בְּרָכוֹת.

וּבְהַהוּא יוֹמָא יֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא וְיִתְקָרֵי חַג הָאָסִיף דְּיַכְנִישׁ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ גָּלוּתָא דְּעַמֵּיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (ישעיה י"א) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף יְיָ שֵׁנִית יָדוֹ לִקְנוֹת אֶת שְׁאָר עַמּוֹ. וְיִתְקְרֵי חַג הָאָסִיף, דְּכֻלְּהוּ שִׁבְעָה דַּרְגִּין חַפְיָין עַל יִשְׂרָאֵל כְּסוּכָּה וּבְגִין כָּךְ כּוּלְּהוּ עֲנָנֵי כָּבוֹד אַזְלִין עִם יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא בִּזְכוּתָא דְּאַהֲרֹן בְּגִין כָּךְ י"ד אִמְרִין בְּכָל יוֹמָא.

וּבְאוֹתוֹ יוֹם יָבֹא מֶלֶךְ הַמַּשִׁיחַ וְיִקָּרֵא חַג הָאָסִיף, שֶׁיְּכַנֵּס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹ הַגָּלוּת שֶׁל עַמּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף ה' שֵׁנִית יָדוֹ לִקְנוֹת אֶת שְׁאָר עַמּוֹ. וְיִקָּרֵא חַג הַסֻּכּוֹת, שֶׁכָּל שֶׁבַע הַדְּרָגוֹת מְכַסּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ סֻכָּה, וְלָכֵן כָּל עַנְנֵי הַכָּבוֹד הוֹלְכִים עִם יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בִּזְכוּת אַהֲרֹן, וְלָכֵן אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים שֶׁבְּכָל יוֹם.

וּבְשִׁבְעָה יוֹמִין הָא שִׁבְעָתַיִם וְיִנָּהִיר שִׁבְעָתַיִם נְהִירוּ דְשִׁמְשָׁא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְרָחֵם עַל עַלְמָא וְשַׁעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת לְכַפָּרָא עַל סָאִיבוּ מַקְדְּשָׁא דְּסָאִיבוּ אוֹמֵי עַלְמָא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּיוֹמָא תִּנְיָנָא לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּיִצְחָק. בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּיַעֲקֹב. בְּיוֹמָא רְבִיעָאָה לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּיוֹסֵף. בְּיוֹמָא חֲמִישָׁאָה לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּמֹשֶׁה. בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּאַהֲרֹן:

וּבְשִׁבְעָה יָמִים - הֲרֵי שִׁבְעָתַיִם, וְיָאִיר שִׁבְעָתַיִם אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְרַחֵם עַל הָעוֹלָם. וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת - לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת הַמִּקְדָּשׁ שֶׁטִּמְּאוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי כְּנֶגֶד דַּרְגַּת יִצְחָק. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כְּנֶגֶד דַּרְגַּת יַעֲקֹב. בַּיּוֹם הָרְבִיעִי כְּנֶגֶד דַּרְגַּת יוֹסֵף. בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי כְּנֶגֶד דַּרְגַּת מֹשֶׁה. בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי כְּנֶגֶד דַּרְגַּת אַהֲרֹן.

וְתָא חֲזֵי בְּהַאי חַגָּא וּבְחַגָּא דְּפִטִּירוּ, שִׁבְעָה יוֹמֵי דְּכִלִּילָן כּוּלְּהוּ יוֹמִין דִּלְעֵילָּא בְּהוּ. מָה דְּלֵית כֵּן בִּשְׁאָר חַגִּין דְּמִקָּרְבִין בְּהוּ מוּסָף, אֶלָּא הַיְינוּ דְּאוֹקִימְנָא בְּרָזָא דְּמְהֵימְנוּתָא (בראשית ל') מָחְשׁוֹף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל הַמַּקְלוֹת, דְּי לְכָל אִינּוּן שִׁבְעָה שִׁבְעָה דַּרְגִּין אַסְחַר לוֹן בְּסָטָר דְּחֶסֶ"ד חַגָּא דְּפִטִּירָא, לְקֻבֵּל אַבְרָהָם דְּאָתֵי מִחֶסֶ"ד בְּגִין כָּךְ כּוּלְּהוּ דַּרְגִּין תַּמָּן. דְּהָא לְכוּלְּהוּ דַּרְגִּין אֶסְחַר שְׁלֵימָא לְסִטְרָא דְּחֶסֶ"ד. הַאי חַגָּא לְקֻבֵּל דַּרְגָּא דְּאַהֲרֹן דְּאִתְיְהִיד בְּחֶסֶד, כּוּלְּהוּ עִמֵּיהּ.

וּבוֹא וּרְאֵה, בְּחַג זֶה וּבְחַג הַמַּצּוֹת שִׁבְעָה יָמִים שֶׁכְּלוּלִים בָּהֶם כָּל הַיָּמִים שֶׁלְּמַעְלָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר חַגִּים שֶׁמְּקֹרְבִים בָּהֶם מוּסָף, אֶלָּא הַיְנוּ מַה שֶּׁפֵּרַשְׁנוּ בְּסוֹד הֶאֱמוּנָה, (בראשית ל) מַחְשׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל הַמַּקְלוֹת, שֶׁלְּכָל אוֹתָם שִׁבְעָה שֶׁבַע דְּרָגוֹת מַקִּיפוֹת אוֹתָם בְּצַד הַחֶסֶד, הֶחָג שֶׁל הַמַּצּוֹת כְּנֶגֶד אַבְרָהָם שֶׁבָּא מֵחֶסֶד, לָכֵן כָּל הַדְּרָגוֹת שָׁם, שֶׁהֲרֵי אֶת כָּל הַדְּרָגוֹת מַקִּיף יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם לַצַּד שֶׁל חֶסֶד. הֶחָג הַזֶּה כְּנֶגֶד דַּרְגָּתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שֶׁאָחוּז בְּחֶסֶד, כֻּלָּם עִמּוֹ.

דָּבָר אָחֵר, בְּגִין דְּכוּלְהוּ דַּרְגִּין וְכוּלְהוּ זַכָּאִין, כַּד נַפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְגְּלֵי תַּמָּן בְּכְתְרוֹי וְזַמִּין לְמֶעְבַּד כֵּן בְּיוֹמֵי דְּיֵיתֵי מְשִׁיחָא. בְּגִין כָּךְ כּוּלְהוּ כִּתְרִין וְרָמִיזִין הָכָא וְהָכָא וְנָטְלִין עַל חַד תְּרִין שֵׁבַע בִּרְכָאן הָכָא מֵהַתָּם. וְהָתָם עַל חַד שִׁבְעָה מִשְׁאָר מוֹסָפִין, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (מיכה ז) כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת. כְּיוֹם צֵאתְךָ הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר. מַאי כִּימֵי. דְּכוּלְהוּ יוֹמִין אִזְדַּמְנוּ הֲתָם וְאִזְדַּמְנוּ הָכָא. בְּגִין כָּךְ נִפְלָאוֹת נ' פְּלָאוֹת, חֲמִשִּׁין פְּלָאוֹת. דְּהָא נ' תַּרְעִין דְּבִינָ"ה פָּתַח קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַפָּקָא לוֹן מִתַּמָּן. וּבְגִינֵי כַּךְ בְּאוֹרַיְיתָא אִדְכַּר יְצִיאַת מִצְרַיִם נ' זִמְנִין לְקֶבֵל נ' תַּרְעִין כְּדֵין יַעֲבִיד לְיוֹמֵי מְשִׁיחָא. וּמַאי אַרְאֶנּוּ. אֶלָּא אַרְאֶנּוּ לְהַהוּא סָבָא דְּחָזָא בְּקַדְמִיתָא דִּכְתִיב (שמות י"ד) וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה. כְּדֵין זַמִּין לְמֶחְזֵי פּוּרְעָנוּתָא דְּאֱדוֹם.

דָּבָר אַחֵר - מְשׁוּם שֶׁכָּל הַדְּרָגוֹת וְכָל הַצַּדִּיקִים, כְּשֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְגַּלָּה שָׁם בִּכְתָרִים שֶׁלּוֹ, וְעָתִיד לַעֲשׂוֹת כֵּן בִּזְמַן בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ. מְשׁוּם כָּךְ כָּל הַכְּתָרִים רְמוּזִים כָּאן וְכָאן, וְנוֹטְלִים עַל אֶחָד שִׁבְעִים שֶׁבַע בְּרָכוֹת כָּאן מִשָּׁם. וְשָׁם עַל אֶחָד שִׁבְעָה מִשְּׁאָר הַמּוֹסָפִים, וְהוּ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז) כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת. כְּיוֹם צֵאתְךָ הָיָה לוֹ לוֹמַר! מַה זֶּה כִּימֵי? שֶׁכָּל הַיָּמִים הָעֶלְיוֹנִים הִזְדַּמְּנוּ לְשָׁם וְהִזְדַּמְּנוּ לְכָאן, מְשׁוּם כָּךְ נִפְלָאוֹת, נ' פְּלָאוֹת, חֲמִשִּׁים פְּלָאוֹת, שֶׁהֲרֵי חֲמִשִּׁים שַׁעֲרֵי בִינָה פָּתַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא אוֹתָם מִשָּׁם, וְלָכֵן מַזְכֶּרֶת בַּתּוֹרָה חֲמִשִּׁים פְּעָמִים יְצִיאַת מִצְרַיִם, כְּנֶגֶד חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים, כָּךְ יַעֲשֶׂה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. וּמַה זֶּה אַרְאֶנּוּ? אֶלָּא אַרְאֶנּוּ אֶת אוֹתוֹ הַזָּקֵן שֶׁרָאָה בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּתוּב (שמות יד) וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה, וְאָז עָתִיד לִרְאוֹת אֶת הַפֻּרְעָנוּת שֶׁל אֱדוֹם

דָּבָר אַחֵר, דִּבְגִינְהוֹן דְּשִׁבְעָה צַדִּיקַיָּיא, זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַעֲבָרָא לְכָל אוּמִין דְּעָלְמָא וְלָא יִשְׁתְּאַר בָּעָלְמָא אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי וְיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּגִין כָּךְ הָכָא שִׁבְעָה יוֹמִין. תָּא חֲזֵי, דִּבְגִין כַּךְ מִתְמַעֲטִין וְהוֹלְכִין. וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה שַׁלְטִין יִשְׂרָאֵל לְחוֹדֵיהוּ בָּעָלְמָא וּמַקְרִיבִין פָּר אֶחָד אַיִל אֶחָד, רָזָא דְּיִחוּדָא. שִׁבְעָה כְּבָשִׂים לְקֶבֵל שִׁבְעָה דַּרְגִּין. שְׂעִיר עִזִּים, אַף עַל גַּב דְּבַהַהוּא זִמְנָא יַעֲבְרִינֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵעָלְמָא, עִם כָּל דָּא יִשְׁתְּאַר מִנֵּיהּ דְּלָא יִתְבַּטְלוּן מִפְּרִיָה וְרִבְיָה. וּבַהַהוּא זִמְנָא יִפְקוּן מַיִם חַיִּים מֵהָכְמָה עִלָּאָה (זכריה י"ד) חֲצָיָם אֶל הַיָּם הַקַּדְמוֹנִי דָּא חֶסֶד עִלָּאָה וְחֲצָיָם אֶל הַיָּם הָאַחֲרוֹן דָּא גְּבוּרָ"ה תַּתָּאָה וּגְבוּרָ"ה עִלָּאָה. בַּקַּיִץ וּבַחוֹרֶף בְּסִטְרָא דְּאֶשָּׁא וּבְסִטְרָא דְּמַיָּא. דְּלָא יִשְׁתְּאַר דִּינָא בָּעָלְמָא אֶלָּא כֻּלָּא רַחֲמֵי וְחַיִּים וְחֵירוּ בָּעָלְמָא:

דָּבָר אַחֵר - שֶׁבִּשְׁבִיל שִׁבְעַת הַצַּדִּיקִים עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִיר אֶת כָּל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וְלֹא יִשָּׁאֵר בָּעוֹלָם אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ וְיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד. מְשׁוּם כָּךְ כָּאן שִׁבְעָה יָמִים. בֹּא רְאֵה שֶׁמְּשׁוּם כָּךְ מִתְמַעֲטִים וְהוֹלְכִים, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שׁוֹלְטִים יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם בָּעוֹלָם וּמַקְרִיבִים פַּר אֶחָד, אַיִל אֶחָד, סוֹד הַיִּחוּד. שִׁבְעָה כְּבָשִׂים - כְּנֶגֶד שֶׁבַע דַּרְגוֹת. שְׂעִיר עִזִּים - אַף עַל גַּב שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן יַעֲבִירֵנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִן הָעוֹלָם, עִם כָּל זֶה יִשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ מִפְּרִיָה וּרְבִיָה. וּבְאוֹתוֹ זְמַן יֵצְאוּ מַיִם חַיִּים

מַחְכְּמָה הָעֶלְיוֹנָה, (זכריה יד) חֲצָיִם אֶל הַיָּם הַקַּדְמוֹנִי - זֶה חֶסֶד עֶלְיוֹן, וְחֲצָיִם אֶל הַיָּם הָאַחֲרוֹן - זוֹ גְּבוּרָה תַּחְתּוֹנָה וּגְבוּרָה עֶלְיוֹנָה. בַּקַּיִץ וּבַחֹרֶף - בְּצַד הָאֵשׁ וּבְצַד הַמַּיִם. שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר דִּין בָּעוֹלָם, אֶלָּא הַכֹּל רַחֲמִים וְחַיִּים וְחֶרוּת בָּעוֹלָם.

וְתָא חֲזֵי בְּהַאי חַגָּא עַבְדִּין נִסּוּךְ הַמַּיִם. נְבִיעַ דְּחֶסֶד בְּאֵינוּן שִׁתִּין מַשְׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, וְכוּלְּהוּ שִׁבְעָה יוֹמִין עִלָּאִין מְקַבְּלִין מֵאֵינוּן מַיִם חַיִּים דְּנָפְקִין מִירוּשְׁלַיִם עִלָּאָה טְמִירָא. וּבֵאן אָתַר רָמִיז לְאֵינוּן מַיִם חַיִּים, בְּאֵינוּן שִׁיתִּין. וְחֶסִידֵי וְצַדִּיקֵי חַדָּאן בְּהַאי הִלּוּלָא, בְּגִין דִּרְמִיזָא לְהַהוּא טִיבוּ דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד כַּד יַעְבֵּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סָאִיבוּ מֵאַרְעָא דְּיִחְתוּן אינוּן מַיִם חַיִּים טָהוֹרִים בְּאֵינוּן שִׁיתִּין, בְּהַהוּא מִזְבֵּחַ עִלָּאָה הַהוּא יָם הָאַחֲרוֹן. וְאֵינוּן תְּלָתָא לוֹגִין מַיִם י"ח בֵּצִים לְקֶבֶל צַדִּיק דְּאִקְרֵי ח"י הָעוֹלָמִים, וְעַל יְדֵיהּ מַיִם נַחְתִּין בְּאֵינוּן שִׁיתִּין.

וּבָא רְאֵה, בֶּחָג הַזֶּה עוֹשִׂים נִסּוּךְ הַמַּיִם, שֶׁפַּע שֶׁל חֶסֶד בְּאוֹתָם שִׁיתִּים מִשְּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, וְכָל שִׁבְעַת הַיָּמִים הָעֶלְיוֹנִים מְקַבְּלִים מֵאוֹתָם מַיִם חַיִּים שֶׁיּוֹצְאִים מִירוּשָׁלַיִם הָעֶלְיוֹנָה הַטְּמִירָה. וּבְאֵיזֶה מָקוֹם רָמוּז עַל אוֹתָם מַיִם חַיִּים? בְּאוֹתָם שִׁיתִּים, וַחֲסִידִים וְצַדִּיקִים שְׂמֵחִים בַּהִלּוּלָא הַזּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁרוֹמֵז לְאוֹתוֹ הַטּוֹב שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת כְּשֶׁיַּעֲבִיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַטֻּמְאָה מִן הָאָרֶץ, שֶׁיֵּרְדוּ אוֹתָם מַיִם טְהוֹרִים בְּאוֹתָם הַשִּׁיתִּים בְּאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ עֶלְיוֹן, יָם הָאַחֲרוֹן, וְהֵם שְׁלֹשָׁה לֹגִּים מַיִם, שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה בֵּיצִים, כְּנֶגֶד צַדִּיק שֶׁנִּקְרָא חַי הָעוֹלָמִים, וְעַל יָדוֹ הַמַּיִם יוֹרְדִים בְּאוֹתָם שִׁיתִּים.

וְתָא חֲזֵי הִלּוּל הַזֶּקֶן כַּד הֲוָה חַדֵּי בְּהַאי הִלּוּלָא אָמַר אִם אֲנִי כָּאן הַכֹּל כָּאן. וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן מִי כָּאן. הוּא רָמִיז וְאָמַר אִי שְׁכִינְתָּא דְּאִקְרֵי אֲנִי שַׂרְיָיא כַּאן. הַכֹּל כָּאן הַהוּא אַתְרָא דְּאִקְרֵי כָּל דְּאָתֵי לְאִזְדַּוְּוגָא בָּהּ. וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן מִי כָּאן. דְּהָא לָא חַשִּׁיבָא טִיבוּ שְׁלֵימָא בְּגִין דְּשָׁכְנְתָּא לָא שַׂרְיָיא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא. אֲבָל כַּד יִשְׁתְּלָמוּ אִינוּן פָּרִים כְּדֵין כְּתִיב (ישעיה י"ב) וּשְׁאַבְתֶּם מָיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה. מַאן אִינוּן. שִׁית מָעַיְנֵי דְּאִינוּן מְרִיקִין בְּהַאי יְשׁוּעָה וּכְדֵין עַלְמָא כּוּלֵּיהּ בְּחֶדְוָה בְּגִין דְּנָפְקָא שְׁכִינְתָּא מִבֵּין הַהוּא סָאִיבוּ דְּשָׁאַר עַמִּין, בְּגִין כָּךְ (במדבר כ"ט) בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם.

וּבָא וּרְאֵה, כְּשֶׁהַלֵּל הַזָּקֵן הָיָה שָׂמֵחַ בַּהִלּוּלָא הַזּוֹ, אָמַר, אִם אֲנִי כָּאן - הַכֹּל כָּאן, וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן - מִי כָּאן? הָיָה רוֹמֵז וְאוֹמֵר, אִם שְׁכִינָה שֶׁנִּקְרֵאת אֲנִי שׁוֹרָה כָּאן - הַכֹּל כָּאן, אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא כֹּל שֶׁבָּהּ לְהִזְדַּוֵּג בָּהּ. וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן - מִי כָּאן? שֶׁהֲרֵי לֹא חָשׁוּב טוֹב שָׁלֵם, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה. אֲבָל כְּשֶׁיִּשְׁתַּלְּמוּ אוֹתָם פָּרִים, אֲז כְּתִיב (ישעיה יב) וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה. מִי הֵם? שִׁשָּׁה מַעְיָנוֹת שֶׁמְּרִיקִים בִּישׁוּעָה הַזֹּאת, וְאָז הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּחֶדְוָה, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה יוֹצֵאת מִתּוֹךְ אוֹתָהּ טֻמְאַת שְׁאָר הָעַמִּים, מִשּׁוּם כָּךְ (במדבר כט) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם.

תָּא חֲזֵי עֶשֶׂר נְטִיעוֹת עֲרָבָה וְנִסּוּךְ הַמַּיִם הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. שְׁאָר מִלֵּי דְּאוֹרַיְיתָא תּוֹרָה. וְהָכָא הֲלָכָה. מַאי טַעְמָא, אֶלָּא בְּגִין דְּהַאי אַתְרָא דְּאִקְרֵי הַר סִינַי, תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה אוֹלִיפַת

לֵיהּ לְמֹשֶׁה לְקַשְׁרָא קִשְׁרִין דְּמֵהֵימְנוּתָא. אִינּוּן עֶשֶׂר נְטִיעִין דְּנָצָב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּהָא אֲחִיד לוֹן בְּהַהוּא אַתְרָא דְּאִקְרֵי עֶרֶב שְׁבִיעִית וְיִעְבְּדוּן פְּרִי בְּהַהוּא בֵּית סָאָה, בְּגִין דְּאַיְיתֵי מְזוֹנָא לְעָלְמָא בְּהַאי שְׁבִיעִית. דְּלֵית לוֹן מְזוֹנָא אֶלָּא מֵהַהוּא שַׁתָּא שְׁתִיתָאָה דְּזָרְעִין בָּהּ זַרְעִין, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (הושע י׳) זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד, מָה דְּזָרְעִין יְהֵא לְהַהוּא אַתְרָא דְּאִקְרֵי צְדָקָה שְׁלֵימָה, וּכְדֵין וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד כְּדֵין יְהֵא טִיבוּ עִלָּאָה. וּמַאן אִיהוּ לְפִי (פי׳) חֶסֶד דָּא אַבְרָהָם.

בֹּא רְאֵה, עֶשֶׂר נְטִיעוֹת, עֲרֵבָה וְנִסּוּךְ הַמַּיִם - הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שְׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁל הַתּוֹרָה - תּוֹרָה, וְכָאן הֲלָכָה. מָה הַטַּעַם? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמָּקוֹם זֶה שֶׁנִּקְרָא הַר סִינַי, תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה לִמְּדָה אֶת מֹשֶׁה לִקְשׁוֹר קִשְׁרֵי הֶאֱמוּנָה. אוֹתָן עֶשֶׂר נְטִיעוֹת שֶׁנִּטַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאָחַז אוֹתָן בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא עֶרֶב שְׁבִיעִית, וְיַעֲשׂוּ פְּרִי בְּאוֹתוֹ בֵּית סָאָה, כְּדֵי שֶׁיָּבֹא מָזוֹן לָעוֹלָם בַּשְּׁבִיעִית הַזּוֹ, שֶׁאֵין לָהֶם מָזוֹן אֶלָּא מֵאוֹתָהּ שָׁנָה שִׁשִּׁית שֶׁזּוֹרְעִים בָּהּ זְרָעִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (הושע י׳) זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד. מַה שֶּׁזּוֹרְעִים יִהְיֶה לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא צְדָקָה שְׁלֵמָה, וְאָז וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד, אָז יִהְיֶה טוֹב הָעֶלְיוֹן. וּמִי הוּא לְפִי חֶסֶד? זֶה אַבְרָהָם.

וְתָא חֲזֵי לְתַתָּא שִׁבְעָה עֲבִידָן אִית בֵּינֵיהוֹן. זְרִיעָ"ה לְקֶבֶל אִימָא עִלָּאָה, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (בראשית מ"ז) הֵא לָכֶם זֶרַע. קְצִירָ"ה לְקֶבֶל דַּרְגָּא דְאַבְרָהָם הֲדָא הוּא דִכְתִיב וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד. דִישָׁ"ה בַּחֲרוּץ לְקֶבֶל דַּרְגֵּיהּ דְיִצְחָק דְּעָבִיד דִּינָא וְאַפְרִישׁ תֹּכֶן מֵהַהוּא בָּר. דִּינָא אַפְרִישׁ מִנֵּיהּ וְעָבַד דִּינָא בִּרְשִׁעֵי עַלְמָא וּכְדֵין אִינְהוּ כְּמוֹץ לִפְנֵי רוּחַ. וְהַאי רוּחַ דָּא דַּרְגָּא דְיַעֲקֹב דִכְתִיב (בראשית מ"ה) וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, וּלְקַבְלֵיהּ זוֹרָ"ה וְהוּא מוֹץ לְאֶשָּׁא אִתְיְיהִיב לְמֵיכַל. טוֹחֵ"ן לְקֶבֶל דַּרְגָּא דְמֹשֶׁה. לְ"שׁ לְקֶבֶל דַּרְגָּא דְאַהֲרֹן. אוֹפֶ"ה לְקֶבֶל דַּרְגָּא דְצַדִּי"ק וְאִתְעֲבִיד לֶחֶ"ם בְּיָדוֹ דְצַדִּי"ק בְּהַהוּא אוֹר דְּאִית בְּצִיּוֹן, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (תהלים קל"ו) נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר. בְּקַדְמִיתָא לְכָ"ל וּלְבָתַר לְהַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי בָּשָׂר וּמַאי לֶחֶם דָּא קִיּוּמָא.

בֹּא רְאֵה, לְמַטָּה שִׁבְעָה מַעֲשִׂים יֵשׁ בֵּינֵיהֶם. זְרִיעָה - כְּנֶגֶד הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית מו) הֵא לָכֶם זֶרַע. קְצִירָה - כְּנֶגֶד דַּרְגַּת אַבְרָהָם, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב [ו] קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד. דִּישָׁה בְּחָרוּץ - כְּנֶגֶד דַּרְגַּת יִצְחָק, שֶׁעוֹשֶׂה דִּין וּמַפְרִיד תֶּבֶן מֵאוֹתוֹ בָּר. דִּין מַפְרִיד מִמֶּנּוּ, וְעוֹשֶׂה דִּין בִּרְשָׁעֵי הָעוֹלָם, וְאָז הוּא (תהלים לה) כְּמֹץ לִפְנֵי רוּחַ. וּרְוּחַ הַזּוֹ זוֹ הַדַּרְגָּה שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁכָּתוּב (בראשית מה) וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, וּכְנֶגְדּוֹ זוֹרֶה. וְאוֹתוֹ הַמֹּץ נִתָּן לָאֵשׁ לְמַאֲכָל. טוֹחֵן - כְּנֶגֶד דַּרְגַּת מֹשֶׁה. לָשׁ - כְּנֶגֶד דַּרְגַּת אַהֲרֹן. אוֹפֶה - כְּנֶגֶד דַּרְגַּת צַדִּיק, וְנַעֲשֶׂה לֶחֶם בְּיָדוֹ שֶׁל צַדִּיק בְּאוֹתוֹ אוֹר שֶׁיֵּשׁ בְּצִיּוֹן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלו) נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר. בַּתְּחִלָּה לְ"כָל", וְאַחַר כָּךְ לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא בָּשָׂר. וּמַה זֶּה לֶחֶם? זֶה הַקִּיּוּם.

וּבְהַאי שַׁתָּא שִׁבִיעַאי לָא עָבְדִין עֲבִידְתָּא, אֶלָּא אַכְלִין הַהוּא לֶחֶם דְּאִתְיְיהִיב לְהוּ מִשַּׁתָּא שְׁתִיתָאָה. וְכוּלְהוּ עָלְמִין בְּחֶדְוָה נָיְיחִין וְכוּלְהוּ מִסְכְּנֵי וְעָתִירֵי כּוּלְהוּ שָׁוִין בְּהַאי אֲתַר, דְּהָא כּוּלְהוּ תַּתָּאֵי מֵהַאי שַׁתָּא שְׁבִיעַאי מִתְזַנְיִן. וְאִי בַּר נָשׁ עָבִיד בְּאִינּוּן פֵּירִין סְחוֹרְתָּא.

הַאי דְאַתְרָא דְעַנְיוּתָא מָנַע מִנַּיהּ בִּרְכָאן, בְּגִין כָּךְ מָנַע מִנֵּיהּ בִּרְכָאן. וּבָעֵי בַּר נָשׁ לְאַחֲזָאָה דְּהַאי אַרְעָא קַדִּישָׁא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִית לָהּ נַיְיחָא בְּבַעְלָהּ וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב לֶחֶם לְהַאי כָּ"ל. וְכָ"ל לְהַהוּא אַתְרָא דְּאִקְרֵי בָּשָׂ"ר מִבְּשָׂרִי, וְלֵית לָהּ נְהוֹרָא מִדִּילָהּ אֶלָּא הַנְהוּ סְפִיחֵי דִּשְׁתִּיתַאָה דְּאִזְדָּרְעוּ בָּהּ מִמַּיָּא.

וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית הַזּוֹ לֹא עוֹשִׂים מְלָאכָה, אֶלָּא אוֹכְלִים אוֹתוֹ לֶחֶם שֶׁנִּתַּן לָהֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית, וְכָל הָעוֹלָמוֹת נָחִים בְּחֶדְוָה. וְכָל הָעֲנִיִּים וְהָעֲשִׁירִים, כֻּלָּם שָׁוִים בְּמָקוֹם זֶה, שֶׁהֲרֵי כָּל הַתַּחְתּוֹנִים נִזּוֹנִים מִשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית הַזּוֹ. וְאִם אָדָם עוֹשֶׂה סְחוֹרָה בְּאוֹתָם פֵּרוֹת, הַמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁל עֲנִיּוּת מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת, וְלָכֵן מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת. וְצָרִיךְ אָדָם לְהַרְאוֹת שֶׁלְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יֵשׁ נַחַת עִם בַּעְלָהּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לֶחֶם לְכֹל הַזֶּה, וְ"כֹל" לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא (בראשית ב) בָּשָׂר מִבְּשָׂרִי, וְאֵין לָהּ אוֹר מִשֶּׁלָּהּ, אֶלָּא אוֹתָם סְפִיחֵי הַשִּׁשִּׁית שֶׁנִּזְרְעוּ בָהּ מִמַּיִם.

וּבָעֵי בַּר נָשׁ בְּהַהוּא עֶרֶב שְׁבִיעִית לְמֶעְבַּד עֲבִידְתָּא דְּאַרְעָא בְּאִינּוּן עֶשֶׂר נְטִיעָן אִשְׁתְּלִימוּ בָּהּ דְּתִתְיַחֵד הַאי אַרְעָא בְּהוּ, וְלָא תִתְפָּרֵשׁ מִנַּיְיהוּ וְתִתְקְרֵי אַף הִיא נְטִיעָה, נְצִיבוּ דְּנָצַב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּגִין דְּלָא יִתְמְנַע מִינָהּ הַהוּא טִיבוּ דְּאִית לָהּ עִם בַּעְלָהּ, נַיְיחָא בַּשְּׁבִיעִית. בְּגִין כָּךְ אָדָם בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה אִתְבְּרֵי וְאִזְדַּוּוֹגַת עִמֵּיהּ בַּת זוּגֵיהּ לְאִתְעָנְגָא בְּשַׁבְּתָא, וְהַשְׁתָּא אִזְדַּוּוֹגַת צֶדֶ"ק בְּשִׁתִיתָאָה לְמֵיהַב נְהִירוּ לְהַאי הַר סִינַי.

וְצָרִיךְ אָדָם בְּאוֹתוֹ עֶרֶב שְׁבִיעִית לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת הָאָרֶץ בְּאוֹתָן עֶשֶׂר נְטִיעוֹת שֶׁהִשְׁתַּלְּמוּ בָהּ, שֶׁתִּתְיַחֵד הָאָרֶץ הַזּוֹ עִמָּהֶם וְלֹא תִפָּרֵד מֵהֶם, וְאַף הִיא תִּקָּרֵא נְטִיעָה, נְטִיעָה שֶׁנָּטַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִמֶּנָּה אוֹתוֹ טוּב שֶׁיֵּשׁ לָהּ עִם בַּעְלָהּ מְנוּחָה בַּשְּׁבִיעִית. וְלָכֵן נִבְרָא אָדָם בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְהִזְדַּוְּגָה עִמּוֹ בַּת זוּגוֹ לְהִתְעַנֵּג בְּשַׁבָּת, וַעֲכְשָׁו הִזְדַּוְּגָה צֶדֶק עִם שִׁשִּׁי לָתֵת אוֹר לְהַר סִינַי הַזֶּה.

וְתָא חֲזֵי, הַר חוֹרֵב אִתְקְרֵי כַּד אִזְדַּוּוֹג עִמֵּיהּ וא"ו. וְאִי בְּנֵי נָשָׁא מַפְרִישִׁין וא"ו מִינָהּ, אִקְרֵי חֻרֵב לְיָיָ, דְּהָא חֻרֵב כְּתִיב, וְעַבְדָּא נוּקְמִין. בְּגִין כָּךְ הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה דְּיִכְלְלוּן יַתְהּ בְּאִינּוּן עֶשֶׂר נְטִיעָן עֶרֶב שְׁבִיעִית, וְיֵיתֵי מְזוֹנָא לְעָלְמָא בַּשְּׁבִיעִית. דְּהוּא אַתְרָא דְּלֵית לָהּ נְהוֹרָא אֶלָּא מָה דְּאִתְיְיהִיב לָהּ מֵהַהוּא וא"ו.

וּבֹא וּרְאֵה, הַר חוֹרֵב נִקְרָא כְּשֶׁמְּזְדַּוֵּג עִמּוֹ וא"ו, וְאִם בְּנֵי אָדָם מַפְרִידִים וא"ו מִמֶּנָּה, נִקְרָא חֻרֵב לַה', שֶׁהֲרֵי כְּתוּב חֻרֵב, וְעוֹשֶׂה נְקָמוֹת, לָכֵן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁיְּכַלְּלוּ אוֹתָהּ עִם אוֹתָם עֶשֶׂר נְטִיעוֹת עֶרֶב שְׁבִיעִית, וְיָבֹא מָזוֹן לָעוֹלָם בַּשְּׁבִיעִית, שֶׁהוּא מָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ אוֹר אֶלָּא מַה שֶּׁנִּתַּן לוֹ מֵאוֹתוֹ וא"ו.

וְתָא חֲזֵי יִשְׂרָאֵל כַּד עֲבַדוּ עֶגְלָא וְאַפְרִישׁוּ בְּרָכָאן מֵהַאי הַר חוֹרֵב דְּאַפְרִישׁוּ מִנֵּיהּ וא"ו וְקַצִּיצוּ בִּנְטִיעוֹת בְּאִינּוּן נְטִיעָן, מָה כְּתִיב (שמותל"ג) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב. הַהוּא עַד עִלָּאָה, תְּפִלִּין דְּרֵישָׁא וּדְרוֹעָא דְּשַׁוְוּיִין בְּיָד כֹּהֵה אַעְדִּיאוּ מִנְּהוֹן. וּמֵאַן

אֲתַר אִתְיְהִיב לוֹן, מֵהַר חוֹרֵב כַּד אִזְדַּוּוג בָּהּ וא"ו. וְהַשְׁתָּא (משלי ט"ז) וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף וְאִתְעָרוּ עֲלֵיהוֹן חָרֵב.

וּבוֹא וּרְאֵה, כְּשֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֵגֶל, וְהִפְרִידוּ הַבְּרָכוֹת מֵהַר חוֹרֵב הַזֶּה, שֶׁהִפְרִידוּ מִמֶּנּוּ וָא"ו וְקִצְּצוּ בַּנְּטִיעוֹת, בְּאוֹתָן נְטִיעוֹת מַה כָּתוּב? (שמות לג) וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב. אוֹתוֹ תַּכְשִׁיט עֶלְיוֹן, תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וּזְרוֹעַ שֶׁשָּׁמִים בְּיָד כֻּלָּהּ הֵסִירוּ מֵהֶם, וּמַאֵיזֶה מָקוֹם נִתַּן לָהֶם? מֵהַר חוֹרֵב, כְּשֶׁהִזְדַּוְּגוּ עִמּוֹ וא"ו. וְכֵעֵת (משלי טז) [ו] נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף, וְעוֹרְרוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַחֶרֶב.

בְּגִין כָּךְ בְּנֵי לֵוִי דְּעָבְדוּ לְוָיָה לְהַאי אַתְרָא, אִתְפְּרָעוּ מִנְּהוֹן. הָדָא הוּא דִכְתִיב (שמות ל"ב) וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיְיָ אֵלָי וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי, דְּהָא לָא עֲבָדוּ פְּרוּדָא אֶלָּא לְוָיָה. וְאָמַר לוֹן מֹשֶׁה (שמות ל"ב) כֹּה אָמַר יְיָ עִבְרוּ וָשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה, בְּגִין דְּהַאי כ"ה יָהֲבַת לוֹן רְשׁוּתָא לְמֶעְבַּד דִּינִין וּמַאן אִיהוּ כ"ה, דָּא הַר חוֹרֵב וּבְגִין כָּךְ קַטְלוּ מִנְּהוֹן כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ, שְׁלֹשֶׁת לָא אִתְּמַר, אֶלָּא כִּשְׁלֹשֶׁת לְקֶבֶל הַנָּהוּ תְּלָתָא דַּרְגִּין דְּהֲווּ מַלְיָין לְהַאי בְּאֵר. הָדָא הוּא דִכְתִיב (בראשית כ"ט) וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ. בְּגִין דְּאִינּוּן גָּרְמוּ דְּיִסְתַּלְקוּן מִינַּהּ וְהָא אוּקְמוּהָ.

מִשּׁוּם כָּךְ, בְּנֵי לֵוִי שֶׁעָשׂוּ לְוָיָה לְמָקוֹם זֶה, נִפְרְעוּ מֵהֶם, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות לב) וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַה' אֵלָי, וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי. שֶׁהֲרֵי לֹא עָשׂוּ פְּרוּד, אֶלָּא לְוָיָה. וְאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, כֹּה אָמַר ה' עִבְרוּ וָשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה. מִשּׁוּם שֶׁה"כֹּה" הַזֹּאת נִתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת דִּינִים. וּמִיהוּ כֹּה? זֶה הַר חוֹרֵב, וְלָכֵן הָרְגוּ מֵהֶם כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ. שְׁלֹשֶׁת לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא כִּשְׁלֹשֶׁת, כְּנֶגֶד אוֹתָן שָׁלֹשׁ דְּרָגוֹת שֶׁהָיוּ מְמַלְּאוֹת אֶת הַבְּאֵר הַזּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית כט) וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם גָּרְמוּ שֶׁיִּסְתַּלְּקוּ מִמֶּנָּה, וַהֲרֵי בֶּאֱרוּהָ.

בְּגִין כָּךְ פִּקִּידַת לֵיהּ הַאי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה לְמֹשֶׁה עַל אִינּוּן עֶשֶׂר נְטִיעָן וַעֲרָבָה דְּיַקִּיפוּן לְהַאי מִזְבֵּחַ בְּאִינּוּן עַרְבֵי נַחַל לְקֶבֶל תְּרִין דַּרְגִּין דְּמַקִּיפִין לְעֵילָא דְּאִינּוּן נְצַ"ח הוֹ"ד. וּכְדֵין יַעַבְדוּן נְסוּךְ הַמַּיִם מֵאִינּוּן מַיִם חַיִּים דְּאַתְיָין עַל יְדֵי דְּצַדִּיק וְלָא יִמְנְעוּן מֵהַאי מִזְבֵּחַ טִיבוּ עִלָּאָה.

מִשּׁוּם כָּךְ צִוְּתָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה ה' את משֶׁה עַל אוֹתָן עֶשֶׂר נְטִיעוֹת וַעֲרָבָה, שֶׁיְּקִיפוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה עִם אוֹתָם עַרְבֵי נַחַל, כְּנֶגֶד שְׁתֵּי דְּרָגוֹת שֶׁמַּקִּיפִים לְמַעְלָה, שֶׁהֵם נֶצַח וְהוֹד, וְאָז יַעֲשׂוּ נְסוּךְ הַמַּיִם אוֹתָם מַיִם חַיִּים שֶׁבָּאִים עַל יְדֵי צַדִּיק, וְלֹא יִמְנְעוּ מִמִּזְבֵּחַ הַזֶּה הַטּוֹב הָעֶלְיוֹן.

וְתָא חֲזֵי כָּל שְׁאָר יוֹמֵי דְּשַׁתְּא בְּהַאי מִזְבֵּחַ עַבְדִּין נְסוּךְ הַיַּיִן, רְמִיז לְדִינָא דְּעַיֵּיל בָּהּ לְמֵידָן עַלְמָא. אֲבָל בְּחָג עַבְדִּין אוּף בְּמַיִם חַיִּים. דְּהָא חַיִּים וּנְהִירוּ אִתּוֹסַף בְּהַהוּא זִמְנָא (ישעיה י"א) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת יְיָ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים.

וּבֹא וּרְאֵה, כָּל שְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה עוֹשִׂים בַּמִּזְבֵּחַ הַזֶּה נִסּוּךְ הַיַּיִן, רוֹמֵז לַדִּין שֶׁנִּכְנָס בָּהּ לְדוּן אֶת הָעוֹלָם. אֲבָל בֶּחָג עוֹשִׂים אַף בְּמַיִם חַיִּים, שֶׁהֲרֵי חַיִּים וְאוֹר נוֹסָף בְּאוֹתוֹ זְמַן, (ישעיה יא) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים.

עֲשָׂרָה פַּעֲמִים נִמְנוּ יִשְׂרָאֵל, אַחַת בְּיִרִידָתָן לְמִצְרַיִם דִּכְתִיב (בראשית מ"ו) כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיְמָה וכו' (וגו'). וְאַחַת בַּעֲלִיָּיתָן דִּכְתִיב (שמות י"ב) כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף. וּשְׁנַיִם בְּחוּמָשׁ הַפְּקוּדִים וּשְׁנַיִם בִּימֵי שָׁאוּל, א' בְּבֶזֶק וְא' בַּטָּלְאִים, וְא' בִּימֵי דָוִד (שמואל ב' כ"ג) וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת מִסְפַּר הֶעָם אֶל הַמֶּלֶךְ. וְא' בִּימֵי עֶזְרָא (עזרא ב') כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד. וְא' לְעָתִיד לָבֹא (ירמיה ל"ג) עוֹד תַּעֲבוֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה.

עֶשֶׂר פְּעָמִים נִמְנוּ יִשְׂרָאֵל: אַחַת בִּירִידָתָם לְמִצְרַיִם, שֶׁכָּתוּב (בראשית מו) כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיְמָה וְגוֹמֵר. וְאַחַת בַּעֲלִיָּתָם, שֶׁכָּתוּב (שמות יב) כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף. וּשְׁתַּיִם בְּחֻמַּשׁ הַפְּקוּדִים. וּשְׁתַּיִם בִּימֵי שָׁאוּל, אַחַת בְּבֶזֶק וְאַחַת בַּטָּלְאִים. וְאַחַת בִּימֵי דָוִד, (שמואל ב כד) וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת מִסְפַּר מִפְקַד הָעָם אֶל הַמֶּלֶךְ. וְאַחַת בִּימֵי עֶזְרָא, (עזרא ב) כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד. וְאַחַת לֶעָתִיד לָבֹא, (ירמיה לג) עֹד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה.

אַשְׁרֵי אָדָם מָצָא חָכְמָה, דָּא אָדָם עִלָּאָה דְּאַשְׁרֵי עֲלוֹי טִיבוּ דְּעַתִּיקָא. אֵימָתַי, כַּד מָטָא חָכְמָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (משלי י"ח) מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ. דָּא רַעֲוָא דְּעַתִּיקָא וּמַאי אִיהוּ הַאי חָכְמָה, דָּא חָכְמָה זְעִירָא דְּהִיא רַבְרְבָא בְּאִתְחַבְּרוּתָא לְעֵילָּא. מָצָא, מַאי מָצָא כְּגוֹן דְּאִשְׁתַּכְחַת בְּכֹלָּא. וְאָדָם יָפִיק תְּבוּנָה דְּבָעֵי לְעַיְינָא וּלְאִסְתַּכְלָא וּלְאַפָּקָא מֵעוֹמָקָא עִלָּאָה תְּבוּנָה, לְאַנְהָרָא לְהַאי חָכְמָה. וְעַל יְדֵי דְּמַאן אִתְנְהִירַת עַל יְדֵי עִלָּאָה דְּמָפִיק רָצוֹן מִלְּעֵילָּא לְאַנְהָרָא לָהּ:

אַשְׁרֵי אָדָם מָצָא חָכְמָה - זֶה אָדָם הָעֶלְיוֹן שֶׁהִשְׁרָה עָלָיו הַטּוֹב שֶׁל הָעַתִּיק (כתר), אֵימָתַי. כְּשֶׁמַּגִּיעָה הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵה'. זֶה הָרָצוֹן שֶׁל הָעַתִּיק. וּמַהִי הַחָכְמָה הַזּוֹ? זוֹ חָכְמָה זְעִירָה שֶׁהִיא גְּדוֹלָה בְּהִתְחַבְּרוּת לְמַעְלָה. מָצָא, מַה זֶּה מָצָא? כְּמוֹ שֶׁנִּמְצֵאת בַּכֹּל. וְאָדָם יָפִיק תְּבוּנָה - שֶׁצָּרִיךְ לְעַיֵּן וּלְהִסְתַּכֵּל וּלְהוֹצִיא מֵהָעֶלְיוֹן תְּבוּנָה לְהָאִיר לַחָכְמָה הַזּוֹ, וְעַל יְדֵי מִי הִיא נְאוֹרָה? עַל יְדֵי הָאָדָם הָעֶלְיוֹן שֶׁמַּפִּיק רָצוֹן מִלְּמַעְלָה לְהָאִיר לָהּ:

השלמה מההשמטות (סימן לח)

שֶׁבַע צוּרוֹת קְדוֹשׁוֹת יֵשׁ לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכוּלָּן כְּנֶגֶדָן בָּאָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אוֹתָם. וְאֵלּוּ הֵן שׂוֹק יָמִין וּשְׂמֹאל. יָד יָמִין וּשְׂמֹאל גּוּף וּבְרִית הֲרֵי שֵׁשׁ. וְהָא אָמַרְתְּ שִׁבְעָה. שֶׁבַע הֲוֵי בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד.

שֶׁבַע צוּרוֹת קְדוֹשׁוֹת יֵשׁ לוֹ לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְכֻלָּן כְּנֶגְדָּן בָּאָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א) בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ, זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם. וְאֵלּוּ הֵן: שׂוֹק יָמִין וּשְׂמֹאל, יַד יָמִין וּשְׂמֹאל, גּוּף וּבְרִית - הֲרֵי שֵׁשׁ. וַהֲרֵי אָמַרְתָּ שֶׁבַע? שֶׁבַע הֵם בְּאִשְׁתּוֹ, (שם ב) וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד.

מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמֶלֶךְ שֶׁעָלָה בְּלִבּוֹ לִיטַּע בְּגָנּוֹ תִּשְׁעָה אִילָנִין זְכָרִים וְהָיוּ כֻּלָּם דְּקָלִים, אָמַר כְּשֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם מִין אֶחָד, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּים. מָה עָשָׂה, נָטַע אֶתְרוֹג בֵּינֵיהֶם וְהוּא אֶחָד מֵאוֹתָן הַתִּשְׁעָה שֶׁעָלָה בְּלִבּוֹ לִהְיוֹת זְכָרִים וְאֶתְרוֹג מָאי הֲוֵי, נְקֵבָה וְהַיְינוּ דִּכְתִיב (ויקרא כ"ג) פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים (ע"כ).

מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ שֶׁעָלָה בְּלִבּוֹ לִטַּע בְּגָנּוֹ תִּשְׁעָה אִילָנוֹת זְכָרִים, וְהָיוּ כֻּלָּם דְּקָלִים. אָמַר, כְּשֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם מִין אֶחָד, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּים. מָה עָשָׂה? נָטַע אֶתְרוֹג בֵּינֵיהֶם, וְהוּא אֶחָד מֵאוֹתָם הַתִּשְׁעָה שֶׁעָלָה בְּלִבּוֹ לִהְיוֹת זְכָרִים. וְאֶתְרוֹג מַה נִּהְיָה? נְקֵבָה, וְהַיְנוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כג) פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים:

זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם. אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן וְהָא כְּתִיב וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ וְגוֹ' וְאַחַר כָּךְ אֱעֶשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ. וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעוֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָה. אֶלָּא אִימָא, דִּכְתִיב יְצִירָה וּכְתִיב בָּהֶן עֲשִׂיָּה וּכְתִיב בָּהֶן בְּרִיאָה. עֲשִׂיָּה דִּכְתִיב זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אוֹתָם, בְּעֵת הִרְכִּיב הַנְּשָׁמָה עַל הַגּוּף וְאַסַּף הַכֹּל. וּמִנַּיִן דְּהַאי יְצִירָה לִישְׁנָא דְּאַסּוֹפֵי הוּא דִּכְתִיב, וַיִּיצֶר יְיָ אֱלֹהִים כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב עַל הָאָדָם זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם (ע"כ).

זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם (בראשית ה). אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? וַהֲרֵי כָּתוּב (שם א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ וְגוֹמֵר, וְאַחַר כָּךְ (שם) אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ. וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה. אֶלָּא אֱמֹר, שֶׁכָּתוּב יְצִירָה, וְכָתוּב בָּהֶן עֲשִׂיָּה, וְכָתוּב בָּהֶן בְּרִיאָה. עֲשִׂיָּה, שֶׁכָּתוּב זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם, בְּעֵת הִרְכִּיב הַנְּשָׁמָה עַל הַגּוּף וְאָסַף הַכֹּל. וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁיְּצִירָה זוֹ הִיא לְשׁוֹן אִסּוּף הוּא שֶׁכָּתוּב (שם ב) וַיִּצֶר ה' אֱלֹהִים וְגוֹ' כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם, וְהַיְנוּ שֶׁכָּתוּב עַל הָאָדָם - זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם. וַיְבָרֶךְ אֹתָם.

בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ בְּכָל אֲבָרָיו וְכָל חֲלָקָיו, וְהָא אֲמְרִינָן וא"ו וּלְמָה הוּא דּוֹמֶה לְעוֹטָה אוֹר כַּשַּׂלְמָה וְהַאי וא"ו אֵינָהּ אֶלָּא שֵׁשׁ קְצָווֹת. אָמַר לֵיהּ, בְּרִית מִילָה וְזִווּגוֹ שֶׁל הָאָדָם חַשְׁבִינַן אֶחָד. שְׁתֵּי יָדָיו ג'. רֹאשׁוֹ וְגוּפוֹ ה'. שְׁתֵּי שׁוֹקָיו ו'. וּכְנֶגְדָּם כְּמוֹתָם בַּשָּׁמַיִם דִּכְתִיב (קהלת ז') גַּם אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים. וְהַיְינוּ יָמִים (שמות ל"א) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְלֹא אָמַר בְּשֵׁשֶׁת יָמִים מְלַמֵּד שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם יֵשׁ לוֹ כֹּחוֹ (ע"כ):

(עד כאן מההשמטות) השלמה מההשמטות המשרז הנ"ל

בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ. בְּכָל אֲבָרָיו וּבְכָל חֲלָקָיו, וַהֲרֵי אָמוּר, וְא"ו לְמָה הוּא דּוֹמֶה? (תהלים קד) לְעֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה, וַהֲרֵי וְא"ו אֵינָהּ אֶלָּא שֵׁשׁ קְצָווֹת. אָמַר לוֹ, בְּרִית מִילָה וְזִווּגוֹ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבִים אֶחָד. שְׁתֵּי יָדָיו שְׁלֹשָׁה. רֹאשׁוֹ וְגוּפוֹ חֲמִשָּׁה. שְׁתֵּי שׁוֹקָיו שִׁשָּׁה. וּכְנֶגְדָּם כְּמוֹתָם בַּשָּׁמַיִם, שֶׁכָּתוּב (קהלת ז) גַּם אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים. וְהַיְנוּ יָמִים, (שמות לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְלֹא אָמַר בְּשֵׁשֶׁת יָמִים, מְלַמֵּד שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם יֵשׁ לוֹ כֹּחוֹ: ע"כ מההשמטות.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וְגוֹ'. פְּקוּדָא דָא לְאִתְעַסְקָא בְּהַאי עָלְמָא בְּפְרִיָה וְרִבְיָה וּלְמֶעֱבַד תּוֹלְדִין לְאִתְפַּשְׁטָא שְׁמָא קַדִּישָׁא לְכָל סִטְרִין וּלְמִלְקַט רוּחִין וְנִשְׁמָתִין לְמֶהֱוֵי יְקָרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֵילָא וְתַתָּא. דְּכָל מָאן דְּלָא אִתְעַסַק בְּפְרִיָה וְרִבְיָה אֲזְעִיר דִּיוּקְנָא דְּמָרֵיהּ דְּלָא אִשְׁתְּכַח בְּהַאי עָלְמָא. וְגָרִים דְּלָא שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא בְּהַאי עָלְמָא דְּכְמָה דְּאִתּוֹסְפָן רוּחִין וְנִשְׁמָתִין, הֲכִי אִתּוֹסַף לְנַחֲתָא (נ"א דוגמתא) בְּהַאי עָלְמָא זְיוּ יְקָרָא דְמַלְכָּא דְּכְתִיב (משלי י"ד) בְּרֹב עַם הֲדְרַת מֶלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֹם מַחְתַּת רָזוֹן.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וְגוֹמֵר. מִצְוָה זוֹ לְהִתְעַסֵּק בָּעוֹלָם הַזֶּה בִּפְרִיָה וּרְבִיָה וְלַעֲשׂוֹת תּוֹלָדוֹת, שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ לְכָל הַצְּדָדִים, וְלִלְקֹט רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת. שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא מִתְעַסֵּק בִּפְרִיָה וּרְבִיָה, מַקְטִין אֶת הַדְּמוּת שֶׁל רִבּוֹנוֹ שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְגוֹרֵם שֶׁלֹּא תִשְׁרֶה שְׁכִינָה בָּעוֹלָם הַזֶּה. כְּמוֹ שֶׁמִּתּוֹסְפוֹת רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת, כָּךְ מִתּוֹסֵף לָרֶדֶת [נ"א: דגמא] לָעוֹלָם הַזֶּה כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּתוּב (משלי יד) בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֹם מְחִתַּת רָזוֹן.

הֲדְרַת מֶלֶךְ דָּא זְיוּ יְקָרָא דְמַלְכָּא דְּאִתּוֹסַף לְנַחֲתָא בְּהַאי עָלְמָא, מַחְתַּת רָזוֹן דָּא זְעִירוּ דְּדִיוּקְנָא דְמַלְכָּא דְּאַזְעִיר מֵהָאי עָלְמָא, הֲכִי אֲזְעִיר מֵעֵילָא. דְּהָא הַהוּא זְיוָא לָא נָחִית, וְאִתְחַשָּׁב עַל הַהוּא בַּר נָשׁ כְּאִילּוּ אוֹשִׁיד דְּמִין דְּנָרַע דִּיוּקְנָא דִלְתַתָּא כְּגוֹנָא דִלְעֵילָא דְּכְתִיב כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם, וְאִיהוּ אֲזְעִיר צֶלֶם אֱלֹהִים לְתַתָּא, וּדְמוּת וּדְיוּקְנָא לְעֵילָא. וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ בַּר נָשׁ לְאִתְעַסְקָא בְּפְרִיָה וְרִבְיָה וּלְמֶעֱבַד צֶלֶם אֱלֹהִים לְאַסְגָּאָה יְקָרָא דְיְיָ בְּכָל סִטְרִין: (עד כאן מההשמטות)

הֲדְרַת מֶלֶךְ - זֶה זְיוּ כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ שֶׁמִּתּוֹסֵף לָרֶדֶת לָעוֹלָם הַזֶּה. מְחִתַּת רָזוֹן - זֶה הַקְּטַנַּת דְּמוּת הַמֶּלֶךְ שֶׁמַּקְטִין מֵהָעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ מַקְטִין גַּם לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ זְיוּ לֹא יוֹרֵד, וְנֶחְשָׁב עַל אוֹתוֹ אָדָם כְּאִלּוּ שָׁפַךְ דָּמִים, שֶׁגָּרַע הַדְּמוּת שֶׁלְּמַטָּה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (בראשית ט) כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. וְהוּא מַקְטִין צֶלֶם אֱלֹהִים לְמַטָּה וְהַדְּמוּת וּדְיוֹקֶן לְמַעְלָה, וְלָכֵן צָרִיךְ אָדָם לְהִתְעַסֵּק בְּפְרִיָה וּרְבִיָה וְלַעֲשׂוֹת צֶלֶם אֱלֹהִים לְהַגְדִּיל כְּבוֹד ה' בְּכָל הַצְּדָדִים: ע"כ מההשמטות.

רעיא מְהֵימְנָא השלמה מההשמטות (סימן לח) פְּקוּדָא דָּא לְקַיֵּים פְּרִיָה וְרִבְיָה לְקַיֵּים בֵּן וּבַת. בְּגִין דְּאָב תַּמָּן י', וְאֵם תַּמָּן ה', בֵּן תַּמָּן ו', בַּת תַּמָּן ה'. וְאָב וְאֵם דְּלֵית לוֹן בֵּן וּבַת, גַּם יְיָ' לָא שַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ, וּכְגַוונָא דָּא בְּעוֹבָדָא דְּבְרֵאשִׁית אָמַר פְּרוּ וּרְבוּ. פְּרוּ מִסְטְרָא דִימִינָא וּרְבוּ מִסְטְרָא דְשְׂמָאלָא דְּבֵיהּ בָּרָא אֱלֹקִים כֹּלָּא, וּבְרָא דָּא עַמּוּדָא דְאֶמְצָעִיתָא. אֶת הָאָרֶץ דָּא שְׁכִינְתָּא. וְאִמָּאי צָרִיךְ ד', בְּאָב וְאֵם בֵּן וּבַת. בְּגִין דְּהָא אִתְקַדָּשׁוּ וְאִתְבָּרְכוּ בְּשֶׁלֹּשׁ קְדוּשׁוֹת וְשֶׁבַע בִּרְכָאן דְּאִינּוּן י', צְרִיכִין לְמֶהֱוֵי ד' אַתְוון דְּשַׁרְיָין עֲלַיְיהוּ עֲשָׂרָה, לְמֶהֱוֵי בָּר נָשׁ רְשׁוּת הַיְחִיד לְמָארֵיהּ, דְּרָחְבוּ ד' וְגָבְהוּ י'. וּמָאן דְּמִתְעַסֵּק בְּאוֹרַיְיתָא וּבְמִצְוָה בְּדָחֲילוּ וּבְרַחֲימוּ דְּמָארֵיהּ בְּאֲתַר דְּיִרְאָה שַׁרְיָא תַּמָּן י', בְּאֲתַר דְּאַהֲבָה שַׁרְיָא תַּמָּן ה'. בְּאֲתַר דְּתוֹרָה שַׁרְיָא ו', וּבְאֲתַר דְּמִצְוָה שַׁרְיָא ה'. בְּאֲתַר דְּמַחֲשָׁבָה דְּאִתְמַר בָּהּ (שמואל ב ז) וְזֹאת תּוֹרַת הָאָדָם, כַּלִּיל מִכֹּלָּא.

שַׁרְיָא בְּיה יו"ד ה"א וא"ו ה"א. (תהלים קכ"ז) אִם יְיָ לֹא יִבְנֶה בַּיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ, מַאי שָׁוְא עָמְלוּ בּוֹנָיו בּוֹ, אינון סַמָּאֵ"ל וְנָחָשׁ ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

מִצְוָה זוֹ לְקַיֵּם מִצְוַת פְּרִיָה וּרְבִיָה לְקַיֵּם בֵּן וּבַת, מְשׁוּם שֶׁאָב שָׁם י', וְאֵם שָׁם ה', בֵּן שָׁם ו', בַּת שָׁם ה', וְאָב וְאֵם שָׁיֵשׁ לָהֶם בֵּן וּבַת, גַּם ה' לֹא שׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם. וּכְמוֹ זֶה בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית אָמַר (בראשית א) פְּרוּ וּרְבוּ, פְּרוּ מִצַּד הַיָּמִין, וּרְבוּ מִצַּד הַשְּׂמֹאל, שֶׁבּוֹ בָּרָא אֱלֹהִים הַכֹּל, וּבָרָא זֶה עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, אֵת הָאָרֶץ - זוֹ שְׁכִינָה. וְלָמָּה צָרִיךְ אַרְבַּע, בְּאָב וְאֵם בֵּן וּבַת? מִשּׁוּם שֶׁהֵרֵי הִתְקַדְּשׁוּ וְהִתְבָּרְכוּ בְּשֶׁלֹּשׁ קְדֻשׁוֹת וְשֶׁבַע בְּרָכוֹת שֶׁהֵם י', צְרִיכוֹת לִהְיוֹת אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁשּׁוֹרוֹת עֲלֵיהֶם עֶשְׂרָה, לִהְיוֹת אָדָם רְשׁוּת הַיָּחִיד לְאָדוֹנוֹ, שֶׁרָחֲבוּ אַרְבָּעָה וְגָבְהוּ עֶשְׂרָה. וּמִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוָה בְּיִרְאָה וּבְאַהֲבַת אֲדוֹנוֹ, בְּמָקוֹם יִרְאָה שְׁרוּיָה שָׁם י', בְּמָקוֹם אַהֲבָה שְׁרוּיָה שָׁם ה', בְּמָקוֹם תּוֹרָה שְׁרוּיָה ו', וּבְמָקוֹם מִצְוָה שְׁרוּיָה ה', בְּמָקוֹם הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (שמואל ב יט) וְזֹאת תּוֹרַת הָאָדָם, כָּלוּל מֵהַכֹּל, שׁוֹרָה בּוֹ יו"ד ה"א וָא"ו ה"א, (תהלים קכז) אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ. מַה זֶּה שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ? אֵלּוּ סמא"ל וְנָחָשׁ: ע"כ מההשמטות.

נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ, דְּאִתְכְּלִיל בְּשִׁית סִטְרִין כְּלִיל מִכֹּלָּא כְּגַוְונָא דִלְעֵילָּא, בְּשַׁיְיפֵי מְתַקְּנָן בְּרָזָא דְחָכְמְתָא כְּדָקָא יָאוּת כֹּלָּא תִּקּוּנָא עִלָּאָה. נַעֲשֶׂה אָדָם רָזָא דְכַר וְנוּקְבָא כֹּלָּא בְּחָכְמְתָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה. בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ לְאִשְׁתַּכְלְלָא דָא בְּדָא לְמֶהֱוֵי (ד"א ל"ג חד) הוּא יְחִידָאי בְּעָלְמָא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא:

נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ - שֶׁנִּכְלָל בְּשִׁשָּׁה צְדָדִים כָּלוּל מֵהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, בְּאֵיבָרִים מְתֻקָּנִים בְּסוֹד הַחָכְמָה כְּרָאוּי, הַכֹּל תִּקּוּן עֶלְיוֹן. נַעֲשֶׂה אָדָם - סוֹד שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה, הַכֹּל בְּחָכְמָה קְדוֹשָׁה עֶלְיוֹנָה. בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ - לְהִתְתַּקֵּן זֶה בָּזֶה לִהְיוֹת [אחד] הוּא יְחִידִי בָּעוֹלָם שַׁלִּיט עַל הַכֹּל.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה (ד"א כלל) וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, הָכָא אִתְתַּקַּן מַה דְּלָא אִתְמָר כִּי טוֹב בַּשֵּׁנִי בְּגִין דְּאִתְבָּרֵי בֵּיהּ מוֹתָא, וְהָכָא אִתְמָר וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. וְאָזְלָא כְּמָה דְאָמְרִי חַבְרַיָּיא וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד זֶה מָוֶת.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה [ד"א כלל] וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד - כָּאן נִתְקַן מַה שֶּׁלֹּא נֶאֱמַר כִּי טוֹב בַּשֵּׁנִי, מִשּׁוּם שֶׁבּוֹ נִבְרָא הַמָּוֶת. וְכָאן נֶאֱמַר וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, וְהוֹלְכִים כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַחֲבֵרִים, וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד - זֶה הַמָּוֶת.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, וְכִי לֹא חָמָא לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּמַאן דְּאָמַר אֶת כָּל, לְאַסְגָּאָה כָּל דְּרִין דְּיֵיתוּן לְבָתַר בֵּן, וְכֵן כָּל מַה דְּיִתְחַדֵּשׁ בְּעָלְמָא בְּכָל דָּרָא וְדָרָא עַד לָא יֵיתוּן לְעָלְמָא. אֲשֶׁר עָשָׂה, דָּא כָּל עוֹבָדִין דִּבְרֵאשִׁית, דְּתַמָּן אִתְבְּרֵי יְסוֹדָא וְעִקָּרָא לְכָל מַה דְּיֵיתֵי וְיִתְחַדֵּשׁ בְּעָלְמָא לְבָתַר כֵּן. וּבְגִין כָּךְ חָמָא לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד לָא הֲוָה וְשַׁוִּי כֹּלָּא בְּעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית. יוֹם הַשִּׁשִּׁי, מַאי שְׁנָא בְּכֻלְּהוּ יוֹמֵי דְּלָא אִתְמָר בְּהוּ ה"א, אֶלָּא הָכָא כַּד אִשְׁתַּכְלַל עָלְמָא אִתְחַבְּרַת נוּקְבָא

בְּדָכוּרָא בְּחִבּוּרָא חַד, ה' בַּשִּׁשִּׁי (ד"א דאיהו ס"א יסוד) לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא חַד. וַיְכֻלּוּ, אִשְׁתַּכְלִלוּ כֹּלָּא חַד (ד"א כחד). אִשְׁתַּכְלִלוּ מִכֹּלָּא וְאִשְׁתַּלִימוּ בְּכֹלָּא:

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, וְכִי לֹא רָאָה אוֹתוֹ קֹדֶם? אֶלָּא הַכֹּל רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּמַה שֶּׁאָמַר אֶת כָּל - לְרַבּוֹת כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁיָּבוֹאוּ אַחַר כָּךְ, וְכֵן כָּל מַה שֶּׁיִּתְחַדֵּשׁ בָּעוֹלָם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר בְּטֶרֶם שֶׁיָּבוֹאוּ לָעוֹלָם. אֲשֶׁר עָשָׂה - זֶה כָּל מַעֲשֵׂי בְרֵאשִׁית שֶׁשָּׁם נִבְרָא יְסוֹד וְעִקָּר לְכָל מַה שֶּׁיָּבֹא וְיִתְחַדֵּשׁ בָּעוֹלָם לְאַחַר מִכָּן. וּמִשּׁוּם כָּךְ רָאָה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁלֹּא הָיָה, וְשָׁם אֶת הַכֹּל בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית. יוֹם הַשִּׁשִּׁי - מַה שׁוֹנֶה בְּכָל הַיָּמִים שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶם ה"א? אֶלָּא כְּאן כַּאֲשֶׁר נִתְקַן הָעוֹלָם, הִתְחַבְּרָה הַנְּקֵבָה בַּזָּכָר בְּחִבּוּר אֶחָד. ה' בַּשִּׁשִּׁי [שהוא] [יסוד] לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד. וַיְכֻלּוּ - נִתְקְנוּ הַכֹּל אֶחָד [כאחד]. נִתְקְנוּ מֵהַכֹּל וְהִשְׁתַּלְּמוּ בַּכֹּל.

וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח (תהלים לא) מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם. תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא לְבַר נָשׁ בְּעָלְמָא, וְאַתְקִין לֵיהּ לָמֶהֱוֵי שְׁלִים בְּפוּלְחָנֵיהּ וּלְאִתְתַּקָּנָא אָרְחוֹי, בְּגִין דְּיִזְכֵּי לְנְהוֹרָא עִלָּאָה דְּנָנִיז קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְצַדִּיקַיָּיא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ.

וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, (תהלים לא) מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם. בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אָדָם בָּעוֹלָם וְהִתְקִין אוֹתוֹ לִהְיוֹת שָׁלֵם בַּעֲבוֹדָתוֹ וּלְתַקֵּן אֶת דְּרָכָיו כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לָאוֹר הָעֶלְיוֹן שֶׁגָּנַז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ.

השלמה מההשמטות (סימן ט"ל)

יָשַׁב רַבִּי בְּרָכְיָה וְדָרַשׁ מָאי הַאי דְּקָא אָמְרִינָן כָּל יוֹמָא הָעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא יָדְעִינָן מָאי קָאָמַר, הָעוֹלָם הַבָּא מִתַּרְגֵּם עָלְמָא דְּאָתֵי מְלַמֵּד שְׁקוּדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לִבְרוֹא אוֹר גָּדוֹל לְהָאִיר וְנִבְרָא אוֹר גָּדוֹל שֶׁאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לִשְׁלוֹט בּוֹ, צָפָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְסוֹבְלוֹ לֶקַח שְׁבִיעִי וְשָׂם לָהֶם בִּמְקוֹמוֹ וְהַשְׁאָר גְּנָזוֹ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. אָמַר אִם יִזְכּוּ בָּזֶה הַשְּׁבִיעִי וְיִשְׁמְרוּהוּ, אָתֵּן לָהֶם זֶה לְעוֹלָם אַחֲרוֹן. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב, הָעוֹלָם הַבָּא. שֶׁכְּבָר בָּא מִקּוֹדֶם שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית. הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (שם ל"א) מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם: (עד כאן מההשמטות)

יָשַׁב רַבִּי בְּרָכְיָה וְדָרַשׁ, מַה זֶּה שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים כָּל יוֹם הָעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא יוֹדְעִים מָה אָמַר, הָעוֹלָם הַבָּא מְתֻרְגָּם עָלְמָא דְאָתֵי (העולם הבא), מְלַמֵּד שֶׁקֹּדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְרֹא אוֹר גָּדוֹל לְהָאִיר, וְנִבְרָא אוֹר גָּדוֹל שֶׁאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לִשְׁלֹט בּוֹ. צָפָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לִסְבֹּלוֹ, לָקַח שְׁבִיעִי וְשָׂם לָהֶם בִּמְקוֹמוֹ, וְהַשְׁאָר גְּנָזוֹ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. אָמַר, אִם יִזְכּוּ בָּזֶה הַשְּׁבִיעִי וְיִשְׁמְרוּהוּ -

אֶתֵּן לָהֶם זֶה לְעוֹלָם אַחֲרוֹן, וְהֵינוּ שֶׁכְּתוּב הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּבָר בָּא מִקֶּדֶם שֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית. וְהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים לא) מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם: ע"כ מההשמטות.

וּבְמָה (ס"א זכי בר נש) יְזַכֵּי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְהַהוּא נְהוֹרָא, בְּאוֹרַיְיתָא. דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא בְּכָל יוֹמָא יְזַכֵּי לְמֶהֱוֵי לֵיהּ חוּלְקָא בְּעַלְמָא דְּאָתֵי, וְיִתְחַשֵּׁב לֵיהּ כְּאִלּוּ בָאנִי עָלְמִין, דְּהָא בְּאוֹרַיְיתָא אִתְבְּנֵי עַלְמָא וְאִשְׁתַּכְלַל הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (משלי ג) יְיָ בְּחָכְמָה יָסַד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה, וּכְתִיב, (משלי ח) וָאֱהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן וָאֱהְיֶה שַׁעֲשׁוּעִים יוֹם יוֹם וְכָל דְּאִשְׁתַּדַּל בָּהּ שַׁכְלִיל עָלְמִין וְקַיְימִין לֵיהּ.

וּבַמָּה יִזְכֶּה הָאָדָם לְאוֹתוֹ הָאוֹר? בַּתּוֹרָה. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בְּכָל יוֹם, יִזְכֶּה לִהְיוֹת לוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַבָּא, וְיֶחְשֹׁב לוֹ כְּאִלּוּ בָּנָה עוֹלָמוֹת, שֶׁהֲרֵי בַּתּוֹרָה נִבְנָה הָעוֹלָם וְנִתְקַן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (משלי ג) ה' בְּחָכְמָה יָסַד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה, וְכָתוּב (שם ח) וָאֱהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן וָאֱהְיֶה שַׁעֲשׁוּעִים יוֹם יוֹם. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בָּהּ, מְתַקֵּן עוֹלָמוֹת וּמְקַיֵּם אוֹתָם.

דף מז:

וְתָא חֲזֵי, בְּרוּחָא עֲבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, וּבְרוּחָא מִתְקַיְימָא, רוּחָא דְּאִנּוּן דְּלָעָאן בְּאוֹרַיְיתָא, וְכָל שֶׁכֵּן רוּחָא דְּהֶבֶל דְּרַבְּיֵי דְּבֵי רַב. מָה רַב טוּבְךָ דָּא טוּבָא דְּאִתְגְּנִיז. לִירֵאֶיךָ לְאִנּוּן דַּחֲלֵי חַטָּאָה. פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ. מַאי פָּעַלְתָּ דָּא עוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית. רַבִּי אַבָּא אָמַר דָּא גַּן עֵדֶן, דְּהָא בְּאוּמָנוּתָא עֲבִיד לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַרְעָא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָא. לְאִתְתַּקְפָּא בֵּיהּ צַדִּיקַיָּיא (דף מז ע"ב) הֲדָא הוּא דִכְתִיב (תהלים לא) פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ, נֶגֶד בְּנֵי אָדָם, דְּהָא הוּא נֶגֶד (בני) אָדָם. וְאַחֲרָא נֶגֶד עִלָּאִין קַדִּישִׁין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן גַּן עֵדֶן לְעֵילָא וְנֶגֶד בְּנֵי אָדָם הֲווֹ (ואפילו אחרא נגד בני אדם הוי) לְאִתְכַּנָּשָׁא בֵּיהּ צַדִּיקַיָּיא דְּעָבְדֵי רְעוּתָא דְּמָארֵיהוֹן.

וּבֹא וּרְאֵה, בְּרוּחַ עֲשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם וּבְרוּחַ הוּא עוֹמֵד, רוּחַ שֶׁל אֵלּוּ שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וְכָל שֶׁכֵּן רוּחַ שֶׁל הֶבֶל תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן. מָה רַב טוּבְךָ - זֶה הַטּוּב שֶׁגְּנַזְנוּ. לִירֵאֶיךָ - לְאוֹתָם יִרְאֵי חֵטְא. פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ - מַה זֶּה פָּעַלְתָּ? זֶה מַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית. רַבִּי אַבָּא אָמַר, זֶה גַּן עֵדֶן, שֶׁהֲרֵי בְּאֻמָּנוּת עָשָׂה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, לְחַזֵּק בּוֹ אֶת הַצַּדִּיקִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים לא) פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם. שֶׁהֲרֵי הוּא נֶגֶד [בני] אָדָם, וְהָאַחֵר נֶגֶד עֶלְיוֹנִים קְדוֹשִׁים. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, גַּן הָעֵדֶן לְמַעְלָה וְנֶגֶד בְּנֵי אָדָם הוּא, [ואפלו האחר הוא נגד בני אדם] לְהִתְכַּנֵּס בּוֹ צַדִּיקִים שֶׁעוֹשִׂים רְצוֹן רִבּוֹנָם.

וַיְכֻלּוּ, דְּכָלּוּ עוֹבָדִין דִּלְעֵילָא וְעוֹבָדִין דִּלְתַתָּא. הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ לְעֵילָא וְתַתָּא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר עוֹבָדָא וְאוּמָנוּתָא דְּאוֹרַיְיתָא שֶׁבִּכְתָב וְעוֹבָדָא וְאוּמָנוּתָא דְּתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְכָל צְבָאָם אִלֵּין פַּרְטֵי דְּאוֹרַיְיתָא אַפִּין דְּאוֹרַיְיתָא שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה. וַיְכֻלּוּ, דְּאִתְקַיְימוּ

וְאִשְׁתַּכְלְלוּ דָּא בְּדָא. שָׁמַיִם וָאָרֶץ פְּרַט וּכְלַל. וְכָל צְבָאָם, רָזֵי דְּאוֹרַיְיתָא דַּכְיָאן דְּאוֹרַיְיתָא מְסָאֲבָן דְּאוֹרַיְיתָא.

וַיְכֻלּוּ - שֶׁכָּלוּ מַעֲשִׂים שֶׁלְּמַעְלָה וּמַעֲשִׂים שֶׁלְּמַטָּה. הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ - לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מַעֲשֵׂה וְאֱמוּנוּת הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וּמַעֲשֶׂה וְאֱמוּנוּת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְכָל צְבָאָם - אֵלֶּה פְּרָטֵי הַתּוֹרָה, פָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה. וַיְכֻלּוּ - שֶׁהִתְקַיְּמוּ וְנִתְקְנוּ זֶה בָּזֶה. שָׁמַיִם וָאָרֶץ - פְּרַט וּכְלָל. וְכָל צְבָאָם - סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, טָהֳרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וְטֻמְאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה.

השלמה מההשמטות (סימן מ')

שְׁמִינִי מָאי הֲוֵי, יֵשׁ לוֹ לְהַקְדּוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צַדִּיק אֶחָד בָּעוֹלָם וְחָבִיב לוֹ מִפְּנֵי שְׁמַקַּיֵּים כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וְהוּא יְסוֹדוֹ וְהוּא מְכַלְכְּלוֹ וּמַצְמִיחוֹ וּמְגַדְּלוֹ וּמְשַׁמְּחוֹ. אֲהוּב וְחָבִיב לְמַעְלָה, נוֹרָא וְאַדִּיר לְמַטָּה. מְתוּקָן וּמְקוּבָּל לְמַעְלָה, מְתוּקָן וּמְקוּבָּל לְמַטָּה. וְהוּא יְסוֹד הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם.

שְׁמִינִי מַה הוּא? יֵשׁ לוֹ לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא צַדִּיק אֶחָד בָּעוֹלָם וְחָבִיב לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְּקַיֵּים כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְהוּא יְסוֹדוֹ, וְהוּא מְכַלְכְּלוֹ וּמַצְמִיחוֹ וּמְגַדְּלוֹ וּמְשַׁמְּחוֹ, אָהוּב וְחָבִיב לְמַעְלָה, נוֹרָא וְאַדִּיר לְמַטָּה, מְתֻקָּן וּמְקֻבָּל לְמַעְלָה, מְתֻקָּן וּמְקֻבָּל לְמַטָּה, וְהוּא יְסוֹד הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם.

אֲמַרְתָּ שְׁמִינִי וְאָמַרְתָּ יְסוֹד הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם, וְהָא כְּתִיב וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפַשׁ. אִין שְׁבִיעִי הֲוֵי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמַכְרִיעַ בֵּינַיְיהוּ, וְיֵשׁ אִינּוּן תְּלַת לְרַע וּתְלַת לְעֵיל, וְהוּא דְּאַכְרַע בֵּינַיְיהוּ. וּמַאי טַעְמָא אִקְרֵי שְׁבִיעִי, וְכִי הוּא בַּשְּׁבִיעִי, לֹא. אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שַׁבָּת בְּשַׁבָּת בְּאוֹתָהּ הַמִּדָּה. דִּכְתִיב (שמות ל"א) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפַשׁ. מְלַמֵּד שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם יֵשׁ לוֹ מַאֲמָר אֶחָד שֶׁהוּא אָדוֹן לוֹ, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְרָא בּוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא פּוֹעֵל בָּעוֹלָם פְּעוּלָּה הַמְסוּרָה לוֹ בְּיָדוֹ.

אֲמַרְתָּ שְׁמִינִי, וְאָמַרְתָּ יְסוֹד הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם, וַהֲרֵי כְּתוּב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפַשׁ? כֵּן שְׁבִיעִי הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמַּכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם, וְיֶשְׁנָם שִׁלֹּשׁ לְמַטָּה וְשִׁלֹּשׁ מִמַּעַל, וְהוּא שֶׁמַּכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם. וּמָה הַטַּעַם נִקְרָא שְׁבִיעִי? וְכִי הוּא בַּשְּׁבִיעִי? לֹא, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שַׁבָּת בְּשַׁבָּת בְּאוֹתָהּ הַמִּדָּה, שֶׁכָּתוּב (שמות לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת וַיִּנָּפַשׁ. מְלַמֵּד שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם יֵשׁ לוֹ מַאֲמָר אֶחָד שֶׁהוּא אָדוֹן לוֹ, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְרָא בּוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא פּוֹעֵל בָּעוֹלָם פְּעֻלָּה הַמְסוּרָה לוֹ בְּיָדוֹ.

פְּעַלּוּ כָּלָם פְּעוּלָתָם וְקִיְּימוּ מַעֲשֵׂיהֶם לְבַד, בָּא יוֹם הַשְּׁבִיעִי וּפָעַל פְּעוּלָתוֹ. שָׁמְחוּ כֻּלָּם וְאַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁגַּדְּלָה נִשְׁמָתוֹ, דִּכְתִיב וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפַשׁ. וּמַאי הֲוֵי שְׁבִיתָה זוֹ דְּלָא הֲוֵי בָּהּ מְלָאכָה, וַהֲוֵי הַנָחָה. דִּכְתִיב שַׁבָּת. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שִׁבְעָה גְּנוֹת, וּבַגָּן הָאֶמְצָעִי מַעְיָן נָאֶה נוֹבֵעַ מְמָקוֹר מַיִם חַיִּים, ג' מִימִינוֹ וג' מִשְּׂמֹאלוֹ. וּמֵיָּד שֶׁפּוֹעֵל בָּעוֹלָם, אָז מִתְמַלֵּא וְשָׂמֵחַ כֻּלָּם. וְאוֹמְרִים לְצוֹרְכֵנוּ

הוּא מִתְמַלֵּא וְהוּא מְשַׁקֶּה אוֹתָם וּמְגַדְּלָם וְהֵם מְמַתְּינִין וְשׁוֹבְתִין וְהוּא מְשַׁקֶּה אֶת הַשִּׁבְעָה. וְהָא כְּתִיב (ישעיה מ"ג) מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֲךָ וַהֲוֵי חַד מִנְהוֹן וּמְשַׁקֶּה לֵיהּ. אֶלָּא אִימָא הוּא מְשַׁקֶּה אֶת הַלֵּב וְהַלֵּב מְשַׁקֶּה אַחַר כֵּן כֻּלָּם. וּמַאי נִיהוּ מִדָּה שְׁבִיעִית הֲוֵי אוֹמֶר זוֹ מִדַּת טוּבוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

פָּעֲלוֹ כֻּלָּם פְּעָלָתָם וְקִימוּ מַעֲשֵׂיהֶם לְבַד - בָּא יוֹם הַשְּׁבִיעִי וּפָעַל פְּעָלָתוֹ. שָׁמְחוּ כֻּלָּם, אַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁגִּדְּלָה נִשְׁמָתוֹ, שֶׁכָּתוּב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ. וּמַהִי שְׁבִיתָה זוֹ? שֶׁאֵין בָּהּ מְלָאכָה, וְהִיא מְנוּחָה, שֶׁכָּתוּב שָׁבַת. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שִׁבְעָה גַּנּוֹת, וּבַגַּן הָאֶמְצָעִי מַעְיָן נָאֶה נוֹבֵעַ מִמְּקוֹר מַיִם חַיִּים, שְׁלֹשָׁה מִימִינוֹ וּשְׁלֹשָׁה מִשְּׂמֹאלוֹ, וּמִיָּד שֶׁפּוֹעֵל בָּעוֹלָם אָז מִתְמַלֵּא, וּשְׁמֵחִים כֻּלָּם וְאוֹמְרִים: לְצָרְכֵנוּ הוּא מִתְמַלֵּא. וְהוּא מַשְׁקֶה אוֹתָם וּמְגַדְּלָם, וְהֵם מַמְתִּינִים וְשׁוֹבְתִים, וְהוּא מַשְׁקֶה אֶת הַשִּׁבְעָה. וַהֲרֵי כָּתוּב (ישעיה מג) מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ, וְהֵנָּה אֶחָד מֵהֶם מַשְׁקֶה אוֹתוֹ? אֶלָּא אֱמֹר, הוּא מַשְׁקֶה אֶת הַלֵּב, וְהַלֵּב מַשְׁקֶה אַחַר כֵּן כֻּלָּם. וּמַהִי מִדָּה שְׁבִיעִית? הֲוֵי אוֹמֵר, זוֹ מִדַּת טוּבוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

מָאי טַעְמָא אָמַר אֶת שַׁבְּתוֹתַי, וְלֹא אָמַר אֶת שַׁבָּתַי. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ כַּלָּה נָאָה וְכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ מְזִמִּינָה יוֹם אֶחָד לִהְיוֹת עִמּוֹ. וְהַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ בָּנִים נָאִים וְאֲהוּבִים אָמַר לָהֶם הוֹאִיל וְכֵן שִׂמְחוּ אַתֶּם גַּם כֵּן בְּיוֹם שִׂמְחָתִי כִּי אֲנִי בְּשִׁלְכֶם אֲנִי מִשְׁתַּדֵּל וְאַתֶּם גַּם כֵּן הֱדְרוּ אוֹתוֹ. וּמָאי זָכוֹר וְשָׁמוֹר זָכוֹר לַזָּכָר וְשָׁמוֹר לַנְּקֵבָה. מָאי טַעְמָא (ויקרא י"ט) וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ. שִׁמְרוּ עַצְמְכֶם מֵהִרְהוּר, כִּי מִקְדָּשִׁי קָדוֹשׁ הוּא לָמָּה (ויקרא כ) כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם, אֲנִי בְּכָל צָד. ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

מָה הַטַּעַם אָמַר אֶת שַׁבְּתוֹתַי וְלֹא אָמַר אֶת שַׁבָּתַי? מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ כַּלָּה נָאָה, וְכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ מַזְמִינָהּ יוֹם אֶחָד לִהְיוֹת עִמּוֹ, וְהַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ בָּנִים נָאִים וְאוֹהֲבִים, אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וְכֵן, שִׂמְחוּ אַתֶּם גַּם כֵּן בְּיוֹם שִׂמְחָתִי, כִּי אֲנִי בְּשֶׁלְכֶם אֲנִי מִשְׁתַּדֵּל, וְאַתֶּם גַּם כֵּן הַדְּרוּ אוֹתוֹ. וּמַה זֶּה זָכוֹר וְשָׁמוֹר? זָכוֹר לַזָּכָר, וְשָׁמוֹר לַנְּקֵבָה. מָה הַטַּעַם (ויקרא יט) וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ? שִׁמְרוּ עַצְמְכֶם מֵהִרְהוּר, כִּי מִקְדָּשִׁי קָדוֹשׁ הוּא. לָמָּה? (שם כ) אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם, אֲנִי ה' בְּכָל צַד: ע"כ מההשמטות.

וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דָּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה דְּאִיהוּ יוֹם שְׁבִיעִי, וּבֵיהּ אִשְׁתַּכְלַל עָלְמָא דְּאִיהוּ קְיוּמָא דְּכוּלָּא. מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וְלֹא כָּל מְלַאכְתּוֹ, דָּהָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אַפִּיק כּוּלָּא בְּתוּקְפָּא דְּכַתַב דְּנָפִיק מֵחָכְמְתָא. תְּלַת זִמְנִין הָכָא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. הָא תְּלַת. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, דָּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, דְּעִם יוֹם הַשְּׁבִיעִי דָּא אִשְׁתַּכְלַל עָלְמָא כְּדְקָא אָמְרָן.

וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי - זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁהוּא יוֹם שְׁבִיעִי, וּבָהּ נִתְקַן הָעוֹלָם שֶׁהוּא קִיּוּם שֶׁל הַכֹּל. מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וְלֹא כָּל מְלַאכְתּוֹ, שֶׁהֲרֵי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הוֹצִיאָה הַכֹּל בְּתַקֶּף שֶׁל כְּתָב שֶׁיּוֹצֵא מֵחָכְמָה. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים כָּאן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיְבָרֶךְ

אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. הֲרֵי שֶׁלֹּשׁ. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי - זוֹ תוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁעִם יוֹם הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה נִתְקַן הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁאָמַר רִבִּי.

וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, דְּאִ יְסוֹדָא דְּעָלְמָא. בְּסִפְרָא דְּרַב יֵיבָא סָבָא דְּאִ יוֹבְלָא וְעַל כָּךְ כְּתִיב הָכָא מִכָּ"ל מְלַאכְתּוֹ דְּכֹלָּא נָפִיק מִנֵּיהּ. וְאֲנַן דְּאִ יְסוֹדָא כִּדְקָאֲמָרָן דְּהָא נָיְחָא בֵּיהּ הֲוָה יַתִּיר מִכֹּלָּא.

וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי - זֶה יְסוֹד הָעוֹלָם. בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַבִּי יֵיבָא הַזָּקֵן זֶה יוֹבֵל. וְעַל כָּךְ כְּתוּב כָּאן מִכָּל מְלַאכְתּוֹ, שֶׁהַכֹּל יָצָא מִמֶּנּוּ. וְאָנוּ זֶה יְסוֹד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ, שֶׁהֲרֵי מְנוּחָה בּוֹ הַיְתָה יוֹתֵר מֵהַכֹּל.

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. דְּאִ כֹּהֵן גָּדוֹל דְּמְבָרֵךְ לְכֹלָּא וְהוּא נָטִיל בְּרֵישָׁא דְּתָנַן כֹּהֵן נוֹטֵל בָּרֹאשׁ, וּבְרָכָאן בֵּיהּ שַׁרְיָין לְבָרְכָא וְאִקָּרֵי שְׁבִיעִי. רַבִּי יֵיסָא סָבָא אָמַר הָנֵי תְּרֵי חַד בִּיסוֹדָא דְּעָלְמָא אִיהוּ, וְחַד בְּעַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא. (ד"א ל"ג) (אבל הני תלת חד במעלי שבתא דליליא וחד דיומא וחד דעלמא דאתי דאיהו שבת הגדול).

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי - זֶה כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמְּבָרֵךְ אֶת הַכֹּל וְהוּא נוֹטֵל בָּרֹאשׁ, שֶׁשָּׁנִינוּ כֹּהֵן נוֹטֵל בָּרֹאשׁ, וּבוֹ הַבְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת לְבָרֵךְ, וְנִקְרָא שְׁבִיעִי. רַבִּי יֵיסָא הַזָּקֵן אָמַר, הַשְּׁנַיִם הַלָּלוּ - אֶחָד הוּא בִּיסוֹד הָעוֹלָם וְאֶחָד בָּעַמּוּד הָאֶמְצָעִי [ד"א אבל שלשת אלה אחד בערב שבת של לילה, ואחד של היום, ואחד של העולם הבא שהוא שבת הגדול].

וְכֵן (ד"א ל"ג ויקדש) אוֹתוֹ, לְמָאן, לְהַהוּא אֲתַר דְּאִת קַיְימָא בֵּיהּ שַׁרְיָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמואל ב טו) וְהִרְאַנִי אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ. וּבְהַאי אֲתַר שַׁרְיִין כָּל קְדוּשִׁין לְעֵילָא (ד"א דלעילא), וְנָפְקֵי מִנֵּיהּ לְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל לְמֵיהַב לָהּ תַּפְנוּקָא לֶחֶם פַּנָּג, וְאִזְלָא הָא כְּמָה דְּכְתִיב, (בראשית מט) מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ, מֵאֲשֶׁר דְּא קָיְים שְׁלִים דְּהָוָה (ד"א ל"ג) (ליה) לֶחֶם עוֹנִי אִתְהַדַּר לְמֶהֱוֵי לֶחֶם פַּנָּג. וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. מַאן מֶלֶךְ, דְּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. הוּא יָהִיב (ד"א לה) כָּל תַּפְנוּקִין דְּעָלְמִין, וְכָל קְדוּשִׁין דְּנָפְקִין מִלְּעֵילָא מֵהַאי אֲתַר נָפְקִין. וְעַל דָּא וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ, הַהוּא אָת קַיְימָא.

וְכֵן [ויקדש] אוֹתוֹ, אֶת מִי? אֶת אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁאוֹת הַבְּרִית בּוֹ שׁוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב טו) וְהִרְאַנִי אֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ. וּבְמָקוֹם זֶה שׁוֹרִים כָּל הַקְּדוּשִׁים לְמַעְלָה [שלמעלה] וְיוֹצְאִים מִמֶּנּוּ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לָתֵת לָהּ תַּפְנוּק לֶחֶם עֹנֶג, וְהוֹלֵךְ זֶה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט) מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. מֵאֲשֶׁר - זֶה קִיּוּם שָׁלֵם. שְׁמֵנָה לַחְמוֹ - [מה] שֶׁהָיָה [לו] לֶחֶם עֹנִי, חוֹזֵר לִהְיוֹת לֶחֶם עֹנֶג. וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ - מִי הַמֶּלֶךְ? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הוּא נוֹתֵן לָהּ כָּל תַּפְנוּקֵי הָעוֹלָם, וְכָל הַקְּדוּשִׁים שֶׁיּוֹצְאִים מִלְּמַעְלָה, מֵהַמָּקוֹם הַזֶּה יוֹצְאִים. וְלָכֵן וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ, אֹתוֹ - אוֹת הַבְּרִית.

כִּי בוֹ שָׁבַת. בֵּיהּ נָיְחָא דְּכֹלָּא, (ד"א ביה נייחא) דְּעָלְאִין וְתַתָּאִין. בֵּיהּ שַׁבַּתָּא (ד"א אתייא) לְנָיְחָא. אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים מִכְּלָלָא דְּזִכּוּר נַפְקָא שָׁמוֹר לְאַתְקָנָא עֲבִידְתָּא דְּעָלְמָא. לַעֲשׂוֹת

דְּא אוֹמָנָא דְעָלְמָא. לְמֶעְבַּד עֲבִידְתָּא דְּכֹלָּא. (ס"א אשר ברא אומנא אצטריך לעלמא וכל עבידתא דכלא).

כִּי בוֹ שָׁבַת - בּוֹ מְנוּחַת הַכֹּל [ד"א בו מנוחה] שֶׁלְּעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. בּוֹ שַׁבָּת [ד"א באה] לְמְנוּחָה. אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים - מִכְּלֵל שֶׁל זָכוֹר יוֹצֵא שָׁמוֹר לְהַתְקִין מַעֲשֵׂה הָעוֹלָם. לַעֲשׂוֹת - זֶה אֻמַּן הָעוֹלָם, לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה שֶׁל הַכֹּל. [ס"א אשר ברא אמן צריך לעולם וכל המעשה של הכל].

תּוּ פָּרִישׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן מִלָּה וְאָמַר, כְּתִיב, (דברים ז) שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד. שׁוֹמֵר דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. הַבְּרִית דָּא יְסוֹדָא דְעָלְמָא. וְהַחֶסֶד דָּא אַבְרָהָם, דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הִיא שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד, וְאִקְרֵי שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל, דָּא הוּא נָטִיר פִּתְחָא דְכֹלָּא, בֵּיהּ תַּלְיָין כָּל עֲבִידָן דְעָלְמָא וַדַּאי, אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת, לְשַׁכְלְלָא לְאַתְקָנָא כֹּלָּא כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא וּלְאַפָּקָא רוּחִין וְנִשְׁמָתִין (קדישין לעלמא), וְאֶפִּילוּ רוּחִין וְשֵׁדִין.

עוֹד פֵּרֵשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן אֶת הַדָּבָר וְאָמַר, כָּתוּב (דברים ז) שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד. שׁוֹמֵר - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. הַבְּרִית - זֶה יְסוֹד הָעוֹלָם. וְהַחֶסֶד - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הִיא שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד. וְנִקְרֵאת שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שׁוֹמֵר הַפֶּתַח שֶׁל הַכֹּל, בּוֹ תְּלוּיִים כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם וַדַּאי. אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת - לְשַׁכְלֵל לְהַתְקִין הַכֹּל כָּל יוֹם וְיוֹם וּלְהוֹצִיא רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת, וַאֲפִלּוּ רוּחוֹת וְשֵׁדִים.

וְאִי תֵּימָא דְּלָאו אִנּוּן תִּקּוּנָא דְעָלְמָא. לָאו הָכִי. דְּהָא אִנּוּן לְתִקּוּנָא דְעָלְמָא הֲווּ וּלְאַלְקָאָה בְּהוּ לְחַיָּיבֵי עָלְמָא דְּאִנּוּן אָזְלִין לְקִבְלַיְיהוּ לְאוֹכָחָא לְהוּ. וּמַאי דְּאָזִיל לִשְׁמָאלָא אִתְאַחִיד בְּסִטְרָא שְׁמָאלָא לְקִבְלַיְיהוּ (ס"א לקי בהו) בְּגִינֵי כָךְ לְתִקּוּנָא הֲווּ.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁאֵינָם תִּקּוּן הָעוֹלָם - לֹא כָּךְ! שֶׁהֲרֵי הֵם הָיוּ לְתִקּוּן הָעוֹלָם וּלְהַלְקוֹת בָּהֶם רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, שֶׁהֵם הוֹלְכִים כְּנֶגְדָּם לְהוֹכִיחַ אוֹתָם. וּמִי שֶׁהוֹלֵךְ לִשְׂמֹאל, נֶאֱחָז בְּצַד הַשְּׂמֹאל כְּנֶגְדָּם [לוקה בהם], לָכֵן הֵם לְתִקּוּן.

דף מח.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב בִּשְׁלֹמֹה (שמואל ב ז) וְהוֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם. מַאן (קסט ע"ב) נְגְעֵי בְּנֵי אָדָם. אִלֵּין אִנּוּן מַזִּיקִין. תָּא חֲזֵי, בִּשְׁעָתָא דְּאִתְבְּרִיאָן אִתְקַדַּשׁ יוֹמָא וְאִשְׁתָּאֲרוּ רוּחָא בְּלָא גּוּפָא. וְאִלֵּין אִנּוּן בָּרְיָין דְּלָא (דף מח ע"א) אִשְׁתַּכְלָלוּ (ד"א ל"ג) (ולא אתייסדו) וּמִסְטָר שְׁמָאלָא אִנּוּן זוּהֲמָא דְּדַהֲבָא, וְעַל דָּא בְּגִין דְּלָא אִשְׁתַּכְלָלוּ וְאִנּוּן פְּגִימִין, שְׁמָא קַדִּישָׁא לָא שַׁרְיָא בְּהוּ וְלָא אִתְדַּבְקוּ בֵּיהּ, וּדְחִילוּ דִּלְהוֹן מִשְׁמָא קַדִּישָׁא אִיהוּ וְזַעִין וְדַחֲלִין מִנֵּיהּ, וּשְׁמָא קַדִּישָׁא לָא שַׁרְיָא בְּאָתָר פָּגִים.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב בִּשְׁלֹמֹה, (שמואל ב ז) וְהוֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם. מִי הֵם נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם? אֵלֶּה אוֹתָם הַמַּזִּיקִים. בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּבְרְאוּ, הִתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם וְנִשְׁאֲרוּ רוּחַ בְּלִי גוּף, וְאֵלּוּ הֵם בְּרִיּוֹת שֶׁלֹּא נִתְקְנוּ [ולא התיסדו], וּמִצַּד שְׂמֹאל הֵם זֻהֲמַת הַזָּהָב. וְעַל זֶה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִתְקְנוּ וְהֵם פְּגוּמִים,

הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ לֹא שׁוֹרֶה בָּהֶם וְלֹא נִדְבְּקוּ בּוֹ, וְהַפַּחַד שֶׁלָּהֶם הוּא מֵהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וְזֹעִים וּפוֹחֲדִים מִמֶּנּוּ, וְהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ לֹא שׁוֹרֶה בְּמָקוֹם פְּגוּם.

וְתָא חֲזֵי הַאי בַּר נָשׁ דְּאִתְפְּגִים דְּלָא שָׁבַק בַּר בְּהַאי עָלְמָא, כַּד נָפַק מִנַּיְהוּ לָא אִתְדַּבָּק בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא (לעיל יג א) וְלָא עָאלִין לֵיהּ בְּפַרְגּוֹדָא, בְּגִין דְּאִיהוּ פָּגִים וְלָא אִשְׁתְּלִים, וְאִילָנָא דְּאִתְעֲקַר בָּעְיָא נְטִיעָא זְמָנָא אָחֳרָא, בְּגִין דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא אִשְׁתְּלִים בְּכָל סִטְרִין. וּפְגִימוּ לָא אִתְדַּבָּק בֵּיהּ לְעָלְמִין.

וּבֹא וּרְאֵה, הָאָדָם הַזֶּה שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁלֹּא הִשְׁאִיר בֵּן בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּשֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, לֹא נִדְבָּק בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וְלֹא מַכְנִיסִים אוֹתוֹ לַפַּרְגּוֹד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא פָּגוּם וְלֹא נִשְׁלָם. וְעֵץ שֶׁנֶּעֱקַר צָרִיךְ נְטִיעָה פַּעַם אַחֶרֶת כְּדֵי שֶׁהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ יִשָּׁלֵם בְּכָל הַצְּדָדִים, וְחִסָּרוֹן לֹא יִדְבַּק בּוֹ לְעוֹלָמִים.

וְתָא חֲזֵי הָנֵי בָּרְיִין פְּגִימִין אִנּוּן מֵעֵילָא וּמִתַּתָּא, וּבְגִינֵי כָךְ לָא מִתְדַּבְּקָן לְעֵילָא וְלָא מִתְדַּבְּקָן לְתַתָּא. וְאִלֵּין דְּכְתִיב בְּהוּ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת דְּלָא אִשְׁתַּלִּימוּ עֵילָא וְתַתָּא. וְאִי תֵּימָא הָא רוּחִין אִנּוּן אַמַּאי לָאו (ד"א אשתלימו) לְעֵילָא, אֶלָּא כֵּיוָן דְּלָא אִשְׁתְּלִימוּ לְתַתָּא בְּאַרְעָא לָא אִשְׁתְּלִימוּ לְעֵילָא. וְכֻלְּהוּ מִסְטָר שְׁמָאלָא קָא אַתְיָין וּמִתְכַּסְיָין מֵעֵינָא דִּבְנֵי נָשָׁא וְקָיְימֵי לְקִבְלַיְיהוּ לְאַבְאָשָׁא לוֹן. תְּלַת לוֹן כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. וּתְלַת לוֹן כִּבְנֵי נָשָׁא. (לעיל כה א) וְהָא אוּקְמוּהָ.

וּבֹא וּרְאֵה, הַבְּרִיּוֹת הַלָּלוּ פְּגוּמִים הֵם מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, וְלָכֵן לֹא נִדְבָּקִים לְמַעְלָה וְלֹא נִדְבָּקִים לְמַטָּה. וְאֵלֶּה שֶׁכָּתוּב בָּהֶם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת, שֶׁלֹּא נִשְׁלְמוּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי רוּחוֹת הֵם, לָמָּה לֹא נִשְׁלְמוּ לְמַעְלָה? אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִשְׁלְמוּ לְמַטָּה בָּאָרֶץ, לֹא נִשְׁלְמוּ לְמַעְלָה. וְכֻלָּם בָּאִים מִצַּד שְׂמֹאל וּמְכֻסִּים מֵעֵינֵי בְּנֵי אָדָם, וְעוֹמְדִים כְּנֶגְדָּם לְהָרַע לָהֶם. בְּשָׁלֹשׁ הֵם כְּמוֹ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וּבְשָׁלֹשׁ הֵם כְּמוֹ בְּנֵי אָדָם, וְהֲרֵי בֵּאֲרוּהָ.

בָּתַר דְּאִתְבְּרִיאוּ רוּחִין (ד"א ל"ג אטמרו) אִשְׁתָּאֲרוּ אִנּוּן רוּחִין בָּתַר רַחֲיָיא דְּנוּקְבָא דְּתְהוֹמָא רַבָּא לֵילְיָא דְּשַׁבַּתָּא וְיוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא, כֵּיוָן דְּנָפַק קְדוּשְׁתָא דְּיוֹמָא וְלָא אִשְׁתַּלִּימוּ, נָפְקוּ לְעָלְמָא וְשָׁטָאן לְכָל סִטְרִין, וּבָעְיָא עָלְמָא לְאִתְנַטְרָא מִנַּיְיהוּ. דְּהָא כְּדֵין כָּל סִטְרָא שְׂמָאלָא אִתְעָר, וְאֶשָּׁא דְּגֵיהִנֹּם מְלַהֲטָא, וְכָל אִנּוּן דְּבִסְטָר שְׂמָאלָא אָזְלִין וְשָׁטָאן בְּעָלְמָא. וּבָעָאן לְאִתְלַבְּשָׁא בְּגוּפָא וְלָא יָכְלִין. כְּדֵין בָּעֵינָא לְאִסְתַּמְּרָא מִנַּיְיהוּ, וַאֲתָקִינוּ שִׁיר דְּפָגְעִים בְּכָל שַׁעֲתָא דְּדָחִילוּ דְּלָהוֹן שַׁרְיָא בְּעָלְמָא.

אַחַר שֶׁנִּבְרְאוּ רוּחוֹת [ד"א נטמנו], נִשְׁאֲרוּ אוֹתָם רוּחוֹת אַחַר הָרֵחַיִם שֶׁל נֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה לֵיל הַשַּׁבָּת וְיוֹם הַשַּׁבָּת. כֵּיוָן שֶׁיָּצְאָה קְדֻשַּׁת הַיּוֹם וְלֹא הֻשְׁלְמוּ, יָצְאוּ לָעוֹלָם וּמְשׁוֹטְטִים לְכָל הָרוּחוֹת, וְצָרִיךְ הָעוֹלָם לְהִשָּׁמֵר מֵהֶם, שֶׁהֲרֵי אֵז מִתְעוֹרֵר כָּל צַד שְׂמֹאל, וְאֵשׁ הַגֵּיהִנֹּם לוֹהֶטֶת, וְכָל אוֹתָם שֶׁבְּצַד שְׂמֹאל הוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם. וְרוֹצִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף וְלֹא יְכוֹלִים, וְאָז צְרִיכִים לְהִשָּׁמֵר מֵהֶם, וְהִתְקִינוּ שִׁיר שֶׁל פְּגָעִים בְּכָל שָׁעָה שֶׁפַּחַד שֶׁלָּהֶם שָׁרוּי בָּעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, כַּד אִתְקַדַּשׁ יוֹמָא בְּמַעֲלֵי שַׁבַּתָּא סוּכַּת שָׁלוֹם שַׁרְיָא וְאִתְפְּרִיסַת בְּעָלְמָא. מָאן סוּכַּת שָׁלוֹם, דָּא שַׁבַּתָּא, וְכָל רוּחִין וְעִלְעוּלִין וְשֵׁדִין וְכָל סִטְרָא דִּמְסָאֲבֵי כֻּלְהוּ טְמִירִין וְעָאלִין בְּעֵינָא דְּרֵיחַיָּיא דְּנוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּא. דְּהָא כֵּיוָן דְּאִתְעַר קְדוּשָׁתָא עַל עָלְמָא, רוּחַ מְסָאֲבָא לָא אִתְעַר בַּהֲדֵיהּ. וְדָא עָרִיק מִקַּמֵּיהּ דְּדָא.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁמִּתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם בְּעֶרֶב שַׁבָּת, סֻכַּת שָׁלוֹם שׁוֹרָה וְנִפְרֶשֶׂת בָּעוֹלָם. מִי זוֹ סֻכַּת שָׁלוֹם? זוֹ שַׁבָּת. וְכָל רוּחוֹת וּסְעָרוֹת וְשֵׁדִים וְכָל רוּחוֹת הַטֻּמְאָה, כֻּלָּם נִטְמָנִים וְנִכְנָסִים בְּעֵין הָרֵחַיִם שֶׁל נֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה. שֶׁהֲרֵי כֵּיוָן שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת קְדֻשָּׁה עַל הָעוֹלָם, רוּחַ הַטֻּמְאָה לֹא מִתְעוֹרֶרֶת אִתּוֹ, וְזֶה בּוֹרֵחַ מִלְּפָנֵי זֶה.

וּכְדֵין עָלְמָא בִּנְטִירוּ עִלָּאָה וְלָא בָּעֵינָן לְצַלָּאָה עַל נְטִירוּ כְּגוֹן שׁוֹמֵר אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לָעַד אָמֵן. דְּהָא דָּא בְּיוֹמָא דְּחוֹל אִתְתַּקַּן דְּעָלְמָא בָּעְיָא נְטִירוּ. אֲבָל בְּשַׁבָּת סוּכַּת שָׁלוֹם אִתְפְּרִיסָא עַל עָלְמָא וְאִתְנְטִיר בְּכָל סִטְרִין. וְאֲפִילּוּ חַיָּיבֵי גֵּיהִנֹּם נְטִירִין אִנּוּן, וְכוּלָּא בִּשְׁלָמָא אִשְׁתַּכְחָא עִלָּאִין וְתַתָּאִין, וּבְגִין כָּךְ בְּקִדּוּשָׁא דְּיוֹמָא מְבָרְכִינָן הַפּוֹרֵס סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלָם. אַמַּאי עַל יְרוּשָׁלָם, אֶלָּא דָּא הִיא מְדוֹרָא דְּהַהִיא סָכָּה. וּבָעֵינָא לְזַמְנָא לְהַהִיא סָכָּה דְּאִתְפְּרִסַת עָלָנָא וּלְמֶשְׁרָא עִמָּנָא וּלְמֶהֱוֵי (ד"א מגינא) עָלָנָא כְּאִמָּא דְּשַׁרְיָא עַל בְּנִין, וּבְגִין דָּא לָא דָּחֲלִין מִכָּל סִטְרִין, וְעַל דָּא הַפּוֹרֵס סוּכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ.

וְאָז הָעוֹלָם בִּשְׁמִירָה עֶלְיוֹנָה, וְלֹא צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁמִירָה כְּמוֹ שׁוֹמֵר אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לָעַד אָמֵן, שֶׁהֲרֵי זֶה הֶתְקֵן לְיוֹם חֹל כְּשֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ שְׁמִירָה. אֲבָל בְּשַׁבָּת נִפְרֶשֶׂת סֻכַּת שָׁלוֹם עַל הָעוֹלָם, וְנִשְׁמָר בְּכָל הָרוּחוֹת, וַאֲפִלּוּ רִשְׁעֵי הַגֵּיהִנֹּם שְׁמוּרִים הֵם, וְהַכֹּל נִמְצָאִים בְּשָׁלוֹם - הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים. וְלָכֵן בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם מְבָרְכִים הַפּוֹרֵס סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלַיִם. לָמָּה עַל יְרוּשָׁלַיִם? אֶלָּא זֶהוּ מָדוֹר שֶׁל אוֹתָהּ סֻכָּה, וְצָרִיךְ לְזַמֵּן אֶת אוֹתָהּ סֻכָּה שֶׁנִּפְרְסָה עָלֵינוּ וְלִשְׁרוֹת עִמָּנוּ, לִהְיוֹת [מגנה] עָלֵינוּ כְּמוֹ אֵם שֶׁשּׁוֹרָה עַל הַבָּנִים, וְלָכֵן לֹא פּוֹחֲדִים מִכָּל הָרוּחוֹת, וְלָכֵן הַפּוֹרֵס סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּיִשְׂרָאֵל מְבָרְכִין וּמְזַמְּנִין לְהַאי סֻכַּת שָׁלוֹם אוּשְׁפִּיזָא קַדִּישָׁא וְאָמְרֵי הַפּוֹרֵס סֻכַּת שָׁלוֹם, כְּדֵין קְדוּשָׁתָא עִלָּאָה נָחֲתָא וּפְרִיסַת גַּדְפָּהָא עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וּמְכַסְיָא לוֹן כְּאִמָּא עַל בְּנִין, וְכָל זִינִין בִּישִׁין אִתְכַּנְּישׁוּ מֵעָלְמָא, וְיִתְבֵי יִשְׂרָאֵל תְּחוֹת קְדוּשָׁתָא דְּמָארֵיהוֹן, וּכְדֵין דָּא סֻכַּת שָׁלוֹם יְהֵיב נְשָׁמָתִין חַדְתִּין לְבָנָהָא, מַאי טַעֲמָא בְּגִין דְּבֵיהּ נְשָׁמָתִין שַׁרְיָין (ס"א דכדין זמן זווגא ונטלת נשמתין ובה שריין) וּמִנַּיהּ נָפְקִין. וְכֵיוָן דְּשַׁרְיָא וּפְרִיסַת גַּדְפָּהָא עַל בְּנָהָא. אֲרִיכַת נְשָׁמָתִין חַדְתִּין לְכָל חַד וְחַד.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְבָרְכִים וּמַזְמִינִים אֶת סֻכַּת הַשָּׁלוֹם הֵ את אוֹרַחַת קְדוֹשָׁה, וְאוֹמְרִים הַפּוֹרֵס סֻכַּת שָׁלוֹם, אָז קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה יוֹרֶדֶת וּפוֹרֶסֶת כְּנָפֶיהָ עַל יִשְׂרָאֵל, וּמְכַסָּה אוֹתָם כְּמוֹ אֵם עַל הַבָּנִים. וְכָל הַמִּינִים הָרָעִים מִתְכַּנְּסִים מֵהָעוֹלָם, וְיִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים תַּחַת קְדֻשַּׁת רִבּוֹנָם. וְאָז סֻכַּת הַשָּׁלוֹם הַזּוֹ נוֹתֶנֶת נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת לְבָנֶיהָ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבָּהּ שְׁרוּיוֹת הַנְּשָׁמוֹת [ס"א שאז זמן הזווג, ונוטלת נשמות

והן שורות בה] וּמִמֶּנָּה יוֹצְאוֹת. וְכֵיוָן שֶׁשּׁוֹרָה וּפוֹרֶסֶת כְּנָפֶיהָ עַל בָּנֶיהָ, מוֹרִיקָה נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.

דף מח:

תּוּ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן עַל דָּא תָּנֵינָן שַׁבָּת דּוּגְמָא דְּעָלְמָא דְּאָתֵי אִיהוּ, הָכִי הוּא וַדַּאי, וְעַל דָּא שְׁמִיטָה וְיוֹבֵל דּוּגְמָא דָּא בְּדָא. וְשַׁבָּת וְעָלְמָא דְּאָתֵי הָכִי הוּא. וְהַהוּא תּוֹסֶפֶת דְּנִשְׁמְתָא מֵרָזָא דְּזָכוּר קָא אַתְיָא עַל הַאי סֵכַת שָׁלוֹם דְּנָטִיל (דף מח ע"ב) מֵעָלְמָא דְּאָתֵי וְדָא תּוֹסֶפֶת יַהֲבַת לְעָלְמָא קַדִּישָׁא. וּבְהַהוּא תּוֹסֶפֶת חָדָאן וְיִתְנַשֵּׁי מִנַּיְיהוּ כָּל מִלִּין דְּחוֹל וְכָל צַעֲרִין וְכָל עָאקִין כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (ישעיה יד) בְּיוֹם הָנִיחַ יְיָ לְךָ מֵעֲצָבְךָ וּמֵרַגְזֶךָ וּמִן הָעֲבֹדָה הַקָּשָׁה וְגוֹ'.

עוֹד אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, עַל זֶה שָׁנִינוּ, שַׁבָּת דְּגִמְא שֶׁל עוֹלָם הַבָּא הִיא. כָּךְ זֶה וַדַּאי. וְעַל זֶה שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל דְּגִמְא זֶה בָּזֶה. וְשַׁבָּת וְעוֹלָם הַבָּא כָּךְ הוּא. וְאוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת נְשָׁמָה, מִסּוֹד שֶׁל זָכוֹר הִיא בָּאָה עַל סֵכַת הַשָּׁלוֹם הַזֹּאת שֶׁלּוֹקַחַת מֵהָעוֹלָם הַבָּא. וְהַתּוֹסֶפֶת הַ את נוֹתֶנֶת לָעֹם הַקָּדוֹשׁ. וּבְאוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת הֵם שְׂמֵחִים, וְנִשְׁכָּחִים מֵהֶם כָּל דִּבְרֵי הַחֹל, וְכָל צַעַר וְכָל הַצָּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יד) בְּיוֹם הָנִיחַ ה' לְךָ מֵעֲצָבְךָ וּמֵרַגְזֶךָ וּמִן הָעֲבֹדָה הַקָּשָׁה וְגוֹ'.

וּבְלֵילְיָא דְשַׁבַּתָּא בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאַטְעָמָא מִכֹּלָּא, בְּגִין לְאַחָזָאָה דְּהַאי סֵכַת שָׁלוֹם מִכֹּלָּא אִתְכְּלִילַת, וּבְלֵבָד דְּלָא יַפְגִּים מֵיכְלָא חָדָא לְיוֹמָא, וְאִית דְּאָמְרֵי תְּרֵין, לְתְרֵין סְעוּדָתֵי אָחֳרָנִין דְּיוֹמָא, וְשַׁפִּיר. וְכָל שֶׁכֵּן אִי סָלִיק יַתִּיר לְיוֹמָא וְיָכִיל לְמִטְעַם מִמֵּיכְלִין אָחֳרָנִין וְלִזְעִירֵי בְּתְרֵי תַּבְשִׁילִין סַגְיָא, וְאוּקְמוּהָ חַבְרַיָּא.

וּבְלֵיל שַׁבָּת צָרִיךְ אָדָם לְטָעֹם מֵהַכֹּל כְּדֵי לְהַרְאוֹת שֶׁסֵּכַת שָׁלוֹם הַ את נִכְלְלָה מֵהַכֹּל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְפַגֵּם מַאֲכָל אֶחָד לְיוֹם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁנַיִם, לִשְׁתֵּי הַסְּעוּדוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁל הַיּוֹם, וְיָפֶה. וְכָל שֶׁכֵּן אִם מַעֲלֶה יוֹתֵר לַיּוֹם וְיָכוֹל לִטְעֹם מִמַּאֲכָלִים אֲחֵרִים. וְלִקְטָנִים בִּשְׁנֵי תַּבְשִׁילִים מַסְפִּיק. וּבְאֲרוּחָה הַחֲבֵרִים.

נֵר שֶׁל שַׁבָּת לִנְשֵׁי עַמָּא קַדִּישָׁא אִתְיְיהִיבַת לְאַדְלָקָא, וְחַבְרַיָּיא הָא אָמְרוּ דְּאִיהִי כְּבָתָה בּוּצִינָא דְּעָלְמָא וְאַחֲשִׁיכַת לֵיהּ כו' וְשַׁפִּיר. אֲבָל רָזָא דְמִלָּה. הַאי סֵכַת שָׁלוֹם מַטְרוֹנִיתָא דְּעָלְמָא הִיא וְנִשְׁמָתִין דְּאִנּוּן בּוּצִינָא עִלָּאָה בָּהּ שַׁרְיָין. וְעַל דָּא מַטְרוֹנִיתָא בַּעְיָא לְאַדְלָקָא, דְּהָא בְּדוּכְתָּהָא אִתְאַחֲדַת וְעָבְדַת עוֹבָדָא.

נֵר שֶׁל שַׁבָּת נִתַּן לְהַדְלָקָה לִנְשׁוֹת הָעָם הַקָּדוֹשׁ. וַחֲבֵרַי אָמְרוּ הַחֲבֵרִים, שֶׁהִיא כִּבְתָה נֵרוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהֶחְשִׁיכָה אוֹתוֹ וְכוּ', וְיָפֶה. אֲבָל סוֹד הַדָּבָר - סֵכַת שָׁלוֹם זוֹ הִיא גְּבִירַת הָעוֹלָם, וּנְשָׁמוֹת שֶׁהֵם נֵרוֹת עֶלְיוֹנִים בָּהּ הֵם שׁוֹרוֹת. וְעַל זֶה הַגְּבִירָה צְרִיכָה לְהַדְלִיק, שֶׁהֲרֵי בִּמְקוֹמָהּ נֶאֱחֶזֶת וְעוֹשָׂה מַעֲשֶׂה.

וְאִתְּתָא בַּעְיָא בְּחֶדְוָה דְּלִבָּא וּרְעוּתָא לְאַדְלָקָא בּוּצִינָא דְשַׁבָּת, דְּהָא יְקָרָא עִלָּאָה הִיא לָהּ וּזְכוּ רַב לְגַרְמָהּ לְמִזְכֵּי לִבְנִין קַדִּישִׁין דִּיהוֹן בּוּצִינָא דְעָלְמָא בְּאוֹרַיְיתָא וּבְדַחֲלְתָּא, וְיִסְגּוֹן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא, וְיהֵיבַת לְבַעֲלָהּ אוֹרְכָא דְחַיִּין, בְּגִין כָּךְ בַּעְיָא לְאִזְדַּהֲרָא בָּהּ.

וְאִשָּׁה צְרִיכָה בְּחֻדְוָת הַלֵּב וְרָצוֹן לְהַדְלִיק נֵר שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי כְּבוֹד עֶלְיוֹן הוּא לָהּ, וּזְכוּת גְּדוֹלָה לְעַצְמָהּ לִזְכוֹת לְבָנִים קְדוֹשִׁים שֶׁיִּהְיוּ נֵר הָעוֹלָם בְּתוֹרָה וּבְיִרְאָה וְיִרְבּוּ שָׁלוֹם בָּאָרֶץ, וְנוֹתֶנֶת לְבַעְלָהּ חַיִּים אֲרֻכִּים. לָכֵן צְרִיכָה לְהִזָּהֵר בָּהּ.

תָּא חֲזֵי, שַׁבָּת לֵילְיָא וְיוֹמָא זָכוֹר וְשָׁמוֹר אִיהוּ כְּחָדָא, וְעַל דָּא כְּתִיב זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ וּכְתִיב שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, זָכוֹר לְדִכּוּרָא שָׁמוֹר לְנוּקְבָא וְכֹלָּא חַד. זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל חוּלְקֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַדְבֵיהּ וַאֲחַסַנְתֵּיהּ עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹקָיו.

בֹּא רְאֵה, שַׁבָּת לַיְלָה וְיוֹם, זָכוֹר וְשָׁמוֹר הוּא כְּאֶחָד, וְעַל זֶה כָּתוּב זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, וְכָתוּב שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת. זָכוֹר לִזָּכָר, שָׁמוֹר לִנְקֵבָה, וְהַכֹּל אֶחָד. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל חֶלְקוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, גּוֹרָלוֹ וִירֻשָּׁתוֹ, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁה' אֱלֹהָיו.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ב)

רַבִּי חֲנִינָא פָּרִישׁ כָּל חַד עַל קִיּוּמָא. שָׁשׁוֹן חַד. שִׂמְחָה תְּרֵין. חָתָן תְּלָת. כַּלָּה אַרְבַּע. גִּילָה דִּיצָה אַהֲבָה אַחְוָה שָׁלוֹם וְרֵיעוּת י' כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שְׁבָהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם. ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

רַבִּי חֲנִינָא פֵּרַשׁ כָּל אֶחָד עַל עָמְדוֹ. שָׁשׁוֹן - אֶחָד. שִׂמְחָה - שְׁתַּיִם. חָתָן - שָׁלֹשׁ. כַּלָּה - אַרְבַּע. גִּילָה, דִּיצָה, אַהֲבָה, אַחְוָה, שָׁלוֹם וְרֵעוּת - עֶשֶׂר, כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם: ע"כ מההשמטות.

וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם וְגו'. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּתִיב, (איוב כח) אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ. הַאי קְרָא גְּוונִין סַגִּיאִין אִית בֵּיהּ. אֶלָּא מַהוּ אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע דָּא תּוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה דְּאִית בָּהּ דֶּרֶךְ, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ, בְּגִינֵי כָּךְ אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ.

וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם וְגו'. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּתוּב (איוב כח) אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ. בַּפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ גְּוָנִים רַבִּים, אֶלָּא מַה זֶּה אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע, זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דֶּרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ. מִשּׁוּם כָּךְ אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ.

וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ. מָאן מְקוֹמָהּ, דָּא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב דְּאִית בָּהּ דַּעַת. (דעת ותבונה כחד אזלו) יְיָ אֱלֹהִים שָׁם מָלֵא לְאַתְקָנָא לָהּ בְּכֹלָּא. וְעַל דָּא אִתְקְרִיאַת חָכְמָה וְאִתְקְרִיאַת בִּינָה. בְּגִין דְּהָוָה בְּשֵׁם מָלֵא יְיָ אֱלֹהִים בְּכֹלָּא בִּשְׁלִימוּ בְּתַרֵי שְׁמָהָן.

וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ, מִי מְקוֹמָהּ? זוֹ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דַּעַת. [דעת ותבונה הולכים כאחד], ה' אֱלֹהִים, שֵׁם מָלֵא לְהַתְקִין לָהּ בַּכֹּל, וְעַל זֶה נִקְרְאָה חָכְמָה וְנִקְרְאָה בִּינָה, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה בְּשֵׁם מָלֵא - ה' אֱלֹהִים, בַּכֹּל בִּשְׁלֵמוּת בִּשְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת.

אֶת הַצֵּלָע דָּא אַסְפַּקְלַרְיָאה דְּלָא נָהֲרָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים לה) וּבְצַלְעִי שָׂמְחוּ וְנֶאֱסָפוּ. אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם, בְּגִין דְּהָא מִתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב נָפְקַת. לְאִשָּׁה, לְאִתְקַשְּׁרָא בְּשַׁלְהוֹבָא דִּסְטַר שְׂמָאלָא, דְּהָא אוֹרַיְיתָא מִסִּטְרָא דִּגְבוּרָה אִתְיְהִיבַת. לְאִשָּׁה, לְמֶהֱוֵי (נח ע' א) אֵשׁ ה' קַטִּיר כְּחֲדָא.

אֶת הַצֵּלָע - זוֹ אַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁלֹּא מְאִירָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לה) וּבְצַלְעִי שָׂמְחוּ וְנֶאֱסָפוּ. אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם - מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי מִתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב יָצְאָה. לְאִשָּׁה - לְהִתְקַשֵּׁר בְּשַׁלְהֶבֶת שֶׁל צַד שְׂמֹאל, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מִצַּד הַגְּבוּרָה נִתְּנָה. לְאִשָּׁה - לִהְיוֹת אֵשׁ ה' קְשׁוּרָה כְּאֶחָד.

וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם. בְּגִין דְּלָא בַּעְיָא לְאִשְׁתַּכָּחָא בִּלְחוֹדָהָא אֶלָּא לְאִתְכְּלָלָא וּלְאִתְחַבָּרָא בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. כֵּיוָן דְּאִתְחַבְּרַת בַּהֲדֵיהּ הוּא יָזוּן לָהּ וִיתַקֵּן לָהּ וְיִתֵּן לָהּ מַה דְּאִצְטְרִיךְ הַיְינוּ דִּכְתִיב וְאֶת הָאָרֶץ וְהָא אוֹקִימְנָא. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא מָאן דְּאַנְסִיב בַּרְתֵּיהּ עַד לָא תֵּיעוּל לְבַעֲלָהּ, אֲבוּהָ וְאִמָּהּ מְתַקְּנִין לָהּ וְיָהֲבִין לָהּ כָּל מַה דְּאִצְטְרִיךְ, כֵּיוָן דְּאִתְחַבְּרַת בְּבַעֲלָהּ הוּא יָזוּן לָהּ וְהוּא יִתֵּן לָהּ מַה דְּבָעְיָא.

וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם - מִשּׁוּם שֶׁלֹּא צְרִיכָה לְהִמָּצֵא לְבַדָּהּ, אֶלָּא לְהִתְכַּלֵּל וּלְהִתְחַבֵּר בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. כֵּיוָן שֶׁהִתְחַבְּרָה עִמּוֹ, הוּא יָזוּן אֶתְהּ וִיתַקֵּן אוֹתָהּ וְיִתֵּן לָהּ מַה שֶּׁצְּרִיךְ. הַיְינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב וְאֶת הָאָרֶץ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ. מִכָּאן לַמַּדְנוּ, שֶׁמִּי שֶׁמַּשִּׂיא אֶת בִּתּוֹ, עַד שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס לְבַעְלָהּ, אָבִיהָ וְאִמָּהּ מְתַקְּנִים אוֹתָהּ וְנוֹתְנִים לָהּ כָּל מַה שֶּׁצְּרִיךְ. כֵּיוָן שֶׁהִתְחַבְּרָה בְּבַעְלָהּ, הוּא יָזוּן אוֹתָהּ וְיִתֵּן לָהּ מַה שֶּׁצְּרִיךְ.

תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמִיתָא כְּתִיב וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע. דְּאַבָּא וְאִמָּא אַתְקִינוּ לָהּ (בכ"ד קשוטין. ויבאה בגי' כ"ד) וּלְבָתַר וַיְבִיאֶהָ אֶל הָאָדָם (ועאלא ליה בחמש קלין (ירמיה כה) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים) לְאִתְקַשָּׁרָא כֻּלָּא כְּחֲדָא וּלְאִתְחַבְּרָא חַד בְּחַד. וְהוּא יָהִיב (ליה) מַה דְּאִצְטְרִיךְ.

בֹּא רְאֵה, בַּתְּחִלָּה כָּתוּב וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע, שֶׁאַבָּא וְאִמָּא הִתְקִינוּ לָהּ [בעשרים וארבעה קשוטים, ויבאה בגימטריא עשרים וארבע]. וְאַחַר כָּךְ וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם. [והכניס אותה בחמשה קולות, ' (ירמיה כה) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים] לְהִתְקַשֵּׁר הַכֹּל כְּאֶחָד וּלְהִתְחַבֵּר אֶחָד בְּאֶחָד. וְהוּא נוֹתֵן [לה] מַה שֶּׁצְּרִיךְ.

דף מט.

דָּבָר אַחֵר אֱלֹהִים הֶבִין דַּרְכָּהּ, כַּד בָּרְתָא בְּבֵי אִמָּא, הִיא אִסְתַּכְּלָא בְּכָל יוֹמָא בְּכָל מַה דְּבַעְיָא בְּרַתָּהּ דִּכְתִיב, (איוב כח) אֱלֹהִים הֶבִין דַּרְכָּהּ, כֵּיוָן דְּחַבְרַת לָהּ בְּבַעֲלָהּ הוּא יָהִיב לָהּ כָּל מַה דְּבַעְיָא וִיתַקֵּן עוֹבָדָהָא, הָדָא הוּא דִּכְתִיב וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ (והאי קרא ברזין עלאין אתקשר) (דף מט ע"א) (ד"א האי קרא על חכמתא עלאה אתמר ואתקשר ברזין עלאין, דהא נקודה קדמאה לית מאן דידע בה כלל, אבל אלהים הבין דרכה דא עלמא דאתי, והו"א דא טמירא דכל טמירין סתימא דאקרי הו"א ולא ידיע בשמא).

דְּבָר אַחֵר אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ - כְּשֶׁהַבַּת בְּבֵית אִמָּא, הִיא מִסְתַּכֶּלֶת בְּכָל יוֹם בְּכָל מַה שֶׁבְּתָהּ צְרִיכָה, שֶׁכְּתוּב (איוב כח) אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ. כְּיוָן שֶׁהִתְחַבְּרָה בְּבַעְלָהּ, הוּא נוֹתֵן לָהּ כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ וְיִתַּקֵּן מַעֲשֶׂיהָ. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ [ופסוק זה נקשר בסודות עליונים] [ד"א פסוק זה נאמר על חכמה העליונה ונקשר בסודות עליונים, שהרי בנקדה הראשונה אין מי שיודע בה כלל, אבל אלהים הבין דרכה, זה העולם הבא, והו"א זה הטמיר מכל הטמירים, הנסתר שנקרא הו"א ולא ידוע בשם].

כְּתִיב וַיִּיצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם. הָכָא אִשְׁתַּכְלַל בְּכֹלָּא בִּימִינָא וּבִשְׂמָאלָא, וְהָא אוֹקִימְנָא דְּאִתְכְּלִיל בְּיֵצֶר הַטּוֹב, אֲבָל וַיִּיצֶר יְיָ אֱלֹהִים בְּיֵצֶר טוֹב וּבְיֵצֶר רָע.

כְּתוּב וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם. כָּאן נִתְקַן הַכֹּל בְּיָמִין וּבְשְׂמֹאל, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ שֶׁנִּכְלַל בַּיֵּצֶר הַטּוֹב, אֲבָל וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים - בְּיֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רָע.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ג)

ס"א יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רָע דְּאִיהוּ חֶדְוָה וְאַיְיתֵי לָהּ לְגַבֵּיהּ, וּלְעֵילָּא סִטְרָא דְּצָפוֹן מַמָּשׁ דְּאִיהוּ חֶדְוָה בְּלָא זוֹהֲמָא דְּיֵצֶר הָרָע אֶחָיד בֵּיהּ (נ"א בה). בְּקַדְמִיתָא דְּכְתִיב שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי וְאִתְיְיהִיבַת בֵּין יְמִינָא לְשְׂמָאלָא (נ"א ושמאלא) (לאתנא) וְעַל דָּא וַיִּיצֶר (יי אלהים שם מלא לגבי תרין סטרין אלין. את האדם וכו') (עד כאן מההשמטות)

ס"א יֵצֶר טוב וְיֵצֶר רָע שֶׁהוּא חֶדְוָה וּמֵבִיא אוֹתָהּ אֵלָיו, וּלְמַעְלָה צַד הַצָּפוֹן מַמָּשׁ, שֶׁהוּא חֶדְוָה בְּלִי זֶהֳמָה שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע אָחוּז בּוֹ [בה]. בַּתְּחִלָּה, שֶׁכָּתוּב (שיר ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, וְאַחַר כָּךְ וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי, וְנִתָּנֶת בֵּין יָמִין לִשְׂמֹאל [ושמאל] [להזון], וְלָכֵן וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים, שֵׁם מָלֵא לְגַבֵּי שְׁנֵי צְדָדִים אֵלּוּ. אֶת הָאָדָם וְכוּ': ע"כ מההשמטות.

אַמַּאי, אֶלָּא יֵצֶר טוֹב לֵיהּ לְגַרְמֵיהּ. יֵצֶר הָרָע לְאַתְעָרָא לְגַבֵּי נוּקְבֵיהּ. (ס"א ומסטר שמאלא אתער תדיר לגבי נוקבא), רָזָא דְּמִלָּה מִכָּאן אוֹלִיפְנָא דְּצָפוֹן אִתְעַר תָּדִיר לְגַבֵּי נוּקְבָא וְאִתְקַשַּׁר בַּהֲדָהּ וּבְגִין כָּךְ אִתְקְרִיאַת אִשָּׁה.

לָמָּה,? אֶלָּא יֵצֶר טוֹב לוֹ לְעַצְמוֹ, יֵצֶר הָרָע לְעוֹרֵר אֵלָיו אֶת נְקֵבָתוֹ [ס"א ומצד שמאל מתעורר תמיד לנקבה]. סוֹד הַדָּבָר, מִכָּאן לָמְדְנוּ שֶׁצָּפוֹן מִתְעוֹרֵר תָּמִיד לִנְקֵבָה וְנִקְשָׁר עִמָּהּ, וְלָכֵן נִקְרֵאת אִשָּׁה.

וְתָא חֲזֵי, יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע בְּגִין דְּאִתְיַיהֲבַת נוּקְבָא בֵּינַיְיהוּ (נ"א דנוקבא אתכלילת בהו) וְאִתְקַשְּׁרָא בַּהֲדַיְיהוּ, וְלָא מִתְקַשְּׁרָא עַד דְּיֵצֶר הָרָע אִתְעַר לְגַבָּהּ וּמִתְקַשְּׁרָן דָּא בְּדָא. וְכֵיוָן דְּמִתְקַשְּׁרָן דָּא בְּדָא, כְּדֵין אִתְעַר יֵצֶר טוֹב דְּאִיהוּ חֶדְוָה וְאַיְיתֵי לָהּ לְגַבֵּיהּ (וכדין אתייהבת ביניייהו לאתקנא, ועל דא וייצר יי אלהים שם מלא לגביה יצר טוב ויצר רע) (ד"א ולעילא סטרא דצפון ממש דאיהי חדוה בלא זוהמא דיצר הרע אחיד בה בקדמיתא, דכתיב, (שיר השירים ב) שמאלו תחת לראשי ולבתר וימינו תחבקני, ואתייהיבת בין ימינא ושמאלא לאתנא, ועל דא וייצר יי אלהים שם מלא לגבי תרין סטרין אלין).

וּבָא וּרְאֵה, יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע, מִשּׁוּם שֶׁהַנְּקֵבָה נִתְּנָה בֵּינֵיהֶם [נ"א שנקבה נכללת בהם] וְהִתְקַשְּׁרָה עִמָּם, וְלֹא מִתְקַשֶּׁרֶת עַד שֶׁיֵּצֶר הָרָע מִתְעוֹרֵר אֵלֶיהָ וּמִתְקַשְּׁרִים זֶה בָּזֶה. וְכֵיוָן שֶׁמִּתְקַשְּׁרִים זֶה בָּזֶה, אָז

מִתְעוֹרֵר יֵצֶר הַטּוֹב שֶׁהוּא חֶדְוָה וּמֵבִיא אוֹתָהּ אֵלָיו, [ואז נתנת ביניהם לתקן, ועל זה וייצר ה' אלהים שם מלא אליו יצר טוב ויצר רע] [ד"א ולמעלה צד הצפון ממש שהיא חדוה בלי זהמה, שיצר הרע אוחז בה בתחלה, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, ואחר כך וימינו תחבקני, ונתנה בין ימין ושמאל להזון, ועל זה וייצר ה' אלהים, שם מלא לגבי שני הצדדים הללו].

אֶת הָאָדָם הָא אוֹקִימְנָא. אֲבָל דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחֲדָא (ד"א ולא הוו) מִתְפָּרְשָׁן לְמֶהֱוֵי אַפִּין בְּאַפִּין. מַה כְּתִיב עָפָר מִן הָאֲדָמָה הַשְׁתָּא קָיְימָא לְאַתְקָנָא. תָּא חֲזֵי אִתְּתָא כַּד אִתְחַבְּרַת בְּבַעֲלָהּ, אִתְקְרִיאַת עַל שֵׁם בַּעֲלָהּ, אִישׁ אִשָּׁה, צַדִּי"ק צָדֶ"ק, אִיהוּ עוֹפָר וְאִיהִי עָפָר. (ד"א ל"ג) (וכדין) אִיהוּ צְבִי וְאִיהִי צְבִיָּה (ד"א כמא דאת אמר) (יחזקאל כ) צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת.

אֶת הָאָדָם, הֲרֵי בֵּארַנוּ, אֲבָל זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד, [ולא היו] נִפְרָדִים לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים. מַה כְּתוּב? עָפָר מִן הָאֲדָמָה. עַכְשָׁו עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּן. בֹּא תִּרְאֶה, כְּשֶׁאִשָּׁה מִתְחַבֶּרֶת בְּבַעְלָהּ, הִיא נִקְרֵאת עַל שֵׁם בַּעְלָהּ. אִישׁ אִשָּׁה. צַדִּי"ק צָדֶ"ק. הוּא עֹפֶר וְהִיא עָפָר. [ואז] הוּא צְבִי וְהִיא צְבִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כ) צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת.

כְּתִיב, (דברים טז) לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָךְ. אֵצֶל מִזְבַּח, וְכִי לְעֵילָא מְנֵיהּ אוֹ בְּאָתָר אָחֳרָא מֵאן שַׁרְיָיה. אֶלָּא הָא אוֹקִימְנָא (קפ"ב ע"ב) אֲשֶׁר דָּא בַּעֲלָהּ דְּאִתְּתָא (ד"א ה"א) אִתְקְרִיאַת עַל שׁוּם בַּעֲלָהּ אֲשֵׁרָה. (נ"א הה הם אשר ה"א) וְעַל דָּא כְּתִיב, (מלכים ב כג) לַבַּעַל וְלָאֲשֵׁרָה. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח יְיָ אֱלֹקֶיךָ. לְקֻבֶּל (נ"א אשרה) אָתָר דְּהַהוּא מִזְבַּח יְיָ, דְּהָא מִזְבַּח יְיָ אִיהוּ קָיְימָא עַל דָּא, וְעַל דָּא לָקֻבְלָהּ לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה אָחֳרָא.

כְּתוּב (דברים טז) לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָךְ. אֵצֶל מִזְבַּח - וְכִי לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר מִי הִתִּירָ? אֶלָּא הֲרֵי בֵּארַנוּ, אֲשֶׁר זֶה בַּעְלָהּ, שֶׁהָאִשָּׁה הִיא נִקְרֵאת עַל שֵׁם בַּעְלָהּ אֲשֵׁרָה [נ"א: הרי הם אשר ה"א], וְעַל זֶה כָּתוּב (מלכים ב כג) לַבַּעַל וְלָאֲשֵׁרָה. מִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ, כְּנֶגֶד הַמָּקוֹם שֶׁל אוֹתוֹ מִזְבַּח ה', שֶׁהֲרֵי מִזְבַּח ה' הוּא עוֹמֵד עַל זֶה, וְעַל זֶה כְּנֶגְדּוֹ לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה אַחֶרֶת.

תָּא חֲזֵי, בְּכָל אֲתַר כָּל אִנּוּן פָּלְחֵי שִׁמְשָׁא אִקְרוּן עוֹבְדִין לַבַּעַל, וְאִנּוּן דְּפָלְחִין לְסִיהֲרָא אִיקְרוּן עוֹבְדֵי אֲשֵׁרָה, וְעַל דָּא לַבַּעַל וְלָאֲשֵׁרָה, וַאֲשֵׁרָה אִתְקְרֵי עַל שׁוּם בַּעֲלָהּ אֲשֵׁ"ר. אִי הָכִי אַמַּאי אִתְעֲבַר שְׁמָא דָּא. אֶלָּא אֲשֵׁרָה עַל שׁוּם דִּכְתִיב (בראשית ל) בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְׁרוּנִי בָּנוֹת וְהוּא (ד"א הא) דְּלָא אַשְׁרוּהָ שְׁאָר עַמִּין וְקָיְימָא אָחֳרָא תְּחוֹתָהּ, וְלָא עוֹד אֶלָּא דִּכְתִיב (איכה א) כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ, וּבְגִין כָּךְ (נ"א אתעביד) אִתְעֲבַר שְׁמָא דָּא, וּבְגִין דְּלָא יִתְתַּקְּפוּן אִנּוּן דְּעָבְדֵי שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְקָרֵינָן מִזְבֵּחַ דְּאִיהוּ מֵאֲדָמָה, דִּכְתִיב, (שמות כ) מִזְבַּח אֲדָמָה וְגוֹ' בְּגִינֵי כָּךְ עָפָר מִן הָאֲדָמָה.

בֹּא רְאֵה, בְּכָל מָקוֹם, כָּל אוֹתָם עוֹבְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ נִקְרָאִים עוֹבְדִים לַבַּעַל, וְאֵלּוּ שֶׁעוֹבְדִים לַלְּבָנָה נִקְרָאִים עוֹבְדֵי אֲשֵׁרָה. וְלָכֵן לַבַּעַל וְלָאֲשֵׁרָה. וַאֲשֵׁרָה נִקְרֵאת עַל שֵׁם בַּעְלָהּ אֶשֵּׁ"ר. אִם כֵּךְ, לָמָּה נִתְבַּטֵּל הַשֵּׁם הַזֶּה? אֶלָּא אֲשֵׁרָה עַל שֵׁם שֶׁכָּתוּב (בראשית ל) בְּאָשְׁרַי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָּנוֹת, וְהוּא [הרי] שֶׁלֹּא אִשְּׁרוּהָ שְׁאָר הָעַמִּים וְעוֹמֶדֶת אֲחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכָּתוּב (איכה א) כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ, וְלָכֵן [נעבד] נִתְבַּטֵּל הַשֵּׁם הַזֶּה, וּכְדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַזְּקוּ אוֹתָם שֶׁעוֹשִׂים שְׁאָר עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְקוֹרְאִים מִזְבֵּחַ שֶׁהוּא מֵאֲדָמָה, שֶׁכָּתוּב (שמות כ) מִזְבַּח אֲדָמָה וְגוֹ'. מִשּׁוּם כָּךְ עָפָר מִן הָאֲדָמָה.

וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים. (מלה אתכליל אבל ויפח באפיו) אִתְכְּלִיל נְשָׁמַת חַיִּים בְּהַהוּא עָפָר, כְּנוּקְבָא דְּמִתְעַבְּרָא מִן דְּכוּרָא דְּהָא מִתְחַבְּרָן וְאִתְמַלְיָיא הַאי עָפָר מִכֹּלָּא, וּמַאי אִיהוּ, רוּחִין וְנִשְׁמָתִין. וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, הַשְׁתָּא אִתְתַּקַּן וְקַיְּים אָדָם לְאִתְקְנָא וּלְמֵיזַן לְנֶפֶשׁ חַיָּה. וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים - [דבר נכלל, אבל ויפח באפיו] נִכְלְלָה נְשָׁמַת חַיִּים בְּאוֹתוֹ עָפָר, כְּנִקְבָה שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת מִן הַזָּכָר, שֶׁהֲרֵי מִתְחַבְּרִים וּמִתְמַלֵּא הֶעָפָר הַזֶּה מֵהַכֹּל, וּמַהוּ? רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת. וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה - כַּאן הִתְתַּקֵּן וְקַיָּם אָדָם לְהִתְקַיֵּן וְלִזּוֹן אֶת הַנֶּפֶשׁ חַיָּה.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ד)

אָמַר לֵיהּ (שיר השירים ז') לְכָה דּוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה לְכוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְטַיֵּיל וְאַל אֶשֵּׁב תָּמִיד בְּמָקוֹם אֶחָד וּמַאי ל"ב אָמַר לֵיהּ, אִם כֵּן בֵּן זוֹמָא מִבַּחוּץ וְאַתָּה עִמּוֹ ל"ב הוּא (והוא) שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם וְהֵיוּ סְתוּמִים וּבָהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמַאי שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אָמַר לֵיהּ לֵ"ב נְתִיבוֹת מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּחַדְרֵי חֲדָרִים וּמִנַּיִן הַחֲדָרִים לֵ"ב. וּלְכָל אֶחָד מִן הַחֲדָרִים יֵשׁ נְתִיב נֶאֱה לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּחַדְרֵי חֲדָרִים וּמִנַּיִן הַחֲדָרִים לֵ"ב. וּלְכָל אֶחָד מִן הַחֲדָרִים יֵשׁ נְתִיב נֶאֱה לְמֶלֶךְ זֶה לְהִכָּנֵס (הכל) בְּחַדְרוֹ עַל דֶּרֶךְ נְתִיבוֹת. אָמַר, לֹא נֶאֱה לוֹ שֶׁלֹּא לְגַלּוֹת פְּנִינָיו וּמִשְׁכְּנוֹתָיו וּגְנָזָיו וְחֲמוּדוֹתָיו. אָמַרְתָּ לֹא. מָה עָשָׂה, נָגַע בְּבַת וְכָלַל בָּהּ כָּל הַנְּתִיבוֹת וּמַלְבּוּשֶׁיהָ וְהֲרוֹצָה לְהִכָּנֵס (ס"א להסתכל בעיניה) בְּפָנִים, יִסְתַּכֵּל הֵנָּה. וּנְשָׂאָהּ לַמֶּלֶךְ.

אָמַר לוֹ, לְכָה דּוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה, לְכוּ לְקָדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְטַיֵּיל, וְאַל אֵשֵׁב תָּמִיד בְּמָקוֹם אֶחָד. וּמַה זֶּה לֵב? אָמַר לוֹ, אִם כֵּן, בֶּן זוֹמָא מִבַּחוּץ וְאַתָּה עִמּוֹ. לֵ"ב הוּא [והוא] שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם, וְהֵיוּ סְתוּמִים וּבָהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמַהוּ לֵ"ב? אָמַר לוֹ, שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּחַדְרֵי חֲדָרִים, וּמִנַּיִן הַחֲדָרִים שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם, וּלְכָל אֶחָד מִן הַחֲדָרִים יֵשׁ נְתִיב, נֶאֱה לְמֶלֶךְ זֶה לְהִכָּנֵס [הכל] בְּחַדְרוֹ עַל דֶּרֶךְ נְתִיבוֹת. אָמַר, לֹא נֶאֱה לוֹ שֶׁלֹּא לְגַלּוֹת פְּנִינָיו וּמִשְׁכְּנוֹתָיו וּגְנָזָיו וַחֲמוּדוֹתָיו? אָמַרְתָּ לֹא. מָה עָשָׂה? נָגַע בַּבַּת וְכָלַל בָּהּ כָּל הַנְּתִיבוֹת וּמַלְבּוּשֶׁיהָ, וְהֲרוֹצֶה לְהִכָּנֵס [ס"א להסתכל בעיניה] בְּפָנִים, יִסְתַּכֵּל הֵנָּה. וּנְשָׂאָהּ לַמֶּלֶךְ.

גַּם נְתָנָה לוֹ בְּמַתָּנָה. וְלִפְעָמִים קוֹרֵא אוֹתָהּ בְּאַהֲבָתוֹ, (בת) אֲחוֹתִי כִּי מְמָקוֹם אֶחָד הָיוּ וְלִפְעָמִים קוֹרֵא אוֹתָהּ בִּתִּי, כִּי בִּתּוֹ הִיא. וְלִפְעָמִים קוֹרֵא אוֹתָהּ אִמִּי. וְעוֹד כִּי אֵין דִּין אִם אֵין חָכְמָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר (מלכים א' ה') וַיִּתֶּן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה. וְאַחַר כָּךְ דָּן אֶת הַדִּין עַל

מַתְכּוּנְתּוֹ דְּכְתִיב (מלכים ג') וַיִּשְׁמַע כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁפָּט וְגוֹ' כִּי רָאוּ כִּי חָכְמָה אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ וְגוֹ'.

גַּם נִתְּנָה לוֹ בְּמַתָּנָה, וְלִפְעָמִים קוֹרֵא אוֹתָהּ בְּאַהֲבָתוֹ [בת] אֲחוֹתִי, כִּי מִמָּקוֹם אֶחָד הָיוּ, וְלִפְעָמִים קוֹרֵא אוֹתָהּ בִּתִּי, כִּי בִתּוֹ הִיא, וְלִפְעָמִים קוֹרֵא אוֹתָהּ אִמִּי. וְעוֹד, כִּי אֵין דִּין אִם אֵין חָכְמָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר (מלכים א ה) וַה' נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה. וְאַחַר כָּךְ דָּן אֶת הַדִּין עַל מַתְכֻּנְתּוֹ, שֶׁכָּתוּב (שם ג) וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁפָּט וְגוֹמֵר, כִּי רָאוּ כִּי חָכְמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ וְגוֹמֵר.

וּמָה חָכְמָה נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִשְׁלֹמֹה. שְׁלֹמֹה נָשָׂא שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּדַאֲמְרִינַן, כָּל שְׁלֹמֹה שֶׁבְּשִׁיר הַשִּׁירִים קֻדָּשׁ, לְבַד מֵאֶחָד. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוֹאִיל וְשִׁמְךָ כְּשִׁמִּי, אֲשִׁיא לְךָ בִּתִּי. וְהָא נְשׂוֹאָה הִיא, אָמַר לֵיהּ, בְּמַתָּנָה נְתָנָהּ לוֹ הַשֵּׁם. וַיְיָ נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה וְלָא פֵּירַשׁ. וְהֵיכָן פֵּירַשׁ, לְהַלָּן. כִּי רָאוּ כִּי חָכְמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט (נ"א ומאי משפט אלא כל זמן שאדם עושה משפט חכמת אלחים בקרבו) וּמָאי לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט, הֲוֵי אוֹמֶר שְׁאוֹתָהּ חָכְמָה שְׁנִתְּנָה אֱלֹהִים וְשָׁהִיא עִמּוֹ בְּחֶדְרוֹ, הִיא בְּקִרְבּוֹ. זֹאת עוֹזַרְתּוֹ וּמְקֻרָבְתּוֹ וְאִם לָאו מַרְחֶקְתּוֹ וְלֹא עוֹד אֶלָּא מֵיסָרְתּוֹ דְּכְתִיב (ויקרא כ"ו) וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אַף אֲנִי: (עד כאן מההשמטות)

וּמָה חָכְמָה נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִשְׁלֹמֹה? שְׁלֹמֹה נָשָׂא שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים, כָּל שְׁלֹמֹה שֶׁבְּשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ לְבַד מֵאֶחָד. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הוֹאִיל וְשִׁמְךָ כְּשִׁמִּי, אַשִּׁיא לְךָ בִּתִּי, וַהֲרֵי נְשׂוּאָה הִיא. אָמַר לוֹ, בְּמַתָּנָה נְתָנָהּ לוֹ הַשֵּׁם, וַה' נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה, וְלֹא פֵּרַשׁ. וְהֵיכָן פֵּרַשׁ? לְפָנֵינוּ, כִּי רָאוּ כִּי חָכְמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט. [ומה זה משפט? אלא כל זמן שאדם עושה משפט, חכמת אלהים בקרבו] וּמַה זֶּה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט? הֲוֵי אוֹמֵר, שֶׁאוֹתָהּ חָכְמָה שֶׁנִּתְּנָהּ אֱלֹהִים וְשֶׁהִיא עִמּוֹ בְּחַדְרוֹ, הִיא בְּקִרְבּוֹ. זֹאת עוֹזַרְתּוֹ וּמְקֻרַבְתּוֹ, וְאִם לָאו - מְרַחַקְתּוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא מְיַסַּרְתּוֹ, שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו) וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אַף אֲנִי: ע"כ מההשמטות.

וַיְבָן יְיָ אֱלֹהִים, אוּף הָכִי נָמֵי בְּשֵׁם מָלֵא, דְּהָא אַבָּא וְאִמָּא אַתְקִינוּ לָהּ עַד לָא אָתַת לְבַעְלָהּ. אֵת הַצֵּלָע כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שיר השירים א) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלָם, אַסְפַּקְלַרְיָאה דִּלָּא נָהֲרָא, אֲבָל אַבָּא וְאִמָּא אַתְקִינוּ לָהּ לְאִתְפַּיְיסָא בַּעֲלָהּ בַּהֲדָהּ.

וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים. אַף כָּאן גַּם כֵּן בְּשֵׁם מָלֵא, שֶׁהֲרֵי אַבָּא וְאִמָּא הִתְקִינוּ אוֹתָהּ עַד שֶׁלֹּא בָּאָה לְבַעְלָהּ. אֶת הַצֵּלָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר א) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, אַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁלֹּא מְאִירָה. אֲבָל אַבָּא וְאִמָּא הִתְקִינוּ לָהּ שֶׁיִּתְפַּיֵּס בַּעְלָהּ עִמָּהּ.

וַיִּבְאֶהָ אֶל הָאָדָם. מַהָכָא אוֹלִיפְנָא דְּבַעְאן אַבָּא וְאִמָּא דְּכַלָּה לְאֵעָלָה בִּרְשׁוּתֵיהּ דְּחָתָן. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (דברים כב) אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְגוֹ'. מִכָּאן וְאֵילָךְ בַּעֲלָהּ יֵיתֵי לְגַבָּהּ, דְּהָא בֵּיתָא דִּילָהּ הוּא דְּכְתִיב, (בראשית כט) וַיָּבֵא גַּם אֶל רָחֵל, בְּקִדְמֵיתָא וַיְבֶאהָ אֶל

הָאָדָם דְּעַד הָכָא אִית לְאַבָּא וּלְאִמָּא לְמֶעֱבַד, לְבָתַר אִיהוּ יֵיתֵי לְגַבָּהּ וְכָל בֵּיתָא דִילָהּ הוּא, וְיִטּוֹל רְשׁוּת מִינָהּ.

וַיִּבְאָהּ אֶל הָאָדָם, מִכָּאן לְמַדְנוּ שֶׁצְּרִיכִים אַבָּא וְאִמָּא שֶׁל הַכַּלָּה לְהַכְנִיסָהּ בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל הֶחָתָן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב) אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה וְגוֹ'. מִכָּאן וְאֵילָךְ יַבוֹא אֵלֶיהָ, שֶׁהֲרֵי הַבַּיִת הוּא שֶׁלָּהּ, שֶׁכָּתוּב (בראשית כט) וַיָּבֹא גַּם אֶל רָחֵל. בַּהַתְחָלָה וַיִּבְאָהּ אֶל הָאָדָם, שֶׁעַד כָּאן יֵשׁ לְאַבָּא וּלְאִמָּא לַעֲשׂוֹת, אַחַר כָּךְ הוּא יָבא אֵלֶיהָ, וְכָל הַבַּיִת שֶׁלָּהּ הוּא, וְיִטֹּל רְשׁוּת מִמֶּנָּה.

דף מט:

וְעַל דָּא אִתְעָרְנָא דִּכְתִיב, (בראשית כח) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם, דְּנָטִיל רְשׁוּ בְּקַדְמִיתָא. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא דְּמָאן דְּמִתְחַבֵּר (דף מט ע"ב) בְּאִנְתְּתֵיהּ בָּעֵי לְמִפְגַּע לָהּ וּלְבַסְּמָא לָהּ בְּמִלִּין, וְאִי לָאו לָא (קמח ב) יָבִית לְגַבָּהּ. בְּגִין דִּיהֵא רְעוּתָא דִלְהוֹן כְּחֲדָא בִּדְלָא אֲנִיסוּ.

וְעַל זֶה הֵעָרְנוּ, שֶׁכָּתוּב (שם כח) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם, שֶׁנָּטַל רְשׁוּת בַּהַתְחָלָה. מִכָּאן לָמַדְנוּ, שֶׁמִּי שֶׁמִּתְחַבֵּר בְּאִשְׁתּוֹ, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנָּה וּלְשַׁמֵּחַ אוֹתָהּ בִּדְבָרִים, וְאִם לֹא - שֶׁלֹּא יָלוּן אֶצְלָהּ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רָצוֹן שֶׁלָּהֶם כְּאֶחָד בְּלֹא אֹנֶס.

וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ, לְאַחֲזָאָה דְּאָסִיר לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְשַׁמְשָׁא עַרְסֵיהּ בִּימָמָא. וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשׁוֹתָיו, הָכָא אוֹלִיפְנָא דַּאֲפִילּוּ יְהוֹן לְמַלְכָּא עַרְסֵי דְּדַהֲבָא וּלְבוּשֵׁי יְקָר לְמֵיבַת בְּהוּ וּמַטְרוֹנִיתָא תַּתְקִין לֵיהּ עַרְסָא מִתְּתַקַּן בְּאַבְנִין, יִשְׁבּוֹק דִּילֵיהּ וְיֵבֵית בַּמֶּה דְּאִיהִי תַּתְקִין דִּכְתִיב וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא.

וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ, לְהַרְאוֹת שֶׁאָסוּר לוֹ לָאָדָם לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בַּיּוֹם. וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו, כָּאן לָמַדְנוּ שֶׁאֲפִלּוּ יִהְיוּ לַמֶּלֶךְ מִטּוֹת זָהָב וּלְבוּשֵׁי כָבוֹד לָלוּן בָּהֶם, וְהַמַּלְכָּה תַּתְקִין לוֹ מִטָּה מְתֻקֶּנֶת מֵאֲבָנִים - יַעֲזֹב אֶת שֶׁלּוֹ וְיָלוּן בְּמַה שֶׁהִיא תַּתְקִין, שֶׁכָּתוּב וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב הָכָא וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפַּעַם וְגוֹ'. הָא בְּסִימוּ דְּמִלִּין לְאַמְשָׁכָא עִמֵּהּ חֲבִיבוּתָא, וּלְאַמְשָׁכָא לָהּ (עמה) לְרָעוּתֵיהּ לְאַתְעָרָא עִמֵּהּ רְחִימוּתָא. חָמֵי כַּמָּה בְּסִימִין אִנּוּן מִלִּין, כַּמָּה מִלֵּי דְּרָחִימוּתָא אִנּוּן, עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי, בְּגִין לְאַחֲזָאָה לָהּ דְּאִנּוּן חַד וְלָא אִית פֵּירוּדָא בֵּינַיְיהוּ בְּכֹלָּא.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב כָּאן, וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפַּעַם וְגוֹ'. הֲרֵי עֲרֵבוּת שֶׁל הַדְּבָרִים לְהַמְשִׁיךְ עִמָּהּ חֲבִיבוּת וּלְהַמְשִׁיךְ אוֹתָהּ (עמה) לִרְצוֹנוֹ לְעוֹרֵר עִמָּהּ אַהֲבָה. רְאֵה כַּמָּה עֲרֵבִים אוֹתָם דְּבָרִים, כַּמָּה דִּבְרֵי אַהֲבָה הֵם, עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי, כְּדֵי לְהַרְאוֹת לָהּ שֶׁהֵם אֶחָד וְאֵין פֵּרוּד בֵּינֵיהֶם בַּכֹּל.

הַשְׁתָּא שָׁרֵי לְשַׁבָּחָא לָהּ. לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה דָּא הִיא דִּלְא יִשְׁתַּכַּח כַּוָּותָהּ. דָּא הִיא יְקָרָא דְּבֵיתָא דְּלְהוֹן נָשִׁין גַּבָּהּ כְּקוֹפָא בִּכְפֵּי בְּנֵי נָשָׁא. אֲבָל לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה שְׁלִימוּ דְּכֹלָּא לְזֹאת וְלָא לְאַחֲרָא. כֹּלָּא הוּא מִלֵּי רְחִימוּתָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי לא) רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה: עַל כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד,

כֹּלָּא לְאַמְשָׁכָא לֵיהּ בְּרַחֲימוּ וּלְאִתְדַּבְקָא בַּהֲדֵיהּ, כֵּיוָן דְּאִתְעַר לְגַבָּהּ כָּל מִלִּין אִלֵּין, מַה כְּתִיב וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם וְגו'. הָא אִתְעַר יֵצֶר הָרָע לְאַחָדָא בָּהּ בְּגִין לְקָשְׁרָא לָהּ בְּתִיאוּבְתָּא דְּגוּפָא וּלְאַתְעָרָא לְגַבָּהּ מִלִּין אָחֳרָנִין דְּיֵצֶר הָרָע אִתְעַנַּג בְּהוּ.

עֻכְשָׁו מַתְחִיל לְשַׁבֵּחַ אוֹתָהּ - לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה. זוֹ הִיא שֶׁלֹּא יִמְצָא כְּמוֹתָהּ, זוֹהִי כְּבוֹד הַבַּיִת, כָּל הַנָּשִׁים לְפָנֶיהָ כְּקוֹף בִּפְנֵי אָדָם. אֲבָל לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה - שְׁלֵמוּת הַכֹּל. לְזֹאת וְלֹא לְאַחֶרֶת. הַכֹּל הוּא דִּבְרֵי אֲהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי לא) רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חַיִל וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה. עַל כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד, הַכֹּל לְהַמְשִׁיכָהּ בְּאַהֲבָה וּלְהִדָּבֵק עִמָּהּ. כֵּיוָן שֶׁעוֹרֵר אֱלֹהִים כָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ, מַה כְּתוּב? וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם וְגו'. הֲרֵי הִתְעוֹרֵר יֵצֶר הָרָע לֶאֱחֹז בָּהּ כְּדֵי לְקָשְׁרָהּ בְּתַאֲוַת הַגּוּף וּלְעוֹרֵר אֱלֹהִים דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁיֵּצֶר הָרָע מִתְעַנֵּג בָּהֶם.

עַד לָבָתַר מַה כְּתִיב וַתֶּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם וַתִּקַּח מִפְּרִיוֹ וַתֹּאכַל, קְבִילַת לֵיהּ בִּרְעוּתָא וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּהּ (ויאכל) הָא כְּדֵין הִיא אִתְעָרָא לְגַבֵּיהּ בְּתִיאוּבְתָּא (נ"א בתאובתא) לְאַתְעָרָא (נ"א למיהב) לֵיהּ רְעוּתָא וּרְחִימוּ, דָּא מִלָּה לְאַחָזָאָה עוֹבָדָא לִבְנֵי נָשָׁא כְּנָוּונָא דִּלְעֵילָּא.

עַד שֶׁלְּאַחַר כָּךְ מַה כְּתוּב, וַתֶּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם, וַתִּקַּח מִפְּרִיוֹ וַתֹּאכַל. קִבְּלָה אוֹתוֹ בְּרָצוֹן, וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּהּ [ויאכל]. הֲרֵי אָז הִיא הִתְעוֹרְרָה אֲלֵיו בְּתַאֲוָה לְהִתְעוֹרֵר [לתת] לוֹ רָצוֹן וְאַהֲבָה, זֶה דָּבָר לְהַרְאוֹת מַעֲשֶׂה לִבְנֵי אָדָם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אִי הָכִי בְּמַאי נוֹקִים לֵיהּ לְעֵילָּא יֵצֶר הָרָע דְּאָחִיד בָּהּ בְּנוּקְבָא, אָמַר לֵיהּ, הָא אִתְעָרָא אִלֵּין לְעֵילָּא וְאִלֵּין לְתַתָּא יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רָע. יֵצֶר טוֹב מִימִינָא וְיֵצֶר רָע מִשְּׂמָאלָא, וּשְׂמָאלָא לְעֵילָּא אָחִיד בְּנוּקְבָא לְקַשְׁרָא לָהּ כְּחָדָא (נ"א לאתקשרא ביה) בְּגוּפָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וְגו', וְעַל דָּא מִלִּין אִתְפָּרְשָׁן לְעֵילָּא וְתַתָּא עַד הָכָא, מִכָּאן וּלְהָלְאָה מִלִּין בְּזוּטָרָא (נ"א בזוטא) דְּזִיפְתָּא לִזְעִירֵיהּ דְּטִינְקִין לְפָרְשָׁא מִלָּה, וְהָא אִתְעָרוּ בֵּיהּ חַבְרַיָּיא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִם כָּךְ, בַּמֶּה נַעֲמִיד אוֹתוֹ לְמַעְלָה יֵצֶר הָרָע שֶׁאוֹחֵז בִּנְקֵבָה? אָמַר לוֹ, הֲרֵי הִתְעוֹרְרוּ אֵלּוּ לְמַעְלָה וְאֵלּוּ לְמַטָּה, יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רַע. יֵצֶר טוֹב מִיָּמִין, וְיֵצֶר רַע מִשְּׂמֹאל. וּשְׂמֹאל לְמַעְלָה אוֹחֵז בַּנְּקֵבָה לְקַשְּׁרָהּ [להתקשר בה] כְּאֶחָד בַּגּוּף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. וְעַל זֶה דְּבָרִים הִתְפָּרְשׁוּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה עַד כָּאן. מִכָּאן וְהָלְאָה מִלִּים שֶׁל קְטָנוּת [נ"א: בשרף] שֶׁל זֶפֶת לִקְטַנִּים שֶׁבָּעֲרִיסוֹת לְפָרֵשׁ הַדָּבָר, וַהֲרֵי נִתְעוֹרְרוּ בּוֹ הַחֲבֵרִים.

רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה אָזִיל לְטִבֶּרְיָה, וַהֲוָה עִמֵּיהּ רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חִיָּיא. אֲדַהֲכִי חָמוּ לֵיהּ לְרַבִּי פִּנְחָס דְּהָוָה אָתֵי. כֵּיוָן דְּאִתְחַבְּרוּ כְּחָדָא, נַחֲתוּ וְיָתְבוּ תְּחוֹת אִילָנָא חַד מֵאִילָנֵי טוּרָא. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס הָא יָתִיבְנָא, מֵאִלֵּין מִלֵּי מַעֲלַיְיתָא דְּאַתְּ אָמַר בְּכָל יוֹמָא בְּעֵינָא לְמִשְׁמַע.

רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הוֹלֵךְ לִטְבֶרְיָה, וְהָיוּ עִמּוֹ רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חִיָּיא. בֵּין כָּךְ רָאוּ אֶת רַבִּי פִּנְחָס שֶׁהָיָה בָּא. כֵּיוָן שֶׁהִתְחַבְּרוּ כֻּלָּם יַחַד, יָרְדוּ וְיָשְׁבוּ תַּחַת אִילָן אֶחָד מֵאִילָנֵי הָהָר. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, הֲרֵי יְשַׁבְנוּ, מֵאוֹתָם דְּבָרִים מְעֻלִּים שֶׁאַתָּה אוֹמֵר בְּכָל יוֹם אָנוּ רוֹצִים לִשְׁמֹעַ.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר (בראשית יג) וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אָהֳלֹה בַּתְּחִלָּה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעָי. וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו, לְמַסָּעוֹ מִבַּעֲי לֵיהּ. מַאי לְמַסָּעָיו. אֶלָּא תְּרֵין מַטְלָנִין אִנּוּן. חַד דִּידֵיהּ וְחַד דִּשְׁכִינְתָּא. דְּהָא כָּל בַּר נָשׁ בָּעֵי לְאִשְׁתַּכְּחָא דְּכַר וְנוּקְבָא בְּגִין לְאַתְקָפָא מְהֵימְנוּתָא. וּכְדֵין שְׁכִינְתָּא לָא אִתְפָּרְשָׁא מִנֵּיהּ לְעָלְמִין.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (בראשית יג) וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אָהֳלֹה בַּתְּחִלָּה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעָי. וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו? לְמַסָּעוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת! מַה זֶּה לְמַסָּעָיו? אֶלָּא שְׁנֵי מַסָּעוֹת הֵם, אֶחָד שֶׁלּוֹ וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׁכִינָה, שֶׁהֲרֵי כָּל בֶּן אָדָם צָרִיךְ לְהִמָּצֵא זָכָר וּנְקֵבָה כְּדֵי לְחַזֵּק הָאֱמוּנָה, וְאָז הַשְּׁכִינָה לֹא נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים.

וְאִי תֵּימָא מָאן דְּנָפִיק לְאוֹרְחָא דְּלָא אִשְׁתְּכַח דְּכַר וְנוּקְבָא, שְׁכִינְתָּא אִתְפָּרְשָׁא מִנֵּיהּ. תָּא חֲזֵי, הַאי מַאן דְּנָפִיק לְאָרְחָא (קסח א) יְסַדֵּר צְלוֹתָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּגִין לְאַמְשָׁכָא עֲלֵיהּ שְׁכִינְתָּא דְּמָרֵיהּ עַד לָא יִפּוֹק לְאָרְחָא בְּזִמְנָא דְּאִשְׁתְּכַח דְּכַר וְנוּקְבָא. כֵּיוָן דְּסַדֵּר צְלוֹתֵיהּ וְשַׁבְחֵיהּ וּשְׁכִינְתָּא שָׁרְיָא עֲלֵיהּ יִפּוֹק. דְּהָא שְׁכִינְתָּא אִזְדַּוְּוגַת בַּהֲדֵיהּ. בְּגִין דְּיִשְׁתְּכַח דְּכַר וְנוּקְבָא. דְּכַר וְנוּקְבָא בְּמָתָא. דְּכַר וְנוּקְבָא בְּחַקְלָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים פה) צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו.

וְאִם תֹּאמַר, מִי שֶׁיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ שֶׁלֹּא נִמְצָא זָכָר וּנְקֵבָה, הַשְּׁכִינָה נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ? בֹּא רְאֵה, מִי שֶׁיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ יְסַדֵּר תְּפִלָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו שְׁכִינַת רִבּוֹנוֹ עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לַדֶּרֶךְ, בְּזְמַן שֶׁנִּמְצָא זָכָר וּנְקֵבָה. כֵּיוָן שֶׁסִּדֵּר תְּפִלָּתוֹ וּשְׁבָחָיו וּשְׁכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו - יֵצֵא, שֶׁהֲרֵי הַשְּׁכִינָה הִזְדַּוְּגָה עִמּוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּמָּצֵא זָכָר וּנְקֵבָה. זָכָר וּנְקֵבָה בָּעִיר, זָכָר וּנְקֵבָה בַּשָּׂדֶה. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים פה) צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו.

דף נ.

תָּא חֲזֵי, כָּל (דף נ ע"א) זִמְנָא דְּבַר נָשׁ אִתְעַכַּב בְּאוֹרְחָא (בכל חיליה) בָּעֵי לְנַטְרָא עוֹבָדוֹי. בְּגִין דְּזִוּוּגָא עִלָּאָה לָא יִתְפָּרֵשׁ מִנֵּיהּ וְיִשְׁתְּכַח פָּגִים בְּלָא דְּכַר וְנוּקְבָא. בְּמָתָא אִצְטְרִיךְ כַּד נוּקְבֵיהּ עִמֵּיהּ, כָּל שְׁכֵן הָכָא דְּזִוּוּגָא עִלָּאָה אִתְקַשְּׁרַת בֵּיהּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּהָא זִוּוּגָא עִלָּאָה נָטִיר לֵיהּ בְּאָרְחָא וְלָא מִתְפָּרְשָׁא מִנֵּיהּ עַד דְּיִתּוֹב לְבֵיתֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, כָּל זְמַן שֶׁבֶּן אָדָם מִתְעַכֵּב בַּדֶּרֶךְ, [בכל כחו] צָרִיךְ לִשְׁמֹר מַעֲשָׂיו כְּדֵי שֶׁהַזִּוּוּג הָעֶלְיוֹן לֹא יִפָּרֵד מִמֶּנּוּ, וְיִמָּצֵא פָּגוּם בְּלִי זָכָר וּנְקֵבָה. בָּעִיר צָרִיךְ כְּשֶׁנְּקֵבָתוֹ עִמּוֹ, כָּל שֶׁכֵּן כָּאן שֶׁזִּוּוּג הָעֶלְיוֹן נִקְשָׁר בּוֹ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהַזִּוּוּג הָעֶלְיוֹן הַזֶּה שׁוֹמֵר אוֹתוֹ בַּדֶּרֶךְ וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיָּשׁוּב לְבֵיתוֹ.

בְּשַׁעֲתָא דְּעָאל לְבֵיתֵיהּ בָּעָא לְחַדְּתָא דְּבִיתְהוּ (ביתיה). בְּגִין דְּדַבְּיתְהוּ גָּרְמָא לֵיהּ הַהוּא זִוּוּגָא עִלָּאָה. כֵּיוָן דְּאָתָא לְגַבֵּהּ בָּעֵי לְחַדְּתָא לָהּ בְּגִין תְּרֵין גַּוְונֵי. חַד בְּגִין חֶדְוָתָא דְּהַהִיא זִוּוּגָא חֶדְוָתָא דְּמַצְוָה הִיא וְחֶדְוָתָא דְּמַצְוָה חֶדְוָתָא דִּשְׁכִינְתָּא אִיהוּ.

בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס לְבֵיתוֹ צָרִיךְ לְשַׂמֵּחַ אֶת אִשְׁתּוֹ [ביתו], מִשּׁוּם שֶׁאִשְׁתּוֹ גָּרְמָה לוֹ אוֹתוֹ זִוּוּג עֶלְיוֹן. כֵּיוָן שֶׁבָּא אֵלֶיהָ, צָרִיךְ לְשַׂמֵּחַ אוֹתָהּ מִשּׁוּם שְׁנֵי טְעָמִים. אֶחָד מִשּׁוּם חֶדְוַת אוֹתוֹ זִוּוּג, חֶדְוַת הַמִּצְוָה הִיא, וְחֶדְוַת הַמִּצְוָה חֶדְוַת הַשְּׁכִינָה הִיא.

וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּאַסְגֵּי שְׂלוֹם סְתָם (לתתא) (נ"א לאתתא) הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (איוב ה) וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ, וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחְטָא. וְכִי אִי לָא פָּקִיד לְאִתְּתֵיהּ חֵטְא אִיהוּ. הָכִי הוּא וַדַּאי. בְּגִין דְּגָרַע יְקָר זִוּוּגָא עִלָּאָה דְּאִזְדַּוְוגַת בֵּיהּ וּדְבִיתְהוּ גָּרְמָא לֵיהּ. וְחַד דְּאִי מִתְעַבְּרָא אִתְּתֵיהּ זִוּוּגָא עִלָּאָה אֲרִיקַת בָּהּ נִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא דְּהַאי בְּרִית אִקְרֵי בְּרִית דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְעַל דָּא בְּעֵי לְכַוְונָא בְּחֶדְוָותָא דָא כְּמָה דְּבָעֵי בְּחֶדְוָותָא דִּשַׁבָּת (דאנון חכימין) דְּאִיהוּ זִוּוּגָא דְּחַכִּימִין. וְעַל דָּא וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ דְּהָא שְׁכִינְתָּא אַתְיָא עִמָּךְ וְשָׁרְיָא בְּבֵיתָךְ. וְעַל דָּא (איוב ה) וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחְטָא. מַאי וְלֹא תֶחְטָא. לְשַׁמָּשָׁא קַמֵּי שְׁכִינְתָּא חֶדְוָותָא דְּמַצְוָה.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁמִּרְבֶּה שְׁלוֹם סְתָם [למטה] [נ"א: לאשה]. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב ה) וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא. וְכִי אִם לֹא פּוֹקֵד אֶת אִשְׁתּוֹ זֶה חֵטְא? כָּךְ זֶה בְּוַדַּאי! מִשּׁוּם שֶׁגּוֹרֵעַ כְּבוֹד זִוּוּג הָעֶלְיוֹן שֶׁהִזְדַּוְּגָה בּוֹ וְאִשְׁתּוֹ גָּרְמָה לוֹ. וְאֶחָד - שֶׁאִם אִשְׁתּוֹ מִתְעַבֶּרֶת, הַזִּוּוּג הָעֶלְיוֹן מֵרִיק בָּהּ נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה, שֶׁהֲרֵי הַבְּרִית הַזּוֹ נִקְרֵאת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעַל זֶה צָרִיךְ לְכַוֵּן בְּחֶדְוָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ בְּחֶדְוַת הַשַּׁבָּת [של אותם חכמים], שֶׁהוּא זִוּוּג הַחֲכָמִים. וְעַל זֶה וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ, שֶׁהֲרֵי הַשְּׁכִינָה בָּאָה עִמְּךָ וְשׁוֹרָה בְּבֵיתְךָ. וְעַל זֶה (שם) וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא. מַה זֶּה וְלֹא תֶחֱטָא? לְשַׁמֵּשׁ לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה חֶדְוַת הַמִּצְוָה.

כְּגַוְונָא דָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דְּמִתְפָּרְשָׁן מִנְּשַׁיְיהוּ כָּל אִנּוּן יוֹמִין דְּשַׁבַּתָּא בְּגִין לְאִתְעַסְקָא בְּאוֹרַיְיתָא. זִוּוּגָא עִלָּאָה אִזְדַּוּוג בְּהוּ וְלָא מִתְפָּרְשָׁא מִנַּיְיהוּ בְּגִין דְּיִשְׁתְּכַח דְּכַר וְנוּקְבָא. כֵּיוָן דְּעָאל שַׁבָּת בָּעְיָין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְחַדְּתָא לְדִבְיתְהוּ בְּגִין יְקַר זִוּוּגָא עִלָּאָה. וּלְכַוְונָא לְבַיְיהוּ בְּרָעוּתָא דְּמָארֵיהוֹן כְּמָה דְּאִתְּמַר.

כְּמוֹ זֶה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁפּוֹרְשִׁים מִנְּשׁוֹתֵיהֶם כָּל אוֹתָם יְמֵי הַשַּׁבּוּעַ כדי להתעסק בתורה, הזווג העליון נזדווג בהם ולא נפרד מהם כדי שימצא זכר ונקבה. כיון שנכנסת שבת, צריכים תלמידי חכמים לשמח את נשותיהם משום כבוד הזווג העליון, ולכון לבם ברצון רבונם כמו שנאמר.

כְּגַוְונָא דָא, הַאי מַאן דְּאִתְּתֵיהּ בְּיוֹמֵי מְסָאֲבוּ דִּילָהּ וְנָטִיר לָהּ כְּדְקָא יְאוּת. כָּל אִנּוּן יוֹמִין זִוּוּגָא עִלָּאָה אִזְדַּוּוג בַּהֲדֵיהּ דִּישְׁתְּכַח דְּכַר וְנוּקְבָא. כֵּיוָן דְּאִתְדְּכִיאַת אִתְּתֵיהּ בָּעֵי לְחַדְּתָא לָהּ חֶדְוָה דְּמִצְוָה חֶדְוָה עִלָּאָה. וְכֻלְּהוּ טַעֲמֵי דְּקָא אָמְרָן בְּחַד דַּרְגָּא סָלְקִין. סְתָמָא דְּמִלָּה כָּל אִנּוּן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא בָּעְיָין לְכַוְונָא לִבָּא וּרְעוּתָא בְּהַאי.

כְּמוֹ זֶה מִי שֶׁאִשְׁתּוֹ בִּימֵי טָמְאָתָהּ וְשׁוֹמֵר אוֹתָהּ כָּרָאוּי, כָּל אוֹתָם הַיָּמִים הַזִּוּוּג הָעֶלְיוֹן מִזְדַּוֵּג עִמּוֹ שֶׁיִּמְצָא זָכָר וּנְקֵבָה. כֵּיוָן שֶׁאִשְׁתּוֹ נִטְהֶרֶת, צָרִיךְ לְשַׁמֵּחַ אוֹתָהּ שִׂמְחַת מִצְוָה חֲדָוָה עֶלְיוֹנָה. וְכָל הַטַּעֲמִים שֶׁאָמַרְנוּ עוֹלִים בְּדַרְגָּה אַחַת. סְתָמוֹ שֶׁל דָּבָר - כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָאֱמוּנָה צְרִיכִים לְכַוֵּן לֵב וְרָצוֹן בָּזֶה.

וְאִי תֵּימָא אִי הָכִי שְׁבָחָא הוּא דְּבַר נָשׁ כַּד נָפִיק לְאַרְחָא יַתִּיר מִן בֵּיתֵיהּ בְּגִין זִוּוּגָא עִלָּאָה דְּאִזְדַּוְּוגַת בַּהֲדֵיהּ. תָּא חֲזֵי, בְּזִמְנָא דְּבַר נָשׁ הוּא בְּבֵיתֵיהּ, עִקָּרָא דְּבֵיתָא דְּבֵיתְהוּ. בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא לָא אִתְעַדַּי מִן בֵּיתָא בְּגִין דְּבֵיתְהוּ. כְּמָה דְּתָנִינָן דִּכְתִיב, (בראשית כד) וַיְבִיאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ, מַאי טַעְמָא בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא אָתַת לְבֵיתָא.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כָּךְ, שֶׁבַח הוּא שֶׁל הָאִישׁ כְּשֶׁיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּבֵיתוֹ, מִשּׁוּם הַזִּוּוּג הָעֶלְיוֹן שֶׁמִּזְדַּוֵּגֶת עִמּוֹ - בֹּא רְאֵה, בִּזְמַן שֶׁבֶּן אָדָם הוּא בְּבֵיתוֹ, עִקַּר הַבַּיִת אִשְׁתּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה לֹא זָזָה מֵהַבַּיִת מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, שֶׁכְּתוּב (בראשית כד) וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ, שֶׁנִּדְלִיקָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁכִינָה בָּאָה לַבַּיִת.

רָזָא דְּמִלָּה אִמָּא עִלָּאָה לָא אִשְׁתַּכְּחַת גַּבֵּי דְּכוּרָא אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּאִתְתַּקְנַת בֵּיתָא וְאִתְחַבְּרוּ דְּכַר וְנוּקְבָא, כְּדֵין אִמָּא עִלָּאָה אָרִיקַת בִּרְכָאן לְבָרוּכֵי לוֹן. כְּגַוְונָא דָּא אִמָּא תַּתָּאָה לָא אִשְׁתַּכְּחַת לְגַבֵּי דְּכוּרָא אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּאִתְתַּקְנַת בֵּיתָא וְאָתֵי דְּכַר לְגַבָּהּ דְּנוּקְבֵיהּ וְאִתְחַבָּרוּ כְּחָדָא כְּדֵין אִמָּא תַּתָּאָה אָרִיקַת בִּרְכָאן לְבָרְכָא לוֹן.

סוֹד הַדָּבָר - הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה לֹא נִמְצֵאת אֵצֶל הַזָּכָר אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁנִּתְקַן הַבַּיִת וְהִתְחַבְּרוּ זָכָר וּנְקֵבָה, וְאָז הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה מוֹרִיקָה בְּרָכוֹת כְּדֵי לְבָרֵךְ אוֹתָם. כְּמוֹ זֶה הָאֵם הַתַּחְתּוֹנָה לֹא נִמְצֵאת אֵצֶל הַזָּכָר אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהִתְתַּקֵּן הַבַּיִת, וּבָא הַזָּכָר לִנְקֵבָה שֶׁלּוֹ וְהִתְחַבְּרוּ כְּאֶחָד. אָז הָאֵם הַתַּחְתּוֹנָה מוֹרִיקָה בְּרָכוֹת לְבָרֵךְ אוֹתָם.

וְעַל דָּא בְּתְרֵי נוּקְבִין אִתְעַטַּר דְּכוּרָא בְּבֵיתֵיהּ כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא. וְהַיְינוּ רָזָא דִּכְתִיב, (בראשית מט) עַד תַּאֲוַת גִּבְעוֹת עוֹלָם. הַאי ע"ד תִּיאוּבְתָּא דְּגִבְעוֹת עוֹלָם בֵּיהּ. נוּקְבָא עִלָּאָה לְאִתְקַנָּא לֵיהּ וּלְאִתְעַטָּרָא לֵיהּ וּלְבָרְכָא לֵיהּ. נוּקְבָא תַּתָּאָה לְאִתְחַבְּרָא בֵּיהּ וּלְאִתְזָנָא מִנֵּיהּ.

וְעַל זֶה הַזָּכָר מִתְעַטֵּר בְּבֵיתוֹ בִּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וְזֶהוּ סוֹד הַכָּתוּב (שם מט) עַד תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם. הַע"ד הַזֶּה, תַּאֲוַת שֶׁל גִּבְעוֹת עוֹלָם בּוֹ. נְקֵבָה עֶלְיוֹנָה לְתַקֵּן אוֹתוֹ וּלְעַטֵּר אוֹתוֹ וּלְבָרֵךְ אוֹתוֹ, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה לְהִתְחַבֵּר בּוֹ וּלְהִזּוֹן מִמֶּנּוּ.

וּכְגַוְונָא דָּא לְתַתָּא כַּד דְּכוּרָא אִינְסִיב, תַּאֲוַת גִּבְעוֹת עוֹלָם לְגַבֵּיהּ וְאִתְעַטַּר בִּתְרֵי נוּקְבֵי חַד עִלָּאָה וְחַד תַּתָּאָה. עִלָּאָה לְאַרְקָא עֲלֵיהּ בִּרְכָאן. תַּתָּאָה לְאִתְזָנָא מִנֵּיהּ וּלְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדֵיהּ.

וּבַר נָשׁ בְּבֵיתֵיהּ תַּאֲוַת גִּבְעוֹת עוֹלָם לְגַבֵּיהּ וְאִתְעַטַּר בָּהוּ.

וּכְמוֹ זֶה לְמַטָּה, כְּשֶׁזָּכָר נִשָּׂא, תַּאֲוַת גִּבְעוֹת עוֹלָם אֵלָיו, וּמִתְעַטֵּר בִּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת - אַחַת עֶלְיוֹנָה וְאַחַת תַּחְתּוֹנָה. הָעֶלְיוֹנָה לְהוֹרִיק עָלָיו בְּרָכוֹת, וְהַתַּחְתּוֹנָה לְהִזּוֹן מִמֶּנּוּ וּלְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ. וּבֶן אָדָם בְּבֵיתוֹ תַּאֲוַת גִּבְעוֹת עוֹלָם אֵלָיו וּמִתְעַטֵּר בָּהֶם.

דף נ:

כַּד נָפִיק בְּאָרְחָא לָאו הָכִי. אִימָא עִלָּאָה אִתְחַבְּרַת בַּהֲדֵיהּ וְתַתָּאָה אִשְׁתְּאָרַת. כַּד תָּב לְבֵיתֵיהּ בָּעֵי לְאִתְעַטְּרָא בִּתְרֵי נוּקְבֵי כְּדְקָאֲמָרָן. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס אֲפִילּוּ בְּקָלִיפֵי סַנְפּוֹרֵי קַטְרָא לָא פַּתְחֵי (דף נ ע"ב) עִטָּרָא קַמָּךְ.

כְּשֶׁיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ לֹא כָּךְ. הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה מִתְחַבֶּרֶת עִמּוֹ, וְהַתַּחְתּוֹנָה נִשְׁאֶרֶת. כְּשֶׁשָּׁב לְבֵיתוֹ, רוֹצֶה לְהִתְעַטֵּר בִּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, אֲפִלּוּ בְּקְלִפּוֹת בְּקֶשֶׁר שֶׁל סַפִּירִים לֹא פּוֹתְחִים פִּתְחוֹן לְפָנֶיךָ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּגַוְונָא דָּא אוֹרַיְיתָא קָאִים בֵּין תְּרֵי בָּתִּים, כְּמָה דִכְתִיב, (ישעיה ח) לִשְׁנֵי בָּתֵּי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. חַד סְתִימָא עִלָּאָה. וְחַד אִתְגַּלְיָא יַתִּיר. (סתימא) עִלָּאָה (דא) קוֹל גָּדוֹל דִכְתִיב, (דברים ה) קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסָף. וְהַאי קוֹל פְּנִימָאָה אִיהוּ דְּלָא אִשְׁתְּמַע וְלָא אִתְגַּלְיָא. וְדָא הוּא כַּד נְבִיעַ בֵּי גָרוֹן אַפִּיק (ביה) ה' בְּחֻשַּׁאי וּנְבִיעַ תְּדִיר וְלָא פָּסַק. וְאִיהוּ דַּקָּה פְּנִימָאָה דְּלָא אִשְׁתְּמַע לְעָלְמִין.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּמוֹ זֶה הַתּוֹרָה עוֹמֶדֶת בֵּין שְׁנֵי בָתִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ח) לִשְׁנֵי בָּתֵּי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. אֶחָד נִסְתָּר עֶלְיוֹן, וְאֶחָד גָּלוּי יוֹתֵר. [הנסתר] הָעֶלְיוֹן [זה] קוֹל גָּדוֹל, שֶׁכָּתוּב (דברים ה) קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסָף. וְהַקּוֹל הַפְּנִימִי הַזֶּה הוּא שֶׁלֹּא נִשְׁמַע וְלֹא מִתְגַּלֶּה. וְזֶהוּ כְּשֶׁנּוֹבֵעַ בֵּית הַגָּרוֹן, יוֹצֵאת [בו] ה' בְּחֻשַּׁאי, וְתָמִיד נוֹבֵעַ וְלֹא פוֹסֵק. וְהוּא דַּק פְּנִימִי שֶׁלֹּא נִשְׁמַע לְעוֹלָמִים.

וּמֵהָכָא נָפְקָא אוֹרַיְיתָא דְּאִיהוּ קוֹל יַעֲקֹב. וְהַאי אִשְׁתְּמַע (ד"א דאשתמע) דְּנָפְקָא (ד"א נפקא) מֵהַהִיא דְּלָא אִשְׁתְּמַע. וּלְבָתַר אִתְאַחִיד דִּבּוּר בַּהֲדֵיהּ וְנָפַק לְבַר מֵחֵילֵיהּ וּמִתְקַפְיָיהּ. וְקוֹל דְּיַעֲקֹב דְּאִיהוּ אוֹרַיְיתָא אָחִיד בֵּין תְּרֵי נְקֵבֵי. אָחִיד בְּהַאי פְּנִימָאָה דְּלָא אִשְׁתְּמַע. וְאָחִיד בְּהַאי דְּלְבַר דְּאִשְׁתְּמַע.

וּמִכָּאן יוֹצֵאת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא קוֹל יַעֲקֹב. וְזֶה נִשְׁמַע [שנשמע] שֶׁיּוֹצֵא [יוצא] מֵאוֹתָהּ שֶׁלֹּא נִשְׁמַעַת, וְאָחַז כְּדִּבּוּר נֶאֱחָז עִמּוֹ וְיוֹצֵא הַחוּצָה מִכֹּחוֹ וּמִתְקֻפּוֹ. וְקוֹל שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהוּא תּוֹרָה, אוֹחֵז בֵּין שְׁתֵּי נְקֵבוֹת. אוֹחֵז בַּפְּנִימִי הַזֶּה שֶׁלֹּא נִשְׁמַע, וְאוֹחֵז בְּזֶה שֶׁבַּחוּץ שֶׁנִּשְׁמַע.

תְּרֵין אִנּוּן דְּלָא אִשְׁתְּמְעוּ וּתְרֵין אִנּוּן דְּאִשְׁתְּמְעוּ. תְּרֵין דְּלָא אִשְׁתְּמְעוּ, דָּא הוּא חָכְמָה עִלָּאָה סְתִימָאָה דְּקָיְימָא בְּמַחֲשָׁבָה דְּלָא אִתְגַּלְיָא וְלָא אִשְׁתְּמַע. לְבָתַר נְפָקָא וְאִתְגַּלְיָא זְעֵיר בַּחֲשַׁאי דְּלָא אִשְׁתְּמַע הַהוּא דְּאִקְרֵי קוֹל גָּדוֹל דְּהוּא דַּק וְנָפִיק בַּחֲשַׁאי.

שְׁנַיִם הֵם שֶׁלֹּא נִשְׁמָעִים, וּשְׁנַיִם שֶׁנִּשְׁמָעִים. שְׁנַיִם שֶׁלֹּא נִשְׁמָעִים זוֹהִי חָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה הַנִּסְתֶּרֶת שֶׁעוֹמֶדֶת בַּמַּחֲשָׁבָה שֶׁלֹּא מִתְגַּלָּה וְלֹא נִשְׁמַעַת. אַחַר כָּךְ יוֹצֵאת וּמִתְגַּלָּה מְעַט בַּחֲשַׁאי, שֶׁלֹּא נִשְׁמַע אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא קוֹל גָּדוֹל, שֶׁהוּא דַּק וְיוֹצֵא בַּחֲשַׁאי.

תְּרֵין אִנּוּן דְּאִשְׁתְּמְעוּ, אִנּוּן דְּנָפְקֵי מֵהָכָא קוֹל דְּיַעֲקֹב וְדִבּוּר דְּאִתְאֲחִיד בַּהֲדֵיהּ. הַאי קוֹל גָּדוֹל דְּאִיהוּ בַּחֲשַׁאי וְלָא אִשְׁתְּמַע. אִיהִי בַּי"ת לַחָכְמָה עִלָּאָה. וְכָל נוּקְבָא בַּי"ת אִקְרֵי. וְהַאי

דִּבּוּר בַּתְרָאָה אִיהוּ בַּיִת לַקּוֹל דְּיַעֲקֹב דְּאִיהוּ אוֹרַיְיתָא. וְעַל דָּא אוֹרַיְיתָא שַׁרְיָא בְּבֵי"ת. בֵּי"ת רֵאשִׁית.

שְׁנַיִם הֵם שֶׁנִּשְׁמָעִים, אוֹתָם שֶׁיּוֹצְאִים מִכַּאן הַקּוֹל שֶׁל יַעֲקֹב וְדִבּוּר שֶׁנֶּאֱחָז עִמּוֹ. הַקּוֹל הַגָּדוֹל הַזֶּה שֶׁהוּא בַּחֲשַׁאי שֶׁלֹּא נִשְׁמָע, הִיא בַּיִת לַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, וְכָל נְקֻבָּה נִקְרֵאת בֵּי"ת. וְהַדִּבּוּר הָאַחֲרוֹן הַזֶּה הוּא בַּיִת לְקוֹל שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהוּא תּוֹרָה. וְעַל כֵּן הַתּוֹרָה מַתְחִילָה בְּבֵי"ת, בֵּי"ת רֵאשִׁית.

פְּתַח וְאָמַר בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים, הַיְינוּ דִּכְתִיב וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע. אֶת הַשָּׁמַיִם הַיְינוּ דִּכְתִיב וַיְבִיאֶהָ אֶל הָאָדָם. וְאֶת הָאָרֶץ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר וְעָצָם מֵעֲצָמַי. וַדַּאי הַאי אִיהִי אֶרֶץ הַחַיִּים.

פְּתַח וְאָמַר, בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע. אֵת הַשָּׁמַיִם, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם. וְאֵת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עֶצֶם מֵעֲצָמַי. וַדַּאי זוֹהִי אֶרֶץ הַחַיִּים.

תּוּ פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר (תהלים ק) נְאֻם יְיָ לַאדוֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם לְרַגְלֶיךָ. נְאֻם יְיָ לַאדוֹנִי, דַּרְגָּא עִלָּאָה לְדַרְגָּא תַּתָּאָה קָאָמַר שֵׁב לִימִינִי, לְאִתְקַשְּׁרָא מַעֲרָבִית בִּדְרוֹמִית שְׁמָאלָא בְּיַמִּינָא. בְּגִין לְתַבְּרָא חֵילֵיהוֹן דְּשָׂאר עַמִּין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. נְאֻם יְיָ לַאדוֹנִי, נְאֻם יְיָ דָּא יַעֲקֹב. לַאֲדוֹנִי דָּא (יהושע ג) אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. דָּבָר אַחֵר נְאֻם יְיָ דָּא יוֹבֵלָא. לַאֲדוֹנִי דָּא שְׁמִטָּה. דִּכְתִיב בָּהּ (שמות כא) אֲהַבְתִּי אֶת אֲדוֹנִי. שֵׁב לִימִינִי בְּגִין לְאִתְקַשְּׁרָא בְּיַמִּינָא.

עוֹד פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (תהלים ק) נְאֻם ה' לַאדנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדם לְרַגְלֶיךָ. נְאֻם ה' לַאדנִי - הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה לַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה אוֹמֶרֶת שֵׁב לִימִינִי, לְקַשֵּׁר מַעֲרָבִית בִּדְרוֹמִית, שְׂמֹאל בְּיָמִין, כְּדֵי לִשְׁבֹּר אֶת כֹּחַם שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. נְאֻם ה' לַאדנִי - נְאֻם ה' זֶה יַעֲקֹב. לַאדנִי - זֶה (יהושע ג) אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. דָּבָר אַחֵר נְאֻם ה' - זֶה יוֹבֵל. לַאדנִי - זוֹ שְׁמִטָּה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ (שמות כא) אָהַבְתִּי אֶת אֲדנִי. שֵׁב לִימִינִי - שֶׁהֲרֵי הַיָּמִין מַתְחִיל בַּיּוֹבֵל, וּשְׁמִטָּה צָרִיךְ לְקַשֵּׁר בְּיָמִין.

תָּא חֲזֵי, שְׁמִיטָה דָּא לָא אִתְקַשַּׁר בְּקִיּוּמָא שְׁלִים בְּיַמִּינָא וּבְשְׂמָאלָא מִיּוֹמָא דְּאִשְׁתַּכְחַת, כַּד בָּעְיָא לְאִתְקַשְּׁרָא אוֹשִׁיט דְּרוֹעָא שְׂמָאלָא לְקֻבְלָהּ וּבָרָא עָלְמָא דֵּין. וּבְגִין דְּהוּא מִסְטָרָא דְּשְׂמָאלָא לֵית בֵּיהּ קִיּוּמָא עַד זִמְנָא דְּאֵלֵף שְׁבִיעָאָה. דִּבְהַהוּא יוֹמָא לְחוּד אִתְקַשַּׁר כְּדֵין בְּיַמִּינָא. וּכְדֵין תֵּהוֵי בֵּין יַמִּינָא וּשְׂמָאלָא בְּקִיּוּמָא שְׁלִים וְיִשְׁתַּכְחוּן שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה וּכְדֵין לָא תַּעֲדֵי מִתַּמָּן לְעָלְמִין.

בֹּא רְאֵה, שְׁמִטָּה זוֹ לֹא נִקְשֶׁרֶת בְּקִיּוּם שָׁלֵם בְּיָמִין וּבְשְׂמֹאל מִיּוֹם שֶׁנִּבְרֵאת. כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִתְקַשֵּׁר, הוֹשִׁיט זְרוֹעַ שְׂמֹאל כְּנֶגְדָּהּ וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה. וּבִגְלַל שֶׁהוּא מִצַּד שְׂמֹאל, אֵין בּוֹ קִיּוּם עַד הַזְּמַן שֶׁל הָאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי, שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם לְחוּד מִתְקַשֵּׁר אָז בְּיָמִין. וְאָז תִּהְיֶה בֵּין הַיָּמִין וְהַשְּׂמֹאל בְּקִיּוּם שָׁלֵם, וְיִמָּצְאוּ שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה, וְאָז לֹא תָּזוּז מִשָּׁם לְעוֹלָמִים.

אִי הָכִי בְּמַאי נוֹקִים שֵׁב לִימִינִי. אֶלָּא עַד זִמְנָא יְדִיעָא דִּכְתִיב עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם לְרַגְלֶיךָ וְלָא תָּדִיר. אֲבָל בְּהַהוּא זִמְנָא לָא תַּעֲדֵי מִתַּמָּן דִּכְתִיב, (ישעיה נד) כִּי יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרוֹצִי לְמֶהֱוֵי כֻּלָּא חַד.

אִם כֵּן, בַּמֶּה נַעֲמִיד שֵׁב לִימִינִי? אֶלָּא עַד זְמַן יָדוּעַ, שֶׁכָּתוּב עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדם לְרַגְלֶיךָ, וְלֹא תָמִיד. אֲבָל בְּאוֹתוֹ זְמַן לֹא תָזוּז מִשָּׁם לְעוֹלָמִים, שֶׁכָּתוּב (ישעיה נד) כִּי יָמִין וּשְׂמֹאול תִּפְרֹצִי, לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד.

תָּא חֲזֵי, אֶת הַשָּׁמַיִם דָּא שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה. וְאֶת הָאָרֶץ דָּא שְׁכִינְתָּא דִּלְתַתָּא בְּאִתְחַבְּרוּתָא דְּדָכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא. וְהָא אִתְּמַר כְּמָה דְּאִתְעָרוּ בֵּיהּ חַבְרַיָּיא עַד כָּעָן.

בֹּא רְאֵה, אֵת הַשָּׁמַיִם - זוֹ שְׁכִינָה עֶלְיוֹנָה (בינה). וְאֵת הָאָרֶץ - זוֹ שְׁכִינָה שֶׁלְּמַטָּה בְּהִתְחַבְּרוּת שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד, וְהֲרֵי נֶאֱמַר כְּמוֹ שֶׁהֵעִירוּ בּוֹ הַחֲבֵרִים עַד עַכְשָׁו.

בְּעוּ (ד"א בעא) לְמֵיזַל. קָמוּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מִלָּה הָכָא גַּבָּן. פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, תְּרֵי קְרָאֵי כְּתִיבֵי, (דברים ד) כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא. וּכְתִיב הָתָם (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. הָנֵי קְרָאֵי אוֹקִימְנָא לְהוּ בְּכַמָּה אֲתַר וְאִתְעָרוּ בְּהוּ חַבְרַיָּיא.

תָּא חֲזֵי, כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא, הָא אִתְּמַר מִלָּה דָּא בְּגוֹ חַבְרַיָּיא דְּאִית אֶשָּׁא אָכְלָא אֶשָּׁא (ואיתאשא) וְאָכִיל לָהּ וְשָׁצֵי לָהּ. בְּגִין דְּאִית אֶשָּׁא תַּקִּיפָא מֵאֶשָּׁא וְאוֹקְמוּהָ.

רָצוּ [רצה] לְלֶכֶת. קָמוּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, דָּבָר כָּאן אֲצָלֵנוּ. פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, שְׁנֵי פְּסוּקִים כְּתוּבִים, (דברים ד) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא, וְכָתוּב שָׁם (שם) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. אֶת הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ בֵּאַרְנוּ אוֹתָם בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, וְהַחֲבֵרִים הֵעִירוּ בָהֶם. בֹּא תִרְאֶה, כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא, הֲרֵי נֶאֱמַר הַדָּבָר הַזֶּה בְּתוֹךְ הַחֲבֵרִים שֵׁשׁ אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ, [ויש אש] וְאוֹכֶלֶת אוֹתָהּ וּמַשְׁמִידָה אוֹתָהּ, הֱיוֹת שֵׁשׁ אֵשׁ חֲזָקָה מֵאֵשׁ, וּפֵרְשׁוּהָ.

אֲבָל תָּא חֲזֵי, מָאן דְּבָעֵי לְמִנְדַּע חָכְמְתָא דְּיהוּדָא קַדִּישָׁא. יִסְתַּכַּל בְּשַׁלְהוֹבָא דְּסַלְקָא מִגּוֹ גַּחֲלְתָּא. אוֹ מִגּוֹ בּוֹצִינָא דְּדַלִּיק. דְּהָא שַׁלְהוֹבָא לָא סַלְקָא אֶלָּא (דף נא ע"א) כַּד אִתְאַחִיד בְּמִלָּה גַּסָּה (נ"א אחרא).

אֲבָל בֹּא רְאֵה, מִי שֶׁרוֹצֶה לָדַעַת חָכְמַת הַיִּחוּד הַקָּדוֹשׁ, יִסְתַּכֵּל בַּשַּׁלְהֶבֶת שֶׁעוֹלָה מִתּוֹךְ הַגַּחֶלֶת אוֹ מִתּוֹךְ נֵר שֶׁדּוֹלֵק. שֶׁהֲרֵי הַשַּׁלְהֶבֶת לֹא עוֹלָה אֶלָּא כְּשֶׁנֶּאֱחֶזֶת בְּדָבָר גַּס [אחר].

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁלְהוֹבָא דְּסַלְקָא אִית תְּרִין נְהוֹרִין. חַד נְהוֹרָא חִוָּורָא דְּנָהִיר. וְחַד נְהוֹרָא דְּאִתְאַחִיד בָּהּ אוּכְמָא אוֹ תִּכְלָא. הַהוּא נְהוֹרָא חִוָּורָא אִיהוּ לְעֵילָּא וְסַלְקָא בְּאוֹרַח מִישׁוֹר. וּתְחוֹתֵיהּ הַהוּא נְהוֹרָא תִּכְלָא אוֹ אוּכְמָא דְּאִיהוּ כָּרְסַיָּא לְהַהוּא חִוָּורָא.

בֹּא רְאֵה, בְּשַׁלְהֶבֶת שֶׁעוֹלָה יֵשׁ שְׁנֵי אוֹרוֹת. אֶחָד אוֹר לְבָן שֶׁמֵּאִיר, וְאֶחָד אוֹר שְׁנֶאֱחָז בָּהּ שְׁחֹר אוֹ תְּכֵלֶת. אוֹתוֹ אוֹר לְבָן הוּא לְמַעְלָה וְעוֹלֶה בְּדֶרֶךְ יָשָׁר, וְתַחְתָּיו אוֹתוֹ אוֹר תְּכֵלֶת אוֹ שְׁחֹר שֶׁהוּא כִּסֵּא לְאוֹתוֹ לְבָן. וְהַהוּא נְהוֹרָא חִוָּורָא שָׁאֲרֵי עִלָּוֵיהּ וְאִתְאֲחִידוּ דָּא בְּדָא לְמֶהֱוֵי כֻּלָּא חַד. וְהַהוּא נְהוֹרָא אוּכְמָא אוֹ גַּוְונָא תִּכְלָא דְּאִיהוּ לְתַתָּא הוּא כָּרְסַיָּא דִּיקָר לְהַהוּא חִוָּורָא. וְעַל דָּא רָזָא דְּתֶכֶלְתָּא.

וְהַאי כְּרְסַיָּא תִּכְלָא (או) אוּכְמָא אִתְאֲחַד בְּמִלָּה אָחֳרָא לְאִתְדַּלְקָא דְּהוּא מִתַּתָּא וְהַהוּא אִתְעַר לֵיהּ לְאִתְאַחֲדָא בְּנְהוֹרָא חִוָּורָא (ס"א עלאה).

וְאוֹתוֹ אוֹר לָבָן שׁוֹרֶה עָלָיו, וְנֶאֱחָזִים זֶה בָּזֶה לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד. וְאוֹתוֹ אוֹר שְׁחֹר אוֹ גָּוֶן תְּכֵלֶת שֶׁהוּא לְמַטָּה הוּא כִּסֵּא כָּבוֹד לְאוֹתוֹ לָבָן, וְעַל זֶה סוֹד הַתְּכֵלֶת. וְכִסֵּא זֶה תְּכֵלֶת שָׁחֹר נֶאֱחָז בְּדָבָר אַחֵר לְהִדָּלֵק, שֶׁהוּא מִלְּמַטָּה, וְהַהוּא מְעוֹרֵר אוֹתוֹ לְהֶאָחֵז בְּאוֹר הַלָּבָן [העליון].

וְדָא תִּכְלָא אוּכְמָא לְזִמְנִין אִתְּהֲדַר סוּמְקָא. וְהַהוּא נְהוֹרָא חִוָּורָא דְּעֲלֵיהּ לָא אִשְׁתַּנֵּי לְעָלְמִין דְּהָא חִוָּורָא הוּא תְּדִיר. אֲבָל הַאי תִּכְלָא אִשְׁתַּנֵּי לְגַוְונִין אִלֵּין. לְזִמְנִין תִּכְלָא אוֹ אוּכְמָא. וּלְזִמְנִין סוּמְקָא. וְהַאי אִתְאֲחִיד לְתַרִין סִטְרִין. אִתְאֲחִיד לְעֵילָּא בְּהַהוּא נְהוֹרָא (ס"א עילאה) חִוָּורָא. אִתְאֲחִיד לְתַתָּא בְּהַהוּא מִלָּה דְּתַחְוֹתוֹי דִּמְתַקְנָא בֵּיהּ לְאַנְהָרָא (מלין דשויין ליה לאדלקא) וּלְאִתְאַחֲדָא בֵּיהּ.

וְהַתְּכֵלֶת הַשָּׁחֹר הַזֶּה לִפְעָמִים חוֹזֵר לִהְיוֹת אָדֹם. וְאוֹתוֹ אוֹר לָבָן שֶׁעָלָיו לֹא מִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָמִים, שֶׁהֲרֵי הוּא תָּמִיד לָבָן, אֲבָל תְּכֵלֶת זֶה מִשְׁתַּנֶּה לַגְּוָנִים הַלָּלוּ. לִפְעָמִים תְּכֵלֶת אוֹ שָׁחֹר, וְלִפְעָמִים אָדֹם, וְזֶה נֶאֱחָז לִשְׁנֵי צְדָדִים. נֶאֱחָז לְמַעְלָה בְּאוֹתוֹ אוֹר [עליון] לָבָן. נֶאֱחָז לְמַטָּה בַּדָּבָר הַהוּא שֶׁתַּחְתָּיו שֶׁמִּתְקַן בּוֹ לְהָאִיר [דברים ששמים לו להדליק] וּלְהֶאָחֵז בּוֹ.

וְדָא אָכְלָא תְּדִיר וְשָׁצֵי לְהַהוּא מִלָּה דְּשַׁוְיִין לֵיהּ. דְּהָא בְּכָל מַה דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ לְתַתָּא וְשָׁרְיָא עָלוֹי הַהוּא נְהוֹרָא תִּכְלָא שָׁצֵי לֵיהּ וְאָכִיל לֵיהּ. בְּגִין דְּאוֹרְחוֹי הוּא לְשֵׁיצָאָה וּלְמֶהֱוֵי אָכִיל. דְּהָא בֵּיהּ תַּלְיָא שֵׁצוּ דְּכֹלָּא מוֹתָא דְּכֹלָּא. וּבְגִינֵי כָךְ אִיהִי אָכִיל כָּל מַה דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ לְתַתָּא. וְזוֹ אוֹכֶלֶת תָּמִיד וּמַשְׁמִידָה לְאוֹתוֹ דָּבָר שֶׁשָּׁמִים לָהּ. שֶׁהֲרֵי בְּכָל מַה שֶּׁנִּדְבָּק בּוֹ לְמַטָּה וְשׁוֹרֶה עָלָיו, אוֹתוֹ אוֹר תְּכֵלֶת מַשְׁמִיד אוֹתוֹ וְאוֹכֵל אוֹתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁדַּרְכּוֹ הִיא לְהַשְׁמִיד וְלִהְיוֹת אוֹכֵל, שֶׁהֲרֵי בּוֹ תְּלוּיָה הַשְׁמָדַת הַכֹּל, מָוֶת שֶׁל הַכֹּל. וְלָבָן הִיא אוֹכֶלֶת כָּל מַה שֶּׁנִּדְבָּק בָּהּ לְמַטָּה.

וְהַהוּא נְהוֹרָא חִוָּורָא דְּשַׁרְיָא עָלוֹי לָא אָכִיל וְלָא שָׁצֵי לְעָלְמִין וְלָא אִשְׁתַּנֵּי נְהוֹרֵיהּ. וְעַל דָּא אָמַר מֹשֶׁה כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא. אוֹכְלָה וַדַּאי. אָכִיל וְשָׁצֵי כָּל מַה דְּשַׁרְיָא תְּחוֹתוֹי. וְעַל דָּא אָמַר מֹשֶׁה בְּהַהוּא נְהוֹרָא חִוָּורָא דִּלְעֵילָּא הֲוָה דְּלָא שָׁצֵי וְלָא אָכִיל.

וְאוֹתוֹ אוֹר לָבָן שֶׁשּׁוֹרֶה עָלָיו לֹא אוֹכֵל וְלֹא מַשְׁמִיד לְעוֹלָמִים וְלֹא מִשְׁתַּנֶּה אוֹרוֹ, וְעַל זֶה אָמַר מֹשֶׁה כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא. אוֹכְלָה וַדַּאי. אוֹכֵל וּמַשְׁמִיד כָּל מַה שֶּׁשּׁוֹרֶה תַּחְתָּיו. וְעַל זֶה אָמַר ה' אֱלֹהֶיךָ וְלֹא אֱלֹהֵינוּ, מִשּׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה בְּאוֹתוֹ אוֹר לָבָן שֶׁלְּמַעְלָה הָיָה שֶׁלֹּא הִשְׁמִיד וְלֹא אָכַל.

תָּא חֲזֵי, לֵית לֵיהּ אִתְעֲרוּתָא לְאִתְדַּלְקָא הַאי נְהוֹרָא תִּכְלָא לְאִתְאַחֲדָא בַּנְהוֹרָא חִוָּורָא, אֶלָּא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל דְּאִנּוּן מִתְדַּבְּקִין בֵּיהּ תְּחוֹתוֹי.

בֹּא רְאֵה, אֵין לוֹ הִתְעוֹרְרוּת לְהִדָּלֵק הָאוֹר הַתְּכֵלֶת הַזֶּה לְהִתְאַחֵד בְּאוֹר לָבָן אֶלָּא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם נִדְבָּקִים בּוֹ תַּחְתָּיו.

וְתָא חֲזֵי, אַף עַל גַּב דְּאָרְחֵיהּ דְּהַאי נְהוֹרָא תִּכְלָא אוּכְמָא לְשֵׁיצָאָה כָּל מַה דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ תְּחוֹתוֹי. יִשְׂרָאֵל מִתְדַּבְּקָן בֵּיהּ תְּחוֹתוֹי וְקַיְימָן בְּקִיּוּמָא הָדָא הוּא דִכְתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים. בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְלָא אֱלֹהֵינוּ (אלא ביי אלהיכם). בְּהַהוּא נְהוֹרָא תִּכְלָא אוּכְמָא דְּאָכִיל וְשָׁצֵי כָּל מַה דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ תְּחוֹתֵיהּ. וְאַתּוּן מִתְדַּבְּקָן בֵּיהּ וְקַיְימֵי. דִּכְתִיב חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

וּבֹא וּרְאֵה, אַף עַל פִּי שֶׁדֶּרֶךְ שֶׁל הָאוֹר תְּכֵלֶת וְשָׁחֹר הַזֶּה לְהַשְׁמִיד כָּל מַה שֶּׁנִּדְבָּק בּוֹ תַּחְתָּיו, יִשְׂרָאֵל נִדְבָּקִים בּוֹ תַּחְתָּיו וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים. בַּה' אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא אֱלֹהֵינוּ [אלא בה' אלהיכם], בְּאוֹתוֹ אוֹר תְּכֵלֶת שָׁחֹר שֶׁאוֹכֵל וּמַשְׁמִיד כָּל מַה שֶּׁנִּדְבָּק בּוֹ תַּחְתָּיו, וְאַתֶּם מִתְדַּבְּקִים בּוֹ וְקַיָּמִים, שֶׁכָּתוּב חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

וְעַל נְהוֹרָא חִוָּורָא, שַׁרְיָיא לְעֵילָּא נְהוֹרָא סְתִימָא דְּאַקִּיף לֵיהּ. וְרָזָא עִלָּאָה הָכָא. וְכֹלָּא תִּשְׁכַּח בְּשַׁלְהוֹבָא דְּסִלִּיק וְחָכְמְתִין דְּעֵלָּיוֹנִין בֵּיהּ. אֲתָא רַבִּי פִּנְחָס וּנְשָׁקֵיהּ. אָמַר בָּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּאִיעַרְעָנָא הָכָא. אֱזִלוּ עִמֵּיהּ דְּרַבִּי פִּנְחָס תְּלַת מִילִּין.

וְעַל הָאוֹר הַלָּבָן שֶׁרוּי לְמַעְלָה אוֹר נִסְתָּר שֶׁמַּקִּיף אוֹתוֹ, וְסוֹד עֶלְיוֹן כָּאן. וְהַכֹּל תִּמְצָא בַּשַּׁלְהֶבֶת שֶׁעוֹלָה וְחָכְמוֹת שֶׁל הָעֶלְיוֹנִים בָּהּ. בָּא ר' פִּנְחָס וּנְשָׁקוֹ. אָמַר, בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁנִּפְגַּשְׁנוּ כָּאן. הָלְכוּ עִם רַבִּי פִּנְחָס שְׁלֹשָׁה מִילִּין.

אֲהַדְּרוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וְחַבְרַיָּיא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הָא דְּאֲמָרַן רָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ בְּיִחוּדָא קַדִּישָׁא. דְּבְגִין כָּךְ ה"א בַּתְרָאָה דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא אִיהוּ נְהוֹרָא תִּכְלָא אוּכְמָא דְּאִתְאַחִיד בְּיה"ו דְּהוּא נְהוֹרָא חִוָּורָא דְּנָהִיר.

חָזְרוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וְהַחֲבֵרִים. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, זֶה שֶׁאָמַרְנוּ סוֹד הַחָכְמָה הוּא בַּיִּחוּד הַקָּדוֹשׁ שֶׁמְּשׁוּם כָּךְ הֵ"א אַחֲרוֹנָה שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הוּא אוֹר תְּכֵלֶת שָׁחֹר שֶׁנֶּאֱחָז בְּיה"ו, שֶׁהוּא אוֹר לָבָן שֶׁמֵּאִיר.

תָּא חֲזֵי, לְזִמְנִין הַאי נְהוֹרָא תִּכְלָא ד'. וּלְזִמְנִין ה'. אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּלָא מִתְדַּבְּקָן בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא לְאַדְלָקָא לֵיהּ לְאִתְאַחָדָא בִּנְהוֹרָא חִוָּורָא, אִיהוּ ד'. וּלְזִמְנָא דְּמִתְעָרֵי לֵיהּ לְאִתְחַבָּרָא עִם נְהוֹרָא חִוָּורָא כְּדֵין אִקְרֵי ה'. מְנָלָן דִּכְתִיב, (דברים כב) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה, נַעֲרָה כְּתִיב בְּלָא ה'. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּלָא אִתְחַבְּרַת בְּדִכּוּרָא. וּבְכָל אֲתַר דְּלָא אִשְׁתַּכְּחוּ דִּכַּר וְנוּקְבָא, ה"א לָא אִשְׁתְּכַח וְסָלְקָא מִתַּמָּן וְאִשְׁתָּאַר ד'.

בֹּא רְאֵה, לִפְעָמִים הָאוֹר הַתְּכֵלֶת ד', וְלִפְעָמִים ה'. אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁלֹּא נִדְבָּקִים בּוֹ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה לְהַדְלִיק אוֹתוֹ לְהֵאָחֵז בָּאוֹר הַלָּבָן הוּא ד', וְלִפְעָמִים שֶׁמְּעוֹרְרִים אוֹתוֹ לְהִתְחַבֵּר עִם הָאוֹר הַלָּבָן, אָז נִקְרָא ה'. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (שם כב) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה. נַעֲרָ כָּתוּב בְּלִי ה', מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִתְחַבְּרָה בְּזָכָר, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁלֹּא נִמְצָאִים זָכָר וּנְקֵבָה, ה"א לֹא נִמְצֵאת וְעוֹלָה מִשָּׁם, וְנִשְׁאָר ד'.

דף נא:

דְּהָא אִיהִי כָּל זְמָנָא דְּאִתְחַבַּר בְּנְהוֹרָא חִוָּורָא דְּנָהִיר אִקָּרֵי ה'. דְּהָא כְּדֵין כֹּלָּא אִתְחַבַּר כְּחָדָא. אִיהִי אִתְדַּבְּקַת בְּנְהוֹרָא חִוָּורָא, וְיִשְׂרָאֵל מִתְדַּבְּקָן בָּהּ (ד"א ל"ג לתתא) וְקַיְימָא תְּחוֹתָהּ לְאַדְלָקָא לָהּ. וּכְדֵין כֹּלָּא חַד. וְדָא הוּא רָזָא דְּקָרְבָּנָא. דְּתָנְנָא דְּסָלִיק אַתְעַר לֵיהּ לְהַאי נְהוֹרָא תְּכֻלָּא לְאַדְלָקָא. וְכַד אִתְדְּלַק אִתְחַבַּר בְּנְהוֹרָא חִוָּורָא וּשְׂרַגָּא דְּלִיק בְּיִחוּדָא חַד. שֶׁהֲרֵי הִיא כָּל זְמַן שֶׁמִּתְחַבֶּרֶת בָּאוֹר הַלְּבָן שֶׁמֵּאִיר נִקְרֵאת ה', שֶׁהֲרֵי אֵז הַכֹּל מִתְחַבֵּר כְּאֶחָד. הִיא נִדְבָּקֶת בָּאוֹר הַלְּבָן, וְיִשְׂרָאֵל נִדְבָּקִים בָּהּ [למטה] וְעוֹמְדִים תַּחְתֶּיהָ לְהַדְלִיק אוֹתָהּ, וְאָז הַכֹּל אֶחָד. וְזֶהוּ סוֹד הַקָּרְבָּן, שֶׁהֶעְשֵׁן שֶׁעוֹלֶה מְעוֹרֵר אוֹתוֹ לְאוֹר הַתְּכֵלֶת הַזֶּה לְהַדְלִיק. וּכְשֶׁנִּדְלָק, מִתְחַבֵּר בָּאוֹר הַלְּבָן, וְהַנֵּר דּוֹלֵק בְּיִחוּד אֶחָד.

וּבְגִין דְּאַרְחֵיהּ דְּהַאי נְהוֹרָא תְּכֻלָּא לְשֵׁיצָאָה וּלְמֶהֱוֵי אָכִיל כָּל מַה דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ תְּחוֹתֵיהּ. כַּד רַעֲוָא אִשְׁתַּכַּח וּשְׂרַגָּא דְּלִיק בְּחִבּוּרָא חַד כְּדֵין כְּתִיב, (מלכים א יח) וַתִּפֹּל אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל אֶת הָעוֹלָה וְגו'. וּכְדֵין אִתְיְידַע דְּהַהִיא שְׂרַגָּא דְּלִיק בְּחִבּוּרָא חַד וְקִשּׁוּרָא חַד. נְהוֹרָא תְּכֻלָּא אִתְדַּבָּק בְּנְהוֹרָא חִוָּורָא וְאִיהוּ חַד. אָכִיל תְּחוֹתֵיהּ תַּרְבִּין וְעִלָּוִון. דְּמַשְׁמַע דְּהָא לָא אָכִיל (נ"א ואיהו ועלוון דהא לא אכיל) תְּחוֹתֵיהּ, אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּאִיהוּ סָלִיק (נ"א דליק) וְכֹלָּא אִתְקַשַּׁר וְאִתְחַבַּר בְּנְהוֹרָא חִוָּורָא. וּכְדֵין שְׁלָמָא דְּעָלְמִין כֻּלְּהוּ, וְכוֹלָּא אִתְקַשַּׁר בְּיִחוּדָא חַד.

וּמִשּׁוּם שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל הָאוֹר הַתְּכֵלֶת הַזֶּה לְהַשְׁמִיד וְלִהְיוֹת אוֹכֵל כָּל מַה שֶּׁנִּדְבָּק בּוֹ תַּחְתָּיו. כְּשֶׁרָצוֹן נִמְצָא וְנֵר דּוֹלֵק בְּחִבּוּר אֶחָד, אָז כָּתוּב (מלכים א יח) וַתִּפֹּל אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל אֶת הָעֹלָה וְגו'. וְאָז נוֹדָע שֶׁאוֹתוֹ נֵר דּוֹלֵק בְּחִבּוּר אֶחָד וְקֶשֶׁר אֶחָד. אוֹר תְּכֵלֶת נִדְבָּק בָּאוֹר לָבָן וְהוּא אֶחָד. אוֹכֵל תַּחְתָּיו חֶלְבִים וְעוֹלוֹת שֶׁמַּשְׁמַע שֶׁזֶּה לֹא אוֹכֵל [נ"א: והוא ועולות שהרי לא אוכל] תַּחְתָּיו, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהוּא עוֹלֶה [דולק] וְהַכֹּל נִקְשָׁר וּמִתְחַבֵּר בָּאוֹר הַלְּבָן, וְאָז הוּא שְׁלוֹם הָעוֹלָמִים כֻּלָּם, וְהַכֹּל נִקְשָׁר בְּיִחוּד אֶחָד.

וּלְבָתַר דְּסַיֵּים לְשֵׁיצָאָה תְּחוֹתֵיהּ הַאי נְהוֹרָא תְּכֻלָּא, מִתְדַּבְּקָן בֵּיהּ תְּחוֹתֵיהּ כַּהֲנֵי וְלֵיְוָאֵי וְיִשְׂרָאֵל. אִלֵּין בְּחֶדְוָה דְּשִׁיר. וְאִלֵּין בִּרְעוּתָא דִּלְבָּא וְאִלֵּין בִּצְלוֹתָא. וְשַׂרְגָּא דְּלִיק עֲלַיְיהוּ. וְאִתְדַּבְּקוּ נְהוֹרִין כְּחַד וּנְהִירִין עָלְמִין וּמִתְבָּרְכִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין.

וְאַחַר שֶׁסַּיִּם לְהַשְׁמִיד תַּחְתָּיו אוֹר תְּכֵלֶת זֶה, מִתְדַּבְּקִים בּוֹ תַּחְתָּיו כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵל. אֵלֶּה בְּחֶדְוַת הַשִּׁיר, וְאֵלֶּה בְּרָצוֹן הַלֵּב, וְאֵלֶּה בִּתְפִלָּה. וְנֵר דּוֹלֵק עֲלֵיהֶם. וְנִדְבָּקִים הָאוֹרוֹת כְּאֶחָד וּמְאִירִים הָעוֹלָמוֹת, וּמִתְבָּרְכִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וּכְדֵין וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. וְאַתֶּם, אַתֶּם מִבַּעְיָ לֵיהּ. אֶלָּא ו' לְאוֹסְפָא עַל תַּרְבִּין וְעִלָּוִון דְּאִנּוּן מִתְדַּבְּקִין בֵּיהּ וְאָכְלִין וְשָׂצָאן. וְאַתּוּן מִתְדַּבְּקָן בֵּיהּ בְּהַהוּא נְהוֹרָא תְּכֻלָּא אוּכְמָא דְּאָכְלָא וְאַתּוּן קַיְימִין הֲדָא הוּא דִּכְתִיב חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. (ס"א ותכלת וארגמן), כָּל גְּוָונִין טָבִין לְחֶלְמָא, בַּר מִתְּכֻלָּא דְּאִיהוּ אָכִיל וְשָׂצֵי תְּדִיר. וְאִיהוּ אִילָנָא דְּבֵיהּ מוֹתָא וְשַׂרְיָא עַל עָלְמָא תַּתָּאָה. וּבְגִין דְּכֹלָּא שָׁרְיָא תְּחוֹתֵיהּ אִיהוּ אָכִיל וְשָׂצֵי.

וְאָז וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. וְאַתֶּם? אַתֶּם צָרִיךְ לִכְתֹּב! אֶלָּא ו' - לְהוֹסִיף עַל חֲלָבִים וְעוֹלוֹת שֶׁהֵם נִדְבָּקִים בּוֹ וְאוֹכְלִים וּמַשְׁמִידִים, וְאַתֶּם מִתְדַּבְּקִים בּוֹ בְּאוֹתוֹ אוֹר תְּכֵלֶת שֶׁחֹר שֶׁאוֹכֶלֶת וְאַתֶּם קַיָּמִים. וְהוּ שֶׁכָּתוּב חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. [ס"א ותכלת וארגמן] כָּל הַגְּוָנִים טוֹבִים לַחֲלוֹם, חוּץ מִתְּכֵלֶת שֶׁהוּא אוֹכֵל וּמַשְׁמִיד תָּמִיד, וְהוּא אִילָן שֶׁבּוֹ מָוֶת וְשׁוֹרֶה עַל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וּמִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל שׁוֹרֶה תַּחְתָּיו, הוּא אוֹכֵל וּמַשְׁמִיד.

וְאִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי שָׁרְיָא בִּשְׁמַיָּא לְעֵילָא וְכַמָּה חַיָּילִין אִנּוּן לְעֵילָא וְכֻלְּהוּ (שצי ואכיל) קָיְימֵי. תָּא חֲזֵי, כָּל אִנּוּן דִּלְעֵילָא בְּהַהוּא נְהוֹרָא תִּכְלָא אִתְכַּלְלָן. אֲבָל תַּתָּאֵי לָאו הָכִי דְּאִנּוּן מִלָּה גַּסָּה עָלְמָא (נ"א אחרא לתתא על מה) דְּקָיְימָא וְשָׁרְיָא עֲלֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ אָכִיל וְשָׁצֵי לוֹן. וְלֵית לְהּ מִלָּה אָחֳרָא לְתַתָּא בְּעָלְמָא דְּלָא אִשְׁתְּצֵי. בְּגִין דִּנְהוֹרָא תִּכְלָא שָׁצֵי לְכָל מַה דְּקָיְימָא עֲלֵיהּ. וְאִם תֹּאמַר כָּךְ, גַּם שׁוֹרֶה בַּשָּׁמַיִם לְמַעְלָה, וְכַמָּה צְבָאוֹת הֵם לְמַעְלָה, וְכֻלָּם [משמידים ואוכלים] קַיָּמִים. בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָם שֶׁלְּמַעְלָה בְּאוֹתוֹ אוֹר תְּכֵלֶת נִכְלָלִים, אֲבָל הַתַּחְתּוֹנִים לֹא כָּךְ, שֶׁהֵם דָּבָר גַּס, הָעוֹלָם [נ"א: אחר למטה על מה] שֶׁעוֹמֵד וְשׁוֹרֶה עָלָיו. וְלָכֵן אוֹכֵל וּמַשְׁמִיד אוֹתָם. וְאֵין לְהּ דָּבָר אַחֵר לְמַטָּה בָּעוֹלָם שֶׁלֹּא יִשְׁמַד, מִשּׁוּם שֶׁאוֹר הַתְּכֵלֶת מַשְׁמִיד כָּל מַה שֶׁעוֹמֵד עָלָיו.

בְּאַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ גַּוְונֵי זִינֵי נְהוֹרִין אִתְפְּלִיג עָלְמָא. שִׁבְעָה מִתְפַּלְּגִין לְשִׁבְעָה תְּהוֹמִין. כָּל חַד בָּטַשׁ בִּתְהוֹמָא דִּילֵיהּ וְאָבְנִין מִתְנַגְּלְגְּלִין בְּגוֹ תְּהוֹמָא. וְעָיֵיל הַהוּא נְהוֹרָא בְּאִנּוּן אָבְנִין וּנְקַב לוֹן. וּמַיָּא נָפְקוּ בְּהוּ וְשָׁקְעִין כָּל חַד וְחַד עַל תְּהוֹמָא וְחַפְיָיא לְתַרִּין סְטָרִין.

בְּאַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה גְּוָנִים שֶׁל מֵינֵי אוֹרוֹת נֶחֱלָק הָעוֹלָם. שִׁבְעָה נֶחֱלָקִים לְשִׁבְעָה תְּהוֹמוֹת. כָּל אֶחָד מַכֶּה בַּתְּהוֹם שֶׁלּוֹ, וַאֲבָנִים מִתְגַּלְגְּלוֹת בְּתוֹךְ הַתְּהוֹם, וְנִכְנָס אוֹתוֹ אוֹר בְּאוֹתָם אֲבָנִים וְנוֹקֵב אוֹתָם, וּמַיִם יוֹצְאִים בָּהֶם, וְשׁוֹקְעִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל הַתְּהוֹם וּמְכַסֶּה לִשְׁנֵי צְדָדִים.

נָפְקוּ מַיָּא בְּאִנּוּן נוּקְבִין וְעָאל נְהוֹרָא וּבָטַשׁ לְאַרְבַּע סִטְרֵי תְּהוֹמָא. מִתְגַּלְגְּלָא נְהוֹרָא בַּחֲבֵרְתָּהּ וְאַעְרְעוּ בְּחַד וּפַלְגִין מַיִן וְאַחִידָן כָּל אִנּוּן שִׁבְעָה בְּשִׁבְעָה תְּהוֹמֵי. וְכָרָאן (ס"א שראן) בַּחֲשׁוֹכֵי תְּהוֹמָא. וְחֲשׁוּכֵי אִנּוּן אִתְעָרְבֵי בְּהוֹן. וְסָלְקִין מַיָּא וְנָחֲתִין וּמִתְגַּלְגְּלִין בְּאִנּוּן נְהוֹרִין. וְאִתְעָרְבוּ כְּחָדָא נְהוֹרִין וַחֲשׁוֹכִין וּמַיִין וְאִתְעֲבִידוּ מִנַּיְיהוּ נְהוֹרִין דְּלָא אִתְחַזָּאן חֲשׁוֹכָאן.

יוֹצְאִים מַיִם בְּאוֹתָם נְקָבִים, וְנִכְנָס אוֹר וּמַכֶּה לְאַרְבַּעַת צִדֵּי הַתְּהוֹם. מִתְגַּלְגֵּל הָאוֹר בְּחֶבְרָתוֹ, וּפוֹגְשִׁים בְּאֶחָד, וְנֶחֱלָקִים הַמַּיִם, וְאוֹחֲזִים כָּל אוֹתָם שִׁבְעָה בְּשִׁבְעָה תְּהוֹמוֹת, וְכוֹרִים [שורים] בַּחֲשֵׁכִים שֶׁל הַתְּהוֹם. וְהַחֲשֵׁכִים הַלָּלוּ מִתְעָרְבִים בָּהֶם, וְעוֹלִים הַמַּיִם וְיוֹרְדִים וּמִתְגַּלְגְּלִים בְּאוֹתָם מְאוֹרוֹת. וּמִתְעָרְבִים כְּאֶחָד אוֹרוֹת וְחֹשֶׁךְ וּמַיִם, וְנַעֲשׂוּ מֵהֶם אוֹרוֹת שֶׁלֹּא נִרְאִים חֲשׁוּכִים.

בָּטַשׁ כָּל חַד בְּחַבְרֵיהּ. וּמִתְפַּלְּגִין לְשִׁבְעִין וְחֲמֵשׁ צְנוֹרֵי תְּהוֹמָא וּבְהוּ נָגְדָן מַיָּא. כָּל צִנּוֹרָא וְצִנּוֹרָא סָלִיק בְּקִלְיֵהּ (ואתזעזן) וְאִזְדַּעְזָעָן תְּהוֹמִין. וְכַד הַהוּא קָלָא אִשְׁתְּמַע, כָּל תְּהוֹמָא

קָרֵי לְחַבְרֵיהּ וְאָמַר פַּלִּיג מֵימָךְ וְאֵעוּל בָּךְ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים מב) תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ.

כָּל אֶחָד מַכֶּה בַּחֲבֵרוֹ, וְנֶחֱלָקִים לְשִׁבְעָה וַחֲמִשָּׁה צִנּוֹרוֹת שֶׁל הַתְּהוֹם, וּבָהֶם זוֹרְמִים מַיִם. כָּל צִנּוֹר וְצִנּוֹר עוֹלֶה בְקוֹלוֹ, וְהַתְּהוֹמוֹת מִזְדַּעְזְעִים. וּכְשֶׁאוֹתוֹ קוֹל נִשְׁמָע, כָּל תְּהוֹם קוֹרֵא לַחֲבֵרוֹ וְאוֹמֵר: חֶלֶק מֵימֶיךָ וְאֶכָּנֵס בְּךָ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב) תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ.

תְּחוֹת אִלֵּין תְּלַת מְאָה (נ"א ושתין) וּתְמָנְיָן (וחמשה) גִּידִין. מִנְהוֹן חִוְורִין מִנְהוֹן אוּכְמִין מִנְהוֹן סוּמְקִין. אִתְכְּלִילוּ דָּא בְּדָא וְאִתְעֲבִידוּ גַּוְון חָד. אִנּוּן גִּידִין אִתְרְקִימוּ בִּשְׁבַע עֶשְׂרֵה רְשָׁתוֹת. וְכָל חַד רֶשֶׁת גִּידִין אִקְרֵי (אתקיימו) אִתְרְקִימוּ דָּא בְּדָא וְנָחֲתִין בְּשִׁפּוּלֵי תְּהוֹמֵי. תְּחוֹת אִלֵּין. תְּרֵין רְשָׁתִין קָיְימִין כְּחֵיזוּ דְּפַרְזְלָא. וּתְרֵין רְשָׁתִין אֲחָרָנִין כְּחֵיזוּ דִּנְחָשָׁא.

תַּחַת אֵלֶּה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת [וששים] וּשְׁמוֹנִים [וחמשה] גִּידִים. מֵהֶם לְבָנִים וּמֵהֶם שְׁחוֹרִים וּמֵהֶם אֲדַמִּים. נִכְלְלוּ זֶה בָּזֶה וְנַעֲשׂוּ גָּוֶן אֶחָד. אוֹתָם גִּידִים נִרְקְמוּ בִּשְׁבַע עֶשְׂרֵה רְשָׁתוֹת, וְכָל אַחַת נִקְרֵאת רֶשֶׁת גִּידִים. [התקימו] נִרְקְמוּ זֶה בָּזֶה וְיוֹרְדִים בְּתַחְתִּית הַתְּהוֹם. תַּחַת אֵלֶּה עוֹמְדוֹת שְׁתֵּי רְשָׁתוֹת כְּמַרְאֵה הַבְּרָזֶל, וּשְׁתֵּי רְשָׁתוֹת אֲחֵרוֹת כְּמַרְאֵה הַנְּחֹשֶׁת.

תְּרֵין כְּרָסְוון קָיְימֵי עֲלַיְיהוּ חַד מַיְמִינָא וְחַד מִשְּׂמָאלָא. כָּל אִנּוּן רְשָׁתִין מִתְחַבְּרָן כְּחָדָא וּמַיִין נָחֲתִין מֵאִנּוּן צִנּוֹרִין וְעָאלִין בְּאִלֵּין רְשָׁתִין. אִנּוּן תְּרֵי כְּרָסְוון חַד כֻּרְסְיָיא דְּרְקִיעָא אוּכְמָא, וְחַד כֻּרְסְיָיא דְּרְקִיעָא סַסְגּוֹנָא. אִלֵּין תְּרֵין כְּרָסְוון כַּד אִנּוּן סָלְקִין סָלְקִין (בחד) בְּהַהוּא כֻּרְסְיָיא דְּרְקִיעָא אוּכְמָא. וְכַד נָחֲתִין נָחֲתִין בְּהַהוּא כֻּרְסְיָיא דְּרְקִיעָא סַסְגּוֹנָא.

שְׁנֵי כִסְאוֹת עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל. כָּל אוֹתָן רְשָׁתוֹת מְחֻבָּרוֹת כְּאֶחָד, וּמַיִם יוֹרְדִים מֵאוֹתָם צִנּוֹרוֹת וְנִכְנָסִים בָּרְשָׁתוֹת הָאֵלֶּה. אוֹתָם שְׁנֵי כִסְאוֹת, אֶחָד כִּסֵּא שֶׁל רָקִיעַ שָׁחֹר, וְאֶחָד כִּסֵּא שֶׁל רָקִיעַ תַּחַשׁ. שְׁנֵי הַכִּסְאוֹת הַלָּלוּ, כְּשֶׁהֵם עוֹלִים, עוֹלִים [באחד] בְּאוֹתוֹ כִּסֵּא שֶׁל הָרָקִיעַ הַשָּׁחֹר. וּכְשֶׁיּוֹרְדִים, יוֹרְדִים בְּאוֹתוֹ כִּסֵּא שֶׁל רָקִיעַ הַתַּחַשׁ.

דף נב.

אִלֵּין תְּרֵין כְּרָסְוון חַד מַיְמִינָא וְחַד מִשְּׂמָאלָא. וְהַהוּא כֻּרְסְיָיא דְּרְקִיעָא אוּכְמָא מַיְמִינָא. וְהַהוּא כֻּרְסְיָיא דְּרְקִיעָא סַסְגּוֹנָא מִשְּׂמָאלָא. (דף נב ע"א) כַּד סָלְקִין בְּכֻרְסְיָיא דְּרְקִיעָא אוּכְמָא, מָאִיךְ כֻּרְסְיָיא דְּרְקִיעָא שְׂמָאלָא וְנָחֲתִין בֵּיהּ.

שְׁנֵי הַכִּסְאוֹת הַלָּלוּ, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל. וְאוֹתוֹ כִּסֵּא שֶׁל הָרָקִיעַ הַשָּׁחֹר מִיָּמִין, וְאוֹתוֹ כִּסֵּא שֶׁל רָקִיעַ הַתַּחַשׁ מִשְּׂמֹאל. כְּשֶׁעוֹלִים בַּכִּסֵּא שֶׁל הָרָקִיעַ הַשָּׁחֹר, מַנְמִיךְ הַכִּסֵּא שֶׁל רָקִיעַ שְׂמֹאל וְיוֹרְדִים בּוֹ.

מִתְגַּלְגְּלִין כְּרָסְוון חַד בְּחַד (ס"א נחתי ונקטין) נָקְטִין כָּל אִנּוּן רְשָׁתִין בְּגַוְוייהוּ וְעָאלִין לוֹן בְּשִׁפּוֹלָא דִּתְהוֹמָא תַּתָּאָה. קָאִים חַד כֻּרְסְיָיא וְסָלִיק לְעֵילָא מִכָּל אִנּוּן תְּהוֹמֵי. וְקָאִים כֻּרְסְיָיא אָחֳרָא לְתַתָּא דְּכָל תְּהוֹמֵי. בֵּין תְּרֵין כָּרְסְוון אִלֵּין מִתְגַּלְגְּלִין כָּל אִנּוּן תְּהוֹמֵי. וְכָל אִנּוּן צִנּוֹרִין אִתְנְעָצוּ בֵּין תְּרֵין כָּרְסְוון אִלֵּין.

מִתְגַּלְגְּלִים הַכִּסְאוֹת אֶחָד בְּאֶחָד, [יורדים ולוקחים] לוֹקְחִים כָּל אוֹתָן הָרְשָׁתוֹת לְתוֹכָם וּמַכְנִיסִים אוֹתָם לְתַחְתִּית הַתְּהוֹם הַתַּחְתּוֹנָה. עוֹמֵד כִּסֵּא אֶחָד וְעוֹלֶה לְמַעְלָה מִכָּל אוֹתָם הַתְּהוֹמוֹת, וְעוֹמֵד כִּסֵּא אַחֵר לְמַטָּה שֶׁל כָּל הַתְּהוֹמוֹת. בֵּין שְׁנֵי כִסְאוֹת אֵלּוּ מִתְגַּלְגְּלִים כָּל אוֹתָם תְּהוֹמוֹת. וְכָל אוֹתָם צִנּוֹרוֹת נִנְעָצוּ בֵּין שְׁנֵי הַכִּסְאוֹת הַלָּלוּ.

שִׁבְעִין וְחַמֵּשׁ (ד"א ל"ג נהורין) צִנּוֹרִין אִנּוּן. שִׁבְעָה אִנּוּן עִלָּאֵי דְּכֹלָּא. וְכָל אִנּוּן אֲחָרְנִין אֲחִידָן בְּהוּ. וְכֻלְּהוּ נְעִיצֵי בְּגַלְגְּלוֹי דְּהַאי כֻּרְסְיָיא בְּסִטְרָא דָּא. וּנְעִיצִין בְּגַלְגְּלוֹי דְּהַאי כֻּרְסְיָיא בְּסִטְרָא דָּא.

שִׁבְעִים וַחֲמִשָּׁה [אורות] צִנּוֹרוֹת הֵם. שִׁבְעָה הֵם עֶלְיוֹנִים שֶׁל הַכֹּל, וְכָל אוֹתָם אֲחֵרִים אֲחוּזִים בָּהֶם, וְכֻלָּם נְעוּצִים בְּגַלְגַּלֵּי הַכִּסֵּא הַזֶּה בַּצַּד הַזֶּה, וּנְעוּצִים בְּגַלְגַּלֵּי הַכִּסֵּא הַזֶּה בַּצַּד הַזֶּה.

בְּהוֹן מַיִין (נ"א בתהומיא) סָלְקִין וְנָחֲתִין. אִנּוּן דְּנָחֲתִין כָּרָאן בִּתְהוֹמֵי וּבָקְעֵי לוֹן. אִנּוּן דְּסָלְקִין עִלָּאִין בְּאִנּוּן נוּקְבֵי אַבְנִין וְסָלְקִין וּמַלְיָין לִשְׁבַע יַמִּין. עַד כָּאן שִׁבְעָה גְּוָונֵי נְהוֹרִין בְּרָזָא עִלָּאָה.

בָּהֶם [נ"א: בתהומות] מַיִם עוֹלִים וְיוֹרְדִים. אוֹתָם שֶׁיּוֹרְדִים כּוֹרִים בַּתְּהוֹמוֹת וּבוֹקְעִים אוֹתָם. אוֹתָם שֶׁעוֹלִים נִכְנָסִים בְּאוֹתָם נְקָבֵי הָאֲבָנִים, וְעוֹלִים וּמְמַלְּאִים לְשִׁבְעַת הַיַּמִּים. עַד כָּאן שִׁבְעָה גְּוָנִים שֶׁל אוֹרוֹת בְּסוֹד עֶלְיוֹן.

שִׁבְעָה נְהוֹרִין אֲחָרְנִין מִתְפַּלְגָן לְשִׁבְעָה יַמִּים. וְיַמָּא חַד כָּלִיל לוֹן. הַהוּא יַמָּא חַד, אִיהוּ יַמָּא עִלָּאָה דְּכֻלְּהוּ שְׁבַע יַמִּין כְּלִילָן בֵּיהּ. שִׁבְעָה נְהוֹרִין אִלֵּין עָאלִין לְגוֹ הַהוּא יַמָּא וּמָחָאן לֵיהּ לְיַמָּא (לשבעין) לְשִׁבְעָה סִטְרִין. וְכָל סִטְרָא וְסִטְרָא אִתְפְּלַג לְשִׁבְעָה נַחֲלִין. כְּדְכְתִיב, (ישעיה יא) וְהִכָּהוּ (שמות רמב ב) לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְגוֹ' וְכָל נַחֲלָא וְנַחֲלָא אִתְפְּלַג לְשִׁבְעָה נְהָרִין. וְכָל נַהֲרָא וְנַהֲרָא אִתְפְּלַג לְשִׁבְעָה אָרְחִין. וְכָל אוֹרְחָא וְאוֹרְחָא אִתְפְּלַג לְשִׁבְעָה שְׁבִילִין. וְכָל מֵימוֹי דְּיַמָּא כֻּלְּהוֹן עָאלִין לְגַוֵּויהוּ.

שִׁבְעָה אוֹרוֹת אֲחֵרִים נֶחֱלָקִים לְשִׁבְעָה יַמִּים, וְיָם אֶחָד כּוֹלֵל אוֹתָם. אוֹתוֹ הַיָּם הָאֶחָד הוּא יָם הָעֶלְיוֹן שֶׁכָּל שִׁבְעַת הַיַּמִּים כְּלוּלִים בּוֹ. שִׁבְעָה אוֹרוֹת הַלָּלוּ נִכְנָסִים לְתוֹךְ אוֹתוֹ הַיָּם וּמַכִּים בּוֹ לַיָּם [לשבעים] לְשִׁבְעָה צְדָדִים. וְכָל צַד וְצַד נֶחֱלָק לְשִׁבְעָה נְחָלִים, כַּכָּתוּב (ישעיה יא) וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְגוֹ'. וְכָל נַחַל וְנַחַל נֶחֱלָק לְשִׁבְעָה נְהָרוֹת, וְכָל נָהָר וְנָהָר נֶחֱלָק לְשֶׁבַע דְּרָכִים, וְכָל דֶּרֶךְ וְדֶרֶךְ נֶחֱלֶקֶת לְשִׁבְעָה שְׁבִילִים, וְכָל מֵימֵי הַיָּם כֻּלָּם נִכְנָסִים לְתוֹכָם.

שִׁבְעָה נְהוֹרִין סָלְקִין וְנָחֲתִין לְשִׁבְעָה סִטְרִין. שִׁבְעָה נְהוֹרִין עִלָּאִין עָאלִין לְגוֹ יַמָּא. שִׁתָּא אִנּוּן וּמַחַד עִלָּאָה נָפְקֵי. כְּמָה דְּנָטִיל יַמָּא הָכִי פָּלִיג מֵימוֹי לְכָל אִנּוּן יַמִּין. לְכָל אִנּוּן נְהָרִין. חַד תַּנְיָנָא לְתַתָּא בִּסְטַר שְׂמָאלָא שָׁאַט בְּכָל אִנּוּן נְהָרִין אָתֵי בִּסְטַר קִשְׁקְשׁוֹי כֻּלְּהוֹן תַּקִּיפִין כְּפַרְזְלָא וּמְטֵי לְשָׁאֲבָא וְשָׁאִיב אַתְרֵהּ. וְכָל אִנּוּן נְהוֹרִין אִתְחַשְׁכָן קַמֵּיהּ. פּוּמֵיהּ וְלִישָׁנֵיהּ מְלַהֲטָא אֶשָּׁא (חדוד דלישניה) חָדוּד לִישָׁנֵיהּ כְּחַרְבָּא תַּקִּיפָא.

שִׁבְעָה אוֹרוֹת עוֹלִים וְיוֹרְדִים לְשִׁבְעָה צְדָדִים. שִׁבְעָה אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים נִכְנָסִים לְתוֹךְ הַיָּם. שִׁשָּׁה הֵם, וּמַעֲלְיוֹן אֶחָד יוֹצְאִים. כְּמוֹ שֶׁנִּוּטַל הַיָּם, כָּךְ מְחַלֵּק מֵימָיו לְכָל אוֹתָם יַמִּים, לְכָל אוֹתָם נְהָרוֹת. תַּנְיָן אֶחָד לְמַטָּה בְּצַד שְׂמֹאל שֵׁט בְּכָל אוֹתָם נְהָרוֹת בָּא בְּצַד. קַשְׁקַשָּׁיו כֻּלָּם חֲזָקִים כְּבַרְזֶל, וּמַגִּיעַ לִשְׁאוֹב, וְשׁוֹאֵב מִקּוֹמָהּ. וְכָל אוֹתָם הָאוֹרוֹת נֶחְשָׁכִים לְפָנָיו. פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ לוֹהֲטִים אֵשׁ. [חד לשונו] מְחֻדֶּדֶת לְשׁוֹנוֹ כְּחֶרֶב חֲזָקָה.

עַד דְּמָטֵי לְמֵיעַל לְמַקְדְּשָׁא גּוֹ יַמָּא וּכְדֵין סָאִיב מַקְדְּשָׁא וְאִתְחַשְׁכָן נְהוֹרִין. וּנְהוֹרִין עִלָּאִין סָלְקִין מִן יַמָּא. כְּדֵין יַמָּא מִתְפַּלְגִין מֵימוֹי בְּסִטַר שְׂמָאלָא וְיַמָּא קָאפֵי וְלָא נָגְדִין מֵימוֹי. וְעַל דָּא רָזָא דְמִלָּה כְּמָה דִכְתִיב וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהִים. רָזָא דְחִוְיָא בִּישָׁא נְחִית מֵהַתָּא לְעֵילָּא (ס"י מעילא לתתא) וְהוּא שָׁאַט עַל אַפֵּי מַיִין מְרִירָן. וְנָחִית לְאַפְּתֵי לְהַתָּא עַד דְּיִפְלוֹן גּוֹ רְשָׁתּוֹי.

עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְהִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ לְתוֹךְ הַיָּם, וְאָז מְטַמֵּא אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְהָאוֹרוֹת נֶחְשָׁכִים, וְאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים עוֹלִים מֵהֶם. וְאָז נֶחֱלָקִים מֵימֵי הַיָּם בְּצַד שְׂמֹאל, וְהַיָּם קוֹפֵא וּמֵימָיו לֹא זוֹרְמִים. וְעַל זֶה סוֹד הַדָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהִים. סוֹד הַנָּחָשׁ הָרָע יוֹרֵד מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה [ס"י מלמעלה למטה], וְהוּא שָׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם הַמְּרִירִים, וְיוֹרֵד לְפַּפּוֹת לְמַטָּה עַד שֶׁיִּפְלוּ לְתוֹךְ רְשָׁתוֹ.

הַאי חִוְיָא הִיא מוֹתָא דְעָלְמָא. וְהוּא עָאל בְּמַעְוֵי דְּסָתִים דְּבַר נָשׁ, הוּא לְסִטַר שְׂמָאלָא. וְאִית חִוְיָא אַתְרָא דְחַיֵּי בְּסִטַר יַמִּינָא. תַּרְוַוֵיהוּ אָזְלֵי עִמַּיהּ דְּבַר נָשׁ. כְּמָה דְאוּקְמוּהָ.

הַנָּחָשׁ הַזֶּה הוּא מָוֶת שֶׁבָּעוֹלָם, וְהוּא נִכְנָס בְּמֵעָיו הַנִּסְתָּרִים שֶׁל הָאָדָם. הוּא לְצַד שְׂמֹאל. וְיֵשׁ נָחָשׁ אַחֵר שֶׁל הַחַיִּים בְּצַד יָמִין. שְׁנֵיהֶם הוֹלְכִים עִם בֶּן הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּהָ.

מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה דְּהָא כָּל שְׁאָר חֵיוָן דְּחַקְלָא לֵית בְּהוּ חַכִּים לְאַבָּאשָׁא כְּהַאי. בְּגִין דְּאִיהוּ זוּהֲמָא דְּדַהֲבָא. וַוי לְמַאן דְּאִתְמְשִׁיךְ אֲבַתְרֵיהּ. דְּאִיהוּ גָּרִים לֵיהּ מוֹתָא וּלְכָל דְּאַתְיָין אֲבַתְרֵיהּ. וְהָא אוּקְמוּהָ. אָדָם אִתְמְשִׁיךְ אֲבַתְרֵיהּ לְתַתָּא וְנָחִית לְמַנְדַּע בְּכָל מַה דְּלְתַתָּא. כְּמָה דְּנָחִית, הָכִי אִתְמְשִׁיךְ רְעוּתֵיהּ וְאָרְחוֹי אֲבַתְרֵיהוּ עַד דְּמָטֵין לְהַאי חִוְיָא וְחָמוּ תֵּיאוּבְתֵּיהּ דְּעָלְמָא וְשָׁטוּ אָרְחוֹי בְּאֲתַר דָּא. כְּדֵין קָם וְאִתְמְשִׁיךְ אִיהוּ אֲבַתְרֵיהוּ דְּאָדָם וְאִתְּתֵיהּ וְאִתְדַּבַּק בְּהוּ וְגָרִים לְהוּ מוֹתָא וּבְכָל דָּרֵי דְּאָתוּ אֲבַתְרֵיהּ. עַד דְּמָטוּ יִשְׂרָאֵל לְטוּרָא דְסִינַי לָא פָּסַק זוּהֲמָא דִילֵיהּ מֵעָלְמָא. וְהָא אִתְּמָר. כֵּיוָן דְּחָטוּ וְאִתְדַּבְּקוּ בְּאֵילָנָא דְּשָׁרְיָא בֵּיהּ מוֹתָא לְתַתָּא. מַה כְּתִיב וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל יְיָ אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בַּגָּן. מְהַלֵּךְ אֵין כְּתִיב כָּאן. אֶלָּא מִתְהַלֵּךְ.

מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה, שֶׁהֲרֵי כָּל שְׁאָר חַיּוֹת הַשָּׂדֶה אֵין בָּהֶם חָכָם לְהָרַע כְּמוֹ זֶה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא זֻהֲמַת הַזָּהָב. אוֹי לְמִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחֲרָיו, שֶׁהוּא גּוֹרֵם לוֹ מָוֶת וּלְכָל מִי שֶׁהוֹלֵךְ אַחֲרָיו, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּהָ. אָדָם נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו לְמַטָּה וְיוֹרֵד לַדַּעַת בְּכָל מַה שֶּׁלְּמַטָּה. כְּמוֹ שֶׁיּוֹרֵד, כָּךְ נִמְשָׁךְ רְצוֹנוֹ וְדַרְכּוֹ אַחֲרָיהֶם, עַד שֶׁמַּגִּיעִים לַנָּחָשׁ הַזֶּה וְרוֹאִים תַּאֲוַת הָעוֹלָם וּדְרָכָיו שָׁטִים בְּמָקוֹם זֶה. אָז קָם, וְהוּא נִמְשָׁךְ אַחַר אָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְנִדְבָּק בָּהֶם,

וְגָרַם לָהֶם מָוֶת וּלְכָל הַדּוֹרוֹת שֶׁבָּאוּ אַחֲרָיו. עַד שֶׁהִגִּיעוּ יִשְׂרָאֵל לְהַר סִינַי, לֹא פָּסְקָה זֲהַמָּתוֹ מֵהָעוֹלָם, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ וְנִדְבְּקוּ בְּעֵץ שֶׁשּׁוֹרֶה בּוֹ מָוֶת לְמַטָּה, מַה כָּתוּב? וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בַּגָּן. מְהַלֵּךְ אֵין כָּתוּב כָּאן, אֶלָּא מִתְהַלֵּךְ.

דף נב:

תָּא חֲזֵי, עַד לָא חָטָא אָדָם, הֲוָה סָלִיק וְקָאִים בְּחָכְמָה דִּנְהִירוּ עִלָּאָה. וְלָא הֲוָה מִתְפָּרֵשׁ מֵאִילָנָא דְחַיֵּי. כֵּיוָן דְּאַסְגֵי תִּיאוּבְתָּא לְמִנְדַּע וּלְנַחֲתָא לְתַתָּא, אִתְמְשַׁךְ אֲבַתְרַיְיהוּ, עַד דְּאִתְפְּרַשׁ מֵאִילָנָא דְחַיֵּי. וְיָדַע רָע וְשָׁבַק טוֹב. וְעַל דָּא כְּתִיב (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אַתָּה לֹא יְגוּרְךָ (דף נב ע"ב) רָע. מַאן דְּאִתְמְשַׁךְ בָּתַר רָע, לֵית לֵיהּ דִּירָה עִם אִילָנָא דְחַיֵּי.

בֹּא רְאֵה, עַד שֶׁאָדָם לֹא חָטָא, הָיָה עוֹלֶה וְעוֹמֵד בְּחָכְמַת הָאוֹר הָעֶלְיוֹן וְלֹא הָיָה נִפְרָד מֵעֵץ הַחַיִּים. כֵּיוָן שֶׁהִגְדִּיל תַּאֲוָתוֹ לָדַעַת וְלָרֶדֶת לְמַטָּה, נִמְשַׁךְ אַחֲרֵיהֶם עַד שֶׁנִּפְרַד מֵעֵץ הַחַיִּים, וְיָדַע רָע וְעָזַב הַטּוֹב. וְעַל זֶה כְּתוּב (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אַתָּה לֹא יְגָרְךָ רָע. מִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר רָע, אֵין לוֹ דִּירָה עִם עֵץ הַחַיִּים.

וְעַד לָא חָטָאוּ הֲווּ שָׁמְעִין קָלָא מִלְּעֵילָּא וַהֲווּ יָדְעֵי חָכְמְתָא עִלָּאָה וְקָיְימֵי בְּקִיּוּמָא דְּזִיהֲרָא עִלָּאָה וְלָא דָחֲלֵי. כֵּיוָן דְּחָטָאוּ אֶפִּילּוּ קָלָא דְּלָתַתָּא לָא הֲווֹי יָכְלִין לְמֵיקַם בֵּיהּ. כְּגַוְונָא דָא עַד לָא חָבוּ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעֲתָא דְּקָיְימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְסִינַי אִתְעָבַר מִנַּיְיהוּ זוּהֲמָא דְּהַאי חִיוָיא. דְּהָא כְּדֵין בְּטוּל יֵצֶר הָרָע הֲוָה מֵעָלְמָא וְדָחוּ לֵיהּ מִנַּיְיהוּ. וּכְדֵין אִתְאַחִידוּ בְּאִילָנָא דְחַיֵּי וְסָלְקוּ לְעֵילָּא וְלָא נָחֲתוּ לְתַתָּא.

וְעַד שֶׁלֹּא חָטְאוּ, הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל מִלְמַעְלָה וְהָיוּ יוֹדְעִים חָכְמָה עֶלְיוֹנָה וְעוֹמְדִים בַּקִּיּוּם שֶׁל זֹהַר הָעֶלְיוֹן וְלֹא פּוֹחֲדִים. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ, אֲפִלּוּ קוֹל שֶׁלְּמַטָּה לֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד בּוֹ. כְּמוֹ זֶה, עַד שֶׁלֹּא חָטְאוּ יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי נִתְבַּטְּלָה מֵהֶם זֲהַמַּת הַנָּחָשׁ הַזֶּה, שֶׁהֲרֵי אָז בְּטוּל יֵצֶר הָרָע הָיָה מֵהָעוֹלָם וְדָחוּ אוֹתוֹ מֵהֶם, וְאָז נֶאֱחֲזוּ בְּעֵץ הַחַיִּים וְעָלוּ לְמַעְלָה וְלֹא יָרְדוּ לְמַטָּה.

כְּדֵין הֲווּ יָדְעִין וְחָמָאן אִסְפַּקְלַרְיָאן עִלָּאִין וְאִתְנַהֲרִין עֵינֵיְיהוּ וְחָדָאן לְמִנְדַּע וּלְמִשְׁמַע. וּכְדֵין חָנַּר לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲגוֹרִין דְּאַתְוָון דִּשְׁמֵיהּ קַדִּישָׁא דְּלָא יֵיכוּל לְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ הַאי חִוָּיא וְלָא יְסָאַב לוֹן כְּקַדְמֵיתָא. כֵּיוָן דְּחָטְאוּ בָּעֶגֶל אִתְעָבַר מִנַּיְיהוּ כָּל אִנּוּן דַּרְגִּין וּנְהוֹרִין עִלָּאִין. וְאִתְעַבְּרוּ מִנַּיְיהוּ אִנּוּן חֲגִירוּ מְזַיְינִין דְּאִתְעַטְּרוּ מִשְׁמָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא. וְאַמְשִׁיכוּ עֲלַיְיהוּ חִוָּיא בִּישָׁא כְּמִלְקַדְמִין וְנָרְמוּ מוֹתָא לְכָל עָלְמָא. וּלְבָתַר מַה כְּתִיב (שמות לג) וַיִּרְא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו.

אָז הָיוּ יוֹדְעִים וְרוֹאִים אַסְפַּקְלַרְיוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְעֵינֵיהֶם אוֹרוּ וּשְׂמֵחִים לְדַעַת וְלִשְׁמֹעַ. וְאָז חָנַּר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֲגוֹרוֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁלֹּא יוּכַל לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם הַנָּחָשׁ הַזֶּה וְלֹא יְטַמֵּא אוֹתָם כְּמוֹ קֹדֶם. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ בָּעֶגֶל, בָּטְלוּ מֵהֶם כָּל אוֹתָן דְּרָגוֹת וְאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים, וּבָטְלוּ מֵהֶם אוֹתָן חֲגוֹרוֹת מְזֻיָּנוֹת

שֶׁהִתְעַטְּרוּ מֵהַשֵּׁם הָעֶלְיוֹן הַקָּדוֹשׁ, וְהִמְשִׁיכוּ עֲלֵיהֶם נָחָשׁ הָרַע כְּמוֹ מִקֹּדֶם וְגָרְמוּ מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם. וְאַחַר כְּךָ מַה כָּתוּב? (שמות לד) וַיַּרְא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו. תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב בְּקַדְמֵיתָא (שמות יד) וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה וְכֻלְּהוּ חָמָאן זְהֲרִין עִלָּאִין וּמִתְנַהֲרִין בְּאִסְפַּקְלַרְיָא דְּנָהֲרָא דִּכְתִיב, (שמות כ) וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. וְעַל יַמָּא הֲווּ חָמָאן וְלָא דָחֲלִין דִּכְתִיב, (שמות טו) זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. לְבָתַר דְּחָטוּ, פְּנֵי הַסַּרְסוּר לָא הֲווּ יָכְלִין לְמֶחֱמֵי דִּכְתִיב (שמות לה) וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו.

בֹּא רְאֵה מַה כְּתוּב בַּתְּחִלָּה [שמות יד], וירא ישראל את היד הגדלה. וכלם רואים אורות עליונים ומאירים באספקלריה שמאירה, שכתוב, (שם כ) וכל העם ראים את הקולת. ועל הים היו רואים ולא פוחדים, שכתוב (שם טו) זה אלי ואנוהו. אחר שחטאו, פני הסרסור לא היו יכולים לראות, שכתוב (שם לד) ויראו מגשת אליו.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב בְּהוּ (שמות לג) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב. דְּאִתְעֲבַר מִנַּיְיהוּ אִנּוּן מְזַיְּינָן (דאתחברו בהו ד"א דאתחגרו בהון) בְּטוּרָא דְסִינַי בְּגִין דְּלָא יִשְׁלוֹט בְּהוּ הַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא. כֵּיוָן דְּאִתְעֲבַר מִנַּיְיהוּ מַה כְּתִיב, (שמות לג) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב בָּהֶם, (שם לג) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב, שֶׁבָּטְלוּ מֵהֶם אוֹתָם כְּלֵי זַיִן [שהתחברו בהם] [שהתחברו בהם] בְּהַר סִינַי כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בָּהֶם נָחָשׁ רָע. כֵּיוָן שֶׁבָּטְלוּ מֵהֶם מַה כָּתוּב? (שם) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מַאי הַאי קְרָא לְגַבֵּי הַאי. אֶלָּא כֵּיוָן דְּיָדַע מֹשֶׁה דְּאִתְעֲבָרוּ מִנַּיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל אִנּוּן זַיְינִין עִלָּאִין, אָמַר הָא וַדַּאי מִכָּאן וּלְהַלְאָה חִוְיָא בִּישָׁא יֵיתֵי לְדַיְירָא בֵּינַיְיהוּ, וְאִי יָקוּם מַקְדְּשָׁא הָכָא בֵּינַיְיהוּ, יִסְתָּאַב. מִיָּד וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה. בְּגִין דְּחָמָא מֹשֶׁה דְּהָא כְּדֵין יִשְׁלוֹט חִוְיָא בִּישָׁא מַה דְּלָא הֲוָה מִקַּדְמַת דְּנָא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַה הַפְּסוּק הַזֶּה אֶל זֶה? אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁיָּדַע מֹשֶׁה שֶׁבָּטְלוּ מִיִּשְׂרָאֵל אוֹתָם כְּלֵי זַיִן עֶלְיוֹנִים, אָמַר, הֲרֵי וַדַּאי מִכָּאן וְהָלְאָה נָחָשׁ רָע יָבֹא לְדוּר בֵּינֵיהֶם, וְאִם יָקוּם כָּאן מִקְדָּשׁ בֵּינֵיהֶם - יִטְמָא. מִיָּד - וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה. כִּי רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהֲרֵי אֵז יִשְׁלֹט נָחָשׁ רָע מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מִקֹּדֶם לָזֶה.

וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד, וְכִי לָא הֲוָה בְּקַדְמֵיתָא אֹהֶל מוֹעֵד. אֶלָּא בְּקַדְמֵיתָא אֹהֶל סְתָם, הַשְׁתָּא אֹהֶל מוֹעֵד. מַאי מוֹעֵד. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטַב. וְרַבִּי אַבָּא אָמַר לְבִישׁ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטַב מַה מוֹעֵד דְּאִיהוּ יוֹם חֶדְוָה דְּסִיהֲרָא דְּאִתּוֹסְפָא בֵּיהּ קְדוּשָׁה (מה מועד) לָא שָׁלְטָא בֵּיהּ פְּגִימוּתָא. אוּף הָכָא קָרָא לָהּ בִּשְׁמָא דָא לְאַחֲזָאָה דְּהָא אִתְרַחֵיק (חויא) אֹהֶל מִבֵּינַיְיהוּ וְלָא אִתְפְּגִים וְעַל דָּא וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד כְּתִיב.

וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד, וְכִי לֹא הָיָה בַּהִתְחַלָּה אֹהֶל מוֹעֵד? אֶלָּא בַּהִתְחַלָּה אֹהֶל סְתָם, וְכָעֵת אֹהֶל מוֹעֵד. מַה זֶּה מוֹעֵד? רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטוֹב, וְרַבִּי אַבָּא אָמַר לְרַע. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטוֹב - מַה מוֹעֵד שֶׁהוּא יוֹם חֶדְוָה שֶׁל הַלְּבָנָה שֶׁנִּתּוֹסְפָה בּוֹ קְדֻשָּׁה. [מה מועד] לֹא שׁוֹלֶטֶת בּוֹ חִסָּרוֹן, גַּם כָּאן קָרָא לוֹ בְּשֵׁם זֶה, לְהַרְאוֹת שֶׁהֲרֵי הִתְרַחֵק [נחש] אֹהֶל מִבֵּינֵיהֶם וְלֹא נִפְגַּם, וְעַל זֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד כָּתוּב.

וְרַבִּי אַבָּא אָמַר לְבִישׁ דְּהָא בְּקַדְמֵיתָא הֲוָה אֹהֶל סְתָם כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה לג) אֹהֶל בַּל יִצָּעֵן בַּל יִסַּע יְתֵדוֹתָיו לָנֶצַח. וְהַשְׁתָּא אֹהֶל מוֹעֵד. בְּקַדְמֵיתָא לְמֵיהַב חַיִּין אֲרוּכִין לְעָלְמִין דְּלָא יִשְׁלוֹט בְּהוּ מוֹתָא. מִכָּאן וּלְהָלְאָה אֹהֶל מוֹעֵד כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (איוב ל) וּבֵית מוֹעֵד לְכָל חָי. הַשְׁתָּא אִתְיְיהִיב בֵּיהּ זִמְנָא וְחַיִּין קְצוּבִין לְעָלְמָא. בְּקַדְמֵיתָא לָא אִתְפְּגִים, וְהַשְׁתָּא אִתְפְּגִים. בְּקַדְמֵיתָא חַבְרוּתָא וְזִוּוּגָא דְּסִיהֲרָא בְּשִׁמְשָׁא דְּלָא יַעֲדוּן. הַשְׁתָּא אוֹהֶל מוֹעֵד זִוּוּגָא דִּלְהוֹן מִזְמַן לִזְמַן. וּבְגִינֵי כָךְ וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד מַה דְּלָא הֲוָה קוֹדֶם.

וְרַבִּי אַבָּא אָמַר לְרַע - שֶׁהֲרֵי בַּהַתְחָלָה הָיָה אֹהֶל סְתָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לג) אֹהֶל בַּל יִצָּעֵן בַּל יִסַּע יְתֵדֹתָיו לָנֶצַח, וְעַכְשָׁו אֹהֶל מוֹעֵד. בַּהַתְחָלָה לָתֵת חַיִּים אֲרֻכִּים לְעוֹלָמִים שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בָּהֶם מָוֶת, מִכָּאן וְהָלְאָה אֹהֶל מוֹעֵד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ל) וּבֵית מוֹעֵד לְכָל חָי. עַכְשָׁו נִתָּן בּוֹ זְמַן וְחַיִּים קְצוּבִים לָעוֹלָם. בַּהַתְחָלָה לֹא נִפְגַּם, וְעַכְשָׁו נִפְגַּם. בַּהַתְחָלָה חִבּוּרוֹתָא וְזִוּוּג שֶׁל הַלְּבָנָה בַּשֶּׁמֶשׁ שֶׁלֹּא יָסוּרוּ, עַכְשָׁו אֹהֶל מוֹעֵד, הַזִּוּוּג שֶׁלָּהֶם מִזְּמַן לִזְמַן. וְלָכֵן קָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד מַה שֶּׁלֹּא הָיָה קֹדֶם.

השלמה מההשמטות (בין סימן מד - מה)

תּוֹסַפְתָּא תּוֹסַפְתָּא אָמַר לֵיהּ רבי אלעאי השייך לדף נ"ב ע"ב שורה ל"ב דרבי שמעון הוה יתיב תמצא בחלק השלישי דף קס"ב ע"ב

וְהָאָדָם יָדַע וכו' וְכִי לָא אִשְׁתְּמוֹדָע עַד מאמר וַתּוֹסֶף לָלֶדֶת השייך לדף נ"ד ע"א קודם מאמר והאדם ידע וכו' תמצא בתקונים תקון ס"ט מהף קי"ד ע"א עד קי"ז ע"ב.

מן ותוסף ללדת עם המאמרים הנמשכים אחריו עד מאמר ותוסף וכו' תא חזי הבל איהו הלב בתקון הנזכר לעיל מדף ק"ג ע"א עד קי"ד ע"ב.

מן ותוסף וכו' תא חזי הבל הנזכר לעיל עם מאמרים אחרים עד זה ספר תולדות אדם שם מדף קי"ז ע"א עד קי"ח ע"ב.

דף נג.

מן זה ספר הנזכר לעיל עד תיבות בשערא בגוונין דשערא וכו' סוף תקון ע' בהגהה דף קל"ו ע"ב (עד כאן מההשמטות)

רַבִּי שִׁמְעוֹן הֲוָה יָתִיב לֵילְיָא חַד וְלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא. וַהֲווּ יָתְבֵי קַמֵּיהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הָא כְּתִיב, (שמות לג) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב, וְקַאֲמְרִינָן דְּגָרְמוּ מוֹתָא עֲלַיְיהוּ מֵהַהוּא זִמְנָא וּלְעֵילָּא, וְשַׁלִּיט בְּהוּ הַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא

דְּאַעְדוּ לֵיהּ מִנַּיְיהוּ בְּקַדְמִיתָא. יְהוֹשֻׁעַ דְּלָא חָטָא, אַעֲדֵי (ד"א אתעדי) מִנַּיְיהּ הַהוּא זַיְינָא עִלָּאָה דְּקַבִּיל עִמְּהוֹן בְּטוּרָא דְסִינַי אוֹ לָא. (דף נג ע"א)

רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה יוֹשֵׁב לַיְלָה אֶחָד וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְהָיוּ יוֹשְׁבִים לְפָנָיו רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֲרֵי כָּתוּב (שמות לג) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב, וְאָמַרְנוּ שֶׁגָּרְמוּ מָוֶת עֲלֵיהֶם מֵאוֹתוֹ זְמַן וָמַעְלָה, וְשׁוֹלֵט בָּהֶם אוֹתוֹ נָחָשׁ רָע שֶׁהֶסִירוּ אוֹתוֹ מֵהֶם בְּתְחִלָּה. נַנִּיחַ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל יְהוֹשֻׁעַ שֶׁלֹּא חָטָא, בְּטַל [יתבטל] מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ כְּלִי זַיִן עֶלְיוֹן שֶׁקִּבֵּל עִמָּם בְּהַר סִינַי אוֹ לֹא.

אִי תֵּימָא דְּלָא אַעֲדֵי (ד"א אתעדי) מִנַּיְיהּ, אִי הָכִי אַמַּאי מִית כִּשְׁאָר בְּנֵי נָשָׁא. אִי תֵּימָא דְּאִתְעַדֵּי מִנַּיְיהּ, אַמַּאי. וְהָא לָא חָטָא. דְּהָא אִיהוּ עִם מֹשֶׁה הֲוָה בְּשַׁעֲתָא דְּחָבוּ יִשְׂרָאֵל. וְאִי תֵּימָא (ד"א ל"ג דהא) דְּלָא קַבִּיל הַהוּא עִטָּרָא בְּטוּרָא דְסִינַי כְּמָה דְּקַבִּילוּ יִשְׂרָאֵל, אַמַּאי.

אִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא בָּטַל מִמֶּנּוּ, אִם כָּךְ, לָמָּה מֵת כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם? אִם תֹּאמַר שֶׁהוֹסִר מִמֶּנּוּ - לָמָּה? וַהֲרֵי לֹא חָטָא, שֶׁהֲרֵי הוּא הָיָה עִם מֹשֶׁה בְּשָׁעָה שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל? וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא קִבֵּל אוֹתָהּ עֲטָרָה בְּהַר סִינַי כְּמוֹ שֶׁקִּבְּלוּ יִשְׂרָאֵל - לָמָּה?

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יא) כִּי צַדִּיק יְיָ צְדָקוֹת אָהֵב יָשָׁר יֶחֱזוּ פָנָימוֹ. הַאי קְרָא אָמְרוּ בֵּיהּ חַבְרַיָּיא מַאי דְּקָאָמְרוּ. אֲבָל כִּי צַדִּיק יְיָ, צַדִּיק הוּא וּשְׁמֵיהּ צַדִּיק, וּבְגִינֵי כָךְ צְדָקוֹת אָהֵב. יָשָׁר, אִיהוּ יָשָׁר. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר צַדִּיק וְיָשָׁר. וְעַל דָּא יֶחֱזוּ פָנָימוֹ כָּל בְּנֵי עָלְמָא וְיִתַּקְנוּ אַרְחַיְיהוּ לְמֵיהַךְ בְּאוֹרַח מֵישָׁר כְּדְקָא יָאוּת. תָּא חֲזֵי, כַּד דְּאִין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא לָא דָּן לֵיהּ אֶלָּא לְפוּם רוּבָּן דִּבְנֵי נָשָׁא.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים י) כִּי צַדִּיק ה' צְדָקוֹת אָהֵב יָשָׁר יֶחֱזוּ פָנָימוֹ. בְּפָסוּק זֶה אָמְרוּ הַחֲבֵרִים מַה שֶּׁאָמְרוּ. אֲבָל כִּי צַדִּיק ה', צַדִּיק הוּא וּשְׁמוֹ צַדִּיק, וְלָכֵן צְדָקוֹת אָהֵב. יָשָׁר - הוּא יָשָׁר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צַדִּיק וְיָשָׁר. וְעַל זֶה יֶחֱזוּ פָנָימוֹ, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וִיתַקְנוּ דַּרְכֵיהֶם לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה כָּרָאוּי. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁדָּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, אֵינוֹ דָן אוֹתוֹ אֶלָּא לְפִי רֹב בְּנֵי הָאָדָם.

וְתָא חֲזֵי, כַּד חָב אָדָם בְּאִילָנָא דְּאָכַל מִנֵּיהּ, גָּרַם לְהַהוּא אִילָנָא דְּשָׁרֵי בֵּיהּ מוֹתָא לְכָל עָלְמָא. וְגָרִים פְּגִימוּ לְאַפְרָשָׁא אִתְּתָא מִבַּעֲלָהּ. וְקָאִים חוֹבָה דְּפְגִימוּ דָּא בְּסִיהֲרָא עַד דְּקָיְימוּ יִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְסִינַי. כֵּיוָן דְּקָיְימוּ יִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְסִינַי, אִתְעֲבַר הַהוּא פְּגִימוּ דְּסִיהֲרָא וְקָיְימָא לְאַנְהָרָא תְּדִיר.

וּבָא וּרְאֵה, כְּשֶׁחָטָא אָדָם בָּעֵץ שֶׁאָכַל מִמֶּנּוּ, גָּרַם לְאוֹתוֹ עֵץ שֶׁשּׁוֹרֶה בּוֹ הַמָּוֶת לְכָל הָעוֹלָם, וְגָרַם פְּגָם לְהַפְרִיד אִשָּׁה מִבַּעְלָהּ, וְעָמַד חֵטְא הַפְּגָם הַזֶּה בַּלְּבָנָה עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי. כֵּיוָן שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי, בָּטַל מֵהֶם אוֹתוֹ פְּגָם הַלְּבָנָה, וְעָמְדָה לְהָאִיר תָּמִיד.

כֵּיוָן דְּחָבוּ יִשְׂרָאֵל בָּעֶגְלָא, תָּבַת כְּמִלְקַדְמִין סִיהֲרָא לְאִתְפַּגְמָא. וְשַׁלְטָא חִוְיָא בִּישָׁא וְאָחִיד בָּהּ וּמָשִׁיךְ לָהּ לְגַבֵּיהּ. וְכַד יָדַע מֹשֶׁה דְּחָבוּ יִשְׂרָאֵל וְאִתְעֲבַר מִנַּיְיהוּ אִנּוּן זַיְינִין קַדִּישִׁין

עִלָּאִין, יָדַע וַדַּאי דְּהָא חִוְיָא אָחִיד בֵּיהּ בְּסִיהֲרָא לְאַמְשָׁכָא לֵהּ לְגַבֵּיהּ וְאִתְפְּגִימַת. כְּדֵין אַפִּיק לָהּ לְבַר.

כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בָּעֵגֶל, שֶׁבָּה הַלְּבָנָה לְהַפְּגִם כְּמוֹ מִקֹּדֶם, וְשָׁלַט הַנָּחָשׁ הָרַע וְאָחַז בָּהּ וּמָשַׁךְ אוֹתָהּ אֵלָיו. וּכְשֶׁיָּדַע מֹשֶׁה שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל וְהוּסַר מֵהֶם אוֹתָם כְּלֵי זַיִן קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים, יָדַע וַדַּאי שֶׁהֲרֵי הַנָּחָשׁ אָחַז בַּלְּבָנָה לְהַמְשִׁיכָהּ אֵלָיו וְנִפְגְּמָה, וְאָז הוֹצִיא אוֹתָהּ הַחוּצָה.

וְכֵיוָן דְּקָיְימָא לְאִתְפַּגְמָא אַף עַל גַּב דִּיהוֹשֻׁעַ קָאִים בְּעִטָּרָא דְּזַיְינִין דִּילֵיהּ, כֵּיוָן דִּפְגִימֵי שַׁרְיָא בָּהּ וְאִתְהַדְּרַת כְּמָה דְּאִתְפְּגִימַת בְּחוֹבָא דְּאָדָם, לָא יָכִיל בַּר נָשׁ לְאִתְקָיְימָא. בַּר מֹשֶׁה דְּהַוָּה שַׁלִּיט בָּהּ וּמוֹתֵיהּ הֲוָה בְּסִטְרָא אָחֳרָא עִלָּאָה. וְעַל דָּא לָא הֲוָה רְשׁוּ בָּהּ לְקָיְימָא לִיהוֹשֻׁעַ תָּדִיר וְלָא לְאָחֳרָא. וְעַל כָּךְ אֱלֹהֵל מוֹעֵד קָרֵי לֵיהּ. אֱלֹהֵל דְּהָא שַׁרְיָא בֵּיהּ זְמַן קְצִיב לְכָל עָלְמָא.

וְכֵיוָן שֶׁעָמְדָה לְהַפְּגִם, אַף עַל גַּב שֶׁיְּהוֹשֻׁעַ עָמַד בָּעֲטָרָה שֶׁל כְּלֵי הַזַּיִן שֶׁלּוֹ, כֵּיוָן שֶׁהַפְּגָם שָׁרָה בָהּ וְחָזְרָה כְּמוֹ שֶׁנִּפְגְּמָה בַּחֵטְא שֶׁל אָדָם, לֹא יָכוֹל אָדָם לְהִתְקַיֵּם, פֵּרֵט לְמֹשֶׁה שֶׁהָיָה שׁוֹלֵט בָּהּ, וּמוֹתוֹ הָיָה בְּצַד אַחֵר עֶלְיוֹן. וְעַל זֶה לֹא הָיָה רְשׁוּת בָּהּ לְקַיֵּם אֶת יְהוֹשֻׁעַ תָּמִיד וְלֹא אַחֵר. וְעַל כָּךְ אֹהֶל מוֹעֵד קָרְאוּ לוֹ. אֹהֶל, שֶׁהֲרֵי שׁוֹרֶה בּוֹ זְמַן קָצוּב לְכָל הָעוֹלָם.

וְעַל דָּא רָזָא דְמִלָּה, אִית יְמִינָא לְעֵילָּא וְאִית יְמִינָא לְתַתָּא. אִית שְׂמָאלָא לְעֵילָּא וְאִית שְׂמָאלָא לְתַתָּא. אִית יְמִינָא לְעֵילָּא בְּקַדְּשָׁה עִלָּאָה. וְאִית יְמִינָא לְתַתָּא דְּאִיהוּ בְּסִטְרָא אָחֳרָא. אִית שְׂמָאלָא לְעֵילָּא בְּקַדְּשָׁה עִלָּאָה לְאַתְעָרָא רְחִימוּתָא לְאִתְקַשְּׁרָא סִיהֲרָא בְּאֲתַר קַדִּישָׁא לְעֵילָּא לְאִתְנַהֲרָא. וְאִית שְׂמָאלָא לְתַתָּא דְּאַפְרִישׁ רְחִימוּתָא דִּלְעֵילָּא וְאַפְרִישׁ לָהּ מִלְּאַנְהָרָא בְּשִׁמְשָׁא וּלְאִתְקְרָבָא בַּהֲדֵיהּ. וְדָא הוּא סִטְרָא דְחִוְיָא בִּישָׁא.

וְעַל זֶה סוֹד הַדִּבּוּר - יֵשׁ יָמִין לְמַעְלָה וְיֵשׁ יָמִין לְמַטָּה. יֵשׁ שְׂמֹאל לְמַעְלָה וְיֵשׁ שְׂמֹאל לְמַטָּה. יֵשׁ יָמִין לְמַעְלָה בִּקְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה, וְיֵשׁ יָמִין לְמַטָּה שֶׁהוּא בְּצַד הָאַחֵר. יֵשׁ שְׂמֹאל לְמַעְלָה שֶׁהוּא בִּקְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה לְעוֹרֵר אַהֲבָה לְקַשֵּׁר אֶת הַלְּבָנָה בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ לְמַעְלָה לְהָאִיר, וְיֵשׁ שְׂמֹאל לְמַטָּה שֶׁמַּפְרִיד אַהֲבָה שֶׁלְּמַעְלָה, וּמַפְרִיד אוֹתָהּ מִלְּהָאִיר בַּשֶּׁמֶשׁ וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו, וְזֶהוּ צַד שֶׁל הַנָּחָשׁ הָרַע.

דְּכַד שְׂמָאלָא דָא דִּלְתַתָּא אִתְעָרַת כְּדֵין מָשִׁיךְ לָהּ לְסִיהֲרָא וְאַפְרִישׁ לָהּ מִלְּעֵילָּא וְאִתְחַשְׁכַת נְהוֹרָאָה וְאִתְדַּבְּקַת בְּחִוְיָא בִּישָׁא. וּכְדֵין שְׁאִיבַת מוֹתָא לְתַתָּא לְכֹלָּא וְאִתְדַּבְּקַת בְּחִוְיָא וְאִתְרַחֲקַת מֵאִילָנָא דְּחַיָּיא.

שֶׁכְּשֶׁשְּׂמֹאל הַזֶּה שֶׁלְּמַטָּה מִתְעוֹרֵר, אָז מוֹשֵׁךְ אֶת הַלְּבָנָה וּמַפְרִיד אוֹתָהּ מִלְּמַעְלָה וְנֶחְשָׁךְ אוֹרָהּ וְנִדְבָּקֶת בַּנָּחָשׁ הָרַע, וְאָז שׁוֹאֶבֶת מָוֶת לְמַטָּה לְכֹל וְנִדְבֶּקֶת בַּנָּחָשׁ וּמִתְרַחֶקֶת מֵעֵץ הַחַיִּים.

וְעַל דָּא גְּרִים מוֹתָא לְכָל עָלְמָא. וְדָא הוּא דִּכְדֵין אִסְתַּאֲבַת מַקְדְּשָׁא עַד זְמַן קְצִיב דְּאִתְקַנַּת סִיהֲרָא וְתָבַת לְאַנְהָרָא וְדָא הוּא אֹהֶל מוֹעֵד. וְעַל דָּא יְהוֹשֻׁעַ לָא מִית אֶלָּא בְּעִיטָא שֶׁל נָחָשׁ דָּא דְּקָרִיב וּפְגִים מַשְׁכְּנָא כְּדְקַדְמִיתָא. וְדָא הוּא רָזָא דִּכְתִיב, (שמות לג) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר

לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל. דְּאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ נַעַר לְתַתָּא לְקַבְלָא נְהוֹרָא, לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל. כְּמָה דְּאִתְפְּגִים דָּא הָכִי נָמֵי אִתְפְּגִים דָּא. אַף עַל גַּב דְּזַיְינָא קַדִּישָׁא הֲוָה לֵיהּ. כֵּיוָן דְּאִתְפְּגִים סִיהֲרָא הָכִי הוּא וַדַּאי לָא אִשְׁתְּזִיב בִּלְחוֹדוֹי מִנֵּיהּ מֵהַהוּא גַּוונָא מַמָּשׁ.

וְעַל זֶה גָּרַם מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם. וְזֶהוּ שֶׁאָז נִטְמָא הַמִּקְדָּשׁ עַד זְמַן קָצוּב שֶׁנִּתְקְנָה הַלְּבָנָה וְשָׁבָה לְהָאִיר, וְזֶהוּ אֹהֶל מוֹעֵד. וְעַל זֶה יְהוֹשֻׁעַ לֹא מֵת אֶלָּא בְּעֶטְיוֹ שֶׁל הַנָּחָשׁ הַזֶּה שֶׁקָּרַב וּפָגַם אֶת הַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹ קֹדֶם. וְזֶהוּ סוֹד הַכָּתוּב (שמות לג) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל. שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהוּא נַעַר לְמַטָּה לְקַבֵּל אוֹר, לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל. כְּמוֹ שֶׁנִּפְגַּם זֶה - כָּךְ גַּם נִפְגַּם זֶה, אַף עַל גַּב שֶׁכְּלֵי זַיִן קָדוֹשׁ הָיָה לוֹ. כֵּיוָן שֶׁנִּפְגְּמָה הַלְּבָנָה, כָּךְ הוּא וַדַּאי לֹא נִצַּל לְבַדּוֹ מִמֶּנּוּ מֵאוֹתוֹ גָּוֶן מַמָּשׁ.

דף נג:

תָּא חֲזֵי, כְּגַוְונָא דָּא כֵּיוָן דְּחָב אָדָם נָטַל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִנֵּיהּ אִנּוּן זַיְינֵי אַתָוון נְהִירִין קַדִּישִׁין דְּאַעְטַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּכְדֵין דָּחֲלוּ וְיָדְעוּ דְּהָא אִתְפַּשְׁטוּ מִנַּיְיהוּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיֵּדְעוּ כִּי עֵרוּמִים הֵם. בְּקַדְמִיתָא הֲווּ מִתְלַבְּשָׁן בְּאִנּוּן כִּתְרֵי יְקָר מְזַיְינִין דְּאִנּוּן חֵירוּ מִכֹּלָּא. כֵּיוָן דְּחָבוּ אִתְפַּשְׁטוּ מִנַּיְיהוּ. וּכְדֵין יָדַע דְּהָא מוֹתָא קָרֵי לוֹן. וְיָדְעוּ דְּאִתְפַּשְׁטוּ מֵחֵירוּ דְּכֹלָּא. וְגָרְמוּ מוֹתָא לוֹן וּלְכָל עָלְמָא (דף נג ע"ב) , וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְּאֵנָה הָא (לו ב) אוֹקִימְנָא דְּאוֹלִיפוּ כָּל זַיְינֵי חָרְשִׁין וְקוֹסְמִין וַאֲחִידוּ בְּהַאי דְּלְתַתָּא כְּמָה דְּאִתְּמַר. וְהַהִיא שַׁעֲתָא אִתְגְּרַע זְקִיפוּ וְקוֹמָה דְּאָדָם מֵאָה אַמִּין. וּכְדֵין אִתְעֲבִיד פְּרוּדָא וְקַאִים אָדָם בְּדִינָא וְאִתְלַטְיָא אַרְעָא וְהָא אוֹקִימְנָא:

בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ זֶה, כֵּיוָן שֶׁחָטָא אָדָם, נָטַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ אוֹתָם כְּלֵי זַיִן, אוֹתִיּוֹת מְאִירוֹת קְדוֹשׁוֹת שֶׁעִטֵּר אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְאָז פָּחֲדוּ, וְיָדְעוּ שֶׁהָרֵי הִתְפַּשְׁטוּ מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּדְעוּ כִּי עֵירֻמִּם הֵם. בַּהַתְחָלָה הָיוּ מִתְלַבְּשִׁים בְּאוֹתָם כִּתְרֵי כָבוֹד מְזַיְנִים שֶׁהֵם חֵרוּת מֵהַכֹּל. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ, הִתְפַּשְׁטוּ מֵהֶם, וְאָז יָדְעוּ שֶׁהָרֵי הַמָּוֶת קוֹרֵא לָהֶם, וְיָדְעוּ שֶׁהֻפְשְׁטוּ מֵחֵרוּת הַכֹּל, וְגָרְמוּ מָוֶת לָהֶם וּלְכָל הָעוֹלָם. וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְאֵנָה. הֲרֵי פֵּרַשְׁנוּ שֶׁלָּמְדוּ כָּל מִינֵי כְּשָׁפִים וּקְסָמִים וְנֶאֱחֲזוּ בָּזֶה שֶׁלְּמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִגְרְעָה הַזְּקִיפוּת וְקוֹמַת הָאָדָם מֵאָה אַמּוֹת. וְאָז נַעֲשָׂה פֵּרוּד, וְעָמַד אָדָם בְּדִין וְהִתְקַלְקְלָה הָאָרֶץ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ.

וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לָא יְדַעְנָא מָאן עָבִיד תֵּרוּכִין לְמָאן. אִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבַד תֵּרוּכִין לְאָדָם אִי לָא. אֲבָל מִלָּה אִתְהַפִּיךְ וַיְגָרֶשׁ אֶת, אֶ"ת דַּיְיקָא. וּמָאן גָּרַשׁ אֶת, הָאָדָם. הָאָדָם וַדַּאי גָּרַשׁ אֶת. וּבְגִין דְּא כְּתִיב וַיְשַׁלְּחֵהוּ יְיָ אֱלֹהִים מִגַּן עֵדֶן. אַמַּאי וַיְשַׁלְּחֵהוּ, בְּגִין דְּגָרַשׁ אָדָם אֶת כִּדְקָאָמְרָן. וַיִּשְׁכֹּן, אֵיהוּ אַשְׁרֵי לוֹן בְּאֲתַר דְּא דְּאִיהוּ גָּרִים וְסָתִים אוֹרְחִין וּשְׁבִילִין וְאַשְׁרֵי דִּינִין עַל עָלְמָא וְאַמְשִׁיךְ לְוָוטִין מֵהַהוּא יוֹמָא וּלְעֵילָּא.

וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה גְּרוּשִׁין לְמִי, אִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה גְּרוּשִׁים לָאָדָם אִם לֹא. אֲבָל הַדָּבָר הִתְהַפֵּךְ, וַיְגָרֶשׁ אֶת, אֶ"ת דַּוְקָא, וּמִי גֵּרַשׁ אֶת? הָאָדָם. הָאָדָם וַדַּאי גֵּרַשׁ אֶת,

וְלָכֵן כָּתוּב וַיְשַׁלְּחֵהוּ ה' אֱלֹהִים מִגַּן עֵדֶן. לָמָּה וַיְשַׁלְּחֵהוּ? מִשּׁוּם שֶׁגֵּרַשׁ אֶדֶם אֶת, כְּפִי שֶׁבֵּאַרְנוּ. וַיַּשְׁכֵּן - הוּא הַשְׁרָה אוֹתָם בְּמָקוֹם זֶה. שֶׁהוּא גָּרַם וְסָתַם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים וְהִשְׁרָה דִּינִים עַל הָעוֹלָם, וְהַמְשִׁיךְ קְלָלוֹת מֵאוֹתוֹ יוֹם וָמַעְלָה.

וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, כָּל אִנּוּן דְּשָׁרְיָין בְּקוֹזְפֵי דִּינִין עַל עָלְמָא, דְּמִתְהַפְּכִין לְגָוְונִין סַגִּיאִין בְּגִין לְאִתְפְּרָעָא מֵעָלְמָא. לְזִמְנִין גּוּבְרִין לְזִמְנִין נָשִׁין לְזִמְנִין אֶשָּׁא מְלַהֲטָא וּלְזִמְנִין רוּחִין דְּלֵית מָאן דְּקָאִים בְּהוּ. וְכָל דָּא לְשָׁמוֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים דְּלָא יוֹסִיפוּן לְאַבָאָשָׁא כְּקַדְמֵיתָא. לַהַט הַחֶרֶב, אִנּוּן דִּמְלַהֲטָאן אֶשָּׁא וְקוֹסְטִירִי עַל רָאשֵׁיהוֹן דְּרַשִּׁיעַיָּא וְחַיָּיבַיָּא. וּמִתְהַפְּכִין גְּוָונִין לְכַמָּה זִיְינִין לְפוּם אָרְחַיָּיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא. וְעַל דָּא לַהַט כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (מלאכי ג) וְלִהַט אוֹתָם הַיּוֹם הַבָּא וְגוֹ' וְהָא אִתְּמָר. הַחֶרֶב דָּא חֶרֶב לַה' כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה לה) חֶרֶב לַה' מְלֵאָה דָּם וְגוֹ'.

וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, כָּל אִלֵּין שֶׁשְּׁרוּיִים בְּזוֹרְקֵי הַדִּינִים עַל הָעוֹלָם, שֶׁמִּתְהַפְּכִים לְגָוָנִים רַבִּים כְּדֵי לְהַפְרַע מֵהָעוֹלָם. לִפְעָמִים אֲנָשִׁים וְלִפְעָמִים נָשִׁים. לִפְעָמִים אֵשׁ לוֹהֶטֶת וְלִפְעָמִים רוּחוֹת שֶׁאֵין מִי שֶׁיַּעֲמֹד בָּהֶם. וְכָל זֶה לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ לְהָרַע כְּמִקֹּדֶם. לַהַט הַחֶרֶב - אֵלּוּ שֶׁמְּלַהֲטִים אֵשׁ וְתַלְיָנִים עַל רָאשֵׁי הָרְשָׁעִים וְהַחוֹטְאִים. וְהַגְּוָנִים מִתְהַפְּכִים לְכַמָּה מִינִים לְפִי דַּרְכֵי בְּנֵי הָאָדָם, וְעַל זֶה לַהַט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ג) וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא וְגוֹ', וְהָרֵי נֶאֱמַר. הַחֶרֶב - זוֹ חֶרֶב לַה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לד) חֶרֶב לַה' מְלֵאָה דָּם וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לַהַט הַחֶרֶב (אפילו) כָּל אִנּוּן קַסְטָרִין דְּלְתַתָּא דְּמִתְהַפְּכִין מִדְּיוֹקְנָא לְדְיוֹקְנָא כֻּלְהוֹן מְמַנָּן עַל עָלְמָא לְאַבָאָשָׁא וּלְאַסְטָאָה לוֹן לְחַיָּיבֵי עָלְמָא דְּעָבְרִין עַל פִּקּוּדֵי דְּמָארֵיהוֹן.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לַהַט הַחֶרֶב - [אפלו] כָּל אוֹתָם הַמְמֻנִּים שֶׁלְּמַטָּה שֶׁמִּתְהַפְּכִים מִדְּמוּת לְדְמוּת, כֻּלָּם מְמֻנִּים עַל הָעוֹלָם לְהָרַע וּלְהַסְטוֹת אֶת רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁעוֹבְרִים עַל מִצְווֹת רִבּוֹנָם.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּחָב אָדָם אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ כַּמָּה זִיְינִין בִּישִׁין וְכַמָּה גַּרְדִּינִי נְמוּסִין וְדָחִיל מִכֻּלְהוּ וְלָא יָכִיל לְקַיְימָא עֲלַיְיהוּ. שְׁלֹמֹה יָדַע חָכְמְתָא עִלָּאָה וְשַׁוֵּי לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עִטָּרָא דְּמַלְכוּתָא וְהָווּ דָּחֲלוּ מִנֵּיהּ כָּל עָלְמָא. כֵּיוָן דְּחָב אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ כַּמָּה זִיְינִין בִּישִׁין וְכַמָּה גַּרְדִּינֵי נְמוּסִין וְדָחִיל מִכֻּלְהוּ וּכְדֵין יָכִילוּ לְאַבָאָשָׁא לֵיהּ וּמַה דְּהָווּ בִּידֵיהּ נְטָלוּ מִנֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁאָדָם חָטָא, הִמְשִׁיךְ עָלָיו כַּמָּה מִינִים רָעִים וְכַמָּה בַּעֲלֵי דִינִים, וּפַחַד מִכֻּלָּם וְלֹא יָכֹל לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם. שְׁלֹמֹה יָדַע חָכְמָה עֶלְיוֹנָה, וְשָׂם לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲטָרַת מַלְכוּת, וְכָל הָעוֹלָם הָיָה פּוֹחֵד מִמֶּנּוּ. כֵּיוָן שֶׁחָטָא, הִמְשִׁיךְ עָלָיו כַּמָּה מִינִים רָעִים וְכַמָּה בַּעֲלֵי דִינִים, וּפַחַד מִכֻּלָּם, וְאֵז יָכְלוּ לְהָרַע לוֹ. וּמַה שֶּׁהָיָה בְּיָדוֹ לְקַחוּ מִמֶּנּוּ.

וְעַל דָּא בְּמָה דְּאָזִיל בַּר נָשׁ וּבְהַהוּא אָרְחָא דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, הָכִי מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ חֵילָא מְמַנָּא דְּאָזִיל לְקָבְלֵיהּ. כָּךְ אָדָם הָוָה מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ חֵילָא אָחֳרָא מְסָאֵב. דְּסָאִיב לֵיהּ וּלְכָל בְּנֵי עָלְמָא.

וְעַל וֶה, בְּמַה שֶׁהוֹלֵךְ בֶּן אָדָם וּבְאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּדְבָּק בָּהּ, כְּךָ מוֹשֵׁךְ עָלָיו כֹּחַ מְמֻנֶּה שֶׁהוֹלֵךְ כְּנֶגְדּוֹ. כָּךְ אָדָם הָיָה מוֹשֵׁךְ עָלָיו כֹּחַ טָמֵא אֶחָד שֶׁטִּמֵּא אוֹתוֹ וְאֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, כַּד חָב אָדָם מְשִׁיךְ עֲלֵיהּ חֵילָא מְסָאֲבָא וְסָאִיב לֵיהּ וּלְכָל בְּנֵי עָלְמָא. וְהַאי הוּא חִוְיָא בִישָׁא דְּאִיהוּ מְסָאֵב וְסָאִיב עָלְמָא. דְּתָנֵינָן כַּד אַפִּיק נְשְׁמָתִין מִבְּנֵי נָשָׁא, אִשְׁתַּאַר מְנִיָּהּ גּוּפָא מְסָאֵב וְסָאִיב בֵּיתָא. וְסָאִיב לְכָל אִנּוּן דְּמָקָרְבִין בֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (במדבר יט) הַנּוֹגֵעַ בְּמֵת וְגו'. וְעַל דָּא כֵּיוָן דְּאִיהוּ נָטִיל נְשְׁמְתָא וְסָאִיב גּוּפָא כְּדֵין אִתְיְיהִיב רְשׁוּ לְכָל אִנּוּן סִטְרֵי מְסָאֲבָן לְשָׁרְיָא עֲלוֹי. דְּהָא הַהוּא גּוּפָא אִסְתָּאַב מִסִּטְרָא דְּהַהוּא חִוְיָא בִישָׁא דְּשָׁרְיָא עֲלוֹי. וְעַל דָּא בְּכָל אֲתַר דְּהַהוּא חִוְיָא בִישָׁא שָׁאֲרֵי מְסָאַב לֵיהּ וְאִסְתָּאַב.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁחָטָא אָדָם, מָשַׁךְ עָלָיו כֹּחַ טֻמְאָה וְטִמֵּא אוֹתוֹ וְאֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ נָחָשׁ הָרָע שֶׁהוּא טָמֵא וּמְטַמֵּא אֶת הָעוֹלָם. שֶׁשָּׁנִינוּ, כְּשֶׁמּוֹצִיא נְשָׁמוֹת מִבְּנֵי הָאָדָם, נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ גּוּף טָמֵא, וּמְטַמֵּא אֶת הַבַּיִת וּמְטַמֵּא אֶת כָּל אֵלֶּה שֶׁמִּתְקָרְבִים אֵלָיו. וְהוּא שֶׁכָּתוּב (במדבר יט) הַנּוֹגֵעַ בְּמֵת וְגו'. וְעַל וֶה, כֵּיוָן שֶׁהוּא נוֹטֵל נְשָׁמָה וּמְטַמֵּא אֶת הַגּוּף, אָז נִתְּנָה רְשׁוּת לְכָל אוֹתָם צְדָדִים טְמֵאִים לִשְׁרוֹת עָלָיו, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ הַגּוּף נִטְמָא מִן הַצַּד שֶׁל אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הָרָע שֶׁשָּׁרָה עָלָיו. וְעַל וֶה, בְּכָל מָקוֹם שֶׁאוֹתוֹ נָחָשׁ הָרָע שׁוֹרֶה, מְטַמֵּא אוֹתוֹ וְנִטְמָא.

וְתָא חֲזֵי, כָּל בְּנֵי עָלְמָא בִּשְׁעָתָא דְּנַיְימֵי עַל עַרְסַיְיהוּ בְּלֵילְיָא, וְלֵילְיָא פָּרִישׁ גַּדְפָּהָא עַל כָּל בְּנֵי עָלְמָא טָעֲמֵי טַעֲמָא דְמוֹתָא. וּמִגּוֹ דְּטָעֲמֵי טַעֲמָא דְמוֹתָא הַאי רוּחָא מְסָאֲבָא שַׁטְיָא עַל עָלְמָא וְסָאִיב (על) עָלְמָא (ד"א ל"ג בגו קפטרא דילי'ה) וְשַׁרְיָא עַל יְדוֹי דְּבַר נָשׁ וְאִסְתָּאַב.

וּבֹא וּרְאֵה, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם בְּשָׁעָה שֶׁיְּשֵׁנִים עַל מִטּוֹתֵיהֶם בַּלַּיְלָה, וְהַלַּיְלָה פּוֹרֵשׂ כְּנָפָיו עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, טוֹעֲמִים טַעַם הַמָּוֶת. וּמִתּוֹךְ שֶׁטּוֹעֲמִים טַעַם מָוֶת, רוּחַ הַטֻּמְאָה הַזּוֹ שָׁטָה עַל הָעוֹלָם וּמְטַמֵּאת [את] הָעוֹלָם [ד"א בתוך האהל שלו], וְשׁוֹרָה עַל יְדֵי הָאִישׁ וְנִטְמָא.

וְכַד אִתְעַר וְאִתְהַדַּר לֵיהּ נִשְׁמָתֵיהּ, בְּכָל מַה דְּיִקְרַב בִּידוֹי כֻּלְּהוּ מְסָאֲבֵי, בְּגִין דְּשָׁרְיָא עֲלַיְיהוּ רוּחַ מְסָאֲבָא. וְעַל דָּא לָא יִסַּב בַּר נָשׁ מָנוֹי לְאַלְבָּשָׁא מִמָּאן דְּלָא נָטִיל יְדוֹי. דְּהָא אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ הַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא וְאִסְתָּאַב. וְאִית לֵיהּ רְשׁוּ לְהַאי רוּחַ מְסָאֲבָא לְשָׁרְיָא בְּכָל אֲתַר דְּאִשְׁתְּכַח רְשִׁימוּ מִסִּטְרֵיהּ.

וּכְשֶׁמִּתְעוֹרֵר וְנִשְׁמָתוֹ חוֹזֶרֶת אֵלָיו, בְּכָל מַה שֶׁיְּקָרֵב בְּיָדוֹ - הַכֹּל נִטְמָא, כִּי שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ טֻמְאָה. וְעַל וֶה לֹא יִקַּח אָדָם בְּגָדָיו לִלְבֹּשׁ מִמִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו, שֶׁהֲרֵי הַמְשִׁיךְ עָלָיו אוֹתוֹ רוּחַ טֻמְאָה וְנִטְמָא. וְיֵשׁ רְשׁוּת לְרוּחַ הַטֻּמְאָה הַזּוֹ לִשְׁרוֹת בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּמְצָא רֹשֶׁם מִצִּדּוֹ.

דף נד.

וְעַל דָּא לָא יִטּוֹל יְדוֹי בַּר נָשׁ מִמָּאן דְּלָא נָטִיל יְדוֹי בְּגִין דְּאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ הַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא וְקַבֵּיל לֵיהּ הַאי דְּנָטַל מַיָּא מְנִיָּהּ וְאִית לֵיהּ רְשׁוּ לְשָׁרְיָא עֲלוֹי (דף נד ע"א) דְּבַר נָשׁ. בְּגִין כָּךְ בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאִסְתַּמְּרָא בְּכָל סִטְרוֹי מִסִּטְרָא דְהַאי חִוְיָא בִישָׁא דְּלָא יִשְׁלוֹט עֲלוֹי. וְזִמִּין

קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי לְאַעֲבָרָא לֵיהּ מֵעָלְמָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ (וכדין) (ד"א וכתיב) (ישעיה כב) בָּלַע הַמָּוֶת לָנֶצַח וגו':

וְלָכֵן לֹא יִטֹּל אָדָם יָדָיו מִמַּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו, מִשּׁוּם שֶׁהַמְשִׁיךְ עָלָיו אוֹתוֹ רוּחַ טֻמְאָה וְקִבְּלוֹ וְזֶה שֶׁנָּטַל מַיִם מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לִשְׁרוֹת עַל הָאָדָם. לָכֵן צָרִיךְ אָדָם לְהִשָּׁמֵר בְּכָל צְדָדָיו מִצַּד הַנָּחָשׁ הָרַע הַזֶּה שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עָלָיו, וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם הַבָּא לְבַטְּלוֹ מִן הָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, וְאָז כְּתוּב (ישעיה כב) בָּלַע הַמָּוֶת לָנֶצַח וגו'.

וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ וגו'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח (ואמר) (קהלת ג) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת הִיא לְמַטָּה לָאָרֶץ. הַאי קְרָא כַּמָּה גְּוונִין אִית בֵּיהּ. וְהָכִי הוּא כָּל מִלּוֹי דְּאוֹרַיְיתָא כַּמָּה גְּוונִין בְּכָל חַד וְחַד וְכֻלְּהוּ יָאוּת וְהָכִי אִנּוּן. וְכָל אוֹרַיְיתָא מִתְפָּרְשָׁא בְּשִׁבְעִין אַנְפִּין. לָקֳבֵיל שִׁבְעִין סִטְרִין וְשִׁבְעִין עַנְפִּין. וְהָכִי הוּא בְּכָל מִלָּה וּמִלָּה דְּאוֹרַיְיתָא. וְכָל מַאי דְּנָפִיק מִכָּל מִלָּה וּמִלָּה כַּמָּה גְּוונִין אִתְפַּרְשָׁן מִנֵּיהּ לְכָל סִטְרִין.

וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ וגו'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (קהלת ג) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת הִיא לְמַטָּה לָאָרֶץ. לַפָּסוּק הַזֶּה יֵשׁ כַּמָּה גְּוָנִים, וְכֵן הוּא כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כַּמָּה גְּוָנִים, וְכֻלָּם נְאוֹתִים וְכָךְ הֵם. וְכָל הַתּוֹרָה מִתְפָּרֶשֶׁת בְּשִׁבְעִים פָּנִים כְּנֶגֶד שִׁבְעִים צְדָדִים וְשִׁבְעִים עֲנָפִים, וְכָךְ הוּא בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל הַתּוֹרָה. וְכָל מַה שֶּׁיּוֹצֵא מִכָּל דָּבָר וְדָבָר, כַּמָּה אֲפָנִים מִתְפָּרְשִׁים מִמֶּנּוּ לְכָל הַצְּדָדִים.

תָּא חֲזֵי, כַּד בַּר נָשׁ אָזִיל בְּאוֹרַח קְשׁוֹט, הוּא אָזִיל לִימִינָא, וְאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה מֵעֵילָּא. וְהַאי רוּחַ סָלִיק בִּרְעוּתָא קַדִּישָׁא לְאִתְאַחֲדָא לְעֵילָּא וּלְאִתְדַּבְּקָא בְּקִדּוּשָׁה עִלָּאָה דְּלָא אִתְעַדֵּי מִנֵּיהּ. וְכַד בַּר נָשׁ אָזִיל בְּאוֹרַח בִּישׁ וְסָטֵי אָרְחוֹי, הוּא אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא דְּלִסְטַר שְׂמָאלָא, וְסָאִיב לֵיהּ וְאִסְתָּאַב בֵּיהּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ויקרא יא) וְלֹא תִטַּמְאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם. אַתָּא לְאִסְתָּאֲבָא מְסָאֲבִין לֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבֶּן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, הוּא הוֹלֵךְ לְיָמִין וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ קְדוֹשָׁה עֶלְיוֹנָה מִלְמַעְלָה, וְרוּחַ זוֹ עוֹלָה בְּרָצוֹן קָדוֹשׁ לְהֵאָחֵז לְמַעְלָה וּלְהִדָּבֵק בִּקְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה שֶׁלֹּא תָּזוּז מִמֶּנּוּ. וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ רָעָה וְסוֹטֶה בְּדַרְכָיו, הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה שֶׁלְּצַד שְׂמֹאל, וּמְטַמֵּא אוֹתוֹ וְנִטְמָא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יא) וְלֹא תִטַּמְאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם. בָּא לְהִטָּמֵא - מְטַמְּאִים אוֹתוֹ.

וְתָא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ אָזִיל בְּאוֹרַח קְשׁוֹט וְאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה וְאִתְדַּבִּיק בֵּיהּ, בְּרָא דְּיוֹלִיד וְיִפּוֹק מִנֵּיהּ לְעָלְמָא, הוּא מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ קְדוּשָׁה עִלָּאָה, וְיֵהֵא קַדִּישׁ בְּקִדּוּשָׁה דְּמָארֵיהּ. כְּמָה דִכְתִיב, (ויקרא כ) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְייתֶם קְדוֹשִׁים וגו'. וְכַד אִיהוּ אָזִיל בְּסִטְרָא שְׂמָאלָא, וְאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, בְּרָא דְּיִפּוֹק מִנֵּיהּ לְעָלְמָא הוּא אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבוּ וְיִסְתָּאַב בִּמְסָאֲבוּ דְּהַהוּא סִטְרָא.

וּבָא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁבֶּן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת וּמוֹשֵׁךְ עָלָיו רוּחַ קָדֵשׁ עֶלְיוֹנָה וְנִדְבָּק בָּהּ, הַבֵּן שֶׁיּוֹלִיד וְיֵצֵא מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם הוּא מַמְשִׁיךְ עָלָיו קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה וְיִהְיֶה קָדוֹשׁ בְּקְדֻשַּׁת רִבּוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כ) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדֹשִׁים וְגוֹ'. וּכְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּצַד שְׂמֹאל וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה וְנִדְבָּק בּוֹ, הַבֵּן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם הוּא מַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה וְיִטְמָא בְּטֻמְאַת אוֹתוֹ הַצַּד.

וְעַל דָּא כְּתִיב מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה. כַּד אִיהוּ בְּאִתְדַּבְּקוּת יְמִינָא סָלְקָא הִיא לְעֵילָא. וְכַד אִיהוּ בְּאִתְדַּבְּקוּת שְׂמָאלָא הַהוּא סִטְרָא שְׂמָאלָא דְּאִיהוּ רוּחַ מְסָאֲבוּ נָחִית מֵעֵילָא לְתַתָּא וְשַׁוֵּי דִּיוּרֵיהּ בְּבַר נָשׁ וְלָא אַעֲדֵי מִנַּיהּ. וּבְרָא (ומה) דְּאוֹלִיד בְּהַהוּא (רוח) מְסָאֲבוּ אִיהוּ חֲוֵי בְּרֵיהּ מֵהַהוּא רוּחַ מְסָאֲב אִיהוּ הַהוּא בְּרָא.

וְעַל זֶה כָּתוּב, מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה. וּכְשֶׁהוּא בְּהִדָּבְקוּת הַיְמִין, הִיא עוֹלָה לְמַעְלָה. וּכְשֶׁהוּא בְּהִדָּבְקוּת הַשְּׂמֹאל, אוֹתוֹ צַד שְׂמֹאל שֶׁהוּא רוּחַ טֻמְאָה יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְשָׂם דִּיּוּרוֹ בָּבֶן הָאָדָם וְלֹא זָז מִמֶּנּוּ. וְהַבֵּן (ומה) שֶׁהוֹלִיד בְּאוֹתָהּ (רוח) טֻמְאָה הוּא נִהְיָה בְּנוֹ מֵאוֹתוֹ רוּחַ הַטֻּמְאָה הוּא אוֹתוֹ הַבֵּן.

אָדָם אִתְדַּבַּק בְּהַהוּא רוּחַ מְסָאֲב וְאִתְחֵיהּ אִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ בְּקַדְמִיתָא וְנַטְלַת וְקַבִּילַת הַהוּא זוּהֲמָא מִנֵּיהּ אוֹלִיד בַּר. הַאי בְּרָא בְּרָא דְּרוּחַ מְסָאֲבָא אִיהוּ. וְעַל דָּא תְּרִין בְּנִין הֲווֹ. חַד מֵהַהוּא רוּחַ מְסָאֲב וְחַד כַּד תָּב אָדָם בִּתְיוּבְתָּא. וּבְגִינֵי כָךְ הַאי מִסְטְרָא מְסָאֲבָא. (ודא ד"א והאי) מִסְטְרָא דְכְיָיא.

אָדָם נִדְבַּק בְּאוֹתוֹ רוּחַ טֻמְאָה, וְאִשְׁתּוֹ נִדְבְּקָה בּוֹ בַּהַתְחָלָה, וְלָקְחָה וְקִבְּלָה אוֹתָהּ זֻהֲמָה מִמֶּנּוּ הוֹלִיד בֵּן. בֵּן זֶה הוּא בֵּן שֶׁל רוּחַ הַטֻּמְאָה. וְעַל זֶה שְׁנֵי בָנִים הֵם - אֶחָד מֵאוֹתוֹ רוּחַ טֻמְאָה, וְאֶחָד כְּשֶׁשָּׁב אָדָם בִּתְשׁוּבָה. וְלָכֵן זֶה מִצַּד הַטֻּמְאָה, [וזה] וְזֶה מִצַּד הַטָּהֳרָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר בְּשָׁעָתָא דְּאִטְיַל נָחָשׁ הַהוּא זוּהֲמָא בָּהּ בְּחַוָּה קַבִּילַת לֵיהּ. וְכַד אִשְׁתַּמַּשׁ עִמָּהּ אָדָם אוֹלִידַת תְּרֵין בְּנִין. חַד מֵהַהוּא סִטְרָא מְסָאֲבָא וְחַד מִסִּטְרָא דְּאָדָם. וְהֲוֵי דְּמֵי הֶבֶל בְּדִיוּקְנָא דְּלֵעֵילָא וְקַיִן בְּדִיוּקְנָא דִּלְתַתָּא. וּבְגִין כָּךְ אִתְפְּרָשׁוּ אָרְחַיְיהוּ דָּא מִן דָּא. וַדַּאי קַיִן בְּרָא דְּרוּחַ מְסָאֲבָא הֲוָה דְּאִיהוּ חִוְיָא בִּישָׁא. (והבל ברא דאדם) הֲוָה. וּבְגִין דְּקַיִן אֲתָא מִסִּטְרָא דְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת קְטִיל לֵיהּ לְאָחוּי. וְהוּא בְּסִטְרָא דִּילֵיהּ. וּמִנַּיהּ כָּל מְדוֹרִין בִּישִׁין וּמַזִּיקִין וְשֵׁדִין וְרוּחִין אַתְיָין לְעָלְמָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בְּשָׁעָה שֶׁהִטִּיל נָחָשׁ אוֹתָהּ זֻהֲמָה בְּחַוָּה, הִיא קִבְּלָה אוֹתוֹ, וּכְשֶׁשִּׁמֵּשׁ עִמָּהּ אָדָם, הוֹלִידָה שְׁנֵי בָנִים - אֶחָד מֵאוֹתוֹ צַד טֻמְאָה, וְאֶחָד מִצַּד שֶׁל אָדָם. וְהֶבֶל הָיָה דּוֹמֶה בְּדִמּוּת עֶלְיוֹנָה, וְקַיִן בְּדִמּוּת תַּחְתּוֹנָה, וְלָכֵן דַּרְכֵיהֶם נִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה. וַדַּאי שֶׁקַּיִן הָיָה בֵּן שֶׁל רוּחַ הַטֻּמְאָה שֶׁהוּא הַנָּחָשׁ הָרָע [והבל בן של אדם] הָיָה. וּבְגִלַּל שֶׁקַּיִן בָּא מִצַּד שֶׁל מַלְאַךְ הַמָּוֶת, הָרַג אֶת אָחִיו, וְהוּא בְּצִדּוֹ, וּמִמֶּנּוּ כָּל הַמְּדוֹרִים הָרָעִים וּמַזִּיקִים וְשֵׁדִים וְרוּחוֹת בָּאִים לָעוֹלָם.

דף נד:

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, קַיְנָא דְּמְדוֹרִין בִּישִׁין דְּאִתּוּ מִסִּטְרָא דִּמְסָאֲבָא לְעָלְמָא. וּלְבָתַר אַיְיתִיאוּ קָרְבָּנָא. דְּא אַקְרִיב מִסִּטְרָא דִילֵיהּ וְדָא אַקְרִיב מִסִּטְרָא דִילֵיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה וְגוֹ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים, מַאי מִקֵּץ יָמִים, דָּא הוּא קֵץ כָּל בָּשָׂר. וּמָאן אִיהוּ דָּא מַלְאָךְ הַמָּוֶת. וְקַיִן מֵהַהוּא קֵץ יָמִים אַיְיתֵי קָרְבָּנָא. דַּיְיקָא דְּקָאָמַר מִקֵּץ יָמִים וְלָא אָמַר מִקֵּץ יָמִין. וּבְגִין כָּךְ כָּתוּב בְּדָנִיֵּאל (דניאל יב) וְאַתָּה לֵךְ לַקֵּץ וְתָנוּחַ וְתַעֲמוֹד לְגוֹרָלְךָ. אָמַר לֵיהּ לְקֵץ הַיָּמִים אוֹ לְקֵץ הַיָּמִים. אָמַר לֵיהּ לְקֵץ הַיָּמִין. וְקַיִן מִקֵּץ הַיָּמִים אַיְיתֵי, (דף נד ע"ב)

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, קַיִן - קֵן שֶׁל מְדוֹרִים רָעִים שֶׁבָּאוּ מִצַּד הַטֻּמְאָה לָעוֹלָם. וְאַחַר כָּךְ הֵבִיאוּ קָרְבָּן. זֶה הִקְרִיב מִצַּד שֶׁלּוֹ, וְזֶה הִקְרִיב מִצַּד שֶׁלּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה וְגוֹ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים, מַה זֶּה מִקֵּץ יָמִים? זֶהוּ קֵץ כָּל בָּשָׂר. וּמִיהוּ זֶה? מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וְקַיִן מֵאוֹתוֹ קֵץ יָמִים הֵבִיא קָרְבָּן. דְּוִקָא שֶׁאָמַר מִקֵּץ יָמִים וְלֹא אָמַר מִקֵּץ יָמִין. וְלָכֵן כָּתוּב בְּדָנִיֵּאל (דניאל יב) וְאַתָּה לֵךְ לַקֵּץ וְתָנוּחַ וְתַעֲמֹד לְגֹרָלְךָ. אָמַר לוֹ, לְקֵץ הַיָּמִים אוֹ לְקֵץ הַיָּמִין? אָמַר לוֹ, לְקֵץ הַיָּמִין. וְקַיִן הֵבִיא מִקֵּץ הַיָּמִים.

וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר וּמִפְּרִי הָעֵץ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִפְּרִי הָאֲדָמָה כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה ג) אוֹי לָרָשָׁע רַע כִּי גְמוּל יָדָיו וְגוֹ'. (כי פרי מעלליהם יאכלו. פרי מעלליהם יאכלו דא מלאך המות יאכלו) (נ"א גמול ידיו דא מלאך המות. יעשה לו דאתמשך) עָלָיו וְיִתְדַּבַּק בְּהוּ לְקָטְלָא לוֹן וּלְסָאֲבָא לוֹן. וְעַל דָּא קַיִן אַקְרִיב מִסִּטְרָא דִילֵיהּ.

וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמִפְּרִי הָעֵץ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִפְּרִי הָאֲדָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ג) אוֹי לָרָשָׁע רַע כִּי גְמוּל יָדָיו וְגוֹ' [כי פרי מעלליהם יאכלו, פרי מעלליהם יאכלו זה מלאך המות יאכלו]. [גמול ידיו זה מלאך המות, יעשה לו שנמשך] עָלָיו וְיִדְבַּק בָּהֶם לַהֲרֹג אוֹתָם וּלְטַמֵּא אוֹתָם. וְעַל זֶה קַיִן הִקְרִיב מִצִּדּוֹ.

וְהֶבֶל הֵבִיא גַּם הוּא מִבְּכוֹרוֹת לְאַסְגָּאָה סִטְרָא עִלָּאָה דְּאִתְיָא מִסִּטְרָא קְדוּשְׁתָא (ד"א מסטרא קדישא). וּבְגִינֵי כָךְ וַיִּשַׁע יְיָ אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה. לָא קַבִּיל (לון) (ד"א ליה) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְעַל דָּא וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד. וַיִּפְּלוּ פָּנָיו דְּהָא לָא אִתְקַבִּילוּ אַנְפּוֹי, אִנּוּן אַנְפִּין דְּסִטְרוֹי וְקַבִּיל לֵיהּ לְהֶבֶל. וּבְגִינֵי כָךְ כָּתוּב וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה. בַּשָּׂדֶה דָּא אִתְּתָא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (דברים כב) כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ, וְקַיִן קָנֵי עַל נוּקְבָא יְתֵירָה דְּאִתְיְלִידַת עִם הֶבֶל דִּכְתִיב וַתּוֹסֶף לָלֶדֶת וְהָא אִתְּמַר:

וְהֶבֶל הֵבִיא גַּם הוּא מִבְּכֹרוֹת - לְרִבּוּת הַצַּד הָעֶלְיוֹן שֶׁבָּא מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה [מצד קדוש], וְלָכֵן וַיִּשַׁע ה' אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה. לֹא קִבֵּל אוֹתָם [אותו] הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו. שֶׁהֲרֵי לֹא הִתְקַבְּלוּ פָּנָיו, אוֹתָם פָּנִים שֶׁל צִדּוֹ, וְקִבֵּל אֶת הֶבֶל. וְלָכֵן כָּתוּב וַיְהִי בִּהְיוֹתָם

בַּשָּׂדֶה. בַּשָּׂדֶה זוֹ הָאִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב) כִּי בַּשָּׂדֶה מְצָאָהּ. וְקַיִן קִנֵּא עַל הַנְּקֵבָה הַיְתֵרָה שֶׁנּוֹלְדָה עִם הֶבֶל, שֶׁכְּתוּב וְתֹסֶף לֶדֶת, וַהֲרֵי נֶאֱמַר.

הֲלֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת כְּמָה דְאִתְּמַר. אֲבָל שְׂאֵת כְּדְאֲמַר רַבִּי אַבָּא שְׂאֵת תִּסְתַּלֵּק לְעֵילָּא וְלָא תֵּיחוֹת לְתַתָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַאי מִלָּה הַשְׁתָּא אִתְּמָר וְיָאוּת הוּא. אֲבָל הָכִי שְׁמַעְנָא שְׂאֵת יְסַלֵּק מִינָךְ וְיִשְׁבּוֹק לָךְ אִתְדַּבְּקוּתָא דָא דְּרוּחַ מְסָאֲבָא.

הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. אֲבָל שְׂאֵת כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי אַבָּא, שְׂאֵת תַּעֲלֶה לְמַעְלָה וְלֹא תֵרֵד לְמַטָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, דָּבָר זֶה כְּעֵת נֶאֱמַר וְנָאֶה הוּא, אֲבָל כָּךְ שָׁמַעְתִּי, שְׂאֵת יַעֲלֶה מִמְּךָ וְיַעֲזֹב לְךָ הִדָּבְקוּת זוֹ שֶׁל רוּחַ הַטֻּמְאָה.

וְאִי לָא לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. מַאי לַפֶּתַח דְּא דִינָא עִלָּאָה דְּאִיהוּ פִּתְחָא דְכֹלָּא כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. חַטָּאת רוֹבֵץ הַהוּא סִטְרָא דְּאִתְדַּבְּקַת בֵּיהּ וְאִתְמַשְׁכַת עֲלָךְ יְהֵא נָטִיר לָךְ לְאִתְפְּרָעָא מִנָּךְ כְּתַרְגּוּמָא.

וְאִם לֹא - לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ. מַה זֶּה לַפֶּתַח? זֶה הַדִּין הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא הַפֶּתַח שֶׁל הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. חַטָּאת רֹבֵץ - אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁנִּדְבָּקָה בּוֹ וְנִמְשָׁךְ עָלֶיךָ, יִשְׁמֹר אוֹתְךָ לְהַפְרַע מִמְּךָ, כְּתַרְגּוּמוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּקָטִיל קַיִן לְהֶבֶל, לָא הֲוָה יָדַע הֵיךְ (נפיק) (ד"א יפיק) נִשְׁמָתֵיהּ מִנֵּיהּ. וְהֲוָה נָשִׁיךְ לֵיהּ בְּשִׁינֵיהּ כְּחִוְיָא. וְהָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּא. בֵּיהּ שַׁעֲתָא לַיְיט לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְהֲוָה אָזִיל לְכָל סִטְרֵי עָלְמָא, וְלָא הֲוָה אָתֵר דְּמִקַּבֵּל לֵיהּ. עַד דְּאַטְפַּח עַל רֵישֵׁיהּ וְתָב קַמֵּי מָארֵיהּ. וְקַבִּילַת לֵיהּ אַרְעָא בְּמָדּוֹרָא לְתַתָּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁקַּיִן הָרַג אֶת הֶבֶל, לֹא יָדַע אֵיךְ יוֹצִיא [יוצאת] נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ, וְהָיָה נוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ בִּשְׁנָיו כְּנָחָשׁ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ הַחֲבֵרִים. בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה קִלְלוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהָיָה הוֹלֵךְ לְכָל צִדְדֵי הָעוֹלָם, וְלֹא הָיָה מָקוֹם שֶׁמְּקַבֵּל אוֹתוֹ, עַד שֶׁטָּפַח עַל רֹאשׁוֹ וְשָׁב לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, וְהָאָרֶץ קִבְּלָה אוֹתוֹ בַּמָּדוֹר הַתַּחְתּוֹן לְמַטָּה.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר אַרְעָא קַבִּילַת לֵיהּ לְמֵיהַךְ בָּהּ דִּכְתִיב וַיָּשֶׂם יְיָ לְקַיִן אוֹת. רַבִּי יִצְחָק אָמַר לָאו הָכִי. אֶלָּא לְתַתָּא קַבִּילַת לֵיהּ אַרְעָא בְּמָדּוֹרָא חָדָא דִּתְחוֹתָהּ דִּכְתִיב הֵן גֵּרַשְׁתָּ אוֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה גּוֹרֵשׁ. אֲבָל לְתַתָּא לָא גּוֹרֵשׁ. וּבְאַן אֲתַר קַבִּילַת לֵיהּ אַרְעָא, בְּאַרְקָא. וְכָל אִנּוּן דְּדַיְירֵי תַּמָּן עֲלֵיהוֹן כְּתִיב (ירמיה י) יֹאבְדוּ מֵאַרְעָא וּמִתְּחוֹת שְׁמַיָּא אֵלֶּה. וְתַמָּן שַׁוֵּי מְדוֹרֵיהּ. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הָאָרֶץ קִבְּלָה אוֹתוֹ לְלֶכֶת בָּהּ, שֶׁכְּתוּב וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, לֹא כָּךְ, אֶלָּא לְמַטָּה קִבְּלָה אוֹתוֹ הָאָרֶץ בְּמָדוֹר אֶחָד שֶׁתַּחְתֶּיהָ, שֶׁכְּתוּב הֵן גֵּרַשְׁתָּ אוֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה גֹּרֵשׁ, אֲבָל לְמַטָּה לֹא גֹּרֵשׁ. וּבְאֵיזֶה מָקוֹם קִבְּלָה אוֹתוֹ הָאֲדָמָה? בְּאַרְקָא, וְעַל כָּל אֵלֶּה שֶׁדָּרִים

שָׁם כְּתוּב (ירמיה י) יֹאבְדוּ מִן הָאָרֶץ וּמִתַּחַת הַשָּׁמַיִם הָאֵלֶּה. וְשָׁם שָׁם אֶת מְדוֹרוֹ, וְהַיְנוּ שֶׁכְּתוּב וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן.

תוֹסֶפְתָּא כֵּיוָן דְּאָמַר קַיִן גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא, מָחַל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּפָּלְנוּ מֵעוֹנְשֵׁיהּ. בְּגִין דְּגָזַר עָלֵיהּ בְּקַדְמֵיתָא וְאָמַר לֵיהּ נָע וָנָד תִּהְיֶה בָּאָרֶץ וְהַשְׁתָּא אִשְׁתָּאַר בְּנוֹד בִּלְחוֹדוֹי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיֵּצֵא קַיִן מִלִּפְנֵי ה, וגו; כְּלוֹמַר דְּכַד נָפַק מִן קֳדָם ה"הֲוָה בְּגִין לְמֶהֱוֵי נָד בְּאַרְעָא וּלְא נָע.

כֵּיוָן שֶׁאָמַר קַיִן גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא, מָחַל לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֲצִי מֵעֲנְשׁוֹ. מִשּׁוּם שֶׁגָּזַר עָלָיו בַּהַתְחָלָה וְאָמַר לוֹ נָע וָנָד תִּהְיֶה בָּאָרֶץ, וְעַכְשָׁו נִשְׁאַר בְּנוֹד בִּלְבַדּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּצֵא קַיִן מִלִּפְנֵי ה' וְגוֹ'. כְּלוֹמַר, שֶׁכְּשֶׁיָּצָא מִלִּפְנֵי ה' הָיָה בִּשְׁבִיל לִהְיוֹת נָד בָּאָרֶץ וְלֹא נָע.

ועוֹד אָמְרוּ כַּד נָפַק קַיִן מִן קֳדָם ה"אֲמַר לוֹ אָדָם בְּרִי מָה אִתְעֲבִיד עַל דִּינָךְ. אֲמַר לוֹ קַיִן אַבָּא כְּבָר אִתְבַּשַּׁרְתִּי דְּמָחַל לִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּנוֹד בִּלְחוֹדוֹי. אֲמַר לוֹ הֵיאַךְ הוּא. אֲמַר לוֹ בְּגִין דְּתָבִית וְאוֹדֵית קֳמֵיהּ. אֲמַר אָדָם וכִי דֵּין הוּא רַב וְתַקִּיף חֵילָא דִתְשׁוּבָה וְאֲנָא לָא יָדַעְתִּ. שְׁרָא לְשַׁבְּחָא לְמָרֵיהּ וּלְאוֹדָאָה לֵיהּ פֻּתַּח וְאָמַר, (תהלים צב) מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת טוֹב לְהוֹדוֹת לַה; כְּלוֹמַר טוֹב לְשַׁבָּחָא וּלְאַתְבָּא וּלְאוֹדָאָה קֳמֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. (עד כאן תוספתא)

וְעוֹד אָמְרוּ, כְּשֶׁיָּצָא קַיִן מִלִּפְנֵי ה', אָמַר לוֹ אָדָם: בְּנִי, מַה נַּעֲשָׂה עַל דִּינְךָ? אָמַר לוֹ קַיִן: אַבָּא, כְּבָר הִתְבַּשַּׂרְתִּי שֶׁמָּחַל לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּנוֹד בִּלְבַדּוֹ. אָמַר לוֹ: הֵיאַךְ הוּא? אָמַר לוֹ: מִשּׁוּם שֶׁחָטָאתִי וְהוֹדֵיתִי לְפָנָיו. אָמַר אָדָם: וְכִי זֶהוּ גָּדֵל וְחָזָק כֹּחַ הַתְּשׁוּבָה וַאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי!? הִתְחִיל לְשַׁבֵּחַ לְרִבּוֹנוֹ וּלְהוֹדוֹת לוֹ. פָּתַח וְאָמַר (תהלים צב) מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת טוֹב לְהוֹדוֹת לַה'. כְּלוֹמַר, טוֹב לְשַׁבֵּחַ וְלָשׁוּב וּלְהִתְוַדּוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. עד כאן התוספתא.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק מֵהָהִיא שַׁעֲתָא דְּקָטִיל קַיִן לְהֶבֶל, דְּאִתְפְּרַשׁ (ד"א אתפרש) אָדָם מֵאִתְּתֵיהּ. תְּרֵין רוּחִין נוּקְבִין הֲווּ אַתְיָין וּמְזַדְּוְגָן עִמֵּיהּ, וְאוֹלִיד רוּחִין וְשֵׁדִין דְּשָׁאטָן בְּעָלְמָא. וְלָא תִּקְשֵׁי לָךְ הַאי. דְּהָא בַּר נָשׁ כַּד אִיהוּ בְּחֶלְמֵיהּ אַתְיָין רוּחִין נוּקְבִין וְחַיְיכָן עִמֵּיהּ וּמִתְחַמְּמָן מִנֵּיהּ וְאוֹלִידִין לְבָתַר. וְאִלֵּין אִקְרוּן נְגָעֵי בְּנֵי אָדָם. וְלָא מִתְהַפְּכָן אֶלָּא לְדִיוֹקָנֵי בְּנֵי נָשָׁא. וְלֵית לוֹן שַׁעֲרִין בְּרֵישָׁא. וְעַל דָּא כְּתִיב בִּשְׁלֻמֹה (שמואל ב ז) וְהוֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם. וְאֶפִילּוּ כְּהַאי גַּוְונָא רוּחִין דְּכוּרִין אַתְיָין לְנָשֵׁי עָלְמָא וּמִתְעַבְּרָן מִנַּיְיהוּ וְאוֹלִידָן רוּחִין. וְכֻלְּהוֹן נְגָעֵי בְּנֵי אָדָם אִקְרוּן.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהָרַג קַיִן אֶת הֶבֶל, שֶׁנִּפְרַד [נפרד] אָדָם מֵאִשְׁתּוֹ, שְׁתֵּי רוּחוֹת נְקֵבוֹת הָיוּ בָּאוֹת וּמִזְדַּוְּגוֹת עִמּוֹ, וְהוֹלִיד רוּחוֹת וְשֵׁדִים שֶׁמְּשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם. וְזֶה לֹא יַקְשֶׁה לְךָ, שֶׁהֲרֵי בֶּן אָדָם כְּשֶׁהוּא בַּחֲלוֹמוֹ, בָּאוֹת רוּחוֹת נְקֵבוֹת וְצוֹחֲקוֹת עִמּוֹ וּמִתְחַמְּמוֹת מִמֶּנּוּ וּמוֹלִידוֹת אַחַר כָּךְ, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם, וְלֹא מִתְהַפְּכִים אֶלָּא לִדְמָיוֹת בְּנֵי אָדָם, וְאֵין לָהֶם שְׂעָרוֹת בָּרֹאשׁ. וְעַל זֶה כָּתוּב בִּשְׁלֻמֹה (שמואל ב ז) וְהוֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם. וַאֲפִלּוּ כְּמוֹ זֶה רוּחוֹת זְכָרִים בָּאִים לִנְשׁוֹת הָעוֹלָם, וְהֵן מִתְעַבְּרוֹת מֵהֶם וּמוֹלִידוֹת רוּחוֹת. וְכֻלָּם נִקְרָאִים נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם.

דף נה.

בְּתַר מְאָה וּתְלָתִין שְׁנִין אִתְלַבַּשׁ אָדָם (דף נה ע"א) בְּקִינוּיָא וְאִתְחַבַּר בְּאִתְּתֵיהּ וְאוֹלִיד בַּר וּקְרָא שְׁמֵיהּ שֵׁ"ת. רָזָא דְּסוֹפָא דְּאַתְוָון בְּקִיטְרֵי גְלִיפָן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רָזָא דְּרוּחָא דְּאִתְאֲבִיד דְּאִתְלַבַּשׁ בְּגוּפָא (דארעא) אֲחֵרָא בְּעָלְמָא הָדָא הוּא דִּכְתִיב כִּי שָׁת לִי אֱלֹהִים זֶרַע אַחֵר תַּחַת הֶבֶל.

אַחַר מֵאָה וּשְׁלוֹשִׁים שָׁנִים הִתְלַבֵּשׁ אָדָם בְּקִנְאָה וְהִתְחַבֵּר בְּאִשְׁתּוֹ, וְהוֹלִיד בֵּן וְקָרָא שְׁמוֹ שֵׁ"ת. סוֹד שֶׁל סוֹף הָאוֹתִיּוֹת בְּקִשָּׁרִים חֲקוּקִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, סוֹד שֶׁל רוּחַ שֶׁאוֹבֶדֶת שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף [של הארץ] אַחֵר בָּעוֹלָם, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי שָׁת לִי אֱלֹהִים זֶרַע אַחֵר תַּחַת הֶבֶל.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה כְּתִיב וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ (עי' בסי' ט) כְּצַלְמוֹ מַשְׁמַע דְּבָנִין אָחֳרָנִין לָא הֲווֹ (בדמותו כצלמו ומלה דא הוא) בְּדִיוּקְנָא דִילֵיהּ. וְדָא בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ בְּתִיקוּנָא דְּגוּפָא וּבְתִיקוּנָא דְּנַפְשָׁא בְּאַרַח מֵישָׁר. (נ"א ומלה דא הוא כמה דאתמר. ואמר רבי אבא משמיה דרבי ייסא) כְּמָה דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מִשְׁמֵיהּ דְּרַב יֵיבָא סָבָא בְּנִין אָחֳרָנִין בְּאִתְדַּבְּקוּתָא דְּזוּהֲמָא דְּנָחָשׁ וְהַהוּא דְּרָכִיב בֵּיהּ דְּאִיהוּ סמאל הֲוֹו. וּבְגִינֵי כָךְ לָא הֲוָה בְּדִיוּקְנָא דְּאָדָם. וְאִי תֵּימָא הָא אֲמַרְתְּ דְּהֶבֶל מִסְטְרָא אָחֳרָא הֲוָה. הָכִי הוּא. אֲבָל תַּרְוַוְיִיהוּ לָא הֲווֹ בְּדִיוּקְנָא דִּלְתַתָּא.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּתוּב וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ, מַשְׁמַע שֶׁבָּנִים אֲחֵרִים לֹא הָיוּ [בדמותו כצלמו, ודבר זה הוא] בְּדִמְותוֹ. וְזֶה בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ, בְּתִקּוּן הַגּוּף וּבְתִקּוּן הַנֶּפֶשׁ בְּדֶרֶךְ יָשָׁר. [נ"א: ודבר זה הוא כמו שנאמר, ואמר רבי אבא משם רבי ייסא] כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מִשֵּׁם רַבִּי יֵיבָא הַזָּקֵן, בָּנִים אֲחֵרִים בְּהִתְדַּבְּקוּת זֻהֲמַת הַנָּחָשׁ, וְאוֹתוֹ שֶׁרוֹכֵב עָלָיו, שֶׁהוּא סָמָאֵ"ל הָיוּ, וְלָכֵן לֹא הָיָה בִּדְמוּת אָדָם. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי אָמַרְתְּ שֶׁהֶבֶל הָיָה מִצַּד אַחֵר - כָּךְ הוּא! אֲבָל שְׁנֵיהֶם לֹא הָיוּ בִּדְמוּת שְׁלֵמָה.

אָמַר (ד"א ליה) רַבִּי יוֹסֵי וְהָא כְּתִיב וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן. וְלָא (ד"א אמר ליה הכי הוא. אבל תרוויהו לא הוו בדיוקניה. דלא) כְּתִיב וַיּוֹלֶד אֶת קַיִן. וְאֶפִילּוּ בְּהֶבֶל לָא כְּתִיב, וַיּוֹלֶד אֶלָּא וַתִּסֶף לָלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הֶבֶל. וְדָא הוּא רָזָא דְּמִלָּה. אֲבָל בְּהַאי מַה כְּתִיב, וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ.

אָמַר [לו] רַבִּי יוֹסֵי, וַהֲרֵי כָּתוּב וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן, וְלֹא [ד"א אמר לה כך הוא, אבל שניהם לא היו בדמותו, שלא] כָתוּב וַיּוֹלֶד אֶת קַיִן. וַאֲפִלּוּ בְּהֶבֶל לֹא כָתוּב וַיּוֹלֶד, אֶלָּא וַתֹּסֶף לָלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הֶבֶל. וְזֶהוּ סוֹד הַדָּבָר. אֲבָל בָּזֶה מַה כָּתוּב? וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר מְאָה וּתְלָתִין שְׁנִין אִתְפָּרֵשׁ אָדָם מֵאִתְּתֵיהּ. וְכָל אִנּוּן מְאָה וּתְלָתִין שְׁנִין הֲוָה אוֹלִיד רוּחִין וְשֵׁדִין בְּעָלְמָא. בְּגִין הַהוּא חֵילָא דְּזוּהֲמָא דְּהֲוָה שָׁאִיב בֵּיהּ. כֵּיוָן דְּחָסִיל מִנֵּיהּ הַהוּא זוּהֲמָא, תָּב וְקַנְּי (דאעדי) לְאִנְתְּתֵיהּ וְאוֹלִיד בַּר. כְּדֵין כְּתִיב וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מֵאָה וּשְׁלוֹשִׁים שָׁנִים נִפְרַד אָדָם מֵאִשְׁתּוֹ, וְכָל אוֹתָם מֵאָה וּשְׁלוֹשִׁים הַשָּׁנִים הָיָה מוֹלִיד רוּחוֹת וְשֵׁדִים בָּעוֹלָם בְּגִלּוּל אוֹתוֹ כֹּחַ הַזָּהֳמָה שֶׁהָיָה שָׁאוּב בּוֹ. כֵּיוָן שֶׁחָסֵל מִמֶּנּוּ אוֹתָהּ הַזָּהֳמָה, שָׁב וְקִנֵּא [שעבר] אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוֹלִיד בֵּן. אָז כָּתוּב וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ.

תָּא חֲזֵי, כָּל בַּר נָשׁ דְּאָזִיל לְסָטַר שְׁמָאלָא וְסָאִיב אַרְחוֹי, כָּל רוּחֵי מְסָאֲבֵי מְשַׁיְּיטִי עַל גַּרְמֵיהּ וְרוּחַ מְסָאֲב אִתְדַּבַּק בֵּיהּ וְלָא אַעֲדֵי מִנֵּיהּ. וְאִתְדַּבְּקוּתָא (דיליה) דְּהַהוּא רוּחָא מְסָאֲב הָוֵי בְּהַאי בַּר נָשׁ וְלָא בְּאָחֳרָא. וּבְגִינֵי כָךְ אִתְדַּבְּקוּתָא דִּלְהוֹן לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּאִנּוּן דְּמִתְדַּבְּקִין בְּהוּ. זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּאָזְלֵי בְּאֹרַח מֵישָׁר וְאִנּוּן זַכָּאֵי קִשׁוֹט וּבְנֵיהוֹן זַכָּאִין בָּעָלְמָא וְעָלַיְיהוּ כְּתִיב, (משלי ב) כִּי יְשָׁרִים יִשְׁכְּנוּ אָרֶץ.

בֹּא רְאֵה, כָּל בֶּן אָדָם שֶׁהוֹלֵךְ לְצַד שְׂמֹאל וּמְטַמֵּא אֶת דַּרְכָּיו, כָּל רוּחוֹת הַטֻּמְאָה מוֹשְׁכִים עַל עַצְמוֹ, וְרוּחַ טֻמְאָה נִדְבֶּקֶת בּוֹ וְלֹא זוּלָתוֹ מִמֶּנּוּ, וְהִתְדַּבְּקוּת [שלו] שֶׁל אוֹתוֹ רוּחַ טֻמְאָה יִהְיֶה בָּאִישׁ הַזֶּה וְלֹא בְּאַחֵר, וְלָכֵן הִתְדַּבְּקוּתָם אֵינָהּ אֶלָּא בְּאֵלֶּה שֶׁנִּדְבָּקִים בָּהֶם. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, וְהֵם צַדִּיקֵי אֱמֶת, וּבְנֵיהֶם צַדִּיקִים בָּעוֹלָם, וַעֲלֵיהֶם כָּתוּב (משלי ב) כִּי יְשָׁרִים יִשְׁכְּנוּ אָרֶץ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא מַאי דִּכְתִיב וַאֲחוֹת תּוּבַל קַיִן נַעֲמָה. מַאי אִירְיָא הָכָא דְּקָאָמַר קְרָא דִּשְׁמָהּ נַעֲמָה. אֶלָּא בְּגִין דְּטָעָיין בְּנֵי נָשָׁא אֲבַתְרָהּ וְאַפִּילוּ רוּחִין וְשֵׁדִין. רַבִּי יִצְחָק אָמַר אִנּוּן בְּנֵי הָאֱלֹהִים עֲזָא וַעֲזָאֵל טָעוּ בַּתָּרָהּ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מַה שֶּׁכָּתוּב וַאֲחוֹת תּוּבַל קַיִן נַעֲמָה, מַה קְּרָה כָּאן שֶׁהַכָּתוּב אָמַר שֶׁשְּׁמָהּ נַעֲמָה? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁטָּעוּ בְּנֵי אָדָם אַחֲרֶיהָ וַאֲפִלּוּ רוּחוֹת וְשֵׁדִים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אוֹתָם בְּנֵי הָאֱלֹהִים עֲזָא וַעֲזָאֵל טָעוּ אַחֲרֶיהָ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר אִמָּן שֶׁל שֵׁדִים הָוֹת. דְּמִסְטְרָא דְקַיִן נָפְקַת. וְהִיא אִתְמַנַּת עַל לֵילְיָא (עם לילית) בְּאַסְכָּרָה דְּרַבָּיֵי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא וְהָא אָמַר מַר דְּהִיא אִתְמַנַּת לְחַיְיכָא בִּבְנֵי נָשָׁא. אָמַר לֵיהּ הָכִי הוּא וַדַּאי דְּהָא אִיהִי אַתְיַית וְחַיְיכַאת בְּהוּ בִּבְנֵי נָשָׁא, וּלְזִמְנִין דְּאוֹלִידַת רוּחִין בָּעָלְמָא מִנַּיְיהוּ וְעַד כָּאן אִיהִי קָיְימַת לְחַיְיכָא בְּהוּ בִּבְנֵי נָשָׁא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, אִמָּם שֶׁל הַשֵּׁדִים הָיְתָה שֶׁיְּצָאָה מִצַּד קַיִן, וְהִיא הִתְמַנְּתָה עַל הַלַּיְלָה [עם לילית] בְּאַסְכָּרָה שֶׁל תִּינוֹקוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, וַהֲרֵי אָמַר מַר שֶׁהִיא הִתְמַנְּתָה לְצַחֵק בִּבְנֵי אָדָם? אָמַר לוֹ, כֵּךְ הוּא וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי הִיא בָּאָה וּמְצַחֶקֶת בָּהֶם בִּבְנֵי אָדָם, וְלִפְעָמִים מוֹלִידָה רוּחוֹת בָּעוֹלָם מֵהֶם, וְעַד עַכְשָׁו הִיא עוֹמֶדֶת לְצַחֵק בִּבְנֵי אָדָם.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא וְהָא אִנּוּן מֵתִין (קל א) כִּבְנֵי נָשָׁא, מַאי טַעְמָא אִיהִי קָיְימַת עַד הַשְׁתָּא. אָמַר לֵיהּ הָכִי הוּא. אֲבָל לִילִית וְנַעֲמָה וְאָגְרַת בַּת מָחֲלַת דְּנָפְקַת מִסְּטָרָא דִּלְהוֹן כֻּלְּהוּ קָיְימוֹת עַד דְּיִבְעֵר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, רוּחַ מְסָאֲבָא מֵעָלְמָא דִּכְתִיב (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, וַהֲרֵי הֵם מֵתִים כִּבְנֵי אָדָם, מָה הַטַּעַם הִיא עוֹמֶדֶת עַד עַכְשָׁו? אָמַר לוֹ, כָּךְ זֶהוּ! אֲבָל לִילִית וְנַעֲמָה וְאַגְרַת בַּת מָחֲלַת שָׁיְצָאָה מֵהַצַּד שֶׁלָּהֶם, כֵּלָּן קַיְמוֹת, עַד שֶׁיִּבַּעֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוּחַ הַטֻּמְאָה מִן הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן וַוי לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא אִנּוּן דְּלָא יָדְעִין וְלָא מַשְׁגִּיחִין וְלָא מִסְתַּכְּלִין וְכָלְהוּ אֲטִימִין דְּלָא יָדְעִין כַּמָּה מַלְיָיא עָלְמָא מִבְּרְיִין מְשַׁנְיִין דְּלָא אִתְחָזוּן וּמְמַלְיִין סְתִימִין. דְּאִלְמָלֵא (יהיב) אִתְיְיהַב רְשׁוּ לְעֵינָא לְמֶחֱזֵי, יִתְמְהוּן בְּנֵי נָשָׁא הֵיךְ יָכְלִין לְאִתְקָיְימָא בְּעָלְמָא.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אוֹי לָהֶם לְאוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׁגִּיחִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים וְכֻלָּם אֲטוּמִים, שֶׁלֹּא יוֹדְעִים כַּמָּה מַלֵּא הָעוֹלָם מִבְּרִיּוֹת מְשֻׁנּוֹת שֶׁלֹּא נִרְאוֹת וּמְדַבְּרִים נִסְתָּרִים. שֶׁאִלְמָלֵא [נתן] נִתְּנָה רְשׁוּת לְעַיִן לִרְאוֹת, יִתְמְהוּ בְּנֵי אָדָם אֵיךְ יְכוֹלִים לְהִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, הַאי נַעֲמָה אִמָּא דְּשֵׁדִין הֲוַת. וּמִסְטָרָהּ אַתְיָין כָּל אִנּוּן שֵׁדִין דְּמִתְחַמְּמָן מִבְּנֵי נָשָׁא וְנָטְלֵי רוּחַ תִּיאוּבְתָּא מִנַּיְיהוּ וְחָיְיכַת בְּהוֹן דְּעָבְדֵי לוֹן בַּעֲלֵי קֶרְיָין. וּבְגִין דְּבַעַל קֶרִי אִתֵּי מִסְּטָרָא דְּרוּחַ מְסָאֲבָא, בָּעֵי לְאַסְחָאָה גַּרְמֵיהּ לְאִתְדַּכָּאָה מִנַּיְיהוּ. וְהָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּא:

בֹּא רְאֵה, נַעֲמָה הַזֹּו, אֵם הַשֵּׁדִים הָיְתָה, וּמִצִּדָּהּ בָּאִים כָּל אוֹתָם שֵׁדִים שֶׁמִּתְחַמְּמִים בִּבְנֵי אָדָם וְלוֹקְחִים מֵהֶם רוּחַ תַּאֲוָה, וְצוֹחֶקֶת בָּהֶם, שֶׁעוֹשִׂים אוֹתָם בַּעֲלֵי קֶרִי. וּבְגַלַּל שֶׁבַּעַל קֶרִי בָּא מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַטֻּמְאָה, צָרִיךְ לְרָחֹץ עַצְמוֹ לְהִטָּהֵר מִמֶּנּוּ. וַהֲרֵי בֵּאֲרוּהָ הַחֲבֵרִים:

זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם לְדִיוֹקְנִי. אָמַר רַבִּי יִצְחָק אַחֲמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם דְּיוֹקְנִי דְּכָל אִנּוּן דְּרִין דְּיֵיתוּן לְעָלְמָא. וְכָל חַכִּימֵי עָלְמָא וּמַלְכֵי עָלְמָא דְּזִמִּינִין לְקַיְימָא עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל. (כד) מָטָא לְמֶחֱמֵי דָּוִד מַלְכָּא דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִתְיְילִיד וּמִית. אָמַר לֵיהּ (ד"א ל"ג אמר וכו) (קמ א, קסח א) מִשְּׁנֵין דִּילִי (אוסיף) אוֹזִיף לֵיהּ ע' שְׁנִין. וְגָרְעוּ מֵאָדָם ע' שְׁנִין וְסָלִיק לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְדָוִד.

זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם - לִדְמֵיוֹתָיו. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הֲרֵאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָדָם דְּמֵיוֹת שֶׁל כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת שֶׁיִּבְאוּ לָעוֹלָם, וְכָל חַכְמֵי הָעוֹלָם וּמַלְכֵי הָעוֹלָם שֶׁעֲתִידִים לַעֲמֹד עַל יִשְׂרָאֵל. הִגִּיעַ לִרְאוֹת אֶת דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁנּוֹלַד וּמֵת. אָמַר לוֹ, [אמר] מֵהַשָּׁנִים שֶׁלִּי [אוסיף] אַלְוֶה לוֹ שִׁבְעִים שָׁנִים. וְנִגְרְעוּ מֵאָדָם שִׁבְעִים שָׁנִים וְהֶעֱלָה אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדָוִד.

דף נה:

וְעַל דָּא שַׁבַּח דָּוִד וְאָמַר (תהלים צב) כִּי שִׂמַּחְתַּנִי (דף נה ע"ב) ה' בְּפָעָלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן. מָאן גָּרַם לִי חֶדְוָה (בהאי) בְּעָלְמָא, פָּעָלְךָ דָּא הוּא אָדָם קַדְמָאָה דְּאִיהוּ פָּעָלוֹ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלָא פָּעָלוֹ דְּבָשָׂר וָדָם. מַעֲשֵׂה יָדָיו דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלָא מִבְּנֵי נָשָׁא. וְעַל דָּא גָּרְעִי אִנּוּן שִׁבְעִין שְׁנִין מֵאָדָם, מֵאֶלֶף שְׁנִין דְּהֲוָה לֵיהּ לְאִתְקָיְימָא בְּהוּ. וְאַחְמֵי לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ

הוּא כָּל חַכִּימֵי דָרָא וְדָרָא. עַד דְּמָטָא לְדָרֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא. וְחָמֵי אוֹרַיְיתָא דִּידֵיהּ וְחָדֵי. חָמֵי מִיתָתֵיהּ וְעָצִיב. פָּתַח וְאָמַר (תהלים קלט) וְלִי מַה יָקָרוּ רֵעֶיךָ אֵל מֶה עָצְמוּ רָאשֵׁיהֶם:

וְעַל זֶה שִׂבַּח דָּוִד וְאָמַר, (תהלים צב) כִּי שִׂמַּחְתַּנִי ה' בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן. מִי גָּרַם לִי חֶדְוָה בָּעוֹלָם [הזה]? פָּעֳלֶךָ, זֶהוּ אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא פָּעֳלוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא פָּעֳלוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם, מַעֲשֶׂה יָדָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא מִבְּנֵי אָדָם. וְעַל זֶה גָּרְעוּ אוֹתָם שִׁבְעִים שָׁנִים מֵאָדָם מֵאֶלֶף שָׁנִים שֶׁהָיוּ לוֹ לְהִתְקַיֵּם בָּהֶם. וְהֶרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל חַכְמֵי דּוֹר וָדוֹר, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, וְרָאָה תּוֹרָה שֶׁלּוֹ וְשִׁמַּח. רָאָה מִיתָתוֹ וְהִתְעַצֵּב. פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קלט) וְלִי מַה יָקָרוּ רֵעֶיךָ אֵל מֶה עָצְמוּ רָאשֵׁיהֶם.

זֶה סֵפֶר, סֵפֶר וַדַּאי. וְהָא (לעיל לז ב) אוֹקִימְנָא דְּכַד הֲוָה אָדָם בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן נָחִית לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סִפְרָא עַל יְדָא דְרָזִיאֵל מַלְאָכָא קַדִּישָׁא מְמַנָּא עַל רָזֵי עִלָּאִין קַדִּישִׁין וּבֵיהּ גְּלִיפִין גְּלוּפֵי עִלָּאִין וְחָכְמָה קַדִּישָׁא. וְשִׁבְעִין וּתְרֵין זִינֵי דְּחָכְמְתָא הֲווּ מִתְפָּרְשָׁן מִנֵּיהּ לְשִׁית מְאָה וְשִׁבְעִין גְּלִיפִין דְּרָזֵי עִלָּאֵי.

זֶה סֵפֶר - סֵפֶר וַדַּאי. וַהֲרֵי בְּאַרְנוּ, כְּשֶׁהָיָה אָדָם בְּגַן עֵדֶן, הוֹרִיד לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סֵפֶר עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ רָזִיאֵל הַקָּדוֹשׁ הַמְמֻנֶּה עַל הַסּוֹדוֹת הָעֶלְיוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים, וּבוֹ חֲקוּקִים חֲקִיקוֹת עֶלְיוֹנוֹת וְחָכְמָה קְדוֹשָׁה, וְשִׁבְעִים וּשְׁנַיִם מִינֵי חָכְמָה הָיוּ מִתְפָּרְשִׁים מִמֶּנּוּ לְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁבְעִים חֲקִיקוֹת שֶׁל סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים.

בְּאֶמְצָעִיתָא דְּסִפְרָא גְּלִיפָא דְּחָכְמְתָא לְמִנְדַּע אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מְאָה מַפְתְּחָן דִּלְא אִתְמַסְּרָן לְעִלָּאֵי קַדִּישֵׁי. וְכֻלְּהוּ אִסְתִּימוּ בֵּיהּ בְּסִפְרָא עַד דְּמָטָא (ד"א ליה לאדם, כיון דמטא) לְגַבֵּי דְּאָדָם, (מניה) הֲווּ מִתְכַּנְּשֵׁי מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי לְמִנְדַּע וּלְמִשְׁמַע. וְהֲווּ אָמְרֵי (תהלים נז) רוּמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ.

בְּאֶמְצַע הַסֵּפֶר חֲקִיקת הַחָכְמָה לָדַעַת אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת מַפְתְּחוֹת שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ לְעֶלְיוֹנִים קְדוֹשִׁים, וְכֻלָּם נִסְתָּרִים בַּסֵּפֶר, עַד שֶׁהִגִּיעַ [לו לאדם, כיון שהגיע] אֵצֶל אָדָם, מִמֶּנּוּ הָיוּ מִתְכַּנְּסִים מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים לָדַעַת וְלִשְׁמֹעַ, וְהָיוּ אוֹמְרִים (שם נז) רוּמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ.

בָּה שַׁעֲתָא אִתְרְמִיז לְגַבֵּיהּ הדרניאל מַלְאָכָא קַדִּישָׁא וְאָמַר לֵיהּ, אָדָם, אָדָם, הַוֵי גָּנִיז יְקָרָא דְּמָארֵךְ דִּלְא אִתְיְהִיב רְשׁוּתָא לְעִלָּאֵי לְמִנְדַּע בִּיקָרָא דְמָרֵךְ בַּר אֲנָשׁ. וְהָוָה עִמֵּיהּ טָמִיר וְגָנִיז הַהוּא סִפְרָא עַד דְּנָפַק אָדָם מִגִּנְתָּא דְעֵדֶן. דְּהָא בְּקַדְמִיתָא הֲוָה מְעַיֵּין בֵּיהּ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ כָּל יוֹמָא בְּגִינְזָיָא דְמָרֵיהּ וְאִתְגַּלְיָין לֵיהּ רָזִין עִלָּאִין מַה דְּלָא יָדְעוּ שַׁמָּשֵׁי עִלָּאִין. כֵּיוָן דְּחָטָא וְעָבַר עַל פִּקּוּדָא דְמָארֵיהּ פָּרַח הַהוּא סִפְרָא מִנֵּיהּ. וְהָוָה אָדָם טָפֵחַ עַל רֵישׁוֹי וּבָכֵי וְעָאל בְּמֵי גִּיחוֹן עַד קָדְלֵיהּ וּמָיָא עָבְדִין גּוּפֵיהּ חֲלָדִין חֲלָדִין וְאִשְׁתַּנֵּי זִיוֵיהּ.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִרְמַז אֵלָיו לְהדרניא"ל הַמַּלְאָךְ הַקָּדוֹשׁ, וְאָמַר לוֹ: אָדָם, אָדָם, גְּנֹז אֶת כְּבוֹד רִבּוֹנְךָ, שֶׁלֹּא נִתְּנָה רְשׁוּת לְעֶלְיוֹנִים לָדַעַת בִּכְבוֹד רִבּוֹנְךָ פָּרֵט לְךָ. וְהָיָה הַסֵּפֶר הַהוּא שָׁמוּר וְגָנוּז עִמּוֹ עַד שֶׁיִּצָּא אָדָם מִגַּן עֵדֶן. שֶׁהֲרֵי בַּהַתְחָלָה הָיָה מְעַיֵּן בּוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ כָּל יוֹם בְּגִנְזֵי רִבּוֹנוֹ, וְהִתְגַּלּוּ לוֹ סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים מַה

שֶׁלֹּא יֵדְעוּ שַׁמָּשִׁים עֶלְיוֹנִים. כֵּיוָן שֶׁחָטָא וְעָבַר עַל מִצְוַת רִבּוֹנוֹ, פָּרַח מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ הַסֶּפֶר, וְהָיָה אָדָם טוֹפֵחַ עַל רֹאשׁוֹ וּבוֹכֶה, וְנִכְנַס בְּמֵי גִיחוֹן עַד צַוָּארוֹ, וְהַמַּיִם עוֹשִׂים אֶת גּוּפּוֹ נְקֵבִים נְקֵבִים וְהִשְׁתַּנָּה זִיוּוֹ.

בְּשַׁעֲתָא הַהִיא רָמַז קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְרָפָאֵל וְאָתִיב לֵיהּ הַהוּא סִפְרָא וּבֵיהּ הֲוָה מִשְׁתַּדֵּל אָדָם וְאָנַח לֵיהּ לְשֵׁת בְּרֵיהּ וְכֵן לְכָל אִנּוּן תּוֹלְדוֹת עַד דְּמָטָא לְאַבְרָהָם וּבֵיהּ הֲוָה יָדַע לְאִסְתַּכָּלָא בִּיקָרָא דְמָארֵיהּ וְהָא אִתְמָר. וְכֵן לְחָנוֹךְ אִתְיְיהַב לֵיהּ סִפְרָא וְאִסְתַּכַּל מִנֵּיהּ בִּיקָרָא עִלָּאָה:

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה רָמַז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִרְפָאֵל, וְהֵשִׁיב לוֹ אוֹתוֹ הַסֵּפֶר, וּבוֹ הָיָה אָדָם עוֹסֵק וְהִנִּיחוֹ לְשֵׁת בְּנוֹ, וְכֵן לְכָל אוֹתָם צֶאֱצָאִים, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאַבְרָהָם, וּבוֹ הָיָה יוֹדֵעַ לְהִסְתַּכֵּל בִּכְבוֹד רִבּוֹנוֹ, וַהֲרֵי נֶאֱמַר. וְכֵן לַחֲנוֹךְ נִתַּן לוֹ הַסֵּפֶר וְהִסְתַּכֵּל מִמֶּנּוּ בַּכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן.

סִתְרֵי תּוֹרָה השלמה מהתשמטות (סימן ט) וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת שֵׁת אוֹלִיפְנָא מֵהָכָא דְּאָחֲרִינָן לָא הֲווּ בְּדִיוּקְנָא דִילֵיהּ וְדָא בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ אִתְעֲבִיד בְּתִיקוּנָא דְּגוּפֵּיהּ וּבְתִיקוּנָא דְּנִפְשָׁא בְּאוֹרַח מֵישַׁר כְּדְקָא יְאוֹת.

וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת. לְמַדְנוּ מִכָּאן, שֶׁהָאֲחֵרִים לֹא הָיוּ בַּדְּמוּת שֶׁלּוֹ, וְזֶה בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ נַעֲשָׂה, בְּתִקּוּן הַגּוּף וּבְתִקּוּן הַנֶּפֶשׁ, בְּדֶרֶךְ יָשָׁר כָּרָאוּי.

תא חֲזֵי נָחָשׁ אַטִיל זוֹהֲמָא בְּחַוָּה וְהַהוּא זוֹהֲמָא הֲוָה מֵכַּשְׁכֵּשָׁא בְּמֵעָהָא וְלָא יָכִיל לְאַפְטָיְירָא בְּגִין דְּעַד לָא חַטָא אָדָם הֲווּ אַתְוָון בְּאַלְפָּא בֵּיתָא מִתְתַּקְנֵי בֵּיהּ וְאִתְצַיְירָן בֵּיהּ בְּהַאי עָלְמָא עַד דְּמָטָת לְאָת כ"ף אִתְתְּקָנוּ דָכָר וְנוּקְבָא בְּחַבִּיבוּ בְּגִנְתָּא וּמַלְאֲכֵי עִלָּאֵי קַמַּיְיהוּ מִיָּד אֲבָאִישׁ לְסמ"אל בִּרְקִיעָא וְנָחַת וְרָכַב עַל נָחָשׁ תַּקִּיף וְאַחֲזִי קַמֵּיהּ מַיָּא אִתְעֲרִבוּ אַתְוָון כְּדֵין אִתְחַבָּר סמ"אל בְּהַהוּא נָחָשׁ וְאִתְעֲבִידוּ חַד, וְנָטְלוּ אַתְוָון וְעָבִידוּ מִתַּמָּן וַהֲלְאָה אוּמָנוּתָא בִּישָׁא בְּאַתְוָון צ"ד צי"ד וְהַיְינוּ צ"ץ וְצָדוּ לְהוּ בְּפִתְוִיָּא בִּישָׁא וַעֲבָדוּ אוּמָנוּתָא יַתִּיר בְּאַתְוָון ק"ר אוּמָנוּתָא דְּשִׁקָּרָא בְּגִין דְּאִתְהֲדָרוּ לְאַפְּכָא (להפכא) אַתְוָון בְּאוּמָנוּתָא בִּישָׁא. קו"ף דְּלָא יָכִיל לְקַיְימָא דְּלֵיתּ לֵהּ רַגְלִין קוֹפָא קַמֵּיהּ בְּנֵי נָשָׁא לֵיתּ לֵיהּ קִיּוּמָא.

בֹּא רְאֵה, הַנָּחָשׁ הִטִּיל זֻהֲמָה בְּחַוָּה, וְאוֹתָהּ זֻהֲמָה הָיְתָה מְכַשְׁכֶּשֶׁת בְּמֵעֶיהָ וְלֹא יָכְלָה לְהִצְטַיֵּר, מִשּׁוּם שֶׁעַד שֶׁלֹּא חָטָא אָדָם, הָיוּ אוֹתִיּוֹת הָא"ב מְתֻקָּנִים בּוֹ וּמִצְטַיְּרִים בּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לָאוֹת כ"ף, נִתְקְנוּ זָכָר וּנְקֵבָה בַּחֲבִיבוּת בַּגַּן, וּמַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים לְפָנָיהֶם. מִיָּד הֵרַע לְסמא"ל בָּרָקִיעַ, וְיָרַד וְרָכַב עַל נָחָשׁ חָזָק וְנִרְאָה לְפָנָיו. מִיָּד הִתְעָרְבוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְאָז הִתְחַבֵּר סמא"ל עִם אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ וְנַעֲשׂוּ אֶחָד, וְלָקְחוּ אוֹתִיּוֹת, וְעָשׂוּ מִשָּׁם וְהָלְאָה אֻמָּנוּת רָעָה בְּאוֹתִיּוֹת צ"ד צי"ד, וְהַיְינוּ צ"ץ, וְצָדוּ אוֹתָם בְּפִתּוּי רַע, וְעָשׂוּ אֻמָּנוּת יְתֵרָה בְּאוֹתִיּוֹת ק"ר, אֻמָּנוּת שֶׁל שֶׁקֶר, מִשּׁוּם שֶׁחָזְרוּ לַהֲפֹךְ אוֹתִיּוֹת בְּאֻמָּנוּת רָעָה. קו"ף, שֶׁלֹּא יָכוֹל לַעֲמֹד, שֶׁאֵין לוֹ רַגְלַיִם. קוֹף לִפְנֵי בְּנֵי אָדָם אֵין לוֹ קִיּוּם.

רי"ש רָע, אֵלֶּין אִתְהֲפָכוּ בְּאוּמָנוּתָא בִּישָׁא עַל דְּנָפְלוּ אָדָם וְאִתְּתֵיהּ וּבְאֵלֶּין אַתְוָון ק"ר אוֹלִידוּ בְּנִין וְלֹא הֲווּ בְּקִיּוּמָא בְּדִיל זוֹהֲמָא דְנָחָשׁ דְּאִשְׁתְּאִיב בְּחַוָּה מֵהַהוּא זוֹהֲמָא מַמָּשׁ אִתְיְלִיד קַיִן וּבְגִין דָּא אִשְׁתְּכַח קְטוֹלָא בְּגִין דְּנָחָשׁ אוּמָנוּתָא דִילֵיהּ קְטוֹלָא הוּא וְאִתְעֲבִידוּ אַתְוָון עַד הָכָא.

רי"ש, רע אלו התהפכו באמנות רעה עד שנפלו אדם ואשתו, ובאותיות הלילו ק"ר הולידו בנים ולא היו בקיום בשביל זהמת הנחש שנשאבה בחוה, מאותה זהמה ממש נולד קין, ולכן נמצא הרג, משום שאמנות הנחש היא הרג, והתעכבו האותיות עד כאן.

בשעתא דתפ אדם בתיובתא ואהדר כמלקדמין לשמשא בנוקביה מה כתיב ויולד בדמותו כצלמו דא הוה מתיקונא דרוחא וגופא בדקא יאות וכדין כתיב (קהלת ה') יש הבל אשר נעשה על הארץ ואהדרו אתוון בשירותא דשי"ן ותי"ו דכתיב (בראשית ד') כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל שת הוא בצלם ודמות דקדמאי לאו הכי ומהכא אתבני עלמא בגוונא אחרא דאלפא ביתא, קינן ומהלללאל ירד, אתוסף לאתקנא סידורא דעלמא בשבע קטרין סגלגלן.

בשעה שאדם שב בתשובה וחזר כמו קדם לשמש עם נקבתו, מה כתוב? ויולד בדמותו כצלמו, זה היה מתקון של רוח וגוף כראוי, ואז כתוב (קהלת ח) יש הבל אשר נעשה על הארץ, וחזרו האותיות בהתחלה של שי"ן ותי"ו, שכתוב (בראשית ד) כי 'שת' לי אלהים זרע אחר תחת הבל. שת הוא בצלם ודמות, שהראשונים לא כך, ומכאן נבנה העולם בגוון אחר של אלפא ביתא. קינן ומהללאל ירד, נוסף לתקן סדור העולם בשבעה קשרים.

שבע ארצות אינון דא לעילא מן דא כמה דאינון שבעה רקיעין דא לעילא מן דא ואינון ארץ אדמה ארקא גיא נשיה ציה תבל. תבל לעילא מכלהו, דכתיב (תהלים ט') והוא ישפוט בצדק כד נפק אדם מגנתא דעדן ואתתרך מתמן אתרמי לההוא דאיקרי ארץ ואיהו אתר חשוף דלית תמן נהירו כלל ולא משמש כלום וכיון דאדם עאל תמן דחיל דחילו סגי ולהט החרב המתהפכת הוה מלהטא בכל סטרין גו ארץ.

שבע ארצות הן זו למעלה מזו, כמו שאותם שבעה רקיעים זה למעלה מזה, והם: ארץ, אדמה, ארקא, גיא, נשיה, ציה, תבל. תבל היא למעלה מכלם, שכתוב (תהלים ט) והוא ישפט תבל בצדק. כשיצא אדם מגן עדן וגרש משם, הוא נזרק לאותה שנקראת ארץ, והוא מקום חשוף שאין שם אור כלל ולא משמש כלום. כיון שאדם נכנס לשם, הוא פחד פחד גדול, ולהט החרב המתהפכת היתה לוהטת בכל הצדדים בכל הארץ.

כיון דנפק שבתא והרהר תשובה אפיק קודשא ברי"ך הוא ליה להאי אתר דאקרי אדמה דכתיב (בראשית ג') לעבוד את האדמה, בהאי אית נהירו דנהיר ודיוקנין דכלהו ומזל, ותמן יומא וציורין דבני נשא עלאין גברין דנפקו מאדם בממאה ותלתין שנין דקא הוה משמש ברוחי נוקבי ואינון עציבין תדיר, תלי בהו חדוה ואלין משטטי ונפקי לעלמא דא ומתהפכן לסטרא בישא ומתהדרן תמן וצלאן צלותא ומתיישבן בדוכתיהו תמן, וזרעין זרעין ברי"חין, ואכלי. וחטין ליתי תמן ולא חד מז' מיני תבואה.

כיון שיצאה שבת והרהר תשובה, הוציא אותו הקדוש ברוך הוא לאותו מקום שנקרא אדמה, שכתוב (בראשית ג) לעבד את האדמה, הוא בו נהירו שהוא מאיר ודיוקנים של כולם ומזלות, ושם יום, וציורים של בני אדם עליונים, גברים שיצאו מאדם במאה ושלשים השנים שהיה משמש עם רוחות נקבות, והם תמיד עצובים, שאין בהם חדוה, ואלה משוטטים ויוצאים לעולם הזה ומתהפכים לצד רע, וחוזרים

לְשָׁם וּמִתְפַּלְּלִים תְּפִלָּה, וּמִתְיַשְּׁבִים בְּמְקוֹמָם שָׁם, וְזוֹרְעִים זְרָעִים בָּרִחַיִם וְאוֹכְלִים, וְאֵין שָׁם חִטִּים. וְלָא אֶחָד מִז' מִינֵי תְּבוּאָה.

בְּהַאי אַתַּר אִתְיְלִיד קַיִן וְהֶבֶל, כֵּיוָן דְּחָטָא קַיִן אִחִיתּ לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵהַהוּא אַתַּר דְּאִקָּרֵי אֲדָמָה כְּתִיב (בראשית ד') הֵן גֵּרַשְׁתָּ אוֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵהַהוּא אַתַּר דְּאִקָּרֵי אֲדָמָה וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ בְּגִין דְּתִמָּן אִתְדְּחָא וְאִתְתַּרַךְ.

בְּזֹהַר הַמָּקוֹם נוֹלְדוּ קַיִן וְהֶבֶל, כֵּיוָן דְּחָטָא קַיִן הוֹרִיד אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֲדָמָה, שֶׁכָּתוּב (שם ד) הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֲדָמָה. וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם נִדְחָה וְנִגְרַשׁ.

וְהָיָה כָּל מוֹצְאִי יַהֲרְגֵנִי בְּהַהוּא לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת וַהֲוָה דָחִיל וְהִרְהֵר תְּשׁוּבָה וְסָלִיק לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַרְקָא וַהֲוָה תַּמָּן וְאוֹלִיד בְּנִין בְּאַרְקָא וּבְאַרְקָא אִיתּ נְהִירוּ דְנָהִיר מִגּוֹ שִׁמְשָׁא, וְזַרְעִין זַרְעִין וְנָטְעִין אִילָנִין וְלֵיתּ תַּמָּן חִטִּין ולא מֵאִינוּן שָׁבַע זִינֵי תְּבוּאָה. כָּל אִינוּן דְּתַמָּן אִינוּן מִתּוֹלְדִין דְּקַיִן וְאִינוּן בִּתְרִין רֵישִׁין מִנְּהוֹן נַבְרִין עִלָּאִין וּמִנְהוֹן נַבְרִין וְעִירִין וְלֵיתּ בֵּהּ דַּעְתָּא שְׁלִים כִּשְׁאָר בְּנֵי נַשָּׁא דְּהָכָא, לְזִמְנִין אִינוּן זַכָּאִין וְאִתְהֲדָרָן לְסִטְרָא טָבָא וּלְזִמְנִין אִתְהֲדָרָן לְסִטְרָא בִּישָׁא וּמוֹלִידִין וּמֵתִין כִּשְׁאַר בְּנֵי נַשָּׁא.

וְהָיָה כָּל מֹצְאִי יַהֲרְגֵנִי - אוֹתָהּ לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, וְהָיָה פּוֹחֵד, וְהִרְהֵר תְּשׁוּבָה, וְהֶעֱלָה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָאָרְקָא, וְהָיָה שָׁם וְהוֹלִיד בָּנִים בָּאָרְקָא, וּבְאָרְקָא יֵשׁ אוֹר שֶׁמֵּאִיר מִתּוֹךְ הַשֶּׁמֶשׁ, וְזוֹרְעִים זְרָעִים וְנוֹטְעִים אִילָנוֹת, וְאֵין שָׁם חִטִּים וְלֹא מֵאוֹתָם שִׁבְעָה מִינֵי תְּבוּאָה. כָּל אוֹתָם שֶׁשָּׁם הֵם מִתּוֹלְדוֹת קַיִן, וְהֵם עִם שְׁנֵי רָאשִׁים, מֵהֶם גְּבָרִים עֶלְיוֹנִים וּמֵהֶם גְּבָרִים קְטַנִּים, וְאֵין בָּהֶם דַּעַת שְׁלֵמָה כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם שֶׁכָּאן. לִפְעָמִים הֵם צַדִּיקִים וְחוֹזְרִים לַצַּד הַטּוֹב, וְלִפְעָמִים חוֹזְרִים לַצַּד הָרָע, וּמוֹלִידִים וּמֵתִים כִּשְׁאַר בְּנֵי הָאָדָם.

אָדָם הָוה בְּאֲדָמָה (וארקא) עַד דְּאוֹלִיד שֵׁת וּמִתַּמָּן סָלִיק לְעֵילָא ד' דַּרְגִּין וְסָלִיק לְהַאי אַתַּר דְּאִקָּרֵי תֵּבֵל וְדָא תֵּבֵל אִיהוּ עִלָּאָה דְּכֻלְּהוּ דַּרְגִּין. כֵּיוָן דְּסָלִיק סָלִיק לַאֲתַר בֵּית מַקְדְּשָׁא דְּאִקָּרֵי בְּאִינוּן שְׁמָהָן דַּהֲוָה דִּיוֹרֵיהּ בֵּהּ אֶרֶץ אֲדָמָה דְּהַכִי אִקָּרֵי דְּלִיג אָדָם תְּלַת דּוּכְתֵּי גֵּיא, נְשִׁיָּה, צִיָּה, גֵּיא אִיהוּ אֲתַר וְדּוּכְתָּא סַגִּי כְּהַאי פּוּתְיָא וְאַרְכָּא דְּגֵיהִנָּם בַּגֵּיא וּנְשִׁיָּה וְצִיָּה אִתְבַּדְּרוּ דָּבְנוּ מַגְדְּלָא וְאוֹלִידוּ תַּמָּן עַל דְּאַרְגִּיזוּ לְמַלְכָּא עִלָּאָה בְּגִין דְּא קָרִיב לְנוּרָא דְּדָלִיק.

אָדָם הָיָה בַּאֲדָמָה [וארקא], עַד שֶׁהוֹלִיד שֵׁת, וּמִשָּׁם עָלָה לְמַעְלָה אַרְבַּע דְּרָגוֹת, וְעָלָה לַמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא תֵּבֵל. וְתֵבֵל זוֹ הִיא הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת. כֵּיוָן שֶׁעָלָה, עָלָה לִמְקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּקְרָא בְּאוֹתָם שֵׁמוֹת שֶׁשִּׁוּוּרוֹ הָיָה בָּהֶם, אֶרֶץ אֲדָמָה כָּךְ נִקְרָא. דִּלֵּג אָדָם שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת - גֵּיא, נְשִׁיָּה, צִיָּה. גֵּיא הוּא אֲתַר וּמָקוֹם גָּדוֹל כְּמוֹ רֹחַב וְאֹרֶךְ הַגֵּיהִנֹּם. בְּגֵיא וּנְשִׁיָּה וְצִיָּה הִתְפַּזְּרוּ אוֹתָם שֶׁבָּנוּ מִגְדָּל וְהוֹלִידוּ שָׁם עַל שֶׁהִרְגִּיזוּ אֶת הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, לָכֵן וֶה קָרוֹב לָאֵשׁ הַדּוֹלֶקֶת.

וְאִיתּ בְּנֵי נָשָׁא יְקִירֵי בְּכָל עוּתְרָא וְעֻתְרוֹת זָהָב וְאַבְנִין יְקִירִין מָאן דְּעָאל תַּמָּן וַהֲוָה מִתְבַּל בְּחַמִידוּ דְּהַהוּא עוּתְרָא יָהֲבִין לֵיהּ וְסָלִיק לְזִמְנִין לְדּוּכְתָּא דְּאִקָּרֵי נְשִׁיָּה כְּגוֹן דְּאִתְנְשׁוּ תַּמָּן וְנַחִיתּ לְהַאי גֵּיא וְלָא יָדַע אֲתַר

דַּהֲוָה מִתַּמָּן. גֵּיא דָּא הוּא בְּאֶמְצָעוּתָא דְּעֵילָא וְתַתָּא וְדָא אִיקָּרֵי גֵּיא בֶּן הִנּוֹם. וּרְצוּעָה חָדָא נָפְקָא מִתַּמָּן לְעֵילָא לְהַאי תְּבַל וְאִיקָּרֵי אוּף הָכֵי גֵּיא בֶּן הִנּוֹם וְתַמָּן פִּתְחָא דְּגֵיהִנָּם.

וְיֹשֵׁב בְּנֵי אָדָם נִכְבָּדִים בְּכָל עֹשֶׁר וְעַפְרוֹת זָהָב וַאֲבָנִים יְקָרוֹת. מִי שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם וְהָיָה מִתְּבַל, בְּחָמְדַּת אוֹתוֹ הָעֹשֶׁר נוֹתְנִין לוֹ, וְלִפְעָמִים עוֹלֶה לְמָקוֹם שֶׁנִּקְרָא נְשִׂיָּה, מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁכַּח שָׁם. יוֹרֵד לַגֵּיא הַזֶּה וְלֹא יוֹדֵעַ אֶת הַמָּקוֹם שֶׁהָיָה מִשָּׁם. גֵּיא הוּא בְּאֶמְצַע שֶׁל מַעֲלָה וּמַטָּה, וְזֶה נִקְרָא גֵּיא בֶּן הִנֹּם, וּרְצוּעָה אַחַת יוֹצֵאת מִשָּׁם לְמַעְלָה לַתֵּבֵל הַזֹּאת, וְנִקְרֵאת אַף כָּךְ גֵּיא בֶּן הִנֹּם, וְשָׁם פֶּתַח הַגֵּיהִנֹּם.

אִינּוּן בְּנֵי נָשָׁא דְּתַמָּן כּוּלְהוּ יְדֵעֵי חַרְשִׁין וְחַכְמָאן יְקִירִין וְתַמָּן זַרְעֵי וּנְטָעֵי אִילָנִין וּלֵילִית תַּמָּן חִטִּין וְלָא חַד מִשְׁבְּעַת הַמִּינִים. בְּנְשִׁיָּה אִית בְּנֵי נָשָׁא כּוּלְהוּ קְטִיעִין וְעִירִין וְלֵילִית לְהוֹן חוֹטְמִין בָּר תְּרִין נוּקְבִין דְּנָפְקִין בְּהוּ רוּחָא וְכָל מָה דְּעַבְדֵי מִיָּד מִשְׁתַּכְּחֵי וְעַל דָּא אִיקָּרֵי נְשִׂיָּה וּזְרֵעֵי וּנְטָעֵי אִילָנִין וּלֵילִית תַּמָּן חִטִּין וּלֹא מִשְׁבְּעַת הַמִּינִים.

אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁשָּׁם, כֻּלָּם יוֹדְעִים כְּשָׁפִים וְחָכְמוֹת נִכְבָּדוֹת, וְשָׁם זוֹרְעִים וְנוֹטְעִים עֵצִים, וְאֵין שָׁם לֹא חִטִּים וְלֹא אֶחָד מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים. בַּנְּשִׁיָּה יֵשׁ בְּנֵי אָדָם כֻּלָּם קְטוּעִים קְטַנִּים, וְאֵין לָהֶם חֲטָמִים, פָּרַט לִשְׁנֵי נְקָבִים שֶׁיּוֹצְאוֹת בָּהֶם רוּחַ, וְכָל מַה שֶּׁעוֹשִׂים מִיָּד שׁוֹכְחִים, וְעַל כָּךְ נִקְרֵאת נְשִׂיָּה, וְזוֹרְעִים וְנוֹטְעִים עֵצִים, וְאֵין שָׁם חִטִּים וְלֹא מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים.

צִיָּ"ה אִיהוּ אֲתַר כְּשֵׁמֵיהּ בֵּיהּ יְבַשּׁוּתָא בְּכוֹלָּא וְתַמָּן בְּנֵי נָשָׁא שַׁפִּירָן בְּחֵיזוּ וּמִגּוֹ דְּאִיהוּ צִיָּה כַּד יַדְּעֵי אֲתַר דִּמְקוֹרָא דְּמַיִין נָבְעִין עָאלִין תַּמָּן וּלְזִמְנִין דְּסָלְקִין מִגּוֹ אֲתַר דְּמַיָּא וְסָלְקִין לְהַאי תְּבַל וְאִינּוּן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא יַתִּיר מִבְּנֵי נָשָׁא אָחֳרָנִין וּבֵינַיְיהוּ דִּיוּרִין טָבִין וְעוּתְרָא סַגִּי וְזַרְעֵי מִגּוֹ יְבֵשׁוּתָא דְּהַהִיא וּנְטָעֵי אִילָנִין ולא מַצְלִיחִין וְתִיאוּבְתָּא דִּילְהוֹן לְבְנֵי נָשָׁא דְּהָכָא. וּמִכָּלְהוּ לֵית דְּאַכְלֵי נַהֲמָא כַּד (ס"א בר) אִלֵּין דְּהָכָא דְּבְתֶבֶל הָכָא לְעֵילָא מִכָּל אִלֵּין תֵּבֵל וּכְתִיב (תהלים ט') והוּא יִשְׁפּוֹט תֵּבֵל בְּצֶדֶק.

צִיָּ"ה הוּא מָקוֹם כְּשֵׁמוֹ, יֵשׁ שָׁם יְבֵשׁ שֶׁל הַכֹּל, וְשָׁם בְּנֵי אָדָם יָפִים לְמַרְאֶה, וּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא צִיָּה, כְּשֶׁיּוֹדְעִים מָקוֹם שֶׁל מְקוֹר מַיִם נוֹבְעִים, נִכְנָסִים לְשָׁם, וְלִפְעָמִים שֶׁעוֹלִים מִתּוֹךְ הַמָּקוֹם שֶׁל הַמַּיִם וְעוֹלִים לַתֵּבֵל הַזּוֹ, וְהֵם בְּנֵי אֱמוּנָה יוֹתֵר מִבְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים, וּבֵינֵיהֶם דִּיוּרִים טוֹבִים וְעֹשֶׁר רַב, וְזוֹרְעִים מֵעֵט מִתּוֹךְ הַיֹּבֶשׁ שֶׁל שָׁם, וְנוֹטְעִים עֵצִים וְלֹא מַצְלִיחִים, וּתְשׁוּקָתָם לִבְנֵי אָדָם שֶׁל כָּאן, וּמִכֻּלָּם אֵין אוֹכְלֵי לֶחֶם - כְּמוֹ [רק] אֱלֶה שֶׁכָּאן בַּתֵּבֵל, כָּאן מֵעַל כָּל אֵלֶּה תֵּבֵל, וְכָתוּב (תהלים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק.

כָּגַוְונָא דְּכָל אִלֵּין אַרְעָאן אִית בְּהַאי תֵּבֵל וְכָל אִלֵּין שְׁמָהָן אִית לָהּ אוּף הָכֵי בְּגִין דְּאִיהִי שְׁבִיעָאָה אִית הָכָא כְּגוֹוְנָא דְּאִינּוּן דּוּכְתֵּי תְּחוֹמִין וְדוּכְתֵּי הָכָא וְאִיקָּרֵי כֹּל חַד וְחַד כְּגוֹוְנָא דְּהַהוּא דּוּכְתָּא דִּלְתַתָּא. וְכָל אִלֵּין בְּדִיוּרִין דִּבְנֵי נָשָׁא מְשַׁנְיָין אִלֵּין מֵאִלֵּין (תהלים ק"ד) מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ ע"כ: (עד כאן מההשמטות)

כְּמוֹ שֶׁכָּל אֵלּוּ הָאֲרָצוֹת יֵשׁ בַּתֵּבֵל הַ את, וְכָל אֵלֶּה הַשֵּׁמוֹת יֵשׁ לָהֶם אַף כָּךְ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שְׁבִיעִי, יֵשׁ כָּאן כְּמוֹ שֶׁל אוֹתָם מְקוֹמוֹת תְּחוֹמִים וּמְקוֹמוֹת כָּאן, וְנִקְרָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁלְּמַטָּה, וְכָל אֵלֶּה בַּדִּיוּרִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם מְשֻׁנִּים אֵלֶּה מֵאֵלֶּה, שֶׁכְּתוּב (שם קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: ע"כ מההשמטות.

זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר רָזִין עִלָּאִין אִתְגַּלְיָין בְּהָנֵי תְּרֵי קְרָאֵי. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם, לְמִנְדַּע יְקָרָא עִלָּאָה רָזָא דִּמְהֵימָנוּתָא דְּמִגּוֹ רָזָא דְּנָא אִתְבְּרֵי אָדָם. תָּא חֲזֵי בְּרָזָא דְּאִתְבְּרִיאוּ שָׁמַיִם וְאָרֶץ אִתְבְּרֵי אָדָם. בְּהוּ כְּתִיב אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ (בהבראם). בְּאָדָם כְּתִיב זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם. בְּהוּ כְּתִיב בְּהִבָּרְאָם. בְּאָדָם כְּתִיב בְּיוֹם הִבָּרְאָם. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם. מֵהָכָא (אוליפנא) כָּל דְּיוּקְנָא דְּלָא אִשְׁתְּכַח בֵּיהּ דְּכַר וְנוּקְבָא לָאו אִיהוּ דְּיוּקְנָא עִלָּאָה כְּדְקָא חָזֵי. וּבְרָזָא דְמַתְנִיתִין אוֹקִימְנָא.

זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים הִתְגַּלּוּ בִּשְׁנֵי הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם לְדַעַת הַכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן, סוֹד הָאֱמוּנָה, שֶׁמִּתּוֹךְ סוֹד זֶה נִבְרָא אָדָם. בֹּא רְאֵה, בְּסוֹד שֶׁל שָׁמַיִם וָאָרֶץ נִבְרָא אָדָם, בָּהֶם כָּתוּב אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ [בהבראם]. בְּאָדָם כָּתוּב זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם. בָּהֶם כָּתוּב בְּהִבָּרְאָם, וּבְאָדָם כָּתוּב בְּיוֹם הִבָּרְאָם. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם. מִכָּאן, כָּל דְּמוּת שֶׁלֹּא נִמְצָא בֹּה זָכָר וּנְקֵבָה, אֵינָהּ דְּמוּת עֶלְיוֹנָה כָּרָאוּי, וּבְסוֹד הַמִּשְׁנָה בֵּאַרְנוּ.

תָּא חֲזֵי, בְּכָל אֲתַר דְּלָא אִשְׁתַּכְּחוּ דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא שָׁוֵי מְדוֹרֵיהּ בְּהַהוּא אֲתַר. וּבִרְכָאן לָא אִשְׁתַּכָּחוּ אֶלָּא בַּאֲתַר דְּאִשְׁתְּכַח דְּכַר וְנוּקְבָא. דִּכְתִיב וַיְבָרֶךְ אוֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם. וְלָא כְּתִיב וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אָדָם. שֶׁאֲפִלּוּ אָדָם לֹא נִקְרָא אֶלָּא זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד.

בֹּא רְאֵה, בְּכָל מָקוֹם שֶׁלֹּא נִמְצְאִים זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא שָׂם אֶת מְדוֹרוֹ בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, וְהַבְּרָכוֹת לֹא נִמְצְאוֹת רַק בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצְאִים זָכָר וּנְקֵבָה, שֶׁכָּתוּב וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם, וְלֹא כָּתוּב וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אָדָם. שֶׁאֲפִלּוּ אָדָם לֹא נִקְרָא אֶלָּא זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִיּוֹמָא דְּאִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא בִּרְכָאן לָא אִשְׁתַּכְּחוּ בְּעָלְמָא וְאִתְאֲבִידוּ בְּכָל יוֹמָא. דִּכְתִיב, (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד. מַאי אָבַד, אָבַד בִּרְכָאן דְּהֲווּ שָׁרְיָין בֵּיהּ כְּמָה דִכְתִיב, (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק. וּכְתִיב, (ירמיה ז) אָבְדָה הָאֱמוּנָה. כְּגַוְונָא דָּא כְּתִיב וַיְבָרֶךְ אוֹתָם וּכְתִיב וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אֱלֹהִים. מִשֵּׁ"ת אִתְיַיחֲסוּ כָּל דָּרֵי עָלְמָא וְכָל אִנּוּן צַדִּיקֵי קִשׁוֹט דְּהֲווּ בְּעָלְמָא.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא נִמְצְאוֹת בְּרָכוֹת בָּעוֹלָם, וְהֵם אוֹבְדוֹת בְּכָל יוֹם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד. מָה אָבַד? אֹבֵד הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ שׁוֹרוֹת בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק. וְכָתוּב (ירמיה ז) אָבְדָה הָאֱמוּנָה. כְּמוֹ זֶה כָּתוּב וַיְבָרֶךְ אֹתָם, וְכָתוּב וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים. מִשֵּׁ"ת הִתְיַחֲסוּ כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם וְכָל אוֹתָם צַדִּיקֵי אֱמֶת שֶׁהָיוּ בָּעוֹלָם.

דף נו.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אִלְּיֵן אַתְוָון בַּתְרָאִין דְּהֲווּ בְּאוֹרַיְיתָא (לאשתכחא) אִשְׁתַּכְּחוּ בָּתַר דְּעָבַר אָדָם עַל אַתְוָון דְּאוֹרַיְיתָא כֻּלְּהוּ (בסדר תשר"ק. ובגין כך קרא להההוא ברא דאיהו כדמותו (דף נו ע"א)

בצלמו ש"ת דאנון קיומא דאתוון). וּבְתִיּוּבְתֵּיהּ (ס"א ובתיאובתיה) לְקַמֵּי מָארֵיהּ אָחִיד בְּאִלֵּין תְּרֵין. וּמִכְּדֵין אִתְהַדְּרוּ אַתְוָון לְמַפְרֵעַ בְּסֵדֶר תשר"ק.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ שֶׁהָיוּ בַּתּוֹרָה [להמצא] נִמְצְאוּ אַחַר שֶׁעָבַר אָדָם עַל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כֻּלָּם [בסדר תשר"ק, ולכן קרא לאותו הבן שהוא כדמותו כצלמו ש"ת, שהם קיום האותיות]. וּבִתְשׁוּבָתוֹ [ובתשוקתו] לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ אָחַז בִּשְׁנֵי אֵלֶּה, וּמֵאָז חָזְרוּ הָאוֹתִיּוֹת לְמַפְרֵעַ בְּסֵדֶר תשר"ק.

וּבְגִין דָּא קָרָא לְהַהוּא בְּרָא דְּאִתְיְלִיד לֵיהּ דְּאִיהוּ בְּדָמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ שֵׁ"ת דְּאִנּוּן סִיּוּמָא דְּאַתְוָון. וְלָא אִתְתַּקָּנוּ אַתְוָון עַד דְּקָיְימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְסִינַי. וּכְדֵין אַהַדְּרוּ אַתְוָון עַל תִּקּוּנֵיְיהוּ כְּיוֹמָא דְּאִתְבְּרִיאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וְאִתְבַּסַּם עָלְמָא וְקָיְמָא עַל קְיוּמֵיהּ.

וְלָכֵן קָרָא לְאוֹתוֹ בֵּן שֶׁנּוֹלַד לוֹ שֶׁהוּא בְּדָמוּתוֹ בְּצַלְמוֹ שֵׁ"ת, שֶׁהֵם סִיּוּם הָאוֹתִיּוֹת. וְלֹא נִתְקְנוּ הָאוֹתִיּוֹת עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי, וְאָז חָזְרוּ הָאוֹתִיּוֹת עַל תִּקּוּנָם כְּיוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְהִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם וְעָמַד עַל קִיּוּמוֹ.

רַבִּי אַבָּא אָמַר יוֹמָא דְּעָבַר אָדָם עַל פִּקּוּדָא דְמָארֵיהּ, בְּעֵיין שָׁמַיִם וְאָרֶץ (לאתגפא) לְאִתְעַקָּרָא מֵאַתְרַיְיהוּ. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּאִנּוּן לָא קָיְימוּ אֶלָּא עַל בְּרִית דִּכְתִיב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שַׂמְתִּי. וְאָדָם עָבַר בְּרִית שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ו) וְהֵמָּה כְאָדָם עָבְרוּ בְּרִית. וְאִלְמָלֵא דְּגָלֵי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּזְמִינִין יִשְׂרָאֵל לְקָיְימָא עַל טוּרָא דְסִינַי לְקַיְימָא הַאי בְּרִית, לָא אִתְקַיַּים עָלְמָא (דין). רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר כָּל מָאן דְּאוֹדֵי עַל חֶטְאֵיהּ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁבִיק לֵיהּ וּמָחִיל עַל חוֹבֵיהּ.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, בְּיוֹם שֶׁעָבַר אָדָם עַל מִצְוַת רִבּוֹנוֹ, רָצוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ [להנגף] לְהֵעָקֵר מִמְּקוֹמָם. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא עָמְדוּ רַק עַל הַבְּרִית, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וְאָדָם עָבַר בְּרִית, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ו) וְהֵמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית. וְאִלְמָלֵא שֶׁגָּלוּי לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד עַל הַר סִינַי לְקַיֵּם אֶת הַבְּרִית הַ אֶת, לֹא הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם [הזה]. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, כָּל מִי שֶׁמּוֹדֶה עַל חֶטְאוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵנִיחַ לוֹ וּמוֹחֵל לוֹ עַל חֶטְאוֹ.

תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, עֲבַד הַאי בְּרִית וְקָיְימָא עֲלֵיהּ עָלְמָא. מְנָלָן דִּכְתִיב (בראשית) בָּרָא שִׁית, דָּא בְּרִית דְּעָלְמָא קָיְמָא עֲלֵיהּ. שִׁית דְּמַנֵּיהּ נְגִידִין וְנָפְקָא בְּרָכָאן לְעָלְמָא וְעַלֵּיהּ אִתְבְּרֵי עָלְמָא. וְאָדָם עָבַר עַל הַאי בְּרִית וְאַעֲבַר לֵיהּ מַאַתְרֵיהּ (ס"א מעמיה).

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה בְּרִית זוֹ וְהֶעֱמִיד עָלֶיהָ אֶת הָעוֹלָם. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב [בראשית], בָּרָא שִׁית. זוֹ הַבְּרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלֶיהָ. שִׁית שֶׁמִּמֶּנּוּ שׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים בְּרָכוֹת לְעוֹלָם, וְעָלֶיהָ נִבְרָא הָעוֹלָם. וְאָדָם עָבַר עַל הַבְּרִית הַזּוֹ וְהֶעֱבִירָהּ מִמְּקוֹמָהּ [ס"א מעמו].

הַאי בְּרִית אִתְרְמִיזַת בְּאָת יו"ד אֶת זְעֵירָא עִקָּרָא וְיסוֹדָא דְּעָלְמָא. כַּד אוֹלִיד בַּר, אוֹדֵי עַל חֶטְאוֹ וְקָרָא שְׁמֵיהּ ש"ת. וְלָא אַדְכַּר בֵּיהּ יו"ד לְמֶהֱוֵי שִׁית, בְּגִין דְּעֲבַר עֲלֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (מהכא) מִינֵּיהּ אִשְׁתְּיל עָלְמָא וְאִתְיַיחֲסוּ כָּל דָּרֵי זַכָּאָה דְּעָלְמָא (משת).

בְּרִית זוֹ נִרְמָזָה בָּאוֹת יוֹ"ד, אוֹת קְטַנָּה עִקָּר וִיסוֹד הָעוֹלָם. כְּשֶׁהוֹלִיד בֵּן, הוֹדָה עַל חֶטְאוֹ וְקָרָא שְׁמוֹ שֵׁ"ת, וְלֹא הִזְכִּיר בּוֹ יוֹ"ד לִהְיוֹת שִׁית, מִשּׁוּם שֶׁעָבַר עָלָיו. וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [מכאן] מִמֶּנּוּ שָׁתַל אֶת הָעוֹלָם, וְהִתְיַחֲסוּ כָּל דּוֹרוֹת צַדִּיקֵי הָעוֹלָם [משת].

וְתָא חֲזֵי, כַּד קָיְימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְסִינַי, עָאל בֵּין תְּרֵין אַתְוָון אִלֵּין רָזָא דִּבְרִית. וּמָאן אִיהוּ בֵּי"ת. וְעָאל בֵּין תְּרֵין אַתְוָון דְּאִשְׁתְּאָרוּ וְיָהִיב לֵיהּ לְיִשְׂרָאֵל. וְכַד עָאל בי"ת רָזָא דִּבְרִית בֵּין תְּרֵין אַתְוָון אִלֵּין דְּאִנּוּן שי"ן תי"ו (עאלו) וְאִתְעֲבִידוּ שַׁבָּ"ת. כְּמָה דְאַמֵּר, (שמות לא) וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדוֹרוֹתָם בְּרִית עוֹלָם. כְּמָא דְּהֲוָה שֵׁירוּתָא דְּעָלְמָא לְאִתְיַיחֲסוּ בֵּהּ כָּל דָּרֵי עָלְמָא מֵאִלֵּין תְּרֵין אַתְוָון ש"ת הֲווּ תַּלְיָין עַד דְּאִשְׁתַּכְלַל עָלְמָא כְּדְקָא יָאוּת וְעָאל בֵּינַיְיהוּ בְּרִית קַדִּישָׁא וְאִשְׁתַּכְלַל בִּשְׁלִימוּ וְאִתְעֲבִידוּ שַׁבָּ"ת.

וּבֹא וּרְאֵה, כְּשֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי, נִכְנַס בֵּין שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ סוֹד הַבְּרִית, וּמִיהוּ? בֵּי"ת. וְנִכְנַס בֵּין שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּשְׁאֲרוּ, וְנָתַן אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל. וּכְשֶׁנִּכְנְסָה בֵּי"ת, סוֹד הַבְּרִית, בֵּין שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ, שֶׁהֵם שִׁי"ן תָּי"ו, [נכנסו] וְנַעֲשׂוּ שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא) וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדוֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם. כְּמוֹ שֶׁהָיָה רֵאשִׁית הָעוֹלָם לְהִתְיַחֵס בָּהֶם כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם מִשְּׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ ש"ת, הָיוּ תְּלוּיִים עַד שֶׁנִּתְקַן הָעוֹלָם כָּרָאוּי וְנִכְנַס בֵּינֵיהֶם הַבְּרִית הַקָּדוֹשׁ, וְנִתְקַן בִּשְׁלֵמוּת וְנַעֲשָׂה שַׁבָּ"ת.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אִלֵּין תְּרֵין אַתְוָון אִשְׁתַּכְלָלוּ בְּאָת בֵּי"ת וְכַד (אתהדר אתוון למפרע מן יומא דאתיליד שת אהדרו אתוון בכל דרא ודרא עד דמטי ישראל לטורא דסיני ואתתקנו.)

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֵלּוּ שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ נִתְקְנוּ בָּאוֹת בֵּי"ת, וּכְשֶׁחָזְרוּ הָאוֹתִיּוֹת לְמַפְרֵעַ מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד שֵׁת, חָזְרוּ הָאוֹתִיּוֹת בְּכָל דּוֹר וְדוֹר עַד שֶׁהִגִּיעוּ יִשְׂרָאֵל לְהַר סִינַי וְנִתְקָנוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְתַתָּא אִתְהַדְּרוּ. וּבְכָל דָּרָא וְדָרָא הֲוָה גָּפִיף עָלְמָא בְּאַתְוָון וְלָא מִתְיַשְׁבִין בְּדוּכְתַּיְיהוּ. כַּד אִתְיַיהֲבַת אוֹרַיְיתָא לְיִשְׂרָאֵל אִתְתַּקַּן כּוֹלָּא (נ"א אתוון כלהו אתתקנו) (כאן שייך מאמר בסתרי אותיות בזוהר חדש דף י, ובדפוס וינציאה דף יג ב' ויחי אדם כו' ע"ש) רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר בְּיוֹמֵי אֱנוֹשׁ הֲווּ חַכִּימִין בְּנֵי נָשָׁא בְּחָכְמָה דְּחַרְשִׁין וְקוֹסְמִין וּבְחָכְמָתָא לְמֶעֱצַר לְחֵילֵי דִּשְׁמַיָּא. וְלָא הֲוָה בַּר נָשׁ מִיּוֹמָא דְּנָפַק אָדָם מִגִּנְתָּא דְּעֵדֶן וְאַפִּיק עִמֵּיהּ חָכְמְתָא דְּטַרְפֵּי אִילָנָא דְּאִשְׁתַּדַּל בָּהּ. דְּהָא אָדָם וְאִתְּתֵיהּ וְאִנּוּן דְּנָפְקוּ מִנֵּיהּ עַד דְּאָתָא אֱנוֹשׁ, שְׁבִיקוּ לָהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לְמַטָּה חָזְרוּ. וּבְכָל דּוֹר וְדוֹר הָיָה מְחֻבָּק הָעוֹלָם בָּאוֹתִיּוֹת וְלֹא מִתְיַשְּׁבִים בִּמְקוֹמָם. כְּשֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הַכֹּל נִתְקַן [נ"א: כל האותיות נתקנו]. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בִּימֵי אֱנוֹשׁ הָיוּ

הָאֲנָשִׁים חֲכָמִים בְּחָכְמָה שֶׁל כְּשָׁפִים וְקוֹסְמִים וּבְחָכְמָה לְעָצֹר אֶת חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם. וְלֹא הָיָה בֶּן אָדָם מִיּוֹם שֶׁיָּצָא אָדָם מִגַּן עֵדֶן וְהוֹצִיא עִמּוֹ חָכְמָה שֶׁל הָעֶלִּים שֶׁל הָאֵילָן שֶׁהִתְעַסֵּק בָּהּ. שֶׁהֲרֵי אָדָם וְאִשְׁתּוֹ, וְאוֹתָם שֶׁיָּצְאוּ מֵהֶם עַד שֶׁבָּא אֱנוֹשׁ, עָזְבוּ אוֹתָהּ.

כַּד אָתָא אֱנוֹשׁ חָמָא לוֹן וְחָמָא חָכְמָתְהוֹן מְשַׁנְיָין (ס"א משטיין) עִלָּאִין. וְאִשְׁתַּדְּלוּ בְּהוֹן וְעָבְדִין (בה) עֲבִידְתִּין וְחַרְשִׁין וְקוֹסְמִין וְאוֹלִיפוּ מִנְּהוֹן עַד דְּאִתְפַּשְׁטַת הַהִיא חָכְמְתָא בְּדָרָא דְּמַבּוּל. וְכֻלְּהוּ הֲווּ עַבְדֵי עֲבִידְתַיְיהוּ לְאַבְאָשָׁא.

כְּשֶׁבָּא אֱנוֹשׁ, רָאָה אוֹתָם וְרָאָה אֶת חָכְמָתָם מְשֻׁנָּה [ס"א משטה] אֶת הָעֶלְיוֹנִים, וְעָסְקוּ בָהֶם וְעָשׂוּ [בהם] מַעֲשִׂים וּכְשָׁפִים וּקְסָמִים וְלָמְדוּ מֵהֶם, עַד שֶׁהִתְפַּשְּׁטָה אוֹתָהּ חָכְמָה בְּדוֹר הַמַּבּוּל. וְכֻלָּם הָיוּ עוֹשִׂים מַעֲשֵׂיהֶם לְהָרַע.

וְהֲווּ מִתְתַּקְפֵי לְגַבֵּי נֹחַ בְּאִנּוּן חָכְמָתָן. וְאָמְרֵי דְּלָא יָכִיל דִּינָא דְּעָלְמָא לְאַשְׁרָאָה עֲלַיְיהוּ, דְּהָא אִנּוּן עָבְדֵי חָכְמְתָא לְדַחְיָיא לְכָל אִנּוּן מָארֵי דְּדִינָא. וּמֵאֱנוֹשׁ שְׁרִיאוּ כֻּלְּהוּ לְאִשְׁתַּדְּלוּ בְּאִלֵּין חָכְמָתָן הֲדָא הוּא דִכְתִיב אָז הוּחַל לִקְרֹא בְּשֵׁם יְיָ.

וְהָיוּ מִתְחַזְּקִים כְּלַפֵּי נֹחַ בְּאוֹתָן חָכְמוֹת, וְאוֹמְרִים שֶׁלֹּא יָכוֹל דִּין הָעוֹלָם לִשְׂרוֹת עֲלֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי הֵם עוֹשִׂים חָכְמָה לִדְחוֹת אֶת כָּל אוֹתָם בַּעֲלֵי הַדִּין. וּמֵאֱנוֹשׁ הִתְחִילוּ כֻּלָּם לְהִתְעַסֵּק בַּחָכְמוֹת הַלָּלוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אָז הוּחַל לִקְרֹא בְּשֵׁם ה'.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר כָּל אִנּוּן זַכָּאִין דְּהֲווּ בְּהוּ לְבָתַר בְּהַהוּא דָרָא, כֻּלְּהוּ הֲווּ מִשְׁתַּדְּלֵי לְמֶחְאָה בְּהוּ (נ"אבנין דלא אתענשו עליהו) כְּמוֹ יֶרֶד מְתוּשָׁלַח וְחָנוֹךְ. וְלָא יָכִילוּ. עַד דְּאִתְפַּשְׁטוּ חַיָּיבִין מָרְדֵי בְּמַארֵיהוֹן וְאָמְרֵי (איוב כא) מַה שַׁדַּי כִּי נַעַבְדֶנּוּ.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּל אוֹתָם צַדִּיקִים שֶׁהָיוּ בֵּינֵיהֶם אֶחָד אוֹתוֹ הַדּוֹר, כֻּלָּם הָיוּ מִשְׁתַּדְּלִים לִמְחוֹת בָּהֶם [נ"א: כדי שלא יענשו עליהם], כְּמוֹ יֶרֶד מְתוּשָׁלַח וַחֲנוֹךְ, וְלֹא יָכְלוּ, עַד שֶׁהִתְפַּשְּׁטוּ רְשָׁעִים הַמּוֹרְדִים בְּרִבּוֹנָם, וְאָמְרוּ (איוב כא) מַה שַׁדַּי כִּי נַעַבְדֶנּוּ.

דף נו:

וְכִי הַאי טִפְּשׁוּתָא הֲווּ קָא אָמְרֵי. אֶלָּא בְּגִין דְּהֲווּ יָדְעֵי כָּל אִנּוּן חָכְמָתָן וְכֻלְּהוּ מְמַנָּן דְּעָלְמָא דְּאִתְפַּקְּדָן עֲלַיְיהוּ וְהֲווּ מְרַחֲצָן בְּהוּ. עַד דְּאָתִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא כְּדְקָא הֲוָה. דְּהָא (דף נו ע"ב) בְּקַדְמֵיתָא הֲוָה מַיִם בְּמַיִם. וּלְבָתַר אָתִיב לֵיהּ לְעָלְמָא כִּדְקַדְמֵיתָא. וְלָא אִתְחָרִיב מִכֹּלָּא. דְּהָא בְּרַחֲמִין אַשְׁגַּח עֲלַיְיהוּ. דִּכְתִיב, (תהלים כט) יְיָ לַמַּבּוּל יָשָׁב. וְלָא כְּתִיב אֱלֹהִים.

וְכִי הַטִּפְּשׁוּת הַזּוֹ הֵם הָיוּ אוֹמְרִים? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים כָּל אוֹתָם הַחָכְמוֹת וְכָל אוֹתָם הַמְמֻנִּים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהֻפְקְדוּ עֲלֵיהֶם וְהָיוּ סוֹמְכִים עֲלֵיהֶם, עַד שֶׁהֵשִׁיב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם כְּשֶׁהָיָה. שֶׁהֲרֵי בַּתְּחִלָּה הָיָה מַיִם בְּמַיִם, אַחַר כָּךְ הֵשִׁיב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם כְּבַתְּחִלָּה, וְלֹא נֶחֱרַב מֵהַכֹּל, שֶׁהֲרֵי בְּרַחֲמִים הִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם, שֶׁכָּתוּב (תהלים כט) ה' לַמַּבּוּל יָשָׁב, וְלֹא כָתוּב אֱלֹהִים.

בְּיוֹמוֹי דְּאֱנוֹשׁ אֲפִלּוּ יְנוּקֵי דְּהַהוּא (יומא) דָּרָא כֻּלְּהוּ הֲווּ מַשְׁגִּיחִין בְּחָכְמָתָאן עִלָּאִין וְהֲווּ מִסְתַּכְּלָן בָּהּ. אָמַר רַבִּי יֵיסָא אִי הָכִי טִפְּשִׁין הֲווּ דְּלָא הֲווּ יָדְעִין דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַיְיתָאָה עֲלַיְיהוּ מֵי טוֹפָנָא וִימוּתוּן בָּהּ.

בִּימֵי אֱנוֹשׁ אֲפִלּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל אוֹתוֹ [היום] הַדּוֹר הָיוּ מַשְׁגִּיחִים בְּחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת וְהָיוּ מִסְתַּכְּלִים בָּהֶם. אָמַר רַבִּי יֵיסָא, אִם כָּךְ, טִפְּשִׁים הָיוּ שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָבִיא עֲלֵיהֶם מֵי מַבּוּל וְיָמוּתוּ בָהֶם?

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִנַּיִן יָדְעוּ. אֶלָּא אֲחִידוּ טִפְּשׁוּתָא בְּלִבַּיְיהוּ. דְּאִנּוּן הֲווּ יָדְעֵי הַהוּא מַלְאָכָא דְּמַמָּנָא עַל אֶשָּׁא וְהַהוּא דְּמַמָּנָא עַל מַיָּא וְהֲווּ יָדְעִין לְמֶעֱצַר לוֹן דְּלָא יָכְלִין לְמֶעְבַּד דִּינָא עֲלַיְיהוּ. וְאִנּוּן לָא הֲווּ יָדְעֵי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁלִיט עַל אַרְעָא וּמַנַּיהּ יַיתֵי דִּינָא עַל עָלְמָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, יָדוֹעַ הָיוּ יוֹדְעִים, אֲבָל אֲחָזוּ טִפְּשׁוּת בְּלִבָּם. שֶׁהֵם הָיוּ יוֹדְעִים אוֹתוֹ מַלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל אֵשׁ וְאוֹתוֹ הַמְמֻנֶּה עַל הַמַּיִם, וְהָיוּ יוֹדְעִים לְעָצֹר אוֹתָם שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת דִּין עֲלֵיהֶם. וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הָאָרֶץ וּמִמֶּנּוּ יָבֹא דִּין עַל הָעוֹלָם?

אֶלָּא הֲווּ חָמָאן דְּעָלְמָא אִתְפַּקַּד בִּידָא דְּאִנּוּן מְמַנָּן וּבְהוּ כָּל מִלֵּי עָלְמָא. וּבְגִינֵי כָּךְ לָא הֲווּ מִסְתַּכְּלָן בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלָא מַשְׁגִּיחִין בָּעֲבִידְתֵּיהּ. עַד דְּאַרְעָא אִתְחֲבַלַת. וְרוּחַ קוּדְשָׁא אַכְרִיז בְּכָל יוֹמָא וְאָמַר (תהלים קד) יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם. וְאוֹרִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לוֹן כָּל הַהוּא זִמְנָא דְּאִנּוּן זַכָּאִין יֶרֶד וּמְתוּשֶׁלַח וְחֲנוֹךְ קַיְימִין בְּעָלְמָא. כֵּיוָן דְּאִסְתַּלָּקוּ מֵעָלְמָא, וּכְדֵין אַנְחִית קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּינָא עֲלַיְיהוּ וְאִתְאֲבִידוּ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית ז) וַיִּמַּחוּ מִן הָאָרֶץ (כאן שייך מאמר בז"ח דף ס"ו ובדפוס וניציאה מ"ב א' ע"ש):

אֶלָּא הָיוּ רוֹאִים שֶׁהָעוֹלָם הֻפְקָד בִּידֵי אוֹתָם מְמֻנִּים, וּבָהֶם כָּל דִּבְרֵי הָעוֹלָם, וְלָכֵן לֹא הָיוּ מִסְתַּכְּלִים בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וְלֹא מַשְׁגִּיחִים בְּמַעֲשָׂיו עַד שֶׁהָאָרֶץ נִשְׁחֲתָה. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מַכְרִיזָה בְּכָל יוֹם וְאוֹמֶרֶת: יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶאֱרִיךְ לָהֶם כָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁאוֹתָם צַדִּיקִים, יֶרֶד וּמְתוּשֶׁלַח וַחֲנוֹךְ, קַיְמִים בָּעוֹלָם. כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּלְּקוּ מֵהָעוֹלָם, אָז הוֹרִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִּין עֲלֵיהֶם וְנֶאֶבְדוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ז) וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ.

וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ אֶת הָאֱלֹהִים וְאֵינֶנּוּ כִּי לָקַח אוֹתוֹ אֱלֹהִים. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (שיר השירים א) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ. הַאי קְרָא אִתְמָר. אֲבָלְתָּא חֲזֵי, כָּךְ אָרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ אִתְדַּבַּק בֵּיהּ וְהוּא אַשְׁרֵי דְּיִיוֵּרֵיהּ עֲלֵיהּ. וְיָדַע דִּלְבָתַר יוֹמִין יִסְרַח. אַקְדִּים וְלָקִיט רֵיחֵיהּ טַב מִנֵּיהּ וְסָלִיק לֵיהּ מֵעָלְמָא.

וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ אֶת הָאֱלֹהִים וְאֵינֶנּוּ כִּי לָקַח אוֹתוֹ אֱלֹהִים. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (שיר א) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ. פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר. אֲבָל בֹּא רְאֵה, כָּךְ דַּרְכּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - בְּשָׁעָה שֶׁבֶּן אָדָם נִדְבָּק בּוֹ וְהוּא מַשְׂרֶה דִּיּוּרוֹ עָלָיו וְיוֹדֵעַ שֶׁאַחַר יָמִים הוּא יִסְרַח, מַקְדִּים וְלוֹקֵט רֵיחוֹ הַטּוֹב מִמֶּנּוּ וּמְסַלֵּק אוֹתוֹ מֵהָעוֹלָם.

הֲדָא הוּא דִכְתִיב עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ. עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בִּמְסִבּוֹ דָּא הַהוּא בַּר נָשׁ דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ וְאָזִיל בְּאָרְחוֹי. נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ, אִנּוּן עוֹבָדִין טָבִין דְּבֵיהּ דְּבָגִינְהוֹן יִסְתַּלַּק מֵעָלְמָא עַד דְּלָא מָטָא זִמְנֵיהּ.

וְהוּ שֶׁכָּתוּב עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ. עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. בִּמְסִבּוֹ - זֶה אוֹתוֹ בֶּן אָדָם שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ וְהוֹלֵךְ בִּדְרָכָיו. נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ - אוֹתָם מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁבּוֹ שֶׁבִּגְלָלָם יִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם בְּטֶרֶם הִגִּיעַ זְמַנּוֹ.

וְעַל דָּא הָוָה שְׁלֹמֹה מַלְכָּא אָמַר (קהלת ח) יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים וְגו'. יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים, כְּמָה דְאוֹקִימְנָא דִּבְגִין דְּעוֹבָדֵיהוֹן טָבִין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סָלִיק לוֹן מֵעָלְמָא (בגין דלא יסרחו (יחיו). ומגו רחימותא בהו מסלק להון) עַד לָא מָטָא זִמְנַיְיהוּ. וְעָבִיד בְּהוֹן דִּינִין. וְיֵשׁ רְשָׁעִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹרִיךְ לוֹן יוֹמִין וְאוֹרִיךְ רוּגְזֵיהּ בְּהוּ. וְכָל דָּא כְּמָה דְּאִתְמַר. אִלֵּין בְּגִין דְּלָא יִסְרְחוּן. וְאִלֵּין בְּגִין דְּלִהַדְּרוּ לְגַבֵּיהּ. אוֹ בְּגִין דְּיִפּוּק מְנַיְיהוּ בְּנִין דְּמַעֲלֵי.

וְעַל זֶה הָיָה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר (קהלת ח) יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים וְגו'. יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים - כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרנוּ, שֶׁבִּשְׁבִיל מַעֲשִׂים טוֹבִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְסַלְּקָם מֵהָעוֹלָם [כדי שלא יתקלקלו (יחיו), ומתוך אהבתו בהם מסלק אותם] בְּטֶרֶם הִגִּיעַ זְמַנָּם, וְעוֹשֶׂה בָהֶם דִּינִים. וְיֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים - שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַאֲרִיךְ לָהֶם יָמִים וּמַאֲרִיךְ בָּהֶם אֶת רֻגְזוֹ, וְכָל זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֵלֶּה בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִתְקַלְקְלוּ, וְאֵלֶּה כְּדֵי שֶׁיַּחְזְרוּ אֵלָיו, אוֹ כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ מֵהֶם בָּנִים מְעֻלִּים.

תָּא חֲזֵי חֲנוֹךְ זַכָּאָה הֲוָה. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָמָא לֵיהּ דְּיִסְרַח לְבָתַר. וְלָקִיט לֵיהּ עַד לָא יִסְרַח. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שיר השירים ו) וְלִלְקוֹט שׁוֹשַׁנִּים. בְּגִין דְּיַהֲבֵי רֵיחָא טַב לָקִיט לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד לָא יִסְרַח. וְאֵינָנוּ כִּי לָקַח אוֹתוֹ אֱלֹהִים. וְאֵינָנוּ, לְאָרְכָא יוֹמִין כִּשְׁאָר בְּנֵי נָשָׁא דְּהָווּ אוֹרְכֵי יוֹמִין. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּלָקַח לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד לָא מָטֵי זִמְנֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, חֲנוֹךְ הָיָה צַדִּיק, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רָאָה שֶׁאַחַר כָּךְ יְקַלְקֵל, וְלָקַח אוֹתוֹ בְּטֶרֶם יְקַלְקֵל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ו) וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים. מִשּׁוּם שֶׁנּוֹתְנִים רֵיחַ טוֹב, לוֹקֵחַ אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּטֶרֶם יְקַלְקֵל. וְאֵינָנּוּ כִּי לָקַח אוֹתוֹ אֱלֹהִים. וְאֵינֶנּוּ - לְהַאֲרִיךְ יָמִים כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ מַאֲרִיכִים יָמִים. מָה הַטַּעַם? כִּי לָקַח אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּטֶרֶם הִגִּיעַ זְמַנּוֹ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר חֲנוֹךְ נָטִיל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵאַרְעָא וְאַסְקֵיהּ לִשְׁמֵי מְרוֹמִים וְאַמְסַר בִּידֵיהּ כָּל גִּנְזֵי עִלָּאִין (לעיל לז ב) ומ"ה מַפְתְּחָן סָתְרֵי גְלִיפִין דְּבֵהּ מִשְׁתַּמְּשֵׁי מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי וְכֻלְּהוּ אִתְמְסָרוּ בִּידֵיהּ. וְהָא אוֹקִימְנָא: וַיַּרְא יְיָ כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגוּרְךָ רָע. הַאי קְרָא אִתְּמַר

וְאוּקְמוּהָ. אֲבָלּוּתָא חֲזֵי, מַאן דְּאִתְדַּבַּק בְּיֵצֶר הָרָע וְאִתְמַשַּׁךְ אֲבַתְרֵיהּ וְיִסְתָּאַב הוּא וְיִסָּאֲבוּן לֵיהּ כְּמָה דְּאִתְּמָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָטָלוֹ אֶת חֲנוֹךְ וְהֶעֱלָהוּ לִשְׁמֵי מְרוֹמִים, וּמָסַר בְּיָדָיו כָּל הַגְּנָזִים הָעֶלְיוֹנִים וַחֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים מַפְתְּחוֹת סְתָרִים חֲקוּקִים שֶׁבָּהֶם מִשְׁתַּמְּשִׁים מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים, וְכֻלָּם נִמְסְרוּ בְּיָדוֹ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ. וַיַּרְא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אַתָּה לֹא יְגָרְךָ רָע. פָּסוּק זֶה נֶאֱמַר וּבֵאַרְנוּהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, מִי שֶׁנִּדְבָּק בְּיֵצֶר הָרָע וְנִמְשָׁךְ אַחֲרָיו, יִטְמָא הוּא וְיִטַּמְּאוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

דף נז.

כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם, כָּל בִּישִׁין הֲווּ עָבְדֵי, וְלָא אִשְׁתְּלִים חוֹבַיְיהוּ עַד דְּהֲווּ אוֹשְׁדִין דָּמִין לְמַגָּנָא עַל אַרְעָא. וּמָאן אִנּוּן דְּהֲווּ מְחַבְּלִין אָרְחַיְיהוּ עַל אַרְעָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב רַק רַע כָּל הַיּוֹם. כְּתִיב הָכָא רַק רַע (דף נז ע"א) וּכְתִיב הָתָם (לא יגורך רע, וכתיב) (בראשית לח) וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְיָ.

כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם - כָּל הָרָעוֹת הָיוּ עוֹשִׂים, וְלֹא נִשְׁלַם חֶטְאָם עַד שֶׁהָיוּ שׁוֹפְכִים דָּמִים לְחִנָּם עַל הָאָרֶץ. וּמִי הֵם שֶׁהָיוּ מַשְׁחִיתִים דַּרְכָּם עַל הָאָרֶץ? זֶהוּ שֶׁכָּתוּב רַק רַע כָּל הַיּוֹם. כָּתוּב כָּאן רַק רַע, וְכָתוּב שָׁם [לא יגורך רע, וכתוב] (בראשית לח) וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה'.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי וְכִי רַע לָאו אִיהוּ רָשָׁע. אָמַר לֵיהּ, לָא. רָשָׁע אֲפִלּוּ אָרִים יְדֵיהּ לְגַבֵּי חַבְרֵיהּ, אַף עַל גַּב דְּלָא עָבִיד לֵיהּ מִידִּי אִקְרֵי רָשָׁע. כְּמָה דִכְתִיב, (שמות ב) וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תַכֶּה רֵעֶךָ. הָכִּיתָ לָא כְּתִיב אֶלָּא תַּכֶּה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וְכִי רַע אֵינוֹ רָשָׁע? אָמַר לוֹ, לֹא. רָשָׁע - אֲפִלּוּ הֵרִים יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא עָשָׂה לוֹ דָּבָר, נִקְרָא רָשָׁע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב) וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תַכֶּה רֵעֶךָ. הִכִּיתָ לֹא כָתוּב, אֶלָּא תַּכֶּה.

אֲבָל רַע לֹא אִקְרֵי אֶלָּא מַאן דְּמְחַבֵּל אָרְחֵיהּ וְסָאִיב גַּרְמֵיהּ וְסָאִיב אַרְעָא וְיָהִיב חֵילָא וְתוּקְפָּא לְרוּחַ מְסָאֲבָא דְּאִקְרֵי רָע דִּכְתִיב רַק רַע כָּל הַיּוֹם. וְלָא עָאל (סט א) בְּפַלְטְרִין וְלָא חָמֵי אַפֵּי שְׁכִינְתָּא. בְּגִין דְּבָהַאי אִסְתַּלַּק שְׁכִינְתָּא מֵעָלְמָא.

אֲבָל רַע לֹא נִקְרָא אֶלָּא מִי שֶׁמַּשְׁחִית דַּרְכּוֹ וּמְטַמֵּא עַצְמוֹ וּמְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ, וְנוֹתֵן כֹּחַ וְחִזּוּק לְרוּחַ הַטֻּמְאָה שֶׁנִּקְרֵאת רַע, שֶׁכָּתוּב רַק רַע כָּל הַיּוֹם. וְלֹא נִכְנַס בְּפַלְטֵרִין וְלֹא רוֹאֶה פְּנֵי שְׁכִינָה, מִשּׁוּם שֶׁבָּזֶה מִסְתַּלֶּקֶת שְׁכִינָה מִן הָעוֹלָם.

מָנָלָן מִיַּעֲקֹב. דְּכַד אִסְתַּלַּק שְׁכִינְתָּא מִנֵּיהּ חְשִׁיב דְּבָבְנוֹהִי הֲוָה פִּיסּוּל דִּבְגִינַיְיהוּ אִתְתַּקַּף בְּעָלְמָא רוּחָא מְסָאֲבָא וְנָרַע נְהוֹרָא מִן סִיהֲרָא וּפָגִים לָהּ. וְאִי תֵּימָא אַמַּאי. בְּגִין דְּדָא סָאִיב מַקְדְּשָׁא וְאִסְתַּלְּקָא שְׁכִינְתָּא מֵעָלּוֹי דְּיַעֲקֹב. כָּל שֶׁכֵּן הַהוּא דִּמְסָאֲב אָרְחֵיהּ וְסָאִיב גַּרְמֵיהּ דְּהוּא אַתְקִיף לֵיהּ לְרוּחָא מְסָאֲבָא. וּבְגִין כָּךְ כַּד אִסְתָּאַב אִקְרֵי רָע.

וּמַנַּיִן לָנוּ? מִיַּעֲקֹב. שֶׁכְּשֶׁהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה, חָשַׁב שֵׁשִׁ פְּסוּל בְּבָנָיו שֶׁבְּגָלְלָם הִתְחַזְּקָה בָּעוֹלָם רוּחַ הַטֻּמְאָה וְנִגְרַע הָאוֹר מֵהַלְּבָנָה וּפָגַם אוֹתָהּ. וְאִם תֹּאמַר לָמָּה? מִשּׁוּם וֶה מְטַמֵּא אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְהִסְתַּלְּקָה שְׁכִינָה מֵעַל יַעֲקֹב. כָּל שֶׁכֵּן אוֹתוֹ שֶׁמְּטַמֵּא דַּרְכּוֹ וּמְטַמֵּא עַצְמוֹ שֶׁהוּא מְחַזֵּק אֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה, וְלָכֵן כְּשֶׁנִּטְמָא נִקְרָא רַע.

תָּא חֲזֵי, כַּד בַּר נָשׁ אִסְתָּאַב לָא יִתְפַּקַּד מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְטָב. וּבְכָל זִמְנָא אִתְפַּקִּיד מַהַהוּא דְּאִתְקְרֵי רַע לְבִישׁ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (משלי יט) וְשֹׁבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע, כַּד אָזִיל בְּאֹרַח מֵישָׁר, כְּדֵין בַּל יִפָּקֵד רָע. וְעַל דָּא כְּתִיב רַק רַע כָּל הַיּוֹם. וּכְתִיב לֹא יְגוּרְךָ רָע. וְדָא אִקְרֵי רַע וְלָא אִקְרֵי רְשָׁע. וּכְתִיב (תהלים כג) גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי:

בֹּא וּרְאֵה, כְּשֶׁבֶּן אָדָם נִטְמָא, לֹא נִפְקָד מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְטוֹב, וּבְכָל פַּעַם נִפְקָד מֵאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא רַע לְרָע. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי יט) וְשֹׂבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע. כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יָשָׁר, אָז בַּל יִפָּקֵד רָע. וְעַל זֶה כָּתוּב רַק רַע כָּל הַיּוֹם, וְכָתוּב לֹא יְגָרְךָ רָע. וְזֶה נִקְרָא רַע וְלֹא נִקְרָא רָשָׁע. וְכָתוּב (תהלים כג) גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי.

וַיִּנָּחֶם יְיָ כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (ישעיה ה) הוֹי מוֹשְׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חַטָּאָה. הוֹי מוֹשְׁכֵי הֶעָוֹן אֵלֵּין בְּנֵי נָשָׁא דְּחָטָאן קַמֵּי מָארֵיהוֹן בְּכָל יוֹמָא, וְאִתְדַּמָּן בְּעֵינַיְיהוּ אִנּוּן חוֹבִין דְּאִנּוּן כְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא. וְחָשְׁבִין דְּהַהוּא עוֹבָדָא דְּעָבְדִין וְהַהוּא חוֹבָא דְּעָבְדִין דְּלָאו אִיהוּ כְלוּם וְלָא אַשְׁגַּח בֵּהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. עַד דְּעָבְדִין לְהַהוּא חוֹבָא תַּקִּיף וְרַבֵּי כַּעֲבוֹת הָעֲגָלָה דְּאִיהוּ תַּקִּיף דְּלָא יָכִיל לְאִשְׁתֵּצָאָה.

וַיִּנָּחֶם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (ישעיה ה) הוֹי מוֹשְׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חַטָּאָה. הוֹי מוֹשְׁכֵי הֶעָוֹן - אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁחוֹטְאִים לִפְנֵי רִבּוֹנָם בְּכָל יוֹם, וְנִדְמִים בְּעֵינֵיהֶם אוֹתָם חֲטָאִים שֶׁהֵם כְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא, וְחוֹשְׁבִים שֶׁאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ וְאוֹתוֹ חֵטְא שֶׁעָשׂוּ שֶׁאֵינוֹ כְלוּם, וְלֹא מַשְׁגִּיחַ בָּהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁעוֹשִׂים אֶת אוֹתוֹ חֵטְא חָזָק וְגָדוֹל כַּעֲבוֹת הָעֲגָלָה, שֶׁהוּא חָזָק שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְפַּלּוֹת.

וְתָא חֲזֵי כַּד עָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּינָא בְּחַיָּיבֵי עָלְמָא, אַף עַל גַּב דְּאִנּוּן חָטָאן קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאַרְגְּזִין לֵיהּ כָּל יוֹמָא. לָא בָּעֵי לְאוֹבָדָא לְהוּ מֵעָלְמָא. וְכַד אַשְׁגַּח בְּעוֹבָדַיְיהוֹן אִתְנְחַם עֲלַיְיהוּ עַל דְּאִנּוּן עוֹבְדֵי יְדוֹי וְאוֹרִיךְ לוֹן בְּעָלְמָא.

וּבֹא וּרְאֵה, כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִּין בִּרְשָׁעֵי הָעוֹלָם, אַף עַל גַּב שֶׁהֵם חָטְאוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִרְגִּיזוּ אוֹתוֹ כָּל יוֹם, אֵינוֹ רוֹצֶה לְאַבֵּד אוֹתָם מֵהָעוֹלָם. וּכְשֶׁמַּשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂיהֶם, מִתְנַחֵם עֲלֵיהֶם עַל שֶׁהֵם מַעֲשֵׂי יָדָיו וּמַאֲרִיךְ לָהֶם בָּעוֹלָם.

וּבְגִין דְּאִנּוּן עוֹבָדֵי יְדוֹי נָטִיל נְחָמָה וְאִתְנְחָם עֲלַיְיהוּ וְחַייִס עֲלַיְיהוּ. וְכַד בָּעֵי לְמֶעְבַּד בְּהוּ דִּינָא כְּבְיָכוֹל עָצִיב (ד"א ל"ג חדוון לא תיעול קדמוהי) דְּכִיְין דְּעוֹבָדֵי יְדוֹי אִנּוּן, עָצִיב עֲלַיְיהוּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (דניאל ו) וְדַחֲוָון לָא הַנְעֵל קָדָמוֹהִי.

וּבְגַלַּל שֶׁהֵם מַעֲשֵׂי יָדָיו, נוֹטֵל נֶחָמָה וּמִתְנַחֵם עֲלֵיהֶם וְחָס עֲלֵיהֶם. וּכְשֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בָּהֶם דִּין, כִּבְיָכוֹל הוּא עָצוּב [ד"א שמחות לא יכנסו לפניו]. שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם מַעֲשֵׂי יָדָיו, הוּא עָצוּב עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ו) וּשְׂמָחוֹת לֹא הֻכְנִיס לְפָנָיו.

כְּתִיב, (ס"א והא כתיב) (תהלים צו) הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹוז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי תָּא חֲזֵי, וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ כְּתִיב. אֶל לִבּוֹ עָצִיב וְלָא לְאָתַר אָחֳרָא. לִבּוֹ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שמואל א ב) כַּאֲשֶׁר בִּלְבָבִי וּבְנַפְשִׁי יַעֲשֶׂה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר וַיִּנָּחֶם יְיָ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (שמות לב) וַיִּנָּחֶם יְיָ עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. רַבִּי יֵיסָא אָמַר לְטַב. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר לְבִישׁ. רַבִּי יֵיסָא אָמַר לְטַב, כְּמָה דְאִתְּמַר דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָחִים עַל דְּאִנּוּן עוֹבָדֵי יְדוֹי וְחַייִס עֲלַיְיהוּ. וַיִּתְעַצֵּב בְּגִין דְּאִנּוּן חָטָאן קַמֵּיהּ.

כָּתוּב [ס"א והרי כתוב] (תהלים צו) הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בֹּא רְאֵה, וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ כָּתוּב. הוּא הִתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ וְלֹא לְמָקוֹם אַחֵר. לִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א ב) כַּאֲשֶׁר בִּלְבָבִי וּבְנַפְשִׁי יַעֲשֶׂה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, וַיִּנָּחֶם ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב) וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. רַבִּי יֵיסָא אָמַר לְטוֹב. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר לְרַע. רַבִּי יֵיסָא אָמַר לְטוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְנַחֵם עַל אוֹתָם מַעֲשֵׂי יָדָיו וְחָס עֲלֵיהֶם. וַיִּתְעַצֵּב, מִשּׁוּם שֶׁהֵם חוֹטְאִים לְפָנָיו.

וְרַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר לְבִישׁ דְּכַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לְאוֹבָדָא לְחַיָּיבֵי עָלְמָא נָטִיל נִיחוּמִין עֲלַיְיהוּ וְקַבִּיל נִיחוּמִין. כְּבְיָכוֹל כְּמַאן דְּמְקַבֵּל נִיחוּמִין עַל מַה דְּאֲבִיד. כֵּיוָן דְּקַבֵּל נִיחוּמִין וַדַּאי דִּינָא אִתְעֲבַד וְלָא תַלְיָא מִלְּתָא בִּתְשׁוּבָה.

וְרַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר לְרַע, שֶׁכְּשֶׁרוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבֵּד רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, נוֹטֵל עֲלֵיהֶם נִחוּמִים וּמְקַבֵּל נִחוּמִים, כְּבְיָכוֹל כְּמִי שֶׁמְּקַבֵּל נִחוּמִים עַל מַה שֶׁאָבַד. כֵּיוָן שֶׁקִּבֵּל נִחוּמִים, וַדַּאי נַעֲשָׂה דִּין, וְלֹא תָלוּי הַדָּבָר בִּתְשׁוּבָה.

אֵימָתַי תַּלְיָא בִּתְשׁוּבָה, עַד לָא קַבִּיל תַּנְחוּמִין עֲלַיְיהוּ. הָא קַבִּיל תַּנְחוּמִין עֲלַיְיהוּ לָא תַלְיָיא מִלְּתָא בִּתְשׁוּבָה כְּלָל וְדִינָא אִתְעֲבִיד. וּכְדֵין אוֹסִיף דִּינָא עַל דִּינָא, וְאַתְקֵיף (לקמן ע ב) לְהַהוּא אֲתַר דְּדִינָא, לְמֶעְבַּד דִּינָא וְאוֹבִיד לוֹן לְחַיָּיבַיָּא מִן עָלְמָא. וְכֹלָּא בַּקְּרָא דִּכְתִיב וַיִּנָּחֶם יְיָ. קִבֵּל תַּנְחוּמִין. וּלְבָתַר וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. יָהַב תּוּקְפָּא לְדִינָא לְמֶעְבַּד דִּינָא.

אֵימָתַי זֶה תָּלוּי בִּתְשׁוּבָה? עַד שֶׁלֹּא קִבֵּל עֲלֵיהֶם תַּנְחוּמִים. הֲרֵי שֶׁקִּבֵּל עֲלֵיהֶם תַּנְחוּמִים, אֵז הַדָּבָר כְּבָר לֹא תָלוּי בִּתְשׁוּבָה כְּלָל וְהַדִּין נַעֲשָׂה. וְאָז מוֹסִיף דִּין עַל דִּין וּמְחַזֵּק אֶת אוֹתוֹ מָקוֹם הַדִּין לַעֲשׂוֹת דִּין, וּמְאַבֵּד אֶת הָרְשָׁעִים מֵהָעוֹלָם, וְהַכֹּל בַּכָּתוּב, שֶׁכָּתוּב וַיִּנָּחֶם ה', קִבֵּל תַּנְחוּמִים. וְאַחַר כָּךְ וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ, נָתַן כֹּחַ לַדִּין לַעֲשׂוֹת דִּין.

דף נז:

רַבִּי חִיָּיא אָמַר וַיִּנָּחֶם יְיָ כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ. נָטַל תַּנְחוּמִין וְחֶדְוָה, כַּד עָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם בְּאַרְעָא דְּאִיהוּ כְּגַוְונָא עִלָּאָה וְכָל מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי מְשַׁבְּחָן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּד חָמוּ לֵיהּ בְּדִיוּקְנָא עִלָּאָה וְאָמְרוּ (דף נז ע"ב) (תהלים ח) וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ. לְבָתַר כַּד חָטָא אָדָם אִתְעַצַּב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל דְּחָטָא. דְּיָהֵב פִּתְחוֹן פֶּה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת דְּאָמְרוּ קַמֵּיהּ כַּד בָּעָא לְמִבְרֵי לֵיהּ, מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, וַיִּנָּחֶם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ - נָטַל תַּנְחוּמִים וְחֶדְוָה. כְּשֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ, שֶׁהוּא כְּדָגְמָא עֶלְיוֹנָה, וְכָל הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים מְשַׁבְּחִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁרָאוּ אוֹתוֹ בִּדְמוּת עֶלְיוֹנָה, וְאָמְרוּ (תהלים ח) וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ. אַחַר כָּךְ כְּשֶׁחָטָא אָדָם, הִתְעַצֵּב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל שֶׁחָטָא. שֶׁנָּתַן פִּתְחוֹן פֶּה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁאָמְרוּ לְפָנָיו בְּתִחִלָּה כְּשֶׁרָצָה לִבְרֹא אוֹתוֹ, מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ בְּגִין דְּבָעֵי לְמֶעְבַּד בֵּהּ דִּינָא שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב ב) בְּצֵאת לִפְנֵי הֶחָלוּץ וְאוֹמְרִים הוֹדוּ לַיְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אַמַּאי לָא כְּתִיב הָכָא כִּי טוֹב. אֶלָּא בְּגִין דְּאוֹבִיד עוֹבְדֵי יְדוֹי קַמַּייהוּ דְּיִשְׂרָאֵל. כְּגַוְונָא דָּא כַּד הֲווּ יִשְׂרָאֵל עָבְרִין יַמָּא. אָתוּ מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי לְמֵימַר שִׁירָה קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהוּא לֵילְיָא. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּמַה עוֹבָדֵי יַדַי טָבְעִין בְּיַמָּא וְאַתּוּן אָמְרִין שִׁירָה. כְּדֵין (שמות יד) וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלָּיְלָה. אוּף הָכָא בְּכָל זִמְנִין דְּאִיבּוּד רַשְׁיעַיָּא אִיהוּ מֵעָלְמָא כְּדֵין עָצִיבוּ אִשְׁתְּכַח עֲלַיְיהוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ, כִּי רָצָה לַעֲשׂוֹת בָּהֶם דִּין, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב כ) בְּצֵאת לִפְנֵי הֶחָלוּץ וְאוֹמְרִים הוֹדוּ לַה' כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, לָמָּה לֹא כָתוּב כָּאן כִּי טוֹב? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֶאֱבִיד אֶת מַעֲשֵׂי יָדָיו מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ זֶה כְּשֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְרִים אֶת הַיָּם, בָּאוּ מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים לוֹמַר שִׁירָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ לַיְלָה. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: וּמָה מַעֲשֵׂי יָדַי טוֹבְעִים בַּיָּם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים שִׁירָה!? אָז (שמות יד) וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלָּיְלָה. גַּם כָּאן, בְּכָל הַפְּעָמִים שֶׁל אִבּוּד רְשָׁעִים מֵהָעוֹלָם, אָז נִמְצֵאת עֲלֵיהֶם עֲצִבוּת.

רַבִּי אַבָּא אָמַר בְּשַׁעֲתָא דְּחָב קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָדָם וְעָבַר עַל פִּקּוּדוֹי, כְּדֵין אִשְׁתְּכַח עָצִיבוּ קַמֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָדָם וַוי דְּחָלְשַׁת חֵילָא עִלָּאָה. בְּהַאי שַׁעֲתָא אִתְחַשְׁכַת נְהוֹרָא חַד. מִיָּד תָּרִיךְ לֵיהּ מִגִּנְתָּא דְּעֵדֶן.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, בְּשָׁעָה שֶׁחָטָא אָדָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְעָבַר עַל מִצְוָתוֹ, אָז נִמְצָאָה עֲצִבוּת לִפָנָיו. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אָדָם, אוֹי שֶׁהֶחֱלַשְׁתָּ אֶת הַכֹּחַ הָעֶלְיוֹן. בְּשָׁעָה זוֹ נֶחְשַׁךְ מָאוֹר אֶחָד. מִיָּד גֵּרַשׁ אוֹתוֹ מִגַּן עֵדֶן.

אָמַר לֵיהּ אֲנָא אַעֲלִית לָךְ לְגִנְתָּא דְעֵדֶן לְקָרְבָא קָרְבָּנָא. וְאַתְּ פְּגִימַת מַדְבְּחָא דְלָא אִתְקָרֵב קָרְבָּנָא. מִכָּאן וּלְהָלְאָה לַעֲבוֹד אֶת הָאֲדָמָה. וְגָזַר עֲלֵיהּ מִיתָה. וְחָס עֲלֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְגָנִיז לֵיהּ בְּשַׁעֲתָא דְמִית לְגִנְתָּא.

אָמַר לוֹ: אֲנִי הִכְנַסְתִּי אוֹתְךָ לְגַן עֵדֶן לְהַקְרִיב קָרְבָּן, וְאַתָּה פָּגַמְתָּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁלֹּא נִקְרַב הַקָּרְבָּן!? מִכָּאן וָהָלְאָה - לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה. וְגָזַר עָלָיו מִיתָה. וְחָס עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּגְנָזוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמֵּת סָמוּךְ לַגָּן.

מַה עָבַד אָדָם עָבַד מְעַרְתָּא חָדָא וְאִתְטַמַּר בָּהּ הוּא וְאִתְּתֵיהּ. מְנָא יָדַע. אֶלָּא חָמָא חַד נְהוֹרָא דַּקִּיק עָיֵיל בְּהַהוּא אֶתַר דְּנָפִיק מִגִּנְתָּא דְעֵדֶן וְתָאֵב תֵּיאוּבְתֵּיהּ לְקִבְרֵיהּ. וְתַמָּן הוּא אֶתַר סָמוּךְ לִתְרַע דְּגִנְתָּא דְעֵדֶן.

מָה עָשָׂה אָדָם? עָשָׂה מְעָרָה אַחַת וְהִסְתַּתֵּר בָּהּ הוּא וְאִשְׁתּוֹ. מֵאֵיפֹה יָדַע? אֶלָּא רָאָה אוֹר דַּקִּיק אֶחָד שֶׁנִּכְנַס בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיּוֹצֵא מִגַּן עֵדֶן, וְהִתְאַוְּה תַּאֲוָתוֹ לְקִבְרוֹ, וְשָׁם הוּא מָקוֹם סָמוּךְ לְשַׁעַר גַּן עֵדֶן.

תָּא חֲזֵי, לְא אִסְתַּלַּק בַּר נָשׁ מֵעָלְמָא עַד דְּחָמֵי לֵיהּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן. שָׁאִיל לֵיהּ עַל מָה אָזִיל מֵעָלְמָא וְהֵיךְ נָפִיק. הוּא אָמַר לֵיהּ וַוי דִּבְגִינָךְ נְפַקְנָא מֵעָלְמָא. וְהוּא אָתִיב לֵיהּ בְּרִי אֲנָא עֲבָרִית עַל פִּקּוּדָא חָדָא וְאִתְעֲנָשִׁית בְּגִינֵהּ. חָמֵי אַתְּ כַּמָּה חוֹבִין וְכַמָּה פִּקּוּדִין דְּמָארָךְ עֲבַרְתְּ.

בֹּא רְאֵה, לֹא מִסְתַּלֵּק אָדָם מֵהָעוֹלָם עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן. שׁוֹאֵל אוֹתוֹ: עַל מָה הָלַךְ מֵהָעוֹלָם וְאֵיךְ יָצָא? הוּא אוֹמֵר לוֹ: אוֹי שֶׁבִּגְלָלְךָ יָצָאתִי מֵהָעוֹלָם. וְהוּא מֵשִׁיב לוֹ: בְּנִי, אֲנִי עָבַרְתִּי עַל מִצְוָה אַחַת וְנֶעֱנַשְׁתִּי בִּשְׁבִילָהּ, רְאֵה אַתָּה כַּמָּה חֲטָאִים וְכַמָּה מִצְוֹת שֶׁל רִבּוֹנְךָ עָבַרְתָּ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא עַד כְּדוֹ יוֹמָא קָאִים אָדָם הָרִאשׁוֹן וְחָזֵי בַּאֲבָהָן תְּרֵין זִמְנִין בְּיוֹמָא וְאוֹדֵי עַל חוֹבוֹי. וְאַחֲמֵי לוֹן הַהוּא אֶתַר דְּהָווֹה בֵּיהּ בִּיקָרָא עִלָּאָה. וְאָזִיל וְחָמֵי כָּל אִנּוּן צַדִּיקַיָּיא וְחַסִידֵי דְּנָפְקוּ מִנֵּיהּ וְיָרְתוּ לְהַהוּא יְקָרָא עִלָּאָה דִּבְגִנְתָּא דְעֵדֶן. וְאֲבָהָן כֻּלְּהוֹן אוֹדָן וְאָמְרִין (תהלים לו) מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, עַד הַיּוֹם הַזֶּה עוֹמֵד אָדָם הָרִאשׁוֹן וְרוֹאֶה אֶת הָאָבוֹת פְּעָמִים בְּיוֹם וּמוֹדֶה עַל חֶטְאוֹ, וּמַרְאֶה לָהֶם אֶת אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהָיָה בּוֹ בְּכָבוֹד עֶלְיוֹן, וְהוֹלֵךְ וְרוֹאֶה כָּל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים וַחֲסִידִים שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ וְיָרְשׁוּ אֶת אוֹתוֹ כָּבוֹד עֶלְיוֹן שֶׁבְּגַן עֵדֶן. וְכָל הָאָבוֹת מוֹדִים וְאוֹמְרִים, (תהלים לו) מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן.

רַבִּי יֵיסָא אָמַר כֻּלְּהוּ בְּנֵי עָלְמָא חָמָאן לֵיהּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן בְּשַׁעֲתָא דְּמִסְתַּלְּקֵי מִן עָלְמָא, לְאַחֲזָאָה סַהֲדוּתָא דִּבְגִין חוֹבוֹי דְּבַר נָשׁ אִיהוּ אִסְתַּלַּק מֵעָלְמָא וְלָא בְּגִינֵיהּ דְּאָדָם. כְּמָה דְּתְנִינָן אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא. בַּר אִנּוּן תְּלָתָא דְּאִסְתַּלָּקוּ בְּגִין הַהוּא עִיטָא דְּנָחָשׁ הַקָּדְמוֹנִי. וְאִלֵּין אִנּוּן, עַמְרָם לֵוִי וּבִנְיָמִין. וְאִית דְּאָמְרֵי אוּף נָמֵי יִשַׁי. דְּלָא חָבוּ וְלָא אִשְׁתְּכַח עֲלַיְיהוּ חוֹבָא דִּימוּתוּן בֵּיהּ, בַּר דְּאִדְכַּר עֲלַיְיהוּ הַהוּא עִיטָא דְּנָחָשׁ כִּדְאָמְרָן.

רַבִּי יֵיסָא אָמַר, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם רוֹאִים אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּשָׁעָה שֶׁמִּסְתַּלְּקִים מֵהָעוֹלָם, לְהַרְאוֹת עֲדוּת שֶׁמִּשּׁוּם חֶטְאֵי הָאִישׁ הוּא מִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם וְלֹא בִּגְלָלוֹ שֶׁל אָדָם, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, פָּרַט לְאוֹתָם שְׁלֹשָׁה שֶׁהִסְתַּלְּקוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, וְאֵלֶּה הֵם: עַמְרָם, לֵוִי וּבִנְיָמִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים גַּם יִשַׁי. שֶׁלֹּא חָטְאוּ, וְלֹא נִמְצָא בָּהֶם חֵטְא שֶׁיְּמִיתוּ בּוֹ, רַק שֶׁנִּזְכְּרָה עֲלֵיהֶם אוֹתָהּ עֲצַת הַנָּחָשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

תָּא חֲזֵי, כֻּלְּהוֹן דָּרִין דְּהָווּ בְּיוֹמוֹי דְּנֹחַ כֻּלְּהוּ אַפְּשִׁיטוּ חוֹבִין עַל עָלְמָא בְּאִתְגַּלְיָא לְעֵינֵיהוֹן דְּכוֹלָּא. רַבִּי שִׁמְעוֹן הֲוָה אָזִיל יוֹמָא חַד בְּפִילֵי דְּטִבֶּרְיָה, חָמָא בְּנֵי נְשָׁא דְּהָווּ מְקַטְרֵי בְּקִיטְרָא דְּקַשְׁתָּא בְּקוּלְפָּא דְּקַנְסִיר. אָמַר וּמַה חוֹבָא דָּא בְּאִתְגַּלְיָא לְאַרְגָּזָא לְמָרֵיהוֹן. יְהִיב עֵינוֹי בְּהוּ וְאִתְרְמִיוּ לְגוֹ יַמָּא וּמִיתוּ.

בֹּא רְאֵה, כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁהָיוּ בִּימֵי נֹחַ, כֻּלָּם הִפְשִׁיטוּ חֲטָאִים עַל הָעוֹלָם בְּגָלוּי לְעֵינֵי כֹּל. רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הוֹלֵךְ יוֹם אֶחָד בְּשַׂעֲרֵי טְבֶרְיָה. רָאָה בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ קוֹשְׁרִים בְּקֶשֶׁר הַקֶּשֶׁת בְּכַדֵּי חֶרֶס. אָמַר, וּמַה חֵטְא זֶה בְּגָלוּי לְהַרְגִּיז אֶת רִבּוֹנָם? נָתַן עֵינוֹ בָּהֶם וְנִזְרְקוּ לְתוֹךְ הַיָּם וּמֵתוּ.

תָּא חֲזֵי, כָּל חוֹבָא דְּאִתְעֲבִיד בְּאִתְגַּלְיָא דְּחֵי לָהּ לִשְׁכִינְתָּא מַאַרְעָא וּסְלִיקַת דִּיּוּרָהּ מֵעָלְמָא. אִלֵּין הֲווּ אָזְלִין בְּרִישָׁא זְקִיף וְעַבְדֵי חוֹבַיְיהוּ בְּאִתְגַּלְיָיא וְדָחוּ לָהּ לִשְׁכִינְתָּא מֵעָלְמָא. עַד דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דָּחֵא לוֹן וְאַעֲבִיר לוֹן מִנַּיְיהוּ. וְעַל דָּא כְּתִיב (משלי כה) הָגוֹ רָשָׁע לִפְנֵי מֶלֶךְ וְגוֹ' הֲגוֹ סִגִּים מִכֶּסֶף וְגוֹ':

בֹּא רְאֵה, כָּל חֵטְא שֶׁנַּעֲשָׂה בְּגָלוּי, דּוֹחֶה אֶת הַשְּׁכִינָה מֵהָאָרֶץ וּמְסַלֵּק אֶת דִּיּוּרָהּ מִן הָעוֹלָם. אֱלֹהֶ הָיוּ הוֹלְכִים בְּרֹאשׁ זְקוּף וְעוֹשִׂים חֲטָאֵיהֶם בְּגָלוּי, וְדָחוּ אֶת הַשְּׁכִינָה מֵהָעוֹלָם, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָּחָה אוֹתָם וְהֶעֱבִיר אוֹתָם מִמֶּנּוּ. וְעַל זֶה כָּתוּב (משלי כה) הָגוֹ רָשָׁע לִפְנֵי מֶלֶךְ וְגוֹ', הֲגוֹ סִיגִים מִכֶּסֶף וְגוֹ'.

דף נח.

וַיֹּאמֶר יְיָ לֹא יָדוֹן רוּחִי בָּאָדָם לְעוֹלָם בְּשַׁגַּם הוּא בָשָׂר וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא עָבַד לְהַאי עָלְמָא לְאִשְׁתַּמָּשָׁא (דף נח ע"א) כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא. וְכַד בְּנֵי עָלְמָא אִנּוּן זַכָּאִין דְּאָזְלֵי בְּאֹרַח מֵישָׁר, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתְעַר רוּחָא דְּחַיֵּי דִּלְעֵילָּא עַד דְּמָטוּ אִנּוּן חַיִּין לְאָתַר דְּיַעֲקֹב שַׁרְיָא בֵּיהּ.

וַיֹּאמֶר ה' לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם בְּשַׁגַּם הוּא בָשָׂר וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וּכְשֶׁבָּנֵי אָדָם הֵם צַדִּיקִים שֶׁהוֹלְכִים בְּדַרְכָּךְ יְשָׁר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעוֹרֵר רוּחַ חַיִּים שֶׁלְּמַעְלָה, עַד שֶׁמַּגִּיעִים אוֹתָם חַיִּים לַמָּקוֹם שֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ שָׁרוּי בּוֹ.

וּמִתַּמָּן נָגְדֵי אִנּוּן חַיִּין עַד דְּאִתְמְשִׁיךְ הַהוּא רוּחָא לְהַאי עוֹלָם דְּדָוִד מַלְכָּא שָׁרְיָא בֵּיהּ. וּמִתַּמָּן נָגְדֵי בִּרְכָאן לְכֻלְּהוּ אִנּוּן תַּתָּאֵי. וְהַהוּא רוּחָא אַלְּאָה אִתְנְגִיד וְאִתְמְשִׁיךְ לְתַתָּא וְיָכְלִין לְאִתְקַיְּמָא בְּעָלְמָא. וּבְגִינֵי כָּךְ לְעוֹלָם חַסְדּוֹ דָּא הוּא עוֹלָם דָּוִד מַלְכָּא. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב לְעֹלָם בְּלָא וָא"ו. דְּהָא כַּד (איהו) הַהוּא רוּחָא אִתְנְגִיד לְהַהוּא עוֹלָם, מִתַּמָּן נָפְקֵי בִּרְכָאן

וְחַיִּין לְכֹלָּא לְאִתְקַיְּימָא. הַשְׁתָּא דְּחָבוּ בְּנֵי נָשָׁא אִסְתַּלַּק כֹּלָּא. בְּגִין דְּלָא יִמְטֵי הַהוּא רוּחָא דְּחַיֵּי לְהַאי עוֹלָם לְאִתְהַנָּאָה מִנֵּיהּ תַּתָּאֵי וּלְאִתְקַיְּימָא בֵּיהּ. בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר בְּגִין דְּלָא יִתְרַק הַאי רוּחָא לְהַאי עוֹלָם. מַאי טַעְמָא דְּלָא לְאַסְגָּאָה נָחָשׁ תַּתָּאָה. דְּדַרְגִּין דְּיִתְתַּקַּף בֵּיהּ (ד"א ל"ג ובעינן) רוּחָא דִּקְדוּשָׁא דְּלָא יִתְעָרַב בְּרוּחַ מְסָאֲב.

וּמִשָּׁם שׁוֹפְעִים אוֹתָם חַיִּים, עַד שֶׁנִּמְשֶׁכֶת אוֹתָהּ רוּחַ לָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ שָׁרוּי בּוֹ, וּמִשָּׁם שׁוֹפְעוֹת הַבְּרָכוֹת לְכָל אוֹתָם הַתַּחְתּוֹנִים. וְאוֹתָהּ רוּחַ עֶלְיוֹנָה שׁוֹפַעַת וְנִמְשֶׁכֶת לְמַטָּה, וְיכוֹלִים לְהִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם. וּמִשּׁוּם כָּךְ לְעוֹלָם חַסְדּוֹ, זֶהוּ עוֹלָם שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְלָבֵן כָּתוּב לְעֹלָם בְּלִי וָא"ו. שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁאוֹתָהּ רוּחַ שׁוֹפַעַת לְאוֹתוֹ עוֹלָם, מִשָּׁם יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת וְחַיִּים לַכֹּל לְהִתְקַיֵּם. עַכְשָׁו שֶׁחָטְאוּ בְּנֵי אָדָם, הִסְתַּלֵּק הַכֹּל, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַגִּיעַ אוֹתוֹ רוּחַ חַיִּים לְעוֹלָם זֶה לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ הַתַּחְתּוֹנִים וּלְהִתְקַיֵּם בּוֹ. בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר - כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשְׁפַּע זוֹ הָרוּחַ לְעוֹלָם הַזֶּה. מָה הַטַּעַם? שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת נָחָשׁ הַתַּחְתּוֹן. שֶׁדְּרָגוֹת שֶׁיִּתְחַזֵּק בּוֹ [וצריכים] רוּחַ שֶׁל קְדֻשָּׁה שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב בְּרוּחַ טְמֵא.

בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר דָּא נָחָשׁ קַדְמָאָה דְּיִתְבָּרַךְ בְּגִין כָּךְ הוּא בָּשָׂר כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית ו) קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן דָּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אוֹרִיכוּ דְּקוּסְטִירָא דְּקִיטְרָא:

בְּשַׁגָּם הוּא בָּשָׂר - זֶה נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ. מִשּׁוּם כָּךְ הוּא בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ו) קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, זֶהוּ מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה - הַמְּתָנָה שֶׁל מִגְדַּל הַמַּקֵּשֵׁר. הַנְּפִילִים הָיוּ בָּאָרֶץ. תָּנֵי רַבִּי יוֹסֵי אִלֵּין עַזָּ"א וַעֲזָאֵ"ל. כְּמָה דְּאִתְּמַר דְּאַפִּיק (ד"א דאפיל) לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִקְּדוּשָׁתָא דִּלְעֵילָּא. וְאִי תֵּימָא וְהֵיךְ יְכִלוּ לְאִתְקַיְּימָא בְּהַאי עָלְמָא. אָמַר רַבִּי חִיָּיא אִלֵּין הֲווֹ מַאנּוּן דִּכְתִיב וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ. וְהָא אִתְּמַר דְּאִלֵּין אִתְחֲזוּ לִבְנֵי נָשָׁא כְּחֵזוּ דִּלְהוֹן. וְאִי תֵּימָא הֵיךְ יְכִלִין לְאִתְהַפָּכָא. הָא אִתְּמַר דְּאִתְהַפָּכָן לְכַמָּה גְּוָונִין וּבְשַׁעְתָּא דְּנָחֲתֵי אַגְלִימוּ בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא וְאִתְחֲזוּן כִּבְנֵי נָשָׁא.

הַנְּפִלִים הָיוּ בָּאָרֶץ. שָׁנָה רַבִּי יוֹסֵי, אֵלּוּ עַזָּ"א וַעֲזָאֵ"ל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהוֹצִיא [ד"א שהפיל] אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵהַקְּדֻשָּׁה שֶׁלְּמַעְלָה. וְאִם תֹּאמַר, אֵיךְ יָכְלוּ לְהִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם הַזֶּה? אָמַר רַבִּי חִיָּיא, אֵלֶּה הָיוּ מַאוֹתָם שֶׁכָּתוּב וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ. וַהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁאֵלֶּה נִרְאִים לִבְנֵי אָדָם כַּמַּרְאֶה שֶׁלָּהֶם. וְאִם תֹּאמַר, אֵיךְ יָכְלוּ לְהִתְהַפֵּךְ? הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁמִּתְהַפְּכִים לְכַמָּה גְּוָנִים. וּבְשָׁעָה שֶׁיֵּרְדוּ, הִתְלַבְּשׁוּ בַּאֲוִיר הָעוֹלָם וְנִרְאוּ כִּבְנֵי אָדָם.

וְהָנֵי עַזָּ"א וַעֲזָאֵ"ל דְּמָרְדוּ לְעֵילָּא וְאַפִּיל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאַגְלִימוּ בְּאַרְעָא וְאִתְקַיְּימוּ בֵּיהּ וְלָא יְכִילוּ לְאִתְפַּשְׁטָא מִנֵּיהּ. וּלְבָתַר טָעוּ בָּתַר נְשֵׁי עָלְמָא. וַעַד כְּעָן יוֹמָא דָּא אִנּוּן קַיְּימֵי וְאוֹלְפֵי חָרְשִׁין לִבְנֵי נָשָׁא וְאוֹלִידוּ בְּנִין וְקָרוּ לְהוּ עֲנָקִים גִּבָּרִין. וְאִנּוּן נְפִילִים אִקְרוּן בְּנֵי אֱלֹהִים. וְהָא אִתְּמַר.

וַעֲזָ"א וַעֲזָאֵ"ל הֲלָלוּ שֶׁמֵּרְדוּ לְמַעְלָה וְהִפִּילָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִתְלַבְּשׁוּ בָּאָרֶץ וְהִתְקַיְּמוּ בָהּ, וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְפַּשֵּׁט מִמֶּנּוּ, וְאַחַר כָּךְ טָעוּ אַחַר נָשׁוֹת הָעוֹלָם. וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה הֵם קַיָּמִים וּמַלְמְדִים כְּשָׁפִים לִבְנֵי אָדָם, וְהוֹלִידוּ בָּנִים, וְקָרְאוּ לָהֶם עֲנָקִים גִּבּוֹרִים. וְאוֹתָם נְפִילִים נִקְרָאִים בְּנֵי אֱלֹהִים, וְהֵרֵי נִתְבָּאֵר.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ו)

אָמַר רַבִּי רְחוּמָאי כָּבוֹד וְלֵב הֲרֵי הֵן אֶחָד אֶלָּא שְׁכָּבוֹד נִקְרָא עַל שֵׁם מַעְלָה וְלֵב אִתְקְרֵי עַל שֵׁם פְּעוּלַת מַטָּה. וְהַיְינוּ כְּבוֹד הַשֵּׁם וְהַיְינוּ לֵב הַשָּׁמַיִם. מָאי נִיהוּ (ישעיה ו') מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ אֶלָּא כָּל אוֹתָהּ אֶרֶץ שְׁנִבְרֵאת בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁהוּא לְמַעְלָה כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְלֵאָה מִכְּבוֹד הַשֵּׁם וּמָאי נִיהוּ חֲכָמִים דְּכְתִיב (משלי ג') כָּבוֹד חֲכָמִים יְנַחֲלוּ וּכְתִיב (יחזקאל ג') בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ.

אָמַר רַבִּי רְחוּמַאי, כָּבוֹד וְלֵב הֲרֵי הֵם אֶחָד, אֶלָּא שֶׁכָּבוֹד נִקְרָא עַל שֵׁם מַעְלָה, וְלֵב נִקְרָא עַל שֵׁם פְּעֻלַּת מַטָּה, וְהַיְינוּ כְּבוֹד הַשֵּׁם, וְהַיְינוּ לֵב הַשָּׁמַיִם. מַה הוּא (ישעיה ו) מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ? אֶלָּא כָּל אוֹתָהּ אֶרֶץ שֶׁנִּבְרֵאת בְּיוֹם רִאשׁוֹן, שֶׁהִיא לְמַעְלָה כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מְלֵאָה מִכְּבוֹד הַשֵּׁם, וּמַה הֵם? חֲכָמִים, שֶׁכָּתוּב (משלי יג) כָּבוֹד חֲכָמִים יְנַחֲלוּ, וְכָתוּב (יחזקאל ג) בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ.

וּמָאי הֲוֵי כָּבוֹד וָזֶה. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ מַטְרוֹנִיתָא בְּחַדְרוֹ שֶׁכָּל חַיָּילָיו מִשְׁתַּעֲשְׁעִין בָּהּ וְהָיוּ לָהּ בָּנִים וּבָאִים כָּל הַיּוֹם לִרְאוֹת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּמְבָרְכִין אוֹתוֹ אָמְרוּ לוֹ אָנָּה אֹמַר לָהֶם לֹא תוּכְלוּ לִרְאוֹתָהּ עַתָּה. אָמְרוּ בְּרוּכָה תִּהְא בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִיא. וּמָאי דִּכְתִיב מִמְּקוֹמוֹ מִכְּלַל דְּלִיכָּא דְּיָדַע אֶת מְקוֹמוֹ מָשָׁל לְמַטְרוֹנִיתָא שְׁבָאָה מִמָּקוֹם רָחוֹק וְלֹא יָדְעוּ מֵאַיִן בָּאָה עַד שֶׁרָאוּ שֶׁהִיא אֵשֶׁת חַיִל נָאָה וְהַגּוּנָה בְּכָל מַעֲשֶׂיהָ, אָמְרוּ זֹאת וַדַּאי מִן הָאוֹר נִלְקְחָה כַּךְ בְּמַעֲשֶׂיהָ הֵאִירָה אֶת הָעוֹלָם. שָׁאֲלוּ אוֹתָהּ מֵאַיִן אַתְּ אָמְרָה לָהֶם מִמְּקוֹמִי אָמְרוּ אִם כֵּן גְּדוֹלִים אַנְשֵׁי מְקוֹמֵךְ בְּרוּכָה תִּהְיִי וּמְבוֹרָךְ מְקוֹמֵךְ.

וּמָה הָיָה הַכָּבוֹד הַזֶּה? מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ שֶׁהָיְתָה לוֹ גְּבִירָה בְּחַדְרוֹ שֶׁכָּל חַיָּילָיו מִשְׁתַּעְשְׁעִין בָּהּ, וְהָיוּ לָהּ בָּנִים, וּבָאִים כָּל הַיּוֹם לִרְאוֹת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּמְבָרְכִין אוֹתוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אָנָּה אֹמַר? אָמַר לָהֶם: לֹא תוּכְלוּ לִרְאוֹתָהּ עַתָּה. אָמְרוּ: בְּרוּכָה תִּהֵא בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִיא. וּמַה שֶׁכָּתוּב מִמְּקוֹמוֹ, מִכְּלָל שֶׁאֵין יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמוֹ. מָשָׁל לִגְבִירָה שֶׁבָּאָה מִמָּקוֹם רָחוֹק וְלֹא יָדְעוּ מֵאַיִן בָּאָה. עַד שֶׁרָאוּ שֶׁהִיא אֵשֶׁת חַיִל נָאָה וַהֲגוּנָה בְּכָל מַעֲשֶׂיהָ, אָמְרוּ: זֹאת וַדַּאי מִן הָאוֹר נִלְקְחָה, כִּי בְמַעֲשֶׂיהָ הֵאִירָה אֶת הָעוֹלָם. שָׁאֲלוּ אוֹתָהּ: מֵאַיִן אַתְּ? אָמְרָה לָהֶם: מִמְּקוֹמִי. אָמְרוּ: אִם כֵּן, גְּדוֹלִים אַנְשֵׁי מְקוֹמֵךְ, בְּרוּכָה תִּהְיִי וּמְבֹרָךְ מְקוֹמֵךְ.

וְכִי אֵין כְּבוֹד יְיָ אֶחָד מִצַּבָּאוֹתָיו לֹא גָּרַע אַמַּאי מְבָרְכִין לֵיהּ. אֶלָּא מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְאִישׁ שֶׁהָיָה לוֹ גָּן נָאֶה וְחוֹתֵךְ לְגַן בְּקַרְוֹב מִמֶּנּוּ חַתִּיכַת שָׂדֶה. וְאִם הִשְׁקָה הַגַּן בְּתְחִלַּת שְׁקִיוּתוֹ הָלְכוּ לָהֶם הַמַּיִם עַל כָּל הַגָּן. אַף אוֹתָהּ חַתִּיכָה שֶׁל שָׂדֶה שֶׁהִיא אֵינָהּ דְּבוּקָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל אֶחָד הוּא לְפִיכָךְ פָּתַח לָהּ מָקוֹם וְהִשְׁקָה לָהּ לְבַדָּהּ. (עד כאן מההשמטות)

וְכִי אֵין כְּבוֹד ה' אֶחָד מִצִּבְאוֹתָיו לֹא גָּרַע, לָמָּה מְבָרְכִים אוֹתוֹ? אֶלָּא מָשָׁל לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאִישׁ שֶׁהָיָה לוֹ גַּן נָאֶה, וְחוּץ לַגָּן בְּקָרוֹב מְמֶּנּוּ חֲתִיכַת שָׂדֶה, וְאִם הִשְׁקָה הַגָּן בְּתְחִלַּת שְׁקִיוּתוֹ - הָלְכוּ לָהֶם הַמַּיִם עַל כָּל הַגָּן, אַף אוֹתָהּ חֲתִיכָה שֶׁל שָׂדֶה שֶׁהִיא אֵינָהּ דְּבוּקָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל אֶחָד הוּא, לְפִיכָךְ פָּתַח לָהּ מָקוֹם וְהִשְׁקָה אוֹתָהּ לְבַדָּהּ: ע"כ מההשמטות.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶמְחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (ישעיה נה) כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם.

וַיֹּאמֶר ה' אֶמְחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (ישעיה נה) כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם.

תָּא חֲזֵי, כַּד בַּר נָשׁ בָּעֵי לְנָקְמָא מֵאַחֲרָא שָׁתִיק וְלָא אָמַר מִידִי. דְּאִילּוּ אוֹדְעֵיהּ יְסְתַּמַּר וְלָא יָכִיל לֵיהּ. אֲבָל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָאו הָכֵי עָבִיד. לָא עָבִיד דִּינָא בְּעָלְמָא עַד דְּאַכְרִיז וְאוֹדַע לְהוּ זְמָנָא תְּרִין וּתְלָתָא. בְּגִין דְּלָא אִיתְאֵי דְּיִמְחֵי בִּידֵיהּ דְּיֵימָא לֵיהּ מָה עָבַדְתָּ וְלָא יְסְתַּמַּר מִנַּיהּ וְלָא יָכִיל לְקַיְימָא קַמֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבֶּן אָדָם רוֹצֶה לִנְקֹם מֵאַחֵר, הוּא שׁוֹתֵק וְלֹא אוֹמֵר דָּבָר. שֶׁאִם יוֹדִיעַ לוֹ, הַהוּא יִשְׁמֹר וְלֹא יוּכַל לוֹ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא עוֹשֶׂה כָּךְ, לֹא עוֹשֶׂה דִּין בָּעוֹלָם עַד שֶׁמַּכְרִיז וּמוֹדִיעַ לָהֶם פַּעַם פַּעֲמַיִם וְשָׁלֹשׁ, כִּי אֵין מִי שֶׁיִּמְחֶה בְּיָדוֹ שֶׁיֹּאמַר לוֹ מָה עָשִׂיתָ, וְלֹא יִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ וְלֹא יוּכַל לַעֲמֹד לְפָנָיו.

תָּא חֲזֵי, וַיֹּאמֶר יְיָ אֶמְחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. אוֹדַע לוֹן עַל יָדָא דְּנֹחַ וְאַתְרֵי בְּהוֹן כַּמָּה זְמָנִין וְלָא שָׁמְעֵי. בְּתַר דְּלָא שָׁמְעוּ, אַייְתֵי עֲלֵיהוֹן דִּינָא וְאוֹבִיד לוֹן מֵעַל אַפֵּי אַרְעָא.

בֹּא רְאֵה, וַיֹּאמֶר ה' אֶמְחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. הוֹדִיעַ לָהֶם עַל יְדֵי נֹחַ וְהִתְרָה בָּהֶם כַּמָּה פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ. אַחַר שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ, הֵבִיא עֲלֵיהֶם דִּין וְהֶאֱבִיד אוֹתָם מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ.

תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב בֵּיהּ בְּנֹחַ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ (ס' א) נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ. (זה מקומו בדף ס' ובתוס' בהגהת האר"י) (ס"א אמאי הכא לאמר. ואמאי זה. אלא לאמר דא אתתא. זה דא צדיק. רמז דקודשא בריך הוא קרא ליה לנח נייחא דארעא. לאמר. מאי לאמר. אלא אתר דא קרי ליה נח ומאן איהו ארעא קדישא. לאמר זה ינחמנו עבד ליה קודשא בריך הוא לתתא כגוונא עילאה. כתיב הכא זה ינחמנו וכתיב התם (ישעיה כה) זה יי קוינו לו. זכאין אנון צדיקייא דרשימין ברשימו דגושפנקא דמלכא עילאה למהוי בשמיה רשימין. ואיהו שוי שמהן בארעא כדקא יאות. כתיב ויקרא את שמו נח, וכתיב, (בראשית כה) ויקרא שמו יעקב. אמאי לא כתיב את. אלא התם דרגא (חדא) והכא דרגא אחרא. כמא דאת אמר (ישעיה ו) וארא את ה'. וארא יי לא כתיב אלא את יי. אוף הכא ויקרא שמו יעקב דרגא דיליה קודשא בריך הוא ממש קרי ליה יעקב. אבל הכא א"ת, לאכללא שכינתא).

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב בְּנֹחַ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ. [למה כאן לאמר, ולמה זה? אלא לאמר זו האשה, זה זה צדיק, רמז שהקדוש ברוך הוא קרא לנח, מנוחת הארץ, לאמר, מה זה לאמר? אלא מקום זה קורא לו נח, ומיהו? ארץ הקדושה, לאמר זה ינחמנו, עשה אותו הקדוש ברוך הוא למטה

כדגמא עליונה, כתוב כאן זה ינחמנו, וכתוב שם (ישעיה כה) זה ה' קוינו לו. אשרי הצדיקים שרשומים ברשם של חותמת המלך העליונה להיות רשומים בשמו, והוא שם שמות בארץ כראוי. כתוב ויקרא את שמו נח, וכתוב (בראשית כה) ויקרא את שמו יעקב, למה לא כתוב את? אלא שם דרגה [אחת], וכאן דרגה אחרת, כמו שנאמר (ישעיה ו) וארא את ה', וארא ה' לא כתוב אלא את ה', גם כאן ויקרא שמו יעקב דרגתו ממש, הקדוש ברוך הוא קרא לו י קב, אבל כאן א"ת להכליל את השכינה.]

דף נח:

מְנָא הֲוָה יָדַע. אֶלָּא בְּשַׁעֲתָא דְּלַיֵּיט קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא דִּכְתִיב אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ. אָמַר אָדָם קַמֵּי (דף נח ע"ב) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם עַד מָתַי יְהֵא עָלְמָא בְּלַטְיוּתָא. אָמַר לֵיהּ עַד דְּיִתְיְלִיד לָךְ בֵּן מֵהוּל כְּגַוְונָא דִילָךְ. וְהַוו מְחַכָּאן עַד שַׁעֲתָא דְּאִתְיַלִּיד נֹחַ. וְכֵיוָן דְּאִתְיַלִּיד (נח נט ב) חָמָא לֵיהּ גָּזִיר רָשִׁים בְּאַת קַדִּישָׁא. וְחָמָא שְׁכִינְתָא מִתְדַּבְּקָא בַּהֲדֵיהּ. כְּדֵין קָרָא שְׁמֵיהּ עַל מָה דְּעָבִיד לְבָתַר.

מֵאֵיפֹה הָיָה יוֹדֵעַ? אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קִלֵּל אֶת הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ, אָמַר אָדָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עַד מָתַי יִהְיֶה הָעוֹלָם בְּקִלָּלָה? אָמַר לוֹ: עַד שֶׁיִּוָּלֵד לְךָ בֵּן מָהוּל כְּמוֹתְךָ. וְהָיוּ מְחַכִּים עַד שָׁעָה שֶׁנּוֹלַד נֹחַ. וְכֵיוָן שֶׁנּוֹלַד, רָאָה אוֹתוֹ מָהוּל רָשׁוּם בְּאוֹת הַקֹּדֶשׁ, וְרָאָה שְׁכִינָה דְּבוּקָה עִמּוֹ, וְאָז קָרָא אֶת שְׁמוֹ עַל מַה שֶּׁעָשָׂה אַחַר כָּךְ.

בְּקַדְמִיתָא לָא הֲוו יָדְעֵי לְמִזְרַע וּלְמֶחֱצַד וּלְמֶחֱרַשׁ וְהֲווּ עָבְדֵי פּוּלְחָנָא דְּאַרְעָא בִּידַיְיהוּ. כֵּיוָן דְּאָתָא נֹחַ אִתְקִין אוּמָנוּתָא לְהוּ וְכָל מָאנִין (צו ב) דְּצָרִיכִין לְתַקָּנָא אַרְעָא לְמֶעְבַּד פֵּירִין. הֲדָא הוּא דִכְתִיב זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמֵעִצְבוֹן יָדֵינוּ, מִן הָאֲדָמָה. דְּאִיהוּ אַפִּיק אַרְעָא מִמַּה דְּאִתְלַטְיָיא. דְּהַוו זָרְעִין חִטִּין וְקָצְרִין גּוֹבִין וְדָרְדָּרִין. וּבְגִינֵי כָךְ כְּתִיב אִישׁ הָאֲדָמָה.

בַּתְּחִלָּה לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לִזְרֹעַ וְלִקְצֹר וְלַחֲרוֹשׁ, וְהָיוּ עוֹשִׂים עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה בִּידֵיהֶם. כֵּיוָן שֶׁבָּא נֹחַ, הִתְקִין אֻמָּנוּת לָהֶם וְכָל הַכֵּלִים שֶׁצְּרִיכִים לְתַקֵּן אֶת הָאֲדָמָה לַעֲשׂוֹת פֵּרוֹת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמֵעִצְבוֹן יָדֵינוּ מִן הָאֲדָמָה. שֶׁהוּא הוֹצִיא אֶת הָאָרֶץ מִמַּה שֶּׁהִתְקַלְקְלָה שֶׁהָיוּ זוֹרְעִים חִטִּים - וְקוֹצְרִים קוֹצִים וְדַרְדָּרִים. וְלָכֵן כָּתוּב אִישׁ הָאֲדָמָה.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר אִישׁ הָאֲדָמָה כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (רות א) אִישׁ נָעֳמִי. בְּגִין דְּאִקְרֵי צַדִּיק וְאַפִּיק לָהּ לְאַרְעָא בְּקָרְבָּנָא דְּעָבַד מִמַּה דְּאִתְלַטְיָיא דִּכְתִיב לֹא אוֹסִיף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם. וּבְגִין דָּא אִקְרֵי אִישׁ הָאֲדָמָה. וְעַל דָּא קָרָא לֵיהּ שְׁמָא עַל מַה דְּיֵיתֵי.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִישׁ הָאֲדָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (רות א) אִישׁ נָעֳמִי. מִשּׁוּם שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק וְהוֹצִיא אֶת הָאָרֶץ בְּקָרְבָּן שֶׁעָשָׂה מִמַּה שֶׁהִתְקַלְקְלָה, שֶׁכָּתוּב לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם. וְלָכֵן נִקְרָא אִישׁ הָאֲדָמָה, וְעַל זֶה קָרָא לוֹ שֵׁם עַל מַה שֶּׁיִּבָּא.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים מו) לְכוּ חֲזוּ מִפְעֲלוֹת אֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ וְאִתְמָר. אֲבָל לְכוּ חֲזוּ וְגו'. (מאי חזו כמא דאת אמר, (ישעיה כא) חזות קשה הוגד לי.

בעובדוי דקודשא בריך הוא אתגלי נבואה עלאה לבני נשא. אשר שם שמות בארץ. שמות ודאי דהא שמא גרים לכלא) (והוא לשון שממון) דְּאִלֵּין הֲווֹ מִפְּעָלוֹת יוד הא ואו הא שָׁם קִיּוּם בָּאָרֶץ, אֲבָל בְּגִין דְּהֲווֹ מִפְּעָלוֹת שְׁמָא דֵאלֹהִים שָׁם שָׁמוֹת בָּאָרֶץ.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים מו) לְכוּ חֲזוּ מִפְּעָלוֹת אֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ. פָּסוּק זֶה הֱקִימוּהוּ וְנִתְבָּאֵר. אֲבָל לְכוּ חֲזוּ וְגוֹ' [מה זה חזו? כמו שנאמר (ישעיה כא) חזות קשה הגד לי, במעשי הקדוש ברוך הוא נגלתה נבואה עליונה לבני אדם, אשר שם שמות בארץ שמות ודאי, שהרי השם גורם לכל] [והוא לשון שממון]. שֶׁאִלּוּ הָיוּ מִפְּעָלוֹת יו"ד הֵ"א וְא"ו הֵ"א - שָׁם קִיּוּם בָּאָרֶץ, אֲבָל מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ מִפְּעָלוֹת הַשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהִים - שָׂם שָׁמוֹת בָּאָרֶץ.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא הַשְׁתָּא אִתְעָרַת לְהַאי. לָאו, אֲנָא הָכִי אֲמִינָא לֵיהּ. בְּגִין דְּבֵין שְׁמָא דָּא וּבֵין שְׁמָא דָּא כֻּלָּא הוּא שְׁבַחָא. אֲבָל אֲנָא אֲמִינָא לֵיהּ כְּמָה דְּאִתְעָרוּ חַבְרַיָּא דְּשָׁוֵי שְׁמָהָן. שָׁמוֹת בָּאָרֶץ שָׁמוֹת מַמָּשׁ (שם בארץ ואמאי בגין לאשתמשא בהו עלמא ולמהוי קיומא בעלמא).

אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּיא, כְּעֵת הִתְעוֹרַרְתָּ לָזֶה? לֹא כָּךְ אֲנִי אָמַרְתִּי לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁבֵּין שֵׁם זֶה וּבֵין שֵׁם זֶה הַכֹּל הוּא שֶׁבַח. אֲבָל אֲנִי אָמַרְתִּי לוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵעִירוּ הַחֲבֵרִים שֶׁשָּׁם שָׁמוֹת. שָׁמוֹת בָּאָרֶץ, שָׁמוֹת מַמָּשׁ [שם בארץ, ולמה? בשביל להשתמש בהם העולם ולהיות קיום בעולם].

רַבִּי יִצְחָק אָמַר כֹּלָּא הוּא. וְאֶפִילּוּ מַה דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה שַׁפִּיר קָאָמַר. דְּאִלּוּ יְהֵא עָלְמָא בִּשְׁמָא דְּרַחֲמֵי יִתְקַיֵּים עָלְמָא, אֲבָל בְּגִין דְּאִתְבְּרִי עָלְמָא עַל דִּינָא וְקַיְּימָא עַל דִּינָא שָׁם שָׁמוֹת בָּאָרֶץ וְשַׁפִּיר הוּא דְּאִלְמְלָא כָּךְ לָא יָכִיל עָלְמָא לְאִתְקַיְּימָא מִקַּמֵּי חוֹבֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הַכֹּל הוּא, וַאֲפִלּוּ מַה שֶּׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה - יָפֶה אָמַר. שֶׁאִלּוּ הָעוֹלָם יִהְיֶה בְּשֵׁם הָרַחֲמִים, יִתְקַיֵּים הָעוֹלָם. אֲבָל מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא עַל דִּין וְעוֹמֵד עַל דִּין, שָׁם שָׁמוֹת בָּאָרֶץ, וְיָפֶה הוּא, שֶׁאִלְמְלֵא כָּךְ לֹא יוּכַל הָעוֹלָם לְהִתְקַיֵּם מִלִּפְנֵי חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם.

תָּא חֲזֵי, נֹחַ כַּד אִתְיְלִיד קָרוֹן לֵיהּ עַל שְׁמָא דְּנֻחָמָה (נח, נייחאליה, נייחא לעלמא, נייחא לאבהן, נייחא לבנין, נייחא לעלאין, נייחא לתתאין, נייחא לעלמא דין, נייחא לעלמא דאתי) וְלֶוִיי (ד"א ולמהוי) שְׁמָא גָּרִים. אֲבָל (נ"א לגבי) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָאו הָכִי. נֹחַ בְּהִפּוּךְ אָתְוָון חֵן כְּמָא דְּאָמַר וְנֹחַ מָצָא חֵן.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנּוֹלַד נֹחַ קָרְאוּ לוֹ עַל שֵׁם שֶׁל נֶחָמָה [נח נוח לו, נוח לעולם, נוח לאבות, נוח לבנים, נוח לעליונים, נוח לתחתונים, נוח לעולם הזה, נוח לעולם הבא] וְשֶׁיִּהְיֶה [ולהיות] הַשֵּׁם גּוֹרֵם. אֲבָל לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא כָּךְ. נֹחַ בְּהִפּוּךְ אוֹתִיּוֹת - חֵ"ן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְנֹחַ מָצָא חֵן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי חֵן הֵיינוּ נֹחַ. בְּצַדִּיקַיָּיא שְׁמֵיהוֹן גָּרִים לְטַב. בְּחַיָּיבַיָּא שְׁמֵיהוֹן גָּרִים לְבִישׁ. בְּנֹחַ כְּתִיב וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְיָ. בְּעֵר בְּכוֹר יְהוּדָה אִתְהַפְּכוּ אָתְווֹי לְבִישׁ. עֵ"ר רָ"ע. רַע בְּעֵינֵי יְיָ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, חֵן הַיְנוּ נֹחַ. בַּצַּדִּיקִים, הַשֵּׁם שֶׁלָּהֶם גּוֹרֵם לְטוֹב. בָּרְשָׁעִים, הַשֵּׁם שֶׁלָּהֶם גּוֹרֵם לְרַע. בְּנֹחַ כְּתוּב וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי ה'. בְּעֵר בְּכוֹר יְהוּדָה הִתְהַפְּכוּ אוֹתִיּוֹתָיו לְרַע. עֵ"ר רַ"ע. רַע בְּעֵינֵי ה'.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּאִתְיְלִיד נֹחַ חָמָא עוֹבָדֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא דְּאִנּוּן חָטָאן קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהָוָה גָּנִיז גַּרְמֵיהּ וְאִשְׁתְּדַל בְּפוּלְחָנָא דְּמָארֵיהּ. בְּגִין דְּלֹא לְמֵהַךְ בְּאוֹרְחַיְיהוּ. וְכִי תֹּאמַר בַּמָּה אִשְׁתַּדַּל. בְּהַהוּא (ל"ז ב) סִפְרָא דְּאָדָם וְסִפְרָא דְּחֲנוֹךְ וְהָוָה אִשְׁתַּדַּל בְּהוּ לְמִפְלַח לְמָארֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁנּוֹלַד נֹחַ, רָאָה אֶת מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם שֶׁהֵם חוֹטְאִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהָיָה גּוֹנֵז עַצְמוֹ וְעוֹסֵק בַּעֲבוֹדַת רִבּוֹנוֹ כְּדֵי לֹא לָלֶכֶת בְּדַרְכָּם. וְכִי תֹּאמַר, בַּמָּה הוּא עָסַק? בְּאוֹתוֹ סֵפֶר שֶׁל אָדָם וְסֵפֶר שֶׁל חֲנוֹךְ. וְהָיָה עוֹסֵק בָּהֶם לַעֲבֹד אֶת רִבּוֹנוֹ.

תָּא חֲזֵי, דְּהָכִי הוּא דְּהָא נֹחַ מְנָא הֲוָה יָדַע לְקָרֵב קָרְבָּנָא לְמָארֵיהּ. אֶלָּא בְּגִין דְּאַשְׁכַּח חָכְמְתָא עַל מָה מִתְקַיְּים עָלְמָא וְיָדַע דְּעַל קָרְבָּנָא מִתְקַיְּים. וְאִלְמָלֵא קָרְבָּנָא לָא הֲווּ קַיְימֵי עָלְמָא וְתַתָּאֵי.

בֹּא רְאֵה שֶׁכָּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי מֵאֵיפֹה יָדַע נֹחַ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לְרִבּוֹנוֹ? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמָּצָא חָכְמָה עַל מָה הָעוֹלָם עוֹמֵד, וְיָדַע שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל הַקָּרְבָּן, וְאִלְמָלֵא הַקָּרְבָּן לֹא הָיוּ עוֹמְדִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה אָזִיל בְּאָרְחָא וְהָווּ עִמֵּיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִיָּיא. עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְאֲבוּהִי אָרְחָא מְתַקָּנָא קַמָּן בָּעֵינָן לְמִשְׁמַע מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר (קהלת י) גַּם בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁהַסָּכָל הוֹלֵךְ לִבּוֹ חָסֵר וְגוֹ'. כַּד בַּר נָשׁ בָּעֵי לְאַתְקָנָא אָרְחֵיהּ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. עַד לָא יִפּוֹק לְאָרְחָא בָּעֵי לְאַמְלָכָא בֵּיהּ וּלְצַלֵּי קַמֵּיהּ עַל אָרְחֵיהּ. כְּמָה דְּתָנִינָן דִּכְתִיב, (תהלים פה) צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו. דְּהָא שְׁכִינְתָּא לָא אִתְפָּרְשָׁא מִנֵּיהּ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְהָיוּ עִמּוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִיָּיא. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְאָבִיו, הַדֶּרֶךְ מְתֻקֶּנֶת לְפָנֵינוּ, רוֹצִים לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי תוֹרָה פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (קהלת י) וְגַם בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁהַסָּכָל הוֹלֵךְ לִבּוֹ חָסֵר וְגוֹ'. כְּשֶׁבֶּן אָדָם רוֹצֶה לְתַקֵּן דְּרָכָיו לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לַדֶּרֶךְ צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל לִפְנָיו עַל דְּרָכוֹ, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים פה) צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו. שֶׁהֲרֵי הַשְּׁכִינָה לֹא נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ.

דף נט.

וּמָאן דְּאִיהוּ לָא מְהֵימְנָא בְּמָארֵיהּ, מַה כְּתִיב (דף נט ע"א) בֵּיהּ וְגַם בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁהַסָּכָל הוֹלֵךְ לִבּוֹ חָסֵר. מַאן לִבּוֹ. דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּלָא יְהַךְ עִמֵּיהּ בְּאָרְחָא וְגָרַע מִן סַיְיעְתֵּיהּ בְּאָרְחֵיהּ. בְּגִין דְּהַהוּא בַּר נָשׁ דְּלָא מְהֵימָן בֵּיהּ בְּמָארֵיהּ עַד לָא יִפּוֹק בְּאָרְחָא לָא בָּעֵי סַיְיעְתָּא דְּמָארֵיהּ. וּמִי שֶׁלֹּא מַאֲמִין בְּרִבּוֹנוֹ, מַה כְּתִיב בּוֹ? וְגַם בַּדֶּרֶךְ שֶׁהַסָּכָל הוֹלֵךְ לִבּוֹ חָסֵר. מִי זֶה לִבּוֹ? זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יֵלֵךְ עִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ וְגוֹרֵעַ מִסִּיּוּעוֹ בְּדַרְכּוֹ. מְשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ בֶּן אָדָם שֶׁלֹּא מַאֲמִין בְּרִבּוֹנוֹ, עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לְדַרְכּוֹ לֹא בָּקֵשׁ אֶת סִיּוּעַ רִבּוֹנוֹ.

וְאֲפִילּוּ בְּאָרְחָא כַּד אִיהוּ אָזִיל לָא אִשְׁתַּדַּל בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. וּבְגִינֵי כָךְ לִבּוֹ חָסֵר דִּלָּא אָזִיל בַּהֲדֵיהּ דְּמָרֵיהּ וְלָא אִשְׁתְּכַח בְּאָרְחֵיהּ. וְאֹמֵר לַכֹּל סָכָל הוּא, אֲפִלּוּ כַּד שְׁמַע מִלָּה דְּמְהֵימְנוּתָא דְּמָארֵיהּ, הוּא אָמַר דְּטִפְּשׁוּתָא הוּא לְאִשְׁתַּדָּלָא בֵּיהּ. כְּהַאי דְּשָׁאִילוּ לְבַר נָשׁ (חד) עַל אָת קַיְימָא דְּרְשִׁימוּ בְּבִשְׂרֵיהּ דְּבַר נָשׁ. וְאָמַר לָאו אִיהוּ מְהֵימְנוּתָא. שְׁמַע רַב יֵיבָא סָבָא וְאִסְתַּכַּל בֵּיהּ וְאִתְעֲבִיד תִּלָּא דְּגַרְמֵי. וְאָנָן בְּהַאי אוֹרְחָא בְּסַיְיעְתָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵינָן לְמֵימַר מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא.

וַאֲפִלּוּ בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ, לֹא עוֹסֵק בְּדִבְרֵי תוֹרָה, וְלָכֵן לִבּוֹ חָסֵר, שֶׁאֵינוֹ הוֹלֵךְ יַחַד עִם רִבּוֹנוֹ וְלֹא נִמְצָא בְּדַרְכּוֹ. וְאוֹמֵר לַכֹּל סָכָל הוּא - וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ דְּבַר אֱמוּנָה שֶׁל רִבּוֹנוֹ, הוּא אוֹמֵר שֶׁזּוֹ טִפְּשׁוּת לַעֲסֹק בָּזֶה. כְּמוֹ זֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ לְבֶן אָדָם עַל אוֹת הַבְּרִית שֶׁרָשְׁמוּ בִּבְשַׂר הָאָדָם, וְאוֹמֵר שֶׁלֹּא דְּבַר אֱמוּנָה הוּא. שָׁמַע זֹאת רַבִּי יֵיבָא הַזָּקֵן וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, וְנַעֲשָׂה גַּל שֶׁל עֲצָמוֹת. וְאָנוּ בַּדֶּרֶךְ הַזּוֹ בְּסִיּוּעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצִים לוֹמַר דִּבְרֵי תוֹרָה.

פָּתַח וְאָמַר (תהלים פו) הוֹרֵנִי יְיָ דַּרְכֶּךָ אֲהַלֵּךְ בַּאֲמִתֶּךָ יַחֵד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ. הַאי קְרָא קַשְׁיָא. דְּהָא תָּנִינָן כֹּלָּא הֵיא בִּידָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בַּר לְמֶהֱוֵי זַכָּאָה אוֹ חַיָּיבָא. וְדָוִד הֵיךְ תָּבַע דָּא מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֶלָּא דָּוִד הָכִי קָאָמַר. הוֹרֵנִי יְיָ דַּרְכֶּךָ. הַהוּא אַרַח מִישׁוֹר וּמְתַקָּנָא לְגַלָּאָה עֵינַי וּלְמִנְדַּע לֵיהּ, וּלְבָתַר אֲהַלֵּךְ בַּאֲמִתָּךְ אֵיהַךְ בְּאַרַח קְשׁוֹט וְלָא אַסְטֵי לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאלָא. יַחֵד לְבָבִי מַאן לְבָבִי. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (תהלים עג) צוּר לְבָבִי וְחֶלְקִי. וְכָל דָּא אֲנָא תָּבַע לְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ. לְאִתְדַּבְּקָא בְּדַחֲלְתָּךְ, לְאִסְתַּמָּרָא אוֹרְחֵי כְּדְקָא יָאוֹת. לְיִרְאָה שְׁמֶךָ אֲתַר חוּלְקִי דְּבֵיהּ שַׁרְיָא דַּחֲלְתָּא לְמִדְחַל.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים פו) הוֹרֵנִי ה' דַּרְכֶּךָ אֲהַלֵּךְ בַּאֲמִתֶּךָ יַחֵד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ. פְּסוּק זֶה קָשֶׁה, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, הַכֹּל בְּיַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חוּץ מִלְּהְיוֹת צַדִּיק אוֹ רָשָׁע. וְדָוִד אֵיךְ תָּבַע אֶת זֶה מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? אֶלָּא דָּוִד כָּךְ אָמַר, הוֹרֵנִי ה' דַּרְכֶּךָ - אוֹתָהּ דֶּרֶךְ מִישׁוֹר וּמְתֻקֶּנֶת לְגַלּוֹת עֵינַי וְלָדַעַת אוֹתוֹ. אַחַר כָּךְ אֲהַלֵּךְ בַּאֲמִתֶּךָ - אֵלֵךְ בְּדַרְכְּךָ אֱמֶת וְלֹא אֶסְטֶה לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל. יַחֵד לְבָבִי - מַה זֶּה לְבָבִי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם עג) צוּר לְבָבִי וְחֶלְקִי. וְכָל זֶה אֲנִי מְבַקֵּשׁ לְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ. לְהִדָּבֵק בְּיִרְאָתֶךָ, לִשְׁמֹר אֶת דְּרָכַי כָּרָאוּי. לְיִרְאָה שְׁמֶךָ - מָקוֹם חֶלְקִי שֶׁבּוֹ שְׁרוּיָה הַיִּרְאָה לִירָא.

תָּא חֲזֵי, כָּל בַּר נָשׁ דְּדָחִיל לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁרְיָא עִמֵּיהּ מְהֵימְנוּתָא כְּדְקָא יָאוֹת דְּהָא הַהוּא בַּר נָשׁ שְׁלִים בְּפוּלְחָנָא דְּמָרֵיהּ. וּמָאן דְּלָא שָׁרְיָא בֵּיהּ דַּחֲלָא דְּמָרֵיהּ לָא שָׁרְיָא עִמֵּיהּ מְהֵימְנוּתָא וְלָאו אִיהוּ כְּדַאי לְמֶהֱוֵי לֵיהּ חוּלְקָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה, כָּל בֶּן אָדָם שֶׁיִּרָא אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שְׁרוּיָה עִמּוֹ הָאֱמוּנָה כָּרָאוּי, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ אָדָם הוּא שָׁלֵם בַּעֲבוֹדַת רִבּוֹנוֹ. וּמִי שֶׁלֹּא שְׁרוּיָה בּוֹ יִרְאַת רִבּוֹנוֹ, לֹא שְׁרוּיָה בּוֹ אֱמוּנָה, וְאֵינוֹ כְּדַאי לִהְיוֹת לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא.

תּוּ פָּתַח וְאָמַר, (משלי ד) וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נוֹגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם. זַכָּאִין אִנּוּן צַדַּיקַיָּא בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי בִּיקָרֵיהוֹן.

עוֹד פָּתַח וְאָמַר, (משלי ד) וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נוֹגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם. אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בִּיקָרָם.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נוֹגַהּ. מַאי כְּאוֹר נוֹגַהּ. כְּהַהוּא נְהוֹרָא דְּנָהִיר דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, דְּא הוּא דְּנָנִיז לוֹן לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי. הוֹלֵךְ וְאוֹר דְּאִיהוּ סָלִיק בְּנְהוֹרֵיהּ תָּדִיר וְלָא גָרַע מִנֵּיהּ. אֲבָל בְּחַיָּיבַיָּא מַה כְּתִיב, (משלי ד) דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה, לֹא יָדְעוּ בַּמֶּה יִכָּשֵׁלוּ. לֹא יָדְעוּ, וְכִי לָא יָדְעִין. אֶלָּא חַיָּיבַיָּא אָזְלֵי בְּעָקִימוּ דְּאָרְחָא בְּהַאי עָלְמָא. וְלָא בָּעָאן לְאִסְתַּכְּלָא דְּזַמִּין (ד"א ל"ג לון) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֵידַן לְהוּ בְּהַהוּא עָלְמָא וּלְאַעֲלָאָה לוֹן בְּדִינָא דְּגֵיהִנֹּם. וְאִנּוּן צַוּוחִין וְאָמְרִין וַוי לָן דְּלָא אוֹרִיכְנָא אוּדְנִין וְלָא אֲצִיתְנָא בְּהַהוּא עָלְמָא. וּבְכָל יוֹמָא אָמְרֵי ווי דָא (רלז ב).

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ. מַה זֶּה כְּאוֹר נֹגַהּ? כְּמוֹ אוֹתוֹ הָאוֹר הַמֵּאִיר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, זֶהוּ שֶׁגָּנַז לַצַּדִּיקִים לָעוֹלָם הַבָּא. הוֹלֵךְ וְאוֹר - שֶׁהוּא עוֹלֶה בְּאוֹרוֹ תָּמִיד וְלֹא גּוֹרֵעַ מִמֶּנּוּ. אֲבָל בָּרְשָׁעִים מַה כָּתוּב? (שם) דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה לֹא יָדְעוּ בַּמֶּה יִכָּשֵׁלוּ. לֹא יָדְעוּ - וְכִי לֹא יוֹדְעִים? אֶלָּא רְשָׁעִים שֶׁהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ עַקְמָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא רוֹצִים לְהִסְתַּכֵּל [להם] שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדוּן אוֹתָם בְּאוֹתוֹ עוֹלָם וּלְהַכְנִיסָם בְּדִין גֵּיהִנֹּם. וְהֵם צוֹוְחִים וְאוֹמְרִים: אוֹי לָנוּ שֶׁלֹּא הִרְכַּנְנוּ אָזְנַיִם וְלֹא הִקְשַׁבְנוּ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם. וּבְכָל יוֹם אוֹמְרִים: וַי לָנוּ!

תָּא חֲזֵי, זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַנְהָרָא לוֹן לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי, וּלְמֵיהַב לוֹן אֲגַר חוּלָקְהוֹן אֲתַר דְּעֵינָא לָא שָׁלְטָא לְמֵיקַם עֲלֵיהּ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ. וּכְתִיב, (ישעיה סו) וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי. וּכְתִיב, (מלאכי ג) וְעָסוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם. זַכָּאִין אִנּוּן צַדַּיקַיָּא בָּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. עֲלַיְיהוּ כְּתִיב (ישעיה ס) צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. וּכְתִיב, (תהלים קמ) אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן (חסר):

בֹּא רְאֵה, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָאִיר לַצַּדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא וְלֹתֵת לָהֶם שְׂכַר חֶלְקָם, מָקוֹם שֶׁעַיִן לֹא שׁוֹלֶטֶת לַעֲמֹד עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ. וְכָתוּב (שם סו) וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי. וְכָתוּב (מלאכי ג) וְעָסוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. עֲלֵיהֶם כָּתוּב (ישעיה ס) צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. וְכָתוּב (תהלים קמ) אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

פרשת נח

דף נט:

(דף נט ע"ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת נֹחַ, רַבִּי חִיָּיא פָּתַח (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, וְיָדְעֵי אָרְחִין דְּאוֹרַיְיתָא, דִּבְגִינָהּ יִזְכּוּן לְעָלְמָא דְּאָתֵי.

אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְיוֹדְעִים דַּרְכֵי הַתּוֹרָה שֶׁבִּגְלָלָהּ יִזְכּוּ לְעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי, כָּל יִשְׂרָאֵל אִית לוֹן חוּלָקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּנָטְרִין בְּרִית דְּעָלְמָא אִתְקְרֵיִים עֲלֵיהּ. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וְעַל דָּא יִשְׂרָאֵל דְּנָטְרֵי בְּרִית וְקַבִּילוּ לֵיהּ אִית לוֹן חוּלָקָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה, לְכָל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשּׁוֹמְרִים הַבְּרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וְעַל זֶה, יִשְׂרָאֵל שֶׁשּׁוֹמְרִים הַבְּרִית וְקִבְּלוּ אוֹתָהּ, יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא בְּגִין כָּךְ אִקְרוּן צַדִּיקִים. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא כָּל מָאן דְּנָטִיר הַאי בְּרִית דְּעָלְמָא אִתְקְרֵיִים עֲלֵיהּ. אִקְרֵי צַדִּיק. מָנָא לָן מִיּוֹסֵף. בְּגִין דְּנָטַר לֵיהּ לִבְרִית עָלְמָא, זָכָה דְּאִקְרֵי צַדִּיק. וְעַל כָּךְ וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא מִשּׁוּם כָּךְ נִקְרְאוּ צַדִּיקִים. מִכָּאן לְמַדְנוּ, כָּל מִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית הַזּוֹ שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלֶיהָ, נִקְרָא צַדִּיק. מִנַּיִן לָנוּ? מִיּוֹסֵף. מִשּׁוּם שֶׁשָּׁמַר אֶת בְּרִית הָעוֹלָם זָכָה שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק. וְעַל כָּךְ וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אֵלֶּה בְּכָל אֲתַר פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים תְּנִינָן וְכוּ'. מַה כְּתִיב לְעֵילָּא בְּפָרָשָׁתָא דִּבְרֵאשִׁית (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְגוּ'. הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק וְעָיֵיל לְגַנְתָּא וְאַשְׁקֵי לֵיהּ מִשָּׁקְיוּ דִּלְעֵילָּא וְעָבִיד לֵיהּ נַיְיחָא וְעָבִיד אִיבִּין וְרַבֵּי זָרְעִין. וְהוּא כְּדֵין נַיְיחָא לְכוֹלָּא. וְדָא נַיְיחָא לֵיהּ לְגַנְתָּא. וְדָא עָבִיד נַיְיחָא בֵּיהּ (נ"א לגנתא. וגנתא נייחא ביה). כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (בראשית ג) כִּי בוֹ שָׁבַת. וּכְתִיב, (בראשית ב) וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְדָא רָזָא דְּמִלָּה דָּא עָבִיד תּוֹלְדוֹת וְלָא אָחֳרָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אֵלֶּה - בְּכָל מָקוֹם פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים. שָׁנִינוּ וְכוּ'. מַה כָּתוּב לְמַעְלָה בְּפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית? (בראשית ב) וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְגוּ'. אוֹתוֹ הַנָּהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא וְנִכְנָס לַגָּן וּמַשְׁקֶה אוֹתוֹ מֵהַשְׁקָאָה שֶׁלְּמַעְלָה, וְעוֹשֶׂה לוֹ נַחַת וְעוֹשֶׂה פֵּרוֹת וּמְגַדֵּל זְרָעִים, הוּא אֵז נוֹחַ לַכֹּל. וְזֶה נוֹחַ לַגָּן. וְזֶה עוֹשֶׂה מְנוּחָה בּוֹ [נ"א: לגן, והגן נח בו], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כִּי בוֹ שָׁבַת, וְכָתוּב וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְזֶה סוֹד שֶׁדָּבָר זֶה עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת וְלֹא אַחֵר.

תָּא חֲזֵי (כח ב כגוונא דא נח לתתא. קיימא קדישא הוה דוגמא דלעילא. ועל דא אקרי אישהאדמה. ורזא אוליפנא, דהא נח אצטריך לתיבה לאתחברא בה. ולקיימא זרעא דכולא דכתיב לחיות זרע.)
בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ זֶה נֹחַ לְמַטָּה הַבְּרִית הַקָּדוֹשׁ הָיָה דָּגְמָא שֶׁלְּמַעְלָה, וְעַל זֶה נִקְרָא אִישׁ הָאֲדָמָה. וְסוֹד לְמַדְנוּ, שֶׁהֲרֵי נֹחַ הִצְטָרַךְ לַתֵּבָה לְהִתְחַבֵּר עִמָּהּ וּלְקַיֵּם זֶרַע שֶׁל הַכֹּל, שֶׁכָּתוּב לְחַיּוֹת זֶרַע.
מָאן תֵּיבָה. דָּא (דא) (לג ב) אָרוֹן הַבְּרִית. וְנֹחַ וְתֵיבָה לְתַתָּא הָכִי הֲווּ כְּדוּגְמָא (דא) דִּלְעֵילָּא. נֹחַ כְּתִיב בֵּיהּ בְּרִית דִּכְתִיב וַהֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ וְגוֹ'. וְעַד דְּאִתְקַיְּים בֵּיהּ בְּרִית לָא עַיִּיל לְתֵיבוּתָא. דִּכְתִיב וַהֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ וּבָאתָ אֶל הַתֵּיבָה. וּכְדֵין הֲוָה תֵּיבָה אָרוֹן הַבְּרִית. תֵּיבָה וְנֹחַ כֹּלָּא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא. וּבְגִין דְּהַאי בְּרִית לְעֵילָּא הוּא עָבִיד תּוֹלְדוֹת. כְּגַוְונָא דָּא נֹחַ (ד"א לתתא) אִיהוּ עָבִיד תּוֹלְדוֹת. בְּגִינֵי כָּךְ (כמא דאת אמר) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ.
מִי זוֹ הַתֵּבָה? [זה] אָרוֹן הַבְּרִית. וְנֹחַ וְהַתֵּבָה לְמַטָּה כָּךְ הֵם כְּמוֹ דָּגְמָא [זו] שֶׁלְּמַעְלָה. בְּנֹחַ כָּתוּב בְּרִית, שֶׁכָּתוּב וַהֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ. וְעַד שֶׁהִתְקַיֵּם בּוֹ בְּרִית לֹא נִכְנַס לַתֵּבָה, שֶׁכָּתוּב וַהֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה. וְאָז הָיְתָה הַתֵּבָה אָרוֹן הַבְּרִית. [זו] תֵּבָה וְנֹחַ, הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וּבִגְלַל שֶׁהַבְּרִית הַזֹּאת לְמַעְלָה, הוּא עוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת. כְּמוֹ זֶה נֹחַ [למטה] הוּא עוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת. מִשּׁוּם כָּךְ [כמו שנאמר] אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ.
נֹחַ אִישׁ צַדִּיק. הָכִי הוּא וַדַּאי כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא. וְעַל דָּא (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם כְּתִיב. וְאַרְעָא עַל דָּא אִתְקְיְימַת. דְּהָא אִיהוּ עַמּוּדָא דְּעָלְמָא קָיְימָא עֲלֵיהּ. וּמָאן אִיהוּ דָּא צַדִּיק. וְנֹחַ אִקְרֵי צַדִּיק לְתַתָּא. וְרָזָא (נ"א דא) דִּכְלָּא, אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלָּךְ נֹחַ, דַּיְיקָא, דְּלָא אִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ לְעָלְמִין. וּלְמֶהֱוֵי הוּא בְּאַרְעָא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא אִישׁ צַדִּיק יְסוֹדָא דְעָלְמָא. בְּרִית שָׁלוֹם שֶׁלְּמָא דְּעָלְמָא. אִישׁ הָאֲדָמָה וַדַּאי. וְעַל דָּא (בראשית ו) וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְיָ.
נֹחַ אִישׁ צַדִּיק, כָּךְ הוּא בְּוַדַּאי כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וְעַל זֶה כָּתוּב (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. וְהָאָרֶץ מִתְקַיֶּמֶת עַל זֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא הָעַמּוּד שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו, וּמִיהוּ? זֶה צַדִּיק, וְנֹחַ נִקְרָא צַדִּיק לְמַטָּה. וְסוֹד [נ"א: זה] שֶׁל הַכֹּל - אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלָּךְ נֹחַ. דָּוְקָא. שֶׁלֹּא נִפְרַד מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים, וְשֶׁיִּהְיֶה הוּא בָּאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה אִישׁ צַדִּיק יְסוֹד הָעוֹלָם. בְּרִית שָׁלוֹם, שָׁלוֹם שֶׁל הָעוֹלָם. אִישׁ הָאֲדָמָה וַדַּאי. וְעַל זֶה (בראשית ו) וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי ה'.
תְּמִים הָיָה בְּדוֹרוֹתָיו. מַאי בְּדוֹרוֹתָיו, אִלֵּין אִנּוּן דְּנָפְקוּ מִנֵּיהּ. הוּא אַשְׁלִים לְכֻלְּהוּ. וְהוּא הֲוָה שְׁלִים מִכֻּלְּהוּ. תְּמִים הָיָה דְּאִתְיְילִיד מָהוּל דְּכְתִיב הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהֱיֵה תָּמִים. בְּדוֹרוֹתָיו וְלֹא בְּדָרִין דְּעָלְמָא דְּהָא מִנֵּיהּ נָפְקוּ (תולדות בעלמא).
תְּמִים הָיָה בְּדוֹרֹתָיו, מַה זֶּה בְּדוֹרֹתָיו? אֵלֶּה אוֹתָם שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ. הוּא הִשְׁלִים אֶת כֻּלָּם, וְהוּא הָיָה שָׁלֵם מִכֻּלָּם. תְּמִים הָיָה - שֶׁנּוֹלַד מָהוּל, שֶׁכָּתוּב הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים. בְּדוֹרֹתָיו - וְלֹא בַּדּוֹרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי מִמֶּנּוּ יָצְאוּ [תולדות בעולם].

דף ס.

תָּא חֲזֵי, נֹחַ אִתְחַזֵּי מִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרִי עָלְמָא לְמֶהֱוֵי בְּתֵיבָה בְּחִבּוּרָא חַד וּלְמֵיעַל בָּהּ, וְעַד לָא אִתְחַבְּרוּ כְּחֲדָא לָא הֲוָה עָלְמָא כְּדְקָא יְאוּת, לְבָתַר מָה כְּתִיב, (בראשית ט) וּמֵאֵלֶּה נָפְצָה כָּל הָאָרֶץ. מַהוּ נָפְצָה. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית ב) וּמִשָּׁם יִפָּרֵד. דְּמִתַּמָּן אִשְׁתְּכַח פְּרוּדָא וְאִתְבַּדָּרוּ תּוֹלְדוֹת לְכָל סִטְרִין וְכוֹלָּא חַד כְּדוּגְמָא חָדָא. בְּגִינֵי כָךְ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ. אֵלֶּה וַדַּאי. דְּהָא יְסוֹדָא דְעָלְמָא אִיהוּ דְּעָבִיד (דף ס ע"א) תּוֹלְדוֹת לְקַיְימָא בְּאַרְעָא. אָתָא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקֵיהּ. אָמַר אַרְיָא בְּחֵילֵיהּ טִינָרָא נָקִיב וְתָבַר. כָּךְ הוּא וַדַּאי. וְתָא חֲזֵי, מִשִּׁיעוּרָא דְּתֵיבוּתָא אוּף נָמֵי הָכִי הוּא.

בֹּא רְאֵה, נֹחַ רָאוּי הָיָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לִהְיוֹת בַּתֵּבָה בְּחִבּוּר אֶחָד לְהִכָּנֵס בָּהּ, וְעַד שֶׁלֹּא הִתְחַבְּרוּ כְּאֶחָד, לֹא הָיָה הָעוֹלָם כָּרָאוּי. אַחַר כָּךְ מַה כָּתוּב? (שם ט) וּמֵאֵלֶּה נָפְצָה כָל הָאָרֶץ. מַהוּ נָפְצָה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ב) וּמִשָּׁם יִפָּרֵד. שֶׁמִּשָּׁם נִמְצָא פֵּרוּד וְהִתְפַּזְּרוּ תּוֹלְדוֹת לְכָל הַצְּדָדִים וְהַכֹּל אֶחָד כְּדֻגְמָא אַחַת. מִשּׁוּם כָּךְ אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ. אֵלֶּה וַדַּאי. שֶׁהֲרֵי יְסוֹד הָעוֹלָם הוּא שֶׁעוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת לְקַיֵּם בָּאָרֶץ. בָּא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקוֹ. אָמַר, אַרְיֵה בְּכֹחוֹ נוֹקֵב סֶלַע וְשׁוֹבֵר. כָּךְ זֶה בְּוַדַּאי. וּבֹא וּרְאֵה, מִשִּׁעוּר הַתֵּבָה גַּם כָּךְ זֶה.

תּוֹסֶפְתָּא לָמָּה נֹחַ נֹחַ תְּרֵי זִמְנֵי. אֶלָּא כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק דִּי בְּעָלְמָא אִיתֵּי לֵיהּ תְּרֵין רוּחִין. רוּחָא חַד בְּעָלְמָא דֵּין וּרוּחָא חַד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. וְהָכִי תִּשְׁכַּח בְּכֻלְּהוּ צַדִּיקֵי מֹשֶׁה מֹשֶׁה, יַעֲקֹב יַעֲקֹב, אַבְרָהָם אַבְרָהָם, שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל שָׁם שָׁם. בַּר מִיצְּחָק דְּלָא כְּתִיב בֵּיהּ כְּמָה דִכְתִיב בֵּהוּ. בְּגִין דְּיִצְחָק בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְקָרֵב עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא נָפְקַת נִשְׁמָתֵיהּ דְּהַוּת בֵּיהּ בְּהַאי עָלְמָא. וְכֵיוָן דְּאִתְמַר בֵּיהּ בְּאַבְרָהָם, בָּרוּךְ מְחַיֵּה הַמֵּתִים תְּבַת בֵּיהּ נִשְׁמָתֵיהּ דְּעָלְמָא דְּאָתֵי. בְּגִין דָּא תִּשְׁכַּח דְּלָא יְחֵד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁמֵיהּ אֶלָּא עַל יִצְחָק בְּגִין דְּאִתְחַשַּׁב כְּמֵת וְעַל דָּא רָמַז קְרָא וְאָמַר (איוב ז) הֵן בְּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין וגו'.

לָמָּה נֹחַ נֹחַ פַּעֲמַיִם? אֶלָּא כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק שֶׁבָּעוֹלָם יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי רוּחוֹת - רוּחַ אַחַת בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְרוּחַ אַחַת בָּעוֹלָם הַבָּא. וְכָךְ תִּמְצָא בְּכָל הַצַּדִּיקִים: מֹשֶׁה מֹשֶׁה, יַעֲקֹב יַעֲקֹב, אַבְרָהָם אַבְרָהָם, שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל, שָׁם שָׁם. פָּרַט לְיִצְחָק שֶׁלֹּא כָתוּב בּוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁיִּצְחָק, בְּשָׁעָה שֶׁנִּקְרַב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, יָצְאָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁהָיְתָה בּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְכֵיוָן שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם בָּרוּךְ מְחַיֵּה הַמֵּתִים, שָׁבָה אֵלָיו נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא. מִשּׁוּם זֶה תִּמְצָא שֶׁלֹּא יְחֵד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת שְׁמוֹ אֶלָּא עַל יִצְחָק, מִשּׁוּם שֶׁנֶּחְשַׁב כְּמֵת. וְעַל זֶה רָמַז הַכָּתוּב וְאָמַר (איוב טו) הֵן בְּקְדוֹשָׁו לֹא יַאֲמִין וְגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת בְּגִין דְּהַוָה צַדִּיק שַׁבַּח לֵיהּ תְּרֵי זִמְנֵי. תָּמִים הָיָה בְּדוֹרוֹתָיו, אֲבָל בְּדָרִין אַחֲרָנִין אֵינוֹ נֶחְשָׁב לְכֻלּוּם, כְּמוֹ דָּרָא דְּאַבְרָהָם וּדְרָא דְמֹשֶׁה וּדְרָא דְּדָוִד. דָּבָר אַחֵר חָמֵי מַאי עָבֵד בְּדָרָא דְּכֻלְּהוּ חַיָּיבִים, קַל וָחוֹמֶר אִלּוּ הָיָה בְּדָרָא דְּכֻלְּהוּ צַדִּיקִים: (עד כאן תוספתא)

דָּבָר אַחֵר אֵלֶּה תּוֹלְדֹת, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה צַדִּיק שַׁבַּח אוֹתוֹ פַּעֲמַיִם. תָּמִים הָיָה בְּדוֹרֹתָיו, אֲבָל בְּדוֹרוֹת אֲחֵרִים אֵינוֹ נֶחְשָׁב לְכֻלּוּם, כְּמוֹ דּוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וּדוֹר מֹשֶׁה וְדוֹר דָּוִד. דָּבָר אַחֵר, רְאֵה מָה עָשָׂה בְּדוֹר שֶׁכֻּלָּם רְשָׁעִים, קַל וָחוֹמֶר אִלּוּ הָיָה בְּדוֹר שֶׁכֻּלָּם צַדִּיקִים. ע"כ התוספתא

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח (תהלים מו) לְכוּ חֲזוּ מִפְעָלוֹת (בדפוס קרימונא אלקים, ועי' מ"ש לעיל נח ב) יְיָ אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ. הַאי קְרָא הָא אִתְּמָר וְאוּקְמוּהָ. אֲבָל לְכוּ חֲזוּ, מַאי חֲזוּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה כא) חָזוּת קָשֶׁה הוּגַּד לִי. בְּעוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד, אִתְגְּלִי נְבוּאָה עִלָּאָה לְבָנֵי נָשָׁא. אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת, שֵׁמוֹת וַדַּאי, דְּהָא שְׁמָא גָּרִים לְכֹלָּא.

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, (תהלים מו) לְכוּ חֲזוּ מִפְעָלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ. הַפָּסוּק הַזֶּה הֲרֵי נִתְבָּאֵר, וּבֵאֲרוּהוּ. אֲבָל לְכוּ חֲזוּ, מַה זֶּה חֲזוּ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כא) חָזוּת קָשֶׁה הֻגַּד לִי. בְּמַעֲשָׂיו שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מִתְגַּלֶּה נְבוּאָה עֶלְיוֹנָה לִבְנֵי אָדָם. אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת - שֵׁמוֹת וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי הַשֵּׁם גּוֹרֵם לַכֹּל.

כְּתִיב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה וְגוֹ' אַמַּאי הָכָא לֵאמֹר. וְאַמַּאי זֶה. אֶלָּא (הובא לעיל דף נח א' לשון זה) לֵאמֹר דָּא אִתְּתָא. זֶה דָּא צַדִּיק. (רמז כמו דקודשא בריך הוא קרא ליה נח נייחא דארעא. לאמר, מאי לאמר. אלא אתר דא קרי ליה נח. ומאן איהו ארעא קדישא. לאמר זה ינחמנו ממעשנו וגו'. עבד ליה קודשא בריך הוא לתתא כגוונא עלאה) (נ"א זה דא צדיק וכן נח (לאמר, נח) דא צדיק. לאמר דא נוקבא. בגין דלא מתפרשן דא מן דא. אמר רבי יצחק לאמר דא ארעא קדישא) (וזה אמת) (כצ"ל באמת בהגהת ד"א. הרש"ב) כְּתִיב הָכָא זֶה יְנַחֲמֵנוּ, וּכְתִיב הָתָם (ישעיה כה) זֶה יְיָ קִוִּינוּ לוֹ. זַכְאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּרִשִׁימִין בִּרְשִׁימוּ דְּגוּשְׁפַּנְקָא דְּמַלְכָּא לְמֶהֱוֵי בִּשְׁמֵיהּ רְשִׁימִין וְאִיהוּ שָׁוֵי שְׁמָהָן בְּאַרְעָא כְּדְקָא יָאוּת.

כְּתוּב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה וְגוֹ', לָמָּה כָּאן לֵאמֹר? וְלָמָּה זֶה? אֶלָּא לֵאמֹר זוֹ הָאִשָּׁה. זֶה זֶה צַדִּיק. [רמז כמו שהקדוש ברוך הוא קרא לו נח, מנוחת הארץ, לאמר, מה זה לאמר? אלא מקום זה קרא לו נח, ומי הוא? ארץ הקדושה, לאמר זה ינחמנו ממעשנו וגו', עשה אותו הקדוש ברוך הוא למטה כדגמא עליונה]. [נ"א: זה זה צדיק, וכן נח (לאמר, נח) זה צדיק, לאמר זו נקבה, משום שלא נפרדים זה מזה, אמר רבי יצחק, לאמר זו ארץ הקדושה] [וזה אמת]. כְּתוּב כָּאן זֶה יְנַחֲמֵנוּ, וְכָתוּב שָׁם (ישעיה כה) זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ. אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁרְשׁוּמִים בָּרֹשֶׁם שֶׁל חוֹתֶמֶת הַמֶּלֶךְ לִהְיוֹת בִּשְׁמוֹ רְשׁוּמִים, וְהוּא שָׂם שֵׁמוֹת בָּאָרֶץ כָּרָאוּי.

כְּתִיב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ. וּכְתִיב, (וישב קפו ב) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. אַמַּאי לָא כְּתִיב אֶת. אֶלָּא הָתָם דַּרְגָּא אַחֲרָא (ד"א חדא) וְהָכָא דַּרְגָּא אוֹחֲרָא. (נ"א את, כמה דאת אמר ואראה את יי) כְּדְכְתִיב, (ישעיה ו) וָאֶרְאֶה אֶת יְיָ. וְאֶרְאֶה יְיָ לָא כְּתִיב אֶלָּא אֶת יְיָ. אוּף הָכָא בְּנֹחַ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב דַּרְגָּא דִּילֵיהּ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַמָּשׁ קָרָא לֵיהּ יַעֲקֹב. אֲבָל הָכָא אֶת לְאִתְכְּלָלָא שְׁכִינְתָּא. (נ"א דהיא דרגא אחרא לתתא):

כָּתוּב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ, וְכָתוּב וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. לָמָּה לֹא כָתוּב אֶת? אֶלָּא שָׁם דַּרְגָּה אַחֶרֶת [ד"א אחת] וְכָאן דַּרְגָּה אַחֶרֶת, [נ"א: את, כמו שנאמר ואראה את ה'] כַּכָּתוּב (שם ו) וָאֶרְאֶה אֶת ה'. וָאֶרְאֶה ה' לֹא כָתוּב אֶלָּא אֶת ה', גַּם כָּךְ בְּנֹחַ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב - דַּרְגָּה שֶׁלּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַמָּשׁ קָרָאָה לוֹ יַעֲקֹב. אֲבָל כָּאן אֶת - לְהַכְלִיל אֶת הַשְּׁכִינָה [נ"א: שהיא דרגה אחרת למטה].

אֱלֶה תוֹלְדוֹת נֹחַ וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים קיב) טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט. טוֹב אִישׁ, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִקְרֵי טוֹב. כְּמָה דִּכְתִיב, (תהלים קמה) טוֹב ה' לַכֹּל. וּכְתִיב, (שמות טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. לְהַאי כֹּל חוֹנֵן וּמַלְוֶה. לְאֶתַר דְּלֵית לֵיהּ מִדִּילֵיהּ. וְהַהוּא אֶתַר מְנֵיהּ אִתְּזַן יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט, דְּהָא הַהוּא דָּבָר לָא אִתְּזַן אֶלָּא בְּמִשְׁפָּט כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים פט) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ.

אֱלֶה תוֹלְדת נֹחַ וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים קיב) טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט. טוֹב אִישׁ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא טוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קמה) טוֹב ה' לַכֹּל, וְכָתוּב (שמות טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. לַכֹּל הַזֶּה חוֹנֵן וּמַלְוֶה, לְמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ מִשֶּׁלוֹ, וְאוֹתוֹ מָקוֹם נִזּוֹן מִמֶּנּוּ. יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט - שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ דָּבָר לֹא נִזּוֹן אֶלָּא בְּמִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פט) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ.

דָּבָר אַחֵר טוֹב אִישׁ, דָּא צַדִּיק דִּכְתִיב, (ישעיה ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר דָּא נֹחַ דִּכְתִיב נֹחַ אִישׁ צַדִּיק. רַבִּי יִצְחָק אָמַר דָּא שַׁבָּתָא דְּשַׁבָּת, דִּבְיהּ פָּתַח טוֹב, דִּכְתִיב, (תהלים צב) טוֹב לְהוֹדוֹת לַה'.

דָּבָר אַחֵר טוֹב אִישׁ - זֶה צַדִּיק, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, זֶה נֹחַ, שֶׁכָּתוּב נֹחַ אִישׁ צַדִּיק. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, זֶה הַשַּׁבָּת שֶׁל הַשַּׁבָּת שֶׁבּוֹ פָּתַח טוֹב, שֶׁכָּתוּב (תהלים צב) טוֹב לְהוֹדוֹת לַה'.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר כֹּלָּא חַד וְכֻלְּהוּ מִלָּה חָדָא אָמְרוּ. וְדָא עָבִיד תּוֹלְדוֹת בְּעָלְמָא. תּוֹלְדוֹת דְּעָלְמָא מָאן אִנּוּן. אִלֵּין נִשְׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא דְּאִנּוּן אִיבָּא דְּעוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר בְּשַׁעֲתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתְעַטֵּר בְּעִטְרוֹי, מִתְעַטֵּר מֵעֵילָּא וּמִתַּתָּא. מֵעֵילָּא מֵאֲתַר דְּעֲמִיקָא דְכֹלָּא. מִתְעַטֵּר מִתַּתָּא בַּמֶּה. בְּנִשְׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא. כְּדֵין אִתּוֹסַף חַיִּים מֵעֵילָּא וּמִתַּתָּא. וְאִתְכְּלִיל אֲתַר מַקְדְּשָׁא מִכָּל סִטְרִין וּבֵירָא אִתְמַלְיָיא וַיַּמָּא אִשְׁתְּלִים, וּכְדֵין יָהַב לְכֹלָּא.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, הַכֹּל אֶחָד, וְכֻלָּם אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. וְזֶה עוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת בָּעוֹלָם. תּוֹלְדוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מִי הֵם? אֵלּוּ נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם פְּרִי מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בְּעִטְרוֹתָיו, מִתְעַטֵּר מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה, מִלְמַעְלָה מִמָּקוֹם שֶׁלְּעֹמֶק הַכֹּל. מִתְעַטֵּר מִלְמַטָּה בַּמֶּה? בְּנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. וְאָז נוֹסָפִים חַיִּים מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה, וְנִכְלָל מָקוֹם הַמְקֻדָּשׁ מִכָּל הַצְּדָדִים, וְהַבְּאֵר מִתְמַלֵּאת וְהַיָּם נִשְׁלָם, וְאָז נוֹתֵן לַכֹּל.

דף ס:

כְּתִיב, (משלי ה) שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ. אַמַּאי (הכא) בּוֹרֶךָ בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר בְּאֵרֶךָ. דְּהָא בּוֹר לָא אִקְרֵי אֶלָּא רֵיקָנְיָא דְּלָא נְבִיעַ. בְּאֵר מַיִין דְּנָבְעִין. אֶלָּא כֹּלָּא אֶתַר חַד הוּא. אֶלָּא אֲתַר דְּמַסְכְּנֵי (נ"א דמסכנותא) אָחִידָן בֵּיהּ אִקְרֵי בּוֹר. דְּלֵית לֵיהּ מִדִּילֵיהּ אֶלָּא מַה דְּיַהֲבִין בְּגַוֵּיהּ. וּמַאן אִיהוּ דלי"ת. לְבָתַר אִתְעֲבִיד בְּאֵר דְּאִיהוּ נְבִיעַ וּמַלְיָא (ד"א דמליא)

מִכָּל סְטָרִין. וּמָאן אִיהוּ ה"א. אִתְמַלְיָיא מֵעֵילָא (דף ס ע"ב) וּנְבִיעַ מִתַּתָּא. אִתְמַלְיָיא מֵעֵילָא כְּמָה דְאָמָרַן. וּנְבִיעַ מִתַּתָּא מִנְּשְׁמַתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא.

כָּתוּב (משלי ה) שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ. לָמָּה [כאן] בּוֹרֶךָ בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ בְּאֵרֶךָ? שֶׁהֲרֵי בּוֹר לֹא נִקְרָא אֶלָּא רֵיק שֶׁאֵינוֹ נוֹבֵעַ. בְּאֵר - מַיִם שֶׁנּוֹבְעִים? אֶלָּא הַכֹּל מָקוֹם אֶחָד הוּא. אֶלָּא מָקוֹם שֶׁהָעָנְיִים [נ"א שהענין] אֲחוּזִים בּוֹ נִקְרָא בּוֹר, שֶׁאֵין לוֹ מַשָּׁלוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לְתוֹכוֹ, וּמֵיהוּ? דְּלֶ"ת. אַחַר כָּךְ נַעֲשָׂה בְּאֵר שֶׁהוּא נוֹבֵעַ וּמָלֵא [שמתמלא] מִכָּל הַצְּדָדִים, וּמֵיהוּ? ה"א. מִתְמַלֵּאת מִלְמַעְלָה וְנוֹבַעַת מִלְמַטָּה. מִתְמַלֵּאת מִלְמַעְלָה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְנוֹבַעַת מִלְמַטָּה מִנִּשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים.

דָּבָר אַחֵר שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ, דָּא דָּוִד מַלְכָּא דְּכְתִיב בֵּיהּ (שמואל ב כג) מִי יַשְׁקֵנִי מַיִם מִבּוֹר בֵּית לָחֶם. אִית מָאן דְּיֵימַר, וְנוֹזְלִים דָּא יִצְחָק. מִתּוֹךְ דָּא מֹשֶׁה דְּאִיהוּ בְּאֶמְצָעִיתָא. בְּאֵרֶךָ דָּא אַהֲרֹן דְּאִתְקְרֵי בְּאֵר מַיִם חַיִּים. וְדָוִד מַלְכָּא דְּאִתְחַבַּר עִמְּהוֹן. וְנוֹזְלִים דָּא אַבְרָהָם. מִתּוֹךְ, דָּא יַעֲקֹב דְּאִיהוּ בְּאֶמְצָעִיתָא. בְּאֵרֶךָ דָּא יִצְחָק דְּאִקְרֵי בְּאֵר מַיִם חַיִּים. הָא בְּהַאי קְרָא אִשְׁתְּכַח רְתִיכָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה מֵאֲבָהָן. וְדָוִד מַלְכָּא אִתְחַבַּר עִמְּהוֹן.

דָּבָר אַחֵר, שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ - זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (שמואל ב כג) מִי יַשְׁקֵנִי מַיִם מִבְּאֵר בֵּית לָחֶם. וְנוֹזְלִים - זֶה אַבְרָהָם. מִתּוֹךְ - זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בָּאֶמְצַע. בְּאֵרֶךָ - זֶה יִצְחָק, שֶׁנִּקְרָא בְּאֵר מַיִם חַיִּים. הֲרֵי בַּפָּסוּק הַזֶּה נִמְצֵאת הַמֶּרְכָּבָה הַקְּדוֹשָׁה הָעֶלְיוֹנָה מֵהָאָבוֹת. וְדָוִד הַמֶּלֶךְ הִתְחַבֵּר עִמָּם. יֵשׁ מִי שֶׁיֹּאמַר, וְנוֹזְלִים - זֶה יִצְחָק. מִתּוֹךְ - זֶה מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בָּאֶמְצַע. בְּאֵרֶךָ - זֶה אַהֲרֹן, שֶׁנִּקְרָא בְּאֵר מַיִם חַיִּים, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁהִתְחַבֵּר עִמָּהֶם.

תֵּיאוּבְתָּא דְּנוּקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא לָאו אִיהוּ אֶלָּא כַּד עָיֵיל רוּחָא בָּהּ וְאִשְׁתַּדַּת מַיָּיא לְקַבְלָא מַיִּין עִלָּאִין דְּכוּרִין. כָּךְ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לָא אִתְעָרַת תֵּיאוּבְתָּא לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֶלָּא בְּרוּחָא דְצַדִּיקַיָּא דְּעָאלִין בְּגַוָּוהּ. וּכְדֵין נָבְעִין מַיָּיא מְגַוָּוהּ לְקַבְלָא מַיִּין דִּדְכוּרָא. וְכֹלָּא אִתְעָבִיד תֵּיאוּבְתָּא חָדָא (ס"א וצבורא חדא) וּצְרוֹרָא חָדָא וְקִשׁוּרָא חָדָא. וְדָא הוּא רַעֲוָא דְּכֹלָּא וְטִיּוּלָא דְּמַטַּיֵּיל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּנִשְׁמַתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא.

תְּשׁוּקַת הַנְּקֵבָה לַזָּכָר אֵינָהּ אֶלָּא כַּאֲשֶׁר נִכְנֶסֶת בָּהּ רוּחַ וְשׁוֹפֶכֶת מַיִם כְּנֶגֶד הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים הַזְּכָרִיִּים. כָּךְ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לֹא מְעוֹרֶרֶת הִשְׁתּוֹקְקוּת לְקֹדֶשׁ- בָּרוּךְ-הוּא אֶלָּא בְּרוּחַ הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּכְנָסִים בְּתוֹכָהּ, וְאָז נוֹבְעִים מַיִם מִתּוֹכָהּ כְּנֶגֶד מֵי הַזָּכָר. וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה תְּשׁוּקָה אַחַת [ואגדה אחת] וְקִשּׁוּר אֶחָד. וְזֶהוּ רָצוֹן שֶׁל הַכֹּל וְהַטִּיּוּל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְטַיֵּל עִם נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים.

תָּא חֲזֵי, כָּל אִנּוּן תּוֹלְדוֹת דְּגִנְתָּא דְעֵדֶן לָא נָפְקִין מִצַּדִּיק. אֶלָּא כַּד עָיֵיל בְּהַאי תֵּיבָה בְּחִבּוּרָא חָדָא. וְכֹלָּא גְּנִיזִין בָּהּ. וּלְבָתַר מִינָהּ נָפְקִין. אוּף הָכָא נֹחַ אִישׁ צַדִּיק לָא אַפִּיק תּוֹלְדוֹת לְמִפְרֵי בְּעָלְמָא עַד דְּעָאל לַתֵּיבָה וְאִתְכְּנַשׁ כֹּלָּא בָּהּ וְהָווּ גְנִיזִין בָּהּ. וּלְבָתַר מִנָּהּ נָפְקוּ לְמִפְרֵי בְּעָלְמָא וּלְאִתְקַיְּימָא בְּאַרְעָא. וְאִלְמָלֵא דְּנָפְקוּ מִגּוֹ תֵּיבָה לָא אִתְקַיְּימוּ בְּעָלְמָא. וְכֹלָּא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא. מִגּוֹ תֵּיבָה נָפְקֵי לְעֵילָּא. מִגּוֹ תֵּיבָה נָפְקֵי לְתַתָּא. דָּא כְּגַוְונָא דָּא.

(מגו) וְהָכָא אִתְקְיַּים עָלְמָא וְלָא מִקַּדְמַת דְּנָא. דִּבְגִינֵי כָךְ כְּתִיב וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרְךָ. וּכְתִיב וַיִּוָּלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים (אמר רבי יהודה וגו' ככתוב בדף סב א):

בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָן תּוֹלְדוֹת גַּן הָעֵדֶן לֹא יוֹצְאִים מִצַּדִּיק אֶלָּא כְּשֶׁנִּכְנָס בַּתֵּבָה הַזּוֹ בְּחִבּוּר אֶחָד, וְהַכֹּל גְּנוּזִים בָּהּ, וְאַחַר כָּךְ יוֹצְאִים מִמֶּנָּה. גַּם כָּאן נֹחַ אִישׁ צַדִּיק לֹא הוֹצִיא תּוֹלְדוֹת לִפְרוֹת בָּעוֹלָם עַד שֶׁנִּכְנַס בַּתֵּבָה, וְהִתְכַּנְּסוּ הַכֹּל בָּהּ וְהָיוּ גְנוּזִים בָּהּ, וְאַחַר כָּךְ יָצְאוּ מִמֶּנָּה לִפְרוֹת בָּעוֹלָם וּלְהִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ. וְאִלְמָלֵא שֶׁיָּצְאוּ מִתּוֹךְ הַתֵּבָה, לֹא הִתְקַיְּמוּ בָעוֹלָם. וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה - מִתּוֹךְ תֵּבָה יוֹצְאִים לְמַעְלָה, מִתּוֹךְ תֵּבָה יוֹצְאִים לְמַטָּה, זֶה כְּמוֹ זֶה. [מתוך] וְכָאן הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם וְלֹא מִקֹּדֶם לָזֶה, שֶׁמְּשׁוּם כָּךְ כָּתוּב וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרְךָ, וְכָתוּב וַיִּוָּלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים.

וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כְּיוָן דִּכְתִיב וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ אַמַּאי לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. אֶלָּא כְּיוָן דְּעָבְדוּ חוֹבֵיהוֹן בְּאִתְגַּלְיָא לְעֵינֵיהוֹן דְּכוּלָּא כְּדַיִּן לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כְּתִיב.

וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּיוָן שֶׁכָּתוּב וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ, לָמָּה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים? אֶלָּא כְּיוָן שֶׁעָשׂוּ חֲטָאֵיהֶם בְּגָלוּי לְעֵינֵי הַכֹּל, אַז כָּתוּב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר אֲנָא אִפְּכָא אֲמָרִית. וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. בְּקַדְמִיתָא לִפְנֵי הָאֱלֹהִים דְּלָא הֲווּ עָבְדֵי בְּאִתְגַּלְיָיא. לִפְנֵי הָאֱלֹהִים עָבְדוּ וְלָא לִפְנֵי בְּנֵי נָשָׁא. וּלְבַסּוֹף עָבְדוּ בְּאִתְגַּלְיָא הָדָא הוּא דִּכְתִיב וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס. דְּלָא הֲוָה אֲתַר בְּכָל אַרְעָא דְּלָא הֲוָה בְּאִתְגַּלְיָא. וּבְגִין כָּךְ בִּתְרֵי גַּוְונֵי אָמַר קְרָא.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, אֲנִי אָמַרְתִּי הָפוּךְ. וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים - בַּהַתְחָלָה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים, שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹשִׂים בְּגָלוּי. לִפְנֵי הָאֱלֹהִים עָשׂוּ וְלֹא לִפְנֵי בְּנֵי אָדָם. וּלְבַסּוֹף עָשׂוּ בְּגָלוּי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס, שֶׁלֹּא הָיָה מָקוֹם בְּכָל הָאָרֶץ שֶׁלֹּא הָיָה בְּגָלוּי, וּבִגְלַל כָּךְ אָמַר הַפָּסוּק בִּשְׁנֵי גְוָנִים.

אֵלֶּה תוֹלְדוֹת נֹחַ. רַבִּי אַבָּא אָמַר מִיּוֹמָא דְּעָבַר אָדָם עַל פִּקּוּדָא דְּמָרֵיהּ כָּל בְּנֵי עָלְמָא דְּאִתְיַלִּידוּ לְבָתַר אִקְרוּן בְּנֵי הָאָדָם. וְלָא לִשְׁבָחָא אִקְרוּן הָכִי. אֶלָּא כְּמַאן דְּאָמַר בְּנוֹי דְּהַהוּא דְּעָבַר עַל פִּקּוּדָא דְּמָרֵיהּ. כֵּיוָן דְּאָתָא נֹחַ, אִקְרוּן בְּנֵי עָלְמָא עַל שְׁמֵיהּ דְּנֹחַ. תּוֹלְדוֹת נֹחַ לִשְׁבָחָא. דְּקָאִים לוֹן בְּעָלְמָא. וְלָא תּוֹלְדוֹת דְּאָדָם דְּאַעֲבוּר לוֹן מֵעָלְמָא וְגָרִים מוֹתָא לְכֻלְּהוּ.

אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ - רַבִּי אַבָּא אָמַר, מִיּוֹם שֶׁעָבַר אָדָם עַל מִצְוַת רִבּוֹנוֹ, כָּל בְּנֵי הָאָדָם שֶׁנּוֹלְדוּ אַחַר כָּךְ נִקְרְאוּ בְּנֵי הָאָדָם. וְלֹא לְשֶׁבַח נִקְרְאוּ כָּךְ, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ שֶׁעָבַר עַל מִצְוַת רִבּוֹנוֹ. כֵּיוָן שֶׁבָּא נֹחַ, נִקְרְאוּ בְּנֵי הָעוֹלָם עַל שֵׁם נֹחַ. תּוֹלְדֹת נֹחַ לְשֶׁבַח. שֶׁהֶעֱמִידָם בָּעוֹלָם. וְלֹא תּוֹלְדוֹת אָדָם שֶׁהֶעֱבִירָם מֵהָעוֹלָם וְגָרַם מָוֶת לְכֻלָּם.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי, אִי הָכִי, הָא כְּתִיב לְבָתַר וַיֵּרֶד יְיָ לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. בְּנֵי הָאָדָם כְּתִיב וְלָא כְּתִיב בְּנֵי נֹחַ. אָמַר לֵיהּ בְּגִין דְּאָדָם (דחטא ד"א חטא) קַמֵּי מָרֵיהּ טַב לֵיהּ דְּלָא אִבְרֵי וְלָא יְכִתּוֹב עֲלֵיהּ הַאי קְרָא.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, אִם כָּךְ, הֲרֵי כְּתוּב אַחַר כָּךְ, וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. בְּנֵי הָאָדָם כְּתוּב, וְלֹא כְתוּב בְּנֵי נֹחַ. אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאָדָם [שחטא ד"א חטא] לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא וְלֹא יִכְתֹּב עָלָיו הַכָּתוּב פְּסוּק זֶה.

אֶלָּא תָּא חֲזֵי, כְּתִיב (משלי י) בֶּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב. כַּד בָּרָא טַב, כָּל בְּנֵי עָלְמָא דְּכְרִין לֵיהּ לְאָבוֹי לְטַב. וְכַד אִיהוּ בִּישׁ, כֹּלָּא דְּכְרִין לֵיהּ לְאָבוֹי לְבִישׁ. אָדָם בְּגִין דְּחָטָא וְעָבַר עַל פִּקּוּדָא דְּמָרֵיהּ, כַּד אָתוּ אִנּוּן דְּמָרְדוּ בְּמָרֵיהוֹן מַה כְּתִיב אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם בְּנוֹי (עה א) דְּאָדָם קַדְמָאָה דְּמָרַד בְּמָרֵיהּ וְעָבַר עַל פִּקּוּדֵיהּ. וּבְגִינֵי כָךְ אֱלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ. אֱלֶּה וְלֹא קַדְמָאֵי. אֱלֶּה דְּנָפְקוּ וְעָאלוּ גּוֹ תֵּיבָה וְאַפִּיקוּ תּוֹלְדִין לְעָלְמִין וְלָא תּוֹלְדוֹת אָדָם דְּנָפַק מִגִּנְתָּא דְּעֵדֶן וְלָא אַפִּיק לוֹן מִתַּמָּן.

אֶלָּא בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (משלי י) בֶּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב. כַּאֲשֶׁר הַבֵּן טוֹב, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם זוֹכְרִים אֶת אֲבִיו לְטוֹב. וּכְשֶׁהוּא רַע, כֻּלָּם זוֹכְרִים אֶת אֲבִיו לְרַע. אָדָם, מִשּׁוּם שֶׁחָטָא וְעָבַר עַל מִצְוַת רִבּוֹנוֹ, כְּשֶׁבָּאוּ אוֹתָם שֶׁמָּרְדוּ בְּרִבּוֹנָם מַה כָּתוּב? אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁמָּרַד בְּרִבּוֹנוֹ וְעָבַר עַל מִצְוָתוֹ, וְלָכֵן אֱלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ. אֱלֶּה וְלֹא הָרִאשׁוֹנִים. אֱלֶּה שֶׁיָּצְאוּ וְנִכְנְסוּ לְתוֹךְ הַתֵּבָה וְהוֹצִיאוּ תּוֹלְדוֹת לְעוֹלָמִים. וְלֹא תּוֹלְדוֹת אָדָם שֶׁיָּצָא מִגַּן עֵדֶן וְלֹא הוֹצִיא אוֹתָם מִשָּׁם.

דף סא.

תָּא חֲזֵי, אִלּוּ אַפִּיק אָדָם תּוֹלְדוֹת מִגִּנְתָּא דְּעֵדֶן, לָא יִשְׁתֵּצוּן לְדָרֵי דָרִין. וְלָא אִתְחַשַּׁשׁ נְהוֹרָא דְּסִיהֲרָא לְעָלְמִין. וְכֻלְהוּ הֲווֹ קַיְימִין לְעָלְמִין. וְאֶפִילּוּ מַלְאָכֵי עִלָּאֵי לָא קַיְימֵי קָמַיְיהוּ בְּנָהוֹרָא וְזִיוָא וְחָכְמְתָא. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ. אֲבָל כֵּיוָן דְּגָרִים (דף סא ע"א) חֲטָאָה וְנָפַק אִיהוּ מִגִּנְתָּא דְּעֵדֶן וְעָבַד תּוֹלְדוֹת לְבַר. לָא אִתְקַיְימוּ בְּעָלְמָא וְלָא הֲווֹ כְּדָקָא חֲזֵי.

בֹּא רְאֵה, אִלּוּ הוֹצִיא אָדָם תּוֹלְדוֹת מִגַּן עֵדֶן, לֹא הָיוּ מְשַׁמְּדִים לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, וְלֹא נָחְשַׁשׁ אוֹר הַלְּבָנָה לְעוֹלָמִים, וְכֻלָּם הָיוּ קַיָּמִים לְעוֹלָמִים, וַאֲפִלּוּ מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים לֹא עָמְדוּ לִפְנֵיהֶם בְּאוֹר וְזִיו וְחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ. אֲבָל כֵּיוָן שֶׁגָּרַם הַחֵטְא וְיָצָא מִגַּן עֵדֶן וְעָשָׂה תּוֹלְדוֹת בַּחוּץ, לֹא הִתְקַיְּמוּ בָּעוֹלָם וְלֹא הָיוּ כָּרָאוּי.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה וְכִי הֵיךְ יָכְלִין לְמֶעְבַּד תּוֹלְדוֹת תַּמָּן דְּהָא אִלְּמָלֵא לָא אִתְמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ יֵצֶר הָרָע וְחָטָא אִתְקַיְּימוּ אִיהוּ בְּעָלְמָא בִּלְחוֹדוֹי וְלָא יַעֲבִיד תּוֹלְדוֹת. כְּגַוְונָא דָּא אִלְּמָלֵא דְּחָבוּ יִשְׂרָאֵל בָּעֶגְלָא וְאַמְשִׁיכוּ עֲלַיְיהוּ יֵצֶר הָרָע לָא עָבְדוּ (במדבר קפט א) תּוֹלְדוֹת לְעָלְמִין וְלָא יֵיתוּן דְּרִין אָחֳרָנִין לְעָלְמָא.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, וְכִי אֵיךְ יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת שָׁם, שֶׁהֲרֵי אִלְמָלֵא לֹא נִמְשַׁךְ עָלָיו יֵצֶר הָרַע וְחָטָא, יִתְקַיֵּם הוּא בָּעוֹלָם לְבַדּוֹ וְלֹא יַעֲשֶׂה תּוֹלְדוֹת? כְּמוֹ זֶה אִלְמָלֵא שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בָּעֶגֶל וְהִמְשִׁיכוּ עֲלֵיהֶם יֵצֶר הָרַע, לֹא יַעֲשׂוּ לְעוֹלָמִים תּוֹלְדוֹת וְלֹא יָבְאוּ דוֹרוֹת אֲחֵרִים לָעוֹלָם.

אָמַר לֵיהּ אִלְמְלֵא לֹא חָטָא אָדָם לָא עָבִיד תּוֹלְדוֹת כְּגַוְונָא דָא מִסְטְרָא דְיֵצֶר הָרָע. אֲבָל עָבִיד תּוֹלְדוֹת מִסְטְרָא דְרוּחָא קַדִּישָׁא. דְּהַשְׁתָּא לָא עָבִיד תּוֹלְדוֹת אֶלָּא מִסְטְרָא דְיֵצֶר הָרָע. וּבְגִין דְּכָל תּוֹלְדוֹת דְּבָנֵי נָשָׁא כֻּלְּהוּ מִסְטְרָא דְיֵצֶר הָרָע, בְּגִין כָּךְ לֵית לוֹן קִיּוּם. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹן לְאִתְקַיְימָא, דְּסִטְרָא אָחֳרָא אִתְעָרַב בָּהּוּ. (ז"ח ל"ג ואפשר לון בסטרא אחרא).

אָמַר לוֹ, אִלְמְלֵא לֹא חָטָא אָדָם, לֹא יַעֲשֶׂה תּוֹלְדוֹת כְּמוֹ זֶה מִצַּד שֶׁל יֵצֶר הָרָע, אֲבָל יַעֲשֶׂה תּוֹלְדוֹת מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. שֶׁעַכְשָׁו אֵינוֹ עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת אֶלָּא מִצַּד הַיֵּצֶר הָרָע, וּמִשּׁוּם שֶׁכָּל תּוֹלְדוֹת בְּנֵי הָאָדָם כֻּלָּם מִן הַצַּד שֶׁל יֵצֶר הָרָע, לָכֵן אֵין לָהֶם קִיּוּם, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהִתְקַיֵּם, שֶׁהַצַּד הָאַחֵר מְעֹרָב בָּהֶם [ואפשר להם בצד האחר].

אֲבָל אִלְמְלֵא לֹא חָטָא אָדָם וְלָא אִתְתָּרַךְ מִגַּנְתָּא דְעֵדֶן. הֲוָה עָבִיד תּוֹלְדוֹת מִסְטְרָא דְרוּחַ קוּדְשָׁא דְּקַדִּישִׁין כְּמַלְאֲכֵי עִלָּאִין קַיְימִין לָדֶרִי דָרִין כְּגַוְונָא דִלְעֵילָא. כֵּיוָן דְּחָטָא וְאוֹלִיד בְּנִין לְבַר מִגַּנְתָּא דְעֵדֶן, וְלָא זָכָה לְאַפָּקָא לוֹן מִגַּנְתָּא, לָא אִתְקַיְימוּ אֲפִלּוּ לְאִשְׁתָּרָשָׁא בְּעָלְמָא דָא. עַד דְּאָתָא נֹחַ דְּאִיהוּ צַדִּיק וְעָאל בַּתֵּבָה. וּמִן תֵּבָה נָפְקוּ כָּל דָּרִין דְּעָלְמָא. וּמִתַּמָּן אִתְבַּדְּרוּ לְכָל אַרְבַּע רוּחֵי עָלְמָא. (שייך לקמן ריש סב):

אֲבָל אִלְמְלֵא לֹא חָטָא אָדָם וְלֹא גֹרַשׁ מִגַּן עֵדֶן, הָיָה עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁקְּדוֹשִׁים כְּמַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים עוֹמְדִים לְדוֹרֵי דוֹרוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְמַעְלָה. כֵּיוָן שֶׁחָטָא וְהוֹלִיד בָּנִים מִחוּץ לְגַן עֵדֶן וְלֹא זָכָה לְהוֹצִיאָם מִן הַגַּן, לֹא הִתְקַיְמוּ אֲפִלּוּ לְהִשְׁתָּרֵשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה, עַד שֶׁבָּא נֹחַ, שֶׁהוּא צַדִּיק, וְנִכְנַס בַּתֵּבָה, וּמֵהַתֵּבָה יָצְאוּ כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם, וּמִשָּׁם הִתְפַּזְּרוּ לְכָל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה. אַמַּאי נִשְׁחָתָה. בְּגִין כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ, כְּמָה דְּאִתְּמָר. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח קְרָא וְאָמַר (יונה ג) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה. לָמָּה נִשְׁחָתָה? מִשּׁוּם כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח פָּסוּק וְאָמַר, (יונה ג) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דִּבְנֵי נָשָׁא זָכָאן וְנָטְרֵי פִּקּוּדֵי דְאוֹרַיְיתָא, כְּדֵין אַרְעָא אִתְתַּקָּפַת, וְכָל חֵידוּ אִשְׁתַּכְּחַת בָּהּ. מַאי טַעְמָא בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא שָׁרְיָא עַל אַרְעָא. וּכְדֵין כֹּלָּא עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי בְּחֶדְוָה. וְכַד בְּנֵי נָשָׁא מְחַבְּלָן אָרְחַיְיהוּ וְלָא נָטְרֵי פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא וְחָטָאן קֳמֵי מָארֵיהוֹן, וּכְדֵין כְּבָיְכוֹל דַּחְיָין לָהּ לִשְׁכִינְתָּא מֵעָלְמָא וְאִשְׁתְּאָרַת אַרְעָא מְחַבְּלָא. דְּהָא שְׁכִינְתָּא אִתְדַּחְיָיא וְלָא שָׁרְיָא עֲלָהּ וּכְדֵין אִתְחַבְּלַת. מַאי טַעְמָא אִתְחַבְּלַת. בְּגִין דְּשַׁרְיָא רוּחָא אָחֳרָא עֲלָהּ דְּמְחַבְּלָא עָלְמָא. וְעַל דָּא אַמְרִינָן דְּיִשְׂרָאֵל יָהֲבִי עוֹז לֵאלֹהִים דְּמְקַיְימִין עָלְמָא. אֱלֹהִים דָּא שְׁכִינְתָּא.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם זוֹכִים וְשׁוֹמְרִים אֶת מִצְווֹת הַתּוֹרָה, אָז הָאָרֶץ מִתְחַזֶּקֶת וְנִמְצֵאת בָּהּ כָּל הַשִּׂמְחָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עַל הָאָרֶץ. וְאָז הַכֹּל, עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, בְּחֶדְוָה. וּכְשֶׁבְּנֵי

אָדָם מַשְׁחִיתִים דַּרְכֵיהֶם וְלֹא שׁוֹמְרִים אֶת מִצְוֹות הַתּוֹרָה וְחוֹטְאִים לִפְנֵי רִבּוֹנָם, אֲז כִּבְיָכוֹל דּוֹחִים אֶת הַשְּׁכִינָה מֵהָעוֹלָם, וְנִשְׁאֶרֶת הָאָרֶץ מָשְׁחֶתֶת, שֶׁהֲרֵי הַשְּׁכִינָה נִדְחָתָה וְלֹא שׁוֹרָה עָלֶיהָ, וְאֲז הִיא נִשְׁחֶתֶת. מָה הַטַּעַם נִשְׁחֶתֶת? מִשּׁוּם שֶׁשּׁוֹרָה רוּחַ אַחֶרֶת עָלֶיהָ שֶׁמְּחַבֶּלֶת אֶת הָעוֹלָם. וְעַל זֶה אוֹמְרִים, שֶׁיִּשְׂרָאֵל נוֹתְנִים עֹז לֵאלֹהִים שֶׁמַּעֲמִידִים אֶת הָעוֹלָם. אֱלֹהִים זוֹ שְׁכִינָה.

וְאִם חַס וְשָׁלוֹם אִי יִשְׂרָאֵל יִשְׁתַּכְּחוּ חַיָּיבִין מַה כְּתִיב, (תהלים ו) רוּמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים וְגוֹ' מִשּׁוּם דְּרֶשֶׁת הֵכִינוּ לִפְעָמַי. כְּפַף נַפְשִׁי בְּסִבַּת חָמָס וְשִׁנְאַת חִנָּם. כָּרוּ לְפָנַי שׁוּחָה וְגוֹ' כְּגַוְונָא דְּדוֹר הַמַּבּוּל דִּבְגִין חָמָס דְּהַוָּות בֵּינֵיהוֹן הֲוָה בֵּינֵיהוֹן שִׁנְאָה וּדְבָבוּ.

וְאִם חַס וְשָׁלוֹם אִם יִשְׂרָאֵל יִמְצְאוּ רְשָׁעִים, מַה כָּתוּב? (תהלים ו) רוּמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים וְגוֹ', מִשּׁוּם שֶׁרֶשֶׁת הֵכִינוּ לִפְעָמַי. כְּפַף נַפְשִׁי, בְּסִבַּת חָמָס וְשִׁנְאַת חִנָּם. כָּרוּ לְפָנַי שׁוּחָה וְגוֹ', כְּמוֹ שֶׁבְּדוֹר הַמַּבּוּל, שֶׁמִּשּׁוּם הֶחָמָס שֶׁהָיָה בֵּינֵיהֶם, הָיְתָה בֵּינֵיהֶם שִׂנְאָה וְאֵיבָה.

יָכוֹל אַף בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל כֵּן. וְהָא תְּנִינָן אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל לָא שַׁרְיָא עֲלָהּ רוּחָא אָחֳרָא וְלָא מְמַנָּא אָחֳרָא בַּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי. תָּא חֲזֵי, דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל הָכִי הוּא דְּלָא שַׁרְיָא עֲלָהּ (פד ע"ב) מְמַנָּא וְלָא שְׁלִיחָא אָחֳרָא בַּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי. אֲבָל שַׁעֲתָא חָדָא שַׁרְיָא עֲלָהּ לְחַבָּלָא בְּנֵי נָשָׁא. מְנָלָן מִדָּוִד דִּכְתִיב, (דברי הימים א כא) וַיַּרְא דָּוִד אֶת מַלְאַךְ יְיָ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַם וּכְדֵין אִתְחַבָּלַת אַרְעָא.

יָכוֹל אַף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כֵּן? וַהֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹרָה עָלֶיהָ רוּחַ אַחֶרֶת וְלֹא מְמֻנֶּה אַחֵר חוּץ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּלְבַדּוֹ. בֹּא רְאֵה שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כָּךְ הִיא שֶׁלֹּא שׁוֹרָה עָלֶיהָ מְמֻנֶּה וְלֹא שְׁלִיחַ אַחֵר פָּרֵט לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא לְבַדּוֹ, אֲבָל שָׁעָה אַחַת שׁוֹרָה עָלֶיהָ לְהַשְׁחִית אֶת בְּנֵי הָאָדָם. מִנַּיִן לָנוּ? מִדָּוִד, שֶׁכָּתוּב (דברי הימים א כא) וַיַּרְא דָּוִד אֶת מַלְאַךְ ה' וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם, וְאָז נִשְׁחֲתָה הָאָרֶץ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲפִלּוּ בְּהַהִיא שַׁעֲתָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה. כְּתִיב הָכָא מַלְאַךְ יְיָ. וּכְתִיב הָתָם (בראשית מח) הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אוֹתִי. וּכְתִיב (שמות יד) וַיִּסַּע מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים. הֵן לְטַב וְהֵן לְבִישׁ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁלִּיט עָלֶה. לְטַב בְּגִין דְּלָא אִתְמַסְּרָא תְּחוֹת שְׁאַר מְמַנָּן, וְכָל דְּיִירֵי עָלְמָא יְכַסְּפוּן מִן עוֹבָדַיְיהוּ. לְבִישׁ בְּגִין דְּלָא יֶחְדּוּן אִנּוּן לְשַׁלְטָאָה עָלֶה. וְאִי תֵּימָא (ד"א ל"ג לא) וְהָא כְּתִיב, (איכה א) כִּי רָאֲתָה גוֹיִם בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ וְחָרִיבוּ בֵּיתָא וְאִי לָאו שַׁלְטִין אִנּוּן מְמַנָּן לָא אִתְחָרַב מַקְדְּשָׁא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִלּוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה. כָּתוּב כָּאן מַלְאַךְ ה', וְכָתוּב שָׁם (בראשית מח) הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אוֹתִי, וְכָתוּב וַיִּסַּע מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים. הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע שׁוֹלֵט עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. לְטוֹב - מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִמְסְרָה תַּחַת שְׁאָר הַמְמֻנִּים, וְכָל דַּיָּרֵי הָעוֹלָם יִתְבַּיְּשׁוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם. לְרַע - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמְחוּ אֵלֶּה לִשְׁלֹט עָלָיו. וְאִם תֹּאמַר, וַהֲרֵי כָּתוּב (איכה א) כִּי רָאֲתָה גוֹיִם בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ, וְהֶחֱרִיבוּ בֵּיתָהּ. וְאִם לֹא שׁוֹלְטִים אוֹתָם מְמֻנִּים, לֹא נֶחֱרַב הַמִּקְדָּשׁ!

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ וּכְתִיב עָשָׂה יְיָ אֶת אֲשֶׁר זָמַם. תָּא חֲזֵי, כְּתִיב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה. נִשְׁחָתָה וַדַּאי כְּמָה דְּאִתְמָר. הָכִי נָמֵי (יונה ג) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה. דְּהָא כְּדֵין אַרְעָא קָרְאַת לְעֵילָּא וְסָלְקָא בְּסִלְּיקוּ עִלָּאָה וּמְקַשְׁטָא אַנְפָּהָא. כְּנוּקְבָא דְּמְקַשְׁטָא לְגַבֵּי דְכוּרָא. הָכִי נָמֵי אַרְעָא. דְּהָא גְּדִילַת בְּנִין זַכָּאִין לְמַלְכָּא.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ, וְכָתוּב (שם ב) עָשָׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם. בֹּא רְאֵה, כָּתוּב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה. נִשְׁחָתָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. כָּךְ גַּם (יונה ג) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה. שֶׁהֲרֵי אָז הָאָרֶץ קוֹרֵאת לְמַעְלָה וְעוֹלָה בַּעֲלִיָּה עֶלְיוֹנָה וּמְקַשֶּׁטֶת פָּנֶיהָ כִּנְקֵבָה שֶׁמִּתְקַשֶּׁטֶת אֶל הַזָּכָר, כָּךְ גַּם הָאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי גִּדְּלָה בָּנִים צַדִּיקִים לַמֶּלֶךְ.

דף סא:

וְהָכָא דְּלָא תָּבוּ דָּרָא דְּטוֹפָנָא מַה כְּתִיב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה וְגוֹ' כְּאִתְּתָא דְּאִסְתָּאֲבַת וְאִסְתִּירַת אַנְפָּהָא מִבַּעְלָהּ. וּבְזִמְנָא דְּאִסְתָּאִבוּ חוֹבֵי בְּנֵי נָשָׁא בְּאִתְגַּלְיָא, אַרְעָא שַׁוְיָא אַנְפָּהָא כְּנוּקְבָא דְּלֵית לָהּ כְּסוּפָא מִכֹּלָּא כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה כב) וְהָאָרֶץ חָנְפָה תַּחַת יוֹשְׁבֶיהָ. וְעַל דָּא וַיַּרְא כִּי נִשְׁחָתָה וַדַּאי. מַאי טַעֲמָא בְּגִין כִּי הִשְׁחִית כָּל (דף סא ע"ב) בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ.

וְעַכְשָׁו שֶׁלֹּא שָׁבוּ דּוֹר הַמַּבּוּל מַה כָּתוּב? וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה, כְּאִשָּׁה שֶׁנִּטְמְאָה וְהִסְתִּירָה פָּנֶיהָ מִבַּעְלָהּ. וּבְזִמַּן שֶׁמִּתְרַבִּים חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם בְּגָלוּי, הָאָרֶץ שָׂמָה פָּנֶיהָ כִּנְקֵבָה שֶׁאֵין לָהּ בּוּשָׁה מִכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כד) וְהָאָרֶץ חָנְפָה תַּחַת יֹשְׁבֶיהָ. וְעַל זֶה וַיַּרְא כִּי נִשְׁחָתָה וַדַּאי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָזַל לְגַבֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקוֹנְיָא חָמוֹי. כֵּיוָן דְּחָמָא לֵיהּ אַתְקִין לֵיהּ תּוּפְסִיתָא (ס"א טופסיסא) דְּקוּמְרָא בְּמָטוּן דְּקוּלְפָּא וִיתִיבוּ. אָמַר לֵיהּ חָמוֹי אֶפְשָׁר דְּשַׁמַּעְתְּ מֵאֲבוּךְ הַאי דִּכְתִיב (איכה ב) עָשָׂה יְיָ אֲשֶׁר זָמַם בִּצַּע אִמְרָתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה מִימֵי קֶדֶם.

רַבִּי אֶלְעָזָר הָלַךְ אֶל רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקוֹנְיָא חָמִיו. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ, הִתְקִין לוֹ שִׁטִיחַ שֶׁל כִּסּוּי בְּמוֹטוֹת שֶׁל עֵץ, וְיָשְׁבוּ. אָמַר לוֹ חָמִיו, אֶפְשָׁר שֶׁשָּׁמַעְתָּ מֵאֲבִיךָ זֶה שֶׁכָּתוּב (איכה ב) עָשָׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם בִּצַּע אִמְרָתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה מִימֵי קֶדֶם?

אָמַר לֵיהּ הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּא. בִּצַּע אִמְרָתוֹ, דְּבָצַע פּוּרְפֵּירָא דִּילֵיהּ. אֲשֶׁר צִוָּה מִימֵי קֶדֶם, דְּהָא פּוּרְפֵּירָא פָּקִיד לָהּ מֵאִנּוּן יוֹמֵי קַדְמָאֵי עִלָּאֵי, וּבְיוֹמָא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא בָּצַע לָהּ. בְּגִין דְּהַאי פּוּרְפֵּירָא אִיהִי יְקָרָא דִּילֵיהּ וְתִיקוּנָא דִּילֵיהּ וּבָצַע לֵיהּ.

אָמַר לוֹ, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ הַחֲבֵרִים, בִּצַּע אִמְרָתוֹ - שֶׁקָּרַע הָאַדֶּרֶת שֶׁלּוֹ. אֲשֶׁר צִוָּה מִימֵי קֶדֶם - שֶׁהֲרֵי אוֹתָהּ הָאַדֶּרֶת צִוָּה מֵאוֹתָם יָמִים רִאשׁוֹנִים עֶלְיוֹנִים, וּבְיוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָרַע אוֹתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהָאַדֶּרֶת הַזּוֹ הִיא כְּבוֹדוֹ וְתִקּוּנוֹ, וְקָרַע אוֹתָהּ.

אָמַר לֵיהּ עָשָׂה יְיָ אֲשֶׁר זָמַם. וְכִי מַלְכָּא חָשִׁיב (קודם) לְאַבָּאשָׂא לִבְנוֹי עַד לָא יֵיתוּן לְמֶחְטֵי. אָמַר לֵיהּ לְמַלְכָּא דְּהָוָה לֵיהּ מָאן יְקָר, וּבְכָל יוֹמָא הָוָה דָּחִיל עֲלֵיהּ דְּלָא יִתְבַּר וְהָוָה מִסְתַּכֵּל בֵּיהּ וְתַקִּין בְּעֵינוֹי. לְיוֹמִין אֲתָא בְּרֵיהּ וְאַרְגִּיז לֵיהּ לְמַלְכָּא, נָטַל מַלְכָּא הַהוּא מָאן יְקָר וּתְבַר לֵיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב עָשָׂה יְיָ אֲשֶׁר זָמַם.

אָמַר לוֹ, עָשָׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם, וְכִי מֶלֶךְ חוֹשֵׁב [קדם] לְהָרַע לְבָנָיו עַד שֶׁלֹּא יָבאוּ לַחֵ א!? אָמַר לוֹ, (משל) לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ כְּלִי יָקָר, וּבְכָל יוֹם הָיָה פּוֹחֵד עָלָיו שֶׁלֹּא יִשָּׁבֵר וְהָיָה מִסְתַּכֵּל בּוֹ וּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו. לְיָמִים בָּא בְּנוֹ וְהִרְגִּיז אֶת הַמֶּלֶךְ. לָקַח הַמֶּלֶךְ אוֹתוֹ כְּלִי יָקָר וְשָׁבַר אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב עָשָׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם.

תָּא חֲזֵי, מִן יוֹמָא דְּאִתְבְּנֵי בֵּי מַקְדְּשָׁא הָוָה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִסְתַּכֵּל בֵּיהּ וְחָבִיב עֲלֵיהּ סַגֵּי וְהָוָה דָּחִיל עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל דְּיֵחְטוּן וְיִתְחָרֵב בֵּי מַקְדְּשָׁא. וְכֵן בְּכָל זִמְנָא דְּהָוָה אָתֵי לְגַבֵּי בֵּי מַקְדְּשָׁא הָוָה לָבִישׁ הַהוּא פּוּרְפִּירָא. לְבָתַר דְּגָרְמוּ חוֹבִין וְאַרְגִּיזוּ קַמֵּי מַלְכָּא אִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא וּבָזַע הַהוּא פּוּרְפִּירָא (ד"א גריס הס ההוא פורפירא ואתחרב בי מקדשא) הַיְנוּ דִּכְתִיב עָשָׂה יְיָ אֲשֶׁר זָמַם.

בֹּא רְאֵה, מִיּוֹם שֶׁנִּבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִסְתַּכֵּל בּוֹ וְחָבִיב עָלָיו הַרְבֵּה, וְהָיָה פּוֹחֵד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁיֶּחֶטְאוּ וְיֵחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְכָךְ בְּכָל פַּעַם שֶׁהָיָה בָּא אֵצֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הָיָה לוֹבֵשׁ אוֹתָהּ אַדֶּרֶת. אַחַר שֶׁגָּרְמוּ הַחֲטָאִים וְהִרְגִּיזוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, נֶחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְקָרַע אוֹתָהּ הָאַדֶּרֶת [קרע אותה האדרת ונחרב בית המקדש]. הַיְנוּ שֶׁכָּתוּב עָשָׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם.

בְּצַע אִמְרָתוֹ וְגוֹ' (האי אמרתו בקדמיתא יתבא בראש אמיר. והא אתעטרו עטרא לרישא ואילן נאה לפניו. ואיהי מימי קדם ודאי. וכדין עציבו קמיה בבתי בראי ודאי והן (ישעיה לג) אראלם צעקו חוצה. (ישעיה כב) ויקרא יי צבאות ביום ההוא וגו) הַיְינוּ בְּזִמְנָא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא. אֲבָל בְּזִמְנָא אֶחָרָא לֵית חֶדְוָה קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּזִמְנָא דְּאִתְאֲבִידוּ חַיָּיבֵי עָלְמָא וְאִנּוּן דְּאַרְגִּיזוּ קַמֵּיהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (משלי יא) וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה. וְכֵן בְּכָל דָּרָא וְדָרָא דְּעָבִיד דִּינָא בְּחַיָּיבֵי עָלְמָא. חֶדְוָה וְתוּשְׁבַּחְתָּא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

בְּצַע אִמְרָתוֹ וְגוֹ' [האמרתו הזו בתחלה ישבה בראש אמיר, והרי התעטרו עטרה לראש ואילן נאה לפניו, והיא מימי קדם ודאי, ואז עצבות לפניו בבתים החיצונים ודאי, (ישעיה לג) והן אראלם צעקו חצה, (שם כב) ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא וגו']. הַיְנוּ בִּזְמַן שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֲבָל בִּזְמַן אַחֵר אֵין חֶדְוָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּמוֹ זְמַן שֶׁאוֹבְדִים רִשְׁעֵי הָעוֹלָם וְאוֹתָם שֶׁהֵרְגִּיזוּ לְפָנָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי יא) וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה. וְכֵן בְּכָל דּוֹר וְדוֹר שֶׁעוֹשֶׂה דִּין בְּרִשְׁעֵי הָעוֹלָם, חֶדְוָה וְתִשְׁבַּחַת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וְאִי תֵּימָא הָא תְּנִינָן דְּלֵית חֶדְוָה קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּד אִיהוּ עָבִיד דִּינָא בְּחַיָּיבַיָּא. אֶלָּא תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְעָבִיד דִּינָא בְּחַיָּיבַיָּא, חֶדְוָון וְתוּשְׁבְּחָן קַמֵּיהּ עַל דְּאִתְאֲבִידוּ מֵעָלְמָא. וְהָנֵי מִילֵּי כַּד מָטָא הַהוּא זִמְנָא (קיג ב, קכא ב) דְּאוֹרִיךְ לוֹן וְלָא תָאבָן לְגַבֵּיהּ

מֵחוֹבַיְיהוּ. אֲבָל אִי אִתְעֲבִיד בְּהוּ דִּינָא עַד לָא מָטָא זִמְנַיְיהוּ, (ועד דלא אשתלים חובייהו, כמא דאת אמר, (בראשית טו)) כִּי לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמוֹרִי עַד הֵנָּה, כְּדֵין לֵית חֶדְוָה קָמֵיהּ וּבָאִישׁ קָמֵיהּ עַל דְּאִתְאֲבִידוּ.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁאֵין חֶדְוָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה דִּין בָּרְשָׁעִים אֶלָּא? בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁנַּעֲשֶׂה דִּין בָּרְשָׁעִים, חֶדְווֹת וְתִשְׁבָּחוֹת לְפָנָיו עַל שֶׁנֶּאֶבְדוּ מֵהָעוֹלָם. וְהַדְּבָרִים הַלָּלוּ כְּשֶׁמַּגִּיעַ אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִמְתִּין לָהֶם וְלֹא שָׁבוּ אֵלָיו מֵחַטָּאֵיהֶם. אֲבָל אִם נַעֲשָׂה בָּהֶם דִּין עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּם, [ועד] שֶׁלֹּא נִשְׁלַם חֶטְאָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו) כִּי לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמוֹרִי עַד הֵנָּה, אָז אֵין חֶדְוָה לְפָנָיו, וְרַע לְפָנָיו עַל שֶׁנֶּאֱבְדוּ.

וְאִי תֵּימָא אִיהוּ עַד לָא מָטוּ זִמְנַיְיהוּ אַמַּאי עָבִיד בְּהוּ דִּינָא. אֶלָּא אִנּוּן גָּרְמִין בִּישָׁא לְגַרְמַיְיהוּ. דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא עָבִיד בְּהוּ דִּינָא עַד לָא מָטָא זִמְנַיְיהוּ. אֶלָּא בְּגִין דְּמִשְׁתַּתְּפֵי בַּהֲדַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל לְאַבָּאשָׁא לוֹן. וּבְגִין כָּךְ עָבִיד בְּהוּ דִּינָא וְאוֹבִיד לוֹן מֵעָלְמָא בְּלָא זִמְנָא. וְדָא הוּא דְּאַבָּאִישׁ קַמֵּיהּ. וּבְגִין כָּךְ אַטְבַּע מִצְרָאֵי בְּיַמָּא. וְאוֹבִיד שַׁנָּאֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל בִּימֵי יְהוֹשָׁפָט. וְכֵן כֻּלְּהוּ. דְּהָא בְּגִינַיְיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל אִתְאֲבִידוּ בְּלָא זִמְנָא.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה עוֹשֶׂה בָהֶם דִּין טֶרֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם? אֶלָּא הֵם גָּרְמוּ רַע לְעַצְמָם, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה דִּין בְּטֶרֶם מַגִּיעַ זְמַנָּם, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים עִם יִשְׂרָאֵל לְהָרַע לָהֶם, וְלָכֵן עוֹשֶׂה בָהֶם דִּין וּמְאַבְּדָם מֵהָעוֹלָם בְּלֹא הַזְמֵן. וְזֶהוּ שֶׁרַע לְפָנָיו. וְלָכֵן הִטְבִּיעַ מִצְרִים בַּיָּם וְהֶאֱבִיד שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל בִּימֵי יְהוֹשָׁפָט, וְכֵן כֻּלָּם, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם יִשְׂרָאֵל נֶאֱבְדוּ לְפָנָי זְמַנָּם.

אֲבָל כַּד אִשְׁתְּלִים זִמְנָא דְּאוֹרִיךְ לוֹן וְלָא תָבוּ. כְּדֵין חֶדְוָה וְתוּשְׁבַּחְתָּא קַמֵּיהּ עַל דְּאִתְאֲבִידוּ מֵעָלְמָא. בַּר בְּזִמְנָא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא. דְּאַף עַל גַּב דְּאִשְׁתְּלִים זִמְנָא דִּלְהוֹן דְּאַרְגִּיזוּ קַמֵּיהּ, לָא הֲוָה חֶדְוָה קַמֵּיהּ. וּמֵהַהוּא זִמְנָא לָא הֲוָה חֶדְוָה לְעֵילָּא וְתַתָּא:

אֲבָל כְּשֶׁהַשְׁלֵם הַזְּמַן שֶׁחִכָּה לָהֶם וְלֹא שָׁבוּ, אָז חֶדְוָה וְתִשְׁבַּחַת לְפָנָיו עַל שֶׁאָבְדוּ מֵהָעוֹלָם, פְּרָט לִזְמַן שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהַשְׁלֵם הַזְּמַן שֶׁלָּהֶם שֶׁהִרְגִּיזוּ לְפָנָיו, לֹא הָיְתָה חֶדְוָה לְפָנָיו. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן לֹא הָיְתָה חֶדְוָה לְפָנָיו לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

כִּי לְיָמִים עוֹד שִׁבְעָה אָנֹכִי מַמְטִיר עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר הֲנֵי אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ. אֶלָּא אַרְבָּעִים יוֹם לְאַלְקָאָה חַיְיבֵי עָלְמָא וּכְתִיב, (דברים כה) אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יוֹסִיף, לְקֶבֶל אַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא לְכָל חַד עֲשָׂרָה. בְּגִין דְּבַר נָשׁ מֵאַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא אִתְבְּרֵי. וְעַל דָּא וּמָחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם. וְאִצְטְרִיךְ אַרְבָּעִים לְאַלְקָאָה וּלְאִתְמְחֵי עָלְמָא.

כִּי לְיָמִים עוֹד שִׁבְעָה אָנֹכִי מַמְטִיר עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה הַלָּלוּ, מַה מַּעֲשֵׂיהֶם? אֶלָּא אַרְבָּעִים יוֹם לְהַלְקוֹת רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְכָתוּב (דברים כה)

אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף, כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, לְכָל אֶחָד עֲשָׂרָה. מִשּׁוּם שֶׁבֶּן אָדָם נִבְרָא מֵאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְעַל זֶה וּמַחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם. וְצָרִיךְ אַרְבָּעִים לְהַלְקוֹת וְלִמְחוֹת אֶת הָעוֹלָם.

דף סב.

רַבִּי יִצְחָק הֲוָה שְׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר לֵיהּ הַאי קְרָא (דקאמרי) דִּכְתִיב וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ (דף סב ע"א) לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. אִי בְּנֵי נָשָׁא חָטָאן אַרְעָא בְּמָה. אָמַר לֵיהּ בְּגִין דִּכְתִיב כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ כְּמָה דְּאִתְּמַר. כְּגַוְונָא דָּא (ויקרא יח) וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקוֹד עָוֹנָהּ עָלֶיהָ. אֶלָּא בְּנֵי נָשָׁא חָטָאן וְאִי תֵּימָא אַרְעָא בְּמָה, אֶלָּא עִקָּרָא דְאַרְעָא בְּנֵי נָשָׁא אִנּוּן. וְאִנּוּן מְחַבְּלִין אַרְעָא וְהִיא אִתְחַבָּלַת. וּקְרָא אוֹכַח דִּכְתִיב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ.

רַבִּי יִצְחָק הָיָה מָצוּי לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לוֹ פָּסוּק זֶה [שאמרו] שֶׁכָּתוּב וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. אִם בְּנֵי אָדָם חָטְאוּ - הָאָרֶץ בַּמֶּה חָטְאָה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. כְּמוֹ זֶה, (ויקרא יח) וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עָוֹנָהּ עָלֶיהָ. אֶלָּא בְּנֵי אָדָם חָטְאוּ. וְאִם תֹּאמַר, הָאָרֶץ בַּמֶּה? אֶלָּא עִקַּר הָאָרֶץ הֵם בְּנֵי הָאָדָם, וְהֵם מַשְׁחִיתִים אֶת הָאָרֶץ וְהִיא נִשְׁחֶתֶת, וְהַכָּתוּב מוֹכִיחַ, שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ.

תָּא חֲזֵי, כָּל חֲטָאוֹי דִּבְרַ נָשׁ כֻּלְהוּ חַבָּלוּתָא דִילֵיהּ תַּלְיָין בִּתְשׁוּבָה. וְחֶטְאָה דְאוֹשִׁיד זַרְעָא עַל אַרְעָא וּמְחַבְּלָא אָרְחֵיהּ וְאַפִּיק זַרְעָא עַל אַרְעָא, מְחַבֵּיל לֵיהּ וּמְחַבֵּיל אַרְעָא. וְעַלֵּיהּ כְּתִיב, (ירמיה ב) נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי. וּכְתִיב בֵּיהּ (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגוּרְךָ רָע. בַּר בִּתְשׁוּבָה סַגֵּי. וּכְתִיב, (בראשית לח) וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְיָ וַיְמִיתֵהוּ יְיָ וְהָא אִתְּמַר.

בֹּא רְאֵה, כָּל חֲטָאֵי הָאָדָם כֻּלָּם, הַשְׁחָתָתָם תְּלוּיָה בִּתְשׁוּבָה. וְהַחֵטְא שֶׁל שׁוֹפֵךְ זֶרַע עַל הָאָרֶץ וּמַשְׁחִית דַּרְכּוֹ וּמוֹצִיא זֶרַע עַל הָאָרֶץ - מַשְׁחִית אוֹתוֹ וּמַשְׁחִית אֶת הָאָרֶץ, וְעָלָיו כָּתוּב (ירמיה ב) נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי, וְכָתוּב בּוֹ (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגֻרְךָ רָע. פָּרַט לִתְשׁוּבָה גְּדוֹלָה. וְכָתוּב (בראשית לח) וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה' וַיְמִיתֵהוּ ה', וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

אָמַר לֵיהּ אַמַּאי דָּאִין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא בְּמַיָּא וְלָא בְּאֶשָׁא וְלָא בְּמִלָּה אָחֳרָא. אָמַר לֵיהּ רָזָא הוּא דְּהָא אִנּוּן חַבִּילוּ אָרְחַיְיהוּ בְּגִין דְּמַיִין עִלָּאִין וּמַיִין תַּתָּאִין לָא אִתְחַבָּרוּ דְּכַר וְנוּקְבָא כְּדְקָא יְאוּת. וּמַאן אִלֵּין מַיִין עִלָּאִין בֵּינָה. וּמַיִין תַּתָּאִין מַלְכוּת. ה"א עִלָּאָה ה"א תַּתָּאָה. וְכַד אִנּוּן מְחַבְּלִין, אִסְתַּלַק י"ו דְּהוּא דְּכַר, וְאִשְׁתָּאַר ה"א בה"א (ומיין במיין. מאן אנון דחבילו ארחייהו, כגוונא דא מיין דכורין ונוקבי. ועל דא אתדנו במיא במה דאנון חבו. ומיין הוו רתיחן ופשטו משכא מנייהו כמה דחבילו ארחייהו במיין רתיחן. דינא לקבל דינא. הדא הוא דכתיב) נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְינוֹת תְּהוֹם רַבָּה, הָא מַיִין תַּתָּאִין. וַאֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ דָּא מַיִין עִלָּאִין. מַיִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין.

אָמַר לוֹ, לָמָּה דָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם בְּמַיִם וְלֹא בְּאֵשׁ וְלֹא בְּדָבָר אַחֵר? אָמַר לוֹ, סוֹד הוּא, שֶׁהֲרֵי הֵם הִשְׁחִיתוּ דַּרְכָּם בִּשְׁבִיל שֶׁמַּיִם עֶלְיוֹנִים וּמַיִם תַּחְתּוֹנִים לֹא הִתְחַבְּרוּ זָכָר וּנְקֵבָה כָּרָאוּי. [ומי הם המים העליונים? בינה, ומים תחתונים מלכות, ה"א עליונה ה"א תחתונה, וכאשר הם משחיתים, נסתלק י"ו, שהוא זכר, ונשאר ה"א בה"א ומים במים]. מַה הֵם הִשְׁחִיתוּ דַּרְכָּם, כְּמוֹ זֶה מַיִם זְכָרִים וּנְקֵבִיִּים. וְעַל זֶה נִדּוֹנוּ בְּמַיִם, בְּמַה שֶׁהֵם חָטְאוּ. וְהַמַּיִם הָיוּ רוֹתְחִים וּפוֹשְׁטִים מֵהֶם אֶת הָעוֹר, כְּמוֹ שֶׁהִשְׁחִיתוּ דַּרְכָּם בְּמַיִם רוֹתְחִים. דִּין כְּנֶגֶד דִּין. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה. הֲרֵי מַיִם תַּחְתּוֹנִים. וַאֲרֻבֹּת הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ - זֶה מַיִם עֶלְיוֹנִים. מַיִם עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יְהוּדָה הָווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. וּמָטוּ לְגַבֵּי טוּרִין רַבְרְבָן וְאַשְׁכָּחוּ בֵּינֵי טוּרַיָּא גַּרְמֵי בְּנֵי נָשָׁא דְּהֲווּ מֵאנּוּן בְּנֵי טוֹפָנָא. וּפָסְעוּ תְּלַת מְאָה פְּסִיעָן בְּגַרְמָא חָדָא. תְּווּהוּ. אָמְרוּ הַיְינוּ דְּאָמְרוּ חַבְרָנָא דְּאִנּוּן לָא הָווּ מִסְתַּפְּיָא מִדִּינָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּמָה דְכְתִיב, (איוב כא) וַיֹּאמְרוּ לָאֵל סוּר מִמֶּנּוּ וְדַעַת דְּרָכֶיךָ לֹא חָפָצְנוּ. מָה עַבְדוּ. הָווּ סְתִימִין בְּרִגְלֵיהוּ מַבּוּעֵי תְּהוֹמָא. וּמַיִין נָפְקִין רְתִיחָן וְלָא יְכִילוּ לְמֵיקַם בְּהוּ, עַד דְּהָווּ נְשָׁמָטִין וּנְפָלוּ בְּאַרְעָא וּמַיְיתִין:

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ, וְהִגִּיעוּ לְהָרִים גְּדוֹלִים, וּמָצְאוּ בֵּין הֶהָרִים עַצְמוֹת בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ מְאוֹתָם בְּנֵי הַמַּבּוּל, וּפָסְעוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פְּסִיעוֹת בְּעָצָם אַחַת. תָּמְהוּ. אָמְרוּ, הֵינוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲבֵרֵינוּ שֶׁהֵם לֹא הָיוּ פּוֹחֲדִים מִדִּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כא) וַיֹּאמְרוּ לָאֵל סוּר מִמֶּנּוּ וְדַעַת דְּרָכֶיךָ לֹא חָפָצְנוּ. מָה עָשׂוּ? הָיוּ סוֹתְמִים בְּרִגְלֵיהֶם אֶת מַעְיְנוֹת הַתְּהוֹם, וּמַיִם רְתוּחִים יוֹצְאִים וְלֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד בָּהֶם, עַד שֶׁהָיוּ נִשְׁמָטִים וְנוֹפְלִים בָּאָרֶץ וּמֵתִים.

וַיּוֹלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי חִיָּיא לְרַבִּי יְהוּדָה תָּא וְאֵימָא לָךְ מִלֵּי דְּשָׁמַעְנָא בְּהַאי. מְתַל לְבַר נָשׁ דְּאָעִיל לְנוּקְבָא דְּמְעָרְיָא (ד"א איבא דמעהא) בְּזִמְנָא חָדָא. וְנָפְקֵי תְּרֵין אוֹ תְּלָתָא בְּנִין. (כל) חַד מִתְפָּרְשָׁא מֵאֲחָרָא בְּאָרְחוֹי בְּעוֹבָדוֹי. דָּא זַכָּאָה וְדָא חַיָּיבָא וְדָא בֵּינוֹנִי. אוּף הָכָא נָמֵי תְּלַת קִטְרֵי דְּרוּחָא אָזְלִין וְשָׁטָאן וְאִתְכְּלִילָן בְּתְלַת עָלְמִין.

וַיּוֹלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי חִיָּיא לְרַבִּי יְהוּדָה, בֹּא וְאֹמַר לְךָ דְּבָרִים שֶׁשָּׁמַעְתִּי בָּזֶה. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁמַּכְנִיס לִנְקֵבָה שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת [ד"א פרי מעיה] בְּפַעַם אַחַת, וְיֹצְאוּ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים. [כל] אֶחָד נִפְרָד מֵאַחֵר בִּדְרָכָיו בְּמַעֲשָׂיו. זֶה צַדִּיק וְזֶה רָשָׁע וְזֶה בֵּינוֹנִי. אַף גַּם כָּאן שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל רוּחַ הוֹלְכִים וְשָׁטִים וְנִכְלָלִים בִּשְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת.

תָּא חֲזֵי, נִשְׁמָתָא נָפְקַאת וְאָעִיל בֵּין טוּרֵי פְּרוּדָא וְאִתְחַבַּר רוּחָא בְּנִשְׁמָתָא. נָחִית לְתַתָּא אִתְחַבַּר נֶפֶשׁ בְּרוּחַ וְכֻלְּהוּ (אזלי ד"א נחתין) וּמִתְחַבְּרִין דָּא עִם דָּא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה נֶפֶשׁ וְרוּחַ כְּלִילָן דָּא עִם דָּא. נִשְׁמָתָא שַׁרְיָא בְּאָרְחוֹי דְּבַר נָשׁ. (והא) וְהִיא מְדוֹרָא טְמִירָא דְּלָא אִתְיְדַע אַתְרָהָא.

בֹּא רְאֵה, נְשָׁמָה יוֹצֵאת וְנִכְנֶסֶת בֵּין הָרֵי פֶרוּד, וּמִתְחַבֶּרֶת הָרוּחַ בַּנְּשָׁמָה. יוֹרֶדֶת לְמַטָּה, מִתְחַבֶּרֶת הַנֶּפֶשׁ בְּרוּחַ, וְכֻלָּם [הולכים ד"א יורדים] וּמִתְחַבְּרִים זֶה עִם זֶה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֶפֶשׁ וְרוּחַ כְּלוּלִים זֶה עִם זֶה. הַנְּשָׁמָה שׁוֹרָה בְּדָרְכָיו שֶׁל בֶּן אָדָם, [וזה] וְהוּא מָדוֹר נִסְתָּר שֶׁלֹּא נוֹדָע מְקוֹמוֹ.

אֲתָא בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה, מְסַיְּעִין לֵיהּ בְּנִשְׁמְתָא קַדִּישָׁא וְדָכָאן לֵיהּ וּמְקַדְּשִׁין לֵיהּ וְאִקְרֵי קָדוֹשׁ. לָא זָכָה וְלָא אִתֵּי לְאִתְדַּכָּאָה, תְּרֵין דַּרְגִּין פְּתִיחִין דְּאִנּוּן נֶפֶ"שׁ וְרוּ"חַ בֵּיהּ. נִשְׁמְתָא קַדִּישָׁא לֵית בֵּיהּ (סיועא דלעילא ודא כפום ארחיה). וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּאִי יִסְתָּאַב מְסָאֲבִין לֵיהּ. וְסִיּוּעָא דִּלְעֵילָּא אַעֲדִיוּ מִינֵּיהּ. מִכָּאן וּלְהָלְאָה כָּל חַד לְפוּם אָרְחֵיהּ.

בָּא בֶּן אָדָם לְהִטָּהֵר - מְסַיְּעִים לוֹ בִּנְשָׁמָה קְדוֹשָׁה וּמְטַהֲרִים אוֹתוֹ וּמְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ וְנִקְרָא קָדוֹשׁ. לֹא זָכָה וְלֹא בָּא לְהִטָּהֵר - שְׁתֵּי דְּרָגוֹת פְּתוּחִים, שֶׁהֵם נֶפֶשׁ וְרוּחַ בּוֹ. אֵין בּוֹ נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה [סיוע שלמעלה, וזה כפי דרכו]. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאִם יִטְמָא - מְטַמְּאִים אוֹתוֹ. וְהַסִּיּוּעַ שֶׁלְּמַעְלָה מְסִירִים מִמֶּנּוּ. מִכָּאן וְהָלְאָה כָּל אֶחָד לְפִי דַרְכּוֹ.

תּוֹסֶפְתָּא קְטוּרֵי רְמָאֵי, דְּקַסְטוֹרֵי דְּהוֹסְטָרָא (ס"א דההוא סטרא) אֲנַן פְּתִיחָן עַיְינִין פְּתִיחָן אוּדְנִין. קַל מִן קַלְיָא נָחִית מֵעֵילָא לְתַתָּא. מְתַבַּר טוּרִין וּטְנָרִין. מָאן אִנּוּן דְּחָמָאן וְלָא חָמָאן. אֲטִימִין אוּדְנִין. סְתִימִין עַיְינִין. לָא חָמָאן וְלֹא שָׁמְעִין לֹא יְדְעִין בְּסָכְלְתָנוּ, חַד דְּכְלִילָא בְּתְרֵין בְּגַוְויְהוּ. דְּחָיִין לֵיהּ לְבַר. קְשׁוּרִים רָמִים שֶׁל הֵיכָלֵי הַהֵיכָלוֹת [של אותו צד] אֲנוּ פְּתוּחֵי עֵינַיִם, פְּתוּחֵי אָזְנַיִם. קוֹל מֵהַקּוֹלוֹת יוֹרֵד מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, מְשַׁבֵּר הָרִים וּסְלָעִים. מִי הֵם שֶׁרוֹאִים וְלֹא רוֹאִים? אֲטוּמֵי אָזְנַיִם, סְתוּמֵי עֵינַיִם, לֹא רוֹאִים וְלֹא שׁוֹמְעִים, לֹא יוֹדְעִים בַּשֵּׂכֶל, אֶחָד שֶׁכָּלוּל בִּשְׁנַיִם בְּתוֹכָם. דּוֹחִים אוֹתָם הַחוּצָה.

אִנּוּן מִתְדַּבְּקָן בֵּין (ס"א ביה) בְּאִנּוּן תְּרֵי, חַד אוּמָנָא דְּאוּמָנָא לָא שַׁרְיָא (ס"א שווין) בְּגַוְויְהוּ. לָא עָאלִין בֵּין סִפְרֵי קַדִּישִׁין. כָּל אִנּוּן דְּאוּמָנָא דְּא לָא (דף סב ע"ב) שַׁרְיָא בְּגַוְויְהוּ לָא אִכְתִּבוּ בְּסִפְרֵי דָכְרָנַיָּא אִתְמְחוּן מִסְפָּרָא דְּחַיֵּי כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (תהלים סט) יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים וְעִם צַדִּיקִים אַל יִכָּתֵבוּ.

הֵם נִדְבָּקִים בֵּין [ס"א בו] בְּאוֹתָם שְׁנַיִם, הָאֶחָד אֱמֶת הָאֲמָנִים לֹא שׁוֹרָה [ס"א שמים] בְּתוֹכָם. לֹא נִכְנָסִים בֵּין סְפָרִים קְדוֹשִׁים. כָּל אֵלּוּ שֶׁל אֱמֶת זֶה לֹא שׁוֹרָה בְּתוֹכָם, לֹא נִכְתָּבוּ בְּסֵפֶר הַזִּכָּרוֹנוֹת וְנִמְחִים מִסֵּפֶר הַחַיִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סט) יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים וְעִם צַדִּיקִים אַל יִכָּתֵבוּ.

ווי לוֹן כַּד יִפְקוּן מֵהַאי עָלְמָא ווי לוֹן (לחייהון). מַאן יִתְבַּע לוֹן כַּד יִתְמַסְרוּן בִּידָא דְּדוּמָה ויתוֹקְדוּן בְּנוּרָא דְּדָלִיק וְלָא יִפְקוּן מִנֵּיהּ בַּר בְּרֵישׁ יַרְחֵי וּשַׁבַּתֵּי כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲווֹת לְפָנַי אָמַר יְיָ. לְבַתַּר כָּרוֹזָא דְּבַסְטַר צָפוֹן אַכְרִיז עֲלַיְיהוּ וְאָמַר (תהלים ט) יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה וְגו'. כַּמָּה חֲבִילֵי טְרִיקִין אִתְכַּנְּשׁוּ עֲלַיְיהוּ בְּאַרְבַּע סְטָרִין. אֶשָּׁא מְלָהֲטָא בְּגֵי בֶּן הִנֹּם.

אוֹי לָהֶם כְּשֶׁיֵּצְאוּ מֵהָעוֹלָם הַזֶּה. אוֹי לָהֶם [לחייהם]. מִי יִתְבַּע אוֹתָם כַּאֲשֶׁר יִמָּסְרוּ בִּידֵי דוּמָה וְיִשָּׂרְפוּ בְּאֵשׁ שָׁדוֹלֶקֶת וְלֹא יֵצְאוּ מִמֶּנָּה רַק בְּרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשַׁבָּתוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲווֹת לְפָנַי אָמַר ה'. אַחַר כָּךְ כָּרוֹז שֶׁבְּצַד צָפוֹן מַכְרִיז

עֲלֵיהֶם וְאוֹמֵר, (תהלים ט) יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה וְגוֹ'. כַּמָּה אֲגֻדּוֹת שֶׁל יִסּוּרִים יִתְכַּנְּסוּ עֲלֵיהֶם בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים. אֵשׁ לוֹהֶטֶת בְּגֵיא בֶּן הִנּוֹם.

תְּלַת זִמְנִין בְּיוֹמָא מִתְפַּקְדָן (ס"א מתוקדן). וְלָא עוֹד אֶלָּא בְּזִמְנָא דְיִשְׂרָאֵל אָתְיבוּ בְּקוֹל רָם אָמַן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְמְלֵי רַחֲמִין וְחַייֵס עַל כַּלָּא. וּרְמִיז לְמַלְאָכָא דְּמְמַנָּא עַל תַּרְעֵי דְּגֵיהִנֹּם סמריאל שְׁמֵיהּ וּתְלַת מַפְתְּחָן בִּידֵיהּ וּפָתַח תְּלַת תַּרְעִין דְּבִסְטַר מַדְבְּרָא וְחָמָאן נְהוֹרָא דְּהַאי עָלְמָא. אֲתָא תְּנָנָא דְנוּרָא וְסָתִים אוֹרְחִין.

שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם מִתְפַּקְּדִים [נשרפים]. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹנִים בְּקוֹל רָם אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְמַלֵּא רַחֲמִים וְחָס עַל הַכֹּל, וְרוֹמֵז לַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל שַׁעֲרֵי הַגֵּיהִנֹּם, שֶׁשְּׁמוֹ סמריא"ל, וּשְׁלֹשָׁה מַפְתְּחוֹת בְּיָדוֹ, וּפוֹתֵחַ שְׁלֹשָׁה שְׁעָרִים שֶׁבְּצַד הַמִּדְבָּר, וְרוֹאִים אֶת אוֹר הָעוֹלָם הַזֶּה. בָּא עָשָׁן שֶׁל אֵשׁ וְסוֹתֵם הַדְּרָכִים.

כְּדֵין תְּלַת מְמַנָּן דִּתְּחוֹת יְדֵיהוּ תְּלַת מַגְרוֹפִין מְנַשְּׁבָן בִּידֵיהוּ וְאָתְיבוּ תְּנָנָא לְאַתְרַיְיהוּ וְרָווֹחִין לוֹן שַׁעֲתָא וּפְלָגוּתָּא שַׁעֲתָא. וּלְבָתַר תַּיְיבִין לְאֶשַׁיְיהוּ. וְכֵן תְּלַת זִמְנִין בְּיוֹמָא וּבְכָל זִמְנִין דְּאָמְרֵי יִשְׂרָאֵל אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ וכו' אִנּוּן רָווֹחִין לוֹן. זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּיא דְּאוֹרְחֵיהוֹן מְנַהֲרָא בְּהַהוּא עָלְמָא לְכָל סִטְרִין כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי ד) ואוֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נוֹגַהּ הוֹלֵךְ ואוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם (עד כאן לשון התוספתא):

וְאָז שְׁלֹשָׁה מְמֻנִּים שֶׁתַּחַת יָדֵיהֶם שְׁלֹשׁ מַגְרֵפוֹת, מְנַשְּׁבִים בִּידֵיהֶם וּמַחֲזִירִים עָשָׁן לִמְקוֹמָם, וְנוֹתְנִים לָהֶם רְוָחָה שָׁעָה וְחֵצִי. וְאַחַר כָּךְ שְׁבִים לְאֵשׁ שֶׁלָּהֶם. וְכָךְ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם. וּבְכָל זְמַן שֶׁאוֹמְרִים יִשְׂרָאֵל אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ וכו', מְרַוְּחִים לָהֶם. אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁדַּרְכָּם מְאִירָה בְּאוֹתוֹ עוֹלָם לְכָל הַצְּדָדִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד) וְאוֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם. (עד כאן התוספתא).

רַבִּי אַבָּא אָמַר, בַּגֵּיהִנֹּם אִית מְדוֹרִין עַל מְדוֹרִין תְּנַיְינִין תְּלִיתָאִין עַד שְׁבַע. וְהָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא. וְזַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּאִנּוּן מִסְתַּמְּרִין מֵחוֹבֵי חַיָּיבַיָּא וְלָא אָזְלֵי בְּאָרְחַיְיהוּ וְלָא מִסְתָּאֲבֵי בְּהוּ. וְכָל מַאן דְּאִסְתָּאַב כַּד אָזִיל לְהַהוּא עָלְמָא, נָחִית לַגֵּיהִנֹּם. וְנָחִית עַד מְדוֹרָא תַּתָּאָה.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, בַּגֵּיהִנֹּם יֵשׁ מְדוֹרִים עַל מְדוֹרִים, שְׁנַיִים שְׁלִישִׁים, עַד שֶׁבַע. וַהֲרֵי בֵּאֲרוּהָ הַחֲבֵרִים. וְאַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם נִשְׁמָרִים מֵחֲטָאֵי הָרְשָׁעִים וְלֹא הוֹלְכִים בְּדַרְכֵיהֶם וְלֹא נִטְמְאִים בָּהֶם. וְכָל מִי שֶׁנִּטְמָא, כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְאוֹתוֹ עוֹלָם יוֹרֵד לַגֵּיהִנֹּם, וְיוֹרֵד עַד הַמְּדוֹר הַתַּחְתּוֹן.

וּתְרֵין מְדוֹרִין אִנּוּן דְּסָמִיכִין דָּא עִם דָּא שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹן. מָאן דְּנָחִית לִשְׁאוֹל דַּיְינִין לֵיהּ תַּמָּן וּמְקַבֵּל עָנְשֵׁיהּ וּסְלִיקוּ לֵיהּ לְמִדּוֹרָא אָחֳרָא עִלָּאָה. וְכֵן דַּרְגָּא בָּתַר דַּרְגָּא עַד דְּאִנּוּן סָלְקִין לֵיהּ. אֲבָל מָאן דְּנָחִית לַאֲבַדּוֹן לָא סָלְקִין לֵיהּ לְעָלְמִין. וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי אֲבַדּוֹן דְּהָא אָבִיד הוּא מִכֹּלָּא.

וּשְׁנֵי מְדוֹרִים הֵם שֶׁסְּמוּכִים זֶה עִם זֶה - שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹן. מִי שֶׁיּוֹרֵד לַשְּׁאוֹל, דָּנִים אוֹתוֹ שָׁם וּמְקַבֵּל עָנְשׁוֹ, וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְמִדּוֹר עֶלְיוֹן אֶחָד. וְכֵן דַּרְגָּה אַחַר דַּרְגָּה, עַד שֶׁהֵם מַעֲלִים אוֹתוֹ. אֲבָל מִי שֶׁיּוֹרֵד לְאֲבַדּוֹן, לֹא מַעֲלִים אוֹתוֹ לְעוֹלָמִים, וְלָכֵן נִקְרָא אֲבַדּוֹן, שֶׁהֲרֵי אָבוּד הוּא מֵהַכֹּל.

תָּא חֲזֵי נֹחַ זַכָּאָה, הֲוָה אַתְרֵי בִּבְנֵי דָרֵיהּ וְלָא הֲווּ שָׁמְעֵי לֵיהּ. עַד דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַיְיתֵי עֲלַיְיהוּ דִינָא דְּגֵיהִנֹּם. מַאי דִינָא דְּגֵיהִנֹּם אֶשָּׁא וְתַלְגָּא. מַיָּיא וְאֶשָּׁא. דָּא צְנִינָא וְדָא רְתִיחָא. וְכֻלְּהוּ בְּדִינָא דְּגֵיהִנֹּם אִתְדָּנוּ וְאִתָּאֲבִידוּ מֵעָלְמָא. וּלְבָתַר אִתְקְיָים עָלְמָא כְּדְקָא חֲזֵי לֵיהּ. וְעָאל נֹחַ בַּתֵּבָה וְאָעִיל בָּהּ כָּל זִינָא וְזִינָא (ד"א מבריין) דְּעָלְמָא. וַדַּאי נֹחַ עֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי הֲוָה. וְנָפְקוּ מִן תֵּבָה כָּל זְיָינֵי עָלְמָא כְּגַוְונָא דִלְעֵילָא.

בֹּא רְאֵה, נֹחַ הַצַּדִּיק הָיָה מַתְרֶה בִּבְנֵי דוֹרוֹ, וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים לוֹ, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵבִיא עֲלֵיהֶם דִּין הַגֵּיהִנֹּם. מַהוּ דִּין גֵּיהִנֹּם? אֵשׁ וְשֶׁלֶג, מַיִם וְאֵשׁ. זֶה צוֹנֵן וְזֶה רוֹתֵחַ. וְכֻלָּם נִדּוֹנוּ בְּדִין הַגֵּיהִנֹּם וְאָבְדוּ מֵהָעוֹלָם, וְאַחַר כָּךְ הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם כָּרָאוּי לוֹ. וְנִכְנַס נֹחַ בַּתֵּבָה וְהִכְנִיס בָּהּ כָּל מִין וּמִין [מבריות] הָעוֹלָם. וַדַּאי נֹחַ עֵץ עֹשֶׂה פְּרִי הָיָה. וְיָצְאוּ מֵהַתֵּבָה כָּל מִינֵי הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

תָּא חֲזֵי, כַּד הַאי עֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי אִתְחַבַּר בְּעֵץ פְּרִי כָּל אִנּוּן זַיְינִין דִּלְעֵילָא חֵיוָון רַבְרְבָן וּזְעֵירָן וְכַמָּה זַיְינִין וְכָל חַד לְזִינֵיהּ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת. כְּגַוְונָא דָּא נֹחַ בַּתֵּבָה. וְכֻלְּהוּ נָפְקוּ מִן תֵּיבוּתָא וְאִתְקְיַים עָלְמָא כְּגַוְונָא דִלְעֵילָא. וּבְגִינֵי כָךְ נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה אִקְרֵי. נֹחַ אִישׁ צַדִּיק אִקְרֵי וְהָא אוּקְמוּהָ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁעֵץ זֶה עוֹשֶׂה הַפְּרִי, מִתְחַבֵּר בְּעֵץ פְּרִי כָּל אוֹתָם מִינִים שֶׁלְּמַעְלָה חַיּוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, וְכַמָּה מִינִים כָּל מִין לְמִינוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת. כְּמוֹ זֶה נֹחַ בַּתֵּבָה. וְכֻלָּם יָצְאוּ מֵהַתֵּבָה, וְהִתְקַיֵּם הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וְלָכֵן נֹחַ נִקְרָא אִישׁ הָאֲדָמָה. נֹחַ נִקְרָא אִישׁ צַדִּיק. וְהֲרֵי בֵּאֲרוּהָ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר תְּלַת מְאָה שְׁנִין עַד לָא אָתֵי טוֹפָנָא הֲוָה נֹחַ אַתְרֵי בְּהוּ עַל עוֹבָדַיְיהוֹן וְלָא הֲווּ שָׁמְעִין לֵיהּ. עַד דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַשְׁלִים זִמְנָא דְּאוֹרִיךְ לוֹן וְאִתָּאֲבִידוּ מֵעָלְמָא.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה עַד שֶׁלֹּא בָא הַמַּבּוּל הָיָה נֹחַ מַתְרֶה בָּהֶם עַל מַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים לוֹ, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִשְׁלִים הַזְּמַן שֶׁחָכָה לָהֶם וְאָבְדוּ מֵהָעוֹלָם

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב לְעֵילָא וַיְהִי כִּי הֵחֵל הָאָדָם לָרוֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם. וְהֲווּ אָזְלִין עַרְטִילָאִין לְעֵינֵיהוֹן דְּכֹלָּא. מַה כְּתִיב, (בראשית ו) וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם וְגוֹ'. וְדָא הֲוָה יְסוֹדָא וְעִקָּרָא לְמֵיגַד בְּחוֹבֵיהוֹן עַד דְּגָרִים לוֹן לְאִשְׁתַּצָאָה מֵעָלְמָא. וּבְגִין כָּךְ אִתְמַשְׁכָאן בָּתַר יֵצֶר הָרָע וּבְגִזְעוֹי וְשָׁרְשׁוֹי. וְדָחוּ מְהֵימְנוּתָא קַדִּישָׁא מִבֵּינַיְיהוּ. וְאִסְתָּאֲבוּ (נ"א ואיתאבידו) כְּמָה דְּאִתְּמַר. בְּגִין כָּךְ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי, לַאֲלָפָא קְטֵיגוֹרְיָא עֲלַיְיהוּ:

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב לְמַעְלָה, וַיְהִי כִּי הֵחֵל הָאָדָם לָרֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם. וְהָיוּ הוֹלְכִים עֲרֻמִּים לְעֵין כֹּל. מַה כָּתוּב? (בראשית ו) וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם וְגוֹ'. וְזֶה הָיָה יְסוֹד וְעִקָּר לְהִמָּשֵׁךְ בְּחֶטְאָם עַד שֶׁגָּרַם לָהֶם לְהִשָּׁמֵד מֵהָעוֹלָם, וְלָכֵן נִמְשְׁכוּ אַחַר יֵצֶר הָרָע וּבְגִזְעוֹ וּבְשָׁרְשׁוֹ וְדָחוּ אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה מִבֵּינֵיהֶם, וְנִטְמְאוּ [נ"א: ונאבדו] כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. לָכֵן קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי - לְלַמֵּד קַטֵּגוֹרְיָה עֲלֵיהֶם.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנָי.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי.
השלמה מהשמטות (סימן י')
רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בְּהוֹן וְיָהַב לְהוֹן אוֹרַיְיתָא קַדִּישָׁא וְאַזְהַר לוֹן וְיָהַב לוֹן עֵיטָא לְאִסְתַּמָּרָא מֵעֵילָא וְתַתָּא בְּגִין דְּלָא יִשְׁלוֹט בְּהוּ בָּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִינּוּן יַדְעֵי לְדַחֲיָא מִנַּיְיהוּ כָּל מְקַטְרְגִין וְכָל קַסְטִירִין בְּגִין דְּיְהוֹן חוּלָקָא דְעָדְבֵיהּ וְאַחֲסַנְתֵּיהּ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (דברים ל"ב) כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.
רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְרַצָּה בָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְנָתַן לָהֶם תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהִזְהִיר אוֹתָם וְנָתַן לָהֶם עֵצָה לְהִשָּׁמֵר מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בָּהֶם - רַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהֵם יוֹדְעִים לְדָחוֹת מֵהֶם כָּל הַמְקַטְרְגִים וְכָל הָרוּחוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ חֶלֶק גּוֹרָלוֹ וִירֻשָּׁתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.
תָּא חֲזֵי בְּיוֹמָא דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָתִיב בְּדִינָא עַל עָלְמָא וְכָל בְּנֵי עָלְמָא יַתְבֵי בְּחוּשְׁבָּנָא וְלָא אִית מָאן דְּלָא עָאל בְּחוּשְׁבָּנָא וְסִפְרִין דְּחַיִּין וּמֵתִין פְּתִיחָן בְּהַהוּא יוֹמָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין דְּאִתְרְעֵי בְּהוּ יָהַב לוֹן עֵיטָא לְאִשְׁתֵּזָבָא מִכָּל קְטָרוּגִין דִּלְעֵילָּא דְּאִינּוּן אִתְמָנָן וְכֵן בְּכָל זִמְנָא דְּדִינָא שַׁרְיָיא עַל עָלְמָא. בְּהַאי יוֹמָא אִזְדַּמְנָן יִשְׂרָאֵל לְאִתְעָרָא רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ וּבְמָה בְּשׁוֹפָר. דְּהָא קָלָא דְנָפִיק סָלִיק לְעֵילָּא וְאִתְעַר שׁוֹפָר דִּלְעֵילָּא כְּדֵין (מתערי) אִתְעָרוּ רַחֲמֵי מֵאַתְרַיְיהוּ וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָם מִכּוּרְסַיָּיא דְּדִינָא וְיָתִיב בְּכוּרְסַיָּיא דְּרַחֲמֵי וְרַחִים עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וְלָא אִתְיְיהִיב רְשׁוּ לְמָקַטְרְגָא.
בֹּא רְאֵה, בְּיוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם יוֹשְׁבִים בְּחֶשְׁבּוֹן, וְאֵין מִי שֶׁלֹּא נִכְנַס בְּחֶשְׁבּוֹן, וְסִפְרֵי חַיִּים וּמֵתִים נִפְתָּחִים בְּאוֹתוֹ יוֹם. וּבְגַלַּל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָהֶם, נָתַן לָהֶם עֵצָה לְהִנָּצֵל מִכָּל הַקִּטְרוּגִים שֶׁל מַעְלָה שֶׁהֵם הִתְמַנּוּ, וְכֵן בְּכָל זְמַן שֶׁהַדִּין שׁוֹרֶה עַל הָעוֹלָם. בְּיוֹם זֶה מְזֻמָּנִים יִשְׂרָאֵל לְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וּבַמֶּה? בַּשּׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹל הַזֶּה שֶׁיּוֹצֵא עוֹלֶה לְמַעְלָה וּמְעוֹרֵר שׁוֹפָר הָעֶלְיוֹן, אָז מִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים מִמְּקוֹמָם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָם מִכִּסֵּא דִּין וְיוֹשֵׁב בְּכִסֵּא רַחֲמִים וּמְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִתָּנָת רְשׁוּת לְמְקַטְרֵג.
וְיִשְׂרָאֵל יַתְבֵי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּתִיּוּבְתָּא וְתַקְעֵי שׁוֹפָר (ומתערי) וְאִתְעָרוּ רַחֲמֵי דְּהָא הַהוּא קָלָא דְנָפִיק אִתְעָרוּתָא דְּרַחֲמֵי אִיהוּ וּכְדֵין דַּלְטוּרָא לָא יָכִיל לְקַיְימָא קַמֵּי כוּרְסַיָּיא דְּרַחֲמֵי דְּהָא לָא אִתֵּי מֵהַהוּא סִטְרָא וְלָא אִשְׁתְּכַח קַטֵּיגוֹרְיָיא.
וְיִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּתְשׁוּבָה וְתוֹקְעִים בַּשּׁוֹפָר [ומעוררים] וּמִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ קוֹל שֶׁיּוֹצֵא הוּא הִתְעוֹרְרוּת הָרַחֲמִים, וְאָז הַמַּלְשִׁין לֹא יָכוֹל לַעֲמֹד לִפְנֵי כִּסֵּא הָרַחֲמִים, שֶׁהֲרֵי לֹא בָא מֵאוֹתוֹ צַד וְלֹא נִמְצָא קַטֵּגוֹרְיָא.
בְּיוֹמָא דְּכִפּוּרֵי דְּאִיהוּ חַתִּימָא דְּדִינָא וְקַיְימֵי יִשְׂרָאֵל בִּקְדוּשְׁתָּא דְּמָרַיְיהוּ בְּהַהוּא יוֹמָא בְּגִין דְּלָא יִקְרַב דַּלְטוּרָא לְמַקְדְּשָׁא יָהֲבִין לֵיהּ שָׂעִיר דְּאִתֵּי מִסִּטְרָא דְּרוּחָא מְסָאֲבָא וְהוּא

מְסָאבָא וְרוּחַ מְסָאבָא אִתְהֲנֵי בֵּיהּ (והוא) הוּא אִתְעַסַק בֵּיהּ וְלָא אִתְקָרַב לְמַקְדְּשָׁא לְסָאבָא (מסאבא) וּכְדֵין אַנְפִּין נְהִירִין וְיִשְׂרָאֵל מִשְׁתַזְּבִין מִנֵּיהּ.

בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהוּא חֲתִימַת הַדִּין, וְיִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בִּקְדֻשַּׁת רִבּוֹנָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרֵב מַלְשִׁין לְמַקְדְּשׁ, נוֹתְנִים לוֹ שָׂעִיר, שֶׁבָּא מִצַּד רוּחַ הַטֻּמְאָה וְהוּא טָמֵא, וְרוּחַ טֻמְאָה נֶהֱנָה מִמֶּנּוּ. [והוא] הוּא מִתְעַסֵּק בּוֹ, וְלֹא מִתְקָרֵב לַמִּקְדָּשׁ לְטַמֵּא, וְאָז הַפָּנִים מְאִירוֹת, וְיִשְׂרָאֵל נִצּוֹלִים מִמֶּנּוּ.

דף סג.

בְּזִמְנָא אַחֲרָא כַּד סָגֵי (סגיין) חוֹבֵי בְּנֵי נָשָׁא הַאי דַּלְטוּרָא בְּשַׁעְתָּא דְּדִינָא אִתְעָר עַל חוֹבֵי עָלְמָא כְּדֵין אִיהוּ אָתֵי וְאִשְׁתְּכַח דַּלְטוּרָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיִסְתַּאַב מַקְדְּשָׁא וְכָל אַנְפִּין עֲצִיבִין וְדִינָא אִשְׁתְּכַח וְעַל דָּא (בראשית ו') קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי, בָּא לְפָנַי וַדַּאי לְמִתְבַּע חוֹבֵי עָלְמָא בְּגִין דְּאִינּוּן גָּרְמוּ: (עד כאן מההשמטות) (אהדרנא למלה קדמאה קץ כל בשר בא לפני. בא לפני ודאי בגין דאנון גרמו). רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי יְיָ קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מָה הִיא אֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי. אָמַר (לעיל נד א) דָּוִד קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, תְּרֵין קִצִּין אִנּוּן, חַד לְיָמִינָא וְחַד לִשְׂמָאלָא, וְאִנּוּן תְּרֵין אוֹרְחִין לְמֵיהַךְ בְּהוּ בְּנֵי נָשָׁא לְהַהוּא עָלְמָא. קֵץ לְיָמִינָא דִּכְתִיב, (דניאל יב) לְקֵץ הַיָּמִין, וְקֵץ לִשְׂמָאלָא דִּכְתִיב, (איוב כח) קֵץ שָׂם לַחשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר (אבן אופל וצלמות. מאי ולכל תכלית הוא חוקר, מאן הוא חוקר. אלא ההוא קץ לשמאלא דמחשיך אפיהון דברייתא) מַאי וּלְכָל תַּכְלִית, בְּזִמְנָא דְּדִינָא שָׁרְיָא עַל עָלְמָא לְשֵׁיצָאָה אֶבֶן אוֹפֶל וְצַלְמָוֶת. קֵץ שָׂם לַחשֶׁךְ. דָּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, דָּא נָחָשׁ, קֵץ כָּל בָּשָׂר, קֵץ שָׂם לַחשֶׁךְ, דָּהָא מִסְטָרָא דְּהַהוּא דְּדַהֲבָא קָאָתֵי. וּלְכָל תַּכְלִית בְּזִמְנָא דְּדִינָא שָׁרְיָא עַל עָלְמָא הוּא חוֹקֵר לְמֶהֱוֵי קַטֵּיגוֹרְיָא לְעָלְמָא לְאַחְשָׁכָא אַפֵּיהוֹן דִּבְרַייְתָא וְכוּ'. (דף סג ע"א) קֵץ לְיָמִינָא כְּדְקָאֲמָרַן דִּכְתִיב לְקֵץ הַיָּמִין.

בְּזִמַּן אַחֵר, כְּשֶׁרַבִּים חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם, הַמַּלְשִׁין הַזֶּה בְּשָׁעַת הַדִּין מִתְעוֹרֵר עַל חֲטָאֵי הָעוֹלָם, אָז הוּא בָּא, וְנִמְצֵאת הַלָּשָׁנָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהַמִּקְדָּשׁ נִטְמָא, וְכָל הַפָּנִים עֲצוּבוֹת וְנִמְצָא הַדִּין, וְעַל זֶה (בראשית ו) קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי, בָּא לְפָנַי וַדַּאי, לְתִבְעַ חֲטָאֵי הָעוֹלָם מִשּׁוּם שֶׁהֵם גָּרְמוּ: (ע"כ מההשמטות). [חזרנו לדבר הראשון, קץ כל בשר בא לפני, בא לפני ודאי, משום שהם גרמו]. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מָה הִיא אֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי. אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שְׁנֵי קִצִּים הֵם, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לִשְׂמֹאל, וְהֵם שְׁתֵּי דְּרָכִים לָלֶכֶת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם. קֵץ לְיָמִין - שֶׁכָּתוּב (דניאל יב) לְקֵץ הַיָּמִין. וְקֵץ לִשְׂמֹאל - שֶׁכָּתוּב (איוב כח) קֵץ שָׂם לַחשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר [אבן אפל וצלמות, מה זה ולכל תכלית הוא חוקר? מי הוא החוקר? אלא אותו קץ לשמאל שמחשיך פני הבריות]. מַהוּ וּלְכָל תַּכְלִית? בְּזִמַּן שֶׁשְּׁרוּי הַדִּין עַל הָעוֹלָם לְהַשְׁמִיד - אֶבֶן אֹפֶל וְצַלְמָוֶת. קֵץ שָׂם לַחשֶׁךְ - זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת, זֶה נָחָשׁ. קֵץ כָּל בָּשָׂר, קֵץ שָׂם לַחשֶׁךְ, שֶׁהֲרֵי מִצַּד שֶׁל הִתּוּךְ הַזָּהָב הוּא

בָּא. וּלְכָל תַּכְלִית - בְּזִמְנָן שֶׁדִּין שָׁרוּי עַל הָעוֹלָם, הוּא חוֹקֵר לִהְיוֹת קַטֵגוֹר לָעוֹלָם לְהַחְשִׁיךְ פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת. קֵץ לְיָמִין, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁכָּתוּב לְקֵץ הַיָּמִין.

אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְדָנִיֵּאל וְאַתָּה לֵךְ לַקֵּץ וְתָנוּחַ. אָמַר לֵיהּ מְנוּחָה בְּהַאי עָלְמָא אוֹ בְּהַהוּא עָלְמָא, אָמַר לֵיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא כְּמָא דְאַתְּ אָמַר יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם. (דניאל יב) (ותעמוד לגורלך לקץ הימין. אמרו ליה לאן אתר דהא לא ידענא מה יהא עלי בההוא עלמא. אמר ליה ותנוח). אָמַר לֵיהּ בְּזִמְנָא דְּיקוּמוּן מֵעַפְרָא אֵיקוּם בֵּינַיְיהוּ אוֹ לָאו. אָמַר לֵיהּ וְתַעֲמֹד. אָמַר לֵיהּ הָא יְדַעְנָא דִּי יְקוּמוּן כִּתּוֹת כִּתּוֹת, מִנְּהוֹן דְּזַכָּאֵי קְשׁוֹט וּמִנְּהוֹן דְּחַיָּיבֵי עָלְמָא, וְלָא יְדַעְנָא עִם מָאן מִנְּהוֹן אֵיקוּם. אָמַר לֵיהּ לְגוֹרָלְךָ. אָמַר לֵיהּ הָא אֲמַרְתְּ וְאַתָּה לֵךְ לַקֵּץ. אִית קֵץ לְיָמִינָא וְאִית קֵץ לִשְׂמָאלָא, וְלָא יְדַעְנָא לְאָן קֵץ. לְקֵץ הַיָּמִין אוֹ לְקֵץ הַיָּמִים. אָמַר לֵיהּ לְקֵץ הַיָּמִין.

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדָנִיֵּאל: וְאַתָּה לֵךְ לַקֵּץ וְתָנוּחַ. אָמַר לוֹ: מְנוּחָה בָּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ בָּעוֹלָם הַהוּא? אָמַר לוֹ: בָּעוֹלָם הַהוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם. (דניאל יב) [ותעמד לגורלך לקץ הימין, אמר לו, ' לאיזה מקום, שהרי לא ידעתי מה יהיה עלי באותו עולם? אמר לו', ותנוח]. אָמַר לוֹ: בִּזְמַן שֶׁיְּקוּמוּ מֵהֶעָפָר, אָקוּם בֵּינֵיהֶם אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ: וְתַעֲמֹד. אָמַר לוֹ: הֲרֵי יָדַעְתִּי שֶׁיְּקוּמוּ כִּתּוֹת כִּתּוֹת, מֵהֶם שֶׁל צַדִּיקֵי אֱמֶת וּמֵהֶם שֶׁל רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְלֹא יָדַעְתִּי עִם מִי מֵהֶם אָקוּם. אָמַר לוֹ: לְגוֹרָלְךָ. אָמַר לוֹ: הֲרֵי אָמַרְתָּ וְאַתָּה לֵךְ לַקֵּץ. יֵשׁ קֵץ לְיָמִין וְיֵשׁ קֵץ לִשְׂמֹאל, וְלֹא יָדַעְתִּי לְאֵיזֶה קֵץ, לְקֵץ הַיָּמִין אוֹ לְקֵץ הַיָּמִים? אָמַר לוֹ: לְקֵץ הַיָּמִין.

אוּף הָכָא דָּוִד אָמַר לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי יְיָ קִצִּי. מָה אִיהוּ חוּלָק עַדְבֵי. וְלָא נָח דַּעְתֵּיהּ עַד דְּאִתְבַּשַּׂר דְּיֶהֱוֵי לְיָמִינָא דִּכְתִיב, (תהלים קי) שֵׁב לִימִינִי. תָּא חֲזֵי, אוּף קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לֵיהּ לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. מָאן אִיהוּ. דָּא קֵץ דְּאַחְשַׁךְ אַפַּיְיהוּ דְּבָרְיָתָא דְּאִיהוּ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא חַיָּיבֵי עָלְמָא מַקְדִּימִין לֵיהּ וּמַשְׁכָּן לֵיהּ עֲלַיְיהוּ לְאַחְשָׁכָא לוֹן. דְּכֵיוָן דְּיָהֲבֵי לֵיהּ רְשׁוּתָא נָטִיל נְשָׁמָתָא. וְלָא נָטִיל עַד דְּיָהֲבֵי לֵיהּ רְשׁוּתָא. וְעַל דָּא בָּא לְפָנַי לְמֵיטַל רְשׁוּ לְאַחְשָׁכָא אַפַּיְיהוּ דִּבְנֵי עָלְמָא. וּבְגִינֵי כָךְ וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ. וְעַל דָּא עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר בְּגִין לְאִשְׁתְּזָבָא וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עָלָךְ.

גַּם כָּאן דָּוִד אָמַר לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא, (תהלים לט), הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי, מַהוּ חֵלֶק גּוֹרָלִי. וְלֹא נָחָה דַּעְתּוֹ עַד שֶׁהִתְבַּשַּׂר שֶׁיִּהְיֶה לְיָמִין, שֶׁכָּתוּב (שם קי) שֵׁב לִימִינִי. בֹּא רְאֵה, גַּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְנֹחַ, קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. מִיהוּ? זֶה הַקֵּץ שֶׁמַּחְשִׁיךְ פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת, שֶׁהוּא קֵץ כָּל בָּשָׂר, בָּא לְפָנַי. מִכָּאן לָמְדוּ שֶׁרִשְׁעֵי הָעוֹלָם מַקְדִּימִים וּמוֹשְׁכִים אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְהַחְשִׁיךְ לָהֶם. שֶׁכֵּיוָן שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ רְשׁוּת, הוּא נוֹטֵל אֶת הַנְּשָׁמָה, וְלֹא נוֹטֵל עַד שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ רְשׁוּת, וְעַל זֶה בָּא לְפָנַי לִטֹּל רְשׁוּת לְהַחְשִׁיךְ פְּנֵי בְּנֵי הָעוֹלָם. וְלָכֵן וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ. וְעַל זֶה עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר, כְּדֵי לְהִנָּצֵל, וְלֹא יוּכַל לִשְׁלֹט עָלֶיךָ.

תָּא חֲזֵי, תְּנִינָן בְּזִמְנָא דְמוֹתָא אִית בְּעָלְמָא אוֹ בְּעָלְמָא (נ"א דאתייהיב רשו למלאך המות לחבלא). לָא יִתְחֲזֵי בַּר נָשׁ בְּשׁוּקָא. בְּגִין דְּאִית לֵיהּ רְשׁוּ לְמְחַבְּלָא לְחַבְּלָא כֹּלָּא. בְּגִינֵי כָךְ אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לָךְ לְאִסְתַּמְרָא וְלָא תֶּחֱזֵי גַּרְמָךְ דְּמְחַבְּלָא דְּלָא יִשְׁלוֹט עָלָךְ.

בֹּא רְאֵה, שְׁנֵינוּ, בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ מָוֶת בָּעִיר אוֹ בָּעוֹלָם [נ"א: שנתנה רשות למלאך המות להשחית] לֹא יֵרָאֶה אָדָם בַּשּׁוּק, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לַמַּשְׁחִית לְהַשְׁחִית הַכֹּל. מִשּׁוּם כָּךְ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אַתָּה צָרִיךְ לְהִשָּׁמֵר, וְלֹא תֵרָאֶה אֶת עַצְמְךָ לִפְנֵי הַמַּשְׁחִית שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עָלֶיךָ.

וְאִי תֵּימָא מֵאן יָהִיב הָכָא מְחַבְּלָא. דְּהָא מַיִין הֲווּ וְאִתְגַּבְּרוּ. תָּא חֲזֵי, לֵית לָךְ דִּינָא בְּעָלְמָא אוֹ כַּד אִתְמַחֵי אוֹ כַּד אִתְמְסַר עָלְמָא בְּדִינָא, דְּלָא אִשְׁתְּכַח הַהוּא מְחַבְּלָא דְּאָזִיל בְּגוֹ אִנּוּן דִּינִין דְּאִתְעֲבִידוּ בְּעָלְמָא. אוּף הָכִי הָכָא טוֹפָנָא הֲוָה, וּמְחַבְּלָא אָזִיל בְּגוֹ טוֹפָנָא. וְאֵיהוּ אִקְרֵי הָכִי דְּאִתְכְּלִיל בִּשְׁמָא דָּא. וְעַל דָּא אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְנֹחַ לְטַמְרָא גַּרְמֵיהּ וְלָא יִתְחֲזֵי בְּעָלְמָא.

וְאִם תֹּאמַר, מִי נָתַן כָּאן מַשְׁחִית, שֶׁהֲרֵי מַיִם הָיוּ וְהִתְגַּבְּרוּ.? בֹּא רְאֵה, אֵין לְךָ דִּין בָּעוֹלָם אוֹ כְּשֶׁמַּכֶּה אוֹ כְּשֶׁנִּמְסָר הָעוֹלָם בְּדִין, שֶׁלֹּא נִמְצָא אוֹתוֹ הַמַּשְׁחִית שֶׁהוֹלֵךְ בְּתוֹךְ אוֹתָם הַדִּינִים שֶׁנַּעֲשִׂים בָּעוֹלָם. גַּם כָּאן בַּמַּבּוּל כָּךְ הָיָה, וְהַמַּשְׁחִית הוֹלֵךְ בְּתוֹךְ הַמַּבּוּל. וְהוּא נִקְרָא כָּךְ, שֶׁנִּכְלָל בַּשֵּׁם הַזֶּה. וְעַל זֶה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְנֹחַ שִׁמֹר עַצְמוֹ וְלֹא יִתְרָאֶה בָּעוֹלָם.

וְאִי תֵּימָא הַאי תֵּיבוּתָא אִתְחֲזֵי בְּגוֹ הַאי עָלְמָא וּמְחַבְּלָא אָזִיל בְּגַוָּויהּ. כָּל זִמְנָא דְּלָא יִתְחֲזֵי אַפֵּי דְּבַר נָשׁ קַמֵּי מְחַבְּלָא לָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עֲלֵיהּ. מְנָלָן מִמִּצְרַיִם דִּכְתִיב, (שמות יב) וַאֲתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּאִיהוּ אִשְׁתְּכַח וְיָכִיל הוּא לְחַבְּלָא. וְלֹא אִצְטְרִיךְ לְאִתְחַזָּאָה קַמֵּיהּ. בְּגִין כָּךְ הֲוָה גָּנִיז נֹחַ וְכָל אִנּוּן דְּעִמֵּיהּ בְּתֵיבוּתָא. וּמְחַבְּלָא לָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ:

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי הַתֵּבָה הַזּוֹ נִרְאֵית בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַזֶּה וְהַמַּשְׁחִית הוֹלֵךְ בְּתוֹכוֹ? כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִרְאִים פְּנֵי אָדָם לִפְנֵי הַמַּשְׁחִית, לֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט עָלָיו. מִנַּיִן לָנוּ? מִמִּצְרַיִם, שֶׁכָּתוּב (שמות יב) וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִמְצָא וְהוּא יָכוֹל לְהַשְׁחִית, וְלֹא צָרִיךְ לְהִתְרָאוֹת לְפָנָיו. לָכֵן הָיָה גָּנוּז נֹחַ וְכָל אֵלּוּ שֶׁעִמּוֹ בְּתוֹךְ הַתֵּבָה, וְהַמַּשְׁחִית לֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אִעָרַע בְּהַנֵּי טוּרֵי דְקַרְדּוּ, חָמוּ רְשִׁימִין בְּקִיעִין בְּאָרְחָא דְּהֲווּ מִן יוֹמֵי דְטוֹפָנָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא לְרַבִּי יוֹסֵי הַנֵּי בְּקִיעִין דְּהֲווּ מִיּוֹמוֹי דְּטוֹפָנָא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁבִיק לוֹן לְדָרִין דָּרִין בְּגִין דְּלָא יִתְמַחֵי חוֹבֵיהוֹן דְּרַשִׁיעַיָּא קַמֵּיהּ.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. פָּגְשׁוּ בְּאוֹתָם הָרֵי אֲרָרָט. רָאוּ רְשׁוּמִים בְּקִיעִים בְּדֶרֶךְ שֶׁהָיוּ מִימֵי הַמַּבּוּל. אָמַר רַבִּי חִיָּיא לְרַבִּי יוֹסֵי, הַבְּקִיעִים הַלָּלוּ שֶׁהָיוּ מִימֵי הַמַּבּוּל וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִשְׁאִירָם לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּחֶה חֶטְאָם שֶׁל הָרְשָׁעִים לְפָנָיו.

דְּכָךְ אָרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְזַכָּאִין דְּעָבְדִין רְעוּתֵיהּ, בָּעֵי דְּיִדְכְּרוּן לֵהּ לְעֵילָא וְתַתָּא וְלָא יִתְנַשֵּׁי דּוּכְרָנֵיהוֹן לָדָרֵי דָרִין לְטַב. כְּגַוְונָא דָא לְרַשְׁיעַיָּיא דְּלָא עָבְדִין רְעוּתֵיהּ, בְּגִין דְּלָא יִתְנַשֵּׁי חוֹבַיְיהוּ וּלְאַדְכָּרָא עָנְשַׁיְיהוּ וְדִכְרָנֵיהוֹן לְבִישׁ לָדָרֵי דָרִין. הַיְינוּ דִּכְתִיב, (ירמיה ב) נְכְתָּם עָוֹנֵךְ לְפָנַי וְגו'.

שֶׁכָּךְ דֶּרֶךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לַצַּדִּיקִים שֶׁעוֹשִׂים רְצוֹנוֹ - רוֹצֶה שֶׁיִּזָּכְרוּ אוֹתָם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וְלֹא יִשָּׁכַח זִכְרָם לְדוֹרֵי דוֹרוֹת לְטוֹב. כְּמוֹ זֶה לָרְשָׁעִים שֶׁלֹּא עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁכַח חֶטְאָם, וּלְהַזְכִּיר עָנְשֵׁיהֶם וְזִכְרוֹנָם לְרַע לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ב) נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי וְגו'.

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר (ישעיה י) צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים הַקְשִׁיבִי לַיְשָׁה עֲנִיָּה עֲנָתוֹת. הַאי קְרָא אוּקְמוּהּ חַבְרַיָּא. אֲבָל הַאי קְרָא עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִתְּמָר. צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים, בְּרַתֵּיהּ דְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ הָכִי אוּקְמוּהָ בַּת גַּלִּים כְּדִכְתִיב, (שיר השירים ד) גַּל נָעוּל. גַּלִּים אִנּוּן נְהוֹרִין דְּמִתְכַּנְּשֵׁי וְאָזְלֵי וְעָאלִין לְגַוֵּוהּ וּמַלְיָין לֵהּ כְּדִכְתִיב, (שיר השירים ד) שִׂלְחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים.

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (ישעיה י) צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים הַקְשִׁיבִי לַיְשָׁה עֲנִיָּה עֲנָתוֹת. פָּסוּק זֶה פֵּרְשׁוּהוּ הַחֲבֵרִים. אֲבָל פָּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים - בִּתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, כָּךְ פֵּרְשׁוּהָ בַּת גַּלִּים, כַּכָּתוּב (שיר ד) גַּל נָעוּל. גַּלִּים הֵם מְאוֹרוֹת שֶׁמִּתְכַּנְּסִים וְהוֹלְכִים וְנִכְנָסִים לְתוֹכָהּ וּמְמַלְּאִים אוֹתָהּ, כַּכָּתוּב (שם) שִׂלְחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים.

דף סג:

הַקְשִׁיבִי לַיְשָׁה כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (איוב ד) לַיִשׁ אוֹבֵד מִבְּלִי טָרָף. לַיִשׁ דִּכַר. לַיְשָׁה נוּקְבָא. אַמַּאי אִקְרֵי לַיִשׁ, אִי מִשּׁוּם (משלי ל) דִּכְתִיב לַיִשׁ גִּבּוֹר בַּבְּהֵמָה, אוֹ מִשּׁוּם דִּכְתִיב לַיִשׁ אוֹבֵד מִבְּלִי טָרָף. אֶלָּא כֹּלָּא אִיהוּ לַיִשׁ גְּבוּרָה תַּתָּאָה וּדְאַתְי מִגְּבוּרָה עִלָּאָה. לַיִשׁ אוֹבֵד מִבְּלִי טָרָף, בְּשַׁעֲתָא דְּאִנּוּן נְחָלִין מִסְתַּלְקִין וְלָא עָאלִין לְגַוָּוהּ, כְּדֵין אִתְקְרֵי לַיְשָׁה דְּאָבֵידַת מִבְּלִי טָרָף. דִּכְתִיב לַיִשׁ אוֹבֵד מִבְּלִי (דף סג ע"ב) טָרָף וּבְנֵי לָבִיא יִתְפָּרְדוּ.

הַקְשִׁיבִי לַיְשָׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ד) לַיִשׁ אֹבֵד מִבְּלִי טָרָף. לַיִשׁ - זָכָר. לַיְשָׁה - נְקֵבָה. לָמָּה נִקְרָא לַיִשׁ? אִם מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (משלי ל) לַיִשׁ גִּבּוֹר בַּבְּהֵמָה, אוֹ מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב לַיִשׁ אֹבֵד מִבְּלִי טָרָף. אֶלָּא הַכֹּל הוּא לַיִשׁ, גְּבוּרָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּאָה מִגְּבוּרָה עֶלְיוֹנָה. לַיִשׁ אֹבֵד מִבְּלִי טָרָף - בְּשָׁעָה שֶׁאוֹתָם נְחָלִים מִסְתַּלְּקִים וְלֹא נִכְנָסִים לְתוֹכָהּ, אָז נִקְרֵאת לַיְשָׁה שֶׁאוֹבֶדֶת מִבְּלִי טָרָף, שֶׁכָּתוּב לַיִשׁ אֹבֵד מִבְּלִי טָרָף וּבְנֵי לָבִיא יִתְפָּרְדוּ.

וּמַה דְּאָמַר לַיְשָׁה הַיְינוּ עֲנִיָּה עֲנָתוֹת מִסְּכֵּנָא דְּמִסְכֵּנוּתָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ירמיה א) מִן הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת וּכְתִיב, (מלכים א ב) עֲנָתוֹת לָךְ עַל שָׂדֶיךָ. מַאי אִירְיָא. אֶלָּא כָּל זִמְנָא דְּדָוִד מַלְכָּא הֲוָה קַיָּים, אִסְתַּלַּק אֲבִיתָר בְּעוּתְרָא וּבְכֹלָּא. לְבָתַר אָמַר לֵיהּ שְׁלֹמֹה עֲנָתוֹת לָךְ עַל שָׂדֶיךָ.

וּמַה שֶּׁאָמַר לַיְשָׁה, הַיְנוּ עֲנִיָּה עֲנָתוֹת, עֲנִי שֶׁל עֲנִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה א) מִן הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת, וְכָתוּב (מלכים א ב) עֲנָתֹת לְךָ עַל שָׂדֶיךָ. מַה מַּשְׁמִיעֲנוּ? אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהַמֶּלֶךְ דָּוִד הָיָה קַיָּם, עָלָה אֶבְיָתָר בְּעֹשֶׁר וּבְכֹל. אַחַר כָּךְ אָמַר לוֹ שְׁלֹמֹה, עֲנָתֹת לְךָ עַל שָׂדֶיךָ.

אַמַּאי קָרֵי לֵיהּ שְׁלֹמֹה הָכִי. אֶלָּא אָמַר לֵיהּ בְּיוֹמָךְ הֲוָה אַבָּא בְּמִסְכְּנוּ וְהַשְׁתָּא לְךָ עַל שָׂדֶיךָ. הַשְׁתָּא אִית לוֹמַר אַמַּאי אִקְרֵי אֶבְיָתָר עֲנָתוֹת. אִי תֵּימָא דְּהֲוָה מִן עֲנָתוֹת, הָא תְּנִינָן דְּכְתִיב, (שמואל א כב) וַיִּמְלֹט בֵּן אֶחָד לַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן אֲחִיטוּב וּשְׁמוֹ אֶבְיָתָר. וְהוּא מִנּוֹב הֲוָה, דְּהָא נוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים הָוָה. וְאַף עַל פִּי דְּאָמְרוּ דְּהִיא נוֹב הִיא עֲנָתוֹת וְאַמַּאי לָהּ אִקְרֵי עֲנָתוֹת בְּגִין דְּנָחֲתַת לְמִסְכֵּנוּ וְאִתְאֲבִיד קַרְתָּא עַל יָדָא דְּשָׁאוּל וְאִתְאֲבִידוּ כָּהֲנֵי. אֶלָּא עֲנָתוֹת כְּפַר הָוָה, וְלָאו הוּא נוֹב, וְעַל דָּא קָרֵי לֵיהּ אֶבְיָתָר עֲנָתוֹת, בְּגִין דְּאָמַר (מלכים א ב) וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אָבִי. וּמִקַּרְתָּא דְנוֹב הֲוָה, וְעַל מִסְכְּנוּ דְּדָוִד דְּהֲוָה בְּיוֹמוֹי אִקְרֵי לֵיהּ הָכִי.

לָמָּה קָרָא לוֹ שְׁלֹמֹה כָּךְ? אֶלָּא אָמַר לוֹ, בְּיָמֶיךָ הָיָה אַבָּא בְּעֹנִי, וְעַכְשָׁו לְךָ עַל שָׂדֶיךָ. פֹּעַל יֵשׁ לוֹמַר, לָמָּה נִקְרָא אֶבְיָתָר עֲנָתוֹת? אִם תֹּאמַר שֶׁהָיָה מֵעֲנָתוֹת, הֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁכָּתוּב (שמואל א כב) וַיִּמָּלֵט בֶּן אֶחָד לַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן אֲחִיטוּב וּשְׁמוֹ אֶבְיָתָר. וְהוּא מִנּוֹב הָיָה, שֶׁהֲרֵי נוֹב הָיְתָה עִיר הַכֹּהֲנִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ, הִיא נוֹב הִיא עֲנָתוֹת, וְלָמָּה נִקְרֵאת עֲנָתוֹת? מִשּׁוּם שֶׁיָּרְדָה לְעֹנִי וְאֲבָדָה הָעִיר עַל יְדֵי שָׁאוּל וְאָבְדוּ הַכֹּהֲנִים. אֶלָּא עֲנָתוֹת כְּפַר הָיָה, וְאֵינָהּ נוֹב, וְלָכֵן קָרָא לָהּ אֶבְיָתָר עֲנָתוֹת, מִשּׁוּם שֶׁאָמַר (מלכים א ב) וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אָבִי. וְהוּא הָיָה מֵהָעִיר נוֹב, וְעַל הָעֹנִי שֶׁל דָּוִד שֶׁהָיָה לוֹ בְּיָמָיו קָרָא לוֹ כָּךְ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּמִסְכְּנוּתָא הֲוָה עָלְמָא מִיּוֹמָא דְּעָבַר אָדָם עַל פִּקּוּדֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, עַד דְּאָתָא נֹחַ וְקָרִיב קָרְבָּן וְאִתְיַישַׁב עָלְמָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לָא אִתְיַישַׁב עָלְמָא וְלָא נַפְקָא אַרְעָא מִזּוּהֲמָא דְּנָחָשׁ עַד דְּקָיְימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְסִינַי וְאִתְאַחִידוּ בְּאִילָנָא דְחַיֵּי כְּדֵין אִתְיַישַׁב עָלְמָא.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הָעוֹלָם הָיָה בְּעֹנִי מִיּוֹם שֶׁעָבַר אָדָם עַל מִצְוֹות הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁבָּא נֹחַ וְהִקְרִיב קָרְבָּן וְהִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לֹא הִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם וְלֹא יָצְאָה הָאָרֶץ מִזֻּהֲמַת הַנָּחָשׁ, עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי וְנֶאֶחְזוּ בְּעֵץ הַחַיִּים, וְאָז הִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם.

וְאִלְמָלֵא דְּהָדְרוּ יִשְׂרָאֵל וְחָאבוּ קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא הֲווּ מַתִּין לְעָלְמִין. דְּהָא אִתְפַּסַּק מִנַּיְיהוּ זוּהֲמָא דְנָחָשׁ. כֵּיוָן דְּחָבוּ כְּדֵין אִתְבָּרוּ אִנּוּן לוּחֵי קַדְמָאֵי, דְּהֲווּ בְּהוּ חֵירוּ דְּכֹלָּא. חֵירוּ דְּהַהוּא נָחָשׁ דְּאִיהוּ קֵץ כָּל בָּשָׂר. וְכַד קָמוּ לֵיוָאֵי לְקַטְלָא קְטָלָא, כְּדֵין אִתְעַר חִוְיָא בִּישָׁא וַהֲוָה אָזִיל קַמַּיְיהוּ וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה בְּהוּ, בְּגִין דְּהֲווּ יִשְׂרָאֵל מִזְדַּרְזִין כֻּלְּהוּ בְּחֶגְירוּ מָתְנַיִם וְלָא יָכִיל הַהוּא נָחָשׁ לְשַׁלְטָאָה בְּהוּ. וְכֵיוָן דְּאָמַר לְמֹשֶׁה (שמות לג) וְעַתָּה הוֹרֵד עֶדְיְךָ מֵעָלֶיךָ, אִתְיְיהִיב רְשׁוּ לְהַאי נָחָשׁ לְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ.

וְאִלְמָלֵא שֶׁחָזְרוּ יִשְׂרָאֵל וְחָטְאוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא הָיוּ מֵתִים לְעוֹלָמִים, שֶׁהֲרֵי נִפְסְקָה מֵהֶם זֻהֲמַת הַנָּחָשׁ. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ, אָז נִשְׁבְּרוּ אוֹתָם הַלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיְתָה בָּהֶם חֵרוּת שֶׁל הַכֹּל, הַחֵרוּת מֵאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ שֶׁהוּא קֶרִי כָּל בְּשָׂר. וּכְשֶׁקָּמוּ הַלָּוִיִּם לְהָרֹג הָרֶג, אָז הִתְעוֹרֵר הַנָּחָשׁ הָרָע וְהָיָה הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם, וְלֹא יָכֹל לִשְׁלֹט בָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ מִזְדָּרְזִים כֻּלָּם בַּחֲגוֹרוֹת מְזֻיָּנוֹת, וְלֹא יָכֹל הַנָּחָשׁ לִשְׁלֹט בָּהֶם. וְכֵיוָן שֶׁאָמַר לְמֹשֶׁה (שמות לג) וְעַתָּה הוֹרֵד עֶדְיְךָ מֵעָלֶיךָ, נִתְּנָה רְשׁוּת לַנָּחָשׁ הַזֶּה לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (שמות לג) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חֹרֵב. וַיִּתְנַצְּלוּ וַיְנַצְּלוּ מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא וַיִּתְנַצְּלוּ עַל יְדָא דְּאַחֲרָא בְּגִין דְּאִתְיְהִיב רְשׁוּ לְנָחָשׁ לְשַׁלְטָאָה. אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב דְּקִבְּלוּ מִטּוּרָא דְחוֹרֵב כַּד אִתְיְהִיב אוֹרַיְיתָא לְיִשְׂרָאֵל.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב (שם), וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חֹרֵב. וַיִּתְנַצְּלוּ? וַיְנַצְּלוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא וַיִּתְנַצְּלוּ עַל יְדֵי הָאַחֵר, מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַנָּחָשׁ לִשְׁלֹט. אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב, שֶׁקִּבְּלוּ מֵהַר חוֹרֵב כְּשֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא נַחַ דְּהָוָה צַדִּיק אַמַּאי לָא הָוָה בָּטִיל מוֹתָא מֵעָלְמָא. אֶלָּא בְּגִין דְּעַד לָא סָלְקַת זוּהֲמָא מֵעָלְמָא. וְעוֹד דְּאָנוּן לָא הָווּ מְהֵימָנִין בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָלְהוּ אֲחִידָן בְּטַרְפֵּי אִילָנָא לְתַתָּא וּמִתְלַבְּשָׁאן בְּרוּחַ מְסָאֲבָא. וְתוּ לְבָתַר אוֹסְפוּ לְמֶחֱטֵי וּלְמֵהַךְ בָּתַר יֵצֶר הָרָע כַּד בְּקַדְמֵיתָא: וְאוֹרַיְיתָא קַדִּישָׁא דְּאִיהִי אִילָנָא דְחַיֵּי אַמַּאי לָא נָחִית לֵהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַרְעָא. וְתוּ דְּאִיהוּ אַמְשִׁיךְ לֵיהּ בְּעָלְמָא לְבָתַר דִּכְתִיב וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה וְהָא אִתְּמַר.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, נֹחַ שֶׁהָיָה צַדִּיק, לָמָּה לֹא הָיָה מְבַטֵּל מָוֶת מֵהָעוֹלָם? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁעֲדַיִן לֹא הִסְתַּלְּקָה הַזֻּהֲמָה מִן הָעוֹלָם. וְעוֹד, שֶׁהֵם לֹא הֶאֱמִינוּ בַּקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, וְכֻלָּם אֲחוּזִים בֶּעָלִים שֶׁל הָאִילָן לְמַטָּה וּמִתְלַבְּשִׁים בְּרוּחַ טֻמְאָה. וְעוֹד הוֹסִיפוּ אַחַר כָּךְ לַחֲטֹא וְלָלֶכֶת אַחַר יֵצֶר הָרַע כְּבָרִאשׁוֹנָה. וְהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהִיא עֵץ הַחַיִּים, עֲדַיִן לֹא הוֹרִיד אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָאָרֶץ, וְעוֹד שֶׁהוּא מַשִּׁךְ אוֹתוֹ בָּעוֹלָם אַחַר כָּךְ, שֶׁכָּתוּב וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, חָמוּ חַד יוּדְאִי דְּהָוָה אָתֵי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַאי בַּר נָשׁ יוּדְאִי אִיהוּ וְאִתְחֲזֵי. כַּד מָטָא גַּבַּייהוּ שְׁאִילוּ לֵיהּ. אָמַר לוֹן שְׁלִיחָא דְמַצָּוָה אֲנָא. דְּהָא אֲנַן דַּיְירֵי בִּכְפַּר דְּרָאמִין, וּמְטֵי זִמְנָא דְחַג, וְאֲנַן צְרִיכִין לוּלָב וְזִינִין דְּעִמֵּיהּ, וַאֲנָא אָזִיל לְקִטְעָא לוֹן לְמַצָּוָה. אָזְלוּ כְּחָדָא. אָמַר לְהוּ הַהוּא יוּדְאִי הַנֵּי אַרְבַּע מִינִין דִּלּוּלָב דְּבָכֳלְהוֹ אִתָּאן לְרַצּוּיֵי עָלְמָא (נ"א על מ"א) שְׁמַעְתּוּן אַמַּאי אֲנַן צְרִיכִין לוֹן בַּחַג. אָמַר לֵיהּ כְּבָר אִתְעָרוּ בְּהוּ חַבְרַיָּיא. אֲבָל אִי מִלָּה חַדְתָּא אִיהוּ תְּחוֹת יָדָךְ אֵימָא לָהּ.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ יְהוּדִי אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הָאִישׁ הַזֶּה הוּא יְהוּדִי וְנִרְאֶה. כְּשֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ. אָמַר לָהֶם, אֲנִי שְׁלִיחַ מִצְוָה, שֶׁהֲרֵי אָנוּ גָּרִים בִּכְפַר רָאמִין, וְהִגִּיעַ זְמַן הֶחָג, וְאָנוּ צְרִיכִים לוּלָב עִם הַמִּינִים שֶׁלּוֹ עִמּוֹ, וַאֲנִי הוֹלֵךְ לְקַטֵּף אוֹתָם לְמִצְוָה. הָלְכוּ כְּאֶחָד. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ יְהוּדִי,

אַרְבַּעַת מִינֵי הַלּוּלָב הַלְלוּ שֶׁבְּכֻלָּם בָּאִים לְרַצּוֹת בְּעַד הָעוֹלָם [נ"א: על המים], שְׁמַעְתֶּם לָמָּה אָנוּ צְרִיכִים אוֹתָם בֶּחָג? אָמַר לוֹ, כְּבָר הֵעִירוּ בָּזֶה הַחֲבֵרִים, אֲבָל אִם דָּבָר חָדָשׁ הוּא תַּחַת יָדְךָ - אֱמֹר אוֹתָהּ.

אָמַר לוֹן וַדַּאי הַהוּא אֲתַר דְּאָנַן דָּיְירֵי בֵּיהּ הוּא זְעֵיר וְכֻלְּהוּ עָסְקֵי בְּאוֹרַיְיתָא. וְאִית עָלָן צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵי מֵחוֹזָאָה שְׁמֵיהּ. וּבְכָל יוֹמָא וְיוֹמָא אָמַר לָן מִלִּין חַדְתִּין בְּאוֹרַיְיתָא. וְאָמַר דְּהָא בְּחַג זְמָנָא הוּא לְשַׁלְטָאָה. (ישראל שליטין בההוא זמנא, ונקיטנא לולב דמתחזי דאנן נציחנא עלייהו על כל אנון דאקרון הממ העם ולשלטאה עלייהו) (אזי עבר על נפשנו המים הזדונים ברוך יי שלא נתננו טרף לשניהם. וכי אית שנים למים, אלא) (ס"א דכל אנון רברבין) אִנּוּן שְׁאָר עַמִּין. אִנּוּן רַבְרְבִין מְמַנָּן עַל שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וּמִתְבָּרְכָן מִסִּטְרַיְיהוּ דְיִשְׂרָאֵל וְקָרְינָן לוֹן מַיִם הַזֵּידוֹנִים. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קכד) הַמַּיִם הַזֵּדוֹנִים.

אָמַר לָהֶם, וַדַּאי אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁאָנוּ גָּרִים בּוֹ הוּא קָטָן, וְכֻלָּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וְיֵשׁ עָלֵינוּ תַּלְמִיד חָכָם וּשְׁמוֹ רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵי מֵחוֹזָאָה, וּבְכָל יוֹם וְיוֹם אוֹמֵר לָנוּ דִּבְרֵי תוֹרָה חֲדָשִׁים, וְאָמַר שֶׁהֲרֵי בֶּחָג זְמַן הוּא לְשָׁלֹט. [ישראל שולטים באותו זמן ולוקחים לולב שמראה שאנו נצחנו על כל אותם שנקראים המון העם ולשלט עליהם] [אזי עבר על נפשנו המים הזידונים ברוך ה' שלא נתננו טרף לשניהם, וכי יש שנים למים? אלא] (שכל אותם גדולים) אוֹתָם שֶׁאָר הָעַמִּים. אוֹתָם מְמֻנִּים גְּדוֹלִים עַל שְׁאָר הָעַמִּים עַכּוּ"ם, וּמִתְבָּרְכִים מִצִּדָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְקוֹרְאִים לָהֶם מַיִם הַזֵּדוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכד) הַמַּיִם הַזֵּדוֹנִים.

דף סד.

וּבְגִין לְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ אִתְּינָא בְּרָזָא דִשְׁמָא קַדִּישָׁא בְּאִנּוּן אַרְבַּע מִינִין שֶׁבַּלּוּלָב לְרַצּוּיֵי לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (עלייהו) וּלְשַׁלְטָאָה (דף סד ע"א) עֲלַיְיהוּ בְּרָזָא דִשְׁמָא קַדִּישָׁא. וּלְאַתְעָרָא עָלָן מַיִין קַדִּישִׁין לְנַסְכָא עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא.

וּבִשְׁבִיל לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם בָּאנוּ בְּסוֹד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בְּאוֹתָם אַרְבָּעָה מִינֵי הַלּוּלָב לְרַצּוֹת אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [עליהם] וְלִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם בְּסוֹד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, וּלְהָעִיר עָלֵינוּ מַיִם קְדוֹשִׁים לְנַסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

תּוּ אָמַר לוֹן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אִתְעָרוּתָא קַדְמָאָה אִיהוּ בְּעָלְמָא. מַאי אִתְעָרוּתָא קַדְמָאָה. דָּא בֵּי דִינָא דִּלְתַתָּא (נ"א דא ראש השנה ממש) דְּאִתְעַר לְמֵידַן עָלְמָא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָתִיב עַל עָלְמָא בְּדִינָא וְדָאִין עָלְמָא.

עוֹד אָמַר לָהֶם, בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הִתְעוֹרְרוּת רִאשׁוֹנָה הִיא בָּעוֹלָם. מַה זֶּה הִתְעוֹרְרוּת רִאשׁוֹנָה? זֶה בֵּית דִּין הַתַּחְתּוֹן [נ"א: זה ראש השנה ממש] שֶׁמִּתְעוֹרֵר לָדוּן אֶת הָעוֹלָם. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל הָעוֹלָם בְּדִין וְדָן אֶת הָעוֹלָם.

וְשָׁלְטָא הַאי בֵּי דִינָא לְמֵידַן עָלְמָא, עַד יוֹמָא דְכִפּוּרֵי דְּנָהֲרִין אַנְפָּהָא, וְלָא אִשְׁתְּכַח חִוְיָא דַּלְטוֹרָא בָּעָלְמָא. דְּאִיהוּ אִתְעַסַּק בַּמֶּה דְאַתְיָין לֵיהּ הַהוּא שָׁעִיר דְּאִיהוּ מִסִּטְרָא דְרוּחַ מְסָאֲבָא כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ. וּבְגִין דְּאִתְעַסַּק בְּהַהוּא שָׁעִיר לָא קָרִיב לְמַקְדְּשָׁא.

וְשׁוֹלֵט בֵּית הַדִּין [שלמטה] הַזֶּה לָדוּן אֶת הָעוֹלָם, עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁמְּאִירִים פָּנָיהָ, וְלֹא נִמְצָא נָחָשׁ מַלְשִׁין בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא מִתְעַסֵּק בְּמַה שֶׁמְּבִיאִים לוֹ אוֹתוֹ הַשָּׂעִיר, שֶׁהוּא מִצַּד רוּחַ הַטֻּמְאָה כָּרָאוּי לוֹ. וּמִשּׁוּם שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּאוֹתוֹ שָׂעִיר, לֹא קָרֵב לַמִּקְדָּשׁ.

וְשָׂעִיר דָּא כְּהַהוּא שָׂעִיר דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ דְּאִתְעַסַּק בֵּיהּ וְאַנְהִירוּ אַנְפָּהָא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (נ"א כך בראש השנה) (נ"א אנהירו) (אנפוי דמקדשא). וְעַל דָּא יִשְׂרָאֵל כֻּלְּהוּ מַשְׁכְּחִין רַחֲמֵי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִתְעָבַר חוֹבַיְיהוּ. וְרָזָא חָדָא אָמַר לוֹן וְלָא אִתְיְיהִיב רְשׁוּ לְגַלָּאָה בַּר לְחֻסִידֵי קַדִּישִׁין עֶלְיוֹנִין חַכִּימִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַאן אִיהוּ. אָמַר לוֹן עַד לָא בָּדִיקְנָא בְּכוּ.

וְשָׂעִיר זֶה כְּמוֹ אוֹתוֹ שָׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁמִּתְעַסֵּק בּוֹ וּמְאִירוֹת פָּנֶיהָ שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה [כך בראש השנה] [מאירים] [פני המקדש]. וְעַל זֶה כָּל יִשְׂרָאֵל מוֹצְאִים רַחֲמִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וַחֲטָאֵיהֶם מִתְבַּטְּלִים. וְסוֹד אֶחָד אָמַר לָנוּ, וְלֹא נִתְּנָה רְשׁוּת לְגַלּוֹת פֵּרַט לַחֲסִידִים קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים חֲכָמִים. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַהוּ? אָמַר לָהֶם, עֲדַיִן לֹא בָּדַקְתִּי אֶתְכֶם.

אָזְלוּ. לְבָתַר אָמַר לוֹן. כַּד סִיהֲרָא אִתְקְרִיבַת בְּשִׁמְשָׁא. אַתְעַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סְטָרָא דְּצָפוֹן וְאָחִיד בָּהּ בְּרַחֲימוּ וּמְשִׁיךְ לָהּ לְגַבֵּיהּ, וְדָרוֹם אִתְעַר מִסְטָרָא אָחֳרָא. וְסִיהֲרָא סַלְקָא וּמִתְחַבְּרָא בְּמִזְרָח. וּכְדֵין יָנְקָא מִתְּרֵין סְטָרִין וּנְטִילַת בִּרְכָאן בַּחֲשַׁאי, וּכְדֵין אִתְבָּרְכָא סִיהֲרָא וְאִתְמַלְיָיא. וְהָכָא אִתְקְרִיבַת אִתְּתָא בְּבַעֲלָהּ.

הָלְכוּ, אַחַר כָּךְ אָמַר לָהֶם, כְּשֶׁהַלְּבָנָה מִתְקָרֶבֶת לַשֶּׁמֶשׁ, מְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צַד הַצָּפוֹן וְאוֹחֵז בּוֹ בְּאַהֲבָה וּמוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ אֵלָיו, וְהַדָּרוֹם מִתְעוֹרֵר מִצַּד אַחֵר, וְהַלְּבָנָה עוֹלָה וּמִתְחַבֶּרֶת בַּמִּזְרָח. וְאָז יוֹנֶקֶת מִשְּׁנֵי צְדָדִים וְנוֹטֶלֶת בְּרָכוֹת בַּחֲשַׁאי, וְאָז מִתְבָּרֶכֶת הַלְּבָנָה וּמִתְמַלֵּאת. וְכָאן מִתְקָרֶבֶת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ.

כְּמָה דְּאִית רָזָא דְּיוּקְנָא שַׁיְיפֵי (נ"א בתיקוני דשייפי) דְּאָדָם וְתִיקוּנוֹי. הָכִי נָמֵי אִית (נ"א איהו) רָזָא דְּדִיוּקְנָא דְּשַׁיְיפֵי נוּקְבָא וְתִקוּנֵי דְּנוּקְבָא. וְכֹלָּא פָּרִישׁ בְּגַוְונָן. הָכִי נָמֵי אִית לְעֵילָּא (ד"א מאן) אָחִיד בָּהּ וְאִתְעַר לְקֶבֶל בְּרַחֲימוּ הָכִי נָמֵי אִית לְתַתָּא רָזָא וְתִקוּנָא דְּאָדָם תַּתָּאָה אָחֳרָא תְּחוֹת סִיהֲרָא (ד"א ותקונא דנוקבא).

כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ סוֹד דְּמוּת אִיבְּרֵי [נ"א בתקוני האיברים] הָאָדָם וְתִקּוּנָיו, כָּךְ גַּם יֵשׁ [הוא] סוֹד שֶׁל דְּמוּת אִיבְּרֵי הַנְּקֵבָה וְתִקּוּנֵי הַנְּקֵבָה, וְהַכֹּל מְפֹרָשׁ בְּתוֹכָנוֹ. כָּךְ גַּם יֵשׁ לְמַעְלָה [מי] שֶׁאוֹחֵז בָּהּ וּמִתְעוֹרֵר כְּנֶגֶד בְּאַהֲבָה, כָּךְ גַּם יֵשׁ לְמַטָּה סוֹד וְתִקּוּן הָאָדָם הַתַּחְתּוֹן הָאַחַר תַּחַת הַלְּבָנָה [ד"א ותקון הנקבה].

כְּמָה דְּדִרוֹעָא שְׂמָאלָא (תשא קצד ב, פקודי רלג ב) לְעֵילָּא אָחִיד בָּהּ וְאִתְעַר לְקֶבְלָהּ בְּרַחֲימוּ. הָכִי נָמֵי אִית לְתַתָּא. (ווי העמודים כלהו קיימי שייפין לאתאחדא דא בדא ולאתקשרא דא בדא קשרי מהימנותא סטרא דקדושא מסטרא דרוח מסאבא דאיהו רזא דנחש לתתא). הַאי נָחָשׁ אִיהוּ דְּרוֹעָא שְׂמָאלָא דְּרוּחַ מְסָאֲבָא. וְאָחִיד בֵּיהּ מַאן דְּרָכִיב בֵּיהּ וְקָרֵב לְגַבֵּי דְּסִיהֲרָא וּמָשִׁיךְ לָהּ בֵּינַיְיהוּ נ"א בְּדִבְיקוּ דְּקוּטְפָּא וְאִסְתָּאֲבַת.

כְּמוֹ שֶׁזְּרוֹעַ שְׂמֹאל לְמַעְלָה אוֹחֶזֶת בָּהּ וּמִתְעוֹרֶרֶת כְּנֶגְדָּהּ בְּאַהֲבָה, כָּךְ גַּם יֵשׁ לְמַטָּה. [ווי העמודים כלם עומדים איברים להאחז זה בזה ולהתקשר זה בזה קשרי האמונה צד הקדשה מצד של רוח טמאה שהוא סוד הנחש שלמטה]. נָחָשׁ זֶה הוּא זְרוֹעַ שְׂמֹאל שֶׁל רוּחַ הַטֻּמְאָה, וְאוֹחֵז בּוֹ מִי שֶׁרוֹכֵב עָלָיו, וְקָרֵב לְלִבָּנָה וּמוֹשֵׁךְ אוֹתָהּ בֵּינֵיהֶם [נ"א: בדבקות] שֶׁל דְּבֵקוּת] וְנִטְמֵאת.

וּכְדֵין יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא מְקָרְבִין שָׂעִיר. וְהַהוּא נָחָשׁ אִתְמְשַׁךְ אֲבַתְרֵיהּ דְּהַהוּא שָׂעִיר. וְסִיהֲרָא אִתְדְּכְיָאת וְסַלְקָאת לְעֵילָּא וְאִתְקְשָׁרַת לְעֵילָּא לְאִתְבָּרְכָא. וּנְהִירִין אַנְפָּהָא מַה דְּאִתְחַשְׁכַת לְתַתָּא.

וְאָז יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה מַקְרִיבִים שָׂעִיר, וְאוֹתוֹ נָחָשׁ נִמְשָׁךְ אַחַר אוֹתוֹ הַשָּׂעִיר, וְהַלְּבָנָה נִטְהֶרֶת וְעוֹלָה לְמַעְלָה וּמִתְקַשֶּׁרֶת לְמַעְלָה לְהִתְבָּרֵךְ, וּפָנֶיהָ מְאִירִים מַה שֶּׁנֶּחְשְׁכָה לְמַטָּה.

כְּדֵין הָכָא בְּיוֹמָא דְכִפּוּרֵי כֵּיוָן דְּהַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא אִתְעַסַּק בְּהַהוּא שָׂעִיר. סִיהֲרָא אִתְפָּרְשַׁת מִנֵּיהּ וְאִתְעַסְקַת (בישראל) לְאוֹלָפָא עֲלַיְיהוּ סָנֵיגוֹרְיָא וְסוֹכֶּכֶת עֲלַיְיהוּ כְּאִמָּא עַל בְּנִין. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרִיךְ לוֹן מִלְּעֵילָּא וּמָחִיל לוֹן.

אָז כָּאן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כֵּיוָן שֶׁאוֹתוֹ נָחָשׁ הָרַע מִתְעַסֵּק בְּאוֹתוֹ שָׂעִיר, הַלְּבָנָה נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ וּמִתְעַסֶּקֶת [בישראל] לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סָנֵגוֹרְיָא, וְסוֹכֶכֶת עֲלֵיהֶם כְּמוֹ אֵם עַל הַבָּנִים, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבָרֵךְ אוֹתָם מִלְמַעְלָה וּמוֹחֵל לָהֶם.

לְבָתַר יִשְׂרָאֵל כַּד מְטוּ לַחַג מִתְעָרֵי סִטְרָא דְּיָמִינָא לְעֵילָּא. בְּגִין דְּיִתְקַשַּׁר בֵּיהּ סִיהֲרָא וְיִתְנְהִירוּ אַנְפָּהָא כְּדְקָא חָזֵי. וּכְדֵין פַּלְגַת (יהב) חוּלָקָא דְּבִרְכָאן לְכָל אִנּוּן מְמַנָּן דְּלְתַתָּא דְּיִתְעַסְקוּן בְּחוּלְקְהוֹן. וְלָא יֵיתוּן לְיַנְקָא וּלְקָרְבָא בְּסִטְרָא דְּחוּלְקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל.

אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל מַגִּיעִים לֶחָג, מְעוֹרְרִים צַד יָמִין לְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁתִּתְקַשֵּׁר בּוֹ הַלְּבָנָה וְיֵאוֹרוּ פָּנֶיהָ כָּרָאוּי. וְאָז מְחַלֶּקֶת [נותנת] חֵלֶק שֶׁלֹּה בְּרָכוֹת לְכָל אוֹתָם מְמֻנִּים שֶׁלְּמַטָּה שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בְּחֶלְקָם, וְלֹא יָבֹאוּ לִינֹק וּלְהִתְקָרֵב לְצַד שֶׁל חֵלֶק יִשְׂרָאֵל.

כְּגַוְונָא דָּא לְתַתָּא כַּד שְׁאָר עַמִּין אִתְבָּרְכוּ. כֻּלְּהוֹן אִנּוּן מִתְעַסְּקִין בְּאַחְסָנַת חוּלְקְהוֹן. וְלָא הֲווּ אַתְיָין לְאִתְעָרְבָא בַּהֲדַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וּלְחָמְדָא חוּלָק אַחְסָנְתֵּיהוֹן. וּבְגִין כָּךְ יִשְׂרָאֵל אִנּוּן מְשָׁכְּכִין בִּרְכָאן לְכָל אִנּוּן מְמַנָּן בְּגִין דְּיִתְעַסְּקוּן בְּחוּלְקְהוֹן וְלָא יִתְעָרְבוּן בַּהֲדַיְיהוּ.

כְּמוֹ זֶה לְמַטָּה - כְּשֶׁשְּׁאָר הָעַמִּים מִתְבָּרְכִים, כֻּלָּם מִתְעַסְּקִים בִּירֻשַּׁת חֶלְקָם, וְלֹא יָבֹאוּ לְהִתְעָרֵב עִם יִשְׂרָאֵל וְלַחְמֹד חֵלֶק יְרֻשָּׁתָם. וְלָכֵן יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁכִים בְּרָכוֹת לְכָל אוֹתָם מְמֻנִּים, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בְּחֶלְקָם וְלֹא יִתְעָרְבוּ עִמָּם.

וְכַד סִיהֲרָא אִתְמְלֵי בִּרְכָאן לְעֵילָּא כְּדְקָא יְאוּת. יִשְׂרָאֵל אָתְיָין וְיָנְקִין מִינָּהּ בִּלְחוֹדַיְיהוּ. וְעַל דָּא כְּתִיב (במדבר כט) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. מַאי עֲצֶרֶת, כְּתַרְגּוּמוֹ כְּנִישׁוּ. כָּל מַה דְּכְנִישׁוּ מֵאִנּוּן בִּרְכָאן עִלָּאִין. לָא יְנָקִין מִנֵּיהּ עַמִּין אָחֳרָנִין בַּר יִשְׂרָאֵל בִּלְחוֹדַיְיהוּ. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. לָכֶם וְלֹא לִשְׁאָר עַמִּין. לָכֶם וְלֹא לִשְׁאָר מְמַנָּן.

וּכְשֶׁהַלְּבָנָה מִתְמַלֵּאת בְּרָכוֹת לְמַעְלָה כָּרָאוּי. יִשְׂרָאֵל בָּאִים וְיוֹנְקִים מִמֶּנָּה לְבַדָּם. וְעַל זֶה כָּתוּב (במדבר כט) בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. מַה זֶּה עֲצֶרֶת? כְּתַרְגּוּמוֹ כְּנִישׁוּ (התכנסות). כָּל מַה שֶּׁכִּנְּסוּ מֵאוֹתָם בְּרָכוֹת עֶלְיוֹנוֹת, לֹא יוֹנְקִים מִמֶּנָּה עַמִּים אֲחֵרִים, פְּרָט לְיִשְׂרָאֵל לְבַדָּם. וְלָכֵן כָּתוּב עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם, לָכֶם וְלֹא לְשְׁאָר הָעַמִּים, לָכֶם וְלֹא לְשְׁאָר הַמְמֻנִּים.

וְעַל דָּא אִנּוּן מְרַצִּין עַל הַמַּיִם לְמֵיהַב לוֹן חוּלַק בְּרָכָאן דְּיִתְעַסְקוּן בֵּיהּ. וְלָא יִתְעָרְבוּן לְבָתַר בְּחֶדְוָותָא דְיִשְׂרָאֵל כַּד יְנָקִין בִּרְכָאן עִלָּאִין. וְעַל הַהוּא יוֹמָא כְּתִיב דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ. דְּלָא אִתְעָרַב אוֹחָרָא בַּהֲדָן.

וְעַל זֶה הֵם מְרַצִּים עַל הַמַּיִם, לָתֵת לָהֶם חֵלֶק בְּרָכוֹת שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בוֹ, וְלֹא יִתְעָרְבוּ אַחַר כָּךְ בְּחֶדְוַת יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁיּוֹנְקִים בְּרָכוֹת עֶלְיוֹנוֹת. וְעַל אוֹתוֹ יוֹם כָּתוּב דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ. שֶׁלֹּא מִתְעָרֵב אַחֵר עִמָּנוּ.

דף סד:

לְמַלְכָּא דְּזַמֵּן רְחִימוּ בִּסְעוּדְתָּא עִלָּאָה דְּעָבִיד לֵיהּ לְיוֹמָא רְשִׁימָא. הָא רְחִימוּ דְמַלְכָּא יָדַע דְּמַלְכָּא (דף סד ע"ב) אִתְרָעֵי בֵּיהּ. אָמַר מַלְכָּא הַשְׁתָּא אֲנָא בָּעֵי לְמֶחֱדֵי עִם רְחִימָאי. וְדָחִילְנָא דְּכַד אֲנָא בִּסְעוּדְתָּא עִם רְחִימָאי יַעֲלוּן כָּל אִנּוּן קַסְטוֹרֵי מְמַנָּן וְיִתִּיבוּן עִמָּנָא לְפִתְוָרָא לְמִסְעַד סְעוּדְתָּא דְחֶדְוָה עִם רְחִימָאי. מָה עָבַד אַקְדִּים הַהוּא רְחִימוּ קוּסְטוֹרִין דִּירוֹקֵי וּבְשָׁרָא דְתוֹרֵי וְאַקְרִיב קַמַּיְיהוּ דְּאִנּוּן קַסְטוֹרֵי מְמַנָּן לְמֵיכַל. לְבָתַר יָתִיב מַלְכָּא עִם רְחִימוּ לְהַהִיא סְעוּדְתָּא עִלָּאָה מִכָּל עִדּוּנִין דְּעָלְמָא. וּבְעוֹד דְּאִיהוּ בִּלְחוֹדוֹהִי עִם מַלְכָּא שָׁאִיל לֵיהּ כָּל צָרְכּוֹי וְיָהִיב לֵיהּ. וְאַחֲדֵי מַלְכָּא עִם רְחִימוּ בִּלְחוֹדוֹהִי וְלָא אִתְעָרְבִין אֲחָרָנִין בֵּינַיְיהוּ.

כְּךָ יִשְׂרָאֵל עִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם.

לְמֶלֶךְ שֶׁהִזְמִין אֲהוּבוֹ לִסְעוּדָה עֶלְיוֹנָה שֶׁעָשָׂה לוֹ לְיוֹם רִאשׁוֹן. אֲהוּב הַמֶּלֶךְ הֲרֵי יוֹדֵעַ שֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹצֶה בּוֹ. אָמַר הַמֶּלֶךְ, כְּעֵת אֲנִי רוֹצֶה לִשְׂמֹחַ עִם אֲהוּבִי, וַאֲנִי חוֹשֵׁשׁ שֶׁכַּאֲשֶׁר אֲנִי בִּסְעוּדָה עִם אֲהוּבִי, יִכָּנְסוּ כָּל אוֹתָם פְּקִידִים מְמֻנִּים וְיֵשְׁבוּ עִמָּנוּ לְשֻׁלְחָן לִסְעֹד סְעוּדַת הַשִּׂמְחָה עִם אֲהוּבִי. מֶה עָשָׂה? הִקְדִּים אוֹתוֹ אֲהוּב מִינִים שֶׁל יְרָקוֹת וּבְשַׂר שְׁוָרִים וְהִקְרִיב לִפְנֵי אוֹתָם פְּקִידִים מְמֻנִּים לֶאֱכֹל. אַחַר כָּךְ יָשַׁב הַמֶּלֶךְ עִם אֲהוּבוֹ לְאוֹתָהּ הַסְּעוּדָה הָעֶלְיוֹנָה מִכָּל עִדּוּנֵי הָעוֹלָם. וּבְעוֹד שֶׁהוּא לְבַדּוֹ עִם הַמֶּלֶךְ, בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כָּל צָרְכָּיו וְנָתַן לוֹ, וְשָׂמַח הַמֶּלֶךְ עִם אֲהוּבוֹ לְבַדּוֹ, וְלֹא הִתְעָרְבוּ אֲחֵרִים בֵּינֵיהֶם. כָּךְ יִשְׂרָאֵל עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. לָכֵן כָּתוּב בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם.

אָמְרוּ רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִיָּיא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתְקִין אוֹרְחָא קַמָּן. זַכָּאִין אִנּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא. אָתֵי נְשָׁקוּהוּ. קָרָא עָלֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי (ישעיה נד) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ. כַּד מָטוּ בֵּי חֲקַל יָתִיבוּ. אָמַר הַהוּא בַּר נָשׁ מַאי שְׁנָא דִּכְתִיב, (בראשית יט) וַיְיָ הִמְטִיר עַל סְדוֹם וְעַל עֲמוֹרָה וְגוֹ'. (נדפס בפקודי רכז ב) וּמַאי שְׁנָא בְּטוֹפָנָא דִּכְתִיב אֱלֹהִים אֱלֹהִים בְּכָל אֲתַר. (אמאי) וְלָא כְּתִיב וַיְיָ (בכלא).

אָמְרוּ רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִיָּיא, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְקִין הַדֶּרֶךְ לְפָנֵינוּ. אַשְׁרֵי אוֹתָם שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. בָּאוּ וּנְשָׁקוּהוּ. קָרָא עָלָיו רַבִּי יוֹסֵי, (ישעיה נד) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לַשֶּׁדֶה, יָשְׁבוּ. אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, מַה שׁוֹנָה שֶׁכָּתוּב (בראשית יט) וַה' הִמְטִיר עַל סְדֹם וְעַל עֲמֹרָה וְגוֹ', וּמַה שׁוֹנָה בַּמַּבּוּל שֶׁכָּתוּב אֱלֹהִים אֱלֹהִים בְּכָל מָקוֹם, [למה] וְלֹא כָתוּב וַה' [בכל]? .

אֶלָּא תְּנִינָן בְּכָל אֲתַר דְּכְתִיב וַיְיָ הוּא וּבֵית דִּינוֹ. אֱלֹהִים סְתָם דִּינָא בִּלְחוֹדוֹי. אֶלָּא בְּסְדוֹם אִתְעֲבִיד דִּינָא וְלָא לְשֵׁיצָאָה עָלְמָא. וּבְגִין כָּךְ אִתְעָרַב אִיהוּ בַּהֲדֵי דִּינָא. אֲבָל בְּטוֹפָנָא כָּל עָלְמָא שָׁצֵי וְכָל אִנּוּן דְּאִשְׁתַּכָּחוּ (נ"א בלחודוי) בְּעָלְמָא.

אֶלָּא שְׁנֵינוּ, בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב וַה' - הוּא וּבֵית דִּינוֹ. אֱלֹהִים סְתָם - דִּין לְבַדּוֹ. אֶלָּא בְּסְדוֹם נַעֲשָׂה דִּין וְלֹא לְהַשְׁמִיד עוֹלָם, וְלָכֵן הוּא הִתְעָרֵב בְּדִין, אֲבָל בַּמַּבּוּל הֶשְׁמֵד כָּל הָעוֹלָם וְכָל אוֹתָם שֶׁנִּמְצְאוּ [בלבדו] בָּעוֹלָם.

וְאִי תֵּימָא (ד"א דהא) נֹחַ וּדְעִמֵּיהּ (ד"א אשתזיבו). (נ"א הא) סְתִים מַעֲיָנָא הֲוָה דְּלָא אִתְחֲזֵי. וְעַל דָּא כָּל מַה דְּאִשְׁתְּכַח בְּעָלְמָא שָׁצֵי לֵיהּ. וְעַל דָּא וַיְיָ בְּאִתְגַּלְיָא וְלָא שָׁצֵי כְּלָא. אֱלֹהִים בָּעֵי סְתִימוּ וּבָעֵי לְאִסְתַּמְּרָא דְּהָא כְּלָא שָׁצֵי. וְעַל דָּא אֱלֹהִים בִּלְחוֹדוֹי הֲוֵי.

וְאִם תֹּאמַר, [הרי] נֹחַ וּמִי שֶׁהָיָה עִמּוֹ [נצלו הרי] נִסְתָּר מִן הָעַיִן הָיָה, שֶׁלֹּא נִרְאֶה. וְעַל זֶה כָּל מַה שֶׁנִּמְצָא בָּעוֹלָם הִשְׁמִיד אוֹתוֹ, וְעַל זֶה וַה' בְּגִלּוּי, וְלֹא הִשְׁמִיד הַכֹּל. אֱלֹהִים צָרִיךְ הַסְתָּרָה, וְצָרִיךְ [אדם] לְהִשָּׁמֵר, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל מַשְׁמִיד, וְעַל זֶה אֱלֹהִים לְבַדּוֹ הָיָה.

וְרָזָא דָּא (תהלים כט) יְיָ לַמַּבּוּל יָשָׁב. מַהוּ יָשָׁב. אִלְמָלֵא קְרָא כְּתִיב לָא יָכְלִינָן לְמֵימַר. יָשָׁב בִּלְחוֹדוֹי דְּלָא אַתְיָא עִם דִּינָא. כְּתִיב הָכָא יָשָׁב, וּכְתִיב הָתָם (ויקרא יג) בָּדָד יֵשֵׁב בִּלְחוֹדוֹי.

וְזֶהוּ סוֹד (תהלים כט) ה' לַמַּבּוּל יָשָׁב. מַה זֶּה יָשָׁב? אִלְמָלֵא פָּסוּק כָּתוּב, לֹא יָכֹלְנוּ לְאָמְרוֹ. יָשַׁב לְבַדּוֹ, שֶׁלֹּא בָּא עִם דִּין. כָּתוּב כָּאן יָשָׁב, וְכָתוּב שָׁם (ויקרא יג) בָּדָד יֵשֵׁב לְבַדּוֹ.

וּבְגִין דְּנֹחַ הֲוָה סְתִים מַעֲיָנָא. לְבָתַר כַּד אִתְעֲבִיד דִּינָא וְשָׁצֵי עָלְמָא וְנָח רוּגְזֵיהּ מַה כְּתִיב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְגוֹ'. דְּהָא כַּד שָׁצֵי עָלְמָא לָא אִדְכַּר דְּסָתִים מַעֲיָנָא הֲוָה. וְרָזָא (ודא) אוֹלִיפְנָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סָתִים וְגַלְיָא. גַּלְיָא הוּא בֵּי דִינָא דְּלָתַתָּא. סָתִים הוּא אֲתַר דְּכָל בִּרְכָאן נָפְקֵי מִתַּמָּן. וּבְגִין כָּךְ כָּל מִלּוֹי דְּבַר נָשׁ דְּאִנּוּן בְּסִתִימוּ בִּרְכָאן שַׁרְיָין עֲלוֹי. וְכָל דְּאִנּוּן בְּאִתְגַּלְיָא הַהוּא אֲתַר דְּבֵי דִינָא שַׁרְיָאן עֲלוֹי בְּגִין דְּאִיהוּ אֲתַר בְּאִתְגַּלֵי וְהַהוּא דְּאִקְרֵי רַע עַיִן שַׁלִּיט עֲלֵיהּ, וְכֹלָּא הוּא בְּרָזָא עִלָּאָה כְּגַוְונָא דְּלְעֵילָּא.

וּמִשּׁוּם שֶׁנֹּחַ הָיָה נִסְתָּר מִן הָעַיִן, אַחַר כָּךְ נַעֲשָׂה דִּין, וְהֻשְׁמַד הָעוֹלָם וְנֹחַ רָגְזוֹ, מַה כְּתוּב? וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְגוֹ'. שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהִשְׁמִיד הָעוֹלָם, לֹא נִזְכַּר שֶׁהָיָה נִסְתָּר מֵהָעַיִן, וְסוֹד [זה] לְמַדְנוּ - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִסְתָּר וְגִלּוּי. גָּלוּי הוּא בֵּית הַדִּין שֶׁלְּמַטָּה, וְנִסְתָּר הוּא מָקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִשָּׁם. וְלָכֵן כָּל דִּבְרֵי הָאָדָם שֶׁהֵם בַּסֵּתֶר, בְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת עָלָיו. וְכָל אוֹתָם שֶׁבַּנִּגְלֶה, אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁל בֵּית דִּין שׁוֹרִים עָלָיו, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מָקוֹם בְּגִלּוּי, וְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא רַע עַיִן שׁוֹלֵט עָלָיו, וְהַכֹּל הוּא בְּסוֹד עֶלְיוֹן כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

בָּכָה רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר זַכָּאָה דָרָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שַׁרְיָא בְּגַוֵּיהּ דְּהָא זְכוּתָא דִּילֵיהּ אַזְמִין לָן בְּטוּרֵי מִלִּין עִלָּאִין כְּאִלֵּין (עד כאן). אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַאי בַּר נָשׁ לְאוֹדָעָא לָן מִלִּין אִלֵּין קָא אָתֵי וְשַׁדְּרֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְגַבָּן. כַּד אָתוּ וְסִדְּרוּ מִלִּין קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר וַדַּאי שַׁפִּיר קָא אָמַר. (נדפס בפקודי רסח ב).

בָּכָה רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, אַשְׁרֵי הַדּוֹר שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן שָׁרוּי בְּתוֹכוֹ, שֶׁהֲרֵי זְכוּתוֹ הִזְמִינָה לָנוּ בָּהָרִים דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים כָּאֵלֶּה [עד כאן]. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הָאִישׁ הַזֶּה בָּא לְהוֹדִיעֵנוּ הַדְּבָרִים הַלָּלוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁלַח אוֹתוֹ אֵלֵינוּ. כְּשֶׁבָּאוּ וְסִדְּרוּ הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר, וַדַּאי שֶׁיָּפֶה אָמַר.

רַבִּי אֶלְעָזָר הֲוָה יָתִיב יוֹמָא חַד קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוּי. אָמַר לֵיהּ הַאי קַץ כָּל בָּשָׂר אִתְהַנֵּי מֵאנּוּן קְרָבָנִין דְּהֲווּ יִשְׂרָאֵל מְקָרְבִין עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא אוֹ לָא. אָמַר לֵיהּ כֹּלָּא הֲווּ מִסְתַּפְּקֵי כְּחָדָא לְעֵילָּא וְתַתָּא.

רַבִּי אֶלְעָזָר הָיָה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו. אָמַר לוֹ, קֵץ כָּל בָּשָׂר הַזֶּה נֶהֱנָה מֵאוֹתָם קָרְבָּנוֹת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מַקְרִיבִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ, כֻּלָּם הָיוּ מְסֻפָּקִים כְּאֶחָד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וְתָא חֲזֵי כַּהֲנֵי וְלֵיוָאֵי וְיִשְׂרָאֵל אִנּוּן אִקָּרוֹן אָדָם בְּחִבּוּרָא דְּאִנּוּן רְעוּתִין קַדִּישִׁין דְּסָלְקִין מְגַוְונַיְיהוּ. הַהוּא כִּשְׂבָּא אוֹ אִמְּרָא אוֹ הַהִיא בְּהֵמָה דְּקָרְבִין אִצְטְרִיךְ עַד לָא יִתְקְרִיב עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא לְפָרְשָׁא עֲלָהּ כָּל חַטָּאִין וְכָל רְעוּתִין בִּישִׁין לְאִתְוַדָּאָה עֲלָהּ. וּכְדֵין הַהִיא אִתְקְרֵי בְּהֵמָה בְּכֹלָּא בְּגוֹ אִנּוּן חַטָּאִין וּבִישִׁין וְהִרְהוּרִין.

וּבֹא וּרְאֵה, כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים הֵם נִקְרָאִים אָדָם בְּחִבּוּר שֶׁל אוֹתָם רְצוֹנוֹת קְדוֹשִׁים שֶׁעוֹלִים מִתּוֹכָם. אוֹתוֹ כֶּשֶׂב אוֹ אַיִל אוֹ אוֹתָהּ בְּהֵמָה שֶׁמַּקְרִיבִים, צָרִיךְ עַד שֶׁלֹּא תֵּקָרֵב עַל הַמִּזְבֵּחַ לְפָרֵשׁ עָלֶיהָ כָּל הַחֲטָאִים וְכָל הָרְצוֹנוֹת הָרָעִים לְהִתְוַדּוֹת עָלֶיהָ, וְאָז הַהִיא נִקְרֵאת בְּהֵמָה בַּכֹּל בְּתוֹךְ אוֹתָם חֲטָאִים וְרָעוֹת וְהִרְהוּרִים.

כְּגַוְונָא דְּקָרְבָּנָא דַּעֲזָאזֵל דִּכְתִיב (ויקרא יו) וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. הָכִי נָמֵי הָכָא. וְכַד סָלְקָא עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא מְטוּלָא עַל חַד תְּרִין. וּבְגִין כָּךְ דָּא סַלְקָא לְאַתְרֵיהּ. וְדָא סַלְקָא לְאַתְרֵיהּ. דָּא בְּרָזָא דְּאָדָם וְדָא בְּרָזָא דִּבְהֵמָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים לו) אָדָם וּבְהֵמָה תּוֹשִׁיעַ יְיָ.

כְּמוֹ הַקָּרְבָּן שֶׁל הָעֲזָאזֵל שֶׁכָּתוּב (ויקרא יו) וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' - כָּךְ גַּם כָּאן. וּכְשֶׁעוֹלֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ מַשָּׂא עַל אֶחָד שְׁנַיִם, וְלָכֵן זֶה עוֹלֶה לִמְקוֹמוֹ וְזֶה עוֹלֶה לִמְקוֹמוֹ. זֶה בְּסוֹד אָדָם, וְזֶה בְּסוֹד בְּהֵמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לו) אָדָם וּבְהֵמָה תּוֹשִׁיעַ ה'.

דף סה.

חֲבִיתִין וְכָל שְׁאָר מְנָחוֹת לְאַתְעָרָא רוּחָא קַדִּישָׁא בִּרְעוּתָא דְּכַהֲנֵי וְשִׁירְתָא דְּלֵיוָאֵי וּבְצִלּוֹתָא דְּיִשְׂרָאֵל. וּבְהַהוּא תְּנָנָא וְשַׁמְנָא וְקֻמְחָא דְּסָלִיק מִתְרַוּוֹן וּמִסְתַּפְּקִין (ס"א ומתפנקין) (ס"א ומתפשטין) (דף סה ע"א) כָּל שְׁאָר מָארֵי דְּדִינִין דְּלָא יָכְלִין לְשַׁלְטָאָה בְּהַהוּא דִּינָא דְּאִתְמְסַר

לוֹן. וְכֹלָּא בְּזִמְנָא חָדָא. תָּא חֲזֵי, כֹּלָּא אִתְעֲבִיד בְּרָזָא דִמְהֵימְנוּתָא לְאִסְתַּפְקָא דָּא בְּדָא, וּלְאִסְתַּלָּקָא לְעֵילָּא מָאן דְּאִצְטָרִיךְ עַד אֵין סוֹף. (נדפס בפקודי רכא א, רסח ב)

הַחֲבִתִּין וְכָל שְׁאָר הַמְּנָחוֹת לְעוֹרֵר רוּחַ קְדוֹשָׁה בְּרָצוֹן הַכֹּהֲנִים וְשִׁירַת הַלְוִיִּם וּבִתְפִלַּת יִשְׂרָאֵל. וּבְאוֹתוֹ עִשָּׁרוֹן וְשֶׁמֶן וְקֶמַח שֶׁעוֹלִים, מִתְרַוִּים וּמִסְתַּפְּקִים [ס"א ומתפנקים ס"א ומתפשטים] כָּל שְׁאָר בַּעֲלֵי הַדִּינִים שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לִשְׁלֹט בְּאוֹתוֹ הַדִּין שֶׁנִּמְסָר לָהֶם, וְהַכֹּל בִּזְמַן אֶחָד. בֹּא רְאֵה, הַכֹּל נַעֲשָׂה בְּסוֹד הָאֱמוּנָה לְהִסְתַּפֵּק וֶה בָּזֶה וְלַעֲלוֹת לְמַעְלָה מִי שֶׁצָּרִיךְ עַד אֵין סוֹף.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אֲרֵימַת יְדָאי בִּצְלוֹתִין לְעֵילָּא, דְּכַד רְעוּתָא עִלָּאָה לְעֵילָּא לְעֵילָּא קָיְימָא עַל הַהוּא רְעוּתָא דְּלָא אִתְיְדַע וְלֹא אִתְפַּס כְּלַל לְעָלְמִין רֵישָׁא דְּסָתִים יַתִּיר לְעֵילָּא. וְהַהוּא רֵישָׁא אַפִּיק מַאי דְּאַפִּיק וְלָא יְדִיעַ וְנָהִיר מַאי דְּנָהִיר כֹּלָּא בְּסָתִימוּ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲרֵימוֹתִי יְדַי בִּתְפִלּוֹת לְמַעְלָה, שֶׁכְּשֶׁרָצוֹן הָעֶלְיוֹן לְמַעְלָה לְמַעְלָה עוֹמֵד עַל אוֹתוֹ רָצוֹן שֶׁלֹּא נוֹדַע וְלֹא נִתְפַּס כְּלָל לְעוֹלָמִים, הָרֹאשׁ הַיּוֹתֵר נִסְתָּר שֶׁלְּמַעְלָה, וְאוֹתוֹ הָרֹאשׁ מוֹצִיא מַה שֶּׁמּוֹצִיא, וְלֹא יָדוּעַ, וּמֵאִיר מַה שֶּׁמֵּאִיר הַכֹּל בְּסֵתֶר.

רְעוּ דְּמַחֲשָׁבָה עִלָּאָה לְמִרְדַּף אֲבַתְרֵיהּ וּלְאִתְנַהֲרָא מִנֵּיהּ. חַד פְּרִיסוּ אִתְפְּרִיס. וּמִגּוֹ הַהוּא פְּרִיסָא בִּרְדִיפוּ דְּהַהִיא מַחֲשָׁבָה עִלָּאָה מָטֵי וְלָא מָטֵי עַד הַהוּא פְּרִיסָא נָהִיר מַה דְּנָהִיר. וּכְדֵין (ס"א ההוא) אִיהוּ מַחֲשָׁבָה עִלָּאָה נָהִיר בְּנָהִירוּ (בסתימו) סָתִים דְּלָא יְדִיעַ וְהַהוּא מַחֲשָׁבָה לָא יָדַע. כְּדֵין בָּטַשׁ הַאי נְהִירוּ דְּמַחֲשָׁבָה דְּלָא אִתְיְדַע בְּנְהִירוּ דְּפַרְסָא דְּקָיְימָא דְּנָהִיר מִמַּה דְּלָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדַע וְלָא אִתְגַּלְיָיא. וּכְדֵין (נ"א האי) דָּא נְהִירוּ דְּמַחֲשָׁבָה דְּלָא אִתְיְדַע בָּטַשׁ בְּנְהִירוּ דִּפְרִיסָא וְנָהֲרִין כְּחָדָא וְאִתְעֲבִידוּ תֵּשַׁע הֵיכָלִין.

רְצוֹן הַמַּחֲשָׁבָה הָעֶלְיוֹנָה לִרְדֹּף אַחֲרָיו וְלִהְיוֹת מוּאָר מִמֶּנּוּ. מָסָךְ אֶחָד נִפְרָד. וּמִתּוֹךְ אוֹתוֹ מָסָךְ בִּרְדִיפַת אוֹתָהּ מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה מַגִּיעָה וְלֹא מַגִּיעָה עַד אוֹתוֹ מָסָךְ, מְאִירָה מַה שֶּׁמְּאִירָה. וְאָז אוֹתָהּ מַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה מְאִירָה בְּאוֹר [בסתר] נִסְתָּר שֶׁלֹּא יָדוּעַ, וְאוֹתָהּ מַחֲשָׁבָה לֹא יוֹדֵעַ. וְאָז מַכֶּה אוֹר הַמַּחֲשָׁבָה הַזֶּה שֶׁלֹּא נוֹדַע בְּאוֹר שֶׁל הַמָּסָךְ שֶׁעוֹמֵד, שֶׁמְּאִיר מִמַּה שֶּׁלֹּא יָדוּעַ וְלֹא נוֹדַע וְלֹא הִתְגַּלָּה. וְאָז [נ"א: זה] זֶה אוֹר הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁלֹּא נוֹדַע מַכֶּה בְּאוֹר שֶׁל הַמָּסָךְ, וּמְאִירִים כְּאֶחָד. וְנַעֲשִׂים תִּשְׁעָה הֵיכָלוֹת.

וְהֵיכָלִין לָאו אִנּוּן נְהוֹרִין וְלָאו אִנּוּן רוּחִין וְלָאו אִנּוּן נִשְׁמָתִין. וְלָא אִית (איהו) מָאן דְּקָיְימָא בְּהוּ. רְעוּתָא דְּכָל תֵּשַׁע נְהוֹרִין דְּקָיְימֵי כֻּלְּהוּ בְּמַחֲשָׁבָה דְּאִיהוּ חַד מִנַּיְיהוּ בְּחוּשְׁבָּנָא כֻּלְּהוּ לְמִרְדַּף בַּתְרַיְיהוּ בְּשַׁעֲתָא דְּקָיְימֵי בְּמַחֲשָׁבָה וְלָא מִתְדַּבְּקָן וְלָא אִתְיְדָעוּ. וְאִלֵּין לָא קָיְימֵי לָא בְּרְעוּתָא וְלָא בְּמַחֲשָׁבָה עִלָּאָה (נ"א עלאין). תְּפָסִין בָּהּ וְלָא תָפְסִין. בְּאִלֵּין קָיְימֵי כָּל רָזֵי דִמְהֵימְנוּתָא וְכָל אִנּוּן נְהוֹרִין מֵרָזָא דְּמַחֲשָׁבָה עִלָּאָה (דלתתא ד"א ולתתא) כֻּלְּהוּ אִקְרוֹן אֵין סוֹף. עַד הָכָא מָטוּ נְהוֹרִין וְלָא מָטוּן וְלָא אִתְיְדָעוּ. לָאו הָכָא רְעוּתָא וְלָא מַחֲשָׁבָה. (כדין ד"א כד) נָהִיר מַחֲשָׁבָה וְלָא אִתְיְדַע (ידיע) מִמַּאן דְּנָהִיר. כְּדֵין אִתְלַבֵּשׁ וְאַסְתִּים גּוֹ בֵּינָה וְנָהִיר לְמַאן דְּנָהִיר וְאַעִיל דָּא בְּדָא עַד דְּאִתְכְּלִילוּ כֻּלְּהוּ כְּחָדָא. וּבְרָזָא דְּקִרְבָּנָא כַּד סָלִיק

כֹּלָא אִתְקַשַּׁר דָּא בְּדָא וְנָהִיר דָּא בְּדָא. כְּדֵין קָיְימֵי כֻּלְהוּ בִּסְלִיקוּ וּמַחֲשָׁבָה אִתְעַטַּר בְּאֵין סוֹף. הַהוּא נְהִירוּ דְּאִתְנְהִיר מִנַּיְהּ מַחֲשָׁבָה עִלָּאָה (דלא אתיידע בה כלל) אִקְרֵי אֵין סוֹף. וּמִנַּיְהּ אִשְׁתְּכַח וְקָיְימָא וְנָהִיר לְמַאן דְּנָהִיר וְעַל דָּא כֹּלָּא קָאִים. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי.

וְהַהֵיכָלוֹת אֵינָם אוֹרוֹת וְלֹא רוּחוֹת וְלֹא נְשָׁמוֹת, וְאֵין מִי שֶׁעוֹמֵד בָּהֶם. הָרָצוֹן שֶׁל כָּל תִּשְׁעָה הָאוֹרוֹת שֶׁעוֹמְדִים כֻּלָּם בַּמַּחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא אֶחָד מֵהֶם בְּחֶשְׁבּוֹן כֻּלָּם לְרִדְּף אַחֲרֵיהֶם. בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמְדִים בַּמַּחֲשָׁבָה וְלֹא נִדְבָּקִים וְלֹא נוֹדְעִים. וְאֵלֶּה לֹא עוֹמְדִים לֹא בְּרָצוֹן וְלֹא בְּמַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה [עליונות]. תּוֹפְסִים בָּהּ וְלֹא תוֹפְסִים. בְּאֵלֶּה עוֹמְדִים כָּל סוֹדוֹת הָאֱמוּנָה וְכָל אוֹתָם הָאוֹרוֹת מִסּוֹד הַמַּחֲשָׁבָה הָעֶלְיוֹנָה [שלמטה ולמטה] כֻּלָּם נִקְרָאִים אֵין סוֹף. עַד כָּאן מַגִּיעִים אוֹרוֹת וְלֹא מַגִּיעִים וְלֹא נוֹדָעִים. אֵין כָּאן רָצוֹן וְלֹא מַחֲשָׁבָה. [אז] כְּשֶׁמְּאִירָה הַמַּחֲשָׁבָה וְלֹא נוֹדַעַת [ידוע] מִמִּי שֶׁמְּאִירָה, אָז מִתְלַבֶּשֶׁת וְנִסְתֶּרֶת לְתוֹךְ הַבִּינָה וּמְאִירָה לְמִי שֶׁמְּאִירָה, וְנִכְנָסִים זֶה בְּזֶה, עַד שֶׁכֻּלָּם נִכְלָלִים כְּאֶחָד. וּבְסוֹד הַקֶּרְבָּן כְּשֶׁעוֹלֶה, הַכֹּל נִקְשָׁר זֶה בְּזֶה וּמֵאִיר זֶה בְּזֶה. אָז עוֹמְדִים כֻּלָּם בַּעֲלִיָּה, וְהַמַּחֲשָׁבָה מִתְעַטֶּרֶת עִם אֵין סוֹף. אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁמּוֹאֶרֶת מִמֶּנּוּ הַמַּחֲשָׁבָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁלֹּא נוֹדַעַת בְּהּ כְּלָל נִקְרָא אֵין סוֹף, וּמִמֶּנּוּ נִמְצָא וְעוֹמֵד וּמֵאִיר לְמִי שֶׁמֵּאִיר, וְעַל זֶה הַכֹּל עוֹמֵד. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי, הַאי קֶרֶן כָּל בָּשָׂר, כְּמָה דְּקִשׁוּרָא אִשְׁתְּכַח לְעֵילָּא בְּחַדּוּ, אוּף הָכִי נָמֵי לְתַתָּא בְּחֶדְוָותָא. וּרְעוּתָא לְאִסְתַּפְּקָא כֹּלָּא לְעֵילָּא וְתַתָּא. וְאִימָּא קָיְימָא עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל כְּדְקָא יָאוּת.

בֹּא רְאֵה, קֶרֶן כָּל בָּשָׂר הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהַקֶּשֶׁר נִמְצָא לְמַעְלָה בְּשִׂמְחָה, גַּם כָּאן לְמַטָּה בְּחֶדְוָה, וְרָצוֹן לְהִסְתַּפֵּק הַכֹּל לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וְהָאֵם עוֹמֶדֶת עַל יִשְׂרָאֵל כָּרָאוּי.

תָּא חֲזֵי, בְּכָל רֵישֵׁי יַרְחָא וְיַרְחָא כַּד סִיהֲרָא מִתְחַדְּשָׁא יָהֲבִין לֵיהּ לְהַאי קֶרֶן כָּל בָּשָׂר חוּלְקָא חָדָא יַתִּיר עַל קָרְבָּנִין לְאִתְעַסְקָא בֵּיהּ וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחוּלְקֵיהּ. וְיהֵא סִטְרָא דְּיִשְׂרָאֵל בִּלְחוֹדַיְיהוּ. בְּגִין דְּיִתְאַחֲדוּן בְּמַלְכֵיהוֹן, וְדָא אִיהוּ שְׂעִיר. בְּגִין דְּאִיהוּ בְּחוּלְקָא דְּעֵשָׂו דְּכְתִיב בֵּיהּ שָׂעִיר (בראשית כז) הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר. וְעַל דָּא אִיהוּ אִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחוּלְקֵיהּ. וְיִשְׂרָאֵל אִנּוּן מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּחוּלְקֵיהוֹן. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (תהלים קלה) כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לְסְגֻלָּתוֹ.

בֹּא רְאֵה, בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ כְּשֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת הַלְּבָנָה, נוֹתְנִים לְקֶרֶן כָּל בָּשָׂר הַזֶּה חֵלֶק אֶחָד יוֹתֵר עַל הַקָּרְבָּנוֹת לְהִתְעַסֵּק בּוֹ וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ, וְיִהְיֶה צַד שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם כְּדֵי שֶׁיִּתְאַחֲדוּ עִם מַלְכָּם, וְזֶהוּ הַשָּׂעִיר, מְשׁוּם שֶׁהוּא בְּחֵלֶק עֵשָׂו, שֶׁכָּתוּב בּוֹ שָׂעִיר, (בראשית כז) הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר. וְעַל זֶה הוּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ, וְיִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּחֶלְקָם, וְלָכֵן כָּתוּב (תהלים קלה) כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ.

תָּא חֲזֵי, הַאי קֵץ כָּל בָּשָׂר, כָּל רְעוּתֵיהּ לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּבִשְׂרָא תָּדִיר וּבְגִין כָּךְ תִּקוּנָא דְּבִשְׂרָא תָּדִיר לְגַבֵּיהּ וְעַל דָּא אִקְרֵי קֵץ כָּל בָּשָׂר. וְכַד אִיהוּ שַׁלִּיט, שַׁלִּיט עַל גּוּפָא וְלָא עַל נִשְׁמְתָא. נִשְׁמְתָא סָלְקָא לְאַתְרָא וּבִשְׂרָא אִתְיְהִיב לְאַתַר דָּא. כְּגַוְונָא דָּא בְּקָרְבָּנָא דִּרְעוּתָא סָלְקָא לְאַתַר חָד, וּבִשְׂרָא לְאַתַר חָד.

בֹּא רְאֵה, קֵץ כָּל בָּשָׂר הַזֶּה, כָּל רְצוֹנוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּבָשָׂר תָּמִיד, וְלָכֵן תִּקּוּן הַבָּשָׂר תָּמִיד אֵלָיו, וְלָכֵן נִקְרָא קֵץ כָּל בָּשָׂר. וּכְשֶׁהוּא שׁוֹלֵט, שׁוֹלֵט עַל הַגּוּף וְלֹא עַל הַנְּשָׁמָה. הַנְּשָׁמָה עוֹלָה לִמְקוֹמָהּ, וְהַבָּשָׂר נִתָּן לַמָּקוֹם הַזֶּה. כְּמוֹ זֶה בְּקָרְבָּן, שֶׁהָרְצוֹן עוֹלֶה לְמָקוֹם אֶחָד, וְהַבָּשָׂר לְמָקוֹם אֶחָד.

וּבַר נָשׁ דְּאִיהוּ זַכָּאָה אִיהוּ קָרְבָּנָא מַמָּשׁ לְכַפָּרָה. וְאָחֳרָא דְּלָאו אִיהוּ זַכָּאָה, לָאו אִיהוּ קָרְבָּנָא בְּגִין דְּבֵיהּ מוּמָא דִּכְתִיב, (ויקרא כב) כִּי לֹא לְרָצוֹן וְגוֹ'. וְעַל דָּא צַדִּיקַיָּא כַּפָּרָה אִנּוּן דְּעָלְמָא וְקָרְבָּנָא אִנּוּן בְּעָלְמָא (עד כאן):

וְהָאִישׁ שֶׁהוּא צַדִּיק, הוּא קָרְבַּן מַמָּשׁ לְכַפָּרָה, וְאַחֵר שֶׁאֵינוֹ צַדִּיק אֵינוֹ קָרְבָּן, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּם, שֶׁכָּתוּב (ויקרא כב) כִּי לֹא לְרָצוֹן וְגוֹ'. וְעַל זֶה הַצַּדִּיקִים הֵם כַּפָּרַת הָעוֹלָם וְהֵם קָרְבָּן בָּעוֹלָם.

דף סה:

תָּא חֲזֵי, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. לְמֵיטַל רְשׁוּ לְאַחְשָׁכָא אַפַּיְיהוּ (דף סה ע"ב) דִּבְנֵי עָלְמָא. וּבְגִינֵי כָךְ הִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ. (ועל דא עשה לך תבת עצי גופר בגין לאשתזבא בה ולא יכיל לשלטאה עלך. רבי חייא ורבי יוסי הוו אזלי בארחא אמר חד) כְּתִיב וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה'.

בֹּא רְאֵה, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. לִטֹּל רְשׁוּת לְהַחְשִׁיךְ פְּנֵי בְּנֵי הָעוֹלָם. וְלָכֵן הִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ. [ועל זה עשה לך תבת עצי גפר, כדי להנצל בה ולא יוכל לשלט עליך, רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך אמר אחד]. כָּתוּב וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה'.

השלמה מההשמטות (סימן יא)

צִוָּה ה'. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּאִתְיְהִיב לְהוֹן אוֹרַיְתָא קַדִּישָׁא וְאִינּוּן מִשְׁתַּדְּלֵי בָּהּ יְמָמָא וְלֵילְיָא. תָּא חֲזֵי דְּהָא מַשְׁמַע דְּאִלּוּלֵי דְּאִשְׁתַּכַּח נֹחַ עִם תֵּיבוּתָא בְּאִתְחַבְּרוּתָא כַּהֲדָא לָא אִשְׁתֵּזִיב (ובגין כך) אַסְתִּים מִן עֵינָא בְּגוֹ תֵּיבוּתָא. קָמוּ וְאָזְלוּ. אָמַר הַהוּא יוּדְאִי בְּוַדַּאי כְּתִיב עֲשֵׂה לְךָ תֵּיבַת עֲצֵי גֹפֶר, לְךָ לְגַרְמָךְ בְּגִין לְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדָהּ וּלְאִשְׁתֵּזָבָא בָּהּ מָה כְּתִיב וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ וְגוֹ'. (עד כאן מההשמטות)

צִוָּה ה'. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אַשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם תּוֹרָה קְדוֹשָׁה וְהֵם מִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ יָמִים וְלֵילוֹת. בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי מַשְׁמַע שֶׁלּוּלֵא שֶׁנִּמְצָא נֹחַ עִם הַתֵּבָה בְּהִתְחַבְּרוּת כְּאֶחָד, לֹא הָיָה נִצָּל, [ולכן] נִסְתַּר מִן הָעַיִן בְּתוֹךְ הַתֵּבָה. קָמוּ וְהָלְכוּ. אָמַר אוֹתוֹ יְהוּדִי, כָּתוּב עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר, לְךָ וּלְעַצְמְךָ, כְּדֵי לְהִתְחַבֵּר עִמָּהּ וּלְהִנָּצֵל בָּהּ. מַה כָּתוּב? וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ וְגוֹמֵר.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וְנֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְגוֹ'. וְכִי אַמַּאי אֶתָּא חוּשְׁבָּנָא דָּא לְמִמְנֵי. אֶלָּא אִילּוּ לָא הֲוָה נֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לָא יֵיעוּל לְתֵיבוּתָא וְלָא יִתְחַבַּר בַּהֲדָהּ. כֵּיוָן דְּאִשְׁתַּלִּים בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה כְּדֵין אִתְחַבַּר בַּהֲדָהּ.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וְנֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְגוֹ'. וְכִי לָמָּה בָּא הַחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה לִמְנוֹת? אֶלָּא אִלּוּ לֹא הָיָה נֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, לֹא יִכָּנֵס לַתֵּבָה וְלֹא יִתְחַבֵּר עִמָּהּ. כֵּיוָן שֶׁהִשְׁתַּלֵּם בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, אָז הִתְחַבֵּר עִמָּהּ.

וְעַל דָּא מִן יוֹמָא דְּאִשְׁתַּלִּים חוֹבַיְיהוּ דִּבְנֵי עָלְמָא אוֹרִיךְ לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד דְּאִשְׁתַּלִּים נֹחַ בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְאִשְׁתַּלִּים דַּרְגֵּיהּ כְּדָקָא יָאוּת וְהָוָה צַדִּיק שְׁלִים. וּכְדֵין עָאל לְתֵיבוּתָא. וְכֹלָּא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא:

וְעַל כֵּן, מִיּוֹם שֶׁהִשְׁתַּלֵּם חֶטְאָם שֶׁל בְּנֵי הָעוֹלָם, חִכָּה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁהִשְׁתַּלֵּם נֹחַ בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְנִשְׁלְמָה דַּרְגָּתוֹ כָּרָאוּי וְהָיָה צַדִּיק שָׁלֵם, וְאָז נִכְנַס לַתֵּבָה. וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

וְנֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה כְּמָה דְּאָמְרָן. וּבְגִינֵי כָךְ לָא אִתְּמַר כְּבֶן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. (ד"א ל"ג לקביל שית סטרין דעלמא). תּוּ פְּתַח וְאָמַר וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם. מַאי טַעְמָא הִנְנִי כֵּיוָן דְּאָמַר וַאֲנִי. אֶלָּא אֲנִי אָנֹכִי (נ"א הנני) כֹּלָּא מִלָּה חָדָא הִיא.

וְנֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וְלָכֵן לֹא נֶאֱמַר כְּבֶן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה [ד"א כנגד ששת צדדי העולם]. עוֹד פְּתַח וְאָמַר, וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם. מָה הַטַּעַם הִנְנִי כֵּיוָן שֶׁאָמַר וַאֲנִי? אֶלָּא אֲנִי, אָנֹכִי, [הנני] - הַכֹּל זֶה דָּבָר אֶחָד.

תָּא חֲזֵי, בְּכָל אֲתַר אֲנִי אִתְעֲבִיד גּוּפָא לְנִשְׁמְתָא וַדַּאי דִּמְקַבְּלָא מִמַּה דִּלְעֵילָּא. וּבְגִין כָּךְ אִתְרְמִיז בְּאֶת קַיְימָא דִּכְתִיב אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתָּךְ. אֲנִי דְּקַיְימָא בְּאִתְגַּלְיָא מְזוּמָּנָת לְמִנְדַּע. אֲנִי כְּרָסְיָא לְמַה דִּלְעֵילָּא. אֲנִי דְּעָבִידְנָא נוּקְמִין לְדָרֵי דָרִין. וַאֲנִי כָּלִיל דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא. לְבָתַר אִתְרְשִׁים בְּלִחוֹדוֹי דְּאִזְדַּמַּן לְמֶעְבַּד דִּינָא. הִנְנִי. מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם.

בֹּא רְאֵה, בְּכָל מָקוֹם אֲנִי נַעֲשֶׂה גּוּף לַנְּשָׁמָה, וַדַּאי שֶׁמְּקַבֶּלֶת מִמַּה שֶּׁלְּמַעְלָה, וְלָכֵן נִרְמָז בְּאוֹת הַבְּרִית, שֶׁכָּתוּב אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתָּךְ. אֲנִי שֶׁקַּיֶּמֶת בְּגָלוּי מְזֻמָּנֶת לְדַעַת, אֲנִי כִּסֵּא לְמַה שֶּׁלְּמַעְלָה, אֲנִי שֶׁעוֹשָׂה נְקֻמּוֹת לְדוֹרֵי דוֹרוֹת. וַאֲנִי - כּוֹלֵל זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד. אַחַר כָּךְ נִרְשָׁם לְבַדּוֹ, שֶׁהִזְדַּמֵּן לְעָשׂוֹת דִּין. הִנְנִי. מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם.

כֵּיוָן דְּאָמַר מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל לָא יְדָעְנָא דְּאִיהוּ מַיִם. אֶלָּא אֶת הַמַּבּוּל לְאַסְגָאָה מַלְאַךְ הַמָּוֶת, דְּאַף עַל גַּב דְּמַיָּא הֲווּ. מְחַבְּלָא (לחבלא בהון מחבלא) (ד"א הוה) אָזִיל בְּעָלְמָא לְשֵׁיצָאָה בְּאִנּוּן מַיִין. אֲנִי יְיָ, הָכִי תְּנִינָן נֶאֱמָן אֲנָא לְשַׁלְּמָא אֲגַר טַב לְצַדִּיקַיָּא וּלְאִתְפָּרָע מֵרַשִׁיעַיָּא. וּבְגִין כָּךְ אַבְטַח לוֹן קְרָא לְצַדִּיקַיָּא בְּאֲנִי לְשַׁלְּמָא אֲגַר טַב דִּלְהוֹן לְעָלְמָא דְּאָתֵי. וְאַגְזִים לְרַשִׁיעַיָּא לְאִתְפָּרָע מִנַּיְיהוּ לְעָלְמָא דְּאָתֵי בְּאֲנִי.

כֵּיוָן שֶׁאָמַר מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל, לֹא יָדַעְנוּ שֶׁהוּא מַיִם? אֶלָּא אֶת הַמַּבּוּל, לְרִבּוּת מַלְאַךְ הַמָּוֶת. שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהָיוּ מַיִם, הַמַּשְׁחִית [להשחית בהם] [היה] הוֹלֵךְ בָּעוֹלָם לְהַשְׁמִיד בְּאוֹתָם הַמַּיִם. אֲנִי ה' - כָּךְ שָׁנִינוּ,

נֶאֱמָן אֲנִי לְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לַצַּדִּיקִים וּלְהַפְרַע מֵהָרְשָׁעִים. וְלָכֵן הִבְטִיחַ לָהֶם הַפְּסוּק לַצַּדִּיקִים בַּאֲנִי, לְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב שֶׁלָּהֶם לְעוֹלָם הַבָּא. וְאֵימָה לְרְשָׁעִים לְהִפְרַע מֵהֶם לְעוֹלָם הַבָּא בַּאֲנִי.

לְשַׁחֵת כָּל בָּשָׂר. כְּמָה דְאוֹקִימְנָא דְּדָא הוּא מְחַבְּלָא דְעָלְמָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (שמות יב) וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל בָּתֵּיכֶם לִנְגֹּף. וְדָא הוּא לְשַׁחֵת כָּל בָּשָׂר מִסִּטְרָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. דְּהָא כֵּיוָן דְּמָטָא זִמְנָא דְּאוֹרִיךְ לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (ד"א ל"ג ואוריך לון) עַד דְּאַשְׁלִים נֹחַ לְשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה כְּדֵין לְשַׁחֵת כָּל בָּשָׂר. אָמַר הָכִי אוֹלִיפְנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יִצְחָק (ס"א ברבי יוסי מחוזאי) דְּאָמַר לָן (נ"א האי דאמרי לכון).

לְשַׁחֵת כָּל בָּשָׂר - כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמַדְנוּ, שֶׁזֶּהוּ הַמַּשְׁחִית שֶׁל הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כָּתוּב (שמות יב) וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל בָּתֵּיכֶם לִנְגֹּף. וְזֶה הוּא לְשַׁחֵת כָּל בָּשָׂר, מִצַּד שֶׁל קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי. שֶׁהֲרֵי כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן שְׁחִיכָּה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [ד"א וחכה להם] עַד שֶׁהִשְׁלִים נֹחַ לְשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, אָז לְשַׁחֵת כָּל בָּשָׂר.

אָמַר, כָּךְ לִמַּדְנוּ מִשְּׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יִצְחָק [ס"א ברבי יוסי מחוזאי], שֶׁאָמַר לָנוּ, [ס"א זה שאמרתי לכם].

פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה לח) אָמַרְתִּי לֹא אֶרְאֶה יָהּ יָהּ בְּאֶרֶץ הַחַיִּים לֹא אַבִּיט אָדָם עוֹד עִם יוֹשְׁבֵי חָדֶל. אָמַרְתִּי לֹא אֶרְאֶה יָהּ, כַּמָּה אֲטוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׂגִּיחִים בְּדִבְרֵי הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִסְתַּכְּלִים בְּדִבְרֵי הָעוֹלָם וְנִשְׁכָּחַת מֵהֶם רוּחַ חָכְמָה, דְּכַד בַּר נָשׁ אִסְתַּלַּק מֵהַאי עָלְמָא וְיָהִיב חוּשְׁבָּנָא לְמָארֵיהּ מִכָּל מָה דְּעָבַד בְּהַאי עָלְמָא בְּעוֹד דְּאִיהוּ קָאִים רוּחָא וְגוּפָא כְּחָדָא וְחָמֵי מָה דְּחָמֵי, עַד דְּאָזִיל לְהַהוּא עָלְמָא וּפָגַע לֵיהּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן יָתִיב לְתַרְעָא דְּגַנְתָּא דְּעֵדֶן לְמֶחֱמֵי כָּל אִנּוּן דְּנָטְרוּ פִּקּוּדֵי דְמָארֵיהוֹן וְחָדֵי בְּהוּ.

שֶׁכְּשֶׁאָדָם מִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹתֵן חֶשְׁבּוֹן לְרִבּוֹנוֹ מִכָּל מַה שֶּׁעָשָׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּעוֹד שֶׁהוּא קַיָּם רוּחַ וְגוּף כְּאֶחָד, וְרוֹאֶה מַה שֶּׁרוֹאֶה, עַד שֶׁהוֹלֵךְ לְאוֹתוֹ עוֹלָם וּפוֹגֵשׁ בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר גַּן עֵדֶן לִרְאוֹת כָּל אוֹתָם שֶׁשָּׁמְרוּ אֶת מִצְווֹת רִבּוֹנָם וְשָׂמֵחַ בָּהֶם.

וְכַמָּה צַדִּיקַיָּא סָחֲרַנִיהּ דְּאָדָם. אִנּוּן דְּאִתְמְנָעוּ מֵאָרְחָא דְּגֵיהִנֹּם וְסָטוּ לְגַבֵּי אָרְחָא דְּגַן עֵדֶן. וְאִלֵּין אִקְרוּן יוֹשְׁבֵי חָדֶל. וְלָא כְּתִיב יוֹשְׁבֵי חֶלֶד. בְּגִין דְּלָא הֲווּ כְּמוֹ חוּלְדָה דְּגָרְרָא וּמַנְחָא וְלָא יָדְעָא לְמַאן שַׁבְקָא. אֶלָּא יוֹשְׁבֵי חָדֶל. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה ב) חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם וְגו' (אלא יושבי חדל) דְּאִתְמְנַע לוֹן מֵאָרְחָא דְּגֵיהִנֹּם. וְאַתְקִיפוּ בְּהוּ לְאַעְלָא לְהוּ בְּגַנְתָּא דְעֵדֶן.

וְכַמָּה צַדִּיקִים סְבִיב אָדָם. אִלּוּ שֶׁנִּמְנְעוּ מִדֶּרֶךְ הַגֵּיהִנֹּם וְסָטוּ לְדֶרֶךְ גַּן הָעֵדֶן, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים יוֹשְׁבֵי חָדֶל. וְלֹא כָּתוּב יוֹשְׁבֵי חֶלֶד, כִּי אֵינָם כְּמוֹ חֻלְדָּה שֶׁגּוֹרֶרֶת וּמַנִּיחָה וְלֹא יוֹדַעַת לְמִי מַנִּיחָה, אֶלָּא יוֹשְׁבֵי חָדֶל,

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ב) חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם וְגוֹ', [אלא יושבי חדל] שֶׁנִּמְנְעוּ מִדַּרְכָּךְ הַגִּיהִנֹּם, וְהֶחֱזִיקוּ בָּהֶם לְהַכְנִיסָם בְּגַן עֵדֶן.

דָּבָר אַחֵר יוֹשְׁבֵי חָדֶל אִנּוּן מָרֵיהוֹן דִּתְשׁוּבָה דִּמְנָעוּ גַּרְמַיְיהוּ מֵאִנּוּן חוֹבִין דְּחַיְיבִיָא. וּבְגִין דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן תָּב בִּתְיוּבְתָּא קַמֵּי מָארֵיהּ. יָתִיב (נ"א עם) עַל אִנּוּן דְּאִתְמְנָעוּ מֵחוֹבֵיהוֹן וְאִנּוּן בְּנֵי חָדֶל. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים לט) אֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי. וּבְגִין כָּךְ אִיהוּ יָתִיב לְתַרְעָא דְּגַנְתָּא דְּעֵדֶן וְחָדֵי בְּהוּ בְּצַדִּיקַיָּא דְּאַתְיִין בְּהַהוּא אוֹרְחָא דְּגַנְתָּא דְּעֵדֶן.

דָּבָר אַחֵר יוֹשְׁבֵי חָדֶל - אֵלּוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה שֶׁמָּנְעוּ עַצְמָם מֵאוֹתָם חֲטָאִי הָרְשָׁעִים. וּמִשּׁוּם שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן שָׁב בִּתְשׁוּבָה לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, יוֹשֵׁב [עם] עַל אוֹתָם שֶׁנִּמְנְעוּ מֵחֲטָאֵיהֶם וְהֵם בְּנֵי חָדֶל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לט) אֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי. וְלָכֵן הוּא יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר גַּן הָעֵדֶן וְשָׂמֵחַ בַּצַּדִּיקִים שֶׁבָּאִים בְּאוֹתָהּ דֶּרֶךְ שֶׁל גַּן עֵדֶן

דף סו.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב אָמַרְתִּי לֹא אֶרְאֶה יָהּ. וְכִי מַאן יָכִיל לְמֶחמֵי יָהּ. אֶלָּא סוֹפָא דִקְרָא אוֹכַח דִּכְתִיב יָהּ בְּאֶרֶץ הַחַיִּים. תָּא חֲזֵי, כַּד (תרומה קמא) סָלְקִין נְשָׁמָתִין לְאֲתַר צְרוֹרָא דְחַיֵּי. תַּמָּן מִתְהַנְּן בְּזִוָּהֲרָא דְּאַסְפַּקְלָרְיָאה דְּנָהֲרָא דְּנָהִיר (דף סו ע"א) מֵאֲתַר עִלָּאָה דְכֻלָּא. וְאִילּוּ לָא מִתְלַבְּשָׁא נִשְׁמָתָא בְּזִוָּהֲרָא דִלְבוּשָׁא אָחֳרָא לָא תִּיכוֹל לְאִתְקָרְבָא לְמֶחמֵי הַהוּא נְהוֹרָא. וְרָזָא דְמִלָּה כְּמָה דְּיַיהֲבִי לְנִשְׁמָתָא לְבוּשָׁא דְּמִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ לְמֵיקַם בְּהַאי עָלְמָא. הָכִי נָמֵי יַיהֲבִי לָהּ לְבוּשָׁא דְּזִוָּהֲרָא עִלָּאָה לְמֵיקַם בֵּיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא וּלְאִסְתַּכָּלָא בְּגוֹ הַהוּא אַסְפַּקְלָרְיָאה דְּנָהֲרָא מִגּוֹ הַהוּא אֶרֶץ הַחַיִּים.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, אָמַרְתִּי לֹא אֶרְאֶה יָהּ. וְכִי מִי יָכוֹל לִרְאוֹת יָהּ? אֶלָּא סוֹף הַכָּתוּב מוֹכִיחַ, שֶׁכָּתוּב יָהּ בְּאֶרֶץ הַחַיִּים. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהַנְּשָׁמוֹת עוֹלוֹת לִמְקוֹם צְרוֹר הַחַיִּים, שָׁם נֶהֱנִים בְּזִוּהַר שֶׁל הָאַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁמְּאִירָה מֵהַמָּקוֹם הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַכֹּל. וְאִלּוּ לֹא הִתְלַבְּשָׁה הַנְּשָׁמָה בְּזִוּהַר שֶׁל לְבוּשׁ אַחֵר, לֹא תּוּכַל לְהִתְקָרֵב לִרְאוֹת אֶת אוֹתוֹ הָאוֹר. וְסוֹד הַדָּבָר - כְּמוֹ שֶׁנּוֹתְנִים לַנְּשָׁמָה לְבוּשׁ שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בּוֹ לַעֲמֹד בָּעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ גַּם נוֹתְנִים לָהּ לְבוּשׁ שֶׁל זֹהַר עֶלְיוֹן לַעֲמֹד בָּהּ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם וּלְהִסְתַּכֵּל בְּתוֹךְ אוֹתָהּ אַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁמְּאִירָה מִתּוֹךְ אוֹתָהּ אֶרֶץ הַחַיִּים.

תָּא חֲזֵי, מֹשֶׁה לָא יָכִיל לְקָרְבָא לְאִסְתַּכָּלָא בַּמֶּה דְּאִסְתַּכַּל אֶלָּא כַּד אִתְלַבַּשׁ בִּלְבוּשָׁא אָחֳרָא כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (שמות כד) וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר. וְתַרְגּוּם בְּמֵצִיעוּת עֲנָנָא. וְאִתְלַבַּשׁ בָּהּ כְּמַאן דְּאִתְלַבַּשׁ בִּלְבוּשָׁא. וּבְגִין דָּא (שמות כ) וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים וּכְתִיב, (שמות כד) וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וְגוֹ' וַיְהִי מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וְיָכִיל לְאִסְתַּכָּלָא בַּמֶּה דְּאִסְתַּכַּל.

בֹּא רְאֵה, מֹשֶׁה לֹא יָכֹל לְהִתְקָרֵב לְהִסְתַּכֵּל בְּמַה שֶׁהִסְתַּכֵּל אֶלָּא כְּשֶׁהִתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כד) וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר. וְתַרְגּוּם, בְּאֶמְצָעוּת הֶעָנָן. וְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ כְּמִי שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ

בִּלְבוּשׁ. וְלָכֵן (שם כ) וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים, וְכָתוּב (שם כד) וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וְגוֹ', וְיִהְיוּ מֹשֶׁה בְּהַר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה, וְיָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בְּמַה שֶׁהִסְתַּכֵּל.

כְּגַוְונָא דָא מִתְלַבְּשִׁין נִשְׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא בְּהַהוּא עָלְמָא בִּלְבוּשָׁא כְּגַוְונָא דְּהַהוּא עָלְמָא דְּלָא יִתְנַהֵג אֶלָּא בִּלְבוּשָׁא כְּגַוְונָא דָא וְקַיְימֵי לְאִסְתַּכָּלָא בִּנְהוֹרָא דְּנָהִיר בְּהַהוּא אֲוִיר הַחַיִּים. וְזֶהוּ יְהֹוִה יְהֹוִה בְּאֶרֶץ הַחַיִּים. דְּהָוָה סָבִיר דְּלָא יִזְכֵּי לְהַהוּא נְהוֹרָא וּלְהַהוּא אִסְתַּכְּלוּתָא בְּגִין דְּנַהֲרָא דְּנָגִיד פָּסִיק לֵיהּ וְלָא אוֹלִיד. לֹא אַבִּיט אָדָם עוֹד דָּא אָדָם קַדְמָאָה כְּמָה דְּאִתְּמַר.

כְּמוֹ זֶה מִתְלַבְּשׁוֹת נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם בִּלְבוּשׁ כְּמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְנַהֵג אֶלָּא בִּלְבוּשׁ כְּמוֹ זֶה, וְעוֹמְדִים לְהִסְתַּכֵּל בָּאוֹר הַמַּאִיר בְּאוֹתָהּ אֲוִיר הַחַיִּים. וְזֶהוּ יְהֹוִה יְהֹוִה בְּאֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁלֹּא יִזְכֶּה לְאוֹתוֹ אוֹר וּלְאוֹתָהּ הִסְתַּכְּלוּת, מִשּׁוּם שֶׁהַנַּהַר הַשּׁוֹפֵעַ מַפְסִיק אוֹתוֹ וְלֹא הוֹלִיד. לֹא אַבִּיט אָדָם עוֹד - זֶה אָדָם הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְכָל דָּא לְמָה. בְּגִין דְּאָמַר לֵיהּ נְבִיאָה כִּי מֵת אַתָּה בְּהַאי עָלְמָא וְלָא תִחְיֶה לְהַהוּא עָלְמָא. בְּגִין. דְּמָאן דְּלָא (הוה) אוֹלִיד בְּנִין בְּהַאי עָלְמָא, כַּד נָפִיק מִנֵּיהּ מְתַרְכִין לֵיהּ מִכָּל מַה דְּאָמָרָן. וְלָא שַׁרְיָא לְמֶחמֵי בְּהַהוּא נְהוֹרָא דְּנָהִיר (כל שכן וכל שכן שאר עמא ושאר בני נשא). וּמַה חִזְקִיָּה דְּהָוָה לֵיהּ זְכוּת אָבוֹת וְאִיהוּ זָכָאָה צַדִּיק וַחֲסִידָא כָּךְ. כָּל שֶׁכֵּן מַאן דְּלֵית לֵיהּ זְכוּת אָבוֹת וְחָטֵי קַמֵּי מָארֵיהּ.

וְכָל זֶה לָמָּה? כִּי אָמַר לוֹ הַנָּבִיא, כִּי מֵת אַתָּה - בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תִחְיֶה - לָעוֹלָם הַבָּא. מִשּׁוּם שֶׁמִּי שֶׁלֹּא [היה] מוֹלִיד בָּנִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּשֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, מְגָרְשִׁים אוֹתוֹ מִכָּל מַה שֶּׁאָמַרְנוּ, וְלֹא שׁוֹרֶה לִרְאוֹת בְּאוֹתוֹ אוֹר הַמַּאִיר [כל שכן וכל שכן לשאר העמים ושאר בני האדם]. וּמַה חִזְקִיָּה שֶׁהָיְתָה לוֹ זְכוּת אָבוֹת וְהוּא זַכַּאי צַדִּיק וְחָסִיד כָּךְ, כָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁאֵין לוֹ זְכוּת אָבוֹת וְחוֹטֵא לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ.

הַאי לְבוּשָׁא דְּקָאָמְרָן אִיהוּ (אגון) מַה דְּאָמְרוּ חַבְרַיָּיא חֲלוּקָא דְּרַבָּנָן דְּאִתְלְבִישׁוּ בְּהַהוּא עָלְמָא. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא דְּגָנִיז לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּמָּה טָבִין וְעִידוּנִין לְהַהוּא עָלְמָא, עָלַיְיהוּ כְּתִיב, (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ:

הַלְּבוּשׁ הַזֶּה שֶׁאָמַרְנוּ הוּא [הם] מַה שֶּׁאָמְרוּ הַחֲבֵרִים, חֲלוּק שֶׁל רַבָּנָן שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בּוֹ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁגָּנַז לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כַּמָּה טוֹבוֹת וְעִדּוּנִים לָעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ.

וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם עַל הָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (במדבר כ) הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְיָ וַיִּקָּדֵשׁ בָּם. וְכִי בְּאָתָר אָחֳרָא לֹא רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְיָ. מַאי שְׁנָא הָכָא דְּקָאָמַר הֵמָּה מֵי מְרִיבָה וְלָא אָחֳרָנִין. אֶלָּא הַנֵּי מֵי מְרִיבָה הֲווּ וַדַּאי דְּיָהֲבוּ חֵילָא וְתוּקְפָא לְמָארֵיהוֹן דְּדִינָא לְאִתְתַּקְפָא. בְּגִין דְּאִית מַיִין מְתוּקִין וְאִית מַיִין מְרִירָן. אִית מַיִין צְלִילָן וְאִית מַיִין עֲכִירָן. אִית מַיִין שְׁלָם וְאִית מַיִין קְטָטוּ. וְעַל דָּא הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר

רַבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְיָ, דְּאַמְשִׁיכוּ עֲלַיְיהוּ לְמַאן דְּלָא אִצְטְרִיךְ וְאִסְתְּאִיבוּ בֵּיהּ הָדָא הוּא דִכְתִיב וַיְקַדֵּשׁ בָּם.

וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם עַל הָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (במדבר כ) הֲמִמֶּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וַיִּקָּדֵשׁ בָּם. וְכִי בְּמָקוֹם אַחֵר לֹא רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה'? מַה שׁוֹנֶה כָּאן שֶׁאָמַר הֲמִמֶּה מֵי מְרִיבָה, וְלֹא אֲחֵרִים? אֶלָּא מֵי הַמְּרִיבָה הַלָּלוּ הָיוּ וַדַּאי שֶׁנָּתְנוּ כֹּחַ וְחִזֵּק לְבַעֲלֵי הַדִּין לְהִתְחַזֵּק. מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ מַיִם מְתוּקִים וּמַיִם מְרִירִים. יֵשׁ מַיִם צְלוּלִים וְיֵשׁ מַיִם עֲכוּרִים. יֵשׁ מֵי שְׁלוֹם וּמֵי קְטָטָה. וְעַל זֶה, הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה', שֶׁהִמְשִׁיכוּ עֲלֵיהֶם אֶת מִי שֶׁלֹּא צָרִיךְ וְנִטְמְאוּ בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְקַדֵּשׁ בָּם.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִזְקִיָה אִי הָכִי מַאי וַיְקַדֵּשׁ וַיְקַדְּשׁוּ מְבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא מִלָּה אִסְתְּלִיקַת. וַיְקַדֵּשׁ אִתְפְּגִים מַאן דְּלָא אִצְטְרִיךְ. כְּבָיְכוֹל דְּאִתְפְּגִימַת סִיהֲרָא. וַיְקַדֵּשׁ לְאוּ לְשִׁבְחָא אִיהוּ הָכָא. וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא לְאַיְיתָאָה מְחַבְּלָא עֲלַיְיהוּ כְּמָה דְּאִנּוּן אִסְתְּאֲבוּ בֵּיהּ.

אָמַר לוֹ רַבִּי חִזְקִיָה, אִם כָּךְ, מַה זֶּה וַיְקַדֵּשׁ? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת וַיְקַדְּשׁוּ! אֶלָּא הַדָּבָר עֶלֶה. וַיְקַדֵּשׁ - נִפְגַּם מִי שֶׁלֹּא צָרִיךְ. כְּבָיְכוֹל שֶׁנִּפְגְּמָה הַלְּבָנָה. וַיְקַדֵּשׁ אֵינוֹ לְשֶׁבַח כָּאן. וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, לְהָבִיא מַשְׁחִית עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם נִטְמְאוּ בּוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי וַוי לוֹן לְרַשָּׁיעַיָא דְּלָא בָּעָאן לְאָתְבָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל חוֹבֵיהוֹן בְּעוֹד דְּאִנּוּן בְּהַאי עָלְמָא. דְּכַד בַּר נָשׁ אִתְיב וְאִתְנָחֵם עַל חוֹבוֹי. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מָחִיל לֵיהּ. וְכָל אִנּוּן דְּמִתְתַּקְפִין בְּחוֹבֵיהוּ וְלָא בָּעוּ לְאָתְבָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל (חובוי) חוֹבֵיהוֹן. לְבָתַר (ינפול) יִנְפְּלוּ לְגֵיהִנֹּם וְלָא יִסְקוּן לֵיהּ מִתַּמָּן לְעָלְמִין.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אוֹי לְרְשָׁעִים שֶׁלֹּא רוֹצִים לָשׁוּב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל חֲטָאֵיהֶם בְּעוֹד שֶׁהֵם בָּעוֹלָם הַזֶּה. שֶׁכְּשֶׁאָדָם שָׁב וּמִתְנַחֵם עַל חֶטְאוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹחֵל לוֹ, וְכָל אוֹתָם שֶׁמַּחֲזִיקִים בַּחֲטָאֵיהֶם וְלֹא רָצוּ לָשׁוּב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל [חטאים] חֲטָאֵיהֶם, אַחַר כָּךְ [יפל] יִפְּלוּ לַגֵּיהִנֹּם וְלֹא יַעֲלוּ מִשָּׁם לְעוֹלָמִים.

תָּא חֲזֵי, בְּגִין דְּאִתְקִיפוּ לְבַיְיהוּ כָּל אִנּוּן דָּרָא דְּנֹחַ וּבָעוּ לְאַחֲזָאָה חוֹבַיְיהוּ בְּאִתְגַּלְיָא. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַיְיתֵי דִינָא עֲלַיְיהוּ בְּהַהוּא גַּוְונָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק וְאֲפִילּוּ כַּד חָטֵי בַּר נָשׁ בְּאִתְכַּסְיָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רַחֲמָן. וְאִי תֵּב בַּר נָשׁ לְגַבֵּיהּ חָפֵי עֲלֵיהּ וּמָחִיל לֵיהּ וְשָׁבִיק לֵיהּ. וְאִי לָא, גָּלֵי לֵיהּ לְעֵינֵי כֹּלָּא. מְנָלָן מִסּוֹטָה.

בֹּא רְאֵה, מִשּׁוּם שֶׁחִזְּקוּ אֶת לִבָּם כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹ שֶׁל נֹחַ וְרָצוּ לְהַרְאוֹת חֶטְאָם בְּגָלוּי, הֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם הַדִּין בְּאוֹתוֹ הַגָּוֶן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲפִלּוּ כְּשֶׁחוֹטֵא אָדָם בְּנִסְתָּר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַחֲמָן. וְאִם שָׁב בֶּן הָאָדָם אֵלָיו, מְכַסֶּה עָלָיו וּמוֹחֵל לוֹ וּמְוַתֵּר לוֹ. וְאִם לֹא, הוּא מְגַלֶּה אוֹתוֹ לְעֵינֵי כֹּל. מִנַּיִן לָנוּ? מִסּוֹטָה.

דף סו:

וְהָכִי נָמֵי אִתְמְחוּן אִלֵּין חַיְיבַיָּא מֵאַרְעָא בְּאִתְגַּלְיָא. וְהֵיךְ אִתְמְחוּן. אֶלָּא דְּהָווּ נָפְקֵי מַיָּא וְהָווּ רְתִיחָן מִן תְּהוֹמָא וְסָלְקֵי וְאַעֲבַר מִנַּיְיהוּ מָשְׁכָא. וְכֵיוָן דְּאַעֲבַר מִנַּיְיהוּ מָשְׁכָא הָכִי נָמֵי בְּשָׂרָא וְלָא אִשְׁתְּאָרוּ אֶלָּא בְּגַרְמַיְיהוּ לְחוֹד. לְקַיְימָא דִכְתִיב וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ. וְכָל אִנּוּן גַּרְמֵי אִתְפָּרְדָן דָּא מִן דָּא וְלָא אִשְׁתָּאֲרוּ כְּחָדָא. וּמִכֹּלָּא אִתְעֲבָרוּ מֵעָלְמָא. רַבִּי יִצְחָק אָמַר וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ, מַאי וַיִּמָּחוּ, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא דְּלֵית לוֹן תְּחִיָּה לְעָלְמִין וְלָא יְקוּמוּן בְּדִינָא. (דף סו ע"ב)

וְכָךְ גַּם נִמְחוּ הָרְשָׁעִים הַלָּלוּ מֵהָאָרֶץ בְּגָלוּי. וְאֵיךְ נִמְחוּ? אֶלָּא שֶׁהָיוּ יוֹצְאִים מַיִם, וְהָיוּ רוֹתְחִים מֵהַתְּהוֹם, וְעוֹלִים וּמַעֲבִירִים מֵהֶם אֶת עוֹרָם. וְכֵיוָן שֶׁהֶעֱבַר מֵהֶם הָעוֹר - כָּךְ גַּם הַבָּשָׂר, וְלֹא נִשְׁאֲרוּ אֶלָּא בְּעֶצְמוֹת שְׁלָהֶם בִּלְבַד, לְקַיֵּם אֶת מַה שֶּׁכָּתוּב וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ. וְכָל אוֹתָם הָעֲצָמוֹת נִפְרְדוּ זוֹ מִזּוֹ וְלֹא נִשְׁאֲרוּ כְּאֶחָד, וּמֵהַכֹּל הֶעֱבִרוּ מֵהָעוֹלָם. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ, מַה זֶּה וַיִּמָּחוּ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִמָּחוּ מֵאֶרֶץ חַיִּים. מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁאֵין לָהֶם תְּחִיָּה לְעוֹלָמִים וְלֹא יָקוּמוּ בְּדִין.

וַהֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מֵהָכָא קַיְימָא דִּבְרִית לְעֵילָּא כְּקַיְימָא דִּבְרִית לְתַתָּא. מִשְּׁמַע דִּכְתִיב אִתָּךְ. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִכָּאן אוֹלִיפְנָא דְּכַד זַכְּאִין אִנּוּן בְּעָלְמָא אִתְקַיַּים עָלְמָא לְעֵילָּא וְתַתָּא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מִלָּה סָתִים אִיהוּ. כַּד אִתְעָרוּתָא דִּדְכוּרָא לְגַבֵּי נוּקְבָא כַּד אִיהוּ מְקַנֵּי לָהּ.

וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאן קִיּוּם הַבְּרִית לְמַעְלָה כְּקִיּוּם הַבְּרִית לְמַטָּה, מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב אִתָּךְ. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאן לָמַדְנוּ, שֶׁכְּשֶׁהַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם, מִתְקַיֵּם הָעוֹלָם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, דָּבָר נִסְתָּר הוּא, כְּשֶׁהִתְעוֹרְרוּת הַזָּכָר לַנְּקֵבָה כְּשֶׁהוּא מְקַנֵּא לָהּ

תָּא חֲזֵי, רָזָא דְּמִלָּה כַּד צַדִּיקָא אִיהוּ בְּעָלְמָא מִיָּד שְׁכִינְתָּא לָא אִתְעֲדְיָאת מִנֵּיהּ וְתִיאוּבְתָּא דִּילָהּ בֵּיהּ. כְּדֵין תִּיאוּבְתָּא דִּלְעֵילָּא לְגַבָּהּ בִּרְחִימוּ כְּתִיאוּבְתָּא דִּדְכוּרָא לְנוּקְבֵיהּ כַּד אִיהוּ מְקַנֵּי לָהּ. וְעַל דָּא וַהֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ. אִתְעַר תִּיאוּבְתָּא בְּגִינָךְ. כְּגַוְונָא דָא (בראשית יז) וְאֶת בְּרִיתִי אָקִים אֶת יִצְחָק.

בֹּא וּרְאֵה סוֹד הַדָּבָר, כְּשֶׁצַּדִּיק יֵשׁ בָּעוֹלָם, מִיָּד הַשְּׁכִינָה לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ וְהִשְׁתּוֹקְקוּתָהּ בּוֹ. וְאָז הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלְּמַעְלָה אֵלֶיהָ בְּאַהֲבָה כְּהִשְׁתּוֹקְקוּת הַזָּכָר לִנְקֵבָתוֹ כְּשֶׁהוּא מְקַנֵּא לָהּ. וְעַל זֶה, וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ. הַהִשְׁתּוֹקְקוּת מִתְעוֹרֶרֶת בִּגְלָלְךָ. כְּמוֹ זֶה (בראשית יז) וְאֶת בְּרִיתִי אָקִים אֶת יִצְחָק.

וַהֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ לְמֶהֱוֵי אֶת בְּרִיתִי בְּעָלְמָא. וּלְבָתַר וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה, דְּאִלְמָלֵא לָאו אִיהוּ צַדִּיק (ברית) לָא יֵיעוֹל לְתֵיבוּתָא דְּהָא לָא אִתְחַבַּר לַתֵּבָה בַּר צַדִּיק, וּבְגִינֵי כָךְ וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה וְהָא אִתְּמַר.

וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ, לִהְיוֹת אוֹת בְּרִיתִי בְּעוֹלָם, וְאַחַר כָּךְ וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה. שֶׁאִלְמָלֵא אֵינוֹ צַדִּיק [ברית], לֹא יִכָּנֵס לַתֵּבָה. שֶׁהֲרֵי לֹא מִתְחַבֵּר לַתֵּבָה, רַק צַדִּיק. וְלָכֵן וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה, וַהֲרֵי זֶה נִתְבָּאֵר.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּכָל זִמְנָא דִּבְנֵי נָשָׁא יִתְאַחֲדוּן בִּבְרִית דָּא, וְלָא יִשְׁתְּכְּחוּן לֵיהּ, לֵית עִם וְלִישָׁן בְּעָלְמָא דְּייכוּל לְאַבָאשָׁא לוֹן. וְנֹחַ אַתְקִיף בִּבְרִית דָּא וְנָטַר לֵיהּ, בְּגִינֵי כָךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטַר לֵיהּ (וכל דיליה). וְכָל בְּנֵי דָרֵיהּ לָא נָטְרוּ לֵיהּ, בְּגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַעֲבַר לוֹן מֵעָלְמָא. וְהָא אִתְּמַר בְּהַהוּא חוֹבָא מַמָּשׁ דְּאִנּוּן חָאבוּ בְּהַהוּא גַּוְונָא אִתְמְחוּן מֵעָלְמָא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּכָל זְמַן שֶׁבְּנֵי אָדָם נֶאֱחָזִים בִּבְרִית זוֹ וְלֹא יַעַזְבוּ אוֹתָהּ, אֵין עִם וְלָשׁוֹן בָּעוֹלָם שֶׁיּוּכְלוּ לְהָרַע לָהֶם. וְנֹחַ הֶחֱזִיק בִּבְרִית זוֹ וְשָׁמַר אוֹתָהּ, וְלָכֵן שָׁמַר אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [וכל אשר לו]. וְכָל בְּנֵי דוֹרוֹ לֹא שָׁמְרוּ אוֹתָהּ, וְלָכֵן הֶעֱבִיר אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵהָעוֹלָם. וַהֲרֵי נֶאֱמַר, בְּאוֹתוֹ חֵטְא מַמָּשׁ שֶׁהֵם חָטְאוּ - בְּאוֹתוֹ גֶּוֶן נִמְחוּ מֵהָעוֹלָם.

רַבִּי יְהוּדָה הָוָה שְׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְהָוֹו עָסְקֵי בְּהַאי קְרָא דִּכְתִיב, (מלכים א יח) וַיְרַפֵּא אֶת מִזְבַּח ה' הֶהָרוּס. מַאי וַיְרַפֵּא. תָּא חֲזֵי, בִּימֵי אֵלִיָּהוּ, יִשְׂרָאֵל כֻּלְּהוּ שָׁבְקוּ לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשָׁבְקוּ בְּרִית קַיָּימָא דִּלְהוֹן. כַּד אֲתָא אֵלִיָּהוּ וְחָמָא דְּקָא שָׁבְקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַאי בְּרִית קַיָּימָא וְאַעֲבָרוּ מִנַּיְיהוּ הַאי בְּרִית.

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה מְצוּי לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְהָיוּ עוֹסְקִים בַּפָּסוּק הַזֶּה שֶׁכָּתוּב (מלכים א יח) וַיְרַפֵּא אֶת מִזְבַּח ה' הֶהָרוּס. מַה זֶּה וַיְרַפֵּא.? בֹּא רְאֵה, בִּימֵי אֵלִיָּהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עָזְבוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְעָזְבוּ אֶת בְּרִית הַמִּילָה שֶׁלָּהֶם. כְּשֶׁבָּא אֵלִיָּהוּ וּרְאָה שֶׁעָזְבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית מִילָה הַזֹּאת וְהֶעֱבִירוּ מֵהֶם אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת.

כֵּיוָן דְּחָמָא אֵלִיָּהוּ כָּךְ אֲתָא לְאַתְקָנָא מִלָּה לְדוּכְתֵּיהּ. כֵּיוָן דְּקָרִיב מִלָּה לְדוּכְתֵּיהּ אִתְסֵי כֻּלָּא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיְרַפֵּא אֶת מִזְבַּח יְיָ הֶהָרוּס. דָּא בְּרִית קַיָּימָא (ד"א ל"ג דאתא לאתקנא מזבח יי ההרוס ברית קיימא) דְּהָוָה שָׁבִיק מֵעָלְמָא. וּכְתִיב, (מלכים א יח) וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים לְמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְּנֵי יַעֲקֹב. דָּא הוּא תִּקּוּנָא דְּמִזְבַּח יְיָ.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה כָּךְ אֵלִיָּהוּ, בָּא לְתַקֵּן דָּבָר בִּמְקוֹמוֹ. כֵּיוָן שֶׁהִקְרִיב דָּבָר לִמְקוֹמוֹ - הַכֹּל הִתְרַפֵּא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְרַפֵּא אֶת מִזְבַּח ה' הֶהָרוּס. זוֹ בְּרִית הַמִּילָה [שבא לתקן מזבח ה' ההרוס ברית המילה] שֶׁנֶּעֶזְבָה בָּעוֹלָם. וְכָתוּב (שם) וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים כְּמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְּנֵי יַעֲקֹב. זֶהוּ תִּקּוּן שֶׁל מִזְבַּח ה'.

אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר יְיָ אֶלְיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ. מַאי טַעְמָא אִדְכַּר הָכָא יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא וַדַּאי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַדַּאי לְאִסְתַּלָּקָא לְעֵילָּא וְלַאֲתָבָא בְּרִית קַיָּימָא לַאֲתַרֵיהּ. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב כִּי עָזְבוּ בְּרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְגִין כָּךְ אֶת מִזְבְּחוֹתֶיךָ הָרָסוּ.

אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר ה' אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ. מָה הַטַּעַם נִזְכַּר כָּאן יִשְׂרָאֵל? אֶלָּא וַדַּאי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַדַּאי לְהִתְעַלּוֹת לְמַעְלָה וּלְהָשִׁיב אֶת בְּרִית הַמִּילָה לִמְקוֹמָהּ. וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (שם יט) כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִשּׁוּם כָּךְ אֶת מִזְבְּחוֹתֶיךָ הָרָסוּ.

תָּא חֲזֵי, כָּל זִמְנָא דְּיִשְׂרָאֵל נָטְרוּ קַיָּימָא קַדִּישָׁא כְּדֵין עֲבָדֵי קְיוּמָא לְעֵילָּא וְתַתָּא. וְכַד שָׁבְקֵי לְהַאי בְּרִית כְּדֵין לָא אִשְׁתְּכַח קְיוּם לְעֵילָּא וְתַתָּא דִּכְתִיב, (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם

וְלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וּבְגִין כָּךְ וַיְרַפֵּא אֶת מִזְבַּח יְיָ הֲהָרוּס. וְכִי רְפוּאָה אִיהוּ. הָכִי הוּא וַדַּאי דְּהָא מְקַיֵּים לְהַהוּא אֲתַר דְּמְהֵימְנוּתָא תַּלְיָא בֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שָׁמְרוּ בְּרִית הַקָּדוֹשׁ, אֲז עָשׂוּ קִיּוּם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וּכְשֶׁעָזְבוּ אֶת הַבְּרִית הַ את, אֲז לֹא נִמְצָא קִיּוּם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וְלָכֵן וַיְרַפֵּא אֶת מִזְבַּח ה' הֲהָרוּס. וְכִי זוֹ רְפוּאָה? כָּךְ זֶה וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי מְקַיֵּם אֶת אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהֶאֱמוּנָה תְּלוּיָה בּוֹ.

תָּא חֲזֵי, אוּף הָכִי פִּנְחָס בְּשַׁעֲתָא דְקַנֵּי לְעוֹבָדָא דְזִמְרִי אִתְקִין לְהַאי בְּרִית בְּאַתְרֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (במדבר כה) הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וְכִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ דִּבְגִין פִּנְחָס הֲוָה. וּמַה קְטָטָא הֲוָה לֵיהּ לְפִנְחָס בְּהַאי בְּרִית. אֶלָּא הָכָא אִתְקְשַׁר מִלָּה בְּדוּכְתֵּיהּ. הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי. וּמָה אֶתֵּן לוֹ שָׁלוֹם (לאתחברא כל חד בדוכתיה) לְאִתְחַבְּרָא בְּרִית בְּאַתְרֵיהּ. וְעַל דָּא הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי (שלום). וּמַה (נ"א איהו) שָׁלוֹם דְּאִיהוּ אַתְרֵיהּ לְאִתְחַבָּרָא בַּהֲדֵיהּ. מַה דְּאִתְפָּרַשׁ מִנֵּיהּ בְּחוֹבַיְיהוּ. בְּגִינֵיהּ אִתְחַבַּר בֵּיהּ. וְעַל דָּא הוֹאִיל וְהוּא אַתְקִין מִלָּה בְּדוּכְתֵּיהּ, מִכָּאן וּלְהָלְאָה וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם, תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וְגו'.

בֹּא רְאֵה, גַּם כָּךְ פִּנְחָס, בְּשָׁעָה שֶׁקִּנֵּא לְמַעֲשֵׂה זִמְרִי, הִתְקִין אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ בִּמְקוֹמָהּ, וְלָכֵן כָּתוּב (במדבר כה) הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמִּשּׁוּם פִּנְחָס הָיָה? אֵיזוֹ קְטָטָה הָיְתָה לוֹ לְפִנְחָס בַּבְּרִית הַזּוֹ? אֶלָּא כָּאן נִקְשַׁר הַדָּבָר בִּמְקוֹמוֹ. הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי. וּמָה אֶתֵּן לוֹ? שָׁלוֹם [להתחבר כל אחד במקומו] לְהִתְחַבֵּר הַבְּרִית בִּמְקוֹמָהּ, וְעַל זֶה הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וּמַהוּ? שָׁלוֹם, שֶׁהוּא מָקוֹם לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ. מַה שֶּׁנִּפְרַד מִמֶּנּוּ בְּחֶטְאָם - בְּגָלְלוֹ הִתְחַבֵּר בּוֹ. וְעַל זֶה, הוֹאִיל וְהוּא הִתְקִין הַדָּבָר בִּמְקוֹמוֹ, מִכָּאן וָהָלְאָה - וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו.

דף סז.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לַיִת לָךְ מִלָּה בְּעָלְמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קַנֵּי לָהּ כְּמוֹ חוֹבָא דְּבְרִית כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ויקרא כו) חֶרֶב נוֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית. וְתָא חֲזֵי, לָא אִשְׁתְּלִים חוֹבָא דְּדָרָא דְּטוֹפְנָא, אֶלָּא בְּגִין דְּחָבוּ בְּחַבִּילוּ (דארחייהו) עַל אַרְעָא. וְאַף עַל גַּב דְּהֲווּ מְקַפְּחֵי דָּא לְדָא כְּדְכְתִיב וַתְּמַלֵּא הָאָרֶץ חָמָס (וחמס מכלא הוה ובגין כך) וּכְתִיב כִּי (דף סז ע"א) מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם. מִכָּל מָקוֹם וַתְּשַׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, הִנְנִי מַשְׁחִיתָם בְּחוֹבָא דְּחַבָּלוּתָא.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵין לְךָ דָּבָר בָּעוֹלָם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַנֵּא לוֹ כְּמוֹ חֵטְא הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו) חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית. ובא וּרְאֵה, לֹא הִשְׁלַם חֵטְא דּוֹר הַמַּבּוּל אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁחָטְאוּ בְּהַשְׁחָתַת דַּרְכָּם עַל הָאָרֶץ, וְאַף עַל גַּב שֶׁהָיוּ חוֹמְסִים זֶה אֶת זֶה, כַּכָּתוּב וַתְּמַלֵּא הָאָרֶץ חָמָס [וחמס מהכל היה, ולכן],

וְכָתוּב כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם. מִכָּל מָקוֹם וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם - מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. הִנְנִי מַשְׁחִיתָם בְּחֵטְא הַהַשְׁחָתָה.

וְאִית דְּאָמְרֵי דְּלָא אִשְׁתְּלִים קִסְטַיְיהוּ אֶלָּא בְּחוֹבָא דְּחָמָס דְּהַוּוּ מְקַפְּחִין דָּא לְדָא דְּהַוּוּ בִּישִׁין לִשְׁמַיִם וְלַבְּרִיּוֹת. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אִנּוּן מְמַנָּן מִלְּעֵילָּא דְּאִתְפָּקְדָן עַל קָלֵי דְּאִנּוּן דְּמָסְרֵי דִּינָא עַל חַבְרֵיהוֹן עַל מַה דְּעָבְדֵי לוֹן. וְעַל דָּא כְּתִיב כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ:

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתְמַלְּאָה סְאָתָם אֶלָּא בְּחֵטְא הֶחָמָס שֶׁהָיוּ חוֹמְסִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁהָיוּ רָעִים לַשָּׁמַיִם וְלַבְּרִיּוֹת בֹּא רְאֵה כַּמָּה מְמֻנִּים מִלְּמַעְלָה שֶׁמַּפְקְדִים עַל קוֹלוֹת אֵלּוּ שֶׁמוֹסְרִים הַדִּין עַל חַבְרֵיהֶם עַל מַה שֶׁעָשׂוּ לָהֶם, וְעַל זֶה כָּתוּב כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם. וְלָכֵן כָּתוּב וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתֶךָ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אַמַּאי בְּכֻלְּהוּ (ד"א ל"ג אמר) אֱלֹהִים וְהָכָא יְיָ. מַאי שְׁנָא הָכָא דְּאִתְּמָר יְיָ שְׁמָא עִלָּאָה דְּרַחֲמֵי. אֶלָּא רָזָא אִיהוּ דְּאוֹלִיפְנָא. לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְקַבְּלָא אִתְּתָא אוּשְׁפִּיזָא בַּהֲדָהּ אֶלָּא בִּרְשׁוּ דְּבַעְלָהּ.

וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתֶךָ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, לָמָּה בְּכֻלָּם [אמר] אֱלֹהִים וְכָאן יְיָ? מַה שׁוֹנֶה כָּאן שֶׁנֶּאֱמַר ה', הַשֵּׁם הָעֶלְיוֹן שֶׁל הָרַחֲמִים? אֶלָּא סוֹד הוּא שֶׁלְּמַדְנוּ - אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁתִּקַּבֵּל אִשָּׁה אוֹרַח עִמָּהּ אֶלָּא בִּרְשׁוּת בַּעְלָהּ.

אוּף הָכִי (נמי נח) נֹחַ בָּעָא לְאַעָלָא בְּתֵיבוּתָא לְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדָהּ. וְלָאו הָוָה (ליה) יָאוֹת עַד דְּבַעָלָהּ דְּתֵיבָה יָהַב לֵיהּ רְשׁוּ לְאַעָלָאָה (בהדה). דִּכְתִיב בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה. וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי הָכָא יְיָ בַּעָלָהּ דְּתֵיבָה. וּכְדֵין עָאל נֹחַ וְאִתְחַבַּר בַּהֲדָהּ. וְכֵן אוֹלִיפְנָא דְּלֵיהּ רְשׁוּ לְאוּשְׁפִּיזָא לְמֵיעָאל לְבֵיתָא אֶלָּא בִּרְשׁוּ בַּעֲלָהּ מָאֲרֵיהּ דְּבֵיתָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב לְבָתַר וַיָּבֹא נֹחַ וְגוֹ'.

אַף כָּךְ [גם נח,] נֹחַ רָצָה לְהִכָּנֵס לַתֵּבָה לְהִתְחַבֵּר עִמָּהּ, וְלֹא הָיָה [לו] רָאוּי עַד שֶׁבַּעַל הַתֵּבָה יִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְהִכָּנֵס [עמה], שֶׁכָּתוּב בֹּא אַתָּה וְכֹל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה. וְלָכֵן נִקְרָא כָּאן ה', הַבַּעַל שֶׁל הַתֵּבָה, וְאָז נִכְנַס נֹחַ וְהִתְחַבֵּר עִמָּהּ. וְכֵן לָמַדְנוּ שֶׁאֵין רְשׁוּת לְאוֹרַח לְהִכָּנֵס לְבַיִת אֶלָּא בִּרְשׁוּת בַּעֲלָהּ, בַּעַל הַבַּיִת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אַחַר כָּךְ וַיָּבֹא נֹחַ וְגוֹ'

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא דְּלָא יְקַבֵּל בַּר נָשׁ אוּשְׁפִּיזָא בְּבֵיתֵיהּ אִי אִיהוּ חָשִׁיד בֵּיהּ דְּאִיהוּ חַיָּיבָא. אֶלָּא אִי קָאִים בְּעֵינוֹי לְזַכָּאָה דְּלָא חָשִׁיד בְּעֵינוֹי כְּלָל. הֲדָא הוּא דִכְתִיב בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה, מַאי טַעְמָא בְּגִין כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה. מִכָּאן לָמַדְנוּ שֶׁלֹּא יְקַבֵּל אָדָם אוֹרֵחַ בְּבֵיתוֹ אִם הוּא חוֹשֵׁד בּוֹ שֶׁהוּא רָשָׁע, אֶלָּא אִם עוֹמֵד בְּעֵינָיו לְצַדִּיק שֶׁלֹּא חָשׁוּד בְּעֵינָיו כְּלָל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בֹּא אַתָּה וְכֹל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה.

וְאוֹלִיפְנָא דְּאִי יָהִיב לֵיהּ רְשׁוּ בִּלְחוֹדוֹי וְלָא יָהִיב רְשׁוּ לְכָל אִנּוּן דְּאַתְיָין עִמֵּיהּ, לָא יֵיעוּל לוֹן לְבֵיתָא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה. לְכֹלָּא יָהִיב רְשׁוּתָא לְמֵיעַל.

וּמִקְרָא דָּא אוֹלִיפְנָא רָזָא דְּאָרְחוֹי דְּאַרְעָא. (ד"א ל"ג בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו').

וְלָמַדְנוּ, שֶׁאִם נָתַן לוֹ רְשׁוּת לְבַדּוֹ וְלֹא נָתַן רְשׁוּת לְכָל אוֹתָם שֶׁבָּאִים עִמּוֹ, לֹא יַכְנִיס אוֹתָם לַבַּיִת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה. לְכֻלָּם נָתַן רְשׁוּת לְהִכָּנֵס. וּמִפְּסוּק הַזֶּה לָמַדְנוּ סוֹד דֶּרֶךְ אֶרֶץ. [ד"א בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'].

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים כד) לְדָוִד מִזְמוֹר לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ. הָא תְּנִינָן לְדָוִד מִזְמוֹר דְּאָמַר שִׁירָתָא וּלְבָתַר שָׁאַרַת עֲלֵיהּ רוּחַ קוּדְשָׁא, מִזְמוֹר לְדָוִד דְּשָׁאַרַת עֲלֵיהּ רוּחַ קוּדְישָׁא וּלְבָתַר אָמַר (לה) שִׁירָתָא. לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, הַאי קְרָא עַל אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל אִתְּמָר דְּאִיהִי אַרְעָא קַדִּישָׁא. וּמְלוֹאָהּ דָּא שְׁכִינְתָּא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (דברי הימים ב ה) כִּי מָלֵא כָבוֹד יְיָ אֶת בֵּית יְיָ. וּכְתִיב, (שמות מ) וּכְבוֹד יְיָ מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. מַאי מָלֵא וְלָא מִילָא. אֶלָּא מָלֵא וַדַּאי דְּאִתְמַלְיָיא מִכֹּלָּא. דְּאִתְמַלְיָיא מִן שִׁמְשָׁא. סִיהֲרָא שְׁלִים בְּכָל סִטְרִין. מָלֵא מִכָּל טוּבָא דִּלְעֵילָּא. כְּאִסְקוֹפָּא דָּא דְּאִתְמַלְיָיא מִכָּל טוּבָא דְּעָלְמָא. וְעַל דָּא כְּתִיב לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ. תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ דָּא שְׁאָר אַרְעָאן.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים כד) לְדָוִד מִזְמוֹר לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ. הֲרֵי שָׁנִינוּ, לְדָוִד מִזְמוֹר - שֶׁאָמַר שִׁירָה וְאַחַר כָּךְ שָׁרְתָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. מִזְמוֹר לְדָוִד - שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאַחַר כָּךְ אָמַר שִׁירָה. לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ - פָּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה. וּמְלוֹאָהּ זוֹ הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב ה) כִּי מָלֵא כְבוֹד ה' אֶת בֵּית ה', וְכָתוּב (שמות מ) וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. לָמָּה מָלֵא וְלֹא מִלֵּא? אֶלָּא מָלֵא וַדַּאי, שֶׁהִתְמַלֵּא מֵהַכֹּל, שֶׁהִתְמַלֵּא מֵהַשֶּׁמֶשׁ. הַלְּבָנָה שְׁלֵמָה בְּכָל הַצְּדָדִים. מָלֵא מִכָּל טוּב שֶׁלְּמַעְלָה, כְּמוֹ הָאוֹצָר הַזֶּה שֶׁהִתְמַלֵּא מִכָּל טוּב שֶׁל הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כָּתוּב לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ. תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ - אֵלּוּ שְׁאָר הָאֲרָצוֹת.

דָּבָר אַחֵר לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ דָּא אַרְעָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְּרְעֵי בָהּ. וּמְלוֹאָהּ אִלֵּין נְשָׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא (ד"א ל"ג דכלהון מליין לה) אִתְמַלְיָיא (ד"א דאתמלייא) מְנַיְיהוּ מֵחֵילָא דְּעַמּוּדָא חַד דְּעָלְמָא קָיְימָא עֲלֵיהּ. וְאִי תֵּימָא עַל חַד קָיְימָא.

דָּבָר אַחֵר, לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ - זוֹ אֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בָּהּ. וּמְלוֹאָהּ - אֵלּוּ נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים [ד"א שכלם ממלאים אותה] מִתְמַלְּאוֹת [ד"א שמתמלאת] מֵהֶם מִכֹּחַ עָמּוּד אֶחָד שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו. וְאִם תֹּאמַר עַל אֶחָד עוֹמֵד.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (תהלים כד) כִּי הוּא עַל יַמִּים יְסָדָהּ.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (תהלים כד) כִּי הוּא עַל יַמִּים יְסָדָהּ.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ז)

עַל יַמִּים יְסָדָהּ, אִלֵּין חַכִּימִין דְּיִשְׂרָאֵל רַבְרְבַיָּא דְּיַסְּדָן אוֹרַיְיתָא וְחָכְמְתָא דְּאִתְקְרִיאַת הַיָּם הַגָּדוֹל וְכֵן הוּא אוֹמֵר (קהלת א׳) וְעַל נְהָרוֹת אִלֵּין תַּלְמִידָיָיא דְּאִינּוּן רַבְרְבִין מִן נַהֲרָא. וְכֵן הַרְבֵּה גָּדוֹל מִן הַתַּלְמִידִים. וְאִינּוּן מְחַדְּדִין אֶת הָרַב בְּקוּשְׁיוֹתֵיהֶן. וְהוּא מְתָרֵץ לוֹן כָּל הַקּוּשְׁיוֹת וְאֵינוֹ מִתְרַשֵּׁל. כְּמוֹ הַנְּהָרוֹת שְׁנִמְשָׁכִין לַיָּם וְאֵינוֹ מָלֵא שְׁנֶּאֱמַר כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם. וְהָרְאָיָה אָמְרוּ אַחֵרִי כֵן מִי יַעֲלֶה בְהַר יְיָ. כִּי אֵין מַעֲשֶׂה בְּלֹא חָכְמָה. כִּי הַתַּלְמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה: (עד כאן מההשמטות)

עַל יַמִּים יְסָדָהּ (תהלים כד) - אֵלּוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הַגְּדוֹלִים שֶׁיִּסְּדוּ תּוֹרָה וְחָכְמָה שֶׁנִּקְרֵאת הַיָּם הַגָּדוֹל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם. וְעַל נְהָרוֹת - אֵלּוּ הַתַּלְמִידִים שֶׁהֵם הַגְּדוֹלִים מֵהַנָּהָר, וְכֵן הָרַב גָּדוֹל מִן הַתַּלְמִידִים, וְהֵם מְחַדְּדִים אֶת הָרַב בְּקֻשְׁיוֹתֵיהֶן, וְהוּא מְתָרֵץ לָהֶם כָּל הַקֻּשְׁיוֹת וְאֵינוֹ מִתְרַשֵּׁל, כְּמוֹ הַנְּהָרוֹת שֶׁנִּמְשָׁכִים לַיָּם וְאֵינוֹ מָלֵא, שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל הַיָּם. וְהָרְאָיָה - אָמְרוּ אַחֲרֵי כֵן, מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה', כִּי אֵין מַעֲשֶׂה בְּלֹא חָכְמָה, כִּי הַתַּלְמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה:

כִּי הוּא. מַאן הוּא. דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר הוּא עָשָׂנוּ. וּכְתִיב, (איוב כח) כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט. עַל יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל נְהָרוֹת יְכוֹנְנָהּ אִלֵּין שִׁבְעָה עַמּוּדִים דְּקָיְימָא (ארעא) עֲלַיְיהוּ וּמַלְיָין לָהּ. הֵיא אִתְמַלְיָיא מִנַּיְיהוּ, הֵיךְ אִתְמַלְיָיא מִנַּיְיהוּ. בְּשַׁעֲתָא דְּאַסְגִּיאוּ זַכָּאִין בְּעָלְמָא כְּדֵין אַרְעָא דָּא עַבְדַת פֵּירִין וְאִתְמַלְיָיא מִכֹּלָּא.

כִּי הוּא, מִי הוּא זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הוּא עָשָׂנוּ, וְכָתוּב (איוב כח) כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט. עַל יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל נְהָרוֹת יְכוֹנְנָהּ - אֵלּוּ שִׁבְעָה עַמּוּדִים שֶׁעוֹמֶדֶת הָאָרֶץ עֲלֵיהֶם וּמְמַלְּאִים אוֹתָהּ, וְהֵיא מִתְמַלֵּאת מֵהֶם. אֵיךְ מִתְמַלֵּאת מֵהֶם? בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְרַבִּים הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם, אָז הָאָרֶץ הַזּוֹ עוֹשָׂה פֵּרוֹת וּמִתְמַלֵּאת מֵהַכֹּל.

וּבְשַׁעֲתָא דְּאַסְגִּיאוּ חַיָּיבִין בְּעָלְמָא כְּדֵין כְּתִיב, (איוב יד) אָזְלוּ מַיִם מִנִּי יָם וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ. אָזְלוּ מַיִם מִנִּי יָם, דָּא אַרְעָא קַדִּישָׁא דְּאָמָרַן דְּאִשְׁתַּקְיָא מִשַּׁקְיוּ עִלָּאָה. וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ, הַהוּא עַמּוּדָא חַד דְּקָאִים עֲלָהּ לְאִתְנַהֲרָא מִנַּיְיהוּ. וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד.

וּבְשָׁעָה שֶׁמִּתְרַבִּים הָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם, אָז כָּתוּב (שם יד) אָזְלוּ מַיִם מִנִּי יָם וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ. אָזְלוּ מַיִם מִנִּי יָם - זוֹ הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁנִּשְׁקֵית מֵהַשְׁקָאָה עֶלְיוֹנָה. וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ - אוֹתוֹ הָעַמּוּד הָאֶחָד שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ לְהִיוֹת מוּאָר מִמֶּנּוּ. וְנָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּהַהוּא זִמְנָא דְּאִתְאֲבִידוּ אִנּוּן חַיָּבִין מֵעָלְמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (עציב) (נ"א אסתכל) אִשְׁתַּדַּל עַל עָלְמָא וְלָא חָמָא מַאן (דקאים) דְּאָגִין עוֹלָה. וְאִי תֵּימָא הָא נֹחַ, דְּהָווֹ לֵיהּ לְאַגָּנָא עַל (דריה) גַּרְמֵיהּ וּלְאַפָּקָא מִנֵּיהּ תּוֹלְדִין לְעָלְמָא. הָדָא הוּא דִכְתִיב כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה. בַּדּוֹר הַזֶּה דַּיְיקָא.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁנֶּאֱבָדִים אוֹתָם רְשָׁעִים מֵהָעוֹלָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [עצוב] [מסתכל] מִשְׁתַּדֵּל עַל הָעוֹלָם וְלֹא רוֹאֶה מִי שֶׁמְּגַן [שעומד] עָלָיו. וְאִם תֹּאמַר הֲרֵי נֹחַ, שֶׁהָיָה לוֹ לְהָגֵן עַל [דורו] עַצְמוֹ וּלְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ תּוֹלְדוֹת לָעוֹלָם - זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי אֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה. דָּוְקָא בַּדּוֹר הַזֶּה.

דף סז:

רַבִּי יוֹסֵי (דף סז ע"ב) אָמַר בַּדּוֹר הַזֶּה דְּא שְׁבָחָא דִּילֵיהּ דְּהַוָּה בְּהַהוּא דָּרָא חַיָּיבָא וְאִשְׁתְּכַח כּוּלֵי הַאי אִישׁ צַדִּיק תָּמִים (ודאי ולאו בדרא דיליה אלא) (ס"א ודא די ליה) וְאֶפִילּוּ בְּדָרָא דְמִשָּׁה, אֲבָל לָא הֲוָה יָכִיל לְאַגָּנָא עַל עָלְמָא. בְּגִין דְּלָא אִשְׁתַּכְחוּ עֲשָׂרָה בְּעָלְמָא כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית יח) אוּלַי יִמְצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה וְלָא אִשְׁתַּכְחוּ תַּמָּן, אוּף הָכָא לָא אִשְׁתַּכְחוּ עֲשָׂרָה. אֶלָּא הוּא וּתְלַת בְּנוֹי וְנוּקְבֵיְיהוּ וְלָא הֲווּ עֲשָׂרָה.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, בַּדּוֹר הַזֶּה זֶה שֶׁבַח שֶׁלּוֹ, שֶׁהָיָה בְּאוֹתוֹ דּוֹר רָשָׁע, וְנִמְצָא כָּל כָּךְ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים [ודאי ולא בדורו, אלא] [ס"א וזה שלו] וַאֲפִלּוּ בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל לְהָגֵן עַל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ עֲשָׂרָה בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח) אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה, וְלֹא נִמְצְאוּ שָׁם. גַּם כָּאן לֹא נִמְצְאוּ עֲשָׂרָה, אֶלָּא הוּא וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו וּנְקֵבוֹתֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ עֲשָׂרָה.

סִתְרֵי תּוֹרָה הַשְׁלָמָה מֵהַהַשְׁמָטוֹת (סימן יב) (מזוהר ישן) מָה הֵשִׁיב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְנֹחַ כְּשֶׁיָּצָא מִן הַתֵּיבָה וְרָאָה אֶת הָעוֹלָם חָרֵב וְהִתְחִיל לִבְכּוֹת לְפָנָיו וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם נִקְרֵאתָ רַחוּם הָיָה לְךָ לְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתֶיךָ וְכוּ'. הֱשִׁיבוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר. רַעְיָא שְׁטְיָיא, הַשְׁתָּא אֲמַרְתָּ דָּא, לָמָּה לֹא אֲמַרְתָּ בְּשַׁעְתָּא דְּאֲמַרִית לָךְ, כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי וְגוֹ'. וְאַחַר כָּךְ, הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם. וְאַחַר כָּךְ, עשה לְךָ תֵּיבַת עֲצֵי גֹּפֶר. כָּל הַאי אִתְעָכְבִית וַאֲמַרִית לָךְ בְּגִין דְּתִבְעֵי רַחֲמִין עַל עָלְמָא. וּמִכְּדֵין שְׁמָעְתָּא דְּתִשְׁתְּזִיב בְּתֵּיבוּתָא לָא עָאל בְּלִבָּךְ לְמִבְעֵי רַחֲמִין עַל יִשּׁוּבָא דְעָלְמָא וַעֲבַדְתְּ תֵּיבוּתָא וְאִשְׁתְּזִיבַת וּכְעַן דְּאִתָּאֲבִיד עָלְמָא פַּתָּחִת פּוּמָךְ לְמֵלֵּלָא קֳדָמֵי בְּעַיִין וְתַחֲנוּנִים. כֵּיוָן דְּחָזָא נֹחַ כָּךְ, אַקְרִיב קָרְבָּנִין וְעָלְוָון דִּכְתִיב (בראשית ח') וַיִּקַּח מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטָּהוֹר וְגוֹ'.

מָה הֵשִׁיב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְנֹחַ כְּשֶׁיָּצָא מֵהַתֵּבָה וְרָאָה אֶת הָעוֹלָם חָרֵב, וְהִתְחִיל לִבְכּוֹת לְפָנָיו וְאָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, נִקְרֵאתָ רַחוּם, הָיָה לְךָ לְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתֶיךָ וְכוּ'? הֱשִׁיבוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר: רוֹעֶה שׁוֹטֶה, עַכְשָׁו אַתָּה אוֹמֵר אֶת זֶה? לָמָּה לֹא אָמַרְתָּ בְּשָׁעָה שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ כִּי אֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי וְגוֹ', וְאַחַר הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם, וְאַחַר כָּךְ עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹּפֶר? כָּל זֶה הִתְעַכַּבְתִּי וְאָמַרְתִּי לְךָ כְּדֵי שֶׁתְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, וּמֵאָז שֶׁשָּׁמַעְתָּ שֶׁתִּתָּנֵצֵל בַּתֵּבָה, לֹא נִכְנַס בְּלִבְּךָ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשּׁוּב הָעוֹלָם, וְעָשִׂיתָ תֵּבָה וְנִצַּלְתָּ, וְכֵעֵת, אַחַר שֶׁנֶּאֱבַד הָעוֹלָם, פָּתַחְתָּ פִּיךָ לוֹמַר לְפָנַי בַּקָּשׁוֹת וְתַחֲנוּנִים! כֵּיוָן שֶׁרָאָה נֹחַ כָּךְ, הִקְרִיב קָרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת, שֶׁכָּתוּב (בראשית ח) וַיִּקַּח מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטָּהוֹר וְגוֹמֵר.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֹּא וּרְאֵה מָה בֵּין צַדִּיקִים שֶׁהָיוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אַחַר נֹחַ וּבֵין נֹחַ, נֹחַ לֹא הֵגִין עַל דּוֹרוֹ וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם כְּאַבְרָהָם, דְּכֵיוָן דְּאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַבְרָהָם (בראשית י"ח) זַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה כִּי רַבָּה מִיָּד וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר וְגוֹ' וְהִרְבָּה תַּחֲנוּנִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁשָּׁאַל שֶׁאִם יִמְצְא

עֲשָׂרָה צַדִּיקִים שֶׁיְּכַפֵּר לְכָל הַמָּקוֹם בַּעֲבוּרָם, וְחָשַׁב אַבְרָהָם שֶׁהָיוּ בָּעִיר עִם לוֹט וְאִשְׁתּוֹ וּבְנוֹתָיו עֲשָׂרָה צַדִּיקִים וּלְפִיכָךְ לֹא הִתְפַּלֵּל.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בֹּא רְאֵה מַה בֵּין צַדִּיקִים שֶׁהָיוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אַחַר נֹחַ וּבֵין נֹחַ. נֹחַ לֹא הֵגֵן עַל דּוֹרוֹ וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם כְּאַבְרָהָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם (שם יח) וְצָעָקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רַבָּה - מִיָּד נִגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר וְגוֹמֵר, וְהַרְבֵּה תַּחֲנוּנִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁשָּׁאַל שֶׁאִם יִמְצְאוּ עֲשָׂרָה צַדִּיקִים, שֶׁיְּכַפֵּר לְכָל הַמָּקוֹם בַּעֲבוּרָם, וְחָשַׁב אַבְרָהָם שֶׁהָיוּ בָּעִיר עִם לוֹט וְאִשְׁתּוֹ וּבְנוֹתָיו עֲשָׂרָה צַדִּיקִים, וּלְפִיכָךְ לֹא הִתְפַּלֵּל.

אַחַר כַּךְ בָּא מֹשֶׁה וְהִתְפַּלֵּל וְהֵגֵן עַל דּוֹרוֹ כֵּיוָן שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (שמות ל"ב) סָרוּ מָהֵר מִן הַדֶּרֶךְ. מִיָּד עָמַד מֹשֶׁה בַּתְּפִלָּה וְיָחֵל משֹׁה' וְגוֹ' עַד שֶׁאַחֲזָתוֹ חַלְחָלָה. רַבָּנָן אָמְרֵי, לֹא הִנִּיחַ משֹׁה לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד שֶׁנָּתַן נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא דִּכְתִיב (שם) וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אשר כָּתָבְתָּ אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מֵהָכָא (תהלים ק"ו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵא משֶׁה בְּחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו.

אַחַר כְּךָ בָּא משֶׁה וְהִתְפַּלֵּל וְהֵגֵן עַל דּוֹרוֹ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (שמות לב) סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ - מִיָּד עָמַד משֶׁה בִּתְפִלָּה, וְיָחֵל משֶׁה וְגוֹמֵר, עַד שֶׁאֲחָזַתּוּ חַלְחָלָה. רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ, לֹא הִנִּיחַ משֶׁה לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עַד שֶׁנָּתַן נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב (שם) וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִכָּאן (תהלים קו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי משֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מָה רָאָה נֹחַ שֶׁלֹּא בִּיקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דּוֹרוֹ. אָמַר בְּלִבּוֹ אוּלַי לֹא אֶמָלֵט שֶׁכָּתוּב (בראשית ז') כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה כְּלוֹמַר לְפִי הַדּוֹר וּלְפִיכָךְ לֹא בִּיקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲפִילּוּ (הכי) הֵכִיר הֲוָה לֵיהּ לְמִבְעֵי רַחֲמִין עַל עַלְמָא בְּגִין דְּנִיחָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מָאן דְּיֵימַר טָבָא עַל בְּנוֹי. מְנָא לָן מִגִּדְעוֹן בַּר יוֹאָשׁ דְּלָא הֲוָה זָכֵאי וְלָא בַּר זַכָּאי וּמִשּׁוּם דְּאָמַר טִיבוּתָא עַל יִשְׂרָאֵל, אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, (שופטים ו') לֵךְ בְּכֹחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיָּד מִדְיָן. מָהוּ בְּכֹחֲךָ זֶה טִיבוּתָא דְּאַמְרַת עַל בָּנַי. (עד כאן מההשמטות)

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מָה רָאָה נֹחַ שֶׁלֹּא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דּוֹרוֹ? אָמַר בְּלִבּוֹ, אוּלַי לֹא אֶמָלֵט, שֶׁכָּתוּב (בראשית ז) כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה, כְּלוֹמַר לְפִי הַדּוֹר, וּלְפִיכָךְ לֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִלּוּ כָּךְ הָיָה לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁנּוֹחַ לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא מִי שֶׁיֹּאמַר טוֹב עַל בָּנָיו, מִנַּיִן לָנוּ? מִגִּדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה צַדִּיק וְלֹא בֶּן צַדִּיק, וּמִשּׁוּם שֶׁאָמַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (שופטים ו) לֵךְ בְּכֹחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיָּד מִדְיָן. מַה זֶּה בְּכֹחֲךָ זֶה? הַטּוֹב שֶׁאָמַרְתָּ עַל בָּנַי. ע"כ מההשמטות.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאִיל לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוּי, הָא תְּנִינָן בְּשַׁעֲתָא דְּעָלְמָא אִתְמַלְיָיא חוֹבֵי בְּנֵי נָשָׁא וְדִינָא נָפַק, וַוי לְהַהוּא זַכָּאָה דְּאִשְׁתְּכַח בְּעָלְמָא דְּאִיהוּ אִתְפַּס בְּחוֹבוֹי דְּחַיָּיבַיָּא בְּקַדְמֵיתָא. נֹחַ אֵיךְ אִשְׁתְּזִיב דְּלָא אִתְפַּס בְּחוֹבַיָּיהוּ. אָמַר לֵיהּ הָא אִתְּמַר דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ

הוּא בָּעָא לְאֶפָקָא מִנַּיְהּ תּוֹלְדִין לְעָלְמָא מִגּוֹ תֵּיבוּתָא. וְתוּ דְּהָא דִּינָא לָא יָכְלָא לְשַׁלְטָאָה עָלּוֹי בְּגִין דְּהֲוָה טָמִיר וְגָנִיז בַּתֵּבָה וְאִתְכַּסְיָיא מֵעֵינָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאַל אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו, הֲרֵי שְׁנֵינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהָעוֹלָם מִתְמַלֵּא בַּחֲטָאֵי בְּנֵי אָדָם וְהַדִּין יוֹצֵא - אוֹי לְאוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁנִּמְצָא בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא נִתְפָּס בַּחֲטָאֵי הָרְשָׁעִים בַּתְּחִלָּה. אֵיךְ נִצַּל נֹחַ שֶׁלֹּא נִתְפַּס בַּחֲטָאֵיהֶם? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ תּוֹלְדוֹת לָעוֹלָם מִתּוֹךְ הַתֵּבָה.

וְעוֹד, שֶׁהֲרֵי הַדִּין לֹא יָכֹל לִשְׁלֹט עָלָיו, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה טָמִיר וְנִסְתָּר בַּתֵּבָה וְהִתְכַּסָּה מֵהָעַיִן.

וְתָא חֲזֵי, כְּתִיב, (צפניה ב) בַּקְּשׁוּ צָדֶק בַּקְּשׁוּ עֲנָוָה אוּלַי תִּסָּתְרוּ בְּיוֹם אַף יְיָ. וְנֹחַ בִּקֵּשׁ צֶדֶק וְעָאל בְּגַוָּוהִ לְשֵׁלְטָאָה וּלְקַטְרָנָא לֵיהּ. הָכָא אִתְרְמִיז לְאִנּוּן קַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין לְמִנְדַּע בְּרָזָא דְּאַתְוָון קַדִּישִׁין עִלָּאִין הִפּוּכָא דְּאַתְוָון כ"ב לְאִתְמְחֵי לְאִנּוּן חַיְיבַיָּא. וְעַל דָּא וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ כְּתִיב. בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתֶךָ.

וּבֹא וּרְאֵה, כְּתוּב (צפניה ב) בַּקְּשׁוּ צֶדֶק בַּקְּשׁוּ עֲנָוָה אוּלַי תִּסָּתְרוּ בְּיוֹם אַף ה'. וְנֹחַ בִּקֵּשׁ צֶדֶק, וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַתֵּבָה וְנִסְתַּר בְּיוֹם אַף ה', וְעַל זֶה הַדִּין לֹא יָכֹל לִשְׁלֹט וּלְקַטְרֵג עָלָיו. כָּאן נִרְמָז לְאוֹתָם קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים לָדַעַת בְּסוֹד הָאוֹתִיּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הַהֲפוּךְ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת כ"ב לְהַכּוֹת אֶת אוֹתָם הָרְשָׁעִים, וְעַל זֶה וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ כָּתוּב. בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתֶךָ.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח (ישעיה סג) מוֹלִיךְ לִימִין מֹשֶׁה זְרוֹעַ תִּפְאַרְתּוֹ בּוֹקֵעַ מַיִם מִפְּנֵיהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם. (נ"א זרוע תפארתו) דָּא זְכוּתָא דְּאַבְרָהָם דְּאִיהוּ יְמִינָא מִמִּינָא מִמֹּשֶׁה. תִּפְאֶרֶת דְּמֹשֶׁה. וּבְגִין כָּךְ בּוֹקֵעַ מַיִם מִפְּנֵיהֶם. דְּהָא זְכוּתָא דְּאַבְרָהָם בּוֹקֵעַ מַיִם אִיהוּ. וְכָל דָּא לָמָּה לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, (ישעיה סג) מוֹלִיךְ לִימִין מֹשֶׁה זְרוֹעַ תִּפְאַרְתּוֹ בּוֹקֵעַ מַיִם מִפְּנֵיהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם [זרוע תפארתו] - זוֹ זְכוּת שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהוּא הַיָּמִין מִמֹּשֶׁה, תִּפְאֶרֶת שֶׁל מֹשֶׁה, וּמִשּׁוּם כְּךָ בּוֹקֵעַ מַיִם מִפְּנֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי הַזְּכוּת שֶׁל אַבְרָהָם הִיא בּוֹקַעַת מַיִם. וְכָל זֶה לָמָּה? לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם

תָּא חֲזֵי, מַה בֵּין מֹשֶׁה לְשְׁאַר בְּנֵי עָלְמָא. בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר לֵהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֹשֶׁה (שמות לב) וְעַתָּה הַנִּיחָה לִי וְגו'. וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְגו'. מִיָּד אָמַר מֹשֶׁה וְכִי אֶשְׁבּוֹק דִּינְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל בְּגִינִי. הַשְׁתָּא יֵימְרוּן כָּל אִנּוּן בְּנֵי עָלְמָא דְּאֲנָא קַטְלִית לוֹן לְיִשְׂרָאֵל. כְּמָה דְּעָבַד נֹחַ.

בֹּא רְאֵה מַה בֵּין מֹשֶׁה לְשְׁאַר בְּנֵי הָעוֹלָם. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה (שמות לב) וְעַתָּה הַנִּיחָה לִי וְגו', וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְגו' - מִיָּד אָמַר מֹשֶׁה, וְכִי אֶעֱזֹב דִּינָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁבִילִי? כְּעֵת יֹאמְרוּ כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁאֲנִי הָרַגְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה נֹחַ.

דְּכְיוָן דְּאָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּישֵׁזִיב לֵיהּ בְּתֵיבוּתָא (כמה דאתמר) דְּכְתִיב וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם וְגו'. וּכְתִיב וּמָחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וַאֲנִי הִנְנִי מֵקִים אֶת בְּרִיתִי וְגו' וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה כֵּיוָן דְּאָמַר לֵיהּ דִּישְׁתְּזִיב הוּא וּבְנוֹי לָא

בָּעָא רַחֲמִין עַל עָלְמָא וְאִתְאֲבִידוּ. וּבְגִין כָּךְ אִקְרוּן מֵי הַמַּבּוּל עַל שְׁמֵיהּ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה נד) כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבוֹר מֵי נֹחַ.

שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיַּצִּיל אוֹתוֹ בַּתֵּבָה, [כמו שנאמר] שָׁכְתוּב וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מַיִם וְגוֹ', וְכָתוּב וּמְחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וַאֲנִי הִנְנִי מֵקִים אֶת בְּרִיתִי וְגוֹ' וּבְאתָ אֶל הַתֵּבָה - כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁיִּנָּצֵל הוּא וּבָנָיו, לֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְנֶאֱבְדוּ. וּמְשׁוּם כָּךְ נִקְרָאִים מֵי הַמַּבּוּל עַל שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נד) כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ.

אָמַר מֹשֶׁה הַשְׁתָּא יֵימְרוּן בְּנֵי עָלְמָא דְּאֲנָא קְטִילַת לוֹן בְּגִין דְּאָמַר לִי וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל. הַשְׁתָּא טַב לִי דְּאֵימוּת וְלָא יִשְׁתֵּצוּן יִשְׂרָאֵל. מִיָּד וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהָיו. בָּעָא רַחֲמִין עֲלַיְיהוּ וְאִתְעַר רַחֲמֵי עַל עָלְמָא.

אָמַר מֹשֶׁה, כְּעֵת יֹאמְרוּ בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁאֲנִי הִרַגְתִּי אוֹתָם מִשּׁוּם שֶׁאָמַר לִי וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל. כְּעֵת טוֹב לִי שֶׁאָמוּת וְלֹא יֻשְׁמְדוּ יִשְׂרָאֵל. מִיָּד - וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו. בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם וְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק שֵׁירוּתָא דְּבָעָא רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ מַאי קָאָמַר. לָמָּה יְיָ יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ. וְכִי מִלָּה דָּא אֵיךְ אָמַר לֵיהּ מֹשֶׁה לָמָּה. וְהָא עֲבָדוּ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת כְּמָא דְאַתְּ אָמַר עָשׂוּ לָהֶם עֶגֶל מַסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה וְגוֹ'. וּמֹשֶׁה אָמַר לָמָּה. אֶלָּא הָכִי אוֹלִיפְנָא מַאן דְּמָרֵצָּה לְאָחֳרָא לָא בָּעֵי לְמֶעְבַּד הַהוּא חוֹבָא (דאיהו) רַב, אֶלָּא יַזְעִיר לֵיהּ קַמֵּיהּ. וּלְבָתַר יַסְגֵּי לֵיהּ קַמֵּיהּ אָחֳרָא (ד"א ל"ג חייבא) דְּכְתִיב אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁבִּקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם מָה אָמַר? לָמָּה ה' יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ. וְכִי הַדָּבָר הַזֶּה אֵיךְ אָמַר אוֹתוֹ מֹשֶׁה לָמָּה, וַהֲרֵי עָבְדוּ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עָשׂוּ לָהֶם עֶגֶל מַסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה וְגוֹ', וּמֹשֶׁה אָמַר לָמָּה? אֶלָּא כָּךְ לִמְּדָנוּ, מִי שֶׁמְּרַצֶּה אֶת הָאַחֵר, לֹא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת אוֹתוֹ חֵטְא [שהוא] לְגָדוֹל, אֶלָּא יַקְטִין אוֹתוֹ לְפָנָיו, וְאַחַר כָּךְ יַגְדִּיל אוֹתוֹ לִפְנֵי הָאַחֵר [הרשע], שֶׁכָּתוּב אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה.

וְלָא שָׁבִיק לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד דְּמָסַר גַּרְמֵיהּ לְמוֹתָא דִּכְתִיב וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ. וּקְוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְחִיל לוֹן דִּכְתִיב וַיִּנָּחֶם יְיָ עַל הָרָעָה וְגוֹ'. וְנֹחַ לָא עֲבַד כֵּן אֶלָּא בָּעָא לְאִשְׁתְּזָבָא וְשָׁבִיק כָּל עָלְמָא.

וְלֹא עָזַב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ לְמִיתָה, שֶׁכָּתוּב וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָחַל לָהֶם, שֶׁכָּתוּב וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה וְגוֹ'. וְנֹחַ לֹא עָשָׂה כֵּן, אֶלָּא רָצָה לְהִנָּצֵל, וְעָזַב אֶת כָּל הָעוֹלָם.

וּבְכָל זִמְנָא דְּדִינָא שַׁרְיָא עַל עָלְמָא, רוּחַ קוּדְשָׁא אָמַר וַוי דְּלָא אִשְׁתְּכַח כְּמֹשֶׁה דִּכְתִיב (ישעיה ס"ג) וַיִּזְכֹּר (ימי עולם משה עמו) (וגו) אַיֵּה הַמַּעֲלֵם מִיָּם וְגוֹ'. דִּכְתִיב (שמות יד) וַיֹּאמֶר

יְיָ אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלָי. דְּהָא אִיהוּ בִּצְלוֹתָא סָלִיק לוֹן מִן יַמָּא. וּבְגִין דְּשַׁוִּי גַּרְמֵיהּ בִּצְלוֹתָא עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל בְּיַמָּא. אִיקְרֵי (על שמיה) הַמַּעֲלֶם מַיִם. דְּאִיהוּ אַסִּיק לוֹן מִן יַמָּא. וּבְכָל פַּעַם שֶׁהַדִּין שׁוֹרֶה עַל הָעוֹלָם, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת: אוֹי שֶׁלֹּא נִמְצָא כְּמוֹ מֹשֶׁה, שֶׁכָּתוּב (ישעיה סג) וַיִּזְכֹּר יְמֵי עוֹלָם מֹשֶׁה עַמּוֹ אַיֵּה הַמַּעֲלֵם מִיַּם וְגוֹ', שֶׁכָּתוּב (שמות יד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלָי. שֶׁהֲרֵי בַּתְּפִלָּה הוּא הֶעֱלָה אוֹתָם מֵהַיָּם, וּמִשּׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה עָצְמוֹ בִּתְפִלָּה עַל יִשְׂרָאֵל בַּיָּם, נִקְרָא [על שמו] הַמַּעֲלֵם מַיִם, שֶׁהוּא הֶעֱלָה אוֹתָם מֵהַיָּם.

דף סח.

אַיֵּה הַשָּׂם בְּקִרְבּוֹ אֶת רוּחַ קָדְשׁוֹ דָּא אִיהוּ מֹשֶׁה דְּאַשְׁרֵי (דף סח ע"א) שְׁכִינְתָּא בֵּינַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל. מוֹלִיכָם בַּתְּהֹמוֹת כַּד אִתְבָּקְעוּ מַיָּא וְאָזְלוּ בְּגוֹ תְּהוֹמֵי בְּיַבֶּשְׁתָּא דְּגָלִידוּ מַיָּא (וכלא אתמר על משה). (נ"א ועל דא אקרי משה עמו) בְּגִין דְּאִמְסַר גַּרְמֵיהּ עַל יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אַף עַל גַּב דְּזַכָּאָה הֲוָה נֹחַ לָאו אִיהוּ כְּדַאי (בגין) דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָגִין עַל עָלְמָא בְּגִינֵיהּ. אַיֵּה הַשָּׂם בְּקִרְבּוֹ אֶת רוּחַ קָדְשׁוֹ - זֶהוּ מֹשֶׁה, שֶׁהִשְׁרָה שְׁכִינָה בֵּין יִשְׂרָאֵל. מוֹלִיכָם בַּתְּהֹמוֹת - כְּשֶׁנִּבְקְעוּ הַמַּיִם וְהָלְכוּ בְּתוֹךְ הַתְּהוֹם בַּיַּבָּשָׁה שֶׁקָּפְאוּ הַמַּיִם [והכל נאמר על משה] [נ"א: ועל זה נקרא משה עמו], מִשּׁוּם שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אַף עַל גַּב שֶׁצַּדִּיק הָיָה נֹחַ, אֵינוֹ כְּדַאי [כדי] שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָגֵן עַל הָעוֹלָם בִּשְׁבִילוֹ.

תָּא חֲזֵי, מֹשֶׁה לָא תָּלָה מִלָּה בִּזְכוּתֵיהּ אֶלָּא בִּזְכוּת אֲבָהָן קַדְמָאֵי. אֲבָל נֹחַ לָא הֲוָה לֵיהּ בְּמַאן דְּיִתְלֵי בִּזְכוּתָא כְּמֹשֶׁה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק וְעִם כָּל דָּא כֵּיוָן דְּאָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ הֲוָה לֵיהּ לְמִבְעֵי רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ. וְקָרְבָּנָא דְּאַקְרִיב לְבָתַר, דְּיַקְרִיב לֵיהּ מִן קַדְמַת דְּנָא דִּלְמָא יִשְׁכַּח רוּגְזָא מֵעָלְמָא.

בֹּא רְאֵה, מֹשֶׁה לֹא תָלָה הַדָּבָר בִּזְכוּתוֹ, אֶלָּא בִּזְכוּת הָאָבוֹת הָרִאשׁוֹנִים, אֲבָל לְנֹחַ לֹא הָיָה לוֹ בְּמַה שֶׁיִּתְלֶה בִּזְכוּת כְּמוֹ מֹשֶׁה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְעִם כָּל זֶה, כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ, הָיָה לוֹ לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. וְהַקָּרְבָּן שֶׁהִקְרִיב אַחַר כָּךְ - שֶׁיַּקְרִיב אוֹתוֹ מִקֹּדֶם לָזֶה, אוּלַי יִשְׁכַּךְ הַכַּעַס מֵהָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַאי הֲוָה לֵיהּ לְמֶעְבַּד דְּהָא חַיָּיבֵי עָלְמָא הֲווּ מַרְגִּיזִין קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִיהוּ יַקְרִיב קָרְבָּנָא. אֶלָּא וַדַּאי נֹחַ דְּחִיל עַל גַּרְמֵיהּ הֲוָה, בְּגִין דְּלָא יֶעֱרַע בֵּיהּ מוֹתָא בְּגוֹ חַיָּיבֵי עָלְמָא דְּהֲוָה חָמֵי עוֹבָדֵיהוֹן בִּישָׁא כָּל יוֹמָא, וְהֵיךְ מַרְגְּזָן קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל יוֹמָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מֶה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת, שֶׁהֲרֵי רִשְׁעֵי הָעוֹלָם הָיוּ מַכְעִיסִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהוּא יַקְרִיב קָרְבָּן? אֶלָּא וַדַּאי נֹחַ פּוֹחֵד עַל עַצְמוֹ הָיָה בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִפְגַּע בּוֹ הַמָּוֶת בְּתוֹךְ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, שֶׁהָיָה רוֹאֶה מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים בְּכָל יוֹם וְאֵיךְ מַכְעִיסִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל יוֹם.

רַבִּי (אלעזר פתח) יִצְחָק אָמַר כָּל זִמְנָא דְּחַיָּיבֵי עָלְמָא אַסְגִּיאוּ, זַכָּאָה דְּאִשְׁתְּכַח בֵּינַיְיהוּ הוּא אִתְפַּס בְּקַדְמֵיתָא. דִּכְתִיב, (יחזקאל ט) וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלוּ. וְתָנִינָן אַל תִּקְרֵי מִמִּקְדָּשִׁי אֶלָּא מְמֻקְדָּשִׁי. וְנֹחַ הֵיךְ שֵׁזִיב לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּין כָּל אִנּוּן חַיָּיבַיָּא. אֶלָּא בְּגִין דְּיִפְקוּן מִנֵּיהּ תּוֹלְדִין בָּעָלְמָא דְּהֲוָה צַדִּיק כְּדְקָא יָאוּת.

רַבִּי [אלעזר פתח] יִצְחָק אָמַר, כָּל פַּעַם שֶׁמִּתְרַבִּים רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, הַצַּדִּיק שֶׁנִּמְצָא בֵּינֵיהֶם נִתְפָּס בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט) וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלוּ. וְשָׁנִינוּ, אַל תִּקְרֵי מִמִּקְדָּשִׁי אֶלָּא מְמֻקְדָּשִׁי. וְאֵיךְ הִשְׁאִיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת נֹחַ בֵּין כָּל אוֹתָם הָרְשָׁעִים? אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ תוֹלְדוֹת לָעוֹלָם, שֶׁהָיָה צַדִּיק כָּרָאוּי.

וְתוּ דְּאִיהוּ אַתְרֵי בְּהוּ כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא וְלָא קַבִּילוּ מִנֵּיהּ, וְקַיֵּים בְּנַפְשֵׁיהּ קְרָא דִּכְתִיב, (יחזקאל ג) וְאַתָּה כִּי הַזְהַרְתָּ רָשָׁע וְגו'. וּכְתִיב וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ. מִכָּאן כָּל מַאן דְּאַזְהַר לְחַיָּיבָא אַף עַל גַּב דְּלָא קַבִּיל מִנֵּיהּ הוּא שֵׁזִיב לֵיהּ לְגַרְמֵיהּ וְהַהוּא חַיָּיבָא אִתְפַּס בְּחוֹבֵיהּ. וְעַד כַּמָּה יַזְהַר לֵיהּ עַד דְּיִמְחֵי לֵיהּ הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּא.

וְעוֹד, שֶׁהוּא הִתְרָה בָהֶם כָּל יוֹם וָיוֹם וְלֹא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, וְקַיֵּם בְּנַפְשׁוֹ אֶת הַפָּסוּק שֶׁכָּתוּב (שם ג) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְגו', וְכָתוּב וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ. מִכָּאן שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּזְהִיר אֶת הָרָשָׁע - אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא קִבֵּל מִמֶּנּוּ, הוּא מַצִּיל אֶת עַצְמוֹ, וְאוֹתוֹ רָשָׁע נִתְפָּס בְּחֶטְאוֹ. וְעַד כַּמָּה יַזְהִיר אוֹתוֹ? עַד שֶׁיַּכֶּה אוֹתוֹ, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ הַחֲבֵרִים.

רַבִּי יוֹסֵי הֲוָה שְׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן יוֹמָא חַד, אֲמַר לֵיהּ מַאי חָמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְשֵׁיצָאָה כָּל חֵיוַת בָּרָא וְעוֹף שְׁמַיָּא עִמְּהוֹן דְּחַיָּיבַיָּא. אִי בְּנֵי נָשָׁא חָטָאן בְּעִירֵי וְעוֹפֵי שְׁמַיָּא וּשְׁאָר בְּרָיָין מַה חָטוּ. אֲמַר לֵיהּ בְּגִין דִּכְתִיב כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ. כֻּלְּהוּ הֲווּ מְחַבְּלֵי אָרְחַיְיהוּ. שַׁבְקֵי זִינַיְהוּ וְדָבְקוּ בְּזִינָא אָחֳרָא.

רַבִּי יוֹסֵי הָיָה מָצוּי לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן יוֹם אֶחָד. אָמַר לוֹ, מָה רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל חַיּוֹת הַבַּר וְעוֹף הַשָּׁמַיִם עִם הָרְשָׁעִים? אִם בְּנֵי הָאָדָם חָטְאוּ, בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם וּשְׁאָר הַבְּרִיּוֹת מָה חָטְאוּ? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ. כֻּלָּם הָיוּ מַשְׁחִיתִים דַּרְכֵיהֶם. עָזְבוּ אֶת מִינָם וְנִדְבְּקוּ בְּמִין אַחֵר.

תָּא חֲזֵי, אִנּוּן חַיָּיבֵי עָלְמָא גָּרְמוּ הָכִי לְכָל בְּרָיָין. וּבָעוֹן (לאשכחא) לְאַכְחָשָׁא עוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית. וְאִנּוּן גָּרְמוּ לְכָל בְּרָיָין לְחַבְּלָא אָרְחַיְיהוּ כְּמָה דְּאִנּוּן מְחַבְּלָן. אֲמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתּוּן בָּעֵיתוּ (לאשכחא) לְאַכְחָשָׁא עוֹבָדַי יְדַי, אֲנָא אַשְׁלִים רְעוּתָא דִּלְכוֹן וּמָחֵיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. אַהֲדַר עָלְמָא לְמַיִין כְּמָה דְּהֲוָה בְּקַדְמֵיתָא מַיִין בְּמַיִין וְהָא אִתְּמַר. מִכָּאן וּלְהַלְאָה אַעֲבִיד בְּרָיָין אָחֳרָנִין בְּעָלְמָא כְּדְקָא יָאוּת:

בֹּא רְאֵה, אוֹתָם רִשְׁעֵי הָעוֹלָם גָּרְמוּ כָּךְ לְכָל הַבְּרִיּוֹת, וְרָצוּ [להשכיח] לְהַכְחִישׁ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְהֵם גָּרְמוּ לְכָל הַבְּרִיּוֹת לְהַשְׁחִית דַּרְכָּם כְּמוֹ שֶׁהֵם הִשְׁחִיתוּ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַתֶּם רְצִיתֶם [להשכיח] לְהַכְחִישׁ מַעֲשֵׂי יָדַי? אֲנִי אַשְׁלִים רְצוֹנְכֶם, וּמַחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. אַחֲזִיר

הָעוֹלָם לְמַיִם כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּהַתְחָלָה, מַיִם בְּמַיִם, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. מִכָּאן וְהָלְאָה אֶעֱשֶׂה בְּרִיּוֹת אֲחֵרוֹת בָּעוֹלָם כְּרָאוּי.

וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר (ירמיה כג) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם יְיָ. כַּמָּה אִנּוּן בְּנֵי נָשָׁא אֲטִימִין לִבָּא סְתִימִין עַיְינִין דְּלָא מַשְׁגִּיחִין וְלָא יָדְעִין בִּיקָרָא דְמָארֵיהוֹן דִּכְתִיב בֵּיהּ הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא. הֵיךְ בָּעוֹן בְּנֵי נָשָׁא לְאִסְתַּתָּרָא מֵחוֹבַיְיהוּ וְאָמְרֵי מִי רוֹאֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ. וּכְתִיב, (ישעיה כט) וְהָיָה בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם. לְאָן יִתְטַמְרוּן מִקַּמֵּיהּ.

וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (ירמיה כג) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'. כַּמָּה הֵם בְּנֵי אָדָם אֲטוּמֵי לֵב וּסְתוּמֵי עֵינַיִם שֶׁלֹּא מַשְׁגִּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים בְּכְבוֹד רִבּוֹנָם, שֶׁכָּתוּב בּוֹ הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא. אֵיךְ רוֹצִים בְּנֵי אָדָם לְהִסְתַּתֵּר מֵחֲטָאֵיהֶם וְאוֹמְרִים מִי רוֹאֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ, וְכָתוּב (ישעיה כט) וְהָיָה בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם. לְאָן יֵחָבְאוּ מִפָּנָיו?

לְמַלְכָּא דְּבָנָה פַּלְטְרִין וְעָבַד תְּחוֹת אַרְעָא טְמִירִין פְּצִירִין. לְיוֹמִין מָרְדוּ בְּנֵי פַּלְטְרִין בְּמַלְכָּא אִסְתַּר (אצער) עֲלַיְיהוּ מַלְכָּא בְּגַיְיסוֹי. מָה עָבְדוּ עָאלוּ וּטְמִירוּ גַּרְמַיְיהוּ תְּחוֹת נוּקְבֵי פְּסִירִין. אָמַר מַלְכָּא אֲנָא עַבְדִית לוֹן וּמְקַמְּאי אַתּוּן בָּעָאן לְאִתְטַמָּרָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם יְיָ. אֲנָא הוּא דַּעֲבָדִית נוּקְבֵי פְּסִירִין וְעָבַדִית חֲשׁוֹכָא וּנְהוֹרָא וְאַתּוּן אֵיךְ יָכְלִין לְאִתְטַמָּרָא קַמָּאי.

לְמֶלֶךְ שֶׁבָּנָה פַּלְטֵרִין וְעָשָׂה תַּחַת הָאָרֶץ מְחִלּוֹת נִסְתָּרוֹת. לְיָמִים מָרְדוּ בְּנֵי הָאַרְמוֹן בַּמֶּלֶךְ. הִקִּיף [צער] עֲלֵיהֶם הַמֶּלֶךְ בְּגִיסוֹת. מֶה עָשׂוּ? נִכְנְסוּ וְהֶחְבִּיאוּ עַצְמָם תַּחַת נִקְבֵי הַמְּחִלּוֹת. אָמַר הַמֶּלֶךְ, אֲנִי עָשִׂיתִי אוֹתָם, וּמִלְּפָנַי אַתֶּם רוֹצִים לְהִתְחַבֵּא? זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'? אֲנִי הוּא שֶׁעָשִׂיתִי מְחִלּוֹת וְעָשִׂיתִי חֹשֶׁךְ וְאוֹר, וְאַתֶּם אֵיךְ תּוּכְלוּ לְהִתְחַבֵּא מִלְּפָנַי?!

דף סח:

תָּא חֲזֵי, כַּד בַּר נָשׁ חָטֵי קַמֵּי מָארֵיהּ וְאַמְשִׁיךְ גַּרְמֵיהּ לְאִתְכַּסְיָא. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד בֵּיהּ דִּינָא בְּאִתְגַּלְיָא. וְכַד בַּר נָשׁ אַדְכֵּי גַּרְמֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לְאַסְתָּרָא לֵיהּ דְּלָא יִתְחֲזֵי בְּיוֹם אַף יְיָ. דְּוַדַּאי אִבָּעֵי לֵיהּ לְאֵינָשׁ (דף סח ע"ב) דְּלָא יִתְחֲזֵי קַמֵּי מְחַבְּלָא כַּד שַׁרְיָא עַל עַלְמָא דְּלָא יִסְתַּכֵּל בֵּיהּ. דְּהָא כָּל אִנּוּן דְּיִתְחַזּוּן קַמֵּיהּ אִית לֵיהּ רְשׁוּ לְחַבָּלָא.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ וּמַמְשִׁיךְ עַצְמוֹ לְהִסְתַּתֵּר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בּוֹ דִּין בְּגָלוּי. וּכְשֶׁהָאָדָם מִטַּהֵר עַצְמוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְהַסְתִּירוֹ שֶׁלֹּא יִרָאֶה בְּיוֹם אַף ה'. שֶׁוַּדַּאי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לָאָדָם שֶׁלֹּא לְהֵרָאוֹת לִפְנֵי הַמַּשְׁחִית כְּשֶׁשּׁוֹרֶה עַל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בּוֹ, שֶׁהֲרֵי כָּל אֵלּוּ שֶׁנִּרְאִים לְפָנָיו, יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַשְׁחִית.

וַהֲיֵינוּ דְּקָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כָּל בַּר נָשׁ דְּעֵינֵיהּ בֵּישָׁא, עֵינָא דְּמַחְבְּלָא שַׁרְיָא עֲלוֹי. וְאִיהוּ מְחַבְּלָא דְּעָלְמָא אִקְרֵי. וְלִבָּעֵי לֵיהּ לְאִינִישׁ לְאִסְתַּמְּרָא מִנֵּיהּ וְלָא לְאִתְקְרָבָא בַּהֲדֵיהּ דְּלָא

יִתְּזַק (קמיה). וְאָסִיר לְמִקְרַב בַּהֲדֵיהּ בְּאִתְגַּלְיָא. וּמִשּׁוּם הָכִי מֵאִישׁ רַע עַיִן בָּעֵי לְאִסְתַּמְרָא מִנֵּיהּ. מִקַּמֵּי מַלְאַךְ הַמָּוֶת עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. (ועל דא) מַה כְּתִיב בְּבִלְעָם (במדבר כד) וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן. דְּעֵינָא בִּישָׁא הֲוָה לֵיהּ וּבְכָל אֲתַר דְּהֲוָה מִסְתַּכֵּל בֵּיהּ הֲוָה אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְחַבְּלָא. וּבְגִין כָּךְ הֲוָה בָּעֵי לְאִסְתַּכָּלָא בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל בְּגִין דְּיִשֵּׁצֵי בְּכָל אֲתַר דְּעֵינֵיהּ הֲוָה מִסְתַּכֵּל. מַה כְּתִיב וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיְזַקֵּיף עֵינָא חַד וּמַאיְךְ עֵינָא חַד בְּגִין לְאִסְתַּכָּלָא בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל בְּעֵינָא בִּישָׁא.

וְזֹהוּ מַה שֶּׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל אָדָם שֶׁעֵינוֹ רָעָה - עֵין הַמַּשְׁחִית שׁוֹרָה עָלָיו. וְהוּא נִקְרָא מַשְׁחִית הָעוֹלָם. וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ וְלֹא לְהִתְקָרֵב אֵלָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזָּזֵק [לפניו], וְאָסוּר לִקְרֵב אֵלָיו בְּהִתְגַּלּוּת. וּמִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ לְהִשָּׁמֵר מֵאִישׁ רַע עַיִן, וּמִלִּפְנֵי מַלְאַךְ הַמָּוֶת עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. [ועל זה] מַה כָּתוּב בִּבְלָעָם? (במדבר כד) וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן. שֶׁעַיִן רָעָה הָיְתָה לוֹ, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהָיָה מִסְתַּכֵּל בּוֹ, הָיָה מַמְשִׁיךְ עָלָיו אֶת רוּחַ הַמַּשְׁחִית. וְלָכֵן רָצָה לְהִסְתַּכֵּל בְּיִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לְהַשְׁמִיד בְּכָל מָקוֹם שֶׁעֵינָיו הָיוּ מִסְתַּכְּלוֹת. מַה כָּתוּב? וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו. שֶׁזִּקֵּף עַיִן אַחַת וְהִנְמִיךְ עַיִן אַחַת כְּדֵי לְהִסְתַּכֵּל עַל יִשְׂרָאֵל בְּעַיִן רָעָה.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו. וְחָמָא דְּשָׁכְינְתָּא חַפְיָא עֲלַיְיהוּ וּרְבִיעָא עֲלַיְיהוּ מִתַּתָּקְנָא בִּתְרֵיסַר שִׁבְטִין תְּחוֹתָהּ וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ עֵינֵיהּ. אָמַר אֵיךְ אֵיכוֹל לְהוֹן דְּהָא רוּחַ קַדִּישָׁא עִלָּאָה רְבִיעָא עֲלַיְיהוּ וְחָפַת לוֹן בְּגַדְפָּהָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי, וּכְלָבִיא. מִי יְקִימֶנּוּ. מִי יְקִימֶנּוּ מֵעֲלַיְיהוּ בְּגִין דְּיִתְגַּלְיֵין וְשָׁלְטָא עֵינָא עֲלַיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו. וְרָאָה שֶׁהַשְׁכִּינָה מְכַסָּה עֲלֵיהֶם וְרוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶם מִתְקֶנֶת בִּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים תַּחְתֶּיהָ, וְאֵין יְכוֹלוֹת עֵינָיו לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם. אָמַר, אֵיךְ אוּכַל לָהֶם, שֶׁהֲרֵי רוּחַ קְדוֹשָׁה עֶלְיוֹנָה רוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶם וּמְכַסָּה אוֹתָם בְּכְנָפֶיהָ? זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ. מִי יְקִימֶנּוּ מֵעֲלֵיהֶם כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלּוּ וְתִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם הָעַיִן.

וְעַל דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעָא לְחַפְיָא לְנַח לְאִסְתַּתְּרָא מֵעֵינָא דְּלָא יָכִיל רוּחַ מְסָאֲבָא לְשַׁלְטָא עֲלֵיהּ בְּגִין דְּלָא יִתְחַבֵּל וְהָא אִתְּמַר. וַיָּבֹא נֹחַ כְּמָה דְּאִתְּמַר לְאִסְתַּתְּרָא מֵעֵינָא. מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל (דהא) דְּמַיִין דְּחָקוּ לֵיהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי חָמָא מַלְאַךְ הַמָּוֶת דַּהֲוָה אָתֵי (ד"א ל"ג לגביה) וּבְגִין כָּךְ עָאל לְתֵיבוּתָא וְאִסְתַּמַּר בָּהּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי (שתא). וְאַמַּאי תְּרֵיסַר יַרְחִין. פְּלִיגֵי בָּהּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה. חַד אָמַר י"ב יַרְחִין דְּכָךְ אִיהוּ דִינָא דְּחַיָּיבִיָּא. וְחַד אָמַר לְאַשְׁלָמָא צַדִּיק (נ"א צריך) דְּרְגִין תְּרֵיסַר וּשְׁאַר דַּרְגִּין דְּאִתְחֲזֵי לְאָפָקָא מִן תֵּיבָה.

וְעַל זֶה רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְכַסּוֹת אֶת נֹחַ, לְהִסְתַּתֵּר מֵהָעַיִן, שֶׁלֹּא תּוּכַל רוּחַ הַטֻּמְאָה לִשְׁלֹט עָלָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵשָׁחֵת, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. וַיָּבֹא נֹחַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְהִסְתַּתֵּר מֵהָעַיִן. מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל, [שהרי] הַמַּיִם דָּחֲקוּ אוֹתוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, רָאָה מַלְאַךְ הַמָּוֶת שֶׁהָיָה בָּא [אליו] וְלָכֵן נִכְנַס לַתֵּבָה וְנִשְׁמַר בָּהּ שְׁנֵים עָשָׂר

חֳדָשִׁים [של השנה]. וְלָמָּה שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשִׁים? נֶחְלְקוּ בָּהּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה. הָאֶחָד אָמַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ שֶׁכָּךְ הוּא דִּין הָרְשָׁעִים. וְאֶחָד אָמַר לְהַשְׁלִים צַדִּיק [נ"א צריך] שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה דְּרֻגּוֹת וּשְׁאָר הַדְּרֻגּוֹת שֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְצֵאת מֵהַתֵּבָה.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שֹׁתָא יַרְחֵי אִנּוּן בְּמַיָּא וְשִׁיתָא יַרְחֵי בְּאֶשָׁא. וְהָא הָכָא מַיָּא הֲווּ אַמַּאי תְּרֵיסַר יַרְחֵי. אָמַר (ליה) רַבִּי יוֹסֵי בִּתְרֵי דִינִין דְּגַיְהִנֹּם אִתְּדָנוּ בְּמַיָּא וְאֶשָׁא. בְּמַיָּא דְּמַיִין דְּנָחֲתוּ עֲלַיְיהוּ מִלְּעֵילָּא הֲווּ צְנִינִין כְּתַלְגָּא. בְּאֶשָׁא דְּמַיִין דְּנַפְקֵי מִתַּתָּא הֲווּ רְתִיחָן כְּאֶשָׁא. וְעַל דָּא בְּדִינָא דְּגֵיהִנֹּם אִתְּדָנוּ בְּאֶשָׁא וּמַיָּא (ובגין כך תריסר ירחי הוו דאמר רבי אלעזר דינא דחייביא בגיהנם תריסר ירחי הוו והא אוקמוה. ועל דא כל אנון חייבי עלמא אתדנו בתרין דינין אלין במיא ואשא) עַד דְּאִשְׁתֵּצִיאוּ מֵעָלְמָא. וְנֹחַ הֲוָה מִסְתַּתֵּר בְּתֵיבוּתָא וְאִתְכַּסֵּי מֵעֵינָא וּמְחַבְּלָא לָא קָרִיב לְגַבֵּיהּ, וְתֵיבוּתָא אִיהִי הֲוָה שַׁטְיָא עַל אַנְפֵּי מַיָּא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֵּיבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים הֵם בְּמַיִם וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּאֵשׁ, וְהֲרֵי כָּאן הָיוּ מַיִם, וְלָמָּה שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשִׁים? אָמַר [לו] רַבִּי יוֹסֵי, בִּשְׁנֵי דִינֵי הַגֵּיהִנֹּם נִדּוֹנוּ - בְּמַיִם וְאֵשׁ. בְּמַיִם - שֶׁהַמַּיִם שֶׁיָּרְדוּ עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה הָיוּ צוֹנְנִים כַּשֶּׁלֶג. וּבְאֵשׁ - שֶׁהַמַּיִם שֶׁיָּצְאוּ מִלְּמַטָּה הָיוּ רוֹתְחִים כְּאֵשׁ. וְעַל זֶה בְּדִין הַגֵּיהִנֹּם נִדּוֹנוּ - בְּאֵשׁ וּמַיִם [ולכן שנים עשר חדש היו, שאמר רבי אלעזר, דין הרשעים בגיהנם הם שנים עשר חדשים, והרי פרשוה, ועל זה כל אותם רשעי העולם נדונים בשני דינים הללו במים ואש] עַד שֶׁהֻשְׁמְדוּ מִן הָעוֹלָם. וְנֹחַ הָיָה מִסְתַּתֵּר בַּתֵּבָה וְהִתְכַּסָּה מִן הָעַיִן וְהַמַּשְׁחִית וְלֹא קָרַב אֵלָיו, וְהַתֵּבָה הָיְתָה שָׂטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ.

אַרְבָּעִים יוֹם לָקוּ. דִּכְתִיב וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל הָאָרֶץ וְגוֹ'. וְכָל שְׁאָר זִמְנָא אִתְמְחוּן מֵעָלְמָא. הָדָא הוּא דִכְתִיב וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ. וַוי לוֹן לְאִנּוּן חַיְיבַיָּא דְּהָא לָא יְקוּמוּן לְאַחְיָיא בְּעָלְמָא לְמֵיקַם בְּדִינָא הָדָא הוּא דִכְתִיב וַיִּמָּחוּ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים ט) שְׁמָם מָחִית לְעוֹלָם וָעֶד. דְּאַפִּילוּ לְמֵיקַם בְּדִינָא לָא יְקוּמוּן:

אַרְבָּעִים יוֹם לָקוּ, שֶׁכָּתוּב וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל הָאָרֶץ וְגוֹ'. וְכָל שְׁאָר הַזְּמַן נִמְחוּ מֵהָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ. אוֹי לָהֶם לְאוֹתָם רְשָׁעִים, שֶׁהֲרֵי לֹא יָקוּמוּ לְחַיּוֹת בָּעוֹלָם לַעֲמֹד בְּדִין. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּמָּחוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ט) שְׁמָם מָחִיתָ לְעוֹלָם וָעֶד. שֶׁאֲפִלּוּ לַעֲמֹד בְּדִין לֹא יָקוּמוּ.

וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ. רַבִּי אַבָּא פָּתַח (תהלים נז) רוּמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ. וַוי לוֹן לְחַיְיבַיָּא דְּאִנּוּן חָטָאן וּמַרְגִּיזִין לְמָארֵיהוֹן בְּכָל יוֹמָא. וּבְחוֹבַיְיהוּ דַּחְיָין לָהּ לַשְׁכִינְתָּא מֵאַרְעָא. וְנָרְמִין דְּתִסְתַּלֵּק מֵעָלְמָא. וּשְׁכִינְתָּא אִקְרֵי אֱלֹהִים. וְעָלָהּ כְּתִיב רוּמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים.

וַיִּשְׁאוּ אֶת הַתֵּבָה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ. רַבִּי אַבָּא פָּתַח, (שם נז) רוֹמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ. אוֹי לָהֶם לְרְשָׁעִים שֶׁחוֹטְאִים וּמַרְגִּיזִים אֶת רִבּוֹנָם בְּכָל יוֹם, וּבַחֲטָאֵיהֶם דּוֹחִים אֶת הַשְּׁכִינָה מִן הָאָרֶץ, וְגוֹרְמִים שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם. וְהַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת אֱלֹהִים, וְעָלֶיהָ כָּתוּב רוֹמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים. תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֵּבָה דְּדַחְיִין לָהּ לְבַר. וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ, דְּלָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא וְאִסְתַּלְקַת מִנָּהּ. וְכַד אִסְתַּלְקַת מֵעָלְמָא, הָא לֵית מַאן דְּיִשְׁגַּח בְּעָלְמָא וְדִינָא שָׁלְטָא (בדינא) כְּדֵין עָלוֹי. וְכַד יִתְמָחוּן חַיָּיבֵי עָלְמָא וְיִסְתַּלְקוּן מִנֵּיהּ (דעלמא), שְׁכִינְתָּא אֲהַדְּרַת מְדוֹרָהּ בְּעָלְמָא.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֵּבָה, שֶׁדָּחוּ אוֹתָהּ הַחוּצָה. וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ, שֶׁלֹּא שׁוֹרָה בָּעוֹלָם וְהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ. וּכְשֶׁהִיא מִסְתַּלֶּקֶת מֵהָעוֹלָם, הֲרֵי אֵין מִי שֶׁיִּשְׁגִּיחַ בָּעוֹלָם, וְאָז הַדִּין שׁוֹלֵט [הדין] עָלָיו. וּכְשֶׁיִּתַּמּוּ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם וְיִסְתַּלְּקוּ מִמֶּנּוּ [מהעולם], הַשְּׁכִינָה מַחֲזִירָה אֶת מְדוֹרָהּ לָעוֹלָם.

דף סט.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יֵיסָא, אִי הָכִי הָא אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִתְמַחוּן חַיָּיבַיָּא דְּהֲווּ בְּהַהוּא זִמְנָא אַמַּאי לָא אֲהַדְּרַת שְׁכִינְתָּא לְאַתָרָהּ כְּדְבָקְדְמִיתָא. אָמַר לֵיהּ בְּגִין דְּלָא אִשְׁתָּאֲרוּ בָּהּ שְׁאָר זַכָּאֵי עָלְמָא. אֶלָּא (אבל) בְּכָל אֲתַר דְּאֶזְלוּ נַחְתַת וְשַׁוְיאַת (דף סט ע"א) מְדוֹרָהּ עִמְּהוֹן. וּמַה בְּאַרְעָא נוּכְרָאָה אָחֳרָא לָא אִתְפָּרְשָׁא מִנַּיְיהוּ, כָּל שֶׁכֵּן אִי אִשְׁתְּאָרוּ בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא.

אָמַר לוֹ רַבִּי יֵיסָא, אִם כָּךְ, הֲרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְחוּ הָרְשָׁעִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ זְמַן, אָז לָמָּה לֹא חָזְרָה הַשְּׁכִינָה לִמְקוֹמָהּ כְּבַתְּחִלָּה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִשְׁאֲרוּ בָהּ שָׁאָר צַדִּיקֵי הָעוֹלָם, אֶלָּא [אבל] בְּכָל מָקוֹם שֶׁהָלְכוּ, יָרְדָה וְשָׁמָה אֶת מְדוֹרָהּ עִמָּהֶם. וּמַה בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה אַחֶרֶת לֹא נִפְרְדָה מֵהֶם - כָּל שֶׁכֵּן אִם נִשְׁאֲרוּ בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה.

וְהָא אִתְּמַר. בְּכָל חוֹבִין דְּחַיָּיבֵי עָלְמָא דַּחְיָין לָהּ לַשְּׁכִינְתָּא. חַד מִנַּיְיהוּ מַאן דְּמִתְחַבֵּל אָרְחֵיהּ עַל אַרְעָא כְּדְאָמָרָן. וּבְגִין כָּךְ לָא חָמֵי אַנְפֵּי שְׁכִינְתָּא וְלָא עָאל בְּפַלְטֵרִין. וְעַל דָּא כְּתִיב בְּאִלֵּין וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ אִתְמָחוּן מִן כֹּלָּא.

וַהֲרֵי אָמַרְנוּ. בְּכָל הַחֲטָאִים שֶׁל רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, דּוֹחִים אֶת הַשְּׁכִינָה. אֶחָד מֵהֶם מִי שֶׁמַּשְׁחִית דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְלָכֵן לֹא רוֹאֶה פְּנֵי שְׁכִינָה וְלֹא נִכְנָס לַפַּלְטֵרִין. וְעַל זֶה כָּתוּב עַל אֵלֶּה וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ, שֶׁנִּמְחוּ מֵהַכֹּל.

תָּא חֲזֵי, בְּהַהוּא זִמְנָא דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַחָיָיאָה מֵתַיָּיא, כָּל אִנּוּן מֵתִין דְּיִשְׁתַּכְּחוּן לְבַר בְּשְׁאָר אַרְעִין נוּכְרָאִין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְבָרֵא לוֹן גּוּפַיְיהוּ (נ"א יוקים לון בגופייהו) כְּדְקָא חֲזֵי. דְּהָא גַּרְמָא חַד דְּאִשְׁתָּאַר בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ תְּחוֹת אַרְעָא הַהוּא גַּרְמָא יִתְעָבִיד כְּחֲמִירָא בְּעִיסָה וְעָלֶיהָ יִבְנֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל גּוּפָא.

בֹּא רְאֵה, בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, כָּל אוֹתָם מֵתִים שֶׁיִּמָּצְאוּ בַּחוּץ בִּשְׁאָר אַרְצוֹת נָכְרִיּוֹת, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִבְרָא לָהֶם גּוּפֵיהֶם [נ"א: יעמידם בגופם] כָּרָאוּי. שֶׁהֲרֵי עֶצֶם אַחַת

שֶׁנִּשְׁאֶרֶת בָּאָדָם תַּחַת הָאָרֶץ, אוֹתָהּ עֻצָּם תֵּעָשֶׂה כַּשְּׁאוֹר שֶׁבָּעִסָּה, וְעָלֶיהָ יִבָּנֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת כָּל הַגּוּף.

וְלָא יָהִיב לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נְשָׁמָתִין אֶלָּא בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. דִּכְתִיב, (יחזקאל לז) הִנֵּה אֲנִי פֹּתֵחַ אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל. דְּיִתְגַּלְגְּלוּן תְּחוֹת אַרְעָא. וּלְבָתַר מַה כְּתִיב וְנָתַתִּי רוּחִי בָּכֶם וְחְייֶתֶם וְגו'. דְּהָא בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל יְקַבְּלוּן נְשָׁמָתִין כָּל (אנון) בְּנֵי עָלְמָא. בַּר אִלֵּין (דרא דטופנא) דְּאִסְתָּאֲבוּ וּסְאִיבוּ אַרְעָא. בְּאִלֵּין כְּתִיב וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ. מִן הָאָרֶץ דַּייְקָא. וְאַף עַל גַּב דְּאַקְשׁוּ וְאַפְלִיגוּ קַדְמָאֵי עַל דָּא. וַיִּמָּחוּ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים סט) יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים.

וְלֹא יִתֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָהֶם נְשָׁמוֹת אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז) הִנֵּה אֲנִי פֹּתֵחַ אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל. שֶׁיִּתְגַּלְגְּלוּ תַּחַת הָאָרֶץ. וְאַחַר כָּךְ מַה כָּתוּב? וְנָתַתִּי רוּחִי בָּכֶם וְחְייֶתֶם וְגוֹ', שֶׁהֲרֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יְקַבְּלוּ נְשָׁמוֹת כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם, פְּרָט לְאֵלּוּ [דור המבול] שֶׁנִּטְמְאוּ וְטִמְּאוּ אֶת הָאָרֶץ. בְּאֵלֶּה כָּתוּב וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ, דַּוְקָא מִן הָאָרֶץ. וְאַף עַל גַּב שֶׁהִקְשׁוּ וְנֶחְלְקוּ הָרִאשׁוֹנִים עַל זֶה. וַיִּמָּחוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סט) יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וַדַּאי לֵית לוֹן חוּלָקָא בְּעָלְמָא דְאָתֵי דִּכְתִיב וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ. וּכְתִיב לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. אֲבָל יְקוּמוּן בְּדִין. וְעָלַיְיהוּ כְּתִיב, (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי עֲפַר יָקִיצוּ אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת וְלִדְרָאוֹן עוֹלָם. וּפְלוּגְתָּא בְּהָא אֲבָל כֹּלָּא כְּמָה דְאוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא:

אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, וַדַּאי שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ, וְכָתוּב לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. אֲבָל יָקוּמוּ בְּדִין. וְעֲלֵיהֶם כָּתוּב (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי עֲפַר יָקִיצוּ אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת לְדִרְאוֹן עוֹלָם. וְהַמַּחֲלֹקֶת בָּזֶה. אֲבָל הַכֹּל כְּפִי שֶׁבֵּאֲרוּהָ הַחֲבֵרִים.

וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. רַבִּי אַבָּא אָמַר (את כל) לְאַכְלְלָא כָּל אִנּוּן שַׁלִּיטִין דְּשָׁלְטִין מְמַנָּן עַל אַרְעָא. וְדָא הוּא הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. דְּכַד עָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּינָא בִּבְנֵי עָלְמָא אַעֲבַר לְאִנּוּן שַׁלִּיטִין דִּמְמַנָּן עֲלַיְיהוּ בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר לְאִנּוּן דְּיַתְבֵי תְּחוֹת גַּדְפַיְיהוּ דִּכְתִיב (ישעיה כד) יִפְקֹד יְיָ עַל צְבָא הַמָּרוֹם בַּמָּרוֹם וּלְבָתַר עַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה.

וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. רַבִּי אַבָּא אָמַר, [את כל] - לְכָלֵל כָּל אוֹתָם שַׁלִּיטִים שֶׁשּׁוֹלְטִים הַמְמֻנִּים עַל הָאָרֶץ, וְזֶהוּ הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. שֶׁכְּאֲשֶׁר עוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִּין בִּבְנֵי הָעוֹלָם, מַעֲבִיר אֶת אוֹתָם הַשַּׁלִּיטִים הַמְמֻנִּים עֲלֵיהֶם בַּהַתְחָלָה, וְאַחַר כָּךְ אֶת אוֹתָם שֶׁיּוֹשְׁבִים תַּחַת כַּנְפֵּיהֶם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כד) יִפְקֹד ה' עַל צְבָא הַמָּרוֹם בַּמָּרוֹם, וְאַחַר כָּךְ - עַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה.

וְהֵיךְ מִתְעַבְּרָן קַמֵּיהּ. אֶלָּא אַעֲבַר לוֹן בְּנוּרָא דְּדַלִּיק הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (דברים ד) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא. אֶשָּׁא (הוא) דְּאָכִיל אֶשָּׁא. הַהוּא יָקוּם דְּעָלַיְיהוּ (נ"א מעבר) בְּאֶשָּׁא.

וְאִנּוּן דְּיִתְבֵי תְּחוֹתַיְיהוּ בְּמַיָּא. וּבְגִינֵי כָּךְ וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וּלְבָתַר מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ. כָּל אִלֵּין דְּלְתַתָּא. וַיִּשָּׁאֶר אַךְ נֹחַ. אַךְ לְמְעוּטֵי. דְּלָא אִשְׁתְּאָרוּ בְּעָלְמָא בַּר נֹחַ וּדְעִמֵּיהּ בְּתֵיבוּתָא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר חָגִיר הָוָה דְּאָכִישׁ לֵיהּ אַרְיָא וְהָא אוּקְמוּהָ:

וְאֵיךְ מֻעֲבָרִים מִלְּפָנָיו? אֶלָּא מַעֲבִיר אוֹתָם בְּאֵשׁ שָׂדוֹלֶקֶת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים ד) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא. אֵשׁ [הוא] שֶׁאוֹכֶלֶת אֵשׁ. אוֹתוֹ שֶׁעוֹמֵד מֵעֲלֵיהֶם [נ"א: עובר] בְּאֵשׁ. וְאוֹתָם שֶׁיּוֹשְׁבִים תַּחְתֵּיהֶם בְּמַיִם. וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וְאַחַר כָּךְ מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וְעַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ, כָּל אֵלּוּ שֶׁלְּמַטָּה. וַיִּשָּׁאֵר אַךְ נֹחַ - אַךְ לְמַעֵט. שֶׁלֹּא נִשְׁאֲרוּ בָּעוֹלָם רַק נֹחַ וּמִי שֶׁעִמּוֹ בַּתֵּבָה. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, שֶׁהָיָה חָגֵר, שֶׁהִכִּישׁוֹ אַרְיֵה, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח (משלי כב) עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר. הַאי קְרָא אִתְּמַר עַל נֹחַ דְּעָאל לְתֵיבוּתָא וְאִסְתַּתַּר בָּהּ. וְעָאל לְגוֹ תֵּיבוּתָא בְּזִמְנָא דְמַיָּא דָּחֲקוּ לֵיהּ. וְהָא אִתְּמַר דְּעַד לָא עָאל לְתֵיבוּתָא חָמָא לֵיהּ לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת דְּאָזִיל בֵּינַיְיהוּ וְאִסְתַּר לוֹן. כֵּיוָן דְּחָמָא לֵיהּ, עָאל לַתֵּבָה וְאִסְתַּתַּר בָּגַוָּהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר. רָאָה רָעָה דָּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת וְנִסְתָּר מִקַּמֵּיהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, (משלי כב) עָרוּם רָעָה רָעָה וְנִסְתָּר. פָּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל נֹחַ שֶׁנִּכְנַס לַתֵּבָה וְהִסְתַּתֵּר בָּהּ, וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַתֵּבָה בִּזְמַן שֶׁהַמַּיִם דְּחָקוּ אוֹתוֹ. וַהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִכְנַס לַתֵּבָה, רָאָה אֶת מַלְאַךְ הַמָּוֶת שֶׁהוֹלֵךְ בֵּינֵיהֶם וּמַקִּיף אוֹתָם. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ, נִכְנַס לַתֵּבָה וְהִסְתַּתֵּר בְּתוֹכָהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר. רָאָה רָעָה - זֶהוּ מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְנִסְתָּר מִלְּפָנָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר. (ויסתר לא כתיב), אֲהַדַּר עַל מַה דְּאִתְּמַר בְּזִמְנָא דְּמוֹתָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא בַּר נָשׁ חַכִּים יִסְתַּר וְלָא יָקוּם לְבַר וְלָא יִתְחֲזֵי קַמֵּי מְחַבְּלָא. בְּגִין דְּכֵיוָן דְּאִתְיְיהִיב לֵיהּ רְשׁוּ, יְחַבֵּל כָּל אִנּוּן דְּיִשְׁתַּכְחוּן קַמֵּיהּ וְיַעַבְרוּן קַמֵּיהּ בְּאִתְגַּלְיָיא. וְסוֹפָא דְקְרָא וּפְתָאִים עָבְרוּ וְנֶעֱנָשׁוּ עָבְרִין קַמֵּיהּ וְאִתְחֲזְיָין קַמֵּיהּ וְנֶעֱנָשׁוּ.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר, [לא כתוב ויסתר] חָזַר עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר, בִּזְמַן שֶׁהַמָּוֶת שׁוֹרֶה בָּעוֹלָם, בֶּן אָדָם חָכָם יִסְתַּתֵּר וְלֹא יַעֲמֹד בַּחוּץ וְלֹא יִתְרָאֶה לִפְנֵי הַמַּשְׁחִית, מִשּׁוּם שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הָרְשׁוּת, הוּא יַשְׁחִית אֶת כָּל אוֹתָם שֶׁנִּמְצָאִים לְפָנָיו וְעוֹבְרִים לְפָנָיו גְּלוּי. וְסוֹף הַפָּסוּק - וּפְתָאִים עָבְרוּ וְנֶעֱנָשׁוּ. עָבְרוּ לְפָנָיו וְהִתְרָאוּ לְפָנָיו, וְנֶעֱנָשׁוּ.

דף סט:

דָּבָר אַחֵר עָבְרוּ, עָבְרוּ פִּקּוּדָא (דא) (נ"א דמאריהון) וְנֶעֱנָשׁוּ. דָּבָר אַחֵר עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר דָּא נֹחַ. וּפְתָאִים עָבְרוּ וְנֶעֱנָשׁוּ אִלֵּין בְּנֵי דָּרֵיהּ. (ונענשו), כְּיָון דְּאִסְתַּתַּר וְאִשְׁתְּהֵי תַּמָּן כָּל הַהוּא זִמְנָא. (דף סט ע"ב) לְבָתַר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ.

דָּבָר אַחֵר עָבְרוּ - עָבְרוּ עַל מִצְוָה זוֹ [נ"א: של רבונם] וְנֶעֱנָשׁוּ. דָּבָר אַחֵר עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר - זֶה נֹחַ. וּפְתָאִים עָבְרוּ וְנֶעֱנָשׁוּ - אֵלּוּ בְּנֵי דּוֹרוֹ [ונ נשון]. כְּיָון שֶׁהִסְתַּתֵּר וְהִשְׁתַּהָה שָׁם כָּל אוֹתוֹ זְמַן, אַחַר כָּךְ וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן (ויזכור אלהים את נח) תָּא חֲזֵי בְּשַׁעֲתָא דְּדִינָא אִתְעֲבִיד לָא כְּתִיב בֵּיהּ זְכִירָה. כְּיָון דְּאִתְעֲבִיד (ביה) דִּינָא וְאִתְאֲבִידוּ חַיָּיבֵי עָלְמָא, כְּדֵין כְּתִיב בֵּיהּ זְכִירָה. דְּהָא כַּד דִּינָא שָׁרְיָא בְּעָלְמָא אִתְחַבְּרוּתָא לָא אִשְׁתְּכַח. וּמְחַבְּלָא שַׁרְיָא עַל עָלְמָא. כְּיָון דְּאִתְעֲבַר דִּינָא וְאִשְׁתַּכִּיךְ רוּגְזָא, תָּב כֹּלָּא לְאַתְרֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב הָכָא וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ. דְּבֵיהּ שַׁרְיָא זָכוֹר. דְּנֹחַ אִישׁ צַדִּיק כְּתִיב בֵּיהּ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, [ויזכר אלהים את נח] בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּין נַעֲשָׂה, לֹא כְתוּב בּוֹ זְכִירָה. כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה [בו] הַדִּין וְנֶאֱבְדוּ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, אָז כָּתוּב בּוֹ זְכִירָה. שֶׁהֲרֵי כַּאֲשֶׁר הַדִּין שָׁרוּי בָּעוֹלָם, לֹא נִמְצֵאת הִתְחַבְּרוּת, וְהַמַּשְׁחִית שָׁרוּי עַל הָעוֹלָם. כֵּיוָן שֶׁעָבַר הַדִּין וְשָׁכַךְ הָרֹגֶז, שָׁב הַכֹּל לִמְקוֹמוֹ, וְלָכֵן כָּתוּב כָּאן וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ, שֶׁבּוֹ שׁוֹרֶה זָכוֹר, שֶׁנֹּחַ אִישׁ צַדִּיק כָּתוּב בּוֹ.

כְּתִיב, (תהלים פט) אַתָּה מוֹשֵׁל בְּגֵאוּת הַיָּם בְּשׂוֹא גַלָּיו אַתָּה תְשַׁבְּחֵם. בְּשַׁעֲתָא דְּיַמָּא קָפִיץ בְּגַלְגּוֹלֵי וּתְהוֹמֵי סָלְקֵי וְנָחֲתֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁדַר חַד חוּטָא מִסִּטְרָא דְּיַמִּינָא וּמָשִׁיךְ גַּלְגַּלּוֹי וְשָׁכִיךְ זַעְפֵּיהּ וְלֵית מַאן דְּיָדַע לֵיהּ.

כְּתוּב (תהלים פט) אַתָּה מוֹשֵׁל בְּגֵאוּת הַיָּם בְּשׂוֹא גַלָּיו אַתָּה תְשַׁבְּחֵם. בְּשָׁעָה שֶׁהַיָּם קוֹפֵץ בְּגַלָּיו וְהַתְּהוֹמוֹת עוֹלִים וְיוֹרְדִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵחַ חוּט אֶחָד מִצַּד הַיְמִין וּמוֹשֵׁךְ אֶת גַּלָּיו וְשׁוֹכֵךְ זַעְפּוֹ, וְאֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתוֹ.

יוֹנָה נָחַת לְיַמָּא וְאִזְדַּמַּן לֵיהּ הַהוּא נוּנָא וּבָלַע לֵיהּ. הֵיךְ לָא נָפְקַת נִשְׁמָתֵיהּ מִנֵּיהּ וְלָא פָּרְחָה מִיָּד. אֶלָּא בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁלִּיט בְּהַהוּא גֵּאוּתָא דְּיַמָּא. וְהַהוּא גֵּאוּתָא דְּיַמָּא הוּא חַד חוּטָא דְּשָׁמְאלָא דְּסָלִיק לֵיהּ לְיַמָּא לְעֵילָּא וּבֵיהּ אִסְתַּלַּק. וְאִי לָאו הַהוּא חוּטָא דְּמַטֵּי לֵיהּ מִסִּטְרָא דְּיַמִּינָא לָא סָלְקָא לְעִלְמִין. דְּכַד (דכיון) דְּהַהוּא חוּטָא נָחִית לְיַמָּא וְיַמָּא אִתְאַחִיד בָּהּ כְּדֵין אִתְעָרִין גַּלְגַּלּוֹי וְשַׁאֲנָן לְמִטְרַף טַרְפָּא. עַד דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתִיב לֵיהּ (לון) לְאָחוֹרָא וְתָבִין לְאַתְרֵיהוּ.

יוֹנָה יָרַד לַיָּם וְהִזְדַּמֵּן לוֹ אוֹתוֹ הַדָּג וּבָלַע אוֹתוֹ, אֵיךְ לֹא יָצְאָה נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ וְלֹא פָּרְחָה מִיָּד? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט בְּאוֹתָהּ גֵּאוּת שֶׁל הַיָּם, וְאוֹתָהּ גֵּאוּת הַיָּם הִיא חוּט אֶחָד שֶׁל הַשְּׂמֹאל שֶׁמַּעֲלֶה אֶת הַיָּם לְמַעְלָה, וּבוֹ הוּא מִתְעַלֶּה. וְאִם לֹא אוֹתוֹ הַחוּט שֶׁמַּגִּיעַ אֵלָיו מִצַּד הַיָּמִין, לֹא יַעֲלֶה לְעוֹלָמִים.

שֶׁכַּאֲשֶׁר [שכיון] שֶׁאוֹתוֹ הַחוּט יוֹרֵד לַיָּם, וְהַיָּם אוֹחֵז בּוֹ, אָז מִתְעוֹרְרִים הַגַּלִּים וְשׁוֹאֲגִים לִטְרֹף טֶרֶף, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשִּׁיב אוֹתוֹ [אותם] לְאָחוֹר וְשָׁבִים לִמְקוֹמָם.

הֲדָא הוּא דִכְתִיב בְּשׁוֹא גַלָּיו אַתָּה תְשַׁבְּחֵם. תְּשַׁבְּחֵם לְאִנּוּן גַּלֵּי יַמָּא. תְּשַׁבְּחֵם תְּתַבַּר לוֹן לְאָתְבָא לְאַתְרַיְיהוּ. דְּבָר אַחֵר תְּשַׁבְּחֵם מַמָּשׁ שְׁבָחָא הוּא לוֹן בְּגִין דְּסָלְקִין בְּתִיאוּבְתָּא לְמֶחְמֵי. מִכָּאן כָּל מָאן דְּכָסִיף לְאִסְתַּכָּלָא וּלְמִנְדַּע אַף עַל גַּב דְּלָא יָכִיל (נ"א ולא יהבין ליה רשותא) שְׁבָחָא אִיהוּ דִילֵיהּ וְכֻלָּא מְשַׁבְּחָן לֵיהּ.

זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בְּשׁוֹא גַלָּיו אַתָּה תְשַׁבְּחֵם. תְּשַׁבְּחֵם אֶת אוֹתָם גַּלֵּי הַיָּם. תְּשַׁבְּחֵם - תְּשַׁבֵּר אוֹתָם לַחֲזֹר לִמְקוֹמָם. דָּבָר אַחֵר, תְּשַׁבְּחֵם מַמָּשׁ. שֶׁבַח הוּא לָהֶם מִשּׁוּם שֶׁעוֹלִים לִרְאוֹת בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת. מִכָּאן, כָּל מִי שֶׁנִּכְסָף לְהִסְתַּכֵּל וְלָדַעַת, אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא יָכוֹל [נ"א: ולא נותנים לו רשות] - הַשֶּׁבַח הוּא שֶׁלּוֹ, וְכֻלָּם מְשַׁבְּחִים אוֹתוֹ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה נֹחַ כַּד הֲוָה בַּתֵּיבָה דְּחִיל הֲוָה דִּלְמָא יְדַכַּר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעָלְמִין. וְכֵיוָן דְּאִתְעָבִיד דִּינָא וְאִתְעָבְרוּ חַיְיבֵי עָלְמָא כְּדֵין מָה כְּתִיב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֹחַ, כְּשֶׁהָיָה בַּתֵּבָה, הָיָה פּוֹחֵד שֶׁלֹּא יִזְכֹּר אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעוֹלָמִים. וְכֵיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה הַדִּין וְנֶעֱבְרוּ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, אָז מָה כָּתוּב? וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַרתָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּדִינָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא לָא לִיבָּעֵי לֵיהּ לְאֵינִישׁ דְּיִדְכַּר שְׁמֵיהּ לְעֵילָּא (קמיה דקודשא בריך הוא בעלמא). דְּהָא אִי אַדְכַּר שְׁמֵיהּ יְדַכְּרוּן חוֹבוֹי (כלהו) וְייֵתוּן לְאַשְׁגָּחָא בֵּיהּ. מְנָלָן מִשּׁוּנַמִּית, דְּהַהוּא יוֹמָא יוֹם טוֹב דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲוָה וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִין עָלְמָא. וּכְדֵין אָמַר לֵיהּ אֱלִישָׁע (מלכים ב ד) הֲיֵשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דִּכְדֵין אִקְרֵי מָלְכָּךְ. מָלְכָּךְ הַקָּדוֹשׁ מָלְכָּךְ הַמִּשְׁפָּט. וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אָנֹכִי יוֹשֶׁבֶת. לָא בָּעֵינָא דְּיִדְכְּרוּן לִי וְיִשְׁגְּחוּן בִּי אֶלָּא בְּתוֹךְ עַמִּי. מַאן דְּעָיֵיל רֵישֵׁיהּ בֵּין עַמָּא (כלא) לָא יִשְׁגְּחוּן עָלֵיהּ לְמֵידַן לֵיהּ לְבִישׁ. בְּגִינֵי כָּךְ אָמְרָה בְּתוֹךְ עַמִּי.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּין שׁוֹרֶה בָּעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ לְאָדָם שֶׁיִּזָּכֵר שְׁמוֹ לְמַעְלָה [לפני הקדוש ברוך הוא בעולם]. שֶׁהֲרֵי אִם נִזְכָּר שְׁמוֹ, נִזְכָּרִים [כל] חֲטָאָיו וְיָבוֹאוּ לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ. מִנַּיִן לָנוּ? מִשּׁוּנַמִּית. שֶׁאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָּן אֶת הָעוֹלָם, וְאָז אָמַר לָהּ אֱלִישָׁע (מלכים ב ד) הֲיֵשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ? זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאָז נִקְרָא מָלְכָּךְ. מָלְכָּךְ הַקָּדוֹשׁ. מָלְכָּךְ הַמִּשְׁפָּט. וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אָנֹכִי יוֹשֶׁבֶת. אֵינִי רוֹצָה שֶׁיִּזְכְּרוּ אוֹתִי וְיַשְׁגִּיחוּ בִּי, אֶלָּא בְּתוֹךְ עַמִּי. מִי שֶׁמַּכְנִיס רֹאשׁוֹ בֵּין הָעָם [כלו], לֹא יַשְׁגִּיחוּ עָלָיו לְדוּן אוֹתוֹ לְרַע. מְשׁוּם כָּךְ אָמְרָה בְּתוֹךְ עַמִּי.

תָּא חֲזֵי, נֹחַ בְּשַׁעֲתָא דְּרוּגְזָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא לָא אִדְכַּר. כֵּיוָן דְּדִינָא אִתְעָבַר מָה כְּתִיב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ הַשְׁתָּא אִדְכַּר שְׁמֵיהּ. דְּבָר אַחֵר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וְאָזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי.

בֹּא רְאֵה, נֹחַ, בְּשָׁעָה שֶׁהָרוֹגָז הָיָה שָׁרוּי בָּעוֹלָם, לֹא נִזְכַּר. כֵּיוָן שֶׁעָבַר הַדִּין, מַה כָּתוּב? וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ. עַכְשָׁו נִזְכַּר שְׁמוֹ. דָּבָר אַחֵר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי.

רַבִּי חִזְקִיָּה הָיָה אָזִיל מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוּד. פָּגַע בֵּיהּ רַבִּי יֵיסָא. אָמַר לֵיהּ תְּווֹהְנָא עָלָךְ דְּאַתְּ בִּלְחוֹדָךְ. דְּהָא תְּנִינָן דְּלָא יִפּוֹק בַּר נָשׁ יְחִידָאי בְּאָרְחָא. אָמַר לֵיהּ רַבְיָא חַד אָזִיל בַּהֲדָאי וְאִיהוּ אָתֵי אֲבַתְרָאי. אָמַר לֵיהּ וְעַל דָּא תְּוַוהְנָא אֵיךְ אָזִיל בַּהֲדָךְ מַאן דְּלָא תִּשְׁתָּעֵי בֵּיהּ מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. דְּהָא תְּנִינָן כָּל מַאן דְּאָזִיל בְּאָרְחָא וְלָאו עִמֵּיהּ מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא אִסְתַּכַּן בְּנַפְשֵׁיהּ. אָמַר לֵיהּ הָכִי הוּא וַדַּאי.

רַבִּי חִזְקִיָּה הָיָה הוֹלֵךְ מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוּד. פָּגַע בּוֹ רַבִּי יֵיסָא. אָמַר לוֹ, תְּמַהֲנִי עָלֶיךָ שֶׁאַתָּה לְבַד, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵינוּ שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם יְחִידִי לַדֶּרֶךְ. אָמַר לוֹ, תִּינוֹק אֶחָד הֲלַךְ עִמִּי, וְהוּא בָּא אַחֲרַי. אָמַר לוֹ, וְעַל זֶה אֲנִי תָּמֵהַּ, אֵיךְ הוֹלֵךְ עִמְּךָ מִי שֶׁלֹּא תְדַבֵּר עִמּוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה? שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְאֵין עִמּוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה, מִסְתַּכֵּן בְּנַפְשׁוֹ. אָמַר לוֹ, כָּךְ זֶה בְּוַדַּאי.

אַדְהָכִי מָטָא הַהוּא רַבְיָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יֵיסָא בִּרִי מֵאַן אֲתַר אַנְתְּ. אָמַר לֵיהּ מִקַּרְתָּא דְלוּד וְשָׁמַעְנָא דְּהַאי בַּר נָשׁ חַכִּים אָזִיל תַּמָּן וְזַמִּינָא גַּרְמָאי לְפוּלְחָנֵיהּ וּלְמֵיהַךְ בַּהֲדֵיהּ. אָמַר לֵיהּ בְּרִי יְדַעְתְּ מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. אָמַר לֵיהּ יְדַעְנָא דְּהָא אַבָּא הֲוָה אוֹלִיף לִי בְּפָרְשַׁת קָרְבָּנוֹת וְאַרְכִינָא אוּדְנָאי לְמַאי דְּהֲוָה אָמַר עִם אָחֵי דְּאִיהוּ קְשִׁישָׁא מִנָּאי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יֵיסָא בְּרִי אֵימָא לִי.

בֵּינְתַיִם הִגִּיעַ אוֹתוֹ תִּינוֹק. אָמַר לוֹ רַבִּי יֵיסָא, בְּנִי, מֵאֵיזֶה מָקוֹם אַתָּה? אָמַר לוֹ, מֵעִיר לוֹד, וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה הֶחְכָּם הוֹלֵךְ לְשָׁם, וְזִמַּנְתִּי עַצְמִי לַעֲבוֹדָתוֹ וְלִלְמֹד עִמּוֹ. אָמַר לוֹ, בְּנִי, אַתָּה יוֹדֵעַ דִּבְרֵי תוֹרָה? אָמַר לוֹ, אֲנִי יוֹדֵעַ, שֶׁהָרֵי אָבִי לִמֵּד אוֹתִי בְּפָרָשַׁת קָרְבָּנוֹת, וְהִרְכַּנְתִּי אָזְנַי לְמַה שֶּׁהָיָה אוֹמֵר עִם אָחִי, שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ רַבִּי יֵיסָא, בְּנִי, אֱמֹר לִי.

פָּתַח וְאָמַר וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיְיָ וַיִּקַּח מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטָּהוֹר וַיַּעַל עֹלוֹת בַּמִּזְבֵּחַ. וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ, דָּא אִיהוּ מִזְבַּח דְּאַקְרִיב בֵּיהּ אָדָם קַדְמָאָה. נֹחַ (דף ע ע"א) אַמַּאי קְרִיב עוֹלָה. דְּהָא עוֹלָה לָא סַלְקָא אֶלָּא בְּגִין הִרְהוּרָא דְלִבָּא (דרעותא) וְנֹחַ בְּמָה חָב. אֶלָּא נֹחַ הִרְהֵר וְאָמַר הָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּזַר דִּינָא עַל עָלְמָא דְּיִתְחָרַב, דִּילְמָא בְּגִין דְּשִׁזִּיב לִי כָּל זְכוּתָא פָּקַע לִי וְלָא יִשְׁתָּאַר לִי זְכוּ בָּעָלְמָא. מִיָּד וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיְיָ.

פָּתַח וְאָמַר: וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקַּח מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטָּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ. וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ - זֶהוּ הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהִקְרִיב בּוֹ אָדָם הָרִאשׁוֹן. לָמָּה נֹחַ הִקְרִיב עוֹלָה, שֶׁהֲרֵי עוֹלָה לֹא עוֹלָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל הִרְהוּר וּרְצוֹן הַלֵּב, וְנֹחַ בַּמָּה חָטָא? אֶלָּא נֹחַ הִרְהֵר וְאָמַר: הֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גָּזַר דִּין עַל הָעוֹלָם שֶׁיֵּחָרֵב, אוּלַי מִשּׁוּם שֶׁמַּצִּיל אוֹתִי פֻּקְעָה כָּל זְכוּתִי וְלֹא תִשָּׁאֵר לִי זְכוּת בָּעוֹלָם? מִיָּד - וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה'.

הַהוּא מִזְּבֵּחַ דְּאַקְרִיב בֵּיהּ אָדָם הָרִאשׁוֹן הֲוָה. אִי הָכִי אַמַּאי וַיִּבֶן. אֶלָּא בְּגִין דְּחַיָּיבֵי עָלְמָא גָּרְמוּ דְּלָא קָיְימָא בְּדוּכְתֵּיהּ. כֵּיוָן דְּאָתָא נֹחַ כְּתִיב בֵּיהּ וַיִּבֶן. וַיַּעַל עוֹלוֹת עֹלַת כְּתִיב חָדָא (הוא). כְּתִיב, (ויקרא א) עוֹלָה הִוא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ (לעולם עולה סלקא דכר. אי) עוֹלָה סַלְקָא דְּכַר וְלָא סַלְקָא נוּקְבָא דִּכְתִיב זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ. אַמַּאי כְּתִיב אִשֵּׁה דְּהָא אֵשׁ בָּעֵי לְאִשְׁתַּכְחָא תַּמָּן.

אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ שֶׁבּוֹ הִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה. אִם כָּךְ, אָז לָמָּה וַיִּבֶן? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁרִשְׁעֵי הָעוֹלָם גָּרְמוּ שֶׁלֹּא עָמַד בִּמְקוֹמוֹ. כֵּיוָן שֶׁבָּא נֹחַ, כָּתוּב בּוֹ וַיִּבֶן. וַיַּעַל עֹלֹת, כָּתוּב עֹלַת, אֶחָד. כָּתוּב (ויקרא א) עֹלָה הִוא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' [לעולם עלה עולה זכר, אם] עוֹלָה - עוֹלֶה זָכָר וְלֹא עוֹלָה נְקֵבָה, שֶׁכָּתוּב זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ. לָמָּה כָּתוּב אִשֶּׁה, שֶׁהֲרֵי אֵשׁ צְרִיכָה לְהִמָּצֵא שָׁם?

אֶלָּא אַף עַל גַּב דְּעוֹלָה אִתְקְרִיב דָּכָר. וּלְאַתְרֵיהּ אִתְקְרִיב. נוּקְבָא לָא בָּעְיָא לְאִתְפָּרְשָׁא מִנֵּיהּ, אֶלָּא בָּהּ אִתְקְרִיב בְּגִין לְחַבְּרָא דָּא בְּדָא. דְּסָלְקָא נוּקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא לְאִתְחַבְּרָא כְּחָדָא. וְאַף עַל גַּב דְּאִשֶּׁה לְשׁוּם אִישִׁים.

אֶלָּא אַף עַל גַּב שֶׁעוֹלָה נִקְרֶבֶת זָכָר וְלִמְקוֹמָהּ נִקְרֶבֶת, הַנְּקֵבָה לֹא צְרִיכָה לְהִפָּרֵד מִמֶּנּוּ, אֶלָּא עִמָּהּ נִקְרָב, בִּשְׁבִיל לְחַבֵּר זֶה עִם זֶה. שֶׁעוֹלָה הַנְּקֵבָה אֶל הַזָּכָר לְהִתְחַבֵּר כְּאֶחָד, וְאַף עַל גַּב שֶׁאִשֶּׁה לְשׁוּם אִישִׁים.

נֹחַ אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמִקְרַב עוֹלָה. דְּאִיהוּ בְּאַתַר דְּדִכְורָא. עֲבַד לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאִתְחַבְּרָא וּלְאַעֲלָאָה בַּתֵּיבָה. וְעַל דָּא אַקְרִיב עוֹלָה. עוֹלָה הוּא אִשֶּׁה. אֵשׁ ה' דְּאִתְחַבַּר (בה) שְׁמָאלָא בְּנוּקְבָא. דְּהָא (כל) נוּקְבָא מִסִּטְרָא דִשְׂמָאלָא קָא אַתְיָא וּדְכוּרָא מִסִּטְרָא דִימִינָא בְּאִתְדַּבְּקוּתָא דָּא בְּדָא. וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי נוּקְבָא אִשֶּׁה. אִשֶּׁה קְטִירוּ דְּרַחֲימוּ דְּאִתְחִיד בָּהּ שְׁמָאלָא לְסִלְקָא לָהּ לְעֵילָא וּלְאִתְקַשְּׁרָא כְּחָדָא. וּבְגִין כָּךְ (ד"א כתיב) עוֹלָה הִוא אִשֶּׁה. קְשִׁירוּ דְּדָכַר וְנוּקְבָא דָּא בְּדָא:

נֹחַ הָיָה צָרִיךְ לְהַקְרִיב עוֹלָה, שֶׁהוּא בַּמָּקוֹם שֶׁל הַזָּכָר, עָשָׂה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִתְחַבֵּר וּלְהִכָּנֵס לַתֵּבָה, וְעַל זֶה הִקְרִיב עוֹלָה. עוֹלָה הוּא אִשֶּׁה. אֵשׁ ה'. שֶׁהִתְחַבֵּר [עמה] הַשְּׂמֹאל בַּנְּקֵבָה. שֶׁהֲרֵי [כל] נְקֵבָה מִצַּד הַשְּׂמֹאל בָּאָה, וְזָכָר מִצַּד הַיְמִין בְּהִתְדַּבְּקוּת זֶה בָּזֶה, וְלָכֵן נִקְרֵאת [עולה] נְקֵבָה אִשֶּׁה. אִשֶּׁה - קֶשֶׁר שֶׁל הַאֲהֲבָה שֶׁאוֹחֵז בָּהּ הַשְּׂמֹאל לְהַעֲלוֹתָהּ וּלְהִתְקַשֵּׁר כְּאֶחָד, וְלָכֵן כָּתוּב עֹלָה הִוא אִשֶּׁה, הַקֶּשֶׁר שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה זֶה עִם זֶה.

וַיָּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ. וּכְתִיב אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ. אִשֶּׁה הָכִי שְׁמַעְנָא תְּנָנָא וְאָשָׁא מְחֲבָּרִין כְּחָדָא. דְּהָא לֵית תְּנָנָא בְּלָא אֶשָּׁא כְּמָה דִכְתִיב (שמות יט) וְהַר סִינַי עָשַׁן כֻּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְיָ בָּאֵשׁ.

וַיָּרַח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ. וְכָתוּב אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ. אִשֶּׁה, כָּךְ שָׁמַעְנוּ - עָשָׁן וְאֵשׁ מְחֻבָּרִים כְּאֶחָד, שֶׁהֲרֵי אֵין עָשָׁן בְּלֹא אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יט) וְהַר סִינַי עָשַׁן כֻּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ.

תָּא חֲזֵי (נשא קלז, קלח) אֵשׁ נָפִיק מִלְּגָיו וְאִיהוּ דַּק. וְאָחִיד בְּמִלָּה אָחֳרָא לְבַר דְּלָאו אִיהוּ דַּק הָכִי וְאִתְאַחָדָן דָּא בְּדָא וּכְדֵין תְּנָנָא סָלְקָא. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּאִתְאַחִיד אֶשָּׁא בְּמִלָּה דְּרָגִישׁ. וְסִימָנָךְ חוּטְמָא דְּנָפִיק בֵּיהּ תְּנָנָא מִגּוֹ אֶשָּׁא.

בֹּא רְאֵה, אֵשׁ יוֹצֵאת מִבִּפְנִים וְהוּא דַק, וְאוֹחֵז בְּדָבָר אֶחָד בַּחוּץ שֶׁאֵינוֹ דַק כָּךְ, וְנֶאֱחָזִים זֶה בָּזֶה, וְאָז עוֹלֶה הֶעָשָׁן. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהָאֵשׁ אוֹחֶזֶת בְּדָבָר הַמִּתְפַּעֵל, וְסִימָן לַדָּבָר - הַחֹטֶם שֶׁיּוֹצֵא בּוֹ עָשָׁן מִתּוֹךְ אֵשׁ.

וְעַל דָּא כְּתִיב (דברים לג) יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ. בְּגִין דְּאַהֲדַר אֶשָּׁא לְאַתְרֵיהּ. וְחוּטְמָא (אתרגיש) אִתְכְּנִישׁ בְּהַהוּא רֵיחָא לְגוֹ לְגוֹ עַד דְּאִתְאַחִיד כֻּלָּא וְתָב לְאַתְרֵיהּ. וְאִתְקְרִיב כֻּלָּא לְגוֹ מַחְשָׁבָה וְאִתְעֲבִיד רְעוּתָא חָדָא. וּכְדֵין רֵיחַ נִיחוֹחַ. דְּנָח רוּגְזָא וְאִתְעֲבִיד נַיְיחָא.

וְעַל זֶה כָּתוּב (דברים לג) יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ. מִשּׁוּם שֶׁחוֹזֶרֶת הָאֵשׁ לִמְקוֹמָהּ. וְהַחֹטֶם [מתפעל] נֶאֱסָף בְּאוֹתוֹ רֵיחַ לִפְנִי וְלִפְנִים, עַד שֶׁנֶּאֱחָז הַכֹּל וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וְנִקְרָב הַכֹּל לְתוֹךְ הַמַּחֲשָׁבָה וְנַעֲשֶׂה רָצוֹן אֶחָד. וְאָז רֵיחַ נִיחוֹחַ, שָׁנַח הָרוּגְז וְנַעֲשָׂה נַחַת.

דְּהָא תְּנָנָא אִתְכְּנִישׁ וְעַיֵּיל וְקַמִּיט בְּאֶשָּׁא וְאֶשָּׁא אָחִיד בִּתְנָנָא וְעַיְילֵי תַּרְוַוּיְיהוּ לְגוֹ לְגוֹ עַד דְּנָח רוּגְזָא. וְכַד אִתְאַחִיד (אחיד) כֻּלָּא דָּא בְּדָא וְנָח רוּגְזָא, כְּדֵין הוּא נַיְיחָא, וּקְשִׁירוּ חַד וְאִתְקְרֵי נַיְיחָא. נַיְיחָא דְּרוּחָא חֲדָוָותָא דְּכֻלָּא כְּחָדָא. נְהִירוּ דִּבוֹצִינִין נְהִירוּ דְּאַנְפִּין. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, וַיָּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחוֹחַ. כְּמַאן דְּאָרַח וְכָנִישׁ כֻּלָּא לְגוֹ אַתְרֵיהּ.

שֶׁהֲרֵי הֶעָשָׁן נֶאֱסָף וְנִכְנָס וּמִתְקַמֵּט בָּאֵשׁ, וְהָאֵשׁ אוֹחֶזֶת בָּעָשָׁן, וְנִכְנָסִים שְׁנֵיהֶם לִפְנִי וְלִפְנִים עַד שֶׁנָּח הָרוֹגֶז. וּכְשֶׁהַכֹּל נֶאֱחָזִים [אוחז] זֶה בָּזֶה וְנָח הָרוֹגֶז, אָז הוּא מְנוּחָה וְקֶשֶׁר אֶחָד וְנִקְרֵאת נַחַת. נַחַת הָרוּחַ חֶדְוַת הַכֹּל כְּאֶחָד. הֶאָרַת הַנֵּרוֹת הֶאָרַת הַפָּנִים. וְלָכֵן כָּתוּב וַיָּרַח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחוֹחַ, כְּמוֹ מִי שֶׁמַּרִיחַ וְכוֹנֵס הַכֹּל לְתוֹךְ מְקוֹמוֹ.

אַתָּא רַבִּי יֵיסָא וּנְשַׁקֵּיהּ. אָמַר וּמַה כָּל הֲדֵין טָבָא אִית תְּחוֹת יָדָךְ וְלָא יְדַעְנָא בֵּיהּ. אָמַר אַהֲדַרְנָא מִן אוֹרְחָא, וְנִתְחַבֵּר בַּהֲדָךְ. אֲזָלוּ. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה אַרְחָא דָּא בַּהֲדֵי שְׁכִינְתָּא נָהֲדָּ דְּהָא מִתַּקְנָא קַמָּן. אָחִיד בֵּידָא דְּהַהוּא יְנוּקָא וְאָזְלוּ. אָמְרוּ לֵיהּ אֵימָא לָן קְרָא חַד מֵאנוּן דְּאָמַר לָךְ אֲבוּךְ.

בָּא רַבִּי יֵיסָא וּנְשָׁקוֹ. אָמַר, וּמַה כָּל הַטּוּב הַזֶּה תַּחַת יָדְךָ וְלֹא יָדַעְתִּי בּוֹ? אָמַר, אֲחֲזוֹר מֵהַדֶּרֶךְ וְנִתְחַבֵּר עִמְּךָ. הָלְכוּ. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, בְּדֶרֶךְ זוֹ עִם הַשְּׁכִינָה נֵלֵךְ, שֶׁהֲרֵי מְתֻקֶּנֶת לְפָנֵינוּ. אָחַז בִּידֵי אוֹתוֹ תִּינוֹק וְהָלְכוּ. אָמַר לוֹ, אֱמֹר לָנוּ פָּסוּק אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁאָבִיךָ אָמַר לְךָ.

פְּתַח הַהוּא יְנוּקָא וְאָמַר (שיר השירים א) יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, דָּא הוּא תְּאוֹבְתָּא עִלָּאָה דְּיִפּוּק (דנפקא) רְעוּתָא מִפּוּמָא לְנַשָּׁקָא וְלָא נָפִיק מֵחוּטְמָא כַּד אֶשָּׁא נָפִיק, דְּהָא כַּד אִתְחַבֵּר פּוּמָא לְנַשָּׁקָא נָפִיק אֶשָּׁא בִּרְעוּתָא בִּנְהִירוּ דְּאַנְפִּין בְּחֶדְוָה דְּכֻלָּא בְּאִתְדַּבְּקוּתָא דְּנַיְיחָא.

פְּתַח אוֹתוֹ הַתִּינוֹק וְאָמַר, (שיר א) יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. זוֹהִי הִשְׁתּוֹקְקוּת הָעֶלְיוֹנָה שֶׁיּוֹצֵא [שיצא] רָצוֹן מֵהַפֶּה לְנַשֵּׁק, וְלֹא יוֹצֵא מֵהַחֹטֶם כַּאֲשֶׁר יוֹצֵאת אֵשׁ. שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁמִּתְחַבֵּר הַפֶּה לְנַשֵּׁק, יוֹצֵאת אֵשׁ בְּרָצוֹן בְּפָנִים מְאִירוֹת, בְּחֶדְוַת הַכֹּל, בְּהִתְדַּבְּקוּת שֶׁל מְנוּחָה.

דף ע:

וּבְגִין כָּךְ כִּי טוֹבִים דּוֹדֶיךָ מִיָּין. מֵהַהוּא יַיִן (יין) דְּמָחֲדֵי וְנָהִיר אַנְפִּין וְחַיְּיכִין עַיְינִין וְעָבִיד רְעוּתָא. וְלָאו מִיַּיִן דְּמְשַׁכֵּר (דשכיר) וְעָבִיד רוּגְזָא וְאַחְשִׁיךְ אַנְפִּין וְלָהֲטָאן עַיְינִין יַיִן דְּרוּגְזָא. וְעַל דָּא בְּגִין דְּחָמַר דָּא טַב, נָהִיר אַנְפִּין וְחַדֵּי עַיְינִין וְעָבִיד תִּיאוּבְתָּא דְּרַחֲימוּ, מַקְרִיבִין לֵיהּ כָּל יוֹמָא עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא (דף ע ע"ב) שְׁעוּרָא דְּמַאן דְּשָׁתֵי לֵיהּ חֲדֵי לֵיהּ וְעָבִיד לֵיהּ נַיְיחָא דְּכְתִיב (במדבר כח) וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִית הַהִין. וּבְגִין כָּךְ כִּי טוֹבִים דּוֹדֶיךָ מִיָּין. מֵהַהוּא יַיִן דְּאִתְעַר רְחִימוּתָא וְתִיאוּבְתָּא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ כִּי טוֹבִים דּוֹדֶיךָ מִיָּיִן, מֵאוֹתוֹ יַיִן [יין] הַמְשַׂמֵּחַ וּמֵאִיר פָּנִים וְהָעֵינַיִם מְחַיְּכוֹת, וְנַעֲשֶׂה הָרָצוֹן. וְלֹא מֵהַיַּיִן הַמְשַׁכֵּר [שמשכיר] וְעוֹשֶׂה רֹגֶז וּמַחְשִׁיךְ פָּנִים, וְהָעֵינַיִם לוֹהֲטוֹת יַיִן שֶׁל רֹגֶז. וְעַל זֶה, מְשׁוּם שֶׁיַּיִן זֶה טוֹב מֵאִיר הַפָּנִים וּמְשַׂמֵּחַ הָעֵינַיִם וְעוֹשֶׂה הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל אַהֲבָה, מַקְרִיבִים אוֹתוֹ כָּל יוֹם עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ בְּשִׁעוּר שֶׁמִּי שֶׁשּׁוֹתֶה אוֹתוֹ, מְשַׂמֵּחַ אוֹתוֹ וְעוֹשֶׂה לוֹ נַחַת, שֶׁכָּתוּב (במדבר כח) וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַהִין. וּמְשׁוּם כָּךְ כִּי טוֹבִים דּוֹדֶיךָ מִיָּיִן, מֵאוֹתוֹ הַיַּיִן שֶׁמְּעוֹרֵר אַהֲבָה וְהִשְׁתּוֹקְקוּת.

וְכֹלָּא כְּמָה דְּלְתַתָּא אִתְעַר רְחִימוּתָא דִּלְעֵילָּא. תְּרֵין שְׁרָגִין כַּד אִתְדַּלַּק נְהוֹרָא דִּלְעֵילָּא בְּתִנְיָנָא דְּסָלִיק מֵהַהוּא דְּלְתַתָּא אִתְדְּלִיק הַהוּא דִּלְעֵילָּא. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה הָכִי הוּא וַדַּאי דְּעָלְמָא עִלָּאָה תַּלְיָא בְּתַתָּאָה וְתַתָּאָה בְּעִלָּאָה, וּמֵזְמָנָא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא בְּרְכָאן לָא אִשְׁתַּכְחוּ לְעֵילָּא וְתַתָּא. לְאַחֲזָאָה דְּדָא בְּדָא תַּלְיָא.

וְהַסֹּל כְּמוֹ שֶׁלְּמַטָּה מְעוֹרֵר אַהֲבָה שֶׁלְּמַעְלָה. שְׁנֵי נֵרוֹת, כְּשֶׁדּוֹלֵק הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה בֶּעָשָׁן שֶׁעוֹלֶה מֵאוֹתוֹ שֶׁלְּמַטָּה, נִדְלָק אוֹתוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כָּךְ הוּא בְּוַדַּאי, שֶׁהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן תָּלוּי בַּתַּחְתּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן בָּעֶלְיוֹן. וּמִזְּמַן שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא נִמְצְאוּ בְּרָכוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, כְּדֵי לְהַרְאוֹת שָׁזֶּה תָּלוּי בָּזֶה.

וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרָכָאן לָא אִשְׁתַּכָּחוּ וּלְוָוטִין אִשְׁתַּכָּחוּ, דְּהָא יְנִיקוּ דְּכֹלָּא בְּהַהוּא סִטְרָא נָפְקִי (ד"א וברכאן לא נפקי), מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּיִשְׂרָאֵל לָא שַׁרְיִין בְּאַרְעָא וְלָא פָּלְחֵי פּוּלְחָנָא דְּאִצְטְרִיךְ לְאַדְלָקָא בּוּצִינִין וּלְאִשְׁתַּכָּחָא בִּרְכָאן, וּבְגִין כָּךְ לָא מִשְׁתַּכְחֵי לְעֵילָּא וְתַתָּא, וְעָלְמָא לָא יָתִיב בְּקִיּוּמֵיהּ כְּדְקָא יְאוּת.

וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּרָכוֹת אֵין נִמְצָאוֹת, וּקְלָלוֹת נִמְצָאוֹת, שֶׁהֲרֵי יְנִיקַת הַכֹּל מֵאוֹתוֹ צַד יוֹצְאִים [ד"א וברכות לא יוצאות]. מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא שְׁרוּיִים בָּאָרֶץ וְלֹא עוֹבְדִים עֲבוֹדָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַדְלִיק מְאוֹרוֹת וּלְהַמְצִא בְּרָכוֹת, וְלָכֵן לֹא נִמְצָאִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְהָעוֹלָם לֹא יוֹשֵׁב בְּקִיּוּמוֹ כָּרָאוּי.

וְאָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה לֹא אוֹסִיף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם. מַאי הוּא, אָמַר רַבִּי יֵיסָא הָכִי שְׁמַעְנָא מֵרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר כָּל זִמְנָא דְּאָשָׁא דִּלְעֵילָּא אוֹסִיף לְתָקְפָא, תְּנָנָא

דְּאִיהוּ דִּינָא דִּלְתַתָּא אַתְקִיף רוּגְזָא וְשָׁצֵי כֹּלָּא. בְּגִין דְּכַד נָפִיק אֶשָּׁא לֵית לֵיהּ פֻּסָּק (קמיה) עַד דְּיִשְׁתְּלִים דִּינָא. וְכַד דִּינָא דִּלְתַתָּא לָא אוֹסִיף לְאִתְתַּקָּפָא בְּדִינָא דִּלְעֵילָּא עָבִיד דִּינָא וּפָסִיק וְלָא יִשְׁתַּלַּם דִּינָא לְשֵׁיצָאָה. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב לֹא אוֹסִיף לְמֵיהַב תּוֹסֶפֶת לְאִתְתַּקָּפָא דִּינָא דִּלְתַתָּא.

וְאָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, לֹא אוֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם. מַהוּ זֶה? אָמַר רַבִּי יֵיסָא, כָּךְ שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאָמַר, כָּל פַּעַם שֶׁאֵשׁ שֶׁלְּמַעְלָה מוֹסִיפָּה לְהִתְחַזֵּק - הֶעְשָׁן, שֶׁהוּא דִּין שֶׁלְּמַטָּה, מְחַזֵּק הֶרֶגֶז וּמַשְׁמִיד הַכֹּל. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁיּוֹצֵאת אֵשׁ, אֵין לָהּ הַפְסָקָה [לפניו] עַד שֶׁנִּשְׁלָם הַדִּין, וּכְשֶׁדִּין שֶׁלְּמַטָּה לֹא מוֹסִיף לְהִתְחַזֵּק עִם הַדִּין שֶׁלְּמַעְלָה, עוֹשֶׂה דִּין וּפוֹסֵק, וְלֹא יֵשָׁלֵם הַדִּין לְהַשְׁמִיד. וְלָכֵן כָּתוּב לֹא אֹסִף, לְתֵת תּוֹסֶפֶת שֶׁיִּתְחַזֵּק הַדִּין שֶׁלְּמַטָּה.

אָמַר הַהוּא יְנוּקָא שְׁמַעְנָא בְּגִין דִּכְתִיב אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ. דְּהָא בְּהַהִיא שַׁעֲתָא דְּאִתְלַטְיָא אַרְעָא בְּחוֹבָא דְּאָדָם. אִתְיְיהִיב רְשׁוּ לְשַׂלְטָאָה עָלָהּ הַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא דְּאִיהוּ מְחַבְּלָא דְּעָלְמָא וְשָׁצֵי בְּנֵי עָלְמָא. מֵהַהוּא יוֹמָא דְּקָרִיב נֹחַ קָרְבָּנָא, וְאָרַח לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִתְיְיהִיב רְשׁוּ לְאַרְעָא לְנַפָּקָא מִתְּחוֹת הַהוּא נָחָשׁ וְנָפְקָא מִמְּסָאבָא. וְעַל דָּא מַקְרִיבִין יִשְׂרָאֵל קָרְבָּנָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין לְאַנְהָרָא אַפֵּי אַרְעָא.

אָמַר אוֹתוֹ תִּינוֹק, שָׁמַעְתִּי מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ, שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהִתְקַלְּלָה הָאָרֶץ בְּחֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם, נִתְּנָה רְשׁוּת שֶׁיִּשְׁלֹט עָלֶיהָ אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הָרָע, שֶׁהוּא מַשְׁחִית אֶת הָעוֹלָם וּמַשְׁמִיד אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם. מֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהִקְרִיב נֹחַ קָרְבָּן וְהֵרִיחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ, נִתְּנָה רְשׁוּת לָאָרֶץ לָצֵאת מִתַּחַת אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ וְיָצְאָה מִטֻּמְאָתָהּ. וְלָכֵן מַקְרִיבִים יִשְׂרָאֵל קָרְבָּן לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, כְּדֵי לְהָאִיר פְּנֵי הָאָרֶץ.

השלמה מההשמטות (סימן יג)

עוֹד פָּתַח הַהוּא יְנוּקָא וְאָמַר (שיר השירים א') לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים. לְרֵיחַ מָאן, אֶלָּא אִית רֵיחַ וְאִית רֵיחַ. רֵיחַ הַקָּרְבָּן וְרֵיחַ הַקְּטוֹרֶת. רֵיחַ הַקָּרְבָּן מַקְרִיב וּמְיַיחֵד כָּל אִינּוּן שִׁבְטַיָּא דְּהֵיכָלָא דְּבֵית דָּוִד וְרֵיחַ הַקְּטוֹרֶת מַקְרִיב וּמְיַיחֵד וְאַנְהִיר אִינּוּן בּוֹצִינִין עִלָּאִין נְהִיר (נהרי) אֲפַרְסְמוֹנָא דַכְיָא

עוֹד פָּתַח אוֹתוֹ תִּינוֹק וְאָמַר, (שיר השירים א) לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים, לְרֵיחַ מִי? אֶלָּא יֵשׁ רֵיחַ וְיֵשׁ רֵיחַ, רֵיחַ הַקָּרְבָּן וְרֵיחַ הַקְּטֹרֶת. רֵיחַ הַקָּרְבָּן מַקְרִיב וּמְיַחֵד כָּל אוֹתָם שִׁבְטִים שֶׁל הֵיכַל בֵּית דָּוִד, וְרֵיחַ הַקְּטֹרֶת מַקְרִיב וּמְיַחֵד וּמַאִיר אוֹתָם נִרוֹת עֶלְיוֹנִים נֶהֱרוֹת אֲפַרְסְמוֹן זַךְ.

וְעַל דָּא תְּרֵין מַדְבְּחִין הֲווּ, מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת וּמִזְבֵּחַ הָעוֹלָה מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת אִיהוּ פְּנִימָאָה מִזְבַּח הָעוֹלָה אִיהוּ לְבַר. רֵיחַ מִזְבַּח הָעוֹלָה מַתְקִין לְאַנְהָרָא בּוֹצִינִין תַּתָּאִין, רֵיחַ מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת מַתְקִין לְאַנְהָרָא בּוֹצִינִין עִלָּאִין. וְעַל דָּא לֶרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים לְרֵיחַ דְּהַהוּא קְטוֹרֶת שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים.

וְעַל זֶה הָיוּ שְׁנֵי מִזְבְּחוֹת - מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וּמִזְבַּח הָעוֹלָה. מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת הוּא פְּנִימִי, מִזְבַּח הָעוֹלָה הוּא חִיצוֹנִי. רֵיחַ מִזְבַּח הָעוֹלָה מַתְקִין לְהָאִיר מְנוֹרוֹת תַּחְתּוֹנוֹת, רֵיחַ מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת מַתְקִין לְהָאִיר מְנוֹרוֹת עֶלְיוֹנוֹת. וְעַל זֶה לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים, לְרֵיחַ שֶׁל אוֹתָהּ הַקְּטֹרֶת, שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים.

בֹּא וּרְאֵה שְׁתֵּי מִזְבֵּחוֹת הֵן מִזְבַּח פְּנִימִי לְעֵילָא מִזְבַּח חִיצוֹן לְתַתָּא. מִזְבַּח הַפְּנִימִי הוּא שָׁלֵם וְזֶהוּ דִּכְתִיב הַמִּזְבֵּחָה בְּתוֹסֶפֶת הֵ"א וְכָךְ הוּא בְּכָל מָקוֹם. וּמִזְבַּח הַחִיצוֹן הוּא חָסֵר הֵ"א כְּמוֹ נַעֲרָה נַעַר חָסֵר ה' אִשְׁתְּכַח דְּמַאתַעֲרוּתָא דְמִזְבַּח הַפְּנִימִי (ס"א החיצון) שֶׁל מַטָּה אִתְעָר מִזְבַּח הַפְּנִימִי שֶׁל מַעְלָה וּבְמָה אִתְעָר בְּרֵיחַ (ס"א דמאתערותא דמזבח החיצון של מטה אתער מזבח החיצון של מעלה ובמה אתער בריח הקרבנות. ובריח הקטורת של מזבח הפנימי של מטה אתער מזבח הפנימי של מעלה, ובמה אתער בריח הקטורת. ועל דא) הַקְּטוֹרֶת. הַקְּטוֹרֶת שֶׁל מַעְלָה וְאִתְעָר רֵיחַ הַקָּרְבָּן שֶׁל מַטָּה וְעַל דָּא (שיר השירים א') לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים אִינּוּן בּוֹצִינִין נַהֲרִין וְנָצִיצִין. כְּתִיב הָכָא טוֹבִים וּכְתִיב הֲתָם (בראשית א') וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב: (עד כאן מההשמטות)

בֹּא רְאֵה שְׁתֵּי מִזְבֵּחוֹת הֵן מִזְבַּח פְּנִימִי לְמַעְלָה מִזְבַּח חִיצוֹן לְמַטָּה. מִזְבַּח הַפְּנִימִי הוּא שָׁלֵם. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב הַמִּזְבֵּחָה, בְּתוֹסֶפֶת הֵ"א, וְכָךְ הוּא בְּכָל מָקוֹם. וּמִזְבַּח הַחִיצוֹן הוּא חָסֵר הֵ"א, כְּמוֹ נַעֲרָה, נַעַר חָסֵר ה'. נִמְצָא שֶׁמַּהִתְעוֹרְרוּת הַמִּזְבֵּחַ [החיצון] שֶׁל מַטָּה מִתְעוֹרֵר מִזְבַּח הַפְּנִימִי שֶׁל מַעְלָה, וּבַמֶּה מִתְעוֹרֵר? בְּרֵיחַ [שמהתעוררות מזבח החיצון של מטה מתעורר מזבח החיצון של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקרבנות, ובריח הקטרת של מזבח הפנימי של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקטרת, ועל זה] הַקְּטֹרֶת שֶׁל מַטָּה. וְעַל זֶה (שם) לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים, אוֹתָם נִרוֹת מְאִירִים נוֹצְצִים. כְּתוּב כָּאן טוֹבִים, וְכָתוּב שָׁם (בראשית א) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב: ע"כ מההשמטות.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה יָאוֹת הוּא (והיא) וְהַאי הָוָה תָּלֵי עַד דְּקָיְימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְסִינַי. אָמַר רַבִּי יִיסָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַזְעִיר לָהּ לְסִיהֲרָא וְשָׁלְטָא הַהוּא נָחָשׁ, אֲבָל בְּגִין חוֹבָא דְּאָדָם אִתְלַטְיָיא בְּגִין לְמֵילַט עָלְמָא. בְּהַהוּא יוֹמָא (דאתייהבת אורייתא) נַפְקַת אַרְעָא מֵהַהִיא קְלָלָה וְקָיְימָא סִיהֲרָא בְּהַהִיא גְּרִיעוּתָא, בַּר בְּשַׁעֲתָא דְקוּרְבָּנָא אִשְׁתַּכַּח בְּעָלְמָא וְיִשְׂרָאֵל יָתְבִין עַל אַרְעָהוֹן.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, יָפֶה הוּא, [והוא] וְזֶה הָיָה תָּלוּי עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי. אָמַר רַבִּי יִיסָא, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִקְטִין אֶת הַלְּבָנָה וְשָׁלַט אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ, אֲבָל מִשּׁוּם חֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם הִתְקַלְקְלָה כְּדֵי לְקַלֵּל אֶת הָעוֹלָם. בְּאוֹתוֹ יוֹם [שנתנה התורה] יָצְאָה הָאָרֶץ מֵאוֹתָהּ קְלָלָה וְעָמְדָה הַלְּבָנָה בְּאוֹתָהּ גְּרִיעוּת, פָּרַט לְשָׁעָה שֶׁקָּרְבָּנוֹת נִמְצְאוּ בָעוֹלָם וְיִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים עַל אַרְצָם.

אָמַר רַבִּי יִיסָא לְהַהוּא יְנוּקָא מָה שְׁמָךְ, אָמַר לֵיהּ אַבָּא. אָמַר לֵיהּ אַבָּא תְּהֵא בְּכֹלָּא בְּחָכְמָה וּבְשָׁנִין. קְרָא עָלֵיהּ (משלי כג) יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא לְאוֹתוֹ תִּינוֹק, מַה שְׁמְךָ? אָמַר לוֹ, אַבָּא. אָמַר לוֹ, אַבָּא תִּהְיֶה בַּכֹּל, בְּחָכְמָה וּבְשָׁנִים. קְרָא עָלָיו (משלי כג) יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַעֲבָרָא רוּחַ מְסָאֲבָא מִן עָלְמָא כְּמָה (ד"א ל"ג דאתמר) דִּכְתִיב, (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ. וּכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה יְיָ אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ כִּי יְיָ דִּבֶּר.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, עְתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִיר רוּחַ הַטֻּמְאָה מֵהָעוֹלָם, כְּמוֹ [שנאמר] שֶׁכָּתוּב (זכריה ג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, וְכָתוּב (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ כִּי ה' דִּבֵּר.

וְזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַנְהָרָא לְסִיהֲרָא וְלְאֲפָקָא לָהּ מֵחֲשׁוֹכָא בְּגִין הַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא. כְּמָה דִּכְתִיב, (ישעיה ל) וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים. מַאי אוֹר, הַהוּא אוֹר דְּגָנִיז לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית:

וּעְתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָאִיר אֶת הַלְּבָנָה וּלְהוֹצִיאָהּ מֵהַחֹשֶׁךְ מִשּׁוּם אוֹתוֹ נָחָשׁ הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. איזה אור? אותו האור שגנזו הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית.

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּגו'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (משלי י) בִּרְכַּת יְיָ הִיא תַּעֲשִׁיר וְלֹא יוֹסִיף עֶצֶב עִמָּהּ. בִּרְכַּת יְיָ דָּא שְׁכִינְתָּא דְּאִיהִי אִתְפַּקְדָא עַל בִּרְכָאן דְּעָלְמָא, וּמְנָהּ נָפְקֵי בִּרְכָאן לְכֹלָּא.

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּגו'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (משלי י) בִּרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׁיר וְלֹא יוֹסִף עֶצֶב עִמָּהּ. בִּרְכַּת ה' - זוֹ הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא מְמַנָּה עַל בִּרְכוֹת הָעוֹלָם, וּמִמֶּנָּה יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לַכֹּל.

דף עא.

תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב בְּקַדְמֵיתָא וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה וְגו'. כְּמָה דְּאִתְמַר דְּמַאֲרִיהּ דְּבֵיתָא יָהַב לֵיהּ רְשׁוּ לְמֵיעָאל. לְבָתַר אוֹתְתָא אָמְרָה לֵיהּ לְנַפְקָא. בְּקַדְמֵיתָא עָאל בִּרְשׁוּתָא דְבַעֲלָהּ, לְסוֹף נָפַק בִּרְשׁוּ דְאִתְתָא. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא מָאַרִיהּ (דף עא ע"א) דְּבֵיתָא יָעִיל וְאִתְתָא תָּפִיק, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ לֵאמֹר צֵא מִן הַתֵּבָה. דִּרְשׁוּ הֲוָה בִּידָהָא לְאָפָקָא לֵיהּ לְאוּשְׁפִּיזָא וְלָא לְאַעָלָא לֵיהּ.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב בַּהַתְחָלָה, וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה וְגו'. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁבַּעַל הַבַּיִת נָתַן לוֹ רְשׁוּת לְהַכְנֵס. אַחַר כָּךְ הָאִשָּׁה אָמְרָה לוֹ לְצֵאת. בַּהַתְחָלָה נִכְנַס בִּרְשׁוּת בַּעְלָהּ, וּבַסּוֹף יָצָא בִּרְשׁוּת הָאִשָּׁה. מִכָּאן לָמַדְנוּ שֶׁבַּעַל הַבַּיִת יִכָּנֵס, וְהָאִשָּׁה תּוֹצִיא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ לֵאמֹר צֵא מִן הַתֵּבָה. שֶׁרְשׁוּת הָיְתָה בְּיָדֶיהָ לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹרֵחַ, וְלֹא לְהַכְנִיסוֹ.

כְּיָון דְּנָפַק יְהֵב מַתְנָן לֵהּ, בְּגִין דְּאִיהִי בְּבֵיתָא וּבֵיתָא בִּידָהָא. וְאִנּוּן מַתְנָן דְּיָהֵב לָהּ בְּגִין לְאַסְגָּאָה לָהּ רְחִימוּתָא בְּבַעֲלָהּ. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא אוֹרַח אַרְעָא לְאוּשְׁפִּיזָא. (למיהב בידא דבעלה כד נפק יהב מתנן לאתתיה ולא בידה ובגין כך כיון דיהב ליה מתנן) וְעַל דָּא לְבָתַר דְּיָהֵב לָהּ מַתְנָן לְאַסְגָּאָה לָהּ רְחִימוּתָא בְּבַעֲלָהּ (נ"א כיון דנפק יהב מתנן ונבזבזן בידא דבעלה למיהב לאתתיה ולמחדי בה ולאסגאה לה רחימותא בבעלה, הדא הוא דכתיב ויקח מכל וגו' ויעל עולות במזבח, אלין מתנן דיהב בידא דבעלה בגין לאסגאה לה רחימותא בעלמא, ומכאן אוליפנא אורח ארעא לאושפיזא דיהב מתנן בידא דבעלה לאתתיה ולא בידהא, ועל דא ויעל עולות במזבח, קורבנא לדכורא לאסגאה רחימותא בבעלה ברכא ליה) בָּרְכָא לֵיהּ, דִּכְתִיב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וְגוֹ'. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (משלי י) בִּרְכַּת יְיָ הִיא תַּעֲשִׁיר. וַדַּאי כְּמָה דְּאִתְּמַר.

כֵּיוָן שֶׁיָּצָא, נָתַן לָהּ מַתָּנוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהִיא בַּבַּיִת וְהַבַּיִת בְּיָדֶיהָ. וְאוֹתָם הַמַּתָּנוֹת שֶׁנָּתַן לָהּ, כְּדֵי לְהַרְבּוֹת אַהֲבָה אֶל בַּעְלָהּ. מִכָּאן לָמַדְנוּ דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְאוֹרֵחַ [לתת ביד בעלה, כשיוצא נותן מתנות לאשתו, ולא בידה, ולכן, כיון שנתן לו מתנות]. וְעַל זֶה, לְאַחַר שֶׁנָּתַן לָהּ מַתָּנוֹת לְהַרְבּוֹת לָהּ אַהֲבָה עִם בַּעְלָהּ. [נ"א: כיון שיצא, נתן מתנות ואוצרות ביד בעלה לתת לאשתו ולשמח עמה ולהרבות לה אהבה עם בעלה, זהו שכתוב ויקח מכל וגו' ויעל עלת במזבח, אלו מתנות שנתן ביד של בעלה כדי להרבות לה אהבה בעולם, ומכאן למדנו דרך ארץ לאורח שיתן מתנות ביד של בעלה לאשתו ולא בידיה, ועל זה ויעל עלת במזבח, קרבן לזכר, להרבות אהבה עם בעלה ברך אותו] בֵּרַךְ אוֹתוֹ, שֶׁכָּתוּב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וְגוֹ'. וְלָכֵן כָּתוּב (משלי י) בִּרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׁיר. וַדַּאי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְלֹא יוֹסִיף עֶצֶב עֹמְּהּ. רָזָא דִּכְתִיב בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה. עִצָּבוֹן עֲצִיבוּ וְרוּגְזָא בְּלָא נְהִירוּ דְּאַנְפִּין. כַּד אִתְחֲשַׁךְ סִיהֲרָא וּבְרָכָן לָא מִשְׁתַּכְּחֵי. בְּעִצָּבוֹן סִטְרָא דְּרוּחָא אָחֳרָא דְּאִמְנַע בִּרְכָאן מֵעָלְמָא, וּבְגִין כָּךְ וְלֹא יוֹסִיף עֶצֶב עֹמְּהּ. וְדָא הוּא רָזָא דִּכְתִיב, (בראשית ח) לֹא אוֹסִיף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה:

וְלֹא יוֹסִף עֶצֶב עֹמְּהּ - סוֹד הַכְּתוּב בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה. עִצָּבוֹן - עַצְבוּת וְרֻגָּז בְּלִי הֶאָרַת פָּנִים. כְּשֶׁנֶּחְשֶׁכֶת הַלְּבָנָה (מלכות) וּבְרָכוֹת לֹא נִמְצָאוֹת. בְּעִצָּבוֹן - צַד שֶׁל רוּחַ אַחֵר שֶׁמּוֹנֵעַ בְּרָכוֹת מֵהָעוֹלָם, וְלָכֵן לֹא יוֹסִף עֶצֶב עֹמְּהּ. וְזֶהוּ סוֹד הַכְּתוּב (בראשית ח) לֹא אֹסִף עוֹד לְקַלֵּל אֶת הָאֲדָמָה.

וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה. מִכָּאן וּלְהַלְאָה יְהֵא לְכוֹן דְּיוֹקְנִין דִּבְנֵי נָשָׁא דְּהָא בְּקַדְמִיתָא לָא הֲווּ דְּיוֹקְנִין דִּבְנֵי נָשָׁא. תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמִיתָא כְּתִיב, (בראשית ט) בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. וּכְתִיב, (בראשית ה) בִּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אוֹתוֹ. כֵּיוָן דְּחָטוּ אִשְׁתַּנּוּ דְּיוֹקְנֵיהוּ מֵהַהוּא דְּיוֹקְנָא עִלָּאָה וְאִתְהַפְּכוּ אִנּוּן לְמִדְחַל מִקַּמֵּי חֵיוָון בָּרָא.

וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה. מִכָּאן וּלְהַלְאָה יִהְיֶה לָכֶם דְּמָיוֹת בְּנֵי אָדָם, שֶׁהָרֵי בַּתְּחִלָּה לֹא הָיוּ דְּמָיוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם. בֹּא רְאֵה, בַּתְּחִלָּה כָּתוּב (שם ט) בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם, וְכָתוּב (שם ה) בִּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אוֹתוֹ. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ, הִשְׁתַּנְּתָה דְּמוּתָם מֵאוֹתָהּ דְּמוּת עֶלְיוֹנָה, וְהֵם הִתְהַפְּכוּ לִפְחֹד מִלִּפְנֵי חַיּוֹת הַשָּׂדֶה.

בְּקַדְמִיתָא כָּל בְּרִיָּין דְּעָלְמָא זְקִפָּן עַיְינִין וְחָמָאן דִּיוּקְנָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה וְזָעָאן וְדָחֲלִין מִקַּמֵּיהּ. כֵּיוָן דְּחָטוּ אִתְהַפַּךְ דִּיוּקְנַיְיהוּ לְדִיוּקְנָא אָחֳרָא. וְאִתְהַפַּךְ דִּבְנֵי נָשָׁא זָעִין וְדָחֲלִין קַמֵּי שְׁאָר בְּרִיָּין.

בַּהַתְחָלָה כָּל בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם זָקְפוּ עֵינֵיהֶם, וְרָאוּ דְמוּת קְדוֹשָׁה עֶלְיוֹנָה וְזָעוּ וּפָחֲדוּ מִלְּפָנָיו. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ, הִתְהַפְּכָה דְמוּתָם בְּעֵינֵיהֶם לִדְמוּת אַחֶרֶת, וְהִתְהַפֵּךְ שֶׁבְּנֵי אָדָם זָעִים וּפוֹחֲדִים לִפְנֵי שְׁאָר הַבְּרִיּוֹת.

תָּא חֲזֵי, כָּל אִנּוּן בְּנֵי נָשָׁא דְּלָא חָטָאן קַמֵּי מָארֵיהוֹן וְלָא עָבְרִין עַל פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא. זְיוֹ דִּיוּקְנָא דִּלְהוֹן לָא אִשְׁתַּנֵּי מֵחֵיזוּ דִּדְיוּקְנָא עִלָּאָה. וְכָל בְּרִיָּין דְּעָלְמָא זָעִין וְדָחֲלִין קַמֵּיהּ. וּבְשַׁעְתָּא דִּבְנֵי נָשָׁא עָבְרִין עַל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְיתָא, אִתְחַלַּף דִּיוּקְנָא דִּלְהוֹן וְכֻלְּהוּ זָעִין וְדָחֲלִין מִקַּמֵּי בְּרִיָּין אָחֳרָנִין, בְּגִין דְּאִתְחַלַּף דִּיוּקְנָא עִלָּאָה וְאִתְעֲבַר מִנַּיְיהוּ, וּכְדֵין שָׁלְטֵי בְּהוּ חֵיוָת בָּרָא, דְּהָא לָא חָמוּ בְּהוּ הַהוּא דִּיוּקְנָא עִלָּאָה כִּדְקָחֲזֵי.

בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא חוֹטְאִים לִפְנֵי רִבּוֹנָם וְלֹא עוֹבְרִים עַל מִצְווֹת הַתּוֹרָה, זִיו דְּמוּתָם לֹא מִשְׁתַּנֶּה מִמַּרְאֵה הַדְּמוּת הָעֶלְיוֹנָה, וְכָל בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם זָעִים וּפוֹחֲדִים לְפָנָיו. וּבְשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹבְרִים עַל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, מִתְחַלֵּפֶת דְּמוּתָם, וְכֻלָּם מִזְדָּעְזְעִים וּפוֹחֲדִים מִלִּפְנֵי הַבְּרִיּוֹת הָאֲחֵרוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהִתְחַלְּפָה הַדְּמוּת הָעֶלְיוֹנָה וְהֶעְבְּרָה מֵהֶם, וְאָז שׁוֹלְטִים בָּהֶם חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, שֶׁהֲרֵי לֹא רוֹאִים בָּהֶם אוֹתָהּ דְּמוּת עֶלְיוֹנָה כָּרָאוּי.

וְעַל כָּךְ הַשְׁתָּא כֵּיוָן דְּעָלְמָא אִתְחַדַּשׁ כְּמִלְקַדְמִין, בָּרִיךְ לוֹן בְּרָכָה דָא וְשַׁלִּיט לוֹן עַל כֹּלָּא, כְּמָא דַאֲתְּ אָמַר וְכָל חַיְתוֹ הָאָרֶץ וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא אָמַר בְּיֶדְכֶם נִתָּנוּ. וַאֲפִילּוּ נוּנֵי יַמָּא. רַבִּי חִיָּיא אָמַר בְּיֶדְכֶם נִתָּנוּ. מִקַּדְמַת דְּנָא. דְּכַד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא מְסַר כֹּלָּא בִּידֵיהוֹן דִּכְתִיב וּרְדוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגוֹ'.

וְעַל כָּךְ עַכְשָׁו, כֵּיוָן שֶׁהָעוֹלָם הִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹ מִקֹּדֶם, בֵּרְכָם אֶת הַבְּרָכָה הַזּוֹ וְהִשְׁלִיט אוֹתָם עַל הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל דְּגֵי הַיָּם בְּיֶדְכֶם נִתָּנוּ. וַאֲפִלּוּ דְּגֵי הַיָּם. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, בְּיֶדְכֶם נִתָּנוּ - מִקֹּדֶם לָכֵן. כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם, מָסַר בִּידֵיהֶם אֶת הַכֹּל, שֶׁכָּתוּב וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגוֹ'.

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ. רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח (תהלים לכ) לְדָוִד מַשְׂכִּיל אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל קְרָא דָּא בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא אִתְּמַר. דְּהָא תָּנִינָן בַּעֲשָׂרָה זִינֵי שְׁבָחָא שַׁבַּח דָּוִד לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְחַד מִנַּיְיהוּ מַשְׂכִּיל. וְהוּא דַּרְגָּא חַד מֵאִנּוּן עֲשָׂרָה. וְדָוִד אַתְקִין גַּרְמֵיהּ עַד לָא יִשְׁרֵי עֲלוֹי הַאי דַּרְגָּא.

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ. רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח, (תהלים לב) לְדָוִד מַשְׂכִּיל אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה. פָּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ, אֲבָל פָּסוּק זֶה נִתְבָּאֵר בְּסוֹד הַחָכְמָה. שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, בַּעֲשָׂרָה מִינֵי שֶׁבַח שִׁבַּח דָּוִד אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאֶחָד מֵהֶם הוּא מַשְׂכִּיל, וְהוּא דַּרְגָּה אַחַת מֵאוֹתָן עֶשֶׂר. וְדָוִד הִתְקִין עַצְמוֹ בְּטֶרֶם שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו הַדַּרְגָּה הַזּוֹ.

אַשְׁרֵי נְשׁוּי פֶּשַׁע, דְּהָא בְּשַׁעֲתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתְקִיל חוֹבֵי וְזָכְוָון דִּבְנֵי נָשָׁא דְּהַהוּא (ד"א כד ההוא) תִּיקְלָא דְּבִסְטַר חוֹבִין מִסְתַּלְקִין וְאִנּוּן אוֹחֲרָנִין זַכְיָין דְּאִנּוּן בְּתִיקְלָא אָחֳרָא מַכְרִיעִין לְתַתָּא דָּא הוּא נְשׁוּי פֶּשַׁע.

אַשְׁרֵי נְשׁוּי פֶּשַׁע, שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹקֵל חֲטָאִים וּזְכֻיּוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁל אוֹתוֹ [ד"א כשאותו] מִשְׁקָל שֶׁבְּצַד הַחֲטָאִים עוֹלִים, וְאוֹתָם הָאֲחֵרִים, הַזְּכֻיּוֹת שֶׁהֵן בְּמִשְׁקָל אַחֵר, מַכְרִיעוֹת לְמַטָּה - זֶהוּ נְשׁוּי פֶּשַׁע.

כְּסוּי חֲטָאָה בְּשַׁעֲתָא דְּדִינָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא דְּיֵהֵא מְחַפְּיָא דְּלָא יִשְׁלוֹט עֲלוֹי מְחַבְּלָא, כְּמָה דְּהָווֹה לְנֹחַ דְּכַסֵּי לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵהַהוּא חֲטָאָה דְּאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ אָדָם עַל עָלְמָא. דְּכֵיוָן דְּחֲטָאָה דָּא אַנְגִיד אָדָם עַל עַלְמָא, שְׁאָר בְּרָיִין שָׁלְטָאן וּבַר נָשׁ דָּחִיל מִנַּיְיהוּ וְעָלְמָא לָא אִתְקִין בְּתִקּוּנֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ כַּד נָפַק נֹחַ מִתֵּיבוּתָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרְכֵיהּ. דִּכְתִיב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו וְגו':

כְּסוּי חֲטָאָה - בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּין שׁוֹרֶה בָּעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה מְכַסֶּה שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עָלָיו הַמַּשְׁחִית, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְנֹחַ שֶׁכִּסָּה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵאוֹתוֹ חֵטְא שֶׁהִמְשִׁיךְ עָלָיו אָדָם עַל הָעוֹלָם. שֶׁכֵּיוָן שֶׁחֵטְא זֶה הִשְׁפִּיעַ אָדָם עַל הָעוֹלָם, שְׁאָר הַבְּרִיּוֹת שׁוֹלְטוֹת, וּבֶן אָדָם פּוֹחֵד מֵהֶם, וְהָעוֹלָם לֹא הֻתְקַן בְּתִקּוּנוֹ. וְלָכֵן כְּשֶׁיָּצָא נֹחַ מֵהַתֵּבָה, בֵּרְכוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו וְגו'.

דף עא:

וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ. בְּהַנֵּי בִּרְכָאן לָא אִשְׁתַּכָּחוּ נוּקְבֵי, אֶלָּא אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו, אֲבָל נוּקְבֵי לָא אָמַר קְרָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאַתֶּם כְּלָלָא דִּדְכוּרֵי (דף עא ע"ב) וְנוּקְבֵי כְּחָדָא. וְתוּ אֶת נֹחַ לְאַסְגָּאָה נוּקְבֵיהּ. וְאֶת בָּנָיו לְאַסְגָּאָה נוּקְבֵי דִלְהוֹן.

וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ. בַּבְּרָכוֹת הַלָּלוּ לֹא נִמְצְאוּ נְקֵבוֹת, אֶלָּא אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו, אֲבָל נְקֵבוֹת הַפְּסוּק לֹא אָמַר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְאַתֶּם - כְּלַל שֶׁל הַזְּכָרִים וְהַנְּקֵבוֹת כְּאֶחָד. וְעוֹד, אֶת נֹחַ - לְרַבּוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאֶת בָּנָיו - לְרַבּוֹת אֶת נְקֵבוֹתֵיהֶם.

וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב אַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ לְמֶעְבַּד תּוֹלְדוֹת מִכָּאן וּלְהָלְאָה שִׁרְצוּ בָאָרֶץ. וְהָכָא יָהִיב לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שֶׁבַע פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא לוֹן וּלְכָל דְּאָתוּ אֲבַתְרַיְיהוּ, עַד דְּקָיְימוּ יִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְסִינַי וְאִתְיְיהַב לוֹן כָּל פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא כְּחָדָא:

וְלָכֵן כָּתוּב וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ, לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת מִכָּאן וָהָלְאָה, שִׁרְצוּ בָאָרֶץ. וְכָאן נָתַן לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁבַע מִצְווֹת הַתּוֹרָה וּלְכָל הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי וְנִתְּנוּ לָהֶם כָּל מִצְווֹת הַתּוֹרָה כְּאֶחָד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ וְגו'. זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וְגו'. אֶת קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן. נָתַתִּי מִקֶּדֶמֶת דְּנָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח (יחזקאל א) וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא. מַה כְּתִיב לְעֵילָּא וָאֶשְׁמַע אֶת קוֹל כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים

כְּקוֹל שַׁדַּי בְּלֶכְתָּן. אִלֵּין אַרְבַּע חֵיוָון רַבְרְבָן עִלָּאִין קַדִּישִׁין דְּהַהוּא רָקִיעַ מִתְתַּקְנָא עֲלַיְיהוּ. וְכֻלְּהוּ גַּדְפַיְיהוּ (ד"א ל"ג פרישן) מִתְחַבְּרָאן דָּא בְּדָא לְחַפָּיָא גוּפַיְיהוּ.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ וְגוֹ', זאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וְגוֹ', אֶת קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן. נָתַתִּי - מִקְּדָם לְכָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח, (יחזקאל א) וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא. מַה כְּתוּב לְמַעְלָה? וָאֶשְׁמַע אֶת קוֹל כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל שַׁדַּי בְּלֶכְתָּן. אִלֵּין אַרְבַּע חַיּוֹת גְּדוֹלוֹת עֶלְיוֹנוֹת קַדּוֹשׁוֹת שָׁאוֹתוֹ הָרָקִיעַ מְתֻקָּן עֲלֵיהֶם. וְכָל הַכְּנָפַיִם [נפרדות] מִתְחַבְּרוֹת זוֹ בָּזוֹ לְכַסּוֹת אֶת גּוּפָם.

וּבְשַׁעְתָּא דְּאָנוּן פָּרְשֵׁי גַּדְפַיְיהוּ, אִשְׁתְּמַע קוֹל גַּדְפִין דְּכֻלְּהוּ דְּאָמְרֵי שִׁירְתָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב כְּקוֹל שַׁדַּי. דְּלָא אִשְׁתְּכִיךְ לְעָלְמִין. כְּמָה דִכְתִיב, (תהלים ל) לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. וּמַאי אָמְרֵי, (תהלים צח) הוֹדִיעַ יְיָ יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גִּלָּה צִדְקָתוֹ.

וּבְשַׁעְתָּא שֶׁהֵם פּוֹרְשִׂים כַּנְפֵיהֶם, נִשְׁמָע קוֹל הַכְּנָפִים שֶׁלָּכֻלָּם שֶׁאוֹמְרִים שִׁירָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כְּקוֹל שַׁדַּי, שֶׁלֹּא שׁוֹכֵךְ לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ל) לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. וּמָה אוֹמְרִים? (שם צח) הוֹדִיעַ ה' יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גִּלָּה צִדְקָתוֹ.

קוֹל הֲמָלָה כְּקוֹל מַחֲנֶה, כְּקוֹל מַשְׁרְיְיתָא קַדִּישָׁא כַּד מִתְחַבְּרָן כָּל חֵילִין עִלָּאִין לְעֵילָא. וּמַאי אָמְרֵי קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. אֲהַדְּרוּ לְדָרוֹם אָמְרוּ קָדוֹשׁ, אֲהַדְּרוּ לְצָפוֹן אָמְרוּ קָדוֹשׁ. אֲהַדְּרוּ לְמִזְרָח אָמְרוּ קָדוֹשׁ. אֲהַדְּרוּ לְמַעֲרָב אָמְרוּ בָּרוּךְ.

קוֹל הֲמָלָה כְּקוֹל מַחֲנֶה, כְּקוֹל מַחֲנֶה קָדוֹשׁ כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים כָּל הַצְּבָאוֹת הָעֶלְיוֹנִים לְמַעְלָה. וּמָה אוֹמְרִים? קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. חוֹזְרִים לַדָּרוֹם, אוֹמְרִים קָדוֹשׁ. חוֹזְרִים לַצָּפוֹן, אוֹמְרִים קָדוֹשׁ. חוֹזְרִים לַמִּזְרָח, אוֹמְרִים קָדוֹשׁ. חוֹזְרִים לַמַּעֲרָב, אוֹמְרִים בָּרוּךְ.

וְהַאי רָקִיעַ קָאִים עַל רֵישֵׁיהוֹן. וּבְכָל אֲתַר דְּאִיהִי אָזְלָא, אִסְתָּחָרוּ אַפַּיִן לְהַהִיא סִטְרָא דְּאִתְכְּלִילוּ אַנְפִּין בֵּיהּ. אִסְתָּחָרוּ אַנְפִּין לְאַרְבַּע זְוָיִין, וְכֻלְּהוּ מִסְתַּחֲרִין לְתַתָּא. בְּרִבּוּעָא דִילֵיהּ אִתְגְּלִיפַת בְּאַרְבַּע אַנְפִּין, אַנְפֵּי אַרְיֵה. אַנְפֵּי נְשְׁרָא. אַנְפֵּי שׁוֹר. אַנְפֵּי אָדָם. גְּלִיף בְּכֻלְּהוּ אָדָם. אַנְפֵּי אַרְיֵ"ה אָדָם. אַנְפֵּי נְשֶׁ"ר אָדָם. אַנְפֵּי שׁוֹ"ר (ד"א אדם). כֻּלְּהוּ כְּלִילָן בֵּיהּ. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם.

וְהָרָקִיעַ הַזֶּה עוֹמֵד עַל רֵאשֵׁיהֶם. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת, מְסוֹבְבִים פָּנִים לְאוֹתוֹ צַד שֶׁנִּכְלְלִים הַפָּנִים בּוֹ. מְסוֹבֵב פָּנָיו לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת, וְכֻלָּם מְסוֹבְבִים לְמַטָּה. בְּרִבּוּעַ שֶׁלּוֹ נֶחְקֶקֶת בְּאַרְבַּע פָּנִים: פְּנֵי אַרְיֵה, פְּנֵי נֶשֶׁר, פְּנֵי שׁוֹר, פְּנֵי אָדָם. חָקוּק בְּכֻלָּם אָדָם. פְּנֵי אַרְיֵ"ה אָדָם. פְּנֵי נֶשֶׁ"ר אָדָם. פְּנֵי שׁוֹ"ר [אדם]. כֻּלָּם כְּלוּלִים בּוֹ. וְלָכֵן כָּתוּב וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם.

וְהַאי רָקִיעַ דְּאִתְרַבַּע כֻּלְּהוּ גְּוָונִין כְּלִילָן בֵּיהּ, אַרְבַּע גְּוָונִין אִתְחַזְיָין בֵּיהּ גְּלִיפִין בְּאַרְבַּע אַרְבַּע. בְּאַרְבַּע גְּלִיפִין רְשִׁימִין טְהִירִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין. כַּד מִתְפָּרְשָׁאן גְּוָונִין דְּאִנּוּן אַרְבַּע סָלְקִין תְּרֵיסַר. גַּוָון יָרֹק. גַּוָון סוּמָק. גַּוָון חִוָּור. גַּוָון סַפִּיר דְּאִתְכְּלִילוּ מִכָּל גְּוָונִין. הֲדָא הוּא

דְּכְתִיב, (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנּוֹגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד יְיָ. חֵיזוּ דְּגָוונִין דְּכֹלָּא. וּבְגִין כָּךְ אֶת קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן.

וְהָרְקִיעַ הַזֶּה שֶׁהִתְרַבַּע, כָּל הַגְּוָנִים כְּלוּלִים בּוֹ. אַרְבָּעָה גְוָנִים נִרְאִים בּוֹ חֲקוּקִים בְּאַרְבַּע אַרְבַּע. בְּאַרְבָּעָה חֲקוּקִים רְשׁוּמִים אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. כְּשֶׁנִּפְרְדִים הַגְּוָנִים שֶׁל אוֹתָם אַרְבַּע, עוֹלִים שְׁנַיִם עָשָׂר. גֶּוֶן יָרֹק. גֶּוֶן אָדֹם. גֶּוֶן לָבָן. גֶּוֶן סַפִּיר שֶׁנִּכְלְלוּ מִכָּל הַגְּוָנִים. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. הַמַּרְאֶה שֶׁל כָּל הַגְּוָנִים, וְלָכֵן אֶת קַשְׁתִּי נָתַתִּי בֶּעָנָן.

מַאי קַשְׁתִּי, כְּמָה דְּאִתְּמַר בְּיוֹסֵף דִּכְתִיב, (בראשית מט) וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ. בְּגִין דְּיוֹסֵף צַדִּיק אִקְרֵי, וּבְגִין כָּךְ קַשְׁתּוֹ דָּא בְּרִית דְּקֶשֶׁת דְּאִתְכְּלִיל בְּצַדִּיק, דִּבְרִית דָּא בְּדָא אִתְאַחִיד. וּבְגִין דְּנֹחַ הֲוָה צַדִּיק, קַיְימָא דִּילֵיהּ קֶשֶׁת.

מַה זֶּה קַשְׁתִּי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹסֵף, שֶׁכָּתוּב (בראשית מט) וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹסֵף נִקְרָא צַדִּיק. וְלָכֵן קַשְׁתּוֹ, זוֹ בְּרִית שֶׁל הַקֶּשֶׁת שֶׁנִּכְלֶלֶת בְּצַדִּיק, שֶׁהַבְּרִית זֶה עִם זֶה נֶאֱחָז. וּמִשּׁוּם שֶׁנֹּחַ הָיָה צַדִּיק, הַבְּרִית שֶׁלּוֹ קֶשֶׁת.

וַיָּפוֹזוּ. מַאי וַיָּפוֹזוּ, אַנְהִירוּ בַּחֲמִידוּ דִּכֹלָּא. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (תהלים יט) הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים. אִתְנְהִירוּ בְּנְהִירוּ עִלָּאָה כַּד נָטַר בְּרִית. וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי יוֹסֵף הַצַּדִּיק. עַל דָּא אִקְרֵי הַקֶּשֶׁת בְּרִית, כְּלִיל דָּא בְּדָא.

וַיָּפוֹזוּ, מַה זֶּה וַיָּפוֹזוּ? הֵאִירוּ בְּחֶמְדַּת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יט) הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים. הוּאֲרוּ בְּאוֹר עֶלְיוֹן כְּשֶׁשָּׁמַר הַבְּרִית. וְלָכֵן נִקְרָא יוֹסֵף הַצַּדִּיק. וְעַל זֶה הַקֶּשֶׁת נִקְרֵאת בְּרִית, כּוֹלֵל זֶה בָּזֶה.

זָהֳרָא יְקָרָא עִלָּאָה חֵיזוּ דְּכָל חֵיזוּ חָזוּ כְּחֵיזוּ טְמִירִין (נ"א טמירא) גְּוָונִין טְמִירִין. גְּוָונִין דְּלָא אִתְגַּלְיָין. וְלֵית רְשׁוּ לְאִסְתַּכְּלָא בְּעֵינָא בַּקֶּשֶׁת כַּד אִתְחֲזֵי בְּעִלְמָא דְּלָא יִתְחֲזֵי קְלָנָא בִּשְׁכִינְתָּא. וְכֵן גְּוונִין דְּקֶשֶׁת הוּא חֵיזוּ סוֹסְטִיפָּא קְטִירָא כְּחֵיזוּ יְקָרָא עִלָּאָה דְּלָא לְאִסְתַּכָּלָא.

זֹהַר נִכְבַּד עֶלְיוֹן הַמַּרְאֶה שֶׁל כָּל הַמַּרְאוֹת, מַרְאֶה כְּמַרְאֶה טְמוּנִים [נ"א: טמון] הַגְּוָנִים הַטְּמוּנִים. הַגְּוָנִים שֶׁלֹּא הִתְגַּלּוּ. וְאֵין רְשׁוּת לְהִסְתַּכֵּל בְּעֵין בַּקֶּשֶׁת כְּשֶׁנִּרְאֵית בָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְרָאֶה קָלוֹן בַּשְּׁכִינָה. וְכֵן גּוֹנֵי הַקֶּשֶׁת הוּא מַרְאֶה מוּצָק קָשׁוּר כְּמַרְאֵה כְּבוֹד הָעֶלְיוֹן שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל.

וְכֵיוָן דְּאַרְעָא חְמָאת לְהַאי קֶשֶׁת קַיְימָא קַדִּישָׁא, אִתְקַיְימַת בְּקִיּוּמָא. וְעַל דָּא וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּין אֱלֹהִים וגו'. הַאי דְּאָמַרְן דְּאִלֵּין תִּלַת גְּוונִין וְחַד דְּאִתְכְּלִיל בֵּינַיְיהוּ כֻּלְּהוּ רָזָא חָדָא. וּבְגוֹ עֲנָנָא סָלְקָא לְאִתְחֲזָאָה. (יחזקאל א) וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר. הַאי הִיא אֶבֶן שְׁתִיָּה דְּאִיהִי נְקוּדָה חָדָא דְּכָל עָלְמָא. וְקַיְימָא עֲלָהּ קַדִּישׁ הַקֶּדָשִׁים. וּמַאי הִיא, כֻּרְסְיָיא קַדִּישָׁא עִלָּאָה דְּאִיהִי מְמַנָּא עַל אִלֵּין אַרְבַּע דְּמוּת כִּסֵּא בְּאַרְבַּע סָמְכִין, וְדָא הוּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

וְכֵיוָן שֶׁהָאָרֶץ רָאֲתָה אֶת הַקֶּשֶׁת הַזּוֹ, בְּרִית קְדוֹשָׁה, הִתְקַיְּמָה בְּקִיּוּם. וְעַל זֶה וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּין אֱלֹהִים וגו'. זֶה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁאֵלּוּ שְׁלֹשֶׁת הַגְּוָנִים וְאֶחָד שֶׁנִּכְלָל בֵּינֵיהֶם כֻּלָּם סוֹד אֶחָד, וּבְתוֹךְ הֶעָנָן עוֹלֶה לְהַרְאוֹת. (יחזקאל א) וּמַמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר - זוֹהִי אֶבֶן הַשְּׁתִיָּה שֶׁהִיא נְקֻדָּה אַחַת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם וְעוֹמֶד עָלֶיהָ קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וּמַהִי? הַכִּסֵּא הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁמְּמֻנֶּה עַל אַרְבָּעָה אֵלֶּה דְּמוּת כִּסֵּא בְּאַרְבָּעָה עַמּוּדִים, וְזוֹהִי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

דף עב.

וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה. דְּא הוּא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. מִכָּאן דְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָב יְשַׁוּוּן (דף עב ע"א) יָתָהּ עַל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. בְּגִין דְּהַאי כַּרְסְיָיא לְדָא, כְּמַרְאֵה אָדָם דְּאִיהוּ דִּיוּקְנָא דְּיַעֲקֹב דְּאִיהוּ יָתִיב עֲלָהּ.

וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה - זוֹהִי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. מִכָּאן שֶׁתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב יְשַׁימוּ אוֹתָהּ עַל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, מְשׁוּם שֶׁזֶּה כִּסֵּא לָזֶה. כְּמַרְאֵה אָדָם, שֶׁהוּא הַדְּמוּת שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ.

רַבִּי יְהוּדָה קָם לֵילְיָא חַד לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא בְּפַלְגוּ לֵילְיָא בְּבֵי אוּשְׁפִּיזָא בְּמָתָא מַחְסֵיָא. וְהָווּ תַּמָּן בְּבֵיתָא חַד יוּדְאִי דְּאָתָא בְּתָרֵי קִסְרָא דְּקַטְפִּירָא. פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר (בראשית כח) וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים. דָּא הִיא אֶבֶן שְׁתִיָּה דְּמַתַּמָּן אִשְׁתְּיִל עָלְמָא וְעָלָה אִתְבְּנֵי בֵּי מַקְדְּשָׁא.

רַבִּי יְהוּדָה קָם לַיְלָה אֶחָד לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה בְּאַכְסַנְיָה בְּעִיר מַחְסֵיָא, וְהָיָה שָׁם בַּבַּיִת יְהוּדִי אֶחָד שֶׁבָּא בִּשְׁתֵּי אַמְתָּחוֹת שֶׁל מַלְבּוּשִׁים. פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (בראשית כח) וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים - זוֹהִי אֶבֶן הַשְּׁתִיָּה שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁתַּת הָעוֹלָם וְעָלֶיהָ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

זָקֵף רֵישֵׁיהּ הַהוּא יוּדְאִי וְאָמַר לֵהּ הַאי מִלָּה אֵיךְ אֶפְשָׁר, וְהָא אֶבֶן שְׁתִיָּה עַד לָא אִתְבְּרֵי עָלְמָא הֲוַת וּמִינָהּ אִשְׁתִּיל עָלְמָא, וְאַתְּ אָמַרְתְּ וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה. דְּמַשְׁמַע דְּיַעֲקֹב שַׁוֵּי לָהּ הַשְׁתָּא דְּכְתִיב, (בראשית כח) וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו. וְתוּ דְּיַעֲקֹב בְּבֵית אֵל הֲוָה וְהַאי אַבְנָא הֲוַת בִּירוּשְׁלַם.

הֵרִים רֹאשׁוֹ אוֹתוֹ יְהוּדִי וְאָמַר לוֹ, דָּבָר זֶה אֵיךְ אֶפְשָׁר? וַהֲרֵי אֶבֶן הַשְּׁתִיָּה טֶרֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הָיְתָה, וּמִמֶּנָּה נִשְׁתַּת הָעוֹלָם, וְאַתָּה אָמַרְתָּ וְהָאֶבֶן הַ את אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה, שֶׁמַּשְׁמַע שֶׁיַּעֲקֹב שָׂם אוֹתָהּ עַכְשָׁו, שֶׁכָּתוּב (שם) וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו? וְעוֹד, שֶׁיַּעֲקֹב בְּבֵית אֵל הָיָה, וְהָאֶבֶן הַ את הָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם.

רַבִּי יְהוּדָה לָא אַסְחַר רֵישֵׁיהּ לְגַבֵּיהּ, פְּתַח וְאָמַר (עמוס ד) הָכוֹן לִקְרַאת אֱלֹקֶיךָ יִשְׂרָאֵל. וּכְתִיב, (דברים כז) הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל. מִלֵּי דְּאוֹרַיְיתָא בָּעְיִין כַּוָּונָה. וּמִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא בָּעָאן לְאִתְתַּקָּנָא בְּגוּפָא וּרְעוּתָא כְּחָדָא. קָם הַהוּא יוּדְאִי וְאִתְלַבַּשׁ, וְיָתִיב לְגַבֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה, וְאָמַר זַכָּאִין אַתּוּן צַדִּיקַיָּא דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא יוֹמָא וְלֵילְיָא.

רַבִּי יְהוּדָה לֹא סוֹבֵב רֹאשׁוֹ אֵלָיו, פָּתַח וְאָמַר, (עמוס ד) הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל, וְכָתוּב (דברים כז) הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל. דִּבְרֵי תוֹרָה צְרִיכִים כַּוָּנָה, וְדִבְרֵי תוֹרָה צְרִיכִים לְהִתְתַּקֵּן בְּגוּף וְרָצוֹן כְּאֶחָד. קָם אוֹתוֹ יְהוּדִי וְהִתְלַבֵּשׁ, וְיָשַׁב אֵצֶל רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, אַשְׁרֵיכֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה הַשְׁתָּא דְּכַוְונַת גַּרְמָךְ, אֵימָא מֵילָךְ דְּנִתְחַבַּר כְּחָדָא. דְּהָא מִלֵּי דְּאוֹרַיְיתָא בָּעְיִין תִּקּוּנָא דְּגוּפָא וְתִקּוּנָא דְּלִבָּא. וְאִי לָאו בְּעַרְסָאי שְׁכִיבְנָא וּבְלִבָּאי אָמְרְנָא מִלִּין. אֶלָּא הָא תְּנִינָן דְּאָפִילּוּ חַד דְּיָתִיב וְלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא שְׁכִינְתָּא אִתְחַבְּרַת בַּהֲדֵיהּ, וּמַה שְׁכִינְתָּא הָכָא וְאָנָא שָׁכִיב בְּעַרְסָאי. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּבַעְיָין צַחוּתָא.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, עַכְשָׁו שֶׁכִּוַּנְתָּ עַצְמְךָ, אֱמוֹר דְּבָרְךָ שֶׁנִּתְחַבֵּר כְּאֶחָד, שֶׁהֲרֵי דִּבְרֵי תוֹרָה צְרִיכִים תִּקּוּן הַגּוּף וְתִקּוּן הַלֵּב, וְאִם לֹא - בְּמִטָּתִי הָיִיתִי שׁוֹכֵב, וּבְלִבִּי הָיִיתִי אוֹמֵר דְּבָרִים. אֶלָּא הֲרֵי שְׁנֵינוּ, שֶׁאֲפִלּוּ אֶחָד שֶׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, הַשְּׁכִינָה מִתְחַבֶּרֶת עִמּוֹ, וּמַה שְׁכִינָה כָּאן וַאֲנִי שׁוֹכֵב בְּמִטָּתִי!? וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁצְּרִיכִים צַחוּת.

וְתוּ דְּכָל בַּר נָשׁ (אחרי מות סז א) דְּקָם לְמִלְּעֵי בְּאוֹרַיְיתָא מְפַלְּגוּ לֵיהּ כַּד אִתְעַר רוּחַ צָפוֹן (בפלגו דליליא) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתֵי לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּא בְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן. וְהוּא וְכָל צַדִּיקַיָּא דִּבְגִנְתָּא כֻּלְּהוּ צַיְיתִין (ליה וציתין) לְאִלֵּין מִלִּין דָּנָפְקֵי מִפּוּמֵיהּ. וּמַה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָל צַדִּיקַיָּא מִתְעַדְּנִין לְמִשְׁמַע מִלֵּי דְּאוֹרַיְיתָא בְּשַׁעֲתָא דָּא וְאָנָא אֲהֵא שָׁכִיב בְּעַרְסָאי.

אָמַר לֵיהּ הַשְׁתָּא אֵימָא מֵילָךְ.

וְעוֹד, שֶׁכָּל בֶּן אָדָם שֶׁקָּם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה מֵחֲצוֹת הַלַּיְלָה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת רוּחַ צָפוֹן [בחצות הלילה], הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן. וְהוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּגַּן, כֻּלָּם מַקְשִׁיבִים [לו, ומקשיבים] לְאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁיּוֹצְאִים מִפִּיו. וּמַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁמִּתְעַדְּנִים לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי תוֹרָה בַּשָּׁעָה הַזּוֹ, וַאֲנִי אֶהְיֶה שׁוֹכֵב בְּמִטָּתִי!? אָמַר לוֹ, כְּעֵת אֱמֹר דְּבָרְךָ.

אָמַר לֵיהּ שְׁאֵילְנָא עַל מָה דְּאָמַרְתְּ בְּפִסּוּקָא דָּא (רזא דאבן שתיה דאמרת) וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים דְּדָא אֶבֶן שְׁתִיָה. (השתא דציית למלי) הֵיךְ אֶפְשָׁר, דְּהָא אֶבֶן שְׁתִיָה עַד לָא אִתְבְּרֵי עָלְמָא הֲוַת וּמִנָּהּ אִשְׁתִּיל עָלְמָא, וְאַתְּ אָמַרְתְּ אֲשֶׁר שַׂמְתִּי, דְּמַשְׁמַע דְּיַעֲקֹב שַׁוֵּי לָהּ הַשְׁתָּא. וּכְתִיב וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשׁוֹתָיו.

אָמַר לוֹ, שְׁאַלְתִּי עַל מָה שֶׁאָמַרְתְּ בַּפָּסוּק הַזֶּה [סוד של אבן השתיה שאמרת], וְהָאֶבֶן הַ את אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, שֶׁזּוֹ אֶבֶן הַשְׁתִיָה, [עכשו שמקשיב לדברי] אֵיךְ אֶפְשָׁר? שֶׁהֲרֵי אֶבֶן הַשְׁתִיָה טָרֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הָיְתָה, וּמִמֶּנָּה נִשְׁתַּל הָעוֹלָם, וְאַתָּה אָמַרְתָּ אֲשֶׁר שַׂמְתִּי, שֶׁמַּשְׁמַע שֶׁיַּעֲקֹב שָׂם אוֹתָהּ כְּעֵת, וְכָתוּב וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו?

וְתוּ דְּיַעֲקֹב בְּבֵית אֵל הֲוָה וְאַבְנָא דָּא הֲוַת בִּירוּשָׁלַם. אָמַר לֵיהּ כָּל אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל אִכְפַּל תְּחוֹתוֹי וְהַהוּא אֶבֶן תְּחוֹתֵיהּ הֲוַת. אָמַר לֵיהּ אֲשֶׁר שָׂם כְּתִיב. וּכְתִיב וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה. אָמַר לֵיהּ אִי יָדַעְתְּ מִלָּה אֵימָא לָהּ.

וְעוֹד, שֶׁיַּעֲקֹב בְּבֵית אֵל הָיָה, וְהָאֶבֶן הַזּוֹ הָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם. אֲמַר לוֹ, כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִתְקַפְּלָה תַּחְתָּיו, וְאוֹתָהּ אֶבֶן תַּחְתָּיו הָיְתָה. אֲמַר לוֹ, אֲשֶׁר שָׁם כָּתוּב, וְכָתוּב וְהָאֶבֶן הַ את אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה. אֲמַר לוֹ, אִם יֵדְעִתְּ הַדָּבָר - אֱמֹר אוֹתוֹ.

פֻּתַּח וְאָמַר, (תהלים יז) אֲנִי בְצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ אֶשְׂבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ. דָּוִד מַלְכָּא חֲבִיבוּתָא וּדְבֵקוּתָא דִּילֵיהּ בְּהַאי אֶבֶן הֲוָה. וְעָלָהּ אָמַר (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. וְכַד בָּעָא לְאִסְתַּכְּלָא בְּחִיזוּ יְקָרָא דְמָרֵיהּ, נְטַל לְהַאי אֶבֶן בִּידֵיהּ בְּקַדְמֵיתָא וּלְבָתַר עָיֵיל.

פֻּתַּח וְאָמַר, (תהלים יז) אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ אֶשְׂבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ. דָּוִד הַמֶּלֶךְ, הַחֲבִיבוּת וְהַדְּבֵקוּת שֶׁלּוֹ הָיְתָה בָּאֶבֶן הַזֹּאת, וְעָלֶיהָ אָמַר (שם קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. וּכְשֶׁרָצָה לְהִסְתַּכֵּל בְּמַרְאֵה כְּבוֹד רִבּוֹנוֹ, נָטַל אֶבֶן זוֹ בְּיָדוֹ בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ נִכְנַס.

בְּגִין דְּכָל מַאן דְּבָעֵי לְאִתְחַזָּאָה קַמֵּי מָרֵיהּ, לָא אֶעֱיל אֶלָּא בְּהַאי אֶבֶן. דִּכְתִיב, (ויקרא יג) בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ. וְדָוִד מְשַׁבַּח גַּרְמֵיהּ וְאָמַר אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ. וְכָל אִשְׁתַּדְּלוּתֵיהּ דְּדָוִד לְאִתְחַזָּאָה בְּהַאי אֶבֶן כְּדְקָא יָאוּת לְגַבֵּי דִּלְעֵילָּא.

מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לְהֵרָאוֹת לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, לֹא נִכְנָס אֶלָּא עִם אֶבֶן זאת, שֶׁכָּתוּב (ויקרא יג) בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ. וְדָוִד מְשַׁבֵּחַ עַצְמוֹ וְאוֹמֵר, אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ. וְכָל הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ שֶׁל דָּוִד לְהֵרָאוֹת בְּאֶבֶן זֹאת כָּרָאוּי כְּלַפֵּי מַעְלָה.

תָּא חֲזֵי, אַבְרָהָם אַתְקִין צְלוֹתָא דְצַפְרָא וְאוֹדַע טִיבוּ דְמָארֵיהּ בְּעָלְמָא. וְאַתְקִין הַהִיא שַׁעֲתָא בְּתִקּוּנָהָא כְּדְקָא יָאוֹת דִּכְתִיב, (בראשית כב) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר. יְצָחָק אַתְקִין צְלוֹתָא דְמִנְחָה וְאוֹדַע בְּעָלְמָא דְּאִית דִּין וְאִית דַּיָּין דְּיָכוֹל לְשֵׁזָבָא וּלְמֵידַן עָלְמָא.

בֹּא וּתְרֶאָה, אַבְרָהָם תִּקֵּן תְּפִלַּת הַבֹּקֶר וְהוֹדִיעַ טוּב רִבּוֹנוֹ בָּעוֹלָם, וְתִקֵּן אוֹתָהּ הַשָּׁעָה בְּתִקּוּנֶיהָ כָּרָאוּי, שֶׁכָּתוּב (בראשית כב) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר. יִצְחָק תִּקֵּן תְּפִלַּת מִנְחָה, וְהוֹדִיעַ בָּעוֹלָם שֶׁיֵּשׁ דִּין וְיֵשׁ דַּיָּן שֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיל וְלִדּוֹן אֶת הָעוֹלָם.

דף עב:

יַעֲקֹב אַתְקִין צְלוֹתָא דְעַרְבִית, וּבְגִין צְלוֹתָא דָא דְּאַתְקִין מַה דְּלָא אַתְקִין בַּר נָשׁ מִקַּדְמַת דְּנָא כְּדְקָא יָאוּת. בְּגִין כָּךְ שַׁבַּח גַּרְמֵיהּ וְאָמַר (דף עב ע"ב) וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה. דְּעַד הַהִיא שַׁעֲתָא לָא שַׁוִּי לָהּ אָחֳרָא כַּוָּותֵיהּ.

יַעֲקֹב תִּקֵּן תְּפִלַּת עַרְבִית, וּבִשְׁבִיל הַתְּפִלָּה הַזּוֹ שֶׁתִּקֵּן מַה שֶּׁלֹּא תִקֵּן בֶּן אָדָם מִקֹּדֶם לָזֶה כָּרָאוּי, לָכֵן שִׁבַּח אֶת עַצְמוֹ וְאָמַר וְהָאֶבֶן הַ את אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה. שֶׁעַד אוֹתָהּ שָׁעָה לֹא תִקֵּן אוֹתָהּ אַחֵר כְּמוֹתוֹ.

וּבְגִין כָּךְ וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשׁוֹתָיו וַיָּשֶׂם אוֹתָהּ מַצֵּבָה. מַאי מַצֵּבָה. דְּהָוָה נָפִילָה וְאוֹקִים לָהּ. וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ. דְּהָא בְּיַעֲקֹב תַּלְיָא מִילְּתָא לְמֶעְבַּד יַתִּיר מִכָּל בְּנֵי עָלְמָא. אָתָא רַבִּי יְהוּדָה וּנְשָׁקֵיהּ, אָמַר לֵיהּ וְכָל הַאי יְדַעְתְּ (והיך) וְאַתְּ מִשְׁתַּדֵּל בִּסְחוֹרְתָא וּמַנַּח

חַיֵּי עָלְמָא. אָמַר לֵיהּ דְּהָוָה דְחִיקָא לִי שַׁעֲתָא, וְאִית לִי תְּרֵין בְּנִין וְקָיְימִין כָּל יוֹמָא בְּבֵי רַב וְאֲנָא אִשְׁתַּדַּלְנָא עַל מְזוֹנַיְיהוּ וּלְמֵיהַב לוֹן אֲגַר לְמוֹרַיְיהוּ בְּגִין דְּיִשְׁתַּדְּלוּן בְּאוֹרַיְיתָא.

וְלָכֵן וַיִּקַּח אֶת הָאֵבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצֵּבָה. מַה זֶּה מַצֵּבָה? שֶׁהָיְתָה נְפוּלָה, וְהֵקִים אוֹתָהּ. וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ. שֶׁהָרֵי בְּיַעֲקֹב תָּלוּי הַדָּבָר לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. בָּא רַבִּי יְהוּדָה וּנְשָׁקוֹ. אָמַר לוֹ, וְכָל זֶה יָדַעְתָּ, וְאֵיךְ אַתָּה עוֹסֵק בְּסָחוֹרָה וּמַנִּיחַ חַיֵּי עוֹלָם!? אָמַר לוֹ, שֶׁדְּחוּקָה הָיְתָה לִי הַשָּׁעָה, וְיֵשׁ לִי שְׁנֵי בָנִים, וְעוֹמְדִים כָּל הַיּוֹם בְּבֵית הָרַב, וַאֲנִי מִשְׁתַּדֵּל בְּמְזוֹנָם וְלִתֵּת לְהֶם שָׂכָר לְמוֹרָם כְּדֵי שֶׁיַּעַסְקוּ בַּתּוֹרָה.

פָּתַח וְאָמַר, (מלכים א ב) וּשְׁלֹמֹה יָשַׁב עַל כִּסֵּא דָּוִד אָבִיו וַתִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ מְאֹד. מַאי שְׁבָחָא דָּא. אֶלָּא דְּאַתְקִין אֶבֶן שְׁתִיָּה וְשַׁוֵּי עֲלָהּ קֻדְשָׁא קַדִּישִׁים וּכְדֵין וַתִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ מְאֹד. וּכְתִיב, (בראשית ט) וּרְאִיתִיהָ לִזְכּוֹר בְּרִית עוֹלָם. דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תְּיאוּבְתָּא דִּילֵיהּ בָּהּ תָּדִיר, וּמַאן דְּלָא אִתְחֲזֵי בָּהּ לָא אָעִיל לַקְמֵי מָארֵיהּ. וְעַל דָּא כְּתִיב וּרְאִיתִיהָ לִזְכּוֹר בְּרִית עוֹלָם.

פָּתַח וְאָמַר, (מלכים א ב) וּשְׁלֹמֹה יָשַׁב עַל כִּסֵּא דָּוִד אָבִיו וַתִּכֹּן מַלְכֻתּוֹ מְאֹד. מַה הוּא הַשֶּׁבַח הַזֶּה? אֶלָּא שֶׁהִתְקִין אֶבֶן שְׁתִיָּה וְשָׂם עָלֶיהָ קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְאָז וַתִּכֹּן מַלְכֻתּוֹ מְאֹד. וְכָתוּב (בראשית ט) וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. שֶׁהָרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשְׁקוֹ בָהּ תָּמִיד, וּמִי שֶׁלֹּא נִרְאֶה עִמָּהּ, לֹא נִכְנָס לְפָנֵי רִבּוֹנוֹ. וְעַל זֶה כָּתוּב וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם.

וּרְאִיתִיהָ. מַאי וּרְאִיתִיהָ, רָזָא הוּא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (יחזקאל ט) וְהִתְוִיתָ תִּיו עַל מִצְחוֹת וְגוֹ'. לְאִתְחַזְּאָה עֲלַיְיהוּ. וְאֵיכָא דְּאָמְרֵי דָּא רְשִׁימוּ דְּאַת קַדִּישָׁא דִּי בְּבִשְׁרָא.

וּרְאִיתִיהָ, מַה זֶּה וּרְאִיתִיהָ? סוֹד הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ט) וְהִתְוִיתָ תָּו עַל מִצְחוֹת וְגוֹ', לְהֵרָאוֹת עֲלֵיהֶם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, זֶה רֹשֶׁם הָאוֹת הַקָּדוֹשׁ שֶׁבַּבָּשָׂר.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וַדַּאי כֹּלָּא הוּא. (ד"א הכי) אֲבָל הַאי קֻשְׁטָא דְּאִתְחֲזֵי בְּעָלְמָא בְּרָזָא עִלָּאָה קָיְימָא. וְכַד יִפְקוּן יִשְׂרָאֵל מִן גָּלוּתָא זְמִינָא הַאי קֻשְׁטָא לְאִתְקַשְׁטָא בְּגַוְונוֹי כְּכָלָּה דָּא דְּמִתְקַשְׁטָא לְבַעֲלָהּ. אָמַר לֵיהּ הַהוּא יוּדְאִי כָּךְ אָמַר לִי אַבָּא כַּד הֲוָה מִסְתַּלֵּק מֵעָלְמָא (אמר לי) לָא תְצַפֵּי לְרַגְלֵי דְּמְשִׁיחָא עַד דְּיִתְחֲזֵי הַאי קֻשְׁטָא בְּעָלְמָא (ד"א ל"ג בענא) מִתְקַשְׁטָא בְּגַוְונֵי נְהִירִין וְיִתְנְהִיר לְעָלְמָא. וּכְדֵין צְפֵי לֵיהּ לְמָשִׁיחַ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַדַּאי הַכֹּל הוּא. [כך] אֲבָל קֻשְׁטָא זוֹ שְׁנִרְאֵית בָּעוֹלָם עוֹמֶדֶת בְּסוֹד עֶלְיוֹן, וּכְשֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, עֲתִידָה קֻשְׁטָא זוֹ לְהִתְקַשֵּׁט בְּגַוְונִים כַּכַּלָּה הַזּוֹ שֶׁמִּתְקַשֶּׁטֶת לְבַעְלָהּ. אָמַר לוֹ אוֹתוֹ יְהוּדִי, כָּךְ אָמַר לִי אַבָּא, כְּשֶׁהָיָה מִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם, [אמר לי] אַל תְּצַפֶּה לְרַגְלֵי מָשִׁיחַ עַד שֶׁתֵּרָאֶה קֻשְׁטָא זוֹ בָּעוֹלָם [בענן] מְקֻשֶּׁטֶת בְּגַוְונִים מְאִירִים וְיוֹאִיר לָעוֹלָם, וְאָז צַפֵּה לַמָּשִׁיחַ.

מְנָלָן, דִּכְתִיב וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. וְהַשְׁתָּא דְּאִתְחַזְיָא בִּגְוָונִין חֲשׁוֹכִין מִתְחַזְיָא לְדוּכְרָנָא (והיא לזכור) דְּלָא יֵיתֵי מַבּוּל. אֲבָל בְּהַהִיא זִמְנָא אִתְחַזְיָא בִּגְוָונִין נְהִירִין וּמִתְקַשְׁטָא בְּתִקוּנָא כְּכַלָּה דְּמִתְקַשְׁטָא לְבַעֲלָהּ וּכְדֵין לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם וְיִדְכַּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ

הוּא לְהַאי בְּרִית דְּאִיהוּ בְּגָלוּתָא וְיָקִים לָהּ מֵעַפָּרָא הָדָא הוּא דִכְתִיב, (הושע ג) וּבִקְשׁוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מַלְכָּם. וּכְתִיב, (ירמיה ל) וְעָבְדוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מַלְכָּם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם, אֲשֶׁר אָקִים מֵעָפָר כְּמָא דְאַתְּ אָמֵר, (עמוס ט) אָקִים אֶת סֻכַּת דָּוִד הַנֹּפָלֶת. וְעַל דָּא וּרְאִיתִיהָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם וּלְאַקָמָא לָהּ מֵעַפָּרָא.

מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב וּרְאִיתִיהָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם. וְכֵעֵת שֶׁנִּרְאֵית בַּגְּנוּנִים חֲשׁוּכִים, נִרְאֵית לְזָכָרוֹן [והיא לזכר] שֶׁלֹּא יָבֹא מַבּוּל. אֲבָל בְּאוֹתוֹ זְמַן נִרְאֵית בִּגְנוּנִים מְאִירִים וּמְקֻשָּׁטֶת בְּתִקּוּן כְּמוֹ כַּלָּה שֶׁמִּתְקַשֶּׁטֶת לְבַעְלָהּ, וְאָז לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם, וְיִזְכֹּר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ שֶׁהִיא בַּגָּלוּת וְיָקִימָהּ מֵהֶעָפָר. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (הושע ג) וּבִקְשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִיד מַלְכָּם. וְכָתוּב (ירמיה ל) וְעָבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מַלְכָּם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם. אֲשֶׁר אָקִים מֵעָפָר. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ט) אָקִים אֶת סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת. וְעַל זֶה וּרְאִיתִיהָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם וְלַהֲקִימָהּ מֵהֶעָפָר.

וְאָמַר הָכִי אַבָּא דִּבְגִין כָּךְ אִדְכַּר בְּאוֹרַיְיתָא פּוּרְקָנָא דְיִשְׂרָאֵל וּדְכוּרְנָא דִּילֵהּ. וְדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה נד) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעָבוֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצוֹף עָלַיִךְ וּמִגְּעָר בָּךְ:

וְאָמַר כָּךְ אַבָּא, שֶׁמִּשּׁוּם כָּךְ נִזְכְּרָה בַּתּוֹרָה גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל וְזִכְרוֹנָהּ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נד) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעָבֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצֹף עָלַיִךְ וּמִגְּעַר בָּךְ.

וַיִּהְיוּ בְּנֵי נֹחַ הַיּוֹצְאִים מִן הַתֵּבָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר כֵּיוָן דִּכְתִיב וַיִּהְיוּ בְּנֵי נֹחַ. אַמַּאי אָמַר הַיּוֹצְאִים מִן הַתֵּבָה. וְכִי בְּנִין אָחֳרָנִין הֲווּ לֵיהּ דְּלָא נָפְקֵי מִן תֵּיבוּתָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא אִין. דְּהָא לְבָתַר אוֹלִידוּ בְּנוֹי בְּנִין. דִּכְתִיב וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת שֵׁם וְגוֹ'. וְאִנּוּן לָא נָפְקֵי מִגּוֹ תֵּיבוּתָא. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב הַיּוֹצְאִים מִן הַתֵּיבָה שֵׁם חָם וָיָפֶת.

וַיִּהְיוּ בְּנֵי נֹחַ הַיּוֹצְאִים מִן הַתֵּבָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב וַיִּהְיוּ בְּנֵי נֹחַ, לָמָּה אָמַר הַיּוֹצְאִים מִן הַתֵּבָה? וְכִי בָּנִים אֲחֵרִים הָיוּ לוֹ שֶׁלֹּא יָצְאוּ מֵהַתֵּבָה? אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, כֵּן, שֶׁהֲרֵי אַחַר כָּךְ הוֹלִידוּ בָּנָיו בָּנִים, שֶׁכָּתוּב אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שֵׁם וְגוֹ', וְהֵם לֹא יָצְאוּ מֵהַתֵּבָה. וְלָכֵן כְּתוּב הַיּוֹצְאִים מִן הַתֵּבָה שֵׁם וְחָם וְיָפֶת.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר אִילּוּ הֲוֵינָא שְׁכִיחַ בְּעָלְמָא כַּד יְהֵיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סִפְרָא דְחֻנּוֹךְ בְּעָלְמָא וְסִפְרָא דְאָדָם, אַתְקִיפְנָא דְּלָא יִשְׁתַּכְּחוּן בֵּינֵי אֱנָשָׁא, בְּגִין דְּלָא חַיִּישׁוּ כָּל חָכְמָאן לְאִסְתַּכְּלָא בְּהוּ וְטָעָן בְּמִלִּין אָחֳרָנִין לְאַפָּקָא מֵרְשׁוּ עִלָּאָה לְרְשׁוּ אָחֳרָא. וְהַשְׁתָּא הָא חַכִּימֵי עָלְמָא יָדְעִין מִלִּין וְסָתְמִין לוֹן וּמִתְתַּקְפֵי בְּפוּלְחָנָא דְמָארֵיהוֹן.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, אִלּוּ הָיִיתִי מְצוּי בָּעוֹלָם כְּשֶׁנִּתַּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סִפְרוֹ שֶׁל חֲנוֹךְ בָּעוֹלָם וְסִפְרוֹ שֶׁל אָדָם, הָיִיתִי מִתְחַזֵּק שֶׁלֹּא יִמָּצְאוּ בֵּין הָאֲנָשִׁים, כִּי לֹא חָשְׁשׁוּ כָּל הַחֲכָמִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם וְטָעוּ בְּדְבָרִים אֲחֵרִים לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת עֶלְיוֹנָה לִרְשׁוּת אַחֶרֶת, וְכָעֵת הִנֵּה חַכְמֵי הָעוֹלָם יוֹדְעִים דְּבָרִים וּמַסְתִּירִים אוֹתָם וּמִתְחַזְּקִים בַּעֲבוֹדַת רִבּוֹנָם.

וְהַאי קְרָא אַשְׁכַּחְנָא בְּרָזָא דְרָזִין. (תוספתא) דְּכַד אִתְעַר חֶדְוָה דְּכָל חֶדְוָון טְמִירָא סְתִימָא סַבְתָּא דְסַבְתִּין אַנְהִיר מִגֵּיהּ נְהִירוּ דַּקִּיק. חֶדְוָה דְּכָל חֶדְוָון נָהִיר לְיַמִּינָא בִּמְשַׁח רְבוּת עִלָּאָה. וְנָהִיר לִשְׂמָאלָא בְּחֶדְוָה דְּחַמְרָא טַב, נָהִיר לְאֶמְצָעִיתָא בְּחֶדְוָה (ד"א דארגוונא) דְּתָרִין סְטָרִין. רוּחַ אִתְעַר וְרוּחַ סָלְקָא וְאִתְיְיהִיב בְּרוּחָא.

וּפְסוּק זֶה מָצָאתִי בְּסוֹד הַסּוֹדוֹת [תוספתא], שֶׁכְּשֶׁמְּעוֹרֵר חֶדְוַת כָּל הַחֶדְווֹת הַטָּמִיר הַנִּסְתָּר, זָקֵן הַזְּקֵנִים מֵאִיר מְמֻנוּ אוֹר דַּקִּיק. חֶדְוַת כָּל הַחֶדְווֹת מֵאִיר לְיָמִין בְּשֶׁמֶן מִשְׁחָה עֶלְיוֹן, וּמֵאִיר לַשְּׂמֹאל בְּחֶדְוַת הַיַּיִן הַטּוֹב, מֵאִיר לָאֶמְצַע בְּחֶדְוָה [של הארגמן] שֶׁל שְׁנֵי צְדָדִים. רוּחַ מִתְעוֹרֶרֶת וְרוּחַ עוֹלָה וְנִתָּן בָּרוּחַ.

דף עג.

דְּבָקָן דָּא בְּדָא. תְּלַת עָאלִין בִּתְלַת. מִגּוֹ תְּלַת נָפְקָא חַד בְּרִית דְּדָבְקָא בִּבְרִית. אִתְעָבַרַת רוּחַ דְּסָלְקָא, מִתְעָבַרַת מִנֵּיהּ. כַּד אִתְיְיהִיבַת בִּתְרִין סְטָרִין אִתְדַּבְּקוּ רוּחָא בְּרוּחָא (דף עג ע"א) וּמִתְעַבְּרָן מִתְּלַת בְּנִין. וְנֹחַ וְתֵיבָה נָפְקוּ מִנַּיְיהוּ תְּלָתָא, כְּגַוְונָא דִּתְלָתָא (דלתתא) עִלָּאִין, וְאִלֵּין אִנּוּן דְּנָפְקוּ מִגּוֹ תִּיבוּתָא שֵׁם וְחָם וְיֶפֶת. שֵׁם דְּבֵסְטַר יְמִינָא, חָם דְּבִסְטַר שְׂמָאלָא. יֶפֶת אַרְגְּוָונָא דְּכָלִיל לוֹן.

דְּבֵקִים זֶה בָּזֶה. שָׁלֹשׁ נִכְנָסִים לְשָׁלֹשׁ. מִתּוֹךְ שָׁלֹשׁ יוֹצֵאת בְּרִית אַחַת שֶׁדְּבֵקָה בַּבְּרִית. עוֹבֶרֶת הָרוּחַ הָעוֹלָה וּמִתְעַבֶּרֶת מֵהֶם. כְּשֶׁנִּתֶּנֶת בִּשְׁנֵי צְדָדִים, נִדְבָּקִים רוּחַ בְּרוּחַ, וּמִתְעַבְּרוֹת מִשְּׁלֹשָׁה בָּנִים. וְנֹחַ וְתֵבָה יָצְאוּ מֵהֶם שְׁלֹשָׁה, כְּמוֹ שְׁלֹשֶׁת הָעֶלְיוֹנִים, וְאֵלֶּה הֵם שֶׁיָּצְאוּ מִתּוֹךְ הַתֵּבָה - שֵׁם וְחָם וְיֶפֶת. שֵׁם שֶׁבְּצַד יָמִין, חָם שֶׁבְּצַד שְׂמֹאל, יֶפֶת אַרְגְּמָן שֶׁכּוֹלֵל אוֹתָם.

וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן. זוֹהֲמָא דְּדַהֲבָא תְּחוֹת קַסְטִיפִין. אִתְעָרוּתָא דְּרוּחָא מְסָאֲבָא דְּנָחֵשׁ קַדְמָאָה. וּבְגִין כָּךְ רְשִׁים וְאָמַר, וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן. דְּאִיְיתֵי לְוָוטִין עַל עָלְמָא. הַהוּא כְנָעַן דְּאִתְלַטְיָא. הַהוּא כְנָעַן דְּאַחְשִׁיךְ אַנְפֵּי בְּרִיָּין.

וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן, זֻהֲמַת הַזָּהָב תַּחַת סִיגִים. הִתְעוֹרְרוּת רוּחַ הַטֻּמְאָה שֶׁל נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי. וְלָכֵן רָשַׁם וְאָמַר, וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן. שֶׁהֵבִיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם. אוֹתוֹ כְּנַעַן שֶׁהִתְקַלֵּל, אוֹתוֹ כְּנַעַן שֶׁהֶחְשִׁיךְ פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת.

וּבְגִין כָּךְ (כלהו) לָא נָפִיק מִגּוֹ כְּלָלָא דְּכֻלְּהוּ אֶלָּא דָּא דְּכְתִיב וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן. הַהוּא דְּאַחְשִׁיךְ עָלְמָא, וְלָא כְּתִיב בְּכֻלְּהוּ דָּא וְשֵׁם הוּא אָבִי כָּךְ אוֹ יֶפֶת הוּא אָבִי כָּךְ, אֶלָּא מִיָּד קַפֵּץ וְאָמַר וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן. וַדַּאי.

וְלָכֵן [כלם] לֹא יָצָא מִכְּלַל כֻּלָּם, אֶלָּא זֶה שֶׁכָּתוּב וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן, אוֹתוֹ שֶׁהֶחְשִׁיךְ אֶת הָעוֹלָם, וְלֹא כָּתוּב בִּכְלַל זֶה וְשֵׁם הוּא אֲבִי כָּךְ אוֹ יֶפֶת הוּא אֲבִי כָּךְ, אֶלָּא מִיָּד קַפֵּץ וְאָמַר וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן. וַדַּאי.

וְעַל דָּא כַּד אֲתָא אַבְרָהָם מַה כְּתִיב (בראשית יב) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ. דְּעַד לָא הֲוָה קַיּוּמָא דְּאָבְהָן וְלָא אִתּוּ זַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל בְּעָלְמָא, דְּיִפּוּק שְׁמָא דְּא וְיֵיעוּל שְׁמָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא. כַּד

הֲווּ זַכָּאִין יִשְׂרָאֵל אִקְרֵי אַרְעָא עַל שְׁמָא דְּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כַּד לָא זָכוּ אִקְרֵי אַרְעָא עַל שְׁמָא אָחֳרָא, אֶרֶץ כְּנָעַן.

וְעַל זֶה, כְּשֶׁבָּא אַבְרָהָם, מַה כָּתוּב? (בראשית יב) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ. שֶׁעֲדַיִן לֹא הָיָה קִיּוּם שֶׁל הָאָבוֹת וְלֹא בָּאוּ זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם שֶׁיֵּצֵא הַשֵּׁם הַזֶּה וְיִכָּנֵס שָׁם עֶלְיוֹן קָדוֹשׁ. כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צַדִּיקִים, נִקְרְאָה הָאָרֶץ עַל הַשֵּׁם הַזֶּה - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כְּשֶׁלֹּא זָכוּ, נִקְרְאָה הָאָרֶץ עַל שֵׁם אַחֵר - אֶרֶץ כְּנַעַן.

וְעַל דָּא כְּתִיב, (בראשית ט) וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו. דְּאִיהוּ אַיְיתֵי לְוָוטִין עַל עָלְמָא. וּבְנָחֵשׁ מַה כְּתִיב, (בראשית ג) אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה. הַיְינוּ דִּכְתִיב עֶבֶד עֲבָדִים. וְעַל דָּא כְּתִיב שֵׁם חָם וְיֶפֶת. תְּלַת אִלֵּין בְּנֵי נֹחַ הַיּוֹצְאִים מִן הַתֵּיבָה כִּדְקָאֲמְרִינָן:

וְעַל זֶה כָּתוּב (שם ט) וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו. שֶׁהוּא הֵבִיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם. וּבְנָחֵשׁ מַה כָּתוּב? (שם ג) אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה, הַיְינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב עֶבֶד עֲבָדִים. וְעַל זֶה כָּתוּב שֵׁם וְחָם וְיֶפֶת.

שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה בְּנֵי נֹחַ הַיּוֹצְאִים מִן הַתֵּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה בְּנֵי נֹחַ. קִיּוּמָא דְּכָל עָלְמָא, קִיּוּמָא דְּרָזָא עִלָּאָה. וּמֵאֵלֶּה נָפְצָה כָּל הָאָרֶץ. הַיְינוּ רָזָא (דא) דִּתְלַת גְּוָונִין עִלָּאִין. דְּכַד הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק אִשְׁקֵי לְגִנְתָא בְּחֵילָא דִּתְלַת אִלֵּין עִלָּאִין. וּמִתַּמָּן אִתְפָּרְשָׁן גְּוָונִין דִּלְתַתָּא כָּל חַד וְחַד כְּלִיל בְּחַבְרֵיהּ, לְאַחֲזָאָה דִּיקָרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְפַּשַּׁט לְעֵילָּא וְתַתָּא, וְאִיהוּ חַד בְּעִלָּאֵי וְתַתָּאֵי.

שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה בְּנֵי נֹחַ, הַקִּיּוּם שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, הַקִּיּוּם שֶׁל סוֹד עֶלְיוֹן. וּמֵאֵלֶּה נָפְצָה כָּל הָאָרֶץ, הַיְינוּ סוֹד [זה] שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הַגְּוָונִים הָעֶלְיוֹנִים. שֶׁכְּשֶׁאוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, מַשְׁקֶה אֶת הַגַּן בַּכֹּחַ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הָעֶלְיוֹנִים הַלָּלוּ. וּמִשָּׁם נִפְרָדִים הַגְּוָונִים שֶׁלְּמַטָּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּלוּל בַּחֲבֵרוֹ, לְהַרְאוֹת שֶׁכְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְפַּשֵּׁט לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְהוּא אֶחָד בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תְּלַת גְּוָונִין אִלֵּין בְּכָל אִנּוּן דְּאִתְיַיְין מִסִּטְרָא דִּקְדוּשָׁה, וּמֵחֵיזוּ דִּתְלַת גְּוָונִין אִלֵּין מִתְפָּרְשָׁאן לְכָל אִנּוּן דְּאִתְיַיְין מִסִּטְרָא דְּרוּחָא אָחֳרָא. וְכַד תִּסְתַּכַּל בְּרָזָא דְּדַרְגִּין תִּשְׁכַּח הֵיךְ מִתְפָּרְשָׁן גְּוָונִין לְכָל אִנּוּן סִטְרִין עַד דְּעָיְילִין לְתַתָּא בְּרָזָא דְּאִנּוּן שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִין צִנּוֹרִין (סטרי) דְּדַשֵּׁי דְּחָפְיִין לְתָהוֹמֵי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁלֹשֶׁת הַגְּוָונִים הַלָּלוּ בְּכָל אוֹתָם שֶׁבָּאִים מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, וּמִמַּרְאֵה שֶׁל שְׁלֹשֶׁת גְּוָונִים אֵלּוּ נִפְרָדִים לְכָל אוֹתָם שֶׁבָּאִים מִצַּד הָרוּחַ הָאַחֶרֶת, וּכְשֶׁתִּסְתַּכֵּל בְּסוֹד הַדַּרְגּוֹת תִּמְצָא אֵיךְ נִפְרָדִים הַגְּוָונִים לְכָל אוֹתָם הַצְּדָדִים, עַד שֶׁנִּכְנָסִים לְמַטָּה בַּסּוֹד שֶׁל אוֹתָם עֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה הַצִּנּוֹרוֹת, [הצדדים] שֶׁל הַדְּלָתוֹת שֶׁמְּכַסִּים אֶת הַתְּהוֹמוֹת.

וְכֹלָּא יְדִיעָא לַחֲכִימִין עֶלְיוֹנִין. זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בִּיקָרֵיהוֹן וְגָלֵי לוֹן סִתְרִין עִלָּאִין דְּחָכְמְתָא, עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (תהלים כה) סוֹד יְיָ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם.

וְהַסֹּל יְדוּעַ לַחֲכָמִים עֶלְיוֹנִים. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בִּכְבוֹדָם וְגִלָּה לָהֶם סִתְרֵי חָכְמָה עֶלְיוֹנִים, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (תהלים כה) סוֹד ה' לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר (ישעיה כה) יְיָ אֱלֹהַי אַתָּה אֲרוֹמְמֶךָּ אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא עֲצוֹת מֵרָחוֹק אֱמוּנָה אֹמֶן. כַּמָּה אִית לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיקָרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְשַׁבְּחָא לֵיקָרֵיהּ. בְּגִין דְּכָל מַאן דְּיָדַע לְשַׁבְּחָא לְמָארֵיהּ כְּדְקָא יָאוֹת, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לֵיהּ רְעוּתֵיהּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְאַסְגֵּי בִּרְכָאן לְעֵילָא וְתַתָּא.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (ישעיה כה) ה' אֱלֹהַי אַתָּה אֲרוֹמְמֶךָּ אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא עֲצוֹת מֵרָחוֹק אֱמוּנָה אֹמֶן. כַּמָּה יֵשׁ לִבְנֵי אָדָם לְהִסְתַּכֵּל בִּכְבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְשַׁבֵּחַ לְכְבוֹדוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְשַׁבֵּחַ אֶת רִבּוֹנוֹ כָּרָאוּי, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה אֶת רְצוֹנוֹ, וְלֹא עוֹד - אֶלָּא שֶׁמַּרְבֶּה בְּרָכוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וְעַל דָּא מַאן דְּיָדַע לְשַׁבְּחָא לֵיהּ לְמָארֵיהּ וּלְיַחֲדָא שְׁמֵיהּ, חָבִיב הוּא לְעֵילָא וְחָמִיד לְתַתָּא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִשְׁתַּבַּח בֵּיהּ (נ"א ביקריה), וְעָלֵיהּ כְּתִיב, (ישעיה מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר:

וְעַל כֵּן, מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְשַׁבֵּחַ אֶת רִבּוֹנוֹ וּלְיַחֵד אֶת שְׁמוֹ, חָבִיב הוּא לְמַעְלָה וְנֶחְמָד לְמַטָּה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּבֵּחַ בּוֹ [בכבודו], וְעָלָיו כָּתוּב (שם מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר.

וַיָּחֶל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי. חַד אָמַר מִגַּן עֵדֶן (אתרכבת) אִתְתַּרְכַת וּנְצִיב לְהּ הָכָא. וְחַד אָמַר בְּאַרְעָא הֲוָות וְעָקַר לְהּ וְשָׁתַל לְהּ, וּבְהַהוּא יוֹמָא עַבְדַת אִיבִּין וְנִיצַת לַבְלְבִין וְעָנְבִים וְהֲוָה סָחִיט לְהּ וְשָׁתֵי מִן חַמְרָא וְרַוֵי.

וַיָּחֶל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי. אֶחָד אָמַר מִגַּן עֵדֶן [נתרכבה] גִּרְשָׁה וְנָטַע אוֹתָהּ כָּאן. וְאֶחָד אָמַר בָּאָרֶץ הָיְתָה, וְעָקַר אוֹתָהּ וְשָׁתַל אוֹתָהּ, וּבְאוֹתוֹ יוֹם עָשְׂתָה פֵּרוֹת וְנִצְנְצוּ לְבָלוּבִים וַעֲנָבִים, וְהָיָה סוֹחֵט אוֹתָהּ וְשׁוֹתֶה מֵהַיַּיִן וּמִשְׁתַּכֵּר.

דף עג:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר רָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ הָכָא בְּהַאי קְרָא. כַּד בָּעָא נֹחַ לְמִבְדַּק בְּהַהוּא חוֹבָא דְּבָדַק אָדָם הָרִאשׁוֹן. לָאו לְאִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ, אֶלָּא לְמִנְדַּע וּלְאַתְקָנָא עָלְמָא וְלָא יָכִיל. סָחַט עֲנָבִים לְמִבְדַּק בְּהַהוּא כֶּרֶם. כֵּיוָן דְּמָטָא לְהַאי, (ד"א כדין) וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל. וְלָא הֲוָה לֵיהּ חֵילָא לְמֵיקַם. וּבְגִין כָּךְ וַיִּתְגַּל גַּלֵּי פִּרְצָה דְעָלְמָא דְּהֲוָה סָתִים. בְּתוֹךְ אָהֳלֹה כְּתִיב בְּה"א. וְעַל דָּא כְּתִיב וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ. בְּתוֹךְ (דף עג ע"ב) אָהֳלָהּ דְּהַהוּא כֶּרֶם.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, סוֹד הַחָכְמָה הוּא כָּאן בַּפָּסוּק הַזֶּה. כְּשֶׁרָצָה נֹחַ לִבְדֹּק בְּאוֹתוֹ חֵטְא שֶׁבָּדַק אָדָם הָרִאשׁוֹן - לֹא כְּדֵי לְהִתְדַּבֵּק בּוֹ, אֶלָּא לְדַעַת וּלְתַקֵּן הָעוֹלָם, וְלֹא יָכֹל. סָחַט עֲנָבִים לִבְדֹּק בְּאוֹתוֹ כֶּרֶם. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְזֶה, [אז] וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל, וְלֹא הָיָה לוֹ כֹּחַ לַעֲמֹד. וְלָכֵן וַיִּתְגַּל, גִּלָּה פִּרְצָה שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהָיְתָה נִסְתֶּרֶת. בְּתוֹךְ אָהֳלֹה, כָּתוּב בְּהֵ"א. וְעַל זֶה כָּתוּב וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ. בְּתוֹךְ אָהֳלָהּ שֶׁל אוֹתָהּ כֶּרֶם.

כְּגַוְונָא דָא בְּנֵי אַהֲרֹן דְּתָנְינָן שְׁתוּיֵי יַיִן הֲווּ. וְכִי מַאן יָהִיב לוֹן חַמְרָא בְּהַהוּא אֲתַר לְמִשְׁתֵּי. אִי סַלְקָא דַעְתָּךְ דְּאִנּוּן חֲצִיפִין הֲווּ דְּרָווֹ חַמְרָא. לָאו הָכִי, אֶלָּא וַדַּאי מֵהַהוּא חַמְרָא רָווֹ דְּכְתִיב, (ויקרא י) וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְיָ אֵשׁ זָרָה. כְּתִיב הָכָא אֵשׁ זָרָה וּכְתִיב הָתָם (משלי ז) לִשְׁמָרְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה וְכֹלָּא חַד מִלָּה.

כְּמוֹ זֶה בְּנֵי אַהֲרֹן שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁהָיוּ שְׁתוּיֵי יַיִן, וְכִי מִי נָתַן לָהֶם יַיִן בְּאוֹתוֹ מָקוֹם לִשְׁתּוֹת? אִם תַּעֲלֶה בְּדַעְתְּךָ שֶׁהָיוּ חֲצוּפִים שֶׁשָּׁתוּ יַיִן - לֹא כָּךְ! אֶלָּא וַדַּאי מֵאוֹתוֹ יַיִן שָׁתוּ, שֶׁכָּתוּב (ויקרא י) וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה. כָּתוּב כָּאן אֵשׁ זָרָה, וְכָתוּב שָׁם (משלי ז) לִשְׁמָרְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה. וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד.

וְכֵן כְּגַוְונָא דָא וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל. וְעַל דָּא אִתְעַר חָם אֲבִי כְנָעַן כְּמָה דְּאִתְּמַר וְאִתְיְהִיב אֲתַר לְכְנַעַן לְשַׁלְטָאָה, וּמַאי דְּהַוָה הָדֵין צַדִּיק בָּרָזָא דִּבְרִית סַרְסוֹ. וְתַנְיָא דְּאַעֲבַר מִינֵּיהּ הַהוּא קִיּוּמָא.

וְכָךְ כְּמוֹ זֶה וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל. וְעַל זֶה הִתְעוֹרֵר חָם אֲבִי כְנַעַן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְנִתַּן מָקוֹם לִכְנַעַן לִשְׁלֹט. וּמַה שֶּׁהָיָה זֶה צַדִּיק בְּסוֹד הַבְּרִית, סָרַס אוֹתוֹ. וְשָׁנִינוּ, שֶׁהֶעֱבִיר מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ קִיּוּם.

וּבְגִין כָּךְ אָמַר אָרוּר דְּהָא לְוָוטִין אִתְעָרוּ בְּקַדְמִיתָא עַל יְדֵיהּ בְּעָלְמָא. (ועל דא ויאמר ארור כנען דהא לווטין ייתון על עלמא כקדמיתא). עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגוֹ'. כֹּלָּא יִתְתַּקֵּן לְזִמְנָא דְּאָתֵי וְהוּא לָא יִתְתַּקֵּן. וְכֹלָּא יִפְקוּן לְחֵירוּ וְהוּא לָא יִפּוּק. וְרָזָא אִיהוּ לְאִנּוּן דְּיַדְּעֵי אָרְחוֹי וּשְׁבִילֵי דְּאוֹרַיְיתָא.

וְלָכֵן אָמַר אָרוּר, שֶׁהֲרֵי הַקְּלָלוֹת הִתְעוֹרְרוּ בַּתְּחִלָּה עַל יָדוֹ בָּעוֹלָם. [ועל זה ויאמר ארור כנען, שהרי קללות יבאו על העולם כבתחלה]. עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגוֹ'. הַכֹּל יִתְתַּקֵּן לֶעָתִיד לָבֹא, וְהוּא לֹא יִתְתַּקֵּן. וְכֻלָּם יֵצְאוּ לְחֵרוּת, וְהוּא לֹא יֵצֵא. וְסוֹד הוּא לְאוֹתָם שֶׁיּוֹדְעִים דַּרְכֵי וּשְׁבִילֵי הַתּוֹרָה.

פָּתַח וְאָמַר (תהלים נא) כִּי פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד. כַּמָּה אִית לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא לְאִסְתַּמְּרָא מֵחוֹבַיְיהוּ מִקַּמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּהָא לְבָתַר דְּחָטָא בַּר נָשׁ רָשִׁים הוּא חוֹבֵיהּ לְעֵילָּא וְלָא אִתְמְחַק בַּר בְּתוּקְפָּא דִּתְיוּבְתָּא סַגְיָא. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ירמיה ב) כִּי אִם תְּכַבְּסִי בַּנֶּתֶר וְתַרְבִּי לָךְ בּוֹרִית נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנָי.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים נא) כִּי פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד. כַּמָּה יֵשׁ לִבְנֵי אָדָם לְהִשָּׁמֵר מֵחֲטָאֵיהֶם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי אַחַר שֶׁחָטָא אָדָם, רָשׁוּם חֶטְאוֹ לְמַעְלָה וְלֹא נִמְחָק, רַק בְּכֹחַ שֶׁל תְּשׁוּבָה רַבָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב) כִּי אִם תְּכַבְּסִי בַּנֶּתֶר וְתַרְבִּי לָךְ בּוֹרִית נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּחָב בַּר נָשׁ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זְמָנָא חָדָא עָבִיד רְשִׁימוּ. וְכַד חָב בֵּיהּ זְמָנָא תִּנְיָינָא אִתְתַּקַּף הַהוּא רְשִׁימוּ יַתִּיר. חָב בֵּיהּ זְמָנָא תְּלִיתָאָה אִתְפַּשַּׁט הַהוּא כִּתְמָא מִסְטָרָא דָא לְסִטְרָא דָא, כְּדֵין כְּתִיב נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנָי.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁחָטָא אָדָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פַּעַם אַחַת - עוֹשֶׂה רֹשֶׁם. וּכְשֶׁחָטָא בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה - מִתְחַזֵּק יוֹתֵר אוֹתוֹ הָרֹשֶׁם. חָטָא בּוֹ פַּעַם שְׁלִישִׁית - מִתְפַּשֵּׁט אוֹתוֹ הַכֶּתֶם מִצַּד זֶה לְצַד זֶה, וְאָז כָּתוּב נִכְתָּם עָוֹנֵךְ לְפָנָי.

תָּא חֲזֵי, דָּוִד מַלְכָּא כֵּיוָן דְּחָב קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל עִסְקָא דְּבַת שֶׁבַע, חֲשִׁיב דְּהַהוּא חוֹבָא אִתְרְשִׁים עֲלֵיהּ לְעָלְמִין. מַה כְּתִיב, (שמואל ב יב) גַּם יְיָ הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. (קודשא בריך הוא) אַעֲבַר הַהוּא רְשִׁימוּ מִקַּמֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁחָטָא דָּוִד הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הָעֶסֶק שֶׁל בַּת שֶׁבַע, חָשַׁב שֶׁאוֹתוֹ חֵטְא נִרְשָׁם עָלָיו לְעוֹלָמִים. מַה כָּתוּב? (שמואל ב יב) גַּם ה' הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. הָעֱבַר אוֹתוֹ הָרֹשֶׁם מִלְּפָנָיו.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא וְהָא תָּנִינָן דְּבַת שֶׁבַע דִּילֵיהּ דְּדָוִד מַלְכָּא הֲוָת מִן יוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא, אַמַּאי יָהֲבָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאוּרִיָּה הַחִתִּי מִן קַדְמַת דְּנָא. אָמַר לֵיהּ הָכִי אוֹרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַף עַל גַּב דְּאִתְתָּא אַזְמִינָא לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמֶהֱוֵי דִּילֵיהּ, אַקְדִּים אַחֲרָא וּנְסִיב לָהּ עַד דְּמָטָא זְמָנֵיהּ דְּהַאי. כֵּיוָן דְּמָטָא זְמָנֵיהּ, אִתְדַּחְיָיא הַאי דְּנָסִיב לָהּ מִקַּמֵּי הַאי אָחֳרָא דְּאָתֵי לְבָתַר וְאִסְתַּלַּק מֵעָלְמָא. וְקַשֵּׁי קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַעֲבָרָא לֵיהּ מֵעָלְמָא עַד לָא מָטֵי זְמָנֵיהּ מִקַּמֵּי הַאי אָחֳרָא.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, וַהֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁבַּת שֶׁבַע הָיְתָה שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, לָמָּה נָתַן אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאוּרִיָּה הַחִתִּי מִקֹּדֶם לָזֶה? אָמַר לוֹ, כָּךְ דַּרְכּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - אַף עַל גַּב שֶׁמְּזֻמֶּנֶת לְבֶן אָדָם לִהְיוֹת שֶׁלּוֹ, מַקְדִּים אַחֵר וְנוֹשֵׂא אוֹתָהּ עַד שֶׁמַּגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל זֶה. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ, נִדְחֶה זֶה שֶׁנָּשָׂא אוֹתָהּ מִלְּפָנֵי הָאַחֵר הַזֶּה שֶׁבָּא אַחַר כָּךְ וּמִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם, וְקָשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִירוֹ מֵהָעוֹלָם כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ מִלְּפָנֵי הָאַחֵר הַזֶּה.

וְרָזָא דְּבַת שֶׁבַע דְּאִתְיְהִיבַת לְאוּרִיָּה הַחִתִּי (כדאמרן) בְּקַדְמִיתָא, פּוּק וְדוּק וְתִשְׁכַּח. אַמַּאי אִתְיְהִיבַת אַרְעָא קַדִּישָׁא לִכְנַעַן עַד לָא יֵיתוּן יִשְׂרָאֵל. וְתִשְׁכַּח מִלָּה דָּא. וְכֹלָּא רָזָא חָדָא אִיהוּ וּמִלָּה חָדָא.

וְסוֹד שֶׁבַּת שֶׁבַע שֶׁנִּתְּנָה לְאוּרִיָּה הַחִתִּי [כפי שאמרנו] בַּתְּחִלָּה, צֵא וְדַיֵּק וְתִמְצָא לָמָּה נִתְּנָה הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה לִכְנַעַן בְּטֶרֶם שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל, וְתִמְצָא דָּבָר זֶה. וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד הוּא וְדָבָר אֶחָד.

תָּא חֲזֵי, דָּוִד אַף עַל גַּב דְּאוֹדֵי עַל חוֹבֵיהּ וְתָב בִּתְיוּבְתָּא, לָא אַעֲדֵי לְבֵיהּ וּרְעוּתֵיהּ מֵאָנוּן חוֹבִין דְּחָב, וּמַהַהוּא חוֹבָא דְּבַת שֶׁבַע, בְּגִין דְּדַחְיֵיל עֲלַיְיהוּ תְּדִיר דִּילְמָא גָּרִים חַד מִנַּיְיהוּ וְיִקְטְרֵג עֲלֵיהּ בְּשַׁעֲתָא דְּסַכָּנָה. וּבְגִין כָּךְ לָא אַנְשֵׁי לוֹן מִינֵיהּ וּמֵרְעוּתֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, דָּוִד, אַף עַל גַּב שֶׁהוֹדָה עַל חֶטְאוֹ וְשָׁב בִּתְשׁוּבָה, לֹא הֵסִיר מִלִּבּוֹ וּרְצוֹנוֹ מֵאוֹתָם חֲטָאִים שֶׁחָטָא וּמֵאוֹתוֹ חֵטְא שֶׁל בַּת שֶׁבַע, כִּי פַּחַד עֲלֵיהֶם תָּמִיד שֶׁמָּא יִגְרֹם אֶחָד מֵהֶם וְיִקָּטֵרֵג עָלָיו בְּשָׁעַת הַסַּכָּנָה, וְלָכֵן לֹא שָׁכַח אוֹתָם מִמֶּנּוּ וּמֵרְצוֹנוֹ.

דָּבָר אַחֵר כִּי פְּשָׁעַי אֲנִי אֵדָע כֻּלְּהוּ דַּרְגִּין דְּתַלְיָין בְּהוּ חוֹבֵי בְּנֵי נָשָׁא אֲנִי אֵדָע. וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָּמִיד דָּא פְּגִימוּ דְסִיהֲרָא דְּלָא נָפְקָא מִסְאוּבְתָּא עַד דְּאָתָא שְׁלֹמֹה וְאִתְנְהִירַת בְּאַשְׁלָמוּתָא. וּכְדֵין אִתְבַּסָּם עָלְמָא וִיתִיבוּ יִשְׂרָאֵל לְרָחֲצָן דִּכְתִיב, (מלכים א ה) וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לָבֶטַח אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ. וְעִם כָּל דָּא וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָּמִיד. וְלָא אִתְפְּסָק מֵעָלְמָא. עַד דְּיֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא לְזִמְנָא דְּאָתֵי כְּמָה דְּאִתְּמַר (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ׃

דָּבָר אַחֵר, כִּי פְּשָׁעַי אֲנִי אֵדָע - כָּל הַדְּרָגוֹת שֶׁתְּלוּיוֹת בָּהֶם חֶטְאֵי בְּנֵי אָדָם אֲנִי אֵדָע. וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָּמִיד - זוֹ פְּגִימַת הַלְּבָנָה שֶׁלֹּא יָצְאָה מִטֻּמְאָתָהּ עַד שֶׁבָּא שְׁלֹמֹה וְהֵאִירָה בִּשְׁלֵמוּת, וְאָז הִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם וְיָשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל לָבֶטַח, שֶׁכָּתוּב (מלכים א ה) וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לָבֶטַח אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ. וְעִם כָּל זֶה - וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָּמִיד, וְלֹא נִפְסָק מֵהָעוֹלָם עַד שֶׁיָּבֹא מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ לֶעָתִיד לָבֹא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ.

הוּא הָיָה גִּבּוֹר צַיִד לִפְנֵי יְיָ עַל כֵּן יֵאָמַר כְּנִמְרוֹד גִּבּוֹר צַיִד לִפְנֵי יְיָ. תָּא חֲזֵי, הוּא הֲוָה גְּבַר תַּקִּיף. לְבוּשׁוֹי דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן הֲוָה לָבִישׁ וְהֲוָה יָדַע לְמֵיצַד צֵידָה דִּבְרִייָתָא בְּהוּ.

הוּא הָיָה גִּבֹּר צַיִד לִפְנֵי ה' עַל כֵּן יֵאָמַר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צַיִד לִפְנֵי ה'. בֹּא רְאֵה, הוּא הָיָה אִישׁ חָזָק. לְבוּשֵׁי אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה לוֹבֵשׁ, וְיָדַע לָצוּד צֵידָה שֶׁל הַבְּרִיּוֹת בָּהֶם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר נִמְרוֹד הֲוָה מְפַתֵּי לִבְרִייָתָא לְמֵיהַךְ בָּתַר פּוּלְחַן דְּעַבּוֹדָה זָרָה וְהֲוָה שַׁלִּיט בְּאִנּוּן לְבוּשִׁין וְנָצַח בְּנֵי עָלְמָא וְהֲוָה אָמַר דְּאִיהוּ שַׁלִּיטָא בְּעָלְמָא וּפָלְחִין לֵיהּ בְּנֵי נָשָׁא. וְאַמַּאי אִקְרֵי שְׁמֵיהּ נִמְרוֹד דְּמָרַד בְּמַלְכָּא עִלָּאָה דְּלְעֵילָּא דְּמָרַד בְּעִלָּאֵי וּמָרַד בְּתַתָּאֵי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, נִמְרוֹד הָיָה מְפַתֶּה אֶת הַבְּרִיּוֹת לָלֶכֶת אַחַר עֲבוֹדַת הָעֲבוֹדָה זָרָה, וְהָיָה שׁוֹלֵט בְּאוֹתָם לְבוּשִׁים וּמְנַצֵּחַ אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהָיָה אוֹמֵר שֶׁהוּא שַׁלִּיט שֶׁל הָעוֹלָם, וְעוֹבְדִים אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נִמְרוֹד? שֶׁמָּרַד בַּמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁמָּרַד בָּעֶלְיוֹנִים וּמָרַד בַּתַּחְתּוֹנִים.

דף עד.

בְּאִנּוּן (דף עד ע"א) לְבוּשִׁין שַׁלִּיט עַל כָּל (ד"א שאר) בְּנֵי עָלְמָא וּמָלַךְ בְּהוּ וּמָרַד בְּמָארֵיהּ וְאָמַר דְּאִיהוּ שַׁלִּיטָא דְּעָלְמָא וְהֲוָה מְפַתֵּי לִבְרִייָתָא אֲבַתְרֵיהּ עַד דְּמָשַׁךְ בְּנֵי נָשָׁא לְמֵיפַק מִבָּתַר פּוּלְחָנָא דְּמָארֵי עָלְמָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּאֵילֵין לְבוּשִׁין יָדְעֵי בְּהוּ חַבְרַיָּיא רָזָא עִלָּאָה׃

בְּאוֹתָם לְבוּשִׁים הוּא שָׁלַט עַל כָּל [שאר] בְּנֵי הָעוֹלָם וּמָלַךְ בָּהֶם, וּמָרַד בְּרִבּוֹנוֹ וְאָמַר שֶׁהוּא הַשַּׁלִּיט שֶׁל הָעוֹלָם, וְהָיָה מְפַתֶּה אֶת הַבְּרִיּוֹת אַחֲרָיו, עַד שֶׁמָּשַׁךְ בְּנֵי אָדָם לָצֵאת מֵאַחַר עֲבוֹדַת רִבּוֹן הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בַּלְּבוּשִׁים הַלָּלוּ יוֹדְעִים בָּהֶם הַחֲבֵרִים סוֹד עֶלְיוֹן.

מַתְנִיתִין. וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שָׂפָה אַחַת וּדְבָרִים אֲחָדִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח (מלכים א ו) וְהַבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסַּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל כְּלִי בַרְזֶל לֹא נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ.

(האי קרא אית לאסתכלא ביה), וְהַבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ. וְכִי לָא הֲוָה בָּנֵי לֵיהּ שְׁלֹמֹה וְכֻלְּהוּ אוּמָנִין דְּהֲווּ תַּמָּן, מַהוּ בְּהִבָּנוֹתוֹ.

מִשְׁנָה, וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחָדִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח, (מלכים א ו) וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל כְּלִי בַרְזֶל לֹא נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ. וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ - וְכִי לֹא הָיָה בּוֹנֶה אוֹתוֹ שְׁלֹמֹה וְכָל הָאֻמָּנִים שֶׁהָיוּ שָׁם? מַה זֶּה בְּהִבָּנֹתוֹ?

אֶלָּא כָּךְ הוּא כְּמָה דִכְתִיב, (שמות כה) מִקְשָׁה תֵּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה. אִם הָיָא מִקְשָׁה מַהוּ תֵּיעָשֶׂה. אֶלָּא וַדַּאי כֻּלָּא בְּאָת וְנִיסָּא אִתְעֲבִיד אֵיהוּ מִגַּרְמֵיהּ. כֵּיוָן דְּשָׁרָאן לְמֶעְבַּד עֲבִידְתָּא אוֹלִיף לְאוּמָנִין לְמֶעְבַּד בָּהּ מַה דְּלָא הֲווּ יָדְעִין מִקַּדְמַת דְּנָא.

אֶלָּא כָּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כה) מִקְשָׁה תֵּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה. אִם הָיָא מִקְשָׁה, מַהוּ תֵּיעָשֶׂה? אֶלָּא וַדַּאי הַכֹּל בְּאוֹת וְנֵס נַעֲשָׂה הוּא מֵעַצְמוֹ. כֵּיוָן שֶׁהֻתְחִילוּ לַעֲשׂוֹת הַמַּעֲשֶׂה, לִמֵּד אֶת הָאֻמָּנִים לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מַה שֶּׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים מִקֶּדֶם לָכֵן.

מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּבָרְכָתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁרָא עַל יְדַיְיהוּ, וְעַל דָּא כְּתִיב בְּהִבָּנוֹתוֹ אִיהוּ אִתְבְּנֵי מִגַּרְמֵיהּ, דְּהוּא אוּלְפָּא אוּלְפָּן לְאוּמָנִין הֵיאךְ שָׁרָאן לְמֶעְבַּד, וְלָא אִסְתַּלַּק מֵעֵינֵיְיהוּ רְשִׁימוּ דְּהַהוּא עֲבִידְתָּא מַמָּשׁ וּמִסְתַּכְּלָאן בֵּיהּ וְעָבְדֵי עַד דְּאִתְבְּנֵי כָּל בֵּיתָא.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבִּרְכַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁרְתָה עַל יָדָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּהִבָּנוֹתוֹ, הוּא נִבְנָה מֵעַצְמוֹ, שֶׁהוּא לִמֵּד אֶת הַלִּמּוּד לָאֻמָּנִים אֵיךְ לְהַתְחִיל לַעֲשׂוֹת, וְלֹא הִסְתַּלֵּק מֵעֵינֵיהֶם הָרֹשֶׁם שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה מַמָּשׁ, וּמִסְתַּכְּלִים בּוֹ וְעוֹשִׂים, עַד שֶׁנִּבְנָה כָּל הַבַּיִת.

אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה. שְׁלֵמָה כְּתִיב חָסֵר יו"ד אֶבֶן שְׁלֵמָה וַדַּאי. מַסָּע דְּאִתְנְטִיל וְאַתְיָיא וְשָׁרְיָיא עֲלַיְיהוּ וְאִתְעֲבִיד עֲבִידְתָּא (מסע דאתנטיל ועביד עבידתא), מַסָּע דְּאִנְטִיל יָדָן לְמֶעְבַּד דְּלָא מִדַּעְתַּיְיהוּ. כְּתִיב הָכָא מַסָּע וּכְתִיב הָתָם (במדבר י) וּלְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת. וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל כְּלֵי בַרְזֶל לֹא נִשְׁמַע. בְּגִין דְּשָׁמִיר בָּזַע כֻּלָּא וְלָא אִשְׁתְּמַע מִלָּה, דְּלָא אִצְטְרִיכוּ לְשָׁאר מָאנִין לְמֶעְבַּד. וְכֻלָּא בְּאָת וְנִיסָּא הֲוָה.

אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה, שְׁלֵמָה כָּתוּב חָסֵר יו"ד, אֶבֶן שְׁלֵמָה וַדַּאי. מַסָּע, שֶׁנִּסְעָה וּבָאָה וְשָׁרְתָה עֲלֵיהֶם וְנֶעֱשְׂתָה הָעֲבוֹדָה [מסע, שנסעה ידם ונעשתה העבודה]. מַסָּע, שֶׁהִסִּיעַ יָדָם לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם. כָּתוּב כָּאן מַסָּע, וְכָתוּב שָׁם (במדבר י) וּלְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת. וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל כְּלֵי בַרְזֶל לֹא נִשְׁמַע, מִשּׁוּם שֶׁהַשָּׁמִיר בָּקַע הַכֹּל וְלֹא נִשְׁמַע דָּבָר, שֶׁלֹּא הִצְטָרְכוּ לִשְׁאָר הַכֵּלִים לַעֲשׂוֹת, וְהַכֹּל הָיָה עִם אוֹת וְנֵס.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כַּמָּה חֲבִיבִין אִנּוּן מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ מַאן דְּאִתְעַסַּק בָּהּ וְיָדַע לְמֵיהַךְ (ביה) בְּאֹרַח קְשׁוֹט. וְהַבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ. כַּד סָלְקָא בִּרְעוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד יְקָרָא לְיִקָּרֵיהּ, סָלְקָא מִגּוֹ מַחֲשָׁבָה רְעוּתָא לְאִתְפַּשְׁטָא, וְאִתְפַּשְׁטַת מֵאָתַר דְּאִיהִי מַחֲשָׁבָה סְתִימָא דְּלָא אִתְיְדַע.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כַּמָּה חֲבִיבִים הֵם דִּבְרֵי הַתּוֹרָה. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בָּהֶם וְיוֹדֵעַ לְלֶכֶת [בו] בְּדֶרֶךְ אֱמֶת. וְהַבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ. כַּאֲשֶׁר עָלָה בְּרָצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת כָּבוֹד לְכִבּוֹדוֹ, עָלָה מִתּוֹךְ הַמַּחֲשָׁבָה רָצוֹן לְהִתְפַּשֵּׁט, וְהִתְפַּשֵּׁט מֵהַמָּקוֹם שֶׁל אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה הַנִּסְתֶּרֶת שֶׁאֵינָהּ יְדוּעָה.

עַד דְּאִתְפַּשְׁטַת וְשַׁרְיָיא לְבֵי גָרוֹן אֲתַר דְּאִיהוּ נְבִיעַ תְּדִיר בְּרָזָא דְּאִיהוּ רוּחַ חַיִּים. וּכְדֵין כַּד אִתְפַּשְׁטַת הַהִיא מַחֲשָׁבָה וְשָׁרְיָא בְּאֲתַר דָּא, אִקְרֵי הַהִיא מַחֲשָׁבָה אֱלֹהִים חַיִּים. דִּכְתִיב, (ירמיה י) הוּא אֱלֹהִים חַיִּים.

עַד שֶׁמִּתְפַּשֶּׁטֶת וְשׁוֹרָה בְּבֵית הַגָּרוֹן, הַמָּקוֹם שֶׁתָּמִיד נוֹבֵעַ בְּסוֹד שֶׁהוּא רוּחַ חַיִּים. וְאָז, כְּשֶׁמִּתְפַּשֶּׁטֶת הַמַּחֲשָׁבָה הַהִיא וְשׁוֹרָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה, נִקְרֵאת הַמַּחֲשָׁבָה הַהִיא אֱלֹהִים חַיִּים, שֶׁכָּתוּב (ירמיה י) הוּא אֱלֹהִים חַיִּים.

עוֹד בָּעָא לְאִתְפַּשְׁטָא וּלְאִתְגַּלְיָא מִתַּמָּן נָפְקוּ אֶשָּׁ"א וְרוּחָ"א וּמַיָּ"א כְּלִילָן כְּחָדָא, וְנָפַק יַעֲקֹב גְּבַר שְׁלִים וְאִיהוּ קוֹל חַד דְּנָפִיק וְאִשְׁתְּמַע. מַהָכָא מַחֲשָׁבָה דְּהַוָה סְתִימָא בַּחֲשַׁאי אִשְׁתְּמַע לְאִתְגַּלְיָא.

עוֹד רָצָה לְהִתְפַּשֵּׁט וּלְהִתְגַּלּוֹת, מִשָּׁם יָצְאוּ אֵשׁ רוּחַ וּמַיִם כְּלוּלִים יַחַד, וְיוֹצֵא יַעֲקֹב אִישׁ שָׁלֵם, וְהוּא קוֹל אֶחָד שֶׁיּוֹצֵא וְנִשְׁמָע. מִכָּאן הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁהָיְתָה נִסְתֶּרֶת בַּחֲשַׁאי נִשְׁמַעַת בְּגִלּוּי.

עוֹד אִתְפַּשְׁטַת הַאי מַחֲשָׁבָה לְאִתְגַּלְיָא. וּבָטַשׁ הַאי קוֹל וְאַקִּישׁ בְּשִׁפְוָון, וּכְדֵין נָפְקָא דִּבּוּר, דְּאַשְׁלִים כֹּלָּא, וְגָלֵי כֹּלָּא. אִשְׁתְּמַע דְּכֹלָּא אִיהוּ הַהִיא מַחֲשָׁבָה סְתִימָא דְּהַוַת לְגוֹ וְכֹלָּא חַד.

עוֹד מִתְפַּשֶּׁטֶת הַמַּחֲשָׁבָה הַזּוֹ לְהִתְגַּלּוֹת, וּמִכֹּחַ הַקּוֹל הַזֶּה וּמַקִּישׁ בַּשִּׁפְתַיִם, וְאָז יוֹצֵא הַדִּבּוּר שֶׁמַּשְׁלִים הַכֹּל וּמְגַלֶּה הַכֹּל. נִשְׁמָע שֶׁהַכֹּל הוּא אוֹתָהּ מַחֲשָׁבָה נִסְתֶּרֶת שֶׁהָיְתָה בַּפָּנִים, וְהַכֹּל אֶחָד.

כֵּיוָן דְּמָטָא אִתְפַּשְׁטוּתָא דָּא וְאִתְעֲבִיד דִּבּוּר בְּתִקְיָפָא דְּהַהוּא קָלָא, כְּדֵין וְהַבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ. כַּאֲשֶׁר נִבְנָה לֹא כְּתִיב אֶלָּא בְּהִבָּנוֹתוֹ בְּכָל זִמְנָא וְזִמְנָא. אֶבֶן שְׁלֵמָה כְּמָה דְּאִתְּמַר. וּכְתִיב, (שיר השירים ג) בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ.

כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעָה הִתְפַּשְׁטוּת זוֹ וְנַעֲשֶׂה דִּבּוּר בְּכֹחַ אוֹתוֹ הַקּוֹל, אָז - וְהַבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ. לֹא כָּתוּב כַּאֲשֶׁר נִבְנָה, אֶלָּא בְּהִבָּנוֹתוֹ, בְּכָל פַּעַם וּפַעַם. אֶבֶן שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְכָתוּב (שיר ג) בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ.

מַסַּע דְּנָפְקָא מִלְּגוֹ וְשַׁרְיָא וְנָטִיל לְבַר, נָפְקָא מִלְּעֵילָּא וְשַׁרְיָא וְנָטִיל לְתַתָּא. וּמַקְבּוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל כְּלֵי בַּרְזֶל. אִלֵּין שְׁאָר דַּרְגִּין תַּתָּאִין דְּכֻלְּהוּ תַּלְיָין בֵּיהּ וְלָא אִשְׁתְּמָעוּ וְלָא אִתְקַבְּלָן לְגוֹ כַּד אִיהִי סַלְקָא לְאִתְאַחֲדָא לְעֵילָּא וּלְיַנְקָא מִתַּמָּן. וְדָא הוּא בְּהִבָּנוֹתוֹ. וּכְדֵין כַּד אִיהִי יָנְקָא, כֻּלְּהוּ קָיְימֵי בְּחֶדְוָותָא וְיִנְקִין וְאִתְמַלְיָין בִּרְכָאן. וּכְדֵין קָיְימִין עָלְמִין כֻּלְּהוּ בְּרָזָא חָדָא בְּיִחוּדָא חַד, וְלָא הֲוֵי בְּהוּ בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין פִּירוּדָא. לְבָתַר דְּנָטְלֵי חוּלָקְהוֹן כָּל חַד וְחַד כֻּלְּהוּ מִתְפַּשְׁטָן וּמִתְפָּרְשָׁן לְסִטְרַיְיהוּ לְמָה דְּאִתְמַנָּן.

מַסָּע, שֶׁיּוֹצֵא מִבִּפְנִים וְשׁוֹרֶה וְנוֹסֵעַ הַחוּצָה. יוֹצֵא מִלְּמַעְלָה וְשׁוֹרֶה וְנוֹסֵעַ לְמַטָּה. וּמַקְבּוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל כְּלֵי בַּרְזֶל - אֵלּוּ שְׁאָר הַדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁכֻּלָּם תְּלוּיִים בּוֹ, וְלֹא נִשְׁמְעוּ וְלֹא הִתְקַבְּלוּ פְּנִימָה כְּשֶׁהִיא עוֹלָה

לְהַאֲחֵז לְמַעְלָה וְלִינוֹק מִשָּׁם, וְזֶהוּ בְּהִבָּנֵתוֹ. וְאָז, כְּשֶׁהִיא יוֹנֶקֶת, כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּחֶדְוָה וְיוֹנְקִים וּמִתְמַלְּאִים בִּבְרָכוֹת, וְאָז כָּל הָעוֹלָמוֹת עוֹמְדִים בְּסוֹד אֶחָד, בְּיִחוּד אֶחָד, וְאֵין בָּהֶם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת פֵּרוּד. אַחַר שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטְלִים חֶלְקָם, כֻּלָּם מִתְפַּשְּׁטִים וְנִפְרָדִים לְצִדֵּיהֶם לְמַה שֶׁהִתְמַנּוּ.

דף עד:

תָּא חֲזֵי, וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׂפָה אַחַת וְגוֹ' (דף עד ע"ב) לְבָתַר מַה כְּתִיב וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם. מֵהַהוּא קַדְמָאָה דְּעָלְמָא. וַיִּמְצְאוּ בִּקְעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר. דְּהָא מִתַּמָּן מִתְפָּרְשָׁן לְכָל אִנּוּן סִטְרִין, וְאִיהוּ רֵישׁ מַלְכוּ לְאִתְבָּדָרָא.

בֹּא רְאֵה, וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת וְגוֹ'. מַה כָּתוּב אַחַר כָּךְ? וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם - מֵאוֹתוֹ קַדְמוֹנוֹ שֶׁל הָעוֹלָם - וַיִּמְצְאוּ בִּקְעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר. שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם נִפְרָדִים לְכָל אוֹתָם הַצְּדָדִים, וְהוּא רֹאשׁ הַמַּלְכוּת לְהִתְפַּזֵּר.

וְאִי תֵּימָא הָא כְּתִיב (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד. וַדַּאי הָכִי הוּא דְּכֵיוָן דְּנָטְלֵי מִתַּמָּן חֲוֵי פִּירוּדָא, וְכַד אִנּוּן כְּנִישִׁין תַּמָּן לְיַנְקָאָה לָא חֲוֵי פִּירוּדָא. וְכַד נָטְלִין חֲוֵי פִּירוּדָא, דִּכְתִיב בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בִּקְעָה כְּמָה דְּאִתְּמָר.

וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה כָּתוּב (בראשית ב) וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד? וַדַּאי שֶׁכָּכָה זֶה. שֶׁכֵּיוָן שֶׁנּוֹסְעִים מִשָּׁם יֵשׁ פֵּרוּד, וְכַאֲשֶׁר הֵם מְכֻנָּסִים שָׁם לִינוֹק אֵין פֵּרוּד. וּכְשֶׁנּוֹסְעִים יֵשׁ פֵּרוּד, שֶׁכָּתוּב וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בִּקְעָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחָדִים דְּהָא כְּדֵין עָלְמָא בִּיסוֹדָא וְעִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא חָדָא וּמְהֵימְנוּתָא חָדָא בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מַה כְּתִיב וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם מִקַּדְמָאָה עִקָּרָא דְּעָלְמָא מְהֵימְנוּתָא דִּכְלָּא. וַיִּמְצְאוּ בִּקְעָה. מְצִיאָה אַשְׁכָּחוּ וְנָפְקוּ בָּהּ מִתְּחוֹת מְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה (וימצאו).

וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחָדִים, שֶׁאֵז הָרֵי הָעוֹלָם בִּיסוֹד וְעִקָּר וְשֹׁרֶשׁ אֶחָד וֶאֱמוּנָה אַחַת בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. מַה כָּתוּב? וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם, מֵהָרִאשׁוֹן עִקַּר הָעוֹלָם אֱמוּנַת הַכֹּל. וַיִּמְצְאוּ בִּקְעָה, מְצִיאָה מָצְאוּ וְיָצְאוּ בָהּ מִתַּחַת הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה [וימצאו].

תָּא חֲזֵי, נִמְרוֹד מַה כְּתִיב בֵּיהּ וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל. דְּהָא מִתַּמָּן נָטַל לְאִתְאַחֲדָא בְּרִשּׁוּ אָחֳרָא. וְהָכָא וַיִּמְצְאוּ בִּקְעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר מִתַּמָּן נָטְלוּ בִּלְבַיְיהוּ לְאָפָקָא מֵרִשּׁוּתָא עִלָּאָה לְרִשּׁוּ אָחֳרָא:

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב בְּנִמְרוֹד, וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל. שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם נָסַע לְהֵאָחֵז בְּרִשּׁוּת אַחֶרֶת. וְכָאן, וַיִּמְצְאוּ בִּקְעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר. מִשָּׁם נָסְעוּ בְּלִבָּם לָצֵאת מֵרִשּׁוּת הָעֶלְיוֹנָה לְרִשּׁוּת אַחֶרֶת.

סְתָרֵי תּוֹרָה (דף ע"ד ע"ב) קוּמְטוּרָא דְּהֵרְמָנָא מְמַלְּלָן בְּלִשּׁוֹן הַקֹּדֶשׁ דְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אִשְׁתְּמוֹדְעָן בֵּיהּ וְלָא חֲווּ מְמַלְּלִין בְּלִישָׁן אָחֳרָא. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב וַעֲתָה לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם וְגוֹ'. דְּאִלְמָלֵי מִשְׁתַּעֲאן בְּלִישָׁן אָחֳרָא

דְּמַלְאֲכֵי עִלָּאֵי לָא הֲווּ אִשְׁתְּמוֹדְעָן בֵּיהּ, גָּרַע חֲשִׁיבוּ דְּאִנּוּן חֲשִׁבִין לְמֶעְבַּד. בְּגִין דְּעוֹבָדָא דְּשֵׁדִין לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּרִגְעָא חָדָא לְחֵזוּ בְּנֵי אֱנָשָׁא ולא יַתִּיר.

מְקִימֵי הָעִיר וְהַמִּגְדָּל מְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מַכִּירִים אוֹתָהּ, וְלֹא הָיוּ מְדַבְּרִים בְּלָשׁוֹן אַחֶרֶת, מִשּׁוּם כָּךְ כְּתוּב וְעִתָּה לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם וְגוֹ'. שֶׁאִלְמָלֵא מְדַבְּרִים בְּלָשׁוֹן אַחֶרֶת שֶׁמַּלְאָכִים עֶלְיוֹנִים לֹא הָיוּ מַכִּירִים אוֹתָהּ, נֶחְסְרָה הַחֲשִׁיבוּת שֶׁהֵם חָשְׁבוּ לַעֲשׂוֹת, כֵּיוָן שֶׁמַּעֲשֵׂה הַשֵּׁדִים אֵינוֹ אֶלָּא בְּרֶגַע אֶחָד לְמַרְאֵה בְּנֵי אָדָם וְלֹא יוֹתֵר.

וּדְבָרִים אֲחָדִים. דְּהֲווּ יָדְעִין דַּרְגִּין עִלָּאִין כָּל חַד וְחַד עַל בּוּרְיֵיהּ ולא אִתְחַלַּף לְהוּ דַּרְגָּא וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וּדְבָרִים אֲחָדִים. וּבְגִין כָּךְ אִתְיְעָטוּ בְּעִיטָא בִּישָׁא עִיטָא דְּחָכְמְתָא דִּכְתִיב הָבָה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל. כֹּלָּא בְּרִזָּא דְּחָכְמְתָא הוּא, וּבָעוּ לְאִתַּקָּפָא בְּאַרְעָא סִטְרָא אָחֳרָא וּלְמִפְּלַח פּוּלְחָנָא דִּילֵיהּ. בְּגִין דְּהֲווּ יָדְעִין דְּהָא כָּל דִּינִין בִּישִׁין מִתַּמָּן נָחֲתִין לְעָלְמִין. וּבְעָיִין לְדַחוּיֵי דַּרְגָּא דְּקַדְּשָׁא.

וּדְבָרִים אֲחָדִים, שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים דְּרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת עַל בֻּרְיָהּ, וְלֹא הִתְחַלְּפָה לָהֶם דַּרְגָּה, וְלָכֵן כְּתוּב וּדְבָרִים אֲחָדִים. וּמִשּׁוּם כָּךְ הִתְיָעֲצוּ בְּעֵצָה רָעָה, עֵצָה שֶׁל חָכְמָה, שֶׁכָּתוּב הָבָה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל. הַכֹּל הוּא בְּסוֹד הַחָכְמָה. וְרָצוּ לְחַזֵּק בָּאָרֶץ אֶת הַצַּד הָאַחֵר וְלַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדָתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים שֶׁכָּל הַדִּינִים הָרָעִים מִשָּׁם יוֹרְדִים לָעוֹלָמוֹת, וְרָצוּ לִדְחוֹת אֶת דַּרְגַּת הַקֹּדֶשׁ.

עִי"ר וּמִגְדָּ"ל, דָּא חָכְמְתָא עִלָּאָה. (ד"א דהא) הֲווּ יָדְעֵי דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא לָא אִתְּתַקַּף בְּאַרְעָא, אֶלָּא בְּעִיר וּמִגְדָּל. עִי"ר דִּכְתִיב, (שמואל ב ה) (מ"א ח) עִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן וְגוֹ'. מִגְדָּ"ל דִּכְתִיב (שיר השירים ד) כְּמִגְדַּל דָּוִד צַוָּארֵךְ. וּבְחָכְמְתָא עֲבָדוּ לְמֶהֱוֵי שַׁלְטָנָא דְּסִטְרָא אָחֳרָא בַּאֲרָעָא דְּדַחְיָיא (ד"א לדחייא) אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ מֵאִתְרֵיהּ. וּלְמֶהֱוֵי דִּיוּרָא לְסִטְרָא אָחֳרָא בְּאַרְעָא.

עִי"ר וּמִגְדָּ"ל - זוֹ הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, [שהרי] הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ לֹא מִתְחַזֵּק בָּאָרֶץ אֶלָּא בְּעִיר וּמִגְדָּל. עִי"ר - שֶׁכָּתוּב (שמואל ב ה) עִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן וְגוֹ'. מִגְדָּ"ל - שֶׁכָּתוּב (שיר ד) כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ. וּבְחָכְמָה עָשׂוּ לִהְיוֹת שִׁלְטוֹן הַצַּד הָאַחֵר בָּאָרֶץ שֶׁדּוֹחֶה [לדחות] אֶת אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ מִמְּקוֹמוֹ, וְלִהְיוֹת דִּיּוּר לַסִּטְרָא אַחֲרָא בָּאָרֶץ.

וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם. כְּמָה דַּאֲחִידָא (ד"א דאחרא) אִיהוּ שֵׁם לְעֵילָא, נַתְקִיף לָהּ בֵּיננא לְמֶהֱוֵי שֵׁם בָּאַרְעָא. פֶּן נָפוֹץ. יְדִיעָה הֲווּ יָדְעִין דִּיתְבַּדְּרוּן מֵעַל אַפֵּי אַרְעָא. וּבְגִין כָּךְ הֲווּ מִתְיַחֲדִין לְמֶעְבַּד עֲבִידְתָּא דָא בְּחָכְמָה. וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם - כְּמוֹ שֶׁאָחוּז [שאחר] הוּא הַשֵּׁם לְמַעְלָה, נְחַזֵּק אוֹתָהּ בֵּינֵינוּ שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם בָּאָרֶץ. פֶּן נָפוּץ - יְדִיעָה הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁיִּתְפַּזְּרוּ מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ, וְלָכֵן הָיוּ מִתְיַחֲדִים לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה זֶה בְּחָכְמָה.

סִטְרָא אָחֳרָא אִיהוּ דְּכַר וְנוּקְבָא תּוּקְפָּא דְּזוּהֲמָא דְּדִינָא קַשְׁיָא. וּכְמָה דְּאָדָם חָב (ביה) בְּהוּ וְאִתְקַפּוּ בְּגִינֵיהּ עַל עָלְמָא. אוּף הָכִי אִנּוּן עָבְדִין דְּאִתְּתַקַּף יַתִּיר. דִּכְתִיב אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. בְּנוֹי דְּאָדָם קַדְמָאָה דְּאִיתֵּי וְאִשְׁלִיט סִטְרָא אָחֳרָא עַל עָלְמָא סִטְרָא בִּישָׁא. כְּמָה דְּסִטְרָא דְּקִדּוּשָׁה לְאוֹ שַׁלְטָנֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא אֶלָּא בְּעִיר וּמִגְדָּל. אוּף הָכִי חֲשִׁיבֵי אִנּוּן לְמִבְנֵי עִיר וּמִגְדָּל לְמִשְׁלַט הַאי סִטְרָא בִּישָׁא בְּעָלְמָא:

הַצַּד הָאַחֵר הוּא זָכָר וּנְקֵבָה, תֹּקֶף זֻהֲמַת הַדִּין הַקָּשֶׁה. וּכְמוֹ שֶׁאָדָם חָטָא [בו] בָּהֶם וְהִתְחַזְּקוּ בְּגָלְלוֹ עַל הָעוֹלָם, גַּם כָּאן הֵם עָשׂוּ שֶׁיִּתְחַזֵּק יוֹתֵר, שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. בְּנֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהֵבִיא וְהִשְׁלִיט

צַד הָאַחֵר עַל הָעוֹלָם, הַצַּד הָרַע. כְּמוֹ שֶׁצַּד הַקְּדֻשָּׁה אֵין שׁוֹלְטוֹנוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה אֶלָּא בְּעִיר וּמְגַדֵּל, גַּם כָּאן חָשְׁבוּ הֵם לִבְנוֹת עִיר וּמִגְדָּל לְהַשְׁלִיט אֶת הַצַּד הָרַע הַזֶּה בָּעוֹלָם.

וַיֵּרֶד יְיָ לִרְאוֹת. (דף עה ע"א) נָחֹת הַאי שְׁמָא דְּקִדּוּשָׁא לְמֶחֱזֵי (על) עוֹבָדַיהוֹן דִּבְנֵינָא דִּבָנוּ. וְאִנּוּן הֲווּ מְמַלְּלִן בִּלְשׁוֹן קֹדֶשׁ לְגַבֵּי כָּל אִנּוּן דַּרְגִּין קַדִּישִׁין וְהֲווּ מַצְלִיחִין. כֵּיוָן דְּנַחֲתַת קְדֻשָּׁה אִתְבַּלְבְּלוּ כָּל אִנּוּן דַּרְגִּין. עִלָּאִין נָחֲתוּ וְתַתָּאִין סְלִיקוּ. וְלָא הֲווּ קָיְימִין בְּאַרַח מֵישָׁר כְּמָה דְּהֲווּ. וּלְבָתַר בִּלְבֵּל לִישַׁנְהוֹן בְּע' לִישָׁן וְאִתְבַּדְּרוּ לְכָל סְטָרֵי עָלְמָא.

וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת. נָחַת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה לִרְאוֹת [על] אֶת מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל הַבְּנְיָן שֶׁבָּנוּ, וְהֵם הָיוּ מְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לְכָל אוֹתָם דְּרָגוֹת קְדוֹשׁוֹת וְהָיוּ מַצְלִיחִים. כֵּיוָן שֶׁיָּרְדָה הַקְּדֻשָּׁה, הִתְבַּלְבְּלוּ כָּל הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ. עֶלְיוֹנִים יָרְדוּ וְתַחְתּוֹנִים עָלוּ, וְלֹא הָיוּ עוֹמְדִים בְּדֶרֶךְ יָשָׁר כְּמוֹ שֶׁהָיוּ. וְאַחַר כָּךְ בִּלְבֵּל לְשׁוֹנָם בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן וְהִתְפַּזְּרוּ לְכָל צִדְדֵי הָעוֹלָם.

חַד מְמַנָּא הוּא בְּרָקִיעָא וּבֵיהּ קָיְימִין כָּל (ד"א ל"ג אנון) מַפְתְּחָן דְּעוֹבָדֵי עָלְמָא. וְאִיהוּ קָיְימָא זַמִּין בְּשַׁעֲתֵּי וְרִגְעֵי דִּיוֹמָא. וְאִנּוּן הֲווּ יָדְעִין בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא גְּנִזָא דְּהַאי מְמַנָּא. וַהֲווּ פָּתְחֵי וְסָגְרֵי וּמַצְלְחֵי בְּעוֹבָדַיהוֹן בְּמֵימְרָא דְּפוּמְהוֹן. כֵּיוָן (דאסתכלא) דְּאִתְבַּלְבָּל מֵימְרָא דִלְהוֹן, כֻּלָּא אִתְמְנַע מִנַּיְיהוּ. וַאֲתַר מְתַקֵּן אִשְׁכָּחוּ בְּהַהוּא בְּקִעָה. סְטָרָא דְּסִטְרִין: וַיִּמְצְאוּ בְּקִעָה. אֲתַר מְתַקֵּן לְהַאי (ד"א ל"ג ההוא) סְטָרָא בִּישָׁא דְּבָעוּ אִנּוּן לְאִתְקְפָא וְאִתְמְנָעוּ. תּוּקְפָּא (דיליה) דְּהַהוּא סְטָרָא הֲוָה תַּלְיָא לְאִתְפָּרְעָא בְּהַהִיא בְּקִעָה עַד דְּנָטְלָא תַּמָּן חֵילִין וּמַשְׁרְיָין כְּגַוְונָא דְּאִנּוּן דְּבָנוּ קַרְתָּא וּמִגְדְּלָא וְאִתְיְהִיבוּ (כלא) כֻּלְּהוּ בִּידָהָא. וְאִתְקַטָּלוּ תַּמָּן אִנּוּן דְּלָא בָּעוּ לְמֵיפַּק בְּקִ"ן הַיָּמִי"ן. אִתְבְּהִילוּ וְנָפְלוּ בְּקִעַ הַיָּמִי"ם. בְּהַהוּא אֲתַר דְּאִתְחַלַּשׁ תֻּקְפָּא בְּקַדְמֵיתָא בְּהַאי בְּקִעָה. ועל דָּא כְּתִיב, (יחזקאל לו) וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת. וְאִתְתַּקְפַת בְּהַהוּא צוּלְמָא דְּאִקִּים נְבוּכַדְנֶצַּר. וְאִתְבַּר תּוּקְפָּא לְבָתַר בְּאִנּוּן גַּרְמִין וּבְהַהוּא צוּלְמָא. דְּאִנּוּן קַדְמָאֵי קָיְימוּ וְקָמוּ עַל רַגְלֵיהוֹן. וְהַהוּא צוּלְמָא אִתְבָּר. וּכְדֵין יָדְעוּ כָּל עַמִּין דְּעָלְמָא דְּלֵית אֱלוֹהַּ בַּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי. וּתוּ דְּאִתְקַדַּשׁ שְׁמֵיהּ עַל יְדָא דְּחַנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה וְכֹלָּא בְּחַד יוֹמָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (ישעיה כט) וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וגו', (עד כאן סתרי תורה)

מְמַנֶּה אֶחָד יֵשׁ בָּרָקִיעַ, וּבוֹ קַיְמִים כָּל [ד"א אותם] מַפְתְּחוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם, וְהוּא קַיָּם וְזָמִין בְּכָל הַשָּׁעוֹת וְרִגְעֵי הַיּוֹם. וְהֵם הָיוּ יוֹדְעִים בְּסוֹד הַחָכְמָה, הַגְּנוּזָה שֶׁל הַמְמַנֶּה הַזֶּה, וְהָיוּ פּוֹתְחִים וְסוֹגְרִים וּמַצְלִיחִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם בְּמַאֲמַר פִּיהֶם. כֵּיוָן [שהסתכלו] שֶׁהִתְבַּלְבֵּל הַמַּאֲמַר שֶׁלָּהֶם, הַכֹּל נִמְנַע מֵהֶם, וּמָקוֹם מְתֻקָּן מָצְאוּ בְּאוֹתָהּ בְּקִעָה. צַד הַצְּדָדִים. וַיִּמְצְאוּ בְּקִעָה, מָקוֹם מְתֻקָּן לָזֶה [אותו] הַצַּד הָרַע, שֶׁרָצוּ הֵם לְחַזֵּק וְנִמְנְעוּ. תֹּקֶף [שלו] שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד הָיָה תָּלוּי לְהִפָּרַע בְּאוֹתָהּ בְּקִעָה, עַד שֶׁנָּטְלָה מִשָּׁם צְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת, כְּמוֹ שֶׁהֵם בָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְנִתְּנוּ [הכל] כֻּלָּם בְּיָדֵיהָ. וְנֶהֶרְגוּ שָׁם אוֹתָם שֶׁלֹּא רָצוּ לָצֵאת בְּקִ"ן הַיָּמִי"ן. נִבְהֲלוּ וְנָפְלוּ בְּקִ"ן הַיָּמִי"ם, בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנֶּחֱלַשׁ הַכֹּחַ בַּתְּחִלָּה בַּבְּקִעָה הַזּוֹ. וְעַל זֶה כָּתוּב (יחזקאל לו) וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת. וְהִתְחַזְּקָה בְּאוֹתוֹ הַצֶּלֶם שֶׁהֻקַּם נְבוּכַדְנֶצַּר. וְנִשְׁבַּר הַתֹּקֶף אֲחַר כָּךְ בְּאוֹתָם עֲצָמוֹת וּבְאוֹתוֹ צֶלֶם. שֶׁאוֹתָם רָאשׁוֹנִים הִתְקַיְּמוּ וְקָמוּ עַל רַגְלֵיהֶם, וְאוֹתוֹ צֶלֶם נִשְׁבַּר, וְאָז יָדְעוּ כָּל

עַמֵּי הָעוֹלָם שֶׁאֵין אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּלְבַדּוֹ. וְעוֹד, שֶׁהִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ עַל יְדֵי חֲנִנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, וְהִכֹּל בְּיוֹם אֶחָד. וְעַל זֶה כָּתוּב (ישעיה כט) וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְגוֹ'. ע"כ סתרי תורה.

וַיֹּאמְרוּ הֲבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח (ישעיה נז) וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ וְגוֹ'. וְכִי אֵית יָם נִגָּרֵשׁ. אִין, דְּכַד יַמָּא נַפְקָא מִתְּקוּנֵיהּ וְאָזִיל (בלא הבלא) בְּלָא חַבָּלָא, כְּדֵין נִגָּרֵשׁ וְאִתְתָּרַךְ מֵאַתְרֵיהּ, כְּמַאן דְּרָוֵי חַמְרָא וְלָא יָתִיב עַל בּוּרֵייהּ וְסָלְקָא וְנָחֲתָא. מַאי טַעְמָא בְּגִין כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוּכַל, וְיִגָּרְשׁוּ מֵימָיו רֶפֶשׁ וְטִיט. דְּמַפְקוּ מֵימוֹי כָּל הַהוּא טִינָא דְיַמָּא וְכָל טִנּוּפָא לְשִׁפּוּוָתֵיהּ.

וַיֹּאמְרוּ הֲבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, (ישעיה נז) וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ וְגוֹ'. וְכִי יֵשׁ יָם נִגָּרֵשׁ? כֵּן. שֶׁכַּאֲשֶׁר הַיָּם יוֹצֵא מִתְּקוּנוֹ וְהוֹלֵךְ [בלי הבל] בְּלִי רַב חוֹבֵל, אָז נִגָּרֵשׁ וּמִתְגָּרֵשׁ מִמְּקוֹמוֹ, כְּמִי שֶׁשּׁוֹתֶה יַיִן וְלֹא יוֹשֵׁב עַל בֵּרָיוֹ וְעוֹלֶה וְיוֹרֵד. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוּכַל וַיִּגָּרְשׁוּ מֵימָיו רֶפֶשׁ וְטִיט. שֶׁמּוֹצִיאִים מֵימָיו כָּל אוֹתוֹ הַטִּיט שֶׁל הַיָּם וְכָל הַטִּנּוּפֶת לִשְׁפָּתוֹ.

דף עה.

כְּגַוְונָא דָא אִנּוּן רְשָׁעִים דְּנַפְקָא מֵאַרְחָא דְּתָקְנָא וְאָזְלֵי כְּרְוֵי חַמְרָא בְּלָא תִּקּוּנָא, דְּנָפְקֵי מֵאוֹרַח מֵישָׁר לְאוֹרַח עָקִים. מַאי טַעְמָא, בְּגִין כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוּכָל. דְּהָא עָקִימוּ דְּאָרְחַיְיהוּ גָּרִים לוֹן לְמֵהַךְ בְּלָא תִּקּוּנָא וּבְלָא שְׁכִיכוּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּכָל רוּגְזָא דִּידְהוּ בְּשַׁעֲתָא דְּאָמְרִי מִלָּה מְפוּמַיְיהוּ הַהוּא מִלָּה רֶפֶשׁ וְטִיט כֻּלְהוּ מַפְקֵי טִנּוּפָא וְגִיעוּלָא מְפוּמַיְיהוּ לְבַר עַד דְּמַסְתָּאֲבֵי (דף עה ע"א) וּמְסָאֲבֵי לוֹן.

כְּמוֹ זֶה אוֹתָם הָרְשָׁעִים שֶׁיּוֹצְאִים מִדֶּרֶךְ תְּקִינָה וְהוֹלְכִים כִּשְׁתוּיֵי יַיִן בְּלִי תִּקּוּן, שֶׁיּוֹצְאִים מִדֶּרֶךְ יְשָׁרָה לְדֶרֶךְ עֲקֻמָּה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוּכַל, שֶׁהֲרֵי עִקּוּם דַּרְכֵיהֶם גָּרַם לָהֶם לְלֶכֶת בְּלִי תִּקּוּן וּבְלִי שֶׁקֶט. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכָּל רֻגְזָם בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים דִּבּוּר מִפִּיהֶם, אוֹתוֹ הַדִּבּוּר רֶפֶשׁ וְטִיט, כֻּלָּם מוֹצִיאִים טִנֹּפֶת וְגֵעֶל מִפִּיהֶם הַחוּצָה עַד שֶׁנִּטְמְאִים וּמְטַמְּאִים אוֹתָם.

תָּא חֲזֵי, וַיֹּאמְרוּ הָבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם. לֵית הָבָה אֶלָּא הַזְמָנָה בְּעָלְמָא. נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם. כֻּלְהוּ בְּעֵיטָא בִּישָׁא אִתוּ לְסַרְבָא בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּשָׁטוּתָא אִתוּ (איהו) בְּטַפְּשׁוּ דְּלִבָּא.

בֹּא רְאֵה, וַיֹּאמְרוּ הָבָה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם. אֵין הָבָה אֶלָּא לְשׁוֹן הַזְמָנָה בְּעָלְמָא. נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם, כֻּלָּם בָּאוּ בְּעֵצָה רָעָה לְסָרֵב לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. בִּשְׁטוּת בָּאוּ, הוּא בְּטִפְּשׁוּת הַלֵּב.

אָמַר רַבִּי אַבָּא שְׁטוּתָא נְסִיבוּ בְּלִבַּיְיהוּ. אֲבָל בְּחָכְמָה דִּרְשִׁיעוּ אָתוּ בְּגִין לְנָפְקָא מֵרְשׁוּ עִלָּאָה לְרָשׁוּ אָחֳרָא וּלְאַחְלָפָא יְקָרֵיהּ לִיקָרָא נוּכְרָאָה. וּבְכֹלָּא אִית רָזָא דְּחָכְמְתָא עִלָּאָה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, שְׁטוּת לָקְחוּ בְּלִבָּם, אֲבָל בְּחָכְמָה שֶׁל רִשְׁעוּת בָּאוּ כְּדֵי לָצֵאת מֵרְשׁוּת עֶלְיוֹנָה לִרְשׁוּת אַחֶרֶת, וּלְהַחֲלִיף כְּבוֹדוֹ לִכְבוֹד זָר. וּבַכֹּל יֵשׁ סוֹד שֶׁל חָכְמָה עֶלְיוֹנָה.

הָבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל. תָּא חֲזֵי, כַּד מָטוּ לְהַאי בְּקָעָה דְּאִיהוּ רְשׁוּ נוּכְרָאָה וְאִתְגְּלִי לְהוּ אֲתַר דְּשָׁלְטָנוּתָא דָּא תְּקִיעַ בְּגוֹ נוּנֵי יַמָּא. אָמְרוּ הָא אֲתַר לְמֵיתַב וּלְאִתְתַּקְפָּא לְבָּא לְאִתְהַנָּאָה בֵּיהּ תַּתָּאֵי. מִיָּד הָבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר. נַתְקִין בְּאֲתַר דָּא עִיר וּמִגְדָּל.

הָבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהִגִּיעוּ לַבְּקָעָה הַ את שֶׁהִיא רְשׁוּת זָרָה, וְהִתְגַּלָּה לָהֶם מָקוֹם שֶׁשִּׁלְטוֹן זֶה תָּקוּעַ בְּתוֹךְ דְּגֵי הַיָּם, אָמְרוּ, הִנֵּה מָקוֹם לָשֶׁבֶת וּלְחַזֵּק אֶת הַלֵּב לְהָנוֹת בּוֹ הַתַּחְתּוֹנִים. מִיָּד הָבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר, נַתְקִין בַּמָּקוֹם הַזֶּה עִיר וּמִגְדָּל.

וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם. אֲתַר דָּא (יהיב לון) יְהֵא לָן לְדַחֲלָא וְלָא אָחֳרָא, וְנִבְנֶה לְאֲתַר דָּא עִיר וּמִגְדָּל. לָמָּה לָן לְסָלְקָא לְעֵילָא דְּלָא נֵיכוֹל לְאִתְהַנָּאָה מִנֵּהּ. הָא הָכָא אֲתַר מְתַקָּנָא. וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם דַּחֲלָא לְמִפְלַח תַּמָּן. פֶּן נָפוּץ לְדָרְגִּין אָחֳרָנִין וְנִתְבַּדַּר לְסִטְרֵי עָלְמָא:

וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם. מָקוֹם זֶה [נתן להם] יִהְיֶה לָנוּ לְיִרְאָה, וְלֹא אַחֵר, וְנִבְנֶה לְמָקוֹם זֶה עִיר וּמִגְדָּל. לָמָּה לָנוּ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה שֶׁלֹּא נוּכַל לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ? הֲרֵי כָּאן מָקוֹם מְתֻקָּן. וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם, יִרְאָה לַעֲבֹד שָׁם. פֶּן נָפוּץ לְדָרְגּוֹת אֲחֵרוֹת וְנִתְפַּזֵּר לִצְדְדֵי הָעוֹלָם.

וַיֵּרֶד יְיָ לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל דָּא הוּא חַד מֵאִנּוּן עֶשֶׂר זְמָנִין דְּנָחֲתָא שְׁכִינְתָּא לְאַרְעָא. וְכִי מַה הוּא לִרְאוֹת וְלָא הֲוָה יָדַע מִקַּדְמַת דְּנָא. אֶלָּא לִרְאוֹת לְאַשְׁגָּחָא בְּדִינָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות ה) יֵרֶא יְיָ עֲלֵיכֶם וְיִשְׁפֹּט. אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל. הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא. דְּהָא לָא כְּתִיב לִרְאוֹת אֶת בְּנֵי הָאָדָם. אֶלָּא לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל. אַמַּאי. אֶלָּא בְּשַׁעֲתָא דְּאַשְׁגַּח קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּדִינָא, בְּקַדְמֵיתָא יַשְׁגַּח בָּדָרְגָּא דִּלְעֵילָּא, וּלְבָתַר בְּדָרְגָּא דִּלְתַתָּא. בְּקַדְמֵיתָא בְּעִלָּאֵי וּלְבָתַר בְּתַתָּאֵי. וּבְגִין דְּהַאי מִלָּה מְטָא לְעֵילָּא, אַשְׁגָּחוּתָא דִּלְעֵילָּא הֲוָה בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא דִּכְתִיב לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל.

וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל. זוֹ אַחַת מֵעֶשֶׂר פְּעָמִים שֶׁיָּרְדָה הַשְׁכִינָה לָאָרֶץ. וְכִי מַה הוּא לִרְאוֹת, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִקֶּדֶם לָזֶה? אֶלָּא לִרְאוֹת לְהַשְׁגִּיחַ בַּדִּין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה) יֵרֶא ה' עֲלֵיכֶם וְיִשְׁפֹּט. אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל - כָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, שֶׁהֲרֵי לֹא כָתוּב לִרְאוֹת אֶת בְּנֵי הָאָדָם, אֶלָּא לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל. לָמָּה? אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמַּשְׁגִּיחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּדִין, בַּהַתְחָלָה מַשְׁגִּיחַ בַּדְּרָגָה שֶׁלְּמַעְלָה, וְאַחַר כָּךְ בַּדְּרָגָה שֶׁלְּמַטָּה. בַּהַתְחָלָה בָּעֶלְיוֹנִים, וְאַחַר כָּךְ בַּתַּחְתּוֹנִים. וּמִשּׁוּם שֶׁדָּבָר זֶה מַגִּיעַ לְמַעְלָה, הַהַשְׁגָּחָה שֶׁל מַעְלָה הָיְתָה בּוֹ בַּהַתְחָלָה, שֶׁכָּתוּב לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל.

אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. מַאי בְּנֵי הָאָדָם בְּנוֹי דְּאָדָם קַדְמָאָה דְּמָרֵד בְּמָרֵיהּ וְגָרַם מוֹתָא לְעָלְמָא. אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם בְּנַיְינָא וַדַּאי אָמְרוּ (גרמו) וּבָעוּ לְמִבְנֵי לְעֵילָּא.

אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. מַה זֶּה בְּנֵי הָאָדָם? בְּנֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁמָּרַד בְּרִבּוֹנוֹ וְגָרַם מָוֶת לָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם - בִּנְיָן וַדַּאי אָמְרוּ [גרמו] וְרָצוּ לִבְנוֹת לְמַעְלָה.

דף עה:

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח (ואמר) (יחזקאל מו) כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהִים שַׁעַר (דף עה ע"ב) הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ. הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ. וְאֵיהוּ רָזָא כְּמָה דְאִתְּמַר. יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. אַמַּאי (וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח וגו'. אמאי יהיה סגור כל אנון יומין דששת ימי המעשה).

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח [ואמר], (יחזקאל מו) כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ. בְּפָסוּק זֶה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, וְהוּא סוֹד כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, לָמָּה? [וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח וגו', למה יהיה סגור כל אותם ימים של ששת ימי המעשה?]

אֶלָּא אִלֵּין יְמֵי חוֹל. דְּתַרְעָא דָא יְהֵא סָגוּר דְּלָא לְאִשְׁתַּמְּשָׁא חוֹל בְּקוּדְשָׁא. וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ. דְּהָא כְּדֵין שְׁמוּשָׁא (דקודשא בריך הוא) דְּקוּדְשָׁא בְּקוּדְשָׁא. וּכְדֵין אִתְנְהִיר סִיהֲרָא לְאִתְחַבְּרָא בְּשִׁמְשָׁא.

אֶלָּא אִלּוּ יְמֵי הַחֹל שֶׁשַּׁעַר זֶה יִהְיֶה סָגוּר שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ הַחֹל עִם הַקֹּדֶשׁ. וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ, שֶׁהֲרֵי אָז שִׁמּוּשׁ [של הקדוש ברוך הוא] שֶׁל קֹדֶשׁ בְּקֹדֶשׁ, וְאָז מְאִירָה הַלְּבָנָה לְהִתְחַבֵּר עִם הַשֶּׁמֶשׁ.

תָּא חֲזֵי, תַּרְעָא דָא לָא אִתְפַּתַּח בְּאִנּוּן שִׁתָּא יוֹמֵי דְחוֹל. בְּגִין דְּהָא בְּאִנּוּן יוֹמֵי דְחוֹל עָלְמָא תַּתְאָה אִתְּזַן וְשָׁלְטִין כָּל אִנּוּן שִׁית יוֹמִין דְּחוֹל עַל עָלְמָא בַּר בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל.

בֹּא רְאֵה, שַׁעַר זֶה לֹא נִפְתַּח בְּאוֹתָם שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָם יְמֵי הַחֹל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן נִזּוֹן, וְשׁוֹלְטִים כָּל אוֹתָם שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל עַל הָעוֹלָם חוּץ מֵאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְאִנּוּן דְּשָׁלְטֵי לָא שָׁלְטֵי בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא בְּגִין דְּהַשַּׁעַר הַזֶּה אִיהוּ סָגוּר. אֲבָל בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ כֻּלְּהוּ מִתְעַבְּרָן וְלָא שָׁלְטִין בְּגִין דְּהַשַּׁעַר הַזֶּה אִיהוּ פָּתוּחַ וְעָלְמָא אִיהוּ בְּחֶדְוָה וְאִתְּזַן מִתַּמָּן וְלָא אִתְיְיהִיב עָלְמָא לְרִשּׁוּ אָחֳרָא.

וְאוֹתָם שֶׁשּׁוֹלְטִים, לֹא שׁוֹלְטִים בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁהַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר. אֲבָל בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ, כֻּלָּם עוֹבְרִים וְלֹא שׁוֹלְטִים, מִשּׁוּם שֶׁהַשַּׁעַר הַזֶּה הוּא פָּתוּחַ, וְהָעוֹלָם הוּא בְּחֶדְוָה וְנִזּוֹן מִשָּׁם, וְלֹא נִתָּן הָעוֹלָם לְרִשׁוּת אַחֶרֶת.

וְאִי תֵּימָא דְּכָל אִנּוּן שִׁית יוֹמִין אִנּוּן שָׁלְטִין בִּלְחוֹדַיְיהוּ. תָּא חֲזֵי, הַפּוֹנֶה קָדִים. עַד לָא יְקוּמוּן לְשַׁלְטָאָה אִיהוּ אִסְתַּכַּל תָּדִיר בְּעָלְמָא. אֲבָל לָא אִתְפַּתַּח לְאִתְּזָנָא עָלְמָא מִקּוּדְשָׁא בַּר בְּיוֹמָא דְשַׁבַּתָּא וּבְיוֹמָא דְחַדְשָׁא. וְכֻלְּהוּ יוֹמִין כֻּלְּהוּ אִתְדַּבְּקָן בְּיוֹמָא דְשַׁבַּתָּא וְאִתְּזָנוּ מִתַּמָּן. דְּהָא (ד"א ל"ג כדין) בְּיוֹמָא דְשַׁבַּתָּא כֻּלְּהוּ תַּרְעִין פְּתִיחָן וְנַיְיחָא אִשְׁתְּכַח לְכֹלָּא לְעִלָּאֵי וְתַתָּאֵי. תָּא חֲזֵי, וַיֵּרַח יְיָ לְרֵאוֹת. נָחַת מִקּוּדְשָׁא לְחוֹל (ורדיד פרישא) לְאַשְׁגָּחָא בַּמֶּה דְּבָנוּ וְקַיְימוּ קַיּוּמָא לְאַתְעָרָא עַל עָלְמָא לְדַחֲלָא לוֹן.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁכָּל אוֹתָם שִׁשָּׁה יָמִים הֵם שׁוֹלְטִים לְבַדָּם - בֹּא תִרְאֶה, הַפּוֹנֶה קְדִים, עַד שֶׁלֹּא יָקוּמוּ לִשְׁלֹט, הוּא מִסְתַּכֵּל תָּמִיד בָּעוֹלָם. אֲבָל לֹא נִפְתָּח לְזוֹן הָעוֹלָם מִן הַקֹּדֶשׁ פְּרָט לְיוֹם הַשַּׁבָּת וְיוֹם הַחֹדֶשׁ. וְכָל הַיָּמִים כֻּלָּם נִדְבָּקִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְנִזּוֹנִים מִשָּׁם. שֶׁהֲרֵי [אז] בְּיוֹם הַשַּׁבָּת כָּל הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים, וּמְנוּחָה נִמְצֵאת לְכֹל - לְעֶלְיוֹנִים וְלַתַּחְתּוֹנִים. בֹּא רְאֵה, וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת, יָרַד מִקֹּדֶשׁ לְחֹל [וצעיף פרוש] לְהַשְׁגִּיחַ בְּמַה שֶׁבָּנוּ וְקָיְמוּ קִיּוּם לְעוֹרֵר עַל הָעוֹלָם לִירְאָה אוֹתָם.

רַבִּי יִצְחָק הֲוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לֵיהּ מָה חָמוּ אִלֵּין דְּעָבְדוּ שְׁטוּתָא דָּא לְמָרְדָא בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכֻלְּהוּ בְּעֵיטָא חָדָא אִתְקָיְימוּ בְּדָא. אָמַר לֵיהּ הָא אִתְּמַר דְּכְתִיב וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם אִתְנַטִּילוּ מֵעֵילָא לְתַתָּא. אִתְנַטִּילוּ מֵאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל וְנָחֲתוּ לְבָבֶל. אָמְרוּ הָא הָכָא אֲתַר לְמִדְבַּק.

רַבִּי יִצְחָק הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לוֹ, מָה רָאוּ אֵלֶּה שֶׁעָשׂוּ שְׁטוּת זוֹ לִמְרֹד בַּקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא וְכֻלָּם בְּעֵצָה אַחַת הִתְקַיְּמוּ בָּזֶה? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נִתְבָּאֵר, שֶׁכְּתוּב וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם. הֶסְעוּ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. נָסְעוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיָרְדוּ לְבָבֶל. אָמְרוּ, הֲרֵי כָּאן מָקוֹם לְהִדָּבֵק.

וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם וְגוֹ' וְיִתְדַּבֵּק סִיּוּעָא דִּלְתַתָּא בְּאֲתַר דָּא. בְּגִין דְּכַד דִּינָא אָתֵי לְאַשְׁרָאָה בְּעָלְמָא, הָא אֲתַר דָּא לְקָבְלֵיהּ. וּמַהָכָא אִתְהַנֵּי עָלְמָא וְיִתְזַן. דְּהָא לְעֵילָא דְּחִיקוּ אִיהוּ לְאִתְזָנָא עָלְמָא מִנֵּיהּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא אֲנַן נְסַק לְרַקִּיעָא וְנַגַּח בֵּיהּ קְרָבָא דְּלָא יֵחוֹת (ביה) טוֹפָנָא בְּעָלְמָא כְּדִבְקַדְמִיתָא:

וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם וְגוֹ', וְיִתְדַּבֵּק הַסִּיּוּעַ שֶׁלְּמַטָּה בַּמָּקוֹם הַזֶּה. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהַדִּין בָּא לִשְׁרוֹת בָּעוֹלָם, הֲרֵי מָקוֹם זֶה כְּנֶגְדּוֹ, וּמִכָּאן יֵהָנֶה הָעוֹלָם וְיִזּוֹן. שֶׁהֲרֵי לְמַעְלָה יֵשׁ דְּחַק לְהַזִּין אֶת הָעוֹלָם מִמֶּנּוּ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אָנוּ נַעֲלֶה לָרָקִיעַ וְנַעֲרֹךְ בּוֹ קְרָב שֶׁלֹּא יֵרֵד [בו] מַבּוּל בָּעוֹלָם כְּמִקֶּדֶם.

וַיֹּאמֶר יְיָ הֵן עַם אֶחָד וְשִׂפָה אַחַת לְכֻלָּם. בְּגִין דְּכֻלְּהוּ כְּחָדָא, בְּיִיחוּדָא דְּכֻלְּהוֹן יַעַבְדוּן וְיִצְלְחוּן בְּעוֹבָדַיְיהוּ. יִתְבַּדְּרוּן דַּרְגִּין כָּל חַד לְסִטְרַיהּ. וּבְגִין כְּדֵּ יִתְבַּדְּרוּן כָּל הַנֵּי דִּלְתַתָּא. מַה כְּתִיב וַיָּפֶץ יְיָ אוֹתָם מִשָּׁם.

וַיֹּאמֶר ה' הֵן עַם אֶחָד וְשִׂפָה אַחַת לְכֻלָּם. מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם כְּאֶחָד, בְּיִחוּד, שֶׁכֻּלָּם יַעֲשׂוּ וְיַצְלִיחוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם, יִתְפַּזְּרוּ הַדְּרָגוֹת כָּל אֶחָד לַצַּד שֶׁלּוֹ, וּבִגְלַל זֶה יִתְפַּזְּרוּ כָּל אֵלֶּה שֶׁלְּמַטָּה. מַה כָּתוּב? וַיָּפֶץ ה' אֹתָם מִשָּׁם.

וְאִי תֵּימָא לִישָׁנְהוֹן אַמַּאי אִתְבַּלְבָּל (אתבדר ובלבל לון קודשא בריך הוא). אֶלָּא בְּגִין דְּכֻלְּהוֹן מְמַלְּלִין בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. הַהוּא לִישָׁנָא קָא עָבִיד לוֹן סִיּוּעָא. בְּגִין דִּבְעוֹבָדָא וּבְמִלּוֹלָא דְּפוּמָא תַּלְיִין מִלִּין אִלֵּין לְאַדְבְּקָא כַּוָּנָה דִּלְבָּא. וּבְדָא עָבְדֵי סִיּוּעָא לְהַהוּא אֲתַר דְּבָעֵי לְאַקָּמָא.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה הִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנָם [פזר ובלבל אותם הקדוש ברוך הוא]? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם מְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אוֹתָהּ לְשׁוֹן עָשְׂתָה לָהֶם סִיּוּעַ. מִשּׁוּם שֶׁבְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּר הַפֶּה דְּבָרִים הַלְלוּ תְּלוּיִים לְהַשִּׂיג כַּוָּנַת הַלֵּב, וּבָזֶה עוֹשִׂים סִיּוּעַ לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁרָצוּ לְהַקִּים.

וְעַל דָּא אִתְבַּלְבָּל לִישַׁנְהוֹן דְּלָא יָכִילוּ לְאִתְתַּקָּפָא רְעוּתְהוֹן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. כֵּיוָן דְּאִתְחַלַּף לִישַׁנְהוֹן לָא אַצְלָחוּ בְּעוֹבָדָא (כט א בס"ת) בְּגִין דְּחֵילָא דִּלְעֵילָא לָא יָדְעֵי וְלָא אִשְׁתְּמוֹדְעֵי בַּר בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְכַד אִתְבַּלְבָּל לִישְׁנָא דִּלְהוֹן אִתְחַלַּשׁ חֵילֵיהוֹן וְאִתְבַּר תּוּקְפָּא דִּלְהוֹן.

וְעַל זֶה הִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנָם שֶׁלֹּא יָכְלוּ לְחַזֵּק רְצוֹנָם בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. כֵּיוָן שֶׁהִתְחַלְּפָה לְשׁוֹנָם, לֹא הִצְלִיחוּ בַּמַּעֲשֶׂה, מִשּׁוּם שֶׁהַצָּבָא שֶׁל מַעְלָה לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מַכִּירִים - רַק אֶת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וּכְשֶׁהִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנָם, נֶחְלַשׁ כֹּחָם וְנִשְׁבַּר תְּקִפָּם.

תָּא חֲזֵי, דְּהָא מִלָּה (דא) דְּאָמְרֵי תַּתָּאֵי בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כֻּלְּהוּ חֵילֵי שְׁמַיָּא יָדְעֵי בֵּיהּ וְאִתְתַּקְפֵי בֵּיהּ. וְלִישָׁן אָחֳרָא לָא יָדְעִין וְלָא אִשְׁתְּמוֹדְעֵי בֵּיהּ. וְעַל דָּא אִלֵּין כֵּיוָן דְּאִתְבַּלְבָּל לִישָׁנָא דִּלְהוֹן, מִיָּד וַיַּחְדְּלוּ לִבְנוֹת הָעִיר. דְּהָא אִתְבַּר חֵילַיְיהוּ וְלָא יָכִילוּ לְמֶעְבַּד מִדֵּי בְּרְעוּתָא דִּלְהוֹן. (דניאל ב) לֶהֱוֵי שְׁמֵיהּ (די אלהא) (דקודשא בריך הוא) מְבָרַךְ מִן עָלְמָא וְעַד עָלְמָא, דִּי חָכְמְתָא וּגְבוּרְתָא דִּי לֵהּ הִיא. דְּהָא בְּגִין (דא) דְּאַנְחִית קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָזֵי דְּחָכְמְתָא לְעָלְמָא, אִתְקַלְקְלוּ בֵּיהּ בְּנֵי נָשָׁא וּבָעוּ לְאִתְגָּרָא בֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי דִּבּוּר [זה] שֶׁאוֹמְרִים הַתַּחְתּוֹנִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כָּל צְבָאוֹת הַשָּׁמַיִם יוֹדְעִים בּוֹ וּמַחֲזִיקִים בּוֹ, וְלָשׁוֹן אַחֶרֶת אֵינָם יוֹדְעִים וְלֹא מַכִּירִים בָּהּ. וְעַל זֶה, כֵּיוָן שֶׁהִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנָם שֶׁל אֵלֶּה, מִיָּד - וַיַּחְדְּלוּ לִבְנוֹת הָעִיר, שֶׁהֲרֵי נִשְׁבַּר כֹּחָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת דָּבָר בְּרָצוֹן שֶׁלָּהֶם. (דניאל ב) שֶׁיִּהְיֶה שְׁמוֹ [שם האלוה] [של הקב"ה] מְבֹרָךְ מֵהָעוֹלָם, וְעַד הָעוֹלָם, שֶׁהַחָכְמָה וְהַגְּבוּרָה שֶׁלּוֹ הִיא. שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם [זה] שֶׁהוֹרִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סוֹדוֹת הַחָכְמָה לָעוֹלָם, הִתְקַלְקְלוּ בָהּ בְּנֵי אָדָם וְרָצוּ לְהִתְגָּרוֹת בּוֹ.

דף עו.

יָהַב חָכְמְתָא עִלָּאָה לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, וּבְהַהִיא חָכְמָה (דף עו ע"א) דְּאִתְגְּלֵי לֵיהּ יָדַע דַּרְגִּין, וְאִתְדְּבַק בְּיֵצֶר הָרָע, עַד דְּאִסְתַּלְּקוּ מִנֵּיהּ מַבּוּעֵי דְּחָכְמְתָא. וּלְבָתַר תָּב קַמֵּי מָארֵיהּ, וְאִתְגְּלְיָין לֵיהּ מִנַּיְיהוּ וְלָא כְּקַדְמֵיתָא. לְבָתַר בְּהַהוּא סִפְרָא דִּילֵיהּ יָדַע חָכְמָאן. וּלְבָתַר אָתוּ בְּנֵי נָשָׁא וְאַרְגִּיזוּ קַמֵּיהּ.

נָתַן חָכְמָה עֶלְיוֹנָה לְאָדָם הָרִאשׁוֹן. וּבְאוֹתָהּ חָכְמָה שֶׁהִתְגַּלְּתָה לוֹ, יָדַע דְּרָגוֹת וְנִדְבַּק בְּיֵצֶר הָרָע, עַד שֶׁהִסְתַּלְּקוּ מִמֶּנּוּ מַעְיְנוֹת הַחָכְמָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁב לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ וְהִתְגַּלּוּ לוֹ מֵהֶם, וְלֹא כְּמוֹ מִקֶּדֶם. אַחַר כָּךְ בָּאוֹתוֹ הַסֵּפֶר שֶׁלּוֹ יָדַע חָכְמוֹת. אַחַר כָּךְ בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְהִרְגִּיזוּ לְפָנָיו.

יָהַב חָכְמְתָא לְנֹחַ וּפְלַח בָּהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְבָתַר מַה כְּתִיב וַיָּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל כְּמָה דְּאִתְמַר. יָהַב חָכְמְתָא לְאַבְרָהָם וּפְלַח בָּהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְבָתַר נָפַק מִנֵּיהּ יִשְׁמָעֵאל דְּאַרְגִּיז קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְכֵן יִצְחָק נָפַק מִנֵּיהּ עֵשָׂו. יַעֲקֹב נָסַב תְּרֵין אֲחָתָן.

נָתַן חָכְמָה לְנֹחַ וְעָבַד בָּהּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאַחַר כָּךְ מַה כָּתוּב? וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. נָתַן חָכְמָה לְאַבְרָהָם וְעָבַד בָּהּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַחַר כָּךְ יָצָא מִמֶּנּוּ יִשְׁמָעֵאל שֶׁהִרְגִּיז לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְכֵן יִצְחָק יָצָא מִמֶּנּוּ עֵשָׂו. יַעֲקֹב לָקַח שְׁתֵּי אֲחָיוֹת.

יְהַב חָכְמְתָא לְמֹשֶׁה מַה כְּתִיב בֵּיהּ (במדבר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא. וְלָא הֲוָה כְּמֹשֶׁה שַׁמָּשׁ מְהֵימָן בְּכֻלְּהוּ דַּרְגִּין וְלָא סָטָא לְבֵיהּ בְּתִיאוּבְתָּא דְּחַד מִנַּיְיהוּ. אֶלָּא קָאִים בְּמְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה כְּדְקָא יְאוּת.

נָתַן חָכְמָה לְמֹשֶׁה, מַה כָּתוּב בּוֹ? (במדבר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא. וְלֹא הָיָה כְּמֹשֶׁה שַׁמָּשׁ נֶאֱמָן בְּכָל הַדַּרְגּוֹת, וְלֹא סָטָה לִבּוֹ בְּתִשׁוּקַת אֶחָד מֵהֶם, אֶלָּא עָמַד בֶּאֱמוּנָה עֶלְיוֹנָה כָּרָאוּי.

יְהַב חָכְמְתָא עִלָּאָה לִשְׁלֹמֹה מַלְכָּא. לְבָתַר מַה כְּתִיב בֵּיהּ (משלי א) מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה (משלי ל) הַמַּשָּׂא נְאֻם הַגֶּבֶר לְאִיתִיאֵל לְאִיתִיאֵל וְאָכָל. אָמַר שְׁלֹמֹה אִתַּי אֵל וְחָכְמְתָא דִּילֵיהּ הוּא. וְאוּכָל וְאֵיכוּל לְמֶעְבַּד רְעוּתִי. לְבָתַר (מלכים א יח) וַיָּקֶם יְיָ שָׂטָן לִשְׁלֹמֹה וְגוֹ'.

נָתַן חָכְמָה עֶלְיוֹנָה לִשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, אַחַר כָּךְ מַה כָּתוּב בּוֹ? (משלי א) מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה, (שם ל) הַמַּשָּׂא נְאֻם הַגֶּבֶר לְאִיתִיאֵל לְאִיתִיאֵל וְאָכָל. אָמַר שְׁלֹמֹה, אִתִּי אֵל, וְהַחָכְמָה שֶׁלּוֹ הִיא. וְאֹכַל - וַאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רְצוֹנִי. אַחַר כָּךְ (מלכים א יח) וַיָּקֶם ה' שָׂטָן לִשְׁלֹמֹה וְגוֹ'.

תָּא חֲזֵי, בְּגִין זְעִירוּ דְּחָכְמְתָא דְּאִשְׁתְּכַח אִלֵּין מֵהַהוּא חָכְמָה דְּקַדְמָאֵי, אִתְגְּרוּ בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבְנוּ מִגְדָּל וְעָבָדוּ כָּל מַה דְּעָבָדוּ. עַד דְּאִתְבַּדְּרוּ מֵאַנְפֵּי אַרְעָא וְלָא אִשְׁתְּאַר בָּהוּ חָכְמָה לְמֶעְבַּד מִידֵּי. אֲבָל לְזִמְנָא דְּאָתֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִתְעַר חָכְמְתָא בְּעָלְמָא וְיִפְלְחוּן לֵיהּ בָּהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (יחזקאל לו) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי. לָאו כְּקַדְמָאֵי דְּחַבִּילוּ בֵּיהּ עָלְמָא. אֶלָּא וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם.

בֹּא רְאֵה, מִשּׁוּם קְצַת חָכְמָה שֶׁמָּצְאוּ אֵלֶּה מֵאוֹתָהּ חָכְמַת הָרִאשׁוֹנִים, הִתְגָּרוּ בַּקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, וּבָנוּ מִגְדָּל וְעָשׂוּ כָּל מַה שֶׁעָשׂוּ, עַד שֶׁהִתְפַּזְּרוּ מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ, וְלֹא נִשְׁאֲרָה בָהֶם חָכְמָה לַעֲשׂוֹת דָּבָר. אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְעוֹרֵר חָכְמָה בָּעוֹלָם וְיַעַבְדוּ אוֹתוֹ בָּהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי. לֹא כָּרִאשׁוֹנִים שֶׁהִשְׁחִיתוּ בָהּ אֶת הָעוֹלָם, אֶלָּא - וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם.

רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִיָּיא הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי חִיָּיא נִפְתַּח בְּאוֹרַיְיתָא וְנֵימָא מִלָּה. פְּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר (דברים כג) כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ. כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ, מְהַלֵּךְ מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (בראשית ג) מִתְהַלֵּךְ בַּגַּן לְרוּחַ הַיּוֹם. וְדָא הוּא אִילָנָא דְּאָכַל מִנֵּיהּ אָדָם הָרִאשׁוֹן. מִתְהַלֵּךְ נוּקְבָא מְהַלֵּךְ דְּכַר.

רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִיָּיא הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי חִיָּיא, נִפְתַּח בַּתּוֹרָה וְנֹאמַר דָּבָר. פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (דברים כג) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ. כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ? מְהַלֵּךְ הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג) מִתְהַלֵּךְ בַּגַּן לְרוּחַ הַיּוֹם. וְזֶהוּ אִילָן שֶׁאָכַל מִמֶּנּוּ אָדָם הָרִאשׁוֹן. מִתְהַלֵּךְ - נְקֵבָה. מְהַלֵּךְ - זָכָר.

וְדָא הוּא דְּאָזִיל קַמַּיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל כַּד הֲווּ אָזְלֵי בְּמַדְבְּרָא דִּכְתִיב (שמות יג) וַיְיָ הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וְגו'. הוּא דְּאָזִיל קַמַּיְיהוּ דִּבַּר נָשׁ כַּד אָזִיל בְּאָרְחָא. דִּכְתִיב, (תהלים פה) צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו. וְדָא הוּא דְּאָזִיל קַמַּיְיהוּ דִּבַּר נָשׁ בְּשַׁעֲתָא דְּאִיהוּ זָכֵי. וְלָמָּה. לְהַצִּילָךְ וְלָתֵת אוֹרֶיךְ לְפָנֶיךָ. לְאִשְׁתְּזָבָא בַּר נָשׁ בְּאָרְחָא וְלָא יִשְׁלוֹט בֵּיהּ אָחֳרָא.

וְזֶהוּ שֶׁהָלַךְ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בַּמִּדְבָּר, שֶׁכָּתוּב (שמות יג) וַה' הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וְגו'. וְהוּא שֶׁהוֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָדָם כְּשֶׁהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, שֶׁכָּתוּב (תהלים פה) צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו. וְזֶהוּ שֶׁהוֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָדָם בְּשָׁעָה שֶׁהוּא זוֹכֶה. וְלָמָּה? לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אוֹרֶךָ לְפָנֶיךָ, לְהַצִּיל אָדָם בַּדֶּרֶךְ וְלֹא יִשְׁלֹט בּוֹ אַחֵר.

וּבְגִין כָּךְ לִבְעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִסְתַּמְּרָא מֵחוֹבוֹי וּלְדַכָּאָה לְגַרְמֵיהּ. מַאי דַּכְיוּ דָּא. דִּכְתִיב, (דברים כג) וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ. מַאי קָדוֹשׁ, קָדוֹשִׁים מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ אִלֵּין שַׁיְיפֵי גוּפָא דְּגוּפָא אִתְחַבַּר וְאִתְתַּקַּן בֵּהּ. וּבְגִין כָּךְ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ. וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר.

וְלָכֵן צָרִיךְ אָדָם לְהִשָּׁמֵר מֵחֲטָאָיו וּלְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ. מַה טָּהֳרָה זוֹ? שֶׁכָּתוּב (דברים כג) וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ. מַה זֶּה קָדוֹשׁ? קְדוֹשִׁים הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ - אֵלּוּ אֵיבְרֵי הַגּוּף שֶׁהַגּוּף מִתְחַבֵּר וְנִתְתַּקֵּן בָּהֶם. וְלָכֵן וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ. וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר.

מַאי עֶרְוַת דָּבָר. דָּא מִלְּתָא (ערייתא) דְּעֶרְיָין. דְּדָא הוּא מִלָּה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מָאִיס בָּהּ יַתִּיר מִכֹּלָּא. כְּיָון דְּאָמַר וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת, אֲמַאי דָּבָר. אֶלָּא הַנֵּי חַיָּיבֵי עָלְמָא דְּגָעֲלֵי וּמְסָאֲבֵי גַּרְמַיְיהוּ בְּמִלָּה דִּלְהוֹן דְּנָפְקֵי מִפּוּמַיְיהוּ וְהָא אִיהוּ עֶרְוַת דָּבָר.

מַה זֶּה עֶרְוַת דָּבָר? זֶה דָּבָר [ערוה] עֲרָיוֹת, שֶׁזֶּה הוּא דָּבָר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹאֵס בּוֹ יוֹתֵר מֵהַכֹּל. כֵּיוָן שֶׁאָמַר וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת, לָמָּה דָּבָר? אֶלָּא רִשְׁעֵי הָעוֹלָם הַלָּלוּ שֶׁגּוֹעֲלִים וּמְטַמְּאִים אֶת עַצְמָם בְּדִבּוּרָם שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיהֶם, וְזֶהוּ עֶרְוַת דָּבָר.

וְכָל כָּךְ לָמָּה. בְּגִין דְּאִיהוּ אָזִיל קַמָּךְ. וְאִי אַתְּ עָבִיד כְּדֵין, מִיָּד וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ, דְּלָא יֵזִיל בַּהֲדָךְ וְייֵתוּב מֵאַחֲרֶיךָ. וְאֲנַן הָא אָזִלְינָן קַמַּיְיהוּ בְּאָרְחָא נְתְעַסֵּק בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. דְּהָא אוֹרַיְיתָא אִתְעַטָּרָא עַל רֵישֵׁיהּ דְּבַר נָשׁ וּשְׁכִינְתָּא לָא אַעֲדְיאַת מִינֵּיהּ.

וְכָל כָּךְ לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְפָנֶיךָ. וְאִם אַתָּה עוֹשֶׂה כָּךְ, מִיָּד - וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ. שֶׁלֹּא יֵלֵךְ עִמְּךָ וְיָשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ. וְאָנוּ הֲרֵינוּ הוֹלְכִים לְפָנָיו בַּדֶּרֶךְ, נִתְעַסֵּק בְּדִבְרֵי תוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מִתְעַטֶּרֶת עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם וְהַשְּׁכִינָה לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ.

דף עו:

פָּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר וַיֹּאמֶר ה' הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכֻלָּם וְגו' תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם. מַאי מִקֶּדֶם. מִקַּדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וַיִּמְצְאוּ מִבָּעֵי לֵיהּ מַאי וַיִּמְצְאוּ. אֶלָּא מְצִיאָה אַשְׁכָּחוּ תַּמָּן מֵרֵזֵי דְּחָכְמְתָא מִקַּדְמָאֵי דְּאִתְנְעַר תַּמָּן מִן בְּנֵי טוֹפָנָא, וּבָהּ

אִשְׁתַּדְּלוּ לְמֶעְבַּד בְּהַהִיא עֲבִידְתָּא דְּעָבְדוּ לְסַרְבָא בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהֲווּ אָמְרֵי בְּפוּמָא וְעַבְדֵי (דף עו ע"ב) עֲבִידְתָּא.

פְּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, וַיֹּאמֶר ה' הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכֻלָּם וְגוֹ' בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם. מַה זֶּה מִקֶּדֶם? מִקַּדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וַיִּמְצְאוּ? וַיִּרְאוּ צָרִיךְ הָיָה לִהְיוֹת! מַה זֶּה וַיִּמְצְאוּ? אֶלָּא מְצִיאָה מְצָאוּ שָׁם מִסּוֹדֵי הַחָכְמָה מֵהַקַּדְמוֹנִים שֶׁהִתְנַעֲרָה שָׁם מִבְּנֵי הַמַּבּוּל, וּבָהּ הִתְעַסְּקוּ לַעֲשׂוֹת בְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ לְסָרֵב לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְהֵיוּ אוֹמְרִים בְּפֶה וְעוֹשִׂים מַעֲשֶׂה.

חֲמֵי מַה כְּתִיב הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכֻלָּם. בְּגִין דְּאִנּוּן בְּלִבָּא חַד וּרְעוּתָא חַד וּמְמַלְלֵי בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְעַתָּה לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יָזִמוּ לַעֲשׂוֹת. וְלֵית מַאן דְּיִמְנַע עוֹבָדָא דִּלְהוֹן. אֲבָל מַאי אַעֲבִיד, אֲבַלְבֵּל לוֹן דַּרְגִּין דִּלְעֵילָא, וְלִישַׁן דִּלְהוֹן לְתַתָּא. וּכְדֵין אִתְמְנַע עוֹבָדָא דִּלְהוֹן. וּמַה בְּגִין דְּהֲווּ בְּרְעוּתָא וְלִבָּא חַד וּמְמַלְלֵי בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כְּתִיב לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם כֹּל אֲשֶׁר יָזִמוּ לַעֲשׂוֹת, וְדִינָא דִּלְעֵילָא לָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה בְּהוּ. אֲנַן אוֹ חַבְרַיָּיא דְּמִתְעַסְּקִין בְּאוֹרַיְיתָא, וְאָנַן בְּלִבָּא חַד וּרְעוּתָא חַד, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

רְאֵה מַה כָּתוּב, הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכֻלָּם. מִשּׁוּם שֶׁהֵם בְּלֵב אֶחָד וּבְרָצוֹן אֶחָד וּמְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְעַתָּה לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם כֹּל אֲשֶׁר יָזִמוּ לַעֲשׂוֹת, וְאֵין מִי שֶׁיִּמְנַע מַעֲשֵׂיהֶם. אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה? אֲבַלְבֵּל לְהֶם הַדְּרָגוֹת שֶׁל מַעְלָה וּלְשׁוֹנָם שֶׁלְּמַטָּה, וְאָז נִמְנַע מַעֲשֶׂה שֶׁלָּהֶם. וּמַה מִּשּׁוּם שֶׁהָיוּ בְּרָצוֹן וְלֵב אֶחָד וּמְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כְּתוּב לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם כֹּל אֲשֶׁר יָזִמוּ לַעֲשׂוֹת, וְדִין שֶׁלְּמַעְלָה לֹא יָכֹל לִשְׁלֹט בָּהֶם - אֲנוּ אוֹ הַחֲבֵרִים שֶׁמִּתְעַסְּקִים בַּתּוֹרָה, וְאָנוּ בְּלֵב אֶחָד וְרָצוֹן אֶחָד, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מִכָּאן לְאִנּוּן מָארֵי דְּמַחְלוֹקֶת לֵית לוֹן קְיוּמָא. דְּהָא כָּל זְמַנָּא (דאלין) דִּבְנֵי עָלְמָא אִלֵּין עִם אִלֵּין בִּרְעוּתָא חָדָא וְלִבָּא חָד, אַף עַל גַּב דְּמָרְדֵי בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָא שָׁלְטָא בְּהוּ דִּינָא דִּלְעֵילָא. כֵּיוָן דְּאִתְפַּלְגוּ מִיָּד וַיָּפֶץ יְיָ אוֹתָם מִשָּׁם וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִכָּאן שֶׁלְּאוֹתָם בַּעֲלֵי הַמַּחְלֹקֶת אֵין לָהֶם קִיּוּם. שֶׁהֲרֵי בְּכָל פַּעַם שֶׁהִלְּלוּ בְּנֵי הָעוֹלָם אֶלָּה עִם אֵלֶּה בְּרָצוֹן אֶחָד וְלֵב אֶחָד - אַף עַל גַּב שֶׁמּוֹרְדִים בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, לֹא שׁוֹלֵט בָּהֶם הַדִּין שֶׁלְּמַעְלָה. כֵּיוָן שֶׁנֶּחְלְקוּ, מִיָּד - וַיָּפֶץ אֹתָם ה' מִשָּׁם וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא אִשְׁתְּמַע דְּכֹלָּא בְּמִלָּה דְּפוּמָא תַּלְיָיא. דְּהָא כֵּיוָן דְּאִתְבַּלְבֵּל מִיָּד וַיָּפֶץ יְיָ אֹתָם מִשָּׁם. אֲבָל בְּזִמְנָא דְּאָתֵי מַה כְּתִיב, (צפניה ג) כִּי אָז אֶהֱפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם יְיָ וּלְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד וּכְתִיב, (זכריה יד) וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, נִשְׁמַע שֶׁהַכֹּל בְּדִבּוּר הַפֶּה תָּלוּי, שֶׁהֲרֵי כֵּיוָן שֶׁהִתְבַּלְבְּלוּ, מִיָּד וַיָּפֶץ ה' אֹתָם מִשָּׁם. אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא מַה כָּתוּב? (צפניה ג) כִּי אָז אֶהֱפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה' לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, וְכָתוּב (זכריה יד) וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

פרשת לך לך

לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וגו'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מו) שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה. שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב, כַּמָּה תַּקִּיפִין לְבַיְיהוּ דְּחַיְיבַיָּא, דְּחָמָאן שְׁבִילֵי וְאָרְחֵי דְּאוֹרַיְיתָא וְלָא מִסְתַּכְּלָן בְּהוּ, וְלִבַּיְיהוּ תַּקִּיפִין דְּלָא מְהַדְּרִין בִּתְיוּבְתָּא לְגַבֵּי מָרֵיהוֹן, וְאִקְרוּן אַבִּירֵי לֵב. הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה דְּמִתְרַחֲקֵי מֵאוֹרַיְיתָא.

רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר (ישעיה מו) שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה. שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב - כַּמָּה חֲזָקִים לִבּוֹתֵיהֶם שֶׁל הָרְשָׁעִים, שֶׁרוֹאִים אֶת שְׁבִילֵי וְדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בָּהֶם, וְלִבּוֹתֵיהֶם חֲזָקִים שֶׁאֵינָם חוֹזְרִם בִּתְשׁוּבָה לְרִבּוֹנָם, וְנִקְרָאִים אַבִּירֵי לֵב. הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה - שֶׁמִּתְרַחֲקִים מִן הַתּוֹרָה.

רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר דְּמִתְרַחֲקֵי מִקּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִנּוּן רְחִיקִין מִנַּיְיהּ, וּבְגִין כָּךְ אִקְרוּן אַבִּירֵי לֵב. הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה דְּלָא בָּעָאן לְקָרְבָא לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין כָּךְ אִנּוּן רְחוֹקִים מִצְּדָקָה, כְּיָון דְּאִנּוּן רְחוֹקִים מִצְּדָקָה רְחוֹקִים אִנּוּן מִשְּׁלוֹם דִּלְיֵת לוֹן שְׁלוֹם. דִּכְתִיב, (ישעיה מח) אֵין שָׁלוֹם אָמַר יְיָ לָרְשָׁעִים. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּאִנּוּן רְחוֹקִים מִצְּדָקָה.

רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, שֶׁמִּתְרַחֲקִים מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהֵם רְחוֹקִים מִמֶּנּוּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ נִקְרְאוּ אַבִּירֵי לֵב. הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה - שֶׁאֵינָם רוֹצִים לְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם כָּךְ הֵם רְחוֹקִים מִצְּדָקָה. כֵּיוָן שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִצְּדָקָה, רְחוֹקִים הֵם מִשָּׁלוֹם, שֶׁאֵין לָהֶם שָׁלוֹם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח) אֵין שָׁלוֹם אָמַר ה' לָרְשָׁעִים. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִצְּדָקָה.

דף עז.

תָּא חֲזֵי, אַבְרָהָם בָּעֵי לְקָרְבָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִתְקָרַב. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (תהלים מה) אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע. בְּגִין דְּאָהַב צֶדֶק וְשָׂנָא רֶשַׁע אִתְקָרַב לְצִדְקָה, וְעַל דָּא כְּתִיב, (ישעיה מא) אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. מַאי טַעְמָא אוֹהֲבִי, בְּגִין דִּכְתִיב אָהַבְתָּ צֶדֶק. רְחִימוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּרָחִים (דף עז ע"א) לֵיהּ אַבְרָהָם מִכָּל בְּנֵי דָרֵיהּ דְּהֲווּ אַבִּירֵי לֵב וְאִנּוּן רְחוֹקִים מִצְּדָקָה כְּמָה דְּאִתְּמַר.

בֹּא רְאֵה, אַבְרָהָם רָצָה לְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִתְקָרֵב. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים מה) אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע. מִשּׁוּם שֶׁאָהַב צֶדֶק וְשָׂנָא רֶשַׁע, הִתְקָרֵב לְצִדְקָה, וְעַל זֶה כָּתוּב (ישעיה מא) אַבְרָהָם אֹהֲבִי. מָה הַטַּעַם אֹהֲבִי? מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב אָהַבְתָּ צֶדֶק. הָאֲהָבָה שֶׁאָהַב אַבְרָהָם אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִכָּל בְּנֵי דוֹרוֹ, שֶׁהָיוּ אַבִּירֵי לֵב, וְהֵם רְחוֹקִים מִצְּדָקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

סִתְרֵי תוֹרָה תאנא בְּתוּקְפָּא דְּהַרְמָנוּ דְּמַלְכָּא, אַנְצִיב חַד אִילָנָא רַבָּא וְתַקִּיף גּוֹ נְטִיעָן עִלָּאִין, נְטִיעַ אִילָנָא דָּא, בְּתֵרֵיסַר תְּחוּמִין אִסְתַּחַר, בְּאַרְבַּע סְטָרִין דְּעָלְמָא פְּרִישָׁא רַגְלֵיהּ. ת"ק פְּרָסֵי מַטְלָנוֹי, כָּל רְעוּתִין דְּאִנּוּן פָּרְסִין בֵּיהּ תְּלָיִין, כַּד אִתְעַר הַאי, כֻּלְּהוּ מִתְעָרִין בַּהֲדֵיהּ לֵית מַאן דְּנָפִיק מֵרְעוּתֵיהּ לְבָתַּר, כֻּלְּהוּ בִּרְעוּתָא חָדָא בַּהֲדֵיהּ, קָם מִלְּעֵילָּא (ס"א נחית) אִתְנַחִית בְּמַטְלָנוֹי לְגוֹ יַמָּא. מִנֵּיהּ יַמָּא (אתגלי)

אִתְמַלְיָיא. אִיהוּ מְקוֹרָא (דכל ד"א לכל) מַיִין דְּנָבְעִין. תְּחוֹתֵיהּ מִתְפַּלְגִין כָּל מַיְמוֹי דִּבְרֵאשִׁית, שַׁקְיוּ דְּגִנְתָּא בֵּיהּ תַּלְיִין.

לְמַדְנוּ בְּתִקֻּוּ רְצוֹן הַמֶּלֶךְ נָטַע אִילָן אֶחָד גָּדוֹל וְחָזָק בְּתוֹךְ הַנְּטִיעוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, הַנְּטִיעָה שֶׁל הָאִילָן הַזֶּה בְּתַרְיסַר תְּחוּמִים מְסֻבָּבֶת. בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם פְּרוּשָׁה רַגְלוֹ. ת"ק פַּרְסָאוֹת מַסְעוֹתָיו. כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל אוֹתָם פַּרְסוֹת בּוֹ תְּלוּיִים. כְּשֶׁזֶּה מִתְעוֹרֵר, כֻּלָּם מִתְעוֹרְרִים עִמּוֹ. אֵין מִי שֶׁיּוֹצֵא מֵרְצוֹנוֹ. אַחַר כָּךְ כֻּלָּם בָּרְצוֹן אֶחָד עִמּוֹ. קָם מִלְמַעְלָה, [יורד] יוֹרֵד בְּמַסְעוֹתָיו לְתוֹךְ הַיָּם. מִמֶּנּוּ הַיָּם [מתגלה] מִתְמַלֵּא. הוּא הַמָּקוֹר [של כל] הַמַּיִם הַנּוֹבְעִים, תַּחְתָּיו נֶחֱלָקִים כָּל מֵימֵי בְרֵאשִׁית. הַשְּׁקָאוֹת הַגַּן תְּלוּיִים בּוֹ.

כָּל נִשְׁמְתִּין דְּעָלְמָא מִנֵּיהּ פָּרְחִין. נִשְׁמְתִּין אִלֵּין עָאלִין בְּגִנְתָּא לְנַחֲתָא לְהַאי עָלְמָא. נִשְׁמָתָא כַּד נָפְקָא אִתְבָּרְכָא בְּשֵׁבַע בִּרְכָאן לְמֶהֱוֵי אַבָּא (ד"א ל"ג לרוחא ודם) לְגוּפָּא (ולמהוי) בְּסַלִּיקוּ (דדיוקנא עלאה הדא הוא דכתיב ויאמר יי אל אברם הא נשמתא עלאה אבא (ד"א ל"ג לרוחא ודם) לגופא בסליקו) דְּדִיוּקְנָא עִלָּאָה.

כָּל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָמִים פּוֹרְחוֹת מִמֶּנּוּ. הַנְּשָׁמוֹת הַלְּלוּ נִכְנָסוֹת לַגַּן לָרֶדֶת לָעוֹלָם הַזֶּה. כְּשֶׁיּוֹצֵאת נְשָׁמָה, הִיא מִתְבָּרֶכֶת בְּשֶׁבַע בְּרָכוֹת לִהְיוֹת אָב [לרוח ורם] לַגּוּף [ולהיות] בַּעֲלִיָּה [של הדמות העליונה, זהו שכתוב ויאמר ה' אל אברם, הרי נשמה עליונה אבא (לרוח ורם) לגוף בעליה] שֶׁל דְּמוּת עֶלְיוֹנָה.

כַּד בַּעְיָא (נפשא) לְנָחֲתָא לְהַאי עָלְמָא, אוֹמֵי לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִיטַר פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא וּלְמֶעְבַּד רְעוּתֵיהּ. וּמְסַר לָהּ מְאָה מַפְתְּחָאן דְּבִרְכָאן. (ומולדתך דא גופא דאתקרי אילנא דחיי דאיהו תריסר שבטין עלאין. ומבית אביך דא שכינתא. אביך דא קודשא בריך הוא. שנאמר (משלי כח) גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע וגו'. ואין אביו אלא קודשא בריך הוא ואין אמו אלא כנסת ישראל. אל הארץ אשר אראך דא איהו האי עלמא), (נ"א ומולדתך דא אילנא דחיי, ומבית אביך תריסר תחומין שבטין עלאין. אל הארץ אשר אראך דא איהו האי עלמא), (עד כאן סתרי תורה)

כְּשֶׁרוֹצָה [הנפש] לָרֶדֶת לָעוֹלָם הַזֶּה, מַשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, וּמוֹסֵר לָהּ מֵאָה מַפְתְּחוֹת שֶׁל בְּרָכוֹת שֶׁל כָּל יוֹם לְהַשְׁלִים אֶת הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת כְּחֻשְׁבּוֹן ל"ף ל"ף. שֶׁהֲרֵי כֻּלָּם נִמְסְרוּ לָהּ כְּדֵי לְתַקֵּן בָּהֶם אֶת הַגַּן וּלְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ. מֵאַרְצְךָ - זֶה גַּן הָעֵדֶן. [ומולדתך זה הגוף, שנקרא עץ החיים, שהוא תריסר שבטים עליונים, ומבית אביך זו השכינה, אביך זה הקדוש ברוך הוא, שנאמר (משלי כח) גוזל אביו ואמו ואמר אין פשע וגו', ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא, ואין אמו אלא כנסת ישראל, אל הארץ אשר אראך זה הוא העולם הזה,] [ס"א וממולדתך זה עץ החיים, ומבית אביך תריסר תחומים, שבטים עליונים, אל הארץ אשר אראך זהו העולם הזה]. עד כָּאן סתרי תוֹרָה.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (תהלים פד) מַה יְּדִידוּת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יְיָ צְבָאוֹת. כַּמָּה אִית לוֹן לְבָנֵי נָשָׁא לְאִסְתַּכָּלָא בְּפוּלְחָנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּהָא כָּל בְּנֵי נָשָׁא לָא יָדְעֵי וְלָא מִסְתַּכְּלֵי עַל מַה קָאֵים עָלְמָא. וְאִנּוּן עַל מַה קָיְימִין. דְּכַד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא עֲבַד שְׁמַיָּא מֵאֵשׁ וּמַיִם מִתְעָרְבִין כְּחָדָא וְלָא הֲווּ גַּלְדֵי. וּלְבָתַר אַגְלִידוּ וְקָיְימוּ בְּרוּחָא עִלָּאָה וּמַתַּמָּן שָׁתִיל עָלְמָא, לְקָיְימָא עַל סָמְכִין, וְאִנּוּן סָמְכִין לָא קָיְימִין אֶלָּא בְּהַהוּא רוּחָא, וּבְשַׁעֲתָא דְּהַהוּא

רוּחָא אִסְתַּלַּק כֻּלְּהוּ מְרַפְּפִין וְזָעִין וְעַלְמָא אִרְתַּת הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (איוב ט) הַמַּרְגִּיז אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלָּצוּן. וְכֹלָּא קָאִים עַל אוֹרַיְיתָא, דְּכַד יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא מִתְקַיֵּים עָלְמָא וְאִנּוּן קַיְימִין וְסָמְכִין קַיְימִין בְּאַתְרַיְיהוּ בְּקִיּוּמָא שְׁלִים.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (תהלים פד) מַה יְּדִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ ה' צְבָאוֹת. כַּמָּה יֵשׁ לִבְנֵי אָדָם לְהִסְתַּכֵּל בַּעֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי כָּל בְּנֵי הָאָדָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים עַל מָה עוֹמֵד הָעוֹלָם וְעַל מָה הֵם קַיָּמִים. שֶׁכַּאֲשֶׁר בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה שָׁמַיִם מֵאֵשׁ וּמַיִם מְעֹרָבִים יַחַד, וְלֹא הָיוּ קוֹפְאִים, וְאַחַר כָּךְ קָפְאוּ וְעָמְדוּ בְּרוּחַ עֶלְיוֹנָה, מִשָּׁם שָׂתַל אֶת הָעוֹלָם לַעֲמֹד עַל עמודִים, וְאוֹתָם הַתּוֹמְכִים לֹא עוֹמְדִים אֶלָּא בְּרוּחַ הַהִיא. וּבְשָׁעָה שְׁאוֹתָהּ הָרוּחַ עוֹלָה, כֻּלָּם מִתְרוֹפְפִים וְזָעִים וְהָעוֹלָם רוֹתֵת. הוּ שֶׁכָּתוּב (איוב ט) הַמַּרְגִּיז אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלָּצוּן. וְהַכֹּל עוֹמֵד עַל הַתּוֹרָה. שֶׁכַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, מִתְקַיֵּים הָעוֹלָם, אוֹתָם הָעַמּוּדִים הַתּוֹמְכִים קַיָּמִים בִּמְקוֹמָם בְּקִיּוּם שָׁלֵם.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְעַר פַּלְגוּת לֵילְיָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָאל לְגִנְתָא דְּעֵדֶן לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּא, כֵּלְהוּ אִילָנִין דִּבְגִנְתָא דְּעֵדֶן מְזַמְּרָן וּמְשַׁבְּחָן קַמֵּיהּ. דִּכְתִיב, (דברי הימים א טז) אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי יְיָ וְגוֹ'.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְעוֹרֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִכְנָס לְגַן הָעֵדֶן לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים, כָּל הָאִילָנוֹת שֶׁל גַּן הָעֵדֶן מְזַמְּרִים מְשַׁבְּחִים לְפָנָיו, שֶׁכָּתוּב (דברי הימים א טז) אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי ה' וְגוֹ'.

וְכָרוֹזָא קָרֵי בְּחֵיל וְאָמַר לְכוֹן אָמְרִין קַדִּישִׁין עֶלְיוֹנִין, מָאן מַנְכוֹן דְּעָיֵיל רוּחָא בְּאוּדְנוֹי לְמִשְׁמַע, וְעֵינוֹי פְּקִחִין לְמֶחֱמֵי. וְלִבֵּיהּ פָּתוּחַ לְמִנְדַּע, בְּשַׁעֲתָא דְּרוּחָא דְּכָל רוּחִין אָרִים בְּסִימוּ דְּנִשְׁמָתָא, וּמִתַּמָּן נָפִיק קָלָא דְּקָלָיָא, חֵילִין אִתְבַּדַּר לְאַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא. א חַד סָלִיק לְסִטַר חָד. ב חַד נָחִית לְהַהוּא סִטַר. ג (תיקונים עג, לעיל לב ב) חַד עָיֵיל בֵּין תְּרֵין. ד תְּרֵין מִתְעָרִין מִתְעַטָּרָן בְּתִלַת. ה תְּלַת עָיְילֵי בְּחַד. ו חַד אַפִּיק גְּוונִין. ז שִׁית מְנָהוֹן לְסִטַר חָד, וְשִׁית מְנָהוֹן נָחֲתֵי לְהַהוּא סִטַר. ח שִׁית עָיְילֵי בְּתְרֵיסַר. ט תְּרֵיסַר מִתְעָרִין בְּעֶשְׂרִין וּתְרֵין. י שִׁית כְּלִילָן בַּעֲשָׂרָה. יא עֲשָׂרָה קָאִים בְּחַד.

הַכָּרוֹז קוֹרֵא בְחַיִל וְאוֹמֵר: לָכֶם אוֹמְרִים קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים, מִי מִכֶּם שְׁנִכְנְסָה רוּחַ לְאָזְנָיו לִשְׁמֹעַ, וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת לִרְאוֹת, וְלִבּוֹ פָּתוּחַ לָדַעַת, בְּשָׁעָה שֶׁהָרוּחַ שֶׁל כָּל הָרוּחוֹת מְרִימָה אֶת הִתְבַּשְּׂמוּת הַנְּשָׁמָה, מִשָּׁם יוֹצֵא הַקּוֹל שֶׁל הַקּוֹלוֹת, הַצְּבָאוֹת הִתְפַּזְּרוּ לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם. א, אֶחָד עוֹלֶה לְצַד אֶחָד. ב. אֶחָד וֹרֵד לְאוֹתוֹ הַצַּד. ג. אֶחָד נִכְנָס בֵּין שְׁנַיִם. ד. שְׁנַיִם מִתְעוֹרְרִים [מתעטרים] בִּשְׁלֹשָׁה. ה. שְׁלֹשָׁה נִכְנָסִים בְּאֶחָד: אֶחָד מוֹצִיא גְּוָנִים. ז. שִׁשָּׁה מֵהֶם לְצַד אֶחָד, וְשִׁשָּׁה מֵהֶם יוֹרְדִים לְאוֹתוֹ הַצַּד. ח. שִׁשָּׁה נִכְנָסִים בִּשְׁנַיִם עָשָׂר. ט. שְׁנַיִם עָשָׂר מִתְעוֹרְרִים בְּעֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם. י. שִׁשָּׁה כְּלוּלִים בַּעֲשָׂרָה. יא. עֲשָׂרָה עוֹמְדִים בְּאֶחָד.

דף עז:

וַוי לְאִנּוּן דְּנַיְימֵי שֵׁנְתָא בְּחוֹרֵיהוֹן, לָא יָדְעֵי וְלָא מִסְתַּכְלָאן אֵיךְ יְקוּמוּן בְּדִינָא דְּחוּשְׁבַּן אִתְפַּקַד, (דף עז ע"ב) כַּד אִסְתָּאַב גּוּפָא, וְנִשְׁמָתָא שַׁטְיָא עַל אַנְפֵּי דְּאֲוִירָא דְּטִיהֲרָא, וְסָלְקָא וְנַחֲתָא, וְתַרְעִין לָא מִתְפַּתְּחָן, מִתְגַּלְגְּלָן כְּאַבְנִין בְּגוֹ קוּסְפִיתָא. וַוי לוֹן מַאן יִתְבַּע לוֹן, דְּלָא יְקוּמוּן בְּעִדּוּנָא דָּא בְּגוֹ דּוּכְתֵי דְּעִנּוּגֵי דְּצַדִּיקַיָּא, אִתְפַּקְדוּן דּוּכְתַיְיהוּ. אִתְמַסְּרוּן בִּידָא דְּדוּמָה, נַחֲתֵי וְלָא סַלְקֵי. עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (איוב ז) כָּלָה עָנָן וַיֵּלַךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה.

אוֹי לְאוֹתָם שֶׁיְּשֵׁנִים וְשֵׁנָה בְּנִחִירֵיהֶם, לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים אֵיךְ יָקוּמוּ בַּדִּין כְּשֶׁהַחֶשְׁבּוֹן נִמְנֶה, כְּשֶׁנִּטְמָא הַגּוּף, וְהַנְּשָׁמָה מְשׁוֹטֶטֶת עַל פְּנֵי הָאֲוִיר שֶׁמֵּאִיר וְעוֹלֶה וְיוֹרֶדֶת, וְהַשְּׁעָרִים לֹא נִפְתָּחִים, וּמִתְגַּלְגְּלִים כַּאֲבָנִים בְּתוֹךְ הַקֻּלַּע. אוֹי לָהֶם! מִי יְבַקֵּשׁ אוֹתָם שֶׁלֹּא יָקוּמוּ בַּתַּעֲנוּג הַזֶּה? בְּתוֹךְ הַמְּקוֹמוֹת שֶׁל עִנּוּגֵי הַצַּדִּיקִים וְנִפְקָד מְקוֹמָם. וְנִמְסָרִים בִּידֵי דוּמָה, יוֹרְדִים וְלֹא עוֹלִים. עֲלֵיהֶם כָּתוּב (איוב ז) כָּלָה עָנָן וַיֵּלַךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה.

בְּהַהִיא שַׁעֲתָא אִתְעַר שַׁלְהוֹבָא חַד מִסְּטַר צָפוֹן וּבָטַשׁ בְּאַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא וְנָחִית וּמָטֵי בֵּין גַּדְפֵּי דְּתַרְנְגוֹלָא וְאִתְעַר הַהוּא שַׁלְהוֹבָא בֵּיהּ וְקָרֵי, וְלֵית מַאן דְּאִתְעַר בַּר אִנּוּן זַכָּאֵי קַשׁוֹט דְּקָיְימֵי וְאִתְעָרוּ בְּאוֹרַיְיתָא. וּכְדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָל אִנּוּן צַדִּיקַיָּיא דְּבָגוֹ גִּנְתָא דְּעֵדֶן צַיְיתֵי לְקָלֵיהוֹן. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ח) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי:

בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה מִתְעוֹרֶרֶת שַׁלְהֶבֶת אַחַת מִצַּד הַצָּפוֹן, וּמַכָּה בְּאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְיוֹרֶדֶת וּמַגִּיעָה לְבֵין כַּנְפֵי הַתַּרְנְגוֹל, וּמִתְעוֹרֶרֶת בּוֹ אוֹתָהּ הַשַּׁלְהֶבֶת וְקוֹרֵא. וְאֵין מִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר, פְּרָט לְאוֹתָם צַדִּיקֵי הָאֱמֶת שֶׁעוֹמְדִים וּמִתְעוֹרְרִים בַּתּוֹרָה. וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּתוֹךְ גַּן הָעֵדֶן מַקְשִׁיבִים לְקוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ח) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָם, מַה כְּתִיב לְעֵילָא (בראשית יא) וַיָּמָת הָרָן עַל פְּנֵי תֶּרַח אָבִיו וְגוֹ'. מַאי אִירְיָא הָכָא, אֶלָּא עַד הַהוּא יוֹמָא לָא הֲוָה בַּר נָשׁ דְּמִית בְּחַיֵּי אֲבוֹי בַּר דָּא, וְכַד אִתְרְמֵי אַבְרָם לְנוּרָא אִתְקְטִיל הָרָן, וּבְגִין דָּא נָפְקוּ מִתַּמָּן מַאן קָטִיל לוֹן לְהָרָן, אֶלָּא כֵּיוָן דְּרָמוּ אַבְרָהָם לְנוּרָא דְּכַשְׂדָּאֵי, אִתְגְּלִי עֲלֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשֵׁזְבֵיהּ, וְהֲוָה הָרָן אֲחוּי קָאֵי תַּמָּן.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם. מַה כָּתוּב לְמַעְלָה? (בראשית יא) וַיָּמָת הָרָן עַל פְּנֵי תֶּרַח אָבִיו וְגוֹ'. מָה אוֹמֵר כָּאן? אֶלָּא עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא הָיָה אָדָם שֶׁמֵּת בְּחַיֵּי אָבִיו פְּרָט לָזֶה, וּכְשֶׁנִּזְרַק אַבְרָהָם לְאֵשׁ, נֶהֱרַג הָרָן, וּמִשּׁוּם זֶה יָצְאוּ מִשָּׁם. [מי הרג את הרן? אלא כיון שהשליכו את אברהם לאור כשדים, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא והצילו, והיה הרן אחיו עומד שם.]

אָמְרוּ כַּשְׂדָּאֵי בְּגִין זְכוּתֵיהּ דְּהָרָן אִשְׁתְּזִיב, מִיָּד נָפַק שַׁלְהוֹבָא דְּאֵשָׁא וְאוֹקֵדֵיהּ לְהָרָן, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיָּמָת הָרָן עַל פְּנֵי תֶּרַח אָבִיו. וְאִית דְּאָמְרֵי זַרְעָא דְּתֶרַח לֵית אֶשָׁא שָׁלְטָא בֵּיהּ, אֲבָל נְּרֵי לְהָרָן לְנוּרָא, וְאִי לָא אִיתּוֹקַד נֵדַע בְּוַדַּאי דְּלָא שָׁלְטָא נוּרָא בְּזַרְעֵיהּ, מִיָּד רָמוּ

לֵיהּ לְהָרָן לְנוּרָא וְאִתּוֹקֵד וְהָוָה תֶּרַח אֲבוֹי קָאִים תַּמָּן הָדָא הוּא דִּכְתִיב וַיָּמָת הָרָן עַל פְּנֵי תֶּרַח אָבִיו.

אמרו הכשדים, בשביל זכותו של הרן נצול, מיד יצאה שלהבת של אש ושרפה את הרן, זהו שכתוב וימת הרן על פני תרח אביו, ויש שאומרים שאין שולטת אש בזרעו של תרח, אבל נשליך את הרן לאש, ואם לא יבער, נדע ודאי שאין שולטת האש בזרעו, מיד השליכו את הרן לאש ונשרף, והיה תרח אביו עומד שם, זהו שכתוב וימת הרן על פני תרח אביו.

בְּהַהוּא יוֹמָא יָדְעוּ כָּל אוּמַיָּא וְלִישָׁנַיָּא דְּלָא שַׁיְזְבֵיהּ לְאַבְרָהָם אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִיהוּ יְחִידָאֵי דְּעָלְמָא, וְהָווּ מַיְיתֵין בְּנַיְיהוּ לְמִשְׁכְּנֵיהּ דְּאַבְרָהָם וְאָמְרִין לֵיהּ חָמֵינָן לָךְ, דְּאַתְּ רָחִיץ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִיהוּ רִבּוֹנֵיהּ דְּעָלְמָא, אוֹלִיף לָבָנָא מֵאוֹרְחָךְ דְּאַתְּ יָדַע, וְעָלַיְיהוּ אָמַר קְרָא (תהלים מז) נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם).

באותו היום ידעו כל אמה ולשון שלא הציל את אברהם אלא הקדוש ברוך הוא שהוא יחידו של עולם, והיו מביאים את בניהם למשכנו של אברהם, ואומרים לו', ראינו אותך שאתה בוטח בקדוש ברוךהוא שהוא רבון העולם, למד את בנינו מדרכך שאתה יודע, ועליהם אמר הכתוב (תהלים מז) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם,

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וַיִּקַּח תֶּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן הָרָן וְגוֹ'. וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוּר כַּשְׂדִּים. וַיֵּצְאוּ אִתָּם, אִתּוֹ מִבָּעֵי לֵיהּ. דְּהָא כְּתִיב וַיִּקַּח תֶּרַח וְגוֹ' מַאי וַיֵּצְאוּ אִתָּם. אֶלָּא תֶּרַח וְלוֹט עִם אַבְרָהָם וְשָׂרָה נַפְקוּ דְּאִנּוּן הֲווּ עִקָּרָא לְמֵיפַּק מִגּוֹ אִנּוּן חַיְיבַיָּא, דְּכֵיוָן דְּחָמָא תֶּרַח דְּאַבְרָהָם בְּרֵיהּ אִשְׁתְּזִיב מִגּוֹ נוּרָא, אִתְהַדַּר לְמֶעְבַּד רְעוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם, וּבְגִין כָּךְ וַיֵּצְאוּ אִתָּם תֶּרַח וְלוֹט.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיִּקַּח תֶּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן הָרָן וְגוֹ', וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוּר כַּשְׂדִּים. וַיֵּצְאוּ אִתָּם? אִתּוֹ הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב וַיִּקַּח תֶּרַח וְגוֹ'. מַה זֶּה וַיֵּצְאוּ אִתָּם? אֶלָּא תֶּרַח וְלוֹט עִם אַבְרָהָם וְשָׂרָה יָצְאוּ, שֶׁהֵם הָיוּ הָעִקָּר לָצֵאת מִתּוֹךְ אוֹתָם הָרְשָׁעִים. שֶׁכֵּיוָן שֶׁרָאָה תֶּרַח שֶׁאַבְרָהָם בְּנוֹ נִצַּל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, חָזַר לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיֵּצְאוּ אִתָּם תֶּרַח וְלוֹט.

וּבְשַׁעֲתָא דְּנַפְקוּ מַה כְּתִיב לְלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן. דִּרְעוּתָא דִלְהוֹן הֲוָה לְמֵיהַךְ תַּמָּן. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא כָּל מַאן דְּאִתְעַר לְאִתְדַּכָּאָה מְסַיְיעִין לֵיהּ. תָּא חֲזֵי, דְּהָכִי הוּא דְּכֵיוָן דִּכְתִיב לְלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן מִיָּד וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ, וְעַד דְּאִיהוּ אִתְעַר בְּקַדְמֵיתָא לָא כְּתִיב לֶךְ לְךָ.

וּבְשָׁעָה שֶׁיָּצְאוּ מַה כָּתוּב? לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן. שֶׁרָצוֹנָם הָיָה לָלֶכֶת לְשָׁם. מִכָּאן לְמַדְנוּ, כָּל מִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְהִטָּהֵר, מְסַיְּעִים אוֹתוֹ. בֹּא רְאֵה שֶׁכְּךָ הוּא, שֶׁכְּתוּב לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן, מִיָּד - וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ. וְעַד שֶׁהוּא הִתְעוֹרֵר בַּתְּחִלָּה, לֹא כָּתוּב לֶךְ לְךָ.

תָּא חֲזֵי, מִלָּה דְּלְעֵילָּא לָא אִתְעֲבַר עַד דְּאִתְעֲבַר לְתַתָּא בְּקַדְמִיתָא עַל מַה דְּתִשְׁרֵי הַהִיא דְּלְעֵילָּא, וְרָזָא דְמִלָּה, נְהוֹרָא אוּכְמָא לָא אִתְאַחִיד בְּנְהוֹרָא חִוָּורָא עַד דְּאִיהִי אִתְעֲרִית בְּקַדְמִיתָא, כֵּיוָן דְּאִיהִי אִתְעֲרִית בְּקַדְמִיתָא, מִיָּד נְהוֹרָא חִוָּורָא שַׁרְיָיא עֲלָהּ.

בֹּא רְאֵה, הַדָּבָר שֶׁלְּמַעְלָה לֹא מִתְעוֹרֵר עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְמַטָּה בָּרִאשׁוֹנָה עַל מַה שֶּׁיִּשָּׁרֶה עָלָיו אוֹתוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וְסוֹד הַדָּבָר - הָאוֹר הַשָּׁחֹר אֵינוֹ נֶאֱחָז בָּאוֹר הַלָּבָן עַד שֶׁהִיא מִתְעוֹרֶרֶת בָּרִאשׁוֹנָה. כֵּיוָן שֶׁהִיא מִתְעוֹרֶרֶת בָּרִאשׁוֹנָה, מִיָּד שׁוֹרֶה עָלֶיהָ הָאוֹר הַלָּבָן.

וְעַל דָּא כְּתִיב (תהלים פג) אֱלֹהִים אַל דְּמִי לָךְ אַל תֶּחֱרַשׁ וְאַל תִּשְׁקֹט אֵל. בְּגִין דְּלָא יִתְפְּסַק נְהוֹרָא חִוָּורָא מֵעָלְמָא לְעָלְמִין. וְכֵן (ישעיה סב) הַמַּזְכִּירִים אֶת יְיָ אַל דֳּמִי לָכֶם. בְּגִין לְאַתְעָרָא לְתַתָּא בְּמָה דְיִשְׁרֵי אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָּא. וְכֵן כֵּיוָן דְּאִתְעַר בַּר נָשׁ אִתְעָרוּתָא בְּקַדְמִיתָא כְּדֵין אִתְעַר אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָּא. תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דִּכְתִיב וַיֵּצְאוּ אוֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְגוֹ' מִיָּד וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָם וְגוֹ'.

וְעַל זֶה כָּתוּב (שם פג) אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לָךְ אַל תֶּחֱרַשׁ וְאַל תִּשְׁקֹט אֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּסֵק הָאוֹר הַלָּבָן מִן הָעוֹלָם לְעוֹלָמִים. וְכֵן (ישעיה סב) הַמַּזְכִּירִים אֶת ה' אַל דֳּמִי לָכֶם, כְּדֵי לְעוֹרֵר לְמַטָּה בְּמָה שֶׁמִּשָּׁרֶה הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַעְלָה. וְכֵן כֵּיוָן שֶׁמֵּעִיר אָדָם הִתְעוֹרְרוּת [טובה] בָּרִאשׁוֹנָה, אָז מִתְעוֹרֶרֶת הִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַעְלָה. בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב וַיֵּצְאוּ אוֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְגוֹ', מִיָּד - וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם וְגוֹ'.

דף עח.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לֶךְ לְךָ, לְגַרְמָךְ לְאַתְקָנָא גַּרְמָךְ, (לאתתקפא) לְאַתְקָנָא דַּרְגָּא דִילָךְ. לֶךְ לְךָ, לֵית אַנְתְּ (ס"א כדאי) לְמֵיקַם הָכָא בֵּין חַיָּיבִין אִלֵּין. וְרָזָא דְמִלָּה לֶךְ לְךָ (דף עח ע"א) דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב לֵיהּ לְאַבְרָהָם רוּחָא דְחָכְמְתָא, וְהָוָה יָדַע וּמְצַרֵף (צנורי) סִטְרֵי דְיִשׁוּבֵי עָלְמָא, וְאִסְתַּכַּל בְּהוּ וְאַתְקַל בְּתִיקְלָא וְיָדַע חֵילִין דִּי מְמַנָּן עַל סִטְרֵי יִישׁוּבָא.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֶךְ לְךָ - לִעַצְמְךָ, לְתַקֵּן אֶת עַצְמְךָ, [להתחזק] לְתַקֵּן אֶת דַּרְגָּתְךָ. לֶךְ לְךָ - אֵינְךָ [ס"א כדאי] לַעֲמֹד כָּאן בֵּין הָרְשָׁעִים הַלָּלוּ. וְסוֹד הַדָּבָר - לֶךְ לְךָ, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לְאַבְרָהָם רוּחַ שֶׁל חָכְמָה, וְהָיָה יוֹדֵעַ וּמְצָרֵף [צנורות] צִדְדֵי יִשּׁוּב הָעוֹלָם, וְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם וְשָׁקַל בְּמִשְׁקָל וְיָדַע אֶת הַכֹּחוֹת הַמְמֻנִּים עַל צִדְדֵי הַיִּשּׁוּב.

כַּד מָטָא לְגוֹ נְקוּדָה דְּאֶמְצָעִיתָא דְיִישׁוּבָא תָּקִיל בְּתִיקְלָא וְלָא הֲוָה סָלִיק בְּיָדֵיהּ. אַשְׁגַּח לְמַנְדָּע חֵילָא דִּי מְמַנָּא עֲלֹהּ וְלָא יָכִיל לְאִתְדַּבְּקָא בְּרְעוּתֵיהּ, תָּקִיל כַּמָּה זִמְנִין וְחָמָא דְּהָא מִתַּמָּן אִשְׁתִּיל כָּל עָלְמָא, אַשְׁגַּח וְצָרֵף וְתָקַל לְמַנְדָּע וְחָמָא דְּהָא חֵילָא עִלָּאָה דְּעָלֹהּ לֵית לֵיהּ שְׁעוּרָא עָמִיק וְסָתִים וְלָאו אִיהוּ כְּגַוְונֵי דְּסִטְרֵי דַּרְגֵּי דְיִשׁוּבָא.

כְּשֶׁהִגִּיעַ לְתוֹךְ נְקֻדַּת אֶמְצַע הַיִּשּׁוּב, שָׁקַל בְּמִשְׁקָל וְלֹא הָיָה עוֹלֶה בְיָדוֹ. הִתְבּוֹנֵן לָדַעַת אֶת הַכֹּחַ שֶׁמְּמֻנֶּה עָלֶיהָ, וְלֹא יָכֹל לְהִתְדַּבֵּק בִּרְצוֹנוֹ. שָׁקַל כַּמָּה פְּעָמִים, וְרָאָה שֶׁהִנֵּה מִשָּׁם נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם. הִתְבּוֹנֵן וְצָרַף

וְשָׁקַל לְדַעַת, וְרָאָה שֶׁהַנֵּה הַכֹּחַ הָעֶלְיוֹן שֶׁעֲלֶיהָ אֵין לוֹ שִׁעוּר, עָמֹק וְנִסְתָּר, וְאֵינוֹ כְּמוֹ הַצַּדִּיקִים שֶׁל דַּרְגּוֹת הַיְשׁוּב.

אַשְׁגַּח וְתָקִיל וְיָדַע דְּהָא כְּמָה דְּמַהֲהִיא נְקוּדָה אָמְצָעִיתָא דְּיִשׁוּבָא מְנַיְּהוּ אִשְׁתְּיל כָּל עָלְמָא לְכָל סִטְרוֹי. הָכִי נָמֵי יָדַע דְּהָא חֵילָא דְּשָׁרֵי עֲלָהּ מִתַּמָּן נָפְקוּ כָּל שְׁאָר חֵילִין דְּמַמָּנָן עַל כָּל סִטְרֵי עָלְמָא, וְכֻלְּהוּ בֵּיהּ אֲחִידָן. כְּדֵין (בראשית יא) וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן.

הִתְבּוֹנֵן וְשָׁקַל וְיָדַע שֶׁהֲרֵי כְּמוֹ שֶׁמַּהַנְּקֻדָּה הַהִיא אֶמְצָעִיתוֹ שֶׁל הַיִּשּׁוּב, מִמֶּנָּה נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם לְכָל צְדָדָיו. כָּךְ גַּם יָדַע שֶׁהֲרֵי הַכֹּחַ שֶׁשּׁוֹרֶה עָלֶיהָ, מִשָּׁם יָצְאוּ כָּל שְׁאָר הַכֹּחוֹת הַמְמֻנִּים עַל כָּל צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְכֻלָּם אֲחוּזִים בּוֹ. אָז (בראשית יא) וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן.

עוֹד אַשְׁגַּח וְתָקִיל וְצָרִיךְ לְמֵימַר עַל בְּרִירָא דְּמִלָּה דְּהַהוּא אֲתַר וְלָא הֲוָה יָדַע וְלָא יָכִיל לְמֵימַר עֲלָהּ לְאִתְדַּבְּקָא, כֵּיוָן דְּחָמָא תּוּקְפָּא דְּהַאי אֲתַר וְלָא יָכִיל לְמֵימַר עֲלֵיהּ מִיָּד וַיָּבֹאוּ עַד חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם.

עוֹד, הִשְׁגִּיחַ וְשָׁקַל וְצָרַף לַעֲמֹד עַל בֵּרוּר הַדָּבָר שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ, וְלֹא יָכֹל לַעֲמֹד עָלָיו לְהַשִּׂיג. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אֶת כֹּחוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא יָכֹל לַעֲמֹד עָלָיו, מִיָּד וַיָּבֹאוּ עַד חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם.

מַאי טַעְמָא דְּאַבְרָהָם. אֶלָּא דְּאִיהוּ הֲוָה יָדַע וְצָרִיךְ בְּכָל אִנּוּן שָׁלְטָנִין מְדַבְּרֵי עָלְמָא בְּכָל סִטְרוֹ דְּיִשּׁוּבָא, וְהֲוָה תָּקִיל וְצָרִיךְ אִנּוּן דְּשָׁלְטִין בְּסִטְרֵי דְּיִשּׁוּבָא מְדַבְּרֵי כּוֹכְבַיָּא וּמַזָּלֵיהוֹן, מַאן אִנּוּן תַּקִּיפִין אִלֵּין עַל אִלֵּין, וְהֲוָה תָּקִיל כָּל יִשּׁוּבֵי דְּעָלְמָא (ולא) וְהֲוָה סָלִיק בִּידוֹי. כַּד מָטָא לְהַאי אֲתַר חָמָא תַּקִּיפוּ דְּעַמִּיקִין וְלָא יָכִיל לְמֵימַר בֵּיהּ. כֵּיוָן דְּחָמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעָרוּתָא דִּילֵיהּ וְתִיאוּבְתָּא דִּילֵיהּ. מִיָּד אִתְגְּלִי עֲלֵיהּ וְאָמַר לֵיהּ לֶךְ לְךָ. לְמִנְדַּע לָךְ וּלְאַתְקָנָא גַּרְמָךְ.

מָה הַטַּעַם שֶׁל אַבְרָהָם? אֶלָּא שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ וּמְצָרֵף אֶת כָּל אוֹתָם הַשַּׁלִּיטִים מַנְהִיגֵי הָעוֹלָם בְּכָל צְדָדֵי הַיִּשּׁוּב, וְהָיָה שׁוֹקֵל וּמְצָרֵף אוֹתָם הַשּׁוֹלְטִים בְּצִדְדֵי הַיִּשּׁוּב מַנְהִיגֵי הַכּוֹכָבִים וְהַמַּזָּלוֹת שֶׁלָּהֶם מִי הֵם הַחֲזָקִים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ. וְהָיָה שׁוֹקֵל אֶת כָּל יִשּׁוּבֵי הָעוֹלָם [ולא] וְהָיָה עוֹלֶה בְּיָדוֹ. כְּשֶׁהִגִּיעַ לַמָּקוֹם הַזֶּה רָאָה אֶת חֹזֶק הָעֲמָקִים וְלֹא יָכֹל לַעֲמֹד בּוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הִתְעוֹרְרוּתוֹ וּתְשׁוּקָתוֹ, מִיָּד הִתְגַּלָּה עָלָיו וְאָמַר לוֹ לֶךְ לְךָ, לְדַעַת אוֹתְךָ וּלְתַקֵּן עַצְמְךָ.

מֵאַרְצְךָ, מֵהַהוּא סִטְרָא דְּיִשּׁוּבָא דְּהָנֵי מִתְדַּבַּק בֵּיהּ. וּמִמּוֹלַדְתְּךָ, מֵהַהוּא חָכְמָה דְּאַתְּ מַשְׂגַּח וְתָקִיל תּוֹלָדָתָא דִּילָךְ וְרַגְעָא וְשַׁעֲתָא וְזִמְנָא דְּאִתְיְלִידַת בֵּיהּ וּבְהַהוּא כּוֹכָבָא וּבְהַהוּא מַזָּלָא. וּמִבֵּית אָבִיךָ, דְּלָא תַּשְׂגַּח בְּבֵיתָא דְּאָבוּךְ. וְאִי אִית לָךְ שַׁרְשָׁא לְאַצְלָחָא בְּעָלְמָא מִבֵּיתָא דְּאָבוּךְ, בְּגִין כָּךְ לָךְ לְךָ מֵחָכְמָה דָּא וּמֵאַשְׂגָּחוּתָא דָּא.

מֵאַרְצְךָ - מֵאוֹתוֹ הַצַּד שֶׁל הַיִּשּׁוּב שֶׁהָיִיתָ נִדְבָּק בּוֹ. וּמִמּוֹלַדְתְּךָ - מֵאוֹתָהּ הַחָכְמָה שֶׁאַתָּה מִתְבּוֹנֵן וְשׁוֹקֵל אֶת תּוֹלַדְתְּךָ וְהָרֶגַע וְהַשָּׁעָה וְהַזְּמַן שֶׁנּוֹלַדְתָּ בּוֹ, וּבְאוֹתוֹ הַכּוֹכָב וּבְאוֹתוֹ הַמַּזָּל. וּמִבֵּית אָבִיךָ - שֶׁלֹּא תַּשְׂגִּיחַ

בְּבֵית אֲבִיךְ. וְאִם יֵשׁ לְךָ שׂוֹרֶשׁ לְהַצְלִיחַ בָּעוֹלָם מִבֵּית אֲבִיךָ, מִשּׁוּם כָּךְ לֶךְ לְךָ מֵהַחָכְמָה הַזּוֹ וּמֵהַהַשְׁגָּחָה הַזּוֹ

תָּא חֲזֵי, דְּהָכִי הוּא, דְּהָא נָפְקוּ מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְהָווּ בְּחָרָן, אַמַּאי יֵימָא לֵיהּ לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ. אֶלָּא עִקָּרָא דְּמִלְּתָא כְּמָה דְּאִתְּמַר. אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ. אַרְאֶךָּ מַה דְּלָא יְכִילַת לְמֵימַר וְלָא יְכִילַת לְמִנְדַּע חֵילָא דְּהַהִיא אַרְעָא דְּאִיהוּ עָמִיק וְסָתִים:

בֹּא רְאֵה שֶׁכָּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי יָצְאוּ מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְהָיוּ בְּחָרָן, לָמָּה יֹאמַר לוֹ לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ? אֶלָּא עִקַּר הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ. אַרְאֶךָּ - מַה שֶּׁלֹּא יָכוֹלְתָּ לַעֲמֹד עָלָיו, וְלֹא יָכוֹלְתָּ לְדַעַת אֶת כֹּחַ הָאָרֶץ הַהִיא שֶׁהוּא עָמֹק וְנִסְתָּר.

וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְגו' וְאֶעֶשְׂךָ, בְּגִין דִּכְתִיב לֶךְ לְךָ. וַאֲבָרֶכְךָ, בְּגִין דִּכְתִיב מֵאַרְצְךָ. וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ, בְּגִין דִּכְתִיב וּמִמּוֹלַדְתְּךָ. וְהֱיֵה בְּרָכָה, בְּגִין דִּכְתִיב וּמִבֵּית אָבִיךָ.

וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְגו'. וְאֶעֶשְׂךָ - מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב לֶךְ לְךָ. וַאֲבָרֶכְךָ - מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב מֵאַרְצְךָ. וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ - מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב מִמּוֹלַדְתְּךָ. וֶהְיֵה בְּרָכָה - מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב וּמִבֵּית אָבִיךָ.

סִתְרֵי תּוֹרָה וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל הַאי בִּרְכְתָּא חָדָא, וַאֲבָרֶכְךָ תְּרֵין, וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ תְּלַת, וְהֱיֵה בְּרָכָה אַרְבַּע. וַאֲבָרֲכָה מְבָרֲכֶיךָ חֲמֵשׁ, וּמְקַלֶּלְךָ אָאוֹר שִׁית. וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה הוּא שֵׁבַע. כֵּיוָן דְּאִתְבָּרְכוּ בְּאִלֵּין שֵׁבַע בִּרְכָאן, מַה כְּתִיב וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְיָ לְנָחֳתָא לְהַאי עָלְמָא כְּמָה דְּאִתְפְּקָדוּ בְּאִלֵּין שֵׁבַע בִּרְכָאן. מִיָּד וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט. דְּא אִיהוּ נָחֵשׁ דְּאִתְלַטְיָא וְאִתְלַטְיָא עָלְמָא בְּגִינֵיהּ דְּאִיהוּ קָאִים לְפִתְחָא לְאַסְטָאָה לְגוּפָא, ולא תִּפְעוֹל נִשְׁמָתָא פּוּלְחָנָא דְּאִתְפַּקְּדַת עַד דְּיַעַבְרוּן עָלָהּ בְּהַאי עָלְמָא י"ג שְׁנִין, דְּהָא מִתְרֵיסַר שְׁנִין וּלְעֵילָא נִשְׁמָתָא אִתְעָרַת לְמִפְלַח פּוּלְחָנָא דְּאִתְפַּקְּדַת הָדָא הוּא דִּכְתִיב. וַאֲבָרֵם בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה. שֶׁבַע וְחָמֵשׁ תְּרֵיסַר אִנּוּן (ותרין עלאין עלייהו ארבע סרי אנון).

וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל. זוֹ בְּרָכָה אַחַת. וַאֲבָרֶכְךָ - שְׁתַּיִם. וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ - שָׁלֹשׁ. וֶהְיֵה בְּרָכָה - אַרְבַּע. וַאֲבָרְכָה מְבָרֲכֶיךָ - חָמֵשׁ. וּמְקַלֶּלְךָ אָאוֹר - שֵׁשׁ. וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה - הִנֵּה שֶׁבַע. כֵּיוָן שֶׁהִתְבָּרֵךְ בְּשֶׁבַע הַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ, מַה כָּתוּב? וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה', לָרֶדֶת לְעוֹלָם הַזֶּה כְּפִי שֶׁהִצְטַוָּה.

וּכְדֵין אִתְחֲזֵיאַת נִשְׁמָתָא בְּהַאי עָלְמָא. דְּאִיהִי אִתְיָא מֵחֲמֵשׁ שְׁנִים דְּאִנּוּן ת"ק פַּרְסֵי דְּאִילָנָא דְּחַיֵּי. וְשִׁבְעִים שָׁנָה דָּא אִיהוּ הַהוּא אִילָנָא מַמָּשׁ דְּאִיהוּ שְׁבִיעָאָה לְדַרְגִּין וְשִׁבְעִין שָׁנָה אִתְקְרֵי. כְּדֵין נָפְקַת מֵהַהוּא זוּהֲמָא דְּנָחָשׁ וְעָאלַת בְּפוּלְחָנָא קַדִּישָׁא הָדָא הוּא דִּכְתִיב בְּצֵאתוֹ מֵחָרָן (ימי ע' שנה לא ספורות חיים מההוא ארבע סרי) מֵהַהוּא רוּגְזָא וְתוּקְפָּא דְּהַהוּא (שטן) נָחָשׁ דְּהָווֹ אַסְטֵי לֵיהּ עַד הַשְׁתָּא לְגוּפָא וְשָׁלְטָא עֲלוֹי. מִיָּד וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט. זֶה הַנָּחָשׁ שֶׁהִתְקַלֵּל וְהִתְקַלֵּל הָעוֹלָם בְּגָלָלוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד לַפֶּתַח לְהַסְטִין לַגּוּף, וְלֹא תִּפְעַל הַנְּשָׁמָה עֲבוֹדָה שֶׁהִצְטַוְּתָה עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלֶיהָ בָּעוֹלָם הַזֶּה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים. שֶׁהֲרֵי מִשְּׁנֵים עָשָׂר שָׁנִים וָמַעְלָה מִתְעוֹרֶרֶת הַנְּשָׁמָה לַעֲבֹד אֶת הָעֲבוֹדָה שֶׁהִצְטַוְּתָה. וְהוּ שִׁבְתּוּב, וַאֲבָרֵם בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה. שֶׁבַע וְחָמֵשׁ הֵם שְׁנֵים עָשָׂר [ושני עליונים עליהם ארבעה עשר הם]. וְאָז נִרְאֵית הַנְּשָׁמָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהִיא בָּאָה מֵחֲמֵשׁ שָׁנִים שֶׁהֵם ת"ק פַּרְסוֹת שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. וְשִׁבְעִים שָׁנָה - זֶהוּ אוֹתוֹ אִילָן מַמָּשׁ, שֶׁהוּא שְׁבִיעִי לַדְּרָגוֹת וְנִקְרָא שִׁבְעִים שָׁנָה. אָז יוֹצֵאת מֵאוֹתָהּ זֻהֲמַת הַנָּחָשׁ, וְנִכְנֶסֶת לַעֲבוֹדָה

הַקָּדוֹשָׁה. וְהוּ שֶׁכָּתוּב בְּצֵאתוֹ מֵחָרָן [ימי שבעים שנה לא ספורות חיים מאותם ארבע עשרה] מֵאוֹתוֹ הָרֹגֶז וְהַתֹּקֶף שֶׁל [השטן] הַהוּא הַנָּחָשׁ שֶׁהָיָה מֵסִית אוֹתוֹ עַד עַכְשָׁו אֶת הַגּוּף וְשׁוֹלֵט עָלָיו.

בְּאֵילָנָא שַׁלְטָא עָרְלָה תְּלַת שְׁנִין. בְּבַר נָשׁ תְּלַת סָרֵי שְׁנִין דְּאִקְרוּן שְׁנֵי עָרְלָה, כֵּיוָן דְּאַעֲבָרוּ עַל גּוּפָא אִנּוּן שְׁנִין וְאִתְעֲבָרַת (ד"א ואתערת) נְשְׁמָתָא לְמִפְלַח פּוּלְחָנָא קַדִּישָׁא, פְּקִידַת לְגוּפָא לְרְעוּתָא טָבָא, לְכָפּוּף לְהַהוּא נָחָשׁ דְּהָא לָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה כְּמָה דְהַוִי, דִּכְתִיב וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרַי אִשְׁתּוֹ וְגו' (אברם דא י' את שרי דא ה'. י' דא נשמתא לנשמתא והוא זכר. ה' דא נשמתא דנוקבא). דָּא גּוּפָא, דְּאִיהִי לְנַבֵּי נְשְׁמָתָא כְּנוּקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא. וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו דָּא (יצר הרע) נָחָשׁ דִּלָּא אַעֲדֵי כָּל כָּךְ מִן גּוּפָא, בְּגִין דְּבַקּוּתָא דְּגוּפָא לָא אַעֲדִיוּ כָּל כָּךְ (זמנא ההוא) מִנַּיְהּ, אֲבָל אִתְעָרוּתָא דְנִשְׁמָתָא אַלְקֵי לֵיהּ תְּדִיר וְאַתְּרֵי בֵּיהּ וְאוֹכַח לֵיהּ וְכָפֵיף לֵיהּ עַל כָּרְחֵיהּ וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה.

בְּאִילָן שׁוֹלֶטֶת עָרְלָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים. בָּאָדָם שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁנִּקְרָאִים שְׁנֵי עָרְלָה. כֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ עַל הַגּוּף אוֹתָן הַשָּׁנִים וְהִתְעַבְּרָה [ד"א והתעוררה] הַנְּשָׁמָה לַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ, הִיא מְצַוָּה אֶת הַגּוּף לְרָצוֹן טוֹב, לְהַכְנִיעַ אֶת אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ שֶׁהִנִּיחַ לֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט כְּמוֹ שֶׁהָיָה, שֶׁכָּתוּב וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרַי אִשְׁתּוֹ וְגו' [אברם זו י', את שרי זו ה', י' זו הנשמה לנשמה, והוא זכר, ה' זו הנשמה של הנקבה]. זֶה הַגּוּף, שֶׁהוּא אֵצֶל הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ נְקֵבָה אֵצֶל הַזָּכָר. וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו - זֶה [יצר הרע] הַנָּחָשׁ שֶׁלֹּא זָז כָּל כָּךְ מִן הַגּוּף, מִשּׁוּם הַדְּבֵקוּת שֶׁל הַגּוּף לֹא כָּל כָּךְ זָזִים [הזמן ההוא] מִמֶּנּוּ. אֲבָל הִתְעוֹרְרוּת הַנְּשָׁמָה תָּמִיד מַלְקָה אוֹתוֹ וּמַתָּרָה בּוֹ וּמוֹכִיחָה אוֹתוֹ וּמַכְנִיעָה אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ, וְלֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט.

וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ אֵלֶּין עוֹבָדִין טָבִין דְּעָבִיד בַּר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא בְּאִתְעָרוּתָא דְנִשְׁמָתָא. וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן, הַהוּא נְפָשׁ דְּהַוּוֹת בְּדְבֵקוּתָא בְּקַדְמֵיתָא בְּחַבְרוּתָא דְהַהִיא עָרְלָה בַּהֲדֵי גּוּפָא וְאַתְקִין לָהּ לְבָתַּר, דְּהָא לְבָתַּר דִּתְלֵיסַר שְׁנִין וּלְעֵילָא דְּנִשְׁמָתָא אִתְעָרַת לְאַתְקָנָא לְגוּפָא, תַּרְוַוייהוּ מְתַקְּנִין לְהַהוּא נְפָשׁ דְּמִשְׁתַּתְּפָא בְּתוּקְפָּא דְנָחָשׁ וּתְאוּבְתֵּיהּ בִּישָׁא הֲדָא הוּא דִכְתִיב וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. וְעִם כָּל דָּא נִשְׁמָתָא אַתְקֵיפַת בֵּיהּ בְּהַהוּא נָחָשׁ לְתַבְּרָא לֵיהּ בְּתוּקְפָּא בְּשַׁעֲבּוּדָא דִּתְשׁוּבָה (נ"א בשעבודא דאורייתא, ואמשיך ליה לגבי בתי כנסיות ובתי מדרשות בגין דלא יתגבר על רוחא כדבקדמיתא) הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיַּעֲבוֹר (הכתוב בדף פ' אחר הגליון שורה ט"ו) (עד כאן סתרי תורה)

וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ - אִלּוּ הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁעוֹשֶׂה אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הַנְּשָׁמָה. וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן - אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שֶׁהָיְתָה בָּרִאשׁוֹנָה בַּדְּבֵקוּת בַּחֲבֵרוּת שֶׁל הָעָרְלָה הַהִיא עִם הַגּוּף וְתִקֵּן אוֹתָהּ לְאַחַר מִכֵּן, שֶׁהֲרֵי אַחַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וַמַּעְלָה, כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה מִתְעוֹרֶרֶת לְתַקֵּן אֶת הַגּוּף, שְׁנֵיהֶם מְתַקְּנִים אֶת אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שֶׁמִּשְׁתַּתֶּפֶת עִם חֹזֶק הַנָּחָשׁ וּתְשׁוּקָתוֹ הָרָעָה. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. וְעִם כָּל זֶה הַנְּשָׁמָה מִתְגַּבֶּרֶת בְּאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ לִשְׁבֹּר אוֹתוֹ בְּחֹזֶק בְּשַׁעְבּוּד שֶׁל תְּשׁוּבָה [נ"א: בשעבוד של תורה, ומושך אותו לבתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שלא יתגבר על הרוח כבראשונה]. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעֲבֹר. (ע"כ סתרי תורה).

דף עח:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל מִסִּטְרָא דִּימִינָא. וַאֲבָרֲכֶךָּ מִסִּטְרָא דִּשְׂמָאלָא וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ מִסִּטְרָא דְּאֶמְצָעִיתָא. וְהְיֵה בְּרָכָה מִסִּטְרָא דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. הָא הָכָא כָּרְסְיָיא דְּאַרְבַּע סְמָכִין דְּכֻלְּהוּ כְּלִילָן בֵּיהּ בְּאַבְרָהָם, מִכָּאן וּלְהַלְאָה בִּרְכָאן לְאַחֲרִינִי דְּמִתְזָנֵי מֵהָכָא דִּכְתִיב וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ (דף עח ע"ב) וּמְקַלֶּלְךָ אָאוֹר וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל - מִצַּד הַיְמִין. וַאֲבָרֲכֶךָּ - מִצַּד הַשְּׂמֹאל. וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ - מִצַּד הָאֶמְצַע. וְהְיֵה בְּרָכָה - מִצַּד שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה כָּאן כִּסֵּא שֶׁל אַרְבָּעָה עַמּוּדִים שֶׁכֻּלָּם כְּלוּלִים בְּאַבְרָהָם. מִכָּאן וְהָלְאָה בְּרָכוֹת לְאֲחֵרִים שֶׁנִּזּוֹנִים מִכָּאן, שֶׁכָּתוּב וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ. וּמְקַלֶּלְךָ אָאוֹר וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר הָוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוֹי, וְהֲוֵי עִמֵּיהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי חִזְקִיָּה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוֹי, הַאי דִּכְתִיב לָךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ, כְּיוָן דְּכֻלְּהוּ נָפְקוּ לְמֵהַךְ, אַמַּאי לָא אִתְּמַר לֵיהּ דְּכֻלְּהוּ יִפְקוּן. דְּהָא אַף עַל גַּב דְּתָרַח הֲוָה פְּלַח לְעֲבוֹדָה זָרָה. כְּיוָן דְּאִתְעַר בְּאִתְעָרוּתָא טַב לְמֵיפַק בַּהֲדֵיהּ דְּאַבְרָהָם, וְחָמֵינָן דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בִּתְיוּבְתָּא דְּחַיָּיבֵיָא וּשְׁרָא לְמֵיפַק אַמַּאי לָא כְּתִיב לְכוּ לָכֶם, אַמַּאי לְאַבְרָהָם בִּלְחוֹדוֹי לָךְ לְךָ.

רַבִּי אֶלְעָזָר הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי חִזְקִיָּה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו, זֶה שֶׁכָּתוּב לָךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ, כֵּיוָן שֶׁכֻּלָּם יָצְאוּ לָלֶכֶת, לָמָּה לֹא נֶאֱמַר לוֹ שֶׁכֻּלָּם יֵצְאוּ? שֶׁהֲרֵי אַף עַל גַּב שֶׁתָּרַח הָיָה עוֹבֵד לַעֲבוֹדָה זָרָה, כֵּיוָן שֶׁהִתְעוֹרֵר בְּהִתְעוֹרְרוּת טוֹבָה לָצֵאת עִם אַבְרָהָם, וְרָאִינוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֻרְצֶה מִתְּשׁוּבַת הָרְשָׁעִים, וְהִתְחִיל לָצֵאת, לָמָּה לֹא כָתוּב לְכוּ לָכֶם? לָמָּה לְאַבְרָהָם לְבַדּוֹ לָךְ לְךָ?

אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִי תֵּימָא דְּתָרַח כַּד נָפַק מֵאוּר כַּשְׂדִּים בְּגִין לְאַהֲדָרָא בִּתְשׁוּבָה הֲוָה, לָאו הָכִי. אֶלָּא כַּד נָפַק לְאִשְׁתְּזָבָא נָפַק, דְּהָווּ כֻּלְּהוּ בְּנֵי אַרְעֵיהּ בָּעָאן לְמִקְטְלֵיהּ. כֵּיוָן דְּחָזוּ דְּאִשְׁתְּזִיב אַבְרָהָם הֲווּ אָמְרֵי לֵיהּ לְתָרַח, אַנְתְּ הוּא דְּהֲוִית מַטְעֵי לָן בְּאִלֵּין פְּסִילִין, וּמִגּוֹ דַּחֲלָא דִּלְהוֹן נָפַק תֶּרַח, כֵּיוָן דְּמָטָא לְחָרָן לָא נָפַק מִתַּמָּן לְבָתַר, דִּכְתִיב וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְיָ וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט, וְאִילּוּ תֶּרַח לָא כְּתִיב (ביה וילך, אלא ויצא).

אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם תֹּאמַר שֶׁתֶּרַח, כְּשֶׁיָּצָא מֵאוּר כַּשְׂדִּים, זֶה הָיָה כְּדֵי לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה - לֹא כָךְ! אֶלָּא כְּשֶׁיָּצָא, יָצָא לְהִנָּצֵל, שֶׁכָּל בְּנֵי אַרְצוֹ רָצוּ לַהֲרֹג אוֹתוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁנִּנְצַל אַבְרָהָם, הָיוּ אוֹמְרִים לְתֶרַח: אַתָּה הוּא שֶׁהָיִיתָ מַטְעֶה אוֹתוֹ בַּפְּסִילִים הַלָּלוּ. וּמִתּוֹךְ הַהִפְחָדָה שֶׁלָּהֶם יָצָא תֶּרַח. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְחָרָן, לֹא יָצָא מִשָּׁם אַחַר כָּךְ, שֶׁכָּתוּב וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה' וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט. וְאִלּוּ תֶּרַח לֹא כָתוּב [בו ויילך, אלא ויצא].

פָּתַח וְאָמַר (איוב לח) וַיִּמְנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם וּזְרוֹעַ רָמָה תְּשַׁבֵּר. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל וַיִּמְנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם, דָּא נִמְרוֹד וּבְנֵי דֶּרֶיהּ דְּנָפַק אַבְרָהָם מִנַּיְיהוּ דְּהֲוָה אוֹרָם. וּזְרוֹעַ רָמָה תְּשַׁבֵּר, דָּא נִמְרוֹד.

פָּתַח וְאָמַר, (איוב לח) וְיִמְנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם וּזְרוֹעַ רָמָה תְּשַׁבֵּר. הַפְּסוּק הַזֶּה הֶקִימוּהוּ, אֲבָל וְיִמְנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם - זֶה נִמְרוֹד וּבְנֵי דוֹרוֹ שֶׁיָּצָא אַבְרָהָם מֵהֶם, שֶׁהָיָה אוֹרָם. וּזְרוֹעַ רָמָה תְּשַׁבֵּר - זֶה נִמְרוֹד.

דָּבָר אַחֵר וַיִּמְנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם, דָּא תֶּרַח וּבְנֵי בֵיתֵיהּ. אוֹרָם, דָּא אַבְרָהָם. הָאוֹר לָא כְּתִיב אֶלָּא אוֹרָם דְּהֲוָה עִמְּהוֹן. וּזְרוֹעַ רָמָה תְּשַׁבֵּר, דָּא נִמְרוֹד דְּהֲוָה מַטְעֵי אֲבַתְרֵיהּ כָּל בְּנֵי עָלְמָא, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב לְךָ לְךָ. בְּגִין לְאַנְהָרָא לָךְ וּלְכָל אִנּוּן דְּיִפְקוּן מִינָךְ מִכָּאן וּלְהָלְאָה.

דָּבָר אַחֵר וְיִמְנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם - זֶה תֶּרַח וּבְנֵי בֵיתוֹ. אוֹרָם - זֶה אַבְרָהָם. לֹא כָתוּב הָאוֹר אֶלָּא אוֹרָם, שֶׁהָיָה עִמָּהֶם. וּזְרוֹעַ רָמָה תְּשַׁבֵּר - זֶה נִמְרוֹד, שֶׁהָיָה מַטְעֶה אַחֲרָיו אֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב לְךָ לְךָ, כְּדֵי לְהָאִיר לְךָ וּלְכָל אוֹתָם שֶׁיֵּצְאוּ מִמְּךָ מִכָּאן וְהָלְאָה.

תּוּ פָּתַח וְאָמַר, (איוב לז) וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים וְרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם. וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר, אֵימָתַי, בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַבְרָהָם לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ. בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים. דְּבָעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַדְבָּקָא לֵיהּ לְאַבְרָהָם בְּהַהוּא אוֹר דְּלְעֵילָּא וּלְאַנְהָרָא תַּמָּן. וְרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם. דְּהָא לְבָתַר תָּבוּ בִּתְיוּבְתָּא תֶּרַח וְכָל בְּנֵי בֵיתֵיהּ (נ"א וכל בני מאתיה). בְּנֵי בֵיתֵיהּ (נ"א בני מאתיה) דִּכְתִיב וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן. תֶּרַח, דִּכְתִיב וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וגו'.

עוֹד פָּתַח וְאָמַר, (שם לז) וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים וְרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם. וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר - מָתַי? בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ. בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים - שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַדְבִּיק אֶת אַבְרָהָם בָּאוֹר הַהוּא שֶׁלְּמַעְלָה וּלְהָאִיר שָׁם. וְרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם - שֶׁהָרֵי אַחַר כָּךְ שָׁבוּ בִּתְשׁוּבָה תֶּרַח וְכָל בְּנֵי בֵיתוֹ [נ"א: וכל בני עירו]. בְּנֵי בֵיתוֹ [נ"א: בני עירו], שֶׁכָּתוּב וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן. תֶּרַח, שֶׁכָּתוּב וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וְגוֹ'.

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְיָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תָּא חֲזֵי, דְּהָא לָא כְתִיב וַיֵּצֵא אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְיָ. אֶלָּא וַיֵּלֶךְ. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר לֶךְ לְךָ, דְּהָא יְצִיאָה בְּקַדְמִיתָא עָבְדוּ דִּכְתִיב וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנָעַן, וְהַשְׁתָּא כְּתִיב וַיֵּלֶךְ וְלָא כְּתִיב וַיֵּצֵא.

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בֹּא רְאֵה, שֶׁהָרֵי לֹא כָתוּב וַיֵּצֵא אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה', אֶלָּא וַיֵּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֶךְ לְךָ, שֶׁהָרֵי בָּרִאשׁוֹנָה עָשׂוּ יְצִיאָה, שֶׁכָּתוּב וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן. וְעַכְשָׁו כְּתוּב וַיֵּלֶךְ, וְלֹא כְתוּב וַיֵּצֵא.

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְיָ, דְּאַבְטַח לֵיהּ בְּכֻלְּהוּ הַבְטָחוֹת. וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט, דְּאִתְחַבַּר עִמֵּיהּ בְּגִין לְמֵילַךְ מֵעוֹבָדוֹי, וְעִם כָּל דָּא לָא אוֹלִיף כּוּלֵי הַאי. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּיא

דְּאוֹלְפֵי אָרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין לְמֵיהַךְ בְּהוּ וּלְדָחֲלָא מִנֵּיהּ מֵהַהוּא יוֹמָא דְּדִינָא דְּזַמִּין בַּר נָשׁ לְמֵיהַב דִּינָא וְחוֹשְׁבָּנָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה' - שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ אֶת כָּל הַהַבְטָחוֹת. וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט - שֶׁהִתְחַבֵּר עִמּוֹ כְּדֵי לִלְמֹד מִמַּעֲשָׂיו, וְעִם כָּל זֶה לֹא לָמַד כָּל זֶה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁלּוֹמְדִים דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּדֵי לִלָּכֶת בָּהֶם וְלִירָא מִמֶּנּוּ מֵאוֹתוֹ יוֹם הַדִּין שֶׁעָתִיד אָדָם לָתֵת דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא.

דף עט.

פָּתַח וְאָמַר, (איוב לז) בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם לְדַעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל (דף עט ע"א) תָּא חֲזֵי בְּהַהוּא יוֹמָא דְּאַשְׁלִימוּ יוֹמוֹי דְּבַר נָשׁ לְאֶפָקָא מֵעָלְמָא, הַהוּא יוֹמָא דְּגוּפָא אִתְבַּר וְנַפְשָׁא בָּעְיָא לְאִתְפָּרְשָׁא מִנֵּיהּ, כְּדֵין אִתְיְהִיב רְשׁוּ לְבַר נָשׁ לְמֶחֱמֵי מַה דְּלָא הֲוָה לֵיהּ רְשׁוּ לְמֶחֱמֵי בְּזִמְנָא דְּגוּפָא שָׁלְטָא וְקָאִים עַל בּוֹרְיֵיהּ.

פָּתַח וְאָמַר, (איוב לז) בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם לְדַעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ. הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, בַּיּוֹם הַהוּא שֶׁנִּשְׁלָמִים יְמֵי הָאִישׁ לָצֵאת מִן הָעוֹלָם, הַיּוֹם הַהוּא שֶׁהַגּוּף נִשְׁבָּר וְהַנֶּפֶשׁ רוֹצָה לְהִפָּרֵד מִמֶּנּוּ, אָז נִתֶּנֶת רְשׁוּת לָאָדָם לִרְאוֹת מַה שֶּׁלֹּא הָיְתָה לוֹ רְשׁוּת לִרְאוֹת בִּזְמַן שֶׁהַגּוּף שָׁלַט וְעָמַד עַל בָּרְיוֹ.

וּכְדֵין קָיְימֵי עֲלֵיהּ תְּלַת שְׁלִיחָן וְחָשְׁבֵי יוֹמוֹי וְחוֹבוֹי וְכָל מַה דְּעָבַד בְּהַאי עָלְמָא, וְהוּא אוֹדֵי עַל כֹּלָּא בְּפוּמֵיהּ, וּלְבָתַר הוּא חָתִים עֲלֵיהּ בִּידֵיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם, וּבִידֵיהּ כֻּלְהוּ חֲתִימִין לְמֵידַן לֵיהּ (בההוא ד"א בהאי) עָלְמָא עַל קַדְמָאֵי וְעַל בַּתְרָאֵי עַל חַדְתֵּי וְעַל עַתִּיקֵי לָא אִתְנְשֵׁי חַד מִנַּיְיהוּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב לַדַּעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ. וְכָל אִנּוּן עוֹבָדִין דְּעָבַד בְּהַאי עָלְמָא בְּגוּפָא וְרוּחָא הָכִי נָמֵי יְהִיב חוּשְׁבְּנָא בְּגוּפָא וְרוּחָא עַד לָא יִפּוּק מֵעָלְמָא.

וְאָז עוֹמְדִים עָלָיו שְׁלֹשָׁה שְׁלִיחִים וּמְחַשְּׁבִים יָמָיו וַחֲטָאָיו וְכָל מַה שֶּׁעָשָׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהוּא מוֹדֶה עַל הַכֹּל בְּפִיו, וְאַחַר כָּךְ הוּא חוֹתֵם עָלָיו בְּיָדוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם. וּבְיָדוֹ כֻּלָּם חֲתוּמִים לָדוּן אוֹתוֹ [באותו ד"א בזה] הָעוֹלָם עַל הָרִאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים, עַל חֲדָשִׁים וְעַל יְשָׁנִים, לֹא נִשְׁכַּח אֶחָד מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב לְדַעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ. וְכָל אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּגוּף וְרוּחַ, כָּךְ גַּם נוֹתֵן חֶשְׁבּוֹן בְּגוּף וְרוּחַ בְּטֶרֶם יֵצֵא מִן הָעוֹלָם

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה דְּחַיָּיבָא אַקְשֵׁי קַדָּל בְּהַאי עָלְמָא הָכִי נָמֵי אֶפְלוּ בְּשַׁעְתָּא דְּבָעֵי לְנַפָּקָא מֵהַאי עָלְמָא אַקְשֵׁי קַדָּל. בְּגִין כָּךְ זַכָּאָה הוּא בַּר נָשׁ דְּיָלִיף בְּהַאי עָלְמָא אָרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין לְמֵיהַךְ בְּהוּ. וְחַיָּיבָא אַף עַל גַּב דְּאִסְתַּכַּל בְּהַנֵּי (נ"א דאשתדל בהדי) צַדִּיקַיָּיא אַקְשֵׁי קַדָּל וְלָא בָּעֵי לְמֵילַף. וּבְגִין כָּךְ אִית לֵיהּ לְצַדִּיקָא לְמִתְקַף בְּיֵיהּ וְאַף עַל גַּב דְּחַיָּיבָא אַקְשֵׁי קַדָּל הוּא לָא יִשְׁבּוֹק לֵיהּ וְאִית לֵיהּ לְאַתְקָפָא בִּידֵיהּ וְלָא יִשְׁבּוֹק לֵיהּ, דְּאִי יִשְׁבּוֹק לֵיהּ יְהַךְ וְיַחֲרִיב עָלְמָא.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה הָרְשָׁעִים קְשֵׁי עֹרֶף בָּעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ גַּם אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצִים לְצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה הֵם קְשֵׁי עֹרֶף. מִשּׁוּם כָּךְ אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁלּוֹמֵד בָּעוֹלָם הַזֶּה אֶת דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּדֵי לְלֶכֶת בָּהֶם. וְהָרְשָׁע, אַף עַל פִּי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּאֵלּוּ [נ"א: שמשתדל עם] הַצַּדִּיקִים, מַקְשֶׁה עֹרֶף וְלֹא רוֹצֶה לִלְמֹד. וּמִשּׁוּם כָּךְ יֵשׁ לַצַּדִּיק לְהַחֲזִיק בּוֹ. וְאַף עַל גַּב שֶׁהָרָשָׁע מַקְשֶׁה עֹרֶף הוּא, לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲזִיק בְּיָדוֹ וְלֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ. כִּי אִם יַעֲזֹב אוֹתוֹ, יֵלֵךְ וְיַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, מִן אֱלִישָׁע דְּדָחָה לְגֵחֲזִי. וְכֵן בְּאַבְרָהָם כָּל זְמַנָּא דְּהֲוָה לוֹט בַּהֲדֵיהּ לָא אִתְחַבַּר בַּהֲדֵי רַשִּׁיעַיָּא, כֵּיוָן דְּאִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ מַה כְּתִיב וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כִּכַּר הַיַּרְדֵּן, וּכְתִיב וַיֶּאֱהַל עַד סְדוֹם. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ וְאַנְשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַיְיָ מְאֹד.

בֹּא רְאֵה מֱאֱלִישָׁע שֶׁדָּחָה אֶת גֵּיחֲזִי. וְכֵן בְּאַבְרָהָם - כָּל פַּעַם שֶׁלּוֹט הָיָה עִמּוֹ, לֹא הִתְחַבֵּר עִם הָרְשָׁעִים. כֵּיוָן שֶׁנִּפְרַד מִמֶּנּוּ, מַה כָּתוּב? וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כִּכַּר הַיַּרְדֵּן. וְכָתוּב וַיֶּאֱהַל עַד סְדוֹם. מַה כָּתוּב אַחַר כָּךְ? וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד.

אָמַר רַבִּי אַבָּא הַאי דְּאָמַרְתְּ וַיֵּלֶךְ אַבְרָם וְלָא כְּתִיב וַיֵּצֵא אַבְרָם שַׁפִּיר הוּא. אֲבָל סוֹפָא דִּקְרָא מַה כְּתִיב בְּצֵאתוֹ מֵחָרָן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מֵחָרָן כְּתִיב וְהַהִיא יְצִיאָה מֵאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ הֲוֹת בְּקַדְמִיתָא:

אָמַר רַבִּי אַבָּא, זֶה שֶׁאָמַרְתְּ וַיֵּלֶךְ אַבְרָם וְלֹא כָתוּב וַיֵּצֵא אַבְרָם - זֶה יָפֶה. אֲבָל בְּסוֹף הַפָּסוּק מַה כָּתוּב? בְּצֵאתוֹ מֵחָרָן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּתוּב מֵחָרָן, וְהִיצִיאָה הַהִיא מֵאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ הָיְתָה בָּרִאשׁוֹנָה.

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרַי אִשְׁתּוֹ. מַהוּ וַיִּקַּח, אֶלָּא אַמְשִׁיךְ לָהּ בְּמִלֵּי מַעֲלַיְיתָא, בְּגִין דְּלֵית לֵיהּ רְשׁוּ לְבַר נָשׁ לְאָפָקָא אִתְּתֵיהּ לְמֵיהַךְ בְּאַרְעָא אָחֳרָא בְּלָא רְעוּתָא דִּילָהּ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר כ) קַח אֶת אַהֲרֹן (במדבר ג) קַח אֶת הַלְוִיִּם. וּבְגִין כָּךְ וַיִּקַּח אַבְרָם מָשִׁיךְ לָהּ בְּמִלִּין וְאוֹדַע לָהּ אָרְחַיְיהוֹן דְּאִנּוּן בְּנֵי דָרָא כַּמָּה בִּישִׁין. וּבְגִין כָּךְ וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרַי אִשְׁתּוֹ.

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרַי אִשְׁתּוֹ. מַה זֶּה וַיִּקַּח? אֶלָּא מָשַׁךְ אוֹתָהּ בִּדְבָרִים נְעִימִים, מִשּׁוּם שֶׁאֵין רְשׁוּת לְאָדָם לְהוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ לְלֶכֶת לְאֶרֶץ אַחֶרֶת לְלֹא רְצוֹנָהּ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר כ) קַח אֶת אַהֲרֹן, (שם ג) קַח אֶת הַלְוִיִּם. וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיִּקַּח אַבְרָם. מָשַׁךְ אוֹתָהּ בִּדְבָרִים וְהוֹדִיעַ לָהּ אֶת דַּרְכֵי בְּנֵי הַדּוֹר כַּמָּה הֵם רָעִים. וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרַי אִשְׁתּוֹ.

וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו. מָה חָמָא אַבְרָהָם לְדַבְקָא עִמֵּיהּ לוֹט, אֶלָּא בְּגִין דְּצָפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ דְּזַמִּין לְמֵיפַק מִנֵּיהּ דָּוִד. וְאֶת הַנְּפָשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. אִלֵּין גֵּרִים וְגִיּוֹרוֹת דְּאִתְקִינוּ נַפְשַׁיְיהוּ, אַבְרָהָם מְגַיֵּיר גּוּבְרִין וְשָׂרָה מְגַיֶּירֶת נָשִׁין וּמַעֲלֶה עֲלֵיהוֹן כְּאִלּוּ עֲבָדוּ לְהוֹן.

וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו. מָה רָאָה אַבְרָם לְהַדְבִּיק עִמּוֹ אֶת לוֹט? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָתִיד לָצֵאת מִמֶּנּוּ דָּוִד. וְאֶת הַנְּפָשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן - אֵלּוּ הַגֵּרִים וְהַגֵּרוֹת שֶׁתִּקְנוּ אֶת נַפְשׁוֹתָם. אַבְרָהָם מְגַיֵּר אֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגַיֶּרֶת נָשִׁים, וּמַעֲלֶה עֲלֵיהֶם כְּאִלּוּ עָשׂוּ אוֹתָם.

דף עט:

אָמַר רַבִּי אַבָּא אִי הָכִי כַּמָּה בְּנֵי נָשָׁא הֲווּ, אִי תֵּימָא דְּכֻלְּהוּ אָזְלוּ עִמֵּיהּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֵין. (ובגין כלהו ד"א ובגין כך כלהו) בְּנֵי נָשָׁא דְּהֲווּ אָזְלִין עִמֵּיהּ כֻּלְּהוּ אִקְרוֹן (דף עט ע"ב) עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. וְהָוָה מַעֲבַר בְּאַרְעָא וְלָא הָוָה דָּחִיל דְּכְתִיב וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, אִם כָּךְ, כַּמָּה בְּנֵי אָדָם הָיוּ, אִם תֹּאמַר שֶׁכֻּלָּם הָלְכוּ עִמּוֹ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כֵּן, [ומשום שכלם ד"א ומשום כך כלם] הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים עִמּוֹ, כֻּלָּם נִקְרְאוּ עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. וְהָיָה עוֹבֵר בָּאָרֶץ וְלֹא הָיָה פּוֹחֵד, שֶׁכָּתוּב וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא אִי הָוָה כְּתִיב וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן הָוָה אָמִינָא הָכִי, אֶלָּא וְאֶת הַנֶּפֶשׁ כְּתִיב, אֶת לְאַסְגָּאָה זְכוּתָא דְּכֻלְּהוּ נַפְשָׁאן דְּהֲווּ אָזְלֵי עִמֵּיהּ, דְּכָל מַאן דְּמַזְכֶּה לְאָחֳרָא הַהוּא זְכוּתָא תָּלְיָא בֵּיהּ וְלָא אַעֲדֵי מִנֵּיהּ, מִנְּלָן דִּכְתִיב וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן, זְכוּתָא דְּאִנּוּן נַפְשָׁן הֲווֹ אָזִיל עִמֵּיהּ דְּאַבְרָהָם. לֶךְ לְךָ.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, אִם הָיָה כָּתוּב וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן - הָיִיתִי אוֹמֵר כָּךְ. אֶלָּא כָּתוּב וְאֶת הַנֶּפֶשׁ. אֶת - לְרַבּוֹת אֶת הַזְּכוּת שֶׁל כָּל הַנְּפָשׁוֹת שֶׁהָיוּ הוֹלְכוֹת עִמּוֹ. שֶׁכָּל מִי שֶׁמְּזַכֶּה אֶת הָאַחֵר, אוֹתָהּ הַזְּכוּת תְּלוּיָה בּוֹ וְלֹא זָזָה מִמֶּנּוּ. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. הַזְּכוּת שֶׁל אוֹתָן הַנְּפָשׁוֹת הָיְתָה הוֹלֶכֶת עִם אַבְרָהָם. לֶךְ לְךָ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מַאי טַעְמָא דְּגִלּוּיָא קַדְמָאָה דְּאִתְגְּלֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵיהּ דְּאַבְרָהָם פְּתַח בְּלֶךְ לְךָ, דְּהָא עַד הָכָא לָא מַלִּיל עִמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מַאי טַעְמָא פְּתַח לֶךְ לְךָ. אֶלָּא הָא קָאָמְרוּ דְּרָמַז בְּחוּשְׁבָּנֵיהּ מְאָה דְּהָא לְמֵאָה שְׁנִין אִתְיְלִיד לֵיהּ בַּר.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מָה הַטַּעַם שֶׁהַהִתְגַּלּוּת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִתְגַּלָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל אַבְרָהָם פּוֹתַחַת בְּלֶךְ לְךָ, שֶׁהֲרֵי עַד כָּאן לֹא דִּבֵּר עִמּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מָה הַטַּעַם פָּתַח בְּלֶךְ לְךָ? אֶלָּא זֶה אָמְרוּ שֶׁרָמַז בְּחֶשְׁבּוֹנוֹ מֵאָה, שֶׁהֲרֵי לְמֵאָה שָׁנִים נוֹלַד לוֹ בֵּן.

אֲבָל תָּא חֲזֵי, כָּל מַה דְּעָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַרְעָא כֹּלָּא רָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ, בְּגִין דְּאַבְרָהָם לָא הֲוָה דָּבִיק בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדֵין כְּדָקָא חֲזֵי, אָמַר לֵיהּ לֶךְ לְךָ, וְדָא רָמֵז לְהַהוּא אָתָר דְּבָעֵי לְאִתְקָרְבָא בַּהֲדֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִיהוּ דַּרְגָּא קַדְמָאָה לְאַעֲלָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין כָּךְ לֶךְ לְךָ.

אֲבָל בֹּא תִּרְאֶה, כָּל מַה שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּאָרֶץ, הַכֹּל הוּא סוֹד שֶׁל חָכְמָה. מִשּׁוּם שֶׁאַבְרָהָם לֹא הָיָה דָּבוּק בַּקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא אָז כָּרָאוּי, אָמַר לוֹ לֶךְ לְךָ. וְזֶה רָמֵז לַמָּקוֹם הַהוּא שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְקָרֵב עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהִיא הַדַּרְגָּה הָרִאשׁוֹנָה לְהִכָּנֵס לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא, מִשּׁוּם כָּךְ לֶךְ לְךָ.

וְהַאי דַּרְגָּא לָא יָכִיל אַבְרָהָם לְאִתְאַחֲדָא בֵּיהּ עַד דְּייִעוּל לְאַרְעָא דְּתַמָּן יְקַבֵּל לֵיהּ לְהַהוּא דַּרְגָּא, כְּגַוְונָא דְּא כְּתִיב, (שמואל ב ב) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיְיָ לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה בְּאַחַת מֵעָרֵי יְהוּדָה

וַיֹּאמֶר יְיָ עֲלֵה וַיֹּאמֶר אָנָה אֶעֱלֶה וַיֹּאמֶר חֶבְרוֹנָה. וְכִי כֵּיוָן דְּמִית שָׁאוּל וּמַלְכוּתָא אִתְחֲזֵי לְדָוִד אַמַּאי לָא קַבִּיל מַלְכוּתָא מִיָּד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

וּבַדַּרְגָּה הַזּוֹ לֹא יָכוֹל אַבְרָהָם לְהֵאָחֵז בָּהּ עַד שֶׁיִּכָּנֵס לָאָרֶץ, שֶׁשָּׁם יְקַבֵּל אֶת הַדַּרְגָּה הַהִיא. כְּמוֹ כֵן כְּתוּב (שמואל ב ב) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בָּהּ' לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה בְּאַחַת מֵעָרֵי יְהוּדָה וַיֹּאמֶר ה' עֲלֵה וַיֹּאמֶר דָּוִד אָנָה אֶעֱלֶה וַיֹּאמֶר חֶבְרוֹנָה. וְכִי כֵּיוָן שֶׁמֵּת שָׁאוּל וְהַמַּלְכוּת רְאוּיָה לְדָוִד, לָמָּה לֹא קִבֵּל אֶת הַמַּלְכוּת מִיָּד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל?

אֶלָּא כֹּלָּא רָזָא דְחָכְמְתָא אִיהוּ, בְּגִין דְּדָוִד לֵית לֵיהּ לְקַבְּלָא מַלְכוּתָא אֶלָּא עַד דְּיִתְחַבַּר בַּאֲבָהָן דְּאִנּוּן בְּחֶבְרוֹן וּכְדֵין בְּהוּ יְקַבֵּל מַלְכוּתָא. וְעַל דָּא אִתְעַכַּב תַּמָּן שְׁבַע שְׁנִין בְּגִין דְּיקַבֵּל מַלְכוּתָא כְּדְקָא יְאוּת וְכֹלָּא בְּרָזָא דְחָכְמְתָא וּבְגִין דִּיתַקֵּן מַלְכוּתֵיהּ. כְּגַוְונָא דָּא אַבְרָהָם לָא עָאל בְּקִיּוּמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד דְּעָאל לְאַרְעָא.

אֶלָּא הַכֹּל הוּא סוֹד שֶׁל חָכְמָה, מִשּׁוּם שֶׁדָּוִד אֵין לוֹ לְקַבֵּל מַלְכוּת אֶלָּא עַד שֶׁיִּתְחַבֵּר עִם הָאָבוֹת שֶׁהֵם בְּחֶבְרוֹן, וְאָז יְקַבֵּל בָּהֶם מַלְכוּת. וְעַל כֵּן הִתְעַכֵּב שָׁם שֶׁבַע שָׁנִים, כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל מַלְכוּת כָּרָאוּי, וְהַכֹּל בְּסוֹד הַחָכְמָה וּכְדֵי שֶׁיִּתְקַן אֶת מַלְכוּתוֹ. כְּמוֹ כֵן אַבְרָהָם לֹא נִכְנַס לִבְרִיתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁנִּכְנַס לָאָרֶץ.

חָמֵי מַה כְּתִיב וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ. וַיַּעֲבֹר וַיֵּלֶךְ מִבָּעֵי לֵיהּ, אֶלָּא הָכָא הוּא רָמֵז שְׁמָא קַדִּישָׁא דְּאִתְחַתִּים בֵּיהּ עָלְמָא בְּע"ב אַתְוָון גְּלִיפָן דְּכֻלְּהוּ בִּשְׁמָא דָּא. כְּתִיב הָכָא וַיַּעֲבֹר וּכְתִיב הָתָם (שמות לה) וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא:

רְאֵה מַה כְּתוּב, וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ. וַיַּעֲבר? וַיֵּלֶךְ הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא כָּאן הוּא רָמֵז הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁנֶּחְתַּם בּוֹ הָעוֹלָם בְּשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שֶׁכָּלָן בַּשֵּׁם הַזֶּה. כְּתוּב כָּאן וַיַּעֲבֹר, וְכָתוּב שָׁם (שמות לד) וַיַּעֲבֹר ה' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא.

דף פ.

בְּסִפְרָא דְרַבִּי יֵיסָא סָבָא כְּתִיב הָכָא וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ וּכְתִיב הָתָם (שמות לג) אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי. וְהוּא רָמֵז לְקְדוּשָׁה דְּאַרְעָא דְּאִתֵּי מֵאֲתַר עִלָּאָה כְּדְקָא חָזֵי. עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלוֹן מוֹרֶה. מִסְטָרָא דָּא (ד"א ל"ג דלתתא). לְסִטְרָא דָּא כְּדְקָא חָזֵי. וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ. הָא אִתְּמַר דְּעַד כְּדֵין שָׁלְטָא חִוְיָא בִּישָׁא דְּאִתְלַטְיָא וְאַיְיתֵי לְוִוטִין עַל עָלְמָא דְּכְתִיב, (בראשית ט) אָרוּר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו וּכְתִיב, (בראשית נ) אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגו'. וְתַמָּן אִתְקְרִיב אַבְרָהָם לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מַה כְּתִיב וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם הָכָא אִתְגְּלִי לֵיהּ מַה דְּלָא הֲוָה יָדַע הַהוּא חִילָא עַמִּיקָא לְשָׁלְטָא עַל אַרְעָא. וּבְגִין כָּךְ וַיֵּרָא מַה (דף פ ע"א) דְּהֲוָה מִתְכַּסֵּי מִנֵּיהּ.

בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַבִּי יֵיסָא הַזָּקֵן כָּתוּב, וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ, וְכָתוּב שָׁם (שם לג) אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי. וְהוּא רָמֵז לִקְדֻשַּׁת הָאָרֶץ שֶׁבָּאָה מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן כָּרָאוּי. עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלוֹן מוֹרֶה, מִצַּד זֶה [ד"א ל"ג שלמטה]

לְצַד זֶה כְּרָאוּי. וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ, הֲרֵי נִתְבָּאֵר שֶׁעַד כָּעֵת שׁוֹלֵט הַנָּחָשׁ הָרַע שֶׁהִתְקַלֵּל וְהֵבִיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית ט) אָרוּר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו, וְכָתוּב (שם ג) אָרוּר אַתָּה מִכֹּל הַבְּהֵמָה וְגוֹ'. וְשָׁם הִתְקָרֵב אַבְרָהָם לְקַדּוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא. מַה כָּתוּב? וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם. כָּאן הִתְגַּלָּה לוֹ מַה שֶּׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ הַכֹּחַ הֶעָמֹק שֶׁשּׁוֹלֵט עַל הָאָרֶץ. וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיֵּרָא, מַה שֶּׁהָיָה מְכֻסֶּה מִמֶּנּוּ.

וּכְדֵין וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיְיָ הַנִּרְאֶה אֵלָיו, כֵּיוָן דְּאָמַר לַיְיָ מַהוּ הַנִּרְאֶה אֵלָיו. אֶלָּא הָכָא אִתְגְּלִי לֵיהּ הַהוּא דַּרְגָּא דְּשָׁלְטָא עַל אַרְעָא וְעָאל בֵּיהּ וְאִתְקְיַים בֵּיהּ:

וְאָז וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאֶה אֵלָיו. כֵּיוָן שֶׁאָמַר לַה', מַה זֶּה הַנִּרְאֶה אֵלָיו? אֶלָּא כָּאן הִתְגַּלְּתָה לוֹ אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עַל הָאָרֶץ, וְנִכְנַס בָּהּ וְהִתְקַיֵּם בָּהּ.

וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם הָהָרָה. מִתַּמָּן יָדַע הַר יְיָ. וְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין דִּנְטִיעִין בְּהַאי אָתָר. וַיֵּט אָהֳלָה בְּהֵ"א כְּתִיב. פָּרִישׁ פְּרִישׁוּ וְקַבִּיל מַלְכוּ שְׁמַיָּא בְּכֻלְּהוּ דַּרְגִּין דְּאֶחִידָן בֵּיהּ. וּכְדֵין יָדַע דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא. וּכְדֵין בָּנָה מִזְבֵּחַ. וּתְרִין מַדְבְּחָן הֲווּ, בְּגִין דְּהָכָא אִתְגְּלִי לֵיהּ דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא וְיָדַע חָכְמָה עִלָּאָה, מַה דְּלָא הֲוָה יָדַע מִקַּדְמַת דְּנָא. וּבָנָה תְּרִין מַדְבְּחָן חַד לְדַרְגָּא דְּאִתְגְּלְיָא וְחַד לְדַרְגָּא דְּאִתְכַּסְיָא.

וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם הָהָרָה. מִשָּׁם יָדַע הַר ה' וְכָל הַדַּרְגּוֹת הַנְּטוּעוֹת בַּמָּקוֹם הַזֶּה. וַיֵּט אָהֳלָה, כָּתוּב בְּהֵ"א. פָּרֹשׂ פְּרִישָׂה וְקַבֵּל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּכָל הַדַּרְגּוֹת שֶׁאֲחוּזוֹת בּוֹ, וְאָז יָדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, וְאָז בָּנָה מִזְבֵּחַ. וּשְׁנֵי מִזְבְּחוֹת הָיוּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּאן הִתְגַּלָּה לוֹ שֶׁהָרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, וְיָדַע הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה מַה שֶּׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ מִלִּפְנֵי כֵן. וּבָנָה שְׁנֵי מִזְבְּחוֹת - אֶחָד לַדַּרְגָּה הַגְּלוּיָה, וְאֶחָד לַדַּרְגָּה הַנִּסְתֶּרֶת.

תָּא חֲזֵי, דְּהָכִי הֲוָה בְּקַדְמֵיתָא כְּתִיב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיְיָ הַנִּרְאֶה אֵלָיו וְגוֹ'. וּלְבָתַר כְּתִיב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיְיָ סְתָם וְלָא כְּתִיב הַנִּרְאֶה אֵלָיו. וְכֹלָּא רָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ. וּכְדֵין אִתְעַטַּר אַבְרָהָם מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא עַד דְּסָלִיק לְדַרְגֵּיהּ הָדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה. דְּא דָרוֹם דְּהוּא חוּלְקֵיהּ דְּאַבְרָהָם. הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ דַּרְגָּא בָּתַר דַּרְגָּא עַד דְּסָלִיק לְדָרוֹם וְתַמָּן אִתְקַשַּׁר כְּדְקָא יָאוּת וְסָלִיק לְדַרְגֵּיהּ דְּדָרוֹם. כֵּיוָן דְּאִתְעַטַּר אַבְרָהָם בְּדַרְגּוֹי בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא וְעָאל (בארעא) בְּדַרְגָּא קַדִּישָׁא, כְּדֵין מַה כְּתִיב וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ. דְּלָא הֲווּ יָדְעֵי יְדִיעָה לְקָרְבָא לְגַבֵּי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

בֹּא רְאֵה שֶׁכָּךְ הָיָה בָּרִאשׁוֹנָה. כָּתוּב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאֶה אֵלָיו וְגוֹ', וְאַחַר כָּךְ כָּתוּב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' סְתָם, וְלֹא כָּתוּב הַנִּרְאֶה אֵלָיו, וְהַכֹּל הוּא סוֹד שֶׁל חָכְמָה. וְאָז הִתְעַטֵּר אַבְרָהָם מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה עַד שֶׁעָלָה לְדַרְגָּתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה. זֶה הַדָּרוֹם, שֶׁהוּא חֶלְקוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ דַּרְגָּה אַחַר דַּרְגָּה עַד שֶׁעָלָה לַדָּרוֹם וְשָׁם נִקְשַׁר כָּרָאוּי, וְעָלָה לְדַרְגָּתוֹ שֶׁל הַדָּרוֹם. כֵּיוָן שֶׁאַבְרָהָם הִתְעַטֵּר בְּדַרְגָּתוֹ בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה וְנִכְנַס [בארץ] לַדַּרְגָּה הַקְּדוֹשָׁה, אָז מַה כָּתוּב? וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ, שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים יְדִיעָה לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ, דְּעַד כָּעָן לָא הֲוָה חֵילָא דְּעַל אַרְעָא יְהֵיב תּוּקְפָּא וּמְזוֹנָא עַל אַרְעָא, בְּגִין דְּעַד לָא אִתְקַדְּשַׁת (נ"א אתתקנת) וְלָא קָיְימָא בְּקִיּוּמָא. כֵּיוָן דְּחָמָא אַבְרָהָם דְּהָא הַהוּא חֵילָא דִּמְמַנָּא עַל אַרְעָא לָא יָהֵיב תּוּקְפָּא וְחֵילָא קַדִּישָׁא כְּדְקָחֲזֵי, כְּדֵין וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם. מְנָא יָדַע אַבְרָהָם, דִּכְתִיב לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת. כְּדֵין יָדַע אַבְרָהָם דְּהָא אַרְעָא לָא אִתְתַּקְנָא בְּתִקּוּנָא קַדִּישָׁא אֶלָּא בְּדָרְגִין (ידיען) קַדִּישִׁין דְּיִפְקוּן מִנֵּיהּ, וּכְדֵין יָדַע אַבְרָהָם רָזָא דְּחָכְמְתָא דְּאַרְעָא לָא תִתַּקַּן בְּקִדּוּשָׁה אֶלָּא כִּדְאָמָרְנָן:

וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ, שֶׁעַד כָּעֵת לֹא הָיָה הַכֹּחַ שֶׁעַל הָאָרֶץ נוֹתֵן חוֹזֶק וּמָזוֹן עַל הָאָרֶץ, מִשּׁוּם שֶׁטֶּרֶם הִתְקַדְּשָׁה [נ"א: נתקנה] וְלֹא עָמְדָה בְּקִיּוּם. כֵּיוָן שֶׁאַבְרָהָם רָאָה אֶת אוֹתוֹ הַכֹּחַ הַמְמֻנֶּה עַל הָאָרֶץ, לֹא נָתַן חוֹזֶק וְכֹחַ קָדוֹשׁ כָּרָאוּי, אָז וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִם לָגוּר שָׁם. מִנַּיִן יָדַע אַבְרָהָם? שֶׁכָּתוּב לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַ זֹּאת. אָז יָדַע אַבְרָהָם שֶׁהַנֵּה הָאָרֶץ לֹא נִתְקְנָה בְּתִקּוּן קָדוֹשׁ, אֶלָּא בִּדְרָגוֹת [ידועות] קְדוֹשׁוֹת שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ. וְאָז יָדַע אַבְרָהָם אֶת סוֹד הַחָכְמָה, שֶׁהָאָרֶץ לֹא תִתַּקֵּן בְּקֻדָּשָׁה, אֶלָּא כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ.

סִתְרֵי תּוֹרָה (ע"ט ע"ב מקב"ה עד ויעבור הוא גליון) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָמִיז חָכְמְתָא עִלָּאָה בְּאַבְרָהָם וּבְיִצְחָק, אַבְרָהָם דָּא נִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא וְאִיהִי (ס"א אב ורם), נְשָׁמָ"ה דא הִיא שָׂרָה. לוֹט דָּא הוּא נָחָ"שׁ וּבַת זוּגֵיהּ דְּהַהוּא סמאל. רוּ"חַ קַדִּישָׁא דָּא יִצְחָק. נֶפֶ"שׁ קַדִּישָׁא דָּא רִבְקָה. יֵצֶ"ר הָרָע דָּא רוּחַ הַבְּהֵמָה, וְעַל דָּא אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחָכְמָתֵיהּ (קהלת ג) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא וְגוֹ' נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית דָּא נֶפֶשׁ מִסִּטְרָא דְּיֵצֶר הָרָע.

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹמֵז חָכְמָה עֶלְיוֹנָה בְּאַבְרָהָם וּבְיִצְחָק. אַבְרָהָם זוֹ הַנְּשָׁמָה לִנְשָׁמָה וְהִיא [ס"א אב ורם], וְהַנְּשָׁמָה הַזּוֹ הִיא שָׂרָה. לוֹט זֶה הוּא הַנֶּחָ"שׁ וּבַת זוּגוֹ שֶׁל הַסמא"ל הַהוּא. רוּ"חַ הַקְּדוֹשָׁה זֶה יִצְחָק. נֶפֶ"שׁ הַקְּדוֹשָׁה זוֹ רִבְקָה. יֵצֶ"ר הָרָע זוֹ רוּחַ הַבְּהֵמָה, וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחָכְמָתוֹ (קהלת ג) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא וְגוֹ'. נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית זוֹ הַנֶּפֶשׁ מִצַּד הַיֵּצֶר הָרָע.

וְעַל דָּא אָמְרוּ (נ"א דההוא) דְּאִיהִי נִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא אִתְּעֲרָא לְגַבְרָא בְּיִרְאָ"ה וּבְחָכְמָ"תָא, נִשְׁמָתָא אִתְּעֲרָא לְאִינִישׁ בְּבִינָה, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (איוב כח) וַיֹּאמֶר לָאָדָם הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה וְגוֹ'. נִשְׁמָ"תָא אִתְּעֲרֵי בְּתִשׁוּבָ"ה דְּאִתְקְרֵי בִּינָה וְאִקְרֵי שָׂרָ"ה. וְרוּ"חַ הוּא הַקּוֹ"ל וְאִתְקְרֵי דַּעַת וְאִתְּעֲרֵי לְאִינִישׁ דִּי סָלִיק קַלֵּיהּ בְּאוֹרַיְיתָא, וְאִתְקְרֵי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְנֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית אִתְּעַר מִנֵּיהּ עוֹבָדִין טָבִין.

וְעַל זֶה אָמְרוּ [שההוא] שֶׁהַנְּשָׁמָה לִנְשָׁמָה הַזּוֹ מְעוֹרֶרֶת אֶת הָאִישׁ בְּיִרְאָ"ה וּבְחָכְמָ"ה. הַנְּשָׁמָה מְעוֹרֶרֶת אֶת הָאִישׁ בְּבִינָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב כח) וַיֹּאמֶר לָאָדָם הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה וְגוֹ'. הַנְּשָׁמָ"ה מְעוֹרֶרֶת בְּתִשׁוּבָ"ה שֶׁנִּקְרֵאת בִּינָה וְנִקְרֵאת שָׂרָ"ה. וְרוּ"חַ הוּא הַקּוֹ"ל, וְנִקְרָא דַּעַת, וּמְעוֹרְרִים אֶת הָאִישׁ שֶׁקּוֹלוֹ עוֹלֶה בַּתּוֹרָה, וְנִקְרָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְהַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית מִתְעוֹרְרִים מִמֶּנָּהּ מַעֲשִׂים טוֹבִים.

וּבְדוּגְמָא דָּא בָּרָא גּוּפָא מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת אֵשׁ וְרוּחַ וְעָפָר וּמַיִם כְּגַוְונָא דְּהוּא נִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא וְנִשְׁמָה וְרוּחַ וְנֶפֶשׁ. מַיִם דָּא דִּכְר וּדא הוּא מַיִם מְתִיקֵי דִּקְדוּשָׁה, וְאִית מַיִם הַמְאָרְרִים דְּאִנּוּן יֵצֶר הָרָע. אִית אֶשָּׁא קַדִּישָׁא נוּקְבָא וְאִית אֶשָּׁא נוּכְרָאָה אש זָרָה, וְעַל דָּא כְּתִיב וְאַל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ, דְּאִיהִי נוּקְבְתָא

מִן יֵצֶר הָרַע. רוּחַ קַדִּישָׁא אִיהוּ דְּכַר. אִית רוּחַ מְסָאֲבָא דְּא יֵצֶר הָרַע שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יד) כִּי מִשֹּׁרֶשׁ נָחָשׁ יִצֵּא צֶפַע. אִית עָפָר קַדִּישָׁא וְאִית עָפָר מְסָאֲבָא.

וּבַדָּגְמָה הַזּוֹ בָּרָא אֶת הַגּוּף מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת - אֵשׁ וְרוּחַ וְעָפָר וּמַיִם, כְּמוֹ שֶׁהוּא נִשְׁמָה לִנְשָׁמָה, נְשָׁמָה וְרוּחַ וְנֶפֶשׁ. מַיִם זֶה זָכָר, וְזֶהוּ הַמַּיִם הַמִּתְוּקִים שֶׁל קְדֻשָּׁה. וְיֵשׁ מַיִם הַמְאָרְרִים שֶׁהֵם יֵצֶר הָרַע. יֵשׁ אֵשׁ קְדוֹשָׁה נְקֵבָה, וְיֵשׁ אֵשׁ נְכְרִיָּה, אֵשׁ זָרָה. וְעַל זֶה כָּתוּב וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִיא נְקֵבָה מִיֵּצֶר הָרַע. רוּחַ קְדוֹשָׁה הִיא זָכָר. יֵשׁ רוּחַ טֻמְאָה, זֶה יֵצֶר הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יד) כִּי מִשֹּׁרֶשׁ נָחָשׁ יֵצֵא צֶפַע. יֵשׁ עָפָר קָדוֹשׁ וְיֵשׁ עָפָר טָמֵא.

וְעַל דָּא נִשְׁמָתָא דְּאִיהִי תְּשׁוּבָ"ה אַתְקִיפַת בֵּיהּ בְּהַהוּא נָחָשׁ לְתַבְרָא לֵיהּ בְּשִׁעְבּוּדָא דִּתְשׁוּבָה וּמַמְשִׁיךְ לֵיהּ לְבָתֵּי כְּנִסְיוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְאִנּוּן אַרְבַּע יְסוֹדֵי מִתְפַּשְׁטִין לְכ"ב אַתְוָון אחה"ע בום"ף גיכ"ק דטלנ"ת זסשר"ץ. (עד כאן גליון):

וְעַל זֶה, הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא תְּשׁוּבָ"ה, מִתְגַּבֶּרֶת בְּאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ לִשְׁבֹּר אוֹתוֹ בְּשִׁעְבּוּד שֶׁל תְּשׁוּבָה, וּמוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְאוֹתָם אַרְבַּעַת הַיְסוֹדוֹת מִתְפַּשְׁטִים לְכ"ב אוֹתִיּוֹת, אחה"ע בום"ף גיכ"ק דטלנ"ת זסשר"ץ.

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם. דָּא בֵּי כְּנִישְׁתָּא אֲתַר דְּדִיוּרָא דִּשְׁכִינְתָּא תַּמָּן כְּמָא דְאָמַר, (בראשית מח) וְאָנִ"י נָתַתִּי לְךָ שְׁ'כֶ'ם אֶחָד, דָּא שְׁכִינְתָּא דְּאִתְחָזֵי לֵיהּ הוֹאִיל וְאִתְקְרֵי צַדִּיק, דְּהָא צַדָּק לְאוּ דִּיוּרָהּ אֶלָּא בַּהֲדֵי צַדִּיק, וְדָא הוּא עַד מְקוֹם שְׁכֶם. עַד אֵלוֹן מוֹרֶה אֵלּוּ בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת דְּאוֹלְפִין וּמוֹרִים תַּמָּן תּוֹרָה בָּרַבִּים.

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם - זֶה בֵּית הַכְּנֶסֶת, מְקוֹם דִּיוּר הַשְּׁכִינָה שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מח) וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁ'כֶ'ם אַחַד. זוֹ שְׁכִינָה שֶׁרָאוּיָה לוֹ, הוֹאִיל וְנִקְרָא צַדִּיק, שֶׁהֲרֵי הַצֶּדֶק אֵין דִּיּוּרָהּ אֶלָּא עִם צַדִּיק, וְזֶהוּ עַד מְקוֹם שְׁכֶם. עַד אֵלוֹן מוֹרֶה - אֵלּוּ בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת שֶׁלּוֹמְדִים וּמוֹרִים שָׁם תּוֹרָה בָּרַבִּים.

וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ. כְּדֵין אִתְבַּסַּם וְאִתְתַּקַּן יֵצֶר הָרַע בְּגוּפָא בְּעַל כָּרְחֵיהּ. דְּסִגְיָאין שְׁמָהָן אִית לֵיהּ, וּבְגִינֵי כָךְ (אתהדר) אִדְכַּר בִּשְׁמָהָן סַגְיָאין. אָז בָּאָרֶץ וּדְאִי וְאִתְכַּפְיָא בְּהַאי, בְּגִין דִּכְדֵין אִיהוּ גוּפָא בְּזִמְנָא דְּלָא אִתְעֲבַר מִנֵּיהּ הַהוּא נָחָשׁ כָּל כָּךְ, בְּגִין דְּבֵקוּתָא דְּגוּפָא כְּדֵין הַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ, אַמַּאי אִקְרֵי כְּנַעֲנִי, דְּאִסְחַר גוּפָא לְדֵינִין בִּישִׁין. וְנִשְׁמָתָא קַיְימָא בְּהַאי עָלְמָא (לאתתקנא אורחוי דגופא) כְּדְקָא יְאוּת בְּגִין לְמִזְבֵּי בָּהּ, לְבָתַּר כַּד נְפַקַת מֵהַאי עָלְמָא אִי זָכָאת סָלְקָא לְאַתְרָהּ דְּנָפְקַת מִתַּמָּן דִּכְתִיב אֶל מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אשר עָשָׂה שָׁם בְּרִאשׁוֹנָה וּכְתִיב אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֹהֶלה בַּתְּחִלָּה. אֹהֶלה בְּהֵ"א.

וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ - אָז נִמְתַּק וְנִתְקַן יֵצֶר הָרַע בַּגּוּף בְּעַל כָּרְחוֹ. שֶׁשֵּׁמוֹת רַבִּים יֵשׁ לוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ [חזר] נִזְכָּר בְּשֵׁמוֹת רַבִּים. אָז בָּאָרֶץ, וַדַּאי, וְנִכְנָע בָּזֶה, מִשּׁוּם שֶׁאָז הַגּוּף בִּזְמַן שֶׁלֹּא בָּטַל מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ כָּל כָּךְ, מִשּׁוּם דְּבֵקוּת הַגּוּף אָז הַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ. לָמָּה נִקְרָא כְּנַעֲנִי? שֶׁמְּסוֹבֵב אֶת הַגּוּף לְדִינִים רָעִים. וְהַנִּשְׁמָה עוֹמֶדֶת בְּעוֹלָם הַזֶּה כָּרָאוּי כְּדֵי לִזְכּוֹת בָּהּ, אַחַר כָּךְ יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה. אִם זוֹכֶה - עוֹלֶה לִמְקוֹמָהּ שֶׁמִּשָּׁם יָצְאָה, שֶׁכָּתוּב אֶל מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בָּרִאשׁנָה. וְכָתוּב עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֹהֶלה בַּתְּחִלָּה. אֹהֶל"ה בְּהֵ"א.

וְהַשְׁתָּא אִיהִי קַיְימָא בֵּין לְסִלְקָא לְעֵילָּא וּבֵין לְנָחֲתָא לְתַתָּא. (דכתיב) בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעָי. אִי זָכְאוּת סָלְקָא אֵל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ, אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם וְגוֹ'. מַאן עשה וּמַאן מִזְבֵּחַ. אֶלָּא אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּאִיהוּ עָבַד תַּמָּן הַאי מִזְבֵּחַ וְאַתְקִין לֵהּ עַל תְּרֵיסַר אַבְנִין לְמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְּנֵי יַעֲקֹב אשר הָיָה דְּבַר יְיָ אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וּדְאי.

וְכַעֵת הִיא עוֹמֶדֶת בֵּין לַעֲלוֹת לְמַעְלָה וּבֵין לָרֶדֶת לְמַטָּה, [שכתוב] בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעָי. אִם זוֹכָה - עוֹלֶה אֶל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם וְגוֹ'. מִי עָשָׂה וְאֵיזֶה מִזְבֵּחַ? אֶלָּא אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁעָשָׂה שָׁם אֶת הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה וְתִקֵּן אוֹתוֹ עַל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים לְמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר ה' אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַדַּאי.

וּמִזְבֵּחַ דָּא עָשָׂה שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה כַּד אִתְבְּרֵי עָלְמָא עִלָּאָה (עלאה) טְמִירָא לְכָל עָלְמִין, וּמִיכָאֵ"ל כַּהֲנָא רַבָּא קָאִים וּמַקְרִיב עֲלֵהּ קָרְבָּנִין דְּנִשְׁמָתִין, כְּיָון (דף פ ע"ב) דְּנִשְׁמָתָא סָלְקָא תַּמָּן מַה כְּתִיב וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם בשם יְיָ, נִשְׁמָתָא קַאֲרֵי תַּמָּן וְאִצְרִיךָ בְּצָרוֹרָא דְחַיֵּי.

וְהַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה עָשָׂה שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה כַּאֲשֶׁר נִבְרָא הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, [עליון] הַטָּמִיר שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת, וּמִיכָאֵל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עוֹמֵד וּמַקְרִיב עָלָיו קָרְבָּנוֹת שֶׁל נְשָׁמוֹת. כֵּיוָן שֶׁעוֹלֶה לְשָׁם נְשָׁמָה מַה כָּתוּב? וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם בְּשֵׁם ה'. הַנְּשָׁמָה קוֹרֵאת שָׁם וְנִצְרֶרֶת בִּצְרוֹר הַחַיִּים.

וְכָל דָּא, אִי זַכָּאָה בְּהַאי עָלְמָא לְאַתְקָנָא גּוּפָא כְּדְקָא יָאוֹת וּלְאַכַפְּיָא (ולאספיא) תּוּקְפָּא דְּהַהוּא לְטָיָיא, עַד דְּאִתְפְּרָשָׁא מִנֵּיהּ מַה כְּתִיב, וַיְהִי רִיב בֵּין רוֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רוֹעֵי מִקְנֵה לוֹט (דא יצר הרע), דְּבְכָל יוֹמָא וְיוֹמָא בְּהַאי עָלְמָא, אִנּוּן סִיעָן וּמַנְהִיגֵי דְּנִשְׁמָתָא, וְאִנּוּן סִיעָן וּמַנְהִיגִין דְּיֵצֶר הָרָע, אִנּוּן בְּקִטְרוּגָא מְקַטְרְגִין אִלֵּין בְּאִלֵּין, וְכָל שַׁיְיפִין דְּגוּפָא בְּצַעֲרָא בֵּינַיְיהוּ בֵּין נִשְׁמָתָא וְהַהוּא נָחָשׁ דְּקָא מַגִּיחִין קְרָבָא בְּכָל יוֹמָא. מַה כְּתִיב וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֵל לוֹט. נִשְׁמָתָא אֲהָדְרָא לְגַבֵּי יֵצֶר הָרָע וְאָמַר לֵיהּ, אַל נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּיְנִי וּבֵינֶיךָ וּבֵין רוֹעַי וּבֵין רוֹעֶיךָ, סִטְרִין דִּילִי וְסִטְרִין דִּילָךְ. כִּי אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ, יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע קְרִיבִין דָּא בְּדָא, דָּא לִימִינָא וְדָא לִשְׂמָאלָא.

וְכָל זֶה אִם צַדִּיק בָּעוֹלָם הַזֶּה לְתַקֵּן הַגּוּף כְּרָאוּי וּלְהַכְנִיעַ [ולאסף] הַחֹזֶק שֶׁל אוֹתוֹ הַמְקַלְקֵל. עַד שֶׁנִּפְרַד מִמֶּנּוּ מַה כָּתוּב? וַיְהִי רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רֹעֵי מִקְנֵה לוֹט [זה יצר הרע], שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם בָּעוֹלָם הַזֶּה הֵם מְסִיתִים וּמַנְהִיגִים אֶת הַנִּשְׁמָה, וְהֵם מְסִיתִים וּמַנְהִיגִים אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, הֵם מְקַטְרְגִים בְּקִטְרוּג אֵלּוּ עִם אֵלּוּ, וְכָל הָאֵיבָרִים שֶׁל הַגּוּף בְּצַעַר בֵּינֵיהֶם, בֵּין הַנְּשָׁמָה לְאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ שֶׁנִּלְחָמִים בְּקֶרֶב בְּכָל יוֹם. מַה כָּתוּב? וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט. הַנְּשָׁמָה חוֹזֶרֶת לַיֵּצֶר הָרָע וְאוֹמֶרֶת לוֹ, אַל נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וּבֵין רֹעַי וּבֵין רוֹעֶיךָ, הַצְּדָדִים שֶׁלִּי וְהַצְּדָדִים שֶׁלְּךָ, כִּי אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ. יֵצֶר הַטּוֹב וְיֵצֶר הָרָע קְרוֹבִים זֶה עִם זֶה. זֶה לְיָמִין וְזֶה לִשְׂמֹאל.

הֲלֹא כָל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפָּרֶד נָא מֵעָלָי. סַגְיָאִין חַיָּיבַיָּא אִנּוּן בְּעָלְמָא, זִיל וְשׁוּט אֲבַתְרַיְיהוּ וְאִתְפְּרַשׁ מֵעִמִּי. אִם הַשְּׂמֹאל וְאֵימִינָה וְגוֹ'. וְאוֹכַח לֵיהּ וְאַעִיק לֵיהּ בְּכַמָּה קְרָבִין דְּעָבִיד בַּהֲדֵיהּ בְּכָל יוֹמָא, עַד דְּכְתִיב וַיִּפָּרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו.

הֲלֹא כָל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפָּרֶד נָא מֵעָלָי. רַבִּים הָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם, לֵךְ וְשׁוֹטֵט אַחֲרֵיהֶם וְהִפָּרֵד מֵעִמִּי. אִם הַשְּׂמֹאל וְאֵימְנָה וְגוֹ'. וּמוֹכִיחַ אוֹתוֹ וּמֵצִיק לוֹ בְּכַמָּה קְרבוֹת שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּכָל יוֹם, עַד שֶׁכָּתוּב וַיִּפָּרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו.

כֵּיוָן דְּמִתְפָּרְשִׁין דָּא מִן דָּא מַה כְּתִיב, אַבְרָם ישב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן. אִתְיְשָׁבַת נְשׁמְתָא בְּאַנּוּן צַדִּיקַיָּא בְּיִשּׁוּבָא טַב בִּשְׁלָם. וְלוֹט יָשַׁב בְּעָרֵי הַכִּכָּר, הַהוּא לְטָיָא מְקַטְרְגָא אָזִיל לְקַטְרְגָא וּלְאִתְחַבְּרָא בְּאֲתַר דְּחַיָּיבַיָּא תַּמָּן דְּכְתִיב וַיֶּאֱהַל עַד סְדוֹם. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ וְאַנְשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַיְיָ מְאֹד. תַּמָּן שַׁרְיָא וְשָׁוֵי דְּיוּרֵיהּ בֵּינַיְיהוּ לְאִתְחַבְּרָא בְּהוּ לְאִסְטָאָה לוֹן וּלְאוֹבָדָא לוֹן. (ואברהם בעובדין טבין בתשובה באוריית) (חסר) (ס"א) בְּעוֹבָדִין בִּישִׁין.

כֵּיוָן שֶׁנִּפְרָדִים זֶה מִזֶּה מַה כָּתוּב? אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן. מִתְיַשֶּׁבֶת הַנְּשָׁמָה עִם אוֹתָם הַצַּדִּיקִים בְּיִשּׁוּב טוֹב בְּשָׁלוֹם. וְלוֹט יָשַׁב בְּעָרֵי הַכִּכָּר. אוֹתוֹ הַמְקַלֵּל הַמְקַטְרֵג הוֹלֵךְ לְקַטְרֵג וּלְהִתְחַבֵּר בְּמָקוֹם שֶׁהָרְשָׁעִים שָׁם, שֶׁכָּתוּב וַיֶּאֱהַל עַד סְדם. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וְאַנְשֵׁי סְדם רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד. שָׁם שָׁרוּ וְשָׁם דִּיּוּרוֹ בֵּינֵיהֶם לְהִתְחַבֵּר עִמָּהֶם לְהָסִיט אוֹתָם וּלְאַבֵּד אוֹתָם. [ואברהם במעשים טובים, בתשובה, ובתורה] (חסר) [במעשים רעים].

כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּאַרַת נְשָׁמְתָא בְּלָא מְקַטְרְגָא וְאִתְדְּכֵי גּוּפָא מֵהַהוּא זוּהֲמָא, מִיָּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַשְׁרֵי דִּיּוּרֵיהּ בַּהֲדֵיהּ וְיָרִית אַחְסָנְתָא עִלָּאָה וְתַתָּאָה, וְאִית לֵיהּ נַיְיחָא בֵּין צַדִּיקַיָּא, וְהַהוּא לְטָיָא בֵּין אַנּוּן רַשִׁיעַיָּא חָטָאן בַּהֲדֵיהּ, עַד דְּלָא הֲוָה פּוּרְקָנָא לְחוֹבַיְיהוּ. מַה כְּתִיב וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו. וַיִּשְׁמַע אַבְרָם דָּא נְשָׁמְתָא דְּאִשְׁתְּאַרַת בְּדַכְיוּ בְּגוּפָא. כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו, דָּא יֵצֶר הָרַע דְּנִשְׁבָּה בֵּין אַנּוּן חַיָּיבַיָּא בְּחוֹבִין סַגִּיאִין. וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ, אִלֵּין אַנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּלָעֲאן בְּאוֹרַיְיתָא דְּאַנּוּן שַׁיְיפֵי דְּגוּפָא זְרִיזִין לְמֵיהַךְ בַּהֲדֵיהּ י"ח ושלש מֵאוֹת, אִלֵּין רמ"ח שַׁיְיפִין דְּגוּפָא, וּשְׁבָעִין, דְּרָזָא דְּנִשְׁמְתָא דְּנָפְקָא מִתַּמָּן (ע"כ). בְּכֹלָּא אִזְדָּרִז לְמֵהַךְ תַּמָּן לְגַבֵּי אַנּוּן חַיָּיבַיָּא לְאֶתְבָּא לוֹן (מחובוי) מֵחוֹבֵיהוֹן.

[כיון שנשארת הנשמה בלי מקטרג ונטהר הגוף מאותה הזהמה, מיד הקדוש ברוך הוא משרה את דיורו עמו ויורש נחלה עליונה ותחתונה, ויש לו נחת בין הצדיקים, והמקלל ההוא בין אותם הרשעים חוטאים עמו, עד שאין פדות לחטאיהם,] [מה כתוב? וישמע אברם, זו הנשמה שנשארה בטהר הגוף, כי נשבה אחיו זה יצר הרע שנשבה בין אותם הרשעים בחטאים רבים, וירק את חניכיו ילידי ביתו אלו הם הצדיקים שעוסקים בתורה, שהם האיברים של הגוף הזריזים ללכת עמו, שמנה עשר ושלש מאות אלו רמ"ח איברי הגוף, ושבעים של סוד הנשמה שיוצאת משם,] בַּכֹּל מִזְדָּרֵז לָלֶכֶת לְשָׁם לְאוֹתָם הָרְשָׁעִים לְהָשִׁיב אוֹתָם [מחטאם] מֵחֲטָאֵיהֶם.

מַה כְּתִיב וְיָרַדְתָּ עַד דָּן. רָדִיךְ אֲבַתְרַיְיהוּ וְאוֹדַע לוֹן דִּינָא דְּהַהוּא עָלְמָא וְעוֹנְשָׁא דְּגַיְיהִנֹּם, וְלָא יְהִיב דְּמִיכוּ לְעֵינֵיהּ בְּיוֹמָא וּבְלֵילְיָא עד דְּאוֹכַח לוֹן לְאַנּוּן חַיָּיבִין וְאַתִּיב לוֹן בִּתְיוּבְתָּא לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מַה כְּתִיב וַיָּשֶׁב אֶת כָּל הָרְכוּשׁ, אָתִיב לוֹן בִּתְיוּבְתָּא שְׁלִימָא כְּדְקָא יְאוּת.

מַה כָּתוּב? וַיִּרְדֹּף עַד דָּן. רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם וּמוֹדִיעַ לָהֶם אֶת דִּין הָעוֹלָם הַהוּא וְעֹנֶשׁ הַגֵּיהִנֹּם, וְלֹא נוֹתֵן שֵׁנָה לְעֵינוֹ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה עַד שֶׁמּוֹכִיחַ אוֹתָם אֶת אוֹתָם הָרְשָׁעִים, וּמֵשִׁיב אוֹתָם בִּתְשׁוּבָה לַקֶּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. מַה כָּתוּב? וַיָּשֶׁב אֶת כָּל הָרְכֻשׁ. הֵשִׁיב אוֹתָם בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה כָּרָאוּי.

וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וְגוֹ'. אֲפִלּוּ לְהַהוּא יֵצֶר הָרַע אַתְקִיף בַּהֲדֵיהּ עַד דְּאַכְפְּיֵיהּ בְּעַל כָּרְחֵיהּ (ולא) וְאַמְתִּיק לֵיהּ כְּדְקָא חָזֵי. כֹּלָּא אִתְיַיב בִּתְיוּבְתָּא שְׁלֵימְתָּא כְּדְקָא יָאוּת, בְּגִין דְּלָא אִשְׁתְּכַח יְמָמָא וְלֵילְיָא עַד דְּאוֹכַח לוֹן וּרְדַף לוֹן עַל הַהוּא חוֹבָא דְּחָאבוּ עַד דְּתָאבוּ בִּתְיוּבְתָּא שְׁלֵימְתָּא כְּדְקָחָזוּ.

וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וְגוֹ' - אֲפִלּוּ אֶת אוֹתוֹ יֵצֶר הָרַע מַחֲזִיק עִמּוֹ, עַד שֶׁמַּכְנִיעוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ [ולא] וּמַמְתִּיק אוֹתוֹ כָּרָאוּי. וְהַכֹּל מֵשִׁיב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה כָּרָאוּי, מִכַּיוָן שֶׁלֹּא יִשְׁקֹט יוֹמָם וְלַיְלָה, עַד שֶׁמּוֹכִיחַ אוֹתָם וְרוֹדֵף אוֹתָם עַל אוֹתוֹ הַחֵטְא שֶׁחָטְאוּ עַד שֶׁשָּׁבִים בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה כָּרָאוּי.

אַהֲדְרָנָא לְמִילֵּי קַדְמָאֵי דְּפָרְשָׁתָא. כְּתִיב (שיר השירים ג) מְצָאוּנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסּוֹבְבִים בָּעִיר וגו'. (תנן כדוגמת דרמיז באברהם ויצחק ושרה ורבקה ידו"ד, כדוגמא דא רמיז בהאי קרא (רות א) ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים. אלימל"ך דא נשמתא לנשמתא.) נָעֳמִ"י דָּא נְשָׁמָה, וְאַמַּאי אִתְקְרֵי נָעֳמִי, מִשּׁוּם (תהלים צ) וִיהִי נֹעַם יְיָ אֱלֹהֵינוּ. מַחְלוֹן דָּא רוּחָא קַדִּישָׁא, וְלָמָּה אִתְקְרֵי מַחְלוֹן דְּמַחַל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. רו"ת דָּא נֶפֶשׁ קַדִּישָׁא, וְלָמָּה אִתְקְרֵי רו"ת עַל שֵׁם תּוֹ"ר. כִּלְיוֹ"ן דָּא רוּחָ"א דְּבְעִירָ"א, וְעַל דָּא אָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (קהלת ג) רוּחַ הַבְּהֵמָה דָּא יֵצֶ"ר הָרָ"ע. עָרְפָּ"ה דָּא נַפְשָׁא דְּשָׁמָאלָא בַּת זוּגֵיהּ שֶׁל יֵצֶר הָרָע. וְלָמָּה אִתְקְרֵי עָרְפָּה מִשּׁוּם כִּי עַם קְשֵׁה עֹרֶף הוּא.

חָזְרוּ לְדִבְרֵים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל הַפָּרָשָׁה. כָּתוּב (שיר ג) מְצָאוּנִי הַשּׁוֹמְרִים הַ בְּבִים בָּעִיר וְגוֹ'. [שנינו, כדגמה שרמוז באברהם ויצחק ושרה ורבקה יהו"ה, כדגמה הזו רמוז בפסוק הזה (רות א) ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים, אלימל"ך זו הנשמה לנשמה, נעמ"י זו הנשמה, ולמה נקראת נעמי? משום (תהלים צ) ויהי נעם ה' אלהינו, מחלון זו רוח הקדש, ולמה נקרא מחלון? שמחל לו הקדוש ברוך הוא, רו"ת זו הנפש הקדושה, ולמה נקראת רו"ת? על שם תו"ר, כליו"ן זו רוח הבהמ"ה, ועל זה אמר שלמה עליו השלום (קהלת ג) רוח הבהמה, זה יצ"ר הר"ע, ערפ"ה זו נפש השמאל, בת זוגו של היצר הרע, ולמה נקראת ערפה? משום כי עם קשה ערף הוא.

אִי זָכָה בַּר נָשׁ סָלְקָא נִשְׁמָתָא עִלָּאָה, וְאִי לָאו מִסְתַּלְקֵי אִנּוּן דּוֹבְרֵי נִשְׁמָתָא וְרוּחָא וְאִשְׁתְּאַר נִשְׁמָתָא עִלָּאָה וְנַפְשָׁ הַשִּׂכְלִיתִ, מַה כְּתִיב, (רות א) וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שָׁמָּה וּשְׁתֵּי כַלּוֹתֶיהָ עִמָּהּ וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לְכַלּוֹתֶיהָ שֹׁבְנָה בְנֹתַי וְגוֹ'. וַתֹּאמֶר רוּת אַל תִּפְגְּעִי בִּי וְגוֹ' וְעָרְפָּה שָׁבָה לַעֲמָּהּ וּלְאֱלֹהֶיהָ. תְּנַן עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְרוּשְׁלֵם לְעֵילָא כְּגַוְונָא דִּירוּשְׁלֵם דִּלְתַתָּא, בְּשׁוּרִין וּמִגְדָּלִין וּפִתְחִין פְּתִיחִין, וְאִנּוּן חוֹמוֹתֹ דְּתַמָּן אִיתַ עֲלַיְיהוּ נְטָרִין (דף פא ע"א) דְּנָטְרֵי תַּרְעֵי דְּאִנּוּן חוֹמוֹתֹ דְּכְתִיב, (ישעיה סב) עַל חוֹמוֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַיִם הִפְקַדְתִּי שֹׁמְרִים וְגוֹ'. וּמִיכָאֵל כַּהֲנָא רַבָּא עִלָּאָה מִכָּלְהוּ נָטְרֵי תַּרְעֵי דְּאִנּוּן חוֹמוֹתֹ.

אם זכה אדם עולה הנשמה העליונה, ואם לא מסתלקים אותם דוברי הנשמה והרוח, ונשארת הנשמה העליונה והנפש השכלית, מה כתוב? (רות א) ותצא מן המקום אשר היתה שמה ושתי כלתיה עמה, ותאמר נעמי לכלתיה שבנה בנתי וגו', ותאמר רות אל תפגעי בי וגו', וערפה שבה לעמה ולאלהיה].

שנינו, עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים של מעלה כמו ירושלים של מטה, בחומות ומגדלים ופתחים פתוחים, ואותן החומות ששם יש עליהם שומרים ששומרים את השערים של אותן החומות, שכתוב, (ישעיה סב) עַל חוֹמֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַ͏ִם הִפְקַדְתִּי שֹׁמְרִים וְגוֹ'. וּמִיכָאֵל כֹּהֵן גָּדוֹל עֶלְיוֹן מְכַלֵּם, שׁוֹמֵר פְּתָחִים שֶׁל אֵלּוּ הַחוֹמוֹת.

נְשָׁמָ"ה (דאתקרי נעמ"י) כַּד נָפְקַת מֵהַאי עָלְמָא, אִי זָכְאת עָאלַת בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן דְּאַרְעָא דְנָטַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְרוּחֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא כְּגַוְונָא דְהַהוּא גִּנְתָּא דְעֵדֶן דִּלְעֵילָא. וְתַמָּן כָּל צַדִּיקַיָּיא דְעָלְמָא.

הַנְּשָׁמָ"ה [שנקראת נעמ"י], כְּשֶׁיּוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אִם זוֹכָה - נִכְנֶסֶת לְגַן הָעֵדֶן שֶׁל הָאָרֶץ שֶׁנָּטַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְרוּחוֹת הַצַּדִּיקִים כְּמוֹ אוֹתוֹ גַּן עֵדֶן שֶׁלְּמַעְלָה, וְשָׁם כָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁל הָעוֹלָם.

וְכַד נְשָׁמָתָא נָפְקַת מֵהַאי עָלְמָא, עָאלַת בִּמְעַרְתָּא דְכָפֶלְתָּא דְתַמָּן אִיהִי פִּתְחָא דְגַן עֵדֶן. פְּגָעַת בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן וּבְאִנּוּן אֲבָהָן דְתַמָּן, אִי זָכְאת אִיהִי, חָדָאן בַּהּ וּפָתְחִין לָהּ פִּתְחִין וְעָאלַת. וְאִי לָא דַחְיִין לָהּ לְבַר.

(ומה היא אמרה כד דחיין לה לבר (שיר השירים ג) מצאוני השומרים וגו' אזלת. לבתר דאזלת תמן מקמי דאתיא לעלמא דא ויהיבת נר על רישיה שנאמר (איוב כט) בהלו נרו עלי ראשי כל מאן דחזון לה מזדעזעין ואמרי הזאת נעמי.

וּכְשֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, נִכְנֶסֶת לִמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה שֶׁשָּׁם הוּא פֶּתַח גַּן הָעֵדֶן. פּוֹגֶשֶׁת בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן וּבְאוֹתָם הָאָבוֹת שֶׁשָּׁם. אִם הִיא זוֹכָה - שְׂמֵחִים בָּהּ וּפוֹתְחִים לָהּ פְּתָחִים וְנִכְנֶסֶת, וְאִם לֹא - דּוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה [ומה היא אומרת כשדוחים אותה החוצה? (שיר ג) מצאוני השומרים וגו', והולכת, אחר שהולכת שם מלפני שבאה לעולם הזה ונתון נר על ראשו, שנאמר (איוב כט) בהלו נרו עלי ראשי, כל מי שרואים אותה מזדעזעים ואומרים הזאת נעמי?]

אתיבת היא ואמרה (רות א) אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרה וגו'. אני מלאה הלכתי בההוא אתר וריקם השיבני יי בלא תורה ובלא מעשים טובים דאעיל לי בגופא בישא למה תקראנה לי נעמי ויי ענה בי). ואִי זָכְאת עָיְילַת לְגִנְתָּא דְעֵדֶן, כֵּיוָן דְּעָיְילַת יְתֵבָא תַּמָּן בְּגִנְתָּא (אזדווגת באלימלך דא מחלון דדא רוח אזדווג ברות דדא נפש השכלית) וְאִתְלַבְּשׁוּ (ד"א ואתלבשת) תַּמָּן בִּלְבוּשָׁא דְּדִיוּקְנָא דְהַאי עָלְמָא וְאִתְעַדְּנַת תַּמָּן.

[היא משיבה ואומרת, (רות א) אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא וגו', אני מלאה הלכתי באותו מקום, וריקם השיבני ה' בלי תורה ובלי מעשים טובים, שהכניס אותי לגוף רע, למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי]. ואם זוכה, נכנסת לגן עדן. כיון שנכנסת, יושבת שם בגן [מזדוגת עם אלימלך, זה מחלון, שזה הרוח מזדוג עם רות, שזו הנפש השכלית] והתלבשו [ד"א ומתלבשת] שם בלבוש של הדמות של העולם הזה ושם מתעדנת.

סְתָרָא דְסִתְרִין לַחֲכִימֵי לִבָּא אִתְמְסַר. (ארבע) תְּלַת דַּרְגִּין אִנּוּן דְּאֲחִידָן דָּא בְּדָא, וְאִלֵּין אִנּוּן נֶפֶשׁ (נשמתא לנשמתא נשמתא עלאה דאתקרי יו"ד) רוּ"חַ וּנְשָׁמָה. (נפ"ש) נֶפֶשׁ אִיהוּ חֵילָא דְּגוּפָא אִתְּבְנֵי מִנֵּיהּ. דְּכַד בַּר נָשׁ אִתְעַר בְּהַאי עָלְמָא לְאִזְדַּוְוגָא בְּנוּקְבֵיהּ כָּל שַׁייְפֵי מִסְתַּכְמֵי (נ"א מתכנשי) ׳ וּמִתְתַּקְנֵי לְאִתְהַנָּאָה

(לנשמה) תַּמָּן, וְהַהוּא נְפֶשׁ וּרְעוּתָא דִילֵיהּ אִסְתַּכַּם בֵּיהּ בְּהַהוּא עוֹלָמָא (ממש) וּמְשִׁיךְ לֵיהּ לְהַהוּא נְפֶשׁ וְאַעִיל לֵיהּ תַּמָּן בְּהַהוּא זַרְעָא דְאוֹשִׁיד.

סָתֵר הַסְּתָרִים נִמְסָר לְחַכְמֵי הַלֵּב. [ארבע] שֶׁלֹּשׁ דְּרָגוֹת הֵן שֶׁאֲחוּזוֹת זוֹ בְּזוֹ, וְאֵלּוּ הֵן נֶפֶשׁ [נשמה לנשמה, הנשמה העליונה שנקראת יו"ד] רוּ"חַ וּנְשָׁמָה. [נפ"ש] הַנֶּפֶשׁ הִיא הַכֹּחַ שֶׁהַגּוּף נִבְנָה מִמֶּנּוּ. שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְעוֹרֵר בָּעוֹלָם הַזֶּה לְהִזְדַּוֵּג עִם נְקֵבָתוֹ, כָּל אֵיבָרָיו מַסְכִּימִים [נ"א: מתכנסים] וְנִתְקָנִים לֵהָנוֹת [לנשמה] שָׁם, וְאוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ וְהָרָצוֹן שֶׁלּוֹ מַסְכִּים עִם אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה [ממש], וּמוֹשֵׁךְ אֶת אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ וּמַכְנִיס אוֹתָהּ שָׁם בְּאוֹתוֹ הַזֶּרַע שֶׁשּׁוֹפֵךְ.

וּמִגּוֹ רְעוּתָא וּמְשִׁיכוּ דְנַפְשָׁא דְמַשִּׁיךְ תַּמָּן, אִתְמְשַׁךְ חֵילָא אוֹחָרָא תַּמָּן מֵאִנּוּן דַּרְגִּין דְּאִתְקְרוּן אִישִׁי"ם, וְעָאל כֹּלָּא בְּמְשִׁיכוּ דְהַהוּא זַרְעָא, וְאִתְבְּנֵי מִנֵּיהּ גּוּפָא. וְדָא אִיהוּ חֵילָא קַדְמָאָה תַּתָּאָה דְּאִנּוּן (ארבע) תְּלַת.

וּמִתּוֹךְ רָצוֹן וְהַמְשָׁכַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁמּוֹשֵׁךְ לְשָׁם, נִמְשָׁךְ כֹּחַ אַחֵר לְשָׁם מֵאוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת אִישִׁי"ם, וְהַכֹּל נִכְנָס בְּמְשִׁיכַת הַזֶּרַע הַהוּא וְנִבְנֶה מִמֶּנּוּ הַגּוּף. וְזֶהוּ הַכֹּחַ הָרִאשׁוֹן הַתַּחְתּוֹן שֶׁל אוֹתָם [ארבע] שָׁלֹשׁ. וּבְגִין דְּהַאי (נשמתא לנשמתא) נֶפֶשׁ אַקְרִיב בְּדַבְקוּתָא וְיסוֹדָא דְגוּפָא, קָרְבָּנָא דְּאִתְקְרִיב לְכַפָּרָא עַל נִשְׁמָתָא אִתְיְהִיבַת חוּלָקָא לְאִנּוּן דַּרְגִּין דְּאִישִׁי"ם (דאתקרון רוח ונפש השכלית) בְּגִין דְּמִשִּׁיכוּ דְחוּלָקָא דְּהַהוּא (נשמה) נֶפֶשׁ אָתֵי מִנַּיְיהוּ. וְהַיְינוּ דִכְתִיב אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי (מהו לחמי לאשי דיהיב מזונא לאשי ודא הוא שפע מאור דאנון מתהנן מזיו השכינה) בְּגִין דְּהוּא כַּפָּרָה דְּנֶפֶשׁ נָטְלֵי חוּלָקֵיהוֹן. וְכַד מִיתִ בַּר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא, הַהִיא נֶפֶשׁ לָא אִתְעֲדֵי מִן קִבְרָא לְעָלְמִין, וּבְחֵילָא דָא יָדְעֵי מֵתַיָּיא וּמִשְׁתַּעוּ דָּא עִם דָּא.

וּמְשׁוּם שֶׁ את [נשמה לנשמה] הַנֶּפֶשׁ נִקְרֶבֶת בְּדְבֵקוּת וְהַיְסוֹד שֶׁל הַגּוּף, הַקָּרְבָּן שֶׁנִּקְרָב לְכַפֵּר עַל הַנִּשְׁמָה נִתַּן חֵלֶק לְאוֹתָם הַדְּרָגוֹת שֶׁל אִישִׁי"ם [שנקראו רוח ונפש השכלית], מְשׁוּם שֶׁמְּשִׁיכַת הַחֵלֶק שֶׁל אוֹתָהּ [נשמה] הַנֶּפֶשׁ בָּאָה מֵהֶם. וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי [מהו לחמי לאשי? שנותן מזון לאשי, וזהו שפע מאור שהם נהנים מזיו השכינה], מְשׁוּם שֶׁהוּא כַּפָּרַת הַנֶּפֶשׁ נוֹטְלִים חֶלְקָם. וּכְשֶׁמֵּת אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ לֹא יָזוּז מִן הַקֶּבֶר לְעוֹלָמִים, וּבְכֹחַ הַזֶּה יוֹדְעִים הַמֵּתִים וּמְסַפְּרִים זֶה עִם זֶה.

רוּחַ אִיהוּ דְּמְקַיֵּים לַנֶּפֶשׁ בְּהַאי עָלְמָא. וְאִיהוּ מְשִׁיכוּ דְאִתְעָרוּתָא דְנוּקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא כַּד אִנּוּן בְּתִיאוּבְתָא חָדָא. וּכְדֵין אִתְעָרַת לְגַבֵּי דְכוּרָא בְּתִיאוּבְתָא דִילָהּ, לְהַאי רוּחַ כְּגַוְונָא דְנוּקְבָא לְגַבֵּי דִלְתַתָּא אַשְׁדְיַאת זַרְעָא בְּתִיאוּבְתָא לְגַבֵּי דְכוּרָא. וְסִתְרָא דָא (כד אשדיאת שפע בתיאובתא לגבי נוקבא והכא רזא) (קהלת יב) וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ. וְהַאי רוּ"חַ (ונפ"ש ונשמ"ה ונשמת"א לנשמתא כד) נָפְקָא מֵהַאי עָלְמָא (ואתפרשת מנפש) (אתפרשן י"ה אסתלק לגנתא דעדן בשמיא עלאה ומתלבש בדיוקנא עלאה מרקמא בכל גוונין) עָאל לְגַנְתָּא דְעֵדֶן דְּבַהַאי עָלְמָא (תתאה), וְאִתְלַבַּשׁ תַּמָּן גּוֹ אֲוִירָא דְגַנְתָּא כְּמָה דְּמִתְלַבְּשֵׁי מַלְאָכֵי עִלָּאֵי כַּד נָחֲתִין לְהַאי עָלְמָא. בְּגִין דְּאִנּוּן מֵהַהוּא רוּחַ הָווּ דִּכְתִיב, (תהלים קד) עוֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת וגו'.

הָרוּחַ הִיא שֶׁמְּקַיֶּמֶת אֶת הַנֶּפֶשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִיא מְשִׁיכַת הִתְעוֹרְרוּת הַנְּקֵבָה לַזָּכָר כְּשֶׁהֵם בִּתְשׁוּקָה אַחַת. וְאָז מִתְעוֹרֶרֶת לַזָּכָר בִּתְשׁוּקָתָהּ לְרוּחַ הַזּוֹ כְּמוֹ שֶׁהַנְּקֵבָה כְּלַפֵּי מַטָּה שׁוֹפֶכֶת זֶרַע בִּתְשׁוּקָה אֶל הַזָּכָר. וְהַסֵּתֶר הַזֶּה [כשנשפך שפע בתשוקה לנקבה, וכאן סוד] (קהלת יב) וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ. וְהָרוּ"חַ הַזּוֹ [ונפ"ש ונשמ"ה ונשמ"ה לנשמה כאשר], כְּשֶׁיּוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְנִפְרֶדֶת מִן הַנֶּפֶשׁ [נפרדים י"ה מסתלק לגן עדן בשמים העליונים, ומתלבש בדמות עליונה מרקמת מכל הגונים] נִכְנָס לְגַן הָעֵדֶן שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה [התחתון], וּמִתְלַבֵּשׁ שָׁם בְּתוֹךְ הָאֲוִיר שֶׁל הַגָּן כְּמוֹ שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים כְּשֶׁיּוֹרְדִים לָעוֹלָם הַזֶּה, מִשּׁוּם שֶׁהֵם מֵאוֹתָהּ הָרוּחַ הָיוּ, שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) עֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת וְגוֹ'.

אוֹף הָכִי רוּחָא מִתְלַבָּשׁ בְּגַן עֵדֶן דְּאַרְעָא בְּדִיוּקְנָא דְּהַאי עָלְמָא וְתַמָּן אִתְעַדְּנַת בְּכָל עִדּוּנִין, בְּגַן עֵדֶן דָּא אִית צִיּוּרִין וְדִיוּקְנִין דְּהַאי עָלְמָא. וְאִית צִיּוּרִין וְדִיוּקְנִין דְּעָלְמָא עִלָּאָה, וְתַמָּן כָּל אִנּוּן צַדִּיקַיָּיא אָזְלִין וּמִתְעַדְּנִין תַּמָּן, וּבְרֵישׁ יַרְחֵי וְשַׁבַּתֵּי אִנּוּן בָּעָאן לְסָלְקָא לְעֵילָּא. (דיוקנא דא מרו"ח וא"ש דבהאי עלמא ובדיוקנא דא אתעדנו בכל עדונין ובכל זמנ"י וירח"י ושבת"י אסתלקו רו"ח ונפ"ש ומתפשטי מהאי גופא ומתלבשי בדיוקנא עלאה בגן עדן דלעילא מרקמא בכל גוונין. באן אתר הוא י"ה בלבושא דיליה ואזדווגו כחדא ידו"ד ואנון נהנין מאור השכינה) וּבְמִצִּיעוּתֵּי גִּנְתָּא אִית עַמּוּדָא חָדָא מַרְקַמָא בְּכָל גְּוונִין. וְהַהוּא רוּחַ כַּד בָּעָא לְסָלְקָא, אִתְפַּשַּׁט תַּמָּן מֵהַהוּא לְבוּשָׁא (ונפשא אשתארת תמן בגופא) וְעָאל גּוֹ הַהוּא עַמּוּדָא (וסלקת) וְסָלִיק לְעֵילָּא גּוֹ הַהוּא אֲתַר דְּנָפְקַת מִנֵּיהּ, כְּדִכְתִיב וְהָרוּחַ תָּשׁוּב וְגוֹ'.

אַף כָּךְ הָרוּחַ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּגַן הָעֵדֶן שֶׁל הָאָרֶץ בִּדְמוּת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְשָׁם מִתְעַדֶּנֶת בְּכָל הָעִדּוּנִים. בְּגַן הָעֵדֶן הַזֶּה יֵשׁ צִיּוּרִים וּדְמֻיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְיֵשׁ צִיּוּרִים וּדְמֻיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְשָׁם כָּל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים הוֹלְכִים וּמִתְעַדְּנִים שָׁם. וּבְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשַׁבָּתוֹת הֵם רוֹצִים לַעֲלוֹת לְמַעְלָה [הדמות הזו מרו"ח וא"ש של העולם הזה, ובדמות הזו מתעדנים בכל העדונים, ובכל המועדי"ם והחדשי"ם והשבתו"ת מסתלקים הרו"ח והנפ"ש ומתפשטים מהגוף הזה ומתלבשים בדמות עליונה בגן העדן שלמעלה מרקם בכל הגונים, באיזה מקום הוא י"ה? בלבושו, ומזדווגים יחד יהו"ה, והם נהנים מאור השכינה]. וּבְאֶמְצַע הַגַּן יֵשׁ עַמּוּד אֶחָד מְרֻקָּם בְּכָל הַגְּוָנִים, וּכְשֶׁאוֹתָהּ הָרוּחַ כַּאֲשֶׁר רוֹצֶה לַעֲלוֹת, מִתְפַּשֶּׁטֶת שָׁם מֵהַלְּבוּשׁ הַהוּא [והנפש נשארת שם בגוף] וְנִכְנֶסֶת לְתוֹךְ אוֹתוֹ הָעַמּוּד [ועולה] וְעוֹלֶה לְמַעְלָה לְתוֹךְ אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁיָּצְאָה מִמֶּנּוּ, כַּכָּתוּב וְהָרוּחַ תָּשׁוּב וְגוֹ'.

וְנָטִיל לֵהּ מִיכָאֵל כַּהֲנָא רַבָּא וּמַקְרִיב לֵהּ קָרְבָּן בּוּסְמִין קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, (ואתת) וְיָתְבָא תַּמָּן וּמִתְעַדְּנָא בְּהַהוּא צְרוֹרָא דְּחַיֵּי (ישעיה סד) דְּעַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ וְגוֹ'. לְבָתַר (דף פא ע"ב) נָחֲתָא לְגוֹ גִּנְתָּא דְּאַרְעָא וּמִתְעַדְּנָא בְּכָל עִדּוּנִין, וְאִתְלַבְּשַׁת בְּהַהוּא לְבוּשָׁא (ואזדווגא בנפש דידיה) וְיָתְבָא תַּמָּן בְּטוּרָא עַל חַד תְּרִין מִכַּמָּה דְּהַוּוּת בְּקַדְמֵיתָא. (ודא הוא בחול ואסתלקא בישיבות דגן עדן ומתעסק באורייתא ובכל רישי ירחי וזמני ושבתי נחתא אזדווגת בנפש).

וְנוֹטֵל אוֹתָהּ מִיכָאֵל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וּמַקְרִיב אוֹתָהּ קָרְבַּן בְּשָׂמִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, [ובאה] וְיוֹשֶׁבֶת שָׁם, וּמִתְעַדֶּנֶת בְּאוֹתוֹ צְרוֹר הַחַיִּים, (ישעיה סד) שֶׁעַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ וְגוֹ'. אַחַר כָּךְ יוֹרֶדֶת

לְתוֹךְ הַגַּן שֶׁל הָאָרֶץ וּמִתְעַדֶּנֶת בְּכָל הָעִדּוּנִים, וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּלְּבוּשׁ הַהוּא [ומזדוגת עם נפשו], וְיוֹשֶׁבֶת שָׁם בְּעִטּוּר שֶׁל אֶחָד פִּי שְׁנַיִם מִכַּמָּה שֶׁהָיְתָה בְּרֹאשׁוֹנָה. [וזהו בחל, ועולה לישיבות של גן העדן ומתעסקת בתורה, ובכל ראשי חדשים ומועדים ושבתות יורדת להזדוג עם הנפש].

נְשָׁמָה הִיא חַיִּלָא עִלָּאָה עַל כָּל אִלֵּין, וְאִיהִי מֵחַיִּלָא דְּדִכּוּרָא רָזָא דְּאִילָנָא דְּחַיֵּי. וְדָא סָלְקָא לְעֵילָא מִיָּד. וְכָל הַנֵּי (ד"א אנון) תְּלַת דַּרְגִּין מִתְקַשְּׁרִין כְּחַדָּא דָּא בְּדָא. וְכַד מִתְפָּרְשָׁן כֻּלְּהוּ סָלְקִין וּתְבִין לְהַהוּא אֲתַר דְּנַפְקוּ מִנֵּיהּ. כַּד הַאי רוּחָא נָפְקַת מֵהַאי עָלְמָא וְעָאלַת בְּגוֹ מְעָרְתָא דְּאָדָם וְאָבָהָן תַּמָּן, אִנּוּן יָהֲבִין לָהּ פְּנָקָס סִימָנָא וְעָאלַת לְגַבֵּי גִּנְתָא דְּעֵדֶן, קְרִיבַת תַּמָּן וְאַשְׁכַּחַת כְּרוּבִים וְהַהוּא לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת. אִי זַכְאַת חָמְאן פְּנָקָס סִימָנָא וּפָתְחִין לָהּ פִּתְחָא וְעָאלַת. וְאִי לָא דַּחְיִין לָהּ לְבַר.

הַנְּשָׁמָה הִיא כֹּחַ עֶלְיוֹן עַל כָּל אֵלּוּ, וְהִיא מִכֹּחַ הַזִּכָּר, הַסּוֹד שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. וְזוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה מִיָּד, וְכָל אֵלּוּ [אותן] שְׁלֹשׁ הַדְּרָגוֹת נִקְשָׁרוֹת יַחַד זֶה עִם זֶה. וּכְשֶׁנִּפְרָדוֹת, כֻּלָּן עוֹלוֹת וְשָׁבוֹת לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ. כְּשֶׁהָרוּחַ הַזּוֹ יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְנִכְנֶסֶת לִמְעָרָה שֶׁשָּׁם אָדָם וְהָאָבוֹת, הֵם נוֹתְנִים לָהּ פְּנָקָס סִימָן, וְנִכְנֶסֶת לְגַן הָעֵדֶן. קְרֵבָה לְשָׁם, וּמוֹצֵאת הַכְּרוּבִים וְאוֹתָהּ לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת. אִם זוֹכָה - רוֹאִים פְּנָקָס הַסִּימָן, וּפוֹתְחִים לָהּ פֶּתַח וְנִכְנֶסֶת. וְאִם לֹא - דּוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה.

וְיָתְבָא תַּמָּן, כָּל הַהוּא זִמְנָא דְּיָתְבָא מִתְלַבְּשָׁא תַּמָּן בְּדִיוּקְנָא דְּהַאי עָלְמָא. וּבְרֵישׁ יַרְחֵי וְשַׁבַּתֵּי כַּד בָּעָאת לְסַלָּקָא. צַדִּיקַיָּיא דְּבָגְנְתָא דְּעֵדֶן יַהֲבִין לָהּ פְּנָקָס סִימָנָא, וְסָלְקַת בְּהַהוּא עַמּוּדָא וּפָגְעַת בְּאִנּוּן נָטְרֵי חוֹמוֹת יְרוּשְׁלֵם, אִי זָכְאָה פָּתְחִין לָהּ פִּתְחָא וְעָאלַת. וְאִי לָא נָטְלִין מִינָהּ הַהוּא פְּנָקָס וְדַחְיָין לָהּ לְבַר. תָּבַת לְגַנְתָא וְאָמְרָה (שיר השירים ג) מְצָאוּנִי הַשֹּׁמְרִים הַסּוֹבְבִים בָּעִיר וְגו' נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי, דָּא אִיהוּ פְּנָקָס סִימָנָא דְּנָטְלֵי מִנֵּיהּ (ד"א מינה). שׁוֹמְרֵי הַחוֹמוֹת אִלֵּין אִנּוּן נָטְרֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. (כדוגמא דא נשמתא לנשמתא אתפשט מההוא לבושא דלעילא ומסתלק לעילא לעילא ואתהני מאור השכינה. ונשמה (ס"א ונפשא) אשתארת בגופא (שמות קמא ב) ובכל רישי ירחי וזמני ושבתי נחתא נשמה לנשמה ומזדווגא לנשמה דאשתארת בגופא ומזדווגא בנשמה ודיוקנא דגנתא דעדן דלתתא הוא אש ומים שנאמר שמים. עד הכא רוחא דשמאלא היורדת למטה אזלת לדרגא דיליה ונפש דיליה אשתארא בגופא דארעא דכתיב, (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב וגו'. ועל דא אמרו דמתיא ידעי בעלמא דאתי מיקרא דצדיקייא ומעלמא תתאה ומשתעיין דא עם דא) (עד כאן סתרי תורה):

וְיוֹשֶׁבֶת שָׁם. כָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁיּוֹשֶׁבֶת, מִתְלַבֶּשֶׁת שָׁם בִּדְמוּת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. וּבְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשַׁבָּתוֹת כְּשֶׁרוֹצָה לַעֲלוֹת, הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן נוֹתְנִים לָהּ פִּנְקָס סִימָן וְעוֹלָה בָּעַמּוּד הַהוּא, וּפוֹגֶשֶׁת אֶת אוֹתָם שׁוֹמְרֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. אִם זוֹכָה - פּוֹתְחִים לָהּ פֶּתַח וְנִכְנֶסֶת, וְאִם לֹא - נוֹטְלִים מִמֶּנָּה אוֹתוֹ הַפִּנְקָס וְדוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה. הִיא שָׁבָה לַגָּן וְאוֹמֶרֶת, (שיר ג) מְצָאוּנִי הַשֹּׁמְרִים הַסּוֹבְבִים בָּעִיר וְגו', נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי. זֶהוּ פִּנְקָס הַסִּימָן שֶׁנָּטְלוּ מִמֶּנּוּ [ממנה]. שׁוֹמְרֵי הַחוֹמוֹת, אֵלּוּ אוֹתָם שׁוֹמְרֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. [כדגמה הזו, הנשמה לנשמה מתפשטת מאותו הלבוש שלמעלה ומסתלקת למעלה למעלה ונהנית מאור השכינה, והנשמה (והנפש) נשארת בגוף, ובכל ראשי החדשים והמועדים והשבתות יורדת נשמה לנשמה ומזדווגת עם הנשמה שנשארה בגוף ומזדווגת עם הנשמה, והדמות של גן העדן שלמעלה

היתה מן הרוח והעפר שנכר לגבי מעלה, וסוד חשוב הוא, ובלבוש זה מתלבש י"ה לבוש של גן עדן שלמטה, הוא אש ומים, שנאמר שמים, עד כאן הרוח של השמאל היורדת למטה, יורדת לדרגתה, ונפשה נשארת בגוף של הארץ, שכתוב (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב וגו', ועל זה אמרו שהמתים יודעים בעולם הבא מכבוד הצדיקים ומהעולם התחתון ומספרים זה עם זה], עד כָּאן סתרי תורה,

וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם. מַאי טַעְמָא לְמִצְרַיִם. אֶלָּא בְּגִין דְּשָׁקִיל לְגַן יְיָ. דִּכְתִיב כְּגַן יְיָ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. דְּתַמָּן שָׁקִיל וְנָחִית חַד נַהֲרָא דְּאִיהוּ לְיַמִּינָא דִּכְתִיב, (בראשית ב) שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֶת כָּל אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר שָׁם הַזָּהָב. וְאַבְרָהָם כֵּיוָן דְּיָדַע וְעָאל בְּהֵימְנוּתָא שְׁלֵימְתָא. בָּעָא לְמִנְדַּע כָּל אִנּוּן דַּרְגִּין דְּאִתְאַחָדָן לְתַתָּא. וּמִצְרַיִם הֲוָה נָטִיל מַיְמָנָא (ד"א לימינא) וּבְגִין כָּךְ נָחַת לְמִצְרַיִם. וְתָא חֲזֵי, כַּפְנָא לָא אִשְׁתְּכַח בְּאַרְעָא אֶלָּא כַּד מִסְתַּלְקֵי רַחֲמֵי מִן דֵּינָא: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבֹא מִצְרָיְמָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב, כַּאֲשֶׁר קָרַב מִבָּעֵי לֵיהּ. מַאי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב, אֶלָּא כְּדִכְתִיב, (שמות יד) וּפַרְעֹה הִקְרִיב דְּאִיהוּ אַקְרִיב לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל לְתִיּוּבְתָּא. אוֹף הָכָא הִקְרִיב, דְּאַקְרִיב גַּרְמֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדְקָא יְאוּת. לָבֹא מִצְרָיְמָה לְאַשְׁגְּחָא בְּאִנּוּן דַּרְגִּין וּלְאִתְרַחֲקָא מִנַּיְיהוּ וּלְאִתְרַחֲקָא מֵעוֹבְדֵי מִצְרַיִם.

וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם. מָה הַטַּעַם לְמִצְרַיִם? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁשָּׁקוּל לְגַן ה', שֶׁכָּתוּב כְּגַן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. שֶׁשָּׁם שׁוֹקֵל וְיוֹרֵד נָהָר אֶחָד שֶׁהוּא לְיָמִין, שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֵת כָּל אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר שָׁם הַזָּהָב. וְאַבְרָהָם כֵּיוָן שֶׁיָּדַע וְנִכְנַס בָּאֱמוּנָה הַשְׁלֵמָה, רָצָה לָדַעַת כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁנֶּאֱחָזוּ לְמַטָּה. וּמִצְרַיִם הָיָה נוֹסֵעַ מַיְמִין [ד"א לימין], וּמִשּׁוּם כָּךְ יָרַד לְמִצְרַיִם. וּבֹא וּרְאֵה, הָרָעָב לֹא נִמְצָא בָּאָרֶץ אֶלָּא כַּאֲשֶׁר מִסְתַּלְּקִים רַחֲמִים מִן הַדִּין. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבֹא מִצְרָיְמָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב? כַּאֲשֶׁר קָרַב הָיָה צָרִיךְ לְהָיוֹת! מַה זֶּה כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב? אֶלָּא כַּכָּתוּב (שמות יד) וּפַרְעֹה הִקְרִיב, שֶׁהוּא קָרַב אֶת יִשְׂרָאֵל לִתְשׁוּבָה. אַף כָּאן הִקְרִיב, שֶׁהִקְרִיב אֶת עַצְמוֹ לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כָּרָאוּי. לָבֹא מִצְרָיְמָה, לְהִתְבּוֹנֵן בְּאוֹתָן הַדְּרָגוֹת וּלְהִתְרַחֵק מֵהֶן וּלְהִתְרַחֵק מִמַּעֲשֵׂי מִצְרַיִם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן (ס"א בגין) דְּנָחַת אַבְרָהָם לְמִצְרַיִם בְּלָא רְשׁוּ, אִשְׁתַּעְבִּידוּ בְּנוֹי בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מְאָה שְׁנִין, דְּהָא כְּתִיב וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרָיְמָה. וְלָא כְּתִיב רֵד מִצְרַיִם, וְאִצְטָעַר כָּל הַהוּא לֵילְיָא בְּגִינֵיהּ דְּשָׂרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן [ס"א משום] שֶׁיָּרַד אַבְרָהָם לְמִצְרַיִם בְּלִי רְשׁוּת, הִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּנָיו בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב וַיֵּרֶד אַבְרָהָם מִצְרָיְמָה, וְלֹא כָתוּב רֵד מִצְרַיִם, וְהִצְטַעֵר כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא בִּשְׁבִיל שָׂרָה.

וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ. וְכִי עַד הַהִיא שַׁעֲתָא לָא הֲוָה יָדַע אַבְרָהָם דְּאִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה הֲוַת. אֶלָּא הָא אוּקְמוּהָ דְּעַד הַהִיא שַׁעֲתָא לָא

אִסְתַּכַּל בְּדִיוּקְנָא דְשָׂרָה בִּסְגִיאוּת צְנִיעוּתָא דְּהֲוַת בֵּינֵיהוֹן, וְכַד קָרִיב לְמִצְרַיִם אִתְגַּלְיָיא אִיהִי וְחָמָא בָּהּ.

וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרַי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ. וְכִי עַד הַשָּׁעָה הַהִיא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ אַבְרָהָם שֶׁהָיְתָה אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה? אֶלָּא זֶה פֵּרְשׁוּהָ, שֶׁעַד הַשָּׁעָה הַהִיא לֹא הִסְתַּכֵּל בִּדְמוּת שָׂרָה מֵרֹב הַצְּנִיעוּת שֶׁהָיְתָה בֵּינֵיהֶם. וּכְשֶׁקָּרַב לְמִצְרַיִם, הִיא הִתְגַּלְתָה וְרָאָה אוֹתָהּ.

דף פב.

דָּבָר אַחֵר בְּמָה יָדַע, אֶלָּא עַל יְדָא דְּטוֹרַח אוֹרְחָא בַּר נָשׁ מִתְבַּזֶּה וְהִיא קָיְימָא בְּשַׁפִּירוּ דִּילָהּ וְלָא אִשְׁתַּנְיָ. דָּבָר אַחֵר הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי דְּחָמָא עִמָּהּ שְׁכִינְתָּא. וּבְגִין כָּךְ אִתְרַחֵץ אַבְרָהָם וְאָמַר אֲחוֹתִי הִיא. וּמִלָּה דָּא אִסְתָּלַק לְתַרֵי גְּוונִין. חַד כְּמַשְׁמָעוֹ. וְחַד כְּדִכְתִיב, (משלי ז) אֱמוֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ. וּכְתִיב אִמְרִי נָא אֲחוֹתִי אָתְּ. וּכְתִיב, (דברים ה) וְאַתְּ תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ. לְמַעַן יִיטַב לִי בַּעֲבוּרֵךְ, כְּלַפֵּי שְׁכִינָה אָמַר בַּעֲבוּרֵךְ יִיטַב לִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֵךְ. בְּגִין דִּבְדָא יִסְתַּלַּק בַּר נָשׁ וְיִזְכֶּה לְאִסְתַּלָּקָא לְאַרְחָא דְחַיֵּי. אִמְרִי נָא אֲחוֹתִי וְגוֹ'. רַבִּי יֵיסָא אָמַר יָדַע הֲוָה אַבְרָהָם דְּכֻלְּהוּ מִצְרָאֵי שְׁטִיפִין אִנּוּן בְּזִמָּה, וְכֵיוָן דְּכָל הַאי (דף פב ע"א) יָדַע אַמַּאי לָא דָחִיל עַל אִתְּתֵיהּ דְּלָא אַהֲדַר מֵאָרְחָא וְלָא יֵיעוּל לְתַמָּן. אֶלָּא בְּגִין דְּחָמָא שְׁכִינְתָּא עִמָּהּ:

דָּבָר אַחֵר, בַּמֶּה יָדַע? אֶלָּא עַל יְדֵי טֹרַח הַדֶּרֶךְ אָדָם מִתְבַּזֶּה, וְהִיא עֲמָדָה בְּיִקְיָרָהּ וְלֹא הִשְׁתַּנְּתָה. דָּבָר אַחֵר הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי, שֶׁרָאָה עִמָּהּ אֶת הַשְּׁכִינָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ בָּטַח אַבְרָהָם וְאָמַר אֲחוֹתִי אָתְּ. וְזֶה הַדָּבָר עוֹלֶה לִשְׁנֵי גְוָנִים - אֶחָד כְּמַשְׁמָעוֹ, וְאֶחָד כַּכָּתוּב (משלי ז) אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ, וְכָתוּב (דברים ה) וְאַתְּ תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ. לְמַעַן יִיטַב לִי בַּעֲבוּרֵךְ - כְּלַפֵּי שְׁכִינָה אָמַר, בַּעֲבוּרֵךְ יִיטַב לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁבְּזֶה יִתְעַלֶּה אָדָם וְיִזְכֶּה לְהִתְעַלּוֹת לְדֶרֶךְ הַחַיִּים. אִמְרִי נָא אֲחוֹתִי וְגוֹ'. רַבִּי יֵיסָא אָמַר, יוֹדֵעַ הָיָה אַבְרָהָם שֶׁכָּל הַמִּצְרִים שְׁטוּפִים הֵם בְּזִמָּה, וְכֵיוָן שֶׁכָּל זֶה יָדַע, לָמָּה לֹא פָחַד עַל אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא חָזַר מִן הַדֶּרֶךְ וְלֹא יִכָּנֵס לְשָׁם? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁרָאָה עִמָּהּ שְׁכִינָה.

השלמה מההשמטות (סימן יד)

וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרַיְמָה, כְּבוֹאָם מִבָּעֵי לֵיהּ וְשָׂרָה הֵיכָן הָיְתָה. אֶלָּא אַבְרָהָם אַעֲלָה בְּתֵיבוּתָא וְסָגַר עָלָהּ כֵּיוָן דְּמָטָא לְמִצְרַיִם אָמְרוּ לֵיהּ הַב מִכְסָא אָמַר אָנָא יָהִיב מִכְסָא. אָמְרוּ לֵיהּ מָאנִין אַתְּ טָעִין אָמַר אָנָא יָהִיב דְּמָאנִין אָמְרוּ לֵיהּ מַטְכְסָא אַתְּ טָעִין אָמַר אָנָא יָהִיב דְּמַטְכְסָא. אָמְרוּ לֵיהּ מַרְגָּלָאן אַתְּ טָעִין, אָמַר לְהוּ אָנָא יָהִיב מִכְסָא דְּמַרְגָּלָאן, אָמְרוּ לֵיהּ אִי אֶפְשָׁר, אֶלָּא לְמִפְתַּח תֵּיבוּתָא וְנָחֲזֵי מָה בְּגַוּוהּ. כֵּיוָן דְּפַתְחוּ תֵּיבוּתָא אִתְנַהֲרָא אַרְעָא דְמִצְרַיִם מִנְּהוֹרָא דִּילָהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שם) וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה וְגוֹ' אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וַיְהִי בְּבוֹאָם מִצְרַיְמָה, הָוָה לֵיהּ לְמֵימָר אֶלָּא בַּתֵּיבָה וְכוּ': (עד כאן מההשמטות)

וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרַיְמָה (שם יב). כְּבוֹאָם הָיָה צָרִיךְ (לכתב) ! וְשָׂרָה הֵיכָן הָיְתָה? אֶלָּא אַבְרָהָם הִכְנִיסָהּ לְתֵבָה וְסָגַר עָלֶיהָ. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְמִצְרַיִם, אָמְרוּ לוֹ: שָׁלֵם מָכֶס. אָמַר: אֲנִי אֶתֵּן מָכֶס. אָמְרוּ לוֹ: כֵּלִים אַתָּה טוֹעֵן. אָמַר לָהֶם: אֶתֵּן מָכֶס שֶׁל כֵּלִים. אָמְרוּ לוֹ: בִּגְדֵי מַשִׁי מְשׁוּבָּח אַתָּה טוֹעֵן. אָמַר לָהֶם: אֶתֵּן מָכֶס שֶׁל בִּגְדֵי מַשִׁי מְשׁוּבָּח. אָמְרוּ לוֹ: מַרְגָּלִיּוֹת אַתָּה טוֹעֵן. אָמַר לָהֶם: אֶתֵּן מָכֶס שֶׁל מַרְגָּלִיּוֹת. אָמְרוּ לוֹ: אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא לִפְתֹּחַ אֶת הַתֵּבָה וְנִרְאֶה מַה בְּתוֹכָהּ. כֵּיוָן שֶׁפָּתְחוּ אֶת הַתֵּבָה, הֵאִירָה אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהָאוֹר שֶׁלָּהּ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם) וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה וְגוֹמֵר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַיְהִי כְּבוֹאָם מִצְרַיְמָה הָיָה לוֹ לוֹמַר! אֶלָּא בַּתֵּבָה וְכוּ׳:

וַיְהִי כְּבֹא אַבְרָם מִצְרָיְמָה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִיא מְאֹד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּתֵיבָה אָעִיל לָהּ, וּפְתָחוּ לָהּ לְמֵיסַב מְנָה קוּסְטוּנָא. כֵּיוָן דְּאִתְפַּתַּח הֲוָה נְהוֹרָא כְּנְהוֹרָא דְּשִׁמְשָׁא הָדָא הוּא דִכְתִיב כִּי יָפָה הִיא מְאֹד. מַאי מְאֹד. אֶלָּא דְּחָמוּ בַּתֵּיבָה דִיוּקְנָא (נ"א נהורא) אָחֳרָא. אַפִּיקוּ לָהּ וְחָמוּ לָהּ כְּמִלְקַדְמִין הָדָא הוּא דִכְתִיב וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה. כֵּיוָן דִּכְתִיב וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה מַאי וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה, אֶלָּא דְּאֲפִיקוּ לָהּ וְחָמוּ לָהּ כְּמִלְקַדְמִין וּכְדֵין וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה וְגו'. (כאן שייך מה שבז"ח דף לח ע"ב)

וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרַיְמָה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִוא מְאֹד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הִכְנִיס אוֹתָהּ בְּתֵבָה, וּפָתְחוּ אוֹתָהּ לְקַחַת מִמֶּנָּה מֶכֶס. כֵּיוָן שֶׁנִּפְתַּח, הָיָה אוֹר כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי יָפָה הִוא מְאֹד. מַה זֶּה מְאֹד? אֶלָּא שֶׁרָאוּ בַּתֵּבָה דְּמוּת [נ"א: אור] אַחֶרֶת. הוֹצִיאוּ אוֹתָהּ וְרָאוּ אוֹתָהּ כְּבַתְּחִלָּה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה. כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה, מַה זֶּה וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה? אֶלָּא שֶׁהוֹצִיאוּ אוֹתָהּ וְרָאוּ אוֹתָהּ כְּבַתְּחִלָּה, וְאָז וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה וְגו'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק. וַוי לְאִנּוּן חַיָּיבַיָּא דְּעָלְמָא דְּלָא יָדְעִין וְלָא מַשְׁגִּיחִין בַּעֲבִידְתֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִנּוּן לָא מִסְתַּכְּלֵי (בכלא) דְּכָל מַה דְּהֲוֵי בְּעָלְמָא מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ, דְּאִיהוּ יָדַע בְּקַדְמִיתָא מַה דִּלְהֲוֵי בְּסוֹפָא דִכְתִיב, (ישעיה מו) מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית. וְאִיהוּ אִסְתַּכֵּי וְעָבִיד עֲבִידָן בְּקַדְמִיתָא בְּגִין לְסַלְקָא לוֹן לְבָתַר יוֹמִין.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹי לְאוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׁגִּיחִים בְּמַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהֵם לֹא מִסְתַּכְּלִים [בכל] שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם הוּא מֵעִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בַּתְּחִלָּה מַה שֶׁיִּהְיֶה בַּסּוֹף, שֶׁכָּתוּב (ישעיה מו) מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית. וְהוּא צוֹפֶה וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים בְּרֵאשׁוֹנָה כְּדֵי לְהַעֲלוֹתָם לְאַחַר יָמִים.

תָּא חֲזֵי אִלְמָלֵא דְּאִנְסִיבַת שָׂרַי לְגַבֵּי פַּרְעֹה, לָא אַלְקֵי הוּא, וְאַלְקָאוּתָא דָּא גָּרִים אַלְקָאוּתָא לְבָתַר כֵּן דִּילְקוּן מִצְרַיִם בְּנָגְעִים גְּדוֹלִים, כְּתִיב הָכָא נְגָעִים גְּדוֹלִים וּכְתִיב הָתָם (דברים ו) וַיִּתֵּן יְיָ אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם. מַה לְהַלָּן עֶשֶׂר מַכּוֹת אַף כָּאן עֶשֶׂר מַכּוֹת. כְּמָה דְּעָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נִסִּין וּגְבוּרָן לְיִשְׂרָאֵל לֵילְיָא, אוּף הָכָא עָבַד לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְשָׂרָה נִסִּין וּגְבוּרָאן לֵילְיָא.

בֹּא רְאֵה, אִלְמָלֵא שֶׁנִּטְלָה שָׂרַי לְפַרְעֹה, הוּא לֹא הָיָה מַלְקֶה. וְהַהַלְקָאָה הַזּוֹ גָּרְמָה הַלְקָאָה לְאַחַר מִכֵּן שֶׁיִּלְקוּ מִצְרִים בִּנְגָעִים גְּדוֹלִים. כְּתוּב כָּאן נְגָעִים גְּדוֹלִים, וְכְתוּב שָׁם (דברים ו) וַיִּתֵּן ה' אוֹתֹת וּמֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם. מַה לְּהַלָּן עֶשֶׂר מַכּוֹת - אַף כָּאן עֶשֶׂר מַכּוֹת. כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נְסִים וּגְבוּרוֹת לְיִשְׂרָאֵל בַּלַּיְלָה - אַף כָּאן עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשָׂרָה נְסִים וּגְבוּרוֹת בַּלַּיְלָה.

רַבִּי יוֹסֵי פִּתַּח וְאָמַר (תהלים ג) וְאַתָּה יְיָ מָגֵן בַּעֲדִי כְּבוֹדִי וּמֵרִים רֹאשִׁי. אָמַר דָּוִד אַף עַל גַּב דְּכָל בְּנֵי עָלְמָא יִיתוּן לַאֲגָחָא בִּי קְרָבָא, וְאַתָּה יְיָ מָגֵן בַּעֲדִי. תָּא חֲזֵי, כְּתִיב מָגֵן בַּעֲדִי. אָמַר דָּוִד לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִפְּנֵי מָה לָא עַבְדֵי בִּי חֲתִימָה דִּבְרָכָה כְּמָה דְּחָתְמֵי בָּרְכָה בְּאַבְרָהָם דִּכְתִיב אָנֹכִי מָגֵן לָךְ. וְאָמְרֵי מָגֵן אַבְרָהָם.

רַבִּי יוֹסֵי פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים ג) וְאַתָּה ה' מָגֵן בַּעֲדִי כְּבוֹדִי וּמֵרִים רֹאשִׁי. אָמַר דָּוִד, אַף עַל גַּב שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם יָבוֹאוּ לַעֲרֹךְ עִמִּי קְרָב - וְאַתָּה ה' מָגֵן בַּעֲדִי. בֹּא רְאֵה, כְּתוּב מָגֵן בַּעֲדִי. אָמַר דָּוִד לַקֻּדּוּשׁ-בָּרוּךְ-הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִפְּנֵי מָה לֹא עוֹשִׂים בִּי חֲתִימָה שֶׁל בְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁחוֹתְמִים בְּרָכָה בְּאַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב אָנֹכִי מָגֵן לָךְ, וְאוֹמְרִים מָגֵן אַבְרָהָם?

אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְדָוִד, אַבְרָהָם כְּבָר בְּחַנְתִּיו וּצְרַפְתִּיו וְקָאִים קַמָּאי בְּקִיּוּמָא שְׁלִים. אָמַר לֵיהּ דָּוִד אִי הָכִי (תהלים כו) בְּחָנֵנִי יְיָ וְנַסֵּנִי צָרְפָה כִלְיוֹתַי וְלִבִּי. כֵּיוָן דְּעָבַד הַהִיא מִלָּה דְּבַת שֶׁבַע אִדְכַּר דָּוִד קַמֵּיהּ עַל מַה דְּאָמַר. אָמַר (תהלים יז) בָּחַנְתָּ לִבִּי פָּקַדְתָּ לַיְלָה צְרַפְתַּנִי בַל תִּמְצָא זַמּוֹתִי בַּל יַעֲבָר פִּי.

אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדָוִד: אַבְרָהָם כְּבָר בְּחַנְתִּיו וּצְרַפְתִּיו, וְעוֹמֵד לְפָנַי בְּקִיּוּם שָׁלֵם. אָמַר לוֹ דָּוִד: אִם כֵּן, (שם כו) בְּחָנֵנִי ה' וְנַסֵּנִי צָרְפָה כִלְיוֹתַי וְלִבִּי. כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁל בַּת שֶׁבַע, נִזְכַּר דָּוִד לְפָנָיו עַל מַה שֶּׁאָמַר. אָמַר (שם יז) בָּחַנְתָּ לִבִּי פָּקַדְתָּ לַיְלָה צְרַפְתַּנִי בַל תִּמְצָא זַמּוֹתִי בַּל יַעֲבָר פִּי.

אָמַר אֲנָא אֶמְינָא בְּחָנֵנִי יְיָ וְנַסֵּנִי וְאַנְתְּ בָּחַנְתָּ לִבִּי. אֲנָא אֶמְינָא צָרְפָה כִלְיוֹתַי וְאַתְּ צָרַפְתַּנִי בַּל תִּמְצָא לָא אַשְׁכַּחְתְּ לִי כְּדָקָא יְאוּת. זַמּוֹתִי בַּל יַעֲבָר פִּי. מַאן יִתֵּן וְהַאי מִלָּה דַּהֲשָׁבִית דְּלָא יַעֲבָר לִי פּוּמְאִי, וְעִם כָּל דָּא חָתְמִין בֵּיהּ בְּרָכָה דְּקֻדְשָׁא מָגֵן דָּוִד, וּבְגִין כָּךְ אָמַר דָּוִד וְאַתָּה יְיָ מָגֵן בַּעֲדִי, כְּבוֹד וּמֵרִים רֹאשִׁי. (ד"א ל"ג והאי) וַדַּאי דַּרְגָּא דָּא יְקָרָא דִּילִי דְּאֲנָא מִתְעַטָּרְנָא בֵּיהּ:

אָמַר, אֲנִי אָמַרְתִּי בְּחָנֵנִי ה' וְנַסֵּנִי, וְאַתָּה בָּחַנְתָּ לִבִּי. אֲנִי אָמַרְתִּי צָרְפָה כִלְיוֹתַי, וְאַתָּה צָרַפְתַּנִי בַל תִּמְצָא, לֹא מָצָאתָ אוֹתִי כְּרָאוּי. זַמּוֹתַי בַּל יַעֲבָר פִּי - מִי יִתֵּן וְהַדָּבָר הַזֶּה שָׁחַשַׁבְתִּי, שֶׁלֹּא יַעֲבֹר אֶת פִּי. וְעִם כָּל זֶה חוֹתְמִים בּוֹ הַבְּרָכָה, שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים מָגֵן דָּוִד. וּמִשּׁוּם כָּךְ אָמַר דָּוִד, וְאַתָּה ה' מָגֵן בַּעֲדִי כְּבוֹדִי וּמֵרִים רֹאשִׁי. [וזה] וַדַּאי דַּרְגָּה זוֹ הַכָּבוֹד שֶׁלִּי שֶׁאֲנִי מִתְעַטֵּר בּוֹ.

וַיִּצַּו עָלָיו פַּרְעֹה אֲנָשִׁים וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתוֹ. תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ מָגֵן לְצַדִּיקַיָּיא דְּלָא יִשְׁלְטוּן בְּהוּ בְּנֵי נָשָׁא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָגִין עַל אַבְרָהָם דְּלָא יִשְׁלְטוּן בֵּיהּ וּבְאִתְּתֵיהּ.

וַיְצַו עָלָיו פַּרְעֹה אֲנָשִׁים וַיְשַׁלְּחוּ אֹתוֹ. בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָגֵן לַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵגֵן עַל אַבְרָהָם שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בּוֹ וּבְאִשְׁתּוֹ.

תָּא חֲזֵי, שְׁכִינְתָּא לָא אִתְעֲדֵי מִנֵּהּ דְּשָׁרָה כָּל הַהוּא לֵילְיָא, אֲתָא פַּרְעֹה לְמִקְרַב בַּהֲדֵהּ, אֲתָא מַלְאַךְ וְאַלְקֵי לֵיהּ, כָּל אִימַת דְּאֲמָרָה שָׂרָה אַלְקֵי הוּא מַלְקֵי, וְאַבְרָהָם הֲוָה מַתְקִיף בְּמָארֵיהּ דְּהָא שָׂרָה לָא יָכְלִין לְשַׁלְטָאָה עֲלָהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (משלי כח) וְצַדִּיקִים כִּכְפִיר יִבְטָח, וְהָכָא נְסִיבָ֫נָא הוּא דְּלָא הִרְהֵר אֲבַתְרֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

בֹּא רְאֵה, הַשְּׁכִינָה לֹא זָזָה מִשָּׂרָה כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא. בָּא פַּרְעֹה לְקָרֵב אֵלֶיהָ - בָּא הַמַּלְאָךְ וְהִלְקָה אוֹתוֹ. כָּל פַּעַם שֶׁאָמְרָה שָׂרָה הַלְקֵה - הָיָה מַלְקֶה. וְאַבְרָהָם הָיָה מַחֲזִיק בְּרִבּוֹנוֹ, שֶׁהֲרֵי עַל שָׂרָה לֹא יָכְלוּ לִשְׁלֹט עָלֶיהָ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי כח) וְצַדִּיקִים כִּכְפִיר יִבְטָח. וְכָאן הַנִּסָּיוֹן שֶׁלֹּא הִרְהֵר אַחַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק תָּא חֲזֵי, דְּבְגִין כָּךְ לָא פַּקִּיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְנָחָתָא לְמִצְרַיִם אֶלָּא הוּא עַצְמוֹ מְגַרְמֵיהּ נָחַת, בְּגִין דְּלָא יֵהֵא פִּתְחוֹן פֶּה לִבְנֵי עָלְמָא דְּאָמַר לֵיהּ כֵּן וּלְבָתַר אִצְטַעַר עַל אִתְּתֵיהּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֹּא רְאֵה שֶׁמִּשּׁוּם כָּךְ לֹא צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגָרֶדֶת לְמִצְרַיִם, אֶלָּא הוּא עַצְמוֹ מֵעַצְמוֹ יָרַד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה פִּתְחוֹן פֶּה לִבְנֵי הָעוֹלָם שֶׁאָמַר לוֹ כֵּן, וְאַחַר כָּךְ הִצְטַעֵר עַל אִשְׁתּוֹ.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר (תהלים צב) צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה. צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. מִפְּנֵי מָה אַקִּישׁ צַדִּיק לְתָמָר. מַה תָּמָר כֵּיוָן דְּגָזְרִין לֵיהּ לָא סָלִיק עַד זְמַן סַגְיָא, אוּף הָכִי צַדִּיק כֵּיוָן דְּאִתְאֲבִיד מֵעָלְמָא לָא סָלִיק אַחֵר תְּחוֹתוֹי עַד זְמַן סַגְיָא. כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה אוּף הָכִי נְמֵי.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (תהלים צב) צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה. צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח, מִפְּנֵי מָה הִקִּישׁ צַדִּיק לְתָמָר? מַה תָּמָר כֵּיוָן שֶׁגּוֹזְרִים אוֹתוֹ לֹא עוֹלֶה עוֹד זְמַן רַב - אַף כָּךְ צַדִּיק, כֵּיוָן שֶׁאָבַד מִן הָעוֹלָם, לֹא עוֹלֶה אַחֵר תַּחְתָּיו עַד זְמַן רַב. כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה - אַף כָּךְ גַּם.

כַּתָּמָר יִפְרָח מַה תָּמָר לָא סָלִיק אֶלָּא דְּכַר וְנוּקְבָא. אוּף הָכִי צַדִּיק לָא סָלִיק אֶלָּא דְּכַר וְנוּקְבָא, דְּכַר צַדִּיק וְנוּקְבָא צַדָּקֶת, כְּגַוְונָא דְּאַבְרָהָם וְשָׂרָה. כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה מַה אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן עִלָּאָה עַל כֹּלָּא וְכֹלָּא יַתְבֵי תְּחוֹתוֹי, אוּף הָכִי צַדִּיק הוּא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא וְכֹלָּא יַתְבֵי תְּחוֹתוֹי. וְעָלְמָא לָא קַיְימָא אֶלָּא עַל צַדִּיק חַד דְּכְתִיב, (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. וְעַלֵּיהּ קָאִים עָלְמָא, וּבְגִינֵיהּ אִסְתְּמִיךְ, וְעָלֵיהּ אִשְׁתְּכַל.

כַּתָּמָר יִפְרָח - מַה תָּמָר לֹא עוֹלֶה אֶלָּא זָכָר וּנְקֵבָה, אַף כָּךְ הַצַּדִּיק לֹא עוֹלֶה אֶלָּא זָכָר וּנְקֵבָה. הַזָּכָר צַדִּיק וְהַנְּקֵבָה צַדֶּקֶת, כְּמוֹ שֶׁאַבְרָהָם וְשָׂרָה. כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה - מָה הָאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן עֶלְיוֹן עַל הַכֹּל וְהַכֹּל יוֹשְׁבִים תַּחְתָּיו - אַף כָּךְ הַצַּדִּיק הוּא עֶלְיוֹן עַל הַכֹּל וְהַכֹּל יוֹשְׁבִים תַּחְתָּיו. וְהָעוֹלָם אֵינוֹ עוֹמֵד אֶלָּא עַל צַדִּיק אֶחָד, שֶׁכָּתוּב (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. וְעָלָיו הָעוֹלָם עוֹמֵד, וּבְגָלְלוֹ נִסְתָּךְ, וְעָלָיו נִשְׁתַּל.

דף פב:

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר וְהָא תָּנִינָן דְּעַל שִׁבְעָה סָמְכִין עָלְמָא קַיְימָא דִּכְתִיב, (משלי ט) חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי הָכִי הוּא וַדַּאי, אֲבָל (הכא) כֻּלְּהוּ אֲחֵרְנִין בִּשְׁבִיעָאָה (דף פב ע"ב) קַיְימֵי דְּאִיהוּ סָמְכָא דְּעָלְמָא, וְאִיהוּ צַדִּיק וְדָא אַשְׁקֵי (לעלמא) וְרָוֵי עָלְמָא (ס"א מן כלא) וְזַן כֹּלָּא. וְעָלַיְיהוּ כְּתִיב (ישעיה ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ. וּכְתִיב, (תהלים קמה) טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וַהֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁעַל שִׁבְעָה עַמּוּדִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, כַּכָּתוּב (שם ט) חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, כָּךְ הוּא וַדַּאי, אֲבָל [כאן] כָּל הָאֲחֵרִים בַּשְּׁבִיעִי הֵם עוֹמְדִים, שֶׁהוּא סָמֻךְ שֶׁל הָעוֹלָם, וְהוּא צַדִּיק, וְזֶה מַשְׁקֶה [את העולם] וּמַרְוֶה אֶת הָעוֹלָם [מן הכל] וְזָן לַכֹּל, וְעָלָיו כָּתוּב (ישעיה ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ, וְכָתוּב (תהלים קמה) טוֹב ה' לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הָא כְּתִיב, (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. דָּא הוּא סָמְכָא דְּעָלְמָא קָאִים עֲלֵיהּ, וְאִיהוּ אַשְׁקֵי לְגִנְתָא (דעדן) וְגִנְתָא אִשְׁתַּקֵי מִנֵּיהּ וּמִנֵּיהּ עָבְיְדָא פֵּירִין. וְכֻלְּהוּ פֵּירִין פָּרְחִין בְּעָלְמָא וְאִנּוּן קַיּוּמָא דְּעָלְמָא קַיּוּמָא דְּאוֹרַיְיתָא, וּמַאן נַיְינְהוּ, נְשָׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא דְּאִנּוּן פְּרִי עוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּבְגִין כָּךְ בְּכָל לֵילְיָא וְלֵילְיָא נְשָׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא סָלְקָן.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הֲרֵי כָּתוּב (בראשית ב) וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. זֶה הוּא הָעַמּוּד שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו וְהוּא מַשְׁקֶה לַגָּן [העדן], וְהַגָּן נִשְׁקֶה מִמֶּנּוּ, וּמֵמֶּנּוּ עוֹשֶׂה פֵּרוֹת. וְכָל הַפֵּרוֹת פּוֹרְחִים בָּעוֹלָם וְהֵם הַקַּיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם, הַקַּיּוּם שֶׁל הַתּוֹרָה. וּמִי הֵם? נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם פְּרִי מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּמִשּׁוּם כָּךְ בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים עוֹלוֹת.

וְכַד אִתְפַּלַּג לֵילְיָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲתֵי לְגִנְתָא דְּעֵדֶן לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא בְּהוּ. בְּמַאן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּכֻלְּהוּ, בֵּין אִנּוּן דִּמְדוֹרֵיהוֹן בְּהַהוּא עָלְמָא, בֵּין אִנּוּן דְּיָתְבֵי בִּמְדוֹרֵיהוֹן בְּהַאי עָלְמָא, בְּכֻלְּהוּ מִשְׁתַּעֲשַׁע בְּהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּפַלְגוּת לֵילְיָא.

וּכְשֶׁנֶּחֱלָק הַלַּיְלָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא לְגַן הָעֵדֶן לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהֶם. בְּמִי? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּכֻלָּם. בֵּין אוֹתָם שֶׁמְּדוֹרָם בָּעוֹלָם הַהוּא, וּבֵין אוֹתָם שֶׁיּוֹשְׁבִים בִּמְדוֹרָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, בְּכֻלָּם מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה.

תָּא חֲזֵי, עָלְמָא דִּלְעֵילָּא אִצְטְרִיךְ לְאִתְעָרוּתָא דְּעָלְמָא תַּתָּאָה, וְכַד נְשָׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא נָפְקֵי מֵהַאי עָלְמָא וְסָלְקֵי לְעֵילָּא כֻּלְּהוּ מִתְלַבְּשֵׁי בִּנְהוֹרָא דִּלְעֵילָּא בְּדִיוּקְנָא יְקָר, וּבְהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשַׁע וְתָאִיב לוֹן דְּאִינְהוּ פְּרִי עוֹבָדוֹי, וְעַל דָּא אִקְרוּן יִשְׂרָאֵל דְּאִית לוֹן נִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין בְּגִין לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (דברים יד) בָּנִים אַתֶּם לַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם, בָּנִים וַדַּאי אִיבָּא דְּעוֹבָדוֹי.

בֹּא רְאֵה, הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה צָרִיךְ אֶת הִתְעוֹרְרוּתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וּכְשֶׁנִּשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים יוֹצְאוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלוֹת לְמַעְלָה, כֻּלָּן מִתְלַבְּשׁוֹת בְּאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה בִּדְמוּת נִכְבָּדָה, וּבֶהֱם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ וְתָאֵב לָהֶם, שֶׁהֵם פְּרִי מַעֲשָׂיו, וְעַל זֶה נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת בָּנִים לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יד) בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. בָּנִים וַדַּאי, פְּרִי מַעֲשָׂיו.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא וְאֶפִילּוּ אִנּוּן דְּבַהַאי עָלְמָא (דארעא), הֵיאַךְ. אָמַר לֵיהּ בְּגִין דִּי בְּפַלְגוּת לֵילְיָא כָּל אִנּוּן זַכָּאֵי קְשׁוֹט כֻּלְּהוּ מִתְעָרֵי לְמִקְרֵי בְּאוֹרַיְיתָא וּלְמִשְׁמַע תּוּשְׁבְּחָן דְּאוֹרַיְיתָא, וְהָא אִתְּמַר דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָל אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דִּבְגוֹ גִּנְתָּא דְּעֵדֶן כֻּלְּהוּ צַיְיתִין לְקָלֵיהוֹן, וְחוּטָא דְּחֶסֶד אִתְמְשַׁךְ עֲלַיְיהוּ בְּיַמָּא דִּכְתִיב, (תהלים מב) יוֹמָם יְצַוֶּה יְיָ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא, אֲפִלּוּ אוֹתָם שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה [של הארץ]. אֵיךְ? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁבַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה כָּל אוֹתָם צַדִּיקֵי אֱמֶת, כֻּלָּם מִתְעוֹרְרִים לִקְרֹא בַּתּוֹרָה וְלִשְׁמֹעַ אֶת תִּשְׁבְּחוֹת הַתּוֹרָה. וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּתוֹךְ גַּן הָעֵדֶן כֻּלָּם מַקְשִׁיבִים לְקוֹלָם, וְחוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם בַּיּוֹם, שֶׁכָּתוּב (תהלים מב) יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי.

וְעַל דָּא תּוּשְׁבְּחָן דְּסָלְקִין בְּלֵילְיָא קַמֵּיהּ דָּא תּוּשְׁבַּחְתָּא שְׁלִים. תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּיִשְׂרָאֵל הֲווּ סְגִירִין בְּבָתֵּיהוֹן כַּד קָטַל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוֹרֵיהוֹן דְּמִצְרָאֵי, הֲווּ אָמְרֵי הֲלֵילָא וְתַשְׁבְּחָן קַמֵּיהּ.

וְעַל כֵּן הַתִּשְׁבָּחוֹת שֶׁעוֹלוֹת בַּלַּיְלָה לְפָנָיו, זוֹ תִּשְׁבַּחַת שְׁלֵמָה. בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ סְגוּרִים בְּבָתֵּיהֶם כְּשֶׁהָרַג הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּבְכוֹרֵי מִצְרַיִם, הָיוּ אוֹמְרִים הַלֵּל וְתִשְׁבָּחוֹת לְפָנָיו.

תָּא חֲזֵי, דָּוִד מַלְכָּא הֲוָה קָם בְּפַלְגוּת לֵילְיָא, דְּאִי תֵּימָא דְּהֲוָה יָתִיב אוֹ שָׁכִיב בְּעַרְסֵיהּ וְהֲוָה אָמַר שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן, לָא, אֶלָּא כְּמָה דִּכְתִיב (תהלים קיט) חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ. אָקוּם וַדַּאי בַּעֲמִידָה לְאִתְעַסְּקָא בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן דְּאוֹרַיְיתָא. וּבְגִין כָּךְ דָּוִד מַלְכָּא חַי לְעָלְמִין, וְאֶפִילּוּ בְּיוֹמֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא אִיהוּ מַלְכָּא. דְּהָא תְּנַן מַלְכָּא מְשִׁיחָא אִי מִן חַיָּיא הוּא דָּוִד שְׁמֵיהּ וְאִי מִן מֵתַיָּיא הוּא דָּוִד שְׁמֵיהּ, וְאִיהוּ הֲוָה אִתְעַר בְּצַפְרָא עַד לָא יֵיתֵי דִּכְתִיב, (תהלים נז) עוּרָה כְבוֹדִי עוּרָה הַנֵּבֶל וְכִנּוֹר אָעִירָה שָׁחַר.

בֹּא רְאֵה שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה קָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, שֶׁאִם תֹּאמַר שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב אוֹ שׁוֹכֵב בְּמִטָּתוֹ וְהָיָה אוֹמֵר שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת - לֹא, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיט) חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ. אָקוּם וַדַּאי בַּעֲמִידָה לְהִתְעַסֵּק בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ דָּוִד הַמֶּלֶךְ חַי לְעוֹלָמִים, וַאֲפִלּוּ בִּימֵי מָלֶךְ הַמָּשִׁיחַ הוּא מֶלֶךְ. שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, אִם מִן הַחַיִּים הוּא - דָּוִד שְׁמוֹ, וְאִם מִן הַמֵּתִים הוּא - דָּוִד שְׁמוֹ. וְהוּא הָיָה מִתְעוֹרֵר

תָּא חֲזֵי, כָּל הַהוּא לֵילְיָא דְּשָׁרָה הֲוֹת לְגַבֵּיהּ דְּפַרְעֹה אִתּוּ מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי לְזַמְּרָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן, אָמַר לְהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כֻּלְּכוּ זִילוּ וְעָבִידוּ מַכְתְּשִׁין

רַבְרְבִין בְּמִצְרַיִם, רְשִׁימוּ לְמַאן דְּאָנָא זַמִּין לְמֶעְבַּד לְבָתַר, (דא) מַה כְּתִיב וַיְנַגַּע יְיָ אֶת פַּרְעֹה נְגָעִים גְּדוֹלִים וְגוֹ'.

בַּבֹּקֶר בְּטֶרֶם יִבֵא, שֶׁכָּתוּב (שם נז) עוּרִי כְבוֹדִי עוּרִי הַנֵּבֶל וְכִנּוֹר אָעִירָה שָׁחַר. בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה שֶׁשָּׂרָה הָיְתָה אֵצֶל פַּרְעֹה, בָּאוּ הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים לְזַמֵּר לְקָדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא בְּשִׁירוֹת וְתֻשְׁבָּחוֹת. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: כֻּלְּכֶם לְכוּ וַעֲשׂוּ מִכּוֹת גְּדוֹלוֹת בְּמִצְרַיִם, סִימָן לְמִי שֶׁאֲנִי עָתִיד לַעֲשׂוֹת אַחַר כָּךְ. זֶה מַה שֶּׁכָּתוּב וַיְנַגַּע ה' אֶת פַּרְעֹה נְגָעִים גְּדֹלִים וְגוֹ'

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וַיִּקְרָא פַּרְעֹה לְאַבְרָם וְגוֹ'. מְנָא הֲוָה יָדַע, דְּהָא לָא כְּתִיב הָכָא כְּמָה דְּאִתְּמַר בַּאֲבִימֶלֶךְ דִּכְתִיב וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְגוֹ', וְהָכָא לָא אָמַר לֵיהּ מִדִּי.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיִּקְרָא פַּרְעֹה לְאַבְרָם וְגוֹ'. מִנַּיִן הָיָה יוֹדֵעַ, שֶׁהֲרֵי לֹא כָתוּב כָּאן כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּאֲבִימֶלֶךְ, שֶׁכָּתוּב וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְגוֹ', וְכָאן לֹא אָמַר לוֹ דָּבָר?

אָמַר רַבִּי יִצְחָק הָא כְּתִיב עַל דְּבַר שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם. דְּהָכִי הֲווּ אָמְרֵי לֵיהּ, עַל דְּבַר שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם. דְּהָא לָא הֲוָה מְמַלֵּיל עִמֵּיהּ כְּמָה דִּמְמַלֵּיל בַּאֲבִימֶלֶךְ, אֶלָּא בְּמִלָּה דָא אִתְּמַר וְלָא יַתִּיר, מַכְתְּשָׁא דָא עַל דְּבַר שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם אִיהִי, וְלָא הֲוָה מַלִּיל (דא) עִמֵּיהּ, כְּדֵין יָדַע (הוא) דְּהָא אִתְּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם אִיהִי, מִיָּד וַיִּקְרָא פַּרְעֹה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הֲרֵי כָּתוּב עַל דְּבַר שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם. שֶׁכָּךְ הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ: עַל דְּבַר שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם. שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ כְּמוֹ שֶׁמְּדַבֵּר עִם אֲבִימֶלֶךְ, אֶלָּא בְּדָבָר זֶה נִתְבָּאֵר וְלֹא יוֹתֵר: הַמַּכָּה הַזּוֹ הִיא עַל דְּבַר שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם. וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר [זה] עִמּוֹ. אָז [הוא] יָדַע שֶׁזּוֹ אִשְׁתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הִיא. מִיָּד - וַיִּקְרָא פַּרְעֹה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר וְגוֹ'.

וַיִּצַּו עָלָיו פַּרְעֹה אֲנָשִׁים. לָמָּה בְּנֵין דְּלָא יִקְרַב בַּר נַשׁ בְּהוּ לְאַבְאָשָׁא לוֹן. וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתוֹ, לְוָיָיה עֲבָדוּ לֵיהּ בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָכִי אַנְתְּ זַמִּין לְמֶעְבַּד לְבְנוֹי אַתְּ תּוֹזִיף לוֹן מֵאַרְעָךְ דִּכְתִיב, (שמות יג) וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת הָעָם דְּאוֹזִיף לוֹן מִכָּל אַרְעֵיהּ.

וַיִּצַּו עָלָיו פַּרְעֹה אֲנָשִׁים, לָמָּה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרַב אָדָם לָהֶם לְהָרַע לָהֶם. וַיְשַׁלְּחוּ אֹתוֹ, לְוָיָה עָשׂוּ לוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: כָּךְ אַתָּה עָתִיד לַעֲשׂוֹת לְבָנָיו, אַתָּה תְּלַוֶּה אוֹתָם מֵאַרְצְךָ, שֶׁכָּתוּב (שמות יג) וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת הָעָם, שִׁלְּוָה אוֹתָם מִכָּל אַרְצוֹ.

דף פג.

אָמַר רַבִּי אַבָּא כָּל כָּךְ לָמָּה אִזְדַּמַּן לֵיהּ לְאַבְרָהָם וּלְמַאי אִיצְטְרִיךְ, אֶלָּא בְּגִין לְגַדְּלָא שְׁמֵיהּ דְּאַבְרָהָם וְשָׂרָה בְּעָלְמָא, (דף פג ע"א) דְּאָפִילּוּ בְּמִצְרַיִם דְּאִנּוּן חָרְשֵׁי עָלְמָא וְלָא הֲוָה יָכִיל בַּר נָשׁ לְאִשְׁתְּזִיבָ מִנַּיְיהוּ. אִתְנַדַּל אַבְרָהָם וְאִסְתַּלִּיק לְעֵילָא הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיַּעַל אַבְרָם

מִמִּצְרַיִם, לְאָן אֲתַר הַנֶּגְבָּה. (ומאי הוא ואשתו וכל אשר לו, אלא לאודעא דלא גזלו מניה מדעם מאנון מתנן דיהבו ליה בדיל שרה דתהא למלכא)

אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּל כָּךְ לְמָה הִזְדַּמַּן לְאַבְרָהָם וּלְמָה הִצְטָרֵךְ? אֶלָּא כְּדֵי לְגַדֵּל אֶת שְׁמָם שֶׁל אַבְרָהָם וְשָׂרָה בָּעוֹלָם, שֶׁאֲפִלּוּ בְּמִצְרַיִם שֶׁהֵם מְכַשְּׁפֵי הָעוֹלָם, וְלֹא יָכוֹל הָיָה אָדָם לְהִנָּצֵל מֵהֶם, הִתְגַּדֵּל אַבְרָהָם וְהִתְעַלָּה לְמַעְלָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. לְאֵיזֶה מָקוֹם? הַנֶּגְבָּה [ומה זה הוא ואשתו וכל אשר לו? אלא להודיע שלא גזלו ממנו דבר מאותן מתנות שנתנו לו בשביל שרה שתהיה למלך].

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן תָּא חֲזֵי, כֹּלָּא רָזָא דְחָכְמְתָא אִיהוּ, וְקָא רָמַז הָכָא בְּחָכְמְתָא וְדַרְגִּין דִּלְתַתָּא דְּקָא נָחִית אַבְרָהָם לְעוּמְקַיָּיא דִלְהוֹן וְיָדַע לוֹן, וְלָא אִתְדַּבָּק בְּהוּ, וְתָב לְקַמֵּי מָרֵיהּ. וְלָא אִתְפַּתָּא בְּהוּ כְּאָדָם דְּכַד מָטָא לְהַהוּא דַּרְגָּא אִתְפַּתָּא בְּנָחָשׁ וְגָרִים מוֹתָא לְעָלְמָא. וְלָא אִתְפַּתָּא כְּנֹחַ דְּכַד נָחַת וּמָטָא לְהַהוּא דַּרְגָּא מַה כְּתִיב, (בראשית ט) וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה. אָהֳלֹה כְּתִיב בְּה"א.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה, הַכֹּל הוּא סוֹד שֶׁל חָכְמָה, וְרָמַז כָּאן בַּחָכְמָה וְהַדְּרָגוֹת שֶׁלְּמַטָּה שֶׁאַבְרָהָם יָרַד לְעָמְקָם וְיָדַע אוֹתָם, וְלֹא נִדְבַּק בָּהֶם, וְשָׁב לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, וְלֹא הִתְפַּתָּה בָּהֶם כְּאָדָם שֶׁכַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ לַדַּרְגָּה הַהִיא הִתְפַּתָּה בַּנָּחָשׁ וְגָרַם מָוֶת לָעוֹלָם. וְלֹא הִתְפַּתָּה כְּמוֹ נֹחַ, שֶׁכַּאֲשֶׁר יָרַד וְהִגִּיעַ לַדַּרְגָּה הַהִיא מַה כָּתוּב? (בראשית ט) וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה. אָהֳלֹה כְּתוּב בְּהֵ"א.

אֲבָל בְּאַבְרָהָם מַה כְּתִיב וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. דְּסָלִיק וְלָא נָחִית, וְתָב לְאַתְרֵיהּ לְדָרְגָא עִלָּאָה דְּאִתְדַּבָּק בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא. וְעוֹבָדָא דָא הֲוָה, בְּגִין לְאַחֲזָאָה חָכְמְתָא דְּאִתְקְיָים בְּקִיּוּמָא שְׁלִים כְּדָקָא חָזֵי לֵיהּ וְלָא אִתְפַּתָּא וְקָם בְּקִיּוּמָא וְתָב לְאַתְרֵיהּ. הַנֶּגְבָּה, דָּא דָרוֹם דַּרְגָּא עִלָּאָה דְּאִתְאֲחִיד בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא דִּכְתִיב הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה. אוּף הָכָא הַנֶּגְבָּה, אֲתַר דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא.

אֲבָל בְּאַבְרָהָם מַה כָּתוּב? וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. שֶׁעָלָה וְלֹא יָרַד, וְשָׁב לִמְקוֹמוֹ לְדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה שֶׁנִּדְבַּק בָּהּ כְּבָרִאשׁוֹנָה. וְהַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה הָיָה כְּדֵי לְהַרְאוֹת הַחָכְמָה שֶׁהִתְקַיֵּם בְּקִיּוּם שָׁלֵם כָּרִאוּי לוֹ וְלֹא הִתְפַּתָּה, וְעָמַד בְּקִיּוּם וְשָׁב לִמְקוֹמוֹ. הַנֶּגְבָּה - זֶה הַדָּרוֹם, הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁנֶּאֱחַז בָּהּ כְּבָרִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּתוּב הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה. אַף כָּאן הַנֶּגְבָּה - מָקוֹם שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ בָּרִאשׁוֹנָה.

תָּא חֲזֵי, רָזָא דְמִלָּה, אִי אַבְרָם לָא יֵיחוּת לְמִצְרַיִם וְלָא יִצְטָרֵךְ תַּמָּן בְּקַדְמֵיתָא. לָא יְהֵא חוּלְקָא עַדְבֵיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כְּגַוונָא דָא לְבִנּוֹי כַּד בָּעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד לֵיהּ (ד"א לון) עַמָּא חָדָא עַמָּא שְׁלִים וּלְקָרְבָא לוֹן לְגַבֵּיהּ, אִי לָא נָחֲתוּ בְּקַדְמֵיתָא לְמִצְרַיִם וְלָא יִצְטָרְפוּן תַּמָּן, לֹא הֲווּ עַמָּא יְחִידָא דִילֵיהּ. (סא א) כְּגַוונָא דָא אִי לָא אִתְיְיהִיבַת אַרְעָא קַדִּישָׁא לְכָנַעַן בְּקַדְמֵיתָא וְיִשְׁלוֹט בָּהּ לָא הֲוָת אַרְעָא חוּלְקֵיהּ וְעַדְבֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּכְלָּא רָזָא חָדָא.

בֹּא רְאֵה סוֹד הַדָּבָר, אִם אַבְרָם לֹא יֵרֵד לְמִצְרַיִם וְלֹא יִצְטָרֵךְ שָׁם בְּרֵאשׁוֹנָה, לֹא יִהְיֶה חֵלֶק גּוֹרָלוֹ בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. כְּמוֹ זֶה לְבָנָיו, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לוֹ [ד"א להם] עִם אֶחָד, עִם שְׁלֵם, וּלְקָרְבָם אֵלָיו, אִם לֹא יֵרְדוּ בְּרֵאשׁוֹנָה לְמִצְרַיִם וְלֹא יִזְדַּכּוּ שָׁם, לֹא הָיוּ הָעָם הַיְחִידִי שֶׁלּוֹ. כְּמוֹ כֵן אִם לֹא נִתְּנָה הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה לְכְנַעַן בְּרֵאשׁוֹנָה וְיִשְׁלֹט בָּהּ, לֹא הָיְתָה הָאָרֶץ חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד.

רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה אָזִיל בְּאָרְחָא, וְהָיָה עִמֵּיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ וְרַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יְהוּדָה. עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן תָּוּוהְנָא הֵיךְ בְּנֵי עָלְמָא לָא מַשְׁגִּיחִין לְמִנְדַּע מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא וּעְלַ מָה קַיְימֵי. פְּתַח וְאָמַר, (ישעיה כו) נַפְשִׁי אִוִּיתִיךָ בַּלַּיְלָה אַף רוּחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךָּ, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ וְאוֹקִימְנָא לֵיהּ, אֲבָל תָּא חֲזֵי, נַפְשָׁא דְּבַר נָשׁ, כָּד (איהו) סָלִיק לְעַרְסֵיהּ, נָפְקַת מִנֵּיהּ וְסָלְקָא לְעֵילָא. וְאִי תֵּימָא דְּכֻלְּהוּ סָלְקָאן. לָאו כָּל חַד וְחַד חָמֵי אַפֵּי מַלְכָּא, אֶלָּא נַפְשָׁא סָלְקָא וְלָא אִשְׁתְּאַר בָּהּ בַּהֲדֵי גּוּפָא בַּר חַד רְשִׁימוּ (נשימו) דְּקֵיְימְטָא דְּחַיּוּתָא דִּלְבָּא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, וְרַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יְהוּדָה. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, תְּמֵהַנִי אֵיךְ בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא מַשְׁגִּיחִים לָדַעַת דִּבְרֵי תוֹרָה וְעַל מָה עוֹמְדִים. פְּתַח וְאָמַר, (ישעיה כו) נַפְשִׁי אִוִּיתִיךָ בַּלַּיְלָה אַף רוּחִי בְקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךָּ. הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ וּבֵאַרְנוּ אוֹתוֹ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, נֶפֶשׁ הָאָדָם, כְּשֶׁהוּא עוֹלֶה לְמִטָּתוֹ, יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ וְעוֹלָה לְמַעְלָה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁכֻּלָּן עוֹלוֹת - אֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד רוֹאֶה אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא הַנֶּפֶשׁ עוֹלָה וְלֹא נִשְׁאָר בָּהּ עִם הַגּוּף, רַק רֹשֶׁם [נשימה] שֶׁל הַמִּדָּה שֶׁל חַיּוּת הַלֵּב.

וְנַפְשָׁא אָזְלָא וּבָעְיָא לְסָלְקָא. וְכַמָּה דַּרְגִּין לְדַרְגִּין לְסָלְקָא, שָׁטָאת וְהִיא אִתְעָרְעַת בְּהַנֵּי קוּמְרִין טָהִירִין דְּמְסָאֲבוּתָא. אִי הִיא דְּכִיאַת דְּלָא אִסְתָּאֲבַת בִּימָמָא סָלְקָא לְעֵילָא. וְאִי לָאו דְּכִיאַת, אִסְתָּאֲבַת בֵּינַיְיהוּ וְאִתְדַּבְּקַת בָּהּ וְלָא סָלְקָא יַתִּיר. וְתַמָּן מוֹדָעֵי לָהּ מִלִּין וְאִיהוּ אִתְדַּבְּקַת מֵאִנּוּן מִלִּין דְּזִמַּן קָרִיב. וּלְזִמְנִין דְּחַיְיכִין בָּהּ וּמוֹדָעִין לָהּ מִלִּין כְּדִיבִין. וּכְדֵין אָזְלָא כְּהַאי גַּוְונָא כָּל לֵילְיָא עַד דְּיִתְעַר בַּר נָשׁ וְתָאבַת לְאַתְרָהּ. זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּיא דְּגָלֵי לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָזִין דִּילֵיהּ בְּחֶלְמָא בְּגִין דְּיִסְתַּמְרוּן מִן דִּינָא. וַוי לְאִנּוּן חַיָּיבֵי עָלְמָא דְּמְסָאֲבִין גַּרְמַיְיהוּ וְנַפְשַׁיְיהוּ.

וְהַנֶּפֶשׁ הוֹלֶכֶת וְרוֹצָה לְעֲלוֹת. וְכַמָּה דְּרָגוֹת לְדְרָגוֹת לַעֲלוֹת, הִיא מְשׁוֹטֶטֶת וּפוֹגֶשֶׁת בַּקְּלִפּוֹת שֶׁל אוּרוֹת הַטֻּמְאָה. אִם הִיא טְהוֹרָה, שֶׁלֹּא נִטְמְאָה בַּיּוֹם, עוֹלָה לְמַעְלָה. וְאִם לֹא טְהוֹרָה, נִטְמֵאת בֵּינֵיהֶם וְנִדְבֶּקֶת בָּהֶם וְלֹא עוֹלָה יוֹתֵר. וְשָׁם מוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים, וְנִדְבֶּקֶת מֵאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁל זְמַן קָרוֹב. וְלִפְעָמִים שֶׁצּוֹחֲקִים עָלֶיהָ וּמוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים כּוֹזְבִים. וְאָז הוֹלֶכֶת כְּמוֹ זֶה כָּל הַלַּיְלָה עַד שֶׁיִּתְעוֹרֵר הָאִישׁ, וְשָׁבָה לִמְקוֹמָהּ. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְגַלֶּה לָהֶם סוֹדוֹתָיו בַּחֲלוֹם כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְרוּ מִן הַדִּין. אוֹי לְאוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁמְּטַמְּאִים עַצְמָם וְנַפְשָׁם.

תָּא חֲזֵי, אִנּוּן דְּלָא אִסְתָּאֲבוּ, כַּד סָלְקֵי בְּעַרְסַיְיהוּ, נַפְשָׁא סָלְקָא וְעָאלַת בֵּין כָּל הַנֵּי דַּרְגִּין בְּקַדְמֵיתָא וְסָלְקָא וְלָא אִתְדַּבְקַת בָּהּ. וּלְבָתַר אָזְלָא וְשָׁטָאת וְסָלְקָא כְּפוּם אוֹרְחָהּ.

בֹּא רְאֵה, אוֹתָם שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ, כְּשֶׁעוֹלִים לְמִטָּתָם, הַנֶּפֶשׁ עוֹלָה וְנִכְנֶסֶת בֵּין כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת בָּרִאשׁוֹנָה, וְעוֹלָה וְלֹא נִדְבֶּקֶת בָּהֶן. אַחַר כְּךָ הוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת וְעוֹלָה כְּפִי דַּרְכָּהּ.

הַהִיא נַפְשָׁא דְּזָכַת לְסָלְקָא אִתְחֲזַיאַת קַמֵּיהּ דְּסִבַּר אַפֵּי יוֹמִין וְאִתְדַּבְּקַת בְּרֵעוּתָא לְאִתְחַזָּאָה בְּתִיאוּבְתָּא עִלָּאָה לְמֶחֱמֵי בְּנוֹעַם מַלְכָּא וּלְבַקְּרָא בְּהֵיכְלֵיהּ. וְדָא הוּא בַּר נָשׁ דְּאִית לֵיהּ חוּלָקָא תָּדִיר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שֶׁזּוֹכָה לַעֲלוֹת, נִרְאֵית לִפְנֵי סֵבָּר פְּנֵי הַיָּמִים, וְנִדְבֶּקֶת בְּרָצוֹן לְהֵרָאוֹת בִּתְשׁוּקָה עֶלְיוֹנָה לִרְאוֹת בְּנֹעַם הַמֶּלֶךְ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ. וְזֶה הוּא הָאִישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק תָּמִיד בָּעוֹלָם הַבָּא.

וְדָא הִיא נַפְשָׁא דְּכַסִּיפָא דִּילְהּ כַּד סָלְקָא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (תדיר), וְלָא אִתְדַּבְּקַת בְּהַנֵּי זִינִין טָהִירִין אַחֲרָנִין, וְהִיא אָזְלַת בָּתַר זִינָא קַדִּישָׁא בְּאַתְרָא (ד"א בתר אתרא) דְּנָפְקַת מִתַּמָּן. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב נַפְשִׁי אִוִּיתִיךְ בַּלַּיְלָה. בְּגִין לְמִרְדַּף בַּתָּרָךְ וְלָא לְאִתְפַּתָּאָה בָּתַר זִינָא אָחֳרָא נוּכְרָאָה.

וְזוֹ הִיא הַנֶּפֶשׁ שֶׁהַכִּסּוּף שֶׁלָּהּ כְּשֶׁעוֹלָה בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא [תמיד] וְלֹא נִדְבֶּקֶת בַּמִּינִים הַלָּלוּ אוֹרוֹת הָאֲחֵרִים, וְהִיא הוֹלֶכֶת אַחַר מִין קָדוֹשׁ בְּמָקוֹם [אחר מקום] שֶׁיּוֹצֵאת מִשָּׁם. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב נַפְשִׁי אִוִּיתִיךְ בַּלַּיְלָה, כְּדֵי לִרְדֹּף אַחֲרֶיךָ וְלֹא לְהִתְפַּתּוֹת אַחַר מִין אַחֵר נָכְרִי.

דף פג:

תָּא חֲזֵי, נַפְשִׁי דָּא נֶפֶשׁ דְּאִיהִי שָׁלְטָא בַּלַּיְלָה וּלְמִרְדַּף בָּתַר דַּרְגָּא. רוּחַ בַּיּוֹם, דִּכְתִיב נַפְשִׁי אִוִּיתִיךָ (דף פג ע"ב) בַּלַּיְלָה, דָּא נֶפֶשׁ דְּאִיהִי שָׁלְטָא בַּלַּיְלָה. אַף רוּחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךָּ. דָּא רוּחַ דְּאִיהוּ שָׁלְטָא בִּימָמָא.

בֹּא רְאֵה, נַפְשִׁי - זוֹ הַנֶּפֶשׁ שֶׁשּׁוֹלֶטֶת בַּלַּיְלָה לִרְדֹּף אַחַר הַדַּרְגָּה שֶׁלָּהּ. הָרוּחַ בַּיּוֹם, שֶׁכָּתוּב נַפְשִׁי אִוִּיתִיךָ בַּלַּיְלָה, זוֹ הַנֶּפֶשׁ שֶׁשּׁוֹלֶטֶת בַּלַּיְלָה. אַף רוּחִי בְקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךָּ - זוֹ הָרוּחַ שֶׁשּׁוֹלֶטֶת בַּיּוֹם.

וְאִי תֵּימָא דִּתְרֵין דַּרְגִּין אִנּוּן בְּפָרוּדָא, לָאו הָכִי, דְּהָא דַּרְגָּא חַד אִנּוּן, וְאִנּוּן תְּרֵין בְּחִבּוּרָא חַד. וְחַד עִלָּאָה דְּשָׁלְטָא עֲלַיְיהוּ וְאִתְדַּבָּק בָּהּ וְאִנּוּן בֵּיהּ (ואקרון) וְאִתְקְרִיאַת נְשָׁמָה, וְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין סָלְקָאן בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא, דְּכַד מִסְתַּכְּלָן אִלֵּין דַּרְגִּין יִסְתַּכֵּל בַּר נָשׁ בְּחָכְמָה עִלָּאָה, וְהַאי נְשָׁמָה עַיִּיל בָּהּ וּמִתְדַּבְּקָן בָּהּ, וְכַד הַאי שָׁלְטָא כְּדֵין הַהוּא בַּר נָשׁ אִקְרֵי קָדוֹשׁ שְׁלִים מִכֹּלָּא. רְעוּתָא חָדָא לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁשְּׁתֵּי דְּרָגוֹת הֵן בְּפֵרוּד - לֹא כָּךְ, שֶׁהֲרֵי הֵן דַּרְגָּה אַחַת, וְהֵן שְׁתַּיִם בְּחִבּוּר אֶחָד, וְאַחַת עֶלְיוֹנָה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עֲלֵיהֶן וְנִדְבֶּקֶת בָּהֶן וְהֵן בָּהּ [ונקראים] וְנִקְרֵאת נְשָׁמָה. וְכָל הַדְּרָגוֹת עוֹלוֹת בְּסוֹד הַחָכְמָה. שֶׁשְּׁמִסְתַּכְּלִים עַל אֵלּוּ הַדְּרָגוֹת, יִסְתַּכֵּל הָאָדָם בַּחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהַנְּשָׁמָה הַזּוֹ נִכְנֶסֶת בָּהֶם וְנִדְבָּקִים בָּהּ. וּכְשֶׁזֶּה שׁוֹלֵט, אָז אוֹתוֹ הָאִישׁ נִקְרָא קָדוֹשׁ, שָׁלֵם מִן הַכֹּל. רָצוֹן אֶחָד לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא.

נֶפֶ"שׁ אִיהוּ אִתְעָרוּתָא תַּתָּאָה וְדָא סְמִיכָא בְּגוּפָא וְזָנַת לֵיהּ, וְגוּפָא אָחִיד בָּהּ וְהִיא אִתְאַחֲדַת בְּגוּפָא. לְבָתַר אִתְתַּקָּנַת וְאִתְעֲבִידַת כֻּרְסְיָיא לְאַשְׁרָאָה עֲלָהּ רוּחַ בְּאִתְעָרוּתָא דְּהַאי נֶפֶשׁ דְּאִתָּאֲחִידַת בְּגוּפָא, כְּמָה דִכְתִיב, (ישעיה לכ) עַד יֵעָרֶה עָלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם.

הַנֶּפֶ"שׁ הִיא הִתְעוֹרְרוּת תַּחְתּוֹנָה, וְזוֹ סְמוּכָה בַּגּוּף וְזָנָה אוֹתוֹ, וְהַגּוּף אוֹחֵז בָּהּ וְהִיא אֲחוּזָה בַּגּוּף. אַחַר כָּךְ נִתְקָנֶת וְנַעֲשֵׂית כִּסֵּא לְהַשְׁרוֹת עָלֶיהָ רוּחַ בְּהִתְעוֹרְרוּת הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת שֶׁנֶּאֱחֶזֶת בַּגּוּף, כַּכָּתוּב (ישעיה לב) עַד יֵעָרֶה עָלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם.

לְבָתַר דְּמִתְקָנִי תַּרְוַוֵיהוּ, זְמִינִין לְקַבְּלָא נְשָׁמָה. דְּהָא רוּחַ אִתְעֲבִיד כֻּרְסְיָיא לְגַבֵּי נְשָׁמָה לְאַשְׁרָאָה עֲלֵיהּ, וְהַאי נְשָׁמָה אִיהִי סְתִימָא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא טְמִירָא דְכָל טְמִירִין. אִשְׁתְּכַח דְּאִית (לה) כֻּרְסְיָיא לְכֻרְסְיָיא וְכֻרְסְיָיא לְגַבֵּי עִלָּאָה עֲלַיְיהוּ. וְכַד תִּסְתַּכַּל בְּדַרְגִּין תִּשְׁכַּח רָזָא דְחָכְמְתָא בְּהַאי מִלָּה. וְכֹלָּא הוּא חָכְמְתָא לְאִתְדַּבְּקָא בְּהַאי גַּוְונָא מִלִּין סְתִימִין.

לְאַחַר שֶׁמִּתַּקְּנִים אֶת שְׁנֵיהֶם, עֲתִידִים לְקַבֵּל נְשָׁמָה, שֶׁהֲרֵי הִרְוחַ נַעֲשֵׂית כִּסֵּא לִנְשָׁמָה לְהַשְׁרוֹת עָלֶיהָ, וְהַנְּשָׁמָה הַזּוֹ הִיא נִסְתֶּרֶת עֶלְיוֹנָה עַל הַכֹּל טְמוּנַת כָּל הַטְּמוּנִים. נִמְצָא שֵׁיֵּשׁ [לה] כִּסֵּא לְכִסֵּא, וְכִסֵּא לְעֶלְיוֹן עֲלֵיהֶם. וּכְשֶׁתִּסְתַּכֵּל בַּדְּרָגוֹת, תִּמְצָא סוֹד הַחָכְמָה בַּדָּבָר הַזֶּה, וְהַכֹּל הִיא חָכְמָה לְהִדָּבֵק בַּגָּוֶן הַזֶּה דְּבָרִים נִסְתָּרִים.

תָּא חֲזֵי (לעיל עז ב) נֶפֶשׁ אִיהִי אִתְעָרוּתָא תַּתָּאָה דְּאִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ בְּגוּפָא. כְּגַוְונָא דְנָהוֹרָא דְּבוּצִינָא. דְּנָהוֹרָא תַּתָּאָה דְּאִיהִי אוּכְמָא אִתְדַּבְּקַת בְּפִתִילָה וְלָא אִתְפָּרֵשׁ מִנֵּהּ וְלָא אִתְתַּקְנַת אֶלָּא בָּהּ. וְכַד אִתְתַּקְנַת בַּפִּתִילָה אִתְעֲבִידַת כֻּרְסְיָיא לִנְהוֹרָא עִלָּאָה חִוָּורָא דְּשַׁרְיָיא עַל הַהוּא נְהוֹרָא אוּכְמָא.

בֹּא רְאֵה, הַנֶּפֶשׁ הִיא הִתְעוֹרְרוּת תַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּדְבֶּקֶת בַּגּוּף, כְּמוֹ הָאוֹר שֶׁל הַמַּאוֹר, שֶׁהָאוֹר הַתַּחְתּוֹן שֶׁהוּא שָׁחוֹר, נִדְבָּק בַּפְּתִילָה וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה וְלֹא נִתְקָן אֶלָּא בָּהּ. וּכְשֶׁנִּתְקָן בַּפְּתִילָה, נַעֲשָׂה כִּסֵּא לָאוֹר הָעֶלְיוֹן הַלָּבָן שֶׁשּׁוֹרֶה עַל אוֹתוֹ הָאוֹר הַשָּׁחוֹר.

לְבָתַר כַּד מִתְתַּקְּנָן תַּרְוַוֵיהוּ אִתְעֲבִידַת הַהוּא נְהוֹרָא חִוָּורָא כֻּרְסְיָיא לִנְהוֹרָא סְתִימָאָה דְּלָא אִתְחֲזֵי וְלָא אִתְיְידַע מַה דְּשַׁרָא עַל הַהוּא נְהוֹרָא חִוָּורָא. וּכְדֵין נְהוֹרָא שְׁלִים. וְכָךְ הוּא בַּר נָשׁ דְּאִיהוּ שְׁלִים בְּכֹלָּא. וּכְדֵין אִקְרֵי קָדוֹשׁ, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים טז) לִקְדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה וְגו'. כְּגַוְונָא דָא בְּרָזָא עִלָּאָה.

אַחַר כָּךְ כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם נִתְקָנִים, נַעֲשָׂה אוֹתוֹ אוֹר לָבָן כִּסֵּא לָאוֹר הַנִּסְתָּר שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה וְאֵינוֹ נוֹדָע מַה שֶּׁשּׁוֹרֶה עַל אוֹתוֹ הָאוֹר הַלָּבָן, וְאֵז הָאוֹר שָׁלֵם. וְכָךְ הָאָדָם שֶׁהוּא שָׁלֵם בַּכֹּל, וְאֵז נִקְרָא קָדוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים טז) לִקְדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה וְגו'. כְּמוֹ כֵן בְּסוֹד עֶלְיוֹן.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּעָאל אַבְרָהָם לְאַרְעָא, אִתְחֲזִי לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּמָה דְּאִתְמַר דִּכְתִיב לַיְיָ הַנִּרְאֶה אֵלָיו, וְקַבִּיל תַּמָּן נֶפֶשׁ וּבָנָה מִזְבֵּחַ לְהַהוּא דַּרְגָא. לְבָתַר הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ

הַנֶּגְבָּה דְּקַבִּיל רוּחַ. לְבָתַר (עד) דְּסָלִיק לְאִתְדַּבְּקָא גּוֹ נְשָׁמָה כְּדֵין וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיְיָ סְתָם, דָּא הִיא נְשָׁמָה דְּאִיהִי סְתִימָא דְכָל סְתִימִין.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁאַבְרָהָם נִכְנַס לָאָרֶץ, נִרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לַה' הַנִּרְאֶה אֵלָיו, וְקַבֵּל שָׁם נָפֶשׁ וּבָנָה מִזְבֵּחַ לַדַּרְגָּה הַהִיא. אַחַר כָּךְ הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה, שֶׁקִּבֵּל רוּחַ. אַחַר כָּךְ [עד] שֶׁעָלָה לְהִתְדַּבֵּק תּוֹךְ הַנְּשָׁמָה, אָז וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה', סְתָם. זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא נִסְתֶּרֶת כָּל הַנִּסְתָּרִים.

לְבָתַר יָדַע דְּבָעֵי לְאִצְטָרְפָא וּלְאִתְעַטָּרָא בְּדַרְגִּין, מִיָּד וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה, וְאִשְׁתְּזִיב מִתַּמָּן. וְלָא אִתְפַּתָּא גּוֹ אִנּוּן טָהִירִין, וְאִתְצָרִיף וְתָב לְאַתְרֵיהּ. כֵּיוָן דְּנָחַת וְאִתְצָרִיף, מִיָּד וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם, סָלִיק וַדַּאי וְתָב לְאַתְרֵיהּ וְאִתְדַּבַּק בִּמְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה דִּכְתִיב הַנֶּגְבָּה.

אַחַר כָּךְ יָדַע שֶׁצָּרִיךְ לְהִצָּרֵף וּלְהִתְעַטֵּר בַּדַּרְגּוֹת, מִיָּד - וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה, וְנִצַּל מִשָּׁם, וְלֹא הִתְפַּתָּה תּוֹךְ אוֹתָם הָאוֹרוֹת, וְנִצְרַף וְשָׁב לִמְקוֹמוֹ. כֵּיוָן שֶׁיָּרַד וְנִצְרַף, מִיָּד - וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. עָלָה וַדַּאי וְשָׁב לִמְקוֹמוֹ וְנִדְבַּק בֶּאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁכְּתוּב הַנֶּגְבָּה.

מִכָּאן וּלְהָלְאָה יָדַע אַבְרָהָם חָכְמְתָא עִלָּאָה וְאִתְדַּבַּק בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִתְעֲבִיד יְמִינָא דְעָלְמָא. כְּדֵין וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב. כָּבֵד מְאֹד בְּסִטְרָא דְמִזְרָח. בַּמִּקְנֶה בְּסִטְרָא דְמַעֲרָב. בַּכֶּסֶף מִסִּטְרָא דְדָרוֹם. בַּזָּהָב מִסִּטְרָא דְצָפוֹן.

מִכָּאן וְהָלְאָה יָדַע אַבְרָהָם הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה וְנִדְבַּק בַּקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, וְנַעֲשָׂה הַיְמִין שֶׁל הָעוֹלָם. אָז, וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב. כָּבֵד מְאֹד - בְּצַד הַמִּזְרָח. בַּמִּקְנֶה - בְּצַד הַמַּעֲרָב. בַּכֶּסֶף - מִצַּד הַדָּרוֹם. בַּזָּהָב - מִצַּד הַצָּפוֹן.

אָתוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבָּא וְכָלְהוּ חַבְרַיָּא וּנְשָׁקוּ יְדוֹי. בְּכָה רַבִּי אַבָּא וְאָמַר וַוי וַוי כַּד תִּסְתַּלַּק מִן עָלְמָא מַאן יַנְהִיר נְהוֹרָא דְאוֹרַיְיתָא. זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּחַבְרַיָּיא דְּשָׁמְעִין מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא אִלֵּין מִפּוּמָךְ.

בָּאוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבָּא וְכָל הַחֲבֵרִים וְנִשְּׁקוּ אֶת יָדוֹ. בָּכָה רַבִּי אַבָּא וְאָמַר, וַי וַי, כְּשֶׁתִּסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, מִי יָאִיר אֶת אוֹר הַתּוֹרָה? אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַחֲבֵרִים שֶׁשּׁוֹמְעִים דִּבְרֵי תוֹרָה הַלָּלוּ מִפִּיךָ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו, לְמִפְקַד אַתְרֵיהּ וְדַרְגּוֹי. לְמַסָּעָיו לְמַסָּעוֹ כְּתִיב, מַאן מַסָּעוֹ. דָּא דַרְגָּא קַדְמָאָה דְּאִתְחֲזֵי לֵיהּ בְּקַדְמֵיתָא, כְּתִיב הָכָא מַסָּעוֹ וּכְתִיב הָתָם (מלכים א ו) אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסַּע נִבְנָה. וְהָא אוֹקִימְנָא אֶבֶן שְׁלֵמָה וַדַּאי. מַסַּע כְּמָה דְּאִתְּמַר.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב. וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו, לְפָקֹד אֶת מְקוֹמוֹ וְדַרְגָּתוֹ. לְמַסָּעָיו - לְמַסָּעוֹ כָּתוּב, מִי הַמַּסָּעוֹ? זוֹ הַדַּרְגָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁרָאוּיָה לוֹ בָּרִאשׁוֹנָה. כָּתוּב כָּאן מַסָּעוֹ, וְכָתוּב שָׁם (מלכים א ו) אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסַּע נִבְנָה. וְהֲרֵי בֵּאַרְנוּ אֶבֶן שְׁלֵמָה וַדַּאי. מַסַּע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

דף פד.

וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו. (עיין פי' בס' הגלגולים דף ו' ע"ג סוף פ' ו) כָּל אִנּוּן דַּרְגִּין דַּרְגָּא בָּתַר דַּרְגָּא כְּמָה דְּאִתְמַר. מִנֶּגֶב (דף פד ע"א) וְעַד בֵּית אֵל לְאַתְקָנָא אַתְרֵיהּ וּלְחַבְּרָא לוֹן בְּיִחוּדָא שְׁלִים. דְּהָא מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל אִשְׁתְּכַח רָזָא דְחָכְמְתָא כְּדְקָא יְאוּת.

וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו, כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת, דַּרְגָּה אַחַר דַּרְגָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל, לְתַקֵּן אֶת מְקוֹמוֹ וּלְחַבְּרָם בְּיִחוּד שָׁלֵם, שֶׁהֲרֵי מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל נִמְצָא סוֹד הַחָכְמָה כָּרָאוּי.

אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אָהֳלֹה בַּתְּחִלָּה, אָהֳלֹה בְּהֵ"א, מַאן אָהֳלָה, דָּא בֵּית אֵל. אֶבֶן שְׁלֵמָה כְּדֶאֱמָרָן. תּוּ רְשִׁים וְאָמַר אֶל מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה דְּכְתִיב לַיְיָ הַנִּרְאָה אֵלָיו. וּכְדֵין וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְיָ. כְּדֵין אִתְדַּבַּק בִּמְהֵימְנוּתָא שְׁלִימְתָא.

אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אָהֳלֹה בַּתְּחִלָּה, אָהֳלֹה בְּהֵ"א. מִי אָהֳלָה? זֶה בֵּית אֵל. אֶבֶן שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. עוֹד רָשַׁם וְאָמַר, אֶל מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּתוּב לַה' הַנִּרְאֶה אֵלָיו. וְאָז וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם בְּשֵׁם ה', אִז נִדְבַּק בֶּאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה.

תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמִיתָא סָלִיק מִתַּתָּא לְעֵילָּא דִּכְתִיב וַיֵּרֶא יְיָ אֶל אַבְרָם. וּכְתִיב לַיְיָ הַנִּרְאֶה אֵלָיו. וְדָא הוּא דַּרְגָּא קַדְמָאָה כְּדֶאֱמָרָן אֶבֶן שְׁלֵמָה (מסע נבנה וכתיב למסעו). וּלְבָתַר הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה. דַּרְגָּא בָּתַר דַּרְגָּא עַד דְּאִתְעַטַּר בַּדְּרוֹם חוּלְקֵיהּ וְעַדְבֵיהּ. לְבָתַר סְתִים מִלָּה כַּד סָלִיק וְאָמַר לַיְיָ סְתָם, דָּא עָלְמָא עִלָּאָה. וּמִתַּמָּן נָטִיל בְּדַרְגִּין וְנָחִית מֵעֵילָּא לְתַתָּא וְאִתְדַּבַּק כֹּלָּא בְּאַתְרֵיהּ כְּדְקָא יְאוּת.

בֹּא רְאֵה, בְּרִאשׁוֹנָה עָלָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב וַיֵּרֶא ה' אֶל אַבְרָם, וְכָתוּב לַה' הַנִּרְאֶה אֵלָיו, וְזוֹ הַדַּרְגָּה הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ אֶבֶן שְׁלֵמָה [מסע נבנה, וכתוב למסעו], וְאַחַר כָּךְ הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה, דַּרְגָּה אַחַר דַּרְגָּה, עַד שֶׁהִתְעַטֵּר בַּדְּרוֹם, חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ. אַחַר כָּךְ סָתַם הַדָּבָר כְּשֶׁעָלָה וְאָמַר לַה' סְתָם, זֶה הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וּמִשָּׁם נָסַע בַּדְּרָגוֹת וְיָרַד מִמַּעְלָה לְמַטָּה, וְהַכֹּל נִדְבַּק בִּמְקוֹמוֹ כָּרָאוּי.

וְהָכָא כַּד תִּסְתַּכֵּל בְּדַרְגִּין תִּשְׁכַּח רָזָא דְחָכְמְתָא עִלָּאָה. מַה כְּתִיב וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָו מִנֶּגֶב מִסְטָרָא דְיָמִינָא שֵׁירוּתָא דְעָלְמָא עִלָּאָה סְתִימָא עֲמִיקָא לְעֵילָּא עַד אֵין סוֹף, וְנָחִית דַּרְגָּא בָּתַר דַּרְגָּא (עד) מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל מַעֵילָּא לְתַתָּא.

וְכָאן כְּשֶׁתִּסְתַּכֵּל בַּדְּרָגוֹת, תִּמְצָא אֶת סוֹד הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה. מַה כָּתוּב? וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו מִנֶּגֶב. מִצַּד הַיָּמִין, רֵאשִׁית הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הַנִּסְתָּר הֶעָמֹק לְמַעְלָה עַד אֵין סוֹף. וְיָרַד דַּרְגָּה אַחַר דַּרְגָּה [עד] מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל, מִמַּעְלָה לְמַטָּה.

וּכְתִיב וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְיָ אַדְבֵּק יְחוּדָא בְּאַתְרֵיהּ כְּדְקָא יְאוּת דִּכְתִיב אֶל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה. מַאי אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם, דְּסָלִיק לָהּ מִתַּתָּא לְעֵילָּא. וְהַשְׁתָּא נָחִית בְּדַרְגִּין מֵעֵילָּא לְתַתָּא, בְּגִין דְּהִיא לָא תַּעֲדֵי מֵאִנּוּן דַּרְגִּין עִלָּאִין, וְאִנּוּן לָא יַעֲדוּן מִנָּהּ, וְיִתְיַחֵד כֹּלָּא בְּיִחוּדָא חָדָא כְּדְקָא יָאוֹת.

וְכָתוּב וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם ה'. נִדְבַּק הַיִּחוּד בְּמְקוֹמוֹ כְּרָאוּי, שֶׁכָּתוּב אֶל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשׁוֹנָה. מַה זֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם? שֶׁהֶעֱלָה אוֹתָהּ מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְעַכְשָׁו יָרַד בְּדַרְגּוֹת מִמַּעְלָה לְמַטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּזוּז מֵאוֹתָן הַדַּרְגּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת וְהֵם לֹא יָזוּזוּ מִמְּנָהּ, וְיִתְיַחֵד הַכֹּל בְּיִחוּד אֶחָד כְּרָאוּי.

כְּדֵין אִתְעַטַּר אַבְרָהָם וְהָוָה חוּלַק עַדְבֵיהּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וַדַּאי. זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּיא דְּמִתְעַטְּרֵי בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְהוּא מִתְעַטַּר בְּהוֹן. זַכָּאִין אִנּוּן בְּעָלְמָא דֵּין וְזַכָּאִין אִנּוּן בְּעָלְמָא דְאָתֵי. עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אָרֶץ. וּכְתִיב, (משלי ד) וְאוֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נוֹגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם.

אָז הִתְעַטַּר אַבְרָהָם וְהָיָה לְחֵלֶק גּוֹרָלוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וַדַּאי. אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁמִּתְעַטְּרִים בְּקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהוּא מִתְעַטֵּר בָּהֶם. אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַבָּא. עֲלֵיהֶם כָּתוּב (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, וְכָתוּב (משלי ד) וְאוֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נוֹגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם.

אָזְלוּ, כַּד מָטוּ בְּחַד בֵּי חֻקָּל יָתְבוּ. פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר (תהלים כה) פְּנֵה אֵלַי וְחָנֵנִי וְגוֹ'. הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכְּלָא בֵּיהּ, וְהָא אוֹקִימְנָא לֵיהּ בְּכַמָּה אֲתַר. אֲבָל בְּהַאי קְרָא מִלִּין סְתִימִין אִית בֵּיהּ. פְּנֵה אֵלַי. וְכִי דָּוִד אָמַר פְּנֵה אֵלַי וְחָנֵנִי. אֶלָּא בְּגִין דַּרְגָּא דִּילֵיהּ דְּאִיהוּ אִתְעַטַּר בֵּיהּ קָאָמַר. תְּנָה עָזְךָ לְעַבְדֶּךָ, תְּנָה עָזְךָ דָּא עֹז עֶלְאָה כְּדְכְתִיב, (שמואל א ב) וְיִתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ. מַאן מַלְכּוֹ דָּא מָלֵךְ סְתָם מַלְכָּא מְשִׁיחָא. אוּף הָכָא לְעַבְדֶּךָ דָּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא כְּדָאֲמָרַן מָלֵךְ סְתָם.

הָלְכוּ, כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְשָׂדֶה אֶחָד יָשְׁבוּ. פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (תהלים כה) פְּנֵה אֵלַי וְחָנֵּנִי. בַּפָּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ אוֹתוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. אֲבָל בַּפָּסוּק הַזֶּה דְּבָרִים נִסְתָּרִים יֵשׁ בּוֹ. פְּנֵה אֵלַי - וְכִי דָּוִד אָמַר פְּנֵה אֵלַי וְחָנֵּנִי? אֶלָּא בַּעֲבוּר דַּרְגָּתוֹ שֶׁהוּא מִתְעַטֵּר בָּהּ הוּא אָמַר. (שם פו) תְּנָה עָזְךָ לְעַבְדֶּךָ - תְּנָה עָזְךָ זֶה הָעֹז הָעֶלְיוֹן, כְּכָתוּב (שמואל א ב) וְיִתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ. מִי מַלְכּוֹ? זֶה מֶלֶךְ סְתָם, מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. אַף כָּאן לְעַבְדֶּךָ זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ מֶלֶךְ סְתָם.

וְהוֹשִׁיעָה לְבֶן אֲמָתֶךָ, וְכִי לֹא הָוָה בְּרֵיהּ דְּיִשַׁי אִיהוּ עַד דְּאִיהוּ אָמַר בְּשִׁמְא דְּאִמֵּיהּ וְלָא בְּשִׁמְא דְּאֲבוֹי. אֶלָּא הָא אוֹקִימְנָא דְּכַד יֵיתֵי בַּר נָשׁ לְקַבֵּל מִלָּה עִלָּאָה לְאִדְכָּרָא, בָּעֵי לְמֵהַךְ בְּמִלָּה דְּאִיהוּ וַדַּאי. וְעַל דָּא אַדְכַּר לְאִמֵּיהּ וְלָא לְאֲבוֹי. וְתוּ הָא תָּנִינָן (ד"א ל"ג דהא) דָּוָד מָלֵךְ כְּדְקָאֲמָרַן.

וְהוֹשִׁיעָה לְבֶן אֲמָתֶךָ - וְכִי לֹא הָיָה בֶּן יִשַׁי הוּא, עַד שֶׁאָמַר בַּשֵּׁם שֶׁל אִמּוֹ וְלֹא בַּשֵּׁם שֶׁל אָבִיו? אֶלָּא הִנֵּה הִקְמְנוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר יָבֹא אָדָם לְקַבֵּל דָּבָר עֶלְיוֹן לְהַזְכִּיר, צָרִיךְ לְלֶכֶת בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא וַדַּאי, וְעַל כֵּן הִזְכִּיר אֶת אִמּוֹ וְלֹא אֶת אָבִיו. וְעוֹד, הִנֵּה שָׁנִינוּ [שהרי] שֶׁזֶּה מֶלֶךְ כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וַיְהִי רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם, רִב כְּתִיב חָסֵר יוּד, דְּבָעָא לוֹט לְמֶהְדַּר לְפוּלְחָנָא נוּכְרָאָה דְּפַלְחֵי יָתְבֵי אַרְעָא, וְסוֹפֵיהּ דְּקָרָא אוֹכַח דִּכְתִיב

וְהַכְנַעֲנִי וְהַפְּרִיזִי אָז יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ. וּמְנָלָן דְּלוֹט אַהֲדַר לְסָרְחָנֵיהּ לְפוּלְחָנָא נוּכְרָאָה, דִּכְתִיב וַיִּסַּע לוֹט מִקֶּדֶם. מַאי (לעיל עד ב) מִקֶּדֶם, מִקַּדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. כְּתִיב הָכָא וַיִּסַּע לוֹט מִקֶּדֶם וּכְתִיב וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם מַה לְהַלָּן נְטִילוּ מִקַּדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוּף הָכָא כֵּן.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב. וַיְהִי רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם, רִב כָּתוּב חָסֵר יו"ד. שֶׁרָצָה לוֹט לַחֲזֹר לְעֲבוֹדָה הַזָּרָה שֶׁעוֹבְדִים יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, וְסוֹף הַכָּתוּב מוֹכִיחַ, שֶׁכָּתוּב וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי אָז יֹשֵׁב בָּאָרֶץ. וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁלּוֹט חָזַר לְסוּרוֹ הָרַע לְעֲבוֹדָה זָרָה? שֶׁכָּתוּב וַיִּסַּע לוֹט מִקֶּדֶם. מַהוּ מִקֶּדֶם? מִקַּדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. כְּתוּב כָּאן וַיִּסַּע לוֹט מִקֶּדֶם, וְכָתוּב וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם. מַה לְּהַלָּן נְסִיעָה מִקַּדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם - אַף כָּאן כֵּן.

דף פד:

כֵּיוָן דְּיָדַע אַבְרָהָם דְּלוֹט לְהָכִי נָטֵי לְבֵיהּ. מִיָּד וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט וְגוֹ' הִפָּרֶד נָא מֵעָלָי. לֵית אַנְתְּ כְּדַאי לְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדָאי. כְּדֵין אִתְפְּרַשׁ אַבְרָהָם מִנֵּיהּ וְלָא בָּעָא לְמֵיהַךְ וּלְאִתְחַבְּרָא עִמֵּיהּ, דְּכָל מַאן דְּיִתְחַבַּר לְחַיָּיבָא סוֹפֵיהּ לְמֵיהַךְ אֲבַתְרֵיהּ וּלְאִתְעַנָּשׁ (דף פד ע"ב) בְּגִינֵיהּ.

כֵּיוָן שֶׁיָּדַע אַבְרָהָם שֶׁלְּכָךְ נָטָה לִבּוֹ שֶׁל לוֹט, מִיָּד - וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט וְגוֹ' הִפָּרֶד נָא מֵעָלָי. אֵינְךָ כְּדַאי לְהִתְחַבֵּר עִמִּי. אָז נִפְרַד מִמֶּנּוּ אַבְרָהָם וְלֹא רָצָה לָלֶכֶת וּלְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְחַבֵּר לָרָשָׁע, סוֹפוֹ לָלֶכֶת אַחֲרָיו וּלְהֵעָנֵשׁ בְּגָלְלוֹ.

מְנָלָן מִיהוֹשָׁפָט דְּאִתְחַבַּר עִם אַחְאָב וְאִלְמָלֵא זְכוּ דְּאָבָהָן אִתְעַנַּשׁ תַּמָּן דִּכְתִיב, (דברי הימים ב יח) וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט. וּכְדֵין אִשְׁתְּזִיב דִּכְתִיב וַיְסִיתֵם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ. וְעַל דָּא לָא בָּעָא אַבְרָם לְמֵיהַךְ בַּהֲדֵיהּ דְּלוֹט. וְעִם כָּל דָּא לָא בָּעָא לוֹט לְמֶהֱדַר מִסּוּרְחָנֵיהּ אֶלָּא וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כִּכַּר הַיַּרְדֵּן. וַיִּסַּע לוֹט מִקֶּדֶם אִתְנְטִיל מִן קַדְמָאָה דְּעָלְמָא וְלָא בָּעָא לְאִתְדַּבְּקָא בְּמַהֵימְנוּתָא שְׁלִימְתָא כְּאַבְרָהָם. אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. לְאִתְדַּבְּקָא בְּאַתְרָא דְּמַהֵימְנוּתָא וּלְמִנְדַּע חָכְמְתָא לְאִתְדַּבְּקָא בְּמָארֵיהּ. וְלוֹט יָשַׁב בְּעָרֵי הַכִּכָּר וַיֶּאֱהַל עַד סְדוֹם. עִם אִנּוּן חַיָּיבִין דְּעָלְמָא דְּנָפְקוּ מִבֵּין מְהֵימְנוּתָא דִּכְתִיב וְאַנְשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַיְיָ מְאֹד. כָּל חַד אִתְפְּרַשׁ לְאָרְחֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת. בְּגִין כָּךְ זַכָּאִין אִנּוּן חַבְרַיָּיא דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא יָמָּא וְלֵילְיָא, וְחַבְרוּתָא דִּלְהוֹן בְּקִבּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְעָלַיְיהוּ כְּתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

מִנַּיִן לָנוּ? מִיהוֹשָׁפָט שֶׁהִתְחַבֵּר עִם אַחְאָב, וְאִלְמָלֵא זְכוּת אֲבוֹת נֶעֱנַשׁ שָׁם, שֶׁכָּתוּב (דברי הימים ב יח) וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט. וְאָז נִצַּל, שֶׁכָּתוּב וַיְסִיתֵם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ, וְעַל כֵּן לֹא רָצָה אַבְרָם לָלֶכֶת עִם לוֹט. וְעִם כָּל זֶה לֹא רָצָה לוֹט לַחֲזֹר מִסּוּרוֹ הָרַע, אֶלָּא וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֵת כָּל כִּכַּר הַיַּרְדֵּן וַיִּסַּע לוֹט מִקֶּדֶם. נָסַע מִקַּדְמוֹנוֹ שֶׁל הָעוֹלָם, וְלֹא רָצָה לְדָבֵק בֶּאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה כְּמוֹ אַבְרָהָם. אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, לְהִדָּבֵק בִּמְקוֹם הָאֱמוּנָה וְלָדַעַת הַחָכְמָה לְהִדָּבֵק בְּרִבּוֹנוֹ. וְלוֹט יָשַׁב בְּעָרֵי הַכִּכָּר וַיֶּאֱהַל עַד סְדֹם, עִם אוֹתָם הָרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁיָּצְאוּ מִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה, שֶׁכָּתוּב וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד. כָּל אֶחָד נִפְרַד לְדַרְכּוֹ כָּרָאוּי. מְשׁוּם

כְּךָ אַשְׁרֵיהֶם הַחֲבֵרִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, וְהַחֲבֵרוּת שֶׁלָּהֶם עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וַעֲלֵיהֶם כְּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

וַיְיָ אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח (יונה א) וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרוֹחַ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְיָ וְגוֹ'. וַוי לְמַאן דְּאִסְתַּאַר מִקַּמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּכְתִיב בֵּיהּ (ירמיהכג) הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא נְאֻם יְיָ וְהוּא אָתֵי לְמֶעֱרַק מִקַּמֵּיהּ.

וַה' אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח, (יונה א) וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה' וְגוֹ'. אוֹי לְמִי שֶׁמִּסְתַּתֵּר מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (ירמיה כג) הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא נְאֻם ה', וְהוּא בָּא לִבְרֹחַ מִלְּפָנָיו?!

אֶלָּא כְּתִיב, (שיר השירים ב) יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה. יוֹנָתִי דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע דָּא יְרוּשְׁלֵם דְּאִיהִי סֶלְקָא עַל כָּל עָלְמָא. מַה סֶּלַע אִיהִי עִלָּאָה וְתַקִּיפָא עַל כֻּלָּא אוֹף יְרוּשְׁלֵם אִיהִי עִלָּאָה וְתַקִּיפָא עַל כֻּלָּא. בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה דָּא (בית המקדש) אֲתַר דְּאִקְרֵי בֵּית קָדָשׁ הַקָּדָשִׁים לְבָא דְּכָל עָלְמָא.

אֶלָּא כְּתוּב (שיר ג) יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה. יוֹנָתִי - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע - זוֹ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא עוֹלָה עַל כָּל הָעוֹלָם. מָה הַסֶּלַע הוּא עֶלְיוֹן וְחָזָק עַל הַכֹּל, אַף יְרוּשָׁלַיִם הִיא עֶלְיוֹנָה וַחֲזָקָה עַל הַכֹּל. בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה - זֶה [בית המקדש] הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, הַלֵּב שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.

וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה בְּגִין דְּתַמָּן הֲוַת שְׁכִינְתָּא מִסְתַּתְּרָא כְּאִתְתָּא דְּאִיהִי צְנוּעָה לְבַעֲלָהּ וְלָא נָפְקָא מִבֵּיתָא לְבַר. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים קכח) אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פּוֹרִיָה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ וְגוֹ'. כְּךָ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לָא שָׁרְיָיא לְבַר מֵאַתְרָהָא בְּסִתְרוּ דְּדַרְגָּא אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּגָלוּתָא דְּאִיהוּ בְּגוֹ גָּלוּתָא, וּבְגִין דְּאִיהִי בְּגָלוּתָא, שְׁאָר עַמִּין אִית לוֹן טִיבוּ וְשַׁלְוָה יַתִּיר.

וּמִשּׁוּם כְּךָ כְּתוּב בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם הָיְתָה הַשְּׁכִינָה נִסְתֶּרֶת, כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁהִיא צְנוּעָה לְבַעְלָהּ וְאֵין יוֹצֵאת מִבֵּיתָהּ הַחוּצָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכח) אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פּוֹרִיָה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ וְגוֹ'. כְּךָ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ שׁוֹרָה מִחוּץ לִמְקוֹמָהּ בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁל הַגָּלוּת שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַגָּלוּת. וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא בַּגָּלוּת, לְשְׁאָר הָעַמִּים יֵשׁ טוֹבָה וְשַׁלְוָה יוֹתֵר.

תָּא חֲזֵי בִּזְמָנָא דְּיִשְׂרָאֵל שַׁרְיָין עַל אַרְעָא קַדִּישָׁא כֻּלָּא הֲוָה מִתְתַּקֵּן כְּדְקָא יָאוּת, וְכָרְסְיָיא שְׁלִים עֲלַיְיהוּ, וְעַבְדֵי פּוּלְחָנָא וּבָקַע אֲוִירִין דְּעָלְמָא וְסָלִיק הַהוּא פּוּלְחָנָא לְעֵילָא לְאַתְרֵיהּ, בְּגִין דְּאַרְעָא לָא אִתְתַּקְנַת לְפוּלְחָנָא אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל בִּלְחוֹדַיְיהוּ. וּבְגִין כְּךָ שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הֲווּ מִתְרַחֲקֵי דְּלָא הֲווּ שַׁלְטִין בָּהּ כִּדְהַשְׁתָּא בְּגִין דְּלָא אִתְזְנוּ אֶלָּא מִתַּמְצִית.

בֹּא רְאֵה, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹרִים בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, הַכֹּל הָיָה מְתֻקָּן כָּרָאוּי, וְהַכִּסֵּא שָׁלֵם עֲלֵיהֶם, וְעוֹשִׂים אֶת הָעֲבוֹדָה, וּבוֹקֵעַ הָאֲוִירִים שֶׁל הָעוֹלָם. וְאוֹתָהּ הָעֲבוֹדָה עוֹלָה לְמַעְלָה בִּמְקוֹמָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהָאָרֶץ לֹא

הִתְתַּקְּנָה לָעֲבוֹדָה אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל לְבַדָּם. וּמִשּׁוּם כָּךְ שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם הָיוּ מִתְרַחֲקִים, שֶׁלֹּא הָיוּ שׁוֹלְטִים בָּהּ כְּמוֹ עַכְשָׁו, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִזּוֹנוּ אֶלָּא מֵהַתַּמְצִית.

וְאִי תֵּימָא הָא חֲמַיְנָן כַּמָּה מַלְכִין הֲווּ דְּשַׁלִּיטִין בְּזִמְנָא דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים עַל עָלְמָא. תָּא חֲזֵי, בְּבֵית רִאשׁוֹן עַד לָא סְאִיבוּ יִשְׂרָאֵל אַרְעָא, לָא הֲווּ שָׁלְטִין שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אֶלָּא אִתְּזָנוּ מִתַּמְצִית וּבָהּ הֲווּ שָׁלְטִין וְלָאו כָּל כָּךְ. כֵּיוָן דְּחָבוּ יִשְׂרָאֵל וְסָאִיבוּ אַרְעָא כְּדֵין כְּבָיְכוֹל דָּחוּ לָהּ לִשְׁכִינְתָּא מֵאַתְרָהּ וְאִתְקָרְבַת לְדוּכְתָּא אָחֳרָא, וּכְדֵין שָׁלְטִין שְׁאָר עַמִּין וְאִתְיְהִיב לוֹן רְשׁוּ לְשַׁלְטָאָה.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי רָאִינוּ כַּמָּה מְלָכִים הָיוּ שֶׁשָּׁלְטוּ בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם עַל הָעוֹלָם - בֹּא רְאֵה, בְּבֵית רִאשׁוֹן, כְּשֶׁטָּרֶם טִמְּאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הָאָרֶץ, לֹא הָיוּ שׁוֹלְטִים שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם, אֶלָּא נִזּוֹנוּ מִן הַתַּמְצִית, וּבָהּ הָיוּ שׁוֹלְטִים וְלֹא כָּל כָּךְ. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל וְטִמְּאוּ אֶת הָאָרֶץ, אָז כְּבְיָכוֹל דָּחוּ אֶת הַשְּׁכִינָה מִמְּקוֹמָהּ, וְהִתְקָרְבָה לַמָּקוֹם הָאַחֵר, וְאָז שָׁלְטוּ שְׁאָר הָעַמִּים וְנִתְּנָה לָהֶם הָרְשׁוּת לִשְׁלֹט.

תָּא חֲזֵי, אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל לָא שַׁלִּיט עֲלָהּ מְמַנָּא אָחֳרָא בַּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי. וּבְשַׁעֲתָא דְּחָאבוּ יִשְׂרָאֵל וַהֲווּ מְקַטְרִין לְטַעֲוָון אָחֳרָנִין בְּגוֹ אַרְעָא, כְּבְיָכוֹל אִדַּחְיָיא שְׁכִינְתָּא מֵאַתְרָהּ וּמָשְׁכֵי וּמְקַטְרֵי לְאִתְקַשְׁרָא טַעֲוָון אָחֳרָן גּוֹ שְׁכִינְתָּא, וּכְדֵין אִתְיְהִיב לוֹן שָׁלְטָנוּתָא, בְּגִין דִּקְטֹרֶת קְטָרָא הוּא לְאִתְקַטָּרָא. וּכְדֵין שָׁלְטוּ שְׁאָר עַמִּין, וּבָטְלוּ נְבִיאִים, וְכָל אִנּוּן דַּרְגִּין עִלָּאִין לָא שָׁלְטוּ בְּאַרְעָא.

בֹּא רְאֵה, עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹלֵט מְמֻנֶּה אַחֵר פָּרַט לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא לְבַדּוֹ. וּבְשָׁעָה שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ מְקַטְּרִים לַעֲבוֹדָה זָרָה לְתוֹךְ הַשְּׁכִינָה, וְאָז נִתְּנָה לָהֶם הַשִּׁלְטָה, מִשּׁוּם שֶׁקְּטֹרֶת הִיא קֶשֶׁר לְהִתְקַשֵּׁר, וְאָז שָׁלְטוּ שְׁאָר הָעַמִּים וּבָטְלוּ נְבִיאִים, וְכָל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת לֹא שָׁלְטוּ בָּאָרֶץ.

וְלָא אַעֲדִיוּ שָׁלְטָנוּתָא דִּשְׁאָר עַמִּין בְּגִין דְּאִנּוּן מָשְׁכוּ לִשְׁכִינְתָּא לְגַבַּייְהוּ. וְעַל דָּא בְּבֵית שֵׁנִי הָא שׁוּלְטָנוּתָא מִשְּׁאָר עַמִּין לָא אַעֲדִיוּ וְכָל שֶׁכֵּן בְּגָלוּתָא דִּשְׁכִינְתָּא בִּשְׁאָר עַמִּין אֲתַר דִּשְׁאָר מְמַנָּן שָׁלְטִין וּבְגִין כָּךְ כֻּלְּהוּ יַנְקִין מִן שְׁכִינְתָּא דְּאִתְקְרִיבַת גַּבַּיְהוּ.

וְלֹא הֵסִירוּ אֶת שְׁלִיטַת שְׁאָר הָעַמִּים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם מָשְׁכוּ אֶת הַשְּׁכִינָה אֲלֵיהֶם. וְעַל זֶה הִנֵּה בְּבֵית שֵׁנִי לֹא סָרָה הַשְׁלִיטָה מִשְּׁאָר הָעַמִּים, וְכָל שֶׁכֵּן בַּגָּלוּת שֶׁשְּׁכִינָה בִּשְׁאָר הָעַמִּים, הַמָּקוֹם שֶׁשָּׁם שׁוֹלְטִים שְׁאָר הַמְמֻנִּים. וּמִשּׁוּם כָּךְ כֻּלָּם יוֹנְקִים מִן הַשְּׁכִינָה שֶׁנִּקְרֶבֶת אֲלֵיהֶם.

דף פה.

וְעַל (דף פה ע"א) דָּא בְּזִמְנָא דְּיִשְׂרָאֵל הֲווּ שָׁרָאן עַל אַרְעָא וּפָלְחֵי פּוּלְחָנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, שְׁכִינְתָּא הֲוַת צְנוּעָה בֵּינַיְיהוּ וְלָא נָפְקַת מִגּוֹ בֵּיתָא לְבַר בְּאִתְגַּלְיָיא. וּבְגִין כָּךְ כָּל אִנּוּן נְבִיאִים דְּהֲווּ בְּהַהוּא זִמְנָא לָא נָטְלוּ נְבוּאָה אֶלָּא בְּאַתְרָהּ כִּדְקָאֲמָרָן. וּבְגִין כָּךְ יוֹנָה

הֲוָה עָרֵק לְבַר מֵאַרְעָא קַדִּישָׁא, דְּלָא יִתְגְּלֵי עֲלֵיהּ נְבוּאָה וְלָא יְהֵךְ בִּשְׁלִיחוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

וְעַל זֶה, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ שְׁרוּיִים עַל הָאָרֶץ וְעוֹבְדִים אֶת עֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַשְּׁכִינָה הָיְתָה צְנוּעָה בֵּינֵיהֶם, וְלֹא יָצְאָה מִתּוֹךְ בֵּיתָהּ הַחוּצָה בַּגָּלוּי. וּמִשּׁוּם כָּךְ, כָּל אוֹתָם הַנְּבִיאִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, לֹא נִטְלוּ נְבוּאָה אֶלָּא בְּמָקוֹמָהּ, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. וּמִשּׁוּם כָּךְ יוֹנָה הָיָה בּוֹרֵחַ מִחוּץ לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְגַּלֶּה עָלָיו הַנְּבוּאָה, וְלֹא יֵלֵךְ בַּשְּׁלִיחוּת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וְאִי תֵּימָא הָא חָמִינָן דְּאִתְגַּלְיָיא שְׁכִינְתָּא בְּבָבֶל דְּאִיהוּ לְבַר. הָא אוֹקִימְנָא דִּכְתִיב, (יחזקאל א) הָיֹה הָיָה, דְּהֲוָה מַה דְּלָא הֲוָה מִן קַדְמַת דְּנָא מִיּוֹמָא דְּאִתְבְּנֵי בֵּי מַקְדְּשָׁא, וַהֲהִיא נְבוּאָה לְשַׁעֲתָא הֲוַת וּכְתִיב עַל נְהַר כְּבָר, נָהָר דִּכְבָר הֲוָה מִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא, וּשְׁכִינְתָּא אִתְגַּלְיָיא תָּדִיר עֲלֵיהּ דִּכְתִיב, (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְגוֹ'. (שם האחד וגו) וְדָא אִיהוּ חַד מִנַּיְיהוּ.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי רָאִינוּ שֶׁהִתְגַּלְתָה הַשְּׁכִינָה בְּבָבֶל, שֶׁהֲיא בַּחוּץ - הִנֵּה פֵּרַשְׁנוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א) הָיֹה הָיָה, שֶׁהָיָה מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מִלְּפָנֵי כֵן מִיּוֹם שֶׁנִּבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַנְּבוּאָה הַהִיא הָיְתָה לְשַׁעְתָּהּ. וְכָתוּב עַל נְהַר כְּבָר, הַנָּהָר שֶׁכְּבָר הָיָה מִן הַיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְהַשְּׁכִינָה תָּמִיד הִתְגַּלְתָה עָלָיו, שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְגוֹ' [שם האחד וגו'], וְזֶה הוּא אֶחָד מֵהֶם.

וְתַמָּן אִתְגַּלְיָיא שְׁכִינְתָּא לְפוּם שַׁעֲתָא דְּאִצְטְרִיכוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל לְפוּם צַעֲרַיְיהוּ. אֲבָל בְּזִמְנָא אֲחֶרָא לָא אִתְגַּלְיָיא. וּבְגִין כָּךְ יוֹנָה בְּגִין דְּלָא תִשְׁרֵי עֲלוֹי שְׁכִינְתָּא וְלָא תִתְגַּלֵּי עֲלֵיהּ, אָזַל מֵאַרְעָא קַדִּישָׁא וְעָרַק. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (יונה א) מִלִּפְנֵי יְיָ. וּכְתִיב כִּי יְדָעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי מִלִּפְנֵי יְיָ הוּא בוֹרֵחַ.

וְשָׁם נִגְלְתָה הַשְּׁכִינָה לְפִי שָׁעָה שֶׁהִצְטָרְכוּ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל לְפִי צַעֲרָם, אֲבָל בִּזְמַן אַחֵר לֹא הִתְגַּלְתָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ יוֹנָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִשְׁרֶה עָלָיו הַשְּׁכִינָה וְלֹא תִתְגַּלֶּה עָלָיו, הָלַךְ מֵאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ וּבָרַח. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יונה א) מִלִּפְנֵי ה'. וְכָתוּב כִּי יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי מִלִּפְנֵי ה' הוּא בוֹרֵחַ

תָּא חֲזֵי, כְּמָה דִּשְׁכִינְתָּא לָא אִתְגַּלְיָא אֶלָּא בְּאַתְרָא דְּאִתְחֲזֵי לָהּ, אוּף הָכִי לָא אִתְחֲזֵי וְלָא אִתְגַּלְיָא אֶלָּא בְּבַר נָשׁ דְּאִתְחֲזֵי לָהּ. דְּהָא מִן יוֹמָא דְּסָלִיק עַל רְעוּתֵיהּ דִּלּוֹט לְאִתְהַפְּכָא בְּסַרְחָנֵיהּ, אִסְתַּלָּקַת רוּחָא קַדִּישָׁא מֵאַבְרָהָם. וְכַד אִסְתַּלַּק לוֹט מִנֵּיהּ, מִיָּד שָׁרָא רוּחַ קוּדְשָׁא בְּדוּכְתֵּיהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיְיָ אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ וְגוֹ'.

בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁכִינָה לֹא מִתְגַּלָּה אֶלָּא בְּמָקוֹם הָרָאוּי לָהּ, אַף כָּךְ לֹא רָאוּיָה וְלֹא מִתְגַּלָּה אֶלָּא בְּאָדָם שֶׁרָאוּי לָהּ. שֶׁהֲרֵי מִיּוֹם שֶׁעָלָה עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל לוֹט לְהִתְהַפֵּךְ לְסוּרוֹ הָרָע, הִסְתַּלְּקָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מֵאַבְרָהָם. וּכְשֶׁהִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ לוֹט, מִיָּד שָׁרְתָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּמְקוֹמָהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַה' אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ וְגוֹ'.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּחָמָא אַבְרָהָם דְּלוֹט הֲוָה תָּב לְסַרְחָנֵיהּ, הֲוָה דָּחִיל אַבְרָהָם. אָמַר דִּילְמָא חַס וְשָׁלוֹם בְּגִין חַבְרוּתָא דְּדָא אֲבִידְנָא בְּגִינֵיהּ חוּלָקָא קַדִּישָׁא דְּאַעֲטַר לִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כֵּיוָן דְּאִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ אָמַר לֵיהּ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה שָׁם.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁרָאָה אַבְרָהָם שֶׁלּוֹט הָיָה שָׁב לְסוּרוֹ הָרַע, הָיָה פּוֹחֵד אַבְרָהָם. אָמַר, אוּלַי חַס וְשָׁלוֹם מִשּׁוּם הַחֲבֵרוּת עִם זֶה אִבַּדְתִּי בְּגָלָלוֹ אֶת הַחֵלֶק הַקָּדוֹשׁ שֶׁעִטֵּר אוֹתִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כֵּיוָן שֶׁנִּפְרַד מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ, שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה שָׁם.

מַאי מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה שָׁם דְּאִתְדַּבְּקַת בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא וְאִתְעַטְּרַת בְּהֵימְנוּתָא שְׁלֵימְתָא. צָפוֹנָה וָנֶגְבָּה וָקֶדְמָה וָיָמָּה. אִלֵּין אִנּוּן מַסָּעָיו דְּהֲווּ בְּקַדְמֵיתָא דִּכְתִיב וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו. וּכְתִיב הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה. אִלֵּין דַּרְגִּין עִלָּאִין דְּאִתְעַטַּר בִּמְהֵימְנוּתָא שְׁלֵימְתָא בְּקַדְמֵיתָא.

כְּמוֹ מַה זֶּה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה שָׁם? שֶׁנִּדְבַּקְתָּ בּוֹ בַּתְּחִלָּה וְהִתְעַטַּרְתָּ בֶּאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה. צָפוֹנָה וָנֶגְבָּה וָקֶדְמָה וָיָמָּה - אֵלּוּ הֵם מַסָּעָיו שֶׁהָיוּ בַּתְּחִלָּה, שֶׁכָּתוּב וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו. וְכָתוּב הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה - אֵלּוּ הַדַּרְגּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁהִתְעַטֵּר בֶּאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה בַּתְּחִלָּה.

וּכְדֵין אִתְבַּשַּׂר דִּלְא יַעֲדֵי מִנֵּיהּ וּמִן בְּנוֹי לְעָלְמִין דִּכְתִיב כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה. מַאי אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה. דָּא דַּרְגָּא קַדְמָאָה דְּאִתְגַּלְיָא לֵיהּ כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר לַיְיָ הַנִּרְאָה אֵלָיו. וּבְגִין כָּךְ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה בְּגִין דְּדַרְגָּא דָּא קַדְמָאָה אִתְכְּלִיל מִכֻּלְהוּ דַּרְגִּין וְכֻלְהוּ אִתְחָזוּן בֵּיהּ, וּבְגִין כָּךְ כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה וְגוֹ'.

וְאִי תִּתְבַּשַּׂר שֶׁלֹּא תָּזוּז מִמֶּנּוּ וּמִבָּנָיו לְעוֹלָמִים, שֶׁכָּתוּב כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה. מַה זֶּה אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה? זוֹ הַדַּרְגָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִתְגַּלְּתָה לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו. וּמִשּׁוּם כָּךְ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה, מִשּׁוּם שֶׁהַדַּרְגָּה הָרִאשׁוֹנָה הַזּוֹ נִכְלֶלֶת מִכָּל הַדַּרְגּוֹת וְכֻלָּן נִרְאוֹת בָּהּ. וּמִשּׁוּם כָּךְ כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה וְגוֹ'.

רַבִּי אֶלְעָזָר אַעֲרָא בְּבֵי אוּשְׁפִּיזָא בְּלוּד, וְהֲוָה עִמֵּיהּ רַבִּי חִזְקִיָּה. קָם בְּלֵילְיָא לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא, קָם רַבִּי חִזְקִיָּה גַּבֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּקִיסְטְרָא דְּקוּסְטָא חַבְרַיָּיא שְׁכִיחֵי.

רַבִּי אֶלְעָזָר נָקְלַע לְבֵית אַכְסַנְיָה בְּלוּד, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי חִזְקִיָּה. קָם בַּלַּיְלָה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. קָם רַבִּי חִזְקִיָּה אֵלָיו. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, הַחֲבֵרִים נִמְצָאִים בְּאַרְמוֹן צַר.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר (שיר השירים ב) כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר וְגוֹ'. כְּתַפּוּחַ, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּאִיהוּ חָמִיד וּמִתְעַטַּר בִּגְוונוֹי מִכָּל שְׁאָר אִילָנִין דְּלָא אִית דְּדָמֵי לֵיהּ. רְשִׁים אִיהוּ מִכֹּלָּא, רְשִׁים הוּא דְּלֵית אָחֳרָא כַּוָּתֵיהּ. בְּגִינֵי כָּךְ בְּצִלּוֹ חְמַדְתִּי. בְּצִלּוֹ וְלָא בְּצִלָּא אָחֳרָא. בְּצִלּוֹ וְלָא בְּצִלָּא דִּשְׁאָר מְמַנָּן. חְמַדְתִּי, אֵימָתַי, מִן יוֹמָא דְּהֲוָה אַבְרָהָם בְּעָלְמָא דְּאִיהוּ חָמִיד וְרָחִים לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַהֲבָה כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר, (ישעיה מא) אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. וּפְרִיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי, דָּא הוּא יִצְחָק דְּאִיהוּ אִיבָּא קַדִּישָׁא.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שיר ב) כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר וְגוֹ'. כְּתַפּוּחַ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא נֶחְמָד וּמִתְעַטֵּר בִּגְוָנִיו מִכָּל שְׁאָר הָאִילָנוֹת שֶׁאֵין מִי שֶׁדּוֹמֶה לוֹ. רָשׁוּם הוּא מִן הַכֹּל, רָשׁוּם הוּא שֶׁאֵין אַחֵר כְּמוֹתוֹ. מְשׁוּם כָּךְ בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי. בְּצִלּוֹ וְלֹא בְּצֵל שֶׁל אַחֵר. בְּצִלּוֹ וְלֹא בְּצֵל שֶׁל שְׁאָר הַמְמֻנִּים. חִמַּדְתִּי - מָתַי? מִן הַיּוֹם שֶׁהָיָה אַבְרָהָם בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא נֶחְמָד וְאָהַב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מא) אַבְרָהָם אֹהֲבִי. וּפְרִיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי - זֶה הוּא יִצְחָק, שֶׁהוּא פְּרִי קָדוֹשׁ.

דָּבָר אַחֵר בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי, דָּא יַעֲקֹב. וּפְרִיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי, דָּא יוֹסֵף הַצַּדִּיק דְּעָבַד פֵּירִין קַדִּישִׁין בְּעָלְמָא. וְעַל דָּא כְּתִיב (בראשית לז) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. דְּכָל אִנּוּן תּוֹלְדוֹת דְּיַעֲקֹב (יוסף דאיהו דעביד תולדות) (נ"א ביוסף הצדיק קיימי, דעביד תולדות כעין כלהו) (ד"א ל"ג שבטים), וּבְגִין כָּךְ אִקְרוּן יִשְׂרָאֵל עַל שְׁמָא דְּאָפְרַיִם דִּכְתִיב, (ירמיה לא) הֲבֵן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם וְגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי - זֶה יַעֲקֹב. וּפְרִיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי - זֶה יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁעָשָׂה פֵּרוֹת קְדוֹשִׁים בָּעוֹלָם, וְעַל זֶה כָּתוּב (בראשית לז) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. שֶׁכָּל אוֹתָם הַתּוֹלְדוֹת שֶׁל יַעֲקֹב [יוסף שהוא שעושה תולדות] [נ"א: ביוסף הצדיק הם עומדים, שעושה תולדות כעין כלם] [ד"א שבטים], וּמְשׁוּם כָּךְ נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל עַל שֵׁם אֶפְרַיִם, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא) הֲבֵן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם וְגוֹ'.

דף פה:

דָּבָר אַחֵר כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר. דָּא אַבְרָהָם. דְּדָמֵי לֵיהּ לְתַפּוּחַ דְּסָלִיק רֵיחִין (דף פה ע"ב) וְאִתְרְשִׁים בְּמֵהֵימְנוּתָא שְׁלֵימְתָא עַל כָּל בְּנֵי דָרֵיהּ, וְאִתְרְשִׁים חַד לְעֵילָּא, וְאִתְרְשִׁים חַד לְתַתָּא דִּכְתִיב (יחזקאל ל"ג כ"ד) אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם. מַאי טַעְמָא הֲוָה אֶחָד. דְּלָא הֲוָה אָחֳרָא בְּעָלְמָא דִּי סָלִיק לִמְהֵימְנוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בַּר אִיהוּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִזְקִיָּה וְהָא כְּתִיב וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן. אָמַר לֵיהּ עַד כְּעַן אִנּוּן לָא הֲווּ בְּדַרְגִּין עִלָּאִין דְּאִתְעַטַּר בְּהוּ אַבְרָהָם.

דָּבָר אַחֵר כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁדּוֹמֶה לְתַפּוּחַ שֶׁמַּעֲלֶה רֵיחוֹת, וְנִצְטַיֵּן בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה עַל כָּל בְּנֵי דּוֹרוֹ, וְנִרְשַׁם אֶחָד לְמַעְלָה וְנִרְשַׁם אֶחָד לְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם. מָה הַטַּעַם הָיָה אֶחָד? שֶׁלֹּא הָיָה אַחֵר בָּעוֹלָם שֶׁעָלָה לְאֱמוּנַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פְּרָט לוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי חִזְקִיָּה, וַהֲרֵי כָּתוּב וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן? אָמַר לוֹ, עַד כַּעַת הֵם לֹא הָיוּ בִּדְרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁהִתְעַטֵּר בָּהֶם אַבְרָהָם.

לְבָתַר אָמַר לֵיהּ תּוּ שְׁמַעְנָא דְּלָא אִקְרֵי אַבְרָהָם אֶחָד עַד דְּאִסְתַּלַּק בְּיִצְחָק וְיַעֲקֹב. כֵּיוָן דְּאִסְתַּלַּק בְּיִצְחָק וְיַעֲקֹב (נ"א והא) וְהַוּוּ כֻּלְּהוּ תִּלְתְּהוֹן אֲבָהָן דְּעָלְמָא כְּדֵין אִקְרֵי אַבְרָהָם אֶחָד. וּכְדֵין הוּא תַּפּוּחַ בְּעָלְמָא רָשִׁים מִכָּל בְּנֵי עָלְמָא. אָמַר לֵיהּ שַׁפִּיר קָא אָמְרַתְּ.

אַחַר כָּךְ אָמַר לוֹ, עוֹד שָׁמַעְתִּי, שֶׁלֹּא נִקְרָא אַבְרָהָם אֶחָד עַד שֶׁהִתְעַלָּה בְּיִצְחָק וְיַעֲקֹב. כֵּיוָן שֶׁהִתְעַלָּה בְּיִצְחָק וְיַעֲקֹב וְהָיוּ שִׁלְשָׁתָם אָבוֹת הָעוֹלָם, אָז נִקְרָא אַבְרָהָם אֶחָד. וְאָז הוּא תַּפּוּחַ בָּעוֹלָם, מְצֻיָּן מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ, יָפֶה אָמַרְתָּ.

דָּבָר אַחֵר כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כֵּן דּוֹדִי דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּצִלּוֹ דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. חְמַדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי, בְּיוֹמָא דְאִתְגְּלֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל טוּרָא דְסִינַי וְקַבִּילוּ יִשְׂרָאֵל אוֹרַיְיתָא וְאָמְרוּ (שמות כד) נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע.

דָּבָר אַחֵר, כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כֵּן דּוֹדִי - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. בְּצִלּוֹ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. חְמַדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי - בַּיּוֹם שֶׁנִּגְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַר סִינַי וְקִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה וְאָמְרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע (שמות כד).

וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי. אִלֵּין מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא דִּכְתִיב בְּהוּ (תהלים יט) וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנוֹפֶת צוּפִים. דָּבָר אַחֵר וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי, אִלֵּין נִשְׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא דְּכֻלְּהוּ אִיבָּא דְּעוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְקַיְימֵי עִמֵּיהּ לְעֵילָּא.

וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי - אֵלּוּ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (תהלים יט) וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנוֹפֶת צוּפִים. דָּבָר אַחֵר וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי - אֵלּוּ נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁכֻּלָּן פְּרִי מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְעוֹמְדוֹת עִמּוֹ לְמַעְלָה.

תָּא חֲזֵי, כָּל נִשְׁמָתִין דְּעָלְמָא דְּאָנוּן אִיבָּא דְּעוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כֻּלְּהוּ חַד בְּרָזָא חַד, וְכַד נָחֲתֵי לְעָלְמָא כֻּלְּהוּ מִתְפָּרְשִׁין בִּגְוָונִין דְּכַר וְנוּקְבָא, וְאָנוּן דְּכַר וְנוּקְבָא מְחֻבָּרִין כְּחָדָא.

בֹּא רְאֵה, כָּל נִשְׁמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן פְּרִי מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כֻּלָּן אֶחָד בְּסוֹד אֶחָד. וּכְשֶׁיּוֹרְדוֹת לָעוֹלָם, כֻּלָּן נִפְרָדוֹת בִּגְוָנִים זָכָר וּנְקֵבָה, וְהֵן זָכָר וּנְקֵבָה מְחֻבָּרוֹת יַחַד.

וְתָא חֲזֵי, תִּיאוּבְתָּא דְנוּקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא עָבִיד נָפֶשׁ. וּרְעוּתָא דְּתִיאוּבְתָּא דִּדְכוּרָא לְגַבֵּי נוּקְבָא וְאִתְדַּבְּקוּתָא דִּילֵיהּ בָּהּ, אַפִּיק נָפֶשׁ וְכָלִיל תִּיאוּבְתָּא (נ"א תיאובתיה) דְנוּקְבָא וְנָטִיל לָהּ. וְאִתְכְּלִיל) תִּיאוּבְתָּא תַּתָּאָה בְּתִיאוּבְתָּא דִּלְעֵילָּא וְאִתְעֲבִידוּ רְעוּתָא חָדָא בְּלָא פִּירוּדָא.

וּבֹא וּרְאֵה, תְּשׁוּקַת הַנְּקֵבָה לַזָּכָר עוֹשָׂה נָפֶשׁ, וּתְשׁוּקַת הַזָּכָר לַנְּקֵבָה עוֹשָׂה נָפֶשׁ. וְהָרָצוֹן שֶׁל תְּשׁוּקַת הַזָּכָר לִנְקֵבָה וְהִתְדַּבְּקוּתוֹ בָּהּ מוֹצִיאָה נָפֶשׁ, וְכוֹלֵל תְּשׁוּקַת [תשוקתו] הַנְּקֵבָה וְנוֹטֵל אוֹתָהּ. וְנִכְלֶלֶת הַתְּשׁוּקָה הַתַּחְתּוֹנָה בַּתְּשׁוּקָה שֶׁלְּמַעְלָה, וְנַעֲשֵׂית רָצוֹן אֶחָד בְּלִי פֵּרוּד.

וּכְדֵין (נטיל) כְּלִיל כֻּלָּא נוּקְבָא וְאִתְעַבְּרַת מִן דְּכוּרָא וְתִיאוּבְתִּין דְּתַרְוַויְיהוּ מִתְדַּבְּקָן כְּחָדָא, וְעַל דָּא כֻּלָּא כָּלִיל דָּא בְּדָא. וְכַד נִשְׁמָתִין נָפְקִין דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא נָפְקִין. לְבָתַר כַּיְון דְּנָחֲתֵי מִתְפָּרְשָׁן דָּא לְסִטְרָא דָּא וְדָא לְסִטְרָא דָּא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְזַוֵּוג לוֹן לְבָתַר. וְלָא אִתְיְיהִיב זִוּוּגָא לְאָחֳרָא אֶלָּא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי, דְּאִיהוּ יָדַע זִוּוּגָא דִּלְהוֹן לְחַבָּרָא לוֹן כְּדָקָא יָאוֹת.

וְאָז [נוטל] כּוֹלֵל הַכֹּל נְקֵבָה, וּמִתְעַבֶּרֶת מִן הַזָּכָר, וְהַתְּשׁוּקוֹת שֶׁל שְׁנֵיהֶם נִדְבָּקוֹת יַחַד, וְעַל כֵּן הַכֹּל כָּלוּל זֶה עִם זֶה. וּכְשֶׁהַנְּשָׁמוֹת יוֹצְאוֹת, הֵן יוֹצְאוֹת יַחַד זָכָר וּנְקֵבָה. אַחַר כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁיּוֹרְדוֹת, נִפְרָדוֹת זוֹ לְצַד זֶה וְזוֹ לְצַד זֶה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַוֵּג אוֹתָן אַחַר כָּךְ. וְהַזִּוּוּג לֹא נִתָּן לְאַחֵר, אֶלָּא לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְבַדּוֹ, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אֶת זִוּוּגָם לְחַבֵּר אוֹתָם כָּרָאוּי.

זַכָּאָה הוּא בַּר נָשׁ דְּזָכֵי בְּעוֹבָדוֹי וְאָזִיל בְּאוֹרַח קְשׁוֹט בְּגִין דְּאִתְחַבַּר נְפָשׁ בְּנָפָשׁ כְּמָה דְּהָוָה מֵעִיקָּרָא, דְּהָא אִי זָכֵי בְּעוֹבָדוֹי דָּא הוּא בַּר נָשׁ שְׁלִים כְּדָקָא יָאוּת. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וּפְרִיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי. דְּהוּא בְּתִקוּנָא מְבָרָךְ לְאִתְבָּרְכָא מִנֵּיהּ עָלְמָא, בְּגִין דְּכֹלָּא בְּעוֹבָדִין דְּבַר נָשׁ תַּלְיָא אִי זָכֵי אִי לָא זָכֵי.

אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁזּוֹכֶה בְּמַעֲשָׂיו וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת כְּדֵי שֶׁתִּתְחַבֵּר נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּתְּחִלָּה. שֶׁהֲרֵי אִם הוּא זוֹכֶה בְּמַעֲשָׂיו, זֶהוּ אָדָם שָׁלֵם כָּרָאוּי. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי, שֶׁהוּא בְּתִקּוּן מְבֹרָךְ שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בְּמַעֲשֵׂי הָאָדָם אִם זוֹכֶה וְאִם לֹא זוֹכֶה.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה הָכִי שְׁמַעְנָא דִּכְתִיב, (הושע יד) מִמֶּנִּי פִּרְיֵךְ נִמְצָא. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לְיִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל מִמֶּנִּי וַדַּאי פִּרְיֵךְ נִמְצָא. פִּרְיֵי נִמְצָא לָא כְּתִיב אֶלָּא פִּרְיֵךְ. הַהוּא תִּיאוּבְתָּא דְּנוּקְבָא דְּעָבִיד נֶפֶשׁ וְאִתְכְּלִיל בְּתוּקְפָּא דִּדְכוּרָא וְאִתְכְּלִיל נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ וְאִתְעָבִידוּ חַד כְּלִיל דָּא בְּדָא כִּדְאֲמָרַן. לְבָתַר אִשְׁתַּכָּחוּ תַּרְוַוּיְיהוּ בְּעָלְמָא, וְדָא בְּחֵילָא דִּדְכוּרָא אִשְׁתְּכַח אִיבָּא דְנוּקְבָא.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כָּךְ שָׁמַעְתִּי, שֶׁכָּתוּב (הושע יד) מִמֶּנִּי פִּרְיֵךְ נִמְצָא. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וַדַּאי מִמֶּנִּי פִּרְיֵךְ נִמְצָא. לֹא כָתוּב פִּרְיֵי נִמְצָא, אֶלָּא פִּרְיֵךְ. אוֹתָהּ תְּשׁוּקַת הַנְּקֵבָה שֶׁעוֹשָׂה נֶפֶשׁ וְנִכְלֶלֶת בְּכֹחַ הַזָּכָר, וְנִכְלֶלֶת נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ, וְנַעֲשׂוֹת אַחַת כּוֹלֶלֶת זוֹ בָּזֶה, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. לְאַחַר מִכֵּן נִמְצְאִים שְׁנֵיהֶם בָּעוֹלָם, וַדַּאי בְּכֹחַ הַזָּכָר נִמְצָא פְּרִי הַנְּקֵבָה.

דָּבָר אַחֵר בְּתִיאוּבְתָּא דְּנוּקְבָא אִשְׁתְּכַח אִיבָּא דְּדָכוּרָא. דְּאִי לָאו תִּיאוּבְתָּא דְּנוּקְבָא לְגַבֵּי דְּכוּרָא לָא אִתְעָבִידוּ פֵּירִין לְעָלְמִין הֲדָא הוּא דִּכְתִיב מִמֶּנִּי פִּרְיֵךְ נִמְצָא:

דָּבָר אַחֵר, בְּתִשּׁוּקַת הַנְּקֵבָה נִמְצָא פְּרִי הַזָּכָר, שֶׁאִם לֹא תְּשׁוּקַת הַנְּקֵבָה לַזָּכָר, לֹא נַעֲשׂוּ פֵּרוֹת לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מִמֶּנִּי פִּרְיֵךְ נִמְצָא.

וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (ישעיה מא) מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ וְגוֹ'. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא. אֲבָל הַאי קְרָא בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ. דְּהָא תָּנִינָן שִׁבְעָה רְקִיעִין עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָּא, וְכֻלְּהוּ לְאִשְׁתְּמוֹדָעָ יְקָרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכֻלְּהוּ קָיְימִין לְאוֹדָעָא רָזָא דְּמֵהֵימְנוּתָא עִלָּאָה.

וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (ישעיה מא) מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ וְגוֹ'. אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּ הַחֲבֵרִים. אֲבָל הַפָּסוּק הַזֶּה הוּא בַּסּוֹד שֶׁל הַחָכְמָה, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵינוּ, שִׁבְעָה רְקִיעִים עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה, וְכֻלָּם לְהוֹדִיעַ אֶת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכֻלָּם עוֹמְדִים לְהוֹדִיעַ אֶת סוֹד הֱאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה.

דף פו.

תָּא חֲזֵי, אִית רְקִיעָא עִלָּאָה סָתִים לְעֵילָּא מִנַּיְיהוּ דְּאִנּוּן שִׁבְעָה, וְדָא הוּא רְקִיעָא דְּדַבָּר לוֹן וְנָהִיר לוֹן לְכֻלְּהוּ, וְדָא לָא אִתְיְידַע, וְקַיְימָא בִּשְׁאֵלְתָּא דְּלָא יְדִיעָא, בְּגִין דְּאִיהוּ סָתִים

וְעַמִּיק, וְכֹלָּא תְּוָוהִין עֲלַיהּ, וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי מ"י, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ דִּכְתִיב, (איוב לח) מִבֶּטֶן מִי יָצָא הַקֶּרַח וְאִתְּמַר, וְהַאי הוּא רְקִיעָא עִלָּאָה (דף פו ע"א) דְּקָיְימָא עַל כָּל אִנּוּן שִׁבְעָה.

בֹּא רְאֵה, יֵשׁ רְקִיעַ עֶלְיוֹן נִסְתָּר לְמַעְלָה מֵאוֹתָם הַשִּׁבְעָה, וְזֶה הוּא הָרְקִיעַ שֶׁמַּנְהִיגָם וּמֵאִיר לָכֶם, וְזֶה אֵינוֹ נוֹדָע, וְעוֹמֵד בִּשְׁאֵלָה שֶׁלֹּא יְדוּעָה, מְשׁוּם שֶׁהוּא נִסְתָּר וְעָמֹק, וְכֻלָּם תְּמֵהִים עָלָיו. וּמְשׁוּם כָּךְ נִקְרָא מ"י, כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּהָ שֶׁכָּתוּב (איוב לח) מִבֶּטֶן מִי יָצָא הַקֶּרַח, וְנֶאֱמַר. וְזֶה הוּא הָרְקִיעַ הָעֶלְיוֹן שֶׁעוֹמֵד עַל כֹּל אוֹתָם הַשִּׁבְעָה.

וְאִית לְתַתָּא רְקִיעָא דְּאִיהוּ תַּתָּאָה מִכֻּלְהוּ וְלָא נָהִיר, וּבְגִין דְּאִיהוּ תַּתָּאָה דִּלָּא נָהִיר, הַהוּא רְקִיעָא דְּעָלַיְיהוּ אִתְחַבַּר בֵּיהּ, וְאִלֵּין תְּרֵין אַתְוָון כְּלִיל לוֹן בְּגַוֵּיהּ וְאִקְרֵי יָם, דְּהַהוּא רְקִיעָא עִלָּאָה דְּאִקְרֵי מ"י.

וְיֵשׁ לְמַטָּה רָקִיעַ שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן מִכֻּלָּם וְלֹא מֵאִיר. וּמְשׁוּם שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן שֶׁלֹּא מֵאִיר, אוֹתוֹ הָרָקִיעַ שֶׁעָלָיו הֵם מִתְחַבֵּר עִמּוֹ, וּשְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ הוּא כּוֹלְלָם בְּתוֹכוֹ, וְנִקְרָא יָם, שֶׁאוֹתוֹ הָרָקִיעַ הָעֶלְיוֹן שֶׁנִּקְרָא מ"י.

בְּגִין דְּכָל אִנּוּן רְקִיעִין אֶחֳרָנִין אִתְעֲבִידוּ נַחֲלִין וְעֶאלִין לְגַבֵּיהּ, וּכְדֵין אִיהוּ יַם עִלָּאָה וְעָבֵד אִיבִּין וְנוּנִין לְזַנְיֵיהוּ, וְעַל דָּא אָמַר דָּוִד (תהלים קד) זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם שָׁם רֶמֶשׂ וְאֵין מִסְפָּר חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת.

מְשׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָם הָרְקִיעִים הָאֲחֵרִים נַעֲשִׂים נְחָלִים וְנִכְנָסִים אֵלָיו, וְאָז הוּא הַיָּם הָעֶלְיוֹן, וְעוֹשֶׂה פֵּרוֹת וְדָגִים לְמִינֵיהֶם. וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד (תהלים קד) זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם שָׁם רֶמֶשׂ וְאֵין מִסְפָּר חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדֹלוֹת.

וְעַל דָּא כְּתִיב, (ישעיה מא) מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ. מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח. דָּא אַבְרָהָם. צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ. (נ"א דא שרה, ד"א צדק יקראהו לרגלו וגו') דָּא הוּא רְקִיעָא תַּתָּאָה דְּכֻלְּהוּ רְקִיעִין דְּאִתְעֲבִיד יָם.

וְעַל זֶה כְּתוּב (ישעיה מא) מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ. מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח - זֶה אַבְרָהָם. צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ - [נ"א: זו שרה, ד"א צדק יקראהו לרגלו וגו'] זֶה הוּא הָרְקִיעַ הַתַּחְתּוֹן שֶׁל כָּל הָרְקִיעִים שֶׁנַּעֲשָׂה יָם.

יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם. מַאן הַאי, הוּא רְקִיעָא תַּתָּאָה דְּאֶמְרָן דְּעָבִיד נוּקְמִין וְאַפֵּיל שָׁנְאִין. וּבְהַאי אִשְׁתַּבַּח דָּוִד וְאָמַר (תהלים יח) וְאֹיְבַי נָתַתָּה לִּי עֹרֶף וּמְשַׂנְאַי אַצְמִיתֵם. (ישעיה מא) יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם. אִלֵּין אִנּוּן עַמִּין דְּהָווּ רָדִיף עֲלֵיהוֹן אַבְרָהָם וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲווֹ קָטִיל לוֹן.

(ומלכים ירד. (מאי ירד אלא) אלין מלכים דממנן לעילא עלייהו. יתן לפניו גוים, אלין עמין דלתתא) וּמְלָכִים יֵרֵדְ אִלֵּין מְמַנָּן רַבְרְבָן דִּלְעֵילָא. דְּכַד עָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּינָא בְּעָלְמָא (ד"א בעמא) בְּכֹלָּא עָבִיד דִּינָא בְּעֵילָא וְתַתָּא.

יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם, מִי זֶה? הוּא הָרְקִיעַ הַתַּחְתּוֹן שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁעוֹשֶׂה נְקָמוֹת וּמַפִּיל שׂוֹנְאִים. וּבָזֶה הִשְׁתַּבֵּח דָּוִד וְאָמַר (תהלים יח) וְאֹיְבַי נָתַתָּה לִּי עֹרֶף וּמְשַׂנְאַי אַצְמִיתֵם. (ישעיה מא) יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם - אֵלּוּ הֵם

הָעַמִּים שֶׁהָיָה אַבְרָהָם רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה הוֹרֵג אוֹתָם. [ומלכים ירד, (מה זה ירד, ' אלא) אלו המלכים שממנים למעלה עליהם, יתן לפניו גוים אלו העמים שלמטה] וּמְלָכִים יָרֵד - אֵלּוּ הַמְמֻנִּים הַגְּדוֹלִים שֶׁלְּמַעְלָה. שֶׁכַּאֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִּין בָּעוֹלָם [ד"א בעם], הוּא עוֹשֶׂה דִּין בַּכֹּל, בְּמַעְלָה וּבְמַטָּה.

יִרְדְּפֵם יַעֲבוֹר שָׁלוֹם אֹרַח בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא. יִרְדְּפֵם דָּא אַבְרָהָם. דְּאַבְרָהָם הֲוָה רָדִיף לוֹן, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה עָבַר קַמֵּיהּ וְקָטִיל לוֹן. דִּכְתִיב יַעֲבוֹר שָׁלוֹם דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִקְרֵי שָׁלוֹם.

(ישעיה מא ג) יִרְדְּפֵם יַעֲבוֹר שָׁלוֹם אֹרַח בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא, (ישעיה מא ג). יִרְדְּפֵם - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁאַבְרָהָם הָיָה רוֹדֵף אוֹתָם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה עוֹבֵר לְפָנָיו וְהוֹרֵג אוֹתָם, שֶׁכָּתוּב יַעֲבוֹר שָׁלוֹם. זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא שָׁלוֹם.

אֹרַח בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא. וְכִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ דְּהֲוָה אַבְרָהָם אָזִיל בְּגוֹ עֲנָנֵי אוֹ בְּגוֹ סוּסְוָון וּרְתִיכִין. אֶלָּא אֹרַח בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא, דְּלָא הֲוָה אָזִיל קַמֵּיהּ דְּאַבְרָהָם לָא מַלְאָכָא וְלָא שְׁלִיחָא אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי דִּכְתִיב אֹרַח בְּרַגְלָיו. מַאן רַגְלָיו אִלֵּין מַלְאָכִין דְּאִנּוּן תְּחוֹתוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (זכריה יד) וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא וְגוֹ'.

אֹרַח בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא, וְכִי עוֹלָה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁאַבְרָהָם הָיָה הוֹלֵךְ בְּתוֹךְ הָעֲנָנִים אוֹ בְּתוֹךְ סוּסִים וּמֶרְכָּבוֹת? אֶלָּא אֹרַח בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא, שֶׁלֹּא הָיָה הוֹלֵךְ לְפָנָיו אַבְרָהָם לֹא מַלְאָךְ וְלֹא שְׁלִיחַ, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ, שֶׁכָּתוּב אֹרַח בְּרַגְלָיו. מִי זֶה רַגְלָיו? אֵלּוּ הַמַּלְאָכִים שֶׁתַּחְתָּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יד) וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא וְגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח. תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעָר עָלְמָא לְאַיְתָאָה לְאַבְרָהָם וּלְקָרְבָא לֵיהּ לְגַבֵּיהּ, הַאי אִתְעָרוּתָא בְּגִין דְּזִמִּין יַעֲקֹב לְמֵיפַק מִנֵּיהּ וּלְקַיְימָא תְּרֵיסַר שִׁבְטִין כֻּלְהוּ וְזַכָּאִין קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. צָדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה קָרֵי לֵיהּ תְּדִיר מִן יוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה מא) קוֹרֵא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ, וּבְגִין כָּךְ צָדֶק יִקְרָאֵהוּ וַדַּאי. לְרַגְלוֹ, לְאִתְחַבְּרָא בֵּיהּ בְּפוּלְחָנֵיהּ וּלְקָרְבָא לֵיהּ לְגַבֵּיהּ. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות יא) הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלָיִךְ.

דָּבָר אַחֵר מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח - בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵעִיר אֶת הָעוֹלָם לְהָבִיא אֶת אַבְרָהָם וּלְקָרֵב אוֹתוֹ אֵלָיו, הַהִתְעוֹרְרוּת הַזּוֹ מִשּׁוּם שֶׁעָתִיד הָיָה לָצֵאת מִמֶּנּוּ יַעֲקֹב וּלְהַעֲמִיד שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים כֻּלָּם צַדִּיקִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. צָדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה תָּמִיד קוֹרֵא לוֹ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מא) קוֹרֵא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ. וּמִשּׁוּם כָּךְ, צָדֶק יִקְרָאֵהוּ וַדַּאי. לְרַגְלוֹ - לְהִתְחַבֵּר בּוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ וּלְקָרֵב אוֹתוֹ אֵלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יא) הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלָיִךְ.

דָּבָר אַחֵר מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח. דְּמִתַּמָּן שַׁרְוִתָא דִּנְהוֹרָא לְאַנְהָרָא. בְּגִין דְּדָרוֹם הַהוּא תּוּקְפָּא דִּילֵיהּ מִגּוֹ מִזְרָח אִיהוּ. וְעַל דָּא מִי הֵעִיר הַהוּא נְהוֹרָא דְּדָרוֹם. מִמִּזְרָח, בְּגִין דְּאִיהוּ נָטִיל וְאִתְּזָן בְּקַדְמֵיתָא, וְתִיאוּבְתָּא דְּהַהוּא רְקִיעָא עִלָּאָה לְמֵיהַב לֵיהּ לְמִזְרָח.

דָּבָר אַחֵר מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח - שֶׁמַּשְׁמִיעַ רֹאשִׁית הָאוֹר לְהָאִיר. מְשׁוּם שֶׁהַדָּרוֹם, אוֹתוֹ הַחֹזֶק שֶׁל הָאוֹר שֶׁלּוֹ הוּא מִן הַמִּזְרָח. וְעַל כֵּן, מִי הֵעִיר - אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הַדָּרוֹם. מִמִּזְרָח - מְשׁוּם שֶׁהוּא נוֹסֵעַ וְנִזּוֹן בָּרִאשׁוֹנָה, וּתְשׁוּקָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָרָקִיעַ הָעֶלְיוֹן לִתֵּת לַמִּזְרָח.

צֶדֶק יְקָרְאֵהוּ לְרַגְלוֹ. דָּא מַעֲרָב, דְּאִיהוּ קָרֵי לֵיהּ תְּדִיר וְלָא שָׁכִיךְ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (תהלים פג) אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לָךְ אַל תֶּחְרַשׁ וְאַל תִּשְׁקוֹט אֵל. בְּגִין דְּמַעֲרָב אִתְעַר תְּדִיר לְגַבֵּיהּ. יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדְּ. דְּהָא מִנֵּיהּ קָבִיל תּוּקְפָּא לְאַכְנָעָא כָּל אִנּוּן עַמִּין דְּעָלְמָא.

צֶדֶק יְקָרְאֵהוּ לְרַגְלוֹ - זֶה הַמַּעֲרָב, שֶׁהוּא תָּמִיד קוֹרֵא לוֹ וְלֹא שׁוֹקֵט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פג) אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לְךָ אַל תֶּחֱרַשׁ וְאַל תִּשְׁקֹט אֵל, מְשׁוּם שֶׁהַמַּעֲרָב תָּמִיד מִתְעוֹרֵר אֲלֵיו. יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדְּ, שֶׁהֲרֵי מִמֶּנּוּ מְקַבֵּל אֶת הַחֹזֶק לְהַכְנִיעַ אֶת כָּל אוֹתָם הָעַמִּים שֶׁל הָעוֹלָם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר (ישעיה מא) מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח, דָּא אַבְרָהָם דְּלָא נָטִיל אִתְעָרוּתָא לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלָּא מִמִּזְרָח, בְּגִין דְּחָמָא שִׁמְשָׁא דְּנָפִיק בְּצַפְרָא מִסְטָרָא דְּמִזְרָח, נָטִיל אִתְעָרוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ דְּאִיהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אָמַר דָּא הוּא מַלְכָּא דְּבָרָא יָתֵי. פְּלַח לֵיהּ כָּל הַהוּא יוֹמָא, לְרַמְשָׁא חָמָא שִׁמְשָׁא דְּאִתְכְּנִישׁ (וירחא נפקת) וְסִיהֲרָא נָהֲרָא. אָמַר דָּא הוּא וַדַּאי דְּשַׁלִּיט עַל הַהוּא פּוּלְחָנָא דְּפָלְחִית כָּל הַאי יוֹמָא, דְּהָא אִתְחֲשַׁךְ קַמֵּיהּ וְלָא נָהִיר. פְּלַח לֵיהּ כָּל הַהוּא לֵילְיָא.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, (ישעיה מא) מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁלֹּא נָטַל הִתְעוֹרְרוּת אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא מִמִּזְרָח. מִשּׁוּם שֶׁרָאָה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁיּוֹצֵאת בַּבֹּקֶר מִצַּד הַמִּזְרָח, נָטַל הִתְעוֹרְרוּת לְנַפְשׁוֹ שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אָמַר, זֶה הוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּרָא אוֹתִי. עָבַד לוֹ כָּל הַיּוֹם הַהוּא. לָעֶרֶב רָאָה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנֶּאֱסַף [והלבנה יוצאת] וְהַלְּבָנָה מְאִירָה. אָמַר, זֶה הוּא וַדַּאי שֶׁשּׁוֹלֵט עַל אוֹתָהּ הָעֲבוֹדָה שֶׁעָבַדְתִּי כָּל הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁהִנֵּה נֶחְשַׁךְ לְפָנָיו וְלֹא מֵאִיר. עָבַד לוֹ כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא.

לְצַפְרָא חָמָא דְּאָזְלָא חֲשׁוֹכָא וְאִתְנְהִיר סִטְרָא דְּמִזְרָח. אָמַר וַדַּאי כָּל אִלֵּין מַלְכָּא אִית עֲלַיְיהוּ וְשַׁלִּיט דְּאַנְהִיג לוֹן. כֵּיוָן דְּחָמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תִּיאוּבְתָּא דְּאַבְרָהָם לְגַבֵּיהּ, כְּדֵין אִתְגְּלֵי עָלוֹי וּמַלִּיל עִמֵּיהּ, דִּכְתִיב צֶדֶק יְקָרְאֵהוּ לְרַגְלוֹ. דְּמַלִּיל עִמֵּיהּ וְאִתְגְּלֵי עָלֵיהּ.

לְבֹקֶר רָאָה שֶׁהַלְּכָה הַחֲשֵׁכָה וְהֵאִיר צַד הַמִּזְרָח. אָמַר, וַדַּאי כָּל אֵלּוּ יֵשׁ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ וְשַׁלִּיט שֶׁמְּנַהֵיג אוֹתָם. כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת תְּשׁוּקָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֵלָיו, אָז הִתְגַּלָּה אֵלָיו וְדִבֵּר עִמּוֹ, שֶׁכָּתוּב צֶדֶק יְקָרְאֵהוּ לְרַגְלוֹ, שֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ וְהִתְגַּלָּה עָלָיו.

דף פו:

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח (ישעיה מה) דּוֹבֵר צֶדֶק מַגִּיד מֵישָׁרִים. (דף פו ע"ב) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל מִלּוֹי אִנּוּן בְּקוּשְׁטָא, וְעָבִיד מֵישָׁרִים, בְּמָה עָבִיד מֵישָׁרִים. בְּגִין דְּכַד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, לָא הֲוָה קָאִים וְהָוָה מִתְמוֹטֵט לְהָכָא וּלְהָכָא. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעָלְמָא, מַה לָךְ דְּאַתְּ מִתְמוֹטֵט. אָמַר לֵיהּ, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לָא יָכִילְנָא לְמֵיקַם דְּלֵית בִּי יְסוֹדָא עַל מַה דְּאִתְקְרֵיִים. אָמַר לֵיהּ הָא אֲנָא זַמִּין לְמֵיקַם בָּךְ חַד צַדִּיק דְּאִיהוּ אַבְרָהָם דִּי יַרְחִים לִי. מִיָּד קָאִים עָלְמָא בְּקִיּוּמֵיהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשיתב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם אַל תִּקְרָא בְּהִבָּרְאָם אֶלָּא בְּאַבְרָהָם. בְּאַבְרָהָם מִתְקַיֵּים עָלְמָא.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, (שם מה) דּוֹבֵר צֶדֶק מַגִּיד מֵישָׁרִים. כָּל דִּבְרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵם אֱמֶת וְעוֹשֶׂה מֵישָׁרִים. בַּמָּה הוּא עוֹשֶׂה מֵישָׁרִים? מְשׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה עוֹמֵד, וְהָיָה מִתְמוֹטֵט לְכָאן וּלְכָאן. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָעוֹלָם: מַה לְּךָ שֶׁאַתָּה מִתְמוֹטֵט? אָמַר לוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵינִי יָכוֹל לַעֲמֹד, שֶׁאֵין בִּי יְסוֹד עַל מַה שֶּׁאֶתְקַיֵּם. אָמַר לוֹ: הֲרֵי אֲנִי עָתִיד לְהַעֲמִיד בְּךָ צַדִּיק אֶחָד שֶׁהוּא אַבְרָהָם שֶׁאֹהֵב אוֹתִי. מִיָּד עָמַד הָעוֹלָם בְּקִיּוּמוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם. אַל תִּקְרֵי בְּהִבָּרְאָם אֶלָּא בְּאַבְרָהָם. בְּאַבְרָהָם מִתְקַיֵּם הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא (ישעיה מה) מַגִּיד מֵישָׁרִים. דְּהָא אָתִיב לֵיהּ עָלְמָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הַהוּא אַבְרָהָם זַמִּין הוּא דְּיִפְקוּן מִנֵּיהּ בְּנִין דְּיַחֲרִיבוּ מַקְדְּשָׁא וְיוֹקִידוּ אוֹרַיְיתָא. (נ"א לנפקא מניה ישמעאל, אמר ליה הא יצחק, אמר ליה זמין למיפק מניה עשו חייבא דיחרב בי מקדשא ויוקיד אורייתא), אָמַר לֵיהּ זַמִּין חַד בַּר נָשׁ לְמֵיפַּק מִנֵּיהּ דְּאִיהוּ יַעֲקֹב וְיִפְקוּן מִנֵּיהּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין כֻּלְּהוּ זַכָּאִין. מִיָּד אִתְקַיֵּים עָלְמָא בְּגִינֵיהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב מַגִּיד מֵישָׁרִים.

אָמַר רַבִּי חִייָא, (ישעיה מה) מַגִּיד מֵישָׁרִים, שֶׁהִנָּה הַשִּׁיב הָעוֹלָם לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא: אוֹתוֹ אַבְרָהָם עָתִיד הוּא שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ בָּנִים שֶׁיְּחָרִיבוּ אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְיִשְׂרְפוּ אֶת הַתּוֹרָה. [נ"א: לצאת ממנו ישמעאל, אמר לו', הנה יצחק, אמר לו, ' עתיד לצאת ממנו עשו הרשע שיחריב את בית המקדש וישרף התורה,] אָמַר לוֹ: עָתִיד אָדָם אֶחָד לְצֵאת מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יַעֲקֹב, וְיֵצְאוּ מִמֶּנּוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים כֻּלָּם צַדִּיקִים. מִיָּד הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בִּשְׁבִילוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מַגִּיד מֵישָׁרִים.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר הָא אַתְעַרְנָא וְיַדַּבֵּר וַיַּגֵּד וַיֹּאמֶר כֻּלְּהוּ לְטַעֲמַיְיהוּ מִתְפָּרְשָׁן. וַיְדַבֵּר אֵיהוּ בְּאִתְגַּלְיָא דַּרְגָּא לְבַר, דְּלָא אִיהוּ דַּרְגָּא פְּנִימָאָה כְּאִנּוּן דַּרְגִּין עִלָּאִין, וְדָא אִיהוּ (ישעיה מה) דּוֹבֵר צֶדֶק. וַיַּגֵּד אִיהוּ רָמֵז לְדַרְגָּא פְּנִימָאָה עִלָּאָה דְּשַׁלְטָאָה עַל דִּבּוּר, וְדָא הוּא מַגִּיד מֵישָׁרִים. מַאן מֵישָׁרִים דָּא דַּרְגָּא עִלָּאָה דְּיַעֲקֹב שַׁרְיָיא בֵּיהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים צט) אַתָּה כוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים. וּבְגִין כָּךְ מַגִּיד כְּתִיב, וְלָא כְּתִיב דּוֹבֵר.

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הֲרֵי הֵעַרְנוּ, וַיְדַבֵּר, וַיַּגֵּד, וַיֹּאמֶר - כֻּלָּם לְטַעֲמָם מִתְפָּרְשִׁים. וַיְדַבֵּר הוּא בְּגָלוּי, דַּרְגָּה חִיצוֹנָה, שֶׁאֵינָהּ דַּרְגָּה פְּנִימִית כְּמוֹ אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת. וְזֶהוּ דִּבֵּר צֶדֶק. וַיַּגֵּד, הוּא רָמֵז לְדַרְגָּה פְּנִימִית

עֶלְיוֹנָה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עַל הַדִּבּוּר, וְזֶהוּ מַגִּיד מֵישָׁרִים. מִי הַמֵּישָׁרִים? זוֹ הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁיַּעֲקֹב שָׁרוּי בָּהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט) אַתָּה כּוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים. וּמְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב מַגִּיד וְלֹא כָתוּב דִּבֵּר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק וְהָא כְּתִיב, (דברים ד) וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ. אָמַר לֵיהּ הָכִי הוּא וַדַּאי אִיהוּ דַּרְגָּא דְּשַׁלְטָא עַל תַּתָּאָה דְּאִיהוּ דִּבּוּר צָדֵק. וְכֹלָּא (בה) אִיהוּ (נ"א לאשתלא איבא) לְאִסְתַּכָּלָא (איכא) הָכָא. (נ"א אתיא) תָּא חֲזֵי, דְּאַף עַל גַּב דְּדִבּוּר אִיהוּ תַּתָּאָה, לָא תֵּימָא דְּלָא עִלָּאָה אִיהוּ, אֶלָּא וַדַּאי דִּבּוּר מַלְיָיא אִיהוּ מִכֹּלָּא וְדַרְגָּא עִלָּאָה אִיהוּ. וְסִימָנִיךְ (דברים לכ) כִּי לֹא דָּבָר רֵק הוּא מִכֶּם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַהֲרֵי כָּתוּב (דברים ד) וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ? אָמַר לוֹ, כָּךְ הוּא וַדַּאי, הִיא הַדַּרְגָּה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא דִּבּר צֶדֶק, וְהַכֹּל [בה] הוּא [נ"א: לשתל הפרי] לְהִתְבּוֹנֵן [ישׁ] כָּאן. בֹּא רְאֵה, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהַדִּבּוּר הוּא תַּחְתּוֹן, אַל תֹּאמַר שֶׁאֵינוֹ עֶלְיוֹן, אֶלָּא וַדַּאי הַדִּבּוּר הוּא מָלֵא מִן הַכֹּל וְהוּא דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה, וְסִימָן לַדָּבָר - (שם לב) כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם.

רַבִּי אֶלְעָזָר הָוָה אָזִיל לְבֵי חָמוֹי, וְהָוֹו עִמֵּיהּ רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִזְקִיָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָא חָמֵינָא דְּאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָּא לָאו אִיהוּ אֶלָּא כַּד אִתְעַר לְתַתָּא, דְּהָא אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָּא בְּתִיאוּבְתָּא דִּלְתַתָּא תַּלְיָיא (מלתא).

רַבִּי אֶלְעָזָר הָיָה הוֹלֵךְ לְבֵית חָמִיו, וְהָיוּ עִמּוֹ רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִזְקִיָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הִנֵּה רָאִיתִי שֶׁהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל מַעְלָה אֵינָהּ אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר לְמַטָּה, שֶׁהֲרֵי הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל מַעְלָה תְּלוּיָה בַּתְּשׁוּקָה שֶׁל מַטָּה [הדבר].

פֻּתַּח וְאָמַר, (תהלים פג) אֱלֹהִים עַל דֳּמִי לְךָ אַל תֶּחֱרַשׁ וְאַל תִּשְׁקוֹט אֵל. דָּא הוּא אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא בְּגִין לְשַׁלְטָאָה. אָמַר דָּוִד, אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לְךָ, לְאִתְעָרָא לְגַבֵּי עִלָּאָה וּלְאִתְחַבְּרָא גַּבֵּי יְמִינָא. מַאי טַעְמָא בְּגִין (תהלים פג) כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יֶהֱמָיוּן וְגוֹ' (וכתיב) כִּי נוֹעֲצוּ לֵב יַחְדָּיו עָלֶיךָ בְּרִית יִכְרוֹתוּ, וּבְגִין כָּךְ אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לְךָ לְאִתְעָרָא לְגַבֵּי עִילָּא, דְּהָא כְּדֵין אִתְעָרַת יְמִינָא וּקְטִירַת לָהּ בַּהֲדָהּ. וְכַד אִתְקַשְׁרַת בְּיְמִינָא כְּדֵין אִתְבַּר שָׂנְאִין דִּכְתִיב (שמות טו) יְמִינְךָ יְיָ נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ יְיָ תִּרְעַץ אוֹיֵב.

פֻּתַּח וְאָמַר, (תהלים פג) אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לְךָ אַל תֶּחֱרַשׁ וְאַל תִּשְׁקֹט אֵל. זוֹ הִיא הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל מַטָּה כְּדֵי לְשַׁלֵּט. אָמַר דָּוִד, אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לְךָ, לְהַעִיר אֶל הָעֶלְיוֹן וּלְהִתְחַבֵּר אֶל הַיְמִין. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם (שם) כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יֶהֱמָיוּן וְגוֹ'. [וכתוב] כִּי נוֹעֲצוּ לֵב יַחְדָּו עָלֶיךָ בְּרִית יִכְרֹתוּ. וּמִשּׁוּם כָּךְ, אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לְךָ לְהָעִיר כְּלַפֵּי מַעְלָה, שֶׁהֲרֵי אָז מִתְעוֹרֵר הַיָּמִין וְקוֹשֵׁר אוֹתָהּ עִמָּהּ. וְכַאֲשֶׁר נִקְשֶׁרֶת בַּיָּמִין, אָז נִשְׁבָּרִים הַשּׂוֹנְאִים, שֶׁכָּתוּב (שמות טו) יְמִינְךָ ה' נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב.

וְתָא חֲזֵי בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְחַבָּרוּ כָּל אִנּוּן מַלְכִין לְאַגָּחָא קְרָבָא עֲלֵיהּ דְּאַבְרָהָם, אִתְיְיעָטוּ לְאַעֲבָרָא לֵיהּ מִן עָלְמָא, וְכֵיוָן דְּשָׁלְטוּ בְּלוֹט בַּר אַחוֹהָ דְּאַבְרָהָם מִיָּד אֲזָלוּ, דִּכְתִיב וַיִּקְחוּ

אֶת לוֹט וְאֶת רְכוּשׁוֹ בֶּן אֲחִי אַבְרָם וַיֵּלֵכוּ. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּדִיוּקְנֵיהּ דְּלוֹט הֲוָה דָּמֵי לְאַבְרָהָם, וּבְגִין כָּךְ וַיֵּלֵכוּ, דְּכָל הַהוּא קָרָבָא בְּגִינֵיהּ הֲוָה.

וּבָא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהִתְחַבְּרוּ כָּל אוֹתָם הַמְּלָכִים לְהִלָּחֵם בַּקָּרֵב עַל אַבְרָהָם, הִתְעָצְמוּ לְהַעֲבִירוֹ מִן הָעוֹלָם, וְכֵיוָן שֶׁשָּׁלְטוּ בְּלוֹט בֶּן אָחִיו שֶׁל אַבְרָהָם, מִיָּד הָלְכוּ, שֶׁכָּתוּב וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רְכֻשׁוֹ בֶּן אֲחִי אַבְרָם וַיֵּלֵכוּ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁדְּמוּתוֹ שֶׁל לוֹט הָיְתָה דּוֹמָה לְאַבְרָהָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיֵּלֵכוּ, שֶׁכָּל אוֹתוֹ הַקָּרָב הָיָה בִּשְׁבִילוֹ.

מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּהַוָּה אַבְרָהָם אַפִּיק בְּנֵי עַלְמָא מִפּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה וְאַעְיִל לוֹן בְּפוּלְחָנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְתוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתְעַר לוֹן בְּעַלְמָא בְּגִין לְגַדְּלָא שְׁמָא דְּאַבְרָהָם בְּעַלְמָא וּלְקָרְבָא לֵיהּ לְפוּלְחָנֵיהּ. וְרָזָא דְמִלָּה כֵּיוָן דְּאַבְרָהָם אִתְעַר לְמִרְדַּף אֲבַתְרַיְיהוּ כְּדֵין אֱלֹהִים אַל דֵּמִי לָךְ עַד דְּאִתְקַשַּׁר כֻּלָּא בְּאַבְרָהָם, וְכַד אִתְקַשַּׁר כֻּלָּא בְּאַבְרָהָם כְּדֵין אִתְבָּרוּ כֻּלְּהוּ מַלְכִין מִקַּמֵּיהּ כְּדְקָא אָמְרָן דִּכְתִיב יְמִינְךָ יְיָ תִּרְעַץ אוֹיֵב וְגוֹ':

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאַבְרָהָם הָיָה מוֹצִיא אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם מֵעֲבוֹדָה זָרָה וּמַכְנִיס אוֹתָם לַעֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעוֹד, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵעִיר אוֹתָם בָּעוֹלָם כְּדֵי לְגַדֵּל אֶת שְׁמוֹ שֶׁל אַבְרָהָם בָּעוֹלָם וּלְקָרֵב אוֹתוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ. וְסוֹד הַדָּבָר - כֵּיוָן שֶׁאַבְרָהָם הִתְעוֹרֵר לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם, אָז אֱלֹהִים אַל דֵּמִי לְךָ, עַד שֶׁהַכֹּל נִקְשָׁר לְאַבְרָהָם. וּכְשֶׁהַכֹּל נִקְשָׁר לְאַבְרָהָם, אָז נִשְׁבְּרוּ כָּל הַמְּלָכִים מִלְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁכָּתוּב יְמִינְךָ ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב וְגוֹ'.

דף פז.

וּמַלְכֵי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר (תהלים עו) וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי כַּד סָלִיק בְּרַעוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִבְרֵי עָלְמָא חַד שַׁלְהוֹבָא דְּבוּצִינָא דְּקַרְדִּינוּתָא. וּנְשַׁף זִיקָא בְּזִיקָא חָשְׁכַאת וְאוֹקִידַת. וְאַפִּיק מִגּוֹ (דף פז ע"א) סִטְרֵי תְּהוֹמָא חַד טִיף וְחַבֵּר לוֹן כְּחַד וּבָרָא בֵּהּ עָלְמָא.

וּמַלְכֵי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (תהלים עו) וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁעָלָה בִּרְצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם, הוֹצִיא שַׁלְהֶבֶת אַחַת שֶׁל הַמָּאוֹר שֶׁל הַנִּיצוֹץ הַקָּשֶׁה, וְנָשַׁף רוּחַ בְּרוּחַ חֲשׁוּכָה וְשׁוֹרֶפֶת. וְהוֹצִיא מִתּוֹךְ צְדָדֵי הַתְּהוֹם טִפָּה אַחַת, וְחִבֵּר אוֹתָם יַחַד, וּבָרָא בָּהֶם אֶת הָעוֹלָם.

הַהוּא שַׁלְהוֹבָא סָלִיק וְאִתְעַטָּרָא בִּשְׁמָאלָא, וַהֲהוּא טִיף סָלִיק וְאִתְעַטַּר בְּיָמִינָא, סָלְקוּ חַד בְּחַד אִתְלָפוּ דּוּכְתֵּי דָּא לְסִטְרָא דָּא וְדָא לְסִטְרָא דָּא, דְּנָחִית סָלִיק וּדְסָלִיק נָחִית. אִתְקַטָּרוּ דָּא בְּדָא, נָפִיק מִבֵּינַיְיהוּ רוּחַ שְׁלִים. כְּדֵין אִנּוּן תְּרֵין סִטְרִין אִתְעֲבִידוּ חַד וְאִתְיְיהִיב בֵּינַיְיהוּ וְאִתְעַטָּרוּ חַד בְּחַד. כְּדֵין אִשְׁתְּכַח שְׁלָם לְעֵילָּא וּשְׁלָם לְתַתָּא, וְדַרְגָּא אִתְקַיָּים.

אוֹתָהּ הַשַּׁלְהֶבֶת עָלְתָה וְהִתְעַטְּרָה בִּשְׂמֹאל, וְאוֹתָהּ הַטִּפָּה עָלְתָה וְהִתְעַטְּרָה בְּיָמִין. עָלוּ אֶחָד עִם אֶחָד, הֶחֱלִיפוּ מְקוֹמוֹת, זֶה לְצַד זֶה וְזֶה לְצַד זֶה. זֶה שֶׁיָּרַד עָלָה, וְזֶה שֶׁעָלָה יָרַד. נִקְשְׁרוּ זֶה עִם זֶה וְיָצְאָה

מִבֵּינֵיהֶם רוּחַ שְׁלֵמָה, וְאֵו אוֹתָם שְׁנֵי הַצַּדִּיקִים נַעֲשׂוּ אֶחָד, וְנִתְּנָה בֵּינֵיהֶם [הרוח] וְהִתְעַטְּרוּ הָאֶחָד עִם הָאֶחָד. וְאֵז נִמְצָא שָׁלוֹם לְמַעְלָה וְשָׁלוֹם לְמַטָּה, וְהַדַּרְגָּה הִתְקַיְּמָה.

אִתְעַטָּרַת ה"א בְּוא"ו וְא"ו בְּה"א, כְּדֵין סַלְקָא ה"א וְאִתְקַשְּׁרָא בְּקִשׁוּרָא שְׁלִים. כְּדֵין וּמַלְכֵּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם. מֶלֶךְ שָׁלֵם וַדַּאי מֶלֶךְ אִיהוּ דְּשַׁלִּיט בִּשְׁלִימוּ, אֵימָתַי אִיהוּ מֶלֶךְ שָׁלֵם בְּיוֹמָא דְּכִפּוּרֵי דְּכָל אַנְפִּין נְהִירִין. (דבר אחר מלכי צדק מלך שלם, אמר רבי שמעון בעא קודשא בריך הוא למיפק כהונתא משם כמא דאת אמר ברוך אברם לאל עליון, כיון דאקדים ברכתא דאברהם לברכתא דמריה, אמרז ליה אברהם וכי מקדימין ברכתא דעבדא לברכתא דמריה, מיד אתיהיבת כהונתא לאברהם דכתיב, (תהלים קי) נאם יי לאדני שב לימיני. וכתיב בתריה נשבע יי ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק, דכתיב והוא כהן לאל עליון, ואין זרעו כהן)

הִתְעַטָּרָה ה"א עִם וא"ו, וְא"ו עִם ה"א, וְאֵו עָלְתָה ה"א וְנִקְשְׁרָה בְּקֶשֶׁר שָׁלֵם. וְאֵו וּמַלְכֵּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם. מֶלֶךְ שָׁלֵם הוּא וַדַּאי מֶלֶךְ שֶׁשּׁוֹלֵט בִּשְׁלֵמוּת. מָתַי הוּא מֶלֶךְ שָׁלֵם? בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּשֶׁכָּל הַפָּנִים מְאִירוֹת. [דבר אחר מלכי צדק מלך שלם, אמר רבי שמעון, רצה הקדוש ברוך הוא להוציא כהנה משם, כמו שנאמר ברוך אברם לאל עליון, כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת רבונו, אמר לו אברהם', וכי מקדימים ברכת העבד לברכת רבו? מיד נתנה הכהנה לאברהם, שכתוב (תהלים קי) נאם ה' לאדני שב לימיני, וכתוב אחריו, נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק, שכתוב והוא כהן לאל עליון, ואין זרעו כהן].

דָּבָר אַחֵר וּמַלְכֵּי צֶדֶק. דָּא עָלְמָא בַּתְרָאָה. מֶלֶךְ שָׁלֵם, דָּא עָלְמָא עִלָּאָה. דְּאִתְעַטַּר חַד בְּחַד בְּלָא פֵּירוּדָא תְּרִין עָלְמִין כְּחָדָא, וְאַפִּילּוּ עָלְמָא תַּתָּאָה כֻּלָּא הוּא. וְחַד מִלָּה אִיהוּ. הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן דְּתַרֵי אִלֵּין בֵּיהּ. וְהוּא כֹּהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן מְשַׁמֵּשׁ עָלְמָא לָקֳבֵל עָלְמָא. וְהוּא כֹּהֵן דָּא יְמִינָא. לְאֵל עֶלְיוֹן עָלְמָא עִלָּאָה. וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי כַּהֲנָא לְבָרְכָא עָלְמָא.

דָּבָר אַחֵר וּמַלְכֵּי צֶדֶק - זֶה הָעוֹלָם הָאַחֲרוֹן. מֶלֶךְ שָׁלֵם - זֶה הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. שֶׁהִתְעַטֵּר אֶחָד עִם אֶחָד בְּלִי פֵּרוּד שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יַחַד, וַאֲפִלּוּ הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא הַכֹּל, וְהוּא דָּבָר אֶחָד. הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן - שְׁנֵי אֵלּוּ. וְהוּא כֹּהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן - מְשַׁמֵּשׁ עוֹלָם עוֹלָם נֶגֶד עוֹלָם. וְהוּא כֹּהֵן - זֶה הַיָּמִין. לְאֵל עֶלְיוֹן - הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וּמִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ הַכֹּהֵן לְבָרֵךְ אֶת הָעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, בִּרְכָאן (ד"א ל"ג כד) נָטִיל הַאי עָלְמָא תַּתָּאָה כַּד אִתְחַבַּר בְּכַהֲנָא רַבָּא כְּדֵין וַיְבָרֲכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם (וגו) לְאֵל עֶלְיוֹן הָכִי הוּא וַדַּאי. כְּגַוְונָא דָּא בָּעֵי כַּהֲנָא לְתַתָּא לְקַשְּׁרָא קִשְׁרִין וּלְבָרְכָא הַאי דּוּכְתָּא בְּגִין דְּיִתְקַשַּׁר בְּיַמִּינָא לְאִתְקַשְּׁרָא תְּרֵין עָלְמִין כְּחָד. בָּרוּךְ אַבְרָם רָזָא דְּמִלָּה תִּקּוּנָא דְּבִרְכָאן אִיהוּ.

בֹּא רְאֵה, הַבְּרָכוֹת נוֹטֵל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה, כְּשֶׁמִּתְחַבֵּר עִם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְאָז וַיְבָרֲכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן. כָּךְ זֶה וַדַּאי. כְּמוֹ כֵּן צָרִיךְ הַכֹּהֵן לְמַטָּה לְקַשֵּׁר קְשָׁרִים וּלְבָרֵךְ אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַשֵּׁר הַיָּמִין לְקֶשֶׁר שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יַחַד. בָּרוּךְ אַבְרָם - סוֹד הַדָּבָר הוּא תִּקּוּן הַבְּרָכוֹת.

בָּרוּךְ אַבְרָם כְּמָה דְּאַמְרִינָן בָּרוּךְ אַתָּה. לְאֵל עֶלְיוֹן. יְיָ אֱלֹהֵינוּ. קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. מֶלֶךְ הָעוֹלָם. וְהַאי קְרָא רָזָא דִּבְרָכָאן אִיהוּ. (ובגין כך) וַיְבָרֲכֵהוּ מִתַּתָּא לְעֵילָא. וּבָרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן (אשר מגן צריך בידך). מֵעֵילָא לְתַתָּא. וַיִּתֶּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל לְאִתְדַּבְּקָא בְּאַתַר דְּקִשׁוּרָא אִתְקַשַּׁר לְתַתָּא.

בָּרוּךְ אַבְרָם - כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, בָּרוּךְ אַתָּה. לְאֵל עֶלְיוֹן - ה' אֱלֹהֵינוּ. קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ - מֶלֶךְ הָעוֹלָם. וְהַפָּסוּק הַזֶּה הוּא סוֹד הַבְּרָכוֹת. [ומשום כך] וַיְבָרֲכֵהוּ - מִמַּטָּה לְמַעְלָה. וּבָרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן [אשר מגן צריך בידך], מִמַּעְלָה לְמַטָּה. וַיִּתֶּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל - לְהִתְדַּבֵּק בַּמָּקוֹם שֶׁהַקֶּשֶׁר נִקְשָׁר לְמַטָּה.

עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, אִעָרַע בְּהוּ רַבִּי יֵיסָא וְחַד יוּדְאִי בַּהֲדֵיהּ. וְהָוָה אָמַר הַהוּא יוּדְאִי (תהלים כה) לְדָוִד אֵלֶיךָ יְיָ נַפְשִׁי אֶשָּׂא. לְדָוִד. וְכִי אַמַּאי לָא כְּתִיב מִזְמוֹר לְדָוִד אוֹ לְדָוִד מִזְמוֹר. אֶלָּא בְּגִין דַּרְגֵּיהּ קָאָמַר לְדָוִד תּוּשְׁבַּחְתָּא דְּאָמַר בְּגִינֵיהּ אֵלֶיךָ יְיָ נַפְשִׁי אֶשָּׂא. אֵלֶיךָ יְיָ לְעֵילָא. נַפְשִׁי, מַאן נַפְשִׁי, (אשא) דָּא דָּוִד (הוא) דַּרְגָּא קַדְמָאָה דְּקָאָמְרָן. אֶשָּׂא, אֲסַלֵּק. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קכא) אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים. בְּגִין דְּכָל יוֹמוֹי דְּדָוִד הֲוָה מִשְׁתַּדֵּל לְסַלְקָא דַּרְגֵּיהּ לְאִתְעַטָּרָא לְעֵילָא וּלְאִתְקַשָּׁרָא תַּמָּן בְּקִשׁוּרָא שְׁלִים כְּדְקָא יָאוּת.

בְּעוֹדָם הוֹלְכִים פָּגַשׁ בָּהֶם רַבִּי יֵיסָא וִיהוּדִי אֶחָד עִמּוֹ. וְהָיָה אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי אוֹמֵר, (שם כה) לְדָוִד אֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֶשָּׂא. לְדָוִד, וְכִי לָמָּה לֹא כָּתוּב מִזְמוֹר לְדָוִד אוֹ לְדָוִד מִזְמוֹר? אֶלָּא בִּשְׁבִיל דַּרְגָּתוֹ אָמַר דָּוִד אֶת הַתִּשְׁבַּחַת שֶׁאָמַר בִּשְׁבִילוֹ. אֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֶשָּׂא, אֵלֶיךָ ה' לְמַעְלָה. נַפְשִׁי, מִי זוֹ נַפְשִׁי? [אשא] זֶה דָּוִד, [הוא] הַדַּרְגָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאָמַרְנוּ. אֶשָּׂא - אֲעֶלֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קכא) אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים. מִשּׁוּם שֶׁדָּוִד הָיָה מִשְׁתַּדֵּל כָּל יָמָיו לְהַעֲלוֹת אֶת דַּרְגָּתוֹ לְהִתְעַטֵּר לְמַעְלָה וּלְהִתְקַשֵּׁר שָׁם בְּקֶשֶׁר שָׁלֵם כָּרָאוּי.

כְּגַוְונָא דָּא (תהלים קג) לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ בְּגִין דַּרְגֵּיהּ קָאָמַר, וּמַאי אָמַר בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ. אֶת לְאִתְקַשָּׁרָא בְּקִשׁוּרָא לְעֵילָא. וְכָל קָרְבַי, מַאן קָרְבַי. אִלֵּין שְׁאָר חֵיוָן בְּרָא. דְּאִקְרוּן קָרְבַיִם כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ה) וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו. דָּבָר אַחֵר בָּרְכִי נַפְשִׁי, בְּגִינֵיהּ קָאָמַר. אֶת יְיָ דָּא שְׁלִימוּ דְּכֹלָּא, אֶת יְיָ כְּלָלָא דְּכֹלָּא.

כְּמוֹ כֵן (שם קג) לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה'. מִשּׁוּם דַּרְגָּתוֹ אָמַר. וּמָה אָמַר בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה'? אֶת - לְהִתְקַשֵּׁר בְּקֶשֶׁר לְמַעְלָה. וְכָל קָרְבַי, מִי הֵם קָרְבַי? אֵלּוּ שְׁאָר חַיּוֹת הַשָּׂדֶה שֶׁנִּקְרָאוֹת קְרָבַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ה) וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו. דָּבָר אַחֵר בָּרְכִי נַפְשִׁי - בִּשְׁבִילוֹ הוּא אָמַר. אֶת ה' - זוֹ שְׁלֵמוּת הַכֹּל. אֶת ה' - הַכְּלָל שֶׁל הַכֹּל.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי יֵיסָא חָמִינָא לָךְ דְּהָא עִם שְׁכִינְתָּא קָאָתֵית וְאִתְחַבָּרַת. אָמַר לֵיהּ הָכִי הוּא וַדַּאי, וּתְלַת פַּרְסֵי הוּא דְּאָזִילְנָא בַּהֲדֵיהּ וְאָמַר לִי כַּמָּה מִלֵּי מַעֲלַיְיתָא וְאָנָא אָגִירְנָא לֵיהּ לְיוֹמָא דָּא וְלָא יְדָעְנָא דְּאִיהוּ בּוֹצִינָא דְּנָהִיר כִּדְחָמִינָא הַשְׁתָּא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי יֵיסָא, רְאִיתִי אוֹתְךָ שֶׁבָּאתָ עִם הַשְּׁכִינָה וְהִתְחַבַּרְתָּ. אָמַר לוֹ, כָּךְ זֶה וַדַּאי. וְשָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת שֶׁהָלַכְתִּי עִמָּהּ וְאָמְרָה לִי כַּמָּה דְּבָרִים מְעֻלִּים, וַאֲנִי שָׁמַרְתִּי אוֹתָם לַיּוֹם הַזֶּה, וְלֹא יָדַעְתִּי שֶׁהוּא הַמְּאוֹר שֶׁמֵּאִיר כְּמוֹ שֶׁרְאִיתִי כָּעֵת.

דף פז:

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְהַהוּא יוּדְאִי מַה שְׁמָךְ, אָמַר לֵיהּ יוֹעֶזֶר. אָמַר לֵיהּ יוֹעֶזֶר וְאֶלְעָזָר (מלה חדא) יְתִיבָן כְּחָדָא, יָתְבוּ גַּבֵּי חַד טְנָרָא (דף פז ע"ב) בְּהַהוּא חֲקַל. פָּתַח הַהוּא יוּדַאי וְאָמַר (ישעיה מג) אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מוֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר. מַאי טַעְמָא תְּרֵי זִמְנֵי אָנֹכִי אָנֹכִי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לַיְהוּדִי הַהוּא, מַה שְׁמֶךָ? אָמַר לוֹ, יוֹעֶזֶר. אָמַר לוֹ, יוֹעֶזֶר וְאֶלְעָזָר [דבר אחד] יוֹשְׁבִים יַחַד. יָשְׁבוּ עַל סֶלַע אֶחָד בַּשָּׂדֶה הַהוּא. פָּתַח אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי וְאָמַר, (ישעיה מג) אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר. מָה הַטַּעַם פַּעֲמַיִם אָנֹכִי אָנֹכִי?.

אֶלָּא חַד בְּסִינַי וְחַד בְּשַׁעֲתָא דְּבָרָא עָלְמָא, דִּכְתִיב (שמות כ) אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דָּא הוּא בְּסִינַי. וְחַד כַּד בָּרָא עָלְמָא דִּכְתִיב, (ישעיה מה) אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי. הוּא, בְּגִין לְאַחֲזָאָה דְּלָא הֲווֹי פִּירוּדָא בֵּין עֵילָא וְתַתָּא.

אֶלָּא אֶחָד בְּסִינַי, וְאֶחָד בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (שמות כ) אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. זֶה הוּא בְּסִינַי. וְאֶחָד כְּשֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה מה) אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי. הוּא כְּדֵי לְהַרְאוֹת שֶׁאֵין פֵּרוּד בֵּין מַעְלָה וּמַטָּה.

מוֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ. מַעֲבִיר פְּשָׁעֶיךָ לָא כְּתִיב, אֶלָּא מוֹחֶה. בְּגִין דְּלָא יִתְחַזּוּן לְעָלְמִין. לְמַעֲנִי. מַאי לְמַעֲנִי, בְּגִין אִנּוּן רַחֲמִין דְּתַלְיָין בִּי דִּכְתִיב, (דברים ד) כִּי אֵל רַחוּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְגוֹ'.

מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ, לֹא כָתוּב מַעֲבִיר פְּשָׁעֶיךָ אֶלָּא מוֹחֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְרָאוּ לְעוֹלָמִים. לְמַעֲנִי, מַה זֶּה לְמַעֲנִי? מִשּׁוּם אוֹתָם הָרַחֲמִים שֶׁתְּלוּיִים בִּי, שֶׁכָּתוּב (דברים ד) כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹהֶיךָ וְגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר מוֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי. תָּא חֲזֵי (לעיל פד ב) חַיָּיבֵי עָלְמָא עָבְדִין פְּגִימוּתָא לְעֵילָא, דְּכַד אִנּוּן חוֹבִין סָלְקִין רַחֲמִין וּנְהִירוּ עִלָּאָה וְיַנִּיקוּ דְּבָרְכָאן לָא נָחִית לְתַתָּא, וְהַאי דַּרְגָּא לָא נָטִיל בִּרְכָאן דִּלְעֵילָא לְיַנָּקָא לְתַתָּא. וּבְגִין כָּךְ לְמַעֲנִי בְּגִין דְּלָא יִתְמַנְעוּן בִּרְכָאן לְיַנָּקָא (ליה) לְכֹלָּא. כְּגַוְונָא דָּא (דברים לכ) רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא. לְאַחֲזָאָה דְּלָא הֲווֹי פִּירוּדָא בֵּין עֵילָא וְתַתָּא כְּמָה דְּאִתְּמַר.

דָּבָר אַחֵר מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי - בֹּא רְאֵה, הָרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם עוֹשִׂים פְּגָם לְמַעְלָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר אוֹתָם חֲטָאִים עוֹלִים, רַחֲמִים וְאוֹר עֶלְיוֹן וְיִנְיקַת הַבְּרָכוֹת לֹא יוֹרְדוֹת לְמַטָּה, וְהַדַּרְגָּה הַזּוֹ אֵינָהּ נוֹטֶלֶת בְּרָכוֹת שֶׁלְּמַעְלָה לְהַנִיק לְמַטָּה. וּמִשּׁוּם כָּךְ לְמַעֲנִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנְעוּ בְּרָכוֹת לְהַנִיק [לוֹ] לַכֹּל. כְּמוֹ כֵן, (שם לב) רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא. לְהַרְאוֹת שֶׁאֵין פֵּרוּד בֵּין מַעְלָה וּמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, כְּגַוְונָא דָּא כַּד אִשְׁתַּכָּחוּ זַכָּאִין בָּעָלְמָא אִתְעָרוּ בִּרְכָאן לְעָלְמִין כֻּלְּהוּ. כֵּיוָן דְּאָתָא אַבְרָהָם אִתְעַר בִּרְכָאן לְעָלְמָא דִּכְתִיב וַאֲבָרֶכְךָ וְהְיֵה בְּרָכָה. מַאי וֶהְיֵה בְּרָכָה. רָמָז דְּיִשְׁתַּכְּחוּן בְּגִינֵיהּ בִּרְכָאן לְעֵילָּא וְתַתָּא דִּכְתִיב וְנִבְרְכוּ בְךָ וְגוֹ' וּכְתִיב וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ.

בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ זֶה כְּשֶׁנִּמְצְאִים צַדִּיקִים בָּעוֹלָם, מִתְעוֹרְרוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת. כֵּיוָן שֶׁבָּא אַבְרָהָם, הִתְעוֹרְרוּ בְּרָכוֹת לָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב וַאֲבָרֶכְךָ וֶהְיֵה בְּרָכָה. מַה זֶּה וֶהְיֵה בְּרָכָה? רָמָז שֶׁיִּמָּצְאוּ בִּגְלָלוֹ בְּרָכוֹת לְמַעְלָה וּמַטָּה, שֶׁכָּתוּב וְנִבְרְכוּ בְךָ וְגוֹ', וְכָתוּב וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ.

אָתָא יִצְחָק אוֹדַע לְכֹלָּא דְּאִית דִּין וְאִית דַּיָּין לְעֵילָּא לְאִתְפָּרְעָא מֵרַשְׁעַיָּא, וְאִיהוּ אִתְעַר דִּינָא בְּעָלְמָא בְּגִין דְּיִדְחֲלוּן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל בְּנֵי עָלְמָא. אָתָא יַעֲקֹב וְאִתְעַר רַחֲמֵי בְּעָלְמָא וְאַשְׁלִים מְהֵימְנוּתָא בְּעָלְמָא כְּדְקָא חֲזֵי.

בָּא יִצְחָק וְהוֹדִיעַ לַכֹּל שֶׁיֵּשׁ דִּין וְיֵשׁ דַּיָּן לְמַעְלָה לְהַפְרַע מִן הָרְשָׁעִים, וְהוּא עוֹרֵר אֶת הַדִּין בָּעוֹלָם כְּדֵי שֶׁיִּירְאוּ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. בָּא יַעֲקֹב וְעוֹרֵר רַחֲמִים בָּעוֹלָם, וְהִשְׁלִים אֶת הָאֱמוּנָה בָּעוֹלָם כְּרָאוּי.

בְּיוֹמֵי דְּאַבְרָהָם מַה כְּתִיב וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, דְּאִתְעַטָּרַת כֻּרְסְיָיא בְּדוּכְתֵּיהּ, וּכְדֵין אִשְׁתְּכַח מֶלֶךְ שָׁלֵם בְּלָא פְּגִימוּ כְּלָל. הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן דְּאַפִּיק מְזוֹנִין לְעָלְמִין כֻּלְּהוּ כְּדְקָא חֲזֵי. הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן דְּלָא אִתְמְנָעוּ בִּרְכָאן מִכֻּלְּהוּ עָלְמִין. הוֹצִיא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית א) תּוֹצֵא הָאָרֶץ מַדְרֵגִין דִּלְעֵילָּא אַפִּיק מְזוֹנִין וּבִרְכָאן לְעָלְמִין כֻּלְּהוּ.

בִּימֵי אַבְרָהָם מַה כָּתוּב? וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם. שֶׁהִתְעַטֵּר הַכִּסֵּא בִּמְקוֹמוֹ, וְאָז נִמְצָא מֶלֶךְ שָׁלֵם לְלֹא פְּגָם כְּלָל. הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן - שֶׁהוֹצִיא מְזוֹנוֹת וּבְרָכוֹת לָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם כָּרָאוּי. הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן - שֶׁלֹּא יִמָּנְעוּ הַבְּרָכוֹת מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. הוֹצִיא - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹצֵא הָאָרֶץ, מֵהַדְּרֵגוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מוֹצִיא מְזוֹנוֹת וּבְרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

וְהוּא כֹּהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן דְּאִשְׁתְּכַח כֹּלָּא בִּשְׁלִימוּ עִלָּאָה כְּדְקָא חֲזֵי. לְאִתְחַזָּאָה כְּמָה דְּחַיָּיבִיָא עָבְדֵי פְּגִימוּ בָּעָלְמָא וּמַנְעֵי בִּרְכָאן. הָכִי נָמֵי בְּגִין זַכָּאִין אַתְיָין (אתחזיאן) בִּרְכָאן לְעָלְמָא, וּבְגִינַיְיהוּ אִתְבָּרְכָאן כָּל בְּנֵי עָלְמָא:

וְהוּא כֹּהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן - שֶׁהַכֹּל נִמְצָא בִּשְׁלֵמוּת עֶלְיוֹנָה כָּרָאוּי. לְהֵרָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָרְשָׁעִים עוֹשִׂים פְּגָם בָּעוֹלָם וּמוֹנְעִים בְּרָכוֹת, כָּךְ גַּם בִּשְׁבִיל הַצַּדִּיקִים בָּאוֹת בְּרָכוֹת לָעוֹלָם, וּבְגָלָלָם מִתְבָּרְכִים כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם.

וַיִּתֶּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל. מַאי מַעֲשֵׂר מִכֹּל מַאנּוּן בִּרְכָאן דְּנָפְקֵי מִכֹּל. בְּגִין דְּאִיהוּ אֲתַר דְּכָל בִּרְכָאן דְּנָחֲתֵי לְעָלְמָא מִתַּמָּן נָפְקֵי. דָּבָר אַחֵר וַיִּתֶּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַהֲב לֵיהּ מַעֲשְׂרָא. וּמַאן אִיהוּ, דָּא דַרְגָּא דְּכָל פִּתְחִין דִּמְהֵימְנוּתָא וּבִרְכָאן דְּעָלְמָא בֵּיהּ קָיְימֵי וְאִיהוּ מַעֲשֵׂר וְאִיהוּ חַד מֵעֲשָׂרָה וְאִיהוּ עֲשָׂרָה מִמֵּאָה. מִכָּאן וּלְהָלְאָה עָאל אַבְרָהָם בְּקִיּוּמָא דִּלְעֵילָּא כְּדְקָא חֲזֵי.

וַיִּתֶּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל, מַה זֶּה מַעֲשֵׂר מִכֹּל? מֵאוֹתָם הַבְּרָכוֹת שֶׁיּוֹצְאוֹת מִכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַמָּקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁיּוֹרְדוֹת לָעוֹלָם יוֹצְאוֹת מִשָּׁם. דָּבָר אַחֵר וַיִּתֶּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לוֹ מַעֲשֵׂר, וּמַה הוּא? זוֹ הַדַּרְגָּה שֶׁכָּל פְּתְחֵי הָאֱמוּנָה וְהַבְּרָכוֹת שֶׁל הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת בָּהּ, וְהִיא מַעֲשֵׂר, וְהִיא אַחַת מֵעֲשָׂרָה, וְהִיא עֶשְׂרָה מִמֵּאָה. מִכָּאן נִכְנַס אַבְרָהָם בַּקִּיּוּם שֶׁלְּמַעְלָה כָּרָאוּי.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר שַׁפִּיר קָא אָמַרְתְּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר מַאי עֲבִידְתָּךְ, אָמַר לֵיהּ קָרֵינָא דַּרְדְּקֵי בְּאַתְרֵי, הַשְׁתָּא אָתָא רַבִּי יוֹסֵי דִּכְפַר חָנִין לְמָתָא וּסְלִיקוּ לוֹן מְגַבָּאֵי וְאוֹתְבוּ לוֹן לְגַבֵּיהּ. וְהָווּ יָהֲבִין לִי כָּל בְּנֵי מָתָא אַגְרָא כְּהַהוּא זִמְנָא דְּדַרְדְּקֵי הֲווּ גַּבָּאֵי. וְאִסְתַּכַּלְנָא בְּנַפְשָׁאי דְּלָא אִתְחֲזֵי לִי לְאִתְהַנֵּי מִנַּיְיהוּ לְמַגָּנָא, וַאֲגִירְנָא גַּרְמָאי בַּהֲדֵי דְּהַאי חַכִּים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרָכָן דְּאַבָּא אִצְטָרִיכוּ הָכָא.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, יָפָה אָמַרְתָּ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, מָה מַעֲשֶׂיךָ? אָמַר לוֹ, מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת בִּמְקוֹמִי. כְּעֵת בָּא רַבִּי יוֹסֵי מִכְּפַר חָנִין לָעִיר, וְסִלְּקוּ אוֹתָם מֵאֶצְלִי, וְהוֹשִׁיבוּ אוֹתָם אֶצְלוֹ. וְהָיוּ נוֹתְנִים לִי כָּל בְּנֵי הָעִיר שָׂכָר כְּמוֹ אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁהַתִּינוֹקוֹת הָיוּ אֶצְלִי, וְהִסְתַּכַּלְתִּי בְּעַצְמִי שֶׁלֹּא רָאוּי לִי לֵהָנוֹת מֵהֶם בְּחִנָּם, וְהִשְׂכַּרְתִּי עַצְמִי עִם הֶחָכָם [ההוא] הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּאן צָרִיךְ אֶת הַבְּרָכוֹת שֶׁל אַבָּא.

דף פח.

קָמוּ. אָתוּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן (לבתר), וְהָוָה יָתִיב וְלָעֵי כָּל יוֹמָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְיוֹמָא חַד הֲוָה עָסִיק בִּנְטִילַת יָדַיִם קַמֵּיהּ. אָמַר כָּל מַאן דְּלָא נָטִיל יְדוֹי כְּדְקָא יְאוּת, אַף עַל גַּב דְּאִתְעַנַּשׁ לְעֵילָּא אִתְעַנַּשׁ לְתַתָּא, וּמַאי עוֹנְשֵׁיהּ לְתַתָּא, דְּגָרִים לֵיהּ לְגַרְמֵיהּ מִסְכְּנוּתָא. כְּמָה דְּאוֹנְשֵׁיהּ כָּךְ, הָכִי הוּא זָכֵי מַאן דְּנָטִיל יְדוֹי כְּדְקָא יְאוּת דְּגָרִים לְגַרְמֵיהּ בִּרְכָאן דִּלְעֵילָּא דְּשָׁרָאן בִּרְכָאן עַל יְדוֹי כְּדְקָא יְאוּת, וְאִתְבָּרַךְ בְּעוּתָרָא. (דף פח ע"א)

קָמוּ, הָלְכוּ לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן [אחר כך], וְהָיָה יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד כָּל יוֹם לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. וְיוֹם אֶחָד הָיָה עָסוּק בִּנְטִילַת יָדַיִם לִפָנָיו. אָמַר, כָּל מִי שֶׁלֹּא נוֹטֵל יָדָיו כָּרָאוּי, אַף עַל גַּב שֶׁנֶּעֱנָשׁ לְמַעְלָה - נֶעֱנָשׁ לְמַטָּה. וּמָה עָנְשׁוֹ לְמַטָּה? שֶׁגּוֹרֵם לְעַצְמוֹ עֹנִי. כְּמוֹ שֶׁעָנְשׁוֹ כָּךְ - כָּךְ זוֹכֶה מִי שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו כָּרָאוּי, שֶׁגּוֹרֵם לְעַצְמוֹ בְּרָכוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁשּׁוֹרוֹת הַבְּרָכוֹת עַל יָדוֹ כָּרָאוּי וּמִתְבָּרֵךְ בְּעֹשֶׁר.

לְבָתַר אַקְדִּים רַבִּי שִׁמְעוֹן חָמָא לֵיהּ דְּאַנְטַל יְדוֹי בְּמַיָּא וְנָטִיל לוֹן בְּשִׁיעוּרָא סַגְיָיא דְּמַיִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מַלֵּא יָדָיו מִבִּרְכוֹתֶיךָ. וְכָךְ הָוָה, מֵהַהוּא יוֹמָא וּלְהָלְאָה אִתְעַתַּר וְאַשְׁכַּח סִימָא וְהָוָה לֵעֵי בְּאוֹרַיְיתָא וְיָהִיב מְזוֹנָא לְמִסְכְּנֵי כָּל יוֹמָא, וְהָוָה חָדֵי עִמְּהוֹן וּמַסְבַּר לוֹן אַנְפִּין נְהִירִין. קְרָא עָלֶיהָ רַבִּי שִׁמְעוֹן (ישעי' מ"א) וְאַתָּה תָּגִיל בַּיְיָ בְּקְדוֹשׁ וְגוֹ', (חסר)

אַחַר כָּךְ הִקְדִּים רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְרָאָה אוֹתוֹ שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו בְּמַיִם, וְנוֹטֵל יָדָיו בְּשִׁעוּר רַב שֶׁל מַיִם. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַלֵּא יָדָיו מִבִּרְכוֹתֶיךָ. וְכָךְ הָיָה. מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהָלְאָה הִתְעַשֵּׁר וּמָצָא אוֹצָר, וְהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְנוֹתֵן מָזוֹן לַעֲנִיִּים כָּל יוֹם, וְהָיָה שָׂמֵחַ עִמָּהֶם, וּמַסְבִּיר לָהֶם בְּפָנִים מְאִירוֹת. קְרָא עָלָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן, (ישעיה מא) וְאַתָּה תָּגִיל בַּה' בְּקְדוֹשׁ וְגוֹ'.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר יְיָ אֶל אַבְרָם וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (שיר השירים ז) אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ. הָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא אִשְׁתְּכַח אִתְעָרוּתָא לְעֵילָא, דְּהָא לָא אִתְעַר לְעֵילָא עַד דְּאִתְעַר לְתַתָּא. וּבְרָכָאן דִּלְעֵילָא לָא מִשְׁתַּכְּחֵי אֶלָּא בַּמֶּה דְּאִית בֵּיהּ מַמָּשָׁא וְלָאו אִיהוּ רֵיקָנָיָא.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר ה' אֶל אַבְרָם וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (שיר ז) אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ. הֲרֵי פֻּרְשׁוּהָ, אֲבָל בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַטָּה תִּמְצָא הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי אֵין מִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְמַטָּה, וְהַבְּרָכוֹת שֶׁלְּמַעְלָה לֹא נִמְצָאוֹת אֶלָּא בְּמַה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, וְאֵינוֹ רֵיקָן.

מְנָלָן מֵאֵשֶׁת עוֹבַדְיָהוּ דְּאָמַר לָהּ אֱלִישָׁע (מלכים ב ד) הַגִּידִי לִי מַה יֵּשׁ לָךְ בַּבָּיִת. דְּהָא בִּרְכָאן דִּלְעֵילָא לָא שָׁרְיִין עַל פָּתוֹרָא רֵיקָנָיָא וְלָא בְּאֲתַר רֵיקָנָיָא. מַה כְּתִיב וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כֹּל בַּבַּיִת כִּי אִם אָסוּךְ שָׁמֶן. מַאי אָסוּךְ. אֶלָּא אָמְרָה לֵיהּ שִׁיעוּרָא דְהַאי מִשְׁחָא לָאו אִיהִי אֶלָּא כְּדֵי מְשִׁיחַת אֶצְבָּעָא זְעִירָא.

מִנַּיִן לָנוּ? מֵאֵשֶׁת עוֹבַדְיָהוּ שֶׁאָמַר לָהּ אֱלִישָׁע (מלכים ב ד) הַגִּידִי לִי מַה יֵּשׁ לָךְ בַּבָּיִת. שֶׁהֲרֵי הַבְּרָכוֹת שֶׁלְּמַעְלָה אֵינָן שׁוֹרוֹת עַל שֻׁלְחָן רֵיק וְלֹא בְּמָקוֹם רֵיק. מַה כָּתוּב? וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כֹּל בַּבַּיִת כִּי אִם אָסוּךְ שָׁמֶן. מַה זֶּה אָסוּךְ? אֶלָּא אָמְרָה לוֹ, הַשִּׁעוּר שֶׁל הַשֶּׁמֶן הַזֶּה אֵינוֹ אֶלָּא כְּדֵי מְשִׁיחַת אֶצְבַּע קְטַנָּה.

אָמַר לָהּ נַחֲמָתַנִי. דְּהָא לָא יָדַעְנָא הֵיאַךְ יִשְׁרוּן בִּרְכָאן דִּלְעֵילָא בְּדוּכְתָּא רֵיקָנָיָא, אֲבָל הַשְׁתָּא דְּאִית לָךְ שֶׁמֶן, דָּא הוּא אֲתַר לְאִשְׁתַּכָּחָא בֵּיהּ בִּרְכָאן. מִנָּלָן דִּכְתִיב, (תהלים קלג) כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב וְגוֹ' וְסֵיפֵיהּ מַה כְּתִיב, (תהלים קלג) כִּי שָׁם צִוָּה יְיָ אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם. וּבְאַתְרָא דָּא שָׁרָאן בִּרְכָאן. (ואתמר).

אָמַר לָהּ, נַחֲמָתַנִי, שֶׁהֲרֵי לֹא יָדַעְתִּי אֵיךְ יִשְׁרוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁלְּמַעְלָה בְּמָקוֹם רֵיק, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁיֵּשׁ לָךְ שֶׁמֶן, זֶהוּ מָקוֹם שֶׁיִּמְצְאוּ בּוֹ בְּרָכוֹת. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (תהלים קלג) כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב וְגוֹ'. וּבְסוֹפוֹ מַה כָּתוּב? (שם) כִּי שָׁם צִוָּה ה' אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם. וּבַמָּקוֹם הַזֶּה שׁוֹרוֹת הַבְּרָכוֹת. [ונתבאר].

וְאִי תֵּימָא (תהלים קלג) כְּטַל חֶרְמוֹן שֶׁיּוֹרֵד עַל הָרְרֵי צִיּוֹן וְלָא כְּתִיב שָׁמֶן אֶלָּא טַל. אֶלָּא אִיהוּ שָׁמֶן וְאִיהוּ טַל. הַהוּא טַל אִיהוּ דְּאַטִּיל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִמִּשְׁחָא עִלָּאָה. דְּהַהוּא שֶׁמֶן נָפֵק לְסִטְרָא דְּיָמִינָא.

וְאִם תֹּאמַר, (שם) כְּטַל חֶרְמוֹן שֶׁיּוֹרֵד עַל הָרְרֵי צִיּוֹן, וְלֹא כָּתוּב שָׁמֶן אֶלָּא טַל? אֶלָּא הוּא שָׁמֶן וְהוּא טַל. אוֹתוֹ הַטַּל הוּא שֶׁהִטִּיל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵהַשֶּׁמֶן הָעֶלְיוֹן. שֶׁאוֹתוֹ הַשֶּׁמֶן יוֹצֵא לְצַד הַיָּמִין.

תְּרֵין אִנּוּן יַיִן וְשֶׁמֶן. וְאָזְלוּ לִתְרֵין סִטְרִין. יַיִן לְסִטְרָא שְׂמָאלָא שֶׁמֶן לִסְטַר יְמִינָא. וּמִסִּטְרָא דְּיָמִינָא נָפְקֵי בִּרְכָאן לְעָלְמָא וּמִתַּמָּן אִתְמְשַׁח מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא וּבְגִין דְּשֶׁמֶן הֲוָה אִתְתַּקַּן לְתַתָּא בְּקַדְמִיתָא, שֶׁמֶן אִזְדַּמַּן לְעֵילָא אֲרִיכוּ דְּבִרְכָאן.

שְׁנַיִם הֵם - יַיִן וְשֶׁמֶן, וְהָלְכוּ לִשְׁנֵי צְדָדִים - הַיַּיִן לְצַד שְׂמֹאל, וְהַשֶּׁמֶן לְצַד יָמִין. וּמִצַּד הַיָּמִין יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְעוֹלָם, וּמִשָּׁם נִמְשָׁחַת הַמַּלְכוּת הַקְּדוֹשָׁה. וּמִשּׁוּם שֶׁהַשֶּׁמֶן הָיָה נִתָּקָן לְמַטָּה בְּרֹאשׁוֹנָה, הַשֶּׁמֶן מְזַמֵּן לְמַעְלָה הֲרֵקֶת הַבְּרָכוֹת.

דף פח:

תָּא חֲזֵי, מֵאִתְעָרוּתָא (דף פח ע"ב) דְּהַאי שֶׁמֶן דִּלְעֵילָּא קָאֵי לְאָרְקָא עַל דָּוִד וּשְׁלֹמֹה לְאִתְבָּרְכָא (על) בְּנוֹי. מְנָא לָן דִּכְתִיב וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶן. כְּתִיב הָכָא וַיַּעֲמֹד. וּכְתִיב הָתָם (ישעיה יא) שׁוֹרֶשׁ יִשַׁי אֲשֶׁר עוֹמֵד לְנֵס עַמִּים.

בֹּא רְאֵה, מֵהַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הַשֶּׁמֶן הַזֶּה שֶׁלְּמַעְלָה בֹּא לְהָרִיק עַל דָּוִד וּשְׁלֹמֹה לְהִתְבָּרֵךְ [על] בָּנוֹ. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶן. כָּתוּב כָּאן וַיַּעֲמֹד, וְכָתוּב שָׁם (ישעיה יא) שֹׁרֶשׁ יִשַׁי אֲשֶׁר עֹמֵד לְנֵס עַמִּים.

תָּא חֲזֵי, מִשֻּׁלְחָן דְּלֶחֶם הַפָּנִים דְּבָרְכָאן נָפְקִין מִתַּמָּן וּמְזוֹנָא לְעָלְמָא, לָא בָּעֵי לְאִשְׁתַּכָּחָא רֵיקָנְיָא אֶפִלּוּ רִגְעָא חָדָא, בְּגִין דְּלָא יִסְתַּלְקוּן בִּרְכָאן מִתַּמָּן, אוּף הָכִי לָא מְבָרְכִין עַל שֻׁלְחָן רֵיקָנְיָא, דְּהָא בִּרְכָאן דִּלְעֵילָּא לָא שָׁרְיָין עַל שֻׁלְחָן רֵיקָנְיָא.

בֹּא רְאֵה, מִשֻּׁלְחָן שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאוֹת הַבְּרָכוֹת וּמְזוֹן לָעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ שֶׁיִּמָּצֵא רֵיק אֶפִלּוּ רֶגַע אֶחָד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּלְקוּ מִשָּׁם הַבְּרָכוֹת. אַף כָּךְ לֹא מְבָרְכִים עַל שֻׁלְחָן רֵיק, שֶׁהֲרֵי הַבְּרָכוֹת שֶׁלְּמַעְלָה אֵין שׁוֹרוֹת עַל שֻׁלְחָן רֵיק.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ, אֲנִי לְדוֹדִי בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ. אֲנִי לְדוֹדִי לְאִתְקָנָא לֵיהּ דּוּכְתָּא בְּקַדְמִיתָא. וּלְבָתַר וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ. דָּבָר אַחֵר אֲנִי לְדוֹדִי. דְּהָא תְּנִינָן שְׁכִינְתָּא לָא אִשְׁתַּכְּחַת עִמְהוֹן דְּחַיָּיבַיָּא, כֵּיוָן דְּאָתֵי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה וּלְמִקְרַב גַּבֵּי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדֵין שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא עֲלֵיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב אֲנִי לְדוֹדִי בְּקַדְמִיתָא, וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ לְבָתַר. אָתֵי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה מְדַכְּאִין לֵיהּ.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ. אֲנִי לְדוֹדִי בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ. אֲנִי לְדוֹדִי לְתַקֵּן לוֹ מָקוֹם בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ. דָּבָר אַחֵר אֲנִי לְדוֹדִי, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁשְּׁכִינָה לֹא נִמְצֵאת עִם הָרְשָׁעִים. כֵּיוָן שֶׁבָּא הָאָדָם לְהִטָּהֵר וּלְהִתְקָרֵב לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, אָז הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אֲנִי לְדוֹדִי - בַּתְּחִלָּה, וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ - לְאַחַר מִכֵּן. בָּא הָאָדָם לְהִטָּהֵר - מְטַהֲרִים אוֹתוֹ.

תָּא חֲזֵי, אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דְּרַדָּף אַבְרָהָם בָּתַר אִלֵּין מַלְכִין וְקָטִיל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הֲוָה אַבְרָהָם תּוֹהֶא, אָמַר דִּילְמָא חַס וְשָׁלוֹם גָּרַעְנָא הַהוּא אַגְרָא דַּהֲוֵינָא אַהֲדַר בְּנֵי נָשָׁא לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאַחִידְנָא בְּהוּ לְקָרְבָא לוֹן לְגַבֵּיהּ וְהַשְׁתָּא אִתְקְטִילוּ בְּנֵי נָשָׁא עַל יָדִי. מִיָּד אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַל תִּירָא אַבְרָם אָנֹכִי מָגֵן לָךְ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה וְגו'. אַגְרָא קַבִּילַת עֲלַיְיהוּ, דְּהָא כֻּלְּהוּ לָא יְזַכּוּן לְעָלְמִין.

בֹּא רְאֵה, אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁאַבְרָהָם רָדַף אַחַר הַמְּלָכִים הַלָּלוּ וְהָרַג אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הָיָה אַבְרָהָם תּוֹהֶה. אָמַר, אוּלַי חַס וְחָלִילָה גָּרַעְתִּי אוֹתוֹ הַשָּׂכָר שֶׁהָיִיתִי מַחֲזִיר בְּנֵי אָדָם אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ

הוּא, וְאִתַּחֲזִתִּי בָּהֶם לְקָרֵב אוֹתָם אֲלֵיו, וְכַעֵת נֶהֶרְגוּ אֲנָשִׁים עַל יָדִי. מִיָּד אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַל תִּירָא אַבְרָם אָנֹכִי מָגֵן לָךְ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד וְגוֹ'. שָׂכָר קִבַּלְתָּ עֲלֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּם לֹא יִזְכּוּ לְעוֹלָמִים.

דף פט.

הָיָה דְּבַר יְיָ אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר, מַאי בַּמַּחֲזֶה, אֶלָּא בְּהַהוּא חֵיזוּ דַּרְגָּא דְכָל דִּיוּקְנִין אִתְחַזְיָין בֵּיהּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן תָּא חֲזֵי, עַד לָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם הֲוָה חַד דַּרְגָּא מַלִּיל עִמֵּיהּ, וּמַאן אִיהוּ דָּא מַחֲזֶה דִּכְתִיב, (במדבר כד) מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה. כֵּיוָן דְּאִתְגְּזַר הֲווּ כֻּלְהוּ דַּרְגִּין שָׁרָאן עַל הַאי דַּרְגָּא, וּכְדֵין מַלִּיל עִמֵּיהּ הַדָּא הוּא דִכְתִיב, (שמות ו) וָאֵרָא (דף פט ע"א) אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי וְעַד לָא אִתְגְּזַר לָא הֲווּ אִנּוּן דַּרְגִּין שָׁרָאן עֲלוֹי לְמַלָּלָא.

הָיָה דְּבַר ה' אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר, מַה זֶּה בַּמַּחֲזֶה? אֶלָּא בְּאוֹתוֹ הַמַּרְאֶה, הַדַּרְגָּה שֶׁכָּל הַדְּמֻיּוֹת נִרְאוֹת בָּהּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה, טֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם, הָיְתָה דַּרְגָּה אַחַת מְדַבֶּרֶת עִמּוֹ, וּמִי הַמַּחֲזֶה הַזֶּה? שֶׁכָּתוּב (במדבר כד) מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה. כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל, הָיוּ כָּל הַדַּרְגּוֹת שׁוֹרוֹת עַל הַדַּרְגָּה הַזֹּו, וְאָז דִּבֵּר עִמּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות ו) וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי. וְטֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל, לֹא הָיוּ אוֹתָן הַדַּרְגּוֹת שׁוֹרוֹת עָלָיו לְדַבֵּר.

וְאִי תֵּימָא דְּהָא בְּקַדְמֵיתָא כְּתִיב וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם וּכְתִיב וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה וּכְתִיב וַיְבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ הָא הָכָא אִנּוּן דַּרְגִּין עִלָּאִין. וְהַשְׁתָּא אֲמָרַן דְּעַד לָא אִתְגְּזַר לָא הֲווּ אִנּוּן דַּרְגִּין עִלָּאִין שָׁרָאן עַל הַאי דַּרְגָּא לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהִנֵּה בַּתְּחִלָּה כָּתוּב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם, וְכָתוּב וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה, וְכָתוּב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ. הִנֵּה כָּאן אוֹתָן הַדַּרְגּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת. וְכֵעֵת אוֹמְרִים, שֶׁטֶּרֶם שֶׁנִּמּוֹל לֹא הָיָה אוֹתָן הַדַּרְגּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שׁוֹרוֹת עַל הַדַּרְגָּה הַזֹּו לְדַבֵּר עִמּוֹ?

תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמֵיתָא יַהֲב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָכְמָה לְאַבְרָהָם לְמִנְדַּע חָכְמָה לְאִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ וְיָדַע רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא, אֲבָל לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ לָא הֲוָה אֶלָּא הַאי דַּרְגָּא תַּתָּאָה בִּלְחוֹדוֹי, כֵּיוָן דְּאִתְגְּזַר, כֻּלְהוּ דַּרְגִּין עִלָּאִין הֲווּ שָׁרָאן עַל הַאי דַּרְגָּא תַּתָּאָה בְּגִין לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ, וּכְדֵין אִסְתַּלַּק אַבְרָהָם בְּכֹלָּא כְּמָה דְּאִתְּמַר.

בֹּא רְאֵה, בַּתְּחִלָּה נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָכְמָה לְאַבְרָהָם לָדַעַת אֶת הַחָכְמָה לְהִדָּבֵק בּוֹ, וְיָדַע אֶת סוֹד הָאֱמוּנָה, אֲבָל לְדַבֵּר עִמּוֹ לֹא הָיְתָה אֶלָּא הַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּו לְבַדָּהּ. כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל, כָּל הַדַּרְגּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הָיוּ שׁוֹרוֹת עַל הַדַּרְגָּה הַזֹּו הַתַּחְתּוֹנָה כְּדֵי לְדַבֵּר עִמּוֹ, וְאָז הִתְעַלָּה אַבְרָהָם בַּכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, עַד לָא אִתְגְּזַר בַּר נָשׁ לָא אִתְאַחִיד בִּשְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כֵּיוָן דְּאִתְגְּזַר עָאל בִּשְׁמֵיהּ וְאִתְאַחִיד בֵּיהּ. וְאִי תֵּימָא אַבְרָהָם דְּאִתְאַחִיד בֵּיהּ עַד לָא אִתְגְּזַר. הָכִי הֲוָה דְּאִתְאַחִיד בֵּיהּ וְלָא כְּדְקָא יָאוּת, דְּהָא מִגּוֹ רַחֲמוּתָא עִלָּאָה דְּרַחֲים לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרִיב לֵיהּ. לְבָתַר פַּקִּיד לֵיהּ דְּיִתְגְּזַר וְאִתְיְיהִיב לֵיהּ בְּרִית. קְשׁוּרָא, דְּכֻלְהוּ דַּרְגִּין עִלָּאִין.

בְּרִית קַשׁוּרָא לְאִתְקַשְּׁרָא כֹּלָּא כְּחֲדָא לְאַכְלָלָא דָּא בְּדָא, בְּרִית קַשׁוּרָא דְּכֹלָּא אִתְקְשַׁר בֵּיהּ. וּבְגִין כָּךְ אַבְרָהָם עַד לָא אִתְגְּזַר. מִלּוֹי לָא הֲוָה עִמֵּיהּ אֶלָּא בַּמַּחֲזֶה כְּמָה דְּאִתְּמַר.

בֹּא רְאֵה, טֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל הָאָדָם, לֹא נֶאֱחַז בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל, נִכְנַס בִּשְׁמוֹ וְנֶאֱחַז בּוֹ. וְאִם תֹּאמַר, אַבְרָהָם שֶׁנֶּאֱחַז בּוֹ טֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל? כָּךְ הָיָה, שֶׁנֶּאֱחַז בּוֹ וְלֹא כָּרָאוּי, שֶׁהָרֵי מִתּוֹךְ הָאַהֲבָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁאָהַב אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרַב אוֹתוֹ, אַחַר כָּךְ צִוָּה אוֹתוֹ שֶׁיִּמּוֹל וְנִתְּנָה לוֹ הַבְּרִית, הַקֶּשֶׁר שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת. הַבְּרִית - הַקֶּשֶׁר לְקַשֵּׁר הַכֹּל יַחַד לְהַכְלִיל זֶה עִם זֶה. הַבְּרִית - הַקֶּשֶׁר שֶׁהַכֹּל נִקְשָׁר בּוֹ. וּמְשׁוּם כָּךְ, טֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם, דִּבּוּרוֹ לֹא הָיָה עִמּוֹ אֶלָּא בְּמַחֲזֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא לָא אִתְבְּרֵי אֶלָּא עַל בְּרִית כְּמָא דְּאַמְרַ בְּרֵ"א שִׁי"ת בָּרָא אֱלֹהִים, וְהַיְינוּ (ד"א ל"ג ברית) דְּעַל בְּרִית קַיֵּים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, וּכְתִיב, (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שַׂמְתִּי. דְּהָא בְּרִית קַשׁוּרָא אִיהוּ דְּיוֹמָא וְלֵילְיָא לָא מִתְפָּרְשָׁאן.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, לֹא נִבְרָא אֶלָּא עַל הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּרֵ"א שִׁי"ת, בָּרָא אֱלֹהִים. וְהַיְנוּ [ברית] שֶׁעַל הַבְּרִית קַיֵּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, וְכָתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. שֶׁהָרֵי הַבְּרִית הִיא הַקֶּשֶׁר שֶׁהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה לֹא נִפְרָדִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא עַל תְּנַאי הֲוָה, דְּכַד יִיתוּן יִשְׂרָאֵל אִם יְקַבְּלוּן אוֹרַיְיתָא יְאוֹת. וְאִם לָאו הֲרֵי אֲנָא אֲהַדַּר לְכוּ לְתֹהוּ וָבֹהוּ. וְעָלְמָא לָא אִתְקַיַּים עַד דְּקַיְימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְּסִינַי וְקַבִּילוּ אוֹרַיְיתָא וּכְדֵין אִתְקַיַּים עָלְמָא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עַל תְּנַאי הָיָה: שֶׁכַּאֲשֶׁר יָבֹאוּ יִשְׂרָאֵל, אִם יְקַבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה - יָפֶה, וְאִם לֹא - הֲרֵינִי מַחֲזִירְכֶם לְתֹהוּ וָבֹהוּ. וְהָעוֹלָם לֹא הִתְקַיֵּם עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי וְקִבְּלוּ תּוֹרָה, וְאָז הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם.

וּמֵהַהוּא יוֹמָא וּלְהָלְאָה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרֵי עָלְמִין. וּמָאן אִנּוּן, זַוּוּגִין דִּבְנֵי נָשָׁא. דְּהָא מֵהַהוּא זִמְנָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְזַוֵּוג זַוּוּגִין וְאוֹמֵר בַּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי. וְאִלֵּין אִנּוּן עָלְמִין דְּהוּא בָּרֵי. תָּא חֲזֵי, אֲנֹכִי מָגֵן לָךְ. אֲנֹכִי דָּא הוּא דְּרָגָא קַדְמָאָה דְּאִתְאַחִיד בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא: וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהָלְאָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת, וּמִי הֵם? זַוּוּגֵי בְּנֵי הָאָדָם. שֶׁהָרֵי מֵאוֹתוֹ הַזְּמַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַוֵּג זַוּוּגִים וְאוֹמֵר: בַּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי. וְאֵלּוּ הֵם הָעוֹלָמוֹת שֶׁהוּא בּוֹרֵא. בֹּא רְאֵה, אֲנֹכִי מָגֵן לָךְ, אֲנֹכִי - זוֹ הִיא הַדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנֶּאֱחַז בָּהּ בַּתְּחִלָּה.

סִתְרֵי תּוֹרָה אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וגו'. אִלֵּין פִּתְגָמֵי אוֹרַיְיתָא, דִּכְתִיב, (דברים ה) אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְיָ אֶל כָּל קְהַלְכֶם. מַה לְהַלָּן פִּתְגָמֵי אוֹרַיְיתָא, אוּף הָכָא פִּתְגָמֵי אוֹרַיְיתָא. בְּתַר דְּאִשְׁתַּדַּל בַּר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְבַשַּׁר לֵיהּ וְאַקְדִּים לֵהּ לְנִשְׁמָתָא שְׁלָם (בשורות טובות), הֲדָא הוּא דִּכְתִיב אַל תִּירָא אַבְרָם אָנֹכִי מָגֵן לָךְ. מִכָּל זַיְינִין בִּישִׁין דְּגֵיהִנֹּם.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וגו' - אֵלּוּ דִּבְרֵי תוֹרָה, שֶׁכָּתוּב (דברים ה) אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר ה' אֶל כָּל קְהַלְכֶם. מַה לְהַלָּן דִּבְרֵי תוֹרָה - אַף כָּאן דִּבְרֵי תוֹרָה. אַחַר שֶׁהִשְׁתַּדֵּל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הַקָּדוֹשׁ

בָּרוּךְ הוּא מְבַשֵּׂר לוֹ וּמַקְדִּים לַנְּשָׁמָה שָׁלוֹם [בשורות טובות], זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אַל תִּירָא אַבְרָם אָנֹכִי מָגֵן לָךְ, מִכָּל הַמִּינִים הָרָעִים שֶׁל הַגֵּיהִנֹּם.

שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד בְּגִין דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא בְּהַאי עָלְמָא זַכֵּי וְאַחְסִין יְרוּתָא אַחְסַנְתָּא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי כְּמָה דְכְתִיב (משלי ח) לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ. מאי יֵ"שׁ (דא י"ש מאין תלת עשר נהרי דאפרסמונא דכיא (מכילן) דיהבי ליה אחסנתא עלאה בעלמא דאתי) (נ"א דא עלמא דאתי). וְאוֹצְרוֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא, בְּהַאי עָלְמָא מֵעוּתְרָא וּמִכָּל טִיבוּ דְעָלְמָא.

שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד, מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֶה וְנוֹחֵל יְרֻשַּׁת נַחֲלָה בָּעוֹלָם הַבָּא, כַּכָּתוּב (משלי ח) לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ. מַה זֶּה יֵ"שׁ? [זה י"ש מאין שלש עשרה נהרות אפרסמון טהור [מדות] שנותנים לו ירשה עליונה בעולם הבא [נ"א: זה הָעוֹלָם הַבָּא]. ואצרתיהם אמלא - בעולם הזה, מעשר וכל טוב של העולם.]

מַאן דְּאָזִיל לְיַמִּינָא זַכֵּי לְעָלְמָא דְּאָתֵי, וּמַאן דְּאָזִיל לִשְׂמָאלָא הָא עוּתְרָא בְּעָלְמָא דֵּין, (דאית שמאלא קדישא ואית שמאלא מסאבא, ודא הוא דאמרינן מאן דמתעסק באורייתא יהבי ליה ארך ימים בעלמא דאתי, ויהבי ליה עשר וכבוד בעלמא דין שנאמר (משלי ג) ארך ימים בימינה וגו', ומאן דיתרעי דיתהני גופא בעלמא דין ולא אתעסק באורייתא ובעובדין טבין, יהבי ליה עותרא בעלמא דין מסטרא דשמאלא מסטרא דיצר הרע, ובעותרא דא עביד ביש ירית גיהנם. ואי תימא וכי לא אית בעלמא דין עותרא מסטרא דקדושה, אין, דכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעשר, ודא הוא עותרא טבא דמסטרא דקדושה).

מי שהולך לימין - זוכה לעולם הבא, ומי שהולך לשמאל - הנה עשר בעולם הזה [שיש שמאל קדוש ויש שמאל טמא, וזה הוא שאמרנו, מי שמתעסק בתורה, נותנים לו ארך ימים בעולם הבא ונותנים לו עשר וכבוד בעולם הזה, שנאמר (משלי ג) ארך ימים בימינה וגו', ומי שירצה שיהנה הגוף בעולם הזה ולא מתעסק בתורה ובמעשים טובים, נותנים לו עשר בעולם הזה מצד השמאל, מצד היצר הרע, ובעשר הזה עושה רע ויורש גיהנם, ואם תאמר, וכי אין בעולם הזה עשר מצד הקדשה? כן, שכל המקים את התורה מעני, סופו לקימה מעשר, וזהו עשר טוב שמצד הקדשה].

רַבִּי אַבָּא כַּד אֲתָא מֵהָתָם, הֲוָה מַכְרִיז מַאן בָּעֵי עוּתְרָא וּמַאן בָּעֵי אוֹרְכָא דְּחַיֵּי בְּעָלְמָא דְּאָתֵי יֵיתֵי וְיִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא. הֲווּ מִתְכַּנְּשִׁין כּוּלֵי עָלְמָא לְגַבֵּיהּ. רַוּוק חַד הֲוָה בְּשִׁיבְבוּתֵיהּ. יוֹמָא חַד אֲתָא לְגַבֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ רַבִּי בָּעֵינָא לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לִי עוּתְרָא. אָמַר לֵיהּ הָא וַדַּאי. אָמַר לֵיהּ מַה שְׁמֶךָ. אָמַר לֵיהּ דְּאָזִיל לְיַמִּינָא זַכֵּי לְעָלְמָא דְּאָתֵי, וּמַאן דְּאָזִיל לִשְׂמָאלָא הָא עוּתְרָא בְּעָלְמָא דֵּין, (דאית שמאלא קדישא ואית שמאלא מסאבא, ודא הוא דאמרינן מאן דמתעסק באורייתא יהבי ליה ארך ימים בעלמא דאתי, ויהבי ליה עשר וכבוד בעלמא דין שנאמר (משלי ג) ארך ימים בימינה וגו', ומאן דיתרעי דיתהני גופא בעלמא דין ולא אתעסק באורייתא ובעובדין טבין, יהבי ליה עותרא בעלמא דין מסטרא דשמאלא מסטרא דיצר הרע, ובעותרא דא עביד ביש ירית גיהנם. ואי תימא וכי לא אית בעלמא דין עותרא מסטרא דקדושה, אין, דכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעשר, ודא הוא עותרא טבא

דמסטרא דקדושה). רַבִּי אַבָּא כַּד אָתָא מֵהָתָם, הֲוָה מַכְרִיז מַאן בָּעֵי עוּתְרָא וּמַאן בָּעֵי אוֹרְכָא דְּחַיֵּי בְּעָלְמָא דְּאָתֵי יֵיתֵי וְיִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרַיְיתָא. הֲווּ מִתְכַּנְּשִׁין כּוּלֵי עָלְמָא לְגַבֵּיהּ. רַוְוקִ חַד הֲוָה בְּשִׁיבְבוּתֵיהּ. יוֹמָא חַד אֲתָא לְגַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ רַבִּי בָּעֵינָא לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא כְּדֵי שֶׁיְּהֶיה לִי עוּתְרָא. אֲמַר לֵיהּ הָא וַדַּאי. אֲמַר לֵיהּ מַה שְׁמָךְ. אֲמַר לֵיהּ יוֹסֵי. אֲמַר לוֹן לְתַלְמִידוֹי דְּיִקְרוּן לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי מָארֵי דְּעוּתְרָא ויקָרָא. יָתִיב וְאִתְעַסַק בְּאוֹרַיְיתָא.

כשבא משם רבי אבא, היה מכריז: מי רוצה עשר ומי רוצה ארך חיים בעולם הבא, יבא וישתדל בתורה. היו מתכנסים אליו כל העולם. היה רוק אחד בשכונתו. יום אחד בא אליו. אמר לו: רבי, אני רוצה לעסק בתורה כדי שיהיה לי עשר. אמר לו: הנה ודאי. אמר לו: מה שמך? אמר לו: יוסי. אמר לתלמידיו שיקראו לו רבי יוסי בעל העשר והכבוד. ישב והתעסק בתורה.

לְיוֹמִין הֲוָה קָאֵים קַמֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אֵן הוּא עוּתְרָא. אֲמַר שְׁמַע מִינָּהּ דְּלָא לְשֵׁם שָׁמַיִם קָא עָבֵיד, וְעָאל לְאַדְרֵיהּ, שְׁמַע חַד קָלָא דְּהֲוָה אָמַר לָא תַּעֲנֶשֶׁיהּ (תוב לגביה) דְּגַבְרָא רַבָּא הוּא לִיהֱוֵי. תָּב לְגַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ תִּיב בְּרִי תִּיב וְאָנָא יְהִיבְנָא לָךְ עוּתְרָא.

לימים היה עומד לפניו. אמר לו: רבי, איפה העשר? אמר: נשמע מזה שלא עשה לשם שמים. נכנס לחדרו, שמע קול אחד שהיה אומר: אל תעניש אותו [שוב אליון], שיהיה איש גדול. שב אליו. אמר לו: שב, בני, שב, ואני נותן לך עשר.

אַדְהָכִי אֲתָא גַּבְרָא חַד וּמָאנָא דְּפָּז בִּידֵיהּ, אַפְקֵיהּ וּנְפַל נְהוֹרָא בְּבֵיתָא. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי בָּעֵינָא לְמִזְכֵּי בְּאוֹרַיְיתָא וְאָנָא לָא זְכֵינָא, וּבָעֵינָא מֵאן דְּיִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרַיְיתָא בְּגִינִי. דְּהָא אִיתְּ לִי עוּתְרָא סַגֵּי דְּקָא שְׁבַח לִי אַבָּא, דְּכַד יְתִיב עַל פְּתוֹרֵיהּ הֲוָה מְסַדַּר עֲלֵיהּ תְּלֵיסַר כַּסֵּי מֵאלֵּין. וּבָעֵינָא לְמִזְכֵּי בְּאוֹרַיְיתָא וְאָנָא יְהִיבְנָא עוּתְרָא. אֲמַר לֵיהּ לְהַהוּא רַוְוקִ תִּשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרַיְיתָא וְדַי יְהִיב לָךְ עוּתְרָא, יָהַב לֵיהּ הַהוּא כַּסָּא דְּפָז. קָרָא עֲלֵיהּ רַבִּי אַבָּא (איוב כח) לֹא יַעַרְכֶנָּה זָהָב וּזְכוּכִית וּתְמוּרָתָהּ כְּלִי פָּז. יָתִיב וְלָעָא בְּאוֹרַיְיתָא וְהַהוּא בַּר נָשׁ הֲוָה יְהִיב לֵיהּ עוּתְרָא. לְיוֹמִין עָאל חֲמִידוּ דְּאוֹרַיְיתָא בְּמָעוֹי. יוֹמָא חַד הֲוָה יָתִיב וְהֲוָה בָּכֵי. אִשְׁכְּחֵיהּ רַבִּיהּ דְּהֲוָה בָּכֵי, אֲמַר לֵיהּ עַל מָה קָא בָּכִית. אֲמַר לֵיהּ וּמָה מַנַּחְנָא חַיֵּי דְּעָלְמָא דְּאָתֵי בְּגִין הַאי, לָא בָּעֵינָא אֶלָּא לְמִזְכֵּי לְגַבָּאי. אֲמַר הַשְׁתָּא שְׁמַע מִינָּהּ דְּהָא לְשֵׁם שָׁמַיִם קָא עָבֵיד.

בינתים בא איש אחד וכלי של פז בידו. הוציא אותו ונפל אור בבית. אמר לו: רבי, אני רוצה לזכות בתורה ואני לא זכיתי, ורוצה מי שישתדל בתורה בשבילי, שהרי יש לי עשר רב שהשאיר לי אבי, שכאשר ישב על שלחנו היה מסדר עליו שלשה עשר כוסות מאלו, ואני רוצה לזכות בתורה ואני נותן עשר. אמר לאותו הרוק: תשתדל בתורה, וזה נותן לך עשר. נתן לו אותו הכוס של הפז. קרא עליו רבי אבא: (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז. ישב ולמד בתורה, והאדם ההוא היה נותן לו עשר. לימים נכנסה חמדת התורה למעיו. יום אחד היה יושב והיה בוכה. מצא אותו רבו שהיה בוכה. אמר לו: על מה אתה בוכה? אמר לו: ומה אני מניח את חיי העולם הבא בשביל זה? איני רוצה אלא לזכות אצלי. אמר: עכשו מזה נשמע שהנה עשה לשם שמים.

קָרָא לֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא, אֲמַר לֵיהּ טוֹל עוּתְרָךְ וְהַב לֵיהּ לְיַתְמֵי וּלְמִסְכְּנֵי, וְאֲנָא יְהִיבְנָא לָךְ חוּלַק יַתִּיר בְּאוֹרַיְיתָא בְּכָל מָה דְּאֲנַן לְעָאן. אַהֲדַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי הַהוּא כַּסָּא דְּפִּי, וְעַד יוֹמָא לָא אַעֲדֵי שְׁמַיּהּ, וּמִן בְּנוֹי בְּנֵי פִּזֵי, וְהַיְינוּ רַבִּי יוֹסֵי בֶּן פִּזֵי, וְזָכָה לְכַמָּה אוֹרַיְיתָא הוּא וּבְנוֹי (בגין דלעא באורייתא). דְּלֵית לָךְ אֲנַר טַב בְּעָלְמָא כְּמָאן דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא וּמְקַיְימָהּ׃

קָרָא לְאוֹתוֹ הָאִישׁ, אָמַר לוֹ: טֹל אֶת עָשְׁרְךָ וְתֵן אוֹתוֹ לְיתוֹמִים וַעֲנִיִּים, וַאֲנִי נוֹתֵן לְךָ חֵלֶק יָתֵר בַּתּוֹרָה בְּכָל מַה שֶּׁאֲנִי לוֹמֵד. הֶחֱזִיר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי אוֹתוֹ הַכּוֹס שֶׁל פִּז, וְעַד הַיּוֹם לֹא סָר שְׁמוֹ, וּמִבָּנָיו בֶּן פִּזֵי, וְהַיְנוּ רַבִּי יוֹסֵי בֶּן פִּזֵי, וְזָכָה לְכַמָּה תוֹרָה הוּא וּבָנָיו [משום שלמד תורה]. שֶׁאֵין לְךָ שָׂכָר טוֹב בָּעוֹלָם כְּמִי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְקַיֵּם אוֹתָהּ.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר יְיָ אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר וְגוֹ', בְּכָל אֲתַר דְּכְתִיב בְּאוֹרַיְיתָא בַּמַּחֲזֶה דָּא שְׁמָא דְּאִתְגְּלֵי לַאֲבָהָן, וּמַאן אִיהוּ, שַׁדַּ"י, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ו) וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (במדבר כד) אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה. וְדָא אִיהוּ חֵיזוּ דְּכָל חֶזְוָון עִלָּאִין אִתְחֲזְיִין מִגַּוֵּיהּ, כְּהַאי מַרְאֶה דְּכָל דִּיוּקְנִין אִתְחֲזְיִין בֵּיהּ וּכְלָא חַד. מַרְאֶה מַחֲזֶה חַד הוּא, דָּא תַּרְגּוּם וְדָא לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר ה' אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר וְגוֹ'. בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה בַּמַּחֲזֶה, זֶה הַשֵּׁם שֶׁהִתְגַּלָּה לָאָבוֹת, וּמִי הוּא? שַׁדַּ"י, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ו) וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כד) אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה. וְזֶה הַמַּרְאֶה שֶׁכָּל הַמַּרְאוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת נִרְאִים מִתּוֹכוֹ. כְּמוֹ הַמַּרְאֶה הַזֶּה שֶׁכָּל הַדְּמָיוֹת נִרְאוֹת בּוֹ וְהַכֹּל אֶחָד. מַרְאֶה וּמַחֲזֶה הוּא אֶחָד. זֶה תַּרְגּוּם וְזֶה לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי סַגִּיאִין אִנּוּן בְּאוֹרַיְיתָא, וְעַל דָּא הֲוָה לֵיהּ רשוּ לְאוּנְקְלוֹס לְתַרְגָּם בְּהַהוּא לִישָׁנָא דְּגָלֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאוֹרַיְיתָא. וְלִישָׁנָא דָּא סָתִים אִיהוּ מִגּוֹ מַלְאָכֵי עִלָּאָה, בַּמַּחֲזֶה (דהא) דְּהֲוָה סָתִים מִמַּלְאָכֵי עִלָּאֵי דְּלָא יָדְעֵי בְּדָא כַּד מְמַלֵּיל בֵּיהּ בְּאַבְרָהָם. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּאַבְרָהָם לָא הֲוָה מָהוּל וְהֲוָה עָרֵל סָתִים בִּשְׂרָא. וּבְגִין כָּךְ הֲוָה סָתִים מִנַּיְיהוּ בִּלְשׁוֹן תַּרְגּוּם. כְּגַוְונָא דָּא בִּלְעָם דִּכְתִיב אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה, יֶחֱזֶה. סָתִים הֲוָה מִלָּה מִגּוֹ מַלְאָכֵי הַשָּׁרַת בְּגִין דְּלָא יְהֵא לוֹן פִּטְרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְמַלֵּל בְּהַהוּא עָרֵל מְסָאֲבָא (עד ב, עה ב) דְּהָא מַלְאָכֵי קַדִּישֵׁי לְאוּ (יקרון) נְזָקְקִין בִּלְשׁוֹן תַּרְגּוּם.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, רַבִּים הֵם בַּתּוֹרָה, וְעַל כֵּן הָיְתָה רְשׁוּת לְאוּנְקְלוֹס לְתַרְגֵּם בְּאוֹתָהּ הַלָּשׁוֹן שֶׁגִּלָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּתּוֹרָה, וְהַלָּשׁוֹן הַזֹּו הִיא נִסְתֶּרֶת מֵהַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים. בַּמַּחֲזֶה, [שהנה] שֶׁהָיָה נִסְתָּר מֵהַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים בָּזֶה כְּשֶׁמְּדַבֵּר עִם אַבְרָהָם. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאַבְרָהָם לֹא הָיָה מָהוּל, וְהָיָה עָרֵל סָתוּם בָּשָׂר, וּמִשּׁוּם כָּךְ הָיָה מִסְתִּיר מֵהֶם בִּלְשׁוֹן תַּרְגּוּם. כְּמוֹ כֵן בִּבְלְעָם, שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה. יֶחֱזֶה, נִסְתָּר הָיָה הַדָּבָר מִתּוֹךְ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרַת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם פִּתְחוֹן פֶּה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִם אוֹתוֹ הֶעָרֵל הַטָּמֵא, שֶׁהֲרֵי הַמַּלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים אֵינָם [קוראים] נִזָּקָקִים לִלְשׁוֹן תַּרְגּוּם.

אִי תֵּימָא דלא יָדְעִי, וְהָא גַּבְרִיאֵל אוֹלִיף לְיוֹסֵף ע' לְשׁוֹן, וּתַרְגּוּם חַד מֵע' לְשׁוֹן הוּא, אֶלָּא מִנַּדָּע יָדְעִי אֲבָל לָא נְזָקְקִין תְּנַן, דְּלָא חַיִּישִׁי וּלא מַשְׁגִּיחִין עֲלֵיהּ דְּהָא מְאִיס אִיהוּ קַמַּיְיהוּ מִכָּל שְׁאַר לְשׁוֹן. וְאִי תֵּימָא הוֹאִיל וּמְאִיס אִיהוּ מִמַּלְאָכֵי עִלָּאֵי, אַמַּאי תְּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס אוֹרַיְיתָא בְּהַאי לְשׁוֹן, וְיוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל הַמְקָרֵא. אֶלָּא מָאִיס הוּא קַמַּיְיהוּ וְהָכִי אִצְטְרִיךְ, דְּלֵית קְנָאָה לְמַלְאָכֵי עִלָּאֵי בַּהֲדַיְיהוּ דְיִשְׂרָאֵל (אלא אורייתא, ואלמלא הוו ידעי שבחי דאורייתא הוה להו קנאה בהדייהו דישראל) יַתִּיר, וְעַל דָּא תַּרְגּוּם תּוֹרָה וּמְקָרָא כָּךְ, ולא מָאִיס אִיהוּ דְּהָא בְּכַמָּה דוּכְתֵּי כְּתִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאוֹרַיְיתָא הָכִי.

אִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא יוֹדְעִים - וַהֲרֵי גַּבְרִיאֵל לִמֵּד אֶת יוֹסֵף שִׁבְעִים לָשׁוֹן, וְהַתַּרְגּוּם הוּא אֶחָד מִשִּׁבְעִים לָשׁוֹן? אֶלָּא יָדוֹעַ יוֹדְעִים, אֲבָל שְׁנֵינוּ שֶׁלֹּא נִזָּקְקִים, שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים וְאֵין מִתְבּוֹנְנִים עָלָיו, שֶׁהֲרֵי הוּא מָאוּס לְפָנֵיהֶם מִכָּל שְׁאַר הַלְּשׁוֹנוֹת. וְאִם תֹּאמַר, שֶׁהוֹאִיל וְהוּא מָאוּס מִן הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים, לָמָּה תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס אֶת הַתּוֹרָה בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה, וְיוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל אֶת הַמִּקְרָא? אֶלָּא מָאוּס הוּא לְפָנֵיהֶם, וְכָךְ צָרִיךְ! שֶׁאֵין קִנְאָה לַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים עִם יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר, וְעַל כֵּן תַּרְגּוּם תּוֹרָה וּמִקְרָא כָּךְ, וְאֵינוֹ מָאוּס, שֶׁהֲרֵי בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת כָּתַב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּתּוֹרָה כָּךְ.

וּבְגִין כְּךָ סְתִים אִיהוּ מִגּוֹ מַלְאָכֵי עִלָּאֵי קַדִּישֵׁי. וְעַל דָּא אִתְּגְּלִי בֵּיהּ בְּאַבְרָהָם בְּאוֹרַח סְתִים דְּלָא יִשְׁגְּחוּן בֵּיהּ מַלְאָכִין קַדִּישִׁין וְלָא יְהֵא לוֹן פִּטְרָא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְּגְּלִי עַל בַּר נָשׁ עָרֵל. אֵימָתַי אִתְּגְּלִי לֵיהּ בְּאִתְגְּלְיָא דְּמַלְאָכֵי עִלָּאֵי, כַּד יְהִיב לֵיהּ בְּרִית קַיְימָא קַדִּישָׁא דְּכְתִיב וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר, אֱלֹהִים שְׁמָא דְקוּדְשָׁא ולא כְּתִיב בַּמַּחֲזֶה. שְׁמָא בְּאִתְגְּלְיָא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ הוּא נִסְתָּר מִתּוֹךְ הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים. וְעַל כֵּן הִתְגַּלָּה לְאַבְרָהָם בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר, שֶׁלֹּא יַשְׁגִּיחוּ בּוֹ הַמַּלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם פִּתְחוֹן פֶּה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְגַּלָּה עַל אִישׁ עָרֵל.

מָתַי הִתְגַּלָּה לוֹ בְּהִתְגַּלּוּת שֶׁל מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים? כַּאֲשֶׁר נָתַן לוֹ בְּרִית קַיָּם הַקָּדֶשׁ, שֶׁכָּתוּב וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. אֱלֹהִים - הַשֵּׁם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא כָתוּב בְּמַחֲזֶה הַשֵּׁם בַּהִתְגַּלּוּת.

לֵאמֹר מַאי לֵאמֹר, לֵאמֹר וּלְאַכְרָזָא בְּכָל לְשׁוֹן דְּלָא תְּהֵא בְּאִתְכַּסְיָא, לָאו בְּלִישָׁנָא אָחֳרָא, אֶלָּא בְּלִישָׁנָא דְּכֹלָּא מִשְׁתְּעְיִין בֵּהּ דְּיָכְלִי לְמֵימַר דָּא לְדָא וְלָא יָכְלִי לְקַטְרְגָא וּלְמֵימַר פִּטְרָא, וְעַל דָּא וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. אֱלֹהִים וְלֹא מַחֲזֶה. בְּגִין דְּהָוָה מְעַיֵּיל לֵיהּ בִּבְרִית קַיְימָא קַדִּישָׁא וְקָרִיב לֵיהּ לְגַבֵּיהּ.

לֵאמֹר, מַה זֶּה לֵאמֹר? לֵאמֹר וּלְהַכְרִיז בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בִּמְכֻסֶּה, לֹא בְּלָשׁוֹן אַחֶרֶת, אֶלָּא בְּלָשׁוֹן שֶׁכֻּלָּם מְדַבְּרִים בָּהּ, שֶׁיְּכוֹלִים לוֹמַר זֶה לָזֶה וְלֹא יְכוֹלִים לְקַטְרֵג וְלוֹמַר פִּתְחוֹן פֶּה, וְעַל כֵּן וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. אֱלֹהִים וְלֹא מַחֲזֶה, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מַכְנִיס אוֹתוֹ לִבְרִית קַיּוּם הַקֹּדֶשׁ וְקָרַב אוֹתוֹ אֵלָיו.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּגִין כָּךְ אֶת ה' לָא אִתְיְיהַב לֵיהּ עַד דְּאִתְגַּזַּר, מַאי טַעֲמָא דְּאִיהִי מַמָּשׁ בְּרִית אִקָּרֵי. וְעַל דָּא כֵּיוָן דְּעָאל בִּבְרִית כְּדֵין אִתְיְיהִיבַת לֵיהּ אֶת ה"א. דִּכְתִיב אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתָּךְ וְהָיִיתָ לְאַב הֲמוֹן גּוֹיִם ולא יִקָּרֵא עוֹד שִׁמְךָ אַבְרָם וְגוֹ'.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשּׁוּם כָּךְ הַהֵ"א לֹא נִתְּנָה לוֹ עַד שֶׁנִּמּוֹל. מָה הַטַּעַם? שֶׁהִיא מַמָּשׁ נִקְרֵאת בְּרִית. וְעַל כֵּן, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס בִּבְרִית, אָז נִתְּנָה לוֹ הָאוֹת הֵ"א, שֶׁכָּתוּב אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתָּךְ וְהָיִיתָ לְאַב הֲמוֹן גּוֹיִם וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד שִׁמְךָ אַבְרָם וְגוֹ'.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. רַבִּי חִיָּיא הֲוָה אָזִיל לְמֶחֱמֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, פְּגַע בֵּיהּ רַבִּי חַגַּאי, אֲמַר לֵיהּ הַאי אָרְחָא דְּמָתַקְנָא קַמֵּיהּ דְּמָר לְאָן אִיהוּ אָזִיל, אֲמַר לֵיהּ לְמֶחֱמֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, אֲמַר לֵיהּ וַאֲנָא נָמֵי אֵיזִיל בַּהֲדָךְ, אֲמַר לֵיהּ אִי תֵּיכוֹל לְמִסְבַּר סָבְרָא לְמַאי דְּתִשְׁמַע זִיל וְאִי לָאו תּוּב אֲבַתְרָךְ, אֲמַר לֵיהּ לֹא לִיחוּשׁ מַר לְהַאי, דְּהָא אֲנָא שְׁמַעְנָא כַּמָּה רָזֵי דְאוֹרַיְיתָא וְיָכְלִינָא לְמֵיקַם בְּהוּ. פָּתַח רַבִּי חַגַּאי וְאָמַר, מַאי דִּכְתִיב, (במדבר כח) אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי (דף פט ע"ב) וְגוֹ'. אֶת קָרְבָּנִי דָּא קָרְבַּן בִּשְׂרָא דְּאִתְקָרֵב לְכַפָּרָא דְּמָא עַל דְּמָא בִּשְׂרָא עַל בִּשְׂרָא, בְּגִין דְּכָל קָרְבָּנִין לָאו מִתְקָרְבִין אֶלָּא עַל בִּשְׂרָא לְכַפָּרָא עַל בִּשְׂרָא. וְהָכִי שְׁמַעְנָא אִי בַּר נָשׁ חָטָא בְּהֵמָה מַה חָטָאת, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר (ויקרא א) אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן וְגוֹ'. אֲמַאי, אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד רוּחַ נְבֵּי נָשָׁא וְרוּחָ הַבְּהֵמָה, וְאַפְרִישׁ דָּא מִן דָּא. וּבְגִין כָּךְ (קהלת ג) רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה וְגוֹ' וּדַאי מִתְפָּרֵשׁ דָּא מִן דָּא. עַד לָא חָטָא אָדָם מַה כְּתִיב, (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זוֹרֵעַ זֶרַע וְגוֹ' וּכְתִיב לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה וּלְא יַתִּיר. כֵּיוָן דְּחָטָא וְיָצָא הָרָע אִשְׁתְּאִיב בְּגוּפָא דִּילֵיהּ, וּבְכָל אִנּוּן תּוֹלְדִין עָבַד בְּהוּ דִּינָא. וּלְבָתַר אֲתָא נֹחַ וְחָמָא דְּהָא גוּפָא אִתְבְּנֵי מֵאַתְרָא דְּיָצָא הָרָע, אַקְרִיב קָרְבָּן כְּמָה דְּאַקְרִיב אָדָם, מַה כְּתִיב, (בראשית ח) וַיָּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וְגוֹ'. (וכתיב) כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו. אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִכָּאן וּלְהָלְאָה הוֹאִיל וְגוּפָא אִשְׁתְּאִיב מֵהַהוּא יֵצֶר הָרָע, יִתְעַנַּג גּוּפָא כְּמָה דְּאִתְחֲזֵי לֵיהּ יֵיכוֹל בִּשְׂרָא. כֵּיָרֵק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת כֹּל. כַּד אֲכִיל בִּשְׂרָא. מֵהַהוּא בִּשְׂרָא אִתְעַנַּג בִּשְׂרָא דִּילֵיהּ וְאִתְעָרַב דָּא בְּדָא וְאִתְרַבֵּי גּוּפָא מִנֵּיהּ, וּמֵהַהוּא עֹנֶג גּוּפָא חָטָא בְּכַמָּה חֶטְאִין. אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּפָּרָה עַל גּוּפָא בִּשְׂרָא. בִּשְׂרָא אֲכִיל וּבִשְׂרָא אִתְרַבֵּי מִינֵיהּ וּבֵיהּ חָטָא. בְּגִין כָּךְ לְכַפָּרָא עַל גּוּפֵיהּ בִּשְׂרָא. וּבִשְׂרָא דְּאֲכִיל בִּשְׂרָא עֲבִיד דְּמָא לְגוּפָא (בגין כך דמא דאשתאר מההוא בשרא דאכיל בשרא עבד דמא לגופא) בְּגִין כָּךְ דְּמָא דְּאִשְׁתְּאַר מֵהַהוּא בִּשְׂרָא לְבַר אִתְעַתַּד לְכַפָּרָא עַל דְּמָא דְּאִתְעֲבִיד מֵהַהוּא בִּשְׂרָא דִּילֵיהּ דִּכְתִיב, (ויקרא יז) כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. רַבִּי חִיָּיא הֲיָה הוֹלֵךְ לִרְאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר. פָּגַשׁ אוֹתוֹ רַבִּי חַגַּאי. אָמַר לוֹ, הַדֶּרֶךְ הַזּוֹ שָׁמְתָקֶנֶת לִפָּנֶיךָ מַר, לְאָן הוֹלֶכֶת הִיא? אָמַר לוֹ, לִרְאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר לוֹ, וְגַם אֲנִי אֵלֵךְ עִמְּךָ? אָמַר לוֹ, אִם תּוּכַל לְהַבִּין לְהַשְׂכִּיל לְמַה שֶׁתִּשְׁמַע - לֵךְ, וְאִם לֹא - שׁוּב לְאַחוֹרֶיךָ. אָמַר לוֹ, שֶׁלֹּא יַחְשֹׁשׁ מוֹר לָזֶה, שֶׁהֲרֵי אֲנִי שָׁמַעְתִּי כַּמָּה סוֹדוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְיָכֹלְתִּי לַעֲמֹד בָּהֶן. פָּתַח רַבִּי חַגַּאי וְאָמַר, מַה שֶּׁכָּתוּב (במדבר כח) אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי וְגוֹ', אֶת קָרְבָּנִי - זֶה קָרְבַּן הַבָּשָׂר שֶׁנִּקְרָב לְכַפֵּר דָּם עַל דָּם, בָּשָׂר עַל בָּשָׂר, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַקָּרְבָּנוֹת לֹא נִקְרָבִים אֶלָּא הַבָּשָׂר לְכַפֵּר עַל הַבָּשָׂר. וְכָךְ שָׁמַעְתִּי, אִם אָדָם חָטָא - בְּהֵמָה מָה חָטְאָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר (ויקרא א) אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן וְגוֹ'? לָמָּה? אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת רוּחַ בְּנֵי אָדָם וְאֶת רוּחַ הַבְּהֵמָה, וְהִפְרִיד זוֹ מִזּוֹ, וּמְשׁוּם כָּךְ (קהלת ג) רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה וְגוֹ'. וַדַּאי נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה. בְּטֶרֶם שֶׁחָטָא אָדָם מַה כָּתוּב? (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֹרֵעַ זֶרַע וְגוֹ', וְכָתוּב לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה, וְלֹא יוֹתֵר! כֵּיוָן שֶׁחָטָא וְהַיֵּצֶר נִשְׁאַב לְגוּפוֹ, וּבְכָל אוֹתָם הַתּוֹלְדוֹת עָשָׂה דִּין, וְאַחַר בָּא נֹחַ וְרָאָה שֶׁהִנֵּה הַגּוּף נִבְנָה מֵהַמָּקוֹם שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע, הִקְרִיב קָרְבָּן כְּמוֹ שֶׁהִקְרִיב אָדָם, מַה כָּתוּב? (שם ח) וַיָּרַח ה' אֶת רֵיחַ

הַנִּיחֹחַ וְגוֹ', וְכָתוּב כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעָרָיו. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִכָּאן וְהָלְאָה, הוֹאִיל וְהַגּוּף נִשְׁאָב מֵאוֹתוֹ הַיֵּצֶר הָרַע, יִתְעַנֵּג הַגּוּף כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לוֹ, יֹאכַל בָּשָׂר. כְּיֶרֶק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת כֹּל. כְּשֶׁאוֹכֵל בָּשָׂר, מֵאוֹתוֹ הַבָּשָׂר מִתְעַנֵּג הַבָּשָׂר שֶׁלּוֹ, וּמִתְעָרְבִים זֶה עִם זֶה וּמִתְגַּדֵּל מִמֶּנּוּ הַגּוּף, וּמֵאוֹתוֹ הָעִנּוּג הַגּוּף חוֹטֵא בְּכַמָּה חֲטָאִים. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַבָּשָׂר כַּפָּרָה עַל הַגּוּף. בָּשָׂר אוֹכֵל, וּבָשָׂר מִתְרַבֶּה מִמֶּנּוּ, וּבוֹ חָטָא. מְשׁוּם כָּךְ בָּשָׂר לְכַפֵּר עַל גּוּפוֹ, וְהַבָּשָׂר שֶׁאוֹכֵל עוֹשֶׂה דָּם לַגּוּף [משום כך הדם שנשאר מאותו הבשר שאוכל, הבשר עושה לגוף דם]. מְשׁוּם כָּךְ, הַדָּם שֶׁנִּשְׁאָר מֵאוֹתוֹ הַבָּשָׂר בַּחוּץ, מִתְעַתֵּד לְכַפֵּר עַל הַדָּם שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאוֹתוֹ הַבָּשָׂר שֶׁלּוֹ, שֶׁכָּתוּב (ויקרא יז) כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר.

כְּתִיב קָרְבָּנִי, וּכְתִיב קָרְבָּנָם דִּכְתִיב, (ויקרא א) תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם, מַה בֵּין הַאי לְהַאי, אֶלָּא קָרְבָּנִי. כְּגוֹן שְׁלָמִים דְּאַתְיָין עַל שְׁלוֹם. קָרְבַּנְכֶם, כְּגוֹן חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת דְּאַתְיָין עַל חֵטְא וְאָשָׁם, בְּגִין כָּךְ אֶת קָרְבָּנִי בִּשְׁרָא. לַחְמִי נַהֲמָא וְחַמְרָא. רֵיחַ דָּא קְטוֹרֶת. נִיחֹחִי דָּא נַחַת רוּחַ דְּעָבִיד כַּהֲנָא בִּרְעוּתָא דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא, וְלֵיוָאֵי בִּרְעוּתָא דְּשִׁיר וּשְׁבָחָה.

כְּתוּב קָרְבָּנִי, וְכָתוּב קָרְבַּנְכֶם, שֶׁכָּתוּב (שם א) תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֶלָּא קָרְבָּנִי - כְּמוֹ שְׁלָמִים שֶׁבָּאִים עַל שָׁלוֹם. קָרְבַּנְכֶם - כְּמוֹ חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת שֶׁבָּאִים עַל חֵטְא וְאָשָׁם. מְשׁוּם כָּךְ, (במדבר כח) אֶת קָרְבָּנִי - בָּשָׂר. לַחְמִי - לֶחֶם וְיַיִן. רֵיחַ - זוֹ הַקְּטוֹרֶת. נִיחֹחִי - זוֹ נַחַת רוּחַ שֶׁעוֹשֶׂה הַכֹּהֵן בְּרָצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, וְהַלְוִיִּם בְּרָצוֹן שֶׁל שִׁיר וּשְׁבָחָה.

תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ. בְּמוֹעֲדוֹ מַאי הֲוִי, אִי תֵּימָא בְּכָל יוֹמָא בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב, מַאי אִיהוּ בְּמוֹעֲדוֹ (נ"א מאי אריא דאיהו מועדו), אֶלָּא מוֹעֲדוֹ דְּשַׁלְטָא בְּהַהוּא זִמְנָא רַעֲוָא. רְעוּ דְּאִשְׁתְּכַח לְעֵילָא בְּדַרְגָּא יְדִיעָא. ועל דָּא כְּתִיב בְּמוֹעֲדוֹ. כַּד קָרְבָּן אִתְקְרִיב. כֹּלָּא נָטְלִין חוּלְקָא, וְאִתְבַּדְּרָן קְלִיפִּין לְכָל סִטְרָא, וְיִיחוּדָא אִתְקְרִיב וְאִתְיַיחַד וּבוֹצִינִין אִתְנַהֲרִין וְאִשְׁתְּכַח רַעֲוָא וּרְעוּ בְּכָל עָלְמִין וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִשְׁתְּכַח בְּרַעֲוָא דְּיִחוּדָא חָדָא כְּדָקָא חָזֵי. אֲתָא רַבִּי חִיָּיא וּנְשַׁקְיֵהּ, אָמַר לֵיהּ יָאוּת אַנְתְּ בְּרִי מִינֵי לְמֵימַךְ לְמֶחֱמֵי לֵיהּ לְסָבָר אַנְפִּין דְּיוֹמִין. (תו פתח ואמר דוד מלכא דאיהו רביעאה ואיהו אבן מאסו הבונים) (נ"א אמאי דוד מלכא אחסין מלכותא דאיהו רביעאה דאיהו אבן מאסו הבונים).

תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, מַה זֶּה בְּמוֹעֲדוֹ? אִם תֹּאמַר בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב, מַה זֶּה בְּמוֹעֲדוֹ? [נ"א: מה אומר שהוא מו דו]? אֶלָּא הַמּוֹעֲדוֹ שֶׁשּׁוֹלֵט בְּאוֹתָהּ עֵת רָצוֹן, הָרָצוֹן שֶׁנִּמְצָא לְמַעְלָה בְּדַרְגָּה יְדוּעָה. וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּמוֹעֲדוֹ. כְּשֶׁנִּקְרָב הַקָּרְבָּן. הַכֹּל נוֹטְלִים חֵלֶק, וּמִתְפַּזְּרוֹת הַקְּלִפּוֹת לְכָל צַד, וְהַיִּחוּד נִקְרָב וּמִתְיַחֵד, וְהַמְּאוֹרוֹת מְאִירִים, וְנִמְצָא רָצוֹן בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּסוֹד שֶׁל יִחוּד אֶחָד כָּרָאוּי. בָּא רַבִּי חִיָּיא וְנָשַׁק אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ, נָאֶה אַתָּה, בְּנִי, מִמֶּנִּי לְלֶכֶת וְלִרְאוֹת אֶת סֵבֶר פְּנֵי הַיָּמִים. [עוד פתח ואמר דוד המלך, שהוא רביעי, שהוא אבן מאסו הבונים] [נ"א: למה דוד המלך ירש המלכות? שהוא הרביעי, שהוא אבן מאסו הבונים].

אֲזַלוּ, כַּד מָטוּ לְגַבֵּיהּ, חָמָא לוֹן יַתְבֵי עַל תַּרְעָא, אָמַר לֵיהּ לְשַׁמשא זִיל וְאֵימָא לוֹן הַאי כַּרְסְיָיא דְּתִתְלַת קָיְימִין מַהוּ כָּל אֲחָד (ס"א כלא חד). אָמְרוּ לֵיהּ זִיל וְאֵימָא לֵיהּ לְמַר דְּלָאו לְמַגְנָא אָמַר דָּוִד מַלְכָּא דְּאִיהוּ רְבִיעָאָה אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים. אָמַר לֵיהּ זִיל וְאֵימָא לוֹן דְּאַן גְּעָלוּ בֵּיהּ בְּדָוִד דְּאִיהוּ אָמַר אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים.

אֲהֲדַר רַבִּי חִיָּיא רֵישֵׁיהּ לְגַבֵּי רַבִּי חַנַּאי וְאָמַר לֵיהּ שַׁמְעַתְּ בְּהַאי מִידִי. אָמַר שְׁמַעְנָא בְּהַאי קְרָא דִּכְתִיב, (שיר השירים א) "בְּנֵי "אִמִּי "נִחֲרוּ בִי שָׂמוּנִי וְגוֹ'. דְּהַאי קְרָא שְׁלֹמֹה מַלְכָּא אֲמָרוֹ, וְעַל דָּוִד מַלְכָּא אִתְּמַר כַּד דְּחוּ לֵיהּ אֲחוּהִי מִנַּיְיהוּ.

הָלְכוּ, כְּשֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו, רָאָה אוֹתָם יוֹשְׁבִים עַל הַשַּׁעַר. אָמַר לוֹ לַשָּׁמֶשׁ, לֵךְ וֶאֱמֹר לָהֶם, הַכְּסֵא הַזֶּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה עֲמוּדִים מַה הוּא כָּל אֶחָד [הכל אחד]? אָמְרוּ לוֹ, לֵךְ וֶאֱמֹר לוֹ לְמַר, שֶׁלֹּא לְחִנָּם אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא הָרְבִיעִי, אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים. אָמַר לוֹ, לֵךְ וֶאֱמֹר לָהֶם, שֶׁאֵיפֹה מָאֲסוּ בּוֹ בְּדָוִד שֶׁהוּא אָמַר אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים. הֶחֱזִיר רַבִּי חִיָּיא אֶת רֹאשׁוֹ לְרַבִּי חַנַּאי, וְאָמַר לוֹ, הֲשָׁמַעְתָּ בָּזֶה דָּבָר? אָמַר, שָׁמַעְתִּי בַּפְּסוּק הַזֶּה שֶׁכָּתוּב (שיר א) "בְּנֵי "אִמִּי "נִחֲרוּ בִי שָׂמוּנִי וְגוֹ', שֶׁהַפְּסוּק הַזֶּה אָמַר אוֹתוֹ שְׁלֹמֹה, וְעַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ הוּא נֶאֱמַר, כְּשֶׁדָּחוּ אוֹתוֹ הָאַחִים שֶׁלּוֹ מֵהֶם.

וְתוּ שְׁמַעְנָא מַאי חָמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֵיהַב מַלְכוּתָא לִיהוּדָה מִכָּל אֲחוּהִי, אֶלָּא אַתְוָון דִּשְׁמֵיהּ חָקִיקָן בֵּיהּ, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהַב יְקָרָא לְשְׁמֵיהּ וּבְגִין כָּךְ אַחְסִין מַלְכוּתָא. וְתוּ שְׁמַעְנָא יְהוּדָה הָא אַתְוָון דִּשְׁמֵיהּ וַדַּאי, ד' לֵיתֵיהּ אֲמַאי. אֶלָּא דָּא דָּוִד מַלְכָּא דְּאִתְקְשַׁר בִּשְׁמֵיהּ מִכָּל בְּנֵי עָלְמָא דִּכְתִיב, (הושע ג) וּבִקְשׁוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מַלְכָּם וְגוֹ' הָא דָּוִד קְשִׁיר בִּשְׁמֵיהּ, תּוּ דְּאִיהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין וּדַאי ד' דָּוִד מַלְכָּא (ד"א קשר של תפלין ודאי), וּבְגִין כָּךְ דָּוִד אִתְקְשַׁר בִּשְׁמֵיהּ. עָאלוּ, כֵּיוָן דְּעָאלוּ יְתִיבוּ קַמֵּיהּ, אִשְׁתִּיק רַבִּי אֶלְעָזָר וְאִנּוּן אִשְׁתִּיקוּ. עָאל רַבִּי אֶלְעָזָר לְאִדְרֵיהּ שְׁמַע חַד קָלָא דְּהָוָה אָמַר זִיל וְאֵימָא לוֹן מַה דְּאִנּוּן בָּעְיִין דִּכְשָׁרִין אִנּוּן. אֲהַדַּר לְגַבַּייהוּ. אָמַר לוֹן אִית מַאן דִּשְׁמַע מִלָּה לֵימָא לִי. אָמְרוּ לֵיהּ אֲנַן מְחַכָּאן לְאַנְהָרָא מִגּוֹ צַחוּתָא דְּבוּצִינָא עִלָּאָה וּסְבָרָא (דף צ ע"א) נִסְבַּר. פָּתַח וְאָמַר, (חבקוק ב) וַיְיָ בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ. כַּד בָּעֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִבְרֵי עָלְמָא, אִסְתַּכַּל גּוֹ מַחֲשָׁבָה רָזָא דְּאוֹרַיְיתָא וְרָשִׁים רְשׁוּמִין ולא הֲוָה יָכִיל לְמֵיקַם, עַד דְּבָרָא תְּשׁוּבָה דְּאִיהִי הֵיכָלָא פְּנִימָאָה עִלָּאָה וְרָזָא סְתִימָא וְתַמָּן אִתְרְשִׁימוּ וְאִתְצַיְירוּ אַתְוָון בְּגִלּוּפַיְיהוּ.

וְעוֹד שָׁמַעְתִּי, מָה רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָתֵת מַלְכוּת לִיהוּדָה מִכָּל אֶחָיו? אֶלָּא אוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ חֲקוּקוֹת בּוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן כָּבוֹד לִשְׁמוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ יָרַשׁ אֶת הַמַּלְכוּת. וְעוֹד שָׁמַעְתִּי, יְהוּדָה - הִנֵּה אוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ וַדַּאי. ד' אַיְנָהּ לְמָה? אֶלָּא זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּקְשַׁר בִּשְׁמוֹ מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (הושע ג) וּבִקְשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִיד מַלְכָּם וְגוֹ'. הִנֵּה דָּוִד קְשׁוּר בִּשְׁמוֹ. וְעוֹד, שֶׁהוּא קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין וַדַּאי, ד' דָּוִד הַמֶּלֶךְ [ד"א קשר של תפלין ודאי], וּמִשּׁוּם כָּךְ דָּוִד נִקְשַׁר בִּשְׁמוֹ. נִכְנְסוּ, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ, יָשְׁבוּ לְפָנָיו. שָׁתַק רַבִּי אֶלְעָזָר וְהֵם שָׁתְקוּ. נִכְנַס רַבִּי אֶלְעָזָר לְחַדְרוֹ, וְשָׁמַע קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹמֵר: לֵךְ וֶאֱמֹר לָהֶם מַה שֶּׁהֵם רוֹצִים, שֶׁהֲרֵי הֵם כְּשֵׁרִים. חָזַר אֲלֵיהֶם. אָמַר לָהֶם, אִם יֵשׁ מִי שֶׁשָּׁמַע דָּבָר - שֶׁיֹּאמַר לִי. אָמְרוּ לוֹ, אָנוּ מְחַכִּים לְהִיוֹת מוּאָרִים מִתּוֹךְ הַצַּחוּת שֶׁל הַמָּאוֹר הָעֶלְיוֹן, וּלְהַבִין וּלְהַשְׂכִּיל. פָּתַח וְאָמַר, (חבקוק ב) וַה' בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ. כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם, הִסְתַּכֵּל בְּתוֹךְ הַמַּחֲשָׁבָה סוֹד הַתּוֹרָה וְרָשַׁם רְשׁוּמִים, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד, עַד שֶׁבָּרָא הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא הֵיכָל פְּנִימִי עֶלְיוֹן וְסוֹד נִסְתָּר, וְשָׁם נִרְשְׁמוּ וְהִצְטַיְּירוּ הָאוֹתִיּוֹת בַּחֲקִיקוֹתֵיהֶן.

כֵּיוָן דְּאִתְבָּרֵי דָּא הֲוָה מִסְתַּכַּל בְּהַאי הֵיכְלָא וְרָשִׁים קַמֵּיהּ צִיּוּרִין דְּכָל עָלְמָא דִּכְתִיב הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ רָשִׁים קַמֵּיהּ רְשׁוּמִין וְצִיּוּרִין דְּכָל עָלְמָא. בְּעֵי לְמִבְרֵי שָׁמַיִם מֵה עָבֵד אִסְתַּכַּל בְּאוֹר קַדְמָאָה וְאִתְעַטַּף בֵּיהּ וּבְרָא שָׁמַיִם. דִּכְתִיב, (תהלים קד) עוֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה וְאַחַר כָּךְ נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה.

כֵּיוָן שֶׁזֶּה נִבְרָא, הָיָה מִסְתַּכֵּל בַּהֵיכָל הַזֶּה, וְרוֹשֵׁם לְפָנָיו צִיּוּרִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ. רָשַׁם לְפָנָיו רְשׁוּמִים וְצִיּוּרִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. רָצָה לִבְרֹא שָׁמַיִם, מֶה עָשָׂה? הִסְתַּכֵּל בָּאוֹר הָרִאשׁוֹן וְהִתְעַטֵּף בּוֹ וּבָרָא שָׁמַיִם, שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה, וְאַחַר כָּךְ נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה.

אִסְתַּכֵּל לְמֶעְבַּד עָלְמָא תַּתְאָה עָבַד הֵיכָלָא אוֹחָרָא וְעָאל בֵּיהּ וּמְנָיֵהּ אִסְתַּכֵּל וּרְשִׁים קַמֵּיהּ כָּל עָלְמִין לְתַתָּא וּבְרָא לוֹ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיְיָ בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ. הַ"ס מִפָּנָיו, ה"ס רָשִׁים קַמֵּיהּ כָּל נְקוּדִין דְּכָל עָלְמָא דְּאִנּוּן שִׁתִּין וְחַמֵּשׁ, כְּחוּשְׁבַּן ה"ס, שִׁתִּין אִנּוּן וְחַמֵּשׁ אִנּוּן, וְכֻלְּהוּ רָשִׁים קַמֵּיהּ כַּד בָּרָא עָלְמָא. בְּגִין כָּךְ יְקָרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָאו אִיהוּ אֶלָּא לְאִנּוּן דְּיַדְעִין אָרְחוֹי וּמְהֲכִין בֵּהּ בְּאוֹרַח קְשׁוֹט כְּדְקָא יְאוּת. אַדְהָכִי דְּהֲוָה מִשְׁתַּעֵי בַּהֲדֵיהוּ, אָתָא נוּרָא וְאַסְחַר לֵיהּ, וְאִנּוּן יָתְבוּ לְבַר. שְׁמָעוּ חַד קָלָא דְּהֲוָה אָמַר אִי קַדִּישָׁא הֲבִיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו בְּכָל אִנּוּן אִידְּרִין דְּסָבָא דְּאַנְפִּין עוּלֵימָא קַדִּישָׁא (נ"א עולימתא קדישתא) דְּאִתְמְסָרוּ מַפְתְּחָן דְּלְהוֹן בִּידֵיהּ, וְכֻלְּהוּ מְתַקְנָן לֵהּ וּלְאִנּוּן דִּבְגִינָךְ. וּבְחֵילָךְ קַדִּישָׁא כָּל חֵילָא דִשְׁמַיָּא נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָךְ. כַּד חָמוּ אִלֵּין הָכֵי, אִזְדָּעְזָעוּ, וּדְחִילוּ סָגֵי נָפַל עֲלַיְיהוּ, אָמְרִי, לֵית אָנָן חַזָּיִין לְהַאי, נְפוּק מִכָּאן וְנֵהַךְ לְאוֹרְחִין, (אזלו) יָתְבוּ תַּמָּן כֹּל הַהוּא יוֹמָא וְלָא יְכִילוּ לְמֶחֱמֵי לֵיהּ, וְאָמְרוּ לֵית רְעוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְנֵיתִיב הָכָא נָפְקוּ מִתַּמָּן וְאָזְלֵי.

הִסְתַּכֵּל לַעֲשׂוֹת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, עָשָׂה הֵיכָל אַחֵר וְנִכְנַס בּוֹ, וּמִמֶּנּוּ הִסְתַּכֵּל וְרָשַׁם לְפָנָיו אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת לְמַטָּה וּבָרָא אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַה' בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ. הַ"ס מִפָּנָיו - ה"ס רָשַׁם לְפָנָיו כָּל הַנְּקֻדּוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם שִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ בְּחֶשְׁבּוֹן ה"ס. שִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ הֵן. וְכֻלָּן רָשַׁם לְפָנָיו כְּשֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם. מִשּׁוּם כָּךְ כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ אֶלָּא לְאוֹתָם שֶׁיּוֹדְעִים דְּרָכָיו וְהוֹלְכִים בָּהֶם בְּדֶרֶךְ אֱמֶת כְּרָאוּי. בֵּינְתַיִם שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִמָּם, בָּאָה אֵשׁ וְהִקִּיפָה אוֹתוֹ, וְהֵם יָשְׁבוּ בַּחוּץ. שָׁמְעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹמֵר: אִי קַדּוֹשׁ, הֲבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו, בְּכָל אוֹתָם הַחֲדָרִים שֶׁל פְּנֵי הַזָּקֵן, הָעֶלֶם הַקָּדוֹשׁ [העלמה הקדושה] שֶׁנִּמְסְרוּ הַמַּפְתְּחוֹת שֶׁלָּהֶם בְּיָדוֹ, וְכֻלָּם מְתֻקָּנִים לְךָ וּלְאוֹתָם שֶׁבִּשְׁבִילְךָ. וּבְחֵילְךָ הַקָּדוֹשִׁים, כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָךְ. כְּשֶׁאֵלֶּה רָאוּ כָּךְ, הִזְדָּעְזְעוּ, וּפַחַד רַב נָפַל עֲלֵיהֶם. אָמְרוּ, אֵינֶנּוּ רְאוּיִים לָזֶה, נֵצֵא מִכָּאן וְנֵלֵךְ לְדַרְכֵּנוּ. [הלכו]. יָשְׁבוּ שָׁם כָּל אוֹתוֹ יוֹם וְלֹא יָכְלוּ לִרְאוֹת אוֹתוֹ, וְאָמְרוּ, אֵין רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֵּשֵׁב כָּאן. יָצְאוּ מִשָּׁם וְהָלְכוּ.

עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי פָּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר (תהלים קג) בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ וְגו'. זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁאָר עַמִּין דְּעָלְמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בְּהוּ מִכָּל שְׁאָר עַמִּין וְעָבַד לוֹן חוּלְקֵיהּ וְאַחְסָנְתֵּיהּ, וְעַל דָּא יְהֵיב לוֹן אוֹרַיְיתָא קַדִּישָׁא, בְּגִין דְּכֻלְּהוּ הֲווּ בִּרְעוּתָא חָדָא עַל טוּרָא דְסִינַי וְאַקְדִּימוּ עֲשׂיָה לִשְׁמִיעָה.

בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, פָּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, (שם קג) בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ וְגו'. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁאָר הָעַמִּים שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרָצָה בָּהֶם מִכָּל שְׁאָר הָעַמִּים וְעָשָׂה אוֹתָם

חֶלְקוֹ וְנַחֲלָתוֹ, וְעַל כֵּן נָתַן לָהֶם תּוֹרָה קְדוֹשָׁה, מֹשׁוּם שֶׁכֻּלָּם הָיוּ בְּרָצוֹן אֶחָד עַל הַר סִינַי וְהִקְדִּימוּ עֲשִׂיָּה לִשְׁמִיעָה.

כֵּיוָן דְּאַקְדִּימוּ עֲשִׂיָּה לִשְׁמִיעָה קָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְפַמַלְיָא דִּילֵיהּ אֲמַר לוֹן עַד הָכָא אַתּוּן הֲוֵיתּוּן יְחִידָאִין קַמָּאֵי בְּעָלְמָא, מִכָּאן וּלְהָלְאָה הָא בָּנַי בְּאַרְעָא חֲבֵרִים בַּהֲדַיְיכוּ בְּכלָא. לֵית לְכוּ רשׁוּ לְקַדְּשָׁא שְׁמִי עַד דְּיִשְׂרָאֵל יִתְחַבְּרוּן בַּהֲדַיְיכוּ בְּאַרְעָא, וְכֻלְּהוּ תֶּהֱווֹן כְּחָדָא חֲבֵרִים לְקַדְּשָׁא שְׁמִי, בְּגִין דְּאַקְדִּימוּ עֲשִׂיָּה לִשְׁמִיעָה כְּגַוְונָא דְּמַלְאֲכֵי עִלָּאֵי עָבְדֵי בְּרִקִיעָא דִּכְתִיב בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר לִשְׁמֹע.

כֵּיוָן שֶׁהִקְדִּימוּ עֲשִׂיָּה לִשְׁמִיעָה, קָרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַפַּמַלְיָה שֶׁלּוֹ. אֲמַר לָהֶם, עַד כָּאן אַתֶּם הֱיִיתֶם יְחִידִים לְפָנַי בָּעוֹלָם, מִכָּאן וְהָלְאָה הִנֵּה בָּנַי בָּאָרֶץ חֲבֵרִים עִמָּהֶם בַּכֹּל. אֵין לָכֶם רְשׁוּת לְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמִי עַד שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִתְחַבְּרוּ עִמָּכֶם בָּאָרֶץ, וְכֻלְּכֶם תִּהְיוּ יַחַד חֲבֵרִים לְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמִי, מֹשׁוּם שֶׁהִקְדִּימוּ עֲשִׂיָּה לִשְׁמִיעָה כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים בָּרָקִיעַ, שֶׁכְּתוּב בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹ"ע בְּקוֹל דְּבָרוֹ. עֹשֵׂי דְבָרוֹ בַּהַתְחָלָה, וְאַחַר כָּךְ לִשְׁמֹעַ.

דָּבָר אַחֵר בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו. אִלֵּין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא בְּאַרְעָא דְּאִנּוּן חֲשׁוּבִין קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּמַלְאָכֵי עִלָּאֵי בִּרְקִיעָא, בְּגִין דְּאִנּוּן גִּבּוֹרֵי כֹחַ דְּמִתְגַּבְּרֵי עַל יְצֶרֵיהוֹן כְּגִבָּר טַב דְּמִתְגַּבֵּר עַל שַׂנְאֵיהּ. לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. דְּזָכָאן בְּכָל יוֹמָא לְמִשְׁמַע קָלָא מִלְּעֵילָא בְּשַׁעֲתָא דְּאִצְטְרִיכוּ. הַשְׁתָּא מָאן יָכִיל לְמֵיקַם בַּהֲדַיְיהוּ דְּאִנּוּן קַדִּישִׁין עֶלְיוֹנִין, זַכָּאִין אִנּוּן דְּיָכְלֵי לְמֵיקַם קַמַּיְיהוּ, זַכָּאִין אִנּוּן דְּיָכְלֵי (ד"א ל"ג למאן דייכול) לְאִשְׁתְּזָבָא מִקַּמַּיְיהוּ, אַשְׁגְּחוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלַיְיהוּ בְּכָל יוֹמָא, הֵיךְ אֲנַן יְכִילָן לְמֵיעַל קַמַּיְיהוּ. וְעַל דָּא כְּתִיב, (תהלים סה) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ וכְתִיב (תהלים פד) אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בָךְ וְגוֹ', (עד כאן סתרי תורה):

דָּבָר אַחֵר בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו - אֵלּוּ אוֹתָם הַצַּדִּיקִים בָּאָרֶץ שֶׁהֵם חֲשׁוּבִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כַּמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים בָּרָקִיעַ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם גִּבּוֹרֵי כֹחַ שֶׁמִּתְגַּבְּרִים עַל יִצְרָם כְּגִבּוֹר טוֹב שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל שׂוֹנְאוֹ. לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ - שֶׁזּוֹכִים בְּכָל יוֹם לִשְׁמֹעַ קוֹל מִלְמַעְלָה בְּשָׁעָה שֶׁמִּצְטָרְכִים. כְּעֵת מִי יָכוֹל לַעֲמֹד עִם אוֹתָם שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים? אַשְׁרֵי אוֹתָם שֶׁיְּכוֹלִים לַעֲמֹד לִפְנֵיהֶם. אַשְׁרֵי אוֹתָם שֶׁיְּכוֹלִים [למי שיוכל] לְהִנָּצֵל מִלִּפְנֵיהֶם. הִשְׁגָּחוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם בְּכָל יוֹם. אֵיךְ אֲנוּ יְכוֹלִים לְהִכָּנֵס לִפְנֵיהֶם? וְעַל זֶה כָּתוּב (שם סה) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב, וְכָתוּב (שם פד) אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בָךְ וְגוֹ'. (עד כאן סתרי תורה).

וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֲדֹנָי יֱהוִ"ה מַה תִּתֶּן לִי. אדנ"י אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. אֱלֹהִים יו"ד ה"א וי"ו ה"א. (נ"א אלהים יהוה בניקוד אלהים) אֶלָּא רָזָא דְּמִלָּה, חִבּוּרָא דְּתַרִין עָלְמִין כְּחָדָא עַלְמָא תַּתָּאָה וְעַלְמָא עִלָּאָה.

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי יֱהוִ"ה מַה תִּתֶּן לִי. אֲדֹנָ"י - אָלֶ"ף דָּלֶ"ת נוּ"ן יוּ"ד. אֱלֹהִים - יוּ"ד הֵ"א וָי"ו הֵ"א [אלהים יהוה בנקוד אלהים]. אֶלָּא סוֹד הַדָּבָר - חִבּוּר שֶׁל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יַחַד, הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן וְהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן.

מַה תִּתֶּן לִי וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי. דְּלֵית לִי בַּר, וְאוֹלִיפְנָא דְכָל מָאן דְּלֵית לֵיהּ בְּרָא בְּהַאי עָלְמָא אִקְרֵי עֲרִירִי כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ויקרא כ) עֲרִירִים יִהְיוּ. וְאַבְרָהָם עַל מָה אָמַר מִלָּה דָּא דְּאָמַר מַה תִּתֶּן לִי. כְּבָיְכוֹל כְּאִילּוּ לֹא הֶאֱמִין בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

מַה תִּתֶּן לִי וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי, שֶׁאֵין לִי בֵּן. וְלַמַּדְנוּ, שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵין לוֹ בֵּן בָּעוֹלָם הַזֶּה נִקְרָא עֲרִירִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ) עֲרִירִים יִהְיוּ. וְאַבְרָהָם, עַל מָה אָמַר הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁאָמַר מַה תִּתֶּן לִי? כְּבָיְכוֹל לֹא הֶאֱמִין בַּקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא?

אֶלָּא אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָנֹכִי מָגֵן לָךְ בְּהַאי עָלְמָא. שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד בְּעָלְמָא דְאָתֵי. מִיָּד אִתְעַר אַבְרָהָם בְּרָזָא דְחָכְמְתָא וְאָמַר מַה תִּתֶּן לִי, דְּהָא יְדַעְנָא דְּלָא קַבִּיל אֲגַר לְמֵיעַל בֵּיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא בַּר נָשׁ דְּלָא אוֹלִיד בַּר, וְעַל דָּא אָמַר מַה תִּתֶּן לִי וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי, דְּהָא לָא תִּתֶּן לִי דְּלָא זָכִינָא בֵּיהּ. מִכָּאן דְּבַר נָשׁ דְּלָא זָכֵי בִּבְנִין בְּהַאי עָלְמָא לָא זָכֵי בְּהַהוּא עָלְמָא לְאֶעֱלָא גּוֹ פַּרְגּוֹדָא.

אֶלָּא אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָנֹכִי מָגֵן לָךְ - בָּעוֹלָם הַזֶּה, שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד - בָּעוֹלָם הַבָּא. מִיָּד הִתְעוֹרֵר אַבְרָהָם בְּסוֹד הַחָכְמָה וְאָמַר מַה תִּתֶּן לִי, שֶׁהֲרֵי יָדַעְתִּי שֶׁלֹּא מְקַבֵּל שָׂכָר לְהִכָּנֵס לָעוֹלָם הַהוּא אָדָם שֶׁלֹּא מוֹלִיד בֵּן. וְעַל זֶה אָמַר מַה תִּתֶּן לִי וְאָנֹכִי הֹלֵךְ עֲרִירִי. שֶׁהֲרֵי לֹא תִּתֵּן לִי, שֶׁלֹּא זָכִיתִי בּוֹ. מִכָּאן שֶׁאָדָם שֶׁלֹּא זוֹכֶה בְּבָנִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, לֹא זוֹכֶה בָּעוֹלָם הַהוּא לְהִכָּנֵס לְתוֹךְ הַפַּרְגּוֹד.

דף צ:

וְאַבְרָהָם הֲוָה חָמֵי בְּאִצְטַגְנִינוּת דִּילֵיהּ דְּלָא יוֹלִיד. מַה כְּתִיב וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ (דף צ ע"ב) הַחוּצָה וְגו'. (אמר ליה קודשא בריך הוא צא מאצטגנינות דילך אברם אינו מוליד אברהם מוליד). אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא תִסְתַּכַּל בְּהַאי אֶלָּא בְּרָזָא דִשְׁמֵי יְהֵא לָךְ בַּר. הֲדָא הוּא דִכְתִיב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ. רָזָא דִשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּמִתַּמָּן אִתְקַשַּׁר לֵיהּ בְּדָא (ברא) וְלֹא מִסְטָרָא אָחֳרָא.

וְאַבְרָהָם הָיָה רוֹאֶה בְּאִצְטַגְנִינוּת שֶׁלּוֹ שֶׁלֹּא יוֹלִיד. מַה כָּתוּב? וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וְגו'. [אמר לו הקדוש ברוך הוא, צא מאצטגנינות שלך, אברם אינו מוליד, אברהם מוליד] אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַל תִּסְתַּכֵּל בָּזֶה, אֶלָּא בַּסּוֹד שֶׁל שְׁמִי יִהְיֶה לְךָ בֵּן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ. הַסּוֹד שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁמִּשָּׁם נִקְשָׁר לוֹ עִם זֶה [בן] וְלֹא מֵהַצַּד הָאַחֵר.

כֹּה דְּהוּא תַּרְעָא לְצִלּוֹתָא, בָּהּ יִשְׁכַּח בְּרָכָה, בָּהּ יִשְׁכַּח בַּר נָשׁ שְׁאִלְתֵּיהּ. כֹּה הַהוּא סִטְרָא דְּאַתְיָיא מִסִּטְרָא דִּגְבוּרָה, דְּהָא מִסִּטְרָא דִּגְבוּרָה קָא אָתָא יִצְחָק. וְהַהוּא סִטְרָא דִּגְבוּרָה כֹּה אִקְרֵי דְּמִתַּמָּן אַתְיָין אִיבִּין וּפִירֵי לְעָלְמָא, וְלָא מִסִּטְרָא דִּלְתַתָּא דִּכְכָבְיָא וּמַזָּלוֹת.

כֹּה - שֶׁהוּא הַשַּׁעַר לַתְּפִלָּה, בָּהּ יִמְצָא בְּרָכָה, בָּהּ יִמְצָא אָדָם אֶת בַּקָּשָׁתוֹ. כֹּה - אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁבָּא מִצַּד הַגְּבוּרָה, שֶׁהֲרֵי מִצַּד הַגְּבוּרָה בָּא יִצְחָק. וְאוֹתוֹ צַד הַגְּבוּרָה נִקְרָא כֹּ"ה, שֶׁמִּשָּׁם בָּאִים פֵּרוֹת וּפֵרוֹת לָעוֹלָם, וְלֹא מֵהַצַּד שֶׁלְּמַטָּה שֶׁל כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

כְּדֵין וְהֶאֱמִין בַּיְיָ. אִתְדַּבַּק לְעֵילָא וְלָא אִתְדַּבַּק לְתַתָּא. וְהֶאֱמִין בַּיְיָ וְלָא בְּכֹכְבַיָּא וּמַזָּלֵי. וְהֶאֱמִין בַּיְיָ, דְּאַבְטַח לֵיהּ דְּיַסְגֵּי אַגְרֵיהּ לְעָלְמָא דְּאָתֵי. וְהֶאֱמִין בַּיְיָ, בַּהֲהוּא דָרְגָא דְּאִתְיְיהִיב לֵיהּ דְּמִתַּמָּן יֵיתֵי לֵיהּ זַרְעָא לְאוֹלָדָא בָּעָלְמָא. וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה. וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ דְּאַף עַל גַּב דְּאִיהִי דַיְנָא כְּאִילּוּ הִיא רַחֲמֵי הַאי כֹּה. דָּבָר אַחֵר וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה, דְּקִשְׁיר קִשְׁרָא עִלָּאָה בְּתַתָּאָה לְחַבְּרָא לוֹן כְּחָדָא.

אָז וְהֶאֱמִן בַּה'. נִדְבַּק לְמַעְלָה וְלֹא נִדְבַּק לְמַטָּה. וְהֶאֱמִן בַּה', וְלֹא בְּכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וְהֶאֱמִן בַּה' - שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ שֶׁיִּרְבֶּה אֶת שְׂכָרוֹ לָעוֹלָם הַבָּא. וְהֶאֱמִן בַּה' - בְּאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, שֶׁמִּשָּׁם יָבֹא לוֹ זֶרַע לְהוֹלִיד בָּעוֹלָם. וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה. וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ - שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהִיא דִּין, כְּאִלּוּ הִיא רַחֲמִים ה"כֹּה" הַזֹּאת. דָּבָר אַחֵר וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה - שֶׁקִּשֵּׁר קֶשֶׁר עֶלְיוֹן בַּתַּחְתּוֹן לְחַבְּרָם יַחַד.

תָּא חֲזֵי, הָא אִתְעָרוּ אַבְרָהָם מוֹלִיד אַבְרָם אֵינוֹ מוֹלִיד, וְכִי תֵּימָא דְּהָא אוֹלִיד יִשְׁמָעֵאל בְּעוֹד דְּאִיהוּ אַבְרָם. אֶלָּא הַהוּא בְּרָא דְּאַבְטַח לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אוֹלִיד בְּעוֹד דְּאִיהוּ אַבְרָם, דְּהָא בְּעוֹד דְּאִיהוּ אַבְרָם אוֹלִיד לְתַתָּא, כֵּיוָן דְּאִתְקְרֵי אַבְרָהָם וְעָאל בַּבְּרִית כְּדֵין אוֹלִיד לְעֵילָא, וּבְגִין כָּךְ אַבְרָם אֵינוֹ מוֹלִיד בְּקִשּׁוּרָא עִלָּאָה, אַבְרָהָם מוֹלִיד כְּמָה דְּאָמְרָן, וְאִתְקַשַּׁר לְעֵילָא בְּיִצְחָק:

בֹּא רְאֵה, הִנֵּה הֵעִירוּ, אַבְרָהָם מוֹלִיד - אַבְרָם אֵינוֹ מוֹלִיד. וְכִי תֹּאמַר שֶׁהִנֵּה הוֹלִיד אֶת יִשְׁמָעֵאל בְּעוֹדוֹ אַבְרָם? אֶלָּא הַבֵּן הַהוּא שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא הוֹלִיד אוֹתוֹ בְּעוֹדוֹ אַבְרָם, שֶׁהֲרֵי בְּעוֹדוֹ אַבְרָם הוֹלִיד לְמַטָּה. כֵּיוָן שֶׁנִּקְרָא אַבְרָהָם וְנִכְנַס בַּבְּרִית, אָז הוֹלִיד לְמַעְלָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ אַבְרָם אֵינוֹ מוֹלִיד בְּקֶשֶׁר עֶלְיוֹן, אַבְרָהָם מוֹלִיד כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְנִקְשָׁר לְמַעְלָה בְּיִצְחָק.

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח (שמואל ב כב) כִּי מִי אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְיָ וּמִי צוּר וְגוֹ'. דָּוִד מַלְכָּא אָמַר הַאי קְרָא (תהלים י"ח) כִּי מִי אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְיָ. מָאן הוּא שֶׁלִּיטָא אוֹ מְמַנָּא דְּיָכוֹל לְמֶעְבַּד מִדֵּי מִבַּלְעֲדֵי יְיָ, אֶלָּא מַה דְּאִתְפַּקַּד מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין דְּכֻלְּהוּ לָא בִּרְשׁוּתַיְיהוּ קָיְימֵי וְלָא יָכְלֵי לְמֶעְבַּד מִדֵּי. וּמִי צוּר, וּמַאן אִיהוּ תַּקִּיף דְּיָכוֹל לְמֶעְבַּד תּוּקְפָּא וּגְבוּרָה מִגַּרְמֵיהּ מִבַּלְעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ. אֶלָּא כֻּלְּהוּ בִּידָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלָא יָכִיל לְמֶעְבַּד מִדֵּי בַּר בִּרְשׁוּתֵיהּ.

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח, (שמואל ב כב) כִּי מִי אֵל מִבַּלְעֲדֵי ה' וּמִי צוּר וְגוֹ'. דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה, כִּי מִי אֵל מִבַּלְעֲדֵי ה' - מִי הוּא הַשַּׁלִּיט אוֹ הַמְמֻנֶּה שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת דָּבָר מִבַּלְעֲדֵי ה'? אֶלָּא מִי שֶׁהִצְטַוָּה מֵעִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם אֵין עוֹמְדִים בִּרְשׁוּתָם וְלֹא יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת דָּבָר. וּמִי צוּר - וּמִי הוּא הַתַּקִּיף שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת תֹּקֶף וּגְבוּרָה מֵעַצְמוֹ מִבַּלְעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ? אֶלָּא כֻּלָּם בְּיַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת דָּבָר, רַק מֵרְשׁוּתוֹ.

דָּבָר אַחֵר כִּי מִי אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְיָ. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כֻּלָּא בִּרְשׁוּתֵיהּ וְלָא כְּמַאן דְּאִתְחֲזֵי בְּחֵיזוּ דְּכֹכְבַיָּא וּמַזָּלֵי, דְּכֻלְּהוּ אַחְזְיִין מִלָּה, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחְלַף לֵיהּ לְגַוְונָא אָחֳרָא.

וּמִי צוּר זוּלָתִי אֱלֹהֵינוּ. הָא אוּקְמוּהָ דְּלֵית צַיָּיר כְּמָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִיהוּ צַיָּיר שְׁלִים עָבִיד וְצַיָּיר דְּיוּקְנָא גּוֹ דְּיוּקְנָא וְאַשְׁלִים לְהַהוּא דְּיוּקְנָא בְּכָל תִּקוּנֵיהּ, וְאַעִיל בֵּהּ נְפָשׁ עִלָּאָה דְּדָמֵי לְתִקוּנָא עִלָּאָה, בְּגִין כָּךְ לֵית צַיָּיר כְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

דָּבָר אַחֵר כִּי מִי אֵל מִבַּלְעֲדֵי ה' - שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַכֹּל בְּרִשׁוּתוֹ, וְלֹא כְּמִי שֶׁנִּרְאֶה בְּמַרְאֵה הַכּוֹכָבִים וְהַמַּזָּלוֹת, שֶׁכֻּלָּם מַרְאִים דָּבָר, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַחֲלִיפוֹ לְגֶנֶן אַחֵר. וּמִי צוּר זוּלָתִי אֱלֹהֵינוּ, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁאֵין צַיָּר כְּמוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא צַיָּר שָׁלֵם, עוֹשֶׂה וּמְצַיֵּר דְּמוּת בְּתוֹךְ דְּמוּת, וּמַשְׁלִים אֶת אוֹתָהּ הַדְּמוּת בְּכָל תִּקוּנָהּ, וּמַכְנִיס בּוֹ נֶפֶשׁ עֶלְיוֹנָה, שֶׁדּוֹמָה לַתִּקּוּן הָעֶלְיוֹן, מְשׁוּם כָּךְ אֵין צַיָּר כְּמוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

תָּא חֲזֵי, מֵהַהוּא זַרְעָא דְּבַר נָשׁ כַּד אִתְעַר תִּיאוּבְתֵּיהּ לְגַבֵּי נוּקְבֵיהּ וְנוּקְבֵיהּ אִתְעָרַת לְגַבֵּיהּ כְּדֵין מִתְחַבְּרָן תַּרְוַוֵיהוּ כְּחָדָא וְנָפַק מִנַּיְיהוּ בַּר חַד דְּכָלִיל מִתְּרִין דְּיוּקְנִין כְּחַד. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא צַיָּיר לֵיהּ בְּצִיּוּרָא דְּאִתְכְּלִיל מִתַּרְוַוֵיהוּ. וְעַל דָּא בְּעֵי בַּר נָשׁ לְקַדְּשָׁא גַּרְמֵיהּ בְּהַהוּא זִמְנָא בְּגִין דְּיִשְׁתְּכַח הַהוּא דְּיוּקְנָא בְּצִיּוּרָא שְׁלִים כְּדְקָא חֲזֵי.

בֹּא רְאֵה, מֵאוֹתוֹ הַזֶּרַע שֶׁל אָדָם, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת תְּשׁוּקָתוֹ לְנִקְבָתוֹ, וּנְקֵבָתוֹ מִתְעוֹרֶרֶת אֵלָיו, אָז מִתְחַבְּרִים שְׁנֵיהֶם יַחַד, וְיוֹצֵא מֵהֶם בֵּן אֶחָד שֶׁכָּלוּל מִשְּׁתֵּי דְּמֻיּוֹת כְּאֶחָד, מְשׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צָיַּר אוֹתוֹ בְּצִיּוּר שֶׁנִּכְלָל מִשְּׁנֵיהֶם. וְעַל כֵּן צָרִיךְ אָדָם לְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בַּזְּמַן הַהוּא, כְּדֵי שֶׁיִּמָּצֵא הַדְּמוּת הַהִיא בְּצִיּוּר שָׁלֵם כָּרָאוּי.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אָנוּן רַבְרְבִין עוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּהָא אוּמָנוּתָא וְצִיּוּרָא דְּבַר נָשׁ אִיהוּ כְּגַוְונָא דְּעָלְמָא, וּבְכָל יוֹמָא וְיוֹמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרֵי עָלְמָא מְזַוּוֹג זִוּוּגִין כָּל חַד וְחַד כְּדְקָא חֲזֵי לֵיהּ, וְהוּא צַיָּיר דְּיוּקְנֵיהוֹן עַד לָא יֵיתוּן לְעָלְמָא.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, בֹּא רְאֵה, כַּמָּה גְּדוֹלִים הֵם מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי הָאֻמָּנוּת וְהַצִּיּוּר שֶׁל הָאָדָם הִיא כְּמוֹ הָעוֹלָם, וּבְכָל יוֹם וְיוֹם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת, וּמְזַוֵּג זִוּוּגִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, וְהוּא צִיֵּר אֶת דְּמוּתָם טֶרֶם בּוֹאָם לָעוֹלָם.

דף צא.

תָּא חֲזֵי, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּתִיב זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם. וְכִי סֵפֶר הָיָה לֵיהּ. אֶלָּא אוּקְמוּהָ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחְמֵי לֵיהּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן דּוֹר דּוֹר וְדוֹרְשָׁיו וְכוּ'. הֵיאַךְ אַחְמֵי לֵיהּ, אִי תֵּימָא דְּחָמָא בְּרוּחַ קוּדְשָׁא דְּאִנּוּן זְמִינִין לְמֵיתֵי לְעָלְמָא. כְּמַאן דְּחָמָא בְּחָכְמְתָא מַה דְּיֵיתֵי לְעָלְמָא. לָאו הָכִי, אֶלָּא חָמָא בְּעֵינָא כֵּלְהוּ. וְהַהוּא דְּיוּקְנָא דְּזַמִּינִין לְמֵיקַם בֵּיהּ בְּעָלְמָא כֵּלְהוּ חָמָא בְּעֵינָא, מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּמִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא כֵּלְהוּ נַפְשָׁאן דְּזַמִּינִין לְמֵיקַם בְּבָנֵי נָשָׁא כֵּלְהוּ קַיְימִין קָמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהוּא דְּיוּקְנָא מַמָּשׁ דְּזַמִּינִין לְמֵיקַם בֵּיהּ (דף צא ע"א) בְּעָלְמָא.

בֹּא רְאֵה, שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּתוּב זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם, וְכִי סֵפֶר הָיָה לוֹ? אֶלָּא פֵּרְשׁוּהָ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶרְאָה לְאָדָם הָרִאשׁוֹן דּוֹר דּוֹר וְדוֹרְשָׁיו וְכוּ'. אֵיךְ הֶרְאָה לוֹ? אִם תֹּאמַר שֶׁרְאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁהֵם עֲתִידִים לָבֹא לְעוֹלָם כְּמִי שֶׁרוֹאֶה בְּחָכְמָה מַה יִבֹּא לְעוֹלָם - לֹא כָּךְ, אֶלָּא רָאָה בְּעַיִן אֶת כֻּלָּם, וְאוֹתָהּ הַדְּמוּת שֶׁעֲתִידִים לַעֲמֹד בָּהּ בָּעוֹלָם, אֶת כֻּלָּם הוּא רָאָה בְּעַיִן. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁמִּיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, כָּל הַנְּפָשׁוֹת הָעֲתִידוֹת לַעֲמֹד בִּבְנֵי הָאָדָם, כֻּלָּן עוֹמְדוֹת לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ הַדְּמוּת מַמָּשׁ שֶׁעֲתִידוֹת לַעֲמֹד בָּהּ בָּעוֹלָם.

כְּגַוְונָא דָּא כָּל אִנּוּן צַדִּיקַיָּיא בָּתַר דְּנָפְקִין מֵהַאי עָלְמָא כֻּלְהוּ נַפְשָׁאן סָלְקָן, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַזְמִין לוֹן דְּיוּקְנָא אָחֳרָא לְאִתְלַבְּשָׁא בְּהוּ כְּגַוְונָא דְּהָווּ בְּהַאי עָלְמָא, בְּגִין כָּךְ כֻּלְהוּ קַיְימִין קַמֵּיהּ וְחָמָא לוֹן אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּעַיְנָא.

כְּמוֹ כֵן כָּל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים, אַחַר שֶׁיּוֹצְאִים מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּל הַנְּפָשׁוֹת עוֹלוֹת, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לָהֶם דְּמוּת אַחֶרֶת לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהּ כְּמוֹ שֶׁהָיוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. מִשּׁוּם כָּךְ כֻּלָּם עוֹמְדִים לְפָנָיו, וְרָאָה אוֹתָם אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּעַיִן.

וְאִי תֵּימָא בָּתַר דְּחָמָא לוֹן לָא קַיְימֵי בְּקִיּוּמַיְיהוּ. תָּא חֲזֵי כָּל מִלּוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקִיּוּמָא אִנּוּן וְקַיְימוּ קַמֵּיהּ עַד דְּנָחֲתוּ לְעָלְמָא. כְּגַוְונָא דָּא כְּתִיב, (דברים כט) כִּי אֵת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה וְגוֹ' הָא אוּקְמוּהָ דְּכֻלְהוּ בְּנֵי נָשָׁא דְּזַמִּינִין לְמֶהֱוֵי בְּעָלְמָא כֻּלְהוּ אִשְׁתְּכָחוּ תַּמָּן.

וְאִם תֹּאמַר, שֶׁאַחַר שֶׁרָאָה אוֹתָם לֹא עָמְדוּ בְּקִיּוּמָם - בֹּא וְתִרְאֶה, כָּל דִּבְרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵם בְּקִיּוּם וְעוֹמְדִים לְפָנָיו עַד שֶׁיּוֹרְדִים לָעוֹלָם. כְּמוֹ זֶה כָּתוּב (דברים כט) כִּי אֵת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה וְגוֹ'. הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, שֶׁכָּל בְּנֵי הָאָדָם שֶׁעֲתִידִים לִהְיוֹת בָּעוֹלָם, כֻּלָּם נִמְצְאוּ שָׁם.

הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא דְּהָא כְּתִיב אֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה וְגוֹ' וּמַשְׁמַע הַנָּהוּ (כלהו) דְּיִפְקוּן מֵאִנּוּן דְּקַיְימוּ תַּמָּן, בְּגִין דִּכְתִיב עִמָּנוּ הַיּוֹם וְלָא כְּתִיב עִמָּנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם. אֶלָּא וַדַּאי (הכא) כֻּלְהוּ קַיְימוּ תַּמָּן אֶלָּא דְּלָא אִתְחָזוּ לְעֵינָא, בְּגִין כָּךְ כְּתִיב עִמָּנוּ הַיּוֹם אַף עַל גַּב דְּלָא אִתְחָזוּן.

כָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב אֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה וְגוֹ', וּמַשְׁמַע אֵלּוּ [כלם] שֶׁיָּצְאוּ מֵאוֹתָם שֶׁעָמְדוּ שָׁם, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב עִמָּנוּ הַיּוֹם, וְלֹא כָתוּב עִמָּנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם. אֶלָּא וַדַּאי [כאן] כֻּלָּם עָמְדוּ שָׁם, אֶלָּא שֶׁלֹּא נִרְאוּ לָעַיִן, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב עִמָּנוּ הַיּוֹם אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא נִרְאוּ.

וְאִי תֵּימָא מַאי טַעְמָא לָא אִתְחָזוּן הָכָא כְּמָה דְּאִתְחָזוּן לְאָדָם הָרִאשׁוֹן דְּחָמָא לוֹן עֵינָא בְּעֵינָא, וְהָא הָכָא אִתְחָזֵי יַתִּיר. אֶלָּא הָכָא כַּד אִתְיְיהִיבַת אוֹרַיְיתָא לְיִשְׂרָאֵל חֵיזוּ אָחֳרָא וְדַרְגִּין עִלָּאִין הָווּ חָמָאן וּמִסְתַּכְּלָאן עֵינָא בְּעֵינָא וְהָווּ תְּאִיבִין לְאִסְתַּכָּלָא וּלְמֶחְמֵי בִּיקָרָא דְּמָרֵיהוֹן, וּבְגִין כָּךְ חָמוּ יְקָרָא עִלָּאָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּלָחוֹדוֹי וְלָא מֵאָחֳרָא.

וְאִם תֹּאמַר, מָה הַטַּעַם לֹא נִרְאוּ כָּאן כְּמוֹ שֶׁנִּרְאוּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁרָאָה אוֹתָם עַיִן בְּעַיִן, וְהֲרֵי כָּאן רָאוּי יוֹתֵר? אֶלָּא כָּאן, כְּשֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מַרְאֶה אַחֵר וּדְרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת. הָיוּ רוֹאִים וּמִסְתַּכְּלִים עַיִן בָּעַיִן, וְהָיוּ מִשְׁתּוֹקְקִים לְהִסְתַּכֵּל וְלִרְאוֹת בִּכְבוֹד רִבּוֹנָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ רָאוּ אֶת הַכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ וְלֹא מֵאַחֵר.

וְעַל דָּא כֻּלְהוּ בְּנֵי נָשָׁא דְּזַמִּינִין לְקָיְימָא בְּעָלְמָא כֻּלְהוּ קָיְימֵי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַנּוּן דְּיוּקְנִין מַמָּשׁ דְּזַמִּינִין לְקָיְימָא בֵּיהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קלט) גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְעַל סִפְרְךָ וְגוֹ'. גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּדְיוּקְנָא אָחֳרָא אִתְעֲבִיד הָוֵי כְּהַאי וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (תהלים יח) וּמִי צוּר זוּלָתִי אֱלֹהֵינוּ. מַאן צַיָּיר טַב דְּצַיָּיר (דכליל) כֹּלָּא (דא בדא) כְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

וְעַל כֵּן, כָּל בְּנֵי הָאָדָם שֶׁעֲתִידִים לַעֲמֹד בָּעוֹלָם, כֻּלָּם עוֹמְדִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָן הַדְּמָיוֹת מַמָּשׁ שֶׁעֲתִידִים לַעֲמֹד בָּהֶן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט) גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְעַל סִפְרְךָ וְגוֹ'. גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁדְּמוּת אַחֶרֶת עֶלְיוֹנָה הָיְתָה כָּזֶה, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב (שם יח) וּמִי צוּר זוּלָתִי אֱלֹהֵינוּ, מִי הַצַּיָּר הַטּוֹב שֶׁצִּיֵּר [שכולל] הַכֹּל [זה עם זה] כְּמוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא?

דָּבָר אַחֵר כִּי מִי אֱלוֹהַּ, דָּא רָזָא דְמִלָּה דְּהָא אֵל כְּלָלָא הוּא דְּאִתְכְּלִיל מִכֻּלְהוּ דַּרְגִּין, וְאִי תֵּימָא דְּהָא אֵל אִיהוּ דַּרְגָּא אָחֳרָא בְּגִין דִּכְתִיב (תהלים ז) אֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם. תָּא חֲזֵי, דְּהָא לֵית אֵל מִבַּלְעָדֵי יְיָ דְּלָאו אִיהוּ בִּלְחוֹדוֹי וְלָא אִתְפְּרַשׁ לְעָלְמִין. וְעַל דָּא כְּתִיב, (שמואל ב כב) כִּי מִי אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְיָ וְגוֹ', וּמִי צוּר וְגוֹ' דְּהָא צוּר לָאו אִיהוּ בִּלְחוֹדוֹי אֶלָּא כֹּלָּא חַד כְּדִכְתִיב, (דברים ד) וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים וְגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר כִּי מִי אֱלוֹהַּ - זֶה סוֹד הַדָּבָר, שֶׁהֲרֵי אֵל הוּא כְּלַל שֶׁנִּכְלָל מִכָּל הַדְּרָגוֹת. וְאִם תֹּאמַר שֶׁאֵל הַזֶּה הִיא דַּרְגָּה אַחֶרֶת, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (שם ז) וְאֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם? בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי אֵין אֵל מִבַּלְעָדֵי ה' שֶׁאֵינוֹ לְבַדּוֹ, וְלֹא נִפְרָד לְעוֹלָמִים, וְעַל כֵּן כָּתוּב (שמואל ב כב) כִּי מִי אֵל מִבַּלְעֲדֵי ה' וְגוֹ'. וּמִי צוּר וְגוֹ', שֶׁהֲרֵי צוּר אֵינוֹ לְבַדּוֹ, אֶלָּא הַכֹּל אֶחָד, כַּכָּתוּב (דברים ד) וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים וְגוֹ'.

תָּא חֲזֵי, עַד לָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם הֲוָה מְמַלֵּיל עִמֵּיהּ בִּלְחוֹדוֹי כְּמָה דְּאִתְמָר כְּתִיב הָיָה דְּבַר יְיָ אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה וְגוֹ'. בַּמַּחֲזֶה. בְּהַהוּא חֵיזוּ דַּרְגָּא דְּכָל דִּיוּקְנִין אִתְחַזְיָין בֵּיהּ, כְּמָה דְּאִתְמָר. וְהַאי מַחֲזֶה אִיהוּ רָזָא דִּבְרִית.

בֹּא רְאֵה, שֶׁטֶּרֶם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם, הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ מִתּוֹךְ מַחֲזֶה לְבַדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכָּתוּב הָיָה דְבַר ה' אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה וְגוֹ'. בַּמַּחֲזֶה - בְּאוֹתוֹ הַמַּרְאֶה, הַדַּרְגָּה שֶׁכָּל הַדְּמָיוֹת נִרְאוֹת בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְהַמַּחֲזֶה הַזֶּה הוּא סוֹד הַבְּרִית.

וְאִי תֵּימָא דִּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי מַחֲזֶה בְּגִין דְּאִיהוּ דַּרְגָּא חֵיזוּ דְּכָל דִּיוּקְנִין אִתְחַזְיָין בֵּיהּ וּכְדֵין אִקְרֵי מַחֲזֶה, הָא אָמַרְתְּ (פח ב) בְּקַדְמִיתָא דְּעַד לָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם לָא הֲוָה מְמַלֵּיל עִמֵּיהּ בַּר הַאי דַּרְגָּא דְּלָא שָׁרָאן עֲלוֹי דַּרְגִּין אָחֳרָנִין, וְהַשְׁתָּא אָמַרְתְּ בַּמַּחֲזֶה חֵיזוּ דְּכָל דַּרְגִּין עִלָּאִין (איהו). וְהָא עַד לָא אִתְגְּזַר כְּתִיב הָיָה דְּבַר יְיָ אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁמִּשּׁוּם כָּךְ נִקְרָא מַחֲזֶה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא הַדַּרְגָּה הַמַּרְאֶה שֶׁכָּל הַדְּמָיוֹת נִרְאוֹת בָּהּ וְאָז נִקְרֵאת מַחֲזֶה - הֲרֵי אָמַרְתְּ בְּרֹאשׁוֹנָה, שֶׁטֶּרֶם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם, לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ, רַק הַדַּרְגָּה הַזּוֹ שֶׁאֵין שׁוֹרִים

עֲלֵיהּ הַדְּרָגוֹת הָאֲחֵרוֹת, וְעַכְשָׁו אָמְרַתְּ בַּמַּחֲזֶה - הַמַּרְאֶה שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הוּא, וַהֲרֵי טֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל כָּתוּב הָיָה דָּבָר ה' אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה?

אֶלָּא הַאי דַּרְגָּא חֵיזוּ דְּכָל דַּרְגִּין עִלָּאִין אִיהוּ וּבְחֵיזוּ דְּדַרְגִּין עִלָּאִין אִתְתַּקַּן. וְאַף עַל גַּב דְּבַהַהוּא זִמְנָא דְּאַבְרָהָם לָא הֲוָה גָּזִיר הַאי דַּרְגָּא בְּחֵיזוּ דְּדַרְגִּין עִלָּאִין אִיהוּ וּבְכָל אִנּוּן גְּוָונִין אִיהוּ קָאִים. וְחֵיזוּ דְּאִנּוּן (קא א, וצז ב) גְּוָונִין קָיְימֵי תְּחוֹתֵיהּ חַד מִיָּמִינָא גַּוָּון חִוָּור. חַד מִשְּׂמָאלָא גַּוָּון סוּמָק. חַד דְּכָלִיל מִכָּל גְּוָונִין, וְאִיהוּ חֵיזוּ דְּכָל גְּוָונִין עִלָּאִין דְּקָיְימֵי עֲלֵיהּ. וְעַל דָּא בְּהַאי חֵיזוּ קָאִים עֲלֵיהּ דְּאַבְרָהָם וּמַלְיֵיל עִמֵּיהּ וְאַף עַל גַּב דְּלָא אִתְגְּזַר. כֵּיוָן דְּאִתְגְּזַר מַה כְּתִיב וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם.

אֶלָּא הַדַּרְגָּה הַזּוֹ הִיא הַמַּרְאֶה שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, וּבַמַּרְאֶה שֶׁל הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת נִתְקַנָּה. וְאַף עַל גַּב שֶׁבְּאוֹתוֹ הַזְּמַן אַבְרָהָם לֹא הָיָה מָהוּל - הַדַּרְגָּה הַזּוֹ בַּמַּרְאֶה שֶׁל הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הִיא, וּבְכָל אוֹתָם הַגְּוָנִים עוֹמֶדֶת, וְהַמַּרְאֶה שֶׁל אוֹתָם הַגְּוָנִים עוֹמֵד תַּחְתֶּיהָ. אֶחָד מִיָּמִין - גְּוָן לָבָן, וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל - גְּוָן אָדֹם, אֶחָד שֶׁכָּלוּל מִכָּל הַגְּוָנִים. וְהוּא הַמַּרְאֶה שֶׁכָּל הַגְּוָנִים הָעֶלְיוֹנִים עוֹמְדִים עָלָיו. וְעַל זֶה בַּמַּרְאֶה הַזֶּה עָמַד עַל אַבְרָהָם וְדִבֵּר עִמּוֹ, וְאַף עַל גַּב שֶׁלֹּא נִמּוֹל. כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל מַה כָּתוּב? וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם.

תָּא חֲזֵי, מַחֲזֶה שַׁדַּי (אמר) כְּתִיב בְּבִלְעָם. וּבְאַבְרָהָם כְּתִיב מַחֲזֶה סְתָם, מַה בֵּין הַאי לְהַאי. אֶלָּא מַחֲזֶה שַׁדַּי אִלֵּין דְּלְתַתָּא (דנפקו) מִנֵּיהּ וְאִנּוּן חֵיזוּ דִּילֵיהּ. מַחֲזֶה סְתָם מַחֲזֶה דָּא הוּא ה' (דכל חיזו) דְּכָל דִּיוּקְנִין עִלָּאִין אִתְחַזְיָין בֵּיהּ, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב בְּאַבְרָהָם מַחֲזֶה סְתָם וּבְבִלְעָם מַחֲזֶה שַׁדַּי.

בֹּא רְאֵה, בְּבִלְעָם [אמר] כָּתוּב מַחֲזֵה שַׁדַּי, וּבְאַבְרָהָם כָּתוּב מַחֲזֶה סְתָם. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֶלָּא מַחֲזֵה שַׁדַּי אֵלּוּ שֶׁלְּמַטָּה [שיצאו] מִמֶּנּוּ, וְהֵם הַמַּרְאֶה שֶׁלּוֹ. מַחֲזֶה סְתָם, מַחֲזֶה זֶה הוּא ה' [של כל מראה] שֶׁכָּל הַדְּמָיוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת נִרְאוֹת בּוֹ. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב בְּאַבְרָהָם מַחֲזֶה סְתָם, וּבְבִלְעָם מַחֲזֵה שַׁדַּי.

דף צא:

וְעַל דָּא עַד לָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם הֲוָה לֵיהּ הַאי דַּרְגָּא כִּדְאָמָרַן. כֵּיוָן דְּאִתְגְּזַר מִיָּד וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם וְגו' אִתְחֲזוּן כֻּלְּהוּ (שאר) (דף צא ע"ב) דַּרְגִּין עַל הַאי דַּרְגָּא, וְהַאי דַּרְגָּא מַלְיֵיל עִמֵּיהּ כְּדְקָא חָזֵי בִּשְׁלִימוּ. וְאַבְרָהָם אִתְקַטַּר מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וְעָאל בִּבְרִית קְיָימָא קַדִּישָׁא כְּדְקָא חָזֵי בִּשְׁלִימוּ

וְעַל כֵּן, טֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם, הָיְתָה לוֹ הַדַּרְגָּה הַזּוֹ כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל, מִיָּד וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וְגוֹ'. נִרְאוּ כָּל [שאר] הַדְּרָגוֹת עַל הַדַּרְגָּה הַזּוֹ, וְהַדַּרְגָּה הַזּוֹ דִּבְּרָה עִמּוֹ כָּרָאוּי בִּשְׁלֵמוּת. וְאַבְרָהָם נִקְשַׁר מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה, וְנִכְנַס לִבְרִית הַקֹּדֶשׁ כָּרָאוּי בִּשְׁלֵמוּת.

השלמה מהשמטות (סימן מ"ח)

שְׁכִינְתָּא אִתְקְרִיאַת אוֹת בְּרִית מִסְטָרָא דְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם זֹאת אוֹת הַבְּרִית בְּסִינַי (ס"א ביני). עַמּוּדָא דְאֶמְצָעִיתָא. וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נָצ"ח הו"ד. אוֹת דָּא צַדִּיק, הִיא דָּא שְׁכִינְתָּא

(שמות ל"א) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם מִכָּאן"ר עַד עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא. דְּלֵית שִׁית בְּכָל אֲתַר אֶלָּא מִסִּטְרָא דְּאָתָּ ו' וְלֵית שְׁבִיעִי אֶלָּא מִטְרָא דְּאָתָּ י' עֶטָרָה עַל רֵישֵׁיהּ חָכְמָ"ה עִלָּאָה אוֹת הִיא חָכְמָה תַּתָּאָה אוֹת הִיא. וְתַקִּינוּ לְמִנְזָר לְתַמָּנְיָיא דְּאִיהוּ תַּמָּן חָכְמָ"ה עַד יְסוֹד לְקַבְּלָא בְּהוֹן י' זְעִירָא לְסַלְקָא לָהּ עַד כֶּתֶר לְמֶהֱוֵי עֶטָרָה עַל רָאשֵׁיהוֹן וְתַקִּינוּ לְשָׁוְיָיא עָרְלָה בְּמָנָא וְעַפְרָא לְקַיָּים (ישעיה ס"ה) וְנָחַשׁ עָפָר לַחְמוֹ: (עד כאן מההשמטות)

שְׁכִינָה נִקְרֵאת אוֹת בְּרִית מִצַּד שֶׁל צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. זאת אוֹת הַבְּרִית - בְּסִינַי. [בין] הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי, וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - נֵצַח הוֹד. אוֹת - זֶה צַדִּיק. הִיא - זוֹ שְׁכִינָה. (שמות לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם - מִכֶּתֶר עַד הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי, שֶׁאֵין שֵׁשׁ בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא מִצַּד הָאוֹת ו', וְאֵין שְׁבִיעִי אֶלָּא מִצַּד הָאוֹת י', עֲטָרָה עַל רֹאשׁוֹ. הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה הִיא אוֹת, הַחָכְמָה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא אוֹת, וְתִקְנוּ לָמוּד לִשְׁמֹנָה שֶׁשָּׁם הִיא חָכְמָה עַד הַיְסוֹד, לְקַבֵּל בָּהֶם י' קְטַנָּה לְהַעֲלוֹתָהּ עַד הַכֶּתֶר לִהְיוֹת עֲטָרָה עַל רֹאשָׁם, וְתִקְנוּ לָשִׂים הָעָרְלָה בִּכְלִי וְעָפָר, לְקַיֵּם וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ: ע"כ מההשמטות.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּאִתְגְּזַר אַבְרָהָם, נָפַק מֵעָרְלָה וְעָאל בְּקְיְימָא קַדִּישָׁא וְאִתְעַטַּר בְּעֶטָרָא קַדִּישָׁא וְעָאל בְּקִיּוּמָא דְּעָלְמָא קָאִים עֲלֵיהּ, וּכְדֵין אִתְקְיָים עָלְמָא בְּגִינֵיהּ. בְּגִין דִּכְתִיב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וּכְתִיב (בראשית ב) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם. בְּה"א בָּרְאָם, בְּאַבְרָהָם. וְכֹלָּא בָּרְזָא חָדָא קָאִים. וּבְשַׁעֲתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחֲמֵי לֵיהּ לְאָדָם כָּל אִנּוּן דָּרִין דְּעָלְמָא, וְחָמָא לוֹן כָּל חַד וְחַד כָּל דָּרָא וְדָרָא כֻּלְּהוּ קָיְמֵי בְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן בְּהַהוּא דִּיוּקְנָא דְּזַמִּינִין לְקַיְימָא בְּהַאי עָלְמָא.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם, יָצָא מֵהָעָרְלָה, וְנִכְנַס לַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה, וְהִתְעַטֵּר בַּעֲטָרָה קְדוֹשָׁה, וְנִכְנַס בַּבְּרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלֶיהָ, וְאָז הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּגָלָלוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי, וְכָתוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם, בְּהֵ"א בָּרְאָם, בְּאַבְרָהָם, וְהַכֹּל עוֹמֵד בְּסוֹד אֶחָד. וּבְשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶרְאָה לָאָדָם אֶת כָּל אוֹתָם הַדּוֹרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְרָאָה אוֹתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כָּל דּוֹר וָדוֹר, כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּגַן הָעֵדֶן בְּאוֹתָהּ הַדְּמוּת שֶׁעֲתִידִים לַעֲמֹד בָּהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה.

וְתָא חֲזֵי, הָא אִתְּמַר כֵּיוָן דְּחָמָא לֵיהּ לְדָוִד דְּלָאו בֵּיהּ חַיִּים כְּלָל, תָּוֹהּ, וְאֵיהוּ יְהִיב לֵיהּ מִדִּילֵיהּ ע' שְׁנִין, בְּגִין כָּךְ הֲווּ לֵיהּ לְאָדָם תְּשַׁע מֵאוֹת וּתְלָתִין שְׁנִין. וְאִנּוּן שִׁבְעִין אִסְתַּלָּקוּ לֵיהּ לְדָוִד. וּמִלָּה דָּא רָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ, דְּדָוִד לֵית לֵיהּ (יומין) בַּר שִׁבְעִין שְׁנִין מֵאָדָם קַדְמָאָה, וְכֹלָּא רָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ. וְכָל מַה דְּלְתַתָּא כֹּלָּא אִיהוּ בָּרָזָא דְּלְעֵילָא.

וּבֹא וּרְאֵה, הֲרֵי נִתְבָּאֵר, כֵּיוָן שֶׁרָאָה אֶת דָּוִד שֶׁאֵין בּוֹ חַיִּים כְּלָל, תָּמַהּ, וְהוּא נָתַן לוֹ מִשֶּׁלּוֹ שִׁבְעִים שָׁנִים. מִשּׁוּם כָּךְ הָיוּ לוֹ לְאָדָם תְּשַׁע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנִים, וְאוֹתָם הַשִּׁבְעִים עָלוּ לוֹ לְדָוִד. וְהַדָּבָר הַזֶּה הוּא סוֹד שֶׁל חָכְמָה, שֶׁלְּדָוִד אֵין [ימים] פָּרַט לְשִׁבְעִים הַשָּׁנִים מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן. וְהַכֹּל הוּא סוֹד שֶׁל חָכְמָה. וְכָל מַה שֶּׁלְּמַטָּה, הַכֹּל הוּא בְּסוֹד שֶׁל מַעְלָה.

וְתָא חֲזֵי, בְּכָל אִנּוּן דִּיוּקְנִין דְּנִשְׁמָתִין דְּעָלְמָא כֻּלְּהוּ זִוּוּגִין זִוּוּגִין קַמֵּיהּ. לְבָתַר כַּד אַתְיָין לְהַאי עָלְמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְזַוֵּוג זִוּוּגִין.

וּבוֹא וּרְאֵה, בְּכָל אוֹתָן הַדְּמָיוֹת שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, כֻּלָּם לְפָנָיו זוּגוֹת זוּגוֹת. לְאַחַר מִכֵּן, כְּשֶׁבָּאִים לָעוֹלָם הַזֶּה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַוֵּג זִוּוּגִים.

אָמַר רַבִּי (יהודה) יִצְחָק קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (מזווג זווגין ואמר) אָמַר בַּת פְּלוֹנִי לִפְלוֹנִי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַאי קָא מַיְירֵי וְהָא כְּתִיב, (קהלת א) אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כְּתִיב, שֶׁאנֵי לְעֵילָּא.

אָמַר רַבִּי [יהודה] יִצְחָק, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [מזווג זווגים ואומר] אוֹמֵר בַּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַה זֶּה אוֹמֵר, וַהֲרֵי כָּתוּב (קהלת א) אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כָּתוּב, שׁוֹנֶה לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַאי כְּרוֹזָא הָכָא. וְהָא אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּהַהִיא שַׁעֲתָא מַמָּשׁ דְּנָפִיק בַּר נָשׁ לְעָלְמָא בַּת זוּגוֹ אִזְדַּמְנַת לוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּיא דְּנִשְׁמַתְהוֹן מִתְעַטְּרִין קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא עַד לָא יֵיתוּן לְעָלְמָא, דְּהָכִי תְּנִינָן בְּהַהִיא שַׁעֲתָא דְּאַפִּיק קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נְשָׁמָתִין לְעָלְמָא, כָּל אִנּוּן רוּחִין וְנִשְׁמָתִין כֻּלְּהוּ כְּלִילָן דְּכַר וְנוּקְבָא דְּמִתְחַבְּרָן כְּחָדָא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַה כָּאן הַכְּרוֹז, וַהֲרֵי אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר רַבִּי חִיָּיא, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מַמָּשׁ שֶׁיּוֹצֵא אָדָם לָעוֹלָם, בַּת זוּגוֹ מְזֻמֶּנֶת לוֹ? אָמַר רַבִּי אַבָּא, אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם מִתְעַטְּרוֹת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ טֶרֶם יָבוֹא לָעוֹלָם. שֶׁכָּךְ שָׁנִינוּ, בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹצִיא נְשָׁמוֹת לָעוֹלָם, כָּל אוֹתָן הָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת, כֻּלָּן כְּלוּלוֹת זָכָר וּנְקֵבָה שְׁמְחָבְּרוֹת יַחַד.

וְאִתְמַסְּרָן בִּידָא דְּהַהוּא מְמַנָּא שְׁלִיחָא דְּאִתְפַּקַּד עַל עִדּוּאֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא. וְלֵילְיָה שְׁמֵיהּ, וּבְשַׁעֲתָא דְּנָחֲתִין וְאִתְמַסְּרָן בִּידוֹי מִתְפָּרְשִׁין, וּלְזִמְנִין דָּא אַקְדִּים מִן דָּא וְאָחִית לְהוּ בִּבְנֵי נָשָׁא. וְכַד (מחא) מָטָא עִידָּן דְּזִוּוּגָא דִּלְהוֹן. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיָדַע אִנּוּן רוּחִין וְנִשְׁמָתִין מְחַבֵּר לוֹן כְּדְקְדְמֵימְתָא וּמַכְרְזָא עֲלַיְיהוּ. וְכַד אִתְחַבְּרָן אִתְעֲבִידוּ חַד גּוּפָא חַד נִשְׁמָתָא יְמִינָא וּשְׂמָאלָא כְּדְקָא חָזֵי, וּבְגִין כָּךְ אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְאִי תֵּימָא הָא תָּנִינָן לֵית זִוּוּגָא אֶלָּא לְפוּם עוֹבָדוֹי וְאַרְחוֹי דְּבַר נָשׁ. הָכִי הוּא וַדַּאי. דְּאִי זָכֵי וְעוֹבָדוֹי אִתְכַּשָּׁרָן, זָכֵי לְהַהוּא דְּיָלֵיהּ לְאִתְחַבָּרָא בֵּיהּ כְּמָה דְּנָפִיק.

וְנִמְסָרוֹת בִּידֵי אוֹתוֹ הַמְמֻנֶּה הַשַּׁלִּיחַ שֶׁנִּתְמַנָּה עַל הֶרְיוֹנוֹת בְּנֵי הָאָדָם, וּשְׁמוֹ לַיְלָה. וּבְשָׁעָה שֶׁיּוֹרְדוֹת וְנִמְסָרוֹת בְּיָדָיו, נִפְרָדוֹת, וְלִפְעָמִים זֶה מַקְדִּים לִפְנֵי זֶה, וּמוֹרִיד אוֹתָם בִּבְנֵי הָאָדָם. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ [מכה] זְמַן זִוּוּגָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁמַּכִּיר אוֹתָן הָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת מְחַבֵּר אוֹתָן כְּבָרִאשׁוֹנָה וּמַכְרִיז עֲלֵיהֶם. וּכְשֶׁמִּתְחַבְּרִים, נַעֲשִׂים גּוּף אֶחָד וּנְשָׁמָה אַחַת, יָמִין וּשְׂמֹאל כָּרָאוּי, וּמִשּׁוּם כָּךְ אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי שְׁנֵינוּ שֶׁאֵין זִוּוּג אֶלָּא לְפִי מַעֲשֵׂי וְדַרְכֵי הָאָדָם - כָּךְ הָוֶה וַדַּאי! שֶׁאִם זוֹכֶה וּמַעֲשָׂיו כְּשֵׁרִים, הוּא זוֹכֶה לְהִתְחַבֵּר עִם אוֹתוֹ שֶׁלּוֹ כְּמוֹ שֶׁיָּצָא.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא מַאן דְּאִתְכַּשְׁרָן עוֹבָדוֹי בְּאָן אֲתַר יִתְבַּע (ס"א יתבא) הַהוּא זִוּוּגָא דִּילֵיהּ. אָמַר לֵיהּ הָא תְּנִינָן לְעוֹלָם יִמְכֹּר אָדָם כו' וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם (ד"א ל"ג תא חזי). דְּתַלְמִיד חָכָם פְּקִדוֹנָא דְמָארֵיהּ אִתְפַּקְדָן בִּידֵיהּ. תָּאנָא בְּרָזָא דְמַתְנִיתָא כָּל אִנּוּן דְּאָתוּ בְּגִלְגּוּלָא דְּנִשְׁמָתִין יָכְלִין לְאַקְדָּמָא בְּרַחֲמֵי זִוּוּגָא דִּלְהוֹן. וְעַל הַאי אִתְעָרוּ חַבְרַיָּיא. (אין נושאין נשים במועד אבל מקדשין) שֶׁמָּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים. וְשַׁפִּיר קָאָמְרוּ אַחֵר דַּיְּיקָא, וְעַל כֵּן קָשִׁין זִוּוּגִין קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְעַל כֹּלָּא (פנים) וַדַּאי כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְיָ כְּתִיב.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מִי שֶׁמַּעֲשָׂיו כְּשֵׁרִים, בְּאֵיזֶה מָקוֹם יְבַקֵּשׁ [יושב] אֶת זִוּוּגוֹ? אָמַר לוֹ, הֲרֵי שְׁנֵינוּ, לְעוֹלָם יִמְכֹּר אָדָם וְכוּ' וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם, [ד"א ובא ראה] שֶׁתַּלְמִיד חָכָם פִּקָּדוֹן רִבּוֹנוֹ נִפְקָד בְּיָדוֹ. שְׁנֵינוּ בְּסוֹד הַמִּשְׁנָה, כָּל אוֹתָם שֶׁבָּאוּ בְּגִלְגּוּל שֶׁל נְשָׁמוֹת, יְכוֹלִים לְהַקְדִּים בְּרַחֲמִים אֶת זִוּוּגָם. וְעַל זֶה הֵעִירוּ הַחֲכָמִים, אֵין נוֹשְׂאִים נָשִׁים בַּמּוֹעֵד, אֲבָל מְקַדְּשִׁים, שֶׁמָּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים. וְיָפֶה אָמְרוּ אַחֵר בְּדִיּוּק. וְעַל כֵּן קָשִׁים הַזִּוּוּגִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעַל כָּל פָּנִים וַדַּאי כָּתוּב כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה'.

דף צב.

רַבִּי יְהוּדָה שָׁלַח לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר הָא רָזָא דְמִלָּה יְדַעְנָא, אִנּוּן דְּאָתוּ בְּגִלְגּוּלָא דְּנִשְׁמָתִין מֵאָן אֲתַר לְהוּ זִוּוּגָא. שְׁלַח לֵיהּ כְּתִיב, (שופטים כא) מַה נַּעֲשֶׂה לָהֶם לַנּוֹתָרִים לְנָשִׁים וְגו'. וּכְתִיב לְכוּ וַחֲטַפְתֶּם לָכֶם וְגו'. פַּרְשָׁתָא דִּבְנֵי בִנְיָמִין אוֹכַח וְעַל הַאי תְּנִינָן שֶׁמָּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים. (כי אותו אחר אין לו בת זוגו, אבל תשכח דא כגון בר נש דנסיב בת זוגיה ולא הוו ליה מנה בנין ומת, ייתי אחוהי וייבם אתתיה ויתיליד ליה (דף צב ע"א) מנה בר. האי בר הוא מיתא דאהדרת נשמתיה לעלמא. דא הוא אחר דאין לו בת זוג אלא אמיה, ודא הוא שמא יקדמנו אחר ברחמים דיכיל לאקדמא אחרא למיסב אתתיה דדא ברחמי ובצלותא ואף על גב דאמינא לך דיכיל לאקדמא ברחמי לא יכיל אלא אם (הוא) בעלה חייבא איהו ואיהו זכאה)

רַבִּי יְהוּדָה שָׁלַח לְרַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר, הֲרֵי סוֹד הַדָּבָר יָדַעְתִּי, אוֹתָם שֶׁבָּאוּ בְּגִלְגּוּל נְשָׁמוֹת - מֵאֵיזֶה מָקוֹם לָהֶם יֵשׁ זִוּוּג? שָׁלַח לוֹ, כָּתוּב (שופטים כא) מַה נַּעֲשֶׂה לָהֶם לַנּוֹתָרִים לְנָשִׁים וְגו'. וְכָתוּב וַחֲטַפְתֶּם לָכֶם וְגו'. פָּרָשַׁת בְּנֵי בִנְיָמִין מוֹכִיחָה, וְעַל זֶה שָׁנִינוּ שֶׁמָּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים. [וכי אותו אחר אין לו בת זוגו? אבל תמצא זה כמו אדם שנשא בת זוגו ולא היו לו ממנה בנים ומת, יבא אחיו וייבם את אשתו ויולד לו ממנה בן, הבן הזה הוא המת שנשמתו חזרה לעולם, זה הוא האחר שאין לו בת זוג אלא אמו, וזה הוא שמא יקדמנו אחר ברחמים, שיכול להקדים אחר לשא את אשתו של זה ברחמים ובתפלה, ואף על גב שאמרתי לך שיכולים להקדים אחר ברחמים, לא יכול אלא אם (הוא) בעלה הוא רשע והוא צדיק].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה (השתא) הַאי הוּא וַדַּאי דְּקִשְׁיִן זִוּוּגִין קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּאוֹרַיְיתָא אוֹלִיף לְהוּ אָרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכָל טְמִירִין וּגְנִיזָא דְּגָנִיזִין קַמֵּיהּ. וַדַּאי כְּתִיב, (תהלים יט) תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה וגו'. זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ מַאן דְּיִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא וְלָא יִתְפְּרַשׁ מִינָהּ, דְּכָל מַאן דְּיִתְפְּרַשׁ מֵאוֹרַיְיתָא אֲפִלּוּ שַׁעֲתָא חָדָא כְּמָה דְּאִתְפְּרַשׁ מֵחַיֵּי דְּעָלְמָא דְּכְתִיב, (דברים ל) כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ. וּכְתִיב, (משלי ג) אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ׃

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, [כעת] זֶה הוּא וַדַּאי שֶׁקָּשִׁים הַזִּוּוּגִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָם אֶת דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכָל הַנִּסְתָּרוֹת וְהַגְּנָזִים שֶׁגְּנוּזִים לְפָנָיו. וַדַּאי כָּתוּב (תהלים יט) תּוֹרַת ה' תְּמִימָה וגו'. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה, שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּפְרָד מִן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת, כְּמִי שֶׁנִּפְרָד מֵחַיֵּי הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (דברים ל) כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ, וְכָתוּב (משלי ג) אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ.

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וגו'. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ וגו'. זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁאָר עַמִּין, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרָא לוֹן צַדִּיקִים. דְּתַנְיָא מֵאָה וְעֶשְׂרִים (ד"א ל"ג וחמש) וּתְמַנְיָא אַלְפֵי מָארֵי דְּגַדְפִּין דְּאָזְלִין וְטָאסִין כָּל עָלְמָא וְשָׁמְעִין קָלָא וְאַחֲדִין לֵיהּ לְהַהוּא קָלָא.

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וגו'. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ וגו'. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָא לָהֶם צַדִּיקִים. שֶׁלַּמְּדָנוּ, מֵאָה וְעֶשְׂרִים [וחמש] וּשְׁמוֹנָה אֲלָפִים בַּעֲלֵי כְנָפַיִם שֶׁהוֹלְכִים וְטָסִים אֶת כָּל הָעוֹלָם, וְשׁוֹמְעִים קוֹל וְאוֹחֲזִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל.

כְּמָה דְּתָנִינָן לֵית לָךְ מִלָּה בְּעָלְמָא דְּלֵית לָהּ קָלָא, וְאָזְלָא וְטָאסָא בָּרְקִיעָא, וְאַחֲדִין לָהּ מָארֵי דְּגַדְפִּין וְסָלְקִין הַהוּא קָלָא (ד"א למאריהון) דְּאָמְרִין (נ"א דמדין) וְדַיְינִין לָהּ הֵן לְטַב הֵן לְבִישׁ דִּכְתִיב, (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וגו'.

כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר בָּעוֹלָם שֶׁאֵין לוֹ קוֹל וְהוֹלֵךְ וְטָס בָּרָקִיעַ. וְאוֹחֲזִים בּוֹ בַּעֲלֵי כְנָפַיִם, וּמַעֲלִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל [לרבונם] שֶׁאוֹמְרִים [בעלי הדין] וְדָנִים אוֹתוֹ הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע, שֶׁכָּתוּב (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וגו'.

אֵימָתַי דַּיְינִין לְהַהוּא קָלָא. רַבִּי חִיָּיא אָמַר בְּשַׁעֲתָא דְּבַר נָשׁ שָׂכִיב וְנָאִים, וְנִשְׁמָתֵיהּ נָפְקַת מִנֵּיהּ, וְהִיא אַסְהִידַת בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ, וּכְדֵין דַּיְינִין לְהַהוּא קָלָא הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (מיכה ז) מְשֹׁכֶבֶת חֵיקֶךָ שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ. מַאי טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּהִיא אַסְהִידַת בְּבַר נָשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כָּל מַה דְּבַר נָשׁ עָבִיד בְּכָל יוֹמָא נִשְׁמָתֵיהּ אַסְהִידַת בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ בְּלֵילְיָא.

מָתַי דָּנִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל? רַבִּי חִיָּיא אָמַר, בְּשָׁעָה שֶׁבֶּן אָדָם שׁוֹכֵב וְיָשֵׁן וְנִשְׁמָתוֹ יְצָאָה מִמֶּנּוּ, וְהִיא מְעִידָה בְּבֶן הָאָדָם, וְאָז דָּנִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז) מִשְׁכֶּבֶת חֵיקֶךָ שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ. מָה

הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִיא מְעִידָה בָּאָדָם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל מַה שֶּׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּכָל יוֹם, נִשְׁמָתוֹ מְעִידָה בּוֹ בָּאָדָם בַּלַּיְלָה.

תָּאנָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בִּתְחִלַּת שַׁעֲתָא קַמַּיְיתָא בְּלֵילְיָא כַּד נָשַׁף יְמָמָא וְעָאל שִׁמְשָׁא מָארֵי דְּמַפְתְּחָן דְּמָמָנָן עַל שִׁמְשָׁא עָאל בִּתְרֵיסַר תַּרְעִין דִּפְתִיחִין בִּימָמָא, בָּתַר דְּעָל בְּכֻלְּהוּ, כָּל אִנּוּן תַּרְעִין סְתִימִין (נ"א פתחין), כָּרוֹזָא קָאִים וְשָׁרֵי לְאַכְרָזָא, קָאִים מָאן דְּקָאִים וְאָחִיד לְאִנּוּן מַפְתְּחָן, בָּתַר דְּסִיֵּים כָּרוֹזָא, כָּל אִנּוּן נְטוּרֵי עָלְמָא מִתְכַּנְּשִׁין וְסָלְקִין, לֵית מָאן דְּפָתַח (פומא) פֻּטָּרָא כֻּלָּא מִשְׁתַּכְּכִין. כְּדֵין דִּינִין דִּלְתַתָּא מִתְעָרִין וְאָזְלִין וְשָׁאטִין בְּעָלְמָא, וְסִיהֲרָא שָׁארֵי לְאַנָּהָרָא.

לְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בִּתְחִלַּת הַשָּׁעָה הָרִאשׁוֹנָה בַּלַּיְלָה, כְּשֶׁנּוֹשֵׁף [שיוצא] הַיּוֹם וְנִכְנָס הַשֶּׁמֶשׁ, בַּעַל הַמַּפְתְּחוֹת שֶׁמְּמֻנֶּה עַל הַשֶּׁמֶשׁ נִכְנָס בִּתְרֵיסַר שְׁעָרִים שֶׁפְּתוּחִים בַּיּוֹם. אַחַר שֶׁנִּכְנַס בְּכֻלָּם, כָּל אוֹתָם הַשְּׁעָרִים הַסְּתוּמִים [הפתוחים], הַכָּרוֹז עוֹמֵד וּמַתְחִיל לְהַכְרִיז. עוֹמֵד מִי שֶׁעוֹמֵד וְאוֹחֵז אֶת אוֹתָם הַמַּפְתְּחוֹת. אַחַר שֶׁסִּיֵּם הַכָּרוֹז, כָּל אוֹתָם שׁוֹמְרֵי הָעוֹלָם מִתְכַּנְּסִים וְעוֹלִים, וְאֵין מִי שֶׁפּוֹתֵחַ [פה] פִּתְחוֹן פֶּה וְהַכֹּל שׁוֹקְטִים. אָז מִתְעוֹרְרִים הַדִּינִים שֶׁלְּמַטָּה, וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם, וְהַלְּבָנָה מַתְחִילָה לְהָאִיר.

וּמָאנֵי דְּיָבְבָא תָּקְעִין וּמְיַלְּלִין. תָּקְעִין תִּנְיָינוּת כְּדֵין מִתְעָרֵי שִׁירְתָא וּמְזַמְּרִין קַמֵּי מָארֵיהוֹן, כַּמָּה מָארֵי תְּרֵיסִין קָיְימוּ בְּקִיּוּמַיְיהוּ וְאִתְעָרִין דִּינִין בְּעָלְמָא, כְּדֵין בְּנֵי נָשָׁא נָיְימִין וְנִשְׁמָתָא נָפְקַת וְאִסְתַּיְידַת סַהֲדוּתָא וְאִתְחַיְיבַת בְּדִינָא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד חֶסֶד בְּבַר נָשׁ וְנִשְׁמָתָא תְּבַת לְאַתְרָהּ.

וּבַעֲלֵי הַיְבָבָה תּוֹקְעִים וּמְיַלְּלִים. תּוֹקְעִים שֵׁנִית. אָז מִתְעוֹרֶרֶת שִׁירָה וּמְזַמְּרִים לִפְנֵי רִבּוֹנָם. כַּמָּה בַּעֲלֵי מַגָּנִים עוֹמְדִים בִּמְקוֹמָם וּמְעוֹרְרִים דִּינִים בָּעוֹלָם. אָז בְּנֵי הָאָדָם יְשֵׁנִים, וְהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת וּמְעִידָה עֵדוּת וּמִתְחַיֶּבֶת בַּדִּין. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם אָדָם, וְהַנְּשָׁמָה שָׁבָה לִמְקוֹמָהּ.

בְּפַלְגוּת לֵילְיָא כַּד צַפֳּרִין מִתְעָרִין, סִטְרָא דְּצָפוֹן אִתְעַר בְּרוּחָא, קָם בְּקִיּוּמֵיהּ שַׂרְבִיטָא דְּבִסְטַר דָּרוֹם וּבָטַשׁ בְּהַהוּא רוּחָא וְשָׁכִיךְ וְאִתְבַּסָּם, כְּדֵין אִתְעַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּנִימוּסוֹי לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּא בְּגִנְתָא דְּעֵדֶן.

בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, כְּשֶׁהַצִּפֳּרִים מִתְעוֹרְרוֹת, צַד הַצָּפוֹן מִתְעוֹרֵר בָּרוּחַ, עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ הַשַּׂרְבִיט שֶׁבְּצַד הַדָּרוֹם, וּמַכֶּה בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ וְשׁוֹקֵט וּמִתְבַּסֵּם. אָז מִתְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמִנְהָגָיו לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן.

בְּהַהוּא שַׁעֲתָא זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּבַר נָשׁ דְּקָאִים לְאִשְׁתַּעֲשָׁעָא בְּאוֹרַיְיתָא, דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָל צַדִּיקַיָּא דִּבְגִנְתָא דְּעֵדֶן כֻּלְּהוּ צָיְיתִין לְקָלֵיהּ הָדָא הוּא דִכְתִיב, (שיר השירים ח) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי. וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא

מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ חַד חוּטָא דְּחֶסֶ"ד לְמֶהֱוֵי (ד"א ל"ג תדיר) נְטִיר בְּעָלְמָא, דְּהָא עִלָּאִין וְתַתָּאִין נָטְרִין לֵיהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (תהלים מב) יוֹמָם יְצַוֶּה יְיָ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁעוֹמֵד לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בַּתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן, כֻּלָּם מַקְשִׁיבִים לְקוֹלוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ח) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹשִׁךְ עָלָיו חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶ"ד שֶׁיִּהְיֶה [תמיד] שָׁמוּר בָּעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים שׁוֹמְרִים אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב) יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי.

דף צב:

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה כָּל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּהַאי שַׁעֲתָא בְּאוֹרַיְיתָא וַדַּאי אִית לֵיהּ חוּלָקָא תָּדִיר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַאי טַעְמָא תָּדִיר. אָמַר לֵיהּ הָכִי אוֹלִיפְנָא דְּכָל פַּלְגוּת לֵילְיָא כַּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַר בְּגִנְתָא דְעֵדֶן כָּל אִנּוּן נְטִיעָן דְּגִינְתָא אִשְׁתַּקְיָין יַתִּיר מֵהַהוּא נַחֲלָא דְּאִקְרֵי (דף צב ע"ב) נַחַל קְדוּמִים נַחַל עֲדָנִים דְּלָא פְּסְקוּ מֵימוֹי לְעָלְמִין, כְּבֵיכוֹל הַהוּא דְּקִאים וְאִשְׁתְּדִּל בְּאוֹרַיְיתָא כְּאִילּוּ הַהוּא נַחֲלָא אִתְרַק עַל רֵישֵׁיהּ וְאַשְׁקֵי לֵיהּ בְּגוֹ אִנּוּן נְטִיעָן דְּבְגִנְתָא דְעֵדֶן. (אמר רבי יוסי) וְלֹא עוֹד אֶלָּא הוֹאִיל וְכֻלְּהוּ צַדִּיקַיָּיא דִּבְגוֹ גִּנְתָא דְעֵדֶן צַיְּיתִין לֵיהּ, חוּלָקָא שַׁוְיִין לֵיהּ בְּהַהוּא שַׁקְיוּ דְּנַחֲלָא. אִשְׁתְּכַח דְּאִית לֵיהּ חוּלָקָא תָּדִיר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּשָּׁעָה הַזּוֹ בַּתּוֹרָה, וַדַּאי יֵשׁ לוֹ חֵלֶק תָּמִיד בָּעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מָה הַטַּעַם תָּמִיד? אָמַר לוֹ, כָּךְ לָמַדְנוּ, שֶׁכָּל חֲצוֹת לַיְלָה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּגַן עֵדֶן, כָּל הַנְּטִיעוֹת שֶׁל הַגַּן מַשְׁקִים יוֹתֵר מֵאוֹתוֹ הַנַּחַל שֶׁנִּקְרָא נַחַל קְדוּמִים, נַחַל עֲדָנִים, שֶׁאֵין פּוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים. כְּבֵיכוֹל אוֹתוֹ שֶׁעוֹמֵד וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, כְּאִלּוּ אוֹתוֹ הַנַּחַל מוֹרִיק עַל רֹאשׁוֹ וּמַשְׁקֶה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ אוֹתָם הַנְּטִיעוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן. [אמר רבי יוסי] וְלֹא עוֹד, אֶלָּא הוֹאִיל וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּתוֹךְ גַּן הָעֵדֶן מַקְשִׁיבִים לוֹ, שָׂמִים לוֹ חֵלֶק בְּאוֹתָהּ הַשְׁקָאַת הַנַּחַל. נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק תָּמִיד בָּעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי אַבָּא הֲוָה אָתֵי מִטְבֶּרְיָה לְבֵי טְרוֹנְיָא דְּחָמוּי, וְרַבִּי יַעֲקֹב בְּרֵיהּ הֲוָה עִמֵּיהּ, אִעָרְעוּ בְּכַפַּר טַרְשָׁא. כַּד בָּעוּ לְמִשְׁכַּב, אָמַר רַבִּי אַבָּא לְמָרֵיהּ דְּבֵיתָא אִית הָכָא תַּרְנְגוֹלָא. אָמַר לֵיהּ מָאנָא דְּבֵיתָא, אַמַּאי. אָמַר לֵיהּ בְּגִין דְּקָאִימְנָא בְּפַלְגוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ.

רַבִּי אַבָּא הֲיָה בָּא מִטְּבֶרְיָה לְבֵית טְרוֹנְיָא שֶׁלְּחָמָיו, וְרַבִּי יַעֲקֹב בְּנוֹ הָיָה עִמּוֹ. נִפְגְּשׁוּ בִּכְפַר טַרְשָׁא. כְּשֶׁרָצוּ לִשְׁכַּב, אָמַר רַבִּי אַבָּא לְבַעַל הַבַּיִת: יֵשׁ כָּאן תַּרְנְגוֹל? אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: לָמָּה? אָמַר לוֹ: מִשּׁוּם שֶׁאֲנִי קָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ.

אָמַר לֵיהּ לָא אִצְטְרִיךְ, דְּהָא סִימָנָא לִי בְּבֵיתָא דְּהָדֵין טַקְלָא דְּקַמֵּי עַרְסָאי מָלִינָא לֵיהּ מַיָּא וְנָטִיף טִיף טִיף, בְּפַלְגוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ אִתְרָקוּ כֻּלְּהוּ מַיָּא, וְאִתְגַּלְגַּל הָאי קִיטְפָּא וְנָהִים, וְאִשְׁתְּמַע קָלֵיהּ בְּכָל בֵּיתָא, וּכְדֵין הוּא פַּלְגוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ, וְחַד סָבָא הֲוָה לִי דַּהֲוָה קָם

בְּכָל פַּלְגּוּת לֵילְיָא וְאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, וּבְגִינֵי כָּךְ עָבַד הָאי, אָמַר רִבִּי אַבָּא בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּשַׁדַּרְנִי הָכָא, בְּפַלְגּוּת לֵילְיָא נָהִים הַהוּא גַּלְגַּלָּא דְּקִיטְפָּא, קָמוּ רִבִּי אַבָּא וְרִבִּי יַעֲקֹב. שָׁמְעוּ לְהַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה יָתִיב בְּשִׁפּוּלֵי בֵּיתָא וּתְרִין בְּנוֹי עִמֵּיהּ, וַהֲוָה אָמַר כְּתִיב (תהלים קיט סב) חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ, מַאי קָא חָמָא דָּוִד דְּאֵיהוּ אָמַר חֲצוֹת לַיְלָה וְלָא בַּחֲצוֹת לַיְלָה. אֶלָּא חֲצוֹת לַיְלָה וַדַּאי, לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר הָכִי. וְכִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָכִי אִקְּרִי. אִין, דְּהָא חֲצוֹת לַיְלָה מַמָּשׁ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִשְׁתְּכַח וְסִיעָתָא דִּילֵיהּ וּכְדֵין הִיא שַׁעֲתָא דְּעַיֵּיל בְּגִנְתָא דְּעֵדֶן לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּא.

אָמַר לוֹ: לֹא צָרִיךְ, שֶׁהֲרֵי סִימָן יֵשׁ לִי בַּבַּיִת - שֶׁהַמִּשְׁקָל הַזֶּה שֶׁלְּפָנַי מִטָּתִי, אֲנִי מְמַלֵּא אוֹתוֹ בְּמַיִם, וּמְטַפְּטֵף טְפָּה טְפָּה. וּבַחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ מִתְרוֹקְנִים כָּל הַמַּיִם, וּמִתְגַּלְגֵּל הַגַּלְגַּל [הדבוק] הַזֶּה וְנוֹהֵם, וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּכָל הַבַּיִת. וְאָז הוּא חֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ. וְזֶקֶן אֶחָד הָיָה לִי שֶׁהָיָה קָם בְּכָל חֲצוֹת לַיְלָה וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ עָשָׂה אֶת זֶה. אָמַר רִבִּי אַבָּא: בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁשָּׁלְחַנִי לְכָאן. בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה נָהֲם אוֹתוֹ הַגַּלְגַּל [הדבוק]. קָמוּ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יַעֲקֹב, וְשָׁמְעוּ אֶת אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּיִרְכָתֵי הַבַּיִת וּשְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ, וְהָיָה אוֹמֵר, כָּתוּב (תהלים קיט) חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ. מָה רָאָה דָּוִד שֶׁהוּא אָמַר חֲצוֹת לַיְלָה וְלֹא בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה? אֶלָּא חֲצוֹת לַיְלָה - וַדַּאי לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא אָמַר כָּךְ. וְכִי כָּךְ נִקְרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? כֵּן, שֶׁהֲרֵי חֲצוֹת לַיְלָה מַמָּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְצָא וְסִיעָתוֹ, וְאָז הִיא הַשָּׁעָה שֶׁנִּכְנָס לְגַן הָעֵדֶן לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים.

אָמַר רַבִּי אַבָּא לְרַבִּי יַעֲקֹב וַדַּאי נִשְׁתַּתֵּף בִּשְׁכִינְתָּא וְנִתְחַבַּר כְּחָדָא, קְרִיבוּ וְיִתְיבוּ עִמֵּיהּ, אָמְרוּ לֵיהּ אֵימָא מִלָּה דְּפוּמָךְ דְּשַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ. מְנָא לָךְ הַאי. אָמַר לוֹן מִלָּה דָּא אוֹלִיפְנָא מִסָּבָאי. וְתוּ הֲוָה אָמַר דְּתָנֵי (נ"א דתחלת) שַׁעֲתֵי קָמַיְיתָא דְּלֵילְיָא כָּל דִּינִין דִּלְתַתָּא מִתְעָרִין וְאָזְלִין וְשָׁאטִין בְּעָלְמָא.

אָמַר רַבִּי אַבָּא לְרַבִּי יַעֲקֹב, וַדַּאי נִשְׁתַּתֵּף עִם הַשְׁכִּינָה וְנִתְחַבֵּר יַחַד. קָרְבוּ וְיָשְׁבוּ עִמּוֹ. אָמְרוּ לוֹ, אֱמֹר דְּבַר פִּיךָ, שֶׁיָּפֶה אָמַרְתָּ, מִנַּיִן לְךָ זֶה? אָמַר לָהֶם, דָּבָר זֶה לִמַּדְתִּי מִסָּבִי. וְעוֹד הָיָה אוֹמֵר, שֶׁשֹּׁלֶשׁ [שתחלת] הַשָּׁעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַלַּיְלָה, כָּל הַדִּינִים שֶׁלְּמַטָּה מִתְעוֹרְרִים וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם.

בְּפַלְגּוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַר בְּגִנְתָא דְּעֵדֶן וְדִינִין דִּלְתַתָּא לָא מִשְׁתַּכְחָן. וְכָל נִימוֹסִין דִּלְעֵילָּא בְּלֵילְיָא לָא אִשְׁתְּכָחוּ אֶלָּא בְּפַלְגּוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ. מִנַּיִן מֵאֲבְרָהָם דִּכְתִיב וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה. בְּמִצְרַיִם (שמות יב) וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, וּבְאַתְרִין סַגִּיאִין בְּאוֹרַיְיתָא הָכִי אִשְׁתְּכַח. וְדָוִד הַוָּה יָדַע. (ומה) וּמְנָא הַוָּה יָדַע. אֶלָּא הָכִי אָמַר סָבָא. דְּמַלְכוּתָא דִּילֵיהּ בְּהַאי (ליליא) תַּלְיָא. וְעַל דָּא קָאִים בְּהַהִיא שַׁעֲתָא וְאָמַר שִׁירָתָא, וּלְהָכִי קָרְיֵיה לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲצוֹת לַיְלָה מַמָּשׁ, אָקוּם לְהוֹדוֹת לְךָ וְגו' דְּהָא כָּל דִּינִין תַּלְיָין מֵהָכָא, וְדִינִין דְּמַלְכוּתָא מֵהָכָא מִשְׁתַּכְּחִין, וְהַהִיא שַׁעֲתָא אִתְקְטִיר בֵּהּ דָּוִד וְקָם וְאָמַר שִׁירָתָא. אֲתָא רַבִּי אַבָּא וּנְשַׁקֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ וַדַּאי הָכִי הוּא בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּשַׁדַּרְנִי הָכָא.

וּבַחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרֵר בְּגַן עֵדֶן, וְהַדִּינִים שֶׁלְּמַטָּה אֵין נִמְצָאִים. וְכָל הַמְּנַהֲגִים שֶׁלְּמַעְלָה בַּלַּיְלָה, אֵין נִמְצָאִים אֶלָּא בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ. מִנַּיִן לָנוּ? מֵאַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית יד) וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה. בְּמִצְרַיִם - (שמות יב) וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה. וּבְמִקּוֹמוֹת רַבִּים בַּתּוֹרָה כָּךְ נִמְצָא. וְדָוִד הָיָה יוֹדֵעַ. [ומה] וּמִנַּיִן הָיָה יוֹדֵעַ? אֶלָּא כָּךְ אָמַר הַזָּקֵן, שֶׁמַּלְכוּתוֹ תְּלוּיָה בָּזֶה [הלילה], וְעַל זֶה עוֹמֵד בַּשָּׁעָה הַזּוֹ וְאוֹמֵר שִׁירָה, וְלָכֵן קָרָא לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא חֲצוֹת לַיְלָה [ממש] אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ וְגוֹ', שֶׁהֲרֵי כָּל הַדִּינִים תְּלוּיִים מִכָּאן, וְדִינֵי הַמַּלְכוּת נִמְצָאִים מִכָּאן. וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה נִקְשַׁר דָּוִד בָּהּ, וְקָם וְאָמַר שִׁירָה.

בָּא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקוֹ. אָמַר לוֹ, וַדַּאי כָּךְ הוּא. בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁשְּׁלָחַנִי לְכָאן.

תָּא חֲזֵי, לַיְלָה דִּינָא בְּכָל אֲתַר וְהָא אוֹקִימְנָא מִילֵּי, וְהָכִי הוּא וַדַּאי, וְהָא אִתְעַר קַמֵּי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר הַהוּא יְנוּקָא בְּרֵישָׁהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא אִי הָכִי אַמַּאי כְּתִיב חֲצוֹת לַיְלָה. אָמַר לֵיהּ הָא אִתְּמָר בְּפֶלְגוּת לֵילְיָא מַלְכוּתָא דִּשְׁמַיָּא אִתְעָרַת.

בֹּא רְאֵה, הַלַּיְלָה הוּא דִּין בְּכָל מָקוֹם, וְהָרֵי הֵקַמְנוּ אֶת הַדְּבָרִים, וְכָךְ הוּא וַדַּאי, וְהֲרֵי הֵעַרְתִּי לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר אוֹתוֹ הַיֶּלֶד בְּנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ, אִם כָּךְ, לָמָּה כָּתוּב חֲצוֹת לַיְלָה? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁבַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מִתְעוֹרֶרֶת מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם.

אָמַר אֲנָא שְׁמַעְנָא מִלָּה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא, אֵימָא בְּרִי טַב דְּהָא מִלָּה דְּפוּמָךְ קָלָא דְּבוּצִינָא לֶהֱוֵי. אָמַר אֲנָא שְׁמַעְנָא דְּהָא לַיְלָה דִּינָא דְּמַלְכוּתָא אִיהוּ וּבְכָל אֲתַר דִּינָא הוּא, וְהַאי דְּקָאָמַר חֲצוֹת, בְּגִין דְּיַנְקָא בְּתְרֵי גַּוְונֵי (חצות) בְּדִינָא וְחֶסֶד, וַדַּאי פֶּלְגוּתָא קַדְמִיתָא דִּינָא הוּא, דְּהָא פֶּלְגוּתָא אָחֳרָא נְהִירוּ אַנְפָּהָא בְּסִטְרָא דְּחֶסֶד. וְעַל דָּא חֲצוֹת לַיְלָה כְּתִיב וַדַּאי.

אָמַר, אֲנִי שָׁמַעְתִּי דָּבָר. אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, אֱמוֹר בְּנִי טוֹב, שֶׁהֲרֵי דְּבַר פִּיךָ יִהְיֶה קוֹל הַמָּאוֹר. אָמַר, אֲנִי שָׁמַעְתִּי, שֶׁהֲרֵי הַלַּיְלָה הוּא דִּין הַמַּלְכוּת, וּבְכָל מָקוֹם הוּא דִּין. וְזֶה שֶׁאָמַר חֲצוֹת, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹנֶקֶת בִּשְׁנֵי גְוָנִים [חצות] - בְּדִין וְחֶסֶד. וּוַדַּאי שֶׁהַמַּחֲצִית הָרִאשׁוֹנָה הִיא דִּין, שֶׁהֲרֵי בַּמַּחֲצִית הָאַחֶרֶת הִיא מְאִירָה פָּנֶיהָ בְּצַד הַחֶסֶד, וְעַל כֵּן חֲצוֹת לַיְלָה כָּתוּב וַדַּאי.

דף צג.

קָם רַבִּי אַבָּא וְשַׁוֵּי יְדוֹי בְּרֵישֵׁיהּ וּבָרְכֵיהּ, אָמַר וַדַּאי חֲשִׁיבְנָא דְּחָכְמְתָא לָא אִשְׁתְּכַח בַּר בְּאִנּוּן זַכָּאֵי דְּזָכוּ בָּהּ. הַשְׁתָּא חָמֵינָא דְּאֲפִילּוּ יְנוּקֵי בְּדָרָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן זָכוּ לְחָכְמְתָא עִלָּאָה. זַכָּאָה אַנְתְּ רַבִּי שִׁמְעוֹן. וַוי לְדָרָא דְּאַנְתְּ תִּסְתַּלַּק מִנַּיהּ. יָתְבוּ עַד (דף צג ע"א) צַפְרָא וְאִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא.

קָם רַבִּי אַבָּא וְשָׂם יָדוֹ בְּרֹאשׁוֹ וּבִרְכּוֹ אוֹתוֹ. אָמַר, וַדַּאי חֲשַׁבְתִּי שֶׁאֵין נִמְצֵאת חָכְמָה, רַק בְּאוֹתָם הַצַּדִּיקִים שֶׁזָּכוּ בָהּ. כְּעֵת רָאִיתִי שֶׁאֲפִלּוּ יְלָדִים בַּדּוֹר שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן זָכוּ לְחָכְמָה עֶלְיוֹנָה. אַשְׁרֶיךָ רַבִּי שִׁמְעוֹן! אוֹי לַדּוֹר שֶׁאַתָּה תִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ! יָשְׁבוּ עַד הַבֹּקֶר וְהִתְעַסְּקוּ בַּתּוֹרָה.

פָּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגו'. מִלָּה דָּא הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא מַאי טַעְמָא כְּתִיב וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים, וְכִי כֻּלְּהוּ יִשְׂרָאֵל צַדִּיקֵי נִינְהוּ. וְהָא כַּמָּה חַיָּיבִין אִית בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל כַּמָּה חַטָּאִין וְכַמָּה רַשִּׁיעִין דְּעָבְרִין עַל פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא.

פָּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגו'. הַדָּבָר הַזֶּה הֲרֵי בֵּאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים, מָה הַטַּעַם כָּתוּב (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים, וְכִי כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם צַדִּיקִים? וַהֲרֵי כַּמָּה רְשָׁעִים יֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, כַּמָּה חוֹטְאִים וְכַמָּה רְשָׁעִים שֶׁעוֹבְרִים עַל מִצְוֹות הַתּוֹרָה.

אֶלָּא הָכִי תָּנָא בְּרַזָּא דְמַתְנִיתִין. זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל דְּעָבְדִין קָרְבָּנָא דְרַעֲוָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְמַקְרִיבִין בְּנֵיהוּ לְתַמְנָיָא יוֹמִין לְקָרְבָּנָא, וְכַד אִתְגְּזָרוּ עָאלוּ בְּהַאי חוּלָקָא טָבָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִכְתִיב, (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. כֵּיוָן דְּעָאלוּ בְּהַאי חוּלָקָא דְצַדִּיק אִקְרוּן צַדִּיקִים, וַדַּאי כֻּלָּם צַדִּיקִים.

אֶלָּא כָּךְ שָׁנָה בְּסוֹד הַמִּשְׁנָיוֹת: אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹשִׂים קָרְבָּן שֶׁל רָצוֹן לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, שֶׁמַּקְרִיבִים אֶת בְּנֵיהֶם לִשְׁמוֹנָה יָמִים לְקָרְבָּן, וּכְשֶׁנִּמּוֹלִים, נִכְנָסִים לַחֵלֶק הַטּוֹב שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. וְכֵיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ בַּחֵלֶק הַזֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק, הֵם נִקְרָאִים צַדִּיקִים. וַדַּאי כֻּלָּם צַדִּיקִים.

וְעַל כֵּן לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ. כְּדִכְתִיב, (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם. וּכְתִיב זֶה הַשַּׁעַר לַיְיָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ. אִנּוּן דְּאִתְגְּזָרוּ וְאִקְרוּן צַדִּיקִים. נֵצֶר מַטָּעַי. נִצָּר מֵאִנּוּן נְטִיעִין דְּנָטַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן הַאי אֶרֶץ חַד מִנַּיְיהוּ, וְעַל כֵּן אִית לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל חוּלָקָא טָבָא בְּעָלְמָא דְאָתֵי וּכְתִיב, צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ. (ישעיה ס) לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ. מַהוּ לְעוֹלָם. כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא בְּמַתְנִיתָא דִילָן, וְהָא אִתְּמַר הַאי מִלָּה בֵּין חַבְרַיָּיא. (ותאנא מאי קא חמא קרא דלא אקרי אברהם עד השתא). (נ"א תא חזי, קודשא בריך הוא לא קרא לאברהם אברהם עד השתא מאי טעמא. אלא הכי אוקימנא דעד השתא לא אתגזר, וכד אתגזר אתחבר ביה האי ה"א ושריא ביה), אֶלָּא הָכִי אוֹקִימְנָא דְּעַד הַשְׁתָּא לָא אִתְגְּזַר, וְכַד אִתְגְּזַר אִתְחַבַּר בְּהַאי ה' וּשְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא בֵּיהּ וּכְדֵין אִקְרֵי אַבְרָהָם.

וְעַל כֵּן לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, כַּכָּתוּב (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם, וְכָתוּב זֶה הַשַּׁעַר לַה' צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ, אוֹתָם שֶׁנִּמּוֹלוּ וְנִקְרָאִים צַדִּיקִים. נֵצֶר מַטָּעַי - נֵצֶר מֵאוֹתָם הַנְּטִיעוֹת שֶׁנָּטַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּגַן עֵדֶן. הָאָרֶץ הַזּוֹ הֵיא אַחַת מֵהֶן, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק טוֹב לָעוֹלָם הַבָּא, וְכָתוּב (שם לז) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ. (יסעיה ס) לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, מַה זֶּה לְעוֹלָם? כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ, וַהֲרֵי הַדָּבָר הַזֶּה נִתְבָּאֵר בֵּין הַחֲבֵרִים. [ולמדנו, מה ראה הכתוב שלא נקרא אברהם עד עתה]? [נ"א: בא ראה, הקדוש ברוך הוא לא קרא לאברהם אברהם עד עתה, מה הטעם? אלא כך בארנו, שעד עתה לא נמול, וכשנמול, התחברה בו הה"א הזו ושרתה בו]. אֶלָּא כְּךָ בֵּאַרְנוּ, שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא נִמּוֹל, וּכְשֶׁנִּמּוֹל, הִתְחַבֵּר לַהֵ"א הַזּוֹ וְהַשְּׁכִינָה שָׁרְתָה בּוֹ, וְאָז נִקְרָא אַבְרָהָם.

וְהַיְנוּ דִּכְתִיב, (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם. וְתָאנָא בְּה' בְּרָאָם. וְתָאנָא בְּאַבְרָהָם. מַאי קָאָמְרֵי אֶלָּא דְּא חֶסֶד וְדָא שְׁכִינְתָּא וְכֹלָּא נָחִית כְּחֲדָא, וְלָא קַשְׁיָא מִלָּה וְהַאי וְהַאי הֲווֹ.

וְהַיְנוּ מַה שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם. וְשָׁנָה בָּהּ' בְּרָאָם, וְשָׁנָה בְּאַבְרָהָם. מָה אוֹמְרִים? אֶלָּא זֶה חֶסֶד וְזוֹ הַשְּׁכִינָה, וְהַכֹּל יוֹרֵד יַחַד, וְהַדָּבָר לֹא קָשֶׁה, וְזֶה וְזֶה הָיָה.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי אַבָּא הַאי ה' דְּהִבָּרְאָם זְעִירָא, וְה' (דברים ל"ב ו) דְּהַלַּיְיָ רַבְרְבָא, מַה בֵּין הַאי לְהַאי, אָמַר לֵיהּ דָּא (שכינתא) שְׁמִיטָה, וְדָא יוֹבְלָא (ואית דמתני דכלא חד, דכד מנהרא מצדיק כדין קיימא באשלמותא וה' רברבא, דהא מתנהרא כדקא יאות, ולזמנין דלא קיימא באשלמותא וינקא מסטרא אחרא כדין ה"א זעירא) וּבְגִין כָּךְ זִמְנִין דְּסִיהֲרָא קָיְימָא בְּאַשְׁלָמוּתָא וְזִמְנִין בְּפִגִימוּתָא, וּבְאַנְפָּהָא אִשְׁתְּמוֹדַע וְכֹלָּא שַׁפִּיר. וְהַאי אִיהוּ בְּרִירָא דְּמִלָּה.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי אַבָּא, הֵה' הַזּוֹ שֶׁל הִבָּרְאָם הִיא קְטַנְּה, וְה' שֶׁל הַלְּה' (דברים לב) - גְּדוֹלָה. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אָמַר לוֹ, זוֹ שְׁמִטָּה, וְזֶה יוֹבֵל, [ויש ששונים שהכל אחד, שכאשר מאירה מהצדיק, אז עומדת בשלמות וה"א גדולה, שהרי מוארת כראוי, ופעמים שלא עומדת בשלמות ויונקת מצד האחר, אז ה"א קטנה]. וּמִשּׁוּם כָּךְ לִפְעָמִים שֶׁהַלְּבָנָה עוֹמֶדֶת בִּשְׁלֵמוּתָהּ, וְלִפְעָמִים בְּחֶסְרוֹנָהּ, וּבְפָנֶיהָ נִמְצָא וְנוֹדָע, וְהַכֹּל יָפֶה, וְזֶה הוּא בֵּרוּר הַדָּבָר.

אָמַר רַבִּי אַבָּא זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בְּהוֹן מִכָּל שְׁאָר עַמִּין, וְיָהִיב לוֹן אֶת קְיָימָא דָּא, דְּכָל מַאן דְּאִית בֵּיהּ הַאי אָת, לָא נָחִית לַגֵּיהִנֹּם אִי אִיהוּ נָטִיר לֵיהּ כְּדָקָא יָאוּת דְּלָא עָיֵיל לֵיהּ בְּרִשׁוּתָא אָחֳרָא וְלָא מְשַׁקֵּר בִּשְׁמֵיהּ דְּמַלְכָּא, דְּכָל מַאן דְּמְשַׁקֵּר בְּהַאי, כְּמַאן דְּמְשַׁקֵּר בִּשְׁמֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּכְתִיב, (הושע ה) בַּיְיָ בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָהֶם מִכָּל שְׁאָר הָעַמִּים וְנָתַן לָהֶם אוֹת הַבְּרִית הַזּוֹ, שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹת הַבְּרִית הַזּוֹ, אֵין יוֹרֵד לַגֵּיהִנֹּם אִם הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ כָּרָאוּי, שֶׁאֵין מַכְנִיס אוֹתוֹ לְרָשׁוּת אַחֶרֶת וְלֹא מְשַׁקֵּר בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ. שֶׁכָּל מִי שֶׁמְּשַׁקֵּר בָּזֶה, כְּמִי שֶׁמְּשַׁקֵּר בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (הושע ה) בַּה' בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ.

תּוּ אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּזִמְנָא דְּבַר נָשׁ אַסִּיק בְּרִיהּ לְאַעֲלֵיהּ לְהַאי בְּרִית, קְרֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְפַמַּלְיָא דִּילֵיהּ וְאָמַר חָמוּ מַאי בְּרִיָּה עֲבָדִית בְּעָלְמָא. בֵּיהּ שַׁעֲתָא אִזְדַּמַּן (ליה) אֱלִיָּהוּ וְטָאס (מו ב) עָלְמָא בְּד' טָאסִין וְאִזְדַּמַּן תַּמָּן. וְעַל דָּא תְּנִינָן דְּבַעֲי בַּר נָשׁ לְתַקָּנָא כָּרְסְיֵיא אָחֳרָא לְיִקָּרָא דִּילֵיהּ, וְיֵימָא (יג א) דָּא כָּרְסְיֵיא דְּאֵלִיָּהוּ, וְאִי לָאו לָא שָׁרֵי תַּמָּן. וְהוּא סָלִיק וְאַסְהִיד קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

עוֹד אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּזִמַּן שֶׁהָאָדָם מַעֲלֶה אֶת בְּנוֹ לְהַכְנִיסוֹ לַבְּרִית הַזּוֹ, קוֹרֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַפַּמַּלְיָא שֶׁלּוֹ וְאוֹמֵר, רְאוּ אֵיזוֹ בְּרִיָּה עָשִׂיתִי בָּעוֹלָם! בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה מִזְדַּמֵּן [לו] אֵלִיָּהוּ, וְטָס אֶת הָעוֹלָם בְּאַרְבַּע

טִיסוֹת וּמִזְדַּמֵּן לְשָׁם, וְעַל זֶה שְׁנִינוּ שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְתַקֵּן כִּסֵּא אֶחָד לִכְבוֹדוֹ, וְיֹאמַר: זֶה הַכִּסֵּא שֶׁל אֵלִיָּהוּ. וְאִם לֹא, אֵינוֹ שׁוֹרֶה שָׁם. וְהוּא עוֹלֶה וּמֵעִיד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמִיתָא כְּתִיב, (מלכים א יט) מַה לְּךָ פֹּה אֵלִיָּהוּ וְגוֹ'. וּכְתִיב קַנֵּא קִנֵּאתִי לַיְיָ (אלהי צבאות) כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. אָמַר לֵיהּ חַייָךְ בְּכָל אֲתַר דְּהַאי רְשִׁימָא קַדִּישָׁא יִרְשְׁמוּן לֵיהּ בָּנַי בִּבְשַׂרְהוֹן אַנְתְּ תְּזַדְמַן תַּמָּן, וּפוּמָא דְּאַסְהִיד דְּיִשְׂרָאֵל עָזְבוּ, הוּא יַסְהִיד דְּיִשְׂרָאֵל מְקַיְּימִין הַאי קְיָימָא. וְהָא תָּנִינָן עַל מָה אִתְעַנַּשׁ אֵלִיָּהוּ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל דְּאָמַר דִּלְטוֹרָא עַל בְּנוֹי.

בֹּא רְאֵה, בָּרִאשׁוֹנָה כָּתוּב (מלכים א יט) מַה לְּךָ פֹּה אֵלִיָּהוּ וְגוֹ', וְכָתוּב קַנֵּא קִנֵּאתִי לַה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. אָמַר לוֹ, חַייֶךָ, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁהַרְשֵׁם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה יִרְשְׁמוּ אוֹתוֹ בָּנַי בִּבְשָׂרָם, אַתָּה תְּזַדַּמֵּן לְשָׁם. וְהַפֶּה שֶׁהֵעִיד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עָזְבוּ, הוּא יָעִיד שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַיְּמִים אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ. וַהֲרֵי שְׁנִינוּ, עַל מָה נֶעֱנַשׁ אֵלִיָּהוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? עַל שֶׁאָמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל בָּנָיו.

אַדְהָכִי הֲווּ אָתֵי נְהוֹרָא דְּיוֹמָא וַהֲווּ אֲמָרֵי מִלֵּי דְּאוֹרַיְיתָא. קָמוּ לְמֵיזַל. אָמַר לֵיהּ הַהוּא גַּבְרָא בַּמֶּה דְּעַסְקִיתוּ בְּהַאי לֵילְיָא אַשְׁלִימוּ. אֲמָרֵי מַאי הוּא. אָמַר לֶהוּ דְּתֶחְמוּן לְמָחָר אַנְפּוֹי דְּמָרֵיהּ דְּקְיָימָא, דְּהָא דְּבִיתְאי בָּעָאת בָּעוּתָא דָּא מִנַּיְיכוּ. וּגְזַר קְיָימָא דִּבְרֵי דְּאִתְיְילִיד לִי, לְמָחָר לֵיהֱוֵי הִלּוּלָא דִּילֵּיהּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא הַאי בְּעוּתָא דְּמִצְוָה אִיהוּ וּלְמָחֳמֵי אַפֵּי שְׁכִינְתָּא נֵיתִיב.

בֵּינְתַיִם בָּא אוֹר הַיּוֹם, וְהָיוּ אוֹמְרִים דִּבְרֵי תוֹרָה. קָמוּ לָלֶכֶת, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּמַה שֶׁעֲסַקְתֶּם בַּלַּיְלָה הַזֶּה הַשְׁלַמְתֶּם. אָמְרוּ, מַה הוּא? אָמַר לוֹ, שֶׁתִּרְאוּ לְמָחָר אֶת פָּנָיו שֶׁל בַּעַל הַבְּרִית, שֶׁהֲרֵי אִשְׁתּוֹ בִּקְּשָׁה אֶת הַבַּקָּשָׁה הַזּוֹ מִכֶּם, וּמִילַת הַבְּרִית שֶׁל בְּנוֹ שֶׁנּוֹלַד לִי - לְמָחָר תִּהְיֶה הַהִלּוּלָא שֶׁלּוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, זוֹ הִיא בַּקָּשָׁה שֶׁל מִצְוָה, וְנַעֲשֶׂה לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה.

דף צג:

אוֹרִיכוּ כָּל הַהוּא יוֹמָא, (דף צג ע"ב) בְּהַהוּא לֵילְיָא כְּנַשׁ הַהוּא גַּבְרָא כָּל אִנּוּן רְחִימוֹי, וְכָל הַהוּא לֵילְיָא אִשְׁתַּדָּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא וְלָא הֲוָה מַאן דְּנָאִים, אָמַר לֶהוּ הַהוּא גַּבְרָא בְּמָטוּ מְנַיְּיכוּ כָּל חַד וְחַד לֵימָא מִלָּה חַדְתָּא דְּאוֹרַיְיתָא:

חִכּוּ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה כִּנֵּס אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת כָּל אוֹהֲבָיו, וְכָל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה הִתְעַסְּקוּ בַּתּוֹרָה, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיָּשֵׁן. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֹאמַר דָּבָר חָדָשׁ בַּתּוֹרָה.

פָּתַח חַד (רבי אבא) וְאָמַר (שופטים ה) בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ יְיָ. מַאי קָא חָמוּ דִּבּוֹרָה וּבָרָק דְּפָתְחוּ בְּהַאי קְרָא. אֶלָּא הָכִי תָּנִינָן לֵית עָלְמָא מִתְקַיְּימָא אֶלָּא עַל הַאי בְּרִית דִּכְתִיב, (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה וְגוֹ' דְּהָא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא עַל דָּא קַיְּימִין. בְּגִין כָּךְ כָּל זִמְנָא דְּיִשְׂרָאֵל מְקַיְּימִין הַאי בְּרִית, נְמוּסֵי שְׁמַיָּא וְאַרְעָא קַיְּימִין בְּקִיּוּמַיְּיהוּ,

וְכָל זִמְנָא דְּחַס וְשָׁלוֹם יִשְׂרָאֵל מְבַטְּלִין הַאי בְּרִית, שְׁמַיָּא וְאַרְעָא לָא מִתְקָיְימִין, וּבִרְכָאן לָא מִשְׁתַּכְחִין בְּעָלְמָא.

פָּתַח אֶחָד [רבי אבא] וְאָמַר, (שופטים ה) בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ ה'. מָה רָאוּ דְּבוֹרָה וּבָרָק שֶׁפָּתְחוּ בַּפָּסוּק הַזֶּה? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶלָּא עַל הַבְּרִית הַזּוֹ, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה וְגוֹ'. שֶׁהֲרֵי שָׁמַיִם וָאָרֶץ עַל זֶה קַיָּמִים. מִשּׁוּם כָּךְ, כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַיְּמִים אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם. וְכָל זְמַן שֶׁחַס וְשָׁלוֹם מְבַטְּלִים אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ, אֵין שָׁמַיִם וָאָרֶץ מִתְקַיְּמִים, וְאֵין נִמְצָאוֹת בְּרָכוֹת בָּעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, לָא שַׁלִּיטוּ שְׁאָר עַמִּין עַל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כַּד בְּטִילוּ מִנַּיְיהוּ קְיָימָא דָּא. וּמַה בְּטִילוּ מִנַּיְיהוּ. דְּלָא אִתְפָּרְעָן וְלָא אִתְגַּלְיָין. וְעַל דָּא כְּתִיב וַיַּעַזְבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְיָ וְגוֹ' וַיִּמְכֹּר אוֹתָם בְּיַד סִיסְרָא, וַיַּעַזְבוּ אֶת יְיָ מַמָּשׁ. עַד דְּאַתַּת דְּבוֹרָה וְאִתְנַדְּבַת לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּמִלָּה דָּא, כְּדֵין אִתְכְּנָעוּ שַׂנְאֵיהוֹן תְּחוֹתַיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה, לֹא שָׁלְטוּ שְׁאָר הָעַמִּים עַל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כְּשֶׁבִּטְּלוּ מֵהֶם אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ. וּמַה בִּטְּלוּ מֵהֶם? שֶׁלֹּא נִפְרְעוּ וְלֹא נִתְגַּלּוּ. וְעַל זֶה כָּתוּב (שמואל א יב) וַיַּעַזְבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וְגוֹ' וַיִּמְכֹּר אוֹתָם בְּיַד סִיסְרָא. וַיַּעַזְבוּ אֶת ה' מַמָּשׁ. עַד שֶׁבָּאָה דְּבוֹרָה וְנִדְבָה אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל לַדָּבָר הַזֶּה, אָז נִכְנְעוּ שׂוֹנְאֵיהֶם תַּחְתֵּיהֶם.

וְהַיְינוּ דְּתָנִינָן דְּאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיהוֹשֻׁעַ וְכִי יִשְׂרָאֵל אֲטִימִין אִנּוּן וְלָא (בא מ' א') (ע) אִתְפָּרְעוּ וְלָא אִתְגַּלְיָיא וְלָא קְיָימִין קַיְימָא דִּילִי, וְאַתְּ בָּעֵי לְאַעֲלָא לְהוּ לְאַרְעָא וּלְאַכְנָעָא שַׂנְאֵיהוֹן. (יהושע ה) שׁוּב מוֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית. וְעַד דְּאִתְפָּרְעוּ וְאִתְגַּלְיָיא הַאי בְּרִית לָא עָאלוּ לְאַרְעָא וְלָא אִתְכְּנָעוּ שַׂנְאֵיהוֹן. אוּף הָכָא כֵּיוָן דְּאִתְנַדְּבִין יִשְׂרָאֵל בְּהַאי אִתְכְּנָעוּ שַׂנְאֵיהוֹן תְּחוֹתַיְיהוּ וּבִרְכָאן אִתְחָזְרוּ לְעָלְמָא הֲדָא הוּא דִכְתִיב בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ יְיָ.

וְהַיְינוּ מַה שֶּׁשָּׁנִינוּ, שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִיהוֹשֻׁעַ, וְכִי יִשְׂרָאֵל הֵם אֲטוּמִים וְלֹא נִפְרְעוּ וְלֹא הִתְגַּלּוּ וְלֹא מְקַיְּמִים אֶת בְּרִיתִי, וְאַתָּה רוֹצֶה לְהַכְנִיסָם לָאָרֶץ וּלְהַכְנִיעַ אֶת שׂוֹנְאֵיהֶם? (יהושע ה) שׁוּב מֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית. וְעַד שֶׁנִּפְרְעוּ וְנִתְגַּלְּתָה הַבְּרִית הַזּוֹ, לֹא נִכְנְסוּ לָאָרֶץ וְלֹא נִכְנְעוּ שׂוֹנְאֵיהֶם. אַף כָּאן, כֵּיוָן שֶׁהִתְנַדְּבוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹת הַזּוֹ, נִכְנְעוּ שׂוֹנְאֵיהֶם תַּחְתֵּיהֶם וְחָזְרוּ הַבְּרָכוֹת לָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ ה'.

קָם אֶחָרָא פָּתַח וְאָמַר, (שמות ד) וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְיָ וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ לְמַאן לְמִשָּׁה. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכִי אַתְּ אָזִיל לְאַפָּקָא יַת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּלְאַכְנָעָא מַלְכָּא רַב וְשַׁלִּיטָא, וְאַתְּ אַנְשִׁיית מָנָךְ קָיְימָא. דִּבְרָךְ לָא אִתְגְּזַר, מִיָּד וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ.

קם אחרא פתח ואמר, (שמות ד) וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ ה' וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ. אֶת מִי? אֶת מֹשֶׁה. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכִי אַתָּה הוֹלֵךְ לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּלְהַכְנִיעַ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְשַׁלִּיט, וְאַתָּה שְׁכַחְתָּ מִמְּךָ אֶת הַבְּרִית, שֶׁבִּנְךָ לֹא נִמּוֹל? מִיָּד - וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ.

תָּאנָא נָחַת גַּבְרִיאֵל בְּשַׁלְהֹבוֹבָא דְּאֶשָׁא לְאוֹקָדָיהּ, וְאִתְרְמִיז חַד חִיוְיָא מִתּוֹקְדָא לְשָׁאפָא לֵיהּ בְּגַוּיהּ. אַמַּאי חִיוְיָא, אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתְּ אָזִיל לְקַטְלָא חִיוְיָא רַבְרָבָא וְתַקִּיפָא וּבָרָךְ לָא אִתְגְּזַר. מִיָּד אִתְרְמִיז לְחַד חִיוְיָא לְקַטְלָא לֵיהּ, עַד דְּחָמַת צִפּוֹרָה וְגַזְרַת לְבָרָהּ וְאִשְׁתְּזִיב הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צוֹר. מַהוּ צוֹר, אֶלָּא אַסְוָותָא. וּמַאי אַסְוָותָא דִּכְתִיב וַתִּכְרֹות אֶת עָרְלַת בְּנָהּ. דְּנָצְנְצָא בָּהּ רוּחַ קוּדְשָׁא.

לַמְּדָנוּ, יָרַד גַּבְרִיאֵל בְּשַׁלְהֶבֶת שֶׁל אֵשׁ לִשְׂרֹף אוֹתוֹ, וְנִרְמַז לְנָחָשׁ אֶחָד שׁוֹרֵף לִשְׂאֹף אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ. לָמָּה נָחָשׁ? אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַתָּה הוֹלֵךְ לַהֲרֹג אֶת הַנָּחָשׁ הַגָּדוֹל וְהֶחָזָק, וּבְנָךְ לֹא נִמּוֹל!? מִיָּד נִרְמַז לְנָחָשׁ אֶחָד לַהֲרֹג אוֹתוֹ, עַד שֶׁרָאֲתָה צִפּוֹרָה וּמָלָה אֶת בְּנָהּ וְנִצּוֹל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֹר. מַה זֶּה צֹר? אֶלָּא רְפוּאָה. וּמָה הָרְפוּאָה? שֶׁכָּתוּב וַתִּכְרֹת אֶת עָרְלַת בְּנָהּ. שֶׁנִּצְנְצָה בָּהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

קָם אָחֶרָא וְאָמַר (בראשית מה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו גְּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר וגו'. וְכִי אַמַּאי קָרֵי לְהוּ וְהָא קְרִיבִין הֲווּ גַּבֵּיהּ. אֶלָּא בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר לוֹן אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם. תְּוָוהוּ דְּחָמוּ לֵיהּ בְּמַלְכוּ עִלָּאָה. אָמַר יוֹסֵף מַלְכוּ דָּא בְּגִין דָּא רַוּוחָנָא לֵיהּ, גְּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ, דְּאַחֲזֵי לְהוּ הַאי קְיָימָא דְּמֵילָה, אָמַר דָּא גָּרְמַת לִי מַלְכוּ דָּא בְּגִין דְּנָטְרִית לֵהּ.

קָם אַחֵר וְאָמַר, (בראשית מה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו גְּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר וגו'. וְכִי לָמָּה קָרָא לָהֶם, וַהֲרֵי הֵם הָיוּ קְרוֹבִים אֵלָיו? אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לָהֶם אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם, תְּמָהוּ שֶׁרָאוּ אוֹתוֹ בְּמַלְכוּת עֶלְיוֹנָה. אָמַר יוֹסֵף, הַמַּלְכוּת הַזּוֹ, מִשּׁוּם זֶה הִרְוַחְתִּי אוֹתָהּ. גְּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ, שֶׁהֶרְאָה לָהֶם אֶת בְּרִית הַמִּילָה. אָמַר, זוֹ גָּרְמָה לִי אֶת הַמַּלְכוּת הַזּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁמַרְתִּי אוֹתָהּ.

מִכָּאן אוֹלִיפְנָא מַאן דְּנָטִיר לְהַאי אֶת קְיָימָא מַלְכוּ אִתְנַטָּרַת לֵיהּ. מְנָלָן מִבֹּעַז דִּכְתִיב, (רות ג) חַי יְיָ שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר דְּהַוָה מְקַטְרֵג לֵיהּ יִצְרֵיהּ עַד דְּאוֹמֵי אוֹמָאָה וּנְטִיר לְהַאי בְּרִית, בְּגִין כָּךְ זָכָה דְּנָפְקוּ מִנֵּיהּ מַלְכִין שַׁלִּיטִין עַל כָּל שְׁאָר מַלְכִין, וּמַלְכָּא מְשִׁיחָא דְּאִתְקְרֵי בִּשְׁמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

מִכָּאן לָמְדָנוּ, שֶׁמִּי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזּוֹ, הַמַּלְכוּת שְׁמוּרָה לוֹ. מִנַּיִן לָנוּ? מִבֹּעַז, שֶׁכָּתוּב (רות ג) חַי ה' שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. שֶׁיִּצְרוֹ הָיָה מִתְגָּרֶה בּוֹ, עַד שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה וְשָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ, מִשּׁוּם כָּךְ זָכָה שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מְלָכִים שַׁלִּיטִים עַל כָּל שְׁאָר הַמְּלָכִים, וְהַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁנִּקְרָא בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

פָּתַח אִידָךְ וְאָמַר כְּתִיב, (תהלים כז) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה וגו'. הָכִי תָּאנָא בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ, מַהוּ בְּזֹאת, דָּא אֶת קְיָימָא דִּזְמִינָא תְּדִיר גַּבֵּי בַּר נָשׁ וְאִתְרְמִיזָא לְעֵילָּא, וּבְגִינֵי כָּךְ אִתְּמַר בְּזֹאת כְּמָה דִכְתִיב זֹאת אוֹת הַבְּרִית. זֹאת בְּרִיתִי. וְכֹלָּא בְּחַד דַּרְגָּא. וְתָאנָא זֶה וְזֹאת בְּחַד דַּרְגָּא אִנּוּן וְלָא מִתְפָּרְשָׁן. וְאִי תֵּימָא אִי הָכִי הָא שְׁאָר בְּנֵי עָלְמָא הָכִי. אַמַּאי דָּוִד בִּלְחוֹדוֹי וְלָא אָחֳרָא. אֶלָּא בְּגִין דְּאָחִידָא בֵּיהּ וְאִתְרְמִיזָא בֵּיהּ וְהוּא כְּתָרָא דְּמַלְכוּתָא.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, כְּתוּב (תהלים כז) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה וְגוֹ'. כְּךְ שְׁנֵינוּ, בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ, מַה זֶּה בְּזֹאת? זוֹ אוֹת הַבְּרִית הַמְזֻמֶּנֶת תָּמִיד אֵצֶל אָדָם, וְנִרְמְזָה לְמַעְלָה. וּמְשׁוּם כְּךְ נֶאֱמַר בְּזֹאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב זֹאת אוֹת הַבְּרִית, זֹאת בְּרִיתִי, וְהַכֹּל בְּדַרְגָּה אַחַת. וְשְׁנֵינוּ, זֶה וְזֹאת הֵם בְּדַרְגָּה אַחַת וְלֹא נִפְרָדִים. וְאִם תֹּאמַר, אִם כְּךְ, הֲרֵי שְׁאָר בְּנֵי הָאָדָם כָּךְ, לָמָּה דָּוִד בִּלְבַדּוֹ וְלֹא אַחֵר? אֶלָּא מְשׁוּם שֶׁהִיא אֲחוּזָה בּוֹ וְנִרְמְזָה בּוֹ, וְהִיא כֶּתֶר הַמַּלְכוּת.

דף צד.

תָּא חֲזֵי, בְּגִין דְּהַאי זֹאת לָא נָטַר לֵיהּ דָּוִד מַלְכָּא כְּדְקָא חָזֵי, מַלְכוּתָא (דף צד ע"א) אִתְעַדֵּי מִנֵּיהּ כָּל הַהוּא זִמְנָא. וְהָכִי אוֹלִיפְנָא הַאי זֹאת אִתְרְמִיזָא בְּמַלְכוּתָא דִּלְעֵילָּא, וְאִתְרְמִיזָא בִּירוּשְׁלַם קַרְתָּא קַדִּישָׁא. בְּהַהוּא שַׁעֲתָא דְּדָוִד עָבַר עֲלֵיהּ, נָפַק קָלָא וְאָמַר דָּוִד בַּמֶּה דְּאִתְקַטְרַת תִּשְׁתְּרֵי. לָךְ טַרְדִּין מִירוּשְׁלַם וּמַלְכוּתָא אִתְעֲדֵי מִינָךְ. מָנָא לָן דִּכְתִיב, (שמואל ב יב) הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ. מִבֵּיתְךָ דַּיְיקָא וְהָכִי הֲוָה בְּמָה דְּעָבַר בֵּיהּ אִתְעַנַּשׁ, וּמַה דָּוִד מַלְכָּא הָכִי שְׁאָר בְּנֵי עָלְמָא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

בֹּא רְאֵה, מְשׁוּם שֶׁאֶת ה' אֶת הַזּוֹ לֹא שָׁמַר אוֹתָהּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ כָּרָאוּי, הַמַּלְכוּת הֶעֱבִירָה מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן. וְכָךְ לְמַדְנוּ, ה' אֶת הַזּוֹ נִרְמְזָה בַּמַּלְכוּת שֶׁלְּמַעְלָה, וְנִרְמְזָה בִּירוּשָׁלַיִם, הַקְּרִיָּה הַקְּדוֹשָׁה. בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה שֶׁדָּוִד עָבַר עָלֶיהָ, יָצָא קוֹל וְאָמַר: דָּוִד, בְּמַה שֶׁנִּקְשְׁרָתְּ תִּוָּתֵר. אוֹתָךְ טוֹרְדִים מִירוּשָׁלַיִם, וְהַמַּלְכוּת תּוּסַר מִמְּךָ. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (שמואל ב יב) הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ. מִבֵּיתְךָ בְּמֻדָּיָק. וְכָךְ הָיָה. בְּמָה שֶׁעָבַר עָלָיו נֶעֱנַשׁ. וּמַה דָּוִד הַמֶּלֶךְ כָּךְ - שְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

פְּתַח אִידָּךְ וְאָמַר (תהלים צד) לוּלֵי יְיָ עֶזְרָתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי. תָּאנָא בַּמֶּה זָכָאן יִשְׂרָאֵל דְּלָא נָחֲתֵי לַגֵּיהִנֹּם כִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְלָא אִתְמַסְרָן בִּידוֹי דְּדוּמָה, (אלא) בְּהַאי אָת.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, (תהים צד) לוּלֵי ה' עֶזְרָתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי. לְמַדְנוּ, בַּמֶּה זוֹכִים יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינָם יוֹרְדִים לַגֵּיהִנֹּם כְּמוֹ שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵין נִמְסָרִים בִּידֵי דוּמָה? [אלא] בָּאוֹת הַזּוֹ.

דְּהָכִי תָּאנָא בְּשַׁעֲתָא דְּדַבַּר נָשׁ נָפִיק מֵעָלְמָא כַּמָּה חֲבִילֵי (מלאכי חבלה) טָהִירִין אִתְפַּקְדָן עָלֵיהּ. זְקִפִין עֵינָא וְחָמָאן הַאי אָת דְּהוּא קָיְימָא דְּקוּדְשָׁא, אִתְפָּרְשָׁן מִנֵּיהּ, וְלָא אִתְיְיהִיב בִּידוֹי דְּדוּמָה לְנַחֲתָא לַגֵּיהִנֹּם, דְּכָל מַאן דְּאִתְמְסַר בִּידוֹי לְנַחֵית לַגֵּיהִנֹּם וַדַּאי, וּמֵהַאי אָת דַּחֲלִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין, וְדִינִין בִּישִׁין לָא שָׁלְטִין בֵּיהּ בַּבַר נָשׁ אִי אִיהוּ זָכֵי לְנָטְרֵי לֵיהּ לְהַאי אָת, בְּגִין דְּהוּא אִתְאַחִיד בִּשְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

שֶׁכָּךְ לָמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כַּמָּה קְבוּצוֹת שֶׁל (מלאכי חבלה) מְחַבְּלִים נִפְקָדִים עָלָיו. מְרִימִים עֵינַיִם וְרוֹאִים אֶת הָאוֹת הַזּוֹ, שֶׁהִיא בְּרִית הַקֹּדֶשׁ, וְנִפְרָדִים מִמֶּנּוּ, וְאֵינוֹ נִתָּן בִּידֵי דוּמָה לְהֻרָּדֶת לַגֵּיהִנֹּם. שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּמְסָר בְּיָדוֹ, וַדַּאי יוֹרֵד לַגֵּיהִנֹּם. וּמֵהָאוֹת הַזּוֹ פּוֹחֲדִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים,

וְהַדִּינִים הָרָעִים אֵין שׁוֹלְטִים בּוֹ בָּאָדָם אִם הוּא זוֹכֶה לִשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נֶאֱחָז בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

כְּיָון דְּדָוִד מַלְכָּא לָא נָטַר אֶת קְיָימָא דָא כְּדְקָא חָזֵי, אִתְעַדֵּי מִנֵּיהּ מַלְכוּתָא וְאִתְטְרִיד מִירוּשְׁלַם. מִיָּד דְּחִיל דְּסָבַר דְּייֵחֲתוּן לֵיהּ מִיָּד וְיִמְסְרוּן לֵיהּ בִּידוֹי דְּדוּמָה וְיָמוּת בְּהַהוּא עָלְמָא, עַד דְּאִתְבַּשַּׁר בֵּיהּ דִּכְתִיב, (שמואל ב ב) גַּם יְיָ הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. בֵּיהּ שַׁעֲתָא פָּתַח וְאָמַר לוּלֵי יְיָ עֶזְרָתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָ"ה נַפְשִׁי.

כֵּיוָן שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ לֹא שָׁמַר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזּוֹ כָּרָאוּי, הָעֲבָרָה מִמֶּנּוּ הַמַּלְכוּת, וְנִטְרַד מִירוּשָׁלַיִם. מִיָּד פָּחַד, כִּי סָבַר שֶׁיּוֹרִידוּ אוֹתוֹ מִיָּד, וְיִמְסְרוּ אוֹתוֹ בְּיַד דּוּמָה וְיָמוּת בָּעוֹלָם הַהוּא, עַד שֶׁהִתְבַּשֵּׂר עָלָיו, שֶׁכָּתוּב (שמואל ב ב) גַּם ה' הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה פָּתַח וְאָמַר, לוּלֵי ה' עֶזְרָתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי.

פָּתַח אִידָךְ וְאָמַר מַאי הַאי (דכתיב) דְּאָמַר דָּוִד וְהַרְאֵנִי אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ. (מאי והראני אותו ואחר כך ואת נוהו), מַאן יָכִיל לְמֶחְמֵי לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֶלָּא הָכִי תָּנִינָן בְּהַהִיא שַׁעֲתָא דְּאִתְגְּזַר עֲלֵיהּ הַהוּא עוֹנָשָׁא, וְדָוִד יָדַע דְּעַל דְּלָא נָטַר הַאי אֶת כְּדְקָא יְאוּת אִתְעַנַּשׁ בְּהַאי, דִּכֹלָּא כְּחָדָא אֲחִידָא, וְכֹלָּא מִתְרָמִיז בְּהַאי אָת, וְלָא אִקְרֵי צַדִּיק מַאן דְּלָא נָטַר לֵיהּ כְּדְקָא יְאוּת, הֲוָה בָּעֵי בְּעוּתֵיהּ וְאָמַר (שמואל ב טו) וְהַרְאֵנִי אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ.

פָּתַח אַחֵר וְאָמַר, מַה זֶּה [שכתוב] שֶׁאָמַר דָּוִד (שם טו) וְהַרְאֵנִי אֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ? [מהו והראני אתו ואחר כך ואת נוהו]? מִי יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁגָּזַר עָלָיו אוֹתוֹ הָעֹנֶשׁ, וְדָוִד יָדַע שֶׁעַל שֶׁלֹּא שָׁמַר הָאוֹת הַזּוֹ כָּרָאוּי נֶעֱנַשׁ בָּזֶה, שֶׁהַכֹּל יָחַד אָחוּז, וְהַכֹּל נִרְמָז בְּאוֹת הַזּוֹ, וְלֹא נִקְרָא צַדִּיק מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר אוֹתוֹ כָּרָאוּי - הָיָה מְבַקֵּשׁ בַּקָּשָׁתוֹ וְאוֹמֵר, וְהַרְאֵנִי אֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ.

מַאי אוֹתוֹ, (אות דיליה אות הברית דהא אותו דקודשא בריך הוא, את דיליה) דְּאָ אֶת קְיָימָא (דיליה) קַדִּישָׁא דְּהָא דְּחִילְנָא דְּאִתְאֲבִיד מִנָּאי. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּתֵרִין אִלֵּין מַלְכוּתָא וְירוּשְׁלַם בְּהַאי אֲחִידָן, וּבְגִין כָּךְ תָּלֵי בְּבָעוּתֵיהּ אוֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ דְּיִתְהַדַּר מַלְכוּתָא דְּהַאי אֶת לַאֲתָרֵיהּ. וְכֹלָּא חַד מִלָּה.

מַה זֶּה אֹתוֹ? [האות שלו, אות הברית, שהרי אותו של הקב"ה האות שלו] זוֹ אוֹת הַבְּרִית [שלו] הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהֲרֵי אֲנִי פּוֹחֵד שֶׁאֶבְדָה מִמֶּנִּי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשְּׁנֵי אֵלּוּ - הַמַּלְכוּת וִירוּשָׁלַיִם - אֲחוּזוֹת בָּזֶה. וּמִשּׁוּם כָּךְ תְּלָה בְּבַקָּשָׁתוֹ אֹתוֹ וְאֶת נָוֵהוּ, שֶׁתַּחֲזֹר הַמַּלְכוּת שֶׁל הָאוֹת הַזּוֹ לִמְקוֹמָהּ, וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד.

פָּתַח אִידָךְ וְאָמַר (איוב יט) וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, מַאי וּמִבְּשָׂרִי, וּמֵעַצְמִי מִבַּעֲי לֵיהּ. אֶלָּא מִבְּשָׂרִי מַמָּשׁ. וּמַאי הִיא. דִּכְתִיב, (ירמיה יא) וּבְשַׂר קֹדֶשׁ יַעַבְרוּ מֵעָלַיִךְ. וּכְתִיב (בראשית יז) וְהָיְתָה בְּרִיתִי בִּבְשַׂרְכֶם. דְּתַנְיָא בְּכָל זִמְנָא דְּאִתְרְשִׁים בַּר נָשׁ בְּהַאי רְשִׁימָא קַדִּישָׁא דְּהַאי אָת, מִנֵּיהּ חָמֵי לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מִנֵּיהּ מַמָּשׁ. וְנִשְׁמְתָא קַדִּישָׁא אִתְאֲחִידַת בֵּיהּ.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, (איוב יט) וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ. מַה זֶּה וּמִבְּשָׂרִי? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת וּמֵעַצְמִי! אֶלָּא מִבְּשָׂרִי מַמָּשׁ, וּמַה הִיא? שֶׁכָּתוּב (ירמיה יא) וּבְשַׂר קֹדֶשׁ יַעַבְרוּ מֵעָלַיִךְ, וְכָתוּב (בראשית יז) וְהָיְתָה בְרִיתִי בִּבְשַׂרְכֶם. שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּכָל זְמַן שֶׁנִּרְשָׁם אָדָם בָּרְשָׁם הַקְּדוּשׁ שֶׁל הָאוֹת הַזּוֹ, מִמָּנָּה רוֹאֶה אֶת הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִמֶּנּוּ מַמָּשׁ, וְהַנִּשְׁמָה הַקְּדוֹשָׁה נֶאֱחֶזֶת בּוֹ.

וְאִי לָא זָכֵי. דְּלָא נָטִיר הַאי אֹת. מַה כְּתִיב, (איוב ד) מִנִּשְׁמַת אֱלוֹהַּ יֹאבֵדוּ. דְּהָא רְשִׁימוּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִתְנְטִיר. וְאִי זָכֵי וְנָטִיר לֵיהּ, שְׁכִינְתָּא לָא אִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ. אֵימָתַי מִתְקַיְּימָא בֵּיהּ כַּד אִתְנְסִיב וְהַאי אֹת עָיֵיל בְּאַתְרֵיהּ, (מצוין דתניא מאי טעמא וא"ו ה"א אזלין כחדא, אלא חד דכר וחד נוקבא) אִשְׁתַּתְּפוּ כַּחֲדָא וְאִקְרֵי חַד שְׁמָא, כְּדֵין חָסֶד עִלָּאָה שַׁרְיָיא עֲלַיְיהוּ. בְּאָן אָתַר שַׁרְיָא בְּסִטְרָא דִּדְכוּרָא. וּמַאן חָסֶ"ד חָסֶ"ד אֵ"ל דְּאָתֵי וְנָפַק מֵחָכְמָה עִלָּאָה וְאִתְעַטַּר בִּדְכוּרָא וּבְגִין כָּךְ אִתְבַּסְמַת נוּקְבָא. (נ"א דתנן רזא דוי"ו ה"א אזלין כחדא כגוונא דדכר ונוקבא אשתתפו כחדא ואנון חד, כדין חסד עלאה שרייא עלייהו ואתעטר בדכורא ואתבסמת נוקבא).

וְאִם לֹא זוֹכֶה, שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר אֶת הָאוֹת הַזּוֹ, מַה כָּתוּב? (איוב ד) מִנִּשְׁמַת אֱלוֹהַּ יֹאבֵדוּ, שֶׁהֲרֵי הִרְשָׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא נִשְׁמָר. וְאִם זוֹכֶה וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ, אֵין הַשְּׁכִינָה נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ. מָתַי מִתְקַיֵּם בּוֹ? כַּאֲשֶׁר הוּא נִשְּׂא, וְהָאוֹת הַזּוֹ נִכְנֶסֶת לְמְקוֹמָהּ [ששנינו, מה הטעם וא"ו ה"א הולכות יחד? אלא אחת זכר ואחת נקבה]. מִשְׁתַּתְּפִים יַחַד, וְנִקְרָא שֵׁם אֶחָד, אָז שׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם הַחֶסֶד הָעֶלְיוֹן. בְּאֵיזֶה מָקוֹם שׁוֹרֶה? בְּצַד הַזָּכָר. וּמִי הַחֶסֶד? חֶסֶ"ד אֵ"ל שֶׁבָּא וְיוֹצֵא מֵהַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה וּמִתְעַטֵּר בַּזָּכָר. וּמִשּׁוּם כָּךְ נִתְבַּשֶּׂמֶת הַנְּקֵבָה. [נ"א: ששנינו, הסוד של וי"ו ה"א הולכים יחד כמו שזכר ונקבה משתתפים יחד והם אחד, אז שורה עליהם החסד העליון, ומתעטר בזכר ונתבשמת הנקבה].

תּוּ תָּנִינָן אֱלוֹהַּ הָכִי הוּא אֲמַר לֵיהּ נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא. ו' דְּכַר ה' נוּקְבָא. אִשְׁתַּתְּפוּ כְּחַדָּא אֱלוֹהַּ אִקְרֵי. וְנִשְׁמְתָא קַדִּישָׁא מֵהַאי אֲתַר אִתְאַחְדַת, וְכֹלָּא תַּלְיָא בְּהַאי אֹת. וְעַל דָּא כְּתִיב וּמִבְּשָׂרִי אֱחֱזֶה אֱלוֹהַּ. דָּא שְׁלִימוּתָא דְּכֹלָּא, מִבְּשָׂרִי מַמָּשׁ, מֵהַאי אֹת מַמָּשׁ, וְעַל דָּא זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין דְּאָחִידָן בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, זַכָּאִין אִנּוּן בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי, עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ וגו', וּבְגִין כָּךְ חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

עוֹד שָׁנִינוּ, אֱלוֹהַּ כָּךְ הוּא. א"ל, אוֹר הַחָכְמָה. ו' זָכָר, ה' נְקֵבָה. כְּשֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים יַחַד נִקְרָא אֱלוֹהַּ. וְהַנִּשְׁמָה הַקְּדוֹשָׁה מֵהַמָּקוֹם הַזֶּה נֶאֱחֶזֶת, וְהַכֹּל תָּלוּי בְּאוֹת הַזּוֹ, וְעַל כֵּן כָּתוּב וּמִבְּשָׂרִי אֱחֱזֶה אֱלוֹהַּ. זוֹ הִיא שְׁלֵמוּת הַכֹּל, מִבְּשָׂרִי מַמָּשׁ, מֵהָאוֹת הַזּוֹ מַמָּשׁ. וְעַל כֵּן אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים שֶׁאֲחוּזִים בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' וגו', וּמִשּׁוּם כָּךְ חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

אָמַר רַבִּי אַבָּא וּמַה בְּכָל כָּךְ אַתּוּן חַכִּימִין וְאַתּוּן יָתְבִין הָכָא, אָמְרוּ לֵיהּ אִי צְפוֹרָאָה יִתְעַקְּרוּ מֵאַתְרַיְיהוּ (דף צד ע"ב) לָא יָדְעִין לְאָן טָאסָן הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (משלי כז) כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּהּ כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, וּמַה בְּכָל כָּךְ אַתֶּם חֲכָמִים, וְאַתֶּם יוֹשְׁבִים כָּאן? אָמְרוּ לוֹ, אִם הַצִּפֳּרִים יַעַקְרוּ מִמְּקוֹמָם, לֹא יוֹדְעִים לְאָן טָסוֹת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי כז) כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּהּ כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ.

וְאַתְּרָא דָא זָכֵי לָן לְאוֹרַיְיתָא, וְהַאי אוֹרְחָא דִילָן. בְּכָל לֵילְיָא פַּלְגוּתָא אֲנַן נַיְימִין, וּפַלְגוּתָא אֲנַן עָסְקִין בְּאוֹרַיְיתָא. וְכַד אֲנַן קַיְימִין בְּצַפְרָא רֵיחֵי חַקְלָא וְנַהֲרֵי מַיָא הָא דַיְינוּהָ לְעֵילָא זִמְנָא חָדָא. וְכַמָּה סָרְכֵי תְּרִיסִין אִסְתַּלָּקוּ בְּהַהוּא דִינָא עַל עוֹנְשָׁא (עה, קא ב) דְאוֹרַיְיתָא, וּכְדֵין אִשְׁתַּדְּלוּתָא דִילָן יְמָמָא וְלֵילְיָא בְּאוֹרַיְיתָא הוּא, וְאַתְרָא דָא קָא מְסַיְיעָא לָן, וּמַאן דְּאִתְפַּרַשׁ מִכָּאן, כְּמַאן דְּאִתְפַּרַשׁ מֵחַיֵּי עָלְמָא.

וְהַמָּקוֹם הַזֶּה זִכָּה אוֹתָנוּ לַתּוֹרָה, וְהַדֶּרֶךְ הַזּוֹ שֶׁלָּנוּ. בְּכָל לַיְלָה, חֲצִי אָנוּ יְשֵׁנִים, וַחֲצִי אָנוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וּכְשֶׁאָנוּ עוֹמְדִים בַּבֹּקֶר, רֵיחוֹת הַשָּׂדֶה וְנַהֲרוֹת מַיִם מְאִירִים לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהִיא מִתְיַשֶּׁבֶת בְּלִבֵּנוּ. וְאֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה הֵרֵי דָּנוּ אוֹתוֹ לְמַעְלָה פַּעַם אַחַת, וְכַמָּה שָׂרֵי מַגָּנִים הִסְתַּלְּקוּ בְּאוֹתוֹ הַדִּין עַל עֹנֶשׁ הַתּוֹרָה, וְאָז הַהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁלָּנוּ יוֹמָם וְלַיְלָה הִיא בַּתּוֹרָה, וְהַמָּקוֹם הַזֶּה מְסַיֵּעַ לָנוּ, וּמִי שֶׁנִּפְרָד מִכָּאן, כְּמִי שֶׁנִּפְרָד מֵחַיֵּי הָעוֹלָם.

זַקִיף יְדוֹי רַבִּי אַבָּא וּבָרִיךְ לוֹן. יָתְבוּ עַד דְּנָהַר יְמָמָא. בָּתַר דְּנָהַר יְמָמָא אָמְרוּ לְאַנּוּן דְּרַדְּקֵי דְּקָמַיְיהוּ פּוּקוּ וְחָמוּ אִי נָהַר יְמָמָא, וְכָל חַד לֵימָא מִלָּה חַדְתָּא דְאוֹרַיְיתָא לְהַאי גַּבְרָא רַבָּא. נָפְקוּ וְחָמוּ דְּנָהַר יְמָמָא. אָמַר חַד מִנַּיְיהוּ זַמִּין הַאי יוֹמָא אֶשָּׁא מִלְּעֵילָא. אָמַר אָחֳרָא וּבְהַהִיא בִּיתָא. אָמַר אָחֳרָא חַד סָבָא הָכָא דְּזַמִּין הַאי יוֹמָא לְאִתּוֹקְדָא בְּנוּרָא דָא, אָמַר רַבִּי אַבָּא רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן.

הֵרִים יָדוֹ רַבִּי אַבָּא וּבֵרַךְ אוֹתָם. יָשְׁבוּ עַד שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם. אַחַר שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם, אָמְרוּ לְאוֹתָם הַתִּינוֹקוֹת שֶׁלְּפָנֵיהֶם: צְאוּ וּרְאוּ אִם הֵאִיר הַיּוֹם, וְכָל אֶחָד יֹאמַר דָּבָר חָדָשׁ בַּתּוֹרָה לָאִישׁ הַגָּדוֹל הַזֶּה. יָצְאוּ וְרָאוּ שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם. אָמַר אֶחָד מֵהֶם, מְזֻמָּנֶת בַּיּוֹם הַזֶּה אֵשׁ מִלְמַעְלָה. אָמַר אַחֵר, וּבַבַּיִת הַזֶּה. אָמַר אַחֵר, זַקֵן אֶחָד כָּאן שֶׁעָתִיד בַּיּוֹם הַזֶּה לְהִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ הַזּוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, הָרַחֲמָן יַצִּילֵנוּ.

תָּוֹוה וְלָא יָכִיל לְמַלְלָא, אָמַר קוּטְרָא דְהוּרְמָנָא בְּאַרְעָא אִתַּפְסַת. וְכָךְ הָוָה, דְּהַהוּא יוֹמָא חָמוּ חַבְרַיָּיא אַפֵּי שְׁכִינְתָּא וְאִסְתַּחָרוּ בְּאֶשָּׁא. וְרַבִּי אַבָּא אִתְלַהִיטוּ אַנְפּוֹי כְּנוּרָא מֵחֲדָוָותָא דְאוֹרַיְיתָא.

תָּמַהּ וְלֹא יָכֹל לְדַבֵּר. אָמַר, עֲשָׂן הַמַּלְכוּת נִתְפַּס בָּאָרֶץ. וְכָךְ הָיָה, שֶׁהַיּוֹם הַהוּא רָאוּ הַחֲבֵרִים אֶת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה וְהַקָּפוּ בְּאֵשׁ, וְרַבִּי אַבָּא לָהֲטוּ פָּנָיו כְּאֵשׁ מִשִּׁמְחַת הַתּוֹרָה.

תָּאנָא כָּל הַהוּא יוֹמָא לָא נָפְקוּ כֻּלְּהוּ מִבֵּיתָא וּבֵיתָא אִתְקַטַּר בְּקִיטְרָא, וְהָווּ חַדְתָאן מִלֵּי בְּגַוַוייהוּ, כְּאִלּוּ קִבְּלוּ הַהוּא יוֹמָא אוֹרַיְיתָא מִטּוּרָא דְסִינַי. בָּתַר דְּאִסְתַּלָּקוּ לָא הֲווּ יָדְעֵי אִי

הוּא יָמָא וְאִי לֵילְיָא. אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּעוֹד דְּאֲנַן קָיְימִין לֵימָא כָּל חַד מִינָן מִלָּה חַדְתָּא דְּחָכְמְתָא לְאַקְשָׁרָא טִיבוּ לְמָארֵיהּ דְּבֵיתָא מָרֵיהּ דְּהִלּוּלָא:

שְׁנֵינוּ, כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא יָצְאוּ כֻּלָּם מִן הַבַּיִת, וְהַבַּיִת נִקְשַׁר בָּעֶשֶׂן, וְהָיוּ מְחַדְּשִׁים דְּבָרִים בְּתוֹכָם כְּאִלּוּ קִבְּלוּ הַיּוֹם הַהוּא תּוֹרָה מֵהַר סִינַי. אַחַר שֶׁהִסְתַּלְּקוּ, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אִם הוּא יוֹם וְאִם לַיְלָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּעוֹדֵנוּ עוֹמְדִים, יֹאמַר כָּל אֶחָד מַעֲמָנוּ דָּבָר חָדָשׁ שֶׁל חָכְמָה לְקִשּׁוֹר חֶסֶד לְבַעַל הַבַּיִת, בַּעַל הַהִלּוּלָא.

פְּתַח חַד וְאָמַר (תהלים סה) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ וְגו'. בְּקַדְמִיתָא חֲצֵרֶיךָ לְבָתַר בֵּיתֶךָ וּלְבָתַר הֵיכָלֶךָ. דָּא פְּנִימָאָה מִן דָּא, וְדָא לְעֵילָא (נ"א לגו) מִן דָּא. יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ בְּקַדְמִיתָא, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ.

פְּתַח אֶחָד וְאָמַר, (תהלים סה) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ וְגו'. בַּתְּחִלָּה חֲצֵרֶיךָ, לְאַחַר מִכָּן בֵּיתֶךָ, וּלְאַחַר מִכָּן הֵיכָלֶךָ. זֶה פְּנִימִי מִזֶּה, וְזֶה [נ"א: לתוך] לְמַעְלָה מִזֶּה. יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ בַּתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ.

נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ לְבָתַר כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת. הַחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת לָא כְּתִיב, דְּאִי כְּתִיב הָכִי, הֲוָה מַשְׁמַע דְּחָכְמָה בַּיִת אִקָּרֵי, אֶלָּא כְּתִיב בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת, הַיְינוּ דִּכְתִיב, (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וְגו'.

נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ לְאַחַר מִכָּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת. לֹא כְתוּב הַחָכְמָה יִבָּנֶה בַיִת. שֶׁאִם הָיָה כְּתוּב כָּךְ, מַשְׁמַע שֶׁחָכְמָה נִקְרֵאת בַּיִת. אֶלָּא כְּתוּב בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בַּיִת, הַיְינוּ מַה שֶׁכְּתוּב (בראשית ב) וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וְגו'.

קָדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ לְבָתַר דָּא הוּא שְׁלִימוּ דְּכֹלָּא, דְּהָכֵי תְּנִינָן מַהוּ הֵיכָל. כְּלוֹמַר ה"י כ"ל, הַאי וְהַאי. וְכֹלָּא אִשְׁתְּלִים כְּחָדָא. רֵישָׁא דְּקִרְא מַה מּוֹכֵחַ דִּכְתִיב אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ. הַאי מַאן דְּאַקְרִיב בְּרֵיהּ קָרְבָּנָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, רַעֲוָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּהַהוּא קָרְבָּנָא וְאִתְרְעֵי בֵּיהּ וְקָרִיב לֵיהּ וְשַׁוֵּי מְדוֹרֵיהּ בִּתְרֵין אִדְרִין וְאָחִיד לְהַאי וּלְהַאי דְּאִנּוּן תְּרֵין אִתְקַשְּׁרוּ כְּחָדָא. דִּכְתִיב יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ. חֲצֵרֶיךָ וַדַּאי תְּרֵי.

קָדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ לְאַחַר זֶה הוּא שְׁלֵמוּת הַכֹּל. שֶׁכָּךְ שָׁנִינוּ, מַה זֶּה הֵיכָל? כְּלוֹמַר ה"י כ"ל, זֶה וְזֶה, וְהַכֹּל נִשְׁלָם יַחַד. מַה מּוֹכִיחַ רֹאשׁ הַכְּתוּב שֶׁכְּתוּב אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ? זֶה מִי שֶׁמַּקְרִיב אֶת בְּנוֹ קָרְבָּן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּקָּרְבָּן הַהוּא, וּמִתְרַצֶּה בּוֹ וּמְקָרֵב אוֹתוֹ, וְשָׁם אֶת מְדוֹרוֹ בִּשְׁנֵי חֲדָרִים, וְאוֹחֵז אֶת זֶה וְאֶת זֶה, שֶׁאוֹתָם הַשְּׁנַיִם נִקְשָׁרוּ יַחַד, שֶׁכְּתוּב יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ, וַדַּאי שְׁנֵי חֲצֵרֶיךָ.

בְּגִינֵי כָךְ חֲסִידֵי קַדְמָאֵי סָבָאן דְּהָכָא כַּד מַקְרִיבִין בְּנֵיהוּ לְקָרְבָּנָא דָּא. פָּתְחֵי וְאָמְרֵי אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ. אִנּוּן דְּקָיְימֵי עֲלַיְיהוּ אָמְרֵי נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ קָדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ. לְבָתַר מְבָרְכִי אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְאִנּוּן דְּקָיְימֵי עֲלַיְיהוּ אָמְרֵי כְּשֵׁם שֶׁהִכְנַסְתּוֹ לַבְּרִית וְכוּ'. וְתָנִינָן בְּקַדְמִיתָא לְבָעֵי בַּר נָשׁ רַחֲמִין עֲלַיְיהוּ

וּלְבָתַר עַל אָחֳרָא דְּכְתִיב, (ויקרא טז) וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר וּבְעַד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל. וְאָנָן אוֹרְחָא דָּא נַקְטִינָן וְהָכִי שַׁפִּיר וְחָזֵי לְקַמָּאן.

מִשּׁוּם כָּךְ הַמַּסְיְדִים הָרִאשׁוֹנִים, וְקָנֵינוּ שֶׁל כָּאן, כְּשֶׁמַּקְרִיבִים אֶת בְּנֵיהֶם לַקָּרְבָּן הַזֶּה, פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים: אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ. אוֹתָם שֶׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם אוֹמְרִים: נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ קְדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ. אַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְאוֹתָם שֶׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם אוֹמְרִים: כְּשֵׁם שֶׁהִכְנַסְתּוֹ לַבְּרִית וְכוּ'. וְשָׁנִינוּ, בַּתְּחִלָּה יְבַקֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ עַל הָאַחֵר, שֶׁכָּתוּב (ויקרא טז) וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ - בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ - וּבְעַד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל. וְאָנוּ לָקַחְנוּ אֶת הַדֶּרֶךְ הַזּוֹ, וְכָךְ יָפֶה וְרָאוּי לְפָנֵינוּ.

דף צה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא וַדַּאי כָּךְ הוּא וְיָאוֹת מִלָּה, וּמַאן דְּלָא אָמַר הָכִי אַפִּיק גִּרְמֵיהּ מֵעֲשָׂרָה חֲפוֹת דְּזִמְּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד לְצַדִּיקַיָּא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְכֻלְּהוּ מִתְקַשְּׁרָן בְּהַאי. וּבְגִינֵי כָךְ עֲשָׂרָה מִילֵּי דִּמְהֵימְנוּתָא אִית בְּהַאי קְרָא אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב וְגוֹ'. וְכָל מִלָּה וּמִלָּה חַד חֲפָּה אִתְעֲבִיד מִנַּיְהּ. זַכָּאָה חוּלָקֵיכוֹן בָּעָלְמָא דָּא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי, דְּהָא אוֹרַיְיתָא מִתְקַשְּׁרָא בְּלִבַּייכוּ כְּאִלּוּ קַיְימִיתוּ (דף צה ע"א) בְּגוּפַּייכוּ בְּטוּרָא דְסִינַי בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְיְהִיבַת אוֹרַיְיתָא לְיִשְׂרָאֵל:

אָמַר רַבִּי אַבָּא, וַדַּאי כָּךְ הוּא וְנָאֶה הַדָּבָר. וּמִי שֶׁלֹּא אוֹמֵר כָּךְ, הוּא מוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מֵעֲשָׂרָה חֲפוֹת שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַבָּא. וְכֻלָּם נִקְשָׁרִים בָּזֶה. וּמִשּׁוּם כָּךְ עֲשָׂרָה דְּבָרִים שֶׁל הֶאֱמוּנָה יֵשׁ בַּפָּסוּק הַזֶּה אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב וְגוֹ', וּמִכָּל דָּבָר וְדָבָר נַעֲשֵׂית חֲפָּה אַחַת מִמֶּנָּה. אַשְׁרֵי חֶלְקְכֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה נִקְשֶׁרֶת בִּלְבַבְכֶם כְּאִלּוּ עֲמַדְתֶּם בְּגוּפְכֶם בְּהַר סִינַי בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל.

פָּתַח אִידָךְ וְאָמַר (שמות כ) מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ וְגוֹ'. תָּאנָא כָּל מַאן דְּקָרִיב בְּרֵיהּ לְקָרְבָּנָא דָּא, כְּאִלּוּ אַקְרִיב כָּל קָרְבָּנִין דְּעָלְמָא לְקַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּכְאִילּוּ בָּנֵי מַדְבְּחָא שְׁלֵימָתָא קַמֵּיהּ. בְּגִינֵי כָךְ בָּעֵי לְסַדְּרָא מַדְבְּחָא בְּמָאנָא חַד מַלְיָיא אַרְעָא לְמִנְזַר עֲלֵיהּ הַאי קַיְימָא קַדִּישָׁא, וְאִתְחַשִּׁיב קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּאִלּוּ אַדְבַּח עֲלֵיהּ עִלָּוון וְקָרְבָּנִין עָאנָא וְתוֹרֵי.

פָּתַח אַחֵר וְאָמַר, (שמות כ) מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ וְגוֹ'. שָׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁמַּקְרִיב אֶת בְּנוֹ לַקָּרְבָּן הַזֶּה, כְּאִלּוּ הִקְרִיב אֶת כָּל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּכְאִלּוּ בָּנָה מִזְבֵּחַ שָׁלֵם לְפָנָיו. מִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ לְסַדֵּר מִזְבֵּחַ עִם כְּלִי אֶחָד מָלֵא עָפָר לָמוּל עָלָיו אֶת הַבְּרִית הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וְנֶחְשָׁב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּאִלּוּ זָבַח עָלָיו עוֹלוֹת וְקָרְבָּנוֹת, צֹאן וּבָקָר.

וְנִיחָא לֵיהּ יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ דִּכְתִיב וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ וְגוֹ'. בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי. מַהוּ אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי (את) דָּא מִילָּה דִּכְתִיב בָּהּ (תהלים כה) סוֹד יְיָ

לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם. הַאי מִזְבֵּחַ אֲדָמָה וַדַּאי כְּמָא דְּאָמִינָא. בַּתְרֵיהּ מַה כְּתִיב וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִי. רֶמֶז לְגֵיהִנֹּם כַּד אִתְגַּיַּר דְּאִיהוּ מֵעַם קְשֵׁי קָדָל וּקְשֵׁי לִבָּא, הַאי אִקְרֵי מִזְבַּח אֲבָנִים.

וְנוֹחַ לוֹ יוֹתֵר מִכֻּלָּם, שֶׁכְּתוּב וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ וְגוֹ'. בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי. מַהוּ אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי? [את] זוֹ הַמִּילָה, שֶׁכְּתוּב בָּהּ (תהלים כה) סוֹד ה' לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם. מִזְבַּח הָאֲדָמָה הַזֶּה וַדַּאי כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וְאִם מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִי. רֶמֶז לַגֵּר כַּאֲשֶׁר מִתְגַּיֵּר, שֶׁהֵם מֵעַם קְשֵׁה עֹרֶף וּקְשֵׁה לֵב. זֶה נִקְרָא מִזְבַּח אֲבָנִים.

לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית. מָה הוּא, דְּבָעֵי לְאַעֲלָא לֵיהּ בְּפוּלְחָנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (בגין) וְלָא יִגְזַר יָתֵיהּ עַד דְּיִנְשֵׁי פּוּלְחָנָא אָחֳרָא דְּעֲבַד עַד הָכָא וְיַעֲדֵי מִנֵּיהּ הַהוּא קַשְׁיוּ דְּלִבָּא. וְאִי אִתְגְּזַר וְלָא אַעֲדֵי מִנֵּיהּ הַהוּא קַשְׁיָא דְּלִבָּא לְמֵיעַל בְּפוּלְחָנָא קַדִּישָׁא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הֲרֵי הוּא כְּהַאי פְּסִילָא דַּאֲבָנָא דְּגָזְרֵי לֵיהּ מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא וְאִשְׁתְּאַר אַבָנָא כִּדְבְקַדְמִיתָא. בְּגִין כָּךְ לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית. דְּאִי אִשְׁתְּאַר בְּקַשְׁיוּתֵיהּ, כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְּלֶיהָ, כְּלוֹמַר הַהוּא גְּזִירוּ דְּאִתְגְּזַר לָא מְהַנְיָא לֵיהּ.

לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית, מַה זֶּה? שֶׁצָּרִיךְ לְהַכְנִיסוֹ לַעֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, [כדי] וְלֹא יָמוּל אוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּשְׁכַּח עֲבוֹדָה הָאַחֶרֶת שֶׁעָבַד עַד עַתָּה, וְיָסִיר מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ קְשִׁי הַלֵּב. וְאִם נִמּוֹל וְלֹא הוֹסִר מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ קְשִׁי הַלֵּב לְהַכְנִיס לַעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֲרֵי הוּא כְּפֶסֶל הָאֶבֶן הַזֶּה שֶׁגּוֹזְרִים אוֹתוֹ מֵהַצַּד הַזֶּה וּמִן הַצַּד הַזֶּה, וְנִשְׁאָר אֶבֶן כְּבָרִאשׁוֹנָה. מִשּׁוּם כָּךְ לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית. שֶׁאִם הוּא נִשְׁאָר בְּקַשְׁיוּתוֹ - כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְּלֶהָ. כְּלוֹמַר, אוֹתָהּ הַמִּילָה שֶׁנִּמּוֹל אֵינָהּ מוֹעִילָה לוֹ.

בְּגִינֵי כָךְ זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּמַאן דְּאַקְרִיב הַאי קָרְבָּנָא בְּחֶדְוָותָא בְּרַעֲוָא קֳמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבָעֵי לְמֶחְדֵּי בְּהַאי חוּלְקָא כָּל (ד"א ל"ג ההוא) יוֹמָא דְּכְתִיב, (תהלים ה) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעְלְצוּ בְךָ אֹהֲבֵי שְׁמֶךָ:

מִשּׁוּם כָּךְ, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמַּקְרִיב אֶת הַקָּרְבָּן הַזֶּה בְּשִׂמְחָה וּבְרָצוֹן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְצָרִיךְ לִשְׂמֹחַ בַּחֶלֶק הַזֶּה כָּל הַיּוֹם [ההוא], שֶׁכָּתוּב (שם ה) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעְלְצוּ בְךָ אֹהֲבֵי שְׁמֶךָ.

פְּתַח אִידָךְ וְאָמַר וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְיָ וְגוֹ' אֲנִי אֵל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְגוֹ'. הַאי קְרָא אִית לְעַיְינָא בֵּיהּ וְקַשְׁיָא בְּכַמָּה אוֹרְחִין, וְכִי עַד הַשְׁתָּא לָא אִתְגְּלִי לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַבְרָהָם אֶלָּא (עד) הָאִידָנָא כַּד מָטָא לְהַנֵּי יוֹמִין וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם וְלָא קֳדָם. וְהָכְתִיב וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָם. וַיְיָ אָמַר אֶל אַבְרָם. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדוֹעַ תֵּדַע וְגוֹ'. וְהָאִידָנָא מָנֵי חוּשְׁבַּן יוֹמִין, וְכַד מָנֵי לְהוּ כְּתִיב וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם, אִשְׁתְּמַע דְּעַד הַשְׁתָּא לָא אִתְגְּלִי עָלוֹי. וְעוֹד דִּכְתִיב בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים, בְּקַדְמִיתָא שְׁנָה וּלְבַסּוֹף שָׁנִים.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, (בראשית יז) וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא ה' וְגוֹ', אֲנִי אֵל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְגוֹ'. בַּפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְעַיֵּן בּוֹ, וְקָשֶׁה בְּכַמָּה דְרָכִים. וְכִי עַד עַתָּה לֹא הִתְגַּלָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אֶלָּא [עד] כָּעֵת, כְּשֶׁהִגִּיעַ לַיָּמִים הָאֵלֶּה, וַיֵּרָא ה' אֵלָיו וְלֹא קֹדֶם? וַהֲרֵי כְּתוּב וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם. וַה' אָמַר אֶל אַבְרָם. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדוֹעַ תֵּדַע וְגוֹ', וְכָעֵת מוֹנֶה אֶת חֶשְׁבּוֹן הַיָּמִים, וּכְשֶׁמּוֹנֶה אוֹתָם, כָּתוּב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם, נִשְׁמַע שֶׁעַד עַתָּה לֹא הִתְגַּלָּה עָלָיו! וְעוֹד, שֶׁכָּתוּב בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים. בִּתְחִלָּה שָׁנָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁנִים !:

אֶלָּא הָכִי תָּאנָא, כָּל אִנּוּן יוֹמִין לָא כְּתִיב וַיֵּרָא, מַאי טַעְמָא, אֶלָּא כָּל כַּמָּה דְהַוָה אָטִים וְסָתִים (כך) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִתְגְּלֵי עֲלֵיהּ כְּדְקָחֲזֵי. הָאִידָנָא אִתְגְּלֵי עֲלֵיהּ דִּכְתִיב וַיֵּרָא. מַאי טַעְמָא. מִשּׁוּם דְּבָעָא לְגַלֵּי בֵּיהּ הַאי אֶת כְּתָרָא קַדִּישָׁא.

אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, כָּל אוֹתָם הַיָּמִים לֹא כָּתוּב וַיֵּרָא. מָה הַטַּעַם? אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁהָיָה אָטוּם וְסָתוּם, [כך] לֹא הִתְגַּלָּה עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי. כָּעֵת הִתְגַּלָּה אֵלָיו, שֶׁכָּתוּב וַיֵּרָא. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְגַלּוֹת בּוֹ הָאוֹת הַזּוֹ, הַכֶּתֶר הַקָּדוֹשׁ.

וְעוֹד דְּבָעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַפָּקָא מִנֵּיהּ זַרְעָא קַדִּישָׁא, וְקַדִּישָׁא לָא לֶהֱוֵי בְּעוֹד דְּאִיהוּ אָטִים בִּשְׁרָא, אֶלָּא אֲמַר הַשְׁתָּא דְהוּא בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וּזְמַן קָרִיב הוּא דְּיִנְפּוֹק מִנֵּיהּ זַרְעָא קַדִּישָׁא, לֶהֱוֵי הוּא קַדִּישָׁא בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר יִנְפּוֹק מִנֵּיהּ זַרְעָא קַדִּישָׁא. בְּגִין כָּךְ מָנֵי יוֹמוֹי בְּהַאי וְלָא בְּכָל הַנֵּי זִמְנֵי קַדְמִיתָא. תּוּ תִּשְׁעִים שָׁנָה, דְּכָל יוֹמוֹי קַדְמָאֵי לָא הֲווּ שְׁנִים אֶלָּא כְּחַד שָׁנָה דְּלָא הֲווּ יוֹמוֹי יוֹמִין, הַשְׁתָּא דְּמָטָא לְהַאי שְׁנִים, אִנּוּן וְלָא שָׁנָה:

וְעוֹד, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ זֶרַע קָדוֹשׁ, וְקָדוֹשׁ לֹא יִהְיֶה כְּשֶׁעֲדַיִן הוּא בְּבָשָׂר אָטוּם, אֶלָּא אָמַר, כָּעֵת שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנִים וְלִזְמַן קָרוֹב הוּא שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע קָדוֹשׁ, שֶׁיִּהְיֶה הוּא קָדוֹשׁ בַּהַתְחָלָה, וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע קָדוֹשׁ. מִשּׁוּם כָּךְ מָנָה אֶת יָמָיו בְּזֶה, וְלֹא בְּכָל הַזְּמַנִּים הַלָּלוּ שֶׁבַּהַתְחָלָה. עוֹד, תִּשְׁעִים שָׁנָה - שֶׁכָּל יָמָיו הָרִאשׁוֹנִים לֹא הָיוּ שָׁנִים, אֶלָּא כְּשָׁנָה אַחַת, שֶׁלֹּא הָיוּ יָמָיו יָמִים. עַכְשָׁו שֶׁהִגִּיעַ לָזֶה, הֵם שָׁנִים וְלֹא שָׁנָה.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדָּי. מַאי מַשְׁמַע דְּעַד הַשְׁתָּא לָא קָאֲמַר אֲנִי אֵל שַׁדַּי. אֶלָּא הָכִי תָּאנָא, עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּתִרִין תַּתָּאִין דְּלָא קַדִּישִׁין לְתַתָּא. וְכָל אִנּוּן דְּלָא אִתְגְּזָרוּ יִסְתָּאֲבוּן בְּהוֹן.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדָּי. מַה מַּשְׁמִיעַ שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא אָמַר אֲנִי אֵל שַׁדָּי? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁאֵינָם קְדוֹשִׁים לְמַטָּה, וְכָל אוֹתָם שֶׁלֹּא נִמּוֹלִים, נִטְמָאִים בָּהֶם.

דף צה:

וּרְשִׁימִין בְּהוֹן, וּמַאי רְשׁוּמָא אִית בְּהוֹן, דְּאִתְחֲזֵי בְּהוּ שי"ן דל"ת וְלָא יַתִּיר, וּבְגִין כָּךְ אִסְתַּאֲבוּן בְּהוּ וְאִתְדַּבְּקוּן בְּהוּ. בָּתַר דְּאִתְגְּזָרוּ נָפְקִין מֵאִלֵּין וְעָאלִין בְּגַדְפּוֹי דְּשִׁכִינְתָּא

וְאִתְגַּלְיָא בְּהוּ יו"ד רְשִׁימָא קַדִּישָׁא אָת קְיָימָא שְׁלִים (דף צה ע"ב) וְאִתְרְשִׁים בְּהוּ שד"י וְאִשְׁתְּלִים בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, וְעַל דָּא כְּתִיב בְּהַאי אֲנִי אֵל שַׁדַּי.

וּרְשׁוּמִים בָּהֶם. וּמָה הָרְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם? שֶׁנִּרְאֶה בָהֶם שי"ן דָּלֶ"ת וְלֹא יוֹתֵר, וּמְשׁוּם כָּךְ נִטְמְאִים בָּהֶם וְנִדְבָּקִים בָּהֶם. אַחַר שֶׁנִּמּוֹלִים יוֹצְאִים מֵאֵלּוּ, וְנִכְנָסִים לְכַנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּמִתְגַּלֶּה בָהֶם יו"ד, הָרִשּׁוּם הַקָּדוֹשׁ, אוֹת הַבְּרִית הַשָּׁלֵם, וְנִרְשָׁם בָּהֶם שַׁדַּ"י, וְנִשְׁלָמִים בְּקִיּוּם שָׁלֵם, וְעַל כֵּן כְּתוּב בָּזֶה אֲנִי אֵל שַׁדַּי.

הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים, שְׁלִים, דְּהַשְׁתָּא אָת חָסֵר בִּרְשִׁימָא דְשי"ן וְדל"ת, גְּזַר גַּרְמָךְ וֶהֱוֵי שְׁלִים בִּרְשִׁימָא דְיו"ד. וּמַאן דְּאִיהוּ בִּרְשׁוּמָא דָא אִתְחֲזֵי לְאִתְבָּרְכָא בִּשְׁמָא דָא דִּכְתִיב, (בראשית כח) וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ אוֹתְךָ.

הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים. שְׁלֵם. שֶׁכָּעֵת אוֹת חָסֵרָה בָּרוּשָׁם שֶׁל שי"ן וְדָלֶ"ת. מוֹל אֶת עַצְמְךָ, וְהְיֵה שָׁלֵם בְּרוּשָׁם שֶׁל יו"ד. וּמִי שֶׁהוּא בָּרוּשָׁם הַזֶּה, רָאוּי לְהִתְבָּרֵךְ בַּשֵּׁם הַזֶּה, שֶׁכָּתוּב (בראשית כח) וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ אוֹתְךָ.

מַהוּ אֵל שַׁדַּי. הַהוּא דְּבִרְכָאן נָפְקָן מִנֵּיהּ, הוּא דְּשַׁלִּיט עַל כִּתְרִין תַּתָּאִין, וְכֹלָּא מִדַּחֲלְתֵּיהּ דָּחֲלִין וּמִזְדַּעְזְעִין, בְּגִין כְּךָ מַאן דְּאִתְגְּזַר, כָּל אִנּוּן דְּלָא קַדִּישִׁין אִתְרַחֲקָן מִנֵּיהּ וְלָא שָׁלְטִין בֵּיהּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּלָא נָחִית לַגֵּיהִנֹּם דִּכְתִיב, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגו'. (כל אנון (צג א) דאתגזרו אקרון צדיקים, ובגין כך לעולם ירשו ארץ, דלא ירית האי ארץ אלא ההוא דאקרי צדיק, אוף הכי ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ וגו)

מַה זֶּה אֵל שַׁדַּי? הַהוּא שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת הַבְּרָכוֹת, הוּא שֶׁשּׁוֹלֵט עַל כָּל הַכִּתְרִים הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַכֹּל פּוֹחֲדִים מִיִּרְאָתוֹ וּמִזְדַּעְזְעִים. מִשּׁוּם כָּךְ, מִי שֶׁנִּמּוֹל, כָּל אוֹתָם שֶׁאֵינָם קְדוֹשִׁים מִתְרַחֲקִים מִמֶּנּוּ וְלֹא שׁוֹלְטִים בּוֹ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹרֵד לַגֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגו'. [כל אותם שנמולו נקראים צדיקים, ומשום כך לעולם יירשו ארץ, שאין יורש את הארץ הזו אלא ההוא שנקרא צדיק, אף כך, ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו']

אָמַר רַבִּי אַבָּא זַכָּאִין אַתּוּן בָּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְאָתֵי, זַכָּאָה חוּלָקִי דְּאָתֵינָא לְמִשְׁמַע מִלִּין אִלֵּין מִפּוּמֵיכוֹן, כֻּלְכוּ קַדִּישִׁין, כֻּלְכוּ בְּנֵי אֱלָהָא קַדִּישָׁא, עֲלַיְיכוּ כְּתִיב, (ישעיה מה) זֶה יֹאמַר לַיְיָ אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַיְיָ וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה. כָּל חַד מִנְּכוֹן אִחִיד וְאִתְקַשַּׁר בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא עִלָּאָה, וְאַתּוּן רַבְרְבָן מְמַנָּן תְּרֵיסִין מֵהַהִיא אֶרֶץ דְּאִקְרֵי אֶרֶץ הַחַיִּים דְּרַבְרְבָנוֹהִי אָכְלִין מִמַּנָּא דְטַלָּא קַדִּישָׁא:

אָמַר רַבִּי אַבָּא, אַשְׁרֵיכֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, אַשְׁרֵי חֶלְקִי שֶׁבָּאתִי לִשְׁמֹעַ אֶת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ מִפִּיכֶם. כֻּלְכֶם קְדוֹשִׁים, כֻּלְכֶם בְּנֵי הָאֱלוֹהַּ הַקָּדוֹשׁ. עֲלֵיכֶם כָּתוּב (שם מד) זֶה יֹאמַר לַה' אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַה' וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה. כָּל אֶחָד מִכֶּם אָחוּז וְקָשׁוּר בַּמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן, וְאַתֶּם גְּדוֹלִים מִמַּיִם מְגֻנִּים מֵאוֹתָהּ הָאָרֶץ שֶׁנִּקְרֵאת אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁגְּדוֹלֶיהָ אוֹכְלִים מִן הַמָּן שֶׁל הַטַּל הַקָּדוֹשׁ.

פְּתַח אִידָךְ וְאָמַר (קהלת י) אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שְׁמַלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכְלוּ. וּכְתִיב אִי לָךְ אֶרֶץ שְׁמַלְכֵּךְ נַעַר וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ. הַנֵּי קְרָאֵי קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי. וְלָא קַשְׁיָין, הַאי דִּכְתִיב אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ, דָּא אֶרֶץ דְּלְעֵילָא דְּשָׁלְטָא עַל כָּל אִנּוּן חַיִּין דִּלְעֵילָא. וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי אֶרֶץ הַחַיִּים, וְעָלָהּ כְּתִיב, (דברים יא) אֶרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלָהֶיךָ דּוֹרֵשׁ אוֹתָהּ תָּמִיד. וּכְתִיב אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנוּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ. לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ דַּיְיקָא. וְכָל כָּךְ לָמָּה, מִשּׁוּם דִּכְתִיב שְׁמַלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שמות ד) בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, (קהלת י) אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שְׁמַלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכְלוּ. וְכָתוּב (שם) אִי לְךָ אֶרֶץ שְׁמַלְכֵּךְ נַעַר וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ. הַפְּסוּקִים הִלְּלוּ קְשִׁים הֲדָדִית, וְלֹא קְשִׁים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ - זוֹ הָאָרֶץ שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עַל כָּל אוֹתָם הַחַיִּים שֶׁלְּמַעְלָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ נִקְרֵאת אֶרֶץ הַחַיִּים, וְעָלֶיהָ כָּתוּב (דברים יא) אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דּוֹרֵשׁ אוֹתָהּ תָּמִיד. וְכָתוּב אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ. לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ, בְּמַדָּיֵק. וְכָל כָּךְ לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב שְׁמַלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ד) בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל.

בֶּן חוֹרִין, מַהוּ בֶּן חוֹרִין כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ויקרא כה) יוֹבֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם. וּכְתִיב וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ דְּהָא כָּל חֵירוּ מִיּוֹבְלָא קָא אָתֵי. בְּגִין כָּךְ בֶּן בֶּן חוֹרִין. וְאִי תֵּימָא בֶּן חוֹרִין וְלָא כְּתִיב בֶּן חֵירוּת. הָכִי הוּא וַדַּאי בֶּן חֵירוּת מִבָּעֵי לֵיהּ.

בֶּן חוֹרִים, מַה זֶּה בֶּן חוֹרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה) יוֹבֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם, וְכָתוּב וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי כָּל הַחֵרוּת בָּאָה מִן הַיּוֹבֵל, וּמִשּׁוּם כָּךְ בֶּן בֶּן חוֹרִין. וְאִם תֹּאמַר, בֶּן חוֹרִין, וְלֹא כְתוּב בֶּן חֵרוּת - כָּךְ זֶה בְּוַדַּאי. בֶּן חֵרוּת הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת!

אֶלָּא בְּמַתְנִיתָא סְתִימָאָה דִּילָן תְּנִינָא. כַּד מִתְחַבְּרָן יוּ"ד בְּה' כְּדֵין כְּתִיב, (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְלָא תֵימָא כַּד מִתְחַבְּרָן, אֶלָּא מִתְחַבְּרָן, וְדַאי. וּבְגִין כָּךְ בֶּן חוֹרִין כְּתִיב, וְעַל דָּא אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שְׁמַלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין, וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכְלוּ בְּחֶדְוָותָא בִּשְׁלִימוּ בְּרַעֲוָא.

אֶלָּא בְּמַשְׁנָתֵנוּ הַסְּתוּמָה לַמְּדָנוּ, כְּשֶׁמִּתְחַבְּרוֹת יו"ד בְּה', אָז כָּתוּב וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְאַל תֹּאמַר כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים, אֶלָּא וַדַּאי מִתְחַבְּרִים, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב בֶּן חוֹרִים. וְעַל כֵּן אַשְׁרֵיךָ אֶרֶץ שְׁמַלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים, וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכְלוּ - בְּשִׂמְחָה, בִּשְׁלֵמוּת וּבְרָצוֹן.

אִי לָךְ אֶרֶץ שְׁמַלְכָּךְ נַעַר, הַאי אֶרֶץ דִּלְתַתָּא, דְּתַנְיָא כָּל שְׁאָר אַרְעֵי דִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אִתְיְהִיבוּ לְרַבְרְבִין תְּרֵיסַר דְּמַמָּנָן עֲלַיְיהוּ, וְעֵילָא מִכֻּלְהוּ הַהוּא דִּכְתִיב בֵּיהּ (תהלים לז) נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי. וְתָאנָא הַאי קְרָא שָׁרוֹ שֶׁל עוֹלָם אָמְרוֹ. וְעַל דָּא כְּתִיב אִי לָךְ אֶרֶץ שְׁמַלְכֵּךְ נַעַר. וַוי לְעָלְמָא דְּמִסְטָרָא דָּא יְנָקָא, וְכַד יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא יַנְקִין כְּמָאן דְּיַנִּיק מֵרְשׁוּתָא אָחֳרָא.

אִי לְךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נַעַר - זוֹ הָאָרֶץ שֶׁלְּמַטָּה. שֶׁלְּמַדְנוּ, כָּל שְׁאָר אַרְצוֹת שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, נִתְּנוּ לִגְדוֹלִים מְגִנִּים שֶׁמְּמֻנִּים עֲלֵיהֶם. וּמֵעַל לְכֻלָּם הַהוּא שֶׁכָּתוּב בּוֹ (תהלים לז) נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי. וְלָמַדְנוּ, הַפָּסוּק הַזֶּה אָמַר אוֹתוֹ שֶׁרּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב אִי לְךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נַעַר. אוֹי לָעוֹלָם שֶׁיּוֹנֵק מֵהַצַּד הַזֶּה. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, יוֹנְקִים כְּמִי שֶׁיּוֹנֵק מֵרְשׁוּת אַחֶרֶת.

וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ וְלֹא בְכוּלֵי יוֹמָא. בַּבֹּקֶר וְלֹא בְּזִמְנָא אָחֳרָא דְיוֹמָא. דְּתַנְיָא בְּשַׁעְתָּא דְּחַמָּה זוֹרַחַת וְאַתְיָין וְסָגְדִין לֵיהּ לְשִׁמְשָׁא רוּגְזָא תְּלֵי בְּעָלְמָא, בְּשַׁעְתָּא דְּמַנְחָה רוּגְזָא תַּלְיֵיא בְּעָלְמָא. מַאן גָּרִים הַאי, מִשּׁוּם דְּמַלְכֵּךְ נַעַר הַהוּא דְּאִקְרֵי נַעַר. וְאַתּוּן זַכָּאֵי קְשׁוֹט קַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין בְּנֵי מַלְכָּא קַדִּישָׁא לָא יְנָקִין מֵהַאי סִטְרָא, אֶלָּא מֵהַהוּא אֲתַר קַדִּישָׁא דִּלְעֵילָּא. עֲלַיְיכוּ כְּתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ - וְלֹא בְּכָל הַיּוֹם. בַּבֹּקֶר - וְלֹא בְּזְמַן אַחֵר שֶׁל הַיּוֹם. שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת וּבָאִים וְסוֹגְדִים לַשֶּׁמֶשׁ, הָרֹגֶז תָּלוּי בָּעוֹלָם. בְּשָׁעַת הַמִּנְחָה הָרֹגֶז תָּלוּי בָּעוֹלָם. מִי גָּרַם אֶת זֶה? מִשּׁוּם שֶׁמַּלְכֵּךְ נַעַר, הַהוּא שֶׁנִּקְרָא נַעַר. וְאַתֶּם צַדִּיקֵי הָאֱמֶת, קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים, בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, אֵין יוֹנְקִים מִן הַצַּד הַזֶּה, אֶלָּא מֵאוֹתוֹ הַמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ שֶׁלְּמַעְלָה. עֲלֵיכֶם כָּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

דף צו.

פָּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר (ישעיה ה) אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ וְגוֹ'. וַיְעַזְּקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ וְגוֹ'. הַנִּי קְרָאֵי אִית לְאִסְתַּכְּלָא בְּהוּ. אַמַּאי כְּתִיב שִׁירָה, תּוֹכָחָה מְבָעֵי לֵיהּ. לִידִידִי, לְדוֹדִי מְבָעֵי לֵיהּ. כְּמָה דִּכְתִיב שִׁירַת דּוֹדִי. כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן. אִסְתַּכְּלָנָא בְּכָל אוֹרַיְיתָא וְלָא אַשְׁכַּחְנָא אַתְרָא דְאִקְרֵי (דף צו ע"א) קֶרֶן שָׁמֶן. אֶלָּא הַנִּי קְרָאֵי הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא בְּכַמָּה גְוונִין וְכֻלְּהוּ שַׁפִּיר וְהָכִי הוּא, אֲבָל אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי, דָּא יִצְחָק דְּהָוָה יְדִיד, וְאִקְרֵי יְדִיד עַד לָא יִפּוֹק לְעָלְמָא.

פָּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר, (ישעיה ה) אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ וְגוֹ', וַיְעַזְּקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ וְגוֹ'. בַּפְּסוּקִים הַלָּלוּ יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, לָמָּה כָּתוּב שִׁירָה? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת תּוֹכָחָה! לִידִידִי? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת לְדוֹדִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שִׁירַת דּוֹדִי. כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן? הִסְתַּכַּלְתִּי בְּכָל הַתּוֹרָה וְלֹא מָצָאתִי מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא בֶּן שָׁמֶן. אֶלָּא אֵת הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ בְּאֲרוּ הַחֲבֵרִים בְּכַמָּה צוּרוֹת, וְהַכֹּל יָפֶה וְכָךְ זֶה. אֲבָל אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי - זֶה יִצְחָק, שֶׁהָיָה יָדִיד, וְנִקְרָא יָדִיד טֶרֶם שֶׁיֵּצֵא לָעוֹלָם.

אַמַּאי יָדִיד, דְּתַנְיָנן רְחִימוּ סַגֵּי הָוָה לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ דְּלָא אִתְעֲבִיד עַד דְּלָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם אֲבוּהָ וְאִקְרֵי שְׁלִים וְאִתּוֹסַף לֵיהּ ה"א לְאַשְׁלְמוּתָא. וְכֵן לְשָׂרָה הַאי ה"א אִתְיְהִיבַת לָהּ. הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא, ה' לְשָׂרָה שַׁפִּיר, אֲבָל לְאַבְרָהָם אַמַּאי ה"א וְלָא יו"ד, י' מִבָּעֵי לֵיהּ דְּהָא הוּא דְּכַר הָוָה. אֶלָּא רָזָא עִלָּאָה הָוָה (ד"א הוא) סָתִים בְּגַוְונָא אַבְרָהָם סָלִיק לְעֵילָּא וְנָטִיל רָזָא (קי א) מֵה"א עִלָּאָה דְּאִיהוּ עָלְמָא דְּדָכוּרָא. ה"א עִלָּאָה וְה"א תַּתָּאָה, הַאי

תַּלְיָא בִּדְכוּרָא, וְהַאי בְּנוּקְבָא וַדַּאי. וּבְגִין כָּךְ אַבְרָהָם סָלִיק בְּה"א דְּעֵילָא, וְשָׂרָה נָחֲתָא בְּה"א דְּלַתַּתָּא.

לְמָה יָדִיד? שֶׁשָּׁנִינוּ, אַהֲבָה רַבָּה הָיְתָה לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בּוֹ שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה טֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם אָבִיו, וְנִקְרָא שָׁלֵם, וְנוֹסְפָה לוֹ ה"א לְהַשְׁלִימוֹ, וְכֵן לְשָׂרָה הֲרֵי נִתְּנָה לָהּ ה"א ה' את. כָּאן יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, ה' לְשָׂרָה זֶה יָפֶה, אֲבָל לְאַבְרָהָם לָמָּה ה"א וְלֹא יו"ד? יו"ד הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב, שֶׁהֲרֵי הוּא הָיָה זָכָר. אֶלָּא סוֹד עֶלְיוֹן הָיָה [הוא] סָתוּם אֲצִלֵנוּ אַבְרָהָם עֶלָה לְמַעְלָה, וְנָטַל סוֹד מֵה"א הָעֶלְיוֹנָה שֶׁהִיא הָעוֹלָם שֶׁל הַזָּכָר. ה"א הָעֶלְיוֹנָה וְהֵ"א הַתַּחְתּוֹנָה, זוֹ תְּלוּיָה בַּזָּכָר וְזוֹ וַדַּאי בַּנְּקֵבָה. וּמְשׁוּם כָּךְ אַבְרָהָם עָלָה בַּהֵ"א שֶׁלְּמַעְלָה, וְשָׂרָה יָרְדָה בַּהֵ"א שֶׁלְּמַטָּה.

תּוּ דְּכְתִיב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ. וְתָנָא זַרְעֲךָ, זַרְעֲךָ מַמָּשׁ, דְּהָוָה שְׁאֵרֵי לְמֵיעַל בְּהַאי קְיָיִם, וּמָאן דְּשָׁאֵרֵי לְמֵיעַל בְּהַאי קְיָיִם עָאל. וּבְגִינֵי כָךְ גִּיּוֹרָא דְּאִתְגְּזַר (שלח לך קסה) גֵּר צֶדֶק אִקְרֵי בְּגִין דְּלָא אָתָא מִגַּוְוֵעָא קַדִּישָׁא דְּאִתְגְּזַרוּ, וְעַל דָּא מַאן דְּעָאל בְּהַאי שְׁמַיּהּ כְּהַאי אַבְרָהָם, בְּגִין כָּךְ כְּתִיב בֵּיהּ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, זַרְעֲךָ מַמָּשׁ. וְאִתְמָסַר לֵיהּ ה"א. וְאִי לָאו דְּאִתְמָסַר ה"א לְשָׂרָה הֲוָה לֵיהּ לְאַבְרָהָם לְאוֹלִיד לְתַתָּא כְּמָה דְּהַאי כ"ה אוֹלִידַת לְתַתָּא.

עוֹד, שֶׁכָּתוּב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, וְלַמַּדְנוּ זַרְעֲךָ - זַרְעֲךָ מַמָּשׁ, שֶׁהָיָה מַתְחִיל לְהִכָּנֵס בַּבְּרִית הַזּוֹ. וּמִי שֶׁמַּתְחִיל לְהִכָּנֵס בַּבְּרִית הַזּוֹ - נִכְנָס. וּמְשׁוּם כָּךְ הַגֵּר שֶׁמִּתְגַּיֵּר נִקְרָא גֵּר צֶדֶק, מְשׁוּם שֶׁלֹּא בָא מֵגֶזַע קָדוֹשׁ שֶׁנִּמּוֹלוּ. וְעַל כֵּן, מִי שֶׁנִּכְנָס בָּזֶה - שְׁמוֹ כָּזֶה: אַבְרָהָם. מְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב בּוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, זַרְעֲךָ מַמָּשׁ, וְנִמְסַר לוֹ ה"א. וְאִם לֹא נִמְסְרָה ה"א לְשָׂרָה, הָיָה לוֹ לְאַבְרָהָם לְהוֹלִיד לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁהַכֹּה הַזּוֹ מוֹלִידָה לְמַטָּה.

בְּתַר דְּאִתְמַסְרַת ה"א לְשָׂרָה אִתְחַבָּרוּ תְּרֵין הֵי"ן כְּחָדָא וְאוֹלִידוּ לְעֵילָא, וּמַאי דְּנָפַק מִנַּיְיהוּ הוּא יו"ד, בְּגִינֵי כָךְ יו"ד אֶת רֵישָׁא דְּיִצְחָק דְּכַר. מִכָּאן שְׁאֵרֵי דְּכוּרָא לְאִתְפַּשְׁטָא, וְעַל דָּא כְּתִיב, (בראשית כא) כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע. בְּיִצְחָק וְלָא בְּךָ. יִצְחָק אוֹלִיד לְעֵילָא דְּכְתִיב, (מיכה ז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. יַעֲקֹב אַשְׁלִים כֹּלָּא.

אַחַר שֶׁנִּמְסְרָה לְשָׂרָה ה"א, הִתְחַבְּרוּ שְׁתֵּי הֵהֵי"ן יַחַד וְהוֹלִידוּ לְמַעְלָה, וּמַה שֶּׁיָּצָא מֵהֶם הוּא יו"ד. מִשּׁוּם כְּךָ יו"ד אוֹת הָרֹאשׁ שֶׁל יִצְחָק, זָכָר. מִכָּאן מַתְחִיל הַזָּכָר לְהִתְפַּשֵּׁט, וְעַל כֵּן כָּתוּב (בראשית כא) כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע. בְּיִצְחָק וְלֹא בְּךָ. יִצְחָק הוֹלִיד לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (מיכה ז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב, וְיַעֲקֹב הִשְׁלִים הַכֹּל.

וְאִי תֵּימָא וְכִי אַבְרָהָם בְּהַאי אִתְאַחִיד וְלָא יַתִּיר, וְהָא כְּתִיב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. אֶלָּא חוּלָקָא דִּילֵיהּ כָּךְ הוּא בְּגִין דְּעֲבִיד חֶסֶד עִם בְּנֵי עָלְמָא. אֲבָל לְאוֹלָדָא הָכָא אִחִיד וּמֵהָכָא שְׁאֵרֵי. וְעַל דָּא לָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם אֶלָּא בֶּן תִּשְׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה. וְרָזָא דְמִלָּה הָא אִתְיְידַע וְאוֹקִימְנָא בְּמַתְנִיתָא דִּילָן.

וְאִם תֹּאמַר, וְכִי אַבְרָהָם בְּזֶה נֶאֱחַז וְלֹא יוֹתֵר, וַהֲרֵי כָּתוּב חֶסֶד לְאַבְרָהָם? אֶלָּא חֶלְקוֹ כָּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁעָשָׂה חֶסֶד עִם בְּנֵי הָעוֹלָם. אֲבָל לְהוֹלִיד - כָּאן הוּא אֲחוּז וּמִכָּאן מַתְחִיל, וְעַל כֵּן לֹא נִמּוֹל אַבְרָהָם אֶלָּא בֶּן תִּשְׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה, וְסוֹד הַדָּבָר הֲרֵי יְדוּעַ, וּבַאֲרְנוּהוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ.

וּבְגִין כָּךְ יִצְחָק דִּינָא קַשְׁיָא נָפַק לְאַחֲזָא לְחוּלְקֵיהּ, וּלְאוֹלָדָא וְחֶסֶד אִקְרֵי, וְעַל דָּא יַעֲקֹב אַשְׁלִים כֹּלָּא מֵהַאי סִטְרָא וּמֵהַאי סִטְרָא, מִסִּטְרָא דְּאֲחִידוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק לְחוּלְקֵיהוֹן לְעֵילָּא הוּא שְׁלֵימוּתָא. מִסִּטְרָא דְּאִתְיְהִיב לְהוּ לְאוֹלָדָא מִתַּתָּא לְעֵילָּא הוּא שְׁלֵמוּתָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בֵּיהּ אִתְאֲחִידוּ גְּוונִין מֵעֵילָּא וּמִתַּתָּא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ יִצְחָק, הַדִּין הַקָּשֶׁה, יָצָא לֶאֱחֹז לְחֶלְקוֹ וּלְהוֹלִיד, וְנִקְרָא חֶסֶד, וְעַל כֵּן יַעֲקֹב הַשְׁלִים הַכֹּל מֵהַצַּד הַזֶּה וּמֵהַצַּד הַזֶּה. מִצַּד הָאֲחִיזָה אַבְרָהָם וְיִצְחָק לְחֶלְקָם לְמַעְלָה הִיא הַשְּׁלֵמוּת. מֵהַצַּד שֶׁנִּתַּן לָהֶם לְהוֹלִיד מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה הִיא שְׁלֵמוּת. וְעַל כֵּן כְּתוּב (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בּוֹ נֶאֱחֲזוּ הַגְּוָנִים מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה.

וְעַל דָּא כְּתִיב הָכָא שִׁירָה דִּכְתִיב, (ישעיה ה) אָשִׁירָה נָא לִידִידִי. שִׁירָה וַדַּאי, דְּהָא אִקְרֵי לְאוֹלָדָא דְּכַר, דְּהָא אִקְרֵי יְדִיד עַד לָא יִפּוֹק לְעָלְמָא. וְאִית דְּאָמְרֵי (דא) אָשִׁירָה נָא לִידִידִי דָּא אַבְרָהָם כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ירמיה יא) מַה לִּידִידִי בְּבֵיתִי. וְאַבְרָהָם יְרִית יְרוּתָא דְּאַחְסָנַת חוּלָקָא דָּא, אֲבָל (על) מַה דְּאָמְרִינָא דְּדָא יִצְחָק הָכִי הוּא.

וְעַל כֵּן כְּתוּב כָּאן שִׁירָה, שְׁכָתוּב (שם ה) אָשִׁירָה נָא לִידִידִי. שִׁירָה וַדַּאי. שֶׁזֶּה נִקְרָא לְהוֹלִיד זָכָר, שֶׁהֲרֵי נִקְרָא יְדִיד טֶרֶם שֶׁיִּבָּא לָעוֹלָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, [זה] אָשִׁירָה נָא לִידִידִי - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יא) מַה לִּידִידִי בְּבֵיתִי. וְאַבְרָהָם יָרַשׁ יְרֻשָּׁה שֶׁל נַחֲלַת הַחֵלֶק הַזֶּה. אֲבָל [על] מַה שֶּׁאָמַרְנוּ שֶׁזֶּה יִצְחָק - כָּךְ זֶה.

שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ. דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִקְרֵי דּוֹדִי דִּכְתִיב, (שיר השירים ה) דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם. יְדִידִי, אֲחִיד בְּדוֹדִי דִּכְר וּמַנִּיהּ אִתְנַטַּע כֶּרֶם, דִּכְתִיב כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי.

שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא דּוֹדִי, שֶׁכָּתוּב (שיר ה) דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם. יְדִידִי - אוֹחֵז בְּדוֹדִי, זָכָר, וּמִמֶּנּוּ נִטַּע כֶּרֶם, שֶׁכָּתוּב כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי.

בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן. מַאי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן. אֶלָּא בְּמָה נָפִיק הַאי כֶּרֶם וּבְמָה אִתְנַטַּע, חָזַר וְאָמַר בְּקֶרֶן. מַאי קֶרֶן דִּכְתִיב, (יהושע ו) בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל. בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל. שָׁאנֵי. וְהַאי קֶרֶן אִתְאַחִיד בְּהַהוּא דְּכַר דְּאִקְרֵי בֶּן שָׁמֶן.

בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן, מַה זֶּה בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן? אֶלָּא בַּמָּה יָצָא הַכֶּרֶם הַזֶּה וּבַמָּה נִטַּע? חָזַר וְאָמַר בְּקֶרֶן, מַה זֶּה קֶרֶן? שֶׁכָּתוּב (יהושע ו) בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל. בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל מַתְחִיל. וְהַקֶּרֶן הַזּוֹ אֲחוּזָה בְּאוֹתוֹ הַזָּכָר שֶׁנִּקְרָא בֶּן שָׁמֶן.

מַהוּ בֶּן שָׁמֶן כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר בֶּן חוֹרִין. וְתַרְוַוּיְהוּ חַד מִלָּה, שֶׁמֶן דְּמִתַּמָּן נָגִיד מִשְׁחָא וּרְבוּ לְאַדְלָקָא בּוֹצִינִין, וּבְגִין כָּךְ בֶּן שָׁמֶן. וְדָא שֶׁמֶן וּרְבוּ נָגִיד וּנְפִיק וְאַדְלִיק בּוֹצִינִין עַד דְּנָטִיל לֵיהּ וְכָנִישׁ לֵיהּ הַאי קֶרֶן, וְדָא אִקְרֵי קֶרֶן הַיּוֹבֵל. בְּגִינֵי כָּךְ לֵית מְשִׁיחוּתָא דְּמַלְכוּתָא אֶלָּא בְּקֶרֶן, וְעַל דָּא אִתְמְשַׁח מַלְכוּתָא דְּדָוִד דְּאִתְמְשַׁח בְּקֶרֶן וְאִתְאַחִיד בֵּיהּ.

מַה זֶּה בֶּן שְׁמָן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בֶּן חוֹרִים, וּשְׁנֵיהֶם דָּבָר אֶחָד. שֶׁמָן, שֶׁמֶשׁ שׁוֹפֵעַ שֶׁמֶן וּגְדֻלָּה לְהַדְלִיק הַמְּאוֹרוֹת, וּמְשׁוּם כָּךְ בֶּן שָׁמֶן. וְהַשֶּׁמֶן וְהַמְּשִׁחָה הַלָּלוּ שׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים וּמַדְלִיקִים מְאוֹרוֹת, עַד שֶׁנּוֹטֵל אוֹתוֹ וְכוֹנֵס אוֹתוֹ הַקֶּרֶן הַזֶּה. וְזֶה נִקְרָא קֶרֶן הַיּוֹבֵל. מְשׁוּם כָּךְ אֵין מְשִׁיחַת הַמַּלְכוּת אֶלָּא בְּקֶרֶן, וְעַל כֵּן נִמְשְׁכָה מַלְכוּת דָּוִד, שֶׁנִּמְשַׁח בְּקֶרֶן וְנֶאֱחַז בּוֹ.

וַיְעַזְּקֵהוּ, (ויסקלהו) כְּהַאי עִזְקָא דְּאִסְתַּחַר לְכָל סִטְרִין. (דף צו ע"ב) וַיְסַקְּלֵהוּ, דְּאַעֲדֵי מִנַּיהּ וּמֵחוּלְקֵיהּ כָּל אִנּוּן רַבְרְבִין כָּל אִנּוּן תְּרִיסִין כָּל אִנּוּן כְּתָרִין תַּתָּאִין, וְהוּא נָסִיב לֵיהּ לְהַאי (קרן) כֶּרֶם לְחוּלְקֵיהּ, דִּכְתִיב, (דברים לב) כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

וַיְעַזְּקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ - כַּטַּבַּעַת הַזּוֹ שֶׁמַּקִּיפָה אֶת כָּל הַצְּדָדִים. וַיְסַקְּלֵהוּ - שֶׁהֵסִיר מִמֶּנּוּ וּמֵחֶלְקוֹ אֶת כָּל אוֹתָם שָׂרִים גְּדוֹלִים, כָּל אוֹתָם הַמַּגְנִים, כָּל אוֹתָם הַכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים. וְהוּא לָקַח לוֹ אֶת [הקרן] הַכֶּרֶם הַזֶּה לְחֶלְקוֹ, שֶׁכָּתוּב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

וַיִּטָּעֵהוּ שׂוֹרֵק, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ירמיה ב) וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק, כֹּלֹּה זֶרַע אֱמֶת. כל"ה כְּתִיב בְּהֵ"א. מִכָּאן שָׁאֵרֵי אַבְרָהָם לְאוֹלָדָא לְעֵילָא, וּמֵהַאי נָפֵק זֶרַע אֱמֶת. כֹּלֹּה זֶרַע אֱמֶת וַדַּאי, הַיְינוּ דִּכְתִיב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, וְכֹלָּא חַד מִלָּה. זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּיָרְתוּ רוּתָא קַדִּישָׁא דָּא. סוֹפֵיהּ דִּקְרָא (ישעיה ה) וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ. מַהוּ מִגְדָּל כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי יח) מִגְדַּל עֹז שֵׁם יְיָ, וְנִשְׂגָּב. בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וַדַּאי.

וַיִּטָּעֵהוּ שׂרֵק - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב) וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק כֹּלֹּה זֶרַע אֱמֶת. כֹּל"ה כְּתוּב בְּהֵ"א. מִכָּאן הִתְחִיל אַבְרָהָם לְהוֹלִיד לְמַעְלָה, וּמִזֶּה יָצָא זֶרַע אֱמֶת. כֹּלֹּה זֶרַע אֱמֶת וַדַּאי. הַיְנוּ שֶׁכָּתוּב כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ, וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת הַיְרֻשָּׁה הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ. סוֹף הַפָּסוּק (ישעיה ה) - וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ. מַה זֶּה מִגְדָּל? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) מִגְדַּל עֹז שֵׁם ה' בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב. בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וַדַּאי.

וְגַם יֶקֶב חָצֵב בּוֹ דָּא תַּרְעָא דְּצַדִּיק כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. מַאי מִשְׁמַע, דְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל דְּאִתְגְּזַר, עָיֵיל בְּתַרְוַויְיהוּ וְזָכֵי לְתַרְוַויְיהוּ. וּמַאן דְּקָרִיב בְּרִיהּ לְקָרְבָּנָא דָּא עָיֵיל לֵיהּ בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא, וְעַל אֵת דָּא מִתְקַיְּימִין שְׁמַיָּא וְאַרְעָא דִּכְתִיב, (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וְהַאי מָארֵיהּ דְּהִלּוּלָא דָּא זָכֶה לְכֹלָּא לְמֶחֱזֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַנְפִּין בְּאַנְפִּין בְּהַאי יוֹמָא.

וְגַם יֶקֶב חָצֵב בּוֹ - זֶה הַשַּׁעַר שֶׁל הַצַּדָּק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. מַה מִּשְׁמִיעֲנוּ? שֶׁכָּל בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמּוֹל, נִכְנָס בִּשְׁנֵיהֶם וְזוֹכֶה לִשְׁנֵיהֶם. וּמִי שֶׁמַּקְרִיב אֶת בְּנוֹ לְקָרְבָּן הַזֶּה, מַכְנִיס אוֹתוֹ לְשֵׁם הַקָּדוֹשׁ. וְעַל הָאוֹת הַזּוֹ מִתְקַיְּמִים שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וּבַעַל הַהִלּוּלָא הַזֶּה זָכֶה לְכֹל, לִרְאוֹת אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פָּנִים בְּפָנִים בַּיּוֹם הַזֶּה.

זַכָּאָה חוּלָקָנָא דְּזָכֵינָא לְהַאי יוֹמָא וְזַכָּאָה חוּלָקָךְ עִמָּנָא, וְהַאי בְּרָא דְּאִתְיְלִיד לָךְ קָרֵינָא עֲלֵיהּ כָּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְגוֹ' יְצַרְתִּיו אַף עָשִׂיתִיו. וּכְתִיב, (ישעיה נד) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְגוֹ'. אוֹזְפוּהָ לְרַבִּי אַבָּא תְּלַת מְיִלִין.

אַשְׁרֵי חֶלְקֵנוּ שֶׁזָּכִינוּ לַיּוֹם הַזֶּה, וְאַשְׁרֵי חֶלְקֵךְ עִמָּנוּ. וְהַבֵּן הַזֶּה שֶׁנּוֹלַד לָךְ, קָרָאנוּ עָלָיו (ישעיה מג) כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְגוֹ', יְצַרְתִּיו אַף עָשִׂיתִיו. וְכָתוּב (שם נד) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְגוֹ'. לִוּוּ אֶת רַבִּי אַבָּא שְׁלֹשָׁה מִילִין.

אָמְרוּ לֵיהּ הַאי מָרֵיהּ דְּהִלּוּלָא, אוּשְׁפִּיזָךְ, זָכָה לְכוּלֵי הַאי בְּגִין דְּקָיְימִים קְיוּמָא דְּמַצְוָה. אָמַר מַאי הִיא. אָמַר הַהוּא גַּבְרָא, דְּבִיתָאי אִתַּת אָחִי הֲוָות, וּמִית בְּלָא בְּנִין, וְנָסִיבְנָא לָהּ, וְדָא הוּא בְּרָא קַדְמָאָה דְּהֲוָה לִי מִנָּהּ וְקָרֵינָא לֵיהּ בִּשְׁמָא דְּאָחִי דְּאִתְפַּטַר. אָמַר לֵיהּ מִכָּאן וּלְהָלְאָה קְרֵי לֵיהּ אִידִי, וְהַיְינוּ אִידִי בַּר יַעֲקֹב. בָּרִיךְ לוֹן רַבִּי אַבָּא וְאָזִיל לְאָרְחֵיהּ.

אָמְרוּ לוֹ, בַּעַל הַהִלּוּלָא הַזֶּה הַמְאֻרָח שֶׁלְּךָ זָכָה לְכָל זֶה מִשּׁוּם שֶׁקִּיֵּם אֶת קִיּוּם הַמִּצְוָה. אָמַר, מַה הִיא? אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, אִשְׁתִּי, אֵשֶׁת אָחִי הָיְתָה, וְהוּא מֵת בְּלִי בָנִים, וְנָשָׂאתִי אוֹתָהּ, וְזֶה הַבֵּן הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה לִי מִמֶּנָּה, וְקָרָאתִי לוֹ בְּשֵׁם אָחִי שֶׁנִּפְטַר. אָמַר לוֹ, מִכָּאן וְהָלְאָה קְרָא לוֹ אִידִי, וְזֶה הוּא אִידִי בַּר יַעֲקֹב. בָּרוּךְ אוֹתָם רַבִּי אַבָּא וְהָלַךְ לְדַרְכּוֹ.

כַּד אֲתָא סָדֵר מִלִּין קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וְדָחִיל לְמֵימַר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. יוֹמָא חַד הֲוָה (קאים) קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מַאי דִּכְתִיב וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתָּךְ. מַשְׁמַע דְּעַד דְּלָא אִתְגְּזַר הֲוָה נָפִיל עַל אַנְפּוֹי וּמַלִּיל עִמֵּיהּ. בָּתַר דְּאִתְגְּזַר קָאִים בְּקִיּוּמֵיהּ וְלָא דָּחִיל. אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתָּךְ דְּאַשְׁכַּח גַּרְמֵיהּ גָּזִיר.

כַּאֲשֶׁר בָּא, סִדֵּר הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, וּפָחַד לוֹמַר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. יוֹם אֶחָד הָיָה לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתָּךְ? מַשְׁמָע שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל, הָיָה נוֹפֵל עַל פָּנָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ. אַחַר שֶׁנִּמּוֹל, עָמַד בְּקִיּוּמוֹ וְלֹא פָחַד. אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתָּךְ, שֶׁמָּצָא אֶת עַצְמוֹ מָהוּל.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא אִי נִיחָא קַמֵּיהּ דְּמַר דְּלֵימָא מֵאנּוּן מִלֵּי מַעֲלַיְיתָא דְּשָׁמַעְנָא בְּהַאי, אָמַר לֵיהּ אֵימָא. אָמַר לֵיהּ דְּחִילְנָא דְּלָא יִתְעַנְּשׁוּ עַל יְדָאי. אָמַר לֵיהּ חַס וְשָׁלוֹם (תהלים קיב) מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ לִבְטוּחַ בַּיְיָ. סָח לֵיהּ עוֹבָדָא וְסִדֵּר קַמֵּיהּ כָּל אִנּוּן מִלִּין.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, אִם נוֹחַ לְפָנַי מַר שֶׁאֹמַר לְפָנָיו מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמַּעֲלִים שֶׁשָּׁמַעְתִּי בָּזֶה? אָמַר לוֹ, אֱמֹר. אָמַר לוֹ, אֲנִי פּוֹחֵד שֶׁלֹּא יֵעָנְשׁוּ עַל יָדִי. אָמַר לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, (תהלים קיב) מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטוּחַ בַּה'. סִפֵּר לוֹ הַמַּעֲשֶׂה, וְסִדֵּר לְפָנָיו אֶת כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים.

אָמַר לֵיהּ וְכִי כָּל הַנֵּי מִלֵּי מַעֲלַיְיתָא הֲווּ טְמִירִין גַּבָּךְ וְלָא אֲמַרְתְּ לְהוּ. גּוֹזַרְנָא עָלָךְ דְּכָל תִּלְתִין יוֹמִין אִלֵּין תִּלְעֵי וְתִנְשֵׁי. וְלָא כְּתִיב, (משלי ג) אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בְּהָיוֹת לְאֵל יָדֶךָ לַעֲשׂוֹת. וְכָךְ הֲוָה. אָמַר גּוֹזַרְנָא דְּבָאוֹרַיְיתָא דְּא יְגִלּוּן לְבָבֶל (ויגלון בבבל) בֵּינֵי חַבְרַיָּיא.

אָמַר לוֹ, וְכִי כָּל הַדְּבָרִים הַמְעֻלִּים הַלָּלוּ הָיוּ טְמוּנִים אֶצְלְךָ וְלֹא אָמַרְתָּ אוֹתָם? גּוֹזְרֵנִי עָלֶיךָ שֶׁכָּל שְׁלֹשִׁים הַיָּמִים הַלָּלוּ תִּלְמַד וְתִשְׁכַּח, וְלֹא כְתוּב (משלי ג) אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בִּהְיוֹת לְאֵל יָדְךָ לַעֲשׂוֹת? וְכָךְ הָיָה. אָמַר, גּוֹזְרֵנִי שֶׁבַּתּוֹרָה הַזּוֹ יִגְלוּ לְבָבֶל [ויגלו בבבל] בֵּין הַחֲבֵרִים.

חֲלַשׁ דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא, יוֹמָא חַד חָמָא לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר לֵיהּ טוּפְסְרָא דְּלִבָּךְ בְּאַנְפָּךְ שְׁכִיחַ. אָמַר לֵיהּ לָא עַל דִּידִי הוּא אֶלָּא עַל דִּידְהוּ. אָמַר לֵיהּ חַס וְשָׁלוֹם דְּאִתְעַנָּשׁוּ, אֶלָּא בְּגִין דְּמִלִּין אִתְגַּלְיָין בֵּינֵיהוּ כָּל כָּךְ. יִגְלוֹן בֵּינֵי חַבְרַיָּיא יִלְפּוּן אִנּוּן אָרְחִין (ואתבסמן) וְאִתְכַּסְיָין מִלִּין בְּגַוַוּיְיהוּ. דְּהָא מִלִּין לָא אִתְגַּלְיָין אֶלָּא בֵּינָנָא דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתְּכִים עִמָּנָא וְעַל יְדָנָא אִתְגַּלְיָין מִלִּין.

חֲלָשָׁה דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי אַבָּא. יוֹם אֶחָד רָאָה אוֹתוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לוֹ, דְּפוּס לִבְּךָ מָצוּי בְּפָנֶיךָ. אָמַר לוֹ, לֹא עַל שֶׁלִּי הוּא, אֶלָּא עַל שֶׁלָּהֶם! אָמַר לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם שֶׁנֶּעֱנָשׁוּ, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁדְּבָרִים הִתְגַּלּוּ בֵּינֵיהֶם כָּל כָּךְ. יִגְלוּ לְבֵין הַחֲבֵרִים, וְיִלְמְדוּ אוֹתָם הַדְּרָכִים, [ומתמתקים] וְיִתְכַּסּוּ הַדְּבָרִים בְּתוֹכָם, שֶׁהֲרֵי אֵין הַדְּבָרִים מִתְגַּלִּים אֶלָּא בֵּינֵינוּ, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִסְכִּים עִמָּנוּ, וְעַל יָדֵינוּ מִתְגַּלִּים הַדְּבָרִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כְּתִיב, (ישעיה נח) אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וְגו'. זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַכְרָזָא עַל בְּנוֹי וְיֵימָא, אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרָכְתְּךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ וּכְבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ,

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּתוּב (ישעיה נח) אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וְגו'. עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז עַל בָּנָיו וְיֹאמַר, אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרָכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד ה' יַאַסְפֶךָ.

פרשת וירא

דף צז.

(דף צז ע"א) , רַבִּי חִיָּיא פָּתַח (שיר השירים ב) הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ, כַּד בְּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא. יָהֵב בְּאַרְעָא כָּל חֵילָא דְּאִתְחֲזֵי לָהּ. וְכֹלָּא הֲוָה בְאַרְעָא, וְלָא אֲפִיקַת אִיבִּין בְּעָלְמָא עַד דְּאִתְבְּרֵי אָדָם, כֵּיוָן דְּאִתְבְּרֵי אָדָם, כֹּלָּא אִתְחֲזֵי (ד"א ל"ג למיפק) בְּעָלְמָא, וְאַרְעָא גַּלְיָאת אִיבָּהָא וְחֵילָהָא דְּאִתְפַּקְדוּ בָהּ.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, (שיר ב) הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּבָ"ה אֶת הָעוֹלָם, נָתַן בָּאָרֶץ כָּל הַכֹּחַ שֶׁרָאוּי לָהּ, וְהַכֹּל הָיָה בָּאָרֶץ, וְלֹא הוֹצִיאָה פֵּרוֹת בָּעוֹלָם עַד שֶׁנִּבְרָא אָדָם. כֵּיוָן שֶׁנִּבְרָא אָדָם, הַכֹּל רָאוּי [ד"א לצאת] בָּעוֹלָם, וְהָאָרֶץ גִּלְּתָה אֶת פֵּרוֹתֶיהָ וְכֹחָהּ שֶׁנִּפְקְדוּ בָהּ.

כְּגַוְונָא דָּא שָׁמַיִם לָא יְהֲבוּ חֵילִין לְאַרְעָא עַד דְּאָתָא אָדָם. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ב) וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח כִּי לֹא הִמְטִיר יְיָ אֱלֹהִים עַל

הָאָרֶץ וְאָדָם אַיִן לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה. אִסְתַּמְרוּ כָּל אִנּוּן תּוֹלָדִין וְלָא אִתְגַּלְיוּן, וּשְׁמַיָּא אִתְעַכָּבוּ דְּלָא אַמְטִירוּ עַל אַרְעָא, בְּגִין דְּאָדָם אַיִן, דְּלָא אִשְׁתְּכַח וְלָא אִתְבְּרֵי, וְכֹלָּא אִתְעַכַּב בְּגִינֵיהּ, כְּיָון דְּאִתְחֲזֵי אָדָם, מִיָּד הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ וְכָל חַיָּילִין דְּאִתְסְתַּמְרוּ אִתְגַּלְיאוּ וְאִתְיְהִיבוּ בָהּ. כְּמוֹ זֶה הַשָּׁמַיִם לֹא נָתְנוּ כֹּחוֹת לָאָרֶץ עַד שֶׁבָּא אָדָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אַיִן לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה. נִסְתַּתְּרוּ בָהּ כָּל אוֹתָם תּוֹלָדוֹת וְלֹא הִתְגַּלּוּ, וְהַשָּׁמַיִם הִתְעַכְּבוּ, שֶׁלֹּא הִמְטִירוּ עַל הָאָרֶץ מִשּׁוּם שֶׁאָדָם אַיִן, שֶׁלֹּא נִמְצָא וְלֹא נִבְרָא, וְהַכֹּל הִתְעַכֵּב בְּגָלְלוֹ. כֵּיוָן שֶׁנִּרְאָה אָדָם, מִיָּד הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ, וְכָל הַכֹּחוֹת שֶׁנִּסְתְּרוּ, הִתְגַּלּוּ וְנִתְּנוּ בָהּ.

דף צז:

עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ, דְּאִתְתַּקַּן תִּקּוּנָא דְּתוּשְׁבְּחָן לְזַמָּרָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַה דְּלָא אִשְׁתְּכַח עַד לָא אִתְבְּרֵי אָדָם. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. דְּהָא (ד"א דא) (ד"א ל"ג כל) מִלָּה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (ד"א ל"ג דעבד) דְּלָא (דף צז ע"ב) אִשְׁתְּכַח בְּעָלְמָא עַד דְּאִתְבְּרֵי אָדָם. כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּכַח אָדָם כּוֹלָּא אִשְׁתְּכַח.

עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ, שֶׁהִתְתַּקֵּן תִּקּוּן הַתִּשְׁבָּחוֹת לְזַמֵּר לִפְנֵי הַקָּבָ"ה מַה שֶּׁלֹּא נִמְצָא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא אָדָם. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ, שֶׁהֵרֵי [זה] [כל] דָּבָר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [ד"א שעשה] הַקָּבָ"ה שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּעוֹלָם עַד שֶׁנִּבְרָא אָדָם. כֵּיוָן שֶׁנִּמְצָא אָדָם, הַכֹּל נִמְצָא.

בָּתַר דְּחָטָא, כּוֹלָּא אִסְתַּלַּק מֵעָלְמָא וְאִתְלַטְיָא אַרְעָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ג) אָרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ וְגו'. וּכְתִיב כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תֹסֵף תֵּת כֹּחָהּ לָךְ וְגו'. וּכְתִיב וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ.

אַחַר שֶׁחָטָא, הַכֹּל הִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם וְהִתְקַלְקְלָה הָאָרֶץ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג) אָרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ וְגו', וְכתוּב כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תֹסֵף תֵּת כֹּחָהּ לָךְ וְגו', וְכתוּב וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ.

אֲתָא נֹחַ וְתִקֵּן קַרְדּוּמִין וּפְצִירֵי בְּעָלְמָא. וּלְבָתַר וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה. אָתוּ בְּנֵי עָלְמָא וְחָבוּ קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְאִסְתַּלָּקוּ חֵילִין דְּאַרְעָא (דעלמא) כְּמִלְקַדְמִין, וְהֲווּ קָיְימֵי עַד דְּאָתָא אַבְרָהָם.

בָּא נֹחַ וְתִקֵּן קַרְדֳּמִים וּפְצִירוֹת בָּעוֹלָם. אַחַר כָּךְ, וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה. בָּאוּ בְּנֵי הָעוֹלָם וְחָטְאוּ לִפְנֵי הַקָּבָ"ה, וְהִסְתַּלְּקוּ צִבְאוֹת הָאָרֶץ [של העולם] כְּמִקֹּדֶם, וְהָיוּ עוֹמְדִים עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם.

כֵּיוָן דְּאָתָא אַבְרָהָם (לעלמא) מִיָּד הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ, אִתְתַּקָּנוּ וְאִתְגַּלּוּ כָּל חֵילִין בְּאַרְעָא. עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ. בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיִתְגְּזַר, כֵּיוָן דְּמָטָא הַהוּא זִמְנָא דִּבְרִית אִשְׁתְּכַח בֵּיהּ בְּאַבְרָהָם וְאִתְגְּזַר. כְּדֵין אִתְקְיַים בֵּיהּ כָּל הַאי קְרָא, וְאִתְקְיַים עָלְמָא, וּמִלָּה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה בְּאִתְגַּלְיָיא בֵּיהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ.

כֵּיוָן שֶׁבָּא אַבְרָהָם [לעולם], מִיָּד הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ, הִתְתַּקְּנוּ וְהִתְגַּלּוּ כָּל הַצְּבָאוֹת בָּאָרֶץ. עֵת הַזְּמִיר הִגִּיעַ, בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּבָ"ה לְמוּל. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁבְּרִית נִמְצְאָה בּוֹ בְּאַבְרָהָם וְנִמּוֹל, אָז הִתְקַיִּם בּוֹ כָּל הַפָּסוּק הַזֶּה, וְהִתְקַיֵּם הָעוֹלָם, וּדְבַר הַקָּבָ"ה הָיָה בְּהִתְגַּלּוּת בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּרָא אֵלָיו ה'.

דף צח.

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח הַאי קְרָא (בשעתא) בָּתַר דְּאִתְגְּזַר אַבְרָהָם. דְּעַד לָא אִתְגְּזַר לָא אִתְגְּזַר מַלְּיל עִמֵּיהּ אֶלָּא מִגּוֹ דַּרְגָּא תַּתָּאָה, וְדַרְגִּין עִלָּאִין לָא הֲווּ קָיְימֵי עַל הַהִיא דַּרְגָּא. כֵּיוָן דְּאִתְגְּזַר מִיָּד הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ אִלֵּין דַּרְגִּין תַּתָּאִין דְּאַפִּיקַת וְאִתְקִינַת הַאי דַּרְגָּא תַּתָּאָה. עֵת הַזְּמִיר הִגִּיעַ אִלֵּין עַנְפּוֹי דְּעָרְלָה. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. דָּא קוֹל דְּנָפִיק מִגּוֹ (דף צח ע"א) הַהוּא פְּנִימָאָה דְּכֹלָּא וְהַהוּא קוֹל נִשְׁמַע וְדָא קוֹל דְּגָזַר מִלָּה לְמַלָּלָא וְעָבִיד לָהּ שְׁלִימוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח הַפָּסוּק הַזֶּה [בשעה] אַחַר שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם. שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל, לֹא דִבֵּר עִמּוֹ אֶלָּא מִתּוֹךְ דַּרְגָּה תַּחְתּוֹנָה, וְהַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת לֹא הָיוּ קַיָּמוֹת עַל אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה. כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל, מִיָּד הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ. אֵלּוּ הַדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁהוֹצִיאָה וְהִתְקִינָה הַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה הַזּוֹ. עֵת הַזְּמִיר הִגִּיעַ - אֵלּוּ עַנְפֵי הָעָרְלָה. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ - זֶהוּ קוֹל שֶׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ אוֹתוֹ פְּנִימִי שֶׁל הַכֹּל, וְאוֹתוֹ קוֹל נִשְׁמַע, וְזֶה קוֹל שֶׁגּוֹזֵר דָּבָר לְדַבֵּר וְעוֹשֶׂה לָהּ שְׁלֵמוּת.

תָּא חֲזֵי, דְּעַד לָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם לָא הֲוָה עָלֵיהּ אֶלָּא הַאי דַּרְגָּא (כח ב) כְּדְאָמְרָן, כֵּיוָן (לבתר) דְּאִתְגְּזַר מַה כְּתִיב וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ. לְמַאן, דְּהָא לָא כְּתִיב וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם. דְּאִי לְאַבְרָם מַאי שְׁבָחָא הָכָא יַתִּיר מִבְּקַדְמֵיתָא עַד לָא אִתְגְּזַר דִּכְתִיב וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם. אֶלָּא רָזָא סְתִימָא אִיהוּ, וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ. לְהַהוּא דַּרְגָּא דְּמַלִּיל עִמֵּיהּ, מַה דְּלָא הֲוָה מִקַּדְמַת דְּנָא עַד דְּלָא אִתְגְּזַר. דְּהַשְׁתָּא אִתְגְּלֵי קוֹל וְאִתְחַבַּר בְּדִבּוּר כַּד מַלִּיל עִמֵּיהּ. וְהוּא יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל. וְהוּא וְלֹא גְּלֵי מַאן. אֶלָּא הָכָא גְּלֵי חָכְמְתָא דְּכֻלְּהוּ דַּרְגִּין שָׁרוּ עַל הַאי דַּרְגָּא תַּתָּאָה בָּתַר דְּאִתְגְּזַר אַבְרָהָם.

בֹּא רְאֵה שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל אַבְרָהָם לֹא הָיְתָה עָלָיו אֶלָּא הַדַּרְגָּה הַזּוֹ כִּפְי שֶׁאָמַרְנוּ. כֵּיוָן [אחר] שֶׁנִּמּוֹל מַה כָּתוּב? וַיֵּרָא אֵלָיו ה'. לְמִי? שֶׁהֲרֵי לֹא כָתוּב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם? שֶׁאִם לְאַבְרָם אֲז מָה הַשֶּׁבַח כָּאן יוֹתֵר מִבַּהַתְחָלָה עַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל שֶׁכָּתוּב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם? אֶלָּא סוֹד נִסְתָּר הוּא. וַיֵּרָא אֵלָיו ה' - לְאוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁדִּבְּרָה עִמּוֹ, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מִקֹּדֶם לָזֶה עַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל. שֶׁכְּעֵת הִתְגַּלָּה הַקּוֹל וְהִתְחַבֵּר בַּדִּבּוּר כְּשֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ. וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל. וְהוּא - וְלֹא גִּלָּה מִי. אֶלָּא כָּאן גִּלָּה אֶת הַחָכְמָה שֶׁכָּל הַדַּרְגּוֹת שָׁרוּיוֹת עַל הַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה הַזּוֹ אַחַר שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם.

תָּא חֲזֵי, וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ. דָּא הוּא רָזָא דְּקוֹל דְּאִשְׁתְּמַע דְּאִתְחַבַּר בְּדִבּוּר וְאִתְגְּלֵי בֵּיהּ. וְהוּ"א יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל, דָּא עָלְמָא עִלָּאָה דְּקָאֵים לְאַנְהָרָא עֲלֵיהּ. כְּחוֹם הַיּוֹם. דְּהָא אִתְנְהִיר יְמִינָא דַּרְגָּא דְּאַבְרָהָם אִתְדַּבַּק בֵּיהּ. דָּבָר אַחֵר כְּחוֹם הַיּוֹם בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְקְרִיב דַּרְגָּא לְדַרְגָּא בְּתִיאוּבְתָּא דְּדָא לְקֶבֶל דָּא,

בֹּא רְאֵה, וַיֵּרָא אֵלָיו ה' - זֶהוּ הַסּוֹד שֶׁקּוֹל שֶׁנִּשְׁמַע שֶׁהִתְחַבֵּר בַּדִּבּוּר וּמִתְגַּלֶּה בּוֹ. וְהוּ"א יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל - זֶהוּ הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁעָמַד לְהָאִיר עָלָיו. כְּחֹם הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי הוּאִר הַיָּמִין, הַדַּרְגָּה שֶׁאַבְרָהָם נִדְבַּק בּוֹ. דָּבָר אַחֵר כְּחֹם הַיּוֹם - בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְקָרֶבֶת דַּרְגָּה לְדַרְגָּה בְּתִשּׁוּקָה שֶׁל זֶה כְּנֶגֶד זֶה.

וַיֵּרָא אֵלָיו. אָמַר רַבִּי אַבָּא עַד לֹא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם הֲוָה אָטִים. כֵּיוָן דְּאִתְגְּזַר אִתְגְּלִי כֹּלָּא וְשָׁרָא עֲלֵיהּ שְׁכִינְתָּא בִּשְׁלִימוּ כְּדְקָא יְאוּת. תָּא חֲזֵי וְהוּא יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל. וְהוּא. דָּא עִלָּמָא עִלָּאָה דְּשָׁרֵי עַל הַאי עָלְמָא תַּתָּאָה. אֵימָתַי כְּחוֹם הַיּוֹם בְּזִמְנָא דְּתִיאוּבְתָּא דְּחַד צַדִּיק לְמִשְׁרֵי בֵּיהּ.

וַיֵּרָא אֵלָיו. אָמַר רַבִּי אַבָּא, עַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל אַבְרָהָם, הָיָה אָטוּם. כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל, הַכֹּל הִתְגַּלָּה, וְשָׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה בִּשְׁלֵמוּת כָּרָאוּי. בֹּא רְאֵה, וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל. וְהוּא - זֶהוּ הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁשּׁוֹרֶה עַל עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה. אֵימָתַי? כְּחֹם הַיּוֹם, בִּזְמַן שֶׁתִּשְׁתּוֹקְתּוֹ שֶׁל צַדִּיק אֶחָד לִשְׁרוֹת בּוֹ.

דף צט.

מִיָּד וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו. מַאן אִנּוּן שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים. אִלֵּין אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דְּקַיְימֵי עֲלֵיהּ דְּהַאי דַּרְגָּא, וּמִנַּיְיהוּ (דף צט ע"א) יָנִיק (יסודא דעלמא) וְאִתְּזַן. כְּדֵין וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם. דְּתִיאוּבְתָּא דְּהַאי דַּרְגָּא תַּתָּאָה לְאִתְחַבְּרָא בְּהוּ וְחֶדְוָותָא דִּילֵיהּ לְאִתְמַשְּׁכָא אֲבַתְרַיְיהוּ. וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה, לְאִתְתַּקְנָא כְּרְסְיָיא לְגַבַּיְיהוּ.

מִיָּד - וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו. מִי הֵם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים? אֵלּוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁעוֹמְדִים עַל הַדַּרְגָּה הַזּוֹ, וּמֵהֶם הִיא יוֹנֶקֶת [יסוד העולם] וְנִזּוֹנִית. וְאָז - וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם. שֶׁתִּשּׁוּקַת הַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה הַזּוֹ לְהִתְחַבֵּר בָּהֶם וְחֶדְוָתָהּ לְהִמָּשֵׁךְ אַחֲרֵיהֶם. וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה, לְהִתְתַּקֵּן לָהֶם כִּסֵּא.

תָּא חֲזֵי, עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְדָוִד מַלְכָּא חַד סַמְכָא מִכָּרְסְיָיא עִלָּאָה כַּאֲבָהָן. וְאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ כָּרְסְיָיא לְגַבַּיְיהוּ. אֲבָל בְּזִמְנָא דְּאִתְחַבַּר בְּהוּ אִיהוּ חַד סַמְכָא לְאִתְתַּקְּנָא בְּכָרְסְיָיא עִלָּאָה. וּבְגִין כָּךְ נָטַל מַלְכוּתָא (עט ב) בְּחֶבְרוֹן דָּוִד מַלְכָּא שְׁבַע שְׁנִין לְאִתְחַבְּרָא בְּהוּ. וְהָא אוּקְמָר.

בֹּא רְאֵה, הַקָּבָ"ה עָשָׂה אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ עַמּוּד אֶחָד מֵהַכִּסֵּא הָעֶלְיוֹן כְּמוֹ הָאָבוֹת. וְאַף עַל גַּב שֶׁהוּא כִּסֵּא אֲלֵיהֶם, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמִּתְחַבֵּר בָּהֶם הוּא עַמּוּד אֶחָד לְהִתְתַּקֵּן בַּכִּסֵּא הָעֶלְיוֹן, וּלְכָךְ נָטַל אֶת הַמַּלְכוּת בְּחֶבְרוֹן דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁבַע שָׁנִים לְהִתְחַבֵּר בָּהֶם, וַהֲרֵי נֶאֱמַר.

תּוֹסֶפְתָּא וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ בְּאֵלוֹנֵי מַמְרֵא. אַמַּאי בְּאֵלוֹנֵי מַמְרֵא, וְלָא בְּאָתַר אָחֳרָא. אֶלָּא בְּגִין דְּיֵהִיב לֵיהּ עֵיטָא עַל גְּזִירוּ דְּקַיְימָא דִּילֵיהּ. בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַבְרָהָם לְמִגְזַר אֲזַל אַבְרָהָם לְמִלַּךְ עִם חֲבְרוֹי, אָמַר לֵיהּ עָנֵר (אולי ר"ל כבר עברו עליך צ' שנה ואולם גם יותר שהם צ"ט כמ"ש בתוה"ק. ולא חשב הפרט) אַנְתְּ בֶּן תִּשְׁעִין שְׁנִין וְאַתְּ מֵעִיק גַּרְמָךְ.

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא. לָמָּה בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר? אֶלָּא מְשׁוּם שֶׁנִּתַּן לוֹ עֵצָה עַל בְּרִית הַמִּילָה שֶׁלּוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּבָ"ה לְאַבְרָהָם לְהִמּוֹל, הָלַךְ אַבְרָהָם לְהִמָּלֵךְ עִם חֲבֵרָיו. אָמַר לוֹ עָנֵר: אַתָּה בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה, וְאַתָּה מַעִיק לְעַצְמְךָ?

אָמַר לֵיהּ מַמְרֵא דְּכָרְתָּ יוֹמָא דְּרָמוּ לָךְ כַּשְׂדָאֵי בְּאַתּוּן דְּנוּרָא. וְהַהוּא כַּפְנָא דְּעָבַר עַל עָלְמָא דְּכְתִיב, (בראשית יב) וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה. וְאִנּוּן מַלְכִין דִּרְדָּפוּ בַּתְרֵיהוֹן וּמְחִיתּ יַתְהוֹן וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שֵׁזְבִינָךְ מִכֻּלָּא וְלָא יָכִיל בַּר נָשׁ לְמֶעְבַּד לָךְ בִּישׁ. קוּם עֲבִיד פִּקּוּדָא דְמָרָךְ. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מַמְרֵא אַנְתְּ יְהַבְתְּ לֵיהּ עֵיטָא לְמִגְזַר, חַייָךְ לֵיתּ אֲנָא מִתְגַּלֵּי עֲלֵיהּ אֶלָּא בְּפַלְטְרִין דִּילָךְ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא (עד כאן התוספתא):

אָמַר לוֹ מָמְרֵא: הֲזַכַרְתָּ אֶת הַיּוֹם שֶׁזָּרְקוּ אוֹתְךָ הַכַּשְׂדִּים לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ, וְאוֹתוֹ רָעָב שֶׁעָבַר עַל הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית יב) וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה, וְאוֹתָם מְלָכִים שֶׁרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם וְהִכִּיתָ אוֹתָם, וְהַקָּבָ"ה הִצִּיל אוֹתְךָ מֵהֶכֹּל וְלֹא יָכֹל אִישׁ לַעֲשׂוֹת לְךָ רַע? קוּם וַעֲשֵׂה אֶת מִצְוַת רִבּוֹנְךָ! אָמַר לוֹ הַקָּבָ"ה: מַמְרֵא, אַתָּה נָתַתָּ לוֹ עֵצָה לְהִמּוֹל, חַייָךְ אֵינִי מִתְגַּלֶּה עָלָיו אֶלָּא בַּפַּלְטֵרִין שֶׁלְּךָ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא. (עד כאן התוספתא).

מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם רַבָּנָן פְּתָחֵי בְּהַאי קְרָא (שיר השירים א) לְרֵיחַ (לט ב) שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים שֶׁמֶן תּוּרַק שְׁמֶךָ וגו'. תְּנוּ רַבָּנָן הַאי נִשְׁמְתָא דְּבַר אֱינָשׁ בְּשַׁעֲתָא דְּסָלְקָא מַאֲרָעָא לִרְקִיעָא וְקָיְימָא בְּהַהוּא זְיָהֲרָא עִלָּאָה דְּאֲמַרַן, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְבַקֵּר לָהּ. תָּא שְׁמַע אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי כָּל נִשְׁמָתָא דְּצַדִּיקַיָּיא כַּיְּין דְּקָיְימָא בְּאֲתַר שְׁכִינְתָּא יְקָרָא דְּחָזְיָא לְמֵיתַב, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרֵי לַאֲבָהָתָא, וְאָמַר לוֹן זִילוּ וּבַקְּרוּ לְפָלָנְיָא צַדִּיקָא דְּאָתָא, וְאַקְדִּימוּ לֵיהּ שְׁלָמָא מִן שְׁמֵי. וְאִנּוּן אָמְרִין, מָארֵי עָלְמָא, לָא אִתְחָזֵי לְאַבָּא לְמֵיזַל לְמֶחֱמֵי לִבְרָא, בְּרָא אִתְחָזֵי לְמֶחֱמֵי וּלְמֶחֱזֵי וּלְמִתְבַּע לְאָבוּי.

רַבּוֹתֵינוּ פָּתְחוּ בַּפָּסוּק הַזֶּה, (שיר א) לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים שֶׁמֶן תּוּרַק שְׁמֶךָ וְגוֹ'. שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ, נִשְׁמָה זוֹ שֶׁל בֶּן הָאָדָם, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹלָה מֵהָאָרֶץ לָרָקִיעַ וְעוֹמֶדֶת בְּאוֹתוֹ זֹהַר עֶלְיוֹן שֶׁאָמַרְנוּ, הַקָּבָ"ה מְבַקֵּר אוֹתָהּ. בֹּא תִּשְׁמַע, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, כָּל נִשְׁמַת הַצַּדִּיקִים, כֵּיוָן שֶׁעוֹמֶדֶת בִּמְקוֹם שְׁכִינַת הַכָּבוֹד, שָׁרְאוּיָה לְשֶׁבֶת, הַקָּבָ"ה קוֹרֵא לְאָבוֹת וְאוֹמֵר לָהֶם: לְכוּ וּבַקְּרוּ אֶת פְּלוֹנִי הַצַּדִּיק שֶׁבָּא, וְהַקְּדִימוּ לוֹ שָׁלוֹם מִשֶּׁלִּי. וְהֵם אוֹמְרִים: רִבּוֹן הָעוֹלָם, לֹא רָאוּי לְאַבָּא לְלֶכֶת לִרְאוֹת אֶת הַבֵּן. הַבֵּן רָאוּי לִרְאוֹת וּלְהֵרָאוֹת וְלִדְרוֹשׁ אֶת אָבִיו.

וְהוּא קָרֵי לְיַעֲקֹב וְאָמַר לֵיהּ אַנְתְּ דְּהַוֵה לָךְ צַעֲרָא דִּבְנִין זִיל וְקַבֵּיל (אולפניה) פְּנֵי דִּפְלָנְיָא צַדִּיקָא דְּאָתָא הָכָא, וְאֲנָא אֵיזִיל עִמָּךְ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים כד) מְבַקְּשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה. מְבַקְּשׁ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא מְבַקְּשֵׁי. אָמַר רַבִּי חִייָא מֵרֵישֵׁיהּ דִּקְרָא מַשְׁמַע דִּכְתִיב זֶה דּוֹר דּוֹרְשָׁיו וגו'.

וְהוּא קוֹרֵא לְיַעֲקֹב וְאוֹמֵר לוֹ: אַתָּה שֶׁהָיָה לְךָ צַעַר בָּנִים, לֵךְ וְקַבֵּל [למדו] פְּנֵי פְּלוֹנִי הַצַּדִּיק שֶׁבָּא לְכָאן, וַאֲנִי אֵלֵךְ עִמְּךָ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים כד) מְבַקְּשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה. לֹא נֶאֱמַר מְבַקֵּשׁ, אֶלָּא מְבַקְּשֵׁי. אָמַר רַבִּי חִייָא, מֵרֹאשׁ הַפָּסוּק מַשְׁמַע, שֶׁכָּתוּב זֶה דּוֹר דּוֹרְשָׁו וגו'.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי חִיָּיא (נ"א עקיבא) יַעֲקֹב אֲבִינוּ הוּא כְּסֵא הַכָּבוֹד, וְכֵן תְּאַנָּא דְּבֵי אֵלְיָהוּ יַעֲקֹב אֲבִינוּ הוּא כְּסֵא בִּפְנֵי עַצְמוֹ, דִּכְתִיב, (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב, בְּרִית כָּרַת קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיַעֲקֹב לְבַדּוֹ יוֹתֵר מִכָּל אֲבוֹתָיו דְּעָבִיד לֵיהּ כְּסֵא הַכָּבוֹד. בַּר מִן קַדְמָאֵה:

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי חִיָּיא (נ"א עקיבא), יַעֲקֹב אֲבִינוּ הוּא כְּסֵא הַכָּבוֹד. וְכֵן תְּנָא דְּבֵי אֵלְיָהוּ, יַעֲקֹב אֲבִינוּ הוּא כְּסֵא בִּפְנֵי עַצְמוֹ, שֶׁכַּתוּב (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב. בְּרִית כָּרַת הַקָּבָ"ה לְיַעֲקֹב לְבַדּוֹ יוֹתֵר מִכָּל אֲבוֹתָיו, שֶׁעָשָׂה לוֹ כִּסֵּא הַכָּבוֹד, פָּרֵט מִן הָרִאשׁוֹן.

רַבִּי אֶלִיעֶזֶר הֲוָה יָתִיב וְהֲוָה לָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא. אֲתָא לְגַבֵּיהּ רַבִּי עֲקִיבָא אֲמַר לֵיהּ בְּמַאי קָא עָסִיק מַר. אֲמַר לֵיהּ בְּהַאי קְרָא דִּכְתִיב, (שמואל א ב) וּכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִילֵם. מַהוּ כִּסֵּא כָבוֹד יַנְחִילֵם. זֶה יַעֲקֹב אֲבִינוּ דְּעָבִיד לֵיהּ כַּרְסֵי יְקָר בִּלְחוֹדוֹי לְקַבָּלָא אוּלְפַן נִשְׁמָתָא דְּצַדִּיקַיָּא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָזִיל עִמֵּיהּ בְּכָל רֵישׁ יַרְחָא וְיַרְחָא. וְכַד חֲמֵי נִשְׁמָתָא יְקָר אַסְפַּקְלַרְיָאה שְׁכִינְתָא דְּמַאֲרֵיהּ, מְבָרְכַת וְסָגְדַת קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (תהלים קד) בָּרְכִי נַפְשִׁי וְגו'.

רַבִּי אֶלִיעֶזֶר הָיָה יוֹשֵׁב וְהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה. בָּא אֵלָיו רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ, בַּמֶּה מַר עוֹסֵק? אָמַר לוֹ, בַּפָּסוּק הַזֶּה שֶׁכָּתוּב (שמואל א ב) וְכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם. מַהוּ כִּסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם? זֶה יַעֲקֹב אֲבִינוּ שֶׁעָשָׂה לוֹ כִּסֵּא כָבוֹד לְבַדּוֹ לְקַבֵּל תּוֹרָה בְּעֵת נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, וְהַקָּבָ"ה הוֹלֵךְ עִמּוֹ בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, וּכְשֶׁרוֹאֶה הַנְּשָׁמָה אֶת כִּבּוֹד הָאַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁל שְׁכִינַת רִבּוֹנוֹ, מְבָרֶכֶת וּמִשְׁתַּחֲוָה לִפְנֵי הַקָּבָ"ה. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה'.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָאִים עֲלוֹהִי. וְנִשְׁמָתָא פָּתַח וְאָמַר יְיָ אֱלֹהַי גָּדַלְתָּ מְאֹד וְגו' כָּל הַפָּרָשָׁה עַד סִיּוּמָא דְּקָאָמַר יַתְּמוּ חַטָּאִים וְגו'. וְעוֹד אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא וְלָא דָא בִּלְחוֹדוֹי אֶלָּא מִשַּׁבַּחַת לֵיהּ עַל גּוּפָא דְּאִשְׁתָּאַר בְּעָלְמָא דֵּין וְאָמַר (תהלים קג) בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ וְכָל קְרָבַי וְגו'.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, הַקָּבָ"ה עוֹמֵד עָלָיו, וְהַנְּשָׁמָה פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת: ה' אֱלֹהַי גָּדַלְתָּ מְאֹד וְגו' כָּל הַפָּרָשָׁה, עַד הַסִּיּוּם שֶׁאוֹמֵר יִתַּמּוּ חַטָּאִים וְגו'. וְעוֹד אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, וְלֹא זוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא מְשַׁבַּחַת אוֹתוֹ עַל הַגּוּף שֶׁנִּשְׁאַר בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹמֵר (שם קג) בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה' וְכָל קְרָבַי וְגו'.

וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָזִיל. מְנָא לָן הַאי. מֵהַאי קְרָא דִּכְתִיב וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ בְּאֵלוֹנֵי מַמְרֵא, זֶה יַעֲקֹב. מַהוּ מַמְרֵא. מִשּׁוּם דְּאַחְסִין מֵאַתָּן עִלְּמִין מֵעֵדֶן והוּא כִּסֵּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַמְרֵא בְּגִימַטְרִיָּא מָאתַיִם שְׁמוֹנִים וְאַחַת הֲיָה. מָאתַיִם שֶׁל עֵדֶן, שֶׁכָּתוּב (שיר ח) וּמְאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ, וּשְׁמוֹנִים וְאַחַת שֶׁהוּא כִּסֵּא. וְלָכֵן נִקְרָא וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלוֹנֵי מַמְרֵא. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא מַמְרֵא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַהוּ בְּאֵלּוֹנֵי. רְצוֹנוֹ לוֹמַר תּוּקְפּוֹ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית מט) אֲבִיר יַעֲקֹב. וְהוּא יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים טו) יְיָ מִי יָגוּר בְּאָהֳלֶךָ וְגוֹ'. כְּחוֹם הַיּוֹם. דִּכְתִיב, (מלאכי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִכְנָפֶיהָ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַה זֶּה בְּאֵלֹנֵי? רְצוֹנוֹ לוֹמַר חָזְקוֹ, וְהוּא שֶׁכָּתוּב אֲבִיר יַעֲקֹב. וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל, וְהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים טו) ה' מִי יָגוּר בְּאָהֳלֶךָ וְגוֹ'. כְּחֹם הַיּוֹם, שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִכְנָפֶיהָ.

אָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בְּהַהִיא שַׁעֲתָא אֲזִיל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבְגִין דְּשָׁמְעִין אַבְרָהָם וְיִצְחָק דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָזִיל לְגַבֵּיהּ. תָּבְעִין מִן יַעֲקֹב לְמֵיזַל עִמְּהוֹן וּלְאַקְדְּמָא לֵיהּ שְׁלָם וְאִנּוּן קַיְימִין עֲלוֹהִי. מִמַּאי דִּכְתִיב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו. שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים (דקיימין) אִלֵּין אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דְּקַיְימִין עֲלוֹהִי וְחָמוּ עוֹבָדִין טָבִין (נ"א דעבד) דְּעָבְדִין. וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה. מִשּׁוּם דְּחָמֵי שְׁכִינַת יְקָרָא עִמְּהוֹן הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שיר השירים א) עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ (אלו הן האבות):

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָלַךְ הַקָּבָ"ה, וּמִשּׁוּם שֶׁשּׁוֹמְעִים הָאָבוֹת, אַבְרָהָם יִצְחָק, שֶׁהַקָּבָ"ה הוֹלֵךְ אֵלָיו, תּוֹבְעִים מִיַּעֲקֹב לָלֶכֶת עִמָּם וּלְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם, וְהֵם עוֹמְדִים עָלָיו, מִמַּה שֶׁכָּתוּב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו. שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים [שעומדים] אֵלּוּ הָאָבוֹת, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁעוֹמְדִים עָלָיו וְרָאוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים [שעשה] שֶׁעוֹשִׂים. וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה, מִשּׁוּם שֶׁרָאָה שְׁכִינַת הַכָּבוֹד עִמָּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר א) עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ [אלו הן האבות].

דָּבָר אַחֵר וַיַּרְא אֵלָיו יְיָ בְּאֵלוֹנֵי מַמְרֵא. רַבָּנָן פָּתְחֵי בְּהַאי קְרָא בְּשָׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם. דְּתַנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּשָׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל שֶׁהַנְּשָׁמָה מִתְפָּרֶדֶת מִן הַגּוּף. וְלֹא נִפְטָר אָדָם מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁרוֹאֶה אֶת הַשְּׁכִינָה הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי. וּבָאִין עִם הַשְּׁכִינָה שְׁלֹשָׁה מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל צַדִּיק. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ וגו'. כְּחוֹם הַיּוֹם. זֶה יוֹם הַדִּין הַבּוֹעֵר כַּתַּנּוּר לְהַפְרִיד הַנְּשָׁמָה מִן הַגּוּף.

דָּבָר אַחֵר וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא, רַבּוֹתֵינוּ פָּתְחוּ בַּפָּסוּק הַזֶּה בְּשָׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם. שֶׁשָּׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּשָׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל, שֶׁהַנְּשָׁמָה מִתְפָּרֶדֶת מִן הַגּוּף. וְלֹא נִפְטָר אָדָם מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁרוֹאֶה אֶת הַשְּׁכִינָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי. וּבָאִים עִם הַשְּׁכִינָה שְׁלֹשָׁה מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל צַדִּיק. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וְגוֹ'. כְּחֹם הַיּוֹם - זֶה יוֹם הַדִּין הַבּוֹעֵר כַּתַּנּוּר לְהַפְרִיד אֶת הַנְּשָׁמָה מִן הַגּוּף.

וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים. הַמְבַקְּרִים מַעֲשָׂיו מַה שֶּׁעָשָׂה, וְהוּא מוֹדֶה עֲלֵיהֶם בְּפִיו. וְכֵיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה רוֹאָה כָּךְ, יוֹצֵאת מִן הַגּוּף עַד פֶּתַח בֵּית הַבְּלִיעָה, וְעוֹמֶדֶת שָׁם עַד שֶׁמִּתְוַדֶּה כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה הַגּוּף עִמָּהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאָז נִשְׁמַת הַצַּדִּיק הִיא שְׂמֵחָה בְּמַעֲשֶׂיהָ וּשְׂמֵחָה עַל פִּקָּדוֹנָהּ. דְּתָנְיָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק נִשְׁמָתוֹ שֶׁל צַדִּיק מִתְאַוָּה אֵימָתַי תֵּצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא הֶבֶל, כְּדֵי לְהִתְעַנֵּג בָּעוֹלָם הַבָּא.

וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, הַמְבַקְּרִים מַעֲשָׂיו מַה שֶּׁעָשָׂה, וְהוּא מוֹדֶה עֲלֵיהֶם בְּפִיו. וְכֵיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה רוֹאָה כָּךְ, יוֹצֵאת מִן הַגּוּף עַד פֶּתַח בֵּית הַבְּלִיעָה, וְעוֹמֶדֶת שָׁם עַד שֶׁמִּתְוַדֶּה כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה הַגּוּף עִמָּהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאָז נִשְׁמַת הַצַּדִּיק הִיא שְׂמֵחָה בְּמַעֲשֶׂיהָ וּשְׂמֵחָה עַל פִּקָּדוֹנָהּ. שֶׁשָּׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, נִשְׁמָתוֹ שֶׁל צַדִּיק מִתְאַוָּה אֵימָתַי תֵּצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא הֶבֶל כְּדֵי לְהִתְעַנֵּג בָּעוֹלָם הַבָּא.

תָּנוּ רַבָּנָן כְּשֶׁחָלָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הַגָּדוֹל, הַהוּא יוֹמָא עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה, וְאוֹתִיב לִימִינֵיהּ הוֹרְקְנוֹס בְּרֵיהּ, וְהָיָה מְנַלֵּי לֵיהּ עֲמִיקְתָא וּמַסְתַּרְתָּא, וְהוּא לָא הֲוָה מְקַבֵּל בְּדַעְתֵּיהּ מִלַּיָּיא, דְּחֲשִׁיב כִּמְטוֹרָף בְּדַעְתֵּיהּ הֲוָה. כֵּיוָן דְּחָמָא דְּדַעְתָּא דְּאָבוּי מִתְיַשְּׁבָא עֲלוֹי, קַבִּיל מִנֵּיהּ מְאָה וּתְמַנְיָן וְתִשְׁעָה רָזִין עִלָּאִין.

שְׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ, כְּשֶׁחָלָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הַגָּדוֹל, אוֹתוֹ יוֹם עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה, וְהוֹשִׁיב לִימִינוֹ אֶת הוֹרְקְנוּס בְּנוֹ, וְהָיָה מְגַלֶּה לוֹ עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת, וְהוּא לֹא הָיָה מְקַבֵּל דָּבָר בְּדַעְתּוֹ שֶׁחָשַׁב שֶׁמְּטֹרָף בְּדַעְתּוֹ הָיָה. כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁדַּעַת אָבִיו מִתְיַשֶּׁבֶת עָלָיו, קִבֵּל מִמֶּנּוּ מֵאָה שְׁמוֹנִים וְתֵשַׁע סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים.

כַּד מָטָא לְאַבְנֵי שִׁישׁ דְּמִתְעָרְבֵי בְּמַיָּא עִלָּאָה, בָּכָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר וּפָסַק לְמֵימַר, אָמַר קוּם הָתֵם בְּרִי. אָמַר לֵיהּ אַבָּא לְמָה. אָמַר לֵיהּ חָזִינָא דְּאוֹחִית חֶלֶף מִן עָלְמָא. אָמַר לֵיהּ זִיל וְאֵימָא לְאִמָּךְ דְּתִסְתַּלֵּק תְּפִלָּאי בְּאָתַר עִלָּאָה, וּבְתַר דְּאֶסְתַּלֵּק מִן עָלְמָא וְאֵיתֵי הָכָא לְמֶחֱמֵי לְהוֹן לָא תִּבְכֵּי דְּאִנּוּן קָרִיבִין עִלָּאִין וְלָא תַּתְאִין וְדַעְתָּא דְּבַר נָשׁ לָא יָדַע בְּהוּ.

כְּשֶׁהִגִּיעַ לְאַבְנֵי שַׁיִשׁ שֶׁמִּתְעָרְבִים בַּמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים, בָּכָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר וּפָסַק לוֹמַר. אָמַר, עֲמֹד שָׁם בְּנִי. אָמַר לוֹ, אַבָּא, לָמָּה? אָמַר לוֹ, אֲנִי רוֹאֶה שֶׁאֲנִי מְמַהֵר לַחֲלֹף מִן הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ, לֵךְ וֶאֱמֹר לְאִמְּךָ שֶׁתִּתְעַלֶּה אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁלִּי לְמָקוֹם עֶלְיוֹן, וְאַחַר שֶׁאֶסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, וְאֵבֹא לְכָאן כְּדֵי לִרְאוֹת אוֹתָם. לֹא תִּבְכּוּ, שֶׁהֵם קְרוֹבִים עֶלְיוֹנִים וְלֹא תַּחְתּוֹנִים, וְדַעַת בְּנֵי אָדָם לֹא מַשִּׂיגָה אוֹתָם.

עַד דְּהֲווּ יָתְבֵי, עָאלוּ חַכְמֵי דָרָא לְמִבְקַר לֵיהּ, אוֹלִיט לְהוּ עַל דִּלָּא אִתּוּ לְשַׁמָּשָׁא לֵיהּ דְּתָנִינָן גְּדוֹלָה שִׁמּוּשָׁהּ יוֹתֵר מִלִּמּוּדָהּ. עַד דְּאָתָא רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר לֵיהּ עֲקִיבָא לָמָּה לֹא אָתִית לְשַׁמָּשָׁא לִי (דהא אתא עתא לאצרפא). אָמַר לֵיהּ רַבִּי לֹא הֲוָה לִי פְּנַאי. אַרְתַּח אָמַר אֶתְמְהָה עָלָךְ אִי תָּמוּת מִיתַת עַצְמָךְ. לַטְיֶיהּ דִּיהֵא קָשֶׁה מִכֻּלְהוֹן מִיתָתֵיהּ.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, נִכְנְסוּ חַכְמֵי הַדּוֹר לְבַקֵּר אוֹתָם, וְקִלֵּל אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא בָאוּ לְשַׁמֵּשׁ אוֹתוֹ, שֶׁשָּׁנִינוּ, גְּדוֹלָה שִׁמּוּשָׁהּ יוֹתֵר מִלִּמּוּדָהּ. עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר לוֹ, עֲקִיבָא, לָמָּה לֹא בָאתָ לְשַׁמֵּשׁ אוֹתִי [שהרי באה העת להצרף]? אָמַר לוֹ, רַבִּי, לֹא הָיָה לִי פְּנַאי. רָתַח וְאָמַר, אֶתְמַהּ עָלֶיךָ אִם תָּמוּת מִיתַת עַצְמְךָ. לַטְיֶיהּ דִּיהֵא קָשֶׁה מִכֻּלְהוֹן מִיתָתוֹ תִּהְיֶה קָשָׁה מִכֻּלָּם.

בָּכֵי רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לֵיהּ רַבִּי אוֹלִיף לִי אוֹרַיְיתָא. אַפְתַּח פּוּמֵיהּ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּמַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה. אֶתָא אֶשָׁא וַאֲסַחַר לְתַרְוַיְיהוֹן. אָמְרוּ חַכִּימַיָּא שְׁמַע מִינָּהּ דְּלֵית אֲנַן חָזְיִין וּכְדַאי לְכָךְ, נְפָקוּ לְפִתְחָא דְּבָרָא וְיָתְיבוּ תַּמָּן, הֲוָה מַה דְּהֲוָה וְאָזֵל אֶשָׁא.

בָּכָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ, רַבִּי, תְּלַמֵּד אוֹתִי תּוֹרָה. פָּתַח פִּיו רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּמַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה. בָּאָה אֵשׁ וְהִקִּיפָה אֶת שְׁנֵיהֶם. אָמְרוּ חֲכָמִים, נִשְׁמַע מִזֶּה שֶׁאֵין אָנוּ רְאוּיִים וּכְדַאִים לְכָךְ. יָצְאוּ לַפֶּתַח הַחִיצוֹן וְיָשְׁבוּ שָׁם. הָיָה מַה שֶּׁהָיָה, וְהָאֵשׁ הָלְכָה.

וְאוֹלִיף בְּבַהֲרֶת עַזָּה תְּלַת מְאָה הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת, וְאוֹלִיף לֵיהּ רי"ו טְעָמִים דְּפְסוּקֵי דְּשִׁיר הַשִּׁירִים. וְהָווּ עֵינוֹי דְּרַבִּי עֲקִיבָא נַהֲרִין מַיָּא. וְאִתְחֲזַר אֶשָּׁא כְּקַדְמֵיתָא. כַּד מָטָא לְהַאי פְּסוּקָא (שיר השירים ב) סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, לָא יָכִיל לְמִסְבַּל רַבִּי עֲקִיבָא וְאָרִים קָלֵיהּ בִּבְכִיָּיתָא וְגָעֵי וְלָא הֲוָה מְמַלֵּל מִדְּחִילוּ דִּשְׁכִינְתָּא דְּהַוּת תַּמָּן.

וְלִמֵּד בְּבַהֲרֶת עַזָּה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת, וְלִמֵּד אוֹתוֹ מָאתַיִם וְשִׁשָּׁה עָשָׂר טְעָמִים שֶׁל פְּסוּקֵי שִׁיר הַשִּׁירִים, וְהָיוּ עֵינֵי רַבִּי עֲקִיבָא זוֹלְגוֹת דְּמָעוֹת, וְחָזְרָה הָאֵשׁ כְּבַתְּחִלָּה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָסוּק (שיר ב) סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, לֹא יָכֹל רַבִּי עֲקִיבָא לִסְבֹּל, וְהֵרִים קוֹלוֹ בִּבְכִיָּה. וְהֵרִים קוֹלוֹ וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר מִיִּרְאַת הַשְּׁכִינָה שֶׁהָיְתָה שָׁם.

אוֹרֵי לֵיהּ כָּל עָמִיקָתָא וְרָזִין עִלָּאִין דְּהַוָה בֵּיהּ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים. וְאוֹמֵי לֵיהּ אוֹמָאָה דְּלָא לְיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם חַד פָּסוּק מִנַּיְהּ כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיחֲרִיב עָלְמָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִינֵיהּ. וּלְבָתַר נָפִיק רַבִּי עֲקִיבָא וְגָעֵי וְנָבְעִין עֵינוֹי מַיָּא, וְהָווּ (דף צט ע"א) בְּרִייְתֵי מִסְגִיאוּת קְדוּשְׁתָּא דְּאִית בֵּיהּ. לְבָתַר נָפִיק רַבִּי עֲקִיבָא וְגָעֵי וְנָבְעִין עֵינוֹי מַיָּא, וְהָווּ אָמַר, וַוי רַבִּי, וַוי רַבִּי, דְּאִשְׁתְּאַר עָלְמָא יְתוֹם מִנָּךְ. עָאלוּ כָּל שְׁאַר חַכִּימַיָּא גַּבֵּיהּ וְשָׁאֲלוּ לֵיהּ וְאָתִיב לְהוֹן.

הוֹרָה לוֹ כָּל עֲמָקוֹת וְסוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים שֶׁהָיוּ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, וְהִשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם פָּסוּק מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁהַקָּבָ"ה לֹא יַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם בִּגְלָלוֹ, וְלֹא רוֹצֶה לְפָנָיו שֶׁהַבְּרִיּוֹת יִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ מֵרֹב הַקְּדֻשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ. אַחַר יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא וּבָכָה, וְנָבְעוּ עֵינָיו מַיִם, וְהָיָה אוֹמֵר, וַי רַבִּי! וַי רַבִּי! שֶׁהָעוֹלָם נִשְׁאָר יָתוֹם מִמְּךָ. נְכָנְסוּ אֵלָיו כָּל שְׁאַר הַחֲכָמִים, וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ, וְהֵשִׁיב לָהֶם.

הֲוָה דָּחִיק לֵיהּ (שעתא) לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אַפִּיק תְּרֵי דְּרוֹעוֹי וּשַׁוְינוּן עַל לִבֵּיהּ. פְּתַח וְאָמַר, אִי עָלְמָא עָלְמָא עִלָּאָה, חֶזְרַת לְאַעֲלָא וּלְאַגְנָזָא מִן תַּתָּאָה כָּל נְהִירוּ וּבוּצִינָא. וַוי לְכוֹן תְּרֵי דְּרַעֲי וַוי לְכוֹן תְּרֵי תּוֹרוֹת דְּיִשְׁתַּכְּחוּן יוֹמָא דֵּין מִן עָלְמָא. דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל יוֹמוֹי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֲוָה נְהִירָא שְׁמַעְתָּא מִפּוּמֵיהּ כְּיוֹמָא דְּאִתְיְהִיבַת בְּטוּרָא דְּסִינַי.

הַיְתָה דְּחוּקָה לוֹ [השעה] לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. הוֹצִיא שְׁתֵּי זְרוֹעוֹתָיו וְשָׂם אוֹתָם עַל לִבּוֹ. פָּתַח וְאָמַר, אוֹי הָעוֹלָם, הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן חוֹזֵר לְהִתְכַּנֵּס וּלְהִגָּנֵז מִן הַתַּחְתּוֹן כָּל אוֹר וּמָאוֹר. אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי זְרוֹעוֹת, אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי תּוֹרוֹת שֶׁיִּהְיוּ נִשְׁכָּחִים הַיּוֹם הַזֶּה מִן הָעוֹלָם. שֶׁאָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּל יְמֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָיְתָה הַשְּׁמוּעָה מְאִירָה מִפִּיו כַּיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה בְּהַר סִינַי.

אָמַר אוֹרַיְיתָא (סברית גמרא) גְּמָרִית וְחָכְמָתָא סְבָרִית וְשִׁמּוּשָׁא עֲבָדִית. דְּאִלּוּ יְהוֹן כָּל בְּנֵי אֱינָשָׁא דְּעָלְמָא סוֹפְרִים לָא יְכָלִין לְמִכְתַּב וְלָא חַסְרֵי תַּלְמִידֵי מֵחָכְמָתִי אֶלָּא כְּכוֹחְלָא בְּעֵינָא וַאֲנָא מֵרַבּוֹתַי אֶלָּא כְּמַאן דְּשָׁתֵי בְּיַמָּא. וְלָא הֲוָה, אֶלָּא לְמִיתַּן טִיבוּתָא לְרַבּוֹהִי יְתִיר מִנַּיְהּ.

אָמַר, תּוֹרָה [למדתי וגמרא] הֲבָנְתִּי וְחָכְמָה לָמַדְתִּי וְשִׁמּוּשׁ עָשִׂיתִי, שֶׁאִלּוּ יִהְיוּ כָּל בְּנֵי אֱנוֹשׁ שֶׁל הָעוֹלָם סוֹפְרִים, לֹא יוּכְלוּ לִכְתֹּב, וְלֹא חָסְרוּ תַּלְמִידַי מֵחָכְמָתִי אֶלָּא כְּמִכְחוֹל בְּעַיִן, וַאֲנִי מֵרַבּוֹתַי אֶלָּא כְּמִי שֶׁשּׁוֹתֶה בַּיָּם. וְלֹא הָיָה אֶלָּא לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְרַבּוֹתָיו יוֹתֵר מִמֶּנּוּ.

וְהָווּ שַׁאֲלִין מִנַּיְהּ בְּהַהוּא סַנְדְּלָא דְּיִבּוּם עַד דְּנָפַק נִשְׁמָתֵיהּ וְאָמַר טְהוֹר. וְלָא הֲוָה תַּמָּן רַבִּי עֲקִיבָא. כַּד נָפַק שַׁבַּתָּא אִשְׁתְּכַחיהּ רַבִּי עֲקִיבָא דְּמִית, בָּזַע מָאנֵיהּ וּגְרִיר כָּל בִּשְׂרֵיהּ וְדָמָא נָחִית וְנָגִיד עַל דְּיוּקְנֵיהּ.

הֲוָה צָוַח וּבְכֵי, נָפַק לְבָרָא וְאָמַר, שְׁמַיָּא שְׁמַיָּא, אָמְרוּ וּלְסִיהֲרָא לְשַׁמְשָׁא דִּנְהִירוּתָא דְּהַוָּת נְהִיר יַתִּיר מִנְּהוֹן הָא אִתְחַשַּׁךְ.

וְהָיוּ שׁוֹאֲלִים מִמֶּנּוּ בְּאוֹתוֹ סַנְדָּל שֶׁל יְבוּם, עַד שֶׁיִּצְאֶה נִשְׁמָתוֹ וְאָמַר טָהוֹר. וְלֹא הָיָה שָׁם רַבִּי עֲקִיבָא. כְּשֶׁיִּצְאֶה הַשַּׁבָּת, מָצָא אוֹתוֹ רַבִּי עֲקִיבָא שָׁמֵת. קָרַע בִּגְדּוֹ וְשָׂרַט כָּל בְּשָׂרוֹ, וְדָם יָרַד וְנִמְשַׁךְ עַל זְקָנוֹ. הָיָה צוֹוֵחַ וּבוֹכֶה. יָצָא הַחוּצָה וְאָמַר: שְׁמַיִם שְׁמַיִם, אִמְרוּ לַשֶּׁמֶשׁ וְלַלְּבָנָה, שֶׁהָאוֹר שֶׁהָיָה מֵאִיר יוֹתֵר מֵהֶם הֲרֵי נֶחְשַׁךְ.

(דף צט ע"ב) אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁמַת הַצַּדִּיק רוֹצָה לָצֵאת שְׂמֵחָה וְהַצַּדִּיק בָּטוּחַ בְּמִיתָתוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, וַיֵּרֶץ וַיָּרָץ לִקְרָאתָם. בְּשִׂמְחָה, לְקַבֵּל פְּנֵיהֶם. מֵאֵי זֶה מָקוֹם, מִפֶּתַח הָאֹהֶל כְּדָקָא אֲמָרָן. וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה לְגַבֵּי שְׂכִינָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁמַת הַצַּדִּיק רוֹצָה לָצֵאת - שְׂמֵחָה, וְהַצַּדִּיק בָּטוּחַ בְּמִיתָתוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּרֶץ וַיָּרָץ לִקְרָאתָם, בְּשִׂמְחָה לְקַבֵּל פְּנֵיהֶם. מֵאֵיזֶה מָקוֹם? מִפֶּתַח הָאֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה - אֶל הַשְּׂכִינָה.

רַבִּי יוֹחָנָן פָּתַח וְאָמַר, (שיר השירים ב) עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב דְּמֵה לְךָ דּוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים. עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְגוֹ'. זוֹ אַזְהָרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהֶרֶף עַיִן. תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (קהלת ו) וְאִלּוּ חָיָה אֶלֶף שָׁנִים פַּעֲמַיִם וְגוֹ'. בְּיוֹם הַמִּיתָה כָּל מַה שֶׁהָיָה נֶחְשָׁב כְּיוֹם אֶחָד אֶצְלוֹ.

רַבִּי יוֹחָנָן פָּתַח וְאָמַר, (שיר ב) עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב דְּמֵה לְךָ דּוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים. עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְגוֹ' - זוֹ אַזְהָרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהֶרֶף עַיִן. בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (קהלת ו) וְאִלּוּ חָיָה אֶלֶף שָׁנִים פַּעֲמַיִם וְגוֹ'. בְּיוֹם הַמִּיתָה, כָּל מַה שֶׁחָיָה, נֶחְשָׁב כְּיוֹם אֶחָד אֶצְלוֹ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם מַתְרָה בּוֹ וְאוֹמֶרֶת עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם (ונסו הצללים) וְיִדְמֶה בְּעֵינֶיךָ כְּהֶרֶף עַיִן בְּעוֹדְךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְנָסוּ הַצְּלָלִים הַדָּא הוּא דִכְתִיב, (איוב ח) כִּי צֵל יָמֵינוּ עָלֵי אָרֶץ. בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ סֹב דְּמֵה לְךָ דּוֹדִי לִצְבִי וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם מַתְרָה בּוֹ וְאוֹמֶרֶת עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם [ונסו הצללים], וְיִדְמֶה בְּעֵינֶיךָ כְּהֶרֶף עַיִן בְּעוֹדְךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְנָסוּ הַצְּלָלִים, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב ח) כִּי צֵל יָמֵינוּ עָלֵי אָרֶץ. בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, סֹב דְּמֵה לְךָ דּוֹדִי לִצְבִי וְגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, זוֹ אַזְהָרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהֶרֶף עַיִן. מַה הַצְּבִי קַל בְּרַגְלָיו אַף אַתָּה הֱיֵה קַל כַּצְּבִי אוֹ כְּעֹפֶר הָאַיָּלִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֶךָ כְּדֵי שֶׁתִּנָּחֵל הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא הָרֵי בְּשָׂמִים הַנִּקְרָא הַר יְיָ, הַר הַתַּעֲנוּג הָהָר הַטּוֹב (עד כאן המדרש הנעלם).

דָּבָר אַחֵר עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְגוֹ' - אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, זוֹ אַזְהָרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהֶרֶף עַיִן: מָה הַצְּבִי קַל בְּרַגְלָיו - אַף אַתָּה הֱיֵה קַל כַּצְּבִי אוֹ כְּעֹפֶר הָאַיָּלִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֶךָ כְּדֵי שֶׁתִּנָּחֵל הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא הָרֵי בְּשָׂמִים, הַנִּקְרָא הַר ה', הַר הַתַּעֲנוּג, הָהָר הַטּוֹב. ע"כ מדרש הנעלם.

חסר כאן סתרי תורה

מָמְשָׁלֶת הַמֶּלֶךְ נִרְאֵית בִּשְׁלֹשָׁה גְוָנִים, גֶּוֶן אֶחָד - מַרְאֶה שֶׁנִּרְאֶה לְעַיִן מֵרָחוֹק, וְאֵין הָעַיִן יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּבִרּוּר שֶׁרוֹאֶה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מֵרָחוֹק, עַד שֶׁנּוֹטֶלֶת הָעַיִן מַרְאֶה קָטָן בְּקִמּוּץ שֶׁלָּהּ, וְעַל זֶה כָּתוּב (ירמיה לא) מֵרָחוֹק ה' נִרְאָה לִי. גֶּוֶן שֵׁנִי - מַרְאֶה שֶׁל הָעַיִן הַזֹּאת [נ"א: של אחד] בְּסֵתֶר שֶׁלָּהּ, שֶׁאֵין הַגֶּוֶן הַזֶּה נִרְאֶה לְעַיִן, רַק בְּסֵתֶר קָטָן, שֶׁתּוֹפֵס וְלֹא עוֹמֵד בְּבִרּוּר, סוֹתֵם הָעַיִן וּפוֹתֵחַ מְעַט וְלוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַמַּרְאֶה. וְהַגֶּוֶן הַזֶּה [נ"א: הגון וזה] צָרִיךְ לְפַתְרוֹן לַעֲמֹד עַל מַה שֶּׁלּוֹקַחַת הָעַיִן, וְעַל זֶה כָּתוּב (שם א) מָה אַתָּה רֹאֶה. הַגֶּוֶן הַשְּׁלִישִׁי הוּא זֹהַר הָאַסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה שֶׁלֹּא נִרְאֶה בּוֹ כְּלָל, חוּץ מִגִּלְגּוּל הָעַיִן כַּאֲשֶׁר הוּא סָתוּם בִּסְתִימוּת וּמְגֻלְגָּלִים לוֹ בְּגִלְגּוּל וְנִרְאֶה בַּגִּלְגּוּל הַזֶּה אַסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה. וְלֹא יָכוֹל לַעֲמֹד בְּאוֹתוֹ הַגֶּוֶן, רַק שֶׁרוֹאֶה זֹהַר מֵאִיר בְּסֵתֶר הָעַיִן, וְעַל זֶה כָּתוּב (יחזקאל לז) הָיְתָה עָלַי יַד ה', (שם לג) [ויד ה' היתה עלי] וְיַד ה' עָלַי חֲזָקָה. וְכֻלָּם מְפֹרָשִׁים מִנְּבִיאֵי הָאֱמֶת, פָּרָט לְמֹשֶׁה הַנֶּאֱמָן הָעֶלְיוֹן שֶׁזָּכָה לְהִסְתַּכֵּל לְמַעְלָה בְּמַה שֶּׁלֹּא נִרְאֶה כְּלָל. עָלָיו כָּתוּב (במדבר יב) לֹא כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה וְגוֹ'. וַיֵּרֶא אֵלָיו, נִרְאָתָה וְנִתְגַּלְּתָה לִי הַשְׁכִּינָה תּוֹךְ אוֹתָן דְּרָגוֹת שֶׁהִתְחַבְּרוּ בְּצִדּוֹ, מִיכָאֵ"ל לְצַד יָמִין, גַּבְרִיאֵ"ל לְצַד שְׂמֹאל, רְפָאֵ"ל לְפָנִים, אוּרִיאֵ"ל לְאָחוֹר, וְעַל זֶה נִגְלְתָה עָלָיו הַשְׁכִּינָה בָּאֲלוֹנִים [נ"א: צלמים] הַלָּלוּ שֶׁל הָעוֹלָם, כְּדֵי לְהַרְאוֹת לִפָּנֵיהֶם בְּרִית [ד"א רשם ראשון] הַקָּדֵשׁ שֶׁהָיְתָה בְּכָל הָעוֹלָם בְּסוֹד הָאֱמוּנָה. וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל. מַה זֶּה פֶּתַח הָאֹהֶל? זֶה הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא בְּרִית, סוֹד הָאֱמוּנָה. כְּחֹם הַיּוֹם, זֶה הַסּוֹד שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ אַבְרָהָם, הַחֹזֶק שֶׁל צַד הַיְמִין, הַדַּרְגָּה שֶׁלּוֹ. פֶּתַח הָאֹהֶל - סוֹד הַשַּׁעַר שֶׁל צֶדֶק פֶּתַח הָאֱמוּנָה, שֶׁאֹז נִכְנַס בּוֹ אַבְרָהָם בְּאוֹתוֹ הָרֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ. כְּחֹם הַיּוֹם - זֶהוּ צַדִּיק, הַדַּרְגָּה שֶׁל חִבּוּר אֶחָד שֶׁנִּכְנַס בּוֹ מִי שֶׁנִּמּוֹל וְנִרְשַׁם בּוֹ הָרֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהֲרֵי נִתְבַּטֵּל מִן הָעֶרְלָה וְנִכְנַס בַּקִּיּוּם שֶׁל שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ שֶׁהֵן סוֹד הָאֱמוּנָה. וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים וְגוֹ' - אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים שְׁלוּחִים שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בָּאֲוִיר, וְיוֹרְדִים לְעוֹלָם הַזֶּה [ונראים] בְּמַרְאֶה שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וְהַשְּׁלֹשָׁה הֵם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּשֶׁת לֹא נִרְאֵית אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה גְוָנִים - לָבָן, אָדֹם וְיָרֹק, וְכָךְ הוּא בְּוַדַּאי. וּשְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הַלָּלוּ שְׁלֹשָׁה גְוָנִים. גֶּוֶן לָבָן, גֶּוֶן אָדֹם, גֶּוֶן יָרֹק (רחמים). הַגֶּוֶן הַלָּבָן זֶה מִיכָאֵ"ל, שֶׁהוּא צַד הַיְמִין. הַגֶּוֶן הָאָדֹם זֶה גַּבְרִיאֵ"ל, הַצַּד שֶׁל הַשְּׂמֹאל. הַגֶּוֶן הַיָּרֹק זֶה רְפָאֵ"ל. וְאֵלּוּ הֵם שְׁלֹשֶׁת גּוֹנֵי הַקֶּשֶׁת, שֶׁאֵין הַקֶּשֶׁת נִרְאֵית אֶלָּא עִמָּהֶם. וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיֵּרֶא אֵלָיו, גִּלּוּי שְׁכִינָה בִּשְׁלֹשֶׁת הַגְּוָנִים הַלָּלוּ. וְאֶת כֻּלָּם הִצְטָרְכוּ. אֶחָד לְרַפֵּא אֶת הַמַּיְלָה, וְזֶהוּ רְפָאֵל, בַּעַל הָרְפוּאוֹת. וְאֶחָד לְבַשֵּׂר אֶת שָׂרָה עַל הַבֵּן, וְזֶהוּ מִיכָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הִתְמַנָּה לַיְמִין, וְכָל הַטּוֹבוֹת וְהַבְּרָכוֹת שֶׁבְּיָדוֹ נִמְסְרוּ מִצַּד הַיְמִין. וְאֶחָד לְהַפֵּךְ אֶת סְדוֹם, וְזֶהוּ גַּבְרִיאֵל שֶׁהוּא לִשְׂמֹאל, וְהוּא מְמֻנֶּה עַל כָּל הַדִּינִים שֶׁל הָעוֹלָם מִצַּד (הדין) הַשְּׂמֹאל לְדוֹן וְלַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי מַלְאַךְ הַמָּוֶת, שֶׁהוּא בַּעַל הַהֶרֶג שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ. וְכֻלָּם עָשׂוּ שְׁלִיחוּתָם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ. וְהַמַּלְאָךְ גַּבְרִיאֵ"ל בִּשְׁלִיחוּת לִנְשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה, וּמַלְאַךְ הַמָּוֶת בִּשְׁלִיחוּתוֹ לַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַיֶּצֶר הָרַע. וְעִם כָּל זֶה הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה לֹא יוֹצֵאת עַד שֶׁרוֹאָה שְׁכִינָה. כְּשֶׁרָאָה אוֹתָם מְחֻבָּרִים כְּאֶחָד, אָז רָאָה שְׁכִינָה [כמו זה] בְּגוּנֶיהָ וְהִשְׁתַּחֲוָה, שֶׁכָּתוּב (בראשית לג) וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה, כְּמוֹ אֵצֶל יַעֲקֹב שֶׁנֶּאֱמַר (שם מז) וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, לַשְׁכִינָה. וּלְגַבֵּי הַשְׁכִינָה אָמַר בְּשֵׁם אדנ"י, וּלְגַבֵּי הַצַּדִּיק אָדוֹן"ן, שֶׁהֲרֵי אָז נִקְרָא אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ כְּשֶׁמּוֹאֶרֶת מִצַּדִּיק וּמוֹאֶרֶת בְּגוּנֶיהָ, שֶׁהֲרֵי מְשׁוּם [זהו כזה אז] זֶה נִשְׁלָם לְמַעְלָה. מִכָּאן שֶׁמַּרְאֶה שֶׁלְּמַטָּה מוֹשֵׁךְ הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי הַגְּוָנִים הַלָּלוּ מוֹשְׁכִים

הַמְשָׁכָה מִלְמַעְלָה מֵאוֹתָם מְקוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים. אדנ"י מוֹשֵׁךְ מִלְמַעְלָה בְּשִׁלְשֶׁת הַגְּוָנִים הַלָּלוּ שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וּבָהֶם נוֹטֶלֶת כָּל מַה שֶׁנּוֹטֶלֶת מִלְמַעְלָה. וּמְשׁוּם שֶׁהֵם חִבּוּר שְׁלֹשָׁה וְתוֹמְכִים שְׁלֹשָׁה בְּכֹל, נֶאֱמַר שָׁם אדנ"י, שֶׁהֲרֵי שָׁם זֶה הִתְגַּלָּה לוֹ כְּלוּל בְּסוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים, הִתְגַּלָּה לוֹ בְּגִלּוּי מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מְקֻדָּם לְכָן כְּשֶׁלֹּא הָיָה מָהוּל. וְעַד שֶׁנִּמּוֹל, לֹא רָצָה הַקָּבָ"ה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ קָדוֹשׁ. כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל, מִיָּד יָצָא מִמֶּנּוּ הַזֶּרַע הַקָּדוֹשׁ. וְלָכֵן הִתְגַּלְּתָה עָלָיו שְׁכִינָה בְּאוֹתָן דְּרָגוֹת קְדוֹשׁוֹת. (דניאל יב) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ. זֹהַ"ר זוֹהֵר שֶׁזּוֹהֲרִים בְּדַלֶּקוּת שֶׁל זֹהַר. זֹהַ"ר שֶׁמַּאִיר שֶׁמַּדְלִיק וְנוֹצֵץ לְכַמָּה צְדָדִים. זֹהַ"ר עוֹלֶה וְיוֹרֵד. זֹהַ"ר נוֹצֵץ לְכָל עֵבֶר. זֹהַ"ר שׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא. זֹהַ"ר שֶׁלֹּא פּוֹסֵק לְעוֹלָמִים. זֹהַ"ר שֶׁעוֹשֶׂה תּוֹלָדוֹת. זֹהַ"ר טָמִיר וְנֶעְנָז, הִתְנוֹצְצוּת שֶׁל כָּל הַנִּיצוֹצִים וְכָל הַדְּרָגוֹת בּוֹ. יוֹצֵא וְטָמִיר. נִסְתָּר וְגָלוּי. נִרְאֶה וְלֹא נִרְאֶה. [זה"ר] סֵפֶר זֶה מַעְיַן הַבְּאֵר, יוֹצֵא בַּיּוֹם, נִסְתָּר בַּלַּיְלָה, מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה בַּתּוֹלָדוֹת שֶׁהוֹצִיא. זֹהַ"ר שֶׁזּוֹהֵר וּמַאִיר לַכֹּל, הַכְּלָל שֶׁל הַתּוֹרָה, וְזֶהוּ שֶׁנִּרְאֶה, וְכָל הַגְּוָנִים נִסְתָּרִים בּוֹ וְנִקְרָא בַּשֵּׁם שֶׁל אדנ"י. שְׁלֹשָׁה גְּוָנִים נִרְאִים לְמַטָּה מֵאֵלּוּ שְׁלֹשֶׁת הַגְּוָנִים שֶׁלְּמַעְלָה. מֵאֵלּוּ הָעֶלְיוֹנִים הַכֹּל נִמְשָׁךְ [לגבי זהר] [אותם העליונים, זהר] שֶׁלֹּא נִרְאֶה, וְנוֹצֵץ בִּשְׁנַיִם עָשָׂר נְצָנוּצִים וּזְהָרִים שֶׁנּוֹצְצִים מִמֶּנּוּ. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר הֵם בְּסוֹד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וְגוֹ', הַסּוֹד שֶׁל אֵין סוֹף נִקְרָא יהו"ה. כַּאֲשֶׁר מִתְחַבֵּר זֹהַר תַּחְתּוֹן אדנ"י בְּזֹהַר עֶלְיוֹן יהו"ה, נַעֲשָׂה שָׁם נִסְתָּר שֶׁבּוֹ יוֹדְעִים נְבִיאֵי הָאֱמֶת וּמַסְתַּכְּלִים לְתוֹךְ הַ הַר הָעֶלְיוֹן, וְזֶה יְאֲהֹדְוָנְהִי, מַרְאוֹת טְמִירִים [חיות טמירות], שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א) כְּעֵין הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. מִשְׁנָה, עֶלְיוֹנִים גְּבוֹהִים טוֹבִים שֶׁל הַיָּמִין, תַּשַׁע נְקֻדּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה יוֹצְאוֹת וְנֶחְלָקִים בָּאוֹתִיּוֹת, וְהָאוֹתִיּוֹת בָּהֶם נוֹסָעוֹת, [מטלטלים] מַסָּעוֹתָיו דַּקִּיקִים בְּסוֹדוֹת. [היכל] חוֹלְקִים, אֲלוּ תִּשְׁעַת הַשַּׁלִּיטִים עַל הָאוֹתִיּוֹת, הָאוֹתִיּוֹת הִתְפַּשְׁטוּ מֵהֶם. נִשְׁאֲרוּ נְקוּדִים לְהַכְנִיסָם לָהֶם. לֹא נוֹסְעִים רַק כְּשֶׁאֵלֶּה יוֹצְאִים. הֵם בַּסּוֹד שֶׁל אֵין סוֹף. כָּל הָאוֹתִיּוֹת [נוסעות] מַסָּעוֹת בַּסּוֹד שֶׁל אֵין סוֹף. כְּמוֹ שֶׁהֵם נוֹשְׁאִים אוֹתָם, כָּךְ הֵם נוֹסְעִים. אֲלוּ הַנִּסְתָּרִים אוֹתִיּוֹת גְּלוּיוֹת וְלֹא גְלוּיוֹת. אֵלּוּ טְמִירִים עַל מַה שֶּׁשּׁוֹרוֹת הָאוֹתִיּוֹת. תִּשְׁעָה שֵׁמוֹת חֲקוּקוֹת עִם עֲשָׂרָה, וְהָרִאשׁוֹן אֶהְיֶה. [יו"ד ה"א] אֶהְיֶ"ה אֲשֶׁר אֶהְיֶ"ה, יהו"ה, אֵ"ל, אֱלֹהִי"ם, יהו"ה, צְבָאוֹת, אֲדֹנָ"ן, שַׁדַּ"י. [ומהשם הזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א מתפשט כ"ב אותיות, וסוד השם מנצפ"ך הרי כ"ז אותיות, וזהו סוד יהו"ה אלהינ"ו יהו"ה אחד, יהו"ה אלהינו יהו"ה הרי י"ד אותיות, אחד סוד י"ג אותיות, ומהם יתפשטו רמ"ח אברים, שם בן מ"ב ושם בן ע"ב מנצפ"ך חמשה גבורות, וממנו יתפשט הסוד של חמשים שערי בינה, ומהם יתפשטו ע"ב, הרי רמ"ח איברים עם יי' אלהיכם אמת]. אֵלֶּה הֵם עֲשָׂרָה שֵׁמוֹת חֲקוּקִים בְּצַדֵּיהֶם, וְכָל הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ נֶחְקְקוּ מֵאַתַּיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֲבָרִים וְנִכְנָסִים בָּאֲרוֹן הַבְּרִית הָאֶחָד, וּמִיהוּ? הַשֵּׁם שֶׁנִּקְרָא אדנ"י. וְזֶה [ד"א סוד] הִתְגַּלָּה עִכְּשָׁו לְאַבְרָהָם. [נ"א: יהו"ה צבאו"ת, ונ"א א"ל אדנ"י]. מִיכָאֵל שֶׁם הַיָּמִין שֶׁאוֹחֵז וּמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם הַזֶּה יוֹתֵר מֵאוֹתָם הָאֲחֵרִים. בְּכָל מָקוֹם שֶׁסּוֹד הַשֵּׁם הַזֶּה שָׁם - מִיכָאֵל שָׁם. אִם הִסְתַּלֵּק מִיכָאֵל הַזֶּה - מִסְתַּלֵּק אֱלֹהִים עִם שַׁדַּי. בַּהִתְחַלָּה שִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים, וְהִתְגַּלְמוּ בְּצִיּוּר שֶׁל אָוִיר וְהָיוּ אוֹכְלִים, אוֹכְלִים וַדַּאי, שֶׁהָאֵשׁ שֶׁלָּהֶם אוֹכֶלֶת וּמְכַלָּה הַכֹּל וְעוֹשִׂים נַחַת רוּחַ לְאַבְרָהָם. הֵם אֵשׁ וַדַּאי, וְאוֹתָהּ הָאֵשׁ מִתְכַּסָּה בְּצִיּוּר שֶׁל אָוִיר וְלֹא נִרְאֵית. וְאוֹתוֹ מַאֲכָל אֵשׁ לוֹהֶטֶת וְאוֹכֶלֶת אוֹתוֹ, וְאַבְרָהָם מְקַבֵּל נַחַת רוּחַ מִזֶּה. כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּלְּקָה הַשְּׁכִינָה מַה כָּתוּב? וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם. מִיָּד מִסְתַּלֵּק עִמּוֹ מִיכָאֵל, שֶׁכָּתוּב

וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה וְגוֹ'. שְׁלֹשָׁה כְּתוּב בַּהַתְחָלָה, וְעַכְשָׁו שְׁנַיִם. אֶלָּא מִיכָאֵל שֶׁהוּא יְמִין הִסְתַּלֵּק עִם הַשְׁכִינָה. הַמַּלְאָךְ שֶׁנִּרְאָה לְמָנוֹחַ יָרַד וְהִתְגַּלֶּם [לוֹ] בָּאֲוִיר וְנִרְאָה לוֹ, וְזֶהוּ אוֹרִיאֵל. מַה שֶּׁלֹּא יָרַד עִם אֵלּוּ לְאַבְרָהָם - יָרַד כָּאן לְבַדּוֹ לְבַשֵּׂר לְמָנוֹחַ שֶׁבָּא מִדָּן. וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא חָשׁוּב כְּמוֹ אַבְרָהָם, לֹא כָתוּב שֶׁאָכַל, שֶׁהֲרֵי כְּתוּב (שופטים יג) אִם תַּעְצְרֵנִי לֹא אֹכַל בְּלַחְמֶךָ. וְכָתוּב, וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, וַיַּעַל מַלְאַךְ ה' בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ וְגוֹ'. וְכָאן וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם. מִשּׁוּם שֶׁבּוֹ הִסְתַּלֵּק מִיכָאֵל, וְנִשְׁאֲרוּ רְפָאֵל וְגַבְרִיאֵל. וַעֲלֵיהֶם כְּתוּב שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה. בָּעֶרֶב - בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּין תָּלוּי עַל הָעוֹלָם. אַחַר כָּךְ הִסְתַּלֵּק אֶחָד, וְנִמְצָא שֶׁגַּבְרִיאֵל לְבַדּוֹ. בִּזְכוּת אַבְרָהָם נִצַּל לוֹט, וְהוּא אַף כָּךְ זָכָה בָהֶם, וְעַל זֶה בָּאוּ אֵלָיו. (ע"כ ס"ת).

רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְהַר יְיָ וּמִי יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ. תָּא חֲזֵי, כָּל בְּנֵי עָלְמָא לָא חָמָאן עַל מָה קָיְימֵי בְּעָלְמָא, וְיוֹמִין אָזְלִין וְסָלְקִין וְקָיְימֵי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כָּל אִנּוּן יוֹמִין דְּבְנֵי נָשָׁא קָיְימֵי בְּהוּ בְּהַאי עָלְמָא, דְּהָא כֻּלְּהוּ אִתְבְּרִיאוּ וְכֻלְּהוּ קָיְימֵי לְעֵילָא, וּמְנָלָן דְּאִתְבְּרִיאוּ, דִּכְתִיב, (תהלים קלט) יָמִים יוּצָרוּ.

רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְהַר ה' וּמִי יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ. בֹּא רְאֵה, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא רוֹאִים עַל מָה עוֹמְדִים בָּעוֹלָם, וְהַיָּמִים הוֹלְכִים וְעוֹלִים וְעוֹמְדִים לִפְנֵי הַקָּבָ"ה כָּל אוֹתָם יָמִים שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים בָּהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּם נִבְרְאוּ וְכֻלָּם עוֹמְדִים לְמַעְלָה. וּמַנַּיִן לָנוּ שֶׁנִּבְרְאוּ? שֶׁכָּתוּב (שם קלט) יָמִים יֻצָּרוּ.

דף צט:

וְכַד מָטָאן יוֹמִין לְאִסְתַּלָּקָא מֵהַאי עָלְמָא. כֻּלְּהוּ קָרִיבִין קַמֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (מלכים א ב) וַיִּקְרְבוּ יְמֵי דָוִד לָמוּת. (בראשית מז) וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. בְּגִין דְּכַד בַּר נָשׁ אִיהוּ בְּהַאי עָלְמָא לָא אַשְׁגַּח וְלָא אִסְתַּכַּל עַל מָה קָאֵים, אֶלָּא כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא חָשִׁיב כְּאִלּוּ הוּא אָזִיל בְּרֵעֲנְיָיא, דְּהָא כַּד נְשָׁמָתָא נָפְקַת מֵהַאי עָלְמָא לָא יָדְעַת לְאָן אָרְחָא סָלְקִין לָהּ. דְּהָא אוֹרְחָא לְסַלְקָא לְעֵילָא לְאַתַּר דְּנְהִירוּ דְּנְשָׁמָתִין עִלָּאִין נָהֲרִין, לָא (דף צט ע"ב) אִתְיְהִיב לְכֻלְּהוֹן נְשָׁמָתִין, דְּהָא כְּגַוְונָא דְּאִיהוּ אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא, הָכִי אִתְמַשְׁכַת לְבָתַר דְּנָפִיק מִנֵּיהּ.

וּכְשֶׁמַּגִּיעִים הַיָּמִים לְהֵעָלוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כֻּלָּם קְרֵבִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ב) וַיִּקְרְבוּ יְמֵי דָוִד לָמוּת. וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר בֶּן אָדָם הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֵינוֹ מַשְׂגִּיחַ וְלֹא מִתְבּוֹנֵן עַל מָה הוּא עוֹמֵד, אֶלָּא כָּל יוֹם וְיוֹם חוֹשֵׁב כְּאִלּוּ הוּא הוֹלֵךְ בְּרִיקָנוּת, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יוֹדַעַת לְאֵיזוֹ דֶּרֶךְ מַעֲלִים אוֹתָהּ. שֶׁהֲרֵי הַדֶּרֶךְ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה לְמָקוֹם שֶׁאוֹר הַנְּשָׁמוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת מְאִירוֹת, לֹא נִתָּן לְכָל הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהֲרֵי כְּמוֹ שֶׁהוּא מַמְשִׁיךְ עָלָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ נִמְשָׁךְ לְאַחַר שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ.

תָּא חֲזֵי, אִי בַּר נָשׁ אִתְמְשֵׁיךְ בָּתַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְתִיאוּבְתָּא דִּילֵיהּ אֲבַתְרֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא, לְבָתַר כַּד נָפִיק מִנֵּיהּ, אִיהוּ אִתְמְשֵׁיךְ אֲבַתְרֵיהּ וְיָהֲבִין לֵיהּ אוֹרַח לְאִסְתַּלָּקָא לְעֵילָּא, בָּתַר דַּהֲוּא מְשֵׁיכוּ דְּאִתְמְשֵׁיךְ בִּרְעוּתָא כָּל יוֹמָא בְּהַאי עָלְמָא.

בֹּא רְאֵה, אִם בֶּן אָדָם נִמְשָׁךְ אַחַר הַקָּבָ"ה וּתְשׁוּקָתוֹ אַחֲרָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, אַחֲרֵי זֶה כְּשֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, הוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו, וְנוֹתְנִים לוֹ דֶּרֶךְ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה אַחַר אוֹתָהּ מְשִׁיכָה שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּרָצוֹן כָּל יוֹם בָּעוֹלָם הַזֶּה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא יוֹמָא חַד אִעַרְעָנָא בְּחַד מָתָא מֵאנּוּן דְּהָווּ מִן בְּנֵי קֶדֶם, וְאָמְרוּ לִי מֵהֵהִיא חָכְמְתָא דְּהָווּ יָדְעִין מִיּוֹמֵי קַדְמָאֵי וְהָווּ אַשְׁכְּחָן סִפְרִין דְּחָכְמְתָא דִּילְהוֹן, וּקְרִיבוּ לִי חַד סִפְרָא. וְהָוָה כְּתִיב בֵּיהּ, דְּהָא כְּגַוְונָא דִּרְעוּתָא דְּבַר נָשׁ אִיכַוֵּון בֵּיהּ בְּהַאי עָלְמָא, הָכִי אִתְמְשֵׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מִלְּעֵילָּא כְּגַוְונָא דְּהַהוּא רְעוּתָא דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, אִי רְעוּתֵיהּ אִיכַוִּין בְּמִלָּה עִלָּאָה קַדִּישָׁא אִיהוּ אִתְמְשֵׁיךְ עֲלֵיהּ לְהַהִיא מִלָּה מִלְּעֵילָּא לְתַתָּא לְגַבֵּיהּ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, יוֹם אֶחָד נִפְגַּשְׁתִּי בְּעִיר אַחַת מֵאוֹתָם שֶׁהָיוּ מִן בְּנֵי קֶדֶם, וְאָמְרוּ לִי מֵאוֹתָהּ חָכְמָה שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים מִיָּמִים רִאשׁוֹנִים, וְהָיוּ מוֹצְאִים סְפָרִים שֶׁל הַחָכְמָה שֶׁלָּהֶם, וְקָרְבוּ לִי סֵפֶר אֶחָד, וְהָיָה כָּתוּב בּוֹ, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהָרָצוֹן שֶׁל הָאָדָם מִתְכַּוֵּן בּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ מַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ מִלְמַעְלָה כְּמוֹ אוֹתוֹ הָרָצוֹן שֶׁנִּדְבָּק בּוֹ. אִם רְצוֹנוֹ הִתְכַּוֵּן לְדָבָר עֶלְיוֹן קָדוֹשׁ, הוּא מַמְשִׁיךְ אוֹתוֹ הַדָּבָר מִלְמַעְלָה לְמַטָּה אֵלָיו.

וְאִי רְעוּתֵיהּ לְאִתְדַּבְּקָא בְּסִטְרָא אָחֳרָא וְאִיכַוִּין בֵּיהּ, אִיהוּ אַמְשִׁיךְ לְהַהִיא מִלָּה מִלְּעֵילָּא לְתַתָּא לְגַבֵּיהּ. וְהָווּ אָמְרִי דְּעָקְרָא דְּמִלְּתָא תַּלְיָיא בְּמִלִּין וּבְעוֹבָדָא וּבִרְעוּתָא לְאִתְדַּבְּקָא, וּבְדָא אִתְמְשַׁךְ מִלְּעֵילָּא לְתַתָּא הַהוּא סִטְרָא דְּאִתְדַּבַּק בָּהּ.

וְאִם רְצוֹנוֹ לְהִתְדַּבֵּק בַּצַּד הָאַחֵר וּמִתְכַּוֵּן בּוֹ, הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת אוֹתוֹ הַדָּבָר מִלְמַעְלָה לְמַטָּה אֵלָיו. וְהָיוּ אוֹמְרִים שֶׁעִקַּר הַדָּבָר תְּלוּי בְּדִבּוּרִים וּבְמַעֲשֶׂה וּבְרָצוֹן לְהִתְדַּבֵּק, וּבָזֶה נִמְשָׁךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁנִּדְבָּק בּוֹ.

דף ק.

וְאַשְׁכַּחְנָא בֵּיהּ כָּל אִנּוּן עוֹבָדִין וּפוּלְחָנִין דְּכֻרְסְיָא וּמַזָּלֵי וּמִלִּין דְּאִצְטְרִיכוּ לוֹן וְהֵיאַךְ רְעוּתָא לְאִתְכַּוְונָא בְּהוּ בְּגִין (דף ק ע"א) לְאַמְשָׁכָא לוֹן לְגַבֵּיהּ. כְּגַוְונָא דָּא מַאן דְּבָעֵי לְאִתְדַּבְּקָא לְעֵילָּא בְּרוּחַ קוּדְשָׁא דְּהָא בְּעוֹבָדָא וּבְמִלִּין וּבִרְעוּתָא דִּלְבָּא לְכַוְונָא בְּהַהִיא מִלָּה תַּלְיָיא מִלְּתָא לְאַמְשָׁכָא לֵיהּ לְגַבֵּיהּ מֵעֵילָּא לְתַתָּא וּלְאִתְדַּבְּקָא בְּהַהִיא מִלָּה.

וּמְצָאנוּ בּוֹ כָּל אוֹתָם מַעֲשִׂים וַעֲבוֹדוֹת הַכּוֹכָבִים וְהַמַּזָּלוֹת וּדְבָרִים שֶׁהִצְטָרְכוּ לָהֶם, וְאֵיךְ הָרָצוֹן לְהִתְכַּוֵּן בָּהֶם כְּדֵי לִמְשׁךְ אוֹתָם אֲלֵיהֶם. כְּמוֹ זֶה מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִדָּבֵק לְמַעְלָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהֲרֵי בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּרִים וּבִרְצוֹן הַלֵּב לְכַוֵּן בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר תְּלוּי הַדָּבָר לִמְשׁךְ אוֹתוֹ אֵלָיו מִלְמַעְלָה לְמַטָּה וּלְהִדָּבֵק בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר.

וְהָווּ אָמְרֵי כַּמָּה דְּבַר נָשׁ אִתְמְשַׁךְ בְּהַאי עָלְמָא הָכִי נָמֵי מָשְׁכִין לֵיהּ כַּד נָפִיק מֵהַאי עָלְמָא. וּבְמָה דְּאִתְדַּבַּק בְּהַאי עָלְמָא וְאִתְמְשַׁךְ אֲבַתְרֵיהּ הָכִי אִתְדַּבַּק בְּהַהוּא עָלְמָא, אִי בְּקוּדְשָׁא, בְּקוּדְשָׁא. וְאִי בְּמִסְאָבָא, בְּמִסְאָבָא. אִי בְּקוּדְשָׁא, מָשְׁכִין לֵיהּ לְגַבֵּי הַהוּא סִטְרָא וְאִתְדַּבַּק

בֵּיהּ לְעֵילָא, וְאִתְעֲבִיד מְמַנָּא שַׁמָּשָׁא, לְשַׁמָּשָׁא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּין אִנּוּן שְׁאָר מַלְאָכִין. כְּמָה דְּהָכִי אִתְדַּבַּק לְעֵילָא וְקָאִים בֵּין אִנּוּן קַדִּישִׁין דִּכְתִיב (זכריה ג) וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה.

וְהָיוּ אוֹמְרִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּן אָדָם נִמְשָׁךְ בָּעוֹלָם הַזֶּה - כָּךְ גַּם מוֹשְׁכִים אוֹתוֹ כְּשֶׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה. וּבְמָה שֶׁנִּדְבַּק בָּעוֹלָם הַזֶּה וְנִמְשַׁךְ אַחֲרָיו - כָּךְ נִדְבָּק בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם. אִם בְּקֹדֶשׁ - בְּקֹדֶשׁ, וְאִם בְּטֻמְאָה - בְּטֻמְאָה. אִם בְּקֹדֶשׁ, מוֹשְׁכִים אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַצַּד וְנִדְבָּק בּוֹ לְמַעְלָה וְנַעֲשֶׂה מְמֻנֶּה שַׁמָּשׁ לְשַׁמֵּשׁ לִפְנֵי הַקָּבָ"ה בֵּין אוֹתָם שְׁאָר מַלְאָכִים. כְּמוֹ שֶׁכָּךְ נִדְבָּק לְמַעְלָה וְעוֹמֵד בֵּין אוֹתָם קְדוֹשִׁים, שֶׁכָּתוּב (זכריה ג) וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה.

הָכִי נָמֵי כְּגַוְונָא דָּא. אִי בִּמְסָאֲבָא, מָשְׁכִין לֵיהּ לְגַבֵּי הַהוּא סְטָר וְאִתְעֲבִיד כְּחַד מִנַּיְיהוּ לְאִתְדַּבְּקָא בְּהוּ וְאִנּוּן אִקְרוּן נְזָקֵי בְּנֵי נְשָׁא. וּבְהַהִיא שַׁעֲתָא דְּנָפִיק מֵהַאי עָלְמָא נָטְלִין לֵיהּ וְשָׁאֲבִין לֵיהּ בַּגַּיְיהִנָּם בְּהַהוּא אֲתַר דְּדַיְינֵי לוֹן לִבְנֵי מְסָאֲבָא דְּסָאֲבוּ גַּרְמַיְיהוּ וּרְוּחַיְיהוּ, וּלְבָתַר אִתְדַּבַּק בְּהוּ. וְאִיהוּ נְזָקָא (כט א) כְּחַד מֵאִנּוּן נְזָקֵי דְּעָלְמָא.

כָּךְ גַּם כְּמוֹ זֶה. אִם בְּטֻמְאָה, מוֹשְׁכִים אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַצַּד וְנַעֲשֶׂה כְּאֶחָד מֵהֶם לְהִדָּבֵק עִמָּם, וְהֵם נִקְרָאִים נְזָקֵי בְּנֵי אָדָם. וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לוֹקְחִים אוֹתוֹ וְשׁוֹאֲבִים אוֹתוֹ לַגֵּיהִנֹּם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁדָּנִים אֶת בְּנֵי הַטֻּמְאָה שֶׁטִּמְאוּ עַצְמָם וּרוּחָם, וְאַחַר כָּךְ נִדְבָּק בָּהֶם, וְהוּא מַזִּיק כְּאֶחָד מֵאוֹתָם מַזִּיקֵי הָעוֹלָם.

דף ק:

אֲמִינָא לוֹן בָּנַי קְרִיבָא דָּא לְמִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא. אֲבָל אִית לְכוּ אִתְרַחֲקָא (מגו) מֵאִנּוּן סִפְרִין (אלין) בְּגִין דְּלָא (דף ק ע"ב) יִסְטֵי לִבַּייכוּ לְאִלֵּין פּוּלְחָנִין וּלְכָל אִנּוּן סִטְרִין דְּקָאֲמַר הָכָא דִּילְמָא חַס וְשָׁלוֹם (לא) תִּסְטוּן מִבָּתַר פּוּלְחָנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּהָא כָּל סְפָרִים אִלֵּין אַטְעַיִין לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא, בְּגִין דִּבְנֵי קֶדֶם חַכִּימִין הֲווּ, וִירוּתָא דְּחָכְמְתָא דָּא יָרְתוּ מֵאַבְרָהָם דְּיָהֵב לִבְנֵי פִּלַגְּשִׁים, דִּכְתִיב, (בראשית כה) וּלְבְנֵי הַפִּלַגְּשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנוֹת וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדֶנּוּ חַי קֵדְמָה אֶל אֶרֶץ קֶדֶם. וּלְבָתַר אִתְמַשְׁכוּ בְּהַהִיא חָכְמָה לְכַמָּה סִטְרִין.

אֲמַרְתִּי לָהֶם, בָּנַי, דָּבָר זֶה קָרוֹב לְדִבְרֵי תוֹרָה, אֲבָל יֵשׁ לָכֶם לְהִתְרַחֵק [מתוך] מֵאוֹתָם הַסְּפָרִים [הללו] כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְטֶה לִבְּכֶם לָעֲבוֹדוֹת הַלָּלוּ וּלְכָל אוֹתָם הַצְּדָדִים שֶׁאָמַר כָּאן שָׁמָּא חַס וְשָׁלוֹם [לא] תִּסְטוּ מֵאַחַר עֲבוֹדַת הַקָּבָ"ה, שֶׁהֲרֵי כָּל הַסְּפָרִים הַלָּלוּ מַטְעִים אֶת בְּנֵי הָאָדָם, מִשּׁוּם שֶׁבְּנֵי קֶדֶם הָיוּ חֲכָמִים, וְיִרַשַׁת הַחָכְמָה הַזּוֹ יָרְשׁוּ מֵאַבְרָהָם שֶׁנָּתַן לִבְנֵי הַפִּילַגְשִׁים, שֶׁכָּתוּב (בראשית כה) וּלְבְנֵי הַפִּילַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנֹת וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדֶנּוּ חַי קֵדְמָה אֶל אֶרֶץ קֶדֶם. וְאַחַר כָּךְ נִמְשְׁכוּ בְּאוֹתָהּ חָכְמָה לְכַמָּה צְדָדִים.

אֲבָל זַרְעָא דְיִצְחָק חוּלָקָא דְיַעֲקֹב לָאו הָכִי, דִּכְתִיב, (בראשית כה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק, דָּא חוּלָקָא קַדִּישָׁא דְמְהֵימְנוּתָא דְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ אַבְרָהָם, וְנָפַק מֵהַהוּא עַדְבָּא וּמֵהַהוּא סִטְרָא, יַעֲקֹב מַה כְּתִיב בֵּיהּ (בראשית כח) וְהִנֵּה יְיָ נִצָּב עָלָיו. וּכְתִיב, (ישעיה מא) וְאַתָּה יַעֲקֹב עַבְדִּי וְגוֹ'. בְּגִינֵי כָךְ בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִתְמַשְׁכָא בָּתַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְאִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ תָּדִיר דִּכְתִיב, (דברים י) וּבוֹ תִדְבָּק.

אֲבָל זֶרַע יִצְחָק, חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, לֹא כָּךְ, שֶׁכָּתוּב (שם) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. זֶהוּ חֵלֶק הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁבָּהּ נִדְבַּק אַבְרָהָם וְיָצָא מֵאוֹתוֹ גּוֹרָל וּמֵאוֹתוֹ הַצַּד. מַה כָּתוּב בְּיַעֲקֹב? (שם כח) וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו, וְכָתוּב וְאַתָּה יַעֲקֹב עַבְדִּי וְגוֹ'. מִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ הָאָדָם לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר הַקָּבָּ"ה וּלְהִדָּבֵק בּוֹ תָּמִיד, שֶׁכָּתוּב (דברים י) וּבוֹ תִדְבָּק.

תָּא חֲזֵי, (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְהַר יְיָ וְגוֹ'. וּלְבָתַר אַהֲדַר וּפֵירֵשׁ נָקִי כַּפַּיִם. דְּלָא עֲבִיד בִּידוֹי טוּפְסָא וְלָא אִתְתַּקַּף בְּהוּ בְּמָה דְּלָא אִצְטְרִיךְ. וְתוּ דְּלָא אִסְתָּאַב בְּהוּ וְלָא סָאִיב בְּהוּ לְגוּפָא כְּאִנּוּן דְּמִסְאָבִין גַּרְמַיְיהוּ בְּיַדִּין לְאִסְתָּאָבָא, וְדָא הוּא נְקִי כַּפַּיִם, וּבַר לֵבָב, כְּגַוְונָא דָא דְּלָא אַמְשִׁיךְ רְעוּתֵיהּ וּלְבֵיהּ לְסִטְרָא אָחֳרָא, אֶלָּא לְאִתְמַשְׁכָא בָּתַר פּוּלְחָנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

בֹּא רְאֵה, (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְגוֹ'. אַחַר כָּךְ חָזַר וּפֵרַשׁ, נְקִי כַּפַּיִם. שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה בְיָדָיו צֶלֶם, וְלֹא מַחֲזִיק עִמָּהֶם בְּמַה שֶׁלֹּא צָרִיךְ. וְעוֹד, שֶׁלֹּא נִטְמָא בָהֶם וְלֹא מְטַמֵּא בָהֶם אֶת הַגּוּף כְּמוֹ אוֹתָם שֶׁמְּטַמְּאִים אֶת עַצְמָם בַּיָּדַיִם לְהִטָּמֵא, וְזֶה הוּא נְקִי כַּפַּיִם וּבַר לֵבָב, כְּמוֹ זֶה שֶׁלֹּא מוֹשֵׁךְ אֶת רְצוֹנוֹ וְלִבּוֹ לַצַּד הָאַחֵר אֶלָּא לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר עֲבוֹדַת הַקָּבָּ"ה.

אֲשֶׁר לֹא נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשׁוֹ. נַפְשׁוֹ כְּתִיב נַפְשִׁי קְרִי, וְהָא אוּקְמוּהָ (דף קא ע"א) נַפְשִׁי דָּא נֶפֶשׁ דָּוִד סִטְרָא דְמְהֵימְנוּתָא. נַפְשׁוֹ דָּא נֶפֶשׁ דְּבַר נָשׁ מַמָּשׁ. בְּגִין דְּכַד יִפּוֹק מֵהַאי עָלְמָא. וְנַפְשֵׁיהּ יִסְתַּלַּק בְּעוֹבָדִין דְּכָשְׁרִין עַל מַה דְּיִתְקַיַּים בְּהוּ לְמֵיהַךְ בֵּין כָּל אִנּוּן קַדִּישִׁין כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קטז) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים. וּבְגִין דְּלָא נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ וְגוֹ'.

אֲשֶׁר לֹא נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשׁוֹ. כָּתוּב נַפְשׁוֹ וְנִקְרָא נַפְשִׁי, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, נַפְשִׁי - זוֹ נֶפֶשׁ דָּוִד, צַד הָאֱמוּנָה. נַפְשׁוֹ - זוֹ נֶפֶשׁ הָאָדָם מַמָּשׁ. מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר יָצָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְנַפְשׁוֹ תִּתְעַלֶּה בְּמַעֲשִׂים שֶׁכְּשֵׁרִים, עַל מַה שֶׁיִּתְקַיֵּם בָּהֶם לָלֶכֶת בֵּין כָּל אוֹתָם הַקְּדוֹשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קטז) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים. וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי, יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת ה' וְגוֹ'.

תָּא חֲזֵי, בָּתַר דְּאִתְגְּזַר אַבְרָהָם הֲוָה יָתִיב וְכָאִיב, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁדַר לְגַבֵּיהּ תְּלַת מַלְאָכִין בְּאִתְגַּלְיָא לְאַקְדָמָא לֵיהּ שְׁלָם. וְאִי תֵּימָא דְּהָא בְּאִתְגַּלְיָא. וְכִי מַאן יָכִיל לְמֶחֱמֵי מַלְאָכִין וְהָא כְּתִיב, (תהלים קד) עוֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת וְגוֹ'. אֶלָּא וַדַּאי חָמָא לוֹן, דְּנַחֲתֵי לְאַרְעָא כְּגַוְונָא דִבְנֵי נָשָׁא, וְלָא יְקַשֶּׁה לָךְ הַאי, דְּהָא וַדַּאי אִנּוּן רוּחִין קַדִּישִׁין, וּבְשַׁעֲתָא

דְּנָחֲתֵי לְעָלְמָא מִתְלַבְּשִׁין (קמד א) בַּאֲוִירֵי וּבִיסוֹדֵי דְּגוּלְמִין, וְאִתְחֲזוּ לִבְנֵי נָשָׁא מַמָּשׁ כְּחֵיזוּ דִּיוּקְנָא דִּלְהוֹן.

בֹּא רְאֵה, אַחַר שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם, הָיָה יוֹשֵׁב וְכוֹאֵב, וְהַקָּבָ"ה שָׁלַח אֵלָיו שְׁלֹשָׁה מַלְאָכִים בְּגִלּוּי לְהַקָּדִים לוֹ שָׁלוֹם. וְאִם תֹּאמַר, שֶׁהֲרֵי בְּנִגְלֶה וְכִי מִי יָכוֹל לִרְאוֹת מַלְאָכִים, וַהֲרֵי כָּתוּב (שם קד) עֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת וְגוֹ'? אֶלָּא וַדַּאי שֶׁרָאָה אוֹתָם שֶׁיָּרְדוּ לָאָרֶץ כְּמוֹ בְּנֵי אָדָם. וְלֹא יִקְשֶׁה לְךָ זֶה, שֶׁהֲרֵי הֵם וַדַּאי רוּחוֹת קְדוֹשׁוֹת, וּבְשָׁעָה שֶׁיּוֹרְדִים לָעוֹלָם, מִתְלַבְּשִׁים בַּאֲוִירִים וּבִיסוֹדוֹת שֶׁל גְּלָמִים, וְנִרְאִים לִבְנֵי אָדָם מַמָּשׁ כְּמַרְאֵה דְּמוּתָם.

וְתָא חֲזֵי, אַבְרָהָם חָמָא לוֹן כְּחֵיזוּ בְּנֵי נָשָׁא. וְאַף עַל גַּב דְּהַוָה כָּאִיב מִמִּילָה נָפַק וְרָהַט אַבַּתְרַיְיהוּ בְּגִין דְּלָא לְמַגְרַע (מה) דְּהַוָה עָבִיד מִקָּדְמַת דְּנָא.

וּבֹא וּרְאֵה, אַבְרָהָם רְאָה אוֹתָם כְּמַרְאֵה בְּנֵי אָדָם, וְאַף עַל גַּב שֶׁהָיָה כּוֹאֵב מִן הַמִּילָה, יָצָא וְרָץ אַחֲרֵיהֶם כְּדֵי לֹא לִגְרֹעַ [מה] שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מִקֹּדֶם לָכֵן.

דף קא:

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן וַדַּאי כְּחֵיזוּ דְּמַלְאָכִין חָמָא לוֹן, מִמַּה דִּכְתִיב וַיֹּאמַר אֲדֹנָי בְּאל"ף דל"ת, שְׁכִינְתָּא הֲוָה אַתְיָא, וְאִלֵּין הֲווּ סְמִיכִין דִּילָהּ וְכֻרְסְיָיא לְגַבָּהּ, בְּגִין דְּאִנּוּן גְּוֹונִין (צא א) תְּלַת דִּתְחוֹתָא. וְחָמָא הַשְׁתָּא בְּגִין דְּאִתְגְּזַר מַה דְּלָא הֲוָה חָמֵי מִקָּדְמַת דְּנָא עַד לָא (דף קא ע"ב) אִתְגְּזַר, בְּקַדְמֵיתָא לָא הֲוָה יָדַע אֶלָּא דְּאִנּוּן בְּנֵי נָשָׁא, וּלְבָתַר יָדַע דְּאִנּוּן מַלְאָכִין קַדִּישִׁין וְאָתוּ בִּשְׁלִיחוּתָא לְגַבֵּיהּ. בְּשַׁעֲתָא דְּאָמְרוּ לֵיהּ אַיֵּ"ה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וּבְשָׁרוּ לֵיהּ בְּשׂוֹרַת יִצְחָק.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וַדַּאי שֶׁרָאָה אוֹתָם כְּמַרְאֵה שֶׁל מַלְאָכִים, מִמַּה שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמַר אֲדֹנָי, בְּאֶלֶ"ף דָּלֶ"ת הַשְׁכִינָה הָיְתָה בָּאָה, וְאֵלּוּ הָיוּ עֲמוּדִים שְׂלֹהּ וְכִסֵּא אֵלֶיהָ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם שְׁלֹשֶׁת הַגְּוָנִים שֶׁתַּחְתֶּיהָ. וְרָאָה כָּעֵת מִשּׁוּם שֶׁנִּמּוֹל מַה שֶּׁלֹּא רָאָה מִקֹּדֶם לָזֶה עַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל. בַּתְּחִלָּה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, אֶלָּא שֶׁהֵם בְּנֵי אָדָם. אַחַר כָּךְ יָדַע שֶׁאוֹתָם מַלְאָכִים קְדוֹשִׁים הֵם וּבָאוּ אֵלָיו בִּשְׁלִיחוּת, בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ לוֹ אַיֵּ"ה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וּבְשָׂרוּ לוֹ בְּשׂוֹרַת יִצְחָק.

אֵלָיו אַתְוָון נְקוּדוֹת אַי"וֹ, וְסִימָן אַי"וֹ, רֶמֶז לְמַה דִּלְעֵילָא, רֶמֶז לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֹהֶל. כְּתִיב הָכָא הִנֵּה בָאֹהֶל וּכְתִיב הָתָם (ישעיה לג) אֹהֶל בַּל יִצָּעֵן וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּנָקוּד אי"ו אַמַּאי כְּתִיב לְבָתַר אַיֵּה, אֶלָּא בְּגִין דְּחִבּוּרָא דִּדְכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא. כְּדֵין אָמַר וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֹהֶל. תַּמָּן הוּא קְשׁוּרָא דְּכֹלָּא וְתַמָּן אִשְׁתַּכַּח (ויאמר הנה באהל). אַיֵּה וְגוֹ', וְכִי לָא הֲווּ יָדְעֵי מַלְאָכֵי עִלָּאֵי דְּשָׂרָה הִנֵּה בָאֹהֶל, אַמַּאי כְּתִיב אַיֵּה. אֶלָּא לָא יָדְעֵי בְּהַאי עָלְמָא אֶלָּא מַה דְּאִתְמְסַר לְהוּ לְמִנְדַּע.

אֵלּוּ - הָאוֹתִיּוֹת נְקוּדוֹת אַי"וֹ, וְסִימָן אַי"וֹ רֶמֶז לְמַה שֶּׁלְּמַעְלָה, רֶמֶז לַקָּבָ"ה. וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֹהֶל. כָּתוּב כָּאן הִנֵּה בָאֹהֶל, וְכָתוּב שָׁם (ישעיה לג) אֹהֶל בַּל יִצָּעֵן וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁנְּקוּד אַי"וֹ, לָמָּה כָּתוּב אַחַר כָּךְ אַיֵּה? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁחִבּוּר שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד סוֹד הֶאֱמוּנָה. אָז אָמַר וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֹהֶל. שָׁם הוּא

הַקָּשֶׁר שֶׁל הַכֹּל וְשָׁם הוּא נִמְצָא [ויאמר הנה באהל]. אֵיֵה וְגוֹ'. וְכִי לֹא יָדְעוּ הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁשָּׂרָה הִנֵּה בָאֹהֶל? לָמָּה כָּתוּב אַיֵּה? אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹדְעִים בָּעוֹלָם הַזֶּה אֶלָּא מַה שֶּׁנִּמְסַר לָהֶם לָדַעַת.

תָּא חֲזֵי (שמות יב) וְעָבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ. וְכִי כַּמָּה שְׁלִיחִין וּמַלְאָכִין אִית לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֶלָּא בְּגִין דְּאִנּוּן לָא יָדְעֵי בֵּין טִפָּה דְּבוּכְרָא לְהַהוּא דְּלָא בּוּכְרָא בַּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי.

בֹּא רְאֵה, (שמות יב) וְעָבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה'. וְכִי כַּמָּה שְׁלִיחִים וּמַלְאָכִים יֵשׁ לַקָּבָ"ה? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים בֵּין טִפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְאוֹתָהּ שֶׁלֹּא שֶׁל בְּכוֹר פְּרָט לַקָּבָ"ה לְבַדּוֹ.

כְּגַוְונָא דָּא (יחזקאל ט) וְהִתְוִיתְ תָּו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים. וַאֲמַאי צְרִיכִין. אֶלָּא בְּגִין דְּאִנּוּן לָא יָדְעֵי, אֶלָּא מַה דְּאִתְמְסַר לוֹן לְמִנְדַּע (ידעי), כְּגוֹן כָּל אִנּוּן מִלִּין דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַיְיתָאָה עַל עָלְמָא. וּמַאי טַעֲמָא בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַעֲבַר כָּרוֹזָא בְּכֻלְּהוּ רְקִיעִין בְּהַהִיא מְלָה דְּזַמִּין לְאַיְתָאָה עַל עָלְמָא.

כְּמוֹ זֶה (יחזקאל ט) וְהִתְוִיתָ תָּו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים. וְלָמָּה צְרִיכִים? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא יוֹדְעִים אֶלָּא רַק מַה שֶּׁנִּמְסַר לָהֶם לָדַעַת [יודעים], כְּמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁעָתִיד הַקָּבָ"ה לְהָבִיא עַל הָעוֹלָם. וּמָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַקָּבָ"ה מַעֲבִיר כְּרוֹז בְּכָל הָרְקִיעִים בְּאוֹתוֹ דָּבָר שֶׁעָתִיד לְהָבִיא עַל הָעוֹלָם.

דף קב.

כְּגַוְונָא דָּא בְּשַׁעֲתָא דְּמִתְבַּלְבְּלָא אִשְׁתְּכַח (דף קב ע"א) בְּעָלְמָא בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאִתְכַּסְיָא בְּבֵיתֵיהּ וְלָא יִתְחֲזֵי בְּשׁוּקָא בְּגִין דְּלָא יִתְחַבֵּל, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות יב) וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר. מְנַיְיהוּ (דיכיל לאסתרא, אין, אבל מקמי קודשא בהך הוא לא (ס"א יכיל)) בָּעֵי לְאִסְתַּתְּרָא. מַה כְּתִיב, (ירמיה כג) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם יְיָ.

כְּגוֹן זֶה בְּשָׁעָה שֶׁהַמַּשְׁחִית נִמְצָא בָּעוֹלָם, צָרִיךְ בֶּן אָדָם לְהִסְתַּתֵּר בְּבֵיתוֹ וְלֹא יִהְיֶה נִרְאֶה בַּשּׁוּק כְּדֵי שֶׁלֹּא יֻשְׁחַת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב) וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר. מֵאֵלּוּ שֶׁיָּכוֹל לְהִסְתַּתֵּר כֵּן, אֲבָל מִלִּפְנֵי הַקָּבָ"ה לֹא [ס"א יכול] צָרִיךְ לְהִסְתַּתֵּר. מַה כָּתוּב? (ירמיה כג) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'.

המדרש הנעלם

אָמַר רַבִּי חִיָּיא אָמַר רַב אִי הֲוִינָא מִסְתַּכְּלִין בְּפָרָשָׁתָא דָּא נִסְתַּכֵּל בְּחָכְמָתָא, אִי עִנְיִינָא דְּנִשְׁמָתָא הִיא לְאוֹ רֵישָׁא סוֹפָא וְלְאוֹ סוֹפָא רֵישָׁא, (דף ק ע"א) וְאִי עִנְיִינָא לְפִטְירַת אִינִישׁ מֵעָלְמָא הִיא, נִסְתּוֹר כָּל פָּרָשָׁתָא אוֹ נוֹקִים פָּרָשָׁתָא בְּהַאי אוֹ בְּהַאי. מַהוּ יוּקַח נָא מְעַט מַיִם וְרָחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְגוֹ' וְאָקְחָה פַּת לֶחֶם וְגוֹ' וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה וְגוֹ' וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וְגוֹ' וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וְגוֹ'. כַּד אָתָא רַב דִּימִי אָמַר לֹא מְצָאָה הַנִּשְׁמָה תּוֹעֶלֶת לַגּוּף אֶלְמָלֵא מַה שֶּׁרָמַז בְּכָאן רָמַז הַקָּרְבָּנוֹת. בְּטֶלוּ הַקָּרְבָּנוֹת לֹא בְּטֵלָה הַתּוֹרָה, הַאי דְּלָא אֶעֱסַק בְּקָרְבָּנוֹת לִיעֱסַק בַּתּוֹרָה וְיִתְהַנֵּי לֵיהּ יַתִּיר, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כְּשֶׁפָּרַשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַקָּרְבָּנוֹת אָמַר מֹשֶׁה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם תִּינַח בִּזְמַן שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל עַל אַדְמָתָם, כֵּיוָן שֶׁיִּגְלוּ

מַעַל אַדְמָתָם מַה יַּעֲשׂוּ, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה, יַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה וְאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם בִּשְׁבִילָהּ יוֹתֵר מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ז) זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָה לַמִּנְחָה וגו'. כְּלוֹמַר זֹאת הַתּוֹרָה בִּשְׁבִיל עוֹלָה בִּשְׁבִיל מִנְחָה בִּשְׁבִיל חַטָאת בִּשְׁבִיל אָשָׁם.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא אָמַר רַב, אִם הָיִינוּ מִסְתַּכְּלִים בַּפָּרָשָׁה הַזּוֹ - נִסְתַּכֵּל בְּחָכְמָה אִם עִנְיַן הַנְּשָׁמָה הִיא אֵין רֹאשָׁהּ סוֹפָהּ וְאֵין סוֹפָהּ רֹאשָׁהּ, וְאִם הָעִנְיָן לִפְטִירַת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם הִיא, נִסְתּוֹר אֶת כָּל הַפָּרָשָׁה אוֹ נַעֲמִיד אֶת הַפָּרָשָׁה בָּזֶה אוֹ בָזֶה. מַה זֶּה יַקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְגוֹ', וְאֶקְחָה פַּת לֶחֶם וְגוֹ', וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה וְגוֹ', וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וְגוֹ', וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וְגוֹ'. כְּשֶׁבָּא רַב דִּימִי, אָמַר, לֹא מָצְאָה הַנְּשָׁמָה תּוֹעֶלֶת לַגּוּף אִלְמָלֵא מַה שֶּׁרָמַז בְּכָאן רָמָז הַקָּרְבָּנוֹת. בָּטְלוּ הַקָּרְבָּנוֹת - לֹא בָטְלָה הַתּוֹרָה. זֶה שֶׁלֹּא מִתְעַסֵּק בְּקָרְבָּנוֹת, שֶׁיַּעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְיוֹעִיל לוֹ יוֹתֵר. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּשֶׁפֵּרֵשׁ הַקָּבָ"ה הַקָּרְבָּנוֹת, אָמַר מֹשֶׁה: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תִּינַח בִּזְמַן שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל עַל אַדְמָתָם, כֵּיוָן שֶׁיִּגְלוּ מֵעַל אַדְמָתָם מַה יַּעֲשׂוּ? אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה, יַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, וַאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם בִּשְׁבִילָהּ יוֹתֵר מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ז) זֹאת התורה לעלה למנחה וגו'. כְּלוֹמַר, זֹאת הַתּוֹרָה בִּשְׁבִיל עוֹלָה, בִּשְׁבִיל מִנְחָה, בִּשְׁבִיל חַטָּאת, בִּשְׁבִיל אָשָׁם.

אָמַר רַבִּי כְּרוּסְפְּדַאי הַאי מַאן דְּמַדְכַּר בְּפוּמֵיהּ בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת דְּקָרְבָּנַיָּא עְנַיְנָא וְתַקְרוּבְתָּא וְיכַוּון בְּהוּ, בְּרִית כְּרוּתָה הוּא דְּאִנּוּן מַלְאָכַיָּא דְּמַדְכְּרִין חוֹבֵיהּ לְאַבָּאשָׁא לֵיהּ דְּלָא יְכִלִּין לְמֶעְבַּד לֵיהּ אִלְמְלָא טִיבוּ. וּמַאן יוֹכַח הַאי פַּרְשָׁתָא יוֹכַח, דְּכֵיוָן דְּאָמַר וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו, מַהוּ עָלָיו, לְעֵיַן בְּדִינֵיהּ, כֵּיוָן (דף ק ע"ב) דְּחָמָא נִשְׁמָתָא דְּצַדִּיקַיָּא כָּךְ, מַה כְּתִיב וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה וגו'. מַהוּ הָאֹהֱלָה בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וּמַהוּ אוֹמֵר מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים, עִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת, וְנִשְׁמָתָא מִתְכַּוְּונָת בְּהוּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם. וּכְדֵין נַיְיחָא לְהוּ וְלָא יְכִלִּין לְאַבָּאשָׁא לֵיהּ.

אָמַר רַבִּי כְּרוּסְפְּדַאי, זֶה מִי שֶׁמַּזְכִּיר בְּפִיו בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת עִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת וְתִקָּרְבָתָם וְיכַוֵּן בָּהֶם, בְּרִית כְּרוּתָה הִיא שֶׁאוֹתָם הַמַּלְאָכִים הַמַּזְכִּירִים חֶטְאוֹ כְּדֵי לְהָרַע לוֹ, שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת לוֹ אֶלָּא רַק טוֹב. וּמִי יוֹכִיחַ? פָּרָשָׁה זוֹ תּוֹכִיחַ! שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו, מַה זֶּה עָלָיו? לְעֵיַן בְּדִינוֹ. כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה נִשְׁמַת הַצַּדִּיק כָּךְ, מַה כְּתִיב? וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה וגו'. מַה זֶּה הָאֹהֱלָה? בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וּמַהוּ אוֹמֵר? מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים, עִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת, וְהַנְּשָׁמָה מִתְכַּוֶּנֶת בָּהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם. וְאָז נוֹחַ לָהֶם וְלֹא יְכוֹלִים לְהָרַע לוֹ.

רַבִּי פִּנְחָס פָּתַח קְרָא דִּכְתִיב, (במדבר יז) וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם וּכְתִיב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וגו' וּכְתִיב וַתַּעֲצֹר הַמַּגֵּפָה. כְּתִיב הָכָא מַהֵר וּכְתִיב הָתָם מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים. מַה לְהַלָּן קְרָבָן לְאִשְׁתְּזָבָא אַף כָּאן קְרָבָן לְאִשְׁתְּזָבָא.

רַבִּי פִּנְחָס פָּתַח פְּסוּק שֶׁכָּתוּב (במדבר יז) וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם, וְכָתוּב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וגו', וְכָתוּב וַתַּעֲצֹר הַמַּגֵּפָה. כָּתוּב כָּאן מַהֵר, וְכָתוּב שָׁם מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים. מַה לְהַלָּן קְרָבָן לְהִנָּצֵל, אַף כָּאן קְרָבָן לְהִנָּצֵל.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס זִמְנָא חָדָא הֲוִינָא אָזְלֵי בְּאָרְחָא וַעֲרַעְית בֵּיהּ בְּאֵלְיָהוּ, אֲמִינָא לֵיהּ, לֵימָא לִי מַר מִלָּה דְּמַעֲלֵי לִבְרַייְתָא, אָמַר לֵיהּ, קַיִּים גָּזַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאָלוּ קַמֵּיהּ כָּל אִלֵּין מַלְאָכַיָּא דִּמְמַנָּן לְאַדְכָּרָא חוֹבֵי דְּבַר נָשׁ, דִּי בְּעִדָּנָא דְּיִדְכְּרוּן בְּנֵי אֱנָשָׁא קָרְבָּנַיָּא דְּמַנֵּי מֹשֶׁה וְשַׁוִּי לְבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ בְּהוּ, דְּכֻלְּהוּ יִדְכְּרוּן לֵיהּ לְטָב.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וּפָגַשְׁתִּי אֶת אֵלִיָּהוּ. אָמַרְתִּי לוֹ, יֹאמַר לִי מַר דָּבָר שֶׁמּוֹעִיל לַבְּרִיּוֹת. אָמַר לוֹ, בְּרִית גָּזַר הַקָּבָ"ה, וְנִכְנְסוּ לְפָנָיו כָּל הַמַּלְאָכִים שֶׁמְּמֻנִּים לְהַזְכִּיר חֲטָאֵי הָאָדָם, שֶׁבִּזְמַן שֶׁיִּזְכִּירוּ בְּנֵי אָדָם הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁצִּוָּה מֹשֶׁה, וּמְכַוְּנִין לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ בָּהֶם - שֶׁכֻּלָּם יַזְכִּירוּ אוֹתוֹ לְטוֹב.

וְעוֹד בְּעִדָּנָא דְּיֵעֱרַע מוֹתָנָא בִּבְנֵי אֱנָשָׁא, קָיְימָא אִתְגְּזַר וְכָרוֹזָא אַעֲבַר עַל כָּל חֵילָא דִּשְׁמַיָּא דְּאִי יֵיעֱלוּן בְּנוֹהִי בְּאַרְעָא בְּבָתֵּי כְנֵסְיוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וְיֵימְרוּן בְּרַעוּת נַפְשָׁא וְלִבָּא עְנַיְינָא דְּקְטֹרֶת בּוֹסְמִין דְּהֲווּ לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל, דְּיִתְבַּטֵּל מוֹתָנָא מִנַּיְיהוּ.

וְעוֹד, בִּזְמַן שֶׁיֵּעֱרַע מָוֶת בִּבְנֵי אָדָם, הַבְּרִית נִגְזָרָה, וְהַכְּרוּז עוֹבֵר עַל כָּל חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם, דְּאִם יַעֲלוּ בָנָיו בָּאָרֶץ בְּבָתֵּי כְנֵסְיוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וְיֹאמְרוּ בְּרִצּוֹן נָפֶשׁ וְלֵב עִנְיָנִים שֶׁל קְטֹרֶת בְּשָׂמִים שֶׁהָיוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַמָּוֶת מֵהֶם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בֹּא וּרְאֵה מַה כְּתִיב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת. אָמַר לֵיהּ אַהֲרֹן לָמָּה. אָמַר כִּי יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְיָ וגו'. מַה כְּתִיב וַיֶּרֶץ אֶל (דף קא ע"א) תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם. וּכְתִיב וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה. וְלָא יָכִיל מַלְאָכָא דְּמְחַבְּלָא לְשַׁלְטָאָה וְנִתְבַּטְלָא מוֹתָנָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, לָמָּה? כִּי יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי ה' וְגוֹ'. מַה כָּתוּב? וַיֶּרֶץ אֶל תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם. וְכָתוּב וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה. וְלֹא יָכֹל מַלְאָךְ שֶׁל חַבָּלָה לִשְׁלֹט וְנִתְבַּטֵּל הַמָּוֶת.

רַבִּי אַחָא אָזַל לְכַפַּר טַרְשָׁא אֲתָא לְגַבֵּי אוּשְׁפִּיזֵיהּ, לְחִישׁוּ עֲלַיְיהוּ כָּל בְּנֵי מָתָא, אֲמְרוּ גַּבְרָא רַבָּא אֲתָא הָכָא נֵזִיל לְגַבֵּיהּ, אָתוּ לְגַבֵּיהּ, אָמְרוּ לֵיהּ לָא חָס עַל אוֹבָדָנָא, אָמַר לְהוּ מַהוּ. אָמְרוּ לֵיהּ דְּאִית שִׁבְעָה יוֹמִין דְּשָׁארֵי מוֹתָנָא בְּמָאתָא וְכָל יוֹמָא אִתְתַּקַּף וְלָא אִתְבַּטַּל. אָמַר לְהוּ נֵזִיל לְבֵי כְנִשְׁתָּא וְנִתְבַּע רַחֲמֵי מִן קֳדָם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, אָתוּ וְאָמְרוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מִיתוּ, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי נָטוּ לָמוּת. אָמַר לְהוּ רַבִּי אַחָא לֵית עִתָּא לְקַיְימָא הָכִי דְּשַׁעֲתָא דְּחִיקָא.

רַבִּי אַחָא הָלַךְ לְכַפַּר טַרְשָׁא, בָּא אֵצֶל הַמְּאֹרָח שֶׁלּוֹ. לָחֲשׁוּ עָלָיו כָּל בְּנֵי הָעִיר. אָמְרוּ, אָדָם גָּדוֹל בָּא לְכָאן, נֵלֵךְ אֵלָיו. בָּאוּ אֵלָיו. אָמְרוּ לוֹ, לֹא חוֹשֵׁשׁ עַל אֲבֵדָתֵנוּ? אָמַר לָהֶם, מַהוּ? אָמְרוּ לוֹ שֶׁיֵּשׁ שִׁבְעָה יָמִים שֶׁיֵּשׁ מָוֶת בָּעִיר, וְכָל יוֹם מִתְחַזֵּק וְלֹא מִתְבַּטֵּל. אָמַר לָהֶם, נֵלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּנְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. עַד שֶׁהֵיוּ הוֹלְכִים, בָּאוּ וְאָמְרוּ, פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מֵתוּ, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי נוֹטִים לָמוּת. אָמַר לָהֶם רַבִּי אַחָא, אֵין עֵת לַעֲמֹד כָּךְ, שֶׁהַשָּׁעָה דְּחוּקָה.

אֲבָל אַפְרִישׁוּ מִנְכוֹן אַרְבְּעִין בְּנֵי נָשָׁא מֵאִנּוּן דְּזַכָּאִין יַתִּיר. עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה לְאַרְבְּעָה חוּלְקִין וְאָנָא עִמְכוֹן, עֲשָׂרָה לְזִוּוּיְיתָא דְּמָאתָא, וַעֲשָׂרָה לְזִוּוּיְיתָא דְּמָאתָא, וְכֵן לְאַרְבַּע זִוּוּיְיתָא דְּמָאתָא. וְאָמְרוּ בְּרָעוּת נַפְשָׁכוֹן עִנְיָינָא דְּקִטְרֶת בּוּסְמִין. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהַב לְמֹשֶׁה וְעִנְיְינָא דְּקִרְבָּנָא עִמֵּיהּ.

אֲבָל תַּפְרִישׁוּ מִכָּם אַרְבָּעִים בְּנֵי אָדָם מֵאִלּוּ הַיּוֹתֵר זַכָּאִים. עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה לְאַרְבָּעָה חֲלָקִים, וַאֲנִי עִמָּכֶם, עֲשָׂרָה לְקָצֵה הָעִיר וַעֲשָׂרָה לְקָצֵה הָעִיר, וְכֵן לְאַרְבַּע קְצָווֹת הָעִיר, וְאִמְרוּ בְּנֶפֶשׁ חֲפֵצָה עִנְיַן שֶׁל קְטֹרֶת הַסַּמִּים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לְמֹשֶׁה, וְעִנְיַן שֶׁל הַקָּרְבָּנוֹת אִתּוֹ.

עֲבָדוּ כֵּן תִּלַת זִמְנִין וְאַעֲבָרוּ בְּכָל מָאתָא לְאַרְבַּע זִוּוּיְיתָא וְהָווּ אָמְרִין כֵּן, לְבָתַר אֲמַר לְהוּ נְזִיל לְאִנּוּן דְּאוֹשִׁיטוּ לְמֵימַת אַפְרִישׁוּ מִנַּיְיכוּ לְבָתַּיהוֹן, וְאִמְרוּ כְּדֵין, וְכַד תְּסַיְימוּ אִמְרוּן אִלֵּין פְּסוּקַיְיא (במדבר טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ וְגוֹ' (דף קא ע"ב) וַיִּקַּח אַהֲרֹן וְגוֹ' וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וְגוֹ'. וְכֵן עֲבָדוּ וְאִתְבַּטַל מִנַּיְיהוּ.

עֲשׂוּ כָּךְ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וְעָבְרוּ בְּכָל הָעִיר לְאַרְבַּע קְצָווֹת וְהָיוּ אוֹמְרִים כֵּן. לְבַסּוֹף אֲמַר לְהֶם, נֵלֵךְ לְאֵלּוּ שֶׁנּוֹטִים לָמוּת, וְתַפְרִישׁוּ מִכֶּם לְבָתֵּיהֶם וְתֹאמְרוּ כָּךְ, וְכַאֲשֶׁר תְּסַיְּמוּ, תֹּאמְרוּ אֵלּוּ הַפְּסוּקִים, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ וְגוֹ', וַיִּקַּח אַהֲרֹן וְגוֹ', וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וְגוֹ'. וְכֵן עָשׂוּ וְהִתְבַּטֵּל מֵהֶם (המות).

שְׁמְעוּ הַהוּא קָלָא דְּאָמַר סְתָרָא סְתִירָא קַמַּיְיתָא אוֹחִילוּ לְעֵילָא דְּהָא דִּינָא דִּשְׁמַיָּא לָא אַשְׁרֵי הָכָא דְּהָא יָדְעֵי לְבַטָּלָא לֵיהּ. חָלַשׁ לִבֵּיהּ דְּרַבִּי אַחָא, אִדְמוּךְ, שָׁמַע דְּאָמְרֵי לֵיהּ, כַּד עָבַדְתָּ דָּא עָבִיד דָּא, זִיל וְאֵימָא לוֹן דְּיַזְהֲרוּן בְּתְשׁוּבָה דְּחַיָּיבִין אִנּוּן קַמָּאי. קָם וַאֲחָזַר לְהוּ בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵימְתָא, וְקַבִּילוּ עֲלַייהוּ דְּלָא יִתְבַּטָּלוּן (צד א (ב)) מֵאוֹרַיְיתָא לְעָלַם, וְאַחֲלִיפוּ שְׁמָא דְּקִרְתָּא וּקְארוּן לָהּ מָאתָא מַחְסֵיָא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לֹא דַּי לָהֶם לַצַּדִּיקִים שֶׁמְּבַטְּלִין אֶת הַגְּזֵרָה אֶלָּא לְאַחַר כֵּן שֶׁמְּבָרְכִין לָהֶם, תֵּדַע לְךָ שֶׁכֵּן הוּא, דְּכֵיוָן שֶׁהִנְשְׁמָה אוֹמֶרֶת לַגּוּף מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים וְגוֹ' וְכָל אוֹתוֹ הָעִנְיָן וּמְבַטֵּל אֶת הַדִּין, מַה כְּתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעֵת חַיָּה הֲרֵי בְּרָכָה.

שְׁמְעוּ אוֹתוֹ קוֹל שֶׁאוֹמֵר: סוֹדֵי הַסּוֹדוֹת, הָרִאשׁוֹנִים הִנְחִילוּהָ לָנֶצַח, שֶׁהֲרֵי דִּין הַשָּׁמַיִם לֹא שׁוֹרֶה כָּאן, שֶׁהֲרֵי יוֹדְעִים לְבַטְּלוֹ. חָלַשׁ לִבּוֹ שֶׁל רַבִּי אַחָא וְיָשַׁן. שָׁמַע שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתָ אֶת זֶה - תַּעֲשֶׂה אֶת זֶה. לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שֶׁיַּחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, שֶׁרְשָׁעִים הֵם לְפָנַי. קָם וְהֶחֱזִירָם בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ מֵהַתּוֹרָה לְעוֹלָם, וְהֶחְלִיפוּ אֶת שֵׁם הָעִיר, וְקָרְאוּ לָהּ מָתָא מַחְסֵיָא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא דַּי לָהֶם לַצַּדִּיקִים שֶׁמְּבַטְּלִים אֶת הַגְּזֵרָה, אֶלָּא לְאַחַר כֵּן שֶׁמְּבָרְכִים לָהֶם, תֵּדַע לְךָ שֶׁכֵּן הוּא. דְּכֵיוָן שֶׁהִנְשְׁמָה אוֹמֶרֶת לַגּוּף מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים וְגוֹ' וְכָל אוֹתוֹ הָעִנְיָן וּמְבַטֵּל אֶת הַדִּין - מַה כָּתוּב? וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה. הֲרֵי בְּרָכָה.

כֵּיוָן שֶׁרוֹאִים אוֹתָהּ הַמַּלְאָכִים שֶׁזֶּה לָקַח עֵצָה לְנַפְשׁוֹ, מַה עוֹשִׂים, הוֹלְכִים אֵצֶל הָרְשָׁעִים לְעֵין בְּדִינָם וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיָּקוּמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִיפוּ עַל פְּנֵי סְדוֹם לְמָקוֹם הָרְשָׁעִים לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט. הֲדָא הוּא דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה כָּךְ דַּרְכּוֹ שֶׁל צַדִּיק כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה שֶׁמְּעִינִין בְּדִינוֹ אֵינוֹ מִתְאַחֵר לָשׁוּב וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהַקְרִיב (על) חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ לְפָנֵי צוּרוֹ עַד שֶׁמִּסְתַּלְּקִין בַּעֲלֵי הַדִּין מִמֶּנּוּ.

כֵּיוָן שֶׁרוֹאִים אוֹתָהּ הַמַּלְאָכִים שֶׁזֶּה לְקַח עֵצָה לְנַפְשׁוֹ - מָה עוֹשִׂים? הוֹלְכִים אֵצֶל הָרְשָׁעִים לְעֵין בְּדִינָם וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיָּקֻמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִפוּ עַל פְּנֵי סְדֹם, לְמָקוֹם הָרְשָׁעִים, לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט. זֶה הוּא שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּךָ דַּרְכּוֹ שֶׁל צַדִּיק: כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה שֶׁמַּעֲיָנִים בְּדִינוֹ, אֵינוֹ מִתְאַחֵר לְשׁוּב וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהַקְרִיב [עַל] חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ לִפְנֵי צוּרוֹ, עַד שֶׁמִּסְתַּלְּקִים בַּעֲלֵי הַדִּין מִמֶּנּוּ.

דְּכֵיוָן שֶׁאָמַר וַיִּשָּׂא עֵינָיו (דף קב ע"א) וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו, מַה כָּתוּב בַּנְּשָׁמָה, וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה. בְּחִפָּזוֹן וּבְמְהִירוּת בְּלֹא שׁוּם הַעְכָּבָה. מִיָּד מְמַהֶרֶת הַנְּשָׁמָה אֵצֶל הַגּוּף לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב וּלְבַקֵּשׁ בַּמֶּה שֶׁיִּתְכַּפֵּר לוֹ, עַד שֶׁמִּסְתַּלְּקִים מִמֶּנּוּ בַּעֲלֵי הַדִּין.

שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו - מַה כָּתוּב בַּנְּשָׁמָה? וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה. בְּחִפָּזוֹן וּבְמְהִירוּת בְּלֹא שׁוּם הַעְכָּבָה. מִיָּד מְמַהֶרֶת הַנְּשָׁמָה אֵצֶל הַגּוּף לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב וּלְבַקֵּשׁ בַּמֶּה שֶׁיִּתְכַּפֵּר לוֹ, עַד שֶׁמִּסְתַּלְּקִים מִמֶּנּוּ בַּעֲלֵי הַדִּין.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מַהוּ דְּאָמַר וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בַּיָּמִים חָדַל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֹרַח כַּנָּשִׁים. אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה עוֹמֶדֶת בְּמַעֲלָתָהּ וְהַגּוּף נִשְׁאָר בָּאָרֶץ מִכַּמָּה שָׁנִים, בָּאִים בַּיָּמִים, שָׁנִים וְיָמִים הַרְבֵּה. וְחָדַל לְצֵאת וְלָבֹא אֹרַח כִּשְׁאָר כָּל אָדָם, אִתְבַּשַּׁר לְהַחֲיוֹת הַגּוּף.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מַהוּ שֶׁאָמַר וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בַּיָּמִים חָדַל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֹרַח כַּנָּשִׁים? אֶלָּא, כֵּיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה עוֹמֶדֶת בְּמַעֲלָתָהּ, וְהַגּוּף נִשְׁאָר בָּאָרֶץ מִכַּמָּה שָׁנִים, בָּאִים בַּיָּמִים שָׁנִים וְיָמִים הַרְבֵּה וְחָדַל לָצֵאת וְלָבֹא אֹרַח כִּשְׁאָר כָּל אָדָם. נִתְבַּשַּׂר לְהַחֲיוֹת הַגּוּף.

מַהוּ אוֹמֵר אַחֲרַי בְּלוֹתִי הָיְתָה לִי עֶדְנָה, אַחֲרֵי בְּלוֹתִי בָּעָפָר מֵהֵיכָן כַּמָּה שָׁנִים הָיְתָה לִי עֶדְנָה וְחִדּוּשׁ, וְאָדוֹנִי זָקֵן שֶׁהֵיכָן כַּמָּה שָׁנִים שֶׁיָּצְאת מִמֶּנִּי וְלֹא הִפְקִידַנִי. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר הֲיִפָּלֵא מֵיְיָ דָּבָר לְמוֹעֵד. מַהוּ לְמוֹעֵד. אוֹתוֹ הַיְדוּעַ אֶצְלִי לְהַחֲיוֹת מֵתִים. וּלְשָׂרָה בֵּן מְלֻמָּד שֶׁיִּתְחַדֵּשׁ כְּבֶן שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן כֵּיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה נִיזוֹנֶת מִזִּיוֹהּ שֶׁל מַעְלָה, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹמֵר לְאוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַנִּקְרָא דומ"ה, לֵךְ וּבַשֵּׂר לְגוּף פְּלוֹנִי שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַחֲיוֹתוֹ לְמוֹעֵד שֶׁאֲנִי אֲחַיֶּה אֶת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. וְהוּא מֵשִׁיב אַחֲרֵי בְּלוֹתִי הָיְתָה לִי עֶדְנָה. אַחֲרֵי בְּלוֹתִי בָּעָפָר וּשְׂכַנְתִּי בָּאֲדָמָה וְאָכַל בְּשָׂרִי רִמָּה וְגוּשׁ עָפָר תִּהְיֶה לִי חִדּוּשׁ.

מַהוּ אוֹמֵר אַחֲרַי בְּלוֹתִי הָיְתָה לִי עֶדְנָה? אַחֲרֵי בְּלוֹתִי בָּעָפָר מֵהֵיכָן כַּמָּה שָׁנִים, הָיְתָה לִי עֶדְנָה וְחִדּוּשׁ. וַאדנ"י זָקֵן, שֶׁהֵיכָן כַּמָּה שָׁנִים שֶׁיָּצְאת מִמֶּנּוּ וְלֹא הִפְקִידַנִי. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר, הֲיִפָּלֵא מֵה' דָּבָר לַמּוֹעֵד. מַהוּ לַמּוֹעֵד? אוֹתוֹ הַיְדוּעַ אֶצְלִי לְהַחֲיוֹת מֵתִים. וּלְשָׂרָה בֵּן, מְלֻמָּד שֶׁיִּתְחַדֵּשׁ כְּבֶן שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן, כֵּיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה נִזּוֹנֶת מִזִּיוֹהּ שֶׁל מַעְלָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְאוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַנִּקְרָא דומ"ה: לֵךְ וּבַשֵּׂר לְגוּף פְּלוֹנִי שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַחֲיוֹתוֹ לְמוֹעֵד שֶׁאֲנִי אֲחַיֶּה אֶת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. וְהוּא מֵשִׁיב: אַחֲרֵי בְּלוֹתִי הָיְתָה לִי עֶדְנָה? אַחֲרֵי בְּלוֹתִי בָּעָפָר וְשָׂכַנְתִּי בָּאֲדָמָה, וְאָכַל בְּשָׂרִי רִמָּה וְגוּשׁ עָפָר, תִּהְיֶה לִי חִדּוּשׁ?

קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹמֵר לִנְשָׁמָה, הָדֵא הוּא דִכְתִיב וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָהָם וְגו' הֲיִפָּלֵא מֵיְיָ דָּבָר לַמּוֹעֵד הַיְדוּעַ אֶצְלִי לְהַחֲיוֹת אֶת הַמֵּתִים, אָשׁוּב אֵלֶיךָ, אוֹתוֹ הַגּוּף שֶׁהוּא (דף קב ע"ב) קָדוֹשׁ כְּבְרֵאשׁוֹנָה מְחוּדָּשׁ

לִהְיוֹתְכֶם מַלְאָכִים קְדוֹשִׁים וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עָתִיד לְפָנַי לִשְׁמֹחַ בָּהֶם הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קד) יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו, (ע"כ מדרש הנעלם)

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לַנִּשְׁמָה: זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם וְגוֹ' הֲיִפָּלֵא מֵה' דָּבָר!? לַמּוֹעֵד הַיְדוּעַ אֲצָלִי לְהַחֲיוֹת אֶת הַמֵּתִים אָשׁוּב אֵלֶיךָ אוֹתוֹ הַגּוּף שֶׁהוּא קָדוֹשׁ מְחֻדָּשׁ כְּבָרִאשׁוֹנָה לִהְיוֹתְכֶם מַלְאָכִים קְדוֹשִׁים, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עָתִיד לְפָנַי לִשְׁמֹחַ בָּהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. (ע"כ מדרש הנעלם)

אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ, דְּלָא בָּעוּ לוֹמַר קַמָּהּ, כֵּיוָן דְּאָמַר הִנֵּה בָאֹהֶל מִיָּד וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, אוֹרַח אַרְעָא, דְּעַד לָא אַזְמִין אַבְרָהָם קַמַּיְיהוּ לְמֵיכַל לָא אָמְרוּ לֵיהּ מִידִי, בְּגִין דְּלָא יִתְחֲזֵי דִּבְגִין הַהִיא בְּשׁוֹרָה קָא אַזְמִין לְהוּ לְמֵיכַל, בְּתַר דִּכְתִיב וַיֹּאכְלוּ כְּדֵין אָמְרוּ לֵיהּ הַהִיא בְּשׁוֹרָה.

אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ, שֶׁלֹּא רָצוּ לוֹמַר לְפָנֶיהָ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר הִנֵּה בָאֹהֶל, מִיָּד - וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וְגוֹ' בּא רְאֵה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁעַד שֶׁלֹּא הִזְמִין אַבְרָהָם לִפְנֵיהֶם לֶאֱכֹל, לֹא אָמְרוּ לוֹ דָּבָר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה שֶׁמְּשׁוּם אוֹתָהּ בְּשׂוֹרָה הִזְמִין אוֹתָם לֶאֱכֹל. אַחַר שֶׁכָּתוּב וַיֹּאכְלוּ, אָז אָמְרוּ לוֹ אוֹתָהּ בְּשׂוֹרָה.

וַיֹּאכְלוּ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ וְכִי מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי אָכְלִי, אֶלָּא בְּגִין יְקָרָא דְּאַבְרָהָם אִתְחֲזֵי הָכִי. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר וַיֹּאכְלוּ וַדַּאי, בְּגִין דְּאִנּוּן (קד א) אֵשָׁא דְּאָכִיל אֵשָׁא וְלָא אִתְחֲזֵי, וְכָל מַה דְּיַהֲב לוֹן אַבְרָהָם אָכְלִי בְּגִין דְּמִסְטְרָא דְּאַבְרָהָם אָכְלִי לְעֵילָּא (דאכלי מההוא סטרא דלעילא).

וַיֹּאכְלוּ, ? , וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמַּלְאָכִים עֶלְיוֹנִים אוֹכְלִים? אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אַבְרָהָם נִרְאֶה כָּךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיֹּאכְלוּ וַדַּאי, מִשּׁוּם שֶׁהֵם אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ וְלֹא נִרְאִים, וְכָל מַה שֶּׁנָּתַן לָהֶם אַבְרָהָם אָכְלוּ, מִשּׁוּם שֶׁמִּצַּד אַבְרָהָם אוֹכְלִים לְמַעְלָה [שאוכלים מאותו צד שלמעלה].

תָּא חֲזֵי, כָּל מַה דְּאָכִיל אַבְרָהָם בְּטָהֳרָה אִיהוּ קָא אָכִיל וּבְגִין כָּךְ אַקְרִיב קַמַּיְיהוּ וְאָכְלִי, וְנָטִיר אַבְרָהָם בְּבֵיתֵיהּ דַּכְיָא וּמְסָאֲבוּתָא, דְּאֲפִילּוּ בַּר נָשׁ דְּאִיהוּ מְסָאֲב (לא יכיל לקרבא לביתיה כדין ידע אברהם דהא מסאב איהו ועביד) (נ"א לא הוה משמש בביתיה, עד דעביד) לֵיהּ טָבִילָה, אוֹ עָבִיד לֵיהּ לְנַטְרָא שִׁבְעָה יוֹמִין כְּדְקָא חֲזֵי לֵיהּ בְּבֵיתֵיהּ, וְהָכִי הוּא וַדַּאי.

בֹּא רְאֵה, כָּל מַה שֶּׁאָכַל אַבְרָהָם, הוּא אָכַל בְּטָהֳרָה, וְלָכֵן הִקְרִיב לִפְנֵיהֶם וְאָכְלוּ, וְאַבְרָהָם שָׁמַר בְּבֵיתוֹ טֻמְאָה וְטָהֳרָה שֶׁאֲפִלּוּ בֶּן אָדָם שֶׁהוּא טָמֵא [לא יכל להתקרב לביתו, אז ידע אברהם שזה טמא הוא, ועשה] [לא היה משמש בביתו, עד שעשה] לוֹ טְבִילָה, אוֹ עָשָׂה לוֹ לִשְׁמֹר שִׁבְעָה יָמִים כָּרָאוּי לוֹ בְּבֵיתוֹ, וְכָךְ זֶה בְּוַדַּאי.

דף קב:

תָּא חֲזֵי כְּתִיב, (דברים כג) אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֶה לַיְלָה וְגוֹ'. מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ, וְהָיָה לִפְנוֹת עֶרֶב יִרְחַץ בַּמָּיִם. אִעֲרַע בֵּיהּ טֻמְאָה (דף קב ע"ב) אֶחָרָא כְּגוֹן זִיבָה אוֹ (נ"א סגירו או

נדה) סְגִירַת נִדָּה דְּהֲווּ תְּרֵי מְסָאֲבוּ, לָא סַגְיָא לֵיהּ בְּהַהִיא טְבִילָה (בגין) בֵּין דְּאִעָרַע בֵּיהּ קֶרִי קֹדֶם דְּקַבִּיל טֻמְאָה אָחֳרָא (בגין) בֵּין דְּאִעָרַע בֵּיהּ לְבָתַר.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (דברים כג) אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה לָיְלָה וְגוֹ'. מַה תַּקָּנָתוֹ? וְהָיָה לִפְנוֹת עֶרֶב יִרְחַץ בַּמַּיִם. אֶרְעָה בּוֹ טֻמְאָה אַחֶרֶת, כְּמוֹ זִיבָה [טמאת צרעת או נדה] אוֹ טֻמְאַת נִדָּה שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי טֻמְאוֹת, לֹא מַסְפִּיק לוֹ בְּאוֹתָהּ טְבִילָה [משום] בֵּין שֶׁאֵרַע לוֹ קֶרִי קֹדֶם שֶׁקִּבֵּל טֻמְאָה אַחֶרֶת [משום] בֵּין שֶׁאֵרַע לוֹ אַחַר כָּךְ.

וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה הֲווּ מְתַקְּנֵי טְבִילָה לְכֻלְּהוּ, אִיהוּ לְגַבְרֵי וְאִיהִי לְנַשֵּׁי. מַאי טַעְמָא אִעָסַק אַבְרָהָם לְדָכְאָה לְבָנֵי נָשָׁא, בְּגִין דְּאִיהוּ טָהוֹר וְאִקְרֵי טָהוֹר. דִּכְתִיב, (איוב יד) מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד. טָהוֹר דָּא אַבְרָהָם דְּנָפַק מִתָּרַח.

וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה הֵיוּ מְתַקְּנִים טְבִילָה לְכֻלָּם, הוּא לִגְּבָרִים וְהִיא לַנָּשִׁים. מַה הַטַּעַם עָסַק אַבְרָהָם לְטַהֵר בְּנֵי אָדָם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא טָהוֹר וְנִקְרָא טָהוֹר, שֶׁכָּתוּב (איוב יד) מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד. טָהוֹר - זֶה אַבְרָהָם שֶׁיָּצָא מִתָּרַח.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר בְּגִין לְתַקָּנָא הַהוּא דַּרְגָּא דְּאַבְרָהָם, וּמַאן אִיהוּ מַיְ"ם. בְּגִין כָּךְ אִתְקִין לְדָכְאָה בְּנֵי עָלְמָא בְּמַיָּא. וּבְשַׁעֲתָא דְּאַזְמִין לְמַלְאָכִין, שֵׁירוּתָא דְּמִלּוֹי מַה כְּתִיב יוּקַח נָא מְעַט מַיִם. בְּגִין לְאִתְתַּקָּפָא בְּהַהוּא דַּרְגָּא דְּמַיִין שָׁרָאן בָּהּ. וּבְגִינֵי כָךְ הֲוָה מְדַכֵּי לְכָל בְּנֵי נָשָׁא מִכֹּלָּא. מְדַכֵּי לוֹן מִסִּטְרָא דְּעֲבוֹדָה זָרָה, וּמְדַכֵּי לוֹן מִסִּטְרָא דִּמְסָאֲבָא, וְכַמָּה דְּאִיהוּ מְדַכֵּי לְגוּבְרִין הָכִי נָמֵי שָׂרָה מְדַכָּאת לְנָשִׁין, וְאִשְׁתַּכָּחוּ כֻּלְּהוּ דְּאַתְיָין לְגַבַּייְהוּ דָּכְיָין מִכֹּלָּא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁל אַבְרָהָם, וּמַהִי? מַיְ"ם (חסד). לְכֵן הִתְקִין לְטַהֵר בְּנֵי הָעוֹלָם בְּמַיִם. וּבְשָׁעָה שֶׁמַּזְמִין אֶת הַמַּלְאָכִים, בְּרֵאשִׁית דְּבָרָיו מַה כָּתוּב? יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם, כְּדֵי לְהִתְחַזֵּק בְּאוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁהַמַּיִם שָׁרוּיִים בָּהּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ הָיָה מְטַהֵר אֶת כָּל בְּנֵי הָאָדָם מֵהַכֹּל. מְטַהֵר אוֹתָם מִצַּד שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, וּמְטַהֵר אוֹתָם מִצַּד הַטֻּמְאָה. וּכְמוֹ שֶׁהוּא מְטַהֵר אֶת הָאֲנָשִׁים, כָּךְ גַּם שָׂרָה מְטַהֶרֶת אֶת הַנָּשִׁים, וְנִמְצָא שֶׁכָּל מִי שֶׁבָּא אֲלֵיהֶם טְהוֹרִים מֵהַכֹּל.

תָּא חֲזֵי, אִילָנָא נָטַע אַבְרָהָם בְּכָל אֲתַר דְּדִיּוּרֵיהּ תַּמָּן, וְלָא הֲוָה סָלִיק בְּכָל אֲתַר כְּדְקָא יְאוּת, בַּר בְּשַׁעֲתָא דְּדִיּוּרֵיהּ בְּאַרְעָא דִּכְנַעַן, וּבַהַהוּא אִילָנָא הֲוָה יָדַע מַאן דְּאִתְאַחִיד בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּמַאן דְּאִתְאַחִיד בְּעֲבוֹדָה זָרָה.

בֹּא רְאֵה שֶׁאַבְרָהָם נָטַע אִילָן בְּכָל מָקוֹם שֶׁדִּיּוּרוֹ שָׁם, וְלֹא הָיָה עוֹלֶה בְּכָל מָקוֹם כְּרָאוּי, פִּרֵט לְשָׁעָה שֶׁדִּיּוּרוֹ הָיָה בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, וּבְאוֹתוֹ אִילָן הָיָה יוֹדֵעַ מִי שֶׁנֶּאֱחָז בַּקב"ה וּמִי שֶׁנֶּאֱחָז בַּעֲבוֹדָה זָרָה.

מַאן דְּאִתְאַחִיד בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִילָנָא הֲוָה פָּרִישׁ עַנְפּוֹי וְחֻבֵּי עַל רֵישֵׁיהּ וְעָבִיד עֲלֵיהּ צִלָּא יָאָה, וּמַאן דְּאִתְאַחִיד בְּסִטְרָא דְּעֲבוֹדָה זָרָה הַהוּא אִילָנָא הֲוָה אִסְתַּלַּק וְעַנְפּוֹי הֲווּ סְלִיקִין לְעֵילָּא. כְּדֵין הֲוָה יָדַע אַבְרָהָם וְאָזְהִיר לֵיהּ, וְלָא אַעֲדֵי מִתַּמָּן עַד דְּאִתְאַחִיד

בְּמֵהֵימְנוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהָכִי מַאן דְּאִיהוּ דַּכְיָא (ד"א ל"ג הכי) מְקַבֵּל לֵיהּ אִילָנָא. מַאן דְּאִיהוּ מְסָאַב לָא מְקַבֵּל לֵיהּ. כְּדֵין יָדַע אַבְרָהָם וּמְדַכֵּי לוֹן בְּמַיָּא.

מִי שֶׁנֶּאֱחַז בַּקַּבָּ"ה, הַיְינוּ הָאִילָן פּוֹרֵשׂ עֲנָפָיו וּמְכַסֶּה עַל רֹאשׁוֹ וְעוֹשֶׂה עָלָיו צֵל נָאֶה. וּמִי שֶׁנֶּאֱחַז בַּצֵּל שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹתוֹ הָאִילָן הָיָה מִתְעַלֶּה, וַעֲנָפָיו הָיוּ עוֹלִים לְמַעְלָה. אָז הָיָה יוֹדֵעַ אַבְרָהָם וּמְזַהִיר אוֹתוֹ, וְלֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁנֶּאֱחַז בֶּאֱמוּנַת הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְכָךְ מִי שֶׁהוּא טָהוֹר [ד"א כך] מְקַבֵּל אוֹתוֹ הָאִילָן, וּמִי שֶׁהוּא טָמֵא אֵינוֹ מְקַבֵּל אוֹתוֹ. אָז יָדַע אַבְרָהָם וְהָיָה מְטַהֵר אוֹתָם בְּמַיִם.

וּמַעְיְינָא דְּמַיָּא הֲוָה תְּחוֹת הַהוּא אִילָנָא, וּמַאן דְּצָרִיךְ טְבִילָה מַיָּד מַיִין סָלְקִין לְגַבֵּיהּ, וְאִילָנָא אִסְתַּלְקִין עַנְפּוֹי, כְּדֵין יָדַע אַבְרָהָם דְּאִיהוּ מְסָאָבָא וּבָעֵי טְבִילָה מַיָּד, וְאִם לָאו מַיָּא נָגְיבָן כְּדֵין יָדַע דְּבָעֵי לְאִסְתָּאֲבָא וּלְאִסְתַּמָּרָא שִׁבְעָה יוֹמִין.

וּמַעְיַין מַיִם הָיָה תַּחַת אוֹתוֹ אִילָן, וּמִי שֶׁצָּרִיךְ טְבִילָה מַיָּד הַמַּיִם עוֹלִים אֵלָיו, וְעוֹלִים עֲנָפֵי הָאִילָן, אָז יָדַע אַבְרָהָם שֶׁהוּא טָמֵא וְצָרִיךְ מַיָּד טְבִילָה. וְאִם לֹא, יָבְשׁוּ הַמַּיִם, וְאָז יָדַע שֶׁרוֹצֶה לְהִטַּמֵּא וּלְהִשְׁתַּמֵּר שִׁבְעָה יָמִים.

תָּא חֲזֵי, דְּאֲפִילּוּ בְּשַׁעֲתָא דְּאַזְמִין לוֹן לְמַלְאָכִין אָמַר לוֹן וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ בְּגִין לְמֶחְמֵי וּלְמִבְדַּק בְּהוּ, וּבְהַהוּא אִילָנָא הֲוָה בָּדִיק לְכָל בְּנֵי עָלְמָא. וְרָזָא (לקבל) בְּגִין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָא (עבד) אָמַר דְּאִיהוּ אִילָנָא דְּחַיֵּי לְכֹלָּא, וּבְגִין כָּךְ וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ וְלֹא תַּחַת עֲבוֹדָה זָרָה.

וּבֹא וּרְאֵה, שֶׁאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהִזְמִין אֶת הַמַּלְאָכִים אָמַר לָהֶם וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ כְּדֵי לִרְאוֹת וְלִבְדֹּק אוֹתָם, וּבְאוֹתוֹ אִילָן הָיָה בּוֹדֵק אֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. וְהַסּוֹד [כנגד] מְשׁוּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [עשה] אָמַר שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים לַכֹּל, וְלָכֵן וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ, וְלֹא תַּחַת עֲבוֹדָה זָרָה.

וְתָא חֲזֵי, כַּד חָב אָדָם, בְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע חָב, דִּכְתִיב וּמֵעֵץ הַדַּעַת וְגוֹ' וְאִיהוּ בֵּיהּ חָב וְגָרַם מוֹתָא לְעָלְמָא. מַה כְּתִיב וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְגוֹ'. (וגרם מותא לכל בני עלמא) וְכַד אָתָא אַבְרָהָם בְּאִילָנָא אָחֳרָא אַתְקִין עָלְמָא דְּהוּא אִילָנָא דְּחַיֵּי וְאוֹדַע מְהֵימְנוּתָא לְכָל בְּנֵי עָלְמָא:

וּבֹא וּרְאֵה, כְּשֶׁחָטָא אָדָם, הוּא חָטָא בְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁכָּתוּב וּמֵעֵץ הַדַּעַת וְגוֹ', וְהוּא חָטָא בּוֹ וְגָרַם מָוֶת לְעוֹלָם. מַה כָּתוּב? וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְגוֹ' [וגרם מות לכל בני העולם]; וּכְשֶׁבָּא אַבְרָהָם, הִתְקִין אֶת הָעוֹלָם עִם אִילָן אַחֵר, שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים, וְהוֹדִיעַ אֶת הֶאֱמוּנָה לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם.

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק שׁוֹב אָשׁוּב, שׁוֹב יָשׁוּב מִבָּעֵי לֵיהּ, דְּהָא מַפְתְּחָא דָּא לְמִפְקַד עֲקָרוֹת בִּידָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ וְלָא בִּידָא דְּשָׁלִיחָא אָחֳרָא. כְּמָה דְּתָנֵינָן תְּלַת מַפְתְּחָן אִנּוּן דְּלָא אִתְמְסָרוּ בִּידָא דְּשָׁלִיחָא. דְּחַיָּה וּתְחִיַּית הַמֵּתִים וּגְשָׁמִים. וְהוֹאִיל דְּלָא אִתְמְסָרוּ בִּידָא דְּשָׁלִיחָא אַמַּאי כְּתִיב שׁוֹב אָשׁוּב. אֶלָּא וַדַּאי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּהָוָה קָאִים עֲלַיְיהוּ אָמַר (ליה) מִלָּה, בְּגִין כָּךְ כְּתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ.

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעֵת חַיָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שׁוֹב אָשׁוּב - שׁוֹב יָשׁוּב הָיָה צָרִיךְ לְכָתּוֹב, שֶׁהֲרֵי הַמַּפְתֵּחַ הַזֶּה לִפְקֹד הָעֲקָרוֹת הוּא בְּיַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא בְּיַד שְׁלִיחַ אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, שֵׁשׁ מַפְתְּחוֹת הֵם שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ בְּיַד שְׁלִיחַ: שֶׁל חַיָּה, וּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וּגְשָׁמִים. וְהוֹאִיל וְלֹא נִמְסְרוּ בְּיַד שְׁלִיחַ, לָמָּה כָּתוּב שׁוֹב אָשׁוּב? אֶלָּא וַדַּאי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אָמַר [לו] הַדָּבָר, לָכֵן כָּתוּב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ.

דף קג.

וְתָא חֲזֵי, בְּכָל אֲתַר דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר סְתָם אוֹ וַיִּקְרָא סְתָם הוּא מַלְאָכָא דִּבְרִית וְלָא אִתְּרָא. וַיֹּאמֶר דִּכְתִיב, (שמות טו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמַע וְגוֹ' וַיֹּאמֶר וְלָא קָאָמַר מַאן הוּא. וַיִּקְרָא דִּכְתִיב, (ויקרא א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְלָא קָאָמַר מַאן הֲוָה. אָמַר דִּכְתִיב, (שמות כד) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר וְגוֹ' וְלָא אָמַר מַאן הֲוָה. (אוף הכי דכתיב ויאמר שוב אשוב ויאמר סתם ולא קאמר מאן (דף קג ע"א) הוה) אֶלָּא בְּכָל הַנֵּי מַלְאָכָא דִּבְרִית הֲוָה וְכוֹלָּא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְּמַר. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ וְגוֹ'. וְהִנֵּה בֵּן וְגוֹ':

וּבָא וּרְאֵה, בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר סְתָם אוֹ וַיִּקְרָא סְתָם, הוּא מַלְאַךְ הַבְּרִית וְלֹא אַחֵר. וַיֹּאמֶר - שֶׁכָּתוּב (שמות טו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמַע וְגוֹ'. וַיֹּאמֶר, וְלֹא אָמַר מִיהוּ. וַיִּקְרָא - שֶׁכָּתוּב (ויקרא א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, וְלֹא אָמַר מִי הָיָה. אָמַר - שֶׁכָּתוּב (שמות כד) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר וְגוֹ', וְלֹא אָמַר מִי הָיָה. [אף כך שכתוב שוב אשוב, ויאמר סתם, ולא אמר מי היה,] אֶלָּא בְּכָל אֵלֶּה מַלְאַךְ שֶׁל הַבְּרִית הָיָה, וְהַכֹּל נֶאֱמַר בַּקַּבָּ"ה. וְלָכֵן כָּתוּב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ וְגוֹ', וְהִנֵּה בֵּן וְגוֹ'.

וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ. מַאי טַעְמָא לָא כְּתִיב וְהִנֵּה בֵּן לָךְ, אֶלָּא בְּגִין דְּלָא יַחֲשֹׁב דְּהָא מִן הָגָר אִיהוּ כְּדְקַרְקְמִיתָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (מלאכי א) בֵּן יְכַבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדוֹנָיו. בֵּן יְכַבֵּד אָב דְּא יִצְחָק לְאַבְרָהָם. אֵימָתַי כַּבִּיד לֵיהּ, בְּשַׁעֲתָא דְּעָקַד לֵיהּ עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא וּבָעָא לְמִקְרַב לֵיהּ קָרְבָּנָא, וְיִצְחָק בַּר תְּלָתִין וּשְׁבַע שְׁנִין הֲוָה, וְאַבְרָהָם הֲוָה סָבָא, דְּאִילּוּ הֲוָה בָּעִיט (ס"א ביה) בְּרַגְלָא חַד לָא יָכִיל לְמֵיקַם קָמֵיהּ, (כל שכן למעבד ליה), וְאִיהוּ אוֹקִיר לֵיהּ לְאָבוֹי וְעָקַד לֵיהּ כְּחַד אִימְרָא בְּגִין לְמֶעְבַּד רְעוּתֵיהּ דְּאָבוֹי. (קמו ב) וְעֶבֶד אֲדוֹנָיו דָּא אֱלִיעֶזֶר לְאַבְרָהָם. כַּד שַׁדַּר לֵיהּ לְחָרָן, וְעֶבֶד כָּל רְעוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם, וְאוֹקִיר לֵיהּ כְּמָה דְכְתִיב, (בראשית כד) וַיָּיֵ בֵּרַךְ אֶת אֲדוֹנִי וְגוֹ'. וּכְתִיב (בראשית כד) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, בְּגִין לְאוֹקִיר לֵיהּ לְאַבְרָהָם. דְּהָא בַּר נָשׁ דְּהֲוָה מַיְיתֵי כֶּסֶף וְזָהָב וַאֲבָנֵי יְקָר וּגְמַלִּין וְאִיהוּ כְּדְקָא יְאוּת שַׁפִּיר בְּחֵיזוּ לָא אָמַר דְּאִיהוּ רְחִימָא דְּאַבְרָהָם אוֹ קָרִיבָא דִּילֵיהּ. אֶלָּא אָמַר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, בְּגִין לְסַלָּקָא בְּשִׁבְחָא דְּאַבְרָהָם וּלְאוֹקִיר לֵיהּ בְּעֵינַיְיהוּ.

וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ. מָה הַטַּעַם לֹא כָּתוּב וְהִנֵּה בֵּן לָךְ? אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב שֶׁהוּא מֵהַגָּר כְּמוֹ בָּרִאשׁוֹנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (מלאכי א) בֵּן יְכַבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדֹנָיו. בֵּן יְכַבֵּד אָב - זֶה יִצְחָק אֶת אַבְרָהָם. מָתַי כִּבֵּד אוֹתוֹ? בְּשָׁעָה שֶׁעָקַד אוֹתוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְרָצָה לְהַקְרִיבוֹ לְקָרְבָּן. וְיִצְחָק בֶּן שְׁלֹשִׁים

וְשָׁבַע שְׁנִים הָיָה, וְאַבְרָהָם הָיָה זָקֵן, שֶׁאִלּוּ הָיָה בּוֹעֵט [בו] בֶּרֶגֶל אַחַת לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד לְפָנָיו, וְהוּא כִּבֵּד אוֹתוֹ אֶת אָבִיו, וְעָקַד אוֹתוֹ כְּמוֹ תַּיִשׁ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיו. וְעֶבֶד אֲדֹנָיו - זֶה אֱלִיעֶזֶר לְאַבְרָהָם, כְּשֶׁשָּׁלַח אוֹתוֹ לְחָרָן וְעָשָׂה כָּל רְצוֹנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְכִבְּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כד) וַה' בֵּרַךְ אֶת אֲדֹנִי וְגוֹ', וְכָתוּב (שם) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, כְּדֵי לְכַבֵּד אֶת אַבְרָהָם. שֶׁהֲרֵי בֶּן אָדָם שֶׁהָיָה מֵבִיא כֶּסֶף וְזָהָב וַאֲבָנִים יְקָרוֹת וּגְמַלִּים, וְהוּא כָּרָאוּי, נָאֶה לְמַרְאֶה, לֹא אָמַר שֶׁהוּא אוֹהֵב אַבְרָהָם אוֹ קָרוֹב שֶׁלּוֹ, אֶלָּא אָמַר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֶת שֵׁבַח אַבְרָהָם וּלְכַבְּדוֹ בְּעֵינֵיהֶם.

וְעַל דָּא בֶּן יְכַבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדוֹנָיו. וְאַתּוּן יִשְׂרָאֵל בָּנַי. קַלָּנָא בְּעֵינַיְיכוּ לוֹמַר דְּאֲנָא אֲבוּכוֹן אוֹ דְּאַתּוּן עֲבָדִין לִי. וְאִם אָב אֲנִי אַיֵּה כִּבּוּדִי וְגוֹ'. בְּגִין כָּךְ וְהִנֵּה בֶן, דָּא הוּא בֵּן וַדַּאי, וְלָא יִשְׂמָעֵאל. דָּא הוּא בֵּן דְּאוֹקִיר לְאָבוֹי כְּדָקָא חָזֵי.

וְעַל כֵּן בֵּן יְכַבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדֹנָיו. וְאַתֶּם יִשְׂרָאֵל בָּנַי, קַלּוֹן בְּעֵינֵיכֶם לוֹמַר שֶׁאֲנִי אֲבִיכֶם אוֹ שֶׁאַתֶּם עֲבָדִים שֶׁלִּי? וְאִם אָב אֲנִי אַיֵּה כִּבּוּדִי וְגוֹ'. מְשׁוּם כָּךְ וְהִנֵּה בֶן. זֶהוּ בֵּן וַדַּאי, וְלֹא יִשְׂמָעֵאל. זֶהוּ בֵּן שֶׁכִּבֵּד אֶת אָבִיו כָּרָאוּי.

וְהִנֵּה בֶן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ. בֶּן לְשָׂרָה, דִּבְגִינֵיהּ מִיתַת, דִּבְגִינֵיהּ כְּאִיבַת נַפְשָׁהּ עַד דְּנַפְקַת מִינָהּ. וְהִנֵּה בֶן לְשָׂרָה. לְאִסְתַּלָּקָא בְּגִינֵיהּ בְּשַׁעֲתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָתִיב בְּדִינָא עַל עָלְמָא. דִּכְדֵין וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה וְגוֹ' דְּהָא מַדְכְּרֵי לְשָׂרָה בְּגִינֵיהּ דְּיִצְחָק וְעַל דָּא אִיהוּ בֶּן לְשָׂרָה (אנהו מלאכי אמרו). וְהִנֵּה בֶן לְשָׂרָה. (דין) דְּהָא נוּקְבָא נְטָלָא (ליה) לְבָרָא מִן דְּכוּרָא:

וְהִנֵּה בֶן לְשָׂרָה אִשְׁתְּךָ. בֶּן לְשָׂרָה - שֶׁבִּגְלָלוֹ מֵתָה, שֶׁבִּגְלָלוֹ כָּאֲבָה נַפְשָׁה עַד שֶׁיָּצְאָה מִמֶּנָּה. וְהִנֵּה בֶן לְשָׂרָה - לְהִתְעַלּוֹת בִּגְלָלוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם. שֶׁאָז וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה וְגוֹ', שֶׁהֲרֵי מַזְכִּירִים אֶת שָׂרָה מְשׁוּם יִצְחָק, וְעַל זֶה הוּא בֵּן לְשָׂרָה [זה אמרו המלאכים]. וְהִנֵּה בֶן לְשָׂרָה. [זה] שֶׁהֲרֵי הַנְּקֵבָה לוֹקַחַת [את] הַבֵּן מֵהַזָּכָר.

וְשָׂרָה שׁוֹמַעַת פֶּתַח הָאֹהֶל וְהוּא אַחֲרָיו. מַאי וְהוּא אַחֲרָיו, וְהִיא אַחֲרָיו מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא רָזָא אִיהוּ, וְשָׂרָה שׁוֹמַעַת מַה דְּהָוָה אָמַר (פתח האהל דא קודשא בריך הוא. והוא אחריו מאן דהוה אמר) פֶּתַח הָאֹהֶל דָּא דַּרְגָּא תַּתָּאָה. פִּתְחָא דְּמְהֵימְנוּתָא. וְהוּא אַחֲרָיו (דא) דְּאוֹדֵי לֵיהּ דַּרְגָּא עִלָּאָה (נ"א פתח האהל והוא אחריו דא קודשא בהך הוא. פתח האהל דא דרגא תתאה, והוא אחריו דא דרגא עלאה). מִן יוֹמָא דְּהָוַת שָׂרָה בְּעָלְמָא לָא שָׁמְעַת מִלָּה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בַּר הַהוּא שַׁעֲתָא.

וְשָׂרָה שמַעַת פֶּתַח הָאֹהֶל וְהוּא אַחֲרָיו. מַה זֶּה וְהוּא אַחֲרָיו? וְהִיא אַחֲרָיו צָרִיךְ לוֹ! אֶלָּא סוֹד הוּא, וְשָׂרָה שמַעַת מַה שֶׁהָיָה אוֹמֵר [פתח האהל, זה הקדוש ברוך הוא, והוא אחריו מי שהיה אומר] פֶּתַח הָאֹהֶל, זוֹ הַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה, פֶּתַח הָאֱמוּנָה. וְהוּא אַחֲרָיו - [זה] שֶׁהוֹדָה לוֹ הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה [נ"א: פתח האהל והוא אחריו זה הקדוש ברוך הוא, פתח האהל זו הדרגה התחתונה, והוא אחריו זו הדרגה העליונה]. מִיּוֹם שֶׁהָיְתָה שָׂרָה בָּעוֹלָם לֹא שָׁמְעָה דְּבַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פָּרָט לְאוֹתָהּ שָׁעָה.

דְּבָר אַחֵר דְּהַוַת יָתְבָא שָׂרָה פֶּתַח הָאֹהֶל בְּגִין לְמִשְׁמַע מִלִּין. וְהִיא שָׁמְעַת הַאי מִלָּה דְּאִתְבַּשַּׂר בָּהּ אַבְרָהָם. (ד"א) וְהוּא אַחֲרָיו. אַבְרָהָם דְּהַוָה יָתִיב אַחוֹרוֹי דִּשְׁכִינְתָּא: וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בַּיָּמִים. מַאי בָּאִים בַּיָּמִים. שְׁעוּרִין דְּיוֹמִין דְּאִתְחֲזֵי כְּדֵין לְהוּ, חַד מֵאָה וְחַד תִּשְׁעִים, עָאלוּ בְּיוֹמִין שְׁעוּרָא דְּיוֹמִין כְּדְקָא יָאוֹת. בָּאִים בַּיָּמִים. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר כִּי בָא הַיּוֹם דְּאֵעֲרַב יוֹמָא לְמֵיעַל. חָדַל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֹרַח כַּנָּשִׁים. וְהַהִיא שַׁעֲתָא חָמַאת גַּרְמָהּ בְּעִדּוּנָא אָחֳרָא. וּבְגִין כָּךְ אָמְרָה וַאֲדוֹנִי זָקֵן דְּהָא אִיהוּ לָא כְדַאי לְאוֹלָדָא בְּגִין דְּאִיהוּ סָבָא.

דְּבַר אַחֵר - שֶׁהָיְתָה יוֹשֶׁבֶת שָׂרָה פֶּתַח הָאֹהֶל כְּדֵי לִשְׁמֹעַ הַדְּבָרִים, וְהִיא שָׁמְעָה הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁהִתְבַּשֵּׂר בּוֹ אַבְרָהָם. [דבר אחר] וְהוּא אַחֲרָיו - אַבְרָהָם שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב מֵאֲחוֹרֵי הַשְּׁכִינָה. וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בַּיָּמִים. מַה זֶּה בָּאִים בַּיָּמִים? הַשִּׁעוּרִים שֶׁל הַיָּמִים שֶׁאָז נִרְאוּ לָהֶם, הָאֶחָד מֵאָה וְהָאֶחָד תִּשְׁעִים, נִכְנְסוּ בַּיָּמִים הַשִּׁעוּר שֶׁל הַיָּמִים כָּרָאוּי. בָּאִים בַּיָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בָא הַיּוֹם, שֶׁהֶעֱרִיב הַיּוֹם לְהִכָּנֵס. חָדַל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֹרַח כַּנָּשִׁים. וְאוֹתָהּ שָׁעָה רָאֲתָה עַצְמָהּ בְּעִדּוּן אַחֵר, וְלָכֵן אָמְרָה וַאדֹנִי זָקֵן, שֶׁהֲרֵי הוּא לֹא כְּדַאי לְהוֹלִיד כִּי הוּא זָקֵן.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (משלי לא) נוֹדַע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָהּ בְּשִׁבְתּוֹ עִם זִקְנֵי אָרֶץ. תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתַּלַּק בִּיקָרֵיהּ דְּאִיהוּ גָּנִיז וְסָתִים בְּעִילּוּיָא סַגְיָא. לָאו אִיתַי בְּעָלְמָא וְלָא הֲוָה מִן יוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא דְּיָכִיל לְקָיְימָא עַל חָכְמָתָא דִּילֵיהּ וְלָא יָכִיל לְקָיְימָא בֵּיהּ.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (משלי לא) נוֹדַע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָהּ בְּשִׁבְתּוֹ עִם זִקְנֵי אָרֶץ. בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה בִּכְבוֹדוֹ שֶׁהוּא גָּנוּז וְנִסְתָּר בְּעִלּוּי רַב. לֹא הָיָה בָּעוֹלָם וְלֹא הָיָה מֵהַיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם שֶׁיָּכוֹל לַעֲמֹד עַל חָכְמָתוֹ וְלֹא יָכוֹל לַעֲמֹד בּוֹ.

דף קג:

בְּגִין דְּאִיהוּ גָּנִיז וְסָתִים וְאִסְתַּלַּק לְעֵילָּא לְעֵילָּא, וְכֻלְּהוּ עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי לָא יָכְלִין לְאִתְדַּבְּקָא, עַד דְּכֻלְּהוּ אָמְרִין (יחזקאל ג) בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ. תַּתָּאֵי אָמְרֵי דְּאִיהוּ לְעֵילָּא דְּכְתִיב, (תהלים קיג) עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. עִלָּאֵי אָמְרֵי דְּאִיהוּ לְתַתָּא דְּכְתִיב, (תהלים נז) עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ. עַד דְּכֻלְּהוּ עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי אָמְרֵי בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ. בְּגִין דְּלָא אִתְיְדַע וְלָא הֲוָה מַאן דְּיָכִיל לְקָיְימָא בֵּיהּ, וְאַתְּ אֲמַרְתְּ נוֹדַע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָהּ. (דף קג ע"ב)

מִשּׁוּם כִּי הוּא גָּנוּז וְנִסְתָּר וְהִתְעַלֶּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְכָל הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים לֹא יְכוֹלִים לְהִתְדַּבֵּק עַד שֶׁכֻּלָּם אוֹמְרִים (יחזקאל ג) בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. הַתַּחְתּוֹנִים אוֹמְרִים שֶׁהוּא לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (תהלים קיג) עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. הָעֶלְיוֹנִים אוֹמְרִים שֶׁהוּא לְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב (שם נז) עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ. עַד שֶׁכֻּלָּם, עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, אוֹמְרִים בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ, כִּי לֹא נוֹדַע וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיָּכוֹל לַעֲמֹד עִמּוֹ, וְאַתָּה אוֹמֵר נוֹדַע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָהּ?

אֶלָּא וַדַּאי נוֹדַע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָהּ דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִיהוּ אִתְיְדַע וְאִתְדַּבַּק לְפוּם מָה דְּמִשְׁתַּעֵר בְּלִבֵּיהּ כָּל חַד כַּמָּה דְּיָכִיל לְאִדַּבְּקָא בְּרוּחָא דְּחָכְמְתָא. וּלְפוּם מָה דְּמִשְׁתַּעֵר בְּלִבֵּיהּ

הָכִי אִתְיְדַע בְּלִבֵּיהּ. וּבְגִינֵי כָךְ נוֹדָע בַּשִּׁעָרִים בְּאִנּוּן שְׁעָרִים. אֲבָל דְּאִתְיְדַע כְּדְקָא יְאוּת לָא הֲוָה מַאן דְּיָכִיל לְאַדְבָּקָא וּלְמִנְדַע לֵיהּ.

אֶלָּא וַדַּאי נוֹדָע בַּשִּׁעָרִים בַּעֲלָה - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא נוֹדָע וְנִדְבָּק לְפִי מַה שֶּׁמְּשַׁעֵר בְּלִבּוֹ כָּל אֶחָד כַּמָּה שֶׁיָּכוֹל לְהִדָּבֵק בָּרוּחַ שֶׁל הַחָכְמָה. וּלְפִי מַה שֶּׁמְּשַׁעֵר בְּלִבּוֹ, כָּךְ נוֹדָע בְּלִבּוֹ, וְלָכֵן נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים - בְּאוֹתָם הַשְּׁעָרִים. אֲבָל שֶׁנּוֹדָע כָּרְאוּי אֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לְהִדָּבֵק וְלָדַעַת אוֹתוֹ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָה. מַאן שְׁעָרִים. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (תהלים כד) שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם. וּבְגִין אִלּוּ שְׁעָרִים דְּאִנּוּן דַּרְגִּין עִלָּאִין בְּגִינַיְיהוּ אִתְיְדַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְאִי לָא לָא יָכְלִין לְאִתְדַּבָּקָא בֵּיהּ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָה, אֵיזֶה שְׁעָרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כד) שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם. וּמִשּׁוּם הַשְּׁעָרִים הַלָּלוּ, שֶׁהֵם דְּרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, בִּגְלָלָם נוֹדָע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאִם לֹא - לֹא יְכוֹלִים לְהִתְדַּבֵּק בּוֹ.

תָּא חֲזֵי, דְּהָא נְשְׁמָתָא דְּבַר נָשׁ לָאו אִיהוּ (נ"א לא אית) מַאן דְּיָכִיל לְמִנְדַע לֵהּ, אֶלָּא בְּגִין אִלֵּין שַׁיְיפִין דְּגוּפָא וְאִנּוּן דַּרְגִּין דְּעָבְדִין אוּמָנוּתָא דִּנְשְׁמָתָא בְּגִין כָּךְ אִתְיְדַע וְלָא אִתְיְדַע. כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְיְדַע וְלָא אִתְיְדַע בְּגִין דְּאִיהוּ נְשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא רוּחָא לְרוּחָא גָּנִיז וְטָמִיר מִכֹּלָּא, אֲבָל בְּאִנּוּן שְׁעָרִים דְּאִנּוּן פִּתְחִין לְנִשְׁמָתָא אִתְיְדַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

בֹּא רְאֵה, הֲרֵי נִשְׁמַת הָאָדָם אֵין הוּא [אין] מִי שֶׁיָּכוֹל לָדַעַת אוֹתָהּ, אֶלָּא עַל יְדֵי אֲבָרֵי הַגּוּף, וְהֵם הַדְּרָגוֹת שֶׁעוֹשׂוֹת אֻמָּנוּת הַנְּשָׁמָה. מִשּׁוּם כָּךְ נוֹדָע וְלֹא נוֹדָע. כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹדָע וְלֹא נוֹדָע, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נְשָׁמָה לִנְשָׁמָה, רוּחַ לְרוּחַ, גָּנוּז וְטָמִיר מִן הַכֹּל. אֲבָל בְּאוֹתָם הַשְּׁעָרִים, שֶׁהֵם פְּתָחִים לִנְשָׁמָה, נוֹדָע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

תָּא חֲזֵי, אִית פִּתְחָא לְפִתְחָא וְדַרְגָּא לְדַרְגָּא, וּמַנַּיְיהוּ יְדִיעַ יְקָרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. פֶּתַח הָאֹהֶל, דָּא הוּא פִּתְחָא דְּצֶדֶק. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק וְגוֹ' דָּא פִּתְחָא קַדְמָאָה לְאָעֳלָא בֵּיהּ, וּבְהַאי פִּתְחָא אִתְחַזּוּן כָּל שְׁאָר פִּתְחִין עִלָּאִין. מַאן דְּזָכֵי לְהַאי (פתחא) זָכֵי לְמִנְדַע בֵּיהּ וּבְכֻלְּהוֹ שְׁאָר פִּתְחִין בְּגִין דְּכֻלְּהוֹ שָׁרָאן עֲלֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, יֵשׁ פֶּתַח לְפֶתַח וְדַרְגָּה לְדַרְגָּה, וּמַהֶם יְדוּעַ כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. פֶּתַח הָאֹהֶל - זֶהוּ פֶּתַח שֶׁל צֶדֶק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק וְגוֹ'. זֶהוּ פֶּתַח רִאשׁוֹן לְהִכָּנֵס בּוֹ, וּבְפֶּתַח הַזֶּה נִרְאִים כָּל שְׁאָר הַפְּתָחִים הָעֶלְיוֹנִים. מִי שֶׁזּוֹכֶה לָזֶה [לפתח], זוֹכֶה לָדַעַת אוֹתוֹ וּבְכָל שְׁאָר הַפְּתָחִים, מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם שׁוֹרִים עָלָיו.

וְהַשְׁתָּא דְּפִתְחָא דָּא לָא אִתְיְדַע. בְּגִין דְּיִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא וְכֻלְּהוּ פִּתְחִין אִסְתַּלָּקוּ מִנֵּיהּ וְלָא יָכְלִין לְמִנְדַע וּלְאִתְדַּבְּקָא. אֲבָל בְּזִמְנָא דְּיִפְקוּן יִשְׂרָאֵל מִן גָּלוּתָא זְמִינִין כֻּלְּהוּ דַּרְגִּין עִלָּאִין לְמִשְׁרֵי עֲלֵיהּ כְּדְקָא יְאוּת.

וְעַכְשָׁו שֶׁפָּתַח זֶה לֹא נוֹדָע, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת וְכָל הַפְּתָחִים הִסְתַּלְּקוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יְכוֹלִים לַדַּעַת וְלִדְבֹּק. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל יֵצְאוּ מִן הַגָּלוּת, עֲתִידוֹת כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת לִשְׁרוֹת עֲלֵיהֶם כָּרְאוּי.

וּכְדֵין יִנְדְּעוּן בְּנֵי עָלְמָא חָכְמְתָא עִלָּאָה יַקִּירָא מַה דְּלָא הֲווּ יָדְעִין מִקַּדְמַת דְּנָא. דִּכְתִיב, (ישעיה יא) וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְיָ רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יְיָ. כֻּלְּהוּ זְמִינִין לְאַשְׁרָאָה עַל הַאי פִּתְחָא תַּתָּאָה דְּאִיהוּ פֶּתַח הָאֹהֶל. וְכֻלְּהוּ זְמִינִין לְאַשְׁרָאָה עַל מַלְכָּא מְשִׁיחָא בְּגִין לְמֵידַן עָלְמָא דִּכְתִיב וְשָׁפַט בְּצֶדֶק דַּלִּים וְגוֹ'.

וְאָז יְדָעוּ בְּנֵי הָעוֹלָם חָכְמָה עֶלְיוֹנָה נִכְבָּדָה מַה שֶּׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים מִקֶּדֶם לָזֶה, שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא) וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת ה'. כֻּלָּם עֲתִידִים לִשְׁרוֹת עַל הַפֶּתַח הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא פֶּתַח הָאֹהֶל, וְכֻלָּם עֲתִידִים לִשְׁרוֹת עַל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ כְּדֵי לָדוּן הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב וְשָׁפַט בְּצֶדֶק דַּלִּים וְגוֹ'.

בְּגִינֵי כָךְ כַּד אִתְבַּשַּׂר אַבְרָהָם, הַאי דַּרְגָּא הֲוָה אָמַר כְּמָה דְּאִתְּמַר דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה. וַיֹּאמֶר, לָא כְּתִיב מֵאן הֲוָה. וְדָא הוּא פֶּתַח הָאֹהֶל. וְעַל דָּא וְשָׂרָה שׁוֹמַעַת הַאי דַּרְגָּא דְּהֲוָה מַלְיָל עִמֵּיהּ מֵאן דְּלָא הֲוָה שְׁמָעַת מִקַּדְמַת דְּנָא. דִּכְתִיב וְשָׂרָה שׁוֹמַעַת פֶּתַח הָאֹהֶל דְּהֲוָה מְבַשֵּׂר וְאָמַר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ.

מִשּׁוּם כָּךְ, כְּשֶׁהִתְבַּשֵּׂר אַבְרָהָם, הַדַּרְגָּה הַזּוֹ הָיְתָה אוֹמֶרֶת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁכָּתוּב שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה. וַיֹּאמֶר - לֹא כָּתוּב מִי הָיָה, וְזֶהוּ פֶּתַח הָאֹהֶל. וְעַל זֶה וְשָׂרָה שֹׁמַעַת דַּרְגָּה זוֹ שֶׁהָיְתָה מְדַבֶּרֶת עִמּוֹ מֵה שֶׁלֹּא הָיְתָה שׁוֹמַעַת מִקֶּדֶם לָזֶה, שֶׁכָּתוּב וְשָׂרָה שֹׁמַעַת פֶּתַח הָאֹהֶל, שֶׁהָיְתָה מְבַשֶּׂרֶת וְאוֹמֶרֶת שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה הוּא חֲבִיבוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְגַבֵּיהּ דְּאַבְרָהָם, דְּהָא לָא נָפַק מִנֵּיהּ יִצְחָק עַד דְּאִתְגְּזַר, לְבָתַר דְּאִתְגְּזַר אִתְבַּשַּׂר בֵּיהּ בְּיִצְחָק, בְּגִין דְּאִיהוּ כְּדֵין זַרְעָא קַדִּישָׁא, וְעַד לָא אִתְגְּזַר לָאו אִיהוּ זַרְעָא קַדִּישָׁא. וּכְדֵין אִיהוּ כְּמָה דִּכְתִיב, (בראשית א) אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ לְמִינֵהוּ.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה חֲבִיבוּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, שֶׁהֲרֵי לֹא יָצָא מִמֶּנּוּ יִצְחָק עַד שֶׁנִּמּוֹל. אַחַר שֶׁנִּמּוֹל הִתְבַּשֵּׂר עַל יִצְחָק, מִשּׁוּם שֶׁאָז הוּא זֶרַע קָדוֹשׁ, וְטֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל אֵינוֹ זֶרַע קָדוֹשׁ, וְאָז הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א) אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ לְמִינֵהוּ.

וְתָא חֲזֵי, עַד לָא אִתְגְּזַר אַבְרָהָם הַהוּא זַרְעָא דִילֵיהּ לָא הֲוָה קַדִּישָׁא, בְּגִין דְּנָפַק בְּגוֹ עָרְלָה וְאִתְדְּבַק בְּעָרְלָה לְתַתָּא. לְבָתַר דְּאִתְגְּזַר נָפַק הַהוּא זַרְעָא בְּגוֹ קַדִּישָׁא, וְאִתְדְּבַק בִּקְדוּשָׁה דִּלְעֵילָּא וְאוֹלִיד לְעֵילָּא, וְאִתְדְּבַק אַבְרָהָם בְּדַרְגֵּיהּ כְּדְקָא יָאוּת. תָּא חֲזֵי, כַּד אוֹלִיד אַבְרָהָם לְיִצְחָק נָפַק קַדִּישָׁא כְּדְקָא יָאוּת. וְהַאי (נ"א ודאי) מַאי אַעֲדוּ וְאוֹלִידוּ חֲשׁוֹכָא.

וּבֹא וּרְאֵה, טֶרֶם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם זַרְעוֹ לֹא הָיָה קָדוֹשׁ, מִשּׁוּם שֶׁיָּצָא מִתּוֹךְ עָרְלָה וְהִדְבֵּק בָּעָרְלָה לְמַטָּה. אַחַר שֶׁנִּמּוֹל, יָצָא אוֹתוֹ הַזֶּרַע בְּתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, וְנִדְבַּק בַּקְּדֻשָּׁה שֶׁלְּמַעְלָה וְהוֹלִיד לְמַעְלָה, וְנִדְבַּק אַבְרָהָם

בְּדַרְגָּתוֹ כְּרָאוּי. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהוֹלִיד אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק, יָצָא קָדוֹשׁ כָּרָאוּי. וְאֵלּוּ [ודאי] הַמַּיִם שֶׁהָרוּ וְהוֹלִידוּ חֹשֶׁךְ.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאַיל יוֹמָא חַד לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוֹי, אֲמַר לֵיהּ הַאי דִּקְרָא לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִצְחָק דִּכְתִיב וְקָרָאת אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק. אֲמַאי, דְּהָא אִתְחֲזֵי דְּעַד לָא נָפַק לְעָלְמָא קָרָא לֵיהּ יִצְחָק. אֲמַר לֵיהּ הָא אִתְּמַר דְּאֶשָּׁא נָטַל מַיָּא. דְּהָא מַיָּא מִסְטָרָא דִּגְבוּרָה קָא אַתְיָין. וְתוּ (נ"א ותא שאיל להו ללואי) (שאיל ליה) לֵוָאֵי דְּאִנּוּן בְּדִיחִין לְהַהוּא סִטְרָא בְּמָאנֵי זֻמָּר וְתֻשְׁבְּחָן לָקֵבֵיל הַאי סִטְרָא, בְּגִין כָּךְ יִצְחָק אִיהוּ חֶדְוָה בְּגִין דְּאָתֵי מֵהַהוּא סִטְרָא וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאַל יוֹם אֶחָד אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו. אָמַר לוֹ, זֶה שֶׁקָּרָא לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִצְחָק, שֶׁכָּתוּב וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק, לָמָּה? שֶׁהֲרֵי נִרְאֶה שֶׁעַד שֶׁלֹּא יָצָא לָעוֹלָם קָרָא לוֹ יִצְחָק? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁאֵשׁ לוֹקַחַת מַיִם, שֶׁהֲרֵי הַמַּיִם בָּאִים מִצַּד שֶׁל הַגְּבוּרָה, וְעוֹד [נ"א: ובא תשאל מהלוים] [שאל אותו] הַלְוִיִּם שֶׁהֵם מְשַׁמְּחִים לְאוֹתוֹ הַצַּד בִּכְלֵי זֶמֶר וְתִשְׁבָּחוֹת כְּנֶגֶד הַצַּד הַזֶּה, מִשּׁוּם כָּךְ יִצְחָק הוּא חֶדְוָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בָּא מֵאוֹתוֹ צַד וְנִדְבָּק בּוֹ.

דף קד.

תָּא חֲזֵי, יִצְחָק בְּדִיחוּתָא חֶדְוָה דְּאִתְחַלַּף מַיָּא בְּאֶשָּׁא וְאֶשָּׁא בְּמַיָּא, וְעַל דָּא אִקְרֵי הָכִי. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרֵי לֵיהּ (דף קד ע"א) הָכִי עַד לָא יִפּוֹק לְעָלְמָא שְׁמָא דָּא וְאוֹדַע לֵיהּ לְאַבְרָהָם.

בֹּא רְאֵה, יִצְחָק צְחוֹק, חֶדְוָה שֶׁמַּחֲלִיפָה מַיִם בְּאֵשׁ וְאֵשׁ בְּמַיִם, וְעַל זֶה נִקְרָא כָּךְ. וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ כָּךְ בְּטֶרֶם יָצָא לָעוֹלָם בְּשֵׁם זֶה וְהוֹדִיעַ לְאַבְרָהָם.

וְתָא חֲזֵי, בְּכֻלְּהוּ אָתָּרְנִין שָׁבַח לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִקְרֵי לוֹן שְׁמָהָן, וְאַפִּילּוּ נָשֵׁי הֲווּ קָרָאן לִבְנַיְיהוּ שְׁמָהָן, אֲבָל הָכָא לָא שָׁבַח קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאִמֵּיהּ לְמִקְרֵי לֵיהּ שְׁמָא אֶלָּא לְאַבְרָהָם, דִּכְתִיב וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק אֲנִי הוּא, וְלָא אָחֳרָא, בְּגִין לְאַחְלָפָא מַיָּא בְּאֶשָּׁא וְאֶשָּׁא בְּמַיָּא לְאַכְלְלָא לֵיהּ בְּסִטְרַיהּ.

וּבֹא וּרְאֵה, בָּכָל הָאֲחֵרִים הִשְׁאִיר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִקְרֹא לָהֶם שֵׁמוֹת, וַאֲפִלּוּ נָשִׁים הָיוּ קוֹרְאוֹת לִבְנֵיהֶן שֵׁמוֹת, אֲבָל כָּאן לֹא הִשְׁאִיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאִמּוֹ לִקְרֹא לוֹ שֵׁם, אֶלָּא לְאַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק. אַתָּה וְלֹא אַחֵר. כְּדֵי לְהַחֲלִיף מַיִם בְּאֵשׁ וְאֵשׁ בְּמַיִם לְהַכְלִילוֹ בְּצִדּוֹ.

כֵּיוָן דְּאִתְבַּשַּׂר אַבְרָהָם בְּיִצְחָק, מַה כְּתִיב וַיָּקוּמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִיפוּ עַל פְּנֵי סְדוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אַנְהַג קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא טִיבוּ עִם כָּל בְּרִיָּין וְכָל שֶׁכֵּן לְאִנּוּן דְּאָזְלֵי בְּאָרְחוֹי, דְּאִפִּילּוּ בִּזְמָנָא דְּבָעֵי לְמֵידַן עָלְמָא, אִיהוּ גָּרִים לְמַאן דְּרָחִים לֵיהּ לְמִזְכֵּי בְּמִלָּה עַד לָא יֵיתֵי הַהוּא דִּינָא לְעָלְמָא.

כֵּיוָן שֶׁהִתְבַּשֵּׂר אַבְרָהָם בְּיִצְחָק, מַה כְּתִיב? וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִפוּ עַל פְּנֵי סְדֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בֹּא רְאֵה כַּמָּה נוֹהֵג הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טוֹבָה עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן לְאוֹתָם שֶׁהוֹלְכִים בְּדַרְכָיו, שֶׁאֲפִלּוּ בִּזְמַן שֶׁרוֹצֶה לְדוּן אֶת הָעוֹלָם, הוּא גּוֹרֵם לְמִי שֶׁאוֹהֵב אוֹתוֹ לִזְכּוֹת בַּדָּבָר עַד שֶׁלֹּא יָבֹא אוֹתוֹ הַדִּין לָעוֹלָם. דְּתָנִינָן בְּשַׁעֲתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָחִים לֵיהּ לְבַר נָשׁ, מְשַׁדַּר לֵיהּ דּוֹרוֹנָא, וּמַאן אִיהוּ, מִסְכֵּנָא, בְּגִין דְּיִזְכֵּי בֵּיהּ. וְכֵיוָן דְּזָכֵי בֵּיהּ, אִיהוּ אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ חַד חוּטָא דְּחֶסֶד דְּאִתְמְשַׁךְ מִסְּטַר יְמִינָא וּפָרִישׁ אֲרֵישֵׁיהּ וְרֵשִׁים לֵיהּ, בְּגִין דְּכַד יֵיתֵי דִּינָא לְעָלְמָא הַהוּא מְחַבָּלָא יְזַדְּהַר בֵּיהּ, וְזַקֵּיף עֵינוֹי וְחָמָא לְהַהוּא רְשִׁימוּ וּכְדֵין אִסְתַּלַּק מִנֵּיהּ וְאִזְדַּהַר בֵּיהּ. בְּגִינֵי כָךְ אַקְדִּים לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמָה דְּיִזְכֵּי.

שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֶת הָאָדָם, שׁוֹלֵחַ לוֹ דּוֹרוֹן, וּמֵיהוּ? הֱעָנִי, כְּדֵי לִזְכּוֹת בּוֹ. וְכֵיוָן שֶׁזּוֹכֶה בּוֹ, הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד שֶׁנִּמְשָׁךְ מִצַּד הַיָּמִין וּפוֹרֵס עַל רֹאשׁוֹ וְרוֹשֵׁם אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁכְּשֶׁיָּבֹא הַדִּין לָעוֹלָם, אוֹתוֹ הַמַּשְׁחִית יִזְדַּהֵר בּוֹ, וּמַרִים עֵינָיו וְרוֹאֶה אוֹתוֹ הָרֹשֶׁם, וְאָז מִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ וְנִזְהָר עָלָיו. מִשּׁוּם כָּךְ מַקְדִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמָה שֶׁיִּזְכֶּה.

וְתָא חֲזֵי, כַּד בָּעֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַיְתָאָה דִּינָא עַל סְדוֹם, אַזְכֵּי קֹדֶם לְאַבְרָהָם וְשַׁדַּר לֵיהּ דּוֹרוֹנָא לְמִזְכֵּי עִמֵּהּוֹן בְּגִין לְשֵׁזָבָא לְלוֹט בַּר אֲחוּהָ מִתַּמָּן, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה. וְלָא כְּתִיב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת לוֹט, דְּהָא בִּזְכוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם אִשְׁתְּזִיב. וּמַאי וַיִּזְכֹּר, דְּדָכִיר לֵיהּ מַאי דְּאַזְכֵּי קֹדֶם עִם אִנּוּן תְּלַת מַלְאָכִין.

וּבָא וּרְאֵה, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָבִיא דִּין עַל סְדֹם, זָכָה קֹדֶם אֶת אַבְרָהָם וְשָׁלַח לוֹ דּוֹרוֹן לִזְכּוֹת עִמָּהֶם כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת לוֹט בֶּן אֲחִיו מִשָּׁם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה, וְלֹא כָתוּב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת לוֹט, שֶׁהֲרֵי בִּזְכוּת אַבְרָהָם נִצַּל. וּמַה זֶּה וַיִּזְכֹּר? שֶׁזָּכַר אוֹתוֹ מַה שֶּׁזָּכָה קֹדֶם עִם אוֹתָם שְׁלֹשֶׁת הַמַּלְאָכִים.

כְּגַוְונָא דְּא בַּר נָשׁ דְּיִזְכֵּי בִּצְדָקָה עִם בְּנֵי נָשָׁא, בְּשַׁעֲתָא דְּדִינָא שָׁרְיָא בְּעָלְמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַדְכַּר לֵיהּ לְהַהִיא צְדָקָה דְּעָבַד. בְּגִין דְּבְכָל שַׁעֲתָא דְּזָכֵי בַּר נָשׁ הָכִי אַכְתִּיב עֲלֵיהּ לְעֵילָּא, וְאַפִּילּוּ בְּשַׁעֲתָא דְּדִינָא שָׁרְיָא עֲלוֹי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִדְכַּר לֵיהּ לְהַהוּא טִיבוּ דְּעָבַד וְזָכָה עִם בְּנֵי נָשָׁא. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי יא) וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת. בְּגִינֵי כָךְ אַקְדִּים לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַבְרָהָם בְּגִין דְּיִזְכֵּי וְיֹשֵׁזִיב לְלוֹט.

כְּמוֹ זֶה, בֶּן אָדָם שֶׁזּוֹכֶה בִּצְדָקָה עִם בְּנֵי אָדָם, בְּשָׁעָה שֶׁדִּין שָׁרוּי בָּעוֹלָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹכֵר לוֹ אֶת אוֹתָהּ הַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה. מִשּׁוּם שֶׁבְּכָל שָׁעָה שֶׁזּוֹכֶה בֶּן אָדָם, כָּךְ נִכְתָּב עָלָיו לְמַעְלָה. וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁדִּין שׁוֹרֶה עָלָיו, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹכֵר אֶת אוֹתוֹ הַטּוֹב שֶׁעָשָׂה וְזָכָה עִם בְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יא) וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת. מִשּׁוּם כָּךְ הִקְדִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה וְיַצִּיל אֶת לוֹט.

וַיַּשְׁקִיפוּ עַל פְּנֵי סְדוֹם. תָּא חֲזֵי, וַיָּקוּמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים. מֵהָהִיא סְעוּדָה דְּאִתְקִין לוֹ אַבְרָהָם וְזָכָה בְּהוּ. אַף עַל גַּב דְּמַלְאָכִין הָווּ, זָכָה בְּהוּ, וְכָל הַהוּא מֵיכְלָא לָא אִשְׁתְּאַר מִנַּיְיהוּ כְּלוּם, בְּגִינֵי דְּאַבְרָהָם, וּלְמִזְכֵּי בֵּיהּ, דְּהָא כְּתִיב וַיֹּאכֵלוּ בְּאֶשֶׁא דִלְהוֹן (קכ א) אִתְאֲכִיל.

וַיַּשְׁקִפוּ עַל פְּנֵי סְדֹם. בֹּא רְאֵה, וַיָּקֻמוּ הָאֲנָשִׁים מִשָּׁם, מֵאוֹתָהּ סְעוּדָה שֶׁתִּקֵּן לָהֶם אַבְרָהָם וְזָכָה בָּהֶם. אַף עַל גַּב שֶׁהָיוּ מַלְאָכִים, זָכָה בָּהֶם. וְכָל אוֹתוֹ מַאֲכָל לֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כְּלוּם, מִשּׁוּם אַבְרָהָם, וּלְזַכּוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב וַיֹּאכֵלוּ, בְּאֵשׁ שֶׁלָּהֶם נֶאֱכַל.

וְאִי תֵּימָא הָא תְּלַת מַלְאָכִין הָווּ. הַאי אֶשָּׁ"א. וְהַאי מַיָּ"א. וְהַאי רוּחָ"א. אֶלָּא כָּל חַד וְחַד כְּלִיל בְּחַבְרֵיהּ וּבְגִינֵי כָךְ וַיֹּאכֵלוּ. כְּגַוְונָא דְּא (שמות כד) וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. אֲכִילָה וַדַּאִית אֲכָלוּ דְּאִתְזָנוּ מִן שְׁכִינְתָּא, אוּף הָכָא וַיֹּאכֵלוּ גָּרְמוּ (נ"א נרמז רמז) לְאִתְזָנָא (מניה) מֵהַהוּא סִטְרָא דְאַבְרָהָם אִתְדְּבַק בֵּיהּ, וּבְגִין כָּךְ לָא אַשְׁאֲרוּ מִמַּה דְּיָהִיב לוֹן אַבְרָהָם כְּלוּם.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי שְׁלֹשָׁה מַלְאָכִים הָיוּ? זֶה א"שׁ וְזֶה מַי"ם וְזֶה רוּ"חַ. אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּלוּל בַּחֲבֵרוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיֹּאכֵלוּ. כְּמוֹ זֶה (שמות כד) וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. אֲכִילָה וַדַּאִית הֵם אָכְלוּ, שֶׁנִּזּוֹנוּ מֵהַשְּׁכִינָה. אַף כָּאן וַיֹּאכֵלוּ - גָּרְמוּ [נ"א: נרמז רמז] לְהִזּוֹן [ממנו] מֵאוֹתוֹ הַצַּד שֶׁאַבְרָהָם נִדְבַּק בּוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ לֹא הִשְׁאִירוּ כְּלוּם מִמַּה שֶׁנָּתַן לָהֶם אַבְרָהָם.

כְּגַוְונָא דְּא בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמִשְׁתֵּי מֵהַהוּא כַּסָּא דִּבְרָכָה, בְּגִין דְּיִזְכֵּי לְהַהִיא בְּרָכָה דִּלְעֵילָּא. אוּף אִנּוּן אָכְלוּ מִמַּה דְּאַתְקִין לוֹן אַבְרָהָם בְּגִין דְּיִזְכּוּן לְאִתְזָנָא מִסִּטְרָא דְאַבְרָהָם. דְּהָא מֵהַהוּא סִטְרָא נָפִיק מְזוֹנָא לְכֻלְּהוּ מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי. וַיַּשְׁקִיפוּ, אִתְעָרוּתָא דְּרַחֲמֵי לְשֵׁיזָבָא לְלוֹט. כְּתִיב הָכָא וַיַּשְׁקִיפוּ וּכְתִיב הָתָם (דברים כו) הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשֶׁךָ. מַה לְּהַלָּן לְרַחֲמֵי אוּף הָכָא לְרַחֲמֵי.

כְּמוֹ כֵן צָרִיךְ הָאָדָם לִשְׁתּוֹת מֵאוֹתָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לְאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁלְּמַעְלָה, אַף הֵם אָכְלוּ מִמַּה שֶׁתִּקֵּן לָהֶם אַבְרָהָם כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוּ לְהִזּוֹן מֵהַצַּד שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהֲרֵי מֵאוֹתוֹ צַד יוֹצֵא מָזוֹן לְכָל הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים. וַיַּשְׁקִפוּ, הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל רַחֲמִים לְהַצִּיל אֶת לוֹט. כָּתוּב כָּאן וַיַּשְׁקִפוּ, וְכָתוּב שָׁם (דברים כו) הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשֶׁךָ. מַה לְּהַלָּן לְרַחֲמִים - אַף כָּאן לְרַחֲמִים.

דף קד:

וְאַבְרָהָם הוֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם. לְמֶעְבַּד לוֹן לְוָיָה. אָמַר רַבִּי יֵיסָא אִי תֵּימָא דְּאַבְרָהָם יָדַע דְּמַלְאָכִין אִנּוּן אֲמַאי אַעֲבִיד לוֹן לְוָיָה. אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אַף עַל גַּב דְּהֲוָה יָדַע (רגיל הוה למעבד לכלהו בני נשא דזמינין עמיה למעבד לון לויה) (נ"א מה דהוה רגיל למעבד עם בני נשא עבד בהו ואלוי לון) בְּגִין דְּכָךְ אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמֶעְבַּד לְוָיָה לְאוּשְׁפִּיזִין דְּהָא כֹּלָּא בְּהַאי תַּלְיָא, וּבְעוֹד דְּאִיהוּ הֲוָה אָזִיל עִמְּהוֹן אִתְגְּלִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵיהּ דְּאַבְרָהָם דִּכְתִיב וַיְיָ

אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה. וַיְיָ הוּא וּבֵית דִּינֵיהּ, בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה אָזִיל (דף קד ע"ב) עִמְּהוֹן.

וְאַבְרָהָם הֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם, לְעַשּׂוֹת לָהֶם לְוָיָה. אָמַר רַבִּי יֵיסָא, אִם תֹּאמַר שֶׁאַבְרָהָם יָדַע שֶׁהֵם מַלְאָכִים, לְמָה עָשָׂה לָהֶם לְוָיָה? אֶלָּא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַף עַל גַּב שֶׁיָּדַע [רגיל היה לעשות לכל בני האדם שמזמנים עמו לעשות להם לויה]. [מה שהיה רגיל לעשות עם בני אדם עשה בהם ולוה אותם], מִשּׁוּם שֶׁכְּךָ צָרִיךְ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת לְוָיָה לְאוֹרְחִים, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל תְּלוּי בָּזֶה. וּבְעוֹד שֶׁהוּא הָיָה הוֹלֵךְ עִמָּם, הִתְגַּלָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶל אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב וַה' אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה. וַה' - הוּא וּבֵית דִּינוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה הוֹלֵךְ עִמָּם.

תָּא חֲזֵי כַּד בַּר נָשׁ עָבִיד לְוָיָה (לבר נש) לְחַבְרֵיהּ אִיהוּ אַמְשִׁיךְ (עליה) לְשָׁכִינְתָּא לְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדֵיהּ וּלְמַהַךְ עִמֵּיהּ בְּאָרְחָא לְשַׁזָּבָא לֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְלַוּוּיֵי לְאוּשְׁפִּיזָא בְּגִין דְּחַבְּרָ לֵיהּ לְשָׁכִינְתָּא וְאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ לְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבֶּן אָדָם עוֹשֶׂה לְוָיָה [לאדם] לַחֲבֵרוֹ, הוּא מוֹשֵׁךְ אֶת הַשְּׁכִינָה לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ וְלָלֶכֶת עִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ לְהַצִּילוֹ, וְלָכֵן צָרִיךְ אָדָם לְלַוּוֹת אֶת הָאוֹרֵחַ כְּדֵי לְחַבֵּר עִמּוֹ שְׁכִינָה וּמוֹשֵׁךְ עָלָיו לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ.

בְּגִין כָּךְ וַיְיָ אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח (עמוס ג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה יְיָ אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים. זַכָּאִין אִנּוּן זַכָּאֵי עָלְמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בְּהוּ, בְּכָל מַה דְּאִיהוּ עָבִיד בָּרְקִיעָא וְזַמִּין לְמֶעְבַּד בְּעָלְמָא, עַל יְדֵי דְּזַכָּאִין עָבִיד לֵיהּ, וְלָא כַּסֵּי מִנַּיְיהוּ לְעָלְמִין כְּלוּם. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לְשַׁתָּפָא בַּהֲדֵיהּ (לצדיקיא דלא תהא פתחון פה לרשיעייא בכל מה דאיהו עביד. תא חזי, כלא גלי קודשא בריך הוא) לְצַדִּיקַיָּא בְּגִין דְּאִנּוּן אַתְיָין וּמַזְהִירִין לִבְנֵי נָשָׁא לְאָתְבָא מֵחוֹבַיְיהוּ וְלָא יִתְעַנְּשׁוּן מִגּוֹ דִּינָא עִלָּאָה וְלָא יֵהֵא לוֹן פִּתְחָא דְּפוּמָא לְגַבֵּיהּ. בְּגִינֵי כָךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹדַע לוֹן רָזָא דְּאִיהוּ עָבִיד בְּהוּ דִּינָא. תּוּ בְּגִין דְּלָא יֵימְרוּן דְּהָא בָּלָא דִּינָא עָבִיד בְּהוּ דִּינָא.

מִשּׁוּם כָּךְ, וַה' אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, (עמוס ג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים. אַשְׁרֵיהֶם צַדִּיקֵי הָעוֹלָם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָהֶם, וְכָל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה בָּרָקִיעַ וְעָתִיד לַעֲשׂוֹת בָּעוֹלָם - עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים עוֹשֶׂה אוֹתוֹ, וְלֹא מְכַסֶּה מֵהֶם כְּלוּם לְעוֹלָמִים, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְשַׁתֵּף עִמּוֹ אֶת [הצדיקים שלא יהיה פתחון פה לרשעים בכל מה שהוא עושה, בא ראה, הכל מגלה הקדוש ברוך הוא] לַצַּדִּיקִים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם בָּאִים וּמַזְהִירִים אֶת בְּנֵי הָאָדָם לָשׁוּב מֵחֲטָאֵיהֶם וְלֹא יֵעָנְשׁוּ מִתּוֹךְ הַדִּין הָעֶלְיוֹן וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם פִּתְחוֹן פֶּה אֲלֵיו. מִשּׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם הַסּוֹד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָהֶם הַדִּין. וְעוֹד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁהֲרֵי בְּלִי דִּין עָשָׂה בָהֶם דִּין.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר וַוי לוֹן לְחַיָּיבַיָּא דְּלָא יָדְעִין וְלָא מַשְׁגִּיחִין וְלָא יָדְעִין לְאִסְתַּמְּרָא מֵחוֹבַיְיהוּ. וּמַה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּי כָּל עוֹבָדוֹהִי קְשׁוֹט וְאוֹרְחָתֵיהּ דִּין. לָא עָבִיד כָּל מַה דְּעָבִיד

בְּעָלְמָא עַד דְּגָלֵי לְהוּ לְצַדִּיקַיָּיא בְּגִין דְּלָא יְהֵא לוֹן פִּתְחָא דְפוּמָא לְבָנֵי נָשָׁא. (כאן שייך מה שבסוף הספר סימן ח"י, עי' לקמן דף ק"ו ע"א ותמצאנו שם) גַּבֵּי בְּנֵי נָשָׁא לֹא כָל שֶׁכֵּן דְּאִית לוֹן לְמֶעְבַּד מִלַּיְיהוּ דְּלָא יַמְלִלוּן בְּנֵי נָשָׁא סִטְיָא עֲלֵיהוֹן. וְכֵן כְּתִיב, (במדבר לב) וְהָיִיתֶם נְקִיִּים מֵיְיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל. וְאִית לוֹן לְמֶעְבַּד דְּלָא יְהֵא לוֹן פִּתְחוֹן פֶּה לִבְנֵי נָשָׁא, וְיִתְרוּוּן בְּהוֹן אִי אִנּוּן חָטָאן וְלָא מַשְׁגִּחֵי לְאִסְתַּמָּרָא, דְּלָא יְהֵא לֵיהּ לְמִדַּת דִּינָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא פִּתְחָא דְפוּמָא לְגַבַּיְיהוּ. וּבְמָה, בִּתְשׁוּבָה וְעוֹבָדִין דְּכַשְׁרָן.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אוֹי לָרְשָׁעִים שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׁגִּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים לְהִשָּׁמֵר מֵחֲטָאֵיהֶם. וּמָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו אֱמֶת וּדְרָכָיו דִּין אֵינוֹ עוֹשֶׂה כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה בָּעוֹלָם עַד שֶׁמְּגַלֶּה לַצַּדִּיקִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם פִּתְחוֹן פֶּה לִבְנֵי אָדָם, אֲצֶל בְּנֵי אָדָם לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת דִּבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא יָדְּברוּ בְּנֵי אָדָם לָשׁוֹן הָרַע בָּהֶם. וְכֵן כָּתוּב (במדבר לב) וִהְיִיתֶם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם פִּתְחוֹן פֶּה לִבְנֵי אָדָם, וְיִתְרוּ בָהֶם אִם הֵם חוֹטְאִים וְלֹא מַשְׁגִּיחִים לְהִשָּׁמֵר, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לְמִדַּת הַדִּין שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פִּתְחוֹן פֶּה אֲלֵיהֶם, וּבַמֶּה? בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים.

דף קה.

תָּא חֲזֵי, וַיְיָ אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהֵב כָּל אַרְעָא לְאַבְרָהָם (דף קה ע"א) לְמֶהֱוֵי לֵיהּ אַחְסָנַת יְרוּתָא לְעָלְמִין, דִּכְתִיב כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וְגוֹ'. וּכְתִיב שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה. וּלְבָתַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִצְטְרִיךְ לְאַעֲקָרָא אַתְרִין אִלֵּין. אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּבָר יַהֲבִית יַת אַרְעָא לְאַבְרָהָם, וְהוּא אַבָּא לְכֹלָּא, דִּכְתִיב כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ. וְלָא יָאוֹת לִי לְמִמְחֵי בְּנִין וְלָא אוֹדַע לַאֲבוּהוֹן דְּקָרִית לֵיהּ אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. וּבְגִין כָּךְ אִצְטְרִיךְ לְאוֹדַע לֵיהּ, בְּגִין כָּךְ (אמר) וַיְיָ אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה.

בֹּא רְאֵה, וה' אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן אֶת כָּל הָאָרֶץ לְאַבְרָהָם לִהְיוֹת לוֹ נַחֲלַת יֵרֻשָּׁה לְעוֹלָמִים, שֶׁכָּתוּב כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וְגוֹ', וְכָתוּב שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה. וּלְאַחַר מִכֵּן הִצְטָרֵךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲקֹר אֶת הַמְקוֹמוֹת הַלָּלוּ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּבָר נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ לְאַבְרָהָם, וְהוּא אָב לַכֹּל, שֶׁכָּתוּב כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ, וְלֹא נָאֶה לִי לִמְחוֹת בָּנִים בְּלִי לְהוֹדִיעַ לָאֲבִיהֶם שֶׁקְּרָאתִי לוֹ אַבְרָהָם אוֹהֲבִי, וּמִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, מִשּׁוּם כָּךְ [אמר] וה' אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא תָּא חֲזֵי (קיא א) עִנְוָתָנוּתָא דְּאַבְרָהָם, דְּאַף עַל גַּב דְּאָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה כִּי רַבָּה. וְעִם כָּל דָּא דְּאוֹרִיךְ עִמֵּיהּ וְאוֹדַע לֵיהּ דְּבָעֵי לְמֶעְבַּד דִּינָא בִּסְדוֹם, לָא בָּעָא קַמֵּיהּ לְשֵׁזָבָא לֵיהּ לְלוֹט וְלָא יַעֲבִיד בֵּיהּ דִּינָא. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּלָא לְמִתְבַּע אַגְרָא מִן עוֹבָדוֹי.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, בֹּא רְאֵה עֲנָוְתָנוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רַבָּה, וְעִם כָּל זֶה שֶׁהֶאֱרִיךְ עִמּוֹ וְהוֹדִיעַ לוֹ שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת דִּין בִּסְדֹם, לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהַצִּיל אֶת לוֹט וְלֹא יַעֲשֶׂה בּוֹ דִּין. מָה הַטַּעַם בִּשְׁבִיל? שֶׁלֹּא לִתְבֹּעַ שְׂכַר מִמַּעֲשָׂיו.

וְעַל דָּא שָׁלַח קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְלוֹט וְשֵׁזִיב לֵיהּ בְּגִינֵיהּ דְּאַבְרָהָם. דִּכְתִיב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה וְגוֹ'. מַאי אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט הָא אִתְּמַר. אֲבָל בְּגִין דְּכֻלְּהוּ חַיָּיבִין וְלָא אִשְׁתְּכַח (ביניהו), מִכֻּלְּהוּ דְּאִית לֵיהּ מִידֵּי דִּזְכוּ, בַּר לוֹט. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא בְּכָל אֲתַר דְּדָיְירִין בֵּיהּ חַיָּיבִין חָרִיב אִיהוּ.

וְעַל זֶה שָׁלַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת לוֹט וְהִצִּילוֹ מִשּׁוּם אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה וְגוֹ'. מַה זֶּה אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט? הֲרֵי נֶאֱמַר, אֲבָל מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם רְשָׁעִים וְלֹא נִמְצָא [ביניהם] מִכֻּלָּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ דְּבַר זְכוּת פָּרַט לְלוֹט. מִכָּאן לָמַדְנוּ, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁדָּרִים בּוֹ רְשָׁעִים הוּא חָרֵב.

אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט. (קח א) וְכִי בְּכֻלְּהוּ הֲוָה יָתִיב לוֹט, אֶלָּא בְּגִינֵיהּ הֲווּ יַתְבֵי דְּלָא אִתְחָרְבוּ. וְאִי תֵּימָא בְּזְכוּתֵיהּ, לָא. אֶלָּא בִּזְכוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן תָּא חֲזֵי, דְּשִׁמּוּשָׁא דְּעָבִיד בַּר נָשׁ לְזַכָּאָה, הַהוּא שִׁמּוּשָׁא אָגִין עֲלֵיהּ בְּעָלְמָא. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ חַיָּיבָא, אוֹלִיף מֵאָרְחוֹי וְעָבִיד לוֹן.

אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט, וְכִי בְּכֻלָּם יָשַׁב לוֹט? אֶלָּא בִּגְלָלוֹ הָיוּ מְיֻשָּׁבִים וְלֹא חָרְבוּ. וְאִם תֹּאמַר בִּזְכוּתוֹ - לֹא! אֶלָּא בִּזְכוּת אַבְרָהָם. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה שֶׁשִּׁמּוּשׁ שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה לְצַדִּיק, אוֹתוֹ שִׁמּוּשׁ מֻגָּן עָלָיו בָּעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהוּא רָשָׁע, לוֹמֵד מִדְּרָכָיו וְעוֹשֶׂה אוֹתָם.

תָּא חֲזֵי דְּהָא בְּגִין דְּאִתְחַבַּר לוֹט בַּהֲדֵיהּ דְּאַבְרָהָם אַף עַל גַּב דְּלָא אוֹלִיף כָּל עוֹבָדוֹי, אוֹלִיף לְמֶעְבַּד טִיבוּ עִם בְּרִיָּין כְּמָה דְּהֲוָה עָבִיד אַבְרָהָם, וְדָא הוּא דְּאוֹתִיב לְכָל אִנּוּן קַרְתֵּי כָּל הַהוּא זִמְנָא דְּיִתְבוּ בָּתַר דְּעָאל לוֹט בֵּינַיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם שֶׁהִתְחַבֵּר לוֹט עִם אַבְרָהָם - אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא לָמַד כָּל מַעֲשָׂיו, לָמַד לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַבְּרִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה אַבְרָהָם, וְזֶהוּ שֶׁהָיָה מְיַשֵּׁב אֶת כָּל אוֹתָן הֶעָרִים כָּל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהָיוּ מְיֻשָּׁבִים אַחַר שֶׁנִּכְנַס לוֹט בֵּינֵיהֶם.

דף קה:

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן תָּא חֲזֵי, דִּשְׁכִינְתָּא לָא אַעְדֵי מִנֵּיהּ דְּאַבְרָהָם בְּהַהִיא שַׁעֲתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לֵיהּ (בההוא זמנא דקודשא בריך הוא עמיה), אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְהָא שְׁכִינְתָּא הֲוָה מַלְיָיל עִמֵּיהּ דְּהָא (בדרגא) דָּא אִתְגְּלֵי עֲלֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּכְתִיב, (שמות ו) וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי. אָמַר לֵיהּ הָכִי הוּא וַדַּאי. וְתָא חֲזֵי מַה כְּתִיב וַיֹּאמֶר יְיָ זַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה. בְּקַדְמִיתָא וַיְיָ אָמַר. וּלְבַסּוֹף וַיֹּאמֶר יְיָ זַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה וְגוֹ'. דָּא אִיהוּ דַּרְגָּא עִלָּאָה דְּאִתְגְּלֵי לֵיהּ עַל דַּרְגָּא תַּתָּאָה, (דף קה ע"ב)

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה שֶׁשְּׁכִינָה לֹא זָזָה מֵאַבְרָהָם בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ [באותו זמן שהקדוש ברוך הוא עמו]. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וַהֲרֵי שְׁכִינָה הָיְתָה מְדַבֶּרֶת עִמּוֹ, שֶׁהֲרֵי [בדרגה] זוֹ הִתְגַּלָּה אֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (שמות ו) וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי. אָמַר לוֹ, כָּךְ זֶה וַדַּאי. וּבֹא וּרְאֵה מַה כָּתוּב, וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה. בַּהַתְחָלָה וַה' אָמַר, וּלְבַסּוֹף וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה וְגוֹ'. זוֹהִי הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁהִתְגַּלְּתָה לוֹ עַל הַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה.

מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם (דף קד ע"ב) וַיְיָ אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם וְגוֹ' מַה כְּתִיב לְמַעְלָה וַיְקוּמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִיפוּ עַל פְּנֵי סְדוֹם לַעֲשׂוֹת דִּין בָּרְשָׁעִים. מַה כְּתִיב אַחֲרָיו הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם. אָמַר רַב חַסְדָּא אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִּין בָּרְשָׁעִים עַד שֶׁנִּמְלֵךְ בְּנִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (איוב ד) מִנִּשְׁמַת אֱלוֹהַּ יֹאבֵדוּ. וּכְתִיב הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּלוּם יֵשׁ לִי לַעֲשׂוֹת דִּין בָּרְשָׁעִים עַד שֶׁאֶמְלֵךְ בְּנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, וְאוֹמֵר לָהֶם, הָרְשָׁעִים חָטְאוּ לְפָנַי, אֶעֱשֶׂה בָהֶם דִּין, שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה וְחַטָּאתָם וְגוֹ'.

וַה' אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם וְגוֹ'. מַה כְּתוּב לְמַעְלָה? וַיָּקֻמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִפוּ עַל פְּנֵי סְדֹם, לַעֲשׂוֹת דִּין בָּרְשָׁעִים. מַה כְּתוּב אַחֲרָיו? הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם. אָמַר רַב חַסְדָּא, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִּין בָּרְשָׁעִים עַד שֶׁנִּמְלָךְ בְּנִשְׁמָתָם שֶׁל צַדִּיקִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב ד) מִנִּשְׁמַת אֱלוֹהַּ יֹאבֵדוּ. וְכָתוּב הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: כְּלוּם יֵשׁ לִי לַעֲשׂוֹת דִּין בָּרְשָׁעִים עַד שֶׁאֶמְלֵךְ בְּנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. וְאוֹמֵר לָהֶם: הָרְשָׁעִים חָטְאוּ לְפָנַי, אֶעֱשֶׂה בָהֶם דִּין, שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה וְחַטָּאתָם וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ הַנִּשְׁמָה עוֹמֶדֶת בְּמְקוֹמָהּ וְהִיא יְרֵאָה לְהִתְקָרֵב אֵלָיו וְלוֹמַר לְפָנָיו כְּלוּם, עַד שֶׁיֹּאמַר לְמטטרו"ן שֶׁיְּגַיְּשֶׁנָּה לְפָנָיו וְתֹאמַר מַה שֶּׁרְצָתָה. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם, וַיֹּאמֶר הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע חֲלִילָה לְךָ וגו'. אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צַדִּיקִים וְגוֹ'. הַנִּשְׁמָה פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁמָּא נִתְעַסְּקוּ בְּנֵי' פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְעַסְּקוּ לִשְׁמָהּ, שְׂכָר יֵשׁ לָהֶם לָעוֹלָם הַבָּא וְלֹא יִכָּנְסוּ לַגֵּיהִנֹּם. מַה כְּתִיב בַּתֲרֵיהּ וַיֹּאמֶר יְיָ אִם אֶמְצָא בִּסְדוֹם חֲמִשִּׁים צַדִּיקִים וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, הַנִּשְׁמָה עוֹמֶדֶת בְּמְקוֹמָהּ, וְהִיא יְרֵאָה לְהִתְקָרֵב אֵלָיו וְלוֹמַר לְפָנָיו כְּלוּם, עַד שֶׁיֹּאמַר לְמטטרו"ן שֶׁיְּגַיְּשֶׁנָּה לְפָנָיו וְתֹאמַר מַה שֶּׁרְצָתָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע וְגוֹ', חֲלִילָה לְךָ וְגוֹ'. אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צַדִּיקִם וְגוֹ'. הַנִּשְׁמָה פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁמָּא נִתְעַסְּקוּ בַּחֲמִשִּׁים פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְעַסְּקוּ לִשְׁמָהּ, שְׂכַר יֵשׁ לָהֶם לָעוֹלָם הַבָּא וְלֹא יִכָּנְסוּ לַגֵּיהִנֹּם. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וַיֹּאמֶר ה' אִם אֶמְצָא בְסְדֹם חֲמִשִּׁים צַדִּיקִים וְגוֹ'.

וְהָא (תנינן) יַתִּיר אִנּוּן פָּרְשִׁיּוֹת נ"ג הֲווּ. אֶלָּא אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ חֲמִשָּׁה סְפָרִים הֵם בַּתּוֹרָה וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְלָלִים עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם חֲשׁוֹב עֲשָׂרָה בְּכָל חַד מִנְּהוֹן הוּא חֲמִשִּׁים. וַהֲרֵי [שנינן] אוֹתָן פָּרְשִׁיּוֹת יְתֵרוֹת חֲמִשִּׁים וְשָׁלֹשׁ הֵיוּ. אֶלָּא, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, חֲמִשָּׁה סְפָרִים הֵם בַּתּוֹרָה, וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְלָלִים עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם. חֲשׁוֹב עֲשָׂרָה בְּכָל אֶחָד מֵהֶם - הוּא חֲמִשִּׁים.

השלמה מההשמטות (סימן טו)

חֲמִשִּׁים הֵם כְּנֶגֶד חֲמִשִּׁים שַׁעֲרֵי בִינָה וְהֵם רְאוּיִים לְהַצִּיל כָּל הָעוֹלָם בְּצִדְקָתָם וְיֵיָ הוֹדָה לִדְבָרֶיהָ וּכְשֶׁרָאֲתָה שֶׁלֹּא מָצְאָה אָמְרָה (בראשית י"ח) אוּלַי יִחְסְרוּן חֲמִשִּׁים הַצַּדִּיקִים חֲמִשָּׁה, כְּלוֹמַר אוּלַי יֵשׁ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹסְקוּ בִּידִיעַת שְׁמְךָ שֶׁהוּא הַשֵּׁם בְּמִלּוּאוֹ שֶׁהוּא מ"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א כְּמִסְפַּר אָדָם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י') וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל, וּכְשֶׁלֹּא מָצְאָה חוֹזֶרֶת לוֹמַר, אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים (ככתוב בדפוס) (עד כאן מההשמטות)

חֲמִשִּׁים הֵם כְּנֶגֶד חֲמִשִּׁים שַׁעֲרֵי בִינָה, וְהֵם רְאוּיִים לְהַצִּיל כָּל הָעוֹלָם בְּצִדְקָתָם, וַה' הוֹדָה לִדְבָרֶיהָ. וּכְשֶׁרָאֲתָה שֶׁלֹּא מָצְאָה, אָמְרָה (שם יח) אוּלַי יִחְסְרוּן חֲמִשִּׁים הַצַּדִּיקִים חֲמִשָּׁה, כְּלוֹמַר, אוּלַי יֵשׁ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹסְקוּ בִּידִיעַת שְׁמֶךָ, שֶׁהוּא הַשֵּׁם בְּמִלּוּאוֹ, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, כְּמִסְפַּר אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל. וּכְשֶׁלֹּא מָצְאָה, חוֹזֶרֶת לוֹמַר אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים.

עוֹד פּוֹתַחַת הַנְּשָׁמָה וְאוֹמֶרֶת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְעַסְּקוּ בַּתּוֹרָה שֶׁמָּא קִבְּלוּ עוֹנְשָׁם עַל מַה שֶׁחָטְאוּ בְּבֵית דִּין וְנִתְכַּפֵּר לָהֶם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה) אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יוֹסִיף. וּמִמַּה שֶׁנִּתְבַּיְישׁוּ לִפְנֵיהֶם דַּיָּים לְהִתְכַּפֵּר (לפניהם) לָהֶם שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לַגֵּיהִנֹּם. מַה כְּתִיב אַחֲרָיו לֹא אֵעֶשֶׂה בַּעֲבוּר הָאַרְבָּעִים.

עוֹד פּוֹתַחַת הַנְּשָׁמָה וְאוֹמֶרֶת: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְעַסְּקוּ בַּתּוֹרָה, שֶׁמָּא קִבְּלוּ עָנְשָׁם עַל מַה שֶׁחָטְאוּ בְּבֵית דִּין וְנִתְכַּפֵּר לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה) אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף. וּמִמַּה שֶׁנִּתְבַּיְשׁוּ לִפְנֵיהֶם, דַּיָּם לְהִתְכַּפֵּר [לפניהם] לָהֶם שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לַגֵּיהִנֹּם. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? לֹא אֵעֶשֶׂה בַּעֲבוּר הָאַרְבָּעִים.

השלמה מההשמטות (סימן טז)

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים כְּלוֹמַר אוּלַי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם צַדִּיקִים שֶׁעוֹסְקוּ וְהִשְׁגִּיגוּ אוֹתָם הַשְּׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת הָרְמוּזוֹת בִּנְבוּאַת יְחֶזְקֵאל בַּפָּסוּק וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים (שנה) וְגוֹ' וְהֵם כְּלוּלִים בְּלֵ"ב נְתִיבוֹת חָכְמָה שֶׁהֵם כ"ב אוֹתִיּוֹת וי' סְפִירוֹת. וְכֵן אוּלַי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם אֲנָשִׁים צַדִּיקִים יְחִידֵי סְגוּלָה הַמְיַחֲדִים שְׁמְךָ ב' פְּעָמִים בַּיּוֹם בַּפָּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּה כְּלוּלִים י' סְפִירוֹת בְּמִלַּת אֶחָד הָאל"ף עִם הַחי"ת הֵם תִּשְׁעָה וְהַמְלָה א' הֲרֵי עֲשָׂרָה וְהד' אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם עָלָה (תהלים קי"ח) זֶה הַשַּׁעַר לַיְיָ צַדִּיקִים יָבוֹאוּ בוֹ וְד"לת מִלְּשׁוֹן שַׁעַר וּשְׁנֵי פְּעָמִים בַּיּוֹם הֲרֵי עֶשְׂרִים.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים, כְּלוֹמַר, אוּלַי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם צַדִּיקִים שֶׁעוֹסְקוּ וְהִשְׁגִּיגוּ אוֹתָם הַשְּׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת הָרְמוּזוֹת בִּנְבוּאַת יְחֶזְקֵאל בַּפָּסוּק וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים [שנה], וְהֵם כְּלוּלִים בִּשְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חָכְמָה, שֶׁהֵם עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת וְעֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְכֵן אוּלַי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם אֲנָשִׁים צַדִּיקִים יְחִידֵי סְגֻלָּה הַמְיַחֲדִים שְׁתֵּי פְּעָמִים בַּיּוֹם בְּפָסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּהּ כְּלוּלִים עֶשֶׂר סְפִירוֹת בְּמִלַּת אֶחָד. הָאל"ף עִם הַחי"ת הֵם תִּשְׁעָה, וְהַמְלָה א' הֲרֵי עֲשָׂרָה, וְהד' אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם עָלָיהּ (תהלים קיח) זֶה הַשַּׁעַר לַה' צַדִּיקִים יָבוֹאוּ בוֹ, וְדָלֶ"ת מִלְּשׁוֹן שַׁעַר, וּשְׁתֵּי פְּעָמִים בַּיּוֹם הֲרֵי עֶשְׂרִים.

וּכְשֶׁאֵינָהּ מוֹצְאָה, חוֹזֶרֶת וּפוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה כְּלוֹמַר אוּלַי יִמָּצֵא בֵּינֵיהֶם מִי שֶׁעוֹסֵק בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וּבְעֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת בְּכָל יוֹם וְכֵן אוּלַי יִמָּצְאוּן בֵּינֵיהֶם עֲשָׂרָה שֶׁמַּקְדִּימִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת דְּהָא תְּנַן כָּל (הנמצא) הַנִּמְנָה מֵעֲשָׂרָה רִאשׁוֹנִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל שְׂכַר כֻּלָּם שֶׁבָּאִים אַחֲרָיו, מָה כְּתִיב, לֹא אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה. כָּל זֶה יֵשׁ לִנְשְׁמַת הַצַּדִּיק לְלַמֵּד סְנֵגוֹרְיָא וּזְכוּת עַל הָרְשָׁעִים לְהַשְׁקִיט הָאַף וְהַחֵמָה וְכֵיוָן שֶׁלֹּא מָצְאָה שׁוּם זְכוּת לְלַמֵּד מָה כְּתִיב (בראשית י"ח) וַיֵּלֶךְ יְיָ כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לִמְקוֹמוֹ. מַהוּ לִמְקוֹמוֹ, לְמָקוֹם מַעֲלָתוֹ הַיְדוּעָה. וְאָז נִסְתַּלֵּק הֲדַיְין וְנִסְתַּלֵּק הַסִּיְיגוֹר וְהַקַּטֵּיגוֹר מֵקַטְרֵג וְזֶהוּ (בראשית י"ט) וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדוֹמָה בָּעֶרֶב וְגוֹ' וְלוֹט הוּא שָׁטָן הוּא יִצֶּר הָרָע יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדוֹם כִּי שָׁם בֵּיתוֹ דִּכְתִיב (בראשית ד) לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. וּמִתְחַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם וּמַטְעֶה אוֹתָם עַד שְׁמוֹרִידָם לִבְאֵר שַׁחַת וְהוּא גַּם כֵּן עִמָּהֶם נִידוֹן עַל שֶׁהִטְעָה אוֹתָם וְיוֹרֵד עַד צַעֲרָה דְּגֵהִינָם וְזֶהוּ (בראשית י"ט) הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרוֹבָה לָנוּס שָׁמָּה.

וּכְשֶׁאֵינָהּ מוֹצְאָה, חוֹזֶרֶת וּפוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה, כְּלוֹמַר, אוּלַי יִמָּצֵא בֵּינֵיהֶם מִי שֶׁעוֹסֵק בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וּבַעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת בְּכָל יוֹם. וְכֵן אוּלַי יִמָּצְאוּן בֵּינֵיהֶם עֲשָׂרָה שֶׁמַּקְדִּימִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, כָּל [הנמצא] הַנִּמְנֶה מֵעֲשָׂרָה רִאשׁוֹנִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, נוֹטֵל שְׂכַר כֻּלָּם שֶׁבָּאִים אַחֲרָיו. מַה כְּתוּב? לֹא אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה. כָּל זֶה יֵשׁ לִנְשְׁמַת הַצַּדִּיק לְלַמֵּד סְנֵגוֹרְיָה וּזְכוּת עַל הָרְשָׁעִים, לְהַשְׁקִיט הָאַף וְהַחֵמָה. וְכֵיוָן שֶׁלֹּא מָצְאָה שׁוּם זְכוּת לְלַמֵּד, מַה כְּתוּב? (בראשית יח) וַיֵּלֶךְ ה' כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לִמְקֹמוֹ. מַהוּ לִמְקוֹמוֹ? לִמְקוֹם מַעֲלָתוֹ הַיְדוּעָה, וְאָז נִסְתַּלֵּק הַדַּיָּן וְנִסְתַּלֵּק הַסָּנֵגוֹר, וְהַקַּטֵּגוֹר מְקַטְרֵג. וְזֶהוּ (שם יט) וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בָּעֶרֶב וגומר. וְלוֹט הוּא שָׂטָן, הוּא יֵצֶר הָרָע, יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֹם כִּי שָׁם בֵּיתוֹ, שֶׁכָּתוּב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ, וּמִתְחַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם וּמַטְעֶה אוֹתָם עַד שֶׁמּוֹרִידָם לִבְאֵר שַׁחַת, וְהוּא גַּם כֵּן עִמָּהֶם נִדּוֹן עַל שֶׁהִטְעָה אוֹתָם, וְיוֹרֵד עַד צַעֲרָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וְזֶהוּ (שם) הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרֹבָה לָנוּס שָׁמָּה.

הַרוֹצֵחַ, הוּא עֲשָׂו שׁוֹפֵךְ דָּמִים וְהִיא מִצְעָר וְאַף עַל פִּי שֶׁיּוֹרֵד וְנִידּוֹן שָׁם עִם כָּל זֶה תַּאֲוָתוֹ וְחִשְׁקוֹ לְחָזוֹר וּלְהַטְעוֹת לַאֲחֵרִים וְזֶהוּ (בראשית י"ט) וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר: (עד כאן מההשמטות)

הַרוֹצֵחַ הוּא עֲשָׂו שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וְהוּא מִצְעָר. וְאַף עַל פִּי שֶׁיּוֹרֵד וְנִדּוֹן שָׁם עַל כָּל זֶה, תַּאֲוָתוֹ וְחִשְׁקוֹ לַחֲזֹר וּלְהַטְעוֹת לַאֲחֵרִים, וְזֶהוּ (שם) וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר: ע"כ מההשמטות.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת אוּלַי יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשִׁים, אוּלַי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם צַדִּיקִים שֶׁהִשְׁיגוּ שְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת הָרְמוּזִים בַּפָּסוּק (יחזקאל א) וְיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְהֵם כְּלוּלִים בְּל"ב נְתִיבוֹת שֶׁהֵם כ"ב אוֹתִיּוֹת וי' סְפִירוֹת לְפָעֲמִים הֵם כְּלוּלִים לִשְׁמוֹנָה.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת: אוּלַי יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשִׁים? אוּלַי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם צַדִּיקִים שֶׁהִשִּׂיגוּ שְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת הָרְמוּזִים בְּפָסוּק (יחזקאל א) וְיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְהֵם כְּלוּלִים בְּל"ב נְתִיבוֹת, שֶׁהֵם כ"ב אוֹתִיּוֹת וְי' סְפִירוֹת, לִפְעָמִים הֵם כְּלוּלִים לִשְׁמוֹנָה.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים, שֶׁמָּא יִגְדְּלוּ בָּנִים לְתַלְמוּד תּוֹרָה וְיֵשׁ לָהֶם שָׂכָר לַעֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל הַמְגַדֵּל בְּנוֹ לְתַלְמוּד תּוֹרָה וּמוֹלִיכוֹ לְבֵית רַבּוֹ בַּבֹּקֶר

וּבְעֶרֶב מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ קִיֵּים (עליו) הַתּוֹרָה ב' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם. מַה כְּתִיב וַיֹּאמֶר לֹא אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרִים.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת: אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים, שֶׁמָּא יְגַדְּלוּ בָּנִים לְתַלְמוּד תּוֹרָה וְיֵשׁ לָהֶם שָׂכָר לַעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שֶׁתֵּי פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, שֶׁאָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּל הַמְגַדֵּל בָּנוֹ לְתַלְמוּד תּוֹרָה וּמוֹלִיכוֹ לְבֵית רַבּוֹ בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ קִיֵּים [עליו] הַתּוֹרָה שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּכָל יוֹם. מַה כְּתִיב? וַיֹּאמֶר לֹא אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרִים.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה. אוֹמֶרֶת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁמָּא הָיוּ מֵאוֹתָם הָעֲשָׂרָה הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר כְּנֶגֶד כֻּלָּם שֶׁבָּאִים אַחֲרֵיהֶם, מַה כְּתִיב (ביה) וַיֹּאמֶר לֹא אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת: אוּלַי יִמָּצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה. אוֹמֶרֶת: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁמָּא הָיוּ מֵאוֹתָם הָעֲשָׂרָה הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר כְּנֶגֶד כֻּלָּם שֶׁבָּאִים אַחֲרֵיהֶם. מַה כְּתוּב [בו]? וַיֹּאמֶר לֹא אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה.

כָּל זֶה יֵשׁ לְנִשְׁמַת הַצַּדִּיק לוֹמַר עַל הָרְשָׁעִים, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּיָדָם כְּלוּם, מַה כְּתִיב וַיֵּלֶךְ יְיָ כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לִמְקוֹמוֹ. מַהוּ לִמְקוֹמוֹ. לִמְקוֹם מַעֲלָתוֹ הַיְדוּעָה.

כָּל זֶה יֵשׁ לְנִשְׁמַת הַצַּדִּיק לוֹמַר עַל הָרְשָׁעִים. כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּיָדָם כְּלוּם, מַה כְּתוּב? וַיֵּלֶךְ ה' כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לִמְקֹמוֹ. מַהוּ לִמְקֹמוֹ? לִמְקוֹם מַעֲלָתוֹ הַיְדוּעָה.

אָמַר רַבִּי מַצְוָה לוֹ לָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל הָרְשָׁעִים כְּדֵי שֶׁיַּחְזְרוּ לְמוּטָב וְלֹא יִכָּנְסוּ לַגֵּיהִנֹּם. דִּכְתִיב, (תהלים לה) וַאֲנִי בַּחֲלוֹתָם לְבוּשִׁי שָׂק וְגוּ'. וְאָמַר רַבִּי אָסוּר לוֹ לְאָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל הָרְשָׁעִים שֶׁיִּסְתַּלְּקוּ מִן הָעוֹלָם, שֶׁאִלְמָלֵא סִלְּקוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְתֶרַח מִן הָעוֹלָם כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, לֹא בָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ לָעוֹלָם, וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ, וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד וּמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, וְהַתּוֹרָה לֹא נִתְּנָה, וְכָל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים וְהַנְּבִיאִים לֹא הָיוּ בָּעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּרְשָׁעִים כְּלוּם מִכָּל אוֹתָם הָעְנָיְנִים, מַה כְּתִיב וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה וְגוֹ'. (עד כאן מדרש הנעלם)

אָמַר רַבִּי, מִצְוָה לוֹ לָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל הָרְשָׁעִים כְּדֵי שֶׁיַּחְזְרוּ לְמוּטָב וְלֹא יִכָּנְסוּ לַגֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּתוּב (תהלים לה) וַאֲנִי בַּחֲלוֹתָם לְבוּשִׁי שָׂק וְגוּ'. וְאָמַר רַבִּי, אָסוּר לוֹ לָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל הָרְשָׁעִים שֶׁיִּסְתַּלְּקוּ מִן הָעוֹלָם, שֶׁאִלְמָלֵא סִלְּקוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְתֶרַח מִן הָעוֹלָם כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, לֹא בָא אַבְרָהָם אָבִינוּ לָעוֹלָם, וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ, וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד וּמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, וְהַתּוֹרָה לֹא נִתְּנָה, וְכָל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים וְהַנְּבִיאִים לֹא הָיוּ בָּעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּרְשָׁעִים כְּלוּם מִכָּל אוֹתָם הָעְנָיְנִים, מַה כְּתִיב? וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה וְגוֹ'. עַד כָּאן מִדְרָשׁ הַנֶּעְלָם

אֵרְדָה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כָּלָה. לְמַאן קָאֲמַר. אִי תֵּימָא לְאִנּוּן מַלְאָכִין. מַאן חָמָא מַלְיָל עִם דָּא וּפַקִּיד לְדָא. אֶלָּא לְאַבְרָהָם קָאֲמַר דְּבַרְשׁוּתֵיהּ קָיְימִין אִנּוּן אַתְרֵי. דָּבָר אַחֵר לְאִנּוּן מַלְאָכִין. מַה דְּאִתְמַר לְאַבְרָהָם מַה טַּעֲמָא עָשׂוּ. עָשָׂה מִבָּעֵי לֵיהּ. מַאי

עָשׂוּ. (אלא) דָּא אַבְרָהָם וּשְׁכִינְתָּא דִּלָּא אַעֲדֵי מִנַּיְהּ. (דבר אחר) עָשׂוּ מַה דְּאִתְמָר לַמַּלְאָכִין, בְּגִין דְּהָווּ זְמִינִין תַּמָּן וְהָווּ מִשְׁתַּכְּחִין לְמֶעְבַּד דִּינָא, וְעַל דָּא עָשׂוּ.

אֲרָדָה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כָּלָה. לְמִי אָמַר? אִם תֹּאמַר לְאוֹתָם הַמַּלְאָכִים - מִי רָאָה מְדַבֵּר עִם זֶה וּמְצַוֶּה אֶת זֶה? אֶלָּא לְאַבְרָהָם אָמַר, שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ עוֹמְדִים הַמְקוֹמוֹת הַלָּלוּ. דָּבָר אַחֵר - לְאוֹתָם מַלְאָכִים. מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לְאַבְרָהָם, מָה הַטַּעַם עָשׂוּ? הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב עָשָׂה. מַה זֶּה עָשׂוּ? [אלא] זֶה אַבְרָהָם וּשְׁכִינָה שֶׁלֹּא זָזָה מִמֶּנּוּ. [דבר אחר] עָשׂוּ - מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לַמַּלְאָכִים, מֹשׁוּם שֶׁהָיוּ מְזֻמָּנִים לְשָׁם, וְהָיוּ נִמְצָאִים לַעֲשׂוֹת דִּין, וְעַל זֶה עָשׂוּ.

דָּבָר אַחֵר עָשׂוּ (למעבד) כְּתַרְגּוּמוֹ עֲבָדוּ. וְכִי לָא הֲוָה יָדַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִיהוּ אָמַר אֵרְדָה נָא וְאֶרְאֶה, וְהָא כֹּלָּא אִתְגְּלֵי קַמֵּיהּ. אֶלָּא אֵרְדָה נָא מִדַּרְגָּא דְּרַחֲמֵי לְדַרְגָּא דְּדִינָא, וְהַיְינוּ (האי) יְרִידָה. וְאֶרְאֶה, רְאִייָה דָּא הִיא לְאַשְׁגָּחָא עֲלֵיהוֹן בְּמַאן דִּינָא יָדִין לוֹן.

דָּבָר אַחֵר עָשׂוּ - [לעשות] כְּתַרְגּוּמוֹ עֲבָדוּ. וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא אָמַר אֵרְדָה נָא וְאֶרְאֶה, וְהֲרֵי הַכֹּל גָּלוּי לְפָנָיו? אֶלָּא אֵרְדָה נָא מִדַּרְגַּת הָרַחֲמִים לְדַרְגַּת הַדִּין, וְהַיְינוּ [זו] יְרִידָה. וְאֶרְאֶה - רְאִיָּה זוֹ לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בְּאֵיזֶה דִּין יָדוּן אוֹתָם.

אַשְׁכְּחָן רְאִייָה לְטַב וְאַשְׁכְּחָן רְאִייָה לְבִישׁ. רְאִיָּיה לְטַב, דִּכְתִיב, (שמות ב) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע. רְאִייָה לְבִישׁ, דִּכְתִיב אֵרְדָה נָא וְאֶרְאֶה (נ"א אשכחן ירידה לטב ואשכחן ירידה לבישׁ. לטב דכתיב, (שמות יט) וירד יי על הר סיני. (במדבר יא) וירדתי ודברתי עמך שם. ירידה לבישׁ ארדה נא בגין) לְאַשְׁגָּחָא עֲלַיְיהוּ בְּדִינָא, וְעַל דָּא אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם:

מְצָאנוּ רְאִיָּה לְטוֹב וּמְצָאנוּ רְאִיָּה לְרַע. רְאִיָּה לְטוֹב - שֶׁכָּתוּב (שמות ב) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע. רְאִיָּה לְרַע - שֶׁכָּתוּב אֵרְדָה נָא וְאֶרְאֶה [נ"א: מצאנו ירידה לטוב ומצאנו ירידה לרע, לטוב שכתוב (שם יט) וירד ה' על הר סיני, (במדבר יא) וירדתי ודברתי עמך שם, ירידה לרע ארדה נא, בשביל] לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בַּדִּין, וְעַל זֶה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם.

וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם. מַאי טַעְמָא בָּרָכָה דָּא הָכָא. אֶלָּא בְּגִין לְאוֹדָעָא דְּאָפִילּוּ בְּשַׁעֲתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָתִיב בְּדִינָא עַל עָלְמָא לָא אִשְׁתַּנֵּי. דְּהָא יָתִיב בְּדִינָא עַל דָּא (ד"א ל"ג ויתיב) וּבְרַחֲמֵי עַל דָּא וְכֹלָּא בְּרַגְעָא חָדָא וּבְשַׁעֲתָא חָדָא.

וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם. מָה הַטַּעַם הַבְּרָכָה הַזּוֹ כָּאן? אֶלָּא כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם, לֹא מִשְׁתַּנֶּה. שֶׁהֲרֵי יוֹשֵׁב בְּדִין עַל זֶה [ד"א ויושב] וּבְרַחֲמִים עַל זֶה, וְהַכֹּל בְּרֶגַע אֶחָד וּבְשָׁעָה אַחַת.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וְהָא כְּתִיב, (תהלים סט) וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן. זִמְנִין דְּאִיהוּ עֵת רָצוֹן וְזִמְנִין דְּלָאו אִיהוּ עֵת רָצוֹן. זִמְנִין דְּשָׁמַע וְזִמְנִין דְּלָא שָׁמַע. זִמְנִין דְּאִשְׁתְּכַח וְזִמְנִין דְּלָא אִשְׁתְּכַח דִּכְתִיב, (ישעיה נה) דִּרְשׁוּ יְיָ בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאוּהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַהֲרֵי כָּתוּב (תהלים סט) וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ ה' עֵת רָצוֹן. לִפְעָמִים שֶׁהוּא עֵת רָצוֹן, וְלִפְעָמִים שֶׁאֵינוֹ עֵת רָצוֹן. לִפְעָמִים שֶׁשּׁוֹמֵעַ, וְלִפְעָמִים שֶׁלֹּא שׁוֹמֵעַ. לִפְעָמִים שֶׁנִּמְצָא, וְלִפְעָמִים שֶׁלֹּא נִמְצָא, שֶׁכָּתוּב (ישעיה נה) דִּרְשׁוּ ה' בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּאן לְיָחִיד כָּאן לְצִבּוּר. כָּאן לְאֶתַר חָד וְכָאן לְכוּלֵי עָלְמָא. בְּגִינֵי כָךְ בָּרִיךְ לֵיהּ לְאַבְרָהָם דְּאִיהוּ שָׁקִיל כְּכָל עָלְמָא דִּכְתִיב, (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם (וכתיב) וְתַנִּינָן בְּאַבְרָהָם. יְהֶיֶה בְּגִימַטְרִיָּא שִׁלֹּשִׁים. הָכִי תְּנִינָן תְּלָתִין צַדִּיקִים אַזְמִין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכָל דָּרָא וְדָרָא לְעָלְמָא. כְּמָה דְּאַזְמִין לְאַבְרָהָם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּאן לְיָחִיד, כָּאן לְצִבּוּר. כָּאן לְמָקוֹם אֶחָד, וְכָאן לְכָל הָעוֹלָם. מִשּׁוּם כָּךְ בָּרוּךְ אֶת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא שָׁקוּל כְּכָל הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם, [וכתוב] וְשָׁנִינוּ בְּאַבְרָהָם. יְהֶיֶה בְּגִימַטְרִיָּא שִׁלֹּשִׁים. כָּךְ שָׁנִינוּ, שְׁלֹשִׁים צַדִּיקִים מַזְמִין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכָל דּוֹר וָדוֹר לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁהִזְמִין אֶת אַבְרָהָם.

השלמה מההשמטות (סימן יז)

לְאַבְרָהָם. זִמְנָא חֲדָא נָפַק רַבִּי שִׁמְעוֹן וְחָמָא (וחזא) עָלְמָא דְּחַשִּׁיךְ וְאַפִּיל וְאִסְתַּתָּם נְהוֹרֵיהּ. אָמַר לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, תָּא וְנֶחֱזֵי מָה בָּעֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד בְּעָלְמָא. אָזְלוּ וְאַשְׁכָּחוּ חַד מַלְאָכָא דְּדָמֵי לְטוּרָא רַבְרְבָא וְאַפִּיק תְּלָתִין שַׁלְהוֹבִין דְּנוּרָא מִפּוּמֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מָה אַתְּ בָּעֵי לְמֶעְבַּד. אָמַר לֵיהּ בָּעֵינָא לְמֵחֲרְבֵיהּ לְעָלְמָא בְּגִין דְּלָא שְׁכִיחֵי תְּלָתִין זַכָּאִין בְּדָרָא דְּהַכִי גָּזַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל אַבְרָהָם דִּכְתִיב (בראשית י"ח) הָיוֹ יִהְיֶה בְּגִימַטְרִיָּא תְּלָתִין.

פַּעַם אַחַת יָצָא רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרָאָה [וראה] שֶׁהָעוֹלָם חָשׁוּךְ וְאָפֵל וְנִסְתָּם אוֹרוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, בֹּא וְרֵאֵה מָה רוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בָּעוֹלָם. הָלְכוּ וּמָצְאוּ מַלְאָךְ אֶחָד שֶׁדּוֹמֶה לְהַר גָּבוֹהַּ וּמוֹצִיא שִׁלְשִׁים שַׁלְהֶבוֹת מִפִּיו. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, מָה אַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת? אָמַר לוֹ, רְצוֹנִי לְהַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִמְצָא שְׁלֹשִׁים צַדִּיקִים בַּדּוֹר, שֶׁכָּךְ גָּזַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית יח) הָיוֹ יִהְיֶה', בְּגִימַטְרִיָּא שְׁלֹשִׁים.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּמָטוּ מִינָךְ, זִיל קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאֵימָא לֵיהּ, בָּר יוֹחַאי שְׁכִיחַ בְּאַרְעָא. אֱזַל הַהוּא מַלְאָכָא קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאָמַר לֵיהּ, מָארֵיהּ דְּעָלְמָא גָּלֵי קַמָּךְ מָה דְּאָמַר לִי בָּר יוֹחַאי. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זִיל אֲחַרְבֵיהּ לְעָלְמָא וְלָא תַּשְׁגַּח בְּבַר יוֹחַאי.

אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, לֵךְ לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וֶאֱמֹר לוֹ, בַּר יוֹחַאי מְצוּי בָּאָרֶץ. הָלַךְ אוֹתוֹ מַלְאָךְ לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר לוֹ: רִבּוֹן הָעוֹלָם, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ מַה שֶּׁאָמַר לִי בַּר יוֹחַאי? אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֵךְ תַּחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם וְאַל תַּשְׁגִּיחַ בְּבַר יוֹחַאי.

אֲתָא חֲזֵ"ה ר' שִׁמְעוֹן לְמַלְאָכָא אָמַר לֵ"ה אִי לָא תֵּיזִיל, גּוֹזַרְנָא עָלָךְ דְּלָא תֵּיעוּל לִשְׁמַיָּיא וְתֶהֱוֵי בַּאֲתַר עָזָא וְעַזָאֵל וְכַד תֵּיעוּל קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִימָא לֵ"ה אִי לֵית תְּלָתִין זַכָּאִין בְּעַלְמָא לֵ"הֱוֵון עַשְׂרִין דְּהַכִי כְּתִיב לֹא אֶעֱשֶׂה בַּעֲבוּר הָעֶשְׂרִים וְאִי לֵית עֶשְׂרִים לֵיהוּוּ עֲשָׂרָה דְּהַכִי כְּתִיב לֹא אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה וְאִי לֵית עֲשָׂרָה לֵיהוּוּ תְּרִין דְּאִינּוּן אֲנָא וּבְרִי, דְּהַכִי כְּתִיב (דברים י"ט) עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים יָקוּם דָּבָר, וְאֵין דָּבָר אֶלָּא עוֹלָם דִּכְתִיב (תהלים ל"ג) בִּדְבַר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ. וְאִי לֵית תְּרֵין, הַא אִית חַד וַאֲנָא הוּא דִּכְתִיב (משלי י') וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. בָּהּ שַׁעְתָּא קָל מִן שְׁמַיָּיא נָפַק וְאָמַר, זַכָּאָה חוּלָקָךְ רַבִּי שִׁמְעוֹן. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּזַר לְאֵילָא וְאָתֵי מְבַטֵּל לְתַתָּא בְּוַדַּאי עָלָךְ אִתְמַר (תהלים קמ"ה) רָצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה:

(עד כאן מההשמטות)

כְּשֶׁבָּא, רָאָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אֶת הַמַּלְאָךְ. אָמַר לוֹ: אִם לֹא תֵּלֵךְ, גּוֹזְרֵנִי עָלֶיךָ שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס לַשָּׁמַיִם, וְתִהְיֶה בַּמָּקוֹם שֶׁל עֲזָא וַעֲזָאֵל, וּכְשֶׁתִּכָּנֵס לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֹמַר לוֹ, אִם אֵין שִׁלְשִׁים צַדִּיקִים בָּעוֹלָם - שֶׁיִּהְיוּ עֶשְׂרִים, שֶׁכָּךְ כָּתוּב: (בראשית יח) לֹא אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֶשְׂרִים. וְאִם אֵין עֶשְׂרִים - שֶׁיִּהְיוּ עֲשָׂרָה, שֶׁכָּךְ כָּתוּב: לֹא אַשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה, וְאִם אֵין עֲשָׂרָה - שֶׁיִּהְיוּ שְׁנַיִם, שֶׁהֵם אֲנִי וּבְנִי, שֶׁכָּךְ כָּתוּב: (דברים יט) עַל פִּי שְׁנַיִם שְׁנֵי עֵדִים יָקוּם דָּבָר, וְאֵין דָּבָר אֶלָּא עוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (תהלים לג) בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, וְאִם אֵין שְׁנַיִם - הֲרֵי יֵשׁ אֶחָד, וַאֲנִי הוּא, שֶׁכָּתוּב (משלי י') וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יָצָא קוֹל מִשָּׁמַיִם וְאָמַר: אַשְׁרֵי חֶלְקְךָ רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר לְמַעְלָה - וְאַתָּה מְבַטֵּל לְמַטָּה. בְּוַדַּאי עָלֶיךָ נֶאֱמַר (שם קמה) רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה: ע"כ מההשמטות.

פָּתַח וְאָמַר, (שמואל ב כג) מִן הַשְּׁלֹשִׁים הֶכִי נְכְבָּד וְאֶל הַשְּׁלֹשָׁה לֹא בָא וְגוֹ'. מִן הַשְּׁלֹשִׁים הֶכִי נְכְבָּד, אִלֵּין אִנּוּן תְּלָתִין צַדִּיקִים דְּאִזְמִין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעָלְמָא וְלָא יְבַטֵּל לוֹן מִנַּיְיהוּ. וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע כְּתִיב בֵּיהּ מִן הַשְּׁלֹשִׁים הֶכִי נְכְבָּד אִיהוּ חַד מִנַּיְיהוּ.

פָּתַח וְאָמַר, (שמואל ב כג) מִן הַשְּׁלֹשִׁים [הכי] נְכְבָּד וְאֶל הַשְּׁלֹשָׁה לֹא בָא וְגוֹ'. מִן הַשְּׁלֹשִׁים [הכי] נְכְבָּד - אִלּוּ הֵם שְׁלֹשִׁים צַדִּיקִים שֶׁמַּזְמִין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָעוֹלָם וְלֹא יְבַטֵּל אוֹתָם מִמֶּנּוּ. וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע כָּתוּב בּוֹ מִן הַשְּׁלֹשִׁים [הכי] נְכְבָּד, הוּא אֶחָד מֵהֶם.

וְאֶל הַשְּׁלֹשָׁה לֹא בָא. דִּלְא שָׁקִיל לְתְלָתָא אְחֲרָנִין דְּעָלְמָא קָאִים עֲלַיְיהוּ. וְאֶל הַשְּׁלֹשָׁה לֹא בָא. לְמֶהֱוֵי בְּמִנְיָינָא כְּחַד מִנַּיְיהוּ. בְּאִנּוּן תְּלָתִין זַכָּאִין זָכָה לְמֵיעַל בְּחוּשְׁבְּנָא, אֲבָל וְאֶל הַשְּׁלֹשָׁה לֹא בָא, דִּלָּא זָכָה לְאִתְחַבְּרָא בְּהוּ וּלְמֶהֱוֵי עִמְּהוֹן בְּחוּלָקָא חָדָא. יְהֵ"ה, כְּמָה דְּתָנִינָן תְּלָתִין הֲוָה. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרְכֵיהּ בְּאִנּוּן תְּלָתִין צַדִּיקִים.

וְאֶל הַשְּׁלֹשָׁה לֹא בָא - שֶׁלֹּא שָׁקוּל לִשְׁלֹשֶׁת הָאֲחֵרִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם. וְאֶל הַשְּׁלֹשָׁה לֹא בָא - לִהְיוֹת בְּמִנְיָן כְּאֶחָד מֵהֶם. עִם אוֹתָם שְׁלֹשִׁים צַדִּיקִים זָכָה לְהִכָּנֵס בְּהֶחְשְׁבּוֹן, אֲבָל וְאֶל הַשְּׁלֹשָׁה לֹא בָא, שֶׁלֹּא זָכָה לְהִתְחַבֵּר עִמָּם וְלִהְיוֹת עִמָּהֶם בְּחֵלֶק אֶחָד. יְהֵ"ה, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ שְׁלֹשִׁים הוּא, וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בֵּרַךְ אוֹתוֹ עִם אוֹתָם שְׁלֹשִׁים צַדִּיקִים.

תָּא חֲזֵי, אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַבְרָהָם זַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה כִּי רָבָּה, דְּהָא סְלִיקַת קֳדָמַי מַה דְּאִנּוּן עָבְדִין לְכָל עָלְמָא, דְּכָל עָלְמָא מָנְעֵי רַגְלַיְיהוּ דִּלָּא לְמֵיעַל בְּסְדוֹם וַעֲמוֹרָה דִּכְתִיב, (איוב כח) פָּרַץ נַחַל מֵעִם גָּר הַנִּשְׁכָּחִים מִנִּי רָגֶל דַּלּוּ מֵאֱנוֹשׁ נָעוּ. פָּרַץ נַחַל מֵעִם גָּר, פִּרְצָה הֲוָה פָּרִיץ נַחַל לְאִנּוּן בְּנֵי עָלְמָא דְּעָאלוּ לְתַמָּן. דְּכֻלְּהוּ דְּחָמָאן לְמַאן דְּהֲווּ יַהֲבֵי לְמֵיכַל וּלְמִשְׁתֵּי לְבַר נָשׁ אָחֳרָא, שַׁדְיָין לֵיהּ (בנוקבי דנקרי) בְּעוּמְקָא דְּנַהֲרָא, וְאִיהוּ דְּנָטִיל לֵיהּ הָכִי נָמֵי.

בֹּא רְאֵה, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, זַעֲקַת סְדם וַעֲמֹרָה כִּי רַבָּה, שֶׁהֲרֵי עֲלָתָה לְפָנַי מַה שֶׁהֵם עוֹשִׂים לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם מוֹנְעִים רַגְלֵיהֶם שֶׁלֹּא לְהִכָּנֵס לִסְדם וַעֲמֹרָה, שֶׁכָּתוּב (איוב כח) פָּרַץ נַחַל מֵעִם גָּר הַנִּשְׁכָּחִים מִנִּי רָגֶל דַּלּוּ מֵאֱנוֹשׁ נָעוּ. פָּרַץ נַחַל מֵעִם גָּר - פִּרְצָה הָיָה פּוֹרֵץ הַנַּחַל לְאוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁנִּכְנְסוּ לְשָׁם. שֶׁכָּל מִי שֶׁרָאָה אֶת מִי שֶׁהָיָה נוֹתֵן לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת לְאָדָם אַחֵר, זוֹרְקִים אוֹתוֹ לְעֹמֶק הַנָּהָר [בנקבי הנקרות], וּמִי שֶׁלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ גַּם כֵּן.

דף קו.

וְעַל דָּא כֻּלְּהוּ בְּנֵי עָלְמָא הֲווּ נִשְׁכָּחִים מִנִּי רָגֶל. דְּמַנְעֵי רַגְלַיְיהוּ דִּלָּא לְמֵיעַל תַּמָּן. וּמַאן דְּעָאל, דַּלּוּ מֵאֱנוֹשׁ נָעוּ, דְּהֲווּ דְּלֵי גוּפָא בְּכַפְנָא לָא הֲווּ יַהֲבֵי לֵיהּ לְמֵיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וְאִשְׁתַּנֵּי דְּיוּקְנֵיהּ מִשְּׁאָר בְּנֵי עָלְמָא, דִּכְתִיב דַּלּוּ מֵאֱנוֹשׁ, נָעוּ. כְּתִיב הָכָא נָעוּ. וּכְתִיב הָתָם (משלי ה) נָעוּ מַעְגְּלוֹתֶיהָ. הָכִי נָמֵי הֲווּ סָטָאן מַעָגָלִין וְאָרְחִין דְּלָא לְמֵיעַל תַּמָּן. וְאֲפִילּוּ עוֹפֵי שְׁמַיָּא הֲווּ מָנְעֵי (דף קו ע"א) לְמֵיעַל תַּמָּן דִּכְתִיב, (איוב כח) נְתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט וְגוֹ'. וּבְגִינֵי כָךְ כֻּלֵּי עָלְמָא הֲווּ צָוְחִין עַל סְדוֹם וְעַל עֲמוֹרָה וְעַל כֻּלְּהוּ כְּגַוְונָא חָדָא הֲווּ.

וְעַל זֶה כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ נִשְׁכָּחִים מִנִּי רָגֶל, שֶׁמּוֹנְעִים רַגְלֵיהֶם שֶׁלֹּא לְהִכָּנֵס לְשָׁם. וּמִי שֶׁנִּכְנַס - דַּלּוּ מֵאֱנוֹשׁ נָעוּ, שֶׁהָיוּ מְדַלְדְּלִים אֶת הַגּוּף בָּרָעָב וְלֹא הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת, וּמִשְׁתַּנֶּה דְּיוֹקְנוֹ מִשְּׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב דַּלּוּ מֵאֱנוֹשׁ, נָעוּ. כְּתוּב כָּאן נָעוּ, וְכָתוּב שָׁם (משלי ה) נָעוּ מַעְגְּלוֹתֶיהָ. כָּךְ גַּם הָיוּ סוֹטִים מַעְגָּלִים וּדְרָכִים כְּדֵי לֹא לְהִכָּנֵס לְשָׁם, וַאֲפִלּוּ עוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם הָיוּ מְנוּעִים מִלְּהִכָּנֵס לְשָׁם, שֶׁכָּתוּב (איוב כח) נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט וְגוֹ'. וְלָכֵן כָּל הָעוֹלָם הָיוּ צוֹוְחִים עַל סְדם וְעַל עֲמֹרָה וְעַל כָּל הַקְּרָיוֹת, שֶׁכֻּלָּם כְּמוֹ גֶּוֶן אֶחָד הָיוּ.

זַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה כִּי רָבָּה. אָמַר לֵיהּ אַבְרָהָם. אַמַּאי. אָמַר לֵיהּ וְחַטָּאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד. בְּגִינֵי כָךְ אֵרְדָה נָא וְאֶרְאֶה, הַכְּצַעֲקָתָהּ. הַכְּצַעֲקָתָם מִבָּעֵי לֵיהּ, דְּהָא כְּתִיב זַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה וּתְרֵי קְרָתֵי הֲווּ, אַמַּאי הַכְּצַעֲקָתָהּ. אֶלָּא הָא אוּקְמוּהָ.

זַעֲקַת סְדם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה. אָמַר לוֹ אַבְרָהָם, לָמָּה? אָמַר לוֹ, וְחַטָּאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד. מִשּׁוּם כָּךְ אֵרְדָה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ. הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב הַכְּצַעֲקָתָם, שֶׁהֲרֵי כָתוּב זַעֲקַת סְדם וַעֲמֹרָה, וּשְׁתֵּי עָרִים הָיוּ, אֲז לָמָּה הַכְּצַעֲקָתָהּ? אֶלָּא הֲרֵי פֵּרוּשׁוֹ.

תָּא חֲזֵי, בְּסִטְרָא דְּתוּתֵי קָלָא דְּבַרְדָּא סָלְקִין קוּטְרֵי כֻּלְהוּ בְּכַתְפָּא מִתְכַּנְשֵׁי בְּחַד טִיף וְעָאלִין בְּגוֹ נוּקְבֵי דְּתָהוֹמָא רַבָּא, אִתְעֲבִידוּ חָמֵשׁ בְּחַד. חַד אִיהוּ כַּד (צלילן קלין) אִיכָּא צְלִילִין קָלִין דְּכֻלְּהוּ אִתְעֲבִידוּ חַד. קָלָא דְּסָלִיק מִתַּתָּא עָאל בֵּינַיְיהוּ וְאִתְמַשְּׁכוּ כְּחַד. וְהַהוּא קָלָא סָלְקָא וְנַחֲתָא תְּבָעָא דִינָא לְאִתְמַשְּׁכָא לְתַתָּא. כַּד הַאי קָלָא סָלְקָא לְמִתְבַּע דִּינָא כְּדֵין אִתְגְּלִי לְאַשְׁגָּחָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּדִינָא.

בֹּא רְאֵה, בַּצַּד שְׂמְאלָה אֶבֶן הַבָּרָד עוֹלִים עֶשְׂרִים בְּכָתֵף, מִתְכַּנְּסִים בְּטִפָּה אַחַת וְנִכְנָסִים לְתוֹךְ נִקְבֵי תְּהוֹם רַבָּה וְנַעֲשִׂים חֲמִשָּׁה בְּאֶחָד. אֶחָד הוּא כַּאֲשֶׁר [הקולות צלולים] יֵשׁ קוֹלוֹת צְלוּלִים שֶׁכֻּלָּם נַעֲשִׂים אֶחָד. הַקּוֹל שֶׁעוֹלֶה מִלְּמַטָּה נִכְנָס בֵּינֵיהֶם וְנִמְשָׁכִים כְּאֶחָד. וְאוֹתוֹ הַקּוֹל עוֹלֶה וְיוֹרֵד וְתוֹבֵעַ דִּין לְהִמָּשֵׁךְ לְמַטָּה. כְּשֶׁקּוֹל זֶה עוֹלֶה לִתְבֹּעַ דִּין, אָז מִתְגַּלֶּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַשְׁגִּיחַ בְּדִין.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הַכְּצַעֲקָתָהּ. מַאן הַכְּצַעֲקָתָהּ, דָּא גְּזֵרַת דִּינָא דְּתָבְעָא דִינָא כָּל יוֹמָא. דְּהָכִי תָּנִינָן כַּמָּה שְׁנִין קַיְימָא גְּזֵרַת דִּינָא וְתָבְעָא מִקַּמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל דְּזַבִּינוּ אֲחוּי דְּיוֹסֵף לְיוֹסֵף. בְּגִין דִּגְזֵרַת דִּינָא צָוְותָה עַל דִּינָא, וְעַל דָּא הַכְּצַעֲקָתָהּ, הַבָּאָה אֵלַי.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הַכְּצַעֲקָתָהּ, מִי הַכְּצַעֲקָתָהּ? זוֹ גְּזֵרַת הַדִּין שֶׁתּוֹבַעַת דִּין כָּל יוֹם. שֶׁכָּךְ שָׁנִינוּ, כַּמָּה שָׁנִים עוֹמֶדֶת גְּזֵרַת דִּין וְתוֹבַעַת מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל שֶׁאֲחֵי יוֹסֵף מָכְרוּ אֶת יוֹסֵף, מִשּׁוּם שֶׁגְּזֵרַת הַדִּין צוָותָה עַל הַדִּין, וְעַל זֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי.

מַאי (קז א) הַבָּאָה אֵלַי. דָּא הוּא רָזָא כְּמָא דְּאָמְרַתְּ אָמַר, (אסתר ב) בָּעֶרֶב הִיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הִיא שָׁבָה. וְדָא הוּא הַבָּאָה אֵלַי תְּדִיר. כְּגַוְונָא דָּא קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי וְהָא אִתְּמַר. עֲשׂוּ כָּלָה, הֲרֵי נִתְבָּאֵר. עֲשׂוּ כָּלָה הָא אִתְּמַר:

מַה זֶּה הַבָּאָה אֵלַי? זֶהוּ סוֹד כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ב) בָּעֶרֶב הִיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הִיא שָׁבָה. וְזֶהוּ הַבָּאָה אֵלַי, תָּמִיד. כְּמוֹ זֶה קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. עֲשׂוּ כָּלָה, הֲרֵי נִתְבָּאֵר.

וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַאן חָמָא אַבָּא דְּרַחְמָנוּתָא כְּאַבְרָהָם. תָּא חֲזֵי, בְּנֹחַ כְּתִיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי וְגוֹ', עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹּפֶר. וְאִשְׁתִּיק וְלָא אָמַר לֵיהּ מִידִי. וְלָא בָעָא רַחֲמֵי. אֲבָל אַבְרָהָם בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, זַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה כִּי רָבָּה וְגוֹ'. אֵרְדָה נָא וְאֶרְאֶה וְגוֹ'. מִיָּד כְּתִיב וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע.

וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִי רָאָה אַב הָרַחֲמִים כְּמוֹ אַבְרָהָם. בֹּא רְאֵה, בְּנֹחַ כְּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי וְגוֹ', עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹּפֶר. וְשָׁתַק וְלֹא אָמַר לוֹ דָּבָר וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים. אֲבָל אַבְרָהָם, בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רַבָּה, אֵרְדָה נָּא וְאֶרְאֶה - מִיָּד כָּתוּב וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אוּף אַבְרָהָם לָא עָבַד שְׁלִימוּ כְּדָקָא יְאוּת. נֹחַ לָא עָבִיד מִידִי, לָא הַאי וְלָא הַאי. אַבְרָהָם תָּבַע דִּינָא כְּדָקָא יְאוּת דְּלָא יְמוּת זַכָּאָה עִם חַיָּיבָא. וְשָׁאֲרֵי מֻחָמְשִׁים

עַד עֶשְׂרָה, עֲבַד וְלָא אַשְׁלִים, דְּלָא בָּעָא רַחֲמֵי בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, דְּאָמַר אַבְרָהָם לָא בָּעִינָא לְמִתְבַּע אֲגַר עוֹבָדוֹי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַף אַבְרָהָם לֹא עָשָׂה בִּשְׁלֵמוּת כָּרָאוּי. נֹחַ לֹא עָשָׂה דָבָר, לֹא זֶה וְלֹא זֶה. אַבְרָהָם בִּקֵּשׁ דִּין כָּרָאוּי שֶׁלֹּא יָמוּת צַדִּיק עִם רָשָׁע, וְהִתְחִיל מֵחֲמִשִּׁים עַד עֶשְׂרָה. עָשָׂה וְלֹא הִשְׁלִים, שֶׁלֹּא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, שֶׁאָמַר אַבְרָהָם שֶׁלֹּא רוֹצֶה לִתְבֹּעַ שְׂכַר מַעֲשָׂיו.

אֲבָל מַאן עָבַד שְׁלִימוּ כְּדְקָא יְאוּת, דָּא מֹשֶׁה. דְּכֵיוָן דְּאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (שמות לב) סְרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ וְגוֹ'. עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מַסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ. מִיָּד מַה כְּתִיב וַיָּחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהָיו וְגוֹ'. עַד דְּאָמַר וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ. וְאַף עַל גַּב דְּכֻלְּהוּ חָטוֹ, לָא זָז מִתַּמָּן עַד דְּאָמַר לֵיהּ סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ. אֲבָל אַבְרָהָם לָא אַשְׁגַּח אֶלָּא אִי אִשְׁתְּכַח בְּהוּ זַכַּאי וְאִם לָאו לָא. וְעַל דָּא לָא הֲוָה בְּעָלְמָא בַּר נָשׁ דְּיָגִין עַל דָּרֵיהּ כְּמֹשֶׁה דְּאִיהוּ רַעֲיָא מְהֵימְנָא.

אֲבָל מִי עָשָׂה בִּשְׁלֵמוּת כָּרָאוּי? זֶה מֹשֶׁה. שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (שמות לב) סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ וְגוֹ', עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מַסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ - מִיָּד כָּתוּב וַיָּחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו וְגוֹ', עַד שֶׁאָמַר וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ. וְאַף עַל גַּב שֶׁכֻּלָּם חָטְאוּ, לֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁאָמַר לוֹ סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ. אֲבָל אַבְרָהָם לֹא הִשְׁגִּיחַ אֶלָּא אִם נִמְצָא בָּהֶם צַדִּיק, וְאִם לֹא - לֹא. עַל זֶה לֹא הָיָה בָּעוֹלָם בֶּן אָדָם שֶׁיֵּגֵן עַל דּוֹרוֹ כְּמוֹ מֹשֶׁה שֶׁהוּא רוֹעֶה נֶאֱמָן.

וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר, אַתְקִין גַּרְמֵיהּ לְמִתְבַּע דָּא. אוּלַי יִמָּצְאוּ שָׁם חֲמִשִּׁים. שָׂרָא מֵחֲמִשִּׁים דְּאִיהוּ שֵׁירוּתָא לְמִנְדַע, עַד עֶשְׂרָה דְּאִיהוּ עֶשְׂיָרָאה סוֹפָא דְּכָל דַּרְגִּין.

וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמַר, הִתְקִין עַצְמוֹ לְבַקֵּשׁ אֶת זֶה. אוּלַי יִמָּצְאוּ שָׁם חֲמִשִּׁים. הִתְחִיל מֵחֲמִשִּׁים שֶׁהוּא רֵאשִׁית לְדַעַת, עַד עֶשְׂרָה, שֶׁהוּא עֶשְׂיָרִי, סוֹף כָּל הַדְּרָגוֹת.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק עַד עֶשְׂרָה, אִלֵּין עֶשְׂרָה יוֹמִין דְּבֵין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים. בְּגִין כָּךְ שָׂרָא מֵחֲמִשִּׁים עַד עֶשְׂרָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עַד עֶשְׂרָה, אִלּוּ עֶשְׂרָה יָמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, מִשּׁוּם כָּךְ הִתְחִיל מֵחֲמִשִּׁים עַד עֶשְׂרָה.

השלמה מההשמטות (סימן יח)

דְּאִיהוּ שֵׁירוּתָא עַד עֶשְׂרָה דְּאִיהוּ עֶשְׂרָה סוֹפָא דְּדַרְגִּין וְכֵיוָן דְּמָטָא עַד עֶשְׂרָה אָמַר, מִכָּאן וּלְתַתָּא לָאו אֲתַר לְקַיְימָא בִּתְשׁוּבָה וְתָב וְאָמַר אַרְבָּעִים בְּגִין דְּיִשְׁתַּזְבוּן ד' קְרָיַין, וְתָב וְאָמַר שְׁלֹשִׁים בְּגִין דְּיִשְׁתַּזְבוּן ג' קְרָיַין, וְתָב וְאָמַר עֶשְׂרִים בְּגִין דְּיִשְׁתַּזְבוּן תְּרֵין קְרָיַין, וְתָב וְאָמַר עֲשָׂרָה בְּגִין דְּיִשְׁתֵּזִיב קַרְתָּא חָדָא מֵאִינּוּן חֲמִשָּׁה בְּגִינֵי כָּךְ לָא נָחִית לְתַתָּא מִן עֶשְׂרָה: (עד כאן מההשמטות)

שֶׁהוּא רֵאשִׁית עַד עֲשָׂרָה, שֶׁהוּא עֲשָׂרָה סוֹף הַדְּרָגוֹת. וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעַ עַד עֲשָׂרָה אָמַר: מִכָּאן וּלְמַטָּה אֵין מָקוֹם לַעֲמֹד בִּתְשׁוּבָה. וְשָׁב וְאָמַר אַרְבָּעִים כְּדֵי שֶׁינָּצְלוּ אַרְבַּע קְרִיוֹת, וְשָׁב וְאָמַר שְׁלֹשִׁים כְּדֵי שֶׁינָּצְלוּ שְׁלֹשׁ קְרִיוֹת, וְשָׁב וְאָמַר עֶשְׂרִים כְּדֵי שֶׁינָּצְלוּ שְׁתֵּי קְרִיוֹת, וְשָׁב וְאָמַר עֲשָׂרָה כְּדֵי שֶׁתִּנָּצֵל קְרִיָּה אַחַת מֵאוֹתָן הֶחָמֵשׁ, מִשּׁוּם כָּךְ לֹא יָרַד לְמַטָּה מִן עֲשָׂרָה:

וְכֵיוָן דְּמָטָא לַעֲשָׂרָה, אָמַר מִכָּאן וּלְתַתָּא לָאו הוּא אֲתַר דְּקָיְימָא בִּתְשׁוּבָה, בְּגִינֵי כָךְ לָא נָחַת לְתַתָּא מֵעֲשָׂרָה:

וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַעֲשָׂרָה, אָמַר, מִכָּאן וּלְמַטָּה אֵינוֹ מָקוֹם שֶׁעוֹמֵד בִּתְשׁוּבָה. מִשּׁוּם כָּךְ לֹא יָרַד מִתַּחַת לַעֲשָׂרָה.

דף קו:

וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדוֹמָה בָּעֶרֶב וְגו'. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב לְעֵילָּא וַיֹּלֶךְ יְיָ כַּאֲשֶׁר (דף קו ע"ב) כְּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם. דְּהָא כֵּיוָן דְּאִתְפְּרַשׁ שְׁכִינְתָּא מֵאַבְרָהָם, וְאַבְרָהָם תָּב לְאַתְרֵיהּ, כְּדֵין וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדוֹמָה בָּעֶרֶב, דְּהָא חַד אִסְתַּלַּק בִּשְׁכִינְתָּא, וְאִשְׁתָּאֲרוּ אנוּן תְּרֵין.

וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בָּעֶרֶב וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב לְמַעְלָה, וַיֹּלֶךְ ה' כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם. שֶׁהֲרֵי כֵּיוָן שֶׁנִּפְרְדָה שְׁכִינָה מֵאַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לִמְקוֹמוֹ, אָז וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בָּעֶרֶב, שֶׁהֲרֵי אֶחָד הִסְתַּלֵּק עִם הַשְּׁכִינָה, וְנִשְׁאֲרוּ אוֹתָם שְׁנַיִם.

כֵּיוָן דְּחָמָא לוֹט לוֹן, רָהַט בַּתְרַיְיהוּ. מַאי טַעְמָא, וְכִי כָּל אִנּוּן דְּהָווּ אַתְיָין אִיהוּ אָעִיל לוֹן לְבֵיתֵיהּ וְיָהִיב לוֹן לְמֵיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וּבְנֵי מָתָא הֵיךְ לָא קָטְלִין לֵיהּ, דְּהָא לְבָרַתֵּיהּ עָבְדוּ דִּינָא. וּמַאי הוּא. דִּבָרַתֵּיהּ דְּלוֹט יַהֲבַת פִּתָּא דְּנַהֲמָא לְחַד עַנְיָא, יָדְעוּ בָּהּ, שָׁפוּהָ דּוּבְשָׁא וְאוֹתְבוּהָ בְּרִישׁ אִינָּרָא עַד דְּאָכְלוּהָ צְרָעֵי. אֶלָּא בְּגִין דְּהָווּ בְּלֵילְיָא חָשִׁיב דְּלָא יִסְתַּכְּלוּן לֵיהּ בְּנֵי מָתָא, וְעִם כָּל דָּא כֵּיוָן דַּאֲעָלוּ לְבֵיתָא אִתְכְּנָשׁוּ כֻּלְּהוּ וְאִסְחָרוּ לְבֵיתָא.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָם לוֹט, רָץ אַחֲרֵיהֶם. מָה הַטַּעַם? וְכִי כָּל אוֹתָם שֶׁהָיוּ בָּאִים הוּא הִכְנִיס לְבֵיתוֹ וְנָתַן לָהֶם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת? וּבְנֵי הָעִיר אֵיךְ לֹא הָרְגוּ אוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי לְבִתּוֹ עָשׂוּ דִּין, וּמַה הוּא? שֶׁבַּת לוֹט נָתְנָה פַּת לֶחֶם לְעָנִי אֶחָד, יָדְעוּ בָּזֶה, וּמָרְחוּ אוֹתָהּ בִּדְבַשׁ וְהוֹשִׁיבוּהָ בְּרֹאשׁ הַגֶּג עַד שֶׁהַצְּרָעוֹת אָכְלוּ אוֹתָהּ. אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁזֶּה הָיָה בַּלַּיְלָה, חָשַׁב שֶׁלֹּא יִסְתַּכְּלוּ בְּנֵי הָעִיר עָלָיו. וְעִם כָּל זֶה, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ לַבַּיִת, הִתְכַּנְּסוּ כֻּלָּם וְהִקִּיפוּ אֶת הַבַּיִת.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק אַמַּאי רָהַט לוֹט אֲבַתְרַיְיהוּ, (אלא בגין) דִּכְתִיב וַיַּרְא לוֹט וַיָּרָץ לִקְרָאתָם. רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי יֵיסָא. חַד אָמַר דִּיוּקְנָא דְּאַבְרָהָם חָמָא עִמְּהוֹן. וְחַד אָמַר שְׁכִינְתָּא אַתְיָא עֲלַיְיהוּ. כְּתִיב הָכָא וַיַּרְא לוֹט וַיָּרָץ לִקְרָאתָם, וּכְתִיב הָתָם וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל. מַה לְהַלָּן חָמָא שְׁכִינְתָּא, אוּף הָכָא חָמָא שְׁכִינְתָּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לָמָּה רָץ לוֹט אַחֲרֵיהֶם, [אלא משום] שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא לוֹט וַיָּרָץ לִקְרָאתָם? רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי יֵיסָא. אֶחָד אָמַר, דְּמוּת אַבְרָהָם רָאָה עִמָּם. וְאֶחָד אָמַר, שְׁכִינָה בָּאָה עִמָּהֶם. כְּתוּב כָּאן וַיַּרְא לוֹט וַיָּרָץ לִקְרָאתָם, וְכָתוּב שָׁם וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל. מַה לְּהַלָּן רָאָה שְׁכִינָה, אַף כָּאן רָאָה שְׁכִינָה.

וַיַּרְא לוֹט וַיָּרָץ לִקְרָאתָם וַיֹּאמֶר הִנֶּה נָּא אֲדֹנַי בָּאלֶ"ף דָּלֶ"ת נוּ"ן יוּ"ד. סוּרוּ נָא, גְּשׁוּ נָא מִבַּעֲיֵי לֵיהּ, מַאי סוּרוּ נָא. אֶלָּא לְאַהֲדָרָא לוֹן סַחֲרָנֵיהּ דְּבֵיתָא בְּגִין דְּלָא יֶחְמוּן לוֹן בְּנֵי מָתָא, וְלָא יֵעָלוּן בְּאוֹרַח מֵישָׁר לְבֵיתָא, וּבְגִין כָּךְ סוּרוּ נָא.

וַיַּרְא לוֹט וַיָּרָץ לִקְרָאתָם, וַיֹּאמֶר הִנֶּה נָּא אֲדֹנַ"י, בְּאָלֶ"ף דָּלֶ"ת נוּ"ן יוּ"ד. סוּרוּ נָא, הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב גְּשׁוּ נָא, מַה זֶּה סוּרוּ נָא? אֶלָּא לְהַחֲזִירָם סְבִיב הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאוּ אוֹתָם בְּנֵי הָעִיר וְלֹא יִכְּנְסוּ בְּדַרְכּוֹ יָשָׁר הַבַּיְתָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ סוּרוּ נָא.

דף קז.

רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח (איוב כח) כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה. כַּמָּה אִית לוֹן לְבָנֵי נָשָׁא לְאִסְתַּכָּלָא בְּעוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּלְאִשְׁתַּדָּלָא בְּאוֹרַיְיתָא יְמָמָא וְלֵילְיָ, דְּכָל מָאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִשְׁתַּבַּח בֵּיהּ לְעֵילָא, וְאִשְׁתַּבַּח בֵּיהּ לְתַתָּא, בְּגִין דְּאוֹרַיְיתָא אִילָנָא דְחַיֵּי אִיהִי לְכָל אִנּוּן דְּעָסְקִין בָּהּ לְמֵיהַב לוֹן חַיִּין בְּעָלְמָא דֵּין (דף קז ע"א) וּלְמֵיהַב לוֹן חַיִּין בְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח, (איוב כח) כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה. כַּמָּה יֵשׁ לָהֶם לִבְנֵי אָדָם לְהִסְתַּכֵּל בְּמַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּבֵּחַ בּוֹ לְמַעְלָה וּמִשְׁתַּבֵּחַ בּוֹ לְמַטָּה, מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא עֵץ חַיִּים לְכָל אוֹתָם הָעוֹסְקִים בָּהּ לָתֵת לָהֶם חַיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָתֵת לָהֶם חַיִּים בָּעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי, כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט. לְמֵיהַב לוֹן מְזוֹנָא וּלְסַפָּקָא לוֹן מִכָּל מַה דְּאִצְטְרִיכוּ, בְּגִין דְּאִיהוּ אַשְׁגַּח בָּהּ תָּדִיר, דִּכְתִיב, (דברים יא) תָּמִיד עֵינֵי יְיָ אֱלוֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה. בְּגִין דְּאֶרֶץ דָּא מַה כְּתִיב בָּהּ (משלי לא) מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ, וּלְבָתַר אִיהִי יְהַבַתְּ מְזוֹנָא וְטַרְפָּא לְכָל אִנּוּן חַיָּון בָּרָא דִּכְתִיב (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ.

בֹּא רְאֵה, כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט, לָתֵת לָהֶם מָזוֹן וּלְסַפֵּק אוֹתָם מִכָּל מַה שֶּׁהִצְטָרְכוּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מַשְׁגִּיחַ בָּהּ תָּמִיד, שֶׁכָּתוּב (דברים יא) תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה. מִשּׁוּם שֶׁאֶרֶץ זוֹ מַה כָּתוּב בָּהּ? (משלי לא) מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ. אַחַר כָּךְ הִיא נוֹתֶנֶת מָזוֹן וְטֶרֶף לְכָל חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, שֶׁכָּתוּב (שם) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ.

וְעַל דָּא כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה. לְכֻלְּהוּ בְּנֵי עָלְמָא לְמֵיהַב לוֹן מְזוֹנָא וְסִפּוּקָא לְכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ כָּל חַד וְחַד דִּכְתִיב (תהלים קמה) פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ

לְכָל חַי רָצוֹן. דְּבָר אַחֵר כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט. לְאִסְתַּכָּלָא עוֹבָדוֹי דְּבַר נָשׁ וּלְאַשְׁגָּחָא בְּכָל מַה דְּעַבְדֵי בְּנֵי נָשָׁא בְּעָלְמָא. תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה. מִסְתַּכֵּל וְחָמֵי לְכָל חַד וְחַד.

וְעַל זֶה כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה, אֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם לָתֵת לָהֶם מָזוֹן וְסִפּוּק לְכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה) פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. דְּבָר אַחֵר כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאָרֶץ יַבִּיט, לְהִסְתַּכֵּל בְּמַעֲשֵׂי בֶּן הָאָדָם וּלְהַשְׁגִּיחַ בְּכָל מַה שֶּׁעוֹשִׂים בּוֹ בְּנֵי אָדָם בָּעוֹלָם. תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה, מִסְתַּכֵּל וְרוֹאֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּחָמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עוֹבָדִין דִּסְדוֹם וַעֲמוֹרָה, שַׁדַּר לוֹן לְאִנּוּוּן מַלְאָכִין לְחַבָּלָא לְסָדוֹם. מַה כְּתִיב וַיַּרְא לוֹט חָמָא לִשְׁכִינְתָּא. וְכִי מַאן יָכִיל לְמֶחמֵי שְׁכִינְתָּא, אֶלָּא חָמָא זְהָרָא חַד דְּנָהִיר דְּקָא סָלְקָא עַל רֵישַׁיְיהוּ. וּכְדֵין וַיֹּאמֶר הִנֶּה נָא אֲדֹנַי בְּאֶל"ף דָּל"ת כְּמָה דְּאִתְּמָר, וּבְגִין שְׁכִינְתָּא הַהוּא נְהִירוּ דְּנָהִיר קָאֲמַר, סוּרוּ נָא אֶל בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲשֵׂי סְדֹם וַעֲמֹרָה, שָׁלַח לָהֶם אוֹתָם הַמַּלְאָכִים לְהַשְׁחִית אֶת סְדֹם. מַה כָּתוּב? וַיַּרְא לוֹט. רָאָה אֶת הַשְּׁכִינָה. וְכִי מִי יָכוֹל לִרְאוֹת שְׁכִינָה? אֶלָּא רָאָה זֹהַר אֶחָד שֶׁמַּאִיר וְעוֹלֶה עַל רָאשֵׁיהֶם. וְאָז, וַיֹּאמֶר הִנֶּה נָא אֲדֹנַי, בְּאֶל"ף דָּל"ת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וּבִגְלַל הַשְּׁכִינָה אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁהֵאִיר הוּא אָמַר סוּרוּ נָא אֶת בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם.

לָא עֲבַד הָכִי אַבְרָהָם, אֶלָּא בְּקַדְמִיתָא אָמַר וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וּלְבָתַר וְאָקְחָה פַּת לֶחֶם וְגוֹ'. אֲבָל לוֹט אָמַר סוּרוּ נָא אֶל בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינוּ. וּלְבָתַר וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וַהֲלַכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם. בְּגִין דְּלָא יִשְׁתְּמוֹדְעוּן בֵּהּ בְּנֵי נָשָׁא.

לֹא עָשָׂה כָּךְ אַבְרָהָם, אֶלָּא בַּתְּחִלָּה אָמַר וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם, וְאַחַר כָּךְ וְאָקְחָה פַּת לֶחֶם וְגוֹ'. אֲבָל לוֹט אָמַר סוּרוּ נָא אֶל בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינוּ, וְאַחַר כָּךְ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וַהֲלַכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵדְעוּ בָהֶם בְּנֵי הָאָדָם.

וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי בָרְחוֹב נָלִין. בְּגִין דְּכָךְ הֲווּ עָבְדֵי אוֹרְחִין דְּעָאלִין תַּמָּן לָא הֲוָה בַּר נָשׁ דְּיִכְנוֹשׁ לוֹן לְבֵיתֵהּ, וְעַל דָּא אָמְרוּ לֹא כִּי בָרְחוֹב נָלִין. מַה כְּתִיב וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי כַּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד דִּינָא בְּעָלְמָא, שְׁלִיחָא חָדָא עָבִיד לֵיהּ, וְהַשְׁתָּא חָמֵינָן תְּרֵי שְׁלוּחֵי, אַמַּאי וְכִי לָא סַגֵּי בְּחַד. אֶלָּא חַד הֲוָה, וּמַה דְּאָמַר תְּרֵי (הכי הוא ודאי בגין דחד) חַד הֲוָה לְאַפָּקָא לֵיהּ לְלוֹט וּלְשֵׁזָבָא לֵיהּ, וְחַד לְמֶהְפַּךְ לְקָרְתָּא וּלְחַבָּלָא אַרְעָא, וּבְגִין כָּךְ אִשְׁתָּאַר חַד:

וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי בָרְחוֹב נָלִין. מִשּׁוּם שֶׁכָּךְ הָיוּ עוֹשִׂים: אוֹרְחִים שֶׁנִּכְנָסִים לְשָׁם, לֹא הָיָה בֶּן אָדָם שֶׁיַּכְנִיסֵם לְבֵיתוֹ. וְעַל זֶה אָמְרוּ, לֹא כִּי בָרְחוֹב נָלִין. מַה כָּתוּב וַיִּפְצַר? בָּם מְאֹד וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִּין בָּעוֹלָם, שְׁלִיחַ אֶחָד עוֹשֶׂה אוֹתוֹ, וְכַעַת רָאִינוּ שְׁנֵי שְׁלִיחִים, לָמָּה? וְכִי לֹא מַסְפִּיק בְּאֶחָד? אֶלָּא

אֶחָד הָיָה, וּמַה שֶּׁאָמַר שְׁנַיִם [כך זה ודאי, משום שאחד] - אֶחָד הָיָה לְהוֹצִיא אֶת לוֹט וּלְהַצִּילוֹ, וְאֶחָד לְהָפֹךְ אֶת הָעִיר וּלְהַשְׁחִית אֶת הָאָרֶץ, וּלְכָךְ נִשְׁאַר אֶחָד.

מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם (דף קו ע"א) רַבִּי פִּנְחָס בְּהַאי קְרָא (שופטים ג) וְאֵלֶּה הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִנִּיחַ יְיָ לְנַסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי חֲזֵי בָּהֲהוּא עָלְמָא (ולית עלמא) קָאִים (ד"א ולית מעלה) אֶלָּא בְּאִנּוּן (דף קו ע"ב) דְּשַׁלִּיטִין עַל רְעוּתָא דְּלִבְּהוֹן שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פא) עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שָׂמוֹ וְגוֹ'. אָמַר רַב יְהוּדָה לְמָה זָכָה יוֹסֵף לְאוֹתָהּ הַמַּעֲלָה וְהַמַּלְכוּת, בְּשָׁבִיל שֶׁכִּבֵּשׁ יִצְרוֹ. דְּתָנִינָן כָּל הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ מַלְכוּתָא דִּשְׁמַיָּא אַחִיל עֲלֵיהּ.

רַבִּי פִּנְחָס בְּפָסוּק זֶה, (שופטים ג) וְאֵלֶּה הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִנִּיחַ ה' לְנַסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי, רָאִיתִי בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, [ואין העולם] עוֹמֵד [ואין מעלה] אֶלָּא בְּאוֹתָם שֶׁשּׁוֹלְטִים עַל רְצוֹן לִבָּם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פא) עֵדוּת בִּיהוֹסֵף שָׂמוֹ וְגוֹ'. אָמַר רַב יְהוּדָה, לָמָּה זָכָה יוֹסֵף לְאוֹתָהּ הַמַּעֲלָה וְהַמַּלְכוּת? בִּשְׁבִיל שֶׁכָּבַשׁ יִצְרוֹ. שֶׁשָּׁנִינוּ, כָּל הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ, מַחִיל עָלָיו אֶת מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם.

דְּאָמַר רַב אַחָא לֹא בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַיֵּצֶר הָרָע אֶלָּא לְנַסּוֹת בּוֹ בְּנֵי אָדָם. וּמִי בָּעֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְנַסּוּתֵי בִּבְנֵי נָשָׁא. אִין. דְּאָמַר רַב אַחָא מְנָא לָן מִדִּכְתִיב, (דברים יג) כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא וגו' וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת וגו' כִּי מְנַסֶּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וגו'. וְלָמָּה בָּעֵי נְסוּתָא דְּהָא כָּל עוֹבָדוֹי דְּבַר נָשׁ אִתְגְּלֵי קַמֵּיהּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא לְתֵת פִּתְחוֹן פֶּה לִבְנֵי אָדָם. רְאֵה מַה כְּתִיב וְלוֹט יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדוֹם, דְּהַוָה יָתִיב לְנַסּוּתֵהּ לְבָרְיָיתָא. שֶׁאָמַר רַב אַחָא, לֹא בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַיֵּצֶר הָרָע אֶלָּא לְנַסּוֹת בּוֹ בְּנֵי אָדָם. וְהַאִם רוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְנַסּוֹת בְּנֵי אָדָם? כֵּן. שֶׁאָמַר רַב אַחָא, מִנַּיִן לָנוּ? מִשֶּׁכָּתוּב (דברים יג) כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא וגו' וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת וגו', כִּי מְנַסֶּה ה' אֱלֹהֵיכֶם וגו'. וְלָמָּה צָרִיךְ נִסָּיוֹן, שֶׁהֲרֵי כָּל מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם גְּלוּיִים לְפָנָיו? אֶלָּא שֶׁלֹּא לִתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לִבְנֵי אָדָם. רְאֵה מַה כָּתוּב וְלוֹט? יֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֹם, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב לְנַסּוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מַאי דִּכְתִיב (ישעיה נז) וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ וגו'. אֶפְלוּ בִּשְׁעַת דִּינוֹ שֶׁל רָשָׁע הוּא מַעֲיִז פָּנָיו וְאֵזַי הוּא בְּרִשְׁעָתוֹ קַיָּים, רְאֵה מַה כְּתִיב טֶרֶם יִשְׁכָּבוּ וגו'. אָמַר רַבִּי יִצְחָק כְּשֵׁם שֶׁבָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גַּן עֵדֶן בָּאָרֶץ כָּךְ בָּרָא גֵּיהִנֹּם בָּאָרֶץ. וּכְשֵׁם שֶׁבָּרָא גַּן עֵדֶן לְמַעְלָה כָּךְ בָּרָא גֵּיהִנֹּם לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נז) וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ וגו'? אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת דִּינוֹ שֶׁל רָשָׁע הוּא מֵעֵז פָּנָיו, וַאֲזַי הוּא בִּרְשָׁעָתוֹ קַיָּם. רְאֵה מַה כָּתוּב, טֶרֶם יִשְׁכָּבוּ וגו'. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּשֵׁם שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גַּן עֵדֶן בָּאָרֶץ - כָּךְ בָּרָא גֵּיהִנֹּם בָּאָרֶץ. וּכְשֵׁם שֶׁבָּרָא גַּן עֵדֶן לְמַעְלָה - כָּךְ בָּרָא גֵּיהִנֹּם לְמַעְלָה.

גַּן עֵדֶן בָּאָרֶץ דִּכְתִיב, (בראשית ב) וַיִּטַּע יְיָ אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן וגו'. גֵּיהִנֹּם בָּאָרֶץ דִּכְתִיב, (איוב י) אֶרֶץ עֵיפָתָה כְּמוֹ אֹפֶל וגו'. גַּן עֵדֶן לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (שמואל א כה) וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וכְתִיב, (קהלת יב) וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ.

גַּן עֵדֶן בָּאָרֶץ, שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן וגו'. גֵּיהִנֹּם בָּאָרֶץ, שֶׁכָּתוּב (איוב י) אֶרֶץ עֵיפָתָה כְּמוֹ אֹפֶל וגו'. גַּן עֵדֶן לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (שמואל א כה) וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, וְכָתוּב (קהלת יב) וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ.

גֵּיהִנֹּם לְמַעְלָה דִּכְתִיב וְאֵת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע. גַּן עֵדֶן לְמַטָּה כִּדְקָאָמְרַן. גַּן עֵדֶן לְמַעְלָה לְנִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים לִהְיוֹת נִזּוֹנִין מֵאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל מַעְלָה. גֵּיהִנֹּם לְמַטָּה לְאוֹתָם הָרְשָׁעִים (דישראל) שֶׁלֹּא קִבְּלוּ בְּרִית מִילָה וְלֹא הֶאֱמִינוּ בַּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְדָתוֹ וְלֹא שָׁמְרוּ שַׁבָּת, וְאֵלּוּ הֵם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁנִּדּוֹנִים בָּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טו) מֵהָאֵשׁ יָצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וגו'. וּכְתִיב (ישעיה סו) וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים וְגוֹ'.

גֵּיהִנֹּם לְמַעְלָה, שֶׁכְּתוּב וְאֵת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע. גַּן עֵדֶן לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. גַּן עֵדֶן לְמַעְלָה לְנִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים לִהְיוֹת נִזּוֹנִים מֵאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל מַעְלָה. גֵּיהִנֹּם לְמַטָּה לְאוֹתָם הָרְשָׁעִים [של ישראל] שֶׁלֹּא קִבְּלוּ בְּרִית מִילָה וְלֹא הֶאֱמִינוּ בַּקָּבָּ"ה וְדָתוֹ וְלֹא שָׁמְרוּ שַׁבָּת, וְאֵלּוּ הֵם עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁנִּדּוֹנִים בָּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טו) מֵהָאֵשׁ יָצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וְגוֹ', וְכָתוּב (ישעיה סו) וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים וְגוֹ'.

גֵּיהִנֹּם לְמַעְלָה לְאוֹתָם פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל מִצְוֹוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא חָזְרוּ בִּתְשׁוּבָה שֶׁדּוֹחִים אוֹתָם לַחוּץ עַד שֶׁיִּקַּבְּלוּ עָנְשָׁם. וְהוֹלְכִים וְסוֹבְבִים כָּל הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יב) סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן. וְשָׁם נִדּוֹנִים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, לְאַחַר כֵּן מְדוֹרָם עִם אוֹתָם שֶׁקִּבְּלוּ עָנְשָׁם בְּמוֹתָם (דף קז ע"א) כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי הַמָּקוֹם הָרָאוּי לוֹ.

גֵּיהִנֹּם לְמַעְלָה לְאוֹתָם פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל מִצְוֹוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא חָזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, שֶׁדּוֹחִים אוֹתָם לַחוּץ עַד שֶׁיְּקַבְּלוּ עָנְשָׁם, וְהוֹלְכִים וְסוֹבְבִים כָּל הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יב) סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן. וְשָׁם נִדּוֹנִים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. לְאַחַר כֵּן מְדוֹרָם עִם אוֹתָם שֶׁקִּבְּלוּ עָנְשָׁם בְּמוֹתָם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי הַמָּקוֹם הָרָאוּי לוֹ.

וְהָרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת נִדּוֹנִים תָּמִיד בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם וְשׁוּב אֵינָם עוֹלִים שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵשֹׁם לֹא תְכַבֶּה. מִשְׁפַּט הָרְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם כְּמָה דִּכְתִיב וַיְיָ הִמְטִיר עַל סְדוֹם וְעַל עֲמֹרָה גָּפְרִית וְאֵשׁ וגו' וּשׁוּב אֵינָם עוֹלִים וּלֹא יָקוּמוּ לְיוֹם הַדִּין שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כט) אֲשֶׁר הָפַךְ יְיָ בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ, בְּאַפּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וּבַחֲמָתוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא.

וְהָרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת נִדּוֹנִים תָּמִיד בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם וְשׁוּב אֵינָם עוֹלִים, שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵשֹׁם לֹא תְכַבֶּה. מִשְׁפַּט הָרְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַה' הִמְטִיר עַל סְדֹם וְעַל עֲמֹרָה גָּפְרִית וְאֵשׁ וגו', וְשׁוּב אֵינָם עוֹלִים, וְלֹא יָקוּמוּ לְיוֹם הַדִּין, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כט) אֲשֶׁר הָפַךְ ה' בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ. בְּאַפּוֹ - בָּעוֹלָם הַזֶּה. וּבַחֲמָתוֹ - בָּעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק לְהַאי גַּוְונָא אִית גַּן עֵדֶן לְמַעְלָה וְאִית גַּן עֵדֶן לְמַטָּה. אִית גֵּיהִנֹּם לְמַטָּה וְאִית גֵּיהִנֹּם לְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב הָרְשָׁעִים שֶׁקִּלְקְלוּ בְּרִית מִילָה שֶׁבָּהֶם וְחִלְּלוּ שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא וְחִלְּלוּ אֶת הַמּוֹעֲדוֹת וְשֶׁכָּפְרוּ בַּתּוֹרָה וְשֶׁכָּפְרוּ בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים וְכַדּוֹמֶה לָהֶם יוֹרְדִים לַגֵּיהִנֹּם שֶׁלְּמַטָּה וְנִדּוֹנִים שָׁם וְשׁוּב אֵינָם עוֹלִים. אֲבָל יָקוּמוּ לְיוֹם הַדִּין וְיָקוּמוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וגו'. וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעיה סו) וְהָיוּ דֵּרָאוֹן לְכָל בָּשָׂר. מַה דֵּרָאוֹן, דַּיֵּי

רָאוֹן, שֶׁהַכֹּל יֹאמְרוּ דַּיֵּי בְּרְאֵיתָם. וְעַל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וגו', (ע"כ מדרש הנעלם).

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּמוֹ זֶה יֵשׁ נַן עֵדֶן לְמַעְלָה וְיֵשׁ נַן עֵדֶן לְמַטָּה. יֵשׁ גֵּיהִנֹּם לְמַטָּה וְיֵשׁ גֵּיהִנֹּם לְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, הָרְשָׁעִים שֶׁקִּלְקְלוּ בְּרִית מִילָה שֶׁבָּהֶם וְחִלְּלוּ שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָה וְחִלְּלוּ אֶת הַמּוֹעֲדוֹת וְשֶׁכָּפְרוּ בַּתּוֹרָה וְשֶׁכָּפְרוּ בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים וְכַדּוֹמֶה לָהֶם, יוֹרְדִים לַגֵּיהִנֹּם שֶׁלְּמַטָּה וְנִדּוֹנִים שָׁם, וְשׁוּב אֵינָם עוֹלִים. אֲבָל יָקוּמוּ לְיוֹם הַדִּין וְיָקוּמוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וגו', וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעיה סו) וְהָיוּ דֵּרָאוֹן לְכָל בָּשָׂר. מַהוּ דֵּרָאוֹן? דַּי רָאוֹן, שֶׁהַכֹּל יֹאמְרוּ דַּי בְּרְאֵיתָם. וְעַל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר (שם ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וגו'. (ע"כ מדרש הנעלם).

וַיְיָ הִמְטִיר עַל סְדוֹם וְעַל עֲמוֹרָה וגו'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח (ישעיה יג) הִנֵּה יוֹם יְיָ בָּא אַכְזָרִי וְגו'. הִנֵּה יוֹם יְיָ בָּא, דָּא בֵּי דִינָא לְתַתָּא. בָּא כְּמָה דְּאִתְּמָר. (קו א) הַבָּאָה אֵלַי (עשו). בְּגִין דְּלָא עָבִיד דִּינָא עַד דְּעָאל וְנָטִיל רְשׁוּ, כְּגַוְונָא דָּא קַיִן כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי.

וַה' הִמְטִיר עַל סְדֹם וְעַל עֲמֹרָה וגו'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, (ישעיה יג) הִנֵּה יוֹם ה' בָּא אַכְזָרִי וְגוֹ'. הִנֵּה יוֹם ה' בָּא - זֶה בֵּית דִּין שֶׁלְּמַטָּה. בָּא - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ. מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה דִּין עַד שֶׁנִּכְנָס וְנוֹטֵל רְשׁוּת. כְּמוֹ זֶה קַיִן כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי.

דף קז:

דָּבָר אַחֵר הִנֵּה יוֹם יְיָ בָּא. דָּא הוּא מְחַבְּלָא לְתַתָּא כַּד נָטִיל נִשְׁמָתָא, בְּגִינֵי כָּךְ אַכְזָרִי וְעֶבְרָה. לְשׂוּם הָאָרֶץ לְשַׁמָּה, דָּא סְדוֹם וַעֲמוֹרָה. וְחַטָּאֶיהָ (דף קז ע"ב) יַשְׁמִיד מִמֶּנָּה. אִלֵּין יַתְבֵי אַרְעָא. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ כִּי כוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וּכְסִילֵיהֶם וגו'. דְּהָא מִן שְׁמַיָּא אַמְטַר עֲלֵיהוֹן אֶשָּׁא, וְאַעֲבַר לוֹן מִן עָלְמָא. לְבָתַר מַה כְּתִיב אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז וגו'. דָּא אַבְרָהָם דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סָלִיק לֵיהּ עַל כָּל בְּנֵי עָלְמָא.

דְּבַר אַחֵר הִנֵּה יוֹם ה' בָּא - זֶהוּ הַמַּשְׁחִית שֶׁלְּמַטָּה כְּשֶׁנּוֹטֵל אֶת הַנְּשָׁמָה, מִשּׁוּם כָּךְ אַכְזָרִי וְעֶבְרָה. לְשׂוּם הָאָרֶץ לְשַׁמָּה - זוֹ סְדֹם וַעֲמֹרָה. וְחַטָּאֶיהָ יַשְׁמִיד מִמֶּנָּה - אֵלּוּ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? כִּי כוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וּכְסִילֵיהֶם וגו'. שֶׁהֲרֵי מֵהַשָּׁמַיִם הִמְטִיר עֲלֵיהֶם אֵשׁ וְהֶעֱבִירָם מֵהָעוֹלָם. אַחַר כָּךְ מַה כָּתוּב? אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז וגו'. זֶה אַבְרָהָם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶעֱלָה אוֹתוֹ עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹקִים לוֹן לְהַנֵּי קְרָאֵי בְּיוֹמָא דְּאִתְחָרֵב בֵּי מַקְדְּשָׁא, דִּבְהַהוּא יוֹמָא אִתְחַשְׁכוּ עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי, וְאִתְחַשְׁכָן שְׁמַיָּא וְכוֹכְבַיָּא. רַבִּי אֶלְעָזָר מוֹקִים לְהַנֵּי קְרָאֵי בְּיוֹמָא דְּיוֹקִים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא, וְהַהוּא יוֹמָא יִתְיְדַע לְעֵילָּא וְתַתָּא, דִּכְתִיב, (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוָּדַע לַיְיָ. וְהַהוּא יוֹמָא דְּנוֹקְמָא אִיהוּ, דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְנָקְמָא מִשְּׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה הֵקִים אֶת הַפְּסוּקִים הָלָלוּ בַּיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁבְּאוֹתוֹ הַיּוֹם חָשְׁכוּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְחָשְׁכוּ שָׁמַיִם וְכוֹכָבִים. רַבִּי אֶלְעָזָר מְבָאֵר אֶת הַפְּסוּקִים הָלָלוּ בַּיּוֹם שֶׁיִּקִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת כְּנֶסֶת

יִשְׂרָאֵל מֵהָעָפָר, וְאוֹתוֹ יוֹם נוֹדָע לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוָּדַע לַה'. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא יוֹם נָקְמָה, שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִנְקֹם מִשְּׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

וְכַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַעֲבִיד נוּקְמִין בִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כְּדֵין אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפְּזּ דָּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא דְּיִסְתְּלֵק וְיִתְיַיקַר עַל כָּל בְּנֵי עָלְמָא, וְכָל בְּנֵי עָלְמָא יִפְלְחוּן וְיִסְגְּדוּן קַמֵּיהּ דִּכְתִיב, (תהלים עב) לְפָנָיו יִכְרְעוּ צִיִּים וְגו' מַלְכֵי תַרְשִׁישׁ וְגו'. תָּא חֲזֵי, אַף עַל גַּב דִּנְבוּאָה דָּא אִתְּמַר עַל בָּבֶל, בְּכוֹלָּא אִתְּמַר. דְּהָא חָמֵינָן בְּהַאי פָּרְשָׁתָא דִּכְתִיב (ר"ל סמוך לפ' שלמעלה שכ' בה אוקיר אנוש וגו' ואולי לדעת הזוה"ק חד פר' היא) כִּי יְרַחֵם יְיָ אֶת יַעֲקֹב. וּכְתִיב וּלְקָחוּם עַמִּים וְהֵבִיאוּם אֶל מְקוֹמָם.

וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה נְקָמוֹת בִּשְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אָז אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז - זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁיִּתְעַלֶּה וְיִתְכַּבֵּד עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם יַעַבְדוּ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנָיו, שֶׁכָּתוּב (תהלים עב) לְפָנָיו יִכְרְעוּ צִיִּים וְגו' מַלְכֵי תַרְשִׁישׁ וְגו'. בֹּא רְאֵה, אַף עַל גַּב שֶׁנִּבּוּאָה זוֹ נֶאֱמְרָה עַל בָּבֶל - בַּכֹּל זֶה נֶאֱמַר. שֶׁהֲרֵי רָאִינוּ בְּפָרָשָׁה זוֹ שֶׁכָּתוּב כִּי יְרַחֵם ה' אֶת יַעֲקֹב, וְכָתוּב וּלְקָחוּם עַמִּים וְהֵבִיאוּם אֶל מְקוֹמָם.

וַיְיָ הִמְטִיר עַל סְדוֹם. דָּא דַּרְגָּא דְּבֵי דִינָא לְתַתָּא דְּנָטִיל רְשׁוּ מֵעֵילָּא. רַבִּי יִצְחָק אָמַר דְּעָבִיד דִּינָא בְּרַחֲמֵי. דִּכְתִיב מֵאֵת יְיָ מִן הַשָּׁמָיִם. בְּגִין לְאִשְׁתַּכָּחָא דִּינָא בְּרַחֲמֵי. וְאִי תֵּימָא מַאי רַחֲמֵי הָכָא דִּכְתִיב וַיְהִי בְּשַׁחֵת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכִּכָּר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וְגו'. וּלְבָתַר נָפְקוּ מִנֵּיהּ תְּרֵין אוּמִין שְׁלֵמִין, וְזָכָה דְּנָפִיק מִנֵּיהּ דָּוִד וּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא.

וַה' הִמְטִיר עַל סְדֹם - זוֹ הַדַּרְגָּה שֶׁל בֵּית דִּין שֶׁלְּמַטָּה שֶׁנּוֹטֵל רְשׁוּת מִלְּמַעְלָה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, שֶׁעוֹשֶׂה הַדִּין בְּרַחֲמִים, שֶׁכָּתוּב מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמָיִם, כְּדֵי לְהִמָּצֵא דִּין עִם רַחֲמִים. וְאִם תֹּאמַר מָה הָרַחֲמִים כָּאן? שֶׁכָּתוּב וַיְהִי בְּשַׁחֵת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכִּכָּר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וְגו'. וְאַחַר כָּךְ יָצְאוּ מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אֻמּוֹת שְׁלֵמוֹת וְזָכָה שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ דָּוִד וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ.

חֲמֵי מַה כְּתִיב וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אוֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר וְגו'. תָּא חֲזֵי (סג א) בְּשַׁעֲתָא דְּדִינָא שָׁרֵי בְּעָלְמָא, הָא אִתְּמַר דְּלָא לִיבָּעֵי לְבַר נָשׁ לְאִשְׁתַּכָּחָא בְּשׁוּקָא, בְּגִין דְּכֵיוָן דְּשָׁרְיָא דִּינָא לָא אַשְׁגַּח בֵּין זַכָּאָה וְחַיָּיבָא, וְלָא בָּעֵי (לאסתכלא) לְאִשְׁתַּכָּחָא תַּמָּן. וְהָא אִתְּמַר דִּבְגִין כָּךְ אִסְתִּים נֹחַ בַּתֵּיבָה וְלָא יִשְׁגַּח בָּעָלְמָא בְּשַׁעֲתָא דְּדִינָא יִתְעָבִיד. וּכְתִיב (שמות יב) וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר עַד דְּיִתְעָבִיד דִּינָא. וּבְגִין כָּךְ וַיֹּאמֶר הַמָּלֵט עַל נַפְשֶׁךָ אַל תַּבִּיט אַחֲרֶיךָ וְגו'.

רְאֵה מַה כָּתוּב? וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּין שׁוֹרֶה בָּעוֹלָם, הֲרֵי לְמַדְנוּ שֶׁלֹּא צָרִיךְ לִבְנֵי אָדָם לְהִמָּצֵא בַּשּׁוּק, בִּגְלַל שֶׁמְּכִיוָן שֶׁשּׁוֹרֶה דִּין, לֹא מַבְחִין בֵּין זַכַּאי לְחַיָּב, וְלֹא צָרִיךְ לְהִמָּצֵא שָׁם. וַהֲרֵי לְמַדְנוּ שֶׁבִּסְבַּת זֶה נִסְגַּר נֹחַ בַּתֵּבָה וְלֹא נִמְצָא בָּעוֹלָם בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּין נַעֲשָׂה, וְכָתוּב (שמות יב) וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר, עַד שֶׁיֵּעָשֶׂה הַדִּין. וּמִפְּנֵי כָּךְ, וַיֹּאמֶר הִמָּלֵט עַל נַפְשֶׁךָ אַל תַּבִּיט אַחֲרֶיךָ וְגו'.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יִצְחָק דִּינָא דְּעָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בַּמַּבּוּל וְדִינָא דִּסְדוֹם, תַּרְוַוֵיהוּ דִּינִין דְּגֵיהִנֹּם הֲווּ בְּגִין דְּחַיָּיבֵי גֵיהִנֹּם אִתְּדָנוּ בְּמַיָּא וּבְאֶשָׁא.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יִצְחָק, הַדִּין שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּמַּבּוּל וְהַדִּין שֶׁל סְדֹם, שְׁנֵיהֶם דִּינֵי הַגֵּיהִנֹּם הָיוּ, כִּי רִשְׁעֵי הַגֵּיהִנֹּם נִדּוֹנִים בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק סְדוֹם בְּדִינָא דְּגֵיהִנֹּם אִתְּדָן, דִּכְתִיב וַיְיָ הִמְטִיר עַל סְדוֹם וְעַל עֲמוֹרָה גָּפְרִית וָאֵשׁ מֵאֵת יְיָ מִן הַשָּׁמָיִם. דָּא מִסְטָרָא דְּמַיָּא וְדָא (עיין סוף הספר סימן ב) מִסְטָרָא דְּאֶשָׁא. דָּא וְדָא הוּא דִּינָא דְּגֵיהִנֹּם, וְחַיָּיבִין דְּגֵיהִנֹּם בְּתַרְיִן דִּינִין אִלֵּין אִתְּדָנוּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, סְדֹם נִדּוֹנָה בְּדִין הַגֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּתוּב וַה' הִמְטִיר עַל סְדֹם וְעַל עֲמֹרָה גָּפְרִית וָאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמָיִם. זֶה מִצַּד שֶׁל מַיִם וְזֶה מִצַּד שֶׁל אֵשׁ. זֶה וְזֶה הוּא דִּין הַגֵּיהִנֹּם, וְרִשְׁעֵי הַגֵּיהִנֹּם נִדּוֹנִים בִּשְׁנֵי הַדִּינִים הַלָּלוּ.

דף קח.

אָמַר לֵיהּ דִּינָא דְּחַיָּיבֵי דְּגֵיהִנֹּם תְּרֵיסַר יַרְחֵי, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סָלִיק לוֹן מִגֵּיהִנֹּם, וְתַמָּן מִתְלַבְּנִין וְיָתְבִין לְתַרְעָא דְּגֵיהִנֹּם, וְחָמָאן אִנּוּן חַיָּיבִין דְּעָאלִין וְדָנִין לוֹן תַּמָּן, וְאִנּוּן תָּבְעֵי רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ. וּלְבָתַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חַייֵס עֲלַיְיהוּ וְאַעֵיל לוֹן לְדוּכְתָּא דְּאִצְטְרִיךְ לוֹן. מֵהַהוּא יוֹמָא וּלְהָלְאָה גּוּפָא אִשְׁתְּכַךְ בְּעַפְרָא וְנִשְׁמָתָא יָרְתָא (דף קח ע"א) אַתְרָהּ כְּדְקָחֲזֵי לָהּ. (נח סט א).

אָמַר לוֹ, הַדִּין שֶׁל רִשְׁעֵי הַגֵּיהִנֹּם שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשִׁים, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲלֶה אוֹתָם מֵהַגֵּיהִנֹּם, וְשָׁם מִתְלַבְּנִים וְיוֹשְׁבִים לְשַׁעַר הַגֵּיהִנֹּם, וְרוֹאִים אוֹתָם רְשָׁעִים שֶׁנִּכְנְסוּ וְדָנִים אוֹתָם שָׁם, וְהֵם מְבַקְּשִׁים עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וְאַחַר כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עֲלֵיהֶם וּמַכְנִיס אוֹתָם בַּמָּקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לָהֶם. מֵאוֹתוֹ יוֹם וְהָלְאָה הַגּוּף שׁוֹכֵךְ בֶּעָפָר וְהַנְּשָׁמָה יוֹרֶשֶׁת מְקוֹמָהּ כָּרָאוּי לָהּ.

תָּא חֲזֵי דְּהָא אִתְּמַר דְּאֲפִילּוּ אִנּוּן בְּנֵי טוֹפָנָא לָא אִתְּדָנוּ אֶלָּא בְּאֶשָׁא וּמַיָּא. מַיָּא קְרִירָן נַחֲתֵי מִלְּעֵילָא, וּמַיָּא רְתִיחָן סָלְקֵי מִתַּתָּא כְּאֶשָׁא. וְאִתְּדָנוּ בִּתְרֵי דִינִין, בְּגִין דְּדִינָא דִּלְעֵילָא הָכִי הֲוָה, בְּגִין כָּךְ בִּסְדוֹם גָּפְרִית וְאֵשׁ.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁאֲפִלּוּ אוֹתָם בְּנֵי הַמַּבּוּל לֹא נִדּוֹנוּ אֶלָּא בְּאֵשׁ וּמַיִם. מַיִם קָרִירִים יָרְדוּ מִלְּמַעְלָה, וּמַיִם רוֹתְחִים עָלוּ מִלְּמַטָּה כְּאֵשׁ. וְנִדּוֹנוּ בִּשְׁנֵי דִינִים, מִשּׁוּם שֶׁדִּין שֶׁל מַעְלָה כָּךְ הוּא, וְלָכֵן בִּסְדֹם גָּפְרִית וָאֵשׁ.

אָמַר לֵיהּ אִי יְקוּמוּן לְיוֹם דִּינָא. אָמַר לֵיהּ הָא אִתְּמַר. אֲבָל אִלֵּין דִּסְדוֹם וַעֲמוֹרָה לָא יְקוּמוּן, וּקְרָא אוֹכַח דִּכְתִיב, (דברים כט) גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָּל אַרְצָהּ לֹא תִזָּרַע וְלֹא תַצְמִיחַ וְגוֹ'. אֲשֶׁר הָפַךְ יְיָ בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ. אֲשֶׁר הָפַךְ יְיָ, בְּעָלְמָא דֵּין. בְּאַפּוֹ, בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. וּבַחֲמָתוֹ,

בְּזִמְנָא דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַחָיָיא מֵתַיָּיא. אָמַר לֵיהּ תָּא חֲזֵי, כַּמָּה דְּאַרְעָא דְּלְהוֹן אִתְאֲבִיד לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא, הָכִי נָמֵי אִתְאֲבִידוּ אִנּוּן לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

אָמַר לוֹ, הַאִם יְקוּמוּ לְיוֹם הַדִּין? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נִתְבָּאֵר, אֲבָל אֵלּוּ שֶׁל סְדם וַעֲמֹרָה לֹא יְקוּמוּ, וְהַכָּתוּב מוֹכִיחַ, שֶׁכָּתוּב (דברים כט) גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָּל אַרְצָהּ לֹא תִזָּרַע וְלֹא תַצְמַח וְגוֹ', אֲשֶׁר הָפַךְ ה' בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ. אֲשֶׁר הָפַךְ ה' - בָּעוֹלָם הַזֶּה. בְּאַפּוֹ - בָּעוֹלָם הַבָּא. וּבַחֲמָתוֹ - בִּזְמַן שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת מֵתִים. אָמַר לוֹ, בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ שֶׁאַרְצָם אֲבֵדָה לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים, גַּם כָּךְ הֵם אֲבֵדוּ לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים.

וְתָא חֲזֵי, דִּינָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּינָא לְקַבֵּל דִּינָא. אִנּוּן לָא הֲווֹ תַּיְיבִין נַפְשָׁא דְּמִסְכְּנָא בְּמֵיכְלָא וּבְמִשְׁתְּיָא, אוּף הָכִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אָתִיב לוֹן נַפְשַׁיְיהוּ לְעָלְמָא דְּאָתֵי. וְתָא חֲזֵי, אִנּוּן אִתְמְנָעוּ מִצַּדָּקָה דְּאִקָּרֵי חַיִּים, אוּף קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מָנַע מִנַּיְיהוּ חַיִּים בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. וְכַמָּה דְּאִנּוּן מָנְעוּ אָרְחִין וּשְׁבִילִין מִבְּנֵי עָלְמָא, הָכִי נָמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מָנַע מִנַּיְיהוּ אוֹרְחִין וּשְׁבִילִין דְּרַחֲמֵי לְרַחֲמָא עֲלַיְיהוּ בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי.

וּבֹא רְאֵה שֶׁדִּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִּין כְּנֶגֶד דִּין. הֵם לֹא הֵשִׁיבוּ אֶת נֶפֶשׁ הָעֲנִי בְּמַאֲכָל וּמַשְׁקֶה - גַּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא הֵשִׁיב נַפְשָׁם לְעוֹלָם הַבָּא. וּבֹא רְאֵה, הֵם נִמְנְעוּ מִצְּדָקָה שֶׁנִּקְרֵאת חַיִּים - אַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָנַע מֵהֶם חַיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. וּכְמוֹ שֶׁהֵם מָנְעוּ דְּרָכִים וּשְׁבִילִים מִבְּנֵי הָעוֹלָם - כָּךְ גַּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָנַע מֵהֶם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים שֶׁל רַחֲמִים לְרַחֵם עֲלֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי אַבָּא אָמַר כֻּלְּהוּ בְּנֵי עָלְמָא יְקוּמוּן, וְיִקוּמוּן לְדִינָא וְעַלַיְיהוּ כְּתִיב, (דניאל יב) וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת וּלְדִרְאוֹן עוֹלָם. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מָארֵי דְּרַחֲמִין אִיהוּ, כֵּיוָן דְּדָן לְהוּ בְּהַאי עָלְמָא וְקַבִּילוּ דִּינָא, לָא אִתְּדָנוּ בְּכֻלְּהוּ דִּינִין.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם יַעַמְדוּ וְיָקוּמוּ לַדִּין, וְעַלֵיהֶם כָּתוּב (דניאל יב) וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת לְדִרְאוֹן עוֹלָם. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא בַּעַל הָרַחֲמִים, כֵּיוָן שֶׁדָּן אוֹתָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְקִבְּלוּ דִּין, לֹא נִדּוֹנוּ בְּכָל הַדִּינִים.

דף קח:

אָמַר רַבִּי חִיָּיא כְּתִיב וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה וְגו'. (קה א) מַהוּ בַּהֲפֹךְ אֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט. אֶלָּא בְּכֻלְּהוּ עֲבַד דִּיוּרֵיהּ לוֹט, דִּכְתִיב וְלוֹט יָשַׁב בְּעָרֵי הַכִּכָּר וַיֶּאֱהַל עַד סְדוֹם. (וכתיב אשר ישב בהן לוט. אלא ודאי בכלהו עבד דיוריה) וְלָא קַבִּילוּ לֵיהּ, בַּר דְּמֶלֶךְ סְדוֹם קַבִּיל לֵיהּ (דף קח ע"ב) בִּסְדוֹם בְּגִינֵיהּ דְּאַבְרָהָם:

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כָּתוּב וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה וְגוֹ'. מַהוּ בַּהֲפֹךְ אֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט? אֶלָּא בַּכֹּל עָשָׂה דִּיּוּרוֹ לוֹט, שֶׁכָּתוּב וְלוֹט יָשַׁב בְּעָרֵי הַכִּכָּר וַיֶּאֱהַל עַד סְדם. [וכתוב אשר ישב בהן לוט, אלא ודאי שבכלם עשה את דיורו] וְלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ, חוּץ מִמֶּלֶךְ סְדם שֶׁקִּבֵּל אוֹתוֹ בִּסְדם מִשּׁוּם אַבְרָהָם.

וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו, מֵאַחֲרָיהּ מִבָּעֵי לֵיהּ, אֶלָּא מִבְּתַר שְׁכִינְתָּא. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר מִבַּתְרֵיהּ דְּלוֹט, דִּמְחַבְּלָא אָזִיל אֲבַתְרֵיהּ, וְכִי אֲבַתְרֵיהּ אָזִיל, וְהָא הוּא שַׁדַּר לֵיהּ, אֶלָּא בְּכָל אֲתַר

דְּהָוָה אָזִיל לוֹט אִתְעַכַּב מְחַבְּלָא לְחַבָּלָא, וְכָל אֲתַר דְּאָזִיל כְּבָר וְשָׁבִיק לַאֲחוֹרֵיהּ הֲוָה מְהַפֵּךְ לֵיהּ מְחַבְּלָא.

וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו, הֲיָה צָרִיךְ לְכָתֹב מֵאַחֲרֶיהָ? אֶלָּא מֵאַחַר הַשְּׁכִינָה. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, מֵאֲחוֹרָיו שֶׁל לוֹט, שֶׁהַמַּשְׁחִית הָיָה הוֹלֵךְ אַחֲרָיו. וְכִי אַחֲרָיו הָלַךְ, הֲרֵי הוּא שָׁלַח אוֹתוֹ? אֶלָּא כָּל מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לוֹט, הִתְעַכֵּב הַמַּשְׁחִית לְהַשְׁחִית, וְכָל מָקוֹם שֶׁהָלַךְ כְּבָר וְהִשְׁאִיר לַאֲחוֹרָיו, הָיָה הוֹפֵךְ אוֹתוֹ הַמַּשְׁחִית.

וּבְגִין כָּךְ אָמַר לֵיהּ אַל תַּבֵּט אַחֲרֶיךָ דְּהָא אֲנָא אֲחַבֵּל בַּתְרָךְ, וְעַל דָּא כְּתִיב וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וְחָמַת מְחַבְּלָא. כְּדֵין וַתְּהִי נְצִיב מֶלַח. דְּהָא בְּכָל זִמְנָא דִּמְחַבְּלָא לָא חָמֵי אַנְפּוֹי דְּבַר נָשׁ (נ"א אחמי אנפי לכר נש) לָא מְחַבֵּיל לֵיהּ. כֵּיוָן דְּאִתְּתֵיהּ אֲהַדְּרַת אַנְפָּהָא לְאִסְתַּכָּלָא אֲבַתְרֵיהּ מִיָּד וַתְּהִי נְצִב מֶלַח.

וְלָכֵן אָמַר לוֹ אַל תַּבֵּט אַחֲרֶיךָ, שֶׁהֲרֵי אֲנִי מְחַבֵּל אַחֲרֶיךָ. וְעַל זֶה כָּתוּב וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו, וְרָאֲתָה אֶת הַמַּשְׁחִית, אָז וַתְּהִי נְצִיב מֶלַח. שֶׁהֲרֵי כָּל זְמַן שֶׁהַמַּשְׁחִית אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת פְּנֵי הָאִישׁ [מראה פניו לאיש], הוּא אֵינוֹ מַשְׁחִית אוֹתוֹ. כֵּיוָן שֶׁאִשְׁתּוֹ הֶחֱזִירָה פָּנֶיהָ לְהִסְתַּכֵּל אַחֲרָיו, מִיָּד וַתְּהִי נְצִיב מֶלַח.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי הָווּ קָיְימֵי יוֹמָא חַד וְעָסְקֵי בְּהַאי קְרָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כְּתִיב, (דברים ח) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנוּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם, לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ. הַאי בָּהּ בָּהּ תְּרֵי זִמְנֵי אַמַּאי. אֶלָּא הָא אִתְּמַר דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא פָּלִיג כָּל עַמִּין וְאַרְעָאן לְמַמָּנָן שְׁלִיחָן, וְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לָא שַׁלִּיט בָּהּ מַלְאָכָא וְלָא מְמַנָּא אָחֳרָא אֶלָּא אִיהוּ בִּלְחוֹדוֹי, בְּגִין כָּךְ אָעִיל לְעַמָּא דְּלָא שַׁלִּיט בְּהוּ אָחֳרָא לְאַרְעָא דְּלָא שָׁלִיט בָּהּ אָחֳרָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי הֲיוּ עוֹמְדִים יוֹם אֶחָד וְעוֹסְקִים בַּפָּסוּק הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּתוּב (דברים ח) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ. לְשֵׁם מָה פַּעֲמַיִם בָּהּ בָּהּ? אֶלָּא הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִלֵּק אֶת כָּל הָעַמִּים וְהָאֲרָצוֹת לְשִׁלּוּחִים מְמֻנִּים, וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹלֵט מַלְאָךְ וְלֹא מְמֻנֶּה אַחֵר, אֶלָּא הוּא לְבַדּוֹ, לָכֵן הִכְנִיס אֶת הָעָם שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהֶם אַחֵר לְאֶרֶץ שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהּ אַחֵר.

תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב מְזוֹנָא תַּמָּן בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר לְכָל עָלְמָא. כָּל שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּמִסְכֵּנוּת, וְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל לָאו הָכִי, אֶלָּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִתְּזַן בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר כָּל עָלְמָא.

בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן מָזוֹן שָׁם בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ לְכָל הָעוֹלָם. כָּל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּעֵנִי, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא כָּךְ, אֶלָּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נְזוֹנִית בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ כָּל הָעוֹלָם.

וּבְגִין כָּךְ אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנוּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם. אֶלָּא בְּעֵתִירוּ בְּסִפּוּקָא דְּכֹלָּא תֹּאכַל בָּהּ וְלָא בְּאֲתַר אָחֳרָא. בָּהּ בִּקְדֻשַּׁת הָאָרֶץ, בָּהּ שׁוֹרָה הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה, בָּהּ שׁוֹרָה הַבְּרָכָה שֶׁלְּמַעְלָה, וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר.

דף קט.

תָּא חֲזֵי כְּתִיב כְּגַן יְיָ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. עַד הָכָא לָא אִתְיְדַע גַּן יְיָ אִי הוּא אֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאִי אִיהוּ אֶרֶץ סְדוֹם, (דף קט ע"א) וְאִי אִיהוּ גַּן יְיָ דְּאִקְרֵי גַּן עֵדֶן. אֶלָּא כְּגַן יְיָ דְּאִית בֵּיהּ סִפּוּקָא וְעִדּוּנָא דְּכֹלָּא, הָכִי נָמֵי הֲוָה סְדוֹם וְהָכִי נָמֵי מִצְרַיִם. מַה גַּן יְיָ לָא אִצְטְרִיךְ בַּר נָשׁ לְאַשְׁקָאָה לֵיהּ, אוּף מִצְרַיִם לָא אִצְטְרִיךְ אֲחָרָא לְאַשְׁקָאָה לֵיהּ, בְּגִין דְּנִילּוֹס אִיהוּ אַסְּיִק וְאַשְׁקֵי לְכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב כְּגַן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. עַד כָּאן לֹא נוֹדַע גַּן ה' אִם הוּא אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִם הוּא אֶרֶץ סְדֹם וְאִם הוּא גַּן ה' שֶׁנִּקְרָא גַּן עֵדֶן. אֶלָּא כְּגַן ה' שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִפּוּק וְעִדּוּן שֶׁל הַכֹּל, כָּךְ גַּם הָיְתָה סְדֹם וְכָךְ גַּם מִצְרַיִם. מַה גַּן ה' לֹא צָרִיךְ אָדָם לְהַשְׁקוֹתוֹ, אַף מִצְרַיִם לֹא צָרִיךְ אַחֵר לְהַשְׁקוֹתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהַנִּילוּס עוֹלֶה וּמַשְׁקֶה אֶת כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (זכריה יד) וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפְּחוֹת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלִַם וְגוֹ'. דָּא הוּא עוֹנְשָׁא דִּלְהוֹן דְּאִתְמְנַע מִנְּהוֹן מְטָרָא, מַה כְּתִיב וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְגוֹ'. חָמֵי דְּלָא כְּתִיב וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגֶּשֶׁם, בְּגִין דְּלָא נָחִית מְטָרָא לְמִצְרַיִם וְלָא אִצְטָרְכָן לֵיהּ, אֶלָּא עוֹנְשָׁא דִּלְהוֹן מַה הוּא דִּכְתִיב, (זכריה יד) וְזֹאת תִּהְיֶה הַמַּגֵּפָה אֲשֶׁר יִגּוֹף יְיָ אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְגוֹ'. בְּגִין דְּמִצְרַיִם לָא צְרִיכִין לְמָטָרָא. אוּף סְדוֹם מַה כְּתִיב בֵּיהּ כִּי כֻלָּהּ מַשְׁקֶה, כָּל עִדּוּנִין דְּעָלְמָא הֲווּ בָהּ, וְעַל דָּא לָא בָעָאן דִּבְנֵי נָשָׁא אֲחָרָנִין יִתְעַדְּנוּן בָּהּ.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (זכריה יד) וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפְּחוֹת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלִַם וְגוֹ'. זֶהוּ עֹנֶשׁ שֶׁלָּהֶם שֶׁנִּמְנַע מֵהֶם מָטָר. מַה כָּתוּב וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְגוֹ'? רְאֵה שֶׁלֹּא כָתוּב וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגֶּשֶׁם, כִּי לֹא יוֹרֵד מָטָר בְּמִצְרַיִם וְלֹא צְרִיכִים אוֹתוֹ. אֶלָּא עֲנֶשָׁם מַהוּ שֶׁכָּתוּב? (שם) וְזֹאת תִּהְיֶה הַמַּגֵּפָה אֲשֶׁר יִגֹּף ה' אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְגוֹ'. מִשּׁוּם שֶׁמִּצְרַיִם לֹא צְרִיכִים מָטָר. אַף סְדֹם מַה כָּתוּב בָּהּ? כִּי כֻלָּהּ מַשְׁקֶה. כָּל עִדּוּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ בָּהּ, וְעַל זֶה לֹא רָצוּ שֶׁבְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים יִתְעַדְּנוּ בָּהּ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר אִנּוּן הֲווּ חַיָּיבִין מִגַּרְמַיְיהוּ וּמְמָמוֹנְהוֹן, דְּכָל בַּר נָשׁ דְּאִיהוּ צָר עֵינָא לְגַבֵּי מִסְכֵּנָא, יָאוֹת הוּא דְּלָא יִתְקַיַּים בְּעָלְמָא. וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּלֵית לֵיהּ חַיִּים לְעָלְמָא דְּאָתֵי. וְכָל מַאן דְּאִיהוּ וָותָרָן לְגַבֵּי מִסְכֵּנָא יָאוֹת הוּא דְּיִתְקַיַּים בְּעָלְמָא, וְיִתְקַיַּים עָלְמָא בְּגִינֵיהּ, וְאִית לֵיהּ חַיִּים וְאוֹרְכָא דְּחַיֵּי לְעָלְמָא דְּאָתֵי:

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, הֵם הָיוּ רְשָׁעִים מַעֲצָמָם וּמִמּוֹנָם, שֶׁכָּל בֶּן אָדָם שֶׁהוּא צַר עַיִן לְעָנִי, רָאוּי הוּא שֶׁלֹּא יַעֲמֹד בָּעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ חַיִּים לָעוֹלָם הַבָּא. וְכָל מִי שֶׁהוּא וָותָרָן לְעָנִי, רָאוּי הוּא שֶׁיִּתְקַיֵּם בָּעוֹלָם וְיִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בִּשְׁבִילוֹ, וְיֵשׁ לוֹ חַיִּים וְאֹרֶךְ שֶׁל חַיִּים לָעוֹלָם הַבָּא.

סְתָרֵי תּוֹרָה תּוֹסֶפְתָּא קְטוּרֵי רַמָאֵי, הוּרְמָנֵי (עיין סוף הספר סי' ב) דִּבְדוּרֵי. (נ"א דבורירי ונ"א דבוריני) חַבִּימִין בְּסָכְלְתָנוּ, יִסְתַּכְּלוּן לְמִנְדַּע, בְּשַׁעֲתָא דְּרֵישָׁא חִוּוְרָא אַתְקִין כָּרְסְיָיא עַל גַּבֵּי סָמְכִין

דְּאִבְּנִין דְּמַרְגְּלִיטָן טָבָן. בֵּין אִנּוּן אַבְנִין אִית חַד מַרְגְּלִיטָא שַׁפִּירָא בְּחֵיזוּ יָאֶה בְּרִיוָא קוּמְטְרָא דְּקַנְטָרָא (נ"א דקיטרא) דְּמַלְּהֲטָא בְּעִ' גְּוונִין, אִנּוּן ע' גְּוונִין מְלַהֲטָן לְכָל סְטַר.

קְשָׁרִים רָמִים, שְׂרִים הַמְפַזְּרִים [נ"א: המבררים, ונ"א המנפצים], חֲכָמִים בַּשֵּׂכֶל, יְסִתַּכְּלוּ לְדַעַת, בְּשָׂעָה שֶׁהָרֹאשׁ הַלְּבָן תִּקֵּן כִּסֵּא עַל גַּבֵּי הָעַמּוּדִים עַל אֲבָנִים שֶׁל מַרְגְּלִיּוֹת טוֹבוֹת. בֵּין אוֹתָם הָאֲבָנִים יֵשׁ מַרְגָּלִית אַחַת בְּמַרְאֶה יָפֶה וּבְתֹאַר כִּסּוּי הַכְּלִי [של העשן] שֶׁלּוֹהֵט בְּשִׁבְעִים גְּוונִים. אוֹתָם שִׁבְעִים גְּוונִים לוֹהֲטִים לְכָל צַד.

אֵלֶּין ע' מִתְפָּרְשָׁאן מִגּוֹ ג' גְּוונִין. אִלֵּין זִיקִין בְּזִיקִין דִּנְצִיצִין לְד' סִטְרֵי עָלְמָא, הָכָא אִיתָא זִיקָא תַּקִּיפָא דְּסָטַר שְׂמָאלָא דְּאִתְאַחִיד בְּשִׁמְאָל. אִנּוּן גְּוונִין שִׁבְעִין (דניאל ז) דִּינָא יָתִיב וְסִפְרִין נְפְתְּחוּ. מֵהָכָא נָפְקֵי גִּירִין וּסְיָיפִין וְרוֹמְחִין וְאֶשָׁא דְּקוּסְטָרָא. וְאִתְאַחִיד אֶשָׁא תַּקִּיפָא דְּנָפְקָא מִשְּׁמַיִם בֵּיהּ, וְכַד אִתְאַחַד אשא עִלָּאָה בְּאִלֵּין דְּלְתַתָּא, לֵית מַאן דְּיָכִיל לְאִתְבָּר רוּגְזָא וְדִינָא.

אֵלֶּה הַשִּׁבְעִים נִפְרָדִים מִתּוֹךְ שְׁלֹשָׁה גְוָנִים. אֵלֶּה רוּחוֹת בְּרוּחוֹת שֶׁנּוֹצְצוֹת לְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם. כָּאן יֵשׁ רוּחַ חֲזָקָה שֶׁל צַד שְׂמֹאל שֶׁנֶּאֱחָז בַּשָּׁמַיִם. אוֹתָם שִׁבְעִים גְּוונִים הַדִּין יוֹשֵׁב וְהַסְּפָרִים נִפְתָּחִים. מִכָּאן יוֹצְאִים חִצִּים וַחֲרָבוֹת וּרְמָחִים וְאֵשׁ שֶׁל הַמַּגְדִּל. וְנֶאֱחָזֶת אֵשׁ חֲזָקָה שֶׁיּוֹצֵאת מֵהַשָּׁמַיִם בּוֹ. וּכְשֶׁנֶּאֱחָזֶת הָאֵשׁ הָעֶלְיוֹנָה בְּאֵלּוּ שֶׁלְּמַטָּה, אֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לִשְׁבֹּר אֶת הָרוֹגֶז וְהַדִּין.

עַיְינִין לָהֲטִין כְּטִיסִין דְּנוּרָא, נָחִית בָּהוּ לְעָלְמָא. וַוי מַאן דְּאִעְרַע בֵּיהּ, חֲגִיר חַרְצִין (ס"א חרבין), אִיהוּ חַרְבָּא שְׁנָנָא בִּידֵיהּ, לָא חָייֵס עַל טָב וְעַל בִּישׁ. דְּהָא (ס"א פסקא) פִּתְקָא דְּאִנּוּן שִׁבְעִין בִּרְשׁוּ דְּאִתְאַחִיד הַהוּא סִטְרָא דְּשְׂמָאלָא נָחִית בִּידָא שְׂמָאלָא בְּכַמָּה דִּינִין, אִתְהַפַּךְ בְּכַמָּה גְּוונִין, הֲפוּךְ בְּכָל יוֹמָא, אִיהוּ אִקָּרֵי כְּרֵם זֶלֶת דְּמִתַּקְנָא לְגַבֵּי בְּנֵי אָדָם. כָּל גְּוונִין דִּכְלֵי זַעֲמוֹ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ אִתְחַזְיָין. וְאִנּוּן יָתְבִין בְּרוּמֵי דְּעָלְמָא, וּבְנֵי נָשָׁא בְּסַכְלוּתָא דִּלְהוֹן לָא מַשְׁגִּחֵי בְּהוֹן. גְּפָרִית וְאֵשׁ הִתּוּכָא דְּמַיָּא וְאֶשָׁא דְּמִתְהַתְּכֵי מִן שְׁמַיָּא אִתְאַחֲדוּ דָּא בְּדָא וּנְחַת עַל סְדוֹם. וַוי לְחַייְבִיָּא דְּלֹא מִשְׁגִּיחִין עַל יְקָרָא דְּמָארֵיהוֹן:

עֵינַיִם לוֹהֲטוֹת כְּמוֹ שַׁלְהֶבוֹת שֶׁל אֵשׁ יוֹרֵד בָּהֶם לְעוֹלָם. אוֹי לְמִי שֶׁפּוֹגֵשׁ אוֹתוֹ, חֲגוּר מָתְנַיִם [חרבות] הוּא, וְחֶרֶב שְׁנוּנָה בְּיָדוֹ. לֹא מְרַחֵם עַל טוֹב וְלֹא עַל רַע. שֶׁהֲרֵי [הפסק] הַפֶּתֶק, שֶׁהֵם שִׁבְעִים בְּרֹאשׁוּת שֶׁנֶּאֱחָז אוֹתוֹ צַד שֶׁל הַשָּׁמַיִם, יוֹרֵד בְּיַד שְׂמֹאל בְּכַמָּה דִינִים. מִתְהַפֵּךְ בְּכַמָּה גְוָנִים, הוֹפֵךְ בְּכָל יוֹם. הוּא נִקְרָא כֶּרֶם זֶלֶת שֶׁמְּתֻקָּן לִבְנֵי אָדָם. כָּל הַגְּוָנִים שֶׁל כְּלֵי הַזַּעַם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִרְאִים בּוֹ. וְהֵם יוֹשְׁבִים בְּרוּם הָעוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם בְּסִכְלוּתָם לֹא מַשְׁגִּיחִים בָּהֶם. גָּפְרִית וְאֵשׁ - הִתּוּךְ שֶׁל מַיִם וְאֵשׁ שֶׁנִּתָּכִים מֵהַשָּׁמַיִם נֶאֱחָזוּ זֶה בָּזֶה וְיָרְדוּ עַל סְדֹם. אוֹי לָרְשָׁעִים שֶׁאֵינָם מַשְׁגִּיחִים עַל כְּבוֹד רִבוֹנָם.

א. עֲשָׂרָה שְׁמָהָן גְּלִיפָן בְּהוּרְמָנוּתָא דְמַלְכָּא. (פירוש השם במלואו עשר אותיות יו"ד ה"א וי"ו ה"א). ב. עשר אִנּוּן וְסָלְקִין לְחוּשְׁבַּן סַגִּי. (פי' יוד עולה כ', יוד הא עולה כ"ו, יוד (נ"ל הה וו) הא ויו עולה מ"ב, י' יד' יד' יודו' עולה ע"ב). ג. שִׁבְעִין (הם ע"ב ונקראים ד' מחנות שכינה והם למטה ממלכות). גְּוונָן מְלַהֲטֵי לְכָל סְטַר. נָפְקֵי מִגּוֹ שְׁמָהָן דְּאִגְלִיף רָזָא דְּע' שְׁמָהָן דְּמַלְאָכַייָא. דְּאִנּוּן בְּרָזָא דְּשְׁמַיָּא.

א, עֲשָׂרָה שֻׁמּוֹת חֲקוּקִים בְּרְצוֹן הַמֶּלֶךְ. ב: עֲשָׂרָה הֵם וְעוֹלִים לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל. ג: שִׁבְעִים גְּוָנִים לוֹהֲטִים לְכָל צַד. יוֹצְאִים מִתּוֹךְ שֻׁמּוֹת שֶׁחֲקוּקִים סוֹד שֶׁל שִׁבְעִים שֻׁמּוֹת מַלְאָכִים שֶׁהֵם בְּסוֹד הַשָּׁמַיִם.

וְאִנּוּן מִיכָאל גַּבְריאל רפאל נוריאל. קמ"ץ "קדומיאל "מלכיאל "צדקיאל. פּתּ"ח "פדאל "תומיאל "חשדיאל. צר"י "צדקיאל "רזיאל "יופיאל. סגו"ל "סטוטריה "גזריאל "ותריאל נ"א ורדיא"ל "למואל. חר"ק "רהטיאל "חזקיאל "קדשיאל. שׁב"א "שמעאל "ברכיאל (נ"א שכניאל ונ"א ברקיא"ל) "אהיאל. חל"ם חניא"ל "להדיאל "מחניאל. (נ"א ח"ניאל ל"עדיאל מ"לכיאל). "עניאל ענאל אהניאל רחמיאל עזריאל (נ"א ש"בנאל ר"ומיאל ק"דומיאל. שר"ק. חכמיאל רמיאל קרשיאל. חר"ק) סנניה ודרגזיה רסיסיאל דומיאל "חוניאל "זכריאל "ואריאל "ה"ינאל ד"נדאל ג"דיאל ב"דאל א"נפיאל ועדי"אל, אדנ"י עַל כֻּלְהוּ. ד (פירוש כשע"ב מלאכים מתחברין במלכות אז נקרא מלכות הוא ובית דינו בלשון וה').

וְהֵם, ' מִיכָאֵל, גַּבְרִיאֵל, רָפָאֵל, נוֹרִיאֵל. קָמַ"ץ - "קדומיאל "מלכיאל "צדקיאל. פַּתָּ"ח - "פדאל "תומיאל "חשדיאל. צֵרֵ"י - "צדקיאל "רזיאל "יופיאל. סָגוֹ"ל - "סטוטריה "גזריאל "ותריאל [נ"א: ו"רדיאל] "למואל. חֵרֵ"ק - "חזקיאל "רהטיאל "קדשיאל. שְׁבָ"א - "שמעאל "ברכיאל [נ"א: ש"כניאל ונ"א ב"רקיאל] "אהיאל. חֹלָ"ם - "חניאל "להדיאל "מחניאל [נ"א: ח"ניאל ל"עדיאל מ"לכיאל]. "עניאל ענאל אהניאל רחמיאל עזריאל [נ"א ש"בנאל ר"ומיאל ק"דומיאל שר"ק, ח"כמיאל ר"מיאל ק"רשיאל חר"ק] סנניה ודרגזיה רסיסיאל דומיאל "חוניאל "זכריאל "ואריאל "ה"ינאל ד"נדאל ג"דיאל ב"דאל א"נפיאל ועדי"אל אדנ"י עַל כֻּלָּם. ד [פירוש, כשע"ב מלאכים מתחברים במלכות, אז נקרא מלכות הוא ובית דינו בלשון וה',]

השלמה מההשמטות (סימן מ"ט)

"אהניאל "ברקיאל "גדיאל "דומיאל "הדריאל "ודרגזיה "זהריאל "חניאל "טהריאל "יעזריאל "כרעיאל "למדיאל "מלכיאל "נהריאל "סניה "ענאל "פּתחיאל "צוריאל "קנאל "רמיאל "שעריאל "תּבכיאל:

"אהניאל "ברקיאל "גדיאל "דומיאל "הדריאל "ודרגזיה "זהריאל "חניאל "טהריאל "יעזריאל "כרעיאל "למדיאל "מלכיאל "נהריאל "סניה "ענאל "פתחיאל "צוריאל "קנאל "רמיאל "שעריאל "תּבכיאל:

סדר תּשר"ק

סדר תשר"ק

"תּפוריא "שכניאל "רנאל "קמריה "צוריה "פּסיסיה "עיריאל "סמכיאל "נריאל "מדוניה "לסניה "כמסריה "יריאל "טסמסיה "חניאל "זכראל "ודריאל "הניאל "דנבאל "גדיאל "בדאל "אדירירון אדני על כולהו וכו': (עד כאן מההשמטות)

"תפוריא "שכניאל "רנאל "קמריה "צוריה "פסיסיה "עיריאל "סמכיאל "נריאל "מדוניה "לסניה "כמסריה "יריאל "טסמסיה "חניאל "זכראל "ודריאל "הניאל "דנבאל "גדיאל "בדאל "אדירירון אדני על כולהו וכו': (עד כאן מההשמטות)

כַּד מִתְחַבְּרָן כֻּלְהוּ כְּחָדָא בְּרָזָא חָדָא בְּחֵילָא עִלָּאָה, כְּדֵין אִקָּרֵי וידוד כֹּלָּא בְּכָלָלָא חָדָא. מֵאַת יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם, שְׁמָא קַדִּישָׁא דְּאִתְגְּלַף בְּע' שְׁמָהָן אָחֳרָנִין רָזָא דְּשָׁמַיִם. וְאִלֵּין אִנּוּן שִׁבְעִין דְּשָׁלְטִין עַל אִלֵּין ע' דִּינִין רָזָא דְּיהוֹ"ה, וְאִלֵּין שִׁבְעִין שְׁמָהָן בְּקֻדּוּשָׁה יהו"ה שָׁמַיִם. ה (פירוש שם של ע"ב גשרים היוצא

מפסוק ויסע ויבא ויט אלו הם נקראים שמים, ואותם ע"ב מלאכים של מטה במלכו"ת מקבלים מע"ב של מעלה, ונוטלין מהן).

כְּשֶׁכֻּלָּם מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד בְּסוֹד אֶחָד בְּכֹחַ עֶלְיוֹן אָז נִקְרָא ויהוה, הַכֹּל בְּכְלַל אֶחָד. מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם - שֵׁם קָדוֹשׁ שֶׁנֶּחְקַק בְּשִׁבְעִים שֵׁמוֹת אֲחֵרִים, סוֹד שֶׁל שָׁמַיִם. וְאֵלֶּה הֵם שִׁבְעִים שֶׁשּׁוֹלְטִים עַל אֵלּוּ שִׁבְעִים דִּינִים, סוֹד שֶׁל יהו"ה, וְשִׁבְעִים הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ בְּקֶדֶשׁ, יהו"ה שָׁמַיִם. ה [פירוש, שם של ע"ב גשרים היוצא מפסוק ויסע ויבא ויט, אלו הם נקראים שמים, ואותם ע"ב מלאכים של מטה במלכו"ת מקבלים מע"ב של מעלה ונוטלין מהם.]

אֵלֶּין נָטְלִין מֵאִלֵּין וְיִדּוּד. ו (פירוש מלכות מתפארת). נָטִיל מֵאֵת ידוד דָּא מִן דָּא. ז (פירוש סוד של אותן ע"ב שמות הוא שם ידוד, והוא הרוכב עליהן כנשמה לגוף). וְאִלֵּין תַּלְיָין מֵאִלֵּין, תַּתָּאִין בְּעִלָּאִין, וְכֻלָּא קִשׁוּרָא חָדָא. וּבְהַאי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִשְׁתְּמוֹדָע בִּיקָרֵיהּ. ח (פירוש ע"ב מלאכים של מטה מתחברים בע"ב שמות של מעלה הנקראים שמים). שָׁמַיִם דְּאִנּוּן ע' רָזָא ידוד, דָּא אִיהוּ בְּרָזָא דְּשִׁבְעִין וּתְרֵין שְׁמָהָן וְאִלֵּין אִנּוּן דְּנָפְקֵי מִן וַיִּסַּע וַיָּבֹא וַיֵּט. וה"ו יל"י סי"ט על"ם מה"ש לל"ה אכ"א כה"ת הז"י אל"ד לא"ו הה"ע. חֵלֶק רִאשׁוֹן בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד יז"ל מב"ה הר"י הק"ם לא"ו כל"י לו"ו פה"ל נל"ך יי"י מל"ה חה"ו. חֵלֶק שֵׁנִי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד נת"ה הא"א יר"ת שא"ה רי"י או"ם לכ"ב וש"ר יה"ו לה"ח כו"ק מנ"ד. חֵלֶק שְׁלִישִׁי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד אנ"י חע"ם רה"ע יי"ז הה"ה מי"ך וו"ל יל"ה סא"ל ער"י עש"ל מי"ה. חלק רְבִיעִי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד וה"ו דנ"י הח"ש עמ"ם נג"א ני"ת מב"ה פו"י נמ"מ יי"ל הר"ח מצ"ר. חֵלֶק חֲמִישִׁי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד ומ"ב יה"ה ענ"ו מח"י דמ"ב מנ"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"מ הי"י מו"ם, חֵלֶק שִׁשִּׁי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם ועֶד.

אֵלּוּ נוֹטְלִים (נוסעים) מֵאֵלֶּה, ויהו"ה ו [פירוש, מלכות מתפארת] נוֹטֵל מֵאֵת יהוה זֶה מִזֶּה. ז [פירוש, סוד של אותן ע"ב שמות הוא שם יהוה, והוא הרוכב עליהן כנשמה לגוף,] וְאֵלּוּ תְּלוּיִים בָּאֵלּוּ, תַּחְתּוֹנִים בָּעֶלְיוֹנִים, וְהַכֹּל קֶשֶׁר אֶחָד. וּבָזֶה נוֹדָע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ. ח [פירוש, ע"ב מלאכים של מטה מתחברים בע"ב שמות של מעלה הנקראים שמים,] שָׁמַיִם שֶׁהֵם שִׁבְעִים סוֹד יהוה, זֶהוּ בְּסוֹד שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם שֵׁמוֹת, וְאֵלּוּ הֵם שֶׁיּוֹצְאִים מִן וַיִּסַּע וַיָּבֹא וַיֵּט. וה"ו יל"י סי"ט על"ם מה"ש לל"ה אכ"א כה"ת הז"י אל"ד לא"ו הה"ע. חֵלֶק רִאשׁוֹן בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. יז"ל מב"ה הר"י הק"ם לא"ו כל"י לו"ו פה"ל נל"ך יי"י מל"ה חה"ו. חֵלֶק שֵׁנִי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. נת"ה הא"א יר"ת שא"ה רי"י או"ם לכ"ב וש"ר יח"ו לה"ח כו"ק מנ"ד. חֵלֶק שְׁלִישִׁי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. אנ"י חע"ם רה"ע יי"ז הה"ה מי"ך וו"ל יל"ה סא"ל ער"י עש"ל מי"ה. חֵלֶק רְבִיעִי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וה"ו דנ"י הח"ש עמ"ם נג"א ני"ת מב"ה פו"י נמ"מ יי"ל הר"ח מצ"ר. חֵלֶק חֲמִישִׁי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. ומ"ב יה"ה ענ"ו מח"י דמ"ב מנ"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"מ הי"י מו"ם. חֵלֶק שִׁשִּׁי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

וְאִלֵּין אִנּוּן שִׁבְעִין שְׁמָהָן דְּשָׁלְטִין עַל שִׁבְעִין דַּרְגִּין תַּתָּאִין רָזָא וידוד. אִלֵּין שִׁבְעִין שְׁמָהָן יהוד רָזָא דְּאִקָּרֵי שְׁמַיִם. שִׁבְעָא רְקִיעִין אִנּוּן דְּסָלְקִין לְשִׁבְעִין שְׁמָהָן שְׁמָא קַדִּישָׁא, וְדָא אֵיהוּ וַידוד הִמְטִיר. מֵאֵת יהוד מִן הַשָּׁמַיִם. סִתְרָא דְּסִתְרִין לַחֲכִימִין אִתְמְסַר. שְׁמָא (דף קט ע"א) דָּא דְּאִקָּרֵי שְׁמַיִם מִנַּיְהּ אִתְבְּרֵי סִתְרָא דְּאִקָּרֵי אָדָם. חָשְׁבָן שַׁיְיפֵי גּוּפָא דְּאִנּוּן חוּשְׁבַּן מָאתָן וְאַרְבְּעִין וּתְמַנְיָא שַׁיְיפִין. חָשְׁבָן אַתְוָוהִי מָאתָן וְשִׁית סָרֵי, שְׁמָא דָא דְּאִיהוּ רָזָא וְסִתְרָא כְּלָלָא דְּכָל אוֹרַיְיתָא בְּכ"ב אַתְוָון וְעֶשֶׂר אֲמִירָן, בְּגִין דְּהָא שְׁמָא דָא מָאתָן וְשִׁית סָרֵי אַתְוָון וּתְלָתִין וּתְרֵין שְׁבִילִין דְּאִתְכְּלִילָן בֵּיהּ, הָא מָאתָן וְאַרְבְּעִין וּתְמַנְיָא שַׁיְיפִין דְּגוּפָא רָזָא דְּאִקָּרֵי אָדָם דְּשַׁלִּיט עַל כָּרְסְיָיא. רָזָא דְּשִׁבְעִין דִּלְתַתָּא, וְסִתְרָא דָא דִּכְתִיב (יחזקאל א) וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה, וְדָא הוּא סִתְרָא דִּכְתִיב וַיֵּיֵ הִמְטִיר עַל סְדוֹם וְגוֹ' מֵאֵת יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם. וְכֹלָּא חַד וּמִלָּה חָדָא, וְסִתְרָא חָדָא לַחֲכִימֵי לִבָּא אִתְמְסַר, זַכָּאָה (ד"א ל"ג איהו) חוּלָקְהוֹן בָּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי.

וְאֵלּוּ הֵם שִׁבְעִים שֵׁמוֹת שָׁשׁוֹלְטִים עַל שִׁבְעִים דְּרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת סוֹד ויהו"ה. אֵלּוּ שִׁבְעִים שֵׁמוֹת יהו"ה, סוֹד שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם. שִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם שֶׁעוֹלִים לְשִׁבְעִים שֵׁמוֹת שֵׁם קָדוֹשׁ. וְזֶהוּ וַיהוה הִמְטִיר. מֵאֵת יהוה מִן הַשָּׁמַיִם. סֵתֶר הַסְּתָרִים לַחֲכָמִים נִמְסָר. שֵׁם זֶה שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, מִמֶּנּוּ נִבְרָא סֵתֶר שֶׁנִּקְרָא אָדָם. חֶשְׁבּוֹן אֵיבְרֵי הַגּוּף שֶׁהֵם חֶשְׁבּוֹן מָאתַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵיבָרִים. חֶשְׁבּוֹן אוֹתִיּוֹתָיו מָאתַיִם וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה. שֵׁם זֶה שֶׁהוּא סוֹד וְסֵתֶר כְּלֵל שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה בְּכ"ב אוֹתִיּוֹת וְעֶשֶׂר אֲמִירוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהֵרֵי שֵׁם זֶה מָאתַיִם וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם שְׁבִילִים שֶׁכְּלוּלִים בָּהּ. הֵרֵי מָאתַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵיבְרֵי הַגּוּף. סוֹד שֶׁנִּקְרָא אָדָם הַשּׁוֹלֵט עַל הַכִּסֵּא, סוֹד שֶׁל שִׁבְעִים שֶׁלְּמַטָּה, וְסֵתֶר זֶה שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א) וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה, וְזֶה הוּא סֵתֶר שֶׁכָּתוּב וַה' הִמְטִיר עַל סְדֹם וְגוֹ' מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם. וְהַכֹּל אֶחָד וְדָבָר אֶחָד, וְסֵתֶר אֶחָד לְחַכְמֵי הַלֵּב נִמְסָר. אַשְׁרֵי [הוא] חֶלְקָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

סְדוֹם גְּזַר דִּינָא דִּלְהוֹן עַל דְּמַנְעוּ צְדָקָה מִנַּיְהוּ, כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר, (יחזקאל יו) וְיַד עָנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הֶחֱזִיקָה. וּבְגִין כָּךְ דִּינָא לָא הֲוָה אֶלָּא מִן שָׁמַיִם. צְדָקָה וְשָׁמַיִם כֹּלָּא חַד וּכְתִיב, (תהלים קח) כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ, וּבְגִין דְּתַלְיָא צְדָקָה בִּשְׁמַיָּא דִּינָא הוּא מִשָּׁמַיִם דִּכְתִיב מאת יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם.

סְדוֹם נֶחְתֵּם גְּזַר דִּין שֶׁלָּהֶם עַל שֶׁמָּנְעוּ צְדָקָה מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם יו) וְיַד עָנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הֶחֱזִיקָה, וְלָכֵן הַדִּין לֹא הָיָה אֶלָּא מִן הַשָּׁמַיִם. צְדָקָה וְשָׁמַיִם הַכֹּל אֶחָד, וְכָתוּב (תהלים קח) כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ, מִשּׁוּם שֶׁצְּדָקָה תְּלוּיָה בִּשְׁמוֹ [בשמים], דִּין הוּא מִשָּׁמַיִם, שֶׁכָּתוּב מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם.

דִּינָא דְּיִשְׂרָאֵל מֵהַאי אֲתַר דִּכְתִיב, (איכה ד) וַיִּגְדַּל עֲוֹן בַּת עַמִּי מֵחַטַּאת סְדוֹם. וְאִקְרֵי יְרוּשָׁלַם אֲחוֹת לְסְדוֹם כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר, (יחזקאל יו) הִנֵּה זֶה הָיָה עֲוֹן סְדוֹם אֲחוֹתֵךְ, וְדִינְהוֹן הֲוָה מִן שְׁמַיָּא דִּינָא חָדָא כְּסְדוֹם עַל דְּמָנְעוּ צְדָקָה מִנַּיְהוּ. בַּר דְּדָא אִתְהַפַּךְ וְדָא אִתְחָרַב, דָּא אִית לָהּ תְּקוּמָה, וְדָא לֵית לָהּ תְּקוּמָה, (ע"כ סתרי תורה).

הַדִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִמָּקוֹם זֶה, שֶׁכָּתוּב (איכה ד) וַיִּגְדַּל עֲוֹן בַּת עַמִּי מֵחַטַּאת סְדֹם. וִירוּשָׁלַיִם נִקְרֵאת אֲחוֹת לִסְדֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל יט) הִנֵּה זֹה הָיָה עֲוֹן סְדֹם אֲחוֹתֵךְ, וּדְינָם הָיָה מִן הַשָּׁמַיִם דִּין אֶחָד כְּסְדֹם עַל שֶׁמָּנְעוּ צְדָקָה מֵהֶם, פָּרַט לָזֶה שֶׁזֶּה הִתְחַפֵּךְ וְזֶה נֶחֱרַב. לָזוֹ יֵשׁ תְּקוּמָה, וְלָזוֹ אֵין תְּקוּמָה. ע"כ סתרי תורה.

וַיַּעַל לוֹט מִצֹּעַר וַיֵּשֶׁב בָּהָר הוּא וּשְׁתֵּי בְנֹתָיו עִמּוֹ וְגוֹ'. מַאי טַעֲמָא. בְּגִין דְּחָמָא דְּהָוָה קָרִיב לְסְדוֹם וְאִסְתַּלַּק מִתַּמָּן. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח (איוב לז) וְהוּא מְסִיבוֹת מִתְחַפֵּךְ בְּתַחְבּוּלוֹתָיו לְפָעֳלָם וְגוֹ'. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְסַבֵּב סְבוּבִין דְּעָלְמָא וְאַיְיתֵי קוּמְרִין טְהִירִין לְמֶעְבַּד עוֹבָדוֹי, וּלְבָתַר מְהַפֵּךְ לוֹן וְעָבִיד לוֹן כְּגַוְונָא אָחֳרָא.

וַיַּעַל לוֹט מִצֹּעַר וַיֵּשֶׁב בָּהָר הוּא וּשְׁתֵּי בְנֹתָיו עִמּוֹ וְגוֹ'. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁרָאָה שֶׁהָיָה קָרוֹב לִסְדֹם וְעָלָה מִשָּׁם. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, (איוב לז) וְהוּא מְסִבּוֹת מִתְהַפֵּךְ בְּתַחְבּוּלוֹתָו לְפָעֳלָם וְגוֹ'. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְסַבֵּב סְבוּבִים בָּעוֹלָם וּמֵבִיא גַּחֲלֵי אֵשׁ צַחִים לַעֲשׂוֹת מַעֲשָׂיו, וְאַחַר כָּךְ הוֹפֵךְ אוֹתָם וְעוֹשֶׂה אוֹתָם בְּגָוֵן אַחֵר.

דף קט:

וּבְמָה, בְּתַחְבּוּלוֹתָיו, עָבִיד תַּחְבּוּלִין וּמְסַבֵּב סְבוּבִין לַאֲפָכָא לוֹן וְלָאו כְּאִנּוּן קַדְמָאֵי. (דף קט ע"ב) לְפָעֳלָם, בְּגִין פָּעֳלָם דִּבְנֵי נָשָׁא, כְּמָה דְאִנּוּן עָבְדִין עוֹבָדִין הָכִי מְהַפֵּךְ לוֹן. כֹּל אֲשֶׁר יְצַוֶּם עַל פְּנֵי תֵּבֵל אָרְצָה. בְּגִין דְּעוֹבָדִין דִּבְנֵי נָשָׁא מְהַפֵּךְ לְאִנּוּן מְסִבּוֹת בְּכָל מַה דְּאִיהוּ פַּקִּיד לוֹן עַל פְּנֵי תֵּבֵל וְגוֹ'.

וּבַמֶּה,? בְּתַחְבּוּלוֹתָו. עוֹשֶׂה תַּחְבּוּלוֹת וּמְסַבֵּב סְבוּבִים כְּדֵי לַהֲפֹךְ אוֹתָם, וְלֹא כְּמוֹ אוֹתָם הָרִאשׁוֹנִים. לְפָעֳלָם - מִשּׁוּם פָּעֳלָם שֶׁל בְּנֵי אֱנוֹשׁ. כְּמוֹ שֶׁהֵם עוֹשִׂים מַעֲשִׂים, כָּךְ הוּא מְהַפֵּךְ אוֹתָם. כֹּל אֲשֶׁר יְצַוֶּם עַל פְּנֵי תֵּבֵל אָרְצָה - מִשּׁוּם מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם הוּא מְהַפֵּךְ אוֹתָם מְסִבּוֹת בְּכָל מַה שֶּׁהוּא מְצַוֶּה אוֹתָם עַל פְּנֵי תֵּבֵל וְגוֹ'.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר וְהוּא מְסִבּוֹת מִתְהַפֵּךְ. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְסַבֵּב סְבוּבִין וְאַיְיתֵי עוֹבָדִין בְּעָלְמָא לְאִתְקָיְימָא, וּלְבָתַר דְּחָשִׁיבוּ בְּנֵי נָשָׁא דְּיִתְקָיְימוּן אִנּוּן עוֹבָדִין, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְהַפֵּךְ לוֹן לְאִנּוּן עוֹבָדִין מִכְּמָה דְּהָווּ בְּקַדְמִיתָא. בְּתַחְבּוּלוֹתָיו. בְּתַחְבּוּלוֹתָו כְּתִיב כְּהַאי אוֹמָנָא דְּעָבִיד מָאנִין דְּחַרְסָא. בְּעוֹד דְּהַהִיא טִיקְלָא אִסְתַּחֲרַת קַמֵּיהּ. חָשִׁיב לְמֶעְבַּד כְּגַוְונָא דָּא עָבִיד. חָשִׁיב לְמֶעְבַּד כְּגַוְונָא אָחֳרָא עָבִיד. מְהַפֵּךְ מָאנָא דָּא לְמָאנָא דָּא, בְּגִין דְּהַהוּא טִיקְלָא אִסְתַּחֲרַת קַמֵּיהּ. כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְהַפֵּךְ עוֹבָדוֹי דְּאִיהוּ עָבִיד.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וְהוּא מְסִבּוֹת מִתְהַפֵּךְ - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְסַבֵּב סְבוּבִים וּמֵבִיא מַעֲשִׂים בָּעוֹלָם לְהִתְקַיֵּם, וְאַחַר שֶׁחוֹשְׁבִים בְּנֵי אָדָם שֶׁיִּתְקַיְּמוּ אוֹתָם מַעֲשִׂים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוֹפֵךְ אוֹתָם אֶת אוֹתָם מַעֲשִׂים מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ בַּהַתְחָלָה. בְּתַחְבּוּלוֹתָו, בְּתַחְבּוּלוֹתָו כָּתוּב, כְּמוֹ הָאֻמָּן הַזֶּה שֶׁעוֹשֶׂה כְּלֵי חֶרֶס, בְּעוֹד שֶׁאוֹתוֹ הַגַּלְגַּל מִסְתּוֹבֵב לְפָנָיו, חוֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת כְּגוֹן זֶה - עוֹשֶׂה, חוֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת כְּגוֹן אַחֵר - עוֹשֶׂה. מְהַפֵּךְ כְּלִי זֶה לִכְלִי אַחֵר מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַגַּלְגַּל סוֹבֵב לְפָנָיו. כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְהַפֵּךְ אֶת מַעֲשָׂיו שֶׁהוּא עוֹשֶׂה.

דף קי.

בְּתַחְבּוּלֹתָו חָסֵר יו"ד, וּמַאן אִיהוּ, דָּא בֵּי דִינָא לְתַתָּא דְּאִיהוּ טָקְלָא דְּאִסְתַּחֲרַת קַמֵּיהּ, וְעַל דָּא מְהַפֵּךְ מָאנִין מִמָּאנָא דָּא לְמָאנָא אָחֳרָא. וְכָל דָּא כְּפִי פָּעֳלָם דִּבְנֵי נָשָׁא, אִי מְטִיבִין בְּנֵי נָשָׁא עוֹבְדֵיהוֹן, הַהוּא טָקְלָא דְּסַחֲרָא אַסְחַרַת לוֹן לְיַמִּינָא, וּכְדֵין אִתְעֲבִידוּ עוֹבָדִין בְּעָלְמָא לְאוֹטָבָא לוֹן כְּדְקָא יְאוּת. וְטִיקְלָא אַסְחַרַת תְּדִיר וְלָא שָׁכִיךְ בְּהַהוּא סִטְרָא דְּיַמִּינָא וְעָלְמָא מִתְגַּלְגְּלָא בֵּיהּ. אָתוּ בְּנֵי נָשָׁא לְאַבָאשָׁא, (דף קי ע"א) תַּחְבּוּלָתוֹ דְּאַסְחַר תְּדִיר וְהָוָה קָיְימָא בְּאַסְחָרוּתָא דְּיַמִּינָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַסְחַר לֵיהּ בְּסִטְרָא דִּשְׂמָאלָא וּמְהַפֵּךְ מְסִבּוֹת וּמָאנִין דְּהָווּ בְּקַדְמִיתָא לְהַהוּא סִטְרָא שְׂמָאלָא.

בְּתַחְבּוּלֹתָו חָסֵר יו"ד, וּמַהוּ? זֶה בֵּית דִּין לְמַטָּה שֶׁהוּא גַּלְגַּל הַסּוֹבֵב לְפָנָיו, וְעַל זֶה הוּא מְהַפֵּךְ כֵּלִים מִכְּלִי זֶה לִכְלִי אַחֵר, וְכָל זֶה כְּפִי פָּעֳלָם שֶׁל בְּנֵי אָדָם. אִם בְּנֵי אָדָם מְטִיבִים מַעֲשֵׂיהֶם - אוֹתוֹ הַגַּלְגַּל הַסּוֹבֵב מְסוֹבֵב אוֹתָם יְמִינָה, וְאָז נַעֲשִׂים מַעֲשִׂים בָּעוֹלָם לְהֵיטִיב לָהֶם כָּרָאוּי, וְהַגַּלְגַּל סוֹבֵב תָּמִיד וְלֹא שׁוֹקֵט בְּאוֹתוֹ צַד הַיְמִין, וְהָעוֹלָם מִתְגַּלְגֵּל בּוֹ. בָּאוּ בְּנֵי אָדָם לְהָרַע - תַּחְבּוּלָתוֹ שֶׁסּוֹבֶבֶת תָּמִיד וְהָיְתָה עוֹמֶדֶת בַּסִּבּוּב שֶׁל הַיְמִין, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְסוֹבֵב אוֹתָהּ לְצַד שְׂמֹאל וּמְהַפֵּךְ מְסִבּוֹת וְכֵלִים שֶׁהָיוּ שְׂמֹאל. צַד וּכְדֵין טִקְלָא אַסְחָרָא וְאִתְעֲבִידוּ עוֹבָדִין בְּעָלְמָא לְאַבָאשָׁא לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא. וְטִקְלָא אַסְחַר לְהַהוּא סִטְרָא עַד דִּבְנֵי נָשָׁא תָּיְבִין לְאוֹטָבָא עוֹבָדֵיהוֹן. וְטִקְלָא קָיְימָא בְּעוֹבָדִין דִּבְנֵי נָשָׁא. וְעַל דָּא בְּתַחְבּוּלֹתָו לְפָעֳלָם, וְלָא קָיְימָא תְּדִיר.

וְאָז הַגַּלְגַּל סוֹבֵב וְנַעֲשִׂים מַעֲשִׂים בָּעוֹלָם לְהָרַע לִבְנֵי אָדָם. וְהַגַּלְגַּל סוֹבֵב לְאוֹתוֹ צַד עַד שֶׁבְּנֵי אָדָם שָׁבִים לְהֵיטִיב מַעֲשֵׂיהֶם, וְהַגַּלְגַּל עוֹמֵד בְּמַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם. וְעַל כָּךְ בְּתַחְבּוּלֹתָו לְפָעֳלָם, וְלֹא עוֹמֵד תָּמִיד.

תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּרַם סִבּוּבִין וְעוֹבָדִין בְּעָלְמָא בְּגִין לְמֶעְבַּד כֹּלָּא כְּדְקָא יְאוּת. וְכֹלָּא נָפְקָא מֵעִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דִּלְעֵילָּא. אַקְרִיב אַבְרָהָם לְגַבֵּיהּ, נָפַק מִנֵּיהּ יִשְׁמָעֵאל דְּלָא הָווּ אַבְרָהָם גָּזִיר כַּד נָפַק מִנֵּיהּ, בְּגִין דְּאִיהוּ לְתַתָּא וְלָא אִשְׁתְּלִים בְּאָת קָיְימָא קַדִּישָׁא.

בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹרֵם סִבּוּבִים וּמַעֲשִׂים בָּעוֹלָם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת הַכֹּל כָּרָאוּי, וְהַכֹּל יוֹצֵא מֵהָעִקָּר וְהַשֹּׁרֶשׁ שֶׁלְּמַעְלָה. קֵרֵב אֶת אַבְרָהָם אֵלָיו - יָצָא מִמֶּנּוּ יִשְׁמָעֵאל, כְּשֶׁלֹּא הָיָה אַבְרָהָם מָהוּל כְּשֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא לְמַטָּה וְלֹא נִשְׁלַם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ.

לְבָתַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סָבַב סִבּוּבִין בְּתַחְבּוּלוֹתָיו וְאִתְגְּזַר אַבְרָהָם וְעָאל בַּבְּרִית וְאִשְׁתְּלִים בִּשְׁמֵיהּ וְאִקְרֵי אַבְרָהָם, וְה' (צו א) עֹלָאָה אַעְטָרַת לֵיהּ בְּרָזָא דְּמַיִם (לא א) מֵרוּחַ. כֵּיוָן דְּרָזָא (דברי הימים א) אִשְׁתְּלִים וְאִתְגְּזַר, נָפַק מִנֵּיהּ יִצְחָק וְהָוָה זַרְעָא קַדִּישָׁא וְאִתְקַשַּׁר לְעֵילָּא בְּרָזָא דְּאֵשׁ מִמַּיִם, וְעַל דָּא כְּתִיב, (ירמיה ב) וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק כֻּלֹּה זֶרַע אֱמֶת. וְלָא אִתְקַשַּׁר בְּהַהוּא סִטְרָא אָחֳרָא.

אַחַר כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סָבַב סִבּוּבִים בְּתַחְבּוּלוֹתָיו וְנִמּוֹל אַבְרָהָם, וְנִכְנַס בִּבְרִית וְנִשְׁלַם בְּשִׁמּוֹ וְנִקְרָא אַבְרָהָם, וְה' עֶלְיוֹנָה עִטְרָה אוֹתוֹ בְּסוֹד שֶׁל מַיִם מְרוּחַ. כֵּיוָן שֶׁהַסּוֹד [של ה"א] נִשְׁלַם וְהוּא נִמּוֹל, יָצָא

מִמֶּנּוּ יִצְחָק וְהָיָה זֶרַע קֹדֶשׁ, וְנִקְשַׁר לְמַעְלָה בְּסוֹד שֶׁל אֵשׁ מִמַּיִם, וְעַל זֶה כָּתוּב (ירמיה ב) וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת, וְלֹא נִקְשַׁר בְּאוֹתוֹ הַצַּד הָאַחֵר.

תָּא חֲזֵי, לוֹט נָפְקוּ מִנֵּיהּ וּמִבְּנָתֵיהּ תְּרִין אוּמִּין מִתְפָּרְשָׁן, וְאִתְקְשָׁרוּ בְּהַהוּא סִטְרָא דְּאִתְחֲזֵי לוֹן, וְעַל דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְסַבֵּב (דף קי ע"ב) סְבוּבִין וּמְגַלְגֵּל גִּלְגּוּלִין בְּעָלְמָא דְּיִתְעָבִיד כֹּלָּא כְּדְקָא יָאוּת וְיִתְקַשַּׁר כֹּלָּא בְּאַתְרֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, מִלּוֹט יָצְאוּ מֵמֶּנּוּ וּמִבְּנוֹתָיו שְׁתֵּי אֻמּוֹת נִפְרָדוֹת וְנִקְשְׁרוּ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁרָאוּי לָהֶם, וְעַל זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְסוֹבֵב סְבוּבִים וּמְגַלְגֵּל גִּלְגּוּלִים בָּעוֹלָם שֶׁהַכֹּל יֵעָשֶׂה כָּרָאוּי וְיִתְקַשֵּׁר הַכֹּל בִּמְקוֹמוֹ.

תָּא חֲזֵי, יָאוֹת הֲוָה לְלוֹט דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָפִיק מִנֵּיהּ (ומבנתיה) וּמֵאִתְּתֵיהּ תְּרִין אוּמִּין אִלֵּין, אֶלָּא בְּגִין לְאִתְקַשָּׁרָא בְּאַתְרַיְיהוּ דְּאִתְחֲזֵי לְהוּ. וְאִתְעֲבִידוּ מִגּוֹ יֵינָא, וְהַהוּא יֵינָא אִזְדַּמַּן לְהוֹן בַּמְּעָרְתָּא הַהִיא לֵילְיָא, וְדָא הוּא רָזָא דְּאִתְעֲבִידוּ כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וַיַּשְׁקוּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וְהָא אִתְּמַר וְאוּקְמוּהָ.

בֹּא רְאֵה, נָאֶה הָיָה לְלוֹט שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹצִיא מִמֶּנּוּ [ומבנותיו] וּמֵאִשְׁתּוֹ שְׁתֵּי הָאֻמּוֹת הַלָּלוּ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְהִתְקַשֵּׁר בִּמְקוֹמָם הָרָאוּי לָהֶם, וְנַעֲשׂוּ מִתּוֹךְ יַיִן, וְאוֹתוֹ הַיַּיִן הִזְדַּמֵּן לָהֶם בַּמְּעָרָה בְּאוֹתוֹ לַיְלָה, וְזֶהוּ הַסּוֹד שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּשְׁקוּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר וּבֵאֲרוּהָ.

תָּא חֲזֵי, מוֹאָב וְעַמּוֹן אִנּוּן קְרָאן לוֹן שְׁמָהָן, מוֹאָב מֵאָב. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר בְּכִירָה בַּחֲצִיפוּ אָמְרָה מוֹאָב, מֵאַבָּא הוּא. וְהַצְּעִירָה גַּם הִיא יָלְדָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן עַמִּי. בִּצְנִיעוּ אָמְרָה בֶּן עַמִּי. בַּר עַמִּי, וְלֹא אָמְרָה מִמָּאן הֲוָה. תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמֵיתָא כְּתִיב וְלָא יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ בְּוא"ו וְנָקוּד עַל וא"ו, בְּגִין דְּסִיּוּעָא דְּעֵילָא הֲוָה אִשְׁתְּכַח בְּהַהוּא עוֹבָדָא דְּזַמִּין מַלְכָּא מְשִׁיחָא לְנָפְקָא מִנֵּיהּ, וּבְגִין כָּךְ אִשְׁתְּלִים הָכָא בְּוא"ו. וּבְאָחֳרָא כְּתִיב וּבְקֻמָהּ חָסֵר וי"ו, בְּגִין דְּלָא נָפַק מִינָּהּ חוּלְקָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּהַאי אָחֳרָא, וְעַל דָּא כְּתִיב בְּהַאי אָחֳרָא קְשִׁישָׁא וּבְקוּמָהּ בְּוא"ו מָלֵא וְנָקוּד עֲלָהּ.

בֹּא רְאֵה, מוֹאָב וְעַמּוֹן הֵן קָרְאוּ לָהֶם שֵׁמוֹת. מוֹאָב - מֵאָב. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הַבְּכִירָה אָמְרָה בְּחֻצְפָּה, אָמְרָה מוֹאָב, מֵאַבָּא הוּא. וְהַצְּעִירָה גַּם הִיא יָלְדָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן עַמִּי. בִּצְנִיעוּת אָמְרָה בֶּן עַמִּי. בֶּן עַמִּי, וְלֹא אָמְרָה מִמִּי הוּא. בֹּא רְאֵה, בַּהַתְחָלָה כָּתוּב וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ, בְּוָא"ו, וְנָקוּד עַל וָא"ו, מְשׁוּם שֶׁסִּיּוּעַ מִלְמַעְלָה הָיָה נִמְצָא בְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁעָתִיד מָלֵךְ הַמָּשִׁיחַ לָצֵאת מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן נִשְׁלַם כָּאן בְּוָא"ו. וּבָאַחֶרֶת כָּתוּב וּבְקֻמָהּ, חָסֵר וי"ו, מְשׁוּם שֶׁלֹּא יָצָא מִמֶּנָּה חֵלֶק לְקַבָּ"ה כְּמוֹ הָאַחֶרֶת הַזֹּאת, וְעַל זֶה כָּתוּב בָּאַחֶרֶת הַזֹּאת הַגְּדוֹלָה וּבְקוּמָהּ בְּוָא"ו מָלֵא וְנָקוּד עָלֶיהָ.

דף קיא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, לָא יָדַע דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאוֹקְמָא מִינָּהּ דָּוִד מַלְכָּא וּשְׁלֹמֹה וְכָל שְׁאָר מַלְכִין וּמַלְכָּא מְשִׁיחָא. תּוּ וּבְקוּמָהּ, דִּכְתִיב בְּרוּת (רות ג) וַתָּקָם בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְגוֹ'. וּבַהַהוּא יוֹמָא הֲוָה לָהּ קִימָה וַדַּאי (דף קיא ע"א) אִתְחַבַּר עִמָּהּ בֹּעַז לְהָקִים שֵׁם

הַמֵּת עַל נַחֲלָתוֹ, וְאִתְקַם מִנֵּהּ כָּל הַנֵּי מַלְכִין וְכָל עִלּוּיָא דְיִשְׂרָאֵל. וְלֹא יָדַע בְּשִׂכְבָתֵהּ דִּכְתִיב וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָיו עַד הַבֹּקֶר. וּבְקוּמָהּ דִּכְתִיב וַתָּקָם בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְגוֹ'. בְּגִין כָּךְ וּבְקוּמָהּ נָקוּד וא"ו.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, לֹא יָדַע שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲמִיד מִמֶּנָּה דָּוִד הַמֶּלֶךְ וּשְׁלֹמֹה וְכָל שְׁאָר הַמְּלָכִים וּמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. עוֹד וּבְקוּמָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרוּת (רות ג) וַתָּקָם בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְגוֹ'. וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיְתָה לָהּ קִימָה וַדַּאי, הִתְחַבֵּר עִמָּהּ בֹּעַז לְהָקִים שֵׁם הַמֵּת עַל נַחֲלָתוֹ, וְהוּקְמוּ מִמֶּנָּה כָּל הַמְּלָכִים הַלָּלוּ וְכָל הָעִלּוּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְלֹא יָדַע בְּשִׂכְבָתֵהּ, שֶׁכָּתוּב וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָו עַד הַבֹּקֶר. וּבְקוּמָהּ, שֶׁכָּתוּב בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְגוֹ'. מִשּׁוּם כָּךְ וּבְקוּמָהּ נָקוּד וא"ו.

תָּא חֲזֵי, (קה ע"א) עַנְוָתָנוּתָא דְאַבְרָהָם דְּהָא אֲפִילּוּ בְּקַדְמִיתָא כַּד בָּעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד דִּינָא בְּסְדוֹם לָא בָּעָא מִנֵּיהּ רַחֲמֵי עַל לוֹט (דהא), לְבָתַר דִּכְתִיב וַיַּרְא וְהִנֵּה עָלָה קִיטֹר הָאָרֶץ כְּקִיטֹר הַכִּבְשָׁן לָא תָּבַע עֲלֵיהּ דְּלוֹט וְלָא אָמַר עֲלֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּלוּם, אוֹף הָכִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אָמַר לֵיהּ מִידִי, בְּגִין דְּלָא יַחֲשֹׁב אַבְרָהָם דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּרַע מִזְּכוּתֵיהּ כְּלוּם.

בֹּא רְאֵה אֶת עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ בַּתְּחִלָּה, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת דִּין בִּסְדֹם, לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ רַחֲמִים עַל לוֹט. [שהרי] אַחַר שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא וְהִנֵּה עָלָה קִיטֹר הָאָרֶץ כְּקִיטֹר הַכִּבְשָׁן, לֹא בִקֵּשׁ עַל לוֹט וְלֹא אָמַר עָלָיו לַקָּבָ"ה כְּלוּם. אַף כָּךְ לֹא אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָּבָר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב אַבְרָהָם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גָּרַע מִזְּכוּתוֹ כְּלוּם.

וְאִי תֵּימָא דְּאַבְרָהָם לָא הֲוָה חָשִׁיב לֵיהּ לְלוֹט בְּלִבֵּיהּ כְּלוּם, הָא מָסַר נַפְשֵׁיהּ לְמֵיהַךְ לְאַגָּחָא קְרָבָא בַּחֲמִשָּׁה מְלָכִין תַּקִּיפִין, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית יד) וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וְגוֹ'. וּכְתִיב וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה. וּכְתִיב וַיַּשֵּׁב אֵת כָּל הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וּרְכֻשׁוֹ הֵשִׁיב וְגוֹ'. אֲבָל בְּרַחֲמוּתָא דִּרְחִים לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְחָמָא עוֹבָדוֹי דְלוֹט דְּלָא כַּשְׁרָן כְּדְקָא יָאוּת, לָא בָּעָא אַבְרָהָם דִּבְגִינֵיהּ יִשְׁבּוֹק קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּלוּם מִדִּילֵיהּ, וּבְגִינֵי כָךְ לָא תָּבַע עֲלֵיהּ רַחֲמֵי לָא בְּקַדְמִיתָא וְלָא בְּסוֹפָא:

וְאִם תֹּאמַר שֶׁאַבְרָהָם לֹא הֶחְשִׁיב בְּלִבּוֹ אֶת לוֹט לִכְלוּם - הֲרֵי מָסַר נַפְשׁוֹ לְלֶכֶת לְהִלָּחֵם בַּקְּרָב עִם חֲמִשָּׁה מְלָכִים חֲזָקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו, וְכָתוּב וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה, וְכָתוּב וַיָּשֶׁב אֵת כָּל הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וּרְכֻשׁוֹ הֵשִׁיב וְגוֹ'. אֲבָל בְּאַהֲבָה שֶׁאָהַב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְרָאָה שֶׁמַּעֲשָׂיו שֶׁל לוֹט אֵינָם כְּשֵׁרִים כָּרָאוּי, לֹא רָצָה אַבְרָהָם שֶׁבִּגְלָלוֹ יַעֲזֹב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּלוּם מִשֶּׁלּוֹ, וְלָכֵן לֹא בִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף.

מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, בֹּא וּרְאֵה מַה כְּתִיב בַּיֵּצֶר הָרַע, תֵּדַע לְךָ שֶׁאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל לְעוֹלָם מִבְּנֵי אָדָם עַד אוֹתוֹ זְמַן דִּכְתִיב, (יחזקאל לו) וַהֲסִרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן וגו'. שֶׁאַף עַל פִּי

שֶׁרוֹאֶה בְּנֵי אָדָם נִדּוֹנִין בַּגֵּיהִנֹּם, הוּא בָּא וְחוֹזֵר לוֹ אֵצֶל בְּנֵי אָדָם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר. מִצַּעֲרָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם מִשָּׁם עוֹלֶה לְפַּתּוֹת בְּנֵי אָדָם.

וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב בַּיֵּצֶר הָרָע, תֵּדַע לְךָ שֶׁאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל לְעוֹלָם מִבְּנֵי אָדָם עַד אוֹתוֹ זְמַן, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו) וַהֲסִרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן וְגוֹ'. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁרוֹאֶה בְּנֵי אָדָם נִדּוֹנִין בַּגֵּיהִנֹּם, הוּא בָּא וְחוֹזֵר לוֹ אֵצֶל בְּנֵי אָדָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר, מִצַּעֲרָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, מִשָּׁם עוֹלֶה לְפַּתּוֹת בְּנֵי אָדָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שָׁלֹשׁ הַנְהָגוֹת יֵשׁ בָּאָדָם, הַנְהָגַת הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה וזוֹ היא (דף קט ע"ב) כֹּחַ הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה. וְהַנְהָגַת הַתַּאֲוָה שֶׁהִיא מִתְאַוָּה בְּכָל תַּאֲוֹת רָעוֹת, וְזֶהוּ כֹּחַ הַתַּאֲוָה. וְהַהַנְהָגָה הַמַּנְהֶגֶת לִבְנֵי אָדָם וּמְחֻזֶּקֶת הַגּוּף וְהִיא נִקְרֵאת נֶפֶשׁ הַגּוּף, אָמַר רַב דִּימִי זֶהוּ כֹּחַ הַמַּחֲזִיק.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שָׁלֹשׁ הַנְהָגוֹת יֵשׁ בָּאָדָם: הַנְהָגַת הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה, וְזוֹ הִיא כֹּחַ הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה. וְהַנְהָגַת הַתַּאֲוָה, שֶׁהִיא מִתְאַוָּה בְּכָל תַּאֲוֹוֹת רָעוֹת, וְזֶהוּ כֹּחַ הַתַּאֲוָה. וְהַהַנְהָגָה הַמַּנְהֶגֶת לִבְנֵי אָדָם וּמְחֻזֶּקֶת הַגּוּף, וְהִיא נִקְרֵאת נֶפֶשׁ הַגּוּף. אָמַר רַבִּי דִּימִי, זֶהוּ כֹּחַ הַמַּחֲזִיק.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֹּא וּרְאֵה לְעוֹלָם אֵין יֵצֶר הָרַע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּאֵלּוּ ב' כֹּחוֹת אֵלֶּין דְּאָמְרָן, נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה הִיא הָרוֹדֶפֶת אַחַר יֵצֶר הָרַע לְעוֹלָם, מַשְׁמַע דִּכְתִיב וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל הַצְּעִירָה אָבִינוּ זָקֵן. נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה הִיא מְעוֹרֶרֶת אֶת הָאַחֶרֶת וּמְפַתָּה אוֹתָהּ עִם הַגּוּף לְהִדָּבֵק בַּיֵּצֶר הָרַע, וְהִיא אוֹמֶרֶת לָכָה נַשְׁקֶה אֶת אָבִינוּ יַיִן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ. מַה יֵּשׁ לָנוּ בָּעוֹלָם הַבָּא, נֵלֵךְ וְנִרְדֹּף אַחַר יֵצֶר הָרַע וְאַחַר תְּשׁוּקַת חֶמְדַּת הָעוֹלָם הַזֶּה. וּמַה עוֹשׂוֹת, שְׁתֵּיהֶן מַסְכִּימוֹת לְהִדָּבֵק בּוֹ, מַה כְּתִיב וַתַּשְׁקֶין אֶת אֲבִיהֶן יַיִן מַתְפַּטְּמוֹת לְהִתְעוֹרֵר לְיֵצֶר הָרַע בַּאֲכִילָה וּבְשְׁתִיָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רְאֵה, לְעוֹלָם אֵין יֵצֶר הָרַע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּאֵלּוּ שְׁנֵי כֹּחוֹת אֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ, נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה הִיא הָרוֹדֶפֶת אַחַר יֵצֶר הָרַע לְעוֹלָם, מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל הַצְּעִירָה אָבִינוּ זָקֵן. נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה הִיא מְעוֹרֶרֶת אֶת הָאַחֶרֶת וּמְפַתָּה אוֹתָהּ עִם הַגּוּף לְהִדָּבֵק בַּיֵּצֶר הָרַע, וְהִיא אוֹמֶרֶת לָכָה נַשְׁקֶה אֶת אָבִינוּ יַיִן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ. מַה יֵּשׁ לָנוּ בָּעוֹלָם הַבָּא, נֵלֵךְ וְנִרְדֹּף אַחַר יֵצֶר הָרַע וְאַחַר תְּשׁוּקַת חֶמְדַּת הָעוֹלָם הַזֶּה. וּמַה עוֹשׂוֹת? שְׁתֵּיהֶן מַסְכִּימוֹת לְהִדָּבֵק בּוֹ. מַה כָּתוּב? וַתַּשְׁקֶין אֶת אֲבִיהֶן יַיִן. מִתְפַּטְּמוֹת לְהִתְעוֹרֵר לַיֵּצֶר הָרַע בַּאֲכִילָה וּבְשְׁתִיָה.

וַתָּקָם הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת אָבִיהָ. כְּשֶׁאָדָם שׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ בַּלַּיְלָה, נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה הִיא הַמְעוֹרֶרֶת לַיֵּצֶר הָרַע, וּמְהַרְהֶרֶת בּוֹ, והוּא דָּבֵק בְּכָל הִרְהוּר רָע עַד שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת מְעַט (ס"א ממנו) (ד"א ל"ג על) (נ"א עד) שֶׁמַּבִּיא בְּלֵב הָאָדָם אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה הָרָעָה וּדְבָקָה בּוֹ, וַעֲדַיִן יֵשׁ בְּלִבּוֹ וְלֹא נִגְמַר לַעֲשׂוֹתָהּ עַד שֶׁזֹּאת הַתַּאֲוָה מְעוֹרֶרֶת לְכֹחַ הַגּוּף כְּמִתְחִלָּה לְהִדָּבֵק בַּיֵּצֶר הָרַע וְאָז הוּא תַּשְׁלוּם הָרָעָה, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַתַּהֲרֶין שְׁתֵּי בְנוֹת לוֹט (דף קי ע"א) מֵאֲבִיהֶן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק מֵעוֹלָם אֵין יֵצֶר הָרַע מִתְפַּתֶּה אֶלָּא בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָה, וּמִתּוֹךְ שִׂמְחַת הַיַּיִן אָז שׁוֹלֵט בָּאָדָם. בַּצַּדִּיק מַה כְּתִיב בֵּיהּ (משלי יג) צַדִּיק אֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ. וְאֵינוֹ מַשְׁתֶּכֶר לְעוֹלָם, דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן דְּמַרְוִיר, קָרִינָא עֲלֵיהּ (משלי יא) נֶזֶם זָהָב בְּאַף חֲזִיר. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמְּחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם. מִנְהָג הָרְשָׁעִים מַהוּ (ישעיה כב) הִנֵּה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה. הַיַּיִן אָז שׁוֹלֵט

בָּאָדָם, הָרוֹג בָּקָר וְשָׁחוֹט צֹאן וְגוֹ'. עֲלֵיהֶם אָמַר הַכָּתוּב (משלי ה) הוֹי מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר יִרְדֹּפוּ וְגוֹ'. כְּדֵי לְעוֹרֵר לַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁאֵין יֵצֶר הָרָע מִתְעוֹרֵר אֶלָּא מִתּוֹךְ הַיַּיִן, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַתַּשְׁקֵין אֶת אֲבִיהֶן יָיִן. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ מַה כְּתִיב וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ. כְּלוֹמַר יֵצֶר הָרָע אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בָּהּ בְּשִׁכְבָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבְקוּמָהּ לָעוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא מִתְעוֹרֵר עִם כֹּחַ הַגּוּף לַעֲבֹד תַּאֲוָתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה. דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָסִין הָרְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם מַכְנִיסִים לַיֵּצֶר הָרָע לִרְאוֹת בָּהֶן, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וְלוֹט בָּא צֹעֲרָה לְצַעֲרָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וְנָפַק לֵיהּ מִתַּמָּן לְבַרְיֵיתָא לְנַסּוּתָא כִּדְקָאָמְרִן. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר מִצַּעֲרָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם.

וַתָּקָם הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת אָבִיהָ. כְּשֶׁאָדָם שׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ בַּלַּיְלָה, נָפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה הִיא הַמְּעוֹרֶרֶת לַיֵּצֶר הָרָע וּמְהַרְהֶרֶת בּוֹ, וְהוּא דָּבֵק בְּכָל הִרְהוּר רָע עַד שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת מְעַט [ממנו] [ד"א על] [נ"א עד] שֶׁמֵּבִיא בְּלֵב הָאָדָם אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה הָרָעָה וּדְבֵקָה בּוֹ, וַעֲדַיִן יֵשׁ בְּלִבּוֹ וְלֹא נִגְמַר לַעֲשׂוֹתָהּ עַד שֶׁ אֶת הַתַּאֲוָה מְעוֹרֶרֶת לְכֹחַ הַגּוּף כְּמִתְחִלָּה לְהִדָּבֵק בַּיֵּצֶר הָרָע, וְאָז הוּא תַּשְׁלוּם הָרָעָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַתַּהֲרֶין שְׁתֵּי בְּנוֹת לוֹט מֵאֲבִיהֶן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵעוֹלָם אֵין יֵצֶר הָרָע מִתְפַּתֶּה אֶלָּא בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וּמִתּוֹךְ שִׁמְחַת הַיַּיִן אָז שׁוֹלֵט בְּאָדָם. בְּצַדִּיק מַה כְּתוּב בּוֹ? (משלי יג) צַדִּיק אֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ, וְאֵינוֹ מִשְׁתַּכֵּר לְעוֹלָם. שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אוֹתוֹ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁשּׁוֹתֶה, קוֹרְאִים עָלָיו (שם יא) נֶזֶם זָהָב בְּאַף חֲזִיר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁמְּחַלֵּל שָׁם שָׁמַיִם. מִנְהַג הָרְשָׁעִים מַהוּ? (ישעיה כב) הִנֵּה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה. הַיַּיִן אֵז שׁוֹלֵט בָּאָדָם, הָרוֹג בָּקָר וְשָׁחוֹט צֹאן וְגוֹ'. עֲלֵיהֶם אָמַר הַכָּתוּב (שם ה) הוֹי מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר יִרְדֹּפוּ וְגוֹ'. כְּדֵי לְעוֹרֵר לַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁאֵין יֵצֶר הָרָע מִתְעוֹרֵר אֶלָּא מִתּוֹךְ הַיַּיִן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַתַּשְׁקֵין אֶת אֲבִיהֶן יַיִן. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, מַה כְּתוּב? וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ. כְּלוֹמַר, יֵצֶר הָרָע אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בָּהּ בְּשִׁכְבָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבְקוּמָהּ לָעוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא מִתְעוֹרֵר עִם כֹּחַ הַגּוּף לַעֲבֹד תַּאֲוָתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה. שֶׁאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָסִים הָרְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם, מַכְנִיסִים לַיֵּצֶר הָרָע לִרְאוֹת בָּהֶן, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְלוֹט בָּא צֹעֲרָה, לְצַעֲרָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם. וְיָצָא לוֹ מִשָּׁם לְנַסּוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר - מִצַּעֲרָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם.

וַיֵּשֶׁב בָּהָר, אָמַר רַבִּי יִצְחָק מַשְׁמַע דִּכְתִיב בָּהָר מְלַמֵּד שֶׁהוּא שָׁם מוֹשָׁבוֹ בְּמָקוֹם הָר. גּוּף שֶׁהוּא חָרֵב כָּהָר דְּלֵית בֵּיהּ טִיבוּתָא. וּשְׁתֵּי בְּנוֹתָיו עִמּוֹ. אֵלּוּ הֵם' כֹּחוֹת דְּאָמַרְן. כִּי (דף קי ע"ב) יָרֵא לְשֶׁבֶת בְּצוֹעַר, יְרֵאָה וַחֲרָדָה נוֹפֶלֶת עָלָיו בְּשָׁעָה שֶׁרוֹאֶה צַעַר גֵּיהִנֹּם שֶׁמְּצַעֲרִין לָרְשָׁעִים וְחוֹשֵׁב שֶׁשָּׁם יְדוֹן, כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה שֶׁאֵינוֹ נִדּוֹן שָׁם יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לְפַּתּוֹת בְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים. רַב הוּנָא כַּד הֲוָה דָּרִישׁ לְאִזְדַּהֲרָא לִבְנֵי אָדָם, הֲוָה אָמַר לְהוּ בְּנֵי אִסְתַּמְּרוּ מִשְּׁלִיחָא שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וּמַאן הוּא זֶהוּ יֵצֶר הָרָע שֶׁהוּא שְׁלִיחַ שֶׁל גֵּיהִנֹּם.

וַיֵּשֶׁב בָּהָר - אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב בָּהָר, מְלַמֵּד שֶׁהוּא שָׁם מוֹשָׁבוֹ בְּמָקוֹם הַר. גּוּף שֶׁהוּא חָרֵב כְּמוֹ הַר שֶׁאֵין בּוֹ טוֹבָה. וּשְׁתֵּי בְּנוֹתָיו עִמּוֹ - אֵלּוּ שְׁתֵּי הַכֹּחוֹת שֶׁאָמַרְנוּ. כִּי יָרֵא לָשֶׁבֶת בְּצוֹעַר - יִרְאָה וַחֲרָדָה נוֹפֶלֶת עָלָיו בְּשָׁעָה שֶׁרוֹאֶה צַעַר גֵּיהִנֹּם שֶׁמְּצַעֲרִין לָרְשָׁעִים וְחוֹשֵׁב שֶׁשָּׁם יְדוֹן. כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה שֶׁאֵינוֹ נִדּוֹן שָׁם, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לְפַּתּוֹת בְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים. רַב הוּנָא כְּשֶׁהָיָה דוֹרֵשׁ לְהַזְהִיר אֶת בְּנֵי הָאָדָם, הָיָה אוֹמֵר לָהֶם: בָּנַי, הִשָּׁמְרוּ מִשְּׁלִיחַ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וּמִיהוּ? זֶה יֵצֶר הָרָע, שֶׁהוּא שְׁלִיחַ שֶׁל גֵּיהִנֹּם.

רַבִּי אַבָּא אָמַר מַאי דִּכְתִיב, (משלי ל) לַעֲלוּקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הַב הַב. אִלּוּ שְׁתֵּי בְּנוֹת לוֹט דְּאָמְרָן, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה, וְנֶפֶשׁ הַמִּשְׁתַּתֶּפֶת בַּגּוּף הָרוֹדֶפֶת אַחַר יֵצֶר הָרָע לְעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּתִיב הָכָא בְּלוֹט כִּי יָרֵא לָשֶׁבֶת בְּצוֹעַר, וּכְתִיב הָתָם לַעֲלוּקָה שְׁתֵּי בְנוֹת הַב הַב. יֵרֵ"א בְּגִימַטְרִיָא הוּא עֲלוּק"ה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק אִי יָרֵא הוּא לְמַאי אַתְיָא לְמִטְעֵי בְּרִייְתָא, אֶלָּא כָּךְ דֶּרֶךְ כָּל עוֹשֵׂה עַוְלָה, כְּשֶׁרוֹאֶה הָרָע מִתְיָרֵא לְפִי שָׁעָה, מִיָּד חוֹזֵר לְרִשְׁעָתוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְכְלוּם, כָּךְ יֵצֶר הָרָע בְּשָׁעָה שֶׁרוֹאֶה דִּין בָּרְשָׁעִים יֵרֵא, כֵּיוָן שֶׁיּוֹצֵא לַחוּץ (לעשות) אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ כְּלוּם.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב (משלי ל) לַעֲלוּקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הַב הַב? אִלּוּ שְׁתֵּי בְּנוֹת לוֹט שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה, וְנֶפֶשׁ הַמִּשְׁתַּתֶּפֶת בַּגּוּף הָרוֹדֶפֶת אַחַר יֵצֶר הָרָע לְעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כָּתוּב כָּאן בְּלוֹט כִּי יָרֵא לָשֶׁבֶת בְּצוֹעַר, וְכָתוּב שָׁם לַעֲלוּקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הַב הַב. יֵרֵ"א בְּגִימַטְרִיָא הוּא עֲלוּק"ה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִם יָרֵא הוּא, אֲזַ לָמָּה הוּא בָּא לְהַטְעוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת? אֶלָּא כָּךְ דֶּרֶךְ כָּל עוֹשֵׂה עַוְלָה - כְּשֶׁרוֹאֶה הָרָע, מִתְיָרֵא לְפִי שָׁעָה, וּמִיָּד חוֹזֵר לְרִשְׁעָתוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְכְלוּם. כָּךְ יֵצֶר הָרָע, בְּשָׁעָה שֶׁרוֹאֶה דִּין בָּרְשָׁעִים, יֵרֵא. כֵּיוָן שֶׁיּוֹצֵא לַחוּץ [לעשות], אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ כְּלוּם.

רַבִּי אַבָּא אָמַר מַהוּ דְּאָמְרוּ וְתֹאמֶר הַבְּכִירָה אֶל הַצְּעִירָה אֲבִינוּ זָקֵן. מַאי אֲבִינוּ זָקֵן. זֶהוּ יֵצֶר הָרָע שֶׁנִּקְרָא זָקֵן שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד) מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל. שֶׁהוּא זָקֵן שֶׁנּוֹלַד עִם הָאָדָם, דְּתָנֵינָן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אוֹתָהּ נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה אוֹמֶרֶת לַאֲחֶרֶת אֲבִינוּ זָקֵן נִרְדֹּף אַחֲרָיו וְנִדְבַּק (דף קיא ע"א) בּוֹ כְּשֶׁאָר כָּל הָרְשָׁעִים שֶׁבָּעוֹלָם. וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ לְבֹא עָלֵינוּ, אֵין אִישׁ צַדִּיק בָּאָרֶץ, וְאֵין אִישׁ שֹׁלֵיט עַל יְצָרוֹ, הַרְבֵּה רְשָׁעִים בָּאָרֶץ, לֵית אָנֵן בִּלְחוֹדָנָא חַיָּבִין, נַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ שֶׁהֵם חַיָּבִים, שֶׁעַד הַיּוֹם דֶּרֶךְ כָּל הָאָרֶץ הוּא. לְכָה נַשְׁקֶה אֶת אֲבִינוּ יַיִן, נִשְׂמַח בָּעוֹלָם הַזֶּה, נֹאכַל וְנִשְׁתֶּה וְנִרְוֶה חַמְרָא וְנִדְבַּק בְּאֲבִינוּ בַּיִּצָּר הָרָע וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוֹוַחַת וְאוֹמֶרֶת (ישעיה כח) גַּם אֵלֶּה בַּיַּיִן שָׁגוּ וּבַשֵּׁכָר תָּעוּ.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, מַה זֶּה שֶׁאָמְרוּ וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל הַצְּעִירָה אֲבִינוּ זָקֵן? מַה זֶּה אֲבִינוּ זָקֵן? זֶהוּ יֵצֶר הָרָע שֶׁנִּקְרָא זָקֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד) מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל. שֶׁהוּא זָקֵן, שֶׁנּוֹלַד עִם הָאָדָם. שֶׁשָּׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אוֹתָהּ נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה אוֹמֶרֶת לַאֲחֶרֶת: אֲבִינוּ זָקֵן, נִרְדֹּף אַחֲרָיו וְנִדְבַּק בּוֹ כְּשֶׁאָר כָּל הָרְשָׁעִים שֶׁבָּעוֹלָם. וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ לְבֹא עָלֵינוּ - אֵין אִישׁ צַדִּיק בָּאָרֶץ וְאֵין אִישׁ שֹׁלֵיט עַל יְצָרוֹ. הַרְבֵּה רְשָׁעִים בָּאָרֶץ, אֵין אֲנַחְנוּ בִּלְבַדֵּנוּ רְשָׁעִים, נַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ שֶׁהֵם רְשָׁעִים, שֶׁעַד הַיּוֹם דֶּרֶךְ כָּל הָאָרֶץ הוּא. לְכָה נַשְׁקֶה אֶת אֲבִינוּ יַיִן - נִשְׂמַח בָּעוֹלָם הַזֶּה, נֹאכַל וְנִשְׁתֶּה וְנִרְוֶה יַיִן וְנִדְבַּק בְּאֲבִינוּ, בַּיֵּצֶר הָרָע, וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוֹוַחַת וְאוֹמֶרֶת: (ישעיה כח) גַּם אֵלֶּה בַּיַּיִן שָׁגוּ וּבַשֵּׁכָר תָּעוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וּתַשְׁקֶיןָ אֶת אֲבִיהֶן יַיִן. דֶּרֶךְ הָרְשָׁעִים לִטְעוֹת אַחֲרֵי הַיַּיִן לְפַנֵּךְ לַיֵּצֶר הָרָע וּלְעוֹרְרוֹ, וְעַד שֶׁהוּא שָׂמֵחַ בְּשִׂכְרוּתוֹ שׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ, מִיָּד וַתָּקָם הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת אֲבִיהָ. הִיא מְזֻמָּנֶת עִמּוֹ וּמִתְאַוָּה וּמְהַרְהֶרֶת בְּכָל הִרְהוּרִים רָעִים, וְיֵצֶר הָרָע מִתְחַבֵּר עִמָּהּ וְנִדְבַּק בָּהּ וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בָּהּ (ס"א מההוא זמנא) מַה הוּא מִמֶּנָּהּ. בְּשִׁכְבָתָהּ וּבְקוּמָהּ. בְּשִׁכְבָתָהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְקוּמָהּ לֶעָתִיד לָבֹא. בְּשִׁכְבָתָהּ בָּעוֹלָם הַבָּא כְּשֶׁתִּתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן. וּבְקוּמָהּ לְיוֹם הַדִּין דִּכְתִיב, (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב? וַתַּשְׁקֶין אֶת אֲבִיהֶן יָיִן. דֶּרֶךְ הָרְשָׁעִים לִטְעוֹת אַחֲרֵי הַיַּיִן, לְפָנֶיךָ לַיֵּצֶר הָרָע וּלְעוֹרְרוֹ. וְעַד שֶׁהוּא שְׁמַח בְּשִׂכְרוּתוֹ שׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ, מִיָּד - וַתָּקָם הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת אֲבִיהָ. הֵיא מְזֻמָּנֶת עִמּוֹ וּמִתְאַוָּה וּמְהַרְהֶרֶת בְּכָל הָרְהוּרִים רָעִים, וְיֵצֶר הָרָע מִתְחַבֵּר עִמָּהּ וְנִדְבָּק בָּהּ וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בָּהּ [באותו זמן] מַה הוּא מְמֻנֶּה. בְּשָׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ - בְּשָׁכְבָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְקוּמָהּ לָעֲתִיד לָבֹא. בְּשָׁכְבָהּ - בָּעוֹלָם הַבָּא כְּשֶׁתִּתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן, וּבְקוּמָהּ - לְיוֹם הַדִּין, שֶׁכָּתוּב (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ וְגוֹ'.

בְּשׁוּם עִנְיָן מֵאֵלּוּ אֵין מַשְׁגִּיחַ בָּהּ יֵצֶר הָרָע, אֶלָּא דָּבֵק בָּהּ וְהִיא נִדְבָּקֶת בּוֹ, וּלְאַחַר כֵּן מְעוֹרֶרֶת לְאַחֶרֶת לְאַחַר שֶׁהַהִרְהוּר גָּדוֹל נִדְבַּק בַּיֵּצֶר הָרָע, בָּאָה הָאַחֶרֶת וְנִדְבָּקֶת בּוֹ וַתַּשְׁקֶין אֶת אֲבִיהֶן יָיִן. כְּמוֹ כֵן לְעוֹרֵר לַיֵּצֶר הָרָע וְנִדְבָּקֶת בּוֹ וְאָז תַּשְׁלוּם הָרָעוֹת לַעֲשׂוֹת וּמִתְעַבְּרוֹת שְׁתֵּיהֶן מִיֵּצֶר הָרָע, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַתַּהֲרֶין שְׁתֵּי בְנוֹת לוֹט מֵאֲבִיהֶן.

בְּשׁוּם עִנְיָן מֵאֵלּוּ אֵין מַשְׁגִּיחַ בּוֹ יֵצֶר הָרָע, אֶלָּא דָּבֵק בָּהּ וְהִיא נִדְבָּקֶת בּוֹ, וּלְאַחַר כֵּן מְעוֹרֶרֶת לְאַחֶרֶת. לְאַחַר שֶׁהַהִרְהוּר גָּדוֹל נִדְבַּק בַּיֵּצֶר הָרָע, בָּאָה הָאַחֶרֶת וְנִדְבָּקֶת בּוֹ, וַתַּשְׁקֶין אֶת אֲבִיהֶן יָיִן. כְּמוֹ כֵן לְעוֹרֵר לַיֵּצֶר הָרָע וְנִדְבָּקֶת בּוֹ, וְאָז תַּשְׁלוּם הָרָעוֹת לַעֲשׂוֹת, וּמִתְעַבְּרוֹת שְׁתֵּיהֶן מִיֵּצֶר הָרָע. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וַתַּהֲרֶין שְׁתֵּי בְנוֹת לוֹט מֵאֲבִיהֶן.

עַד שֶׁיְּצָא לַפֹּעַל מַעֲשֵׂיהֶן זוֹ יוֹלֶדֶת רִשְׁעָתָהּ וזוֹ יוֹלֶדֶת רִשְׁעָתָהּ, וְכֵן דַּרְכָּם שֶׁל רְשָׁעִים בְּעִנְיָן זֶה עִם יֵצֶר הָרָע, עַד שֶׁהוֹרֵג לָאָדָם וּמוֹלִיכוֹ לַגֵּיהִנֹּם וּמַכְנִיסוֹ שָׁם, וְאַחַר כָּךְ עוֹלֶה מִשָּׁם לְפַתּוֹת לִבְנֵי אָדָם כְּמוֹ כֵן. וּמִי שֶׁמַּכִּיר בּוֹ נִצֹּל מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ מִתְחַבֵּר עִמּוֹ.

עַד שֶׁיְּצָא לַפֹּעַל מַעֲשֵׂיהֶן - זוֹ יוֹלֶדֶת רִשְׁעָתָהּ, וְזוֹ יוֹלֶדֶת רִשְׁעָתָהּ. וְכֵן דַּרְכָּם שֶׁל רְשָׁעִים בְּעִנְיָן זֶה עִם יֵצֶר הָרָע, עַד שֶׁהוֹרֵג לָאָדָם וּמוֹלִיכוֹ לַגֵּיהִנֹּם וּמַכְנִיסוֹ שָׁם, וְאַחַר כָּךְ עוֹלֶה מִשָּׁם לְפַתּוֹת לִבְנֵי אָדָם כְּמוֹ כֵן. וּמִי שֶׁמַּכִּיר בּוֹ, נִצּוֹל מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ מִתְחַבֵּר עִמּוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְכַתְּ לִסְטִים שֶׁהָיוּ אוֹרְבִים בַּדְּרָכִים לִגְזֹל וְלַהֲרֹג לִבְנֵי אָדָם, וּמַפְרִישִׁים מֵהֶם אֶחָד שֶׁיּוֹדֵעַ לְהָסִית לִבְנֵי אָדָם וּלְשׁוֹנוֹ רַךְ, מֶה עָבִיד מַקְדִּים וְהוֹלֵךְ לְקַבְּלָם וְנַעֲשֶׂה כְּעֶבֶד לִפְנֵיהֶם עַד שֶׁמַּאֲמִינִים הַטְּפְּשִׁים בּוֹ וּבוֹטְחִים בְּאַהֲבָתוֹ וּבְשִׂיחָתוֹ וּשְׁמֵחִים עִמּוֹ, וּמוֹלִיכִים בְּחֵלֶק דְּבָרָיו בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ שֶׁהַלִּסְטִים שָׁם, כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ עִמָּהֶם לְשָׁם, הוּא הָרִאשׁוֹן שֶׁהוֹרֵג בָּם, לְאַחַר שֶׁנּוֹתְנִם בְּיַד הַלִּסְטִים לְהָרְגָם וְלִקַּחַת מְמוֹנָם, וְאִנּוּן צַוָּוחִין וְאָמְרִין וַוי דַּאֲצֵיתְנָא לְדִין וְלִרְכִיכָא דִּלִישָׁנֵיהּ. לְאַחַר שֶׁהָרְגוּ אֵלֶּה, עוֹלֶה מִשָּׁם וְיוֹצֵא לְפַתּוֹת לִבְנֵי אָדָם כְּמִתְחִלָּה. הַפְּקָחִים מָה הֵם עוֹשִׂים כְּשֶׁרוֹאִים לָזֶה יוֹצֵא לְקָרָאתָם וּמְפַתֶּה לָהֶם, מַכִּירִין בּוֹ שֶׁהוּא צוֹדֶה אֶת נַפְשָׁם וְהוֹרְגִים אוֹתוֹ וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְכַת לִסְטִים שֶׁהָיוּ אוֹרְבִים בַּדְּרָכִים לִגְזֹל וְלַהֲרֹג לִבְנֵי אָדָם, וּמַפְרִישִׁים מֵהֶם אֶחָד שֶׁיּוֹדֵעַ לְהָסִית לִבְנֵי אָדָם וּלְשׁוֹנוֹ רַךְ. מָה עוֹשֶׂה? מַקְדִּים וְהוֹלֵךְ לְקַבְּלָם וְנַעֲשֶׂה כְּעֶבֶד לִפְנֵיהֶם, עַד שֶׁמַּאֲמִינִים הַטְּפְּשִׁים בּוֹ וּבוֹטְחִים בְּאַהֲבָתוֹ וּבְשִׂיחָתוֹ וּשְׁמֵחִים עִמּוֹ, וּמוֹלִיכִים בְּחֵלֶק דְּבָרָיו בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ שֶׁהַלִּסְטִים שָׁם. כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ עִמָּהֶם לְשָׁם, הוּא הָרִאשׁוֹן שֶׁהוֹרֵג בָּם לְאַחַר שֶׁנּוֹתְנָם בְּיַד הַלִּסְטִים לְהָרְגָם וְלִקַּחַת מְמוֹנָם. וְהֵם צוֹוְחִים וְאוֹמְרִים: אוֹי שֶׁהִקְשַׁבְנוּ לוֹ וּלְרֹךְ לְשׁוֹנוֹ. לְאַחַר שֶׁהָרְגוּ

אֱלֹה, עוֹלֶה מִשָּׁם וְיוֹצֵא לְפַּתּוֹת בְּנֵי אָדָם כְּמִתְחִלָּה. הַפְּקֻחִים מַה הֵם עוֹשִׂים כְּשֶׁרוֹאִים לָזֶה יוֹצֵא לְקָרָאתָם וּמְפַּתֶּה לָהֶם? מַכִּירִין בּוֹ שֶׁהוּא צוֹדֶה אֶת נַפְשָׁם, וְהוֹרְגִים אוֹתוֹ, וְהוֹלְכִים בְּדַרְכּוֹ אַחֶרֶת.

כָּךְ הוּא יִצֶר הָרַע יוֹצֵא מִכַּת הַלִּסְטִים עוֹלֶה מְגִיהִנֹּם לְקַבְּלָא דְּבְנֵי נָשָׁא וּלְפַתּוֹת לָהֶם בְּחֵלֶק מֻתָּק דְּבָרָיו, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיַּעַל עוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בָּהָר וגו'. כְּמוֹ לִסְטִים לָאֳרֹב לִבְנֵי אָדָם, מַה עוֹשֶׂה עוֹבֵר לְפָנֵיהֶם, וְהַטְפָּשִׁים מַאֲמִינִים בּוֹ וּבְאַהֲבָתוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְפַּתּוֹתָם וְעוֹבֵד לָהֶם כְּעֶבֶד, שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם נָשִׁים יָפוֹת אֲסוּרוֹת, נוֹתֵן לָהֶם בְּנֵי אָדָם לְהָרַע, מְפָרֵק מֵהֶם עֹל תּוֹרָה וְעֹל מִלְכוּת שָׁמַיִם. הַטְפָּשִׁים רוֹאִים כָּךְ, בּוֹטְחִים בְּאַהֲבָתוֹ, עַד שֶׁהוֹלֵךְ עִמָּהֶם וּמוֹלִיכָם בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהַלִּסְטִים שָׁם, בְּדֶרֶךְ גֵּיהִנֹּם אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לְנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל. כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ עִמָּהֶם לְשָׁם, הוּא הָרִאשׁוֹן שֶׁהוֹרֵג לָהֶם, וְנַעֲשָׂה לָהֶם מַלְאַךְ הַמָּוֶת וּמַכְנִיסָן לַגֵּיהִנֹּם, וּמוֹרִידִין לְהוֹן מַלְאֲכֵי חַבָּלָה, וְאִנּוּן צָוְוחִין וְאָמְרִין וַוי דַּאֲצַיְתְנָא לְדֵין, וְלָא מְהַנְיָא לוֹן.

כָּךְ הוּא יֵצֶר הָרַע, יוֹצֵא מִכַּת הַלִּסְטִים, עוֹלֶה מְגִיהִנֹּם כְּנֶגֶד בְּנֵי אָדָם וּלְפַתּוֹת לָהֶם בְּחֵלֶק מֻתָּק דְּבָרָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַל עוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בָּהָר וגו'. כְּמוֹ לִסְטִים לָאֳרֹב לִבְנֵי אָדָם. מָה עוֹשֶׂה? עוֹבֵר לְפָנֵיהֶם, וְהַטְפָּשִׁים מַאֲמִינִים בּוֹ וּבְאַהֲבָתוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְפַּתּוֹתָם וְעוֹבֵד לָהֶם כְּעֶבֶד, שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם נָשִׁים יָפוֹת אֲסוּרוֹת, נוֹתֵן לָהֶם בְּנֵי אָדָם לְהָרַע, מְפָרֵק מֵהֶם עֹל תּוֹרָה וְעֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם. הַטְפָּשִׁים רוֹאִים כָּךְ, בּוֹטְחִים בְּאַהֲבָתוֹ, עַד שֶׁהוֹלֵךְ עִמָּהֶם וּמוֹלִיכָם בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהַלִּסְטִים שָׁם, בְּדֶרֶךְ גֵּיהִנֹּם אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לְנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל. כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ עִמָּהֶם לְשָׁם, הוּא הָרִאשׁוֹן שֶׁהוֹרֵג לָהֶם, וְנַעֲשָׂה לָהֶם מַלְאַךְ הַמָּוֶת וּמַכְנִיסָן לַגֵּיהִנֹּם, וּמוֹרִידִים לָהֶם מַלְאֲכֵי חַבָּלָה, וְהֵם צוֹוְחִים וְאוֹמְרִים: אוֹי שֶׁהִקְשַׁבְנוּ לָזֶה. וְלֹא מוֹעִיל לָהֶם.

לְאַחַר כֵּן עוֹלֶה מִשָּׁם וְיוֹצֵא לְפַּתּוֹת לִבְנֵי אָדָם. הַפְּקֻחִין כְּשֶׁרוֹאִין אוֹתוֹ מַכִּירִים אוֹתוֹ וּמִתְגַּבְּרִים עָלָיו עַד שֶׁשּׁוֹלְטִין עָלָיו, וְסִטְרִין מִזֶּה הַדֶּרֶךְ וּלוֹקְחִין דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ.

לְאַחַר כֵּן עוֹלֶה מִשָּׁם וְיוֹצֵא לְפַּתּוֹת לִבְנֵי אָדָם. הַפְּקֻחִים כְּשֶׁרוֹאִים אוֹתוֹ, מַכִּירִים אוֹתוֹ, וּמִתְגַּבְּרִים עָלָיו עַד שֶׁשּׁוֹלְטִים עָלָיו, וְסוֹטִים מִזֶּה הַדֶּרֶךְ וְלוֹקְחִים דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ.

רַב יוֹסֵף כַּד הֲוָה נָחִית לְבֵבֶל חָמָא אִנּוּן רַוּוקְיָא דְּהָווּ עַיְילֵי וְנָפְקֵי בֵּינֵי נַשֵּׁי שַׁפִּירִין וּלָא חָטָאן, אֲמַר לוֹן לָא מִסְתָּפוּ אִלֵּין מִיצֶּר הָרַע, אֲמְרוּ לֵיהּ לָא מִקּוֹנְדִיטוֹן בִּישָׁא קָאֲתֵינָא, מִקְדוּשְׁתָא דְּקִדֵּישָׁא אִתְגַּזַּרְנָא, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב צָרִיךְ אָדָם לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, וְנָפְקֵי מִנֵּיהּ בְּנֵי קַדִּישֵׁי בְּנֵי מַעֲלֵי דְּלָא מִסְתָּפוּ מִיצֶּר הָרַע שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים.

רַב יוֹסֵף כְּשֶׁהָיָה יוֹרֵד לְבֵבֶל, רָאָה אֶת אוֹתָם רַוָּקִים שֶׁהָיוּ נִכְנָסִים וְיוֹצְאִים בֵּין נָשִׁים יָפוֹת וְלֹא חוֹטְאִים. אָמַר לָהֶם: הַאִם אֱלֹה לֹא פּוֹחֲדִים מִיֵּצֶר הָרַע? אָמְרוּ לוֹ: לֹא מִקּוֹנְדִיטוֹן רַע בָּאנוּ. אָנוּ נִגְזַרְנוּ מִקְּדֻשַּׁת הַקָּדֹשׁ. שֶׁאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, צָרִיךְ אָדָם לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, וְיֵצְאוּ מֵמֶּנּוּ בָּנִים קְדוֹשִׁים בָּנִים מְעֻלִּים שֶׁלֹּא פּוֹחֲדִים מִיֵּצֶר הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדושים.

רַבִּי אַבָּא אָמַר מַאי דִּכְתִיב, (יחזקאל כ) וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ, אֶלָּא אֵין עוֹנָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֶלָּא מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וּמִזֶּהר לְהוּ דְּהוֹאִיל דְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה דְּמִצְוָה הוּא, קַדְּשׁוּ. כְּלוֹמַר קַדְּשׁוּ עַצְמְכֶם בְּשַׁבְּתוֹתַי בְּהַהוּא תַּשְׁמִישׁ דְּמִצְוָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב הַאי מַאן דְּעָיֵיל לְקַרְתָּא וְחָמֵי נַשֵּׁי שַׁפִּירָן, יַרְכִּין עֵינוֹי

וַיֵּימָא הָכִי, בָּךְ (נ"א סך) סָפָאן אִיגָּזוֹר אִיגָּזַרְנָא (קרדינא) קַרְדִּיטָא תְּקִיל פּוּק פּוּק דְּאָבוֹי קַדִּישָׁא דְּשַׁבַּתָּא הוּא. מַאי טַעֲמָא דְּחֲמִימוּת דְּאַרְחָא שַׁלְטָ בֵּיהּ וְיָכִיל יְצַר הָרַע לְשַׁלְטָא עֲלוֹי, (עד כאן מדרש הנעלם) רַבִּי אַבָּא אָמַר, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב (יחזקאל כ) וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ? אֶלָּא אֵין עוֹנָתָם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֶלָּא מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת. וּמִזֶּהִיר אוֹתָם, שֶׁהוֹאִיל וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה הִיא מִצְוָה - קַדֵּשׁוּ, כְּלוֹמַר קַדְּשׁוּ עַצְמְכֶם בְּשַׁבְּתוֹתַי בְּאוֹתוֹ תַּשְׁמִישׁ שֶׁל מִצְוָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מִי שֶׁנִּכְנָס לְעִיר וְרוֹאִים נְשִׁים יָפוֹת, יַרְכִּין עֵינָיו וְיֹאמַר כָּךְ: בָּךְ [ראה] מַחֲשׁוּבִים חֲצוֹב נָחְצַבְתִּי [חזק] דְּפוּס הַתְּקָלָה, צֵא צֵא, שֶׁאֲבִי הַקָּדוֹשׁ שֶׁל שַׁבָּת הוּא. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁחֲמִימוּת הַדֶּרֶךְ שׁוֹלֶטֶ בּוֹ, וְיָכוֹל יֵצֶר הָרַע לִשְׁלֹט עָלָיו. עד כאן מדרש הנעלם

דף קיא:

וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם אַרְצָה הַנֶּגֶב. כָּל מַטְלָנוֹי הָווּ לְסִטְרָא דְּדָרוֹמָא (דף קיא ע"ב) יַתִּיר מִסִּטְרָא אָחֳרָא, בְּגִין דְּהָא בְּחָכְמְתָא עָבַד לְאִתְדַּבְּקָא בְּדָרוֹמָא:

וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר וגו', מִתּוֹךְ רְצוֹן הַמֶּלֶךְ, נִפְרַד מִצַּד הַיָּמִין הִתּוּךְ אֶחָד שֶׁל קֶשֶׁר שֶׁהַחֲקִיקָה דְּבוּקָה בְּתוֹךְ הִתּוּךְ הַזָּהָב מִצַּד הַשְּׂמֹאל בְּתוֹךְ טֻמְאָה [של יצרו] [נ"א ומקומו] וְנַעֲשָׂה שֶׁל קֶשֶׁר אֶחָד שֶׁל הָאֵילָן. כְּשֶׁרָצָה יִצְחָק לְהִתְעוֹרֵר בָּעוֹלָם, בְּחֹזֶק שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה הִתְחַזֵּק וְהִפְרִיד דְּרָגוֹת מִקִּיּוּמָם, וְהִתְחַזֵּק אַבְרָהָם וְהִפְרִיד אוֹתוֹ קֶשֶׁר אֶחָד שֶׁל הָאֵילָן מִתּוֹךְ אוֹתָהּ טֻמְאָה. אוֹתוֹ נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי נִכְנַס בְּשָׁרְשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעֵץ, וְהוּא הַיַּיִן שֶׁשָּׁתָה וְהוֹלִיד שְׁתֵּי דְּרָגוֹת קְשׁוּרוֹת זוֹ בָּזוֹ. וְהֵן הַדְּרָגוֹת שֶׁסּוֹבְבוֹת בְּצַד הַטֻּמְאָה, אֶחָד נִקְרָא מִלְכוֹ"ם וְאֶחָד נִקְרָא פְּעוֹ"ר. זוֹ עֵצָה בְּנִכְסָה, וְזוֹ עֵצָה בְּגִלּוּי. פְּעוֹ"ר, שֶׁהִתְגַּלָּה הוּא וְכָל מַעֲשָׂיו בְּגִלּוּי. מִלְכוֹ"ם, שֶׁהוּא בְּכִסּוּי. הוּא וְכָל מַעֲשָׂיו מְכֻסִּים. מִשְּׁנֵי אֵלֶּה נִפְרָדִים מִינִים רַבִּים לְמִינֵיהֶם וְסוֹבְבִים אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל וְאֶת כָּל הַצְּדָדִים הַטְּמֵאִים הַלָּלוּ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד קוֹפֵץ [נ"א נזף] לְמָקוֹמוֹ. כְּמוֹ כֵן הוּא לְמַטָּה. לוֹט נִפְרַד מֵאַבְרָהָם וְשָׁם דִּיּוּרוֹ עִם אַנְשֵׁי סְדֹם, כְּשֶׁהִתְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם הַדִּין נִזְכַּר בְּאַבְרָהָם, וְשָׁלַח לוֹ מֹשֶׁה וְנִפְרַד מֵהֶם. בְּנוֹתָיו הִשְׁקוּהוּ יַיִן וְהוֹלִידוּ מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אֻמּוֹת. אַחַת נִקְרֵאת מוֹאָב וְאַחַת נִקְרֵאת עַמּוֹן. אַחַת בְּגִלּוּי וְאַחַת בְּכִסּוּי. עַמּוֹן דַּרְגָּתוֹ מִלְכוֹ"ם, עֵצָה בְּכִסּוּי. מוֹאָב דַּרְגָּתוֹ פְּעוֹ"ר, הַכֹּל בְּגִלּוּי. כְּמוֹ זֶה בְּנוֹתָיו. אַחַת אָמְרָה בֶּן עַמִּי, בֵּן יֵשׁ לִי מֵעַמִּי וְלֹא אָמְרָה מִמִּי הוּא, מִשּׁוּם כָּךְ הוּא הָיָה בְּכִסּוּי. זוֹ אָמְרָה מוֹאָב, מֵאָב הוּא זֶה, מֵאָבִא הוֹלַדְתִּיהוּ, דַּרְגָּתוֹ פְּעוֹ"ר, הַדָּבָר בְּגִלּוּי. וּבִשְׁנֵי אֵלֶּה אָחַז דָּוִד הַמֶּלֶךְ, לְאַחַר מִכֵּן מִמּוֹאָב בָּאָה רוּת וְיָצָא מִמֶּנָּה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וּמֵעַמּוֹן הִתְעַטֵּר דָּוִד הַמֶּלֶךְ בָּעֲטָרָה הַזּוֹ שֶׁהִיא עֲדוּת לְזַרְעוֹ שֶׁל דָּוִד, שֶׁכָּתוּב (מלכים ב יא) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַנֵּזֶר וְאֶת הָעֵדוּת. וְזוֹ הָיְתָה מִמִּלְכוֹ"ם דַּרְגַּת בְּנֵי עַמּוֹן, שֶׁכָּתוּב (שמואל ב יב) וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם. מִלְכֹּם דַּרְגַּת בְּנֵי עַמּוֹן הוּא, שֶׁכָּתוּב וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד, וּמִשָּׁם הָיְתָה עֲדוּת לְבָנָיו לְעוֹלָמִים, וּבָהּ נוֹדַע מִי הוּא מִן בְּנֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁרָאוּי לִמְלֹךְ וַדַּאי שֶׁאוֹמְרִים מִן דָּוִד הוּא [הגוף]. שֶׁאֲפִלּוּ שֶׁנּוֹלַד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, יָכוֹל הָיָה לִסְבֹּל בָּעֲטָרָה הַהִיא עַל רֹאשׁוֹ [שהרי הוא] שֶׁהָיָה מִשְׁקַל כִּכַּר זָהָב וְאֶבֶן יְקָרָה הָיְתָה, וּבֶן אָדָם אַחֵר לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל אוֹתָהּ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹאָשׁ, וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַנֵּזֶר וְאֶת הָעֵדוּת. וּבִשְׁתֵּי דַּרְגוֹת נֶאֱחַז דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְהֵם תֹּקֶף מַלְכוּתוֹ לְהִתְחַזֵּק עַל שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁאִם לֹא נִכְלַל בַּצַּד שֶׁלָּהֶם, לֹא יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם כָּל [הגונים] הַדְּרָגוֹת שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים כְּלוּלִים

בְּדָוִד לְהִתְגַּבֵּר וּלְהִתְחַזֵּק עֲלֵיהֶם. וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בָּהָר. כְּתִיב (משלי ל) לַעֲלוּקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הַב הַב. אִלּוּ שְׁתֵּי בָנוֹת שֶׁל יֵצֶר הָרַע מְעוֹרְרוֹת אוֹתוֹ [כדי] לִשְׁלֹט עַל הַגּוּף. אַחַת הִיא נֶפֶשׁ שֶׁמִּתְרַבָּה תָּמִיד בַּגּוּף, וְאַחַת הִיא נֶפֶשׁ שֶׁכּוֹסֶפֶת לְתַאֲווֹת רָעוֹת [ד"א של העולם הזה] וּבְכָל הַכִּסּוּפִים הָרָעִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. זוֹהִי הַבְּכִירָ"ה, וְזוֹ [ואחרת] הַצְּעִירָ"ה. וְיֵצֶר הָרַע לֹא מִתְחַבֵּר תָּמִיד אֶלָּא בִּשְׁתֵּי כְּדֵי לְפַתּוֹת בְּנֵי אָדָם, וּכְדֵי שֶׁיַּאֲמִינוּ לוֹ [להוביל] לְהַאֲבִיד אוֹתָם לִמְקוֹם חִצֵּי הַמָּוֶת וְיַעַבְדוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ז) עַד יְפַלַּח חֵץ כְּבֵדוֹ. לְלִסְטִים שֶׁמְּקַפְּחִים בָּהָרִים, וּמַסְתִּירִים עַצְמָם בְּמָקוֹם מַפְחִיד בֶּהָרִים, וְיוֹדְעִים שֶׁהֲרֵי בְּנֵי אָדָם שׁוֹמְרִים עַצְמָם מִלֶּלֶכֶת לַמְּקוֹמוֹת הַלָּלוּ, מָה עוֹשִׂים? בּוֹחֲרִים מֵהֶם אוֹתוֹ שֶׁלִּשׁוֹנוֹ חַדָּה מִכֻּלָּם, אוֹתוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ לְפַתּוֹת בְּנֵי אָדָם, וְיוֹצֵא מִבֵּינֵיהֶם וְיוֹשֵׁב בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים שָׁם. כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם, מַתְחִיל לְהִתְחַבֵּר עִמָּם (ולפתותם). (עד כאן סתרי תורה). וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם אַרְצָה הַנֶּגֶב. כָּל מַסָּעוֹתָיו הָיוּ לְצַד דָּרוֹם יוֹתֵר מִלְּצַד אַחֵר, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי בְּחָכְמָה עָשָׂה לְהִדָּבֵק בַּדָּרוֹם.

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל שָׂרָה אֲחֹתִי הִיא. תָּנִינָן (כיון) לָא לִיבָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְסָמְכָא עַל נִיסָּא, וְאִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַרְחִישׁ נִיסָּא לְבַר נָשׁ, לָא אִית לֵיהּ לְסָמְכָא (תדיר) עַל נִיסָּא זִמְנָא אָחֳרָא. בְּגִין דְּלָאו בְּכָל שַׁעֲתָא וְשַׁעֲתָא אִתְרְחִישׁ נִיסָּא.

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲחֹתִי הִוא. שְׁנֵינוּ, [כיון] לֹא צָרִיךְ אָדָם לִסְמֹךְ עַל הַנֵּס, וְאִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַרְחִישׁ נֵס לְבֶן אָדָם, אֵין לוֹ לִסְמֹךְ תָּמִיד עַל נֵס בְּפַעַם אַחֶרֶת, כִּי לֹא בְכָל שָׁעָה וְשָׁעָה מִתְרַחֵשׁ נֵס.

וְאִי יֵיעוּל בַּר נָשׁ גַּרְמֵיהּ בְּאַתַר דְּנִזְקָא אִשְׁתְּכַח לֵיעֵינָא, הָא פָּקַע כָּל זְכוּתֵיהּ דְּעָבַד בְּקַדְמִיתָא וְאוּקְמוּהָ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית לב) קָטֹנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת וְגוֹ'. וְאַבְרָהָם, כֵּיוָן שֶׁעָלָה מִמִּצְרַיִם וְנִצּוֹל פַּעַם אַחַת, כָּעֵת לָמָּה הִכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּצַעַר כְּבַתְּחִלָּה וְאָמַר אֲחֹתִי הִוא?

אֶלָּא אַבְרָהָם לָא סָמִיךְ עַל גַּרְמֵיהּ כְּלוּם, וְחָמָא שְׁכִינְתָּא תָּדִיר בְּדֵיוּרֵיהּ דְּשָׂרָה וְלָא אַעֲדֵי מִתַּמָּן, וּבְגִין דְּחַוָּת תַּמָּן, אַסְמִיךְ אַבְרָהָם וְאָמַר אֲחֹתִי הִיא כְּמָה דְכָתִיב (משלי ז) אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ. וּבְגִין כָּךְ אָמַר אֲחֹתִי הִיא (ס"א את):

אֶלָּא אַבְרָהָם לֹא סָמַךְ עַל עַצְמוֹ כְּלוּם, שָׁרָאָה אֶת הַשְּׁכִינָה תָּמִיד בִּמְדוֹרָהּ שֶׁל שָׂרָה וְלֹא זָזָה מִשָּׁם, וּמִשּׁוּם שֶׁהָיְתָה שָׁם, סָמַךְ אַבְרָהָם וְאָמַר אֲחֹתִי הִוא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ז) אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ, וְלָכֵן אָמַר אֲחֹתִי הִוא.

וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ וְגוֹ'. וְכִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲתָא לְגַבַּיְיהוּ דְּרַשְׁיעַיָּא כְּמָה דְכְתִיב, (במדבר כב) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם. (בראשית לא) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל לָבָן. אֶלָּא הַהוּא מְמַנָּא שְׁלִיחָא דְּאִתְפַּקְּדָא עֲלַיְיהוּ הֲוָה, בְּגִין דְּכֻלְּהוּ כַּד עָבְדֵי שְׁלִיחוּתָא נַטְלֵי שְׁמָא דָּא, וּמִסְטָרָא

דְּדִינָא קָא אַתְיָין. וְעַל דָּא וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְךָ מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְגוֹ'.

וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ וְגוֹ'. וְכִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא אֶל רְשָׁעִים? כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כב) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם, (בראשית לא) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל לָבָן? אֶלָּא אוֹתוֹ מַמָּנָה הַשָּׁלִיחַ שֶׁמַּפְקֵד עֲלֵיהֶם הָיָה מְשׁוּם שֶׁכֻּלָּם, כְּשֶׁעוֹשִׂים שְׁלִיחוּת, נוֹטְלִים הַשֵּׁם הַזֶּה, מִצַּד הַדִּין הֵם בָּאִים. וְעַל זֶה וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְךָ מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְגוֹ'.

דף קיב.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (משלי יב) שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד. שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד. דָּא אַבְרָהָם, דְּכָל מִלּוֹי בְּקַדְמֵיתָא וּבְסוֹפָא הֲווּ בֶּאֱמֶת. וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שֶׁקֶר. דָּא אֲבִימֶלֶךְ. בְּאַבְרָהָם נָאֱמַר וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל שָׂרָה אֲחוֹתִי הִיא. דָּא בְּקַדְמֵיתָא, דְּאָמַר בְּגִין שְׁכִינְתָּא דְּהַוַּות עִמֵּהּ דְּשָׂרָה אֲחוֹתִי הִיא, וְאַבְרָהָם בְּחָכְמְתָא עֲבַד. מַאי טַעְמָא (דף קיב ע"א) בְּגִין דְּאַבְרָהָם מִסְטָרָא דְּיַמִּינָא אִיהוּ, אָמַר אֲחוֹתִי הִיא, וְרָזָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ה) אֲחוֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַּמָּתִי. וְעַל דָּא אַבְרָהָם קָרָא לָהּ תְּדִיר אֲחוֹתִי, בְּגִין דְּאִתְדַּבַּק בַּהֲדָהּ, וְלָא יִתְעַדּוּן (ויקרא קב דא מן דא לעלמין).

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (משלי יב) שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו בַּהַתְחָלָה וּבַסּוֹף הָיוּ בֶּאֱמֶת. וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שֶׁקֶר - זֶה אֲבִימֶלֶךְ. בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר, וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲחוֹתִי הִוא. זֶה בַּהַתְחָלָה שֶׁאָמַר מְשׁוּם הַשְׁכִינָה שֶׁהָיְתָה עִמּוֹ שֶׁל שָׂרָה אֲחוֹתִי הִיא, וְאַבְרָהָם עָשָׂה בְּחָכְמָה. מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁאַבְרָהָם הוּא מִצַּד הַיָּמִין, אָמַר אֲחוֹתִי הִוא, וְסוֹד כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ה) אֲחוֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַּמָּתִי. וְעַל זֶה אַבְרָהָם קָרָא לָהּ תָּמִיד אֲחוֹתִי, מְשׁוּם שֶׁנִּדְבָּק עִמָּהּ, וְלֹא יְזוּזוּ זֶה מִזֶּה לְעוֹלָמִים.

לְסוֹף מַה כְּתִיב וְגַם אָמְנָה אֲחוֹתִי בַת אָבִי הִיא אַךְ לֹא בַת אִמִּי. וְכִי הָכִי הֲוָה. אֶלָּא כֹּלָּא בְּגִין שְׁכִינְתָּא קַאֲמַר, אֲחוֹתִי הִיא בְּקַדְמֵיתָא, דִּכְתִיב אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ. וּלְבָתַר וְגַם אָמְנָה. מַאי וְגַם. לְאַתּוֹסְפָא עַל מַה דְּקַאֲמַר בְּקַדְמֵיתָא. אֲחוֹתִי בַת אָבִי הִיא. בְּרַתֵּיהּ דְּחָכְמָה עִלָּאָה, וּבְגִין כָּךְ אִתְקְרֵי אֲחוֹתִי וְאִתְקְרֵי חָכְמָה. אַךְ לֹא בַת אִמִּי. מַאֲתַר דְּשֵׁירוּתָא דְּכֹלָּא סְתִימָא עִלָּאָה. וְעַל דָּא וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה בְּאַחְוָה בַּחֲבִיבוּתָא דִּכְתִיב, (שיר השירים ב) וְימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי וְכֹלָּא רָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ.

לְבַסּוֹף מַה כָּתוּב? וְגַם אָמְנָה אֲחוֹתִי בַת אָבִי הִוא אַךְ לֹא בַת אִמִּי. וְכִי כָּךְ הָיָה? אֶלָּא הַכֹּל מְשׁוּם הַשְׁכִינָה אֲמַר אֲחוֹתִי הִוא בַּהַתְחָלָה, שֶׁכָּתוּב אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ. אַחַר כָּךְ וְגַם אָמְנָה. מַה זֶּה וְגַם? לְהוֹסִיף עַל מַה שֶׁאָמַר בַּתְּחִלָּה. אֲחוֹתִי בַת אָבִי הִוא, הַבַּת שֶׁל הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, וְלָכֵן נִקְרֵאת אֲחוֹתִי וְנִקְרֵאת חָכְמָה, אַךְ לֹא בַּת אִמִּי, מֵהַמָּקוֹם שֶׁל רֵאשִׁית הַכֹּל הַנִּסְתָּר הָעֶלְיוֹן. וְעַל זֶה וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה, בְּאַחֲוָה וַחֲבִיבוּת, שֶׁכָּתוּב (שם ב) וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי, וְהַכֹּל סוֹד שֶׁל חָכְמָה.

תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמֵיתָא כַּד נַחְתוּ לְמִצְרַיִם הָכִי קָאָמַר בְּגִין לְאִתְדַּבְּקָא בְּגוֹ מְהֵימְנוּתָא, וְקָרָא לָהּ אֲחוֹתִי, בְּגִין דְּלָא יִטְעוּן גּוֹ אִנּוּן דַּרְגִּין דִּלְבַר. אוּף הָכָא אֲחוֹתִי, בְּגִין דְּלָא אִתְעֲדֵי מִגּוֹ מְהֵימְנוּתָא כְּדְקָא יְאוּת. דְּהָא אֲבִימֶלֶךְ וְכָל אִנּוּן יָתְבֵי אַרְעָא הֲווּ אָזְלֵי בָּתַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה, וְאִיהוּ אִתְדַּבַּק גּוֹ מְהֵימְנוּתָא, וּבְגִין כָּךְ עָאל לְתַמָּן וְאָמַר אֲחוֹתִי, מָה אֲחוֹת לָא אִתְפְּרַשׁ מֵאָחָא לְעָלְמִין אוּף הָכָא. דְּהָא אִתְּתָא יְכִילַת לְאִתְפְּרָשָׁא אֲבָל אָחוֹת לָא אִתְפְּרַשׁ, דְּהָא תְּרִין אַחִין לָא יָכְלִין לְאִתְפְּרָשָׁא לְעָלְמִין וּלְעָלְמֵי עָלְמִין.

בֹּא רְאֵה, בַּהַתְחָלָה כְּשֶׁיָּרְדוּ לְמִצְרַיִם כָּךְ אָמַר בִּשְׁבִיל לְהִדָּבֵק בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְקָרָא לָהּ אֲחוֹתִי כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לְתוֹךְ אוֹתָם הַדְּרָגוֹת שֶׁבַּחוּץ. אַף כָּאן אֲחוֹתִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּזוּז מִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה כָּרָאוּי. שֶׁהֲרֵי אֲבִימֶלֶךְ וְכָל אוֹתָם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הָיוּ הוֹלְכִים אַחַר עֲבוֹדָה זָרָה, וְהוּא נִדְבַּק בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה וּמִשּׁוּם כָּךְ נִכְנַס לְשָׁם וְאָמַר אֲחוֹתִי. מָה הָאֲחוֹת לֹא נִפְרֶדֶת מִן הָאָח לְעוֹלָמִים - אַף כָּאן. שֶׁהֲרֵי אִשָּׁה יְכוֹלָה לְהִפָּרֵד, אֲבָל אֲחוֹת לֹא נִפְרֶדֶת, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵי אַחִים לֹא יְכוֹלִים לְהִפָּרֵד לְעוֹלָמִים וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים.

וּבְגִין כָּךְ אָמַר אַבְרָהָם אֲחוֹתִי הִיא, דְּהָא כֻּלְהוֹן הֲווּ לְהוּטִין גּוֹ טָהֳרִי כִּכְבִיָּא וּמַזָּלֵי וּפַלְחֵי לוֹן, וְאַבְרָהָם הֲוָה מִתְדַּבַּק גּוֹ מְהֵימְנוּתָא וְאָמַר אֲחוֹתִי דְּלָא נִתְפְּרַשׁ לְעָלְמִין. וְסִימָנִיךְ (ויקרא כא) וְלַאֲחוֹתוֹ הַבְּתוּלָה דְּאִתְמָר לְכֹהֵן, אַתְרָא דְּאַבְרָהָם שַׁרְיָא בֵּיהּ.

וְלָכֵן אָמַר אַבְרָהָם אֲחוֹתִי הִוא, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּם הָיוּ לְהוּטִים בְּתוֹךְ הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְעוֹבְדִים אוֹתָם, וְאַבְרָהָם הָיָה דָּבֵק בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְאָמַר אֲחוֹתִי, שֶׁלֹּא נִפְרַד לְעוֹלָמִים. וְסִימָן לַדָּבָר - (ויקרא כא) וְלַאֲחוֹתוֹ הַבְּתוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר לַכֹּהֵן הַמָּקוֹם שֶׁאַבְרָהָם שָׁרוּי בּוֹ.

דף קיב:

כְּתִיב, (דברים י) אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אוֹתוֹ תַּעֲבֹד וּבוֹ תִדְבָּק וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, לֵיְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא לָא כְּתִיב, אֶלָּא אֶת (דף קיב ע"ב) יְיָ, מַאי אֶת, דָּא דַּרְגָּא קַדְמָאָה אֲתַר דַּחֲלָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב תִּירָא, דְּתַמָּן בָּעֵי בַּר נָשׁ לְדַחֲלָא קַמֵּי מָארֵיהּ (קודשא בריך הוא) בְּגִין דְּאִיהוּ (בי) דַּיְינָא.

כָּתוּב (דברים י) אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַּעֲבֹד וּבוֹ תִדְבָּק וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ. הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, לֹה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא לֹא כָתוּב, אֶלָּא כָּתוּב אֶת ה'. מַה זֶּה אֶת? זוֹ הַדַּרְגָּה הָרִאשׁוֹנָה, הַמָּקוֹם שֶׁל יִרְאַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן כָּתוּב תִּירָא, שֶׁשָּׁם אָדָם צָרִיךְ לִירָא לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ [הקדוש ברוך הוא], מִשּׁוּם שֶׁהוּא [בית] דִּין.

וְאוֹתוֹ תַּעֲבֹד. דָּא דַּרְגָּא עִלָּאָה דְּקַיְימָא עַל הַאי דַּרְגָּא תַּתָּאָה, וְלָא מִתְפָּרְשָׁאן לְעָלְמִין, אֶת וְאוֹתוֹ, דָּא בְּדָא דְּבֵקִין וְלָא אִתְפָּרְשָׁן. מַאי וְאוֹתוֹ. דָּא אֲתַר בְּרִית קַדִּישָׁא אוֹת לְעָלְמִין. דְּהָא פּוּלְחָנָא לָא שַׁרְיָא בְּאֶת וְלָאו אִיהוּ לְמִפְלַח אֶלָּא לְמִדְחַל, אֲבָל פּוּלְחָנָא אִיהוּ (קטו א) לְעֵילָּא, וּבְגִין כָּךְ וְאוֹתוֹ תַּעֲבֹד.

וְאֹתוֹ תַּעֲבֹד - זוֹ הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעוֹמֶדֶת עַל הַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה הַזּוֹ, וְלֹא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים. אֶת וְאֹתוֹ זֶה עִם זֶה דְּבֵקִים וְלֹא נִפְרָדִים. מַה זֶּה וְאֹתוֹ? זֶה מְקוֹם בְּרִית הַקֹּדֶשׁ, אוֹת לְעוֹלָמִים. שֶׁהֲרֵי עֲבוֹדָה לֹא שׁוֹרָה בְּאוֹת וְאֵינוֹ לַעֲבֹד אֶלָּא לִירֹא, אֲבָל הָעֲבוֹדָה הִיא לְמַעְלָה, וְלָכֵן וְאֹתוֹ תַּעֲבֹד.

וּבוֹ תִּדְבָּק. בְּאֲתַר דְּאִיהוּ דְּבֵקוּתָא לְאִתְדַּבְּקָא דְּאִיהוּ גּוּפָא דְּשָׁרֵי בְּאֶמְצָעִיתָא. וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ אֲתַר שְׂבִיעָאָה דְּדַרְגִּין. וְסִימָנִיךְ (ירמיה ל) וְאֵת דָּוִד מַלְכָּם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם. בְּגִין כָּךְ אִתְדַּבַּק אַבְרָהָם בְּמְהֵימְנוּתָא כַּד נָחֵת לְמִצְרַיִם וְכַד אֲזַל לְאַרְעָא דִּפְלִשְׁתִּים. לְבַר נָשׁ דְּבָעָא לְנָחֲתָא גּוֹ גּוּבָא עֲמִיקָא. דְּחִיל דְּלָא יָכִיל לְסַלָּקָא מִגּוֹ גּוֹבָא, מָה עָבַד קָשַׁר חַד קִשְׁרָא דְּחָבֵל לְעֵילָּא מִן גּוֹבָא, אָמַר הוֹאִיל דְּקִשִּׁירְנָא קִשְׁרָא דָּא מִכָּאן וּלְהָלְאָה אִיעוּל תַּמָּן. כָּךְ אַבְרָהָם בְּשַׁעֲתָא דְּבָעָא לְנָחֲתָא לְמִצְרַיִם. עַד לָא יֵיחוּת תַּמָּן קְשַׁר קִשְׁרָא דְּמְהֵימְנוּתָא בְּקַדְמֵיתָא לְאִתְתַּקְפָא בֵּיהּ, וּלְבָתַר נָחַת.

וּבוֹ תִּדְבָּק - בְּמָקוֹם שֶׁהוּא דְּבֵקוּת לְהִדָּבֵק שֶׁהוּא גּוּף שֶׁשּׁוֹרֶה בָּאֶמְצַע. וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ - הַמָּקוֹם הַשְּׂבִיעִי שֶׁל הַדַּרְגּוֹת, וְסִימָן לַדָּבָר - (ירמיה ל) וְאֵת דָּוִד מַלְכָּם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם. מִשּׁוּם כָּךְ נִדְבַּק אַבְרָהָם בָּאֱמוּנָה כְּשֶׁיָּרַד לְמִצְרַיִם וּכְשֶׁהָלַךְ לְאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים. לְאָדָם שֶׁרָצָה לָרֶדֶת לְבוֹר עָמֹק, פָּחַד שֶׁלֹּא יוּכַל לַעֲלוֹת מִתּוֹךְ הַבּוֹר, מָה עָשָׂה? קָשַׁר קֶשֶׁר אֶחָד שֶׁל חֶבֶל לְמַעְלָה מֵהַבּוֹר. אָמַר, הוֹאִיל וְקָשַׁרְתִּי קֶשֶׁר זֶה, מִכָּאן וְהָלְאָה אֶכָּנֵס לְשָׁם. כָּךְ אַבְרָהָם, בְּשָׁעָה שֶׁרָצָה לָרֶדֶת לְמִצְרַיִם, עַד שֶׁלֹּא יֵרֵד לְשָׁם קָשַׁר בַּתְּחִלָּה אֶת הֶקֶשֶׁר הָאֱמוּנָה לְהִתְחַזֵּק בּוֹ, וְאַחַר כָּךְ יֵרֵד.

אוֹף הָכִי נָמֵי כַּד עָאל לְאַרְעָא דִּפְלִשְׁתִּים. בְּגִין כָּךְ (משלי יב) שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד. וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר, דְּא אֲבִימֶלֶךְ דְּאָמַר בְּתוֹם לְבָבִי וּבְנִקְיוֹן כַּפַּי. וְכַד אֲהַדְּרוּ לֵיהּ מַה כְּתִיב גַּם אָנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְּתֹם לְבָבְךָ עָשִׂיתָ זֹאת, וְלֹא כְּתִיב נְקִיּוֹן כַּפַּיִם:

אַף כָּךְ גַּם כְּשֶׁנִּכְנַס לְאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים. מִשּׁוּם כָּךְ (משלי יב) שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד. וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר - זֶה אֲבִימֶלֶךְ שֶׁאָמַר בְּתֹם לְבָבִי וּבְנִקְיוֹן כַּפַּי. וּכְשֶׁהֶחֱזִירוּ לוֹ מַה כָּתוּב? גַּם אָנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְּתֹם לְבָבְךָ עָשִׂיתָ זֹאת, וְלֹא כָּתוּב נְקִיּוֹן כַּפַּיִם.

וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר (שמואל א ב) רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וגו'. חֲסִידוֹ כְּתִיב חַד, וְדָא אַבְרָהָם דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נְטִיר לֵיהּ תְּדִיר וְלָא אַעֲדֵי נְטִירוּ מִנֵּיהּ לְעָלְמִין. וּמַה דְּאָמַר רַגְלֵי, דָּא אִתְּתֵיהּ, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁדַּר שְׁכִינְתֵּיהּ עִמָּהּ וְנָטַר לָהּ תְּדִיר.

וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שמואל א ב) רַגְלֵי חֲסִידָו יִשְׁמֹר וְגוֹ'. חֲסִידוֹ כְּתוּב אֶחָד, וְזֶה אַבְרָהָם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ תָּמִיד וְלֹא מֵסִיר מִמֶּנּוּ אֶת שְׁמִירָתוֹ לְעוֹלָמִים. וּמַה שֶּׁאָמַר רַגְלַי - זוֹ אִשְׁתּוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁלַח שְׁכִינָתוֹ עִמָּהּ וְשׁוֹמֵר אוֹתָהּ תָּמִיד.

דָּבָר אַחֵר רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר. חַד, דָּא אַבְרָהָם דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָזִיל עִמֵּיהּ תָּדִיר בְּגִין דְּלָא יֵיכְלוּן לְנָזְקָא לֵיהּ. וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ. אִלֵּין אִנּוּן מַלְכִין דַּקַטָל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהוּא לֵילְיָא דְּרָדַף בַּתְרַיְיהוּ.

דָּבָר אַחֵר רַגְלֵי חֲסִידָו יִשְׁמֹר - אֶחָד, זֶה אַבְרָהָם, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָלַךְ עִמּוֹ תָּמִיד כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהַזִּיק לוֹ. וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ - אֵלּוּ אוֹתָם מְלָכִים שֶׁהָרַג הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ לַיְלָה שֶׁרָדַף אַחֲרֵיהֶם.

הָדָא הוּא דִכְתִיב בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ, דָּא לֵילְיָא דְּאִתְקַשַּׁר בַּחֲשׁוֹכָא וְקַטַל לוֹן, וְאַבְרָהָם רָדִיף וְלֵילְיָא קָטִיל לוֹן, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיַּכֵּם. וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּפָלִיג רַחֲמֵי מִן דִּינָא בְּגִין לְמֶעְבַּד נוּקְמִין לְאַבְרָהָם, וּבְגִין כָּךְ וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ. וַיַּכֵּם, וַיַּכּוּם מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ. דְּאִיהוּ וְאֶלִיעֶזֶר הֲווּ בִּלְחוֹדַיְיהוּ.

זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ, זֶה הַלַּיְלָה שֶׁנִּקְשַׁר בַּחֹשֶׁךְ וְהָרַג אוֹתָם, וְאַבְרָהָם רָדַף וְהַלַּיְלָה הָרַג אוֹתָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיַּכֵּם. וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁחִלֵּק רַחֲמִים מִן הַדִּין כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נְקָמוֹת לְאַבְרָהָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ. וַיַּכֵּם? הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב וַיַּכּוּם! אֶלָּא זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ, שֶׁהוּא וֶאֱלִיעֶזֶר הָיוּ לְבַדָּם.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר וְהָא תָּנִינָן בְּאָתָר דְּנָזְקָא שְׁכִיחַ לָא יִסְמֹךְ בַּר נָשׁ עַל נִיסָּא, וְלָא הֲוָה אָתַר דְּנָזְקָא אִשְׁתְּכַח כְּהַאי דְּאַבְרָהָם אָזִיל בָּתַר חַמְשָׁה מַלְכִין לְמִרְדַּף בַּתְרַיְיהוּ וְלַאֲגָחָא קְרָבָא.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, וַהֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁנֶּזֶק מָצוּי שֶׁלֹּא יִסְמֹךְ בֶּן אָדָם עַל הַנֵּס, וְלֹא הָיָה מָקוֹם שֶׁהַנֶּזֶק מָצוּי כְּמוֹ זֶה שֶׁאַבְרָהָם הוֹלֵךְ אַחַר חֲמִשָּׁה מְלָכִים לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וְלַעֲרֹךְ קְרָב.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כַּד אָזִיל אַבְרָהָם לְהַאי לָא אָזַל לַאֲגָחָא קְרָבָא, וְלָא סָמַךְ עַל נִיסָּא, אֶלָּא צַעֲרָא דְּלוֹט אַפְקֵיהּ מִבֵּיתֵיהּ, וְנָטִיל מָמוֹנָא לְמִפְרַק לֵיהּ, וְאִי לָאו דִּימוּת בַּהֲדֵיהּ גּוֹ שִׁבְיָהּ.

כֵּיוָן דְּנָפַק חָמָא שְׁכִינְתָּא דְּנָהֲרָא קַמֵּיהּ וְכַמָּה חֵילִין סָחֲרָנֵיהּ, בְּהַהִיא שַׁעֲתָא רָדַף בַּתְרַיְיהוּ, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָטִיל לוֹן, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּשֶׁהָלַךְ אַבְרָהָם עַל זֶה, לֹא הָלַךְ לַעֲרֹךְ קְרָב וְלֹא סָמַךְ עַל הַנֵּס, אֶלָּא צַעֲרוֹ שֶׁל לוֹט הוֹצִיא אוֹתוֹ מִבֵּיתוֹ, וְלָקַח מָמוֹן לִפְדּוֹת אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - שֶׁיָּמוּת יַחַד אִתּוֹ בְּתוֹךְ שִׁבְיוֹ. כֵּיוָן שֶׁיָּצָא רָאָה שְׁכִינָה שֶׁמְּאִירָה לְפָנָיו וְכַמָּה צְבָאוֹת סְבִיבָהּ, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה רָדַף אַחֲרֵיהֶם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָרַג אוֹתָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר רָזָא אִיהוּ, רַגְלֵי חֲסִידָו יִשְׁמֹר, דָּא אַבְרָהָם. וְכַד נָפַק אִשְׁתַּתַּף יִצְחָק בַּהֲדֵיהּ וְנָפְלוּ קַמֵּיהּ, וְאִי לָאו דְּאִשְׁתַּתַּף יִצְחָק בַּהֲדֵיהּ דְּאַבְרָהָם לָא אִשְׁתֵּצִיאוּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדַּמּוּ. כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ. אַף עַל גַּב דְּחֵילָא אִשְׁתְּכַח תָּדִיר בְּיַמִּינָא, אִי לָא הֲוָה בְּסִטְרָא דִּשְׂמָאלָא לָא אִתְדַּחְיִין קַמֵּיהּ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, סוֹד הוּא, רַגְלֵי חֲסִידָו יִשְׁמֹר - זֶה אַבְרָהָם, וּכְשֶׁיָּצָא, הִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ יִצְחָק וְנִפְלוּ לְפָנָיו, וְאִם לֹא שֶׁהִשְׁתַּתֵּף יִצְחָק יַחַד עִם אַבְרָהָם, לֹא הֶשְׁמִדוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמוּ. כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ. אַף עַל גַּב שֶׁהַכֹּחַ נִמְצָא תָּמִיד בַּיָּמִין, אִם לֹא הָיָה בְּצַד הַשְּׂמֹאל לֹא הָיוּ נִדְחִים לְפָנָיו.

דָּבָר אַחֵר רַגְלֵי חֲסִידָו יִשְׁמֹר, בְּשַׁעֲתָא דְּבַר נָשׁ רָחִים לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָחִים לֵיהּ בְּכָל מַה דְּאִיהוּ עָבִיד וְנָטִיר אָרְחוֹי כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (תהלים קכא) יְיָ יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

דְּבָר אַחֵר רַגְלֵי חֲסִידָו יִשְׁמֹר - בְּשָׁעָה שֶׁבֶּן אָדָם אוֹהֵב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ בְּכָל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה וְשׁוֹמֵר דְּרָכָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכא) ה' יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם

דף קיג.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה חֲבִיבוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּבְכָל אֲתַר דְּהֲוָה אָזִיל לָא הֲוָה חָיֵיס עַל דִּילֵיהּ כְּלוּם, (דף קיג ע"א) אֶלָּא בְּגִין לְאִתְדַּבְקָא בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבְגִין כָּךְ רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר. וְדָא הִיא אִתְּתֵיהּ, דִּכְתִיב וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ. וּכְתִיב כִּי עַל כֵּן לֹא נָתַתִּיךְ לִנְגֹּעַ אֵלֶיהָ.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה חֲבִיבוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לַקָּבָ"ה, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ, לֹא הָיָה חָס עַל שֶׁלּוֹ כְּלוּם, אֶלָּא רַק כְּדֵי לְהִדָּבֵק בַּקָּבָ"ה, וּמִשּׁוּם כָּךְ רַגְלֵי חֲסִידָו יִשְׁמֹר, וְזוֹהִי אִשְׁתּוֹ, שֶׁכָּתוּב וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ, וְכָתוּב כִּי עַל כֵּן לֹא נְתַתִּיךְ לִנְגֹּעַ אֵלֶיהָ.

בְּפַרְעֹה מַה כְּתִיב, (בראשית יב) וַיְנַגַּע יְיָ אֶת פַּרְעֹה וְגוֹ' עַל דְּבַר. אִיהִי אָמְרָה וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה מָחֵי, וּבְגִין כָּךְ רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר. וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמוּ, אִלֵּין פַּרְעֹה וַאֲבִימֶלֶךְ, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲבַד בְּהוּ דִּינִין בְּלֵילְיָא. כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ. מַאן אִישׁ, דָּא אַבְרָהָם, דִּכְתִיב וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ וְגוֹ':

בְּפַרְעֹה מַה כָּתוּב? (בראשית יב) וַיְנַגַּע ה' אֶת פַּרְעֹה וְגוֹ' עַל דְּבַר שָׂרַי. הִיא אָמְרָה - וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה מַכֶּה, וּמִשּׁוּם כָּךְ רַגְלֵי חֲסִידָו יִשְׁמֹר. וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמוּ - אֵלּוּ פַּרְעֹה וַאֲבִימֶלֶךְ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה בָהֶם דִּינִים בַּלַּיְלָה. כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ, מִי זֶה אִישׁ? זֶה אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ וְגוֹ'.

וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר (זכריה ג) וַיַּרְאֵנִי אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עוֹמֵד לִפְנֵי מַלְאַךְ יְיָ וְהַשָּׂטָן עוֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ. הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ. וַיַּרְאֵנִי אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל דָּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק. עוֹמֵד לִפְנֵי מַלְאַךְ יְיָ, מַאן מַלְאַךְ יְיָ. דָּא אֲתַר צְרוֹרָא (ס"א דנשמתין דצדיקיא צרירן) דְּנִשְׁמָתֵיהּ דְּצַדִּיק צְרִירָא בֵּיהּ, וְכָל אִנּוּן נִשְׁמָתִין דְּצַדִּיקַיָּא קַיְימִין תַּמָּן, וְדָא הוּא מַלְאַךְ יְיָ.

וה' פְּקֹד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר וגו'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (זכריה ג) וַיַּרְאֵנִי אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאַךְ ה' וְהַשָּׂטָן עֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ. בְּפָסוּק זֶה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ. וַיַּרְאֵנִי אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל - זֶה יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק. עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאַךְ ה', מִי זֶה מַלְאַךְ ה'? זֶהוּ הַמָּקוֹם [שנשמות הצדיקים צרורות] צְרוֹר שֶׁל נִשְׁמַת הַצַּדִּיק צְרוּרָה בּוֹ, וְכָל אוֹתָן נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים עוֹמְדוֹת שָׁם, וְזֶהוּ מַלְאַךְ ה'.

וְהַשָּׂטָן עוֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ. דָּא יֵצֶר הָרַע דְּאִיהוּ מְשׁוֹטֵט וְאָזִיל בְּעָלְמָא לְנַטְלָא נִשְׁמָתִין וּלְאַפְקָא רוּחִין וּלְמִסְטֵי לוֹן לְבַרְיְיתָא לְעֵילָא וְתַתָּא. וְדָא הוּא בְּשַׁעֲתָא דְּאֶטְיל לֵיהּ נְבוּכַדְנֶצַּר לְאֶשָׁא עִם אִנּוּן נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, וְהַאי הֲוָה מַסְטֵיָין לְעֵילָא בְּגִין דְּיִתּוֹקַד עִמְּהוֹן.

וְהַשָּׂטָן עֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ - זֶהוּ יֵצֶר הָרַע שֶׁהוּא מְשׁוֹטֵט וְהוֹלֵךְ בָּעוֹלָם לְטֹל נְשָׁמוֹת וּלְהוֹצִיא רוּחוֹת וּלְהַסְטוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וְזֶהוּ בְּשָׁעָה שֶׁהִטִּיל אוֹתוֹ נְבוּכַדְנֶצַּר לָאֵשׁ עִם אוֹתָם נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, וְזֶה הָיָה מַסְטִין לְמַעְלָה כְּדֵי שֶׁיִּשָּׂרֵף עִמָּם.

דְּהָכִי הוּא אָרְחוֹי דְּלָאו אִיהוּ מְקַטְרֵג אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּסַכָּנָה וּבְזִמְנָא דְּצַעֲרָא שָׁרְיָא בְּעָלְמָא, וְאִית לֵיהּ רְשׁוּ לְמִסְטֵי וּלְמֶעְבַּד דִּינָא אֲפִלּוּ בְּלָא דִּינָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי יג) וְיֵשׁ נִסְפֶּה בְּלֹא מִשְׁפָּט. מַהוּ לְשִׂטְנוֹ, דְּהַוָה אָמַר אוֹ כֻּלְּהוּ יִשְׁתַּזְּבוּן אוֹ כֻּלְּהוּ יִתּוֹקְדוּן.

שֶׁכְּךְ הִיא דַּרְכּוֹ - שֶׁאֵינוֹ מְקַטְרֵג אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁל סַכָּנָה וּבִזְמַן שֶׁהַצַּעַר שׁוֹרֶה בָּעוֹלָם, וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַסְטוֹת וְלַעֲשׂוֹת דִּין אֲפִלּוּ בְּלִי דִּין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יג) וְיֵשׁ נִסְפֶּה בְּלֹא מִשְׁפָּט. מַה זֶּה לְשִׂטְנוֹ? שֶׁהָיָה אוֹמֵר, אוֹ שֶׁכֻּלָּם יִנָּצְלוּ אוֹ שֶׁכֻּלָּם יִשָּׂרְפוּ.

דף קיג:

דְּהָא בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְיְיהִיב רְשׁוּתָא לְמְחַבְּלָא לְחַבָּלָא לָא אִשְׁתְּזִיב זַכָּאָה מִן חַיָּיבִיָּא, וּבְגִין כְּךָ בְּשַׁעֲתָא דְּדִינָא שָׁרְיָיא בְּמָתָא בְּעֵי בַּר נָשׁ לְעָרְקָא עַד לָא אִתְפַּס תַּמָּן, דְּהָא מְחַבְּלָא כֵּיוָן דְּשָׁרֵי הָכִי נָמֵי עָבִיד לְזַכָּאָה כְּחַיָּיבָא. וְכָל שֶׁכֵּן דְּהַוּוּ תְּלָתֵיהוֹן כְּחַד. וְהַוָה תָּבַע דְּיִתּוֹקְדוּן כֻּלְּהוּ אוֹ יִשְׁתְּזִבוּן כֻּלְּהוּ. בְּגִין דְּכַד אִתְעָבִיד (דף קיג ע"ב) נִיסָּא לָא אִתְעָבִיד פַּלְגּוּ נִיסָּא וּפַלְגּוּ דִּינָא, אֶלָּא כֹּלָּא כְּחָדָא, אוֹ נִיסָּא אוֹ דִּינָא.

שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַמַּשְׁחִית לְחַבֵּל, לֹא נִצּוֹל הַצַּדִּיק מֵהָרְשָׁעִים. וְלָכֵן בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּין שׁוֹרֶה בָּעִיר, צָרִיךְ בֶּן אָדָם לִבְרֹחַ בְּטֶרֶם שֶׁיִּתְפֹּס שָׁם, שֶׁהֲרֵי הַמַּשְׁחִית, כֵּיוָן שֶׁמַּתְחִיל, כָּךְ גַּם עוֹשֶׂה לַצַּדִּיק כְּמוֹ לָרָשָׁע, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהֵיוּ שְׁלֹשְׁתָּם כְּאֶחָד. וְהָיָה תּוֹבֵעַ שֶׁיִּשָּׂרְפוּ כֻּלָּם אוֹ יִנָּצְלוּ כֻּלָּם. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁנַּעֲשָׂה נֵס, לֹא נַעֲשָׂה חֲצִי נֵס וַחֲצִי דִּין, אֶלָּא הַכֹּל כְּאֶחָד, אוֹ נֵס אוֹ דִּין.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, וְלָא, וְהָא בְּזִמְנָא דְּבָקַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַמָּא לְיִשְׂרָאֵל הֲוָה קָרַע יַמָּא לְאִלֵּין וְאָזְלִין בְּיַבֶּשְׁתָּא, וּמַיָּא הֲווּ תָּבִין מִסְטָרָא אָחֳרָא וְטָבְעִין לְאִלֵּין וּמֵתִין, וְאִשְׁתְּכַח נִיסָּא הָכָא וְדִינָא הָכָא כֹּלָּא כְּחָדָא.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, וְלֹא? וַהֲרֵי בִּזְמַן שֶׁבָּקַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַיָּם לְיִשְׂרָאֵל, הָיָה קוֹרֵעַ אֶת הַיָּם לְאֱלֹהָּ וְהֵם הוֹלְכִים בַּיַּבָּשָׁה, וְהַמַּיִם הָיוּ שָׁבִים מִצַּד אַחַר וּמַטְבִּיעִים אֶת אֱלֹהָּ וּמֵתִים. וְנִמְצָא נַס כָּאן וְדִין כָּאן, הַכֹּל כְּאֶחָד.

אָמַר לֵיהּ וְדָא הוּא דִּקְשְׁיָא קַמֵּיהּ, דְּכַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד דִּינָא וְנִיסָא כְּחֲדָא, לָאו בָּאֲתַר חָד וְלָא בְּבֵיתָא חָדָא (דאשתכח כלא כחדא), וְאִי אִתְעֲבִיד קַשְׁיָא קַמֵּיהּ, דְּהָא לְעֵילָּא לָא אִתְעֲבִיד כֹּלָּא אֶלָּא בַּשְׁלִימוּ כְּחֲדָא אוֹ נִיסָא אוֹ דִינָא בְּאֲתַר חָד וְלָא בְּפַלְגוּ.

אָמַר לוֹ, וְזֶהוּ שֶׁקָּשָׁה לְפָנָיו, שֶׁכְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִּין וְנֵס כְּאֶחָד, לֹא בְּמָקוֹם אֶחָד וְלֹא בְּבַיִת אֶחָד [שהכל נמצא כאחד]. וְאִם נַעֲשֶׂה קָשֶׁה לְפָנָיו, שֶׁהֲרֵי לְמַעְלָה לֹא נַעֲשֶׂה הַכֹּל אֶלָּא בִּשְׁלֵמוּת כְּאֶחָד, אוֹ נֵס אוֹ דִין בְּמָקוֹם אֶחָד וְלֹא לַחֲצָאִין.

בְּגִין כָּךְ לָא עָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּינָא בְּחַיָּיבַיָּא עַד דְּאִשְׁתַּלִּימוּ בְּחוֹבַיְיהוּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית טו) כִּי לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד הֵנָּה. וּכְתִיב (ישעיה כז) בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה. וְעַל דָּא הֲוָה אַסְטִין לֵיהּ לִיהוֹשֻׁעַ דְּיִתּוֹקַד בְּהוּ, עַד דְּאָמַר לֵיהּ (זכריה ג) יִגְעַר יְיָ בָּךְ הַשָּׂטָן. מַאן אָמַר לֵיהּ, דָּא מַלְאָךְ יְיָ (ואתמר ויאמר יי אל השטן).

לְכֵן לֹא עוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִּין בָּרִשְׁעִים עַד שֶׁיִּשְׁתַּלְּמוּ בְּחֶטְאָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית טו) כִּי לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד הֵנָּה, וְכָתוּב (ישעיה כז) בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה. וְעַל זֶה הָיָה מַסְטִין לִיהוֹשֻׁעַ שֶׁיִּשָּׂרֵף עִמָּם, עַד שֶׁאָמַר לוֹ (זכריה ג) יִגְעַר ה' בְּךָ הַשָּׂטָן. מִי אָמַר לוֹ? זֶה מַלְאַךְ ה' [ונאמר ויאמר ה' אל השטן].

וְאִי תֵּימָא וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן יִגְעַר יְיָ בָּךְ וגו'. תָּא חֲזֵי, הָכִי נָמֵי לְמֹשֶׁה בַּסְנֶה דִּכְתִיב, (שמות ג) וַיֵּרָא מַלְאַךְ יְיָ אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ. וּכְתִיב וַיַּרְא יְיָ כִּי סָר לִרְאוֹת. לְזִמְנִין מַלְאַךְ יְיָ וּלְזִמְנִין מַלְאַךְ יְיָ. וּבְגִין כָּךְ אָמַר לֵיהּ יִגְעַר יְיָ בָּךְ הַשָּׂטָן וְלֹא אָמַר הִנְנִי גּוֹעֵר בָּךְ.

וְאִם תֹּאמַר, וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן יִגְעַר ה' בָּךְ וגו'? בֹּא רְאֵה, כָּךְ גַּם לְמֹשֶׁה בַּסְנֶה, שֶׁכָּתוּב (שמות ג) וַיֵּרָא מַלְאַךְ ה' אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ, וְכָתוּב וַיַּרְא ה' כִּי סָר לִרְאוֹת. לִפְעָמִים מַלְאַךְ ה', וְלִפְעָמִים מַלְאָךְ, וְלִפְעָמִים ה'. וְלָכֵן אָמַר לוֹ יִגְעַר ה' בָּךְ הַשָּׂטָן וְלֹא אָמַר הִנְנִי גּוֹעֵר בָּךְ.

תָּא חֲזֵי, כְּגוֹנָא דָא בְּיוֹמָא דְּאִשְׁתְּכַח דִּינָא בְּעָלְמָא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָתִיב עַל כֻּרְסְיָיא דְּדִינָא, כְּדֵין אִשְׁתְּכַח הַאי שָׂטָן דְּאַסְטֵי לְעֵילָּא וְתַתָּא, וְאִשְׁתְּכַח אִיהוּ לְחַבָּלָא עָלְמָא וְלִיטֹל נִשְׁמָתִין.

בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ זֶה בְּיוֹם שֶׁנִּמְצָא דִּין בָּעוֹלָם וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הַדִּין, אָז נִמְצָא הַשָּׂטָן הַזֶּה שֶׁמַּסְטֶה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְהוּא נִמְצָא לְהַשְׁחִית אֶת הָעוֹלָם וְלִטֹּל הַנְּשָׁמוֹת.

רַבִּי שִׁמְעוֹן הֲוָה יָתִיב וְלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא, וְהֲוָה מִשְׁתַּדֵּל בְּהַאי קְרָא (דברים כא) וְלָקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהִיא עֶגְלַת בָּקָר וגו' וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל. וְדִינָא אִיהוּ בְּקוּפִּיץ לְעָרְפָּא לָהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר הַאי לְמַאי אִצְטְרִיךְ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד תּוֹרָה, וְהָיָה מִשְׁתַּדֵּל בַּפָּסוּק הַזֶּה, (דברים כא) וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא עֶגְלַת בָּקָר וְגוֹ' וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל. וְהַדִּין הוּא בְּסַכִּין לַעֲרֹף אוֹתָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, לָמָּה צָרִיךְ אֶת זֶה.

דף קיד.

בָּכָה רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְאָמַר, וַוי לְעָלְמָא דְּאִתְמְשַׁךְ בָּתַר דָּא. דְּהָא מִן הַהוּא יוֹמָא דְּהַהוּא חִוְיָא (דף קיד ע"א) בִּישָׁא דְּאִתְפַּתְּיָה בֵּיהּ אָדָם שַׁלִּיט עַל אָדָם וְשַׁלִּיט עַל בְּנֵי עָלְמָא, אִיהוּ קָאִים לְמִסְטֵי עָלְמָא וְעָלְמָא לָא יָכִיל לְנַפְקָא מֵעָנְשֵׁיהּ עַד דְּיֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא וְיוֹקִים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְדָמִיכֵי עַפְרָא דְּכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וְגוֹ' וּכְתִיב, (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ. וְאִיהוּ קָאִים עַל עָלְמָא דָּא לְמִיטַל נִשְׁמָתִין דְּכָל בְּנֵי נָשָׁא.

בָּכָה רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, אוֹי לָעוֹלָם שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר זֶה, שֶׁהֲרֵי מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הָרַע הִתְפַּתָּה בּוֹ אָדָם, שׁוֹלֵט עַל הָאָדָם וְשׁוֹלֵט עַל בְּנֵי הָעוֹלָם, הוּא עוֹמֵד לְהַסְטוֹת אֶת הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם לֹא יָכוֹל לָצֵאת מֵעָנְשׁוֹ עַד שֶׁיָּבֹא מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ וְיָקִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יְשֵׁנֵי הֶעָפָר, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כא) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וְגוֹ', וְכָתוּב (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ. וְהוּא עוֹמֵד עַל עוֹלָם זֶה לִטֹּל אֶת כָּל נִשְׁמוֹת בְּנֵי הָאָדָם.

וְתָא חֲזֵי הָא כְּתִיב (דברים כא) כִּי יִמָּצֵא חָלָל וְגוֹ' תָּא חֲזֵי, כָּל בְּנֵי עָלְמָא עַל יְדֵי מַלְאָךְ הַמָּוֶת נָפְקָא נִשְׁמָתַיְיהוּ. אִי תֵּימָא דְּבַר נָשׁ דָּא עַל יְדָא דְּהַהוּא מַלְאָךְ הַמָּוֶת נָפַק נִשְׁמָתֵיהּ, לָאו הָכִי. אֶלָּא מַאן דְּקָטִיל לֵיהּ, אַפִּיק נִשְׁמָתֵיהּ עַד לָא מָטָא זִמְנֵיהּ לְשַׁלְטָאָה בֵּיהּ הַהוּא מַלְאָךְ הַמָּוֶת.

וּבָא וּרְאֵה, הֲרֵי כָּתוּב (דברים כא) כִּי יִמָּצֵא חָלָל וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם נִשְׁמָתָם יוֹצֵאת עַל יְדֵי מַלְאָךְ הַמָּוֶת. אִם תֹּאמַר שֶׁבֶּן אָדָם הַזֶּה יָצְאָה נִשְׁמָתוֹ עַל יְדֵי אוֹתוֹ מַלְאָךְ הַמָּוֶת - לֹא כָּךְ! אֶלָּא מִי שֶׁהוֹרֵג אוֹתוֹ, הוֹצִיא אֶת נִשְׁמָתוֹ בְּטֶרֶם הִגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁיִּשְׁלֹט בּוֹ אוֹתוֹ מַלְאָךְ הַמָּוֶת.

וּבְגִין כָּךְ וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר וְגוֹ' וְלָאָרֶץ דִּילָן. וְלָא דֵּי לוֹן דְּקָאִים אִיהוּ לְמִסְטֵי עָלְמָא לְמַגָּנָא וּלְקַטְרָגָא תָּדִיר כָּל שֶׁכֵּן דְּגָזְלִין מִינֵיהּ מַה דְּאִית לֵיהּ לְנַטְלָא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָייֵס עַל בְּנוֹי, וּבְגִין כָּךְ קָרֵבִין עַל הַאי עֶגְלָא, בְּגִין לְתַקָּנָא עִמֵּיהּ מַה דְּאִתְנְטִיל הַהִיא נִשְׁמָתָא דְּבַר נָשׁ מִנֵּיהּ, וְלָא יִשְׁתְּכַח מְקַטְרְגָא עַל (ד"א ל"ג קריבין בהאי) עָלְמָא.

וְלָכֵן וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר וְגוֹ'. וְלָאָרֶץ שֶׁלָּנוּ. וְלֹא דַּי לָהֶם שֶׁעוֹמֵד הוּא לְהַסְטוֹת הָעוֹלָם לְחִנָּם וּלְקַטְרֵג תָּמִיד, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁגּוֹזְלִים מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ לְקַחַת. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עַל בָּנָיו, וְלָכֵן מַקְרִיבִים אֶת הָעֶגְלָה הַזּוֹ, כְּדֵי לְתַקֵּן עִמּוֹ מַה שֶּׁנִּלְקְחָה אוֹתָהּ נְשָׁמָה שֶׁל הָאָדָם מִמֶּנּוּ, וְלֹא יִמָּצֵא מְקַטְרֵג עַל [ד"א הקרובים בזה] הָעוֹלָם.

וְרָזָא עִלָּאָה תְּנִינָן הָכָא: שׁוֹר פָּרָה, עֶגֶל עֶגְלָה, כֻּלְּהוּ בְּרָזָא עִלָּאָה אִשְׁתְּכָחוּ, וּבְגִין כָּךְ בְּדָא מְתַקְּנִין לֵיהּ, וְדָא הוּא דִּכְתִיב, (דברים כא) יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה אֶת הַדָּם הַזֶּה וְגוֹ' לֹא שָׁפְכָה

וְלָא נָרִימְנָא מִיתָתֵיהּ, וּבְדָא לָא אִשְׁתְּכַח מְקַטְרְגָא עֲלַיְיהוּ, וּבְכוֹלָא יְהִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ עֵיטָא לְעָלְמָא.

וְסוֹד עֶלְיוֹן שָׁנִינוּ כָּאן. שׁוֹר, פָּרָה, עֶגֶל, עֶגְלָה - כֻּלָּם בְּסוֹד עֶלְיוֹן נִמְצָאִים, וְלָכֵן בָּזֶה מְתַקְּנִים אוֹתוֹ, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים כא) יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה אֶת הַדָּם הַזֶּה וְגוֹ'. לֹא שָׁפְכוּ וְלֹא גָּרְמוּ מִיתָתוֹ. וּבָזֶה לֹא נִמְצָא עֲלֵיהֶם מְקַטְרֵג, וּבְכֹל נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֵצָה לְעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, כְּגוֹוְנָא דָא בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים דְּדִינָא אִשְׁתְּכַח בְּעָלְמָא, אִיהוּ קָאֵים לְקַטְרְגָא וְיִשְׂרָאֵל בָּעְיַין לְאִתְעָרָא בְּשׁוֹפָר, וּלְאַתְעָרָא קוֹל דְּכָלִיל בְּאֶשָּׁ"א וּמַיָּ"א וְרוּחָ"א וְאִתְעֲבִידוּ חָד, וּלְאַשְׁמָעָא הַהוּא קוֹל מִגּוֹ שׁוֹפָר.

בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ זֶה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁנִּמְצָא הַדִּין בָּעוֹלָם, הוּא עוֹמֵד לְקַטְרֵג, וְיִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לְהִתְעוֹרֵר בַּשּׁוֹפָר וּלְעוֹרֵר קוֹל שֶׁכָּלוּל בְּאֵ"שׁ וּמַיִ"ם רוּ"ח וְנַעֲשִׂים אֶחָד, וּלְהַשְׁמִיעַ אוֹתוֹ קוֹל מִתּוֹךְ הַשּׁוֹפָר.

דף קיד:

וְהַהוּא קוֹל סָלְקָא עַד אֲתַר דְּכָרְסְיָא דְדִינָא יָתְבָא וּבָטַשׁ בֵּהּ וְסָלְקָא. כֵּיוָן דְּמָטָא הַאי קוֹל מִתַּתָּא, קוֹל דְּיַעֲקֹב אִתְתַּקַּן לְעֵילָּא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (דף קיד ע"ב) אִתְעַר רַחֲמֵי, דְּהָא כְּגַוְונָא דְּיִשְׂרָאֵל מִתְעָרֵי לְתַתָּא קוֹל חַד כָּלִיל בְּאֶשָּׁ"א וְרוּחָ"א וּמַיָּ"א דְּנָפְקֵי כְּחָדָא מִגּוֹ שׁוֹפָר, הָכִי נָמֵי אִתְעַר לְעֵילָּא שׁוֹפָר. וְהַהוּא קוֹל דְּכָלִיל בְּאֶשָּׁ"א וּמַיָּ"א וְרוּחָ"א אִתְתַּקַּן, וְנָפַק דָּא מִתַּתָּא וְדָא מֵעֵילָּא, וְאִתְתַּקַּן עָלְמָא וְרַחֲמֵי אִשְׁתְּכַחוּ.

וְאוֹתוֹ קוֹל עוֹלֶה עַד מָקוֹם שֶׁיּוֹשֵׁב כִּסֵּא הַדִּין וּמַכֶּה בּוֹ וְעוֹלֶה. כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ הַקּוֹל הַזֶּה מִלְּמַטָּה, הַקּוֹל שֶׁל יַעֲקֹב נִתְקַן לְמַעְלָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעוֹרֵר רַחֲמִים. שֶׁהֲרֵי כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְעוֹרְרִים לְמַטָּה קוֹל אֶחָד כָּלוּל בְּאֵ"שׁ וְרוּ"חַ מַיִ"ם שֶׁיּוֹצְאִים כְּאֶחָד מִתּוֹךְ הַשּׁוֹפָר, כָּךְ גַּם מִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה שׁוֹפָר. וְאוֹתוֹ קוֹל שֶׁכָּלוּל בְּאֵ"שׁ וּמַיִ"ם רוּ"חַ נִתְקַן, וְיוֹצֵא זֶה מִלְּמַטָּה וְזֶה מִלְּמַעְלָה, וְנִתְקַן הָעוֹלָם וְנִמְצָאִים הָרַחֲמִים.

וְהַהוּא מְקַטְרְגָא אִתְעָרֵב דְּחִשִּׁיב לְשַׁלְטָאָה בְּדִינָא וּלְקַטְרְגָא בְּעָלְמָא, וְחָמֵי דְּמִתְעָרֵי רַחֲמֵי, כְּדֵין אִתְעָרָב וְאִתְשַׁשׁ חֵילֵיהּ וְלָא יָכִיל לְמֶעְבַּד מִידִי, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דָּאִין עָלְמָא בְּרַחֲמֵי, דְּאִי תֵּימָא דְּדִינָא אִתְעֲבִיד, לָאו הָכִי, אֶלָּא אִתְחַבְּרוּ רַחֲמֵי בְּדִינָא, וְעָלְמָא אִתְדָּן בְּרַחֲמֵי.

וְאוֹתוֹ מְקַטְרֵג מִתְעָרֵב, שֶׁחוֹשֵׁב לִשְׁלֹט בַּדִּין וּלְקַטְרֵג בָּעוֹלָם, וְרוֹאֶה שֶׁמִּתְעוֹרְרִים רַחֲמִים. אָז מִתְעָרֵב וְתָשׁ כֹּחוֹ וְלֹא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת דָּבָר, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָּן אֶת הָעוֹלָם בְּרַחֲמִים. שֶׁאִם תֹּאמַר שֶׁנַּעֲשֶׂה דִּין - לֹא כָּךְ! אֶלָּא מִתְחַבְּרִים רַחֲמִים עִם דִּין, וְהָעוֹלָם נִדּוֹן בְּרַחֲמִים.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (תהלים פא) תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ דְּאִתְכַּסְיָא סִיהֲרָא. דְּהָא כְּדֵין שָׁלְטָא הַאי חִיוְיָא בִּישָׁא וְיָכִיל לְנַזְקָא עָלְמָא, וְכַד מִתְעָרֵי רַחֲמֵי, סָלְקָא סִיהֲרָא וְאִתְעֲבָרַת מִתַּמָּן, וְאִיהוּ אִתְעָרֵב וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה, וְאִתְעֲבַר דְּלָא יִתְקָרֵב תַּמָּן, וְעַל דָּא בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּעֵי לְעָרְבָא לֵיהּ כְּמַאן דְּאִתְעַר מִשְׁנָתֵיהּ וְלָא יָדַע כְּלוּם.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (תהלים פא) תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ, שֶׁהַלְּבָנָה מִתְכַּסָּה, שֶׁהֲרֵי אֵז שׁוֹלֵט הַנָּחָשׁ הָרָע וְיָכוֹל לְהַזִּיק לָעוֹלָם. וּכְשֶׁמִּתְעוֹרְרִים רַחֲמִים, עוֹלָה הַלְּבָנָה וּמֵעֶבֶרֶת מִשָּׁם, וְהוּא מִתְעַרְבֵּב וְלֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט, וְעוֹבֵר שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב לְשָׁם, וְלָכֵן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה צָרִיךְ לְעַרְבֵּב אוֹתוֹ כְּמִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר מִשְּׁנָתוֹ וְלֹא יוֹדֵעַ כְּלוּם.

בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בָּעֵי לְנַיְּחָא וּלְמֶעְבַּד לֵיהּ נַיְּחָא דְּרוּחָא בְּשָׂעִיר דְּקָרְבִין לֵיהּ, וּכְדֵין אִתְהַפַּךְ סַנֵּיגוֹרְיָא עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּיוֹמָא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אִתְעַרְבָּב דְּלָא יָדַע וְלָא יָכִיל לְמֶעְבַּד כְּלוּם. חֲמֵי אִתְעָרוּתָא דְּרַחֲמֵי סָלְקִין מִתַּתָּא, וְרַחֲמֵי מִלְּעֵילָּא וְסִיהֲרָא סָלְקָא בֵּינַיְיהוּ. כְּדֵין אִתְעַרְבָּב וְלָא יָדַע כְּלוּם וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה.

בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים צָרִיךְ לְנוּחַ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ נַחַת רוּחַ בַּשָּׂעִיר שֶׁמַּקְרִיבִים לוֹ, וְאָז מִתְהַפֵּךְ לְסָנֵגוֹר עַל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּיוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתְעָרְבֵב, שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ וְלֹא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּלוּם. רוֹאֶה הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הָרַחֲמִים עוֹלִים מִלְּמַטָּה וְרַחֲמִים מִלְּמַעְלָה וְהַלְּבָנָה עוֹלָה בֵּינֵיהֶם, אָז הוּא מִתְעָרְבֵב וְלֹא יוֹדֵעַ כְּלוּם וְלֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט.

וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דָּן לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמֵי, וְחַיִּיס עֲלַיְיהוּ וְאִשְׁתְּכַח לְהוּ זִמְנָא כָּל אִנּוּן י' יוֹמִין דְּבֵין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים לְקַבְּלָא כָּל אִנּוּן דְּתָיְיבִין קְמֵיהּ וּלְכַפָּרָא לוֹן מֵחוֹבַיְיהוּ וְסָלְיק לוֹן לְיוֹמָא דְּכִפּוּרֵי.

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָּן אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים וְחָס עֲלֵיהֶם וּמוֹצֵא לָהֶם זְמַן כָּל אוֹתָם עֲשָׂרָה יָמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים לְקַבֵּל אֶת כָּל אוֹתָם הַשָּׁבִים לְפָנָיו וּלְכַפֵּר לָהֶם מֵחֲטָאֵיהֶם וּמַעֲלֶה אוֹתָם לְיוֹם הַכִּפּוּרִים.

דף קטו.

וְעַל דָּא בְּכוֹלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא פָּקִיד לוֹן לְיִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּד עוֹבָדָא בְּגִין דְּלָא יִשְׁלוֹט עֲלַיְיהוּ מַאן דְּלָא אִצְטְרִיךְ, וְלָא יִשְׁלוֹט עֲלַיְיהוּ דִּינָא, וִיהוֹן כֻּלְהוֹן זַכָּאִין בְּאַרְעָא (דף קטו ע"א) כְּרַחֲמוּי דְּאַבָּא עַל בְּנִין, וְכוֹלָּא בְּעוֹבָדָא וּבְמִלִּין תַּלְיָא, וְהָא אוֹקִימְנָא מִלִּין. וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר, דִּכְתִיב לַמּוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן. וְתָנִינָן פָּקַד אֶת שָׂרָה, פְּקִידָה לְנוּקְבָא, זְכִירָה לִדְכוּרָא, וּבְגִין כָּךְ וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה, כַּאֲשֶׁר אָמַר, דִּכְתִיב שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְגוֹ', מֵהָכָא מַשְׁמַע דְּאָמַר (קב ב) וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלֶיךָ, וַיֹּאמֶר סְתָם, דְּאִיהוּ הָוָה וְלָא שְׁלִיחָא אָחֳרָא:

וְעַל זֶה בַּכֹּל מְצֻוֶּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם מִי שֶׁלֹּא צָרִיךְ וְלֹא יִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם הַדִּין וְיִהְיוּ כֻּלָּם צַדִּיקִים בָּאָרֶץ כְּאַהֲבַת הָאָב עַל הַבָּנִים [בני אדם], וְהַכֹּל תָּלוּי בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּרִים, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ הַדְּבָרִים. וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר, שֶׁכָּתוּב לַמּוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן. וְשָׁנִינוּ, פָּקַד אֶת שָׂרָה - פְּקִידָה לִנְקֵבָה, זְכִירָה לִזָּכָר. וּמִשּׁוּם כָּךְ וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה. כַּאֲשֶׁר

אָמַר, שֶׁכָּתוּב שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעֵת חַיָּה וְגוֹ'. מִכָּאן מַשְׁמַע שֶׁאָמַר וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ, וַיֹּאמֶר סְתָם, שֶׁהוּא הָיָה וְלֹא שְׁלִיחַ אַחֵר.

וַיַּעַשׂ יְיָ לְשָׂרָה וְגוֹ'. כֵּיוָן דְּאָמַר וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה, מַהוּ וַיַּעַשׂ יְיָ לְשָׂרָה. אֶלָּא הָכִי תָּנִינָן דְּאִיבָּא דְּעוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק מֵעֵדֶן אִיהוּ, וְאִיהוּ נְשִׁמַתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא, וְאִיהוּ מַזָּלָא דְּכָל בִּרְכָאן טָבָאן וְגַשְׁמֵי בִּרְכָאן נָזְלֵי מִנַּיהּ וּמִתַּמָּן נָפְקֵי, דְּכְתִיב לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, דְּאִיהוּ מַזִּיל וּמַשְׁקֶה מֵעֵילָא לְתַתָּא, בְּגִין דְּבָנֵי (נשא) בְּהַאי (קפא א) מַזָּלָא תַּלְיָין וְלָא בְּאַתַר אָחֳרָא. וְעַל דָּא כְּתִיב וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה פְּקִידָה בִּלְחוֹדוֹי.

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה וְגוֹ'. כֵּיוָן שֶׁאָמַר וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה, מַהוּ וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, שֶׁפָּרֵי מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מֵאוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מֵעֵדֶן הוּא, וְהוּא נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, וְהוּא הַמַּזָּל שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת הַטּוֹבוֹת וְגִשְׁמֵי בְּרָכָה נוֹזְלִים מִמֶּנּוּ וּמִשָּׁם יוֹצְאִים, שֶׁכָּתוּב לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. שֶׁהוּא מַזִּיל וּמַשְׁקֶה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה מִשּׁוּם שֶׁבָּנִים בַּמַּזָּל הַזֶּה תְּלוּיִים, וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר. וְעַל זֶה כָּתוּב וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה, פְּקִידָה בִּלְבַדָּהּ.

וַיַּעַשׂ יְיָ לְשָׂרָה. עֲשָׂיָיה אִיהוּ לְעֵילָא מֵהַאי דְּרָגָא (קיב ב) כְּמָה דְּאִתְּמַר דְּהָא בְּמַזָּלָא תַּלְיָיא, וְעַל דָּא כָּאן פְּקִידָה וְכָאן עֲשָׂיָיה. וּבְגִין כָּךְ אָמַר יְיָ וַיְיָ וְכֹלָּא חַד. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר (תהלים קכז) הִנֵּה נַחֲלַת יְיָ בָּנִים שָׂכָר פְּרִי הַבָּטֶן. הִנֵּה נַחֲלַת יְיָ, אַחְסַנְתָּא לְאִתְאַחֲדָא בַּיְיָ דְּלָא יִתְעֲבַר מִינֵּהּ לְעָלְמִין, דְּבַר נָשׁ דְּזָכֵי לִבְנִין בְּהַאי עָלְמָא זָכֵי בְּהוּ לְמֵיעַל לְפַרְגּוֹדָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. בְּגִין דְּהַהוּא בָּרָא דְּשָׁבִיק בַּר נָשׁ וְזָכֵי בֵּיהּ בְּעָלְמָא דָּא, אִיהוּ יְזָכֵי לֵיהּ לְעָלְמָא דְּאָתֵי, וְזָכֵי לְאַעְלָא בֵּיהּ לְנַחֲלַת יְיָ. מַאן נַחֲלַת יְיָ, דָּא אֶרֶץ הַחַיִּים. וְהָכִי קְרָא לָהּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי אֶרֶץ הַחַיִּים.

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה, עֲשָׂיָה הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּרְגָּה הַזּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁבְּמַזָּל זֶה תָּלוּי, וְעַל זֶה כָּאן פְּקִידָה וְכָאן עֲשָׂיָה. וְלָכֵן אָמַר ה' וַה', וְהַכֹּל אֶחָד. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכז) הִנֵּה נַחֲלַת ה' בָּנִים שָׂכָר פְּרִי הַבָּטֶן. הִנֵּה נַחֲלַת ה', חֵלֶק לְהֶאָחֵז בֹּה' שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל מִמֶּנָּה לְעוֹלָמִים. שֶׁבֶּן אָדָם שֶׁזּוֹכֶה לְבָנִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֶה בָּהֶם לְהִכָּנֵס לַפַּרְגּוֹד לָעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַבֵּן שֶׁהִשְׁאִיר בֶּן הָאָדָם וְזוֹכֶה בּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא יְזַכֶּה אוֹתוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, וְזוֹכֶה לְהִכָּנֵס בּוֹ לְנַחֲלַת ה'. מַה זֶּה נַחֲלַת ה'? זוֹ אֶרֶץ הַחַיִּים. וְכָךְ קְרָא לָהּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא אֶרֶץ הַחַיִּים.

דף קטו:

דָּוִד מַלְכָּא (קרא ליה) נַחֲלַת יְיָ דִּכְתִיב, (שמואל א כו) כִּי גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְיָ לֵאמֹר לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וּבְגִין כָּךְ הִנֵּה נַחֲלַת יְיָ (דף קטו ע"ב) בָּנִים. מַאן אַזְכֵּי לֵיהּ לְבַר נָשׁ. בָּנִין. אִי זָכֵי בְּהוּ בְּהַאי עָלְמָא, שָׂכָר פְּרִי הַבָּטֶן, אַגְרָא וְחוּלְקָא טָבָא בְּהַהִיא עָלְמָא, בְּהַהוּא אִיבָּא דְּמַעוֹי אִיהוּ דְּזָכֵי בַּר נָשׁ בְּהַהוּא עָלְמָא בְּהוּ.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ [קרא לה] נַחֲלַת ה', שֶׁכָּתוּב (שמואל א כו) כִּי גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת ה' לֵאמֹר לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וּמִשּׁוּם כָּךְ הִנֵּה נַחֲלַת ה' בָּנִים. מִי מְזַכֶּה אֶת הָאִישׁ הַזֶּה? בָּנִים. אִם זוֹכֶה בָּהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה - שְׂכַר פְּרִי הַבֶּטֶן. שָׂכָר וְחֵלֶק טוֹב בְּאוֹתוֹ עוֹלָם בְּאוֹתוֹ פְּרִי מַעֲיו הוּא שֶׁזּוֹכֶה בֶּן אָדָם בְּאוֹתוֹ עוֹלָם בָּהֶם.

תָּא חֲזֵי, הִנֵּה נַחֲלַת יְיָ בָּנִים. יְרוּתָא וְאַחְסָנְתָא דְּאִיבִּין דְּעוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִלְּעֵילָּא אִיהוּ מֵאִילָנָא דְּחַיֵּי, דְּהָא מִתַּמָּן זָכֵי בַּר נָשׁ לְבָנִין כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (הושע יד) מִמֶּנִּי פִּרְיְךָ נִמְצָא. מַה כְּתִיב, (תהלים קכז) אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם לֹא יֵבוֹשׁוּ וְגוֹ'. אַשְׁרֵי בָּעַלְמָא דֵּין וְאַשְׁרֵי בָּעַלְמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה, הִנֵּה נַחֲלַת ה' בָּנִים, יְרֻשָּׁה וְחֵלֶק שֶׁל פֵּרוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלְּמַעְלָה הוּא מֵעֵץ הַחַיִּים, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם זוֹכֶה בֶּן אָדָם לְבָנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הושע יד) מִמֶּנִּי פִּרְיְךָ נִמְצָא. מַה כְּתוּב? (תהלים קכז) אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם לֹא יֵבֹשׁוּ וְגוֹ'. אַשְׁרֵי בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַשְׁרֵי בָּעוֹלָם הַבָּא.

לֹא יֵבוֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר. מַאן אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר. אִלֵּין מָארֵיהוֹן דְּדִינִין, דְּכַד נְשְׁמָתָא נָפְקַת מֵהַאי עָלְמָא, כַּמָּה אִנּוּן מָארֵיהוֹן דְּדִינִין דְּזַמִּינִין קַמֵּיהּ, עַד לָא יֵיעוּל לְדוּכְתֵּיהּ בַּשָּׁעַר בְּהַהוּא תַּרְעָא דְּיֵיעוּל תַּמָּן, בְּגִין דְּמַשְׁכּוֹנִין שָׁבִיק בְּהַאי עָלְמָא וּבְגִינֵיהוֹן יְזַכֵּי בְּהַהוּא עָלְמָא וְעַל דָּא לֹא יֵבוֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר.

לֹא יֵבשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשַּׁעַר, מִי הָאוֹיְבִים בַּשַּׁעַר? אֵלּוּ בַּעֲלֵי הַדִּינִים. שֶׁכַּאֲשֶׁר נִשְׁמָה יוֹצֵאת מֵהָעוֹלָם הַזֶּה, כַּמָּה הֵם בַּעֲלֵי הַדִּינִים שֶׁמְּזֻמָּנִים לְפָנֶיהָ עַד שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס לַמָּקוֹם בַּשַּׁעַר בְּאוֹתוֹ שַׁעַר שֶׁתִּכָּנֵס לְשָׁם, מִשּׁוּם שֶׁהִשְׁאִיר מַשְׁכּוֹנוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבְגִלְלָם יְזַכֶּה בְּאוֹתוֹ עוֹלָם. וְעַל זֶה לֹא יֵבשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשַּׁעַר.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי הָווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסֵי פְּתַח פּוּמָךְ וְלֵעֵי בְּאוֹרַיְיתָא דְּהָא שְׁכִינְתָּא אִשְׁתַּכְחַת גַּבָּךְ, דְּכָל זִמְנָן דְּבַמְלֵי דְאוֹרַיְיתָא לָעָאן שְׁכִינְתָּא אַתְיָא וּמִתְחַבְּרָא, וְכָל שֶׁכֵּן בְּאוֹרְחָא (עט ב דשכינתא קדמא ואתיא ואזלא קמייהו דבני נשא דזכאן במהימנותא דקודשא בריך הוא.)

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסֵי, פְּתַח פִּיךָ וְדַבֵּר בַּתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הַשְּׁכִינָה נִמְצֵאת אֶצְלְךָ, שֶׁבְּכָל זְמַן שֶׁבְּדִבְרֵי תוֹרָה מְדַבְּרִים, בָּאָה הַשְּׁכִינָה וּמִתְחַבֶּרֶת, וְכָל שֶׁכֵּן בַּדֶּרֶךְ, שֶׁשְּׁכִינָה מְקַדֵּימָה וּבָאָה וְהוֹלֶכֶת לִפְנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁזּוֹכִים בֶּאֱמוּנַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

פְּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר. (תהלים קכז) אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ. אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה, כָּל זְמַנָּא דְּאִתְּתָא בְּיַרְכְּתֵי בֵיתָא וְלָא נָפְקָא לְבַר, הִיא צְנוּעָה וְאִתְחֲזֵי לְאוֹלָדָא בְּנִין דְּכָשְׁרָן. כְּגֶפֶן, מַה גֶּפֶן לָא אִתְנַטְּעָא אֶלָּא בְּזִינָהּ וְלָא בְּזִינָא אָחֳרָא. כָּךְ אִתְּתָא דְּכָשְׁרָא לָא תֶּעֱבֵד נְטִיעָן בְּבַר נָשׁ אָחֳרָא. מַה גֶּפֶן לָא אִית בֵּיהּ רְכִיבָה מֵאִילָנָא אָחֳרָא, אוּף הָכִי אִתְּתָא דְּכָשְׁרָא הָכִי נָמֵי.

פְּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (שם) אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה בְּיַרְכְתֵי בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִילֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ. אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן - כָּל זְמַן שֶׁהָאִשָּׁה בְּיַרְכְתֵי הַבַּיִת וְלֹא יוֹצֵאת הַחוּצָה, הִיא צְנוּעָה וּרְאוּיָה לְהוֹלִיד בָּנִים כְּשֵׁרִים. כְּגֶפֶן - מַה גֶּפֶן לֹא נִטָּעַת אֶלָּא בְּמִינָהּ וְלֹא בְּמִין אַחֵר, כָּךְ אִשָּׁה כְּשֵׁרָה לֹא תַעֲשֶׂה נְטִיעוֹת עִם אִישׁ אַחֵר; מַה גֶּפֶן אֵין בָּהּ הִרְכָּבָה מֵעֵץ אַחֵר, אַף כָּךְ אִשָּׁה כְּשֵׁרָה גַּם כָּךְ.

דף קטז.

חֲמֵי מָה אַגְרָהּ, (דף קטז ע"א) בָּנֶיךָ כִּשְׁתִילֵי זֵיתִים. מַה זֵּיתִים לָא נָפְלֵי טַרְפַּיְיהוּ כָּל יוֹמֵי שַׁתָּא וְכֻלְּהוּ קְשׁוּרִין (נ"א בסירי) תָּדִיר, אוּף הָכִי בָּנֶיךָ כִּשְׁתִילֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ. מַה כְּתִיב בַּתָּרֵיהּ הִנֵּה כִי כֵן יְבֹרַךְ גָּבֶר יָרֵא יְיָ. מַאי הִנֵּה כִי כֵן יְבֹרַךְ גָּבֶר. הִנֵּה כֵן מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא לְאַסְגָּאָה מִלָּה אָחֳרָא דְּאוֹלִיפְנָא דְּא מִינָּהּ, דְּכָל זִמְנָא דִּשְׁכִינְתָּא הֲוָה צְנִיעָא בְּאַתְרָהּ כְּדְקָא חָזֵי לָהּ כִּבְיָכוֹל בָּנֶיךָ כִּשְׁתִילֵי זֵיתִים אִלֵּין יִשְׂרָאֵל כַּד שָׁרָאן בְּאַרְעָא. סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ. דְּאָכְלֵי וְשָׁתָאן וּקְרֵבִין קָרְבָּנִין וְחָדָאן קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּמִתְבָּרְכָן עִלָּאִין וְתַתָּאִין בְּגִינַיְיהוּ.

רְאֵה מַה שְׂכָרָהּ: בָּנֶיךָ כִּשְׁתִילֵי זֵיתִים. מַה זֵּיתִים אֵין עֲלֵיהֶם נוֹפְלִים כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה וְכֻלָּם קְשׁוּרִים [בסר] תָּמִיד, אַף כָּךְ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִילֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? הִנֵּה כִּי כֵן יְבֹרַךְ גֶּבֶר יָרֵא ה'. מַה זֶּה הִנֵּה כִּי כֵן יְבֹרַךְ גָּבֶר? הִנֵּה כֵּן הָיָה צָרִיךְ (לכתב) ! אֶלָּא לְרַבּוֹת דָּבָר אַחֵר שֶׁלִּמַּדְנוּ זֶה מִמֶּנָּה, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַשְּׁכִינָה הָיְתָה צְנוּעָה בִּמְקוֹמָהּ כָּרָאוּי לָהּ כִּבְיָכוֹל - בָּנֶיךָ כִּשְׁתִילֵי זֵיתִים, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁשְּׁרוּיִים בָּאָרֶץ. סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ - שֶׁאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּמַקְרִיבִים קָרְבָּנוֹת וּשְׂמֵחִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמִתְבָּרְכִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּגָלָלָם.

לְבָתַר דִּשְׁכִינְתָּא נָפְקַת, אִתְגָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵעַל פְּתוֹרָא דְּאֲבוּהוֹן וְהֲווּ בֵּינֵי עַמְמַיָּא וְצַוּוחִין כָּל יוֹמָא וְלֵית דְּאַשְׁגַּח בָּהוּ בַּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּכְתִיב (ויקרא כו) וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְגו'. וְחַמִּינָן כַּמָּה קַדִּישִׁין עִלָּאִין מִיתוּ בִּגְזַרִין תַּקִּיפִין, וְכָל דָּא בְּגִין עוֹנָשָׁא דְּאוֹרַיְיתָא דְּלָא קַיְימוּ יִשְׂרָאֵל כַּד הֲווּ שָׁרָאן בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא.

אַחַר שֶׁיְּצָאָה הַשְּׁכִינָה וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל מֵעַל שֻׁלְחַן אֲבִיהֶם, וְהֵם בֵּין הָעַמִּים וְצוֹוְחִים כָּל יוֹם, וְאֵין מִי שֶׁיַּשְׁגִּיחַ בָּהֶם פְּרָט לַקָּבָ"ה, שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו) וְאַף גַּם זאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְגו'. וְרָאִינוּ כַּמָּה קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים מֵתוּ בִּגְזֵרוֹת תַּקִּיפוֹת, וְכָל זֶה מִשּׁוּם עֹנֶשׁ הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא קִיְּמוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיוּ שְׁרוּיִים בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה.

חֲמֵי מַה כְּתִיב, (דברים כח) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל. הַאי קְרָא אִיהוּ רָזָא, תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ בְּשִׂמְחָה, בִּזְמַן דְּכֹהֲנֵי הֲווּ קְרֵבִין קָרְבָּנִין וַעֲלָוִין וְדָא הִיא בְּשִׂמְחָה. וּבְטוּב לֵבָב, אִלֵּין לֵיְיוָאֵי. מֵרוֹב כֹּל, אִלּוּ יִשְׂרָאֵל דְּהֲווּ אָמְצָעִיִּים בֵּינַיְיהוּ וְנָטְלֵי בִּרְכָאן מִכָּל סִטְרִין. דִּכְתִיב, (ישעיה ט) הִרְבִּיתָ הַגּוֹי לוֹ הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה. אִלֵּין כַּהֲנֵי. שִׂמְחוּ לְפָנֶיךָ כְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר, אִלּוּ יִשְׂרָאֵל דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרִיךְ לוֹן עִבּוּרָא

דְּחַקְלָא וַיהֲבֵי מַעֲשָׂרָא מִכֹּלָּא. כַּאֲשֶׁר יָגִילוּ בְּחַלְקָם שָׂלָל. אִלֵּין לֵיוָאֵי דְּנָטְלָא מַעֲשָׂרָא מִגּוֹ אִדְּרָא.

רְאֵה מַה כָּתוּב, (דברים כח) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל. פָּסוּק זֶה הוּא סוֹד. תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ בְּשִׂמְחָה, בִּזְמַן שֶׁכֹּהֲנִים הָיוּ מַקְרִיבִים קָרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת, וְזוֹ הִיא בְּשִׂמְחָה. וּבְטוּב לֵבָב - אֵלּוּ הַלְוִיִּם. מֵרֹב כֹּל - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ אֶמְצָעִיִּים בֵּינֵיהֶם וְנָטְלוּ בְּרָכוֹת מִכָּל הַצְּדָדִים, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ט) הִרְבִּיתָ הַגּוֹי לוֹ הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה. אֵלּוּ הַכֹּהֲנִים. שָׂמְחוּ לְפָנֶיךָ כְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בֵּרַךְ לָהֶם אֶת תְּבוּאַת הַשָּׂדֶה וְנוֹתְנִים מַעֲשֵׂר מִן הַכֹּל. כַּאֲשֶׁר יָגִילוּ בְּחַלְקָם שָׂלָל - אֵלּוּ לְוִיִּם שֶׁנּוֹטְלִים מַעֲשֵׂר מִתּוֹךְ הַגֹּרֶן.

דָּבָר אַחֵר הִרְבִּיתָ הַגּוֹי. אִלֵּין יִשְׂרָאֵל דְּמְהֵימְנוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלַיְיהוּ כְּדְקָא חָזֵי. לוֹ הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה, דְּא אִיהוּ דַרְגָּא רֵישָׁא עִלָּאָה דְּאַבְרָהָם דְּאִתְדַּבַּק בָּהּ, דְּאִיהוּ גָּדוֹל וְחָדָוָה בֵּיהּ אִשְׁתַּכַּח.

דָּבָר אַחֵר הִרְבִּיתָ הַגּוֹי - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֻמּוֹנַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם כָּרָאוּי. לוֹ הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה - זוֹהִי דַּרְגַּת הָרֹאשׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁנִּדְבַּק בָּהּ, שֶׁהוּא גָּדוֹל, וְחֶדְוָה נִמְצֵאת בּוֹ.

דף קטז:

שָׂמְחוּ לְפָנֶיךָ, (דף קטז ע"ב) בְּשַׁעֲתָא דְּסָלְקִין לְאִתְדַּבְּקָא בָּךְ. כְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר דִּילֵיהּ הֲוָה. כַּאֲשֶׁר יָגִילוּ בְּחַלְקָם שָׂלָל. כַּאֲשֶׁר יָגִילוּ, אִלֵּין שְׁאָר חֵילִין וּרְתִיכִין לְתַתָּא בְּזִמְנָא דִּמְחַלְקֵי שָׂלָל וְטַרְפֵי טַרְפָּא בָּרֵאשִׁיתָא דְּכֹלָּא.

שָׂמְחוּ לְפָנֶיךָ - בְּשָׁעָה שֶׁעוֹלִים לְהִדָּבֵק בְּךָ. כְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁשִּׂמְחַת הַקָּצִיר הִיא שֶׁלָּהּ. כַּאֲשֶׁר יָגִילוּ בְּחַלְקָם שָׂלָל - כַּאֲשֶׁר יָגִילוּ אֵלּוּ שְׁאָר הַצְּבָאוֹת וְהַמֶּרְכָּבוֹת לְמַטָּה בִּזְמַן שֶׁמְּחַלְּקִים שָׂלָל וְטוֹרְפִים טֶרֶף בְּרֵאשִׁית הַכֹּל.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיט) עֵת לַעֲשׂוֹת לַיְיָ הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ. עֵת לַעֲשׂוֹת לַיְיָ מַהוּ. אֶלָּא הָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל עֵת, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִקְרֵי עֵת. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ויקרא טז) וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. מַאי וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (משלי ז) לִשְׁמָרְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה. וְדָא הוּא (ויקרא י) וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְיָ אֵשׁ זָרָה וְגוֹ'. מַאי טַעְמָא עֵת. בְּגִין דְּאִית לָהּ עֵת וּזְמַן לְכֹלָּא לְקָרְבָא לְאִתְנַהֲרָא לְאִתְחַבְּרָא כְּדְקָא יְאוּת. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים סט) וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיט) עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ. מַה זֶּה עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'? אֶלָּא הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, אֲבָל עֵת - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרֵאת עֵת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז) וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. מַה זֶּה וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ז) לִשְׁמָרְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה. וְזֶהוּ (ויקרא י) וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה וְגוֹ'. מָה הַטַּעַם עֵת? מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֵת וּזְמַן לַכֹּל לְהִתְקָרֵב לִהְיוֹת מְאִירָה וּלְהִתְחַבֵּר כָּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סט) וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ ה' עֵת רָצוֹן.

לַעֲשׂוֹת לַיְיָ כְּמָה דִכְתִיב, (שמואל ב ח) וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם. דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא כְּאִילּוּ עָבִיד וְתַקֵּן הַאי עֵת לְחַבָּרָא לָהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְכָל כָּךְ לָמָּה בְּגִין דְּהֵפְרוּ תוֹרָתָךְ, דְּאִילּוּ לֹא הֵפְרוּ תוֹרָתָךְ לָא אִשְׁתַּכַּח פִּירוּדָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִיִּשְׂרָאֵל לְעָלְמִין.

לַעֲשׂוֹת לַה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל ב ח) וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה כְּאִלּוּ עָשָׂה וְתִקֵּן אֶת הָעֵת הַזֹּאת לְחַבֵּר אוֹתָהּ עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (תפארת). וְכָל כָּךְ לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁהֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ. שֶׁאִלּוּ לֹא הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ, לֹא נִמְצָא פֵּרוּד שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִיִּשְׂרָאֵל לְעוֹלָמִים.

דף קיז.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כְּגַוְונָא דָא כְּתִיב, (ישעיה ס) אֲנִי יְיָ בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה. מַהוּ בְּעִתָּהּ. בְּעֵת ה'. דְּתָקוּם מֵעַפְרָא כְּדֵין אֲחִישֶׁנָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי וְעִם כָּל דָּא יוֹמָא חַד נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּ"ה, בְּגִין דְּאִסְתַּלַּק וא"ו מִן ה"א, וְקוֹל לָא אִשְׁתַּכַּח, כְּדֵין דִּבּוּר אִתְאַלַּם. וּבְגִין כָּךְ הִיא שְׁכִיבַת בְּעַפְרָא כָּל הַהוּא יוֹמָא (דנא) דְּה"א. וּמַאן אִיהוּ אֶלֶף חֲמַשְׁאָה, וְאַף עַל גַּב דְּאַקְדִּימַת בְּגָלוּתָא עַד לָא ייעוּל הַהוּא אֶלֶף חֲמַשְׁאָה רָזָא דְּה"א, וְכַד יֵיתֵי אֶלֶף שְׁתִיתָאָה דְּאִיהוּ רָזָא (דף קיז ע"א) דְּוא"ו, כְּדֵין וא"ו יוֹקִים לְה"א.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כְּמוֹ זֶה כָּתוּב (ישעיה ס) אֲנִי ה' בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה. מַהוּ בְּעִתָּהּ? בְּעֵת ה'. שֶׁתָּקוּם מִן הֶעָפָר, אָז אֲחִישֶׁנָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וְעִם כָּל זֶה, יוֹם אֶחָד הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הֶעָפָר וְלֹא יוֹתֵר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּךְ אָמְרוּ, אֲבָל בֹּא רְאֵה הַסּוֹד שֶׁלְּמַדְנוּ. בְּשָׁעָה שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל גָּלְתָה מִמְּקוֹמָהּ, אָז אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כִּבְיָכוֹל נִפְרְדוּ, שֶׁנִּפְרְדָה ה"א מִן וא"ו, וּמְשׁוּם שֶׁנִּפְרְדוּ מַה כָּתוּב? (תהלים לט) נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּ"ה, מְשׁוּם שֶׁהִסְתַּלֵּק וא"ו מֵהֵ"א וְקוֹל לֹא נִמְצָא, אָז הַדִּבּוּר נֶאֱלָם, וְלָכֵן הִיא שׁוֹכֶבֶת לֶעָפָר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁל ה"א. וּמֵיהוּ? הָאֶלֶף הַחֲמִישִׁי. וְאַף עַל גַּב שֶׁהִקְדִּימָה בַּגָּלוּת עַד שֶׁלֹּא נִכְנַס אוֹתוֹ הָאֶלֶף הַחֲמִישִׁי, הַסּוֹד שֶׁל ה"א. וּכְשֶׁיָּבֹא הָאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי, שֶׁהוּא הַסּוֹד שֶׁל וא"ו, אָז וא"ו יָקִים אֶת ה"א.

בְּזִמְנָא (שמות ט ב) שִׁית זִמְנִין עֶשֶׂר שִׁתִּין נָפֶשׁ, כְּדֵין שְׁלִימוּ וא"ו עֶשֶׂר זִמְנִין, וא"ו שִׁית זִמְנִין עֶשֶׂר, (דוא"ו) וא"ו סָלְקָא (בעשר) בְּי', וא"ו נָחֲתָא בְּה"א.

בְּזִמַּן שֵׁשׁ פְּעָמִים עֶשֶׂר שִׁשִּׁים נֶפֶשׁ, אָז שְׁלֵמוּת שֶׁל וא"ו עֶשֶׂר פְּעָמִים, וא"ו שֵׁשׁ פְּעָמִים עֶשֶׂר, [שוא"ו] וא"ו עוֹלֶה [בעשר] בְּי', וא"ו יוֹרֶדֶת בְּהֵ"א.

אִשְׁתְּלִים וא"ו גּוֹ עֶשֶׂר שִׁית זִמְנִין, כְּדֵין הֲווּ שִׁתִּין לְאָקְמָא מֵעַפְרָא, וּבְכָל שִׁתִּין וְשִׁתִּין מֵהַהוּא אֶלֶף שְׁתִיתָאָה אִתְתַּקַּף ה"א וְסַלְקָא בְּדַרְגּוֹי לְאִתְתַּקְּפָא. וּבְשִׁית מְאָה שְׁנִין לְשִׁתִיתָאָה יִתְפַּתְּחוּן תַּרְעֵי דְּחָכְמְתָא לְעֵילָּא וּמַבּוּעֵי דְּחָכְמְתָא לְתַתָּא, וְיִתְתַּקַּן עַלְמָא לְאָעֳלָא בִּשְׁבִיעָאָה. כְּבַר נָשׁ דְּמִתְתַּקַּן בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה מֵכִי עָרַב שִׁמְשָׁא לְאָעֳלָא בְּשַׁבַּתָּא. אוּף הָכִי נָמֵי. וְסִימָנֵיךְ (בראשית ז) בִּשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי נֹחַ וְגוֹ' נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְינוֹת תְּהוֹם רַבָּה.

נִשְׁלָמַת וְא"ו בְּתוֹךְ עֶשֶׂר שֵׁשׁ פְּעָמִים, אָז הֵם שִׁשִּׁים לַהֲקִימָהּ מֵהֶעָפָר. וּבְכָל שִׁשִּׁים וְשִׁשִּׁים מֵאוֹתוֹ הָאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי מִתְחַזֶּקֶת הֵ"א, וְעוֹלֶה בְּדַרְגּוֹתֶיהָ לְהִתְחַזֵּק. וּבְשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנִים לָאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי יִפָּתְחוּ שַׁעֲרֵי הַחָכְמָה לְמַעְלָה וּמַעְיְנוֹת שֶׁל חָכְמָה לְמַטָּה, וְיִתְתַּקֵּן הָעוֹלָם לְהִכָּנֵס לַשְּׁבִיעִי. כְּמוֹ בֶּן אָדָם שֶׁמִּתְקַן בְּיוֹם שִׁשִּׁי מִכְּשֶׁמַּעֲרִיב הַשֶּׁמֶשׁ לְהִכָּנֵס לְשַׁבָּת, אַף כָּךְ גַּם, וְסִימָן לַדָּבָר - (בראשית ז) בִּשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי נֹחַ וְגוֹ' נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי כָּל דָּא אֲרִיכוּ זְמָנָא יַתִּיר מִכְּמָה דְאוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא דְּאִיהוּ יוֹמָא חַד גָּלוּתָא דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְלָא יַתִּיר דִּכְתִיב, (איכה א) נְתָנַנִי שׁוֹמֵמָה כָּל הַיּוֹם דָּוֶה. אָמַר לֵיהּ הָכִי אוֹלִיפְנָא מֵאַבָּא בְּרָזִין דְּאַתְוָון דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא וּבְיוֹמֵי דִּשְׁנֵי עַלְמָא וּבְיוֹמֵי דִּבְרֵאשִׁית וְכוּלָּא רָזָא חָדָא אִיהוּ.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, כָּל זֶה זְמַן אֹרֶךְ יוֹתֵר מִכְּפִי שֶׁבֵּאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד גָּלוּת שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁכָּתוּב (איכה א) נְתָנַנִי שׁוֹמֵמָה כָּל הַיּוֹם דָּוֶה. אָמַר לוֹ, כָּךְ לִמַּדְתִּי מֵאֲבִי בְּסוֹדוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וּבְיָמִים שֶׁל שְׁנוֹת הָעוֹלָם וּבְיָמִים שֶׁל בְּרֵאשִׁית, וְהַכֹּל בְּסוֹד אֶחָד הוּא.

וּכְדֵין יִתְחֲזֵי קִשְׁתָּא בַּעֲנָנָא בִּגְוָונֵי (עב ב) נְהִירִין כְּאִתְתָּא דְּמִתְקַשְּׁטָא לְבַעְלָהּ דִּכְתִיב, (בראשית ט) וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם וְהָא אוּקְמוּהָ וְשַׁפִּיר הוּא. וּרְאִיתִיהָ, בִּגְוָונִין נְהִירִין כְּדָקָא יָאוּת. וּכְדֵין לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. מַאן בְּרִית עוֹלָם. דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְיִתְחַבַּר וא"ו בְּהֵ"א, וְיֵיקִים לְהּ מֵעַפְרָא, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי בְּרִית, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית וְגוֹ'.

וְאָז תֵּרָאֶה הַקֶּשֶׁת בִּגְוָנִים מְאִירִים כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁמִּתְקַשֶּׁטֶת לְבַעְלָהּ, שֶׁכָּתוּב (בראשית ט) וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, וַהֲרֵי פֵּרַשְׁוהָ וְיָפֶה הוּא. וּרְאִיתִיהָ בִּגְוָנִים מְאִירִים כָּרָאוּי, וְאָז לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. מַה זֶּה בְּרִית עוֹלָם? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְיִתְחַבֵּר וָא"ו עִם הֵ"א וְיִקְיְמֵהּ מִן הֶעָפָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית וְגוֹ'.

כַּד יִתְעַר וא"ו לְגַבֵּי ה"א, כְּדֵין אָתְיַן עִלָּאִין יִתְעָרוּן בְּעָלְמָא (רלו א) וּבְנוֹי דְּרָאוּבֵן זְמִינִין דְּיִתְעָרוּן, קָרְבִין בְּכָל עָלְמָא, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יוֹקִים לְהּ מֵעַפְרָא וְיִדְכַּר לְהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְיִשְׁתַּכַּח קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְגַבָּהּ גּוֹ גְּלוּתָא כְּחוּשְׁבַּן וא"ו שִׁית זְמָנִין י' (עשר). עֶשֶׂר זְמָנִין שֵׁשׁ שְׁנִין, וּכְדֵין תֵּיקוּם וְיִתְפַּקַד עַלְמָא לְמֶעְבַּד נוּקְמִין, וּמַאן דְּאִיהוּ מָאִיךְ יִתְרְמֵי.

אָז יִתְעוֹרֵר וְא"ו אֶל הֵ"א, אָז אוֹתוֹת עֶלְיוֹנִים יִתְעוֹרְרוּ בָּעוֹלָם, וַעֲתִידִים בְּנֵי רְאוּבֵן לְעוֹרֵר קְרֵבוֹת בְּכָל הָעוֹלָם, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יָקִים אוֹתָהּ מִן הֶעָפָר וְיִזְכֹּר אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְיִמָּצֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲצָלָהּ בְּתוֹךְ הַגָּלוּת כְּחֶשְׁבּוֹן וְא"ו שֵׁשׁ פְּעָמִים י' [עשר]. עֶשֶׂר פְּעָמִים שֵׁשׁ שָׁנִים, וְאָז תָּקוּם וְיִפָּקֵד הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת נְקָמוֹת. וּמִי שֶׁהוּא נָמוּךְ - יִגָּבֵהּ.

דף קיז:

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ בְּגִין (דף קיז ע"ב) דְּאִיהוּ גּוֹ רָזָא דְּאַתְוָון. וְלֵית לָן לְאַתְעָרָא חוּשְׁבַּן וְקִצִּין אֲחֲרָנִין, דְּהָא בְּסִפְרָא דְּרַב יֵיבָא סָבָא אַשְׁכְּחָן חוּשְׁבַּן דָּא דִּכְתִיב, (ויקרא כו) אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ. וְהוּא רָזָא דְּוא"ו דִּכְתִיב, (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְדָא הוּא וא"ו כֹּלָּא כְּחָדָא, וְעַל דָּא אֲזְכּוֹר, וּלְבָתַר וְהָאָרֶץ אֶזְכּוֹר, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. תִּרְצֶה. תִּתְרְעֵי אַרְעָא לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, יָפָה אָמַרְתָּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בְּתוֹךְ סוֹד הָאוֹתִיּוֹת וְאֵין לָנוּ לְעוֹרֵר חֶשְׁבּוֹן וְקִצִּים אֲחֵרִים, שֶׁהֲרֵי בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב יֵיבָא הַזָּקֵן מָצָאנוּ חֶשְׁבּוֹן זֶה, שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו) אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ, וְהוּא הַסּוֹד שֶׁל וא"ו, שֶׁכָּתוּב (שם) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב, וְזֶהוּ וא"ו, הַכֹּל כְּאֶחָד. וְעַל זֶה אֶזְכּוֹר. וְאַחַר כָּךְ וְהָאָרֶץ אֶזְכּוֹר, זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. תִּרְצֶה, תִּתְרַצֶּה הָאָרֶץ אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

אֲבָל יוֹמָא חַד דְּאָמְרוּ חַבְרַיָּיא וַדַּאי כֹּלָּא הוּא גָּנִיז קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכֹלָּא אִשְׁתְּכַח בְּרָזָא דְּאַתְוָון דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא, דְּהָא גָּלוּתָא בְּאִנּוּן אַתְוָון גָּלֵי לוֹן רַבִּי יֵיסָא הָכָא, וְהַשְׁתָּא בְּאִנּוּן אַתְוָון אִתְגַּלְיָין וְגָלֵי לוֹן.

אֲבָל יוֹם אֶחָד שֶׁאָמְרוּ הַחֲבֵרִים, וַדַּאי הַכֹּל גָּנוּז לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהַכֹּל נִמְצָא בְּסוֹד הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהֲרֵי הַגָּלוּת בְּאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת גִּלָּה אוֹתָן רַבִּי יֵיסָא כָּאן, וְעַכְשָׁו בְּאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת הִתְגַּלּוּ וְגִלָּה אוֹתָן.

אָמַר לֵיהּ תָּא חֲזֵי, דְּאָפִילּוּ כַּד אִתְפַּקְּדָא שָׂרָה, מֵהַאי דַּרְגָּא לָא פַּקִּיד לָהּ, אֶלָּא בְּרָזָא דְּוא"ו, דִּכְתִיב וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה וגו'. בְּגִין דְּכֹלָּא בְּרָזָא דְּוא"ו אִיהוּ, וּבְהָא כְּלִיל כֹּלָּא, וּבֵיהּ אִתְגַּלְיָא כֹּלָּא, בְּגִין דְּכָל מִלָּה דְּאִיהִי סְתִימָא אִיהִי גַּלֵּי כָּל סָתִים. וְלָא אָתֵי מַאן דְּאִיהוּ בְּאִתְגַּלְיָא וְיִגַּלֵּי מַה דְּאִיהוּ סָתִים.

אָמַר לוֹ, בֹּא רְאֵה שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁנִּפְקְדָה שָׂרָה, מִדַּרְגָּה הַזּוֹ לֹא פָּקַד אוֹתָהּ, אֶלָּא בְּסוֹד שֶׁל וא"ו, שֶׁכָּתוּב וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה וגו', מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הוּא בְּסוֹד שֶׁל וא"ו, וּבָהּ"א כּוֹלֵל הַכֹּל וּבוֹ מִתְגַּלֶּה הַכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁכָּל דָּבָר נִסְתָּר הוּא מְגַלֶּה כָּל נִסְתָּר וְלֹא בָא מִישֶׁהוּ בְּגִלּוּי וְיגַלֶּה מַה שֶּׁהוּא נִסְתָּר.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כַּמָּה אֵית לָן לְאִתְמַשְׁכָא גּוֹ גָּלוּתָא עַד הַהוּא זִמְנָא, וְכֹלָּא תְּלֵי לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּד יְתוּבוּן בִּתְיוּבְתָּא. אִי יִזְכּוּ וְאִי לָא יִזְכּוּ, כְּמָה דְּאִתְמָר בְּהַאי קְרָא דִּכְתִיב אֲנִי יְיָ בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה. זְכוּ אֲחִישֶׁנָּה לֹא זָכוּ בְּעִתָּהּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כַּמָּה יֵשׁ לָנוּ לְהִמָּשֵׁךְ בְּתוֹךְ הַגָּלוּת עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן, וְהַכֹּל תָּלָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁיָּשׁוּבוּ בִּתְשׁוּבָה - אִם יִזְכּוּ וְאִם לֹא יִזְכּוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּפָּסוּק הַזֶּה שֶׁכָּתוּב אֲנִי ה' בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה. זָכוּ - אֲחִישֶׁנָּה. לֹא זָכוּ - בְּעִתָּהּ.

אֲזַלוּ, עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אַדְכַּרְנָא הַשְׁתָּא דְּהָא בָּאֲתַר דָּא יָתִיבְנָא יוֹמָא חַד עִם אַבָּא, וְאָמַר לִי בְּרִי זַמִּין אֲנָתְ כַּד מָטוּן יוֹמָךְ לְשֵׁיתִין שְׁנִין לְאַשְׁכָּחָא בְּהַאי אֲתַר סִימָא

דְּחָכְמְתָא עִלָּאָה, וְהָא זָכִינָא לְאִנּוּן יוֹמִין וְלָא אַשְׁכַּחְנָא, וְלָא יְדַעְנָא אִי הַנֵּי מִלִּין דְּקָאֲמָרָן אוֹ הַהִיא חָכְמְתָא דְּאִיהוּ אָמַר.

הָלְכוּ, בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, נִזְכַּרְתִּי עַכְשָׁו שֶׁבַּמָּקוֹם הַזֶּה יָשַׁבְתִּי יוֹם אֶחָד עִם אַבִּי וְאָמַר לִי, בְּנִי, עָתִיד אַתָּה כְּשֶׁתַּגִּיעַ יָמֶיךָ לְשִׁשִּׁים שָׁנִים לִמְצֹא בַּמָּקוֹם הַזֶּה אוֹצָר שֶׁל חָכְמָה עֶלְיוֹנָה, וַהֲרֵי זָכִיתִי לְאוֹתָם הַיָּמִים וְלֹא מָצָאתִי, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הַדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁאָמַרְנוּ אוֹ אוֹתָהּ הַחָכְמָה שֶׁהוּא אָמַר.

דף קיח.

וְאָמַר לִי כַּד יִמְטוֹן קוּלְפִין דְּנוּרָא גּוֹ טָהִירֵי יָדָךְ אִתְאֲבִיד מִינָךְ. אֲמִינָא לֵיהּ אַבָּא בַּמֶּה יְדַעְתְּ. אָמַר לִי בְּהַנֵּי תְּרֵין צִפּוֹרִין דְּאַעֲבָרוּ עַל רֵישָׁךְ יְדַעְנָא. אַדְּהָכִי אִתְפָּרַשׁ רַבִּי יוֹסֵי וְעָאל גּוֹ מְעָרְתָּא (דף קיח ע"א) חָדָא וְאִשְׁכַּח סִפְרָא חַד דְּהֲוָה נָעִיץ גּוֹ נוּקְבָא דְּטִנָּרָא בְּסִיָּיפֵי מְעָרְתָּא, נָפַק בֵּיהּ.

וְאָמַר לִי, כְּשֶׁיַּגִּיעוּ הַשַּׁלְהֲבוֹת שֶׁל הָאֵשׁ לְתוֹךְ הָאֲוִיר שֶׁל יָדֶיךָ, יֹאבַד מִמְּךָ. אָמַרְתִּי לוֹ, אַבָּא, בַּמֶּה יָדַעְתָּ? אָמַר לִי, בְּאוֹתָן שְׁתֵּי צִפֳּרִים שֶׁעָבְרוּ עַל רֹאשְׁךָ יָדַעְתִּי. בֵּין כָּךְ נִפְרַד רַבִּי יוֹסֵי וְנִכְנַס לְתוֹךְ מְעָרָה אַחַת, וּמָצָא סֵפֶר אֶחָד שֶׁהָיָה נָעוּץ בְּתוֹךְ נֶקֶב שֶׁל הַסֶּלַע בְּקָצֵה הַמְּעָרָה. יָצָא אִתּוֹ.

כֵּיוָן דְּפָתַח לֵיהּ חָמָא שִׁבְעִין וּתְרֵין גְּלִיפִין דְּאַתְוָון דְּאִתְמְסָרוּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן וּבְהוּ הֲוָה יָדַע כָּל חָכְמְתָא דְּעִלָּאִין קַדִּישִׁין וְכָל אִנּוּן דְּבָתַר רֵיחַיָּא דְּמִתְגַּלְגְּלָן בָּתַר פָּרוּכְתָּא גּוֹ טָהִירִין עִלָּאִין וְכָל אִנּוּן מִלִּין דְּזַמִּינִין לְמֵיתֵי לְעָלְמָא, עַד יוֹמָא דְּיֵיקוּם עָנָנָא דְּבִסְטַר מַעֲרָב וְיַחְשִׁיךְ עָלְמָא.

כֵּיוָן שֶׁפָּתַח אוֹתוֹ, רָאָה שִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם חִקּוּקֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּמְסְרוּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, וּבָהֶם הָיָה יוֹדֵעַ כָּל הַחָכְמָה שֶׁל עֶלְיוֹנִים קְדוֹשִׁים וְכָל אוֹתָם שֶׁאַחַר הֲרֵיחַיִם שֶׁמִּתְגַּלְגְּלִים אַחַר הַפָּרֹכֶת תּוֹךְ אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים וְכָל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לָבֹא לָעוֹלָם עַד הַיּוֹם שֶׁיָּקוּם עָנָן בְּצַד מַעֲרָב וְיַחְשִׁיךְ אֶת הָעוֹלָם.

קָרָא לְרַבִּי יְהוּדָה וְשָׁרוּ לְמִלְעֵי בְּהַהוּא סִפְרָא, לָא סְפִיקוּ לְמִלְעֵי תְּרֵי אוֹ תְּלָתָא סִטְרִין דְּאִנּוּן אַתְוָון עַד דְּהֲווּ מִסְתַּכְּלִין בְּהַהִיא חָכְמָה עִלָּאָה, כֵּיוָן דְּמָטוּ לְמִלְעֵי בִּסְתִירוּ דְּסִפְרָא וּמִשְׁתָּעוּ דָּא עִם דָּא, נָפַק שְׁבִיבָא דְּאֶשָׁא וְעִלְעוּלָא דְּרוּחָא וּבָטַשׁ בִּידֵיהוֹן וְאִתְאֲבִיד מִנַּיְיהוּ.

בָּכָה רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר דִּילְמָא חַס וְשָׁלוֹם חוֹבָה אִיהוּ גַּבַּן אוֹ דִלְאו אֲנַן זַכִּין לְמִנְדַּע לֵיהּ.

קָרָא לְרַבִּי יְהוּדָה וְהִתְחִילוּ לִלְמֹד בְּאוֹתוֹ סֵפֶר. לֹא הִסְפִּיקוּ לִלְמֹד שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה צְדָדִים שֶׁל אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת עַד שֶׁהָיוּ מִסְתַּכְּלִים בְּאוֹתָהּ חָכְמָה עֶלְיוֹנָה. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לִלְמֹד בְּסִתְרֵי הַסֵּפֶר וְדִבְּרוּ זֶה עִם זֶה, יָצָא שְׁבִיב שֶׁל אֵשׁ וּמַשָּׁב שֶׁל רוּחַ וְהִכָּה בִּידֵיהֶם וְאָבַד מֵהֶם. בָּכָה רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, אוּלַי חַס וְחָלִילָה חֵטְא הוּא אֶצְלֵנוּ, אוֹ שֶׁאֵין אֲנוּ זַכָּאִים לָדַעַת אוֹתוֹ.

כַּד אָתוּן לְגַבֵּי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אִשְׁתָּעוּ לֵיהּ עוֹבָדָא דָּא, אָמַר לוֹן דִּילְמָא בְּקַל מְשִׁיחָא דְּאִנּוּן אַתְוָון הֲוֵיתוּן מִשְׁתַּדְּלֵי, אָמְרוּ לֵיהּ דָּא לָא יָדְעִינָן דְּהָא כֹּלָּא אִתְנְשֵׁי מִינָן. אָמַר לוֹן רַבִּי שִׁמְעוֹן לֵית רְעוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּדָא דְּיִתְגְּלֵי כָּל כָּךְ לְעָלְמָא, וְכַד יֵהֵא קָרִיב

לְיוֹמֵי מְשִׁיחָא אֲפִילּוּ רַבֵּיי דְעַלְמָא זְמִינִין לְאַשְׁכָּחָא טְמִירִין דְּחָכְמְתָא וּלְמִנְדַע בֵּיהּ קְצִין וְחוּשְׁבְּנִין, וּבְהַהוּא זִמְנָא אִתְגַּלְיָא לְכֹלָּא הֲדָא הוּא דִכְתִיב (צפניה ג) כִּי אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים וְגו'. מַהוּ אָז. בְּזִמְנָא דְתֵיקוּם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא וְיוֹקִים לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדֵין אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם יְיָ וּלְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

כְּשֶׁבָּאוּ אֶל רַבִּי שִׁמְעוֹן, סִפְּרוּ לוֹ הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה. אָמַר לָהֶם, אוּלַי בְּקֵץ הַמָּשִׁיחַ שֶׁל אוֹתָם אוֹתִיּוֹת הֶיִיתֶם עֲסוּקִים? אָמְרוּ לוֹ, אֶת זֶה לֹא יָדַעְנוּ, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל נִשְׁכָּח מֵעִמָּנוּ. אָמַר לָהֶם רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁאֵין רָצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּזֶה שֶׁיִּתְגַּלֶּה כָּל כָּךְ לָעוֹלָם, וּכְשֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֲפִלּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל הָעוֹלָם עֲתִידִים לְמְצֹא נִסְתָּרוֹת שֶׁל חָכְמָה וְלָדַעַת בּוֹ קִצִּים וְחֶשְׁבּוֹנוֹת, וּבְאוֹתוֹ זְמַן יִתְגַּלֶּה לַכֹּל. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב (צפניה ג) כִּי אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים וְגו'. מַה זֶּה אָז? בְּזְמַן שֶׁתָּקוּם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִן הֶעָפָר וְיָקִים אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה' וּלְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

דף קיח:

תָּא חֲזֵי, אַף עַל גַּב דְּאַבְרָהָם כְּתִיב בֵּיהּ וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה. וְכָל מַטְלָנוֹי הֲווּ לְדָרוֹמָא וְאִתְקְשַׁר בֵּיהּ, לָא סָלִיק לְדוּכְתֵּיהּ כְּדְקָא יְאוּת עַד דְּאִתְיְלִיד יִצְחָק, כֵּיוָן דְּאִתְיְלִיד יִצְחָק אִסְתַּלַּק לְאַתְרֵיהּ וְאִיהוּ אִשְׁתַּתַּף בַּהֲדֵיהּ וְאִתְקְשָׁרוּ (דף קיח ע"ב) דָּא בְּדָא.

בֹּא רְאֵה, אַף עַל גַּב שֶׁכָּתוּב בְּאַבְרָהָם, וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה, וְכָל מַסְעוֹתָיו הָיוּ לַדָּרוֹם וְנִקְשַׁר בּוֹ, לֹא עָלָה לִמְקוֹמוֹ כָּרָאוּי עַד שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק. כֵּיוָן שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק, הִתְעַלָּה לִמְקוֹמוֹ וְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ וְנִקְשְׁרוּ זֶה עִם זֶה.

בְּגִין כָּךְ אִיהוּ קָרֵי לֵיהּ יִצְחָק וְלָא אָחֳרָא, בְּגִין לְשַׁתְּפָא מַיָּא בְּאֶשָּׁא, דִּכְתִיב וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֵת שֵׁם בְּנוֹ הַנּוֹלַד לוֹ אֲשֶׁר יָלְדָה לוֹ שָׂרָה יִצְחָק. מַאן הַנּוֹלַד לוֹ, אֵשׁ מִמַּיִם:

לָכֵן הוּא קָרָא לוֹ יִצְחָק וְלֹא אַחֵר, כְּדֵי לְשַׁתֵּף מַיִם עִם אֵשׁ, שֶׁכָּתוּב וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת שֵׁם בְּנוֹ הַנּוֹלַד לוֹ אֲשֶׁר יָלְדָה לוֹ שָׂרָה יִצְחָק. מִי הַנּוֹלַד לוֹ? אֵשׁ מִמַּיִם.

מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר. רַבִּי יוֹחָנָן פָּתַח בְּהַאי קְרָא (שיר השירים ז) רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים. עָשָׂה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שִׁלְטוֹנִים לְמַעְלָה וְשִׁלְטוֹנִים לְמַטָּה. כְּשֶׁנּוֹתֵן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַעֲלָה לַשָּׂרִים שֶׁל מַעְלָה נוֹטְלִים מַעֲלָה הַמַּלְכִים שֶׁל מַטָּה. נָתַן מַעֲלָה לְשָׂרוֹ שֶׁל בָּבֶל, נָטַל מַעֲלָה נְבוּכַדְנֶצַּר הָרִשָׁע דִּכְתִיב בֵּיהּ (דניאל ב) אַנְתְּ הוּא רֵאשָׁה דִּי דַהֲבָא, וְהָיוּ כָּל הָעוֹלָם מִשְׁעְבָּדִים תַּחַת יָדוֹ וּבְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל, זְהוּ נְבוּכַדְנֶצַּר, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (דניאל ד) תְּחוֹתוֹהִי תַּטְלֵל חֵיוַת בָּרָא. וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן, זְהוּ בֵּלְשַׁצַּר דְּאָמַר (דניאל ה) אַרְגְּוָנָא יִלְבַּשׁ. מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, זֶהוּ אֱוִיל מְרוֹדַךְ שֶׁהָיָה אָסוּר עַד שֶׁמֵּת אָבִיו נְבוּכַדְנֶצַּר וּמָלַךְ תַּחְתָּיו. וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר. רַבִּי יוֹחָנָן פָּתַח בְּפָסוּק זֶה, (שיר ז) רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים. עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שִׁלְטִים לְמַעְלָה וְשִׁלְטִים לַטָּה. כְּשֶׁנּוֹתֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲלָה לְשָׂרִים שֶׁל מַעְלָה, נוֹטְלִים מַעֲלָה הַמַּלְכִים שֶׁל מַטָּה. נָתַן מַעֲלָה לְשָׂרוֹ שֶׁל בָּבֶל - נָטַל

מַעֲלָה נְבוּכַדְנֶצַּר הָרְשָׁע, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (דניאל ב) אַתָּה הוּא רֹאשׁ הַזָּהָב. וְהָיוּ כָּל הָעוֹלָם מְשֻׁעְבָּדִים תַּחַת יָדוֹ וּבְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ. וְהוּ שֶׁכָּתוּב רֹאשְׁךָ עָלֶיךָ כַּכַּרְמֶל. וְהוּ נְבוּכַדְנֶצַּר. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (שם ד) תַּחְתֶּיהָ תִּצְלַל חַיַּת הַשָּׂדֶה. וְדַלַּת רֹאשְׁךָ כְּאַרְגְּמָן - וְהוּ בֶּלְשַׁצַּר שֶׁאָמַר (שם ה) יִלְבַּשׁ אַרְגְּמָן. מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים - וְהוּ אֱוִיל מְרֹדַךְ שֶׁהָיָה אָסוּר עַד שֶׁמֵּת אָבִיו נְבוּכַדְנֶצַּר וּמָלַךְ תַּחְתָּיו.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְמַאי אֲתָא הַאי טַעַם בְּשִׁיר הַשִּׁירִים. אֶלָּא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שִׁבְעָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵן וְכוּ', כְּסֵא הַכָּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צג) נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה וּכְתִיב, (ירמיה יז) כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן. שֶׁהוּא הָיָה רֹאשׁ הַנִּקְדָּם לַכֹּל, וְנָטַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַנְּשָׁמָה הַטְּהוֹרָה מִכִּסֵּא הַכָּבוֹד לִהְיוֹת מְאִירָה לַגּוּף, הֲדָא הוּא דִכְתִיב רֹאשְׁךָ עָלֶיךָ כַּכַּרְמֶל, וְהוּ כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁהוּא רֹאשׁ עַל הַכֹּל. וְדַלַּת רֹאשְׁךָ כְּאַרְגְּמָן, זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה הַנִּטֶּלֶת מִמֶּנּוּ. מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, וְהוּ הַגּוּף שֶׁהוּא אָסוּר בַּקֶּבֶר וְכָלֶה בֶּעָפָר וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּמִלְא תַּרְוַד רֶקֶב. וּמִמֶּנּוּ יִבָּנֶה כָּל הַגּוּף. וּכְשֶׁפּוֹקֵד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַגּוּף הוּא אוֹמֵר לָאָרֶץ שֶׁתַּפְלִיט אוֹתוֹ לַחוּץ דִּכְתִיב (ישעיה כו) וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַמֵּתִים שֶׁבָּאָרֶץ הֵם חַיִּים תְּחִלָּה הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה כו) יִחְיוּ מֵתֶיךָ, נְבֵלָתִי יְקוּמוּן אֵלּוּ שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ. הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר, אֵלּוּ הַמֵּתִים שֶׁבַּמִּדְבָּר. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְמָה מֵת מֹשֶׁה בְּחוּצָה לָאָרֶץ. לְהַרְאוֹת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, כְּשֵׁם שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת לְמֹשֶׁה כָּךְ עָתִיד לְהַחֲיוֹת לְדוֹרוֹ (למה) שֶׁהֵם קִבְּלוּ הַתּוֹרָה. (דאמר רבי יוחנן) וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר (ירמיה ב) זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלוֹתָיִךְ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה. דָּבָר אַחֵר הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר, אֵלּוּ הֵם הָאָבוֹת. וְהַמֵּתִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ יִבָּנֶה גּוּפָם וּמִתְגַּלְגְּלִים תַּחַת הָאָרֶץ עַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְשָׁם יִקָּבְלוּ נִשְׁמָתָם וְלֹא בְּחוּצָה לָאָרֶץ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (יחזקאל לז) לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הִנֵּה אָנֹכִי פֹּתֵחַ אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל. מַה כְּתִיב אַחֲרָיו וְנָתַתִּי רוּחִי בָּכֶם וְחִיִּיתֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לָמָּה בָּא טַעַם זֶה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים? אֶלָּא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שִׁבְעָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵן וְכוּ', כִּסֵּא הַכָּבוֹד - שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צג) נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה, וְכָתוּב (ירמיה יז) כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן. שֶׁהוּא הָיָה רֹאשׁ הַנִּקְדָּם לַכֹּל, וְנָטַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַנְּשָׁמָה הַטְּהוֹרָה מִכִּסֵּא הַכָּבוֹד לִהְיוֹת מְאִירָה לַגּוּף. וְהוּ שֶׁכָּתוּב רֹאשְׁךָ עָלֶיךָ כַּכַּרְמֶל. וְהוּ כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁהוּא רֹאשׁ עַל הַכֹּל. וְדַלַּת רֹאשְׁךָ כְּאַרְגְּמָן - זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה הַנִּטֶּלֶת מִמֶּנּוּ. מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים - וְהוּ הַגּוּף שֶׁהוּא אָסוּר בַּקֶּבֶר וְכָלֶה בֶּעָפָר וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּמִלְא תַּרְוַד רֶקֶב, וּמִמֶּנּוּ יִבָּנֶה כָּל הַגּוּף. וּכְשֶׁפּוֹקֵד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַגּוּף, הוּא אוֹמֵר לָאָרֶץ שֶׁתַּפְלִיט אוֹתוֹ לַחוּץ, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כו) וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַמֵּתִים שֶׁבָּאָרֶץ הֵם חַיִּים תְּחִלָּה, וְהוּ שֶׁכָּתוּב (שם) יִחְיוּ מֵתֶיךָ. נְבֵלָתִי יְקוּמוּן - אֵלּוּ שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ. הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר - אֵלּוּ הַמֵּתִים שֶׁבַּמִּדְבָּר. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לָמָּה מֵת מֹשֶׁה בְּחוּצָה לָאָרֶץ? לְהַרְאוֹת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, כְּשֵׁם שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת לְמֹשֶׁה, כָּךְ עָתִיד לְהַחֲיוֹת לְדוֹרוֹ, [למה]? שֶׁהֵם קִבְּלוּ הַתּוֹרָה. [שאמר רבי יוחנן] וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ירמיה ב) זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלוֹתָיִךְ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה. דָּבָר אַחֵר הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר - אֵלּוּ

הֵם הָאָבוֹת. וְהַמֵּתִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ יִבָּנֶה גּוּפָם וּמִתְגַּלְגְּלִים תַּחַת הָאָרֶץ עַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשָׁם יְקַבְּלוּ נִשְׁמָתָם, וְלֹא בְּחוּצָה לְאָרֶץ. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז) לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם [וגו'], הִנֵּה אֲנִי פֹּתֵחַ אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וְנָתַתִּי רוּחִי בָּכֶם וְחְיִיתֶם.

רַבִּי פִּנְחָס אָמַר הַנְּשָׁמָה נִטְלָה מִכֹּחַ שֶׁהוּא הָרִאשׁ כִּדְקָאָמַר (שיר השירים ז) רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל. וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא דַּלַּת הָרֹאשׁ. מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, הוּא הַגּוּף שֶׁהוּא אָסוּר בַּקְּבָרִים. וְהוּ הַגּוּף וְזֶהוּ שָׂרָה וְזֶהוּ מֶלֶךְ. וְקִדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא פּוֹקֵדָה לַמּוֹעֵד אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר. פּוֹקֵד אֶת הַגּוּף לַזְּמַן הַיְדוּעַ שֶׁבּוֹ יִפְקוֹד הַצַּדִּיקִים.

רַבִּי פִּנְחָס אָמַר, הַנְּשָׁמָה נִטְלָה מִכֹּחַ שֶׁהוּא הָרִאשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ז) רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל. וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן - זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא דַּלַּת הָרֹאשׁ. מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים - הוּא הַגּוּף שֶׁהוּא אָסוּר בַּקְּבָרִים. וְהוּ הַגּוּף, וְזֶהוּ שָׂרָה, וְזֶהוּ מֶלֶךְ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פּוֹקְדָהּ לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר. פּוֹקֵד אֶת הַגּוּף לַזְּמַן הַיְדוּעַ שֶׁבּוֹ יִפְקֹד הַצַּדִּיקִים.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיַפּוֹת לְגוּף הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא כְּיֹפִי שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁנִּכְנַס לַגַּן עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נח) וְנָחֲךָ יְיָ תָּמִיד וְגוֹ' וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה. אָמַר רַבִּי לֵוִי הַנְּשָׁמָה בְּעוֹדָהּ בְּמַעֲלָתָהּ נִיזוֹנֶת בְּאוֹר שֶׁל מַעְלָה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בּוֹ, וּכְשֶׁתִּכָּנֵס (ונשתרש) לַגּוּף לֶעָתִיד לָבֹא בְּאוֹתוֹ הָאוֹר מַמָּשׁ תִּכָּנֵס, וְאָז הַגּוּף יָאִיר כְּזוֹהַר הָרָקִיעַ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (דניאל יב) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזוֹהַר הָרָקִיעַ, וַיַּשִּׂיגוּ בְּנֵי אָדָם דֵּעָה שְׁלֵימָה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יא) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת יְיָ. מְנָא לָן הָא, מִמַּה דִּכְתִיב וְנָחֲךָ יְיָ תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. זֶה אוֹר שֶׁל מַעְלָה.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיַפּוֹת לְגוּף הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא כַּיֹּפִי שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁנִּכְנַס לְגַן עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נח) וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְגוֹ' וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה. אָמַר רַבִּי לֵוִי, הַנְּשָׁמָה בְּעוֹדָהּ בְּמַעֲלָתָהּ, נִזּוֹנֶת בְּאוֹר שֶׁל מַעְלָה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בּוֹ, וּכְשֶׁתִּכָּנֵס [ונשתרש] לַגּוּף לֶעָתִיד לָבֹא - בְּאוֹתוֹ הָאוֹר מַמָּשׁ תִּכָּנֵס, וְאָז הַגּוּף יָאִיר כְּזוֹהַר הָרָקִיעַ. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (דניאל יב) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזוֹהַר הָרָקִיעַ. וַיַּשִּׂיגוּ בְּנֵי אָדָם דֵּעָה שִׂלֵּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יא) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'. מִנַּיִן לָנוּ זֶה? מִמַּה שֶּׁכָּתוּב וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. זֶה אוֹר שֶׁל מַעְלָה.

וְעַצְמוֹתַיִךְ יַחֲלִיץ זֶה פְּקִידַת הַגּוּף. וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו. וְהוּ דַּעַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. וְאָז יֵדְעוּ הַבְּרִיּוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה הַנִּכְנֶסֶת בָּהֶם, שֶׁהִיא נִשְׁמַת הַחַיִּים, נִשְׁמַת הַתַּעֲנוּגִים, שֶׁהִיא קִבְּלָה תַּעֲנוּגִים מִלְּמַעְלָה וּמְעֻדֶּנֶת לַגּוּף, וְהַכֹּל תְּמֵהִים בָּהּ וְאוֹמְרִים (שיר השירים ז) מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים. זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה לֶעָתִיד לָבֹא.

וְעַצְמוֹתַיִךְ יַחֲלִיץ - זֶה פְּקִידַת הַגּוּף. וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו - זֶהוּ דַּעַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. וְאָז יֵדְעוּ הַבְּרִיּוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה הַנִּכְנֶסֶת בָּהֶם, שֶׁהִיא נִשְׁמַת הַחַיִּים, נִשְׁמַת הַתַּעֲנוּגִים, שֶׁהִיא קִבְּלָה הַתַּעֲנוּגִים מִלְּמַעְלָה וּמְעֻדֶּנֶת לַגּוּף, וְהַכֹּל תְּמֵהִים בָּהּ וְאוֹמְרִים (שיר ז) מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים. זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה לֶעָתִיד לָבֹא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה תָּא חֲזֵי, שֶׁכָּךְ הוּא דִּכְתִיב, (שיר השירים ז) מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ. וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּאוֹתוֹ זְמַן עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשַׂמֵּחַ עוֹלְמוֹ וְלִשְׁמוֹחַ בִּבְרִיוֹתָיו שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו. וְאֲזַי יִהְיֶה שְׂחוֹק בָּעוֹלָם מַה שֶּׁאֵין עַכְשָׁיו, דִּכְתִיב, (תהלים קכו) אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וגו'. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַתִּצְחַק שָׂרָה צְחוֹק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים. שֶׁאֲזַי עֲתִידִים בְּנֵי אָדָם לוֹמַר שִׂירָה שֶׁהוּא עֵת שְׂחוֹק. רַבִּי אַבָּא אָמַר הַיּוֹם שֶׁיִּשְׂמַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם בְּרִיוֹתָיו לֹא הָיְתָה שִׂמְחָה כְּמוֹתָהּ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְהַצַּדִּיקִים הַנִּשְׁאָרִים בִּירוּשָׁלַיִם לֹא יָשׂוּבוּ עוֹד לְעַפְרָם דִּכְתִיב, (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ. הַנּוֹתָר בְּצִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם דַּיְיקָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רְאֵה שֶׁכָּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (שם) מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, וְכָתוּב אַחֲרָיו מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ. וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּאוֹתוֹ זְמַן עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשַׂמֵּחַ עוֹלְמוֹ וְלִשְׁמוֹחַ בִּבְרִיוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. וְאָז יִהְיֶה שְׂחוֹק בָּעוֹלָם מַה שֶּׁאֵין כֵּן עַכְשָׁו, שֶׁכְּתוּב (שם קכו) אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְגוֹ'. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַתִּצְחַק שָׂרָה צְחוֹק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים, שֶׁאֲזַי עֲתִידִים בְּנֵי אָדָם לוֹמַר שִׁירָה, שֶׁהוּא עֵת שְׂחוֹק. רַבִּי אַבָּא אָמַר, הַיּוֹם שֶׁיִּשְׂמַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם בְּרִיוֹתָיו, לֹא הָיְתָה שִׂמְחָה כְּמוֹתָהּ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְהַצַּדִּיקִים הַנִּשְׁאָרִים בִּירוּשָׁלַיִם לֹא יָשׂוּבוּ עוֹד לַעֲפָרָם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ. הַנּוֹתָר בְּצִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם דַּוְקָא.

אָמַר רַבִּי אַחָא אִם כֵּן זְעִירִין אִנּוּן, אֶלָּא כָּל אִנּוּן דְּאִשְׁתְּאַרוּ בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל דִּינָא דִלְהוֹן כִּירוּשָׁלַם וּכְצִיּוֹן לְכָל דָּבָר. מִלַּמֵּד דְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּכְלַל יְרוּשָׁלַם הִיא, מִמַּשְׁמַע דִּכְתִיב, (ויקרא יט) וּכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ הַכֹּל בִּכְלָל. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר שְׁאַל לְרַבִּי חִזְקִיָּה, אָמַר לוֹ מֵתִים שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹתָם, לָמָּה לָא יָהִיב נְשָׁמָתְהוֹן בְּאַתַר דְּאִתְקְבָרוּ תַּמָּן וְיֵיתוּן לְאַחֲיָיא בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבָנוֹת יְרוּשָׁלַם וּשְׁלֹא תֵּהָרֵס וְשֶׁלֹּא תְּהֵא בִּנְיָנָהּ מִלְמַעְלָה (ס"א בנין) בְּנִין שֶׁלֹּא יֵהָרֵס, וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא תְּגָלֶה עוֹד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵהָרֵס בִּנְיַן יְרוּשָׁלַם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סב) לֹא יֵאָמֵר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֵךְ לֹא יֵאָמֵר עוֹד שְׁמָמָה.

אָמַר רַבִּי אָחָא, אִם כֵּן מְעַטִּים הֵם. אֶלָּא כָּל אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַקָּדוֹשָׁה דִּינָם כִּירוּשָׁלַיִם וּכְצִיּוֹן לְכָל דָּבָר. מִלַּמֵּד שֶׁכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּכְלַל יְרוּשָׁלַיִם הִיא, מִמַּשְׁמַע שֶׁכָּתוּב (ויקרא יט) וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ. הַכֹּל בַּכְּלָל. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר שְׁאַל לְרַבִּי חִזְקִיָּה. אָמַר לוֹ, מֵתִים שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹתָם, לָמָּה לֹא נָתַן נִשְׁמָתָם בְּמָקוֹם שֶׁנִּקְבְּרוּ שָׁם, וְיָבֹאוּ לְהֶחָיוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? אָמַר לוֹ, נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְשֶׁלֹּא תֵּהָרֵס לְעוֹלָמִים. שֶׁאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחַדֵּשׁ עוֹלָמוֹ וְלִבְנוֹת יְרוּשָׁלַיִם וּלְהוֹרִידָהּ בְּנוּיָה מִלְמַעְלָה [בנין] כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָרֵס, וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא תִּגָּלֶה עוֹד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵהָרֵס בִּנְיַן יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סב) לֹא יֵאָמֵר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֵךְ לֹא יֵאָמֵר עוֹד שְׁמָמָה.

וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא לֹא לֹא, הִיא שְׁבוּעָה, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ט) וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מְמֵי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל וְגוֹ' וּכְתִיב, (ישעיה נד) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ. מִכָּאן שֶׁלֹּא לֹא,

שְׁבוּעָה. וּמַן לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. וְעַתִּיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְקַיֵּים עוֹלָמוֹ קִיּוּם שֶׁלֹּא תִּגָּלֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא תֵּהָרֵס בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָךְ אֵין מְקַבְּלִין נִשְׁמָתָן אֶלָּא בְּמָקוֹם קַיָּים לְעוֹלָמִים, כְּדֵי שֶׁתִּתְהַיֶּה הַנְּשָׁמָה קַיֶּמֶת בִּגּוּף לְעוֹלָמִים, וְדָא הוּא דִּכְתִיב הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ וגו'.

וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא לֹא לֹא - הֵיא שְׁבוּעָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ט) וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מְמֵי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל וְגוֹ', וְכָתוּב (ישעיה נד) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ. מִכָּאן שֶׁלֹּא לֹא - שְׁבוּעָה.

וּמַן לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. וְעַתִּיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְקַיֵּים עוֹלָמוֹ קִיּוּם שֶׁלֹּא תִּגָּלֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יֵהָרֵס בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָךְ אֵין מְקַבְּלִים נִשְׁמָתָם אֶלָּא בְּמָקוֹם קַיָּם לְעוֹלָמִים, כְּדֵי שֶׁתִּתְהַיֶּה הַנְּשָׁמָה קַיֶּמֶת בְּגוּף לְעוֹלָמִים. וְזֶה הוּא שֶׁכָּתוּב הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה מֵהָכָא (מקרא הוא) הוּא קָדוֹשׁ יְרוּשָׁלַם קָדוֹשׁ הַנּוֹתָר בָּהּ קָדוֹשׁ. הוּא קָדוֹשׁ, דִּכְתִיב, (ישעיה ו) קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת. וּכְתִיב, (הושע יא) בְּקִרְבֵּךְ קָדוֹשׁ. יְרוּשָׁלַם קָדוֹשׁ, דִּכְתִיב, (קהלת ח) וּמְמָקוֹם קָדוֹשׁ יְהֵלֵּכוּ. הַנּוֹתָר בָּהּ קָדוֹשׁ, דִּכְתִיב, (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ. מַה קָדוֹשׁ הָרִאשׁוֹן קַיָּם אַף הַשְּׁאָר קָדוֹשׁ קַיָּם.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, מִכָּאן [מקרא הוא] הוּא קָדוֹשׁ, יְרוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ, הַנּוֹתָר בָּהּ קָדוֹשׁ. הוּא קָדוֹשׁ - שֶׁכָּתוּב (ישעיה ו) קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת, וְכָתוּב (הושע יא) בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ. יְרוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ - שֶׁכָּתוּב (קהלת ח) וּמִמְּקוֹם קָדוֹשׁ יְהֵלֵּכוּ. הַנּוֹתָר בָּהּ קָדוֹשׁ - שֶׁכָּתוּב (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ. מַה קָדוֹשׁ הָרִאשׁוֹן קַיָּם - אַף הַשְּׁאָר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קַיָּם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מַאי דִּכְתִיב, (זכריה ח) עוֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בִּרְחֹבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ מֵרוֹב יָמִים. מַאי טִיבוּתָא דָא (כדי) לְמֵיזַל כְּדֵין דִּכְתִיב וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ. אֶלָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק (קלה א) עָתִידִים הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא לְהַחֲיוֹת מֵתִים כֶּאֱלִישָׁע הַנָּבִיא, דִּכְתִיב, (מלכים ב ד) וְקַח מִשְׁעַנְתִּי בְיָדְךָ וְלֵךְ. וּכְתִיב וְשַׂמְתָּ מִשְׁעַנְתִּי עַל פְּנֵי הַנַּעַר. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דָּבָר שֶׁעֲתִידִים לֶעָשׂוֹת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא אַתָּה רוֹצֶה עַכְשָׁיו לַעֲשׂוֹת, מַה כְּתִיב וַיָּשֶׂם אֶת הַמִּשְׁעֶנֶת עַל פְּנֵי הַנַּעַר וְאֵין קוֹל וְאֵין עוֹנֶה וְאֵין קָשֶׁב. אֲבָל הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא עָלָה בְיָדָם הַבְּטָחָה זוֹ, דִּכְתִיב, (זכריה י) וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ כְּדֵי לְהַחֲיוֹת בּוֹ אֶת הַמֵּתִים (מה מתים אותם) מֵהַגָּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ מֵאוּמּוֹת הָעוֹלָם דִּכְתִיב בְּהוּ (ישעיה סה) כִּי הַנַּעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוּת וְהַחוֹטֵא בֶּן מֵאָה שָׁנָה יְקוּלָל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק סוֹפֵיהּ דִּקְרָא מוֹכִיחַ דִּכְתִיב מֵרוֹב יָמִים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב (זכריה ח) עֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בִּרְחֹבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ H בְּיָדוֹ מֵרֹב יָמִים? מַה טּוֹבָה הִיא זוֹ [כדי] לָלֶכֶת אָז שֶׁכָּתוּב וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ? אֶלָּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲתִידִים הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא לְהַחֲיוֹת מֵתִים כֶּאֱלִישָׁע הַנָּבִיא, שֶׁכָּתוּב (מלכים ב ד) וְקַח מִשְׁעַנְתִּי בְיָדְךָ וְלֵךְ, וְכָתוּב וְשַׂמְתָּ מִשְׁעַנְתִּי עַל פְּנֵי הַנַּעַר. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: דָּבָר שֶׁעֲתִידִים לֶעָשׂוֹת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא אַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עַכְשָׁו? מַה כְּתוּב? וַיָּשֶׂם אֶת הַמִּשְׁעֶנֶת עַל פְּנֵי הַנַּעַר וְאֵין קוֹל וְאֵין עוֹנֶה וְאֵין קָשֶׁב. אֲבָל הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא עָלָה בְיָדָם הַבְּטָחָה זוֹ, שֶׁכָּתוּב (זכריה ח) וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ, כְּדֵי לְהַחֲיוֹת בּוֹ אֶת הַמֵּתִים. [מי הם המתים]? אוֹתָם מֵהַגָּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב

בָּהֶם (ישעיה סה) כִּי הַנַּעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוּת וְהַחוֹטֶא בֶּן מֵאָה שָׁנָה יְקֻלָּל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, סוֹף הַפָּסוּק מוֹכִיחַ, שֶׁכָּתוּב מֵרֹב יָמִים.

דָּבָר אַחֵר וַתֹּאמֶר שָׂרָה צְחוֹק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים. כְּתִיב, (ישעיה סו) שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לֹא הָיְתָה שִׂמְחָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, כְּאוֹתָהּ שִׂמְחָה שֶׁעָתִיד לִשְׂמוֹחַ עִם הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מַרְאֶה בָּאֶצְבַּע וְאוֹמֵר (ישעיה כה) הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְיָ קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ. וּכְתִיב, (ישעיה יב) זַמְּרוּ יְיָ כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ.

דָּבָר אַחֵר וַתֹּאמֶר שָׂרָה צְחֹק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים, כְּתִיב (ישעיה סו) שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל H אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא הָיְתָה שִׂמְחָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם כְּאוֹתָהּ שִׂמְחָה שֶׁעָתִיד לִשְׂמֹחַ עִם הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבא, וְכָל אֶחָד מַרְאֶה בָּאֶצְבַּע וְאוֹמֵר, (שם כה) הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ, וְכָתוּב (שם יב) זַמְּרוּ ה' כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֹא חָזִינָן מַאן דְּפָרִישׁ הַאי מִלָּה כְּדְוִד דַּאֲמַר (תהלים קד) תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבָּהֵלוּן וגו'. מִכָּאן שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה רָעָה לְשׁוּם אָדָם, אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בּוֹ הוּא כָּלֶה מֵאֵלָיו, דִּכְתִיב תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבָּהֵלוּן תּוֹסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וגו'. וְאַחַר כָּךְ (תהלים קד) תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וגו'. וְאַחַר כָּךְ (תהלים קד) יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו. וְאֲזַי הַשְׂחוֹק בָּעוֹלָם דִּכְתִיב, (תהלים קכו) אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַתֹּאמֶר שָׂרָה צְחֹק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים לִשְׁמוֹחַ בִּישׁוּעָתוֹ.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא רָאִינוּ מִי שֶׁפֵּרֵשׁ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה כְּדָוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁאָמַר (תהלים קד) תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבָּהֵלוּן וְגוֹ'. מִכָּאן שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה רָעָה לְשׁוּם אָדָם, אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בּוֹ - הוּא כָּלֶה מֵאֵלָיו, שֶׁכָּתוּב תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבָּהֵלוּן תֹּסֶף רוּחָם יִגְוָעוּן וְגוֹ', וְאַחַר כָּךְ (שם) תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וְגוֹ', וְאַחַר כָּךְ (שם) יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. וַאֲזַי הַשְׂחוֹק בָּעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (שם קכו) אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַתֹּאמֶר שָׂרָה צְחֹק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים, לִשְׁמֹחַ בִּישׁוּעָתוֹ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר תָּא חֲזֵי, עַד שֶׁהַגּוּף עוֹמֵד בָּעוֹלָם הַזֶּה הוּא חָסֵר מִן הַתַּשְׁלוּם, לְאַחַר שֶׁהוּא צַדִּיק וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי יוֹשֶׁר וּמֵת בְּיוֹשְׁרוֹ, נִקְרָא שָׂרָה בְּתַשְׁלוּמוֹ, הִגִּיעַ לִתְחִיַּית הַמֵּתִים הוּא שָׂרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁאַחֵר הוּא שֶׁהֶחֱיָה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְאַחַר שֶׁהוּא חַי, וְשָׂמֵחַ עִם הַשְּׁכִינָה וּמַעֲבִיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַיְגוֹן מִן הָעוֹלָם דִּכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה יְיָ אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וגו'. אֲזַי נִקְרָא יִצְחָק, בִּשְׁבִיל הַצְּחוֹק וְהַשִּׂמְחָה שֶׁיִּהְיֶה לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, בֹּא רְאֵה, עַד שֶׁהַגּוּף עוֹמֵד בָּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא חָסֵר מִן הַתַּשְׁלוּם. לְאַחַר שֶׁהוּא צַדִּיק וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי יֹשֶׁר וּמֵת בְּיֹשֶׁרוֹ, נִקְרָא שָׂרָה בְּתַשְׁלוּמוֹ. הִגִּיעַ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים, הוּא שָׂרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁאַחֵר הוּא שֶׁהֶחֱיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. לְאַחַר שֶׁהוּא חַי וְשָׂמֵחַ עִם הַשְּׁכִינָה וּמַעֲבִיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַיְגוֹן מִן הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְגוֹ', אֲזַי נִקְרָא יִצְחָק בִּשְׁבִיל הַצְּחוֹק וְהַשִּׂמְחָה שֶׁיִּהְיֶה לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא.

רַבִּי יְהוּדָה אָתָא לְהַהוּא אָתָר דִּכְפַר חָנָן, שָׁרוּ לֵיהּ תִּקְרוֹבְתָּא כָּל בְּנֵי מָאתָא, עָאל לְגַבֵּיהּ רַבִּי אַבָּא, אָמַר לֵיהּ אֵימָתַי לֵיזִיל מָר, אָמַר לֵיהּ אֶפְרַע מַה דְּיָהֲבוּ לִי בְּנֵי מָאתָא וְאֵיזִיל, אָמַר לֵיהּ לָא לֵיחוּשׁ מָר לְהַאי תִּקְרוֹבְתָּא לְאוֹרַיְיתָא הוּא דְּעָבְדוּ, וְלָא יְקַבְּלוּ מִנָּךְ כְּלוּם, אָמַר לֵיהּ וְלָא מְקַבְּלֵי מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא, אָמַר אֵין. אָתוּ כָּל בְּנֵי מָאתָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה כֻּלְּהוֹן מֵאֲרֵי מְתִיבְתָּא, אָמַר לֵיהּ, וְאִי אִית מַאן דְּלָא יָאוֹת לְמֵיתַב הָכָא לֵיקוּם וְלֵיזִיל. קָם רַבִּי אַבָּא וְאַבְדִּיל מִנַּייהוּ עֲשָׂרָה דִּי יְקַבְּלוּן מִנֵּיהּ, אָמַר לְהוּ וְהָא רַבִּי אַבָּא לֵית הָכָא, שָׁרוּ בַּהֲדֵיהּ וְאָתָא.

רַבִּי יְהוּדָה בָּא לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁל כְּפַר חָנָן. שָׁלְחוּ לוֹ מִנְחָה כָּל בְּנֵי הָעִיר. נִכְנַס לְפָנָיו רַבִּי אַבָּא, אָמַר לוֹ, מָתַי הוֹלֵךְ מָר? אָמַר לוֹ, אֶפְרַע מַה שֶּׁנָּתְנוּ לִי בְּנֵי הָעִיר וְאֵלֵךְ. אָמַר לוֹ, אַל יַחְשֹׁשׁ מָר לַמִּנְחָה הַ את. לַתּוֹרָה הֵם עָשׂוּ אֶת זֶה, וְלֹא יְקַבְּלוּ מִמְּךָ כְּלוּם. אָמַר לוֹ, וְלֹא יְקַבְּלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה? אָמַר כֵּן. בָּאוּ כָּל בְּנֵי הָעִיר. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כֻּלָּם רָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת. אָמַר לוֹ, וְאִם יֵשׁ מִי שֶׁלֹּא נָאָה לוֹ לְשֶׁבֶת כָּאן - שֶׁיָּקוּם וְיֵלֵךְ. קָם רַבִּי אַבָּא וְהִבְדִּיל מֵהֶם עֲשָׂרָה שֶׁיְּקַבְּלוּ מִמֶּנּוּ. אָמַר לָהֶם, שְׁבוּ עִם הָאִישׁ הַגָּדוֹל הַזֶּה, וַאֲנִי וְהֵם נְקַבֵּל לְמָחָר וְנֵשֵׁב עִמּוֹ. הָלְכוּ. וְאוֹתָם עֲשָׂרָה שֶׁיָּשְׁבוּ עִמּוֹ יָשְׁבוּ [אותם עשרה] וְלֹא אָמַר כְּלוּם. אָמְרוּ לוֹ, אִם רְצוֹנוֹ שֶׁל מָר, נְקַבֵּל פָּנֶיךָ שְׁכִינָה. אָמַר לָהֶם, וַהֲרֵי רַבִּי אַבָּא אֵינוֹ כָּאן. שָׁלְחוּ לוֹ וּבָא.

פָּתַח וְאָמַר וְיָיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר. מַאי שְׁנוּיָא הַוָּה הָכָא, הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר וַיְיָ זָכַר אֶת שָׂרָה כְּמָה דְּאָמַר (בראשית ל) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל. דְּאֵין פְּקִידָה אֶלָּא עַל מַה דְּהַוָה בְּקַדְמִיתָא. אֶלָּא בְּקַדְמִיתָא הֲוָה, דִּכְתִיב שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה, וְעַל אוֹתוֹ עִנְיָן נֶאֱמַר שֶׁפָּקַד עֲכָשָׁיו, מַשְׁמַע דִּכְתִיב כַּאֲשֶׁר אָמָר, דְּאִלְמָלֵא לֹא נֶאֱמַר כַּאֲשֶׁר אָמָר לֵימָא זְכִירָה, אֲבָל פָּקַד הַהִיא מִלָּה דְּאָמַר לַמּוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ.

פָּתַח וְאָמַר, וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר, מָה הַשְּׁנוּי שֶׁהָיָה כָּאן? הָיָה לוֹ לוֹמַר, וַה' זָכַר אֶת שָׂרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (בראשית ל) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל, שֶׁאֵין פְּקִידָה אֶלָּא עַל מַה שֶּׁהָיָה בַּתְּחִלָּה. אֶלָּא בַּהַתְחָלָה הָיָה, שֶׁכָּתוּב שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה, וְעַל אוֹתוֹ עִנְיָן נֶאֱמַר שֶׁפָּקַד עֲכָשָׁו, מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב כַּאֲשֶׁר אָמָר. שֶׁאִלְמָלֵא לֹא נֶאֱמַר כַּאֲשֶׁר אָמָר, שֶׁיֵּאמַר זְכִירָה. אֲבָל פָּקַד - אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁאָמַר לַמּוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ.

לְבָתַר אָמַר הָכִי, הַאי צַדִּיק דְּזָכֵי לְמֵיסַק לְהַהוּא יְקָר עִלָּאָה, דִּיוּקְנֵיהּ מִתְפַּתַּח בְּכָרְסֵי יְקָ רִיהּ, וְכֵן לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק דִּיוּקְנֵיהּ לְעֵילָּא כַּד הֲוָה לְתַתָּא לְאַבְטָחָא לְהַהִיא נִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב, (חבקוק ג) שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה, דְּזָהֳרָן גּוּפָא וְנִשְׁמָתָא דְּקַיְימִין בְּאִדְרָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה דִּלְעֵילָּא כְּדִיוּקְנָא דְּהַוָה קָאִים בְּאַרְעָא, וְהַהִיא דִּיוּקְנָא (ס"א מזונה) מְמָזוֹנֵהּ הֲנָאת נִשְׁמָתָא, וְהַהִיא עָתִידָה לְאִתְלַבָּשׁ בְּהַאי גַּרְמָא דְּאִשְׁתְּאַר בְּאַרְעָא, וְאַרְעָא מִתְעַבַּר מִנֵּיהּ וְטָפֵל טִינֵיהּ לְבָרָא, וְדָא הוּא דְּאִתְקְרֵי קְדוּשָׁה. וְכַד קָיְימָא דִּיוּקְנָא הַהִיא דִּלְעֵילָּא, אָתָא בְּכָל יַרְחָא לְסָגְדָא קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּכְתִיב, (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ. והוּא מְבַשַּׂר לֵיהּ וְאָמַר לַמּוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ, לְהַהוּא זְמַן דְּעָתִיד לְאָתָיָא מֵיתַיָא עַד דְּאִתְפַּקְדַת לְהַהוּא זִמְנָא כְּמָה דְּאִתְבַּשַּׂר הָדָא הוּא דִּכְתִיב וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר. וְהַהוּא יוֹמָא דְּחַדֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעוֹבָדוֹי הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (תהלים קד) יִשְׂמַח יְיָ

בְּמַעֲשָׂיו. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא נַיְמָא לָן מַר עַל פָּרְשָׁתָא לְבָתַר, אָמַר יָאוֹת לְכוֹן לְמִפְתַּח פָּרְשָׁתָא דָא. פָּתַח וְאָמַר וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וגו' וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ וגו'. הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא הַאי אוּמָנָא דְּאַפֵּיק כַּסְפָּא מִמְקוֹרָא דְאַרְעָא, מַאי עֲבַד. בְּקַדְמִיתָא מָעֲיֵיל לֵיהּ בְּנוּר דְּלִיק עַד דְּנָפֵיק מִנֵּיהּ כָּל זוּהֲמָא דְאַרְעָא, וְהָא אִשְׁתְּאֲרַת כַּסְפָּא אֲבָל לָא כַסְפָּא שְׁלִימְתָא, לְבָתַר מַאי עָבִיד, מָעֲיֵיל לֵיהּ בְּנוּרָא כְּדְבָקַדְמִיתָא וּמַפֵּיק מִנֵּיהּ סְטָיְיפֵי כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (משלי כה) הָגוֹ סִיגִים מִכֶּסֶף וגו' וּכְדֵין הוּא כַּסְפָּא שְׁלִימְתָא בְּלָא עַרְבּוּבְיָא.

אַחַר כָּךְ אָמַר כָּךְ, צַדִּיק זֶה שֶׁזּוֹכֶה לַעֲלוֹת לְאוֹתוֹ כָּבוֹד עֶלְיוֹן, דְּמוּתוֹ נֶחְקֶקֶת בְּכִסֵּא כְּבוֹדוֹ, וְכֵן לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק דְּמוּתוֹ לְמַעְלָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְמַטָּה לְהַבְטִיחַ לְאוֹתָהּ נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב (חבקוק ג) שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה? שֶׁזּוֹהֲרִים גּוּף וּנְשָׁמָה שֶׁעוֹמְדִים בַּגָּרֶן הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁלְּמַעְלָה כְּדְמוּת שֶׁהָיָה עוֹמֵד בָּאָרֶץ, וְאוֹתָהּ דְּמוּת נִזּוֹנִית הֲנַאת הַנְּשָׁמָה, וְאוֹתָהּ הֲעָתִידָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּעֶצֶם הַזֹּאת שֶׁנִּשְׁאֲרָה בָּאָרֶץ, וְהָאֲדָמָה תַּעֲבֹר מִמֶּנָּה וְטוֹפֶלֶת אֶת הַזֲּהֲמָה הַחוּצָה, וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא קְדֻשָּׁה. וּכְשֶׁעוֹמֶדֶת אוֹתָהּ הַדְּמוּת הַהִיא שֶׁלְּמַעְלָה, בָּאָה בְּכָל חֹדֶשׁ לְהִשְׁתַּחֲוֹות לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ. וְהוּא מְבַשֵּׂר לוֹ וְאוֹמֵר, לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ. לְאוֹתוֹ זְמַן שֶׁעֲתִיד לְהַחֲיוֹת מֵתִים עַד שֶׁתִּפְקֹד לְאוֹתוֹ זְמַן כְּמוֹ שֶׁהִתְבַּשְּׂרָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר. וְאוֹתוֹ יוֹם שֶׁיִּשְׂמַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשָׂיו, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, יֹאמַר לָנוּ מַר עַל הַפָּרְשָׁה שֶׁאַחַר כָּךְ. אָמַר, יָפֶה לָכֶם לִפְתֹּחַ פָּרָשָׁה זוֹ. פָּתַח וְאָמַר, וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וגו', וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ וגו'. כָּאן יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, הָאָמַן הַזֶּה שֶׁמּוֹצִיא כֶּסֶף מִמְּקוֹר הָאָרֶץ, מָה עוֹשֶׂה. בַּתְּחִלָּה? מַכְנִיס אוֹתוֹ לְאֵשׁ דּוֹלֶקֶת עַד שֶׁמּוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַזֲּהֲמָה שֶׁל הָאָרֶץ, וַהֲרֵי נִשְׁאָר כֶּסֶף, אֲבָל לֹא כֶּסֶף שָׁלֵם. אַחַר כָּךְ מָה עוֹשֶׂה? מַכְנִיס אוֹתוֹ בָּאֵשׁ כְּבִתְחִלָּה וּמוֹצִיא מִמֶּנּוּ סִיגִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כה) הָגוֹ סִיגִים מִכֶּסֶף וגו', וְאָז הוּא כֶּסֶף שָׁלֵם לְלֹא עַרְבּוּבְיָה.

כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעַיֵּיל הַאי גּוּפָא תְּחוֹת אַרְעָא עַד דְּמִתְרַקֵּב כּוּלֵּיהּ וְנָפֵיק מִנֵּיהּ כָּל זוּהֲמָא בִּישָׁא, וְאִשְׁתְּאַר הַהוּא תַּרְוּוד רָקֵב וְאִתְבְּנֵי גּוּפָא מִנֵּיהּ, וְעַד כְּעַן הוּא גּוּפָא לָא שְׁלִים.

כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכְנִיס אֶת הַגּוּף תַּחַת הָאָרֶץ, עַד שֶׁכָּלוֹ נִרְקָב וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ כָּל הַזֲּהֲמָה הָרָעָה, וְנִשְׁאָר אוֹתוֹ תַּרְוּוד רָקֵב וְנִבְנֶה מִמֶּנּוּ הַגּוּף, וְעַד עַכְשָׁו הוּא גּוּף לֹא שָׁלֵם.

לְבָתַר הַהוּא יוֹמָא רַבָּא דְּכְתִיב, (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוָּדַע לַיְיָ לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, מִתְטַמְּרָן כַּלְּהוּ בְּעַפְרָא כִּדְבָקַדְמִיתָא מִן קֳדָם דְּיִחְילוּ וְתִקִּיפוּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה ב) וּבָאוּ בִּמְעָרוֹת צֻרִים וּבִמְחִלּוֹת עָפָר מִפְּנֵי פַּחַד יְיָ וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ וגו'. וְנָפֵיק נְשָׁמָתַיְיהוּ וּמִתְעַכֵּל הַהוּא תַּרְוּוד רָקֵב וְאִשְׁתְּאַר גּוּפָא דְּאִתְבְּנֵי תַּמָּן (נ"א נהורא) דִּילֵּיהּ כְּנְהוֹרָא דְּשִׁמְשָׁא וּכְזֹהַר דְּרָקִיעָא דִּכְתִיב, (דניאל יב) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וגו'. וּכְדֵין כַּסְפָּא שְׁלִים, גּוּפָא שְׁלִימָא בְּלָא עַרְבּוּבְיָא אַחְרָנְיָתָא. (מכאן עד סוף מדרש הנעלם בדף קיח אינו נמצא בז"ג רק בז"ק)

אַחַר אוֹתוֹ יוֹם הַגָּדוֹל, שֶׁכָּתוּב (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוָּדַע לַה' לֹא יוֹם וְלֹא לָיְלָה, מֻסְתָּרִים כֻּלָּם בֶּעָפָר כְּמוֹ בַּתְּחִלָּה מִלִּפְנֵי פַּחַד וְהַחֹזֶק שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב) וּבָאוּ בִּמְעָרוֹת צֻרִים וּבִמְחִלּוֹת עָפָר מִפְּנֵי פַּחַד ה' וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ וְגוֹ'. וְיֵצֵא נִשְׁמָתָם וּמִתְעַכֵּל אוֹתוֹ תַּרְוַד רָקֵב, וְנִשְׁאַר גּוּף שֶׁנִּבְנָה שָׁם [האור] שֶׁלּוֹ כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ וּכְזֹהַר הָרָקִיעַ, שֶׁכָּתוּב (דניאל יב) וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וְגוֹ', וְאָז כֻּלָּם שָׁלֵם, גּוּף שָׁלֵם בְּלִי עֵרְבּוּבְיָה אַחֶרֶת.

דְּאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב גּוּפָא דְנָהִיר יְרֵמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִלְּעֵילָּא דִּכְתִיב, (ישעיה כו) כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ. וּכְתִיב (ישעיה כב) הִנֵּה יֵי מְטַלְטֶלְךָ וגו'. וּכְדֵין יִתְקְרוּן קַדִּישִׁין עִלָּאִין דִּכְתִיב, (ישעיה ד) קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ. וְדָא הוּא דְּאִתְקְרֵי תְּחִיַּית הַמֵּתִים דְּבַתְרַיְיתָא, וְדָא הוּא (כספא שלים גופא שלימא) (נ"א נסיונא) בַּתְרַיְיתָא וְלָא יִטְעֲמוּן עוֹד טַעֲמָא דְמוֹתָא דִּכְתִיב בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם יֵי כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְגוֹ' כִּי בָּרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְגוֹ'. וּבְהַהוּא זִמְנָא מַצְלוּ צַדִּיקַיָּיא דְּלָא יִתְנַסּוּן בְּדָא יִתְיר.

שֶׁאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, גּוּף שֶׁמַּאִיר יִזְרֹק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלְּמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כו) כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ, וְכָתוּב (שם כב) הִנֵּה ה' מְטַלְטֶלְךָ וְגוֹ'. וְאָז יִקָּרְאוּ קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים, שֶׁכָּתוּב (שם ד) קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא תְּחִיַּת הַמֵּתִים שֶׁל הַסּוֹף, וְזֶהוּ [כסף שלם גוף שלם] [נסיון] אַחֲרוֹן, וְלֹא יִטְעֲמוּ עוֹד טַעַם הַמָּוֶת, שֶׁכָּתוּב בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם ה' כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְגוֹ' כִּי בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְגוֹ'. וּבְאוֹתוֹ זְמַן מִתְפַּלְּלִים הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא יִתְנַסּוּ בָּזֶה יוֹתֵר.

מַה כְּתִיב וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל וגו'. אִלֵּין שְׁאַר חַיָּיבֵי עַלְמָא דְּאִתְקְרוּן אֵילִים כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה ס) אֵילֵי נְבָיוֹת יְשָׁרְתוּנָךְ וּמִתַּרְגְּמִינָן רַבְרְבֵי נְבָיוֹת. אַחַר נָאֲחַז בַּסְּבַךְ וגו' כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים עה) וְכָל קַרְנֵי רְשָׁעִים אֲגַדֵּעַ. (וישלח אברהם וגו) וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאַיִל וְגוֹ'. דְּאִנּוּן מְזוּמָנִין לְאִתְנַסָּאָה בְּכָל נִסְיוֹנָא בִּישָׁא, וְיִשְׁתְּאֲרוּן הַצַּדִּיקִים לְעַלְמָא דְּאָתֵי כְּמַלְאָכִין עִלָּאִין קַדִּישִׁין לְיַחֲדָא שְׁמֵיהּ, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד וגו'. אָמַר לֵיהּ (נ"א אמר לון) רַבִּי יְהוּדָה מִכָּאן וּלְהַלְאָה אַצְלָחוּ פִּתְחָא. עָאל יוֹמָא אָחֳרָא עָאלוּ קַמֵּיהּ כָּל בְּנֵי מָתָא, אָמְרוּ לֵיהּ לֵימָא לָן מַר מִלַּיָּיא דְּאוֹרַיְיתָא בְּפָרְשָׁתָא דְּקָרֵינָן בָּהּ יוֹמָא דְשַׁבַּתָּא וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה. קָם בֵּינֵי עַמּוּדֵי, פָּתַח וְאָמַר וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה וְגוֹ'. שִׁלּשׁ מַפְתְּחוֹת בְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא מְסָרָם לֹא בְּיַד מַלְאָךְ וְלֹא בְּיַד שָׂרָף. מַפְתֵּחַ שֶׁל חַיָּה וְשֶׁל גְּשָׁמִים וְשֶׁל תְּחִיַּית הַמֵּתִים. בָּא אֵלִיָּהוּ וְנָטַל הַשָּׁנַיִם שֶׁל גְּשָׁמִים וְשֶׁל תְּחִיַּית הַמֵּתִים. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לֹא נִמְסַר בְּיַד אֵלִיָּהוּ אֶלָּא אַחַת. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כִּשְׁבִקֵּשׁ אֵלִיָּהוּ לְהַחֲיוֹת בֶּן הַצָּרְפִית אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָא יָאוֹת לָךְ לְמִיסַּב בִּידָךְ שְׁתֵּי מַפְתְּחוֹת, אֶלָּא תֵּן לִי מַפְתֵּחַ הַגְּשָׁמִים וּתְחַיֶּה הַמֵּת. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב, (מלכים א יח) לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב וְגוֹ' וְאֶתְּנָה מָטָר. לֹא אָמַר וְתֵן מָטָר אֶלָּא וְאֶתְּנָה.

מַה כָּתוּב? וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל וְגוֹ'. אִלּוּ שְׁאָר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁנִּקְרְאוּ אֵילִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס) אֵילֵי נְבָיוֹת יְשָׁרְתוּנָךְ, וּמְתַרְגְּמִים: גְּדוֹלֵי נְבָיוֹת. אַחַר נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ וְגוֹ', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל קַרְנֵי רְשָׁעִים אֲגַדֵּעַ. וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאַיִל וְגוֹ', שֶׁהֵם מְזֻמָּנִים לְהִתְנַסּוֹת בְּכָל נִסָּיוֹן רַע, וְיִשָּׁאֲרוּ הַצַּדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים קְדוֹשִׁים לְיַחֵד אֶת שְׁמוֹ, וְלָכֵן כָּתוּב (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא

יְהֶיה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד וְגוֹ'. אָמַר לוֹ [אמר להם] רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן וָהֲלְאָה פְּתְחוּ הַפֶּתַח. נִכְנַס יוֹם אַחַר, וְנִכְנְסוּ לְפָנָיו כָּל בְּנֵי הָעִיר. אָמְרוּ לוֹ, יֹאמַר לָנוּ מַר דִּבְרֵי תוֹרָה בַּפָּרָשָׁה שֶׁקָּרִינוּ בָהּ בְּיוֹם שַׁבָּת, וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה. קָם בֵּין הָעַמּוּדִים, פָּתַח וְאָמַר, וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה וְגוֹ'. שִׁלְשָׁה מַפְתְּחוֹת בְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא מְסָרָם לֹא בְּיַד מַלְאָךְ וְלֹא בְּיַד שָׂרָף: מַפְתֵּחַ שֶׁל חַיָּה, וְשֶׁל גְּשָׁמִים, וְשֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים. בָּא אֱלִיָּהוּ וְנָטַל הַשְּׁנַיִם - שֶׁל גְּשָׁמִים וְשֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא נִמְסַר בְּיַד אֱלִיָּהוּ אֶלָּא אַחַת. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּשֶׁבִּקֵּשׁ אֱלִיָּהוּ לְהַחֲיוֹת בֶּן הַצָּרְפִית, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא נָאֶה לְךָ לְקַחַת בְּיָדְךָ שְׁנֵי מַפְתְּחוֹת, אֶלָּא תֵּן לִי מַפְתֵּחַ הַגְּשָׁמִים, וּתְחַיֶּה הַמֵּת. וְהֵינוּ שֶׁכָּתוּב (מלכים א יח) לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב וְגוֹ' וֶאֶתְּנָה מָטָר. לֹא אָמַר וְתֵן מָטָר, אֶלָּא וֶאֶתְּנָה.

וְהָא אֱלִישָׁע הֲוֹוּ לֵיהּ. אִין. לְקַיֵּים פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ, אֶלָּא שְׁלִשְׁתָּם לֹא מְסָרָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיַד שְׁלִיחַ. אָמַר רַבִּי סִימוֹן, בֹּא רְאֵה כֹּחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּפַעַם אַחַת מְחַיֶּה מֵתִים וּמוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל, מַזְרִיחַ מְאוֹרוֹת וּמוֹרִיד גְּשָׁמִים, מַצְמִיחַ חָצִיר, מְדַשֵּׁן יְבוּלִים, פּוֹקֵד עֲקָרוֹת, נוֹתֵן פַּרְנָסוֹת, עוֹזֵר דַּלִּים, סוֹמֵךְ נוֹפְלִים, זוֹקֵף כְּפוּפִים, מְהַעֲדָא מַלְכִין וּמְהָקֵם מַלְכִין, וְהַכֹּל בִּזְמַן אֶחָד וּבְרַגַע אֶחָד וּבְבַת אַחַת מַה שֶּׁאֵין שְׁלִיחַ לְעוֹלָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ.

וַהֲרֵי אֱלִישָׁע הֵיוּ לוֹ? כֵּן. לְקַיֵּים פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ. אֶלָּא שְׁלִשְׁתָּם לֹא מְסָרָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיַד שְׁלִיחַ. שֶׁאָמַר רַבִּי סִימוֹן, בֹּא רְאֵה כֹּחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בְּפַעַם אַחַת מְחַיֶּה מֵתִים וּמוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל, מַזְרִיחַ מְאוֹרוֹת וּמוֹרִיד גְּשָׁמִים, מַצְמִיחַ חָצִיר, מְדַשֵּׁן יְבוּלִים, פּוֹקֵד עֲקָרוֹת, נוֹתֵן פַּרְנָסוֹת, עוֹזֵר דַּלִּים, סוֹמֵךְ נוֹפְלִים, זוֹקֵף כְּפוּפִים, מַעֲבִיר מְלָכִים וּמֵקִים מְלָכִים, וְהַכֹּל בִּזְמַן אֶחָד וּבְרַגַע אֶחָד וּבְבַת אַחַת מַה שֶּׁאֵין שְׁלִיחַ לְעוֹלָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ.

תַּנְיָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶלָּא בְּדִבּוּר, דִּכְיוָן דְּאָמַר מִמְּקוֹם קְדוּשָׁתוֹ יְהֵא כָּךְ מִיָּד נַעֲשָׂה. בֹּא וּרְאֵה כֹּחַ גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִּכְתִיב, (תהלים לג) בִּדְבַר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (יהודה) מַאי דִּכְתִיב, (שמות יב) וְעָבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ וגו'.

שְׁנֵינוּ בַּבָּרַיְתָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶלָּא בְּדִבּוּר. שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר מִמְּקוֹם קְדֻשָּׁתוֹ יְהֵא כָּךְ - מִיָּד נַעֲשָׂה. בֹּא רְאֵה כֹּחַ גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (תהלים לג) בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן [יהודה], מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב (שמות יב) וְעָבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ וְגוֹ'?

אִי הָכִי יִקְרָא סַגִּיאָה הוּא לְמִצְרָאֵי, דְּלָא דָּמֵי מַאן דְּתָפַשׂ מַלְכָּא לְמַאן דְּתָפַשׂ הֶדְיוֹטָא. וְעוֹד אֵין לְךָ אוּמָּה מִזּוּהֲמָת בְּכָל טוּמְאָה כְּמוֹ הַמִּצְרִים דִּכְתִיב בְּהוּ (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְגוֹ' שֶׁהֵם חֲשׁוּדִים עַל מִשְׁכַּב זְכוּר, וְהֵם בָּאִים מֵחֵם שֶׁעָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה לְאָבִיו וְקִלֵּל אוֹתוֹ וְלִכְנַעַן בְּנוֹ. וְכִי לֹא הָיָה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַלְאָךְ אוֹ שָׁלִיחַ לְשַׁגֵּר לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בְּמִצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בַּאֲשׁוּר שֶׁהָיָה בְּנוֹ שֶׁל שֵׁם דִּכְתִיב, (בראשית י) וּבְנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר. וְשֵׁם הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל וְנִתְבָּרֵךְ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט) בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי שֵׁם. וְהָיָה לְשֵׁם הַגְּדוּלָּה וְהַבְּרָכָה עַל אֶחָיו. וּכְתִיב בָּם (ישעיה לז) וַיֵּצֵא מַלְאַךְ יְיָ וַיַּךְ בְּמַחֲנֵה

אַשּׁוּר. וְעַל יְדֵי שֶׁלִּיחַ נַעֲשָׂה, כָּל שֶׁכֵּן הַמַּצְרִים שֶׁהֵם מְזוּהָמִים יוֹתֵר מִכָּל אוּמָה, וְאָמַר אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. אֶלָּא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מִכָּאן לְמַדְנוּ כֹּחַ גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמַעֲלָתוֹ שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עַל הַכֹּל. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוּמָה זוֹ שֶׁל מִצְרַיִם מְזוּהֶמֶת וּמְטוּנָּפֶת, וְאֵין רָאוּי לְשַׁגֵּר מַלְאָךְ וְלֹא שָׂרָף, דְּבָר קָדוֹשׁ בֵּין רְשָׁעִים אֲרוּרִים מְטוּנָּפִים, אֶלָּא אֲנִי עוֹשֶׂה מַה שֶּׁאֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מַלְאָךְ וְלֹא שָׂרָף וְלֹא שְׁלִיחַ. שֶׁאֲנִי אוֹמֵר מִמְּקוֹם קְדוּשָּׁתִי יִהְיֶה כָּךְ וּמִיָּד נַעֲשָׂה, מַה שֶּׁאֵין הַמַּלְאָךְ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִמְּקוֹם קְדוּשָּׁתוֹ אוֹמֵר יִהְיֶה כָּךְ וּמִיָּד נַעֲשָׂה מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת. וּלְפִיכָךְ לֹא נַעֲשֵׂית נָקָמָה זוֹ עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְשָׁלִיחַ, בִּשְׁבִיל קְלוֹן הַמִּצְרִים, וּלְהַרְאוֹת גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל מָקוֹם שֶׁלֹּא רָצָה שֶׁיִּכָּנְסוּ בֵּיניֵיהֶם דָּבָר קָדוֹשׁ, וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה נֶאֱמַר אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ וְלֹא מַלְאָךְ.

אִם כָּךְ, כְּבוֹד גָּדוֹל הוּא לְמִצְרַיִם, שֶׁלֹּא דוֹמָה מִי שֶׁתִּפַּס מֶלֶךְ לְמִי שֶׁתִּפַּס הֶדְיוֹט. וְעוֹד, אֵין לְךָ אֻמָּה מִזֶּהֶמֶת בְּכָל טֻמְאָה כְּמוֹ הַמִּצְרַיִם, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְגוֹ', שֶׁהֵם חֲשׁוּדִים עַל מִשְׁכַּב זָכוּר, וְהֵם בָּאִים מֵחָם שֶׁעָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה לְאָבִיו, וְקִלֵּל אוֹתוֹ וְלִכְלַן אוֹתוֹ וְלִכְנַעַן בְּנוֹ. וְכִי לֹא הָיָה לַקָּבָ"ה מַלְאָךְ אוֹ שָׁלִיחַ לְשַׁגֵּר לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בְּמִצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּאַשּׁוּר שֶׁהָיָה בְּנוֹ שֶׁל שֵׁם, שֶׁכָּתוּב (בראשית י) וּבְנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר. וְשֵׁם הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל וְנִתְבָּרֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט) בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שֵׁם, וְהָיָה לְשֵׁם הַגְּדֻלָּה וְהַבְּרָכָה עַל אֶחָיו, וְכָתוּב בָּם (ישעיה לז) וְיָצָא מַלְאַךְ ה' וַיַּךְ בְּמַחֲנֵה אַשּׁוּר, וְעַל יְדֵי שְׁלִיחַ נַעֲשָׂה. כָּל שֶׁכֵּן הַמִּצְרַיִם שֶׁהֵם מְזוּהָמִים יוֹתֵר מִכָּל אֻמָּה, וְאָמַר אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. אֶלָּא,? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן לְמַדְנוּ כֹּחַ גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמַעֲלָתוֹ שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מֵעַל הַכֹּל. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֻמָּה זוֹ שֶׁל מִצְרַיִם מְזוּהֶמֶת וּמְטֻנָּפֶת, וְאֵין רָאוּי לְשַׁגֵּר מַלְאָךְ וְלֹא שָׂרָף, דְּבָר קָדוֹשׁ בֵּין רְשָׁעִים אֲרוּרִים מְטֻנָּפִים, אֶלָּא אֲנִי עוֹשֶׂה מַה שֶּׁאֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מַלְאָךְ וְלֹא שָׂרָף וְלֹא שְׁלִיחַ. שֶׁאֲנִי אוֹמֵר מִמְּקוֹם קְדֻשָּׁתִי יִהְיֶה כָּךְ - וּמִיָּד נַעֲשָׂה, מַה שֶּׁאֵין הַמַּלְאָךְ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִמְּקוֹם קְדֻשָּׁתוֹ אוֹמֵר יִהְיֶה כָּךְ - וּמִיָּד נַעֲשָׂה מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת. וּלְפִיכָךְ לֹא נַעֲשֵׂית נָקָמָה זוֹ עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְשָׁלִיחַ, בִּשְׁבִיל קְלוֹן הַמִּצְרַיִם, וּלְהַרְאוֹת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל מָקוֹם שֶׁלֹּא רָצָה שֶׁיִּכָּנְסוּ בֵּיניֵיהֶם דָּבָר קָדוֹשׁ. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה נֶאֱמַר אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ, וְלֹא מַלְאָךְ.

כַּיּוֹצֵא בּוֹ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַאי דִּכְתִיב, (יונה ב) וַיֹּאמֶר יְיָ לַדָּג. וְכַמָּה צַדִּיקִים וַחֲסִידִים מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא דִּבֵּר עִמָּהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבָא לְדַבֵּר עִם הַדָּג דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר וְיוֹדֵעַ. אֶלָּא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כֵּיוָן שֶׁעָלְתָה תְּפִלָּתוֹ שֶׁל יוֹנָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִמְּקוֹם קְדוּשָּׁתוֹ אָמַר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּקַיֵּא הַדָּג אֶת יוֹנָה אֶל הַיַּבָּשָׁה. מִמְּקוֹם קְדוּשָּׁתוֹ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יְהֵא כָּךְ וּמִיָּד נַעֲשָׂה, מַה שֶּׁאֵין שְׁלִיחַ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ.

כַּיּוֹצֵא בּוֹ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב (יונה ב) וַיֹּאמֶר ה' לַדָּג? וְכַמָּה צַדִּיקִים וַחֲסִידִים מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא דִּבֵּר עִמָּהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבָא לְדַבֵּר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר וְיוֹדֵעַ!? אֶלָּא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֵּיוָן שֶׁעָלְתָה תְּפִלָּתוֹ שֶׁל יוֹנָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבָא לְדַבֵּר עִם הַדָּג דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר וְיוֹדֵעַ, אָמַר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּקַיֵּא הַדָּג אֶת יוֹנָה אֶל הַיַּבָּשָׁה. לְמָ"ד לַדָּג כְּמוֹ בִּשְׁבִיל. כְּלוֹמַר, וַיֹּאמֶר ה' בִּשְׁבִיל הַדָּג שֶׁיְּקַיֵּא אֶת יוֹנָה אֶל הַיַּבָּשָׁה. מִמְּקוֹם קְדֻשָּׁתוֹ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְהֵא כָּךְ - וּמִיָּד נַעֲשָׂה, מַה שֶּׁאֵין שְׁלִיחַ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ.

תָּנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מַפְתֵּחַ שֶׁל חַיָּה בְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֵיא, וּבְעוֹד שֶׁהֵיא יוֹשֶׁבֶת עַל הַמַּשְׁבֵּר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעַיֵּין בְּאוֹתוֹ הַוָּלַד אִם רָאוּי הוּא לָצֵאת לָעוֹלָם (יוצא ו) פּוֹתֵחַ דַּלְתוֹת בִּטְנָהּ וְיוֹצֵא, וְאִם לָאו סוֹגֵר דַּלְתוֹתֶיהָ וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם. אִי הָכִי לֹא יֵצֵא רָשָׁע לָעוֹלָם. אֶלָּא הָכִי תָּנִינָן עַל שְׁלֹשׁ עֲבֵירוֹת נָשִׁים מֵתוֹת וְכוּ' (אמר רבי שמעון והא) וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק לָמָּה אִשָּׁה מַפֶּלֶת פְּרִי בִּטְנָהּ. אֶלָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ הָעוּבָּר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָצֵאת לָעוֹלָם וּמַקְדִּים לַהֲמִיתוֹ בְּמֵעֵי אִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ו) הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵם. הַנְּפִלִים כְּתִיב בְּלֹא יוּד רֹאשׁוֹנָה. וְלָמָּה, בִּשְׁבִיל שֶׁאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בְּנוֹת הָאָדָם וְיָלְדוּ לָהֶם בִּזְנוּת וַיִּרְבּוּ מַמְזֵרִים בָּעוֹלָם. הֵמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם. שֶׁאֵין גִּבּוֹר וּפָרִיץ וְעָרִיץ כְּמוֹ הַמַּמְזֵר. אַנְשֵׁי הַשֵּׁם, שֶׁהַכֹּל יַכִּירוּ לְקָרוֹתוֹ הַשֵּׁם הַיָּדוּעַ מַמְזֵר, דְּכֵיוָן שֶׁרוֹאִים מַעֲשָׂיו שֶׁהוּא פָּרִיץ וְעָרִיץ וְגִבּוֹר הַכֹּל יִקְרָאוּהוּ אוֹתוֹ שֵׁם. וּמַה דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעַיֵּין בְּאוֹתוֹ הַוָּלַד. אֵין לְךָ רָשָׁע בָּעוֹלָם מֵאוֹתָם הָרְשָׁעִים הַיּוֹצְאִים לָעוֹלָם שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעַיֵּין בּוֹ וְרוֹאֶה אִם אוֹתוֹ הַגּוּף יָנִיחַ בֵּן צַדִּיק וְכָשֵׁר, אוֹ שֶׁיַּצִּיל לְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מִמִּיתָה מְשׁוּנָּה, אוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה טוֹבָה אַחַת, וּבִשְׁבִיל כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹצִיאוֹ לָעוֹלָם.

שָׁנִינוּ בְּבְרֵיתָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַפְתֵּחַ שֶׁל חַיָּה בְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵיא, וּבְעוֹד שֶׁהֵיא יוֹשֶׁבֶת עַל הַמַּשְׁבֵּר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעַיֵּין בְּאוֹתוֹ הַוָּלַד. אִם רָאוּי הוּא לָצֵאת לָעוֹלָם - [יוצא, ו] פּוֹתֵחַ דַּלְתוֹת בִּטְנָהּ וְיוֹצֵא. וְאִם לָאו - סוֹגֵר דַּלְתוֹתֶיהָ וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם. אִם כָּךְ, לֹא יֵצֵא רָשָׁע לָעוֹלָם? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, עַל שְׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת וְכוּ', [אמר רבי שמעון והרי] וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, לָמָּה אִשָּׁה מַפֶּלֶת פְּרִי בִּטְנָהּ. אֶלָּא,? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ הָעֻבָּר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָצֵאת לָעוֹלָם, וּמַקְדִּים לַהֲמִיתוֹ בְּמֵעֵי אִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ו) הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵם. הַנְּפִלִים כָּתוּב בְּלֹא יו"ד רִאשׁוֹנָה, וְלָמָּה? בִּשְׁבִיל שֶׁאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בְּנוֹת הָאָדָם וְיָלְדוּ לָהֶם בִּזְנוּת וַיִּרְבּוּ מַמְזֵרִים בָּעוֹלָם. הֵמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם - שֶׁאֵין גִּבּוֹר וּפָרִיץ וְעָרִיץ כְּמוֹ הַמַּמְזֵר. אַנְשֵׁי הַשֵּׁם - שֶׁהַכֹּל יַכִּירוּ לִקְרוֹת הַשֵּׁם הַיָּדוּעַ מַמְזֵר. שֶׁכֵּיוָן שֶׁרוֹאִים מַעֲשָׂיו שֶׁהוּא פָּרִיץ וְעָרִיץ וְגִבּוֹר, הַכֹּל יִקְרָאוּהוּ אוֹתוֹ שֵׁם. וּמַה שֶּׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעַיֵּין בְּאוֹתוֹ הַוָּלַד - אֵין לְךָ רָשָׁע בָּעוֹלָם מֵאוֹתָם הָרְשָׁעִים הַיּוֹצְאִים לָעוֹלָם שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעַיֵּן בּוֹ וְרוֹאֶה אִם אוֹתוֹ הַגּוּף יָנִיחַ בֵּן צַדִּיק וְכָשֵׁר, אוֹ שֶׁיַּצִּיל לְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה, אוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה טוֹבָה אַחַת, וּבִשְׁבִיל כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹצִיאוֹ לָעוֹלָם.

בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי יוֹסֵי הֲוּו אִנּוּן פְּרִיצֵי דְּהֲווּ מְשַׁדְּדֵי בְּטוּרַיָּיא עִם פְּרִיצֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, וְכַד מַשְׁכְּחֵי בַּר נָשׁ וְתָפְשֵׁי לֵיהּ לְקָטְלֵיהּ, הֲווּ אָמְרִין לֵיהּ מַה שְׁמָךְ, אִי הֲוָה יְהוּדַאי הֲווּ אָזְלִין עִמֵּיהּ וּמַפְקִין לֵיהּ מִן טוּרַיָּיא, וְאִי הֲוָה בַּר נָשׁ אַחֲרִינָא קָטְלֵי לֵיהּ. (והא) וְהָוָה אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אִתְחָזוֹן אִנּוּן בְּכֹל הַאי לְמֵיעַל לְעַלְמָא דְּאָתֵי. בִּימֵי רַבִּי יוֹסֵי הָיוּ אוֹתָם פְּרִיצִים שֶׁהָיוּ שׁוֹדְדִים בֶּהָרִים עִם פְּרִיצֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וּכְשֶׁמּוֹצְאִים בֶּן אָדָם וְתוֹפְסִים אוֹתוֹ לְהָרְגוֹ, הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ: מַה שִּׁמְךָ? אִם הָיָה יְהוּדִי - הָיוּ הוֹלְכִים עִמּוֹ וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִן הֶהָרִים, וְאִם הָיָה אִישׁ אַחֵר - הוֹרְגִים אוֹתוֹ. [והרי] וְהָיָה אוֹמֵר רַבִּי יוֹסֵי, רְאוּיִים אֵלּוּ בְּכָל זֶה לְהִכָּנֵס לָעוֹלָם הַבָּא.

תְּנוּ רַבָּנָן ג' דְּבָרִים הַלָּלוּ אֵינָן בָּאִין לָעוֹלָם אֶלָּא בְּקוֹלוֹת, קוֹל חַיָּה דִּכְתִיב, (בראשית ג) בְּעָצֵב תֵּלְדִי בָּנִים וּכְתִיב, (בראשית ל) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים. קוֹל גְּשָׁמִים דִּכְתִיב, (תהלים כט) קוֹל יְיָ עַל הַמָּיִם וּכְתִיב, (מלכים א יח) כִּי קוֹל הֲמוֹן הַגָּשֶׁם. קוֹל תְּחִיַּית הַמֵּתִים דִּכְתִיב, (ישעיה מ) קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר. מַאי בָּעֵי הָכָא קָלָא בְּמִדְבְּרָא. אֶלָּא אָמַר רַבִּי זְרִיקָא אִלֵּין אִנּוּן קָלַיָּיא לְאַתְעָרָא מַתֵּי מִדְבָּר, וּמִכָּאן דְּהוּא הַדִּין לְכָל הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָא תְּנַן כְּשֶׁנִּכְנַס אָדָם לַקֶּבֶר נִכְנָס בְּקוֹלוֹת. כְּשֶׁיָּקוּמוּ בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים אֵינוֹ דִּין שֶׁיָּקוּמוּ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב עֲתִידָה בַּת קוֹל לִהְיוֹת מִתְפּוֹצֶצֶת בְּבָתֵּי קְבָרוֹת וְאוֹמֶרֶת (ישעיה כ"ו) הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר, וַעֲתִידִים לְחָיוֹת בְּטַל שֶׁל אוֹר גָּדוֹל שֶׁל מַעְלָה דִּכְתִיב, (ישעיה כו) כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל. אכי"ר, (ע"כ מדרש הנעלם).

שְׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַלָּלוּ אֵינָם בָּאִים לָעוֹלָם אֶלָּא בְּקוֹלוֹת: קוֹל חַיָּה, שֶׁכָּתוּב (בראשית ג) בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָּנִים, וְכָתוּב (שם ל) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים. קוֹל גְּשָׁמִים, שֶׁכָּתוּב (תהלים כט) קוֹל ה' עַל הַמָּיִם, וְכָתוּב (מלכים א יח) כִּי קוֹל הֲמוֹן הַגָּשֶׁם. קוֹל תְּחִיַּית הַמֵּתִים, שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ) קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר. מַה צָּרִיךְ כָּאן קוֹל בַּמִּדְבָּר אֶלָּא,? אָמַר רַבִּי זְרִיקָא, אֵלּוּ אוֹתָם קוֹלוֹת לְעוֹרֵר מֵתֵי מִדְבָּר. וּמִכָּאן שֶׁהוּא הַדִּין לְכָל הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲרֵי שָׁנִינוּ, כְּשֶׁנִּכְנַס אָדָם לַקֶּבֶר, נִכְנָס בְּקוֹלוֹת. כְּשֶׁיָּקוּמוּ בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים אֵינוֹ דִּין שֶׁיָּקוּמוּ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, עֲתִידָה בַּת קוֹל לִהְיוֹת מִתְפּוֹצֶצֶת בִּבְתֵּי קְבָרוֹת וְאוֹמֶרֶת: (ישעיה כו) הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר. וַעֲתִידִים לִחְיוֹת בְּטַל שֶׁל אוֹר גָּדוֹל שֶׁל מַעְלָה, שֶׁכָּתוּב (שם) כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל. אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן. עד כאן מדרש הנעלם.

וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מְצַחֵק. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מִיּוֹמָא דְּאִתְיְלִיד יִצְחָק וְהָוָה יִשְׁמָעֵאל בְּבֵיתָא דְּאַבְרָהָם, לָא אִסְתַּלַּק יִשְׁמָעֵאל בִּשְׁמָא, בְּאֲתַר דְּדַהֲבָא שַׁרְיָא סוֹסְפִיתָא לָא אִדְכַּר קַמֵּיהּ, וּבְגִין כָּךְ אֶת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית, גְּבַר דְּלָא יִתְחָזֵי לְאַדְכָּרָא קַמֵּיהּ דְּיִצְחָק.

וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מְצַחֵק. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק וְהָיָה יִשְׁמָעֵאל בְּבֵית אַבְרָהָם, לֹא הִתְעַלְָּה יִשְׁמָעֵאל בַּשֵּׁם. בְּמָקוֹם שֶׁזָּהָב שׁוֹרֶה, לֹא נִזְכָּר פְּסֹלֶת לְפָנָיו, וְלָכֵן אֶת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית, אִישׁ שֶׁלֹּא רָאוּי לְהִזָּכֵר לִפְנֵי יִצְחָק.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק וַתֵּרֶא שָׂרָה, בְּעֵינָא דְקָלֶנָא חָמַאת לֵיהּ שָׂרָה, דְּלָא חָמַאת לֵיהּ בְּעֵינָא דְּאִיהוּ בְּרָא דְּאַבְרָהָם, אֶלָּא דְּאִיהוּ בְּרָא דְּהָגָר הַמִּצְרִית, וּבְגִין כָּךְ וַתֵּרֶא שָׂרָה. דְּשָׂרָה חָמַאת לֵיהּ בְּעֵינָא דָּא וְלֹא אַבְרָהָם, דְּאִילּוּ בְּאַבְרָהָם לֹא כְּתִיב אֶת בֶּן הָגָר אֶלָּא אֶת בְּנוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַתֵּרֶא שָׂרָה, בְּעַיִן שֶׁל קְלוֹן רָאָתָה אוֹתוֹ שָׂרָה, שֶׁלֹּא רָאָתָה אוֹתוֹ בְּעַיִן שֶׁהוּא בֶּן אַבְרָהָם, אֶלָּא שֶׁהוּא בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַתֵּרֶא שָׂרָה. שֶׁרָאָתָה שָׂרָה אוֹתוֹ בְּעַיִן זוֹ וְלֹא אַבְרָהָם, שֶׁאִלּוּ בְּאַבְרָהָם לֹא כָתוּב אֶת בֶּן הָגָר, אֶלָּא אֶת בְּנוֹ.

תָּא חֲזֵי, לְבָתַר מָה כְּתִיב וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדוֹת בְּנוֹ. וְלָא כְּתִיב עַל אוֹדוֹת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית. בְּגִין כָּךְ וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית. וְלָא חָמַאת דְּאִיהוּ בְּרֵיהּ דְּאַבְרָהָם.

בֹּא רְאֵה אַחַר כָּךְ מַה כָּתוּב, וַיַּרְא הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדוֹת בְּנוֹ. וְלֹא כָתוּב עַל אוֹדוֹת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית. מִשּׁוּם כָּךְ וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית, וְלֹא רָאֲתָה שֶׁהוּא בֶּן אַבְרָהָם.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר הַאי קְרָא תּוּשְׁבַּחְתָּא דְשָׂרָה אִיהוּ, בְּגִין דְּחָמַאת לֵיהּ דְּקָא מְצַחֵק לְכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אָמְרָה, וַדַּאי לָאו בְּרָא דָא בְּרָא דְאַבְרָהָם לְמֶעֱבַד עוֹבָדוֹי דְאַבְרָהָם, אֶלָּא בְּרָא דְּהָגָר הַמִּצְרִית אִיהוּ אֲהַדַּר לְחוּלְקָא דְּאִמַּיהּ, בְּגִין כָּךְ וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ, כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן הָאָמָה הַזֹּאת עִם בְּנִי עִם יִצְחָק.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, הַפָּסוּק הַזֶּה תִּשְׁבַּחַת לְשָׂרָה הוּא. מִשּׁוּם שֶׁרָאֲתָה אוֹתוֹ מְצַחֵק לְכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אָמְרָה וַדַּאי שֶׁבֵּן זֶה אֵינוֹ בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לַעֲשׂוֹת אֶת מַעֲשֵׂי אַבְרָהָם, אֶלָּא בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית הוּא, חָזַר לַחֵלֶק שֶׁל אִמּוֹ. לָכֵן וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן הָאָמָה הַ את עִם בְּנִי עִם יִצְחָק.

וְכִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ דְּקַנְאֵי לֵהּ שָׂרָה אוֹ לִבְרֵהּ, אִי הָכִי לֹא אוֹדֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עִמָּהּ, דְּכִתְיב כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ. אֶלָּא בְּגִין דְּחָמַאת לֵיהּ בְּכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְאִמַּיהּ אוּלְפָא לֵיהּ נְמוּסֵי דְּכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, בְּגִין כָּךְ אֲמָרַת שָׂרָה כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן הָאָמָה הַזֹּאת, אֲנָא יָדַעְנָא דְּלָא יָרִית לְעָלְמִין חוּלְקָא דְמְהֵימְנוּתָא, וְלָא יְהֵא לֵיהּ עִם בְּרֵי חוּלְקָא לָא בְּעַלְמָא דֵּין וְלָא בְּעַלְמָא דְאָתֵי, וּבְגִין כָּךְ אוֹדֵי עִמָּהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

וְכִי עָלָה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁקִּנְּאָה לָהּ שָׂרָה אוֹ לַבֵּן שֶׁלָּהּ? אִם כָּךְ, לֹא הָיָה מוֹדֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמָּהּ, שֶׁכָּתוּב כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ. אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁרָאֲתָה אוֹתוֹ עִם כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְאִמּוֹ מְלַמֶּדֶת אוֹתוֹ מִנְהֲגֵי עֲבוֹדָה זָרָה, לָכֵן אָמְרָה שָׂרָה כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן הָאָמָה הַזֹּאת. אֲנִי יוֹדַעַת שֶׁלֹּא יִירַשׁ לְעוֹלָמִים אֶת חֵלֶק הָאֱמוּנָה, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ עִם בְּנֵי חֵלֶק לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא. וְלָכֵן הוֹדָה עִמָּהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעָא לְאַפְרָשָׁא בִּלְחוֹדוֹי זַרְעָא קַדִּישָׁא כְּדְקָא יָאוּת, דִּבְגִין כָּךְ בָּרָא עַלְמָא דְּהָא יִשְׂרָאֵל סָלִיק בִּרְעוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד לָא יִבְרֵי עַלְמָא, וּבְגִין כָּךְ נָפַק אַבְרָהָם לְעַלְמָא וְעַלְמָא מִתְקַיֵּים בְּגִינֵיהּ, וְאַבְרָהָם וְיִצְחָק (לא) קָיְימוּ וְלָא אִתְיַישְׁבוּ בְּדוּכְתַּיְיהוּ עַד דְּנָפַק יַעֲקֹב לְעַלְמָא.

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רָצָה לְהַפְרִיד לְבַדּוֹ אֶת הַזֶּרַע הַקָּדוֹשׁ כִּרְאוּי, שֶׁמִּשּׁוּם כָּךְ בָּרָא אֶת הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי יִשְׂרָאֵל עָלָה בִּרְצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, וְלָכֵן יָצָא אַבְרָהָם לָעוֹלָם וְהָעוֹלָם הָיָה מִתְקַיֵּם בִּגְלָלוֹ, וְאַבְרָהָם וְיִצְחָק [לא] עָמְדוּ וְלֹא הִתְיַשְּׁבוּ בִּמְקוֹמָם עַד שֶׁיָּצָא יַעֲקֹב לָעוֹלָם.

כֵּיוָן דְּנָפַק יַעֲקֹב לְעַלְמָא אִתְקַיְּימוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְאִתְקַיְּים כָּל עָלְמָא, וּמִתַּמָּן נָפַק עַמָּא קַדִּישָׁא לְעַלְמָא, וְאִתְקַיְּים כֹּלָּא כְּגַוְונָא קַדִּישָׁא כְּדְקָא יָאוּת, וּבְגִין כָּךְ אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְלֹא בְּיִשְׁמָעֵאל. מַה כְּתִיב לְבָתַר וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע.

כֵּיוָן שֶׁיִּצָּא יַעֲקֹב לְעוֹלָם, הִתְקַיְּמוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְעָמַד כָּל הָעוֹלָם, וּמִשָּׁם יָצָא הָעָם הַקָּדוֹשׁ לְעוֹלָם וְהִתְקַיֵּם הַכֹּל בְּגָנָּו קָדוֹשׁ כָּרָאוּי. וְלָכֵן אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְלֹא בְּיִשְׁמָעֵאל. מַה כָּתוּב אַחַר כָּךְ? וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע.

השלמה מההשמטות (סימן יט)

וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וכו' רַבִּי בְּרוֹקָא אָמַר, מָהוּ שָׁם עַל שִׁכְמָהּ אֶלָּא שֶׁהִזְהִירָה עַל עוֹל הָאֱמוּנָה וְלַעֲמוֹד בְּמָה שֶׁהָיְתָה בַּתְּחִילָה כְּתִיב הָכָא שָׁם עַל שִׁכְמָהּ וּכְתִיב הֻתַּם (שמותט"ו) שָׁם שָׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט. מָה לְהַלָּן עַל הַשְּׁכִינָה, אוּף הָכָא עַל הַשְּׁכִינָה. מָה עָשְׂתָה כֵּיוָן שָׂרָאֲתָה עַצְמָהּ יוֹצֵאת מִרְשׁוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם חָזְרָה לְקִלְקוּלָהּ דִּכְתִיב וְתֵלֶךְ וַתֵּתַע מָהוּ וַתֵּתַע שֶׁתִּעְתְּעָה אַחַר עֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ כְּתִיב הָכָא וַתֵּתַע וּכְתִיב הֻתַּם (ירמיה י') הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תֹּעֲתֻעִים: (עד כאן מההשמטות)

וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וְגוֹמֵר (בראשית כא). רַבִּי בְּרוֹקָא אָמַר, מַה זֶּה שָׁם עַל שִׁכְמָהּ? אֶלָּא שֶׁהִזְהִירָהּ עַל עֹל הָאֱמוּנָה וְלַעֲמֹד בְּמָה שֶׁהָיְתָה בַּתְּחִלָּה. כְּתוּב כָּאן שָׁם עַל שִׁכְמָהּ, וְכָתוּב שָׁם (שמות טו) שָׂם שָׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט. מַה לְּהַלָּן עַל הַשְּׁכִינָה, אַף כָּאן עַל הַשְּׁכִינָה. מָה עָשְׂתָה? כֵּיוָן שֶׁרָאֲתָה עַצְמָהּ יוֹצֵאת מֵרְשׁוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, חָזְרָה לְקִלְקוּלָהּ, שֶׁכָּתוּב (בראשית כא) וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע. מַה זֶּה וַתֵּתַע? שֶׁתִּעְתְּעָה אַחַר עֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ. כָּתוּב כָּאן וַתֵּתַע, וְכָתוּב שָׁם (ירמיה י) הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַּעְתֻּעִים:

כְּתִיב הָכָא וַתֵּתַע וּכְתִיב הֻתַּם (ירמיה י) הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַּעְתֻּעִים. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִינֵיהּ דְּאַבְרָהָם לָא שְׁבִיק. לָהּ וְלִבְרָהּ.

כָּתוּב כָּאן וַתֵּתַע, וְכָתוּב שָׁם (ירמיה י) הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַּעְתֻּעִים. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּגְלַל אַבְרָהָם לֹא עָזַב אוֹתָהּ וְאֶת בְּנָהּ.

תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמֵיתָא כַּד אָזְלַת מִקָּמֵהּ דְּשָׂרָה מַה כְּתִיב כִּי שָׁמַע יְיָ אֶל עָנְיֵיךְ. וְהַשְׁתָּא דְּטָעֲאת בָּתַר כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אַף עַל גַּב דִּכְתִיב וַתִּשָּׂא אֶת קוֹלָהּ וַתֵּבְךְּ. מַה כְּתִיב כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנַּעַר. וְלָא כְּתִיב כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹלֵךְ.

בֹּא רְאֵה, בַּהַתְחָלָה כְּשֶׁהָלְכָה מִלִּפְנֵי שָׂרָה מַה כָּתוּב? כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֵךְ. וְכָאן שֶׁטָּעֲתָה אַחַר כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אַף עַל גַּב שֶׁכָּתוּב וַתִּשָּׂא אֶת קֹלָהּ וַתֵּבְךְּ, מַה כָּתוּב? כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנַּעַר, וְלֹא כָתוּב כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹלֵךְ.

בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם. הָא אוּקְמוּהָ דְּלָאו בַּר עוֹנְשָׁא הוּא לְגַבֵּי בֵּי דִינָא דִּלְעֵילָּא, דְּהָא בֵּי דִינָא דִּלְתַתָּא עָנְשִׁין מִתְּלִיסַר שְׁנִין וּלְעֵילָּא, וּבֵי דִינָא דִּלְעֵילָּא מֵעֶשְׂרִים שְׁנִין וּלְהָלְאָה. וְאַף עַל גַּב דְּחַיָּיבָא הֲוָה, לָאו בַּר עוֹנְשָׁא אִיהוּ. וְהָא הוּא אוּקְמוּהָ, וְדָא הוּא דִּכְתִיב בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם.

בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁלֹּא בָר עֹנֶשׁ הוּא אֵצֶל בֵּית הַדִּין שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַטָּה מַעֲנִישִׁים מִשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וָמַעְלָה, וּבֵית שֶׁל מַעְלָה מֵעֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה, וְאַף עַל גַּב שֶׁהָיָה רָשָׁע, אֵינוֹ בֶּן עֹנֶשׁ. וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אִי הָכִי מַאן דְּאִסְתַּלַּק מֵעַלְמָא עַד לָא מָטוּן יוֹמוֹי לְעֶשְׂרִין שְׁנִין, מַאן אֲתַר אִתְעַנַּשׁ, בְּגִין דְּהָא מִתְּלִיסַר שְׁנִין וּלְתַתָּא לָאו בַּר עוֹנָשָׁא אִיהוּ אֶלָּא בְּחֶטְאוֹי דְּאֲבוֹי. אֲבָל מִתְּלִיסַר שְׁנִין וּלְעֵילָּא מַהוּ, אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָס עֲלֵיהּ דְּלֵימוּת זַכַּאי (ולא לימות חייב) וְיָהִיב לֵיהּ אֲגַר טַב בְּהַהוּא עָלְמָא, וְלָא לֵימוּת חַיָּיב דְּיִתְעַנַּשׁ בְּהַהוּא עָלְמָא וְאוּקְמוּהָ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִם כָּךְ, מִי שֶׁמִּסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם בְּטֶרֶם הִגִּיעוּ יָמָיו לְעֶשְׂרִים שָׁנָה, מֵאֵיזֶה מָקוֹם נֶעֱנָשׁ, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי מִשָּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וְמַטָּה אֵינוֹ בַּר עֲנָשִׁים אֶלָּא בַּחֲטָאֵי אֲבִיו, אֲבָל מִשָּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וְמַעְלָה מַהוּ? אָמַר לוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עָלָיו שֶׁיָּמוּת זַכַּאי [ולא ימות חיב], וְנוֹתֵן לוֹ שָׂכָר טוֹב בָּעוֹלָם הַהוּא, וְלֹא יָמוּת חַיָּב שֶׁיֵּעָנֵשׁ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, וּבֵאֲרוּהָ.

דף קיט.

אָמַר לֵיהּ אִי חַיָּיבָא הוּא וְלָא מָטוּן יוֹמוֹי (דף קיט ע"א) לְעֶשְׂרִין שְׁנִין מַהוּ כֵּיוָן דְּאִסְתַּלַּק מֵעַלְמָא בְּמַאי הוּא עוֹנְשֵׁיהּ. אָמַר לֵיהּ בְּדָא אִתְקַיָּים (משלי יג) וְיֵשׁ נִסְפֶּה בְּלֹא מִשְׁפָּט. דְּכַד עוֹנָשָׁא נָחִית לְעַלְמָא אִיהוּ (דינא) אַעֲרַע בְּלָא כַּוָּנָה לְעֵילָּא וְתַתָּא בְּהַהוּא מְחַבְּלָא וְיִתְעַנַּשׁ כַּד לָא אַשְׁגַּחוּ עֲלֵיהּ מִלְעֵילָּא.

אָמַר לוֹ, אִם אֵינוֹ חַיָּב וְלֹא הִגִּיעוּ יָמָיו לְעֶשְׂרִים שָׁנָה, כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם בַּמֶּה הוּא עָנְשׁוֹ? אָמַר לוֹ, בָּזֶה מִתְקַיֵּם, (משלי יג) וְיֵשׁ נִסְפֶּה בְּלֹא מִשְׁפָּט. שֶׁכְּשֶׁעָנְשׁ יוֹרֵד לָעוֹלָם, הוּא [הדין] פּוֹגֵעַ בְּלִי כַּוָּנָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה בְּאוֹתוֹ מַשְׁחִית, וְיֵעָנֵשׁ כְּשֶׁלֹּא מַשְׁגִּיחִים עָלָיו מִלְמַעְלָה.

וְעֲלֵיהּ כְּתִיב, (משלי ה) עֲוֹונוֹתָיו יִלְכְּדֻנוֹ אֶת הָרָשָׁע. א"ת לְאַסְגָּאָה מַאן דְּלָא מָטוּן יוֹמוֹי לְאִתְעַנָּשָׁא. עֲוֹונוֹתָיו יִלְכְּדֻנוֹ (את הרשע) וְלָא בֵּי דִינָא דִּלְעֵילָּא, וּבְחַבְלֵי חַטָּאתוֹ יִתָּמֵךְ וְלָא בֵּי דִינָא דִּלְתַתָּא. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנַּעַר בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם.

וְעָלָיו כָּתוּב (שם ה) עֲוֹונוֹתָיו יִלְכְּדֻנוֹ אֶת הָרָשָׁע. אֶת - לְרַבּוֹת מִי שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ יָמָיו לְהֵעָנֵשׁ. עֲוֹונוֹתָיו יִלְכְּדֻנוֹ [את הרשע], וְלֹא בֵּית הַדִּין שֶׁלְּמַעְלָה. וּבְחַבְלֵי חַטָּאתוֹ יִתָּמֵךְ, וְלֹא בֵּית דִּין שֶׁלְּמַטָּה. לָכֵן כָּתוּב כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנַּעַר בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב מָלֵא בָּוא"ו אַמַּאי. אֶלָּא בִּתְרֵין סִטְרִין אִיהוּ (אנון). רָזָא דְּחָכְמְתָא חָדָא. דְּאִיהוּ רָזָא דַּרְגָּא דְּחָכְמְתָא. אֲתַר דְּשָׁרֵי בֵּיהּ יַעֲקֹב. אֲבָל הַאי קְרָא עַל גָּלוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל אִתְּמַר, דְּכַד אִנּוּן גּוֹ גָּלוּתָא, הַהוּא זִמְנָא דְּיִתְפַּקְּדוּן (ביה יעקב) יִתְפַּקְּדוּן בְּרָזָא דְּוָא"ו. וְאִיהוּ בְּאֶלֶף שְׁתִיתָאָה. (ואתחנן ער א) וּפְקִידָה בְּרָזָא דְּוָא"ו שִׁית רִגְעֵי וּפְלַג עִידָן. וּבְזִמְנָא דְּשִׁתִּין שְׁנִין לְעִבּוּרָא דְּדַשָּׁא בְּאֶלֶף שְׁתִיתָאָה יְקִים אֱלֹהִ שְׁמַיָּא פְּקִידוּ לְבָרְתֵּיהּ דְּיַעֲקֹב. וּמַהַהוּא זִמְנָא עַד דְּיֵהֵא לְהּ זְכִירָה שִׁית שְׁנִין וּפַלְגָא. וּמֵהַהוּא זִמְנָא שִׁית שְׁנִין אֲחֲרָנִין וְאִנּוּן שִׁבְעִין (ותלת) וּתְרֵין וּפַלְגָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב. מָלֵא בָּוא"ו לָמָּה? אֶלָּא בִּשְׁנֵי צְדָדִים הוּא [הם]. סוֹד שֶׁל חָכְמָה אֶחָד. שֶׁהוּא הַסּוֹד שֶׁל דַּרְגָּה שֶׁל חָכְמָה, הַמָּקוֹם שֶׁשּׁוֹרֶה בּוֹ יַעֲקֹב. אֲבָל פָּסוּק זֶה

נֶאֱמַר עַל הַגְּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. שֶׁכְּשֶׁהֵם בְּתוֹךְ הַגָּלוּת, אוֹתוֹ זְמַן שֶׁיִּפָּקְדוּ [בו י קב], הֵם יִפָּקְדוּ בַּסּוֹד שֶׁל וְאַ"ו, וְהוּא בְּאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי. וּפְקִידָה בְּסוֹד שֶׁל וְא"ו שִׁשָּׁה רְגָעִים וַחֲצִי זְמַן. וּבְזְמַן שֶׁל שִׁשִּׁים שָׁנִים לִבְרִיחַ הַדֶּלֶת בְּאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי, יָקִים אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם פְּקִידָה לְבֵית יַעֲקֹב. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ זְכִירָה - שֵׁשׁ שָׁנִים וַחֲצִי. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן שֵׁשׁ שָׁנִים אֲחֵרוֹת, וְהֵם שִׁבְעִים [ושלש] וּשְׁתַּיִם וַחֲצִי.

בְּשִׁיתִּין וְשִׁית יִתְגְּלֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא בְּאַרְעָא (שמות ז ב, ט ב) דְּגָלִיל, וְכַד כֹּכָבָא דְּבִסְטַר מִזְרָח יִבְלַע שְׁבַע כּוֹכְבַיָּא מִסְטַר צָפוֹן, וְשַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא אוּכְמָא תְּהֵא תַּלְיָא בְּרַקִּיעָא שִׁיתִּין יוֹמִין, וּקְרַבִין יִתְעָרוּן בְּעַלְמָא לְסְטַר צָפוֹן, וּתְרִין מַלְכִין יִפְּלוּן בְּאַנּוּן קְרַבִין.

בְּשִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ יִתְגַּלֶּה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ בְּאֶרֶץ הַגָּלִיל, וְכוֹכָב אֶחָד בְּצַד מִזְרָח יִבְלַע שִׁבְעָה כּוֹכָבִים מִצַּד צָפוֹן, וְשַׁלְהֶבֶת אֵשׁ שְׁחוֹרָה תִּהְיֶה תְּלוּיָה בָּרָקִיעַ שִׁשִּׁים יוֹם, וּקְרָבוֹת יִתְעוֹרְרוּ בָעוֹלָם לְצַד צָפוֹן, וּשְׁנֵי מְלָכִים יִפְּלוּ בְּאוֹתָם קְרָבוֹת.

וְיִזְדַּוְּוגוּן כָּלְהוֹן עַמְמַיָּא עַל בְּרַתֵּיהּ דְּיַעֲקֹב לְאַדְחָיְיא לָהּ (לון) מֵעַלְמָא. וְעַל הַהוּא זִמְנָא כְּתִיב (והיתה) (ירמיה ל) וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ וּכְדֵין יִסְתַּיְימוּן נַפְשִׁין מִגּוּפָא וּבָעְיִין לְאִתְחַדָּשָׁא, וְסִימָנֵיךְ (כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים וכתיב) (בראשית מו) כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיְמָה וְגו' כָּל נֶפֶשׁ שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ.

וְיִזְדַּוְּוגוּ כָּל הָעַמִּים עַל בַּת יַעֲקֹב לְדַחוֹת אוֹתָהּ [אותם] מֵהָעוֹלָם. וְעַל אוֹתוֹ הַזְּמַן כָּתוּב, [והיתה] (ירמיה ל) וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ, וְאָז יִסְתַּיְימוּ הַנְּפָשׁוֹת מֵהַגּוּף וְרוֹצִים לְהִתְחַדֵּשׁ, וְסִימָן לַדָּבָר - [כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, וכתוב] (בראשית מו) כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיְמָה וְגו', כָּל נֶפֶשׁ שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ.

בְּשִׁבְעִין וּתְלַת כָּל מַלְכֵי עַלְמָא יִתְכַּנְּשׁוּן לְגוֹ קַרְתָּא רַבְתָּא דְּרוֹמִי, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִתְעַר עֲלַיְיהוּ אֶשָּׁא וּבַרְדָא וַאֲבָנֵי אַלְגְּבִישׁ וְיִתְאַבְּדוּן מֵעַלְמָא, בַּר אִנּוּן מַלְכִין דְּלָא יִמְטוֹן לְתַמָּן וְיהַדְּרוּן לְאַגָּחָא קְרָבִין אֲחָרָנִין. וּמֵהַהוּא זִמְנָא מַלְכָּא מְשִׁיחָא יִתְעַר בְּכָל עַלְמָא, וְיִתְכַּנְּשׁוּן עִמֵּיהּ כַּמָּה עַמִּין וְכַמָּה חֵיְילִין מִכָּל סְיְיפֵי עַלְמָא, וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְכַּנְּשׁוּן בְּכָל אִנּוּן אַתְרֵי.

בְּשִׁבְעִים וְשָׁלֹשׁ כָּל מַלְכֵי הָעוֹלָם יִתְכַּנְּסוּ לְתוֹךְ הָעִיר הַגְּדוֹלָה שֶׁל רוֹמִי, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם אֵשׁ וּבָרָד וַאֲבָנֵי אֶלְגְּבִישׁ וְיֹאבְדוּ מֵהָעוֹלָם, פָּרַט לְאוֹתָם מְלָכִים שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ לְשָׁם וְיַחְזְרוּ לְעוֹרֵר קְרָבוֹת אֲחֵרִים. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ יִתְעוֹרֵר בְּכָל הָעוֹלָם, וְיִתְכַּנְּסוּ עִמּוֹ כַּמָּה עַמִּים וְכַמָּה חֵיְילוֹת מִכָּל סוֹפֵי הָעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְכַּנְּסוּ בְּכָל אוֹתָם מְקוֹמוֹת.

עַד דְּאִשְׁתַּלִּימוּ אִנּוּן שְׁנִין לְמֵאָה, כְּדֵין וא"ו יִתְחַבַּר בָּה"א, וּכְדֵין (ישעיה סו) וְהֵבִיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לַיְיָ וְגו'. וּבְנֵי יִשְׂמָעֵאל (ישראל) זְמִינִין בְּהַהוּא זִמְנָא לְאַתְעָרָא (עליהון) עִם כָּל עַמִּין דְּעַלְמָא לְמֵיתֵי עַל יְרוּשְׁלֵם דִּכְתִיב, (זכריה יד) וְאָסַפְתִּי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַם לַמִּלְחָמָה וְגו'. וּכְתִיב, (תהלים ב) יִתְיַצְּבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְרוֹזְנִים נוֹסְדוּ יָחַד עַל יְיָ וְעַל מְשִׁיחוֹ. וּכְתִיב יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׂחָק יְיָ יִלְעַג לָמוֹ.

עַד שֶׁיִּשְׁלְמוּ אוֹתָן שָׁנִים לְמֵאָה. אָז וְא"ו תִּתְחַבֵּר עִם הֵ"א, וְאָז (ישעיה סו) וְהֵבִיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לַה' וְגוֹ'. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל [ישראל] עֲתִידִים בְּאוֹתוֹ זְמַן לְהִתְעוֹרֵר [עליהם] עִם כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם לָבֹא עַל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁכָּתוּב (זכריה יד) וְאָסַפְתִּי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַיִם לַמִּלְחָמָה וְגוֹ'. וְכָתוּב (תהלים ב) יִתְיַצְּבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְרוֹזְנִים נוֹסְדוּ יָחַד עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ. וְכָתוּב יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׂחָק ה' יִלְעַג לָמוֹ.

לְבָתַר וא"ו זְעִירָא יִתְעַר לְאִתְחַבָּרָא וּלְחַדְּשָׁא נְשָׁמָתִין דְּהֲווּ עַתִּיקִין בְּגִין לְחַדְּתָא עָלְמָא כְּמָה דִּכְתִיב, (שם קד) יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו וּכְתִיב יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם לְאִתְחַבָּרָא כְּדָקָא יָאוּת. יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו לְנַחֲתָא לוֹן לְעָלְמָא וּלְמֶהֱוֵי כֻּלְּהוֹן בְּרִיְין חַדְתִּין לְחַבְּרָא עָלְמִין כֻּלְּהוּ כְּחַד.

אַחַר כָּךְ וא"ו קְטַנָּה תִּתְעוֹרֵר לְהִתְחַבֵּר וּלְחַדֵּשׁ נְשָׁמוֹת שֶׁהָיוּ יְשֵׁנוֹת כְּדֵי לְחַדֵּשׁ אֶת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. וְכָתוּב יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם, לְהִתְחַבֵּר כָּרָאוּי. יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, לְהוֹרִיד אוֹתָם לָעוֹלָם, וְשֶׁכֻּלָּם יִהְיוּ בְּרִיּוֹת חֲדָשׁוֹת לְחַבֵּר אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת יַחַד.

זַכָּאִין אִנּוּן כָּל אִנּוּן דְּיִשְׁתָּאֲרוּן בְּעָלְמָא בְּסִיָּפֵי אֶלֶף שְׁתִיתְאָה לְמֵיעַל בְּשַׁבַּתָּא, דְּהָא כְּדֵין אִיהוּ יוֹמָא חַד לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי לְאִזְדַּוְּוגָא כְּדָקָא יָאוּת וּלְמִלְקַט נְשָׁמָתִין חַדְתִּין לְמֶהֱוֵי בְּעָלְמָא עִם אִנּוּן דְּאִשְׁתָּאֲרוּ בְּקַדְמִיתָא דִּכְתִיב, (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ כָּל הַכָּתוּב לְחַיִּים בִּירוּשָׁלָם:

אַשְׁרֵיהֶם כָּל אוֹתָם שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ בְּסוֹף הָאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי לְהִכָּנֵס לְשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אָז הוּא יוֹם אֶחָד לַקָּבָ"ה לְבַדּוֹ, לְהִזְדַּוֵּג כָּרָאוּי וְלִלְקֹט נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁיִּהְיוּ בָּעוֹלָם עִם אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ כָּל הַכָּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלַם.

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר (תהלים מה) אַתָּה הוּא מַלְכִּי וְגוֹ'. דָּא הוּא שְׁלִימוּ דְּכָל דַּרְגִּין כְּחָדָא דָּא בְּדָא.

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מד) אַתָּה הוּא מַלְכִּי וְגוֹ'. זוֹהִי הַשְׁלֵמוּת שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת יַחַד זוֹ עִם זוֹ.

דף קיט:

צַוֵּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, כָּל אִנּוּן שְׁלִיחָן דְּעַבְדֵי שְׁלִיחוּתָא (דף קיט ע"ב) בְּעָלְמָא דְּיֶהֱוֵי כֻּלְּהוּ מִסְטְרָא דְּרַחֲמֵי וְלָא לֶהוֹוּ מִסְטְרָא דְּדִינָא, בְּגִין דְּאִית מָארֵי שְׁלִיחָן מִסְטְרָא דְּרַחֲמֵי וּמִסְטְרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא. אִנּוּן שְׁלִיחָן דְּאַתְיָין מִסְטְרָא דְּרַחֲמֵי לָא עַבְדֵי שְׁלִיחוּתָא דְּדִינָא בְּעָלְמָא כְּלָל.

צַוֵּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, כָּל אוֹתָם הַשְׁלִיחִים שֶׁעוֹשִׂים שְׁלִיחוּת בָּעוֹלָם, שֶׁכֻּלָּם יִהְיוּ בְּצַד הָרַחֲמִים וְלֹא יִהְיוּ מִצַּד הַדִּין, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בַּעֲלֵי שְׁלִיחִים מִצַּד הָרַחֲמִים וּמִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה. אוֹתָם שְׁלִיחִים שֶׁבָּאִים מִצַּד הָרַחֲמִים לֹא עוֹשִׂים שְׁלִיחוּת שֶׁל דִּין בָּעוֹלָם כְּלָל.

וְאִי תֵּימָא הָא מַלְאָכָא דְּאִתְגְּלֵי לֵיהּ לְבַלְעָם הָא תָּנִינָן שְׁלִיחָא דְּרַחֲמֵי הֲוָה וְאִתְהַפַּךְ לְדִינָא. לָא. לְעוֹלָם לָא אִשְׁתַּנֵּי, אֶלָּא שְׁלִיחָא דְּרַחֲמֵי הֲוָה לַאֲגָנָא עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וּלְמֶהֱוֵי סַנֵּיגוֹרְיָא עֲלַיְיהוּ, וּלְקֳבֵלֵיהּ הוּא דִינָא, וְכָךְ אוֹרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כַּד אוֹטִיב לְדָא הַהוּא טִיבוּ דִּינָא לְדָא. כָּךְ הָא שְׁלִיחָא דְּרַחֲמֵי הֲוָה לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל וּלְבַלְעָם אִתְהַפַּךְ לְדִינָא. בְּגִין כָּךְ צַוּוֹה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, אָמַר דָּוִד, פַּקִּיד עַל עַלְמָא כַּד יִשְׁתַּלְחוּן שְׁלִיחָאֵה דִּי לֶהֱוֵין מִסְטָרָא דְּרַחֲמֵי.

וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה הַמַּלְאָךְ שֶׁהִתְגַּלָּה לְבִלְעָם, הֲרֵי שָׁנִינוּ שְׁלִיחַ שֶׁל רַחֲמִים וְהִתְהַפֵּךְ לְדִין - לֹא! לְעוֹלָם לֹא מִשְׁתַּנֶּה. אֶלָּא שְׁלִיחַ הָרַחֲמִים הָיָה לְהָגֵן עַל יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת עֲלֵיהֶם סָנֵגוֹר, וּכְנֶגְדּוֹ הוּא הַדִּין. כָּךְ דַּרְכָּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁמֵּיטִיב לָזֶה, אוֹתוֹ הַחֶסֶד הוּא דִין לָזֶה. כֵּן הַשָּׁלִיחַ הַזֶּה הָיָה שֶׁל רַחֲמִים לְיִשְׂרָאֵל, וּלְבִלְעָם הִתְהַפֵּךְ לְדִין, מִשּׁוּם כָּךְ צַוּוֹה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב. אָמַר דָּוִד, צַוּוֹה עַל הָעוֹלָם, כַּאֲשֶׁר יִשְׁלְחוּ שְׁלוּחִים שֶׁיִּהְיוּ מִצַּד הָרַחֲמִים.

רַבִּי אַבָּא אָמַר צַוּוֹה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב דְּאִנּוּן גּוֹ גַּלְוָותָא וְיִשְׁתַּכַּח פּוּרְקָנָא לְהוֹן גּוֹ גָּלוּתְהוֹן. תָּא חֲזֵי, תּוּשְׁבְּחָן דְּאָבְהָן יַעֲקֹב הֲוָה, וְאִלְמָלֵא יִצְחָק לָא אֶתָא יַעֲקֹב לְעַלְמָא, וּבְגִין כָּךְ צַוּוֹה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב דָּא יִצְחָק, דְּכֵיוָן דְּאִשְׁתְּזִיב יִצְחָק יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב הֲווֹ.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, צַוּוֹה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, שֶׁהֵם בְּתוֹךְ הַגָּלוּת, וְתִמְצָא לָהֶם גְּאֻלָּה בְּתוֹךְ גָּלוּתָם. בֹּא רְאֵה, הַמְשֻׁבָּח שֶׁל הָאָבוֹת הָיָה יַעֲקֹב, וְאִלְמָלֵא יִצְחָק לֹא בָא יַעֲקֹב לָעוֹלָם. וּמִשּׁוּם כָּךְ, צַוּוֹה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב - זֶה יִצְחָק. שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּצַּל יִצְחָק, הָיוּ יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב.

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר הָא תָּנִינָן וַיְהִי בִּימֵי עַל צַעֲרָא אִתְּמַר, וַיְהִי אַף עַל גַּב דְּלָא כְּתִיב בִּימֵי טַפְסֵי דְצַעֲרָא אִית בֵּיהּ. וַיְהִי אַחַר, בָּתַר דַּרְגָּא תַּתְּאָה דְּכָל דַּרְגִּין עִלָּאִין, וּמַאן אִיהוּ דְּבָרִים, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (שמות ד) לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי.

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, הִנֵּה שָׁנִינוּ וַיְהִי בִּימֵי, נֶאֱמַר עַל צַעַר. וַיְהִי - אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא כָתוּב בִּימֵי, דְּפוּס שֶׁל צַעַר יֵשׁ בּוֹ. וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים, אַחַר הַדְּבָרִים הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל כָּל הַדַּרְגּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת. וּמַהוּ הַדְּבָרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ד) לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי.

וּמַאן הֲוָה בָּתַר דַּרְגָּא דָּא, וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם דְּאִתְיָא יֵצֶר הָרַע לְקַטְרְגָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. אֶת יִצְחָק מִבָּעֵי לֵיהּ. דְּהָא יִצְחָק בַּר תְּלָתִין וְשִׁבַע שְׁנִין הֲוָה וְהָא אֲבוֹי לָאו בַּר עוֹנְשָׁא דִילֵיהּ הֲוָה, דְּאִלְמָלֵא אָמַר יִצְחָק לָא בָעֵינָא לָא אִתְעָנַשׁ אֲבוֹי עֲלֵיהּ. מַאי טַעְמָא וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וְלָא כְּתִיב נִסָּה אֶת יִצְחָק.

וּמִי הָיָה אַחַר הַדְּבָרִים הַזּוֹ? וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. שֶׁבָּא יֵצֶר הָרַע לְקַטְרֵג לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם? אֶת יִצְחָק הָיָה צָרִיךְ (לכתב), שֶׁהֲרֵי יִצְחָק הָיָה בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע, וַהֲרֵי אָבִיו לֹא הָיָה בַּר עֹנֶשׁ שֶׁלּוֹ, שֶׁאִלְמָלֵא אָמַר יִצְחָק אֵינִי רוֹצֶה - לֹא הָיָה נֶעֱנָשׁ אָבִיו עָלָיו. מָה הַטַּעַם וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא כָתוּב נִסָּה אֶת יִצְחָק?

אֶלָּא אֶת אַבְרָהָם וַדַּאי דְּבָעֵי לְאִתְכְּלָלָא בְּדִינָא, דְּהָא אַבְרָהָם לָא הֲוָה בֵּיהּ דִּינָא כְּלַל מִקַּדְמַת דְּנָא, וְהַשְׁתָּא אִתְכְּלִיל מַיָּ"א בְּאֶשָׁ"א. וְאַבְרָהָם לָא הֲוָה שְׁלִים עַד הַשְׁתָּא דְּאִתְעַטַּר לְמֶעְבַּד דִּינָא וּלְאַתְקָנָא לֵיהּ בְּאַתְרֵיהּ.

אֶלָּא אֶת אַבְרָהָם, וַדַּאי שָׁרְצָה לְהִכָּלֵל עִם דִּין, שֶׁהֲרֵי אַבְרָהָם לֹא הָיָה בּוֹ דִּין כְּלָל מִקֹּדֶם לָכֵן, וְכָאן נִכְלְלוּ מַיִ"ם עִם אֵ"שׁ, וְאַבְרָהָם לֹא הָיָה שָׁלֵם עַד עַכְשָׁו, שֶׁהִתְעַטֵּר לַעֲשׂוֹת דִּין וּלְהַתְקִינוֹ בִּמְקוֹמוֹ.

וְכָל יוֹמוֹי לָא הֲוָה שְׁלִים עַד הַשְׁתָּא דְּאִתְכְּלִיל מַיָּ"א בְּאֶשָׁ"א וְאֶשָׁ"א בְּמַיָּ"א, וּבְגִין כָּךְ וֵהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא אֶת יִצְחָק, דְּאִזְמִין אַבְרָהָם לְאִתְכְּלָלָא בְּדִינָא, וְכַד עָבִיד דָּא, עָאל (קלג ב) אֶשָׁ"א בְּמַיָּ"א וְאִשְׁתְּלִים דָּא עִם דָּא. וְדָא עָבִיד דִּינָא לְאִתְכְּלָלָא דָּא בְּדָא. וּכְדֵין יֵצֶר הָרָע אָתָא לְקַטְרְגָא עֲלֵיהּ דְּאַבְרָהָם דְּלָא אִשְׁתְּלִים כְּדְקָא יְאוּת עַד דְּיַעֲבִיד דִּינָא בְּיִצְחָק. דְּיֵצֶר הָרָע אַחַר הַדְּבָרִים אִיהוּ וְאָתָא לְקַטְרְגָא.

וְכָל יָמָיו לֹא הָיָה שָׁלֵם עַד עַכְשָׁו שֶׁנִּכְלַל מַיִ"ם עִם אֵ"שׁ וְאֵ"שׁ עִם מַיִ"ם, וּמִשּׁוּם כָּךְ וֵהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא אֶת יִצְחָק, שֶׁהִזְמִין אַבְרָהָם לְהִכָּלֵל עִם דִּין. וּכְשֶׁעָשָׂה אֶת זֶה, נִכְנַס אֵ"שׁ עִם מַיִ"ם וְנִשְׁלַם זֶה עִם זֶה. וְזֶה עוֹשֶׂה הַדִּין לְהִכָּלֵל זֶה עִם זֶה. וְאָז יֵצֶר הָרָע בָּא לְקַטְרֵג עַל אַבְרָהָם שֶׁלֹּא הִשְׁתַּלֵּם כָּרָאוּי עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה דִּין בְּיִצְחָק. שֶׁיֵּצֶר הָרָע הוּא אַחַר הַדְּבָרִים וְהוּא בָּא לְקַטְרֵג.

וְתָא חֲזֵי רָזָא דְּמִלָּה, אַף עַל גַּב דְּקָאֲמַרְן דְּאַבְרָהָם כְּתִיב וְלֹא יִצְחָק, יִצְחָק נָמֵי אִתְכְּלִיל בֵּיהּ בְּהַאי קְרָא, רָזָא דִּכְתִיב וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. נִסָּה לְאַבְרָהָם לָא כְּתִיב אֶלָּא אֶת אַבְרָהָם אֶת דַּייְקָא וְדָא יִצְחָק. דְּהָא בְּהַהִיא שַׁעֲתָא בִּגְבוּרָ"ה תַּתְאָה שַׁרְיָא, כֵּיוָן דְּאִתְעַקַּד וְאִזְדַּמַּן בְּדִינָא עַל יָדָא דְּאַבְרָהָם כְּדְקָא יְאוּת, כְּדֵין אִתְעַטַּר בְּאַתְרֵיהּ בַּהֲדֵיהּ דְּאַבְרָהָם וְאִתְכְּלִילוּ אֶשָׁ"א בְּמַיָּ"א וְסָלִיקוּ לְעֵילָא, וּכְדֵין אִשְׁתַּכַּח מַחְלוֹקֶת כְּדְקָא יְאוּת מַיָּא בְּאֶשָׁא.

וּבֹא וּרְאֵה סוֹד הַדָּבָר. אַף עַל גַּב שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁכָּתוּב אַבְרָהָם וְלֹא יִצְחָק, גַּם יִצְחָק נִכְלַל בַּפָּסוּק הַזֶּה סוֹד הַכָּתוּב וֵהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. לֹא כָתוּב נִסָּה לְאַבְרָהָם, אֶלָּא אֶת אַבְרָהָם, אֶת דַּוְקָא, וְזֶה יִצְחָק. שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בַּגְּבוּרָ"ה הַתַּחְתּוֹנָה שׁוֹרֶה. כֵּיוָן שֶׁנֶּעֱקַד וְהִזְדַּמֵּן בְּדִין עַל יְדֵי אַבְרָהָם כָּרָאוּי, אָז הִתְעַטֵּר בִּמְקוֹמוֹ יַחַד עִם אַבְרָהָם וְנִכְלְלוּ אֵ"שׁ עִם מַיִ"ם וְעָלוּ לְמַעְלָה, וְאָז נִמְצְאָה מַחֲלֹקֶת כָּרָאוּי, מַיִם עִם אֵשׁ.

מַאן (עבד) חָמָא אַבָּא רַחֲמָנָא דְּאִתְעֲבִיד אַכְזָר. אֶלָּא בְּגִין לְאִשְׁתַּכָּחָא מַחְלוֹקֶת מַיָּא בְּאֶשָׁא וּלְאִתְעַטָּרָא בְּאַתְרַייהוּ (ד"א ל"ג כדקא יאות), עַד דְּאָתָא יַעֲקֹב וְאִתְתַּקַּן כֻּלָּא כְּדְקָא יְאוּת וְאִתְעֲבִידוּ תְּלָתָא אַבָּהָן שְׁלֵמִין וְאִתְתַּקָּנוּ עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי:

מִי [עשה] רָאָה אָב רַחְמָן שֶׁנַּעֲשָׂה אַכְזָר? אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתִּמָּצֵא מַחֲלֹקֶת מַיִם עִם אֵשׁ וּלְהִתְעַטֵּר בִּמְקוֹמָם [כראוי), עַד שֶׁבָּא יַעֲקֹב וְהַכֹּל הִתְתַּקֵּן כָּרָאוּי, וְנַעֲשׂוּ שְׁלֹשָׁה אָבוֹת שְׁלֵמִים וְנִתְקָנוּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

דף קכ.

וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בִּנְךָ. וְכִי הֵיאַךְ יָכִיל אַבְרָהָם דְּאִיהוּ סָבָא. אִי תֵּימָא בְּגִין דְּיִצְחָק לָא נָפִיק מֵרְשׁוּתֵיהּ כְּלָל, יָאוֹת, אֲבָל כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (במדבר כ) קַח אֶת אַהֲרֹן וְאֶת אֶלְעָזָר בְּנוֹ אֶלָּא

בְּגִין לְאַמְשָׁכָא לוֹן בְּמִלִּין וּלְאַדְבָּרָא לוֹן לְרֵעוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אוּף הָכָא קַח בְּמִלִּין. אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ הָא (דף קכ ע"א) אוּקְמוּהָ. וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמּוֹרִיָּה כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (שיר השירים ד) אֵלַךְ לִי אֶל הַר הַמּוֹר. לְאַתְקָנָא בְּאַתְרָא דְּיִתְחֲזֵי:

וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בִּנְךָ. וְכִי אֵיךְ יָכוֹל אַבְרָהָם שֶׁהוּא זָקֵן? אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם שֶׁיִּצְחָק לֹא יָצָא מֵרְשׁוּתוֹ כְּלָל - יָפֶה, אֲבָל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כ) קַח אֶת אַהֲרֹן וְאֶת אֶלְעָזָר בְּנוֹ, אֶלָּא כְּדֵי לְהַמְשִׁיכָם בְּדְבָרִים וּלְהַנְהִיגָם לִרְצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַף כָּאן קַח בְּדְבָרִים. אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ד) אֵלַךְ לִי אֶל הַר הַמּוֹר, לְתַקֵּן בַּמָּקוֹם שֶׁרָאוּי.

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂ"א אַבְרָהָ"ם אֶ"ת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחוֹק. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָא אוּקְמוּהָ, אֶלָּא כֵּיוָן דְּאִתְּמַר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים מַאי טַעְמָא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחוֹק. אֶלָּא בְּגִין דִּכְתִיב כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זֶרַע וְדָא הוּא יַעֲקֹב דְּנָפַק מִנֵּיהּ וְהַאי הוּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחוֹק כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (ירמיה לא) מֵרָחוֹק יְיָ נִרְאָה לִי.

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂ"א אַבְרָהָ"ם אֶ"ת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחֹק. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁאָמַר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים, מָה הַטַּעַם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחֹק? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְזֶהוּ יַעֲקֹב שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ, וְזֶהוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחֹק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא) מֵרָחוֹק ה' נִרְאָה לִי.

וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם. דָּא הוּא יַעֲקֹב דְּכְתִיב, (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם. אִסְתַּכַּל אַבְרָהָם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי דְּאִיהוּ דָּרְגָּא תְּלִיתָאָה וְחָמָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב דְּזַמִּין לְמֵיפַק מִנֵּיהּ. מֵרָחוֹק כְּמָה דְּאָמַרְן מֵרָחוֹק וְלָא לְזַמַּן קָרִיב.

וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם - זֶהוּ יַעֲקֹב, שֶׁכָּתוּב (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם. הִסְתַּכֵּל אַבְרָהָם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא הַדַּרְגָּה הַשְּׁלִישִׁית, וְרָאָה אֶת יַעֲקֹב שֶׁעָתִיד לָצֵאת מִמֶּנּוּ. מֵרָחוֹק, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ מֵרָחוֹק וְלֹא לִזְמַן קָרוֹב.

אָמַר לֵיהּ רִבִּי אֶלְעָזָר מַאי שְׁבָחָא אִיהוּ לְאַבְרָהָם כַּד אִסְתַּכַּל וְחָמָא דְּזַמִּין לְמֵיפַק מִנֵּיהּ יַעֲקֹב. דְּהָא כַּד אָזִיל לְמֵיעֲקַד לֵיהּ לְיִצְחָק, לָאו שְׁבָחָא כָּל כָּךְ אִיהוּ דִּילֵיהּ.

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, מַה שֶּׁבַח שֶׁל אַבְרָהָם כְּשֶׁהִסְתַּכֵּל וְרָאָה שֶׁעָתִיד לָצֵאת מִמֶּנּוּ יַעֲקֹב, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהָלַךְ לַעֲקֹד אֶת יִצְחָק אֵינוֹ שֶׁבַח כָּל כָּךְ שֶׁלּוֹ?

אָמַר לֵיהּ וַדַּאי (והא) חָמָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב דְּהָא מִקַּדְמַת דְּנָא יָדַע אַבְרָהָם חָכְמְתָא, וְאִסְתַּכַּל הַשְׁתָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי דְּאִיהוּ דַּרְגָּא תְּלִיתָאָה לְמֶעְבַּד שְׁלִימוּ וּכְדֵין חָמָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב דְּכְתִיב וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם. אֲבָל הַשְׁתָּא קַיְימָא לֵיהּ מִלָּה מֵרָחוֹק בְּגִין דְּאָזִיל לְמֵיעֲקַד לֵיהּ לְיִצְחָק וְלָא בָּעָא לְהַרְהֵר אַבַּתְרֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

אָמַר לוֹ, וַדַּאי [והרי] שָׁרָאָה אֶת יַעֲקֹב, שֶׁהֲרֵי מִקֹּדֶם לָכֵן יָדַע אַבְרָהָם אֶת הַחָכְמָה, וְהִסְתַּכֵּל עַכְשָׁו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהִיא דַּרְגָּה שְׁלִישִׁית לַעֲשׂוֹת שְׁלֵמוּת, וְאָז רָאָה אֶת יַעֲקֹב, שֶׁכְּתוּב וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם. אֲבָל עַכְשָׁו עָמַד לוֹ הַדִּבּוּר מֵרַחוֹק, מִשּׁוּם שֶׁהָלַךְ לַעֲקֹד אֶת יִצְחָק וְלֹא רָצָה לְהַרְהֵר אַחֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

מֵרָחוֹק חָמָא לֵיהּ גּוֹ אִסְפַּקְלַרְיָאה דְּלָא נָהֲרָא בְּלָחוֹדוֹי, וּבְגִין כָּךְ חָמָא לֵיהּ וְלָא אִתְגְּלֵי כֻּלָּא, דְּאִלּוּ אִסְפַּקְלַרְיָאה דְּנָהֲרָא הֲוָה שְׁכִיחַ עַל הַאי אִסְפַּקְלַרְיָאה דְּלָא נָהֲרָא אִתְקְיַּים עֲלֵיהּ אַבְרָהָם כְּדְקָא יָאוֹת, אֲבָל מֵרָחוֹק, בְּלָחוֹדוֹי הֲוָה, מֵרָחוֹק.

מֵרָחוֹק רָאָה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הָאִסְפַּקְלַרְיָה שֶׁלֹּא מְאִירָה בְּלָבַדָּהּ, וְלָכֵן רָאָה אוֹתוֹ וְלֹא הִתְגַּלָּה הַכֹּל. שֶׁאִלּוּ הָיְתָה מְצוּיָה הָאִסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה עַל הָאִסְפַּקְלַרְיָה שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, הִתְקַיֵּם עָלֶיהָ אַבְרָהָם כָּרָאוּי, אֲבָל מֵרָחוֹק בִּלְבַדּוֹ הָיָה. מֵרָחוֹק.

מַאי טַעְמָא אִסְתַּלַּק מֵהַאי מִלָּה אִסְפַּקְלַרְיָאה דְּנָהֲרָא בְּגִין דְּהַאי דַּרְגָּא דְּיַעֲקֹב הֲוָה. וּבְגִין דְּיַעֲקֹב עַד לָא אִתְיְלִיד לָא אִשְׁתַּכַּח הַשְׁתָּא עַל הַאי דַּרְגָּא. וְתוּ בְּגִין דִּיהֵךְ וְיִקַּבֵּל אַגְרָא.

וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחוֹק דָּא יַעֲקֹב כְּמָה דְּאִתְּמַר מֵרָחוֹק דְּלָא זָכָה בֵּיהּ. (ראייה בעינוי בהאי עלמא אלא מרחוק מגו האי דרגא דהא כד אתא יעקב הכא דאף על גב דאתו להההוא ראייה וחמא ליעקב, אמר אברהם ודאי קודשא בריך הוא ידע בגוונא אחרא דאתחזי, מיד ויבן שם אברהם את המזבח וגו'. מה כתיב לעילא ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי, הא אוקמוה. אבל מאי טעמא לא אתיב ליה (מדי)) מִיָּד. אֶלָּא בְּגִין דְּהָא אִסְתַּלַּק מֵרַחֲמֵי דְּאַבָּא עַל בְּרָא וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב הִנְּנִי בְנִי, הִנְּנִי דְּאִסְתַּלָּקוּ רַחֲמֵי וְאִתְהַפַּךְ לְדִינָא:

מָה הַטַּעַם הִסְתַּלְּקָה מֵהַדִּבּוּר הַזֶּה הָאִסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה? מִשּׁוּם שֶׁזּוֹ הָיְתָה דַּרְגָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּמִשּׁוּם שֶׁעֲדַיִן לֹא נוֹלַד יַעֲקֹב, לֹא נִמְצָא כָּאן עַל הַדַּרְגָּה הַזּוֹ. וְעוֹד, כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ וְיִקַּבֵּל שְׂכָר. וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחֹק - זֶה יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר מֵרָחוֹק, שֶׁלֹּא זָכָה בּוֹ. [ראיה בעיניו בעולם הזה, אלא מרחוק, מתוך הדרגה הזו, שהרי כשבא יעקב, אברהם היה מת והסתלק מהעולם, וירא את המקום מרחק, אבל לא בראיה אחרת). וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וְגוֹ'. רְמוּז [ראה] כָּאן, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁבָּאוּ לְאוֹתָהּ רְאִיָּה וְרָאָה אֶת יַעֲקֹב, אָמַר אַבְרָהָם, וַדַּאי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ בְּגָוְנָן אַחֵר שֶׁרָאוּי, מִיָּד וַיִּבֶן שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְגוֹ'. מַה כָּתוּב לְמַעְלָה? וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי. הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. אֲבָל מָה הַטַּעַם לֹא הֵשִׁיב לוֹ [דבר] מִיָּד? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי הִסְתַּלְּקוּ מֵרַחֲמִים שֶׁל אָב עַל בֵּן, וְלָכֵן כָּתוּב הִנְּנִי בְנִי, הִנְּנִי שֶׁהִסְתַּלְּקוּ הָרַחֲמִים וְהִתְהַפֵּךְ לְדִין.

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם, וְלָא כְּתִיב וַיֹּאמֶר אָבִיו, דְּהָא לָא קָאִים עֲלֵיהּ כְּאַבָּא אֶלָּא בַּעַל מַחְלוֹקֶת הֲוָה בֵּיהּ. אֱלֹהִים יִרְאֶה לוֹ הַשֶּׂה. יִרְאֶה לָנוּ מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי יִרְאֶה לוֹ. אֶלָּא אָמַר לֵיהּ אֱלֹהִים יִרְאֶה לוֹ לְגַרְמֵיהּ, כַּד אִיהוּ יִצְטָרִיךְ. אֲבָל הַשְׁתָּא בְּנִי וְלָא אִמְרָא. מִיָּד וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם, וְלֹא כָתוּב וַיֹּאמֶר אָבִיו, שֶׁהֲרֵי לֹא עָמַד עָלָיו כְּאָב, אֶלָּא בַּעַל מַחֲלֹקֶת הָיָה עִמּוֹ. אֱלֹהִים יִרְאֶה לוֹ הַשֶּׂה. הָיָה צָרִיךְ (לכתב) יִרְאֶה לָנוּ, מַה זֶּה יִרְאֶה לוֹ? אֶלָּא אָמַר לוֹ אֱלֹהִים יִרְאֶה לוֹ לְעַצְמוֹ כְּשֶׁהוּא יִצְטָרֵךְ, אֲבָל עַכְשָׁו בְּנִי, וְלֹא כֻּלָּשׁ. מִיָּד וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר (ישעיה לג) הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חוּצָה מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכָּיוּן. הֵן אֶרְאֶלָּם אִלֵּין מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי. צָעֲקוּ בְּהַהִיא שַׁעֲתָא וּבָעוּ לְקַיְּימָא עַל הַהִיא מִלָּה דִּכְתִיב, (בראשית טו) וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה. בְּגִין כָּךְ צָעֲקוּ חוּצָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה לג) הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חָצָה מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכָּיוּן. הֵן אֶרְאֶלָּם - אֵלּוּ מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים, צָעֲקוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְרָצוּ לַעֲמֹד עַל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁכָּתוּב (בראשית טו) וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה, לָכֵן צָעֲקוּ חָצָה.

מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם. אִלֵּין אִנּוּן מַלְאָכִין אֲחֶרָנִין דְּהַוּוּ זְמִינִין לְמֵיהַךְ קַמֵּיהּ דְּיַעֲקֹב וּבְגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב אַבְטַח לוֹן שְׁלִימוּ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דִּכְתִיב, (בראשית לב) וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים. וְאִלֵּין אִקְרוּן מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם, כֻּלְּהוּ בָּכוּ כַּד חָמוּ לֵיהּ לְאַבְרָהָם דְּעָקִיד לֵיהּ לְיִצְחָק, וְאִזְדַּעְזְעוּ עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי וְכֻלְּהוּ עֲלֵיהּ דְּיִצְחָק:

מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם - אֵלּוּ אוֹתָם מַלְאָכִים אֲחֵרִים שֶׁהָיוּ עֲתִידִים לִלְכֶת לִפְנֵי יַעֲקֹב, וּבִשְׁבִיל יַעֲקֹב הִבְטִיחַ לָהֶם שְׁלֵמוּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (שם לב) וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים. וְאֵלּוּ נִקְרְאוּ מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם, כֻּלָּם בָּכוּ כְּשֶׁרָאוּ אֶת אַבְרָהָם שֶׁעוֹקֵד אֶת יִצְחָק, וְהִזְדַּעְזְעוּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְכֻלָּם עַל יִצְחָק.

דף קכ:

וַיִּקְרָא אֵלָיו מַלְאַךְ יְיָ וְגוֹ', פְּסִיק טַעְמָא בְּגַוָּוהִי, דְּלָאו אַבְרָהָם בַּתְרָאָה כְּקַדְמָאָה. בַּתְרָאָה (דף קכ ע"ב) שְׁלִים (נשא קלח א) קַדְמָאָה לָא שְׁלִים. כְּגַוְונָא דָא שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל, בַּתְרָאָה שְׁלִים, קַדְמָאָה לָא שְׁלִים. בַּתְרָאָה נָבִיא, קַדְמָאָה לָא נָבִיא. אֲבָל מֹשֶׁה מֹשֶׁה, לָא פְּסִיק, בְּגִין דְּמִיּוֹמָא דְּאִתְיְילִיד לָא אַעְדֵּי מִנֵּיהּ שְׁכִינְתָּא. אַבְרָהָם אַבְרָהָם. רַבִּי חִיָּיא אָמַר בְּגִין לְאַתְעָרָא לֵיהּ בְּרוּחָא אָחֳרָא בְּעוֹבָדָא אָחֳרָא בְּלִבָּא אָחֳרָא.

וַיִּקְרָא אֵלָיו מַלְאַךְ ה' וְגוֹ'. מַפְסִיק טַעַם בֵּינֵיהֶם, שֶׁאֵין אַבְרָהָם הָאַחֲרוֹן כָּרִאשׁוֹן. הָאַחֲרוֹן שָׁלֵם, הָרִאשׁוֹן לֹא שָׁלֵם. כְּמוֹ זֶה שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל - הָאַחֲרוֹן שָׁלֵם, הָרִאשׁוֹן לֹא שָׁלֵם. הָאַחֲרוֹן נָבִיא, הָרִאשׁוֹן לֹא נָבִיא. אֲבָל בְּמֹשֶׁה מֹשֶׁה אֵין הֶפְסֵק טַעַם, מִשּׁוּם שֶׁמִּיּוֹם שֶׁנּוֹלַד לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה. אַבְרָהָם אַבְרָהָם. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, כְּדֵי לְעוֹרְרוֹ לְרוּחַ אַחֶרֶת, בְּמַעֲשֶׂה אַחֵר, בְּלֵב אַחֵר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר אִתְבְּרִיר יִצְחָק וְאִסְתַּלִּיק בִּרְעוּתָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּרֵיחָא דִּקְטוֹרֶת בּוֹסְמִין דְּקָרְבִין כָּהֲנַיָּיא קַמֵּיהּ, תְּרֵין זִמְנִין בְּיוֹמָא וְאִשְׁתְּלִים קָרְבָּנָא. דְּהָא צַעֲרָא דְּאַבְרָהָם הֲוָה בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְמַר לֵיהּ אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנַּעַר וְאַל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה. חָשִׁיב דְּקָרְבָּנֵיהּ לָא אִשְׁתְּלִים וּלְמַגְנָא עָבַד וְסַדַּר כֹּלָּא וּבָנָה מִזְבֵּחַ. מִיָּד.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, נִבְחַר יִצְחָק וְהִתְעַלָּה בְּרָצוֹן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּרֵיחַ קְטֹרֶת הַבְּשָׂמִים שֶׁמַּקְרִיבִים הַכֹּהֲנִים לְפָנָיו פַּעֲמַיִם בַּיּוֹם וְנִשְׁלָם הַקָּרְבָּן. שֶׁהֲרֵי צַעֲרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה בְּשָׁעָה שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנַּעַר וְאַל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה, חָשַׁב שֶׁקָּרְבָּנוֹ לֹא נִשְׁלַם וּלְחָנָּם עָשָׂה וְסִדֵּר הַכֹּל וּבָנָה מִזְבֵּחַ. מִיָּד:

וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר וגו' הָא תְּנִינָן הוּא אַיִל דְּאִתְבָּרֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הֲוָה, וּבֶן שְׁנָתוֹ הָיָה כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (במדבר ז) כֶּבֶשׂ אֶחָד בֶּן שְׁנָתוֹ וְהָכִי אִצְטְרִיךְ (נ"א ואת אמרת בין השמשות. ותו והא יצחק לא הוה בעלמא, אלא אתפקיד וכו') (והא יצחק לא הוה בעלמא) וְאַתְּ אֲמַרְתְּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. אֶלָּא אִתְפַּקַּד חֵילָא לְאִזְדַּמְּנָא הַהוּא אִימְרָא בְּשַׁעֲתָא דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַבְרָהָם. כְּמָה דְּכָל אִנּוּן מִלִּין דְּהֲווּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אִתְמַנָּא חֵילָא לְאִזְדַּמְּנָא הַהוּא מִלָּה (לההוא זמנא) בְּשַׁעֲתָא דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ. הָכִי נָמֵי הַאי אַיִל דְּאִתְקְרִיב תְּחוֹתֵיהּ דְּיִצְחָק.

וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר וגו'. הֲרֵי שְׁנִינוּ, הוּא הָאַיִל שֶׁנִּבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיָה, וּבֶן שְׁנָתוֹ הָיָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ז) כֶּבֶשׂ אֶחָד בֶּן שְׁנָתוֹ, וְכָךְ צָרִיךְ. [ואתה אמרת בין השמשות, ועוד, והרי יצחק לא היה בעולם, אלא נפקד וכו'] [והרי יצחק לא היה בעולם] וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁנִּבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת? אֶלָּא נִפְקַד כֹּחַ שֶׁיְּזַמֵּן אוֹתוֹ הָאַיִל בְּשָׁעָה שֶׁהִצְטָרֵךְ אוֹתוֹ אַבְרָהָם. כְּמוֹ שֶׁכָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, הִתְמַנָּה כֹּחַ שֶׁיְּזַדְּמֵן אוֹתוֹ דָּבָר [לזמן ההוא] בְּשָׁעָה שֶׁצָּרִיךְ אוֹתוֹ. כָּךְ גַּם הָאַיִל הַזֶּה שֶׁהֻקְרַב תַּחַת יִצְחָק.

פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה סג) בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם וְגו'. תָּא חֲזֵי, בְּכָל צָרָתָם דְּיִשְׂרָאֵל כַּד אִזְדַּמַּן לוֹן עָאקָן, כְּתִיב לֹא בְּאֶל"ף וּקְרֵי בְּוֹא"ו, בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עִמְּהוֹן בְּעָקוֹ. לֹא בְּאֶל"ף, אֲתַר עִלָּאָה יַתִּיר, אַף עַל גַּב דְּלָאו בַּהֲהוּא אֲתַר רוּגְזָא וְעָקוֹ, לְהָתָם לְעֵילָּא מָטָא עַקְתָא דְּיִשְׂרָאֵל. לֹא בְּאֶל"ף כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים ק) הוּא עָשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ. כְּתִיב בְּאֶל"ף וּקְרֵי בְּוֹא"ו.

פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה סג) בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם וְגו'. בֹּא רְאֵה, בְּכָל צָרָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמִּזְדַּמְּנוֹת לָהֶם צָרוֹת, כָּתוּב לֹא בְּאֶל"ף וְקוֹרְאִים בָּוֹא"ו, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמָּם בַּצָּרָה. לֹא בְּאֶל"ף מָקוֹם יוֹתֵר עֶלְיוֹן, אַף עַל גַּב שֶׁאֵין בְּאוֹתוֹ מָקוֹם רֹגֶז וְצָרָה, לְשָׁם לְמַעְלָה מַגִּיעָה צָרָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. לֹא בְּאֶל"ף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ק) הוּא עָשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ. כָּתוּב בְּאֶל"ף וְקוֹרְאִים בָּוֹא"ו.

וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם. וְהָא אִיהוּ עִמְּהוֹן בְּהַהוּא עָקוֹ, וְאַתְּ אֲמַרְתְּ הוֹשִׁיעָם. אֶלָּא מוֹשִׁיעָם לֹא כְּתִיב, אֶלָּא הוֹשִׁיעָם מִקַּדְמַת דְּנָא דְּאִיהוּ זַמִּין בְּהַהוּא עָקוֹ לְמִסְבַּל עִמְּהוֹן. תָּא חֲזֵי, בְּכָל זִמְנָא דְּיִשְׂרָאֵל אִנּוּן בְּגָלוּתָא, שְׁכִינְתָּא עִמְּהוֹן בְּגָלוּתָא, וְהָא אוּקְמוּהָ, דִּכְתִיב (דברים ל) וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחַמְךָ וגו'.

וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם, וַהֲרֵי הוּא עִמָּם בְּאוֹתָהּ צָרָה, וְאַתָּה אוֹמֵר הוֹשִׁיעָם? אֶלָּא לֹא כָּתוּב מוֹשִׁיעָם, אֶלָּא הוֹשִׁיעָם מִקֶּדֶם לָכֵן, שֶׁהוּא עָתִיד בְּאוֹתָהּ צָרָה לִסְבֹּל עִמָּם. בֹּא רְאֵה, בְּכָל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת - שְׁכִינָה עִמָּם בַּגָּלוּת, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁכָּתוּב (דברים ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחַמְךָ וְגו'.

דָּבָר אַחֵר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם, דָּא שְׁכִינְתָּא. דְּאִיהִי עִמְּהוֹן בְּגָלוּתָא וְאַתְּ אֲמַרְתְּ דְּאִיהוּ הוֹשִׁיעָם. אֶלָּא הָכִי הוּא וַדַּאי, דְּאִלֵּין אִנּוּן מִשְׁכְּנוֹתָיו דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגָלוּתָא, וּבְגִין

דְּשְׁכִינְתָּא עִמְּהוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַדְכַּר לוֹן לְאוֹטָבָא לוֹן וְלְאֶפָקָא לוֹן מִן גָּלוּתָא, דִּכְתִיב, (שמות ו) וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי בְּקַדְמֵיתָא, וּלְבָתַר וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי.

דְּבַר אַחַר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם - זוֹ שְׁכִינָה, שֶׁהִיא עִמָּם בַּגָּלוּת, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁהוּא הוֹשִׁיעָם? אֶלָּא כָּךְ זֶה בְּוַדַּאי, שֶׁאֵלֶּה הֵם מִשְׁכְּנוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּגָּלוּת. וּמִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה עִמָּהֶם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹכֵר אוֹתָם לְהֵיטִיב לָהֶם וּלְהוֹצִיאָם מֵהַגָּלוּת, שֶׁכָּתוּב (שמות ו) וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי, בַּהַתְחָלָה. וְאַחַר כָּךְ, וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי.

וְגַם רָאִיתִי. לְאַסְגָּאָה רְאִיָּה אֶחֱרָא דְּאִיהוּ קַדְמָאָה דְּכֹלָּא, וּכְתִיב, (שמות ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ דָּא שְׁכִינְתָּא. אֶת אַבְרָהָם לְאַבְרָהָם מִבָּעֵי לֵיהּ, אֶלָּא אֶת אַבְרָהָם דָּא הוּא חַבְרוּתָא וְזִוּוּגָא דִּילֵהּ בַּאֲבָהָן. אֶת אַבְרָהָם (במדבר קכ א) דָּא הוּא מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. אֶת יִצְחָק דָּא הוּא צָפוֹנִית מַעֲרָבִית. וְאֶת יַעֲקֹב דָּא הוּא זִוּוּגָא חָדָא, כְּלָלָא חָדָא, זִוּוּגָא שְׁלִים כְּדְקָא יָאוֹת.

וְגַם רָאִיתִי - לְרַבּוֹת רְאִיָּה אַחֶרֶת שֶׁהִיא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַכֹּל. וְכָתוּב (שם ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל בְּרִיתוֹ, זוֹ שְׁכִינָה. אֶת אַבְרָהָם? לְאַבְרָהָם הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב. אֶלָּא אֶת אַבְרָהָם זוֹ הַחֲבֵרוּת וְהַזִּוּוּג שֶׁלּוֹ עִם הָאָבוֹת. אֶת אַבְרָהָם - זֶהוּ מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. אֶת יִצְחָק - זֶהוּ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. וְאֶת יַעֲקֹב - זֶהוּ זִוּוּג אֶחָד, כְּלָל אֶחָד, זִוּוּג שָׁלֵם כָּרָאוּי.

כְּגַוְונָא דָּא אֶת הַשָּׁמַיִם דָּא הוּא כְּלָלָא מִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם. וְאֶת הָאָרֶץ דָּא מִדַּת יוֹם בְּלֵילָה כְּחָדָא. אוֹף הָכָא בְּכֻלְּהוּ אֶת, וּבְיַעֲקֹב וְאֶת, לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא זִוּוּגָא חָדָא דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין דְּכַר וְנוּקְבָא לְעָלְמִין. וְזִמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַכְרָזָא בְּכָל עָלְמָא וּלְאַשְׁמָעָא קָל דְּיֵימָא (ישעיה סג) וַיֹּאמֶר אַךְ עַמִּי הֵמָּה בָּנִים לֹא יְשַׁקֵּרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

(עד כאן פרשת וירא)

כְּמוֹ זֶה אֵת הַשָּׁמַיִם - זֶהוּ כְּלָל שֶׁל מִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם. וְאֵת הָאָרֶץ - זוֹ מִדַּת יוֹם בַּלַּיְלָה כְּאֶחָד. אַף כָּאן בְּכֻלָּם אֶת, וּבְיַעֲקֹב וְאֶת, שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל זִוּוּג אֶחָד שֶׁלֹּא נִפְרָדִים זָכָר וּנְקֵבָה לְעוֹלָמִים. וְעַתִּיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז בְּכָל הָעוֹלָם וּלְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁיֹּאמַר (ישעיה סג) וַיֹּאמֶר אַךְ עַמִּי הֵמָּה בָּנִים לֹא יְשַׁקֵּרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פרשת חיי שרה

דף קכא.

וַיְהִיו חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים, רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (יונה א) וַיִּשְׁאוּ אֶת יוֹנָה וַיְטִלֻהוּ אֶל הַיָּם וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזַּעְפּוֹ. הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא, מַאי טַעְמָא אַרְעִישַׁת יַמָּא עֲלֵיהּ דְּיוֹנָה, וְלָא אַרְעִישַׁת עֲלֵיהּ אַרְעָא, כֵּיוָן דְּהַוָה אָזִיל בְּגִין דְּלָא תִשְׁרֵי עֲלֵיהּ שְׁכִינְתָּא, יַמָּא (עלאה) אַמַּאי אָחִיד בֵּיהּ כַּד הֲוָה אָזִיל.

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (יונה א) וַיִּשְׁאוּ אֶת יוֹנָה וַיְטִלֻהוּ אֶל הַיָּם וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזַּעְפּוֹ. כְּאֵן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל מָה הַטַּעַם הִרְעִישׁ הַיָּם עַל יוֹנָה וְלֹא הִרְעִישָׁה הָאָרֶץ עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִשָּׂרֶה עָלָיו הַשְּׁכִינָה? לְמָה הַיָּם [העליון] הָיָה אוֹחֵז בּוֹ כְּשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ? אֶלָּא וַדַּאי מִלָּה בְּאַתְרֵיהּ הָוָה. יָם, תְּנַן יַם דְּמְיָא לְרָקִיעַ וְרָקִיעַ לְכִסֵּא הַכָּבוֹד, וּבְגִין כָּךְ יַמָּא אָחִיד בֵּיהּ וְנָטַל לֵיהּ (בגין דהוה עריק) מְקַמֵּי יַמָּא עָרַק (נ"א ומקמי ימא ביה שרא יראה בדוכתיה), שַׁדַּי יַמָּא יְדָא בֵּיהּ בְּדוּכְתָּהָא (נ"א תשרי ידא בדוכתהא).

אֶלָּא וַדַּאי הָיָה הַדָּבָר בִּמְקוֹמוֹ. יָם שָׁנִינוּ, הַיָּם דּוֹמֶה לָרָקִיעַ, וְהָרָקִיעַ לְכִסֵּא הַכָּבוֹד, וּמְשׁוּם כָּךְ הַיָּם אָחֵז בּוֹ וְנָטַל אוֹתוֹ [משום שהיה בורח] בָּרַח מִלִּפְנֵי הַיָּם [נ"א: ומלפני הים בו שרתה יראה במקומו], זָרַק הַיָּם בּוֹ יָד בִּמְקוֹמוֹ [נ"א תשרה היד במקומה].

וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיְטִלֻהוּ אֶל הַיָּם. אוֹלִיפְנָא כַּד הֲווּ נָטְלֵי לֵיהּ וְטָבְעֵי יַרְכוֹי בְּיַמָּא, הֲוָה יַמָּא שָׁכִיךְ, זְקִפִין לֵיהּ, אִתְרְעִישׁ יַמָּא, כָּל מַה דְּטָבְעֵי לֵיהּ הָכִי אִשְׁתְּכִיךְ יַמָּא, עַד דְּאִיהוּ אָמַר שָׂאוּנִי וַהֲטִילוּנִי אֶל הַיָּם, מִיָּד וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיְטִלוּהוּ אֶל הַיָּם.

וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיְטִלֻהוּ אֶל הַיָּם. לְמַדְנוּ, כְּשֶׁהָיוּ נוֹטְלִים אוֹתוֹ וּמְטַבְּעִים אֶת יֶרֶכָיו בַּיָּם - הַיָּם הָיָה שׁוֹכֵךְ. מְרִימִים אוֹתוֹ - וְהַיָּם רוֹעֵשׁ. כָּל מַה שֶּׁמְּטַבְּעִים אוֹתוֹ - כָּךְ הָיָה הַיָּם שׁוֹכֵךְ. עַד שֶׁהוּא אָמַר שָׂאוּנִי וַהֲטִילֻנִי אֶל הַיָּם. מִיָּד וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיְטִלֻהוּ אֶל הַיָּם.

דף קכא:

כֵּיוָן דְּאִתְרְמֵי בַּיָּם פָּרְחָה מִנֵּיהּ נִשְׁמָתֵיהּ, וְסָלְקָא עַד כֻּרְסְיָא דְּמַלְכָּא, וְאִתְדָּנַת קַמֵּיהּ, וְאַהֲדָרַת לֵיהּ נִשְׁמָתֵיהּ, וְעָאל בְּפוּמָא דְּהַהוּא נוּנָא, וּמִית נוּנָא, לְבָתַר אִתְקַיְּים הַהוּא נוּנָא, וְאוּקְמוּהָ. (דף קכא ע"ב)

כֵּיוָן שֶׁנִּזְרַק בַּיָּם, פָּרְחָה מִמֶּנּוּ נִשְׁמָתוֹ, וְעָלְתָה עַד כִּסֵּא הַמֶּלֶךְ וְנִדּוֹנָה לְפָנָיו, וְחָזְרָה לוֹ נִשְׁמָתוֹ, וְנִכְנַס בְּפִי הַדָּג הַהוּא וּמֵת הַדָּג. לְאַחַר מִכֵּן הִתְקַיְּים אוֹתוֹ הַדָּג, וּפֵרְשׁוּהָ.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ סָלִיק בְּעַרְסֵיהּ כָּל לֵילְיָא וְלֵילְיָא, נִשְׁמָתֵיהּ נָפְקַת מִנֵּיהּ וְאִתְדָּנַת קַמֵּי בֵּי דִינָא דְמַלְכָּא, אִי זַכָּאָה לְאִתְקַיְּימָא, אִתְהַדְּרַת לְהַאי עַלְמָא.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם עוֹלֶה עַל מִטָּתוֹ בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה, נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ וְנִדּוֹנִית לִפְנֵי בֵּית הַדִּין שֶׁל הַמֶּלֶךְ. אִם זַכַּאי לְהִתְקַיֵּם - חוֹזֶרֶת לְעוֹלָם הַזֶּה.

וְדִינָא הוּא בְּתַרִּין גְּוונִין, דְּהָא לָא דַיְינִין לֵיהּ לְבַר נָשׁ עַל בִּישִׁין דְּאִיהוּ עָתִיד וְזִמִּין לְמֶעְבַּד דִּכְתִיב (בראשית כא) כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים וגו' בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם. וְלָא תֵּימָא דְּדָנִין לֵיהּ עַל טָבִין דְּעָבִיד לְחוּד, אֶלָּא לְאוֹטָבָא לֵיהּ עַל אִינּוּן טָבִין דְּהַשְׁתָּא כְּמָה דְּאִתְמַר, וְדָנִין לֵיהּ עַל זָכְיִין דְּאִיהוּ זַמִּין לְמֶעְבַּד, וּבְגִינַיְיהוּ אִשְׁתְּזִיב אַף עַל גַּב דְּאִיהוּ הַשְׁתָּא חַיָּיבָא. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד טִיבוּ עִם כָּל בְּרָיִין וְכָל אָרְחוֹי דְּאִיהוּ עָבִיד לְאוֹטָבָא לְכֹלָּא, וְלָא דָאִין לְבַר נָשׁ עַל בִּישִׁין דְּאִיהוּ זַמִּין לְמֶעְבַּד, וּבְגִין כָּךְ אִתְּדִן בַּר נָשׁ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

וְהַדִּין הוּא בִּשְׁנֵי גְוָנִים, שֶׁהֲרֵי אֵין דְּנִים אֶת הָאִישׁ עַל הָרָעוֹת שֶׁהוּא עָתִיד וּמְזֻמָּן לַעֲשׂוֹת, שֶׁכָּתוּב (בראשית כא) כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים וְגוֹ' בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם. וְלֹא תֹאמַר שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה לְחוּד, אֶלָּא לְהֵיטִיב לוֹ עַל אוֹתָם טוֹבוֹת שֶׁל עַכְשָׁו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְדָנִים אוֹתוֹ עַל זְכֻיּוֹת שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת, וּבְשָׁבִילָם הוּא נִצּוֹל, אַף עַל גַּב שֶׁהוּא כָּעֵת רָשָׁע. מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְכָל דַּרְכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה - לְהֵיטִיב לַכֹּל, וְלֹא דָן אֶת הָאָדָם עַל הָרָעוֹת שֶׁהוּא עָתִיד לַעֲשׂוֹת, וּמְשׁוּם כָּךְ נִדּוֹן הָאָדָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּאַטְלוּ לֵיהּ לְיוֹנָה בְּיַמָּא, מַה כְּתִיב, וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזַּעְפּוֹ. הַיָּם עֲלָאָה, מַאי וַיַּעֲמֹד, דְּקָאִים בְּקִיּוּמֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת, בַּעֲמִידָה אִיהוּ כַּד רוּגְזָא שָׁכִיךְ, בְּשַׁעְתָּא דְּדִינָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא, הַהוּא בֵּי דִינָא אִיהוּ כְּאִתְתָּא דְּמִתְעַבְּרָא, וְקַשְׁיָא לְאוֹלָדָא, וְכַד אוֹלִידַת שְׁכִיךְ רוּגְזָא. הָכִי נָמֵי כַּד דִּינָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא, לָא שָׁכִיךְ וְלָא נָח עַד דְּאִתְעֲבִיד דִּינָא בְּחַיָּיבַיָּא, כְּדֵין הוּא נָיְחָא דִילֵיהּ, לְמֵיקַם בְּדוּכְתָּא שְׁלִים, וּלְמֵיקַם בְּקִיּוּמֵיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (משלי יא) וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה. וְהָא אוֹקִימְנָא.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁהִטִּילוּ אֶת יוֹנָה לַיָּם מַה כָּתוּב? וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזַּעְפּוֹ. הַיָּם הָעֶלְיוֹן. מַה זֶּה וַיַּעֲמֹד? שֶׁעָמַד בְּקִיּוּמוֹ כָּרָאוּי. הוּא בַּעֲמִידָה כְּשֶׁהָרֻגֶז שׁוֹכֵךְ. בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּין שׁרוּי בָּעוֹלָם, אוֹתוֹ בֵּית הַדִּין הוּא כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת וּמַקְשָׁה לְלֶדֶת, וּכְשֶׁמּוֹלִידָה, שׁוֹכֵךְ הָרֻגֶז. כָּךְ גַּם כְּשֶׁהַדִּין שׁוֹרֶה בָּעוֹלָם, לֹא שׁוֹכֵךְ וְלֹא נָח עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַדִּין בָּרְשָׁעִים, וְאָז הוּא הַמְּנוּחָה שֶׁלּוֹ, לַעֲמֹד בְּמָקוֹם שָׁלֵם וְלַעֲמֹד בְּקִיּוּמוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי יא) וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה. וְזֶה בֵּאַרְנוּ.

בַּאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה. וְהָכְתִיב (יחזקאל יח) הֶחָפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת רָשָׁע וְהָא לֵית נַיְיחָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּד אִתְעֲבִיד דִּינָא בְּרַשִּׁעַיָּיא. אֶלָּא כָּאן קוֹדֶם דְּאִשְׁתְּלִים קִיסְטָא, כָּאן לְבָתַר דְּאִשְׁתְּלִים קִיסְטָא (אית ליה נייחא):

בַּאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה. וַהֲרֵי כָּתוּב (יחזקאל יח) הֶחָפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת רָשָׁע? וַהֲרֵי אֵין נַחַת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנַּעֲשָׂה דִּין בָּרְשָׁעִים? ! אֶלָּא כָּאן קֹדֶם שֶׁנִּשְׁלְמָה הַסְּאָה - וְכָאן אַחַר שֶׁנִּשְׁלְמָה הַסְּאָה [יש לו נחת].

חסרה תוספתא

וַיְהִיו חַיֵּי שָׂרָה. גּוּף הַמִּשְׁנָה, אָנוּ קְרוֹבִים הָיִינוּ, שָׁמַעְנוּ קוֹל מִתְהַפֵּךְ מִמַּעְלָה לְמַטָּה מִתְפַּשֵּׁט בָּעוֹלָם, קוֹל מְשַׁבֵּר הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים חֲזָקִים, רוּחוֹת חֲזָקוֹת עוֹלוֹת. אָזְנֵינוּ פְּתוּחוֹת. הָיָה אוֹמֵר בְּמַסָּעָיו, אָקִיץ בְּקוֹץ הַיְשֵׁנִים הַדּוֹמְמִים. שֵׁנָה בְּחוֹרֵיהֶם (בעיניהם), עוֹמְדִים עַל עָמְדָם. הַמֶּלֶךְ שֶׁמְּדַבֵּר, [ולא עברו, נמצאו] שׁוֹמְרֵי הַשְּׁעָרִים, שִׁלְטוֹן שֶׁל חַיָּלוֹת רַבִּים עוֹמֵד עַל עָמְדוֹ. כֻּלָּם לֹא מַרְגִּישִׁים וְלֹא יוֹדְעִים שֶׁהַסֵּפֶר פָּתוּחַ וּבֵשֶׂם נִכְתָּבִים, וְדוּמָה עוֹמֵד וְנוֹטֵל בְּחֶשְׁבּוֹן, וְשׁוֹכְנֵי עֲפָר שְׁבִים לַחוּץ, וְקָרֵב טוב לְהַמְּנוֹת בָּהֶם, אֵינָם חוֹשְׁקִים בְּגִלְגּוּל וְהִפּוּךְ. נוֹפְלִים וְלֹא עוֹמְדִים, נִמְחִים הַחַיָּבִים מִסִּפְרוֹ שֶׁל דּוּמָה, מִי יְבַקֵּשׁ אוֹתָם וּמִי יֵשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹנוֹתֵיהֶם. אוֹי לָהֶם! אוֹי לְחַיֵּיהֶם! אוֹי לְרָגְשׁוֹת שֶׁלָּהֶם [לנפשותם] ! בְּשִׁבִילָם נֶאֱמַר (תהלים סט) יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים וְגוֹ'.

דף קכב.

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה. מַאי שְׁנָא הָכָא שָׂרָה דִּכְתִיב מִיתָתָהּ בְּאוֹרַיְיתָא מִכָּל נְשֵׁי דְעַלְמָא דְּלָא כְּתִיב הָכִי מִיתָתְהוֹן בְּאוֹרַיְיתָא. אָמַר רַבִּי חִיָּיא וְלָאו, וְהָכְתִיב (בראשית לה) וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקָּבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה. וּכְתִיב, (במדבר כ) וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וְגוֹ'. וּכְתִיב, (בראשית לה) וַתָּמָת דְּבוֹרָה (דף קכב ע"א) מֵינָקֶת רִבְקָה. וּכְתִיב, (בראשית לח) וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה.

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה. מַה שׁוֹנֶה כָּאן שֶׁכְּתוּבָה מִיתָתָהּ בַּתּוֹרָה מִכָּל נְשׁוֹת הָעוֹלָם שֶׁלֹּא כְתוּבָה כָּךְ מִיתָתָן בַּתּוֹרָה? אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וְלֹא!? וְהִנֵּה כָּתוּב (בראשית לה) וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקָּבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה, וְכָתוּב (במדבר כ) וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וְגוֹ', וְכָתוּב (בראשית לה) וַתָּמָת דְּבוֹרָה מֵינֶקֶת רִבְקָה, וְכָתוּב (בראשית לח) וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּכֻלְּהוּ לָא כְּתִיב כְּמָה דִכְתִיב בְּשָׂרָה דְּאִתְּמַר וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה. דְּהָא בְּכֻלְּהוּ לָא אִתְּמְנוּן יוֹמִין וּשְׁנִין כְּמוֹ לְשָׂרָה. בְּכֻלְּהוּ לָא כְּתִיב פְּרִשָׁתָא חָדָא בִּלְחוּדָהָא כְּמוֹ לְשָׂרָה. אֶלָּא רָזָא אִיהוּ בְּגִין הַהוּא דַּרְגָּא דְּכָל יוֹמִין וּשְׁנִין דְּבַר נָשׁ בֵּיהּ תַּלְיָין (דדא היא ה"א בתראה).

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּכֻלָּם לֹא כָתוּב כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשָׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה. שֶׁהֲרֵי בְּכֻלָּם לֹא נִמְנוּ יָמִים וְשָׁנִים כְּמוֹ לְשָׂרָה, וּבְכֻלָּם לֹא כָתוּב פָּרָשָׁה אַחַת לְבַדָּהּ כְּמוֹ לְשָׂרָה. אֶלָּא סוֹד הוּא, מְשׁוּם אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁכָּל הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים שֶׁל אָדָם תְּלוּיִים בָּהּ [שזו היא ה"א האחרונה].

פְּתַח וְאָמַר, (קהלת ה) וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הִיא מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד. וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הִיא וַדַּאי דְּהָא מִתַּמָּן נָפְקִין רוּחִין וְנִשְׁמָתִין וְתוֹעַלְתָּא לְעַלְמָא. מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד, מַאן מֶלֶךְ דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְשָׂדֶה נֶעֱבָד כַּד אִיהוּ (עז ב אתתקן כדקא יאות. ומלך, דא, מלך עלאה דאתחבר לשדה כד איהו נעבד. מאן שדה, דא שדה אשר ברכו יי. דכתיב, (בראשית כז)) כְּרִיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְיָ. דְּכַד אִיהוּ (אתעבד) נֶעֱבַד וְאִתְתַּקַּן בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ כְּדְקָא יָאוֹת, כְּדֵין מֶלֶךְ עִלָּאָה אִתְחַבַּר עִמֵּיהּ.

פְּתַח וְאָמַר, (קהלת ה) וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הִיא מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד. וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הִיא וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם יוֹצְאוֹת הָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת וְתוֹעֶלֶת לָעוֹלָם. מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד, מִי הַמֶּלֶךְ? זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. לְשָׂדֶה נֶעֱבָד, כְּשֶׁהוּא נִתְקָן כָּרָאוּי. וּמֶלֶךְ זֶה הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן שֶׁמִּתְחַבֵּר לַשָּׂדֶה כְּשֶׁהוּא נֶעֱבָד. מִי הַשָּׂדֶה? זֶה הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה', שֶׁכָּתוּב (בראשית כז) כְּרִיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'. שֶׁכְּשֶׁהוּא [נעשה] נֶעֱבָד וְנִתְקָן בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ כָּרָאוּי, אָז הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן מִתְחַבֵּר עִמּוֹ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד. כַּמָּה גַּוְונֵי רָזִין עִלָּאִין הָכָא. מֶלֶךְ. דָּא (עזב) שְׁכִינְתָּא דְּלָא שָׁרְיָא בְּבֵיתָא לְאִתְתַּקָּנָא בָּהּ אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּאִתְנְסִיב בַּר נָשׁ וְאִזְדַּוּוג בְּאִנְתְּתֵיהּ לְאוֹלָדָא וּלְמֶעְבַּד אִיבִּין, וְאִיהִי אֲפִיקַת נִשְׁמָתִין לְאַשְׁרָאָה בָּהּ, וּבְגִין כָּךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד וְלָא לְאֶחָרָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מָלֵךְ לְשָׁדֶה נֶעֱבָד - כַּמָּה גְוָנִים סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים כָּאן. מָלֵךְ - זוֹ הַשְׁכִּינָה שֶׁאֵין שׁוֹרֶה בְּבֵית לְהִתְקַן בָּהּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁנִּשָּׂא אָדָם וּמְזַדְּוֵג עִם אִשְׁתּוֹ לְהוֹלִיד וְלַעֲשׂוֹת פֵּרוֹת, וְהִיא מוֹצִיאָה נְשָׁמוֹת לְהַשְׁרוֹת בָּהּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ לְשָׁדֶה נֶעֱבָד וְלֹא לְאַחֵר.

דף קכב:

דָּבָר אַחֵר מָלֵךְ דָּא אִשָּׁה יִרְאַת יְיָ כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (משלי לא) אִשָּׁה יִרְאַת יְיָ הִיא תִתְהַלָּל. לְשָׁדֶה נֶעֱבָד דָּא אִשָּׁה זָרָה כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (משלי ז) לִשְׁמָרְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה. בְּגִין דְּאִית שָׂדֶה וְאִית שָׂדֶה. אִית שָׂדֶה דְּכָל בִּרְכָאן וְקִדּוּשִׁין בֵּיהּ שַׁרְיָין כְּמָה דְאַתְּ אָמַר כְּרֶיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְיָ. וְאִית שָׂדֶה דְּכָל חִירוּב וּמְסָאֲבוּ וְשִׁיצָאָה וְקָטוֹלִין וּקְרָבִין בֵּיהּ שָׁרְיָין. וְהַאי מָלֵךְ זִמְנִין דְּאִיהוּ נֶעֱבָד לְהַאי שָׂדֶה דִּכְתִיב, (משלי ל) תַּחַת שָׁלֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ (דף קכב ע"ב) וְגוֹ', תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ וְגוֹ' וְשִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִירְתָּהּ. וְהַאי מָלֵךְ אִתְכַּסְיָא נְהוֹרֵיהּ וְאִתְחַשָּׁךְ עַד דְּאִתְדַּבְּקִי וְאִתְחַבַּר לְעֵילָא.

דָּבָר אַחֵר, מָלֵךְ - זוֹ אִשָּׁה יִרְאַת ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי לא) אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל. לִשְׂדֶה נֶעֱבָד - זוֹ אִשָּׁה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ז) לִשְׁמָרְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה. מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ שָׂדֶה וְיֵשׁ שָׂדֶה. יֵשׁ שָׂדֶה שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת וְהַקִּדֻּשׁוֹת בּוֹ שׁוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה', וְיֵשׁ שָׂדֶה שֶׁכָּל חֻרְבָּן וְטֻמְאָה וְכִלְיוֹן וְהֶרֶג וּקְרֵבוֹת שְׁרוּיִים בּוֹ, וְהַמֶּלֶךְ הַזֶּה לִפְעָמִים שֶׁהוּא נֶעֱבָד לַשָּׂדֶה הַזּוֹ, שֶׁכָּתוּב (שם ל) תַּחַת שָׁלֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ וְגוֹ' תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ וְגוֹ' וְשִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ. וְהַמֶּלֶךְ הַזֶּה מִתְכַּסֶּה אוֹרוֹ וְנֶחְשָׁךְ עַד שֶׁנִּטְהָר וּמִתְחַבֵּר לְמַעְלָה.

וּבְגִין כָּךְ שָׂעִיר דְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ, בְּגִין דְּאִתְפְּרַשׁ הַהוּא שָׂדֶה מִמַּלְכָּא קַדִּישָׁא וְלָא שַׁרְיָין בְּהַאי שָׂדֶה בִּרְכָאן מֵהַאי מָלֵךְ. וְכַד אִיהוּ נֶעֱבָד לְהַאי שָׂדֶה כְּדֵין כְּתִיב, (דברים כב) כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ וְגוֹ'. כִּי בַשָּׂדֶה כְּמָה דְאִתְּמַר.

וּמִשּׁוּם כָּךְ הַשָּׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, מִשּׁוּם שֶׁנִּפְרַד הַשָּׂדֶה הַהוּא מִן הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְלֹא שׁוֹרוֹת בַּשָּׂדֶה הַזּוֹ בְּרָכוֹת מִן הַמֶּלֶךְ הַזֶּה. וּכְשֶׁהוּא נֶעֱבָד לַשָּׂדֶה הַזּוֹ, אָז כָּתוּב (דברים כב) כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ וְגוֹ'. כִּי בַשָּׂדֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, אָתַת חַוָּה לְעַלְמָא אִתְדַּבְּקַת בְּהַאי חִוְיָא וְאַטְיֵל בָּהּ זוּהֲמָא. וְגָרְמָא מוֹתָא לְעַלְמָא וּלְבַעֲלָהּ. אָתַת שָׂרָה וְנָחֲתַת וְסָלְקַת וְלָא אִתְדַּבְּקַת בֵּיהּ כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (בראשית יג) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ. אָתָא נֹחַ לְעַלְמָא מַה כְּתִיב (בראשית ט) וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל וְגוֹ'.

בֹּא רְאֵה, בָּאָה חַוָּה לָעוֹלָם וְנִדְבְּקָה בַּנָּחָשׁ הַזֶּה, וְהִטִּיל בָּהּ זוֹהֲמָה, וְגָרְמָה מָוֶת לָעוֹלָם וּלְבַעְלָהּ. בָּאָה שָׂרָה וְיָרְדָה וְעָלְתָה וְלֹא נִדְבְּקָה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יג) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ. בָּא נֹחַ לָעוֹלָם, מַה כָּתוּב? (שם ט) וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל וְגוֹ'.

וּבְגִין דְּאַבְרָהָם וְשָׂרָה לָא אִתְדַּבָּקוּ בֵּיהּ, בְּגִין כָּךְ שָׂרָה זָכְתָה לְחַיִּין עִלָּאִין לָהּ וּלְבַעֲלָהּ וְלִבְנָהָא בַּתָרָאָה הֲדָא הוּא דִכְתִיב (ישעיה נא) הַבִּיטוּ אֶל צוּר חוֹצַבְתֶּם וְאֶל מַקֶּבֶת בּוֹר נוּקַרְתֶּם. וְעַל דָּא וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה דְּזָכְתָה בְּהוּ בְּכֻלְּהוּ, וְלָא כְּתִיב בְּכֻלְּהוּ נַשֵּׁי וַיִּהְיוּ חַיֵּי חַוָּה, וְכֵן בְּכֹלָּא, הֵיא אִתְדַּבְּקַת בַּחַיִּין, וְעַל דָּא דִּילָהּ הֲווּ חַיִּין:

וּמִשּׁוּם שֶׁאַבְרָהָם וְשָׂרָה לֹא נִדְבְּקוּ בּוֹ, מִשּׁוּם כָּךְ זָכְתָה לְחַיִּים עֶלְיוֹנִים לָהּ וּלְבַעְלָהּ וּלְבָנֶיהָ אַחֲרֶיהָ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נא) הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֻצַּבְתֶּם וְאֶל מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם. וְעַל כֵּן וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה, שֶׁזָּכְתָה בָּהֶם בְּכֻלָּם. וְלֹא כָתוּב בְּכָל הַנָּשִׁים וַיִּהְיוּ חַיֵּי חַוָּה, וְכֵן בְּכֻלָּם. הִיא נִדְבָּקָה בַּחַיִּים, וְעַל כֵּן שֶׁלָּהּ הָיוּ הַחַיִּים.

תּוֹסֶפְתָּא זַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּאַזְעִיר גַּרְמֵיהּ בְּהַאי עַלְמָא. כַּמָּה אִיהוּ רַב וְעִלָּאָה בְּהַהוּא עָלְמָא. וְהָכִי פְּתַח רַב מְתִיבְתָּא מַאן דְּאִיהוּ זְעֵיר אִיהוּ רַב.

אַשְׁרֵי מִי שֶׁמַּקְטִין אֶת עַצְמוֹ בָּעוֹלָם. כַּמָּה הוּא גָּדוֹל וְעֶלְיוֹן בָּעוֹלָם הַהוּא. וְכָךְ פָּתַח רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה: מִי שֶׁהוּא קָטָן - הוּא גָּדוֹל.

מַאן דְּאִיהוּ רַב אִיהוּ זְעֵיר. דִּכְתִיב וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה וְגוֹ' מַאי דְּאִיהוּ חוּשְׁבַּן רַב כְּתִיב בֵּיהּ שָׁנָה, זְעִירוּ דְּשָׁנִין חַד אַזְעִיר לֵיהּ. שֶׁבַע דְּאִיהוּ חוּשְׁבַּן זְעִיר אַסְגֵּי לֵיהּ וְרַבֵּי לֵיהּ דִּכְתִיב שָׁנִים.

מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל - הוּא קָטָן. שֶׁכָּתוּב וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה וְגוֹ'. מַאי שֶׁהוּא חֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל, כָּתוּב בּוֹ שָׁנָה. קָטָן הַשָּׁנִים אֶחָד הִקְטִין אוֹתוֹ. שֶׁבַע שֶׁהוּא חֶשְׁבּוֹן קָטָן, הִגְדִּיל אוֹתוֹ וְרִבָּה אוֹתוֹ, שֶׁכָּתוּב שָׁנִים.

תָּא חֲזֵי, דְּלָא רַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלָּא לְדַאֲזְעִיר, וְלֹא אַזְעִיר אֶלָּא לְדַרְבֵּי. זַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּאַזְעִיר גַּרְמֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא, כַּמָּה אִיהוּ רַב בְּעִלּוּיָא לְהַהוּא עָלְמָא. עַד כָּאן. מַאן דְּפָסַק יִתְפַּסַּק. מַאן דְּקַצַּר יִתְקַצַּר. מַאן דְּקַצַּר יִתְאָרַךְ. רְצוֹנוֹ לוֹמַר מַאן דְּפָסַק מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא עַל מִלִּין בְּטֵלִין יִתְפַּסְקוּן חַיָּוהִי מֵהַאי עָלְמָא וְדִינֵיהּ קַיְימָא בְּהַהוּא עָלְמָא. מַאן דְּקַצַּר אֲמַן וְלֹא מַאֲרִיךְ גּוֹ נַיְיחָא יִתְקַצַּר מֵחַיִּין דְּהַאי עָלְמָא. מַאן דְּאָמַר אֶחָד אִצְטְרִיךְ לְחָטְפָא אֶלֶ"ף וּלְקַצַּר קַרְנָא דִּילֵיהּ וְלֹא יְעַכֵּב בְּהַאי אוֹת כְּלָל, וּמַאן דְּיַעֲבִיד דָּא יִתְאָרְכוּן חַיָּיו. (אלו הם חדושים שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי בישיבה של מעלה), (עד כאן התוספתא השייך לדף קכב ע"ב)

בֹּא רְאֵה שֶׁאֵינוֹ מְגַדֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא לְמִי שֶׁמַּקְטִין, וְלֹא מַקְטִין אֶלָּא לַמִּתְגַּדֵּל. אַשְׁרֵי הוּא מִי שֶׁמַּקְטִין אֶת עַצְמוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, כַּה הוּא גָּדוֹל בְּעִלּוּי לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם. עַד כָּאן. מִי שֶׁפָּסַק יִפָּסֵק. מִי שֶׁקִּצֵּר יִתְקַצֵּר. מִי שֶׁקִּצֵּר יִתְאָרֵךְ. רְצוֹנוֹ לוֹמַר, מִי שֶׁפּוֹסֵק בְּדִבְרֵי תוֹרָה עַל דְּבָרִים בְּטֵלִים - יִפָּסְקוּ חַיָּיו מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, וְדִינוֹ קַיָּם בָּעוֹלָם הַהוּא. מִי שֶׁמְּקַצֵּר בְּאֱמֶן וְלֹא מַאֲרִיךְ תּוֹךְ מְנוּחָה - יִתְקַצֵּר מֵהַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְדִינוֹ קַיָּם בָּעוֹלָם הַהוּא. מִי שֶׁמְּקַצֵּר בְּאֶמֶן וְלֹא מַאֲרִיךְ תּוֹךְ מְנוּחָה - יִתְקַצֵּר מֵהַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. מִי שֶׁאוֹמֵר אֶחָד, צָרִיךְ לַחְטֹף הָאֶלֶ"ף וּלְקַצֵּר אֶת הַקְּרִיאָה שֶׁלָּהּ, וְלֹא יְתַעֵכֵּב בְּאוֹת הַזּוֹ כְּלָל, וּמִי שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת זֶה יִתְאָרְכוּ יָמָיו. [אלו החדושים שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי בישיבה של מעלה,] ע"כ התוספתא

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה. אִינּוּן חַיִּין כֻּלְּהוּ לְעֵילָא, מֵאָה שָׁנָה לְעֵילָא. וְעֶשְׂרִים שָׁנָה לְעֵילָא, וְשֶׁבַע שָׁנִים לְעֵילָא, כֻּלְּהוּ הֲווּ כְּדְקָא יְאוֹת.

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה. אוֹתָם הַחַיִּים כֻּלָּם לְמַעְלָה. מֵאָה שָׁנָה לְמַעְלָה, וְעֶשְׂרִים שָׁנָה לְמַעְלָה, וְשֶׁבַע שָׁנִים לְמַעְלָה, כֻּלָּם הָיוּ כְּרָאוּי.

דף קכג.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן (דף קכג ע"א) תָּא חֲזֵי רָזָא דְמִלָּה, מַאי שְׁנָא בְּכֻלְּהוּ דְּאָמַר שָׁנָה שָׁנָה, וּבְאִינּוּן שֶׁבַע דְּאָמַר שָׁנִים. דִּכְתִיב מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וּלְבָתַר שֶׁבַע שָׁנִים. אֶלָּא כֹּלָּא חָד. מֵאָה שָׁנָה כְּלָלָא דְכֹלָּא (נ"א כלא כחדא ברזא דמאה ברכאן בכל יומא. וכן עשרים שנה דאתכליל עלאה סתימא דכל סתימין, ובגין כך כתיב שנה רזא דיחודא). קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִתְכְּלִיל מֵאֲתַר עִלָּאָה סְתִימָא דְכָל סְתִימִין בְּמֵאָה בְּרָזָא דְמֵאָה בִּרְכָאן דְּכָל יוֹמָא, וְכֵן עֶשְׂרִים שָׁנָה, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב שָׁנָה רָזָא דְיִחוּדָא דְּלָא אִתְפְּרַשׁ (צא ב) מַהֲשָׁבָה וְיוֹבְלָא לְעָלְמִין.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה אֶת סוֹד הַדָּבָר, מַה שּׁוֹנָה בְּכֻלָּם שֶׁאָמַר שָׁנָה שָׁנָה, וּבְאוֹתָם שֶׁבַע אָמַר שָׁנִים, שֶׁכָּתוּב מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְאַחַר כָּךְ שֶׁבַע שָׁנִים? אֶלָּא הַכֹּל אֶחָד. מֵאָה שָׁנָה - הַכְּלָל שֶׁל הַכֹּל [נ"א: הכל כאחד בסוד של מאה ברכות בכל יום, וכן עשרים שנה, שנכלל העליון, הנסתר של כל הנסתרים, ומשום כך כתוב שנה, הסוד של היחוד]. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנִּכְלָל מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן, הַנִּסְתָּר שֶׁל כָּל הַנִּסְתָּרִים בְּמֵאָה, בְּסוֹד שֶׁל מֵאָה בְּרָכוֹת שֶׁל כָּל יוֹם, וְכֵן עֶשְׂרִים שָׁנָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב שָׁנָה, סוֹד הַיִּחוּד, שֶׁלֹּא נִפְרָדִים הַמַּחֲשָׁבָה וְהַיּוֹבֵל לְעוֹלָמִים.

שֶׁבַע שָׁנִים אִלֵּין אִתְפָּרְשָׁן וְנָפְקָאן מִכְּלָלָא סְתִימָאָה דִלְעֵילָא. וְאַף עַל גַּב דְּכֹלָּא יְחוּדָא חָדָא, אֲבָל מִתְפָּרְשָׁן בְּדִינָא וְרַחֲמֵי בְּכַמָּה סִטְרִין וְאוֹרְחִין מַה דְּלָא הֲוֵי הָכִי לְעֵילָא. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב שָׁנָה רָזָא דְיִחוּדָא דְּלָא אִתְפְּרַשׁ לְעָלְמִין. שֶׁבַע שָׁנִים אִלֵּין אִתְפָּרְשָׁאן בְּדִינָא וְרַחֲמֵי בְּכַמָּה סִטְרִין וְאוֹרְחִין מַה דְּלָא הֲוֵי הָכִי לְעֵילָא. וּבְגִין כָּךְ בְּאִלֵּין שֶׁבַע שָׁנִים כְּתִיב בָּהוּ שָׁנִים וְלָא שָׁנָה, וְכֻלְּהוּ אִקְרוּן חַיִּים. וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה, דְּהֲווּ מַמָּשׁ דְּאִתְבְּרִיאוּ וְאִתְקַיְּימוּ לְעֵילָא.

שֶׁבַע הַשָּׁנִים הַלָּלוּ הִתְפָּרְדוּ וְיָצְאוּ מִכְּלַל הַנִּסְתָּר שֶׁלְּמַעְלָה. וְאַף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל יִחוּד אֶחָד, אֲבָל נִפְרָדִים בְּדִין וְרַחֲמִים בְּכַמָּה צְדָדִים וּדְרָכִים מַה שֶּׁלֹּא הָיָה כָּךְ לְמַעְלָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב שָׁנָה, סוֹד הַיִּחוּד שֶׁלֹּא נִפְרָד לְעוֹלָמִים. שֶׁבַע הַשָּׁנִים הַלָּלוּ נִפְרָדִים בְּדִין וְרַחֲמִים בְּכַמָּה צְדָדִים וּדְרָכִים מַה שֶּׁאֵין כֵּן לְמַעְלָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ בְּשֶׁבַע הַשָּׁנִים הַלָּלוּ כָּתוּב בָּהֶם שָׁנִים וְלֹא שָׁנָה. וְכֻלָּם נִקְרָאִים חַיִּים. וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה, שֶׁהָיוּ מַמָּשׁ, שֶׁנִּבְרְאוּ וְהִתְקַיְּמוּ לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא הָא אוּקְמוּהָ דְּהָא כַּד אִתְעַקַּד יִצְחָק בַּר תְּלָתִין וְשֶׁבַע שָׁנִים הֲוָה, וְכֵיוָן דְּאִתְעַקַּד יִצְחָק מִיתַת שָׂרָה, דִּכְתִיב וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ. מֵאַיִן בָּא, מֵהַר הַמּוֹרִיָּה בָּא מִלְּמֶעְלָה לֵיהּ לְיִצְחָק, וְאִינּוּן תְּלָתִין וְשֶׁבַע שְׁנִין מִיּוֹמָא דְּאִתְיְלִיד יִצְחָק עַד שַׁעְתָּא דְּאִתְעַקַּד אִינּוּן הֲווּ חַיֵּי שָׂרָה וַדַּאי כְּחוּשְׁבַּן וַיִּהְיוּ בְּגִימַטְרִיָּא תְּלָתִין וּשְׁבַע שְׁנִין הֲווּ כְּמָה דְּאִתְמָר מִדְּאִתְיְלִיד יִצְחָק עַד דְּאִתְעַקַּד.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הִנֵּה פִּרְשׁוּהָ, שֶׁהֲרֵי כַּאֲשֶׁר נֶעֱקַד יִצְחָק, הוּא הָיָה בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים, וְכֵיוָן שֶׁנֶּעֱקַד, מֵתָה שָׂרָה, שֶׁכָּתוּב וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ. מֵאַיִן בָּא? מֵהַר הַמֹּרִיָּה בָּא, מִלַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק. וְאוֹתָם שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק וְעַד הַשָּׁעָה שֶׁנֶּעֱקַד, הֵם הָיוּ חַיֵּי שָׂרָה. וַדַּאי כְּחֶשְׁבּוֹן וַיִּהְיוּ בְּגִימַטְרִיָּא שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים הָיוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִשֶּׁנּוֹלַד יִצְחָק וְעַד שֶׁנֶּעֱקַד.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (תהלים צח) מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיְיָ שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּא, דְּפָרוֹת אֲמָרוּהָ. כְּמָה דִכְתִיב, (שמואל א ו) וַיְשַׁרְנָה הַפָּרוֹת בַּדֶּרֶךְ. מַאי וַיְשַׁרְנָה, דְּהַוּוּ אָמְרֵי שִׁירְתָא חַדְתָּא. וּמַאי שִׁירָה אָמְרוּ. מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיְיָ שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (תהלים צח) מִזְמוֹר שִׁירוּ לַה' שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ. הַפְּסוּק הַזֶּה בֶּאֱרוּהוּ הַחֲבֵרִים שֶׁהַפָּרוֹת אָמְרוּ אוֹתוֹ, כַּכָּתוּב (שמואל א ו) וַיְשַׁרְנָה הַפָּרוֹת בַּדֶּרֶךְ, שֶׁהָיוּ אוֹמְרוֹת שִׁירָה חֲדָשָׁה. וְאֵיזוֹ שִׁירָה הֵן אָמְרוּ? מִזְמוֹר שִׁירוּ לַה' שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה.

דף קכג:

הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא, דְּכָל מַה דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעַלְמָא כֻּלְּהוּ אָמְרִי תּוּשְׁבְּחָן וְשִׁירָתָא קַמֵּיהּ בֵּין לְעֵילָּא בֵּין לְתַתָּא, וְאִי תֵּימָא דְּאִינְהוּ מְגַרְמַיְיהוּ (ד"א ל"ג הוו) אָמְרֵי שִׁירָתָא דָּא, הָכִי הוּא וַדַּאי דְּרָזָא עִלָּאָה אִיהוּ, אֶבָל הַנֵּי, אֲרוֹנָא הֲוָה עַל גַּבַּיְיהוּ, וְכֵיוָן דַּאֲרוֹנָא אִשְׁתְּקִיל עֲלַיְיהוּ וְשַׁוְיוּהָ לְעֵילָּא אִינּוּן שְׁרִירוּ (נ"א לא שכיבו מ) שִׁירָתָא, דְּהָא כֵּיוָן דְּאִתְנְטִיל מִנַּיְיהוּ אֲרוֹנָא הֲווּ גָּעָאן כְּאוֹרַח שְׁאָר פָּרוֹת דְּעַלְמָא וְלָא אָמְרוּ שִׁירָתָא. וַדַּאי אֲרוֹנָא (דף קכג ע"ב) דְּעַל גַּבַּיְיהוּ עָבִיד לוֹן לְזַמְּרָא.

כָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, שֶׁכָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָם, כֻּלָּם אוֹמְרִים שִׁירָה וְתִשְׁבָּחוֹת לְפָנָיו, בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֵם מֵעַצְמָם [ד"א היו] אוֹמְרִים אֶת הַשִּׁירָה הַזּוֹ - כָּךְ זֶה וַדַּאי! שֶׁזֶּהוּ סוֹד עֶלְיוֹן. אֲבָל אֵלּוּ, הָאָרוֹן הָיָה עַל גַּבָּן. וְכֵיוָן שֶׁהָאָרוֹן נִשְׂקָל עֲלֵיהֶם וְשָׂמוּהוּ לְמַעְלָה, הֵן שָׁרוּ [נ"א: לא שכבו] שִׁירָה, שֶׁהֲרֵי כֵּיוָן שֶׁנִּנְטַל מֵהֶן הָאָרוֹן, הָיוּ גּוֹעוֹת כְּדֶרֶךְ שְׁאָר הַפָּרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם וְלֹא אָמְרוּ שִׁירָה. וַדַּאי שֶׁהָאָרוֹן שֶׁעַל גַּבָּן עָשָׂה אוֹתָן לְזַמֵּר.

מִזְמוֹר. הָא אוֹקִימְנָא, וְאִתְּמַר בְּכֹלָּא כְּתִיב מִזְמוֹר לְדָוִד אוֹ לְדָוִד מִזְמוֹר. וְהָכָא לָא אָמַר דָּוִד כְּלָל. אֶלָּא מִזְמוֹר דְּרוּחַ קוֹדְשָׁא זַמִּין לְזַמָּרָא לֵיהּ לְזִמְנָא דְּיוֹקִים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא. וּכְדֵין שִׁירוּ לַיְיָ שִׁיר חָדָשׁ, כְּדֵין אִיהוּ חָדָשׁ, דְּהָא שִׁירָתָא כְּהַאי לָא אִתְּמַר מִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא.

מִזְמוֹר, הֲרֵי בֵּאַרְנוּ, וְנִתְבָּאֵר, וּבְכֹל כָּתוּב מִזְמוֹר לְדָוִד אוֹ לְדָוִד מִזְמוֹר, וְכָאן לֹא אָמַר דָּוִד כְּלָל. אֶלָּא מִזְמוֹר, שֶׁעֲתִידָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לְזַמֵּר אוֹתוֹ בִּזְמַן שֶׁיָּקִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הֶעָפָר, וְאָז שִׁירוּ לַה' שִׁיר חָדָשׁ. אָז הוּא חָדָשׁ. שֶׁהֲרֵי שִׁירָה כָּזוֹ לֹא נֶאֱמְרָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם.

תּוֹסֶפְתָּא רִבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אָזִיל לְמֵיחֲמֵי לְרִבִּי חִיָּיא, אֲמַר לֵיהּ לֵימָא מַר אִי שְׁמַע הַאי פַּרְשָׁתָא הֵיךְ אֲמְרוּ מָארֵי מַתְנִיתָא בְּפֵרְשׁוּהָ בְּעַנְיֵינָא דִּנְשְׁמָתָא. אֲמַר זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא בְּעָלְמָא דְאָתֵי, דְּכָךְ הִיא אוֹרַיְיתָא בְּלִבְּהוֹן כְּמַבּוּעָא רַבָּא דְמַיָּא, דְּאַף עַל גַּב דְּמַסְתִּימִין לֵיהּ, מִסְגִּיאוּת מַיָּיא פָּתְחִי מַבּוּעִין דְּנָבְעִין לְכָל עֵיבַר.

רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה הָלַךְ לִרְאוֹת אֶת רַבִּי חִיָּיא. אָמַר לוֹ, יֹאמַר מַר אִם שָׁמַע אֶת הַפָּרָשָׁה הַזּוֹ, אֵיךְ אָמְרוּ בַּעֲלֵי הַבָּרַיְתָא שֶׁפֵּרְשׁוּהָ בְּעִנְיַן הַנְּשָׁמָה. אָמַר, אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּךְ הַתּוֹרָה הִיא בְּלִבָּם כְּמַעְיָן גָּדוֹל שֶׁל מַיִם, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁסּוֹתְמִים אוֹתוֹ - מֵרֹב הַמַּיִם פּוֹתְחִים מַעְיָנוֹת שֶׁנּוֹבְעִים לְכָל עֵבֶר.

תָּא שְׁמַע רַבִּי יוֹסֵי רְחִימָא אַתְּ, אֲנָא אֵימָא לָךְ בְּהַאי פַּרְשָׁתָא, לְעוֹלָם אֵין גּוּף הָאָדָם נִכְנָס בְּחֶשְׁבּוֹן הַצַּדִּיקִים עַל יַד דּוּמָה, עַד שֶׁתִּרָאֶה הַנְּשָׁמָה פְּנָקָס סִימָנָא שֶׁנּוֹתְנִין לָהּ הַכְּרוּבִים בַּגַּן עֵדֶן.

בֹּא תִּשְׁמַע, רַבִּי יוֹסֵי, אָהוּב אַתָּה. אֲנִי אֹמַר לְךָ בַּפָּרָשָׁה הַזּוֹ, לְעוֹלָם אֵין גּוּף הָאָדָם נִכְנָס בְּחֶשְׁבּוֹן הַצַּדִּיקִים עַל יַד דּוּמָה, עַד שֶׁתִּרְאֶה הַנְּשָׁמָה פִּנְקָס סִימָן שֶׁנּוֹתְנִים לָהּ הַכְּרוּבִים בְּגַן עֵדֶן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֲנָא שְׁמַעְנָא דְּהָא נְשָׁמְתָא בְּתַר דְּעַיְילַת תַּמָּן הִיא אָזְלַת לְסַלְקָא לְאַתְרָהּ לְעֵילָּא וְלָא לְמֵיחַת לְתַתָּא, אֲבָל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁתֵי עָלָהּ וּתְכָנֵס נַעֲשֵׂית אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס הַגּוּף עַל יַד דּוּמָה וּמַרְאָה לוֹ שֶׁרָאוּי הוּא לְקַבֵּל שָׂכָר אַרְבַּע מֵאוֹת עוֹלָמוֹת.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֲנִי שָׁמַעְתִּי שֶׁהִנֵּה הַנְּשָׁמָה, אַחַר שֶׁנִּכְנֶסֶת לְשָׁם, הִיא הוֹלֶכֶת לַעֲלוֹת לִמְקוֹמָהּ לְמַעְלָה, וְלֹא לָרֶדֶת לְמַטָּה. אֲבָל קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה וּתְכָנֵס, נַעֲשֵׂית אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס הַגּוּף עַל יַד דּוּמָה, וּמַרְאָה לוֹ שֶׁרָאוּי הוּא לְקַבֵּל שָׂכָר אַרְבַּע מֵאוֹת עוֹלָמוֹת.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא הָא רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, דְּהָא דּוּמָה יָדַע קוֹדֶם מִשּׁוּם דְּמַכְרִיזִי עֲלֵהּ בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן. אֲבָל אֲנָא כְּךָ שְׁמַעְתִּי - שֶׁבִּזְמַן שֶׁנּוֹתְנִים לָהּ פִּנְקָס, חוֹזֶרֶת עַל הַגּוּף לְהַכְנִיסוֹ בַּפֶּתַח שֶׁל הַצַּדִּיקִים עַל יְדֵי דּוּמָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אַךְ אִם אַתָּה לוּ שְׁמַעֲנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי. מַה זֶּה כֶּסֶף הַשָּׂדֶה? זֶה הַכִּסּוּף שֶׁל אַרְבַּע מֵאוֹת הָעוֹלָמוֹת שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ לִירֵאָה.

רַב יוֹסֵף כַּד הֲוָה שָׁמַע פָּרְשָׁתָא דָא מִמַּארֵיהוֹן דִּמְתִיבְתָּא, הֲוָה אָמַר, מַאן דְּאִיהוּ עַפְרָא מַאי קָא (ריקנא) זָכֵי לְהַאי. מַאן יְזָכֶּה וּמַאן יָקוּם הָדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר יְיָ וגו'.

כְּשֶׁרַב יוֹסֵף הָיָה שׁוֹמֵעַ הַפָּרָשָׁה הַזּוֹ מֵרַאשֵׁי הַיְשִׁיבָה, הָיָה אוֹמֵר: מִי שֶׁהוּא עָפָר, מַה הוּא [ריק] זוֹכֶה לָזֶה? מִי יְזָכֶּה וּמִי יָקוּם? זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי אַבָּא תָּא חֲזֵי מַאי דִּכְתִּיב וּיְשַׁמַּע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת הַכֶּסֶף, דָּא הוּא כְּסוּפָּא רַבְּתָא דְּאִינּוּן עִלְּמִין וְכִסּוּפִין. אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף, אַרְבַּע מֵאוֹת עוֹלְמוֹת וְהָנָאוֹת וְכִסּוּפִין. עוֹבֵר לְסוֹחֵר. רַב נַחְמָן אָמַר שֶׁיַּעֲבוֹר כָּל שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם וירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה וְאֵין מוֹחֶה בְּיָדוֹ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, בֹּא רְאֵה מָה שֶׁכָּתוּב, וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת הַכֶּסֶף. זֶהוּ הַכְּסוּף הַגָּדוֹל שֶׁהֵם עוֹלָמוֹת וְכִסּוּפִים. אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף - אַרְבַּע מֵאוֹת עוֹלָמוֹת וַהֲנָאוֹת וְכִסּוּפִים. עֹבֵר לַסּוֹחֵר - רַב נַחְמָן אָמַר, שֶׁיַּעֲבֹר כָּל שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם וירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, וְאֵין מוֹחֶה בְּיָדוֹ.

תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ, וְנִמְנָה עִם שְׁאָר הַצַּדִּיקִים בַּחֲבוּרָתָם מְפֻתָּקָא דְּמֶמָנָא עַל יְדוֹי דְּדוּמָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק הָכִי גְּמִירְנָא כָּל אִינּוּן דְּכְתִיבִין בִּידוֹי דְּדוּמָה וּמְמַנָּן עַל יְדוֹי יְקוּמוּן לְזִמְנָא דְּזִמִּין לְאַחֲיָא דְּיֵירֵי עַפְרָא. וַוי לְהוֹן לְרַשִּׁיעַיָּא דְּלָא כְּתִיבִין עַל יְדוֹי בְּפִתְקָא, שֶׁיֹּאבְדוּ בַּגֵּיהִנֹּם לְעָלְמִין, וְעַל דָּא נֶאֱמַר (דניאל יב) וּבָעֵת הַהִיא יִמָּלֵט עַמֶּךָ כָּל הַנִּמְצָא כָּתוּב בַּסֵּפֶר, (עד כאן תוספתא)

בֹּא רְאֵה מָה כְּתוּב, וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ. וְנִמְנָה עִם שְׁאָר הַצַּדִּיקִים בַּחֲבוּרָתָם מְפֻתָּק שֶׁל הַמְמֻנֶּה עַל יְדֵי דּוּמָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּךְ לְמַדְנוּ, כָּל אוֹתָם שֶׁכְּתוּבִים בִּידֵי דּוּמָה וּמְמֻנִּים עַל יָדוֹ, יָקוּמוּ לִזְמַן שֶׁעָתִיד לְהַחֲיוֹת שׁוֹכְנֵי עָפָר. אוֹי לָרְשָׁעִים שֶׁאֵינָם כְּתוּבִים עַל יָדוֹ בַּפֶּתֶק, שֶׁיֹּאבְדוּ בַּגֵּיהִנֹּם לְעוֹלָמִים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (דניאל יב) וּבָעֵת הַהִיא יִמָּלֵט עַמֶּךָ כָּל הַנִּמְצָא כָּתוּב בַּסֵּפֶר. עַד כאן תוספתא

אָמַר רַבִּי חִיָּיא כְּתִיב, (קהלת א) אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְהָכָא שִׁירָתָא דָּא אִיהִי חָדָשׁ וְאִיהִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, דְּהָא תְּחוֹת שִׁמְשָׁא לֶהֱוֵי. וּמַאי אִיהוּ דָּא סִיהֲרָא, וּכְדֵין הֲוֵי חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. מַאי טַעְמָא בְּגִין כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה. וּמַאן אִינּוּן נִפְלָאוֹת, הַאי דִּכְתִיב הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ. הוֹשִׁיעָה לוֹ. לְמַאן (דף קכד ע"א) לְהַהוּא דַּרְגָּא דְּאָמַר שִׁירָתָא דָּא, בְּגִין דְּבָהוּ אִסְתַּמִּיךְ בִּימִינָא וּבְשָׂמְאלָא. הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ, וַדַּאי לְהַהוּא דַּרְגָּא דְּהַאי מִזְמוֹר, אִיתְמַר בְּזִמְנָא דִּיקוּמוּן מֵתֵי עַלְמָא וְיִתְעָרוּן מֵעַפְרָא, כְּדֵין יְהֵא חָדָשׁ מַה דְּלָא אִתְעֲבִיד בְּהַאי עָלְמָא.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כְּתוּב (קהלת א) אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, וְכָאן שִׁירָה זוֹ הִיא חָדָשׁ, וְהִיא תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, שֶׁהֲרֵי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ הִיא, וּמִי הִיא? זוֹ הַלְּבָנָה. וְאָז יֵשׁ חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה. וּמִי הֵם הַנִּפְלָאוֹת? זֶה שֶׁכָּתוּב הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ. הוֹשִׁיעָה לוֹ, אֶת מִי? אֶת אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁאָמְרָה אֶת הַשִּׁירָה הַזּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁבָּהֶם נִסְמְכָה בְּיָמִין וּבִשְׂמֹאל. הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ, וַדַּאי לְאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁל הַמִּזְמוֹר הַזֶּה. מָתַי? בִּזְמַן שֶׁיְּקוּמוּ מֵתֵי עוֹלָם וְיִתְעוֹרְרוּ מִן הֶעָפָר, וְאָז יִהְיֶה חָדָשׁ מַה שֶּׁלֹּא נַעֲשָׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר בִּזְמָנָא דְּיֵיעֲבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נוּקְמִין בְּעָלְמָא בְּגִינַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, כְּדֵין יִתְאֲמַר שִׁירָתָא, דְּהָא לְבָתַר יִתְעָרוּן מֵעַפְרָא מֵתֵי עַלְמָא וְיִתְחַדַּשׁ עָלְמָא בְּקִיּוּם שְׁלִים דְּלָא לֶיהֱוֵי (כקדמיתא דשליט מותא בעלמא בגין דחויא) (נ"א כרת ומיתה בעלמא ויתעבר חויא מעלמא דגרים) גָּרִים מוֹתָא בְּעָלְמָא לְכֹלָּא וְאִסְתַּאַב עָלְמָא וְאִתְחַשִּׁיךְ אַנְפּוֹי.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, בְּזְמַן שֶׁיַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נְקָמוֹת בָּעוֹלָם בְּשִׁבְיל יִשְׂרָאֵל, אָז תֵּאָמֵר הַשִּׁירָה [הזו], שֶׁהֲרֵי אַחַר כָּךְ יִתְעוֹרְרוּ מִן הָעֵפֶר הַמֵּתִים שֶׁל הָעוֹלָם וְיִתְחַדֵּשׁ הָעוֹלָם בְּקִיּוּם שָׁלֵם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה [כבתחלה שהמות שולט בעולם, משום שהנחש] [נ"א: כרת ומיתה בעולם, ויעבר הנחש מהעולם שהוא גרם] גָּרַם מָוֶת בָּעוֹלָם לַכֹּל, וְנִטְמָא הָעוֹלָם וְנֶחְשְׁכוּ פָּנָיו.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (בראשית ג) וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה. מַאי וְאֵיבָה כְּדִכְתִיב (איוב ט) חֹלְפוּ עִם אֳנִיּוֹת אֵבֶה. דְּהָא כַּמָּה אַרְבִין שָׂטָאן גּוֹ יַמָּא רַבָּא, וְאִית אַרְבִין וּסְפִינָן מִתְפָּרְשָׁן דָּא מִן דָּא. וְאִינּוּן אַרְבִין דְּהַאי נָחָשׁ שָׁאט בְּגַוַּוויְיהוּ אִקְרוּן אֳנִיּוֹת אֵבָה.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (בראשית ג) וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה. מַה זֶּה וְאֵיבָה? כַּכָּתוּב (איוב ט) חֹלְפוּ עִם אֳנִיּוֹת אֵבֶה. שֶׁהִנֵּה כַּמָּה אֳנִיּוֹת וּסְפִינוֹת מְשׁוֹטְטוֹת בְּתוֹךְ הַיָּם הַגָּדוֹל, וְיֵשׁ אֳנִיּוֹת וּסְפִינוֹת נִפְרָדוֹת זוֹ מִזּוֹ. וְאוֹתָן הָאֳנִיּוֹת שֶׁהַנָּחָשׁ הַזֶּה שָׁט בְּתוֹכָן, נִקְרָאוֹת אֳנִיּוֹת אֵבָה.

בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה. דָּא אִשָּׁה יִרְאַת יְיָ. וּבֵין זַרְעֲךָ, אִלֵּין שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וּבֵין זַרְעָהּ, אִלֵּין יִשְׂרָאֵל. הוּא יִשּׁוּפְךָ רֹאשׁ, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּזַמִּין לְבַעֲרָא לֵיהּ מֵעָלְמָא דִּכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח. וּכְתִיב, (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ.

בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה - זוֹ אִשָּׁה יִרְאַת ה'. וּבֵין זַרְעֲךָ - אֵלּוּ שְׁאָר עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וּבֵין זַרְעָהּ - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁעָתִיד לְבַעֵר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כד) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח, וְכָתוּב (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ.

רֹאשׁ, דָּא לְזִמְנָא דְּאִתֵּי דְּיִתְעָרוּן מֵתַיָּא. דְּהָא כְּדֵין לֶהֱוֵי עָלְמָא רֹא"שׁ, דְּיִתְקַיְּים בָּרֹא"שׁ דְּאִיהוּ עָלְמָא עִלָּאָה. וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב. דָּא בְּהַאי עָלְמָא הַשְׁתָּא דְּאִיהוּ עָקֵב וְלָאו אִיהוּ בְּקִיּוּמָא וְהַהוּא חִוְיָא נָשִׁיךְ לְעָלְמָא וְאַחְשִׁיךְ אַנְפּוֹי בְּרֵיָין.

רֹאשׁ - זֶה לֶעָתִיד לָבֹא כְּשֶׁיִּתְעוֹרְרוּ הַמֵּתִים, שֶׁהֲרֵי אָז הָעוֹלָם יִהְיֶה רֹא"שׁ, שֶׁיִּתְקַיֵּם בָּרֹא"שׁ, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב - זֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה, כָּעֵת שֶׁהוּא עָקֵב וְאֵינוֹ בְּקִיּוּם, וְאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ נוֹשֵׁךְ אֶת הָעוֹלָם וּמַחְשִׁיךְ פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת.

תָּא חֲזֵי, יוֹמִין דְּבַר נָשׁ אִתְבְּרִיאוּ וְקָיְימוּ בְּאִינּוּן דַּרְגִּין עִלָּאִין, כְּיָון דִּמְסַיְּימוּ לְאִתְקַיְּימָא בְּאִינּוּן דַּרְגִּין דִּכְתִיב, (תהלים צ) יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְגוֹ', מִכָּאן וּלְהָלְאָה לֵית דַּרְגָּא לְאִתְקַיְּימָא. וּבְגִין כָּךְ וְרָהְבָּ"ם עָמָל וָאָוֶן. וְאִינּוּן כֻּלָּא הָווּ.

בֹּא רְאֵה, הַיָּמִים שֶׁל אָדָם נִבְרְאוּ וְעָמְדוּ בְּאוֹתָם הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּיְּמוּ לְהִתְקַיֵּם בְּאוֹתָן הַדְּרָגוֹת, שֶׁכָּתוּב (תהלים צ) יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְגוֹ'. מִכָּאן וְהָלְאָה אֵין דַּרְגָּה לְהִתְקַיֵּם, וּמִשּׁוּם כָּךְ וְרָהְבָּ"ם עָמָל וָאָוֶן, וְהֵם כֻּלָּא הָיוּ.

דף קכד:

אֲבָל אִינּוּן יוֹמִין דְּצַדִּיקַיָּא (דף קכד ע"ב) הֲווּ וְאִתְקַיְּימוּ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה. וְכֵן וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם. וְאִי תֵּימָא הָכִי נְמֵי כְּתִיב בְּיִשְׁמָעֵאל דִּכְתִיב, (בראשית כה) שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל. אֶלָּא בִּתְשׁוּבָה אַהֲדַר, וְעַל דָּא קְרֵי (ביומוי) וַיִּהְיוּ:

אֲבָל אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים הָיוּ וְהִתְקַיְּמוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה, וְכֵן וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם. וְאִם תֹּאמַר, כָּךְ גַּם כָּתוּב בְּיִשְׁמָעֵאל, שֶׁכָּתוּב (בראשית כה) שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל? אֶלָּא שֶׁחָזַר בִּתְשׁוּבָה, וְעַל כֵּן קָרָא בְּיָמָיו וַיִּהְיוּ.

וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע. רַבִּי אַבָּא אָמַר כְּגַוְונָא דָּא לָא הֲווּ בְּכָל נְשֵׁי עָלְמָא דְּהָא אִתְּמַר חוּשְׁבַּן יוֹמָהָא וּשְׁנָהָא וְקִיּוּמָהָא בְּעָלְמָא וְהַהוּא אֲתַר דְּאִתְקַבְּרַת בֵּיהּ. אֶלָּא לְאַחֲזָאָה דְּלָא הֲוָה כְּשָׂרָה בְּכָל נְשֵׁי עָלְמָא.

וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע. רַבִּי אַבָּא אָמַר, כְּמוֹ זֶה לֹא הָיוּ בְּכָל נְשׁוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר חֶשְׁבּוֹן יָמֶיהָ וּשְׁנוֹתֶיהָ וְקִיּוּמָהּ בָּעוֹלָם וְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ הִיא נִקְבְּרָה. אֶלָּא לְהַרְאוֹת שֶׁלֹּא הָיְתָה כְּמוֹ שָׂרָה בְּכָל נְשׁוֹת הָעוֹלָם.

וְאִי תֵּימָא הָא מִרְיָם דִּכְתִיב (במדבר כ) וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר שָׁם. בְּגִין לְאַחֲזָאָה סָרְחָנָא דְּיִשְׂרָאֵל קָא אָתָא, דְּהָא מַיָּא לָא אָזְלִי לְהוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּזְכוּתָא דְּמִרְיָם. אֲבָל לָא אִתְּמַר בְּמִיתָתָהּ כְּמָה דְּאִתְּמַר בְּשָׂרָה.

וְאִם תֹּאמַר הִנֵּה מִרְיָם, שֶׁכָּתוּב (במדבר כ) וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר שָׁם - זֶה בָּא לְהַרְאוֹת אֶת סִרְחוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי הַמַּיִם לֹא הָלְכוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּזְכוּת מִרְיָם. אֲבָל לֹא נֶאֱמַר בְּמִיתָתָהּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשָׂרָה.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (קהלת י) אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין וְשָׂרֶיךָ בָּעֵת יֹאכֵלוּ. הַאי קְרָא (צה ב) אוּקְמוּהּ חַבְרַיָּיא, אֲבָל אִית לָן לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ, דְּזַכְאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהֵב לוֹן אוֹרַיְיתָא לְמִנְדַּע כָּל אוֹרְחִין סְתִימִין וּלְאִתְנַלְיָיא לוֹן רָזִין עִלָּאִין וְהָא אִתְּמַר.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (קהלת י) אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים וְשָׂרֶיךָ בָּעֵת יֹאכֵלוּ. הַפָּסוּק הַזֶּה בַּאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים, אֲבָל יֵשׁ לָנוּ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, שֶׁאַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה לָדַעַת כָּל הַדְּרָכִים הַנִּסְתָּרוֹת וּלְגַלּוֹת לָהֶם סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים, וַהֲרֵי זֶה נִתְבָּאֵר.

אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ, דָּא אֶרֶץ הַחַיִּים, בְּגִין דְּמַלְכָּא דִּילֵהּ אַזְמִין לֵהּ כָּל בִּרְכָאן דְּאִתְבָּרְכָא מֵאֲבָהָן עִלָּאִין, רָזָא דְּוָא"ו דְּאִיהוּ קַיְימָא לְאַרְקָא עָלֵהּ בִּרְכָאן תְּדִיר, וְאִיהוּ בֶּן חוֹרִין בֶּן יוֹבֵלָא דְּאַפִּיק עַבְדִּין לְחֵירוּ, בְּרָא דְּעָלְמָא עִלָּאָה דְּאַפִּיק תְּדִיר כָּל חַיִּין וְכָל נְהִירוּ וְכָל מְשַׁח רְבוּת, וְכֹלָּא אָעִיד (נ"א אנגיד) הַאי בְּרָא בּוּכְרָא לְהַאי אֶרֶץ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (שמות ד) בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל, וּבְגִין כָּךְ אַשְׁ"רַיִךְ אָרֶץ.

אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ - זוֹ אֶרֶץ הַחַיִּים, מִשּׁוּם שֶׁהַמֶּלֶךְ שֶׁלָּהּ מְזֻמָּן לָהּ כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁהִתְבָּרְכָה מֵהָאָבוֹת הָעֶלְיוֹנִים, הַסּוֹד שֶׁל וָא"ו, שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהָרִיק עָלֶיהָ בְּרָכוֹת תָּמִיד, וְהוּא בֶּן חוֹרִים, בֶּן הַיּוֹבֵל שֶׁמּוֹצִיא אֶת הָעֲבָדִים

לְחֵרוּת, בֶּן הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁמוֹצִיא תָּמִיד אֶת כָּל הַחַיִּים וְכָל הָאוֹר וְכָל שֶׁמֶן מִשְׁחָה, וְהַכֹּל מַשְׁפִּיעַ הַבֵּן הַבְּכוֹר הַזֶּה לְאֶרֶץ הַזּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ד) בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל, וּמִשּׁוּם כָּךְ אַשְׁרֵי"ךָ אֶרֶץ.

וּמַה דְּאִתְּמַר אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נַעַר כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ, דְּהַאי אֶרֶץ תַּתָּאָה וְעַלְמָא תַּתָּאָה לָא יָנְקָא אֶלָּא מִגּוֹ שָׁלְטָנוּתָא (דעילא) דְּעָרְלָה. וְכֹלָּא מֵהַהוּא מַלְכָּא דְּאִקְרֵי נַעַר כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ. וַוי לְאַרְעָא דְּאִצְטְרִיךְ לְינָקָא הָכִי.

וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרוּהָ, שֶׁהָאָרֶץ הַתַּחְתּוֹנָה הַזּוֹ וְהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן לֹא יוֹנְקִים אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׁלְטוֹן [של מעלה] שֶׁל הָעָרְלָה, וְהַכֹּל מֵאוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּקְרָא נַעַר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרוּהָ - אוֹי לָאָרֶץ שֶׁצְּרִיכָה לִינֹק כָּךְ.

דף קכה.

תָּא חֲזֵי, הַאי נַעַר (דף קכה ע"א) לֵית לֵיהּ מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם בַּר כַּד נָטִיל בְּרָכָאן לְזִמְנִין יְדִיעָן, וְכָל זִמְנִין דְּאִתְּמְנָעוּ מִנֵּיהּ וְאִתְפְּגִים סִיהֲרָא וְאִתְחֲשָׁךְ וּבִרְכָאן אִתְמְנָעוּ מִנֵּיהּ, וַוי לְעַלְמָא דְּאִצְטְרִיךְ לִינָקָא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא. וְעוֹד בְּכַמָּה דִינִין אִתְּדָן הַאי עַלְמָא עַד לָא יָנְקָא מִנֵּיהּ, דְּכוֹלָּא בְּדִינָא אִתְקַיָּים וְאִתְעֲבַד וְאוּקְמוּהָ (הכי).

בֹּא רְאֵה, הַנַּעַר הַזֶּה אֵין לוֹ מֵעַצְמוֹ כְּלוּם, רַק כְּשֶׁנּוֹטֵל בְּרָכוֹת לְעִתִּים יְדוּעִים, וְכָל הַפְּעָמִים שֶׁנִּמְנְעוּ מִמֶּנּוּ, וְנִפְגָּמָה הַלְּבָנָה וְנֶחְשֶׁכֶת, וְהַבְּרָכוֹת נִמְנָעוֹת מִמֶּנּוּ. אוֹי לָעוֹלָם שֶׁצָּרִיךְ לִינֹק בַּשָּׁעָה הַזּוֹ. וְעוֹד, בְּכַמָּה דִינִים נִדּוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה טֶרֶם יוֹנֵק מִמֶּנּוּ, שֶׁהַכֹּל מִתְקַיֵּם בְּדִין וְנַעֲשָׂה, וְנִתְבָּאֵר [כך].

תָּא חֲזֵי, וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע. רָזָא אִיהוּ, בְּגִין דְּלָא הֲוָה מִיתָתָהּ עַל יְדָא דַּהֲהוּא נָחָשׁ עָקִימָאָה, וְלָא שָׁלַט בָּהּ כִּשְׁאָר בְּנֵי עָלְמָא דְּאִיהוּ שַׁלִּיט בְּהוּ. וְעַל יָדֵיהּ מֵתוּ בְּנֵי עָלְמָא מִיּוֹמָא דְּגָרִים לוֹן אָדָם בַּר משֶׁ"ה וְאַהֲר"ן וּמִרְיָ"ם דִּכְתִיב בְּהוּ עַל פִּי יְיָ. וּבְגִין יִקָּרָא דִּשְׁכִינְתָּא לָא כְּתִיב בְּמִרְיָם עַל פִּי יְיָ.

בֹּא רְאֵה, וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע - סוֹד הוּא, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיְתָה מִיתָתָהּ עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ עָקַלְתּוֹן, וְלֹא שָׁלַט בָּהּ כְּמוֹ שְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁשּׁוֹלֵט בָּהֶם, וְעַל יָדוֹ מֵתוּ בְּנֵי הָעוֹלָם מִיּוֹם שֶׁגָּרַם לָהֶם אָדָם, פָּרַט לְמשֶׁ"ה וְאַהֲר"ן וּמִרְיָ"ם, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם עַל פִּי ה'. וּמִשּׁוּם כְּבוֹד הַשְּׁכִינָה לֹא כָתוּב בְּמִרְיָם עַל פִּי ה'.

אֲבָל בְּשָׂרָה כְּתִיב בְּקִרְיַת אַרְבַּע, רָזָא דְּקִרְיַת אַרְבַּע בְּרָזָא עִלָּאָה, וְלָא עַל יְדָא אָחֳרָא. בְּקִרְיַת אַרְבַּע, וְלֹא בְּנָחָשׁ. בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן, דְּאִתְחַבַּר דָּוִד מַלְכָּא בַּאֲבָהָן, וְעַל דָּא לָא הֲוָה מִיתָתָהּ בִּידָא אָחֳרָא אֶלָּא בְּקִרְיַת אַרְבַּע.

אֲבָל בְּשָׂרָה כָּתוּב בְּקִרְיַת אַרְבַּע. הַסּוֹד שֶׁל קִרְיַת אַרְבַּע בְּסוֹד עֶלְיוֹן, וְלֹא עַל יְדֵי אַחֵר. בְּקִרְיַת אַרְבַּע, וְלֹא בְּנָחָשׁ. בְּקִרְיַת אַרְבַּע, הִיא חֶבְרוֹן. שֶׁהִתְחַבֵּר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עִם הָאָבוֹת, וְעַל כֵּן לֹא הָיְתָה מִיתָתָהּ בְּיַד אַחֵר אֶלָּא בְּקִרְיַת אַרְבַּע.

תָּא חֲזֵי, כַּד יוֹמִין דְּבַר נָשׁ אִתְקַיְּימוּ בְּדַרְגִּין עִלָּאִין, אִתְקָיְּים בַּר נָשׁ בְּעַלְמָא. כֵּיוָן דְּלָא אִתְקַיָּים בְּדַרְגִּין עִלָּאִין, נָפְקִי וְנָחֲתֵי לְתַתָּא עַד דִּקְרִיבוּ לְהַאי דַּרְגָּא דְּמוֹתָא שַׁרְיָא בֵּיהּ,

וּכְדֵין נָטִיל רְשׁוּ לְאַפֵּיק נִשְׁמָתָא וְטָאס עַלְמָא בְּזִמְנָא חָדָא וְנָטִיל נִשְׁמָתָא וְסָאִיב לֵיהּ לְגוּפָא וְאִשְׁתְּאַר מְסָאֲבָא. זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא דְּלָא אִסְתָּאֲבוּ וְלָא אִשְׁתְּאַר בְּהוּ מְסָאֲבוּתָא.

בֹּא רְאֵה, כַּאֲשֶׁר הַיָּמִים שֶׁל אָדָם הִתְקַיְּמוּ בִּדְרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, מִתְקַיְּם הָאָדָם בָּעוֹלָם. כֵּיוָן שֶׁלֹּא מִתְקַיְּם בַּדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, יוֹצְאִים וְיוֹרְדִים לְמַטָּה, עַד שֶׁקְּרֵבִים לַדְּרָגָה הַזּוֹ שֶׁבָּהּ שׁוֹרָה הַמָּוֶת. וְאָז נוֹטֶלֶת רְשׁוּת לְהוֹצִיא הַנְּשָׁמָה, וְטָסָה הָעוֹלָם בְּפַעַם אַחַת וְנוֹטֶלֶת הַנְּשָׁמָה, וּמְטַמֵּא אֶת הַגּוּף וְנִשְׁאָר טָמֵא. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ וְלֹא נִשְׁאֲרָה בָהֶם טֻמְאָה.

וְתָא חֲזֵי בְּאֶמְצָעוּת דְּרְקִיעָא אִתְקַטַּר חַד אוֹרְחָא קַסְטְרִירָא וְאִיהוּ חִוְיָא דְּרְקִיעָא דְּכָל כׇּכְבִין דַּקִּיקִין כֻּלְּהוּ קְטִירִין בֵּיהּ וְקַיְימֵי בֵּיהּ תְּלֵי תְּלֵין, וְאִינּוּן מְמַנָּן בְּסִתִירוּ (ס"א בסטירו) עוֹבָדֵי בְּנֵי עָלְמָא.

וּבֹא רְאֵה, בְּאֶמְצַע הָרָקִיעַ נִקְשָׁר דֶּרֶךְ אֶחָד מַבְהִיק, וְהוּא נָחָשׁ הָרָקִיעַ, שֶׁכָּל הַכּוֹכָבִים הַדַּקִּים כֻּלָּם קְשׁוּרִים בּוֹ וְעוֹמְדִים בּוֹ תְּלֵי תְּלֵים, וְהֵם מְמֻנִּים [בצד] עַל מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁבַּסֵּתֶר.

דף קכה:

כְּגַוְונָא דָא כַּמָּה חֲבִילֵי טָהִירִין נָפְקֵי לְעַלְמָא מֵהַאי חִוְיָא עִלָּאָה קַדְמָאָה דְּאִתְפַּתְּיָא בֵּיהּ אָדָם, וְכֻלְּהוּ מְמַנָּן בְּסִתִירוּ עוֹבָדֵי (דף קכה ע"ב) עַלְמָא, וּבְגִין כָּךְ אָתֵי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה, מְסַיְּיעִין לֵיהּ מִלְּעֵילָּא, וְסִיּוּעָא דְּמָארֵיהּ סַחֲרָא לֵיהּ וְאִסְתַּמַּר וְאִקְרֵי קָדוֹשׁ.

כְּדֻגְמַת זֶה כַּמָּה קְבוּצוֹת מַלְאֲכֵי דִּין יוֹצְאוֹת לָעוֹלָם מִזֶּה הַנָּחָשׁ הָעֶלְיוֹן הַקַּדְמוֹן שֶׁהִתְפַּתָּה בּוֹ אָדָם, וְכֻלָּם מְמֻנִּים בְּסֵתֶר מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם, וּמְשׁוּם כָּךְ, בָּא אָדָם לְהִטָּהֵר - מְסַיְּעִים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה, וְהַסִּיּוּעַ שֶׁל רַבּוֹ מַקִּיף אוֹתוֹ וְנִשְׁמָר וְנִקְרָא קָדוֹשׁ.

אָתֵי בַּר נָשׁ לְאִסְתָּאֲבָא, כַּמָּה חֲבִילִין טְהִירִין אִזְדַּמְּנוּ לֵיהּ. וְכֻלְּהוּ (סחרן) שַׁרְיָין בֵּיהּ וּמְסַחֲרִין לֵיהּ וּמְסָאֲבִין לֵיהּ וְאִקְרֵי טָמֵא, וְכֻלְּהוּ אָזְלֵי וּמַכְרְזֵי קַמֵּי, טָמֵא טָמֵא כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ויקרא יג) וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא. וְכֻלְּהוּ קְטִירִין בְּהַהוּא חִיוְיָא קַדְמָאָה וּסְתִירִין בְּכַמָּה עוֹבָדֵי עָלְמָא.

בָּא הָאָדָם לְהִטָּמֵא - כַּמָּה חֲבִילוֹת שֶׁל אוֹרוֹת מִזְדַּמְּנִים לוֹ, וְכֻלָּם [סובבים] שׁוֹרִים בּוֹ וּמְסוֹבְבִים אוֹתוֹ וּמְטַמְּאִים אוֹתוֹ, וְנִקְרָא טָמֵא. וְכֻלָּם הוֹלְכִים וּמַכְרִיזִים לְפָנָיו טָמֵא טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יג) וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא. וְכֻלָּם קְשׁוּרִים בְּאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי וְנִסְתָּרִים בְּכַמָּה מַעֲשִׂים שֶׁל הָעוֹלָם.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יוֹסֵי הֲווּ אָזְלֵי מִטְּבֶרְיָא לְלוּד. אָמַר רַבִּי יִצְחָק תְּוַוהֲנָא עַל הַהוּא רָשָׁע דְּבִלְעָם דְּכָל עוֹבָדּוֹי דְּהַהוּא רָשָׁע הֲווּ מִסְטְרָא דִּמְסָאֲבָא. וְהָכָא אוֹלִיפְנָא רָזָא חָדָא, דְּכָל זִינֵי נָחָשַׁיָּא דְּעַלְמָא כֻּלְּהוֹן מִתְקַטְּרָן וְנָפְקִין מֵהַהוּא נָחָשׁ קַדְמוֹנִי דְּאִיהוּ רוּחַ מְסָאֲבָא מְזוּהֲמָא, וּבְגִין כָּךְ כָּל חָרְשִׁין דְּעַלְמָא אִקְרוּן עַל שְׁמָא דָא נְחָשִׁים (ועקרבים) וְכֻלְּהוּ מֵהַאי סִטְרָא נָפְקִי. וּמַאן דְּאִתְמְשַׁךְ בְּהַאי, הָא אִסְתָּאַב.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ הוֹלְכִים מִטְּבֶרְיָא לְלוּד. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, תְּמַהֲנִי עַל אוֹתוֹ בְּלִעָם הָרָשָׁע, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי אוֹתוֹ הָרָשָׁע הָיוּ מִצַּד הַטֻּמְאָה, וְכָאן לְמַדְנוּ סוֹד אֶחָד - שֶׁכָּל מִינֵי נְחָשִׁים שֶׁל הָעוֹלָם, כֻּלָּם קְשׁוּרִים וְיוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, שֶׁהוּא רוּחַ טֻמְאָה מְזֹהֶמֶת. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּל הַכְּשָׁפִים שֶׁל הָעוֹלָם נִקְרָאִים בַּשֵּׁם הַזֶּה נְחָשִׁים [וּעקרבים], וְכֻלָּם יוֹצְאִים מִן הַצַּד הַזֶּה. וּמִי שֶׁנִּמְשָׁךְ לָזֶה, הִנֵּה הוּא נִטְמָא.

וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּבָעֵי לְאִסְתָּאֲבָא בְּגִין לְאַמְשָׁכָא עֲלֵיהּ הַהוּא סִטְרָא דְּרוּחַ מְסָאֲבָא. דְּהָא תְּנִינָן כְּגַוְונָא דְּאִתְעַר בַּר נָשׁ הָכִי נָמֵי אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ מִלְּעֵילָּא, אִי אִיהוּ אִתְעַר בְּסִטְרָא דִּקְדוּשָׁה אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ קְדוּשָׁה מִלְּעֵילָּא וְאִתְקַדַּשׁ. וְאִי אִיהוּ אִתְעַר בְּסִטְרָא דְּמִסְאֲבָא הָכִי אַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא וְאִסְתָּאַב. דְּהָא אִתְּמַר עַל מַה דְּתָנִינָן אִתַּי בַּר נָשׁ לְאִסְתָּאֲבָא מְסָאֲבִין לֵיהּ.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁרוֹצֶה לְהִטָּמֵא כְּדֵי לִמְשֹׁךְ עָלָיו אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁל רוּחַ טֻמְאָה. שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, כְּמוֹ שֶׁמְּעוֹרֵר הָאָדָם - כָּךְ גַּם מוֹשֵׁךְ עָלָיו מִלְמַעְלָה. אִם הוּא מְעוֹרֵר בְּצַד הַקְּדֻשָּׁה - מוֹשֵׁךְ עָלָיו קְדֻשָּׁה מִלְמַעְלָה וּמִתְקַדֵּשׁ. וְאִם הוּא מְעוֹרֵר בְּצַד הַטֻּמְאָה - כָּךְ מוֹשֵׁךְ עָלָיו רוּחַ הַטֻּמְאָה וְנִטְמָא. שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר עַל מַה שֶּׁשָּׁנִינוּ, בָּא אָדָם לְהִטָּמֵא - מְטַמְּאִים אוֹתוֹ.

בְּגִין כָּךְ הַהוּא רָשָׁע דְּבִלְעָם, בְּגִין לְאַמְשָׁכָא עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא מֵהַהוּא נָחָשׁ עִלָּאָה, הֲוָה אִסְתָּאַב בְּכָל לֵילְיָא בַּאֲתָנְיֵיהּ, וַהֲוָה עָבִיד עַמָּהּ עוֹבָדֵי אִישׁוּת בְּגִין לְאִסְתָּאֲבָא וּלְאַמְשָׁכָא עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא, וּכְדֵין עָבִיד חֶרְשׁוֹי וְעוֹבָדוֹי.

מִשּׁוּם כָּךְ אוֹתוֹ בִּלְעָם הָרָשָׁע, כְּדֵי לִמְשֹׁךְ עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה מֵאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הָעֶלְיוֹן, הָיָה נִטְמָא בְּכָל לַיְלָה עִם אֶתוֹנוֹ, וְהָיָה עוֹשֶׂה עִמָּהּ מַעֲשֵׂי אִישׁוּת כְּדֵי לְהִטָּמֵא וְלִמְשֹׁךְ עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה, וְאָז עָשָׂה כְּשָׁפָיו וּמַעֲשָׂיו.

דף קכו.

וְשֵׁירוּתָא דְּעוֹבָדוֹי הֲוֵי נָטִיל נָחָשׁ מֵאִינּוּן חִוְיִין וְקָטִיר לֵיהּ קַמֵּיהּ וּבָזַע (דף קכו ע"א) רֵישֵׁיהּ וְאַפֵּיק לִישָׁנֵיהּ וְנָטִיל עִשְׂבִּין יְדִיעָן וְאוֹקִיד כֻּלָּא וְעָבִיד מִנֵּיהּ קְטָרְתָּא חָדָא, לְבָתַר נָטִיל רֵישָׁא דְּהַהוּא חִוְיָא וּבָזַע לֵיהּ לְאַרְבַּע סִטְרִין וְעָבִיד מִנֵּיהּ קְטָרְתָּא אָחֳרָא.

וְרֵאשִׁית מַעֲשָׂיו הָיָה נוֹטֵל נָחָשׁ מֵאוֹתָם נְחָשִׁים, וְקוֹשֵׁר אוֹתוֹ לְפָנָיו, וְקוֹרֵעַ אֶת רֹאשׁוֹ, וּמוֹצִיא אֶת לְשׁוֹנוֹ, וְנוֹטֵל עֲשָׂבִים יְדוּעִים וְשׂוֹרֵף הַכֹּל, וְעוֹשֶׂה מֵהֶם קְטֹרֶת אַחַת. אַחַר כָּךְ נוֹטֵל אֶת רֹאשׁ אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ וְקוֹרֵעַ אוֹתוֹ לְאַרְבָּעָה צְדָדִים, וְעוֹשֶׂה מֵהֶם קְטֹרֶת אַחֶרֶת.

וְעָבִיד עִגּוּלָא חַד, וְהָוָה אָמַר מִלִּין וְעָבִיד עוֹבָדִין אָחֳרָנִין, עַד דְּאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחִין מְסָאֲבִין, וְאוֹדִיעִין לֵיהּ מַה דְּאִצְטְרִיךְ, וְעָבִיד בְּהוּ עוֹבָדוֹי כְּפוּם מַה דְּאִינּוּן יָדְעֵי מִסְטָרָא דְּהַהוּא חִוְיָא דִּרְקִיעָא. מִתַּמָּן אִתְמַשַּׁךְ בְּעוֹבָדוֹי וְחָרְשׁוֹי עַד דְּאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מֵהַהוּא נָחָשׁ קַדְמָאָה.

וְעוֹשֶׂה עִגּוּל אֶחָד, וְהַיְינוּ אוֹמֵר דִּבּוּרִים וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים אֲחֵרִים, עַד שֶׁמְּשַׁךְ עָלָיו רוּחוֹת טְמֵאוֹת וּמוֹדִיעוֹת לוֹ מַה שֶּׁצָּרִיךְ, וְעוֹשֶׂה בָּהֶם מַעֲשִׂים כְּפִי מַה שֶּׁהֵם יוֹדְעִים מִצַּד אוֹתוֹ הַנַּחַשׁ שֶׁל הָרַקִּיעַ. מִשָּׁם נִמְשַׁךְ בְּמַעֲשָׂיו וּבְכִשָּׁפָיו, עַד שֶׁמְּשַׁךְ עָלָיו רוּחַ מֵאוֹתוֹ הַנַּחַשׁ הַקַּדְמוֹנִי.

וּמֵהֶכָא הֲוָה יָדַע יְדִיעָן וַחֲרָשִׁין וְקוֹסְמִין. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים, נְחָשִׁים וַדַּאי, וְעִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא בְּמָסָאֲבוּתָא אִיהוּ כְּמָה דְאִתְּמַר, וּלְבָתַר שֵׁירוּתָא דְּכֹלָּא לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּנָחָשׁ.

וּמִכָּאן הָיָה יוֹדֵעַ יְדִיעוֹת וּכְשָׁפִים וּקְסָמִים. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב, וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים. נְחָשִׁים וַדַּאי. וְהָעִקָּר וְהַשֹּׁרֶשׁ בַּטֻּמְאָה הוּא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאַחַר כָּךְ רֵאשִׁית הַכֹּל אֵינוֹ אֶלָּא בְּנָחָשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אַמַּאי כָּל זַיְינֵי חֲרָשִׁין וְקוֹסְמִין לָא אִשְׁתַּכָּחוּ אֶלָּא בְּנָשַׁיָּיא. אָמַר לֵיהּ הָכִי אוֹלִיפְנָא מִדַּאֲתָא נָחָשׁ עַל חַוָּה הִטִּיל בָּהּ זוּהֲמָא, בָּהּ אִטִּיל וְלָא בְּבַעֲלָהּ. אָמַר הָכִי הוּא וַדַּאי, אֲתָא רַבִּי יוֹסֵי וּנְשָׁקֵיהּ לְרַבִּי יִצְחָק, אָמַר כַּמָּה זִמְנִין שָׁאֵילְנָא הַאי מִלָּה וְלָא זָכִינָא בָּהּ אֶלָּא הַשְׁתָּא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לְמָה כָּל מִינֵי כְּשָׁפִים וּקְסָמִים לֹא נִמְצָאִים אֶלָּא בְּנָשִׁים? אָמַר לוֹ, כָּךְ לַמַּדְנוּ, מִשֶּׁבָּא נָחָשׁ עַל חַוָּה, הִטִּיל בָּהּ זֻהֲמָא. הִטִּיל בָּהּ וְלֹא בְּבַעְלָהּ. אָמַר, כָּךְ זֶה וַדַּאי! בָּא רַבִּי יוֹסֵי וְנָשַׁק לְרַבִּי יִצְחָק. אָמַר, כַּמָּה פְּעָמִים שְׁאַלְתִּי עַל הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא זָכִיתִי בּוֹ, אֶלָּא כָּעֵת.

אָמַר לֵיהּ כָּל הַנֵּי עוֹבָדִין וְכָל מַה דְּיָדַע בִּלְעָם מֵאַן אָתַר אוֹלִיף לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ מֵאָבוֹי. אֲבָל בְּאֵינוּן הַרְרֵי קֶדֶם דְּאִיהוּ אֶרֶץ קֶדֶם אוֹלִיף כָּל חֲרָשִׁין וְכָל זְיֵנִי קוֹסְמִין. (שמות קיב) בְּגִין דִּבְאֵינוּן טוּרֵי אִינּוּן מַלְאֲכֵי עֲזָ"א וַעֲזָאֵ"ל, דְּאִפְּיל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִן שְׁמַיָּא וְאִינּוּן קְטִירִין בְּשַׁלְשְׁלָאֵי דְּפַרְזְלָא וְאוֹדִיעִין חֲרָשִׁין לִבְנֵי נָשָׁא, וּמִתַּמָּן הֲוָה יָדַע בִּלְעָם כְּמָה דְאַתְּ אָמַר מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהַרְרֵי קֶדֶם.

אָמַר לוֹ, כָּל הַמַּעֲשִׂים הַלָּלוּ וְכָל מַה שֶּׁיָּדַע בִּלְעָם, מֵאֵיזֶה מָקוֹם לָמַד אוֹתָם? אָמַר לוֹ, מֵאֲבִיו. אֲבָל בְּאוֹתָם הָרַרֵי קֶדֶם, שֶׁהִיא אֶרֶץ קֶדֶם, לָמַד כָּל הַכְּשָׁפִים וְכָל מִינֵי קְסָמִים, מִשּׁוּם שֶׁבְּאוֹתָם הֶהָרִים הֵם הַמַּלְאָכִים עֲזָ"א וַעֲזָאֵ"ל שֶׁהִפִּיל אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִן הַשָּׁמַיִם, וְהֵם קְשׁוּרִים בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, וּמוֹדִיעִים כְּשָׁפִים לִבְנֵי אָדָם. וּמִשָּׁם הָיָה יוֹדֵעַ בִּלְעָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהַרְרֵי קֶדֶם.

דף קכו:

אָמַר לֵיהּ וְהָא כְּתִיב וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים וַיָּשֶׁת אֶל הַמִּדְבָּר פָּנָיו. אָמַר לֵיהּ, סְטָרָא תַּתָּאָה דְּאַתְיָא מֵרוּחַ מְסָאֲבָא דִּלְעֵילָּא, הוּא רוּחַ מְסָאֲבָא דְּשַׁלִּיט בְּמִדְבָּרָא כַּד עָבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת עֶגְלָא בְּגִין לְאַסְתָּאֲבָא בַּהֲדֵיהּ דְּאִיהוּ תַּתָּאָה, וּבְכֹלָּא (דף קכו ע"ב) עֲבַד חֲרָשׁוֹ בְּגִין דְּיֵכוּל לְאַעֲקָרָא לוֹן לְיִשְׂרָאֵל וְלָא יָכִיל.

אָמַר לוֹ, וַהֲרֵי כָּתוּב וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים וַיָּשֶׂת אֶל הַמִּדְבָּר פָּנָיו? אָמַר לוֹ, הַצַּד הַתַּחְתּוֹן שֶׁבָּא מֵרוּחַ הַטֻּמְאָה שֶׁלְּמַעְלָה הִיא רוּחַ טֻמְאָה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת בַּמִּדְבָּר, כְּשֶׁעָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֶגֶל כְּדֵי לְהִטָּמֵא עִמּוֹ, שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן. וּבְכֹל עָשָׂה אֶת כְּשֶׁפָיו, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲקֹר אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יָכֹל.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי הַאי דְּאָמַרְתְּ בְּקַדְמֵיתָא דְּכַד נָחֵשׁ אָתָא עַל חַוָּה אַטִיל בָּהּ זוּהֲמָא שַׁפִּיר, אֲבָל הָא תָּנִינָן דְּכַד קָאִימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְסִינַי פָּסַק מִנַּייהוּ זוּהֲמָא. יִשְׂרָאֵל דְּקַבִּילוּ אוֹרַיְיתָא פָּסַק מִנַּייהוּ זוּהֲמָא, אֲבָל שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת דְּלָא קַבִּילוּ אוֹרַיְיתָא לָא פָּסְקָא זוּהֲמָא מִנַּייהוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַה שֶּׁאָמַרְתָּ בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַנָּחָשׁ בָּא עַל חַוָּה הִטִּיל בָּהּ זֻהֲמָא - זֶה יָפֶה. אֲבָל הֲרֵי שְׁנֵינוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר עָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי, פָּסְקָה מֵהֶם הַזֻּהֲמָא. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל קִבְּלוּ תוֹרָה, פָּסְקָה מֵהֶם הַזֻּהֲמָא. אֲבָל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם שֶׁלֹּא קִבְּלוּ הַתּוֹרָה, לֹא פָּסְקָה מֵהֶם הַזֻּהֲמָא.

אָמַר לֵיהּ שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ, אֲבָל תָּא חֲזֵי, אוֹרַיְיתָא לָא אִתְיְיהִיבַת אֶלָּא לְדָכוּרֵי דְּכְתִיב, (דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דְּהָא נַשֵּׁי פְּטִירִין מִפִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא.

אָמַר לוֹ, יָפֶה אָמַרְתָּ! אֲבָל בֹּא רְאֵה, הַתּוֹרָה לֹא נִתְּנָה אֶלָּא לְזָכָרִים, שֶׁכָּתוּב (דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁהֲרֵי נָשִׁים פְּטוּרוֹת מִמִּצְוֹות הַתּוֹרָה.

וְעוֹד דְּאַהֲדְרוּ כֻּלְּהוּ לְזוּהֲמָתָן כְּקַדְמֵיתָא בָּתַר דְּחָטוּ, וְאִתְּתָא קַשְׁיָא לְאִתְפָּרְשָׁא זוּהֲמָא מִנַּהּ יַתִּיר מִגַּבְרָא. וּבְגִין כָּךְ אִשְׁתַּכָּחוּ נָשִׁין בַּחֲרָשַׁיָּא וּבְזוּהֲמָא דְּא יַתִּיר מִגּוּבְרִין. דְּהָא נְשַׁיָּא מִסְטָרָא דְּשִׂטְרָא אָחֳרָא קָא אָתְיָין וְאִתְדַּבָּקוּ בְּדִינָא קַשְׁיָא, וְסִטְרָא דָּא אִתְדַּבַּק בְּהוּ יַתִּיר מִגּוּבְרִין כְּמָה דְּאִתְּמַר בְּגִין דְּאַתְיָא מִסְטָרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא, וְכֹלָּא אִתְדַּבַּק וְאָזִיל בָּתַר זִינֵיהּ.

וְעוֹד, שֶׁכְּלֵם חָזְרוּ לְזֻהֲמָתָן כְּמוֹ בָּרִאשׁוֹנָה אַחַר שֶׁחָטְאוּ, וּמֵהָאִשָּׁה קָשֶׁה לְהַפְרִיד אֶת הַזֻּהֲמָא יוֹתֵר מֵהַגֶּבֶר, וּמִשּׁוּם כָּךְ נִמְצְאוּ נָשִׁים בִּכְשָׁפִים וּבַזֻּהֲמָא הַזּוֹ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בַּגְּבָרִים. שֶׁהֲרֵי הַנָּשִׁים בָּאוֹת מִצַּד הַשְּׂמֹאל וּדְבוּקוֹת בַּדִּין הַקָּשֶׁה, וְהַצַּד הַזֶּה נִדְבָּק בָּהֶם יוֹתֵר מִבַּגְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִשּׁוּם שֶׁבָּאוֹת מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְהַכֹּל נִדְבָּק וְהוֹלֵךְ אַחַר מִינוֹ.

תָּא חֲזֵי, דְּהָכִי הוּא כְּמָה דַּאֲמִינָא, דִּבְלִעָם הֲוָה אִסְתָּאַב בְּקַדְמֵיתָא בְּגִין לְאַמְשָׁכָא עֲלֵיהּ רוּחָא מְסָאֲבָא. כְּגַוְונָא דָּא אִתְּתָא בְּיוֹמֵי דִּמְסָאֲבוּ דִּילְהּ אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִסְתַּמְּרָא מִנָּהּ, בְּגִין דִּבְרוּחַ מְסָאֲבָא אִתְדַּבְּקַת וּבְהַהוּא זִמְנָא אִי אִיהִי תַּעֲבִיד חֲרָשִׁין אַצְלָחוּ בִּידָהָא יַתִּיר מִזִּמְנָא אָחֳרָא, דְּהָא רוּחַ מְסָאֲבָא שַׁרְיָא עִמַּהּ, וְעַל דָּא בְּכָל מַה דְּקָרִיבַת אִסְתָּאַב, כָּל שֶׁכֵּן מַאן דְּקָרִיב בַּהֲדָהּ. זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב לוֹן אוֹרַיְיתָא וְאָמַר לוֹן (ויקרא יח) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ אֲנִי יְיָ.

בֹּא רְאֵה שֶׁכְּבָר הוּא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתִּי - שֶׁבִּלְעָם הָיָה נִטְמָא בָּרִאשׁוֹנָה כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ שֶׁל טֻמְאָה. כְּמוֹ זֶה הָאִשָּׁה בִּימֵי טֻמְאָתָהּ יֵשׁ לְאָדָם לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנָּה, מִשּׁוּם שֶׁנִּדְבָּקֶת בְּרוּחַ שֶׁל טֻמְאָה, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן אִם הִיא תַּעֲשֶׂה כְּשָׁפִים - יַצְלִיחוּ בְּיָדָהּ יוֹתֵר מִבְּזְמַן אַחֵר, שֶׁהֲרֵי רוּחַ טֻמְאָה שׁוֹרָה עִמָּהּ, וְעַל כֵּן לְכָל

מַה שֶּׁמִּתְקָרֶבֶת - נִטְמָא, כָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁקָּרֵב אֵלֶיהָ. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה וְאָמַר לָהֶם (ויקרא יח) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ אֲנִי ה'.

דף קכז.

אָמַר לֵיהּ הַאי מַאן דְּאִסְתַּכַּל בְּצִפְצוּפוֹי דְּעוֹפֵי אַמַּאי אִקְרֵי נָחָשׁ. אָמַר לוֹ דְּהָא מֵהַהוּא סִטְרָא קָאָתֵי דְּרוּחַ מְסָאֲבָא שַׁרְיָא עַל הַהוּא עוֹפָא (דף קכז ע"א) וְאוֹדַע מִלִּין בְּעַלְמָא. וְכָל רוּחַ מְסָאֲבָא בְּנָחָשׁ אִתְדַּבָּקוּ וְאַתְיָין לְעַלְמָא וְלֵית מַאן דְּיִשְׁתְּזִיב מִנֵּיהּ בְּעַלְמָא, דְּהָא אִיהוּ אִשְׁתַּכַּח עִם כֻּלָּא, עַד זִמְנָא דְּזִמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַעֲבָרָא לֵיהּ מֵעַלְמָא כְּמָה דְּאִתְּמַר דִּכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה יְיָ אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְגו'. וּכְתִיב, (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ וְגו'.

אָמַר לוֹ, מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּצִפְצוּפֵי הָעוֹפוֹת לָמָּה נִקְרָא נָחָשׁ? אָמַר לוֹ, שֶׁהִנָּה מֵאוֹתוֹ הַצַּד בָּאָה, שֶׁרוּחַ טֻמְאָה שׁוֹרָה עַל הָעוֹף הַהוּא וּמוֹדִיעַ דְּבָרִים בָּעוֹלָם. וְכָל רוּחַ טֻמְאָה דְּבוּקִים בַּנָּחָשׁ וּבְאוֹת לָעוֹלָם, וְאֵין מִי שֶׁיִּנָּצֵל מִמֶּנּוּ בָּעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי הוּא נִמְצָא עִם הַכֹּל עַד הַזְּמַן שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִירוֹ מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְגוֹ'. וְכָתוּב (זכריה ג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ וְגוֹ'.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אַבְרָהָם יָדַע בְּהַהִיא מְעָרְתָּא סִימָנָא, וְלִבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ תַּמָּן הֲוָה, בְּגִין דְּמִקַּדְמַת דִּנָא עָאל לְתַמָּן וְחָמָא לְאָדָם וְחַוָּה טְמִירִין תַּמָּן. וּמִנָּא הֲוָה יָדַע דְּאִינּוּן הָווּ. אֶלָּא חָמָא דִּיוּקְנֵיהּ, וְאִסְתַּכַּל וְאִתְפַּתַּח לֵיהּ חַד פִּתְחָא דְּגַנְתָּא דְּעֵדֶן תַּמָּן וְהַהוּא דִּיוּקְנָא דְּאָדָם הֲוָה קָאִים לְגַבֵּיהּ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אַבְרָהָם יָדַע בְּאוֹתָהּ הַמְּעָרָה סִימָן, וְלִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ שָׁם. מִשּׁוּם שֶׁמְּקֻדָּם לָכֵן נִכְנַס לְשָׁם וְרָאָה אֶת אָדָם וְחַוָּה טְמוּנִים שָׁם. וּמֵנַיִן הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהֵם הָיוּ? אֶלָּא רָאָה דְּמוּתוֹ וְהִסְתַּכֵּל, וְנִפְתַּח לוֹ פֶּתַח אֶחָד שֶׁל גַּן עֵדֶן שָׁם, וְאוֹתָהּ דְּמוּת שֶׁל אָדָם הָיְתָה עוֹמֶדֶת אֶצְלוֹ.

וְתָא חֲזֵי כָּל מַאן דְּאִסְתַּכַּל בְּדִיוּקְנָא דְּאָדָם לָא אִשְׁתְּזִיב לְעָלְמִין מִמִּיתָה, בְּגִין דְּהָא בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ אִסְתַּלַּק מֵעַלְמָא חָמֵי לֵיהּ לְאָדָם וּבְהַהוּא זִמְנָא מִית. אֲבָל אַבְרָהָם אִסְתַּכַּל בֵּיהּ וְחָמָא דִּיוּקְנֵיהּ וְאִתְקְיַים, וְחָמָא נְהוֹרָא דְּנָהִיר בְּמְעָרְתָּא וְחַד שְׁרָגָא דָּלִיק, כְּדֵין תְּאִיב אַבְרָהָם דִּיוּרֵיהּ בְּהַהוּא אֲתַר, וְלִבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ הֲוָה תָּדִיר בְּמְעָרְתָּא.

וּבֹא וּרְאֵה, כָּל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בִּדְמוּתוֹ שֶׁל אָדָם, אֵינוֹ נִצּוֹל מִמִּיתָה לְעוֹלָמִים, מִשּׁוּם שֶׁהִנֵּה בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם מִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, הוּא רוֹאֶה אֶת אָדָם, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן מֵת. אֲבָל אַבְרָהָם הִסְתַּכֵּל בּוֹ וְרָאָה דְּמוּתוֹ וְהִתְקַיֵּם, וְרָאָה הָאוֹר שֶׁמֵּאִיר בַּמְּעָרָה, וְנֵר אֶחָד דּוֹלֵק. אָז הִתְאַוָּה אַבְרָהָם לְמְדוֹרוֹ בַּמָּקוֹם הַהוּא, וְלִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ תָּמִיד בַּמְּעָרָה.

תָּא חֲזֵי, הַשְׁתָּא אַבְרָהָם בְּחָכְמְתָא עֲבַד בְּזִמְנָא דְּתָבַע קִבְרָא לְשָׂרָה, דְּהָא כַּד תָּבַע לָא תָבַע לְמְעָרְתָּא בְּהַהוּא זִמְנָא, וְלָא אָמַר דְּבָעֵי לְאִתְפָּרְשָׁא מִנַּיְיהוּ. אֶלָּא אָמַר, תְּנוּ לִי אֲחוּזַת קֶבֶר

עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנַי. וְאִי תֵּימָא דְּלָא הֲוָה עֶפְרוֹן תַּמָּן. תַּמָּן הֲוָה, דִּכְתִיב וְעֶפְרוֹן יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת, וְאַבְרָהָם לָא אָמַר לֵיהּ בַּהֲהִיא שַׁעְתָּא כְּלוּם.

בֹּא רְאֵה, כָּעֵת אַבְרָהָם עָשָׂה בְּחָכְמָה בִּזְמַן שֶׁבִּקֵּשׁ קֶבֶר לְשָׂרָה, שֶׁהָרֵי כְּשֶׁבִּקֵּשׁ, לֹא בִּקֵּשׁ אֶת הַמְּעָרָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְלֹא אָמַר שֶׁרוֹצֶה לְהַפְרֵד מֵהֶם, אֶלָּא אָמַר, תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנַי. וְאִם תֹּאמַר שֶׁעֶפְרוֹן לֹא הָיָה שָׁם - הוּא הָיָה שָׁם, שֶׁכָּתוּב וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת. וְאַבְרָהָם לֹא אָמַר לוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כְּלוּם.

אֶלָּא מַה דְּאָמַר לוֹן, אָמַר כְּמָה דִכְתִיב וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת וְגוֹ'. וְכִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּאַבְרָהָם בָּעָא לְאִתְקְבָרָא בֵּינַיְיהוּ בֵּין מְסָאֲבִין אוֹ דְּתְאוּבְתֵּיהּ הֲוָה עִמְּהוֹן, אֶלָּא בְּחָכְמָה עֲבַד.

אֶלָּא מַה שֶּׁאָמַר לָהֶם אָמַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת וְגוֹ'. וְכִי עוֹלֶה בְּדַעְתְּךָ שֶׁאַבְרָהָם רָצָה לְהִקָּבֵר בֵּינֵיהֶם בֵּין הַטְּמֵאִים, אוֹ שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הָיְתָה עִמָּהֶם? אֶלָּא עָשָׂה בְּחָכְמָה.

דף קכז:

וַיַּלְפִּינָן (דף קכז ע"ב) אוֹרַח אַרְעָא הָכָא בְּמָה דְּעָבַד אַבְרָהָם, דְּהָא בְּגִין דְּתִתְאוּבְתֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ הֲוָה בַּהֲהִיא מְעָרְתָּא, אַף עַל גַּב דְּהֲוָה תַּמָּן, לָא בָּעָא לְמִשְׁאַל לֵיהּ מִיָּד הַהוּא רְעוּתָא דְּהֲוָה לֵיהּ בִּמְעָרְתָּא, וְשָׁאִיל בְּקַדְמֵיתָא מַה דְּלָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאִינּוּן אָחֳרָנִין וְלָא לְעֶפְרוֹן.

וְלַמְּדָנוּ כָּאן דֶּרֶךְ אֶרֶץ בְּמָה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם, שֶׁהָרֵי מִשּׁוּם שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ בַּמְּעָרָה הַהִיא - אַף עַל גַּב שֶׁהָיָה שָׁם, לֹא רָצָה לְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ מִיָּד אוֹתוֹ הָרָצוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בַּמְּעָרָה, וּבִקֵּשׁ בַּתְּחִלָּה מַה שֶּׁלֹּא צָרִיךְ לְאוֹתָם אֲחֵרִים וְלֹא לְעֶפְרוֹן.

כֵּיוָן דְּאָמְרוּ לֵיהּ קַמֵּי עֶפְרוֹן שְׁמָעֵנוּ אֲדֹנִי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ וְגוֹ'. מַה כְּתִיב וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת. יָשַׁב כְּתִיב, מִשֵּׁירוּתָא דְּמִלִּין דְּאָמַר אַבְרָהָם תַּמָּן הֲוָה. כְּדֵין אָמַר שְׁמָעוּנִי וּפִגְעוּ לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן צֹחַר וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגוֹ'. וְאִי תֵּימָא בְּגִין יְקָרָא דִּילֵי יַתִּיר מִנַּיְיכוּ אֲנָא עָבִיד דְּלָא רָעֵינָא בְּכוּ. בְּתוֹכְכֶם, בְּגִין לְאִתְקְבָרָא בֵּינַיְיכוּ דְּרָעֵינָא בְּכוּ בְּגִין דְּלָא אִתְפְּרַשׁ מִנַּיְיכוּ.

כֵּיוָן שֶׁאָמְרוּ לוֹ לִפְנֵי עֶפְרוֹן, שְׁמָעֵנוּ אֲדֹנִי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ וְגוֹ' - מַה כָּתוּב? וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת. כָּתוּב יָשַׁב. מֵרֵאשִׁית הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר אַבְרָהָם שָׁם הָיָה. אָז אָמַר, שְׁמָעוּנִי וּפִגְעוּ לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן צֹחַר, וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגוֹ'. וְאִם תֹּאמַר מִשּׁוּם שֶׁבִּשְׁבִיל כְּבוֹדִי, יוֹתֵר מִכֶּם אֲנִי עוֹשֶׂה, שֶׁלֹּא רָצִיתִי בָּכֶם. בְּתוֹכְכֶם - כְּדֵי לְהִקָּבֵר בֵּינֵיכֶם, שֶׁרָצִיתִי בָּכֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶפָּרֵד מִכֶּם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל אַבְרָהָם בִּמְעָרְתָּא הֵיךְ עָאל. בְּגִין דְּהֲוָה רָהִיט אֲבַתְרֵיהּ דְּהַהוּא עֻגְלָא דְּכְתִיב וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וְגוֹ'. וְהַהוּא בֶּן בָּקָר עָרַק עַד הַהוּא מְעָרְתָּא וְעָאל אֲבַתְרֵיהּ וְחָמָא מַה דְּחָמָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס אַבְרָהָם לַמְּעָרָה, אֵיךְ נִכְנַס? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רָץ אַחַר אוֹתוֹ הָעֵגֶל, שֶׁכָּתוּב וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וְגוֹ', וְאוֹתוֹ בֶּן בָּקָר בָּרַח עַד אוֹתָהּ הַמְּעָרָה, וְנִכְנַס אַחֲרָיו, וְרָאָה מַה שֶּׁרָאָה.

תוּ בְּגִין דְּאִיהוּ צַלֵּי כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא וְהָוָה נָפִיק עַד דַּהֲוָה חָקַל דְּהָוָה סָלִיק רֵיחִין עִלָּאִין, וְחָמָא נְהוֹרָא דְּנָפִיק מִגּוֹ מְעַרְתָּא וְצַלֵּי תַּמָּן, וְתַמָּן מַלִּיל עִמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבְגִין כָּךְ בָּעָא לֵיהּ, דְּתִאוּבְתֵּיהּ הֲוָה בַּהֲהוּא אֲתַר תָּדִיר.

עוֹד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הִתְפַּלֵּל כָּל יוֹם וָיוֹם, וְהָיָה יוֹצֵא עַד אוֹתָהּ הַשָּׂדֶה שֶׁהָיְתָה מַעֲלָה רֵיחוֹת עֶלְיוֹנִים, וְרָאָה הָאוֹר שֶׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַמְּעָרָה וְהִתְפַּלֵּל שָׁם, וְשָׁם דִּבֵּר עִמּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּמִשּׁוּם כָּךְ רָצָה אוֹתָהּ, שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הָיְתָה תָּמִיד בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם.

וְאִי תֵּימָא אִי הָכִי אַמַּאי לָא בָּעָא לָהּ עַד הַשְׁתָּא, בְּגִין דְּלָא יִשְׁגְּחוּן עֲלֵיהּ הוֹאִיל וְלָא אִצְטָרִיךְ לֵיהּ. הַשְׁתָּא דְּאִצְטָרִיךְ לֵיהּ, אָמַר, הָא שַׁעְתָּא לְמִתְבַּע לֵיהּ.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כָּךְ, לָמָּה לֹא רָצָה אוֹתָהּ עַד עַכְשָׁו? כְּדֵי שֶׁלֹּא יַבְחִינוּ בּוֹ, הוֹאִיל וְלֹא צָרִיךְ אוֹתָהּ. כָּעֵת שֶׁהִצְטָרֵךְ אוֹתָהּ, אָמַר, הִנֵּה הַשָּׁעָה לְבַקֵּשׁ אוֹתָהּ.

דף קכח.

תָּא חֲזֵי, אִי עֶפְרוֹן הֲוָה חָמֵי בְּמְעָרְתָּא מַה דְּהָוָה חָמֵי אַבְרָהָם בָּהּ, לָא יְזַבִּין לָהּ לְעָלְמִין. אֶלָּא וַדַּאי לָא חָמָא בָהּ וְלֹא כְלוּם, דְּהָא לֵית מִלָּה אִתְגַּלְיָא אֶלָּא לְמָארֵיהּ, וּבְגִין כָּךְ לְאַבְרָהָם אִתְגַּלְיָיא וְלָא לְעֶפְרוֹן. לְאַבְרָהָם אִתְגַּלְיָיא דִּילֵיהּ הֲוָה, (דף קכח ע"א) לְעֶפְרוֹן לָא הֲוָת אִתְגַּלְיָא לֵיהּ דְּלָא הֲוָה לֵיהּ חוּלָקָא בֵּיהּ. וּבְגִין כָּךְ לָא אִתְגְּלִי לְעֶפְרוֹן כְּלוּם, וְלָא הֲוָה חָמֵי אֶלָּא חֶשׁוֹכָא, וְעַל דָּא זַבִּין לֵהּ.

בֹּא רְאֵה, אִם עֶפְרוֹן הָיָה רוֹאֶה בַּמְּעָרָה מַה שֶּׁרָאָה בָּהּ אַבְרָהָם, לֹא הָיָה מוֹכֵר אוֹתָהּ לְעוֹלָמִים, אֶלָּא וַדַּאי לֹא רָאָה בָּהּ וְלֹא כְלוּם, שֶׁהֲרֵי אֵין הַדָּבָר נִגְלֶה אֶלָּא לִבְעָלָיו, וּמִשּׁוּם כָּךְ לְאַבְרָהָם הִתְגַּלְּתָה וְלֹא לְעֶפְרוֹן. לְאַבְרָהָם הִתְגַּלְּתָה - שֶׁלּוֹ הָיְתָה. לְעֶפְרוֹן לֹא הָיְתָה מִתְגַּלָּה - שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בָּהּ חֵלֶק. וּמִשּׁוּם כָּךְ לֹא הִתְגַּלָּה לְעֶפְרוֹן כְּלוּם, וְלֹא הָיָה רוֹאֶה אֶלָּא חֲשֵׁכָה, וְעַל כֵּן מָכַר אוֹתָהּ.

וּמַה דְּלָא תָּבַע אַבְרָהָם בְּקַדְמִיתָא דְּיַזְבִּין לֵיהּ זָבִין, דְּהָא אַבְרָהָם לֹא קָאֲמַר אֶלָּא וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ וגו'. בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי וגו', וְאֵיהוּ אָמַר הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ נְתַתִּיהָ לָךְ וגו'. בְּגִין דְּכֹלָּא הֲוָה מְאִיס עֲלֵיהּ דְּעֶפְרוֹן דְּלָא יְדַע מַה הִיא.

וּמַה שֶּׁלֹּא בִּקֵּשׁ אַבְרָהָם בָּרִאשׁוֹנָה שֶׁיִּמְכֹּר לוֹ מָכַר, שֶׁהֲרֵי אַבְרָהָם לֹא אָמַר אֶלָּא - וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ וגו', בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי וגו'. וְהוּא אָמַר, הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ נְתַתִּיהָ וגו'. מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הָיָה מָאוּס עַל עֶפְרוֹן, שֶׁלֹּא יֵדַע מַה הִיא.

וְתָא חֲזֵי, כַּד עָאל אַבְרָהָם בְּמְעַרְתָּא בְּקַדְמִיתָא, חָמָא תַּמָּן נְהוֹרָא, וְאִתְרְמֵי עַפְרָא קַמֵּיהּ, וְאִתְגְּלִי לֵיהּ תְּרִין קִבְרִין אַדְהָכִי אִסְתַּלַּק אָדָם בִּדִיוּקְנֵיהּ וְחָמָא לֵיהּ לְאַבְרָהָם וְחַיֵּיךְ, וּבֵיהּ (הוה) יָדַע אַבְרָהָם דְּתַמָּן (הוה) הוּא זַמִּין לְאִתְקַבְּרָא.

וּבֹא וּרְאֵה, כְּשֶׁנִּכְנַס אַבְרָהָם בַּתְּחִלָּה לַמְּעָרָה, רָאָה שָׁם אוֹר, וְנִזְרַק לְפָנָיו עָפָר, וְהִתְגַּלּוּ לוֹ שְׁנֵי קְבָרִים. בֵּינְתַיִם עָלָה אָדָם בִּדְמוּתוֹ, וְרָאָה אֶת אַבְרָהָם וְחִיֵּךְ, וּבוֹ [היה] יָדַע אַבְרָהָם שָׁשָּׁם [היה] הוּא עָתִיד לְהִקָּבֵר.

אָמַר לֵיהּ, אַבְרָהָם, בְּמָטוּ מִינָךְ, קוּסְטָרָא קְטִיר אִית הָכָא. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא טָמְרַנִי הָכָא וּמֵהַהוּא זִמְנָא עַד הַשְׁתָּא אִתְטַמַּרְנָא כְּגִילְדָא דְּקִירְטָא עַד דַּאֲתֵית אַנְתְּ בְּעַלְמָא, הַשְׁתָּא מִכָּאן וָאֵילָךְ הָא קִיּוּמָא לִי וּלְעַלְמָא הֲוָה בְּגִינָךְ.

אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, הַאִם טִירָה שֶׁאֵינוֹ מְקֹרָה יֵשׁ כָּאן? אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הִטְמִין אוֹתִי כָּאן, וּמֵאוֹתוֹ הַזְּמַן עַד עַכְשָׁו נִטְמַנְתִּי כְּמוֹ דָּג בַּחֲפִירָה עַד שֶׁאַתָּה בָּאתָ לָעוֹלָם. עַכְשָׁו מִכָּאן וְאֵילָךְ הִנֵּה קִיּוּם לִי וְלָעוֹלָם יֵשׁ בִּשְׁבִילְךָ.

חֲמֵי מַה כְּתִיב וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ, קִימָה מַמָּשׁ הֲוָה לֵיהּ מַה דְּלָא הֲוָה לֵיהּ עַד הַשְׁתָּא. רַבִּי אַבָּא אָמַר וַיָּקָם הַשָּׂדֶה, וַדַּאי קִימָה מַמָּשׁ דְּקִם וְאִסְתַּלַּק קַמֵּיהּ דְּאַבְרָהָם בְּגִין דְּעַד הַשְׁתָּא לָא אִתְחֲזֵי תַּמָּן כְּלוּם, וְהַשְׁתָּא מַה דְּהֲוָה טָמִיר קָם וְאִסְתַּלִּיק וּכְדֵין קָם כֻּלָּא בְּנִמּוּסוֹי.

רְאֵה מַה כָּתוּב - וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ. מַמָּשׁ קִימָה הָיְתָה לֵהּ מַה שֶּׁלֹּא הָיְתָה לֵהּ עַד עַתָּה. רַבִּי אַבָּא אָמַר, וַיָּקָם הַשָּׂדֶה - וַדַּאי קִימָה מַמָּשׁ, שֶׁקָּם וְהִתְעַלָּה לִפְנֵי אַבְרָהָם, מִשּׁוּם שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא נִרְאָה שָׁם כְּלוּם, וְעַכְשָׁו, מַה שֶּׁהָיָה טָמוּן - קָם וְהִתְעַלָּה, וְאָז קָם הַכֹּל כְּמִשְׁפָּטוֹ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל אַבְרָהָם בְּמְעַרְתָּא וְאָעִיל שָׂרָה תַּמָּן, קָמוּ אָדָם וְחַוָּה וְלָא קַבִּילוּ לְאִתְקָבְרָא תַּמָּן, אָמְרוּ וּמַה אָנַן בְּכִסּוּפָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהוּא עַלְמָא בְּגִין הַהוּא חוֹבָא דְּגָרִימְנָא וְהַשְׁתָּא יִתּוֹסַף לָן כִּסּוּפָא אָחֳרָא מִקַּמֵּי עוֹבָדִין טָבִין דִּבְכוּ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס אַבְרָהָם לַמְּעָרָה וְהִכְנִיס לְשָׁם אֶת שָׂרָה, קָמוּ אָדָם וְחַוָּה, וְלֹא קִבְּלוּ לְהִקָּבֵר שָׁם. אָמְרוּ: וּמָה אָנוּ בְּבוּשָׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּאוֹתוֹ הָעוֹלָם מִשּׁוּם אוֹתוֹ הַחֵטְא שֶׁגָּרַמְנוּ, וְכַעַת תִּתּוֹסֵף לָנוּ בּוּשָׁה אַחֶרֶת - מִפְּנֵי הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁבָּכָם?

דף קכח:

אָמַר אַבְרָהָם הָא אֲנָא זַמִּין קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִינָךְ דְּלָא תִכְסִיף קַמֵּיהּ לְעָלְמִין. מִיָּד וְאַחֲרֵי כֵּן קָבַר אַבְרָהָם אֶת (דף קכח ע"ב) שָׂרָה אִשְׁתּוֹ, מַאי וְאַחֲרֵי כֵּן. בָּתַר דְּקִבֵּיל אַבְרָהָם עֲלֵיהּ מִלָּה דָּא.

אָמַר אַבְרָהָם: הֲרֵינִי מְזֻמָּן לְפָנֶיךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲבוּרְךָ שֶׁלֹּא תִתְבַּיֵּשׁ לְפָנָיו לְעוֹלָמִים. מִיָּד - וְאַחֲרֵי כֵּן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ. מַה זֶּה וְאַחֲרֵי כֵּן? אַחַר שֶׁקִּבֵּל עָלָיו אַבְרָהָם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה.

אָדָם עָאל בְּדוּכְתֵּיהּ חַוָּה לָא עָאלַת, עַד דְּקָרִיב אַבְרָהָם וְאָעִיל לָהּ לְגַבֵּי אָדָם וְקַבִּיל לָהּ בְּגִינֵיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ, לְשָׂרָה לָא כְּתִיב אֶלָּא אֶת שָׂרָה לְאַסְגָּאָה חַוָּה, וּכְדֵין אִתְיַישְׁבוּ בְּדוּכְתַּיְיהוּ כְּדָקָא יָאוּת, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם, וְתָנִינָן בְּאַבְרָהָם. תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ דָּא אָדָם וְחַוָּה. אֵלֶּה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ לֹא כְּתִיב, אֶלָּא תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְלֹא תוֹלְדוֹת בַּר נָשׁ. וְאִינּוּן אִתְקְיְימוּ בְּגִינֵיהּ דְּאַבְרָהָם. וּמְנָא לָן דְּאִתְקְיְימוּ בְּגִינֵיהּ דְּאַבְרָהָם. דִּכְתִיב וַיָּקָם

הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם. וְעַד דְּאָתָא אַבְרָהָם לָא אִתְקָיְימוּ אָדָם וְחַוָּה בְּדוּכְתַּיְיהוּ בְּהַהוּא עָלְמָא.

אָדָם נִכְנָס לִמְקוֹמוֹ - חַוָּה לֹא נִכְנְסָה, עַד שֶׁקָּרַב אַבְרָהָם וְהִכְנִיס אוֹתָהּ אֵצֶל אָדָם וְקִבֵּל אוֹתָהּ בִּשְׁבִילוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ, וְלֹא כָתוּב לְשָׂרָה, אֶלָּא אֶת שָׂרָה, לְרַבּוֹת חַוָּה. וְאָז הִתְיַשְּׁבוּ בִּמְקוֹמָם כְּרָאוּי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם, וְשָׁנִינוּ בְּאַבְרָהָם. תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ - זֶה אָדָם וְחַוָּה. לֹא כָתוּב אֵלֶּה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, אֶלָּא תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ, וְלֹא תּוֹלְדוֹת בֶּן אָדָם. וְהֵם הִתְקַיְּמוּ בִּשְׁבִיל אַבְרָהָם. וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁהִתְקַיְּמוּ בִּשְׁבִיל אַבְרָהָם? שֶׁכָּתוּב וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם. וְעַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם לֹא הִתְקַיְּמוּ אָדָם וְחַוָּה בִּמְקוֹמָם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁאִיל לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוֹי, אֲמַר הַאי מְעָרְתָּא לְאוֹ אִיהוּ כְּפֵילְתָּא, דְּהָא כְּתִיב מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, וּקְרָא קָרֵי לָהּ לְבָתַר מְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה, מַכְפֵּלָה קָא קָרֵי לֵיהּ לַשָּׂדֶה.

רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁאַל אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו. אָמַר, הַמְּעָרָה הַזּוֹ אֵינָהּ כְּפוּלָה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, וְאַחַר כָּךְ הַכָּתוּב קָרָא לָהּ מְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה. מַכְפֵּלָה הוּא קָרָא לַשָּׂדֶה.

אָמַר לֵיהּ הָכִי קָאֲרֵי לֵיהּ מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, אֲבָל וַדַּאי חַיֵּיךְ לָאוֹ מְעַרְתָּא אִיהוּ מַכְפֵּלָה. וְלָאוֹ שָׂדֶה אִקְרֵי מַכְפֵּלָה, אֶלָּא הַאי שָׂדֶה וּמְעַרְתָּא עַל שׁוּם מַכְפֵּלָה אִקְרוּן שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה וַדַּאי וְלָא מְעַרְתָּא, דְּהָא מְעַרְתָּא בַּשָּׂדֶה אִיהִי, וְהַהוּא שָׂדֶה קָאִים בְּמִלָּה אָחֳרָא.

אָמַר לוֹ, כָּךְ קוֹרֵא לָהּ - מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, אֲבָל וַדַּאי, חַיֶּיךָ, הַמְּעָרָה הִיא מַכְפֵּלָה, וְלֹא הַשָּׂדֶה נִקְרָא מַכְפֵּלָה. אֶלָּא הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה נִקְרָאִים עַל שֵׁם מַכְפֵּלָה, שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה וַדַּאי, וְלֹא הַמְּעָרָה, שֶׁהֲרֵי הַמְּעָרָה הִיא בַּשָּׂדֶה, וְאוֹתוֹ הַשָּׂדֶה עוֹמֵד בְּדָבָר אַחֵר.

תָּא חֲזֵי, יְרוּשָׁלַם כָּל אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל אִתְכַּפַּל תְּחוֹתָהּ. וְאִיהִי קָיְימָא לְעֵילָּא וְתַתָּא, כְּגַוְונָא דָּא יְרוּשָׁלַם לְעֵילָּא יְרוּשָׁלַם לְתַתָּא, אֲחִידָא לְעֵילָּא וְאַחִידָא לְתַתָּא, יְרוּשָׁלַם לְעֵילָּא אֲחִידַת בְּתַרִין סִטְרִין לְעֵילָּא וְתַתָּא (ירושלם לתתא אחידתבתרין סטרין לעילא ותתא) וּבְגִין כָּךְ כַּפְלְתָּא הִיא.

בֹּא רְאֵה, תַּחַת יְרוּשָׁלַיִם נִכְפְּלָה כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא עוֹמֶדֶת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. כְּמוֹ כֵן יְרוּשָׁלַיִם לְמַעְלָה - יְרוּשָׁלַיִם מַטָּה. אֲחוּזָה לְמַעְלָה וַאֲחוּזָה לְמַטָּה. יְרוּשָׁלַיִם לְמַעְלָה אֲחוּזָה בִּשְׁנֵי צְדָדִים - לְמַעְלָה וּלְמַטָּה [ירושלים למטה אחוזה בשני צדדים למעלה ולמטה], וּמִשּׁוּם כָּךְ הִיא כְּפוּלָה.

דף קכט.

וְעַל דָּא הַאי שָׂדֶה מַהֲהִיא כְּפֵילְתָּא אִיהוּ דְּבֵיהּ שַׁרְיָא. כְּגַוְונָא דָּא כְּתִיב כְּרִיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְיָ לְעֵילָּא (דף קכט ע"א) וְתַתָּא, וּבְגִין כָּךְ שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה וַדַּאי וְלָא שָׂדֶה כָּפוּל.

וְעַל כֵּן הַשָּׂדֶה הַזּוֹ מֵאוֹתָהּ מַכְפֵּלָה הִיא שֶׁבּוֹ הִיא שׂוֹרָה. כְּמוֹ כֵן כָּתוּב כְּרִיחַ הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרַכוֹ ה', לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּמְשׁוּם כָּךְ שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה וַדַּאי, וְלֹא שָׂדֶה כָּפוּל.

תּוּ רָזָא דְמִלָּה שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה וַדַּאי, מַאן מַכְפֵּלָה, ה' דְּבִשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּאִיהִי מַכְפֵּלָה. וְכֹלָּא קַיְימָא כְּחַד, וּבְגִינֵיהּ קָאָמַר בְּאוֹרַח סְתִים ה' מַכְפֵּלָה דְּלָא הֲוֵי בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא אָת אָחֳרָא מַכְפֵּלָה בַּר אִיהִי.

עוֹד סוֹד הַדָּבָר - שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה וַדַּאי. מִי הַמַּכְפֵּלָה? [ה'] שֶׁבַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁהִיא מַכְפֵּלָה. הַכֹּל עוֹמֵד יַחַד, וּבִשְׁבִילָהּ אָמַר בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר ה' מַכְפֵּלָה, שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אוֹת אַחֶרֶת מַכְפֵּלָה פָּרַט לָזֶה.

וְאַף עַל גַּב דְּמַעְרָתָא כְּפֶלְתָּא הֲוָה וַדַּאי דְּאִיהִי מְעַרְתָּא גּוֹ מְעַרְתָּא, אֲבָל עַל שׁוּם אָחֳרָא אִקְרֵי מְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה כְּמָה דְּאוּקְמָה. וְאַבְרָהָם יָדַע, וְכַד אָמַר לִבְנֵי חֵת כַּסֵּי מִלָּה וְאָמַר וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, עַל שׁוּם דְּאִיהִי מְעַרְתָּא כְּפֶלְתָּא, וְאוֹרַיְיתָא לָא קָרֵי לָהּ אֶלָּא מְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה כְּדְקָא יָאוּת.

וְאַף עַל גַּב שֶׁמְּעָרַת הַמַּכְפֵּלָה הָיְתָה וַדַּאי, שֶׁהִיא מְעָרָה בְּתוֹךְ מְעָרָה, אֲבָל עַל שֵׁם אַחֵר נִקְרֵאת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְאַבְרָהָם יָדַע, וּכְשֶׁאָמַר לִבְנֵי חֵת, כִּסָּה אֶת הַדָּבָר, וְאָמַר וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, עַל שֵׁם שֶׁהִיא מְעָרָה כְּפוּלָה, וְהַתּוֹרָה לֹא קָרְאָה לָהּ אֶלָּא מְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה כְּרָאוּי.

וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבֵד כֹּלָּא לְאִשְׁתַּכְּחָא הַאי עַלְמָא כְּבַנְוֹנָא דִּלְעֵילָּא, וּלְאִתְדַּבָּקָא דָּא בְּדָא, לְמֶהֱוֵי יְקָרֵיהּ לְעֵילָּא וְתַתָּא. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בְּהוּ בְּהַאי עַלְמָא וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי:

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הַכֹּל שֶׁיִּמָּצֵא הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וּלְהַדְבִּיק זֶה עִם זֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים סה) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ, הַאי קְרָא (צד ע"ב) אִתְּמַר, אֲבָל זַכָּאָה הוּא בַּר נָשׁ דְּאוֹרְחוֹי אִתְכַּשְׁרָן קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִיהוּ אִתְרְעֵי בֵּיהּ לְקָרְבָא לֵיהּ לְגַבֵּיהּ.

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים סה) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ. הַפָּסוּק הַזֶּה נִתְבָּאֵר, אֲבָל אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁדְּרָכָיו כְּשֵׁרוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהוּא הִתְרַצָּה בּוֹ לְקָרְבוֹ אֵלָיו.

תָּא חֲזֵי, אַבְרָהָם אִתְקְרִיב לְגַבֵּיהּ וְתַאוּבְתֵּיהּ דִּילֵיהּ הֲוָה כָּל יוֹמוֹי בְּהַאי, וְלָא אִתְקְרִיב אַבְרָהָם בְּיוֹמָא חָדָא אוֹ בְּזִמְנָא חָדָא, אֶלָּא עוֹבָדוֹי קָרִיבוּ לֵיהּ בְּכָל יוֹמוֹי מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, עַד דְּאִסְתַּלַּק בְּדַרְגּוֹי.

בֹּא רְאֵה, אַבְרָהָם הִתְקָרֵב אֵלָיו, וּתְשׁוּקָתוֹ הָיְתָה כָּל יוֹם בְּזֶה. וְלֹא הִתְקָרֵב אַבְרָהָם בְּיוֹם אֶחָד אוֹ בְּפַעַם אַחַת, אֶלָּא מַעֲשָׂיו קֵרְבוּהוּ בְּכָל יָמָיו מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה, עַד שֶׁהִתְעַלָּה בְּדַרְגָּתוֹ.

כַּד הֲוָה סִיב וְעָאל בְּדַרְגִּין עִלָּאִין כְּדְקָא חָזֵי דְּכְתִיב וְאַבְרָהָם זָקֵן, וּכְדֵין בָּא בַּיָּמִים בְּאינוּן יוֹמִין עִלָּאִין בְּאינוּן יוֹמִין יְדִיעָאן בְּרָזָא דִמְהֵימְנוּתָא. וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. דְּמִתַּמָּן נָפְקִין כָּל בִּרְכָאן וְכָל טִיבוּ.

כְּשֶׁהָיָה זָקֵן וְנִכְנַס לְדַרְגּוֹת עֶלְיוֹנוֹת כָּרָאוּי, שֶׁכָּתוּב וְאַבְרָהָם זָקֵן, וְאָז בָּא בַּיָּמִים, בְּאוֹתָם יָמִים עֶלְיוֹנִים, בְּאוֹתָם יָמִים יְדוּעִים בְּסוֹד הֶאֱמוּנָה. וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל טוֹב.

דף קכט:

זַכָּאִין אינוּן מָארֵיהוֹן דְּתִשׁוּבָה דְּהָא בְּשַׁעְתָּא חָדָא בְּיוֹמָא חָדָא בְּרִגְעָא חָדָא (דף קכט ע"ב) קָרֵיבִין לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מַה דְּלָא הֲוָה הָכִי אֲפִילּוּ לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים דְּאִתְקְרִיבוּ גַּבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכַמָּה שְׁנִין. אַבְרָהָם לָא עָאל בְּאינוּן יוֹמִין עִלָּאִין עַד דַּהֲוָה סִיב כְּמָה דְּאִתְמָר. וְכֵן דָּוִד דִּכְתִיב (מלכים א א) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים. אֲבָל מָארֵיהּ דְּתִשׁוּבָה מִיָּד עָאל וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

אַשְׁרֵיהֶם בַּעֲלֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה אַחַת בְּיוֹם אֶחָד [בפעם אחת] בְּרֶגַע אֶחָד קְרֵבִים לַקָּבָּ"ה, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה כָּךְ אֲפִלּוּ לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים שֶׁהִתְקָרְבוּ לַקָּבָּ"ה בְּכַמָּה שָׁנִים. אַבְרָהָם לֹא נִכְנַס בְּאוֹתָם הַיָּמִים הָעֶלְיוֹנִים עַד שֶׁהָיָה זָקֵן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְכֵן דָּוִד, שֶׁכָּתוּב (מלכים א א) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים. אֲבָל בַּעַל הַתְּשׁוּבָה מִיָּד נִכְנַס וְנִדְבָּק בַּקָּבָּ"ה.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר תָּנִינָן אֲתַר דְּמָארֵיהוֹן דִּתְשׁוּבָה קָיְימֵי בֵּיהּ, בְּהַהוּא עָלְמָא, צַדִּיקִים גְּמוּרִים לֵית לוֹן רְשׁוּ לְקָיְימָא בֵּיהּ, בְּגִין דְּאִינוּן קָרֵיבִין לְמַלְכָּא יַתִּיר מִכֻּלְהוּ, וְאִינוּן מָשְׁכֵי עֲלַיְיהוּ בִּרְעוּתָא דִלְבָּא יַתִּיר וּבְחֵילָא סַגְיָא לְאִתְקָרְבָא לְמַלְכָּא.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, שָׁנִינוּ, הַמָּקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי הַתְּשׁוּבָה עוֹמְדִים בָּעוֹלָם הַהוּא, אֵין לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים רְשׁוּת לַעֲמֹד בּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם קְרוֹבִים לַמֶּלֶךְ יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְהֵם מוֹשְׁכִים עֲלֵיהֶם בִּרְצוֹן הַלֵּב יוֹתֵר וּבְכֹחַ רַב לְהִתְקָרֵב לַמֶּלֶךְ.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אַתְרִין מְתוּקָנִין לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהוּא עָלְמָא, וּבְכֻלְּהוּ בֵּי מוֹתְבֵי לוֹן לְצַדִּיקִים. כָּל חַד וְחַד לְפוּם דַּרְגֵּיהּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, כַּמָּה מְקוֹמוֹת מְתֻקָּנִים לַקָּבָּ"ה בָּעוֹלָם הַהוּא, וּבְכֻלָּם בֵּית מוֹשָׁבִים לַצַּדִּיקִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דַּרְגָּתוֹ כָּרָאוּי לוֹ.

כְּתִיב, (תהלים סה) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרִיב לוֹן לְגַבֵּיהּ דְּסָלְקִין אינוּן נִשְׁמָתִין מִתַּתָּא לְעֵילָא וּלְאִתְאַחָדָא בַּאֲחִסַנְתֵּיהוֹן דְּאִתְתַּקְנָן לְהוּ. יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ, אִלֵּין אַתְרִין וְדַרְגִּין לְבַר, וּמַאן אינוּן, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (זכריה ג) וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה. וְהַאי הוּא דַּרְגָּא בֵּין קַדִּישִׁין עִלָּאִין.

כָּתוּב (תהלים סה) אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקָרֵב אוֹתָם אֵלָיו, שֶׁעוֹלִים אוֹתָם הַנְּשָׁמוֹת מִמַּטָּה לְמַעְלָה וּלְהֵאָחֵז בְּנַחֲלָתָם שֶׁנִּתְקְנָה לָהֶן. יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ - אֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת וְהַדְּרָגוֹת

שָׁבַחוּץ, וּמִי הֵם? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ג) וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה. וְזוֹהִי דַּרְגָּה בֵּין קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים.

וּמַאן דְּזַכְאִין לְדַרְגָּא דָּא, אִינּוּן שְׁלִיחָן דְּמָארֵי עָלְמָא כְּאִינּוּן מַלְאָכִין וְעָבְדִין שְׁלִיחוּתָא תְּדִיר בְּרְעוּתָא דְּמָארֵיהוֹן, בְּגִין דְּאִלֵּין (אתקדשו) תְּדִיר בְּקֻדּוּשָׁה וְלָא אִסְתָּאֲבוּ. כְּגַוְונָא דָּא, מַאן דְּאִסְתָּאַב בְּהַאי עָלְמָא אִיהוּ מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲב, וְכַד נָפַק נְשָׁמָתֵיהּ מִנֵּיהּ מְסָאֲבִין לֵיהּ וּמְדוֹרֵיהּ בֵּין אִינּוּן מְסָאֲבִין וְאִלֵּין אִינּוּן מַזִּיקִין דְּעָלְמָא. כְּמָה דְּאִתְמְשַׁךְ בַּר נָשׁ גַּרְמֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא הָכִי הוּא מְדוֹרֵיהּ וְאִתְמְשַׁךְ בְּהַהוּא עָלְמָא (נט ואינון רוחי מסאבין מסאבי ליה ואעלין ליה לגיהנם.)

וּמִי שֶׁזָּכָאִים לַדַּרְגָּה הַזּוֹ הֵם שְׁלִיחִים שֶׁל רִבּוֹן הָעוֹלָם, כְּמוֹ אוֹתָם הַמַּלְאָכִים, וְתָמִיד עוֹשִׂים שְׁלִיחוּת בִּרְצוֹן רִבּוֹנָם, מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ [התקדשו] תָּמִיד בִּקְדֻשָּׁה וְלֹא נִטְמְאוּ. כְּמוֹ כֵן מִי שֶׁנִּטְמָא בָּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה, וּכְשֶׁיּוֹצֵאת מִמֶּנּוּ נִשְׁמָתוֹ, מְטַמְּאִים אוֹתוֹ, וּמְדוֹרוֹ בֵּין אוֹתָם הַטְּמֵאִים, וְאֵלּוּ הֵם הַמַּזִּיקִים שֶׁל הָעוֹלָם. כְּמוֹ שֶׁמַּמְשִׁיךְ אָדָם אֶת עַצְמוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה - כָּךְ הוּא מְדוֹרוֹ וְנִמְשָׁךְ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם [ואותן רוחות הטמאות מטמאות אותו ומכניסות אותו לגיהנם].

דף קל.

תָּא חֲזֵי מַאן דְּאִתְקַדַּשׁ וְנָטִיר גַּרְמֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא דְּלָא אִסְתָּאַב. מְדוֹרֵיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא בֵּין אִינּוּן קַדִּישִׁין (דף קל ע"א) עִלָּאִין וְעָבְדִין שְׁלִיחוּתָא תְּדִיר, וְאִלֵּין קָיְימֵי בַּחֲצֵר כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות כז) אֵת חֲצַר הַמִּשְׁכָּן.

בֹּא רְאֵה, מִי שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ וְשׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁלֹּא יִטָּמֵא, מְדוֹרוֹ בָּעוֹלָם הַהוּא בֵּין אוֹתָם קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים וְעוֹשִׂים תָּמִיד שְׁלִיחוּת, וְאֵלּוּ עוֹמְדִים בֶּחָצֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כז) אֵת חֲצַר הַמִּשְׁכָּן.

וְאִית אֲחֲרָנִין דְּאִינּוּן לְגוֹ יַתִּיר, דְּלָאו אִינּוּן בַּחֲצַר אֶלָּא בְּבֵיתָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים סה) נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ. אָמַר דָּוִד נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ, כֵּיוָן דְּאָמַר יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ, אַמַּאי כְּתִיב נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ, יִשְׂבַּע בְּטוּב בֵּיתֶךָ מִיבָּעֵי לֵיהּ כְּמָה דִכְתִיב יִשְׂכֹּן. אֶלָּא הָא תְּנִינָן לֵית יִשְׂיבָה בָּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בִּלְחוּדַיְיהוּ.

וְיֵשׁ אֲחֵרִים שֶׁהֵם בִּפְנִים יוֹתֵר שֶׁאֵינָם בֶּחָצֵר, אֶלָּא בַּבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סה) נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ. אָמַר דָּוִד, נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר יִשְׂכֹּן חֲצֵרֶיךָ, לָמָּה כָּתוּב נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ? יִשְׂבַּע בְּטוּב בֵּיתֶךָ הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב יִשְׂכֹּן! אֶלָּא הֲרֵי שָׁנִינוּ, אֵין יְשִׁיבָה בָּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי דָוִד לְבַדָּם.

וְאִית אֲתַר לַחֲסִידֵי עֶלְיוֹנִין דְּעַיְילֵי לְגוֹ, וּמַאי אִינּוּן, כְּדִכְתִיב, (במדבר ג) וְהַחוֹנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִזְרָחָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו וְגו'. וְכַמָּה מָדוֹרִין עַל מָדוֹרִין וּנְהוֹרִין עַל נְהוֹרִין מִתְפָּרְשָׁן בְּהַהוּא עָלְמָא, וְכָל חַד אִכְסִיף מִנְּהוֹרָא דְּחַבְרֵיהּ, כְּמָה דְּעוֹבָדִין אִתְפָּרְשָׁן בְּהַאי עָלְמָא הָכִי נָמֵי דּוּכְתִין וּנְהוֹרִין מִתְפָּרְשָׁן בְּהַהוּא עָלְמָא.

וְיֵשׁ מָקוֹם לַחֲסִידִים עֶלְיוֹנִים שֶׁנִּכְנָסִים לִפְנִים, וּמִי הֵם? כַּכָּתוּב (במדבר ג) וְהַחֹנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִזְרָחָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו וְגוֹ'. וְכַמָּה מְדוֹרִים עַל מְדוֹרִים וְאוֹרוֹת עַל אוֹרוֹת נִפְרָדִים בְּעוֹלָם הַהוּא, וְכָל אֶחָד מִתְבַּיֵּשׁ מֵאוֹר חֲבֵרוֹ. כְּמוֹ שֶׁהַמַּעֲשִׂים נִפְרָדִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ גַּם מְקוֹמוֹת וְאוֹרוֹת נִפְרָדִים בָּעוֹלָם הַהוּא.

וְתָא חֲזֵי הָא אִתְּמַר דְּאֲפִילּוּ בְּהַאי עַלְמָא כַּד בַּר נָשׁ נָאִים עַל עַרְסֵיהּ, וְנִשְׁמָתִין אִצְטְרִיכוּ לְאִתְשׁוֹטְטָא בְּעַלְמָא וְנָפְקוּ מִגּוֹ גּוּפָא, לָאו כָּל נִשְׁמָתָא וְנִשְׁמָתָא סַלְקָא וְשַׁטְיָא לְמֶחֱזֵי בִּיקָר סַבָּא אַפֵּי דְּעַתִּיק יוֹמִין, אֶלָּא כְּמָא דְּאִתְמְשִׁיךְ תְּדִיר וּכְפוּם עוֹבָדֵי הָכִי נִשְׁמָתֵיהּ סָלְקָא.

וּבֹא וּרְאֵה, הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁאֲפִלּוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּשֶׁאָדָם יָשֵׁן עַל מִטָּתוֹ וְהַנְּשָׁמוֹת צְרִיכוֹת לְשׁוֹטֵט בָּעוֹלָם וְיֵצְאוּ מִתּוֹךְ הַגּוּף, אֵין כָּל נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה עוֹלָה וּמְשׁוֹטֶטֶת לִרְאוֹת בִּכְבוֹד סַבָּא פְּנֵי עַתִּיק הַיָּמִים, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁנִּמְשָׁךְ תָּמִיד וּכְפִי הַמַּעֲשִׂים, כָּךְ נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה.

אִי אִסְתָּאַב אִיהוּ נָאִים וְנִשְׁמָתָא נָפְקָא וְכָל אִינּוּן רוּחִין מְסָאֲבִין נָקְטִין לָהּ וְאִתְדַּבְּקַת בְּהוּ בְּאִינּוּן דַּרְגִּין תַּתָּאִין דְּשָׁטְיָין בְּעַלְמָא וְאִינּוּן מוֹדִיעִין לָהּ מִלִּין דְּאִינּוּן קָרִיבִין לְמֵיתֵי בְּעַלְמָא, וּלְזִמְנִין דְּמוֹדְעִין לָהּ מִלִּין כְּדִיבָן וְחָיְיכָן בָּהּ וְהָא אוּקְמוּהָ.

אִם נִטְמָא - הוּא יָשֵׁן וְהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת, וְכָל אוֹתָן רוּחוֹת טְמֵאוֹת לוֹקְחוֹת אוֹתָהּ, וְנִדְבֶּקֶת בָּהֶן בְּאוֹתָן הַדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁמְּשׁוֹטְטוֹת בָּעוֹלָם, וְהֵם מוֹדִיעוֹת לָהּ דְּבָרִים שֶׁקְּרוֹבִים לָבֹא לָעוֹלָם. וְלִפְעָמִים שֶׁמּוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים כּוֹזְבִים וְצוֹחֲקִים עָלֶיהָ, וְהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ.

וְאִי זָכֵי בַּר נָשׁ כַּד אִיהוּ נָאִים, וְנִשְׁמָתֵיהּ סָלְקָא אָזְלָא וְשָׁטְיָא וּבָקְעָא בֵּין אִלֵּין רוּחִין מְסָאֲבִין, וְכֻלְּהוּ מַכְרִיזִין וְאָמְרִין, פַּנּוּ אֲתַר פַּנּוּ, לָאו דָּא מִסְטָרָנָא, וְאִיהִי סָלְקָא בֵּין אִינּוּן קַדִּישִׁין וּמוֹדְעֵי לָהּ מִלָּה חָדָא דְּקִשׁוֹט.

וְאִם זוֹכֶה אָדָם, כְּשֶׁהוּא יָשֵׁן וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה, הוֹלֶכֶת וְשָׁטָה וּבוֹקַעַת בֵּין הָרוּחוֹת הַטְּמֵאוֹת הַלָּלוּ, וְכֻלָּם מַכְרִיזִים וְאוֹמְרִים: פַּנּוּ מָקוֹם, פַּנּוּ. זֶה אֵינוֹ מִצִּדֵּנוּ! וְהִיא עוֹלָה בֵּין אוֹתָם הַקְּדוֹשִׁים, וּמוֹדִיעִים לָהּ דָּבָר אֶחָד אֱמֶת.

דף קל:

וְכַד נָחֲתָא כָּל אִינּוּן חֲבִילִין טְרִיקִין בָּעָאן לְאִתְקָרְבָא בַּהֲדָהּ לְמִנְדַּע הַהִיא מִלָּה, וְאִינּוּן מוֹדְעִין לָהּ מִלִּין אֲחֳרָנִין, וְהַהִיא מִלָּה דְּנָטְלָא גּוֹ אִינּוּן קַדִּישִׁין בֵּין אִינּוּן (דף קל ע"ב) אֲחֳרָנִין אִיהוּ כְּעִבּוּרָא גּוֹ תִּיבְנָא. וְהַאי (מאן איהו דזכי יתיר בעוד דאיהו קאים ונשמתא קיימא בהאי עלמא.)

וּכְשֶׁיּוֹרֶדֶת, כָּל אוֹתָם מַחֲנוֹת שֶׁל עֶרְבּוּב רוֹצִים לְהִתְקָרֵב אֵלֶיהָ לָדַעַת אוֹתוֹ הַדָּבָר, וְהֵם מוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים אֲחֵרִים. וְהַדִּבּוּר הַהוּא שֶׁנִּטְלָה בְּתוֹךְ אוֹתָם קְדוֹשִׁים בֵּין אוֹתָם הָאֲחֵרִים הוּא כִּתְבוּאָה בְּתוֹךְ הַתֶּבֶן. וְזֶה [מי] הוּא זוֹכֶה יוֹתֵר בְּעוֹד שֶׁהוּא עוֹמֵד וְהַנְּשָׁמָה עוֹמֶדֶת בָּעוֹלָם הַזֶּה.

כְּגַוְונָא דָּא כַּד נָפְקִין נִשְׁמָתִין מִגּוּפָא מֵהַאי עָלְמָא, בָּעָאן לְסַלָּקָא, וְכַמָּה תַּרְעִין חָבִילֵי טְהִירִין קָיְימֵי, (ו) אִי אִינּוּן מִסְטָרַיְיהוּ כֻּלְּהוּ אָחֲדִין בְּהוּ בְּאִינּוּן נַפְשָׁאן וּמָסְרֵי לוֹן בִּידָא דְּדוּמָה לְאָעֲלָא לוֹן בַּגִּיהִנָּם.

כְּמוֹ כֵן כְּשֶׁיּוֹצְאוֹת הַנְּשָׁמוֹת מֵהָעוֹלָם הַזֶּה, רוֹצוֹת לַעֲלוֹת, וְכַמָּה שׁוֹמְרֵי הַפֶּתַח וּמַחֲנוֹת מַזִּיקִים נִמְצָאִים. אִם הֵם מִצַּדָּם - כֻּלָּם אוֹחֲזִים בָּהֶם בְּאוֹתָן הַנְּפָשׁוֹת, וּמוֹסְרִים אוֹתָם בְּיַד דּוּמָה לְהַכְנִיסָם לַגֵּיהִנֹּם.

וּלְבָתַר סָלְקָן וְאָחֲדָן בְּהוּ וְאִינּוּן נָטְלֵי לְהוֹן וּמַכְרְזֵי בְּהוּ אִלֵּין אִינּוּן דְּעָבְרוּ עַל פִּקּוּדֵי דְּמָארֵיהוֹן, וְכֵן שָׁטְיָין בְּכָל עָלְמָא. וּלְבָתַר מְהַדְּרֵי לְהוּ לַגֵּיהִנֹּם, וְכֵן עַד תְּרֵיסַר יַרְחֵי. לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי מִשְׁתַּכְּכֵי בְּהַהוּא אֲתַר דְּאִתְחֲזֵי לוֹן. אִינּוּן נִשְׁמָתִין דְּזָכוּ סָלְקֵי לְעֵילָא כְּמָה דְּאִתְּמַר וְזָכָאן בְּדוּכְתַּיְיהוּ.

וְאַחַר כָּךְ עוֹלוֹת וְאוֹחֲזִים בָּהֶם, וְהֵם נוֹטְלִים אוֹתָם, וּמַכְרִיזִים בָּהֶם: אֵלּוּ הֵם שֶׁעָבְרוּ עַל מִצְווֹת רִבּוֹנָם. וְכֵן מְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָעוֹלָם. וְאַחַר כָּךְ מַחֲזִירִים אוֹתָם לַגֵּיהִנֹּם, וְכֵן עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשִׁים. אַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשִׁים הֵם שׁוֹכְכִים בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁרָאוּי לָהֶם. אוֹתָם הַנְּשָׁמוֹת שֶׁזָּכוּ עוֹלוֹת לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאַר, וְזוֹכוֹת בִּמְקוֹמוֹתֵיהֶם.

תָּא חֲזֵי, זַכְאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא דְּאִתְגְּנִיז לְהוּ כַּמָּה טָבִין לְהַהוּא עָלְמָא, וְלֵית אֲתַר פְּנִימָאָה בְּכָל אִינּוּן כְּאִינּוּן דְּיָדְעֵי רָזָא דְּמָארֵיהוֹן וְיָדְעֵי לְאִתְדַּבְּקָא בְּהוּ בְּכָל יוֹמָא, עַל אִלֵּין כְּתִיב, (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ, יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ.

בֹּא רְאֵה, אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּגְנְזוּ לָהֶם כַּמָּה טוֹבוֹת לָעוֹלָם הַהוּא, וְאֵין מָקוֹם פְּנִימִי בְּכָל אוֹתָם כְּאוֹתָם שֶׁיּוֹדְעִים אֶת סוֹד רִבּוֹנָם וְיוֹדְעִים לְדַבֵּק בָּהֶם בְּכָל יוֹם. עַל אֵלּוּ כָּתוּב (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ.

מַאי לִמְחַכֵּה לוֹ, כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר (איוב לב) חִכָּה אֶת אִיּוֹב בְּדָבָרִים. וְאִלֵּין אִינּוּן דְּדָחֲקִין לְמִלָּה דְּחָכְמָתָא, וְדָיְיקִין לָהּ, וּמְחַכָּאן לָהּ לְמִנְדַּע בְּרִירָא דְּמִלָּה, וְאִשְׁתְּמוֹדְעָא לְמָארֵיהוֹן, אִלֵּין אִינּוּן דְּמָארֵיהוֹן מִשְׁתַּבַּח בְּהוֹן בְּכָל יוֹמָא, אִלֵּין אִינּוּן דְּעָאלִין בֵּין עִלָּאִין קַדִּישִׁין, וְאִלֵּין עָאלִין כָּל תַּרְעֵי דִּלְעֵילָא וְלֵית מַאן דְּיִמְחֵי בִּידֵהוֹן, זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי.

מַה זֶּה לְמִחַכֵּה לוֹ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לב) חִכָּה אֶת אִיּוֹב בִּדְבָרִים. וְאֵלּוּ הֵם שֶׁדּוֹחֲקִים לְדָבָר שֶׁל חָכְמָה וּמְדַיְּקִים אוֹתָהּ וּמְחַכִּים לָדַעַת אֶת בֵּרוּר הַדָּבָר, וְהֵם מַכִּירִים לְרִבּוֹנָם. אֵלּוּ הֵם שֶׁרִבּוֹנָם מִשְׁתַּבֵּחַ בָּהֶם בְּכָל יוֹם. אֵלּוּ הֵם שֶׁנִּכְנָסִים בֵּין עֶלְיוֹנִים קְדוֹשִׁים, וְאֵלּוּ נִכְנָסִים בְּכָל הַשְּׁעָרִים שֶׁלְּמַעְלָה, וְאֵין מִי שֶׁיִּמְחֶה בְּיָדָם. אַשְׁרֵי חֶלְקָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי, אַבְרָהָם עָאל לְמִנְדַּע וּלְאִתְדַּבְּקָא בְּמָארֵיהּ כְּדְקָא יָאוֹת לְבָתַר דְּאַקְדִּים עוֹבָדוֹי בְּקַדְמֵיתָא, וְזָכָה בְּאִינּוּן יוֹמִין עִלָּאִין, וְאִתְבָּרַךְ מֵאֲתַר דְּכָל בִּרְכָאן נָפְקֵי מִתַּמָּן, דִּכְתִיב וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. מַאי בַּכֹּל. אֲתַר דְּנַהֲרָא דְּלָא פַסְקֵי מֵימוֹי לְעָלְמִין.

בֹּא רְאֵה, אַבְרָהָם נִכְנַס לְדַעַת וּלְהִדָּבֵק בְּרִבּוֹנוֹ כְּרָאוּי לְאַחַר שֶׁהִקְדִּים אֶת מַעֲשָׂיו שֶׁבָּרִאשׁוֹנָה, וְזָכָה לְאוֹתָם הַיָּמִים הָעֶלְיוֹנִים, וְהִתְבָּרֵךְ מֵהַמָּקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִשָּׁם, שֶׁכָּתוּב וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. מַה זֶּה בַּכֹּל? הַמָּקוֹם שֶׁל הַנָּהָר שֶׁאֵין פּוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים.

אָמַר רִבִּי חִיָּיא תָּא חֲזֵי, דְּאַבְרָהָם לָא בָּעָא לְאִתְעָרְבָא בִּנְשֵׁי עַלְמָא וּלְאִתְדַּבְּקָא בִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, בְּגִין דְּנִשְׁתַּיֵּיא דִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אִינּוּן סָאֲבִין לְגוּבָרַיְיהוּ וּלְאִינּוּן דְּמִתְדַּבְּקִין בְּהוֹן, בְּגִין דְּכַד אַבְרָהָם יָדַע חָכְמְתָא, יָדַע עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא וּמֵאָן אֱתַר נָפְקֵי וְשַׁטְיָין רוּחֵי מְסָאֲבִין בְּעַלְמָא, וְעַל דָּא אוֹמֵי לְעַבְדֵיהּ דְּלָא יִסַּב אִתְּתָא לִבְרֵיהּ מִשְּׁאָר עַמִּין.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, בֹּא רְאֵה שֶׁאַבְרָהָם לֹא רָצָה לְהִתְעָרֵב עִם נְשׁוֹת הָעוֹלָם וּלְהִדָּבֵק בִּשְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנִּשׁוֹת שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הֵם מְטַמְּאוֹת אֶת הַגְּבָרִים שֶׁלָּהֶם וּלְאוֹתָם שֶׁנִּדְבָּקִים בָּהֶם. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁאַבְרָהָם יָדַע אֶת הַחָכְמָה, יָדַע הָעִקָּר וְהַשֹּׁרֶשׁ, וּמֵאֵיזֶה מָקוֹם יוֹצְאוֹת וּמִשְׁוֹטְטוֹת רוּחוֹת טְמֵאוֹת בָּעוֹלָם, וְעַל כֵּן הִשְׁבִּיעַ אֶת עַבְדּוֹ שֶׁלֹּא יִקַּח אִשָּׁה לִבְנוֹ מִשְּׁאָר הָעַמִּים.

(דף קכא ע"א) **מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם** וַיְהִיו. רַבָּנָן פְּתְחֵי בְּהַאי קְרָא, (שיר השירים ז) לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים. תָּנוּ רַבָּנָן הֵיוֹצֵא לַדֶּרֶךְ יִתְפַּלֵּל שָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת, תְּפִלָּה שֶׁהִיא חוֹבָה שֶׁל יוֹם, וּתְפִלַּת הַדֶּרֶךְ עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה. וּתְפִלָּה שֶׁיַּחֲזוֹר לְבֵיתוֹ לְשָׁלוֹם. וְלִימָא לְהוּ לְהַנֵּי שְׁלֹשָׁה, אֲפִילּוּ בְּאֶחָד יָכִיל לְמֶעְבְּדֵיהּ, דְּתָנִינָן כָּל שְׁאֵלוֹתָיו שֶׁל אָדָם יָכִיל לְמִכְלְלִינְהוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

וַיְהִיו, רַבּוֹתֵינוּ פָּתְחוּ בַּפָּסוּק הַזֶּה (שיר ז) לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים. שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ, הַיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ יִתְפַּלֵּל שָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת: תְּפִלָּה שֶׁהִיא חוֹבָה שֶׁל יוֹם, וּתְפִלַּת הַדֶּרֶךְ עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, וּתְפִלָּה שֶׁיַּחֲזוֹר לְבֵיתוֹ לְשָׁלוֹם. וְיֹאמַר אֶת הַשָּׁלֹשָׁה הָאֵלּוּ, אֲפִלּוּ בְּאֶחָד יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ, שֶׁשָּׁנִינוּ, כָּל שְׁאֵלוֹתָיו שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִכְלֹל אוֹתָן בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כָּל עוֹבָדוֹי דְּבַר נָשׁ כְּתִיבִין בְּסִפְרָא, הֵן טַב הֵן בִּישׁ, וְעַל כֻּלְּהוֹן עָתִיד לְמֵיתַן דִּינָא, דְּתָנִינָן אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב, (תהלים קלט) גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ, אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁעָשָׂה הַגּוֹלֶם שֶׁאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בָּעוֹלָם הַבָּא, כּוּלָּם רָאוּ עֵינֶיךָ שֶׁעֵיינְתָּ בָּהֶם. וְעַל סִפְרְךָ כּוּלָּם יִכָּתֵבוּ, לִיתֵּן עֲלֵיהֶם דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לְעוֹלָם הַבָּא, הִלְכָךְ יַקִּדִּים אָדָם תְּפִלָּתוֹ תָּמִיד וְיוֹעִיל לֵיהּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל אָדָם כְּתוּבִים בְּסֵפֶר, הֵן טוֹב וְהֵן רַע, וְעַל כֻּלָּם עָתִיד לִתֵּת אֶת הַדִּין. שָׁשָׁנִינוּ, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַה שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט) גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ - אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁעָשָׂה הַגֹּלֶם, שֶׁאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בָּעוֹלָם הַבָּא, כֻּלָּם רָאוּ עֵינֶיךָ שֶׁעֵינְתָּ בָּהֶם. וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ - לִתֵּן עֲלֵיהֶם דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לָעוֹלָם הַבָּא. הִלְכָךְ יַקְדִּים אָדָם תְּפִלָּתוֹ תָּמִיד וְיוֹעִיל לוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק אֵין אָדָם עוֹשֶׂה עֲבֵירוֹת אֶלָּא מִי שֶׁהוּא גּוֹלֶם וְלֹא אָדָם, וְהַיְינוּ הַהוּא דְּלָא מִסְתַּכַּל בְּנִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא, אֶלָּא כָּל עוֹבָדוֹי כְּהַאי בְּעִירָא דְּלָא מַשְׁגַּחַת וְלָא יָדְעַת. אָמַר רַבִּי בּוֹ, וְכִי גּוֹלֶם מִתְקָרֵי דָּוִד דְּאָמַר הַאי פְּסוּקָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵין אָדָם עוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת אֶלָּא מִי שֶׁהוּא גֹּלֶם וְלֹא אָדָם, וְהַיְנוּ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא מִסְתַּכֵּל בִּנְשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה, אֶלָּא כָּל מַעֲשָׂיו כַּבְּהֵמָה הַזּוֹ שֶׁאֵין מַשְׂגַּחַת וְאֵין יוֹדַעַת. אָמַר רַבִּי בּוֹ, וְכִי גֹּלֶם נִקְרָא דָּוִד שֶׁאָמַר אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה?

אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק אָדָם הָרִאשׁוֹן אֲמָרוֹ, גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ, קוֹדֶם שֶׁזָּרְקָתְּ בִּי נְשָׁמָה, רָאוּ עֵינֶיךָ לְמֶעְבַּד בְּדִיוּקָנִי בְּנֵי נָשָׁא דְּדָמוּ לִי. וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ, מַאן אִינּוּן. יָמִים יוּצָרוּ, כְּהַאי צוּרָה דִּידִי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם דְּלָא אִשְׁתְּאַר חַד מִנְּהוֹן.

אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, אָדָם הָרִאשׁוֹן אֲמָרוֹ, גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ. קֹדֶם שֶׁזָּרַקְתָּ בִּי נְשָׁמָה, רָאוּ עֵינֶיךָ לַעֲשׂוֹת בְּדִמּוּתִי בְּנֵי אָדָם שֶׁיִּדְמוּ לִי. וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ, מִי הֵם? יָמִים יָצָרוּ, בַּצּוּרָה הַזּוֹ שֶׁלִּי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר אֶחָד מֵהֶם.

אָמַר רַבִּי בּוֹ, לָמָּה. אָמַר לֵיהּ תָּא חֲזֵי, כֻּלְּהוּ דְּדָמוּ לֵיהּ אוֹ בִּרְמִיזָא דִּילֵיהּ, לָא מֵתוּ בְּמִיתַת נַפְשָׁהוֹן, וְכֻלְּהוּ לְקוּ בְּהַהוּא עִנְיָינָא מַמָּשׁ.

אָמַר רַבִּי בּוֹ, לָמָּה? אָמַר לוֹ, בֹּא רְאֵה, כֻּלָּם שֶׁדָּמוּ לוֹ אוֹ בְּרֶמֶז שֶׁלּוֹ, לֹא מֵתוּ בְּמִיתַת נַפְשָׁם, וְכֻלָּם לָקוּ בְּאוֹתוֹ עִנְיָן מַמָּשׁ.

תָּא חֲזֵי, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה דִּיוּקָנֵיהּ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן וְשַׁפִּירוּתֵיהּ הֲוָה כְּזֹהַר דִּרְקִיעָא עִלָּאָה דְּעַל גַּבֵּי שְׁאָר רְקִיעֵי, וּכְהַהוּא נְהוֹרָא דְּגָנִיז קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְצַדִּיקַיָּיא לְעַלְמָא דְּאָתֵי, וְכָל אִינּוּן דְּהָווּ רְמִיזָא בֵּיהּ מִדִּיוּקָנֵיהּ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן בֵּיהּ לָקוּ וּמִיתוּ.

בֹּא רְאֵה, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, דְּמוּתוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן וְיָפְיוֹ הָיָה כְּזֹהַר הָרָקִיעַ הָעֶלְיוֹן שֶׁעַל גַּבֵּי שְׁאָר הָרָקִיעִים, וּכְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁגָּנַז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַצַּדִּיקִים לָעוֹלָם הַבָּא. וְכָל אוֹתָם שֶׁהָיוּ רְמוּזִים בּוֹ מִדְּמוּתוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, בּוֹ הֵם לָקוּ וּמֵתוּ.

דְּכָךְ אוֹרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יָהִיב עוּתָרָא לְבַר אִינִישׁ, לְמָה, לְמֵיזַן עָנַיִין וּלְמֶעְבַּד פְּקוּדוֹי. לָא עָבִיד הַאי וְאִתְגְּאֵי (וְאִי אִתְגְּלִיא בֵּיהּ) בְּהַהוּא עוּתְרָא, בֵּיהּ יִלְקֵי דְּכְתִיב, (קהלת ה) עֹשֶׁר שָׁמוּר לְבְעָלָיו לְרָעָתוֹ. יָהִיב לֵיהּ בְּנִין, לָמָּה, לְמֵילַף לְהוּ אוֹרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּלְמֵיטַר פִּקּוּדוֹי כִּדְאָמוּר בְּאַבְרָהָם (בראשית יח) כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְיָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וְגוֹ'. לָא עָבִיד הַאי וּמִתְגָּאֶה בְּהוּ, בְּהוּ לָקֵי דִּכְתִיב, (איוב יח) לֹא נִין לוֹ וְלֹא נֶכֶד בְּעַמּוֹ וְגוֹ'. וְכֵן כְּהַאי גַּוונָא כַּד יָהִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִשַּׁפִּירוּתָא טָבָא עִלָּאָה דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן לְהוּ, לְמָה, בְּגִין לְמֵיטַר פִּקּוּדוֹי וּלְמֶעְבַּד רְעוּתֵיהּ, לָא עָבְדוּ כְּדֵין אֶלָּא אִתְגְּאוּ בֵּיהּ. בֵּיהּ לָקוּ בְּהַאי שַׁפִּירוּתָא.

שֶׁכָּךְ דַּרְכּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - נוֹתֵן עֹשֶׁר לָאָדָם, לָמָּה? לָזוּן אֶת הָעֲנִיִּים וְלַעֲשׂוֹת מִצְוֹותָיו. אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶת זֶה וּמִתְגָּאֶה [ואם נתגלה בו] בָּעֹשֶׁר הַהוּא - בּוֹ יִלְקֶה, שֶׁכָּתוּב (קהלת ה) עֹשֶׁר שָׁמוּר לְבְעָלָיו לְרָעָתוֹ. נוֹתֵן לוֹ בָּנִים, לָמָּה? לְלַמֵּד אוֹתָם דֶּרֶךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלִשְׁמֹר מִצְוֹותָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמוּר בְּאַבְרָהָם (בראשית יח) כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת כָּל בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וְגוֹ'. הוּא לֹא עוֹשֶׂה אֶת זֶה וּמִתְגָּאֶה בָּהֶם - בָּהֶם הוּא לוֹקֶה, שֶׁכָּתוּב (איוב יח) לֹא נִין לוֹ וְלֹא נֶכֶד בְּעַמּוֹ

וְגוֹ'. וְכֵן כְּמוֹ זֶה, כְּשֶׁנּוֹתֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִיפִּי טוּב עֶלְיוֹן שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן לָהֶם, לָמָּה? כְּדֵי לִשְׁמֹר מִצְוֹותָיו וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ. לֹא עָשׂוּ כָּךְ אֶלָּא הִתְגָּאוּ בּוֹ - בּוֹ לוֹקִים, בַּיפִּי הַזֶּה.

אָמַר רַב יְהוּדָה, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָדָם הָרִאשׁוֹן, הֲוָה גּוֹלֶם עַד לָא זָרִיק בֵּיהּ נִשְׁמְתָא, וְקָרָא לְהַהוּא מַלְאָכָא דְּהוּא מְמוּנֶּה עַל דִּיוּקְנָא דִּבְנֵי נָשָׁא, וְאָמַר לוֹ עַיֵּין וְצוֹר בְּדִיוּקְנָא דְּדֵין שִׁיתָּא בְּנֵי נָשָׁא, הָדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ה) וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת, כְּלוֹמַר שִׁיתָּא.

אָמַר רַב יְהוּדָה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן, הָיָה גֹּלֶם טָרֵם שֶׁזָּרַק בּוֹ נְשָׁמָה, וְקָרָא לְאוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל צוּרוֹת בְּנֵי אָדָם, וְאָמַר לוֹ: עַיֵּן וְצוֹר בַּדְּמוּת הַזּוֹ שִׁשָּׁה בְּנֵי אָדָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ה) וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת, כְּלוֹמַר שִׁיתָּא שֵׁשׁ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מֵהַהוּא עַפְרָא מַמָּשׁ דְּאִתְבְּרֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן נְסִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאִתְבְּרָאָה אִלֵּין שִׁיתָּא, וְקָרָא לֵיהּ שֵׁת, שִׁיתָּא, הָדָא הוּא דִכְתִיב וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ מֵאוֹתָהּ הָעִיסָּה שֶׁנִּבְרָא הַגּוֹלֶם שֶׁלּוֹ, וְעַל כָּךְ נֶאֱמַר גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְעֵינֶיךָ בּוֹ לַעֲשׂוֹת (ד"א ל"ג בו) דְּדֶאמוּ לֵיהּ. וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ, מַאן אִינּוּן, כֻּלְּהוּ דְּלָא נָטְרוּ מַאי דְּיַהֲב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לוֹן וְאִתְטָרְדוּ מִן עָלְמָא (ואתדנו בההוא דינא).

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵאוֹתוֹ עָפָר מַמָּשׁ שֶׁנִּבְרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, לָקַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹא אֶת שִׁשֶּׁת אֵלֶּה, וְקָרָא לוֹ שֵׁת שֵׁשׁ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ, מֵאוֹתָהּ הָעִסָּה שֶׁנִּבְרָא הַגּוֹלֶם שֶׁלּוֹ. וְעַל כָּךְ נֶאֱמַר גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ, וְעֵינָתָּ בּוֹ לַעֲשׂוֹת [בו] שֶׁדּוֹמִים לוֹ. וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ, מִי הֵם? כֻּלָּם שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ מַה שֶּׁנָּתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָהֶם וְנִטְרְדוּ מִן הָעוֹלָם [ונדונו באותו הדין].

תָּנֵן הָתָם אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַשְׁכַּחְנָא דְּתִתַּל מַטָּרָן הֲוֵי לֵילְיָא, וְכָל חַד וְחַד אִית עֲנָיְינָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּבַר נָשׁ. כַּד נָפִיק נִשְׁמָתֵיהּ מִינֵּיהּ וְאִשְׁתָּאַר הַהוּא גּוֹלְמָא נָאִים עַל עַרְסֵיהּ, וְנִשְׁמָתֵיהּ סָלְקָא בְּכָל לֵילְיָא קֳמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק אִי זַכָּאָה הִיא חָדָאן עִמֵּהּ, וְאִי לָא דַּחְיִין לָהּ לְבַר.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מַאי דִכְתִיב, (שיר השירים ה) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי מַה תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי.

שְׁנֵינוּ שָׁם, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מְצָאנוּ שֶׁשֶּׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת הוּא הַלַּיְלָה, וּלְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ עִנְיָן לַקַּבָּ"ה בָּאָדָם, כְּשֶׁיּוֹצֵאת נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ וְנִשְׁאָר אוֹתוֹ גֹּלֶם יָשֵׁן עַל מִטָּתוֹ, וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה בְּכָל לַיְלָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִם הִיא צַדִּיקָה - שְׂמֵחִים עִמָּהּ, וְאִם לֹא - דּוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַה שֶּׁכָּתוּב (שיר ה) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם H אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי מַה תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם, הַנְּשָׁמָה אוֹמֶרֶת לְאוֹתָם הַנְּשָׁמוֹת הַזּוֹכוֹת לִיכָּנֵס לִירוּשָׁלַם שֶׁל מַעְלָה, וְהֵם הַנִּקְרָאוֹת בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם עַל שֶׁזּוֹכוֹת לִיכָּנֵס שָׁם, וּלְפִיכָךְ הַנְּשָׁמָה אוֹמֶרֶת לָהֶם הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. רַב אָמַר זֶה זִיו אַסְפַּקְלַרְיָאה שֶׁל מַעְלָה. מַה תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, לִיהָנוֹת מִזִּיו שֶׁלּוֹ וּלְהִסְתּוֹפֵף בְּצִלּוֹ.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם - H הַנְּשָׁמָה אוֹמֶרֶת לְאוֹתָם הַנְּשָׁמוֹת הַזּוֹכוֹת לְהִכָּנֵס לִירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, וְהֵם הַנִּקְרָאוֹת בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם עַל שֶׁזּוֹכוֹת לִכָּנֵס שָׁם, וּלְפִיכָךְ

הַנְּשָׁמָה אוֹמֶרֶת לָהֶם הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם, אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. רַב אָמַר, זֶה זִיו הָאַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁל מַעְלָה. מַה תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, לְהַנּוֹת מֵהַזִּיו שֶׁלּוֹ וּלְהִסְתּוֹפֵף בְּצִלּוֹ.

רַב הוּנָא אָמַר שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, אוֹתָהּ הַתְּשׁוּקָה וְהַכִּסּוּף שֶׁכָּסַפְתִּי בָּעוֹלָם עַל הַכֹּל לְפִיכָךְ אֲנִי חוֹלָה.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר זוֹ אַהֲבָה שֶׁאוֹהֶבֶת הַנְּשָׁמָה לַגּוּף, דְּכֵיוָן שֶׁנִּשְׁלַם קִצּוֹ שֶׁל גּוּף אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁנִּגְזְרוּ עָלָיו כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה, מַה כְּתִיב וַיָּקָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וְגוֹ'.

רַב הוּנָא אָמַר, שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אֲנִי - אוֹתָהּ הַתְּשׁוּקָה וְהַכִּסּוּף שֶׁכָּסַפְתִּי בָּעוֹלָם עַל הַכֹּל, לְפִיכָךְ אֲנִי חוֹלָה.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, זוֹ אַהֲבָה שֶׁאוֹהֶבֶת הַנְּשָׁמָה לַגּוּף. שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּשְׁלַם קִצּוֹ שֶׁל גּוּף, אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁנִּגְזְרוּ עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה, מַה כָּתוּב? וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וְגוֹ'.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מַה כְּתִיב בַּפָּסוּק קוֹדֶם זֶה דִּכְתִיב וַתְּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַה כָּתוּב בַּפָּסוּק קֹדֶם זֶה? שֶׁכָּתוּב וַתְּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם וְהִכְנִיס בּוֹ אַרְבָּעָה דְּבָרִים הַנֶּחֱלָקִים בַּגּוּף. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַמְחוּבָּרִים בַּגּוּף. רַבִּי יִצְחָק אָמַר הַנֶּחֱלָקִים בַּגּוּף שֶׁהֵם חוֹלְקִים לְהִתְפָּרֵשׁ כָּל אֶחָד לִיסּוֹדוֹ כְּשֶׁיּוֹצֵא הָאָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר הַמְחוּבָּרִים בַּגּוּף בְּחַיָּיו, מַשְׁמַע מִקְרָא דִּכְתִיב וַתָּמָת שָׂרָה, זֶה הַגּוּף. בְּקִרְיַת אַרְבַּע, אֵלּוּ הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת. הִיא חֶבְרוֹן, שֶׁהָיוּ מְחוּבָּרִים בְּגוּפוֹ בְּחַיָּיו. בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, בָּעוֹלָם הַזֶּה הַבּוֹחֵר אָדָם בְּזְמַן מוּעָט:

רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם וְהִכְנִיס בּוֹ אַרְבָּעָה דְּבָרִים הַנֶּחֱלָקִים בַּגּוּף. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַמְחֻבָּרִים בַּגּוּף. רַבִּי יִצְחָק אָמַר הַנֶּחֱלָקִים בַּגּוּף, שֶׁהֵם חוֹלְקִים לְהִתְפָּרֵשׁ כָּל אֶחָד לִיסּוֹדוֹ כְּשֶׁיּוֹצֵא הָאָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הַמְחֻבָּרִים בַּגּוּף בְּחַיָּיו, מַשְׁמַע מַהַפָּסוּק שֶׁכָּתוּב וַתָּמָת שָׂרָה - זֶה הַגּוּף. בְּקִרְיַת אַרְבַּע - אֵלּוּ אַרְבָּעָה הַיְסוֹדוֹת. הִיא חֶבְרוֹן - שֶׁהָיוּ מְחֻבָּרִים בְּגוּפוֹ בְּחַיָּיו. בְּאֶרֶץ כְּנַעַן - בָּעוֹלָם הַזֶּה הַבּוֹחֵר אָדָם בִּזְמַן מוּעָט.

וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ. הַיְינוּ (דכתיב) דִּתְנַן כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם פּוֹקֶדֶת לְגוּפוֹ וּמִתְאַבֶּלֶת עָלָיו, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (איוב יד) אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל. כְּהַאי גַּוְונָא וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ. וַיָּבֹא אַבְרָהָם, זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה. לִסְפֹּד לְשָׂרָה, זֶה הַגּוּף.

וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ. הַיְינוּ [שכתוב] שֶׁשָּׁנִינוּ, כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם פּוֹקֶדֶת לְגוּפוֹ וּמִתְאַבֶּלֶת עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב יד) אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל. כְּמוֹ זֶה, וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ. וַיָּבֹא אַבְרָהָם - זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה. לִסְפֹּד לְשָׂרָה - זֶה הַגּוּף.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּשָׁעָה שֶׁהַנְּשָׁמָה זוֹכָה וְעוֹלָה לִמְקוֹם מַעֲלָתָהּ, הַגּוּף שׁוֹכֵב בְּשָׁלוֹם וְיָנוּחַ עַל מִשְׁכָּבוֹ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (איוב נז) יָבֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם, הֹלֵךְ נְכֹחֹה. מַאי הוֹלֵךְ נְכֹחֹה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּשָׁעָה שֶׁהַנְּשָׁמָה זוֹכָה וְעוֹלֶה לְמָקוֹם מַעֲלָתָהּ, הַגּוּף שׁוֹכֵב בְּשָׁלוֹם וְיָנוּחַ עַל מִשְׁכָּבוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נז) יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ. מַה זֶּה הֹלֵךְ נְכֹחוֹ

אָמַר רַבִּי יִצְחָק הַנְּשָׁמָה הוֹלֵךְ נְכֹחוֹ לְמָקוֹם הָעֵדֶן הַגָּנוּז לָהּ. מַאי מַשְׁמַע. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מֵהַאי מַשְׁמַע, נְכֹחוֹ כְּתִיב, (לפנינו כ' בואו ועי' לעיל פג ב בדרך אמת אות ג) בְּה"א. וּבְשָׁעָה שֶׁאֵינָהּ זוֹכָה וְהִיא רְאוּיָה לְקַבֵּל עוֹנְשָׁהּ הוֹלֶכֶת מְשׁוֹטֶטֶת וּמְבַקֶּרֶת בְּכָל יוֹם לַגּוּף וְלַקֶּבֶר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַנְּשָׁמָה הֹלֵךְ נְכֹחוֹ לְמָקוֹם הָעֵדֶן הַגָּנוּז לָהּ. מַה מַּשְׁמִיעַ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִזֶּה נִשְׁמָע נְכֹחוֹ כְּתוּב בְּהֵ"א. וּבְשָׁעָה שֶׁאֵינָהּ זוֹכָה, וְהִיא רְאוּיָה לְקַבֵּל עָנְשָׁהּ, הוֹלֶכֶת מְשׁוֹטֶטֶת וּמְבַקֶּרֶת בְּכָל יוֹם אֶת הַגּוּף וְאֶת הַקֶּבֶר.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַאי קוּלְיָתָא דְקָרְדִינוּתָא, כַּד אָזִיל בִּסְרִיחוּתָא לְכָאן וּלְכָאן אָזֵל וּמְבַקַּר לָהּ לְאַתְרָהּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי. כָּךְ נִשְׁמָתָא הַהִיא דְּאִתְחֲזָיָא לְקַבְלָא עָנְשָׁא, אָזְלָה לְבַר בְּעַלְמָא וּמַפְקֶדֶת לָהּ לְאַתְרָהּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי בְּבָתֵּי קְבָרֵי וּבְעַלְמָא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, עֻצָּם הַקּוּלְיָת [ירך] הַקְּשֶׁה הַזֶּה, כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּסְרִיחוּת לְכָאן וּלְכָאן, הוֹלֵךְ וּמְבַקֵּר אֶת מְקוֹמוֹ שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשִׁים. כָּךְ הַנְּשָׁמָה הַהִיא שֶׁרְאוּיָה לְקַבֵּל עֹנֶשׁ, הוֹלֶכֶת בַּחוּץ בָּעוֹלָם, וּפוֹקֶדֶת אֶת מְקוֹמָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשִׁים בְּבָתֵּי הַקְּבָרוֹת וּבָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה תָּא חֲזֵי, דִּכְתִיב וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וגו', אָמַר רַבִּי אַבָּא וְהָא תְּנַן דְּכַד נְשָׁמְתָא הִיא בְּתַשְׁלוּמָא עִלָּאָה, נִיתּוֹסֵף בָּהּ ה' וְנִקְרֵאת אַבְרָהָם בְּתַשְׁלוּמָא עִלָּאָה. וְהָכָא אַתְּ אָמַר דְּכַד לֵיתָא זַכָּאָה כָּל כָּךְ דִּכְתִיב וַיָּקָם אַבְרָהָם. עָבְדַת מַאן דְּיַתִּיב בְּכַרְסְיֵיא נְחִית בְּגוֹ זוּטָר תַּתָּאָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רְאֵה שֶׁכָּתוּב וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אַבָּא, וַהֲרֵי שְׁנֵינוּ שֶׁכָּאֲשֶׁר הַנְּשָׁמָה הִיא בִּשְׁלֵמוּת עֶלְיוֹנָה, נוֹסֶפֶת לָהּ הֵ"א, וְנִקְרֵאת אַבְרָהָם בִּשְׁלֵמוּת עֶלְיוֹנָה, וְכָאן אַתָּה אוֹמֵר כַּאֲשֶׁר אֵינוֹ צַדִּיק כָּל כָּךְ, שֶׁכָּתוּב וַיָּקָם אַבְרָהָם. עִשְׁתִּ שֶׁמִּי שֶׁיֵּשֵׁב בְּכִסֵּא יוֹרֵד לְתוֹךְ קִטְן תַּחְתּוֹן

אֶלָּא הָכִי גַּזְרִנָא וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ, דְּאָמַר רַבִּי בּוֹ אָמַר רַבִּי זְרִיקָא כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה רְאוּיָה לַעֲלוֹת לְמָקוֹם עִדָּנָהּ, קוֹדֶם מְגִינָה עַל הַגּוּף הַקָּדוֹשׁ שֶׁיּוֹצֵאת מִשָּׁם וְאַחַר כָּךְ עוֹלָה לְמָקוֹם מַעֲלָתָהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ זֶהוּ הַגּוּף.

אֶלָּא כָּךְ גָּזַרְתִּי - וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ. שֶׁאָמַר רַבִּי בּוֹ אָמַר רַבִּי זְרִיקָא, כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה רְאוּיָה לַעֲלוֹת לְמָקוֹם עִדָּנָהּ, קוֹדֶם מְגִינָה עַל הַגּוּף הַקָּדוֹשׁ שֶׁיּוֹצֵאת מִשָּׁם, וְאַחַר כָּךְ עוֹלָה לְמָקוֹם מַעֲלָתָהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ, זֶה הַגּוּף.

וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת אֵלּוּ שְׁאָר גּוּפוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם (ד"א ל"ג בני) חַתְחַתִּים וְנֶהֱלָמִים בָּעוֹלָם לְמַעַן יִרְאַת קוֹנָם, חֲתִים עַל שֶׁהֵם שׁוֹכְנֵי עָפָר, וְאַמַּאי צְרִיכָה לְהוּ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כֹּלָּא בְּמִנְיָינָא כְּתִיבִין, וְעַל (דהוי ד"א דא הוי ההוא) גּוּפָא בְּמִנְיָינָא עִמְהוֹן. וּמַהאֲמַרלְהוּבְךָ רָךְ פִּיּוּס וּבְרָרְךָ כָּבוֹד.

וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת - אֵלּוּ שְׁאָר גּוּפוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם [ד"א בנ"י] חַתְחַתִּים וְנֶהֱלָמִים בָּעוֹלָם לְמַעַן יִרְאַת קוֹנָם, חֲתִים עַל שֶׁהֵם שׁוֹכְנֵי עָפָר. וְלָמָּה צְרִיכָה אוֹתָם? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַכֹּל כְּתוּבִים בְּמִנְיָן, וְעַל [שהיה, ד"א זה היה אותו] הַגּוּף בְּמִנְיָן עִמָּהֶם. וּמָה אָמַר לָהֶם בְּדָרְךָ פִּיּוּס וּבְרָרְךָ כָּבוֹד?

גֵּר וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם וְגוֹ' דְּהַאי גּוּפָא יֵהֲוֵי בְּמַנְיֶינָא חַד עִמָּכוֹן בְּחַבּוּרָא דָּא. אָמַר רַבִּי רְאֵה מַה כְּתִיב וַיַּעֲנוּ בְּנֵי חֵת אֶת אַבְרָהָם וְגוֹ'. כְּמוֹ כֵן בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד בְּדֶרֶךְ פִּיּוּט, הָדָא הוּא דִכְתִיב שְׁמָעֵנוּ אֲדוֹנִי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ.

גֵּר וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם וְגוֹ'. שֶׁהַגּוּף הַזֶּה יִהְיֶה בְּמִנְיָן אֶחָד עִמָּכֶם בַּחִבּוּר הַזֶּה. אָמַר רַבִּי, רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיַּעֲנוּ בְּנֵי חֵת אֶת אַבְרָהָם וְגוֹ'. כְּמוֹ כֵּן בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד, בְּדֶרֶךְ פִּיּוּט. וְהוּ שֶׁכָּתוּב שְׁמָעֵנוּ אֲדֹנִי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ.

מַאי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס קוֹדֶם שֶׁיֵּצֵא הַצַּדִּיק מִן הָעוֹלָם, בַּת קוֹל יוֹצֵאת בְּכָל יוֹם עַל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן הָכִינוּ מָקוֹם לְפִלּוֹנִי שֶׁיָּבֹא לְכָאן. וְעַל כֵּן הֵם אוֹמְרִים מֵאֵת אֱלֹהִים מִלְמַעְלָה אַתָּה נְשִׂיא בְּכָל יוֹם בְּתוֹכֵנוּ, בְּמִבְחַר קְבָרֵינוּ בְּמִבְחַר הַצַּדִּיקִים הַצַּדִּיקִים בַּחֲבוּרַת הַמּוּבְחָרִים מְנֵה אוֹתוֹ הַכְנִיסֵהוּ בְּחֶשְׁבּוֹן עִמָּנוּ, וְאִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִמְנַע אֶת הַמִּנְיָן כִּי כוּלָּנוּ שְׁמֵחִים בּוֹ וּמַקְדִּימִים לוֹ שָׁלוֹם.

מַה זֶּה נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה? אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא הַצַּדִּיק מִן הָעוֹלָם, בַּת קוֹל יוֹצֵאת בְּכָל יוֹם עַל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן: הָכִינוּ מָקוֹם לְפִלּוֹנִי שֶׁיָּבֹא לְכָאן. וְעַל כֵּן הֵם אוֹמְרִים, מֵאֵת אֱלֹהִים מִלְמַעְלָה אַתָּה נְשִׂיא בְּכָל יוֹם בְּתוֹכֵנוּ. בְּמִבְחַר קְבָרֵינוּ, בְּמִבְחַר הַצַּדִּיקִים, בַּחֲבוּרַת הַצַּדִּיקִים הַמֻּבְחָרִים מְנֵה אוֹתוֹ, הַכְנִיסֵהוּ בְּחֶשְׁבּוֹן עִמָּנוּ, וְאִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִמְנַע אֶת הַמִּנְיָן, כִּי כֻלָּנוּ שְׂמֵחִים בּוֹ וּמְקַדִּימִים לוֹ שָׁלוֹם.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן (דף קכד ע"א) פָּזִי תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה פּוֹגַעַת בָּהֶם (ותדון), לְאַחַר כָּךְ פּוֹגַעַת לְאוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַמְמוּנֶּה עֲלֵיהֶם דְּתָנַן מַלְאָךְ מְמוּנֶּה עַל בָּתֵּי קִבְרֵי וְדוּמָה שְׁמוֹ, וְהוּא מַכְרִיז בֵּיניֵהֶם בְּכָל יוֹם עַל הַצַּדִּיקִים הָעֲתִידִים לִיכָּנֵס בֵּיניֵהֶם, וּמֵיד פּוֹגַעַת בּוֹ כְּדֵי לְשַׁכֵּן הַגּוּף בְּהַשְׁקֵט וּבְבִטְחָה וּבְמְנוּחָה וּבַהֲנָאָה, (עלאה) הָדָא הוּא דִכְתִיב וַיְדַבֵּר אֶל עֶפְרוֹן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן פָּזִי, בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה פּוֹגַעַת בָּהֶם וְתִדּוֹן, לְאַחַר כָּךְ פּוֹגַעַת לְאוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עֲלֵיהֶם. שֶׁשָּׁנִינוּ, מַלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל בָּתֵּי הַקְּבָרוֹת וְדוּמָה שְׁמוֹ, וְהוּא מַכְרִיז בֵּיניֵהֶם בְּכָל יוֹם עַל הַצַּדִּיקִים הָעֲתִידִים לְכָנֵס בֵּיניֵהֶם, וּמֵיד פּוֹגַעַת בּוֹ כְּדֵי לְשַׁכֵּן הַגּוּף בְּהַשְׁקֵט וּבְבִטְחָה וּבְמְנוּחָה וּבַהֲנָאָה [עליונה]. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְדַבֵּר אֶל עֶפְרוֹן.

אָמַר רַבִּי יִיסָא זֶה הַמַּלְאָךְ הַנִּקְרָא דּוּמָה, וְלָמָּה נִתְכַּנָּה שְׁמוֹ עֶפְרוֹן, עַל שֶׁהוּא מְמוּנֶּה עַל שׁוֹכְנֵי עָפָר. וְהוּפְקְדוּ בְּיָדוֹ כָּל פִּנְקְסֵי הַצַּדִּיקִים וַחֲבוּרוֹת הַחֲסִידִים הַשּׁוֹכְנִים בֶּעָפָר, וְהוּא עָתִיד לְהוֹצִיאָם בְּחֶשְׁבּוֹן. אָמַר רַבִּי יִיסָא, זֶה הַמַּלְאָךְ הַנִּקְרָא דּוּמָה. וְלָמָּה נִתְכַּנָּה שְׁמוֹ עֶפְרוֹן? עַל שֶׁהוּא מְמֻנֶּה עַל שׁוֹכְנֵי עָפָר, וְהֻפְקְדוּ בְּיָדוֹ כָּל פִּנְקְסֵי הַצַּדִּיקִים וַחֲבוּרוֹת הַחֲסִידִים הַשּׁוֹכְנִים בֶּעָפָר, וְהוּא עָתִיד לְהוֹצִיאָם בְּחֶשְׁבּוֹן. וְתָאנָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֶעָתִיד לָבֹא כְּשֶׁיִּפְקוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, יִקְרָא לַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל הַקְּבָרוֹת, וְדוּמָה שְׁמוֹ, וְיִתְבַּע מִמֶּנּוּ מִנְיַן כָּל הַמֵּתִים הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים וְאוֹתָם גֵּרֵי הַצֶּדֶק וְשֶׁנֶּהֱרְגוּ עַל שְׁמוֹ, וְהוּא מוֹצִיאָם בְּחֶשְׁבּוֹן כְּמוֹ שֶׁנִּטְלָם (שמות צז ב) בְּחֶשְׁבּוֹן, הָדָא הוּא דִכְתִיב (ישעיה מ) הַמּוֹצִיא בְמִסְפַּר צְבָאָם וְגוֹ' אִישׁ לֹא נֶעְדָּר.

וְלָמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֶעָתִיד לָבֹא כְּשֶׁיִּפְקוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, יִקְרָא לַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל הַקְּבָרוֹת, וְדוּמָה שְׁמוֹ, וְיִתְבַּע מִמֶּנּוּ מִנְיַן כָּל הַמֵּתִים הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים וְאוֹתָם גֵּרֵי הַצֶּדֶק וְשֶׁנֶּהֱרְגוּ

עַל שְׁמוֹ, וְהוּא מוֹצִיאָם בְּחֶשְׁבּוֹן כְּמוֹ שֶׁנִּטְלָם בְּחֶשְׁבּוֹן. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ) הַמּוֹצִיא בְמִסְפָּר צְבָאָם וְגוֹ' אִישׁ לֹא נֶעְדָּר.

וְתָאנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יַעֲקֹב, נְפָשׁוֹת הָרְשָׁעִים נְתוּנוֹת בְּיָדוֹ שֶׁל מַלְאָךְ וְזֶה שֶׁשְּׁמוֹ דוּמָה, לְהַכְנִיסָם בְּגֵיהִנֹּם וְלָדוּן שָׁם, וְכֵיוָן שֶׁנִּמְסָרוֹת בְּיָדוֹ, שׁוּב אֵינָן חוֹזְרוֹת עַד שֶׁיַּכְנְסוּ לַגֵּיהִנֹּם, וְזֶה יִרְאַת דָּוִד שֶׁנִּתְיַירֵא כְּשֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ עָוֹן שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צד) לוּלֵי יְיָ עֶזְרָתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי. אָמַר רַבִּי יִיסָא הַנְּשָׁמָה פּוֹנַעַת לוֹ לְהַכְנִיס אוֹתוֹ גּוּף עִם שְׁאָר גּוּפוֹת הַצַּדִּיקִים בְּחֶשְׁבּוֹנָם הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיְדַבֵּר אֶל עֶפְרוֹן וְגוֹ'.

וְלָמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יַעֲקֹב, נַפְשׁוֹת הָרְשָׁעִים נְתוּנוֹת בְּיָדוֹ שֶׁל מַלְאָךְ זֶה שֶׁשְּׁמוֹ דוּמָה לְהַכְנִיסָם בְּגֵיהִנֹּם וְלָדוּן שָׁם. וְכֵיוָן שֶׁנִּמְסָרוֹת בְּיָדוֹ, שׁוּב אֵינָן חוֹזְרוֹת, עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ לַגֵּיהִנֹּם. וְזֶה יִרְאַת דָּוִד שֶׁנִּתְיַירֵא כְּשֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ עָוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צד) לוּלֵי ה' עֶזְרָתָה לִּי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי. אָמַר רַבִּי יִיסָא, הַנְּשָׁמָה פּוֹנַעַת לוֹ לְהַכְנִיס אוֹתוֹ גּוּף עִם שְׁאָר גּוּפוֹת הַצַּדִּיקִים בְּחֶשְׁבּוֹנָם. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְדַבֵּר אֶל עֶפְרוֹן וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם הַמַּלְאָךְ קוֹדֵם וְאוֹמֵר לוֹ. רְאֵה מַה כְּתִיב לְמַעְלָה וְעֶפְרוֹן יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת, שִׁחֲתוּ לִשְׁכּוֹן בָּעָפָר. והוּא מַקְדִּים וְאוֹמֵר לוֹ לְהַכְנִיס אוֹתוֹ הַגּוּף בְּחֶשְׁבּוֹן הַצַּדִּיקִים, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר עִירוֹ לֵאמֹר. מַאי לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר עִירוֹ. רַב נַחְמָן אָמַר אִינּוּן דְּעָאלוּ בְּכָתַב חוּשְׁבַּן פִּנְקְסֵיהּ, דְּאָמַר רַב נַחְמָן וְהָכִי אִתְגְּזַר (על) חֶשְׁבּוֹן, עַל יְדוֹי דְּדוּמָה עָאלִין בְּבָתֵּי קִבְרֵי וּבְחוּשְׁבַּן פִּתְקָא זַמִּין לְאַפָּקָא לוֹן וְהוּא מְמוּנֶּה עַל דַּיָּירֵי עַפְרָא.

אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם, הַמַּלְאָךְ קוֹדֵם וְאוֹמֵר לוֹ: רְאֵה מַה כָּתוּב לְמַעְלָה - וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת. שִׁחֲתוּ לִשְׁכֹּן בָּעָפָר, וְהוּא מַקְדִּים וְאוֹמֵר לוֹ לְהַכְנִיס אוֹתוֹ הַגּוּף בְּחֶשְׁבּוֹן הַצַּדִּיקִים. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר עִירוֹ לֵאמֹר. מַה זֶּה לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר עִירוֹ? רַב נַחְמָן אָמַר, אוֹתָם שֶׁנִּכְנְסוּ בְּכָתַב חֶשְׁבּוֹן פִּנְקְסוֹ. שֶׁאָמַר רַב נַחְמָן, וְכָךְ נִגְזַר [על] חֶשְׁבּוֹן, עַל יַד דּוּמָה נִכְנָסִים לְבָתֵּי הַקְּבָרוֹת, וּבְחֶשְׁבּוֹן הַפֶּתֶק עָתִיד לְהוֹצִיא אוֹתָם, וְהוּא מְמֻנֶּה עַל שׁוֹכְנֵי הֶעָפָר.

מַהוּ הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לְךָ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַפְקֵדָא דְּשַׁלְוָה וּמְנוּחָה רַבָּה. אָמַר רַבִּי שָׁלוֹם בַּר מְנְיוּמֵי אֵין לְךָ כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק מֵאוֹתָם הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה שֶׁאֵין לוֹ מְאתַיִם עוֹלָמוֹת וְכִסּוּפִין בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שיר השירים ח) וּמְאתַיִם לַנּוֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ, וּמְאתַיִם עַל שֻׁמּוֹסְרִים עַצְמָם בְּכָל יוֹם כְּאִילּוּ נֶהֱרְגוּ עַל קִדּוּשַׁת שְׁמוֹ, נִצְחוֹ כְּהַאי פְּסוּקָא (נ"א וכך אמרו בהאי פסוקא) דִכְתִיב וְאַהֲבְתָּ אֵת יְיָ וְגוֹ'.

מַה זֶּה הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לְךָ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אוֹצָר שֶׁל שַׁלְוָה וּמְנוּחָה רַבָּה. אָמַר רַבִּי שָׁלוֹם בַּר מְנְיוֹמֵי, אֵין לְךָ כָּל צַדִּיק צַדִּיק מֵאוֹתָם הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה שֶׁאֵין לוֹ מְאתַיִם עוֹלָמוֹת וְכִסּוּפִים בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ח) וּמְאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ. וּמְאתַיִם עַל שֶׁמּוֹסְרִים עַצְמָם בְּכָל יוֹם כְּאִלּוּ הֶרְגוּ עַל קִדֻּשַׁת שְׁמוֹ, וְנִצְחוֹ כְּמוֹ הַפָּסוּק הַזֶּה. [וכך אמרו בפסוק הזה] שֶׁכָּתַב וְאָהַבְתָּ אֵת ה' וְגוֹ'.

וְתָאנָא כָּל הַמְכַוין לִבּוֹ בְּהַאי פְּסוּקָא כְּדֵי לִמְסוֹר נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשַׁת שְׁמוֹ מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ נֶהֱרַג בְּכָל יוֹם עָלָיו, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים מה) כִּי עָלֶיךָ הוֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם. אָמַר רַב נַחְמָן כָּל הַמּוֹסֵר נַפְשׁוֹ בְּהַאי פְּסוּקָא נוֹחֵל אַרְבַּע מֵאוֹת עוֹלָמוֹת לָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַב יוֹסֵף וְהָא תְּנַן מָאתַיִם. אָמַר רַב נַחְמָן מָאתַיִם עַל הַתּוֹרָה, וּמָאתַיִם עַל שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם עַל קִדּוּשַׁת שְׁמוֹ,

לְמַדְנוּ, כָּל הַמְכַוֵּן אֶת לִבּוֹ בַּפָּסוּק הַזֶּה כְּדֵי לְמְסֹר נַפְשׁוֹ עַל קִדֻּשַׁת שְׁמוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הֻרַג בְּכָל יוֹם עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד) כי עליך הרגנו כל היום. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בפסוק זה, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב וסף, והרי שנינו מאתים? אמר רב חמן, מאתים על התורה - ומאתם על שמסר עצמו בכל יום על קדשת שמו.

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וגו'. מַתְנִיתִין. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר עַל כָּל פָּנִים כָּךְ הוּא דְּהַאי מַתְנִיתִין שַׁפִּיר, דְּאִתְעֲבִיד נִשְׁמָתָא הַהוּא דִכְתִיב בֵּיהּ (יחזקאל א) וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו. כִּדְאָמוּר בְּהַהִיא מַתְנִיתָא קַמַּיְיתָא.

אַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וְגוֹ'. מִשְׁנָה: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, עַל כָּל פָּנִים כָּךְ הוּא, שֶׁהַמִּשְׁנָה הַזּוֹ יָפָה, שֶׁנַּעֲשֵׂית הַנְּשָׁמָה, הַהוּא שֶׁכָּתוּב בּוֹ (יחזקאל א) והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו, כמו שאמור באותה הבריתא הראשונה.

אָמַר לֵיהּ רִבִּי אַבָּא לֵימָא לָן מַר מֵהַהִיא מַתְנִיתִין אָמַר לֵיהּ הָכִי אִתְפְּרַשׁ בְּתַלַת עֶשֶׂר מְכִילָן דְּרַחֲמֵי בְּפָרְשָׁתָא דִּילֵיהּ, אֲבָל הָכָא אִית לָן לְמֵימַר. פְּתַח וְאָמַר (שיר השירים ו) אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַּמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ וגו'. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר מַאי הִיא דְּאָנֵן קָרִינַן הָכָא בְּשִׁיר הַשִּׁירִים לִישָׁנָא דְנוּקְבָתָא, וְהָתָם בְּאוֹרַיְיתָא לִישָׁנָא דִּדְכוּרָא.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, יֹאמַר לָנוּ מַר מֵאוֹתָהּ הַמִּשְׁנָה. אָמַר לוֹ, כְּדְּ הִתְפָּרַשׁ בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָרַחֲמִים בְּפָרָשָׁה שָׁלוֹ, אֲבָל כָּאן שׁ לָנוּ לוֹמַר. פְּתַח וְאָמַר, (שיר ו) אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַּמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַה הִיא שֶׁאָנוּ קוֹרְאִים כָּאן בְּשִׁיר הַשִּׁירִים לְשׁוֹן נְקֵבָה, וְשָׁם בַּתּוֹרָה לְשׁוֹן זָכָר?

אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָכָא בַּתּוֹרָה נִקְרָא בִּלְשׁוֹן זָכָר אֵצֶל הַגּוּף מִפְּנֵי שֶׁהַגּוּף אֵצֶל הַנְּשָׁמָה כְּאִשָּׁה אֵצֶל הַזָּכָר, וְהַנְּשָׁמָה לְגַבֵּי מַעְלָה, כִּנְקֵבָה בִּפְנֵי הַזָּכָר וְכָל אֶחָד מַעֲלָתוֹ יוֹרֵשׁ.

אֶלָּא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּאן בַּתּוֹרָה נִקְרָא בִּלְשׁוֹן זָכָר אֵצֶל הַגּוּף, מִפְּנֵי שֶׁהַגּוּף אֵצֶל הַנְּשָׁמָה כְּאִשָּׁה אֵצֶל הַזָּכָר, וְהַנְּשָׁמָה כְּלַפֵּי מַעְלָה כִּנְקֵבָה בִּפְנֵי הַזָּכָר, וְכָל אֶחָד יוֹרֵשׁ מַעֲלָתוֹ.

תְּנַן הָתָם בְּאַרְבָּעָה פְּעָמִים (נ"א בשנה) בְּשָׁעָה בְּכָל יוֹם, עֵדֶן מְנַטֵּף בְּכָל יוֹם, וּמִשָּׁם שְׁבֵעִים אִילָנֵי הַגָּן הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קד) יִשְׂבְּעוּ עֲצֵי יְיָ. רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר מֵהָכָא (תהלים קו) מַשְׁקֶה הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו, אֵיזוֹ הִיא עֲלִיָּה זֶהוּ עֵדֶן. וְעֵדֶן בְּאֵיזֶה מָקוֹם הוּא. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר לְמַעְלָה מֵעֲרָבוֹת הוּא. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר בַּעֲרָבוֹת הוּא, דְּהָא תְּנַן שָׁם גִּנְזֵי חַיִּים טוֹבִים, בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וְנִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים וְהַגַּנוּז הֶעֱלְיוֹן הוּא עֵדֶן, לְמַטָּה מְכוּוֵן כְּנֶגְדּוֹ גַּן בָּאָרֶץ וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ שֶׁפַע בְּכָל יוֹם.

שְׁנֵינוּ שָׁם, בְּאַרְבַּע פְּעָמִים [בשנה] בְּשָׁעָה בְּכָל יוֹם הָעֵדֶן מְנַשֵּׁף עַל הַגָּן, וְיוֹצֵא מֵאוֹתָם הַטִּפּוֹת נָהָר גָּדוֹל הַמִּתְחַלֵּק לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים, וּשְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים טִפּוֹת מְנַשֵּׁף בְּכָל יוֹם, וּמִשָּׁם שְׁבָעִים אִילָנֵי הַגָּן. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) יִשְׂבְּעוּ עֲצֵי ה'. רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר, מִכָּאן (שם) מַשְׁקֶה הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו. אֵיזוֹ הִיא עֲלִיָּה? זֶהוּ עֵדֶן. וְעֵדֶן בְּאֵיזֶה מָקוֹם הוּא? רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לְמַעְלָה מֵעֲרָבוֹת הוּא. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, בַּעֲרָבוֹת הוּא, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵינוּ, שָׁם גְּנָזֵי חַיִּים טוֹבִים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וְנִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְהַגְּנוּזוֹ הָעֶלְיוֹן. הוּא עֵדֶן לְמַטָּה מִכֻּנּוֹ כְּנֶגְדּוֹ גַּן בָּאָרֶץ וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ שֶׁפַע בְּכָל יוֹם.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ שְׁמֹנָה וְאַרְבָּעִים נְבִיאִים עָמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל וְכָל אֶחָד נָטַל בְּחֶלְקוֹ תַּמְצִית טִפָּה אַחַת מֵאוֹתָם טִפּוֹת שֶׁל עֵדֶן שֶׁהֵם שְׁמֹנָה וְאַרְבָּעִים טִפּוֹת. וּמַה אִם כָּל נָבִיא שֶׁנָּטַל טִפָּה אַחַת מֵהֶן הָיְתָה מַעֲלָתוֹ בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ עַל כָּל הַשְּׁאָר. אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה מְקַבֵּל מִשְּׁמֹנָה וְאַרְבָּעִים לֹא כָּל שֶׁכֵּן, מִכָּאן אַתָּה לָמֵד כַּמָּה הָיְתָה חָכְמָתוֹ.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים נְבִיאִים עָמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, וְכָל אֶחָד נָטַל בְּחֶלְקוֹ תַּמְצִית טִפָּה אַחַת מֵאוֹתָם טִפּוֹת שֶׁל עֵדֶן, שֶׁהֵם שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים טִפּוֹת. וּמַה אִם כָּל נָבִיא שֶׁנָּטַל טִפָּה אַחַת מֵהֶן הָיְתָה מַעֲלָתוֹ בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ עַל כָּל הַשְּׁאָר - אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה מְקַבֵּל מִשְּׁמֹנָה וְאַרְבָּעִים לֹא כָּל שֶׁכֵּן. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד כַּמָּה הָיְתָה חָכְמָתוֹ.

רַבִּי בָּא אָמַר רַב כַּהֲנָא וכי מֵאַיִן הָיָה לָהֶם לַנְּבִיאִים מֵאוֹתָם הַטִּפּוֹת, אֶלָּא הֲכִי תְּנַן, בְּכָל טִפָּה וְטִפָּה הַיּוֹצֵאת מֵעֵדֶן רוּחַ חָכְמָה יוֹצֵא עִמּוֹ, וְעַל כֵּן אִתְּגְזַר בְּמַתְנִיתִין, אִית מַיָּא מְגַדְּלָן חַכִּימִין, וְאִית מַיָּא מְגַדְּלָן טִפְּשִׁין, וּאינון מַיָּא דִּמְגַדְּלָן חַכִּימִין אינון מַיָּא הֲווּ מִטִּפִּין דְּעֵדֶן.

רַבִּי בָּא אָמַר רַב כַּהֲנָא, וְכִי מֵאַיִן הָיָה לָהֶם לַנְּבִיאִים מֵאוֹתָן הַטִּפּוֹת? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, בְּכָל טִפָּה וְטִפָּה הַיּוֹצֵאת מֵעֵדֶן, רוּחַ חָכְמָה יוֹצֵאת עִמּוֹ, וְעַל כֵּן נִגְזַר בַּמִּשְׁנָה: יֵשׁ מַיִם שֶׁמְּגַדְּלִים חֲכָמִים, וְיֵשׁ מַיִם שֶׁמְּגַדְּלִים טִפְּשִׁים. וְאוֹתָם הַמַּיִם שֶׁמְּגַדְּלִים חֲכָמִים, אוֹתָם הַמַּיִם הָיוּ מִטִּפּוֹת שֶׁל עֵדֶן.

דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַיָּא דְּבֵיהּ טִפִּין יָתְבִין (נ"א יתירין) מִכָּל אינון אַרְבַּע נַהֲרֵי קַדְמָאָה הוּא דִּכְתִיב, (בראשית ב) שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן. מַאי שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן. הַמְיוּחָד מִכּוּלָּם פִּישׁוֹן והוּא הַנּוֹפֵל בָּאָרֶץ מִצָּרִים, וּלְפִיכָךְ הָיְתָה חָכְמַת (לישראל) מִצָּרַיִם יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם.

שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הַמַּיִם שֶׁבָּהֶם טִפּוֹת יוֹשְׁבִים [נ"א: יתרים] מִכָּל אוֹתָם אַרְבַּעַת הַנְּהָרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, הוּא שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן. מַה זֶּה שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן? הַמְיֻחָד מִכֻּלָּם פִּישׁוֹן, וְהוּא הַנּוֹפֵל בָּאָרֶץ מִצָּרִים, וּלְפִיכָךְ הָיְתָה חָכְמַת [לישראל] מִצָּרַיִם יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם.

וּמִשֶּׁנִּגְזְרָה גְּזֵרָה שְׁאָבְדָה חָכְמַת מִצָּרַיִם, נָטַל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹתָם טִפִּין וְזָרַק לוֹן בְּהַהוּא גַּוְנָא, בְּהַהוּא נַהֲרָא דְּגִנְתָא דְּעֵדֶן דִּכְתִיב, (בראשית ב) ונָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְזֶה הָיָה מוֹלִיד אַרְבָּעָה אֲחֵרִים וְהָאֶחָד הַמְיוּחָד הַנּוֹלָד מֵהֶם פִּישׁוֹן הָיָה. מִשֶּׁנִּטְלוּ אֵלּוּ הַטִּפּוֹת שֶׁלֹּא יָצְאוּ מֵהַגַּן אָבְדָה הַחָכְמָה מִמִּצְרַיִם.

וּמִשֻּׁנְּגְוָרָה הַגְּוָרָה שֶׁאַבְדָה חָכְמַת מְצָרִים, נָטַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹתָם הַטִּפּוֹת וְזָרַק אוֹתָם בְּאוֹתוֹ הַגָּן, בְּאוֹתוֹ הַנָּהָר שֶׁל גַּן עֵדֶן, שֶׁכָּתוּב (שם) וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְזֶה הָיָה מוֹלִיד אַרְבָּעָה אֲחֵרִים, וְהָאֶחָד הַמְיֻחָד הַנּוֹלָד מִמֶּנּוּ פִּישׁוֹן הָיָה. מֻשְׁנְּטְלוּ אֵלּוּ הַטִּפּוֹת שֶׁלֹּא יָצְאוּ מֵהַגָּן, אֲבָדָה הַחָכְמָה מִמְּצָרִים. וּמֵאוֹתוֹ הָרוּחַ שֶׁהָיָה יוֹצֵא מֵעֵדֶן, תִּמְצוּ' (נ"ל ימצו) כָּל נְבִיא וּנְבִיא, וְהֵיינוּ דִּכְתִיב מִתְהַלֵּךְ בַּגַּן לְרוּחַ הַיּוֹם. וּנְנוּז זֶה בְּגַן עֵדֶן לֶעָתִיד לָבוֹא, וְזֶה הוּא הַנָּהָר שֶׁרָאָה יְחֶזְקֵאל בִּנְבוּאָתוֹ. וְעַל כֵּן אָמַר הַכָּתוּב (ישעיה יא) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת יְיָ וְגוֹ'. שֶׁאוֹתָם מַיִם תָּמִיד מְגַדְּלִים הַיְדִיעָה בָּעוֹלָם.

וּמֵאוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁהָיְתָה יוֹצֵאת מֵעֵדֶן, תִּמְצוּ [ימצו] כָּל נְבִיא וְנָבִיא, וְהַיְנוּ שֶׁכָּתוּב מִתְהַלֵּךְ בַּגַּן לְרוּחַ הַיּוֹם. וְנָנוּז זֶה בְּגַן עֵדֶן לֶעָתִיד לָבֹא, וְזֶה הוּא הַנָּהָר שֶׁרָאָה יְחֶזְקֵאל בִּנְבוּאָתוֹ, וְעַל כֵּן אָמַר הַכָּתוּב (ישעיה יא) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' וְגוֹ'. שֶׁאוֹתָם מַיִם תָּמִיד מְגַדְּלִים הַיְדִיעָה בָּעוֹלָם.

תְּנוּ רַבָּנָן כָּל נִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים לְמַעְלָה בְּעֵדֶן הֵן. וּמַה מִּמַּה שֶּׁיּוֹרֵד מֵעֵדֶן יִשְׁגֶּא הַחָכְמָה בָּעוֹלָם, לְעוֹמְדִים בּוֹ וְנֶהֱנִין מֵהֲנָאוֹתָיו וְכִסּוּפָיו, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ, כָּל נִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים לְמַעְלָה, בְּעֵדֶן הֵן. וּמַה מִּמַּה שֶּׁיּוֹרֵד מֵעֵדֶן יִשְׁגֶּא הַחָכְמָה בָּעוֹלָם - לְעוֹמְדִים בּוֹ וְנֶהֱנִים מֵהֲנָאוֹתָיו וְכִסּוּפָיו עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק כֵּיוָן שֶׁהִנְשָׁמָה זוֹכָה לִיכָּנֵס בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה. מִיכָּאֵ"ל הַשַּׂר הַגָּדוֹל הוֹלֵךְ עִמָּהּ וּמַקְדִּים לָהּ שָׁלוֹם. מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת תְּמֵהִים בּוֹ וְשׁוֹאֲלִים עָלֶיהָ (שיר השירים ג) מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר. מִי זֹאת עוֹלָה בֵּין הָעֲלִיּוֹנִים מֵהַגּוּף הֶחָרֵב שֶׁדּוֹמֶה לְהֶבֶל דִּכְתִיב, (תהלים קמד) אָדָם לַהֶבֶל דָּמָה. הוּא מַשִּׁיב וְאוֹמֵר (שיר השירים ו) אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַמָּתִי, אַחַת הִיא מִיּוּחֶדֶת הִיא. אַחַת הִיא לְאִמָּהּ, לְאִמָּהּ זוֹ הִיא כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁהִיא אֵם לַנְּשָׁמָה וְיוֹלֶדֶת לָהּ שֶׁנִּגְוָרָה מִמֶּנָּה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כֵּיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה זוֹכָה לִכָּנֵס בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, מִיכָאֵ"ל הַשַּׂר הַגָּדוֹל הוֹלֵךְ עִמָּהּ וּמַקְדִּים לָהּ שָׁלוֹם. מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת תְּמֵהִים בָּהּ וְשׁוֹאֲלִים עָלֶיהָ (שיר ג) מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר. מִי זֹאת עֹלָה בֵּין הָעֲלִיּוֹנָה מֵהַגּוּף הֶחָרֵב שֶׁדּוֹמֶה לְהֶבֶל, שֶׁכָּתוּב (תהלים קמד) אָדָם לַהֶבֶל דָּמָה. הוּא מַשִּׁיב וְאוֹמֵר, (שיר ו) אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַמָּתִי. אַחַת הִיא - מְיֻחֶדֶת הִיא. אַחַת הִיא לְאִמָּהּ - לְאִמָּהּ זוֹ הִיא כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁהִיא אֵם לַנְּשָׁמָה וְיוֹלֶדֶת לָהּ, שֶׁנִּגְוָרָה מִמֶּנָּה.

רָאוּהָ בָּנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ. אֵלּוּ שְׁאָר הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵן בְּמַעֲלָתָן לְמַעְלָה וְהֵם הַנִּקְרָאוֹת בָּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָא חָזֵינָא עַל מַה דְּאָמְרָן אֵלּוּ נִקְרָאוֹת בָּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְהָאֲחֵרוֹת נִקְרָאוֹת בָּנוֹת לוֹט. רָאוּהָ בָּנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ. שְׁאָר הַנְּשָׁמוֹת מְשַׁבְּחוֹת לָהּ, וְאוֹמְרוֹת שָׁלוֹם בּוֹאֵךְ. מְלָכוֹת וּפִלַּגְשִׁים, מְלָכוֹת אֵלּוּ הָאָבוֹת שֶׁהֵם מְלָכוֹת. וּפִלַּגְשִׁים, הֵן גֵּירֵי הַצֶּדֶק. כּוּלָּם מְשַׁבְּחוֹת וּמְקַלְּסוֹת אוֹתָהּ עַד שֶׁנִּכְנֶסֶת לְמַעְלָה, וְאָז הַנְּשָׁמָה בְּמַעֲלָתָהּ וּמִתְקַיְּמָא אֲרִיכוּת הַיָּמִים הָדָא הוּא דִּכְתִיב וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים. נִכְנַס בַּאֲרִיכוּת הַיָּמִים לָעוֹלָם הַבָּא.

רָאוּהָ בָּנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ - אֵלּוּ שְׁאָר הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵן בְּמַעֲלָתָן לְמַעְלָה, וְהֵם הַנִּקְרָאוֹת בָּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הִנֵּה חָזִינוּ עַל מַה שֶּׁאָמַרְנוּ - אֵלּוּ נִקְרָאוֹת בָּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְהָאֲחֵרוֹת נִקְרָאוֹת בָּנוֹת לוֹט. רָאוּהָ בָּנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ - שְׁאָר הַנְּשָׁמוֹת מְשַׁבְּחוֹת לָהּ וְאוֹמְרוֹת שָׁלוֹם בּוֹאֵךְ. מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים - מְלָכוֹת אֵלּוּ

הָאָבוֹת שֶׁהֵם מְלָכוֹת, וּפִילַגְשִׁים הֵם גֵּרֵי הַצֶּדֶק. כֻּלָּם מְשַׁבְּחוֹת וּמְקַלְסוֹת אוֹתָהּ עַד שֶׁנִּכְנֶסֶת לְמַעְלָה, וַאֲזַי הַנְּשָׁמָה בְּמַעֲלָתָהּ וּמִתְקַיֶּמֶת אֲרִיכוּת יָמִים. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים. נִכְנַס בַּאֲרִיכוּת יָמִים לָעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי אַבָּא סָבָא קָם עַל רַגְלָיו וְאָמַר, מְנוּחָה וְשָׁלוֹם גָּרְמִין יְהֵא לָךְ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי דְּחַזְרַת עֲטָרָה לְיוֹשְׁנָהּ. דְּתָנִינָן בְּמַתְנִיתָא קַדְמָאָה דְּכֵיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא בְּתַשְׁלוּמָהּ בְּאֲתַר עִלְּאָה (לזמנא בתרא עאלין) לָא תַבַאת לְגוּפָא, אֶלָּא אִתְבְּרִיאָן מִנָּהּ נִשְׁמֵי אֲחָרָנִין דְּנָפְקֵי מִנָּהּ וְאִיהִי אִשְׁתְּאַרַת בְּקִיּוּמָא, עַד דְּאֲתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וְדָרַשׁ וּמַה אִם בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא הֶבֶל וְהַגּוּף שֶׁהוּא טִפָּה סְרוּחָה נִכְנֶסֶת בּוֹ אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה. לֶעָתִיד לָבֹא שֶׁיִּצְרְפוּ כוּלָּם וְיִהְיֶה הַגּוּף מוּבְחָר בְּקִיּוּם וְתַשְׁלוּם יוֹתֵר, אֵינוֹ דִין לְהַכְנֵס אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה בּוֹ בְּכָל הַתַּשְׁלוּמִין וְהָעִלּוּיִין שֶׁבָּהּ.

רַבִּי אַבָּא הַזָּקֵן קָם עַל רַגְלָיו וְאָמַר, מְנוּחָה וְשָׁלוֹם עֲצָמוֹת יִהְיוּ לָךְ, רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהֶחֱזַרְתָּ עֲטָרָה לְיִשְׁנָהּ. שֶׁשָּׁנִינוּ בַּבְּרִיתָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא בִּשְׁלֵמוּתָהּ בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן [לזמן אחר נכנסים], לֹא שָׁבָה לְגוּפָהּ, אֶלָּא נִבְרְאוֹת מִמֶּנָּה נְשָׁמוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁיּוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה, וְהִיא נִשְׁאֶרֶת בְּקִיּוּם, עַד שֶׁבָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וְדָרַשׁ, וּמַה אִם בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא הֶבֶל, וְהַגּוּף שֶׁהוּא טִפָּה סְרוּחָה, נִכְנֶסֶת בּוֹ אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה - לֶעָתִיד לָבֹא שֶׁיִּצְרְפוּ כֻּלָּם וְיִהְיֶה הַגּוּף מֻבְחָר בְּקִיּוּם וְתַשְׁלוּם יוֹתֵר, אֵינוֹ דִין לְהַכְנֵס אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה בּוֹ בְּכָל הַתַּשְׁלוּמִים וְהָעִלּוּיִים שֶׁבָּהּ?

אָמַר רַבִּי אַחָא אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה (בו בכל התשלומין והעלויין שבה) מַמָּשׁ וְאוֹתוֹ הַגּוּף מַמָּשׁ עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲמִידָן בְּקִיּוּמָן לֶעָתִיד לָבֹא, אֲבָל שְׁנֵיהֶם יִהְיוּ שְׁלֵמִים בְּתַשְׁלוּם הַדַּעַת לְהַשִּׂיג מַה שֶּׁלֹּא הִשִּׂיגוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה:

אָמַר רַבִּי אַחָא, אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה [בו בכל התשלומים והעליים שבה] מַמָּשׁ, וְאוֹתוֹ הַגּוּף מַמָּשׁ עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲמִידָן בְּקִיּוּמָן לֶעָתִיד לָבֹא, אֲבָל שְׁנֵיהֶם יִהְיוּ שְׁלֵמִים בְּתַשְׁלוּם הַדַּעַת לְהַשִּׂיג מַה שֶּׁלֹּא הִשִּׂיגוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה.

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וגו'. רַבִּי בּוֹ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (באותם הימים) בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם שֶׁהוּא יָמִים, וְלֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא לַיְלָה. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בְּאוֹתָם הָעוֹלָמוֹת שֶׁהֵם יָמִים בְּאוֹתָם הַהֲנָאוֹת וְהַכְּסוּפִין שֶׁהוּא נוֹחֵל: וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. בְּאוֹתוֹ הַמִּשְׂרָה (נ"א המעשר) שֶׁנָּתַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשְּׁמוֹ, שֶׁהִיא אוֹת ה"א, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם.

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וְגוֹ'. רַבִּי בּוֹ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, [באותם הימים] בְּאוֹתוֹ עוֹלָם שֶׁהוּא יָמִים, וְלֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא לַיְלָה. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, בְּאוֹתָם הָעוֹלָמוֹת שֶׁהֵם יָמִים, בְּאוֹתָם הַהֲנָאוֹת וְהַכְּסוּפִים שֶׁהוּא נוֹחֵל. וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. בְּאוֹתָהּ הַמִּשְׂרָה [נ"א: המעשר] שֶׁנָּתַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשְּׁמוֹ, שֶׁהִיא אוֹת ה"א, שֶׁבָּהּ נִבְרָא הָעוֹלָם.

וְתָנְיָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מטטרון שַׂר הַפָּנִים שֶׁהוּא נַעַר עֶבֶד מַרְבּוֹ הָאָדוֹן הַמּוֹשֵׁל עָלָיו, מְמוּנֶּה עַל הַנְּשָׁמָה בְּכָל יוֹם לְהַסְפִּיק לָהּ מֵאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁנִּצְטַוָּה, וְהוּא עָתִיד לְמִיסַּב חוּשְׁבַּן פִּתְקָא בְּבָתֵּי קְבָרֵי מִן דּוּמָה

וּלְאַחֲזָאָה לֵיהּ קַמֵּי מָארֵיהּ, וְהוּא זַמִּין לְמֶעְבַּד חָמִיר הַהוּא גַּרְמָא תְּחוֹת אַרְעָא לְתַקָּנָא לְגוּפַיָּיא וּלְקַיְימָא לוֹן בְּשְׁלֵימוּתָא דְּגוּפָא בְּלָא נְשָׁמָתָא (בזמנא) דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְשַׁדַּר לֵהּ לְאַתְרֵהּ.

וְלָמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מטטרו"ן שַׂר הַפָּנִים, שֶׁהוּא נַעַר עֶבֶד מַרְבּוֹ הָאָדוֹן הַמּוֹשֵׁל עָלָיו, מְמֻנֶּה עַל הַנְּשָׁמָה בְּכָל יוֹם לְהַסְפִּיק לָהּ מֵאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁנִּצְטַוָּה, וְהוּא עָתִיד לְקַחַת חֶשְׁבּוֹן פֶּתֶק בְּבָתֵּי הַקְּבָרוֹת מִדּוּמָה, וּלְהַרְאוֹת אוֹתוֹ לִפְנֵי רַבּוֹ, וְהוּא עָתִיד לַעֲשׂוֹת שְׁאוֹר אוֹתוֹ הָעֵצֶם תַּחַת הָאָרֶץ, לְתַקֵּן אֶת הַגּוּפוֹת וּלְקַיְמָם בִּשְׁלֵמוּת שֶׁל גּוּף בְּלִי הַנְּשָׁמָה. [בזמן] שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁלַח אוֹתָהּ לִמְקוֹמָהּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מַה כְּתִיב, וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמּוֹשֵׁל וְגוֹ'. מַהוּ אֶל עַבְדּוֹ, אִי בְּחָכְמְתָא דָא נִסְתַּכֵּל מַהוּ אֶל עַבְדּוֹ. אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאי לֹא נִסְתַּכֵּל אֶלָּא בַּמֶּה שֶׁאָמַר עַבְדּוֹ, עַבְדּוֹ שֶׁל מָקוֹם. (זקן ביתו) הַקָּרוֹב לַעֲבוֹדָתוֹ, וּמַאן אִיהוּ, זֶה מטטרו"ן כְּדְקָאֲמַרַן, דְּאִיהוּ עָתִיד לְיַיפּוֹת לַגּוּף בְּבָתֵּי קִבְרֵי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מַה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמּוֹשֵׁל וְגוֹ'. מַהוּ אֶל עַבְדּוֹ? אִם בַּחָכְמָה הַזֹּו נִסְתַּכֵּל, מַה זֶּה אֶל עַבְדּוֹ? אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאי, לֹא נִסְתַּכֵּל אֶלָּא בְּמַה שֶׁאָמַר עַבְדּוֹ, עַבְדּוֹ שֶׁל מָקוֹם, [זקן ביתו] הַקָּרוֹב לְעֲבוֹדָתוֹ, וּמִי הוּא? זֶה מטטרו"ן, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. שֶׁהוּא עָתִיד לְיַפּוֹת אֶת הַגּוּף בְּבָתֵּי הַקְּבָרוֹת.

הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ, זֶה מטטרון עַבְדּוֹ שֶׁל מָקוֹם. (קפא א) זְקַן בֵּיתוֹ, שֶׁהוּא תְּחִלַּת בְּרִיּוֹתָיו שֶׁל מָקוֹם. הַמּוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שֶׁנָּתַן לוֹ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֶמְשָׁלָה עַל כָּל צְבָאוֹתָיו.

זְהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ, זֶה מטטרו"ן עַבְדּוֹ שֶׁל מָקוֹם. זְקַן בֵּיתוֹ, שֶׁהוּא תְּחִלַּת בְּרִיּוֹתָיו שֶׁל מָקוֹם. הַמּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שֶׁנָּתַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֶמְשָׁלָה עַל כָּל צְבָאוֹתָיו.

וְתָאנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אָמַר רַב, כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ עֶבֶד נוֹטְלִים אוֹר וְנֶהֱנִין מִזִּיו הַנְּשָׁמָה, דְּתָאנָא אוֹר הַנְּשָׁמָה לְעוֹלָם הַבָּא גָּדוֹל מֵאוֹר הַכִּסֵּא. וְהָא מֵהַכִּסֵּא נִטְלָה הַנְּשָׁמָה. אֶלָּא זֶה לְפִי הָרְאוּי לוֹ וְזֶה לְפִי הָרְאוּי לוֹ. רַב נַחְמָן אָמַר גָּדוֹל מֵאוֹר הַכִּסֵּא מִמַּשׁ דִּכְתִיב, (יחזקאל א) דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה, מַאי עָלָיו עַל זָהֳרוֹ.

וְלָמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אָמַר רַב, כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ עֶבֶד נוֹטְלִים אוֹר וְנֶהֱנִים מִזִּיו הַנְּשָׁמָה. שֶׁלְּמַדְנוּ, אוֹר הַנְּשָׁמָה לָעוֹלָם הַבָּא גָּדוֹל מֵאוֹר הַכִּסֵּא. וַהֲרֵי מֵהַכִּסֵּא נִטְלָה הַנְּשָׁמָה? אֶלָּא זֶה לְפִי הָרְאוּי לוֹ, וְזֶה לְפִי הָרְאוּי לוֹ. רַב נַחְמָן אָמַר, גָּדוֹל מֵאוֹר הַכִּסֵּא מַמָּשׁ, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א) דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה. מַה זֶּה עָלָיו? עַל זָהֳרוֹ.

וּכְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ כָּל צְבָאוֹתָיו וְהַמֶּרְכָּבָה שֶׁלּוֹ נִזּוֹנִין מֵאוֹתוֹ הַזִּוּהַר. הֲדָא הוּא שֶׁהַנְּשָׁמָה אוֹמֶרֶת לוֹ (דכתיב) שִׂים נָא יָדְךָ, כְּלוֹמַר סִיעָתְךָ, תַּחַת יְרֵכִי, זְהוּ אוֹר הַנִּשְׁפָּע מִן הַנְּשָׁמָה עֲלֵיהֶם.

וּכְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ, כָּל צְבָאוֹתָיו וְהַמֶּרְכָּבָה שֶׁלּוֹ נִזּוֹנִים מֵאוֹתוֹ הַזִּוּהַר. זֶהוּ שֶׁהַנְּשָׁמָה אוֹמֶרֶת לוֹ, [שכתוב] שִׂים נָא יָדְךָ, כְּלוֹמַר סִיעָתְךָ - זְהוּ אוֹר הַנִּשְׁפָּע מִן הַנְּשָׁמָה עֲלֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שָׁלוֹם כְּךָ קִבַּלְנוּ בְּשָׁעָה שֶׁזֶּה הוֹלֵךְ בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵנִיעַ כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל מַעְלָה בְּאוֹת אַחַת מִשְּׁמוֹ. אָמַר רַב הוּנָא כָּךְ יָרְכ"י בְּגִימַטְרִיָּא ר"ם. כְּלוֹמַר הַנְּשָׁמָה אוֹמֶרֶת שִׂים נָא יָדְךָ סִיעָתְךָ תַּחַת מַעֲלָתוֹ שֶׁל רָם וְנִשָּׂא הַמּוֹשֵׁל עַל הַכֹּל וּלְאַחַר שֶׁצְּוָה סִיעַת עֶלְיוֹנִים תַּחַת

יָדוֹ אֲנִי מַשְׁבִּיעֶךָ שְׁבוּעָה גְּדוֹלָה בּוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ. הוֹאִיל וְאָמַר בְּיָיְ שֶׁהוּא הַכֹּל, לָמָּה נֶאֱמַר אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהוּא אָדוֹן עַל הַכֹּל, בְּבַת אַחַת וּבְרֶגַע אֶחָד הוּא מֵנִיעַ לְכֹל וְכֻלָּם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר עַל שְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת מִשְׁמוֹ לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא הַכֹּל וְאֵין אַחֵר בְּלְתּוֹ:

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בָּרְבִי שָׁלוֹם, כָּךְ קִבַּלְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁזֶּה הוֹלֵךְ בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵנִיעַ כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל מַעְלָה בְּאוֹת אַחַת מִשְּׁמוֹ. אָמַר רַב הוּנָא, כָּךְ יֵרֵכ"י בְּנִימַטְרִיָּא ר"ם. כְּלוֹמַר, הַנִּשְׁמָה אוֹמֶרֶת שִׂים נָא יָדְךָ, סִיעָתְךָ, תַּחַת מַעֲלָתוֹ שֶׁל רָם וְנִשָּׂא הַמּוֹשֵׁל עַל הַכֹּל. וּלְאַחַר שֶׁצִּוָּה סִיעַת הָעֶלְיוֹנִים תַּחַת יָדוֹ, אֲנִי מַשְׁבִּיעֶךָ שְׁבוּעָה גְּדוֹלָה בּוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ - הוֹאִיל וְאָמַר בַּהּ' שֶׁהוּא הַכֹּל, לָמָּה נֶאֱמַר אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁהוּא אָדוֹן עַל הַכֹּל. בְּבַת אַחַת וּבְרֶגַע אֶחָד הוּא מֵנִיעַ לַכֹּל, וְכֻלָּם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר עַל שְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת מִשְּׁמוֹ, לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא הַכֹּל וְאֵין אַחֵר בְּלְתּוֹ.

וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּיְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ. אָמַר רַב הוּנָא וְאִי הֲוִינָא עִמְּהוֹן דְּמַארֵי מַתְנִיתָא כַּד גְּלוּ רָזָא דְּנָא לְא אִיפְּרְשָׁנָא מִנְּהוֹן הָכִי, דְּהָא אֲנָא חָזֵי עֲמִיקִין סַגִּיאִין בְּפוּמַיְיהוּ דְּגָלוּ וְלָא אִתְחֲזְיִין לְכָל אֵינִישׁ. תָּא חֲזֵי, שְׁבוּעַת קְיָימָא דָּא אוֹמֵי לֵהּ נִשְׁמָתָא דִּכְתִיב אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי.

וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּהּ' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ. אָמַר רַב הוּנָא, וְאִם הָיִיתִי עִמָּהֶם שֶׁל בַּעֲלֵי הַבְּרִיתָא כְּשֶׁגִּלּוּ הַסּוֹד הַזֶּה, לֹא נִפְרַד הָיִיתִי מֵהֶם כָּךְ, שֶׁהֲרֵי אֲנִי רוֹאֶה עֲמָקִים רַבִּים בְּפִיהֶם שֶׁגִּלּוּ וְלֹא רְאוּיִים לְכָל אָדָם.

בֹּא רְאֵה, שְׁבוּעַת הַבְּרִית הַזּוֹ נִשְׁבַּעַת הַנְּשָׁמָה, שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מַהְכָא מַשְׁמַע שֶׁהוֹאִיל וְאַתָּה הוֹלֵךְ בִּשְׁלִיחוּת זֶה לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא תִקַּח גּוּף לִבְנִי (ד"אלבניני) לְיכָנֵס בְּגוּף אַחֵר בְּגוּף זָר בְּגוּף שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ, אֶלָּא בְּהַהוּא מַמָּשׁ שֶׁהוּא שֶׁלִּי, בְּהַהוּא מַמָּשׁ שֶׁיָּצָאתִי מִמֶּנּוּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב כִּי אִם אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאן מַשְׁמַע, שֶׁהוֹאִיל וְאַתָּה הוֹלֵךְ בִּשְׁלִיחוּת זוֹ, לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי. כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא תִקַּח גּוּף לִבְנִי [לבניני] לְהִכָּנֵס בְּגוּף אַחֵר, בְּגוּף זָר, בְּגוּף שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ, אֶלָּא בְּהַהוּא מַמָּשׁ שֶׁהוּא שֶׁלִּי, בְּהַהוּא מַמָּשׁ שֶׁיָּצָאתִי מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי אִם אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַהוּ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק. אָמַר רַבִּי יִצְחָק אוֹתוֹ הַגּוּף שֶׁנִּצְטַעֵר עִמִּי בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְלֹא הָיָה לוֹ הֶנָאָה וְכִסּוּף בּוֹ מִפְּנֵי יִרְאַת קוֹנוֹ, אוֹתוֹ הַגּוּף מַמָּשׁ תִּקַּח לִיצְחָק עִמּוֹ בְּהַאי שִׁמְחַת הַצַּדִּיקִים. לִיצְחָק עִמּוֹ בְּשִׁמְחַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לִיצְחָק עִמּוֹ דְּעַכְשָׁיו עֵת שְׂחוֹק בָּעוֹלָם הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קכו) אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וגו'.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַהוּ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹתוֹ הַגּוּף שֶׁנִּצְטַעֵר עִמִּי בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם וְלֹא הָיָה לוֹ הֶנָאָה וְכִסּוּף בּוֹ מִפְּנֵי יִרְאַת קוֹנוֹ, אוֹתוֹ הַגּוּף מַמָּשׁ תִּקַּח לְצָחֳק עִמּוֹ בְּשִׁמְחַת הַצַּדִּיקִים הַזּוֹ, לְצָחֳק עִמּוֹ בְּשִׁמְחַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לְצָחֳק עִמּוֹ שֶׁעַכְשָׁו עֵת שְׂחוֹק בָּעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קכו) אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר יְצְחָק תָּא שְׁמַע אֵין מַלְאָךְ אֶחָד עוֹשֶׂה אֶלָּא שְׁלִיחוּת אֶחָד, וְלֹא ב' שְׁלִיחוּת בְּבַת אַחַת. וְתַנְיָא אָמַר רַבִּי אַבָּא מַלְאָךְ אֶחָד אֲשֶׁר קֶסֶת הַסּוֹפֵר בְּמַתְנָיו עֲתִיד לְהַרְשִׁים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל

מִצְחוֹ, וּלְאַחַר כֵּן הַשֵּׂר הַגָּדוֹל הוֹלֵךְ לְתַקֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד וּלְהַעֲמִידוֹ לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה, מַאי לְפָנֶיךָ לְפָנֶיךָ שְׁלִיחוּתְךָ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר יְצָחָק, בֹּא תִשְׁמַע, אֵין מַלְאָךְ אֶחָד עוֹשֶׂה אֶלָּא שְׁלִיחוּת אַחַת, וְלֹא שְׁתֵּי שְׁלִיחֻיּוֹת בְּבַת אַחַת. וְלָמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא, מַלְאָךְ אֶחָד, אֲשֶׁר קֶסֶת הַסּוֹפֵר בְּמָתְנָיו, עָתִיד לְהַרְשִׁים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל מִצְחוֹ, וּלְאַחַר כֵּן הַשֵּׂר הַגָּדוֹל הוֹלֵךְ לְתַקֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד וּלְהַעֲמִידוֹ לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה. מַה זֶּה לְפָנֶיךָ? לְפָנֶיךָ שְׁלִיחוּתְךָ.

רַבִּי (אלעזר) אֱלִיעֶזֶר אֲזַל לְמֶחֱמֵי לְרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי רַבֵּיהּ, והַהוּא יוֹמָא רֵישׁ יַרְחָא הֲוָה, כַּד מָטָא גַּבֵּיהּ אָמַר לֵיהּ לְהַקְבִּיל פָּנֵי רַבּוֹ. אָמַר לֵיהּ לָאו עַל כָּךְ אֲמָרִית. אֶלָּא אֲנָא חָמֵי בְּאַנְפָּךְ דְּמִלָּה חַדְתָּא אִית גַּבָּךְ מֵאינּוּן עֲמִיקִים דְּאַתְּ עָתִיד לְמִתְבַּע.

רַבִּי [אלעזר] אֱלִיעֶזֶר הָלַךְ לִרְאוֹת אֶת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי רַבּוֹ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ. כְּשֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו, אָמַר לוֹ, הַבֹּאֵר שֶׁמְּנַקֶּה מִכָּל טִנּוֹפֶת, וּמְמַלְּאִים אוֹתוֹ וְנוֹבֵעַ מִשֶּׁלּוֹ יוֹתֵר, מָה רוֹצֶה כָּאן? אָמַר לוֹ, חַיֶּיב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ. אָמַר לוֹ, לֹא כָּךְ אָמַרְתִּי, אֶלָּא אֲנִי רוֹאֶה בְּפָנֶיךָ שֶׁדָּבָר חָדָשׁ יֵשׁ אֶצְלְךָ מֵאוֹתָם הָעֲמֻקִּים שֶׁאַתָּה עָתִיד לִשְׁאֹל.

אָמַר לֵיהּ, חֲמִינָא הַאי אוֹר הָרִאשׁוֹן דְּמַטְלָנוֹי עֲשָׂרָה וּבְעֲשָׂרָה נָטִיל, וּבְרָזָא דַּעֲשָׂרָה נָהִיג לְכֹלָּא, וּבְאַתְוָותָא דַּעֲשָׂרָה עָבִיד עוֹבָדוֹי. וְתַאנָא עֲשָׂרָה פִּתְקִין עֲשָׂרָה מַפְתְּחָן דְּבֵי קַצְרֵי בִּידוֹי, וּפִתְקִין עֲשָׂרָה נָטִיל בְּגִינְתָא דְעֵדֶן לְאַתְקָנָא אַרְעָא עַל גּוּפֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא.

אָמַר לוֹ, רָאִיתִי אֶת הָאוֹר הָרִאשׁוֹן הַזֶּה שֶׁמַּסְעוֹתָיו עֲשָׂרָה, וְנוֹסֵעַ בַּעֲשָׂרָה, וּבַסּוֹד שֶׁל עֲשָׂרָה מַנְהִיג אֶת הַכֹּל, וּבְאוֹתִיּוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה עוֹשֶׂה אֶת מַעֲשָׂיו. וְלָמַדְנוּ, עֲשָׂרָה פְּתָקִים, עֲשָׂרָה מַפְתְּחוֹת שֶׁל בֵּית חוֹלִים בְּיָדוֹ, וַעֲשָׂרָה פְּתָקִים נוֹטֵל בְּגַן עֵדֶן לְהַתְקִין אֶרֶץ עַל גּוּפוֹת הַצַּדִּיקִים.

אָמַר לֵיהּ אֱלִיעֶזֶר בְּרִי חָמִית הֲוֵית יַתִּיר מִמַּלְאָכָא קַדִּישָׁא דְּעַלְמָא, בַּעֲשָׂרָה אִתְבְּרִי, בַּעֲשָׂרָה אִתְנְהִיג. בַּעֲשָׂרָה כָּרְסְיָיא קַדִּישָׁא, בַּעֲשָׂרָה אוֹרַיְיתָא, הוּא בַּעֲשָׂרָה מַטְלָנוֹי, בַּעֲשָׂרָה עַלְמִין עִלָּאִין (בעשרה) וְחַד עִלָּאָה עַל כֹּלָּא בְּרִיךְ הוּא.

אָמַר לוֹ, אֱלִיעֶזֶר בְּנִי, הָיִיתָ רוֹאֶה יוֹתֵר מִמַּלְאָךְ קָדוֹשׁ שֶׁל הָעוֹלָם, בַּעֲשָׂרָה נִבְרָא, בַּעֲשָׂרָה מֻנְהָג. בַּעֲשָׂרָה הַכִּסֵּא הַקָּדוֹשׁ. בַּעֲשָׂרָה הַתּוֹרָה, הוּא בַּעֲשָׂרָה מַסְעוֹתָיו. בַּעֲשָׂרָה עוֹלָמוֹת. עֶלְיוֹנִים [בעשרה]. וְאֶחָד עֶלְיוֹן עַל הַכֹּל בָּרוּךְ הוּא.

וְאֵימָא לָךְ מִלָּה דַּעְתֵּיהּ דְּמַארֵי דְּמַתְנִיתָא הֲוָה בְּהַאי מַה כְּתִיב וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְּמַלִּים מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ. אָמַר לֵיהּ רִבִּי זְכִינָא לְפִסּוּקָא דָא, אֲבָל וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ מַהוּ. אָמַר לֵיהּ הוּא שְׁמֵיהּ דְּמַארֵיהּ דְּאָזִיל גַּבֵּי לְאֲעָלָא לֵיהּ וּלְאַנְהָגָא (ולאגנא) לֵיהּ, אָמַר דָּא וַדַּאי הוּא כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ.

וְאָמַר לְךָ דָּבָר, דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַמִּשְׁנָה הָיְתָה בָּזֶה. מַה כְּתוּב? וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְּמַלִּים מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ. אָמַר לוֹ, רַבִּי, זָכִיתִי לַפָּסוּק הַזֶּה, אֲבָל וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ מַהוּ? אָמַר לוֹ, הוּא שְׁמוֹ שֶׁל רַבּוֹ שֶׁהָלַךְ אֵלָיו לְהַכְנִיסוֹ וּלְהַנְהִיג [ולהגן] אוֹתוֹ. אָמַר, זֶהוּ וַדַּאי, כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ.

תְּנַן אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ תָּא חֲזֵי, מַאן דְּיָדַע שְׁמֵיהּ עַל בּוֹרְיֵיהּ, יָדַע דְּהוּא וּשְׁמֵיהּ חַד הוּא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁמֵיהּ חַד דִּכְתִיב, (זכריה יד) יְיָ אֶחָד וְגוֹ' (כלהו) כְּלוֹמַר הַשֵּׁם וְהוּא אֶחָד.

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, בֹּא רְאֵה, מִי שֶׁיּוֹדֵעַ אֶת שְׁמוֹ עַל בָּרְיוֹ, יוֹדֵעַ שֶׁהוּא וּשְׁמוֹ אֶחָד, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁמוֹ אֶחָד, שֶׁכָּתוּב (זכריה יד) ה' אֶחָד וְגוֹ'. [כלם] כְּלוֹמַר, הַשֵּׁם וְהוּא אֶחָד.

אָמַר רַבִּי אַבָּא אֵית לְאִסְתַּכָּלָא בְּפָרְשָׁתָא דָא: וַיְבָרֶךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר אֶל בְּאֵר הַמָּיִם. אָמַר רַבִּי אַבָּא מִחוּץ לָעִיר, דָּא הוּא בֵּי קְבָרֵי. אֶל בְּאֵר הַמָּיִם, דְּתַנְיָא הַנִּקְדָּמִים בְּבָתֵּי קִבְרֵי אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאוּ וְנָתְנוּ בַּתּוֹרָה, דְּהָא תְּנַן כְּשֶׁנִּכְנַס אָדָם לְקֶבֶר מַה דְּשָׁאֲלוּ לֵיהּ תְּחִילָּה אִם קָבַע עִתִּים לַתּוֹרָה דִּכְתִיב, (ישעיה לג) וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּךָ וְגוֹ'. וּכְשֶׁיֵּצֵא אֵינוֹ דִּין (לקיימם) לַהֲקִימָם בַּתְּחִלָּה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בַּפָּרָשָׁה הַזּוֹ: וַיְבָרֶךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר אֶל בְּאֵר הַמָּיִם. אָמַר רַבִּי אַבָּא, מִחוּץ לָעִיר - זֶהוּ בֵּית הַקְּבָרוֹת. אֶל בְּאֵר הַמָּיִם - שֶׁלִּמְּדָנוּ, הַנִּקְדָּמִים בְּבָתֵּי הַקְּבָרוֹת - אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאוּ וְנָתְנוּ בְּתוֹרָה. שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, כְּשֶׁנִּכְנַס אָדָם לַקֶּבֶר, מַה שֶּׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ בַּתְּחִלָּה - אִם קָבַע עִתִּים לַתּוֹרָה, שֶׁכָּתוּב (ישעיה לג) וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּךָ וְגוֹ'. וּכְשֶׁיֵּצֵא, אֵינוֹ דִּין [לקימם] לַהֲקִימָם בַּתְּחִלָּה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא לָעֵת עֶרֶב זֶהוּ יוֹם שִׁשִּׁי שֶׁהוּא עֶרֶב הַשַּׁבָּת שֶׁאָז הַזְּמַן לְקַיְּמָא מַתַּיָּא, מַאי מַשְׁמַע דְּתָנַן שִׁיתָּא אַלְפֵי שְׁנִין הֲוֵי עַלְמָא, והוּא אֶלֶף הַשִּׁשִּׁי שֶׁהוּא סִיּוּם הַכֹּל, וְהַיְינוּ לָעֵת עֶרֶב, זְמַן סִיּוּם הַכֹּל. לְעֵת צֵאת הַשּׁוֹאֲבוֹת, אֵלּוּ הֵם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַשּׁוֹאֲבִים מֵימֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁהוּא עֵת לְצֵאת וּלְהִתְנַעֵר מִן הֶעָפָר.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, לָעֵת עֶרֶב - זֶהוּ יוֹם שִׁשִּׁי, שֶׁהוּא עֶרֶב הַשַּׁבָּת, שֶׁאָז הַזְּמַן לְהַעֲמִיד אֶת הַמֻּתִּים. מַה מַּשְׁמַע? שֶׁשֵּׁת אַלְפֵי שָׁנִים הוּא הָעוֹלָם, וְהוּא אֶלֶף הַשִּׁשִּׁי שֶׁהוּא סִיּוּם הַכֹּל. וְהַיְינוּ לָעֵת עֶרֶב, זְמַן סִיּוּם הַכֹּל. לְעֵת צֵאת הַשּׁאֲבוֹת - אֵלּוּ הֵם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַשּׁוֹאֲבִים מֵימֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא עֵת לְצֵאת וּלְהִתְנַעֵר מִן הֶעָפָר.

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא עוֹד יֵשׁ לְדַעַת דְּתָנַן אוֹתָם הַמִּתְעַסְּקִים לְדַעַת אֶת בּוֹרְאָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְנִשְׁמָתָם בְּתַשְׁלוּמֵהּ לָעוֹלָם הַבָּא זְכוּ לָצֵאת מִשְּׁבוּעוֹת הַנִּשְׁמָה הוֹלֵךְ לָדַעַת מִי הוּא גּוּפֵהּ מַמָּשׁ וּמַאי הוּא. הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל עֵין הַמַּיִם אַף עַל גַּב שֶׁתַּלְמִיד חָכָם הוּא הוֹלֵךְ אַחַר הַתַּשְׁלוּם, דִּכְתִיב וְהָיָה הָעַלְמָה הַיּוֹצֵאת לִשְׁאוֹב וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ אֱמוֹר לִי רֶמֶז יְדִיעָתוֹ מִמַּה שֶּׁהִשַּׂגְתָּ.

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, עוֹד יֵשׁ לָדַעַת, שֶׁשָּׁנִינוּ, אוֹתָם הַמִּתְעַסְּקִים לָדַעַת אֶת בּוֹרְאָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְנִשְׁמָתָם בְּתַשְׁלוּמֵהּ לָעוֹלָם הַבָּא, זְכוּ לָצֵאת מִשְּׁבוּעוֹת הַנִּשְׁמָה, הוֹלֵךְ לָדַעַת מִי הוּא גּוּפֵהּ מַמָּשׁ וּמַה הוּא. הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל עֵין הַמַּיִם, אַף עַל גַּב שֶׁתַּלְמִיד חָכָם הוּא, הוֹלֵךְ אַחַר הַתַּשְׁלוּם, שֶׁכָּתוּב וְהָיָה הָעַלְמָה הַיּוֹצֵאת לִשְׁאֹב וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ - אֱמֹר לִי רֶמֶז יְדִיעָתוֹ מִמַּה שֶּׁהִשַּׂגְתָּ.

וְאָמְרָה אַלִּי גַּם אַתָּה שְׁתֵה, אַף אַתָּה עֲבֵד (כמוך) כְּמוֹנִי וְלֹא נִתְחַלֵּף לִי (על) יְדִיעָתְךָ בִּידִיעָתוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ הוּא, וְצָרִיךְ אַתָּה לְהַשִּׂיג שֶׁאַתָּה נִבְרָא כְּמוֹנִי.

וְאָמְרָה אַלִּי גַּם אַתָּה שְׁתֵה - אַף אַתָּה עֲבֵד [כמוך] כְּמוֹנִי, וְלֹא נִתְחַלֵּף לִי [על] יְדִיעָתְךָ בִּידִיעָתוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ הוּא, וְצָרִיךְ אַתָּה לְהַשִּׂיג, שֶׁאַתָּה נִבְרָא כָּמוֹנִי.

וְגַם לְגַמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב, כְּלוֹמַר יְדִיעַת הַשָּׂגָתִי שֶׁלֹּא הִשִּׂיגוּ סִיעָתְךָ, וְיָדַעְתִּי כִּי מַעֲלָה יֵשׁ לִי עָלֶיךָ וְהֵיאַךְ נִבְרָא אַתָּה מִזִּיו הַנְּתוּן אֶצְלְךָ. אִם הוּא אוֹמֵר סִימָן זֶה יְהִי מָסוּר בְּיָדִי עַל כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ, וְאֵדַע שֶׁהִיא הָאִשָּׁה הוּא הַגּוּף מֵאוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבִּיעַנִי:

וְגַם לְגַמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב - כְּלוֹמַר, יְדִיעַת הַשָּׂגָתִי שֶׁלֹּא הִשִּׂיגוּ סִיעָתְךָ, וְיָדַעְתִּי כִּי מַעֲלָה יֵשׁ לִי עָלֶיךָ וְהֵיאַךְ נִבְרָא אַתָּה מִזִּיו הַנְּתוּן אֶצְלְךָ. אִם הוּא אוֹמֵר סִימָן זֶה יְהִי מָסוּר בְּיָדִי עַל כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ, וְאֵדַע שֶׁהִיא הָאִשָּׁה, הוּא הַגּוּף מֵאוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה, הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבִּיעַנִי.

וַיְהִי הוּא טֶרֶם כְּלָה לְדַבֵּר וְגוֹ'. רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּעוֹד שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים הוּא רוֹצֶה לְנַסּוֹת עַל הַגּוּף, מַאי כְּתִיב וְהִנֵּה רִבְקָה יוֹצֵאת, זֶהוּ הַגּוּף קָדוֹשׁ שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְכִתֵּת גּוּפוֹ לְהַשִּׂיג וְלָדַעַת אֶת קוֹנוֹ. אֲשֶׁר יָלְדָה לְבְתוּאֵל, אָמַר רַב יְהוּדָה בְּתוּ שֶׁל אֵל. בֶּן מִלְכָּה, בֶּן מַלְכָּהּ שֶׁל עוֹלָם. אֲשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם. חֶבְרַת הַשֵּׂכֶל גּוּף שֶׁנִּדְבַּק בַּשֵּׂכֶל וְהִיא אַח הַנְּשָׁמָה. וְכַדְּהּ עַל שִׁכְמָהּ, מַשָּׂא הַחָכְמָה עָלֶיהָ.

וַיְהִי הוּא טֶרֶם כְּלָה לְדַבֵּר וְגוֹ'. רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּעוֹד שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים הוּא רוֹצֶה לְנַסּוֹת עַל הַגּוּף, מַה כְּתִיב? וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת, זֶהוּ הַגּוּף קָדוֹשׁ שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְכִתֵּת גּוּפוֹ לְהַשִּׂיג וְלָדַעַת אֶת קוֹנוֹ. אֲשֶׁר יָלְדָה לְבְתוּאֵל - אָמַר רַב יְהוּדָה, בְּתוּ שֶׁל אֵל. בֶּן מִלְכָּה - בֶּן מַלְכָּהּ שֶׁל עוֹלָם. אֲשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם - חֶבְרַת הַשֵּׂכֶל, גּוּף שֶׁנִּדְבַּק בַּשֵּׂכֶל, וְהִיא אַח הַנְּשָׁמָה. וְכַדְּהּ עַל שִׁכְמָהּ - מַשָּׂא הַחָכְמָה עָלֶיהָ.

וְיָרָק הֶעֱבֶד לִקְרָאתָהּ. זֶה מטטרו"ן. וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ, אֲמוֹר לִי רֶמֶז חָכְמָתָא בִּידִיעַת בּוֹרְאֵךְ מִמַּה שֶׁעָסַקְתְּ בָּעוֹלָם שֶׁיְּצָאת מִמֶּנּוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא כִּדְפָרְשִׁינָן, אַחַר כָּל זֶה מַה כְּתִיב וְאִשִּׁים הַנֶּזֶם עַל אַפָּהּ וְהַצְּמִידִים עַל יָדֶיהָ.

וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ - זֶה מטטרו"ן. וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאִינִי מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ - אֲמוֹר לִי רֶמֶז חָכְמָה בִּידִיעַת בּוֹרְאֵךְ מִמַּה שֶׁעָסַקְתְּ בָּעוֹלָם שֶׁיְּצָאתְ מִמֶּנּוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ, אַחַר כָּל זֶה מַה כְּתִיב? וְאָשִׂם הַנֶּזֶם עַל אַפָּהּ וְהַצְּמִידִים עַל יָדֶיהָ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא אוֹתָם הָעֲצָמוֹת שֶׁנִּפְזְרוּ לְכָאן וּלְכָאן, הוּא צוֹמֵד אוֹתָם וְשׁוֹקְלָם זֶה עַל זֶה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה נח) וְעַצְמוֹתַיִךְ יַחֲלִיץ. אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אוֹתוֹ הַגּוּף עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְשָׁם נִכְנַס בּוֹ נִשְׁמָתוֹ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, אוֹתָם הָעֲצָמוֹת שֶׁנִּפְזְרוּ לְכָאן וּלְכָאן, הוּא צוֹמֵד אוֹתָם וְשׁוֹקְלָם זֶה עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נח) וְעַצְמוֹתַיִךְ יַחֲלִיץ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אוֹתוֹ הַגּוּף עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשָׁם נִכְנַס בּוֹ נִשְׁמָתוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִי מוֹלִיךְ הַגּוּף לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָמַר רַבִּי זֵירָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עוֹשֶׂה מְחִילוֹת תַּחַת הָאָרֶץ וְהֵם מִתְגַּלְגְּלִים וְהוֹלְכִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה כו) וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִי מוֹלִיךְ הַגּוּף לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? אָמַר רַבִּי זֵירָא, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מְחִלּוֹת תַּחַת הָאָרֶץ, וְהֵם מִתְגַּלְגְּלִים וְהוֹלְכִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם כו) וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק גַּבְרִיאֵ"ל מוֹלִיךְ אוֹתָם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מְנַיִן לָן דִּכְתִיב, (בראשית כד) הֲתַלְכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה, וּכְתִיב הָתָם (דניאל ט) וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַאי דִּכְתִיב וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק אֵין יֵצֶר הָרַע בָּטֵל מִן הָעוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁכָּלוּ לֹא נִמְצָא קְצָתוֹ נִמְצָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, גַּבְרִיאֵ"ל מוֹלִיךְ אוֹתָם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מְנַיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (בראשית כד) הֲתַלְכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה, וְכָתוּב שָׁם (דניאל ט) וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַהוּ שֶׁכָּתוּב וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵין יֵצֶר הָרַע בָּטֵל מִן הָעוֹלָם. אַף עַל פִּי שֶׁכָּלוּ לֹא נִמְצָא - קְצָתוֹ נִמְצָא.

תָּא חֲזֵי, בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁהָיָה מוּטָל בָּעוֹלָם הַזֶּה נִקְרָא לוֹט, לָעוֹלָם הַבָּא (יבדל) יִבָּטֵל מִן הָעוֹלָם, אֲבָל (לעתיד לבא) לֹא כּוּלּוֹ, וְנִקְרָא לָבָן לֹא מְנוּוָל כְּבָרִאשׁוֹנָה אֶלָּא כְּמַאן דְּסָחֵי מִנּוּוּלוֹ. לָבָן לְמַאי אִצְטְרִיךְ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְמֶעְבַּד פְּרִיָה וּרְבִיָה אִצְטְרִיךְ, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אִם אֵין יֵצֶר הָרַע נִמְצָא, פְּרִיָה וּרְבִיָה אֵינוֹ מָצוּי.

בֹּא רְאֵה, בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁהָיָה מֻטָּל בָּעוֹלָם הַזֶּה, נִקְרָא לוֹט. לָעוֹלָם הַבָּא [יבדל] יִבָּטֵל מִן הָעוֹלָם, אֲבָל [לעתיד לבא] לֹא כֻּלּוֹ, וְנִקְרָא לָבָן, לֹא מְנוּוָל כְּבָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא כְּמִי שֶׁרוֹחֵץ מִנּוּוּלוֹ. לְמָה צָרִיךְ לָבָן? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, לַעֲשׂוֹת פְּרִיָה וּרְבִיָה צָרִיךְ. שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם אֵין יֵצֶר הָרַע נִמְצָא, פְּרִיָה וּרְבִיָה אֵינוֹ מָצוּי.

תָּא שְׁמַע כֵּיוָן שֶׁהַגּוּף נִבְנָה וְעוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, מַאי כְּתִיב? וַיְשַׁלְּחוּ אֶת רִבְקָה אֲחוֹתָם וְגוֹ'. מַה זֶּה וְאֶת מֵנִיקָתָהּ? זֶה כֹּחַ הַתְּנוּעָה.

בֹּא תִּשְׁמַע, כֵּיוָן שֶׁהַגּוּף נִבְנָה וְעוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, מַה כָּתוּב? וַיְשַׁלְּחוּ אֶת רִבְקָה אֲחוֹתָם וְגוֹ'. מַה זֶּה וְאֶת מֵנִיקָתָהּ? זֶה כֹּחַ הַתְּנוּעָה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, זֶה כֹּחַ הַגּוּף.

רַבִּי אַבָּהוּ פָּתַח בְּהַאי קְרָא (שיר השירים ד) אִתֵּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה אִתֵּי מִלְּבָנוֹן תָּבֹאִי וגו', אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ כֵּיוָן שֶׁהַגּוּף נִבְנָה עַל קִיּוּמוֹ וּמְבִיאִין אוֹתוֹ לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַנְּשָׁמָה מַמְתֶּנֶת אֵלָיו וְיוֹצֵאת לִקְרָאתוֹ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה. הָדָא הוּא דִּכְתִיב אִתֵּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה. זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה. תָּשׂוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה, הַיְינוּ דִּכְתִיב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא.

רַבִּי אַבָּהוּ פָּתַח בַּפָּסוּק הַזֶּה, (שיר ד) אִתֵּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה אִתֵּי מִלְּבָנוֹן תָּבֹאִי וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, כֵּיוָן שֶׁהַגּוּף נִבְנָה עַל קִיּוּמוֹ וּמְבִיאִין אוֹתוֹ לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַנְּשָׁמָה מַמְתֶּנֶת אֵלָיו וְיוֹצֵאת לִקְרָאתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אִתֵּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה, זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה. תָּשׂוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אִם הִיא הַנְּשָׁמָה, תֵּינַח אַבְרָהָם כִּדְקָאָמַרְן, אֲבָל יִצְחָק מַהוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ הָא חַבְרַיָּיא אָמְרוּ דְּעַכְשָׁיו אִתְקְרֵי יִצְחָק עַל שׁוּם חֶדְוָותָא סַגִּיאָה דִּבְעָלְמָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם הַנְּשָׁמָה הִיא, יָפֶה אַבְרָהָם כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. אֲבָל מַה זֶּה יִצְחָק? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, הִנֵּה הַחֲבֵרִים אָמְרוּ שֶׁעַכְשָׁו נִקְרָא יִצְחָק עַל שֵׁם הַשִּׂמְחָה הָרַבָּה שֶׁבָּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ בַּתְּחִלָּה נִקְרֵאת הַנְּשָׁמָה אַבְרָהָם וְהַגּוּף שָׂרָה, עַכְשָׁיו נִקְרֵאת הַנְּשָׁמָה יִצְחָק וְהַגּוּף רִבְקָה.

תְּנַן בְּמַתְנִיתִין, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹדֶם קִיּוּם הַגּוּף מַמְתֶּנֶת הַנְּשָׁמָה לַגּוּף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּאֵיזֶה מָקוֹם בְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, בַּתְּחִלָּה נִקְרֵאת הַנְּשָׁמָה אַבְרָהָם וְהַגּוּף שָׂרָה. עַכְשָׁו נִקְרֵאת הַנְּשָׁמָה יִצְחָק וְהַגּוּף רִבְקָה. שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אַרְבָּעִים יוֹם קוֹדֶם קִיּוּם הַגּוּף מַמְתָּנֶת הַנְּשָׁמָה לַגּוּף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּאֵיזֶה מָקוֹם? בְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ תָּא חֲזֵי, וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ. אוֹהֵב לְאוֹתוֹ הַגּוּף וּמִתְנַחֵם עִמּוֹ, והוּא עֵת לִשְׂחוֹק וְהַחֶדְוָה בָּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, בּא רְאֵה, וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ. אוֹהֵב אֶת אוֹתוֹ הַגּוּף וּמִתְנַחֵם עִמּוֹ, וְהוּא עֵת לִשְׂחוֹק וְהַחֶדְוָה בָּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הָא כָּל פָּרָשָׁתָא דָא אִתְבָּרַר לָן, אֲבָל לָא יָכִילְנָא לְמִנְדַּע מַהוּ: וַיּוֹסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה. וּלְשִׁקּוֹלָא דְּדַעְתָּא כָּל פָּרָשָׁתָא דָא לִיסְתּוֹרִי.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֲרֵי כָּל הַפָּרָשָׁה הַזּוֹ הִתְבָּרְרָה לָנוּ, אֲבָל לֹא יָכְלְנוּ לָדַעַת מַהוּ. וַיֹּסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה. וּלְשִׁקּוֹל הַדַּעַת כָּל הַפָּרָשָׁה הַזּוֹ לִסְתּוֹר.

כַּד אָתָא רַב דִּימִי, אָמַר, הַאי פָּרְשָׁתָא דָא שַׁמַּעְנָא וְלָא אִדְכַּרְנָא, אָמְרוּ דְּעַלְמָאִין תַּקִּיפִין לָא זְמִנּוּהָ לְגַלָּאָה וְאֲנָן מַאי נֵימָא. קָם רִבִּי יְהוּדָה וְאָמַר מִמְּתִיבְתָּא דְּחַבְרָנָא מָארֵי מַתְנִיתָא גַּלְיָא.

כְּשֶׁבָּא רַב דִּימִי, אָמַר, הַפָּרָשָׁה הַזּוֹ שָׁמַעְתִּי וְלֹא נִזְכַּרְתִּי. אָמְרוּ שֶׁעֶלְיוֹנִים תַּקִּיפִים לֹא זְמִנּוּהָ לְגַלּוֹת, וְאָנוּ מַה נֹּאמַר? קָם רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, מִישִׁיבַת חֲבֵרֵינוּ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה גְּלוּיָה.

קָמוּ וְאָזְלוּ הוּא וְרִבִּי יִיסָא וְרִבִּי חִיָּיא, אַשְׁכְּחוּהָ לְרִבִּי אֶלְעָזָר בְּרִבִּי שִׁמְעוֹן וְהָוָה מָגַלֶּה רָזִין דְּתִפְלִּין. עָאלוּ קַמֵּיהּ וְאָמְרוּ בְּמַאי אִתְעַסַּק מַר. אָמַר לוֹן טַעְמָא דִּתְפִלִּין אֲמִינָא, דְּהָא זַכָּאָה הוּא בַּר נָשׁ דְּמָנַח תְּפִלִּין וְיָדַע טַעְמָא דִּידְהוּ.

קָמוּ וְהָלְכוּ הוּא וְרִבִּי יִיסָא וְרִבִּי חִיָּיא. מְצָאוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, וְהָיָה מְגַלֶּה אֶת סוֹדוֹת הַתְּפִלִּין. נִכְנְסוּ לְפָנָיו וְאָמְרוּ, בַּמֶּה מִתְעַסֵּק מַר? אָמַר לָהֶם, אֶת טַעַם הַתְּפִלִּין אָמַרְתִּי, שֶׁהֲרֵי אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁמֵּנִיחַ תְּפִלִּין וְיוֹדֵעַ אֶת הַטַּעַם שֶׁלָּהֶן.

אָמְרוּ אִי נֵיתָא קַמֵּיהּ דְּמַר לֵימָא לָן מִלָּה. אָמְרוּ שְׁמַעְנָא מֵאֲבוּךְ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּרַחֲמוּ סַגִּיאָה דְּהָוָה לֵיהּ עִם יִשְׂרָאֵל אָמַר לוֹן לְמֶעְבַּד לֵיהּ בֵּי מַשְׁכְּנָא כְּגַוונָא דִּרְתֵיכָא עִלָּאָה דְּלְעֵילָּא וְיֵיתֵי דִּיוּרֵיהּ עִמְּהוֹן הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שמות כה) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם. וְשָׁמַעְנָא מֵאֲבוּךְ דְּהָכָא סָתִים טַעְמָא דִּתְפִלִּין בְּהַאי פְּסוּקָא.

אָמְרוּ, אִם נוֹחַ לְפָנֶיךָ מַר, יֹאמַר לָנוּ הַדָּבָר. אָמְרוּ, שָׁמַעְנוּ מֵאָבִיךָ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאַהֲבָה רַבָּה שֶׁהָיְתָה לוֹ עִם יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית מִשְׁכָּן כְּמוֹ הַמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁלְּמַעְלָה, וְיָבִיא אֶת דִּיוּרוֹ עִמָּהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות כה) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם. וְשָׁמַעְנוּ מֵאָבִיךָ, שֶׁכָּאן סָתוּם הַטַּעַם שֶׁל הַתְּפִלִּין בַּפָּסוּק הַזֶּה.

אָמַר לֵיהּ תָּא חֲזֵי, כְּגַוונָא עִלָּאָה אִתְעֲבַד מִקְדָּשׁ בִּרְתֵיכוֹי קַדִּישִׁין, וּבָתַר כֵּן אַשְׁרֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּיוּרֵיהּ עִמְּהוֹן, כְּעַנְיָינָא דָא, וּכְגַוונָא דָא אִתְעָרוּ חַבְרַיָּיא מָארֵי מַתְנִיתָא בְּטַעְמָא דִּתְפִלִּין, לְמֶהֱוֵי הַהוּא גַּבְרָא דּוּגְמָא דִּרְתֵיכֵי עִלָּאִין, רְתֵיכָא תַּתָּאָה רְתֵיכָא עִלָּאָה, לְמֵיתֵי מַלְכוּתָא דִּילֵיהּ וְיַשְׁרֵי דִּיוּרֵיהּ עִלָּוֵיהּ. וְתָנִינָן אִית בֵּיהּ רָזִין עִלָּאִין וְדוּגְמַיְיהוֹן, וְאִית בֵּיהּ תְּלַת רְתֵיכִין, דּוּגְמַת עִלָּאִין קַדִּישִׁין רָזִין דִּתְלַת אַתְוָותָא

דִּשְׁמַהָן קַדִּישֵׁי, עִלְּמִין תְּלַת, רְתִיכִין תְּלָתָא אַתְוָותָא, אַרְבַּע פָּרְשִׁיוֹת שַׁלִּיט עַל אַרְבַּע, וְעַל כָּךְ רָזָא דְשִׁי"ן דִּתְלַת כְּתָרִין, ושי"ן דְּאַרְבַּע כְּתָרִין, תְּלָתָא מְלָכִין שַׁלִּיטִין בְּגוּפָא תְּפִילִּין עֲלּוֹי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָּא, אִלֵּין תְּפִילִּין דְּרֵישָׁא, תְּפִילִּין דְּדְרוֹעָא אַרְבַּע פָּרְשִׁיִּין. לְבָא רְכִיב דּוּגְמָא דְּרְתִיכָא תַּתָּאָה וְתַתָּאָה רְכִיב. עוֹד תָּנִינָן דָּא רְכִיבָא דְּדְרוֹעָא לְתַתָּא. וְלְבָא רְכִיב, דּוּגְמָא דְּאִיהוּ לְתַתָּא וְאִתְמַסְרוּן בִּידֵיהּ לְאַעֲלָאָה לוֹן כָּל חֵילֵי שְׁמַיָּא, כָּךְ לְבָא הוּא רְכִיב לְתַתָּא וְאִתְמַסְרוּ בִּידוֹי כָּל אֲבְרֵי גוּפָא.

אָמַר לוֹ, בא רְאֵה, כְּמוֹ הָעֶלְיוֹן נַעֲשָׂה הַמִּקְדָּשׁ בְּמַרְכְּבוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְאַחַר כָּךְ הַשְׁרָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת דִּיּוּרוֹ עִמָּהֶם כָּעִנְיָן הַזֶּה. וּכְמוֹ כֵן הִתְעוֹרְרוּ הַחֲבֵרִים בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה בְּטַעַם הַתְּפִלִּין, שֶׁיִּהְיֶה אוֹתוֹ הָאִישׁ דְּגְמָא שֶׁל הַמֶּרְכָּבוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, מֶרְכָּבָה תַּחְתּוֹנָה מֶרְכָּבָה עֶלְיוֹנָה, לְהָבִיא אֶת מַלְכוּתוֹ וְיַשָּׁרָה דִּיּוּרוֹ עָלָיו. וְשָׁנִינוּ, יֵשׁ בּוֹ סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים וְדֻגְמָתָם, וְיֵשׁ בּוֹ שָׁלֹשׁ מֶרְכָּבוֹת, דֻּגְמַת הָעֶלְיוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים סוֹדוֹת שֶׁל שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים, שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת, מֶרְכָּבוֹת שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, אַרְבַּע פָּרְשִׁיוֹת שׁוֹלֵט עַל אַרְבַּע. וְעַל כֵּן סוֹד הַשִּׁי"ן שֶׁל שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים, וְשִׁי"ן שֶׁל אַרְבָּעָה כְּתָרִים, שְׁלֹשָׁה מְלָכִים שׁוֹלְטִים בַּגּוּף, תְּפִלִּין עָלָיו, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה. אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. הַתְּפִלִּין שֶׁל זְרוֹעַ אַרְבַּע פָּרְשִׁיוֹת. הַלֵּב רוֹכֵב, דֻּגְמָא שֶׁל הַמֶּרְכָּבָה הַתַּחְתּוֹנָה, וְהַתַּחְתּוֹן רוֹכֵב. עוֹד שָׁנִינוּ, זֶה הָרֶכֶב שֶׁל הַזְּרוֹעַ לְמַטָּה. וְהַלֵּב רוֹכֵב, דֻּגְמָא שֶׁהוּא לְמַטָּה, וְנִמְסְרוּ בְּיָדוֹ לְהַכְנִיס אוֹתָם כָּל חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם. כָּךְ הַלֵּב רוֹכֵב לְמַטָּה, וְנִמְסְרוּ בְּיָדוֹ כָּל אֵיבְרֵי הַגּוּף.

וְעֵילָּא מִנֵּיהּ אַרְבַּע פָּרְשִׁיִּין עַל מוֹחָא דְרֵישָׁא אִיהוּ, אֲבָל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁלִּיטָא עִלָּאָה מַלְכָּא מִכֹּלָּא. (ורוח) וּרְזָא דְחָכְמְתָא דָא, הוּא כְּגַוונָא דְמַקְדְּשָׁא דְּכְתִיב וְעָשׂוּ כְּרוּב אֶחָד מִקְצָה מִזֶּה וּכְרוּב אֶחָד מִקְצָה. וְעֲלַיְיהוּ דִּיּוּרֵיהּ דְּמַלְכָּא בְּאַרְבַּע אַתְוָון תְּרִין רְתִיכִין.

וּמֵעֲלֵי אַרְבַּע פָּרְשִׁיוֹת עַל הַמּחַ, שֶׁהוּא הָרֹאשׁ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שַׁלִּיט עֶלְיוֹן, הַמֶּלֶךְ מֻהָכֹל. [ורוח] וְסוֹד הַחָכְמָה הַזוֹ הוּא כְּמוֹ שֶׁהַמִּקְדָּשׁ, שֶׁכָּתוּב וְעָשׂוּ כְּרוּב אֶחָד מִקְצָה מִזֶּה וּכְרוּב אֶחָד מִקְצָה. וַעֲלֵיהֶם דִּיּוּר הַמֶּלֶךְ בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שְׁתֵּי מֶרְכָּבוֹת.

וּכְהַאי גַּוונָא לְבָא וּמוֹחָא, לְבָא מִכָּאן וּמוֹחָא מִכָּאן וְעֲלַיְיהוּ מְדוֹרֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַרְבַּע (ד"א ארבע) פָּרְשִׁיִּין. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִכָּאן וּלְהַלְאָה רָזֵי דִּכְתָרֵי אַתְוָותָא וּפָרְשִׁיִּין בְּגוּפַיְיהוּ וּרְצוּעוֹתֵיהוֹן. הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי וּרְמִיזָא דְּלְהוֹן אִתְגְּלִי וְטַעְמָא דְּכֹלָּא בִּתְלַת עֶשֶׂר מְכִילִן (דרחמי).

וּכְמוֹ זֶה הַלֵּב וְהַמּחַ, הַלֵּב מִכָּאן וְהַמּחַ מִכָּאן, וַעֲלֵיהֶם מְדוֹרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאַרְבַּע [ארבע] פָּרְשִׁיוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאן וְהָלְאָה סוֹדוֹת הַכְּתָרִים, הָאוֹתִיּוֹת וְהַפָּרְשִׁיוֹת בְּגוּפָם וּבִרְצוּעוֹתֵיהֶם. הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי וְהָרֶמֶז שֶׁלָּהֶם הִתְגַּלָּה, וְהַטַּעַם שֶׁל הַכֹּל בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת [הרחמים].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אִלְמָלֵא לֹא אֲתֵינָא אֶלָּא בְּדִיל רָזָא דָא דַּיַּי. אָמְרוּ לֵיהּ זַכָּאָה חוּלָקָךְ לְעַלְמָא דְּאָתֵי דְּכָל רָז לָא אָנִיס לָךְ. אָמְרוּ לֵיהּ אֲתֵינָא קַמֵּיהּ דְּמַר לְמִנְדַּע רָזָא דָּא דַּהֲאי פְּסוּקָא וַיּוֹסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִלְמָלֵא לֹא בָּאתִי אֶלָּא עֲבוּר הַסּוֹד הַזֶּה - דַּי לִי. אָמְרוּ לוֹ, אַשְׁרֵי חֶלְקְךָ בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּל רָז אֵינוֹ אָנוּס לְךָ. אָמְרוּ לוֹ, בָּאנוּ לִפָּנֶיךָ מַר לְדַעַת אֶת סוֹד הַפְּסוּק הַזֶּה, וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה.

אָמַר פֵּירוּשָׁא דְּהַאי פְּסוּקָא כְּמָה דְּגָלוּ חַבְרָנָא מָארֵי מַתְנִיתִין, דְּכַד נְשְׁמָתָא יָיתֵי בְּהַהוּא גּוּפָא קַדִּישָׁא דִּילָהּ, הָא מִילָּיָיא הֲווּ עַל חַיָּיבַיָּא דִּיקוּמוּן וְיִכְשְׁרוּן עוֹבָדִין וְיִתֵּן לְהוּ מְזִיוָא יְקָרָא דִּילֵיהּ דְּיִנְדְּעוּן וְיִתּוּבוּן וְיִזְכּוּן זְכוּתָא שְׁלֵימָתָא.

אָמַר, פֵּרוּשׁ שֶׁל הַפָּסוּק הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁגִּלּוּ חֲבֵרֵינוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַנְּשָׁמָה תָּבוֹא בְּאוֹתוֹ הַגּוּף הַקָּדוֹשׁ שֶׁלָּהּ, הִנֵּה הַדְּבָרִים הָיוּ עַל הָרְשָׁעִים שֶׁיָּקוּמוּ וְיַכְשִׁירוּ אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, וְיִתֵּן לָהֶם מִזִּיו כְּבוֹדוֹ שֶׁיֵּדְעוּ וְיָשׁוּבוּ וְיִזְכּוּ זְכוּת שְׁלֵמָה.

וְכָךְ חָמָא שְׁלֹמֹה דָּא הֲוָה סָגֵי (ד"א תוה סגי) וְאָמַר (קהלת ח) וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבוּרִים וָבָאוּ וּמִמְּקוֹם קָדוֹשׁ יְהַלֵּכוּ, שֶׁיָּבֹאוּ וְיִחְיוּ מִמְּקוֹם קָדוֹשׁ.

וּכְשֶׁרָאָה אֶת זֶה שְׁלֹמֹה, הָיָה [תמה הרבה] הַרְבֵּה וְאָמַר, (קהלת ח) וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבֻרִים וָבָאוּ וּמִמְּקוֹם קָדוֹשׁ יְהַלֵּכוּ, שֶׁיָּבֹאוּ וְיִחְיוּ מִמְּקוֹם קָדוֹשׁ.

וְתָנֵינָן אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כְּתִיב, (ירמיה ג) הֲיַהֲפֹךְ כּוּשִׁי עוֹרוֹ וְנָמֵר חֲבַרְבֻּרֹתָיו, כָּךְ הָרְשָׁעִים שֶׁלֹּא זָכוּ לָשׁוּב בָּעוֹלָם הַזֶּה וּלְהַקְטִיר מַעֲשִׂים טוֹבִים לְעוֹלָם, לֹא יַקְטִירוּ בָּעוֹלָם הַבָּא. רְאֵה מַה כְּתִיב וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה, וְשָׁרוֹצָה לַעֲשׂוֹת לָהֶם נְשָׁמָה לְגוּפָם וּלְקָרְבָּם בִּתְשׁוּבָה, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וּתֵלֶד לוֹ אֶת זִמְרָן וְאֶת יָקְשָׁן, הַרְבֵּה מַעֲשִׂים רָעִים עַד שֶׁנִּגְרָשִׁים מִן הָעוֹלָם דִּכְתִיב וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ. וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ וְגוֹ', וְעַל הָאֲחֵרִים נֶאֱמַר וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַאי מַשְׁמַע עַל פָּרְשָׁתָא, וּמַשְׁמַע דְּאוֹתוֹ זְמַן (נקרא) (ס"א אבד) עֲבַד שֵׁם (הנשמה) אַבְרָהָם, וּבְמִקּוֹמוֹ נִקְרֵאת יִצְחָק כְּדִקְאָמְרָן, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וְיִהְיוּ אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי. עִם יְדִיעַת הַחַי שֶׁהוּא חַי הָעוֹלָמִים לְדַעַת וּלְהַשִּׂיג מַה שֶּׁלֹּא הִשִּׂיג בָּעוֹלָם הַזֶּה הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה יא) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת יְיָ, (עד כאן מדרש הנעלם)

וְשָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּתוּב (ירמיה ג) הֲיַהֲפֹךְ כּוּשִׁי עוֹרוֹ וְנָמֵר חֲבַרְבֻּרֹתָיו. כָּךְ הָרְשָׁעִים שֶׁלֹּא זָכוּ לָשׁוּב בָּעוֹלָם הַזֶּה וּלְהַקְטִיר מַעֲשִׂים טוֹבִים, לְעוֹלָם לֹא יַקְטִירוּ בָּעוֹלָם הַבָּא. רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה, וְשָׁרוֹצָה לַעֲשׂוֹת לָהֶם נְשָׁמָה לְגוּפָם וּלְקָרְבָּם בִּתְשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַתֵּלֶד לוֹ אֶת זִמְרָן וְאֶת יָקְשָׁן. הַרְבֵּה מַעֲשִׂים רָעִים עַד שֶׁנִּגְרָשִׁים מִן הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ. וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ וְגוֹ'. וְעַל הָאֲחֵרִים נֶאֱמַר וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה מַשְׁמַע עַל הַפָּרָשָׁה, וּמַשְׁמַע שֶׁאוֹתוֹ זְמַן [נקרא] [אבד] שָׁם [הנשמה] אַבְרָהָם, וּבִמְקוֹמוֹ נִקְרֵאת יִצְחָק, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי. עִם יְדִיעַת

חַי שֶׁהוּא חַי הָעוֹלָמִים, לַדַּעַת וּלְהַשִּׂיג מַה שֶּׁלֹּא הִשִּׂיג בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא) כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'. (עד כאן מדרש הנעלם)

רִבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (קהלת יב) וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ. תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם, נָטַל עֲפָרֵי מֵאַתַר דְּמַקְדְּשָׁא, וּבָנָה גּוּפֵיהּ מֵאַרְבַּע סִטְרִין דְּעַלְמָא, דְּכֻלְּהוּ יְהֲבוּ לֵיהּ חֵילָא, לְבָתַר אִתְרַךְ עֲלֵיהּ רוּחָא דְחַיֵּי כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית ב) וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וְגו' לְבָתַר קָם וְיָדַע דְּאִיהוּ מֵעֵילָא וְתַתָּא, וּכְדֵין אִתְדַּבַּק וְיָדַע חָכְמָה עִלָּאָה.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (קהלת יב) וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, נָטַל עֲפָרוֹ מִמְּקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, וּבָנָה אֶת גּוּפוֹ מֵאַרְבַּעַת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁכֻּלָּם נָתְנוּ לוֹ כֹּחַ. אַחַר כָּךְ הֵרִיק עָלָיו רוּחַ חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וְגוֹ'. אַחַר כָּךְ קָם וְיָדַע שֶׁהוּא מִמַּעְלָה וּמַטָּה, וְאָז נִדְבַּק וְיָדַע אֶת הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה.

כְּגַוְונָא דָא כָּל בַּר נָשׁ דְּעַלְמָא אִיהוּ כָּלִיל מֵעֵילָא וְתַתָּא, וְכָל אִינּוּן דְּיִדְעִין לְאִתְקַדְּשָׁא בְּהַאי עָלְמָא כְּדְקָא יְאוּת, כַּד אוֹלִידוּ בַּר, מָשְׁכִין עֲלֵיהּ רוּחַ קַדִּישָׁא מֵאַתַר דְּכָל קַדִּישֵׁי נָפְקִין מִנֵּיהּ, וְאִלֵּין אִקְרוּן בְּנִין לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין דְּגוּפָא אִתְעֲבִיד בְּקִדּוּשָׁה כְּדְקָא יָאוֹת, הָכִי נָמֵי יָהֲבִין לֵיהּ רוּחָא מֵאַתַר עִלָּאָה קַדִּישָׁא כְּדְקָא חָזֵי וְהָא אִתְּמַר.

כְּמוֹ זֶה כָּל אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם הוּא כָּלוּל מִמַּעְלָה וּמַטָּה, וְכָל אוֹתָם שֶׁיּוֹדְעִים לְהִתְקַדֵּשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה כָּרָאוּי, כְּשֶׁמּוֹלִידִים בֵּן, מוֹשְׁכִים עָלָיו רוּחַ קְדֻשָּׁה מֵהַמָּקוֹם שֶׁכָּל הַקְּדוֹשִׁים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְאֵלּוּ נִקְרָאִים בָּנִים לַקָּבָ"ה. מִשּׁוּם שֶׁהַגּוּף נַעֲשָׂה בִּקְדֻשָּׁה כָּרָאוּי, כָּךְ גַּם נוֹתְנִים לוֹ רוּחַ מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן קָדוֹשׁ כָּרָאוּי, וַהֲרֵי זֶה נִתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּזִמִּין בַּר נָשׁ לְמֵיהַב חוּשְׁבַּן עוֹבָדוֹי עַד לָא יִפּוֹק מֵעָלְמָא, הַהוּא יוֹמָא, יוֹמָא דְּחוּשְׁבַּן אִיהוּ, דְּגוּפָא וְנִשְׁמָתָא יְהֲבֵי חוּשְׁבְּנָא. לְבָתַר נִשְׁמָתָא אִתְפָּרְשָׁא מִינֵּיהּ, וְגוּפָא תָּב לְאַרְעָא, וְכֹלָּא תָּב לְאַתְרֵיהּ דְּאִתְנְסִיב מִתַּמָּן וְהָא אוּקְמוּהָ, עַד זִמְנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לַאֲחָיָיא כֹּלָּא גְּנִיז קַמֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁעָתִיד אָדָם לָתֵת חֶשְׁבּוֹן מַעֲשָׂיו טֶרֶם יֵצֵא מִן הָעוֹלָם, אוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא יוֹם הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁגּוּף וּנְשָׁמָה נוֹתְנִים חֶשְׁבּוֹן. אַחַר כָּךְ הַנְּשָׁמָה נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ, וְהַגּוּף שָׁב לָאָרֶץ, וְהַכֹּל שָׁב לִמְקוֹמוֹ שֶׁנִּלְקַח מִשָּׁם, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. עַד הַזְּמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לְהַחֲיוֹת מֵתִים, הַכֹּל גָּנוּז לְפָנָיו.

וְהַהוּא גּוּפָא מַמָּשׁ וְהַהִיא נִשְׁמָתָא מַמָּשׁ זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָתְבָא לְעָלְמָא כְּמִלְקַדְמִין וּלְחַדְתָּא אַנְפֵּי עָלְמָא חָדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה כו) יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן. וְהַהִיא נִשְׁמָתָא מַמָּשׁ גְּנִיזָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְתִבַת לְאִתְרָהּ כְּפוּם אַרְחָהָא כְּמָא דְאַתְּ אָמַר וְרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ. וּלְזִמְנָא דְּזִמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לַאֲחָיָיא מֵתַיָּיא, זַמִּין אִיהוּ לְאָרָקָא טָלָּא מֵרִישֵׁיהּ עֲלַיְיהוּ, וּבְהַהוּא טָלָּא יְקוּמוּן כֹּלָּא מֵעַפְרָא.

וְאוֹתוֹ גּוּף מַמָּשׁ וְאוֹתָהּ נְשָׁמָה מַמָּשׁ עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָשִׁיב לָעוֹלָם כְּמוֹ מִקֹּדֶם וּלְחַדֵּשׁ אֶת פְּנֵי הָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כו) יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן. וְאוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה מַמָּשׁ גְּנוּזָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְשָׁבָה לִמְקוֹמָהּ כְּפִי דַּרְכָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ. וּבְזְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לְהַחֲיוֹת מֵתִים, עָתִיד הוּא לְהָרִיק טַל מֵרֹאשׁוֹ עֲלֵיהֶם, וּבְאוֹתוֹ הַטַּל כֻּלָּם יָקוּמוּ מֵהֶעָפָר.

דף קלא.

הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (ישעיה כו) כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ. מַאי טַל אוֹרוֹת, אוֹרוֹת מַמָּשׁ מַאִינּוּן נְהוֹרִין דְּלֵעֵילָּא דִּבְהוֹן זַמִּין לַאֲרָקָא חַיִּין לְעַלְמָא, בְּגִין דְּאִילָנָא (דף קלא ע"א) דְּחַיֵּי יָרִיק חַיִּין דְּלָא פָּסְקִין לְעָלְמִין, דְּהָא הַשְׁתָּא פָּסְקִין בְּגִין דְּהָא חִוְיָא בִּישָׁא שָׁלְטָא וְאִתְכַּסֵּי סִיהֲרָא. וּבְגִין כָּךְ כְּבָ"יכוֹל פָּסְקִין מֵימוֹי וְחַיִּין לָא שָׁלְטִין בְּעַלְמָא כְּדְקָא יְאוּת.

זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם) כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ. מַה זֶּה טַל אוֹרוֹת? אוֹרוֹת מַמָּשׁ מֵאוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁל מַעְלָה שֶׁבָּהֶם עָתִיד לְהָרִיק חַיִּים לָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁעֵץ הַחַיִּים יָרִיק חַיִּים שֶׁלֹּא פוֹסְקִים לָעוֹלָמִים. שֶׁהֲרֵי עַכְשָׁו פּוֹסְקִים מִשּׁוּם שֶׁהַנָּחָשׁ הָרַע הַזֶּה שׁוֹלֵט וְהַלְּבָנָה מִתְכַּסָּה. וּמִשּׁוּם כָּךְ כְּבִיכוֹל פּוֹסְקִים מֵימָיו, וְהַחַיִּים לֹא שׁוֹלְטִים בָּעוֹלָם כָּרָאוּי.

וּבָהַהוּא זִמְנָא הַהוּא יֵצֶר הָרַע דְּאִיהוּ חִוְיָא בִּישָׁא יִסְתַּלַּק מֵעַלְמָא וְיֵעָבֵר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּמָה דְּאִתְמַר (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ. וּלְבָתַר דְּאִיהוּ יִתְעָבַר מֵעַלְמָא, סִיהֲרָא לָא אִתְכַּסְיָא, וְנַהֲרָא דְּנָגִיד וְנָפִיק לָא יִפָּסְקוּן מַבּוּעוֹי, וּכְדֵין כְּתִיב, (ישעיה ל) וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים וְגוֹ'.

וּבְאוֹתוֹ זְמַן אוֹתוֹ יֵצֶר הָרַע, שֶׁהוּא הַנָּחָשׁ הָרַע, יִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲבִיר אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ. וְאַחַר שֶׁהוּא יַעֲבֹר מִן הָעוֹלָם, הַלְּבָנָה לֹא תִתְכַּסֶּה. וְהַנָּהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, לֹא יִפָּסְקוּ מַעְיָנָיו. וְאָז כָּתוּב (ישעיה ל) וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה אִי תֵּימָא דְּכָל גּוּפִין דְּעַלְמָא יְקוּמוּן וְיִתְעָרוּן מֵעַפְרָא, אִינּוּן גּוּפֵי דְּאִתְנְטִיעוּ בְּנִשְׁמָתָא חָדָא מַה תְּהֵא מִנַּייהוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אִינּוּן גּוּפִין דְּלָא זָכוּ וְלָא אַצְלָחוּ הֲרֵי אִינּוּן כְּלָא הֲווּ, כְּמָה דְּהֲווּ עֵץ יָבֵשׁ בְּהַהִיא עַלְמָא הָכִי נָמֵי בְּהַהוּא זִמְנָא, וְגוּפָא בַּתְרָאָה דְּאִתְנְטַע וְאַצְלַח וְנָטַל שָׁרְשׁוֹי כְּדְקָא יְאוּת יָקוּם.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, אִם תֹּאמַר שֶׁכָּל הַגּוּפוֹת שֶׁל הָעוֹלָם יָקוּמוּ וְיִתְעוֹרְרוּ מִן הֶעָפָר - אוֹתָם הַגּוּפוֹת שֶׁנִּטְעוּ בִּנְשָׁמָה אַחַת מַה יִּהְיֶה מֵהֶם? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אוֹתָם הַגּוּפוֹת שֶׁלֹּא זָכוּ וְלֹא הִצְלִיחוּ, הֲרֵי הֵם כְּלֹא הָיוּ. כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עֵץ יָבֵשׁ בָּעוֹלָם הַהוּא, כָּךְ גַּם בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. וְהַגּוּף הָאַחֲרוֹן שֶׁנִּטַּע וְהִצְלִיחַ וְנָטַל שָׁרָשָׁיו כָּרָאוּי יָקוּם.

וְעָלֶיהָ כְּתִיב, (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם וְגוֹ' וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן וְגוֹ'. דְּעָבַד אִיבִּין וְנָטַע שָׁרָשִׁין וְאַצְלַח כְּדְקָא יְאוּת. וְעַל הַהוּא גּוּפָא קַדְמָאָה דְּלָא עָבַד אִיבִּין וְלָא נָטַע שָׁרָשִׁין

(ולא זכה ולא אצלח) כְּתִיב, (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב וְגו'. כִּי יָבֹא טוֹב דָּא תְּחִיַּית הַמֵּתִים.

וְעָלָיו כָּתוּב (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם וְגו' וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן וְגו'. שֶׁעָשָׂה פֵּרוֹת וְנָטַע שָׂרָשִׁים וְהִצְלִיחַ כָּרָאוּי. וְעַל אוֹתוֹ גּוּף רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא עָשָׂה פֵּרוֹת וְלֹא נָטַע שָׂרָשִׁים [ולא זכה ולא הצליח], כָּתוּב (שם) וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבוֹא טוֹב וְגו'. כִּי יָבוֹא טוֹב - זוֹ תְּחִיַּת הַמֵּתִים.

וְיִתְנַהִיר הַהוּא נְהוֹרָא דְּזַמִּין לְאַנְהָרָא לְהוּ לְצַדִּיקַיָּא דְּהַוָּה גָּנִיז קַמֵּיהּ מִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא דִּכְתִיב, (בראשית א) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. וּכְדֵין זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָחָיָא מֵתַיָּא, וּכְתִיב, (מלאכי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וְגו', וּכְדֵין יִתְגַּבַּר טוֹב בְּעַלְמָא, וְהַהוּא דְּאִתְקְרֵי רַע יִתְעֲבַר מֵעַלְמָא כִּדְאָמָרַן. וּכְדֵין אינון גּוּפִין קַדְמָאֵי לֶהֱווֹ כְּלָא הֲווּ.

וְיַאֵיר אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁעָתִיד לְהָאִיר לַצַּדִּיקִים שֶׁהָיָה גָּנוּז לְפָנָיו מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. וְאָז עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, וְכָתוּב (מלאכי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וְגו'. וְאָז יִתְגַּבֵּר הַטּוֹב בָּעוֹלָם, וְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא רַע יַעֲבֹר מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְאָז אוֹתָם הַגּוּפִים הָרִאשׁוֹנִים יִהְיוּ כְּלֹא הָיוּ.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לַאֲרָקָא עֲלַיְיהוּ עַל אינון גּוּפִין רוּחִין אָחֳרָנִין, וְאִי זָכָאן בְּהוֹן יְקוּמוּן בְּעַלְמָא כְּדָקָא יְאוּת, וְאִי לָאו יְהוֹן קַטְמָא תְּחוֹת רַגְלֵי הַצַּדִּיקַיָּא דִּכְתִיב (מלאכי ג), וּכְתִיב, (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ וְגו'. וְכֹלָּא אִתְּקַם וְאִתְעַתַּד קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכֻלְּהוּ בְּמִנְיָינָא הֲווּ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (ישעיה מ) הַמּוֹצִיא בְמִסְפַּר צְבָאָם וְגו'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָרִיק עַל אוֹתָם הַגּוּפִים רוּחוֹת אֲחֵרוֹת, וְאִם זוֹכִים בָּהֶם - יְקוּמוּ בָּעוֹלָם כָּרָאוּי, וְאִם לֹא - יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת רַגְלֵי הַצַּדִּיקִים, שֶׁכָּתוּב (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ וְגו', וְהַכֹּל יוּקַם וְיִוָּעֵד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהֵם כֻּלָּם בְּמִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מ) הַמּוֹצִיא בְמִסְפַּר צְבָאָם וְגו'.

תָּא חֲזֵי, הָא אִתְּמַר כָּל אינון מַתִּין דִּבְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל יְקוּמוּן בְּקַדְמֵיתָא, בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִתְעַר עֲלַיְיהוּ וְיוֹקִים לוֹן, עֲלַיְיהוּ כְּתִיב יִחְיוּ מֵתֶיךָ, אֵלֶּין אינון דִּי בְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. נָבֵלָתִי יְקוּמוּן, אֵלֶּין אינון דִּבְגוֹ אַרְעָא אָחֳרָנִין, דְּלָא כְּתִיב בְּהוּ תְּחַיֶּיה אֶלָּא קִימָה. דְּהָא רוּחָא דְּחַיֵּי לָא תִּשְׁרֵי אֶלָּא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב בְּהוּ יְחִיוּ מֵתֶיךָ, וְאינון דִּלְבַר, יִתְבְּרֵי גוּפָא דִלְהוֹן וִיקוּמוּן גּוּפָא בְּלָא רוּחָא. וּלְבָתַר יִתְגַּלְגְּלוּן תְּחוֹת עַפְרָא עַד דְּיִמְטוּן לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְתַמָּן יְקַבְּלוּן נִשְׁמָתָא, וְלָא בְּרִשׁוּ אָחֳרָא, בְּגִין דְּיִתְקַיְּימוּן בְּעַלְמָא כְּדָקָא חָזֵי.

בֹּא רְאֵה, הֲרֵי נֶאֱמַר, כָּל אוֹתָם הַמֵּתִים שֶׁבָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל יָקוּמוּ בָּרִאשׁוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִתְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם וְיָקִים אוֹתָם. עֲלֵיהֶם כְּתוּב יִחְיוּ מֵתֶיךָ. אֵלּוּ הֵם שֶׁבָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. נִבְלָתִי יְקוּמוּן - אֵלּוּ הֵם שֶׁבְּתוֹךְ אַרְצוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁלֹּא כְתוּבָה בָּהֶם תְּחִיָּה, אֶלָּא קִימָה. שֶׁהֲרֵי רוּחַ הַחַיִּים לֹא תִשְׁרֶה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשָׁה, וּמִשּׁוּם כָּךְ כְּתוּב בָּהֶם יִחְיוּ מֵתֶיךָ, וְאוֹתָם שֶׁבַּחוּץ יִבְרָא הַגּוּף שֶׁלָּהֶם, וְיָקוּמוּ גּוּף בְּלִי רוּחַ. אַחַר כָּךְ יִתְגַּלְגְּלוּ תַּחַת הֶעָפָר עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשָׁם יְקַבְּלוּ נְשָׁמָה, וְלֹא בְּרִשּׁוּת אַחֶרֶת, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ בָּעוֹלָם כָּרָאוּי.

רִבִּי אֶלְעָזָר וְרִבִּי יֵיסָא הֲווּ יַתְבֵי לֵילְיָא חַד וְעָסְקֵי בְּאוֹרַיְיתָא. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לַאֲחָיָיא מֵתַיָּיא, כָּל אִינּוּן נִשְׁמָתִין דְּיִתְעָרוּן קַמֵּיהּ כֻּלְּהוּ קַיְּימִין דְּיוּקְנִין דְּיוּקְנִין קַמֵּיהּ בְּהַהוּא דְּיוּקְנָא מַמָּשׁ דְּהֲווּ בְּהַאי עָלְמָא, וְנָחִית לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְיִקְרֵי לוֹן בִּשְׁמָהָן כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה נח) לְכֶלֶם בְּשֵׁם יִקְרָא. וְכָל נִשְׁמָתָא תֵּיעוֹל לְדוּכְתָּהָּ, וְיקוּמוּן בְּקִיּוּמָא בְּעָלְמָא כְּדָקָא חָזֵי, וּכְדֵין יֶהֱא עָלְמָא שְׁלִים, וְעַל הַהוּא זִמְנָא כְּתִיב, (ישעיה כה) וְחָרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר וְגוֹ', מַאי וְחָרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר. דָּא יֵצֶר הָרָע דְּאַחְשִׁיךְ אַנְפֵּי בְּרִיָּין וְשַׁלִּיט בְּהוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יֵיסָא הֲיוּ יוֹשְׁבִים לַיְלָה אֶחָד וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לְהַחֲיוֹת אֶת הַמֵּתִים, כָּל אוֹתָם הַנְּשָׁמוֹת שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ לְפָנָיו, כֻּלָּם עוֹמְדוֹת דְּמֵיוֹת דְּמֵיוֹת לְפָנָיו, בְּאוֹתָהּ דְּמוּת מַמָּשׁ שֶׁהָיוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְיוֹרִיד אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיִקְרָא לָהֶם בְּשֵׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) לְכֶלֶם בְּשֵׁם יִקְרָא. וְכָל נְשָׁמָה תִּכָּנֵס לִמְקוֹמָהּ, וְיָקוּמוּ בְּקִיּוּם בָּעוֹלָם כָּרָאוּי, וְאָז יִהְיֶה הָעוֹלָם שָׁלֵם. וְעַל אוֹתוֹ הַזְּמַן כָּתוּב (שם כה) וְחָרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר וְגוֹ'. מַה זֶּה וְחָרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר? זֶה יֵצֶר הָרָע שֶׁמַּחְשִׁיךְ אֶת פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת וְשׁוֹלֵט בָּהֶם.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי הָא חָמִינָן כָּל זְמַנָּא דְּבַר נָשׁ קָאִים בְּרוּחָא דָּא. לָאו אִיהוּ מָסָאֲב, נָפְקָא נִשְׁמָתֵיהּ מִנֵּיהּ אִיהוּ מָסָאֲב. אָמַר לֵיהּ וַדַּאי הָכִי הוּא, וְהָכִי אִתְּמַר דְּהָא הַהוּא יֵצֶר הָרָע כַּד נָטִיל רוּחָא דְּבַר נָשׁ סָאִיב לֵיהּ וְאִשְׁתְּאַר גּוּפָא מָסָאֲב, וּשְׁאַר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וּמַזָּלוֹת כַּד אִינּוּן בְּחַיֵּיהוֹן אִינּוּן מָסָאֲבִין דְּהָא מִסְטָרָא מָסָאֲבָא אִית לוֹן נִשְׁמָתִין, וְכַד אִתְרִיק מִנֵּיהּ הַהוּא מָסָאֲבוּ אִשְׁתְּאַר גּוּפָא בְּלָא מָסָאֲבוּ כְּלָל.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הֲרֵי רָאִינוּ, כָּל זְמַן שֶׁאָדָם עוֹמֵד בְּרוּחַ הַזֹּ - אֵינוֹ טָמֵא. יְצִאָה נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ - הוּא טָמֵא. אָמַר לוֹ, וַדַּאי שֶׁזֶּה כָּךְ, וְכָךְ נֶאֱמַר, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ יֵצֶר הָרָע, כְּשֶׁנּוֹטֵל אֶת הָרוּחַ שֶׁל הָאָדָם, הוּא מְטַמֵּא אוֹתוֹ, וְנִשְׁאָר גּוּף טָמֵא. וּשְׁאָר עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כְּשֶׁהֵם בְּחַיֵּיהֶם הֵם טְמֵאִים, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהֶם נְשָׁמוֹת מִצַּד הַטֻּמְאָה, וּכְשֶׁמִּתְרוֹקֶנֶת מִמֶּנּוּ אוֹתָהּ טֻמְאָה, נִשְׁאָר הַגּוּף בְּלִי טֻמְאָה כְּלָל.

דף קלא:

בְּגִין כָּךְ (דף קלא ע"ב) מַאן דְּאִתְדַּבַּק בְּאִתְּתָא דְּשָׁאַר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אִסְתָּאַב אִיהוּ. וְהַהוּא בְּרָא דְּאִתְיְלִיד לֵיהּ יְקַבֵּל עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא. וְאִי תֵּימָא הָא בְּסִטְרָא דְּאֲבוֹי מִישְׁרָאֵל קָא אַתְיָא, אֲמַאי יְקַבֵּל עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא.

מִשּׁוּם כָּךְ מִי שֶׁנִּדְבָּק בְּאִשָּׁה שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, הוּא נִטְמָא, וְאוֹתוֹ בֵּן שֶׁיִּוָּלֵד לוֹ יְקַבֵּל עָלָיו רוּחַ שֶׁל טֻמְאָה. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי מִצַּד אָבִיו הוּא בָּא מִיִּשְׂרָאֵל, לָמָּה יְקַבֵּל עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה?

תָּא חֲזֵי, דְּהָא בְּקַדְמִיתָא אִסְתָּאַב אֲבוֹי בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְדַּבַּק בְּהַהִיא אִתְּתָא דְּאִיהִי מְסָאֲבָא, וְכֵיוָן דְּאָב אִיהוּ אִסְתָּאַב בְּהַהִיא אִתְּתָא דְּאִיהִי מְסָאֲבָא, כָּל שֶׁכֵּן דְּאִיהוּ בְּרָא דְּאִתְיְלִיד מִינָּהּ יְקַבֵּל עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּעָבַר עַל אוֹרַיְיתָא דִּכְתִיב, (שמות לה) כִּי לֹא תְשַׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר, כִּי יְיָ קַנָּא שְׁמוֹ בְּגִין דְּקַנֵּי עַל הַאי בְּרִית קַדִּישָׁא.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי בְּרִאשׁוֹנָה נִטְמָא אָבִיו בְּשָׁעָה שֶׁנִּדְבַּק עִם אוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁהִיא טְמֵאָה, וְכֵיוָן שֶׁהָאָב נִטְמָא בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁהִיא טְמֵאָה, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאוֹתוֹ הַבֵּן שֶׁנּוֹלַד מִמֶּנָּה יְקַבֵּל עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁעָבַר עַל הַתּוֹרָה, שֶׁכָּתוּב (שמות לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר, כִּי ה' קַנָּא שְׁמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְקַנֵּא עַל בְּרִית הַקֹּדֶשׁ הַזֹּאת.

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר תָּא חֲזֵי דְּהָא אִתְּמַר דְּכֵיוָן דְּיָדַע אַבְרָהָם אָבִינוּ חָכְמְתָא בָּעָא לְאִתְפָּרְשָׁא מִכָּל שְׁאָר עַמִּין וְלָא לְאִתְדַּבָּקָא בְּהוּ, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּיְיָ אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְאלֹקֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וְגוֹ', מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וַדַּאי, (מאי) רָזָא אִיהוּ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (מלאכי ב) וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר. אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ. אָנֹכִי דַּיְיקָא כְּתִיב הָכָא אֲשֶׁר אָנֹכִי, וּכְתִיב הָתָם (ישעיה מד אנכי עשיתי ארץ. וכל דא בגין דלא לאסתאבא בהו.)

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּדַע אַבְרָהָם אָבִינוּ חָכְמָה, רָצָה לְהִפָּרֵד מִכָּל שְׁאָר הָעַמִּים וְלֹא לְהִדָּבֵק בָּהֶם, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב: וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וְגוֹ'. מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וַדַּאי. [מה] סוֹד הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ב) וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר. אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ, אָנֹכִי בִּמְדֻיָּק. כָּתוּב כָּאן אֲשֶׁר אָנֹכִי, וְכָתוּב שָׁם (ישעיה מד) אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ. וְכָל זֶה כְּדֵי לֹא לְהִטָּמֵא עִמָּהֶם.

תָּא חֲזֵי, הַאי מַאן דְּאָעִיל הַאי בְּרִית קַדִּישָׁא בְּהַהִיא אִתְּתָא דְּשָׁאַר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, גָּרִים לְאִסְתָּאֲבָא אֲתַר אָחֳרָא. וְעַל דָּא כְּתִיב (משלי ל) תַּחַת שָׁלֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ וְגוֹ'. וְאַף עַל גַּב דְּאוֹמֵי לֵיהּ בְּהַאי בְּרִית, לָא אַבְטַח בֵּיהּ אַבְרָהָם עַד דְּצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאָמַר יְיָ אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְגוֹ', הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ, וַדַּאי דָּא מַלְאָךְ הַבְּרִית, בְּגִין דְּיִתְנַטְיר הַאי בְּרִית וְלָא יִסְתָּאַב בֵּין אִינּוּן עַמִּין:

בֹּא רְאֵה, מִי שֶׁמַּכְנִיס אֶת הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ בְּאִשָּׁה הֲהִיא שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, גּוֹרֵם לְטַמֵּא מָקוֹם אַחֵר, וְעַל זֶה כָּתוּב (משלי ל) תַּחַת שְׁלוֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ וְגוֹ'. וְאַף עַל גַּב שֶׁהִשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ בִּבְרִית הַזּוֹ, לֹא בָטַח בּוֹ אַבְרָהָם, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר, ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְגוֹ', הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ. וְדַאי זֶה מַלְאַךְ הַבְּרִית כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמֹר הַבְּרִית הַזּוֹ וְלֹא יִטַּמֵּא בֵּין אוֹתָם הָעַמִּים.

רַק אֶת בְּנִי לֹא תֵּשֵׁב שָׁמָּה. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּיָדַע אַבְרָהָם דְּהָא בְּכֻלְּהוּ לָא הֲוָה מַאן דְּאִשְׁתְּמוֹדַע לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בַּר אִיהוּ בִּלְחוֹדוֹי, וְלָא בָּעָא דְּלֵהֲווּ מְדוֹרֵיהּ דְּיִצְחָק בֵּינַיְיהוּ, אֶלָּא דְּיֵהֵא מְדוֹרֵיהּ עִמֵּיהּ, וְיִצְחָק יוֹלִיךְ מִנֵּיהּ תְּדִיר אָרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלָא יִסְטֵי לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא. וְעַל דָּא לָא בָּעָא אַבְרָהָם דְּלֵהֲווּ מְדוֹרֵיהּ דְּיִצְחָק תַּמָּן.

רַק אֶת בְּנִי לֹא תֵּשֵׁב שָׁמָּה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁיָּדַע אַבְרָהָם שֶׁהִנִּיחַ בְּכָלָם לֹא הָיָה מִי שֶׁהִכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רַק הוּא לְבַדּוֹ, וְלֹא רָצָה שֶׁיִּהְיֶה מְדוֹרוֹ שֶׁל יִצְחָק בֵּינֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה מְדוֹרוֹ עִמּוֹ, וְיִצְחָק יִלְמַד מִמֶּנּוּ תָּמִיד אֶת דֶּרֶךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא יִסְטֶה יָמִינָה וּשְׂמֹאלָה, וְעַל כֵּן לֹא רָצָה אַבְרָהָם שֶׁמְּדוֹרוֹ שֶׁל יִצְחָק יִהְיֶה שָׁם.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא וַדַּאי זְכוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם אָעֳרַע קַמֵּיהּ דְּהַהוּא עַבְדָּא, דְּהַהוּא יוֹמָא נָפַק, וְהַהוּא יוֹמָא מָטָא לְעֵינָא דְמַיָּא, דְּכְתִיב וָאָבֹא הַיּוֹם אֶל הָעַיִן. וְהָא אוּקְמוּהָ.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא, וַדַּאי שֶׁזְּכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הָיְתָה לִפְנֵי הָעֶבֶד הַהוּא, שֶׁהַיּוֹם הַהוּא יָצָא, וּבָאוֹתוֹ הַיּוֹם הִגִּיעַ לְעֵין הַמַּיִם, שֶׁכָּתוּב וָאָבֹא הַיּוֹם אֶל הָעַיִן. וְהִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ.

רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ. כַּמָּה אִינּוּן בְּנֵי נָשָׁא טִפְּשִׁין דְּלָא יָדְעִין וְלָא מִסְתַּכְּלִין לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, בְּגִין דְּאוֹרַיְיתָא כָּל חַיִּין וְכָל חֵירוּ וְכָל טוּב בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. (ההוא חירו דעלמא דין ודעלמא דאתי איהו) (נ"א ההוא חירו דעלמא דאתי איהו חיין בעלמא דין). חַיִּין אִינּוּן בְּעַלְמָא דֵּין דְּיִזְכּוּן לְיוֹמִין שְׁלֵמִין בְּהַאי עַלְמָא כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר, (שמות כג) אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא. וּלְיוֹמִין אֲרִיכִין בְּעַלְמָא דְּאָתֵי. בְּגִין דְּאִינּוּן חַיִּין שְׁלֵימִין, אִינּוּן חַיִּין דְּחֵידוּ, חַיֵּי בְּלָא עֲצִיבוּ, חַיִּין דְּאִינּוּן חַיִּין. חֵירוּ בְּעַלְמָא דֵּין חֵירוּ דְּכֹלָּא, דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא לָא יָכְלִין לְשַׁלְטָאָה עֲלוֹי כָּל עַמִּין דְּעַלְמָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ. כַּמָּה טִפְּשִׁים הָאֲנָשִׁים שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מְסְתַּכְּלִים לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה כָּל הַחַיִּים וְכָל הַחֵרוּת וְכָל הַטּוֹב בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. [החרות ההיא של העולם הזה ושל הבא היא] [נ"א: החרות ההיא של העולם הבא היא החיים בעולם הזה] הַחַיִּים הֵם בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁיִּזְכּוּ לְיָמִים שְׁלֵמִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג) אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא. וּלְיָמִים אֲרֻכִּים בָּעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם שֶׁהֵם חַיִּים שְׁלֵמִים, הֵם חַיִּים שֶׁל שִׂמְחָה,

חַיִּים בְּלִי עֲצָבוּת, חַיִּים שֶׁהֵם חַיִּים. חֲרוּת בָּעוֹלָם הַזֶּה, חֵרוּת שֶׁל הַכֹּל. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, אֵין יְכוֹלִים לִשְׁלֹט עָלָיו כָּל הָעַמִּים שֶׁל הָעוֹלָם.

וְאִי תֵּימָא אִינּוּן בְּנֵי שְׁמַד. גְּזֵרָה הִיא מִלְּעֵילָּא כְּגוֹן רַבִּי עֲקִיבָא וְחַבְרוֹי, וְכָךְ סְלִיק בְּמַחֲשָׁבָה. חֵירוּ דְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת דְּלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עֲלוֹי, וְהָכִי הוּא וַדַּאי דְּאִי אָדָם הָוָה אִתְדַּבַּק בְּאִילָנָא דְּחַיֵּי דְּאִיהוּ אוֹרַיְיתָא, לָא גָרִים מוֹתָא לֵיהּ וּלְכָל עַלְמָא. וּבְגִין כָּךְ כַּד יָהַב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹרַיְיתָא לְיִשְׂרָאֵל מַה כְּתִיב בָּהּ חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת וְהָא אוּקְמוּהָ. וְאִלְמָלֵא אִינּוּן לָא חָטוּ וְשָׁבְקוּ אִילָנָא דְּחַיֵּי, לָא גָּרְמוּ מוֹתָא לְעַלְמָא כְּמִלְקַדְּמִין. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר (תהלים פב) אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם. חֲבַלְתּוּן גַּרְמֵיכוֹן אֲכָל כְּאָדָם תְּמוּתוּן וְגוֹ'. וְעַל דָּא כָּל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא לָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עֲלוֹי הַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא דְּאַחְשִׁיךְ עָלְמָא.

וְאִם תֹּאמַר, אוֹתָם בְּנֵי הַשְּׁמַד? גְּזֵרָה הִיא מִלְמַעְלָה, כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵרָיו, וְכָךְ עָלְתָה בְּמַחֲשָׁבָה. חֵרוּת שֶׁל מַלְאַךְ הַמָּוֶת שֶׁלֹּא יָכוֹל לִשְׁלֹט עָלָיו, וְכָךְ זֶה וַדַּאי. שֶׁאִם אָדָם הָיָה נִדְבָּק בָּעֵץ הַחַיִּים, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, לֹא הָיָה גּוֹרֵם מָוֶת לוֹ וּלְכָל הָעוֹלָם. וּמִשּׁוּם כָּךְ, כְּשֶׁנָּתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מַה כָּתוּב בָּהּ? חֵרוּת עַל הַלֻּחוֹת, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. וְאִלְמָלֵא הֵם לֹא חָטְאוּ וְעָזְבוּ אֶת עֵץ הַחַיִּים, לֹא הָיוּ גּוֹרְמִים מָוֶת לָעוֹלָם כְּבַתְּחִלָּה. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר, (תהלים פב) אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם. חִבַּלְתֶּם אֶת עַצְמְכֶם - אֲכָל כְּאָדָם תְּמוּתוּן וְגוֹ'. וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, אֵין יָכוֹל לִשְׁלֹט עָלָיו הַנָּחָשׁ הָרָע הַהוּא שֶׁהֶחְשִׁיךְ אֶת הָעוֹלָם.

דף קלב.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא אִי הָכִי מֹשֶׁה אַמַּאי מֵית, דְּאִי הָכִי כֵּיוָן דְּלָא חָב לָא יְמוּת (ואמאי ימות). אָמַר לֵיהּ וַדַּאי מֵית, אֲבָל לָא שַׁלְטָא בֵּיהּ קָאַמְרִינַן, אֶלָּא לָא מֵית עַל יְדוֹי וְלָא אִסְתַּאַב בֵּיהּ, וְלָא מֵית (דף קלב ע"א) וַדַּאי אֶלָּא אִתְדַּבַּק בִּשְׁכִינְתָּא וְאָזִיל לְחַיֵּי עָלְמָא.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא, אִם כָּךְ, לָמָּה מֹשֶׁה מֵת? שֶׁאִם כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא חָטָא - לֹא יָמוּת! [ולמה ימות]? אָמַר לוֹ, וַדַּאי מֵת, אֲבָל לֹא שָׁלַט בּוֹ אֲמַרְנוּ, אֶלָּא לֹא מֵת עַל יָדוֹ וְלֹא נִטְמָא בּוֹ, וְלֹא מֵת וַדַּאי. אֶלָּא נִדְבַּק בַּשְּׁכִינָה וְהָלַךְ לְחַיֵּי עוֹלָם.

וְהַאי חַי אִקְרֵי, כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא דִּכְתִיב (שמואל בכג) וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי וְגוֹ'. וְעַל דָּא כָּל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא חֵירוּ אִית לֵיהּ מִכֹּלָּא בְּעַלְמָא דֵּין מַשְׁעְבּוּדָא דִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. חֵירוּ בְּעַלְמָא דְּאָתֵי בְּגִין דְּלָא יִתְבָּעוּן מִנֵּיהּ דִּינָא בְּהַהוּא עַלְמָא כְּלָל.

וְזֶה נִקְרָא חַי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שֶׁכָּתוּב (שמואל ב כג) וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי וְגוֹ'. וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹ חֵרוּת מִן הַכֹּל בָּעוֹלָם הַזֶּה מִמִּשְׁעְבּוּד שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. חֵרוּת בָּעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִתְבְּעוּ מִמֶּנּוּ דִּין בָּעוֹלָם הַהוּא כְּלָל.

תָּא חֲזֵי, בְּאוֹרַיְתָא כַּמָּה רָזִין עִלָּאִין סְתִימִין אִית בָּהּ, בְּגִין כָּךְ כְּתִיב, (משלי ג) יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים. כַּמָּה גְּנִיזִין טְמִירִין אִית בָּהּ, וְעַל דָּא כַּד אִסְתַּכַּל דָּוִד בְּרוּחָא דְחָכְמְתָא וְיָדַע כַּמָּה פְּלִיאָן נָפְקִין מֵאוֹרַיְיתָא

בֹּא רְאֵה כַּמָּה סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים יֵשׁ בַּתּוֹרָה, מִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב (משלי ג) יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים. כַּמָּה גְּנָזִים טְמוּנִים יֵשׁ בָּהּ. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהִסְתַּכֵּל דָּוִד בְּרוּחַ שֶׁל הַחָכְמָה וְיָדַע כַּמָּה נִפְלָאוֹת יוֹצְאִים מִן הַתּוֹרָה.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ. תָּא חֲזֵי, וַיְהִי הוּא טֶרֶם כֹּלָּה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה יוֹצֵאת. יוֹצֵאת, בָּאָה מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי יוֹצֵאת. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַפִּיק לָהּ מִכָּל אִינּוּן בְּנֵי מָתָא דְּכֻלְּהוּ חַיָּיבִין, וְהִיא יוֹצֵאת מִכְּלָלָא דִּלְהוֹן. וַתֵּרֶד הָעַיְנָה כְּתִיב בְּהּ"א, רָזָא אִיהוּ דְּאַעְרַעַת תַּמָּן בֵּירָא דְּמַרְיָם, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב הָעַיְנָה בְּהּ"א וּסְלִיקוּ לָהּ מַיָּא.

פָּתַח וְאָמַר (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ. בֹּא רְאֵה, וַיְהִי הוּא טֶרֶם כֹּלָּה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה יוֹצֵאת. יוֹצֵאת? בָּאָה הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! מַה זֶּה יוֹצֵאת? שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אוֹתָהּ מִכָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעִיר, שֶׁכֻּלָּם רְשָׁעִים, וְהִיא יוֹצֵאת מֵהַכְּלָל שֶׁלָּהֶם. וַתֵּרֶד הָעַיְנָה כָּתוּב בְּהֵ"א, סוֹד הוּא שֶׁפָּגְשָׁה שָּׁם אֶת בְּאֵר מְרִיָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב הָעַיְנָה בְּהֵ"א, וְעָלוּ לָהּ הַמַּיִם.

דָּבָר אַחֵר וְהִנֵּה רִבְקָה יוֹצֵאת כְּמָה דִכְתִיב יוֹצְאוֹת לִשְׁאוֹב מַיִם, אַמַּאי יוֹצְאוֹת וְלֹא הוֹלְכוֹת וְלֹא בָאוֹת. אֶלָּא בְּגִין דִּטְמִירִין הֲווּ כָּל יוֹמָא וּבְהַהִיא שַׁעְתָּא נָפְקִין לְשָׁאֲבָא מַיָּא, וְסִימָנָא נָקִיט בִּידֵיהּ.

דָּבָר אַחֵר וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת, כַּכָּתוּב יֹצְאוֹת לִשְׁאֹב מַיִם. לָמָּה יוֹצְאוֹת וְלֹא הוֹלְכוֹת וְלֹא בָאוֹת? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁטְּמוּנוֹת הָיוּ כָּל הַיּוֹם, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה יוֹצְאוֹת לִשְׁאֹב מַיִם. וְסִימָן לָקַח בְּיָדוֹ.

תָּא חֲזֵי, כַּד מָטָא עַבְדָּא לְחָרָן וְאִשְׁתַּכַּח לֵהּ לְרִבְקָה לְעֵת עֶרֶב הֲוָה עִידָן צְלוֹתָא דְמִנְחָה. בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְמָטָא יִצְחָק לְצַלָּאָה צְלוֹתָא דְמִנְחָה, בְּהַהִיא שַׁעְתָּא מָטָא עַבְדָּא לְגַבֵּהּ דְּרִבְקָה. וּבְהַהִיא שַׁעְתָּא דְמָטָא יִצְחָק לְצַלּוֹתָא דְמִנְחָה כְּמִלְקַדְמִין מָטַאת רִבְקָה לְגַבֵּיהּ. לְאִשְׁתַּכָּחָא כֹּלָּא בְּאַתְרֵיהּ דְּאִצְטְרִיךְ כְּדְקָא יָאוּת, וְכֹלָּא מָטָא בָּרָזָא דְחָכְמְתָא, וְעַל דָּא אָתָא הַהוּא עַבְדָּא לְבָאֵר הַמַּיִם רָזָא דִכְתִיב (שיר השירים ד) מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, וְאוֹקִימְנָא, וְכֹלָּא רָזָא אִיהוּ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהִגִּיעַ הָעֶבֶד לְחָרָן וּמָצָא אֶת רִבְקָה לְעֵת עֶרֶב, הָיָה זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהִגִּיעַ יִצְחָק לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִגִּיעַ הָעֶבֶד אֶל רִבְקָה. וּבַשָּׁעָה הַהִיא שֶׁהִגִּיעַ יִצְחָק לִתְפִלַּת מִנְחָה כְּבַתְּחִלָּה, הִגִּיעָה רִבְקָה אֵלָיו, שֶׁהַכֹּל יִמָּצֵא בִּמְקוֹמוֹ שֶׁצָּרִיךְ כָּרָאוּי, וְהַכֹּל הִגִּיעַ בְּסוֹד הַחָכְמָה, וְעַל כֵּן בָּא הָעֶבֶד לִבְאֵר הַמַּיִם, סוֹד הַכָּתוּב (שיר ד) מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. וּבֵאֲרנוּהוּ, וְהַכֹּל הוּא סוֹד.

רִבִּי שִׁמְעוֹן הָוָה אָתֵי לְטִבֶּרְיָה וְהָוָה עִמֵּיהּ רִבִּי אַבָּא. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן לְרִבִּי אַבָּא נְזִיל, דְּהָא אֲנַן חָמֵינָן דְּבַר נָשׁ חַד יְמֵטֵי הַשְׁתָּא לְגַבָּן וּמִלִּין חַדְתִּין בְּפוּמֵיהּ וְאִינּוּן מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא.

אָמַר רִבִּי אַבָּא הָא יְדַעְנָא דְּבְכָל אֲתַר דְּמַר אָזִיל, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְשַׁדַּר לֵיהּ מַלְאָכִין טָסִין בְּגַוְונָא לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא בֵּיהּ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בָּא לְטָבְרִיָּה וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי אַבָּא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבִּי אַבָּא, נֶלֶךְ, שֶׁהֲרֵי אָנוּ רְאִינוּ שֶׁאִישׁ אֶחָד יַגִּיעַ כְּעֵת אֲלֵינוּ וּדְבָרִים חֲדָשִׁים בְּפִיו, וְהֵם דִּבְרֵי תוֹרָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא, הִנֵּה יָדַעְתִּי שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁמַּר הוֹלֵךְ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵחַ לוֹ מַלְאָכִים טָסִים בִּכְנָפַיִם לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בּוֹ.

עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, סָלִיק רִבִּי שִׁמְעוֹן עֵינוֹי, וְחָמָא בַּר נָשׁ דְּהֲוָה רָהִיט וְאָזִיל. יָתְבוּ רִבִּי שִׁמְעוֹן וְרִבִּי אַבָּא. כַּד מָטָא גַּבַּיְיהוּ, אָמַר לֵיהּ רִבִּי שִׁמְעוֹן מַאן אַנְתְּ. אָמַר לֵיהּ יוּדְאִי אֲנָא וּמִקִּפּוֹטְקִיָּא קָאֲתֵינָא וְאָנָא אָזִילְנָא אַטִּיטְרֵיהּ דְּבַר יוֹחָאי דְּאִתְמַנּוּן חַבְרַיָּא בְּמִלִּין יְדִיעָן וְשַׁדְּרוּנִי גַּבֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ אִיאָמָא בְּרִי. אָמַר לֵיהּ אַנְתְּ בַּר יוֹחָאי. אָמַר לֵיהּ אָנָא בַּר יוֹחָאי.

בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, הֵרִים רִבִּי שִׁמְעוֹן אֶת עֵינָיו, וְרָאָה אִישׁ שֶׁהָיָה רָץ וְהוֹלֵךְ. יָשְׁבוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי אַבָּא. כְּשֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִי אַתָּה? אָמַר לוֹ, אֲנִי יְהוּדִי, וּבָאתִי מִקַּפּוֹטְקִיָּא, וַאֲנִי הֹלֵכְתִּי לְסַתְּרוֹ [לאהל] שֶׁל בַּר יוֹחַאי, שֶׁנִּמְנוּ הַחֲבֵרִים בְּדִבְרֵי יְדוּעִים וּשְׁלֻחִוני אֵלָיו. אָמַר לוֹ, אֱמֹר בְּנִי. אָמַר לוֹ, אַתָּה בַּר יוֹחַאי? אָמַר לוֹ, אֲנִי בַּר יוֹחַאי.

אָמַר לֵיהּ הָא אוֹקִימְנָא דְּלָא יַפְסִיק בַּר נָשׁ בְּצְלוֹתֵיהּ בֵּינֵיהּ לְבֵין כּוֹתְלָא כְּמָה דְּכְתִיב, (ישעיה לח) וַיָּסֹב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְגוֹ'. וּמַאן דְּצַלֵּי אָסִיר לְמֶעֱבַר אַרְבַּע אַמּוֹת סָמִיךְ לֵיהּ, וְאוּקְמוּהָ לְהַנֵּי אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל סְטַר בַּר לְקַמֵּיהּ. וְאוּקְמוּהָ דְּלָא יְצַלֵּי בַּר נָשׁ אֶחוֹרֵי רַבֵּיהּ וְכוּ' וְאִתְמַנּוּן בְּכָל הַנֵּי מִילֵּי.

אָמַר לוֹ, הֲרֵי אֲמַרְנוּ שֶׁלֹּא יַפְסִיק אָדָם בִּתְפִלָּתוֹ בֵּינוֹ לְבֵין הַכֹּתֶל, כַּכָּתוּב (ישעיה לח) וַיָּסֹב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְגוֹ'. וּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל, אָסוּר לַעֲבֹר אַרְבַּע אַמּוֹת סָמוּךְ לוֹ, וּבֵאֲרוּ לְאַרְבַּע הָאַמּוֹת הַלָּלוּ לְכָל צַד, פְּרָט לְפָנָיו. וְאָמְרוּ שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל אָדָם מֵאֲחוֹרֵי רַבּוֹ וְכוּ', וְנִמְנוּ בְּכָל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים לט) שִׁמְעָה תְּפִלָּתִי יְיָ וְשַׁוְּעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ. מַאי טַעְמָא שִׁמְעָה וְלָא שְׁמַע, בְּאֲתַר חַד כְּתִיב שְׁמַע יְיָ וְחָנֵנִי וְגוֹ', וּבְאֲתַר אָחֳרָא שִׁמְעָה. אֶלָּא בְּכָל אֲתַר לְזַמְּנִין שְׁמַע לִדְכוּרָא וּלְזַמְּנִין שִׁמְעָה לְנוּקְבָא. שִׁמְעָה כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (תהלים יז) שִׁמְעָה יְיָ צֶדֶק וְגוֹ'. שְׁמַע כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים ל) שְׁמַע יְיָ וְחָנֵנִי. (משלי א) שְׁמַע בְּנִי. (דברים כז) הַסְכֵּת וּשְׁמַע.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים לט) שִׁמְעָה תְּפִלָּתִי ה' וְשַׁוְּעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ. מָה הַטַּעַם שִׁמְעָה וְלֹא שְׁמַע? בְּמָקוֹם אֶחָד כָּתוּב שְׁמַע ה' וְחָנֵנִי וְגוֹ', וּבְמָקוֹם אַחֵר שִׁמְעָה. אֶלָּא בְּכָל מָקוֹם לִפְעָמִים שְׁמַע לְזָכָר, וְלִפְעָמִים שִׁמְעָה לִנְקֵבָה. שִׁמְעָה - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם יז) שִׁמְעָה ה' צֶדֶק וְגוֹ'. שְׁמַע - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ל) שְׁמַע ה' וְחָנֵנִי, (משלי א) שְׁמַע בְּנִי, (דברים כז) הַסְכֵּת וּשְׁמַע.

וְהָכָא שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי יְיָ, בְּגִין דְּהַאי (דאיהו) דַּרְגָּא דְּמִקַּבְּלָא כָּל צְלוֹתִין דְּעַלְמָא. וְהָא תָּנִינָן דְּעַבְדָא מְנַיְּיהוּ עָטָרָה וְשַׁוּוֹ לָהּ בְּרֵישָׁא דְּצַדִּיק חַי עוֹלָמִים דִּכְתִיב, (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק. וְעַל דָּא שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי יְיָ.

וְכָאן שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי ה', מִשּׁוּם שֶׁזֶּה [שהיא] הַדַּרְגָּה שֶׁמְּקַבֶּלֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם. וַהֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲטָרָה וְשָׂם אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ שֶׁל צַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים, שֶׁכָּתוּב (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק, וְעַל כֵּן שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי ה'.

שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי יְיָ דָּא צְלוֹתָא דִּי בְלַחַשׁ. וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה דָּא צְלוֹתָא דְּאָרִים בַּר נָשׁ קָלֵיהּ בְּעַקְתֵיהּ כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות ב) וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים. וּמַהוּ שַׁוְעָתָם, אֶלָּא דְּבְצְלוֹתֵיהּ אָרִים קָלֵיהּ וְזָקִיף עֵינוֹי לְעֵילָא כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה כב) וְשׁוֹעַ אֶל הָהָר. וּצְלוֹתָא דָּא (דף קלב ע"ב) מְתַבַּר תַּרְעִין וְדָפִיק (ס"אודחיק) לוֹן לְאֲעָלָא צְלוֹתֵיהּ. אֶל דְּמָעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ דָּא, אָעִיל קַמֵּי מַלְכָּא וְלֵית תַּרְעָא דְּקָאִים קַמֵּיהּ, וּלְעוֹלָם לָא אַהֲדְרוּ דְּמִעִין בְּרֵיקָנָיְא.

שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי ה' - זוֹ תְּפִלָּה שֶׁבְּלַחַשׁ. וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה - זוֹ תְּפִלָּה שֶׁאָדָם מֵרִים קוֹלוֹ בְּצָרָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב) וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים. וּמַה זֶּה שַׁוְעָתָם? אֶלָּא שֶׁבִּתְפִלָּתוֹ מֵרִים קוֹלוֹ וְזוֹקֵף עֵינָיו לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כב) וְשׁוֹעַ אֶל הָהָר. וְהַתְּפִלָּה הַזּוֹ מַשְׁבֶּרֶת שְׁעָרִים וְדוֹפֶקֶת [ס"א ודוחקת] אוֹתָם לְהַכְנִיס אֶת תְּפִלָּתוֹ. אֶל דְּמָעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ - זֹאת נִכְנֶסֶת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְאֵין שַׁעַר שֶׁעוֹמֵד לְפָנֶיהָ, וּלְעוֹלָם לֹא חָזְרוּ דְּמָעוֹת רֵיקָם.

תּוּ הָא כְּתִיב הָכָא תְּלַת דַּרְגִּין, תְּפִלָּה. שַׁוְעָה. דִּמְעָה. לָקֳבֵיל אִלֵּין תְּלַת אָחֳרָנִין. כִּי גֵּר אָנֹכִי עִמָּךְ. לְבָתַר תּוֹשָׁב. לְבָתַר כְּכָל אֲבוֹתָי עִקָּרָא דְּעַלְמָא.

עוֹד, הִנֵּה כָּתוּב כָּאן שָׁלֹשׁ דְּרָגוֹת: תְּפִלָּה, שַׁוְעָה, דִּמְעָה. כְּנֶגֶד אֵלּוּ שָׁלֹשׁ אֲחֵרִים: כִּי גֵר אָנֹכִי עִמָּךְ, אַחַר כָּךְ תּוֹשָׁב, אַחַר כָּךְ כְּכָל אֲבוֹתָי, עִקַּר הָעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, צְלוֹתָא דְּבַר נָשׁ מְעוֹמָד, בְּגִין דְּתַרֵי צְלוֹתָא נִינְהוּ חַד מִיּוֹשֵׁב וְחַד מְעוֹמָד, וְאִינוּן חַד לְקָבֵיל תְּרֵין דַּרְגִּין תְּפִלָּה שֶׁל יַד וּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ. לְגַבֵּי יוֹם וְלֵילָה וְכוּלָּא חַד. אוּף הָכָא תְּפִלָּה מִיּוֹשֵׁב לְגַבֵּי תְּפִלָּה שֶׁל יַד, לְאַתְקִין לָהּ כְּמָה (ד"א כמאן) דְּאַתְקִין לְכַלָּה וְקָשִׁיט לָהּ לְאֲעָלָא לְחוּפָּה, הָכִי נָמֵי מְקַשְׁטִין לָהּ בְּרָזָא דִּרְתִיכָאָה וּמַשִּׁירָיֵיהָא, יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְכוּ'.

בֹּא רְאֵה, תְּפִלָּה שֶׁל אָדָם מֵעֹמֶד, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁתֵּי תְּפִלּוֹת הֵן - אַחַת מִיּשֵׁב וְאַחַת מֵעֹמֶד, וְהֵן אַחַת כְּנֶגֶד שְׁתֵּי דְּרָגוֹת - תְּפִלָּה שֶׁל יָד וּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ. כְּלַפֵּי יוֹם וְלַיְלָה, וְהַכֹּל אֶחָד. אַף כָּאן תְּפִלָּה מִיּשֵׁב כְּלַפֵּי תְּפִלָּה שֶׁל יָד, לְתַקֵּן אוֹתָהּ כְּמוֹ [כמי] שֶׁמְּתַקֵּן אֶת הַכַּלָּה וּמְקַשֵּׁט אוֹתָהּ לְהַכְנִיסָהּ לַחֻפָּה, כָּךְ גַּם מְקַשְּׁטִים אוֹתָהּ בְּסוֹד הַמֶּרְכָּבָה וּמַחֲנוֹתֶיהָ, יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְכוּ'.

וְעַל דָּא צְלוֹתָא מְיוּשָׁב, כֵּיוָן דְּעָאֵלַת לְגַבֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה וְאִיהוּ אָתֵי לְקַבְּלָא לָהּ, כְּדֵין אֲנַן קָיְימִין קַמֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה, דְּהָא כְּדֵין (דרגא) דְּכוּרָא אִתְחַבַּר בְּנוּקְבָא, וּבְגִין כָּךְ לָא יַפְסִיק בֵּין גְּאוּלָה לְתְפִלָּה (וגאולה (שמות קנז א), ותפלה תרין דרגין אינון, רזא דצדיק וצדק יוס"ף ורח"ל). וְעַל זֶה תְּפִלָּה מְיֻשָּׁב. כֵּיוָן שֶׁנִּכְנֶסֶת לַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן וְהוּא בָּא לְקַבֵּל אוֹתָהּ, אֲז אֲנוּ עוֹמְדִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, שֶׁהֲרֵי אָז [הדרגה] הַזָּכָר מִתְחַבֵּר עִם הַנְּקֵבָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ לֹא יַפְסִיק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה [וגאלה ותפלה הן שתי דרגות, הסוד של צדיק וצדק, יוסף ורחל].

וּבְגִין דְּבַר נָשׁ קָאִים קַמֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה נָטַל אַרְבַּע אַמּוֹת לְצְלוֹתֵיהּ וְאוּקְמוּהָ דְּבְשִׁיעוּרָא (ד"א בשיעורא) דְּסוּרְטָא דְּיוֹצֵר כֹּלָּא. וְכָל מַה דְּאָתֵי בְּסִטְרָא דְּדְכוּרָא בָּעֵי לֵיהּ לְאִינִישׁ לְמֵימַר בְּקִיּוּמֵיהּ וְאִזְדַּקַּף (ס"א ויזדקף). כְּגַוְונָא דָּא כַּד אִיהוּ כָּרַע, כֹּרַע בְּבָרוּךְ, וְכַד אִיהוּ זָקִיף, זָקִיף בַּשֵּׁם, בְּגִין לְאַחֲזָאָה שְׁבָחָא דְּדְכוּרָא עַל נוּקְבָא.

וּמִשּׁוּם שֶׁאָדָם עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, נוֹטֵל אַרְבַּע אַמּוֹת לִתְפִלָּתוֹ, וְהֶקִימוּהָ שֶׁבְּשִׁעוּר [ד"א בשעור] הַסֶּרֶט חֶבֶל שֶׁל יוֹצֵר כֹּל. וְכָל מַה שֶּׁבָּא בְּצַד הַזָּכָר, צָרִיךְ לְאָדָם לַעֲמֹד בְּקִיּוּמוֹ וּמִזְדַּקֵּף [ס"א ויזדקף]. כְּמוֹ כֵן כְּשֶׁהוּא כּוֹרֵעַ, כּוֹרֵעַ בְּבָרוּךְ. וּכְשֶׁהוּא זוֹקֵף, זוֹקֵף בַּשֵּׁם, כְּדֵי לְהַרְאוֹת אֶת שֶׁבַח הַזָּכָר עַל הַנְּקֵבָה.

וְתָא חֲזֵי דְּהָא אוּקְמוּהָ לָא יִצְלֵי בַּר נָשׁ אֲחוֹרֵי רַבֵּיהּ וְאִתְמַר כְּמָה דִּכְתִיב, (דברים י) אֶת יְיָ אֱלֹקֶיךָ תִּירָא. אֶת לְאַכְלָלָא דְּבָעֵי לְמִדְחַל מֵרַבֵּיהּ כְּמוֹרָא דִּשְׁכִינְתָּא, וּדְחִילוּ דְּתַלְמִיד, רַבֵּיהּ אִיהוּ. בְּגִין כָּךְ בְּשַׁעְתָּא דְּצְלוֹתָא לָא יַשְׁוֵי הַהוּא מוֹרָא לְקַמֵּיהּ, (ד"א ל"ג לצלותא) אֶלָּא מוֹרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי וְלָא מוֹרָא אָחֳרָא.

ובֹא וּרְאֵה, שֶׁהֲרֵי אָמַרְנוּ אַל יִתְפַּלֵּל אָדָם אֲחוֹרֵי רַבּוֹ, וְנִתְבָּאֵר, כַּכָּתוּב (דברים י) אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא. אֶת - לְכְלֹל שֶׁצָּרִיךְ לִירָא מֵרַבּוֹ כְּמוֹרָא הַשְּׁכִינָה, וְיִרְאַת תַּלְמִיד הוּא רַבּוֹ. מִשּׁוּם כָּךְ בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה לֹא יָשִׂים אוֹתוֹ הַמּוֹרָא לְפָנָיו [ד"א לתפלה], אֶלָּא אֶת מוֹרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ וְלֹא מוֹרָא אַחֵר.

וְתָא חֲזֵי צְלוֹתָא דְּמְנָחָה אַתְקִין לֵיהּ יִצְחָק. וַדַּאי כְּמָה דְּאַתְקִין אַבְרָהָם צְלוֹתָא דְּצַפְרָא לְקֳבֵל הַהוּא דַּרְגָּא דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ. וְכֵן (ד"א כך) יִצְחָק אַתְקִין צְלוֹתָא דְּמְנָחָה לְקֳבֵל הַהוּא דַּרְגָּא דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ. וְעַל דָּא צְלוֹתָא דְּמְנָחָה מְכִי נָטֵי שִׁמְשָׁא לְנַחֲתָא בְּדַרְגּוֹי לְסִטַר מַעֲרָב.

ובֹא וּרְאֵה, אֶת תְּפִלַּת מִנְחָה תִּקֵּן יִצְחָק, וַדַּאי כְּמוֹ שֶׁתִּקֵּן אַבְרָהָם תְּפִלַּת הַבֹּקֶר כְּנֶגֶד אוֹתָהּ הַדְּרֻגָּה שֶׁנִּדְבַּק בָּהּ. וְכֵן [וכך] יִצְחָק תִּקֵּן תְּפִלַּת מִנְחָה כְּנֶגֶד אוֹתָהּ דְּרֻגָּה שֶׁנִּדְבַּק בָּהּ. וְעַל כֵּן תְּפִלַּת מִנְחָה מִכַּאֲשֶׁר נוֹטָה הַשֶּׁמֶשׁ לְרֶדֶת בְּדַרְגָּתוֹ לְצַד מַעֲרָב.

דְּהָא עַד לָא נָטָה שִׁמְשָׁא לְצַד מַעֲרָב אִקְרֵי יוֹם מִצַּפְרָא עַד הַהוּא זִמְנָא דִּכְתִיב, (תהלים כב) חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם. וְאִי תֵּימָא עַד חֲשֵׁכָה, תָּא חֲזֵי, דִּכְתִיב (ירמיה ו) אוֹי נָא לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עֶרֶב. כִּי פָנָה הַיּוֹם לָקֳבֵל צְלוֹתָא דְּצַפְרָא דִּכְתִיב חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם, דְּהָא כְּדֵין שִׁמְשָׁא אִיהוּ לְסִטַר מִזְרָח, כֵּיוָן דְּנָטָה שִׁמְשָׁא וְנָחֲתָא לְסִטַר מַעֲרָב, הָא כְּדֵין אִיהוּ זִמְנָא דְּצְלוֹתָא דְּמִנְחָה וּכְבָר פָּנָה הַיּוֹם וְאָתוּ צִלְלֵי עֶרֶב וְאִתְעַר דִּינָא קַשְׁיָא בְּעָלְמָא.

שֶׁהֲרֵי בְּטֶרֶם נָטָה הַשֶּׁמֶשׁ לְצַד מַעֲרָב, נִקְרָא יוֹם מִן הַבֹּקֶר עַד הַזְּמַן הַהוּא, שֶׁכָּתוּב (תהלים כב) חָסָד אֵל כָּל הַיּוֹם. וְאִם תֹּאמַר עַד חֲשֶׁכָה - בֹּא רְאֵה, שֶׁכָּתוּב (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנָּטוּ צִלְלֵי עֶרֶב. כִּי פָנָה הַיּוֹם - כְּנֶגֶד תְּפִלַּת הַבֹּקֶר, שֶׁכָּתוּב חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי אָז הַשֶּׁמֶשׁ הִיא לְצַד מִזְרָח. כֵּיוָן שֶׁנָּטָה הַשֶּׁמֶשׁ וְיָרַד לְצַד מַעֲרָב, הֲרֵי אָז הוּא זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, וּכְבָר פָּנָה הַיּוֹם וּבָאוּ צִלְלֵי עֶרֶב וְהִתְעוֹרֵר הַדִּין הַקָּשֶׁה בָּעוֹלָם.

וּפָנָה הַיּוֹם דְּאִיהוּ דַּרְגָּא דְּחֶסֶ"ד, וְנָטוּ צִלְלֵי עֶרֶב דְּאִינּוּן דַּרְגָּא דְּדִינָא קַשְׁיָא, וּכְדֵין אִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא וְאִתּוֹקַד הֵיכָלָא. וְעַל דָּא תָּנִינָן דְּיהֵא בַר נָשׁ זָהִיר בִּצְלוֹתָא דְּמִנְחָה דְּאִיהוּ זִמְנָא דְּדִינָא קַשְׁיָא שַׁרְיָיא בְּעָלְמָא. יַעֲקֹב אִתְקִין צְלוֹתָא דְּעַרְבִית דְּהָא אִיהוּ אַתְקִין לֵהּ וְזַן לֵהּ בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ, וַדַּאי וא"ו אַתְקִין לֵהּ"א, וְה"א אִתְּזַנַת מִן וא"ו דְּלֵית לֵהּ נְהוֹרָא מִגַּרְמֵהּ כְּלָל.

וּפָנָה הַיּוֹם שֶׁהִיא הַדַּרְגָּה שֶׁל חֶסֶד, וְנָטוּ צִלְלֵי עֶרֶב שֶׁהֵם הַדַּרְגָּה שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְאָז נֶחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנִשְׂרַף הַהֵיכָל. וְעַל כֵּן שָׁנִינוּ שֶׁיִּהְיֶה אָדָם זָהִיר בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה, שֶׁהוּא הַזְּמַן שֶׁשָּׁרוּי הַדִּין הַקָּשֶׁה בָּעוֹלָם. יַעֲקֹב תִּקֵּן תְּפִלַּת עַרְבִית, שֶׁהֲרֵי הוּא תִּקֵּן אוֹתָהּ וְזָן אוֹתָהּ בְּכָל מַה שֶׁצָּרִיךְ, וַדַּאי שֶׁוּא"ו תִּקֵּן אֶת הֵ"א, וְהֵ"א נִזּוֹנֶית מִוָּא"ו, שֶׁאֵין לָהּ אוֹר מִשֶּׁל עַצְמָהּ כְּלָל.

וּבְגִין כָּךְ תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת דְּהָא אִתְכְּלִילַת בִּצְלוֹתָא דְּיוֹמָא בְּגִין לְאִתְנַהֲרָא, וְהַשְׁתָּא לָאו זִמְנָא אִיהוּ. וְאוֹקִימְנָא לָהּ דְּהָא לָא אִתְגַּלְיָא נְהוֹרָא דִּימָמָא דְּיַנְהִיר לָהּ, וְאִיהִי שָׁלְטָא בַּחֲשׁוֹכָא עַד זִמְנָא דְּפַלְגוּת לֵילְיָא דְּאִשְׁתַּעְשַׁע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עִם צַדִּיקַיָּא בְּגִנְתָא דְּעֵדֶן, וּכְדֵין אִיהוּ זִמְנָא לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא בַּר נָשׁ (ס"א ולמלעי) בְּאוֹרַיְיתָא כְּמָה דְּאִתְּמַר.

וּמִשּׁוּם כָּךְ תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת, שֶׁהֲרֵי נִכְלֶלֶת בִּתְפִלַּת הַיּוֹם כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְאִירָה, וְכֵעֵת לֹא זֶה הַזְּמַן. וּבֵאַרְנוּ אוֹתָהּ, שֶׁהֲרֵי לֹא הִתְגַּלָּה אוֹר הַיּוֹם שֶׁיָּאִיר לָהּ, וְהִיא שׁוֹלֶטֶת בַּחֲשֵׁכָה עַד זְמַן חֲצוֹת הַלַּיְלָה, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגַן הָעֵדֶן, וְאָז הַזְּמַן שֶׁהָאָדָם יִשְׁתַּעֲשַׁע [וללמד] בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

דף קלג.

תָּא חֲזֵי, דָּוִד אֲתָא וְאָמַר אִלֵּין תְּלַת זִמְנִין דְּצְלוֹתֵי דְּכְתִיב, (תהלים נה) עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם אָהִ תְּלָתָא, וְאִיהוּ לָא צַלֵּי אֶלָּא תְּרֵי מִנַּיְיהוּ, דִּכְתִיב אָשִׂיחָה וְאֶהֱמָה, וְלָא יַתִּיר. דָּא לְצְלוֹתָא דְּצַפְרָא וְדָא לְצְלוֹתָא דְּמִנְחָה, בְּגִין כָּךְ אָשִׂיחָה וְאֶהֱמָה דַּיְיקָא. בְּצַפְרָא דְּאִיהוּ שַׁעְתָּא דְּחֶסֶד סַגֵּי לֵיהּ בְּחֶסֶד בְּאָשִׂיחָה, וּבְמִנְחָה דְּהוּא שַׁעְתָּא דְּדִינָא קַשְׁיָא בָּעֵי הֶמְיָיה וּבְגִין כָּךְ וְאֶהֱמָה. וּלְבָתַר כַּד אִתְפְּלִיג לֵילְיָא הֲוָה קָם בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן כְּדְקָא (דף קלג ע"א) יָאוֹת דִּכְתִיב, (תהלים ס"ב) וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי וְהָא אִתְּמַר.

בֹּא רְאֵה, דָּוִד בָּא וְאָמַר שְׁלֹשֶׁת זְמַנֵּי הַתְּפִלּוֹת הַלָּלוּ, שֶׁכָּתוּב (תהלים נה) עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם, הִנֵּה שְׁלֹשָׁה. וְהוּא לֹא הִתְפַּלֵּל אֶלָּא שְׁנַיִם מֵהֶם, שֶׁכָּתוּב אָשִׂיחָה וְאֶהֱמָה, וְלֹא יוֹתֵר. זֶה לִתְפִלַּת הַבֹּקֶר - וְזֶה לִתְפִלַּת

הַמְּנָחָה. מִשּׁוּם כָּךְ דַּיֵּק אִשְׁיחָה וְאֶהֱמֶה. בַּבֹּקֶר, שֶׁהִיא שְׁעַת הַחֶסֶד, מַסְפִּיק לוֹ בְּחֶסֶד בְּאִשְׁיחָה. וּבְמִנְחָה, שֶׁהִיא שְׁעַת הַדִּין הַקָּשֶׁה, צָרִיךְ הֶמְיָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ וְאֶהֱמֶה. אַחַר כָּךְ כְּשֶׁנֶּחְלַק הַלַּיְלָה, הָיָה קָם לְשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת כָּרָאוּי, שֶׁכָּתוּב (תהלים סב) וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

קָם רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָזְלוּ. אָזַל הַהוּא בַּר נָשׁ בַּהֲדֵיהּ עַד טְבֶרְיָה. עַד דְּהָווּ אָזְלוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן תָּא חֲזֵי, תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְנוּם רַבָּנָן דְּאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, בְּגִין דְּאַשְׁכְּחָן תְּרֵי דִּכְתִיב, (במדבר כח) אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם. וְאִינּוּן מִתְקָרְבִין בְּהַנֵּי תְּרֵי זִמְנֵי דְּיוֹמָא דְּאִינּוּן זִמְנִין לְצַלּוֹתָא.

קָם רַבִּי שִׁמְעוֹן וְהָלְכוּ. הָלַךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ עִמּוֹ עַד טְבֶרְיָה. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה, תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְנוּם הַחֲכָמִים שֶׁל אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְצְאוֹת שְׁתַּיִם, שֶׁכָּתוּב (במדבר כח) אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם, וְהֵם נִקְרָבִים בִּשְׁנֵי הַזְּמַנִּים הַלָּלוּ שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁהֵם זְמַנֵּי הַתְּפִלָּה.

אָמַר הַהוּא גַּבְרָא הָא בְּקַדְמֵיתָא אִבְעוֹת תִּקְנוּם לְהַנֵּי צְלוֹתֵי, וּמַה דְּאַתְקִינוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק הוּא עִקָּרָא, וּמַה דְּאַתְקִין יַעֲקֹב דְּאִיהוּ שִׁבְחָא דְּאָבָהָן אַמַּאי אִיהוּ רְשׁוּת וְלָא עִקָּרָא כְּהַנֵּי.

אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, הֲרֵי בַּתְּחִלָּה הָאָבוֹת תִּקְנוּ אֶת הַתְּפִלּוֹת הַלָּלוּ, וּמַה שֶּׁתִּקְנוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק הוּא הָעִקָּר. וּמַה שֶּׁתִּקֵּן יַעֲקֹב שֶׁהוּא הַמְשֻׁבָּח שֶׁל הָאָבוֹת, לָמָּה הִיא רְשׁוּת וְלֹא עִקָּר כְּמוֹ אֵלּוּ?

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הָא (רכט ב) אִתְּמַר. אֲבָל תָּא חֲזֵי, הַנֵּי תְּרֵי זִמְנֵי דִּתְרֵי צְלוֹתֵי לָאו אִינּוּן אֶלָּא לְחַבְּרָא לְיַעֲקֹב בְּעַדְבֵיהּ, כֵּיוָן דְּאִתְחַבָּרוּ דָּא בְּדָא אֲנַן לָא צָרִיכִין יַתִּיר, דְּכֵיוָן דְּאִתְיְהִיבַת אִתְּתָא בֵּין תְּרֵין דְּרוֹעִין וְאִתְחַבְּרַת בְּגוּפָא לָא אִצְטְרִיךְ יַתִּיר, וְעַל דָּא אֲנַן בָּעְיָנַן לְאִתְעָרָא תְּרֵין דְּרוֹעִין בְּגִין דְּאִתְיְהִיבַת בֵּינַיְיהוּ, כֵּיוָן דְּאִיהִי בֵּינַיְיהוּ, גּוּפָא וְאִתְּתָא מִלַּיְיהוּ בִּלְחִישׁוּ דִּלָּא לְאַדְכָּרָא.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲרֵי נִתְבָּאֵר, אֲבָל בֹּא רְאֵה, שְׁנֵי הַזְּמַנִּים הַלָּלוּ שֶׁל שְׁתֵּי הַתְּפִלּוֹת אֵינָם אֶלָּא לְחַבֵּר אֶת יַעֲקֹב לְגוֹרָלוֹ. כֵּיוָן שֶׁהִתְחַבְּרוּ זֶה עִם זֶה, אֵינָנוּ צְרִיכִים יוֹתֵר. שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּתְּנָה הָאִשָּׁה בֵּין שְׁתֵּי הַזְּרוֹעוֹת וּמִתְחַבֶּרֶת בַּגּוּף, לֹא צָרִיךְ יוֹתֵר, וְעַל כֵּן אָנוּ צְרִיכִים לְעוֹרֵר שְׁתֵּי הַזְּרוֹעוֹת בְּגַלַּל שֶׁנִּתְּנָה בֵּינֵיהֶם. כֵּיוָן שֶׁהִיא בֵּינֵיהֶם, הַגּוּף וְהָאִשָּׁה, אִז דִּבְרֵיהֶם בְּלַחַשׁ שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר.

וּבְגִין כָּךְ יַעֲקֹב מְשַׁמֵּשׁ בַּמָּרוֹם תָּנִינָן. מַאי בַּמָּרוֹם כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים צב) וְאַתָּה מָרוֹם לְעוֹלָם יְיָ. וְכֹלָּא אִיהוּ רָזָא לְיִדְעֵי מִדִּין. אָתוּ רַבִּי אַבָּא וְהַהוּא יוּדְאִי וּנְשָׁקוּ יְדוֹי. אָמַר רַבִּי אַבָּא עַד יוֹמָא דֵּין לָא קַאֵימְנָא בְּמִלָּה דָּא בַּר הַשְׁתָּא. זַכָּאָה חוּלְקִי דְּזָכֵינָא לְמִשְׁמַע לֵיהּ:

וּמִשּׁוּם כָּךְ, יַעֲקֹב מְשַׁמֵּשׁ בַּמָּרוֹם שָׁנִינוּ. מַה זֶּה בַּמָּרוֹם? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צב) וְאַתָּה מָרוֹם לְעוֹלָם ה'. וְהַכֹּל הוּא סוֹד לְיוֹדְעֵי הַדִּין. בָּאוּ רַבִּי אַבָּא וְהַיְּהוּדִי הַהוּא וְנָשְׁקוּ אֶת יָדוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, עַד הַיּוֹם הַזֶּה לֹא לָמַדְתִּי בַּדָּבָר הַזֶּה, רַק עַכְשָׁו. אַשְׁרֵי חֶלְקִי שֶׁזָּכִיתִי לִשְׁמֹעַ אוֹתוֹ.

וַיְבִיאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַאי קְרָא קַשְׁיָא. הָאֹהֱלָה. לְאֹהֶל שָׂרָה אִמּוֹ מְבָּעֵי לֵיהּ, מַאי הָאֹהֱלָה. דַּאֲהַדְּרַת תַּמָּן שְׁכִינְתָּא, בְּגִין דְּכָל זִמְנָא דְשָׂרָה קָיְימָא בְּעָלְמָא שְׁכִינְתָּא לָא אַעֲדֵי מִינָהּ, וּשְׁרָגָא הֲוָה דְּלִיקַת מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת וְהֲוָה נָהִיר כָּל אִינּוּן יוֹמֵי דְשַׁבַּתָּא, בָּתַר דְּמִיתַת, כָּבְתָה הַהִיא שְׁרָגָא. כֵּיוָן דְּאִתַת רִבְקָה אֲהַדְּרַת שְׁכִינְתָּא וּשְׁרָגָא אַדְלִיקַת. שָׂרָה אִמּוֹ, דְּדַמְיָא לְשָׂרָה בְּכָל עוֹבָדָהָא.

וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הַפָּסוּק הַזֶּה קָשֶׁה. הָאֹהֱלָה? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת לְאֹהֶל שָׂרָה אִמּוֹ! מַה זֶּה הָאֹהֱלָה? שֶׁחָזְרָה לְשָׁם הַשְּׁכִינָה. מִשּׁוּם שֶׁכָּל זְמַן שֶׁשָּׂרָה הָיְתָה קַיֶּמֶת בָּעוֹלָם, לֹא זָזָה מִמֶּנָּה הַשְּׁכִינָה, וְנֵר הָיָה דוֹלֵק מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת וְהָיָה מֵאִיר אֶת כָּל אוֹתָם יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ. אַחַר שֶׁמֵּתָה, כָּבָה אוֹתוֹ הַנֵּר. כֵּיוָן שֶׁבָּאָה רִבְקָה, חָזְרָה הַשְּׁכִינָה וְהִדְלִיקָה אֶת הַנֵּר. שָׂרָה אִמּוֹ - שֶׁדָּמְתָה לְשָׂרָה בְּכָל מַעֲשֶׂיהָ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כְּמָה דְּדִיוּקְנֵיהּ דְּיִצְחָק הֲוָה כְּדִיוּקְנֵיהּ דְּאַבְרָהָם, וְכָל מַאן דְּחָמֵי לְיִצְחָק אָמַר דָּא אַבְרָהָם, וַודַּאי אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, הָכִי נָמֵי רִבְקָה דְּיוּקְנָהּ מַמָּשׁ הֲוַת דְּיוּקְנָא דְשָׂרָה, וּבְגִין כָּךְ שָׂרָה אִמּוֹ וַדַּאי.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּמוֹ שֶׁדְּמוּתוֹ שֶׁל יִצְחָק הָיְתָה כִּדְמוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְכָל מִי שֶׁרָאָה אֶת יִצְחָק אָמַר זֶה וַדַּאי אַבְרָהָם שֶׁהוֹלִיד אֶת יִצְחָק - כָּךְ גַּם דְּמוּתָהּ שֶׁל רִבְקָה מַמָּשׁ הָיְתָה כִּדְמוּתָהּ שֶׁל שָׂרָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ שָׂרָה אִמּוֹ וַדַּאי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּכֹלָּא הָכִי הוּא, אֲבָל תָּא חֲזֵי, רָזָא אִיהוּ דְּאַף עַל גַּב דְּשָׂרָה מִיתַת, דְּיוּקְנָהּ לָא אַעֲדֵי מִן בֵּיתָא, וְלָא אִתְחֲזֵי תַּמָּן מִיּוֹמָא דְּמִיתַת עַד דְּאֲתַת רִבְקָה, כֵּיוָן דְּעָאֲלַת רִבְקָה אִתְחֲזִיאַת דְּיוּקְנָא דְשָׂרָה, דִּכְתִיב וַיְבִיאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה וְגוֹ' מִיָּד שָׂרָה אִמּוֹ אִתְחֲזִיאַת תַּמָּן, וְלָא הֲוָה חָמֵי לָהּ בַּר יִצְחָק בִּלְחוֹדוֹי כַּד אָעִיל תַּמָּן, וְעַל דָּא וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ (ס"א מאי אחרי אמו, אחרי) דְּאִמּוֹ אִתְחֲזִיאַת וְאִזְדַּמְנָא בְּבֵיתָא, וְעַל דָּא לָא כְּתִיב אַחֲרֵי מִיתַת אִמּוֹ, אֶלָּא אַחֲרֵי אִמּוֹ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בַּכֹּל כָּךְ זֶה, אֲבָל בֹּא רְאֵה, זֶהוּ סוֹד. שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁשָּׂרָה מֵתָה, דְּמוּתָהּ לֹא זָזָה מִן הַבַּיִת, וְלֹא נִרְאֲתָה שָׁם מִיּוֹם שֶׁמֵּתָה עַד שֶׁבָּאָה רִבְקָה. כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה רִבְקָה, נִרְאֲתָה דְּמוּתָהּ שֶׁל שָׂרָה, שֶׁכָּתוּב וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה וְגוֹ'. מִיָּד שָׂרָה אִמּוֹ נִרְאֲתָה שָׁם. וְלֹא הָיָה רוֹאֶה, רַק יִצְחָק לְבַדּוֹ כְּשֶׁנִּכְנַס לְשָׁם, וְעַל כֵּן וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ. [ס"א מה זה אחרי אמו? אחרי] שֶׁאִמּוֹ נִרְאֲתָה וְהִזְדַּמְּנָה בַּבַּיִת, וְעַל כֵּן לֹא כָתוּב אַחֲרֵי מִיתַת אִמּוֹ, אֶלָּא אַחֲרֵי אִמּוֹ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר מַאי שְׁנָא דִּכְתִיב בֵּיהּ בְּיִצְחָק וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ. כֵּיוָן דְּאָמַר וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה לָא יְדַעְנָא דְּהוּא רָחִים לָהּ, דְּהָא כָּל בְּנֵי עָלְמָא רַחֲמֵי לְנָשַׁייְהוּ. מַאי שְׁנָא בְּיִצְחָק דִּכְתִיב בֵּיהּ וַיֶּאֱהָבֶהָ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מַה שׁוֹנָה שֶׁכָּתוּב בְּיִצְחָק, וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ? כֵּיוָן שֶׁאָמַר וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה, לֹא יָדַעְנוּ שֶׁהוּא אָהַב אוֹתָהּ? שֶׁהֲרֵי כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם אוֹהֲבִים אֶת נְשׁוֹתֵיהֶם. מַה שׁוֹנָה בְּיִצְחָק שֶׁכָּתוּב בּוֹ וַיֶּאֱהָבֶהָ?

אֶלָּא וַדַּאי אִתְעָרוּתָא דִּרְחִימוּ דִּדְכוּרָא לְנַבֵּי אִתְּתָא לָאו אִיהוּ אֶלָּא שְׁמָאלָא דִּכְתִיב, (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. וְחשֶׁךְ וְלַיְלָה כְּחַד אינוּן, וּשְׁמָאלָא אִתְעַר רְחִימוּ תָּדִיר לְנַבֵּי נוּקְבָא וְאָחִיד בָּהּ, וְעַל דָּא אַף עַל גַּב דְּאַבְרָהָם (ס"א הוה) רָחִים לָהּ לְשָׂרָה לָא כְתִיב בֵּיהּ וַיֶּאֱהָבֶהָ אֶלָּא בְּיִצְחָק. וְאִי תֵּימָא וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל, סִטְרָא דְיִצְחָק דְּהַוָה בֵּיהּ קָעֲבִיד לֵיהּ.

אֶלָּא וַדַּאי הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הָאַהֲבָה שֶׁל הַזָּכָר לְאִשָּׁה אֵינָהּ אֶלָּא בַּשְּׂמֹאל, שֶׁכָּתוּב (שיר א) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. וְחשֶׁךְ וְלַיְלָה הֵם יַחַד, וְהַשְּׂמֹאל מְעוֹרֵר תָּמִיד אַהֲבָה לַנְּקֵבָה וְאוֹחֵז בָּהּ. וְעַל כֵּן, אַף עַל גַּב שֶׁאַבְרָהָם [ס"א היה] אוֹהֵב אֶת שָׂרָה, לֹא כָתוּב בּוֹ וַיֶּאֱהָבֶהָ, אֶלָּא בְּיִצְחָק. וְאִם תֹּאמַר וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל - הַצַּד שֶׁל יִצְחָק שֶׁהָיָה בּוֹ עָשָׂה לוֹ.

תָּא חֲזֵי, אַבְרָהָם כַּד חָמָא לְשָׂרָה (ס"א לרבקה) הַוָה מְחַבֵּק לָהּ וְלָא יַתִּיר, אֲבָל יִצְחָק דְּאִיהוּ בַּעֲלָהּ אָחִיד בָּהּ וְשַׁוֵּי דְּרוֹעֵיהּ תְּחוֹת רֵישָׁהּ דִּכְתִיב שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. לְבָתַר אֲתָא יַעֲקֹב וְשַׁמֵּשׁ עַרְסָא וְאוֹלִיד תְּרֵיסַר שְׁבָטִין כֻּלָּא כְּדְקָא יָאוּת.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁאַבְרָהָם רָאָה אֶת שָׂרָה [ס"א את רבקה], הָיָה מְחַבֵּק אוֹתָהּ וְלֹא יוֹתֵר. אֲבָל יִצְחָק שֶׁהוּא בַּעֲלָהּ, אָחַז בָּהּ וְשָׂם אֶת זְרוֹעוֹ תַּחַת רֹאשָׁהּ, שֶׁכָּתוּב שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. אַחַר כָּךְ בָּא יַעֲקֹב וְשִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ, וְהוֹלִיד שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, כֻּלָּם כְּרָאוּי.

דף קלג:

וְתָא חֲזֵי אֲבָהָן כֻּלְּהוּ בְּרָזָא חָדָא (דף קלג ע"ב) אֲזִלוּ. וְכֻלְּהוּ שַׁמְּשׁוּ בְּאַרְבַּע נָשִׁין כָּל חַד מִנַּיְיהוּ, אַבְרָהָם בְּאַרְבַּע שָׂרָה וְהָגָר וּתְרֵי פִּלַגְשִׁים. דִּכְתִיב וְלִבְנֵי הַפִּלַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם, פִּלַגְשִׁים תְּרֵי הָא אַרְבַּע.

וּבֹא וּרְאֵה, כָּל הָאָבוֹת הָלְכוּ בְּסוֹד אֶחָד, וְכֻלָּם שִׁמְּשׁוּ בְּאַרְבַּע נָשִׁים כָּל אֶחָד מֵהֶם. אַבְרָהָם בְּאַרְבַּע - שָׂרָה וְהָגָר וּשְׁתֵּי פִּילַגְשִׁים, שֶׁכָּתוּב וְלִבְנֵי הַפִּילַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם. פִּילַגְשִׁים - שְׁתַּיִם. הִנֵּה אַרְבַּע.

יִצְחָק בָּרָזָא דְאַרְבַּע דִּסְטִירוּ דְרִבְקָה, דִּכְתִיב וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה חַד. וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה תְּרֵי. וַיֶּאֱהָבֶהָ תְּלַת. וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ הָא אַרְבַּע. לָקֳבֵל דָּא הֲווּ לְיַעֲקֹב אַרְבַּע נָשִׁין. וְכֹלָּא בְּרָזָא חָדָא.

יִצְחָק בְּסוֹד שֶׁל אַרְבַּע שֶׁל הַצַּד שֶׁל רִבְקָה, שֶׁכָּתוּב וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה - אֶחָד. וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה - שְׁתַּיִם. וַיֶּאֱהָבֶהָ - שָׁלֹשׁ. וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ - הִנֵּה אַרְבַּע. כְּנֶגֶד זֶה הָיוּ לְיַעֲקֹב אַרְבַּע נָשִׁים. וְהַכֹּל בְּסוֹד אֶחָד.

רִבִּי חִיָּיא אָמַר אַבְרָהָם וְיִצְחָק שִׁמְּשׁוּ כָּל חַד בְּאִתְתָּא חָדָא בְּרָזָא דְקוּדְשָׁא. אַבְרָהָם בְּשָׂרָה, יִצְחָק בְּרִבְקָה, וְלָקֵבֵל תַּרְוַוֵיהוּ הֲווֹ אַרְבַּע נָשִׁין לְיַעֲקֹב בִּתְרֵין חוּלָקִין. רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר סְלִיקוּ מִלִּין לְאַתְרַייֵהוּ. דְּהָא כֹּלָּא בְּרָזָא קַדִּישָׁא אִתְעֲבַד וְכֹלָּא בְּרָזָא חָדָא:

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, אַבְרָהָם וְיִצְחָק שִׁמְּשׁוּ כָּל אֶחָד עִם אִשָּׁה אַחַת בְּסוֹד שֶׁל קֹדֶשׁ. אַבְרָהָם עִם שָׂרָה, יִצְחָק עִם רִבְקָה. דִּכְנֶגֶד שְׁנֵיהֶם הָיוּ אַרְבַּע נָשִׁים לְיַעֲקֹב בִּשְׁנֵי חֲלָקִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, עָלוּ הַדְּבָרִים לִמְקוֹמָם, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל נַעֲשָׂה בְּסוֹד קָדוֹשׁ, וְהַכֹּל בְּסוֹד אֶחָד.

וַיּוֹסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה. קְטוּרָה דָּא הִיא הָגָר. דְּהָא תָּנִינָן בָּתַר דְּאִתְפְּרָשָׁא הָגָר מִנֵּיהּ דְּאַבְרָהָם וְטָעַת בָּתַר גִּלּוּלֵי דְּאֲבוּהָ, לְבָתַר אִתְקַשְׁרָא בְּעוֹבָדִין דְּכַשְׁרָן, וּבְגִין כָּךְ אִשְׁתַּנֵּי שְׁמָהּ וְאִקְרֵי קְטוּרָה בְּעוֹבָדִין דְּכָשְׁרָן, וְשָׁדַר אַבְרָהָם וּנְסָבָהּ לֵיהּ לְאָנְתוּ. מִכָּאן דְּשִׁנּוּי שְׁמָא מְכַפֵּר חוֹבִין, וְעַל דָּא אִשְׁתַּנֵּי שְׁמָהּ.

וַיִּסֶּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה. קְטוּרָה זוֹ הִיא הָגָר. שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, אַחַר שֶׁנִּפְרְדָה הָגָר מֵאַבְרָהָם וְטָעֲתָה אַחַר גִּלּוּלֵי אָבִיהָ, אַחַר כָּךְ נִקְשְׁרָה לְמַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים, וּמִשּׁוּם כָּךְ הִשְׁתַּנָּה שְׁמָהּ וְנִקְרְאָה קְטוּרָה בְּמַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים, וְשָׁלַח אַבְרָהָם וְלָקַח אוֹתָהּ לְאִשָּׁה. מִכָּאן שֶׁשִּׁנּוּי שֵׁם מְכַפֵּר עַל חֲטָאִים, וְעַל כֵּן הִשְׁתַּנָּה שְׁמָהּ.

וַיּוֹסֶף אַבְרָהָם, מַאי וַיּוֹסֶף, אִי תֵּימָא דְּעַל שָׂרָה אִיהוּ דְּאוֹסִיף, לָאו הָכִי. אֶלָּא בְּיוֹמָהָא דְּשָׂרָה אִזְדַּוּוֹג בַּהֲדָהּ זִמְנָא חָדָא, וּלְבָתַר תָּרִיךְ לָהּ עַל עִסְקֵי דְּיִשְׁמָעֵאל, וּלְבָתַר וַיּוֹסֶף כְּמִלְקַדְמִין זִמְנָא אָחֳרָא עַל מַה דְּנָסִיב לָהּ בְּקַדְמֵיתָא. וּכְפוּם דְּשָׁנֵי עוֹבָדָהָא הָכִי נָמֵי שָׁנֵי שְׁמָהּ.

וַיִּסֶּף אַבְרָהָם. מַה זֶּה וַיִּסֶּף? אִם תֹּאמַר שֶׁהוּא הוֹסִיף עַל שָׂרָה - לֹא כָּךְ! אֶלָּא בִּימֵי שָׂרָה הִזְדַּוֵּג עִמָּהּ פַּעַם אַחַת, וְאַחַר כָּךְ גֵּרַשׁ אוֹתָהּ עַל עִסְקֵי יִשְׁמָעֵאל, וְאַחַר כָּךְ וַיִּסֶּף, כְּמוֹ מִקֹּדֶם פַּעַם אַחֶרֶת עַל מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה אוֹתָהּ בָּרִאשׁוֹנָה. וּלְפִי שֶׁשִּׁנְּתָה מַעֲשֶׂיהָ, כָּךְ גַּם שִׁנָּה שְׁמָהּ.

תָּא חֲזֵי, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר וַיִּבְיאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ. דְּאִתְגְּלְיָא דִּיוּקְנָא דְּשָׂרָה וְיִצְחָק אִתְנְחָם אַחֲרֵי דְּאִתְגְּלְיָא אִמּוֹ, וְדִיוּקְנָהָא הֲוָה חֲמֵי כָּל יוֹמָא. וְאַבְרָהָם אַף עַל גַּב דְּאִינְסִיב לָא עָאל בְּהַהוּא בֵּיתָא וְלָא אָעִיל לָהּ לְהַאי אִתְּתָא תַּמָּן, בְּגִין דְּשִׁפְחָה לֹא תִירַשׁ גְּבִירְתָּה. וּבְאֹהֶל דְּשָׂרָה לָא אִתְחֲזֵי אִתְּתָא אָחֳרָא אֶלָּא רִבְקָה.

בֹּא רְאֵה, שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ - שֶׁהִתְגַּלְּתָה דְּמוּת שָׂרָה, וְיִצְחָק הִתְנַחֵם אַחֲרֵי שֶׁהִתְגַּלְּתָה אִמּוֹ וְאֶת דְּמוּתָהּ הָיָה רוֹאֶה כָּל יוֹם. וְאַבְרָהָם, אַף עַל גַּב שֶׁנָּשָׂא, לֹא נִכְנַס לְאוֹתוֹ הַבַּיִת, וְלֹא הִכְנִיס אֶת אוֹתָהּ הָאִשָּׁה לְשָׁם כְּדֵי שֶׁשִּׁפְחָה לֹא תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ. וּבְאֹהֶל שָׂרָה לֹא נִרְאֲתָה אִשָּׁה אַחֶרֶת, אֶלָּא רִבְקָה.

וְאַבְרָהָם אַף עַל גַּב דְּהַוָה יָדַע דִּדְיוּקְנָא דְשָׂרָה אִתְגַּלְיָיא תַּמָּן, שַׁבְקֵיהּ לְיִצְחָק הַהוּא אוֹהֶל לְמֶחְמֵי דִּיוּקְנָא דְאִמֵּיהּ כָּל יוֹמָא. יִצְחָק וְלָא אַבְרָהָם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ דַּיְיקָא, דְּא הַהוּא דִּיוּקְנָא דְשָׂרָה בְּהַהוּא מַשְׁכְּנָא.

וְאַף עַל גַּב שֶׁאַבְרָהָם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁדְּמוּתָהּ שֶׁל שָׂרָה נִגְלְתָה שָׁם, הִשְׁאִיר לְיִצְחָק אוֹתוֹ הָאוֹהֶל, לִרְאוֹת אֶת הַדְּמוּת שֶׁל אִמּוֹ בְּכָל יוֹם. יִצְחָק וְלֹא אַבְרָהָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ דַּוְקָא, זוֹ אוֹתָהּ הַדְּמוּת שֶׁל שָׂרָה בְּאוֹתוֹ הַמִּשְׁכָּן.

דָּבָר אַחֵר וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק, רָזָא דְמִלָּה דְּאִתְמְנוּתָא עִלָּאָה לְאִתְדַּבְּקָא יִצְחָק בְּדַרְגָּא דְחוּלָקֵיהּ כְּדְקָא יְאוּת. תָּא חֲזֵי, הָכָא אִתְכְּלִיל (ס"אמיא באשא) אֶשָּׁא בְּמַיָּא, וַדַּאי אֶשָּׁא נָטִיל מַיָּא, מַשְׁמַע וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק דָּא מַיָּא דְּאִתְכְּלִיל בְּאֶשָּׁא. וּבְקַדְמִיתָא אִתְכְּלִיל כְּחָדָא אֶשָּׁא בְּמַיָּא. אֵימָתַי, בְּשַׁעְתָּא דְעָקַד לֵיהּ לְיִצְחָק לְמֶעְבַּד בֵּיהּ דִּינָא כְּדִין אִתְכְּלִיל אֶשָּׁא בְּמַיָּא. וְהַשְׁתָּא אִתְכְּלִילוּ מַיָּא בְּאֶשָּׁא, לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא רָזָא דְמִלָּה דִּימְנוּתָא עִלָּאָה:

דָּבָר אַחֵר וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק, סוֹד הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁיִּדְבַּק יִצְחָק בְּדַרְגַּת חֶלְקוֹ כָּרָאוּי.

בֹּא רְאֵה, כָּאן נִכְלְלוּ [מים עם אש] אֵשׁ עִם מַיִם. וַדַּאי אֵשׁ נוֹשֵׂא מַיִם. מַשְׁמַע וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק, זֶה הַמַּיִם שֶׁנִּכְלָלִים בָּאֵשׁ. וּבָרִאשׁוֹנָה נִכְלְלוּ יַחַד אֵשׁ וּמַיִם. מָתַי? בְּשָׁעָה שֶׁעָקַד אֶת יִצְחָק לַעֲשׂוֹת בּוֹ דִּין, אָז נִכְלְלָה הָאֵשׁ בַּמַּיִם. וְכָאן נִכְלְלוּ מַיִם בְּאֵשׁ, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה בְּסוֹד הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה.

וְלִבְנֵי הַפִּילַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנוֹת. מַאי מַתָּנוֹת. אִלֵּין סִטְרֵי דַרְגִּין תַּתָּאִין דְּאִינּוּן שְׁמָהָן דְּסִטְרֵי רוּחַ מְסָאֲבָא בְּגִין לְאַשְׁלָמָא דַּרְגִּין, וְאִסְתַּלַּק יִצְחָק עַל כֹּלָּא בִּמְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה כְּדְקָא חָזֵי.

וְלִבְנֵי הַפִּילַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנוֹת. מַה זֶּה מַתָּנוֹת? אֵלּוּ הַצְּדָדִים הַדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁהֵם שְׁמוֹת שֶׁל צְדָדֵי רוּחַ הַטֻּמְאָה כְּדֵי לְהַשְׁלִים אֶת הַדְּרָגוֹת, וְהִתְעַלָּה יִצְחָק עַל הַכֹּל בֶּאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה כָּרָאוּי.

בְּנֵי הַפִּילַגְשִׁים, אִלֵּין הֲווּ בְּנֵי קְטוּרָה פִּלֶגֶשׁ בְּקַדְמִיתָא וּפִלֶגֶשׁ הַשְׁתָּא. רַבִּי חִיָּיא אָמַר פִּלַגְשִׁים מַמָּשׁ. וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ, דְּלָא לְשַׁלְטָאָה לְגַבֵּיהּ דְּיִצְחָק. בְּעוֹדֶנּוּ חַי, בְּעוֹד דְּהַוָה אַבְרָהָם חַי וְקַיָּים בְּעַלְמָא דְּלָא יְקַטְרְגוּן לֵיהּ לְבָתַר, וּבְגִין דְּיִתְתַּקֵּן יִצְחָק בִּסְטַר דִּינָא קַשְׁיָא עִלָּאָה לְאִתְתַּקְפָּא עַל כֻּלְּהוּ, וְכֻלְּהוּ אִתְכַּפְיָין קַמֵּיהּ. קֶדְמָה אֶל אֶרֶץ קֶדֶם, בְּגִין דְּתַמָּן אִינּוּן סִטְרֵי חֶרְשֵׁי מְסָאֲבֵי.

בְּנֵי הַפִּילַגְשִׁים - אֵלּוּ הָיוּ בְּנֵי קְטוּרָה. פִּילֶגֶשׁ בָּרִאשׁוֹנָה, וּפִילֶגֶשׁ כָּעֵת. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, פִּילַגְשִׁים מַמָּשׁ. וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ - שֶׁלֹּא לִשְׁלֹט אֵצֶל יִצְחָק. בְּעוֹדֶנּוּ חַי - בְּעוֹד שֶׁאַבְרָהָם הָיָה חַי וְקַיָּם בָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְגָּרוּ בּוֹ אַחַר כָּךְ, וּכְדֵי שֶׁיִּצְחָק יִתָּקֵן בְּצַד הַדִּין הַקָּשֶׁה הָעֶלְיוֹן שֶׁיִּתְגַּבֵּר עַל כֻּלָּם וְכֻלָּם יִכָּנְעוּ לְפָנָיו. קֶדְמָה אֶל אֶרֶץ קֶדֶם - מְשׁוּם שֶׁשָּׁם הֵם צְדָדֵי הַכִּשָּׁפִים הַטְּמֵאִים.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב (מלכים א ה) וַתֵּרֶב חָכְמָת שְׁלֹמֹה מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם. אִלֵּין אינון (אינון) בְּנֵי פִּילַגְשִׁים דְּאַבְרָהָם, וְהָא אוֹקִימְנָא דְּהָא בְּאינון הַרְרֵי קֶדֶם אינון דְּאוֹלְפִין חֲרָשִׁין לְבְנֵי נָשָׁא, וּמֵהַהִיא אֶרֶץ קֶדֶם נָפְקוּ לָבָן וּבְעוֹר וּבִלְעָם בְּנוֹ וְכֻלְּהוּ חֲרָשֵׁי וְהָא אוּקְמוּהָ.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב (מלכים א ה) וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם. אֵלּוּ הֵם שֶׁהָיוּ מִבְּנֵי [הם] בְּנֵי פִּילַגְשִׁים שֶׁל אַבְרָהָם. וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָם הָרַרֵי קֶדֶם הֵם מְלַמְּדִים כְּשָׁפִים לִבְנֵי אָדָם, וּמֵאוֹתָהּ אֶרֶץ קֶדֶם יָצְאוּ לָבָן וּבְעוֹר וּבִלְעָם, וְכֻלָּם מְכַשְּׁפִים, וַהֲרֵי בֵּאֲרוּהוּ.

דף קלד.

רִבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) מִי נָתַן לְמִשִּׁיסָה יַעֲקֹב (דף קלד ע"א) וְיִשְׂרָאֵל לְבוֹזְזִים הֲלֹא יְיָ וגו'. תָּא חֲזֵי, מִזִּמְנָא דְּאִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא בְּרָכָאן לָא שַׁרְיָין בְּעַלְמָא וְאִתְמְנָעוּ, כְּבֵיכוֹל אִתְמְנָעוּ מֵעֵילָא וְתַתָּא, וְכָל אינון שְׁאָר דַּרְגִּין תַּתָּאִין מִתְתַּקְפֵי וְאָזְלֵי וְשָׁלְטֵי עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל בְּגִין דְּאינון גָּרְמוּ בְּחוֹבַיְיהוּ.

רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) מִי נָתַן לְמִשִּׁסָּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבִזִּזִים הֲלֹא ה' וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, מִזְּמַן שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַבְּרָכוֹת לֹא שׁוֹרוֹת בָּעוֹלָם וְנִמְנָעוֹת, כְּבֵיכוֹל נִמְנָעוֹת מִמַּעְלָה וּמִטָּה, וְכָל אוֹתָן שְׁאָר הַדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת מִתְגַּבְּרוֹת וְהוֹלְכוֹת וְשׁוֹלְטוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהֵם גָּרְמוּ בַּחֲטָאֵיהֶם.

הַאי קְרָא לָא אִתְיַישְׁבָן מִלֵּיהּ דִּכְתִיב מִי נָתַן לְמִשִּׁיסָה יַעֲקֹב, כֵּיוָן דְּאָמַר מִי נָתַן לְמִשִּׁיסָה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל, מַהוּ חָטָאנוּ לוֹ, חָטְאוּ לוֹ מִבָּעֵי לֵיהּ, וְאִי אָמַר חָטָאנוּ לוֹ, מַאי וְלֹא אָבוּ, וְלֹא אָבִינוּ מִבָּעֵי לֵיהּ.

הַפָּסוּק הַזֶּה אֵין מִתְיַשְּׁבִים דְּבָרָיו, שֶׁכָּתוּב מִי נָתַן לְמִשִּׁסָּה יַעֲקֹב. כֵּיוָן שֶׁאָמַר מִי נָתַן לְמִשִּׁסָּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל, מַה זֶּה חָטָאנוּ לוֹ? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת חָטְאוּ לוֹ! וְאִם אָמַר חָטָאנוּ לוֹ, מַהוּ וְלֹא אָבוּ? וְלֹא אָבִינוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת!

אֶלָּא בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְחָרַב מַקְדְּשָׁא וְאִתּוֹקַד הֵיכָלָא וְעַמָּא אִתְגְּלִי, בָּעְיָא שְׁכִינְתָּא לְאִתְעַקְּרָא מִדּוּכְתָּהּ וּלְמֵיהַךְ עִמְּהוֹן בָּגָלוּתָא, אָמְרָה אֵיהַךְ בְּקַדְמִיתָא לְמֶחֱמֵי בֵּיתַאי וְהֵיכָלַאי וְאֶפְקוֹד עַל דּוּכְתֵּי דְּכַהֲנֵי וְלֵיוָאֵי דְּהֲווּ פָּלְחִין בְּבֵיתַאי.

אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁנֶּחֱרַב הַמִּקְדָּשׁ וְנִשְׂרַף הַהֵיכָל וְהָעָם הָגְלָה, רָצְתָה הַשְּׁכִינָה לְהֵעָקֵר מִמְּקוֹמָהּ וְלָלֶכֶת עִמָּהֶם בַּגָּלוּת. אָמְרָה: אֵלֵךְ בָּרִאשׁוֹנָה לְרְאוֹת אֶת בֵּיתִי וְהֵיכָלִי, וְאֶפְקֹד אֶת מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים בְּבֵיתִי.

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר בְּהַהִיא שַׁעְתָּא אִסְתַּכְּלַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְעֵילָא וְחָמַאת דְּבַעֲלָהּ אִסְתַּלַּק מִנָּהּ לְעֵילָא לְעֵילָא, נָחֲתַת לְתַתָּא עָאלַת בְּבֵיתָא וְאִסְתַּכְּלַת בְּכָל אינון דּוּכְתֵּי, וְאִשְׁתְּמַע קָלָא לְעֵילָא לְעֵילָא וְאִשְׁתְּמַע קָלָא לְתַתָּא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (ירמיה לא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ וגו' וְאוּקְמוּהָ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִסְתַּכְּלָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְרָאֲתָה אֶת בַּעְלָהּ מִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה. יָרְדָה לְמַטָּה, נִכְנְסָה לַבַּיִת וְהִסְתַּכְּלָה בְּכָל אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת, וְנִשְׁמַע קוֹל לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְנִשְׁמַע קוֹל לְמַטָּה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַּמְרוּרִים רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ וְגוֹ', וּבֵאֲרוּהָ.

כֵּיוָן דְּעָאלַת בְּגָלוּתָא אִסְתַּכְּלַת בְּעַמָּא וְחַמַאת דְּדָחֲקֵי לוֹן וְרָמְסֵי לוֹן בְּגָלוּתָא בֵּין רַגְלַיְיהוּ דִּשְׁאַר עַמִּין, כְּדֵין אָמְרַת (ישעיה מב) מִי נָתַן לְמִשִּׁיסָּה יַעֲקֹב וְגוֹ'. וְאִינוּן אָמְרִין הֲלֹא ה' זוּ חָטָאנוּ לוֹ. וְהִיא אֲמָרַת וְלֹא אָבוּ בִדְרָכָיו הָלוֹךְ וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ.

כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה לַגָּלוּת, הִסְתַּכְּלָה עַל הָעָם, וְרָאֲתָה שֶׁדּוֹחֲקִים אוֹתָם וְרוֹמְסִים אוֹתָם בַּגָּלוּת בֵּין רַגְלֵי שְׁאַר הָעַמִּים. אָז אָמְרָה: (ישעיה מב) מִי נָתַן לְמִשִּׁסָּה יַעֲקֹב וְגוֹ'. וְהֵם אוֹמְרִים: הֲלֹא ה' זוּ חָטָאנוּ לוֹ. וְהִיא אוֹמֶרֶת: וְלֹא אָבוּ בִדְרָכָיו הָלוֹךְ וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ.

וּבְשַׁעְתָּא דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִפְקַד עַל עַמֵּיהּ, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל תֵּיתוּב מִן גָּלוּתָא בְּקַדְמֵיתָא (אמר ליה קודשא בריך הוא) תֵּיהַדְּ לְבֵיתָא, בְּגִין דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ יִתְבְּנֵי בְּקַדְמֵיתָא, וְיֵימָא לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קוּמִי מֵעַפְרָא. הִיא תָּבַת וְאָמְרָה לְאָן אֲתַר אֵיהַדְּ, בֵּיתָאי חָרַב הֵיכָלִי אִתּוֹקַד בְּנוּרָא.

וּבְשָׁעָה שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִפְקֹד אֶת עַמּוֹ, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל תָּשׁוּב מִן הַגָּלוּת בָּרִאשׁוֹנָה. [אומר לה הקדוש ברוך הוא]: תֵּלְכִי לַבַּיִת כְּדֵי שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ יִבָּנֶה בַּהַתְחָלָה. וְיֹאמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: קוּמִי מִן הֶעָפָר. הִיא שָׁבָה וְאוֹמֶרֶת: לְאֵיזֶה מָקוֹם אֵלֵךְ? בֵּיתִי חָרַב, וְהֵיכָלִי נִשְׂרַף בָּאֵשׁ.

עַד דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִבְנֵי בֵּי מַקְדְּשָׁא בְּקַדְמֵיתָא וְיַתְקֵין הֵיכָלָא וְיִבְנֵי קַרְתָּא דִּירוּשְׁלַם, וּלְבָתַר יוֹקִים לָהּ מֵעַפְרָא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהלים קמז) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יְיָ וְגוֹ'. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם בְּקַדְמֵיתָא וּלְבָתַר נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס, וְיֵימָא לָהּ (ישעיה נב) הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַיִם וְגוֹ'. וְיִתְכַּנֵּישׁ גָּלוּתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יְיָ, בְּקַדְמֵיתָא, וּלְבָתַר נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס. וּכְדֵין הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם דָּא תְּחִיַּית הַמֵּתִים. וּכְתִיב, (יחזקאל לו) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וְגוֹ'. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: (ע"כ פרשת חיי שרה)

עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּרִאשׁוֹנָה וְיִתְקִין אֶת הַהֵיכָל וְיִבְנֶה אֶת קַרְיַת יְרוּשָׁלַיִם, וְאַחַר כָּךְ יָקִים אוֹתָהּ מִן הֶעָפָר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמז) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' וְגוֹ'. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם בָּרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ יִדַּחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס. וְיֹאמַר לָהּ: (ישעיה נב) הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם וְגוֹ'. וְיכַנֵּס אֶת גָּלְיוֹת H יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' - בָּרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ - נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס. וְאָז הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם, זוֹ תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וְכָתוּב (יחזקאל לו) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וְגוֹ'. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פרשת תולדות

דף קלד:

וְאֵלֶּה (בראשית כח) תּוֹלְדוֹת יִצְחָק וגו'. פְּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. תָּא חֲזֵי, כַּד בָּעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְסָלִיק בִּרְעוּתָא קַמֵּיהּ לְמִבְרֵי עָלְמָא, הֲוָה מִסְתַּכֵּל בְּאוֹרַיְיתָא, וּבָרָא לֵיהּ, וּבְכָל עוֹבָדָא וְעוֹבָדָא דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעָלְמָא הֲוָה מִסְתַּכֵּל בְּאוֹרַיְיתָא, וּבָרָא לֵיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (משלי ח) וָאֱהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן וָאֱהְיֶה שַׁעֲשׁוּעִים יוֹם יוֹם אַל תִּקְרֵי אָמוֹן, אֶלָּא אוּמָן.

וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק וְגוֹ'. פְּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה' יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְעָלָה בְרָצוֹן לְפָנָיו לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם, הָיָה מִסְתַּכֵּל בַּתּוֹרָה וּבוֹרֵא אוֹתוֹ, וּבְכָל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָם, הָיָה מִסְתַּכֵּל בַּתּוֹרָה וּבוֹרֵא אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי ח) וָאֱהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן וָאֱהְיֶה שַׁעֲשׁוּעִים יוֹם יוֹם. אַל תִּקְרֵי אָמוֹן אֶלָּא אָמָן.

כַּד בָּעָא לְמִבְרֵי אָדָם אִתְמְרָה תּוֹרָה קַמֵּיהּ, אִי בַּר נָשׁ יִתְבְּרֵי, וּלְבָתַר יֶחֱטֵי וְאַנְתְּ תִּידוֹן לֵיהּ, אֲמַאי יְהוֹן עוֹבָדֵי יְדָךְ לְמַגָּנָא, דְּהָא לָא יֵיכוּל לְמִסְבַּל דִּינָךְ. אֲמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הָא אַתְקִינַת תְּשׁוּבָה עַד לָא בָרֵאתִי עָלְמָא, אֲמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעָלְמָא בְּשַׁעֲתָא דְּעָבַד לֵיהּ וּבָרָא לְאָדָם, אֲמַר לֵיהּ, עָלְמָא עָלְמָא, אַנְתְּ וְנִימּוֹסָךְ לָא קָיְימִין אֶלָּא עַל אוֹרַיְיתָא. וּבְגִין כָּךְ בָּרֵאתִי לֵיהּ לָאָדָם בָּךְ, בְּגִין דְּיִתְעַסַּק בָּהּ. וְאִי לָאו, הָא אֲנָא אַהֲדַר לָךְ לְתֹהוּ וָבֹהוּ וְכֹלָּא בְּגִינֵיהּ דְּאָדָם קָיְימָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה מה) אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי. וְאוֹרַיְיתָא קָיְימָא וּמַכְרְזָא קַמַּיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא, בְּגִין דְּיִתְעַסְקוּ וְיִשְׁתַּדְּלוּ בָּהּ וְלֵית מַאן דְּיַרְכִּין אוּדְנַיְיהּ.

כְּשֶׁרָצָה לִבְרֹא אָדָם, אִמְרָה הַתּוֹרָה לְפָנָיו: אִם הָאָדָם יִבָּרֵא וְאַחַר כָּךְ יֶחֱטָא וְאַתָּה תָּדוּן אוֹתוֹ, לָמָּה יִהְיוּ מַעֲשֶׂיךָ יָדֶיךָ לְחִנָּם, שֶׁהֲרֵי לֹא יוּכַל לִסְבֹּל אֶת דִּינְךָ? אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הִנֵּה תִּקַּנְתִּי תְּשׁוּבָה טֶרֶם שֶׁבָּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָעוֹלָם בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ וּבָרָא אֶת הָאָדָם, אָמַר לוֹ: עוֹלָם, עוֹלָם, אַתָּה וְחֻקּוֹתֶיךָ לֹא יִתְקַיְּמוּ אֶלָּא עַל הַתּוֹרָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ בָּרָאתִי בְךָ אֶת הָאָדָם, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַסֵּק בָּהּ, וְאִם לֹא - הֲרֵינִי מַחֲזִירְךָ לְתֹהוּ וָבֹהוּ, וְהַכֹּל בִּשְׁבִיל הָאָדָם קַיָּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מה) אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי. וְהַתּוֹרָה עוֹמֶדֶת וּמַכְרִיזָה לִפְנֵי בְּנֵי אָדָם כְּדֵי שֶׁיִּתְעַסְקוּ וְיִשְׁתַּדְּלוּ בָהּ, וְאֵין מִי שֶׁיַּרְכִּין אָזְנוֹ.

תָּא חֲזֵי, כָּל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא אִיהוּ קַיָּים עַלְמָא, וְקַיָּים כָּל עוֹבָדָא וְעוֹבָדָא עַל תִּקּוּנֵיהּ כְּדְקָא יְאוּת, וְלֵית לָךְ כָּל שַׁיְיפָא וְשַׁיְיפָא דְּקַיְימָא בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ, דְּלָא הֲוֵי לֶקֱבֵלֵיהּ בְּרַיְיתָא בְּעָלְמָא. דְּהָא כְּמָה דְּבַר נָשׁ אִיהוּ מִתְפַּלֵּיג שַׁיְיפִין, וְכֻלְּהוּ קָיְימִין דַּרְגִּין דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין מִתְתַּקְנִין אִלֵּין עַל אִלֵּין וְכֻלְּהוּ חַד גּוּפָא, הָכִי נָמֵי עַלְמָא, כָּל אִינּוּן בְּרַיָּין כֻּלְּהוּ

שַׁיְיפִין שַׁיְיפִין, וְקָיְימִין אִלֵּין עַל אִלֵּין, וְכַד מִתְתַּקְנָן כֻּלְּהוּ, הָא גּוּפָא מַמָּשׁ. וְכֹלָּא כְּגַוְונָא דְאוֹרַיְיתָא, דְּהָא אוֹרַיְיתָא כֹּלָּא שַׁיְיפִין וּפַרְקִין, וְקָיְימִין אִלֵּין עַל אִלֵּין, וְכַד מִתְתַּקְנָן כֻּלְּהוּ, אִתְעֲבִידוּ חַד גּוּפָא. כֵּיוָן דְּאִסְתַּכַּל דָּוִד בְּעוֹבָדָא דָּא, פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ.

בֹּא רְאֵה, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, מְקַיֵּם הָעוֹלָם וּמְקַיֵּם כָּל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה עַל תִּקּוּנוֹ כָּרָאוּי, וְאֵין לְךָ כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר בָּאָדָם שֶׁאֵין כְּנֶגְדּוֹ בְּרִיָּה בָּעוֹלָם. שֶׁהֲרֵי כְּמוֹ שֶׁאָדָם נֶחֱלָק לְאֵיבָרִים, וְכֻלָּם עוֹמְדִים דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת מְתֻקָּנִים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ וְכֻלָּם גּוּף אֶחָד - כָּךְ גַּם הָעוֹלָם, כָּל אוֹתָם בְּרִיּוֹת כֻּלָּם אֵיבָרִים אֵיבָרִים וְעוֹמְדִים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, וְכַאֲשֶׁר כֻּלָּם מְתֻקָּנִים - הִנֵּה גּוּף [אחד] מַמָּשׁ. וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁהַתּוֹרָה. שֶׁהֲרֵי כָּל הַתּוֹרָה אֵיבָרִים וּפְרָקִים וְעוֹמְדִים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, וּכְשֶׁכֻּלָּם נִתְקָנִים - נַעֲשִׂים גּוּף אֶחָד. כֵּיוָן שֶׁדָּוִד הִסְתַּכֵּל בַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה, פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ.

דף קלה.

בְּאוֹרַיְיתָא אִינּוּן כָּל רָזִין עִלָּאִין חֲתִימִין דְּלָא יָכְלִין לְאִתְדַּבָּקָא, בְּאוֹרַיְיתָא כָּל אִינּוּן מִלִּין עִלָּאִין, דְּאִתְגַּלְיָין וְלָא אִתְגַּלְיָין, בְּאוֹרַיְיתָא אִינּוּן כָּל מִלִּין דְּלְעֵילָא וּלְתַתָּא, כָּל מִלִּין דְּעַלְמָא דֵּין, וְכָל מִלִּין דְּעַלְמָא דְּאָתֵי בְּאוֹרַיְיתָא אִינּוּן, וְלֵית (דף קלה ע"א) מַאן דְּיַשְׁגַּח וְיָדַע לוֹן, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ.

בַּתּוֹרָה כָּל הַסּוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים חֲתוּמִים שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לְהַשִּׂיג. בַּתּוֹרָה כָּל אוֹתָם דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים שֶׁהִתְגַּלּוּ וְלֹא הִתְגַּלּוּ. בַּתּוֹרָה הֵם כָּל הַדְּבָרִים שֶׁלְּמַעְלָה וּלְמַטָּה. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא הֵם בַּתּוֹרָה, וְאֵין מִי שֶׁמַּשְׁגִּיחַ וּמַכִּיר אוֹתָם. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה' יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ.

תָּא חֲזֵי אָתָא שְׁלֹמֹה וּבָעָא לְמֵיקַם עַל מִלּוֹי דְּאוֹרַיְיתָא, וְעַל דִּקְדּוּקֵי אוֹרַיְיתָא, וְלָא יָכִיל, אָמַר (קהלת ז) אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי. דָּוִד אָמַר, (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ.

בֹּא רְאֵה, בָּא שְׁלֹמֹה וּבִקֵּשׁ לַעֲמֹד עַל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה וְעַל דִּקְדּוּקֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יָכֹל. אָמַר, אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי. דָּוִד אָמַר, (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב בִּשְׁלֹמֹה (מלכים א ה) וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף. וְהָא אוּקְמוּהָ. דְּחֲמִשָּׁה וְאֶלֶף טְעָמִים הֲווּ בְּכָל מָשָׁל וּמָשָׁל דְּהָווֹ אָמַר. וּמַה שְׁלֹמֹה דְּאִיהוּ בָּשָׂר וָדָם כָּךְ הֲווּ בְּמִלּוֹי, מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא דְּקָאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, דְּבָכָל מִלָּה וּמִלָּה אִית בָּהּ כַּמָּה מְשָׁלִים, כַּמָּה שִׁירִין, כַּמָּה תּוּשְׁבְּחָן, כַּמָּה רָזִין עִלָּאִין, כַּמָּה חָכְמָאן וְעַל דָּא כְּתִיב מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב בִּשְׁלֹמֹה (מלכים א ה) וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאָלֶף. וַהֲרֵי בֵּאֲרוּהוּ שֶׁחֲמִשָּׁה וְאֶלֶף טְעָמִים הָיוּ בְּכָל מָשָׁל וּמָשָׁל שֶׁהָיָה אוֹמֵר. וּמַה שְׁלֹמֹה, שֶׁהוּא בָּשָׂר וָדָם, כָּךְ הָיוּ בִּדְבָרָיו

- דִּבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁבְּכָל דָּבָר וְדָבָר יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה מְשָׁלִים, כַּמָּה שִׁירִים, כַּמָּה תִּשְׁבָּחוֹת, כַּמָּה סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים, כַּמָּה חָכְמוֹת, וְעַל כֵּן כָּתוּב מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב לְעֵילָּא, (בראשית כה) וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת יִשְׁמָעֵאל, דְּאִינּוּן תְּרֵיסַר נְשִׂיאִין, לְבָתַר אָמַר וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת יִצְחָק, סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּכֵיוָן דִּכְתִיב בֵּיהּ בְּיִשְׁמָעֵאל דְּאוֹלִיד תְּרֵיסַר נְשִׂיאִין, וְיִצְחָק אוֹלִיד תְּרֵין בְּנִין, דְּדָא אִסְתַּלַק וְדָא לָא אִסְתַּלַק. עַל דָּא כְּתִיב מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ, דָּא יִצְחָק, וְיִצְחָק אַפִּיק לֵיהּ לְיַעֲקֹב דְּהַוָה אִיהוּ בִּלְחוֹדוֹי יַתִּיר מִכֻּלְהוּ, דְּאוֹלִיד תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, קִיּוּמָא דִּלְעֵילָּא וְתַתָּא. אֲבָל יִצְחָק לְעֵילָּא בְּקִדּוּשָׁה עִלָּאָה (ס"א וישמעאל) וְעֵשָׂו לְתַתָּא, וְעַל דָּא כְּתִיב, מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ, דָּא יַעֲקֹב כַּד אִתְדַּבַּק שְׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא כַּמָּה כּוֹכְבַיָּא נְהִירִין מִנַּיְיהוּ. (בראשית כה) וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, מַאי שְׁנָא דְּעַד הָכָא לָא כְּתִיב בֶּן אַבְרָהָם וְהַשְׁתָּא אָמַר, אֶלָּא אַף עַל גַּב דִּכְתִיב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, הַשְׁתָּא דְּמִית אַבְרָהָם דִּיוּקְנֵיהּ הֲוָה בֵּיהּ, וְאִשְׁתְּאַר בֵּיהּ בְּיִצְחָק, דְּכָל מַאן דְּחָמֵי לְיִצְחָק הֲוָה אָמַר דָּא אַבְרָהָם וַדַּאי, וְהָוָה סָהִיד וְאָמַר (בראשית כה) אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב לְמַעְלָה, וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִשְׁמָעֵאל. שֶׁהֵם שְׁנֵים עָשָׂר נְשִׂיאִים. אַחַר כָּךְ אָמַר וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק. הֲתַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁכָּתוּב בּוֹ בְּיִשְׁמָעֵאל שֶׁהוֹלִיד שְׁנֵים עָשָׂר נְשִׂיאִים וְיִצְחָק הוֹלִיד שְׁנֵי בָנִים, שֶׁזֶּה הִתְעַלָּה וְזֶה לֹא הִתְעַלָּה? עַל כֵּן כָּתוּב מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'. זֶה יִצְחָק. וְיִצְחָק הוֹצִיא אֶת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הָיָה לְבַדּוֹ יוֹתֵר מִכֻּלָּם, שֶׁהוֹלִיד שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, הַקִּיּוּם שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה. אֲבָל יִצְחָק לְמַעְלָה בְּקְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה, [וישמעאל] וְעֵשָׂו לְמַטָּה, וְעַל כֵּן כָּתוּב מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה' יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. זֶה יַעֲקֹב. כְּשֶׁנִּדְבַּק הַשֶּׁמֶשׁ בַּלְּבָנָה, כַּמָּה כּוֹכָבִים מְאִירִים מֵהֶם. וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַה שׁוֹנֶה שֶׁעַד כָּאן לֹא כָתוּב בֶּן אַבְרָהָם וְכָעֵת אָמַר? אֶלָּא אַף עַל גַּב שֶׁכָּתוּב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, כֹּעֵת שֶׁמֵּת אַבְרָהָם, דְּמוּתוֹ הָיְתָה בּוֹ, וְנִשְׁאֲרָה בְּיִצְחָק. שֶׁכָּל מִי שֶׁרָאָה אֶת יִצְחָק, הָיָה אוֹמֵר זֶה וַדַּאי אַבְרָהָם, וְהָיָה מֵעִיד וְאוֹמֵר, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.

דף קלה:

רַבִּי יִצְחָק קָם לֵילְיָא חַד (דף קלה ע"ב) לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא, וְרַבִּי יְהוּדָה קָם בְּקֶסָרוֹי, בְּהַהִיא שַׁעְתָּא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵיקוּם וְאֵיזִיל לְגַבֵּי רַבִּי יִצְחָק, וְאִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא וְנִתְחַבַּר כְּחֲדָא. אֲזַל עִמֵּיהּ חִזְקִיָּה בְּרֵיהּ דְּהַוָה רַבְיָא. כַּד קָרִיב אַבָּבָא, שְׁמַע לֵיהּ לְרִבִּי יִצְחָק דְּהַוָה אָמַר, וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי, הַאי קְרָא לָאו רֵישֵׁיהּ סֵיפֵיהּ וְלָאו סֵיפֵיהּ רֵישֵׁיהּ, מַאי שְׁנָא דִּקּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִצְטְרִיךְ לְבָרְכָא לֵיהּ לְיִצְחָק, בְּגִין דְּאַבְרָהָם לָא בָּרְכֵיהּ. מַאי טַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּלָא יִתְבָּרֵךְ עֵשָׂו, וְעַל דָּא סְלִיקוּ אִינּוּן בִּרְכָאן לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאוּקְמוּהָ. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי, מַאי

לַחַי רֹאִי, אֶלָּא דְּאִתְחַבַּר בָּהּ בִּשְׁכִינְתָּא, בֵּירָא דְּמַלְאָךְ קַיְימָא אִתְחֲזֵי עֲלָהּ, כְּתַרְגּוּמוֹ, וּבְגִין כָּךְ בֵּרֲכֵיהּ.

רַבִּי יִצְחָק קָם לְיָלָה אֶחָד לֶעָסֹק בַּתּוֹרָה, וְרַבִּי יְהוּדָה קָם בְּקֵיסַרְיָה בַּשָּׁעָה הַהִיא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָקוּם וְאֵלֵךְ לְרַבִּי יִצְחָק, וְאֶעֱסֹק בַּתּוֹרָה וְנִתְחַבֵּר יַחַד. הָלַךְ עִמּוֹ חִזְקִיָּה בְּנוֹ, שֶׁהָיָה יֶלֶד. כְּשֶׁקָּרַב לַשַּׁעַר, שָׁמַע אֶת רַבִּי יִצְחָק שֶׁהָיָה אוֹמֵר, וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי. הַפְּסוּק הַזֶּה אֵין רֹאשׁוֹ סוֹפוֹ, וְאֵין סוֹפוֹ רֹאשׁוֹ. מַה שׁוֹנֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶצְרִךְ לְבָרֵךְ אֶת יִצְחָק מִשּׁוּם שֶׁאַבְרָהָם לֹא בֵּרַךְ אוֹתוֹ? מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִתְבָּרֵךְ עֵשָׂו, וְעַל כֵּן עָלוּ אוֹתָן בְּרָכוֹת לְקֻבָּ"ה, וּבֵאֲרוּהוּ. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי, מַה זֶּה לַחַי רֹאִי? אֶלָּא שֶׁהִתְחַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה, הַבְּאֵר שֶׁל מַלְאַךְ הַבְּרִית נִרְאָה עָלֶיהָ כְּתַרְגּוּמוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ בֵּרְכוֹ.

אַדְהָכִי, בָּטַשׁ רַבִּי יְהוּדָה אַבָּבָא וְעָאל, וְאִתְחַבָּרוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַשְׁתָּא זוּוּנָא דִּשְׁכִינְתָּא בַּהֲדָן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַאי בְּאֵר לַחַי רוֹאִי דְּקָאֲמַרְתְּ שַׁפִּיר, אֲבָל בְּמִלָּה אִשְׁתְּמַע. פְּתַח וְאָמַר, (שיר השירים ד) מַעְיָן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, הַאי קְרָא אִתְּמַר אֲבָל הָא אוּקְמוּהָ, מַעְיָן גַּנִּים דָּא אַבְרָהָם בְּאֵר מַיִם חַיִּים דָּא יִצְחָק, וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן דָּא יַעֲקֹב. בְּאֵר מַיִם חַיִּים דָּא יִצְחָק, הַיְינוּ דִּכְתִיב וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי. וּמַאי בְּאֵר דָּא שְׁכִינְתָּא. לַחַי, דָּא חַי הָעוֹלָמִים, צַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים וְלֵית לְאַפְקָשָׁא לוֹן, חַי הוּא בְּתָרֵי עָלְמִין, חַי לְעֵילָּא, דְּאִיהוּ עַלְמָא עִלָּאָה, חַי לְגַבֵּי עַלְמָא תַּתָּאָה, וְעַלְמָא תַּתָּאָה בְּגִינֵיהּ קָיְימָא וְנָהֲרָא. בֵּינְתַיִם דְּפַק רַבִּי יְהוּדָה בַּשַּׁעַר וְנִכְנַס, וְהִתְחַבְּרוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּעֵת זוּוּג הַשְׁכִינָה עִמָּנוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַבְּאֵר לַחַי רֹאִי הַזּוֹ שֶׁאָמַרְתָּ - יָפֶה, אֲבָל בַּדָּבָר נִשְׁמַע. פְּתַח וְאָמַר, (שיר ד) מַעְיָן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. הַפְּסוּק הַזֶּה נִתְבָּאֵר, אֲבָל הַנָּה פֵּרוּשׁוֹהוּ, מַעְיָן גַּנִּים - זֶה אַבְרָהָם. בְּאֵר מַיִם חַיִּים - זֶה יִצְחָק. וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן - זֶה יַעֲקֹב. בְּאֵר מַיִם חַיִּים זֶה יִצְחָק, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי. וּמָה הַבְּאֵר? זוֹ הַשְׁכִינָה. לַחַי - זֶה חַי הָעוֹלָמִים, צַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים, וְאֵין לְהַפְרִיד אוֹתָם. חַי הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת. חַי לְמַעְלָה, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. חַי כְּלַפֵּי הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בִּשְׁבִילוֹ קַיָּם וּמֵאִיר.

תָּא חֲזֵי, סִיהֲרָא לָא אִתְנְהִירַת, אֶלָּא כַּד חַזְיָא לֵיהּ לְשִׁמְשָׁא, וְכֵיוָן דְּחַזְיָא לֵיהּ, אִתְנְהִיר. וְעַל דָּא הַאי בְּאֵר לַחַי רוֹאִי וַדַּאי, וּכְדֵין אִתְנְהָרָא, וְקָיְימָא בְּמַיִין חַיִּין, לַחַי רֹאִי, בְּגִין לְאִתְמַלְיָא וּלְאִתְנְהָרָא מֵהַאי חַי.

בֹּא רְאֵה, הַלְּבָנָה לֹא מְאִירָה אֶלָּא כְּשֶׁרוֹאָה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ, וְכֵיוָן שֶׁרוֹאָה אוֹתוֹ - מְאִירָה. וְעַל כֵּן בְּאֵר לַחַי רֹאִי הַזּוֹ וַדַּאי, וְאָז מְאִירָה וְעוֹמֶדֶת בְּמַיִם חַיִּים. לַחַי רֹאִי, כְּדֵי לְהִתְמַלֵּא וְלִהְיוֹת מְאִירָה מֵהַחַי הַזֶּה.

דף קלו.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב (דף קלו ע"א) (שמואל ב כ"ג) וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי דְּהַוָּה צַדִּיק וְנָהִיר לְדָרֵיהּ, כְּמָה דְּחַי דִּלְעֵילָּא נָהִיר לְעַלְמָא. וּבְכָל זִמְנָא הַאי בְּאֵר לַחַי אִסְתַּכַּל וְחָמֵי, בְּגִין

לְאִתְנַהֲרָא כִּדְקָאֲמָרָן. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי. הַיְינוּ דִּכְתִיב, (בראשית כה) בְּקַרְחָתוֹ אֶת רִבְקָה, וְיָתִיב בַּהֲדָהּ, וְאִתְאַחִיד עִמָּהּ, חִשָּׁךְ בַּלֵּילָה, דִּכְתִיב, (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. וְתָא חֲזֵי, יִצְחָק בְּקַרְיַת אַרְבַּע הֲוָה בָּתַר דְּמִית אַבְרָהָם, מַהוּ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי, דְּאִזְדַּוּוג בֵּיהּ, וְאִתְיִד בֵּיהּ בְּהַהוּא בֵּירָא, לְאִתְעָרָא רְחִימוּתָא כִּדְקָאֲמָרָן.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב (שמואל ב כז) וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי, שֶׁהָיָה צַדִּיק וְהֵאִיר לְדוֹרוֹ, כְּמוֹ חַי שֶׁלְּמַעְלָה מֵאִיר לָעוֹלָם, וּבְכָל זְמַן הַבְּאֵר הַזּוֹ לַחַי מִסְתַּכֶּלֶת וְרוֹאָה כְּדֵי לְהָאִיר, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי, הַיְנוּ שֶׁכָּתוּב בְּקַרְחָתוֹ אֶת רִבְקָה, וַיֵּשֶׁב עִמָּהּ וְהִתְאַחֵד עִמָּהּ, חֹשֶׁךְ בַּלַּיְלָה, שֶׁכָּתוּב (שיר ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. וּבא וּרְאֵה, יִצְחָק הָיָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע אַחֲרֵי שֶׁמֵּת אַבְרָהָם. מַה זֶּה וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחַי רֹאִי? שֶׁהִזְדַּוֵּג עִמָּהּ, וְאָחַז בְּאוֹתָהּ הַבְּאֵר לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

פָּתַח רִבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (קהלת א) וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם. וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ, דָּא שִׁמְשָׁא דְּנָהִיר לְסִיהֲרָא, דְּכַד אִתְחֲזֵי בַּהֲדָהּ כְּדֵין נָהֲרָא, וְאִתְנְהִיר וְזָרַח מֵאֲתַר עִלָּאָה דְּקָיְימָא עֲלֵיהּ, מִתַּמָּן זָרַח תָּדִיר. וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ, לְאִזְדַּוְּוגָא בַּהֲדָהּ דְּסִיהֲרָא. (קהלת א) הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם, דְּאִיהוּ יְמִינָא וְשַׂוֵּי תּוּקְפֵּיהּ בֵּיהּ, וּבְגִין דְּתוּקְפֵּיהּ בֵּיהּ, כָּל חֵילָא דְּגוּפָא בִּימִינָא הוּא וּבֵיהּ תַּלְיָא. וּלְבָתַר סוֹבֵב אֶל צָפוֹן, נָהִיר לְסִטְרָא דָּא וְנָהִיר לְסִטְרָא דָּא. סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, בְּקַדְמִיתָא כְּתִיב שֶׁמֶשׁ, וְהַשְׁתָּא רוּחַ. אֶלָּא כֹּלָּא חַד וְרָזָא חָדָא, וְכָל דָּא בְּגִין דְּסִיהֲרָא אִתְנַהֲרָא מִנֵּיהּ וְיִתְחַבְּרוּן תַּרְוַויְיהוּ.

פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (קהלת א) וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם. וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ - זֶה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁמֵּאִיר לַלְּבָנָה. שֶׁכַּאֲשֶׁר נִרְאֶה עִמָּהּ, אָז מְאִירָה, וּמֵאִיר וְזוֹרֵחַ מִמְּקוֹם עֶלְיוֹן שֶׁעוֹמֵד עָלָיו, מִשָּׁם זוֹרֵחַ תָּמִיד. וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ - לְהִזְדַּוֵּג עִם הַלְּבָנָה. הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם - שֶׁהוּא הַיְמִין, וְשָׂם בּוֹ אֶת כֹּחוֹ. וּמִשּׁוּם שֶׁכֹּחוֹ בּוֹ, כָּל כֹּחַ הַגּוּף הוּא בְּיָמִין וּבוֹ הוּא תָלוּי. אַחַר כָּךְ סוֹבֵב אֶל צָפוֹן. מֵאִיר לְצַד זֶה וּמֵאִיר לְצַד זֶה. סוֹבֵב סֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ. בָּרִאשׁוֹנָה כָּתוּב שֶׁמֶשׁ, וְכָעֵת רוּחַ? אֶלָּא הַכֹּל אֶחָד וְסוֹד אֶחָד, וְכָל זֶה מִשּׁוּם שֶׁהַלְּבָנָה מוּאֶרֶת מִמֶּנּוּ וְיִתְחַבְּרוּ שְׁנֵיהֶם.

תָּא חֲזֵי, כַּד אָתָא אַבְרָהָם לְעַלְמָא חָבִיק לָהּ לְסִיהֲרָא וְקָרִיב לָהּ, כֵּיוָן דְּאָתָא יִצְחָק אִחִיד בָּהּ וְאִתְקִיף בָּהּ כְּדְקָא יְאוּת, וּמָשִׁיךְ לָהּ בִּרְחִימוּ, כְּמָה דְּאִתְּמַר דִּכְתִיב, (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. כֵּיוָן דְּאָתָא יַעֲקֹב, כְּדֵין אִתְחַבַּר שִׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא וְאִתְנְהִיר, וְאִשְׁתַּכַּח יַעֲקֹב שְׁלִים בְּכָל סִטְרִין, וְסִיהֲרָא אִתְנְהִירַת וְאִתְתַּקְנַת בִּתְרֵיסַר שִׁבְטִין.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁאַבְרָהָם בָּא לְעוֹלָם, חִבֵּק אֶת הַלְּבָנָה וְקֵרֵב אוֹתָהּ. כֵּיוָן שֶׁבָּא יִצְחָק, אָחַז בָּהּ וְהֶחֱזִיק בָּהּ כָּרָאוּי וּמָשַׁךְ אוֹתָהּ בְּאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. כֵּיוָן שֶׁבָּא יַעֲקֹב, אָז הִתְחַבֵּר הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה וְהֵאִירָה, וְנִמְצָא יַעֲקֹב שָׁלֵם בְּכָל הַצְּדָדִים, וְהַלְּבָנָה הֵאִירָה וְנִתְקָנָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטִים.

דף קלו:

פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר (תהלים קלד) הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת יְיָ כָּל עַבְדֵי יְיָ וְגו'. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל תָּא חֲזֵי, הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת יְיָ, וּמַאן אִינּוּן דְּיִתְחַזּוּן לְבָרְכָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כָּל עַבְדֵי יְיָ, בְּגִין דְּכָל בַּר נָשׁ (דף קלו ע"ב) בְּעַלְמָא מִיּשְׂרָאֵל אַף עַל גַּב דְּכוֹלָּא יִתְחַזּוּן לְבָרְכָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בִּרְכָתָא דִּבְגִינַיְיהוּ יִתְבָּרְכוּן עִלָּאִין וְתַתָּאִין מַאן הִיא, הַהִיא דְּבָרְכִין לֵיהּ עַבְדֵי יְיָ וְלָא כֻּלְּהוּ. וּמַאן אִינּוּן דְּבִרְכַתְהוֹן בִּרְכָתָא, הָעוֹמְדִים בְּבֵית יְיָ בַּלֵּילוֹת, אִלֵּין אִינּוּן דְּקָיְימוּ בְּפַלְגוּת לֵילְיָא וְאִתְעָרֵי לְמָקְרֵי בְּאוֹרַיְיתָא. אִלֵּין קָיְימֵי בְּבֵית יְיָ בַּלֵּילוֹת, דְּהָא כְּדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתֵי לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּא בְּגִנְתָא דְעֵדֶן. וְאֲנַן קָיְימֵי הָכָא לְאִתְעָרָא בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא, נֵימָא בְּמִלֵּי דְיִצְחָק, דְּאֲנַן בֵּיהּ.

פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תהלים קלד) הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת ה' כָּל עַבְדֵי ה' וְגוֹ'. הַפְסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת ה', וּמִי הֵם שֶׁרְאוּיִים לְבָרֵךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? כָּל עַבְדֵי ה', מִשּׁוּם שֶׁכָּל אָדָם בָּעוֹלָם מִיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל גַּב שֶׁכֻּלָּם רְאוּיִים לְבָרֵךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַבְּרָכָה שֶׁבִּשְׁבִילָם יִתְבָּרְכוּ הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים מַה הִיא? אוֹתָהּ שֶׁמְּבָרְכִים אוֹתוֹ עַבְדֵי ה', וְלֹא כֻלָּם. וּמִי הֵם שֶׁבִּרְכָתָם בְּרָכָה? הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בַּלֵּילוֹת. אֵלֶּה הֵם שֶׁעוֹמְדִים בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וּמִתְעוֹרְרִים לִקְרֹא בַּתּוֹרָה, אֵלּוּ עוֹמְדִים בְּבֵית ה' בַּלֵּילוֹת, שֶׁהֲרֵי אָז בָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן. וְאָנוּ עוֹמְדִים כָּאן לְהִתְעוֹרֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה, נֹאמַר בְּדִבְרֵי יִצְחָק, שֶׁאָנוּ בּוֹ.

פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר. (בראשית כה) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה וְגו'. בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה, אַמַּאי אָתָא לְמִמְנֵי הָכָא דְּהַוָה בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה כַּד נָסִיב לֵיהּ לְרִבְקָה, אֶלָּא וַדַּאי הָא אִתְכְּלִיל יִצְחָק בְּצָפוֹן וְדָרוֹם, בְּאֶשָּׁא וּמַיָּא, וּכְדֵין הֲוָה יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה. כְּמַרְאֶה הַקֶּשֶׁת, יָרוֹק חִוָּור סוּמָק. בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים אָחִיד בָּהּ, כַּד אָחִיד בָּהּ בְּרִבְקָה. וְכַד אוֹלִיד, אוֹלִיד בֶּן שִׁשִּׁים, לְאוֹלָדָא כְּדָקָא יָאוּת בְּגִין דְּיִפּוֹק יַעֲקֹב שָׁלֵם, מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה כְּדָקָא יָאוּת, וְכֻלְּהוּ אָחִיד לְהוּ יַעֲקֹב לְבָתַר, וְאִתְעֲבִיד גְּבַר שְׁלִים.

פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה וְגוֹ'. בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה, לָמָּה בָּא לְמָנוֹת כָּאן שֶׁהָיָה בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה כְּשֶׁנָּשָׂא אֶת רִבְקָה? אֶלָּא וַדַּאי הֲרֵי נִכְלַל יִצְחָק בְּצָפוֹן וְדָרוֹם, בְּאֵשׁ וּמַיִם, וְאָז הָיָה יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה. כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת, יָרֹק לָבָן אָדֹם. בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים אָחַז בָּהּ כְּשֶׁאָחַז בָּהּ בְּרִבְקָה, וּכְשֶׁהוֹלִיד, הוֹלִיד בֶּן שִׁשִּׁים, לְהוֹלִיד כָּרָאוּי, כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא יַעֲקֹב שָׁלֵם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה כָּרָאוּי. וְאֶת כֻּלָּם אָחַז יַעֲקֹב אַחַר כָּךְ וְנַעֲשָׂה אִישׁ שָׁלֵם.

בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי, מַאי אִכְפַּת לָן כּוּלֵּי הַאי, דְּהָא כְּבָר אִתְמָר (בראשית כד) וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת רִבְקָה וְגוֹ', וְהַשְׁתָּא אָמַר בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי וּלְבָתַר מִפַּדַּן אֲרָם, וּלְבָתַר אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי. אֶלָּא אוּקְמוּהָ, דְּהַוָּת בֵּין רְשָׁעִים וְאִיהִי לָא עָבְדַת

כְּעוֹבָדַיְיהוּ, דְּהָוַת בַּת בְּתוּאֵל וּמִפַּדָּן אֲרָם, וַאֲחוֹת לָבָן, וְכֻלְּהוּ חַיְיבִין לְאַבְאָשָׁא, וְהִיא סָלְקָא עוֹבָדִין דְּכָשְׁרָן וְלָא עָבְדַת כְּעוֹבָדַיְיהוּ.

בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדָּן אֲרָם אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי, מָה אִכְפַּת לָנוּ כָּל זֶה, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת רִבְקָה וְגוֹ', וְכֵעֵת אָמַר בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי, וְאַחַר כָּךְ מִפַּדָּן אֲרָם, וְאַחַר כָּךְ אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי? אֶלָּא פֵּרְשׁוּהָ, שֶׁהָיְתָה בֵּין רְשָׁעִים, וְהִיא לֹא עָשְׂתָה כְּמַעֲשֵׂיהֶם. שֶׁהָיְתָה בַּת בְּתוּאֵל, וּמִפַּדָּן אֲרָם, וַאֲחוֹת לָבָן, וְכֻלָּם הָיוּ רְשָׁעִים לְהַרַע, וְהִיא הֶעֱלְתָה מַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים וְלֹא עָשְׂתָה כְּמַעֲשֵׂיהֶם.

הַשְׂתָּא אִית לְאִסְתַּכָּלָא, אִי רִבְקָה הֲוַת בַּת עֶשְׂרִין שְׁנִין אוֹ יַתִּיר, אוֹ בַּת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, כְּדֵין הוּא שְׁבָחָא דִילָהּ דְּלָא עָבְדַת כְּעוֹבָדַיְיהוּ, אֲבָל עַד כְּעָן בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים הֲוַת, מַאי שְׁבָחָא דִילָהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים הֲוַת, וְעָבְדַת לְעַבְדָּא כָּל הַהוּא עוֹבָדָא.

עַכְשָׁו יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, אִם רִבְקָה הָיְתָה בַּת עֶשְׂרִים שָׁנָה אוֹ יוֹתֵר, אוֹ בַּת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, אָז הוּא הַשֶּׁבַח שֶׁלָּהּ שֶׁלֹּא עָשְׂתָה כְּמַעֲשֵׂיהֶם, אֲבָל עַד עַתָּה הָיְתָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים, אָז מָה הַשֶּׁבַח שֶׁלָּהּ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים הָיְתָה, וְעָשְׂתָה לְעֶבֶד אֶת כָּל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה.

דף קלז.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אַף עַל גַּב דְּכוּלֵי הַאי עָבְדַת, לָא יְדָעְנָא עוֹבָדָהָא אִי אִינּוּן כְּשֵׁרָאן אוֹ לָאו. (דף קלז"א) אֶלָּא, תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (שיר השירים ב) כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת. כְּשׁוֹשַׁנָּה, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי בֵּין אוּכְלוּסָהָא כְּוָרְדָא בֵּין כּוּבִין. וְרָזָא דְמִלָּה, יִצְחָק אָתֵי מִסִּטְרָא דְאַבְרָהָם דְּאִיהוּ חֶסֶד עִלָּאָה וְעָבִיד חֶסֶד עִם כָּל בְּרְיָין, וְאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ דִינָא קַשְׁיָא. וְרִבְקָה אָתַת מִסִּטְרָא דְדִינָא קַשְׁיָא וְאִסְתַּלְקַת מִבֵּינַיְיהוּ וְאִתְחַבְּרַת בְּיִצְחָק, דְּהָא רִבְקָה מִסִּטְרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא אַתְיָא, וְאַף עַל גַּב דְּאִיהִי מִסִּטְרָא דְּדִינָא רַפְיָא הֲוַת, וְחוּטָא דְחֶסֶד תָּלֵי בָּהּ וְיִצְחָק דִּינָא קַשְׁיָא וְאִיהִי רַפְיָא, כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים הֲווּ. וְאִי לָאו דְּאִיהִי רַפְיָא, לָא יָכִיל עַלְמָא לְמִסְבַּל דִּינָא קַשְׁיָא דְיִצְחָק. כְּגַוְונָא דָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְזַוֵּוג זִוּוּגִין בְּעַלְמָא, חַד תַּקִּיף וְחַד רַפְיָא בְּגִין לְאִתְתַּקָּנָא כֹּלָּא וְיִתְבַּסֵּם עָלְמָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אַף עַל גַּב שֶׁכָּל זֶה עָשְׂתָה, לֹא יָדַעְנוּ הַאִם מַעֲשֶׂיהָ כְּשֵׁרִים אוֹ לֹא. אֶלָּא בֹּא רְאֵה, כָּתוּב כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת. כְּשׁוֹשַׁנָּה - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. שֶׁהִיא בֵּין אוּכְלוּסֶיהָ כְּמוֹ שׁוֹשַׁנָּה בֵּין קוֹצִים, וְסוֹד הַדָּבָר - יִצְחָק בָּא מֵהַצַּד שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהוּא חֶסֶד עֶלְיוֹן, וְעוֹשֶׂה חֶסֶד עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְאַף עַל גַּב שֶׁהוּא הַדִּין הַקָּשֶׁה. וְרִבְקָה בָּאָה מִצַּד שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְהִתְעַלְּתָה מִבֵּינֵיהֶם, וְהִתְחַבְּרָה עִם יִצְחָק. שֶׁהֲרֵי רִבְקָה בָּאָה מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְאַף עַל גַּב שֶׁהָיְתָה מִצַּד הַדִּין הָרָפֶה וְחוּט שֶׁל חֶסֶד תָּלוּי בָּהּ, וְיִצְחָק דִּין קָשֶׁה וְהִיא רָפֶה - הָיוּ כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים. וְאִם לֹא שֶׁהִיא רָפֶה, לֹא יָכוֹל הָעוֹלָם לְסִבֹּל אֶת הַדִּין הַקָּשֶׁה שֶׁל יִצְחָק. כְּמוֹ כֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַוֵּג זִוּוּגִים בָּעוֹלָם, אֶחָד תַּקִּיף וְאֶחָד רָפֶה, כְּדֵי שֶׁהַכֹּל יִתְתַּקֵּן וְיִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם.

פָּתַח רִבִּי יְהוּדָה אֲבָתֲרֵיהּ וְאָמַר, (בראשית כה) וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַיְיָ לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ. מַהוּ וַיֶּעְתַּר, דְּקָרִיב לֵיהּ קָרְבָּנָא, וְצַלֵּי עֲלָהּ. וּמַה קָרְבָּנָא קָרִיב. עוֹלָה קָרִיב, דִּכְתִיב, (בראשית כה) וַיַּעְתֵּר לוֹ יְיָ, כְּתִיב הָכָא וַיֵּעָתֶר לוֹ יְיָ, וּכְתִיב הָתָם (שמואל ב כד) וַיֵּעָתֶר אֱלֹהִים לָאָרֶץ וְגוֹ', מַה לְהַלָּן קָרְבָּן אַף כָּאן קָרְבָּן. כְּתִיב וַיֶּעְתַּר יִצְחָק, וּכְתִיב וַיֵּעָתֶר לוֹ, דְּנָפַק אֶשָּׁא מִלְעֵילָא לְקֶבְלָא אֶשָּׁא דִלְתַתָּא.

פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה אַחֲרָיו וְאָמַר, וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ, מַהוּ וַיֶּעְתַּר? שֶׁהִקְרִיב לוֹ קָרְבָּן וְהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ. וְאֵיזֶה קָרְבָּן הִקְרִיב? הִקְרִיב עוֹלָה, שֶׁכָּתוּב וַיֵּעָתֶר לוֹ ה'. כָּתוּב כָּאן וַיֵּעָתֶר לוֹ ה', וְכָתוּב שָׁם (שמואל ב כא) וַיֵּעָתֵר אֱלֹהִים לָאָרֶץ וגו'. מַה לְהַלָּן קָרְבָּן - אַף כָּאן קָרְבָּן. כָּתוּב וַיֶּעְתַּר יִצְחָק, וְכָתוּב וַיֵּעָתֶר לוֹ. שֶׁיָּצְאָה אֵשׁ מִלְמַעְלָה כְּנֶגֶד הָאֵשׁ שֶׁלְּמַטָּה.

דָּבָר אַחֵר, וַיֶּעְתַּר יִצְחָק. דְּצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ, וְחָתַר חֲתִירָה לְעֵילָא לְגַבֵּי מַזָּלָא עַל בְּנִין, דְּהָא בְּהַהוּא אֲתַר תַּלְיָין בְּנִין, דִּכְתִיב, (שמואל א א) וַתִּתְפַּלֵּל עַל ה', וּכְדֵין וַיֵּעָתֶר לוֹ יְיָ, אַל תִּקְרֵי וַיֵּעָתֶר לוֹ אֶלָּא וַיֵּחָתֶר לוֹ, חֲתִירָה חָתַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְקַבִּיל לֵיהּ, וּכְדֵין וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ.

דָּבָר אַחֵר וַיֶּעְתַּר יִצְחָק - שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ וְחָתַר חֲתִירָה לְמַעְלָה אֶל הַמַּזָּל שֶׁעַל הַבָּנִים, שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתוֹ מָקוֹם תְּלוּיִים הַבָּנִים, שֶׁכָּתוּב וַתִּתְפַּלֵּל עַל ה', וְאז וַיֵּעָתֶר לוֹ ה'. אַל תִּקְרֵי וַיֵּעָתֶר לוֹ אֶלָּא וַיֵּחָתֵר לוֹ. חֲתִירָה חָתַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְקִבֵּל אוֹתוֹ, וְאז - וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ.

דף קלז:

תָּא חֲזֵי, עֶשְׂרִין שְׁנִין אִשְׁתָּהֵי יִצְחָק עִם אִתְּתֵיהּ וְלָא אוֹלִידַת, עַד דְּצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בִּצְלוֹתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא, בְּשַׁעְתָּא דְּבָעָאן קַמֵּיהּ צְלוֹתְהוֹן עַל מַה דְּאִצְטְרִיכוּ. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּיִתְרַבֵּי וְיִתּוֹסַף רְבוּת קוּדְשָׁא לְכָל מַאן (דף קלז ע"ב) דְּאִצְטְרִיךְ בִּצְלוֹתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא.

בֹּא רְאֵה, עֶשְׂרִים שָׁנָה הִשְׁתַּהָה יִצְחָק עִם אִשְׁתּוֹ וְלֹא הוֹלִידָה, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בִּתְפִלּוֹת הַצַּדִּיקִים בְּשָׁעָה שֶׁמְּבַקְּשִׁים לְפָנָיו אֶת תְּפִלָּתָם עַל מַה שֶׁהִצְטָרְכוּ. מָה הַטַּעַם? כְּדֵי שֶׁיִּתְרַבֶּה וְיִתּוֹסֵף מִשְׁחַת קֹדֶשׁ לְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ בִּתְפִלּוֹת הַצַּדִּיקִים.

תָּא חֲזֵי, אַבְרָהָם לָא צַלֵּי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּיתֵּן לֵיהּ בְּנִין, אַף עַל גַּב דְּשָׂרָה עֲקָרָה הֲוָת. וְאִי תֵּימָא, הָא כְּתִיב, (בראשית טו) הֵן לִי לֹא נָתַתָּ זָרַע, הַהוּא לָאו בְּגִין צְלוֹתָא הֲוָה (נ"א ההוא לא בעי בנין) אֶלָּא כְּמַאן דְּמִשְׁתְּעֵי קַמֵּי מָרֵיהּ. אֲבָל יִצְחָק צַלֵּי עַל אִתְּתֵיהּ, בְּגִין דְּהָא אִיהוּ הֲוָה יָדַע דְּלָאו אִיהוּ עָקָר אֶלָּא אִתְּתֵיהּ, דְּיִצְחָק הֲוָה יָדַע בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא, דְּיַעֲקֹב זַמִּין לְמֵיפַק מִנֵּיהּ בִּתְרֵיסַר שִׁבְטִין, אֲבָל לָא יָדַע אִי בְּהַאי אִתְּתָא אִי בְּאָחֳרָא, וְעַל דָּא לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ וְלָא לְנֹכַח רִבְקָה.

בֹּא רְאֵה, אַבְרָהָם לֹא הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּתֵּן לוֹ בָּנִים, אַף עַל גַּב שֶׁשָּׂרָה הָיְתָה עֲקָרָה. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי כָּתוּב הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זָרַע - הַהוּא לֹא מִשּׁוּם תְּפִלָּה הָיָה [ההוא לא צריך בנים], אֶלָּא כְּמִי שֶׁמְּסַפֵּר לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ. אֲבָל יִצְחָק הִתְפַּלֵּל עַל אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לֹא עֲקָר, אֶלָּא אִשְׁתּוֹ. שֶׁיִּצְחָק הָיָה יוֹדֵעַ בְּסוֹד הַחָכְמָה שֶׁיַּעֲקֹב עָתִיד לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּתֵרֵיסַר שְׁבָטִים, אֲבָל לֹא יָדַע אִם בְּאִשָּׁה הַזּוֹ אוֹ בְּאַחֶרֶת, וְעַל כֵּן לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ וְלֹא לְנֹכַח רִבְקָה.

אָמַר הַהוּא רַבָּיָא בְּרֵיהּ דְּרִבִּי יְהוּדָה, אִי הָכִי אַמַּאי לָא רָחֲמִים לֵיהּ יִצְחָק לְיַעֲקֹב כָּל כָּךְ כְּמוֹ לְעֵשָׂו, הוֹאִיל וְהָוֶה יָדַע דְּזַמִּין אִיהוּ לְקַיְּימָא מִנֵּיהּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין. אָמַר לֵיהּ שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ, אֶלָּא כָּל זְמַן דְּרָחֲמִים לֵיהּ לְזִינֵיהּ וְאִתְמְשִׁיךְ וְאָזִיל זִמְנָא בָּתַר זִמְנָא.

אָמַר אוֹתוֹ הַיֶּלֶד, בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, אִם כָּךְ, לָמָּה לֹא אָהַב יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב כָּל כָּךְ כְּמוֹ עֵשָׂו הוֹאִיל וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא עָתִיד לְקַיֵּם מִמֶּנּוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים? אָמַר לוֹ, יָפָה אָמַרְתָּ, אֶלָּא כָּל מִין אוֹהֵב אֶת מִינוֹ וְנִמְשָׁךְ וְהוֹלֵךְ מִין אַחַר מִינוֹ.

תָּא חֲזֵי, עֵשָׂו נָפַק סוּמָק כְּמָה דְכְתִיב, (בראשית כה) וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ וְגוֹ', וְאִיהוּ זִינָא דְיִצְחָק דְּאִיהוּ דִינָא קַשְׁיָא דִלְעֵילָּא, וְנָפַק מִנֵּיהּ עֵשָׂו, דִּינָא קַשְׁיָא לְתַתָּא דְּדָמְיָא לְזִינֵיהּ, וְכָל זִינָא אָזִיל לְזִינֵיהּ, וְעַל דָּא רָחֲמִים לֵיהּ לְעֵשָׂו יַתִּיר מִיַּעֲקֹב כְּמָה דְכְתִיב, (בראשית כה) וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צַיִד בְּפִיו. כְּתִיב הָכָא כִּי צַיִד בְּפִיו, וּכְתִיב הָתָם (בראשית י) עַל כֵּן יֵאָמַר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צַיִד לִפְנֵי יְיָ .

בֹּא רְאֵה, עֵשָׂו יָצָא אָדֹם, כַּכָּתוּב וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ וְגוֹ', וְהוּא הַמִּין שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהוּא הַדִּין הַקָּשֶׁה שֶׁלְּמַעְלָה, וְיָצָא מִמֶּנּוּ עֵשָׂו, הַדִּין הַקָּשֶׁה לְמַטָּה, שֶׁדּוֹמֶה לְמִינוֹ, וְכָל מִין הוֹלֵךְ לְמִינוֹ, וְעַל כֵּן אָהַב אֶת עֵשָׂו יוֹתֵר מִיַּעֲקֹב, כַּכָּתוּב וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צַיִד בְּפִיו. כָּתוּב כָּאן כִּי צַיִד בְּפִיו, וְכָתוּב שָׁם (בראשית י) עַל כֵּן יֵאָמַר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צַיִד לִפְנֵי ה'.

דף קלח.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, כְּתִיב, (בראשית כה) וַיִּתְרֹצֲצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת יְיָ, לְאָן אֲתַר אָזְלַת. לְבֵי מִדְרְשָׁא דְּשֵׁם וְעֵבֶר. וַיִּתְרֹצֲצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ, דְּתַמָּן הֲוָה הַהוּא רָשָׁע דְּעֵשָׂו אֲגַח קְרָבָא בֵּיהּ בְּיַעֲקֹב. וַיִּתְרֹצֲצוּ, אִתְבָּרוּ כְּמָה דְאַמְרִינָן, רָצַץ אֶת מוֹחוֹ. אִתְבָּרוּ דָּא עִם דָּא וְאִתְפְּלָגוּ. תָּא חֲזֵי, דָּא סִטְרָא דִּרוֹכֵב נָחָשׁ, וְדָא סִטְרָא דְּרוֹכֵב עַל כַּרְסְיָא שְׁלֵימְתָא קַדִּישָׁא בְּסִטְרָא (דף קלח ע"א) דְּשִׁמְשָׁא, לְשַׁמָּשָׁא בְּסִיהֲרָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּתוּב וַיִּתְרֹצֲצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'. לְאֵיזֶה מָקוֹם הָלְכָה? לְבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל שֵׁם וְעֵבֶר. וַיִּתְרֹצֲצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ - שֶׁשָּׁם הָיָה אוֹתוֹ עֵשָׂו הָרָשָׁע נִלְחָם בְּקֶרֶב עִם יַעֲקֹב. וַיִּתְרֹצֲצוּ - נִשְׁבְּרוּ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, רָצַץ אֶת מֹחוֹ. נִשְׁבְּרוּ זֶה עִם זֶה וְנֶחְלְקוּ. בֹּא רְאֵה, הַצַּד הַזֶּה שֶׁרוֹכֵב נָחָשׁ, וְצַד זֶה שֶׁרוֹכֵב עַל הַכִּסֵּא הַשָּׁלֵם הַקָּדוֹשׁ בְּצַד הַשֶּׁמֶשׁ, לְשַׁמֵּשׁ עִם הַלְּבָנָה.

וְתָא חֲזֵי, בְּגִין דְּאִתְמְשַׁךְ עֵשָׂו אֲבַתְרֵיהּ דְּהַהוּא נָחָשׁ, אָזִיל עִמֵּיהּ יַעֲקֹב בְּעָקִימָא, כְּנָחָשׁ דְּאִיהוּ חַכִּים, וְאִיהוּ אָזִיל בְּעָקִימוּ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית ג) וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוֹם וְגו', חַכִּים. וְעוֹבָדוֹי דְיַעֲקֹב לְגַבֵּיהּ הָווּ לֵיהּ כְּנָחָשׁ, וְהָכִי אִצְטְרִיךְ לֵיהּ, בְּגִין לְאַמְשָׁכָא לֵיהּ לְעֵשָׂו בַּתְרֵיהּ דְּהַהוּא נָחָשׁ, וְיִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ, וְלָא יְהֵא לֵיהּ חוּלָקָא עִמֵּיהּ בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. וְתָנִינָן, בָּא לְהָרְגְךָ, אַקְדֵּים אַנְתְּ וְקַטְלֵיהּ. כְּתִיב, בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו דְּאַשְׁרֵי לֵיהּ לְתַתָּא, בְּהַהוּא עָקֵב, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית כח) וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו, דְּשַׁוֵּי יְדוֹי עַל הַהוּא עָקֵב לְאַכַּפְיָא לֵיהּ.

ובֹא וּרְאֵה, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְשַׁךְ עֵשָׂו אַחֲרֵי אוֹתוֹ נָחָשׁ, הָלַךְ אִתּוֹ יַעֲקֹב בְּעָקְמִימוּת. כְּמוֹ הַנָּחָשׁ שֶׁהוּא חָכָם וְהוּא הוֹלֵךְ בְּעָקְמִימוּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם וְגוֹ', חָכָם. וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁל יַעֲקֹב כְּלַפָּיו הָיוּ לוֹ כְּמוֹ נָחָשׁ, וְכָךְ צָרִיךְ לוֹ כְּדֵי לִמְשֹׁךְ אֶת עֵשָׂו אַחַר אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ, וְיִפָּרֵד מִמֶּנּוּ, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק עִמּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. וְשָׁנִינוּ, בָּא לְהָרְגְךָ - הַקְדֵּם אַתָּה וַהֲרֹג אוֹתוֹ. כָּתוּב (הושע יב) בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו, שֶׁהִשְׁרָה אוֹתוֹ לְמַטָּה בְּאוֹתוֹ הֶעָקֵב, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו, שֶׁשָּׂם אֶת יָדוֹ עַל אוֹתוֹ עָקֵב לְהַכְנִיעוֹ.

דָּבָר אַחֵר וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת, דְּלָא יָכִיל לְמֵיפַּק מִנֵּיהּ מִכֹּל וָכֹל, אֶלָּא וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו דָּא סִיהֲרָא, דְּאִתְכַּסְיָא נְהוֹרָא בְּגִין עֵקֶב דְּעֵשָׂו, וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמֵיהַךְ עִמֵּיהּ בְּחָכְמְתָא, בְּגִין לְדַחֲיָיא לֵיהּ לְתַתָּא וְיִתְדַּבַּק בְּאַתְרֵיהּ. (בראשית כה) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרֵי לֵיהּ יַעֲקֹב וַדַּאי. תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (בראשית כז) הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, נִקְרָא שְׁמוֹ לָא כְּתִיב, אֶלָּא קָרָא שְׁמוֹ. וַיַּעְקְבֵנִי, וַדַּאי חָמָא לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּהָא הַהוּא חִוְיָא קַדְמָאָה אִיהוּ חַכִּים לְאַבָאְשָׁא, כֵּיוָן דְּאָתָא יַעֲקֹב, אָמַר הָא וַדַּאי חַכִּים לְקָבְלֵיהּ, וּבְגִין כָּךְ קָרָא לֵיהּ יַעֲקֹב.

דָּבָר אַחֵר וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת - שֶׁלֹּא יָכוֹל לָצֵאת מִמֶּנּוּ מִכֹּל וְכֹל, אֶלָּא וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו - זוֹ הַלְּבָנָה שֶׁהִתְכַּסָּה אוֹרָהּ מִשּׁוּם הֶעָקֵב שֶׁל עֵשָׂו, וְעַל כֵּן הִצְטָרַךְ לוֹ לְלֶכֶת עִמּוֹ בְּחָכְמָה כְּדֵי לִדְחוֹתוֹ לְמַטָּה וְיִדְבַּק בִּמְקוֹמוֹ. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ יַעֲקֹב וַדַּאי. בֹּא רְאֵה, כָּתוּב הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. לֹא כָתוּב נִקְרָא שְׁמוֹ, אֶלָּא קָרָא שְׁמוֹ. וַיַּעְקְבֵנִי, וַדַּאי רָאָה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי הוּא חָכָם לְהָרַע. כֵּיוָן שֶׁבָּא יַעֲקֹב, אָמַר, הֲרֵי וַדַּאי חָכָם כְּנֶגְדּוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

הָא (ק"ב ע"א) אוֹקִימְנָא בְּכָל אֲתַר, וַיִּקְרָא סְתָם הַאי הוּא דַּרְגָּא בַּתְרָאָה, כְּמָה דִכְתִיב, (ויקרא א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְגו'. וְהָכָא וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, בְּכָל אֲתַר שְׁמֵיהּ לָא אִקְרֵי (ד"א ל"ג אלא) עַל יְדָא דְּבַר נָשׁ. בְּאֲתַר אָחֳרָא מַה כְּתִיב, (בראשית לג) וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב אֵל. אָמַר לֵיהּ, אֲנָא אֱלָהָא בְּעִלָּאֵי וְאַנְתְּ אֱלָהָא בְּתַתָּאֵי.

הֲרֵי הַקְּמָנוּ בְּכָל מָקוֹם, וַיִּקְרָא סְתָם זוֹ הִיא הַדַּרְגָּה הָאַחֲרוֹנָה, כַּכָּתוּב וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְגוֹ'. וְכָאן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, בְּכָל מָקוֹם שְׁמוֹ לֹא נִקְרָא [אלא] עַל יְדֵי בֶּן אָדָם. בְּמָקוֹם אַחֵר מַה כָּתוּב? (בראשית לג)

וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב אֵל. אָמַר לוֹ, אֲנִי אֱלוֹהַּ בָּעֶלְיוֹנִים, וְאַתָּה אֱלוֹהַּ בַּתַּחְתּוֹנִים.

דף קלח:

וְתָא חֲזֵי, יַעֲקֹב הֲוָה יָדַע דְּעֵשָׂו הֲוָה לֵיהּ לְאִתְדַּבְּקָא בְּהַהוּא חִוְיָא עָקִימָא, וְעַל דָּא בְּכָל עוֹבָדוֹי אִתְמַשַּׁךְ עֲלֵיהּ כְּחִוְיָא עָקִימָא אָחֳרָא, (דף קלח ע"ב) בְּחָכְמְתָא בְּעָקִימוּ, וְהָכִי אִצְטְרִיךְ. וְאַתְיָיא דָא, כִּי הָא דְּאָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, מַאי דִּכְתִיב, (בראשית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִים הַגְּדוֹלִים, דָּא יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. (בראשית א) וְאֶת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרוֹמֶשֶׂת, אִלֵּין שְׁאָר דַּרְגִּין דְּבֵינֵיהוּ, וַדַּאי אִתְעֲבִיד יַעֲקֹב חַכִּים לְקֳבָלֵיהּ דְּהַהוּא חִוְיָא אָחֳרָא וְהָכִי אִצְטְרִיךְ.

וּבוֹא וּרְאֵה, יַעֲקֹב הֲיָה יוֹדֵעַ שֶׁעֵשָׂו הָיָה לוֹ לְהִדָּבֵק בְּאוֹתוֹ נָחָשׁ עֲקַלְתּוֹן, וְעַל כֵּן בְּכָל מַעֲשָׂיו נִמְשַׁךְ עָלָיו כְּנָחָשׁ עֲקַלְתּוֹן אַחֵר, בְּחָכְמָה, בְּעִקְמוּמִיּוּת, וְכָךְ צָרִיךְ. וְזֶה בָּא כְּמוֹ זֶה מַה שֶּׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַה שֶּׁכָּתוּב (בראשית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים - זֶה יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת - אֵלּוּ שְׁאָר הַדְּרָגוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם. וַדַּאי שֶׁיַּעֲקֹב נַעֲשָׂה חָכָם כְּנֶגֶד אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הָאַחֵר, וְכָךְ צָרִיךְ.

וּבְגִין כָּךְ בְּכָל יַרְחָא וְיַרְחָא חַד שָׂעִיר, בְּגִין לְאַמְשָׁכָא לֵיהּ לְאַתְרֵיהּ וְיִתְפְּרַשׁ מִן סִיהֲרָא. וְכֵן בְּיוֹמֵי דְכִפּוּרֵי לְאַקְרָבָא הַהוּא שָׂעִיר, וְדָא בְּחָכְמָה לְשַׁלְטָאָה עֲלֵיהּ וְלָא יָכִיל לְאַבְאָשָׁא, דִּכְתִיב, (ויקרא טז) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה, וְאוּקְמוּהָ דְּדָא עֵשָׂו דְּאִיהוּ שָׂעִיר, וְכֹלָּא בְּחָכְמָה וּבְרַמָּאוּת לְגַבֵּיהּ. מַאי טַעְמָא, מְשׁוּם דִּכְתִיב, (תהלים יח) וְעִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל, בְּגִין דְּאִיהוּ חִוְיָא בִּישָׁא, עָקִים רוּחָא, חַכִּים לְאַבְאָשָׁא, אַסְטֵי לְעֵילָּא וְאַסְטֵי לְתַתָּא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ שָׂעִיר אֶחָד, כְּדֵי לְהַמְשִׁיכוֹ לְמְקוֹמוֹ וְיִפָּרֵד מִן הַלְּבָנָה, וְכֵן בִּימֵי הַכִּפּוּרִים לְהַקְרִיב אוֹתוֹ הַשָּׂעִיר, וְזֶה בְּחָכְמָה לִשְׁלֹט עָלָיו וְלֹא יוּכַל לְהָרַע, שֶׁכָּתוּב (ויקרא טז) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה, וּבַאֲרוּהוּ שֶׁזֶּה עֵשָׂו, שֶׁהוּא שָׂעִיר, וְהַכֹּל בְּחָכְמָה וּבְרַמָּאוּת כְּלַפָּיו. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (תהלים יח) וְעִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נָחָשׁ רַע, עָקֹם רוּחַ, חָכָם לְהָרַע, מַסְטִין לְמַעְלָה וּמַסְטִין לְמַטָּה.

דף קלט.

וּבְגִין כָּךְ, יִשְׂרָאֵל מְקַדְּמִין וְחַכְמִין לֵיהּ בְּחָכְמָה, בְּעָקִימוּ, בְּגִין דְּלָא יָכִיל לְאַבְאָשָׁא וּלְשַׁלְטָאָה. וְעַל דָּא יַעֲקֹב דְּאִיהוּ בְּרָזָא דְמֵהֵימְנוּתָא, כָּל עוֹבָדוֹי לְגַבֵּי דְעֵשָׂו בְּגִין דְּלָא יָכִיל לְאַבְאָשָׁא דּוּכְתָּא לֵיהּ לְהַהוּא חִוְיָא, לְסָאֲבָא מַקְדְּשָׁא. וְלָא יַקְרִיב לְגַבֵּיהּ, וְלָא יִשְׁלוֹט בְּעַלְמָא. וְעַל דָּא לָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַבְרָהָם לְאִתְנַהֲגָא בְּעוּקְמָא, וְלָא לְיִצְחָק, בְּגִין דְּעֵשָׂו דְּאִיהוּ סִטְרָא דְּהַהוּא חִוְיָא, עַד לָא אֲתָא לְעַלְמָא. אֲבָל יַעֲקֹב, דְּאִיהוּ מָארֵיהּ (כ"א ע"ב) דְּבֵיתָא, אִיבָּעֵי לֵיהּ לְקַיְּמָא לְקֳבָלֵיהּ דְּהַהוּא חִוְיָא, דְּלָא יְהֵיב לֵיהּ שָׁלְטָנוּתָא כְּלָל לְסָאֲבָא בֵּי מַקְדְּשָׁא דְיַעֲקֹב. וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ לְיַעֲקֹב יַתִּיר מִכָּל בְּנֵי עַלְמָא. וּבְגִין כָּךְ יִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין אִתְבְּרִירוּ

חוּלַק עַדְבֵיהּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דִכְתִיב, (דברים לב) כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. (בראשית כה) וַיִגְדְלוּ הַנְעָרִים. סְטָרָא דְאַבְרָהָם גָרִים לוֹן לְאִתְגַדְלָא וְזַכוּתֵיהּ סַיְיעַ לוֹן, הוּא הֲוָה מְחַנֵּךְ לוֹן בְמִצְוֹת, דִכְתִיב, (בראשית יח) כִּי יְדַעְתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְגוֹ', לְאַסְגָאָה יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. (בראשית כה) וַיִגְדְלוּ הַנְעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל חַד וְחַד אִתְפְּרַשׁ לְאָרְחֵיהּ, (דף קלטע"א) דָא לְסִטְרָא דְמְהֵימְנוּתָא וְדָא לְסִטְרָא דְעֲבוֹדָה זָרָה.

וּמִשּׁוּם כָּךְ יִשְׂרָאֵל מַקְדִימִים וּמִתְחַכְּמִים לוֹ בְּחָכְמָה, בְּעַקְמִימוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לְהָרַע וְלִשְׁלֹט. וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּסוֹד הָאֱמוּנָה, כָּל מַעֲשָׂיו כְּלַפֵּי עֵשָׂו מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נָתַן מָקוֹם לַנָּחָשׁ הַהוּא לְטַמֵּא אֶת הַמַּקְדֵּשׁ, וְלֹא יִקְרַב אֵלָיו וְלֹא יִשְׁלֹט בָּעוֹלָם. וְעַל כֵּן לֹא הִצְטָרֵךְ לְאַבְרָהָם לְהִתְנַהֵג בְּעַקְמִימוּת, וְלֹא לְיִצְחָק, מִשּׁוּם שֶׁעֵשָׂו, שֶׁהוּא הַצַד שֶׁל הַנָּחָשׁ הַהוּא, טֶרֶם בָּא לָעוֹלָם. אֲבָל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בַּעַל הַבַּיִת, צָרִיךְ לוֹ לַעֲמֹד כְּנֶגֶד אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ שֶׁלֹּא תִהְיֶה לוֹ כְּלָל שְׁלִיטָה לְטַמֵּא אֶת בֵּית הַמַּקְדֵּשׁ שֶׁל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְיַעֲקֹב יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים נִבְחָרוּ לְחֵלֶק גּוֹרָלוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. וַיִגְדְלוּ הַנְעָרִים, הַצַד שֶׁל אַבְרָהָם גָּרַם לָהֶם לְהִתְגַדֵּל וּזְכוּתוֹ סִיְּעָה לָהֶם, הוּא הָיָה מְחַנֵּךְ אוֹתָם בְּמִצְוֹת, שֶׁכָּתוּב כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְגוֹ', לְרִבּוּת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. וַיִגְדְלוּ הַנְעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִפְרַד לְדַרְכּוֹ, זֶה לְצַד הָאֱמוּנָה - וְזֶה לְצַד שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה.

וְכֵן הֲוָה בְּמֵעוֹי דְרִבְקָה, דְתַמָן כָּל חַד אָזִיל לְסִטְרֵיהּ. דְכַד אִיהִי אִשְׁתַּדְלַת בְּעוֹבָדִין דְכָשְׁרָן אוֹ עָבְרַת סְמִיךְ לְאַתַר טָב לְמֶעְבַּד פִּקּוּדֵי דְאוֹרַיְיתָא, הֲוָה יַעֲקֹב חֲדֵי וְדָחִיק לְנָפְקָא, וְכַד הֲוָות אָזְלָא סְמִיךְ לְאַתַר עֲבוֹדָה זָרָה, הַהוּא רָשָׁע בָּטֵשׁ לְנָפְקָא, וְאוּקְמוּהָ. וּבְגִין כָּךְ, כַּד אִתְבְּרִיאוּ וּנְפָקוּ לְעַלְמָא, כָּל חַד אִתְפְּרַשׁ וְאָזִיל וְאִתְמְשַׁךְ בְּדוּכְתֵיהּ דְאִתְחֲזֵי לֵיהּ, וְעַל דָּא, (בראשית כה) וַיִגְדְלוּ הַנְעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד וְגוֹ'. (בראשית כה) וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צַיִד בְּפִיו, הָא אוּקְמוּהָ, (כמה) דִכְתִיב, אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה. וּכְתִיב הָתָם, (בראשית י) הוּא הָיָה גִבֹּר צַיִד (ד"א ל"ג מאי) אִישׁ שָׂדֶה, לְקַפְחָא לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא וּלְקָטְלָא לוֹן, וְאִיהוּ אָמַר דְעֲבִיד צְלוֹתָא וְצַיִיד לֵיהּ בְּפוּמֵיהּ. אִישׁ שָׂדֶה, בְּגִין דְחוּלַק עַדְבֵיהּ לַאו אִיהִי בְּיִשּׁוּבָא, אֶלָּא בָּאַתַר חָרוּב. בְּמַדְבְּרָא, בְּחַקְלָא, וְעַל דָּא אִישׁ שָׂדֶה.

וְכֵן הָיָה בַּמֵּעַיִם שֶׁל רִבְקָה, שֶׁשָּׁם כָּל אֶחָד הָלַךְ לְצִדּוֹ. שֶׁכַּאֲשֶׁר הִיא הִשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים, אוֹ שֶׁעָבְרָה סָמוּךְ לְמָקוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹות הַתּוֹרָה, הָיָה יַעֲקֹב שָׂמֵחַ וְדוֹחֵק לָצֵאת. וּכְשֶׁהָיְתָה הוֹלֶכֶת סָמוּךְ לְמָקוֹם שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹתוֹ הָרָשָׁע הִכָּה לָצֵאת, וּבֵאֲרוּהוּ. וּמִשּׁוּם כָּךְ, כְּשֶׁנִּבְרְאוּ וְיָצְאוּ לָעוֹלָם, כָּל אֶחָד נִפְרַד וְהָלַךְ וְנִמְשַׁךְ לִמְקוֹמוֹ שֶׁרָאוּי לוֹ. וְעַל כֵּן וַיִגְדְלוּ הַנְעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד וְגוֹ'. וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צַיִד בְּפִיו. [הֲרֵי פֵּרְשׁוּהוּ, [כמו] שֶׁכָּתוּב אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה. וְכָתוּב שָׁם (בראשית י) הוּא הָיָה גִבֹּר צַיִד. [מהו] אִישׁ שָׂדֶה, לְקַפֵּחַ אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְלַהֲרֹג אוֹתָם. וְהוּא אָמַר שֶׁעָשָׂה תְּפִלָּה,

וְצַד אוֹתוֹ בְּפִיו. אִישׁ שָׂדֶה, מִשּׁוּם שֶׁחֵלֶק גּוֹרָלוֹ אֵינוֹ בִּישׁוּב, אֶלָּא בְּמָקוֹם חָרֵב, בַּמִּדְבָּר, בַּשָּׂדֶה, וְעַל זֶה אִישׁ שָׂדֶה.

וְאִי תֵּימָא, הֵיךְ לָא יָדַע יִצְחָק כָּל עוֹבָדוֹי בִּישִׁין דְּעֵשָׂו, וְהָא שְׁכִינְתָּא חָוַת עִמֵּיהּ, דְּאִי לָא שַׁרְיָא עִמֵּיהּ שְׁכִינְתָּא, הֵיךְ יָכִיל לְבָרְכָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב בְּשַׁעְתָּא דְּבָרְכֵיהּ. אֶלָּא וַדַּאי שְׁכִינְתָּא חָוַת דָּיְירָא עִמֵּיהּ בְּבֵיתָא וְדָיְירָא עִמֵּיהּ תָּדִיר, אֲבָל לָא אוֹדְעָא לֵיהּ, בְּגִין דְּיִתְבָּרֵךְ יַעֲקֹב בְּלָא דַּעְתֵּיהּ אֶלָּא בְּדַעְתֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְהָכִי אִצְטְרִיךְ, דִּבְהַהִיא שַׁעְתָּא דְּעָאל יַעֲקֹב קַמֵּי אֲבוּהִי עָאלַת עִמֵּיהּ שְׁכִינְתָּא. וּכְדֵין חָמָא בְּדַעְתּוֹי יִצְחָק דְּאִתְחֲזֵי לְבָרְכָא, וְיִתְבָּרִיךְ מִדַּעְתָּא דְּשָׁכִינְתָּא.

וְאִם תֹּאמַר, אֵיךְ יִצְחָק לֹא יָדַע אֶת כָּל מַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁל עֵשָׂו, וַהֲרֵי הַשְּׁכִינָה הָיְתָה עִמּוֹ? שֶׁאִם לֹא שָׁרְתָה עִמּוֹ שְׁכִינָה, אֵיךְ יָכֹל לְבָרֵךְ אֶת יַעֲקֹב בְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ אוֹתוֹ? אֶלָּא וַדַּאי שֶׁשְּׁכִינָה הָיְתָה דָּרָה עִמּוֹ בַּבַּיִת וְדָרָה עִמּוֹ תָּמִיד, אֲבָל לוֹ הוֹדִיעָה לוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ יַעֲקֹב בְּלִי דַּעְתּוֹ, אֶלָּא בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְכָךְ צָרִיךְ, שֶׁבַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁנִּכְנַס יַעֲקֹב לִפְנֵי אָבִיו, נִכְנְסָה עִמּוֹ שְׁכִינָה, וְאָז רָאָה יִצְחָק בְּדַעְתּוֹ שֶׁרָאוּי לְבָרְכָה וְיִתְבָּרֵךְ מִדַּעַת הַשְּׁכִינָה.

דף קלט:

תָּא חֲזֵי, (ס"א זמנא חדא, הוה יתיב רבי שמעון ושאר חברייא, עאל קמיה רבי אלעזר בריה. אמהו ליה לרבי שמעון, מלתא רבתא בעינן למבעי קמך בעניינא דיעקב ועשו. איך לא בעא יעקב למיהב לעשו תבשיל דטלופחין עד דזבין ליה בכירותא דיליה, ועוד דאמר עשו ליצחק אבוהי, ויעקבני זה פעמים. אמר לון, בהדין שעתא, אתון חייבים לקבלא מלקות. דהאמנתון לפתגמי דעשו ושקרתון לפתגמי דיעקב, דהא קרא אסהיד עליה, (בראשית כה) ויעקב איש תם. ותו כתיב, (מיכה ז) תתן אמת ליעקב. אלא, כך הוא ענייניה דיעקב עם עשו, בגין דעשו הוה סני לבכירותא בקדמיתא, והוה בעי מניה דיעקב דלסבה ליה אפילו בלא כסף. הדא הוא דכתיב, (בראשית כה) ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה). (בראשית כה) וַיָּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, וַיָּזֶד יַעֲקֹב, הָא אוּקְמוּהָ דְּהָא בְּגִין אֲבֵלוּתָא דְּאַבְרָהָם הֲוָה, אֲבָל וַיָּזֶד יִצְחָק נָזִיד מִבָּעֵי לֵיהּ, אֶלָּא וַיָּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד, דְּאִיהוּ הֲוָה יָדַע עִקָּרָא (דף קלטע"ב) דִּילֵיהּ, בְּהַהוּא סִטְרָא דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, וּבְגִין כָּךְ עֲבַד תַּבְשִׁילִין סוּמְקִין. עֲדָשִׁים, תַּבְשִׁיל סוּמְקָא, דְּתַבְשִׁילָא דָּא מִתְבַּר חֵילָא וְתוּקְפָּא דְּדָמָא סוּמְקָא בָּגִין לְתַבָּרָא תּוּקְפֵּיהּ וְחֵילֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ, עֲבַד לֵיהּ בְּחָכְמְתָא, כְּהַהוּא גַּוְונָא סוּמְקָא.

בֹּא רְאֵה, [פעם אחת היה יושב רבי שמעון ושאר החברים, נכנס לפניו רבי אלעזר בנו, אמרו לרבי שמעון, דבר גדול רצינו לבקש לפניך בענינם של יעקב ועשו, איך לא רצה יעקב לתת לעשו תבשיל עדשים עד שמכר לו את בכורתו? ועוד, שאמר עשו ליצחק אביו, ויעקבני זה פעמים, אמר להם, בשעה הזאת אתם חייבים לקבל מלקות, שהאמנתם לדברי עשו ושקרתם לדברי י קב, שהרי הכתוב מעיד

עליו ויעקב איש תם, ועוד כתוב תתן אמת ליעקב, אלא כך הוא ענינו של יעקב עם עשו, משום שעשו היה שונא את הבכורה בראשונה, והיה רוצה מיעקב שיקח אותה ממנו אפלו בלי כסף, זהו שכתוב ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה]. וַיָּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיָּזֶד יַעֲקֹב - הִנֵּה פְּרִשׁוּהָ שֶׁהָרֵי בִּשְׁבִיל הָאֶבֶל שֶׁל אַבְרָהָם זֶה הָיָה, אֶבֶל וַיָּזֶד יִצְחָק נָזִיד הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא וַיָּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד, שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ אֶת הַשֹּׂרֶשׁ שֶׁלּוֹ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ, מִשּׁוּם כָּךְ עָשָׂה תַּבְשִׁילִים אֲדֻמִּים, עֲדָשִׁים תַּבְשִׁיל אָדֹם, שֶׁהַתַּבְשִׁיל הַזֶּה מְשַׁבֵּר אֶת הַכֹּחַ וְהַחוֹזֶק שֶׁל הַדָּם הָאָדֹם כְּדֵי לִשְׁבֹּר אֶת חָזְקוֹ וְכֹחוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ עָשָׂה לוֹ בְּחָכְמָה כְּמוֹ אוֹתוֹ הַצָּבַע הָאָדֹם.

וְעַל הַהוּא תַּבְשִׁילָא אִזְדַּבַּן לֵיהּ לְעַבְדָּא וְזַבִּין בְּכִירוּתֵיהּ לְיַעֲקֹב. וּבְהַהִיא שַׁעְתָּא יָדַע יַעֲקֹב דְּבָגִין שְׁעִיר חַד דְּיִקְרְבוּן יִשְׂרָאֵל לְגַבֵּי דַּרְגָּא דִּילֵיהּ, יִתְהַפַּךְ לְעַבְדָּא לְבָנוֹי וְלָא יְקַטְרֵג לוֹן. וּבְכֹלָּא אָזַל יַעֲקֹב לְגַבֵּיהּ דְּעֵשָׂו בְּחָכְמָה, בְּגִין הַהוּא דַּרְגָּא חַכִּים דְּעֵשָׂו, וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה וְאִתְכַּפְיָא וְלָא אִסְתָּאַב (ביה) בֵּיתֵיהּ וְאִיהוּ יָגִין עֲלֵיהּ. (חסר, ומצאנו בספרא אחרינא וז"ל ויאמר עשו אל יעקב (בראשית כח) הלעיטני נא מן האדם האדם הזה. אמאי כתיב תרי זמני האדום, אלא, בגין דכל מה דאית ביה אדום, כמה דאת אמר (בראשית כה) ויצא הראשון אדמוני. ותבשילו אדום דכתיב מן האדום האדום הזה, וארעא דיליה אדומה דכתיב (בראשית לב) ארצה שעיר שדה אדום, וגוברין דיליה אדומין דכתיב, (בראשית לו) הוא עשו אבי אדום. ומאן דזמין לאתפרעא מניה אדום דכתיב (שיר השירים ה) דודי צח ואדום, ולבושיה אדום דכתיב, (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושך, וכתיב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום).

וְעַל הַתַּבְשִׁיל הַהוּא נִמְכַּר לוֹ לְעֶבֶד וּמָכַר בְּכוֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב, וּבַשָּׁעָה הַהִיא יָדַע יַעֲקֹב, שֶׁבִּשְׁבִיל שְׂעִיר אֶחָד שֶׁיִּקָּרִיבוּ יִשְׂרָאֵל לַדַּרְגָּה שֶׁלּוֹ, יִתְהַפֵּךְ לְעֶבֶד לְבָנָיו וְלֹא יְקַטְרֵג לָהֶם. וּבַכֹּל הָלַךְ יַעֲקֹב עִם עֵשָׂו בְּחָכְמָה, מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁל עֵשָׂו הֶחָכָם, וְלֹא יָכֹל לִשְׁלֹט, וְנִכְנַע וְלֹא נִטְמָא [בו] בֵּיתוֹ, וְהוּא יָגֵן עָלָיו. [ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה, למה כתוב פעמים האדם? אלא משום שכל מה שיש בו אדם, כמו שנאמר ויצא הראשון אדמוני, ותבשילו אדם, שכתוב מן האדם האדם הזה, וארצו אדמה, שכתוב ארצה שעיר שדה אדום, ואנשיו אדמים, שכתוב הוא עשו אבי אדום, ומי שעתיד להפרע ממנו אדם, שכתוב דודי צח ואדום, ולבושו אדם, שכתוב מדוע אדם ללבושך, וכתוב מי זה בא מאדום.]

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְכֵן בְּלָבָן אִתְחֲזֵי הָכִי, בְּגִין דְּהָא אִיהוּ חֶרְשָׁא הֲוָה, כְּמָה דִכְתִיב (בראשית ל) נִחַשְׁתִּי וַיְבָרַכֵנִי יְיָ בִּגְלָלֶךָ, וְאַף עַל גַּב דְּיַעֲקֹב אִקְרֵי גְּבַר שְׁלִים, בְּגִין כְּךָ הֲוָה שְׁלִים עִם מַאן דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמֵיהַךְ עִמֵּיהּ בְּרַחֲמֵי הֲוָה אָזִיל, וְעִם מַאן דְּאִצְטְרִיךְ לְמֵיהַךְ עִמֵּיהּ בְּדִינָא קַשְׁיָא וּבַעֲקִימוּ הֲוָה אָזִיל, בְּגִין דִּתְרֵי (קמ"ו ע"א) חוּלְקֵי הֲווּ בֵּיהּ, וְעָלֵיהּ כְּתִיב, (תהלים יח) עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד וְעִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל. עִם חָסִיד בְּסִטְרָא דְּחֶסֶ"ד, וְעִם עִקֵּשׁ בְּסִטְרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא, כֹּלָּא כְּדָקָא יָאוּת. (בראשית כו) וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יא) יְיָ צַדִּיק יִבְחָן וְרָשָׁע וְאוֹהֵב (ר"ת נחש) חָמָס שָׂנְאָה

נַפְשׁוֹ. כַּמָּה עוֹבָדוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתְתַּקְנָן, וְכָל מַה דְּאִיהוּ עָבִיד כֻּלָּא עַל דִּינָא וּקְשׁוֹט, כְּמָה דִכְתִיב, (דברים לכ) הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְכֵן בִּלְבָן נִרְאֶה כָּךְ, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי הוּא הָיָה מְכַשֵּׁף, כַּכָּתוּב (בראשית כ) נַחַשְׁתִּי וַיְבָרֲכֵנִי ה' בְּגָלָלֶךָ. וְאַף עַל גַּב שֶׁיַּעֲקֹב נִקְרָא אִישׁ שָׁלֵם, מִשּׁוּם כָּךְ הָיָה שָׁלֵם, עִם מִי שֶׁהִצְטָרֵךְ לוֹ לְלֶכֶת עִמּוֹ בְּרַחֲמִים הָיָה הוֹלֵךְ, וְעִם מִי שֶׁהִצְטָרֵךְ לוֹ לְלֶכֶת עִמּוֹ בְּדִין קָשֶׁה וּבְעַקְמִימוּת הָיָה הוֹלֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁנֵי חֲלָקִים הָיוּ בּוֹ, וְעָלָיו כָּתוּב (תהלים יח) עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד וְעִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל. עִם חָסִיד בְּצַד הַחֶסֶ"ד, וְעִם הָעִקֵּשׁ בַּצַּד שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה, הַכֹּל כָּרָאוּי. וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שם יא) ה' צַדִּיק יִבְחָן וְרָשָׁע וְאֹהֵב [ר"ת נחש] חָמָס שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ. כַּמָּה מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְקַנִּים, וְכָל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה - הַכֹּל עַל הַדִּין וְהָאֱמֶת, כַּכָּתוּב (דברים לב) הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא.

דף קמ.

תָּא חֲזֵי, לָא דָן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם קַדְמָאָה עַד דְּפָקִיד לֵיהּ לְתוֹעַלְתֵּיהּ, דְּלָא יִסְטֵי לְבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ לְאַרָח אָחֳרָא בְּגִין דְּלָא יִסְתַּאַב. וְאִיהוּ לָא אִסְתַּמַּר, וְעָבַר עַל פִּקּוּדֵי דְמָארֵיהּ וּלְבָתַר כֵּן דָּן לֵיהּ דִּינָא. (דף קמ ע"א)

בֹּא רְאֵה, לֹא דָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן עַד שֶׁצִּוָּה אוֹתוֹ לְתוֹעַלְתּוֹ שֶׁלֹּא יִסְטֶה לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ לָדָרֶךְ אַחֶרֶת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּמֵּא, וְהוּא לֹא נִשְׁמַר, וְעָבַר עַל מִצְוֹות אֲדוֹנוֹ, וְאַחַר כֵּן דָּן אוֹתוֹ בְּדִין.

וְעִם כָּל זֶה, לָא דָן לֵיהּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ, וְאוֹרִיךְ עִמֵּיהּ רוּגְזֵיהּ וְאִתְקְיֵים יוֹמָא חַד דְּאִיהוּ אֶלֶף שְׁנִין, בַּר אִינּוּן שִׁבְעִים שָׁנִים דְּמָסַר לֵיהּ לְדָוִד מַלְכָּא דְּלָא הֲוָה לֵיהּ מַגְּרַמֵּיהּ כְּלוּם.

וְעִם כָּל זֶה לֹא דָן אוֹתוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וְהֶאֱרִיךְ עִמּוֹ אֶת רֻגְזּוֹ וְהִתְקַיֵּם יוֹם אֶחָד שֶׁהוּא אֶלֶף שָׁנִים, פְּרָט לְאוֹתָם שִׁבְעִים שָׁנִים שֶׁמָּסַר לְדָוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מַעֲצְמוֹ כְּלוּם.

כְּגַוְונָא דָּא, לָא דָן לֵיהּ לְבַר נָשׁ כְּעוֹבָדוֹי בִּישִׁין דְּאִיהוּ עָבִיד תָּדִיר, דְּאִי הָכִי לָא יָכִיל עָלְמָא לְאִתְקַיְימָא, אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָרִיךְ רוּגְזֵיהּ עִם צַדִּיקַיָּא, וְעִם רַשִּׁיעַיָּא יַתִּיר מִצַּדִּיקַיָּא. עִם רַשִּׁיעַיָּא בְּגִין דִּיתוּבוּן בִּתְיוּבְתָּא שְׁלֵימְתָא, דְּיִתְקַיְימוּן בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. כְּמָה דִכְתִיב, (יחזקאל לג) חַי אֲנִי נְאֻם יְיָ וְגוֹ' אִם אֶחְפֹּץ וְגוֹ' כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה. וְחָיָה בְּעָלְמָא דֵּין, וְחָיָה בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְעַל דָּא אוֹרִיךְ רוּגְזֵיהּ לוֹן תָּדִיר. אוֹ בְּגִין דְּיִפּוֹק מִנַּיְהוֹן גִּזְעָא טָבָא בְּעָלְמָא כְּמָה דְּאַפִּיק אַבְרָהָם מִתֶּרַח דְּאִיהוּ גִּזְעָא טָבָא, וְשָׁרָשָׁא וְחוּלָקָא טָבָא לְעָלְמָא.

כְּמוֹ כֵן אֵינוֹ דָן אֶת הָאָדָם כְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תָּמִיד, שֶׁאִם כָּךְ לֹא יָכוֹל הָעוֹלָם לְהִתְקַיֵּם, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַאֲרִיךְ רֻגְזוֹ עִם צַדִּיקִים, וְעִם רְשָׁעִים יוֹתֵר מֵהַצַּדִּיקִים. עִם הָרְשָׁעִים כְּדֵי שֶׁיָּשׁוּבוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁיִּתְקַיְמוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, כַּכָּתוּב (יחזקאל לג) חַי אֲנִי נְאֻם ה' וְגוֹ' אִם אֶחְפֹּץ

וְגוֹ' כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה. וְחָיָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְחָיָה בָּעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן מַאֲרִיךְ לָהֶם אֶת רַגְזוֹ תָּמִיד. אוֹ כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא מֵהֶם גֶּזַע טוֹב בָּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיא אֶת אַבְרָהָם מִתֶּרַח, שֶׁהוּא גֶּזַע טוֹב וְשׁוֹרֶשׁ וְחֵלֶק טוֹב לְעוֹלָם.

אֲבָל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם צַדִּיקַיָּא תְּדִיר, בְּכָל עוֹבָדִין דְּאִינּוּן עָבְדִין. בְּגִין דְּיִדַּע דְּלָא יִסְטוּן לְיָמִינָא וּשְׂמָאלָא, וּבְגִין כָּךְ אַבְחִין לוֹן. לָאו בְּגִינַיְיהוּ, דְּהָא אִיהוּ יָדַע יְצָרָא וְתוּקְפָּא דְמֵהֵימְנוּתָא דִלְהוֹן, אֶלָּא בְּגִין לַאֲרָמָא רִישַׁיהוֹן בְּגִינַיְיהוּ.

אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים תָּמִיד בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁהֵם עוֹשִׂים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יִסְטוּ יָמִינָה וּשְׂמֹאלָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ בּוֹחֵן אוֹתָם, לֹא בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא יוֹדֵעַ אֶת הַיֵּצֶר וְכֹחַ הָאֱמוּנָה שֶׁלָּהֶם, אֶלָּא כְּדֵי לְהַרְאִים רַאשָׁם בִּשְׁבִילָם.

דף קמ:

כְּגַוְונָא דָא, עֲבַד לֵיהּ לְאַבְרָהָם, דִּכְתִיב, (בראשית כב) וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. מַאי נִסָּה, הֲרָמַת נֵס. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (ישעיה סב) הָרִימוּ נֵס, (ירמיה ד) שְׂאוּ נֵס, אָרִים דִּגְלָא דִּילֵיהּ בְּכָל עַלְמָא, וְאַף עַל גַּב דְּהָא אִתְּמַר, בְּגִין דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָרִים דִּגְלָא דְאַבְרָהָם בְּעֵינֵיהוֹן דְּכֹלָּא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב נִסָּה אֶת אַבְרָהָם, אוּף הָכִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין לַאֲרָמָא דִגְלָא דְצַדִּיקַיָּא אִיהוּ בָּחִין לוֹן, לַאֲרָמָא רִישַׁיְיהוּ בְּכָל עַלְמָא. (תהלים יא) צַדִּיק יְבָחָן, מַאי טַעְמָא, אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּד אִתְרָעֵי בֵּהּ בְּצַדִּיקַיָּא, מַה כְּתִיב, (ישעיה נג) וַיְיָ חָפֵץ דַּכְּאוֹ הֶחֱלִי. וְאוֹקְמוּהָ. אֲבָל בְּגִין דְּרָעוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָא אִתְרָעֵי אֶלָּא בְּנִשְׁמָתָא, אֲבָל בְּגוּפָא לָא, דְּהָא נִשְׁמָתָא אִיהִי דַּמְיָא לְנִשְׁמָתָא דִלְעֵילָּא, וְגוּפָא לָאו אִיהוּ חָזֵי לְאִתְאַחֲדָא לְעֵילָּא, וְאַף עַל גַּב דְּדִיוּקְנָא דְגוּפָא בְּרָזָא עִלָּאָה (דף קמ ע"ב) אִיהוּ.

כְּמוֹ זֶה עָשָׂה לוֹ לְאַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית כב) וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. מַה זֶּה נִסָּה? הֲרָמַת נֵס, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סב) הָרִימוּ נֵס, שְׂאוּ נֵס, הֵרִים דִּגְלוֹ בְּכָל הָעוֹלָם. וְאַף עַל גַּב שֶׁזֶּה נִתְבָּאֵר, בִּשְׁבִיל זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵרִים אֶת דִּגְלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם בְּעֵינֵי כֻלָּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. אַף כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵרִים אֶת דִּגְלָן שֶׁל הַצַּדִּיקִים, הוּא בוֹחֵן אוֹתָם לְהָרִים אֶת רֹאשָׁם בְּכָל הָעוֹלָם. צַדִּיק יְבָחָן, מָה הַטַּעַם? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁמִּתְרַצֶּה בַּצַּדִּיקִים, מַה כָּתוּב? (ישעיה נג) וַה' חָפֵץ דַּכְּאוֹ הֶחֱלִי, וּבֵאֲרוּהוּ. אֲבָל מִשּׁוּם שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא מִתְרַצֶּה אֶלָּא בַּנְּשָׁמָה, אֲבָל בַּגּוּף לֹא. שֶׁהֲרֵי הַנְּשָׁמָה דּוֹמָה לַנְּשָׁמָה שֶׁל מַעְלָה, וְהַגּוּף אֵינוֹ רָאוּי לְהֵאָחֵז לְמַעְלָה, וְאַף עַל גַּב שֶׁדְּמוּת הַגּוּף הִיא בְּסוֹד עֶלְיוֹן.

וְתָא חֲזֵי, בְּזִמְנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בְּנִשְׁמָתֵיהּ דְּבַר נָשׁ, לְאִתְהַנָּאָה (נ"א לאתנהרא) בָּהּ, מָחֵי לְגוּפָא בְּגִין דְּתִשְׁלוֹט נִשְׁמָתָא. דְּהָא בְּעוֹד דְּנִשְׁמָתָא עִם גּוּפָא, נִשְׁמָתָא לָא יָכְלָא לְשַׁלְטָאָה. דְּכַד אִתְרַע (נ"א אתבר) גּוּפָא, נִשְׁמָתָא שַׁלְטָא. צַדִּיק יְבָחָן, מַאי צַדִּיק יְבָחָן, כְּמָה

דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה כח) אֶבֶן בֹּחַן, הָכִי נָמֵי צַדִּיק יְבָחֵן, אַתְקִיף לֵיהּ. כְּהַאי אֶבֶן בֹּחַן, דְּהִיא (ישעיה כח) פִּנַּת יְקָרַת, הָכִי נָמֵי צַדִּיק יְבָחֵן.

וּבָא וּרְאֵה, בְּזְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרַצֶּה מִנְּשָׁמַת הָאָדָם לְהָנוֹת [להאיר] בָּהּ, הוּא מַכֶּה אֶת הַגּוּף כְּדֵי שֶׁתִּשְׁלֹט הַנְּשָׁמָה, שֶׁהֲרֵי בְּעוֹד הַנְּשָׁמָה עִם הַגּוּף, הַנְּשָׁמָה לֹא יְכוֹלָה לִשְׁלֹט. שֶׁכַּאֲשֶׁר יֵשׁ רַע [נשבר] לַגּוּף, הַנְּשָׁמָה שׁוֹלֶטֶת. צַדִּיק יְבָחֵן, מַה זֶּה צַדִּיק יְבָחֵן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כח) אֶבֶן בֹּחַן. כָּךְ גַּם צַדִּיק יְבָחֵן, מְחַזֵּק אוֹתוֹ. כְּאֶבֶן בֹּחַן הַזּוֹ שֶׁהִיא פִּנַּת יְקָרַת, כָּךְ גַּם צַדִּיק יְבָחֵן.

וְרָשָׁע וְאוֹהֵב חָמָס שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ. מַאי שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ, סַלְּקָא דַּעְתָּךְ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוֵי דְּנַפְשׁוֹ שָׂנְאָה לְהַהוּא רָשָׁע. אֶלָּא הַהוּא דַּרְגָּא דְּכָל נִשְׁמָתִין תַּלְיִין בֵּיהּ, שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ דְּהַהוּא רָשָׁע, דְּלָא בָּעְיָא לֵהּ כְּלַל. לָא בָּעְיָא לֵהּ לָא בְּעַלְמָא דֵּין וְלָא בְּעַלְמָא דְּאָתֵי. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (תהלים יא) וְרָשָׁע וְאוֹהֵב חָמָס שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ, וַדַּאי. דָּבָר אַחֵר שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (עמוס ו) נִשְׁבַּע אֲדֹנָי יְהוִֹה בְּנַפְשׁוֹ, וּבְגִין כָּךְ צַדִּיק יְבָחֵן.

וְרָשָׁע וְאוֹהֵב חָמָס שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ (תהלים יא). מַה זֶּה שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ? הֲתַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא שֶׁנַּפְשׁוֹ שׂוֹנֵאת אֶת הָרָשָׁע הַהוּא? אֶלָּא אוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת תְּלוּיוֹת בָּהּ, שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ שֶׁל הָרָשָׁע הַהוּא שֶׁלֹּא רוֹצֶה אוֹתָהּ כְּלָל, לֹא רוֹצֶה אוֹתָהּ לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא, וּמְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב וְרָשָׁע וְאוֹהֵב חָמָס שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ, וַדַּאי. דָּבָר אַחֵר שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ו) נִשְׁבַּע אֲדֹנָי יְהוִֹה בְּנַפְשׁוֹ, וּמְשׁוּם כָּךְ צַדִּיק יְבָחֵן.

תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם, פַּקִּיד לֵיהּ לְאוֹטָבָא לֵיהּ, יָהַב לֵיהּ חָכְמְתָא, אִסְתַּלַּק בְּדַרְגּוֹי לְעֵילָא. כַּד נָחֵת לְתַתָּא, חָמָא תִּיאוּבְתָּא דְּיֵצֶר הָרַע וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, וְאִנְשֵׁי כָּל מַה דְּאִסְתַּלַּק (ס"א דאסתכל), בִּיקָרָא עִלָּאָה דְּמָרֵיהּ.

בּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, צִוָּה אוֹתוֹ לְהֵיטִיב לוֹ. נָתַן לוֹ חָכְמָה, הִתְעַלָּה בְּדַרְגָּתוֹ לְמַעְלָה. כְּשֶׁיָּרַד לְמַטָּה, רָאָה תְּשׁוּקַת הַיֵּצֶר הָרַע וְנִדְבַּק בּוֹ, וְשָׂכַח כָּל מַה שֶׁהִתְעַלָּה [שהסתכל] בַּכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן שֶׁל רַבּוֹ.

אֲתָא נֹחַ, בְּקַדְמֵיתָא כְּתִיב, (בראשית ו) נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה, וּלְבָתַר נָחֵת לְתַתָּא, וְחָמָא חַמְרָא תַּקִּיף, דְּלָא צָלֵיל, מֵחַד יוֹמָא, וְאִשְׁתֵּי מִנֵּיהּ, וְאִשְׁתַּכַּר וְאִתְגְּלִי, כְּמָה דִּכְתִיב, (בראשית ט) וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה.

בָּא נֹחַ, בַּהַתְחָלָה כָּתוּב (בראשית ו) נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה, וְאַחַר כָּךְ יָרַד לְמַטָּה, וְרָאָה יַיִן חָזָק שֶׁלֹּא צָלוּל, מִיּוֹם אֶחָד, וְשָׁתָה מִמֶּנּוּ וְהִשְׁתַּכַּר וְהִתְגַּלָּה, כַּכָּתוּב וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה.

אָתָא אַבְרָהָם, אִסְתַּלַּק בְּחָכְמְתָא, וְאִסְתַּכַּל בִּיקָרָא דְּמָארֵיהּ, לְבָתַר (בראשית יב) וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ וגו'. לְבָתַר מַה כְּתִיב, (בראשית יג) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנֶּגְבָּה, וְאִסְתַּלַּק לְדַרְגֵּיהּ קַדְמָאָה דְּהֲוָה בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא, וְעָאל בְּשְׁלֵם וְנָפַק בְּשְׁלֵם.

בָּא אַבְרָהָם, הִתְעַלָּה בַּחָכְמָה, וְהִסְתַּכֵּל בִּכְבוֹד רִבּוֹנוֹ. אַחַר כָּךְ וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ וְגוֹ'. מַה כָּתוּב אַחַר כָּךְ? וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנֶּגְבָּה, וְהִתְעַלָּה לְדַרְגָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיְתָה בּוֹ בָּרִאשׁוֹנָה, וְנִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם.

אָתָא יִצְחָק, מַה כְּתִיב, (בראשית כו) וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן וְגוֹ'. וְאָזַל יִצְחָק וְאִסְתַּלַּק מִתַּמָּן לְבָתַר בְּשָׁלָם. וְכֻלְּהוּ צַדִּיקַיָּיא, כֻּלְּהוּ בָּחִין לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין לְאָרְמָא רֵישַׁייהוּ בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי.

בָּא יִצְחָק, מַה כָּתוּב? וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן וְגוֹ', וְהָלַךְ יִצְחָק וְהִתְעַלָּה מִשָּׁם אַחַר כָּךְ בְּשָׁלוֹם. וְאֶת כָּל הַצַּדִּיקִים בּוֹחֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּדֵי לְהָרִים אֶת רֹאשָׁם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם (בראשית כה) וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. רִבִּי יִצְחָק פָּתַח, (שיר השירים ז) הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וגו'. תָּנוּ רַבָּנָן, לֶעָתִיד לָבֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְחַיֶּה אֶת הַמֵּתִים וְינַעֵר אוֹתָם מֵעֲפָרָם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּנֵין עָפָר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ בַּתְּחִלָּה שֶׁנִּבְרְאוּ מֵעָפָר מַמָּשׁ, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּים, וַהֲדָא ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה.

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְגוֹ'. שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ, לֶעָתִיד לָבֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְחַיֶּה אֶת הַמֵּתִים וְינַעֵר אוֹתָם מֵעֲפָרָם שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּנֵין עָפָר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ בַּתְּחִלָּה שֶׁנִּבְרְאוּ מֵעָפָר מַמָּשׁ, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה.

וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה יִתְנַעֲרוּ מֵעָפָר מֵאוֹתוֹ הַבִּנְיָן, וְיַעַמְדוּ בְּבִנְיָן מְקוּיָּים לִהְיוֹת לָהֶם קִיּוּמָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה נב) הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַ͏ִם, יִתְקַיְּמוּ בְּקִיּוּמָא. וַיַּעֲלוּ מִתַּחַת לָאָרֶץ וְיִקָּבְלוּ נִשְׁמָתָם בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יָצִיף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (נ"א ישיב) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל מִינֵי רֵיחִין שֶׁבַּגַּן עֵדֶן עֲלֵיהֶם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שיר השירים ז) הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ.

וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה יִתְנַעֲרוּ מֵעָפָר מֵאוֹתוֹ הַבִּנְיָן, וְיַעַמְדוּ בְּבִנְיָן מְקָיָּם לִהְיוֹת לָהֶם קִיּוּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נב) הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַ͏ִם. יִתְקַיְּמוּ בְּקִיּוּם, וְיַעֲלוּ מִתַּחַת לָאָרֶץ, וְיִקָּבְלוּ נִשְׁמָתָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יָצִיף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל מִינֵי רֵיחוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ. אָמַר רִבִּי יִצְחָק, אַל תִּקְרֵי הַדּוּדָאִים אֶלָּא הַדּוֹדִים, זֶהוּ הַגּוּף וְהַנְּשָׁמָה שֶׁהֵם דּוֹדִים וְרֵעִים זֶה עִם זֶה. רַב נַחְמָן אָמַר, דּוּדָאִים מַמָּשׁ. מַה הַדּוּדָאִים מוֹלִידִים אַהֲבָה בָּעוֹלָם, אַף הֵם מוֹלִידִים אַהֲבָה בָּעוֹלָם. וּמַאי נָתְנוּ רֵיחַ, כְּשֶׁרוֹן מַעֲשֵׂיהֶם לָדַעַת וּלְהַכִּיר לְבוֹרְאָם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אַל תִּקְרָא הַדּוּדָאִים אֶלָּא הַדּוֹדִים. זֶהוּ הַגּוּף וְהַנְּשָׁמָה שֶׁהֵם דּוֹדִים וְרֵעִים זֶה עִם זֶה. רַב נַחְמָן אָמַר דּוּדָאִים מַמָּשׁ. מָה הַדּוּדָאִים מוֹלִידִים אַהֲבָה בָּעוֹלָם, אַף הֵם מוֹלִידִים אַהֲבָה בָּעוֹלָם. וּמַה זֶּה נָתְנוּ רֵיחַ? כְּשֶׁרוֹן מַעֲשֵׂיהֶם, לָדַעַת וּלְהַכִּיר אֶת בּוֹרְאָם.

(שיר השירים ז) וְעַל פְּתָחֵינוּ, אֵלּוּ פְּתָחֵי שְׁמַיִם שֶׁהֵם פְּתוּחִים לְהוֹרִיד נְשָׁמוֹת לִפְנֵרִים. כָּל מְגָדִים, אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת. (שיר השירים ז) חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים, אוֹתָם שֶׁיָּצְאוּ נִשְׁמָתָם מֵהֵיוֹם כַּמָּה שָׁנִים, וְאוֹתָם שֶׁיָּצְאוּ

נִשְׁמָתָם מִימֵים מוּעָטִים, וְזָכוּ בְּכִשָּׁרוֹן מַעֲשֵׂיהֶם לְהַכְנֵס בָּעוֹלָם הַבָּא, כֻּלָּם עֲתִידִים לֵירֵד בְּבַת אַחַת לְהַכְנֵס בַּגּוּפוֹת הַמּוּכָנִים לָהֶם.

וְעַל פְּתָחֵינוּ - אֵלּוּ פְּתָחֵי שְׁמַיִם שֶׁהֵם פְּתוּחִים לְהוֹרִיד נְשָׁמוֹת לַפְּגָרִים. כָּל מְגָדִים - אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת. חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים - אוֹתָם שֶׁיָּצְאוּ נִשְׁמָתָם מֵהַיּוֹם כַּמָּה שָׁנִים וְאוֹתָם שֶׁיָּצְאוּ נִשְׁמָתָם מִימִים מוּעָטִים וְזָכוּ בְּכִשָּׁרוֹן מַעֲשֵׂיהֶם לְהַכְנֵס בָּעוֹלָם הַבָּא, כֻּלָּם עֲתִידִים לֵירֵד בְּבַת אַחַת לְהַכְנֵס בַּגּוּפוֹת הַמּוּכָנִים לָהֶם.

אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב, בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת, חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ. צָפַנְתִּי אוֹתָם בְּאוֹתָם הָעוֹלָמוֹת. לָךְ, בִּשְׁבִילְךָ, בִּשְׁבִיל שֶׁאַתָּה גּוּף קָדוֹשׁ וְנָקִי. דָּבָר אַחֵר הַדּוֹדִאִים (נתנו ריח) אֵלּוּ מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם. נָתְנוּ רֵיחַ, אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵם רֵיחַ הָעוֹלָם. נָתְנוּ, שֶׁבָּקְעוּ כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (במדבר כא) וְלֹא נָתַן סִיחוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל.

אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב, בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת: חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִים צָפַנְתִּי לָךְ. צָפַנְתִּי אוֹתָם בְּאוֹתָם הָעוֹלָמוֹת. לָךְ - בִּשְׁבִילְךָ, בִּשְׁבִיל שֶׁאַתָּה גּוּף קָדוֹשׁ וְנָקִי. דָּבָר אַחֵר הַדּוֹדְאִים [נתנו ריח] - אֵלּוּ מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם. נָתְנוּ רֵיחַ - אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵם רֵיחַ הָעוֹלָם. נָתְנוּ - הִשְׁאִירוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כא) וְלֹא נָתַן סִיחוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל.

דְּתָנָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁלֹשׁ כְּתוֹת שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הוֹלְכִים בְּכָל חֹדֶשׁ וּבְכָל שַׁבָּת לְלַוּוֹת לִנְשָׁמָה עַד מְקוֹם מַעֲלָתָהּ. וּבְמַאן נוֹקִים עַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵלּוּ הֵן הַגּוּפוֹת שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּפִתְחֵי קְבָרוֹת לְקַבֵּל נִשְׁמָתָן. וְדוּמָ"ה נוֹתֵן פִּתְקָא דְּחֶשְׁבְּנָא וְהוּא מַכְרִיז וְאוֹמֵר, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים, אוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ מִכַּמָּה יָמִים וְאוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ מִזְּמַן מוּעָט, כֻּלָּם צָפַנְתִּי לְךָ לְמַיפַּק לְהוּ בְּחוּשְׁבְּנָא. שֶׁלָּמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁלֹשׁ כִּתּוֹת שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הוֹלְכִים בְּכָל חֹדֶשׁ וּבְכָל שַׁבָּת לְלַוּוֹת לִנְשָׁמָה עַד מְקוֹם מַעֲלָתָהּ. וּבְמִי נָקִים אֶת עַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵלּוּ הֵן הַגּוּפוֹת שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּפִתְחֵי קְבָרוֹת לְקַבֵּל נִשְׁמָתָן, וְדוּמָה נוֹתֵן פֶּתֶק שֶׁל חֶשְׁבּוֹן, וְהוּא מַכְרִיז וְאוֹמֵר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים, אוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ מִכַּמָּה יָמִים וְאוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ מִזְּמַן מוּעָט - כֻּלָּם צָפַנְתִּי לְךָ, לְהוֹצִיא אוֹתָם בְּחֶשְׁבּוֹן.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשָׁמֵחַ בְּאוֹתוֹ זְמַן עִם הַצַּדִּיקִים, לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ עִמָּהֶם וְהַכֹּל יִשְׂמְחוּ בְּאוֹתָהּ שִׂמְחָה, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, עֲתִידִים הַצַּדִּיקִים בְּאוֹתוֹ זְמַן, לִבְרֹא עוֹלָמוֹת וּלְהַחֲיוֹת מֵתִים.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשָׁמֵחַ בְּאוֹתוֹ זְמַן עִם הַצַּדִּיקִים לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ עִמָּהֶם, וְהַכֹּל יִשְׂמְחוּ בְּאוֹתָהּ שִׂמְחָה, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, עֲתִידִים הַצַּדִּיקִים בְּאוֹתוֹ זְמַן לִבְרֹא עוֹלָמוֹת וּלְהַחֲיוֹת מֵתִים.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי, וְהָתְנַן (קהלת א) אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה, תָּא שְׁמַע, בְּעוֹד שֶׁהָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם וְיִרְבּוּ, כָּל הָעוֹלָם אֵינוֹ בְּקִיּוּם, וּכְשֶׁהַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם אֲזַי הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים. וְעֲתִידִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים כִּדְקָאֲמָרַן, (זכריה ח) עוֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בִּרְחוֹבוֹת יְרוּשָׁלִַם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ מֵרוֹב יָמִים, כְּדִכְתִיב לְעֵיל. (קי"ד ע"ב)

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, וַהֲרֵי שָׁנִינוּ (קהלת א) אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא שְׁמַע, בְּעוֹד שֶׁהָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם וְיִרְבּוּ, כָּל הָעוֹלָם אֵינוֹ בְּקִיּוּם, וּכְשֶׁהַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם, אֲזַי הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם. וַעֲתִידִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים כְּמוֹ שֶׁאָמְרָנוּ, (זכריה ח) עֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בִּרְחֹבוֹת יְרוּשָׁלִָם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ מֵרֹב יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לְמַעְלָה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן, יַשִּׂיגוּ הַצַּדִּיקִים דַּעַת שְׁלֵמָה, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּיוֹמָא דְּיִחֲדֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעוֹבָדוֹי, זְמִינִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא לְמִנְדַּע לֵיהּ בִּלְבָּהוֹן, וּכְדֵין יִסְגֵּי סֵכְלְתָנוּ בְּלִבְּהוֹן כְּאִילּוּ חָזוּ לֵיהּ בְּעֵינָא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (ישעיה כה) וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה וְגוֹ'.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יַשִּׂיגוּ הַצַּדִּיקִים דַּעַת שְׁלֵמָה. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בַּיּוֹם שֶׁיִּשְׂמַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשָׂיו, עֲתִידִים הַצַּדִּיקִים לְהַכִּיר אוֹתוֹ בְּלִבָּם, וְאָז תִּרְבֶּה הַהַשְׂכָּלָה בְּלִבָּם כְּאִלּוּ רָאוּ אוֹתוֹ בָּעַיִן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כה) וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה וְגוֹ'.

וּשְׂמְחַת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף יֶתֶר מִכּוּלָּם, עַל שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם קַיָּמִים וְיֵדְעוּ וְיַשִּׂיגוּ אֶת בּוֹרְאָם וְיִהֶנּוּ מִזִּיו הַשְּׁכִינָה, וְזֶהוּ הַטּוֹב הַגָּנוּז לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (בראשית כה) וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אֵלּוּ הֵם תּוֹלְדוֹת הַשִּׂמְחָה וְהַשְּׂחוֹק שֶׁיִּהְיֶה בָּעוֹלָם בְּאוֹתוֹ זְמַן. בֶּן אַבְרָהָם, הֵיא הַנְּשָׁמָה הַזּוֹכָה לְכָךְ וְלִהְיוֹת שְׁלֵימָה בְּמַעֲלָתָהּ. (בראשית כה) אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, הַנְּשָׁמָה מוֹלִידָה הַשִּׂמְחָה וְהַשְּׂחוֹק הַזֶּה בָּעוֹלָם.

וְשִׂמְחַת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף יֶתֶר מִכֻּלָּם, עַל שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם קַיָּמִים וְיֵדְעוּ וְיַשִּׂיגוּ אֶת בּוֹרְאָם וְיִהֶנּוּ מִזִּיו הַשְּׁכִינָה, וְזֶהוּ הַטּוֹב הַגָּנוּז לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם. אֵלּוּ הֵם תּוֹלְדוֹת הַשִּׂמְחָה וְהַשְּׂחוֹק שֶׁיִּהְיֶה בָּעוֹלָם בְּאוֹתוֹ זְמַן. בֶּן אַבְרָהָם - הִיא הַנְּשָׁמָה הַזּוֹכָה לְכָךְ וְלִהְיוֹת שְׁלֵמָה בְּמַעֲלָתָהּ. אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק - הַנְּשָׁמָה מוֹלִידָה וְהַשְּׂחוֹק הַזֶּה בָּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חִיָּיא, הָא דְתָנִינָן דְּעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא, מַאי הִיא. אָמַר לֵיהּ, עַד לָא אָזְלִית קַמֵּי אִינּוּן מַלְאָכִין קַדִּישִׁין מְאָרֵי מַתְנִיתִין הָכִי שְׁמִיעַ לִי, כֵּיוָן דְּשָׁמְעִית הָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִתְיְשָׁבָא בְּלִבָּאי, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא, כְּהַאי דִּכְתִיב (שמות כד) וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, וְדָא הוּא דְתָנַן נִיזּוֹנִין.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חִיָּיא, זֶה שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא מַה הִיא? אָמַר לוֹ, טֶרֶם הָלַכְתִּי לִפְנֵי אוֹתָם הַמַּלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים, בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, כָּךְ נִשְׁמַע לִי. כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַעְתִּי אֶת זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הִתְיַשֵּׁב בְּלִבִּי. שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא כְּמוֹ זֶה שֶׁכָּתוּב (שמות כד) וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. וְזֶה הוּא שֶׁשָּׁנִינוּ נִזּוֹנִים.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּאָתַר חַד תָּנִינָן נֶהֱנִין, וּבְאָתַר אָחֳרָא תָּנִינָן נִיזּוֹנִין, מַאי בֵּין הַאי לְהַאי. אֶלָּא הָכִי אָמַר אָבוֹי, הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא זָכוּ כָּל כָּךְ נֶהֱנִין מֵאוֹתוֹ זִיו שֶׁלֹּא יַשִּׂיגוּ כָּל כָּךְ, אֲבָל הַצַּדִּיקִים שֶׁזָּכוּ נִזּוֹנִין עַד שֶׁיַּשִּׂיגוּ הַשָּׂגָה שְׁלֵמָה. וְאֵין אָכִילָה וּשְׁתִיָּה אֶלָּא זוּ וְזוּ הִיא הַסְּעוּדָה וְהָאֲכִילָה. וּמְנָא לָן הָא, מִמֹּשֶׁה, דִּכְתִיב, (שמות כד) וַיְהִי שָׁם עִם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה. מַאי

טַעֲמָא לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה. מִפְּנֵי שֶׁהָיָה נִזּוֹן מִסְּעוּדָה אַחֶרֶת מֵאוֹתוֹ זִיו שֶׁל מַעְלָה, וּכְהַאי גַּוְונָא סְעוּדָתָן שֶׁל צַדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּמָקוֹם אֶחָד שָׁנִינוּ נֶהֱנִים, וּבְמָקוֹם אַחֵר שָׁנִינוּ נִזּוֹנִים. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֶלָּא כָּךְ אָמַר אַבִּי, הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא זָכוּ כָּל כָּךְ, נֶהֱנִים מֵאוֹתוֹ זִיו, שֶׁלֹּא יַשִּׁיגוּ כָּל כָּךְ. אֲבָל הַצַּדִּיקִים שֶׁזָּכוּ, נִזּוֹנִים עַד שֶׁיַּשִּׂיגוּ הַשָּׂגָה שְׁלֵמָה. וְאֵין אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אֶלָּא זוֹ, וְזוֹ הִיא הַסְּעוּדָה וְהָאֲכִילָה. וּמִנַּיִן לָנוּ זֶה? מִמֹּשֶׁה, שֶׁכָּתוּב (שמות לד) וַיְהִי שָׁם עִם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה. מָה הַטַּעַם לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה? מִפְּנֵי שֶׁהָיָה נִזּוֹן מִסְּעוּדָה אַחֶרֶת, מֵאוֹתוֹ זִיו שֶׁל מַעְלָה. וּכְמוֹ כֵן סְעוּדָתָם שֶׁל צַדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא לִשְׁמוֹחַ בְּשִׂמְחָתוֹ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (תהלים לה) יִשְׂמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ. רַב הוּנָא אָמַר מֵהָכָא, (תהלים ח) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנֵּנוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַאי וּהַאי אִיתָא לֶעָתִיד לָבֹא. וְתָאנָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, יַיִן הַמְשׁוּמָר בַּעֲנָבָיו מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, אֲלוּ דְּבָרִים עַתִּיקִים שֶׁלֹּא נִגְלוּ לְאָדָם מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וַעֲתִידִים לְהִתְגַּלּוֹת לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא, וְזוֹ הִיא הַשְׁתִיָּה וְהָאֲכִילָה, וַדַּאי דָּא הִיא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבא לִשְׂמֹחַ בְּשִׂמְחָתוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד) יִשְׂמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ. רַב הוּנָא אָמַר, מִכָּאן (שם ח) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנֵּנוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, זֶה וְזֶה יֶשְׁנָם לֶעָתִיד לָבא. וְלָמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, יַיִן הַמְשֻׁמָּר בַּעֲנָבָיו מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית - אֵלּוּ דְּבָרִים עַתִּיקִים שֶׁלֹּא נִגְלוּ לְאָדָם מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְעֲתִידִים לְהִתְגַּלּוֹת לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא, וְזוֹ הִיא הַשְׁתִיָּה וְהָאֲכִילָה, וַדַּאי זוֹ הִיא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שָׁלוֹם, אִם כֵּן מַהוּ לְוַיְתָן וּמַהוּ הַשּׁוֹר, דִּכְתִיב, כִּי בוּל הָרִים יִשְׂאוּ לוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וְהָא כְּתִיב, (ישעיה כז) בָּעֵת הַהִיא יִפְקֹוד ה' בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לִוְיָתָן נָחָשׁ בָּרִיחַ וְעַל לִוְיָתָן נָחָשׁ עֲקַלָּתוֹן וְהָרַג אֶת הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם, הָא הָכָא תְּלָתָא. אֶלָּא רָמְז הוּא דְּקָא רָמַז עַל מַלְכְּוָותָא. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם לֵית לְמֵימַר עַל מָה דְּאָמְרוּ רַבָּנָן, וַדַּאי כָּךְ הִיא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שָׁלוֹם, אִם כֵּן מַהוּ לְוַיְתָן וּמַה הַשּׁוֹר, שֶׁכָּתוּב (איוב מ) כִּי בוּל הָרִים יִשְׂאוּ לוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וְהִנֵּה כָּתוּב (ישעיה כז) בָּעֵת הַהִיא יִפְקֹד ה' בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לִוְיָתָן נָחָשׁ בָּרִחַ וְעַל לִוְיָתָן נָחָשׁ עֲקַלְתּוֹן וְהָרַג אֶת הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם. הִנֵּה כָּאן שְׁלֹשָׁה. אֶלָּא רָמָז הוּא שֶׁרָמַז עַל הַמַּלְכֻיּוֹת. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם, אֵין לוֹמַר עַל מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, וַדַּאי כָּךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲנָא הֲוֵינָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְשַׁאֵילְנָא הַאי מִלָּה, אָמַרְנָא, הַאי סְעוּדָתָא דְּצַדִּיקַיָּא לֶעָתִיד לָבֹא אִי כָּךְ הוּא, לָא אִתְיַשְׁבָא בְּלִבָּאי, דְּהָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא כְּהַאי גַּוְונָא דִּכְתִיב, (שמות כד) וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכָךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲנִי הָיִיתִי לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְשָׁאַלְתִּי עַל הַדָּבָר הַזֶּה. אָמַרְתִּי, הַסְּעוּדָה הַזּוֹ שֶׁל הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא הַאִם כָּךְ הוּא? לֹא הִתְיַשְּׁבָה בְּלִבִּי, שֶׁהִנֵּה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא

כְּמוֹ זֶה שֶׁכָּתוּב (שמות כד) וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יָפֶה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכָךְ הוּא.

עוֹד אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הַאי מְהֵימְנוּתָא דְּאָמְרוּ רַבָּנָן לְרוּבָּא דְעַלְמָא, דְּזִמִּינִין אִינּוּן בְּהַאי סְעוּדְתָא דְּלִוְיָתָן וְהַהוּא תּוֹרָא וּלְמִשְׁתֵּי חַמְרָא טַב דְּאִתְנְטַר מִכַּד אִתְבְּרֵי עַלְמָא, קְרָא אַשְׁכָּחוּ וְדָרְשׁוּ, דִּכְתִיב, (ויקרא כו) וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשׂוֹבַע.

עוֹד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הֲאֱמוּנָה הַזּוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ לְרֹב הָעוֹלָם שֶׁמְּזַמְּנִים הֵם לַסְּעוּדָה הַזּוֹ שֶׁל לִוְיָתָן וְהַשּׁוֹר הַהוּא, וְלִשְׁתּוֹת יַיִן טוֹב שֶׁמְּשֻׁמָּר מִכְּשֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, פָּסוּק מָצְאוּ וְדָרְשׁוּ, שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו) ואכלתם לחמכם לשבע.

דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא, כָּל מִינֵי פִּיתּוּי פִּתָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב, וְדָא הוּא יַתִּיר מִכֻּלְהוֹן, דְּאָמַר לְהוּ וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשׂוֹבַע. וּבַקָּלְלוֹת, (ויקרא כו) וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ, וְדָא קַשְׁיָא לְהוּ מִכֻּלְהוּ. מַאי טַעֲמָא, דִּכְתִיב, (שמותטז) מִי יִתֵּן מוּתֵנוּ בְיַד ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגוֹ'.

שֶׁאָמַר רַבִּי זֵירָא, כָּל מִינֵי פִּתּוּי פִּתָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב, וְזֶה הוּא יוֹתֵר מִכֻּלָּם, שֶׁאָמַר לָהֶם וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשׂבַע, וּבַקְּלָלוֹת - וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ, וְזֶה קָשֶׁה לָהֶם מִן הַכֹּל. מָה הַטַּעַם? שֶׁכָּתוּב (שמות טז) מִי יִתֵּן מוּתֵנוּ בְיַד ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי זֵירָא, מְלַמֵּד דְּמִשּׁוּם הַאֲכִילָה מָסְרוּ נַפְשָׁם לָמוּת בְּיָדָם. כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תַּאֲוָתָם, אָמַר לָהֶם, (ויקרא כו) אִם תִּשְׁמְעוּ לְקוֹל הַמִּצְוֹת, וַאֲכַלְתֶּם לָשׂוֹבַע כְּדֵי לְהָנִיחַ דַּעְתָּם. כְּהַאי גַּוְונָא חָמוּ רַבָּנָן דְּגָלוּתָא אִתְמַשַּׁךְ, אִסְתַּכְּמוּ עַל קְרָאֵי דְּאוֹרַיְיתָא וְאָמְרוּ דִּזְמִינִין לְמֵיכַל וּלְמֶחֱדֵי בִּסְעוּדְתָא רַבָּה דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד לְהוּ, וְעַל דָּא רוּבָּא דְעַלְמָא סָבְלוּ גָלוּתָא בְּגִין הַהִיא סְעוּדְתָא.

אָמַר רַבִּי זֵירָא, מְלַמֵּד שֶׁמִּשּׁוּם הָאֲכִילָה מָסְרוּ נַפְשָׁם לָמוּת בְּיָדָם. כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תַּאֲוָתָם, אָמַר לָהֶם: אִם תִּשְׁמְעוּ לְקוֹל הַמִּצְוֹות - וַאֲכַלְתֶּם לָשׂבַע, כְּדֵי לְהָנִיחַ דַּעְתָּם. כְּמוֹ כֵן רָאוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהַגְּלוּת נִמְשָׁכָת, הִסְתַּמְּכוּ עַל פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה, וְאָמְרוּ שֶׁעֲתִידִים לֶאֱכֹל וְלִשְׂמֹחַ בִּסְעוּדָה גְּדוֹלָה שֶׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לָהֶם, וְעַל כֵּן רֹב הָעוֹלָם סָבְלוּ אֶת הַגָּלוּת מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַסְּעוּדָה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֵית לָן לִסְתּוֹר מְהֵימְנוּתָא דְּכֹלָּא אֶלָּא לְקַיְימָא לֵיהּ, דְּהָא אוֹרַיְיתָא אַסְהִידַת עֲלוֹי, דְּהָא אֲנָן יָדְעִין מְהֵימְנוּתָא דְּצַדִּיקַיָּא וְכִסּוּפָא דִלְהוֹן מַאי הִיא, דִּכְתִיב, (שיר השירים א) נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָךְ, וְלֹא בַּאֲכִילָה. (שיר השירים א) נַזְכִּירָה דּוֹדַיִךְ מִיַּיִן. וְהַהִיא סְעוּדְתָא דִּזְמִינִין בָּהּ, יְהֵא לָן חוּלַק לְמֶהֱוֵי מִנָּהּ וּזוֹ הִיא הַשִּׂמְחָה וְהַשְּׂחוֹק. וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק, שֶׁיִּצְחָקוּ הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא. אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק וזוֹ הִיא הַשִּׂמְחָה וְהַשְּׂחוֹק הַזֶּה וְהַשִּׂמְחָה בָּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין לָנוּ לִסְתֹּר אֶת אֱמוּנַת הַכֹּל, אֶלָּא לְקַיְּמָהּ עָלֶיהָ, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מְעִידָה עַל זֶה שֶׁהֲרֵי אָנוּ יוֹדְעִים אֶת אֱמוּנַת הַצַּדִּיקִים, וְהַכִּסּוּף שֶׁלָּהֶם מַה הוּא? שֶׁכָּתוּב (שיר א) נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ, וְלֹא בַּאֲכִילָה. נַזְכִּירָה דֹּדֶיךָ מִיָּיִן. וְאוֹתָהּ סְעוּדָה שֶׁמְּזַמְּנִים אֵלֶיהָ, יִהְיֶה לָנוּ חֵלֶק לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה, וְזוֹ הִיא הַשִּׂמְחָה וְהַשְּׂחוֹק. וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק - שֶׁיִּצְחֲקוּ הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק - זְכוּת הַנְּשָׁמָה מוֹלִיד הַשְּׂחוֹק הַזֶּה וְהַשִּׂמְחָה בָּעוֹלָם.

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. רַבִּי בּוֹ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (שיר השירים א) יְשַׁקֵּנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ וגו', בְּכַמָּה מַעֲלוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם, דְּתָנֵינָן אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב, כָּל מַה שֶּׁבָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעוֹלָמוֹת שֶׁלּוֹ חוּץ מִמֶּנּוּ הָיוּ בְּשִׁתּוּף. וּמִי אָמַר רַבִּי אַחָא הָכִי, חַס וְשָׁלוֹם, דְּהָא בְּמִלָּה דָא יִסְגֵּי פְּלוּגְתָּא בְּעָלְמָא, דְּאִי תֵּימָא הָכִי, הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם נִבְרָאִים רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מַמָּשׁ, יֹאמַר שֶׁיֵּשׁ שִׁתּוּף בָּהֶם, הָא כָּל אַפַּיָּיא דְּדָהוֹן וּדְיָדָן שַׁוְיָין.

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. רַבִּי בּוֹ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (שיר א) יְשַׁקֵּנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ וְגוֹ', בְּכַמָּה מַעֲלוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁשָּׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב, כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָמוֹת שֶׁלּוֹ, חוּץ מִמֶּנּוּ, הָיוּ בְּשִׁתּוּף. וְהָאִם אָמַר כָּךְ רַבִּי אַחָא? חַס וְשָׁלוֹם! שֶׁהֲרֵי בַּדָּבָר הַזֶּה תִּרְבֶּה הַמַּחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם. שֶׁאִם תֹּאמַר כֵּן, הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם נִבְרָאִים רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מַמָּשׁ, יֹאמַר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁתּוּף, הֲרֵי כָּל הַפָּנִים שֶׁלָּהֶם וְשֶׁלָּנוּ שָׁוִים.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּמִלָּה דָא יִסְגֵּי פְּלוּגְתָּא בְּעָלְמָא, דְּהָא תָּנֵן בְּמַתְנִיתִין דִּידָן, דְּכָל דְּעָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, עָבַד כְּגוֹן גּוּפָא וּנְשָׁמָתָא, וְאִי תֵּימָא דְּהָא לֵית גּוּפָא לַמַּלְאָכִים, כָּךְ הוּא. אֲבָל לֵית אִינּוּן יָכְלִין לְמֶעְבַּד עֲבִידְתָּא, עַד שֶׁיִּשְׁתַּתְּפוּ בְּהוּ הַהִיא נִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא, דְּהִיא סִיּוּעָא דִּלְעֵילָּא, וּבְהַאי גַּוְונֵי כָּל מַאי דְּעָבִיד אִצְטְרִיךְ לְהַהִיא סִיּוּעָא דִּלְעֵילָּא מִנַּיְיהוּ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּדָבָר הַזֶּה תִּתְרַבֶּה הַמַּחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - עָשָׂה כְּמוֹ הַגּוּף וְהַנְּשָׁמָה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֲרֵי אֵין לַמַּלְאָכִים גּוּף - כָּךְ זֶה, אֲבָל אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה עַד שֶׁתִּשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה הַהִיא, שֶׁהִיא סִיּוּעַ שֶׁלְּמַעְלָה. וּבַגְּוָנִים הַלָּלוּ, כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה, צָרִיךְ אֶת אוֹתוֹ סִיּוּעַ שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָחֲיָא מֵתַיָּא, וְהָא סוֹפָא כָּל (ס"א עקתין), עַמִּיקִין (ס"א עתיקין) בְּאַרְבָּעִים לֶהֱוֵי. וּגְזַר קָיִים, (דברים כה) אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יוֹסִיף. סוֹף הֲלִיכָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים. אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹדֶם תְּחִיַּית הַגּוּף, מַמְתָּנָת לוֹ הַנְּשָׁמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים יְקוּמוּן הַגּוּפוֹת מֵעַפְרָא. בְּאַרְבָּעִים נְכָלָא הַגֶּשֶׁם, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ז) וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם, וּכְתִיב (בראשית ז) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּשָׁעָה הַהִיא שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת מֵתִים, וְהִנֵּה סוֹף כָּל [הצרות] עֲמֻקִּים [עתיקים] יִהְיֶה בָּאַרְבָּעִים, וּגְזַר הַדִּין - (דברים כה) אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף. סוֹף הֲלִיכָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים. אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹדֶם תְּחִיַּית הַגּוּף מַמְתָּנֶת לוֹ הַנְּשָׁמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים יָקוּמוּ הַגּוּפוֹת מִן הֶעָפָר. בָּאַרְבָּעִים נִכְלָא הַגֶּשֶׁם, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ז) וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם, וְכָתוּב וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ.

זְמַן גְּאוּלָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים הוּא. וּבַחֲמִשִּׁים אֲתָא יְשׁוּב עַלְמָא, דְּהִיא הַיּוֹבֵל. הַחְזָרַת הַנְּשָׁמָה לַגּוּף, בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים, שֶׁהַמְתִּינָה לוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁהַמְתִּין לַגּוּף.

זְמַן גְּאֻלְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשָׁנַת הָאַרְבָּעִים הוּא, וּבַחֲמִשִּׁים בָּא יְשׁוּב הָעוֹלָם, שֶׁהִיא הַיּוֹבֵל. הַחְזָרַת הַנְּשָׁמָה לְגוּף בְּשָׁנַת הָאַרְבָּעִים שֶׁהִתְּינָה לוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁהִתְּינָה לְגוּף.

בְּקִחְתּוֹ אֶת רִבְקָה, בְּהַכְנָסָתָהּ בַּגּוּף הַמְּזוּמָן לוֹ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בְּהַכְנָסָתָהּ בּוֹ, אֵין תַּאֲוָתָם וְכִסּוּפָם אֶלָּא לֵיהָנוֹת מִזִּיו הַשְּׁכִינָה וְלִיזּוֹן מִזִּיוָהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שיר השירים א) יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, יִשָּׁקֵנִי יְפַרְנְסֵנִי, שֶׁאֵין פַּרְנָסָתָן אֶלָּא לֵיהָנוֹת וְלִיזּוֹן מִזִּיוָהּ שֶׁל מַעְלָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי סוֹפֵיהּ דִּקְרָא מוֹכַח דִּכְתִיב, (שיר השירים א) כִּי טוֹבִים דּוֹדֶיךָ מִיָּיִן.

בְּקִחְתּוֹ אֶת רִבְקָה - בְּהַכְנָסָתָהּ בַּגּוּף הַמְּזֻמָּן לוֹ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בְּהַכְנָסָתָהּ בּוֹ, אֵין תַּאֲוָתָם וְכִסּוּפָם אֶלָּא לֵיהָנוֹת מִזִּיו הַשְּׁכִינָה וְלִזּוֹן מִזִּיוָהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר א) יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, יִשָּׁקֵנִי - יְפַרְנְסֵנִי. שֶׁאֵין פַּרְנָסָתָם אֶלָּא לֵיהָנוֹת וְלִזּוֹן מִזִּיוָהּ שֶׁל מַעְלָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, סוֹף הַפָּסוּק מוֹכִיחַ, שֶׁכָּתוּב כִּי טוֹבִים דּוֹדֶיךָ מִיָּיִן.

בַּת בְּתוּאֵל בַּת בִּתּוֹ שֶׁל אֵל. רַב הוּנָא אָמַר, לֹא כָּךְ הוּא, וְאָנָא הֲוִית בְּכַרְכֵּי הַיָּם וְשָׁמַעְנָא דְּהֲווּ קָרָאן לְהַהוּא גַּרְמָא דְּשַׁדְּרָה, הַהוּא דְּאִשְׁתְּאַר בְּקִבְרָא מִכָּל גּוּפָא, בְּתוּאֵל רַמָּאָה. שְׁאֵלִית עֲלֵיהּ, אָמְרוּ דְּהוּא כְּרִישָׁא (דמיא) דְּחוּיָא, דְּאִיהוּ רַמָּאָה, וְהַהוּא גַּרְמָא הוּא רַמָּאָה מִכָּל שְׁאָר גַּרְמֵי.

בַּת בְּתוּאֵל - בַּת בִּתּוֹ שֶׁל אֵל. רַב הוּנָא אָמַר, לֹא כָּךְ הוּא. וַאֲנִי הָיִיתִי בְּכַרְכֵּי הַיָּם וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָיוּ קוֹרְאִים לְאוֹתוֹ הָעֶצֶם שֶׁעַל הַשִּׁדְרָה, אוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁאָר בַּקֶּבֶר מִכָּל הַגּוּף - בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי. שְׁאַלְתִּי עָלָיו. אָמְרוּ שֶׁהוּא כְּרֹאשׁ [דומה] הַנָּחָשׁ, שֶׁהוּא רַמַּאי, וְאוֹתוֹ הָעֶצֶם הוּא רַמַּאי מִכָּל שְׁאָר הָעֲצָמוֹת.

דְּתָנָא אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, הַהוּא גַּרְמָא לְמָה אִשְׁתְּאַר בְּקִיּוּמָא יִתִּיר מִכָּל שְׁאָר גַּרְמֵי. מִשּׁוּם דְּאִיהוּ רַמָּאָה. וְלֵית סָבִיל טַעֲמָא דִּמְזוֹנָא דִּבְנֵי נָשָׁא כְּשְׁאָר גַּרְמֵי, וּבְגִינֵי כָּךְ הוּא תַּקִּיף מִכָּל גַּרְמֵי וְהוּא לֵיהֱוֵי עִקָּרָא דְּגוּפָא אִתְבְּנֵי מִנֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי.

שֶׁלְּמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, לְמָה נִשְׁאַר בְּקִיּוּם אוֹתוֹ הָעֶצֶם יוֹתֵר מִכָּל שְׁאָר הָעֲצָמוֹת? מִשּׁוּם שֶׁהוּא רַמַּאי, וְאֵינוֹ סוֹבֵל טַעַם שֶׁל הַמָּזוֹן שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם כְּמוֹ שְׁאָר הָעֲצָמוֹת, וּמִשּׁוּם כָּךְ הוּא חָזָק מִכָּל הָעֲצָמוֹת, וְהוּא יִהְיֶה הָעִקָּר שֶׁהַגּוּף נִבְנֶה מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי.

וְתָנָא אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, הוּא רַמַּאי וּמֵעוֹלָם רַמַּאי, וְשָׁכֵן יֹצֵר הָרַע דְּאִיהוּ רַמַּאי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי גַּרְמָא רַמָּאָה. מִפַּדַּן אֲרָם, מִצֶּמֶד רַמָּאִין, כְּדִתְנַן פַּדָּנָא דְּתוֹרָא שֶׁהוּא צֶמֶד. אֲחוֹת לָבָן, אֲחוֹת יֹצֵר הָרַע הָאֲרַמִּי גַּרְמָא רַמָּאָה. בְּתִחְלָּה שֶׁהָיָה מְנוּוָל בְּחַטָּאוֹת בָּזֶה הָעוֹלָם נִקְרָא לוֹט. לֶעָתִיד לָבֹא שֶׁלֹּא יְהֵא מְנוּוָל כְּדִבְקַדְמִיתָא, כְּמַאן דְּסָחֵי וּמַטְבִּיל מְסָאֲבוּתֵיהּ, קָרָאן לֵיהּ לָבָן. עַל כָּל פָּנִים אֵין יֹצֵר הָרַע בָּטֵל מִן הָעוֹלָם.

וְלָמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הוּא רַמַּאי וּמֵעוֹלָם רַמַּאי, וְשָׁכֵן יֹצֵר הָרַע שֶׁהוּא רַמַּאי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי - עֶצֶם רַמַּאי. מִפַּדַּן אֲרָם - מִצֶּמֶד רַמָּאִים, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ פַּדָּנָא דְּתוֹרָא, שֶׁהוּא צֶמֶד. אֲחוֹת לָבָן - אֲחוֹת יֹצֵר הָרַע הָאֲרַמִּי. כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, בַּתְּחִלָּה שֶׁהָיָה מְנוּוָל בְּחַטָּאוֹת בָּזֶה הָעוֹלָם נִקְרָא לוֹט. לֶעָתִיד לָבֹא

שֶׁלֹּא יְהֵא מְנַוֵּל כְּמוֹ בָּרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁרוֹחֵץ וּמַטְבִּיל אֶת טֻמְאָתוֹ, קוֹרְאִים לוֹ לְבָן. עַל כָּל פָּנִים אֵין יֵצֶר הָרַע בָּטֵל מִן הָעוֹלָם.

תָּא שְׁמַע, דְּהָכִי אֲנַן אוֹקִימְנָא בְּמַתְנִיתָא. שְׁתֵּי בָּנוֹת לוֹט שֶׁהֵן שְׁתֵּי כֹּחוֹת הַגּוּף הַמְעוֹרְרוֹת לַיֵּצֶר הָרַע, עַכְשָׁיו שֶׁאֵינוֹ מְנוּוָל כָּל כָּךְ וְנִטְבָּל מִלְּכְלוּכוֹ נִקְרָא לָבָן, וְאוֹתָן שְׁתֵּי בָּנוֹת אֵינָן בְּטֵלוֹת מַמָּשׁ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (בראשית כט) וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָּנוֹת.

בֹּא שְׁמַע שֶׁכָּךְ אָנוּ בְּאַרְנוּ בַּבָּרִיתָא. שְׁתֵּי בָּנוֹת לוֹט, שֶׁהֵן שְׁנֵי כֹּחוֹת הַגּוּף הַמְעוֹרְרוֹת אֶת יֵצֶר הָרַע, עַכְשָׁו שֶׁאֵינוֹ כָּל כָּךְ מְנַוֵּל וְנִטְבָּל מִלְּכְלוּכוֹ נִקְרָא לָבָן, H וְאוֹתָן שְׁתֵּי בָּנוֹת אֵינָן בְּטֵלוֹת מַמָּשׁ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית כט) וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָּנוֹת.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כָּךְ הוּא, תָּמָן כְּתִיב בְּכִירָה וּצְעִירָה וְהָכָא כְּתִיב גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֲבָל אֵינָן בְּכֹחַ לַעֲשׂוֹת רָע וּלְהִתְעוֹרֵר לַיֵּצֶר הָרַע כְּמִתְּחִלָּה. מַשְׁמַע דִּכְתִיב שָׁם הַגְּדוֹלָה לָאָה, שֶׁלָּאָה מִכֹּחַהּ וּמֵרִשְׁעָתָהּ. וְשָׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל, שֶׁאֵין בָּהּ כֹּחַ הַמִּתְעוֹרֵר, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה נג) וּכְרָחֵל לִפְנֵי גוֹזְזֶיהָ נֶאֱלָמָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּךְ הוּא. שָׁם כָּתוּב בְּכִירָה וּצְעִירָה, וְכָאן כָּתוּב גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֲבָל אֵינָן בְּכֹחַ לַעֲשׂוֹת רָע וּלְהִתְעוֹרֵר לַיֵּצֶר הָרַע כְּמִתְּחִלָּה, מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב שָׁם הַגְּדוֹלָה לֵאָה, שֶׁלֵּאָה מִכֹּחַהּ וּמֵרִשְׁעָתָהּ. וְשָׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל, שֶׁאֵין בָּהּ כֹּחַ הַמִּתְעוֹרֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כג) וּכְרָחֵל לִפְנֵי גוֹזְזֶיהָ נֶאֱלָמָה.

אָמַר רַב הוּנָא, זֶה יֵצֶר הָרַע וּשְׁתֵּי בְּנוֹתָיו, מִתְחַלְּפוֹת מִכְּמוֹת שֶׁהָיוּ בָּרִאשׁוֹנָה. בַּתְּחִלָּה לוֹט, מְקוּלָּל מְנוּוָל. עַכְשָׁיו לָבָן, מְלוּבָּן, שֶׁאֵינוֹ מְקוּלָּל וּמְנוּוָל בְּנִיווּלוֹ כְּבָרִאשׁוֹנָה. בַּתְּחִלָּה שְׁתֵּי בְּנוֹתָיו חֲזָקוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת בְּכֹחָהּ, וְעַכְשָׁיו שָׁם הַגְּדוֹלָה לֵאָה, לֵאָה בְּלֹא כֹּחַ, לֵאָה מְמַעֲשֶׂיהָ הָרִאשׁוֹנִים. וְשָׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל, כִּדְקָאָמְרִנָן, וְלֹא כְּמוֹת שֶׁהָיוּ בָּרִאשׁוֹנָה.

אָמַר רַב הוּנָא, זֶה יֵצֶר הָרַע, וּשְׁתֵּי בְּנוֹתָיו מִתְחַלְּפוֹת מִכְּמוֹת שֶׁהָיוּ בָּרִאשׁוֹנָה. בַּתְּחִלָּה לוֹט, מְקֻלָּל מְנֻוָּל. עַכְשָׁו לָבָן, מְלֻבָּן, שֶׁאֵינוֹ מְקֻלָּל וּמְנֻוָּל בְּנִוּוּלוֹ כְּבָרִאשׁוֹנָה. בַּתְּחִלָּה שְׁתֵּי בְּנוֹתָיו חֲזָקוֹת, כָּל אַחַת וְאַחַת בְּכֹחָהּ, וְעַכְשָׁו שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה - לֵאָה בְּלֹא כֹחַ, לֵאָה בְּלֹא חִזּוּק, לֵאָה מִמַּעֲשֶׂיהָ הָרִאשׁוֹנִים. וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרִנוּ, וְלֹא כְּמוֹת שֶׁהָיוּ בָּרִאשׁוֹנָה.

אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב, תָּא חֲזִי, מַה כְּתִיב, וַיִּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא. אָמַר רַבִּי אַחָא מִפְּנֵי מָה הִיא עֲקָרָה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּצֶר הָרַע אֵינוֹ נִמְצָא בְּכֹחוֹ בָּעוֹלָם, וְעַל כָּךְ אֵין נִמְצָא פְּרִיָה וּרְבִיָה וְזוּלָתִי בַּתְּפִלָּה, מַה כְּתִיב, וַיֵּעָתֶר לוֹ ה' וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ. כֵּיוָן שֶׁמִּתְעוֹרֵר יֵצֶר הָרַע, נִמְצָא פְּרִיָה וּרְבִיָה.

אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא. אָמַר רַבִּי אַחָא, מִפְּנֵי מָה הִיא עֲקָרָה? מִפְּנֵי שֶׁיֵּצֶר הָרַע אֵינוֹ נִמְצָא בְּכֹחַ בָּעוֹלָם, וְעַל כָּךְ אֵין נִמְצָא פְּרִיָה וּרְבִיָה זוּלָתִי בַּתְּפִלָּה. וּמַה כָּתוּב? וַיֵּעָתֶר לוֹ ה' וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ. כֵּיוָן שֶׁמִּתְעוֹרֵר יֵצֶר הָרַע, נִמְצָא פְּרִיָה וּרְבִיָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִם כֵּן מַה הֶּפְרֵשׁ בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְאוֹתוֹ הַזְּמַן, וְעוֹד דְּהָא קְרָא קָאָמַר דִּקְוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד. אָמַר רַבִּי אַחָא, כָּךְ הוּא, דִּקְוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַר לֵיהּ לְהַהוּא עִנְיְינָא דְּצָרִיךְ לְזַוּוּגָא, וְלָא

לְכָל שַׁעְתָּא דְּיהֵא תָּדִיר עִם בַּר נָשׁ כְּמוֹ כְּעָן, דְּאִיהוּ אִשְׁתַּכַּח תָּדִיר וְחָטָאן בֵּיהּ בְּנֵי נָשָׁא, אֶלָּא לְהַהוּא זִוּוּגָא בִּלְחוֹדוֹי, הַהִיא, וְאִתְעָרוּתָא אִתְעָרוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיֶהֱוֵי, הָדָא הוּא דִכְתִיב, (יחזקאל לו) וַהֲסִירוֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. מַהוּ לֵב בָּשָׂר. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֵב לְהוֹצִיא בָּשָׂר וְלֹא לְדָבָר אַחֵר.

אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִם כֵּן, מַה הֶפְרֵשׁ בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְאוֹתוֹ זְמַן? וְעוֹד, שֶׁהִנֵּה הַכָּתוּב אֲמַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה. אֲמַר רַבִּי אָחָא, כָּךְ הוּא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵעִיר אוֹתוֹ לָעָנָן הַהוּא שֶׁצָּרִיךְ לָזֶוֶג, וְלֹא לְכָל שָׁעָה, שֶׁיִּהְיֶה תָּמִיד עִם אָדָם כְּמוֹ כָּעֵת, שֶׁהוּא נִמְצָא תָּמִיד וְחוֹטְאִים בּוֹ בְּנֵי אָדָם, אֶלָּא לְאוֹתוֹ זִוּוּג לְבַדּוֹ. וְהַהִתְעוֹרְרוּת הַהִיא תִּהְיֶה הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו) וַהֲסִירוֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. מַה זֶּה לֵב בָּשָׂר? אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֵב לְהוֹצִיא בָּשָׂר, וְלֹא לְדָבָר אַחֵר.

רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי יוֹסֵי הֲוָה אָתֵי מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוּד, פָּגַע בֵּיהּ רַבִּי יְהוּדָה. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יִצְחָק, תֵּאמַר דַּהֲבֵירְנָא חַכִּימֵי מַתְנִיתָא אִתְעָרוּ לְהַאי עַנְיְינָא, דְּיִצֶּר הָרַע יִתְנַשֵּׁי מִן עַלְמָא בַּר הַהִיא שַׁעְתָּא לְזִיווּגָא. אֲמַר לֵיהּ, חַיֶּיךָ הָכִי אִצְטְרִיךְ יֵצֶר הָרַע לְעוֹלָם כְּמִטְרָא לְעוֹלָם, דְּאִלְמָלֵא יֵצֶר הָרַע, חֶדְוָותָא דִשְׁמַעְתָּא לָא לְיֶהֱוֵי, אֲבָל לָא מְנַוְולָה כְּקַדְמֵיתָא לְמֶחֱטֵי בֵּיהּ. הָדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה יא) לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי וְגוֹ'.

רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי יוֹסֵי הָיָה בָּא מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוּד. פָּגַע בּוֹ רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, תֹּאמַר שֶׁחֲבֵרֵינוּ חַכְמֵי הַבָּרַיְתָא הִתְעוֹרְרוּ לָעִנְיָן הַזֶּה שֶׁיֵּצֶר הָרַע יִשְׁתַּכַּח מִן הָעוֹלָם, פָּרַט לְאוֹתָהּ שְׁעַת הַזִּוּוּג. אָמַר לוֹ, חַיֶּיךָ, כָּךְ צָרִיךְ יֵצֶר הָרַע לְעוֹלָם כְּגֶשֶׁם לָעוֹלָם. שֶׁאִלְמָלֵא יֵצֶר הָרַע, חֶדְוַת הַשִּׂמְחָה לֹא תִהְיֶה, אֲבָל לֹא מְנוּוָּלֶת כְּבָרִאשׁוֹנָה לַחֲטֹא בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא) לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי וְגוֹ'.

אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הוּא לְבָא דְּמִדּוֹרֵיהּ דְּיֵצֶר הָרַע בֵּיהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לְבָא טָבָא, בְּנַיְינָא דְּגוּפָא וְנִשְׁמְתָא, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב (דברים ז) וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ דְּהוּא עִקָּרָא דְּכֹלָּא.

אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הוּא הַלֵּב שֶׁמְּדוֹרוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע בּוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֵב טוֹב בְּנִין הַגּוּף וְהַנִּשְׁמָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ כְּתוּב (דברים ו) וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ, שֶׁהוּא עִקַּר הַכֹּל.

כַּד אֲתָא רַב כַּהֲנָא אֲמַר, הָכִי אָמְרִין מִשְׁמֵיהוֹן דְּמָארֵי מַתְנִיתָא, תְּרֵי בְּנַיְינִין דְּגוּפָא אינוּן, כַּבְדָא וְלִבָּא. דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כַּבְדָא וְלִבָּא אינוּן מְנַהֲגֵי גוּפָא בְּכָל סִטְרֵי אֲבָרוֹי, מְנַהֲגָא דְרֵישָׁא מוֹחָא. אֲבָל דְּגוּפָא אינוּן תְּרֵין וְקַדְמָאָה הוּא כַּבְדָא, תִּנְיְינָא לִבָּא. וְהֵינוּ דִכְתִיב בְּפָרְשָׁתָא, (בראשית כח) וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ, אִלֵּין תְּרֵין בְּנַיְינֵי דְגוּפָא.

כְּשֶׁבָּא רַב כַּהֲנָא, אָמַר, כָּךְ אוֹמְרִים מִשְׁמָם שֶׁל בַּעֲלֵי הַבָּרַיְתָא: שְׁנֵי בְנִינִים שֶׁל הַגּוּף הֵם - הַכָּבֵד וְהַלֵּב. שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַכָּבֵד וְהַלֵּב מַנְהִיגִים אֶת הַגּוּף בְּכָל צְדָדֵי אֵיבָרָיו. הַמַּנְהִיג שֶׁל רֹאשׁ הוּא הַמֹּחַ, אֲבָל שֶׁל הַגּוּף הֵם שְׁנַיִם. וְהָרִאשׁוֹן הוּא הַכָּבֵד, וְהַשֵּׁנִי הַלֵּב. וְהֵינוּ שֶׁכָּתוּב בַּפָּרָשָׁה וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ, אֵלּוּ שְׁנֵי בְנְיְנֵי הַגּוּף.

מַאי טַעְמָא וַיִּתְרוֹצְצוּ. מִשּׁוּם דְּלִבָּא (אתערו) אִתְנְשֵׁי מִנַּיְהּ יְצֶר הָרָע. וַיִּתְרוֹצְצוּ, (שאלו) וַיִּשְׁלְיוּ מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא, וַיִּתְרוֹצְצוּ וַיִּשְׁבְּרוּ, כְּלוֹמַר נִשְׁבַּר כֹּחָם וְחֵילָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַגּוּף מַהוּ אוֹמַר, אִם כֵּן לָמָּה זֶה אָנֹכִי וְלָמָּה נִבְרֵאתִי. מִיָּד (בראשית כח) וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'.

מָה הַטַּעַם וַיִּתְרֹצְצוּ? מִשּׁוּם שֶׁמַּהֲלֵךְ [מתעורר] נִשְׁכָּח הַיֵּצֶר הָרָע. וַיִּתְרֹצְצוּ? [שאלו] וַיִּשְׁלְיוּ הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא, אָמַר רַב הוּנָא, וַיִּתְרֹצְצוּ - וַיִּשְׁבְּרוּ, כְּלוֹמַר, נִשְׁבַּר כֹּחָם וְחֵילָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַגּוּף מַהוּ אוֹמֵר? אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי, וְלָמָּה נִבְרֵאתִי? מִיָּד - וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'.

(בראשית כח) וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים וְגו'. אֵלּוּ הַשְּׁנֵי גֵּאִים הַכָּבֵד וְהַלֵּב. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הַמּוֹחַ וְהַלֵּב. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הַמּוֹחַ אֵין בְּכְלַל זֶה, מַשְׁמַע דִּכְתִיב בְּבִטְנֵךְ, וְהַמּוֹחַ אֵין בַּבֶּטֶן אֶלָּא בְּרֹאשׁ. וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעַיִךְ וְגו', וְרַב יַעֲבוֹד צָעִיר זֶהוּ הַכָּבֵד שֶׁהוּא רַב וְגָדוֹל, וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ לִפְנֵי הַלֵּב. דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַכָּבֵד קוֹלֵט הַדָּם וּמְשַׁמֵּשׁ בּוֹ לִפְנֵי הַלֵּב.

וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים וְגו'. אֵלּוּ הַשְּׁנֵי גֵּאִים - הַכָּבֵד וְהַלֵּב. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הַמּוֹחַ וְהַלֵּב. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הַמּוֹחַ אֵין בְּכְלַל זֶה, מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב בְּבִטְנֵךְ, וְאֵין הַמּוֹחַ בַּבֶּטֶן אֶלָּא בְּרֹאשׁ. וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעַיִךְ וְגו', וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר. זֶהוּ הַכָּבֵד, שֶׁהוּא רַב וְגָדוֹל וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ לִפְנֵי הַלֵּב. שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַכָּבֵד קוֹלֵט הַדָּם וּמְשַׁמֵּשׁ בּוֹ לִפְנֵי הַלֵּב.

(בראשית כה) וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי. אָמַר רַב כַּהֲנָא, הַכָּבֵד הוּא הָרִאשׁוֹן וְהוּא אַדְמוֹנִי. לָמָּה הוּא אַדְמוֹנִי, עַל שֶׁבּוֹלֵעַ אֶת הַדָּם תְּחִלָּה. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ רִאשׁוֹן, עַל שֶׁהוּא רִאשׁוֹן לִבְלוֹעַ הַדָּם מִכָּל הַמַּאֲכָל, וְהוּא רִאשׁוֹן לַדָּם אֲבָל לֹא לַיְצִירָה. וּבְמַאן נוֹקִים וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר, עַל שֶׁהוּא רַב וְגָדוֹל בְּשִׁעוּרוֹ מִן הַלֵּב וְהוּא עוֹבֵד לַלֵּב.

וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי. אָמַר רַב כַּהֲנָא, הַכָּבֵד הוּא הָרִאשׁוֹן, וְהוּא אַדְמוֹנִי. לָמָּה הוּא אַדְמוֹנִי? עַל שֶׁבּוֹלֵעַ אֶת הַדָּם תְּחִלָּה. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ רִאשׁוֹן? עַל שֶׁהוּא רִאשׁוֹן לִבְלֹעַ הַדָּם מִכָּל הַמַּאֲכָל, וְהוּא רִאשׁוֹן לַדָּם, אֲבָל לֹא לַיְצִירָה. וּבְמָה נִבְאַר וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר? עַל שֶׁהוּא רַב וְגָדוֹל בְּשִׁעוּרוֹ מִן הַלֵּב, וְהוּא עוֹבֵד לַלֵּב.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, לָמָּה אָתָא פְּרִשְׁתָא דָּא, אֶלָּא לְאַחֲזָאָה לִבְנֵי עָלְמָא דְּאַף עַל גַּב דְּהַהִיא שְׁלֵימוּתָא לְיֶהֱוֵי בְּאַרְעָא, אָרְחֵיהּ וְטִבְעֵיהּ דְּעָלְמָא לָא אִשְׁתַּנֵּי. רַבִּי יִיסָא אָמַר בֹּא וּרְאֵה הַכָּבֵד הוּא הַצַּד צַיִד וְהוּא צַיִד בְּפִיו, וְהַלֵּב הוּא הַחוֹשֵׁב והוּא (בראשית כה) יוֹשֵׁב אֹהָלִים הֲדָא הוּא דִכְתִיב (בראשית כח) וַיִּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד. חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת, נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בַּתּוֹרָה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, לָמָּה בָּאָה הַפָּרָשָׁה הַזּוֹ? אֶלָּא לְהַרְאוֹת לִבְנֵי הָעוֹלָם, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהַשְׁלֵמוּת הַהִיא תִּהְיֶה בָּאָרֶץ - דַּרְכּוֹ וְטִבְעוֹ שֶׁל הָעוֹלָם לֹא יִשְׁתַּנֶּה. רַבִּי יִיסָא אָמַר, בֹּא רְאֵה, הַכָּבֵד הוּא הַצַּד צַיִד, וְהוּא צַיִד בְּפִיו, וְהַלֵּב הוּא הַחוֹשֵׁב, וְהוּא יֹשֵׁב אֹהָלִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד, חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת, נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בַּתּוֹרָה. וַיִּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד. רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא אָמַר, לְעוֹלָם טִבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה, בֹּא וּרְאֵה, מַה כְּתִיב, וַיִּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם וַתַּרְגּוּמוֹ דְּחֵשִׁבוּ. כְּלוֹמַר הַלֵּב חוֹשֵׁב וּמְהַרְהֵר בַּתּוֹרָה בְּיִדְיעַת בּוֹרְאוֹ. מָה כְּתִיב, וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה. וְהוּא עָיֵף. הַכָּבֵד שְׁדֶרֶךְ טִבְעוֹ לַצֵּאת וְלָצוּד צַיִד בְּפִיו

לְבָלּוֹעַ וְאֵינוֹ מוֹצֵא, נִקְרָא עָיֵף. וְהוּא אוֹמֵר לַלֵּב, עַד שֶׁאַתָּה מְהַרְהֵר בְּדְבָרִים אֵלּוּ בְּדִבְרֵי תוֹרָה, הַרְהֵר בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִיָה לְקַיֵּים גּוּפְךָ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה, כִּי כֵן דַּרְכִּי לִבְלּוֹעַ הַדָּם וּלְשַׁגֵּר לִשְׁאָר הָאֲבָרִים. כִּי עָיֵף אָנֹכִי, בְּלֹא אֲכִילָה וּשְׁתִיָה.

וַיֶּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד, רִבִּי בָּא בְּשֵׁם רִבִּי אַחָא אָמַר, לְעוֹלָם טִבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה, בֹּא רְאֵה, מַה כְּתִיב, וַיֶּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יח) אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם, וְתַרְגּוּמוֹ: שֶׁחָשְׁבוּ. כְּלוֹמַר, הַלֵּב חוֹשֵׁב וּמְהַרְהֵר בַּתּוֹרָה בִּידִיעַת בּוֹרְאוֹ. מַה כָּתוּב? וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף. הַכָּבֵד שֶׁדָּרְךּ טִבְעוֹ לָצֵאת וְלִצּוּד צַיִד בְּפִיו לִבְלֹעַ וְאֵינוֹ מוֹצֵא, נִקְרָא עָיֵף, וְהוּא אוֹמֵר לַלֵּב: עַד שֶׁאַתָּה מְהַרְהֵר בִּדְבָרִים אֵלּוּ בְּדִבְרֵי תוֹרָה, הַרְהֵר בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִיָה לְקַיֵּם גּוּפְךָ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה, כִּי כֵן דַּרְכִּי לִבְלֹעַ הַדָּם וּלְשַׁגֵּר לִשְׁאָר הָאֲבָרִים, כִּי עָיֵף אָנֹכִי, בְּלֹא אֲכִילָה וּשְׁתִיָה.

וְהַלֵּב אוֹמֵר, תֵּן לִי הָרִאשׁוֹן וְהַמּוּבְחָר מִכֹּל מָה שְׁתִבְלַע, תֵּן לִי בְּכוֹרָתְךָ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית כה) מִכְרָה כַיּוֹם אֶת בְּכוֹרָתְךָ לִי, קוֹנְמִיתָא דְתִיאֵיבָא. עַד שֶׁהַלֵּב מְהַרְהֵר וְחוֹשֵׁב בַּמַּאֲכָל, בּוֹלֵעַ הַכָּבֵד. דְּאִלְמָלֵי הַהוּא כְּסוּפָא וְהָרְהוּרָא דְּלִבָּא בְּמַאֲכָל, לֹא יוּכְלוּ הַכָּבֵד וְהָאֲבָרִים לִבְלּוֹעַ דְּאָמַר רִבִּי יוֹסֵי, כֵּן דֶּרֶךְ הָעֲבָדִים, שֶׁאֵינָם אוֹכְלִים עַד שֶׁהָאָדוֹן אוֹכֵל. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, כְּתוּב לְאָחֹר כֵּן, כְּתִיב לְאַחַר כֵּן, (בראשית כה) וַיִּתֵּן לְעֵשָׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים. מַהוּ עֲדָשִׁים, סְגַלְגַּלִּין כְּגַלְגַּלְתָּא, וְגַלְגַּלְתָּא סָבִיב בְּעַלְמָא. כְּלוֹמַר, דְּלָא אִתְנְשֵׁי מֵאַרְחֵיהּ. כָּךְ הוּא בַּר נָשׁ, בְּהַהוּא זִמְנָא אַף עַל גַּב דְּכָל הַהוּא טִיבוּ וִיקָר וּשְׁלֵימוּתָא לֵיהֱוֵי, אַרְחֵיהּ דְּעַלְמָא לְמֵיכַל וּלְמִשְׁתֵּי לָא יִתְנְשֵׁי.

וְהַלֵּב אוֹמֵר: תֵּן לִי הָרִאשׁוֹן וְהַמֻּבְחָר מִכָּל מַה שֶּׁתִּבְלַע, תֵּן לִי בְּכוֹרָתְךָ. זֶה שֶׁכָּתוּב מִכְרָה כַיּוֹם אֶת בְּכֹרָתְךָ לִי, רֵאשִׁית הַתַּאֲוָה. עַד שֶׁהַלֵּב מְהַרְהֵר וְחוֹשֵׁב בַּמַּאֲכָל, בּוֹלֵעַ הַכָּבֵד. שֶׁאִלְמָלֵא אוֹתוֹ כְּסוּף וְהִרְהוּר שֶׁל הַלֵּב בַּמַּאֲכָל, לֹא יוּכְלוּ הַכָּבֵד וְהָאֲבָרִים לִבְלֹעַ. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כֵּן דֶּרֶךְ הָעֲבָדִים - שֶׁאֵינָם אוֹכְלִים עַד שֶׁהָאָדוֹן אוֹכֵל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כְּתוּב לְאָחֹר כֵּן, וַיִּתֵּן לְעֵשָׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים. מַה זֶּה עֲדָשִׁים? עֲגַלְגַּלִּים כְּגַלְגֹּלֶת, וְהַגַּלְגַּל סוֹבֵב בָּעוֹלָם, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא נִשְׁכַּח מִדַּרְכּוֹ. כָּךְ הוּא בֶּן אָדָם, בְּאוֹתוֹ זְמַן, אַף עַל גַּב שֶׁכָּל אוֹתוֹ חֶסֶד וְכָבוֹד וּשְׁלֵמוּת יִהְיוּ, דַּרְכּוֹ שֶׁל הָעוֹלָם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת לֹא יִשְׁתַּכַּח.

מַתְנִיתִין, תְּנַן אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם מְנַשְּׁבָן, וְעָתִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְהִתְעוֹרֵר רוּחַ אֶחָד לְקַיֵּם הַגּוּף, שֶׁיִּהְיֶה כְּלוּל מִד' רוּחוֹת. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (יחזקאל לז) מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ. בְּאַרְבַּע לֹא כְתִיב אֶלָּא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה כָּלוּל מֵאַרְבַּעְתָּם. וְתָאנָא, אוֹתוֹ הָרוּחַ הוּא רוּחַ הַמּוֹלִיד, הוּא הָרוּחַ הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה. וְאֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֶלָּא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת בִּלְבָד. וְאֵין בֵּין עוֹלָם הַזֶּה, לְתְחִיַּית הַמֵּתִים אֶלָּא נְקִיּוּת וְהַשָּׁגַת יְדִיעָה. רַב נַחְמָן אָמַר וְאָרִיכוּת יָמִים.

מִשְׁנָה, שְׁנֵינוּ, אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם מְנַשְּׁבוֹת, וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִתְעוֹרֵר רוּחַ אֶחָד לְקַיֵּם הַגּוּף שֶׁיִּהְיֶה כָּלוּל מֵאַרְבַּע רוּחוֹת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז) מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ. בְּאַרְבַּע לֹא כָתוּב, אֶלָּא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה כָּלוּל מֵאַרְבַּעְתָּם. וְלָמַדְנוּ, אוֹתוֹ הָרוּחַ הוּא רוּחַ הַמּוֹלִיד, הוּא הָרוּחַ הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, וְאֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֶלָּא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת בִּלְבָד, וְאֵין בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לִתְחִיַּת הַמֵּתִים אֶלָּא נְקִיּוּת וְהַשָּׁגַת יְדִיעָה. רַב נַחְמָן אָמַר, וַאֲרִיכוּת יָמִים.

אָמַר רַב יוֹסֵף וְכִי יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ וּתְחִיַּית הַמֵּתִים לַאו חַד הוּא. אָמַר לֵיהּ, לֹא. דְּתָנָן, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קוֹדֶם לְקִבּוּץ גָּלֻיּוֹת, קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת, קוֹדֶם לִתְחִיַּית הַמֵּתִים, וּתְחִיַּית הַמֵּתִים הוּא אַחֲרוֹן שֶׁבְּכֻלָּם. מְנָא לָן, דִּכְתִיב (תהלים קמז) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם ה' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם. זוֹ הִיא תְּחִיַּית הַמֵּתִים, שֶׁהִיא הָרְפוּאָה לִשְׁבוּרֵי לֵב עַל מֵתֵיהֶם. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם תְּחִלָּה, וְאַחֲרָיו נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס, וְהָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב אַחֲרוֹן עַל הַכֹּל.

אָמַר רַב יוֹסֵף, וְכִי יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ וּתְחִיַּת הַמֵּתִים אֵינָם אֶחָד? אָמַר לוֹ, לֹא, שֶׁשָּׁנִינוּ, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קוֹדֶם לְקִבּוּץ גָּלֻיּוֹת, קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת קוֹדֵם לִתְחִיַּת הַמֵּתִים, וּתְחִיַּת הַמֵּתִים הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּכֻלָּם. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (תהלים קמו) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס. הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם. זוֹ הִיא תְּחִיַּת הַמֵּתִים שֶׁהִיא הָרְפוּאָה לִשְׁבוּרֵי לֵב עַל מֵתֵיהֶם. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם תְּחִלָּה, וְאַחֲרָיו נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס, וְהָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב אַחֲרוֹן עַל הַכֹּל.

תָּנָן, מ' שָׁנָה קוֹדֶם הַקִּבּוּץ גָּלֻיּוֹת לִתְחִיַּית הַמֵּתִים, כְּדַאֲמְרִינַן וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. הַאי מ' שָׁנָה, מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ. אָמַר רַב כַּהֲנָא אָמַר רַבִּי בְּרוֹקָא, מִקִּבּוּץ גָּלֻיּוֹת עַד תְּחִיַּית הַמֵּתִים, כַּמָּה צָרוֹת, כַּמָּה מִלְחָמוֹת יִתְעוֹרְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאַשְׁרֵי הַנִּמְלָט מֵהֶם, דִּכְתִיב, (דניאל יב) בָּעֵת הַהִיא יִמָּלֵט עַמֶּךָ כָּל הַנִּמְצָא כָּתוּב בַּסֵּפֶר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מֵהָכָא, (דניאל יב) יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ וְיִצָּרְפוּ רַבִּים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מֵהָכָא, (זכריה יג) וּצְרַפְתִּים כִּצְרוֹף אֶת הַכֶּסֶף וּבְחַנְתִּים כִּבְחוֹן אֶת הַזָּהָב. וּבְאוֹתָם הַיָּמִים, יְהִיוּ יָמִים אֲשֶׁר יֹאמְרוּ (קהלת יב) אֵין לִי בָּהֶם חֵפֶץ, וּמִשָּׁעָה שֶׁיַּעַבְרוּ הַצָּרוֹת עַד תְּחִיַּית הַמֵּתִים מ' שָׁנָה.

שָׁנִינוּ, אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹדֶם הַקִּבּוּץ גָּלֻיּוֹת לִתְחִיַּת הַמֵּתִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. אַרְבָּעִים הַשָּׁנָה הַלָּלוּ מַה מַּעֲשֵׂיהֶם? אָמַר רַב כַּהֲנָא אָמַר רַבִּי בְּרוֹקָא, מִקִּבּוּץ גָּלֻיּוֹת עַד תְּחִיַּת הַמֵּתִים כַּמָּה צָרוֹת, כַּמָּה מִלְחָמוֹת יִתְעוֹרְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאַשְׁרֵי הַנִּמְלָט מֵהֶם, שֶׁכָּתוּב (דניאל יב) בָּעֵת הַהִיא יִמָּלֵט עַמֶּךָ כָּל הַנִּמְצָא כָּתוּב בַּסֵּפֶר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִכָּאן, יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ וְיִצָּרְפוּ רַבִּים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מִכָּאן, (זכריה יג) וּצְרַפְתִּים כִּצְרֹף אֶת הַכֶּסֶף וּבְחַנְתִּים כִּבְחֹן אֶת הַזָּהָב. וּבְאוֹתָם הַיָּמִים יִהְיוּ יָמִים אֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵין לִי בָּהֶם חֵפֶץ. וּמִשָּׁעָה שֶׁיַּעַבְרוּ הַצָּרוֹת עַד תְּחִיַּת הַמֵּתִים אַרְבָּעִים שָׁנָה.

רַב הוּנָא אָמַר, תָּא חֲזֵי (יהושע ה) כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וְגו' אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה', כְּהַאי גַּוונָא (גופא) הָכָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, כָּל אִלֵּין חַד מִלָּה אָמְרוּ, וּלְסוֹף מ' שָׁנָה שֶׁהַצָּרוֹת יַעַבְרוּ וְהָרְשָׁעִים יִכְלוּ, יִחְיוּ הַמֵּתִים שׁוֹכְנֵי עָפָר. מַאי טַעֲמָא, מְשׁוּם דִּכְתִיב, (נחום א) לֹא תָקוּם פַּעֲמַיִם צָרָה, וְדַי לָהֶם בְּמָה שֶׁעָבְרוּ. וּמִזְּמַן תְּחִיַּת הַמֵּתִים יִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם בְּיִשּׁוּבוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

רַב הוּנָא אָמַר, בּא רְאֵה, כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וְגו' אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' - כְּמוֹ כֵן [הגוף] כָּאן. אָמַר רַב יוֹסֵף, כָּל אֵלּוּ דָּבָר אֶחָד אָמְרוּ. וּלְסוֹף אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁהַצָּרוֹת יַעַבְרוּ וְהָרְשָׁעִים יִכְלוּ, יִחְיוּ הַמֵּתִים שׁוֹכְנֵי עָפָר. מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁכָּתוּב (נחום א) לֹא תָקוּם פַּעֲמַיִם צָרָה, וְדַי לָהֶם בְּמָה שֶׁעָבְרוּ. וּמִזְּמַן תְּחִיַּת הַמֵּתִים יִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם בְּיִשּׁוּבוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ, הֲוָה יָתִיב, וַהֲוָה קָא מִצְטַעֲר בְּנַפְשׁוֹי טָפֵי עָאל לְקַמֵּיה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אֲמַר לֵיהּ חֵיזוּ נְהִירוּו בּוּצִינָא דְעָלְמָא לְמָה חֲשׁוֹכָן. אֲמַר לֵיהּ, חֵיזוּ וּדְחִילוּ סָגֵי עָאל בֵּי, דְּהָא אֲנָא חַמֵי מָה דְאִתְעֲרוּ חַבְרָנָא מֵאַרֵי מַתְנִיתָא, דְּשַׁאֲרַת עֲלַיְיהוּ רוּחַ קַדִּישִׁין. וַהֲהוּא דְאִתְעֲרוּ, דְּבְשְׁתִיתָאֵי יְהֵא פּוּרְקָנָא, שְׁפִיר. אֲבָל אֲנָא חַמֵי אוֹרְכָא יְתֵירָא עַל אינוּן דְּיָרָא עַפְרָא, דִּבְאֶלֶף שְׁתִיתָאֵי לְזִמַן (שמות י' ע"א) אַרְבַּע מֵאוֹת וּתְמַנְיָא שְׁנִין מִנַּיהּ, יְהֵוּ קָיְימִין כָּל דְּיָרֵי עַפְרָא בְּקִיּוּמֵיהוֹן. וּבְגִינֵי כָּךְ אִתְעֲרוּ חֲבֵירָנָא, עַל פְּסוּקָא דְּקָרָא לוֹן בְּנֵי חֵת, חֵ"ת, דְּיִתְעָרוּן לְחֵ"ת שְׁנָה, וְהַיְינוּ דִכְתִיב, (ויקרא כה) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ, אֶל אֲחוּזָתוֹ. כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם הַזֹּא"ת, שֶׁהוּא חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וַאַרְבַּע מֵאוֹת וּתְמַנְיָא, תָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל אֲחוּזָתוֹ, אֶל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא אֲחוּזָתוֹ וְנַחֲלָתוֹ.

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ הָיָה יוֹשֵׁב, וְהָיָה מִצְטַעֵר בְּנַפְשׁוֹ מְאֹד. נִכְנַס לְפָנָיו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לוֹ, מַרְאֶה הָאוֹר שֶׁל מָאוֹר הָעוֹלָם לָמָּה חֲשׁוּכִים? אָמַר לוֹ, מַרְאֶה וּפַחַד רַב נִכְנַס בִּי, שֶׁהֲרֵי אֲנִי רוֹאֶה מַה שֶּׁהִתְעוֹרְרוּ חֲבֵרֵינוּ בַּעֲלֵי הַבָּרִיתָא, שֶׁשּׁוֹרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ שֶׁל קְדוֹשִׁים, וְהַהוּא שֶׁהֵעִירוּ שֶׁבַּשִּׁשֵּׁי יִהְיֶה גְּאֻלָּה, יָפֶה. אֲבָל אֲנִי רוֹאֶה אֲרִיכוּת יֶתֶר עַל אוֹתָם שׁוֹכְנֵי עָפָר, שֶׁבָּאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי לְזִמַן אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנָה שָׁנִים מִמֶּנּוּ יִהְיוּ עוֹמְדִים כָּל שׁוֹכְנֵי עָפָר בְּקִיּוּמָם. וּמִשּׁוּם כָּךְ הֵעִירוּ חֲבֵרֵינוּ עַל הַפָּסוּק שֶׁקָּרָא לָהֶם בְּנֵי חֵת, חֵ"ת - שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ לְחֵ"ת שָׁנָה, וְהַיְנוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כה) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַ אֵת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ. כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם הַ א"ת, שֶׁהוּא חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנָה, תָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ, אֶל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא אֲחֻזָּתוֹ וְנַחֲלָתוֹ.

(עוד) אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לֹא תִקְשֵׁי לָךְ הַאי, דְּהָא תָּנִינָן ג' כִּתּוֹת הֵן, שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים וּשֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים וְשֶׁל בֵּינוֹנִים. צַדִּיקִים גְּמוּרִים יְקוּמוּן בְּקִימָה שֶׁל מֵתֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מֵהַיּוֹם כַּמָּה שָׁנִים, שֶׁהֵם קוֹדְמִים בַּתְּחִלָּה, בְּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים שֶׁל קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת. וְהָאַחֲרוֹנִים כֻּלָּם, לִזְמַן אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנָה שָׁנָה לְאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי, כִּדְקָאָמַרַן. מַאן יְזַכֶּה לְהַאי אַרְכָּא, מַאן יִתְקַיֵּים בְּקִיּוּם דָּתֵיהּ בֵּין הַאי זִמְנָא, וְעַל דָּא אִצְטַעֲירְנָא בְּנַפְשָׁאי.

[עוד] אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁזֶּה לֹא יִהְיֶה לְךָ קָשֶׁה, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, שְׁלֹשׁ כִּתּוֹת הֵן: שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים, וְשֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים, וְשֶׁל בֵּינוֹנִים. צַדִּיקִים גְּמוּרִים יְקוּמוּ בִּקִימָה שֶׁל מֵתֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מֵהַיּוֹם כַּמָּה שָׁנִים, שֶׁהֵם קוֹדְמִים בַּתְּחִלָּה בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים שֶׁל קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת. וְהָאַחֲרוֹנִים כֻּלָּם לִזְמַן אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנָה שָׁנָה לָאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. מִי יִזְכֶּה לָאֹרֶךְ הַזֶּה? מִי יִתְקַיֵּם בְּקִיּוּם דָּתוֹ בֵּין הַזְּמַן הַזֶּה, וְעַל כֵּן אֲנִי מִצְטַעֵר בְּנַפְשִׁי.

אָמַר לֵיהּ, רִבִּי, הָא תָּנִינָן, (בראשית א) יְהִי אוֹר, יְהִי ר"ז. חָזַר וְאָמַר, בִּתְשׁוּבָה יִתְקַדֵּם כֹּלָּא. אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִי לָאו דְּאָמַרְתְּ הָכִי, אַחְסִימְנָא פּוּמִין לְמַצְפֵּי פּוּרְקָנָא כָּל יוֹמָא, דִּכְתִיב, (ישעיה לג) חֹסֶן יְשׁוּעוֹת. מַהוּ יְשׁוּעוֹת, אֵלּוּ הַמְצַפִּים יְשׁוּעוֹת בְּכָל יוֹם.

אָמַר לוֹ, רַבִּי, הִנֵּה שָׁנִינוּ, יְהִי אוֹר - יְהִי ר"ז. חָזַר וְאָמַר, בִּתְשׁוּבָה יִתְקַדֵּם הַכֹּל. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִם לֹא שֶׁאָמַרְתָּ כָּךְ, חָסַמְנוּ אֶת הַפִּיּוֹת לְצַפּוֹת לַגְּאֻלָּה כָּל יוֹם, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לג) חֹסֶן יְשׁוּעוֹת. מַהוּ יְשׁוּעוֹת? אֵלּוּ הַמְצַפִּים יְשׁוּעוֹת בְּכָל יוֹם.

מָה הוּא דַּעְתּוֹ דְּרִבִּי אֶלְעָזָר. הַיְינוּ דִּכְתִיב, (דניאל יב) וְרַבִּים מִיּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ. מַשְׁמַע דִּכְתִיב מִיּשֵׁנֵי אֵלּוּ הֵם הַצַּדִּיקִים הַנִּקְדָּמִים בְּחַיֵּיהֶם קוֹדֶם זֶה. וְכַמָּה שָׁנִים הֵם נִקְדָּמִים, רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מָאתַיִם וְעֶשֶׂר שָׁנִים. רִבִּי יִצְחָק אוֹמֵר, רד"י שָׁנָה, דִּכְתִיב, (במדבר כד) וְיָרֵ"ד מִיַּעֲקֹב וְגו'. יר"ד שָׁנָה נִקְדָּמִים הַצַּדִּיקִים לִשְׁאָר כָּל אָדָם. רַב נַחְמָן אָמַר, לְפִי הַשִּׁיעוּר שֶׁנִּבְלָה בָּעָפָר. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹסֵי, אִם כֵּן הַרְבֵּה תְּחִיּוֹת הָיוּ, אֶלָּא כָּל הַתְּחִיּוֹת יִהְיוּ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, וְהַאי דְּאִתְּמַר בְּחָזוֹן (דניאל י) וְאֱמֶת הַדָּבָר וְצָבָא גָּדוֹל. (בראשית כו) וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם. רִבִּי אַבָּהוּ פָּתַח וְאָמַר, (שיר השירים א) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ. דְּתָנֵינָן, אַרְבַּע תְּקוּפוֹת וְאַרְבַּע זְמַנִּים מְשׁוּנִים זוֹ מִזּוֹ יַעֲבְרוּ הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. הָאֶחָד, אוֹתוֹ זְמַן יִשְׁגֶּא הַחָכְמָה בָּעוֹלָם וְיַשִּׁיגוּ הַשָּׂגָה מַה שֶּׁלֹּא הִשִּׂיגוּ בָּזֶה הָעוֹלָם. דְּתָנֵינָן, אָמַר רִבִּי פִּנְחָס, הַשָּׂגַת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא, יוֹתֵר מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת דִּכְתִיב, (ישעיה יא) כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים. הַשֵּׁנִי תִּתְעַסְּקוּן (חסר) (עד כאן מדרש הנעלם)

מַהִי דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר? הַיְינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ. מִמַּשְׁמָע שֶׁכָּתוּב מִיְּשֵׁנֵי, אֵלּוּ הֵם הַצַּדִּיקִים הַנִּקְדָּמִים בְּחַיֵּיהֶם קוֹדֶם זֶה. וְכַמָּה שָׁנִים הֵם נִקְדָּמִים? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מָאתַיִם וְעֶשֶׂר שָׁנִים. רִבִּי יִצְחָק אוֹמֵר, רד"י שָׁנָה, שֶׁכָּתוּב (במדבר כד) וְיָרֵ"ד מִיַּעֲקֹב וְגו'. יר"ד שָׁנָה נִקְדָּמִים הַצַּדִּיקִים לִשְׁאָר כָּל אָדָם. רַב נַחְמָן אָמַר, לְפִי הַשִּׁעוּר שֶׁנִּבְלָה בָּעָפָר. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, אִם כֵּן, הַרְבֵּה תְּחִיּוֹת הָיוּ, אֶלָּא כָּל הַתְּחִיּוֹת יִהְיוּ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּחָזוֹן, (דניאל י) וֶאֱמֶת הַדָּבָר וְצָבָא גָּדוֹל. וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם. רִבִּי אַבָּהוּ פָּתַח וְאָמַר, (שיר א) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ. שֶׁשָּׁנִינוּ, אַרְבַּע תְּקוּפוֹת וְאַרְבָּעָה זְמַנִּים מְשֻׁנִּים זוֹ מִזּוֹ יַעַבְרוּ הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. הָאֶחָד - אוֹתוֹ זְמַן יִשְׁגֶּא הַחָכְמָה בָּעוֹלָם וְיַשִּׁיגוּ הַשָּׂגָה מַה שֶּׁלֹּא הִשִּׂיגוּ בָּזֶה הָעוֹלָם. שֶׁשָּׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, הַשָּׂגַת הַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא יוֹתֵר מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא) כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, הַשֵּׁנִי תִּתְעַסְּקוּ. (חסר) (עד כאן מדרש הנעלם)

(בראשית כו) וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֲחֹתִי הִיא, כְּמָה דְּאָמַר אַבְרָהָם בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא הֲוָה עִמֵּיהּ וְעִם אִתְּתֵיהּ, וּבְגִין שְׁכִינְתָּא קָאֲמַר, דִּכְתִיב, (משלי ז) אֱמוֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ. וְעַל דָּא אִתְתַּקַּף וְאָמַר אֲחוֹתִי הִיא. תו, אַבְרָהָם וְיִצְחָק, הָכִי אִתְחֲזֵי, דְּוַדַּאי בְּגִין קְרָא דִּכְתִיב (שיר השירים ה) אֲחוֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַמָּתִי, וּבְגִין כָּךְ וַדַּאי אִתְחֲזֵי לוֹן לוֹמַר, אֲחוֹתִי הִיא, וְעַל דָּא אִתְתַּקַּפוּ צַדִּיקַיָּיא בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. (בראשית כו) וַיְהִי כִּי אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים וְגו'. אֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ דַּיְיקָא, (ודא שכינתא, כמה דעבודה זרה כתיב בה (שמות לב) ויקומו לצחק הכי נמי מצחק את) דָּא שְׁכִינְתָּא דְּהַוַות עִמֵּהּ דְּרִבְקָה. דָּבָר אַחֵר, וְכִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ דְּיִצְחָק הֲוָה מְשַׁמֵּשׁ עַרְסֵיהּ בִּימָמָא, דְּהָא תְּנִינָן יִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין אינון וְלָא מְשַׁמְּשֵׁי עַרְסַיְיהוּ בִּימָמָא, וְיִצְחָק דְּהַוָה קַדִּישׁ, הֲוָה מְשַׁמֵּשׁ עַרְסֵיהּ בִּימָמָא.

וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֲחֹתִי הִיא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר אַבְרָהָם, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה הָיְתָה עִמּוֹ וְעִם אִשְׁתּוֹ, וּבִשְׁבִיל הַשְּׁכִינָה הוּא אָמַר, שֶׁכָּתוּב (משלי ז) אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ, וְעַל כֵּן הִתְחַזֵּק וְאָמַר אֲחוֹתִי הִיא. עוֹד, אַבְרָהָם וְיִצְחָק כְּדֵּי רְאוּי, שֶׁנִּדְאֵי מִשּׁוּם הַפְּסוּק שֶׁכָּתוּב (שיר ה) אֲחוֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי

תָּמְתִי, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַדַּאי נִרְאָה לָהֶם לוֹמַר אֲחוֹתִי הִיא, וְעַל כֵּן מִתְחַזְּקִים הַצַּדִּיקִים בַּקָּבָּ"ה. וַיְהִי כִּי אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים וְגוֹ'. אֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ - דָּוְקָא, [וזו השכינה, כמו ש בודה זרה כתוב בה ויקומו לצחק, כך גם מצחק את] זוֹ שְׁכִינָה שֶׁהָיְתָה עִם רִבְקָה. דָּבָר אַחֵר, וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיִּצְחָק הָיָה מְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בַּיּוֹם? שֶׁהֲרֵי שְׁנֵינוּ, יִשְׂרָאֵל הֵם קְדוֹשִׁים וְלֹא מְשַׁמְּשִׁים מִטָּתָם בַּיּוֹם, וְיִצְחָק שֶׁהָיָה קָדוֹשׁ הָיָה מְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בַּיּוֹם?

אֶלָּא, וַדַּאי אֲבִימֶלֶךְ חַכִּים הֲוָה, וְאִיהוּ אִסְתַּכַּל בְּאִצְטַגְנִינוּתָא דִּילֵיהּ, דְּאִיהוּ חַלּוֹן. כְּתִיב הָכָא (בראשית כו) בְּעַד הַחַלּוֹן, וּכְתִיב הָתָם (שופטים ה) בְּעַד הַחַלּוֹן נְשְׁקָפָה וַתְּיַבֵּב אֵם סִיסְרָא, מַה לְּהַלָּן בְּאִצְטַגְנִינוּתָא, אוּף הָכִי נָמֵי בְּאִצְטַגְנִינוּתָא, וְחָמָא דְּלָא הֲוָה כְּמָה דְּהֲוָה אֲמַר יִצְחָק. אֶלָּא וַדַּאי אִיהוּ מְצַחֵק עִמָּהּ, וְאִיהִי אִתְּתֵיהּ. וּכְדֵין (בראשית כו) וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר וְגוֹ'. רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, יָאוֹת הֲוָה אֲבִימֶלֶךְ לְמֶעְבַּד לְיִצְחָק כְּמָה דְּעָבַד לְאַבְרָהָם, בַּר דְּהָא אוֹכַח לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקַדְמִיתָא.

אֶלָּא וַדַּאי שֶׁאֲבִימֶלֶךְ הָיָה חָכָם, וְהוּא הִסְתַּכֵּל בְּאִיצְטַגְנִינוּתוֹ שֶׁהוּא חַלּוֹן. כָּתוּב כָּאן בְּעַד הַחַלּוֹן, וְכָתוּב שָׁם (שופטים ה) בְּעַד הַחַלּוֹן נְשְׁקָפָה וַתְּיַבֵּב אֵם סִיסְרָא. מַה לְּהַלָּן בְּאִיצְטַגְנִינוּת, אַף כָּאן בְּאִיצְטַגְנִינוּת. וְרָאָה שֶׁלֹּא הָיָה כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר יִצְחָק, אֶלָּא וַדַּאי הוּא מְצַחֵק עִמָּהּ, וְהִיא אִשְׁתּוֹ. וְאָז וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, נָאֶה הָיָה לַאֲבִימֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת לְיִצְחָק כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְאַבְרָהָם, רַק שֶׁזֶּה הוֹכִיחַ אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרִאשׁוֹנָה.

דף קמא.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה, אָמַר רִבִּי אַבָּא, בְּגִין כָּךְ אָמַר אֲחוֹתִי הִיא, בְּגִין לְאִתְדַּבָּקָא בִּשְׁכִינְתָּא, דִּכְתִיב, (משלי ז) אֱמוֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּבְהוּ לָא הֲוָה מְהֵימְנוּתָא, דְּאִי מְהֵימְנוּתָא אִשְׁתַּכַּח בֵּינַיְיהוּ, לָא הֲוָה אִצְטְרִיךְ. אֲבָל מִגּוֹ דְּלָא הֲוָה בֵּינַיְיהוּ מְהֵימְנוּתָא, אָמַר הָכִי. וּבְגִין כָּךְ אָמַר (בראשית כ) כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים (דף קמא ע"א) בַּמָּקוֹם הַזֶּה. אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים, דָּא מְהֵימְנוּתָא.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אַבָּא, מִשּׁוּם כָּךְ אָמַר אֲחוֹתִי הִיא, כְּדֵי לְהִדָּבֵק בַּשְּׁכִינָה, שֶׁכָּתוּב אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבָּהֶם לֹא הָיְתָה אֱמוּנָה. שֶׁאִם נִמְצְאָה בָהֶם אֱמוּנָה, לֹא הָיָה צָרִיךְ, אֲבָל מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הָיְתָה בֵּינֵיהֶם אֱמוּנָה אָמַר כָּךְ, וּמִשּׁוּם כָּךְ אָמַר, כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה. אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים, זוֹ הָאֱמוּנָה.

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, בְּגִין דְּלָא שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא לְבַר מֵאַרְעָא קַדִּישָׁא וְעַל דָּא אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה, דְּלַאו אַתְרֵיהּ הוּא, וְלָא שַׁרְיָא הָכָא. וְיִצְחָק אִתְתַּקַּף בֵּיהּ בִּמְהֵימְנוּתָא, דְּחָמָא דְּהָא שְׁכִינְתָּא גּוֹ אִתְּתֵיהּ שַׁרְיָא. (בראשית כו) וַיְצַו אֲבִימֶלֶךְ אֶת כָּל הָעָם לֵאמֹר הַנּוֹגֵעַ בָּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוּמָת. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אוֹרִיךְ לְהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְרִשְׁעָיֵיא, בְּגִין הַהוּא טִיבוּ דְּעָבַד עִם אֲבָהָן קַמָּאי. דְּהָא בְּגִין דָּא לָא שַׁלִּיטוּ בְּהוּ יִשְׂרָאֵל עַד לְבָתַר דָּרִין

בַּתְרָאִין. יָאוּת עֲבַד אֲבִימֶלֶךְ, דְּעָבַד טִיבוּ עִם יִצְחָק, דְּאָמַר לֵיהּ (בראשית כ) הִנֵּה אַרְצִי לְפָנֶיךָ בַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ שֵׁב.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא שׁוֹרָה הַשְּׁכִינָה מִחוּץ לָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְעַל זֶה אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה, שֶׁזֶּה לֹא מְקוֹמוֹ וְלֹא שׁוֹרָה כָּאן. וְיִצְחָק הֶחֱזִיק בּוֹ בֶּאֱמוּנָה, שֶׁרָאָה שֶׁהַנָּה הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּתוֹךְ אִשְׁתּוֹ. וַיְצַו אֲבִימֶלֶךְ אֶת כָּל הָעָם לֵאמֹר הַנֹּגֵעַ בָּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוּמָת בֹּא רְאֵה כַּמָּה מַאֲרִיךְ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָרְשָׁעִים מִשּׁוּם אוֹתוֹ הַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִם הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם זֶה לֹא שָׁלְטוּ בְּיִשְׂרָאֵל עַד לְאַחַר דּוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים. יָפֶה עָשָׂה אֲבִימֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה חֶסֶד עִם יִצְחָק שֶׁאָמַר לוֹ (לאברהם) הִנֵּה אַרְצִי לְפָנֶיךָ בַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ שֵׁב.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, חֲבַל עֲלַיְיהוּ דְּרַשְׁיעַיָּיא, דְּטִיבוּתָא דִּלְהוֹן לָאו אִיהוּ שְׁלִים, תָּא חֲזֵי, עֶפְרוֹן בְּקַדְמֵיתָא אָמַר, (בראשית כג) אֲדוֹנִי שְׁמָעֵנִי הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְךָ נְתַתִּיהָ וְגוֹ'. וּלְבָתַר אָמַר, (בראשית כג) אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף וְגוֹ', וּכְתִיב (בראשית כג) וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן וְגוֹ', עוֹבֵר לַסּוֹחֵר. אוּף הָכָא, כְּתִיב בְּקַדְמֵיתָא, הִנֵּה אַרְצִי לְפָנֶיךָ וְגוֹ'. וּלְבָתַר אָמַר לוֹ, (בראשית כו) לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי עָצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר, דָּא הוּא טִיבוּ דְּעָבַד עִמֵּיהּ, דְּלָא נְסִיב מִדִּילֵיהּ אֲבִימֶלֶךְ כְּלוּם, וְשַׁדְּרֵיהּ בְּכָל מָמוֹנֵיהּ, וּלְבָתַר אָזַל בַּתְרֵיהּ, לְמִגְזַר עִמֵּיהּ קְיָים.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, חֲבַל עַל הָרְשָׁעִים שֶׁחַסְדָּם אֵינוֹ שָׁלֵם. בֹּא רְאֵה, עֶפְרוֹן אָמַר בַּהַתְחָלָה, (בראשית כג) אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְךָ נְתַתִּיהָ וְגוֹ'. וְאַחַר כָּךְ אָמַר, אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף וְגוֹ'. וְכָתוּב וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן וְגוֹ', עֹבֵר לַסּוֹחֵר. אַף כָּאן כָּתוּב בָּרִאשׁוֹנָה הִנֵּה אַרְצִי לְפָנֶיךָ וְגוֹ', וְאַחַר כָּךְ אָמַר לוֹ לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי עָצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה הַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ - שֶׁלֹּא לָקַח מִשֶּׁל אֲבִימֶלֶךְ כְּלוּם, וּשְׁלָחוֹ עִם כָּל מָמוֹנוֹ, וְאַחַר כָּךְ הָלַךְ אַחֲרָיו לִכְרוֹת עִמּוֹ בְּרִית.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, יָאוּת עֲבַד יִצְחָק, דְּהָא בְּגִין דִּיְדַע רָזָא דְּחָכְמְתָא, אִשְׁתַּדַּל וְחָפַר בֵּירָא דְּמַיִין, בְּגִין לְאִתְתַּקְפָא בִּמְהֵימְנוּתָא כְּדְקָא יְאוּת. וְכֵן אַבְרָהָם אִשְׁתַּדַּל וְחָפַר בֵּירָא דְּמַיָּא (וכן יצחק), יַעֲקֹב אַשְׁכַּח לֵיהּ מִתְתַּקֵּן, וְיָתִיב עֲלֵיהּ וְכֻלְּהוּ אָזְלוּ בַּתְרֵיהּ, וְאִשְׁתַּדַּלוּ בְּגִין לְאִתְתַּקְפָא בִּמְהֵימְנוּתָא שְׁלֵימְתָא כְּדְקָא יְאוּת.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, יָפֶה עָשָׂה יִצְחָק, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם שֶׁיָּדַע אֶת סוֹד הַחָכְמָה הִשְׁתַּדֵּל וְחָפַר בְּאֵר מַיִם, כְּדֵי לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה כָּרְאוּי. כֵּן אַבְרָהָם הִשְׁתַּדֵּל וְחָפַר בְּאֵר מַיִם [וכן יצחק]. יַעֲקֹב מָצָא אוֹתָהּ מְתֻקֶּנֶת וְיָשַׁב עָלֶיהָ, וְכֻלָּם הָלְכוּ אַחֲרָיו וְהִשְׁתַּדְּלוּ, כְּדֵי לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה כָּרְאוּי.

וְהַשְׁתָּא יִשְׂרָאֵל אִתְתַּקְפוּ בֵּיהּ בְּרָזֵי דְּפִקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא, כְּגוֹן דְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא אִתְתַּקְף בַּר נָשׁ בְּצִיצִית דְּאִיהוּ מִצְוָה, וּבַר נָשׁ אִתְעַטַּף בֵּיהּ. הָכִי נָמֵי בִּתְפִלֵּי דְּמַנַּח אֲרֵישֵׁיהּ וּבִדְרוֹעֵיהּ, דְּאִינּוּן רָזָא עִלָּאָה כְּדְקָא חָזֵי. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ דְּאִתְעַטַּר בֵּיהּ בִּתְפִלִּין וְאִתְעַטַּף בַּצִּיצִית, וְכֹלָּא רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה.

וְכֵעֵת יִשְׂרָאֵל מִתְחַזְּקִים בּוֹ בַּסּוֹדוֹת שֶׁל מִצְווֹת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם מִתְחַזֵּק אָדָם בְּצִיצִית, שֶׁהִיא מִצְוָה, וְאָדָם מִתְעַטֵּף בָּהּ. כָּךְ גַּם בִּתְפִלִּין שֶׁמַּנִּיחַ עַל רֹאשׁוֹ וּבִזְרוֹעוֹ, שֶׁהוּא סוֹד עֶלְיוֹן כָּרְאוּי, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְצָא בָּאָדָם שֶׁמִּתְעַטֵּר בּוֹ בִּתְפִלִּין וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית, וְהַכֹּל סוֹד הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה. וְעַל דָּא, מַאן דְּלָא אִתְעַטַּף בְּהַאי, וְלָא אִתְעַטַּר לְאִתְתַּקְפָּא בִּתְפִלֵּי בְּכָל יוֹמָא. דְּמֵי לֵיהּ דְּלָא שַׁרְיָא עִמֵּיהּ מְהֵימְנוּתָא, וְאִתְעֲדֵי מִנֵּיהּ דְּחִילוּ דְּמָארֵיהּ, וּצְלוֹתֵיהּ לָאו צְלוֹתָא כְּדְקָא יָאוּת. וּבְגִין כָּךְ אֲבָהָן הֲווּ מִתְתַּקְפֵּי גּוֹ מְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה, בְּגִין דְּבֵירָא עִלָּאָה דְּרָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא שְׁלִימָתָא שַׁרְיָא בֵּיהּ. (בראשית כו) וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְגו', רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה נח) וְנָחֲךָ יְיָ תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְגו'. הַאי קְרָא אוּקְמוּהּ וְאִתְּמָר. אֲבָל בְּהַאי קְרָא, בֵּיהּ אִתְתַּקְפוּ מָארֵי מְהֵימְנוּתָא דְּאַבְטַח לוֹן לְעַלְמָא דְּאָתֵי. וְנָחֲךָ יְיָ תָּמִיד בְּהַאי עַלְמָא וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. וְנָחֲךָ יְיָ, כְּיָון דְּאָמַר וְנָחֲךָ יְיָ, אַמַּאי תָּמִיד. אֶלָּא דָּא תָּמִיד דְּבֵין הָעַרְבַּיִם, דְּאִיהוּ אִתְתַּקַּף תְּחוֹת דְּרוֹעֵיהּ דְּיִצְחָק, וְדָא הוּא חוּלְקָא לְעַלְמָא דְּאָתֵי, מְנָלַן מִדָּוִד דִּכְתִיב, (תהלים כג) יַנְחֵנִי בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ. (ישעיה נח) וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ, דָּא אַסְפַּקְלַרְיָא דְּנָהֲרָא, דְּכָל נִשְׁמָתִין אִתְהַנָּן לְאִסְתַּכָּלָא וּלְאִתְעַנָּגָא בְּגַוְונֵיהּ. וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ, הַאי קְרָא לָאו רִישֵׁיהּ סוֹפֵיהּ. אִי נִשְׁמָתִיהּ דְּצַדִּיקָא, (סלקא לעילא, נ"א אתהני בעדונא דא דלעילא) מַאי וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ. אֶלָּא הָא אוּקְמוּהָ. דָּא תְּחִיַּית הַמֵּתִים, דְּזִמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָחָיָיא מֵתַיָּא וּלְאַתְקָנָא לוֹן לְגַרְמוֹי דְּבַר נָשׁ לְמֶהֱוֵי כְּקַדְמֵיתָא בְּגוּפָא שְׁלִים. וְנִשְׁמָתָא אִתּוֹסָפַת נְהוֹרָא גּוֹ אַסְפַּקְלַרְיָאה דְּנָהֲרָא, לְאִתְנַהֲרָא עִם גּוּפָא לְקַיְימָא שְׁלִים כְּדְקָא חָזֵי.

וְעַל כֵּן, מִי שֶׁלֹּא מִתְעַטֵּף בָּזֶה וְלֹא מִתְעַטֵּר לְהִתְחַזֵּק בַּתְּפִלִּין בְּכָל יוֹם, דּוֹמֶה לוֹ שֶׁאֵין שׁוֹרָה עִמּוֹ הָאֱמוּנָה, וְסָר מִמֶּנּוּ פַּחַד רִבּוֹנוֹ, וּתְפִלָּתוֹ אֵינָהּ תְּפִלָּה כָּרָאוּי. וּמִשּׁוּם כָּךְ הָיוּ הָאָבוֹת מִתְחַזְּקִים בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁבְּאֵר הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל סוֹד הָאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה שׁוֹרָה בּוֹ. וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְגו'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה נח) וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְגו'. הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ וְנִתְבָּאֵר. אֲבָל בַּפָּסוּק הַזֶּה בּוֹ הֶחֱזִיקוּ בַּעֲלֵי הָאֱמוּנָה שֶׁהִבְטִיחַ לָהֶם לָעוֹלָם הַבָּא. וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד - בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. וְנָחֲךָ ה', כֵּיוָן שֶׁאָמַר וְנָחֲךָ ה', לָמָּה תָּמִיד? אֶלָּא זֶה הַתָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם שֶׁהוּא הִתְחַזֵּק תַּחַת זְרוֹעוֹ שֶׁל יִצְחָק, וְזֶהוּ הַחֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. מִנַּיִן לָנוּ? מִדָּוִד, שֶׁכָּתוּב (תהלים כג) יַנְחֵנִי בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ. וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ - זוֹ הָאַסְפַּקְלַרְיָה הַמְאִירָה שֶׁכָּל הַנִּשְׁמוֹת נֶהֱנוֹת לְהִסְתַּכֵּל וּלְהִתְעַנֵּג בְּתוֹכָהּ. וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ - הַפָּסוּק הַזֶּה אֵין רֹאשׁוֹ סוֹפוֹ. אִם נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק [עולה למעלה, נ"א נהנית באור של מעלה], מַה זֶּה וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ? אֶלָּא הִנֵּה פֵּרוּשׁוֹ, זוֹ תְּחִיַּת הַמֵּתִים. שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת אֶת הַמֵּתִים וּלְתַקֵּן אֶת עַצְמוֹת הָאָדָם שֶׁיִּהְיוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה בְּגוּף שָׁלֵם, וְהַנְּשָׁמָה מוֹסִיפָה אוֹר בְּתוֹךְ הָאַסְפַּקְלַרְיָה הַמְאִירָה שֶׁתָּאִיר עִם הַגּוּף לִבְרִית שָׁלֵם כָּרָאוּי.

דף קמא:

וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה. מַאי כְּגַן רָוֶה, דְּלָא פָּסְקוּ מֵימוֹי עִלָּאִין, לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמִין, וְהַאי גִּינְתָא אִתְשַׁקֵּי מִנַּיְהּ, וְאִתְרַוֵּי מִנַּיְהּ תְּדִיר. (דף קמא ע"ב) וּכְמוֹצָא מַיִם, דָּא הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק מֵעֵדֶן וְלָא פָּסְקִין מֵימוֹי לְעָלְמִין.

וּמְשׁוּם כָּךְ כְּתוּב וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה. מַה זֶּה כְּגַן רָוֶה? שֶׁלֹּא פּוֹסְקִים מֵימָיו הָעֶלְיוֹנִים לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים. וְהַגַּן [והגוף] הַזֶּה נִשְׁקֶה מִמֶּנּוּ וּמִתְרַוֶּה מִמֶּנּוּ תָּמִיד. וּכְמוֹצָא מַיִם - זֶה הַנָּהָר הַהוּא שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מֵעֵדֶן, וְלֹא פּוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים.

תָּא חֲזֵי, בֵּירָא דְּמַיִין נָבְעִין, הַאי אִיהוּ רָזָא עִלָּאָה בְּגוֹ רָזָא דְּמְהֵימְנוּתָא. בֵּירָא דְּאִית בֵּיהּ מוֹצָא מַיִם, וְאִיהוּ בֵּירָא דְּאִתְמַלְיָא מֵהַהוּא מוֹצָא מַיִם, וְאִינּוּן תְּרֵין דַּרְגִּין דְּאִינּוּן חַד, דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא כְּדָקָא יָאוּת.

בֹּא רְאֵה, בְּאֵר שֶׁל מַיִם נוֹבְעִים זֶהוּ סוֹד עֶלְיוֹן בְּתוֹךְ סוֹד הָאֱמוּנָה. בְּאֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מוֹצָא מַיִם, וְהִיא בְּאֵר שֶׁמִּתְמַלֵּאת מִמּוֹצָא הַמַּיִם הַהוּא, וְהֵם שְׁתֵּי דְרָגוֹת שֶׁהֵן אַחַת, זָכָר וּנְקֵבָה יַחַד כָּרָאוּי.

וְתָא חֲזֵי, הַהוּא מוֹצָא מַיִם וְהַהוּא בֵּירָא אִינּוּן חַד, וְאִקָּרֵי כֹּלָּא בְּאֵר. דְּהָא הַהוּא מְקוֹרָא דְּעָיֵיל, וְלָא פָּסִיק לְעָלְמִין, וּבֵירָא אִתְמְלֵי. וּמַאן דְּאִסְתַּכַּל בְּבֵירָא דָּא, אִסְתַּכַּל בְּרָזָא עִלָּאָה דְּמְהֵימְנוּתָא, וְדָא הוּא סִימָנָא דְּאָבָהָן, דְּמִשְׁתַּדְּלֵי לַחְפּוֹר בֵּירָא דְּמַיָּא גּוֹ רָזָא עִלָּאָה, וְלֵית לְאַפְרָשָׁא בֵּין מְקוֹרָא וּבֵירָא וְכֹלָּא חַד. (בראשית כו) וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת. רָמִיז דְּזַמִּינִין בְּנוֹי לְמִפְלַח וּלְאַתְקָנָא הַאי בֵּירָא כְּדָקָא חָזֵי, בְּרָזָא דְּקָרְבָּנִין וְעִלַּוּון. כְּגַוְונָא דָּא, (בראשית ב) וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ, אִלֵּין קָרְבָּנִין וְעִלַּוּון וּבְגִין דָּא, יִתְפַּשְּׁטוּן מַבּוּעוֹי לְכָל סִטְרִין כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (משלי ה) וְיָפוּצוּ מַעְיְנֹתֶיךָ חוּצָה בָּרְחֹבֹת פַּלְגֵי מַיִם, וּבְגִין כָּךְ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת.

וּבֹא וּרְאֵה, אוֹתוֹ מוֹצָא מַיִם וְאוֹתָהּ בְּאֵר הֵם אֶחָד, וְהַכֹּל נִקְרָא בְּאֵר, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ הַמָּקוֹר שֶׁמַּכְנִיס וְלֹא פּוֹסֵק לְעוֹלָמִים, וְהַבְּאֵר מִתְמַלֵּאת. וּמִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בַּבְּאֵר הַזּוֹ, מִסְתַּכֵּל בַּסּוֹד הָעֶלְיוֹן שֶׁל הָאֱמוּנָה. וְזֶהוּ סִימָן הָאָבוֹת - שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים לַחְפּוֹר בְּאֵר מַיִם בְּתוֹךְ סוֹד עֶלְיוֹן, וְאֵין לְהַפְרִיד בֵּין הַמָּקוֹר וְהַבְּאֵר, וְהַכֹּל אֶחָד. וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת - רָמְזוּ שֶׁעֲתִידִים בָּנָיו לַעֲבֹד וּלְתַקֵּן אֶת הַבְּאֵר הַזּוֹ כָּרָאוּי בְּסוֹד הַקָּרְבָּנוֹת וְהָעוֹלוֹת. כְּמוֹ כֵן, (בראשית ב) וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ. אֵלּוּ הַקָּרְבָּנוֹת וְהָעוֹלוֹת. וּמִשּׁוּם זֶה יִתְפַּשְּׁטוּ מַעְיְנוֹתָיו לְכָל הַצְּדָדִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ה) וְיָפוּצוּ מַעְיְנֹתֶיךָ חוּצָה בָּרְחֹבֹת פַּלְגֵי מָיִם, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (משלי א) חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרוֹנָה בָּרְחוֹבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ. הַאי קְרָא אִיהוּ רָזָא עִלָּאָה. מַאי חָכְמוֹת, אִלֵּין חָכְמָה עִלָּאָה וְחָכְמְתָא זְעֵירָא דְּאִתְכְּלִילַת בָּהּ בְּעִלָּאָה וְשַׁרְיָא בָהּ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (שם א) חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרֹנָּה בָּרְחֹבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ. הַפָּסוּק הַזֶּה הוּא סוֹד עֶלְיוֹן. מַה זֶּה חָכְמוֹת? אֵלּוּ הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה וְהַחָכְמָה הַקְּטַנָּה שֶׁנִּכְלֶלֶת בָּעֶלְיוֹנָה וְשׁוֹרָה בָּהּ.

בַּחוּץ תָּרוֹנָה. תָּא חֲזֵי, חָכְמָה עִלָּאָה אִיהִי סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, וְלָא אִתְיְדַע וְלָאו אִיהִי בְּאִתְגַּלְיָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (איוב כח) לֹא יָדַע אֱנוֹשׁ עֶרְכָּהּ וְגו', כַּד אִתְפַּשְׁטַת לְאִתְנַהֲרָא, אִתְנַהֲרָא בְּרָזָא דְעַלְמָא דְאָתֵי, וְעַלְמָא דְאָתֵי אִתְבְּרֵי מִנַּיְהּ. כְּדְתָנַן עַלְמָא דְּאָתֵי אִתְבְּרֵי בְּיו"ד, וְאִתְכַּסְיָא הַאי חָכְמָה תַּמָּן וְאִינוּן חַד. בְּזִמְנָא דְּאִתְעַתַּד (נ"א דאתעטר נ"א דאתעבד) כֹּלָּא בְּרָזָא דְעַלְמָא דְאָתֵי כְּדְקָאָמְרָן, כְּדֵין הוּא חֲדָוָה לְאִתְנַהֲרָא, וְכֹלָּא בַּחֲשַׁאי דְּלָא אִשְׁתְּמַע לְבַר לְעִלְמִין.

בַּחוּץ תָּרוֹנָה - בֹּא רְאֵה, הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה הִיא סְתוּמָה שֶׁל כָּל הַסְּתוּמִים, וְלֹא נוֹדַעַת וְאֵינָהּ בְּגִלּוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כח) לֹא יָדַע אֱנוֹשׁ עֶרְכָּהּ וְגו'. כְּשֶׁמִּתְפַּשֶּׁטֶת לְהָאִיר, מְאִירָה בְּסוֹד הָעוֹלָם הַבָּא, וְהָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא מִמֶּנָּּה, כְּפִי שֶׁשָּׁנִינוּ, הָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא בְּיו"ד, וְהַחָכְמָה הַזּוֹ נִכְסֵית שָׁם, וְהֵם אֶחָד בִּזְמַן שֶׁמִּתְיַצֵּב [שמתעטר נ"א שנ שה] הַכֹּל בַּסּוֹד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. אָז הִיא הַשִּׂמְחָה לִהְיוֹת מְאִירָה, וְהַכֹּל בַּחֲשַׁאי, שֶׁלֹּא נִשְׁמַע בַּחוּץ לְעוֹלָמִים.

תּוּ בָּעְיָא לְאִתְפַּשְׁטָא, וְנָפִיק מֵהַאי אֲתַר אֶשָּׁא וּמַיָּא וְרוּחָא, כְּמָה דְּאִתְּמַר (ע"ד ע"א). וְאִתְעֲבִיד חַד קָלָא דְּנָפְקָא לְבַר וְאִשְׁתְּמַע, כְּמָה דְאִתְּמַר. כְּדֵין מִתַּמָּן וּלְהַלָּן אִיהוּ חוּץ, דְּהָא לְגוֹ בַּחֲשַׁאי אִיהוּ דְּלָא אִשְׁתְּמַע לְעָלְמִין, הַשְׁתָּא דְּאִשְׁתְּמַע רָזָא, אִקְרֵי חוּץ, מִכָּאן בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאַתְקָנָא בַּעֲבִידְתֵּיהּ (פקודי רכ"ו ע"א) וּלְשָׁאֲלָא.

עוֹד רוֹצֶה לְהִתְפַּשֵּׁט, וְיוֹצְאִים מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵשׁ וּמַיִם וְרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְנַעֲשִׂים קוֹל אֶחָד שֶׁיּוֹצֵא בַּחוּץ וְנִשְׁמָע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אָז מִשָּׁם וּלְהַלָּן זֶהוּ חוּץ. הֲרֵי בִּפְנִים הוּא בַּחֲשַׁאי, שֶׁלֹּא נִשְׁמָע לְעוֹלָמִים. עַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁמָע הַסּוֹד נִקְרָא בַּחוּץ. מִכָּאן צָרִיךְ אָדָם לְהַתְקִין אֶת מַעֲשֵׂהוּ וּלְבַקֵּשׁ.

בָּרְחֹבוֹת, מַאן רְחוֹבוֹת, דָּא הַהוּא רְקִיעָא דְּבֵיהּ כָּל כּוֹכְבַיָּא דְּנָהֲרִין, וְאִיהוּ מַבּוּעָא דְּמֵימוֹי לָא פָּסְקִין. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, וְאִיהוּ רְחוֹבוֹת. וְתַמָּן תִּתֵּן קוֹלָהּ, עִלָּאָה וְתַתָּאָה וְכֹלָּא חַד.

בָּרְחֹבוֹת - מִי הָרְחוֹבוֹת? זֶה הָרָקִיעַ הַהוּא שֶׁבּוֹ מְאִירִים כָּל הַכּוֹכָבִים, וְהוּא הַמַּעְיָן שֶׁאֵין מֵימָיו פּוֹסְקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וְהוּא רְחוֹבוֹת, וְשָׁם תִּתֵּן קוֹלָהּ, עֶלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, וְהַכֹּל אֶחָד.

וּבְגִין דָּא אָמַר שְׁלֹמֹה, (משלי כד) הֵכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ וְעַתְּדָהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ וְגו'. הֵכֵן בַּחוּץ, כְּמָה דְאִתְּמַר. דִּכְתִיב בַּחוּץ תָּרוֹנָה, דְּהָא מִכָּאן קַיְימָא עָבִידָא לְאִתְתַּקָּנָא וּמְלָה לְשָׁאֲלָה, דִּכְתִיב, (דברים ד) כִּי שְׁאַל נָא לְיָמִים רִאשׁוֹנִים וְגו', וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמָיִם.

וּמְשׁוּם זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה, (משלי כד) הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ וְעַתְּדֵהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ וְגוֹ'. הָכֵן בַּחוּץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכָּתוּב בַּחוּץ תִּרְנָּה, שֶׁהֲרֵי מִכָּאן עוֹמֵד הַמַּעֲשֶׂה לְהִתְתַּקֵּן וְדָבָר לִשְׁאֵלָה, שֶׁכָּתוּב (דברים ד) כִּי שְׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים וְגוֹ', וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמָיִם.

וְעַתְּדֵהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ, דָּא (בראשית כז) שְׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְיָ. וּבָתַר דְּיִנְדַּע בַּר נָשׁ רָזָא דְחָכְמְתָא וְיַתְקִין גַּרְמֵיהּ בָּהּ, מַה כְּתִיב אַחַר, וּבְנִיתָ בֵיתֶךָ. דָּא נִשְׁמְתָא דְּבַר נָשׁ בְּגוּפֵיהּ, דְּיִתְתַּקַּן וְיִתְעַבִּיד גְּבַר שְׁלִים. וְעַל דָּא כַּד חָפַר יִצְחָק וְעָבַד בֵּירָא בְּשְׁלָם, לְהַהוּא שְׁלָם (נ"א למהוי שלים) קָרֵי לֵיהּ רְחוֹבוֹת, וְכֹלָּא כְּדָקָא יְאוּת. זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא דְּעוֹבָדֵיהוֹן לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְקַיְּמָא עַלְמָא. דִּכְתִיב, (משלי ב) כִּי יְשָׁרִים יִשְׁכְּנוּ אָרֶץ, יַשְׁכִּינוּ אָרֶץ. וְהָא אוּקְמוּהָ. (בראשית כז) וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּתִיב. (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ וְאִתְּמַר. אֲבָל תָּא חֲזֵי, כָּל עוֹבָדּוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כֻּלְּהוּ אִינּוּן מִלִּין דִּקְשׁוֹט וְכֹלָּא בְּרָזָא עִלָּאָה. וְכָל מִלּוֹי דְאוֹרַיְיתָא, כֻּלְּהוּ מִלֵּי מְהֵימְנוּתָא וְרָזִין עִלָּאִין כְּדָקָא יְאוּת.

וְעַתְּדֵהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ - זוֹ הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'. וְאַחַר שֶׁיֵּדַע הָאָדָם אֶת סוֹד הַחָכְמָה וְיִתְקַן אֶת עַצְמוֹ בָּהּ, מַה כָּתוּב אַחַר כָּךְ? וּבָנִיתָ בֵיתֶךָ. זוֹ הַנְּשָׁמָה שֶׁל אָדָם בְּגוּפוֹ, שֶׁיִּתְתַּקֵּן וְיֵעָשֶׂה אִישׁ שָׁלֵם. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁחָפַר יִצְחָק וְעָשָׂה בְּאֵר בְּשָׁלוֹם, לְאוֹתוֹ הַשָּׁלוֹם [שיהיה שלם] קָרָא רְחוֹבוֹת, וְהַכֹּל כָּרָאוּי. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם לַקָּבָּ"ה לְקַיֵּם אֶת הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב כִּי יְשָׁרִים יִשְׁכְּנוּ אָרֶץ, יַשְׁכִּינוּ אָרֶץ, וַהֲרֵי פֵּרוּשׁוֹ. וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּתוּב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ וְנִתְבָּאֵר. אֲבָל בֹּא רְאֵה, כָּל מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כֻּלָּם הֵם דִּבְרֵי אֱמֶת, וְהַכֹּל בְּסוֹד עֶלְיוֹן. וְכָל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה כֻּלָּם דִּבְרֵי אֱמוּנָה וְסוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים כָּרָאוּי.

דף קמב.

וְתָא חֲזֵי, לָא זָכָה יִצְחָק כְּאַבְרָהָם, דְּלָא סָמוּ עֵינוֹי וְלָא כָּהוּ. אֲבָל רָזָא עִלָּאָה אִיהוּ הָכָא, רָזָא דְּחָכְמְתָא. כְּמָה דְּאִתְּמַר, דִּכְתִיב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם, דָּא אַבְרָהָם, דְּאִיהוּ נְהוֹרָא דִּימָמָא. וּנְהוֹרָא דִּילֵיהּ אָזִיל וְנָהִיר וְאִתְתַּקַּף בְּתִקּוּנָא (דף קמב ע"א) דְּיוֹמָא.

וּבֹא וּרְאֵה, לֹא זָכָה יִצְחָק כְּמוֹ אַבְרָהָם, שֶׁלֹּא סָמוּ עֵינָיו וְלֹא כָהוּ. אֲבָל כָּאן הוּא סוֹד עֶלְיוֹן, סוֹד הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁכָּתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם. זֶה אַבְרָהָם, שֶׁהוּא אוֹר הַיּוֹם, וְאוֹרוֹ הוֹלֵךְ וּמֵאִיר וּמִתְחַזֵּק בְּתִקּוּן הַיּוֹם.

וּבְגִין כָּךְ, מַה כְּתִיב, (בראשית כד) וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, בְּאִינּוּן נְהוֹרִין דְּנָהֲרִין. וְאִיהוּ סִיב, (ד"א ל"ג ונהיר כדין אזיל ונהיר) כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (משלי ד) הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם, וּבְגִין כָּךְ, (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם. וּלְחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה, דָּא יִצְחָק דְּאִיהוּ חֹשֶׁךְ, וְאִיהוּ אָזִיל לְקַבְּלָא לֵילְיָא בְּנַוְונֵיהּ, וּבְגִין כָּךְ, אִיהוּ כַּד סִיב, מַה כְּתִיב, (בראשית כז) וַיְהִי

כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶין עֵינָיו מֵרְאוֹת. הָכִי הוּא וַדַּאי, דְּבָעָא לְאִתְחַשְׁכָא וּלְאִתְדַּבְּקָא (בחשך) בְּדַרְגֵּיהּ כְּדְקָא יָאוּת.

וּמִשּׁוּם כָּךְ מַה כָּתוּב? וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, בְּאוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁמְּאִירִים. וְהוּא זָקֵן, [ומאיר, אז הולך ומאיר] כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד) הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה - זֶה יִצְחָק, שֶׁהוּא חֹשֶׁךְ, וְהוּא הוֹלֵךְ לְקַבֵּל לְתוֹכוֹ אֶת הַלַּיְלָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ, כְּשֶׁהוּא זָקֵן מַה כָּתוּב? וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶין עֵינָיו מֵרְאוֹת. כָּךְ זֶה וַדַּאי, שֶׁרָצָה לְהֶחְשִׁךְ וּלְהִדָּבֵק [בחשך] בְּדַרְגָּתוֹ כְּרָאוּי.

אָתָא רִבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ, וְנָשִׁיק יְדוֹי. אָמַר לֵיהּ, שַׁפִּיר, אַבְרָהָם נָהִיר מִסִּטְרָא דְּדַרְגָּא דִּילֵיהּ, יִצְחָק אִתְחָשָׁךְ מִסִּטְרָא דְּדַרְגָּא דִּילֵיהּ, יַעֲקֹב אַמַּאי, דִּכְתִיב, (בראשית מח) וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִזֹּקֶן. אָמַר לֵיהּ, הָכִי הוּא וַדַּאי, כָּבְדוּ כְּתִיב, וְלֹא כָּהוּ. מִזֹּקֶן כְּתִיב, וְלָא מִזִּקְנוֹ. אֶלָּא מִזֹּקֶן, מִזִּקֶן דְּיִצְחָק, מֵהַהוּא סִטְרָא כָּבְדוּ. לֹא יוּכַל לִרְאוֹת, לְאִסְתַּכָּלָא כְּדְקָא חָזֵי, אֲבָל לֹא כָּהוּ. אֲבָל יִצְחָק כָּהוּ וַדַּאי מִכֹּל וָכֹל, וְאִתְעֲבִיד חֹשֶׁךְ, דְּהָא כְּדֵין אִתְאַחִיד בֵּיהּ לַיְלָה, וְאִתְקְיָים וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. (בראשית כז) וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדוֹל, דְּאִתְכְּלַל מִסִּטְרֵיהּ דְּדִינָא קַשְׁיָא (שם) וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים פד) אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בָךְ וְגוֹ', זַכָּאָה בַּר נָשׁ דְּאִתְתַּקַּף בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיַשְׁוֵי תּוֹקְפֵיהּ בֵּיהּ.

בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְנָשַׁק יָדָיו. אָמַר לוֹ, יָפֶה. אַבְרָהָם מֵאִיר מִצַּד שֶׁל דַּרְגָּתוֹ, יִצְחָק נֶחְשַׁךְ מֵהַצַּד שֶׁל דַּרְגָּתוֹ, וְיַעֲקֹב לְמָה, שֶׁכָּתוּב וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִ קֶן? אָמַר לוֹ, כָּךְ זֶה וַדַּאי, כָּתוּב כָּבְדוּ וְלֹא כָּהוּ. כָּתוּב מִזֹּקֶן וְלֹא מִזִּקְנוֹ. אֶלָּא מִזֹּקֶן - מִ קֶן שֶׁל יִצְחָק, מֵאוֹתוֹ צַד כָּבְדוּ. לֹא יוּכַל לִרְאוֹת לְהִסְתַּכֵּל כָּרָאוּי, אֲבָל לֹא כָּהוּ. אֲבָל יִצְחָק כָּהוּ וַדַּאי מִכֹּל וָכֹל, וְנַעֲשָׂה חֹשֶׁךְ, שֶׁהֲרֵי אָז נֶאֱחַז בּוֹ הַלַּיְלָה, וְהִתְקַיֵּם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל. שֶׁנִּכְלָל מִצַּדּוֹ שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה. וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים פד) אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בָךְ וְגוֹ'. אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁמִּתְחַזֵּק בַּקָּבָ"ה וְשָׁם בּוֹ אֶת תָּקְפּוֹ.

יָכוֹל כַּחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה דְּאִתְתַּקְפוּ וְאָמְרוּ, (דניאל ג) הֵן אִיתַי אֱלָהָנָא דִּי אֲנַחְנָא פָלְחִין יָכוֹל לְשֵׁיזְבוּתָנָא מִגּוֹ אַתּוּן נוּרָא יָקִידְתָּא וּמִן יָדָךְ מַלְכָּא יְשֵׁזִיב. תָּא חֲזֵי, דְּאִי לָא יְשֵׁזִיב וְלָא אִתְקְיָים עָלַיְיהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִשְׁתַּכַּח שְׁמֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּלָא יִתְקַדַּשׁ בְּעֵינַיְיהוּ דְּכֹלָּא כְּמָה דְּאָמְרוּ. אֶלָּא, כֵּיוָן דְּיָדְעוּ דְּלָא אָמְרוּ כְּדְקָא יָאוּת, אַהֲדְרוּ וְאָמְרוּ, (דניאל ג) וְהֵן לָא יְדִיעַ לֶהֱוֵי לָךְ מַלְכָּא וְגוֹ'. בֵּין יְשֵׁזִיב, בֵּין לָא יְשֵׁזִיב, יְדִיעַ לֶהֱוֵי לָךְ מַלְכָּא וְגוֹ'. וְתָנְיָנן דְּמִלָּה אוֹדַע לְהוּ יְחֶזְקֵאל, וְשָׁמְעוּ וְקַבִּילוּ מִנֵּיהּ, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִתְקְיָים עָלַיְיהוּ, בְּגִין דְּיִקַּבְּלוּן אַגְרָא. וּכְדֵין אַהֲדְרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לָא יְדִיעַ לֶהֱוֵי לָךְ מַלְכָּא וְגוֹ'.

יָכוֹל כַּחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה שֶׁהִתְחַזְּקוּ וְאָמְרוּ, (דניאל ג) הֵן אִתָּנוּ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָנוּ עוֹבְדִים יָכוֹל לְהַצִּילֵנוּ מִתּוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ הַיּוֹקֶדֶת, וּמִיָּדְךָ הַמֶּלֶךְ יַצִּיל. בֹּא רְאֵה, שֶׁאִם לֹא יַצִּיל וְלֹא יַעֲמֹד עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ

הוּא, נִמְצָא שֶׁשְּׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא יִתְקַדֵּשׁ בְּעֵינֵי הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ. אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁיָּדְעוּ שֶׁלֹּא אָמְרוּ כְּרָאוּי, חָזְרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לְהְיוֹת לְךָ הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'. בֵּין יַצִּיל לֹא יַצִּיל, יָדוּעַ לְהְיוֹת לְךָ הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'. וְשָׁנִינוּ שֶׁיְּחֻזְקאל הוֹדִיעַ לָהֶם דָּבָר, וְשָׁמְעוּ וְקִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא עָמַד עֲלֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ שָׂכָר, וְאֵז חָזְרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לְהְיוֹת לְךָ הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'.

אֶלָּא לָא יְתַתַּקַּף בַּר נָשׁ דְּיֵימָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְשַׁזְּבִינַנִי, אוֹ אִיהוּ עָבִיד לִי כָּךְ וְכָךְ, אֲבָל יְשַׁוֵּי תּוּקְפֵּיהּ בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיִסַּיְּיעַ לֵיהּ, כַּד אִיהוּ אִשְׁתַּדַּל בְּאִינּוּן פִּקּוּדִין דְּאוֹרַיְיתָא, וּלְמֵיהַךְ בְּאֹרַח קְשׁוֹט. דְּכֵיוָן דְּאָתֵי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה, מְסַיְּיעִין לֵיהּ וַדַּאי, וּבְדָא יְתַתַּקַּף בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּאִיהוּ יְסַיְּיעַ לֵיהּ, וְיִתְתַּקַּף בֵּיהּ, דְּלָא יַשְׁוֵי תּוּקְפֵּיהּ בְּאָחֳרָא, וּבְגִין כָּךְ עִוֹז לוֹ בָךְ. מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם, דְּיַעֲבִיד לְבֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת בְּלָא הִרְהוּרָא אָחֳרָא, אֶלָּא כְּהַאי מְסִלָּה דְּאִיהִי מִתְיַישְׁבָא לְאַעָבָרָא בָּכָל אֲתַר דְּאִצְטְרִיךְ, הָכִי נָמֵי.

אֶלָּא לֹא יִתְחַזֵּק אָדָם שֶׁיֹּאמַר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַצִּילֵנִי, אוֹ יַעֲשֶׂה לִי כָּךְ וְכָךְ. אֲבָל יָשִׂים אֶת כֹּחוֹ בַּקָּבָ"ה שֶׁיְּסַיֵּע לוֹ, כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹתָם הַמִּצְווֹת שֶׁל הַתּוֹרָה וְלֵלֶכֶת בְּדַרְכָּהּ אֱמֶת. שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָדָם בָּא לְהִטָּהֵר, וַדַּאי מְסַיְּעִים לוֹ. וּבְזֶה יִתְחַזֵּק בַּקָּבָ"ה שֶׁהוּא יְסַיֵּע לוֹ, וְיִתְחַזֵּק בּוֹ, שֶׁלֹּא יָשִׂים אֶת כֹּחוֹ בְּטָחוֹן בְּאַחֵר. וּמְשׁוּם כָּךְ, עִוֹז לוֹ בָךְ מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם. שֶׁיַּעֲשֶׂה לִבּוֹ כָּרָאוּי בְּלִי הִרְהוּר אַחֵר, אֶלָּא כְּמְסִלָּה הַזּוֹ שֶׁהִיא מִתְיַשֶּׁבֶת לַעֲבֹר בְּכָל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ, כָּךְ גַּם.

דָּבָר אַחֵר אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בָךְ, עֹז, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (תהלים כט) יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, בְּגִין דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְבַר נָשׁ דְּיִתְעַסַּק בְּאוֹרַיְיתָא לְשְׁמֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּכָל מַאן דְּאִתְעַסַּק בְּאוֹרַיְיתָא וְלָא אִשְׁתַּדַּל לִשְׁמָהּ, טַב לֵיהּ דְּלָא אִתְבְּרֵי. מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם, מַאי מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (תהלים סח) סוֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ. דָּא הַהִיא אוֹרַיְיתָא, דְּאִיהוּ אִשְׁתַּדַּל בָּהּ לְאָרְמָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְמֶעְבַּד לֵיהּ חֲטִיבָא בְּעַלְמָא.

דָּבָר אַחֵר אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בָךְ - עֹז כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כט) ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לָאָדָם לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה לִשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לִשְׁמָהּ, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא. מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם, מַה זֶּה מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם סח) סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ. זוֹ הַתּוֹרָה הַהִיא שֶׁהוּא הִשְׁתַּדֵּל בָּהּ לְהָרִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלַעֲשׂוֹתוֹ חֲטִיבָה בָּעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב כָּל עוֹבָדוֹי הֲווּ לִשְׁמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה עִמֵּיהּ תָּדִיר, דְּלָא אַעְדֵּי מִנֵּיהּ שְׁכִינְתָּא. דְּהָא בְּשַׁעְתָּא דְקָרָא לֵיהּ יִצְחָק לְעֵשָׂו בְּרֵיהּ, יַעֲקֹב לָא הֲוָה תַּמָּן, וּשְׁכִינְתָּא אוֹדַעַת לָהּ לְרִבְקָה, וְרִבְקָה אוֹדַעַת לֵיהּ לְיַעֲקֹב.

בֹּא רְאֵה, כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל יַעֲקֹב הָיוּ לִשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה עִמּוֹ תָּמִיד, שֶׁלֹּא זָזָה מִמֶּנּוּ הַשְּׁכִינָה. שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁקָּרָא לוֹ יִצְחָק אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ, יַעֲקֹב לֹא הָיָה שָׁם, וְהַשְּׁכִינָה הוֹדִיעָה לְרִבְקָה, וְרִבְקָה הוֹדִיעָה לְיַעֲקֹב.

רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, תָּא חֲזֵי, אִי חַס וְשָׁלוֹם בְּהַהוּא זִמְנָא יִתְבָּרַךְ עֵשָׂו, לָא שְׁלוֹט יַעֲקֹב לְעָלְמִין. אֶלָּא מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה, וְכֹלָּא בְּאַתְרֵיהּ אֲתָא כְּדְקָא חָזֵי. תָּא חֲזֵי, (בראשית כה) וְרִבְקָה אוֹהֶבֶת אֶת יַעֲקֹב כְּתִיב, וְהָא אִתְּמַר. וּבְגִין כָּךְ שַׁדְּרַת בְּגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב, (בראשית כז) הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת אָבִיךָ מְדַבֵּר אֶל עֵשָׂו אָחִיךָ לֵאמֹר.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, בֹּא רְאֵה, אִם חַס וְחָלִילָה בְּאוֹתוֹ זְמַן הָיָה מִתְבָּרֵךְ עֵשָׂו, לֹא הָיָה שׁוֹלֵט יַעֲקֹב לְעוֹלָמִים. אֶלָּא מֵעִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זֶה הָיָה, וְהַכֹּל בָּא בִּמְקוֹמוֹ כָּרָאוּי. בֹּא רְאֵה, כָּתוּב וְרִבְקָה אוֹהֶבֶת אֶת יַעֲקֹב, וְזֶה נִתְבָּאֵר. וּמִשּׁוּם כָּךְ שָׁלְחָה בִּשְׁבִיל יַעֲקֹב, הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת אָבִיךָ מְדַבֵּר אֶל עֵשָׂו אָחִיךָ לֵאמֹר.

דף קמב:

וְעַתָּה בְּנִי שְׁמַע בְּקוֹלִי וְגו'. בְּהַהוּא זִמְנָא, עֶרֶב פֶּסַח הֲוָה, וּבָעֵי יֵצֶר הָרַע לְאִתְבָּעָרָא, וּלְשַׁלְטָאָה סִיהֲרָא, רָזָא (דף קמב ע"ב) דְּמְהֵימְנוּתָא. וְעַל דָּא עָבְדַת תְּרֵי תַּבְשִׁילִין.

וְעַתָּה בְּנִי שְׁמַע בְּקוֹלִי וְגו'. בְּזִמַּן הַהוּא עֶרֶב פֶּסַח הָיָה, וְצָרִיךְ הַיֵּצֶר הָרַע לְהִתְבַּעֵר וְלִשְׁלֹט הַלְּבָנָה, סוֹד הָאֱמוּנָה, וְלָכֵן עָשְׂתָה שְׁנֵי תַּבְשִׁילִים.

רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, רָמֵז הָכָא דְּזַמִּינִין בְּנוֹי דְיַעֲקֹב לְקָרְבָא שְׁנֵי שְׁעִירִים, חַד לַיְיָ, וְחַד לַעֲזָאזֵל בְּיוֹמָא דְכִפּוּרֵי. וּבְגִין כָּךְ, קָרִיבַת שְׁנֵי גְּדָיֵי עִזִּים, (קמ"ה ע"ב) חַד בְּגִין דַּרְגָּא דִלְעֵילָּא, וְחַד בְּגִין לְכַפָּיָיא דַרְגֵּיהּ דְּעֵשָׂו דְּלָא יִשְׁלוֹט עֲלֵיהּ דְּיַעֲקֹב, וְעַל דָּא שְׁנֵי גְּדָיֵי עִזִּים, וּמִתַּרְוַיְיהוּ טָעִים יִצְחָק וְאָכִיל. (בראשית כז) וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ, וַיָּבֵא לוֹ יַיִן, רֶמֶז רְמִיז, מֵאָתַר רָחִיק קָרִיב לֵיהּ מֵהַהוּא אָתַר (דעשו). רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, רֶמֶז מֵהַהוּא יַיִן דְּכָל חֲדוּ אִשְׁתְּכַח בֵּיהּ, בְּגִין לְחַדְּתָא לֵיהּ לְיִצְחָק, דְּבָעֵי חֶדְוָה, כְּדְקָא בָּעְיִין חֶדְוָה לְחַדְּתָא סִטְרָא (דליואי) דִּילֵיהּ, וְעַל דָּא וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ. (בראשית כז) וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת בִּגְדֵי עֵשָׂו וְגו', אִלֵּין אִינּוּן לְבוּשִׁין דְּרָוּוחַ עֵשָׂו מִנְּמְרוֹד, וְאִלֵּין לְבוּשֵׁי יְקָר דְּהֲווּ מִן אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְאָתוּ לְיָדָא דְּנִמְרוֹד, וּבְהוּ הֲוָה צָד צַיָּדָה נִמְרוֹד, דִּכְתִיב, (בראשית י) הוּא הָיָה גִּבֹּור צַיִד (קל"ז ע"ב, ויקרא ס"ד ע"א) לִפְנֵי יְיָ וְגו', וְעֵשָׂו נָפַק לְחַקְלָא, וְאַגַּח בֵּיהּ קְרָבָא בְּנִמְרוֹד וְקָטַל לֵיהּ, וְנָסַב אִלֵּין לְבוּשִׁין מִנֵּיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית כה) וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף, וְאוּקְמוּהָ. כְּתִיב הָכָא וְהוּא עָיֵף, וּכְתִיב הָתָם (ירמיה ד) כִּי עֲיִפָּה נַפְשִׁי לְהֹרְגִים.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כָּאן רֶמֶז שֶׁעֲתִידִים בְּנֵי יַעֲקֹב לְהַקְרִיב שְׁנֵי שְׂעִירִים, אֶחָד לַה' וְאֶחָד לַעֲזָאזֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. מִשּׁוּם כָּךְ הִקְרִיבָה שְׁנֵי גְּדָיֵי עִזִּים - אֶחָד בִּשְׁבִיל הַדַּרְגָּה שֶׁלְּמַעְלָה, וְאֶחָד כְּדֵי לְהַכְנִיעַ אֶת דַּרְגָּתוֹ שֶׁל עֵשָׂו שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עַל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן שְׁנֵי גְּדָיֵי עִזִּים, וּמִשְּׁנֵיהֶם טָעַם יִצְחָק וְאָכַל. וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ. וַיָּבֵא לוֹ יַיִן, רֶמֶז רְמִז - מִמָּקוֹם רָחוֹק קָרַב אוֹתוֹ מֵאוֹתוֹ מָקוֹם [של עשו]. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, רֶמֶז מֵהַיַּיִן הַהוּא שֶׁכָּל הַשִּׂמְחָה נִמְצֵאת בּוֹ כְּדֵי לְשַׂמֵּחַ אֶת יִצְחָק, שֶׁצָּרִיךְ שִׂמְחָה, כְּשֶׁרוֹצִים שִׂמְחָה לְשַׂמֵּחַ אֶת צַד [הלוים] שֶׁלּוֹ, וְעַל כֵּן וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ. וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת בִּגְדֵי עֵשָׂו וְגו'. אֵלּוּ הַלְּבוּשִׁים שֶׁהָרְווּחַ עֵשָׂו מִנִּמְרוֹד, וְאֵלֶּה לְבוּשֵׁי כָבוֹד, שֶׁהָיוּ מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן, וּבָאוּ לִידֵי נִמְרוֹד, וּבָהֶם הָיָה צָד צַיָּדָה נִמְרוֹד,

שֶׁכָּתוּב (בראשית י) הוּא הָיָה גִּבֹּר צַיִד לִפְנֵי ה' וְגוֹ'. וְעָשָׂו יָצָא לַשָּׂדֶה וְנִלְחַם בְּקֶרֶב עִם נִמְרוֹד וְהָרַג אוֹתוֹ, וְלָקַח מִמֶּנּוּ אֶת הַלְּבוּשִׁים הַלָּלוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּבֶא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף. וּבֵאֲרוּהָ, כְּתוּב כָּאן וְהוּא עָיֵף, וְכָתוּב שָׁם (ירמיה ד) כִּי עִיְּפָה נַפְשִׁי לְהֹרְגִים.

וְעֵשָׂו הֲוָה סָלִיק לוֹן לְאִינוּן לְבוּשִׁין לְגַבָּהּ דְּרִבְקָה, וּבְהוּ הֲוָה נָפִיק וְצָד צֵידָה, וְהַהוּא יוֹמָא לָא נָטַל לוֹן, וְנָפַק לְחַקְלָא וְאִתְעַכַּב תַּמָּן. וְכַד הֲוָה לָבִישׁ לוֹן עֵשָׂו, לָא הֲווּ סָלְקִין רֵיחִין כְּלָל. כֵּיוָן דְּלָבִישׁ לוֹן יַעֲקֹב, כְּדֵין תָּבַת אֲבֵדָה לְאַתְרָהּ, וּסְלִיקוּ רֵיחִין. בְּגִין דְּשׁוּפְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב, שׁוּפְרֵיהּ דְּאָדָם הֲוָה. וּבְגִין כָּךְ אַהֲדְרוּ בְּהַהִיא שַׁעְתָּא לְאַתְרַיְיהוּ, וּסְלִיקוּ רֵיחִין.

וְעֵשָׂו הָיָה מַעֲלֶה אֶת אוֹתָם הַלְּבוּשִׁים לִרְבְקָה, וּבָהֶם הָיָה יוֹצֵא וְצָד צַיִד, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא לָקַח אוֹתָם, וַיִּצָּא לַשָּׂדֶה וְהִתְעַכֵּב שָׁם. וּכְשֶׁעֵשָׂו הָיָה לוֹבֵשׁ אוֹתָם, לֹא הָיוּ מַעֲלִים רֵיחוֹת כְּלָל. כֵּיוָן שֶׁיַּעֲקֹב לָבַשׁ אוֹתָם, אָז שָׁבָה הָאֲבֵדָה לִמְקוֹמָהּ וְהֶעֱלוּ רֵיחוֹת, מִשּׁוּם שֶׁיִּפְיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה יִפְיוֹ שֶׁל אָדָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ חָזְרוּ בַּשָּׁעָה הַהִיא לִמְקוֹמָם וְהֶעֱלוּ רֵיחוֹת.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, שׁוּפְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב (הוה) דְּאִיהוּ שׁוּפְרֵיהּ דְּאָדָם אֵיךְ אֶפְשָׁר, וְהָא תְּנִינָן, תַּפּוּחַ עֲקֹבוֹ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, מַכְּהֶה גַּלְגַּל חַמָּה. וְאִי תֵּימָא דְּכָךְ הֲוָה יַעֲקֹב. אָמַר לֵיהּ רִבִּי אֶלְעָזָר, וַדַּאי הָכִי הֲוָה, בְּקַדְמֵיתָא עַד לָא חָב אָדָם הָרִאשׁוֹן, לָא הֲווּ יְכִלִין כָּל בְּרִיָּין לְאִסְתַּכָּלָא בְּשׁוּפְרֵיהּ. כֵּיוָן דְּחָטָא, אִשְׁתַּנֵּי שׁוּפְרֵיהּ וְנִתְמָאֲךְ רוּמֵיהּ וְאִתְעֲבִיד בַּר מְאָה אַמִּין. וְתָא חֲזֵי, שׁוּפְרֵיהּ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, רָזָא אִיהוּ, דִּמְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה תַּלְיָא בְּהַהוּא שׁוּפְרָא, וּבְגִין כָּךְ, (תהלים צ) וִיהִי נֹעַם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּכְתִיב, (תהלים כז) לַחֲזוֹת בְּנֹעַם יְיָ, וְדָא הוּא שׁוּפְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב וַדַּאי, וְכֹלָּא רָזָא עִלָּאָה אִיהוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, יִפְיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב [היה] שֶׁהוּא יִפְיוֹ שֶׁל אָדָם אֵיךְ אֶפְשָׁר? וַהֲרֵי שָׁנִינוּ, תַּפּוּחַ עֲקֹבוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן מַכְהֶה גַּלְגַּל חַמָּה, וְאִם תֹּאמַר שֶׁכָּךְ הָיָה יַעֲקֹב? אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וַדַּאי שֶׁכָּךְ הָיָה. בְּרִאשׁוֹנָה טֶרֶם חָטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, לֹא הָיוּ יְכוֹלִים כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהִסְתַּכֵּל בְּיִפְיוֹ. כֵּיוָן שֶׁחָטָא, הִשְׁתַּנָּה יִפְיוֹ וְרוּמוֹ הֶאֱמִיךְ, וְנַעֲשָׂה בֶּן מֵאָה אַמּוֹת. וּבֹא וּרְאֵה, יִפְיוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן הוּא סוֹד, שֶׁהָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה תְּלוּיָה בְּיִפְיוֹ הַהוּא, וּמִשּׁוּם כָּךְ (תהלים צ) וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וְכָתוּב (שם כז) לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה'. וְזֶהוּ וַדַּאי יִפְיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְהַכֹּל הוּא סוֹד עֶלְיוֹן.

וַיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרֲכֵהוּ. תָּא חֲזֵי, וַיָּרַח אֶת רֵיחַ הַבְּגָדִים לֹא כְּתִיב, אֶלָּא רֵיחַ בְּגָדָיו. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) עוֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה. דָּבָר אַחֵר (נ"א דא הוא) וַיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרֲכֵהוּ. דְּכֵיוָן דְּאַלְבִּישׁ לוֹן יַעֲקֹב, סְלִיקוּ רֵיחִין בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, וְעַד דְּלָא אָרַח (דארח) רֵיחִין דִּלְבוּשֵׁיהּ, לָא בָּרְכֵיהּ, דְּהָא כְּדֵין (לא) יָדַע דְּאִתְחֲזֵי הוּא לְאִתְבָּרְכָא, דְּאִי לָא אִתְחֲזֵי לְאִתְבָּרְכָא, לָא סְלִיקוּ כָּל הַנֵּי רֵיחִין קַדִּישִׁין בַּהֲדֵיהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרֲכֵהוּ. (בראשית כז) וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרַכוֹ יְיָ. (ק"ב ע"ב) וַיֹּאמֶר, מִלָּה סְתִים הוּא. אִית דְּאָמְרֵי שְׁכִינְתָּא הֲוַת, וְאִית דְּאָמְרֵי יִצְחָק הֲוָה. כְּרֵיחַ

שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְיָ, מַאן שָׂדֶה, דָּא שָׂדֶה (רמ"ט ע"ב) דְּתַפּוּחִים. שָׂדֶה דְּאָבָהָן עִלָּאִין (חמידי) סְמִיכוּ לֵיהּ וּמְתַקְּנִין לֵיהּ.

וַיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ. בֹּא רְאֵה, וַיָּרַח אֶת רֵיחַ הַבְּגָדִים לֹא כָתוּב, אֶלָּא רֵיחַ בְּגָדָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קד) עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה. דָּבָר אֶחָד [זה הוא] וַיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ - שֶׁכְּיָון שֶׁהִלְבִּישׁ אוֹתָם יַעֲקֹב, הֶעֱלוּ רֵיחוֹת בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה. וְעַד שֶׁלֹּא הֵרִיחַ [שהריח] אֶת רֵיחַ לְבוּשׁוֹ לֹא בֵּרַךְ אוֹתוֹ, שֶׁהָרֵי אֵז [לֹא] יָדַע שֶׁהוּא רָאוּי לְהִתְבָּרֵךְ. שֶׁאִם לֹא רָאוּי לְהִתְבָּרֵךְ, לֹא הָיוּ עוֹלִים כָּל הָרֵיחוֹת הַקְּדוֹשִׁים הַלָּלוּ עִמּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ. וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'. וַיֹּאמֶר - דָּבָר נִסְתָּר הוּא. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָיְתָה הַשְּׂכִינָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּצְחָק הָיָה. כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה' - מִי הַשָּׂדֶה? זֶה שְׂדֵה הַתַּפּוּחִים, הַשָּׂדֶה שֶׁהָאָבוֹת הָעֶלְיוֹנִים [חומדים] סוֹמְכִים אוֹתוֹ וּמְתַקְּנִים אוֹתוֹ.

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ. אָמַר רִבִּי אַבָּא, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל תָּא חֲזֵי, (תהלים קכ) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל יְיָ בַּצָּרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. כַּמָּה שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן אָמַר דָּוִד מַלְכָּא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכֹלָּא בְּגִין לְאַתְקָנָא דַּרְגֵּיהּ וּלְמֶעְבַּד לֵיהּ שְׁמָא, כְּמָה דְּאָתְּ אָמַר, (שמואל ב' ח) וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם, וְשִׁירָתָא דָּא אָמַר (ס"א ל"ג ליה) כַּד חָמָא עוֹבָדָא דָּא לְיַעֲקֹב (ס"א דיעקב).

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ. אָמַר רִבִּי אַבָּא, הַפְּסוּק הַזֶּה בָּאֳרוּהוּ, אֲבָל [פתח רבי אבא ואמר] בֹּא רְאֵה, שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל ה' בַּצָּרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. כַּמָּה שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהַכֹּל כְּדֵי לְהַתְקִין אֶת דַּרְגָּתוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ח) וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם. וְהַשִּׁירָה הַזּוֹ אָמַר [לוֹ] כְּשֶׁרָאָה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה לְיַעֲקֹב [של יעקב].

דף קמג.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, יַעֲקֹב אָמַר שִׁירָתָא דָּא (דהא), בְּשַׁעְתָּא דְּאָמַר לֵיהּ אֲבוֹי, (בראשית כז) גְּשָׁה נָא וַאֲמֻשָׁךְ בְּנִי הַאַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם לֹא, כְּדֵין (ד"א בגין) דְּהָוָה (הוה) (דף קמג ע"א) יַעֲקֹב בְּעָאקוּ סַגִּי, דְּדָחִיל דְּאֲבוֹי יְדַע לֵיהּ וְאִשְׁתְּמוֹדַע קַמֵּיהּ. מַה כְּתִיב, (בראשית כז) וְלֹא הִכִּירוֹ כִּי הָיוּ יָדָיו כִּידֵי עֵשָׂו אָחִיו שְׂעִירוֹת וַיְבָרְכֵהוּ. כְּדֵין אָמַר, (תהלים קכ) אֶל יְיָ בַּצָּרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. (שם) יְיָ הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשִּׂפַת שֶׁקֶר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה, דָּא הוּא דַּרְגָּא דְּעֵשָׂו שַׁרְיָא בֵּיהּ, דְּאִיהוּ שִׂפַת שֶׁקֶר (ס"א מה הוא). שִׂפַת שֶׁקֶר, בְּשַׁעְתָּא דְּאַיְיתֵי הַהוּא חִוְיָא לְוָוטִין עַל עַלְמָא, וּבְחַכִּימוּ וּבַעֲקִימוּ אַיְיתֵי לְוָוטִין, דְּאִתְלַטְיָא עָלְמָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, יַעֲקֹב אָמַר הַשִּׁירָה הַזּוֹ [שהרי] בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ אָבִיו גְּשָׁה נָא וַאֲמֻשָׁךְ בְּנִי הַאַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם לֹא. אָז [משום] שֶׁהָיָה [היה] יַעֲקֹב בְּצָרָה גְּדוֹלָה, שֶׁפָּחַד שֶׁאָבִיו יַכִּיר אוֹתוֹ וְיִוָּדַע לְפָנָיו. מַה כָּתוּב? וְלֹא הִכִּירוֹ כִּי הָיוּ יָדָיו כִּידֵי עֵשָׂו אָחִיו שְׂעִרֹת וַיְבָרְכֵהוּ. אָז אָמַר, אֶל ה' בַּצָּרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. ה' הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשִּׂפַת שֶׁקֶר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה. זוֹהִי הַדַּרְגָּה שֶׁעֵשָׂו שָׁרוּי בָּהּ, שֶׁהִיא שִׂפַת הַשֶּׁקֶר

[מה הוא]. שִׁפַּת שֶׁקֶר, בְּשָׁעָה שֶׁהֵבִיא אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם, וּבְהִתְחַכְּמוּת וּבָעָקְמִימוּת הֵבִיא קְלָלוֹת, שֶׁהִתְקַלֵּל הָעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּאָמַר יִצְחָק לְעֵשָׂו, (בראשית כז) וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי צַיִד, בְּה"א, וְאוּקְמוּהָ. וְנָפַק עֵשָׂו בְּגִין דְּיִתְבָּרֵךְ מִיִּצְחָק, דְּקָאָמַר לֵיהּ, (בראשית כז) וַאֲבָרֶכְכָה לִפְנֵי יְיָ, דְּאִלּוּ אָמַר וַאֲבָרְכָכָה וְלָא יַתִּיר, יָאוֹת. כֵּיוָן דְּאָמַר לִפְנֵי יְיָ, בְּהַהִיא שַׁעְתָּא אִזְדְּעָזַע כָּרְסֵי יְקָרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אָמְרָה, וּמַה דְּיִפּוּךְ חִוְיָא מֵאִינּוּן לְוָוטִין, וְיִשְׁתָּאַר יַעֲקֹב בְּהוּ.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר יִצְחָק לְעֵשָׂו, וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי צַיִד, בְּהֵ"א, וּבֵאֲרוּהָ, וְיָצָא עֵשָׂו כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מִיִּצְחָק, שֶׁאָמַר לוֹ וַאֲבָרְכָכָה לִפְנֵי ה'. שֶׁאִלּוּ אָמַר וַאֲבָרְכָכָה וְלֹא יוֹתֵר - יָפֶה. כֵּיוָן שֶׁאָמַר לִפְנֵי ה', בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה הִזְדַּעְזְעוּ כִּסֵּא כְבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אָמְרָה, וּמַה שֶּׁיֵּצֵא נָחָשׁ מֵאוֹתָן הַקְּלָלוֹת וְיִשָּׁאֵר יַעֲקֹב.

בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, אִזְדַּמַּן מִיכָאֵל וְאָתָא קַמֵּיהּ דְּיַעֲקֹב, וּשְׁכִינְתָּא בַּהֲדֵיהּ, וְיָדַע יִצְחָק, וְחָמָא לְגַן עֵדֶן בַּהֲדֵיהּ דְּיַעֲקֹב, וּבָרְכֵיהּ קַמֵּיהּ. וְכַד עָאל עֵשָׂו, עָאל בַּהֲדֵיהּ גֵּיהִנֹּם. וְעַל דָּא (בראשית כז) וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד, דְּחָשַׁב דְּלָא הֲוָה עֵשָׂו בְּהַהוּא סִטְרָא, פָּתַח וְאָמַר, (בראשית כז) וְאֻבָרֲכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה.

בַּשָּׁעָה הַהִיא הִזְדַּמֵּן מִיכָאֵל, וּבָא לִפְנֵי יַעֲקֹב וְהַשְּׁכִינָה עִמּוֹ. וְיָדַע יִצְחָק, וְרָאָה אֶת גַּן עֵדֶן עִם יַעֲקֹב וּבֵרְכוֹ לְפָנָיו. וּכְשֶׁנִּכְנַס עֵשָׂו, נִכְנַס עִמּוֹ גֵּיהִנֹּם, וְעַל כֵּן וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד, שֶׁחָשַׁב שֶׁעֵשָׂו לֹא הָיָה בְּצַד הַהוּא. פָּתַח וְאָמַר, וְאֻבָרֲכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה.

בְּגִין כָּךְ, אִזְדַּמַּן יַעֲקֹב בְּחָכְמְתָא וּבָעָקְימוּ דְּאִיתֵי בִּרְכָאן עֲלֵיהּ דְּיַעֲקֹב דְּאִיהוּ כְּגַוְונָא דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, וְאִתְנַטְלוּ מֵהַהוּא חִוְיָא דְּאִיהוּ שִׁפַּת שֶׁקֶר. דְּכַמָּה שִׁקְרָא אָמַר, וְכַמָּה מִלֵּי דְּשִׁקְרָא עֲבַד, בְּגִין לְאַטְעָאָה וּלְאַיְיתָאָה לְוָוטִין עַל עַלְמָא. בְּגִין כָּךְ, אֲתָא יַעֲקֹב בְּחָכְמָה וְאַטְעֵי לְאָבוּי, בְּגִין לְאַיְיתָאָה בִּרְכָאן עַל עַלְמָא, וּלְנָטְלָא מִנֵּיהּ מַה דְּמָנַע מֵעַלְמָא, וּמִדָּה לָקֳבֵל מִדָּה הֲוָה. וְעַל דָּא כְּתִיב, (תהלים קט) וַיְיָ אֱלֹהַב קְלָלָה וַתְּבוֹאֵהוּ וְלֹא חָפֵץ בִּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ. עֲלֵיהּ כְּתִיב, (בראשית ג) אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. וְאִשְׁתָּאַר בֵּיהּ לְדָרֵי דָרִין, וְאָתָא יַעֲקֹב וְנָטִיל מִנֵּיהּ בִּרְכָאן.

מִשּׁוּם כָּךְ הִזְדַּמֵּן יַעֲקֹב בְּחָכְמָה וּבְעָקְמוּמִיּוּת שֶׁהֵבִיא בְּרָכוֹת עַל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּמוֹ אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְנִטְלוּ מֵאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ, שֶׁהוּא שִׁפַּת שֶׁקֶר. שֶׁכַּמָּה שֶׁקֶר אָמַר, וְכַמָּה דִּבְרֵי שֶׁקֶר עָשָׂה כְּדֵי לְהַטְעוֹת וּלְהָבִיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם. מִשּׁוּם כָּךְ בָּא יַעֲקֹב בְּחָכְמָה וְהִטְעָה אֶת אָבִיו, כְּדֵי לְהָבִיא בְּרָכוֹת עַל הָעוֹלָם וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁמָּנַע מִן הָעוֹלָם. וּמִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה הָיְתָה, וְעַל כֵּן כְּתוּב (תהלים קט) וַיְיָ אֱלֹהַב קְלָלָה וַתְּבוֹאֵהוּ וְלֹא חָפֵץ בִּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ. עָלָיו כָּתוּב (בראשית ג) אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. וְנִשְׁאַר בּוֹ לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, וּבָא יַעֲקֹב וְנָטַל מִמֶּנּוּ הַבְּרָכוֹת.

וּמִן יוֹמוֹי דְּאָדָם, אִזְדַּמַּן יַעֲקֹב לְנָטְלָא מֵהַהוּא חִיוְיָא, כָּל הַנֵּי בִּרְכָאן, וְאִשְׁתָּאַר אִיהוּ בִּלְוָוטִין וְלָא נָפַק מִנַּיְיהוּ. וְדָוִד אָמַר בְּרוּחַ קוּדְשָׁא, (תהלים קט) מַה יִּתֶּן לְךָ וּמַה יֹּוסִיף לָךְ

לְשׁוֹן רְמִיָּה חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים. מַה אִיכְפַּת לֵיהּ לְהַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא, דְּאַיְיתֵי לְוָוטִין עַל עַלְמָא. כְּמָה דְּאָמְרוּ, נָחָשׁ נוֹשֵׁךְ וּמֵמִית, וְלֵית לֵיהּ הֲנָאָה מִנֵּיהּ.

וּמִיָּמֵינוּ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן נוֹעַד יַעֲקֹב לִטֹּל מֵהַנָּחָשׁ הַהוּא אֶת כָּל הַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ, וְהוּא נִשְׁאַר עִם קְלָלוֹת וְלֹא יָצָא מֵהֶם. וְדָוִד אָמַר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, (תהלים קכ) מַה יִּתֵּן לְךָ וּמַה יֹּסִיף לָךְ לְשׁוֹן רְמִיָּה חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים. מָה אִכְפַּת לְאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הָרַע שֶׁהֵבִיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ, נָחָשׁ נוֹשֵׁךְ וּמֵמִית, וְאֵין לוֹ מִמֶּנּוּ הֲנָאָה.

לְשׁוֹן רְמִיָּה, דְּרָמֵי לֵיהּ לְאָדָם וּלְאִתְּתֵיהּ, וְאַיְיתֵי בִּישָׁא עֲלֵיהּ וְעַל עַלְמָא. לְבָתַר אֲתָא יַעֲקֹב, וְנָטִיל מִדֵּיילֵיהּ כָּל אִינּוּן בִּרְכָאן. חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים, דָּא עֵשָׂו דְּנָטַר דְּבָבוּ (נ"א דאגזים) לְיַעֲקֹב עַל אִינּוּן בִּרְכָאן, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית כז) וַיִּשְׂטֹם עֵשָׂו אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה וְגוֹ'. (ד"א ל"ג תא חזי)

לְשׁוֹן רְמִיָּה - שֶׁרִּמָּה אֶת אָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְהֵבִיא רַע עָלָיו וְעַל הָעוֹלָם. אַחַר כָּךְ בָּא יַעֲקֹב וְנָטַל מִשָּׁלוֹ אֶת כָּל אוֹתָם הַבְּרָכוֹת. חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים - זֶה עֵשָׂו שֶׁשָּׂמַר שִׂנְאָה [שהפחיד] לְיַעֲקֹב עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׂטֹם עֵשָׂו אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה וְגוֹ'. [בא ראה].

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, הָא מִלְּעֵילָא וּמִתַּתָּא בְּחִבּוּרָא חָדָא. וְרוֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ, הָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל כְּדְכְתִיב, (תהלים לז) וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לֶחֶם. תָּא חֲזֵי, (שם) נַעַר הָיִיתִי וְגוֹ' וְאוּקְמוּהָ, הַאי קְרָא שָׁרוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲמָרוֹ וְכוּ'. וּבְגִין כָּךְ אָמַר וְרוֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ.

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ - הִנֵּה מִלְמַעְלָה וּמִמַּטָּה בְּחִבּוּר אֶחָד. וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ - הִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ, אֲבָל כַּכָּתוּב וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לֶחֶם. בֹּא רְאֵה, נַעַר הָיִיתִי וְגוֹ', וּבֵאֲרוּהָ - הַפָּסוּק הַזֶּה אָמַר אוֹתוֹ שָׂרוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'. וּמִשּׁוּם כָּךְ אָמַר וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ.

יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאוּמִּים, בְּזִמְנָא דְּשַׁלִּיט שְׁלֹמֹה מַלְכָּא בִּירוּשְׁלַם, דִּכְתִיב, (דברי הימים ב ט) וְכָל מַלְכֵי הָאָרֶץ וְגוֹ' מְבִיאִים אִישׁ מִנְחָתוֹ וְגוֹ'. (בראשית כז) וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאוּמִּים, בְּזִמְנָא דְּיֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא, דִּכְתִיב, (תהלים עב) וְיִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל מְלָכִים. רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, כֹּלָּא בְּזִמְנָא דְּיֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא, כְּדִכְתִיב וְיִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל מְלָכִים כָּל גּוֹיִם יַעַבְדוּהוּ.

יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאֻמִּים - בְּזִמַּן שֶׁשָּׁלַט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁכָּתוּב וְכָל מַלְכֵי הָאָרֶץ וְגוֹ' מְבִיאִים אִישׁ מִנְחָתוֹ וְגוֹ'. וְיִשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאֻמִּים - בִּזְמַן שֶׁיָּבוֹא מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, שֶׁכָּתוּב וְיִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל מְלָכִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הַכֹּל בִּזְמַן שֶׁיָּבוֹא הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, כַּכָּתוּב (תהלים עב) וְיִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל מְלָכִים כָּל גּוֹיִם יַעַבְדוּהוּ.

הֲוֵה גְּבִיר לְאַחֶיךָ, הֲוֵה, וְלָא אָמַר הֱיֵה, אוֹ תִּהְיֶה. אֶלָּא דָּא רָזָא עִלָּאָה דְּמֵהֵימְנוּתָא, דְּאִלֵּין אַתְוָון אִנּוּן רָזֵי דְּמֵהֵימְנוּתָא. ה' לְעֵילָּא, וא"ו בְּאֶמְצָעִיתָא, ה' לְבָתַר. וּבְגִין כָּךְ אָמַר, הֲוֵה

גְּבִיר לְאַחָיךָ, לְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ וּלְרַדָּאָה לוֹן, בְּזִמְנָא דְּאָתָא דָּוִד מַלְכָּא. רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, כֹּלָּא אִיהוּ בְּזִמְנָא דְּיֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא, דְּהָא בְּגִין דְּעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל פִּתְגָּמֵי אוֹרַיְיתָא, כְּדֵין (בראשית כז) וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ.

הֱוֵה גְּבִיר לְאַחָיךָ. הֱוֵה, וְלֹא אָמַר הֱיֵה אוֹ תִּהְיֶה. אֶלָּא זֶה סוֹד עֶלְיוֹן שֶׁל הָאֱמוּנָה, שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ הֵן סוֹדוֹת הָאֱמוּנָה. ה' לְמַעְלָה, וְא"ו בָּאֶמְצַע, ה' אַחַר כָּךְ. וּמְשׁוּם כָּךְ אָמַר הֱוֵה גְּבִיר לְאַחֶיךָ, לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם וְלִרְדּוֹת אוֹתָם בִּזְמַן שֶׁבָּא דָּוִד הַמֶּלֶךְ. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הַכֹּל הוּא בִּזְמַן שֶׁיָּבא מָלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, אָז וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ.

דף קמג:

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, כָּל הַנִּי (דף קמג ע"ב) בִּרְכָאן מִסְטָרָא דְּחוּלָקֵיהּ דְּיַעֲקֹב הֲווּ וּמִדִּילֵיהּ נָטַל, וְאִלֵּין בִּרְכָאן הֲווֹ קָא בָּעֵי יִצְחָק לְבָרְכָא לֵיהּ לְעֵשָׂו, וּבְגִין כָּךְ עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְגָרַם לֵיהּ לְיַעֲקֹב לְנַטְלָא מִדִּילֵיהּ.

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, כָּל הַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ מִצַּד שֶׁל חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיוּ וּמִשָּׁלוֹ הוּא נָטַל. וְהַבְּרָכוֹת הָאֵלּוּ הָיָה רוֹצֶה יִצְחָק לְבָרֵךְ עֵשָׂו, וּמִשּׁוּם כָּךְ עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְגָרַם לְיַעֲקֹב לִטֹּל מִשֶּׁלּוֹ.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּהַהוּא נָחָשׁ אַיְיתֵי לְוָוטִין עַל עַלְמָא וְאִתְלַטְיָא אַרְעָא, מַה כְּתִיב, (בראשית ג) וּלְאָדָם אָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ וְגוֹ', אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ וְגוֹ', דְּלָא תְּהֵא עָבְדָא פֵּירִין וְאִיבִּין כְּדְקָא יְאוּת. לְקֶבֶל דָּא, וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. (שם) בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, לְקֶבֶל דָּא מִטַּל הַשָּׁמַיִם. (שם) וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ, לְקֶבֶל דָּא, וְרוֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ. (שם) בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם, לְקֶבֶל דָּא, (בראשית כז) יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאוּמִּים, דְּאִינּוּן יַעַבְדוּן אַרְעָא וְיִפְלְחוּן בְּחַקְלָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה סא) וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכוֹרְמֵיכֶם. וְכֹלָּא נָטַל יַעֲקֹב, דָּא לְקֶבֶל דָּא, וּמִדִּילֵיהּ נָטַל. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּרִים לֵיהּ לְיַעֲקֹב דְּיִטּוֹל הַנִּי בִּרְכָאן, לְאִתְדַּבְּקָא בַּאֲתַרֵיהּ וְחוּלָקֵיהּ, וְעֵשָׂו לְאִתְדַּבְּקָא בַּאֲתַרֵיהּ וְחוּלָקֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁאוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הֵבִיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם וְהָאֲדָמָה הִתְקַלְּלָה - מַה כָּתוּב? (בראשית ג) וּלְאָדָם אָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ וְגוֹ', אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ וְגוֹ'. שֶׁלֹּא תִּהְיֶה עוֹשָׂה פֵּרוֹת וְגִדּוּלִים כְּרָאוּי. כְּנֶגֶד זֶה וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה - כְּנֶגֶד זֶה מִטַּל הַשָּׁמַיִם. וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לְךָ - כְּנֶגֶד זֶה וְרֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ. בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם - כְּנֶגֶד זֶה יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאֻמִּים, שֶׁהֵם יַעַבְדוּ אֶת הָאָרֶץ וְיַעַבְדוּ בַּשָּׂדֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סא) וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכוֹרְמֵיכֶם. וְהַכֹּל נָטַל יַעֲקֹב זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וּמִשֶּׁלּוֹ נָטַל. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גָּרַם לְיַעֲקֹב שֶׁיִּטֹּל אֶת הַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ לְהִדָּבֵק בִּמְקוֹמוֹ וְחֶלְקוֹ, וְעֵשָׂו שֶׁיִּדָּבֵק בִּמְקוֹמוֹ וְחֶלְקוֹ.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, וְהָא חָמִינָן דְּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם, אִינּוּן בִּרְכָאן נָטַל עֵשָׂו לְבָתַר, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשָׁבֶךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעָל.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, וְהָנֵּה רָאִינוּ שֶׁמִּשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם, אוֹתָן בְּרָכוֹת נָטַל עֵשָׂו אַחַר כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשָׁבֶךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעָל.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, לְאוֹ הַאי כְּהַאי וְלָא דָּא כְּדָא, כַּמָּה אִתְפָּרְשָׁאן דַּרְגִּין. בְּיַעֲקֹב כְּתִיב, וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים, וּבְדָא כְּתִיב יִהְיֶה. בְּיַעֲקֹב כְּתִיב, מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, בְּעֵשָׂו כְּתִיב מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְטַל הַשָּׁמַיִם, דְּהָא לָאוֹ דָּא אִיהוּ כְּדָא.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, לֹא זֶה כָּזֶה וְלֹא זֶה כָּזֶה, כַּמָּה נִפְרָדוֹת הַדְּרָגוֹת. בְּיַעֲקֹב כָּתוּב וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים - וּבָזֶה כָּתוּב יִהְיֶה. בְּיַעֲקֹב כָּתוּב מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ - בְּעֵשָׂו כָּתוּב מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְטַל הַשָּׁמַיִם, שֶׁהִנֵּה זֶה אֵינוֹ כָּזֶה.

וְדַרְגִּין אִתְפָּרְשָׁן כַּמָּה וְכַמָּה. בְּגִין דִּבְדָא דְיַעֲקֹב כְּתִיב בֵּיהּ, וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם, דָּא טַל עִלָּאָה דְּנָגִיד מַעְתִּיק יוֹמִין דְּאִקָּרֵי טַל הַשָּׁמַיִם, הַשָּׁמַיִם דִּלְעֵילָּא, טַל דְּנָגִיד בְּדַרְגָּא דְּשָׁמַיִם, וּמִתַּמָּן לַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין. וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, הָאָרֶץ, (דא ארץ דלעילא ארץ החיים) בְּעֵשָׂו כְּתִיב וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, בְּיַעֲקֹב מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ דָּא אֶרֶץ הַחַיִּים דִּלְעֵילָּא, וְיִרְית לָהּ בְּאַרְעָא דִּלְעֵילָּא וּבַשָּׁמַיִם דִּלְעֵילָּא. וּלְעֵשָׂו בְּאַרְעָא דְּהָכָא לְתַתָּא, וּבַשָּׁמַיִם דְּהָכָא לְתַתָּא. יַעֲקֹב לְעֵילָּא לְעֵילָּא. עֵשָׂו לְתַתָּא לְתַתָּא.

וְהַדְּרָגוֹת נִפְרָדוֹת כַּמָּה וְכַמָּה, מִשּׁוּם שֶׁבָּזֶה שֶׁל יַעֲקֹב כָּתוּב בּוֹ, וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם - זֶה הַטַּל הָעֶלְיוֹן שֶׁשּׁוֹפֵעַ מֵעַתִּיק הַיָּמִים, שֶׁנִּקְרָא טַל הַשָּׁמַיִם, הַשָּׁמַיִם שֶׁל מַעְלָה, הַטַּל שֶׁשּׁוֹפֵעַ בְּדַרְגַּת הַשָּׁמַיִם, וּמִשָּׁם לְשִׂדֵּה הַתַּפּוּחִים הַקְּדוֹשִׁים. וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ - [זו הארץ שלמעלה, ארץ החיים, בעשו כתוב ומשמני הארץ, ביעקב משמני] הָאָרֶץ זוֹ אֶרֶץ הַחַיִּים שֶׁלְּמַעְלָה, וְיוֹרֵשׁ אוֹתָהּ בָּאָרֶץ שֶׁלְּמַעְלָה וּבַשָּׁמַיִם שֶׁל מַעְלָה, וּבְעֵשָׂו בָּאָרֶץ שֶׁל כָּאן לְמַטָּה, וּבַשָּׁמַיִם שֶׁל כָּאן לְמַטָּה.

תּוּ, יַעֲקֹב לְעֵילָּא וְתַתָּא, וְעֵשָׂו לְתַתָּא. וְאַף עַל גַּב דִּכְתִיב (בראשית כז) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ. מֵהַאי דְּהָכָא לְתַתָּא, אֲבָל לְעֵילָּא לָא כְּלוּם, דִּכְתִיב, (תהלים לכ) כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּשָׁרוּ לְנָטְלָא בִּרְכָאן דִּלְהוֹן, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. יַעֲקֹב נָטַל חוּלָקֵיהּ דִּלְעֵילָּא, וְעֵשָׂו נָטִיל חוּלָקֵיהּ לְתַתָּא.

יַעֲקֹב לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְעֵשָׂו לְמַטָּה לְמַטָּה. עוֹד, יַעֲקֹב לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְעֵשָׂו לְמַטָּה. וְאַף עַל גַּב שֶׁכָּתוּב וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ - מִזֶּה שֶׁל כָּאן לְמַטָּה, אֲבָל לְמַעְלָה לֹא כְּלוּם, שֶׁכָּתוּב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהִתְחִילוּ לִטֹּל אֶת בִּרְכוֹתֵיהֶם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, יַעֲקֹב נָטַל חֶלְקוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וְעֵשָׂו נָטַל חֶלְקוֹ שֶׁלְּמַטָּה.

רִבִּי יוֹסֵי בְּרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לְקוֹנְיָא אָמַר לְרִבִּי אֶלְעָזָר, כְּלוּם שָׁמַעְתָּ מֵאָבִיךָ, אַמַּאי לָא אִתְקְיָימוּ בִּרְכָאן דְּבָרְכֵיהּ יִצְחָק לְיַעֲקֹב, וְאִינוּן בִּרְכָאן דִּבְרִירָ יִצְחָק לְעֵשָׂו אִתְקְיָימוּ כֻּלְּהוּ.

רַבִּי יוֹסֵי בְּרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לְקוֹנְיָא אָמַר לְרִבִּי אֶלְעָזָר, כְּלוּם שָׁמַעְתָּ מֵאָבִיךָ לְמָה לֹא הִתְקַיְּמוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁבֵּרַךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב, וְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁבֵּרַךְ יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כֻּלָּם הִתְקַיְּמוּ?

אָמַר לֵיהּ, כָּל אִינּוּן בִּרְכָאן מִתְקַיְּימֵי, וּבִרְכָאן אָחֳרָנִין דְּבָרְכֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיַעֲקֹב. אֲבָל מִיָּד, יַעֲקֹב נָטַל לְעֵילָא, וְעֵשָׂו נָטִיל לְתַתָּא. לְבָתַר כַּד יָקוּם מַלְכָּא מְשִׁיחָא, יִטּוֹל יַעֲקֹב לְעֵילָא וְתַתָּא וְיִתְאֲבִיד עֵשָׂו מִכֹּלָּא, וְלָא יְהֵא לֵיהּ חוּלָקָא וְאַחְסָנָא וְדוּכְרָנָא בְּעַלְמָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (עובדיה א) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ וְגו'. בְּגִין דְּיִתְאֲבִיד עֵשָׂו מִכֹּלָּא, וְיִרֵית יַעֲקֹב תְּרֵין עָלְמִין, עָלְמָא דֵּין וְעָלְמָא דְּאָתֵי.

אָמַר לוֹ, כָּל אוֹתָם הַבְּרָכוֹת מִתְקַיְּמוֹת, וּבְרָכוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁבֵּרַךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יַעֲקֹב. אֲבָל מִיָּד יַעֲקֹב נָטַל לְמַעְלָה, וְעֵשָׂו נָטַל לְמַטָּה. אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיָּקוּם מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, יִטֹּל יַעֲקֹב לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְיֹאבַד עֵשָׂו מִן הַכֹּל, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה וְזִכָּרוֹן בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עובדיה א) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ וְגו'. כְּדֵי שֶׁיֹּאבַד עֵשָׂו מִן הַכֹּל, וְיַעֲקֹב יִירַשׁ שְׁנֵי עוֹלָמוֹת - הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא.

דף קמד.

וּבְהַאי זִמְנָא כְּתִיב, (עובדיה א) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַיְיָ הַמְּלוּכָה. הַהוּא מַלְכוּ דְּעֵשָׂו, דְּנָטַל בְּהַאי עַלְמָא, יָהַב לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (ס"א יהא ליה לקודשא בריך הוא) בְּלְחוֹדוֹי. וְכִי הַשְׁתָּא לָאו אִיהִי מַלְכוּ מִקּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֶלָּא אַף עַל גַּב דְּשַׁלִּיט קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָא וְתַתָּא, הָא יָהַב לוֹן לִשְׁאָר עַמִּין, לְכָל חַד וְחַד חוּלַק וְאַחְסָנְתָּא בְּהַאי עַלְמָא, לְאִשְׁתַּמָּשָׁא בֵּיהּ. וּבְהַהִיא זִמְנָא, יִטּוֹל מַכֻּלְּהוּ מַלְכוּתָא, וּתְהֵא דִּילֵיהּ כֻּלָּא, דִּכְתִיב וְהָיְתָה לַיְיָ הַמְּלוּכָה, לֵיהּ בִּלְחוֹדוֹי, דִּכְתִיב, (זכריה יד) וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. (בראשית כז) וַיְהִי אַךְ יָצֹא יָצָא יַעֲקֹב וְגו'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, אַךְ יָצֹא יָצָא, תְּרֵי יְצִיאוֹת הַלָּלוּ לָמָּה. אֶלָּא (דף קמד ע"א) חַד דְּשָׁכְינְתָּא וְחַד דְּיַעֲקֹב, דְּהָא כַּד עָאל יַעֲקֹב, שְׁכִינְתָּא עָאלַת עִמֵּיהּ, וְקַמֵּי שְׁכִינְתָּא אִתְבָּרַךְ. דְּיִצְחָק הֲוָה אָמַר בִּרְכָאן, וּשְׁכִינְתָּא אוֹדֵי לְהוּ עֲלַיְיהוּ. וְכַד נָפַק יַעֲקֹב, שְׁכִינְתָּא נָפְקַת עִמֵּיהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב אַךְ יָצֹא יָצָא יַעֲקֹב, תְּרֵי יְצִיאוֹת כְּחַד. (בראשית כז) וְעֵשָׂו אָחִיו בָּא מְצֵידוֹ. מִן הַצַּיִד לָא כְּתִיב, אֶלָּא מְצֵידוֹ, דְּאִיהוּ צֵידָה דִּילֵיהּ, דְּלָא הֲוָה בֵּיהּ בְּרָכָה, וְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ צָוְוחָה וְאָמְרָה, (משלי כג) אַל תִּלְחַם אֶת לֶחֶם רַע עַיִן.

וּבְזִמַּן הַזֶּה כָּתוּב, (שם) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַה' הַמְּלוּכָה. אוֹתָהּ מַלְכוּת עֵשָׂו שֶׁנִּטַּל בָּעוֹלָם הַזֶּה, נִתַּן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [תהיה לקדוש ברוך הוא] לְבַדּוֹ. וְכִי עַכְשָׁו אֵינָהּ מַלְכוּת מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? אֶלָּא אַף עַל גַּב שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, הִנֵּה נָתַן לִשְׁאָר הָעַמִּים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק וְנַחֲלָה בָּעוֹלָם הַזֶּה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וּבְזִמַּן הַהוּא יִטֹּל מִכֻּלָּם אֶת הַמַּלְכוּת וְכֻלָּהּ תִּהְיֶה שֶׁלּוֹ, שֶׁכָּתוּב וְהָיְתָה לַה' הַמְּלוּכָה, לוֹ לְבַדּוֹ, שֶׁכָּתוּב (זכריה יד) וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וַיְהִי אַךְ יָצֹא יָצָא יַעֲקֹב וְגו'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, אַךְ יָצֹא יָצָא - שְׁתֵּי הַיְצִיאוֹת הַלָּלוּ לָמָּה? אֶלָּא אַחַת שֶׁל הַשְׁכִינָה, וְאַחַת שֶׁל יַעֲקֹב. שֶׁהַנֵּה כְּשֶׁנִּכְנַס יַעֲקֹב, הַשְׁכִינָה נִכְנְסָה

עִמּוֹ וְהִתְבָּרֵךְ לְפָנַי הַשְּׁכִינָה. שֶׁיִּצְחָק הָיָה אוֹמֵר אֶת הַבְּרָכוֹת, וְהַשְּׁכִינָה מוֹדָה לָהֶם עֲלֵיהֶם. וּכְשֶׁיָּצָא יַעֲקֹב, הַשְּׁכִינָה יָצְאָה עִמּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אַף יָצֹא יַעֲקֹב. שְׁתֵּי יְצִיאוֹת יַחַד. וְעָשָׂו אָחִיו בָּא מִצֵּידוֹ. לֹא כָתוּב מִן הַצַּיִד, אֶלָּא מִצֵּידוֹ, שֶׁהוּא הַצֵּידָה שֶׁלּוֹ, שֶׁלֹּא הָיְתָה בּוֹ בְּרָכָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוֹוַחַת וְאוֹמֶרֶת, (משלי כג) אַל תִּלְחַם אֶת לֶחֶם רַע עַיִן.

וַיַּעַשׂ גַּם הוּא מַטְעַמִּים וְגו'. (בראשית כז) יָקוּם אָבִי, דִּבּוּרֵיהּ הֲווֹ בְּעַזּוּת, בְּתַקִּיפוּ רוּחָא, מִלָּה דְּלֵית בָּהּ טַעֲמָא, יָקוּם אָבִי. תָּא חֲזֵי, מַה בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשָׂו, יַעֲקֹב אָמַר בִּכְסִיפוּ דְּאָבוֹי, בַּעֲנָוָה, מַה כְּתִיב, (בראשית כז) וַיָּבֵא אֶל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי. מַה בֵּין הַאי לְהַאי, אֶלָּא, דְּלָא בָעָא לְאַזְדָּעְזָעָא לֵיהּ, מַלִּיל בְּלִשּׁוֹן תַּחֲנוּנִים, (בראשית כז) קוּם נָא שְׁבָה וְאָכְלָה מִצֵּידִי. וְעֵשָׂו אָמַר, יָקוּם אָבִי, כְּמַאן דְּלָא מַלִּיל עִמֵּיהּ.

וַיַּעַשׂ גַּם הוּא מַטְעַמִּים וְגו'. יָקוּם אָבִי - דִּבּוּרוֹ הָיָה בְּעַזּוּת, בְּתַקִּיפוּת הָרוּחַ, דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם, יָקוּם אָבִי. בֹּא רְאֵה מַה בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשָׂו. יַעֲקֹב אָמַר בִּבוּשָׁה שֶׁל אָבִיו, בַּעֲנָוָה. מַה כָּתוּב? וַיָּבֹא אֶל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֶלָּא שֶׁלֹּא רָצָה לְזַעְזֵעַ אוֹתוֹ, דִּבֵּר בִּלְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים: קוּם נָא שְׁבָה וְאָכְלָה מִצֵּידִי. וְעֵשָׂו אָמַר: יָקוּם אָבִי, כְּמִי שֶׁלֹּא דִּבֵּר עִמּוֹ.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל עֵשָׂו, עָאל עִמֵּיהּ גֵּיהִנֹּם, אִזְדַּעְזַע יִצְחָק, וְדָחִיל. דִּכְתִיב, (בראשית כז) וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד. כֵּיוָן דִּכְתִיב וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדוֹלָה, דַּי. מַהוּ (גדולה) עַד מְאֹד. אֶלָּא, דְּלָא הֲוָה דְּחִילוּ וְאֵימָתָא. דְּנָפַל עֲלֵיהּ דְּיִצְחָק, רַבְּתָא, מִיּוֹמֵי דְּאִתְבְּרִי. וְאֶפְּלוּ בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, דְּאִתְעָקַד יִצְחָק עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא וְחָמָא (שכינתא) סַכִּינָא עֲלֵיהּ, לָא אִזְדָּעְזַע. כְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּעָאל עֵשָׂו, וְחָמָא גֵּיהִנֹּם דְּעָאל עִמֵּיהּ, כְּדֵין אָמַר, בְּטֶרֶם תָּבֹא (שם) וַאֲבָרֲכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה, בְּגִין (דחמאת) דְּחָמִית שְׁכִינְתָּא דְּאוֹדֵי עַל אִינּוּן בִּרְכָאן.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס עֵשָׂו - נִכְנַס עִמּוֹ גֵּיהִנֹּם. הִזְדַּעְזַע יִצְחָק וּפָחַד, שֶׁכָּתוּב וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מְאֹד. כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה - דַּי. מַה זֶּה [גדלה] עַד מְאֹד? אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיְתָה יִרְאָה וְאֵימָה גְּדוֹלָה שֶׁנָּפְלָה עַל יִצְחָק מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא. וַאֲפִלּוּ בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁנֶּעֱקַד יִצְחָק עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְרָאָה [שכינה] סַכִּין עָלָיו, לֹא הִזְדַּעְזַע כַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁנִּכְנַס עֵשָׂו וְרָאָה גֵּיהִנֹּם שֶׁנִּכְנַס עִמּוֹ. אָז אָמַר, בְּטֶרֶם תָּבֹא וַאֲבָרֲכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה, מִשּׁוּם [שראתה] שֶׁרָאִיתִי שְׁכִינָה שֶׁמּוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

דָּבָר אַחֵר, יִצְחָק אָמַר וַאֲבָרֲכֵהוּ, נָפַק קָלָא וְאָמַר, גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה, בָּעָא יִצְחָק לְמֵילַט לֵיהּ לְיַעֲקֹב, אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יִצְחָק, גַּרְמָךְ אֲנָא (אנת) לַייט, דְּהָא כְּבָר אֲמַרְתְּ לֵיהּ, (שם) אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ.

דָּבָר אַחֵר, יִצְחָק אָמַר וַאֲבָרֲכֵהוּ, יָצָא קוֹל וְאָמַר גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה. רָצָה יִצְחָק לְקַלֵּל אֶת יַעֲקֹב, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: יִצְחָק, אֶת עַצְמְךָ אַתָּה מְקַלֵּל, שֶׁהֲרֵי כְּבָר אָמַרְתָּ לוֹ אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ.

תָּא חֲזֵי כֹּלָּא אוֹדוּ עַל אִינּוּן בִּרְכָאן, עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי, וְאֶפְּלוּ אִיהוּ חוֹלֵק עֲדַבְיהּ דְּעֵשָׂו, אוֹדֵי עֲלַיְיהוּ וּבָרֵכֵיהּ אִיהוּ, וְאוֹדֵי עַל אִינּוּן בִּרְכָאן וְסַלְקֵיהּ עַל רֵישֵׁיהּ לְעֵילָּא. מְנָלָן, דִּכְתִיב,

(בראשית לכ) וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי. וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי, בְּגִין דְּאִתְקִיף בֵּיהּ יַעֲקֹב. וְכִי הֵיךְ יָכִיל בַּר נָשׁ דְּאִיהוּ גּוּפָא וּבִשְׂרָא, לְאִתְתַּקָּפָא בֵּיהּ בְּמַלְאָכָא דְּאִיהוּ רוּחַ מַמָּשׁ, דִּכְתִיב, (תהלים קד) עוֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לוֹהֵט. בֹּא רְאֵה, כֻּלָּם הוֹדוּ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וַאֲפִלּוּ חֵלֶק גּוֹרָלוֹ שֶׁל עֵשָׂו הוֹדָה עֲלֵיהֶם, וְהוּא בֵּרַךְ אוֹתוֹ, וְהוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, וְהֶעֱלָהוּ עַל רֹאשׁוֹ לְמַעְלָה. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי. וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי - מִשּׁוּם שֶׁהֶחֱזִיק בּוֹ יַעֲקֹב. וְכִי אֵיךְ יָכוֹל אָדָם, שֶׁהוּא גּוּף וּבָשָׂר, לְהַחֲזִיק בְּמַלְאָךְ שֶׁהוּא רוּחַ מַמָּשׁ, שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) עֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לוֹהֵט?

אֶלָּא, מִכָּאן דְּמַלְאָכֵי שְׁלִיחֵי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כַּד אִינּוּן נָחֲתִין לְהַאי עָלְמָא גְּלִימִין, וְאִתְגְּלִימוּ וּמִתְלַבְּשִׁין (ק"א ע"א) בְּגוּפָא כְּנָוֹונָא דְּהַאי עָלְמָא, בְּגִין דְּהָכִי אִתְחֲזֵי, דְּלָא לְהַשְׁנָאָה מִמְּנָהָגָא דְּהַהוּא אֲתַר דְּאָזִיל תַּמָּן.

אֶלָּא, מִכָּאן שֶׁמַּלְאָכִים שְׁלוּחֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁיּוֹרְדִים לָעוֹלָם הַזֶּה, גְּלוּמִים וּמִתְגַּלְּמִים, וּמִתְלַבְּשִׁים בְּגוּף כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, מִשּׁוּם שֶׁכָּךְ רָאוּי שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת מִמְּנְהָג אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁהוֹלְכִים לְשָׁם.

וְהָא אִתְּמַר, דְּמִשָּׁה כַּד סָלִיק לְעֵילָא, מַה כְּתִיב, (שמות לה) וַיְהִי שָׁם עִם יְיָ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה, בְּגִין מִנְהָגָא, דְּלָא לְהַשְׁנָאָה מֵהַהוּא אֲתַר דְּאָזִיל לְתַמָּן, וְאִינּוּן מַלְאָכִין כַּד נָחֲתוּ לְתַתָּא כְּתִיב, (בראשית יח) וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ. וְכֵן הָכָא, הַאי מַלְאָכָא כַּד נָחַת לְתַתָּא, לָא אִתְאֲבַק עִמֵּיהּ דְּיַעֲקֹב, אֶלָּא מִגּוֹ דְּהָוָה אִתְלַבַּשׁ בְּגוּפָא כְּגַוְונָא דְּהַאי עָלְמָא. וְעַל דָּא אִתְאֲבַק יַעֲקֹב בַּהֲדֵיהּ כָּל הַהוּא לֵילְיָא.

וְהָנֵּה נֶאֱמַר, שֶׁכַּאֲשֶׁר עָלָה מֹשֶׁה לְמַעְלָה מַה כָּתוּב? (שמות לד) וַיְהִי שָׁם עִם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה, מִשּׁוּם הַמִּנְהָג, שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת מֵהַמָּקוֹם הַהוּא שֶׁהָלַךְ לְשָׁם. וְאוֹתָם הַמַּלְאָכִים, כְּשֶׁיָּרְדוּ לְמַטָּה, כָּתוּב (בראשית יח) וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ. וְכֵן כָּאן, כְּשֶׁיָּרַד לְמַטָּה הַמַּלְאָךְ הַזֶּה, לֹא נֶאֱבַק עִם יַעֲקֹב אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה מְלֻבָּשׁ בְּגוּף כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל כֵּן נֶאֱבַק עִמּוֹ כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה.

תָּא חֲזֵי, בְּגִין דִּשְׁלָטְנוּתָא דְּהַהוּא, לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּלֵילְיָא וַדַּאי. וּבְגִין כָּךְ, שְׁלָטְנוּתָא דְּעֵשָׂו לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּגָלוּתָא, דְּאִיהוּ לֵילְיָא. וְעַל דָּא בְּלֵילְיָא אִתְתַּקַּף עִמֵּיהּ דְּיַעֲקֹב, וְאִתְאֲבַק עִמֵּיהּ. וְכַד אָתָא צַפְרָא, אִתְחֲלַשׁ חֵילֵיהּ, וְלָא יָכִיל, וּכְדֵין אִתְתַּקַּף יַעֲקֹב, בְּגִין דְּיַעֲקֹב, שְׁלָטָנוּתֵיהּ בִּימָמָא.

בֹּא רְאֵה, מִשּׁוּם שֶׁהַשִּׁלְטוֹן שֶׁל אֵלּוּ אֵינוֹ אֶלָּא בַּלַּיְלָה וַדַּאי, וּמִשּׁוּם כָּךְ הַשִּׁלְיטָה שֶׁל עֵשָׂו אֵינָהּ אֶלָּא בַּגָּלוּת, שֶׁהִיא הַלַּיְלָה, וְעַל כֵּן בַּלַּיְלָה הִתְחַזֵּק עִם יַעֲקֹב וְנֶאֱבַק עִמּוֹ. וּכְשֶׁבָּא הַבֹּקֶר, נֶחְלַשׁ כֹּחוֹ וְלֹא יָכֹל, וְאָז הִתְגַּבֵּר יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁשִּׁלְטוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בַּיּוֹם.

וּבְגִין כָּךְ, כְּתִיב, (ישעיה כא) מַשָּׂא דּוּמָה אֵלַי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר שֹׁמֵר מַה מִּלַּיְלָה שֹׁמֵר מַה מִּלַּיְל. דְּהָא כְּדֵין שׁוּלְטָנוּתֵיהּ דִּידֵיהּ דְּעֵשָׂו, דְּאִיהִי שֵׂעִיר בַּלַּיְלָה אִיהוּ, וּבְגִין כָּךְ אִתְחֲלָשׁ כַּד אָתָא צַפְרָא, וּכְדֵין (בראשית לב) וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר.

וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב, (ישעיה כא) מַשָּׂא דּוּמָה אֵלַי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר שֹׁמֵר מַה מִּלַּיְלָה שֹׁמֵר מַה מִּלַּיְל. שֶׁהֲרֵי אָז הַשִּׁלְטוֹן הוּא שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁהוּא שֵׂעִיר, הוּא בַּלַּיְלָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ נֶחֱלָשׁ כְּשֶׁבָּא הַבֹּקֶר, וְאָז וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר.

דף קמד:

וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֶּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי. כִּי אִם (דף קמד ע"ב) בֵּרַכְתָּנִי, כִּי אִם תְּבָרְכֵנִי מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי. אִם אוֹדֵית עַל אִינּוּן בִּרְכָאן דְּבָרְכַנִי אַבָּא וְלָא תְּהֵא מְקַטְרְגָא לִי בְּגִינַיְיהוּ, מַה כְּתִיב, (בראשית לכ) וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל וְגוֹ', אַמַּאי יִשְׂרָאֵל, אָמַר לֵיהּ, בַּעַל כָּרְחִין אִית לָן לְשַׁמָּשָׁא לָךְ, דְּהָא אַנְתְּ אִתְעַטָּרַת בְּחֵילָךְ לְעֵילָּא בְּדַרְגָּא עִלָּאָה, יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַדַּאי.

וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֶּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי. כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי? כִּי אִם תְּבָרְכֵנִי הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! מַה זֶּה כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי? אִם תּוֹדֶה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁבֵּרַךְ אוֹתִי אַבָּא וְלֹא תִּהְיֶה מְקַטְרֵג עָלַי בְּגָלְלָם. מַה כָּתוּב? וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. לָמָּה יִשְׂרָאֵל? אָמַר לוֹ, בְּעַל כָּרְחֵי יֵשׁ לִי לְשַׁמֵּשׁ אוֹתָךְ, שֶׁהֲרֵי אַתָּה הִתְעַטַּרְתָּ בְּכֹחֲךָ לְמַעְלָה בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה, וַדַּאי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ.

כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים, מַאי עִם אֱלֹהִים, סַלְקָא דַּעְתָּךְ דְּעֲלֵיהּ הֲוָה אָמַר. אֶלָּא אָמַר לֵיהּ, שָׂרִיתָ לְאִתְחַבְּרָא וּלְאִזְדַּוְּוגָא עִם אֱלֹהִים בְּחִבּוּרָא, בְּזִוּוּגָא דְּשִׁמְשָׁא וְסִיהֲרָא, וְעַל דָּא לָא כְּתִיב עַל (ס"א את) אֱלֹהִים, אֶלָּא עִם אֱלֹהִים, בְּחִבּוּרָא וְזִוּוּגָא חָדָא.

כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים. מַה זֶּה עִם אֱלֹהִים? וְכִי תַּעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁעָלָיו הָיָה אוֹמֵר? אֶלָּא אָמַר לוֹ, שָׂרִיתָ לְהִתְחַבֵּר וּלְהִזְדַּוֵּג עִם אֱלֹהִים בְּחִבּוּר, בַּזִּוּוּג שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה. וְעַל כֵּן לֹא כָּתוּב עַל [את] אֱלֹהִים, אֶלָּא עִם אֱלֹהִים, בְּחִבּוּר וְזִוּוּג אֶחָד.

דָּבָר אַחֵר, וַיֹּאמֶר, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (שמות טו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ, אוּף הָכָא, (בראשית לב) וַיֹּאמֶר לֹא יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כְּדֵין אִתְעַטַּר יַעֲקֹב בְּדַרְגֵּיהּ, לְמֶהֱוֵי כְּלִלָא דְּאָבָהָן. מַה כְּתִיב, (שם) וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם. מַאי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם, דְּאוֹדֵי לֵיהּ עַל כֻּלְּהוּ בִּרְכָאן, דְּבָרְכֵיהּ אֲבוֹי.

דָּבָר אַחֵר וַיֹּאמֶר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ. אַף כָּאן, וַיֹּאמֶר לֹא יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל. וְאָז הִתְעַטֵּר יַעֲקֹב בְּדַרְגָּתוֹ לִהְיוֹת הַכְּלָל שֶׁל הָאָבוֹת. מַה כָּתוּב? וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם. מַה זֶּה וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם? שֶׁהוֹדָה לוֹ עַל כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁבֵּרַךְ אוֹתוֹ אָבִיו.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (משלי טז) בְּרָצוֹת יְיָ דַּרְכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִים אִתּוֹ. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ, לְאִתְתַּקָּנָא שְׁבִילוֹי בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין לְמֶעְבַּד פִּקּוּדֵי

דְּאוֹרַיְיתָא. דְּהָא אוֹקְמוּהָ, דְּוַדַּאי (שמות ק"ו ע"ב, קס"ב ע"ב) תְּרֵין מַלְאָכִין שְׁלִיחָן אִית לְבַר נָשׁ מִלְּעֵילָּא לְאִזְדַּוְּוגָא בַּהֲדֵיהּ, חַד לִימִינָא וְחַד לִשְׂמָאלָא, וְאִינּוּן סָהֲדִין בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ בְּכָל מַה דְּאִיהוּ עָבִיד, אִינּוּן מִשְׁתַּתְּחֵי תַּמָּן וְקָרִינָן לוֹן יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רָע.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (משלי טז) בִּרְצוֹת ה' דַּרְכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִם אִתּוֹ בֹּא רְאֵה כַּמָּה יֵשׁ לְאָדָם שֶׁיִּתְקַן אֶת שְׁבִילָיו עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְווֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, שְׁנֵי מַלְאָכִים שְׁלִיחִים יֵשׁ לְאָדָם מִלְמַעְלָה לְהִזְדַּוֵּג עִמּוֹ, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לִשְׂמֹאל, וְהֵם מְעִידִים עַל הָאָדָם בְּכָל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה, הֵם נִמְצָאִים שָׁם, וְקוֹרְאִים לָהֶם יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רַע.

אָתֵי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה וּלְאִשְׁתַּדְּלָא בְּפִקּוּדֵי דְּאוֹרַיְיתָא, הַהוּא יֵצֶר טוֹב דְּאִזְדַּוַּוג בֵּיהּ, כְּבַר אִיהוּ אִתְתַּקַּף עַל הַהוּא יֵצֶר הָרָע וְאִשְׁתְּלִים בַּהֲדֵיהּ וְאִתְהַפִּיךְ לֵיהּ לְעַבְדָּא. וְכַד בַּר נָשׁ אָזִיל לְאִסְתַּאֲבָא, הַהוּא יֵצֶר הָרָע אִתְתַּקַּף וְאִתְגַּבַּר עַל הַהוּא יֵצֶר טוֹב, וְהָא אוֹקִימְנָא. וַדַּאי כַּד הַהוּא בַּר נָשׁ אָתֵי לְאִתְדַּכָּאָה, כַּמָּה תְּקִיפוּ אִתְתַּקַּף בַּר נָשׁ, כַּד אִתְגַּבְּרָא הַהוּא יֵצֶר טוֹב כְּדֵין (משלי טז) אוֹיְבָיו יַשְׁלִים אִתּוֹ, דְּהַהוּא יֵצֶר הָרָע אִתְכַּפְיָא קַמֵּיהּ דְּיֵצֶר טוֹב. וְעַל דָּא אֲמַר שְׁלֹמֹה, (משלי יב) טוֹב נִקְלֶה וְעֶבֶד לוֹ, מַאי וְעֶבֶד לוֹ, דָּא יֵצֶר הָרָע. וּכְדֵין כַּד אָזִיל בַּר נָשׁ בְּפִקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא, כְּדֵין גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִים אִתּוֹ, דָּא יֵצֶר הָרָע, וְדָאֲתָא מִסִּטְרוֹי.

בָּא הָאָדָם לְהִטַּהֵר וּלְהִשְׁתַּדֵּל בְּמִצְווֹת הַתּוֹרָה - אוֹתוֹ יֵצֶר הַטּוֹב שֶׁהִזְדַּוֵּג עִמּוֹ, כְּבָר הִתְגַּבֵּר עַל אוֹתוֹ יֵצֶר הָרָע וְהִשְׁלִים עִמּוֹ וְהִתְהַפֵּךְ לוֹ לְעֶבֶד. וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ לְהִטַּמֵּא, אוֹתוֹ יֵצֶר הָרָע מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר עַל אוֹתוֹ יֵצֶר טוֹב, וְהֲרֵי בֵּאַרְנוּ, וַדַּאי כְּשֶׁאוֹתוֹ הָאָדָם בָּא לְטַהֵר, בְּכַמָּה כֹּחַ הִתְחַזֵּק הָאָדָם כְּשֶׁהִתְגַּבֵּר אוֹתוֹ יֵצֶר טוֹב, אָז אוֹיְבָיו יַשְׁלִים אִתּוֹ, שֶׁאוֹתוֹ יֵצֶר הָרָע נִכְנָע לִפְנֵי הַיֵּצֶר הַטּוֹב. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה, (משלי יב) טוֹב נִקְלֶה וְעֶבֶד לוֹ. מַה זֶּה וְעֶבֶד לוֹ? זֶה יֵצֶר הָרָע. וְאָז כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּמִצְווֹת הַתּוֹרָה, אָז גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִים אִתּוֹ, זֶה יֵצֶר הָרָע וּמַה שֶּׁבָּא מִצִּדּוֹ.

תָּא חֲזֵי, בְּגִין דְּיַעֲקֹב, אַבְטַח בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכָל אָרְחוֹי הֲווּ לִשְׁמֵיהּ, עַל דָּא אוֹיְבָיו יַשְׁלִים אִתּוֹ. וְדָא (ד"א דא) סמאל, חֵילָא וְתוּקְפָּא דְּעֵשָׂו דְּאַשְׁלִים עִמֵּיהּ דְּיַעֲקֹב, וּבְגִין דְּאַשְׁלִים עִמֵּיהּ דְּיַעֲקֹב, וְאוֹדֵי לֵיהּ עַל אִינּוּן בִּרְכָאן, כְּדֵין אַשְׁלִים עִמֵּיהּ עֵשָׂו, (נ"א כדין אודי ליה עשו דכתיב יש לי רב אחי יהי לך אשר לך, דהא אודי ליה על אינון ברכאן דיליה בחרבא) וְעַד דְּלָא אִשְׁתְּלִים עִמֵּיהּ יַעֲקֹב לְגַבֵּי הַהוּא מְמַנָּא דְּאִתְפַּקַּד עֲלֵיהּ, לָא אַשְׁלִים עִמֵּיהּ עֵשָׂו, בְּגִין כְּךָ, בְּכָל אֲתַר תּוּקְפָּא דְּלָתַתָּא תַּלְיָא בְּתוּקְפָּא דִּלְעֵילָּא.

בֹּא רְאֵה, מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב בָּטַח בַּקָּבָ"ה וְכָל דְּרָכָיו הָיוּ לְשֵׁמוֹ, עַל כֵּן אוֹיְבָיו יַשְׁלִים אִתּוֹ. וְזֶה [זה] סמא"ל, הַכֹּחַ וְהַחֹזֶק שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁהִשְׁלִים עִם יַעֲקֹב. וּמִשּׁוּם שֶׁהִשְׁלִים עִם יַעֲקֹב וְהוֹדָה לוֹ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, אֲזַי הִשְׁלִים עִמּוֹ עֵשָׂו. [אז הודה לו עשו, שכתוב יש לי רב אחי יהי לך אשר לך, שהרי הודה לו על אותן הברכות שלו בחרב] וְעַד שֶׁלֹּא הִשְׁלִים יַעֲקֹב עִם אוֹתוֹ הַמְמֻנֶּה שֶׁנִּתְמַנָּה עָלָיו, לֹא הִשְׁלִים עִמּוֹ עֵשָׂו. מִשּׁוּם כָּךְ, בְּכָל מָקוֹם הַכֹּחַ שֶׁל מַטָּה תָּלוּי בַּכֹּחַ שֶׁל מַעְלָה.

וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אֵיפֹה. מִי אֵיפֹה, מַאי מִי אֵיפֹה, מִי הוּא זֶה מְבָעֵי לֵיהּ. אֶלָּא מִי אֵיפֹה, דְּקַיְימָא שְׁכִינְתָּא תַּמָּן, כַּד בָּרִיךְ לֵיהּ יִצְחָק לְיַעֲקֹב, וְעַל דָּא אָמַר, מִי אֵיפֹה. מַאן הוּא דְּקָאִים הָכָא, וְאוֹדֵי עַל אִינּוּן בִּרְכָאן דְּבָרְכִית לֵיהּ, וַדַּאי (בראשית כז) גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה. דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתַּכַּם בְּאִינּוּן בִּרְכָאן.

וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אֵפוֹא. מִי אֵפוֹא - מַה זֶּה מִי אֵפוֹא? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת מִי הוּא זֶה! אֶלָּא מִי אֵפוֹא - שֶׁשָּׁם עֲמָדָה הַשְּׁכִינָה כְּשֶׁבֵּרַךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן אָמַר מִי אֵפוֹא, מִי הוּא שֶׁעוֹמֵד כָּאן וּמוֹדֶה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁבֵּרַכְתִּי אוֹתוֹ? וַדַּאי גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה! שֶׁהִנֵּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִסְכִּים לְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

דף קמה.

רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּגִין הַהִיא חֲרָדָה דְּאַחֲרִיד יַעֲקֹב לְיִצְחָק אֲבוֹי, אִתְעֲנַשׁ יַעֲקֹב בְּעוֹנָשָׁא דְּיוֹסֵף, דְּחָרַד חֲרָדָה כְּהַאי, בְּשַׁעְתָּא דְּאָמְרוּ לֵיהּ, (בראשית לז) זֹאת מָצָאנוּ. יִצְחָק אָמַר מִי אֵיפֹה. בְּאֵיפֹה אִתְעֲנַשׁ יַעֲקֹב, דִּכְתִיב, (בראשית לז) אֵיפֹה הֵם רוֹעִים, וְתַמָּן יוֹסֵף אִתְאֲבִיד וְאִתְעֲנִישׁ יַעֲקֹב. וְאַף עַל גַּב דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתַּכַּם עַל יְדוֹי בְּאִינּוּן בִּרְכָאן, אִיהוּ אִתְעֲנַשׁ בְּאֵיפֹה, דִּכְתִיב אֵיפֹה הֵם רוֹעִים. וּמִתַּמָּן אִתְאֲבִיד מִנֵּיהּ וְאִתְעֲנַשׁ כָּל הַהוּא עוֹנָשָׁא. (בראשית כז) וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדוֹלָה, מַאי גְּדוֹלָה, כְּתִיב הָכָא גְּדוֹלָה, וּכְתִיב הָתָם (דברים יח) וְאֵת הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְגוֹ', דְּעָאל עִמֵּיהּ גֵּיהִנֹּם. עַד מְאֹד. מַאי עַד מְאֹד. כְּתִיב הָכָא מְאֹד, וּכְתִיב הָתָם (בראשית א) וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, דָּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, כְּדֵין אָמַר מִי אֵיפֹה. (דף קמה ע"א) (בראשית כז) כִּשְׁמוֹעַ עֵשָׂו אֶת דִּבְרֵי אָבִיו וְגוֹ'.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַחֲרָדָה שֶׁהֶחֱרִיד יַעֲקֹב אֶת יִצְחָק אֲבִיו, נֶעֱנַשׁ יַעֲקֹב בָּעֹנֶשׁ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁחָרַד חֲרָדָה כָּזוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ לוֹ זֹאת מָצָאנוּ. יִצְחָק אָמַר מִי אֵפוֹא - בְּאֵיפֹה נֶעֱנַשׁ יַעֲקֹב, שֶׁכְּתוּב אַיֵּפֹה הֵם רֹעִים, וְשָׁם יוֹסֵף נֶאֱבַד, וְנֶעֱנַשׁ יַעֲקֹב. וְאַף עַל גַּב שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִסְכִּים עַל יָדוֹ בְּאוֹתָן הַבְּרָכוֹת, הוּא נֶעֱנַשׁ בְּאֵיפֹה, שֶׁכְּתוּב אַיֵּפֹה הֵם רֹעִים, וּמִשָּׁם נֶאֱבַד מִמֶּנּוּ וְנֶעֱנַשׁ כָּל אוֹתוֹ הָעֹנֶשׁ. וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה. מַה זֶּה גְּדֹלָה? כְּתוּב כָּאן גְּדֹלָה, וְכָתוּב שָׁם (דברים יח) וְאֶת הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַ את וְגוֹ'. שֶׁנִּכְנַס עִמּוֹ גֵּיהִנֹּם. עַד מְאֹד - מַה זֶּה עַד מְאֹד? כְּתוּב כָּאן מְאֹד, וְכָתוּב שָׁם (בראשית א) וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת. אָז אָמַר מִי אֵפוֹא.כִּשְׁמֹעַ עֵשָׂו אֶת דִּבְרֵי אָבִיו וְגוֹ'.

אָמַר רִבִּי חִיָּיא, כַּמָּה בִּישִׁין עָבְדוּ אִינּוּן דִּמְעִין דְּבָכָה וְאַפִּיק עֵשָׂו קַמֵּי אֲבוֹי, בְּגִין דְּיִתְבָּרֵךְ מִנֵּיהּ, בְּגִין דְּהָוָה חָשִׁיב מִלָּה דְּאֲבוֹי יַתִּיר. הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. (ד"א ל"ג ואוקמוה) הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ, קָרָא שְׁמוֹ הַהוּא דְּקָרָא לֵיהּ, אַפִּיק צִיצָא דְּרוֹקָא בְּגִין קָלָנָא. הֲכִי נְקָרָא שְׁמוֹ לָא כְּתִיב, אֶלָּא קָרָא שְׁמוֹ. (בראשית כז) וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם. זֶה. מַהוּ זֶה, (אלא) וַיַּעַקְבֵנִי פַּעֲמַיִם מְבָעֵי לֵיהּ. אֶלָּא, מִלָּה חַד הֲוֵי תְּרֵי זִמְנֵי, בְּכוֹרָתִי. (ק"ס ע"א, שמות קי"א ע"א) אַהֲדַר לֵיהּ זִמְנָא אָחֳרָא בִּרְכָתִי, זֶה הוּא תְּרֵי זִמְנִין. כְּגַוְונָא דָּא, (בראשיתמג) כִּי עַתָּה שַׁבְנוּ זֶה

פַּעֲמַיִם, מִלָּה חַד, תְּרֵין זִמְנִין. חַד דְּהָא אַהֲדְרָנָא לֵיהּ וְלָא נָהֲוִי בְּכַסּוּפָא קַמֵּיהּ דְּהַהוּא בַּר נָשׁ. שַׁבְנוּ, בִּשְׁנוּ. אֲנַן בְּכַסּוּפָא מְנֵיהּ, וּכְבָר אַהֲדְרָנָא.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כַּמָּה רָעוֹת עָשׂוּ אוֹתָן דְּמָעוֹת שֶׁבָּכָה וְהוֹצִיא עֵשָׂו לִפְנֵי אָבִיו כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מַחְשִׁיב דְּבַר אָבִיו יוֹתֵר. הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. [ובארוהו] הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ - קָרָא שְׁמוֹ אוֹתוֹ שֶׁקָּרָא לוֹ. הוֹצִיא הַשְׁמַעַת קוֹל שֶׁל רֹק בִּשְׁבִיל קְלוֹן. לֹא כָתוּב הֲכִי נִקְרָא שְׁמוֹ, אֶלָּא קָרָא שְׁמוֹ. וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם. זֶה - מַה הוּא זֶה? [אלא] וַיַּעְקְבֵנִי פַּעֲמַיִם הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא דָּבָר אֶחָד הָיָה פַּעֲמַיִם - בְּכֹרָתִי, הֶחֱזִיר לוֹ פַּעַם אַחֶרֶת בִּרְכָתִי. זֶהוּ פַּעֲמַיִם. כְּמוֹ כֵן (בראשית מג) כִּי עַתָּה שַׁבְנוּ זֶה פַּעֲמָיִם. דָּבָר אֶחָד פַּעֲמַיִם. אֶחָד שֶׁהִנִּיחַ הֶחֱזִירוֹ לוֹ, וְלֹא נִהְיֶה בְּבוּשָׁה לִפְנֵי אוֹתוֹ אָדָם. שַׁבְנוּ - בִּשְׁנוּ. אֲנוּ בְּבוּשָׁה מִמֶּנּוּ, וּכְבָר הֶחֱזַרְנוּ.

כְּגַוְונָא דָּא, אָמַר אִיּוֹב, (איוב יג) וְתַחְשְׁבֵנִי לְאוֹיֵב לָךְ, אַהֲדַר אִיּוֹב, אוֹיֵב. וְאוּקְמוּהָ דִּכְתִיב, (איוב ט) אֲשֶׁר בְּסַעְרָה יְשׁוּפֵנִי וְגו'. אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁמָּא רוּחַ סַעֲרָה עָבְרָה לְפָנֶיךָ. וְהָכָא בְּכוֹרָתִי לָקַח וְהִנֵּה עַתָּה אַהֲדַר מִלָּה וְנָטַל בִּרְכָתִי. (בראשית כז) הֵן גְּבִיר שַׂמְתִּיו לָךְ וְגו', וּלְךָ אֵיפוֹ מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי. וּלְךָ אֵיפוֹ, לֵית קַיְימָא הָכָא מַאן דְּמִסְתַּכֵּם עֲלָךְ. מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי. כְּדֵין, בָּרְכֵיהּ בְּהַאי עַלְמָא וְאִסְתַּכַּל בְּדַרְגֵּיהּ, וְאָמַר (בראשית כז) וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה, דְּהָא הָכִי אִתְחֲזֵי לָךְ לְאוֹשָׁדָא דְּמִין וּלְמֶעְבַּד קְרָבִין, וְעַל דָּא אָמַר מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי.

כְּמוֹ זֶה אָמַר אִיּוֹב, (איוב יג) וְתַחְשְׁבֵנִי לְאוֹיֵב לָךְ. חֲזַר אִיּוֹב - אוֹיֵב. וּפֵרְשׁוּהָ שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁר בְּשַׂעְרָה יְשׁוּפֵנִי וְגו'. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁמָּא רוּחַ סַעֲרָה עָבְרָה לְפָנֶיךָ? וְכָאן בְּכֹרָתִי לָקַח, וְהִנֵּה עַתָּה חָזַר הַדָּבָר וְנָטַל בִּרְכָתִי. הֵז גְּבִיר שַׂמְתִּיו לָךְ וְגו', וּלְךָ אֵפוֹא מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי. וּלְךָ אֵפוֹא - אֵין עוֹמֵד פֹּה מִי שֶׁיִּסְכִּים עָלֶיךָ. מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי. אָז בֵּרַךְ אוֹתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִסְתַּכֵּל בְּדַרְגָּתוֹ וְאָמַר וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה, שֶׁהֲרֵי כְּךָ רָאוּי לְךָ לִשְׁפֹּךְ דְּמִים וְלַעֲשׂוֹת קְרָבוֹת, וְעַל כֵּן אָמַר מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וּלְךָ אֵיפוֹ מָה אֶעֱשֶׂה, כֵּיוָן דְּאָמַר הַאי, אַמַּאי בְּנִי. אֶלָּא אָמַר לֵיהּ, וּלְךָ אֵיפוֹ מָה אֶעֱשֶׂה, דְּאַנְתְּ בְּדִינָא וּבְחַרְבָּא וּבְדָמָא חֲזִינָא לָךְ, וּלְאָחִיךָ בְּאַרַח שְׁלִים. אֶלָּא בְּנִי, בְּנִי וַדַּאי, אֲנָא גָּרִימְנָא לָךְ, בְּגִין דְּאַנְתְּ בְּנִי. וְעַל דָּא עַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה וְאֶת אָחִיךָ תַּעֲבֹד. וְעָדַיִין לָא אִתְקַיִּים, דְּהָא לָא פָּלַח לֵיהּ עֵשָׂו לְיַעֲקֹב. בְּגִין דְּיַעֲקֹב לָא בָּעָא לֵיהּ הַשְׁתָּא, וְאִיהוּ אַהֲדַר וְקָרָא לֵיהּ אֲדֹנִי כַּמָּה זִמְנֵי, בְּגִין דְּאִסְתַּכַּל לְמֵרָחוֹק, וְסָלִיק לֵיהּ לְסוֹף יוֹמַיָּא, כְּדִקְאָמְרָן.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וּלְךָ אֵפוֹא מָה אֶעֱשֶׂה - כֵּיוָן שֶׁאָמַר אֶת זֶה, לָמָּה בְּנִי? אֶלָּא אָמַר לוֹ, וּלְךָ אֵפוֹא מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאַתָּה בְּדִין וּבְחֶרֶב וּבְדָם אֲנִי רוֹאֶה אוֹתְךָ, וְאֶת אָחִיךָ בְּדֶרֶךְ שְׁלֵמָה. אֶלָּא בְּנִי, בְּנִי וַדַּאי. אֲנִי גָּרַמְתִּי לְךָ מִשּׁוּם שֶׁאַתָּה בְּנִי, וְעַל כֵּן וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה וְאֶת אָחִיךָ תַּעֲבֹד. וַעֲדַיִן לֹא הִתְקַיֵּם, שֶׁהֲרֵי לֹא עָבַד עֵשָׂו אֶת יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב לֹא רָצָה אוֹתוֹ עַכְשָׁו, וְהוּא חָזַר וְקָרָא לוֹ אֲדוֹנִי כַּמָּה פְּעָמִים, מִשּׁוּם שֶׁהִסְתַּכֵּל לְמֵרָחוֹק וְהֶעֱלָה אוֹתוֹ לְסוֹף הַיָּמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

רִבִּי חִיָּיא וְרִבִּי יוֹסֵי הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, חָמוּ לֵיהּ לְרִבִּי יוֹסֵי סָבָא דְּהֲוָה אָזִיל בַּתְרַיְיהוּ. יָתְבוּ עַד דְּמָטָא לְגַבַּיְיהוּ, אָמְרוּ הַשְׁתָּא אָרְחָא מִתְתַּקְנָא קַמָּן, אָזְלוּ. אָמַר רִבִּי חִיָּיא (תהלים קיט) עֵת לַעֲשׂוֹת לַיְיָ. פָּתַח רִבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (משלי לא) פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ. פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ אִלֵּין אִינוּן יִשְׂרָאֵל, דְּאִינוּן לִישָׁנָא דְאוֹרַיְיתָא דְּמִשְׁתַּעֵי בָּהּ יוֹמֵי וְלֵילֵי. (משלי לא) פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה דָּא ב' דִּבְרֵאשִׁית, וְאוּקְמוּהָ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ דָּא אַבְרָהָם, דְּבֵיהּ בָּרָא עָלְמָא, וּבֵיהּ מִשְׁתַּעֵי תָּדִיר. ב' סָתִים מֵהַאי גִּיסָא, וּפְתִיחָא מֵהַאי גִּיסָא. סְתִימָא מֵהַאי גִּיסָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שמות לג) וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי. פְּתִיחָא מֵהַאי גִּיסָא, בְּגִין לְאַנְהָרָא (נ"א להדרא) אַנְפָּהָא לְגַבֵּי עֵילָא, וּפְתִיחָא מֵהַאי גִּיסָא, בְּגִין לְקַבְּלָא מִלְּעֵילָא, וְאִיהִי אַכְסַדְּרָה לְקַבְּלָא. וּבְגִין כָּךְ קָיְימָא בְּרֵישָׁא דְאוֹרַיְיתָא וְאִתְמַלְיָיא לְבָתַר, פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה, בְּחָכְמָה וַדַּאי, דִּכְתִיב בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים, כְּתַרְגּוּמוֹ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ, דְּהָא לְבָתַר מִשְׁתַּעֵי וְאָמַר (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים רָאוּ אֶת רַבִּי יוֹסֵי הַזָּקֵן שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם. יָשְׁבוּ עַד שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אָמְרוּ, עַכְשָׁו הַדֶּרֶךְ מְתֻקֶּנֶת לְפָנֵינוּ. הָלְכוּ. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'. פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (משלי לא) פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ. פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ - אֵלּוּ הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם לְשׁוֹן הַתּוֹרָה שֶׁמְּדַבְּרִים בָּהּ יְמִים וְלֵילוֹת. פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה - זוֹ ב' שֶׁל בְּרֵאשִׁית, וּפֵרְשׁוּהָ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁבּוֹ בָּרָא אֶת הָעוֹלָם וּבוֹ מְדַבֵּר תָּמִיד. ב' סְתוּמָה מִצַּד זֶה, וּפְתוּחָה מִצַּד זֶה. סְתוּמָה מִצַּד זֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי. פְּתוּחָה מִצַּד זֶה כְּדֵי לְהָאִיר [להדר] פָּנֶיהָ כְּלַפֵּי מַעְלָה, וּפְתוּחָה מִצַּד זֶה כְּדֵי לְקַבֵּל מִלְּמַעְלָה, וְהִיא אַכְסַדְרָה לְקַבֵּל. וּמִשּׁוּם כָּךְ עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ הַתּוֹרָה וּמִתְמַלֵּאת אַחַר כָּךְ. פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה, בְּחָכְמָה וַדַּאי, שֶׁכָּתוּב בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים, כְּתַרְגּוּמוֹ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ - שֶׁהֲרֵי אַחַר כָּךְ מְסַפֵּר וְאוֹמֵר, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר.

פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה, דָּא ה' (קדמאה) דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּכֹלָּא בָּהּ, וְאִיהִי סָתִים וְגַלְיָא, כְּלִילָא דְּעֵילָא וְתַתָּא, רָזָא דְּעֵילָא וְתַתָּא. (משלי לא) פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה, בְּגִין דְּאִיהִי סְתִימָא דְּלָא אִתְיְידַע כְּלָל, דִּכְתִיב, (איוב כח) וְנֶעְלָמָה מֵעֵינֵי כָל חָי וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה. וְכַד שְׁאַרֵי לְאִתְפַּשְׁטָא בְּחָכְמָה דְּאִתְדַּבַּק בָּהּ, וְאִיהִי בְּגַוְונָהּ, (ואיהי) אֲפִיקַת קָלָא, דְּאִיהִי תּוֹרַת חֶסֶד. פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה - זוֹ ה' [הראשונה] שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁהַכֹּל בָּהּ, וְהִיא סְתוּמָה וּגְלוּיָה, כְּלוּלָה מִמַּעְלָה וּמַטָּה, הַסּוֹד שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה. פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה - מִשּׁוּם שֶׁהִיא סְתוּמָה שֶׁאֵין נוֹדַעַת כְּלָל, שֶׁכָּתוּב וְנֶעְלָמָה מֵעֵינֵי כָל חָי וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה. וּכְשֶׁמַּתְחִילָה לְהִתְפַּשֵּׁט בַּחָכְמָה שֶׁנִּדְבְּקָה בָּהּ, וְהִיא בְּתוֹכָהּ, [והיא] מוֹצִיאָה קוֹל, שֶׁהִיא תּוֹרַת חֶסֶד.

דף קמה:

פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה, דָּא ה"א בַּתְרָאָה דְּאִיהוּ (דאיהי) דִּבּוּר, וּמִלָּה תַלְיָא בְּחָכְמָה. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ. דָּא קוֹל דְּקַיְימָא עַל דִּבּוּר לְאַנְהָגָא לֵיהּ. וְתוֹרַת חֶסֶד, דָּא יַעֲקֹב, (דף קמה ע"ב) דְּאִיהוּ עַל לְשׁוֹנָהּ, לְאַנְהָגָא מִלָּה וּלְאַחֲדָא לָהּ, דְּהָא לֵית דִּבּוּר בְּלָא קוֹל, וְאוּקְמוּהָ.

פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה - זוֹ ה"א הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא דִּבּוּר, וְהַדִּבּוּר תָּלוּי בַּחָכְמָה. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ - זֶה הַקּוֹל שֶׁעוֹמֵד עַל הַדִּבּוּר לְהַנְהִיגוֹ. וְתוֹרַת חֶסֶד - זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עַל לְשׁוֹנָהּ, לְהַנְהִיג הַדִּבּוּר וְלֶאֱחֹז אוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין דִּבּוּר בְּלִי קוֹל, וּבֵאֲרוּהָ.

פָּתַח רִבִּי חִיָּיא אֲבַתְרֵיהּ וְאָמַר, (משלי ח) אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא. אֲנִי חָכְמָה, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. שָׁכַנְתִּי עָרְמָה, דָּא יַעֲקֹב דְּאִיהוּ חַכִּים, וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא דָּא יִצְחָק, דְּהָוָה לֵיהּ דַּעַת מְזִמּוֹת לְבָרְכָא לֵיהּ לְעֵשָׂו. וּבְגִין דְּחָכְמָה אִשְׁתַּתְּפָה בַּהֲדֵיהּ דְּיַעֲקֹב דְּאִיהוּ עָרְמָה, וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא, דְּאִתְבָּרַךְ יַעֲקֹב מֵאֲבוֹי, וְשָׁרוּ עֲלֵיהּ כָּל אִינּוּן בִּרְכָאן, וְאִתְקַיְימוּ בֵּיהּ וּבִבְנוֹי לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמִין.

פָּתַח רַבִּי חִיָּיא אַחֲרָיו וְאָמַר, (משלי ח) אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא. אֲנִי חָכְמָה - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. שָׁכַנְתִּי עָרְמָה - זֶה יַעֲקֹב שֶׁהוּא חָכָם. וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא - זֶה יִצְחָק, שֶׁהָיְתָה לוֹ דַּעַת מְזִמּוֹת לְבָרֵךְ אֶת עֵשָׂו. וּמִשּׁוּם שֶׁחָכְמָה הִשְׁתַּתְּפָה עִם יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עָרְמָה - וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא, שֶׁהִתְבָּרֵךְ יַעֲקֹב מֵאָבִיו, וְשָׁרוּ עָלָיו כָּל הַבְּרָכוֹת, וְהִתְקַיְמוּ בּוֹ וּבְבָנָיו לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים.

מַאינּוּן אִתְקַיְימוּ בְּהַאי עָלְמָא, וְכֻלְּהוּ יִתְקַיְימוּן לְזִמְנָא דְמַלְכָּא מְשִׁיחָא, דִּכְדֵין יְהוֹן יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ וְעַם אֶחָד לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (יחזקאל לז) וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ. וְיִשְׁלְטוּן לְעֵילָא וְתַתָּא, דִּכְתִיב, (דניאל ז) וַאֲרוּ עִם עֲנָנֵי שְׁמַיָּא כְּבַר אֱנָשׁ אְתָה, דָּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא, דִּכְתִיב, (דניאל יב) וּבְיוֹמֵיהוֹן דִּי מַלְכַיָּא אִנּוּן יְקִים אֱלָהּ שְׁמַיָּא מַלְכוּ וגו'. וְעַל דָּא בָּעָא יַעֲקֹב, דְּיִסְתַּלְקוּן בִּרְכוֹי לְהַהוּא זִמְנָא דְּאָתֵי, וְלָא נָטַל לוֹן לְאַלְתָּר.

מַהֶן הִתְקַיְמוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְכֻלָּן יִתְקַיְמוּ לִזְמַן מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, שֶׁאָז יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ וְעַם אֶחָד לְקַדּוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ. וְיִשְׁלְטוּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב (דניאל ז) וְהִנֵּה עִם עֲנָנֵי הַשָּׁמַיִם כְּבֶן אָדָם בָּא. זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, שֶׁכָּתוּב (שם ב) וּבִימֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ הַמְּלָכִים יַעֲמִיד אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם מַלְכוּת. וְעַל כֵּן רָצָה יַעֲקֹב שֶׁיַּעַבְרוּ בִּרְכוֹתָיו לְאוֹתוֹ עֵתִיד לָבֹא, וְלֹא נָטַל אוֹתָם לְאַלְתַּר.

פָּתַח רִבִּי יֵיסָא אֲבַתְרֵיהּ וְאָמַר, וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם יְיָ וְאַל תֵּחַת יִשְׂרָאֵל וגו'. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּנָפַק יַעֲקֹב מִקַּמֵּי אֲבוֹי, בְּאִינּוּן בִּרְכָאן, אִסְתַּכַּל בְּנַפְשֵׁיהּ. אָמַר, הָא אִלֵּין בִּרְכָאן, בָּעֵינָא לְסַלְקָא לוֹן לְבָתַר לְאָרִיכוּ יוֹמִין, וְהָוָה דָּחִיל וּמִסְתַּפֵּי, נָפַק קָלָא וְאָמַר, (ירמיה מו) וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם יְיָ כִּי אִתְּךָ אָנִי, לְא אֶשְׁבּוֹק לָךְ בְּהַאי עָלְמָא. (ירמיה מו) כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעֲךָ מֵרָחוֹק, לְהַהוּא זִמְנָא דְּאַנְתְּ סָלִיק לוֹן לְאִינּוּן בִּרְכָאן. (ירמיה מו) וְאֶת זַרְעֲךָ מֵאֶרֶץ שִׁבְיָם, דְּאַף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא נָטִיל בִּרְכוֹי

עֲשָׂו וְיִשְׁתַּעְבְּדוּן בִּבְנָךְ, אֲנָא אַפֵּיק לוֹן מִידוֹי, וּכְדֵין יִשְׁתַּעְבְּדוּן בָּנָיךְ בֵּיהּ. וְשָׁב יַעֲקֹב, לְאִינוּן בִּרְכָאן, וְשָׁב יַעֲקֹב, דָּא שְׁכִינְתָּא (נ"א דהיא עמיה דיעקב). וְשָׁב יַעֲקֹב וַדַּאי. וְשָׁקַט וְשַׁאֲנָן, כְּמָה דְאוּקְמוּהָ. מֵאִינוּן מַלְכְוָון, מִבָּבֶל מִמָּדַי וּמִיָּוָן, וּמֵאֱדוֹם. דְּאִינְהוּ הֲווּ דְאִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל. (שם) וְאֵין מַחֲרִיד, לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

פָּתַח רַבִּי יֵיסָא אֲחֲרָיו וְאָמַר, (ירמיה ל) וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם ה' וְאַל תֵּחַת יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. הַפָּסוּק הַזֶּה בְּאֲרוּהוּ. אֲבָל בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁיָּצָא יַעֲקֹב מִלִּפְנֵי אָבִיו עִם אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, הִסְתַּכֵּל בְּעַצְמוֹ וְאָמַר: הִנֵּה הַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ אֲנִי רוֹצֶה לְהַעֲבִירָן לְאֶחָד כָּךְ, לְאֶרֶךְ הַיָּמִים. וְהָיָה יָרֵא וּפוֹחֵד. יָצָא קוֹל וְאָמַר: וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם ה' כִּי אִתְּךָ אֲנִי. לֹא אֶעֱזֹב אוֹתְךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעֲךָ מֵרָחוֹק, לְאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁאַתָּה מַעֲבִיר אוֹתָן, אֶת אוֹתָן הַבְּרָכוֹת. וְאֶת זַרְעֲךָ מֵאֶרֶץ שִׁבְיָם, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁעָכְשָׁו נוֹטֵל עֵשָׂו בְּרָכוֹתָיו וְיִשְׁתַּעְבְּדוּ בְּבָנֶיךָ, אֲנִי אוֹצִיא אוֹתָם מִיָּדָיו, אָז בָּנֶיךָ יִשְׁתַּעְבְּדוּ בּוֹ. וְשָׁב יַעֲקֹב, לְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת. וְשָׁב יַעֲקֹב - זוֹ הַשְּׁכִינָה [שהיא עם י קב]. וְשָׁב יַעֲקֹב וַדַּאי. וְשָׁקַט וְשַׁאֲנָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהָ, מֵאוֹתָן מַלְכְיוּת: מִבָּבֶל, וּמִמָּדַי, וּמִיָּוָן, וּמֵאֱדוֹם. שֶׁהֵם הָיוּ שֶׁהִשְׁתַּעְבְּדוּ בְּיִשְׂרָאֵל. וְאֵין מַחֲרִיד - לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים.

אָזְלוּ, עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי כָּל מַה דְּעָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַרְעָא, כֻּלָּא הֲוָה בְּרָזָא דְחָכְמְתָא, וְכֻלָּא בְּגִין לְאַחֲזָאָה חָכְמְתָא עִלָּאָה לְהוּ לִבְנֵי נָשָׁא, בְּגִין דְּיִלְפּוּן מֵהַהוּא עוֹבָדָא רָזִין דְּחָכְמְתָא, וְכֻלָּא אִינוּן כְּדְקָא יְאוּת, וְעוֹבָדוֹי כֻּלְּהוּ אוֹרְחֵי דְאוֹרַיְיתָא, בְּגִין דְּאוֹרְחֵי דְאוֹרַיְיתָא, אִינוּן אָרְחֵי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלֵית מִלָּה זְעֵירָא דְּלֵית בָּהּ כַּמָּה אוֹרְחִין וּשְׁבִילִין, וְרָזִין דְּחָכְמְתָא עִלָּאָה.

הָלְכוּ, בְּעוֹדָם הוֹלְכִים אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּאָרֶץ, הַכֹּל הָיָה בְּסוֹד הַחָכְמָה, וְהַכֹּל כְּדֵי לְהַרְאוֹת אֶת הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה לִבְנֵי הָאָדָם כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ מֵהַמַּעֲשֶׂה הַהוּא אֶת סוֹדוֹת הַחָכְמָה, וְהַכֹּל הֵם כְּרָאוּי, וְכָל מַעֲשָׂיו דַּרְכֵי הַתּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁדַּרְכֵי הַתּוֹרָה הֵם דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאֵין דָּבָר קָטָן שֶׁאֵין בּוֹ כַּמָּה דְּרָכִים וּשְׁבִילִים וְסוֹדוֹת שֶׁל חָכְמָה עֶלְיוֹנָה.

תָּא חֲזֵי, דְּהָא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הֲוָה אָמַר תְּלַת מְאָה הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת, בְּרָזָא דְחָכְמְתָא עִלָּאָה, בַּפָּסוּק (בראשית לו) וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהֵיטַבְאֵל בַּת מַטְרֵד בַּת מֵי זָהָב, וְלָא גָּלֵי לוֹן, אֶלָּא לְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר דְּהֲוָה עִמֵּיהּ, בְּגִין לְמִנְדַּע דְּכַמָּה רָזִין עִלָּאִין אִינוּן בְּכָל עוֹבָדָא וְעוֹבָדָא דְּאִיהִי בְּאוֹרַיְיתָא, וּבְכָל מִלָּה וּמִלָּה חָכְמְתָא אִיהִי, וְאוֹרַיְיתָא דְּקִשׁוֹט, בְּגִין כָּךְ אִינוּן מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא, מִלִּין קַדִּישִׁין אִינוּן, לְאַחֲזָאָה מִינָהּ נִפְלָאוֹת, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הָיָה אוֹמֵר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת בְּסוֹד הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה בְּפָסוּק וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהֵיטַבְאֵל בַּת מַטְרֵד בַּת מֵי זָהָב, וְלֹא גִּלָּה אוֹתָם אֶלָּא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָיָה עִמּוֹ, כְּדֵי לָדַעַת שֶׁכַּמָּה סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים הֵם בְּכָל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא בַּתּוֹרָה, וּבְכָל דָּבָר וְדָבָר, הִיא חָכְמָה וְתוֹרַת

אֱמֶת. מִשּׁוּם כָּךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם דְּבָרִים קְדוֹשִׁים לְהַרְאוֹת מַמָּנָה נִפְלָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּעָקִים הַהוּא חִוְיָא לְאָדָם וּלְאִתְּתֵיהּ, דְּאַקְרִיב לְאִתְּתָא וְאַטִּיל בָּהּ זוּהֲמָא, וְאִתְפַּתְּאַת בֵּיהּ אָדָם כְּדֵין אִסְתַּאַב עַלְמָא וְאִתְלַטְיָא אַרְעָא בְּגִינֵיהּ, וְגָרִים מוֹתָא לְכָל עַלְמָא, וְקַיְימָא עַלְמָא לְאִתְפָּרְעָא מִנֵּיהּ. עַד דְּאָתָא אֵילָנָא דְּחַיֵּי, וְכָפֵּי (וכפר) עַל אָדָם, וְכַפְּיֵיא לֵיהּ לְהַהוּא נָחָשׁ דְּלָא יִשְׁלוֹט לְעָלְמִין עַל זַרְעָא דְיַעֲקֹב.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁעָקַם הַנָּחָשׁ הַהוּא אֶת אָדָם וְאֶת אִשְׁתּוֹ, שֶׁקֵּרֵב לְאִשָּׁה וְהִטִּיל בָּהּ זֻהֲמָא, וְהִתְפַּתְּתָה בּוֹ אָדָם, אָז נִטְמָא הָעוֹלָם, וְהִתְקַלְקְלָה בְּשִׁבִילוֹ הָאֲדָמָה, וְגָרַם מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם, וְעָמַד הָעוֹלָם לְהִפָּרַע מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁבָּא עֵץ הַחַיִּים וְכִפָּה [וכפר] עַל אָדָם, וְהִכְנִיעַ אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט לְעוֹלָמִים עַל זַרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

דְּהָא בְּזִמְנָא דְּאַקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל שְׁעִיר, הֲוָה אִתְכַּפְיָא הַהוּא נָחָשׁ וְאִתְהַפַּךְ לְעַבְדָּא, (קמ"ד ע"ב) כְּמָה דְּאִתְּמַר. וְעַל דָּא אַקְרִיב יַעֲקֹב לְאֲבוֹי תְּרֵין שְׂעִירִין. חַד, לְאַכְפְיָא לְעֵשָׂו דְּאִיהוּ שָׂעִיר. וְחַד, בְּגִין דַּרְגָּא דְּהַוָּה תְּלֵי בֵּיהּ עֵשָׂו וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ (קמ"ב ע"ב) וְאִתְּמַר.

שֶׁהֲרֵי בִּזְמַן שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל שָׂעִיר, הָיָה נִכְנָע אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ וְהִתְהַפֵּךְ לְעֶבֶד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְעַל כֵּן הִקְרִיב יַעֲקֹב לְאָבִיו שְׁנֵי שְׂעִירִים. אֶחָד לְהַכְנִיעַ אֶת עֵשָׂו, שֶׁהוּא שָׂעִיר, וְאֶחָד בִּשְׁבִיל הַדַּרְגָּה שֶׁהָיְתָה תְּלוּיָה בְּעֵשָׂו וְנִדְבַּק בּוֹ וְנִתְבָּאֵר.

דף קמו.

וּבְגִין כָּךְ קַיְימָא עַלְמָא, עַד דְּתֵיתֵי אִתְּתָא כְּגַוְונָא דְּחַוָּה, וּבַר נָשׁ כְּגַוְונָא דְּאָדָם, וְיַעֲקִימוּ וְיַחְכִּימוּ (דף קמו ע"א) לֵיהּ לְהַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא וְהַהוּא דְּרָכִיב עֲלֵיהּ וְכֹלָּא אִתְּמַר.

וּמִשּׁוּם כָּךְ עַמַּד הָעוֹלָם עַד שֶׁתָּבֹא אִשָּׁה כְּמוֹ חַוָּה, וּבֶן אָדָם כְּמוֹ אָדָם, וְיַעֲקְמוּ וְיַחְכִּימוּ אֶת אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הָרַע וְאוֹתוֹ שֶׁרוֹכֵב עָלָיו, וְהַכֹּל נִתְבָּאֵר.

פָּתַח וְאָמַר, (בראשית כה) וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה, וְהָא אִתְּמַר וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים. אִישׁ תָּם, גְּבַר שְׁלִים, כְּתַרְגּוּמוֹ. יֹשֵׁב אֹהָלִים, אַמַּאי אִיהוּ תָּם, בְּגִין דְּאִיהוּ יֹשֵׁב אֹהָלִים, דְּאָחִיד (קל"ט ע"ב) לְתֵרִין סִטְרִין, לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק. וְעַל דָּא, יַעֲקֹב בְּסִטְרָא דְיִצְחָק אֲתָא לְגַבֵּיהּ דְּעֵשָׂו, כְּמָה דְּאִתְּמַר. דִּכְתִיב, (שמואל ב כה) עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד וְעִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל. וְכַד אָתָא עִם בְּרָכָאן, בְּסִיּוּעָא דִּלְעֵילָּא קָא אָתָא, בְּסִיּוּעָא דְאַבְרָהָם וְיִצְחָק, וּבְגִין כָּךְ בְּחָכְמְתָא הֲוָה, כְּמָה דְּאִתְּמַר.

פָּתַח וְאָמַר, וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה, וַהֲרֵי נֶאֱמַר וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים. אִישׁ תָּם - גְּבַר שְׁלִים, כְּתַרְגּוּמוֹ. יֹשֵׁב אֹהָלִים - לָמָּה הוּא תָּם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא יֹשֵׁב אֹהָלִים, שֶׁאוֹחֵז אֶת שְׁנֵי הַצְּדָדִים, אֶת אַבְרָהָם וְאֶת יִצְחָק. וְעַל כֵּן יַעֲקֹב בְּצִדּוֹ שֶׁל יִצְחָק בָּא אֶל עֵשָׂו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכָּתוּב עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד וְעִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל. וּכְשֶׁבָּא עִם בְּרָכוֹת - עִם סִיּוּעַ שֶׁלְּמַעְלָה הוּא בָּא, עִם סִיּוּעַ שֶׁל אַבְרָהָם וְיִצְחָק, וּמִשּׁוּם כָּךְ זֶה הָיָה בְּחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, כַּד יַעֲקֹב אִתְעָר לְגַבֵּי סמאל, דְּרִגְיָא דְעֵשָׂו, וְקַבִּיל עֲלֵיהּ לְיַעֲקֹב, וְיַעֲקֹב נָצַח לֵיהּ בְּכַמָּה סִטְרִין, נָצַח לְחִוְיָא בְּחָכְמְתָא וּבַעֲקִימוּ, וְלָא אִתְנַצַּח, בַּר בְּשָׂעִיר. וְאַף עַל גַּב דְּכֹלָּא חַד, נָצַח כְּמוֹ כֵן לְסמאל בְּנִצְחוֹנָא אָחֳרָא, וְנָצְחֵיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (בראשית לכ) וַיְאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. וַיַּרְא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁיַּעֲקֹב הִתְעוֹרֵר אֶל סמא"ל, דַּרְגָּתוֹ שֶׁל עֵשָׂו, וְקִבֵּל עָלָיו אֶת יַעֲקֹב, וְיַעֲקֹב נִצַּח אוֹתוֹ בְּכַמָּה צְדָדִים - נִצַּח אֶת הַנָּחָשׁ בְּחָכְמָה וְעַקְמוּמִיּוּת, וְלֹא נֶצַח, רַק מֵהַשָּׂעִיר. וְאַף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל אֶחָד, נִצַּח כְּמוֹ כֵן אֶת סמא"ל בְּנִצָּחוֹן אַחֵר וְנִצַּח אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ.

תָּא חֲזֵי, זְכוּתֵיהּ דְיַעֲקֹב כַּמָּה הֲוָה, דְּאִיהוּ אֲתָא וּבָעָא לְאַעֲבָרָא לֵיהּ מֵעַלְמָא. וְהַהוּא לֵילְיָא, הֲוַת לֵילְיָא דְאִתְבְּרִי בֵּיהּ סִיהֲרָא, וְיַעֲקֹב אִשְׁתְּאַר בַּלְחוֹדוֹי. דְּלָא הֲוָה עִמֵּיהּ אָחֳרָא, דִּתְנַן לָא יִפּוֹק בַּר נָשׁ יְחִידָאי בְּלֵילְיָא, וְכָל שֶׁכֵּן (קס"ט ע"ב) בְּלֵילְיָא דְאִתְבְּרִיאוּ בֵּיהּ נְהוֹרִין, דְּהָא סִיהֲרָא אִיהִי חַסְרָא, דִּכְתִיב, (בראשית א) יְהִי מְאֹר"ת חָסֵר. וְהַהוּא לֵילְיָא, אִשְׁתְּאַר בַּלְחוֹדוֹי, בְּגִין דְּכַד סִיהֲרָא (קי"ד ע"ב) חַסְרָא, חִוְיָא בִּישָׁא אִתְתַּקַּף וְשָׁלְטָא, וּכְדֵין אֲתָא סמאל, וְקַטְרִיג לֵיהּ, וּבָעָא לְאוֹבָדָא לֵיהּ מֵעַלְמָא.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה הָיְתָה זְכוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בָּא וְרָצָה לְהַעֲבִירוֹ מִן הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ הַלַּיְלָה הָיָה הַלַּיְלָה שֶׁנִּבְרְאָה בּוֹ הַלְּבָנָה, וְיַעֲקֹב נִשְׁאַר לְבַדּוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה מִישֶׁהוּ אַחֵר עִמּוֹ. שֶׁשָּׁנִינוּ, אַל יֵצֵא אָדָם יְחִידִי בַּלַּיְלָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּלֵילָה שֶׁנִּבְרְאוּ בוֹ הַמְּאוֹרוֹת, שֶׁהֲרֵי הַלְּבָנָה חֲסֵרָה, שֶׁכָּתוּב יְהִי מְאֹר"ת חָסֵר. וְאוֹתוֹ הַלַּיְלָה נִשְׁאַר לְבַדּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר הַלְּבָנָה בְּחֶסְרוֹנָהּ, הַנָּחָשׁ הָרַע מִתְגַּבֵּר וְשׁוֹלֵט, וְאָז בָּא סמא"ל וְקִטְרֵג עָלָיו, וְרָצָה לְהַאֲבִידוֹ מִן הָעוֹלָם.

וְיַעֲקֹב הָוָה תַּקִּיף בְּכָל סִטְרִין, בְּסִטְרָא דְיִצְחָק וּבְסִטְרָא דְאַבְרָהָם, דְּאִינּוּן הָווּ תַּקִּיפוּ דְיַעֲקֹב. אֲתָא לִימִינָא חָמָא לְאַבְרָהָם תַּקִּיף בְּתַקִּיפוּ דְיוֹמָא, בְּסִטְרָא דִימִינָא דְחֶסֶד. אֲתָא לִשְׂמָאלָא, חָמָא לְיִצְחָק תַּקִּיף בְּדִינָא קַשְׁיָא. אֲתָא לְגוּפָא, חָמָא לְיַעֲקֹב, תַּקִּיף מִתְּרִין סִטְרִין אִלֵּין דְּסַחֲרָן לֵיהּ, חַד מִכָּאן, וְחַד מִכָּאן. כְּדֵין, (בראשית לב) וַיַּרְא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ, דְּאִיהוּ אֲתַר לְבַר מִגּוּפָא, וְאִיהוּ חַד עַמּוּדָא דְגוּפָא, כְּדֵין וַתֵּקַע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ וְגוֹ'.

וְיַעֲקֹב הָיָה חָזָק בְּכָל הַצְּדָדִים, בְּצַד שֶׁל יִצְחָק וּבְצַד שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהֵם הָיוּ חִזְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. בָּא לִימִין, וְרָאָה אֶת אַבְרָהָם חָזָק בְּחֹזֶק הַיּוֹם, בְּצַד הַיָּמִין שֶׁל הַחֶסֶד. בָּא לִשְׂמֹאל, רָאָה אֶת יִצְחָק חָזָק בַּדִּין הַקָּשֶׁה. בָּא לַגּוּף, רָאָה אֶת יַעֲקֹב חָזָק מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִים הַלָּלוּ שֶׁמַּקִּיפִים אוֹתוֹ אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן. אָז, וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יֶרֶכוֹ, שֶׁהוּא מָקוֹם מְחוּץ לַגּוּף, וְהוּא עַמּוּד אֶחָד שֶׁל הַגּוּף. אָז, וַתֵּקַע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ וְגוֹ'.

כֵּיוָן דְּאִתְעַר צַפְרָא וְעָבַר לֵילְיָא, אִתְתַּקַּף יַעֲקֹב, וְאִתְחַלַּשׁ חֵילֵיהּ דְּסמאל, כְּדֵין אָמַר שַׁלְחֵנִי, דְּמָטָא זִמְנָא לוֹמַר שִׁירְתָא דְצַפְרָא. וּבָעֵי לְמֵיזַל, וְאוֹדֵי לֵיהּ עַל אִינּוּן בִּרְכָאן, וְאוֹסִיף לֵיהּ בִּרְכָתָא אָחֳרָא, דִּכְתִיב (בראשית לב) וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם.

כֵּיוָן שֶׁהִתְעוֹרֵר הַבֹּקֶר וְעָבַר הַלַּיְלָה, הִתְגַּבֵּר יַעֲקֹב, וְנֶחֱלַשׁ כֹּחוֹ שֶׁל סמא"ל, אָז אָמַר שַׁלְּחֵנִי, שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן לוֹמַר אֶת שִׁירַת הַבֹּקֶר. וְרָצָה לָלֶכֶת, וְהוֹדָה לוֹ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, וְהוֹסִיף לוֹ בְּרָכָה אַחֶרֶת, שֶׁכָּתוּב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה בִּרְכָאן אִתְבָּרֵךְ יַעֲקֹב, חַד דְּאֲבוֹי, בְּהַהוּא עָקִימוּ, וְרַוּוח כָּל אִינּוּן בִּרְכָאן. וְחַד דִּשְׁכִינְתָּא דְּבָרִיךְ לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כַּד הֲוָה אָתֵי מִלְּבָן, דִּכְתִיב, (בראשית לה) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יַעֲקֹב. וְחַד, דְּבָרְכֵיהּ לֵיהּ הַהוּא מַלְאָכָא מִמָּנָא דְעֵשָׂו. וְחַד, בְּרָכָה אָחֳרָא, דְּבָרְכֵיהּ לֵיהּ אֲבוּהָ, כַּד הֲוָה אָזִיל לְפַדַּן אֲרָם, דִּכְתִיב (בראשית כח) וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ אֹתְךָ וְגוֹ'.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה בְּרָכוֹת הִתְבָּרֵךְ יַעֲקֹב: אַחַת שֶׁל אָבִיו בְּאוֹתָהּ הִתְעַקְּמוּת, וְהִרְוִיחַ אֶת כָּל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת. וְאַחַת שֶׁל הַשְּׁכִינָה, שֶׁבֵּרַךְ אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁהָיָה בָּא מִלָּבָן, שֶׁכָּתוּב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יַעֲקֹב. וְאַחַת שֶׁבֵּרַךְ אוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַהוּא, הַמְמֻנֶּה שֶׁל עֵשָׂו. וְאַחַת בְּרָכָה אַחֶרֶת שֶׁבֵּרַךְ אוֹתוֹ אָבִיו כְּשֶׁהָלַךְ לְפַדַּן אֲרָם, שֶׁכָּתוּב וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ אֹתְךָ וְגוֹ'.

בְּהַהוּא זִמְנָא דְּחָמָא יַעֲקֹב דְּרָמֵיהּ בְּכָל הַנֵּי בִּרְכָאן, אָמַר, בְּמַאן בִּרְכָתָא דְּמַנְיֵיהוּ אֶשְׁתַּמַּשׁ הַשְׁתָּא. אָמַר, בַּחֲלָשָׁא מִנַּיְיהוּ אֶשְׁתַּמַּשׁ הַשְׁתָּא, וּמַאן אִיהוּ, דָּא בַּתְרַיְיתָא, דְּבָרְכֵיהּ אֲבוּהָ, וְאַף עַל גַּב דְּאִיהִי תַּקִּיפָא, אָמַר, לָאו אִיהִי תַּקִּיפָא בְּשָׁלְטָנוּתָא דְּהַאי עַלְמָא כְּקַדְמָאָה.

בַּזְּמַן הַהוּא שֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת עַצְמוֹ בְּכָל הַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ, אָמַר, בְּאֵיזוֹ בְּרָכָה מֵהֶם אֶשְׁתַּמֵּשׁ כַּעֵת? אָמַר, כַּעֵת אֶשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֻלְשָׁה שֶׁבֶּהֶן, וּמִי הִיא? זוֹ הָאַחֲרוֹנָה, שֶׁבֵּרַךְ אוֹתוֹ אָבִיו. וְאַף עַל גַּב שֶׁהִיא חֲזָקָה, אָמַר, אֵינָהּ חֲזָקָה בְּשִׁלְטוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה כָּרִאשׁוֹנָה.

אָמַר יַעֲקֹב, אֲטוֹל הַשְׁתָּא דָּא וְאֶשְׁתַּמַּשׁ בָּהּ, (קס"ו ע"ב, קע"ב ע"ב) וַאֲסַלֵּק כָּל אִינּוּן אָחֳרָנִין לְזִמְנָא דְּאִצְטְרִיךְ לִי וְלִבְנָאי בַּתְרָאי. אֵימָתַי, בְּזִמְנָא דְּיִתְכַּנְּשׁוּן כָּל עַמְמַיָּא לְאוֹבָדָא בָּנַי מֵעַלְמָא, דִּכְתִיב, (תהלים קיח) כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם. סַבּוּנִי גַּם סְבָבוּנִי וְגוֹ'. סַבּוּנִי כִדְבוֹרִים וְגוֹ'. הָא הָכָא תְּלָתָא, לְגַבֵּי תְּלָתָא דְּאִשְׁתָּאֲרוּ. חַד, אִינּוּן בִּרְכָאן קַדְמָאֵי דְּאֲבוּהָ. תְּרֵין, אִינּוּן בִּרְכָאן דְּבָרְכֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. תְּלַת, אִינּוּן בִּרְכָאן דְּבָרְכֵיהּ הַהוּא מַלְאָכָא.

אָמַר יַעֲקֹב, אֲטוֹל עַכְשָׁו אֶת זוֹ וְאֶשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, וְאַעֲבִיר אֶת כָּל אוֹתָן הָאֲחֵרוֹת לִזְמַן שֶׁאֶצְטָרֵךְ לִי וּלְבָנַי אַחֲרֵי, מָתַי? בִּזְמַן שֶׁיִּתְכַּנְּסוּ כָּל הָעַמִּים לְהַאֲבִיד אֶת בָּנַי מִן הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילֵם. סַבּוּנִי גַם סְבָבוּנִי וְגוֹ'. סַבּוּנִי כִדְבֹרִים וְגוֹ'. הִנֵּה כָּאן שְׁלֹשָׁה, כְּלַפֵּי שְׁלֹשָׁה שֶׁנִּשְׁאֲרוּ. אַחַת - אוֹתָן הַבְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל אָבִיו. שְׁתַּיִם - אוֹתָן בְּרָכוֹת שֶׁבֵּרַךְ אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שָׁלֹשׁ - אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁבֵּרַךְ אוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַהוּא.

דף קמו:

אָמַר יַעֲקֹב, לְהָתָם אִצְטְרִיכוּ, לְגַבֵּי מְלָכִין וְכָל עַמִּין דְּכָל עָלְמָא, וְאָסְלִיק לוֹן לְהָתָם. וְהַשְׁתָּא לְגַבֵּי דְעֵשָׂו, דַּי לִי בְּהַאי. לְמַלְכָּא, דְּהָווּ לֵיהּ כַּמָּה לְגִיוֹנִין תַּקִּיפִין, כַּמָּה מָארֵי מַגִּיחֵי קְרָבָא לָאֲגָחָא קְרָבִין, דִּזְמִינִין לְגַבֵּי מְלָכִין תַּקִּיפִין (דף קמו ע"ב) לְאֲגָחָא בְּהוּ קְרָבָא. אַדְהָכִי שְׁמַע עַל לְסָטִים חַד קַפָּחָא, אָמַר, הַנֵּי בְּנֵי תַּרְעֵי יְהֲכוּן תַּמָּן. אָמַר לֵיהּ, מִכָּל לְגִיוֹנִין דִּילָךְ, לֵית אַנְתְּ מְשַׁדֵּר הָתָם אֶלָּא אִלֵּין. אָמַר, לְגַבֵּי הַהוּא לִסְטִים, דַּי בְּאִלֵּין. דְּהָא כָּל לְגִיוֹנוֹתַי וּמָארֵי קְרָבָא, אֶסְתַּלַק לְגַבֵּי אִינּוּן מְלָכִין תַּקִּיפִין, בְּיוֹמָא דְקְרָבָא, דְּאִצְטְרִיכוּ לִי, לֵיהוּוּ.

אָמַר יַעֲקֹב, לְשֵׁם צָרִיךְ אוֹתָן, אֶל הַמְּלָכִים וְכָל הָעַמִּים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, וְאַעֲבִיר אוֹתָן לְשָׁם, וְכָעֵת כְּלַפֵּי עֵשָׂו דַּי לִי בָּזֶה. לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ כַּמָּה לְגִיוֹנוֹת חֲזָקִים, כַּמָּה בַּעֲלֵי לוֹחֲמֵי קְרָבוֹת לְהִלָּחֵם בַּקְּרָבוֹת, שֶׁמְּזֻמָּנִים כְּלַפֵּי מְלָכִים חֲזָקִים לְהִלָּחֵם בָּהֶם קְרָבוֹת. בֵּינְתַיִם שָׁמַע עַל שׁוֹדֵד אֶחָד רוֹצֵחַ. אָמַר, בְּנֵי הַשָּׁעָרִים הַלָּלוּ יֵלְכוּ לְשָׁם. אָמְרוּ לוֹ, מִכָּל הַלְּגִיוֹנוֹת שֶׁלְּךָ אֵינְךָ שׁוֹלֵחַ לְשָׁם אֶלָּא אֵלּוּ? אָמַר, כְּלַפֵּי אוֹתוֹ הַשּׁוֹדֵד דַּי בְּאֵלּוּ, שֶׁהֲרֵי כָּל לְגִיוֹנוֹתַי וּבַעֲלֵי הַקְּרָב אַעֲבִיר אוֹתָם לְאוֹתָם הַמְּלָכִים הַחֲזָקִים. בְּיוֹם הַקְּרָב כְּשֶׁיִּצְטָרְכוּ לִי, יִהְיוּ.

אוּף הָכִי יַעֲקֹב אָמַר לְגַבֵּי עֵשָׂו, דַּי לִי הַשְׁתָּא בְּאִלֵּין בִּרְכָאן. אֲבָל לְהַהוּא זִמְנָא, דְּאִצְטְרִיכוּ לְבָנַי לְגַבֵּי כָּל מַלְכִין וְשַׁלִּיטִין דְּכָל עָלְמָא, אֲסַלֵּק לוֹן. כַּד יִמְטֵי הַהוּא זִמְנָא, יִתְעָרוּן אִינּוּן בִּרְכָאן מִכָּל סְטָרִין, וְיִתְקַיֵּים עָלְמָא עַל קַיּוּמֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת, וּמַהַהוּא יוֹמָא וּלְהָלְאָה, יְקוּם מַלְכוּתָא דָא עַל כָּל שְׁאָר מַלְכוּ אָחֳרָא, כְּמָה דְאוּקְמוּהָ, דִּכְתִיב, (דניאל ב) תַּדִּק וְתָסֵף כָּל אִלֵּין מַלְכְוָתָא וְהִיא תְּקוּם לְעָלְמִיָּא. וְהַיְינוּ הַהִיא אַבְנָא, דְּאִתְגְּזָרַת מִן טוּרָא דִּי לָא בִידַיִן, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (בראשית מט) מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, מַאן אֶבֶן דָּא. דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (בראשית כח) וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה וגו'.

אַף כָּךְ יַעֲקֹב אָמַר כְּלַפֵּי עֵשָׂו, דַּי לִי כַּעֵת בַּבְּרָכוֹת הַלָּלוּ. אֲבָל לַזְּמַן הַהוּא שֶׁיֵּצְרְכוּ לְבָנַי כְּלַפֵּי כָּל הַמְּלָכִים וְהַשַּׁלִּיטִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, אַעֲלֶה אוֹתָם. כְּשֶׁיַּגִּיעַ אוֹתוֹ הַזְּמַן, יִתְעוֹרְרוּ אוֹתָן הַבְּרָכוֹת מִכָּל הַצְּדָדִים, וְיִתְקַיֵּם הָעוֹלָם עַל קַיּוּמוֹ כָּרָאוּי. וּמֵהַיּוֹם הַהוּא וְהָלְאָה תָּקוּם הַמַּלְכוּת הַזּוֹ עַל כָּל שְׁאָר מַלְכוּת אַחֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהָ, שֶׁכָּתוּב (דניאל ב) תְּכַתֵּת וּתְכַלֶּה כָּל אִלּוּ הַמַּלְכֻיּוֹת וְהִיא תָּקוּם לְעוֹלָם. וְהַיְינוּ הָאֶבֶן הַהִיא שֶׁנִּגְזֶרֶת מִן הָהָר וְלֹא בַּיָּדַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל. מִי הָאֶבֶן הַזּוֹ? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָאֶבֶן הַ את אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה וגו'.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, מֵהָכָא (ישעיה י) שְׁאָר יָשׁוּב שְׁאָר יַעֲקֹב, אִלֵּין בִּרְכָאן אָחֳרָנִין דְּאִשְׁתָּאֲרוּ, וּכְתִיב, (מיכה ה) וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים (אלין ברכאן אחרנין כתיב, (מיכה ה) והיה שארית יעקב) בַּגּוֹיִם כֶּלְהוּ, וְלֹא בְעֵשָׂו בִּלְחוֹדֵיהּ, וּכְתִיב וְהָיָה שְׁאֵרִית וְגו', כַּטַּל מֵאֵת יְיָ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, מִכָּאן, (ישעיה י) שְׁאָר יָשׁוּב שְׁאָר יַעֲקֹב - אֵלּוּ הַבְּרָכוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁנִּשְׁאֲרוּ. וְכָתוּב (מיכה ה) וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים. [אלו ברכות אחרות, כתוב והיה שארית יעקב] בַּגּוֹיִם כְּלִם, וְלֹא רַק בְּעַשָּׂו. וְכָתוּב וְהָיָה שְׁאֵרִית וְגוֹ' כְּטַל מֵאֵת ה'.

פְּתַח רַבִּי יֵיסָא וְאָמַר (מלאכי א) בֵּן יְכַבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדוֹנָיו, בֵּן, דָּא עֵשָׂו. דְּלָא הֲוָה בַּר נָשׁ בְּעַלְמָא דְּיוֹקִיר לְאֲבוֹי, כְּמָה דְּאוֹקִיר עֵשָׂו לְאֲבוֹי. וְהַהוּא יַקִּירוּ דְּאוֹקִיר לֵיהּ אַשְׁלִיט לֵיהּ בְּהַאי עַלְמָא. (שם) וְעֶבֶד אֲדוֹנָיו, דָּא אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם (פ"ז ע"א) וְאוּקְמוּהָ, דְּהָא בַּר נָשׁ דְּהֲוָה אָתֵי לְחָרָן, בְּכַמָּה עוּתְרָא, וְכַמָּה מַתָּנָן וּנְבִזְבִזִין, וּגְמַלִּין טְעִינָן. דְּלָא אָמַר לְבָתוּאֵל וְלָבָן, דְּאִיהוּ רְחִימוֹי דְּאַבְרָהָם, אוֹ בַּר נָשׁ אָחֳרָא דְּאָתֵי בְּפִיּוּסָא דְּאַבְרָהָם, אֶלָּא עַד לָא יְמַלֵּל מִלּוֹי, מַה כְּתִיב, (בראשית כד) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, וּלְבָתַר אֲדֹנִי אֲדֹנִי, בְּגִין דְּיוֹקִיר לֵיהּ לְאַבְרָהָם הַהוּא יְקָרָא וְהַהוּא טִיבוּ, אוֹרִיךְ לֵיהּ לְכַמָּה זִמְנִין.

פְּתַח רַבִּי יֵיסָא וְאָמַר, (מלאכי א) בֵּן יְכַבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדָנָיו. בֵּן זֶה עֵשָׂו, שֶׁלֹּא הָיָה אָדָם בָּעוֹלָם שֶׁיְּכַבֵּד אֶת אֲבִיו כְּמוֹ שֶׁעֲשָׂו כִּבֵּד אֶת אָבִיו, וְאוֹתוֹ הַכָּבוֹד שֶׁכִּבֵּד אוֹתוֹ הִשְׁלִיט אוֹתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְעֶבֶד אֲדָנָיו - זֶה אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, וּבֵאֲרוּהָ. שֶׁהֲרֵי אָדָם שֶׁהָיָה בָּא לְחָרָן בְּכַמָּה עֹשֶׁר וְכַמָּה מַתָּנוֹת וְאוֹצָרוֹת וּגְמַלִּים טְעוּנִים, שֶׁלֹּא אָמַר לְבָתוּאֵל וְלָבָן שֶׁהוּא אוֹהֲבוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אוֹ אִישׁ אַחֵר שֶׁבָּא עִם פִּיּוּס שֶׁל אַבְרָהָם, אֶלָּא טֶרֶם יְדַבֵּר אֶת דְּבָרוֹ מַה כָּתוּב? וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, וְאַחַר כָּךְ אֲדֹנִי אֲדֹנִי, כְּדֵי שֶׁיְּכַבֵּד אֶת אַבְרָהָם, אוֹתוֹ הַכָּבוֹד וְאוֹתוֹ הַחֶסֶד הֶאֱרִיךְ לוֹ לְכַמָּה פְּעָמִים.

כָּךְ עֵשָׂו, הַהוּא יְקָרָא דְּאוֹקִיר לֵיהּ לְאֲבוֹי, אוֹרִיךְ לֵיהּ כָּל הַנֵּי זִמְנִין דְּיִשְׁלוֹט בְּעַלְמָא דָּא. וְאִינּוּן דִּמְעִין, אוֹרִידוּ לוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁעְבּוּדָא דִּילֵיהּ, עַד דְּיִתּוּבוּן יִשְׂרָאֵל לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּבְכְיָה וּבְדִמְעִין. דִּכְתִיב בִּבְכִי יָבֹאוּ', וּכְדֵין כְּתִיב, וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַיְיָ הַמְּלוּכָה. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

כָּךְ עֵשָׂו, הַכָּבוֹד הַהוּא שֶׁכִּבֵּד אֶת אָבִיו הֶאֱרִיךְ לוֹ כָּל הַפְּעָמִים הַלָּלוּ שֶׁיִּשְׁלֹט בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹתָן הַדְּמָעוֹת הוֹרִידוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְשִׁעְבּוּדוֹ עַד שֶׁיָּשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל לַקֻּדּוּשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בִּבְכִיָּה וּבִדְמָעוֹת, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא) בִּבְכִי יָבֹאוּ וְגוֹ', וְאָז כָּתוּב (עובדיה א) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַה' הַמְּלוּכָה. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פרשת ויצא

דף קמז.

(בראשית כח) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (קהלת א) וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ דָּא יַעֲקֹב, כַּד הֲוָה בִּבְאֵר שָׁבַע. וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ, כַּד אָזַל לְחָרָן, דִּכְתִיב, (בראשית כח) וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ. וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף (דף קמז ע"א) זוֹרֵחַ, דִּכְתִיב וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא.

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (קהלת א) וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם. הַפְסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ, אֲבָל וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ - זֶה יַעֲקֹב כְּשֶׁהָיָה בִּבְאֵר שָׁבַע. וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ - כְּשֶׁהָלַךְ לְחָרָן, שֶׁכָּתוּב וַיֵּלֶךְ שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ. וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ, שֶׁכָּתוּב וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא.

וְתָא חֲזֵי, שִׁמְשָׁא אַף עַל גַּב דְּנָהִיר לְכָל עָלְמָא, מַטְלָנוֹי בִּתְרִין סִטְרִין אִינוּן, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (קהלת א) הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן, בְּגִין דְּדָא יָמִינָא וְדָא שְׂמָאלָא. (ובגין) וְנָגִיד וְנָפִיק כָּל יוֹמָא מִסִּטְרָא דְמִזְרָח, וְאָזִיל לְסִטְרָא דְּדָרוֹם, (נ"א דמערב) וּלְבָתַר לְסִטְרָא דְצָפוֹן, וּמִסִּטְרָא דְצָפוֹן לְסִטְרָא דְמַעֲרָב, וּכְדֵין שִׁמְשָׁא אִתְכְּנִישׁ, וְאָזִיל לְגַבֵּי מַעֲרָב. נָפִיק מִמִּזְרָח דְּכְתִיב, (בראשית כח) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע. וְאָזִיל לְמַעֲרָב דְּכְתִיב וַיֵּלֶךְ חָרָנָה.

וּבָא וּרְאֵה, אַף עַל גַּב שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם, מַסְעוֹתָיו הֵם בִּשְׁנֵי צְדָדִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה יָמִין וְזֶה שְׂמֹאל. [ומשום] וְשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא כָּל יוֹם מִצַּד הַמִּזְרָח, וְהוֹלֵךְ לְצַד הַדָּרוֹם [של מערב], וְאַחַר כָּךְ לְצַד הַצָּפוֹן, וּמִצַּד הַצָּפוֹן לְצַד הַמַּעֲרָב, וְאָז הַשֶּׁמֶשׁ מִתְכַּנֵּס וְיוֹצֵא לְצַד מַעֲרָב. יוֹצֵא מִמִּזְרָח, שֶׁכָּתוּב וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע. וְהוֹלֵךְ לַמַּעֲרָב, שֶׁכָּתוּב וַיֵּלֶךְ חָרָנָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, נָפִיק מִכְּלָלָא דְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע. וְאָזַל לְרִשּׁוּ אָחֳרָא, דִּכְתִיב וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. (ס"א נפיק ממזרח, דכתיב ויצא יעקב מבאר שבע, דא שמטה. דנטיל מעומקא עלאה, נהירו דנהיר, ואזיל למערב, דכתיב וילך חרנה, אתר דדינא ורוגזא תמן. רבי יוסי מוקי האי קרא בגלותא, בקדמיתא הוה נחית נהירו מעומקא עלאה ויעקב הוה נטיל ליה, ואזיל לגבי באר שבע, (במדבר כא) באר דחפרוה שרים, דהוה נהיר מתמן, ואשלים לההוא באר בכל שלימו. וביומי דגלותא, נטיל מהאי באר שבע, ואזיל לגבי חרנה, דכתיב וילך חרנה, כלומר חרון אף, ומאי היא חרון אפו דקודשא בריך הוא, דרגא בישא), אַרְעָא דְּרִשּׁוּ אָחֳרָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, יוֹצֵא מִכְּלַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, וְהוֹלֵךְ לִרְשׁוּת אַחֶרֶת, שֶׁכָּתוּב וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. [יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, זו השמטה שנוטלת מהעמק העליון האור שמאיר, והולכת למערב, שכתוב וילך חרנה, המקום שהדין והרגז שם, רבי יוסי מבאר את הפסוק הזה בגלות, בראשונה היה יורד אור מן העמק העליון, ויעקב היה נוטל אותו והולך לבאר שבע, הבאר שחפרוה שרים, שהיה מאיר משם, והשלים אותה הבאר בכל השלמות, ובימי הגלות נסע מבאר שבע הזו והלך לחרנה, שכתוב וילך חרנה, כלומר חרון אף, ומה הוא חרון אפו של הקדוש ברוך הוא? הדרגה הרעה, הארץ של רשות אחרת]

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כַּד אָזִיל שִׁמְשָׁא לְמַעֲרָב, הַאי מַעֲרָב אִקְרֵי מְקוֹמוֹ דְּשִׁמְשָׁא, כְּרָסְיָיא דִּילֵיהּ, אֲתַר דְּשַׁרְיָא עֲלֵיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (קהלת א) וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם, דְּאָזִיל לְגַבֵּיהּ לְאַנְהָרָא עֲלֵיהּ, וְנָטִיל כָּל נְהוֹרִין וְכָנִישׁ לוֹן לְגַבֵּיהּ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כְּשֶׁהוֹלֵךְ הַשֶּׁמֶשׁ לְמַעֲרָב, הַמַּעֲרָב הַזֶּה נִקְרָא מְקוֹמוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ, הַכִּסֵּא שֶׁלּוֹ, מָקוֹם שֶׁשּׁוֹלֵט עָלָיו. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב אֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם. שֶׁהוֹלֵךְ אֵלָיו לְהָאִיר עָלָיו, וְנוֹטֵל אֶת כָּל הָאוֹרוֹת וְכוֹנֵס אוֹתָם אֵלָיו.

וְהַיְינוּ כְּמָה דְתָנֵינָן, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲנַח תְּפִלֵּי, (ס"א ותנינן, קודשא בריך הוא אנח תפילין, דכתיב, (ישעיה סב) נשבע יי בימינו ובזרוע עוזו. ותנינן ימינו דא תורה, דכתיב מימינו אש דת למו. ובזרוע עוזו אלין תפילין. וכלהו נטיל יעקב, ומכניש לגבי מערב, וסיהרא כניש לבתר כל אינון נהורין ובוצינין דנטיל יעקב, דאיהו יהיב לה ואנהר לה, והיינו דתנינן קודשא בריך הוא אנח תפילין) בְּגִין דְּנָטִיל כָּל כְּתְרִין עִלָּאִין, וּמַאן נְיָהוּ, רָזָא דְּאַבָּא עִלָּאָה, וְרָזָא דְּאִמָּא עִלָּאָה. וְאִינוּן תְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ, כְּמָה דְתָנֵינָן כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל בָּרֹאשׁ. וּלְבָתַר דְּנָטִיל אַבָּא וְאִמָּא, נָטִיל יָמִינָא וּשְׂמָאלָא, וְאִשְׁתַּכַּח (דקודשא בריך הוא) דְּנָטִיל כֹּלָּא.

וְהַיְינוּ כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵנִיחַ תְּפִלִּין, [ס"א ולמדנו, הקדוש ברוך הוא מניח תפלין, שכתוב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו, ושנינו, ימינו זו התורה, שכתוב מימינו אש דת למו, ובזרוע עזו אלו תפלין, וכלם נטל יעקב ומאסף לצד מערב, והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והנרות שנוטל יעקב, שהוא נותן לה ומאיר לה, וזה ששנינו הקדוש ברוך הוא מניח תפלין] מִשּׁוּם שֶׁנּוֹטֵל אֶת כָּל הַכְּתָרִים הָעֶלְיוֹנִים, וּמִי הֵם? הַסּוֹד שֶׁל הָאָב הָעֶלְיוֹן וְסוֹד הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה, וְהֵם הַתְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל בָּרֹאשׁ. וְאַחַר שֶׁנִּנּוֹטֵל הָאָב וְהָאֵם, נוֹטֵל הַיָּמִין וְהַשְּׂמֹאל, וְנִמְצָא [שהקדוש ברוך הוא] שֶׁנּוֹטֵל הַכֹּל.

דף קמז:

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל נָטִיל כֹּלָּא, וְכַד אִתְמַשְׁכָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְעֵילָּא, נָטְלָא אוּף הָכִי כֹּלָּא, עַלְמָא דִּדְכוּרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכֵן עַלְמָא (דף קמז ע"ב) דְּנוּקְבָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּמָה דְּנָפְקֵי כָּל נְהוֹרִין מֵהַאי עַלְמָא, הָכִי נָמֵי נָטִיל כֹּלָּא הַאי עַלְמָא. דְּהָא דָּא כְּגַוְונָא דָּא, וּבְגִין כָּךְ בְּאֵר שֶׁבַע דָּא יוֹבָלָא, בְּאֵר (שבע) דָּא אִיהִי שְׁמִטָּה. (דהא דא כגוונא דא) (כלא לקודשא בריך הוא) וְשִׁמְשָׁא (דא) לָא נָהִיר אֶלָּא מִיּוֹבָלָא, (ס"א ואיהו נטיל כל נהורין ויהיב לגו שמטה) וּבְגִין כָּךְ (בראשית כח) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, דָּא מַעֲרָב דְּאִיהִי שְׁמִטָּה.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל הַכֹּל, וּכְשֶׁנִּמְשֶׁכֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, נוֹטֶלֶת אַף כָּאן הַכֹּל, עוֹלַם הַזָּכָר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכֵן עוֹלַם הַנְּקֵבָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁיּוֹצְאִים כָּל הָאוֹרוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ גַּם נוֹטֵל הַכֹּל הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּמוֹ זֶה, וּמְשׁוּם כָּךְ בְּאֵר שָׁבַע זֶה הַיּוֹבֵל, בְּאֵר [שבע] זוֹ הַשְּׁמִטָּה. [שהרי זה כמו זה] [הכל לקדוש ברוך הוא] וְהַשֶּׁמֶשׁ [הזה] אֵינוֹ מֵאִיר אֶלָּא מִן הַיּוֹבֵל, [והוא נוטל לתוך האורות ומכניס תוך השמטה] וּמְשׁוּם כָּךְ וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, זֶה הַמַּעֲרָב שֶׁהִיא הַשְּׁמִטָּה.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, דָּא מַעֲרָב, שְׁנַת הַשְּׁמְטָה. וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, דָּא שְׁנַת עָרְלָה. בְּגִין דְּנָפַק מֵרְשׁוּ קַדִּישָׁא לְרְשׁוּ אָחֳרָא, דְּהַוָה עָרִיק מֵאָחוּי, כְּמָה דְאִתְּמָר.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע - זֶה הַמַּעֲרָב, שְׁנַת הַשְּׁמְטָה. וַיֵּלֶךְ חָרָנָה - זוֹ שְׁנַת הָעָרְלָה, מִשּׁוּם שֶׁיָּצָא מֵרְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה לִרְשׁוּת אַחֶרֶת, שֶׁהָיָה בּוֹרֵחַ מֵאָחִיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

תּוֹסֶפְתָּא בְּנֵי עַלְמָא, רְחִימֵי עִלָּאָה, הוּרְמָנָא דִּבּוֹרְיָירֵי, קָרִיבוּ שְׁמָעוּ. מַאן חַכִּימָא בָּכוּ, מָארֵי דְּעַיְינִין בְּסוּכְלְתָנוּ, לֵיתֵי וְלִינְדַע. בְּשַׁעְתָּא דְּרִישָׁא חִוָּורָא נָטִיל תְּלַת אַתְוָון וְגָלִיף לוֹן בְּגַלּוּפָּא בְּגַלּוּפִּין, חַד א', חַד י' וְחַד ן', וְאִתְגְּלִיף אי"ן, א' רֵישָׁא עִלָּאָה דְּכֹלָּא, טְמִירָא דְּכָל טְמִירִין. י' סְלִיקוּ דְּרָעוּתָא הָוֵי, אִשְׁתַּכְלַל מֵרִישָׁא לְעֵילָּא וְנַחַת לְתַתָּא, נָפַק וְאַפִּיק תְּלָתִין וּתְרֵין שְׁבִילִין, עַד דְּאִתְגְּלִיפוּ בֵּין אַבְנֵי יְקָר דְּמִתְלַהֲטָן. וְאִתְקַשָּׁרוּ בְּאוֹת נו"ן דְּאִיהוּ דְּכַר ונוּקְבָא, תְּרֵין רְחִימִין. קִשּׁוּרָא תַּקִּיפָא, בְּהוּ אִשְׁתַּכְלָלוּ, וּשְׁמָא קַדִּישָׁא בְּהוּ אִתְקַשַּׁר, מְנַיְיהוּ אִשְׁתַּכַּח מְזוֹנָא לְכֹלָּא (בהו), אִשְׁתַּכְלָלוּ עַלְמִין.

בְּנֵי הָעוֹלָם, אֲהוּבֵי עֶלְיוֹן, בְּחִירֵי הַמֶּמְשָׁלָה, קִרְבוּ שִׁמְעוּ. מִי חָכָם בָּכֶם, בַּעֲלֵי הָעֵינַיִם בְּהַשְׂכֵּל, יָבֹא וְיֵדַע. בְּשָׁעָה שֶׁהָרֹאשׁ הַלָּבָן נָטַל שֵׁשׁ אוֹתִיּוֹת וְחָקַק אוֹתָם בַּחֲקִיקַת הַחֲקִיקוֹת, אַחַת א', אַחַת י', וְאַחַת ן', וְנֶחְקַק אי"ן - הָא' הָרֹאשׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַכֹּל טָמוּן שֶׁל כָּל הַטְּמוּנִים, י' הוּא עֶלְיַּת הָרָצוֹן, נִתְקַן מִן הָרֹאשׁ לְמַעְלָה, וְיָרַד לְמַטָּה. יָצָא וְהוֹצִיא שִׁלְשִׁים וּשְׁנַיִם שְׁבִילִים, עַד שֶׁנֶּחְקְקוּ בָּאֲבָנִים יְקָרוֹת שֶׁלּוֹהֲטוֹת, וְנִקְשְׁרוּ עִם הָאוֹת נו"ן, שֶׁהִיא זָכָר וּנְקֵבָה, שְׁנֵי אוֹהֲבִים. קֶשֶׁר חָזָק, בָּהֶם נִתְקְנוּ, וְהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ נִקְשָׁר בָּהֶם, מֵהֶם נִמְצָא הַמָּזוֹן לַכֹּל [בהם], נִתְקְנוּ הָעוֹלָמוֹת.

וְעַל דָּא אִתְגְּלִיף ן' פְּשׁוּטָה, כְּלָלָא דִתְרֵין, נ' כְּפוּפָה נוּקְבָא חָדָא, י' דְּאִיהִי רְעוּתָא דְּאַפִּיק שְׁבִילִין, בָּטַשׁ בֵּין אַתְוָון, וְעָבַד רְקִיעָא דְיַעֲקֹב בֵּין תְּרֵין רוּחִין, וְאִטְיל בֵּינֵי שַׁיְיפֵי מִלּוֹלֵי, עַד דְּנָחַת לְהַאי נ' דְּאִיהִי כְּפוּפָה, וְחִבְּרוּ לַהּ כְּחָדָא, צָפוֹן וְדָרוֹם, לְבָתַר אִתְקַשְּׁרוּ כְּחָדָא. הַאי נ' כְּפוּפָה, בְּאֵר שֶׁבַע אִקְרֵי. וְאִתְמַלֵּי מִיַּעֲקֹב, לְאַשְׁקָאָה כָּל עֲדָרֵי עָנָא. וְעַל דָּא וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. תּוּ, מִבְּאֵר שָׁבַע לְעֵילָּא, דְּהָא מִינָּהּ נָפִיק, לְבָתַר אָזִיל לְאַשְׁקָאָה לְחָרָנָה, דְּאִיהוּ בֵּירָא דִּלְתַתָּא, חָרוֹן אַף ה', חֶרֶב ה', דִּינָא, בֵּי דִינָא, אֱלֹהִים. וְעַל דָּא (תהלים עט) אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ. (עד כאן תוספתא)

וְעַל כֵּן נֶחְקְקָה ן' פְּשׁוּטָה, הַכְּלָל שֶׁל שְׁתַּיִם: נ' כְּפוּפָה נִקְבָה אַחַת, י' שֶׁהִיא הָרָצוֹן שֶׁמּוֹצִיא שְׁבִילִים הִכָּה בֵּין הָאוֹתִיּוֹת וְעָשָׂה אֶת הָרְקִיעַ שֶׁל יַעֲקֹב בֵּין שְׁתֵּי רוּחוֹת, וְהִטִּיל בֵּין הָאֵיבָרִים דִּבּוּרִים. עַד שֶׁיָּרַד לַנ' הַזּוֹ, שֶׁהִיא כְּפוּפָה, וְחִבְּרוּ אוֹתָהּ יַחַד, צָפוֹן וְדָרוֹם, אַחַר כָּךְ נִקְשְׁרוּ יַחַד. הַנ' הַכְּפוּפָה הַזּוֹ נִקְרֵאת בְּאֵר שֶׁבַע וּמִתְמַלֵּאת מִיַּעֲקֹב לְהַשְׁקוֹת אֶת כָּל עֲדָרֵי הַצֹּאן, וְעַל כֵּן וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. עוֹד, מִבְּאֵר שֶׁבַע לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי מִמֶּנָּה יוֹצֵא אַחַר כָּךְ לְהַשְׁקוֹת אֶת חָרָנָה, שֶׁהִיא הַבְּאֵר שֶׁלְּמַטָּה, חָרוֹן אַף ה', חֶרֶב ה', דִּין, בֵּית הַדִּין, אֱלֹהִים. וְעַל כֵּן אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ. עד כאן התוספתא.

וְכַד מָטָא לְבֵית אֵל, דְּאִיהוּ בִּרְשׁוּ קַדִּישָׁא, מַה כְּתִיב, (בראשת כח) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם. מַאן מָקוֹם. רִבִּי חִיָּיא אָמַר, דָּא הוּא מְקוֹמוֹ דְּקָאֲמָרָן, דִּכְתִיב (קהלת א) וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף (זורח הוא שם). (בראשית כח) וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשָּׁמֶשׁ. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם, דְּהָא בְּגִין לְאַנְהָרָא לֵיהּ קָאָתְיָא.

וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ לְבֵית אֵל, שֶׁהִיא בִּרְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה, מַה כָּתוּב? וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם. מִי הַמָּקוֹם? רַבִּי חִיָּיא אָמַר, זֶהוּ מְקוֹמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁכָּתוּב וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף [זורח הוא שם]. וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשָּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם, שֶׁהֲרֵי הוּא בָּא כְּדֵי לְהָאִיר לוֹ.

(בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם. אַבְנֵי הַמָּקוֹם לֹא כְּתִיב, אֶלָּא מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם, אִלֵּין אִינוּן אַבְנֵי יְקָר, מַרְגְּלָאן טָבָאן, דְּאִינוּן תְּרֵיסַר אַבְנִין עִלָּאִין, כְּמָה דִכְתִיב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים, וּתְחוֹת אִלֵּין תְּרֵיסַר אֶלֶף (קנ"א ע"א), וְרִבְוָון, אַבְנֵי פְּסִילָן, וְכֻלְּהוּ אִקְרוּן אַבְנִין, בְּגִין כָּךְ מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם, וְלֹא אַבְנֵי (ס"א המקום) דָּא הוּא מָקוֹם דְּקָאֲמַר. (בראשית כח)

וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם. לֹא כָּתוּב אַבְנֵי הַמָּקוֹם אֶלָּא מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם. אֵלּוּ הֵם אֲבָנִים יְקָרוֹת מַרְגְּלִיּוֹת טוֹבוֹת שֶׁהֵן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים עֶלְיוֹנוֹת, כַּכָּתוּב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים. וְתַחַת אֵלּוּ שְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף וּרְבָבוֹת אֲבָנִים פְּסוּלוֹת, וְכֻלָּן נִקְרָאוֹת אֲבָנִים, וּמִשּׁוּם כָּךְ מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וְלֹא אַבְנֵי [המקום], זֶה הַמָּקוֹם שֶׁאָמַר.

דף קמח.

וַיָּשֶׂם מֵרַאֲשֹׁתָיו, מֵרַאֲשׁוֹתָיו דְּמַאן. אֶלָּא מֵרַאֲשׁוֹתָיו דְּהַהוּא מָקוֹם. מַאי מֵרַאֲשׁוֹתָיו. אִי תֵּימָא כְּמַאן דְּשַׁוִּי תְּחוֹת רֵישֵׁיהּ, לָא. אֶלָּא מֵרַאֲשׁוֹתָיו, לְאַרְבַּע (ס"א רישין) סִטְרִין דְּעָלְמָא, תְּלַת אַבְנִין לְסִטַר (דף קמח ע"א) צָפוֹן, וּתְלַת לְסִטַר מַעֲרָב, וּתְלַת לְסִטַר דָּרוֹם, וּתְלַת לְסִטַר מִזְרָח, וְהַהוּא מָקוֹם עֲלַיְיהוּ, לְאִתְתַּקְנָא בֵּהּ.

וַיָּשֶׂם מֵרַאֲשֹׁתָיו. מֵרַאֲשׁוֹתָיו שֶׁל מִי? אֶלָּא מֵרַאֲשֹׁתָיו שֶׁל הַמָּקוֹם הַהוּא. מַה זֶּה מֵרַאֲשֹׁתָיו? אִם תֹּאמַר כְּמִי שֶׁשָּׂם תַּחַת רֹאשׁוֹ - לֹא. אֶלָּא מֵרַאֲשֹׁתָיו - לְאַרְבָּעָה [ראשי] צִדְדֵי הָעוֹלָם. שָׁלֹשׁ אֲבָנִים לְצַד צָפוֹן, וְשָׁלֹשׁ לְצַד מַעֲרָב, וְשָׁלֹשׁ לְצַד דָּרוֹם, וְשָׁלֹשׁ לְצַד מִזְרָח. וְהַמָּקוֹם הַהוּא עֲלֵיהֶם לְהִתַּקֵּן בָּהֶם.

וּכְדֵין (בראשית כח) וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא. (ס"א וישכב, י"ב מרגלאן לתתא, וכל אינון דרגין דאינון על האי מקום הא אינון כ"ב), כֵּיוָן דְּאִתְתַּקַּן עַרְסָא, שָׁכִיב בֵּיהּ. מַאן שָׁכִיב בֵּיהּ, שִׁמְשָׁא. וְעַל דָּא כְּתִיב בְּיַעֲקֹב, (בראשית מח) וַיִּשֶּׁב עַל הַמִּטָּה, דְּהָא לֵיה אִתְחֲזֵי וְלָא לְאָחֳרָא, וְעַל דָּא וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (קהלת א) וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשָּׁמֶשׁ.

וְאָז וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא. [וישכב, י"ב מרגליות למטה, וכל אותן הדרגות שהן על המקום הזה הרי הן כ"ב,] כֵּיוָן שֶׁנִּתְקְנָה הַמִּטָּה, שָׁכַב בָּהּ. מִי שָׁכַב בָּהּ? הַשֶּׁמֶשׁ. וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּיַעֲקֹב וַיִּשֶּׁב עַל הַמִּטָּה, שֶׁהֲרֵי לוֹ רְאוּיָה וְלֹא לְאַחֵר. וְעַל כֵּן וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשָּׁמֶשׁ.

רַבִּי יִצְחָק הָוָה יָתִיב יוֹמָא חַד קַמֵּי מְעָרְתָּא דְּאֶפִּיקְרוֹתָא, אַעֲבַר חַד בַּר נָשׁ וּתְרֵין בְּנִין עִמֵּיהּ. וְהָוָה אָמַר חַד לְחַד, דָּא תּוּקְפָּא דְּשִׁמְשָׁא, מִסְטָרָא דְּדָרוֹם אִיהוּ. וְעַלְמָא לָא אִתְקַיַּים אֶלָּא עַל רוּחַ, בְּגִין דְּרוּחַ אִיהוּ קִיּוּמָא שְׁלִימוּ דְּכָל סִטְרִין, וְאִלְמָלֵא דְּאִיהוּ קַיְימָא בִּשְׁלִימוּ, לָא יָכִיל עָלְמָא לְאִתְקַיְימָא.

רַבִּי יִצְחָק הָיָה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מְעָרַת אֲפִיקוּתָא. עָבַר אִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בָנִים עִמּוֹ, וְהָיָה אֶחָד לְאֶחָד אוֹמֵר, חָזָק הַשָּׁמֶשׁ הַזֶּה הוּא מִצַּד הַדָּרוֹם, וְאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶלָּא עַל הָרוּחַ, מִשּׁוּם שֶׁהָרוּחַ הִיא קַיּוּם הַשְּׁלֵמוּת שֶׁל כָּל הַצְּדָדִים, וְאִלְמָלֵא שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּשְׁלֵמוּת, אֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם.

אָמַר לֵיהּ אֲחוּהָ זְעֵירָא, אִלְמָלֵא יַעֲקֹב, לָא אִתְקַיֵּים עַלְמָא. תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּייַחֲדוּ בְּנוֹי יְחוּדָא דִּלְעֵילָּא, וְאָמְרוּ (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד, דָּא הוּא שְׁלִימוּ עִלָּאָה, לְאִתְיַחֲדָא בְּיִחוּדָא חַד. כְּדֵין אִתְחַבַּר יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן וְנָטִיל בֵּיתֵיהּ, וְיָתִיב בֵּיהּ בְּחִבּוּרָא חָדָא עִם אֲבָהָן, לְאִתְחַבְּרָא דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא.

אָמַר לוֹ אָחִיו הַקָּטָן, אִלְמָלֵא יַעֲקֹב, לֹא הִתְקַיֵּים הָעוֹלָם. בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁיִּחֲדוּ בָּנָיו אֶת הַיִּחוּד שֶׁלְּמַעְלָה וְאָמְרוּ (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, זוֹהִי הַשְּׁלֵמוּת הָעֶלְיוֹנָה לְהִתְיַחֵד בְּיִחוּד אֶחָד, אָז הִתְחַבֵּר יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, וְנָטַל אֶת בֵּיתוֹ, וְיָשַׁב בּוֹ בְּחִבּוּר אֶחָד עִם הָאָבוֹת, לְהִתְחַבֵּר זָכָר וּנְקֵבָה יַחַד.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֶשְׁתַּתַּף בַּהֲדַיְיהוּ, וְאֶשְׁמַע מַאי קָאָמְרִי. אֲזַל בַּהֲדַיְיהוּ. פָּתַח הַהוּא בַּר נַשׁ וְאָמַר, (תהלים קלב) קוּמָה יְיָ לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ. קוּמָה יְיָ לִמְנוּחָתֶךָ, כְּמַאן דְּאָמַר, יְקוּם מַלְכָּא, לְבֵי נַיְיחָא דְּמַשְׁכְּנֵיהּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֶשְׁתַּתַּף עִמָּהֶם וְאֶשְׁמַע מָה הֵם אוֹמְרִים. פָּתַח אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, קוּמָה ה' לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ. קוּמָה ה' לִמְנוּחָתֶךָ - כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר יָקוּם הַמֶּלֶךְ לְבֵית מְנוּחַת מִשְׁכָּנוֹ.

דף קמח:

תְּרֵין אִינּוּן הָווּ דְּאָמְרוּ קוּמָה יְיָ, מֹשֶׁה וְדָוִד. מֹשֶׁה אָמַר, (במדבר י) קוּמָה יְיָ וְיָפוּצוּ אוֹיְבֶיךָ. וְדָוִד אָמַר, קוּמָה יְיָ לִמְנוּחָתֶךָ. מַאי אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. אֶלָּא מֹשֶׁה כְּמַאן דְּפָקִיד לְבֵיתֵיהּ קָאָמַר, מֹשֶׁה פָּקִיד לָהּ, לְאֲגָחָא קְרָבָא לְקֶבֶיל שַׂנְאוֹי. דָּוִד זְמִין לֵיהּ לְנַיְיחָא, כְּמָה דְּמַזְמִין (ליה) לְמָרֵיהּ, זַמִּין לְמַלְכָּא וּלְמַטְרוֹנִיתָא עִמֵּיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, קוּמָה יְיָ לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ, בְּגִין דְּלָא לְאַפְרָשָׁא לוֹן. (תהלים קלב) כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא, דְּמַאן דְּמַזְמֵן לְמַלְכָּא, יְשַׁנֵּי (דף קמח ע"ב) עוֹבָדוֹי בְּגִין לְמֵיהַב חֶדְוָה לְמַלְכָּא. אִי אַרְחֵיהּ דְּמַלְכָּא דְּהָדַאן לֵיהּ בְּדִיחֵי הֶדְיוֹטֵי, יְסַדֵּר קַמֵּיהּ בְּדִיחֵי רוֹפִינוּס וּפַרְדַּשְׁכֵי, וְאִי לָאו, לָאו אִיהוּ (בגין) בְּדִיחוּתָא דְּמַלְכָּא.

שְׁנַיִם הֵם הָיוּ שֶׁאָמְרוּ קוּמָה ה' - מֹשֶׁה וְדָוִד. מֹשֶׁה אָמַר, (במדבר י) קוּמָה ה' וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ. וְדָוִד אָמַר (תהלים קלב) קוּמָה ה' לִמְנוּחָתֶךָ. מָה הַהֶבְדֵּל בֵּינֵיהֶם? אֶלָּא מֹשֶׁה, כְּמוֹ מִי שֶׁמְּצַוֶּה אֶת בֵּיתוֹ הוּא אָמַר. מֹשֶׁה צִוָּה אוֹתָהּ לְהִלָּחֵם קְרַב כְּנֶגֶד שׂוֹנְאָיו, וְדָוִד הִזְמִין אוֹתָהּ לִמְנוּחָה. כְּמוֹ שֶׁמַּזְמִין [לו] אֶת רַבּוֹ, מַזְמִין אֶת הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבִירָה עִמּוֹ. וְהוּא שֶׁכָּתוּב קוּמָה ה' לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַפְרִידָם. כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ. מִכָּאן לָמְדָנוּ, שֶׁמִּי שֶׁמַּזְמִין אֶת הַמֶּלֶךְ, יְשַׁנֶּה אֶת מַעֲשָׂיו כְּדֵי לָתֵת שִׂמְחָה לַמֶּלֶךְ. אִם דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ שֶׁמְּשַׂמְּחִים אוֹתוֹ בַּדְּחָנִים פְּשׁוּטִים - יְסַדֵּר לְפָנָיו בַּדְּחָנִים נִכְבָּדִים וְשָׂרִים גְּדוֹלִים, וְאִם לֹא - זוֹ לֹא [משום] שִׂמְחַת הַמֶּלֶךְ.

תָּא חֲזֵי, דָּוִד זַמִּין לֵיהּ לְמַלְכָּא וּלְמַטְרוֹנִיתָא לְנַיְיחָא, מָה עָבַד, שְׁנֵי בְּדִיחֵי דְמַלְכָּא, בְּגִין רוֹפְּיִנּוֹס. וּמַאן נִיתְהוּ, דִּכְתִיב, (תהלים קלב) כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ. (ר"ל ע"ב, רל"ד ע"א) וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ, לְוַיֶּיךָ יְרַנֵּנוּ מִבָּעֵי לֵיהּ, דְּהָא לֵיוָאֵי אינוּן בְּדִיחֵי מַלְכָּא. וְהַשְׁתָּא דָּוִד זַמִּין לֵיהּ לְנַיְיחָא, עָבַד כֹּהֲנֵי וַחֲסִידֵי דְּלֵיהוּוּ אינוּן בְּדִיחֵי מַלְכָּא.

בֹּא רְאֵה, דָּוִד הַזְמִין אֶת הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבִירָה לִמְנוּחָה, מָה עָשָׂה? שִׁנָּה אֶת בַּדְחָנֵי הַמֶּלֶךְ בִּשְׁבִיל שָׂרִים וְנִכְבָּדִים, וּמִי הֵם? שֶׁכָּתוּב כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ. וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת לְוַיֶּיךָ יְרַנֵּנוּ! שֶׁהֲרֵי הַלְוִיִּים הֵם בַּדְחָנֵי הַמֶּלֶךְ, וְכֵעֵת דָּוִד שֶׁהִזְמִין אוֹתוֹ לִמְנוּחָה, עָשָׂה אֶת הַכֹּהֲנִים וְהַחֲסִידִים שֶׁיִּהְיוּ הֵם בַּדְחָנֵי הַמֶּלֶךְ.

אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דָּוִד, לָא בָּעֵינָא לְאַטְרָחָא עָלָךְ. (אלין) (נ"א אמר ליה קודשא בריך הוא, דוד, לאו הכי) אָמַר לֵיהּ דָּוִד, מָארִי (לאו הכי אלא), כַּד אַנְתְּ בְּהֵיכָלָךְ, אַתְּ עָבִיד רְעוּתָךְ. הַשְׁתָּא דְּזַמִּינְנָא לָךְ, בִּרְעוּתִי קַיְימָא מִלָּה לְאַקְרָבָא אִלֵּין, דְּאִינּוּן חֲשִׁיבֵי יַתִּיר, אַף עַל גַּב דְּלָאו אָרְחַיְיהוּ בְּהַאי.

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דָּוִד, אֵינִי רוֹצֶה לְהַטְרִיחַ עָלֶיךָ. [אלו] [אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, לא כך] אָמַר לוֹ דָּוִד, רִבּוֹנִי, [לא כך, אלא] כְּשֶׁאַתָּה בְּהֵיכָלְךָ, אַתָּה עוֹשֶׂה רְצוֹנְךָ. כַּעֵת שֶׁהִזְמַנְתִּי אוֹתְךָ, הַדָּבָר עוֹמֵד בִּרְצוֹנִי לְקָרֵב אֶת אֵלּוּ, שֶׁהֵם יוֹתֵר חֲשׁוּבִים, אַף עַל גַּב שֶׁאֵין דַּרְכָּם בָּזֶה.

מִכָּאן אוֹלִיפְנָא, דְּמַאן דְּאִיהוּ בְּבֵיתֵיהּ, יְסַדֵּר אוֹרְחֵיהּ וְעוֹבָדֵיהּ כִּרְעוּתֵיהּ. אִי מְזַמְּנִין לֵיהּ, יַעֲבִיד רְעוּתֵיהּ דְּאוּשְׁפִּיזֵיהּ, כְּמָה דְּמְסַדֵּר עָלּוֹי. דְּהָא דָּוִד אַחְלַף לֵיוָאֵי וְסַדֵּר כַּהֲנֵי, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹקִים מִלָּה כִּרְעוּתֵיהּ.

מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁמִּי שֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ, יְסַדֵּר דַּרְכּוֹ וּמַעֲשֵׂהוּ כִּרְצוֹנוֹ. אִם מַזְמִינִים אוֹתוֹ, יַעֲשֶׂה אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל מְאָרְחוֹ כְּמוֹ שֶׁמְּסַדֵּר עָלָיו, שֶׁהֲרֵי דָּוִד הֶחְלִיף לְוִיִּים וְסִדֵּר כֹּהֲנִים, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵקִים אֶת הַדָּבָר כִּרְצוֹנוֹ.

אָמַר דָּוִד, בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ סְדוּרָא דְּקָא סַדְּרְנָא, לָא יְתוּב לַאֲחוֹרָא. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דָּוִד, חַיֶּיךָ, אֲפִילּוּ בְּמָאנִין דִּילִי לָא אֶשְׁתַּמֵּשׁ, אֶלָּא בְּמָאנִין דִּילָךְ. וְלָא זָז קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתַּמָּן, עַד דְּיָהִיב לֵיהּ נְבָזְבָּזָן וּמַתְנָן, דִּכְתִיב, (תהלים קלב) נִשְׁבַּע יְיָ לְדָוִד אֱמֶת לֹא יָשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ. אֲתָא רַבִּי יִצְחָק וּנְשָׁקֵיהּ, אָמַר אִי לָא אֲתֵינָא לְהַאי אָרְחָא, אֶלָּא לְמִשְׁמַע דָּא דַּיַּי.

אָמַר דָּוִד, בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ. הַסִּדּוּר שֶׁסִּדַּרְתִּי לֹא יָשׁוּב אָחוֹר. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דָּוִד, חַיֶּיךָ, אֲפִלּוּ בַּכֵּלִים שֶׁלִּי לֹא אֶשְׁתַּמֵּשׁ, אֶלָּא בַּכֵּלִים שֶׁלְּךָ. וְלֹא זָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשָּׁם עַד שֶׁנָּתַן לוֹ אוֹצָרוֹת וּמַתָּנוֹת, שֶׁכָּתוּב נִשְׁבַּע ה' לְדָוִד אֱמֶת לֹא יָשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ. בָּא רַבִּי יִצְחָק וְנָשַׁק לוֹ. אָמַר, אִם לֹא בָּאתִי לָזֶרֶךְ הַזֶּה אֶלָּא לִשְׁמֹעַ אֶת זֶה - דַּי לִי.

פָּתַח חַד בְּרֵיהּ וְאָמַר, (בראשית כח) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, הַיְינוּ דִּכְתִיב, (בראשית ב) עַל כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ. דָּבָר אַחֵר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, רָמַז כַּד נָפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִבֵּי מַקְדְּשָׁא, וְאִתְגָּלוּ בֵּינֵי עַמְמַיָּא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (איכה א) וַיֵּצֵא מִן בַּת צִיּוֹן כָּל הֲדָרָהּ, וּכְתִיב גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעוֹנִי וְגוֹ'.

פָּתַח בֵּן אֶחָד שֶׁלּוֹ וְאָמַר, וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) עַל כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ. דָּבָר אַחֵר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה - רָמַז כְּשֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהֻגְלוּ בֵּין הָעַמִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה א) וַיֵּצֵא מִן בַּת צִיּוֹן כָּל הֲדָרָהּ, וְכָתוּב גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֹנִי וְגוֹ'.

פָּתַח אָחֵרָא זְעֵירָא וְאָמַר, (בראשית כח) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וְגוֹ', מַאי (מ"ט ע"ב) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם, לְמַלְכָּא דְּאָזִיל לְבֵי מַטְרוֹנִיתָא, בָּעֵי לְמִפְגַּע לָהּ וּלְבַסְּמָא לָהּ בְּמִלִּין, בְּגִין דְּלָא תִשְׁתַּכַּח גַּבֵּיהּ כְּהָפְקֵירָא. וְלָא עוֹד, אֶלָּא דְּאָפִילוּ אִית לֵיהּ עַרְסָא דְּדַהֲבָא, וּכְסוּתוֹתֵי מְרַקְמָאן בְּאַפְלַטְיָיא, לְמֵיבַת בְּהוּ. וְאִיהִי מְתַקְּנָא עַרְסֵיהּ בְּאַבְנִין (פנחס רכ"ג ע"א, רמ"ג ע"ב) בְּאַרְעָא, וּבְקִיסְטָרָא דְּתֵיבְנָא. יִשְׁבּוֹק דִּידֵיהּ, וְיָבִית בְּהוּ לְמֵיהַב לָהּ נַיְיחָא, וּבְגִין דִּיהֵא רְעוּתָא דִּלְהוֹן כְּחָדָא, בִּדְלָא אָנִיסוּ. כְּמָה דְאוֹלִיפְנָא הָכָא, דְּכֵיוָן דְּאָזַל לְגַבָּהּ מַה כְּתִיב, (וילן שם כי בא השמש לאחזאה דאסיר ליה לבר נש לשמשא ערסיה ביומא) (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו (שם) וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא, בְּגִין לְמֵיהַב לָהּ נַיְיחָא, דְּאָפִילוּ אַבְנֵי בֵיתָא, רְחִימִין קַמַּיהּ, לְמֵיבַת בְּהוּ. (ס"א דכתיב וישכב במקום ההוא)

פְּתַח הָאַחֵר הַקָּטָן וְאָמַר, וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וְגוֹ'. מַה זֶּה וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם? לְמֶלֶךְ שֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית הַגְּבִירָה, צָרִיךְ לִפְגֹּשׁ אוֹתָהּ וּלְבַשֵּׂם אוֹתָהּ בִּדְבָרִים כְּדֵי שֶׁלֹּא תִמְצָא אֶצְלוֹ כְּהֶפְקֵר, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מִטָּה שֶׁל זָהָב וּכְסָתוֹת מְרֻקָּמוֹת מַעֲשֵׂה רוֹקֵם לִישֹׁן בָּהֶם, וְהִיא מְתֻקֶּנֶת לוֹ מִטָּתוֹ מֵאֲבָנִים בָּאָרֶץ, וּבְחֶדֶר שֶׁל תֶּבֶן. יַעֲזֹב אֶת שֶׁלּוֹ וְיָלִין בָּהֶם, לָתֵת לָהּ נַחַת, וּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָרָצוֹן שֶׁלָּהֶם יַחַד בְּלִי אֹנֶס. כְּמוֹ שֶׁלָּמַדְנוּ כָּאן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָלַךְ אֵלֶיהָ, מַה כָּתוּב? [וילן שם כי בא השמש, להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום] וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא, כְּדֵי לָתֵת לָהּ נַחַת שֶׁאֲפִלּוּ אַבְנֵי הַבַּיִת אֲהוּבִים לְפָנָיו לָלוּן בָּהֶם [שכתוב וישכב במקום ההוא].

דף קמט.

בָּכָה רִבִּי יִצְחָק, (ד"א ל"ג וחייך) וְחָדֵי, אָמַר מַרְגְּלָאן אִלֵּין תְּחוֹת יְדַיְיכוּ, וְלָא אָזִיל בַּתְרַיְיכוּ. אָמְרוּ לֵיהּ אַתְּ תָּזִיל לְאוֹרְחָךְ, וְאָנַן נֵיעוּל לְמֶתָא לְהִלּוּלָא דְּהַאי בְּרִי. אָמַר רִבִּי יִצְחָק, הַשְׁתָּא אִית לִי לְמֵהַךְ לְאָרְחִי. (דף קמט ע"א) אָזִיל לֵיהּ, וְסַדַּר מִלִּין קַמֵּיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן וַדַּאי שַׁפִּיר קָאָמְרוּ, וְכֹלָּא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְמָר. אָמַר, מִלִּין אִלֵּין, מִבְּנֵי בְּנוֹי דְּרִבִּי צָדוֹק חֲלָשָׁא נִינְהוּ. מַאי טַעְמָא אִקְּרֵי חֲלָשָׁא, בְּגִין דְּאַרְבָּעִין שְׁנִין אִתְעַנֵּי עַל יְרוּשְׁלֵם,

דְּלָא יִתְחָרַב בְּיוֹמוֹי, וְהָוָה פָּרִישׁ עַל כָּל מִלָּה וּמִלָּה דְּאוֹרַיְיתָא, רָזִין עִלָּאִין, וְיָהִיב בְּהוּ אַרְחָא לִבְנֵי עָלְמָא, לְאִתְנַהֲגָא בְּהוּ.

בָּכָה רַבִּי יִצְחָק, [וחיך] וְשָׂמַח. אָמַר, אִלּוּ הַמַּרְגָּלִיּוֹת תַּחַת יְדֵיכֶם, וְלֹא אֲלֵךְ אַחֲרֵיכֶם? אָמְרוּ לוֹ, אַתָּה תֵּלֵךְ לְדַרְכְּךָ, וְאָנוּ נִכָּנֵס לָעִיר לְהִלּוֹלָא שֶׁל בְּנֵי וֵה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עַכְשָׁו יֵשׁ לִי לָלֶכֶת לְדַרְכִּי. הָלַךְ לוֹ וְסִדֵּר אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וַדַּאי יָפֶה אָמְרוּ, וְהַכֹּל נֶאֱמַר בַּקֹּדֶשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. אָמַר, הַדְּבָרִים הַלָּלוּ הֵם מִבְּנֵי בָנָיו שֶׁל רַבִּי צָדוֹק הַחֹלֶשׁ הֵם. מָה הַטַּעַם נִקְרָא חֹלֶשׁ? מִשּׁוּם שֶׁאַרְבָּעִים שָׁנָה הִתְעַנָּה עַל יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלֹּא תֶחֱרַב בְּיָמָיו, וְהָיָה מְפָרֵשׁ עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל הַתּוֹרָה סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים וְנוֹתֵן בָּהֶם דֶּרֶךְ לִבְנֵי הָעוֹלָם לְהִתְנַהֵג בָּהֶם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לָא הֲווּ (אלא) יוֹמִין זְעִירִין, עַד דְּאַעַרְעָנָא בְּהַהוּא בַּר נָשׁ וּבְרֵיהּ זְעֵירָא עִמֵּיהּ. אֲמִינָא לֵיהּ, אֵן הוּא בָּרְךָ אֲחָרָא. אָמַר לִי, עֲבִידְנָא לֵיהּ הִלּוּלָא וְאִשְׁתְּאַר בְּדָבְיְתְהוּ. כְּיָון דְּאִשְׁתְּמוֹדַע בִּי, אָמַר לֵיהּ חַיֶּיךָ, דְּלָא זְמִינְנָא לָךְ לְהִלּוּלָא דִּבְרִי, בְּגִין תְּלַת מִלִּין. חַד, דְּלָא יְדַעְנָא בָּךְ וְלָא אִשְׁתְּמוֹדָעְנָא לָךְ, דְּהָכִי מְזַמְּנִין לֵיהּ לְבַר נָשׁ כְּפוּם יְקָרֵיהּ, וְדִילְמָא אֲנָתְ גַּבְרָא רַבָּא, וַאֲפִּגִּים יְקָרָךְ. וְחַד, דִּילְמָא אֲנָתְ אָזִיל בְּאָרְחָךְ בִּבְהִילוּ, וְלָא אַטְרַח עָלָךְ. וְחַד, דְּלָא תַכְסִיף קַמֵּי אֱנָשֵׁי דְּחָבּוּרָא. דְּאוֹרְחָא דִילָן, דְּכָל אִינּוּן דְּאָכְלֵי לְפִתּוֹרָא דְּחָתָן וְכַלָּה, כֻּלְּהוּ יַהֲבֵי נִבְזְבְּזָן וּמַתְּנָן לוֹן. אֲמִינָא לֵיהּ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָדִין לָךְ לְטַב. אֲמִינָא לֵיהּ, מַה שְׁמָךְ, אָמַר לֵיהּ צָדוֹק זוּטָא. בְּהַהוּא שַׁעְתָּא, אוֹלִיפְנָא מִנֵּיהּ, תְּלֵיסַר (נ"א תריסר) רָזִין עִלָּאִין בְּאוֹרַיְיתָא, וּמִן בְּרֵיהּ תְּלַת, חַד בִּנְבוּאָה, וְחַד (נ"א ותרין) בְּחָכְמָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לֹא הָיוּ [אלא] יָמִים מוּעָטִים עַד שֶׁפְּגַשְׁתִּי אוֹתוֹ הָאִישׁ, וּבְנוֹ הַקָּטָן עִמּוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ, אֵיפֹה בְּנְךָ הָאַחֵר? אָמַר לִי, עָשִׂיתִי לוֹ הִלּוּלָא, וְנִשְׂאַר עִם אִשְׁתּוֹ. כֵּיוָן שֶׁהִכִּיר אוֹתִי, אָמַר לִי, חַיֶּיךָ שֶׁלֹּא הִזְמַנְתִּי אוֹתְךָ לְחֲתֻנַּת בְּנֵי מִשּׁוּם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: אֶחָד - שֶׁלֹּא יָדַעְתִּי בְךָ וְלֹא הִכַּרְתִּי אוֹתְךָ, שֶׁכָּךְ מַזְמִינִים אֶת הָאָדָם - כְּפִי כְבוֹדוֹ, וְאוּלַי אַתָּה אִישׁ גָּדוֹל וְיִפָּגֵם כְּבוֹדְךָ. וְאֶחָד - אוּלַי אַתָּה הוֹלֵךְ לְדַרְכְּךָ בְּחִפָּזוֹן וְלֹא אַטְרִיחַ עָלֶיךָ. וְאֶחָד - שֶׁלֹּא תִתְבַּיֵּשׁ לִפְנֵי אַנְשֵׁי הַחֲבוּרָה, שֶׁדַּרְכֵּנוּ - שֶׁכָּל אוֹתָם שֶׁאוֹכְלִים עַל שֻׁלְחַן חָתָן וְכַלָּה, כֻּלָּם נוֹתְנִים לָהֶם אוֹצָרוֹת וּמַתָּנוֹת. אָמַרְתִּי לוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָדוּן אוֹתְךָ לְטוֹב. אָמַרְתִּי לוֹ, מַה שְׁמְךָ? אָמַר לִי, צָדוֹק הַקָּטָן. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לָמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר [תריסר] סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים בַּתּוֹרָה, וּמִבְּנוֹ שְׁלֹשָׁה, אֶחָד בִּנְבוּאָה, וְאֶחָד [ושנים] בַּחֲלוֹם.

וְאָמַר מַה בֵּין נְבוּאָה לְחָכְמָא. נְבוּאָה בְּעַלְמָא דְּדִכּוּרָא אִיהוּ, וְחָכְמָא בְּעָלְמָא דְּנוּקְבָא, וּמַהַאי לְהַאי, (עיין לקמן בסתרי תורה ומעבר לדף) כְּשֵׁיתָא דַּרְגִּין נַחֲתָא. נְבוּאָה בֵּימִינָא וּבְשִׂמְאלָא, וְחָכְמָא בִּשְׂמְאלָא. וְחָכְמָא מִתְפָּרְשָׁא לְכַמָּה דַּרְגִּין לְתַתָּא, בְּגִין כָּךְ חָכְמָא אִיהוּ בְּכָל עַלְמָא. אֲבָל כְּפוּם דַּרְגֵּיהּ, הָכִי חָמֵי, כְּפוּם בַּר נָשׁ, הָכִי דַּרְגֵּיהּ, דִּנְבוּאָה לָא אִתְפַּשְׁטָא אֶלָּא בְּאַתְרֵיהּ.

וְאָמַר, מַה בֵּין נְבוּאָה לַחֲלוֹם? נְבוּאָה בָּעוֹלָם הִיא שֶׁל זָכָר, וְהַחֲלוֹם בְּעוֹלָם הַנְּקֵבָה, וּמִזֶּה לָזֶה בְּשֵׁשׁ דְּרֻגוֹת יוֹרֵד. הַנְּבוּאָה בִּימִין וּבִשְׂמֹאל, וְהַחֲלוֹם בִּשְׂמֹאל. וְהַחֲלוֹם נִפְרָד לְכַמָּה דְּרֻגוֹת לְמַטָּה, מִשּׁוּם כְּךָ הַחֲלוֹם הוּא בְּכָל הָעוֹלָם, אֲבָל כְּפִי דַּרְגָּתוֹ. כְּךָ נְרָאֶה, כְּפִי הָאָדָם כְּךָ דַּרְגָּתוֹ, הַנְּבוּאָה אֵינָהּ מִתְפַּשֶּׁטֶת אֶלָּא בִּמְקוֹמָהּ.

תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב, (בראשית כח) וַיַּחֲלוֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מוּצָב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. פְּתַח וְאָמַר, (יחזקאל א) הָיֹה הָיָה דְבַר ה' אֶל יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל נְהַר כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד ה'. הָיֹה הָיָה, נְבוּאָה לְשַׁעְתָּא הָיְתָה (ס"א הוות), דְּאִצְטְרִיךְ עַל גָּלוּתָא בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא נְחֵתַת בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא, וְחָמָא יְחֶזְקֵאל מַה דְּחָמָא לְפוּם שַׁעְתָּא. וְאַף עַל גַּב דְּלָא אִתְחֲזֵי הַהוּא אֲתַר לְהַאי, בְּגִינֵי כָךְ הָיֹה הָיָה. מַאי הָיֹה הָיָה. אֶלָּא הָיֹה לְעֵילָּא, הָיָה לְתַתָּא. דִּכְתִיב סֻלָּם מוּצָב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, נָטִיל (ליה) לְעֵילָּא וְנָטִיל (ליה) לְתַתָּא. הָיֹה הָיָה, חַד לְעֵילָּא, וְחַד לְתַתָּא. (עיין בסוף הספר מה שחסר כאן סימן נ', (והוא ג"כלקמודף ק"וע"א קחחו משם))

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. פְּתַח וְאָמַר, (יחזקאל א) הָיֹה הָיָה דְבַר ה' אֶל יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל נְהַר כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד ה'. הָיֹה הָיָה - נְבוּאָה לְשָׁעָה הָיְתָה, שֶׁהִצְטָרְכָה עַל הַגָּלוּת מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁכִינָה יָרְדָה עִם יִשְׂרָאֵל לַגָּלוּת, וְרָאָה יְחֶזְקֵאל מַה שֶּׁרָאָה לְפִי שָׁעָה. וְאַף עַל גַּב שֶׁאוֹתוֹ הַמָּקוֹם לֹא רָאוּי לָזֶה, מִשּׁוּם כְּךָ הָיֹה הָיָה. מַה זֶּה הָיֹה הָיָה? אֶלָּא הָיֹה לְמַעְלָה - הָיָה לְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה. נוֹטֵל [אותו] לְמַעְלָה וְנוֹטֵל [אותו] לְמַטָּה. הָיֹה הָיָה - אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה.

דף קמט:

תָּא חֲזֵי, הַאי סֻלָּם בִּתְרֵי עַלְמִין אִתְתַּקַּף, בְּעֵילָּא וְתַתָּא. בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל נְהַר כְּבָר. בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים, בְּאֲתַר דְּגָלוּתָא שַׁרְיָא בֵּיהּ, וְעִם כָּל דָּא עַל נְהַר כְּבָר. מַאי נְהַר כְּבָר. אֶלָּא דְּהַוָה כְּבָר, מְקַדְּמַת דְּנָא, דִּשְׁכִינְתָּא (דף קמט ע"ב) שַׁרְיָא עֲלוֹי, דִּכְתִיב (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וגו'. וְדָא הוּא נַהֲרָא חַד מֵאִינּוּן אַרְבַּע נַהֲרִין, וּבְגִין דְּשַׁרְיָא עֲלוֹי מְקַדְּמַת דְּנָא, וְהַוָה עֲלוֹי כְּבָר, שַׁרְיָא בֵּיהּ הַשְׁתָּא, וְאִתְגְּלִי לֵיהּ לִיחֶזְקֵאל.

בֹּא רְאֵה, הַסֻּלָּם הַזֶּה מַחֲזִיק בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת - בְּמַעְלָה וּמַטָּה. בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל נְהַר כְּבָר. בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים - בְּמָקוֹם שֶׁהַגָּלוּת שׁוֹרָה בּוֹ, וְעִם כָּל זֶה, עַל נְהַר כְּבָר. מַה זֶּה נְהַר כְּבָר? אֶלָּא שֶׁהָיָה כְּבָר מִקֶּדֶם לָכֵן, שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו, שֶׁכָּתוּב וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וְגוֹ'. וְזֶה הוּא נָהָר אֶחָד מֵאוֹתָם אַרְבָּעָה הַנָּהָרוֹת. וּמִשּׁוּם שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו מִקֶּדֶם לָכֵן וְהָיָה עָלָיו כְּבָר - שׁוֹרָה בּוֹ עַכְשָׁו, וְהִתְגַּלָּה לִיחֶזְקֵאל.

תָּא חֲזֵי וַיַּחֲלוֹם, וְכִי יַעֲקֹב קַדִּישָׁא, דְּאִיהוּ שְׁלִימָא דְּאֲבָהָן, בְּחֶלְמָא אִתְגְּלִי עֲלוֹי, וּבְאֲתַר דָּא קַדִּישָׁא לָא חָמָא (ליה) אֶלָּא (קס"ה) בְּחֶלְמָא. אֶלָּא יַעֲקֹב בְּהַהוּא זִמְנָא לָא הֲוָה נָסִיב,

וְיִצְחָק הֲוָה קָיֵים. וְאִי תֵּימָא וְהָא לְבָתַר דְּאִתְנְסִיב כְּתִיב וַאֲרֵא בַּחֲלוֹם. תַּמָּן אֲתַר גָּרִים, וְיִצְחָק הֲוָה קָיֵים, וְעַל דָּא כְּתִיב בֵּיהּ חֲלוֹם.

בֹּא רְאֵה, וַיַּחֲלֹם, וְכִי יַעֲקֹב הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא הַשְׁלֵם שֶׁל הָאָבוֹת, הִתְגַּלָּה עָלָיו בַּחֲלוֹם, וּבַמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה לֹא רָאָה [לו] אֶלָּא בַּחֲלוֹם? אֶלָּא יַעֲקֹב בַּזְּמַן הַהוּא לֹא הָיָה נָשׂוּי, וְיִצְחָק הָיָה קַיָּם. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהִנֵּה אַחַר כָּךְ, כְּשֶׁנִּשָּׂא, כְּתוּב וַאֲרֵא בַּחֲלוֹם? שָׁם הַמָּקוֹם גָּרַם, וְיִצְחָק הָיָה קַיָּם, וְעַל כֵּן כְּתוּב בּוֹ חֲלוֹם.

וּלְבָתַר דְּאָתָא לְאַרְעָא קַדִּישָׁא עִם שִׁבְטַיָּן, וְאִשְׁתְּלִים (בהון) לְהוֹן עֲקָרֵת הַבַּיִת, וְאֵם הַבָּנִים שְׁמֵחָה, כְּתִיב, (בראשית לה) וַיֵּרֶא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב וְגו'. וּכְתִיב, (בראשית מו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאוֹת הַלַּיְלָה, הָכָא לָא כְּתִיב בֵּיהּ חֲלוֹם דְּהָא מִדַּרְגָּא אָחֳרָא אִתְּרָא עִלָּאָה הֲוָה.

וְאַחַר שֶׁבָּא לְאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה עִם הַשְּׁבָטִים, וְנִשְׁלְמָה [בהם] לָהֶם עֲקֶרֶת הַבַּיִת וְאֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה, כְּתוּב וַיֵּרֶא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב וְגו', וְכְתוּב (בראשית מו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֹת הַלָּיְלָה. כָּאן לֹא כָתוּב בּוֹ חֲלוֹם, שֶׁהָרֵי הָיָה מִדַּרְגָּה אַחֶרֶת עֶלְיוֹנָה.

תָּא חֲזֵי, (קצ"ו ע"א) חָלְמָא אִיהוּ עַל יְדֵי דְּגַבְרִיאֵל דְּאִיהוּ לְתַתָּא, בְּדַרְגָּא שְׁתִיתָאָה מִנְּבוּאָה. מַרְאֶה, עַל יְדָא דְּהַהוּא דַּרְגָּא דְּהַהִיא חַיָּה דְּשַׁלְטָא בְּלֵילְיָא. וְאִי תֵּימָא, הָא כְּתִיב (דניאלח) גַּבְרִיאֵל הָבֵן לְהַלָּז אֶת הַמַּרְאֶה. הָכִי הוּא וַדַּאי, דְּמַרְאֶה מִלּוֹי סְתִימִין יַתִּיר, וּבְחֶלְמָא פָּרִישׁ יַתִּיר, וּפָרִישׁ סְתִימִין דְּמַרְאֶה, וְעַל דָּא אִתְפַּקַּד גַּבְרִיאֵל, דְּיִפְרֵשׁ מִלּוֹי דְּמַרְאֶה דְּאִיהוּ סָתִים יַתִּיר.

בֹּא רְאֵה, הַחֲלוֹם הוּא עַל יְדֵי גַּבְרִיאֵל, שֶׁהוּא לְמַטָּה, בַּדַּרְגָּה הַשִּׁשִּׁית מִנְּבוּאָה. מַרְאֶה - עַל יְדֵי הַדַּרְגָּה הַהִיא שֶׁל הַחַיָּה הַהִיא שֶׁשּׁוֹלֶטֶת בַּלַּיְלָה. וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה כָּתוּב (דניאל ח) גַּבְרִיאֵל הָבֵן לְהַלָּז אֶת הַמַּרְאֶה - כָּךְ זֶה וַדַּאי, שֶׁמַּרְאֶה דְּבָרָיו יוֹתֵר סְתוּמִים, וּבַחֲלוֹם מְפֹרָשׁ יוֹתֵר, וּמְפָרֵשׁ אֶת הַסְּתוּמִים שֶׁל הַמַּרְאֶה. וְעַל כֵּן נִפְקַד גַּבְרִיאֵל, שֶׁיְּפָרֵשׁ אֶת דִּבְרֵי הַמַּרְאֶה, שֶׁהוּא יוֹתֵר סָתוּם.

וְעַל דָּא כְּתִיב בְּמַרְאֶה, וַיֵּרֶא, וְאַרֵא, מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּמַרְאֶה אִיהוּ, כְּהַאי מַרְאֶה דְּאִתְחֲזֵי כָּל דִּיוּקְנִין בְּגַוַּיהּ, בְּגִינֵי כָךְ וְאַרֵא, אַחְמִית דִּיוּקְנֵיהּ, בְּאֵל שַׁדַּי, דְּאִיהוּ מַרְאֶה, (צ"א ע"א) דְּאִתְחֲמֵי דִּיוּקְנָא אָחֳרָא בְּגַוַּיהּ, וְכָל דִּיוּקְנִין עִלָּאִין בֵּיהּ אִתְחֲזוּן.

וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּמַרְאֶה - וַיֵּרֶא, וְאַרֵא. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא מַרְאֶה, כְּמוֹ הַמַּרְאֶה הַזֶּה שֶׁנִּרְאִים בְּתוֹכוֹ כָּל הַדְּמָיוֹת, וּמִשּׁוּם כָּךְ וְאַרֵא, רְאִיתִי דְמוּתוֹ. בְּאֵל שַׁדַּי, שֶׁהוּא הַמַּרְאֶה, שֶׁנִּרְאֵית בְּתוֹכוֹ דְּמוּת אַחֶרֶת, וְכָל הַדְּמָיוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת נִרְאוֹת בּוֹ.

בְּגִינֵי כָךְ, יַעֲקֹב בְּהַהוּא זִמְנָא, כְּתִיב, (בראשית כח) וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה (וראשו), מַהוּ סֻלָּם, דַּרְגָּא דִּשְׁאָר דַּרְגִּין בֵּיהּ תַּלְיָין וְהוּא יְסוֹד דְּעָלְמָא. וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, הָכִי הוּא לְאִתְקַשְּׁרָא בַּהֲדֵיהּ. וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, מַאן רֹאשׁוֹ. רֹאשׁוֹ דְּהַהוּא סֻלָּם. וּמַאן אִיהוּ, דָּא דִּכְתִיב בֵּיהּ (בראשית מז) רֹאשׁ הַמִּטָּה, בְּגִין דְּאִיהוּ רֹאשׁ לְהַאי מִטָּה וּמְנָהּ נָהִיר. מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, בְּגִין דְּאִיהוּ סִיּוּמָא דְגוּפָא, וְקָאִים בֵּין עִלָּאָה וְתַתָּאָה, כְּמָה דִּבְרִית

אִיהוּ סִיּוּמָא דְגוּפָא, וְקָאִים בֵּין יְרִיכִין וְגוּפָא, וְעַל דָּא מַגִּיעַ הַשְׁמַיְמָה. (בראשית כח) וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ, אִלֵּין מְמַנָּן דְּכָל עַמִּין, דְּאִינּוּן סָלְקִין וְנָחֲתִין בְּהַאי סֻלָּם. כַּד יִשְׂרָאֵל חָטָאן, מֵאִיךְ הַאי סֻלָּם וְסָלְקִין אִינְהוּ מְמַנָּן, וְכַד יִשְׂרָאֵל מִתְכַּשְׁרָן עוֹבָדַיְיהוּ, אִסְתַּלַּק הַאי סֻלָּם וְכֻלְּהוּ מְמַנֵּי נָחֲתֵי לְתַתָּא, וְאִתְעֲבַר שׁוּלְטָנוּתָא דִלְהוֹן, כָּלָּא בְּהַאי סֻלָּם קַיְימָא. הָכָא חָמָא יַעֲקֹב בְּחֶלְמֵיהּ, שְׁלְטָנוּתָא דְעֵשָׂו וְשָׁלְטָנוּתָא דִּשְׁאָר עַמִּין.

מְשׁוּם כָּךְ, יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, כְּתוּב וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה [וראשו]. מַה זֶּה סֻלָּם? הַדַּרְגָּה שֶׁשְּׁאָר הַדַּרְגּוֹת תְּלוּיוֹת בָּהּ, וְהוּא יְסוֹד הָעוֹלָם. וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, כָּךְ הוּא לְהִתְקַשֵּׁר עִמּוֹ. וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, מִי רֹאשׁוֹ? רֹאשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֻלָּם. וּמִי הוּא? זֶה שֶׁכָּתוּב בּוֹ (בראשית מז) רֹאשׁ הַמִּטָּה. מְשׁוּם שֶׁהוּא רֹאשׁ לַמִּטָּה הַזֹּו וּמְמֻנֶּה מֵאִיר. מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, מְשׁוּם שֶׁהוּא סִיּוּם הַגּוּף, וְעוֹמֵד בֵּין עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן, כְּמוֹ שֶׁהַבְּרִית הוּא סִיּוּם הַגּוּף וְעוֹמֵד בֵּין הַיְרֵכַיִם וְהַגּוּף, וְעַל זֶה מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה. וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ, אֵלּוּ הַמְמֻנִּים שֶׁל כָּל הָעַמִּים, שֶׁהֵם עוֹלִים וְיוֹרְדִים בַּסֻּלָּם הַזֶּה. כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹטְאִים, נִשְׁפָּל הַסֻּלָּם הַזֶּה, וְעוֹלִים אוֹתָם הַמְמֻנִּים. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל מְכַשִּׁירִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, מִתְעַלֶּה הַסֻּלָּם הַזֶּה, וְכָל הַמְמֻנִּים יוֹרְדִים לְמַטָּה וְעוֹבֵר שִׁלְטוֹנָם. הַכֹּל עוֹמֵד בַּסֻּלָּם הַזֶּה. כָּאן רָאָה יַעֲקֹב בַּחֲלוֹמוֹ אֶת שִׁלְטוֹנוֹ שֶׁל עֵשָׂו וְאֶת שִׁלְטוֹן שְׁאָר הָעַמִּים.

דָּבָר אַחֵר וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ. בְּמַאן, בְּהַהוּא רֹאשׁוֹ, דְּהַהוּא סֻלָּם. דְּכַד אִסְתַּלַּק רֹאשׁוֹ מִנֵּיהּ, סֻלָּם אִתְכַּפְיָא וְסָלְקִין כֻּלְּהוּ מְמַנָּן. וְכַד אִתְחַבַּר רֹאשׁוֹ בְּהַהוּא סֻלָּם, אִסְתַּלַּק, וְכֻלְּהוּ מְמַנָּן נָחֲתִין. וְכוֹלָּא חַד מִלָּה.

דָּבָר אַחֵר וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ, בְּמִי? בְּאוֹתוֹ רֹאשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֻלָּם. שֶׁכְּשֶׁמִּסְתַּלֵּק רֹאשׁוֹ מִמֶּנּוּ - הַסֻּלָּם נִכְנָע, וְעוֹלִים כָּל הַמְמֻנִּים. וּכְשֶׁמִּתְחַבֵּר רֹאשׁוֹ בְּאוֹתוֹ סֻלָּם - מִתְעַלֶּה, וְכָל הַמְמֻנִּים יוֹרְדִים. וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד.

דף קנ.

כְּתִיב, (מלכים א ג) נִרְאָה ה' אֶל שְׁלֹמֹה בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁאַל מָה אֶתֵּן לָךְ. וְאִי תֵּימָא הָכָא בַּחֲלוֹם, וְכִי מָה (דף קז ע"א) רְשׁוּ אִית לֵיהּ לַחֲלוֹם בְּהַאי. אֶלָּא הָכָא אִתְכְּלִיל דַּרְגָּא בְּדַרְגָּא, דַּרְגָּא עִלָּאָה בְּדַרְגָּא תַּתָּאָה. בְּגִין דְּעַד כְּעָן, שְׁלֹמֹה לָא הֲוָה שְׁלִים, כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּלִים, כְּתִיב, (מלכים א ה) וַה' נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה. וּכְתִיב, (מלכים א ה) וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה. דְּקַיְימָא סִיהֲרָא בְּאַשְׁלְמוּתָא, וּבֵי מַקְדְּשָׁא אִתְבְּנֵי. וּכְדֵין, הֲוָה חָמֵי שְׁלֹמֹה, עֵינָא בְּעֵינָא חָכְמָתָא, וְלָא אִצְטְרִיךְ לְחֶלְמָא.

כְּתוּב (מלכים א ג) נִרְאָה ה' אֶל שְׁלֹמֹה בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁאַל מָה אֶתֵּן לָךְ. וְאִם תֹּאמַר, כָּאן בַּחֲלוֹם, וְכִי אֵיזוֹ רְשׁוּת יֵשׁ לַחֲלוֹם בָּזֶה? אֶלָּא כָּאן נִכְלֶלֶת דַּרְגָּא בְּדַרְגָּא, הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה עִם הַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה. מִשּׁוּם שֶׁעַד עַכְשָׁו שְׁלֹמֹה לֹא הָיָה שָׁלֵם. כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּלֵּם, כָּתוּב (שם ה) וַה' נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה,

וְכָתוּב (שם) וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה. שֶׁעָמְדָה הַלְּבָנָה בִּשְׁלֵמוּתָהּ, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִבְנָה, וְאָז הָיְתָה רוֹאָה שְׁלֹמֹה אֶת הַחָכְמָה עֵין בְּעֵין, וְלֹא הִצְטָרֵךְ לַחֲלוֹם.

לְבָתַר דְּחָטָא, אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְחֶלְמָא כְּקַדְמֵיתָא, וְעַל דָּא כְּתִיב, (מלכים א יא) הַנִּרְאָה אֵלָיו פַּעֲמָיִם, וְכִי פַּעֲמַיִם הֲוָה וְלֹא יַתִּיר. אֶלָּא סִטְרָא דְּחֶלְמָא הֲוָה לֵיהּ פַּעֲמַיִם, סִטְרָא דְּחָכְמָתָא כָּל יוֹמָא הֲוָה.

אַחַר שֶׁחָטָא, הִצְטָרֵךְ לַחֲלוֹם כְּבָרִאשׁוֹנָה, וְעַל כֵּן כָּתוּב (שם יא) הַנִּרְאָה אֵלָיו פַּעֲמָיִם. וְכִי פַּעֲמַיִם הָיָה וְלֹא יוֹתֵר? אֶלָּא צַד הַחֲלוֹם הָיָה לוֹ פַּעֲמַיִם, וְצַד הַחָכְמָה הָיָה בְּכָל יוֹם.

וְעִם כָּל דָּא, סִטְרָא דְּחֶלְמָא הֲוָה יַתִּיר עַל כָּל שְׁאָר בְּנֵי נָשָׁא, בְּגִין דְּאִתְכְּלִיל דַּרְגָּא בְּדַרְגָּא, מַרְאֶ"ה בְּמַרְאֶ"ה. וְהָא הַשְׁתָּא בְּסוֹף יוֹמוֹי חָשִׁיךְ יַתִּיר, וְדָא בְּגִין דְּחָטָא, וְסִיהֲרָא קַיְימָא לְאִתְפַּגְמָא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּלָא נָטִיר בְּרִית קַדִּישָׁא, בְּאִשְׁתַּדְּלוּתֵיהּ בְּנָשִׁים נָכְרִיּוֹת. וְדָא הוּא תְּנַאי דְּעָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עִם דָּוִד, דִּכְתִיב, (תהלים קלב) אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי וְגוֹ'. גַּם בָּנָיו עֲדֵי עַד יֵשְׁבוּ לְכִסֵּא לָךְ.

וְעִם כָּל זֶה הַצַּד שֶׁל הַחֲלוֹם הָיָה יוֹתֵר עַל כָּל שְׁאָר בְּנֵי הָאָדָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּכְלְלָה דַּרְגָּה עִם דַּרְגָּה, מַרְאֶ"ה בְּמַרְאֶ"ה. וְהִנֵּה כָּאן בְּסוֹף יָמָיו יוֹתֵר חָשׁוּךְ, וְזֶה מִשּׁוּם שֶׁחָטָא, וְהַלְּבָנָה עֲמָדָה לְהִפָּגֵם. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא שָׁמַר אֶת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ בְּהִתְעַסְּקוּתוֹ עִם נָשִׁים נָכְרִיּוֹת, וְזֶה הַתְּנַאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה עִם דָּוִד, שֶׁכָּתוּב (תהלים קלב) אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי וְגוֹ', גַּם בָּנָיו עֲדֵי עַד יֵשְׁבוּ לְכִסֵּא לָךְ.

מַאי עֲדֵי עַד. הֵיינוּ דִּכְתִיב (דברים יא) כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וּבְגִין דְּשְׁלֹמֹה לָא נָטַר הַאי בְּרִית כְּדְקָא יְאוּת, שַׁרְיָא סִיהֲרָא לְאִתְפַּגְמָא. וְעַל דָּא, בְּסוֹפָא אִצְטְרִיךְ חֶלְמָא, וְכֵן יַעֲקֹב אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְחֶלְמָא כְּדַאֲמָרָן.

מַה זֶּה עֲדֵי עַד? הֵינוּ שֶׁכָּתוּב (דברים יא) כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וּמִשּׁוּם שֶׁשְּׁלֹמֹה לֹא שָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ כְּרָאוּי, הִתְחִילָה הַלְּבָנָה לְהִפָּגֵם, וְעַל כֵּן בַּסּוֹף הִצְטָרֵךְ אֶת הַחֲלוֹם, וְכֵן יַעֲקֹב הִצְטָרֵךְ אֶת הַחֲלוֹם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. רַעְיָא מְהֵימְנָא

רַעְיָא מְהֵימְנָא השלמה מההשמטות (סימן ן) וַיַּחֲלוֹם וְהִנֵּה סוּלָּם מֻצָּב אַרְצָה. וְהִנֵּה סוּלָּם דָּא צְלוֹתָא, מֻצָּב אַרְצָה, דְּמִצְלָאן בְּנֵי נָשָׁא לֵיהּ בְּאַרְעָא דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא וּמַטָּא לִשְׁמַיָּא דְּאִיהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִתְמַר בֵּיהּ (מלכים א' ח') וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְרָזָא דְּמִלָּה (תהלים ח') יְהוָ"ה אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ וגו'. וּבְזִמְנָא דְּמוֹדָע לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ דְּסָלְקָא בְּהַהוּא צְלוֹתָא, מִיָּד וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ. בּוֹ בְּהַהוּא בַּר נָשׁ.

וַיַּחֲלוֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה (בראשית כח). וְהִנֵּה סֻלָּם - זוֹ תְּפִלָּה. מֻצָּב אַרְצָה - שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בְּנֵי אָדָם לוֹ בָּאָרֶץ, שֶׁהִיא שְׁכִינָה, וּמַגִּיעַ לַשָּׁמַיִם שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (מלכים א ח) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם, וְסוֹד הַדָּבָר - (תהלים ח) ה' אֲדֹנֵנוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ וְגוֹמֵר. וּבִזְמַן שֶׁמּוֹדִיעַ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ שֶׁעוֹלָה בְּאוֹתָהּ הַתְּפִלָּה, מִיָּד - וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. בּוֹ - בְּאוֹתוֹ אָדָם.

כֻּלְּהוּ פָּתְחִין גַּדַפַּיְיהוּ לְקַבְּלָא שְׁכִינְתָּא בְּהַהִיא צְלוֹתָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (יחזקאל א') וְכַנְפֵיהֶם פְּרוּדוֹת מִלְמָעְלָה וְהַאי אִיהוּ עוֹלִים שְׁכִינְתָּא עַל גַּדַפַּיְיהוּ וְיוֹרְדִים בּוֹ. מַאי בּוֹ, בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָחִית עֲלַיְיהוּ לְקַבְּלָא שְׁכִינְתֵּיהּ וּמְיַיחֵד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ בְּהַהוּא בַּר נָשׁ. בְּצְלוֹתֵיהּ דְּשְׁכִינְתָּא אִיהִי מִצְוָה כְּלִילָא בְּשֵׁם יְהוָ"ה אִיהִי חַיָּה דִילֵיהּ. וּמִצְוָה בְּלָא מַחֲשָׁבָה לֵית לְהּ סְלִיקוּ. וּמַחֲשָׁבָה אִיהוּ אֲדָ"ם יו"ד הֵ"א וָא"ו הֵ"א תִּפְאֶרֶ"ת. מִצְוָה מַלְכוּתָא כְּלִילָא מֵאַרְבַּע חֵיוָון דְּמֶרְכַּבְתָּא, כְּלִילָא מֵאַרְבַּע אַתְוון. אִיהִי נוּקְבָא דִילֵיהּ, אַנְפִּין דִילֵיהּ, אַנְפּוֹי דְּרַחֲמֵי. בְּגִינָהּ אָמֵינָא (שמות ל"ג) אִם אֵין פָּנֶיךָ הוֹלְכִים וְגוֹ'.

כֻּלְּם פּוֹתְחִים כַּנְפֵיהֶם לְקַבֵּל שְׁכִינָה בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א) וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִלְמָעְלָה. וְזֶה עֹלִים, שְׁכִינָה עַל כַּנְפֵיהֶם, וְיוֹרְדִים בּוֹ. מַה זֶּה בּוֹ? בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹרֵד עֲלֵיהֶם לְקַבֵּל שְׁכִינָתוֹ, וּמְיַחֵד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ הָאִישׁ בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁשְּׁכִינָה הִיא מִצְוָה כְּלוּלָה בְּשֵׁם יהו"ה, הִיא חַיָּה שֶׁלּוֹ, וּמִצְוָה בְּלִי מַחֲשָׁבָה אֵין לָהּ עֲלִיָּה. וּמַחֲשָׁבָה הִיא אָדָם, יו"ד הֵ"א וָא"ו הֵ"א, תִּפְאֶרֶת מִצְוָה, הַמַּלְכוּת כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע חַיּוֹת הַמֶּרְכָּבָה, כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, הִיא הַנְּקֵבָה שֶׁלּוֹ, הַפָּנִים שֶׁלּוֹ, פְּנֵי הָרַחֲמִים, עֲבוּרָהּ אָמַרְתִּי (שמות לג) אִם אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים וְגוֹמֵר.

וּמִסִּטְרָא דְצַדִּיק אִתְקְרֵיָא אֲחוֹרוֹי חַיָּה כְּלִילָא חַ"י חוּלְיִין דְּאֲחוֹרוֹי דְּבָר נָשׁ, דְּדָמֵי לְשִׁדְרָה דְּבֵיהּ חַ"י חוּלְיִין. אִיהִי אֲחוֹר לְעוֹבָדָא דְּבַרְאשִׁית וְקָדֶם לְמַחֲשָׁבָה דְּאִתְמַר בָּהּ, עֲלָהּ בְּמַחֲשָׁבָה. מָה דְּלָאו הָכִי בָּאָדָם, דְּאֲחוֹר דְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע דְּאִיהוּ אֲחוֹר לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, וְקֶדֶם לְפוּרְעָנוּת.

וּמִצַּד הַצַּדִּיק נִקְרָאת אֲחוֹרָיו, חַיָּה כְּלוּלָה שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה חֻלְיוֹת שֶׁאֲחוֹרֵי הָאָדָם, שֶׁדּוֹמֶה לַשִּׁדְרָה שֶׁבָּהּ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה חֻלְיוֹת, הִיא אָחוֹר לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, וְקֶדֶם לַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּאָדָם שֶׁל אָחוֹר, שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁהוּא אָחוֹר לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית וְקֶדֶם לְפֻרְעָנוּת.

קָמוּ תַּנָּאִין וְאָמוֹרָאִין וְאָמְרוּ רַעְיָא מְהֵימְנָא בְּרִיךְ אָנְתְּ לָאֱלָהָא עִלָּאָה, הוּא יְקִים לְךָ בַּעוּתָךְ בְּכֻלָּא. קָם סָבָא עִלָּאָה בְּיִנְיהוֹן וְאָמַר רַעְיָא מְהֵימְנָא בְּךָ אִתְקְרֵיִים הַאי קְרָא דְּאִתְמַר (ישעיה ס"ב) וְאַל תִּתְּנוּ דֹּמִי לוֹ דְּהָא עִלָּאִין וְתַתָּאִין מְקַנְּנֵי בְּצוּלְמָא דִּידְךָ מְשַׁיְרִיין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִינּוּן מְתִיבְתָּא עִלָּאָה וּמַשְׁיְרִיין דְּמַטְרוֹנִיתָא דְּאִינּוּן מִמְּתִיבְתָּא תַּתָּאָה עָלָךְ אִתְמַר וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ בְּךָ סָלְקִין מְשַׁיְרִיין דְּשְׁכִינְתָּא בְּצִלּוֹתָא וְנָחֲתִין מְשַׁיְרִיין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְגַבֵּי שְׁכִינְתֵּיהּ בְּכַמָּה שִׁירִין וְנִגּוּנִין דְּצִלּוֹתָא.

קָמוּ תַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים וְאָמְרוּ, רוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, בָּרוּךְ אַתָּה לְאֵל עֶלְיוֹן, הוּא יָקִים לְךָ בַּקָּשָׁתְךָ בַּכֹּל. קָם זָקֵן עֶלְיוֹן בֵּינֵיהֶם וְאָמַר, רוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, בְּךָ הִתְקַיֵּם פָּסוּק זֶה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סב) וְאַל תִּתְּנוּ דֳמִי לוֹ, שֶׁהֲרֵי עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מְקַנְּנִים בְּצַלְמְךָ, מַחֲנוֹת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהֵם מֵהַיְשִׁיבָה הָעֶלְיוֹנָה, וּמַחֲנוֹת הַגְּבִירָה שֶׁהֵם מֵהַיְשִׁיבָה הַתַּחְתּוֹנָה, עָלֶיךָ נֶאֱמַר וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ. בְּךָ עוֹלִים מַחֲנוֹת הַשְּׁכִינָה בִּתְפִלָּה, וְיוֹרְדִים מַחֲנוֹת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִשְׁכִינָתוֹ בְּכַמָּה שִׁירִים וְנִגּוּנִים שֶׁל תְּפִלָּה.

אָנְתְּ הוּא קְרִיבָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּצְלוֹתָא דִּילָךְ, דְּאִיהוּ קָרְבָּנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִנְתֵּיהּ בְּאִיזְהוּ מְקוֹמָן בְּצוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ' דְּתַקִּינוּ מָארֵי מַתְנִיתִין קָרְבָּנִין דְּצְלוֹתָא מִסִּטְרָא דִימִינָא דְּתַמָּן כֹּהֵן

אִישׁ חָסָ"ד וְתַקִּינוּ זְמִירוֹת דְּאִינּוּן שִׁיר דְּלְוִיִּם אַבַּתְרַיְיהוּ מִסְטָרָא דִּגְבוּרָ"ה. וְהוֹ"ד דַּרְגָּא דְּדָוִד אִתְקַשַּׁר בִּשְׁמָאלָא דִּגְבוּרָ"ה. וְאַהֲרֹן דְּדַרְגָּא דִּילֵיהּ בְּהוֹ"ד אִתְקַשַּׁר בְּחָסָ"ד. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהלים י"ז) נְעִימוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח.

אַתָּה הוּא הַקָּרוֹב לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא בִּתְפִלָּתְךָ, שֶׁהִיא קָרְבָּן לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמָן, בְּצַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. שֶׁתִּתְקְנוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה קָרְבָּנוֹת הַתְּפִלָּה מִצַּד הַיָּמִין, שֶׁשָּׁם כֹּהֵן אִישׁ חֶסֶד, וְתִקְנוּ זְמִירוֹת שֶׁהֵם שִׁיר הַלְוִיִּם אַחֲרֵיהֶם מִצַּד הַגְּבוּרָה, וְהוֹד דְּרַגָּא שֶׁל דָּוִד נִקְשָׁרָה בִּשְׂמֹאל שֶׁל גְּבוּרָה. וְאַהֲרֹן דַּרְגָּתוֹ בְּהוֹד נִקְשָׁר בְּחֶסֶד, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים טז) נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד וּקְדוּשָׁה. דְּאִיהוּ קָדוֹשׁ. קָדוֹשׁ. קָדוֹשׁ. וּבְרָכָה מִסְטָרָא דִּימִינָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (במדבר ו') דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּקְדוּשָׁה מִסְטָרָא דִּלְוִיִּם עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא קִשׁוּרָא דִּימִינָא וּשְׂמָאלָא וְאִיהוּ קִשׁוּרָא דִּתְפִלִּין דְּרֵישָׁא דְּאִיהוּ אִימָא עִלָּאָה.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַיִּחוּד כּוֹלֵל בָּרְכוּ וּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ, וּבְרָכָה מִצַּד הַיָּמִין, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (במדבר ו) דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּקְדֻשָּׁה מִצַּד הַלְוִיִּם עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, הַקֶּשֶׁר שֶׁל יָמִין וּשְׂמֹאל, וְהוּא קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁהוּא הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה.

תְּפִלִּין עַל רֵישֵׁיהּ, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ מָארֵי מַתְנִיתִין. תְּפִלִּין דְּמָארֵי עָלְמָא, מָה כְּתִיב בְּהוּ. וְאִיהוּ קִשׁוּרָא דִּתְפִלִּין דְּיַד, דְּאִיהִי שְׁכִינְתָּא תַּתָּאָה. וְהַאי אִיהוּ דְּאוּקְמוּהָ מָארֵי מַתְנִיתִין הֲרָאָהוּ לְמֹשֶׁה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין ש' דִּילְךָ מֹשֶׁה כָּלִיל תְּלַת אַנְפִּי אֲבָהָן לְעֵילָא דְּתַקִּינוּ ג' צְלוֹתִין דְּאִיהוּ סִימָנָם שַׁחֲרִית מִנְחָה עַרְבִית. מִשּׁוּם הֲכִי דִּילְךָ אָצְלוֹתָא דְּשַׁבָּת דְּאִתְמַר בֵּיהּ (בה) (בראשית א') וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וְאִתְכְּלִיל מֵרְכָּבְתָא תַּתָּאָה דְּאַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה וְאָדָם קַדְמָאָה לְעֵילָא וּבַת זוּגֵיהּ לְתַתָּא אֵם כָּל חָי דְּאִיהוּ צַדִּיק חָ"י עָלְמִין.

תְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּארוּהוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, תְּפִלִּין שֶׁל רִבּוֹן הָעוֹלָם מַה כְּתוּב בָּהֶן? וְהוּא קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל יָד, שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה. וְזֶה שֶׁבֵּארוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, הֶרְאָהוּ לְמֹשֶׁה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין. שׁ' שֶׁלְּךָ מֹשֶׁה, כּוֹלֵל שְׁלֹשׁ פָּנִי הָאָבוֹת לְמַעְלָה שֶׁתִּקְנוּ שְׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת, שֶׁסִּימָנָם: "שַׁחֲרִית "מִנְחָה "עַרְבִית. מ"ה שֶׁלְּךָ תְּפִלַּת הַשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (בראשית א) וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ, וְנִכְלְלָה מֶרְכָּבָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה, וְאָדָם הָרִאשׁוֹן לְמַעְלָה, וּבַת זוּגוֹ לְמַטָּה, אֵם כָּל חַי, שֶׁהוּא צַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים.

וּבְגִין דָּא אַהֲרֹן אַף עַל גַּב דְּאִיהוּ יְמִינָא אוּקְמוּהָ רַבָּנָן בֵּיהּ, אַהֲרֹן שׁוּשְׁבִינָא דְּמַטְרוֹנִיתָא הֲוָה. רַעְיָא מְהֵימְנָא, יַעֲקֹב אִיהוּ כָּלִיל תְּלַת אָבָהָן דְּבֵיהּ רָכִיב אָדָם קַדְמָאָה וְלָאו לְמַגָּנָא אוּקְמוּהָ מָארֵי מַתְנִיתִין שׁוּפְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב כְּשׁוּפְרָא דְּאָדָם קַדְמָאָה. אָמַר בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא רַעְיָא מְהֵימְנָא חֲזִינָא דְּכַפָּל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁמָךְ וְאָמַר מֹשֶׁה לְאַכְלְלָא לָךְ בְּמֶרְכַּבְתָּא עִלָּאָה תַּתָּאָה. וּבְמֶרְכַּבְתָּא לְאִכְלְלָא בָּךְ אָדָם קַדְמָאָה מִסְטָרָא דְּאַבְרָהָם וּלְאִכְלְלָא בָּךְ חַוָּה מִסְטָרָא דְּאַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה.

וְלָכֵן, אַהֲרֹן אַף עַל גַּב שֶׁהוּא יָמִין, בֶּאֱרוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ, אַהֲרֹן שׁוֹשְׁבִין הַגְּבִירָה הָיָה. רוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, יַעֲקֹב הוּא הַכּוֹלֵל שְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת, שֶׁבּוֹ רוֹכֵב אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְלֹא לְחִנָּם הֵקִימוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, יָפְיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב

כְּיָפְיוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן. אָמַר הַמְּנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, רוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, רָאִינוּ שֶׁכָּפַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁמְךָ וְאָמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה, לְכָלֵל אוֹתְךָ בַּמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה וּבַמֶּרְכָּבָה הַתַּחְתּוֹנָה, לְהַכְלִיל בְּךָ אָדָם הָרִאשׁוֹן מִצִּדּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וּלְהַכְלִיל בְּךָ חַוָּה מִצַּד שֶׁל אַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה.

לָמָּה לֹא כָּפַל שְׁמֵיהּ דְּיַעֲקֹב הֵכִי אָמַר לֵיהּ בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא בְּגִין דִּקְרָא לֵיהּ יַעֲקֹב וְקָרָא לֵיהּ יִשְׂרָאֵל. יַעֲקֹב לִישָׁנָא דְּעוּקְבָא דְּהַיְינוּ נוּקְבָא, דְּאִתְמַר עֲקֵבוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן מַכֶּהָ גַּלְגַּל חַמָּה. וְאִקְרֵי יִשְׂרָאֵל, דְּתַמָּן רֹאשׁ דְּכוּרָא, רֵישָׁא לְנוּקְבָא, דְּהַיְינוּ עֲקֵב. וְהַאי אִיהוּ דְּאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְחִוְיָיא (בראשית ג') הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב. וְדָא גָּרַם שְׁכִינְתָּא בְּגָלוּתָא דְּאִתְמַר בֵּיהּ (משלי כ"ב) עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת יְיָ.

לָמָּה לֹא כָּפַל אֶת שֵׁם יַעֲקֹב כָּךְ? אָמַר לוֹ מְנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁקָּרָא לוֹ יַעֲקֹב וְקָרָא לוֹ יִשְׂרָאֵל. יַעֲקֹב לְשׁוֹן עֵקֶב, שֶׁהֵינוּ נְקֵבָה, שֶׁלְּמַדְנוּ, עֲקֵבוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן מַכֶּהָ גַּלְגַּל חַמָּה. וְנִקְרָא יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁם רֹאשׁ זָכָר רֹאשׁ לְנֶקֵבָה, שֶׁהֵינוּ עֵקֶב. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַנָּחָשׁ, (שם ג) הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב, וְזֶה גָּרַם שְׁכִינָה בַּגָּלוּת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (משלי כב) עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה'.

חֲדָא רַבִּי שִׁמְעוֹן וְחַבְרֵי מָארֵי מְתִיבְתָּא וְאָמְרוּ קַמֵּיהּ. פּוּמָא דִּשְׁכִינְתָּא סִינַי, מַאן יָכִיל לְמִיקַם (קמיה) דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִנְתֵּיהּ מִמַּלְלָן בֵּיהּ וְשִׁתִּין רִבְבָן דְּמִתִיבְתָּא תַּתָּאָה מְמַלְלִין בֵּיהּ וְאוּף שִׁתִּין רִבּוֹא דְּמִתִיבְתָּא עִלָּאָה הֲכִי מְמַלְלִין בֵּיהּ. עַל פּוּמָךְ אִתְמַר וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וְגוֹ'. דָּבָר אַחֵר וַיַּחֲלוֹם וְהִנֵּה סֻלָּם.

שָׁמַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְשָׂמְחוּ רָאשֵׁי הַיְשִׁיבָה וְאָמְרוּ לְפָנָיו, פֶּה הַשְּׁכִינָה, סִינַי, מִי יָכוֹל לַעֲמֹד [לפניו], שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ מְדַבְּרִים עִמּוֹ, וְשִׁשִּׁים רִבְבוֹת שֶׁל הַיְשִׁיבָה הַתַּחְתּוֹנִים מְדַבְּרִים עִמּוֹ, וְאַף שִׁשִּׁים רִבּוֹא שֶׁל הַיְשִׁיבָה הָעֶלְיוֹנָה כָּךְ מְדַבְּרִים עִמּוֹ. עַל פִּיךָ נֶאֱמַר וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְגוֹמֵר. דָּבָר אַחֵר וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר סִינַ"י דָּא סָלֵ"ם וְאִיהוּ קַ"ל וְרָזָא דְּמִלָּה (ישעיה י"ט) הִנֵּה יְיָ רוֹכֵב עַל ע"ב קַ"ל. ע"ב דָּא יו"ד הֵ"י וָי"ו הֵ"י וְעוֹד יו"ד. יו"ד הֵ"א. יו"ד הֵ"א וא"ו. יו"ד הֵ"א וא"ו הֵ"א, דָּא קַ"ל. אַתְוון קַדְמָאַן סְלִקִין לְע"ב אַתְוון דְּאִינוּן תּוֹלְדִין דִּילְהוֹן סָלְקִין קַ"ל. ע"ב קַ"ל מָאתַן וּתְרֵין כְּחֶשְׁבָּן ב"ר. אֲנָת הוּא בָּר, רַעְיָא מְהֵימְנָא עֲלַךְ אִתְמַר (תהלים ב') נַשְּׁקוּ בַּר, אֲנָת הוּא רַבָּן דְּיִשְׂרָאֵל רָב לְתַתָּא רַבָּן דְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת ב"ר לְעֵילָא בְּרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִנְתֵּיהּ (חס"ר ג"ם לאשלמא רמ"ה) עֲלַיְיהוּ אִתְמַר לְבַבִי מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף (שמואל ב' י') גַּם יְהוָ"ה הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. בְּהַאי גְּ"ם אִתְכַּפַּר דָּוִד וְהַאי אִיהוּ שִׁיעוּרָא דְּחַלָּה מ"ג בֵּיצִים וְתוֹסֶפֶת חוֹמֶשׁ בֵּיצָה רָמִיז (ויקרא ה') וַחֲמִישִׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, סִינַ"י זֶה סֻלָּם, וְהוּא קַ"ל, וְסוֹד הַדָּבָר - (ישעיה יט) הִנֵּה ה' רֹכֵב עַל ע"ב קַ"ל. עָב זֶה יו"ד הֵ"י וָי"ו הֵ"י. וְעוֹד - יו"ד. יו"ד הֵ"א. יו"ד הֵ"א וָא"ו. יו"ד הֵ"א וָא"ו הֵ"א - זֶה מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים. הָאוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת עוֹלוֹת לְשִׁבְעִים וּשְׁנַיִם. הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן תּוֹלְדוֹתֵיהֶן עוֹלוֹת לְמֵאָה וּשְׁלֹשִׁים. ע"ב קַ"ל מָאתַיִם וּשְׁתַּיִם כְּחֶשְׁבּוֹן בָּ"ר. אַתָּה הוּא הַבֵּן, הָרוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, עָלֶיךָ נֶאֱמַר (תהלים ב) נַשְּׁקוּ בַר. אַתָּה הוּא רַבָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, גָּדוֹל לְמַטָּה, רַבָּן שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, בַּ"ר לְמַעְלָה, בֵּן שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ,

[חסר "גם" להשלים למאתים ארבעים וחמשה] עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר לְגַבֵּי מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף (שמות ב) גַּם יְהוֹ"ה הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. בַּ"גַּם" הַזֶּה הִתְכַּפֵּר דָּוִד, וְזֶהוּ שִׁעוּר שֶׁל הַחַלָּה, אַרְבָּעִים וְשָׁלֹשׁ בֵּיצִים וְתוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ בֵּיצָה, רָמוּז (ויקרא ה) וַהֲמִשִּׁתִיו יִסַּף עָלָיו.

זַכָּאָה צְלוֹתָא דְנָפִיק מִפּוּמָךְ כְּגוֹנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְנָחִית עַל טוּרָא דְסִינַי וְאִתְמַר בֵּיהּ (דברים כ"ט) כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם, הֲכִי כַּד אַתְּ מִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרַיְיתָא וּבִצְלוֹתָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּנִישׁ עִלָּאִין וְתַתָּאִין. וְכָל אִלֵּין נִשְׁמָתִין דַּהֲווּ וּדְעָתְדִין לְמֶהֱוֵי, וְכָל מַשִּׁרְיָין דְּמַלְאָכִין. וְנָחִית בְּצוּלְמָא דִּילָךְ, לְקַבְלָא צְלוֹתָא דִּילָךְ, אוֹרַיְיתָא דִּילָךְ. בְּגִין דְּמַחֲשַׁבְתָּא דִּילָךְ לְיַחֲדָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בְּכָל מַשִּׁרְיָין דִּילֵיהּ לְעֵילָּא וְתַתָּא בְּאוֹרַיְיתָךְ וּבִצְלוֹתָךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְצָרֵף מַחֲשָׁבָה טוֹבָה לְמַעֲשֶׂה. וּכְגַוְונָא דְּאִיהוּ אֲמַר אָנכִי, וְאִינְהוּ אֲמְרִי (שמות כ"ד) נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע.

אַשְׁרֵי הַתְּפִלָּה הַיּוֹצֵאת מִפִּיךָ, כְּמוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָרַד עַל הַר סִינַי וְנֶאֱמַר בּוֹ (דברים כט) כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם [וגו'] וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם, כָּךְ כְּשֶׁאַתָּה מִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְכַנֵּס עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְכָל הַנְּשָׁמוֹת הַלָּלוּ שֶׁהָיוּ וְשֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת, וְכָל מַחֲנוֹת הַמַּלְאָכִים, וְיוֹרֵד בְּצַלְמְךָ לְקַבֵּל תְּפִלָּתְךָ וְתוֹרָתְךָ, מִשּׁוּם שֶׁמַּחֲשַׁבְתְּךָ לְיַחֵד אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם שְׁכִינָתוֹ בְּכָל הַמַּחֲנוֹת שֶׁלּוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, בְּתוֹרָתְךָ וּבִתְפִלָּתְךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרֵף מַחֲשָׁבָה טוֹבָה לְמַעֲשֶׂה, וּכְמוֹ שֶׁהוּא אָמַר אָנכִי, וְהֵם אָמְרוּ (שמות כד) נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע.

הֲכִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לְכֻלְּהוּ מַשִּׁרְיָין וְאִינְהוּ שְׁתִקִין וּשְׁמָעִין לְמִלּוֹלָךְ בְּגִין דִּרְעוּתָךְ בְּהוֹן לְיַחֲדָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בְּכָל מַשִּׁרְיָין דִּילֵיהּ וְכָל מָה דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַבְטַח וְאוֹדֵי לְמָעְבַּד לָךְ חָכְמָה מִכַּמָּה טָבִין דְּלֵית לוֹן סוֹף כֻּלְּהוּ אָמְרִין נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע.

כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְהֵם שׁוֹתְקִים וְשׁוֹמְעִים לְדָבָרְךָ, מִשּׁוּם שֶׁרְצוֹנְךָ בָּהֶם לְיַחֵד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ בְּכָל הַמַּחֲנוֹת שֶׁלּוֹ. וְכָל מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִבְטִיחַ וְהוֹדָה לַעֲשׂוֹת לְךָ חָכְמָה מִכַּמָּה טוֹבוֹת שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף, כֻּלָּם אוֹמְרִים נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע.

וּבְגִין דָּא אֲמְרוּ (תהלים ק"ג) בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ וְגוֹ' וְאִתְתַּקַּף בָּךְ דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ וְכָל מַשִּׁרְיָין דִּילֵיהּ וּדְשָׁכְנָתֵיהּ אִסְתַּכְּמוּ לְמֶעְבַּד כָּל רְעוּתָךְ, וְיִתְיַר מִדַּאי הוּא כְּתִיב עַל יָדְךָ וּלֹא נִפַּל מִלָּה זְעִירָא מִכְּתִיבַת יָדְךָ דְּלָא אִתְקַיָּים. זַכָּאָה בַּר נָשׁ דְּמָרֵיהּ חָשִׁיב לֵיהּ כְּגוּפֵיהּ וְעָבִיד לֵיהּ יְקָרָא כְּדִיוּקְנֵיהּ לְמֶהֱוֵי שָׁקִיל מִלּוֹלִין דְּפוּמוֹי בְּאוֹרַיְיתָא בִּצְלוֹתָא בְּלִימוּד בְּטוּרָא דְסִינַי. וְלֵית חַד דְּפָתַח פּוּמֵיהּ לְקַטְרָגָא, אֶלָּא עִלָּאִין וְתַתָּאִין בַּאֲסָכָּמוּתָא חֲדָא בִּרְעוּתָא חֲדָא. ע"כ: (עד כאן רעיא מהימנא מההשמטות)

וּמְשׁוּם זֶה אָמְרוּ (תהלים קג) בָּרְכוּ ה' [כל] מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ וְגוֹמֵר, וְהֶחֱזִיק בְּךָ, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ וְכָל הַמַּחֲנוֹת שֶׁלּוֹ וְשֶׁל שְׁכִינָתוֹ הִסְכִּימוּ לַעֲשׂוֹת כָּל רְצוֹנְךָ, וְיוֹתֵר מִדַּאי הוּא כָּתוּב עַל יָדְךָ, וְלֹא נָפַל דָּבָר קָטָן מִכְּתִיבַת יָדְךָ שֶׁלֹּא הִתְקַיֵּם. אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁאֲדוֹנוֹ מַחֲשִׁיב אוֹתוֹ כְּגוּפוֹ וְעוֹשֶׂה לוֹ כָּבוֹד כְּדָמוּתוֹ לִהְיוֹת שׁוֹקֵל דִּבְרֵי פִיו בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה כְּמוֹ לְמוּד בְּהַר סִינַי, וְאֵין אֶחָד שֶׁפּוֹתֵחַ פִּיו לְקַטְרֵג, אֶלָּא עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּהַסְכָּמָה אַחַת בְּרָצוֹן אֶחָד: ע"כ מההשמטות.

(בראשית כח) וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו וגו'. הכא חמא יעקב קשורא דִּמְהֵימְנוּתָא כְּחַד. נִצָּב עליו, וכתיב (מלכים א כב) וּמֶלֶךְ אֵין בְּאֱדוֹם. נצב מלך. (נצב מלח) חמא, דכל דרגין קיימין כלהו כחד על ההוא סולם, לאתקשרא כלא בחד קשרא. בגין דאתיהיב ההוא סלם בין תרין סתרין, הדא הוא דכתיב אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק וגו'. אלין אִנּוּן תְּרֵין סִטְרִין בְּיָמִינָא וּשְׂמָאלָא.

וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו וגו'. כָּאן רָאָה יַעֲקֹב הַקֶּשֶׁר שֶׁל הָאֱמוּנָה כְּאֶחָד. נִצָּב עָלָיו, וְכָתוּב (מלכים א כב) וּמֶלֶךְ אֵין בֶּאֱדוֹם נִצָּב מֶלֶךְ. [נציב מלח] רָאָה, שֶׁכָּל הַדְּרָגוֹת עוֹמְדוֹת כֻּלָּן יַחַד עַל אוֹתוֹ הַסֻּלָּם לְקַשֵּׁר הַכֹּל בְּקֶשֶׁר אֶחָד, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַסֻּלָּם נִתַּן בֵּין שְׁנֵי צְדָדִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית כח) אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ וְגוֹ'. אֵלּוּ הֵם שְׁנֵי צְדָדִים, בְּיָמִין וּבִשְׂמֹאל.

דבר אחר והנה ה' נצב עליו (ויאמר), עליה דיעקב, למהוי כלא רתיכא קדישא, ימינא ושמאלא, ויעקב בגוויהו, וכנסת ישראל לאתקשרא בנייהו, הדא הוא דכתיב אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. מנלן דיעקב באמצעיתא, משמע דכתיב אלהי אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק (הארץ), וְלָא כְּתִיב אֱלֹהֵי יִצְחָק אָבִיךָ. דְּכֵיוָן דְּאִתְקַשַּׁר בֵּיהּ בְּאַבְרָהָם, אִשְׁתַּכַּח דְּאִיהוּ בֶּאֱמְצָעִיתָא. וּלְבָתַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ, הָא כֹּלָּא רְתִיכָא חָדָא קַדִּישָׁא. וְהָכָא חָמָא דְּיֶהֱוֵי שְׁלִימוּ דְּאָבָהָן.

דָּבָר אַחֵר וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו [ויאמר] - עַל יַעֲקֹב, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה מֻרְכָּבָה קְדוֹשָׁה, יָמִין וּשְׂמֹאל, וְיַעֲקֹב בְּתוֹכָם, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְהִקָּשֵׁר בֵּינֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק. מִנַּיִן לָנוּ שֶׁיַּעֲקֹב בָּאֶמְצַע? מִשֶּׁמַּע שֶׁכָּתוּב אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק [הארץ], וְלֹא כָתוּב וֵאלֹהֵי יִצְחָק אָבִיךָ. שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּקְשַׁר עִם אַבְרָהָם, נִמְצָא שֶׁהוּא בָּאֶמְצַע. וְאַחַר כָּךְ, הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ - הִנֵּה הַכֹּל מֻרְכָּבָה קְדוֹשָׁה אַחַת. וְכָאן הוּא רָאָה שֶׁיִּהְיֶה שְׁלֵמוּת הָאָבוֹת.

תָּא חֲזֵי, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ, דְּכֵיוָן דְּאָמַר אַבְרָהָם אָבִיךָ, וַדַּאי אִיהוּ בְּאֶמְצָעִיתָא, וֵאלֹהֵי יִצְחָק, הָכָא אִתְרְמִיז דְּקָשִׁיר לְתַרִין סִטְרִין וְאַחִיד לוֹן. קָשִׁיר לְסִטְרָא חָד, דִּכְתִיב אַבְרָהָם אָבִיךָ. וְקָשִׁיר לְסִטְרָא אָחֳרָא, דִּכְתִיב וֵאלֹהֵי יִצְחָק, תּוֹסֶפֶת וא"ו לְגַבֵּי יִצְחָק, לְאַחֲזָאָה דְּיַעֲקֹב אָחִיד לְתַרִין סִטְרִין.

בֹּא רְאֵה, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִיךָ, וַדַּאי שֶׁהוּא בָּאֶמְצַע. וֵאלֹהֵי יִצְחָק, כָּאן נִרְמָז שֶׁקָּשׁוּר לִשְׁנֵי צְדָדִים וְאוֹחֵז אוֹתָם. קָשׁוּר לְצַד אֶחָד - שֶׁכָּתוּב אַבְרָהָם אָבִיךָ. וְקָשׁוּר לְצַד אַחֵר - שֶׁכָּתוּב וֵאלֹהֵי יִצְחָק. תּוֹסֶפֶת וָא"ו לְיִצְחָק, לְהַרְאוֹת שֶׁיַּעֲקֹב אָחוּז לִשְׁנֵי צְדָדִים.

וְעַד דְּיַעֲקֹב לָא אִתְנְסִיב, לָא אִתְמַר בְּאִתְגַּלְיָא יַתִּיר, וְאִתְמַר בְּאִתְגַּלְיָא, לְמַאן דְּיָדַע אוֹרְחוֹי דְאוֹרַיְיתָא. לְבָתַר דְּאִתְנְסִיב וְאוֹלִיד, אִתְמַר לֵיהּ בְּאִתְגַּלְיָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית לג) וַיָּבֹא שָׁם מִזְבֵּחַ (בראשית יט) וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מֵהָכָא אוֹלִיפְנָא, מַאן דְּלָא

אִשְׁתְּלִים לְתַתָּא, לָא אִשְׁתְּלִים לְעֵילָא. שָׁאנֵי יַעֲקֹב, דְּאִשְׁתְּלִים לְעֵילָא וְתַתָּא, אֲבָל לָא בְּאִתְגַּלְיָא.

וְעַד שֶׁיַּעֲקֹב לֹא נִשָּׂא, לֹא נֶאֱמַר בְּגִלּוּי יוֹתֵר, וְנֶאֱמַר בְּגִלּוּי לְמִי שֶׁמַּכִּיר דַּרְכֵי הַתּוֹרָה. אַחַר שֶׁנִּשָּׂא וְהוֹלִיד, נֶאֱמַר לוֹ בְּגִלּוּי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית לג) וַיַּצֵּב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מִכָּאן לְמַדְנוּ, מִי שֶׁלֹּא נִשְׂלַם לְמַטָּה - לֹא נִשְׂלַם לְמַעְלָה. שׁוֹנֶה יַעֲקֹב, שֶׁנִּשְׂלַם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, אֲבָל לֹא בְּגִלּוּי.

וְאִי תֵּימָא דְּאִשְׁתְּלִים בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, לָא. אֶלָּא חָמָא דְּיִשְׁתְּלִים לְבָתַר זִמְנָא. וְאִי תֵּימָא הָא כְּתִיב, (בראשית כח) וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ. אֶלָּא, אַשְׁגְּחוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּנְטִירוּ דִּילֵיהּ, לָא אִשְׁתְּבִיק מִנֵּיהּ דְּיַעֲקֹב לְעָלְמִין, בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא, אֲבָל בְּעָלְמָא עִלָּאָה עַד דְּאִשְׁתְּלִים. (שם) וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי. וְכִי תְּוָוהָא הוּא דְּלָא יָדַע. אֶלָּא מַאי וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (שמואל א יג) וּפְנֵי ה' לֹא חִלִּיתִי. אָמַר, וְכִי כָּל הַאי אִתְגְּלִי לִי וְלָא אִסְתַּכְלְנָא לְמִנְדַּע אָנֹכִי, וּלְמֵיעַל תְּחוֹת גַּדְפֵּי דִּשְׁכִינְתָּא לְמֶהֱוֵי שְׁלִים.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁנִּשְׂלַם בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה - לֹא. אֶלָּא רָאָה שֶׁיִּשְׂלַם לְאַחַר זְמַן. וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה כָּתוּב וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ? אֶלָּא הַשְׁגָּחַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁמִירָתוֹ לֹא נֶעֱזָבָה מִיַּעֲקֹב לְעוֹלָמִים בְּכָל מַה שֶּׁהִצְטָרֵךְ לוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן עַד שֶׁנִּשְׂלַם. וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי. וְכִי תְּמִיהָה הוּא שֶׁלֹּא יָדַע? אֶלָּא מַה זֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א יג) וּפְנֵי ה' לֹא חִלִּיתִי. אָמַר, וְכִי כָּל זֶה הִתְגַּלָּה לִי וְלֹא הִסְתַּכַּלְתִּי לָדַעַת אָנֹכִי, וּלְהִכָּנֵס תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה וְלִהְיוֹת שָׁלֵם?

דף קנ:

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (בראשית כה) וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי, כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא חָמַאת רִבְקָה נְהוֹרָא דִּשְׁכִינְתָּא, (דף קז ע"ב) דְּהַוְיָא שְׁכִינְתָּא בְּמִשְׁכְּנָהָא וְצַלְיָאת תַּמָּן. כֵּיוָן דְּחָמַאת עָאקוּ דִּילָהּ בְּמְעָהָא, מַה כְּתִיב וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה', נָפְקַת מִדַּרְגָּא דָא לְדַרְגָּא אָחֳרָא דְּאִיהוּ הוי"ה. בְּגִינֵי כָךְ אָמַר יַעֲקֹב, וְכִי כָּל כָּךְ חָמֵינָא, וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי, בְּגִין דְּהַוָּה בִּלְחוֹדוֹי וְלָא עָאל תְּחוֹת גַּדְפֵּי דִּשְׁכִינְתָּא.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (בראשית כה) וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי. כָּל יוֹם וְיוֹם רָאֲתָה רִבְקָה אֶת אוֹר הַשְּׁכִינָה, שֶׁהַשְּׁכִינָה הָיְתָה בְּמִשְׁכָּנָהּ, וְהִתְפַּלְלָה שָׁם. כֵּיוָן שֶׁרָאֲתָה צָרָתָהּ בְּמֵעֶיהָ, מַה כְּתוּב? וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'. יָצְאָה מֵהַדַּרְגָּה הַזּוֹ לְדַרְגָּה אַחֶרֶת, שֶׁהִיא הוי"ה. מִשּׁוּם כָּךְ אָמַר יַעֲקֹב, וְכִי כָּל כָּךְ רָאִיתִי וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה לְבַדּוֹ וְלֹא נִכְנַס תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה.

מִיָּד (בראשית כח) וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. מִלָּה דָּא לְתֵרִין סִטְרִין אִיהוּ. מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה, חַד עַל הַהוּא מָקוֹם דְּקַאֲמַר בְּקַדְמִיתָא. וְחַד עַל אֶת קַיְימָא קַדִּישָׁא דְּלָא בָּעֵיא לְאִתְבַּטָּלָא.

מִיָּד - וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. הַדָּבָר הַזֶּה הוּא לִשְׁנֵי הַצַּדְּדִים. מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה - אֶחָד עַל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁאָמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאֶחָד עַל אוֹת הַבְּרִית הַקָּדוֹשׁ, שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְהִבָּטֵל.

וְאַף עַל גַּב דְּאִינְהוּ תְּרֵי סִטְרֵי, חַד הוּא. אָמַר (בראשית כח) אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים, אֵין זֶה, לְמֶהֱוֵי בָּטִיל. אֵין זֶה, לְאִשְׁתַּכְּחָא בִּלְחוֹדוֹי, קְיֵימָא דִילֵיהּ לָאו אִיהוּ אֶלָּא בֵּית אֱלֹהִים, לְאִשְׁתַּמְּשָׁא בֵּיהּ וּלְמֶעְבַּד בֵּיהּ פֵּירִין, וְלַאֲרָקָא בֵּיהּ בִּרְכָאן מִכָּל שָׁיְיפֵי גוּפָא. דְּהַאי הוּא תַּרְעָא דְּכָל גּוּפָא, הָדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית כח) וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם, דָּא תַּרְעָא דְגוּפָא וַדַּאי, תַּרְעָא אִיהוּ לַאֲרָקָא בִּרְכָאן לְתַתָּא, אֲחִיד לְעֵילָּא וְאָחִיד לְתַתָּא. אָחִיד לְעֵילָּא, דִּכְתִיב וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. (אחיד) לְתַתָּא, דִּכְתִיב אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. וְעַל דָּא וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה, וּבְנֵי נָשָׁא לָא מַשְׁגִּיחַן בִּיקָרָא דְּבֵיהּ לְמֶהֱוֵי בֵּיהּ שְׁלִים, לְעֵילָּא וְתַתָּא. אָתָא אֲבוֹי וּנְשָׁקֵיהּ.

וְאַף עַל גַּב שֶׁהֵם לִשְׁנֵי צְדָדִים - הוּא אֶחָד. אָמַר, אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. אֵין זֶה לִהְיוֹת בָּטֵל, אֵין זֶה לְהִמָּצֵא לְבַדּוֹ, זֶה לֹא הָעֲמִידָה שָׁלוֹ, אֶלָּא בֵּית אֱלֹהִים, לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ פֵּרוֹת וּלְהָרִיק לוֹ בְּרָכוֹת מִכָּל אֵיבְרֵי הַגּוּף, שֶׁזֶּהוּ הַשַּׁעַר שֶׁל כָּל הַגּוּף. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. זֶה הַשַּׁעַר שֶׁל הַגּוּף וַדַּאי, שַׁעַר הוּא לְהָרִיק בְּרָכוֹת לְמַטָּה, אָחוּז לְמַעְלָה וְאָחוּז לְמַטָּה. אָחוּז לְמַעְלָה - שֶׁכָּתוּב וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. [אחוז] לְמַטָּה - שֶׁכָּתוּב אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. וְעַל זֶה, וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. וּבְנֵי אָדָם אֵינָם מַשְׁגִּיחִים בַּכָּבוֹד שֶׁבּוֹ לִהְיוֹת בּוֹ שָׁלֵם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. בָּא אָבִיו וּנְשָׁקוֹ.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, כַּד מִלִּין אִינּוּן שְׁמַעְנָא מִפּוּמֵיהּ בָּבֵינָא, וְאָמֵינָא בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּלָא בָּטִיל מֵעַלְמָא חָכְמְתָא עִלָּאָה. אָזְלִינָא עִמֵּהוֹן עַד תְּלַת פַּרְסֵי, עַד דְּעָאֲלָנָא עִמְּהוֹן לְמָתָא. לָא סְפִיקוּ לְמֵיעַל, עַד דְּשַׁדֵּךְ הַהוּא בַּר נַשׁ לִבְרֵיהּ, וְאָמְרֵי לֵיהּ, מִלָּיךְ לָא יְהוֹן לְבַטָּלָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּשֶׁשָּׁמַעְתִּי אוֹתָם הַדְּבָרִים מִפִּיו, בָּכִיתִי וְאָמַרְתִּי, בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁלֹּא בִטֵּל מִן הָעוֹלָם הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה. הָלַכְתִּי עִמָּם עַד שָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת עַד שֶׁנִּכְנַסְתִּי עִמָּהֶם לָעִיר. לֹא הִסְפִּיקוּ לְהִכָּנֵס, עַד שֶׁשִּׁדֵּךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת בְּנוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ, דְּבָרֶיךָ לֹא יִהְיוּ לְבַטָּלָה.

אֲמִינָא, הָא דְּאָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, דְּמִלִּין אִלֵּין כְּלְהוּ בְּרָזָא דְחָכְמְתָא נִינְהוּ, וּלְאַחֲזָאָה מִלִּין אָחֳרָנִין. כַּד סַדְּרְנָא מִלִּין קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לִי, לָא תֵּימָא דְּמִלִּין אִלֵּין דִּינוּקָא נִינְהוּ, אֶלָּא מִלִּין דְּרָזִין עִלָּאִין נִינְהוּ, וְכֹלָּא בְּרָזָא דְחָכְמְתָא רְשִׁימִין. (בראשית כח) וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו', אָמַר רִבִּי יְהוּדָה כֵּיוָן דְּכָל הַאי אַבְטַח לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אַמַּאי לָא הֵאֱמִין, דְּאָמַר (בראשית כח) אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו'. אֶלָּא, אָמַר יַעֲקֹב, חֶלְמָא חֲלַמְנָא, וְחֶלְמִין מְנַיְּיהוּ קְשׁוֹט וּמְנַיְּיהוּ לָא קְשׁוֹט, וְאִם יִתְקַיֵּים הָא יָדַעְנָא דְּחֶלְמָא קְשׁוֹט הוּא, וְעַל דָּא אָמַר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים וְגו', כְּמָה דְּחַלַמְנָא, וְהָיָה יְיָ לִי לֵאלֹהִים, אֲנָא אֲהֵא מְשַׁיֵּיךְ בִּרְכָאן מִמַּבּוּעָא דְּנָחֲלָא דְּכֹלָּא, לְאֲתַר דָּא דְּאִקְרֵי אֱלֹהִים.

אָמַרְתִּי, זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהַדְּבָרִים הַלָּלוּ הֵם כֻּלָּם בְּסוֹד הַחָכְמָה וּלְהַרְאוֹת דְּבָרִים אֲחֵרִים. כְּשֶׁסִּדַּרְתִּי הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לִי, אַל תֹּאמַר שֶׁהַדְּבָרִים הַלָּלוּ הֵם שֶׁל תִּינוֹק, אֶלָּא הֵם דְּבָרִים שֶׁל סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים, וְהַכֹּל רְשׁוּמִים בְּסוֹד הַחָכְמָה. וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֵּיוָן שֶׁכָּל זֶה הִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לָמָּה לֹא הֶאֱמִין, שֶׁאָמַר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגוֹ'? אֶלָּא, אָמַר יַעֲקֹב, חֲלוֹם חָלַמְתִּי, וְהַחֲלוֹמוֹת - מֵהֶם אֱמֶת וּמֵהֶם לֹא אֱמֶת, וְאִם יִתְקַיְּמוּ, הֲרֵי יָדַעְתִּי שֶׁהוּא חֲלוֹם אֱמֶת. וְעַל כֵּן אָמַר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגוֹ', כְּמוֹ שֶׁחָלַמְתִּי, וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים. אֲנִי אֶהְיֶה מוֹשֵׁךְ בְּרָכוֹת מֵהַמָּעְיָן שֶׁל הַנַּחַל שֶׁל הַכֹּל לַמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא אֱלֹהִים.

תָּא חֲזֵי יִשְׂרָאֵל דְּאִיהוּ בְּאֶמְצָעִיתָא, כֹּלָּא נָטִיל הוּא בְּקַדְמִיתָא מִמְּקוֹרָא דְּכֹלָּא, וּלְבָתַר דִּימְטֵי לֵיהּ, מִנֵּיהּ, נָגִיד וְאַמְשִׁיךְ לְהַאי אָתָר, מַשְׁמַע דִּכְתִיב, וְהָיָה יְיָ לִי בְּקַדְמִיתָא, וּלְבָתַר כֹּלָּא לֵאלֹהִים. כְּמָה דְּאֱלֹהִים, יְהֵא נָטִיר וְעָבִיד לִי, כָּל אִלֵּין טָבָאן, אוּף אֲנָא אֶהֱא מְשִׁיךְ לֵיהּ מֵאָתָר דִּילִי כָּל אִינּוּן בִּרְכָאן, וְיִתְחַבַּר קִשְׁרָא דְּכֹלָּא בֵּיהּ. אֵימָתַי, (בראשית כח) וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, כַּד אֱהֵא יָתִיב בְּדַרְגָּא דִילִי, וְאֱהֵא יָתִיב בְּדַרְגָּא דְּשָׁלוֹם לְתַקָּנָא בֵּית אָבִי, וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם דַּיְיקָא, כְּדֵין וְהָיָה יְיָ לִי לֵאלֹהִים.

בֹּא רְאֵה, יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בָּאֶמְצַע, הַכֹּל הוּא נוֹטֵל בָּרִאשׁוֹנָה מֵהַמָּקוֹר שֶׁל הַכֹּל, וְאַחַר שֶׁמַּגִּיעַ אֵלָיו, מִמֶּנּוּ שׁוֹפֵעַ וּמַמְשִׁיךְ לַמָּקוֹם הַזֶּה, מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב וְהָיָה ה' לִי - בָּרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר הַכֹּל - לֵאלֹהִים. כְּמוֹ שֶׁאֱלֹהִים יִהְיֶה שׁוֹמֵר וְעוֹשֶׂה לִי כָּל אוֹתָן הַטּוֹבוֹת, אַף אֲנִי אֶהְיֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ מֵהַמָּקוֹם שֶׁלִּי כָּל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, וְיִתְחַבֵּר בּוֹ הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַכֹּל. מָתַי? וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, כְּשֶׁאֶהְיֶה יוֹשֵׁב בַּדַּרְגָּה שֶׁלִּי, וְאֶהְיֶה יוֹשֵׁב בַּדַּרְגָּה שֶׁל שָׁלוֹם לְתַקֵּן אֶת בֵּית אָבִי, וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם דַּוְקָא, אָז וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים.

דָּבָר אַחֵר וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, דְּתַמָּן הוּא אַרְעָא קַדִּישָׁא, תַּמָּן אִשְׁתְּלִים. וְהָיָה יְיָ לִי לֵאלֹהִים. בְּאָתָר דָּא, אָסַלֵּק (אסתלק) מִדַּרְגָּא דָא לְדַרְגָּא אָחֳרָא כְּדְקָא יָאוּת, וְתַמָּן אֶפְלַח פּוּלְחָנִיהּ.

דָּבָר אַחֵר וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, שֶׁשָּׁם הִיא הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, שָׁם אֶשְׁתַּלֵּם. וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים. בַּמָּקוֹם הַזֶּה אֶעֱלֶה [נתעלה] מִדַּרְגָּה זוֹ לְדַרְגָּה אַחֶרֶת כָּרָאוּי, וְשָׁם אֶעֱבֹד עֲבוֹדָתוֹ.

דף קנא.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים סה) דִּבְרֵי עֲוֹנוֹת גָּבְרוּ מֶנִּי פְּשָׁעֵינוּ אַתָּה תְכַפְּרֵם. הַא קְרָא קַשְׁיָא, דְּלָאו סוֹפֵיהּ רֵישֵׁיהּ, וְלָאו רֵישֵׁיהּ סוֹפֵיהּ. אֶלָּא דָּוִד בָּעָא עַל גַּרְמֵיהּ, וּלְבָתַר בָּעָיָא עַל כֹּלָּא. דִּבְרֵי עֲוֹנוֹת גָּבְרוּ מֶנִּי. אָמַר דָּוִד, אֲנָא יַדָּעְנָא בְּגַרְמַי דְּחַבְנָא, אֲבָל כַּמָּה חַיָּיבִין אִינּוּן בְּעַלְמָא, דְּאִתְגַּבְּרוּ חוֹבַיְיהוּ עֲלַיְיהוּ יַתִּיר מִנִּי. הוֹאִיל וְכֵן, לִי (דף קנא ע"א) וּלְהוֹן, פְּשָׁעֵינוּ אַתָּה תְכַפְּרֵם.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, דִּבְרֵי עֲוֹנוֹת גָּבְרוּ מֶנִּי פְּשָׁעֵינוּ אַתָּה תְכַפְּרֵם. הַפָּסוּק הַזֶּה קָשֶׁה, שֶׁאֵין סוֹפוֹ רֹאשׁוֹ וְאֵין רֹאשׁוֹ סוֹפוֹ. אֶלָּא דָּוִד בִּקֵּשׁ עַל עַצְמוֹ, וְאַחַר כָּךְ בִּקֵּשׁ עַל הַכֹּל (תהלים סה) דִּבְרֵי עֲוֹנוֹת גָּבְרוּ מֶנִּי.

אָמַר דָּוִד, אֲנִי יָדַעְתִּי בְּעַצְמִי שֶׁחָטָאתִי, אֲבָל כַּמָּה רְשָׁעִים הֵם בָּעוֹלָם שֶׁהִתְגַּבְּרוּ חֲטָאֵיהֶם עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִמֶּנִּי. הוֹאִיל וְכֵן, לִי וְלָהֶם, פְּשָׁעֵינוּ אַתָּה תְכַפֵּרֵם.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּחַיָּיבִין סַגִּיאִין בְּעַלְמָא, אִינּוּן סָלְקִין, עַד הַהוּא אֲתַר דְּסִפְרֵי דְּחַיָּיבַיָּא אִתְפַּתְּחוּ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (דניאל ז) דִּינָא יָתִיב וְסִפְרִין פְּתִיחוּ, וְהַהוּא סֵפֶר (דינא עלה קיימא), (נ"א לעילא מרישיה דדוד איהו) בְּגִינֵי כָךְ, דִּבְרֵי עֲוֹנוֹת גָּבְרוּ מֶנִּי, וְעַל דָּא פְּשָׁעֵינוּ אַתָּה תְכַפְּרֵם.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁרַבִּים הָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם, הֵם עוֹלִים עַד אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁסִּפְרֵי הָרְשָׁעִים נִפְתָּחוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַ (בית) דִּין יוֹשֵׁב וּסְפָרִים נִפְתָּחִים, וְאוֹתוֹ סֵפֶר [הדין עומד עליה], [למעלה מראשו של דוד הוא] משום כך דברי עונות גברו מני, ועל כן פשעינו אתה תכפרם.

יַעֲקֹב, כְּגַוְונָא דָּא בְּגִין כָּךְ לָא הֵימִין, אִי תֵּימָא דְּלָא הֵימִין בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָא. אֶלָּא, דְּלָא הֵימִין בֵּיהּ בְּגַרְמֵיהּ, דְּיִלְמָא יֵחוּב, וְהַהוּא חוֹבָא, יִמְנַע לֵיהּ, דְּלָא יְתוּב בִּשְׁלָם וְיִסְתַּלַק נְטִירוּ מִנֵּיהּ, וּבְגִין כָּךְ, לָא הֵימִין בְּגַרְמֵיהּ. וְהָיָה יְיָ לִי לֵאלֹהִים, אֲפִילּוּ רַחֲמֵי, כַּד אִיתּוּב בִּשְׁלָם, אֱשַׁוֵּי לְקֻרְבְּלִי לְדִינָא, בְּגִין (ס"א דהא) דְּאֲנָא פָּלַח קַמֵּיהּ תָּדִיר.

יַעֲקֹב כְּמוֹ כֵּן מִשּׁוּם כָּךְ לֹא הֶאֱמִין. אִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא הֶאֱמִין בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא - לֹא. אֶלָּא שֶׁלֹּא הֶאֱמִין בְּעַצְמוֹ. אוּלַי יֶחֱטָא, וְאוֹתוֹ הַחֵטְא יִמְנַע אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יָשׁוּב בְּשָׁלוֹם וְתִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַשְּׁמִירָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ לֹא הֶאֱמִין בְּעַצְמוֹ. וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים אֲפִלּוּ רַחֲמִים, כְּשֶׁאָשׁוּב בְּשָׁלוֹם, אֲשִׂים כְּנֶגְדִּי אֶת הַדִּין, מִשּׁוּם [שהרי] שֶׁאֲנִי עוֹבֵד לְפָנָיו תָּמִיד.

אָמַר רִבִּי אַחָא, אָמַר יַעֲקֹב, הַשְׁתָּא לָא אִצְטְרִיכְנָא לְדִינָא, כַּד אִיתּוּב לְבֵית אַבָּא, אִתְכְּלִילְנָא בְּדִינָא וְאִתְקַשַּׁר בֵּיהּ. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, לָאו הָכִי, אֶלָּא אָמַר, הַשְׁתָּא אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי, דִּינָא אִצְטְרִיכְנָא לְנַטְרָא לִי, עַד דְּאִיתּוּב בִּשְׁלָם לְבֵית אַבָּא, אֲבָל כֵּיוָן דְּאִיתּוּב בִּשְׁלָם, אִתְכְּלִילְנָא רַחֲמֵי בְּדִינָא, וְאִתְקַשַּׁר בְּקִשּׁוּרָא מְהֵימְנָא, לְאַכְלָלָא כֹּלָּא כְּחַד. (בראשית כח) וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים. דְּהָא כְּדֵין יְהֵא כֹּלָּא קִשּׁוּרָא חָדָא, וְהַאי אֶבֶן אִתְבָּרְכָא מִימִינָא וּמִשְּׂמָאלָא, אִתְבָּרְכָא מֵעֵילָא וּמִתַּתָּא, בְּגִין (דא) דְּאֶתֵּן מַעֲשְׂרָא מִכֹּלָּא.

אָמַר רַבִּי אַחָא, אָמַר יַעֲקֹב, כָּעֵת אֵינִי צָרִיךְ אֶת הַדִּין. כְּשֶׁאָשׁוּב לְבֵית אָבִי אֶתְכַּלֵּל בַּדִּין וְאֶתְקַשֵּׁר בּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לֹא כָּךְ, אֶלָּא אָמַר, עַכְשָׁו אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי, אֲנִי צָרִיךְ שֶׁהַדִּין יִשְׁמֹר אוֹתִי עַד שֶׁאָשׁוּב בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי. אֲבָל כֵּיוָן שֶׁאָשׁוּב בְּשָׁלוֹם, אַכְלִיל אֶת הָרַחֲמִים בַּדִּין, וְאֶתְקַשֵּׁר בְּקֶשֶׁר נֶאֱמָן לְהַכְלִיל הַכֹּל יַחַד. וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, שֶׁהֲרֵי אָז הַכֹּל יִהְיֶה קֶשֶׁר אֶחָד, וְהָאֶבֶן הַזּוֹ מִתְבָּרֶכֶת מִיָּמִין וּמִשְּׂמֹאל, מִתְבָּרֶכֶת מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה, מִשּׁוּם [זה] שֶׁאֲתֵּן מַעֲשֵׂר מִכֹּל.

אָמַר רִבִּי אַבָּא, הָא כְּתִיב, (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם. וְאִי תֵּימָא דְּאַבְנָא דָּא, עִלָּאָה (על) כַּמָּה (קמ"ז ע"ב) אַבְנִין לְאֲתַר מוֹתָבֵיהּ, לְמִשְׁרֵי עֲלַיְיהוּ, (נ"א האי דכתיב) וְהָא כְּתִיב

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה, (נ"א עליונה מבעי ליה). בְּגִין (נ"א כיון) דְּאָמַר (בראשית כח) אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים, הָכָא אָרִים לָהּ קָמָא עִלָּאָה, בְּגִין דְּתָלָא כָּל שְׁבָחָא דְּזֶה בָּהּ, דְּאֵין זֶה לְקַיֶּמָא (לתתא) כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. וְשַׁפִּיר. וְעַל דָּא אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה כְּתִיב.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, הִנֵּה כָּתוּב וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָאֶבֶן הַזֹּאת עֶלְיוֹנָה [על] כַּמָּה אֲבָנִים לְמָקוֹם מוֹשָׁבָהּ לִשְׁרוֹת עֲלֵיהֶם, [זהו שכתוב] וַהֲרֵי כָּתוּב וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה - [עליונה היה צריך להיות,] מְשׁוּם [כיון] שֶׁאָמַר אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים, כָּאן הֵרִים אוֹתָהּ מַצֵּבָה עֶלְיוֹנָה, מְשׁוּם שֶׁתְּלָה בָּהּ כָּל הַשֶּׁבַח שֶׁל זֶה, שֶׁאֵין זֶה לְקַיֶּם [למטה] כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים, וְיָפֶה. וְעַל כֵּן אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה.

יְהִיֶה בֵּית אֱלֹהִים לְעִלְמִין, בֵּית אֱלֹהִים, בֵּית יְיָ מִיבָּעֵי לֵיהּ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (עזרא א) לְכוֹנֵן אֶת בֵּית יְיָ. וְכֵן (תהלים קכב) בֵּית יְיָ נֵלֵךְ. אֶלָּא, אֲתַר דְּבֵי דִינָא אִיהוּ מִתְרִין סִטְרִין עִלָּאִין, מִסִּטְרָא דְיוֹבְלָא, דְּאִיהוּ אֱלֹהִים חַיִּים. וּמִסִּטְרָא דְיִצְחָק אֱלֹהִים.

יְהִיֶה בֵּית אֱלֹהִים, לְעוֹלָמִים. בֵּית אֱלֹהִים? בֵּית ה' הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְכוֹנֵן אֶת בֵּית ה', וְכֵן (תהלים קכב) בֵּית ה' נֵלֵךְ. אֶלָּא מְקוֹם בֵּית הַדִּין הוּא מִשְּׁנֵי צְדָדִים עֶלְיוֹנִים - מִצַּד הַיּוֹבֵל שֶׁהוּא אֱלֹהִים חַיִּים, וּמֵהַצַּד שֶׁל יִצְחָק אֱלֹהִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, יוֹבְלָא, אַף עַל גַּב דְּדִינִין (נפקין) מִתְעָרִין מִינֵּהּ, וְכֻלְּהוּ רַחֲמֵי (ודינין), כָּל חֵידוּ מִינָהּ נָפְקִין, וְהוּא חֲדָוָותָא (ס"א והוא חירותא) דְּכֹלָּא. אֶלָּא בֵּית אֱלֹהִים, סִטְרָא דְדִינָא קַשְׁיָא, אִי לְטַב, בְּסִטְרָא (דיובלא) דְשְׁמָאלָא, אִתְעַר בֵּיהּ רְחִימוּתָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. אִי לְבִישׁ, בְּסִטְרָא דְשְׁמָאלָא, אִתְעַר בֵּיהּ דִּינָא קַשְׁיָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (ירמיה א) מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, וַדַּאי בֵּית אֱלֹהִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, בֵּית אֱלֹהִים הַיְינוּ דִכְתִיב, (תהלים מח) קִרְיַת מֶלֶךְ רָב. אִית מֶלֶךְ סְתָם, וְאִית מֶלֶךְ רָב, וַדַּאי עַלְמָא עִלָּאָה, מֶלֶךְ רָב אִיהוּ, וְדָא הוּא (שם) קִרְיַת מֶלֶךְ רָב.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַיּוֹבֵל, אַף עַל גַּב שֶׁהַדִּינִים [יוצאים] מִתְעוֹרְרִים מִמֶּנָּה וְכֻלָּם רַחֲמִים [ודינים], כָּל הַשִּׂמְחוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה, וְהוּא שִׂמְחַת [והוא חרות] הַכֹּל. אֶלָּא בֵּית אֱלֹהִים - הַצַּד שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה. אִם לְטוֹב, בְּצַד [היובל] הַשְּׂמֹאל מִתְעוֹרֶרֶת בּוֹ אַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. אִם לְרַע, בְּצַד הַשְּׂמֹאל מִתְעוֹרֵר בּוֹ דִּין קָשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. וַדַּאי בֵּית אֱלֹהִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, בֵּית אֱלֹהִים, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב קִרְיַת מֶלֶךְ רָב. יֵשׁ מֶלֶךְ סְתָם וְיֵשׁ מֶלֶךְ רַב. וַדַּאי שֶׁהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הוּא מֶלֶךְ רַב, וְזוֹהִי קִרְיַת מֶלֶךְ רָב.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי חִזְקִיָּה, הֲווּ יַתְבֵי תְּחוֹת אִילָנֵי דַּחֲקַל אוֹנוֹ, אַדְמוּךְ רַבִּי חִיָּיא, חָמָא לֵיהּ לְאֵלִיָּהוּ, אָמַר מַקְסְטִיטוּרָא דְמַר, חַקְלָא נָהִיר. אָמַר, הַשְׁתָּא אָתֵינָא לְאוֹדָעָא, דִּירוּשְׁלַם קָרִיב אִיהוּ לְאִתְחָרְבָא, וְכָל אִינּוּן קַרְתִּין דַּחֲכִימַיָּא. בְּגִין דִּירוּשְׁלַם דִּינָא אִיהוּ, וְעַל דִּינָא קָיְימָא, וְעַל דִּינָא אִתְחָרַב, וְהָא אִתְיְהִיב רְשׁוּ לְסמא"ל עָלָהּ, וְעַל תַּקִּיפֵי עַלְמָא, וְאָתֵינָא לְאוֹדָעָא לַחֲכִימַיָּא דִּילְמָא יוֹרְכוּן שְׁנֵי דִּירוּשְׁלַם, דְּהָא כָּל זִמְנָא דְּאוֹרַיְיתָא אִשְׁתַּכַּח בָּהּ,

הִיא קָיְימָא. בְּגִין דְּאוֹרַיְיתָא אִילָנָא דְחַיֵּי דְקַיְימֵי עֲלָהּ, (תרי נוסחי אינון) כָּל זִמְנָא דְאוֹרַיְיתָא אִתְעַר לְתַתָּא אִילָנָא דְחַיֵּי לָא אַעֲדֵי לְעֵילָא, פָּסַק אוֹרַיְיתָא לְתַתָּא אִילָנָא דְחַיֵּי אִסְתַּלַק (מינה) מֵעָלְמָא.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי חִזְקִיָּה הֲיוּ יוֹשְׁבִים תַּחַת הָאִילָנוֹת שֶׁל שְׂדֵה אוֹנוֹ. נִרְדַּם רַבִּי חִיָּיא, וְרָאָה אֶת אֵלִיָּהוּ. אָמַר, מֵהוֹכַחַת הַדֶּרֶךְ שֶׁל מַר מֵאִיר הַשָּׂדֶה. אָמַר, כְּעֵת בָּאתִי לְהוֹדִיעַ שֶׁקְּרוֹבָה יְרוּשָׁלַיִם לְהֵחָרֵב, וְכָל אוֹתָן קְרִיּוֹת הַחֲכָמִים, מִשּׁוּם שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם הִיא דִּין, וְעַל דִּין עוֹמֶדֶת וְעַל דִּין תֵּחָרֵב, וְהֵנָּה נִתְּנָה רְשׁוּת לְסמא"ל עָלֶיהָ וְעַל גִּבּוֹרֵי הָעוֹלָם, וּבָאתִי לְהוֹדִיעַ לַחֲכָמִים אוּלַי יַאֲרִיכוּ אֶת שְׁנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהֲרֵי כָּל זְמַן שֶׁנִּמְצֵאת בָּהּ תּוֹרָה - הִיא עוֹמֶדֶת, מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה עֵץ הַחַיִּים הָעוֹמֵד עָלֶיהָ. כָּל זְמַן שֶׁהַתּוֹרָה מִתְעוֹרֶרֶת לְמַטָּה - עֵץ הַחַיִּים לֹא זָז לְמַעְלָה. פְּסָקָה הַתּוֹרָה לְמַטָּה - עֵץ הַחַיִּים מִסְתַּלֵּק [ממנה] מִן הָעוֹלָם.

דף קנא:

וְעַל דָּא, כָּל זִמְנָא דְּחָכְמַיָּא יֶחְדּוּן בָּהּ בְּאוֹרַיְיתָא, לָא יָכִיל סמא"ל בְּהוּ, דְּהָא כְּתִיב, (בראשית כז) הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו, דָּא הוּא אוֹרַיְיתָא עִלָּאָה, דְּאִקְרֵי קוֹל יַעֲקֹב, בְּעוֹד דְּהַהוּא קוֹל לָא פָּסַק, דִּבּוּר שָׁלְטָא וְיָכְלָא, וְעַל דָּא לָא אִצְטְרִיךְ אוֹרַיְיתָא לְמִפְסַק. (ל"ג ע"א) וְאִתְעַר (דף קנא ע"ב) רִבִּי חִיָּיא, וְאָזְלוּ וְאָמְרוּ מִלָּה דָּא לַחֲכִימַיָּא.

וְעַל כֵּן, כָּל זְמַן שֶׁהַחֲכָמִים יִשְׁמְחוּ בַּתּוֹרָה, לֹא יוּכַל עֲלֵיהֶם סמא"ל, שֶׁהֲרֵי כְּתוּב הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו. זוֹ הַתּוֹרָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁנִּקְרֵאת קוֹל יַעֲקֹב. בְּעוֹד שֶׁאוֹתוֹ קוֹל לֹא פוֹסֵק, הַדִּבּוּר שׁוֹלֵט וְיָכוֹל, וְעַל כֵּן לֹא צָרִיךְ לְהַפְסִיק בַּתּוֹרָה. וְהִתְעוֹרֵר רַבִּי חִיָּיא, וְהָלְכוּ וְאָמְרוּ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה לַחֲכָמִים.

אָמַר רִבִּי יֵיסָא, כֹּלָּא יָדְעִין דָּא, וְהָכִי הוּא, דִּכְתִיב, (תהלים קכז) אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר, אִלֵּין אִנּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלִין בְּאוֹרַיְיתָא, קָרְתָּא קַדִּישָׁא קָיְימָא עֲלַיְיהוּ, וְלָא עַל גַּבְרִין תַּקִּיפִין דְּעָלְמָא, הַיְינוּ דִכְתִיב אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר וְגו'. (בראשית כט) וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים ג) מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ. הַאי קְרָא אִתְעָרוּ בֵּיהּ חַבְרַיָּא. אֶבָל מִזְמוֹר לְדָוִד, אַמַּאי קָאָמַר שִׁירָה, אִי בְּגִין דְּבְרֵיהּ אִיהוּ דְקָם עֲלֵיהּ, קְיָנָה יַתִּיר מִבַּעֲי לֵיהּ, דְּהָא אַבְאִישׁ עֲלוֹי דְּבַר נַשׁ זְעִיר מִקְּרִיבוֹי, מִדְּאֶחָרָא סַגִּי. אֶלָּא, מִזְמוֹר לְדָוִד, אָמַר שִׁירָה, וְהָכִי בָּעֵי דָּוִד, דְּחָשִׁיב דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סָלִיק לֵיהּ חוֹבוֹי לְהַהוּא עַלְמָא. כֵּיוָן דְּחָמָא, דְּהָכָא בְּהַאי עַלְמָא בָּעֵי לְמִגְבֵּיהּ מִנַּיְיהּ, חָדֵי.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא, הַכֹּל יוֹדְעִים אֶת זֶה, וְכָךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר. אֵלּוּ הֵם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, הַקְּרִיָּה הַקְּדוֹשָׁה עוֹמֶדֶת עֲלֵיהֶם, וְלֹא עַל הַגִּבּוֹרִים הַגִּבּוֹרִים שֶׁל הָעוֹלָם, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר וְגו'. וַיַּרְא וְהִנֵּה בְּאֵר בַּשָּׂדֶה וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים ג) מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ. אֶבָל מִזְמוֹר לְדָוִד, לָמָּה אָמַר שִׁירָה? אִם מִשּׁוּם שֶׁבְּנוֹ הוּא שֶׁקָּם עָלָיו, יוֹתֵר קָיְנָה הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת, שֶׁהֲרֵי הֵרַע עָלָיו עַל הָאָדָם קָצַת מִקְּרוֹבָיו

מִשֶּׁאַחֵר הַרְבֵּה. אֶלָּא מִזְמוֹר לְדָוִד, אָמַר שִׁירָה, וְכָךְ בְּקֶשׁ דָּוִד, שֶׁחָשַׁב שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סִלֵּק אֶת חֶטְאוֹ לְעוֹלָם הַהוּא. כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁכָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה רוֹצֶה לִגְבּוֹת מִמֶּנּוּ, שָׁמַח.

תו, דְּחָמָא דְּעַלְּאֵי מְנִיהּ הֲווּ בְּעַלְמָא, דְּקָא בָּרְחוּ, וְכֻלְּהוּ בִּלְחוֹדַיְיהוּ. יַעֲקֹב עָרַק, דִּכְתִיב, (הושע יב) וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם, וְעָרַק בִּלְחוֹדוֹי. משֶׁה עָרַק, דִּכְתִיב, (שמות ב) וַיִּבְרַח משֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה, וְעָרַק בִּלְחוֹדוֹי. וְדָוִד בָּרַח, כָּל אִינּוּן שׁוּלְטָנֵי אַרְעָא, וְכָל אִינּוּן גִּיבָּרֵי אַרְעָא, וְרַישֵׁיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, כֻּלְּהוּ עָרְקִין עִמֵּיהּ וְסָחֲרִין לֵיהּ, מִימִינֵיהּ וּמִשְּׂמָאלֵיהּ, לְנַטְרָא לֵיהּ מִכָּל סִטְרִין, כֵּיוָן דְּחָמָא שְׁבָחָא דָּא, אָמַר שִׁירָתָא.

עוֹד, שֶׁרָאָה שֶׁעֲלִיּוֹנִים מִמֶּנּוּ הָיוּ בָּעוֹלָם שֶׁבָּרְחוּ, וְכֻלָּם לְבַדָּם. יַעֲקֹב בָּרַח, שֶׁכָּתוּב (הושע יב) וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם, וּבָרַח לְבַדּוֹ. משֶׁה בָּרַח, שֶׁכָּתוּב (שמות כ) וַיִּבְרַח משֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה, וּבָרַח לְבַדּוֹ. וְדָוִד בָּרַח, כָּל אוֹתָם שַׁלִּיטֵי הָאָרֶץ וְכָל אוֹתָם גִּבּוֹרֵי הָאָרֶץ וְרַאשֵׁי יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּם בָּרְחוּ עָמוֹ, וְסוֹבְבִים מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ לִשְׁמֹר אוֹתוֹ מִכָּל הַצְּדָדִים. כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַשֶּׁבַח הַזֶּה, אָמַר שִׁירָה.

וְאָמַר רִבִּי יְהוּדָה, כֻּלְּהוּ אִעְרְעוּ בְּהַאי בְּאֵר. וְדָוִד אַמַּאי לָא אַעֲרַע בֵּיהּ. אֶלָּא, דָּוִד מָארֵי דְּבָבוּ, הֲוָה לְקֳבֵלֵיהּ, (דבירא) בְּהַהוּא זִמְנָא, וּבְגִין כָּךְ, לָא אַעֲרַע בֵּיהּ. לְיַעֲקֹב וּמשֶׁה, בְּחֶדְוָה קַבִּיל לוֹן הַאי בְּאֵר, וּבָעָא לְאִתְקָרְבָא בַּהֲדַיְיהוּ, וְעַל דָּא כֵּיוָן דְּחָמָא לוֹן הַאי בְּאֵר סְלִיקוּ מַיָּא לְגַבַּיְיהוּ, כְּאִתְּתָא דְּחַדְיָאת עִם בַּעֲלָהּ.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֻּלָּם פָּגְשׁוּ אֶת הַבְּאֵר הַזּוֹ. וְלָמָּה דָּוִד לֹא פָּגַשׁ בָּהּ? אֶלָּא דָּוִד בַּעַל שִׂנְאָה הָיָה כְּנֶגְדּוֹ [של הבאר] בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, וּמִשּׁוּם כָּךְ לֹא פָּגַשׁ בָּהּ. אֶת יַעֲקֹב וּמשֶׁה קִבְּלָה אוֹתָם הַבְּאֵר בְּשִׂמְחָה וְרָצְתָה לְהִתְקָרֵב עִמָּם. וְעַל כֵּן, כֵּיוָן שֶׁרָאֲתָה אוֹתָם הַבְּאֵר הַזּוֹ, עָלוּ הַמַּיִם אֵלֶיהָ כְּאִשָּׁה שֶׁשְּׂמֵחָה עִם בַּעְלָהּ.

וְאִי תֵּימָא הָא אֲלִיָּהוּ בָּרַח וְלָא אַעֲרַע בֵּיהּ, אַמַּאי. אֶלָּא, אֲלִיָּהוּ לְתַתָּא מִן בְּאֵר הוּא, וְלָא לְעֵילָּא, כְּמָה דְּהֲווּ משֶׁה וְיַעֲקֹב, וּבְגִין כָּךְ (מ"ז ע"ב), מַלְאָךְ אִיהוּ, וְעָבִיד שְׁלִיחוּתָא, וּבְגִין דְּיַעֲקֹב וּמשֶׁה, לְעֵילָּא אִינּוּן מִן הַבְּאֵר, בְּאֵר חָדֵי לְגַבַּיְיהוּ, וְסָלִיק לְקַבְלָא לוֹן, כְּאִתְּתָא דְּחַדָּאת לְגַבֵּי בַּעֲלָהּ, וּמְקַבְּלָא לֵיהּ.

וְאִם תֹּאמַר, הֲנָה אֲלִיָּהוּ בָּרַח וְלֹא פָּגַשׁ בָּהּ, לָמָּה? אֶלָּא אֲלִיָּהוּ הוּא לְמַטָּה מִן הַבְּאֵר, וְלֹא לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ משֶׁה וְיַעֲקֹב, וּמִשּׁוּם כָּךְ הוּא מַלְאָךְ וְעוֹשֶׂה שְׁלִיחוּת. וּמִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב וּמשֶׁה הֵם לְמַעְלָה מִן הַבְּאֵר, הַבְּאֵר שְׂמֵחָה אֲלֵיהֶם וְעָלְתָה לְקַבֵּל אוֹתָם כְּאִשָּׁה שֶׁשְּׂמֵחָה לְבַעְלָהּ וּמְקַבֶּלֶת אוֹתוֹ.

דף קנב.

וַיַּרְא וְהִנֵּה בְּאֵר בַּשָּׂדֶה, רָזָא אִיהוּ, דְּחָמָא הַאי בְּאֵר לְעֵילָּא, דָּא כְּנַוְונָא דָּא, כְּתִיב, (בראשית כט) שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ, אִי אִינּוּן (דף קנב ע"א) שְׁלֹשָׁה, אַמַּאי כְּתִיב, (בראשית כט) וְנֶאֶסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים. אֶלָּא, אִינּוּן שְׁלֹשָׁה, דְּרוֹם, מִזְרָח, צָפוֹן. דְּרוֹם מֵהַאי סִטְרָא, וְצָפוֹן מֵהַאי סִטְרָא, וּמִזְרָח בֵּינַיְיהוּ, וְאִלֵּין קַיְימִין עַל הַאי בְּאֵר וְאֶחִידָן לֵיהּ, וּמַלְיָין לֵיהּ.

מַאי טַעְמָא, בְּגִין, (בראשית כט) כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִיא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים. הַיְינוּ דִכְתִיב, (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי.

וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה. סוֹד הוּא שֶׁרָאָה אֶת הַבְּאֵר הַזוֹ לְמַעְלָה, וְזֶה כְּמוֹ וְזֶה. כָּתוּב שִׁלְשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ. אִם הֵם שְׁלשָׁה, לָמָּה כָּתוּב וְנָאֶסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים? אֶלָּא הֵם שְׁלשָׁה: דְּרוֹם, מִזְרָח, צָפוֹן. דְּרוֹם מִן הַצַּד הַזֶּה, וְצָפוֹן מֵהַצַּד הַזֶּה, וּמִזְרָח בֵּינֵיהֶם. וְאֵלּוּ עוֹמְדִים עַל הַבְּאֵר הַזוֹ וְאוֹחֲזִים אוֹתָהּ וּמְמַלְּאִים אוֹתָהּ. מָה הַטַּעַם מִשּׁוּם כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִיא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים. הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי.

תוספתא (בראשית כ"ט) וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כְּתִיב (ישעיה נא) שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק. אוֹתָם הַמְבַקְּשִׁים סוֹד הָאֱמוּנָה, אוֹתָם שֶׁנִּדְבְּקוּ בְּקֶשֶׁר הָאֱמוּנָה, אוֹתָם שֶׁיּוֹדְעִים דַּרְכֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן [קרבו שמעו].

כַּד סְלִיקוּ תְּרִין, וְנָפְקוּ לְקֳדָמוּת חַד, מְקַבְּלִין לֵיהּ בֵּין תְּרִין דְּרוֹעִין. תְּרֵי נָחֲתֵי לְתַתָּא, תְּרִין אִינּוּן, חַד בֵּינַיְיהוּ. תְּרִין אִלֵּין מוֹתָבָא דְנְבִיאֵי, אֲתַר דְּיָנְקֵי בֵּיהּ, חַד בֵּינַיְיהוּ, דְּאִיהוּ אִתְחַבַּר בְּכֻלָּא, הוּא נָטִיל כֹּלָּא. הַהוּא בֵּירָא קַדִּישָׁא קָאִים תְּחוֹתַיְיהוּ, חַקְלָא דְתַפּוּחִין קַדִּישִׁין אִיהוּ. מֵהַאי בֵּירָא מִתְשַׁקְיָין עֲדָרַיָּא, כָּל אִינּוּן רְתִיכִין, כָּל אִינּוּן מָארֵי גַּדְפִּין. ג' קַיְימִין רְבִיעִין (קיימין) עַל הַאי בֵּירָא, הַאי בֵּירָא מְנַיְיהוּ אִתְמְלֵי, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית כט) כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִיא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְגוֹ'. דָּא אדנ"י אִתְקְרֵי, עַל דָּא כְּתִיב, (דברים ג) אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַתָּה הַחִילוֹתָ, וּכְתִיב, (דניאל ז) וְהָאֵר פָּנֶיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם לְמַעַן אֲדֹנָי. אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (יהושע ג) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. (ע"כ תוספתא)

כְּשֶׁעוֹלִים שְׁנַיִם וְיוֹצְאוּ לִקְרַאת אֶחָד - מְקַבְּלִים אוֹתוֹ בֵּין שְׁתֵּי זְרוֹעוֹת. שְׁנַיִם יוֹרְדִים לְמַטָּה, שְׁנַיִם הֵם, אֶחָד בֵּינֵיהֶם. שְׁנֵי אֵלֶּה מוֹשֵׁב הַנְּבִיאִים, הַמָּקוֹם שֶׁיּוֹנְקִים בּוֹ, אֶחָד בֵּינֵיהֶם, שֶׁהוּא מִתְחַבֵּר בַּכֹּל, הוּא נוֹטֵל הַכֹּל. אוֹתָהּ בְּאֵר קְדוֹשָׁה עוֹמֶדֶת תַּחְתֵּיהֶם, הִיא שְׂדֵה הַתַּפּוּחִים הַקְּדוֹשִׁים. מֵהַבְּאֵר הַזוֹ מִשְׁקִים הָעֲדָרִים, כָּל אוֹתָן הַמֶּרְכָּבוֹת, כָּל אוֹתָם בַּעֲלֵי כְנָפַיִם. שְׁלשָׁה קַיָּמִים רוֹבְצִים [עומדים] עַל הַבְּאֵר הַזוֹ. הַבְּאֵר הַזוֹ מִתְמַלֵּאת מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִיא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְגוֹ'. זֶה נִקְרָא אדנ"י, וְעַל זֶה כָּתוּב אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַתָּה הַחִלּוֹתָ, וְכָתוּב וְהָאֵר פָּנֶיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם לְמַעַן אֲדֹנָי. אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. ע"כ התוספתא.

וְנֶאֶסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים, הַיְינוּ דִכְתִיב, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם. (בראשית כט) וְגָלַלוּ אֶת הָאֶבֶן, מַעֲבִירִין מִינָהּ תְּקִיפוּ דְּדִינָא קַשְׁיָא, הַהוּא דְּגָלִיד וְקָרִישׁ, (ס"א מיין דיכרין) דִּכְדֵּין אִקְרֵי אֶבֶן, וְלָא נָפְקֵי מִינָהּ מַיָּא לְבַר. וְכַד אִינּוּן נָחֲלִין אַתְיָין, אִתְתַּקַּף דְּרוֹם דְּאִיהוּ יְמִינָא, וְלָא יָכְלָא צָפוֹן לְמִקְרַשׁ מַיִין, כְּהַאי נַהֲרָא, כַּד מֵימוֹי סַגִּיאִין, לָא גְלִידִין וְקָרְשֵׁי מַיָּא, כְּנַהֲרָא דְמֵימוֹי זְעִירִין.

וְנֶאֶסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶת הַיָּם. וְגָלַלוּ אֶת הָאֶבֶן - מַעֲבִירִים מִמֶּנָּה אֶת תֹּקֶף הַדִּין הַקָּשֶׁה, אוֹתוֹ שֶׁקָּפָא וְנִקְרַשׁ, [מים זכרים] שֶׁאָז נִקְרָא אֶבֶן, וְלֹא יוֹצְאִים

מִמֶּנָּה מַיִם הַחוּצָה. וּכְשֶׁאוֹתָם הַנְּחָלִים בָּאִים, מִתְחַזֵּק הַדָּרוֹם, שֶׁהוּא הַיְמִין, וְלֹא יָכוֹל הַצָּפוֹן לְהַקְרִישׁ אֶת הַמַּיִם, כִּנְהַר הַזֶּה, כְּשֶׁמֵּימָיו רַבִּים, לֹא קוֹפְאִים וְנִקְרָשִׁים הַמַּיִם, כְּמוֹ נָהָר שֶׁמֵּימָיו מוּעָטִים.

וְעַל דָּא, כַּד אִינּוּן נָחֲלִין אַתְיָין, אִתְתַּקַּף (כ"ט ע"ב) דָּרוֹם דְּאִיהוּ יְמִינָא, וּמַיִין אִשְׁתַּרְיָין, וְנָגְדִין וְאַשְׁקְיָין עֲדָרַיָּיא, כְּמָה דְּאָמְרָן דִּכְתִיב יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי. (בראשית כט) וְהֵשִׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר, לְמִקוֹמָהּ, בְּגִין דְּעַלְמָא אִצְטְרִיךְ דִּינָא דִילָהּ, דְּתֶהֱוֵי בְּדִינָא לְאוֹכָחָא בֵּיהּ חַיָּיבַיָּא.

וְעַל כֵּן, כְּשֶׁאוֹתָם נְחָלִים בָּאִים, מִתְחַזֵּק הַדָּרוֹם, שֶׁהוּא הַיְמִין, וְהַמַּיִם מַפְשִׁירִים וְשׁוֹפְעִים וּמַשְׁקִים אֶת הָעֲדָרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁכָּתוּב יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי. וְהֵשִׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר, לִמְקוֹמָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ אֶת הַדִּין שֶׁלָּהּ, שֶׁתִּהְיֶה בְּדִין, לְהוֹכִיחַ אֶת הָרְשָׁעִים בָּהּ.

דף קנב:

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב כַּד הֲוָה יָתִיב עַל בֵּירָא, וְחָמָא מַיָּא דְסָלְקִין לְגַבֵּיהּ, יָדַע דְּתַמָּן תִּזְדַּמַּן לֵיהּ אִתְּתֵיהּ. וְכֵן בְּמֹשֶׁה, כַּד יָתִיב עַל בֵּירָא, כֵּיוָן דְּחָמָא דְמַיָּא סַלְקִין לְגַבֵּיהּ, יָדַע דְּאִתְּתֵיהּ אִזְדַּמְּנַת לֵיהּ תַּמָּן, וְהָכִי הֲוָה לֵיהּ לְיַעֲקֹב, דְּתַמָּן אִזְדַּמְּנַת לֵיהּ אִתְּתֵיהּ, כְּמָה דִכְתִיב, (בראשית כט) עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרָחֵל בָּאָה עִם הַצֹּאן, וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רָחֵל וגו'. מֹשֶׁה, דִּכְתִיב, (שמות ו) וַיָּבֹאוּ הָרוֹעִים וַיְגָרְשׁוּם וגו', וְתַמָּן אִזְדַּמְּנַת לֵיהּ צִפּוֹרָה, (דף קנב ע"ב) בְּגִין דְּהַהוּא בְּאֵר גָּרְמָא לוֹן.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁיַּעֲקֹב הָיָה יוֹשֵׁב עַל הַבְּאֵר וְרָאָה הַמַּיִם עוֹלִים אֵלָיו, יָדַע שֶׁשָּׁם תִּזְדַּמֵּן לוֹ אִשְׁתּוֹ. וְכֵן בְּמֹשֶׁה, כְּשֶׁיָּשַׁב עַל הַבְּאֵר, כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁהַמַּיִם עוֹלִים אֵלָיו, יָדַע שֶׁאִשְׁתּוֹ תִּזְדַּמֵּן לוֹ לְשָׁם. וְכָךְ הָיָה לְיַעֲקֹב, שֶׁשָּׁם הִזְדַּמְּנָה לוֹ אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרָחֵל בָּאָה עִם הַצֹּאן. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רָחֵל וגו'. מֹשֶׁה, שֶׁכָּתוּב (שמות ב) וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיְגָרְשׁוּם וגו', וְשָׁם הִזְדַּמְּנָה לוֹ צִפּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הַבְּאֵר גָּרְמָה לָהֶם.

תָּא חֲזֵי הַאי בְּאֵר, שֶׁבַע זִמְנִין כְּתִיב בְּפָרְשָׁתָא דָּא, בְּגִין דְּאִיהוּ רֶמֶז לְשֶׁבַע. וְהָכִי אִקְרֵי בְּאֵר שֶׁבַע, (ובגין) בְּאֵר דָּא, אִדְכַּר שֶׁבַע זִמְנִין בְּפָרְשָׁתָא דָּא. דִּכְתִיב, (בראשית כט) וַיַּרְא וְהִנֵּה בְּאֵר בַּשָּׂדֶה. כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִיא. וְהָאֶבֶן גְּדוֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר. וְנֶאֶסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים וְגו' מֵעַל פִּי הַבְּאֵר. וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן וְהֵשִׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר. וְגָלֲלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר. וַיְגַל אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר. הָא שְׁבָעָה. וּבְוַדַּאי דְּהָכִי הוּא.

בֹּא רְאֵה, הַבְּאֵר הַזּוֹ כְּתוּבָה שֶׁבַע פְּעָמִים בַּפָּרָשָׁה הַזּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא רֶמֶז לְשֶׁבַע. וְכָךְ נִקְרֵאת בְּאֵר שֶׁבַע. [ומשום] הַבְּאֵר הַזּוֹ נִזְכֶּרֶת שֶׁבַע פְּעָמִים בַּפָּרָשָׁה הַזּוֹ, שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא וְהִנֵּה בְּאֵר בַּשָּׂדֶה. כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִיא. וְהָאֶבֶן גְּדוֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר. וְנֶאֶסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים וְגו' מֵעַל פִּי הַבְּאֵר. וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן וְהֵשִׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר. וְגָלֲלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר. וַיְגַל אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר. הֲרֵי שִׁבְעָה, וּבְוַדַּאי שֶׁכָּךְ זֶה.

בְּמשֶׁה לָא כְּתִיב אֶלָּא זִמְנָא חָדָא, דִּכְתִיב, (שמות ב) וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר. בְּגִין דְּמשֶׁה, (כ"ד ע"א) אִתְפָּרַשׁ מִכֹּל וְכֹל מִבֵּיתָא דִלְתַתָּא, וְיַעֲקֹב לָא אִתְפָּרַשׁ כְּלָל. בְּמשֶׁה חַד, כְּמָה דִכְתִיב, (שיר השירים ו) אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַמָּתִי. אַחַת הִיא לְאִמָּהּ. וּבְגִין כָּךְ משֶׁה מָאריהּ דְּבֵיתָא הֲוָה, וְאִסְתַּלַּק לְעֵילָא, בְּמשֶׁה כְּתִיב, (שמות ב) וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר, בְּיַעֲקֹב וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה, וְלָא כְּתִיב וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר.

בְּמשֶׁה לֹא כָתוּב אֶלָּא פַּעַם אַחַת, שֶׁכָּתוּב וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר. מִשּׁוּם שֶׁמשֶׁה נִפְרַד מִכֹּל וְכֹל מֵהַבַּיִת שֶׁלְּמַטָּה, וְיַעֲקֹב לֹא נִפְרַד כְּלָל. בְּמשֶׁה אֶחָד, כַּכָּתוּב (שיר ו) אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַמָּתִי. אַחַת הִיא לְאִמָּהּ. וּמִשּׁוּם כָּךְ משֶׁה הָיָה בַּעַל הַבַּיִת וְהִתְעַלָּה לְמַעְלָה. בְּמשֶׁה כָּתוּב וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר. בְּיַעֲקֹב - וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה, וְלֹא כָתוּב וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר.

דָּבָר אַחֵר (בראשית כח) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קו) אַשְׁרֵי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט (שם) עֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת. אַשְׁרֵי שׁוֹמְרֵי מִשְׁפָּט, זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהֵב לוֹן אוֹרַיְיתָא דְקְשׁוֹט לְאִשְׁתַּדְּלָא בָהּ יְמָמָא וְלֵילֵי. דְּהָא כָּל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, אִית לֵיהּ חֵירוּ מִכֹּלָּא, חֵירוּ מִן מוֹתָא דְּלָא יָכְלָא לְשַׁלְטָאָה עֲלֵיהּ, וְהָא אוּקְמוּהָ. בְּגִין דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא וְאִתְאֲחִיד בָּהּ, אִתְאֲחִיד בְּאִילָנָא דְחַיֵּי. וְאִי אַרְפֵּי גַּרְמֵיהּ מֵאִילָנָא דְחַיֵּי, הָא אִילָנָא דְמוֹתָא שַׁרְיָא עֲלוֹי, וְאִתְאֲחִיד בֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (משלי כד) הִתְרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה. הִתְרַפִּיתָ, אִי אַרְפֵּי יְדוֹי מֵאוֹרַיְיתָא.

דָּבָר אַחֵר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה - רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קו) אַשְׁרֵי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת. אַשְׁרֵי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט, אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת לְהִשְׁתַּדֵּל בָּהּ יָמִים וְלֵילוֹת, שֶׁהֲרֵי כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹ חֵרוּת מֵהַכֹּל, חֵרוּת מִן הַמָּוֶת, שֶׁלֹּא יָכוֹל לִשְׁלֹט עָלָיו, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנֶאֱחָז בָּהּ, נֶאֱחָז בְּעֵץ הַחַיִּים. וְאִם מִרְפֶּה אֶת עַצְמוֹ מֵעֵץ הַחַיִּים, הִנֵּה עֵץ הַמָּוֶת שׁוֹרֶה עָלָיו וְנֶאֱחָז בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי כד) הִתְרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה. הִתְרַפִּיתָ - אִם מִרְפֶּה יָדָיו מִן הַתּוֹרָה.

בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה, מַאי צַר כֹּחֶכָה. צַר כֹּחַ כֹּה, דְּהָא אִיהִי תָּדִיר לִימִינָא. וּנְטִירוּ דִילָהּ תָּדִיר עַל בַּר נָשׁ כַּד אָזִיל בְּאוֹרְחוֹי דְאוֹרַיְיתָא, וּכְדֵין דָּחֵי לֵיהּ לָרַע לְבַר דְּלָא יִקְרַב לְגַבֵּיהּ דְּבַר נָשׁ, וְלָא יָכִיל לְקַטְרְגָא לֵיהּ. וְכַד בַּר נָשׁ אַסְטֵי מֵאָרְחוֹי דְאוֹרַיְיתָא וְאִתְרַפֵּי מִנָּהּ, כְּדֵין צַר כֹּחַ כֹּה, בְּגִין דְּהַהוּא רַע, דְּאִיהוּ שְׁמָאלָא שַׁלִּיט עָלֵיהּ דְּבַר נָשׁ, וְדָחֵי לֵיהּ לְהַאי כֹּה לְבַר, עַד דְּדָחִיק לֵיהּ אָתַר בְּעָקוֹ.

בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה, מַה זֶּה צַר כֹּחֶכָה? צַר כֹּחַ כֹּה. שֶׁהֲרֵי הִיא תָּמִיד לִימִין, וּשְׁמִירָתָהּ תָּמִיד עַל בֶּן אָדָם כַּאֲשֶׁר הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, וְאָז דּוֹחֶה אֶת הָרַע הַחוּצָה שֶׁלֹּא יִקְרַב לְבֶן הָאָדָם וְלֹא יוּכַל לְקַטְרֵג לוֹ. וּכְשֶׁאָדָם סוֹטֶה מִדַּרְכֵי הַתּוֹרָה וּמִתְרַפֶּה מִמֶּנָּה, אֲזַי צַר כֹּחַ כֹּה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הָרַע, שֶׁהוּא הַשְּׂמאל, שׁוֹלֵט עַל הָאָדָם, וְדוֹחֶה אֶת הַ"כֹּה" הַזּוֹ הַחוּצָה, עַד שֶׁדּוֹחֵק אוֹתוֹ מָקוֹם בְּצָרָה.

דָּבָר אַחֵר צַר כֹּחֶכָה, דְּכַד בַּר נָשׁ אָחִיד בְּאָרְחֵי דְאוֹרַיְיתָא, אִתְרַחִים לְעֵילָא וְאִתְרַחִים לְתַתָּא, וּרְחִימָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוִי, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שמואל ב יב) וַיְיָ אַהֲבוֹ, דְּהֲוָה רְחִימוּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְרָחִים לֵיהּ. וְכַד בַּר נָשׁ אִסְתַּיִי מֵאָרְחֵי דְאוֹרַיְיתָא, כְּדֵין צַר כֹּחַ כֹּה, צַר דִּילֵיהּ, וּמָארֵי דְבָבוּ אִיהוּ לְגַבֵּיהּ, וְשַׁלִּיט עֲלוֹי הַהוּא דְאִקְרֵי רַע. עַד דְּמִתְקַטְרֵג בֵּיהּ בְּהַאי עַלְמָא, וּבְעַלְמָא דְאָתֵי.

דָּבָר אַחֵר צַר כֹּחֶכָה - שֶׁכַּאֲשֶׁר בֶּן אָדָם אוֹחֵז בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, נֶאֱהָב לְמַעְלָה וְנֶאֱהָב לְמַטָּה, וְהוּא אָהוּב שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב י"ב) וַה' אֲהֵבוֹ, שֶׁהָיָה אָהוּב שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאוֹהֵב אוֹתוֹ. וּכְשֶׁאָדָם סוֹטֶה מִדַּרְכֵי הַתּוֹרָה, אֲזַי צַר כֹּחַ כֹּה, צַר שֶׁלּוֹ וּבַעַל שִׂנְאָה הוּא אֵלָיו, וְשׁוֹלֵט עָלָיו אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא רַע, עַד שֶׁמִּתְקַטְרֵג בּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי, הַאי רַע דְּאִיהוּ יֵצֶר הָרָע, שַׁלִּיט עַל עַלְמָא בְּכַמָּה סִטְרִין. וְכַמָּה שָׁלְטָנוּ אִית לֵיהּ בְּעַלְמָא, וְאִיהוּ חָוְיָא תַּקִּיפָא דְּחָב בֵּיהּ אָדָם, וְכָשְׁלִין בֵּיהּ בְּנֵי עַלְמָא, וּמָשְׁכֵי לֵיהּ עֲלַיְיהוּ, עַד דְּאַפִּיק לוֹן נְשָׁמָתַיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה, הָרַע הַזֶּה, שֶׁהוּא יֵצֶר הָרָע, שׁוֹלֵט עַל הָעוֹלָם בְּכַמָּה צְדָדִים, וְכַמָּה שִׁלְטוֹן יֵשׁ לוֹ בָּעוֹלָם, וְהוּא נָחָשׁ תַּקִּיף שֶׁחָטָא בּוֹ אָדָם, וְנִכְשָׁלִים בּוֹ בְּנֵי הָעוֹלָם וּמוֹשְׁכִים אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם, עַד שֶׁמּוֹצִיא לָהֶם אֶת נִשְׁמוֹתֵיהֶם.

וְתָא חֲזֵי, כַּד אִיהוּ שַׁלִּיט, שַׁלִּיט עַל גּוּפָא. (שלח לך קע"ב ע"ב) וְכֵיוָן דְּעַל גּוּפָא שַׁלִּיט, נְשָׁמָתָא נָפְקָא מִנֵּיהּ, בְּגִין דְּגוּפָא אִסְתָּאַב, וְנִשְׁמָתָא סָלְקָא. וְלָא שַׁלִּיט עֲלֵיהּ עַד דְּנָטִיל רְשׁוּ. וְכַמָּה אִינּוּן דְּאַתְיָין מִסִּטְרֵיהּ, וְשָׁלְטִין עַל עָלְמָא. וְהָא תָּנִינָן דְּכָל עוֹבָדִין דְּעַלְמָא דְּאִתְעֲבִידוּ, וְשָׁלְטֵי בְּהוּ, וְאִית לֵיהּ מְמַנָּן וְשַׁמָּשִׁין, כֻּלְּהוּ שַׁמָּשִׁין בְּעוֹבָדִין דְּעָלְמָא.

וּבֹא וּרְאֵה, כְּשֶׁהוּא שׁוֹלֵט, שׁוֹלֵט עַל הַגּוּף. וְכֵיוָן שֶׁשּׁוֹלֵט עַל הַגּוּף, יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ הַנְּשָׁמָה, מִשּׁוּם שֶׁהַגּוּף נִטְמָא, וְהַנְּשָׁמָה עוֹלָה, וְאֵין שׁוֹלֵט עָלֶיהָ עַד שֶׁנּוֹטֵל רְשׁוּת. וְכַמָּה הֵם שֶׁבָּאִים מִצִּדּוֹ וְשׁוֹלְטִים עַל הָעוֹלָם, וַהֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם שֶׁנַּעֲשִׂים וְשׁוֹלְטִים בָּהֶם, וְיֵשׁ לוֹ מְמֻנִּים וְשַׁמָּשִׁים, כֻּלָּם שַׁמָּשִׁים בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם.

וְעַל דָּא אִיהוּ קֵץ דְּשָׁמְאלָא, וְהָא (ס"ב ע"ב) אוּקְמוּהָ, דְּאִית קֵץ לִימִינָא, וְאִית קֵץ לְשָׂמְאלָא, וְהַאי קֵץ דְּשָׂמְאלָא, אִיהוּ קֵץ כָּל בָּשָׂר. קֵץ כָּל בָּשָׂר אִקְרֵי, קֵץ כָּל רוּחָא לָא אִקְרֵי, וְרָזָא דְּמִלָּה, דָּא אִיהוּ קֵץ (כל בשר) וְדָא אִיהוּ קֵץ, דָּא קֵץ עַל (ס"ב ע"ב) בְּשָׂרָא וְדָא עַל רוּחָא. בְּגִין כָּךְ, דָּא פְּנִימִי וְדָא חִיצוֹן. דָּא יְמִינָא, וְדָא שְׂמָאלָא. דָּא קַדִּישָׁא, וְדָא מְסָאֲבָא. וְהָא אוּקְמוּהָ.

וְעַל כֵּן הוּא קֵץ שֶׁל הַשְּׂמאל, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁיֵּשׁ קֵץ לְיָמִין וְיֵשׁ קֵץ לִשְׂמאל, וְהַקֵּץ שֶׁל הַשְּׂמאל הַזֶּה הוּא קֵץ כָּל בָּשָׂר. נִקְרָא קֵץ כָּל בָּשָׂר, לֹא נִקְרָא קֵץ כָּל רוּחַ, וְסוֹד הַדָּבָר - זֶהוּ קֵץ [כל בשר] וְזֶהוּ קֵץ. זֶה קֵץ עַל בָּשָׂר, וְזֶה עַל רוּחַ. מִשּׁוּם כָּךְ זֶה פְּנִימִי וְזֶה חִיצוֹנִי, זֶה יָמִין וְזֶה שְׂמאל, זֶה קָדוֹשׁ וְזֶה טָמֵא, וְהִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ.

דף קנג.

וְתָא חֲזֵי, רָזָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא דִּמְהֵימְנוּתָא, רָזָא דְּעַלְמָא דְּדִכּוּרָא וְעַלְמָא דְּנוּקְבָא, וְכָל קִדּוּשָׁא דְּקַדִּישִׁין בֵּיהּ, וְכָל רָזֵי דִּמְהֵימְנוּתָא מֻהְכָא נָפְקוּ. וְכָל חַיִּין וְכָל חֵירוּ וְכָל טָבִין וְכָל (דף קנג ע"א) נְהוֹרִין מֻהְכָא אִינּוּן, וְכָל בִּרְכָאן וְטַלֵּי נְדָבָאן וְכָל רְחִימוּ דְּרְחִימוּתָא כֻּלָּא מִסְטָרָא דָּא, רָזָא דְּדָרוֹם.

וּבֹא וּרְאֵה סוֹד עֶלְיוֹן קָדוֹשׁ שֶׁל הָאֱמוּנָה, הַסּוֹד שֶׁל עוֹלָם הַזָּכָר וְעוֹלָם הַנְּקֵבָה, וְכָל קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים בּוֹ, וְכָל סוֹדוֹת הָאֱמוּנָה מִכָּאן יָצְאוּ, וְכָל הַחַיִּים וְכָל הַחֶרוּת, וְכָל הַטּוֹבוֹת וְכָל הָאוֹרוֹת הֵם מִכָּאן, וְכָל הַבְּרָכוֹת וְטַלֵּלֵי נְדָבוֹת, וְכָל הָאַהֲבָה שֶׁל הָאַהֲבוֹת הַכֹּל מֵהַצַּד הַזֶּה, סוֹד הַדָּרוֹם.

מִסְטָרָא דְצָפוֹן מִתְפַּשְׁטֵי דַּרְגִּין, עַד דְּמָטָא לְתַתָּא קַסְטוּפָא דְּדַהֲבָא, בְּסִטְרָא מְסָאֲבָא, לְכְלוּכָא דְּמִסְאַב, וְאִחִיד לְהַאי לְעֵילָּא וְאָחִיד לְהַאי לְתַתָּא, וְהָכָא מִזְדַּוְוגֵי דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא, וְאִינּוּן רוֹכֵב נָחָשׁ, רָזָא דְּדְכַר וְנוּקְבָא, וְרָזָא דָּא עֲזָאזֵ"ל.

מִצַּד הַצָּפוֹן מִתְפַּשְׁטוֹת דְּרָגוֹת עַד שֶׁמַּגִּיעָה לְמַטָּה פִּסְלַת הַזָּהָב, בְּצַד הַטֻּמְאָה, לִכְלוּךְ טֻמְאָה, וְאוֹחֵז אֶת זֶה לְמַעְלָה, וְאוֹחֵז אֶת זֶה לְמַטָּה. וְכָאן מִזְדַּוְּגִים זָכָר וּנְקֵבָה יַחַד, וְהֵם רוֹכֵב נָחָשׁ, הַסּוֹד שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה, וְזֶה סוֹד עֲזָאזֵ "ל.

וּמֵהָכָא מִתְפָּרְשִׁין דַּרְגִּין, וְנָפְקִין כַּמָּה סִטְרִין לְעַלְמָא, דְּמִתְפַּשְׁטִין מֵהָכָא, וְשָׁלְטִין עַל עַלְמָא, וְכֻלְּהוּ סִטְרֵי מְסָאֲבָא, וְרַבְרְבִין מִמַּנָּן גּוֹ עַלְמָא. תָּא חֲזֵי, עֵשָׂו כַּד נָפַק לְעַלְמָא, כּוּלֵּיהּ סוּמְקָא כְּוַרְדָּא, בְּשַׂעֲרָא כְּגַוְונָא דְּשָׂעִיר, וּמִתַּמָּן אַלּוּפִין מְמַנָּן תְּרֵיסִין (ס"א תריסר) דְּשָׁלְטִין בְּעַלְמָא, וְהָא אוּקְמוּהָ.

וּמִכָּאן נִפְרָדוֹת הַדְּרָגוֹת וְיוֹצְאִים כַּמָּה צְדָדִים לָעוֹלָם, שֶׁמִּתְפַּשְּׁטִים מִכָּאן וְשׁוֹלְטִים עַל הָעוֹלָם, וְכֻלָּם צְדָדֵי הַטֻּמְאָה, וּמְמֻנִּים שָׂרִים לְתוֹךְ הָעוֹלָם. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁיָּצָא עֵשָׂו לָעוֹלָם, כֻּלּוֹ אָדֹם כַּשּׁוֹשַׁנָּה בַּשֵּׂעָר כְּמוֹ הַשָּׂעִיר, וּמִשָּׁם אַלּוּפִים, מַגְנִים מְמֻנִּים [שנים עשר] שֶׁשּׁוֹלְטִים בָּעוֹלָם, וְהִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ.

תָּא חֲזֵי, (תהלים קו) אַשְׁרֵי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט, דְּנָטְרֵי מְהֵימְנוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִיהוּ מִשְׁפָּט. וּבְעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְנָטְרָא דְּלָא יִסְטֵי לְאוֹרְחָא אָחֳרָא, אֶלָּא דִּיהֵא נָטִיר מִשְׁפָּט, בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ מִשְׁפָּט, דְּכָל אָרְחוֹי מִשְׁפָּט. (תהלים קו) עוֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת, וְכִי בְּכָל עֵת יָכִיל בַּר נָשׁ לְמֶעְבַּד צְדָקָה. אֶלָּא, מַאן דְּיִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרְחוֹי דְּאוֹרַיְיתָא, וְעָבִיד צְדָקָה עִם אִינּוּן דְּאִצְטְרִיכוּ לָהּ, דְּכָל מַאן דְּעָבִיד צְדָקָה עִם מִסְכֵּנָא, אַסְגֵּי הַהִיא צְדָקָה לְעֵילָּא וְתַתָּא.

בֹּא רְאֵה, אַשְׁרֵי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט - שֶׁשּׁוֹמְרִים הָאֱמוּנָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא מִשְׁפָּט, וְצָרִיךְ לְאָדָם לִשְׁמֹר שֶׁלֹּא יִסְטֶה לְדֶרֶךְ אַחֶרֶת, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹמֵר מִשְׁפָּט, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא מִשְׁפָּט, שֶׁכָּל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט. עֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת - וְכִי בְּכָל עֵת יָכוֹל אָדָם לַעֲשׂוֹת צְדָקָה?

אֶלָּא מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּדִרְכֵי הַתּוֹרָה וְעוֹשֶׂה צְדָקָה עִם אוֹתָם שֶׁצְּרִיכִים אוֹתָהּ. שֶׁכָּל מִי שֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה עִם הֶעָנִי, מַרְבֶּה אוֹתָהּ צְדָקָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

תָּא חֲזֵי, מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בִּצְדָקָה, הַהִיא צְדָקָה דְּעָבִיד, סָלִיק לְעֵילָּא, וּמָטָא לְעֵילָּא לְהַהוּא אַתְרָא דְּיַעֲקֹב, דְּאִיהוּ רְתִיכָא עִלָּאָה. וְאַמְשִׁיךְ בִּרְכָאן לְהַהוּא אֲתַר, מְמַבּוּעָא דְכָל מַבּוּעִין. וּמֵהַהִיא צְדָקָה, אַמְשִׁיךְ וְאַרְבֵּי בִּרְכָאן לְכָל אינוּן תַּתָּאֵי, וּלְכָל רְתִיכִין וּלְכָל חֵילִין, וְכֻלְּהוּ אִתְבָּרְכָאן וְאִתּוֹסָפָן נְהוֹרִין, כְּדְקָא יָאוּת. בְּגִין דְּכֻלְּהוּ אִקְרוּ עֵת, וְדָא הוּא דִכְתִיב, עוֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת.

בֹּא רְאֵה, מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בִּצְדָקָה, אוֹתָהּ צְדָקָה שֶׁעוֹשֶׂה עוֹלָה לְמַעְלָה וּמַגִּיעָה לְמַעְלָה לְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא מֶרְכָּבָה עֶלְיוֹנָה, וּמַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת לַמָּקוֹם הַהוּא מִן הַמַּעְיָן שֶׁל כָּל הַמַּעְיָנוֹת. וּמֵאוֹתָהּ הַצְּדָקָה מַמְשִׁיךְ וּמַרְבֶּה בְּרָכוֹת לְכָל אוֹתָם הַתַּחְתּוֹנִים וּלְכָל הַמֶּרְכָּבוֹת וּלְכָל הַחֲיָלוֹת, וְכֻלָּם מִתְבָּרְכִים, וְנוֹסָפִים אוֹרוֹת כְּרָאוּי, מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם נִקְרְאוּ עֵת, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב עֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת.

תָּא חֲזֵי, בְּזִמְנָא דְּהַוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא, אינוּן הֲווּ מָשְׁכֵי בִּרְכָאן מִלְּעֵילָּא לְתַתָּא, וְכַד נָפְקוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא קַדִּישָׁא, עָאלוּ תְּחוֹת רְשׁוּ אָחֳרָא, וּבִרְכָאן אִתְמְנָעוּ מֵעָלְמָא.

בֹּא רְאֵה, בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, הֵם הָיוּ מוֹשְׁכִים בְּרָכוֹת מִמַּעְלָה לְמַטָּה. וּכְשֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, נִכְנְסוּ תַּחַת רְשׁוּת אַחֶרֶת, וְנִמְנְעוּ הַבְּרָכוֹת מִן הָעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב הֲוָה תְּחוֹת רְשׁוּ קַדִּישָׁא, כֵּיוָן דְּנָפַק מֵאַרְעָא, עָאל בְּרְשׁוּ אָחֳרָא, וְעַד לָא עָאל תְּחוֹת רְשׁוּ אָחֳרָא, אִתְגְּלִי עֲלֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּחֶלְמָא, וְחָמָא כָּל מַה דְּחָמָא, וְאָזְלוּ עִמֵּיהּ מַלְאָכִין קַדִּישִׁין, עַד דְּיָתִיב עַל בֵּירָא. וְכֵיוָן דְּיָתִיב עַל בֵּירָא, סְלִיקוּ מַיָּא לְגַבֵּיהּ, וְכֵן הֲוָה מֹשֶׁה, דְּמַתָּמָן אִזְדַּמְנַת לֵיהּ אִתְּתֵיהּ. רָזָא דְמִלָּה, בֵּירָא לָא סָלְקָא, אֶלָּא כַּד חָמָא קִשְׁרָא דִילֵיהּ לְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, יַעֲקֹב הָיָה תַּחַת רְשׁוּת קְדוֹשָׁה. כֵּיוָן שֶׁיָּצָא מִן הָאָרֶץ, נִכְנַס לִרְשׁוּת אַחֶרֶת. וְטֶרֶם שֶׁנִּכְנַס תַּחַת רְשׁוּת אַחֶרֶת, הִתְגַּלָּה עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּחֲלוֹם וְרָאָה כָּל מַה שֶּׁרָאָה, וְהָלְכוּ עִמּוֹ מַלְאָכִים קְדוֹשִׁים, עַד שֶׁיָּשַׁב עַל הַבְּאֵר. וְכֵיוָן שֶׁיָּשַׁב עַל הַבְּאֵר עָלוּ אֵלָיו הַמַּיִם, וְכֵן הָיָה מֹשֶׁה, שֶׁמִּשָּׁם הִזְדַּמְּנָה לוֹ אִשְׁתּוֹ. סוֹד הַדָּבָר - הַבְּאֵר לֹא עוֹלֶה אֶלָּא כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁלּוֹ לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ.

וְאָמַר רִבִּי אַבָּא, כָּל הָנֵי קְרָאֵי קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי, בְּקַדְמֵיתָא כְּתִיב, (בראשית כח) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, וְלָבָן בְּחָרָן הֲוָה יָתִיב, אַמַּאי נָטִיל מִתַּמָּן, דִּכְתִיב (בראשית כט) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי קֶדֶם. וּמִנָּלָן דִּבְחָרָן הֲוָה דְיוּרֵיהּ דְּלָבָן, דִּכְתִיב, (בראשית כט) וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מֵחָרָן אֲנָחְנוּ. וַיֹּאמֶר הַיְדַעְתֶּם אֶת לָבָן בֶּן נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ. מַשְׁמַע דְּדִיּוּרֵיהּ דְּלָבָן, בְּחָרָן הֲוָה.

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּל הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ קָשִׁים זֶה עַל זֶה. בָּרִאשׁוֹנָה כָּתוּב וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. וְלָבָן הָיָה יוֹשֵׁב בְּחָרָן. לְמָה נָסַע מִשָּׁם? שֶׁכָּתוּב וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי קֶדֶם. וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁבְּחָרָן

הַיְה דִּיוּרוֹ שֶׁל לָבָן? שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מֵחָרָן אֲנָחְנוּ. וַיֹּאמֶר הַיְדַעְתֶּם אֶת לָבָן בֶּן נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ. מַשְׁמַע שֶׁדִּיּוּרוֹ שֶׁל לָבָן הָיָה בְּחָרָן.

אֶלָּא, יַעֲקֹב אָמַר, אֲנָא בָּעִינָא לְמֵיעַל בִּשְׁכִינְתָּא, בְּגִין דִּבְעִינָא לְאִזְדַּוְּוגָא. אַבָּא כַּד אִתְנְסִיב וְשָׁדַר לְעַבְדָּא, אַשְׁכַּח עֵינָא דְמַיָּא, וּכְדֵין אִזְדְּמְנַת לֵיהּ לְאַבָּא אִתְתָּא. וְהָא בְּאֲתַר דָּא, לָא אַשְׁכַּחְנָא לָא עֵינָא וְלָא בֵּירָא וְלָא מַיָּא, וּמֵיָּד וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי קֶדֶם, וְתַמָּן אִזְדַּמְּנַת לֵיהּ בֵּירָא, כִּדְקָאֲמָרָן, וְאִזְדַּמְּנַת לֵיהּ אִתְּתֵיהּ.

אֶלָּא יַעֲקֹב אָמַר, אֲנִי רוֹצֶה לְהִכָּנֵס בַּשְּׁכִינָה מִשּׁוּם שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְהִתְחַתֵּן. כְּשֶׁאַבָּא נִשָּׂא וְשָׁלַח אֶת הָעֶבֶד, מָצָא עֵין הַמַּיִם, וְאָז הִזְדַּמְּנָה לְאַבָּא אִשָּׁה, וְהִנֵּה בַּמָּקוֹם הַזֶּה לֹא מָצָאתִי לֹא עַיִן וְלֹא בְּאֵר וְלֹא מַיִם, וּמִיָּד - וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי קֶדֶם, וְשָׁם הִזְדַּמְּנָה לוֹ בְּאֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְהִזְדַּמְּנָה לוֹ אִשְׁתּוֹ.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, חָרָן תַּמָּן הָוָה וַדַּאי, וְהַאי בֵּירָא בְּחַקְלָא הָוָה. דְּאִי לָאו הָכִי, אַמַּאי כְּתִיב, (בראשית כט) וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאָבִיהָ, אֶלָּא בְּגִין דְּהָוָה סָמִיךְ לְמָתָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, חָרָן, שָׁם הָיָה וַדַּאי, וְהַבְּאֵר הַזּוֹ הָיְתָה בַּשָּׂדֶה. שֶׁאִם לֹא כֵּן, לָמָּה כָּתוּב וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאָבִיהָ? אֶלָּא מְשׁוּם שֶׁהָיָה סָמוּךְ לָעִיר.

וְאָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, יַעֲקֹב דְּאִזְדַּמְּנַת לֵיהּ עַל בֵּירָא אִתְתָּא, אַמַּאי לָא אִזְדַּמְּנַת לֵיהּ לֵאָה, דְּהָא קַיְימָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב כָּל אִינּוּן שִׁבְטִין. אֶלָּא לֵאָה, לָא בָּעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְזַוְּוגָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב בְּאִתְגַּלְיָא, דִּכְתִיב, (בראשית כט) וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה הִיא לֵאָה, (מכלל) דְּהָא קוֹדֶם לָכֵן לָא אִתְגַּלְיָא מִלָּה.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, יַעֲקֹב שֶׁהִזְדַּמְּנָה לוֹ אִשָּׁה עַל הַבְּאֵר, לָמָּה לֹא הִזְדַּמְּנָה לוֹ לֵאָה, שֶׁהֲרֵי הֶעֱמִידָה לוֹ לְיַעֲקֹב כָּל אוֹתָם הַשְּׁבָטִים? אֶלָּא שֶׁאֶת לֵאָה לֹא רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזַוְּגָהּ עִם יַעֲקֹב בְּגָלוּי, שֶׁכָּתוּב וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה הִיא לֵאָה. [מכלל] שֶׁהֲרֵי קֹדֶם לֹא הִתְגַּלְּתָה הַדָּבָר.

דף קנג:

וְתוּ, בְּגִין לְאַמְשָׁכָא עֵינָא וְלִבָּא דְיַעֲקֹב בְּשַׁפִּירוּ דְּרָחֵל, לְמֶעְבַּד דִּיּוּרֵיהּ תַּמָּן, וּבְגִינָהּ (דף קנג ע"ב) אִזְדַּוְּוגַת לֵיהּ לֵאָה, וְאוֹקִימַת כָּל אִינּוּן שִׁבְטִין. בַּמֶּה יָדַע יַעֲקֹב מַאן הִיא רָחֵל. אֶלָּא דְּאִינּוּן רַעְיָין אָמְרוּ לֵיהּ, דִּכְתִיב, (בראשית כט) וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן.

וְעוֹד, כְּדֵי לְמְשֹׁךְ אֶת עֵינוֹ וְלִבּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בַּיְּפִי שֶׁל רָחֵל, לַעֲשׂוֹת שָׁם אֶת דִּיּוּרוֹ, וּבִשְׁבִילָהּ הִזְדַּוְּוגָה לוֹ לֵאָה וְהַקִּימָה אֶת כָּל אוֹתָם הַשְּׁבָטִים. בַּמֶּה יָדַע יַעֲקֹב מִי הִיא רָחֵל? אֶלָּא שֶׁאוֹתָם הָרוֹעִים אָמְרוּ לוֹ, שֶׁכָּתוּב וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן.

תָּא חֲזֵי מָה כְּתִיב, וַיֹּאמֶר (בראשית כט) אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה, וְכִי מַה דַּעְתֵּיהּ דְּיַעֲקֹב דְּלָא קָאָמַר עֶשֶׂר יַרְחִין אוֹ שַׁתָּא חָדָא, אֶלָּא שֶׁבַע שָׁנִים אַמַּאי. אֶלָּא יַעֲקֹב בְּחָכְמָתָא עָבַד. בְּגִין דְּלָא יֵימְרוּן, דִּבְגִין תִּיאוּבְתָּא דְּשַׁפִּירוּ דְּרָחֵל עָבַד, אֶלָּא בְּגִין חָכְמְתָא, דְּסִיהֲרָא בַּת שֶׁבַע שְׁנִין הִיא. וְכֻלְּהוּ שֶׁבַע שְׁנִין עִלָּאִין, שָׁרוּ עֲלֵיהּ דְּיַעֲקֹב עַד לָא נָסִיב לָהּ

לְרַחֵל לְמֵיתַב גַּבָּהּ כְּדְקָא יְאוּת. דְּהָא יַעֲקֹב נָטַל כֻּלְּהוּ בְּקַדְמִיתָא, וּלְבָתַר אֲתָא לְגַבָּהּ, בְּגִין לְאִשְׁתַּכָּחָא אִיהוּ שָׁמַיִם, וְאִיהִי אָרֶץ.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁבֵע שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתוֹךְ הַקְּטַנָּה. וְכִי מַה דַּעְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁלֹּא אָמַר עֲשָׂרָה יְרִחִים אוֹ שָׁנָה אַחַת, אֶלָּא שֶׁבַע שָׁנִים לָמָּה? אֶלָּא יַעֲקֹב עָשָׂה בְּחָכְמָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁבִּשְׁבִיל הַתְּשׁוּקָה שֶׁל יְפִיָּהּ שֶׁל רָחֵל עָשָׂה, אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַחָכְמָה, שֶׁהַלְּבָנָה בַּת שֶׁבַע שָׁנִים הִיא, וְכָל שֶׁבַע הַשָּׁנִים הָעֶלְיוֹנוֹת שׁוֹרוֹת הָיוּ עַל יַעֲקֹב טֶרֶם נָשָׂא אֶת רָחֵל לְשֶׁבֶת עִמּוֹ כְּרָאוּי, שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב נָטַל אֶת כֻּלָּם בְּרֹאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ בָּא אֵלֶיהָ, כְּדֵי לְהִמָּצֵא הוּא שָׁמַיִם וְהִיא אָרֶץ.

וְרָזָא דְּמִלָּה, וַיִּהְיוּ בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים, מַאי כְּיָמִים אֲחָדִים, אֶלָּא, כֻּלְּהוּ שֶׁבַע שְׁנִין שְׁקִיל לוֹן בְּעֵינוֹי, כְּאינּוּן עִלָּאִין. דְּאִינּוּן אֲחָדִין דְּלָא מִתְפָּרְשָׁאן, (צ"ה ע"ב) וְכֻלְּהוּ חַד, דְּמִתְקַשְּׁרָן דָּא בְּדָא. בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתָהּ, לְאִשְׁתַּכָּחָא כְּגַוְונָא עִלָּאָה.

וְסוֹד הַדָּבָר - וַיִּהְיוּ בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים. מַה זֶּה כְּיָמִים אֲחָדִים? אֶלָּא כָּל שֶׁבַע הַשָּׁנִים שְׁקַל אוֹתָם בְּעֵינָיו כְּאוֹתָם עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵם אֲחָדִים וְלֹא נִפְרָדִים, וְכֻלָּם אֶחָד, שֶׁנִּקְשָׁרִים זֶה עִם זֶה. בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתָהּ, לִהְיוֹת כַּדָּגְמָה הָעֶלְיוֹנָה.

תָּא חֲזֵי, דְּאָפִילּוּ לְבָן רְמַז לֵיהּ בְּאינּוּן שֶׁבַע, וְלָא יָדַע מַאי קָאָמַר, דְּפָתַח וְאָמַר טוֹב, דִּכְתִיב, (בראשית כט) טוֹב תִּתִּי וְגוֹ'. אָמַר רִבִּי אַבָּא, הָכִי הוּא וַדַּאי, פָּלַח שֶׁבַע שְׁנִין, לְאִזְדַּוְוגָא בְּשִׁמְטָה. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, תָּא חֲזֵי, בְּכָל אֲתַר יוֹבְלָא סָתִים דְּלָא אִתְגַּלְיָא וּשְׁמִטָּה אִתְגַּלְיָא.

בֹּא רְאֵה שֶׁאָפִלּוּ לְבָן רָמַז לוֹ בְּאוֹתָם הַשֶּׁבַע וְלֹא יָדַע מָה אָמַר. שֶׁפָּתַח וְאָמַר טוֹב, שֶׁכָּתוּב טוֹב תִּתִּי וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּךְ זֶה וַדַּאי, עָבַד שֶׁבַע שָׁנִים לְהִזְדַּוֵּג עִם שְׁמִטָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בֹּא רְאֵה, בְּכָל מָקוֹם הַיּוֹבֵל סָתוּם, שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה, וְהַשְּׁמִטָּה הִתְגַּלְּתָה.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּיַעֲקֹב פָּלַח שֶׁבַע שְׁנִין קַדְמָאִין, נָפְקָא קָלָא וְאָמַר, יַעֲקֹב, (תהלים קו) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם כְּתִיב, עוֹלָם סְתִים דְּלְעֵילָּא יוֹבְלָא מִתַּמָּן שֵׁירוּתָא. דְּאִלֵּין דְּאינּוּן סְתִימִין, דְּלָא אִתְגַּלְיָא לוֹן מִן יוֹבְלָא אינּוּן. בְּגִין כָּךְ אִסְתִּימוּ מִיַּעֲקֹב, דְּלָא יָדַע, דְּחִשַּׁב דְּהָא מִן שְׁמִטָּה אינּוּן. וּבְגִין דְּיַעֲבִיד שֵׁירוּתָא מֵעוֹלָם דְּלְעֵילָּא, אִתְכַּסְיָין מִנֵּיהּ, בְּגִין דְּיוֹבְלָא אִיהוּ סְתִים, וּלְבָתַר דַּעֲבָרוּ שְׁנֵי יוֹבְלָא דְּאִתְכַּסְיָיא, עֲבַד שְׁנֵי שְׁמִטָּה דְּאִתְגַּלְיָין, (פקודי רנ"ו ע"ב) וְאִתְעַטַּר בְּתָרִין עָלְמִין וְאָחִיד לוֹן.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁיַּעֲקֹב עָבַד שֶׁבַע שָׁנִים רִאשׁוֹנוֹת, יָצָא קוֹל וְאָמַר: יַעֲקֹב, כָּתוּב מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. הָעוֹלָם הַנִּסְתָּר שֶׁלְּמַעְלָה הַיּוֹבֵל, מִשָּׁם הֵרֵאשִׁית. שֶׁאֵלּוּ שֶׁהֵם נִסְתָּרִים, שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה לָהֶם, הֵם מִן הַיּוֹבֵל. מִשּׁוּם כָּךְ נִסְתְּמוּ מִיַּעֲקֹב שֶׁלֹּא יָדַע, שֶׁחָשַׁב שֶׁהֵרֵי הֵם מִן הַשְּׁמִטָּה, וּכְדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה רֵאשִׁית מִן הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה הִתְכַּסּוּ מִמֶּנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַיּוֹבֵל הוּא נִסְתָּר. וְאַחַר שֶׁעָבְרוּ שְׁנֵי הַיּוֹבֵל הַמְכֻסִּים, עָשָׂה שְׁנֵי שְׁמִטָּה הַנִּגְלִים, וְהִתְעַטֵּר בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת וְאָחַז אוֹתָם.

תָּא חֲזֵי, לֵאָה אוֹלִידַת שִׁית בְּנִין וּבְרַתָּא חָדָא. וְהָכִי אִתְחֲזֵי, דְּהָא שִׁית סִטְרִין קַיְימִין עֲלָהּ וְאִלֵּין שִׁית, וּבְרַתָּא חָדָא, בְּרָזָא עִלָּאָה נָפְקָא. רָחֵל אוֹלִידַת תְּרֵין צַדִּיקִים. וְהָכִי אִתְחֲזֵי, הָא שְׁמָטָה, דְּבֵין תְּרֵי צַדִּיקֵי יָתְבָא לְעָלְמִין, דִּכְתִיב, (תהלים לז) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ, צַדִּיק לְעֵילָא וְצַדִּיק לְתַתָּא. צַדִּיק לְעֵילָא, מִנֵּיהּ נָגְדָן מַיִין עִלָּאִין. צַדִּיק לְתַתָּא, מִנֵּיהּ נָבְעָא נוּקְבָא מַיָּא לְגַבֵּי דְכוּרָא, בְּתִיאוּבְתָּא שְׁלִים. צַדִּיק מִסְטָרָא דָא, וְצַדִּיק מִסְטָרָא דָא, כְּמָא דְּדְכוּרָא לְעֵילָא יָתִיב בֵּין תְּרֵי נוּקְבֵי, הָכִי נָמֵי נוּקְבָא לְתַתָּא יָתְבָא בֵּין תְּרֵי צַדִּיקִי.

בֹּא רְאֵה, לֵאָה הוֹלִידָה שִׁשָּׁה בָנִים וּבַת אַחַת, וְכֵךְ רָאוּי, שֶׁהֲרֵי שִׁשָּׁה צְדָדִים עוֹמְדִים עָלֶיהָ, וְאֵלּוּ שִׁשָּׁה וּבַת אַחַת בְּסוֹד עֶלְיוֹן יָצְאָה. רָחֵל הוֹלִידָה שְׁנֵי צַדִּיקִים, וְכֵךְ רָאוּי, הִנֵּה שְׁמָטָה, שֶׁבֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים יוֹשֶׁבֶת לְעוֹלָמִים, שֶׁכָּתוּב צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ. צַדִּיק לְמַעְלָה וְצַדִּיק לְמַטָּה. הַצַּדִּיק לְמַעְלָה, מִמֶּנּוּ שׁוֹפְעִים מַיִם עֶלְיוֹנִים. הַצַּדִּיק לְמַטָּה, מִמֶּנּוּ נוֹבַעַת הַנְּקֵבָה מַיִם לַזָּכָר בִּתְשׁוּקָה שְׁלֵמָה. צַדִּיק מִצַּד זֶה, וְצַדִּיק מִצַּד זֶה. כְּמוֹ שֶׁהַזָּכָר לְמַעְלָה יוֹשֵׁב בֵּין שְׁתֵּי נְקֵבוֹת, כָּךְ גַּם הַנְּקֵבָה לְמַטָּה יוֹשֶׁבֶת בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים.

וְעַל דָּא, יוֹסֵף וּבִנְיָמִין תְּרֵין צַדִּיקִין נִינְהוּ. יוֹסֵף זָכָה לְמֶהֱוֵי צַדִּיק לְעֵילָא, בְּגִין דְּנָטַר אָת קַיְימָא. בִּנְיָמִין אִיהוּ צַדִּיק לְתַתָּא, לְאִתְעַטָּרָא שְׁמָטָה בֵּין תְּרֵי צַדִּיקֵי, יוֹסֵף הַצַּדִּיק, וּבִנְיָמִין הַצַּדִּיק.

וְעַל כֵּן יוֹסֵף וּבִנְיָמִין הֵם שְׁנֵי צַדִּיקִים. יוֹסֵף זָכָה לִהְיוֹת צַדִּיק לְמַעְלָה, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, וּבִנְיָמִין הוּא צַדִּיק לְמַטָּה, לְעַטֵּר אֶת הַשְּׁמִטָּה בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים - יוֹסֵף הַצַּדִּיק וּבִנְיָמִין הַצַּדִּיק.

וְכִי בִּנְיָמִין צַדִּיק הָוָה, אִין. דְּכָל יוֹמוֹי לָא חָטָא בְּהַאי אָת קַיְימָא, וְאַף עַל גַּב דְּלָא אִזְדַּמַּן לֵיהּ עוֹבָדָא כְּיוֹסֵף. אִי הָכִי, אַמַּאי אִקְרֵי צַדִּיק. אֶלָּא כָּל יוֹמוֹי דְיַעֲקֹב הָוָה בְּאֵבְלָא דְיוֹסֵף, לָא שְׁמֵשׁ עַרְסֵיהּ. וְאִי תֵּימָא דְּכַד אִתְנְטִיל יוֹסֵף מִיַּעֲקֹב, רַבְיָא הָוָה וְלָא נְסִיב. וְאַתְּ אֲמַרְתְּ דְּלָא שְׁמֵשׁ עַרְסֵיהּ, אֶלָּא אַף עַל גַּב דְּאִזְדַּוּוג לְבָתַר לָא בָּעָא לְשַׁמְּשָׁא עַרְסֵיהּ.

וְכִי בִּנְיָמִין הַיָּה צַדִּיק? כֵּן, שֶׁכָּל יָמָיו לֹא חָטָא בְּאוֹת הַבְּרִית הַזֹּו. וְאַף עַל גַּב שֶׁלֹּא הִזְדַּמֵּן לוֹ מַעֲשֶׂה כְּמוֹ יוֹסֵף, אִם כֵּן לָמָּה נִקְרָא צַדִּיק? אֶלָּא כָּל יְמֵי יַעֲקֹב, כְּשֶׁהָיָה בְּאֵבֶל שֶׁל יוֹסֵף, לֹא שִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ. וְאִם תֹּאמַר, שֶׁכְּשֶׁנִּטַּל יוֹסֵף מִיַּעֲקֹב, עֶלֶם הָיָה וְלֹא נָשׂוּי, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ? אֶלָּא אַף עַל גַּב שֶׁהִתְחַתֵּן לְאַחַר מִכֵּן, לֹא רָצָה לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ.

וְאָנָן הָכִי תְּנַן, בְּשָׁעָה דְּשָׁאִיל יוֹסֵף לְבִנְיָמִין, אָמַר לֵיהּ אִית לָךְ אִינָתוּ. אָמַר לֵיהּ, אִין. אָמַר לֵיהּ אִית לָךְ בְּנִין, אָמַר לֵיהּ אִין. וְהֵיךְ אִקְרוּן, אָמַר לֵיהּ עַל שׁוּם אָחִי וְכוּ' (נ"א אמר ליה אית לך בנין, אמר ליה זמינין לי. ואיך יתקרון לך, אמר ליה על שום אחי וגו') גֵּרָא וְנַעֲמָן וְגוֹ' דְּכְתִיב (בראשית מו) וּבְנֵי בִנְיָמִין בֶּלַע וָבֶכֶר וְגוֹ', וְאַתְּ אֲמַרְתְּ דְּלָא שְׁמֵשׁ. (ס"א אלא בההיא שעתא).

וְאָנוּ כָּךְ שָׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁאַל יוֹסֵף אֶת בִּנְיָמִין, אָמַר לוֹ: יֵשׁ לְךָ אִשָּׁה? אָמַר לוֹ: כֵּן. אָמַר לוֹ: יֵשׁ לְךָ בָּנִים? אָמַר לוֹ: כֵּן. וְאֵיךְ נִקְרָאִים? אָמַר לוֹ: עַל שֵׁם אָחִי וְכוּ', [אמר לו, יש לך בנים? אמר לו, עתידים לי, והיאך

תקראם? אמר לו, על שם אחי וגו' [גֵּרַא וְנַעֲמָן וְגוֹ', שֶׁכָּתוּב וּבְנֵי בִנְיָמִין בֶּלַע וָבֶכֶר וְגוֹ', וְאַתָּה אָמַרְתָּ שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ? [אלא באותה שעה].

דף קנד.

אָמַר לֵיהּ אִין, דְּהָא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא לָא הֲווּ לֵיהּ. (ס"א לבתר דיצא מבית האסורין הוו ליה) וְאִי תֵּימָא וּבְנֵי בִנְיָמִן בֶּלַע וָבֶכֶר. כַּד עָאלוּ לְמִצְרַיִם, הָכִי הוּא וַדַּאי, דְּכָל זִמְנָא דְּאִתְאַבַּד יַעֲקֹב עַל יוֹסֵף לָא שִׁמֵּשׁ עַרְסֵיהּ וְאוֹלִיד בְּנִין. וְאָמַר בִּנְיָמִן, הָא יוֹסֵף אָחִי, אַתְּ קַיְימָא דְּאַבָּא הֲוָה. דְּהָא בְּרִית סִיּוּמָא דְּגוּפָא אִיהוּ, כְּיָון דְּאִיהוּ אִתְאֲבִיד, אֲנָא אֶהֱא נָטִיר (דף קנד ע"א) אַתְרֵיהּ דְּאָחִי.

אָמַר לוֹ, כֵּן, שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לֹא הָיוּ לוֹ. [לאחר שיצא מבית האסורים היו לו] וְאִם תֹּאמַר, וּבְנֵי בִנְיָמִין בֶּלַע וָבֶכֶר, כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְמִצְרַיִם, כָּךְ זֶה וַדַּאי. שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהִתְאַבֵּל יַעֲקֹב עַל יוֹסֵף, לֹא שִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ וְהוֹלִיד בָּנִים. וְאָמַר בִּנְיָמִין: הִנֵּה יוֹסֵף אָחִי, אוֹת הַבְּרִית שֶׁל אַבָּא הָיָה, שֶׁהֲרֵי הַבְּרִית הִיא סִיּוּם הַגּוּף. כֵּיוָן שֶׁהוּא נֶאֱבָד, אֲנִי אֶהְיֶה שׁוֹמֵר מְקוֹמוֹ שֶׁל אָחִי.

וְאִי תֵּימָא, הָא בְּהַהוּא זִמְנָא דְּאִתְאֲבִיד, לָא הֲוָה צַדִּיק. דְּצַדִּיק לָא הֲוָה עַד דְּאָעֲרַע עוֹבָדָא בֵּיהּ. אֶלָּא, כֻּלְּהוּ הֲווּ יָדְעֵי מַיַּעֲקֹב. דְּיַעֲקֹב הֲוָה יָדַע דְּאָתַר דָּא יָרִית יוֹסֵף, וּבְגִינֵי כָךְ אוֹרִיךְ בְּלֶבָן כָּל כָּךְ עַד דְּיִסְתַּיֵּים גּוּפָא, וּמַאן הוּא סִיּוּמָא דְּגוּפָא, בְּרִית. וְעַל דָּא כְּתִיב, (בראשית ל) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וְגוֹ', דְּהָא וַדַּאי הַשְׁתָּא אִשְׁתְּלִים גּוּפָא, כְּיָון דְּגוּפָא אִשְׁתְּלִים, בְּעִינָא לְמֵיזַל. וּבְגִינֵי כָךְ בִּנְיָמִן יָדַע וְנָטַר אוֹרְחֵיהּ דַּאֲחוּי.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁנֶּאֱבַד לֹא הָיָה צַדִּיק, שֶׁצַּדִּיק הוּא לֹא הָיָה עַד שֶׁקָּרָה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה בּוֹ - אֶלָּא כֻּלָּם הָיוּ יוֹדְעִים מִיַּעֲקֹב, שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַמָּקוֹם הַזֶּה יָרַשׁ יוֹסֵף, וּמִשּׁוּם כָּךְ הֶאֱרִיךְ אֵצֶל לָבָן כָּל כָּךְ, עַד שֶׁיִּסְתַּיֵּים הַגּוּף, וּמִי הוּא סִיּוּם הַגּוּף? הַבְּרִית, וְעַל כֵּן כָּתוּב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וְגוֹ'. שֶׁהֲרֵי וַדַּאי כָּעֵת הִשְׁתַּלֵּם הַגּוּף. כֵּיוָן שֶׁהִשְׁתַּלֵּם הַגּוּף, אֲנִי רוֹצֶה לָלֶכֶת. וּמִשּׁוּם כָּךְ בִּנְיָמִין יָדַע וְשָׁמַר אֶת דֶּרֶךְ אָחִיו.

כֵּיוָן דְּאָתָא לְיוֹסֵף, וְאִשְׁתַּכַּח. בִּנְיָמִין הָדַר לְבֵיתֵיהּ, וְשִׁמֵּשׁ עַרְסֵיהּ (אזלי ועאלו) וְאוֹלִיד בָּנִין. וְעַל דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לֵיהּ צַדִּיק לְתַתָּא, וְיוֹסֵף צַדִּיק לְעֵילָא. וּבְגִינֵי כָךְ, רָחֵל תְּרִין בְּנִין אוֹלִידַת, וְלֵאָה שִׁית בְּנִין וּבְרַתָּא.

כֵּיוָן שֶׁבָּא לְיוֹסֵף וְנִמְצָא, בִּנְיָמִין חָזַר לְבֵיתוֹ וְשִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ [והלכו ונכנסו] וְהוֹלִיד בָּנִים. וְעַל כֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתוֹ צַדִּיק לְמַטָּה, וְיוֹסֵף צַדִּיק לְמַעְלָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ רָחֵל הוֹלִידָה שְׁנֵי בָנִים, וְלֵאָה שִׁשָּׁה בָּנִים וּבַת.

וְעַל דָּא, אִינּוּן שֶׁבַע שְׁנִין קַדְמָאֵי אִתְכַּסְיָין, דְּלָא יָדַע בְּהוּ יַעֲקֹב בְּגִין דְּהֲווּ דְּיוֹבְלָא, וְאִינּוּן דְּשִׁמְטָה אִתְגַּלְיָין, וּבְשִׁמְטָה דְּאִתְגַּלְיָא פָּלַח לְיוֹבְלָא דְּאִתְכַּסְיָא, דִּכְתִיב (בראשית כט) וַיַּעֲבֹד

יַעֲקֹב בְּרָחֵל שֶׁבַע שָׁנִים. שֶׁבַע שָׁנִים סְתָם. בְּרָחֵל פָּלַח שֶׁבַע שְׁנִין עִלָּאִין, וְאִתְאֲחִיד בָּהוּ בִּתְרֵי עָלְמִין. מִכָּאן אוֹלִיפָנָא, מִגּוֹ דְּאִתְגַּלְיָא, אָתֵי בַּר נָשׁ לְסִתְימָאָה.

וְעַל זֶה אוֹתָן שֶׁבַע הַשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת מְכֻסּוֹת, שֶׁלֹּא יֵדַע בָּהֶן יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ שֶׁל הַיּוֹבֵל. וְאוֹתָן שֶׁל שְׁמִטָּה הִתְגַּלּוּ, וּבַשְּׁמִטָּה הַגְּלוּיָה עָבַד אֶת הַיּוֹבֵל שֶׁהִתְכַּסָּה, שֶׁכָּתוּב וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שֶׁבַע שָׁנִים. שֶׁבַע שָׁנִים סְתָם. בְּרָחֵל עָבַד שֶׁבַע שָׁנִים עֶלְיוֹנוֹת, וְנֶאֱחַז בָּהֶן בִּשְׁנֵי עוֹלְמוֹת. מִכָּאן לְמִדְנוּ, מִתּוֹךְ הַנִּגְלֶה בָּא הָאָדָם לַנִּסְתָּר.

וְאִי תֵּימָא, אִי הָכִי דִּשְׁנִין קַדְמָאֵי מִיּוֹבְלָא אינוּן, הָא בְּיוֹבְלָא כְּתִיב (ויקרא כה) שֶׁבַע שָׁנִים, שֶׁבַע פְּעָמִים. שֶׁבַע שָׁנִים שְׁכִיחֵי, שֶׁבַע פְּעָמִים (לא שכיחי) אֵן אִינוּן. אֶלָּא, אִינוּן שִׁבְעָה יוֹמִין דְּנָטַר בְּהִלּוּלָא דְּלֵאָה אַשְׁלִימוּ חוּשְׁבָּנָא, דְּהָא כָּל יוֹמָא (ס"א פעם אחת ושבע אחת) (שבע) אַחַת אִקָּרֵי, דִּכְתִיב, (תהלים קיט) שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ. וְכָל שִׁבְעָה אִשְׁתְּלִים בְּשִׁבְעָה יוֹמִין, ז' בְּכָל יוֹמָא, דְּאִקָּרֵי פַּעַם אַחַת.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כְּךָ שֶׁהַשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת הֵן מֵהַיּוֹבֵל, הֲרֵי בַּיּוֹבֵל כְּתוּב שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים. שֶׁבַע שָׁנִים מְצוּיוֹת, שֶׁבַע פְּעָמִים [לא מצויות] אֵיפֹה הֵן? אֶלָּא אוֹתָם שִׁבְעָה יָמִים שֶׁשָּׁמַר בַּחֲתֻנָּה שֶׁל לֵאָה הִשְׁלִימוּ אֶת הַחֶשְׁבּוֹן, שֶׁהֲרֵי כָּל יוֹם [פעם אחת ושבע אחת] [שבע] נִקְרָא פַּעַם אַחַת, שֶׁכָּתוּב (תהלים קיט) שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ. וְכָל שִׁבְעָה מִשְׁתַּלֵּם בְּשִׁבְעָה יָמִים, ז' בְּכָל יוֹם, שֶׁנִּקְרָא פַּעַם אַחַת.

וּבְרָחֵל לָא הֲוָה כֵן, דְּלָא נָטַר ז' יוֹמִין, אֶלָּא שֶׁבַע שְׁנִין דְּפָלַח לְבָתַר. וְאִי תֵּימָא, אִי הָכִי, שְׁנִין דְּשִׁמְטָה הֲוָה לֵיהּ לְמִפְלַח קוֹדֶם, וּלְבָתַר לְאִזְדַּוּוּגָא בִּשְׁמִטָּה. אֶלָּא כֵּיוָן דְּקַבִּיל עֲלֵיהּ לְמִפְלַח, כְּאִילּוּ פָּלַח לוֹן. אָתָא רִבִּי אַבָּא וּנְשַׁקְיֵהּ. אָמַר בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּזַכְיָנָא לְהַאי קְרָא, עַל הַהוּא אֲתַר כְּתִיב (ישעיה מב) ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר.

וּבְרָחֵל לֹא הָיָה כֵן, שֶׁלֹּא שָׁמַר שִׁבְעָה יָמִים, אֶלָּא שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁעָבַד אַחַר כְּךָ. וְאִם תֹּאמַר, אִם כְּךָ, שָׁנִים שֶׁל שְׁמִטָּה הָיָה לוֹ לַעֲבֹד קֹדֶם וְאַחַר כְּךָ לְהִזְדַּוֵּג עִם הַשְּׁמִטָּה? אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לַעֲבֹד, כְּאִלּוּ עָבַד אוֹתָם. בָּא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקוֹ. אָמַר, בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁזִּכִּיתִי לַפָּסוּק הַזֶּה, עַל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם כְּתוּב (ישעיה מט) ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר.

תּוּ אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, הָא דְּאִתְּמַר לֵאָה אוֹלִידַת שִׁית בְּנִין וּבְרַתָּא חָדָא, הָכִי הוּא וַדַּאי, רָחֵל תְּרֵי בְּנִין וַדַּאי, בְּנֵי שִׁפְחוֹת אַרְבָּעָה, תִּקּוּנָא דְּלָהוֹן הֵיךְ קָיְימֵי. אֶלָּא אינוּן אַרְבַּע (קנ"ח ע"א) קְשָׁרִים דְּאִקְרוּן אֲחוֹרִים, דִּכְתִיב (מלכים א ז) וְכָל אֲחוֹרֵיהֶם בָּיְתָה.

עוֹד אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר לֵאָה הוֹלִידָה שִׁשָּׁה בָנִים וּבַת אַחַת - כְּךָ זֶה וַדַּאי. רָחֵל שְׁנֵי בָנִים וַדַּאי, בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת אַרְבָּעָה. תִּקּוּנָם אֵיךְ עוֹמְדִים? אֶלָּא אוֹתָם אַרְבָּעָה קְשָׁרִים שֶׁנִּקְרָאִים אֲחוֹרִים, שֶׁכָּתוּב וְכָל אֲחוֹרֵיהֶם בָּיְתָה.

דְּהָא בְּדְרוֹעָא יְמִינָא תְּלַת (רמ"א ע"א) קִשְׁרִין. אֲבָל קִשְׁרָא חַד בְּאֶמְצָעִיתָא דְּאִיהוּ רַב וְאִיהוּ אָחוֹר, דְּאִשְׁתְּאַר לְבַר. וְכֵן חַד בִּדְרוֹעָא שְׂמָאלָא, וְכֵן חַד בְּיַרְכָּא יְמִינָא, וְכֵן חַד בְּיַרְכָּא שְׂמָאלָא. וְכַד אִתְתַּקַּן כֹּלָּא, אִשְׁתַּכָּחוּ כֻּלְּהוּ בְּיָתָה, לְקַיְּימָא קְרָא דִּכְתִיב וְכָל אֲחוֹרֵיהֶם בָּיְתָה.

שֶׁהֲרֵי בִּזְרוֹעַ יָמִין שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, אֲבָל קֶשֶׁר אֶחָד בָּאֶמְצַע שֶׁהוּא גָּדוֹל וְהוּא אָחוֹר, שֶׁנִּשְׁאַר בַּחוּץ. וְכֵן אֶחָד בִּזְרוֹעַ שְׂמֹאל, וְכֵן אֶחָד בְּיֶרֶךְ יָמִין, וְכֵן אֶחָד בְּיֶרֶךְ שְׂמֹאל. וּכְשֶׁהַכֹּל נִתְקַן, נִמְצְאוּ כֻּלָּם בְּיָתָה, לְקַיֵּם אֶת הַפָּסוּק שֶׁכָּתוּב וְכָל אֲחוֹרֵיהֶם בָּיְתָה.

כָּל שְׁאָר קִשּׁוּרִין, כֻּלְּהוּ אִתְחַזְּיָין בְּמֵישַׁר וְאִלֵּין נָפְקִין, לְבַר מִדְּרוֹעִין וּלְבַר מִיַּרְכִין, לְאִתְחֲזָאָה בִּבְנֵי הַשָּׁפְחוֹת, דְּאַף עַל גַּב דְּאִינוּן בְּמַנְיָינָא, לָא חֲשִׁיבֵי כִּבְנֵי רָחֵל וְלֵאָה. וּבְגִינֵי כָךְ נָפְקֵי לְבַר.

כָּל שְׁאָר הַקְּשָׁרִים, כֻּלָּם נִרְאִים בְּיֹשֶׁר, וְאֵלּוּ יוֹצְאִים מִחוּץ לַזְּרוֹעוֹת וּמִחוּץ לַיְּרֵכַיִם לְהַרְאוֹת בַּפְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת. שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהֵם בַּמִּנְיָן, אֵינָם חֲשׁוּבִים כִּבְנֵי רָחֵל וְלֵאָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ יְצָאוּ בַּחוּץ.

דָּבָר אַחֵר אֵלֶּין אִינוּן אַרְבַּע, דְּכָל שְׁאָר קִשְׁרִין נָטְלֵי בְּגִינַיְיהוּ, וְאִלֵּין נָטְלֵי לוֹן. אָמַר רִבִּי אַבָּא, הָכִי הוּא וַדַּאי, (נ"א אמר רבי אבא דא לאו דא) וְעַל דָּא כֹּלָּא מִתְתַּקַּן כְּחָדָא. (בראשית כט) וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה וְגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת (תהלים קיג) אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ. מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת, דָּא רָחֵל דְּאִיהִי עִקָּרָא דְּבֵיתָא. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה, דָּא לֵאָה.

דָּבָר אַחֵר, אֵלּוּ הֵם הָאַרְבָּעָה שֶׁכָּל שְׁאָר הַקְּשָׁרִים נוֹטְלִים בִּשְׁבִילָם, וְאֵלּוּ נוֹטְלִים אוֹתָם. אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּךְ זֶה וַדַּאי, [אמר רבי אבא, זה לא זה] וְעַל כֵּן הַכֹּל נִתְקַן יַחַד. וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה וְגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, (תהלים קיג) מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ. מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת - זוֹ רָחֵל, שֶׁהִיא עִקַּר הַבַּיִת. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה - זוֹ לֵאָה.

דָּבָר אַחֵר, מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת דָּא שְׁמִטָּה, דְּאִיהִי עִקָּרָא, דְּהַאי עַלְמָא, עֲלֵיהּ אִתְדַּבַּר. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה, דָּא יוֹבְלָא. דְּכָל חֵידּוּ וְכָל חֶדְוָה דְּכֻלְּהוּ עַלְמִין בֵּיהּ תַּלְיָין. וְהַאי קְרָא, כְּלָלָא דְכֹלָּא הוּא. בְּגִין דְּהַאי כְּלִיל כֹּלָּא, בָּרְזָא קַדִּישָׁא, וְעַל דָּא סִיּוּמָא דִּקְרָא, הַלְלוּיָהּ.

דָּבָר אַחֵר מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת - זוֹ שְׁמִטָּה, שֶׁהִיא עִקַּר הָעוֹלָם הַזֶּה, עָלֶיהָ הוּא מְנֻהָג. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה - זֶה הַיּוֹבֵל, שֶׁכָּל שִׂמְחָה וְכָל חֶדְוָה שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת תְּלוּיִים בּוֹ, וְהַפָּסוּק הַזֶּה הוּא הַכְּלָל שֶׁל הַכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה כּוֹלֵל הַכֹּל בְּסוֹד קָדוֹשׁ, וְעַל זֶה סִיּוּם הַפָּסוּק הַלְלוּיָהּ.

דף קנד:

וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה, וְכִי אַמַּאי הִיא שְׂנוּאָה, וְהָא בְּנֵי שְׂנוּאָה לָאו בְּנֵי מַעֲלָיָא נִינְהוּ. וַחֲזִינָן דְּכָל אִינוּן בְּנֵי מַעֲלֵי מִלֵּאָה נָפְקוּ, וְאַתְּ אָמַרְתְּ כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה. אֶלָּא, וַדַּאי יוֹבְלָא

אִיהוּ תְּדִיר עַלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, וְכָל מִילּוֹי לָאו (בנ') (דף קנד ע"ב) בְּאִתְגַּלְיָא נִינְהוּ, וּבְגִין כָּךְ, יַעֲקֹב אִתְכַּסְיָין מִנֵּיהּ כָּל עוֹבָדוֹי.

וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה. וְכִי לְמָה הִיא שְׂנוּאָה, וַהֲרֵי בְּנֵי הַשִּׁנּוּאָה אֵינָם בָּנִים מְעֻלִּים, וְרָאִינוּ שֶׁכָּל אוֹתָם בָּנִים מְעֻלִּים יָצְאוּ מִלֵּאָה, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁלֵּאָה שְׂנוּאָה? אֶלָּא וַדַּאי הַיּוֹבֵל הוּא תָּמִיד עוֹלָם הַנִּסְתָּר, וְכָל דְּבָרָיו אֵינָם [בנ'] בְּנִגְלֶה, וּמְשׁוּם כָּךְ נִסְתְּרוּ מִיַּעֲקֹב כָּל מַעֲשָׂיו.

תָּא חֲזֵי, עַלְמָא תַּתָּאָה בְּאִתְגַּלְיָא אִיהוּ, וְהוּא שֵׁירוּתָא דְּכֹלָּא, לְסַלְקָא בְּדַרְגּוֹי. כְּמָה דְּחָכְמָה עִלָּאָה הוּא שֵׁירוּתָא דְּכֹלָּא, הָכִי נָמֵי עַלְמָא תַּתָּאָה, חָכְמָה אִיהוּ, וְהִיא שֵׁירוּתָא דְּכֹלָּא. וּבְגִין כָּךְ, קָרֵינָן אַתָּה, (שמות קל"ח ע"ב) בְּגִין דְּאִיהוּ שְׁמֵטָה, וְאִתְגַּלְיָא.

בֹּא רְאֵה, הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּנִגְלֶה, וְהוּא רֵאשִׁית הַכֹּל לַעֲלוֹת בְּדַרְגּוֹתָיו. כְּמוֹ שֶׁהַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה הִיא רֵאשִׁית הַכֹּל, כָּךְ גַּם הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא חָכְמָה, וְהִיא רֵאשִׁית הַכֹּל, וּמְשׁוּם כָּךְ קוֹרְאִים אַתָּה, מְשׁוּם שֶׁהוּא שְׁמֵטָה, וּבְגָלוּי.

וְעַלְמָא עִלָּאָה דְּאִיהוּ יוֹבְלָא, קָרֵינָא הוּא, דְּכָל מִלּוֹי בְּאִתְכַּסְיָא אינון. וְרָזָא דְּמִלָּה דְּלֵאָה, דִּכְתִיב, (בראשית ל) וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (במדבר יח) וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא. בְּגִין לְאַמְשָׁכָא מִנֵּיהּ בִּרְכָאן לְכֹלָּא. הוּא, עַלְמָא עִלָּאָה דְּאִתְכַּסְיָא תְּדִיר, וְיַעֲקֹב בְּמָה דְּאִתְכַּסְיָא לָא אִתְדַּבַּק בִּרְעוּתֵיהּ, אֶלָּא בְּמָה דְּאִתְגַּלְיָא, וְרָזָא דָא דִּכְתִיב, (בראשית ב) וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ. (בראשית כט) וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה. מֵהָכָא, דְּסָאנֵי בַּר נָשׁ עָרְיַין דְּאִמַּיהּ, (ואחותיה) וְיִתְיַחֵד בַּר נָשׁ עִם אִמֵּיהּ בְּכָל אֲתַר וְלָא יִתְחֲשַׁשׁ. וְהָא אִתְעָרוּ, בֵּן מִתְיַחֵד עִם אִמּוֹ. וְכֹלָּא אִתְכַּסֵּי מִיַּעֲקֹב, דְּעַלְמָא עִלָּאָה לָא אִתְגַּלְיָא כְּלָל.

וְהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַיּוֹבֵל, קוֹרְאִים הוּא, שֶׁכָּל דְּבָרָיו הֵם בְּנִסְתָּר, וְסוֹד הַדָּבָר שֶׁל לֵאָה, שֶׁכָּתוּב וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא, וְעַל זֶה כָּתוּב (במדבר יח) וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא, כְּדֵי לְמָשֹׁךְ מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת לַכֹּל. הוּא - הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁנִּסְתָּר תָּמִיד. וְיַעֲקֹב בְּמָה שֶׁנִּסְתָּר לֹא נִדְבַּק בִּרְצוֹנוֹ, אֶלָּא בְּמָה שֶׁנִּגְלָה, וְזֶה סוֹד הַכָּתוּב וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ. וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה. מִכָּאן שֶׁשּׂוֹנֵא אָדָם עֲרָוֹת אִמּוֹ [ואחותו], וְיִתְיַחֵד אָדָם עִם אִמּוֹ בְּכָל מָקוֹם וְלֹא יַחְשֹׁשׁ, וַהֲרֵי הֵעִירוּ, בֵּן מִתְיַחֵד עִם אִמּוֹ. וְהַכֹּל הִתְכַּסָּה מִיַּעֲקֹב, שֶׁהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן לֹא הִתְגַּלָּה כְּלָל.

תָּא חֲזֵי, בְּגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב אִתְקְיַים עַלְמָא, וְאִי תֵּימָא הָא בְּגִינֵיהּ דְּאַבְרָהָם, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית ב) בְּהִבָּרְאָם, אַל תִּקְרֵי בְּהִבָּרְאָם אֶלָּא בַּאֲבְרָהָם. אֶלָּא בְּגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב אִתְקְיַים אַבְרָהָם, דִּכְתִיב, (ישעיה כט) כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם. וּמִקַּדְמַת דְּנָא הֲוָה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּנֵי עָלְמִין וְחָרִיב לוֹן, כֵּיוָן דְּאָתָא יַעֲקֹב מִנֵּיהּ אִשְׁתַּכְלָלוּ עָלְמִין, וְלָא אִתְחָרְבוּ כְּקַדְמִיתָא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (ישעיה מג) כֹּה אָמַר ה' בֹּרַאֲךָ יַעֲקֹב וְיֹצֶרְךָ יִשְׂרָאֵל וְגו'.

בֹּא רְאֵה, בִּשְׁבִיל יַעֲקֹב הִתְקַיֵּים הָעוֹלָם. וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה בִּשְׁבִילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּהִבָּרְאָם, אַל תִּקְרֵי בְּהִבָּרְאָם אֶלָּא בְּאַבְרָהָם - אֲלָא מִשּׁוּם יַעֲקֹב הִתְקַיֵּים אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כט) כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם. וּמִקֹּדֶם לָכֵן הָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת וּמַחֲרִיבָם. כֵּיוָן שֶׁבָּא יַעֲקֹב, הִשְׁתַּכְלְלוּ מִמֶּנּוּ הָעוֹלָמוֹת וְלֹא נֶחְרְבוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב כֹּה אָמַר ה' בֹּרְאֲךָ יַעֲקֹב וְיֹצֶרְךָ יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'.

תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב, (שמות ד) בְּנִי בְּכוֹרִי יִשְׂרָאֵל, וּכְתִיב (שם) שַׁלַּח אֶת בְּנִי וְיַעַבְדֵנִי, יִשְׂרָאֵל אִקָּרֵי בֵּן לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (משלי ל) מַה שְׁמוֹ וּמַה שֵׁם בְּנוֹ כִּי תֵדָע.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (שמות ד) בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל, וְכָתוּב שַׁלַּח אֶת בְּנִי וְיַעַבְדֵנִי. יִשְׂרָאֵל נִקְרָא בֵּן לְקֻדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא מִשּׁוּם שֶׁנִּדְבָּק בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מַה שְׁמוֹ וּמַה שֵׁם בְּנוֹ כִּי תֵדָע.

לַאֲה, כַּד אוֹלִידַת לְרָאוּבֵן מַה כְּתִיב, (בראשית כט) וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ רְאוּבֵן. רְאוּבֵן סְתָם, בְּגִין דְּאִתְכְּלִיל בְּתוֹלַת סִטְרִין מִתַּחֲבָרָן כְּחָדָא, שִׁמְעוֹן וְלֵוִי. מַאי טַעְמָא לֵוִי, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (מלכים א ז) לֵיוֹת, חִבּוּרָא דְכָל סִטְרִין.

כְּשֶׁלַּאֲה הוֹלִידָה אֶת רְאוּבֵן, מַה כָּתוּב? וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ רְאוּבֵן. רְאוּבֵן סְתָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּכְלַל בִּשְׁלֹשָׁה צְדָדִים מְחֻבָּרִים יַחַד - שִׁמְעוֹן וְלֵוִי. מָה הַטַּעַם לֵוִי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ז) לֵיוֹת, הַחִבּוּר שֶׁל כָּל הַצְּדָדִים.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, מֵהָכָא, דִּכְתִיב, (בראשית מט) יֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עָז, כְּתַרְגּוּמוֹ בְּכֵירוּתָא, כְּהוּנְתָא, וּמַלְכוּתָא. וּמַלְכוּ בְּסִטְרָא דִגְבוּרָה אִיהוּ, וְעַל דָּא רְאוּבֵן סְתָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן שֶׁכָּתוּב יֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עָז, כְּתַרְגּוּמוֹ בְּכוֹרָה, כְּהֻנָּה וּמַלְכוּת. וְהַמַּלְכוּת הִיא בְּצַד הַגְּבוּרָה, וְעַל כֵּן רְאוּבֵן סְתָם.

אָמַר רִבִּי אַבָּא רְאוּ בֵּן סְתָם, דְּאִתְכְּלִיל בְּשִׁמְעוֹן וְלֵוִי. לֵאָה הָכִי הֲוָה דַּעְתָּהּ. (ס"א רעותא) דִּכְתִיב, (בראשית כט) הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים. בְּגִין דְּהֲוָה תְּלָתָא דְּמִתְחַבְּרָן כְּחָדָא.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, רְאוּ בֵּן סְתָם, שֶׁנִּכְלָל בְּשִׁמְעוֹן וְלֵוִי. כָּךְ הָיְתָה דַּעְתָּהּ [רצונה] שֶׁל לֵאָה, שֶׁכָּתוּב הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים. מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה שֶׁמִּתְחַבְּרִים יַחַד.

דף קנה.

וְתָא חֲזֵי, דְּהָכָא הוּא. דְּהָא רְתִיכָא עִלָּאָה, אֲבָהָן וְדָוִד מַלְכָּא דְּאִתְחַבַּר בְּהוּ, וְכֻלְּהוּ אַרְבַּע אינוּן רְתִיכִין עִלָּאִין, רָזָא דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא. וְעַל דָּא, רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי, לְבָתַר יְהוּדָה דְּיָרִית מַלְכוּ, וְעַל דָּא, כֻּלְּהוּ בְּאָתַר דָּא. וּכְתִיב (ס"א דא בתר דא דכתיב) (בראשית כט) הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה' וְגוֹ' (בראשית כט) וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת, בְּגִין דְּהָכָא אִשְׁתַּכְלָלוּ אַרְבַּע סְמָכִין. הַפַּעַם אוֹדֶה

אֶת ה', מַאי טַעֲמָא אָמְרָה אוֹדֶה אֶת ה' בְּהַאי, וְלָאו בְּכֻלְּהוּ. אֶלָּא מֵהָכָא, כָּל זִמְנָא (דף קנה ע"א) דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא, שְׁמָא קַדִּישָׁא לָאו שְׁלִים הוּא.

וּבֹא וּרְאֵה שֶׁכֵּאן הוּא, שֶׁהֲרֵי הַמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה - הָאָבוֹת, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁהִתְחַבֵּר עִמָּם, וְכָל הָאַרְבַּע הֵם מֶרְכָּבוֹת עֶלְיוֹנוֹת, הַסּוֹד שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. וְעַל כֵּן רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, אַחַר כָּךְ יְהוּדָה שֶׁיֵּרֵשׁ מַלְכוּת, וְעַל כֵּן כֻּלָּם בְּמָקוֹם הַזֶּה. וְכָתוּב [זה אחר זה שכתוב] (בראשית כט) הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה' וְגוֹ' וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת. מִשּׁוּם שֶׁכָּאן נִשְׁלְמוּ אַרְבָּעָה עֲמוּדִים. הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה', מָה הַטַּעַם אָמְרָה בְּזֶה אוֹדֶה אֶת ה', וְלֹא בְּכֻלָּם? אֶלָּא מִכָּאן, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אֵינוֹ שָׁלֵם.

תָּא חֲזֵי, אַף עַל גַּב דְּתִלַּת בְּנִין הֲווּ עַד דְּאוֹלִידַת לִיהוּדָה, לָא שְׁלִים כָּרְסְיָיא. וּבְגִינֵי כָךְ הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה', וְלָא בְּכֻלְּהוּ, וְעַל דָּא וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת. מַאי (קפ"ו ע"א) וַתַּעֲמֹד, דְּקָיְימָא כָּרְסְיָיא עַל סַמְכוֹהִי. (ותעמד עד הכא) וַתַּעֲמֹד, דְּהָא עַד הָכָא, וַתַּעֲמֹד בִּיְחוּדָא חַד, מִכָּאן וּלְתַתָּא עַלְמָא דְּפִירוּדָא אִיהוּ. וְאִי תֵּימָא אינון תְּרִין בְּנִין דְּאוֹלִידַת לְבָתַר, כְּגַוְונָא דָּא. לָא, דְּהָא אינון תְּרִין בְּאִלֵּין אִתְחַבְּרוּ, בְּגִין דְּשִׁית סִטְרִין דְּעַלְמָא כְּחָדָא אִינוּן.

בֹּא רְאֵה, אַף עַל גַּב שֶׁשִּׁלְשָׁה בָּנִים הָיוּ עַד שֶׁהוֹלִידָה אֶת יְהוּדָה, הַכִּסֵּא לֹא הַשָּׁלֵם, וּמִשּׁוּם כָּךְ הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה', וְלֹא בְּכֻלָּם. וְעַל כֵּן וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת. מַה זֶּה וַתַּעֲמֹד? שֶׁעָמַד הַכִּסֵּא עַל תּוֹמְכָיו. [ותעמד עד כאן] וַתַּעֲמֹד, שֶׁהֵנָּה עַד כָּאן וַתַּעֲמֹד, בְּיִחוּד אֶחָד. מִכָּאן וּלְמַטָּה הוּא עוֹלַם הַפֵּרוּד. וְאִם תֹּאמַר, אוֹתָם שְׁנֵי הַבָּנִים שֶׁהוֹלִידָה אַחַר כָּךְ כְּמוֹ זֶה? לֹא שֶׁהֲרֵי אוֹתָם הַשְּׁנַיִם הִתְחַבְּרוּ עִם אֵלּוּ, מִשּׁוּם שֶׁשִּׁשֶּׁת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם הֵם יַחַד.

וְתָא חֲזֵי, כֻּלְּהוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, תִּקּוּנֵי דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּהַאי עַלְמָא נִינְהוּ, לְאִתְתַּקְּנָא נְהוֹרָא עִלָּאָה (ע"ז ע"א) אוּכְמָא כְּמָה דְּאִתְחֲזֵי, וְלְאַתְבָּא עִקָּרָא דְכוֹלָּא לְאַתְרֵיהּ. כֻּלְּהוּ עָלְמִין כְּגַוְונָא חַד קָיְימֵי, וּבְהַאי אִשְׁתַּכְלַל עַלְמָא תַּתָּאָה כְּגַוְונָא דְּעַלְמָא דִּלְעֵילָּא.

וּבֹא וּרְאֵה, כָּל שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הֵם תִּקּוּנֶיהָ שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה, לְתַקֵּן הָאוֹר הָעֶלְיוֹן הַשָּׁחֹר כְּמוֹ שֶׁרָאוּי, וּלְהָשִׁיב אֶת עִקַּר הַכֹּל לִמְקוֹמוֹ. כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּמוֹ אֶחָד עוֹמְדִים, וּבָזֶה נִשְׁלָם הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ שֶׁהָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה.

יִשָּׁשכָר זְבוּלוּן, הָכָא אִשְׁתַּכְלָלוּ שִׁית בְּנִין, שִׁית סִטְרִין דְּעַלְמָא. כְּגַוְונָא דָּא, בְּנֵי הַשִּׁפָּחוֹת אינון אַרְבַּע, וְאִתְחַבְּרוּ בְּאִלֵּין. וְאִלֵּין אַרְבַּע קִשְׁרִין דְּמִתְחַבְּרָן בְּהוּ, וְאוּקְמוּהָ, וְעַל דָּא כְּתִיב, (מלכים א ז) וְכָל אֲחוֹרֵיהֶם בָּיְתָה, אַף עַל גַּב דִּבְנֵי שִׁפָּחוֹת נִינְהוּ, בָּיְתָה.

יִשָּׁשכָר זְבֻלוּן, כָּאן נִשְׁלְמוּ שִׁשָּׁה בָּנִים, שִׁשָּׁה הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם. כְּמוֹ כֵן בְּנֵי הַשִּׁפָּחוֹת הֵם אַרְבַּע, וְהִתְחַבְּרוּ עִם אֵלּוּ, וְאֵלּוּ אַרְבַּעַת הַקְּשָׁרִים שֶׁמִּתְחַבְּרִים בָּהֶם, וּבֵאֲרוּהָ. וְעַל כֵּן כָּתוּב (מלכים א ז) וְכָל אֲחוֹרֵיהֶם בָּיְתָה. אַף עַל גַּב שֶׁבְּנֵי שִׁפָּחוֹת הֵם - בָּיְתָה.

רִבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, אִי הָכִי, הָא אִתְּמַר כָּל מַה דְּאוֹלִיד עַלְמָא תַּתָּאָה, פִּירוּדָא אִיהוּ, דְּהָא כְּתִיב, (בראשית ב) וּמִשָּׁם יִפָּרֵד, מַה תֵּימָא בְּיוֹסֵף וּבִנְיָמִין, אִי תֵּימָא דְּעַלְמָא חַד בְּהַנֵּי,

לָאו אִיהוּ. דְּהָא לָא נָפְקוּ מֵעַלְמָא עִלָּאָה, וְעַלְמָא תַּתָּאָה מַה דְּאוֹלִידַת אוֹלִידַת לְתַתָּא וְלָא לְעֵילָּא, וְאִי הָכִי פִּירוּדָא אִיהוּ.

רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, אִם כְּךָ, הֲרֵי נֶאֱמַר, כָּל מַה שֶׁהוֹלִיד הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא פֵּרוּד, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב וּמִשָּׁם יִפָּרֵד. מַה תֹּאמַר בְּיוֹסֵף וּבְנָיְמִין? אִם תֹּאמַר שֶׁעוֹלָם אֶחָד בְּאֵלֶּה - זֶה אֵינוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא יָצְאוּ מִן הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן - מַה שֶּׁהוֹלִיד, הוֹלִיד לְמַטָּה וְלֹא לְמַעְלָה, וְאִם כְּךָ הוּא פֵּרוּד.

דף קנה:

אֲתָא רִבִּי אַבָּא וּנְשָׁקֵיהּ. אָמַר לֵיהּ מִלָּה דָּא סָתִים אִיהוּ, דְּהָא עַלְמָא עִלָּאָה אִתְתַּקַּן בִּתְרֵיסַר דְּאִינּוּן מִדִּילֵיהּ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, רָזָא דְמִלָּה, בְּכָל זִמְנָא צַדִּיק מֵעַלְמָא תַּתָּאָה נָפִיק וְעָיֵיל, בֵּיהּ עָיֵיל וּמִנֵּיהּ נָפִיק. וּבְגִין כָּךְ, אִתְבְּנֵי בְּאֲתַר דָּא, וְעִקָּרָא הוּא לְעֵילָּא וְעִקָּרָא הוּא לְתַתָּא, (ס"א צדיק ביה עייל ביה נפיק) וּבְעַלְמָא תַּתָּאָה (דף קנה ע"ב) אִיהוּ תְּדִיר לְעוֹלָם, כְּתִיב, (בראשית לה) וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה.

בָּא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקוֹ. אָמַר לוֹ, דָּבָר זֶה הוּא נִסְתָּר, שֶׁהֲרֵי הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הִתְתַּקֵּן בִּשְׁנֵים עָשָׂר שֶׁל אוֹתָם מִשֶּׁלּוֹ. אֲבָל בֹּא רְאֵה סוֹד הַדָּבָר, בְּכָל זְמַן הַצַּדִּיק מֵהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן יוֹצֵא וְנִכְנָס, בּוֹ נִכְנָס וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא, וּמִשּׁוּם כָּךְ נִבְנֶה בַּמָּקוֹם הַזֶּה, וְהָעִקָּר הוּא לְמַעְלָה, וְהָעִקָּר הוּא לְמַטָּה, [צדיק, בו נכנס בו יוצא] וְהוּא תָּמִיד בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לְעוֹלָם, כָּתוּב וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה.

תָּא חֲזֵי בְּהַאי עַלְמָא תַּתָּאָה, צַדִּיק (שמות רנ"ט ע"א) בֵּיהּ עָיֵיל וּמִנֵּיהּ נָפִיק, כַּד עָיֵיל, אִיהוּ בְּרָזָא דְיוֹסֵף הַצַּדִּיק, כַּד נָפִיק בְּרָזָא דְּבִנְיָמִין הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית לה) וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה, מַאן נַפְשָׁהּ, דָּא צַדִּיק דְּנָפִיק מִנָּהּ.

בֹּא רְאֵה, בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה, הַצַּדִּיק נִכְנָס בּוֹ וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא. כְּשֶׁנִּכְנָס הוּא בְּסוֹד שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, וּכְשֶׁיּוֹצֵא הוּא בְּסוֹד שֶׁל בִּנְיָמִין. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה. מִי נַפְשָׁהּ? זֶה הַצַּדִּיק שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנָּה.

וְדָא בִּנְיָמִין, נִקְרָא בֶּן אוֹנִי, דְּחֲשִׁיבַת דְּאוֹלִידַת לְתַתָּא בְּעַלְמָא דְּפִירוּדָא, וְאִשְׁתְּאָרוּ חַד סָרֵי בְּאִינּוּן לְעֵילָּא. מַה כְּתִיב וְאָבִיו קָרָא לוֹ בִּנְיָמִין בֶּן יָמִין, דְּהָא אִסְתַּלַּק לְעֵילָּא בְּעַלְמָא עִלָּאָה. דְּכַד אִתְאֲבִיד יוֹסֵף, בִּנְיָמִין (קנ"ג ע"ב) אַשְׁלִים אַתְרֵיהּ. וְעַל דָּא צַדִּיק בְּעַלְמָא תַּתָּאָה עָיֵיל וְנָפַק, בְּגִין כָּךְ יוֹסֵף וּבִנְיָמִין וְכֻלְּהוּ תְּרֵיסַר, כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא בְּיִחוּדָא חַד. (בראשית כט) הַפַּעַם (קע"ח ע"ב) אוֹדֶה אֶת ה', רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיא) אוֹדֶה ה' בְּכָל לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה, בְּכָל לֵבָב, בְּכָל לֵב מִבְּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא, דָּוִד בְּרָזָא עִלָּאָה דְשִׁמְעָה קַדִּישָׁא, קָא בָּעֵי לֵיהּ לְאוֹדָאָה לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אוֹדֶה ה' בְּכָל לֵבָב בְּיֵצֶר טוֹב וּבְיֵצֶר רָע, וְאִלֵּין תְּרֵין סִטְרִין, חַד יְמִינָא וְחַד שְׂמָאלָא.

וְזֶה בִּנְיָמִין, נִקְרָא בֶּן אוֹנִי, שֶׁחֲשִׁבָה שֶׁהוֹלִידָה לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַפֵּרוּד, וְנִשְׁאֲרוּ אַחַד עָשָׂר בְּאוֹתָם לְמַעְלָה. מַה כָּתוּב? וְאָבִיו קָרָא לוֹ בִּנְיָמִין, בֶּן יָמִין. שֶׁהֲרֵי הִתְעַלָּה לְמַעְלָה בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. שֶׁכַּאֲשֶׁר נֶאֱבַד יוֹסֵף,

בִּנְיָמִין הַשְּׁלִים אֶת מִקוֹמוֹ. וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק נִכְנָס וְיוֹצֵא בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. מִשּׁוּם כָּךְ יוֹסֵף וּבִנְיָמִין וְכָל הַשְּׁנַיִם עָשָׂר, כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה בְּיִחוּד אֶחָד. הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה'. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיא) אוֹדֶה ה' בְּכָל לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה. בְּכָל לֵבָב? בְּכָל לֵב הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא דָּוִד בְּסוֹד עֶלְיוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ רָצָה לְהוֹדוֹת לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. אוֹדֶה ה' בְּכָל לֵבָב - בִּיצֶר טוֹב וּבְיֵצֶר רַע, וְאֵלּוּ שְׁנֵי הַצְּדָדִים, אֶחָד יָמִין וְאֶחָד שְׂמֹאל.

בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה, אִלֵּין אִינוּן שְׁאָר סִטְרִין דְּהַאי עַלְמָא, דְּהָא לֵבָב, כְּגַוְונָא דְּדָרוֹם וְצָפוֹן. בְּסוֹד יְשָׁרִים, אִלֵּין אִינוּן שְׁאָר סִטְרֵי עַלְמָא, דְּאִינוּן שִׁית כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָא. וְעֵדָה, דָּא הוּא אֲתַר דִּיהוּדָה, וּכְתִיב, (תהלים קלב) וְעֲדוֹתַי זוֹ אֲלַמְּדֵם. וּכְתִיב, (הושע יב) וִיהוּדָה עוֹד רָד עִם אֵל וְגוֹ'. כְּתִיב (תהלים קלח) אוֹדְךָ בְּכָל לִבִּי נֶגֶד אֱלֹהִים אֲזַמְּרֶךָּ, הָכָא בְּאֲתַר חַד קָאֲמַר, דִּכְתִיב נֶגֶד אֱלֹהִים אֲזַמְּרֶךָּ. דְּהָא לְגַבֵּי הַאי דַּרְגָּא קָאֲמַר שִׁירָתָא, לְחַבְּרָא לֵיהּ בִּימִינָא.

בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה - אֵלּוּ הֵם שְׁאָר הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהֲרֵי לֵבָב כְּמוֹ צָפוֹן וְדָרוֹם. בְּסוֹד יְשָׁרִים - אֵלּוּ הֵם שְׁאָר צִדֵּי הָעוֹלָם, שֶׁהֵם שִׁשָּׁה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. וְעֵדָה - זֶהוּ הַמָּקוֹם שֶׁל יְהוּדָה, וְכָתוּב (תהלים קלב) וְעֵדֹתַי זוֹ אֲלַמְּדֵם. וְכָתוּב (הושע יב) וִיהוּדָה עֹד רָד עִם אֵל וְגוֹ'. כְּתִיב (תהלים קלח) אוֹדְךָ בְּכָל לִבִּי נֶגֶד אֱלֹהִים אֲזַמְּרֶךָּ. כָּאן בְּמָקוֹם אֶחָד נֶאֱמַר, שֶׁכָּתוּב נֶגֶד אֱלֹהִים אֲזַמְּרֶךָּ, שֶׁהֲרֵי לַדַּרְגָּה הַזּוֹ אָמַר שִׁירָה, לְחַבֵּר אוֹתָהּ לְיָמִין.

תָּא חֲזֵי, יְהוּדָה אֶחָד בְּכָל סִטְרִין, אֶחָד בְּדָרוֹם וְאֶחָד בְּמִזְרָח. דְּהָא אִיהוּ מִסְטָר שְׂמָאלָא קָא אַתְיָא, (שמות רכ"ג ע"א) וְשֵׁירוּתֵיהּ בַּצָּפוֹן וְאֶחָד בְּדָרוֹם, בְּגִין דְּאִיהוּ אָזִיל לִימִינָא וְאִתְאֲחִיד בְּגוּפָא, בְּגִין כָּךְ (בראשית כט) הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה'. וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת, וַתַּעֲמֹד, דְּקַיְימָא בְּקִיּוּמָא דְּקַיְימָא כְּדְקָא יָאוֹת, דְּהָא אִתְתַּקַּן כֻּלָּא רְתִיכָא קַדִּישָׁא.

בֹּא רְאֵה, יְהוּדָה אֶחָד בְּכָל הַצְּדָדִים. אֶחָד בַּדָּרוֹם, אֶחָד בַּמִּזְרָח. שֶׁהֲרֵי הוּא בָּא מִצַּד הַשְּׂמֹאל, וְרֵאשִׁיתוֹ בַּצָּפוֹן, וְאֶחָד בַּדָּרוֹם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִימִין וְנֶאֱחָז בַּגּוּף. מִשּׁוּם כָּךְ, הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה'. וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת. וַתַּעֲמֹד, שֶׁעָמְדָה בַּקִּיּוּם שֶׁל הַבְּרִית כָּרָאוּי, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל נִתְקַן מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן נָפַק לְקַרְיֵיתָא, אִזְדַּמַּן לֵיהּ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי, כֵּיוָן דְּחָמָא לוֹן, אָמַר חַדְּתוּתֵי דְּאוֹרַיְיתָא אִצְטְרִיךְ הָכָא, יָתְבוּ תְּלָתָא אִלֵּין, (ס"א יומין) כַּד בָּעָא לְמֵיזַל, פָּתַח כָּל חַד וְחַד קְרָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן יָצָא לְקַרְיָה. הִזְדַּמֵּן לוֹ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָם, אָמַר, הִתְחַדְּשׁוּת שֶׁל הַתּוֹרָה צָרִיךְ כָּאן. יָשְׁבוּ שְׁלֹשֶׁת אֵלֶּה [ימים]. כְּשֶׁרָצָה לָלֶכֶת, פָּתַח כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּפָסוּק.

רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (בראשית יג) וַה' אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ וְגוֹ', שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה וְגוֹ'. וְכִי לְפוּם חֵיזוּ דְּאַבְרָהָם יָרִית אַרְעָא וְלָא יַתִּיר. עַד כַּמָּה חָמֵי בַּר נָשׁ, תְּלַת פַּרְסֵי אוֹ אַרְבַּע אוֹ חֲמֵשׁ פַּרְסֵי, וְאִיהוּ אָמַר (בראשית יג) כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה וְגוֹ'.

רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, וַה' אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ, שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה וְגוֹ'. וְכִי לְפִי הָרְאִיָּה שֶׁל אַבְרָהָם יוֹרֵשׁ אֶת הָאָרֶץ, וְלֹא יוֹתֵר? עַד כַּמָּה רוֹאֶה בֶּן אָדָם? שְׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת, אוֹ אַרְבַּע אוֹ חֲמֵשׁ פַּרְסָאוֹת, וְהוּא אוֹמֵר כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה וְגוֹ'?!

דף קנו.

אֶלָּא, כֵּיוָן דְּאַרְבַּע סִטְרִין דְּעַלְמָא חָמֵי, כָּל אַרְעָא חָמֵי. דְּהָא אַרְבַּע סִטְרֵי דְעָלְמָא, כְּלָלָא דְכָל עָלְמָא. תּוּ, זַקֵף לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, (דף קנו ע"א) וְאַחֲמֵי לֵיהּ דְּאִיהִי קְשִׁירָא בְּסִטְרֵי דְעַלְמָא, וְהָוָה חָמֵי כֹּלָּא. כְּגַוְונָא דָא, מַאן דְּחָמֵי לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל עַלְמָא חָמֵי, חֲדָוָותָא דְּעֵילָא וְתַתָּא.

אֶלָּא, כֵּיוָן שֶׁאַרְבַּעַת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם רוֹאֶה, אֶת כָּל הָאָרֶץ רוֹאֶה. שֶׁהֲרֵי אַרְבַּעַת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם הֵם כְּלָלוֹ שֶׁל כָּל הָעֹלָם. עוֹד, הֵרִים אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהֶרְאָה לוֹ שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בִּצְדָדֵי הָעוֹלָם, וְהָיָה רוֹאֶה אֶת הַכֹּל. כְּמוֹ כֵן, מִי שֶׁרוֹאֶה אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן, רוֹאֶה אֶת כָּל הָעוֹלָם, הַשִּׂמְחָה שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה.

פָּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר (בראשית כח) הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ, וְכִי הַהוּא אֲתַר בִּלְחוֹדוֹי אַבְטַח לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּהָא אַרְבַּע אַמִּין אוֹ חַמְשָׁא הֲווּ וְלָא יַתִּיר. אֶלָּא, בְּזִמְנָא הַהוּא, בְּאִינּוּן אַרְבַּע אַמִּין, כָּפִיל לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. אִשְׁתַּכַּח הַהוּא אֲתַר כְּלָלָא דְכָל אַרְעָא, וּמַה הַהוּא אֲתַר אִיהוּ כְּלָלָא דְכָל אַרְעָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאִיהוּ בּוּצִינָא דְכָל אַרְעָא, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה דְּשַׁקִּיל כְּכָל עַלְמָא.

פָּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ, וְכִי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם לְבַדּוֹ הִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ חֲמֵשׁ הָיוּ וְלֹא יוֹתֵר? אֶלָּא בְּאוֹתוֹ זְמַן, בְּאוֹתָם אַרְבַּע אַמּוֹת קִפֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא שֶׁאוֹתוֹ מָקוֹם הוּא הַכְּלָל שֶׁל כָּל הָאָרֶץ. וּמָה אוֹתוֹ הַמָּקוֹם הוּא הַכְּלָל שֶׁל כָּל הָאָרֶץ - רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁהוּא הַמָּאוֹר שֶׁל כָּל הָאָרֶץ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁשָּׁקוּל כְּכָל הָעוֹלָם.

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה', וְכִי בְּכֻלְּהוּ דְּאוֹלִידַת, לָא אִתְחֲזֵי לְאוֹדָאָה לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלָּא בְּהַאי. אֶלָּא יְהוּדָה אִיהוּ בְּרָא רְבִיעָאָה לְכָרְסְיָיא, וְאִיהוּ אַשְׁלִים לְכָרְסְיָיא. וּבְגִין כָּךְ, יְהוּדָה בַּלְחוֹדוֹי, תִּקּוּנָא דְכָרְסְיָיא וּסְמָכָא דְּכֻלְּהוּ סְמָכִין. (נ"א דהוו תלת, אברהם ויצחק ויעקב וכדין אתא דוד מיהודה ואשלים לכרסייא, ועל כך אקרי יהודה דאיהו שמא קדישא והדל"ת (ס"א ד' רגלוהי) מרגלוהי דכורסייא) רְבִּי שִׁמְעוֹן דְּנָהִיר כָּל עַלְמָא בְּאוֹרַיְיתָא וְכַמָּה בּוּצִינִין נְהָרִין בְּגִינֵיהּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה', וְכִי בְּכָל מַה שֶּׁהוֹלִידָה לֹא רָאוּי לְהוֹדוֹת לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶלָּא בָּזֶה? אֶלָּא יְהוּדָה הוּא הַבֵּן הָרְבִיעִי לַכִּסֵּא, וְהוּא מַשְׁלִים אֶת הַכִּסֵּא. וּמִשּׁוּם כָּךְ יְהוּדָה לְבַדּוֹ תִּקּוּן הַכִּסֵּא וְתוֹמֵךְ שֶׁל כָּל הַתּוֹמְכִים. [שהיו שלשה, אברהם ויצחק ויעקב, ואז בא דוד מיהודה והשלים

הכסא, ועל כך נקרא יהודה, שהוא השם הקדוש, והדל"ת (ארבע רגליו) מרגלות הכסא] רַבִּי שִׁמְעוֹן שָׁמַאיר אֶת כָּל הָעוֹלָם בַּתּוֹרָה וְכַמָּה מְאוֹרוֹת מְאִירִים בִּשְׁבִילוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

(בראשית ל) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר חִטִּים וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה. רִבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, בְּכַמָּה אֲתַר. אֶלָּא, מַאן יָכִיל לְמִמְנֵי עוֹבָדוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּהָא כַּמָּה חֵילִין וּמַשְׁרְיָין, מְשַׁנְיָין דָּא מִן דָּא, דְּלֵית לוֹן חוּשְׁבָּנָא. וְכֻלְּהוּ בְּזִמְנָא חָדָא, כְּמַרְזָפָא דְּאַפִּיק זִיקִין לְכָל סְטָרִין בְּזִמְנָא חָדָא. כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אַפִּיק כַּמָּה זִינִין וּמַשְׁרְיָין מְשַׁנְיָין דָּא מִן דָּא, דְּלֵית לוֹן חוּשְׁבָּנָא וְכֻלְּהוּ בְּזִמְנָא חָדָא.

וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר חִטִּים וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ. הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. אֶלָּא מִי יָכוֹל לִמְנוֹת אֶת מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהַנִּה כַּמָּה צְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה שֶׁאֵין לָהֶם חֶשְׁבּוֹן, וְכֻלָּם בְּפַעַם אַחַת, כְּמוֹ פַּטִּישׁ שֶׁמּוֹצִיא זִיקִים לְכָל הַצְּדָדִים בְּפַעַם אַחַת, כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹצִיא כַּמָּה מִינִים וּמַחֲנוֹת מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה שֶׁאֵין לָהֶם חֶשְׁבּוֹן, וְכֻלָּם בְּפַעַם אַחַת.

תָּא חֲזֵי, בְּדִבּוּרָא וּבְרוּחָא כְּחָדָא, אִתְעֲבִיד עָלְמָא, דִּכְתִיב (תהלים לג) בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. בִּדְבַר ה', דָּא דִבּוּרָא. וּבְרוּחַ פִּיו, דָּא רוּחָא. דָּא בְלָא דָא לָא אָזִיל, וְאִתְכְּלִיל דָּא בְּדָא, וְנָפִיק מִנַּיְיהוּ כַּמָּה חֵילִין לְחֵילִין, וּמַשְׁרְיָין לְמַשְׁרְיָין, וְכוּלָּא בְּזִמְנָא חָדָא.

בֹּא רְאֵה, בְּדִבּוּר וּבְרוּחַ יַחַד נַעֲשָׂה הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. בִּדְבַר ה' - זֶה הַדִּבּוּר. וּבְרוּחַ פִּיו - זוֹ הָרוּחַ. זֶה בְּלִי זֶה לֹא הוֹלֵךְ, וְנִכְלָלִים זֶה עִם זֶה וְיוֹצְאִים מֵהֶם כַּמָּה צְבָאוֹת לְצַבְאוֹת, וּמַחֲנוֹת לַמַּחֲנוֹת, וְהַכֹּל בְּפַעַם אַחַת.

תָּא חֲזֵי כַּד בָּעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִבְרֵי עָלְמִין, אַפִּיק חַד נְהוֹרָא סְתִימָאָה. דְּמִן הַהוּא נְהוֹרָא, נָפְקִין וְנָהֲרִין כָּל אִינּוּן נְהוֹרִין דְּאִתְגַּלְיָין. וּמֵהַהוּא נְהוֹרָא, נָפְקִין וְאִתְפַּשְׁטוּ וְאִתְעֲבִידוּ שְׁאָר נְהוֹרִין וְאִיהוּ עִלָּאָה.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָמוֹת, הוֹצִיא אוֹר נִסְתָּר אֶחָד, שֶׁמֵּהָאוֹר הַהוּא יוֹצְאִים וּמְאִירִים כָּל אוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁהִתְגַּלּוּ, וּמֵאוֹתוֹ הָאוֹר יוֹצְאִים וְהִתְפַּשְׁטוּ וְנַעֲשׂוּ שְׁאָר הָאוֹרוֹת, וְהוּא הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן.

דף קנו:

תו, אִתְפַּשַּׁט הַאי נְהוֹרָא עִלָּאָה, וְעָבִיד אוּמָנָא, נְהוֹרָא דִּלָּא נָהִיר, וְעָבִיד עָלְמָא תַּתָּאָה. וּבְגִין דְּאִיהוּ נְהוֹרָא דִּלָּא נָהִיר, בָּעֵי לְאִתְקַשְׁרָא לְעֵילָּא, (דף קנו ע"ב) בָּעֵי לְאִתְקַשְׁרָא לְתַתָּא, וּבְקִשּׁוּרָא דִלְתַתָּא, אִתְקַשַּׁר לְאִתְנַהֲרָא בְּקִשּׁוּרָא דִלְעֵילָּא. וְהַאי נְהוֹרָא דִּלָּא נָהִיר, בְּקִשּׁוּרָא דִלְעֵילָּא, אַפִּיק כָּל חֵילִין וּמַשְׁרְיָין לְזִינִין סַגִּיאִין, הֲדָא הוּא דִכְתִיב מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ וְגוֹ'.

וְעוֹד, הָאוֹר הָעֶלְיוֹן הַזֶּה הִתְפַּשֵּׁט וְעָשָׂה אֲמָן, אוֹר שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר, וְעָשָׂה אֶת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא אוֹר שֶׁלֹּא מֵאִיר, רוֹצֶה לְהִתְקַשֵּׁר לְמַעְלָה, רוֹצֶה לְהִתְקַשֵּׁר לְמַטָּה. וּבְקֶשֶׁר שֶׁלְּמַטָּה נִקְשָׁר לְהָאִיר בְּקֶשֶׁר שֶׁלְּמַעְלָה. וְהָאוֹר הַזֶּה שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר בְּקֶשֶׁר שֶׁלְּמַעְלָה, מוֹצִיא אֶת כָּל הַחֲיָלוֹת וְהַמַּחֲנוֹת לְמִינִים רַבִּים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ וְגוֹ'.

וְכָל מַה דִּי בְאַרְעָא, הָכִי נְמֵי לְעֵילָא. וְלֵית לָךְ מִלָּה זְעֵירָא בְּהַאי עָלְמָא, דְּלָא תַלְיָיא בְּמִלָּה אֲחֶרָא עִלָּאָה דְּאִתְפַּקְּדָא עֲלֵיהּ לְעֵילָא, בְּגִין דְּכַד אִתְעַר הַאי לְתַתָּא, אִתְעַר הַהוּא דְּאִתְפַּקְּדָא עֲלֵיהּ לְעֵילָא, דְּכוּלָּא אִתְאֲחַד דָּא בְּדָא.

וְכָל מַה שֶּׁבָּאָרֶץ כָּךְ גַּם לְמַעְלָה, וְאֵין לְךָ דָּבָר קָטָן בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁלֹּא תָלוּי בְּדָבָר אַחֵר עֶלְיוֹן שֶׁהִתְמַנָּה עֲלָיו לְמַעְלָה. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר זֶה שֶׁלְּמַטָּה, מִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ שֶׁהִתְמַנָּה עָלָיו לְמַעְלָה, שֶׁהַכֹּל נֶאֱחָז זֶה עִם זֶה.

תָּא חֲזֵי כְּתִיב, (בראשית ל) תְּנִי נָא לִי מִדּוּדְאֵי בְּנֵךְ. לָאו דּוּדְאִים אוֹלִידוּ לָהּ לְרָחֵל, אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָא גְּלְגֵּל מִלָּה עַל יְדֵי דְּאִינּוּן דּוּדְאִים. בְּגִין דְּיִפּוֹק יִשָּׂשכָר, דְּאִחִיד בְּאוֹרַיְיתָא יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ שִׁבְטִין. בְּגִין דְּהָא רָחֵל אֲחִידָא בֵּיהּ בְּיַעֲקֹב, לָא שַׁבְקַת לֵיהּ לְגַבֵּי לֵאָה. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (בראשית ל) הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי, וּכְתִיב לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדְאֵי בְּנֵךְ.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב תְּנִי נָא לִי מִדּוּדְאֵי בְּנֵךְ. לֹא הַדּוּדָאִים הֵם שֶׁיָּלְדוּ אֶת רָחֵל, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְגַלְגֵּל אֶת הַדָּבָר עַל יְדֵי אוֹתָם דּוּדָאִים כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא יִשָּׂשכָר, שֶׁאוֹחֵז בַּתּוֹרָה יוֹתֵר מִכָּל הַשְּׁבָטִים. מִשּׁוּם שֶׁהָרֵי רָחֵל הָאֲחוּזָה בְּיַעֲקֹב לֹא הִשְׁאִירָה אוֹתוֹ לְלֵאָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי, וְכָתוּב לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדְאֵי בְּנֵךְ.

אִינּוּן גָּרְמוּ דְּיִפּוֹק יִשָּׂשכָר לְעַלְמָא, בְּגִין דְּסָלִיק רֵיחָא דְּאוֹרַיְיתָא, קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שיר השירים ז) הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְגוֹ'. וּכְתִיב, (בראשית ל) וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא. הוּא (קכ"ד ע"ב) וַדַּאי, וְהָא אוּקְמוּהָ, דְּעַלְמָא עִלָּאָה. הוּא, דְּסָתִים וְלָא נָלְיָא, בְּגִין דְּהָא אוֹרַיְיתָא מֵעַלְמָא (פ"ו ע"ב) עִלָּאָה נָפְקַת.

הֵם גָּרְמוּ שֶׁיֵּצֵא יִשָּׂשכָר לְעוֹלָם מִשּׁוּם שֶׁמַּעֲלָה הֲרֵיחַ שֶׁל הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְכוּ', וְכָתוּב וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא, הוּא וַדַּאי, וְהָרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הוּא שֶׁנִּסְתָּר וְלֹא נִגְלֶה, מִשּׁוּם שֶׁהָרֵי הַתּוֹרָה יוֹצֵאת מֵהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן.

וּבְכָל אֲתַר, עַלְמָא עִלָּאָה. הוּא, דְּלָא אִתְגַּלְיָא, וְהָא אִתְּמַר, (במדבר יח) וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא, בְּגִין לְאַמְשָׁכָא מִנֵּיהּ בִּרְכָאן לְכֹלָּא, וְיִשָּׂשכָר בֵּיהּ אִתְאֲחִיד, וְעַל דָּא קַרְנָן עֵץ הַחַיִּים, אִילָנָא דְּאִינּוּן חַיִּין עִלָּאִין, דְּאִקְרֵי הוּא וְלֹא אַתָּה.

וּבְכָל מָקוֹם הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הוּא שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה, וַהֲרֵי נֶאֱמַר וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת לְכֹל, וְיִשְּׂשכָר נֶאֱחָז בּוֹ, וְעַל כָּךְ קוֹרְאִים עֵץ הַחַיִּים, הֶעֵץ שֶׁלְּאוֹתָם הַחַיִּים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁנִּקְרָא הוּא וְלֹא אַתָּה.

דף קנז.

וְאִי תֵּימָא דְּאִלֵּין דּוּדְאִים פָּתְחוּ מְעָהָא דְרָחֵל. לָאו, דְּהָא כְּתִיב, (בראשית ל) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחֶמָהּ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלָא מִלָּה אָחֳרָא. בְּגִין דְּאִינּוּן דּוּדְאִים, אַף עַל גַּב דְּחֵילָא דִלְהוֹן לְעֵילָא. בְּהַהוּא חֵילָא דִלְהוֹן, לָא אִתְמַנֵּי פְּקִידָא דִבְנִין, דְּהָא בְּנִין בְּמַזָּלָא תַּלְיָין, וְלָאו בְּמִלָּה אָחֳרָא. וְאִי תֵּימָא דְּהָא אִינּוּן לְמַגָּנָא אִתְבְּרִיאוּ, לָאו, דְּהָא אֲפִילּוּ (דף קנז ע"א) לְמִלָּה דָא, סִיּוּעָא אִינּוּן לְאִינּוּן דְּמִתְעַכְּבֵי, וְלָאו אִינּוּן עָקְרָאן, וְלָא אִתְגְּזַר עֲלַיְיהוּ אֶלָּא בְּמַזָּלָא. (בראשית‭ ‬ל) וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא וְגו'. הַאי מִלָּה חָצִיפוּתָא אִיהוּ. לָאו אִיהוּ הָכִי, אֶלָּא מֵהָכָא אוֹלִיפְנָא, עִנְוְותָנוּתָא דְּלֵאָה, דְּלָא אָמְרָה קַמֵּי אָחָתָהּ מִידִּי, וְאִיהִי אַקְדִּימַת לְאוֹרְחָא, וְאָמְרָה לֵיהּ בַּחֲשַׁאי, וְאוֹדְעָא לֵיהּ. דְּהָא בְּרִשׁוּתָא דְרָחֵל הֲוָה, דִּכְתִיב, (שם) כִּי שָׂכוֹר שְׂכַרְתִּיךְ, מֵרָחֵל נְטִילַת רְשׁוּ, וּבְגִין דְּלָא יַבְאִישׁ בְּעֵינָאָה דְרָחֵל, אָמְרָה לֵיהּ לְבַר וְלָא בְּבֵיתָא.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהַדּוּדְאִים הַלָּלוּ פָּתְחוּ אֶת מֵעֶיהָ שֶׁל רָחֵל - לֹא, שֶׁהִנֵּה כָּתוּב וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא דָּבָר אַחֵר. מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָם הַדּוּדְאִים, אַף עַל פִּי שֶׁכֹּחָם לְמַעְלָה, בְּאוֹתוֹ הַכֹּחַ שֶׁלָּהֶם לֹא מִתְמַנֶּה פְּקִידַת הַבָּנִים, שֶׁהֲרֵי הַבָּנִים תְּלוּיִים בְּמַזָּל, וְלֹא בְּדָבָר אַחֵר. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהִנֵּה הֵם נִבְרְאוּ לְחִנָּם - לֹא, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ לַדָּבָר הַזֶּה הֵם סִיּוּעַ לְאוֹתָם שֶׁמִּתְעַכְּבִים, וְאֵינָם עֲקָרוֹת, וְלֹא נִגְזַר עֲלֵיהֶם אֶלָּא בְּמַזָּל. וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא וְגו'. הַדָּבָר הַזֶּה חֲצָפָה? אֵינוֹ כָּךְ, אֶלָּא מִכָּאן לָמַדְנוּ עַנְוְתָנוּתָהּ שֶׁל לֵאָה, שֶׁלֹּא אָמְרָה דָּבָר לִפְנֵי אֲחוֹתָהּ, וְהִיא הִקְדִּימָה לַדֶּרֶךְ וְאָמְרָה לוֹ בַּחֲשַׁאי וְהוֹדִיעָה לוֹ, שֶׁהֲרֵי זֶה הָיָה בִּרְשׁוּת רָחֵל, שֶׁכָּתוּב כִּי שָׂכוֹר שְׂכַרְתִּיךְ. מֵרָחֵל נְטָלָה רְשׁוּת. וּכְדֵי שֶׁלֹּא יֵרַע בְּעֵינֵי רָחֵל, אָמְרָה לוֹ בַּחוּץ, וְלֹא בַּבַּיִת.

וְלָא עוֹד אֶלָּא פְּתְחָא מִשְׁכְּנָא דְלֵאָה (לבר), נָפְקַת לְבַר, וְעַיְילַת לֵיהּ לְיַעֲקֹב בְּפִתְחָא דִלְבַר, עַד לָא יֵיעוּל לְמִשְׁכְּנָא דְרָחֵל. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּלָא תֵּימָא מִלָּה קַמֵּי דְרָחֵל, וְלָא תַּחְצִיף קַמֵּי אָחָתָהּ. וְלָא עוֹד, אֶלָּא אָמְרָה לֵאָה, אִי יֵיעוּל יַעֲקֹב בְּמִשְׁכְּנָא דְרָחֵל, לָאו דִּין הוּא לְאַפְקָיהּ מִתַּמָּן, בְּגִין כָּךְ אַקְדִּימַת לֵיהּ לְבַר.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא בַּפֶּתַח שֶׁל מִשְׁכַּן לֵאָה [לחוץ] יָצְאָה הַחוּצָה, וְהִכְנִיסָה אֶת יַעֲקֹב בַּפֶּתַח שֶׁבַּחוּץ טֶרֶם שֶׁיִּכָּנֵס לְמִשְׁכַּן רָחֵל. מָה הַטַּעַם? כְּדֵי שֶׁלֹּא תֹּאמַר דָּבָר לִפְנֵי רָחֵל, וְלֹא תִּתְחַצֵּף לִפְנֵי אֲחוֹתָהּ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אָמְרָה לֵאָה, אִם יִכָּנֵס יַעֲקֹב לְמִשְׁכַּן רָחֵל, אֵינוֹ דִין לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, מִשּׁוּם כָּךְ הִקְדִּימָה לוֹ בַּחוּץ.

וְכָל הַאי לָמָּה, אֶלָּא לֵאָה רוּחָא דְקוּדְשָׁא אִתְעָרַת בָּהּ, וְיָדְעַת דְּכָל הַנֵּי שִׁבְטִין עִלָּאִין, כֻּלְּהוּ קַדִּישִׁין, יִפְקוּן מִנָּהּ, וְדָחֲקַת שַׁעְתָּא, בַּחֲבִיבוּתָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבְגִין כָּךְ הִיא קָרָאת לוֹן שְׁמָהָן, בְּרָזָא דְחָכְמְתָא.

וְכָל זֶה לָמָּה? אֶלָּא שֶׁרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הִתְעוֹרְרָה בְּלֵאָה, וְיָדְעָה שֶׁכָּל הַשְּׁבָטִים הָעֶלְיוֹנִים הַלָּלוּ, כֻּלָּם קְדוֹשִׁים, יֵצְאוּ מִמֶּנָּה, וְדָחֲקָה הַשָּׁעָה בַּחֲבִיבוּת לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא, וּמִשּׁוּם כָּךְ קָרְאָה לָהֶם שֵׁמוֹת בְּסוֹד הַחָכְמָה.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי, הֲווּ אָזְלֵי בְּאוֹרְחָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי חִיָּיא, בְּכָל זִמְנָא (דאנן) דְּאָזְלִינָן בְּאוֹרְחָא, וְלָעֵינָן בְּאוֹרַיְיתָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַרְחִישׁ לָן נִסִּין, וְהַשְׁתָּא אוֹרְחָא דָא אָרִיךְ לָן, נִתְעַסַּק בְּאוֹרַיְיתָא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְזַדְּוֵוג בַּהֲדָן.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי חִיָּיא, בְּכָל פַּעַם [שאנו] הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַרְחִישׁ לָנוּ נִסִּים, וְכָעֵת הַדֶּרֶךְ הַזּוֹ אֲרֻכָּה לָנוּ, נִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִתְחַבֵּר עִמָּנוּ.

פְּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, (שמות יב) בָּרְאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת, וּכְתִיב, (דבהם טז) שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי, לֶחֶם עָנִי כְּתִיב, הַאי מִלָּה אִתְעָרוּ בָּהּ חַבְרַיָּיא. אֲבָל תָּא חֲזֵי, כַּד הֲווּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, הֲווּ בִּרְשׁוּתָא אָחֳרָא. כַּד בָּעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְקָרְבָא לוֹן לְגַבֵּיהּ, יָהַב לוֹן אֲתַר דְּלֶחֶם עֹנִי. לֶחֶם עָנִי, מַאן עָנִי. דָּא דָּוִד מַלְכָּא, דִּכְתִיב בֵּיהּ (תהלים מו) כִּי עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי.

פְּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, (שמות יב) בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּת, וְכָתוּב (דברים טז) שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי. לֶחֶם עָנִי כָּתוּב. בַּדִּבָּר הַזֶּה הִתְעוֹרְרוּ בּוֹ הַחֲבֵרִים. אֲבָל בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, הָיוּ בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת. כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְקָרֵב אוֹתָם אֵלָיו, נָתַן לָהֶם מָקוֹם שֶׁל לֶחֶם עֹנִי, לֶחֶם עָנִי. מִי הֶעָנִי? זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (תהלים פז) כִּי עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי.

וְהַאי לֶחֶם עֹנִי אִקְרֵי מַצָּה, נוּקְבָא בְּלָא דְכוּרָא, מִסְכְּנוּתָא הֲוֵי, אִתְקְרִיבוּ לְגַבֵּי מַצָּה בְּקַדְמֵיתָא, כֵּיוָן דְּקָרִיבוּ לוֹן יַתִּיר, עָיֵיל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּדַרְגִּין אָחֳרָנִין, וְאִתְחַבַּר דְּכוּרָא בְּנוּקְבָא. וּכְדֵין, מַצָּה כַּד אִתְחַבְּרַת בְּדְכוּרָא אִקְרֵי מִצְוָה בְּתוֹסֶפֶת וא"ו, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (דברים ל) כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת. בְּגִינֵי כָךְ, מַצָּה בְּקַדְמֵיתָא, וּלְבָתַר מִצְוָה.

וְלֶחֶם עֹנִי הַזֶּה נִקְרָא מַצָּה, נְקֵבָה בְּלִי זָכָר הִיא עֹנִי. הִתְקָרְבוּ לְמַצָּה בַּהַתְחָלָה. כֵּיוָן שֶׁקֹּרְבוּ אוֹתָם יוֹתֵר, הִכְנִיס אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּדְרָגוֹת אֲחֵרוֹת, וְהִתְחַבֵּר זָכָר עִם נְקֵבָה. וְאָז, כְּשֶׁמַּצָּה מִתְחַבֶּרֶת בַּזָּכָר, נִקְרָא מִצְוָה, בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים ל) כִּי הַמִּצְוָה הַ את. מִשּׁוּם כָּךְ מַצָּה בָּרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ מִצְוָה.

עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, שְׁמָעוּ חַד קָלָא דְּאָמַר, טוּפְסָרָא דְּקַטְנוּן, עֲקִימָן בְּאוֹרְחָא, סְטוּ לְעֵילָּא, לָא תֶּחְתוּן בְּקוּסְטָרָא דְּקִטְרָא דִּלְתַתָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, שְׁמַע מִינָּהּ, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי

לְנַטָרָא אוֹרְחִין. סְלִיקוּ לְעֵילָא, וְעָאלוּ בְּחַד טוּרָא, בֵּין טַנָּרִין תַּקִּיפִין, אָמְרוּ, הוֹאִיל וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעָא בְּאוֹרְחָא דָּא, מִלָּה נְחמֵי אוֹ נִיסָּא (תרחיש) אִתְרְחִישׁ לָן.

בְּעוֹדָם הוֹלְכִים שָׁמְעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁאוֹמֵר: גְּדוּד שֶׁל רוֹצְחִים אוֹרְבִים בַּדֶּרֶךְ, סְטוּ לְמַעְלָה, אַל תֵּרְדוּ לַטִּירָה חַסְרַת הַגֵּג שֶׁלְּמַטָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִזֶּה נִשְׁמַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לִשְׁמֹר אֶת דְּרָכֵינוּ. עָלוּ לְמַעְלָה וְנִכְנְסוּ לְהַר אֶחָד, בֵּין סְלָעִים חֲזָקִים. אָמְרוּ, הוֹאִיל וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רָצָה בַּדֶּרֶךְ הַזּוֹ, נִרְאֶה דָּבָר, אוֹ יִתְרַחֵשׁ לָנוּ נֵס.

אָזְלֵי, יָתְבֵי גַּבֵּי בְּקִיעֵי דְּטַנָּרָא. סָלִיק לוֹן חַד בַּר נָשׁ, תְּוָוהוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַאן אַנְתְּ. אָמַר מַאֲנָשֵׁי אַרְקָא אֲנָא, אָמַר לֵיהּ, וְתַמָּן אִית בְּנֵי נָשָׁא, אָמַר אִין, וְזַרְעִין וְחַצְדִין, מְנַיְּיהוּ בְּחֵיזוּ אֲחֶרָא מְשַׁנְיָין מִנָּאי, וְסָלִיקְנָא גַּבַּייכוּ, לְמִנְדַּע מִנַּייכוּ, מַה שְׁמֵיהּ דְּאַרְעָא דְּאַתּוּן בָּהּ.

הָלְכוּ, יָשְׁבוּ עַל בְּקִיעֵי הַסֶּלַע. עָלָה לָהֶם אִישׁ אֶחָד. תְּמָהוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִי אַתָּה? אָמַר, אֲנִי מֵאַנְשֵׁי אַרְקָא. אָמַר לוֹ, וְשָׁם יֵשׁ בְּנֵי אָדָם? אָמַר, כֵּן, וְזוֹרְעִים וְקוֹצְרִים, מֵהֶם בְּמִרְאֶה אַחֵר מְשֻׁנִּים מִמֶּנִּי, וְעָלִיתִי אֲלֵיכֶם לְהַכִּיר מִכֶּם, מַה שְׁמָהּ שֶׁל הָאָרֶץ שֶׁאַתֶּם בָּהּ?

אָמַר לֵיהּ, אֶרֶץ, בְּגִין דְּהָכָא אֶרֶץ הַחַיִּים שַׁרְיָא, דִּכְתִיב, (איוב כח) אֶרֶץ מִמֶּנָּה יֵצֵא לָחֶם, מַהַאי יֵצֵא לֶחֶם, בְּשִׁאָר אַרְעָא לָא יֵצֵא לֶחֶם, וְאִי נָפִיק, לָאו מִשְׂבְּעַת הַמִּינִין. אַדְּהָכִי עָאל לְאַתְרֵיהּ. תְּוָוהוּ, אָמְרוּ וּדַאי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לְאִתְעָרָא לָן בְּמִלָּה.

אָמַר לוֹ, אֶרֶץ, מִשּׁוּם שֶׁכָּאן שׁוֹרָה אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁכָּתוּב (איוב כח) אֶרֶץ מִמֶּנָּה יֵצֵא לֶחֶם. מִזּוֹ יֵצֵא לֶחֶם? בִּשְׁאָר הָאָרֶץ לֹא יֵצֵא לֶחֶם, וְאִם יוֹצֵא, לֹא מִשִּׂבְעַת הַמִּינִים. בֵּינְתַיִם נִכְנַס לִמְקוֹמוֹ. תָּמְהוּ. אָמְרוּ, וַדַּאי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְעוֹרֵר אוֹתָנוּ בְּאֵיזֶה דָּבָר.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וַדַּאי עַל הַאי קְרָא דְּאָמַרְתָּ, דְּכִירְנָא דְּאוֹלִיפְנָא מִסָּבָאי, חַד מִלָּה עִלָּאָה. בְּפֶסַח, דְּיָהֵב לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לֶחֶם דָּא, מֵאַרְעָא דְּחַיֵּי, וּלְבָתַר לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, לֶחֶם דָּא, וְהָא אוֹקִימְנָא מִלָּה.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וַדַּאי עַל הַפְּסוּק הַזֶּה שֶׁאָמַרְתָּ, זָכַרְתִּי שֶׁלָּמַדְתִּי מִסָּבִי דָּבָר אֶחָד עֶלְיוֹן בְּפֶסַח, שֶׁנָּתַן לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל הַלֶּחֶם הַזֶּה מֵאֶרֶץ הַחַיִּים, וְאַחַר כָּךְ לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, הַלֶּחֶם הַזֶּה, וְהִנֵּה בֵּאַרְנוּ אֶת הַדָּבָר.

דף קנז:

תּוּ הָוָה אָמַר, דְּבַר (דף קנז ע"ב) נָשׁ, כַּד נָפִיק לְהַאי עָלְמָא, לָא יָדַע מִידִּי, עַד דְּאִטְעֵים נַהֲמָא. כֵּיוָן דְּאָכִיל נַהֲמָא, אִתְעַר לְמִנְדַּע וּלְאִשְׁתְּמוֹדְעָא. כָּךְ כַּד נָפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לָא הֲווּ יָדְעֵי מִדֵּי, עַד דְּאִטְעִים לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֶחֶם מֵהַאי אֲרָעָא, דִּכְתִיב מִמֶּנָּה יֵצֵא לֶחֶם, וּכְדֵין עָאלוּ יִשְׂרָאֵל, לְמִנְדַּע וּלְאִשְׁתְּמוֹדְעָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְינוּקָא לָא יָדַע, וְלָא אִשְׁתְּמוֹדְעָא, עַד דְּטָעֵים נַהֲמָא דְּהַאי עָלְמָא.

עוֹד הָיָה אוֹמֵר, שֶׁאָדָם, כְּשֶׁיּוֹצֵא לְעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יוֹדֵעַ דָּבָר עַד שֶׁטּוֹעֵם לֶחֶם. כֵּיוָן שֶׁאוֹכֵל לֶחֶם, מִתְעוֹרֵר לְדַעַת וּלְהַכִּיר. כָּךְ כְּשֶׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים דָּבָר, עַד שֶׁהֶטְעִים לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּו, שֶׁכָּתוּב אֶרֶץ מַמְנָה יֵצֵא לָחֶם, וְאָז נִכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְדַעַת וּלְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְתֵינוֹק לֹא יוֹדֵעַ וְלֹא מַכִּיר עַד שֶׁטּוֹעֵם לֶחֶם שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה.

יִשְׂרָאֵל לָא יָדְעוּ, וְלָא אִשְׁתְּמוֹדְעוּ בְּמִלִּין דִּלְעֵילָא, עַד דְּאָכְלוּ לֶחֶם עִלָּאָה, וּכְדֵין יָדְעוּ וְאִשְׁתְּמוֹדְעוּ בְּהַהוּא אֲתַר וּבְעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיִנְדְּעוּן יִשְׂרָאֵל יַתִּיר, בְּהַהוּא אֲתַר דְּאִתְחֲזֵי לְהַאי אֶרֶץ. וְלָא יָכִילוּ, עַד דְּטָעֲמוּ לֶחֶם, מַהַהוּא אֲתַר, וּמַאן אִיהוּ, שָׁמַיִם. דִּכְתִיב, (שמות טז) הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם, וּכְדֵין יָדְעוּ וְאִסְתַּכָּלוּ בְּהַהוּא אֲתַר, וְעַד דְּאָכְלוּ לֶחֶם מֵהַהוּא אֲתַר, (ס"א ועד דלא אכלו לחם מאלין אתרי) לָא יָדְעוּ מִידִּי וְלָא אִשְׁתְּמוֹדְעוּ.

יִשְׂרָאֵל לֹא יָדְעוּ וְלֹא הִכִּירוּ בַּדְּבָרִים שֶׁלְּמַעְלָה עַד שֶׁאָכְלוּ לֶחֶם עֶלְיוֹן, וְאָז יָדְעוּ וְהִכִּירוּ אֶת אוֹתוֹ מָקוֹם, וְרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּשְׂרָאֵל יֵדְעוּ יוֹתֵר בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁרָאוּי לָאָרֶץ הַזּוֹ, וְלֹא יָכְלוּ, עַד שֶׁטָּעֲמוּ לֶחֶם מֵאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, וּמִי הוּא? שָׁמַיִם, שֶׁכָּתוּב (שמות טז) הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם, וְאָז יָדְעוּ וְהִסְתַּכְּלוּ לְאוֹתוֹ מָקוֹם. וְעַד שֶׁאָכְלוּ לֶחֶם מֵאוֹתוֹ מָקוֹם, [ועד שלא אכלו לחם באלו המקומות] לֹא יָדְעוּ דָּבָר וְלֹא הִכִּירוּ.

אָתָא רַבִּי יוֹסֵי וּנְשָׁקֵיהּ. אָמַר, וַדַּאי עַל דָּא אִתְעַר לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַאי, וְעַל דָּא שֵׁירוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל לְמִנְדַּע, לֶחֶם הָוֶה. קָמוּ וְאָזְלוּ, עַד דְּהָווּ אָזְלוּ, חָמוּ תְּרֵי דַּרְמוּסְקִין, חַד דְּכַר וְחַד נוּקְבָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לֵית לָן מִלָּה בָּעָלְמָא, דְּלָא הֲוֵי דְּכַר וְנוּקְבָא, וְכָל מַה דִּי בְּאַרְעָא, הָכִי נָמֵי בְּיַמָּא.

בָּא רַבִּי יוֹסֵי וּנְשָׁקוֹ. אָמַר, וַדַּאי עַל זֶה הֵעִיר אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּזֶה, וְעַל כֵּן הַרֵאשִׁית שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְדַעַת הָיָה הַלֶּחֶם. קָמוּ וְהָלְכוּ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים רָאוּ שְׁנֵי פְּרוֹת, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֵין לָנוּ דָּבָר בָּעוֹלָם שֶׁאֵינוֹ זָכָר וּנְקֵבָה, וְכָל מַה שֶּׁבָּאָרֶץ - כָּךְ גַּם בַּיָּם.

פְּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (בראשית ל) וַיִּבֶא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וְגוֹ', וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ, מְנָא יְדַעַת. הָא אְמְרוּ דְּגָעָא חָמָרָא, וְלֵאָה יְדַעַת, וְנִפְקַת לִיהּ, וְנָרִים לִיהּ דְּנָפַק מִנַּהּ יִשָּׂשכָר. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם, אַל תִּקְרֵי גָּרֶם, אֶלָּא גָּרַם דְּחָמָרָא גָּרְמָא לֵיהּ. אֲמְרַת לֵאָה, וַדַּאי יַדָּעְנָא דְּאִי יֵיעוּל יַעֲקֹב בְּמִשְׁכְּנָא דְּרָחֵל, לֵית לִי לְאַפָּקָא לֵיהּ, אֶלָּא אוֹרִיךְ לֵיהּ הָכָא, וְיֵיעוּל בְּמִשְׁכָּנִי. (בראשית ל) כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךְ בְּדוּדָאֵי בְּנִי, מַאי בְּדוּדָאֵי בְּנִי, בְּגִין דְּנִיחָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב עַל דָּא, דְּאִלֵּין מְסַיְּיעִין לְאוֹלָדָא. וְיַעֲקֹב הָוֶה יָדַע, דְּמִלָּה לָא קָיְימָא בַּדּוּדָאִים, אֶלָּא לְעֵילָא.

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, וַיִּבֶא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וְגוֹ'. וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ, מִנַּיִן יָדְעָה? הֲרֵי אָמְרוּ שֶׁגְּעָה הַחֲמוֹר, וְלֵאָה יָדְעָה וְיָצְאָה אֵלָיו, וְגָרַם לוֹ שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה יִשָּׂשכָר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב

יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם, אַל תִּקְרֵי גֶּרֶם אֶלָּא גָּרַם, שֶׁהֶחֱמוֹר גָּרַם לוֹ. אָמְרָה לֵאָה: וַדַּאי יָדַעְתִּי שֶׁאִם יִכָּנֵס יַעֲקֹב לְמִשְׁכַּן רָחֵל, אֵין לִי לְהוֹצִיא אוֹתוֹ, אֶלָּא אֲחַכֶּה לוֹ כָּאן וְיִכָּנֵס לְמִשְׁכָּנִי. כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךְ בְּדוּדָאֵי בְּנִי, מַה זֶּה בְּדוּדָאֵי בְּנִי? מִשּׁוּם שֶׁנּוֹחַ לְיַעֲקֹב עַל זֶה, שֶׁאֵלּוּ מְסַיְּעִים לְהוֹלִיד. וְיַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַדָּבָר לֹא עוֹמֵד בַּדּוּדָאִים, אֶלָּא לְמַעְלָה.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קיג) מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ. אָמַר רִבִּי חִיָּיא רוּחָא דְקוּדְשָׁא קָאָמַר, מוֹשִׁיבִי (קנ"ד ע"א) עֲקֶרֶת הַבַּיִת, דָּא רָחֵל. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה, דָּא לֵאָה. מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת, דָּא עַלְמָא תַּתָּאָה. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה (הללויה), דָּא עַלְמָא עִלָּאָה, בְּגִינֵי (קנ"ד ע"א) כָּךְ הַלְלוּיָהּ.

פְּתַח וְאָמַר, מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת - זוֹ רָחֵל. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה - זוֹ לֵאָה. מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת - זֶה הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה [הללויה] - זֶה הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. מִשּׁוּם כָּךְ הַלְלוּיָהּ.

דף קנח.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, כָּל אִלֵּין שִׁבְטַיָּין, תִּקּוּנִין דִּלְתַתָּא אִינּוּן, וְכֻלְּהוּ כְּגַוְונָא דִלְעֵילָא. תָּא חֲזֵי, כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךְ, לְנַסְבָא מִנֵּיהּ גּוּפָא וּמַאן אִיהוּ תּוֹרָה. שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךְ, לְךָ, לְגוּפָךְ מַמָּשׁ. שָׂכֹר (דף קנח ע"א) שְׂכַרְתִּיךְ, לְאוֹלָדָא דְּיוּקְנָךְ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל הַשִּׁבָטִים הַלָּלוּ הֵם תִּקּוּנִים שֶׁלְּמַעְלָה, וְכֻלָּם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. בֹּא רְאֵה, כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךְ - לְקַחַת מִמֶּנּוּ הַגּוּף, וּמִי הוּא? תּוֹרָה. שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךְ - לְךָ, לְגוּפְךָ מַמָּשׁ. שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךְ - לְהוֹלִיד אֶת דְּמוּתְךָ.

מֵהָכָא, מַאן דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא, אַחְסִין עַלְמָא דְאָתֵי וְאַחְסִין אַחְסַנְתָּא דְיַעֲקֹב. אַחְסִין עַלְמָא דְאָתֵי, דִּכְתִיב יִשָּׂשכָר יֵשׁ שָׂכָר, (ירמיה לא) כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ. וּכְתִיב, (משלי ח) לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא. (בראשית ל) כִּי יָלַדְתִּי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים. אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה, אִלְמָלֵא. אִלֵּין עֵילָא וְתַתָּא וְאַרְבַּע סִטְרִין דְּעַלְמָא. וּמַאן דְּאָרִיךְ בְּאֶחָד, בָּעֵי לֵיהּ לְאַמְלָכָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָא וְתַתָּא, וּלְאַרְבַּע סִטְרֵי דְעַלְמָא, וְהַיְינוּ אֶחָד.

מִכָּאן מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, יוֹרֵשׁ אֶת הָעוֹלָם הַבָּא וְיוֹרֵשׁ אֶת נַחֲלַת יַעֲקֹב. יוֹרֵשׁ הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב יִשָּׂשכָר, יֵשׁ שָׂכָר, (ירמיה לא) כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ, וְכָתוּב (משלי ח) לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא. כִּי יָלַדְתִּי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, אִלּוּ מַעְלָה וּמַטָּה וְאַרְבַּעַת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם. וּמִי שֶׁמַּאֲרִיךְ בְּאֶחָד, צָרִיךְ לוֹ לְהַמְלִיךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וּלְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם, וְהַיְינוּ אֶחָד.

אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה, כְּתִיב, (שיר השירים ב) עַל הָרֵי בָתֶר, וּכְתִיב, (שיר השירים ח) עַל הָרֵי בְשָׂמִים, מַאן אִינּוּן הָרֵי בְשָׂמִים. אִלֵּין שִׁית בְּנִין דְּלֵאָה, דְּאַכְלְלָן שִׁית אָחֳרָנִין, וְאִינּוּן

תְּרֵיסַר, וְאִינּוּן שִׁית. בְּגִין (רמ"א ע"א) דְּכָל חַד כָּלִיל בְּחַבְרֵיהּ, וְלֵאָה עֲלַיְיהוּ, לְקַיְימָא (תהלים קיג) אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כְּתוּב (שיר ב) עַל הָרֵי בָתֶר, וְכָתוּב (שם ח) עַל הָרֵי בְשָׂמִים. מִי הֵם הָרֵי בְשָׂמִים? אֵלּוּ שִׁשֶּׁת הַבָּנִים שֶׁל לֵאָה שֶׁכּוּלְּלִים שִׁשָּׁה אֲחֵרִים, וְהֵם שְׁנֵים עָשָׂר, וְהֵם שִׁשָּׁה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל בַּחֲבֵרוֹ, וְלֵאָה עֲלֵיהֶם, לְקַיֵּם (תהלים קיג) אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ.

וְעַל דָּא כְּתִיב, (דברים כב) לֹא תְקַח הָאֵם עַל הַבָּנִים, בְּגִין דְּאִיהוּ עַלְמָא דְאִתְכַּסְיָא, וְלָא אִתְגַּלְיָא, וְעַל דָּא (שם) שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ. בְּגִין דְּאִיהוּ עַלְמָא דְאִתְכַּסְיָא, וְלָא אִתְגַּלְיָא כְּלָל.

וְעַל כֵּן כָּתוּב לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַנִּסְתָּר וְלֹא הַנִּגְלֶה, וְעַל כֵּן שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם שֶׁנִּסְתָּר וְלֹא הִתְגַּלָּה כְּלָל.

וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, הַיְינוּ דִכְתִיב, (דברים ד) כִּי שְׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁונִים וְגו' (שם) וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמָיִם. וְכָל הַנֵּי, אִקְרוּן הָרֵי בְשָׂמִים, מִכָּאן וּלְתַתָּא אִקְרוּן הָרֵי בָתֶר, (כ"ט ע"ב) דִּכְתִיב, (בראשית ב) וּמִשָּׁם יִפָּרֵד, וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים, טוּרֵי דְפִירוּדָא.

וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב כִּי שְׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁונִים וְגו' וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמָיִם. וְכָל אֵלּוּ נִקְרָאִים הָרֵי בְשָׂמִים. מִכָּאן וּלְמַטָּה נִקְרְאוּ הָרֵי בָתֶר, שֶׁכָּתוּב וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים, הֵהָרִים שֶׁל הַפֵּרוּד.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא, בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת קְשִׁירוּ קִשְׁרִין, (קנ"ד ע"א) אַרְבַּע קִשְׁרִין דְּאִצְטְרִיכוּ לְתַקּוּנָא. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, דִּבְגִין כָּךְ נָפְקִי לְבַר אִינּוּן קִשְׁרִין, וְאַף עַל גַּב דְּכֻלְּהוּ חַד, וּמִכָּאן וּלְהָלְאָה כֻּלְּהוּ חַד, בְּאוֹרַח מֵישָׁר. וְעַל דָּא, כֻּלְּהוּ שִׁבְטִין סָלְקִין בְּסַהֲדוּתָא דִלְעֵילָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קכב) שֶׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא, בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת קְשִׁרוּ קִשְׁרִים, אַרְבָּעָה קִשְׁרִים שֶׁהִצְטָרְכוּ לְתִקּוּן. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁמִּשּׁוּם כְּךָ יוֹצְאִים הַחוּצָה אוֹתָם הַקְּשָׁרִים. וְאַף עַל גַּב שֶׁכֻּלָּם אֶחָד, וּמִכָּאן וְהָלְאָה כֻּלָּם אֶחָד, בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, וְעַל כֵּן כָּל הַשְּׁבָטִים עוֹלִים בְּעֵדוּת לְמַעְלָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קכב) שֶׁשָּׁם עָלוּ שִׁבְטִים שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתִיב, (בראשית ל) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו', מַה חָמָא יַעֲקֹב לְמֵיהַךְ לְאוֹרְחֵיהּ, כַּד אִתְיְלִיד יוֹסֵף, וְעַד לָא אִתְיְלִיד יוֹסֵף לָא בָּעָא לְמֵיהַךְ לְאוֹרְחֵיהּ. אֶלָּא הָא אוּקְמוּהָ, דְּחָמָא דְאִתְיְלִיד שִׂטְנָא דְעֵשָׂו.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'. מַה רָאָה יַעֲקֹב לְלֶכֶת לְדַרְכּוֹ כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף, וְטֶרֶם שֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף לֹא רָצָה לְלֶכֶת לְדַרְכּוֹ? אֶלָּא הִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ, שֶׁרָאָה שֶׁנּוֹלַד שִׂטְנוֹ שֶׁל עֵשָׂו.

וְתָא חֲזֵי, יוֹסֵף אַשְׁלִים דּוּכְתֵּיהּ בַּתְרֵיהּ וְיוֹסֵף זָכֵי לֵיהּ, דְּאִקְרֵי צַדִּיק, וְהָכָא סִיּוּמָא דְּגוּפָּא. כֵּיוָן דְּחָמָא יַעֲקֹב, דְּאִשְׁתְּלִים גּוּפָּא, בָּעָא גּוּפָּא לְמַהַךְ לְאוֹרְחֵיהּ, וְסִיּוּמָא דְּגוּפָּא הוּא בְּרִית. וְעִם כָּל דָּא בְּנָיְמִן אַשְׁלִים חוּשְׁבָּנָא, דְּבֵיהּ אִשְׁתְּלִימוּ תְּרֵיסַר.

וּבֹא וּרְאֵה, יוֹסֵף הִשְׁלִים אֶת מְקוֹמוֹ אַחֲרָיו וְיוֹסֵף זָכָה לוֹ, שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק, וְכָאן סִיּוּם הַגּוּף. כֵּיוָן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב שֶׁנִּשְׁלַם הַגּוּף, רָצָה הַגּוּף לָלֶכֶת לְדַרְכּוֹ, וְסִיּוּם הַגּוּף הוּא הַבְּרִית, וְעִם כָּל זֶה בִּנְיָמִין הִשְׁלִים אֶת הַחֶשְׁבּוֹן, שֶׁבּוֹ נִשְׁלְמוּ שְׁנֵים עָשָׂר.

וְאִי תֵּימָא, וְכִי לָא הֲוָה יָדַע יַעֲקֹב, דְּעַד כְּעָן לָא אִשְׁתַּלִּימוּ שִׁבְטִין, אַף עַל גַּב דְּאִתְיְלִיד יוֹסֵף, מַאי טַעְמָא לָא אוֹרִיךְ עַד דְּיִתְיְלִיד בִּנְיָמִין וְיִשְׁתַּלִּימוּ שִׁבְטִין. אֶלָּא, יַעֲקֹב בְּחָכְמְתָא עָבַד, וּמִלָּה יָדַע. אָמַר, וַדַּאי אִי אִשְׁתַּלִּימוּ הָכָא כֻּלְּהוּ שִׁבְטִין, הָא יְדַעְנָא דְּתִתְקוֹנָא דִּלְעֵילָּא שַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ כְּדְקָא יְאוּת. וּבְאַרְעָא דָּא, לָא לִיבָּעֵי דְּיִשְׁתְּלִימוּ, אֶלָּא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא.

וְאִם תֹּאמַר, וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ יַעֲקֹב שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא הִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים, אַף עַל גַּב שֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף, מָה הַטַּעַם לֹא חִכָּה עַד שֶׁנּוֹלַד בִּנְיָמִין וְיִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים? אֶלָּא יַעֲקֹב עָשָׂה בְּחָכְמָה וְיָדַע הַדָּבָר. אָמַר, וַדַּאי אִם יִשְׁתַּלְּמוּ כָּאן כָּל הַשְּׁבָטִים, הִנֵּה יָדַעְתִּי שֶׁהַתִּקּוּן שֶׁל מַעְלָה שׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם כָּרָאוּי, וּבָאָרֶץ הַזּוֹ לֹא צְרִיכִים שֶׁיִּשְׁתַּלְּמוּ, אֶלָּא בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה.

תָּא חֲזֵי דְּהָכִי הוּא, דְּכֻלְּהוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, תִּקּוּנָא דְּעַלְמָא תַּתָּאָה נִינְהוּ, וְכֵיוָן דְּאִתְיְלִיד בִּנְיָמִין, מִיתַת רָחֵל, וְנָטְלָא דּוּכְתָּא הַאי עַלְמָא תַּתָּאָה, לְאִתְתַּקָּנָא בְּהוּ. וְעַל דָּא לָא אִתְיְלִיד בִּנְיָמִין, אֶלָּא שְׁבָאַרְעָא קַדִּישָׁא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (בראשית מח) וַאֲנִי בְּבוֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בַּדֶּרֶךְ, וְתַמָּן מִיתַת רָחֵל וְנָטְלָא דּוּכְתָּא, הַאי עַלְמָא תַּתָּאָה, לְאִתְיַשָּׁבָא בְּבֵיתָא שְׁלֵימָתָא, וְכָל זִמְנָא דְּרָחֵל קַיְימָא, עַלְמָא תַּתָּאָה לָא אִתְתַּקָּנָא בְּהוּ, מִיתַת רָחֵל, נָטְלָא (ד"א ל"ג לעילא) בֵּיתָא בִּשְׁלִימוּ.

בֹּא רְאֵה שֶׁכָּךְ הוּא, שֶׁכָּל שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הֵם הַתִּקּוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, וְכֵיוָן שֶׁנּוֹלַד בִּנְיָמִין, מֵתָה רָחֵל, וְלָקְחָה אֶת הַמָּקוֹם הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה לְהִתְתַּקֵּן בָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא נוֹלַד בִּנְיָמִין אֶלָּא בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בַּדֶּרֶךְ, וְשָׁם מֵתָה רָחֵל וְנָטְלָה אֶת הַמָּקוֹם, הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה, לְהִתְיַשֵּׁב בְּבֵית שָׁלֵם. וְכָל זְמַן שֶׁרָחֵל קַיֶּמֶת, הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן אֵינוֹ נִתְקָן בָּהֶם. מֵתָה רָחֵל - נָטְלָה [למעלה] הַבַּיִת בִּשְׁלֵמוּתוֹ.

וְאִי תֵּימָא, לֵאָה אַמַּאי לָא מִיתַת בְּהַהוּא זִמְנָא. אֶלָּא בְּגִין דְּבֵיתָא בְּעַלְמָא תַּתָּאָה (נ"א עלאה) אִיהוּ, וְכֹלָּא מִנַּיהּ הֲווּ לְאִתְתַּקָּנָא, וְלָאו מֵעָלְמָא עִלָּאָה (נ"א תתאה), וּבְגִין כָּךְ לָא מִיתַת בְּהַהִיא שַׁעְתָּא. וְכָל עוֹבָדוֹי דְּלֵאָה בְּאִתְכַּסְיָא אִינוּן, בְּגִין דְּעַלְמָא עִלָּאָה אִיהוּ בְּאִתְכַּסְיָא, וְלָאו בְּאִתְגַּלְיָא, וּבְגִין כָּךְ לָא אִדְכַּר מִיתָתָהּ דְּלֵאָה, כְּמִיתָתָהּ דְּרָחֵל.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא מֵתָה לֵאָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהַבַּיִת הוּא בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן [העליון], וְהַכֹּל הָיוּ מְמֻנִּוּ לְהִתְתַּקֵּן, וְלֹא מִן הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן [התחתון], וּמִשּׁוּם כָּךְ לֹא מֵתָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. וְכָל מַעֲשֵׂי

לְאָה הֵם בְּנִסְתָּר, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הוּא בְּנִסְתָּר וְלֹא בְּנִגְלֶה, וּמִשּׁוּם כָּךְ לֹא נִזְכְּרָה מִיתָתָהּ שֶׁל לְאָה כְּמִיתָתָהּ שֶׁל רָחֵל.

דף קנח:

וְתָא חֲזֵי, דְּהָכִי הוּא וַדַּאי. בְּגִין דְּעַלְמָא עִלָּאָה, כָּל מִלּוֹי בְּאִתְכַּסְיָא, וְעַלְמָא תַּתָּאָה כָּל מִלּוֹי בְּאִתְגַּלְיָא. בְּגִין כָּךְ, אִתְכַּסְיָא לְאָה בְּמְעָרְתָּא דְּכָפֶלְתָּא, וְרָחֵל בְּגִלּוּיָא דְאוֹרְחָא, דָּא בְּסִתְרָא, וְדָא בְּאִתְגַּלְיָא. וּבְאִתְכַּסְיָא עַלְמָא עִלָּאָה אִתְרְשִׁים, דִּכְתִיב, (בראשית ל) וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָנוֹת, וּבְגִין כָּךְ קָרְאָה שְׁמֵיהּ אָשֵׁר. (בגין כך כל ברכאן (דף קנח ע"ב) דתרין עלמין באתגליא ובאתכסיא ועם כל דא).

וּבֹא וּרְאֵה שֶׁכָּךְ זֶה וַדַּאי, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִסְתָּר, וְהָעוֹלָם [העליון] הַתַּחְתּוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִגְלֶה, מִשּׁוּם כָּךְ נִתְכַּסְּתָה לֵאָה בְּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, וְרָחֵל בַּדֶּרֶךְ הַגְּלוּיָה. זוֹ בְּנִסְתָּר, וְזוֹ בְּגָלוּי. וּבַנִּסְתָּר הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן נִרְשַׁם, שֶׁכָּתוּב וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָנוֹת, וּמִשּׁוּם כָּךְ קָרְאָה שְׁמוֹ אָשֵׁר. [משום כך כל הברכות של שני העולמות בנגלה ובנסתר, ועם כל זה].

וּבְגִין דָּא, כֻּלָּא חַד, דְּהָא כֻּלָּא הֲוֵי מֵעַלְמָא עִלָּאָה. הָכִי נָמֵי וּבְכָל אֲתַר, תְּרֵין עָלְמִין, דָּא בְּאִתְגַּלְיָא וְדָא בְּאִתְכַּסְיָא. וְאָנָן לָא מְבָרְכִינָן לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֶלָּא בִּתְרֵין עָלְמִין, דִּכְתִיב, (תהלים קו) בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (קנ"ג ע"ב) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. בְּגִינֵי כָךְ, עַלְמָא עִלָּאָה קָרֵינָן הוּ"א, וְקָרֵינָן לְעַלְמָא (שמות קל"ח ע"ב) תַּתָּאָה אַתְּ"ה, בְּגִין דְּאִיהוּ בָּרוּךְ מֵעַלְמָא עִלָּאָה, עַל יְדָא דְצַדִּיק. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (תהלים קלה) בָּרוּךְ ה' מִצִּיּוֹן שׁוֹכֵן יְרוּשָׁלָם וגו'. וַדַּאי מִצִּיּוֹן אִיהוּ בָּרוּךְ. תָּא חֲזֵי, כְּגַוְונָא דָא (שמות לה) ה' ה' תְּרֵין עָלְמִין (נשא קל"ח ע"א) נִינְהוּ, דָּא בְּאִתְגַּלְיָא וְדָא בְּאִתְכַּסְיָא, וְעַל דָּא פְּסִיק טַעְמָא בְּגַוְונַיְיהוּ, וּמֵעַלְמָא דָא עַד עַלְמָא דָא, כֻּלָּא חַד. (בראשית לא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וגו', אָמַר (נדפס דף קס"ה ע"א בסתרי תורה) רִבִּי יְהוּדָה, תָּא חֲזֵי, שְׁלֵימוּתָא דְיַעֲקֹב דְּלָא בָעָא לְמֵיזַל אֶלָּא בִּרְשׁוּתֵיהּ דְּלָבָן. וְאִי תֵּימָא, זְמָנָא אֲחֶרְינָא אֲמַאי לָא אָזִיל בִּרְשׁוּתֵיהּ. אֶלָּא בְּגִין דְּדָחִיל יַעֲקֹב, דְּלָא יִשְׁבּוֹק לֵיהּ, וְיִשְׁתְּלִימוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין בְּאַרְעָא אָחֳרָא. וְעַל דָּא כֵּיוָן דְּחָמָא דְּמָטָא שַׁעְתָּא דְּבָנָיְמִין, בָּרַח. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ.

וּמִשּׁוּם כָּךְ הַכֹּל אֶחָד, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל הוּא מִן הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. כָּךְ גַּם, וּבְכָל מָקוֹם, שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, זֶה בְּנִגְלֶה וְזֶה בְּנִסְתָּר, וְאָנוּ לֹא מְבָרְכִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, שֶׁכָּתוּב בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. מִשּׁוּם כָּךְ לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן קוֹרְאִים הוּ"א, וְלָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן קוֹרְאִים אַתְּ"ה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בָּרוּךְ מִן הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן עַל יְדֵי הַצַּדִּיק. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בָּרוּךְ ה' מִצִּיּוֹן שׁוֹכֵן יְרוּשָׁלָם וגו'. וַדַּאי מִצִּיּוֹן הוּא H בָּרוּךְ. בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ כֵן ה' ה' שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם, זֶה בְּנִגְלֶה וְזֶה בְּנִסְתָּר, וְעַל כֵּן מַפְסִיק הַטַּעַם בְּתוֹכָם, וּמֵהָעוֹלָם הַזֶּה וְעַד הָעוֹלָם הַזֶּה הַכֹּל אֶחָד. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וגו'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רְאֵה הַשְׁלֵמוּת שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא רָצָה לָלֶכֶת אֶלָּא בִּרְשׁוּת לָבָן. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הָלַךְ פַּעַם אַחֶרֶת

בִּרְשׁוּתוֹ? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁפָּחַד יַעֲקֹב שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אוֹתוֹ וְיִשְׁתַּלְּמוּ שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת, וְעַל כֵּן, כְּיוֹן שֶׁרָאָה שֶׁהִגִּיעָה שְׁעָתוֹ שֶׁל בְּנְיָמִין, בָּרַח, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ.

דְּכְיוָן דְּאִתְיְלִיד בְּנְיָמִין, אִתְקַשְׁרַת שְׁכִינְתָּא בְּכֻלְּהוּ שִׁבְטִין, וְנָטְלָא בֵּיתָא בְּכֻלְּהוּ. וְיַעֲקֹב הֲוָה יָדַע בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא, דְּכַד יִשְׁתַּלְּימוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, דִּשְׁכִינְתָּא תִּתְקַשֵּׁט וְתִתְקַשֵּׁר בְּהוּ, וְרָחֵל תָּמוּת, וְאִיהִי נָטְלָא בֵּיתָא.

שֶׁכְּיוָן שֶׁנּוֹלַד בְּנְיָמִין, נִקְשְׁרָה הַשְּׁכִינָה בְּכָל הַשְּׁבָטִים וְנָטְלָה הַבַּיִת עִם כֻּלָּם. וְיַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ בְּסוֹד הַחָכְמָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר יִשְׁתַּלְּמוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁהַשְּׁכִינָה תִּתְקַשֵּׁט וְתִתְקַשֵּׁר עִמָּם וְרָחֵל תָּמוּת, וְהִיא נוֹטֶלֶת אֶת הַבַּיִת.

תָּא חֲזֵי, הָכִי אוֹלִיפְנָא, עַלְמָא תַּתָּאָה אִתְחֲזֵי לֵיהּ לְיַעֲקֹב כְּמָה דְּאִתְחֲזֵי לְמשֶׁה, אֶלָּא דְּלָא יְכִילַת, עַד דְּהֲווּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין בְּבֵיתָא לְאִתְקַשְׁרָא בְּהוּ, וּכְדֵין אִתְדַּכְיָאת (נ"א אתדחיית) רָחֵל, וְנָטְלָא אִיהִי בֵּיתָא בְּכֻלְּהוּ שִׁבְטִין, וַהֲוַת עִקָּרָא דְּבֵיתָא, וּכְדֵין (תהלים קיג) מוֹשִׁיבִי עֲקָרֶת הַבַּיִת וַדַּאי.

בֹּא רְאֵה, כָּךְ לְמַדְנוּ, הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן נִרְאָה לְיַעֲקֹב כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה לְמשֶׁה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יָכְלָה עַד שֶׁהָיוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים בַּבַּיִת לְהִתְקַשֵּׁר עִמָּם, וְאָז נִטְהֲרָה [נדחתה] רָחֵל, וְהִיא נָטְלָה אֶת הַבַּיִת בְּכָל הַשְּׁבָטִים וְהָיְתָה עִקַּר הַבַּיִת, וְאָז וַדַּאי מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת.

אָמַר יַעֲקֹב, הָא מָטָא זִמְנָא, דְּאִשְׁתְּלִימוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, וַדַּאי עַלְמָא דִּלְעֵילָּא יֵחוֹת הוּא לְבֵיתָא לְאִתְקַשְׁרָא בְּהוּ, וּמִסְכְּנוּתָא דָּא אִתְדְּחְיָיא קַמֵּיהּ. אִי תְּמוּת הָכָא, לָא אִפּוּק מֵהָכָא לְעָלְמִין. וְלָא עוֹד, אֶלָּא בְּאַרְעָא דָּא, לָא אִתְחֲזֵי לְאַשְׁלָמָא בֵּיתָא. בְּגִין כָּךְ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה וְגוֹ', עַד לָא אִשְׁתַּלִּימוּ שִׁבְטִין.

אָמַר יַעֲקֹב, הִנֵּה הִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁנִּשְׁלְמוּ שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים, וַדַּאי יֵרֵד הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה לַבַּיִת לְהִתְקַשֵּׁר עִמָּם, וְהַמִּסְכֵּנָה הַ את נִדָּחִית לְפָנָיו. אִם תָּמוּת כָּאן, לֹא אֵצֵא מִכָּאן לְעוֹלָמִים. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא בָּאָרֶץ הַזּוֹ לֹא רָאוּי לְהַשְׁלִים אֶת הַבַּיִת. מִשּׁוּם כָּךְ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה וְגוֹ', טֶרֶם יִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים.

שְׁמַע רַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר, וַדַּאי כָּל מִלּוֹי דְּרַבִּי יְהוּדָה שַׁפִּיר, וְדָא סָלִיק עַל כֹּלָּא. וְאִי תֵּימָא אַמַּאי לָא אָזַל לֵיהּ לְאוֹרְחֵיהּ מִיָּד. אֶלָּא, כָּל זְמַן דְּרָחֵל לָא מִתְעַבְּרָא מִבְּנְיָמִין, אִתְעַכַּב תַּמָּן. כְּיוָן דְּמָטָא זִמְנָא דִּבְנְיָמִין, עָרַק וְלָא בָּעָא רְשׁוּתָא, בְּגִין דְּלָא יִתְעַכַּב תַּמָּן וְיִתְחַבַּר יַעֲקֹב בְּכוּלְּהוּ שִׁבְטִין, בְּאַתְרָא (דלא) דְּאִצְטְרִיךְ.

שְׁמַע רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, וַדַּאי יָפִים הֵם כָּל דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְזֶה עוֹלֶה עַל הַכֹּל. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הָלַךְ לוֹ לְדַרְכּוֹ מִיָּד? אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁרָחֵל לֹא הִתְעַבְּרָה מִבִּנְיָמִין, הִתְעַכֵּב שָׁם. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁל בִּנְיָמִין, בָּרַח וְלֹא בִּקֵּשׁ רְשׁוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַכֵּב שָׁם, וְיִתְחַבֵּר יַעֲקֹב בְּכָל הַשְּׁבָטִים בְּמָקוֹם [שלא] שֶׁצָּרִיךְ.

רִבִּי אַבָּא פָּתַח, (שמות ד) וַיֵּלֶךְ משֶׁה וַיָּשָׁב אֶל יֶתֶר חוֹתְנוֹ וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, משֶׁה רָעֵי עָנָא דְּיִתְרוֹ חָמוּי הֲוָה, וְדִיוּרֵיהּ הֲוָה בֵּיהּ. וְכַד בָּעֵי לְמֵיזַל, לָא אָזַל אֶלָּא בִּרְשׁוּתָא דִּידֵיהּ. וְיַעֲקֹב

דְּהַוָה שְׁלִים וְדִיוּרֵיהּ הֲוָה תָּדִיר עִמֵּיהּ דְּלָבָן, אַמַּאי לָא בָּעָא רְשׁוּתָא מִנֵּיהּ. אֶלָּא הָא אִתְּמָר דְּלָא יְגַלְגֵּל לָבָן עִמֵּיהּ גִּלְגּוּלִין וְיִשְׁתְּאַר תַּמָּן. דְּהָא בְּקַדְמִיתָא אָמַר לֵיהּ, וּמֵיָּד גִּלְגֵּל עֲלֵיהּ גִּלְגּוּלִין וְאִשְׁתְּאַר תַּמָּן, וְהַשְׁתָּא דָּחִיל מִנֵּיהּ.

רַבִּי אַבָּא פָּתַח, וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל יֶתֶר חֹתְנוֹ וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, מֹשֶׁה הָיָה רוֹעֶה אֶת צֹאן חוֹתְנוֹ, וְדִיּוּרוֹ הָיָה עִמּוֹ. וּכְשֶׁרָצָה לָלֶכֶת, לֹא הָלַךְ אֶלָּא בִּרְשׁוּתוֹ. וְיַעֲקֹב, שֶׁהָיָה שָׁלֵם, וְדִיּוּרוֹ תָּמִיד הָיָה עִם לָבָן, לְמָה לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ רְשׁוּת? אֶלָּא הֲרֵי נִתְבָּאֵר שֶׁלֹּא יְגַלְגֵּל לָבָן עִמּוֹ גִּלְגּוּלִים וְיִשָּׁאֵר שָׁם, שֶׁהֲרֵי בָּרְאשׁוֹנָה אָמַר לוֹ, וּמֵיָּד גִּלְגֵּל עָלָיו גִּלְגּוּלִים וְנִשְׁאַר שָׁם, וְכָעֵת פָּחַד מִמֶּנּוּ.

אֲבָל יִתְרוֹ, לֹא הָוָה הָכִי לְגַבֵּי מֹשֶׁה. בְּגִין דְּלָבָן חָרְשָׁא הֲוָה, וּבְחָרְשָׁא הֲוָה כָּל עוֹבָדוֹי לְגַבֵּי דְּיַעֲקֹב, וְהַשְׁתָּא לָא בָּעָא יַעֲקֹב לְאִתְעַכְּבָא תַּמָּן, דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לֵיהּ (בראשית לא) שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְגוֹ'. וְעַל דָּא לָא בָּעָא לְאִתְעַכְּבָא וּלְמִישְׁבַּק פִּקּוּדָא דְמָרֵיהּ.

אֲבָל יִתְרוֹ לֹא הָיָה כְּךָ כְּלָפֵי מֹשֶׁה, מֹשׁוּם שֶׁלָּבָן הָיָה מְכַשֵּׁף, וּבְכִשּׁוּף הָיָה כָּל מַעֲשֵׂהוּ כְּלָפֵי יַעֲקֹב, וְכָעֵת לֹא רָצָה יַעֲקֹב לְהִתְעַכֵּב שָׁם, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְגוֹ', וְעַל כֵּן

תָּא חֲזֵי כְּתִיב, (בראשית ל) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל וְגוֹ', פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מו) לַמְנַצֵּחַ לִבְנֵי קֹרַח עַל עָלָמוֹת שִׁיר. הַאי קְרָא, אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ, דְּרָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ. וְכָל הַנֵּי שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן, דְּהָווּ אָמְרֵי בְּנֵי קֹרַח, כֻּלְּהוּ מֵחַדְתִּין אִינּוּן שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן דְּהָווּ מִלְקַדְמִין, וְכֵן כָּל אִינּוּן שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן דְּאָמַר דָּוִד וְכָל אִינּוּן דְּהָווּ עִמֵּיהּ, כֻּלְּהוּ הָווּ בְּרָזָא עִלָּאָה, בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא.

לֹא רָצָה לְהִתְעַכֵּב וְלֵעָזֹב אֶת מִצְוַת רִבּוֹנוֹ. בֹּא רְאֵה, כְּתוּב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רָחֵל וְגוֹ'. פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מו) לַמְנַצֵּחַ לִבְנֵי קֹרַח עַל עָלָמוֹת שִׁיר. בַּפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל שֶׁהוּא סוֹד שֶׁל חָכְמָה, וְכָל הַשִּׁירִים וְהַתִּשְׁבָּחוֹת הָלְלוּ שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים בְּנֵי קֹרַח, כֻּלָּם מְחַדְּשִׁים הֵם אוֹתָם שִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת שֶׁהָיוּ מִלְּפָנִים, וְכֵן כָּל אוֹתָם שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד וְכָל אוֹתָם שֶׁהָיוּ עִמּוֹ, כֻּלָּם הָיוּ בְּסוֹד עֶלְיוֹן, בְּסוֹד הַחָכְמָה.

דף קנט.

תָּא חֲזֵי, עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַלְמָא תַּתָּאָה כְּגַוְונָא דְּעַלְמָא עִלָּאָה, וְכָל אִינּוּן סִדְרִין דְּסִדְּרוּ דָּוִד וּשְׁלֹמֹה בְּרֵיהּ, וְכָל אִינּוּן נְבִיאֵי קְשׁוֹט כֻּלְּהוּ (דף קנט ע"א) סִדְּרוּ כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָא.

בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְכָל אוֹתָם הַסְּדָרִים שֶׁסִּדְּרוּ דָּוִד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ וְכָל אוֹתָם נְבִיאֵי הָאֱמֶת - כֻּלָּם סִדְּרוּ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

תָּא חֲזֵי, כְּגַוְונָא דְּאִיכָּא מִשְׁמָרוֹת בְּאַרְעָא, הָכִי נָמֵי בִּרְקִיעָא. דִּמְזַמְּרֵי לְמָרֵיהוּ, וְאָמְרֵי שִׁירָתָא תָּדִיר. וְכֻלְּהוּ קָיְימִין אִלֵּין לָקֳבֵל אִלֵּין, וְכוּלָּא בְּסִדְרָן דְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן, וְהָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא.

בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ מִשְׁמָרוֹת בָּאָרֶץ - כָּךְ גַּם בָּרָקִיעַ שֶׁמְּזַמְּרִים לְרִבּוֹנָם וְאוֹמְרִים תָּמִיד שִׁירָה, וְכֻלָּם עוֹמְדִים אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, וְהַכֹּל בְּסִדְרִים שֶׁל שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ הַחֲבֵרִים.

עָלְמוֹת שִׁיר, מַאי עָלְמוֹת שִׁיר. אֶלָּא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ו) שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמוֹנִים פִּלַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר. מַאי וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (איוב כה) הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו. וּבְגִין דְּלֵית לוֹן חוּשְׁבָּנָא, כְּתִיב וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר.

עָלְמוֹת שִׁיר, מַה זֶּה עֲלָמוֹת שִׁיר? אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ו) שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמוֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר. מַה זֶּה וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו. וּמִשּׁוּם שֶׁאֵין לָהֶם חֶשְׁבּוֹן, כָּתוּב וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר.

וְכֻלְּהוּ שׁוּרִין שׁוּרִין, מְסַחֲרָן סְדָרִין, אִלֵּין לְקֻבֵּיל אִלֵּין, לְזַמְּרָא וּלְשַׁבָּחָא לְמָרֵיהוֹן, וְאִלֵּין אִינּוּן עָלְמוֹת שִׁיר. וּבְגִין דְּאִית עָלְמוֹת דְּלָא מְזַמְּרִין כְּאִלֵּין, אִלֵּין אִקְרוּן עָלְמוֹת שִׁיר.

וְכֻלָּם שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת, מַקִּיפִים סְדָרִים, אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, לְזַמֵּר וּלְשַׁבֵּחַ אֶת רִבּוֹנָם, וְאֵלּוּ הֵם עֲלָמוֹת שִׁיר. וּמִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ עֲלָמוֹת שֶׁאֵין מְזַמְּרוֹת כְּמוֹ אֵלּוּ, אֵלּוּ נִקְרָאוֹת עֲלָמוֹת שִׁיר.

תִּלַּת (נדפס פקודי רכ"ח ע"א) סִדְרִין מִתְפָּרְשָׁן לְכָל סְטַר לְד' סִטְרֵי עַלְמָא, וּבְכָל סִדְרָא וְסִדְרָא דְּאִיהִי לְכָל סְטַר, תִּלַּת סִדְרִין אֲחָרָנִין. סִדְרָא קַדְמָאָה דִּלְסִטַר מִזְרָח, תִּלַּת סִדְרִין אִינּוּן. וְאִינּוּן תִּשְׁעָה סִדְרִין, בְּגִין דְּכָל סִדְרָא מֵאִינּוּן תִּלַּת, אִית לֵיהּ תִּלַּת סִדְרִין, וְאִשְׁתַּכָּחוּ דְּאִינּוּן תִּשְׁעָה, וְכַמָּה אֶלֶף וְרִבְבָן תְּחוֹתַיְיהוּ.

שְׁלֹשָׁה סְדָרִים נִפְרָדִים לְכָל צַד לְאַרְבַּעַת צִדֵּי הָעוֹלָם, וּבְכָל סֵדֶר וְסֵדֶר, שֶׁהוּא לְכָל צַד, שְׁלֹשָׁה סְדָרִים אֲחֵרִים. סֵדֶר רִאשׁוֹן שֶׁלְּצַד מִזְרָח - שְׁלֹשָׁה סְדָרִים הֵם, וְהֵם תִּשְׁעָה סְדָרִים, מִשּׁוּם שֶׁכָּל סֵדֶר מֵהַשְּׁלֹשָׁה הַלָּלוּ יֵשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה סְדָרִים, וְנִמְצְאוּ שֶׁהֵם תִּשְׁעָה, וְכַמָּה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת תַּחְתֵּיהֶם.

הַנֵּי סִדְרִין תִּשְׁעָה, כְּוֹלְהוּ מִתְנַהֲגֵי בְּאַתְוָון רְשִׁימָן, וְכָל סִדְרָא אִסְתְּכֵי לְאִינּוּן אַתְוָון רְשִׁימָן, (ס"א והא אוקמוה וכן לכל סדרא וסדרא, וכלהו נטלי באתוון רשימין ואלין עלאי מאלין וקיימאן אלין על אלין) וּמִתְחַבְּרָן כֻּלְּהוּ, וְאִמְרֵי שִׁירָתָא. וְכַד אִינּוּן אַתְוָון פָּרְחֵי גּוֹ אֲוִירָא דְּרוּחָא (ההוא) דְּמַנָּא עַל כֹּלָּא, כְּדֵין אִינּוּן נָטְלֵי, וְשִׁירָתָא אִתְבַּסַּם, וְחַד אֶת אִתְבַּסַּשׁ מִתַּתָּא. וְהַהוּא אֶת סָלְקָא וְנָחֲתָא וּתְרֵין אַתְוָון פָּרְחֵי עֲלַיְיהוּ, וְהַאי אֶת מִתַּתָּא, סָלְקָא סִדְרָא מִתַּתָּא לְעֵילָּא וְאִתְחַבַּר בָּהוּ, וְאִתְעֲבִידוּ תִּלַּת אַתְוָון, כֻּלְּהוּ לְפוּם אַתְוָון יה"ו, דְּאִינּוּן תִּלַּת גּוֹ אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְאִירָה. מֵאִילֵּין אִתְפָּרְשׁוּ תִּלַּת סִדְרִין וְאִינּוּן תְּרֵין אָתְוָון, וְהַהוּא אֶת דְּסָלְקָא, מִתְחַבְּרָא עִמְּהוֹן וְאִינּוּן תִּלַּת.

תִּשְׁעַת הַסְּדָרִים הַלָּלוּ, כֻּלָּם מִתְנַהֲגִים בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, וְכָל סֵדֶר מִסְתַּכֵּל לְאוֹתָן אוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, [והרי בארוה וכן לכל סדר וסדר, וכלם נוסעים באותיות רשומות, ואלו עליונים מאלו, ועומדים אלו על אלו] וְכֻלָּן מִתְחַבְּרוֹת וְאוֹמְרוֹת שִׁירָה. וּכְשֶׁאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת לְתוֹךְ הָאֲוִיר שֶׁל הָרוּחַ [ההיא] הַמְמֻנָּה עַל הַכֹּל, אָז הֵם נוֹסְעִים, וְהַשִּׁירָה נִמְתֶּקֶת, וְאוֹת אַחַת מֵהֶּה מִלְמַטָּה, וְאוֹתָהּ אוֹת עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת, וּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת עֲלֵיהֶן. וְהָאוֹת הַזּוֹ מִלְמַטָּה מַעֲלָה סֵדֶר מִמַּטָּה לְמַעְלָה וּמִתְחַבֶּרֶת עִמָּם, וְנַעֲשׂוֹת שָׁלֹשׁ

אוֹתִיּוֹת, כֻּלָּם לְפִי הָאוֹתִיּוֹת יה"ו, שֶׁהֵן שֵׁשׁ בְּתוֹךְ הָאַסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה. מֵאֵלּוּ נִפְרָדִים שְׁלֹשָׁה סְדָרִים וְאוֹתָן שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת, וְאוֹתָהּ הָאוֹת שֶׁעוֹלָה מִתְחַבֶּרֶת עִמָּהֶן, וְהֵן שָׁלֹשׁ.

תָּא חֲזֵי, אֵינוּן תְּרֵין אָתְוָון עִלָּאִין, דְּסָלְקִין בַּאֲוִירָא, אֵינוּן כְּלִילָן דָּא בְּדָא, רַחֲמֵי בְּדִינָא. וּבְגִין כְּךָ אִינוּן תְּרֵין, וְאֵינוּן מֵעַלְמָא עִלָּאָה בְּרָזָא דִּדְכוּרָא, וְהַאי דְּסָלְקָא וְאִתְחַבְּרָא עִמְּהוֹן אִיהִי נוּקְבָא, וְאִתְכְּלִילַת בְּתַרְוַויְיהוּ. כְּגַוְונָא דְּנוּקְבָא אִתְכְּלִילַת בִּתְרֵי סְטָרֵי, בִּימִינָא וּבְשְׂמָאלָא, וְאִתְחַבְּרַת בְּהוּ, הָכִי נָמֵי הַאי אָת נוּקְבָא, דְּאִתְחַבְּרַת בִּתְרֵי אַתְוָון אָחֳרָנִין, וְאֵינוּן בִּתְרֵין סְטָרִין, אִלֵּין עִלָּאִין, וְדָא לְתַתָּא, וְכֹלָּא אִיהוּ חַד, דְּכַר וְנוּקְבָא. (בר) דְּכַד אִתְבְּרֵי עַלְמָא, דְּאִינוּן אַתְוָון מֵעַלְמָא עִלָּאָה נִינְהוּ, דְּאִינוּן אוֹלִידוּ כָּל עוֹבָדִין לְתַתָּא, כְּגַוְונָא דִּלְהוֹן מַמָּשׁ, וּבְגִין כְּךָ מַאן דְּיָדַע לוֹן וְאִזְדַּהַר בְּהוּ, רְחִים לְעֵילָא וּרְחִים לְתַתָּא.

בֹּא רְאֵה, אוֹתָן שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁעוֹלוֹת בָּאֲוִיר, הֵן כְּלוּלוֹת זוֹ בְּזוֹ, רַחֲמִים בְּדִין, וּמְשׁוּם כָּךְ הֵן שְׁתַּיִם, וְהֵן מִן הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, בְּסוֹד שֶׁל זָכָר. וְזוֹ שֶׁעוֹלָה וּמִתְחַבֶּרֶת עִמָּהֶן הִיא נְקֵבָה, וְנִכְלֶלֶת בִּשְׁתֵּיהֶן. כְּמוֹ שֶׁהַנְּקֵבָה נִכְלֶלֶת בִּשְׁנֵי צְדָדִים, בְּיָמִין וּבִשְׂמֹאל, וּמִתְחַבֶּרֶת עִמָּהֶם, כָּךְ גַּם הָאוֹת הַנְּקֵבָה הַזּוֹ שֶׁמִּתְחַבֶּרֶת עִם שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת, וְהֵן בִּשְׁנֵי צְדָדִים אֵלּוּ הָעֶלְיוֹנִים, וְזֶה לְמַטָּה, וְהַכֹּל הוּא אֶחָד, זָכָר וּנְקֵבָה. [חורן] שֶׁכַּאֲשֶׁר נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁאוֹתָם הָאוֹתִיּוֹת הֵן מִן הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהֵם הוֹלִידוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים לְמַטָּה כְּמוֹ שֶׁלָּהֶם מַמָּשׁ. וּמִשּׁוּם כָּךְ, מִי שֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָן וְנִזְהָר בָּהֶן, אָהוּב הוּא לְמַעְלָה וְאָהוּב לְמַטָּה.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, אִלֵּין אַתְוָון כֻּלְּהוּ, דְּכַר וְנוּקְבָא, לְאִתְכְּלָלָא כְּחָדָא בְּרָזָא דְּמַיִין עִלָּאִין וּמַיִין תַּתָּאִין, וְכֹלָּא חַד, וְדָא אִיהוּ יִחוּדָא שְׁלִים. וּבְגִין כָּךְ, מַאן דְּיָדַע לְהוּ, וְאִזְדַּהַר בְּהוּ, זַכָּאָה אִיהוּ חוּלָקֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. בְּגִין דְּאִיהוּ עַקָּרָא דְּיִחוּדָא שְׁלִים כְּדָקָא יָאוּת. תְּלַת תִּלַּת מִסְטָרָא דָּא וּמִסְטָרָא דָּא, בְּיִחוּדָא חָדָא בְּשִׁלִימוּ דְּכֹלָּא. וְכֻלְּהוּ רָזָא דְּסִדְרָא עִלָּאָה כְּדָקָא חָזֵי, כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא, דְּהַהוּא סִדְרָא תְּלַת תִּלַּת בָּרָזָא חָדָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ, זָכָר וּנְקֵבָה, לְהִכָּלֵל יַחַד בְּסוֹד הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים וְהַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַכֹּל אֶחָד, וְזֶהוּ הַיִּחוּד הַשָּׁלֵם. וּמִשּׁוּם כָּךְ, מִי שֶׁמַּכִּיר אוֹתָם וְנִזְהָר בָּהֶם, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עִקַּר הַיִּחוּד הַשָּׁלֵם כָּרָאוּי, שֶׁלֹּשׁ שֶׁלֹּשׁ מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה, בְּיִחוּד אֶחָד בִּשְׁלֵמוּת הַכֹּל, וְכֻלָּם הַסּוֹד שֶׁל הַסֵּדֶר הָעֶלְיוֹן כָּרָאוּי כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁאוֹתוֹ סֵדֶר שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה בְּסוֹד אֶחָד.

סִדְרָא תִּנְיָינָא דִּלְסָטַר דְּרוֹם, תְּלַת סִדְרִין אִינוּן לְהַהוּא סִטְרָא. וְכָל סִדְרָא וְסִדְרָא תְּלַת תִּלַּת, וְאִינוּן תִּשְׁעָה, כְּמָה דְּאִתְּמַר. וְאַתְוָון אִתְפְּלָגוּ הָכִי. לְכָל סִטְרֵי, לְאִתְחַבְּרָא כֹּלָּא כְּחַד, בְּגִין דְּאִית אַתְוָון בְּרָזָא דְּנוּקְבָא, וְאַתְוָון בָּרָזָא דִּדְכוּרָא, וְאִתְחַבָּרוּ כֻּלְּהוּ כְּחָדָא, וְהֲווּ חַד בְּרָזָא דְּשָׁמָא קַדִּישָׁא שְׁלִים. וּלְגַבַּייְהוּ סִדְרִין מְמַנָּן תְּלַת תִּלַּת, כְּמָה דְּאִתְּמַר. וְכֹלָּא נַפְקָא מִסִּדְרָא דְּאָבְהָן דִּלְעֵילָּא, כְּסִדְרָא דְּאִתְתַּקְנָא אַתְוָון דְּשָׁמָא קַדִּישָׁא יה"ו, כְּמָה דְּאִתְּמַר. הָנֵי סִדְרִין כֻּלְּהוּ, מִתְנַהֲגֵי בְּאִלֵּין אַתְוָון יְדִיעָן, וְנַטְלֵי בְּהוּ, וְכַמָּה חֵילִין וְרִבְוָון כֻּלְּהוּ לְתַתָּא, דְּנָטְלֵי וְאִתְנַהֲגֵי בְּסִדְרָא דָּא.

סֵדֶר שֵׁנִי שֶׁלְּצַד הַדָּרוֹם, שְׁלֹשָׁה סְדָרִים הֵם לְאוֹתוֹ הַצַּד, וְכָל סֵדֶר וְסֵדֶר שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, וְהֵם תִּשְׁעָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְכָךְ נֶחֱלְקוֹת הָאוֹתִיּוֹת לְכָל צַד לְהִתְחַבֵּר הַכֹּל יַחַד. מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ אוֹתִיּוֹת בְּסוֹד שֶׁל נְקֻבָּה, וְאוֹתִיּוֹת בְּסוֹד שֶׁל זָכָר, וְכֻלָּן הִתְחַבְּרוּ יַחַד, וְהֵן אַחַת בְּסוֹד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הַשָּׁלֵם, וַאֲלֵיהֶם סְדָרִים מְמֻנִּים שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְהַכֹּל יוֹצֵא מֵהַסֵּדֶר שֶׁל הָאָבוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, כַּסֵּדֶר שֶׁנִּתְקְנוּ אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ יה"ו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. כָּל הַסְּדָרִים הַלָּלוּ מִתְנַהֲגִים בְּאוֹתִיּוֹת הַיְדִיעוֹת הַלָּלוּ וְנוֹסְעִים בָּהֶן, וְכַמָּה צְבָאוֹת וּרְבָבוֹת כֻּלָּם לְמַטָּה שֶׁנּוֹסְעִים וּמִתְנַהֲגִים בַּסֵּדֶר הַזֶּה.

דף קנט:

סִדְרָא תְּלִיתָאָה דִּלְסָטַר צָפוֹן, בְּתַלַת סִדְרִין אינוּן לְהַהוּא סִטְרָא, וְאִינוּן תִּשְׁעָה. וּבְתַלַת סִטְרִין תְּלַת תְּלַת לְכָל סְטַר אִינוּן תִּשְׁעָה, וְאִינוּן סִדְרִין מִתְּלַת סִטְרִין כְּמָה דְּאִתְּמַר. שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים, (דף קנט ע"ב) בְּרָזָא דְּאַתְוָון דְּאִינוּן שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִין. וְאַף עַל גַּב דְּאִינוּן תְּרֵין וְעֶשְׂרִין, שְׁלִימוּ דְּאַתְוָון אִינוּן שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִין. וְהָכִי סִדּוּרָא דְּסִדְרִין אִלֵּין.

סֵדֶר שְׁלִישִׁי שֶׁלְּצַד צָפוֹן, בִּשְׁלֹשָׁה סְדָרִים הֵם לְאוֹתוֹ הַצַּד, וְהֵם תִּשְׁעָה, וּבִשְׁלֹשָׁה צְדָדִים שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה לְכָל צַד הֵם תִּשְׁעָה, וְאוֹתָם סְדָרִים מִשְּׁלֹשֶׁת הַצְּדָדִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים, בְּסוֹד הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים. וְאַף עַל גַּב שֶׁהֵן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם, שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת הֵן עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע. וְכָךְ הַסִּדּוּר שֶׁל הַסְּדָרוֹת הַלָּלוּ.

שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִין לְתַלַת תְּלַת סִדְרִין לְכָל סְטַר. וְאִשְׁתַּכָּחוּ אִלֵּין ג' מֵהַאי סִטְרָא דְּאִינוּן ט', וְאִלֵּין תְּלַת מֵהַאי סִטְרָא דְּאִינוּן תִּשְׁעָה, וְאִלֵּין תְּלַת דְּהַאי סִטְרָא דְּאִינוּן תִּשְׁעָה. אִשְׁתַּכָּחוּ כֻּלְּהוּ שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִין.

שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים, לִשְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה סְדָרִים לְכָל צַד. וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה מִצַּד זֶה שֶׁהֵם תִּשְׁעָה, וּשְׁלֹשָׁה הַלָּלוּ מֵהַצַּד הַזֶּה שֶׁהֵם תִּשְׁעָה, וּשְׁלֹשָׁה הַלָּלוּ מֵהַצַּד הַזֶּה שֶׁהֵם תִּשְׁעָה, נִמְצְאוּ כֻּלָּם שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים.

וְרָזָא דְּאִלֵּין שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִין, אִינוּן תִּשְׁעָה אַתְוָון (אינון) דְּאִינוּן בְּרָזָא דְנוּקְבֵי, לְאִתְחַבְּרָא בְּהוּ נוּקְבָא, עִם אִינוּן תְּמַנְיָ סָרֵי סִטְרֵי אָחֳרָנִין, בְּרָזָא דְּאִתְּמַר (נ"א דדכר), וְכֻלָּא אִיהוּ כְּדְקָא חָזֵי.

וְהַסּוֹד שֶׁל הַשִּׁבְעָה וְעֶשְׂרִים הַלָּלוּ הֵן תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת [הן] שֶׁהֵן בְּסוֹד הַנְּקֵבוֹת, לְחַבֵּר עִמָּהֶם נְקֵבָה עִם אוֹתָם שְׁמוֹנָה עָשָׂר צְדָדִים אֲחֵרִים בַּסּוֹד שֶׁנִּתְבָּאֵר [של הזכר], וְהַכֹּל הוּא כָּרָאוּי.

תָּא חֲזֵי, כְּגַוְונָא דְּאִינוּן אַתְוָון עִלָּאִין דְּעַלְמָא עִלָּאָה, הָכִי נָמֵי אַתְוָון אָחֳרָנִין לְתַתָּא. אַתְוָון עִלָּאִין רַבְרְבִין, וְאַתְוָון תַּתָּאִין זְעִירִין, וְכֻלָּא דָּא כְּגַוְונָא דָּא, וְכָל הַנֵּי רָזִין, בְּרָזָא דְּדַכַר וְנוּקְבָא, כֻּלָּא חַד בְּשְׁלִימוּ.

בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ שֶׁאוֹתָן אוֹתִיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, כָּךְ גַּם הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹת לְמַטָּה, אוֹתִיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת גְּדוֹלוֹת, וְאוֹתִיּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת קְטַנּוֹת, וְהַכֹּל זֶה כְּמוֹ זֶה. וְכָל הַסּוֹדוֹת הַלָּלוּ הֵם בְּסוֹד שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה, הַכֹּל אֶחָד בִּשְׁלֵמוּת.

השלמה מההשמטות (סימן נ"א)

וַיִּזְכּוֹר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל, בְּשָׂרָה כְּתִיב פְּקִידָה, וּבְרָחֵל כְּתִיב זְכִירָה. אַמַּאי, בְּגִין דְּזָכוֹר אִתְרְשִׁים בְּיַעֲקֹב דְּאִיהוּ בְּרִית שָׁלוֹם כָּד אִתְעֲבִיד יוֹסֵף, וּבְמָה כַּד נָטַל שׁוֹר בַּהֲדֵיהּ דְּלָא יַתְקִיף לְסִטְרָא אַחֲרָא. וּבְגִין כָּךְ אִתְקְרֵי יוֹסֵף בְּכוֹר, דְּהַהוּא שׁוֹר דְּנָטַל, בְּכוֹר שׁוֹרוֹ וַדַּאי, וְהַהוּא שׁוֹר, שׁוֹר תָּם וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם. רִבּוֹן וְשָׁלִיט מָארֵיהּ דְּבֵיתָא, דְּהַהוּא שׁוֹר תָּם שָׁאֲרֵי בְּגַוֵּיהּ: (עד כאן מההשמטות) (בראשית ל) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל, דְּהָא בְּמַזָּלָא תַּלְיָא, וּבְגִין כְּךָ כְּתִיב בָּהּ זְכִירָה. (בראשית כא) וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה, לָאו מִמַּזָּלָא הֲוָה. וְאִי תֵּימָא דְּהָא בְּנִין בְּמַזָּלָא תַּלְיָין וְלָא לְתַתָּא, הָכָא בְּשָׂרָה לָאו בְּמַזָּלָא הֲוָה. אֶלָּא וַה' כְּתִיב, כֹּלָּא כְּחָדָא.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל. בְּשָׂרָה כְּתוּב פְּקִידָה, וּבְרָחֵל כְּתוּב זְכִירָה, לְמָה? מִשּׁוּם שֶׁזָּכוֹר נִרְשָׁם בְּיַעֲקֹב שֶׁהוּא בְּרִית שָׁלוֹם כְּשֶׁנַּעֲשָׂה יוֹסֵף, וּבַמֶּה? כְּשֶׁנָּטַל שׁוֹר עִמּוֹ שֶׁלֹּא יֶחֱזַק אוֹתוֹ הַצַּד הָאַחֵר, וְלָכֵן נִקְרָא יוֹסֵף בְּכוֹר, שֶׁאוֹתוֹ שׁוֹר שֶׁנָּטַל בְּכוֹר שׁוֹרוֹ וַדַּאי, וְאוֹתוֹ שׁוֹר שׁוֹר תָּם, וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם רִבּוֹן וְשַׁלִּיט, בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאוֹתוֹ שׁוֹר תָּם שׁוֹרֶה בְּתוֹכוֹ: ע"כ מההשמטות וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רָחֵל, שֶׁהֲרֵי בְּמַזָּל זֶה תָּלוּי, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב בָּהּ זְכִירָה. וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה - זֶה לֹא הָיָה מֵהַמַּזָּל. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֲרֵי הַבָּנִים תְּלוּיִים בְּמַזָּל וְלֹא לְמַטָּה - כָּאן בְּשָׂרָה זֶה לֹא הָיָה בְּמַזָּל, אֶלָּא כָּתוּב וַה', הַכֹּל יַחַד.

אִי הָכִי אַמַּאי כְּתִיב פְּקִידָה, אֶלָּא וַדַּאי זְכִירָה, (דא) הֲוַת מְקַדְּמַת דְּנָא, וְאִתְמְסַר מַפְתְּחָא דָּא לְתַתָּא, כְּמָה דִכְתִיב, (בראשית יז) וְאֶת בְּרִיתִי אָקִים אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לַמּוֹעֵד הַזֶּה וגו'. וּלְבָתַר כְּגַוונָא דָא, וְכֵיוָן דְּאִדְכַּר, בְּרָזָא דִּלְעֵילָא, לְבָתַר אִתְמַר בְּרָזָא דְנוּקְבָא פְּקִידָה, לְמֶהֱוֵי כְּלָלָא דְּכֹלָּא כְּחָדָא.

אִם כָּךְ, לָמָּה כָּתוּב פְּקִידָה? אֶלָּא וַדַּאי הַזְּכִירָה [הזו] הָיְתָה מִקֹּדֶם לָכֵן, וְהַמַּפְתֵּחַ הַזֶּה נִמְסַר לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יז) וְאֶת בְּרִיתִי אָקִים אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לַמּוֹעֵד הַזֶּה וְגוֹ'. אַחֲרֵי כֵּן כְּמוֹ זֶה - כֵּיוָן שֶׁנִּזְכַּר בַּסּוֹד שֶׁלְּמַעְלָה, אַחַר כָּךְ נֶאֱמַר בַּסּוֹד שֶׁל הַנְּקֵבָה פְּקִידָה, שֶׁיִּהְיֶה הַכְּלָל שֶׁל הַכֹּל יַחַד.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (שמות ו) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אֹתָם וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. וָאֶזְכֹּר הָא זְכִירָה, בְּגִין דְּאִיהוּ לְעֵילָא. דְּהַאי מַזָּלָא דְּאִיהוּ לְעֵילָא בְּדִכּוּרָא, אֲתָא עַל פְּקִידָה דְּאִיהִי בְּגָלוּתָא לְתַתָּא בְּנוּקְבָא. כְּגַוונָא דָא וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רָחֵל. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (שמות ו) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מְצָרִים מַעֲבִידִים אוֹתָם וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. וָאֶזְכֹּר - הֲרֵי זְכִירָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא לְמַעְלָה, שֶׁהַמַּזָּל הַזֶּה הוּא לְמַעְלָה בַּזָּכָר, בָּא עַל פְּקִידָה שֶׁהִיא בַּגָּלוּת לְמַטָּה בַּנְּקֵבָה. כְּמוֹ כֵן וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (שמות ג) פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם, וְכִי פָּקֹד פָּקַדְתִּי, וְהָא פְּקִידָה בְּנוּקְבָא קַיְימָא וּבְהַהוּא זִמְנָא בְּגָלוּתָא הֲוַת, וְאֵיהִי אֲמַרַת פָּקֹד פָּקַדְתִּי. אֶלָּא הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא, וְרָזָא דְּחָכְמְתָא הָכָא וְאֵיהִי בְּגָלוּתָא הֵיךְ אִתְחֲזֵי לְמֹשֶׁה הָכָא, וְהֵיךְ אֲמַרַת פָּקֹד פָּקַדְתִּי.

בֹּא וְרְאֵה, כְּתוּב פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם. וְכִי פָּקֹד פָּקַדְתִּי? וַהֲרֵי הַפְּקִידָה עוֹמֶדֶת בַּנְּקֵבָה, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן הָיְתָה בַּגָּלוּת, וְהִיא אוֹמֶרֶת פָּקֹד פָּקַדְתִּי? אֶלָּא שֶׁכָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, וְכָאן סוֹד שֶׁל הַחָכְמָה, וְהִיא בַּגָּלוּת, אֵיךְ נִרְאֶה לְמֹשֶׁה כָּאן וְאֵיךְ אֲמְרָה פָּקֹד פָּקַדְתִּי.

אֶלָּא הָכִי אוֹלִיפְנָא שִׁמְשָׁא כַּד נָהִיר, אִיהוּ בִּשְׁמַיָּא, וְתוּקְפֵּיהּ וְחֵילֵיהּ שָׁלְטָא עַל אַרְעָא בְּכָל אֲתַר. כְּגַוְונָא דָּא (ישעיה ו) מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּזִמְנָא דְּמַקְדְּשָׁא קָאִים, מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, דָּא אַרְעָא קַדִּישָׁא. וְהַשְׁתָּא דְּיִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא, אִיהִי לְעֵילָּא, וְתוּקְפָּא סַחֲרָא לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל לְאַגָּנָא עֲלַיְיהוּ, וְאַף עַל גַּב דְּאִינּוּן בְּאַרְעָא אָחֳרָא.

אֶלָּא כָּךְ לַמְּדָנוּ, כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מַאִיר - הוּא בַּשָּׁמַיִם, וְתָקְפּוֹ וְכֹחוֹ עַל הָאָרֶץ בְּכָל מָקוֹם. כְּמוֹ כֵן מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. בִּזְמַן שֶׁהַמִּקְדָּשׁ עָמַד - מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, זוֹ הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְכֵעֵת שֶׁיִּשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת - הִיא לְמַעְלָה, וְהַתֹּקֶף מַקִּיף אֶת יִשְׂרָאֵל לְהָגֵן עֲלֵיהֶם, וְאַף עַל גַּב שֶׁהֵם בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת.

וְתָא חֲזֵי, שְׁכִינְתָּא לְתַתָּא וּשְׁכִינְתָּא לְעֵילָּא. שְׁכִינְתָּא לְעֵילָּא בְּתַרְיסַר תְּחוּמֵי רְתִיכִין קַדִּישִׁין, וּתְרֵיסַר חֵיוָון עִלָּאִין. שְׁכִינְתָּא לְתַתָּא בִּתְרֵיסַר שִׁבְטִין קַדִּישִׁין, וּכְדֵין אִתְכְּלִילַת שְׁכִינְתָּא לְעֵילָּא וְתַתָּא, וְכוּלָּא בְּחַד זִמְנָא כְּחָדָא. וְאַף עַל גַּב דְּבְזִמְנָא דְּיִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא לְתַתָּא, לָא אִתְתַּקְנַת לְעֵילָּא, הָכִי נָמֵי לָא אִתְתַּקְנַת, בְּגִין דְּלְתַתָּא לָא אִתְתַּקְנַת, וְדָא הוּא בְּגָלוּתָא עִמְּהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, דְּאִיהִי בְּגָלוּתָא עִמְּהוֹן.

וּבֹא תִרְאֶה, שְׁכִינָה לְמַטָּה וּשְׁכִינָה לְמַעְלָה. שְׁכִינָה לְמַעְלָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר תְּחוּמִים מֻרְכָּבוֹת קְדוֹשׁוֹת וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה חַיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת. שְׁכִינָה לְמַטָּה בִּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים קְדוֹשִׁים. וְאָז נִכְלֶלֶת הַשְׁכִינָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְהַכֹּל בְּפַעַם אַחַת יַחַד. וְאַף עַל גַּב שֶׁבִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת לְמַטָּה לֹא נִתְקֶנֶת לְמַעְלָה, כָּךְ גַּם לֹא נִתְקֶנֶת מִשּׁוּם שֶׁלְּמַטָּה לֹא נִתְקֶנֶת, וְזֶהוּ בַּגָּלוּת עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בַּגָּלוּת עִמָּהֶם.

בְּמָה אִתְתַּקְנַת, לְמַלְכָּא דְּמִית בְּרִיהּ, מָה עֲבַד כַּפָּא לֵיהּ לְעַרְסֵיהּ עַל אֲבָלָא דִּבְרֵיהּ, וְלָא אִתְקִין לֵיהּ לְעַרְסֵיהּ, אֶלָּא נָטַל כּוּבִין וְדַרְדְּרִין, וְאַטִּיל תְּחוֹת עַרְסֵיהּ, וְשָׁכִיב עֲלֵיהּ, כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כֵּיוָן דְּאִתְגָּלוּ יִשְׂרָאֵל, וְאִתְחָרֵב מַקְדְּשָׁא, נָטַל כּוּבִין וְדַרְדְּרִין וְשַׁוִּי תְּחוֹתֵיהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (שמות ג) וַיֵּרֶא מַלְאַךְ ה' אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה. בְּגִין דְּיִשְׂרָאֵל הֲווּ בְּגָלוּתָא.

בַּמָּה נִתְקֶנֶת? לְמֶלֶךְ שֶׁמֵּת בְּנוֹ, מָה עָשָׂה? כָּפָה אֶת מִטָּתוֹ עַל אֵבֶל בְּנוֹ, וְלֹא הִתְקִין לוֹ אֶת מִטָּתוֹ, אֶלָּא נָטַל קוֹצִים וְדַרְדָּרִים וְהִטִּיל תַּחַת מִטָּתוֹ וְשָׁכַב עָלֶיהָ. כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כֵּיוָן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל וְנֶחֱרַב הַמִּקְדָּשׁ, לָקַח קוֹצִים וְדַרְדָּרִים וְשָׂם תַּחְתָּיו. וְהוּא שֶׁכָּתוּב וַיֵּרֶא אֵלָיו מַלְאַךְ ה' אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ בְּגָלוּת.

דף קס.

פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם, מַאן דְּלָא קָיְימָא בִּרְשׁוּתֵיהּ, מַה פַּקִּיד, וּמַה עָבִיד. אֶלָּא פָּקֹד מִלְּעֵילָּא, פָּקַדְתִּי מִלְּתַתָּא, מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּהַאי זְכִירָה הֲוֹת עָלָהּ מִקַּדְמַת דְּנָא, דִּכְתִיב וָאֶזְכֹּר אֶת

בְּרִיתִי. כֵּיוָן דְּכְתִיב וָאֶזְכֹּר, הָא זְכִירָה אִתְמְנָא עֲלָה, וּבְגִין כָּךְ אֲמְרַת לְבָתַר פָּקֹד פָּקַדְתִּי. (דף קס ע"א) דְּהָא סִימָנָא נָקְטַת מִקַּדְמַת דְּנָא. כְּגַוְונָא דָּא שָׂרָה דְּכְתִיב, (בראשית כא) וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה. אֲבָל הָכָא רָחֵל דְּלָא אִדְכָּרַת מִקַּדְמַת דְּנָא, לָא אִתְמָר בָּהּ פְּקִידָה אֶלָּא זְכִירָה, וְכֹלָּא בִּזְכִירָה אִיהוּ, בְּרָזָא דְּמִזָּלָא.

פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם. מִי שֶׁלֹּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּתוֹ, מַה מְצַוֶּה וּמָה עוֹשֶׂה? אֶלָּא פָּקֹד מִלְמַעְלָה, פָּקַדְתִּי מִלְמַטָּה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַזְּכִירָה הַזוֹ הָיְתָה עָלֶיהָ מִקֶּדֶם לָכֵן, שֶׁכָּתוּב וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב וָאֶזְכֹּר - הִנֵּה זְכִירָה הִתְמַנְּתָה עָלֶיהָ, וּמִשּׁוּם כָּךְ אֲמְרָה אַחַר כָּךְ פָּקֹד פָּקַדְתִּי, שֶׁהֲרֵי סִימָן לָקְחָה מִקֶּדֶם לָכֵן. כְּמוֹ כֵן שָׂרָה, שֶׁכָּתוּב וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה. אֲבָל כָּאן רָחֵל, שֶׁלֹּא נִזְכְּרָה מִקֶּדֶם לָכֵן, לֹא נֶאֱמַר בָּהּ פְּקִידָה, אֶלָּא זְכִירָה, וְהַכֹּל הוּא בִּזְכִירָה, בַּסּוֹד שֶׁל הַמַּזָּל.

רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי חִזְקִיָּה, הֲווּ אָזְלֵי מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוֹד, וַהֲוָה רִבִּי יְהוּדָה רָכִיב, וְרִבִּי חִזְקִיָּה עַל רַגְלוֹי, אַדְּהָכִי נָחַת רִבִּי יְהוּדָה, אָמַר מִכָּאן וּלְהַלְאָה נִתְעַסֵּק בְּאוֹרַיְיתָא, כְּמָה דְּכְתִיב, (דברים לב) הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוֹד, וְרַבִּי יְהוּדָה הָיָה רוֹכֵב, וְרַבִּי חִזְקִיָּה עַל רַגְלָיו. בֵּינְתַיִם יָרַד רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר, מִכָּאן וְהָלְאָה נִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, כַּכָּתוּב (דברים לב) הָבוּ גֹדֶל לֵא לֹהֵינוּ.

אָמַר לֵיהּ אִלּוּ הֲוֵינָא תְּלָתָא, יָאוֹת הוּא דְּחַד יֵימָא, וּתְרֵין יָתִיבוּ לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ, הַנֵּי מִלֵּי בְּבִרְכָאן. בְּגִין דְּאִדְכַּר חַד שְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּתְרֵין יָתִיבוּ לֵיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (דברים לב) כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא, דָּא חַד דְּמָבָרֵךְ, הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ, אִלֵּין תְּרֵין אֲחֲרָנִין. אֲבָל בְּאוֹרַיְיתָא אֲפִילּוּ תְּרֵי יַתְבֵי וְיַהֲבֵי רְבוּ וְתוּקְפָא דְּשִׁבְחָא דְּאוֹרַיְיתָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

אָמַר לוֹ, אִלּוּ הָיִינוּ שְׁלֹשָׁה - יָפֶה הוּא, שֶׁאֶחָד יֹאמַר - וּשְׁנַיִם יְשִׁיבוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הַדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁל הַבְּרָכוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנִּזְכָּר שֵׁם אֶחָד שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּשְׁנַיִם יְשִׁיבוּ לוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא - זֶה אֶחָד שֶׁמְּבָרֵךְ. הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ - אֵלּוּ שְׁנַיִם אֲחֵרִים. אֲבָל בַּתּוֹרָה, אֲפִלּוּ שְׁנַיִם יוֹשְׁבִים וְנוֹתְנִים גֹּדֶל וְחֹזֶק שֶׁל שֶׁבַח הַתּוֹרָה לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא.

אָמַר לֵיהּ רִבִּי חִזְקִיָּה, לְגַבֵּי בִּרְכָאן אַמַּאי תְּלַת. אָמַר לֵיהּ, הָא אוּקְמוּהָ וְאִתְמַר, דְּכְתִיב הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ. אֲבָל רָזָא דְּמִלָּה הָכָא, דְּהָא כָּל רָזִין דְּבִרְכָאן הָכִי אִיהוּ, חַד לְבָרְכָא וּתְרֵין לְאָתָבָא, בְּגִין דִּיסַלַּק (דיסתלק) שְׁבָחָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּרָזָא דִּתְלָתָא. חַד מְבָרֵךְ וּתְרֵין (אמרי אמן) דְּאוֹדוּ, וְדָא הוּא קְיוּמָא דְּבִרְכָאן, וּבְרָזָא עִלָּאָה כְּדָקָא יָאוּת, וּבְרָזָא דִּתְלַת כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ.

אָמַר לוֹ רַבִּי חִזְקִיָּה, כְּלַפֵּי הַבְּרָכוֹת לָמָּה שְׁלֹשָׁה? אָמַר לוֹ, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ וְנִתְבָּאֵר, שֶׁכָּתוּב הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ. אֲבָל סוֹד הַדָּבָר כָּאן, שֶׁהֲרֵי כָּל הַסּוֹדוֹת שֶׁל הַבְּרָכוֹת הוּא כָּךְ - אֶחָד לְבָרֵךְ וּשְׁנַיִם לְהָשִׁיב, כְּדֵי

שְׁיָּעֲלֶה הַשֶּׁבַח שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּסוֹד שֶׁל שְׁלֹשָׁה, אֶחָד מְבָרֵךְ וּשְׁנַיִם [אומרים אמן] שֶׁמּוֹדִים, וְזֶהוּ קִיּוּם הַבְּרָכוֹת, וּבְסוֹד עֶלְיוֹן כְּרָאוּי, וּבְסוֹד שֶׁל שְׁלֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ.

עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תָּנִינָן, אִית זְכִירָה לְטַב, וְאִית זְכִירָה לְבִישׁ, אִית פְּקִידָה לְטַב, וְאִית פְּקִידָה לְבִישׁ. אִית זְכִירָה לְטַב, כְּמָה דְאוּקְמוּהָ, דִּכְתִיב (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשׁוֹנִים וְגוֹ'. (בראשית ח) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ. (שמות ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. וְאִית זְכִירָה לְבִישׁ, דִּכְתִיב, (תהלים עח) וַיִּזְכֹּר כִּי בָשָׂר הֵמָּה רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב. פְּקִידָה לְטַב, דִּכְתִיב, (שמות ג) פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם. פְּקִידָה לְבִישׁ, דִּכְתִיב, (תהלים פט) וּפָקַדְתִּי בְּשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם. וְכֻלְּהוּ רָזִין עִלָּאִין.

בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁנִינוּ, יֵשׁ זְכִירָה לְטוֹב וְיֵשׁ זְכִירָה לְרַע, יֵשׁ פְּקִידָה לְטוֹב וְיֵשׁ פְּקִידָה לְרַע. יֵשׁ זְכִירָה לְטוֹב - כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהָ, שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשׁוֹנִים וְגוֹ', (בראשית ח) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ, (שמות ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. וְיֵשׁ זְכִירָה לְרַע - שֶׁכָּתוּב (תהלים עח) וַיִּזְכֹּר כִּי בָשָׂר הֵמָּה רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב. פְּקִידָה לְטוֹב - שֶׁכָּתוּב (שמות ג) פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם. פְּקִידָה לְרַע - שֶׁכָּתוּב (תהלים פט) וּפָקַדְתִּי בְּשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם. וְכֻלָּם סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים.

כָּל הַנֵּי זְכִירָה וּפְקִידָה לְטַב, אִלֵּין אִינּוּן דַּרְגִּין יְדִיעָן. רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא דְּכַר וְנוּקְבָא רָזָא חָדָא, זְכִירָה וּפְקִידָה, וְאִלֵּין אִינּוּן לְטַב. זְכִירָה וּפְקִידָה לְבִישׁ, אִלֵּין אִינּוּן רָזָא דְּסִטְרָא אָחֳרָא, דְּקַיְימָא בָּרָזָא דֶּאֱלֹהִים אֲחֵרִים, דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא, זְכִירָה בְּהַאי, וּפְקִידָה בְּהַאי, וְאִלֵּין אִינּוּן דְּקַיְימִין תְּדִיר לְבִישׁ. וְאִלֵּין לָקֳבֵיל אִלֵּין. מֵהָכָא נָפְקֵי כָּל רָזֵי דִּמְהֵימְנוּתָא וְכָל קִדּוּשִׁין עִלָּאִין, כְּמָה דְאוּקְמוּהָ. וּמֵהָכָא נָפְקֵי כָּל זִינִין בִּישִׁין וְכָל מוֹתָא, וְכָל סִטְרִין וְזִינִין בִּישִׁין בָּעַלְמָא וְאוּקְמוּהָ. וְדָא בְּהַפּוּכָא מִן דָּא.

כָּל אִלּוּ - זְכִירָה וּפְקִידָה - לְטוֹב, אִלּוּ הֵן דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת, סוֹד הָאֱמוּנָה, זָכָר וּנְקֵבָה, סוֹד אֶחָד, זְכִירָה וּפְקִידָה, אִלּוּ הֵם לְטוֹב. זְכִירָה וּפְקִידָה לְרַע אִלּוּ הֵם הַסּוֹד שֶׁל הַצַּד הָאַחֵר שֶׁעוֹמֵד בְּסוֹד שֶׁל אֱלֹהִים אֲחֵרִים. זָכָר וּנְקֵבָה יַחַד, זְכִירָה בְּזֶה וּפְקִידָה בָּזֶה, וְאִלּוּ הֵם שֶׁתָּמִיד עוֹמְדִים לְרַע וְאִלּוּ כְּנֶגֶד אִלּוּ. מִכָּאן יוֹצְאִים כָּל סוֹדוֹת הָאֱמוּנָה וְכָל הַקְּדֻשּׁוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהָ, וּמִכָּאן יוֹצְאִים כָּל הַמִּינִים הָרָעִים וְכָל מָוֶת וְכָל הַצַּדְדִים וְהַמִּינִים הָרָעִים בָּעוֹלָם, וּבֵאֲרוּהָ, וְזֶה בְּהִפּוּךְ מִזֶּה.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, הָכִי הוּא וַדַּאי, זַכָּאָה אִיהוּ, מַאן דְּחוֹלֵקִיהּ אִתְקַיַּים בְּסִטְרָא טָבָא, וְלָא יַרְכִּין גַּרְמֵיהּ לְסִטְרָא אָחֳרָא, וְיִשְׁתְּזִיב מִנְהוֹן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה, הָכִי הוּא וַדַּאי, וְזַכָּאָה מַאן דְּיָכִיל לְאִשְׁתְּזָבָא מִנַּיְהּ מֵהַהוּא סִטְרָא, וְזַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא, דְּיָכְלֵי לְאִשְׁתְּזָבָא מִנַּיְיהוּ, וְלַאֲגָחָא קְרָבָא בְּהַהוּא סִטְרָא.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כָּךְ זֶה וַדַּאי. אַשְׁרֵי הוּא מִי שֶׁחֹלְקוֹ מִתְקַיֵּם בַּצַּד הַטּוֹב וְלֹא יַרְכִּין עַצְמוֹ לְצַד אַחֵר וְיִנָּצֵל מֵהֶם. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כָּךְ זֶה וַדַּאי, וְאַשְׁרֵי מִי שֶׁיָּכוֹל לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ מֵהַצַּד הַהוּא, וְאַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁיְּכוֹלִים לְהִנָּצֵל מֵהֶם וּלְהִלָּחֵם קְרָב עִם אוֹתוֹ הַצַּד.

אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה בְּמָה. פָּתַח וְאָמַר, (משלי כד) כִּי בְתַחְבּוּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה וְגו'. מַאן מִלְחָמָה, דָּא מִלְחָמָה דְּהַהוּא סִטְרָא בִּישָׁא, דְּאִצְטְרִיךְ בַּר נָשׁ לַאֲגָחָא בֵּיהּ קְרָבָא, וּלְשַׁלְטָאָה עָלּוֹי וּלְאִשְׁתְּזָבָא מִנֵּיהּ.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, בַּמֶּה? פָּתַח וְאָמַר, (משלי כד) כִּי בְתַחְבֻּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה. מִי הַמִּלְחָמָה? זוֹ הַמִּלְחָמָה שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד הָרַע שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְהִלָּחֵם בּוֹ קָרֵב וְלִשְׁלֹט עָלָיו וּלְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ.

תָּא חֲזֵי, דְּיַעֲקֹב הָכִי אִשְׁתַּדַּל לְגַבֵּי עֵשָׂו, בְּגִין הַהוּא סִטְרָא דִּילֵיהּ. לְאִתְחַכְּמָא עָלּוֹי וּלְמֵיזַל עִמֵּיהּ בְּעָקִימוּ בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ, בְּגִין לְשַׁלְטָאָה עָלּוֹי בְּרֵישָׁא וְסוֹפָא, וְכֹלָּא כְּדָקָא יְאוּת. וְרֵישָׁא וְסוֹפָא כְּחָדָא דָּא כְּגַוְונָא דָא, כְּמָה דִכְתִיב, (בראשית כה) בְּכֹרָתִי, וּלְבָתַר בִּרְכָתִי, שֵׁירוּתָא וְסוֹפָא כְּחָדָא, דָּא כְּגַוְונָא דָא. בְּגִין לְשַׁלְטָאָה עָלּוֹי בְּאוֹרַח מֵישַׁר כְּדָקָא חֲזֵי לֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ זַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּאִשְׁתְּזִיב מִנַּיְיהוּ, וְיָכִיל לְשַׁלְטָאָה עָלַיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה שֶׁיַּעֲקֹב כָּךְ הִשְׁתַּדֵּל אֵצֶל עֵשָׂו מִשּׁוּם אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁלּוֹ, לְהִתְחַכֵּם עָלָיו וְלָלֶכֶת עִמּוֹ בְּעַקְמוּמִיּוֹת בְּכָל מַה שֶׁצָּרִיךְ כְּדֵי לִשְׁלֹט עָלָיו בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף, וְהַכֹּל כָּרָאוּי, וְהָרֹאשׁ וְהַסּוֹף יַחַד זֶה כְּמוֹ זֶה, כַּכָּתוּב בְּכֹרָתִי, וְאַחַר כָּךְ בִּרְכָתִי. הָרֹאשִׁית וְהַסּוֹף יַחַד זֶה כְּמוֹ זֶה, כְּדֵי לִשְׁלֹט עָלָיו בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה כָּרָאוּי לוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ צַדִּיק הוּא מִי שֶׁנִּצָּל מֵהֶם וְיָכוֹל לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם.

תָּא חֲזֵי, זְכִירָה וּפְקִידָה לְטַב אִינּוּן כְּחָדָא דְּמֵהֵימְנוּתָא, וְזַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בָּתַר מְהֵימְנוּתָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (הושע יא) אַחֲרֵי ה' יֵלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג וְגו'. אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה הָכִי הוּא וַדַּאי.

בֹּא רְאֵה, זְכִירָה וּפְקִידָה לְטוֹב הֵם כְּאֶחָד בְּסוֹד הָאֱמוּנָה, וְאַשְׁרֵי הוּא מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל אַחַר הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הושע יא) אַחֲרֵי ה' יֵלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג וְגו'. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כָּךְ הוּא וַדַּאי.

דף קס:

וְתָא חֲזֵי, בַּר נָשׁ כַּד צַלֵּי צְלוֹתֵיהּ, לָא יֵימָא עָלֵיהּ זָכְרֵנִי וּפָקְדֵנִי. בְּגִין דְּאִיכָּא זְכִירָה וּפְקִידָה לְטַב, וּזְכִירָה וּפְקִידָה (דף קס ע"ב) לְבִישׁ, וְזִמִּינִין לְנַטְלָא מִלָּה מִן פּוּמָא, וְאַתְיָין לְאַדְכָּרָא חוֹבוֹי דְּבַר נָשׁ וְלַעֲנָשָׁא לֵיהּ. בַּר אִי אִיהוּ זַכָּאָה שְׁלִים, דְּכַד בַּדְקֵי חוֹבוֹי, הַהִיא זְכִירָה וּפְקִידָה לְבִישׁ לָא יִשְׁכְּחוּן לוֹן, כְּגוֹן עֶזְרָא דְּאָמַר (נחמיה יג) זָכְרָה לִי אֱלֹהַי לְטוֹבָה.

וּבֹא וּרְאֵה, כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, אַל יֹאמַר עָלֶיהָ זָכְרֵנִי וּפָקְדֵנִי, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ זְכִירָה וּפְקִידָה לְטוֹב, וּזְכִירָה וּפְקִידָה לְרַע, וַעֲתִידִים לִטֹּל אֶת הַדִּבּוּר מִפִּיו, וּבָאִים לְהַזְכִּיר חֲטָאֵי הָאָדָם וּלְהַעֲנִישׁוֹ. פְּרָט אִם הוּא צַדִּיק שָׁלֵם, שֶׁכַּאֲשֶׁר בּוֹדְקִים אֶת חֲטָאָיו, אוֹתָהּ זְכִירָה וּפְקִידָה לְרַע לֹא יִמְצְאוּ אוֹתָם, כְּמוֹ עֶזְרָא שֶׁאָמַר זָכְרָה לִי אֱלֹהַי לְטוֹבָה.

דְּהָא בְּכָל אֲתַר, דְּבַר נָשׁ צַלֵּי צְלוֹתֵיהּ, יַכְלִיל גַּרְמֵיהּ בֵּין סַגִּיאִין בְּכֻלָּא דְּסַגִּיאִין. וְתָא חֲזֵי שׁוּנַמִּית, כַּד אָמַר לְהּ אֱלִישָׁע, (מלכים ב ד) הֲיֵשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שַׂר הַצָּבָא. הֲיֵשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ, הַהוּא יוֹמָא, יוֹם טוֹב דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲוָה, וְהַהוּא יוֹמָא דְּמַלְכוּתָא

דְּרָקִיעָא שָׁלְטָא לְמֵידַן עַלְמָא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִקְרֵי מָלֵךְ הַמִּשְׁפָּט בְּהַהוּא זִמְנָא. וּבְגִין כָּךְ אָמַר לָהּ, הֱיֵשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ.

שֶׁהִנֵּה בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, יִכְלֹל אֶת עַצְמוֹ בֵּין רַבִּים, בַּכְּלָל שֶׁל הָרַבִּים. וּבֹא וּרְאֵה, הַשּׁוּנַמִּית, כַּאֲשֶׁר אָמַר לָהּ אֱלִישָׁע (מלכים ב ד) הֲיֵשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שַׂר הַצָּבָא, הֱיֵשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ - אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁשּׁוֹלֶטֶת מַלְכוּת הָרָקִיעַ לָדוּן אֶת הָעוֹלָם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, וּמִשּׁוּם כָּךְ אָמַר לָהּ הֱיֵשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ.

מַה כְּתִיב, (מלכים ב ד) וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אָנֹכִי יֹשֶׁבֶת. מַאי קָאָמְרָה. לָא בָּעֵינָא, לְמֶהֱוֵי רְשִׁימְאָה לְעֵילָּא, אֶלָּא לְאַעֲלָאָה רֵישָׁאֵי בֵּין סַגִּיאִין, וְלָא לְאַפָּקָא מִכְּלָלָא דִּלְהוֹן. וְכָךְ בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ, לְאִתְכְּלָלָא דְּסַגִּיאִין וְלָא לְאִתְיַחֲדָא בִּלְחוֹדוֹי, בְּגִין דְּלָא יִשְׁגְּחוּן עֲלֵיהּ, לְאַדְכָּרָא חוֹבוֹי כְּדְקָאֲמָרַן.

מַה כְּתוּב? וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אָנֹכִי יֹשֶׁבֶת. מָה אָמְרָה? לֹא רוֹצָה לִהְיוֹת רְשׁוּמָה לְמַעְלָה, אֶלָּא לְהַכְנִיס אֶת רֹאשִׁי בֵּין רַבִּים, וְלֹא לְצֵאת מֵהַכְּלָל שֶׁלָּהֶם. וְכָךְ צָרִיךְ לְאָדָם לְהִכָּלֵל בְּכְלַל שֶׁל רַבִּים וְלֹא לְהִתְיַחֵד לְבַדּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַשְׁגִּיחוּ עָלָיו לְהַזְכִּיר חֶטְאָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רְנוּ.

פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר (איוב לח) הֲנִגְלוּ לְךָ שַׁעֲרֵי מָוֶת וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת תִּרְאֶה. הַאי קְרָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לֵיהּ לְאִיּוֹב, כַּד חָמָא דְּאִיּוֹב דָּחִיק גַּרְמֵיהּ עַל דִּינוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (איוב לח) הֲנִגְלוּ לְךָ שַׁעֲרֵי מָוֶת וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת תִּרְאֶה. הַפָּסוּק הַזֶּה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב כְּשֶׁרָאָה שֶׁאִיּוֹב דּוֹחֵק עַצְמוֹ עַל דִּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

תָּא חֲזֵי, אִיּוֹב אָמַר (איוב יג) הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל, כְּתִיב לֹא בְּאל"ף וְקָרֵי לוֹ בְּוא"ו, וְכֹלָּא אִיהוּ. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכִי אֲנָא קָטִיל בְּנֵי נָשָׁא, הֲנִגְלוּ לְךָ שַׁעֲרֵי מָוֶת וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת תִּרְאֶה, כַּמָּה תַּרְעִין אִינּוּן פְּתִיחָן בְּהַהוּא סִטְרָא. וּמוֹתָא שָׁלְטָא עֲלַיְיהוּ, וְכֻלְּהוּ סְתִימִין מִבְּנֵי נָשָׁא, (ס"א ולא יכלין לאסתמרא מנייהו בגין דאינון סתימין מבני נשא) וְלָא יָדְעִין אִינּוּן שְׁעָרִים.

בֹּא רְאֵה, אִיּוֹב אָמַר הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל. כָּתוּב לֹא בְּאָל"ף, וְקוֹרְאִים לוֹ בְּוָא"ו, וְהַכֹּל הוּא. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכִי אֲנִי הוֹרֵג בְּנֵי אָדָם!? הֲנִגְלוּ לְךָ שַׁעֲרֵי מָוֶת וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת תִּרְאֶה!? כַּמָּה שְׁעָרִים פְּתוּחִים בְּאוֹתוֹ הַצַּד, וְהַמָּוֶת שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, וְכֻלָּם סְתוּמִים מִבְּנֵי אָדָם, [ולא יכולים להשמר מהם משום שהם סתומים מבני אדם] שֶׁלֹּא מַכִּירִים אֶת אוֹתָם הַשְּׁעָרִים.

וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת תִּרְאֶה. מַאן אִינּוּן שַׁעֲרֵי מָוֶת וּמַאן אִינּוּן שַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת. אֶלָּא מָוֶת וְצַלְמָוֶת כְּחָדָא אִינּוּן, וְזִוּוּגָא חָדָא אִינּוּן. מָוֶת הָא אִתְּמַר, דָּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְהָא אוּקְמוּהָ. צַלְמָוֶת,

צַל מָוֶת. הַאי אִיהוּ מַאן דְּרָכִיב עֲלֵיהּ, וְאִיהוּ צַלָּא דִילֵיהּ, וְתוּקְפָּא דִילֵיהּ, לְאִזְדַּוְּוגָא כְּחֲדָא, בְּקִשׁוּרָא חַד וְאִינוּן חַד.

וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת תִּרְאֶה. מִי הֵם שַׁעֲרֵי מָוֶת וּמִי הֵם שַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת? אֶלָּא מָוֶת וְצַלְמָוֶת הֵם יַחַד, וְהֵם זוּוג אֶחָד. מָוֶת - הֲרֵי נִתְבָּאֵר, זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. צַלְמָוֶת - צֵל מָוֶת, זֶהוּ מִי שֶׁרוֹכֵב עָלָיו, וְהוּא הַצֵּל שֶׁלּוֹ וְהַכֹּחַ שֶׁלּוֹ לְהִזְדַּוֵּג יַחַד בְּקֶשֶׁר אֶחָד, וְהֵם אֶחָד.

וְכָל אִינוּן דַּרְגִּין דְּנָפְקֵי מִנַּיְיהוּ וּמִתְקַשְּׁרָן בְּהוּ אִינוּן שְׁעָרִים דִּלְהוֹן כְּמָה דִלְעֵילָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים כד) שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְגו'. וְאִלֵּין (אינון שערים) אִיקְרוּ נַהֲרִין וְנַחֲלִין, שִׁית סְטָרִין דְּעָלְמָא. אוּף הָכִי אִינוּן שַׁעֲרֵי מָוֶת, וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת מִסְטָרָא אָחֳרָא, דַּרְגִּין יְדִיעָן דְּשָׁלְטִין בְּעָלְמָא. שַׁעֲרֵי מָוֶת וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת, דָּא נוּקְבָא וְדָא דְכוּרָא, וְתַרְוַויְיהוּ כְּחֲדָא.

וְכָל אוֹתָם הַדְּרָגוֹת שֶׁיּוֹצְאוֹת מֵהֶם וְנִקְשָׁרוֹת בָּהֶם הֵם הַשְּׁעָרִים שֶׁלָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כד) שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְגו'. וְאֵלּוּ [אותם שערים] נִקְרָאִים נְהָרוֹת וּנְחָלִים. שִׁשָּׁת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם, אַף כָּךְ הֵם שַׁעֲרֵי מָוֶת, וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת מֵהַצַּד הָאַחֵר, דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת שֶׁשּׁוֹלְטוֹת בָּעוֹלָם. שַׁעֲרֵי מָוֶת וְשַׁעֲרֵי צַלְמָוֶת - זֶה נְקֵבָה וְזֶה זָכָר, וּשְׁנֵיהֶם יַחַד.

וְעַל דָּא, אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֵיהּ לְאִיּוֹב, בְּגִין כָּל אִינוּן מִלִּין, דְּאִיהוּ אָמַר (איוב ז) כָּלָה עָנָן וַיֵּלַךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה, וְכָל אִינוּן שְׁאָר מִלִּין. אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲנָגְלוּ לְךָ שַׁעֲרֵי מָוֶת, לְמִנְדַּע דְּהָא כֻּלְּהוּ בִּרְשׁוּתִי, וְכֻלְּהוּ זְמִינִין לְאִתְבַּעָרָא מֵעַלְמָא, דִּכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וְגו'.

וְעַל זֶה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב בִּשְׁבִיל כָּל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמַר, (איוב ז) כָּלָה עָנָן וַיֵּלַךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה, וְכָל אוֹתָם שְׁאָר דְּבָרִים. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֲנָגְלוּ לְךָ שַׁעֲרֵי מָוֶת, לָדַעַת שֶׁהֲרֵי הַכֹּל בִּרְשׁוּתִי, וְכֻלָּם עֲתִידִים לְהִתְבַּטֵּל מִן הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וְגו'.

תָּא חֲזֵי, (בראשית ל) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ. תְּרֵי זִמְנִין, אֱלֹהִים אֱלֹהִים, אַמַּאי. אֶלָּא, חַד מֵעַלְמָא דִּדְכוּרָא, וְחַד מֵעַלְמָא דִנוּקְבָא, בְּגִין דִּבְמַזָּלָא תַּלְיָיא מִלְּתָא.

בֹּא רְאֵה, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ. פַּעֲמַיִם אֱלֹהִים אֱלֹהִים, לָמָּה? אֶלָּא אֶחָד מֵעוֹלָם הַזָּכָר, וְאֶחָד מֵעוֹלָם הַנְּקֵבָה, מִשּׁוּם שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בְּמַזָּל.

וְכַד אִתְעָרַת רָחֵל בִּשְׁמָא דָּא, דִּכְתִיב, (בראשית ל) יוֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר, יָדַע יַעֲקֹב דְּאִיהִי אִתְחַזְיָיא לְאַשְׁלָמָא כֻּלְּהוּ שִׁבְטִין וְלָא תִּתְקַיֵּים בְּעַלְמָא, בְּגִין כָּךְ בָּעָא לְמֵיזַל וְלָא יָכִיל. וְכַד מָטָא זִמְנָא דְּבִנְיָמִין, עָרַק וְאָזַל לֵיהּ, בְּגִין דְּבְאַרְעָא אָחֳרָא לָא יִשְׁתְּלַם בֵּיתָא, לְאִתְקַשְּׁרָא עַלְמָא קַדִּישָׁא בֵּיהּ.

וּכְשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת רָחֵל בַּשֵּׁם הַזֶּה, שֶׁכָּתוּב יֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר, יֵדַע יַעֲקֹב שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהַשְׁלִים אֶת כָּל הַשְּׁבָטִים וְלֹא תִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם, מִשּׁוּם כָּךְ רָצָה לִלָּכֶת וְלֹא יָכֹל, וּכְשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, בָּרַח וְהָלַךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁהַבַּיִת לֹא יִשְׁתַּלֵּם בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת, לְהִתְקַשֵּׁר בּוֹ הָעוֹלָם הַקָּדוֹשׁ.

דף קסא.

וְהַיְינוּ דִּכְתִיב, (בראשית לא) וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ. מַאי וְאֶהְיֶה עִמָּךְ. אֶלָּא אָמַר לֵיהּ, עַד הָכָא, רָחֵל הֲוַת עִמָּךְ עִקָּרָא דְּבֵיתָא. מִכָּאן וּלְהָלְאָה, אֲנָא אֶהֱא עִמָּךְ וְאֶטוֹל בֵּיתָא בַּהֲדָךְ בִּתְרֵיסַר שִׁבְטִין. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב, וַאֲנִי בָּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל. עָלַי הֲוָה, וּבְגִינִי הֲוָה מִלָּה דְּאִתְדַּחְיָא אִיהִי וְאַתְיָא דִּיוֹרָא אָחֳרָא, וְנָטְלָא בֵּיתָא בְּגִינִי לְדַיְירָא עִמִּי. (בראשית ל) וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה. מַאי נָקְבָה. אָמַר רִבִּי יִצְחָק, הַהוּא רָשָׁע אָמַר, אֲנָא חָמֵי, דְּיַעֲקֹב לָא אִסְתַּכַּל אֶלָּא בְּנוּקְבֵי, (דף קסא ע"א) וּבְגִין כָּךְ יִפְלַח לִי. אָמַר נָקְבָה שְׂכָרְךָ, הָא נָקְבָה דְּאִיהוּ שָׂכְרְךָ כַּד בְּקַדְמִיתָא. וְאֶתֵּנָה, אִימָא מַאן נָקְבָה אִסְתַּכְלְתְּ בָּהּ, וְאֶתֵּנָה, וּפְלַח לִי בְּגִינָהּ. (שם) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֵּן לִי מְאוּמָה, אָמַר יַעֲקֹב חָלִילָה, דְּהָא אֲנָא כָּל מַה דְּעָבִידְנָא, לְשֵׁם יְקָרָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא עָבִידְנָא, (ס"א ולאו לכסופא דגרמאי) וְעַל דָּא לֹא תִתֵּן לִי מְאוּמָה, דְּהָא לַאו דַּעְתָּאי בְּהַאי, אֶלָּא אִם תַּעֲשֶׂה לִּי (את) הַדָּבָר הַזֶּה וְגו'. (שם) וַיָּסַר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַתְּיָשִׁים. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים טו) יְיָ מִי יָגוּר בְּאָהֳלֶךָ וְגו', הָא אוֹקִימְנָא, וְאוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא, (שם) הוֹלֵךְ תְּמִים, דָּא אַבְרָהָם, דְּכַד אִתְגְּזַר תְּמִים אִקְרֵי. וּפוֹעֵל צֶדֶק, דָּא יִצְחָק. וְדוֹבֵר אֱמֶת, דָּא יַעֲקֹב. וַדַּאי יַעֲקֹב בֶּאֱמֶת אִתְדַּבַּק, אִי הוּא בֶּאֱמֶת אִתְדַּבַּק, מַאי טַעֲמָא עָבַד עִם לָבָן כְּגַוְונָא דָּא.

וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית לא) וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ. מַה זֶּה וְאֶהְיֶה עִמָּךְ? אֶלָּא אָמַר לוֹ, עַד כָּאן רָחֵל הָיְתָה עִמְּךָ עִקַּר הַבַּיִת, מִכָּאן וְהָלְאָה אֲנִי אֶהְיֶה עִמְּךָ וְאֶטֹל אֶת הַבַּיִת עִמְּךָ עִם שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים. וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב וַאֲנִי בָּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל. עָלַי הָיְתָה זֹאת, וּבִגְלָלִי הָיָה הַדָּבָר שֶׁהִיא נִדְחֲתָה, וּבָאָה דַּיֶּרֶת אַחֶרֶת וְנָטְלָה אֶת הַבַּיִת בִּשְׁבִילִי לָדוּר עִמִּי. וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה. מַה זֶּה נָקְבָה? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹתוֹ רָשָׁע אָמַר, אֲנִי רוֹאֶה שֶׁיַּעֲקֹב לֹא מִסְתַּכֵּל אֶלָּא בִּנְקֵבוֹת, וּמִשּׁוּם זֶה יַעֲבֹד אוֹתִי. אָמַר נָקְבָה שְׂכָרְךָ, הִנֵּה נְקֵבָה, שֶׁהִיא שְׂכָרְךָ, כְּבָרִאשׁוֹנָה. וְאֶתֵּנָה, אֱמֹר בְּאֵיזוֹ נְקֵבָה הִסְתַּכַּלְתְּ וְאֶתֵּנָה, וְעָבַד אוֹתִי בִּשְׁבִילָהּ. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֵּן לִי מְאוּמָה. אָמַר יַעֲקֹב, חָלִילָה, שֶׁהֲרֵי אֲנִי כָּל מַה שֶּׁעָשִׂיתִי, לְשֵׁם כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ עָשִׂיתִי, וְעַל כֵּן לֹא תִתֵּן לִי מְאוּמָה, שֶׁהֲרֵי אֵין דַּעְתִּי בָּזֶה, אֶלָּא אִם תַּעֲשֶׂה לִּי [את] הַדָּבָר הַזֶּה וְגו'. וַיָּסַר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַתְּיָשִׁים. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים טו) ה' מִי יָגוּר בְּאָהֳלֶךָ וְגו'. הֲרֵי בַּאֲרָנוּ וּבֵאֲרוּ הַחֲבֵרִים, הוֹלֵךְ תְּמִים - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁמָּאֹשֶׁר נִמּוֹל נִקְרָא תָּמִים. וּפוֹעֵל צֶדֶק - זֶה יִצְחָק. וְדֹבֵר אֱמֶת - זֶה יַעֲקֹב. וַדַּאי שֶׁיַּעֲקֹב נִדְבַּק בָּאֱמֶת. אִם הוּא בָּאֱמֶת נִדְבַּק, מָה הַטַּעַם עָשָׂה עִם לָבָן בַּצּוּרָה הַזּוֹ?

אֶלָּא, יַעֲקֹב בָּחִין שַׁעְתָּא דְמַזְלֵיהּ הֲוָה. דְּשָׁרֵי לֵיהּ לְאֵינָשׁ, לְמִבְחַן שַׁעְתֵּיהּ, עַד לָא יְתוּב לְאַרְעֵיהּ, וְאִי מַזָּלֵיהּ קָאִים בְּמָה דְּעָבִיד שַׁפִּיר, וְאִי לָאו לָא יוֹשִׁיט רַגְלוֹי עַד דְּיִסְלַק (ס"א דקאים במה דעביד) לְגַבֵּיהּ.

אֶלָּא יַעֲקֹב הִבְחִין אֶת שְׁעַת הַמַּזָּל שֶׁלּוֹ שֶׁהָיְתָה, שֶׁמַּתְּחִיל לִבְחֹן אֶת שְׁעָתוֹ טֶרֶם יָשׁוּב לְאַרְצוֹ, וְאִם מַזָּלוֹ עוֹמֵד בְּמַה שֶׁעוֹשֶׂה - יָפֶה, וְאִם לֹא - אַל יוֹשִׁיט רַגְלוֹ עַד שֶׁיַּעֲלֶה [שיעמד במה שעשה] אֵלָיו.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (בראשית ל) וְעָנְתָה בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר וְגוֹ', דְּהָא אִיהוּ לָא עָבַד בְּגִין דְּיִטּוֹל מִדִּילֵיהּ לְמַגָּנָא, אֶלָּא כֻּלָּא בְּקוּשְׁטָא וּשְׁלִימוּ דִּרְעוּתָא, וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּאִיהוּ נָטִיל רְשׁוּ מִלָּבָן, וְעַל דָּא כְּתִיב, (בראשית ל) נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְיָ בִּגְלָלֶךָ. כַּמָּה חֲרָשִׁין וְזִינִין עָבַד לָבָן, וּבָחִין מַזָּלֵיהּ בְּגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב, וְהַוָה אַשְׁכַּח בְּגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב, מְאָה עָאנָא כָּל יַרְחָא, וּמְאָה אִמְּרִין וּמְאָה עִזִּין יַתִּיר עַל עָאנַיהּ.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב וְעָנְתָה בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר וְגוֹ'. שֶׁהֲרֵי הוּא לֹא עָשָׂה כְּדֵי שֶׁיִּטֹּל מִשֶּׁלּוֹ לְחִנָּם, אֶלָּא הַכֹּל בֶּאֱמֶת וּשְׁלֵמוּת הָרָצוֹן, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהוּא נָטַל רְשׁוּת מִלָּבָן, וְעַל כֵּן כָּתוּב נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי ה' בִּגְלָלֶךָ. כַּמָּה חֲרָשִׁים וּמִינִים עָשָׂה לָבָן וּבָחַן אֶת מַזָּלוֹ מִשּׁוּם יַעֲקֹב, וְהָיָה מוֹצֵא בִּגְלַל יַעֲקֹב מֵאָה צֹאן כָּל חֹדֶשׁ, וּמֵאָה כְּבָשִׂים וּמֵאָה עִזִּים יוֹתֵר עַל צֹאנוֹ.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, אֶלֶף עָאנִין, וְאֶלֶף אִמְּרִין, וְאֶלֶף עִזִּין, הֲוָה מַיְיתֵי לֵיהּ יַעֲקֹב יַתִּיר בְּכָל יַרְחָא וְיַרְחָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ל) כִּי מְעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ יְיָ אוֹתְךָ לְרַגְלִי, וּבְרִכְתָא דְּלֵילְיָא לָאו אִיהוּ פָּחוֹת מֵאֶלֶף מִכָּל זִינָא וְזִינָא, מֵעָאנִין אֶלֶף אִשְׁתַּכַּח, מֵאִמְּרִין אֶלֶף אִשְׁתַּכַּח, מֵעִזִּין אֶלֶף אִשְׁתַּכַּח. עַל כָּל מַה דְּשַׁרְיָא בִּרְכְתָא דְּלֵילְיָא, לָא פָּחוֹת מֵאֶלֶף. עַד דְּבָנְיֵיהּ דְּיַעֲקֹב אִסְתַּלַּק לָבָן לְכַמָּה עוּתְרָא.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, אֶלֶף צֹאן וְאֶלֶף כְּבָשִׂים וְאֶלֶף עִזִּים הָיָה מֵבִיא לוֹ יַעֲקֹב יוֹתֵר בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי מְעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ ה' אוֹתְךָ לְרַגְלִי. וְהַבְּרָכָה שֶׁלְּמַעְלָה אֵינָהּ פָּחוֹת מֵאֶלֶף מִכָּל מִין וּמִין. נִמְצָא אֶלֶף מֵהַצֹּאן, מֵהַכְּבָשִׂים נִמְצְאוּ אֶלֶף, מֵהָעִזִּים נִמְצְאוּ אֶלֶף, עַל כָּל מַה שֶּׁשּׁוֹרָה הַבְּרָכָה שֶׁלְּמַעְלָה לֹא פָּחוֹת מֵאֶלֶף, עַד שֶׁבִּשְׁבִיל יַעֲקֹב הִתְעַלָּה לָבָן לְעֹשֶׁר רַב.

וְכַד בָּעָא יַעֲקֹב לְנַטְלֵיהּ אַגְרֵיהּ, לָא אַשְׁכַּח אֶלָּא עֲשָׂרָה מִכָּל זִינָא וְזִינָא, וַיַּעֲקֹב חָשִׁיב לֵיהּ לְעוּתְרָא סַגִּי. חָמֵי כַּמָּה נָטִיל מִדִּילֵיהּ, מִמַּה דְּהַוָה יָהִיב אִיהוּ בִּזְכוּתֵיהּ לְלָבָן. וְכָל דָּא דְּסָלִיק בֵּיהּ יַעֲקֹב, לָא הֲוָה אֶלָּא בִּזְרוֹעַ דְּאִינּוּן מַקְלוֹת, דְּשַׁוֵּי לְגַבֵּי עָנָא.

וּכְשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לִטֹּל שְׂכָרוֹ, לֹא מָצָא אֶלָּא עֲשָׂרָה מִכָּל מִין וּמִין, וַיַּעֲקֹב חָשַׁב אוֹתוֹ לְעֹשֶׁר רַב. רָאָה כַּמָּה נָטַל מִשֶּׁלּוֹ מִמַּה שֶּׁהָיָה נוֹתֵן הוּא בִּזְכוּתוֹ לְלָבָן. וְכָל זֶה שֶׁעָלָה בּוֹ בְּיַעֲקֹב, לֹא הָיָה אֶלָּא בִּזְרוֹעַ שֶׁל אוֹתָם מַקְלוֹת שֶׁשָּׂם אֵצֶל הַצֹּאן.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה טָרַח הַהוּא שְׁלֵימָא דְיַעֲקֹב, אֲבָתְרֵיהּ דְּלָבָן. כְּתִיב, (בראשית ל) וַיָּשֶׂם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְגוֹ', וְהָוָה אַיְיתֵי לֵיהּ כָּל הַאי עוּתְרָא. וְעִם כָּל דָּא, לָא בָּעָא לָבָן דְּיֵהֵא אַגְרֵיהּ

דְּיַעֲקֹב הָכִי, אֶלָּא נְטַל עֶשְׂרָה מִן דָּא וַעֲשָׂרָה מִן דָּא וְיָהַב (בידא דבנוי) לֵיהּ. וְאָמַר לֵיהּ טוֹל הַנֵּי. וְאִי יוֹלִידוּ כְּמָה דַאֲמַרְתְּ, בְּהַאי גַּוְונָא יְהֵא אַגְרָךְ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ל) וַתַּחְלֵף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מוֹנִים, (ובהני) עֲשָׂרָה מִן דָּא וַעֲשָׂרָה מִן דָּא, וּכְתִיב, (בראשית ל) וַאֲבִיכֶן הֵתֶל בִּי וְהֶחֱלִיף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מוֹנִים. (ובהני עשרה) אִשְׁתַּדַּל בָּתַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבָרְכֵיהּ. וּמִכָּל מַה דְּשַׁוִּי לָבָן עִמֵּיהּ דְּיַעֲקֹב, אַהֲדַר בְּמִלּוֹלֵיהּ, וְנָטִיל מִיַּעֲקֹב כֹּלָּא, עַד דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָס עֲלֵיהּ, וְנָטַל מִדִּילֵיהּ בְּזִרוֹעַ.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה טָרַח אוֹתוֹ יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם אֲחֲרֵי לָבָן. כְּתוּב וַיָּשֶׂם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְגוֹ', וְהֵבִיא לוֹ כָּל הָעֹשֶׁר הַזֶּה, וְעִם כָּל זֶה לֹא רָצָה לָבָן שֶׁיִּהְיֶה כָּךְ שְׂכָרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, אֶלָּא נָטַל עֲשָׂרָה מִזֶּה וַעֲשָׂרָה מִזֶּה, וְנָתַן [בידי בניו] לוֹ וְאָמַר לוֹ: טֹל אֶת אֵלֶּה, וְאִם יוֹלִידוּ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתָּ - בַּצּוּרָה הַזּוֹ יִהְיֶה שְׂכָרְךָ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַתַּחֲלֵף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים. [ובאלו] עֲשָׂרָה מִזֶּה וַעֲשָׂרָה מִזֶּה, וְכָתוּב וַאֲבִיכֶן הֵתֶל בִּי וְהֶחֱלִף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים. [ובאלו העשרה] הִשְׁתַּדֵּל אַחַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבֵרְכוֹ. וּמִכָּל מַה שֶּׁהִתְנָה לָבָן עִם יַעֲקֹב - חָזַר בְּדִבּוּרוֹ וְנָטַל מִיַּעֲקֹב הַכֹּל, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עָלָיו וְנָטַל מִשֶּׁלּוֹ בִּזְרוֹעַ.

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר כָּל הַנֵּי קְרָאֵי, לְאַחֲזָאָה חָכְמָתָא קָא אַתְיָין. דְּתָנִינָן מִלִּין דִּלְעֵילָּא, מִנְּהוֹן תַּלְיָין בְּעוֹבָדָא, וּמִנְּהוֹן בְּמִלּוֹלָא וּמִנְּהוֹן בִּרְעוּתָא דִלְבָּא. וּמַאן דְּבָעֵי לְאַמְשָׁכָא בִּרְכָאן, בִּצְלוֹתָא, בְּמִלּוֹלָא, וּרְעוּתָא. וּמִנְּהוֹן דְּלָא בִּצְלוֹתָא, אֶלָּא בְּעוֹבָדָא תַּלְיָין.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ בָּאוּ לְהַרְאוֹת הַחָכְמָה, שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁדְּבָרִים שֶׁלְּמַעְלָה, מֵהֶם תְּלוּיִים בְּמַעֲשֶׂה, וּמֵהֶם בְּדִבּוּר, וּמֵהֶם בִּרְצוֹן הַלֵּב, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִמְשֹׁךְ בְּרָכוֹת בִּתְפִלָּה, בְּדִבּוּר וְרָצוֹן. וּמֵהֶם שֶׁלֹּא בִּתְפִלָּה, אֶלָּא תְּלוּיִים בְּמַעֲשֶׂה.

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב שְׁלִים, כָּל מַה דְּעָבַד, בְּחָכְמְתָא עָבִיד, כְּתִיב (בראשית) וַיַּצֵּג אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרְהָטִים בְּשִׁקַּתוֹת הַמַּיִם, כֹּלָּא בְּחָכְמְתָא, לְאַמְשָׁכָא בִּרְכָאן מִמַּבּוּעָא דְכֹלָּא, לְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין עִלָּאִין דְּאִינּוּן חוּלָקֵיהּ וְעַדְבֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם, כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה, עָשָׂה בְּחָכְמָה. כְּתוּב וַיַּצֵּג אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרְהָטִים בְּשִׁקַּתוֹת הַמַּיִם. הַכֹּל בְּחָכְמָה, לִמְשֹׁךְ בְּרָכוֹת מֵהַמַּעְיָן שֶׁל הַכֹּל לְכָל הַדְּרֵגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁהֵן חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ.

אֶת הַמַּקְלוֹת. מַאן מַקְלוֹת, אִלֵּין דַּרְגִּין דְּאִינּוּן בֵּי דִינָא. אֲשֶׁר פִּצֵּל, דְּאַעֲבַר מִנְּהוֹן דִּינָא. בָּרְהָטִים, הַיְינוּ דְכְתִיב, (שיר השירים ז) מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, דְּהָא מֵהַהוּא מֶלֶךְ, אַתְיָין בִּרְכָאן לְכֻלְּהוּ עָלְמִין.

אֶת הַמַּקְלוֹת - אֵיזֶה מַקְלוֹת? אֵלּוּ הַדְּרֵגוֹת שֶׁהֵן בֵּית הַדִּין. אֲשֶׁר פִּצֵּל - שֶׁהֶעֱבִיר מֵהֶן אֶת הַדִּין. בָּרְהָטִים - הַיְנוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ז) מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, שֶׁזֶּה מֵהַמֶּלֶךְ הַהוּא בָּאוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

דף קסא:

דָּבָר אַחֵר (דף קסא ע"ב) מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, מֶלֶךְ דָּא, אָסוּר וְקָשׁוּר בְּאִינּוּן רְהָטִין עִלָּאִין, דְּמִנַּיְיהוּ אִשְׁתַּקְיָין כֹּלָּא, (נ"א אתמשכן ברכאן לכולא) מִמֶּלֶךְ עִלָּאָה. בְּשִׁקַּתוֹת הַמַּיִם, (ס"א

ומתמן אשתקיין כלא שקתות המים), אֶלָּא אינוּן נַחֲלִין דְּנָפְקִין וְאַתְיָין, עַד דְּמָטוּ לְאֲתַר דְּמִתְכַּנְּשֵׁי תַּמָּן. אֲשֶׁר תָּבֹאנָה הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם. וּבְהַהוּא אֲתַר, דְּמִתְכַּנְּשֵׁי תַּמָּן מַיָא, כֻּלְּהוּ אַתְיָין לְאַשְׁקָאָה מְנַיְהוּ. (בראשית ל) וַיַּחַמְנָה, מַאי וַיֵּחַמְנָה. תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְרוּחַ צָפוֹן נָשִׁיב, מַיִין גְּלִידִין וְלָא נָגְדִין לְבַר וְלָא אִשְׁתַּקְיִין, בְּגִין דְּדִינָא תַּלְיָא, וּקְרִירוּ דְּצָפוֹן גָּלִיד מַיָא. וְכַד אִתְעַר רוּחַ דָּרוֹם, מִתְחַמְמֵי מַיָא, וְאִתְעֲבַר גְּלִידוּ דִּלְהוֹן וְנָגְדִין, כְּדֵין אִתְשַׁקְיִין כֻּלָּא. בְּגִין דְּחַמִּימוּ דְּדָרוֹם שָׂרָאן מַיָא, וְכֻלְּהוּ מִתְחַמְמֵי וְחָדָאן לְמִשְׁתֵּי מֵהַהוּא קְרִירוּ דְּצָפוֹן, דְּהָוָה לוֹן בְּקַדְמֵיתָא, הָדָא הוּא דִכְתִיב וַיַּחַמְנָה. וַיֵּחַמְנָה, וְהָא (ולא) כְּתִיב וַיֶּחֱמוּ. אֶלָּא דְּאִינוּן כֻּלְּהוּ נוּקְבֵי.

דְּבָר אַחֵר מֶלֶךְ אָסוּר בְּרָהָטִים - מֶלֶךְ זֶה אָסוּר וְקָשׁוּר בְּאוֹתָם הָרְהָטִים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁמֵּהֶם מַשְׁקִים אֶת הַכֹּל [נמשכות ברכות לכל] מִן הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן. בְּשִׁקְּתוֹת הַמַּיִם - [ומשם משקים כל שקתות המים] אֵלּוּ הֵם הַנְּחָלִים שֶׁיּוֹצְאִים וּבָאִים עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְמָקוֹם שֶׁשָּׁם מִתְכַּנְּסִים. אֲשֶׁר תָּבֹאן הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם. וּבְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁשָּׁם מִתְכַּנְּסִים הַמַּיִם, כֻּלָּם בָּאִים לְהַשְׁקוֹת מֵמֶנּוּ. וַיֵּחַמְנָה - מַה זֶּה וַיֵּחַמְנָה? בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁרוּחַ צָפוֹן נוֹשֶׁבֶת, הַמַּיִם קוֹפְאִים וְלֹא נִמְשָׁכִים לַחוּץ וְלֹא מַשְׁקִים, מִשּׁוּם שֶׁהַדִּין תָּלוּי, וְקֹר הַצָּפוֹן מַקְפִּיא אֶת הַמַּיִם. וּכְשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת רוּחַ הַדָּרוֹם, מִתְחַמְּמִים הַמַּיִם וְהַקִּפָּאוֹן שֶׁלָּהֶם עוֹבֵר וְשׁוֹפְעִים. אָז הַכֹּל מַשְׁקִים, מִשּׁוּם שֶׁהַחֹם שֶׁל הַדָּרוֹם מַפְשִׁירִים הַמַּיִם, וְכֻלָּם מִתְחַמְּמִים וּשְׁמֵחִים לִשְׁתּוֹת מֵאוֹתוֹ הַקֹּר שֶׁל הַצָּפוֹן שֶׁהָיָה לָהֶם בָּרִאשׁוֹנָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּחַמְנָה. וַיֵּחַמְנָה, וַהֲרֵי [ולא] כָּתוּב וַיֶּחֱמוּ. אֶלָּא שֶׁהֵם כֻּלָּם נְקֵבוֹת.

וְעַל דָּא אִתְכַּוִּון יַעֲקֹב, לְמֶעְבַּד עוֹבָדָא בְּחָכְמְתָא, וְדָא הוּא דִכְתִיב (בראשית ל) וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מַקֵּל לִבְנֶה לַח וגו'. פְּתַח (נ"א רבי אלעזר) וְאָמַר (תהלים קלה) כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ, תָּא חֲזֵי כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ, עַד כָּאן לָא יָדַעְנָא מַאן בָּרִיר לְמַאן, אִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרִיר לֵיהּ לְיַעֲקֹב, אִי יַעֲקֹב בָּרִיר לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֶלָּא מִמַּה דְּגָלֵי קְרָא, יָדַעְנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטִיל לֵיהּ לְיַעֲקֹב לְעַדְבֵיהּ, דִּכְתִיב, (דברים לב) כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

וְעַל זֶה הִתְכַּוֵּון יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה בְּחָכְמָה, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מַקֵּל לִבְנֶה לַח וְגוֹ'. פְּתַח [רבי אלעזר] וְאָמַר, כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ. בֹּא רְאֵה, כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ, עַד כָּאן לֹא יָדַעְנוּ מִי בָּחַר אֶת מִי - אִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּחַר אֶת יַעֲקֹב, אִם יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא מִמַּה שֶּׁגִּלָּה הַכָּתוּב יָדַעְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָטַל אֶת יַעֲקֹב לְגוֹרָלוֹ, שֶׁכָּתוּב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

תוספתא קוּטְרָא דְקוּטְרָא דַכְיָא, הֲוָה סָלִיק לְגוֹ לְגוֹ, עַד לָא אִשְׁכַּח אֲתַר בֵּית מוֹתָבָא. הַהוּא אֲתַר לָאו אֲתַר, לָאו אִשְׁתְּכַח לְעֵילָּא וְתַתָּא. מִכֹּלָּא אִתְאֲבִיד, אֲבַדּוֹן הֲוֵי מִכֹּלָּא, אֲבַדּוֹן דְּכוּרָא, סמא"ל דְּנָפַק

מַהְתּוּכָא דְּתוּקְפָּא דְיִצְחָק. אֲבַדּוֹן וּמָוֶת נוּקְבָא דִילֵיהּ, נָחָשׁ קַדְמָאָה, אֵשֶׁת זְנוּנִים, דִּכְתִיב (משלי ה) רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת. וּלְעֵילַּ תְּרֵין, אֲבַדּוֹן וּמָוֶת, שְׁמָעוּ תּוּקְפָּא דְּהוּרְמָנוּ דְמַלְכָּא.

הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַקֶּשֶׁר הַטָּהוֹר הָיָה עוֹלֶה לְפָנַי וְלִפְנִים טֶרֶם שֶׁמָּצָא מָקוֹם לְבֵית מוֹשָׁבוֹ. אוֹתוֹ מָקוֹם אֵינוֹ מָקוֹם, לֹא נִמְצָא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, נֶאֱבָד מִן הַכֹּל. אֲבַדּוֹן הוּא מִן הַכֹּל, אֲבַדּוֹן זָכָר. סמא"ל שֶׁיָּצָא מֵהַתּוּקְפָּא שֶׁל הַחֹזֶק שֶׁל יִצְחָק, אֲבַדּוֹן וּמָוֶת הִיא הַנְּקֵבָה שֶׁלּוֹ, הַנָּחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, אֵשֶׁת זְנוּנִים, שֶׁכָּתוּב (משלי ה) רַגְלֶיהָ יֹרְדוֹת מָוֶת. וְאֵלּוּ שְׁנַיִם - אֲבַדּוֹן וּמָוֶת - שֶׁמְּעוּ אֶת תֹּקֶף רְצוֹן הַמֶּלֶךְ.

רָזָא וְסִתְרָא סְתִימָא (נ"א טמירא) עִלָּאָה אִתְאֲבִיד (נ"א טמיר) מִכֹּלָּא, אִתְאֲבִיד (נ"א טמיר) מֵרַעֲיוֹנִין (נ"א מעיינין) וְהִרְהוּרִין. (ס"א מאן דאתמשך בתר אילין אתאביד מכלא. כולא בהפוכא דא מן דא טבוהי דגבר שלים כיעקב דסליק ולא אתחשכו עיינין בהאי תננא וזכה לאתקרבא באמת חותמא דמלכא קדישא. תא חזי, טמירא עלאה מכלא) מִנַּיְהוּ נָפַק אַתְּ י', נְקוּדָה עִלָּאָה. מַהַאי נְקוּדָה עִלָּאָה נָפַק כֹּלָּא. אַמְשִׁיךְ וַאֲפִיק ה', אִמָּא עִלָּאָה דְּאַשְׁקֵי לְכֹלָּא. מֵהַאי נְפִיק ו', רָזָא דְּשִׁתִּ דְּאִחִיד לְכָל סְטָרִין, דְּאִיהוּ, מַקַּל לְבָנָה לַח, וְלוּז, וְעַרְמוֹן.

הַסּוֹד וְהַסֵּתֶר [הסתום] הַנִּסְתָּר הָעֶלְיוֹן נֶאֱבָד [הטמיר] מֵהַכֹּל, טָמִיר מֵרַעְיוֹנוֹת [מעינים] וְהִרְהוּרִים. [מי שנמשך אחר אלו, נאבד מן הכל, הכל בהפוך זה מזה, אשריו של איש שלום, כיעקב שעולה ולא נחשכו העינים בעשן הזה, וזכה להתקרב באמת חותם המלך הקדוש, בא ראה, הטמיר העליון מהכל] מִמֶּנּוּ יָצְאָה הָאוֹת י', הַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה. מֵהַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה הַזּוֹ יָצָא הַכֹּל, הַמְשִׁיךְ וְהוֹצִיא ה', הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה שֶׁמַּשְׁקָה אֶת הַכֹּל. מִזֶּה יָצָא ו', הַסּוֹד שֶׁל שֵׁשׁ שֶׁאוֹחֵז אֶת כָּל הַצְּדָדִים, שֶׁהוּא מַקַּל לְבָנָה לַח וְלוּז וְעַרְמוֹן. תְּרֵין דְּרוֹעִין דְּאֶחְיְדִין בֵּיהּ, אִלֵּין נְפָקֵי וְאֶחִידוּ בָּהּ"א תַּתָּאָה, לְחַבְּרָא מַשְׁכְּנָא כְּחַד וּלְמֶהֱוֵי חַד. כְּדֵין, תְּלֵיסַר מְכִילָן הֲווֹ חַד. וְחִוּוֹרָא אִתְגְּלִיף עַל גַּוְונִין וְסָלִיק עַל גַּוְונִין כֻּלְּהוּ. הָדָא הוּא דִכְתִיב (בראשית ל) מַחְשֹׂף הַלָּבָן, וּכְדֵין אִקְרֵי (זכריה יד) יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וּכְדֵין (תהלים כג) יְיָ רוֹעִי לֹא אֶחְסָר. וּכְתִיב בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מְנוּחוֹת יְנַהֲלֵנִי נַפְשִׁי יְשׁוֹבֵב וגו'. (ע"כ תוספתא)

שְׁתֵּי הַזְּרוֹעוֹת שֶׁאוֹחֲזוֹת בּוֹ, אֵלּוּ יוֹצְאוֹת וְאוֹחֲזוֹת בָּהֵ"א הַתַּחְתּוֹנָה לְחַבֵּר הַמִּשְׁכּוֹן יַחַד וְלִהְיוֹת אֶחָד. וְאָז שִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת נִהְיוֹת אַחַת. וְהַלָּבָן נֶחְקָק עַל הַגְּוָונִים וְעוֹלֶה עַל הַגְּוָונִים כֻּלָּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מַחְשֹׂף הַלָּבָן, וְאָז נִקְרָא (זכריה כ) ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וְאָז (תהלים כג) ה' רֹעִי לֹא אֶחְסָר, וְכָתוּב בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי נַפְשִׁי יְשׁוֹבֵב וְגוֹ'. ע"כ תוספתא.

תָּא חֲזֵי, הָכִי נָמֵי יַעֲקֹב, בִּירֵר אַחְסָנָתֵיהּ וְעַדְבֵיהּ לְחוֹלְקֵיהּ, וְסָלִיק לְעֵילָּא מִכָּל דַּרְגִּין, וְנָטִיל לֵיהּ לְעַדְבֵיהּ. מַקַּל לְבָנָה לַח, הַיְינוּ דַּרְגָּא חִוָּורָא דְּסָטַר יְמִינָא. וְלוּז וְעַרְמוֹן, הַיְינוּ דַּרְגָּא סוּמְקָא דְּסָטַר שְׂמָאלָא.

בֹּא רְאֵה, כָּךְ גַּם יַעֲקֹב בָּחַר אֶת יְרֻשָּׁתוֹ וְגוֹרָלוֹ לְחֶלְקוֹ, וְעָלָה לְמַעְלָה מִכָּל הַדְּרָגוֹת וְנָטַל אוֹתוֹ לְגוֹרָלוֹ. מַקַּל לְבָנָה לַח - הַיְינוּ הַדַּרְגָּה הַלְּבָנָה שֶׁל צַד הַיְמִין. וְלוּז וְעַרְמוֹן - הַיְינוּ הַדַּרְגָּה הָאֲדֻמָּה שֶׁל צַד שְׂמֹאל.

וַיְפַצֵּל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת, דְּאַעֲבַר דִּינָא מִן דָּא, וְאִתְחַבַּר לֵיהּ בִּימִינָא, וְהוּא עָאל בֵּינַיְיהוּ וְנָטִיל לוֹן כְּחָדָא וְאִתְעֲבִיד כֹּלָּא חַד בְּתְרֵי גַוְונֵי. וְעִם כָּל דָּא, מַחְשֹׂף הַלָּבָן, דְּיִתְגַּלֵּי חִוָּורָא עַל

סוּמְקָא. וְכָל דָּא לְמַאי, לְאַמְשָׁכָא לְדַרְגָּא דָּא דְּעַדְבֵיהּ בִּרְכָאן מִמַּבּוּעָא דְּכוֹלָּא (נ"א דנחלא), וּלְשַׁוָּאָה לְדַרְגָּא דָּא דְּאִיהוּ תְּלָתָא כְּחַדָּא.

וַיְפַצֵּל בָּהֶם פְּצָלוֹת לְבָנוֹת - שֶׁהֶעֱבִיר מִזֶּה אֶת הַדִּין וְחִבֵּר אוֹתוֹ לַיָּמִין, וְהוּא נִכְנַס בֵּינֵיהֶם וְנָטַל אוֹתָם יַחַד וְנַעֲשָׂה הַכֹּל אֶחָד בִּשְׁנֵי גְוָנִים. וְעִם כָּל זֶה מַחְשַׁף הַלָּבָן, שֶׁיִּתְגַּלֶּה הַלָּבָן עַל הָאָדם. וְכָל זֶה לָמָּה? לִמְשֹׁךְ אֶת הַדַּרְגָּה הַזּוֹ שֶׁל גּוֹרְלוֹ בְּרָכוֹת מִן הַמָּעְיָן שֶׁל הַכֹּל [של הנחל], וְלַשִּׂים אֶת הַדַּרְגָּה הַזּוֹ שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ כְּאַחַת.

דף קסב.

בָּרְהָטִים בְּשִׁקַּתּוֹת הַמַּיִם, כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא. וּכְדֵין בְּעוֹבָדָא דָּא דְּחָכְמְתָא נָגְדִין בִּרְכָאן לְתַתָּא, וּמִתְּשַׁקְיָין (נ"א ומתברכאן) כֻּלְּהוּ עָלְמִין וְשַׁרְיָין עֲלֵיהּ בִּרְכָאן, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ. דִּכְתִיב, (בראשית מט) בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד וְגוֹ', וּלְבָתַר מִכָּאן, (שם) וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל, (דף קסב ע"א) לְאִתְבָּרְכָא כֻּלְּהוּ עָלְמִין לְתַתָּא. וְיַעֲקֹב נָטַל חוּלָקֵיהּ, מֵאִינּוּן בִּרְכָאן, דְּשַׁרְיָין עֲלֵיהּ לְתַתָּא, בְּגִין דְּאִיהוּ חוּלָקֵיהּ וְעַדְבָא דִּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

בָּרְהָטִים בְּשִׁקַּתּוֹת הַמַּיִם - כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְאָז בַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה שֶׁל חָכְמָה שׁוֹפְעוֹת הַבְּרָכוֹת לְמַטָּה וּמֻשָּׁקִים [ומתברכים] כָּל הָעוֹלָמוֹת וְשׁוֹרוֹת עֲלֵיהֶם הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁוּהָ (בראשית מט) שֶׁכָּתוּב בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד וְגוֹ', וְאַחַר מִכָּאן - וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל, שֶׁיִּתְבָּרְכוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת לְמַטָּה. וְיַעֲקֹב נָטַל חֶלְקוֹ מֵאוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁשּׁוֹרוֹת עָלָיו לְמַטָּה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

רִבִּי יֵיסָא זוּטָא הֲוָה שָׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לֵיהּ. הַאי דִּכְתִיב (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק, לַצַּדִּיק מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי לְרֹאשׁ צַדִּיק. אָמַר לֵיהּ, רֹאשׁ צַדִּיק דָּא הִיא עֲטָרָה קַדִּישָׁא, וְאוּקְמוּהָ. תּוּ, רֹאשׁ צַדִּיק, דָּא יַעֲקֹב, דְּאִיהוּ נָטִיל בִּרְכָאן, וְנָגִיד לוֹן לַצַּדִּיק, וּמִתַּמָּן אִזְדָּרִיקוּ לְכָל עֵיבָר, וּמִתְבָּרְכָן כֻּלְּהוּ עָלְמִין.

רַבִּי יֵיסָא הַקָּטָן הָיָה מָצוּי לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לוֹ, זֶה שֶׁכָּתוּב (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק, הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת לַצַּדִּיק, מַה זֶּה לְרֹאשׁ צַדִּיק? אָמַר לוֹ, רֹאשׁ צַדִּיק זוֹ הִיא הָעֲטָרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּבֵאֲרוּהָ. עוֹד, רֹאשׁ צַדִּיק זֶה יַעֲקֹב, שֶׁנָּטַל אֶת הַבְּרָכוֹת וְהִשְׁפִּיעַ אוֹתָם לַצַּדִּיק, וּמִשָּׁם נִזְרְקוּ לְכָל עֵבֶר, וְכָל הָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים.

אֲבָל הָא אוֹקִימְנָא, בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק, (ראש) צַדִּיק אִקְרֵי, הַהוּא אֲתַר (ס"א ל"ג רישא) דִּבְרִית, דְּמִנֵּיהּ נָפְקִין מַבּוּעִין לְבַר, נוּקְבָא דְּקִיסְטָא דְּחַמְרָא נָפִיק מִנֵּיהּ, אִיהוּ רֵישָׁא. כָּךְ רֹאשׁ צַדִּיק, הַהוּא אֲתַר, כַּד זָרִיק מַבּוּעִין לְנוּקְבָא, אִקְרֵי רֹאשׁ צַדִּיק. צַדִּיק אִיהוּ רֹאשׁ (נ"א רישא לכל ברכאן) בְּגִין דְּכָל בִּרְכָאן בֵּיהּ שָׁרְיָין.

אֲבָל הִנֵּה בֵּאַרְנוּ, בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק - [ראש] צַדִּיק נִקְרָא אוֹתוֹ הַמָּקוֹם [ראש] שֶׁל הַבְּרִית, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים מַעְיָנוֹת הַחוּצָה. הַנֶּקֶב שֶׁל הַכַּד שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ הַיַּיִן הוּא הָרֹאשׁ, כָּךְ רֹאשׁ צַדִּיק, אוֹתוֹ מָקוֹם,

כְּשֶׁזּוֹרֵק מַעְיָנוֹת לַנְּקֵבָה, נִקְרָא רֹאשׁ צַדִּיק. הַצַּדִּיק הוּא רֹאשׁ [ראש לכל הברכות] מְשׁוּם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שְׁרוּיוֹת בּוֹ.

תּוּ, הַהוּא בַּר נָשׁ, דְּזָכֵי לְמִנְטַר אֶת קְיָימָא קַדִּישָׁא, וְעָבִיד פִּקּוּדֵי דְאוֹרַיְיתָא, צַדִּיק אִקְרֵי, וּמַרְישֵׁיהּ וְעַד רַגְלוֹי הָכִי אִקְרֵי. וְכַד בִּרְכָאן נָגְדִין לְעָלְמָא, שַׁרְיָין עַל רֵישֵׁיהּ, וּמִנֵּיהּ קָיְימֵי בִּרְכָאן לְעַלְמָא, בִּבְנִין קַדִּישִׁין זַכָּאִין דְּאוֹקִים.

עוֹד, אוֹתוֹ הָאָדָם שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁמֹר אֶת אוֹת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ וְעוֹשֶׂה אֶת מִצְווֹת הַתּוֹרָה נִקְרָא צַדִּיק, וּמֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלוֹ כְּדִ נִקְרָא. וּכְשֶׁהַבְּרָכוֹת שׁוֹפְעוֹת לָעוֹלָם, הֵן שׁוֹרוֹת עַל רֹאשׁוֹ, וּמִמֶּנּוּ עוֹמְדוֹת הַבְּרָכוֹת לָעוֹלָם בַּבָּנִים הַקְּדוֹשִׁים הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵקִים.

רִבִּי יֵיסָא תּוּ שְׁאִיל וְאָמַר, (תהלים לז) כְּתִיב נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְגוֹ'. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ דְּשָׁרוֹ דְעַלְמָא אֲמָרוֹ, אִיהוּ אֲמָרוֹ בְּחָכְמְתָא, יַתִּיר מִמַּה דְּחָשְׁבִין בְּנֵי נָשָׁא. אָמַר לֵיהּ, בְּרִי יָאוֹת הוּא, דְּהָא בְּיִחוּדָא קַדִּישָׁא אִתְמָר נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְהָכִי הוּא. (תהלים לז) וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב, דָּא הוּא שְׁבָחָא דְּיִחוּדָא, דְּלָא אִשְׁתַּכַּח יוֹם בְּלָא לֵילָה. דְּהָא לַיְלָה בֵּיהּ אִשְׁתַּכַּח תְּדִירָא, וְצַדִּיק אָחִיד לְעֵילָּא וְאָחִיד לְתַתָּא.

עוֹד שְׁאַל רַבִּי יֵיסָא וְאָמַר, כָּתוּב (תהלים לז) נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְגוֹ'. הַפָּסוּק הַזֶּה פֵּרְשׁוּהוּ שֶׁשָּׁרוֹ שֶׁל עוֹלָם אָמַר אוֹתוֹ. הוּא אָמַר אוֹתוֹ בְּחָכְמָה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁחוֹשְׁבִים בְּנֵי אָדָם. אָמַר לוֹ, בְּנִי, יָפֶה הוּא, שֶׁהֲרֵי בְּיִחוּד הַקָּדוֹשׁ נֶאֱמַר נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי. וְכֵן הוּא, וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב - זֶה הַשֶּׁבַח שֶׁל הַיִּחוּד שֶׁלֹּא נִמְצָא יוֹם לְלֹא לַיְלָה, שֶׁהַנָּה הַלַּיְלָה תָּמִיד נִמְצָא בּוֹ, וְהַצַּדִּיק אָחוּז לְמַעְלָה וְאָחוּז לְמַטָּה.

דף קסב:

וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לֶחֶם, מַאי הוּא. אֶלָּא, בְּשַׁעְתָּא דְּזַרִיק וְאִתְנְגִיד זַרְעָא, לָא תְּבַע לְנוּקְבָא. דְּהָא בַּהֲדֵיהּ שַׁרְיָא, דְּלָא אִתְפָּרְשָׁא מִנֵּיהּ לְעָלְמִין, וְזִמְינָא הִיא לְגַבֵּיהּ. דְּהָא זַרְעָא לָא נָגִיד, אֶלָּא בְּשַׁעְתָּא דְּנוּקְבָא זְמִינָא, (דף קסב ע"ב) וְתִיאוּבְתָּא דְּתַרְוַויְיהוּ כְּחָדָא בְּדִבּוּקָא חַד דְּלָא מִתְפָּרְשָׁן, וְעַל דָּא לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְבַּע עֲלָהּ.

וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לֶחֶם, מַה הוּא? אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁזּוֹרֵק וְנִשְׁפָּע הַזֶּרַע, אֵינוֹ תּוֹבֵעַ אֶת הַנְּקֵבָה, שֶׁהֲרֵי הִיא שׁוֹרָה עִמּוֹ, שֶׁאֵין נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים וּזְמִינָה הִיא אֶצְלוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין זֶרַע שׁוֹפֵעַ אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַנְּקֵבָה זְמִינָה, וּתְשׁוּקַת שְׁנֵיהֶם יַחַד בְּדִבּוּק אֶחָד, שֶׁאֵין נִפְרָדִים, וְלָכֵן לֹא צָרִיךְ לִתְבֹּעַ אוֹתָהּ.

אָמַר לֵיהּ, וּבְזִמְנָא דְּגָלוּתָא לָאו הָכִי. אָמַר לֵיהּ זַרְעוֹ כְּתִיב, וְלָאו אִיהוּ. אֵימָתַי נָפִיק, כַּד נוּקְבָא בְּדִבּוּקָא חַד עִם דְּכוּרָא. וְאִי תֵּימָא לֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב, בְּזִמְנָא דְּגָלוּתָא מַאי הִיא. אָמַר לוֹ, וּבְזִמַן הַגָּלוּת לֹא כָּךְ? אָמַר לוֹ, כָּתוּב זַרְעוֹ, וְאֵינוֹ. מָתַי יוֹצֵא? כְּשֶׁהַנְּקֵבָה בְּדִבּוּק אֶחָד עִם הַזָּכָר. וְאִם תֹּאמַר, לֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב - בְּזִמַן שֶׁל הַגָּלוּת מַה הִיא?

אֶלָּא, הָא אִחִיד לְעֵילָא. וְלָא נֶעֱזָב לְעָלְמִין, בְּזִמְנָא אָחֳרָא, לֹא נֶעֱזָב מִנּוּקְבָא, אָחִיד לְעֵילָא, וְאָחִיד לְתַתָּא. אָחִיד לְעֵילָא, בְּזִמְנָא דְּגָלוּתָא. בְּזִמְנָא אָחֳרָא, אָחִיד לְתָרִין סִטְרִין, לְעֵילָא וְתַתָּא, וּלְעוֹלָם אֵינוֹ נֶעֱזָב.

אֶלָּא זֶה אָחוּז לְמַעְלָה וְלֹא נֶעֱזָב לְעוֹלָמִים. בִּזְמַן אַחֵר לֹא נֶעֱזָב מֵהַנְּקֵבָה, אָחוּז לְמַעְלָה וְאָחוּז לְמַטָּה. אָחוּז לְמַעְלָה - בַּזְמַן שֶׁל הַגָּלוּת. בִּזְמַן אַחֵר אוֹחֵז אֶת שְׁנֵי הַצְּדָדִים, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּלְעוֹלָם אֵינוֹ נֶעֱזָב.

כְּתִיב, (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם, דָּא צַדִּיק. וְאַף עַל גַּב דְּאִתְמַר בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, אֶלָּא בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וַדַּאי, דְּאִיהוּ סִיּוּמָא דְּגוּפָא.

כְּתוּב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם, זֶה צַדִּיק, וְאַף עַל גַּב שֶׁנֶּאֱמַר בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, אֶלָּא בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וַדַּאי, שֶׁהוּא סִיּוּם הַגּוּף.

תָּא חֲזֵי, תְּרִין רְקִיעִין אִינּוּן, וְאִינּוּן שֵׁירוּתָא וְסִיּוּמָא, דָּא כְּבָוְונָא דָּא. שֵׁירוּתָא רְקִיעָא תְּמִינָאָה, בֵּיהּ שְׁקִיעָן כָּל כּוֹכְבַיָּא, זְעִירִין וְרַבְרְבִין. וְדָא הוּא רְקִיעָא עִלָּאָה סְתִימָאָה, דְּקָאֵים כֻּלָּא וּמְנַיְּהּ נָפִיק כֻּלָּא. וְאִיהוּ תְּמִינָאָה, מְתַתָּא לְעֵילָא, וְהוּא שֵׁירוּתָא לְאַפָּקָא מְנַיְּהּ כֻּלָּא.

בֹּא רְאֵה, שְׁנֵי רְקִיעִים הֵם, וְהֵם הָרִאשִׁית וְהַסִּיּוּם, זֶה כְּמוֹ זֶה. רֵאשִׁית הָרְקִיעַ הַשְּׁמִינִי בּוֹ שְׁקוּעִים כָּל הַכּוֹכָבִים, קְטַנִּים וּגְדוֹלִים, וְזֶהוּ הָרְקִיעַ הָעֶלְיוֹן הַנִּסְתָּר שֶׁמְּקַיֵּם הַכֹּל, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא הַכֹּל, וְהוּא הַשְּׁמִינִי מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְהוּא הָרִאשִׁית לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַכֹּל.

כָּךְ אִיהוּ רְקִיעָא תְּמִינָאָה מֵעֵילָא לְתַתָּא, דְּבֵיהּ שְׁקִיעִין כָּל כּוֹכְבַיָּא, כָּל נְהוֹרִין וּבוֹצִינִין. וְהוּא נָטִיל כֻּלָּא וְדָא סִיּוּמָא דְּכֻלָּא. כְּמָה דְּהַהוּא רְקִיעָא תְּמִינָאָה, דְּאִיהוּ שֵׁירוּתָא דְּכֻלָּא. תַּלְיָין בֵּיהּ כָּל נְהוֹרִין וְנָטִיל לוֹן, וּמִנַּיְּהּ נָפְקֵי. הָכִי נָמֵי הַאי, אִיהוּ רְקִיעָא תְּמִינָאָה, תַּלְיָין בֵּיהּ כָּל נְהוֹרִין וְנָטִיל לוֹן, וּמִנַּיְּהּ נָפְקוּ לְכֻלְּהוּ עָלְמִין.

כָּךְ הוּא הָרְקִיעַ הַשְּׁמִינִי מִמַּעְלָה לְמַטָּה, שֶׁבּוֹ שְׁקוּעִים כָּל הַכּוֹכָבִים, כָּל הָאוֹרוֹת וְהַמְּאוֹרוֹת, וְהוּא נוֹטֵל אֶת הַכֹּל, וְזֶה הַסִּיּוּם שֶׁל הַכֹּל. כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ הָרְקִיעַ הַשְּׁמִינִי, שֶׁהוּא רֵאשִׁית הַכֹּל, תְּלוּיִים בּוֹ כָּל הָאוֹרוֹת, וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יוֹצְאִים - כָּךְ גַּם זֶה, אוֹתוֹ רָקִיעַ הַשְּׁמִינִי תְּלוּיִים בּוֹ כָּל הָאוֹרוֹת וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יֵצְאוּ לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

שֵׁירוּתָא וְסִיּוּמָא כְּבָוְונָא חַד קָיְימֵי, וְעַל דָּא אִיהוּ נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק, וְלָא פָּסְקֵי מֵימוֹי לְעָלְמִין. כֻּלָּא לְמֶהֱוֵי סִיּוּמָא כְּשֵׁירוּתָא, וּבְגִין כָּךְ וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם, וְלָמָּה, לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

הָרֵאשִׁית וְהַסִּיּוּם עוֹמְדִים כְּבָוְונָא אֶחָד, וְעַל כֵּן הוּא הַנָּהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא וְלֹא פּוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים, הַכֹּל שֶׁיִּהְיֶה הַסִּיּוּם כְּמוֹ הָרֵאשִׁית, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְלָמָּה? לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

וְאַף עַל גַּב דְּאִתְמַר כֻּלָּא כְּבָוְונָא חָדָא קָיְימֵי, וְדָא הוּא בְּרִירָא דְּמִלָּה, מַה בֵּין הַאי לְהַאי. אֶלָּא, דָּא אוֹקִים וְזָן לְעָלְמָא עִלָּאָה דְּאִיהוּ בֵּיהּ וּלְכָל אִינּוּן סִטְרִין עִלָּאִין, וְדָא אוֹקִים וְזָן לְעָלְמָא תַּתָּאָה וּלְכָל אִינּוּן סִטְרִין תַּתָּאִין.

וְאַף עַל גַּב שֶׁנֶּאֱמַר, הַכֹּל עוֹמְדִים כְּגֶוֶן אֶחָד, וְזֶהוּ בֵּרוּר הַדָּבָר. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֶלָּא זֶה מֵקִים וְזָן אֶת הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא בּוֹ וְאֶת כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים הָעֶלְיוֹנִים, וְזֶה מֵקִים וְזָן אֶת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן וְאֶת כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים הַתַּחְתּוֹנִים.

וְאִי תֵּימָא, עַלְמָא דְּלְעֵילָּא מַאן אִיהוּ, וְהָא (איהו) הַהוּא רְקִיעָא תְּמִינָאָה עִלָּאָה סְתִימָאָה, עַלְמָא דְּלְעֵילָּא אִיהוּ וְהָכִי אִקְרֵי, דְּהָא תְּרֵין עָלְמִין נִינְהוּ כְּמָה דְּאִתְּמַר. אֶלָּא, אִיהוּ עַלְמָא עִלָּאָה, וְכָל אִינּוּן דְּנָפְקֵי מִנֵּיהּ, עַל שְׁמֵיהּ אִקְרוּן. וְאִינּוּן דְּנָפְקֵי מֵעַלְמָא תַּתָּאָה, עַל שְׁמֵיהּ אִקְרוּן. וְכָל הַאי וְהַאי כֹּלָּא חַד, בְּרִיךְ הוּא לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמִין.

וְאִם תֹּאמַר, הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה מִי הוּא? וַהֲרֵי [הוא] אוֹתוֹ הָרָקִיעַ הַשְּׁמִינִי הָעֶלְיוֹן הַנִּסְתָּר הוּא הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה, וְכָךְ נִקְרָא, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֶלָּא הוּא עוֹלָם עֶלְיוֹן, וְכָל אוֹתָם שֶׁיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ, וְאוֹתָם שֶׁיּוֹצְאִים מִן הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ, וְכָל זֶה וְזֶה הַכֹּל אֶחָד, בָּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים.

דף קסג.

תָּא חֲזֵי (תהלים קד) יִשְׂבְּעוּ עֲצֵי ה' אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע. מַאן לְבָנוֹן. הָא אוּקְמוּהָ וְאִתְּמַר, הַאי קְרָא (תהלים קד) אֲשֶׁר שָׁם צִפֳּרִים יְקַנֵּנוּ חֲסִידָה בְּרוֹשִׁים בֵּיתָהּ. אֲשֶׁר שָׁם צִפֳּרִים יְקַנֵּנוּ, בְּאָן אֱתַר, בַּלְבָנוֹן. וְאִלֵּין אִינּוּן תְּרֵין צִפֳּרִים דְּקָאֲמָרָן בְּכַמָּה אֲתַר, (דף קסג ע"א) וּמֵאִלֵּין אִתְפָּרְשָׁן כַּמָּה צִפֳּרִין אָחֳרָנִין, אֲבָל אִלֵּין עִלָּאִין וְנָפְקִין מִלְּבָנוֹן דְּאִיהוּ (ס"א סתימאה) לְעֵילָּא, וְרָזָא דְּמִלָּה, (בראשית כט) וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת וגו'.

בֹּא רְאֵה, (תהלים קד) יִשְׂבְּעוּ עֲצֵי ה' אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע. מִי הַלְּבָנוֹן? הֲרֵי פֵּרְשׁוּהוּ וְנִתְבָּאֵר. הַפָּסוּק הַזֶּה, אֲשֶׁר שָׁם צִפֳּרִים יְקַנֵּנוּ חֲסִידָה בְּרוֹשִׁים בֵּיתָהּ - אֲשֶׁר שָׁם צִפֳּרִים יְקַנֵּנוּ, בְּאֵיזֶה מָקוֹם? בַּלְּבָנוֹן. וְאֵלּוּ הֵן שְׁתֵּי הַצִּפֳּרִים שֶׁאָמַרְנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, וּמֵאֵלּוּ נִפְרָדוֹת כַּמָּה צִפֳּרִים אֲחֵרוֹת. אֲבָל אֵלּוּ עֶלְיוֹנוֹת, וְיוֹצְאוֹת מִן לְבָנוֹן, שֶׁהוּא [סתום] לְמַעְלָה, וְסוֹד הַדָּבָר - וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת וְגוֹ'.

חֲסִידָה בְּרוֹשִׁים בֵּיתָהּ, (ס"א דא לאה) בְּאִינּוּן שִׁית בְּנִין עִלָּאִין, שִׁית סִטְרִין דְּעָלְמָא, כְּמָה דְּאִתְּמַר. אַמַּאי אִקְרֵי חֲסִידָה. אֶלָּא, הַאי עַלְמָא עִלָּאָה אַף עַל גַּב דְּנוּקְבָא אִיהִי, קָרִינָן לָהּ דָּכָר, דְּכַד אִתְפַּשַּׁט, כָּל טִיבוּ וְכָל נְהִירוּ מִנֵּיהּ נָפִיק.

חֲסִידָה בְּרוֹשִׁים בֵּיתָהּ, [זו לאה] בְּאוֹתָם שִׁשָּׁה בָּנִים עֶלְיוֹנִים, שִׁשֶּׁת צִדְדֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. לָמָּה נִקְרָא חֲסִידָה בְּרוֹשִׁים בֵּיתָהּ? אֶלָּא הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הַזֶּה, אַף עַל גַּב שֶׁהוּא נְקֵבָה, קוֹרְאִים לוֹ זָכָר. שֶׁכַּאֲשֶׁר מִתְפַּשֵּׁט, כָּל טוֹב וְכָל הָאוֹר יוֹצֵא מִמֶּנּוּ.

וּבְגִין כָּךְ דְּאִיהִי חֲסִידָה, נָפִיק (מתמן) מִינָהּ חֶסֶ"ד, דְּאִיהוּ נְהוֹרָא קַדְמָאָה, דִּכְתִיב, (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וְעַל דָּא בְּרוֹשִׁים בֵּיתָהּ. בְּרוֹשִׁים, אַל תִּקְרֵי בְּרוֹשִׁים, אֶלָּא בְּרָאשִׁים. דְּהָא עַלְמָא אָחֳרָא, בְּתַתָּאִין בֵּיתָהּ, וְאִיהִי בֵּי דִינָא דְעַלְמָא. וּלְזִמְנִין אִקְרֵי כְּגַוְונָא דְּלְעֵילָּא, בְּכָל אִינּוּן שְׁמָהָן.

וּמְשׁוּם שֶׁהִיא חֲסִידָה, יוֹצֵא [משם] מִמֶּנָּה חֶסֶד, שֶׁהוּא הָאוֹר הָרִאשׁוֹן, שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וְעַל זֶה בְּרוֹשִׁים בֵּיתוֹ - בְּרוֹשִׁים - אַל תִּקְרֵי בְּרוֹשִׁים אֶלָּא בְּרִאשִׁים, שֶׁהֵרֵי הָעוֹלָם הָאַחֵר בְּתַחְתּוֹנִים בֵּיתוֹ, וְהִיא בֵּית הַדִּין שֶׁל הָעוֹלָם, וְלִפְעָמִים נִקְרָא כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה בְּכָל אוֹתָם הַשֵּׁמוֹת.

וְעַל אֲתַר דָּא כְּתִיב, (בראשית ו) וַיִּנָּחֶם יְיָ וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. חֲרוֹן אַף יְיָ. דְּהָא בְּאֲתַר דָּא תַּלְיָא. דְּהָא כָּל מַה דְּלְעֵילָּא, כֹּלָּא אִיהוּ בִּנְהִירוּ, חַיִּין לְכָל סִטְרִין. וְעַל דָּא תָּנִינָן, אֵין עַצְבוּת לְפָנֵי הַמָּקוֹם, לְפָנֵי דַּייְקָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (תהלים ק) עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה. עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּשִׂמְחָה, לְקֳבֵיל עַלְמָא עִלָּאָה, בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה לְקֳבֵיל עַלְמָא תַּתָּאָה. זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב, (דברים לג) אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ וְגוֹ'. (בראשית ל) וַיִּצֹּג אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרָהָטִים וְגוֹ'. פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (משלי ט) אִם חָכַמְתָּ חָכַמְתָּ לָךְ וְלַצְתָּ לְבַדְּךָ תִּשָּׂא. אִם חָכַמְתָּ חָכַמְתָּ לָךְ, תָּא חֲזֵי, וַוי לְאִינּוּן חַיָּיבֵי עַלְמָא, דְּלָא יָדְעִין וְלָא מַשְׂגִּיחִין בְּמִלֵּי דְּאוֹרַיְיתָא. וְכַד אִינּוּן מַשְׂגִּיחִין בָּהּ, בְּגִין דִּלֵּית לוֹן סָכְלְתָנוּ, מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא דַּמְיָין בְּעֵינֵיהוּ כְּאִילּוּ כֻּלְּהוּ מִלֵּי רֵיקָנְיָא, וְלֵית בְּהוּ תּוֹעַלְתָּא. וְכֹלָּא בְּגִין דְּאִינּוּן רֵקָנִין מִדַּעְתָּא וְסָכְלְתָנוּ. דְּהָא כָּל מִילֵּי דְּאוֹרַיְיתָא, כֻּלְּהוּ מִלִּין עִלָּאִין וַיְקִירִין. וְכָל מִלָּה וּמִלָּה כְּתִיב בָּהּ (משלי ג) יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁווּ בָהּ (באורייתא).

וְעַל הַמָּקוֹם הַזֶּה כָּתוּב, וַיִּנָּחֶם ה', וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. חֲרוֹן אַף ה'. שֶׁהֵרֵי בַּמָּקוֹם הַזֶּה תְּלוּי. שֶׁהֵרֵי כָּל מַה שֶּׁלְּמַעְלָה, הַכֹּל הוּא בְּאוֹר, חַיִּים לְכָל הַצְּדָדִים, וְעַל כֵּן שָׁנִינוּ, אֵין עַצְבוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, בְּדִיּוּק לִפְנֵי, וְעַל זֶה כָּתוּב (תהלים ק) עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה. עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה - כְּנֶגֶד הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה - כְּנֶגֶד הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב (דברים לג) אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּה' מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ וְגוֹ'. וַיִּצֹּג אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרָהָטִים וְגוֹ'. פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (משלי ט) אִם חָכַמְתָּ חָכַמְתָּ לָךְ וְלַצְתָּ לְבַדְּךָ תִּשָּׂא. אִם חָכַמְתָּ חָכַמְתָּ לָךְ - בֹּא רְאֵה, אוֹי לְאוֹתָם רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׂגִּיחִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה. וּכְשֶׁהֵם מַשְׂגִּיחִים בָּהּ - מִשּׁוּם שֶׁאֵין לָהֶם שֵׂכֶל, דִּבְרֵי הַתּוֹרָה נִרְאִים בְּעֵינֵיהֶם כִּאִלּוּ כֻּלָּם מִלִּים רֵיקָנוּת וְאֵין בָּהֶם תּוֹעֶלֶת, וְהַכֹּל מִשּׁוּם שֶׁהֵם רֵיקָנִים מִדַּעַת וְשֵׂכֶל, שֶׁהֵרֵי כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, כֻּלָּם דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים וְנִבְחָרִים, וְכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁכָּתוּב בָּהּ יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁווּ בָהּ [בתורה].

וְכָל אִינּוּן טִפְּשִׁין, אֲטִימִין דְּלִבָּא, כַּד חָמָאן מִלֵּי דְּאוֹרַיְיתָא, לָא דַּי לוֹן דְּלָא יָדְעֵי, אֶלָּא דְּאִינּוּן אָמְרֵי, דְּאִינְהוּ מִלִּין פְּגִימִין, מִלֵּי דְּלֵית בְּהוּ תּוֹעַלְתָּא. וַוי לוֹן, כַּד יִתְבַּע לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, עֶלְבּוֹנָא דְּאוֹרַיְיתָא, וְיִתְעַנְּשׁוּן עוֹנָשָׁא דְּמָרְדֵי בְּמָארֵיהוֹן.

וְכָל אוֹתָם הַטִּפְּשִׁים אֲטוּמֵי הַלֵּב, כְּשֶׁרוֹאִים דִּבְרֵי תוֹרָה, לֹא דַי לָהֶם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים, אֶלָּא שֶׁהֵם אוֹמְרִים שֶׁהֵם דְּבָרִים פְּגוּמִים, דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם תּוֹעֶלֶת. אוֹי לָהֶם כְּשֶׁיִּתְבַּע אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עֶלְבּוֹן הַתּוֹרָה, וְיַעֲנְשׁוּ עֹנֶשׁ שֶׁמּוֹרְדִים בְּרִבּוֹנָם.

מַה כְּתִיב בְּאוֹרַיְיתָא, (דברים לב) כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם, וְאִי אִיהוּ רֵק מִכֶּם אִיהוּ, דְּהָא אוֹרַיְיתָא כֻּלָּא, מַלְיָיא מִכָּל אֲבָנִין טָבִין וּמַרְגָּלָאן יַקִּירִין, מִכָּל טָבִין דְּעַלְמָא. כְּמָה דְאַתְּ אָמֵר וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁווּ בָהּ, וְהֵיךְ יֵימְרוּן דְּאִיהִי רֵיקָנְיָא.

מַה כְּתוּב בַּתּוֹרָה? כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם. וְאִם הוּא רֵק - הוּא מִכֶּם, שֶׁהֲרֵי כָּל הַתּוֹרָה מְלֵאָה מִכָּל אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת יְקָרוֹת מִכָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁווּ בָהּ, וְאֵיךְ יֹאמְרוּ שֶׁהִיא רֵיקָה?!

וּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא אָמַר, אִם חָכַמְתָּ חָכַמְתָּ לָךְ, דְּכַד יִתְחַכַּם בַּר נָשׁ בְּאוֹרַיְיתָא, תּוֹעַלְתָּא דִּילֵיהּ אִיהוּ. דְּהָא בְּאוֹרַיְיתָא לָא יָכִיל לְאוֹסָפָא אֲפִילּוּ אָת אַחַת. וְלַצְתָּ לְבַדְּךָ תִּשָּׂא, דְּהָא אוֹרַיְיתָא, לָא יִגְרַע מִשְׁבְּחָהָא כְּלוּם, וְלֵיצָנוּתָא, דִּילֵיהּ אִיהוּ, וְאִשְׁתָּאַר בֵּיהּ לְאוֹבָדָא לֵיהּ מֵהַאי עַלְמָא וּמֵעַלְמָא דְּאָתֵי.

וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אָמַר, אִם חָכַמְתָּ חָכַמְתָּ לָךְ. שֶׁכַּאֲשֶׁר יִתְחַכֵּם אָדָם בַּתּוֹרָה, זוֹהִי תּוֹעֶלֶת לוֹ, שֶׁהֲרֵי בַּתּוֹרָה לֹא יָכוֹל לְהוֹסִיף אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת. וְלָצְתָּ לְבַדְּךָ תִּשָּׂא, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה לֹא יִגְרַע כְּלוּם מֵהַשֶּׁבַח שֶׁלָּהּ, וְהַלֵּיצָנוּת הִיא שֶׁלּוֹ וְנִשְׁאֶרֶת בּוֹ לְהָאֲבִיד אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי, כַּד אַתָּוון עַלָּאִין, מִתְחַבְּרָן כֻּלְּהוּ בְּהַאי דַּרְגָּא, סוֹפָא דְּכָל דַּרְגִּין קַדִּישִׁין עִלָּאִין, וְאִתְמַלְיָא מִנַּיְיהוּ, וְאִתְבָּרְכָא מֵעַלְמָא עִלָּאָה. כְּדֵין, הַאי דַּרְגָּא קָיְימָא לְאַשְׁקָאָה לְכֻלְּהוּ עָדְרִין, כָּל חַד וְחַד כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ, וְכָל חַד וְחַד אִתְּשָׁקֵי מִן דִּינָא וְרַחֲמֵי.

בֹּא רְאֵה, כַּאֲשֶׁר הָאוֹתִיּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת כֻּלָּן מִתְחַבְּרוֹת בַּדַּרְגָּה הַזֹּאת, הַסּוֹף שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, וּמִתְמַלֵּאת מֵהֶם וּמִתְבָּרֶכֶת מִן הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, אָז הַדְּרָגָה הַזֹּאת עוֹמֶדֶת לְהַשְׁקוֹת אֶת כָּל הָעֲדָרִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִשְׁקֶה מִדִּין וְרַחֲמִים.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, וַיִּגַּשׁ אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בְּרַהֲטִים וגו', דְּיַעֲקֹב בָּעָא לְאַתְקָנָא תְּפִלָּה שֶׁל עַרְבִית, וּלְאַנְהָרָא לְסִיהֲרָא, וּלְאַשְׁקָאָה וּלְבָרְכָא לֵהּ מִכָּל סִטְרִין, דִּכְתִיב וַיִּגַּשׁ אֶת הַמַּקְלוֹת. אִלֵּין דִּינִין וּגְבוּרָן דְּנָפְקֵי מִגְּבוּרָה דִּלְעֵילָא.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיִּגַּשׁ אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרַהֲטִים וגו'. שֶׁיַּעֲקֹב רָצָה לְתַקֵּן תְּפִלַּת עַרְבִית, וּלְהָאִיר לְלְבָנָה וּלְהַשְׁקוֹת וּלְבָרֵךְ אוֹתָהּ מִכָּל הַצְּדָדִים, שֶׁכָּתוּב וַיִּגַּשׁ אֶת הַמַּקְלוֹת, אֵלּוּ דִּינִים וּגְבוּרוֹת שֶׁיּוֹצְאִים מִן הַגְּבוּרָה שֶׁלְּמַעְלָה.

דף קסג:

וְיַעֲקֹב כַּד בָּעָא לְאַתְקָנָא לְהַאי דַּרְגָּא, סָלִיק לְכָל אִינּוּן דִּינִין וּגְבוּרָן מִינָהּ, וְאוֹקִים לוֹן בָּרַהֲטִים, בְּאִינּוּן רְהָטִים אַרְבַּע, דְּקָיְימֵי תְּחוֹת הַאי (במדבר כא) בְּאֵר חָפָרוּהָ שָׂרִים, דְּאִתְמַלְיָיא מֵאִינּוּן נַחֲלִין וּמַבּוּעִין עִלָּאִין. בְּגִין דְּכַד נָפְקִין מַיִין מֵהַאי בְּאֵר קַדִּישָׁא, אִלֵּין אַרְבַּע נָטְלֵי כֻּלָּא. וְעַל דָּא אִקְרוּן רְהָטִים, וּמִתַּמָּן (דף קסג ע"ב) אַתְיָין כֻּלָּא לְמִשְׁתֵּי. וְאִינּוּן דִּינִין וּגְבוּרָן, כֻּלְּהוּ קָיְימֵי תַּמָּן, לְנַטְלָא לְכָל חַד וְחַד כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ.

וְכַאֲשֶׁר יַעֲקֹב רָצָה לְתַקֵּן אֶת הַדְּרָגָה הַזּוֹ, סִלֵּק אֶת כָּל אוֹתָם הַדִּינִים וְהַגְּבוּרוֹת מִמֶּנָּה, וְהֵקִים אוֹתָם בְּרָהָטִים, בְּאוֹתָם אַרְבַּעַת הָרְהָטִים שֶׁעוֹמְדִים תַּחַת זוֹ בְּאֹר חָפְרוּהָ שָׂרִים, שֶׁמִּתְמַלֵּאת מֵאוֹתָם הַנְּחָלִים וְהַמַּעְיָנוֹת הָעֶלְיוֹנִים. מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר הַמַּיִם יוֹצְאִים מֵהַבְּאֵר הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ, אֵלּוּ הָאַרְבָּעָה נוֹטְלִים הַכֹּל, וְעַל כֵּן נִקְרָאִים רְהָטִים, וּמִשָּׁם כֻּלָּם בָּאִים לִשְׁתּוֹת. וְאוֹתָם דִּינִים וּגְבוּרוֹת, כֻּלָּם עוֹמְדִים שָׁם לִטֹּל אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ.

אֲשֶׁר תָּבאנָה הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן, אֵלּוּ לְקֻבִּיל אִלֵּין. וַיֶּחֱמְנָה, מַאי וַיֶּחֱמְנָה. דְּכַד מִתְעַטְּרָן בְּדִינָא, מִתְחַמְּמִין בְּהַהוּא דִּינָא, וְאִזְלִין וְשָׁאטִין בְּעַלְמָא, וּמְעַיְּינֵי בְּאַרְחֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא, הֵן לְטָב הֵן לְבִישׁ.

אֲשֶׁר תָּבאנָה הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן, אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ. וַיֶּחֱמְנָה, מַה זֶּה וַיֶּחֱמְנָה? שֶׁכַּאֲשֶׁר מִתְעַטְּרִים בְּדִין, מִתְחַמְּמִים בְּאוֹתוֹ הַדִּין, וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם, וּמְעַיְּנִים בְּדַרְכֵי בְּנֵי הָאָדָם, הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב בַּתָּרֵיהּ, (בראשית ל) וַיָּחֻמוּ הַצֹּאן אֶל הַמַּקְלוֹת, בְּגִין דְּאִינּוּן מַקְלוֹת הֲווּ מִתְחַמְּמָן, וּמַשְׁגִּיחִין בְּדִינֵי עַלְמָא, וְאִתְפַּקְדָן עֲלֵיהּ, וְאִתְּנוּ בְּנֵי נָשָׁא עֲלַיְיהוּ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (דניאל ד) בְּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָמָא וּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתָא וְגוֹ'.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב אַחֲרָיו, וַיֶּחֱמוּ הַצֹּאן אֶל הַמַּקְלוֹת. מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָם הַמַּקְלוֹת הָיוּ מִתְחַמְּמִים וּמַשְׁגִּיחִים בְּדִינֵי הָעוֹלָם, וְנִפְקָדִים עָלָיו, וְנִדּוֹנִים אֲנָשִׁים עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ד) בִּגְזֵרַת מַלְאָכִים הַדָּבָר וּבִפְקֻדַּת קְדוֹשִׁים הַגְּזֵרָה וְגוֹ'.

רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים סג) דָּבְקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ בִּי תָמְכָה יְמִינֶךָ, הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ, דְּבָקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ, בְּגִין דְּדָוִד מַלְכָּא, הֲוָה מִתְדַּבַּק נַפְשֵׁיהּ תְּדִיר, אֲבָתְרֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְלָא חַיִּישׁ לְמִלִּין אָחֳרָנִין דְּעַלְמָא, אֶלָּא לְאִתְדַּבְּקָא נַפְשֵׁיהּ וּרְעוּתֵיהּ בֵּיהּ, וְכֵיוָן דְּאִיהוּ הֲוָה מִתְדַּבַּק בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, (קודשא בריך הוא) הֲוָה תָּמִיךְ בֵּיהּ וְלָא שַׁבְקֵיהּ. מִכָּאן, לְבַר נָשׁ כַּד אֲתָא לְאִתְדַּבְּקָא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָחִיד בֵּיהּ, וְלָא שָׁבִיק לֵיהּ.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים סג) דָּבְקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ בִּי תָמְכָה יְמִינֶךָ. בַּפָּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, דָּבְקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ - מִשּׁוּם שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה מַדְבִּיק תָּמִיד אֶת נַפְשׁוֹ אַחֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא חָשַׁשׁ לְדְבָרִים אֲחֵרִים שֶׁל הָעוֹלָם, אֶלָּא לְהַדְבִּיק נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ בּוֹ. וְכֵיוָן שֶׁהוּא הָיָה נִדְבָּק בַּקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, הָיָה תּוֹמֵךְ בּוֹ וְלֹא עוֹזֵב אוֹתוֹ. מִכָּאן שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם בָּא לְהִדָּבֵק בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹחֵז בּוֹ וְלֹא עוֹזֵב אוֹתוֹ.

דָּבָר אַחֵר דָּבְקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ, לְאִתְעַטָּרָא דְּרַגֵּיהּ לְעֵילָּא, דְּהָא כַּד אִתְדַּבַּק הַהוּא דַּרְגָּא (ס"א דיליה אתברכא וכד אתגלייא) בְּדַרְגִּין עִלָּאִין לְסַלָּקָא בַּתְרֵיהוּ, כְּדֵין יְמִינָא אָחִיד בֵּיהּ לְסַלָּקָא לֵיהּ, וּלְחַבְּרָא לֵיהּ, בְּחִבּוּרָא חַד כְּדְקָא יָאוּת, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קלט) וְתֹאחֲזֵנִי יְמִינֶךָ, וּכְתִיב (שיר השירים ב) וְימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי, וְעַל דָּא בִּי תָמְכָה יְמִינֶךָ.

דְּבָר אַחֵר דְּבָקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ - לְהִתְעַטֵּר דַּרְגָּתוֹ לְמַעְלָה. שֶׁהֲרֵי כַּאֲשֶׁר נִדְבָּקֶת הַדַּרְגָּה הַהִיא [שלו נתברכה, וכשהתגלתה] בַּדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת לַעֲלוֹת אַחֲרֶיהָן, אָז הַיָּמִין אוֹחֵז בָּהּ לְהַעֲלוֹתָהּ וּלְחַבְּרָהּ בְּחִבּוּר אֶחָד כְּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְתֹאחֲזֵנִי יְמִינֶךָ, וְכָתוּב וימינו תְּחַבְּקֵנִי, וְעַל כֵּן בִּי תַּמְכָה יְמִינֶךָ.

וְכַד אֲחִיד בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּדֵין כְּתִיב, (שם) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וימינו תְּחַבְּקֵנִי. וְאִיהוּ יְחוּדָא חַד וְחִבּוּרָא חַד, וְכַד אִיהוּ חִבּוּרָא חַד, כְּדֵין אִתְמַלְיָא הַהוּא דַּרְגָּא דִּילֵיהּ וְאִתְבָּרְכָא.

וּכְשֶׁאוֹחֵז בּוֹ בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, אָז כָּתוּב שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וימינו תְּחַבְּקֵנִי. וְהוּא יְחוּד אֶחָד וְחִבּוּר אֶחָד. וּכְשֶׁהוּא חִבּוּר אֶחָד, אָז מִתְמַלֵּאת אוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁלּוֹ וּמִתְבָּרֶכֶת.

וְכַד אִתְמַלְיָין כָּל אינון רְהָטִין, אִתְמַלְיָין לְאַרְבַּע סִטְרִין דְּעַלְמָא, וְכֻלְּהוּ עָדְרַיָּיא אִשְׁתַּקְיָין, כָּל חַד וְחַד לְסִטְרֵיהּ. וְכַד אָתָא יַעֲקֹב לְאִתְקָנָא הַאי דַּרְגָּא, בָּרִיר לֵיהּ סִטְרָא דִּימִינָא, דְּאִתְחֲזֵי לֵיהּ, וְסִטְרָא אָחֳרָא דְּלָא אִתְחֲזֵי לֵיהּ אִתְפָּרְשַׁת מִינֵיהּ. כְּמָה דִּכְתִיב, (בראשית ל) וַיָּשֶׂת לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל צֹאן לָבָן. לְבַדּוֹ, הֲוָה בִּלְחוֹדוֹי, דְּלָא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּטַעֲוון אָחֳרָנִין דִּבְסִטְרִין אָחֳרָנִין. זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, דְּעַלַיְיהוּ כְּתִיב, (דברים יד) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְיָ וְגוֹ'.

וּכְשֶׁמִּתְמַלְּאִים כָּל אוֹתָם הָרְהָטִים, מִתְמַלְּאִים לְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם, וְכָל הָעֲדָרִים מֻשְׁקִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְצִדּוֹ. וּכְשֶׁבָּא יַעֲקֹב לְתַקֵּן אֶת הַדַּרְגָּה הַזּוֹ, בָּחַר לוֹ צַד הַיָּמִין שֶׁרָאוּי לוֹ, וְהַצַּד הָאַחֵר שֶׁלֹּא רָאוּי לוֹ נִפְרַד מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיָּשֶׂת לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל צֹאן לָבָן. לְבַדּוֹ - הָיָה לְבַדּוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתוֹעֵבוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁבִּצְדָדִים הָאֲחֵרִים. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעֲלֵיהֶם כָּתוּב (דברים יד) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר ה' וְגוֹ'.

וְתָא חֲזֵי, יַעֲקֹב אִיהוּ תּוּשְׁבְּחָא דְּאָבָהָן, וְאִיהוּ כְּלָלָא דְּכֻלְּהוּ, וּבְגִין דְּאִיהוּ כְּלָלָא דְּכֹלָּא, בְּגִין כָּךְ אִיהוּ קָאִים לְאַנְהָרָא לְסִיהֲרָא, דְּיַעֲקֹב אִיהוּ קָאִים לְאִתְקָנָא לְתְפִלַּת עַרְבִית.

וּבֹא וּרְאֵה, יַעֲקֹב הוּא הַמְשֻׁבָּח שֶׁל הָאָבוֹת וְהוּא הַכְּלָל שֶׁל כֻּלָּם, וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא הַכְּלָל שֶׁל הַכֹּל, מִשּׁוּם כָּךְ הוּא עוֹמֵד לְהָאִיר לַלְּבָנָה, שֶׁיַּעֲקֹב הוּא עוֹמֵד לְתַקֵּן אֶת תְּפִלַּת עַרְבִית.

וְכָל הַהוּא תִּקּוּנָא, אִיהוּ כְּדְקָא חֲזֵי לֵיהּ, (כדין) כָּל אינון סִטְרִין קַדִּישִׁין כֻּלְּהוּ בְּתִקּוּנָא אִתְקִין בְּסִטְרוֹי, וְאַפְרִישׁ חוּלָקֵיהּ, מֵחוּלָקָא דִּשְׁאָר עַמִּין. אִלֵּין סִטְרִין עִלָּאִין קַדִּישִׁין בְּקַדּוּשָׁה עִלָּאָה. וְאִלֵּין סִטְרִין מְסָאֲבִין, בְּמְסָאֲבָן דִּמְסָאֲבוּתָא.

וְכָל הַתִּקּוּן הַהוּא הוּא כְּרָאוּי לוֹ. כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים הַקְּדוֹשִׁים, כֻּלָּם בְּתִקּוּן הִתְקִין בְּצִדּוֹ, וְהִפְרִיד חֶלְקוֹ מֵחֶלְקָם שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים. אֵלּוּ הַצְּדָדִים הָעֶלְיוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים בְּקֻדֻּשָּׁה עֶלְיוֹנָה, וְאֵלּוּ צְדָדִים טְמֵאִים בְּטֻמְאוֹת הַטֻּמְאָה.

וְהָא אוֹקִימְנָא, דְּכְתִיב וַיָּשֶׂת לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ. וַיָּשֶׂת לוֹ, דְּאַתְקִין (ליה) תִּקּוּנִין לְמֶהֱימְנוּתָא. לְבַדּוֹ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שם) וּבָךְ בָּחַר יְיָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים. וְלֹא שָׁתַם עַל צֹאן לָבָן, דְּלָא שַׁוֵּי חוּלָקֵיהּ וְעַדְבֵיהּ עִמְּהוֹן.

וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ, שֶׁכָּתוּב וַיָּשֶׂת לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ. וַיָּשֶׂת לוֹ - שֶׁהִתְקִין תִּקּוּנִים לָאֱמוּנָה. לְבַדּוֹ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּבְךָ בָּחַר ה' לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים. וְלֹא שָׁתַם עַל צֹאן לָבָן - שֶׁלֹּא שָׁם חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ עִמָּהֶם.

וְעַל דָּא יַעֲקֹב שְׁלִימוּ דְּאֲבָהָן, אַתְקִין רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא, וְאַפְרִישׁ חוּלָקֵיהּ וְעַדְבֵיהּ, מֵחוּלָקָא וְעַדְבָא דְּשָׁאָר עַמִּין. וְעַל דָּא כְּתִיב, (דבהם ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, שְׁלֵמוּת הָאָבוֹת, הִתְקִין סוֹד הֱאֱמוּנָה, וְהִפְרִיד חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ מֵהַחֵלֶק וְהַגּוֹרָל שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים. וְעַל זֶה כָּתוּב וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

רִבִּי אַבָּא אָמַר, זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, דְּאִינּוּן עִלָּאִין עַל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, בְּגִין דְּדַרְגָּא דִלְהוֹן לְעֵילָּא, וְדַרְגִּין דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לְתַתָּא, אִלֵּין בְּסִטְרָא דִקְדוּשָׁה, וְאִלֵּין בְּסִטְרָא דִמְסָאֲבָא, אִלֵּין לִימִינָא, וְאִלֵּין לִשְׂמָאלָא.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם עֶלְיוֹנִים עַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁדַּרְגָּתָם לְמַעְלָה, וְהַדְּרָגוֹת שֶׁל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לְמַטָּה. אֵלּוּ בְּצַד הַקְּדֻשָּׁה, וְאֵלּוּ בְּצַד הַטֻּמְאָה. אֵלּוּ לְיָמִין, וְאֵלּוּ לִשְׂמֹאל.

דף קסד.

כֵּיוָן דְּאִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא, מַה כְּתִיב, (איכהב) הֵשִׁיב אָחוֹר יְמִינוֹ מִפְּנֵי אוֹיֵב, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (תהלים ס) הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי. וּשְׂמָאלָא אִתְגַּבַּר וּמְסָאֲבָא אִתְתַּקַּף, עַד דְּיִבְנֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּי מַקְדְּשָׁא, וַיַּתְקִין עַלְמָא עַל תִּקּוּנוֹי, וִיהַדְּרוּן מַלְיֵהּ כְּדְקָא יְאוּת וְיִתְעֲבַר סִטְרָא מְסָאֲבָא מִן עָלְמָא. וְהָא אִתְּמַר, דִּכְתִיב (זכריה ג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ וְגוֹ', (דף קסד ע"א) וּכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וְגוֹ'.

כֵּיוָן שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מַה כָּתוּב? (איכה ב) הֵשִׁיב אָחוֹר יְמִינוֹ מִפְּנֵי אוֹיֵב. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי. וְהַשְּׂמֹאל מִתְגַּבֵּר וְהַטֻּמְאָה מִתְחַזֶּקֶת, עַד שֶׁיִּבָּנֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיִתַּקֵּן אֶת הָעוֹלָם עַל תִּקּוּנוֹ, וְיַחְזְרוּ דְּבָרָיו כָּרָאוּי, וְיַעֲבֹר צַד הַטֻּמְאָה מִן הָעוֹלָם. וְהִנֵּה נֶאֱמַר, שֶׁכָּתוּב (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ וְגוֹ', וְכָתוּב (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וְגוֹ'.

וְיִשְׁתָּאַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי, כְּמָה דִכְתִיב, (ישעיה ב) וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יַחֲלֹף, וּכְתִיב, (שם) וְנִשְׂגָּב יְיָ לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא. הוּא בִּלְחוֹדוֹי, כְּמָה דִכְתִיב, (דברים לכ) וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר, בְּגִין דְּיִשְׁתְּצֵי חֵילָא מְסָאֲבָא מֵעַלְמָא, וְלָא יִשְׁתָּאַר לְעֵילָּא וְתַתָּא. אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי, וְיִשְׂרָאֵל לְפוּלְחָנֵיהּ, עַם קַדִּישׁ, וְיִתְקָרֵי קַדִּישׁ, דִּכְתִיב, (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ כָּל הַכָּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלָם. וּכְדֵין יְהֵא

מַלְכָּא יְחִידָאי, לְעֵילָּא וְתַתָּא, וְעַמָּא יְחִידָאָה לְפוּלְחָנֵיהּ, כְּמָה דִכְתִיב, (דברי הימים א יז) וּמִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ.

וְיִשָּׂאֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יַחֲלֹף, וְכָתוּב וְנִשְׂגָּב ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא. הוּא לְבַדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב) וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר, מִשּׁוּם שֶׁיִּכְלֶה כֹּחַ הַטֻּמְאָה מִן הָעוֹלָם, וְלֹא יִשָּׂאֵר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ, וְיִשְׂרָאֵל לַעֲבוֹדָתוֹ, עַם קָדוֹשׁ. וְיִקָּרֵא קָדוֹשׁ, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלִַם H קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ כָּל הַכָּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלִָם. וְאָז יִהְיֶה מֶלֶךְ יְחִידִי H לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְעַם יְחִידִי לַעֲבוֹדָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וּמִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ.

רִבִּי יְצְחָק וְרַבִּי יֵיסָא, הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא, אֲמַר רִבִּי יֵיסָא, הָא שְׁכִינְתָּא לְגַבָּן נְתַעְסַק בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא, דְּכָל מַאן דְּעָסִיק בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא וְיִשְׁתַּדֵּל בָּהּ, זָכֵי לְאַמְשָׁכָא לֵיהּ בַּהֲדֵיהּ.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יֵיסָא הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יֵיסָא, הִנֵּה שְׁכִינָה אֶצְלֵנוּ, נִתְעַסֵּק בְּדִבְרֵי תוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁעוֹסֵק בְּדִבְרֵי תוֹרָה וּמִשְׁתַּדֵּל בָּהּ, זוֹכֶה לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָהּ עִמּוֹ.

פְּתַח רִבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (תהלים יח) חַי יְיָ וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרוּם אֱלֹהֵי יִשְׁעִי, הַאי קְרָא אִיהוּ רָזָא. חַי יְיָ, וְכִי לָא יְדַעְנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִקְרֵי חַי, אֶלָּא אֲפִילּוּ צַדִּיק, אִיהוּ אִקְרֵי חַי, דְּהָא חַי, צַדִּיק אִיהוּ לְעֵילָּא וְצַדִּיק אִיהוּ לְתַתָּא. לְעֵילָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִקְרֵי חַי. לְתַתָּא צַדִּיק אִקְרֵי חַי, דִּכְתִיב, (שמואל ב כג) וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי, אַמַּאי אִקְרֵי חַי בְּגִין דְּאִיהוּ צַדִּיק, דְּהָא צַדִּיק חַי אִקְרֵי, חַי הָעוֹלָמִים. וּבָרוּךְ צוּרִי, כֹּלָּא חַד, חַי וּבָרוּךְ, דְּלָא מִתְפָּרְשֵׁי מֵהַדָּדֵי, דְּכַד מִתְחַבְּרִין כְּחָדָא. אִקְרֵי (שיר השירים ד) בְּאֵר מַיִם חַיִּים. דָּא נְבִיעַ לְגוֹ, וְדָא אִתְמַלְיָיא מִנֵּיהּ.

פְּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (תהלים יח) חַי ה' וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׁעִי. הַפָּסוּק הַזֶּה הוּא סוֹד. חַי ה', וְכִי לֹא יָדַעְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא חַי? אֶלָּא אֲפִלּוּ צַדִּיק גָּמוּר, הוּא נִקְרָא חַי, שֶׁהֲרֵי חַי - צַדִּיק הוּא לְמַעְלָה וְצַדִּיק הוּא לְמַטָּה. לְמַעְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא חַי - לְמַטָּה הַצַּדִּיק נִקְרָא חַי, שֶׁכָּתוּב (שמואל ב כג) וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי. לָמָּה נִקְרָא חַי? מִשּׁוּם שֶׁהוּא צַדִּיק, שֶׁהֲרֵי צַדִּיק נִקְרָא חַי, חֵי הָעוֹלָמִים. וּבָרוּךְ צוּרִי - הַכֹּל אֶחָד. חַי וּבָרוּךְ - שֶׁלֹּא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה. שֶׁכַּאֲשֶׁר מִתְחַבְּרִים יַחַד נִקְרָא בְּאֵר מַיִם חַיִּים. זֶה נוֹבֵעַ הַחוּצָה, וְזֶה מִתְמַלֵּא מִמֶּנּוּ.

וְיָרוּם אֱלֹהֵי יִשְׁעִי, דָּא עַלְמָא עִלָּאָה, דְּאִיהוּ רָם וְנִשָּׂא, רָם עַל כֹּלָּא. דְּהָא מִינֵּיהּ נָפִיק כֹּלָּא, (מקורא דלא פסיק) וְכָל נְבִיעוּ דְּנְבִיעַ, לְאִתְמַלְיָיא בֵּירָא כְּדְקָא יָאוּת. וּמִתַּמָּן אִתְבָּרְכָא, לְאַנְהָרָא לְכָל אִינּוּן דִּלְתַתָּא, וְכַד (האי) אִתְמַלְיָיא, כֹּלָּא כְּדְקָא יָאוּת, כְּדֵין וְיָרוּם אֱלֹהֵי יִשְׁעִי. וְיָרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׁעִי - זֶה הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא רָם וְנִשָּׂא, רָם עַל הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי מִמֶּנּוּ יוֹצֵא הַכֹּל, [מקור שלא פוסק] וְכָל הַנְּבִיעָה שֶׁנּוֹבַעַ לְמַלֵּא הַבְּאֵר כָּרָאוּי, וּמִשָּׁם מִתְבָּרֶכֶת לְהָאִיר לְכָל אוֹתָם שֶׁלְּמַטָּה. וּכְשֶׁמִּתְמַלֵּאת [זו] הַכֹּל כָּרָאוּי, אָז וְיָרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׁעִי.

פָּתַח רִבִּי יֵיסָא וְאָמַר, (איוב לו) לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו וְאֶת מְלָכִים לַכִּסֵּא וַיּוֹשִׁיבֵם לָנֶצַח וַיִּגְבָּהוּ, תָּא חֲזֵי, כַּד חַיָּיבַיָּא לָא שָׁלְטִין בְּעַלְמָא וְאִתְאֲבִידוּ מִינֵיהּ, (בעלמא) (מעלמא) כְּדֵין צַדִּיק אִיהוּ שַׁלִּיט בְּעַלְמָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שם) לֹא יִחְיֶה רָשָׁע וּמִשְׁפַּט עֲנִיִּים יִתֵּן. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ, לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו, מַהוּ עֵינָיו, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (תהלים לה) עֵינֵי יְיָ אֶל צַדִּיקִים.

פָּתַח רַבִּי יֵיסָא וְאָמַר, (איוב לו) לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו וְאֶת מְלָכִים לַכִּסֵּא וַיּוֹשִׁיבֵם לָנֶצַח וַיִּגְבָּהוּ. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁרְשָׁעִים לֹא שׁוֹלְטִים בָּעוֹלָם וְנֶאֱבָדִים מִמֶּנּוּ [מהעולם], אָז הַצַּדִּיק שׁוֹלֵט בָּעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב לֹא יִחְיֶה רָשָׁע וּמִשְׁפַּט עֲנִיִּים יִתֵּן. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו. מַה זֶּה עֵינָיו? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לד) עֵינֵי ה' אֶל צַדִּיקִים.

וְאֶת מְלָכִים לַכִּסֵּא, אִלֵּין אִינּוּן מְלָכִין שַׁלִּיטִין, דְּאִתְאַחֲדָן לַכִּסֵּא. וַיּוֹשִׁיבֵם לָנֶצַח, דְּאִתְקַיְּימוּ בְּכָרְסַיָּא, בְּקִיּוּמָא שְׁלִים. וַיִּגְבָּהוּ, אַמַּאי וַיִּגְבָּהוּ, לְשַׁלְטָאָה בְּעַלְמָא, וְיִתְקַיְּים כָּרְסַיָּא עַל סַמְכוֹהִי. דָּבָר אַחֵר וַיִּגְבָּהוּ, דְּנָטְלֵי כָּרְסַיָּא, וְזָקְפִין לָהּ לְעֵילָא, לְאִתְאַחֲדָא בְּאַתְרֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת, וּכְדֵין כֻּלָּא יְחוּדָא חָדָא.

וְאֶת מְלָכִים לַכִּסֵּא - אִלּוּ הֵם הַמְּלָכִים הַשּׁוֹלְטִים שֶׁנֶּאֱחָזִים בַּכִּסֵּא. וַיּוֹשִׁיבֵם לָנֶצַח - שֶׁהִתְקַיְּמוּ בַּכִּסֵּא בְּקִיּוּם שָׁלֵם. וַיִּגְבָּהוּ - לָמָּה וַיִּגְבָּהוּ? לִשְׁלֹט בָּעוֹלָם, וְיִתְקַיֵּם הַכִּסֵּא עַל עֲמוּדָיו. דָּבָר אַחֵר וַיִּגְבָּהוּ - שֶׁנּוֹטְלִים אֶת הַכִּסֵּא וּמַעֲמִידִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה לְהֵאָחֵז בִּמְקוֹמוֹ כָּרָאוּי, וְאָז הַכֹּל יְחוּד אֶחָד.

עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, חָמוּ חַד בַּר נָשׁ, דְּהֲוָה אָתֵי וְחַד יְנוּקָא עִמֵּיהּ, רָכִיב עַל כְּתֵפֵיהּ. אָמַר רִבִּי יִצְחָק, וַדַּאי הַאי בַּר נָשׁ יוֹדָאי אִיהוּ, וּבְגִין לְזַכָּאָה לִבְנֵי נָשָׁא קָא אָתֵי. אָמַר רִבִּי יֵיסָא, נִזְכֶּה אֲנַן בְּקַדְמֵיתָא בֵּיהּ.

בְּעוֹדָם הוֹלְכִים רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא, וְעֶלֶם אֶחָד עִמּוֹ רוֹכֵב עַל כְּתֵפּוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַדַּאי שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה הוּא יְהוּדִי, וּכְדֵי לְזַכּוֹת אֲנָשִׁים הוּא בָּא. אָמַר רַבִּי יֵיסָא, נִזְכֶּה אֲנוּ בּוֹ בָּרִאשׁוֹנָה.

כַּד מָטָא לְגַבַּיְיהוּ, אָמַר רִבִּי יֵיסָא אֵן קִיסָתָא דְּטָרִימָא (ס"א קיסטא דעמירא) בְּקִירְטוֹ דְּאוֹרְחָא, אָמַר בְּגִין דְּיִזְכּוּן (ד"א ל"ג בי) בְּנֵי נָשָׁא, דְּהָא תְּרֵין בְּנִין אִית לִי, וְאִתָּא טוּרָנָא לְמָתָא, וְאִשְׁתַּבּוּ. וְהָאִידָנָא אָזִילְנָא, בְּגִין דְּיִזְכּוּן בְּהוּ בְּנֵי נָשָׁא. זְכוּ בַּהֲדֵיהּ, וְיַהֲבוּ לֵיהּ לְמֵיכַל.

כְּשֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אָמַר רַבִּי יֵיסָא, אֵיפֹה הַכְּלִי [המדה של העמיר] עִם מַאֲכָלֵי הַדֶּרֶךְ? אָמַר, כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוּ [בו] אֲנָשִׁים, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לִי שְׁנֵי בָּנִים, וְהִגִּיעַ הַצָּבָא לָעִיר וְנִשְׁבּוּ, וְכָעֵת אֲנִי הוֹלֵךְ כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוּ בָהֶם בְּנֵי אָדָם. זְכוּ עִמּוֹ וְנָתְנוּ לוֹ לֶאֱכֹל.

אַדְהָכִי פָּתַח הַהוּא יוֹדָאי וְאָמַר, (במדבר כח) אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי וְגו'. קָרְבָּנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכָל יוֹמָא, בְּגִין לְמֵיזַן עַלְמָא וּלְמֵיהַב סִפּוּקָא לְעֵילָא וְתַתָּא. דְּהָא בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, אִתְעַר לְעֵילָא. וּבְדָא מִסְתַּפְּקִין כָּל חַד וְחַד כְּדְקָא יָאוּת.

בֵּינְתַיִם פְּתַח אוֹתוֹ יְהוּדִי וְאָמַר, (במדבר כח) אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי וְגוֹ'. הַקָּרְבָּן שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכָל יוֹם כְּדֵי לְזוֹן אֶת הָעוֹלָם וּלְתֵת כַּלְכָּלָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁהֲרֵי בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַטָּה מִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה, וּבָזֶה מִתְכַּלְכְּלִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי.

אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שיר השירים ה) אֲכַלְתִּי יַעְרִי עִם דִּבְשִׁי שָׁתִיתִי יֵינִי עִם חֲלָבִי. לְאִשַּׁי, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שיר השירים ה) אִכְלוּ רֵעִים וְגוֹ', וּמַה קּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא פַּקִּיד לְאִתְעָרָא מְזוֹנָא לְעֵילָּא (לתתא) בְּגִין לְאִתְעָרָא מְזוֹנָא (לעילא) לְתַתָּא מֵהַהוּא מְזוֹנָא. מַאן דְיָהִיב מְזוֹנָא לְקַיְימָא נַפְשָׁא, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרִיךְ לֵיהּ, וְיִתְעַר לֵיהּ מְזוֹנָא דִלְעֵילָּא, וְיִתְבָּרַךְ עַלְמָא בְּגִינֵיהּ.

אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי - זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ה) אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם דִּבְשִׁי שָׁתִיתִי יֵינִי עִם חֲלָבִי. לְאִשַּׁי - זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אִכְלוּ רֵעִים וְגוֹ'. וּמָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צִוָּה לְעוֹרֵר מָזוֹן לְמַעְלָה [למטה] כְּדֵי לְעוֹרֵר מָזוֹן [למעלה] לְמַטָּה מֵהַמָּזוֹן הַהוּא - מִי שֶׁנּוֹתֵן לְקַיֵּם נֶפֶשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבֹרָךְ אוֹתוֹ, וְיָעִיר לוֹ מָזוֹן שֶׁלְּמַעְלָה, וְיִתְבָּרַךְ הָעוֹלָם בִּשְׁבִילוֹ.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, וַדַּאי רָזָא דָא כְּדְקָא חָזֵי, וְשַׁפִּיר קָאָמַר. אָמַר רִבִּי יֵיסָא, וַדַּאי עַל דָּא אָמְרוּ, דְּלָא יְזַלְזֵל בַּר נָשׁ, לְשׁוּם בַּר נָשׁ אָחֳרָא בְּעַלְמָא, בְּתָרֵי גַּוְונֵי זְכִינָא לְהַאי בַּר נָשׁ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַדַּאי זֶה הַסּוֹד כָּרָאוּי, וְיָפֶה אָמַר. אָמַר רַבִּי יֵיסָא, וַדַּאי עַל זֶה אָמַר אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יְזַלְזֵל אָדָם בְּשׁוּם אָדָם אֶחָד בָּעוֹלָם, בִּשְׁתֵּי צוּרוֹת זָכִינוּ לְאִישׁ הַזֶּה.

דף קסד:

פָּתַח וְאָמַר, הַאי קְרָא אָמַר (דף קסד ע"ב) רִבִּי אֶלְעָזָר (במדבר כח) אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי, אֶת קָרְבָּנִי, רָזָא דִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. דִּכְתִיב אֶת, אֶת דַּיְיקָא. קָרְבָּנִי, דָּא אִיהוּ קָרְבָּנָא, וְקִשּׁוּרָא לְאִתְקַשָּׁרָא. לַחְמִי, דָּא מְזוֹנָא דְּאַתֵּי מִלְעֵילָּא, בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא. לְאִשַּׁי, לְאִתְכַּלְלָא שְׁאָר חֵילִין אָחֳרָנִין דְּאִצְטְרִיכוּ לְאִתְזָנָא, כָּל חַד וְחַד כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ. רֵיחַ נִיחוֹחִי, דָּא רְעוּתָא וְקִשּׁוּרָא, דְּאִתְאַחֲדָא כֹּלָּא בְּרָזָא דְעַלְמָא עִלָּאָה.

פָּתַח וְאָמַר, הַפָּסוּק הַזֶּה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי. אֶת קָרְבָּנִי - הַסּוֹד שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב אֶת, אֶת דַּוְקָא. קָרְבָּנִי - זֶהוּ קָרְבָּן וְקֶשֶׁר לְהִתְקַשֵּׁר. לַחְמִי - זֶה הַמָּזוֹן שֶׁבָּא מִלְּמַעְלָה בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַטָּה. לְאִשַּׁי - לְהַכְלִיל שְׁאָר הַחֲיָלוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁהִצְטָרְכוּ לְהִזּוֹן כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ. רֵיחַ נִיחוֹחִי - זֶה הָרָצוֹן וְהַקֶּשֶׁר שֶׁאוֹחֵז אֶת הַכֹּל בְּסוֹד הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן.

תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, מַאן מוֹעֲדוֹ, בִּזְמַן דְּאִתְעַר אַבְרָהָם לְמֶעְבַּד רְעוּתֵיהּ, דִּכְתִיב, (בראשית כב) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר. וּבְזִמְנָא דְאִתְעָקַד יִצְחָק עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא, דְּהַהִיא שַׁעֲתָא, בֵּין הָעַרְבַּיִם הֲוָה. וְאָמַר רִבִּי (חייא) יֵיסָא, אִי הָכִי, הַאי דִכְתִיב בְּמוֹעֲדוֹ, בְּמוֹעֲדִים מִבָּעֵי לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ, הַהִיא שַׁעֲתָא, אִתְכְּלִיל אֶשָּׁא בְּמַיָּא וּמַיָּא בְּאֶשָּׁא, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב בְּמוֹעֲדוֹ.

תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, מִי הוּא מוֹעֲדוֹ? בַּזְּמַן שֶׁמִּתְעוֹרֵר אַבְרָהָם לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, שֶׁכָּתוּב (בראשית כב) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר, וּבַזְּמַן שֶׁנֶּעֱקָד יִצְחָק עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁאוֹתָהּ הַשָּׁעָה הָיְתָה בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְאָמַר רַבִּי [חייא] יֵיסָא, אִם כְּךָ, זֶה שֶׁכָּתוּב בְּמוֹעֲדוֹ הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּמוֹעֲדִים! אָמַר לוֹ, אוֹתָהּ הַשָּׁעָה נִכְלַל אֵשׁ בְּמַיִם וּמַיִם בְּאֵשׁ, וּמְשׁוּם כְּךָ כָּתוּב בְּמוֹעֲדוֹ.

תָּא חֲזֵי, בְּכָל קָרְבָּנִין לָא כְּתִיב כְּמָה דִכְתִיב הָכָא, תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי. תִּשְׁמְרוּ, רָזָא דְשָׁמוֹר, דְּאִיהוּ צְרִיכָא לְקָרְבָא לְגַבֵּי עֵילָא, דִּכְתִיב תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ. בִּימִינָא וּשְׂמָאלָא, כְּמָה דְאוּתְמַר בְּאַבְרָהָם וְיִצְחָק, וְכֹלָּא בְּרָזָא עִלָּאָה.

בֹּא רְאֵה, בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת לֹא כָתוּב כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב כָּאן תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי. תִּשְׁמְרוּ - הַסּוֹד שֶׁל שָׁמוֹר, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַקְרִיב לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, בְּיָמִין וּבִשְׂמֹאל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם וְיִצְחָק, וְהַכֹּל בְּסוֹד עֶלְיוֹן.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא אִלְמָלֵא לֹא אָתֵינָא הָכָא, אֶלָּא לְמִשְׁמַע מִלִּין אִלֵּין, דַּיַּי. זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל, בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. עַל דָּא כְּתִיב, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ. נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. (בראשית לא) וְלָבָן הָלַךְ לִגְזֹז אֶת צֹאנוֹ וְגו'. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַאן תְּרָפִים, אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה הֲווּ, וְאַמַּאי אִקְרֵי תְּרָפִים, לְגָנַאי הֲוָה, כְּמָה דְתָנִינָן בְּמָקוֹם הַתּוֹרָף. וּמְנָלָן דְּעֲבוֹדָה זָרָה הֲווּ, דִּכְתִיב, (שם) לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת אֱלֹהָי. וּכְתִיב, (שם) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ וְגו'. וְלָבָן חָרְשָׁא דְּכָל חֶרְשִׁין דְּעַלְמָא הֲוָה, וּבְהַאי הֲוָה יָדַע בְּכָל מַאן דְּבָעֵי לְמִנְדַּע.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא, אִלְמָלֵא לֹא בָאתִי לְכָאן אֶלָּא לִשְׁמֹעַ הַדְּבָרִים הַלָּלוּ - דַּי לִי. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. עַל זֶה כָּתוּב (ישעיה ה) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. וְלָבָן הָלַךְ לִגְזֹז אֶת צֹאנוֹ וְגו'. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַה זֶּה תְּרָפִים? אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה. וְלָמָּה נִקְרְאִים תְּרָפִים? לְגָנַאי הָיָה, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמָקוֹם הַתּוֹרָף. וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁהָיוּ עֲבוֹדָה זָרָה? שֶׁכָּתוּב לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת אֱלֹהָי וְכָתוּב עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ וְגו'. וְלָבָן הַמְכַשֵּׁף שֶׁל כָּל הַמְכַשְּׁפִים שֶׁל הָעוֹלָם הָיָה, וּבָזֶה הָיָה יוֹדֵעַ אֶת כָּל מַה שֶּׁרוֹצֶה לָדַעַת.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, בְּקֶסֶם אִתְעֲבִיד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בְּנַחַשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא אִתְעֲבִידוּ אֶלָּא בְּשַׁעְתֵּי יְדִיעָן. וְאַמַּאי אִקְרֵי תְּרָפִים. בְּגִין דְּבַטְשֵׁי הַאי שַׁעְתָּא, וְהַאי שַׁעְתָּא אַרְפֵּי יָדָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שמואל ב כד) רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, בְּקֶסֶם נַעֲשָׂה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בְּנַחַשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא נַעֲשׂוּ אֶלָּא בְּשָׁעוֹת יְדוּעוֹת. וְלָמָּה נִקְרְאִים תְּרָפִים? מִשּׁוּם שֶׁמַּכִּים אֶת הַשָּׁעָה הַזּוֹ, וְהַשָּׁעָה מַרְפָּה הַיָּד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ.

אוּמָנָא כַּד עָבִיד לֵיהּ, הַהוּא דְיָדַע רְגָעֵי וְשַׁעְתֵּי קָאִים עֲלֵיהּ, וְאָמַר, הַשְׁתָּא אַרְפֵּי, וְהַשְׁתָּא עָבִיד. וְלָא תִשְׁכַּח עֲבִידְתָּא דְאִצְטְרִיךְ דִּירְפּוּן מִינָהּ אֶלָּא הַאי. וְאִיהוּ מַלִּיל תְּדִיר, וְיָהִיב עֵיטִין בִּישִׁין לְאַבְאָשָׁא לְנַפְשֵׁיהּ דְּבַר נָשׁ.

כְּשֶׁהָאֻמָּן עוֹשֶׂה אוֹתוֹ, אוֹתוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ רָגְעִים וְשָׁעוֹת עוֹמֵד עָלָיו וְאוֹמֵר: כָּעֵת הָרִפָּה וְכָעֵת עֲשֵׂה. וְלֹא תִמְצָא מַעֲשֶׂה שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּרְפּוּ מִמֶּנּוּ אֶלָּא זֶה. וְהוּא מְדַבֵּר תָּמִיד וְנוֹתֵן עֵצוֹת רָעוֹת לְהָרַע לָעֶפֶשׁ הָאָדָם.

וְרָחֵל דְּחִילַת, בְּגִין דְּיֵהֵב עֵיטָא לְאַבָּאשָׁא לֵיהּ לְיַעֲקֹב, וּבְגִין בְּזִיוֹנָא דְּעָבוֹדָה זָרָה, שַׁוֵּי לוֹן תְּחוֹתָהּ, עַד דְּלָא יְכִיל לְמַלְּלָא. דְּהָא כַּד אִיהוּ מִתְתַּקֵּן לְמַלְּלָא, מְכַבְּדִין וּמַרְבִּיצִין קַמֵּיהּ, וְהַשְׁתָּא מַה כְּתִיב, (בראשית לא) וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם. דְּכַר וְנוּקְבָא הֲווּ, וּפוּלְחָנִין סַגִּיאִין קָא עָבְדִין עַד לָא מְמַלְּלָן. וּבְגִינֵי כָךְ אִתְעַכַּב לָבָן תְּלַת יוֹמִין, דְּלָא יָדַע דְּעָרַק יַעֲקֹב, דִּכְתִיב, (שם) וַיֵּגֶד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב.

וְרָחֵל פַּחֲדָה, מִשּׁוּם שֶׁנָּתַן עֵצָה לְהָרַע לְיַעֲקֹב, וּבִשְׁבִיל בִּזְיוֹן עֲבוֹדָה זָרָה שָׂמָה אוֹתָם תַּחְתֶּיהָ עַד שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְדַבֵּר. שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהוּא מְתַקֵּן לְדַבֵּר, מְכַבְּדִים וּמַרְבִּיצִים לְפָנָיו. וְכָעֵת מַה כָּתוּב? וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם. זָכָר וּנְקֵבָה הָיוּ, וַעֲבוֹדוֹת רַבּוֹת עוֹשִׂים טֶרֶם מְדַבְּרִים. וּמִשּׁוּם כָּךְ הִתְעַכֵּב לָבָן שְׁלֹשָׁה יָמִים, שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁבָּרַח יַעֲקֹב, שֶׁכָּתוּב וַיֵּגֶד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב.

וְאָמַר רִבִּי יְהוּדָה, זִמִּין גַּרְמֵיהּ בְּתָרִין מִלִּין, אִזְדָּרַז בְּכָל חֶרְשִׁין דְּהַוָּה לֵיהּ וְאִזְדָּרַז בְּזִיְינִין, בְּגִין לְאוֹבָדָא לֵיהּ מִן עָלְמָא, דִּכְתִיב (דברים כו) אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי. כֵּיוָן דְּחָמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּבָעָא לְאוֹבָדָא לְיַעֲקֹב. מַה כְּתִיב, (בראשית לא) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תְּדַבֵּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב, (שם) יֵשׁ לְאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע. בַּמֶּה אִתְרְחִיק, בָּחֲרָשִׁין דְּהֲווּ בִּידֵיהּ.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַזְּמִין עַצְמוֹ בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים: הִזְדָּרֵז בְּכָל הַכְּשָׁפִים שֶׁהָיוּ לוֹ, וְהִזְדָּרֵז בִּכְלֵי זַיִן כְּדֵי לְאַבֵּד אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (דברים כו) אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי. כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁרָצָה לְאַבֵּד אֶת יַעֲקֹב, מַה כָּתוּב? הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תְּדַבֵּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע. וְהֵינוּ שֶׁכָּתוּב יֵשׁ לְאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע. בַּמֶּה בָּטַח? בַּכְּשָׁפִים שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ.

תָּא חֲזֵי, לָבָן אֲזַל בְּיוֹמָא חַד, אֹרַח שִׁבְעָה יָמִים דְּאֲזַל יַעֲקֹב, בְּגִין לְאַעֲקָרָא לֵיהּ מִן עָלְמָא. חַד, עַל דְּאֲזַל. וְחַד, עַל אִינּוּן תְּרָפִים. וְאַף עַל גַּב דְּרָחֵל אִיהִי עָבְדַת לְאַעֲקָרָא לֵיהּ לַאֲבוּהָ מִבָּתַר עֲבוֹדָה זָרָה, אִתְעֲנַשַׁת. דְּלָא רְבִיאַת לֵיהּ לְבִנְיָמִן, וְלָא קָיְימָא בַּהֲדֵיהּ שַׁעְתָּא חָדָא, בְּגִין צַעֲרָא דְּאֲבוּהָ, אַף עַל גַּב דְּאִתְכַּוְּונַת לְטַב.

בֹּא רְאֵה, לָבָן הָלַךְ בְּיוֹם אֶחָד מִדֶּרֶךְ שֶׁהָלַךְ יַעֲקֹב שִׁבְעָה יָמִים כְּדֵי לְעָקֹר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם. אֶחָד עַל שֶׁהָלַךְ, וְאֶחָד עַל אוֹתָם הַתְּרָפִים. וְאַף עַל גַּב שֶׁרָחֵל הִיא שֶׁעָשְׂתָה כְּדֵי לְעָקֹר אֶת אָבִיהָ מֵאַחֲרֵי עֲבוֹדָה זָרָה - נֶעֱנְשָׁה שֶׁלֹּא גִּדְּלָה אֶת בִּנְיָמִין, וְלֹא עָמְדָה עִמּוֹ שָׁעָה אַחַת בִּשְׁבִיל הַצַּעַר שֶׁל אָבִיהָ, אַף עַל גַּב שֶׁהִתְכַּוְּנָה לְטוֹב.

דף קסה.

רִבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּל הַהִיא תּוֹכַחְתָּא דְּהַוָּה לֵיהּ לְיַעֲקֹב בְּלָבָן. אַהֲדַר לֵיהּ לְלָבָן, לְאוֹדָאָה לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דִּכְתִיב (בראשית לא) רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶיךָ. תָּא חֲזֵי, כְּתִיב,

(בראשית לא) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ, אַהֲדַר הַהוּא רָשָׁע לְתַקְלֵיהּ, כֵּיוָן דְּאָמַר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, אַהֲדַר וְאָמַר וֵאלֹהֵי נָחוֹר. (דף קסה ע"א) (בראשית לא) וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק, מַאי טַעְמָא בְּפַחַד יִצְחָק, וְלָא בֵּאלֹהֵי אַבְרָהָם. אֶלָּא, דְּלָא בָּעָא לְאַטְרָחָא לִימִינָא בְּגִינֵיהּ דְּלָבָן. וְלָא עוֹד, אֶלָּא דְּלָא לִבָּעֵי לֵיהּ לְאִינִישׁ, אַף עַל גַּב דְּאוֹמֵי בְּקוּשְׁטָא, לְאוֹמָאָה בְּאָתַר עִלָּאָה דְּכוֹלָּא.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּל אוֹתָהּ הַתּוֹכָחָה שֶׁהָיְתָה לְיַעֲקֹב עִם לָבָן, הֶחֱזִיר לוֹ לְלָבָן לְהוֹדוֹת לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, שֶׁכָּתוּב רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶיךָ. בֹּא רְאֵה, כָּתוּב אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ. חֲזַר אוֹתוֹ הָרָשָׁע לְתַקָּלָתוֹ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, חָזַר וְאָמַר וֵאלֹהֵי נָחוֹר. וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק. מָה הַטַּעַם בְּפַחַד יִצְחָק וְלֹא בֵּאלֹהֵי אַבְרָהָם? אֶלָּא שֶׁלֹּא רָצָה לְהַטְרִיחַ אֶת הַיָּמִין בִּשְׁבִיל לָבָן, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְאָדָם - אַף עַל גַּב שֶׁנִּשְׁבָּע בֶּאֱמֶת - לְהִשָּׁבַע בַּמָּקוֹם הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַכֹּל.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי לְקִיּוּמָא (ס"א לאומאה) כְּדְקָא יָאוּת, אוֹמֵי יַעֲקֹב כָּךְ, וְהָכִי אִתְחֲזֵי, וְיַעֲקֹב אַשְׁגַּח בְּמִלָּה, אָמַר, הָא אִיהוּ אָמַר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, וְשָׁבַק לְאַבָּא, אֲנָא אַשְׁלִים כֹּלָּא, מִיָּד וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק. דָּבָר אַחֵר, לְאִתְכְּלָלָא בְּדִינָא, לְמֵיקַם עֲלֵיהּ דְּלָבָן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי לְקִיּוּם [לשבועה] כָּרְאוּי נִשְׁבַּע כָּךְ יַעֲקֹב, וְכָךְ רָאוּי. וְיַעֲקֹב הִשְׁגִּיחַ בַּדָּבָר. אָמַר, הֲרֵי הוּא אָמַר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, וְעָזַב אֶת אַבָּא. אֲנִי אַשְׁלִים אֶת הַכֹּל. מִיָּד - וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק. דָּבָר אַחֵר, לְהִכָּלֵל בַּדִּין, לַעֲמֹד עַל לָבָן.

השלמה מההשמטות (בין סימן נא נב)

רעיא מהימנא פתח רבי שמעון השייך לדף קס"ה ע"א אצל ויַעֲקֹב הלך תמצא בחלק ג' דף רכ"ה ע"ב (עד כאן מההשמטות)

רעיא מהימנא פתח רבי שמעון השייך לדף קס"ה ע"א אצל ויַעֲקֹב הלך תמצא בחלק ג' דף רכ"ה ע"ב

(בראשית לב) וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים. רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (בראשית ה) זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וְגוֹ', כַּמָּה אִית לָן לְאִסְתַּכָּלָא בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. וַוי לוֹן לְאִינּוּן אֲטִימֵי לִבָּא וּסְתִימִין עַיְינִין, הָא אוֹרַיְיתָא קָאֲרֵי קַמַּיְיהוּ, (משלי ט) לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי וּשְׁתוּ בְיַיִן מָסָכְתִּי. (שם) מִי פֶּתִי יָסוּר הֵנָּה חָסֵר לֵב אָמְרָה לוֹ, וְלֵית מַאן דְּיַשְׁגַּח.

וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים. רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (בראשית ה) זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וְגוֹ'. כַּמָּה יֵשׁ לָנוּ לְהִסְתַּכֵּל בְּדִבְרֵי הַתּוֹרָה. אוֹי לָהֶם לְאוֹתָם אֲטוּמֵי הַלֵּב וּסְתוּמֵי הָעֵינַיִם. הִנֵּה הַתּוֹרָה קוֹרֵאת לִפְנֵיהֶם, (משלי ט) לְכוּ לְחֲמוּ בְלַחְמִי וּשְׁתוּ בְּיַיִן מָסָכְתִּי. מִי פֶתִי יָסֹר הֵנָּה. חָסַר לֵב אָמְרָה לוֹ, וְאֵין מִי שֶׁיַּשְׁגִּיחַ.

תָּא חֲזֵי, הַאי קְרָא, אִית בֵּיהּ רָזִין עִלָּאִין, אִיהוּ לְגַו, וְאִיהוּ לְבַר. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם, אִשְׁתְּמַע לְהַאי גַּוְונָא, וְאִשְׁתְּמַע לְהַאי גַּוְונָא. וְאִשְׁתְּמַע דְּשִׁמְשָׁא וְסִיהֲרָא בְּחִבּוּרָא חָדָא אִינּוּן, דִּכְתִיב בְּרָאָם. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (חבקוק ג) שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבוּלָה. וְאִשְׁתְּמַע, דְּאָדָם וְחַוָּה כְּחָדָא

אִתְבְּרִיאוּ, בְּזִוּוּגָא חַד. וְכֵיוָן דְּאִשְׁתַּכָּחוּ בְּזִוּוּגָא חַד, מִיָּד וַיְבָרֶךְ אֹתָם. דְּלֵית בִּרְכָתָא שַׁרְיָא, אֶלָּא בְּאַתַר דְּאִשְׁתַּכָּחוּ דְּכַר וְנוּקְבָא.

בֹּא רְאֵה, בַּפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים, הוּא בְּפָנִים וְהוּא בַּחוּץ. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם, נִשְׁמָע לַצּוּרָה הַזּוֹ וְנִשְׁמָע לַצּוּרָה הַזּוֹ, וְנִשְׁמָע שֶׁהַשֵּׁמֶשׁ וְהַלְּבָנָה הֵם בְּחִבּוּר אֶחָד, שֶׁכָּתוּב בְּרָאָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (חבקוק ג) שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה. וְנִשְׁמָע שֶׁאָדָם וְחַוָּה נִבְרְאוּ יַחַד בְּזִוּוּג אֶחָד, וְכֵיוָן שֶׁנִּמְצְאוּ בְּזִוּוּג אֶחָד, מִיָּד וַיְבָרֶךְ אֹתָם, שֶׁאֵין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָאִים זָכָר וּנְקֵבָה.

תָּא חֲזֵי, כַּד נָפַק יַעֲקֹב לְמֵיהַךְ לְחָרָן, בִּלְחוֹדוֹי הֲוָה, דְּלָא אִינְסִיב. מַה כְּתִיב, (בראשית כח) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וְגוֹ', וְלָא אֲתִיבוּ לֵיהּ אֶלָּא בְּחֶלְמָא, הַשְׁתָּא דְּאִנְסִיב וְהָוָה אָתֵי בְּכֻלְּהוּ שִׁבְטִין. כְּבֵיכוֹל מַשְׁרְיָין עִלָּאִין, פָּגְעִין בֵּיהּ, וְאִתְחַנָּנוּ לֵיהּ. דִּכְתִיב וַיִּפְגְּעוּ בוֹ, אִינּוּן אַהֲדָרוּ לְמִפְגַּע בֵּיהּ. בְּקַדְמֵיתָא אִיהוּ וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם, הַשְׁתָּא אִינּוּן וַיִּפְגְּעוּ בוֹ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁיָּצָא יַעֲקֹב לָלֶכֶת לְחָרָן, הָיָה לְבַדּוֹ, שֶׁלֹּא נִשָּׂא, מַה כָּתוּב? וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וְגוֹ', וְלֹא הֵשִׁיבוּ לוֹ אֶלָּא בַּחֲלוֹם. כְּעֵת שֶׁנִּשָּׂא, וְהָיָה בָּא עִם כָּל הַשְּׁבָטִים, כְּבֵיכוֹל הַמַּחֲנוֹת הָעֶלְיוֹנִים פָּגְשׁוּ בוֹ וְהִתְחַנְּנוּ לוֹ, שֶׁכָּתוּב וַיִּפְגְּעוּ בוֹ. הֵם חָזְרוּ לְהִפָּגֵשׁ בּוֹ. בָּרִאשׁוֹנָה - וַיִּפְגַּע הוּא בַּמָּקוֹם, וְכָעֵת הֵם - וַיִּפְגְּעוּ בוֹ.

בְּגִין דִּבְגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב וּבְאִינּוּן שִׁבְטִין, אִתְשַׁקְיָין אִינּוּן מַמָּיָא דְּיַמָּא רַבָּא. וְלָא עוֹד, אֶלָּא בְּקַדְמֵיתָא בַּלֵּילָה בְּחֶלְמָא. הַשְׁתָּא בְּחֵיזוּ דְּעֵינָא, וּבִימָמָא. הָדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית לכ) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וְגוֹ'.

מִשּׁוּם שֶׁבִּשְׁבִיל יַעֲקֹב וּבְאוֹתָם הַשְּׁבָטִים הֵם מֻשְׁקִים, מִן הַמַּיִם שֶׁל הַיָּם הַגָּדוֹל. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא בָּרִאשׁוֹנָה בַּלַּיְלָה בַּחֲלוֹם, וְכָעֵת בְּמַרְאֵה הָעַיִן וּבַיּוֹם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וְגוֹ'.

דף קסה:

בְּמָה (דף קסה ע"ב) אִשְׁתְּמוֹדַע לוֹן, אֶלָּא חָמָא, דְּאִינּוּן הֲווּ, אִינּוּן דְּחָמָא בְּחֶלְמָא, בְּגִינֵי כָּךְ קָרָא לוֹן מַחֲנָיִם, מַשְׁרְיָין דְּאִתְחֲזוּ לְעֵילָּא, וּמַשְׁרְיָין דְּאִתְחֲזוּ לְתַתָּא. אַמַּאי אִתְגַּלְיאוּ לְמִפְגַּע לֵיהּ. אֶלָּא שְׁכִינְתָּא אָזְלָא לְגַבֵּיהּ, לְנַטְלָא לְבֵיתֵיהּ. וּמְחַכָּא לֵיהּ לְבִנְיָמִן, לְנַטְלָא בֵּיתָא עִמֵּיהּ דְּיַעֲקֹב כְּדְקָא יָאוּת. וּכְדֵין כְּתִיב, (ירמיה מו) וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקַט וְשַׁאֲנַן וְאֵין מַחֲרִיד. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. (ע" פרשת ויצא)

בַּמָּה הִכִּיר אוֹתָם? אֶלָּא רָאָה שֶׁהֵם הָיוּ אוֹתָם שֶׁרָאָה בַּחֲלוֹם, מִשּׁוּם כָּךְ קָרָא לָהֶם מַחֲנַיִם, מַחֲנוֹת שֶׁנִּרְאוּ לְמַעְלָה וּמַחֲנוֹת שֶׁנִּרְאוּ לְמַטָּה. לָמָּה נִתְגַּלּוּ לְפַגֵּשׁ אוֹתוֹ? אֶלָּא הַשְּׁכִינָה הָלְכָה אֵלָיו לִטֹּל אֶת בֵּיתוֹ, וּמְצַפָּה לְבִנְיָמִין לִטֹּל אֶת הַבַּיִת עִם יַעֲקֹב כָּרָאוּי, וְאָז כָּתוּב וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקַט וְשַׁאֲנַן וְאֵין מַחֲרִיד. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

סִתְרֵי תּוֹרָה (קהלת א) וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ. מַאי קָא חָמָא שְׁלֹמֹה מַלְכָּא, דְּשִׁירוּתָא דְּסִפְרָא דְּחָכְמְתָא דִּילֵיהּ מֵהָכָא אִיהוּ. אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁלֹמֹה מַלְכָּא הַאי סִפְרָא, אוֹקִים לֵיהּ עַל שֵׁבַע הֲבָלִים, וְעַלְמָא קָאִים עֲלַיְיהוּ. וְאִינּוּן עַמּוּדִין וְסָמְכִין, קִיּוּמָא דְּעַלְמָא. דְּבְגִין כָּךְ אִקְרוּן הֲבָלִים, (ס"א

בהאי הבל דנפיק מפומיה דבר נש ואתקיים ביה ואתערו חבריא אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן. דבר אחר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. התורה דא יעקב העבודה דא יצחק גמילות חסדים דא אברהם. שלשה דברים אלין אינון סמכין עלאין תלתא מן שבעה הבלים) מַה גּוּפָא, לֵא אִתְקְיַים בְּלָא הֶבֶל, אוּף הָכִי עַלְמָא, לָא אִתְקְיַים אֶלָּא עַל הֶבְלִים דְּאָמַר שְׁלֹמֹה מַלְכָּא. וְאינוּן שֶׁבַע, דְּכְתִיב, (קהלת א) הֶבֶל הֲבָלִים אָמַר קֹהֶלֶת הֶבֶל הֲבָלִים הַכֹּל הָבֶל, הָא שֶׁבַע.

וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשָּׁמֶשׁ. מָה רָאָה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שֶׁרַאשִׁית סֵפֶר הַחָכְמָה שֶׁלּוֹ הוּא מִכָּאן? אֶלָּא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה הֵקִים אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה עַל שִׁבְעָה הֲבָלִים, וְהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם. וְהֵם הָעֲמוּדִים וְהַתּוֹמְכִים, קִיּוּם הָעוֹלָם. שֶׁמִּמְּשׁוּם כָּךְ נִקְרְאוּ הֲבָלִים: (ס"א בהבל זה שיוצא מפיו של אדם ומתקים בו, והתעוררו החברים אין העולם מתקים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, דבר אחר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, התורה זה יעקב, העבודה זה יצחק, גמילות חסדים זה אברהם, שלשה דברים אלו הם עמודים עליונים, שלשה מן שבעה הבלים) מָה הַגּוּף אֵינוֹ מִתְקַיֵּם בְּלִי הֶבֶל - אַף כָּךְ הָעוֹלָם אֵינוֹ מִתְקַיֵּם אֶלָּא עַל הַהֲבָלִים שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, וְהֵם שִׁבְעָה, שֶׁכָּתוּב הֶבֶל הֲבָלִים אָמַר קֹהֶלֶת הֶבֶל הֲבָלִים הַכֹּל הָבֶל. הֲרֵי שִׁבְעָה.

וְאִי תֵּימָא, אִי הָכִי דְּאִינוּן מַרְגְּלָאן טָבָאן דְּעַלְמָא קַיְימָא עֲלַיְיהוּ, הָא בְּאֲתַר אָחֳרָא כְּתִיב הֲבָלִים בִּישִׁין, וְאִינוּן סְתִירוּ דְעַלְמָא, כְּגוֹן (קהלת ו) זֶה הֶבֶל וְחֳלִי רָע הוּא. (קהלתד) זֶה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ. אֶלָּא וַדַּאי (אלין) אַף עַל גַּב דְּהַנֵּי שֶׁבַע הֲבָלִים, דְּאִינוּן קַדִּישִׁין קִיּוּמָא דְעַלְמָא, אִית לְקֶבֶל הַנֵּי ז' הֲבָלִים דְּכָל דִּינִין דְּעַלְמָא (מנייהו) נְפְקִין, וּמִנַּיְיהוּ מִתְפַּשְׁטִין. (הבלים אחרנין וכלא קיומא דגלותא (ס"א דעלמא) בגין דאית בהני שבע הבלים דכל דינין דעלמא נפקי ומתפשטי מיניה) וְאִקְרוּן הֲבָלִים אָחֳרָנִין, לְאִלֵּקָאָה בְּנֵי נָשָׁא, וּלְאַתְקָנָא לוֹן דְּיֵהֲכוּן בְּאַרַח מֵישָׁר, וְאִקְרוּן הֶבֶל דְּשַׁרְיָא בְּהוּ חֳלִי רָע, הֶבֶל דְּאִיהוּ רְעוּת רוּחַ. וְאִינוּן קִיּוּמָא (דעלמא). דְּבְגִינַיְיהוֹן בְּנֵי נָשָׁא אִזְלִין בְּאֹרַח מֵישָׁר וּדְחִילוּ מִקּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְעַל דָּא סַגִּיאִין אִינוּן הֲבָלִים דְּמִתְפַּשְׁטֵי מֵהַנֵּי שֶׁבַע.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כָּךְ שֶׁאוֹתָן מַרְגָּלִיּוֹת טוֹבוֹת שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, הִנֵּה בְּמָקוֹם אַחֵר כָּתוּב הֲבָלִים רָעִים, וְהֵן חֲרְבַּן הָעוֹלָם, כְּמוֹ (קהלת ו) זֶה הֶבֶל וְחֳלִי רָע הוּא. זֶה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ. אֶלָּא וַדַּאי [אלו], אַף עַל גַּב שֶׁשִּׁבְעָה הַהֲבָלִים הַלָּלוּ, שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים, קִיּוּם הָעוֹלָם, יֵשׁ כְּנֶגֶד אֵלּוּ שִׁבְעָה הֲבָלִים שֶׁכָּל דִּינֵי הָעוֹלָם יוֹצְאִים וּמֵהֶם מִתְפַּשְׁטִים [הבלים אחרים, והכל קיום של הגלות (של העולם), משום שיש באלו שבעה הבלים שכל דיני העולם יוצאים ומתפשטים ממנו] וְנִקְרָאִים הֲבָלִים אֲחֵרִים לְהַלְקוֹת בְּנֵי אָדָם וּלְתַקְנָם שֶׁיֵּלְכוּ בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, וְנִקְרָאִים הֶבֶל שֶׁשּׁוֹרֶה בָּהֶם חֳלִי רָע, הֶבֶל שֶׁהוּא רְעוּת רוּחַ. וְהֵם הַקִּיּוּם [של העולם] שֶׁבְּגָלָלָם בְּנֵי אָדָם הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יָשָׁר וּפוֹחֲדִים מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְעַל כֵּן רַבִּים הֵם הַהֲבָלִים שֶׁמִּתְפַּשְׁטִים מִשִּׁבְעָה הַלָּלוּ.

וְשֵׁירוּתָא דְּאִיהוּ אָמַר, רָזָא דְּשִׁמְשָׁא, דְּאִיהוּ הֶבֶל, דְּקַיְיֵם עַלְמָא, וְאִיהוּ רָזָא לְאַעֲלָא בַּר נָשׁ לְגוֹ מְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּבְגִין כָּךְ, כָּל מַה דִּתְחוֹת הַאי דַּרְגָּא, לְאו אִיהוּ רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא, וְעַל דָּא

כְּתִיב, (קהלת ב) וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ (קהלת ט) בְּכָל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, דְּהָא תְּחוֹתִ הַאי לָא אִצְטְרִיךְ לְאִתְדַּבָּקָא.

וְהָרַאשִׁית שֶׁהוּא אָמַר, סוֹד הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא הֶבֶל שֶׁמְקַיֵּם אֶת הָעוֹלָם, וְהוּא הַסּוֹד לְהַכְנִיס אֶת הָאָדָם לְתוֹךְ הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּמִשּׁוּם כָּךְ, כָּל מַה שֶׁתַּחַת הַדַּרְגָּה הַזּוֹ אֵינוֹ סוֹד הָאֱמוּנָה, וְעַל כֵּן כָּתוּב (שם ב) וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, בְּכָל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהֲרֵי מִתַּחַת לָזֶה לֹא צָרִיךְ לְהִדָּבֵק.

שִׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא, חַדָּא אִינּוּן בְּלָא פִּירוּדָא, וְסִיהֲרָא אַף עַל גַּב דְּאִיהוּ תְּחוֹתִ שִׁמְשָׁא, כְּלָא אִיהוּ שִׁמְשָׁא, בְּלָא פִּירוּדָא. וּתְחוֹתִ הַאי, כְּלָא אִיהוּ רְעוּתִ רוּחַ, וְאָסִיר לְאִתְדַּבָּקָא בֵּיהּ.

הַשֶּׁמֶשׁ וְהַלְּבָנָה הֵם אֶחָד בְּלִי פֵּרוּד. וְאַף עַל גַּב שֶׁהַלְּבָנָה הִיא תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, הַכֹּל הוּא שֶׁמֶשׁ בְּלִי פֵּרוּד, וְתַחַת לָזֶה הַכֹּל הוּא רְעוּת רוּחַ וְאָסוּר לְהִדָּבֵק בּוֹ.

(בראשית כח) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב, בְּקִטְרָא דְּסִתִּימוּ, מִגּוֹ סִתְרָא סְתִימָא נָפְקָא, זֹהַר אַסְפַּקְלַרְיָאה דְּנַהֲרָא, כְּלִילָא מִתְּרִין גְּוונִין דְּמִתְחַבְּרָן כְּחָדָא, כְּיָון דְּאִלֵּין אִתְכְּלִילוּ דָּא בְּדָא, אִתְחָזוּן בֵּיהּ כָּל גְּוונִין. אַרְגְּמָן. אִיהוּ כָּל חֵיזוּ דִּנְהוֹרִין בֵּיהּ כְּלִילָן. רָצוֹא וְשׁוֹב, אינוּן נְהוֹרִין לָא מִתְעַכְּבָן לְמֶחֱמֵי, חְבִּוּרָא חָדָא אִתְחַבְּרָן בְּהַהוּא זֹהַר.

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב, בַּקֶּשֶׁר שֶׁל הַסָּתוּם, מִתּוֹךְ הַסֵּתֶר הַסָּתוּם יוֹצֵא, זֹהַר הָאַסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה כְּלוּלָה מִשְּׁנֵי גְוָנִים שֶׁמִּתְחַבְּרִים יַחַד. כֵּיוָן שֶׁאֵלּוּ נִכְלָלוּ זֶה עִם זֶה, נִרְאִים בּוֹ כָּל הַגְּוָנִים. הוּא אַרְגָּמָן. כָּל מַרְאֵה הָאוֹרוֹת כְּלוּלִים בּוֹ. רָצוֹא וְשׁוֹב, אוֹתָם הָאוֹרוֹת לֹא מִתְעַכְּבִים לְרָאוֹת, חִבּוּר אֶחָד הֵם מִתְחַבְּרִים בַּזֹּהַר הַהוּא.

בְּהַאי זֹהַ"ר שָׁאֲרֵי מַאן דְּשָׁארֵי. שְׁמָא אִיהוּ לְהַהוּא דְּסָתִים וְלָא יְדִיעַ כְּלָל. קוֹל יַעֲקֹב אִקָּרֵי, בְּהַאי אִתְחָזֵי מְהֵימְנוּתָא דְּכֹלָּא. הַהוּא דְּסָתִים וְלָא יְדִיעַ כְּלָל, בְּהַאי שַׁרְיָא יְדו"ד. שְׁלִימוּ דְּכָל סִטְרִין אִיהוּ, עִלָּאָה וְתַתָּאָה. הָכָא אִשְׁתַּכַּח יַעֲקֹב שְׁלִימוּ דְּאֲבָהָן דְּאִחִיד מִכָּל סִטְרִין. זה"ר דָּא, עַל בְּרִירוּ דְּשְׁמָא דָּא אִקָּרֵי, דִּכְתִיב, (ישעיה מא) יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךְ. תְּרִין שְׁמָהָן אִקָּרֵי, יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל. בְּקַדְמֵיתָא יַעֲקֹב, וּלְבָתַר יִשְׂרָאֵל.

בַּזֹּהַ"ר הַזֶּה שׁוֹרֶה מִי שֶׁשּׁוֹרֶה, הוּא שֵׁם לְאוֹתוֹ הַנִּסְתָּר שֶׁלֹּא יָדוּעַ כְּלָל, נִקְרָא קוֹל יַעֲקֹב, בָּזֶה נִרְאֵית הָאֱמוּנָה שֶׁל הַכֹּל. אוֹתוֹ נִסְתָּר שֶׁלֹּא יָדוּעַ כְּלָל, בָּזֶה שׁוֹרֶה יהו"ה. הוּא הַשְׁלֵמוּת שֶׁל כָּל הַצְּדָדִים, הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן נִמְצָא כָּאן, יַעֲקֹב הַשְׁלֵמוּת שֶׁל הָאָבוֹת שֶׁאָחוּז מִכָּל הַצְּדָדִים. הַזֹּהַר הַזֶּה עַל בְּחִירַת הַשֵּׁם הַזֶּה נִקְרָא, שֶׁכָּתוּב יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךְ. שְׁנֵי שֵׁמוֹת נִקְרָא - יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל. בְּרֵאשׁוֹנָה יַעֲקֹב, וְאַחַר כָּךְ יִשְׂרָאֵל.

סִתְרָא דְּסִתְרָא דָּא, כַּד הֲוָה בְּקַדְמֵיתָא בְּהַאי סוֹפָא דְּמַחְשָׁבָה, דְּאִיהוּ פִּרוּשָׁא דְּאוֹרַיְיתָא דִּבְכְתָב, וְאִיהִי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְעַל דָּא אִקָּרֵי בְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א) הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֵר אֶת הַתּוֹרָה, בְּאֵ"ר אִיהוּ לְהַהוּא דְּאִקָּרֵי שֶׁבַע, דִּכְתִיב, (מלכים א ו) וַיִּבְנֵהוּ שֶׁבַע שָׁנִים. וְהַיְינוּ קוֹל גָּדוֹל.

הַסֵּתֶר שֶׁל הַסֵּתֶר הַזֶּה, כְּשֶׁהָיְה בַּהַתְחָלָה בַּסּוֹף הַזֶּה שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא הַפֵּרוּשׁ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּכְתָב, וְהִיא הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְעַל כֵּן נִקְרָא בְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א) הוֹאִיל מֹשֶׁה בֵּאֵר אֶת הַתּוֹרָה. בֵּאֵ"ר הוּא לְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא שֶׁבַע, שֶׁכָּתוּב וַיִּבְנֵהוּ שֶׁבַע שָׁנִים. וְהַיְינוּ קוֹל גָּדוֹל.

וְדָא סוֹפָא דְּמַחְשָׁבָה, בְּאֵ"ר שָׁבַע אִיהוּ. וְיַעֲקֹב עָאל בְּהַאי רֵישָׁא לְמְהֵימְנוּתָא, כְּיָון דְּאִתְדַּבַּק בְּמְהֵימְנוּתָא דָּא, אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאִתְבַּחֲנָא, בְּהַהוּא אֲתַר דְּאִתְבְּחִינוּ אֲבָהָן דִּילֵיהּ דְּעָאלוּ בְּשָׁלֵם וּנְפָקוּ בְּשָׁלֵם.

וְסוֹף הַמַּחֲשָׁבָה הַזֶּה הוּא בְּאֵ"ר שָׁבַע. וְיַעֲקֹב נִכְנַס בָּרֹאשׁ הַזֶּה לֶאֱמוּנָה. כֵּיוָן שֶׁנִּדְבַּק בֶּאֱמוּנָה הַזּוֹ, הֻצְרַךְ לוֹ לְהִבָּחֵן בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁנִּבְחָנוּ אֲבוֹתָיו, שֶׁנִּכְנְסוּ בְּשָׁלוֹם וְיָצְאוּ בְּשָׁלוֹם.

אָדָם עָאל וְלָא אִסְתַּמַּר, וְאִתְפַּתָּא אֲבִתְרֵהּ, וְחָטָא בְּהַהִיא (הושע א) אֵשֶׁת זְנוּנִים, נָחָשׁ קַדְמָאָה. נֹחַ עָאל, ולא אִסְתַּמַּר, וְאִתְפַּתָּא אֲבִתְרֵהּ, וְחָטָא. דִּכְתִּיב (בראשית ט) וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה. אַבְרָהָם עָאל וְנָפַק דִּכְתִּיב, (בראשית יב) וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה, וּכְתִיב, (בראשית יג) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. יִצְחָק עָאל וְנָפַק, דִּכְתִּיב, (בראשית כו) וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה, וּכְתִיב, (שם) וַיַּעַל משם בְּאֵר שָׁבַע.

אָדָם נִכְנַס וְלֹא נִשְׁמַר, וְהִתְפַּתָּה אַחֲרֶיהָ, וְחָטָא בְּאוֹתָהּ אֵשֶׁת זְנוּנִים, הַנָּחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי. נֹחַ נִכְנַס וְלֹא נִשְׁמַר, וְהִתְפַּתָּה אַחֲרֶיהָ וְחָטָא, שֶׁכָּתוּב וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה. אַבְרָהָם נִכְנַס וְיָצָא, שֶׁכָּתוּב וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה, וְכָתוּב וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. יִצְחָק נִכְנַס וְיָצָא, שֶׁכָּתוּב וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה, וְכָתַב וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע.

יַעֲקֹב כֵּיוָן דְּעָאל בִּמְהֵימְנוּתָא, אִצְטְרִיךְ לְמֵיעַל מִנָּחָתָא לְהַהִיא סִטְרָא, בְּגִין דְּמַאן דְּאִשְׁתְּזִיב מִתַּמָּן, אִיהוּ רְחִימָא וּבְרִירָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מַאי (מה) כְּתִיב, (בראשית כח) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, דְּמֵהֵימְנוּתָא. וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, סִטְרָא (הושע א) דְּאֵשֶׁת זְנוּנִים, אִשָּׁה מְנָאֲפֶת.

יַעֲקֹב, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס בֶּאֱמוּנָה, הִצְטָרֵךְ לְהַכְנִיס מִנְחָה לַצַּד הַהוּא, מִשּׁוּם שֶׁמִּי שֶׁנִּצַּל מִשָּׁם הוּא אָהוּב וְנִבְחָר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מַה כָּתוּב? וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, הַסֵּתֶר שֶׁל סוֹד הָאֱמוּנָה. וַיֵּלֶךְ חָרָנָה - הַצַּד שֶׁל אֵשֶׁת זְנוּנִים, אִשָּׁה מְנָאֶפֶת.

סִתְרָא דְסִתְרִין, מְגוֹ דְּתוּקְפָּא דְּטִיהֲרָא דְּיִצְחָק (נפק), מְגוֹ דּוּרְדַּיָּא דְּחַמְרָא, נָפַק חַד נְעִיצוּ קְטִירָא, כְּלִיל חַד דְּכַר וְנוּקְבָא, סוּמְקָא כְּוָורְדָא, מִתְפָּרְשָׁן לְכַמָּה סִטְרִין וּשְׁבִילִין. דְּכוּרָא אִקְרֵי סמאל, נוּקְבֵיהּ כְּלִילָא בְּגַוֵּיהּ תְּדִיר. כְּמָה דְּאִיהוּ בְּסִטְרָא קְדוּשָׁה, הָכִי נְמֵי בְּסִטְרָא אָחֳרָא, דְּכַר וְנוּקְבָא כְּלִילָן דָּא בְּדָא. נוּקְבָא דְּסמאל, נָחָשׁ, אִקְרֵי אשת זְנוּנִים, (בראשית י) קֵץ כָּל בָּשָׂר, קֵץ הַיָּמִים.

סִתָּר הַסְּתָרִים מִתּוֹךְ הַתַּקֶּף שֶׁל אוֹרוֹ שֶׁל יִצְחָק [יצא] מִתּוֹךְ שִׁמְרֵי הַיַּיִן, יָצְאָה צוּרָה מֻרְכֶּבֶת אַחַת כּוֹלֶלֶת אֶחָד זָכָר וּנְקֵבָה, אֲדֻמָּה כְּמוֹ שׁוֹשַׁנָּה, נִפְרָדִים לְכַמָּה צְדָדִים וּשְׁבִילִים. הַזָּכָר נִקְרָא סמא"ל, וּנְקֵבָתוֹ כְּלוּלָה בְּתוֹכוֹ תָּמִיד. כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּצַד הַקְּלִפָּה, כָּךְ גַּם בַּצַּד הָאַחֵר זָכָר וּנְקֵבָה כְּלוּלִים זֶה עִם זֶה. הַנְּקֵבָה עִם סמא"ל, נָחָשׁ, נִקְרֵאת אֵשֶׁת זְנוּנִים, קֵץ כָּל בָּשָׂר, קֵץ הַיָּמִים.

תְּרִין רוּחִין בִּישִׁין מִתְדַּבְּקָן כְּחָדָא, רוּחָא דְּדִכוּרָא דַּיְקִיק. רוּחָא דְּנוּקְבָא, בְּכַמָּה אוֹרְחִין וּשְׁבִילִין מִתְפָּרְשָׁא, וּמִתְדַּבְּקָא בְּהַהוּא רוּחָא דְּדִכוּרָא. קַשִׁיטָתּ גַּרְמָהּ בְּכַמָּה תַּכְשִׁיטִין סִתְרָא (ס"א סטרא) דְּרָזָא כְּוָונָה, מְרַחֲקָא קַיְימַת בְּרֵישׁ אוֹרְחִין וּשְׁבִילִין, לְפַתָּאָה בְּנֵי נָשָׁא.

שְׁתֵּי רוּחוֹת רָעוֹת נִדְבָּקוֹת יַחַד. רוּחַ הַזָּכָר דַּקָּה. רוּחַ הַנְּקֵבָה בְּכַמָּה דְּרָכִים וּשְׁבִילִים נִפְרָדֶת, וְנִדְבָּקֶת בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁל הַזָּכָר. מְקַשֶּׁטֶת אֶת עַצְמָהּ בְּכַמָּה תַכְשִׁיטִים, כְּמוֹ זוֹנָה, מְרֻחֶקֶת, עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ הַדְּרָכִים וְהַשְּׁבִילִים לְפַתּוֹת בְּנֵי אָדָם.

שַׂטְיָא דְּקָרִיב בַּהֲדָהּ, אִתְקִיפַּת בֵּיהּ וְנָשְׁקַת לֵיהּ, מַסְכַּת לֵיהּ חַמְרָא דְּדוּרְדַיָּא, דְּמְרוֹרַת פְּתָנִים. כֵּיוָן דְּשָׁתֵי, אִסְטֵי אֲבַתְּרָהּ, לְבָתַר דְּחָמְאַת לֵיהּ סְטֵי אֲבַתְּרָהּ מֵאוֹרְחָא דְקְשׁוֹט, אַפְּשִׁיטַת גַּרְמָהּ מִכָּל אִינּוּן תִּקּוּנִין דְּהַוּת מִתְתַּקְּנָא לְגַבֵּי דְהַהוּא שַׂטְיָא.

הַשּׁוֹטֶה שֶׁקָּרֵב אֵלֶיהָ, מַחֲזִיקָה בּוֹ וּמְנַשֶּׁקֶת אוֹתוֹ, מוֹזֶגֶת לוֹ יֵין הַמְשֻׁמָּר שֶׁל מְרוֹרַת פְּתָנִים. כֵּיוָן שֶׁשּׁוֹתֶה, סוֹטֶה אַחֲרֶיהָ. אַחַר שֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ סוֹטֶה אַחֲרֶיהָ מֵדֶּרֶךְ הָאֱמֶת, מַפְשִׁיטָה אֶת עַצְמָהּ מִכָּל אוֹתָם הַתִּקּוּנִים שֶׁהָיְתָה מִתְקֶנֶת לְשׁוֹטֶה הַזֶּה.

תִּקּוּנִין דִּילָהּ, לְפִתְאֶה לִבְנֵי נָשָׁא. שַׂעֲרֶהָא מְתַקְּנִין סוּמְקָן כְּוורְדָא, אַנְפָּהָא חִוָּורִין וְסוּמְקִין. בְּאוּדְנָהָא תַּלְיָין שִׁיתָּא תִּקּוּנִין אַטּוּנָא דְמַצְרַיִם, תַּלְיָין עַל קַדְלָהָא כָּל חֵילֵי דְאַרְעָא דְקַדֶם. פִּיהָ מִתְתַּקְּנָא בִּפְתִיחוּ דַּקִּיק יָאֶה בְּתִקּוּנָהָא, לִישָׁנָא חֲדִידָא כְּחַרְבָּא, שְׁעִיעָן מִלְּהָא כְּמִשְׁחָא. שִׁפְוָוהָא יָאֵן סוּמְקִין כְּוורְדָא, מְתִיקוּ בְּכָל מְתִיקוּ דְעַלְמָא, אַרְגְּוָונָא לְבָשַׁת, אִתְתַּקְּנַת בְּאַרְבָּעִין תִּקּוּנִין, חֲסַר (ויקרא קי"ד ע"ב) חַד.

הַתִּקּוּנִים שֶׁלָּהּ לְפַתּוֹת בְּנֵי אָדָם: שֶׁעֲרוֹתֶיהָ מְתֻקָּנִים אֲדֻמִּים כַּשּׁוֹשַׁנָּה, פָּנֶיהָ לְבָנִים וַאֲדֻמִּים, בְּאָזְנֶיהָ תְּלוּיִים שִׁשָּׁה תִּקּוּנִים שֶׁל אֶטּוֹן מִצְרַיִם, תְּלוּיִים עַל צַוָּארָהּ כָּל חֵילוֹת אֶרֶץ קֶדֶם, פִּיהָ מְתֻקָּן כִּפְתִיחָה דַּקָּה יָפָה בְּתִקּוּנֶיהָ, לָשׁוֹן חַדָּה כַּחֶרֶב, דְּבָרֶיהָ חֲלָקִים כַּשֶּׁמֶן, שִׂפְתוֹתֶיהָ יָפוֹת אֲדֻמּוֹת כַּשּׁוֹשַׁנָּה מְתוּקוֹת בְּכָל הַמְּתִיקוּת שֶׁל הָעוֹלָם, לְבוּשָׁהּ אַרְגָּמָן, מְתֻקָּנֶת בְּאַרְבָּעִים תִּקּוּנִים חֲסֵר אֶחָד.

שַׂטְיָא (דא) סָטֵי אֲבַתְּרָהּ, וְשָׁתֵי מִכַּסָּא דְחַמְרָא וְעָבִיד בָּהּ נִיאוּפִין וְאִסְטֵי אֲבַתְּרָהּ. מָה עָבְדַת, שְׁבָקַת לֵיהּ נָאִים בְּעַרְסָא, וְסָלְקַת לְעֵילָּא וְאַלְשִׁינַת עָלָיו, וְנָטְלָא רשו"ן וְנָחֲתָא. אִתְעַר הַהוּא שַׂטְיָא וְחָשַׁב לְחַיְּיכָא בַּהֲדָהּ כְּקַדְמֵיתָא, וְהִיא אַעֲדֵיאַת תִּקּוּנָהָא מִינָהּ, וְאִתְהַדְּרַת גִּיבַּר תַּקִּיף קָאִים לְקֳבָלֵיהּ, לְבִישׁ לְבוּשָׁא דְנוּרָא מְלַהֲטָא, בִּדְחִילוּ תַּקִּיף מְרַתְּתָא גַּרְמָא וְנַפְשָׁא (ערומה). מַלְיָיא דְעֵינִין דַּחֲלָן, חַרְבָּא שְׁנָנָא בִּידֵיהּ (בידה), טִפִּין מְרִירָן תַּלְיָין מֵהַהוּא חַרְבָּא, קָטִיל לֵיהּ לְהַהוּא שַׂטְיָא, וְאַרְמֵי לֵיהּ לְגוֹ גֵּיהִנֹּם.

שׁוֹטֶה [זה] שֶׁסּוֹטֶה אַחֲרֶיהָ וְשׁוֹתֶה מִכּוֹס הַיַּיִן וְעוֹשֶׂה עִמָּהּ נִאוּפִים וְסוֹטֶה אַחֲרֶיהָ, מָה הִיא עוֹשָׂה? מַשְׁאִירָה אוֹתוֹ יָשֵׁן בַּמִּטָּה, וְעוֹלָה לְמַעְלָה וּמַלְשִׁינָה עָלָיו, וְנוֹטֶלֶת רְשׁוּת וְיוֹרֶדֶת. מִתְעוֹרֵר הַשּׁוֹטֶה הַהוּא, וְחוֹשֵׁב לִצְחוֹק עִמָּהּ כְּמוֹ בָּרִאשׁוֹנָה, וְהוּא מְסִירָה אֶת תִּקּוּנֶיהָ מִמֶּנָּה, וְחוֹזֶרֶת לְגִבּוֹר חָזָק שֶׁעוֹמֵד כָּנֶגְדּוֹ, לָבוּשׁ בִּלְבוּשׁ שֶׁל אֵשׁ לוֹהֶטֶת, בְּפַחַד חָזָק מְרַתֵּת עַצְמָהּ וְנַפְשָׁהּ עֲרֻמָּה, מְלֵאָה בְּעֵינַיִם מַפְחִידוֹת, חֶרֶב שְׁנוּנָה בְּיָדוֹ [בידה]. טִפּוֹת מְרִירוֹת תְּלוּיוֹת מֵהַחֶרֶב הַהִיא. הוֹרֵג אֶת הַשּׁוֹטֶה הַהוּא, וְזוֹרֵק אוֹתוֹ לְתוֹךְ גֵּיהִנֹּם.

יַעֲקֹב נָחַת לְגַבָּהּ, וְאָזַל לְאַתְרָהּ. שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, וְחָמָא כָּל תִּקּוּן בֵּיתָא, וְאִשְׁתְּזִיב מִינָהּ. דִּכְוָותָא דִילָהּ סמאל, אַבָּאִישׁ קַמֵּיהּ, וְנָחַת לְאַגָּחָא בֵּיהּ קְרָבָא ולא יָכִיל לֵיהּ, דִּכְתִיב, (בראשית לב) וַיַּאֲבֵק אִישׁ עִמּוֹ וְגו'. כְּדֵין אִשְׁתְּזִיב מִכֹּלָּא, וְאִשְׁתְּלִים בִּשְׁלִימוּ וְאִסְתַּלַּק בְּדַרְגָּא שְׁלִים וְאִתְקְרֵי יִשְׂרָאֵל. כְּדֵין סָלִיק בְּדַרְגָּא עִלָּאָה וְאִשְׁתְּלִים בְּכֹלָּא, וְהַוָה עַמּוּדָא דְאֶמְצָעִיתָא, וְעָלֵיהּ כְּתִיב, (שמות כו) וְהַבְּרִיחַ הַתִּכוֹן וְגו'.

יַעֲקֹב יָרַד אֱלֶיהָ וְהָלַךְ לְמִקוֹמֵהּ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, וְרָאָה אֶת כָּל תִּקוּן הַבַּיִת, וְנִצַּל מִמֶּנָּה. הַזָּכָר שֶׁלָּהּ סמא"ל, הֵרַע לְפָנָיו, וְיָרַד לַעֲרֹךְ בּוֹ קְרָב וְלֹא יָכֹל לוֹ, שֶׁכָּתוּב וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ וְגוֹ'. אֲזַי נִצַּל מִן הַכֹּל, וְהִשְׁתַּלֵּם בִּשְׁלֵמוּת, וְהִתְעַלֶּה בְּדַרְגָּה שְׁלֵמָה וְנִקְרָא יִשְׂרָאֵל. אָז עָלָה לְדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה וְנִשְׁלַם בַּכֹּל וְנִהְיָה הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי, וְעָלָיו כָּתוּב וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן וְגוֹ'.

מַהוּ (בראשית לכ) וּיְגַע בְּכַף יֶרֶכוֹ, לֵיהּ לָא יָכִיל, אֶבָל נָגַע בְּכַף יֶרֶכוֹ, דְּאִינְהוּ נָדַב וַאֲבִיהוּא, דְּנָפְקוּ מִן יְרֵכוֹ דְּאַהֲרֹן, (ס"א בסיבת אש זרה. והא אתערו לשמרך מאשה זרה וגו', ותפסה לון ברשותהא, תא חזי, מה כתיב ביעקב שלימא) (ועל יעקב כתיב) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרִיחַ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה.

מַהוּ וַיִּגַּע בְּכַף יֶרֶכוֹ? לוֹ לֹא יָכֹל, אֶבָל נָגַע בְּכַף יֶרֶכוֹ שֶׁהֵם נָדָב וַאֲבִיהוּא שֶׁיָּצְאוּ מִיֶּרֶכוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, [בסבת אש זרה, והרי התעוררו לשמרך מאשה זרה וגו', ותפסה אותם ברשותה, בא ראה מה כתוב ביעקב השלם] [ועל יעקב כתוב] וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרִחַ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה.

(בראשית כח) וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה. חֶלְמָא, מַדְרֵגָא שְׁתִיתָאָה מֵאינוּן דַּרְגִּין תְּרִין דְּנְבוּאָה, עַד הַהוּא דַּרְגָּא, שִׁית דַּרְגִּין אינוּן, וְעַל דָּא, חֶלְמָא חַד מִשְׁתִּין דַּרְגִּין דִּנְבוּאָה. סֻלָּם, חֲמָא בְּנוֹי דְּזַמִּינִין לְקַבְּלָא אוֹרַיְיתָא, בְּטוּרָא דְסִינַי. סֻלָּם דָּא סִינַי. (ס"א בגימטריא) בְּגִין דְּאִיהוּ נָעִיץ בְּאַרְעָא, וְחָשִׁיב בִּסְלִיקוּ לִשְׁמַיָּא. וְכָל רְתִיכִין (קדישין) וּמַשְׁרְיָין עִלָּאִין, כֻּלְּהוּ נָחֲתֵי (נחתו) תַּמָּן בַּהֲדֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כַּד יָהִיב לוֹן אוֹרַיְיתָא.

וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה. הַחֲלוֹם, הַמַּדְרֵגָה הַשִּׁשִּׁית מֵאוֹתָן שְׁתֵּי דַּרְגוֹת הַנִּבוּאָה עַד אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה, הֵן שֵׁשׁ דְּרָגוֹת, וְעַל כֵּן הַחֲלוֹם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים דְּרָגוֹת שֶׁל נְבוּאָה. סֻלָּם, רָאָה אֶת בָּנָיו שֶׁעֲתִידִים לְקַבֵּל תּוֹרָה בְּהַר סִינַי. סֻלָּם זֶה סִינַי [בגימטריא]. מְשׁוּם שֶׁהוּא נָעוּץ בָּאָרֶץ וְחוֹשֵׁב בַּעֶלְיָה לִשְׁמַיִם, וְכָל הַמֶּרְכָּבוֹת [הקדושות] וְהַמַּחֲנוֹת הָעֶלְיוֹנִים, כֻּלָּם יוֹרְדִים [ירדו] לְשָׁם עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנִּתַּן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה.

וְכֹלָּא חֲמָא. חֲמָא מַטטרון, סָבָא דְּבֵיתָא, דְּשַׁלִּיט בְּכָל דִּילֵיהּ. דְּאִיהוּ קָאֵי בִּשְׁלְטָנוּ עַל (האי) עָלְמָא. בִּשְׁלְטָנוּ בְּשֵׁם שד"י. וְסָלִיק לְעֵילָּא, בִּסְלִיקוּ דשמָא דְמָרֵיהּ הוי"ה, אֲתַר דְּיַעֲקֹב אִשְׁתַּלִּים בֵּיהּ לְבָתַר. וְרֹאשׁוֹ, דשם שַׁדַּי, אִיהוּ י', וְדָא מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה. כֵּיוָן דְּמָטֵי וְסָלִיק אִתְּ דָּא, לְהַהוּא אֲתַר, אִשְׁתְּלִים וְאִתְקְרֵי בְּהַהוּא שְׁמָא דְּמָארֵיהּ הוי"ה.

וְהַסֻּלָּם רָאָה. חֲמָא מטטרו"ן זְקַן הַבַּיִת שֶׁשּׁוֹלֵט בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּשִׁלְטוֹן עַל הָעוֹלָם [הזה], בְּשִׁלְטוֹן שֶׁל שֵׁם שַׁדַּי"י. וְעוֹלֶה לְמַעְלָה בַּעֲלִיַּת שֵׁם רִבּוֹנוֹ הוי"ה, הַמָּקוֹם שֶׁיַּעֲקֹב הֻשְׁלַם בּוֹ לְאַחַר מִכֵּן. וְרֹאשׁוֹ שֶׁל שֵׁם שַׁדַּי"י הוּא י', וְזֶה מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעָה וְעָלְתָה הָאוֹת הַזּוֹ לַמָּקוֹם הַהוּא, הֻשְׁלַם וְנִקְרָא בְּאוֹתוֹ שֵׁם שֶׁל רִבּוֹנוֹ הוי"ה.

(בראשית כח) וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ, אינוּן מַלְאָכִין קַדִּישִׁין, דִּקְרֵבִין לְמַלְכוּתָא סָלְקִין, וְאינוּן אֲחֲרָנִין דְּלָא קְרֵבִין הֵם נָחֲתֵי. וְתוּ, בּוֹ סָלְקֵי וְנָחֲתֵי, כַּד אִיהוּ סָלִיק, סָלְקִין בַּהֲדֵיהּ, כַּד נָחִית, נָחֲתִין בַּהֲדֵיהּ. מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים, תְּרֵיסַר מַרְגְּלִיטָאן טָבָאן, וּאינוּן, מִיכָאֵל, קדמיאל, פדאל, גבריאל, צדקיאל,

חסדיאל, רפאל, רזיאל, סטורי"ה, נוריאל. יפיאל, ענאל, אַלְפֵּי שִׁנְאָן, שִׁוֹ"ר, נְשָׁ"ר, אַרְיֵ"ה, ן' אָדָם כְּלִיל דְּכַר וְנוּקְבָא. וְאִינּוּן סָלְקֵי, כַּד אִיהוּ סָלִיק, וְאִלֵּין נַחֲתֵי, כַּד אִיהוּ נָחִית.

וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. אוֹתָם הַמַּלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁקְּרוֹבִים לַמַּלְכוּת עוֹלִים, וְאוֹתָם הָאֲחֵרִים שֶׁאֵינָם קְרוֹבִים יוֹרְדִים. וְעוֹד, בּוֹ הֵם עוֹלִים וְיוֹרְדִים. כְּשֶׁהוּא עוֹלֶה, עוֹלִים עִמּוֹ. כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד, יוֹרְדִים עִמּוֹ. מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים - שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מַרְגָּלִיּוֹת טוֹבוֹת, וְהֵן: מיכא"ל, קדמיא"ל, פדא"ל, גבריא"ל, צדקיא"ל, חסדיא"ל, רפא"ל, רזיא"ל, סטורי"ה, נוריא"ל, יפיא"ל, ענא"ל. אַלְפֵּי שִׁנְאָן, שִׁנְאָ"ן - שִׁוֹ"ר נְשָׁ"ר אַרְיֵ"ה. ן' אָדָם, כּוֹלֵל זָכָר וּנְקֵבָה. וְהֵם עוֹלִים כְּשֶׁהוּא עוֹלֶה, וְאֵלּוּ יוֹרְדִים כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד.

וְתוּ, כָּל אִינּוּן דְּשַׁלְטֵי בְּשַׁלְטָנוּ דְּהַאי עַלְמָא, עַל יְדֵיהּ סָלְקִין, וְכָל אִינּוּן דְּנָחֲתֵי עַל יְדֵיהּ נָחֲתֵי, כֻּלְּהוּ בְּהַאי סָלָּם. הוי"ה שַׁלְטָא עַל כֹּלָּא, דִּכְתִיב, (בראשית כח) וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו. כַּד אִתְּעַר, כְּתִיב, (בראשית כח) אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. בֵּיתּ אֱלֹהִים וַדַּאי. וְאִיהוּ תַּרְעָא לְאָעֱלָא לְגוֹ, דִּכְתִיב, (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ. זֶה הַשַּׁעַר לַה'. זֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם כֹּלָּא חַד.

וְעוֹד, כָּל אוֹתָם שֶׁשּׁוֹלְטִים בְּשִׁלְטוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה עוֹלִים עַל יָדוֹ, וְכָל אוֹתָם שֶׁיּוֹרְדִים יוֹרְדִים עַל יָדוֹ, כֻּלָּם בַּסֻּלָּם הַזֶּה. הוי"ה שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, שֶׁכָּתוּב וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו. כְּשֶׁהִתְעוֹרֵר, כָּתוּב אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. בֵּית אֱלֹהִים וַדַּאי, וְהוּא הַשַּׁעַר לְהַכְנֵס פְּנִימָה, שֶׁכָּתוּב (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבוֹא בָם אוֹדֶה יָהּ זֶה הַשַּׁעַר לַה'. זֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם הַכֹּל אֶחָד.

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה. (בראשית כט) באר, דרגא דאדון כל הארץ. בשדה, חקל תפוחין קדישין. שלשה עדרי צאן, תלת דרגין עלאין קדישין, מתתקנן על ההוא בירא, ואינון, נצ"ח והו"ד ויסודא דעלמא. ואלין משכין מיא מלעילא, ומליין להאי בירא.

וַיַּרְא וְהִנֵּה בְּאֵר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ. בְּאֵר - הַדַּרְגָּה שֶׁל אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ. בַּשָּׂדֶה - שְׂדֵה הַתַּפּוּחִים הַקְּדוֹשִׁים. שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי צֹאן - שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת קְדוֹשׁוֹת מְתֻקָּנוֹת עַל אוֹתָהּ הַבְּאֵר, וְהֵן נָצַ"ח וְהוֹ"ד וְהַיְסוֹד שֶׁל הָעוֹלָם. וְאֵלּוּ מוֹשְׁכוֹת מַיִם מִלְּמַעְלָה וּמְמַלְּאִים אֶת הַבְּאֵר הַ אֶת.

בגין דההוא מקורא, יסודא דעלמא, כד שארי בגו ההוא בירא, עביד פירי ונביע תדיר, ואתמליא ההוא בירא מניה. כיון דאתמליא, ודאי (בראשית כט) כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים, אלין אינון כל אוכלוסין ומשריין קדישין, דכלהו שקיין ושתאן מההוא בירא, וכל חד וחד כמה דאתחזי ליה.

מְשׁוּם שֶׁהַמָּקוֹר הַהוּא, יְסוֹד הָעוֹלָם, כְּשֶׁשּׁוֹרֶה בַּבְּאֵר הַזּוֹ, הוּא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת וְנוֹבֵעַ תָּמִיד, וְאוֹתָהּ הַבְּאֵר מִתְמַלֵּאת מִמֶּנּוּ. כֵּיוָן שֶׁהִתְמַלְּאָה, וַדַּאי כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִיא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים, אֵלּוּ הֵם כָּל הָאוּכְלוּסִים וְהַמַּחֲנוֹת הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁכֻּלָּם מַשְׁקִים וְשׁוֹתִים מֵהַבְּאֵר הַהִיא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ.

והאבן גדולה על פי הבאר. דא אבן, דמינה כשלי בני עלמא, אבן נגף וצור מכשול, דקיימא תדיר על פי האי באר, על מימריה, למתבע דינא דכל עלמא, דלא יחות מזונא וטב לעלמא.

וְהָאֶבֶן גְּדוֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר - זוֹ הָאֶבֶן שֶׁמְּמֻנָּה כּוֹשְׁלִים בְּנֵי הָעוֹלָם, אֶבֶן נֶגֶף וְצוּר מִכְשׁוֹל, שֶׁעוֹמֶדֶת תָּמִיד עַל פִּי הַבְּאֵר הַזּוֹ, עַל פְּקֻדָּתָהּ לְתִבְעַ הַדִּין שֶׁל כָּל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יֵרֵד מָזוֹן וְטוֹב לָעוֹלָם.

וְנָאֶסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים, וְנָאֶסְפוּ שָׁמָּה הָעֲדָרִים, לֹא כְּתִיב, אֶלָּא כָּל הָעֲדָרִים, מַשְׁרְיִין קַדִּישִׁין לְעֵילָא, וּמַשְׁרְיִין קַדִּישִׁין לְתַתָּא, אִלֵּין בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן לְעֵילָא, וְאִלֵּין בִּצְלוֹתִין וּבְעוּתִין לְתַתָּא, אִלֵּין וְאִלֵּין מִיָּד (בראשית כט) וְגָלְלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר, מְגַנְדְּרִין לֵהּ, וּמַעֲבְרִין לֵהּ מִן קוּדְשָׁא וְאִסְתַּלִּיק מִן דִּינָא. מִיָּד וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן, נָטְלוּ מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי לְעֵילָא, וְנָטְלֵי יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא.

וְנָאֶסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים. לֹא כְתוּב וְנָאֶסְפוּ שָׁמָּה הָעֲדָרִים, אֶלָּא כָּל הָעֲדָרִים. הַמַּחֲנוֹת הַקְּדוֹשִׁים לְמַעְלָה וְהַמַּחֲנוֹת הַקְּדוֹשִׁים לְמַטָּה. אֵלּוּ בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת לְמַעְלָה, וְאֵלּוּ בִּתְפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת לְמַטָּה. אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִיָּד וְגָלְלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר. מְגַלְגְּלִים אוֹתָהּ וּמַעֲבִירִים אוֹתָהּ מִן הַקֹּדֶשׁ וּמִסְתַּלֶּקֶת מִן הַדִּין. מִיָּד וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן. נוֹסְעִים מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים לְמַעְלָה, וְנוֹסְעִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה.

לְבָתַּר וְהֵשִׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן, עַל מֵימְרָא, דְּהַאי בְּאר, לְאִתְעַטָּרָא (ס"א לאתעתדא) קַמַּיהּ, וּלְמִתְבַּע דִּינָא דְעָלְמָא, לְאִתְנַהֲגָא עָלְמָא בְּדִינָא, וְהָכִי אִצְטְרִיךְ דְּהָא לָא יָכִיל עָלְמָא לְמֵיקַם אֶלָּא עַל דִּינָא, לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא בְּקִשׁוֹט וּזְכוּ.

אַחַר כַּךְ וְהֵשִׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן, עַל פִּקְדַּת הַבְּאֵר הַזּוֹ, שֶׁתִּהְיֶה מְעֻטֶּרֶת [מזמנת] לְפָנָיו וְלִתְבֹּעַ הַדִּין שֶׁל הָעוֹלָם, לְהִנָּהֵג הָעוֹלָם בְּדִין, וְכָךְ צָרִיךְ, שֶׁהֲרֵי אֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לַעֲמֹד אֶלָּא עַל דִּין, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה בֶּאֱמֶת וּזְכוּת.

כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּלִים יַעֲקֹב, לָא אִצְטְרִיךְ לְהַאי אֶבֶן סִיּוּעָא אָחֳרָא, מַה כְּתִיב (בראשית כט) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיְגַל אֶת הָאֶבֶן. וַיְגַל וְגָלָלוּ, ולא כְּתִיב וַיָּסַר וְהֵסִירוּ. אלא וְגָלָלוּ, הַיְינוּ עִרְבּוּבָא דְשָׂטָן, דִּמְעַרְבְּבִין לֵיהּ, דְּלָא יָכִיל לְקַטְרָגָא. וְיַעֲקֹב בִּלְחוֹדֵיהּ, לָא אִצְטְרִיךְ לְסִיּוּעָא אָחֳרָא, אלא אִיהוּ בִּלְחוֹדֵיהּ, דְּהָא שְׁלִימוּ דְּאָבָהָתָא הֲוָה יַעֲקֹב, דְּכֵיוָן דְּיָכִיל בֵּיהּ בְּעֶשָׂו בְּהַאי עָלְמָא יָכִיל לְעֵילָא. וּבְכֹלָּא אִצְטְרִיךְ עוֹבָדָא.

כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁלַם יַעֲקֹב, לֹא הִצְטָרַךְ לְאֶבֶן הַזּוֹ סִיּוּעַ אַחֵר. מַה כָּתוּב? וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל אֶת הָאֶבֶן. וַיָּגֶל וְגָלָלוּ, וְלֹא כְתוּב וַיָּסַר וְהֵסִירוּ, אֶלָּא [ויגל] וְגָלָלוּ, הַיְינוּ הָעֵרְבּוּב שֶׁל הַשָּׂטָן שֶׁמְּעָרְבְּבִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְקַטְרֵג. וְיַעֲקֹב לְבַדּוֹ, לֹא הִצְטָרַךְ לְסִיּוּעַ אַחֵר, אֶלָּא הוּא לְבַדּוֹ. שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב הָיָה בְּחִיר הָאָבוֹת. שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לְעֶשָׂו בָּעוֹלָם הַזֶּה, יָכוֹל לְמַעְלָה, וּבְכֹל צָרִיךְ מַעֲשֶׂה.

תְּרִין עָלְמִין אִתְחַסַּן יַעֲקֹב, חַד עָלְמָא דְאִתְגַּלְיָא, וְחַד עָלְמָא דְאִתְכַּסְיָא כְּגַוְונָא דִלְהוֹן מַמָּשׁ, מֵחַד נָפְקוּ שִׁית שִׁבְטִין, וּמֵחַד נָפְקוּ תְּרֵין שִׁבְטִין. עָלְמָא דְאִתְכַּסְיָא אַפִּיק שִׁית סִטְרִין, עָלְמָא דְאִתְגַּלְיָא אַפִּיק תְּרֵין, וְאִינּוּן תְּרֵין כְּרוּבִין דִּתְחוֹתָהּ, וְיַעֲקֹב בֵּין תְּרֵין עָלְמִין אִשְׁתַּכַּח, בְּדִיוּקְנָא דִּלְהוֹן מַמָּשׁ, וּבְגִין כָּךְ כָּל מִלּוֹי דְּלֵאָה הֲווּ בְּאִתְכַּסְיָא, וּדְרָחֵל בְּאִתְגַּלְיָא.

שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יָרַשׁ יַעֲקֹב - אֶחָד הָעוֹלָם שֶׁנִּגְלָה, וְאֶחָד הָעוֹלָם שֶׁהִתְכַּסָּה, כְּמוֹ שֶׁהֵם מַמָּשׁ. מֵאֶחָד יָצְאוּ שִׁשָּׁה שְׁבָטִים, וּמֵאֶחָד יָצְאוּ שְׁנֵי שְׁבָטִים. הָעוֹלָם הַמְכֻסֶּה הוֹצִיא שִׁשָּׁה צְדָדִים, וְהָעוֹלָם הַמְגֻלֶּה הוֹצִיא שְׁנַיִם, וְאוֹתָם שְׁנֵי הַכְּרוּבִים שֶׁתַּחְתֶּיהָ. וְיַעֲקֹב נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בִּדְמוּתָם מַמָּשׁ, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּל דִּבְרֵי לֵאָה הָיוּ בְּנִכְסָה, וְשֶׁל רָחֵל בְּהִתְגַּלּוּת.

מַתְנִיתִין. בְּנֵי עֶלְיוֹן, קַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין, בְּרִיכֵן (ס"א ברירן) דְּעָלְמָא, מוֹחָא דֶּאֱגוֹזָא. כְּנֶשׁוּ לְמִנְדַּע, הָא צַפֶּרָא נָחִית בְּכָל יוֹמָא, אִתְּעַר בְּגִנְתָּא. שַׁלְהוֹבָא דְנוּרָא בַּגְדַפְּהָא. בִּידָהָא תִּלְתָּא מַגְרוֹפְיִין שְׁנִינָן כְּחַרְבָּא. מַפְּתְחָן גְּנִיזִין בִּידָא יְמִינָא.

מִשְׁנָה, בְּנֵי עֶלְיוֹן, קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים, בְּרוּכֵי [נבחרי] הָעוֹלָם, מֹחַ הָאֲגוֹז, הִתְכַּנְּסוּ לְדַעַת. הִנֵּה צִפּוֹר יוֹרֶדֶת בְּכָל יוֹם, מִתְעוֹרֶרֶת בַּגָּן. שֶׁלְּהֶבֶת אֵשׁ בִּכְנָפֶיהָ, בְּיָדֶיהָ שְׁלֹשׁ מַגְרִפוֹת שְׁנוּנוֹת כַּחֶרֶב, מַפְתְּחוֹת שֶׁל גְּנָזִים בְּיַד יָמִין.

קָרֵי בְחַיִל וְאָמַר, מֵאן מִנְכוֹן דְּי נְהִירוּ אַנְפּוֹי, דְּי עָאל וְנָפַק וְאִתְתַּקִּיף בְּאִילָנָא דְחַיֵּי, מָטָא בְּעַנְפּוֹי, אָחִיד בְּשָׁרְשׁוֹי, אָכִיל מֵאִיבֵּיהּ מְתִּיק מִדּוּבְשָׁא, יְהִיב חַיִּין לְנַפְשָׁא, אַסְוְותָא לְגַרְמֵיהּ.

קוֹרֵא בְחַיִל וְאוֹמֵר: מִי מִכָּם שֶׁפָּנָיו מְאִירוֹת, שֶׁנִּכְנַס וְיָצָא וְהֶחֱזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים, הִגִּיעַ לַעֲנָפָיו, אָחַז בְּשָׁרְשָׁיו, אָכַל מִפְּרִיוֹ הַמְּתוֹק מִדְּבַשׁ, נוֹתֵן חַיִּים לַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאָה לְעַצְמוֹ?

אִסְתַּמַּר מֵהְרָהוּרָא בִּישָׁא, מֵהְרָהוּרָא דְּמְשַׁקַּר בְּאִילָנָא דְחַיֵּי, מַסְאִיב נַהֲרָא וְנַחֲלָא מְקוֹרָא דְיִשְׂרָאֵל, דְּיהֵיב מוֹתָא לְנַפְשָׁא, וּתְבִירוּ לְגַרְמֵיהּ לֵית לֵיהּ קִיּוּמָא כְּלָל.

הַשְׁמֵר מֵהֶרְהוּר רַע, מֵהֶרְהוּר שֶׁמְּשַׁקֵּר בְּעֵץ הַחַיִּים, מְטַמֵּא הַנָּהָר וְהַנַּחַל הַמָּקוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנּוֹתֵן מָוֶת לַנֶּפֶשׁ וְשֶׁבֶר לְעַצְמוֹ, אֵין לוֹ כְּלָל קִיּוּם.

הְרָהוּרָא דְּמַסְאִיב הַהוּא מְקוֹרָא דִילֵיהּ, עָבִיד אִילָנָא דְשַׁקְרָא, בְּגִין דְּהַהוּא הְרָהוּרָא סָלְקָא, וְאִתְחָלַף נַפְשָׁא תְּחוֹת נַפְשָׁא. אִילָנָא דְחַיֵּי אִסְתַּלַּק, וְאִילָנָא דְמוֹתָא אִתְתַּקִּיף בֵּיהּ, נַפְשָׁא מִתַּמָּן מְשִׁיךְ.

הַהֶרְהוּר שֶׁמְּטַמֵּא אוֹתוֹ הַמָּקוֹר שֶׁלּוֹ, עוֹשֶׂה עֵץ שֶׁל שֶׁקֶר, מְשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַהֶרְהוּר עוֹלֶה וּמַחֲלִיף נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ. עֵץ הַחַיִּים מִסְתַּלֵּק, וְעֵץ הַמָּוֶת מַחֲזִיק בּוֹ, מוֹשֵׁךְ מִשָּׁם הַנֶּפֶשׁ.

וַוי לֵיהּ, דְּאִתְעֲקַר בְּהַהוּא הְרָהוּרָא, מִגּוֹ אִילָנָא דְחַיֵּי, וְאִתְדַּבַּק בְּאִילָנָא דְמוֹתָא. עַנְפִּין לֵית בֵּיהּ, לָא חָמָא טָבָא לְעָלְמִין, יְבֵשָׁא אִיהוּ בְּלָא לַחוּתָא כְּלָל. אִנְבֵּיהּ מָרִיר כְּלַעֲנָה, עֲלֵיהּ אִתְּמַר (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב וְגוֹ'.

אוֹי לוֹ שֶׁנֶּעֱקַר בַּהֶרְהוּר הַהוּא מִתּוֹךְ עֵץ הַחַיִּים וְנִדְבַּק בְּעֵץ הַמָּוֶת, אֵין בּוֹ עֲנָפִים, לֹא רוֹאֶה טוֹב לְעוֹלָמִים, הוּא יָבֵשׁ בְּלִי לַחוּת כְּלָל, פִּרְיוֹ מַר כַּלַּעֲנָה, עָלָיו נֶאֱמַר (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבוֹא טוֹב וְגוֹ'.

בְּגִין דְּהַהְרְהוּרָא טָבָא סָלִיק לְעֵילָא, אַחִיד בְּאִילָנָא דְחַיֵּי, אִתְתְּקִיף בַּעֲנָפּוֹי, אָכִיל מֵאִנְבֵּיהּ, כֹּל קְדוּשִׁין וְכָל בְּרָכָאן נָפְקִין מִנֵּיהּ. אַחְסִין חַיִּין לְנַפְשֵׁיהּ וְאַסְוְותָא לְגַרְמֵיהּ, עָלֵיהּ אִתְּמַר (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חוֹם וגו'.

מְשׁוּם שֶׁהַהְרְהוּר טוֹב עוֹלֶה לְמַעְלָה, אוֹחֵז בְּעֵץ הַחַיִּים, מַחֲזִיק בַּעֲנָפָיו, אוֹכֵל מִפְּרִיוֹ, כָּל הַקְּדֻשּׁוֹת וְכָל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ, מוֹרִישׁ חַיִּים לַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאָה לְעַצְמוֹ, עָלָיו נֶאֱמַר (שם) וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חֹם וְגוֹ'.

כָּל מִלִּין דְּעַלְמָא, אִזְלִין בְּתַר מַחְשָׁבָה וְהִרְהוּרָא, וְעַל דָּא (ויקרא יא) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, בְּגִין דְּכָל קְדוּשִׁין דְּעַלְמָא אַפִּיק וּמְשִׁיךְ בְּהַהְרְהוּרָא טָבָא.

כָּל דִּבְרֵי הָעוֹלָם הוֹלְכִים אַחַר הַמַּחֲשָׁבָה וְהַהִרְהוּר, וְעַל כֵּן (ויקרא יא) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים, מְשׁוּם שֶׁכָּל הַקְּדֻשּׁוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מוֹצִיא וּמוֹשֵׁךְ בְּהִרְהוּר טוֹב.

מַאן דְּאִסְתַּאַב בְּהְרְהוּרָא (ויקרא פ"ד ע"א, שם נ"ו ע"א) בִּישָׁא, כַּד אָתֵי לְאִזְדַּוְוגָא בְּאִתְתֵּיהּ וּשׁוּי רְעוּתֵיהּ וְהִרְהוּרֵיהּ בְּאִתְתָּא אָחֳרָא, וְזַרַע זַרְעָא בְּהִרְהוּרָא אָחֳרָא, דָּא הוּא דְּאִתְחָלַף דַּרְגִּין עִלָּאִין דִּלְעֵילָא, דַּרְגָּא

דְקוּדְשָׁא בְּגִין דַּרְגָּא דִּמְסָאֲבָא. כְּמָה דְּהַרְהוּרָא דִּילֵיהּ עָבִיד חִלּוּפִין לְתַתָּא, אוּף הָכִי עֲבַד חִלּוּפִין לְעֵילָא. כְּמָה דְּגוּפָא דְּהַהוּא בְּרָא דְּיוֹלִיד, אִקָּרֵי בֶּן תְּמוּרָה. אוּף הָכִי בְּנַפְשָׁא בֶּן תְּמוּרָה אִקָּרֵי. דְּהָא לָא מַשְׁיךְ מִשִּׁיכוּ קַדִּישָׁא בְּהַהוּא הַרְהוּרָא, וְנַפְשָׁא דִּילֵיהּ אִתְּחַלַּף בְּדַרְגָּא אָחֳרָא. יַעֲקֹב שְׁלִימָא דְכֹלָּא, גַּלְּי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּכָל אַרְחוֹי בְּקִשּׁוֹט הֲווּ, וְהַרְהוּרָא דְקִשּׁוֹט הַרְהֵר תְּדִיר בְּכֹלָּא. בְּהַהוּא לֵילְיָא דְּמִשַּׁמֵּשׁ בְּאִתְּתֵיהּ בְּלֵאָה, הַרְהוּרָא (קע"ו ע"ב, ויקרא רצ"ב ע"א) דִּילֵיהּ בְּרַחֵל הֲוַת. מִשַּׁמֵּשׁ בְּלֵאָה וְחָשִׁיב בְּרַחֵל, וּמִקּוֹרָא דִּילֵיהּ בְּהַהוּא הַרְהוּרָא דִּילֵיהּ אָזְלָא.

מִי שֶׁנִּטְמָא בְּהַרְהוּר רַע, כְּשֶׁבָּא לְהִזְדַּוֵּג עִם אִשְׁתּוֹ וְשָׁם רְצוֹנוֹ וְהַרְהוּרוֹ בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת, וְזוֹרֵעַ זֶרַע בְּהַרְהוּר אַחֵר, זֶהוּ שֶׁמַּחֲלִיף אֶת הַדַּרְגּוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה, הַדַּרְגָּה שֶׁל קֹדֶשׁ בַּעֲבוּר הַדַּרְגָּה שֶׁל הַטֻּמְאָה. כְּמוֹ שֶׁהַהַרְהוּר שֶׁלּוֹ עוֹשֶׂה חִלּוּפִים לְמַטָּה, אַף כָּךְ עוֹשֶׂה חִלּוּפִים לְמַעְלָה. כְּמוֹ שֶׁגּוּפוֹ שֶׁל אוֹתוֹ בֵּן שֶׁיּוֹלִיד נִקְרָא בֶּן תְּמוּרָה, כָּךְ גַּם בַּנֶּפֶשׁ נִקְרָא בֶּן תְּמוּרָה, שֶׁהֲרֵי לֹא מוֹשֵׁךְ מְשִׁיכָה קְדוֹשָׁה בַּהַרְהוּר הַהוּא, וְנַפְשׁוֹ מִתְחַלֶּפֶת בְּדַרְגָּה אַחֶרֶת. יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם שֶׁל הַכֹּל, גָּלוּי לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁכָּל דְּרָכָיו הָיוּ בֶּאֱמֶת, וְהָרְהוּר שֶׁל אֱמֶת הָרְהֵר תָּמִיד בַּכֹּל, בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה שֶׁשִּׁמֵּשׁ עִם אִשְׁתּוֹ לֵאָה, הָרְהוּר שֶׁלּוֹ הָיָה בְּרָחֵל. מְשַׁמֵּשׁ עִם לֵאָה וְחוֹשֵׁב עַל רָחֵל. וְהַמְקוֹר שֶׁלּוֹ הָלַךְ בַּהַרְהוּר הַהוּא שֶׁלּוֹ.

וְלָאו לְדַעְתָּא, דְּהָא לָא הֲוָה יָדַע. בְּגִין כָּךְ, לָא סָלִיק רְאוּבֵן בִּשְׁמָא. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּהֲוָה יָדַע, אַחְמֵי לֵיהּ וְאָמַר, רְאוּ בֶּן דְּאִתְּיְלִיד בְּעַלְמָא. וּעַל דָּא כְּתִיב, (ירמיה כג) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ, אַל תִּקְרֵי אֶרְאֶנּוּ אֶלָּא אַרְאֶנּוּ, דְּיִסְתַּכְּלוּן בֵּיהּ. וּבְגִין דְּאִתְּגְּלֵי קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּהָא לָאו לְדַעְתָּא הֲוָה וּבְאַרַח קְשׁוֹט הַרְהֵר בִּרְעוּתֵיהּ יַעֲקֹב, לָא אִיפְּסַל מִגּוֹ שִׁבְטִין קַדִּישִׁין, דְּאִי לָאו הָכִי הֲוָה אִיפְּסַל.

וְלֹא לְדַעַת, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, מִשּׁוּם כָּךְ לֹא עָלָה רְאוּבֵן בַּשֵּׁם. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ, הֶרְאָה לוֹ וְאָמַר, רְאוּ בֶּן שֶׁנּוֹלַד בָּעוֹלָם. וְעַל כֵּן כָּתוּב (ירמיה כג) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ. אַל תִּקְרֵי אֶרְאֶנּוּ אֶלָּא אַרְאֶנּוּ, שֶׁיִּסְתַּכְּלוּ בּוֹ. וּמִשּׁוּם שֶׁהִתְגַּלָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהֲרֵי זֶה הָיָה לֹא לְדַעְתּוֹ וּבְדֶרֶךְ אֱמֶת הִרְהֵר בִּרְצוֹנוֹ יַעֲקֹב, לֹא נִפְסַל מִתּוֹךְ הַשִּׁבְטִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁאִם לֹא כָּךְ - הָיָה נִפְסָל. וּבְגִין דְּהַרְהוּרָא עִקָּרָא אִיהוּ וְעָבִיד עוֹבָדָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּהֲוָה יָדַע הַהוּא הַרְהוּרָא, בְּאַתַּר דְּאִתְדַּבְּקָא. בְּהַהִיא טִפָּה קַדְמָאָה, אִסְתַּמַּר לֵיהּ בְּכִירוּתָא, דִּכְתִיב, (דברי הימים א ה) כִּי הוּא הַבְּכוֹר וְגוֹ', נִתְּנָה בְּכוֹרָתוֹ לְיוֹסֵף. בְּהַהוּא אֲתַר דְּהַרְהוּרָא אָזְלָא וְאִתְדַּבַּק בְּהַהִיא טִפָּה, תַּמָּן אִתְדַּבַּק וְאִתְמַסַּר הַהוּא בְּכוֹרָה. וְאִתְנְטִילַת בְּכוֹרָה מֵרְאוּבֵן, וְאִתְמְסַר בְּאַתַּר דְּהַרְהוּרָא אִתְדַּבַּק בָּהּ. בְּרַחֵל הִרְהֵר וְאִתְדַּבַּק רְעוּתָא, בְּרַחֵל אִתְדַּבַּק בְּכִירוּתָא, וְכֹלָּא אִתְהַדַּר בַּתַּר הַרְהוּרָא וּמַחֲשָׁבָה.

וּמִשּׁוּם שֶׁהַהַרְהוּר הוּא עִקָּר וְעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ הַהַרְהוּר בַּמָּקוֹם שֶׁנִּדְבַּק, בְּאוֹתָהּ הַטִּפָּה הָרִאשׁוֹנָה נִשְׁמְרָה לוֹ הַבְּכוֹרָה, שֶׁכָּתוּב (ד"ה א ב) כִּי הוּא הַבְּכוֹר וְגוֹ'. נִתְּנָה בְּכוֹרָתוֹ לְיוֹסֵף. בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהַהַרְהוּר הָלַךְ וְנִדְבַּק בַּטִּפָּה הַהִיא, שָׁם נִדְבַּק וְנִמְסְרָה אוֹתָהּ הַבְּכוֹרָה, וְנִטְלָה הַבְּכוֹרָה מֵרְאוּבֵן, וְנִמְסְרָה לַמָּקוֹם שֶׁהַהַרְהוּר נִדְבַּק בָּהּ. בְּרַחֵל הִרְהֵר וְנִדְבַּק הָרָצוֹן - בְּרַחֵל נִדְבְּקָה הַבְּכוֹרָה, וְהַכֹּל חָזַר אַחַר הַהַרְהוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה.

כְּגַוְונָא דָא, הַרְהוּרָא וּמַחֲשָׁבָה, עֲבֵיד עוֹבָדָא וְאִתְמְשַׁךְ מְשִׁיכוּ, בְּכָל מַה דְּאִתְדַּבַּק בַּר נָשׁ בְּסִתְרָא, דִּכְתִיב, (דברים כה) לֹא תִהְיֶה אשת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר, יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ, וְהָכָא אִצְטְרִיךְ הַרְהוּרָא וּרְעוּתָא לְאִתְדַּבְּקָא. וּבְהַהוּא רְעוּתָא וּמַחֲשָׁבָה, מָשִׁיךְ מְשִׁיכוּ וְעָבִיד עוֹבָדָא דְּאִצְטְרִיךְ, וְלָא יִשְׁתְּצֵי שְׁמָא דְמֵיתָא מֵעָלְמָא.

כְּמוֹ כֵן הַהִרְהוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה עוֹשִׂים מַעֲשֶׂה, וְנִמְשֶׁכֶת מְשִׁיכָה בְּכָל מַה שֶּׁנִּדְבַּק אָדָם בַּסֵּתֶר, שֶׁכָּתוּב (דברים כה) לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ. וְכָאן צָרִיךְ הִרְהוּר וְרָצוֹן לְהִתְדַּבֵּק, וּבְאוֹתוֹ הָרָצוֹן וּמַחֲשָׁבָה מוֹשֵׁךְ מְשִׁיכָה וְעוֹשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁצָּרִיךְ, וְלֹא יִכָּלֶה שֵׁם הַמֵּת מִן הָעוֹלָם.

וְסִתְרָא דָא (איוב לה) אִם יָשַׂם אֵלָיו לִבּוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֶאֱסֹף, דְּהָא וַדַּאי רְעוּתָא וּמַחֲשָׁבָה, מָשִׁיךְ מְשִׁיכוּ, וְעָבִיד עוֹבָדָא בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ. וְעַל דָּא, בִּצְלוֹתָא אִצְטְרִיךְ רְעוּתָא וְהִרְהוּרָא לְכַוְונָא, וכֵן בְּכָל אינון פּוּלְחָנִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הִרְהוּרָא וּמַחֲשָׁבָה עָבִיד עוֹבָדָא, וּמָשִׁיךְ מְשִׁיכוּ בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ. (ע"כ סתרי תורה)

וְסֵתֶר זֶה, (איוב לד) אִם יָשִׂים אֵלָיו לִבּוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֶאֱסֹף. שֶׁהֲרֵי וַדַּאי הָרָצוֹן וְהַמַּחֲשָׁבָה מוֹשְׁכִים מְשִׁיכָה וְעוֹשִׂים מַעֲשֶׂה בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ. וְעַל כֵּן בִּתְפִלָּה צָרִיךְ רָצוֹן וְהִרְהוּר לְכַוֵּן, וְכֵן בְּכָל אוֹתָן הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - הַהִרְהוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה עוֹשִׂים מַעֲשֶׂה, ומוֹשְׁכִים מְשִׁיכָה בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ.

(שם) וַיֵּלֶךְ רָאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר חִטִּים וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה וגו'. תָּנָן, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לֹא אִתְבָּרְכָא, אֶלָּא בְּסָטַר יְמִינָא. וּבְגִין כָּךְ, בְּעוֹד דְּאִתְעַר יְמִינָא לְגַבֵּי כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, שְׂמָאלָא לָא תְסַיֵּיעַ תַּמָּן. דְּהָא יְמִינָא אַשְׁכַּח עִילָּה בְּהַהוּא כּוֹס, לְאִתְעָרָא לְגַבֵּי עַלְמָא עִלָּאָה. וְסִתְרָא דָא, וַיֵּלֶךְ רָאוּבֵן, דָּא סִטְרָא דְּדְרוֹם. בְּגִין כָּךְ דִּגְלֵיהּ בַּדְּרוֹם, דְּאִיהוּ רֵישָׁא לְתֵרֵיסַר תְּחוּמִין, וְתִיאוּבְתֵּיהּ דְּסִטְרָא דְּרוֹם, לְאַשְׁכָּחָא עִילָּה וְתִקְרוֹבָא לְמִטְרוֹנִיתָא לְבָרְכָא לָהּ.

וַיֵּלֶךְ רָאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר חִטִּים וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה וגו'. שְׁנִינוּ, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֵין מִתְבָּרֶכֶת אֶלָּא בְּצַד יָמִין, וּמְשׁוּם כָּךְ, בְּעוֹד שֶׁמִּתְעוֹרֵר הַיָּמִין לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, הַשְּׂמאל לֹא תְסַיַּע לְשָׁם, שֶׁהֲרֵי הַיָּמִין מוֹצֵא עִלָּה בַּכּוֹס הַהִיא לְעוֹרֵר כָּלְפֵי הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. וְהַסֵּתֶר הַזֶּה, וַיֵּלֶךְ רָאוּבֵן, זֶה צַד הַדָּרוֹם, מִשּׁוּם כָּךְ דִּגְלוֹ בַּדָּרוֹם, שֶׁהוּא רֹאשׁ לִשְׁנֵים עָשָׂר הַתְּחוּמִים, וּתְשׁוּקָתוֹ שֶׁל צַד הַדָּרוֹם לִמְצֹא עִלָּה וְתִקְרֹבֶת לַגְּבִירָה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ. מַה כְּתִיב, וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה, אֲזַל לְחַפְּשָׂא בְּכָל אינון גְּנִיזִין דִּילָהּ, וְאַשְׁכַּח בְּהַאי שָׂדֶה אינון דּוּדָאִים, וְעָלַיְיהוּ אִתְּמָר (שיר השירים ז) הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ, וְאינון תְּרֵין (קנ"ב ע"א) כְּרוּבִים, דְּאינון תִּקּוּנִין דִּילָהּ, לְאִתְעָרָא אִתְעָרוּ לְעֵילָּא, דְּהָא בְּכָל אינון תִּקּוּנִין דְּהַאי שָׂדֶה, לֵית תִּקּוּנָא דְּיִתְעַר לְגַבֵּי עֵילָּא, בַּר כְּרוּבִים.

מַה כָּתוּב? וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה. הָלַךְ לְחַפֵּשׂ בְּכָל אוֹתָם הַגְּנָזִים שֶׁלָּהּ, וּמָצָא בַּשָּׂדֶה הַזּוֹ אוֹתָם הַדּוּדָאִים, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ, וְאוֹתָם שְׁנֵי כְּרוּבִים שֶׁהֵם הַתִּקּוּנִים שֶׁלָּהּ, לְהָעִיר הִתְעוֹרְרוּת לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי בְּכָל אוֹתָם הַתִּקּוּנִים שֶׁל הַשָּׂדֶה הַזּוֹ אֵין תִּקּוּן שֶׁיִּתְעוֹרֵר כְּלַפֵּי מַעְלָה, רַק הַכְּרוּבִים.

סְטַר דְּרוֹם אִיתְּתַי אִתְעַר לְגַבֵּהּ, לְאַשְׁכָּחָא עִילָּה לְבָרְכָה לֵהּ. בִּימֵי קְצִיר חִטִּים, בְּזִמְנָא דְּפִלִּינַת חוּלַק שְׁלֵלָא לְאוּכְלוּסָהָא, וְכֻלְּהוּ חַצְדֵי חַקְלָא. מִיָּד וַיָּבֵא אוֹתָם אֶל לָאָה אִמּוֹ, סְלִיק רֵיחָא, וְאִתְעָרוּ דִּלְהוֹן לְגַבֵּי עַלְמָא עִלָּאָה, עַלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, בְּגִין דְּאִתְעַר (נ"א דיתער) בִּרְכָאן לְעַלְמָא תַּתָּאָה.

מָתַי צַד הַדְּרוֹם מִתְעוֹרֵר אֱלֹהֵי לְמִצֹּא עִלָּה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ? בִּימֵי קְצִיר חִטִּים, בִּזְמַן שֶׁמְּחַלֶּקֶת חֵלֶק שְׁלָל לְאוּכְלוֹסֶיהָ, וְכָל קוֹצְרֵי הַשָּׂדֶה. מִיָּד - וַיָּבֵא אֹתָם אֶל לֵאָה אִמּוֹ. מַעֲלֶה רֵיחַ וְהִתְעוֹרְרוּתָם לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, הָעוֹלָם הַנִּכְסֶה, מִשּׁוּם שֶׁמֵּעִיר [שיעורר] בְּרָכוֹת לָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.

וְכַד אִתְבָּרְכָא, אִינּוּן דּוּדָאִים נָקְטִין וְיָהֲבִין לְכָל עַלְמִין, דִּכְתִיב, (שיר השירים ז) הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים. כַּד אִינּוּן נָתְנוּ רֵיחַ, הַהוּא רֵיחָא נָקִיט לֵיהּ סְטַר דְּרוֹם לְאִתְעָרָא לְגַבֵּי עַלְמָא עִלָּאָה, מִיָּד עַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים, וְכָל טוּבָא לָא חָסִיר (ס"א מכלא) מֵעִלְמָא.

וְכַאֲשֶׁר מִתְבָּרֶכֶת, אוֹתָם הַדּוּדָאִים לוֹקְחִים וְנוֹתְנִים לְכָל הָעוֹלָמוֹת, שֶׁכָּתוּב הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים. כַּאֲשֶׁר הֵם נָתְנוּ רֵיחַ, אוֹתוֹ הָרֵיחַ לוֹקֵחַ אוֹתוֹ צַד הַדְּרוֹם לְהִתְעוֹרֵר לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. מִיָּד - עַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים, וְכָל טוּב לֹא חָסֵר [הכל] מֵהָעוֹלָם.

עַלְמָא תַּתָּאָה לָא אִתְעַר לְגַבֵּי עַלְמָא עִלָּאָה, אֶלָּא כַּד אִינּוּן דּוּדָאִים יַהֲבִין רֵיחָא לִימִינָא, כֵּיוָן דְּאִינּוּן יָהֲבִין רֵיחָא לִימִינָא, וִימִינָא אִתְעַר לְגַבֵּי עַלְמָא עִלָּאָה, מִיָּד עַלְמָא תַּתָּאָה אִתְעַר לְשָׁאֲלָא מַה דְּאִצְטְרִיךְ. מַה כְּתִיב, (בראשית ל) וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל לֵאָה תְּנִי נָא לִי מִדּוּדָאֵי בְּנֵךְ, הַב לִי בִּרְכָאן מֵהַהוּא אִתְעָרוּ, דְּאִינּוּן דּוּדָאִים דְּאִתְעַר לְגַבֵּי סְטַר יְמִינָא.

הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לֹא מִתְעוֹרֵר לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, אֶלָּא כְּשֶׁאוֹתָם דּוּדָאִים נוֹתְנִים רֵיחַ לַיָּמִין. כֵּיוָן שֶׁהֵם נוֹתְנִים רֵיחַ לַיָּמִין, וְהַיָּמִין מִתְעוֹרֵר לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, מִיָּד הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן מִתְעוֹרֵר לִשְׁאֹל מַה שֶּׁצָּרִיךְ. מַה כָּתוּב? וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל לֵאָה תְּנִי נָא לִי מִדּוּדָאֵי בְּנֵךְ. תֵּן לִי בְּרָכוֹת מֵאוֹתָהּ הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל אוֹתָם דּוּדָאִים שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְצַד הַיָּמִין.

כְּדֵין עַלְמָא עִלָּאָה בְּחֶדְוָה, בְּשַׁעֲשׁוּעַ, אִתְיהִב לְגַבָּהּ, וְאָמְרַת הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי, כְּאֵמָא לְגַבֵּי בְּרַתָּא. וְאִי הָכִי בַּעֲלָהּ דְּעַלְמָא עִלָּאָה יַעֲקֹב אִיהוּ. לָאו הָכִי, אֶלָּא תִּיאוּבְתָּא דְּאַבָּא תַּדִּיר, לָאו אִיהוּ, אֶלָּא לְגַבֵּי בְּרַתָּא דְּנָא, (דאיהי) דְּהַאי בַּת, רְחִימוּ דִּילֵיהּ לְגַבָּהּ תַּדִּיר, בְּגִין דְּאִיהִי בַּת יְחִידָאָה בֵּין שִׁית בְּנִין, וּלְכָל אִינּוּן שִׁית בְּנִין, פָּלִיג לוֹן חוּלְקִין וּנְבַזְבְּזָן וּמַתְּנָן, וְלָהּ לָא פָּלִיג, וְלֵית לָהּ יְרוּתָא כְּלוּם, וְעַל כָּל דָּא, אִיהוּ אַשְׁגַּח בָּהּ בְּתִיאוּבְתָּא וּרְחִימוּ יַתִּיר מִכֹּלָּא.

אָז הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן בְּשִׂמְחָה, בְּשַׁעֲשׁוּעַ, מֵשִׁיב אֵלֶיהָ, וְאוֹמֶרֶת הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי, כְּאֵם אֶל בִּתָּהּ. וְאִם כָּךְ, בַּעֲלָהּ שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הוּא יַעֲקֹב? לֹא כָּךְ, אֶלָּא תְּשׁוּקַת הָאָב תָּמִיד אֵינָהּ אֶלָּא כְּלַפֵּי הַבַּת הַזֹּאת, [שהיא] שֶׁהַבַּת הַזֹּאת אֲהֻבָתוֹ אֵלֶיהָ תָּמִיד, מִשּׁוּם שֶׁהִיא בַּת יְחִידָה בֵּין שִׁשָּׁה בָּנִים, וּלְכָל אוֹתָם שִׁשָּׁת הַבָּנִים חֵלֶק לָהֶם חֲלָקִים וְאוֹצָרוֹת וּמַתָּנוֹת, וְלָהּ לֹא חֵלֶק, וְאֵין לָהּ יְרֻשָּׁה כְּלוּם, וְעַל כָּל זֶה הוּא מַשְׁגִּיחַ בָּהּ בְּתִשּׁוּקָה וְאַהֲבָה יוֹתֵר מִן הַכֹּל.

בִּרְחִימוּ דִּילֵיהּ קָרֵא לָהּ בַּת, לָא סָפִיק לֵיהּ דָּא, וְקָרֵא לָהּ אֲחוֹת, לָא סָפִיק לֵיהּ דָּא, קָרֵא לָהּ אֵם בְּשׁוּם אִמֵּיהּ, לָא סָפִיק לֵיהּ דָּא, קָרֵא לָהּ בִּשְׁמֵיהּ, דִּכְתִיב, (איוב כח) וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא, חָכְמָה וּדַאי. וְעַל

דְּא, עַלְמָא עִלָּאָה אֲמְרַת לְגַבָּהּ, הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי, דְּכָל רְחִימוּ דִילֵיהּ אִתְמְשַׁךְ לָךְ לְגַבָּךְ וְעַל דָּא. בְּשַׁעֲשׁוּעָא וּרְחִימוּ אִימָּא לְגַבֵּי בְּרַתָּא.

בַּאֲהֲבָה שֶׁלּוֹ הוּא קוֹרֵא לֵהּ בַּת. לֹא הִסְפִּיק לוֹ וָזֶה, וְקָרָא לָהּ אֲחוֹת. לֹא הִסְפִּיק לוֹ וָזֶה, קָרָא לָהּ אֵם בְּשֵׁם אִמּוֹ. לֹא הִסְפִּיק לוֹ וָזֶה, קָרָא לָהּ בִּשְׁמוֹ, שֶׁכְּתוּב וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא, חָכְמָה וַדַּאי. וְעַל כֵּן הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן אוֹמֶרֶת לָהּ, הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי, שֶׁכָּל אַהֲבָתוֹ נִמְשְׁכָה לָךְ אֵלַיִךְ וְעַל זֶה, בְּשַׁעֲשׁוּעַ וְאַהֲבָה הָאֵם אֶל הַבַּת.

מָה אֲתִיבַת אִיהִי, (בראשית ל) לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה. בְּכָל אֲתַר, לָכֵן, שְׁבוּעָה אִיהִי. יִשְׁכַּב, מַהוּ יִשְׁכַּב. אֶלָּא שְׁכִיבָה בְּכָל אֲתַר תְּקוּנָא דְנוּקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא, לְאַעֲלָא בָהּ צִיּוּרָא דְאַתְוָון כֻּלְּהוּ, וְדָא אִיהוּ יִשְׁכַּב, יִ"שׁ כַּ"ב. י"שׁ דָּא אִיהוּ עַלְמָא עִלָּאָה, (ס"א כ"ב רזא) רָזָא דְאוֹרַיְיתָא נְקוּדָה טְמִירָא, דְּאִתְעַר לְגַבָּהּ כ"ב אַתְוָון, וְדָא הוּא יִשְׁכַּב, י"שׁ עַלְמָא דְאָתֵי, דִּכְתִיב, (משלי ח) לְהַנְחִיל אוֹהֲבַי יֵשׁ. כ"ב נְקוּדָה עִלָּאָה דְּאַעְיִיל כָּל כ"ב אַתְוון. רָזָא דְּכָל אוֹרַיְיתָא. וְדָא הוּא יִשְׁכַּב, יִשְׁכַּב עִמָּךְ יַעֲקֹב לָא כְּתִיב, אֶלָּא יִשְׁכַּב עִמָּךְ. הַהוּא טְמִירָא דְּאִתְחֲזֵי לְאִתְעָרָא לְגַבָּךְ, וְכלָא בְּאִתְעָרוּ דְּאִינּוּן (דכולהו) דּוּדְאִים, וכֹלָּא כְּתִיב בְּרַחִימוּ.

מַה הִיא מִשְׁכָּבָהּ? לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה. בְּכָל מָקוֹם לָכֵן הִיא שְׁבוּעָה. יִשְׁכַּב, מַה זֶּה יִשְׁכַּב? אֶלָּא שְׁכִיבָה בְּכָל מָקוֹם הִיא תִּקּוּן הַנְּקֵבָה לְזָכָר לְהַכְנִיס בָּהּ צִיּוּר שֶׁל כָּל הָאוֹתִיּוֹת. וְזֶהוּ יִשְׁכַּב, י"שׁ כ"ב. י"שׁ זֶהוּ הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, [כ"ב סוד] הַסּוֹד שֶׁל הַתּוֹרָה, נְקֻדָּה טְמִירָה שֶׁמִּתְעוֹרְרִים אֵלֶיהָ כ"ב אוֹתִיּוֹת. וְזֶהוּ יִשְׁכַּ"ב. י"שׁ - הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב (משלי א) לְהַנְחִיל אוֹהֲבַי יֵשׁ. כ"ב - נְקֻדָּה עֶלְיוֹנָה שֶׁמַּכְנִיסָה כָּל כ"ב הָאוֹתִיּוֹת, הַסּוֹד שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ יִשְׁכַּב. לֹא כָתוּב יִשְׁכַּב עִמָּךְ יַעֲקֹב, אֶלָּא יִשְׁכַּב עִמָּךְ, אוֹתוֹ הַטָּמִיר שֶׁרָאוּי לְהִתְעוֹרֵר אֵלַיִךְ, וְהַכֹּל בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל אוֹתָם [שכלם] דּוּדְאִים, וְהַכֹּל כָּתוּב בְּאַהֲבָה.

(בראשית ל) וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב. וַיֵּבֵא יַעֲקֹב, דָּא תִּפְאֶרֶת קַדִּישָׁא, מֵהַהוּא שָׂדֶה דְּנָקִיט כָּל בִּרְכָאן, דִּכְתִיב בֵּיהּ (בראשית כז) אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְיָ. בָּעֶרֶב, אֲמַאי בָּעֶרֶב, אֶלָּא בָּעֶרֶב, דִּכְתִיב, (בראשית כד) וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עֶרֶב. בְּזִמְנָא דְאִתְעַר יִצְחָק אֲבוֹי לְגַבֵּי הַאי שָׂדֶה, וְנָקִיט לֵיהּ, דְּהָא יִצְחָק לֹא אִתְעַר לְגַבֵּי הַאי שָׂדֶה, כְּיוָן דְּאִסְתַּלַּק יַעֲקֹב מִתַּמָּן בָּעֶרֶב, שְׁבִיק הַאי שָׂדֶה לְיִצְחָק אֲבוֹי, וְאִיהוּ סָלִיק בְּהַהוּא זִמְנָא לְגַבֵּי עִילָּא.

וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב. וַיָּבֹא יַעֲקֹב - זוֹ תִּפְאֶרֶת הַקְּדוֹשָׁה, מֵאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה שֶׁלּוֹקַחַת אֶת כָּל הַבְּרָכוֹת, שֶׁכָּתוּב בּוֹ אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'. בָּעֶרֶב, לָמָּה בָּעֶרֶב? אֶלָּא בָּעֶרֶב שֶׁכָּתוּב (בראשית כד) וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עֶרֶב. בִּזְמַן שֶׁהִתְעוֹרֵר יִצְחָק אָבִיו לַשָּׂדֶה הַזּוֹ וְלָקַח אוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי יִצְחָק לֹא מִתְעוֹרֵר לַשָּׂדֶה הַזּוֹ. כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּלֵּק יַעֲקֹב מִשָּׁם בָּעֶרֶב, הִשְׁאִיר אֶת הַשָּׂדֶה הַזּוֹ לְיִצְחָק אָבִיו, וְהוּא עָלָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן לְמַעְלָה.

מָה כְּתִיב, (בראשית ל) וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ. אִמָּא עִלָּאָה לְגַבֵּי בְּרָא יְחִידָא. וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא, תְּחוֹת גַּדְפָּאי לְבָרְכָא לָךְ, וּלְרַוּוֹאָה לָךְ בְּתַפְנוּקִין וְעִדּוּנִין עִלָּאִין. הָא עִידָן רַעֲוָא וְעִנּוּגָא לְמֵיהַב לָךְ נַיְיחָא דְּרוּחָא עִלָּאָה, לְגַבֵּי הַהוּא שָׂדֶה, עַד לָא יִתּוֹקַד בְּתוּקְפָּא דְיִצְחָק.

מַה כָּתוּב? וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ. הָאֵם הָעֶלְיוֹנָה, לַבֵּן הַיָּחִיד. וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא, תַּחַת כְּנָפַי, לְבָרֵךְ אוֹתָךְ וּלְהַרְוֹוֹת אוֹתָךְ בְּתַפְנוּקִים וְעִדּוּנִים עֶלְיוֹנִים. הִנֵּה עֵת רָצוֹן וְעֹנֶג לָתֵת לְךָ נַחַת רוּחַ עֶלְיוֹנָה לְאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה טָרֶם שֶׁיִּשְׂרַף בַּחֹזֶק שֶׁל יִצְחָק.

כֵּיוָן דְּנָקְטָא לְיַעֲקֹב תְּחוֹת גַּדְפָּאָה, כְּדֵין (שם) וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא. הוּא. דְּסִתְּים מִכֹּלָּא. הוּא. דְּכָל בִּרְכָאן וְכָל קִדּוּשִׁין נָפְקֵי מִתַּמָּן. יַעֲקֹב לָא כְּתִיב אֶלָּא הוּא. מַאן דְּאִתְחֲזֵי לְאִתְעָרָא לְגַבָּהּ.

כֵּיוָן שֶׁלְּקָחָהּ אֶת יַעֲקֹב תַּחַת כְּנָפֶיהָ, אָז וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא. הוּא - שֶׁנִּסְתָּר מִן הַכֹּל. הוּא - שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַקְּדֻשּׁוֹת יוֹצְאוֹת מִשָּׁם. לֹא כָתוּב יַעֲקֹב, אֶלָּא הוּא, מִי שֶׁרָאוּי לְהִתְעוֹרֵר אֵלֶיהָ.

וְעַד דְּלָא זַמִּין לְגַבָּהּ תְּחוֹת גַּדְפָּהָא, מַאן דְּנָקִיט אינון קַדִּישָׁאן (קדושאן) וּבְרָכָאן לָא אִתְמְלֵי מִנְּקוּדָּה טְמִירָה, הַהוּא עַלְמָא עִלָּאָה. וְעַל דָּא דּוּדָאִים מִתְעָרֵי כלָּא, וְכלָּא כְּגַוְונָא דְּרָזָא עִלָּאָה. רְאוּבֵן מַאי רְאוּבֵן, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁוִּי שְׁמָהָן בְּאַרְעָא, דִּכְתִיב (תהלים מו) לְכוּ חֲזוּ מִפְעָלוֹת יְיָ אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ. (עד כאן סתרי תורה).

וְטָרֶם מְזַמֵּן אֵלֶיהָ תַּחַת כְּנָפֶיהָ, מִי שֶׁלּוֹקֵחַ אוֹתָם הַקְּדוֹשִׁים [הקדשות] וְהַבְּרָכוֹת, לֹא מִתְמַלֵּא מֵהַנְּקֻדָּה הַטְּמִירָה, הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הַהוּא. וְעַל כֵּן הַדּוּדָאִים מְעוֹרְרִים הַכֹּל, וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁסּוֹד עֶלְיוֹן. רְאוּבֵן, מַה זֶּה רְאוּבֵן? הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׂם שֵׁמוֹת בָּאָרֶץ, שֶׁכָּתוּב (תהלים מו) לְכוּ חֲזוּ מִפְעָלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ.

(בראשית ל) וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מַקֵּל לִבְנֶה וְגו', מַתְנִיתִין, רְעוּתָא דְעוֹבָדָא, קִטְרֵי דִמְהֵימְנוּתָא, קַל קַלָּא דְּקַלְיָא אִתְעַר מַעֲלָא לְתַתָּא, אֲנָן פְּתִיחִין עַיְינִין הֲוֵינָן. גַּלְגַּלָּא אַסְחַר מַעֲלָא לְכַמָּה סִטְרִין, קַל נְעִימוּתָא אִתְעָר. אִתְעָרוּ נַיְימִין דְּמֵיכִין דְּשִׁינְתָּא בְּחוֹרֵיהוֹן, וְלָא יְדְעֵי וְלָא מְסְתַּכְּלָן, וְלָא חָמָאן. אֲטִימִין אוּדְנִין, כְּבֵדִין דְּלִבָּא, נַיְימִין וְלָא יָדְעִין. אוֹרַיְיתָא קַיְימָא קַמַּיְיהוּ, וְלָא מַשְׁגִּיחִין וְלָא יְדְעֵי בְּמָה מְסְתַּכְּלָן, חָמָאן וְלָא חָמָאן. אוֹרַיְיתָא רָמַאת קָלִין אִסְתַּכְּלוּ טִפְּשִׁין, פְּתִחוּ עַיְינִין, וּתְנָדְעוּן. לֵית מַאן דְּיִשְׁגַּח, וְלֵית מַאן דְּיַרְכִין אוּדְנַיְיהּ, עַד מָה תֶּהֱווּן בְּגוֹ חשוֹכָא דִּרְעוּתַיְיכוּ. אִסְתַּכְּלוּ לְמַנְדַע, וְאִתְגְּלִי לְכוֹן נְהוֹרָא דְּנְהִיר.

וַיִּקַּח לוֹ מַקֵּל לִבְנֶה וְגו'. מִשְׁנָה. הָרָצוֹן שֶׁל הַמַּעֲשֶׂה, קִשְׁרֵי הֶאֱמוּנָה, קוֹל הַקּוֹל שֶׁל הַקּוֹלוֹת, מִתְעוֹרֵר מִמַּעְלָה לְמַטָּה. אָנוּ הֵיינוּ פְּתוּחֵי עֵינַיִם. הַגַּלְגַּל סוֹבֵב מִמַּעְלָה לְכַמָּה צְדָדִים, קוֹל שֶׁל נְעִימוּת הִתְעוֹרֵר. הִתְעוֹרְרוּ יְשֵׁנִים נִרְדָּמִים שֶׁשֵּׁנָה בִּנְחִירֵיהֶם, וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מְסְתַּכְּלִים וְלֹא רוֹאִים, אֲטוּמֵי אָזְנַיִם, כְּבֵדֵי לֵב, יְשֵׁנִים וְאֵין יוֹדְעִים, הַתּוֹרָה עוֹמֶדֶת לִפְנֵיהֶם וְלֹא מַשְׁגִּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים בַּמֶּה מְסְתַּכְּלִים, רוֹאִים וְלֹא רוֹאִים. הַתּוֹרָה מְרִימָה קוֹלוֹת: הִסְתַּכְּלוּ טִפְּשִׁים, יִפְתְּחוּ הָעֵינַיִם וְתֵדָעוּ. אֵין מִי שֶׁמַּשְׁגִּיחַ, אֵין מִי שֶׁיַּרְכִּין אָזְנוֹ. עַד מָתַי תִּהְיוּ בְּתוֹךְ הַחֲשֵׁכָה שֶׁל רְצוֹנְכֶם? הִסְתַּכְּלוּ לָדַעַת, וְיִתְגַּלֶּה לָכֶם הָאוֹר הַמֵּאִיר.

בְּזִמְנָא דְיַעֲקֹב שְׁלֵימָא, מִגּוֹ עָאקוּ דְּאַרְעָא וּרְשׁוּ אָחֳרָא, בְּגוֹ דַּרְגִּין נוּכְרָאִין דְּחָה לְכָלְהוּ, וּבָרִיר חוּלַק עֲדָבֵיהּ וְאַחְסָנָתֵיהּ. נְהוֹרָא מִגּוֹ חֲשׁוֹכָא, חָכְמְתָא מִגּוֹ טִפְּשׁוּתָא, וְאוֹקִיר לֵיהּ לְמָארֵיהּ כַּד הֲוָה קָאִים בְּגוֹ רְשׁוּתָא דְּאֵל זָר. עַל דָּא כְּתִיב, (ישעיה כט) לֹא עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב ולא עַתָּה פָּנָיו יֶחֱווֹרוּ.

בְּזִמְנָא שֶׁיַּעֲקֹב הַשְׁלֵם, מִתּוֹךְ הַצָּרָה שֶׁל הָאָרֶץ וְרִשְׁוּת אַחֶרֶת, בְּתוֹךְ דְּרָגוֹת זָרוֹת דָּחָה אֶת כֻּלָּם, וּבָחַר חֵלֶק גּוֹרָלוֹ וְנַחֲלָתוֹ, הָאוֹר מִתּוֹךְ הַחֲשֵׁכָה, חָכְמָה מִתּוֹךְ הַטִּפְּשׁוּת, וְכִבֵּד אֶת רִבּוֹנוֹ, כְּשֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ הָרִשְׁוּת שֶׁל אֵל זָר. עַל כֵּן כָּתוּב (ישעיה כט) לֹא עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יֶחֱוָרוּ.

ויקח לו יעקב, (בראשית ל) ברירי ליה לחולקיה לעדביה, מקל לבנה לח, סטרא דימינא, גוון חוור. לח, סטרא איהו דמים. ולוז, דא סטרא דשמאלא, סומקא כוורדא. וערמון, כליל דא בדא. וכלהו אחיד ימינא חוורא בגווניה, וסלקא בהו. דכתיב מחשף הלבן, דאף על גב דאחיד לתרין סטרין, נטל (ס"א נטה) חולקיה לסטר ימינא, ואגליף בכלא, בהאי סטרא ובהאי סטרא, כדין אקרי גבר שלים, שלים בכלא.

וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב (בראשית ל), בָּחַר לוֹ לְחֶלְקוֹ וּלְגוֹרָלוֹ, מַקֵּל לְבָנֶה לַח, צַד יָמִין, גָּוֶן לָבָן. לַח, הוּא צַד שֶׁל הַמַּיִם. וְלוּז, זֶה צַד שֶׁל הַשְּׂמֹאל, אָדֹם כְּוָרֹד. וְעַרְמוֹן, כָּלוּל זֶה בָּזֶה. וְכֻלָּם אוֹחֵז הַיְמִין הַלָּבָן בְּצִבְעוֹ וְעוֹלֶה בָּהֶם, שֶׁכָּתוּב מַחְשֶׁף הַלָּבָן, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁאוֹחֵז לִשְׁנֵי הַצְּדָדִים, לוֹקֵחַ [נוטה] חֶלְקוֹ לְצַד יָמִין, וְנֶחֱקַק בְּכֻלָּם, בְּצַד זֶה וּבְצַד זֶה, אָז נִקְרָא גֶּבֶר שָׁלֵם, שָׁלֵם בַּכֹּל.

מה כתיב בתריה, (שם) והיה בכל יחם הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות וגו'. סתרא דסתרין, לחכימי לבא אתמסר. בגו משריין עלאין קדישין אית דרגין עלאין אלין על אלין, אלין פנימאין, ואלין לבר. אינון פנימאין מתקשרין במלכא קדישא, ומתקשרין בישראל, בנין קדישין לקדשא בריך הוא, ואלין אקרון הצאן המקשרות, משריין דאינון מקשרות, עילא ותתא.

מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? (שם) וְהָיָה בְּכָל יַחֵם הַצֹּאן הַמְקֻשָּׁרוֹת וְשָׂם יַעֲקֹב אֶת הַמַּקְלוֹת וְגוֹ'. סֵתֶר הַסְּתָרִים לְחַכְמֵי לֵב נִמְסָר. בְּתוֹךְ מַחֲנוֹת עֶלְיוֹנִים קְדוֹשִׁים יֵשׁ מַדְרֵגוֹת עֶלְיוֹנוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, אֵלּוּ פְּנִימִיִּים וְאֵלּוּ לְחִיצוֹן. אֵלּוּ הַפְּנִימִיִּים מִתְחַבְּרִים בַּמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וּמִתְחַבְּרִים בְּיִשְׂרָאֵל, בָּנִים קְדוֹשִׁים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאֵלּוּ נִקְרָאוֹת הַצֹּאן הַמְקֻשָּׁרוֹת, מַחֲנוֹת שֶׁל אֵלּוּ מְקֻשָּׁרוֹת, מַעְלָה וּמַטָּה.

בשעתא דתיאובתא דלהון לגבי זוהרא עלאה דלעילא. עמודא דאמצעיתא, יעקב שלימא נטל אינון מקלות, תפלין דרישא, ברהטים, אתר ודוכתא, לדיורי תפלין. ומהכא נטלי נהורא וזיווא, כל חילין ומשריין עלאין, אינון דמתקשרן לעילא ומתקשרן לתתא. כיון דאינון נטלין מגו רהטין שקתות המים, כדין, אינון הוו מקורין ומבועין לנחתא לתתא ולמיהב לכלא.

בְּשָׁעָה שֶׁהַתְּשׁוּקָה שֶׁלָּהֶם לְגַבֵּי הַזֹּהַר הָעֶלְיוֹן שֶׁלְּמַעְלָה, עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם לָקַח אוֹתָם הַמַּקְלוֹת, תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, בָּרָהָטִים, מָקוֹם וּמוֹשָׁב, לְהֲנָחַת הַתְּפִלִּין. וּמִכָּאן לוֹקְחִים אוֹר וְזִיו כָּל הַחֲיָלוֹת וּמַחֲנוֹת הָעֶלְיוֹנִים, אֵלּוּ שֶׁמִּתְקַשְּׁרִים לְמַעְלָה וּמִתְקַשְּׁרִים לְמַטָּה. כֵּיוָן שֶׁאֵלּוּ לוֹקְחִים מִתּוֹךְ הָרְהָטִים שִׁקְּתוֹת הַמַּיִם, אָז אֵלּוּ הָיוּ מְקוֹרוֹת וּנְבִיעוֹת לְהוֹרִיד לְמַטָּה וְלָתֵת לְכֻלָּם.

ובגין כך, אפריש יעקב בין דרגין עלאין קדישין, לדרגין אחרנין, דשאר עממין. כמה דאת אמר, (בראשית ל) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. (אינון) עדרים אפריש ליה לגרמיה, דלא יהא ליה חולק בשאר עממין, כמה דאפריש ליה, דרגי דמהימנותא לעילא, לחולקיה ועדביה, הכי אצטריך לאפרשא דרגין דמשריין קדישין לתתא, לקשרא לון בהדיה, באינון היכלין דמטרוניתא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ הִפְרִישׁ יַעֲקֹב בֵּין הַמַּדְרֵגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת לַמַּדְרֵגוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ל) וַיָּשֶׂת לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל צֹאן לָבָן. [אלו] עֲדָרִים הִפְרִיד לוֹ לְעַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בִּשְׁאָר הָאֻמּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁהִפְרִישׁ לוֹ מַדְרֵגוֹת הָאֱמוּנָה לְמַעְלָה לְחֶלְקוֹ וּלְגוֹרָלוֹ, כָּךְ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מַדְרֵגוֹת שֶׁל מַחֲנוֹת קְדוֹשִׁים לְמַטָּה, לְקַשֵּׁר אוֹתָם עִמּוֹ בְּאֵלּוּ הַהֵיכָלוֹת שֶׁל הַגְּבִירָה.

וכלהו רשימין, ברשימו דמלכא עלאה. כמה דישראל, רשימין לתתא, בין כל שאר עממין, אוף דרגין דמשריין עלאין, רשימין אינון לחולקיה (דקודשא) לקודשא בריך הוא, בין כל שאר חיילין, ומשריין עלאין. ועל דא בריר יעקב אינון לחולקיה ועדביה, רשימין לחולקא (ברזא) דמהימנותא, (ס"א ובגין כך כתיב כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו יה עלאה איהו בריר חולקיה ועדביה רזא דמהימנותא) אוף הכי קדשא בריך הוא, ברירי ליה, מכל שאר חיילין ומשריין דעלמא.

וְכֻלָּם רְשׁוּמִים בַּסִּימָן שֶׁל הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל רְשׁוּמִים לְמַטָּה בֵּין כָּל שְׁאָר הָאֻמּוֹת, אַף מַדְרֵגוֹת שֶׁל מַחֲנוֹת עֶלְיוֹנִים רְשׁוּמִים הֵם לְחֶלְקוֹ [של הקדשה] שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בֵּין כָּל שְׁאָר הַחֲיָלוֹת וּמַחֲנוֹת עֶלְיוֹנִים. וְעַל זֶה בָּרַר יַעֲקֹב אֶת אֵלּוּ לְחֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ, רְשׁוּמִים לְחֵלֶק [בסוד] שֶׁל הָאֱמוּנָה, [משום כך כתוב כי י קב בחר לו יה ישראל לסגלתו, יה עליון הוא, ברר חלקו וגורלו סוד האמונה] אַף כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרַר לוֹ מִכָּל שְׁאָר צְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם.

ומשריין עלאין, מתפרשאן אלין מאלין. בשעתא דזהרא דנורא בנהירו דשכינתא אתגליא, כל אינון דרגין אחרנין, אתכספן, ומתעטפי מההוא זהרא ולא יכלו לקרבא לגביה. וכל אינון תקונין (ס"א דרגין) קדישין, דאינון תקונא דיליה. בשעתא דאתגליא ההוא זהרא, מיד חדאן וסלקן לאתקרבא בהדיה, ולאתקשרא לגביה, ואיהו בהו אתתקנת, (אתתקן) וסתרא דא (בראשית ל) והיו העטופים ללבן והקשורים ליעקב.

וּמַחֲנוֹת עֶלְיוֹנִים נִפְרָדִים אֵלּוּ מֵאֵלּוּ. בְּשָׁעָה שֶׁזּוֹהַר שֶׁל אֵשׁ בְּהָאָרַת הַשְּׁכִינָה מִתְגַּלֶּה, כָּל הַמַּדְרֵגוֹת הָאֲחֵרוֹת הָאֵלּוּ מִתְבַּיְּשׁוֹת, וּמִתְכַּסּוֹת מֵהַזֹּהַר הַהוּא, וְלֹא יְכֹלוּ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו. וְכָל אֵלּוּ הַתִּקּוּנִים [מדרגות] הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהֵם תִּקּוּנִים שֶׁלּוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְגַּלֶּה הַזֹּהַר הַהוּא, מִיָּד שְׂמֵחִים וְעוֹלִים לְהִתְקָרֵב עִמּוֹ וּלְהִתְקַשֵּׁר אָצְלוֹ, וְהוּא בָּהֶם נִתְקָן, וְסוֹד זֶה - (בראשית ל) וְהָיָה הָעֲטֻפִים לְלָבָן וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב.

ואצטריך לברורא (ס"א לברכא) ולאתפרשא דרגין קדישין (ס"א לחולקיה) דחולקיה. מאינון דרגין דשאר עמין, ובכלא אצטריך יעקב קדישא (ס"א בוכרא דקדשא בריך הוא לאתקרבא) ועל דא קדשא בריך הוא כתיב באורייתא, מהימנותא דיליה, בגו סטרי (ס"א סתרי) מלין אלין. זכאה חולקיה.

וְצָרִיךְ לְבָרֵר [לברך] וּלְהַבְדִּיל מַדְרֵגוֹת קְדוֹשׁוֹת [ס"א לחלקו] שֶׁל חֶלְקוֹ מֵאֵלּוּ הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים, וּבְכֻלָּם צָרִיךְ יַעֲקֹב הַקָּדוֹשׁ [בכור של הקדוש ברוך הוא להתקרב], וְעַל זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּתַב בַּתּוֹרָה, אֱמוּנָה שֶׁלּוֹ, בְּתוֹךְ צְדָדֵי [ס"א סתרי] מִלִּים אֵלּוּ. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ.

(בראשית לב) וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים. מַתְנִיתִין, תּוֹקְפֵי דְהוּרְמָנֵי, זְקִיפִּין מִלְּעֵילָּא, וְשִׁנְּנָא דְחַרְבָּא דְמַלְהֲטָא מְמַנָּא עַל כָּל (ס"א כמה) חֵילִין וּמַשְׁרְיָין.

וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים. מִשְׁנָה. חֲזָקֵי הַשָּׂרִים זְקוּפִים מִלְמַעְלָה, וְלַהַט הַחֶרֶב הַשְּׁנוּנָה מְמֻנֶּה עַל כָּל [כמה] הַצָּבָאוֹת וְהַמַּחֲנוֹת.

הַהוּא חֶרְבָּא מְלַהֲטָא, הִיא חַרְבָּא סוּמְקָא. דִּכְתִיב, (ישעיה לה) חֶרֶב לַיְיָ מָלְאָה דָם. הַהוּא חַרְבָּא דְּתַלְיָא בֵּיהּ הְפוּכָא, אינון דְּמַהֲפְכֵי לְכַמָּה גְוונין. הוּא נַשְׁיָין, הוּא גוּבְרִין, בְּסִטְרִין סַגִּיאִין, מִתְפָּרְשִׁין גְּוונִין אֲחֲרָנִין לְכַמָּה דַרְגִּין.

אוֹתָהּ הַחֶרֶב הַלּוֹהֶטֶת הִיא חֶרֶב אֲדָמָה, שֶׁכָּתוּב (ישעיה לד) חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם. הַחֶרֶב הַ את שֶׁתְּלוּיָה בָּהּ הַהֲפוּךְ, הֵם שֶׁמִּתְהַפְּכִים לְכַמָּה צוּרוֹת. הוּא נָשִׁים, הוּא גְּבָרִים, בְּצְדָדִים רַבִּים, נִפְרָדוֹת הַצוּרוֹת הָאֲחֵרוֹת לְכַמָּה דְרָגוֹת.

מִסִּטְרָא דְּאִילָנָא דְחַיֵּי, נָפְקֵי אינון. דְּמִתְיַחֲדֵי בְּיִחוּדָא בְּקִשׁוּרָא. קַדִּישִׁין אִלֵּין, אִשְׁתָּאֲבָן תְּדִיר מִטַּל הַשָּׁמַיִם, שְׁמֵיהּ דֵּאלקים, אִתְּתַקִּין בָּהוּ. (ס"א ועל דא אמר משמני הארץ ואתתקן) בְּאַרְבַּע סִטְרִין דְּעָלְמָא, אִתְעֲבִידוּ סַמְכִין דְּכָרְסְיֵיא. כֻּלְּהוּ מַרְגְּלִיטִין, שִׁיזְפִּין וְסַמְכִין, לָא מִתְפָּרְשִׁין לְעָלְמָא. מִגּוֹ דָא שְׁמָא, אינון קְשׁוּרִין דְּיַעֲקֹב, דְּבָרִיר לְחוּלָקֵיהּ. וּמִתְקַשְׁרָן בִּשְׁמָא דָא, כֻּלְּהוּ נָפְקוּ (בערב) (ביעקב).

מֵהַצַּד שֶׁל עֵץ הַחַיִּים הֵם יוֹצְאִים, שֶׁמִּתְיַחֲדִים בְּיִחוּד בְּקֶשֶׁר. אֵלּוּ הַקְּדוֹשִׁים נִשְׁאָבִים תָּמִיד מִטַּל הַשָּׁמַיִם. הַשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהִים מִתְתַּקֵּן בָּהֶם. [ועל זה אמר משמני הארץ ונתקן] בְּאַרְבָּעָה הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם נַעֲשׂוּ לְעַמּוּדֵי הַכִּסֵּא. כֻּלָּם מַרְגְּלִיּוֹת וְאֶבְרִים וַעֲמוּדִים, לֹא נִפְרָדִים לְעוֹלָם מִתּוֹךְ הַשֵּׁם הַזֶּה, הֵם הַקְּשָׁרִים שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁבָּחַר לְחֶלְקוֹ וְנִקְשָׁרִים בַּשֵּׁם הַזֶּה, כֻּלָּם יָצְאוּ [בערב].

וַיַּעֲקֹב כַּד נָפַק לְמֵיזַל לְאַרְחֵיהּ, לְאַרְבַּע סִטְרִין אֲקִיפוּ לֵיהּ, לְאַרְבַּע זָוִויִן דְּעָלְמָא נָטְרוּ לֵיהּ, בְּשַׁעְתָּא קַלָּה אִתְרְגִישׁ מַאִילָנָא (ס"א מאתר) לְעֵילָּא, לְמֵיטַר אִילָנָא דְלְתַתָּא, וּכְדֵין (בראשית ל) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה. כְּדֵין (בראשית ל) וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנָיִם. (נדפס דף קנ"ח ע"ב ושם מפורש)

וְיַעֲקֹב, כְּשֶׁיָּצָא לָלֶכֶת לְדַרְכּוֹ, הִקִּיפוּ אוֹתוֹ לְאַרְבָּעָה צְדָדִים. לְאַרְבַּע הַזְּוִיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם שָׁמְרוּ אוֹתוֹ. בְּשָׁעָה קַלָּה הִתְרַגֵּשׁ מֵהָעֵץ [מהמקום] שֶׁלְּמַעְלָה לִשְׁמֹר אֶת הָעֵץ שֶׁלְּמַטָּה, וְאָז וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה. אָז וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנָיִם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תָּא חֲזֵי, שְׁלֹמוֹתֵיהּ דְּיַעֲקֹב, דְּלָא בָּעֵי (בעא) לְמֵיזַל אֶלָּא בִּרְשׁוּתֵיהּ דְּלָבָן, וְאִי תֵּימָא, זִמְנָא אָחֳרָא אַמַּאי לָא. אֶלָּא בְּגִין דְּדָחִיל יַעֲקֹב דְּלָא יִשְׁבּוֹק לֵיהּ, וְיִשְׁתְּלִימוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין בְּאַרְעָא אָחֳרָא. וְעַל דָּא כֵּיוָן דְּחָמָא דְּמָטָא שַׁעְתָּא דְּבָנְיָמִן, בָּרַח. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (בראשית לא) וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ. דְּכֵיוָן דְּאִתְיְלִיד בִּנְיָמִן, אִתְקַשַּׁר שְׁכִינְתָּא בְּכֻלְּהוּ שִׁבְטִין, וְנָטַל בֵּיתָא בְּהוּ. וְיַעֲקֹב הֲוָה יָדַע בְּרוּחָא דְחָכְמְתָא, דְּכַד יִשְׁתְּלִימוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, דִּשְׁכִינְתָּא תִּתְקַשַּׁר בְּהוּ, וְרָחֵל תָּמוּת, וְאִיהִי נָטְלָא בֵּיתָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רְאֵה אֶת שְׁלֵמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁלֹּא רָצָה לָלֶכֶת אֶלָּא בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל לָבָן. וְאִם תֹּאמַר, בְּפַעַם אַחֶרֶת לָמָּה לֹא? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב פָּחַד שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אוֹתוֹ, וְיִשְׁתַּלְּמוּ שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבָטִים בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת. וְעַל כֵּן, כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁהִגִּיעָה הַשָּׁעָה שֶׁל בִּנְיָמִין, בָּרַח, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ. כֵּיוָן שֶׁנּוֹלַד בִּנְיָמִין, נִקְשְׁרָה הַשְּׁכִינָה עִם כָּל הַשְּׁבָטִים, וְנָטְלָה אֶת הַבַּיִת עִמָּם. וְיַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ בְּרוּחַ

הַחָכְמָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר יִשְׁתַּלְּמוּ שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבָטִים, שֶׁהַשְּׁכִינָה תִּתְקַשֵּׁר עִמָּהֶם וְרָחֵל תָּמוּת, וְהִיא נוֹטָלֶת אֶת הַבַּיִת.

וְתָא חֲזֵי, הָכִי אוֹלִיפְנָא, עַלְמָא תַּתָּאָה, אִתְחֲזֵי לֵיהּ לְיַעֲקֹב, כְּמָה דְּאִתְחֲזֵי לֵיהּ לְמֹשֶׁה, אֶלָּא דְּלָא יְכִילַת, עַד דְּהָווּ י"ב שִׁבְטִין בְּבֵיתָא, לְאִתְקַשְּׁרָא בֵּהּוּ. וּכְדֵין, אִתְּדַחְיַית רָחֵל, וּנְטָלַת אִיהִי בֵּיתָא בְּכֻלְּהוּ שִׁבְטִין, וְהַוּת עִקָּרָא דְּבֵיתָא. וּכְדֵין (תהלים קיג) מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת. אָמַר יַעֲקֹב, הָא מָטָא זִמְנָא דְּיִשְׁתַּלִּימוּ י"ב שִׁבְטִין, וּוַדַּאי עַלְמָא דִּלְעֵילָּא יִיחוּת לֵיהּ לְבֵיתָא, וְאִתְקַשְּׁרָא (נ"א עלמא דלעילא ייחות ליה בביתיה, ואתקשרא) בֵּהּוּ, וּמִסְכְּנָתָא דָּא אִתְּדַחְיָיא קַמֵּיהּ. אִי תִּימוּתִ הָכָא, לָא אֶפּוֹק מִכָּאן לְעָלְמִין. ולא עוֹד, אֶלָּא בְּאַרְעָא דָּא, לָא אִתְחֲזֵי לְאַשְׁלְמָא בֵּיתָא. בְּגִין כָּךְ, (בראשית ל) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף, עַד לָא יִשְׁתַּלִּימוּ שִׁבְטִין.

וּבָא וּרְאֵה, כָּךְ לִמְּדָנוּ, הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן רָאוּי לוֹ לְיַעֲקֹב כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לְמֹשֶׁה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יָכְלָה עַד שֶׁהָיוּ שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים בַּבַּיִת לְהִתְקַשֵּׁר עִמָּהֶם, וְאָז נִדְחֲתָה רָחֵל, וְהִיא נָטְלָה אֶת הַבַּיִת עִם כָּל הַשְּׁבָטִים וְהָיְתָה עִקַּר הַבַּיִת, וְאָז (תהלים קיג) מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת. אָמַר יַעֲקֹב, הִנֵּה הִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁיִּשְׁתַּלְּמוּ שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבָטִים, וּוַדַּאי שֶׁהָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה יֵרֵד לוֹ לַבַּיִת וְיִתְקַשֵּׁר [העולם שלמעלה ירד לו בביתו והתקשר] בָּהֶם, וְהַעֲנִיָּה הַ את נִדְחֵית לְפָנָיו. אִם תָּמוּת כָּאן, לֹא אֵצֵא מִכָּאן לְעוֹלָמִים. ולֹא עוֹד, אֶלָּא בָּאָרֶץ הַזּוֹ לֹא רָאוּי לְהַשְׁלִים אֶת הַבַּיִת. מִשּׁוּם כָּךְ, (בראשית ל) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף, טֶרֶם שֶׁיִּשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים.

שְׁמַע רִבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר, וַדַּאי כָּל מִלּוֹי דְּרִבִּי יְהוּדָה שַׁפִּיר, ודא סָלִיק עַל כֹּלָּא. וְאִי תֵּימָא, אַמַּאי לָא אָזַל לֵיהּ לְאָרְחֵיהּ מִיָּד. אֶלָּא, כָּל זִמְנָא דְּרָחֵל לָא מִתְעַבְּרָא מִבִּנְיָמִן, אִתְעַכַּב תַּמָּן. כֵּיוָן דְּמָטָא זִמְנָא דְּבִנְיָמִן, עָרַק, ולֹא בָּעָא רְשׁוּתָא. בְּגִין דְּלָא יִתְעַכַּב תַּמָּן, וְאִתְחַבַּר יַעֲקֹב בְּכֻלְּהוּ שִׁבְטִין, בְּאַתַּר דְּאִצְטְרִיךְ. (ע" פרשת ויצא)

שְׁמַע רַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר, וַדַּאי שֶׁכָּל דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה יָפִים, וְזֶה עוֹלֶה עַל הַכֹּל. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הָלַךְ לוֹ לְדַרְכּוֹ מִיָּד? אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁרָחֵל לֹא הִתְעַבְּרָה מִבִּנְיָמִין, הִתְעַכֵּב שָׁם. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁל בִּנְיָמִין, בָּרַח, וְלֹא בִּקֵּשׁ רְשׁוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַכֵּב שָׁם, וְהִתְחַבֵּר יַעֲקֹב עִם כָּל הַשְּׁבָטִים בַּמָּקוֹם שֶׁצָּרִיךְ. ע"כ סתרי תורה

פרשת וישלח

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים וגו'. רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים צא) כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא, דְּהָא בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ אָתֵי לְעָלְמָא, מִיָּד אִזְדַּמַּן בַּהֲדֵיהּ יֵצֶר הָרָע דְּאִיהוּ מְקַטְרֵג לֵיהּ לְבַר נָשׁ תָּדִיר כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית ד) לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ. מַאי חַטָּאת רוֹבֵץ, דָּא יֵצֶר הָרָע.

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים צא) כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ. פְּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים, שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם בָּא לָעוֹלָם, מִיָּד מִזְדַּמֵּן עִמּוֹ יֵצֶר הָרָע שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לָאָדָם תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ד) לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ. מִי זֶה חַטָּאת רֹבֵץ? זֶה יֵצֶר הָרָע.

וְדָוִד הָכִי נָמֵי קָרֵייהּ חַטָּאת דְּכְתִיב, (תהלים נא) וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד, בְּגִין דְּאִיהוּ עָבִיד לֵיהּ לְבַר נָשׁ כָּל יוֹמָא לְמֶחטֵי קַמֵּי מָארֵיהּ, וְיֵצֶר הָרָע דָּא לָא אִתְעֲדֵי מִבַּר נָשׁ מִיּוֹמָא דְּאִתְיְלִיד בַּר נָשׁ לְעָלְמִין. וְיֵצֶר הַטּוֹב אָתֵי לְבַר נָשׁ מִיּוֹמָא דְּאָתֵי לְאִתְדַּכָּאָה.

וְכָךְ גַּם דָּוִד קָרָא לוֹ חַטָּאת, (תהלים נא) וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל יוֹם לָאָדָם לַחֲטֹא לְפָנֵי רִבּוֹנוֹ, וְיֵצֶר הָרַע הַזֶּה לֹא זָז מִבֶּן הָאָדָם מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד הָאָדָם לָעוֹלָמִים, וְיֵצֶר הַטּוֹב בָּא לָאָדָם מִיּוֹם שֶׁבָּא לְהִטָּהֵר.

וְאֵימָתַי אָתֵי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה כַּד אִיהוּ בַּר תְּלֵיסַר שְׁנִין, כְּדֵין אִזְדַּוּוג בַּר נָשׁ בְּתַרְוַויְיהוּ חַד מִימִינָא וְחַד מִשְּׂמָאלָא, יֵצֶר טוֹב לִימִינָא וְיֵצֶר רַע לְשְׂמָאלָא. וְאִלֵּין אִינּוּן תְּרֵין מַלְאָכִין מַמָּשׁ מְמַנָּן, וְאִינּוּן מְשַׁתְּכְחִין תָּדִיר בַּהֲדֵיהּ דְּבַר נָשׁ.

וּמָתַי בָּא אָדָם לְהִטָּהֵר? כְּשֶׁהוּא בֶּן שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים, אָז מִזְדַּוֵּג הָאָדָם בִּשְׁנֵיהֶם, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל. יֵצֶר טוֹב לְיָמִין, וְיֵצֶר הָרַע לִשְׂמֹאל. וְאֵלֶּה הֵם שְׁנֵי מַלְאָכִים מַמָּשׁ מְמֻנִּים, וְהֵם נִמְצָאִים תָּמִיד עִם הָאָדָם.

אָתֵי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה, הַהוּא יֵצֶר הָרַע אִתְכַּפְיָא קַמֵּיהּ וְשַׁלִּיט יְמִינָא עַל שְׂמָאלָא. וְתַרְוַויְיהוּ מִזְדַּוְּוגִין לְנַטְרָא לֵיהּ לְבַר נָשׁ בְּכָל אָרְחוֹי דְּהוּא עָבִיד. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ.

בָּא בֶּן אָדָם לְהִטָּהֵר - אוֹתוֹ יֵצֶר הָרַע נִכְפֶּה לְפָנָיו, וְשׂוֹלֵט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמֹאל. וּשְׁנֵיהֶם מִזְדַּוְּגִים לִשְׁמֹר אֶת הָאָדָם בְּכָל דְּרָכָיו שֶׁהוּא עוֹשֶׂה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ.

דף קסו.

רִבִּי אֶלְעָזָר מוֹקִים לֵיהּ לְהַאי קְרָא בְּיַעֲקֹב, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַזְמִין בַּהֲדֵיהּ מַלְאָכִין מַשְׁרְיָין מְמַנָּן. בְּגִין דְּהָא אִיהוּ אָתֵי שְׁלִים בְּשִׁבְטִין עִלָּאִין כֻּלְּהוּ שְׁלֵמִין כְּדְקָא יָאוּת, כְּמָה דְּאִתְּמַר (דכתיב) וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים וְאִתְּמַר. וְהָכָא כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּזִיב מִנֵּיהּ דְּלָבָן וְהָא אִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ כְּדֵין אִזְדַּוְּוגַת עִמֵּיהּ שְׁכִינְתָּא וְאָתוּ מַשְׁרְיָין קַדִּישִׁין לְסַחֲרָא לֵיהּ, וּכְדֵין (דף קסו ע"א) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם וגו'. וּמֵאֵינּוּן מַלְאָכִין שַׁדַּר לֵיהּ לְעֵשָׂו הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים, מַלְאָכִים מַמָּשׁ הֲווּ וַדַּאי.

רַבִּי אֶלְעָזָר מְבָאֵר אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה בְּיַעֲקֹב, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִזְמִין עִמּוֹ מַלְאָכִים מְחֻנּוֹת מְמֻנִּים, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי הוּא בָּא שָׁלֵם בִּשְׁבָטִים עֶלְיוֹנִים כֻּלָּם שְׁלֵמִים כָּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים, וְנִתְבָּאֵר. וְכָאן, כֵּיוָן שֶׁנִּצּוֹל מִלָּבָן וַהֲרֵי נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אָז הִזְדַּוְּגָה עִמּוֹ שְׁכִינָה, וּבָאוּ מַחֲנוֹת קְדוֹשִׁים לְהַקִּיף אוֹתוֹ, וְאָז וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם וגו', וּמֵאוֹתָם מַלְאָכִים שָׁלַח לְעֵשָׂו, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים. מַלְאָכִים מַמָּשׁ הָיוּ וַדַּאי.

פָּתַח רִבִּי יִצְחָק וְאָמַר כָּתִיב, (תהלים לה) חוֹנֶה מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם, הָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל בְּאָתַר חַד כְּתִיב כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ, מַלְאָכָיו סַגִּיאִין, וְהָכָא חַד דִּכְתִיב חוֹנֶה מַלְאַךְ

יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם. אֶלָּא כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ, אֵלֵּין שְׁאַר מַלְאָכִין. מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב דָּא שְׁכִינְתָּא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שמות ג) וַיֵּרָא מַלְאַךְ יְיָ אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה. וּבְגִין כָּךְ חוֹנֶה מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו, לַאֲקָפָא לֵיהּ בְּכָל סִטְרִין בְּגִין לְשֵׁזָבָא לֵיהּ. וְכַד שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא בְּגַוֵּיהּ דְּבַר נָשׁ, כַּמָּה מַשְׁרְיָין קַדִּישִׁין כֻּלְּהוּ אִזְדַּמְּנוּ לְתַמָּן.

פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, כָּתוּב (תהלים לד) חֹנֶה מַלְאַךְ ה' סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם. הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. אֲבָל בְּמָקוֹם אֶחָד כָּתוּב כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ, מַלְאָכָיו רַבִּים, וְכָאן אֶחָד, שֶׁכָּתוּב חֹנֶה מַלְאַךְ ה' סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם. אֶלָּא כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ - אֵלּוּ שְׁאַר מַלְאָכִים. מַלְאַךְ ה' סָבִיב - זוֹ שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ג) וַיֵּרָא מַלְאַךְ ה' אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה. וְלָכֵן חֹנֶה מַלְאַךְ ה' סָבִיב לִירֵאָיו, לְהַקִּיפוֹ בְּכָל הַצְּדָדִים כְּדֵי לְהַצִּיל אוֹתוֹ, וּכְשֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּתוֹךְ הָאָדָם, כַּמָּה מַחֲנוֹת קְדוֹשִׁים כֻּלָּם מְזֻדָּמְנִים לְשָׁם.

תָּא חֲזֵי, כַּד דָּוִד מַלְכָּא אִשְׁתְּזִיב מֵאָכִישׁ מֶלֶךְ גַּת כְּדֵין אָמַר הַאי, בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא סַחֲרָא לֵיהּ וְאִשְׁתְּזִיב מִנַּיְיהוּ מֵאָכִישׁ וּמֵעַמֵּיהּ כָּל אִינּוּן דְּאַתְקִיפוּ (נ"א דאקיפו) בֵּיהּ, מַה כְּתִיב, (שמואל א כא) וַיִּתְהוֹלֵל בְּיָדָם, אַמַּאי וַיִּתְהוֹלֵל, וַיִּשְׁתַּגַּע מִבָּעֵי לֵיהּ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שם) כִּי הֵבֵאתֶם אֶת זֶה לְהִשְׁתַּגֵּעַ עָלַי.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ נִצַּל מֵאָכִישׁ מֶלֶךְ גַּת, אָז אָמַר אֶת זֶה, מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁכִינָה הִקִּיפָה אוֹתוֹ וְנִצַּל מֵהֶם מֵאָכִישׁ וּמֵעַמּוֹ, כָּל אוֹתָם שֶׁהִתְקִיפוּ [שהקיפו] אוֹתוֹ. מַה כָּתוּב? (שמואל א כא) וַיִּתְהוֹלֵל בְּיָדָם, לָמָּה וַיִּתְהוֹלֵל? הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב וַיִּשְׁתַּגַּע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כִּי הֲבֵאתֶם אֶת זֶה לְהִשְׁתַּגֵּעַ עָלָי.

אֶלָּא אַהֲדַר עַל הַהוּא מִלָּה דְּאָמַר דָּוִד בְּקַדְמִיתָא דְּכְתִיב, (תהלים עג) כִּי קִנֵּאתִי בַּהוֹלְלִים וְגוֹ'. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חַיֶּיךָ עֲדַיִין אַנְתְּ אִצְטְרִיךְ לְהַאי, כֵּיוָן דְּעָאל לְבֵי אָכִישׁ וְאִתְקִיפוּ בֵּיהּ, מַה כְּתִיב וַיִּתְהוֹלֵל בְּיָדָם, כְּאִינּוּן הוֹלְלִים דְּקַנְּיֵי בְּקַדְמִיתָא, וּכְדֵין אַתְיָא שְׁכִינְתָּא וְשַׁרְיָא סַחֲרַנֵּיהּ דְּדָוִד.

אֶלָּא חָזַר עַל אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁאָמַר דָּוִד בַּתְּחִלָּה, שֶׁכָּתוּב (תהלים עג) כִּי קִנֵּאתִי בַּהוֹלְלִים וְגוֹ'. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: חַיֶּיךָ עֲדַיִן אַתָּה צָרִיךְ אֶת זֶה. כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס לְבֵית אָכִישׁ וְהֶחֱזִיקוּ בּוֹ, מַה כָּתוּב? וַיִּתְהוֹלֵל בְּיָדָם, כְּאוֹתָם הוֹלְלִים שֶׁקִּנֵּא בָּהֶם בַּהַתְחָלָה. וְאָז בָּאָה שְׁכִינָה וְשָׁרְתָה סְבִיב דָּוִד.

וְאִי תֵּימָא שְׁכִינְתָּא לָא שַׁרְיָא אֶלָּא (באחסנתה) בְּאַחְסָנָתֵיהּ, דְּאִיהִי אַרְעָא קַדִּישָׁא. וַדַּאי לָא שַׁרְיָא בְּגִין (דינקין) לְיַנְקָא מִנָּהּ, אֲבָל לַאֲגָנָא שַׁרְיָא. וְהָכָא כַּד אֲתָא יַעֲקֹב מִבֵּי לָבָן כֻּלְּהוּ מַשְׁרְיָין קַדִּישִׁין סַחֲרָן לֵיהּ וְלָא אִשְׁתַּאַר בִּלְחוֹדוֹי.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהַשְּׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה כִּי אִם בְּנַחֲלָתָהּ, שֶׁהִיא הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה - וַדַּאי לֹא שׁוֹרָה בַּעֲבוּר [שיונקים] לְיונֵק מִמֶּנָּה, אֲבָל שׁוֹרָה כְּדֵי לְהָגֵן. וְכָאן כְּשֶׁבָּא יַעֲקֹב מִבֵּית לָבָן, כָּל הַמַּחֲנוֹת הַקְּדוֹשִׁים הִקִּיפוּ אוֹתוֹ, וְלֹא נִשְׁאַר לְבַדּוֹ.

אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה אִי הָכִי (ס"א דכלהו משריין קדישין אתו בההה ושכינתא בהדיה), אַמַּאי כְּתִיב וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וְגוֹ'. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה בְּגִין דְּאֵעִיל גַּרְמֵיהּ לְסַכָּנָה, וְהָוָה חָמֵי לְהַהִיא

סַכָּנָה בְּעֵינוֹי, אִינוּן אִתְפָּרְשׁוּ מִנַּיְהּ, וּכְדֵין אָמַר קָטְנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת, אִלֵּין אִינוּן מַשְׁרְיָין קַדִּישִׁין דְּאִתְפָּרְשׁוּ מִנַּיְהּ.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, אִם כָּךְ [ס"א שכל המחנות הקדושים באו יחד עמו והשכינה עמו], לָמָּה כָּתוּב וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וְגוֹ'? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשּׁוּם שֶׁהִכְנִיס עַצְמוֹ לְסַכָּנָה וְהָיָה רוֹאֶה אוֹתָהּ סַכָּנָה בְּעֵינָיו, הֵם פָּרְשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְאָז אָמַר, קָטְנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת, אֵלּוּ הֵם הַמַּחֲנוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁנִּפְרְדוּ מִמֶּנּוּ.

רִבִּי יִצְחָק אָמַר בְּגִין לְשַׁבָּקָא לֵיהּ עִם הַהוּא מְמַנָּא דְּעֵשָׂו דְּבַרְשׁוּתָא עִלָּאָה הֲוָה אָתֵי. וְאִלֵּין אִזְלֵי לְמֵימַר שִׁירָתָא דְּמָטָא זִמְנַיְיהוּ לְשַׁבָּחָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, וּלְבָתַר אַהֲדְרוּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ וְגוֹ', וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת. מַחֲנָה שְׁכִינְתָּא, וְכָל בֵּיתֵיהּ, (ס"א מחנה חד הוה דכתיב מחנה אלהים זה), לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת, דְּהֲוָה שְׁלִים מִכָּל סִטְרִין מִתְּרִין חוּלָקִין חַוָּור וְסוּמָק.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כְּדֵי לְהַשְׁאִירוֹ עִם אוֹתוֹ מְמֻנֶּה שֶׁל עֵשָׂו שֶׁהָיָה בָּא בִּרְשׁוּת עֶלְיוֹנָה, וְאֵלֶּה הָלְכוּ לוֹמַר שִׁירָה, שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לְשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְאַחַר כָּךְ חָזְרוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ וְגוֹ', וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת. מַחֲנָה שְׁכִינָה, וְכָל בֵּיתוֹ. [ס"א מחנה אחד היה, שכתוב מחנה אלהים זה]. לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת - שֶׁהָיָה שָׁלֵם מִכָּל הַצְּדָדִים מִשְּׁנֵי חֲלָקִים, לָבָן וְאָדֹם.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הָא אִתְּמַר, הַהוּא לֵילְיָא שׁוּלְטָנוּתָא דְּסִטְרָא דְּעֵשָׂו הֲוָה. בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּהָא כְּתִיב (בראשית א) יְהִי מְאוֹרֹת חָסֵר, וּבְגִין כָּךְ וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ, דְּאִשְׁתְּאַר יַעֲקֹב דְּאִיהוּ שִׁמְשָׁא בַּלְחוֹדוֹי, דְּאִתְכַּסְיָא סִיהֲרָא מִן שִׁמְשָׁא. וְאַף עַל גַּב דִּנְטִירוּ (ס"א ועם כל דא נטירו) דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִתְעֲדֵי מִנַּיְהּ מִכֹּל וָכֹל, וְעַל דָּא לֹא יָכוֹל לוֹ, דִּכְתִיב וַיַּרְא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הֲרֵי נִתְבָּאֵר אוֹתוֹ לַיְלָה שֶׁל צַד שֶׁל עֵשָׂו הָיָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב (בראשית א) יְהִי מְאוֹרֹת חָסֵר, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ, שֶׁנִּשְׁאַר יַעֲקֹב, שֶׁהוּא שֶׁמֶשׁ לְבַדּוֹ, שֶׁהִתְכַּסְּתָה הַלְּבָנָה מִן הַשֶּׁמֶשׁ. וְאַף עַל גַּב שֶׁשְּׁמִירַת [ועם כל זה השמירה של] הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ מִכֹּל וָכֹל, וְעַל זֶה לֹא יָכוֹל לוֹ, שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ.

אִסְתַּכַּל לִימִינָא וְחָמָא לְאַבְרָהָם. אִסְתַּכַּל לִשְׂמָאלָא וְחָמָא לְיִצְחָק. אִסְתַּכַּל בְּגוּפָא וְחָמָא דְּאִתְכְּלִיל מִסִּטְרָא דָּא וְאִתְכְּלִיל מִסִּטְרָא דָּא, כְּדֵין וַיִּגַּע בְּכַף יֶרֶכוֹ. בְּחַד עַמּוּדָא דְּסָמִיךְ לְגוּפָא דְּאִיהוּ לְבַר מִן גּוּפָא.

הִסְתַּכֵּל יָמִינָה וְרָאָה אֶת אַבְרָהָם, הִסְתַּכֵּל שְׂמֹאלָה וְרָאָה אֶת יִצְחָק, הִסְתַּכֵּל בַּגּוּף וְרָאָה שֶׁנִּכְלָל מִצַּד זֶה וְנִכְלָל מִצַּד זֶה, וְאָז וַיִּגַּע בְּכַף יֶרֶכוֹ, בְּעַמּוּד אֶחָד הַסָּמוּךְ לַגּוּף, שֶׁהוּא מִחוּץ לַגּוּף.

וּבְגִין כָּךְ חוֹנָה מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם, אַקִּיף לֵיהּ בְּכָל סִטְרוֹי בְּגִין לְשֵׁזָבָא לֵיהּ, וְכַד שָׂרָא שְׁכִינְתָּא בְּגַוָּיהּ (ס"א לגביה) כַּמָּה חֵילִין וּמַשְׁרְיָין אָתוּ בַּהֲדֵיהּ, וּמֵאינּוּן מַלְאָכִין שַׁדַּר לְגַבֵּיהּ דְּעֵשָׂו:

וְלָכֵן חוֹנָה מַלְאַךְ ה' סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם, הִקִּיפוֹ בְּכָל צְדָדָיו כְּדֵי לְהַצִּילוֹ. וּכְשֶׁשָּׁרְתָה שְׁכִינָה בְּתוֹכוֹ [ס"א אליו], כַּמָּה חֲיָלוֹת וּמַחֲנוֹת בָּאוּ עִמָּהּ, וּמֵאוֹתָם מַלְאָכִים שָׁלַח לְעֵשָׂו.

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים, אָמַר רִבִּי אַבָּא וְכִי אַמַּאי אִתְעַר אִיהוּ לְגַבֵּיהּ דְּעֵשָׂו, וְטַב הֲוָה לֵיהּ לְאִשְׁתּוֹקֵי מִנֵּיהּ. אֶלָּא אָמַר יַעֲקֹב יְדַעְנָא דְּעֵשָׂו חַיִּישׁ לֵיהּ לִיקָרָא דְּאַבָּא וּלְעָלַם לָא אַרְגִּיז קַמֵּיהּ, וְהָא יְדַעְנָא הוֹאִיל וְאַבָּא קַיָּים לָא מִסְתָּפִינָא מִנֵּיהּ, אֲבָל הַשְׁתָּא (הואיל דאבא קאים בעינא לאתפייס (לאתפייסא)) עִמֵּיהּ, מִיָּד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו.

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים. אָמַר רַבִּי אַבָּא, וְכִי מַה הוּא הִתְעוֹרֵר אֶל עֵשָׂו? וְטוֹב הָיָה לוֹ לִשְׁתֹּק מִמֶּנּוּ. אֶלָּא, אָמַר יַעֲקֹב, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁעֵשָׂו חוֹשֵׁשׁ לִכְבוֹד אַבָּא וּלְעוֹלָם לֹא הִרְגִּיז אוֹתוֹ, וַהֲרֵינִי יוֹדֵעַ, שֶׁהוֹאִיל וְאַבָּא קַיָּם, אֵינִי פּוֹחֵד מִמֶּנּוּ, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁאַבָּא קַיָּם, אֲנִי רוֹצֶה לְהִתְפַּיֵּס עִמּוֹ. מִיָּד - וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו.

דף קסו:

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים. רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (משלי יב) טוֹב נִקְלֶה וְעֶבֶד לוֹ מִמִּתְכַּבֵּד וַחֹסֵר לָחֶם, הַאי קְרָא עַל יֵצֶר הָרָע (דף קסו ע"ב) הָרָע אִתְּמַר, בְּגִין דְּאִיהוּ מְקַטְרְגָא תְּדִיר לְגַבֵּי בְּנֵי נָשָׁא, וְיֵצֶר הָרָע אִיהוּ אָרִים לִבַּיהּ וּרְעוּתֵיהּ דְּבַר נָשׁ בְּגַוָּותָא וְאָזִיל אֲבַתְרֵיהּ מְסַלְסֵל שַׂעֲרֵיהּ וּבְרִישֵׁיהּ עַד דְּאִיהוּ אִתְגַּאֵי עֲלֵיהּ וּמְשִׁיךְ לֵיהּ לַגֵּיהִנֹּם.

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים, רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (משלי יב) טוֹב נִקְלֶה וְעֶבֶד לוֹ מִמִּתְכַּבֵּד וַחֹסֵר לָחֶם. פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל יֵצֶר הָרָע, מִשּׁוּם שֶׁהוּא תָּמִיד מְקַטְרֵג לִבְנֵי אָדָם, וְיֵצֶר הָרָע מֵרִים לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּגַאֲוָה, וְהוֹלֵךְ אַחֲרָיו, מְסַלְסֵל בְּשֵׂעָרוֹ וּבְרֹאשׁוֹ, עַד שֶׁמִּתְגָּאֶה עָלָיו וּמוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ לַגֵּיהִנֹּם.

אֲבָל טוֹב נִקְלֶה, הַהוּא דְּלָא אָזִיל אֲבַתְרֵיהּ דְּיֵצֶר הָרָע וְלָא אִתְגַּאֵי כְּלָל וּמְאִיךְ רוּחֵיהּ וְלִבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּכְדֵין הַהוּא יֵצֶר הָרָע מִתְהַפֵּךְ לְעֶבֶד לוֹ, דְּלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עָלוֹי, וְהַהוּא בַּר נָשׁ שַׁלִּיט עָלוֹי כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית ד) וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ.

אֲבָל טוֹב נִקְלֶה - אוֹתוֹ שֶׁלֹּא הוֹלֵךְ אַחַר יֵצֶר הָרָע וְלֹא מִתְגָּאֶה כְּלָל וּמַנְמִיךְ רוּחוֹ וְלִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָז אוֹתוֹ יֵצֶר הָרָע מִתְהַפֵּךְ לוֹ לְעֶבֶד, שֶׁלֹּא יָכוֹל לִשְׁלֹט עָלָיו, וְאוֹתוֹ אִישׁ שׁוֹלֵט עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ד) וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ.

מִמִּתְכַּבֵּד, כְּמָה דְּאָמְרָן דְּאִיהוּ אוֹקִיר גַּרְמֵיהּ מְסַלְסֵל בְּשַׂעֲרֵיהּ אִתְגַּאֵי בְּרוּחֵיהּ, וְאִיהוּ חָסֵר לֶחֶם, חָסֵר מְהֵימְנוּתָא כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ויקרא כא) לֶחֶם אֱלֹהָיו וְגוֹ' (ויקרא כא) לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִים וְגוֹ'.

מִמִּתְכַּבֵּד - כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁהוּא מְכַבֵּד עַצְמוֹ, מְסַלְסֵל בְּשֵׂעָרוֹ, מִתְגָּאֶה בְּרוּחוֹ, וְהוּא חָסֵר לֶחֶם - חָסֵר אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כא) לֶחֶם אֱלֹהָיו וְגוֹ', (שם) לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר טוֹב נְקֻלָּה (ועבד לו), דְּא יַעֲקֹב דְּמָאִיךְ רוּחֵיהּ לְגַבֵּיהּ דְּעֵשָׂו. בְּגִין דִּלְבָתַר לֶיהֱוֵי עֶבֶד לוֹ וְיִשְׁלוֹט עָלוֹי וְיִתְקַיְּים בֵּיהּ (בראשית כז) יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאוּמִּים וְגו', וַעֲדַיִן לָא הֲוָה זְמִנֵיהּ כְּלַל. אֶלָּא בְּגִין דְּסָלִיק לֵיהּ יַעֲקֹב לְבָתַר יוֹמַיָּא, וְעַל דָּא הֲוָה מִיָּד נְקֻלָּה. וּלְבָתַר הַהוּא דְּאִיהוּ מִתְכַּבֵּד יְהֵא עֶבֶד לוֹ, הַהוּא דְּאִיהוּ חֲסַר לֶחֶם יְהֵא עַבְדָּא לְהַהוּא דְּיַהֲבוּ לֵיהּ רוֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ.

דָּבָר אַחֵר טוֹב נְקֻלָּה וְעֶבֶד לוֹ - זֶה יַעֲקֹב שֶׁהִנְמִיךְ רוּחוֹ לְעֵשָׂו כְּדֵי שֶׁאַחַר כָּךְ יִהְיֶה לוֹ עֶבֶד וְיִשְׁלֹט עָלָיו וְיִתְקַיֵּם בּוֹ (בראשית כז) יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאֻמִּים וְגו', וַעֲדַיִן לֹא הָיָה זְמַנּוֹ כְּלָל, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֶעֱבִירוֹ יַעֲקֹב לְסוֹף הַיָּמִים. וְעַל זֶה הָיָה מִיָּד נְקֻלָּה, וְאַחַר כָּךְ אוֹתוֹ שֶׁמִּתְכַּבֵּד יִהְיֶה עֶבֶד לוֹ. אוֹתוֹ שֶׁהוּא חֲסַר לֶחֶם יִהְיֶה עֶבֶד לְאוֹתוֹ שֶׁנָּתְנוּ לוֹ רֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ.

תָּא חֲזֵי, עַל דָּא בְּגִין דְּיָדַע יַעֲקֹב דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ, הַשְׁתָּא אִתְהַפַּךְ לֵיהּ נְקֻלָּה. וְיוֹתֵר חָכְמָה וַעֲקִימוּ עֲבַד בְּדָא, מִכָּל מַה דְּעָבַד לְגַבֵּי דְּעֵשָׂו. דְּאִילּוּ הֲוָה יָדַע עֵשָׂו חָכְמָה דָּא יִקְטִיל לֵיהּ לְגַרְמֵיהּ וְלָא יֵיתֵי לְדָא, אֲבָל כֹּלָּא עֲבַד בְּחָכְמְתָא, וְעַלֵּיהּ אָמְרָה חַנָּה (שמואל א ב) יְיָ יַחֲתוּ מְרִיבָיו וְגו' וְיִתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ וְגו':

בֹּא רְאֵה, עַל זֶה, מִשּׁוּם שֶׁיָּדַע יַעֲקֹב שֶׁהִצְטָרֵךְ לוֹ, עַכְשָׁו הִתְהַפֵּךְ לוֹ לְנְקֻלָּה, וְיוֹתֵר חָכְמָה וְעַקְמוּמִיּוּת עָשָׂה בָּזֶה מִכָּל מַה שֶּׁעָשָׂה לְעֵשָׂו. שֶׁאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ עֵשָׂו חָכְמָה זוֹ, יַהֲרֹג אֶת עַצְמוֹ וְלֹא יָבא לִידֵי זֶה, אֲבָל הַכֹּל עָשָׂה בְּחָכְמָה, וְעָלָיו אָמְרָה חַנָּה (שמואל אב) ה' יֵחַתּוּ מְרִיבָו וְגוֹ' וְיִתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ וְגוֹ'.

וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עָתָּה. מִיָּד פָּתַח יַעֲקֹב לְאִתְהַפָּכָא לֵיהּ לְעַבְדָּא, בְּגִין דְּלָא יִסְתַּכַּל עֵשָׂו בְּאִינּוּן בִּרְכָאן דְּבָרְכֵיהּ אֲבוֹי, דְּהָא יַעֲקֹב סָלִיק לוֹן לְבָתַר כְּדָקָא אֲמָרָן.

וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עָתָּה. מִיָּד פָּתַח יַעֲקֹב לְהִתְהַפֵּךְ לוֹ לְעֶבֶד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל עֵשָׂו בְּאוֹתָן בְּרָכוֹת שֶׁבֵּרְכוֹ אָבִיו, שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב הֶעֱבִיר אוֹתָן לַסּוֹף, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה מַאי חָמָא יַעֲקֹב דְּשַׁדַּר לֵיהּ לְעֵשָׂו וְאָמַר עִם לָבָן גַּרְתִּי, וְכִי מַה עָבִיד בְּשִׁלְיחוּתֵיהּ דְּעֵשָׂו (דאמר) מִלָּה דָּא. אֶלָּא לָבָן הָאֲרַמִּי קָלִיהּ אָזִיל בְּעַלְמָא דְּלָא הֲוָה בַר נָשׁ דְּיִשְׁתְּזִיב מִנֵּיהּ, דְּהוּא הֲוָה חָרָשׁ בֶּחָרָשִׁין וְרַב בְּקוֹסְמִין, וַאֲבוֹי דִּבְעוֹר הֲוָה, וּבְעוֹר אֲבוֹי דְּבִלְעָם, דִּכְתִיב (יהושע יג) בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסֵם, וְלָבָן חָכָם בֶּחָרָשִׁין וְקוֹסְמִין יַתִּיר מִכֻּלְהוּ, וְעִם כָּל דָּא לָא יָכִיל בְּיַעֲקֹב. וּבָעָא לְאוֹבָדָא לְיַעֲקֹב בְּכַמָּה זְיִינִין הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (דברים כו) אֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מָה רָאָה יַעֲקֹב שֶׁשָּׁלַח לְעֵשָׂו וְאָמַר עִם לָבָן גַּרְתִּי, וְכִי מֶה עָשָׂה בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל עֵשָׂו [שאמר] דָּבָר זֶה? אֶלָּא לָבָן הָאֲרַמִּי, קוֹלוֹ הָלַךְ בָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא הָיָה אָדָם שֶׁיִּנָּצֵל מִמֶּנּוּ, וְהוּא הָיָה מְכַשֵּׁף בִּכְשָׁפִים וְגָדוֹל בַּקּוֹסְמִים, וַאֲבִי בְּעוֹר הָיָה, וּבְעוֹר אֲבִי בִּלְעָם, שֶׁכָּתוּב (יהושע יג) בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסֵם,

וְלָבָן חָכָם בַּמְכַשְּׁפִים וּבַקּוֹסְמִים יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְעִם כָּל זֶה לֹא יָכֹל לְיַעֲקֹב, וְרָצָה לְאַבֵּד אֶת יַעֲקֹב בְּכַמָּה כְּלֵי זַיִן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים כו) אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי.

אָמַר רִבִּי אַבָּא כּוּלֵי עַלְמָא הָווּ יָדְעֵי דְּלָבָן הָוָה רַב חַכִּימִין וְחָרְשִׁין וְקוֹסְמִין, וּמַאן דְּבָעֵי לְאוֹבָדָא בָּחֳרְשׁוֹי לָא אִשְׁתְּזִיב מִנֵּיהּ, וְכָל מַה דְּיֵדַע בִּלְעָם מִנֵּיהּ הָוָה. וּכְתִיב בֵּיהּ בִּבְלְעָם (במדבר כב) כִּי יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר. וְכוּלֵי עַלְמָא הָווּ מִסְתָּפֵי מִלָּבָן וּמֵחָרְשׁוֹי, וּמִלָּה קַדְמָאָה דְּשַׁדַּר יַעֲקֹב לְעֵשָׂו אָמַר עִם לָבָן גַּרְתִּי.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּל הָעוֹלָם הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁלָּבָן הָיָה גָּדוֹל הַחֲכָמִים וְהַמְכַשְּׁפִים וְהַקּוֹסְמִים, וּמִי שֶׁרָצָה לְאַבֵּד אוֹתוֹ בְּכִשָּׁפָיו, לֹא נִצַּל מִמֶּנּוּ, וְכָל מַה שֶּׁיֵּדַע בִּלְעָם - מִמֶּנּוּ הָיָה, וְכָתוּב בְּבִלְעָם (במדבר כב) כִּי יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר, וְכָל הָעוֹלָם הָיוּ פּוֹחֲדִים מִלָּבָן וּמִכְּשָׁפָיו. וְדָבָר רִאשׁוֹן שֶׁשָּׁלַח יַעֲקֹב לְעֵשָׂו - אִמַּר עִם לָבָן גַּרְתִּי.

וְאִי תֵּימָא דִּזְעֵיר הָוָה יֶרַח אוֹ שַׁתָּא. לָאו הָכִי, אֶלָּא וְאַחַר עַד עַתָּה, עֶשְׂרִין שְׁנִין אִתְאֲחָרִית עִמֵּיהּ. וְאִי תֵּימָא דְּלָא סָלִיק בִּידֵי כְּלוּם. וְיָהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר, אִינּוּן תְּרֵין גִּוְרֵי דִינִין, דְּכַד מִתְחַבְּרָן תַּרְוַוּיְיהוּ כְּחָדָא, לָא מִתְחַבְּרָן אֶלָּא לְאַבָאָשָׁא עָלְמָא. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (דברים כב) לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר יַחְדָּו.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁמְּעַט הָיָה, חֹדֶשׁ אוֹ שָׁנָה - לֹא כָּךְ, אֶלָּא וְאַחַר עַד עַתָּה, עֶשְׂרִים שָׁנָה הִתְאַחַרְתִּי עִמּוֹ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא עָלָה בְּיָדִי כְּלוּם - וְיָהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר. אוֹתָם שְׁנֵי גִּוְרֵי דִין, שֶׁכְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם מִתְחַבְּרִים יַחַד, לֹא מִתְחַבְּרִים אֶלָּא לְהָרַע לָעוֹלָם, וְלָכֵן כָּתוּב (דברים כב) לֹא תַחֲרֹושׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו.

צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה, אֵלֵּין אִינּוּן כְּתָרֵי תַּתָּאֵי דְּקַטֵגוֹרְיָא דְּרִיךְ הוּא בְּמַצְרַיִם (שמות יב) בְּכוֹר בְּהֵמָה (שמות יב) בְּכוֹר הַשְּׁבִי (שמות יא) בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה, הָדָא הוּא דִּכְתִיב צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה. מִיָּד מִסְתָּפֵי הָוָה עֵשָׂו וְנָפַק לְקֳדָמוֹתֵיהּ, וּדְחִילוּ הָוָה לֵיהּ מִיַּעֲקֹב כְּמָה דְּהָוָה לֵיהּ לְיַעֲקֹב מֵעֵשָׂו.

צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה - אֵלּוּ הֵם כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁהַרַג הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, (שמות יב) בְּכוֹר בְּהֵמָה, (שם) בְּכוֹר הַשְּׁבִי, (שם יא) בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה. מִיָּד הָיָה עֵשָׂו פּוֹחֵד וְיָצָא כְּנֶגְדּוֹ, וּפַחַד הָיָה לוֹ מִיַּעֲקֹב כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְיַעֲקֹב מֵעֵשָׂו.

דף קסז.

לְבַר נָשׁ דְּהָוָה אָזִיל בְּאָרְחָא, עַד דְּהָוָה אָזִיל שָׁמַע עַל חַד לְסָטִים דְּהָוָה כָּמַן בְּאָרְחָא, פָּגַע בֵּיהּ בַּר נָשׁ אָחֳרָא. אָמַר לֵיהּ מְמָאן אַנְתְּ, אָמַר לֵיהּ מִפְּלוֹנִי לְגִיּוֹן אֲנָא, אָמַר לֵיהּ סְטֵי לָךְ מִגַּבָּאי דְּכָל מַאן דְּקָרִיב בַּהֲדָאי חַד חִוְיָא אֲנָא מַיְיתֵי וְקָטִיל לֵיהּ. אֲזַל הַהוּא בַּר נָשׁ לְהַהוּא לְגִיּוֹן, אָמַר לֵיהּ חַד בַּר נָשׁ אָתֵי וְכָל מַאן דִּי קָרִיב בַּהֲדֵיהּ נָשְׁכֵיהּ חַד חִוְיָא דְּהוּא מַיְיתֵי (דף קסז ע"א) וּמַיֵּית.

לְאִישׁ שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ. עַד שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ, שְׁמַע עַל לִסְטִים אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹרֵב בַּדֶּרֶךְ. פָּגַשׁ אוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר, אָמַר לוֹ: מִמִּי אַתָּה? אָמַר לוֹ: אֲנִי מִלְּגְיוֹן פְּלוֹנִי. אָמַר לוֹ: סְטֵה לְךָ מִלְּפָנַי, שֶׁכָּל מִי שֶׁקָּרֵב אֵלַי, אֲנִי מֵבִיא נָחָשׁ אֶחָד שֶׁהוֹרֵג אוֹתוֹ. הָלַךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ לְאוֹתוֹ הַלְּגְיוֹן. אָמַר לוֹ: אִישׁ אֶחָד בָּא, וְכָל מִי שֶׁקָּרֵב אֵלָיו, נוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ נָחָשׁ אֶחָד שֶׁהוּא מֵבִיא, וּמֵת.

שָׁמַע הַהוּא לְגְיוֹן וְדָחִיל, אָמַר יָאוֹת דְּאָזִיל לְקָבְלֵיהּ וְאִתְפַּיֵּיס בַּהֲדֵיהּ. עַד דְּחָמָא לֵיהּ הַהוּא בַּר נָשׁ, אָמַר, וַוי דְּהַשְׁתָּא יְקַטְלִינֵיהּ הַהוּא לְגְיוֹן. שָׁאֲרֵי סָגִיד וְכָרַע לְקָבְלֵיהּ. אָמַר הַהוּא לְגְיוֹן, אִלְמָלֵא הֲוָה לֵיהּ בִּידֵיהּ חִוְיָא לְקַטְלָא, לָא סְגִיד כּוּלֵי הַאי לְקָבְלִי. שָׁאֲרֵי לְגְיוֹנָאָה לְאִתְגָּאָה, אָמַר, הוֹאִיל וְכָל כָּךְ כָּרַע לְקָבְלִי לָא אֶקְטְלִינֵיהּ.

שְׁמַע אוֹתוֹ לְגְיוֹן וּפִחֵד. אָמַר: יָפֶה שֶׁאָלַךְ עִמּוֹ וְאִתְפַּיֵּס עִמּוֹ. עַד שֶׁרָאָה אוֹתוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, אָמַר: אוֹי וַאֲבוֹי שֶׁעַכְשָׁו יַהֲרֹג אוֹתוֹ אוֹתוֹ הַלְּגְיוֹן. הִתְחִיל לְהִשְׁתַּחֲוֹות וְלִכְרֹעַ כְּנֶגְדּוֹ. אָמַר אוֹתוֹ לְגְיוֹן: אִלְמָלֵא הָיָה לוֹ בְּיָדוֹ נָחָשׁ לַהֲרֹג, לֹא הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה כָּל זֶה כְּנֶגְדִּי. הִתְחִיל הַלְּגְיוֹן לְהִתְגָּאוֹת. אָמַר: הוֹאִיל וְכָל כָּךְ כָּרַע לְנֶגְדִּי, לֹא אֲהֲרֹג אוֹתוֹ.

כָּךְ אָמַר יַעֲקֹב עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עָתָּה, עֶשְׂרִין שְׁנִין אִתְאֲחָרִית עִמֵּיהּ וַאֲנָא מַיְיתֵי חִוְיָא לְקַטְלָא בְּנֵי נָשָׁא. שְׁמַע עֵשָׂו, אָמַר, וַוי מַאן יָקוּם קַמֵּיהּ. דְּהַשְׁתָּא יְקַטְלִינֵיהּ יַעֲקֹב בְּפוּמֵיהּ, שָׁאֲרֵי נָפִיק לְקָדָמוֹתֵיהּ לְאִתְפַּיְיסָא עִמֵּיהּ.

כָּךְ אָמַר יַעֲקֹב, עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עָתָּה. עֶשְׂרִים שָׁנָה הִתְאַחַרְתִּי עִמּוֹ, וַאֲנִי מֵבִיא נָחָשׁ לַהֲרֹג בְּנֵי אָדָם. שְׁמַע עֵשָׂו, אָמַר, אוֹי מִי יָקוּם לְפָנָיו, שֶׁעַכְשָׁו יַהֲרֹג אוֹתוֹ יַעֲקֹב בְּפִיו. הִתְחִיל לְצַאת כְּנֶגְדּוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִמּוֹ.

כֵּיוָן דְּחָמָא לֵיהּ מָה כְּתִיב וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ, כֵּיוָן דְּקָרִיב בַּהֲדֵיהּ שָׁאֲרֵי כָּרַע וְסָגִיד לְקָבְלֵיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו. אָמַר עֵשָׂו, אִלְמָלֵא כָּל כָּךְ הָוָה עִמֵּיהּ, לֹא סְגִיד לְקָבְלִי, שָׁאֲרֵי לְאִתְגָּאָה.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ מָה כְּתוּב? וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ. כֵּיוָן שֶׁקָּרַב אֵלָיו, הִתְחִיל לִכְרֹעַ וְלִסְגֹּד לְפָנָיו, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו. אָמַר עֵשָׂו, אִלְמָלֵא כָּל כָּךְ הָיָה עִמּוֹ, לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה כְּנֶגְדִּי. הִתְחִיל לְהִתְגָּאוֹת.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב בְּבִלְעָם (במדבר כב) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם לַיְלָה. בְּלָבָן כְּתִיב (בראשית לא) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תְּדַבֵּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב וְגוֹ'. פֶּן תְּדַבֵּר, פֶּן תַּעֲשֶׂה לְיַעֲקֹב רָעָה מִבְּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא לָבָן לֹא רָדַף אֲבָתְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב בְּחֵילָא דְגוּבְרִין לַאֲגָחָא בֵּיהּ קְרָבָא. דְּהָא חֵילָא דְיַעֲקֹב וּבְנוֹי רַב מִנַּיהּ, אֶלָּא לְמִקְטְלֵיהּ בְּפוּמֵיהּ וּלְשֵׁיצָאָה כֻּלָּא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב אֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי. וּבְגִין כָּךְ פֶּן תְּדַבֵּר, וְלָא כְּתִיב פֶּן תַּעֲשֶׂה. וּכְתִיב יֵשׁ לְאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת. מִנַּיִן הָוָה יָדַע דִּיכְלְתָא הֲוָה בִּידֵיהּ. אֶלָּא כְּמָה דְאִתְמַר אֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אֱמֶשׁ אָמַר אֵלַי וְגוֹ'.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב בְּבִלְעָם, (במדבר כב) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם לַיְלָה. בְּלָבָן כָּתוּב (בראשית לא) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תְּדַבֵּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב וְגוֹ'. פֶּן תְּדַבֵּר? פֶּן תַּעֲשֶׂה לְיַעֲקֹב רָעָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! אֶלָּא לָבָן לֹא רָדַף אַחֲרֵי יַעֲקֹב בְּכֹחַ גִּבּוֹרִים לַעֲרֹךְ בּוֹ קְרָב, שֶׁהֲרֵי חֵיל יַעֲקֹב וּבָנָיו גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, אֶלָּא לְהָרְגוֹ בְּפִיו וּלְהַשְׁמִידוֹ אֶת הַכֹּל. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי. וְלָכֵן כָּתוּב פֶּן תְּדַבֵּר וְלֹא פֶּן תַּעֲשֶׂה. וְכָתוּב יֶשׁ לְאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת. מִנַּיִן הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיְּכֹלֶת הָיְתָה בְּיָדוֹ? אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אֶמֶשׁ אָמַר אֵלַי.

וְדָא הוּא סַהֲדוּתָא, דְּפָקִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַסְהָדָא. דִּכְתִיב (דברים כו) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי וְגוֹ'. וְעָנִיתָ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שמות כ) לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ. (דברים יט) עָנָה בְאָחִיו.

וְזוֹהִי הָעֲדוּת שֶׁצִּוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָעִיד, שֶׁכָּתוּב (דברים כו) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וְגוֹ'. וְעָנִיתָ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ) לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ, (דברים יט) עָנָה בְאָחִיו.

כְּתִיב בֵּיהּ בְּבִלְעָם (במדבר כד) וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים, דְּהָכִי הוּא אָרְחֵיהּ דְּאִיהוּ הֲוָה מְנַחֵשׁ. בְּלָבָן כְּתִיב, (בראשית ל) נִחַשְׁתִּי, דְּאַשְׁגַּח בַּחֲרָשׁוֹי וּבְקִסְמוֹי בְּעִסְקָא דְיַעֲקֹב, וְכַד בָּעָא לְאוֹבָדָא לְיַעֲקֹב בִּנְחָשָׁא וּבַחֲרָשָׁא דִּילֵיהּ בָּעָא לְאוֹבָדֵיהּ, וְלָא שַׁבְקֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

כְּתוּב בְּבִלְעָם (במדבר כד) וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים, שֶׁכָּךְ הוּא דַּרְכּוֹ - שֶׁהוּא הָיָה מְנַחֵשׁ. בְּלָבָן כָּתוּב (בראשית ל) נִחַשְׁתִּי, שֶׁהִשְׁגִּיחַ בְּכִשּׁוּפָיו וּבְקִסְמָיו בָּעֵסֶק שֶׁל יַעֲקֹב, וּכְשֶׁרָצָה לְהַאֲבִיד אֶת יַעֲקֹב בַּנְּחָשִׁים וּבַכִּשּׁוּפִים שֶׁלּוֹ, רָצָה לְאַבְּדוֹ, וְלֹא עָזְבוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וְהַיְינוּ דְּאָמַר בִּלְעָם בַּר בְּרֵיהּ (במדבר כג) כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל, מַאן יָכִיל לְהוֹן, דְּהָא סָבְאֵי בָּעָא לְאוֹבָדָא לַאֲבוּהוֹן בִּנְחָשִׁים וּבְקִסְמִים דִּילֵיהּ וְלָא סְלִיקָא בִּידוֹי. דְּלָא שַׁבְקֵיהּ לְלַטְיָא. הָדָא הוּא דִכְתִיב כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל.

וְהַיְינוּ שֶׁאָמַר בִּלְעָם בֶּן בְּנוֹ, כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל. מִי יָכוֹל לָהֶם? שֶׁהֲרֵי סָבֵי רָצָה לְאַבֵּד אֶת אֲבִיהֶם בַּנְּחָשִׁים וּבַקְּסָמִים שֶׁלּוֹ וְלֹא עָלָה בְיָדוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁאִירוֹ לְקַלֵּל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל.

וּבְכֻלְּהוּ עֲשָׂרָה זִינֵי חֶרְשִׁין וְקוֹסְמִין דְּקוּזְטָפֵי דְּכִתְרִין תַּתְאִין עֲבַד לָבָן לְקֶבְלֵיהּ דְּיַעֲקֹב וְלָא יָכִיל. הָדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית לא) וַתַּחְלֵף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מוֹנִים. דְּכֻלְּהוּ עֲבַד לָבָן לְקֶבְלֵיהּ וְלָא סְלִיקוּ בִּידוֹי לְאַבָאָשָׁא לֵיהּ, דִּכְתִיב, (בראשית לא) וְהֶחֱלִיף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מוֹנִים וְלֹא נְתָנוֹ אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי. מַאי מוֹנִים, כְּתַרְגּוּם זִינִין, וּכְתִיב (ויקרא יז) לַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זוֹנִים אַחֲרֵיהֶם. מוֹנִים, מִינִים כְּמַשְׁמָעוֹ. וַעֲשָׂרָה זִינִין אִינּוּן דְּחֶרְשִׁין וְקוֹסְמִין בְּכִתְרִין תַּתְאִין וְכֻלְּהוּ עֲבַד לְקֶבְלֵיהּ.

וּבְכָל עֲשָׂרֵת מִינֵי כְּשָׁפִים וּקְסָמִים מֵהָאֻמּוֹת הַכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים עָשָׂה לְבָן כְּנֶגֶד יַעֲקֹב, וְלֹא יָכֹל. וְהוּא שֶׁכָּתוּב (בראשית לא) וַתַּחֲלֹף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים. שֶׁכֻּלָּם עָשָׂה לְבָן כְּנֶגְדּוֹ וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ לְהָרַע לוֹ, שֶׁכָּתוּב (שם) וְהָאֱלֹהִים לֹא נְתָנוֹ אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי. מַה זֶּה מֹנִים? כְּתַרְגּוּם מִינִים, וְכָתוּב (ויקרא יז) לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. מוֹנִים - מִינִים כְּמַשְׁמָעוֹ. וַעֲשָׂרָה מִינִים הֵם שֶׁל כְּשָׁפִים וּקְסָמִים בַּכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים, וְכֻלָּם עָשָׂה כְּנֶגְדּוֹ.

עֲשָׂרָה זִינִין אִינּוּן, דִּכְתִיב, (דברים יח) קוֹסֵם קְסָמִים מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף וְחוֹבֵר חָבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְּעֹנִי וְדוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים, הָא עֲשָׂרָה אִינּוּן.

עֲשָׂרָה מִינִים הֵם, שֶׁכָּתוּב (דברים יח) קֹסֵם קְסָמִים מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף וְחוֹבֵר חָבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְּעֹנִי וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים. הֲרֵי הֵם עֲשָׂרָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי נַחַשׁ וְקֶסֶם, תְּרֵי זִינֵי אִינּוּן, וּבְדַרְגָּא חַד סָלְקִין. וְכַד אָתָא בִּלְעָם בְּקֶסֶם עָבַד לְקִבְלֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. וְהַיְינוּ דִכְתִיב, (במדבר כב) וּקְסָמִים בְּיָדֶם. וּלְקִבְלֵיהּ דְּיַעֲקֹב אָתָא לָבָן בְּנַחַשׁ, הַאי וְהַאי לָא סְלִיקוּ בִּידַיְיהוּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שם כג) כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל. כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב בְּקַדְמֵיתָא בְּיוֹמוֹי דְלָבָן. וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְבָתַר בְּיוֹמוֹי דְבִלְעָם.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, נַחַשׁ וְקֶסֶם הֵם שְׁנֵי מִינִים, וּבְדַרְגָּה אַחַת עוֹלִים, וּכְשֶׁבָּא בִּלְעָם, בְּקֶסֶם עָשָׂה כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (במדבר כב) וּקְסָמִים בְּיָדֶם. וּכְנֶגֶד יַעֲקֹב בָּא לָבָן בְּנַחַשׁ. זֶה וָזֶה לֹא עָלָה בְּיָדָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם כג) כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל. כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב - בַּתְּחִלָּה בִּימֵי לָבָן. וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל - אַחַר כָּךְ בִּימֵי בִלְעָם.

אָמַר בִּלְעָם לְבָלָק, תָּא חֲזֵי, מַאן יָכִיל לְהוֹן. דְּכָל קְסָמִין וַחֲרָשִׁין דִּבְכִתְרִין דִּילָן, מִקִּיזָפָא דְמַלְכוּתָא דִּילְעֵילָא (ותתא) מִתְעַטְּרָן (דהא), וְהוּא אִתְקַשַּׁר בָּהוּ, דִּכְתִיב יְיָ אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ.

אָמַר בִּלְעָם לְבָלָק, בֹּא רְאֵה מִי יָכוֹל לָהֶם, שֶׁכָּל הַקְּסָמִים וְהַכְּשָׁפִים שֶׁבַּכְּתָרִים שֶׁלָּנוּ מֵהָאֻמּוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁלְּמַעְלָה [ומטה] מִתְעַטְּרִים, [שהרי] וְהוּא הִתְקַשֵּׁר בָּהֶם, שֶׁכָּתוּב ה' אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ.

דף קסז:

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה חַס וְשָׁלוֹם דְּהָוָה יָדַע בִּלְעָם בְּקִדּוּשָׁה דִּלְעֵילָא (דף קסז ע"ב) כְּלָל. דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִתְרְעֵי בְּעַם וְלִישָׁן אָחֳרָא דְּיִשְׁתַּמֵּשׁ בֵּיקָרֵיהּ, אֶלָּא בְּנוֹי קַדִּישִׁין. וְאָמַר (ויקרא יא) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, מַאן דְּאִינּוּן קַדִּישִׁין יִשְׁתַּמְּשׁוּן בִּקְדוּשָׁה, יִשְׂרָאֵל אִינּוּן קַדִּישִׁין דִּכְתִיב, (דברים יד) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה. אַתָּה קָדוֹשׁ וְלָא עַם אָחֳרָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, חַס וְחָלִילָה שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בִּלְעָם בַּקְּדֻשָּׁה שֶׁלְּמַעְלָה כְּלָל, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא הִתְרַצָּה בְעַם וְלָשׁוֹן אַחֵר שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְבוֹדוֹ אֶלָּא בָּנָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְאָמַר (ויקרא יא) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם

קְדֹשִׁים. מִי שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים יִשְׁתַּמְּשׁוּ בַּקְּדֻשָּׁה. יִשְׂרָאֵל הֵם קְדוֹשִׁים, שֶׁכָּתוּב (דברים יד) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה. אַתָּה קָדוֹשׁ וְלֹא עִם אַחֵר.

מַאן דְּאִינּוּן מְסָאֲבִין, מְסָאֲבוּ אִזְדַּמַּן לוֹן לְאִסְתָּאֲבָא עֲלַיְיהוּ. כְּתִיב, (ויקרא יג) טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ. וּמְסָאֲבָא לְמְסָאֲבָא קָרֵי דִּכְתִיב, (שם) וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא, מַאן דְּאִיהוּ טָמֵא, לְטָמֵא יִקְרָא, כֹּלָּא אָזִיל בָּתַר זִינֵיהּ.

מִי שֶׁהֵם טְמֵאִים, טֻמְאָה מִזְדַּמֶּנֶת לָהֶם לְהִטַּמֵּא עָלָיו. כָּתוּב (ויקרא יג) טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ, וְטָמֵא לְטָמֵא קוֹרֵא, שֶׁכָּתוּב (שם) וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא. מִי שֶׁהוּא טָמֵא לְטָמֵא יִקְרָא, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר מִינוֹ.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, יָאוֹת הוּא לְיַעֲקֹב דְּהָוָה קָדִישָׁא לוֹמַר דְּאִסְתָּאַב בְּלָבָן וּבַחֲרִשׁוּ, אוֹ שְׁבָחָא הוּא דְּיֵלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹסֵי, אַף עַל גַּב דְּקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲנָא מְסַיְּיעַ לָךְ. דְּהָא כְּתִיב, (בראשית כז) אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכוֹרֶךָ. וְכִי יָאוֹת הוּא לְצַדִּיקָא כְּיַעֲקֹב לְמִחְלַף שְׁמֵיהּ בִּשְׁמָא דְּמָסָאֲבָא, אֶלָּא אָנֹכִי, פָּסְקָא טַעְמָא. וְאָמַר אָנֹכִי מַאן דְּאָנָא, אֲבָל עֵשָׂו בְּכוֹרֶךָ וְהָא אוּקְמוּהָ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, נָאֶה הוּא לְיַעֲקֹב, שֶׁהָיָה קָדוֹשׁ, לוֹמַר שֶׁנִּטְמָא בְּלָבָן וּבְכִשָּׁפָיו, אוֹ שֶׁבַח הוּא שֶׁלּוֹ? אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, אַף עַל גַּב שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה - אֲנִי מְסַיֵּעַ לָךְ, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב (בראשית כז) אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ. וְכִי יָפֶה הוּא לְצַדִּיק כְּיַעֲקֹב לְהַחֲלִיף שְׁמוֹ בְּשֵׁם טָמְאָה? אֶלָּא אָנֹכִי, פּוֹסֵק טַעַם, וְאוֹמֵר אָנֹכִי מִי שֶׁאֲנִי, אֲבָל עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ.

אוּף הָכָא, וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר, לוֹמַר לָא תִּשְׁוֵי לִבָּךְ וּרְעוּתָךְ לְהַהִיא בִּרְכָתָא דְּבָרִיךְ לִי אַבָּא דְּאִתְקְיֵים בִּי. הוּא בָּרִיךְ לִי הֲוָה גְּבִיר לְאַחְיָךְ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אִמָּךְ, בְּגִין כָּךְ עַבְדְּךָ יַעֲקֹב. לַאדָנֵי לְעָשָׂו. הוּא בָּרִיךְ לִי בְּרוֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ. הָא לָא אִתְקְיֵים בִּי, דְּלָא אוֹצַרְנָא לוֹן. אֶלָּא, וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד, רָעֵי עָנָא בְּחַקְלָא. הוּא בָּרִיךְ לִי, מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. הָא לָא אִתְקְיֵים בִּי, בְּגִין דְּהָא עִם לָבָן גַּרְתִּי, כְּגִיוֹרָא. דְּלָא הֲוָה לִי בֵּיתָא חָדָא כָּל שֶׁכֵּן מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. וְכָל דָּא בְּגִין דְּלָא יִסְתַּכַּל בֵּיהּ בְּיַעֲקֹב עַל אִינּוּן בִּרְכָאן וְיִקַּטְרֵג עִמֵּיהּ.

אַף כָּאן. וַיְהִי לוֹ שׁוֹר וַחֲמֹר. לוֹמַר, אַל תְּשִׂים לִבְּךָ וּרְצוֹנְךָ לְאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁבֵּרַכְנִי אַבָּא שֶׁהִתְקַיְּמָה בִּי. הוּא בָּרוּךְ אוֹתִי הָיָה גְּבִיר לְאָחִיךָ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אִמֶּךָ - מִשּׁוּם כְּךָ עַבְדְּךָ יַעֲקֹב לַאדָנִי לְעָשָׂו. הוּא בֵּרַךְ אוֹתִי בְּרֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ - הֲרֵי לֹא הִתְקַיְּמִים בִּי, שֶׁלֹּא אָצַרְתִּי אוֹתָם, אֶלָּא וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד, רוֹעֶה צֹאן בַּשָּׂדֶה. הוּא בֵּרַךְ אוֹתִי מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ - הֲרֵי לֹא הִתְקַיְּמִים בִּי, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי עִם לָבָן גַּרְתִּי, כְּגֵר, שֶׁלֹּא הָיָה לִי בַּיִת אֶחָד, כָּל שֶׁכֵּן מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. וְכָל זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בְּיַעֲקֹב עַל אוֹתָן בְּרָכוֹת וְיִקַּטְרֵג עִמּוֹ.

רִבִּי אַבָּא אָמַר כְּתִיב בֵּיהּ בְּיַעֲקֹב (בראשית כה) אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים, גְּבַר שְׁלִים. בְּגִין דְּאִיהוּ יְתִיב בְּתַרִין מַשְׁכְּנִין עִלָּאִין. וְאַשְׁלִים לְהַאי גִּיסָא וּלְהַאי גִּיסָא, וְאִיהוּ לָא אָמַר דְּאִסְתָּאַב בַּחֲרִשׁוּ. אֲבָל עַל מַה דְּקָאָמַר רִבִּי יְהוּדָה, בְּגִין דְּלִבּוֹי שְׁלִים עַל טִיבוּ וּקְשׁוֹט

דְּעָבִיד לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּכָל עַלְמָא יָדְעֵי עוֹבָדוֹי דְּלָבָן מַאן אִינּוּן, וּמַאן יָכִיל לְאִשְׁתְּזָבָא (ס"א מניה, כל עשרין שנין דהויתי עמיה) מִקִּטְרוּגָא דִּילֵיהּ דְּבָעֵי לְאוֹבָדָא לִי. (ס"א ואנא יתיבנא ועבדנא עמיה עשרין שנין) וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שֵׁזְבַנִי מִנֵּיהּ. וְכֹלָּא הֲוָה בְּגִין דְּלָא יִסְתַּכַּל בֵּיהּ עֶשָׂו דְּאִתְקַיְּימוּ בֵּיהּ אִינּוּן בִּרְכָאן, וְלָא יִנְטַר לֵיהּ דְּבָבוּ. וְעַל דָּא כְּתִיב, (הושע יד) כִּי יִשָּׁרִים דַּרְכֵי יְיָ וְגוֹ', וּכְתִיב, (דברים יח) תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:

רַבִּי אַבָּא אָמַר, כָּתוּב בְּיַעֲקֹב (שם כה) אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים, גֶּבֶר שָׁלֵם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בִּשְׁנֵי מִשְׁכָּנִים עֶלְיוֹנִים, וְהִשְׁלִים לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה. וְהוּא לֹא אָמַר שֶׁנִּטְמָא בִּכְשָׁפָיו. אֲבָל עַל מַה שֶּׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשּׁוּם שֶׁלִּבּוֹ שָׁלֵם עַל טוֹב וָאֱמֶת שֶׁעָשָׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּל הָעוֹלָם יוֹדְעִים מַעֲשֵׂי לָבָן מַה הֵם וּמִי יָכוֹל לְהִנָּצֵל [ס"א ממנו, כל עשרים השנים שהייתי עמו] מִקִּטְרוּגוֹ, וְרָצָה לְאַבֵּד אוֹתִי [ס"א ואני ישבתי ועשיתי עמו עשרים שנה] וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִצִּילַנִי מִמֶּנּוּ. וְהַכֹּל הָיָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בּוֹ עֵשָׂו שֶׁהִתְקַיְּמוּ בּוֹ אוֹתָן בְּרָכוֹת וְלֹא יִשְׁמֹר לוֹ טִינָה. וְעַל זֶה כָּתוּב (הושע יד) כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְגוֹ', וְכָתוּב (דברים יח) תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ.

וַיָּשׁוּבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ אֶל עֵשָׂו וְגַם הוֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ. כֵּיוָן דְּאָמַר בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ, לָא יְדָעְנָא דְּאִיהוּ עֵשָׂו, וְכִי אַחִין אָחֲרָנִין הֲווּ לְיַעֲקֹב. אֶלָּא בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ, וְאִי תֵּימָא דְּהָדַר בִּתְשׁוּבָה וְאָזִיל בְּאֹרַח מְתַקָּנָא, לָאו הָכִי, אֶלָּא עֵשָׂו הָרָשָׁע כְּדְמְעִיקָּרָא. וְגַם הוֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ, וְאִי תֵּימָא דְּאִיהוּ בִּלְחוֹדוֹי אָזִיל. לָאו, אֶלָּא אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ.

וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ אֶל עֵשָׂו וְגַם הֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ, לֹא יָדָעְנוּ שֶׁהוּא עֵשָׂו? וְכִי אַחִים אֲחֵרִים הָיוּ לְיַעֲקֹב? אֶלָּא בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁחָזַר בִּתְשׁוּבָה וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תְּקִינָה - לֹא כָּךְ, אֶלָּא עֵשָׂו הָרָשָׁע כְּמוֹ מֵעִקָּרוֹ. וְגַם הֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְבַדּוֹ - לֹא, אֶלָּא אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ.

וְכָל כָּךְ לָמָּה, (אלא אינון) אָמְרוּ לֵיהּ, בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי תְּדִיר בְּצִלּוֹתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא וּמִתְעַטַּר בְּצִלּוֹתְהוֹן. כְּדַאֲמְרִינָן, דְּהַהוּא מַלְאָכָא דְּמִמַּנָּא עַל צְלוֹתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, סַנְדַּ"לְפוֹן שְׁמֵיהּ, נָטִיל כָּל אִינּוּן צְלוֹתִין וְעָבִיד מִנַּיְיהוּ עֲטָרָה לְחֵיֵי הָעוֹלָמִים וְאוּקְמוּהָ. וְכָל שֶׁכֵּן צְלוֹתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בְּהוּ וְאִתְעַבָּדָן עֲטָרָה לְאִתְעַטָּרָא בְּאִינּוּן צְלוֹתִין לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְאִי תֵּימָא מַשְׁרְיָין קַדִּישִׁין הֲווּ אַתְיָין עִמֵּיהּ, אַמַּאי דְּחִיל. אֶלָּא צַדִּיקַיָּא לָא סָמְכִין עַל זְכוּתַיְיהוּ, אֶלָּא עַל צְלוֹתְהוֹן וּבְעוּתְהוֹן לְגַבֵּי מָארֵיהוֹן.

וְכָל כָּךְ לָמָּה? [אלא הם] אָמְרוּ לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תָּמִיד מְרֻצֶּה בִּתְפִלּוֹת הַצַּדִּיקִים וּמִתְעַטֵּר בִּתְפִלּוֹתֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁאוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, סַנְדַּלְפוֹ"ן שְׁמוֹ, נוֹטֵל כָּל אוֹתָן תְּפִלּוֹת וְעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲטָרָה לְחַי הָעוֹלָמִים וּבֵאָרוּהָ, וְכָל שֶׁכֵּן תְּפִלּוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בָהֶן, וְנַעֲשׂוֹת עֲטָרָה לְהִתְעַטֵּר בְּאוֹתָן תְּפִלּוֹת לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא. וְאִם תֹּאמַר, מַחֲנוֹת קְדוֹשִׁים

הֵיוּ בָּאִים עִמּוֹ, אֲזַ לָמָּה פָּחַד? אֶלָּא צַדִּיקִים לֹא סוֹמְכִים עַל זְכֻיּוֹתֵיהֶם, אֶלָּא עַל תְּפִלּוֹתֵיהֶם וּבַקָּשׁוֹתֵיהֶם לְרִבּוֹנָם.

וְתָא חֲזֵי, דְּאָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, צְלוֹתָא דְּסַגִּיאִין סָלִיק קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּמִתְעַטַּר בְּהַהוּא צְלוֹתָא. בְּגִין דְּסַלְקָא בְּגָוְונִין סַגִּיאִין וְאִתְכְּלִילַת מִכַּמָּה סִטְרִין. וּבְגִין דְּאִתְכְּלִילַת מִכַּמָּה גְּוְונִין אִתְעֲבִידַת עֻטָרָה וּמַנְחָא עַל רֵישָׁא דְּצַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים. וּצְלוֹתָא דְּיָחִיד לָאו אִיהִי כְּלִילָא, וְלָאו אִיהִי אֶלָּא בְּגַוְונָא חַד. וְעַל דָּא צְלוֹתָא דְּיָחִיד לָאו אִיהוּ מִתְתַּקְנָא לְאִתְקַבָּלָא (אלא בצלותא) כְּצְלוֹתָא דְּסַגִּיאִין. וְתָא חֲזֵי, יַעֲקֹב כָּלִיל הֲוָה, וְעַל דָּא צְלוֹתֵיהּ תָּאִיב לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מַה כְּתִיב וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ.

וּבוֹא וּרְאֵה שֶׁאֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, תְּפִלַּת רַבִּים עוֹלָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמִתְעַטֵּר בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה, מִשּׁוּם שֶׁעוֹלָה בְּגְוָנִים רַבִּים וְנִכְלֶלֶת מִכַּמָּה צְדָדִים, וּמִשּׁוּם שֶׁנִּכְלֶלֶת מִכַּמָּה גְוָנִים, נַעֲשֵׂית עֲטָרָה, וּמֻנַּחַת עַל רֹאשׁ צַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים. וּתְפִלַּת הַיָּחִיד אֵינָהּ כְּלוּלָה וְאֵינָהּ אֶלָּא בְּגָוֶן אֶחָד, וְעַל כֵּן תְּפִלַּת יָחִיד אֵינָהּ מְתֻקֶּנֶת לְהִתְקַבֵּל [אלא בתפלה] כִּתְפִלַּת רַבִּים. וּבוֹא וּרְאֵה, יַעֲקֹב הָיָה כָּלוּל, וְעַל כָּךְ תְּפִלָּתוֹ הִשְׁתּוֹקֵק לְהַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מַה כָּתוּב? וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ.

דף קסח.

רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר (משלי כח) אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד וּמַקְשֶׁה לִבּוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה. (דף קסח ע"א) זָכָאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בְּהוּ, וְיָהַב לוֹן אוֹרַיְיתָא דְּקוּשׁוֹט בְּגִין לְמִזְכֵּי בָהּ לְחַיֵּי עָלְמָא, דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְשַׁיךְ עָלֵיהּ חַיִּין עִלָּאִין, וְאַעִיל לֵיהּ לְחַיֵּי עָלְמָא דְּאָתֵי, דִּכְתִיב, (דברים ל) כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ. וּכְתִיב, (שם לב) וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים. חַיִּין בְּהַאי עָלְמָא וְחַיִּין בְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (משלי כח) אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד וּמַקְשֶׁה לִבּוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָהֶם וְנָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת כְּדֵי לִזְכּוֹת בָּהּ לְחַיֵּי עוֹלָם, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו חַיִּים עֶלְיוֹנִים וּמַכְנִיסוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב (דברים ל) כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ, וְכָתוּב (שם לב) וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים. חַיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְחַיִּים בָּעוֹלָם הַבָּא.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר כָּל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא לִשְׁמָהּ, לָאו מִיתָתֵיהּ עַל יָדָא דְּיֵצֶר הָרָע, בְּגִין (גליון דהוא נחש והוא מלאכא דמותא. אלא מיתתהון בנשיקה דכתיב (שיר השירים א) ישקני מנשיקות פיהו, כלומר על פי יי, והיא הנשיקה דהיא דביקותא דנפשא בעיקרא, וההיא דאשתדל באורייתא) דְּאִתְתַּקִּיף בְּאֵילָנָא דְּחַיֵּי וְלָא אַרְפֵּי מִנֵּיהּ, וּבְגִין כָּךְ צַדִּיקַיָּא דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא לָא מְסְתָּאֲבֵי גּוּפָא דִּלְהוֹן (גליון אלא הוא דכי, כגון אליהו בבי קברי דאשכחוהו רבנן, ושאילו ליה ולאו כהן הוא מר, אמר לון צדיקיא לא מסאבי במיתתהון, כמה דתנינן ביום שמת רבי בטלה כהונה, כלומר דאתעסקו ביה) דִּלָּא שָׁרָא עֲלַיְיהוּ רוּחַ מְסָאֲבָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, אֵין מִיתָתוֹ עַל יְדֵי יֵצֶר הָרָע, מְשׁוּם [שהוא נחש, והוא מלאך המות, אלא מיתתם בנשיקה, שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו, כלומר על פי ה', והיא הנשיקה שהיא דבקות של הנפש בעקר, ואותו שמשתדל בתורה] שֶׁהִתְחַזֵּק בְּעֵץ הַחַיִּים וְלֹא הִרְפָּה מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן צַדִּיקִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה לֹא נִטְמָא גּוּפָם [אלא הוא טהור, כמו אליהו בבית הקברות שמצאו אותו רבנן ושאלו אותו, ולא כהן הוא מר? אמר להם, צדיקים לא טמאים במיתתם, כמו ששנינו, ביום שמת רבי בטלה כהנה, כלומר שהתעסקו בו] שֶׁלֹּא שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ טֻמְאָה.

יַעֲקֹב אִילְּנָא דְּחַיֵּי הֲוָה, אַמַּאי דְּחִיל, דְּהָא לָא יָכוֹל לְשַׁלְטָאָה עָלּוֹי. וְעוֹד דְּהָא כְּתִיב וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וגו', אַמַּאי הֲוָה דָחִיל. וְתוּ דְּהָא כְּתִיב וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים. אִי מַשְׁרְיַין קַדִּישִׁין הֲווּ עִמֵּיהּ אַמַּאי הֲוָה דָחִיל.

יַעֲקֹב הָיָה עֵץ הַחַיִּים, לָמָּה פָּחַד, שֶׁהֲרֵי לֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט עָלָיו? וְעוֹד, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וְגוֹ', לָמָּה הָיָה פּוֹחֵד? וְעוֹד, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים, אִם מַחֲנוֹת קְדוֹשִׁים הָיוּ עִמּוֹ, לָמָּה הָיָה פּוֹחֵד?

אֶלָּא כֹּלָּא יָאוֹת הֲוָה, וַיַּעֲקֹב לָא הֲוָה בָּעֵי לְמִסְמַךְ עַל נִיסָּא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין דְּחָשִׁיב דְּלָאו אִיהוּ כְּדְאֵי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַעֲבִיד לֵיהּ נִיסָּא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּלָא פָּלַח לְאָבוֹי וּלְאִמֵּיהּ כְּדְקָא יְאוּת, וְלָא אִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא וְנָטַל תְּרֵי אֲחָיוֹת. וְאַף עַל גַּב דְּכֹלָּא אִתְּמַר, וְעִם כָּל דָּא בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמִדְחַל תְּדִיר וּלְצַלָּאָה קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּצְלוֹתָא. דְּכְתִיב אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד (ולמדחל תדיר קמי קודשא בריך הוא) וְהָא אוּקְמוּהָ.

אֶלָּא הַכֹּל הָיָה נָאֶה, וְיַעֲקֹב לֹא הָיָה רוֹצֶה לִסְמֹךְ עַל נֵס שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁחָשַׁב שֶׁאֵינוֹ כְּדאֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ נֵס, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עָבַד אֶת אָבִיו וְאִמּוֹ כָּרָאוּי וְלֹא הִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנָשָׂא שְׁתֵּי אֲחָיוֹת, וְאַף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל נִתְבָּאֵר. וְעִם כָּל זֶה צָרִיךְ לְאָדָם לְפַחֵד תָּמִיד וּלְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּתְפִלָּה, שֶׁכָּתוּב אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד [ולפחד תמיד מלפני הקדוש ברוך הוא], וַהֲרֵי פֵּרַשְׁוּהָ.

תָּא חֲזֵי, צְלוֹתָא דְּאָבָהָן קָיְימוּ עָלְמָא, וְכָל בְּנֵי עָלְמָא עֲלַיְיהוּ קָיְימֵי וְסָמְכִין. לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמִין, לָא אִתְנְשֵׁי זְכוּתָא דְּאָבָהָן, בְּגִין דְּזְכוּתָא דְּאָבָהָן אִיהוּ קְיוּמָא דְּעָלְמָא וְתַתָּא, וְקְיוּמָא דְיַעֲקֹב אִיהוּ קְיוּמָא שְׁלִים יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ. וּבְגִין כָּךְ בְּשַׁעְתָּא דְּעָאקוּ לִבְנוֹי דְיַעֲקֹב, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחֲמֵי קַמֵּיהּ דִּיוּקְנָא דְיַעֲקֹב וְחַייֵס עַל עָלְמָא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב. יַעֲקוֹ"ב בְּוא"ו, אַמַּאי בְּוא"ו, בְּגִין דְּאִיהוּ דִּיוּקְנָא דְיַעֲקֹב מַמָּשׁ.

בֹּא רְאֵה, תְּפִלַּת הָאָבוֹת הֶעֱמִידוּ עוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם עוֹמְדִים וּסְמוּכִים, וּלְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים לֹא נִשְׁכַּחַת זְכוּת הָאָבוֹת, מִשּׁוּם שֶׁזְּכוּת הָאָבוֹת הִיא קְיוּם שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה, וְקְיוּם שֶׁל יַעֲקֹב הוּא קְיוּם שֶׁלֵּם יוֹתֵר מִכֻּלָּם. וְלָכֵן בְּשָׁעָה שֶׁצָּרָה לִבְנֵי יַעֲקֹב, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אֶת דְּמוּת יַעֲקֹב וְחָס

עַל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב. יַעֲקוֹ"ב בְּוָא"ו, לָמָּה בְּוָא"ו? מְשׁוּם שֶׁהוּא דְּמוּת שֶׁל יַעֲקֹב מַמָּשׁ.

תָּא חֲזֵי, כָּל מַאן דְּחָמֵי לֵיהּ לְיִעֲקֹב כְּמַאן דְּאִסְתַּכֵּל בְּאַסְפַּקְלַרְיָא דְּנַהֲרָא, וְהָא אִתְּמַר דְּשׁוּפְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב כְּשׁוּפְרֵיהּ דְּאָדָם קַדְמָאָה. אֲמַר רַבִּי יֵיסָא, אֲנָא שְׁמַעְנָא דְּכָל מַאן דְּאִסְתַּכַּל בְּחֶלְמֵיהּ וְחָמָא לֵיהּ לְיִעֲקֹב מְקַסְטָר בְּקוּסְפּוֹי, חַיִּין אִתּוֹסָפָן לֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, כָּל מִי שֶׁרוֹאֶה אֶת יַעֲקֹב, כְּמִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּאַסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה (תפארת), וַהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁיְּפִיו שֶׁל יַעֲקֹב כְּיָפְיוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן. אָמַר רַבִּי יֵיסָא, אֲנִי שָׁמַעְתִּי, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בַּחֲלוֹמוֹ וְרוֹאֶה אֶת יַעֲקֹב מְעֻטָּף בְּמַלְבּוּשָׁיו, מִתּוֹסְפִים לוֹ חַיִּים.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, הָא אִתְּמַר דְּדָוִד מַלְכָּא עַד לָא הֲוָה, לָא הֲווּ לֵיהּ חַיִּים כְּלָל. בַּר דְּאָדָם קַדְמָאָה יְהַב לֵיהּ שִׁבְעִין שְׁנִין מִדִּילֵיהּ, וְכָךְ הֲוָה קְיוּמֵיהּ דְּדָוִד מַלְכָּא שִׁבְעִין שְׁנִין הֲווּ. וְקְיוּמָא דְּאָדָם קַדְמָאָה אֶלֶף שְׁנִין חֲסַר שִׁבְעִין. אִשְׁתַּכָּחוּ בְּהַנֵּי אֶלֶף שְׁנִין קַדְמָאֵי, אָדָם הָרִאשׁוֹן וְדָוִד מַלְכָּא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ, עַד שֶׁלֹּא הָיָה, לֹא הָיוּ לוֹ חַיִּים כְּלָל, פֵּרֵט לָזֶה שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן נָתַן לוֹ שִׁבְעִים שָׁנָה מִשֶּׁלּוֹ, וְכָךְ הָיָה קִיּוּמוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ שִׁבְעִים שָׁנָה הָיוּ, וְקִיּוּם שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן אֶלֶף שָׁנָה חָסֵר שִׁבְעִים. נִמְצְאוּ בְּאֵלֶּה אֶלֶף שָׁנִים רִאשׁוֹנוֹת אָדָם הָרִאשׁוֹן וְדָוִד הַמֶּלֶךְ.

פְּתַח וְאָמַר (תהלים כא) חַיִּים שָׁאַל מִמְּךָ נָתַתָּה לוֹ אֹרֶךְ יָמִים עוֹלָם וָעֶד. חַיִּים שָׁאַל מִמְּךָ, דָּא דָּוִד מַלְכָּא. דְּהָא כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גִּנְתָא דְּעֵדֶן אַטִּיל בֵּיהּ נְשָׁמְתָא דְּדָוִד מַלְכָּא, וְאִסְתַּכַּל בֵּיהּ וְחָמֵי דְּלֵית לֵיהּ חַיִּים מִדִּילֵיהּ כְּלוּם. וְקָיְימָא קַמֵּיהּ כָּל יוֹמָא. כֵּיוָן דְּבָרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן אָמַר הָא וַדַּאי קְיוּמֵיהּ, וּמֵאָדָם קַדְמָאָה הֲווּ שִׁבְעִין שְׁנִין דְּאִתְקַיַּים דָּוִד מַלְכָּא בְּעַלְמָא.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים כא) חַיִּים שָׁאַל מִמְּךָ נָתַתָּה לוֹ אֹרֶךְ יָמִים עוֹלָם וָעֶד. חַיִּים שָׁאַל מִמְּךָ - זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ. שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גַּן עֵדֶן, הִטִּיל בּוֹ נִשְׁמַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ וּרְאָה שֶׁאֵין לוֹ חַיִּים מִשֶּׁלּוֹ כְּלוּם וְעוֹמֵד לְפָנָיו כָּל הַיּוֹם. כֵּיוָן שֶׁנִּבְרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, אָמַר, הֲרֵי וַדַּאי קִיּוּמוֹ. וּמֵאָדָם הָרִאשׁוֹן הָיוּ שִׁבְעִים שָׁנִים שֶׁהִתְקַיֵּם דָּוִד הַמֶּלֶךְ בָּעוֹלָם.

תּוּ אָבְהָן שְׁבָקוּ לֵיהּ מֵחַיֵּיהוֹן כָּל חַד וְחַד, אַבְרָהָם שָׁבַק לֵיהּ, וְכֵן יַעֲקֹב וְיוֹסֵף. יִצְחָק לָא שָׁבַק לֵיהּ כְּלוּם, בְּגִין דְּדָוִד מַלְכָּא מִסְטָרֵיהּ קָא אָתֵא.

עוֹד הָאָבוֹת הִשְׁאִירוּ לוֹ מֵחַיֵּיהֶם כָּל אֶחָד וְאֶחָד. אַבְרָהָם הִשְׁאִיר לוֹ, וְכָךְ יַעֲקֹב וְיוֹסֵף. יִצְחָק לוֹ הִשְׁאִיר לוֹ כְּלוּם, מִשּׁוּם שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ בָּא מִצִּדּוֹ.

דף קסח:

וַדַּאי אַבְרָהָם שָׁבַק לֵיהּ חֲמֵשׁ שְׁנִין, דִּהֲוָה לֵיהּ לְאִתְקַיְּימָא מֵאָה וּתְמָנִין שְׁנִין, וְאִתְקַיַּים מֵאָה וְשִׁבְעִין וְחָמֵשׁ שְׁנִין, חֲסַרִין חֲמֵשׁ. יַעֲקֹב הֲוָה לֵיהּ לְאִתְקַיְּימָא בְּעַלְמָא כְּיוֹמֵי

דְאַבְרָהָם, וְלָא אִתְקְיַים (דף קסח ע"ב) אֶלָּא מֵאָה וְאַרְבָּעִין וְשֶׁבַע שְׁנִין, חֲסֵרִים תְּמַנְיָא וְעֶשְׂרִין. אִשְׁתַּכָּחוּ דְאַבְרָהָם וְיַעֲקֹב שְׁבָקוּ לֵיהּ מֵחַיֵּיהוֹן תְּלָתִין וּתְלַת שְׁנִין. יוֹסֵף דְאִתְקַיַּים מְאָה וְעֶשֶׂר שְׁנִין, הֲוָה לֵיהּ לְאִתְקַיְּמָא מְאָה וְאַרְבָּעִין וְשֶׁבַע שְׁנִין כְּיוֹמֵי דְיַעֲקֹב, וְחָסֵר מִנְּהוֹן תְּלָתִין וְשֶׁבַע שְׁנִין. הָא שִׁבְעִין שְׁנִין דְּשָׁבָקוּ לֵיהּ לְדָוִד מַלְכָּא לְאִתְקְיְימָא בְּהוֹן, וּבְהוּ אִתְקַיַּים דָּוִד בְּכָל אִינּוּן שְׁנִין דְּשָׁבָקוּ לֵיהּ אֲבָהָן.

וַדַּאי אַבְרָהָם הִשְׁאִיר לוֹ חָמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁהָיָה לוֹ לְהִתְקַיֵּם מֵאָה וּשְׁמוֹנִים שָׁנִים, וְהִתְקַיֵּם מֵאָה וְשִׁבְעִין וְחָמֵשׁ שָׁנִים, חֲסֵרִים חָמֵשׁ. יַעֲקֹב הָיָה לוֹ לְהִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם כִּימֵי אַבְרָהָם, וְלֹא הִתְקַיֵּם אֶלָּא מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשֶׁבַע שָׁנִים. חֲסֵרִים עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה. נִמְצָא שֶׁאַבְרָהָם וְיַנָּקֹב הִשְׁאִירוּ לוֹ מֵחַיֵּיהֶם שִׁלְשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים. יוֹסֵף שֶׁהִתְקַיֵּם מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים, הָיָה לוֹ לְהִתְקַיֵּם מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשֶׁבַע שָׁנִים כִּימֵי יַעֲקֹב, וְחָסֵר מֵהֶם שִׁלֹּשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים. הֲרֵי שִׁבְעִים שָׁנִים שֶׁהִשְׁאִירוּ לְדָוִד הַמֶּלֶךְ לְהִתְקַיֵּם בָּהֶם, וּבָהֶם הִתְקַיֵּם דָּוִד בְּכָל אוֹתָם הַשָּׁנִים שֶׁהִשְׁאִירוּ לוֹ הָאָבוֹת.

וְאִי תֵּימָא יִצְחָק אַמַּאי לָא שָׁבַק לֵיהּ כְּלוּם כְּהַנֵּי, בְּגִין דְּאִיהוּ חשָׁךְ וְדָוִד מִסְטָרָא דְחשָׁךְ קָא אָתָא, וּמַאן דְּאִיהוּ בַּחשָׁךְ לֵית לֵיהּ נְהוֹרָא כְּלָל וְלֵית לֵיהּ חַיִּים. וּבְגִין כָּךְ לָא הֲווּ לְדָוִד חַיִּים כְּלָל. אֲבָל אִלֵּין דְּהֲווּ לְהוֹן נְהוֹרָא, נְהִירוּ לֵיהּ לְדָוִד מַלְכָּא, וּמְנַיְּיהוּ אִצְטְרִיךְ לְאַנְהָרָא וּלְמֶהֱוֵי לֵיהּ חַיִּים, דְּהָא מִסְטָרָא דְחשָׁךְ לֵית לֵיהּ חַיִּים כְּלָל, וְעַל דָּא לָא אָתָא יִצְחָק בְּחוּשְׁבָּנָא.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה יִצְחָק לֹא הִשְׁאִיר לוֹ כְּלוּם כְּאֵלֶּה? מִשּׁוּם שֶׁהוּא חשֶׁךְ, וְדָוִד בָּא מִצַּד הַחשֶׁךְ, וּמִי שֶׁהוּא בְּחשֶׁךְ אֵין לוֹ אוֹר כְּלָל וְאֵין לוֹ חַיִּים, וְלָכֵן לֹא הָיוּ לְדָוִד חַיִּים כְּלָל. אֲבָל אֵלֶּה שֶׁהָיָה לָהֶם אוֹר, הֵאִירוּ לְדָוִד הַמֶּלֶךְ, וּמֵהֶם הִצְטָרֵךְ לְהָאִיר וְלִהְיוֹת לוֹ חַיִּים, שֶׁהֲרֵי מִצַּד הַחשֶׁךְ אֵין לוֹ חַיִּים כְּלָל, וְעַל זֶה בָּא יִצְחָק בְּחֶשְׁבּוֹן.

וְאִי תֵּימָא יוֹסֵף אַמַּאי יַתִּיר מִכֻּלְהוּ. אֶלָּא וַדַּאי יוֹסֵף בִּלְחוֹדוֹי, כְּכֻלְּהוּ בְּגִין דְּאִקְרֵי צַדִּיק, וְדָא הוּא דְאַנְהִיר לְסִיהֲרָא יַתִּיר מִכֻּלְהוּ. וּבְגִין כָּךְ הַאי שָׁבַק לֵיהּ לְדָוִד מַלְכָּא יַתִּיר מִכֻּלְהוּ חַיִּין, דִּכְתִיב, (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה יוֹסֵף יוֹתֵר מִכֻּלָּם? אֶלָּא וַדַּאי יוֹסֵף בִּלְבַדּוֹ כְּמוֹ כֻּלָּם, מִשּׁוּם שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק, וְזֶהוּ שֶׁמֵּאִיר לְלְבָנָה יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְלָכֵן זֶה הִשְׁאִיר לְדָוִד הַמֶּלֶךְ יוֹתֵר מִכֻּלָּם חַיִּים, שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

תָּא חֲזֵי יַעֲקֹב צְלוֹתֵיהּ אָגִין לֵיהּ מֵעֵשָׂו, בְּגִין דְּבָעָא לְסַלְקָא זְכוּתֵיהּ לִבְנוֹי אֲבָתְרֵיהּ וְלָא לְאָפָקָא לֵיהּ הַשְׁתָּא לְגַבֵּיהּ דְּעֵשָׂו. וְעַל דָּא צַלֵּי צְלוֹתֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלָא אִסְתְּמִיךְ עַל זְכוּתֵיהּ, לְשֵׁיזָבָא לֵיהּ בְּגִינֵיהּ:

בֹּא רְאֵה, יַעֲקֹב, תְּפִלָּתוֹ הֵגֵנָּה עָלָיו מֵעֵשָׂו מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְהַעֲבִיר זְכוּתוֹ לְבָנָיו אַחֲרָיו וְלֹא לְהוֹצִיא אוֹתָהּ עַכְשָׁו אֵצֶל עֵשָׂו, וְעַל זֶה הִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא וְלֹא סָמַךְ עַל זְכוּתוֹ לְהַצִּילוֹ בִּגְלָלָהּ.

וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה. תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וַיַּחַץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמַלִּים לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת. אַמַּאי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת. בְּגִין דְּאָמַר אִם יָבֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה.

וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה. בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיַּחַץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמַלִּים לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת. לָמָּה לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת? מִשּׁוּם שֶׁאָמַר, אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה.

תָּא חֲזֵי, שְׁכִינְתָּא לָא עָדִיאַת מֵאֱלָהָ לֵאָה וּמֵאֱלָהָ רָחֵל. אָמַר יַעֲקֹב יָדַעְנָא דְּהָא נְטִירוּ לוֹן לְאִלֵּין מִן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מָה עָבַד וַיָּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רִאשׁוֹנָה, אָמַר אִם יַקְטִיל עֵשָׂו, לְאִלֵּין יַקְטִיל. אֲבָל אִלֵּין לָא מִסְתַּפִּינָא מִנַּיְיהוּ, בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא עִמְּהוֹן. וְעַל דָּא וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה. כְּיוָן דְּעָבִיד הַאי אִתְקִין צְלוֹתֵיהּ עֲלַיְיהוּ, מָה כְּתִיב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יְיָ הָאוֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ.

בֹּא רְאֵה שֶׁשְּׁכִינָה לֹא זָזָה מֵאֱלָהָ לֵאָה וּמֵאֱלָהָ רָחֵל. אָמַר יַעֲקֹב, יָדַעְתִּי שֶׁהֲרֵי שְׁמִירָה לְאֵלֶּה מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מֶה עָשָׂה? וַיָּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רִאשׁנָה. אָמַר, אִם יַהֲרֹג עֵשָׂו - יַהֲרֹג אֶת אֵלֶּה, אֲבָל אֵלֶּה אֵינִי פּוֹחֵד מֵהֶם, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה עִמָּהֶם, וְעַל זֶה - וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה. כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה אֶת זֶה, תִּקֵּן תְּפִלָּתוֹ עֲלֵיהֶם, מַה כָּתוּב? וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק ה' הָאוֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ.

רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר (תהלים קב) תְּפִלָּה לֶעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי יְיָ יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ. הַאי קְרָא אוּקְמוּהוּ בְּכַמָּה אֲתַר. אֶלָּא דָּוִד מַלְכָּא אָמַר דָּא כַּד אִסְתַּכַּל וְחָמָא בְּמִלֵּי דְמִסְכְּנָא, וְאִסְתַּכַּל בֵּיהּ כַּד הֲוָה אָזִיל וְעָרַק מִקַּמֵּי חָמוֹי אָמַר דָּא. תְּפִלָּה לֶעָנִי, דָּא הוּא צְלוֹתָא דְּבָעֵי מִסְכְּנָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְדָא צְלוֹתָא דְּאַקְדִּימַת לְכָל צְלוֹתְהוֹן דְּעָלְמָא.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קב) תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ. פָּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. אֶלָּא דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר אֶת זֶה כְּשֶׁהִסְתַּכֵּל וְרָאָה בְּדִבְרֵי הֶעָנִי, וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ כְּשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ וּבוֹרֵחַ מִלִּפְנֵי חֲמִיו אָמַר זֶה. תְּפִלָּה לְעָנִי - זוֹהִי תְּפִלָּה שֶׁמְּבַקֵּשׁ הֶעָנִי לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְזוֹ הַתְּפִלָּה שֶׁמַּקְדִּימָה אֶת כָּל תְּפִלּוֹת הָעוֹלָם.

כְּתִיב הָכָא תְּפִלָּה לֶעָנִי וּכְתִיב הָתָם (תהלים צ) תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, מַה בֵּין הַאי לְהַאי. אֶלָּא דָּא תְּפִלָּה שֶׁל יַד וְדָא תְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, וְלֵית לְאַפְרָשָׁא בֵּין הַאי תְּפִלָּה לְעָנִי וּבֵין תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, וְתַרְוַוְיִיהוּ שְׁקִילִין כְּחַד.

כְּתוּב כָּאן תְּפִלָּה לְעָנִי, וְכְתוּב שָׁם (שם צ) תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֶלָּא זוֹ תְּפִלָּה שֶׁל יָד, וְזוֹ תְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, וְאֵין לְהַפְרִיד בֵּין הַתְּפִלָּה לְעָנִי הַזּוֹ וּבֵין תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, וּשְׁתֵּיהֶן שְׁקוּלוֹת כְּאַחַת.

וְעַל דָּא צְלוֹתָא דְעָנִי אַקְדִימַת קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִכָּל צְלוֹתִין דְעַלְמָא, בְּגִין דִכְתִיב, (תהלים כב) כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֱנוּת עָנִי וְגו'. תָּא חֲזֵי, תְּפִלָּה לְעָנִי, דָּא תְּפִלָּה שֶׁל יַד. דְּעָנִי אִתְדַּבַּק בְּמִסְכְּנוּתֵיהּ, כְּמַאן דְּלֵית לֵיהּ מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם.

וְעַל זֶה תְּפִלַּת הֶעָנִי מַקְדִּימָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִכָּל תְּפִלּוֹת הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (שם כב) כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֱנוּת עָנִי וְגו'. בֹּא רְאֵה, תְּפִלָּה לְעָנִי זוֹ תְּפִלָּה שֶׁל יַד, שֶׁהֶעָנִי דָּבוּק בְּעָנְיוֹ כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ מֵעַצְמוֹ כְּלוּם.

דָּבָר אַחֵר תְּפִלָּה דָּא מֹשֶׁה. לְעָנִי דָּא דָוִד. כִּי יַעֲטֹף, כַּד אִתְכַּסְיָא סִיהֲרָא וְאִתְכַּסֵּי שִׁמְשָׁא מִינָהּ. וְלִפְנֵי יְיָ יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ, בְּגִין לְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדֵי שִׁמְשָׁא.

דָּבָר אַחֵר, תְּפִלָּה - זֶה מֹשֶׁה, לְעָנִי - זֶה דָּוִד, כִּי יַעֲטֹף - כְּשֶׁמִּתְכַּסָּה הַלְּבָנָה וּמִתְכַּסָּה הַשֶּׁמֶשׁ מִמֶּנָּה, וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ - כְּדֵי לְהִתְחַבֵּר עִם הַשֶּׁמֶשׁ.

תָּא חֲזֵי, צְלוֹתָא דְכָל בְּנֵי נָשָׁא צְלוֹתָא. וּצְלוֹתָא דְמַסְכְּנָא אִיהִי צְלוֹתָא דְקַיְימָא קַמֵּי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְתָבַר תַּרְעִין וּפְתָחִין וְעָאלַת לְאִתְקַבְּלָא קַמֵּיהּ הָדָא הוּא דִכְתִיב, (שמות כב) וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי חַנּוּן אָנִי, וּכְתִיב שָׁמֹעַ אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ. וְלִפְנֵי יְיָ יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ, כְּמַאן דְמִתְרַעֵם עַל דִּינוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

בֹּא רְאֵה, תְּפִלָּה שֶׁל כָּל בְּנֵי אָדָם תְּפִלָּה, וּתְפִלַּת הֶעָנִי הִיא תְּפִלָּה שֶׁעוֹמֶדֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשׁוֹבֶרֶת שְׁעָרִים וּפְתָחִים וְנִכְנֶסֶת לְהִתְקַבֵּל לְפָנָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות כב) וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי חַנּוּן אָנִי, וְכָתוּב שָׁמֹעַ אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ. וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ - כְּמִי שֶׁמִּתְרַעֵם עַל דִּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

דף קסט.

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר צְלוֹתְהוֹן דְצַדִּיקַיָּיא חֲדָוָותָא לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל (דף קסט ע"א) לְאִתְעַטָּרָא קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין כָּךְ חֲבִיבָא הוּא יַתִּיר קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תָּאִיב לְצַלּוֹתְהוֹן דְצַדִּיקַיָּיא בְּשַׁעְתָּא דְאִצְטְרִיךְ לוֹן, בְּגִין דְיַדְעֵי לְרָצוּיֵי לְמָארֵיהוֹן.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, תְּפִלּוֹת הַצַּדִּיקִים חֲדָוָה לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְהִתְעַטֵּר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מִשּׁוּם זֶה חֲבִיבָה הִיא יוֹתֵר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תָּאֵב לִתְפִלּוֹת הַצַּדִּיקִים בְּשָׁעָה שֶׁצָּרִיךְ לָהֶם, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹדְעִים לְרַצּוֹת אֶת רִבּוֹנָם.

מַה כְּתִיב בְּיִהּ בְּיַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יְיָ הָאוֹמֵר אֵלַי שׁוּב וְגו', אִעָּטַר וְאִקְשַׁר קִשּׁוּרָא בְּקִשּׁוּרָא חַד כְּדָקָא חָזֵי. אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם לְיִמְנָא, וְאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק לִשְׂמָאלָא. הָאוֹמֵר אֵלַי, הָכָא תְּלֵי מִלָּה לְאִתְעַטָּרָא לַאֲתָרֵיהּ בֵּינַיְיהוּ. שׁוּב לְאַרְצֶךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ:

מַה כָּתוּב בְּיַעֲקֹב? אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק ה' הָאוֹמֵר אֵלַי שׁוּב וְגו'. הִתְעַטֵּר וְנִקְשַׁר קֶשֶׁר בְּקֶשֶׁר אֶחָד כָּרָאוּי. אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם לְיָמִין, וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק לִשְׂמֹאל. הָאוֹמֵר אֵלַי - כָּאן תָּלָה הַדָּבָר לְהִתְעַטֵּר לְמְקוֹמוֹ בֵּינֵיהֶם. שׁוּב לְאַרְצֶךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ.

קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים, אַמַּאי הֲוָה אִצְטְרִיךְ הַאי עִם הַאי. אֶלָּא אָמַר יַעֲקֹב אַתְּ אַבְטַחְתְּ לִי לְאוֹטָבָא עִמִּי, וְאֲנָא יְדַעְנָא דְּכָל עוֹבָדָךְ כֻּלְּהוּ עַל תְּנַאי. הָא אֲנָא לֵית בִּי זְכוּתָא דְּהָא קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ, וְכָל מַה דַּעֲבַדְתְּ לִי עַד יוֹמָא לָאו בְּגִין זְכוּתָאי הֲוָה אֶלָּא בְּגִינָךְ הוּא דַּעֲבַדְתְּ לִי, וַהֲהוּא טִיבוּ וּקְשׁוֹט בְּגִינָךְ הֲוָה. דְּהָא כַּד עָבַרְנָא בְּקַדְמֵיתָא דְּהֲוֵינָא אָזִיל מִקַּמֵּי דְּעֵשָׂו, יְחִידָאי עָבַרְנָא לֵיהּ לְהַהוּא נַהֲרָא, וְאַנְתְּ עָבְדִית עִמִּי טִיבוּ וּקְשׁוֹט. וְהָא אֲנָא הַשְׁתָּא מַעֲבַר לֵיהּ בִּתְרֵי מַשְׁיְרְיָין, אינוּן תְּרֵין מַשְׁיְרְיָין דְּפָלִיג.

קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים. לְמָה הָיָה צָרִיךְ זֶה עִם זֶה? אֶלָּא, אָמַר יַעֲקֹב, אַתָּה הִבְטַחְתְּ לִי לְהֵיטִיב עִמִּי, וַאֲנִי יָדַעְתִּי שֶׁכָּל מַעֲשֶׂיךָ כֻּלָּם הֵם עַל תְּנַאי, הֲרֵי אֲנִי אֵין בִּי זְכוּת, שֶׁהֲרֵי קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ. וְכָל מַה שֶּׁעָשִׂיתָ לִי עַד הַיּוֹם, לֹא בִּשְׁבִיל זְכוּתִי הָיָה, אֶלָּא בִּגְלָלְךָ הוּא שֶׁעָשִׂיתָ לִי. וְאוֹתוֹ טוֹב וֶאֱמֶת בִּגְלָלְךָ הָיוּ, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁעָבַרְתִּי בַּתְּחִלָּה, שֶׁהָיִיתִי הוֹלֵךְ מִלִּפְנֵי עֵשָׂו, יְחִידִי עָבַרְתִּי אֶת אוֹתוֹ נָהָר, וְאַתָּה עָשִׂיתָ עִמִּי טוֹב וֶאֱמֶת, וַהֲרֵי אֲנִי עַכְשָׁו עוֹבֵר אוֹתוֹ בִּשְׁנֵי מַחֲנוֹת, הֵם שְׁנֵי הַמַּחֲנוֹת שֶׁחִלֵּק.

עַד הָכָא סִדּוּרָא דִּשְׁבָחָא דְמָארֵיהּ, מִכָּאן וּלְהָלְאָה בָּעָא מַה דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ. לְאַחֲזָאָה לְכָל בְּנֵי עָלְמָא, דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְסַדָּרָא שְׁבָחָא דְמָארֵיהּ בְּקַדְמֵיתָא, וּלְבָתַר יִבָּעֵי בָּעוּתֵיהּ. דְּהָכִי עָבַד יַעֲקֹב, בְּקַדְמֵיתָא סִדֵּר שְׁבָחָא דְמָרֵיהּ, וּלְבָתַר דְּסִדֵּר שְׁבָחָא אָמַר בָּעוּתֵיהּ דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ.

עַד כָּאן סִדּוּר הַשֶּׁבַח שֶׁל רִבּוֹנוֹ. מִכָּאן וּלְהַבָּא בִּקֵּשׁ מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ, לְהַרְאוֹת לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לְאָדָם לְסַדֵּר שֶׁבַח שֶׁל אֲדוֹנוֹ בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר יְבַקֵּשׁ בַּקָּשׁוֹתָיו. שֶׁכָּךְ עָשָׂה יַעֲקֹב - בַּתְּחִלָּה סִדֵּר שִׁבְחָיו שֶׁל קוֹנוֹ, וְאַחַר שֶׁסִּדֵּר הַשֶּׁבַח, אָמַר בַּקָּשָׁתוֹ שֶׁהִצְטָרַךְ לָהּ.

הֲדָא הוּא דִכְתִיב הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי יָרֵא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכַּנִי אֵם עַל בָּנִים. מִכָּאן, מַאן דְּצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ דְּבָעֵי לְפָרְשָׁא מִלּוֹי כְּדְקָא יָאוּת. הַצִּילֵנִי נָא, וְאֵי תֵּימָא דְּהָא שֵׁזַבְתְּ לִי מִלָּבָן. מִיַּד אָחִי. וְאֵי תֵּימָא קְרִיבִין אוֹחָרָנִין סָתָם, אַחִין אִקְרוּן. מִיַּד עֵשָׂו. מַאי טַעֲמָא, בְּגִין לְפָרְשָׁא מִלָּה כְּדְקָא יָאוּת. וְאִי תֵּימָא אֲנָא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ, כִּי יָרֵא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכַּנִי. בְּגִין לְאִשְׁתְּמוֹדְעָא מִלָּה לְעֵילָּא וּלְפָרְשָׁא לָהּ כְּדְקָא יָאוּת, וְלָא יַסְתִּים מִלָּה:

זֶהוּ שֶׁכָּתוּב: הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי יָרֵא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבוֹא וְהִכַּנִי אֵם עַל בָּנִים. מִכָּאן, מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו כָּרָאוּי. הַצִּילֵנִי נָא. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֲרֵי הִצַּלְתַּנִי מִלָּבָן - מִיַּד אָחִי. וְאִם תֹּאמַר קְרוֹבִים אֲחֵרִים סְתָם נִקְרָאִים אַחִים - מִיַּד עֵשָׂו. מָה הַטַּעַם? בִּשְׁבִיל לְפָרֵשׁ הַדָּבָר כָּרָאוּי. וְאִם תֹּאמַר, אֲנִי לָמָּה אֶצְטָרֵךְ? כִּי יָרֵא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבוֹא וְהִכַּנִי. כְּדֵי לְהוֹדִיעַ דָּבָר לְמַעְלָה וּלְפָרְשׁוֹ כָּרָאוּי, וְלֹא יַסְתִּיר הַדָּבָר.

וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְגו'. וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב, מַאי וְאַתָּה. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (נחמיה ט) וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם, אוֹף הָכָא וְאַתָּה אָמַרְתָּ.

וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְגוֹ'. וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב, מַה זֶּה וְאַתָּה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (נחמיה ט) וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. אַף כָּאן וְאַתָּה אָמַרְתָּ.

תָּא חֲזֵי, דָּוִד מַלְכָּא אָמַר (תהלים יט) יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי, אִלֵּין מִלִּין דְּאִתְפָּרְשָׁן. וְהֶגְיוֹן לִבִּי, אִלֵּין מִלִּין דְּסְתִימָן דְּלָא יָכִיל בַּר נָשׁ לְפָרְשָׁא לוֹן בְּפוּמֵיהּ, דָּא הוּא הֶגְיוֹן דְּאִיהוּ בְּלִבָּא דְּלָא יָכִיל לְאִתְפָּרְשָׁא.

בֹּא רְאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר, (תהלים יט) יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי, אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁהִתְפָּרְשׁוּ. וְהֶגְיוֹן לִבִּי - אֵלּוּ דְּבָרִים נִסְתָּרִים שֶׁלֹּא יָכוֹל בֶּן אָדָם לְפָרְשָׁם בְּפִיו, זֶהוּ הֶגְיוֹן, שֶׁהוּא בַּלֵּב, שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהִתְפָּרֵשׁ.

וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ מִלָּה לְאִתְפָּרְשָׁא בְּפוּמָא, וּמִלָּה דְּתַלְיָא בְּלִבָּא, וְכֹלָּא רָזָא אִיהוּ. חַד לָקֳבֵל דַּרְגָּא תַּתָּאָה, וְחַד לָקֳבֵל דַּרְגָּא עִלָּאָה. מִלָּה דְּאִתְפָּרְשָׁא לָקֳבֵל דַּרְגָּא תַּתָּאָה דְּאִצְטְרִיךְ לְאִתְפָּרְשָׁא. הַהוּא דְּתַלְיָא בְּלִבָּא אִיהוּ לָקֳבֵל דַּרְגָּא פְּנִימָאָה יַתִּיר, וְכֹלָּא כְּחָדָא אִיהוּ. וְעַל דָּא אָמַר יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ וְגוֹ'.

וְעַל זֶה צָרִיךְ הַדָּבָר לְהִתְפָּרֵשׁ בַּפֶּה, וְדָבָר שֶׁתָּלוּי בַּלֵּב, וְהַכֹּל סוֹד הוּא. אֶחָד כְּנֶגֶד דַּרְגָּה תַּחְתּוֹנָה, וְאֶחָד כְּנֶגֶד דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה. דָּבָר שֶׁהִתְפָּרֵשׁ, כְּנֶגֶד דַּרְגָּה תַּחְתּוֹנָה שֶׁהִצְטָרֵךְ לְהִתְפָּרֵשׁ. אוֹתוֹ שֶׁתָּלוּי בַּלֵּב הוּא כְּנֶגֶד דַּרְגָּה פְּנִימִית יוֹתֵר, וְהַכֹּל הוּא כְּאֶחָד. וְעַל זֶה אָמַר יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ וְגוֹ'.

כְּגַוְונָא דָּא אָמַר יַעֲקֹב, בְּקַדְמֵיתָא פָּרִישׁ מִלָּה כְּדְקָא יָאוּת, וּלְבָתַר סָתִים מִלָּה דְּאִיהִי תַּלְיָא בְּהֶגְיוֹנָא דְּלִבָּא דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְפָרְשָׁא. דִּכְתִיב, (בראשית לב) וְשַׂמְתִּי אֶת זַרְעֲךָ כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסָּפֵר מֵרֹב. הָכָא אִיהוּ מִלָּה דְּתַלְיָא בְּלִבָּא דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְפָרְשָׁא. וְכֵן אִצְטְרִיךְ כִּדְקָאֲמָרָן, בְּגִין לְיַחֲדָא יְחוּדָא שְׁלִים כְּדְקָא יָאוּת. זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא דְּיָדְעֵי לְסַדָּרָא שְׁבָחָא דְּמָארֵיהוֹן כְּדְקָא יָאוּת וּלְמִבְעֵי בָּעוּתְהוֹן, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב (ישעיה מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אָתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. (ס"א כתיב גם את השני גם את השלישי וגו', השלש פעמים גם, רמז (גליון, ג"ם ראשי תיבות גואל משרז גואל מרדכי גואל משיח) לשלש גאולות על ידי שלשה צדיקים משה מרדכי משיח שעתיד לגאלנו בקרוב):

כְּמוֹ זֶה אָמַר יַעֲקֹב. בַּתְּחִלָּה פֵּרֵשׁ הַדָּבָר כָּרָאוּי, וְאַחַר כָּךְ הִסְתִּיר הַדָּבָר שֶׁתָּלוּי בְּהֶגְיוֹן הַלֵּב שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ, שֶׁכָּתוּב (בראשית לב) וְשַׂמְתִּי אֶת זַרְעֲךָ כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסָּפֵר מֵרֹב. כָּאן הוּא דָּבָר הַתָּלוּי בַּלֵּב שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ, וְכֵן צָרִיךְ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, כְּדֵי לְיַחֵד יִחוּד שָׁלֵם כָּרָאוּי. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁיּוֹדְעִים לְסַדֵּר שֶׁבַח רִבּוֹנָם כָּרָאוּי וּלְבַקֵּשׁ בַּקָּשָׁתָם, וְלָכֵן כָּתוּב (ישעיה מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אָתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. [ס"א כתוב גם את השני גם את השלישי וגו', שלש פעמים גם, רמז (ג"ם ראשי תבות, ' גואל משה, גואל מרדכי, גואל משיח) לשלש גאלות על ידי שלשה צדיקים, משה מרדכי משיח, שעתיד לגאלנו בקרוב].

דף קסט:

וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים צא) לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ. תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא עָבַד בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא (דף קסט ע"ב) עֲבִידְתֵּיהּ דְּאִתְחֲזֵי לֵיהּ וְהָא אוּקְמוּהָ. וְאִתְּמַר, (ד"א ל"ג ואי תימא) בְּיוֹמָא רְבִיעָאָה עָבַד נְהוֹרִין. וּכְדֵין אִתְבְּרֵי סִיהֲרָא חָסֵר, נְהוֹרָא דְּאַזְעִירַת גַּרְמָהּ, וּבְגִין דְּאִיהִי מְאוֹרֹת חָסֵר וא"ו, אִתְיְהִיב דּוּכְתָּא לְשַׁלְטָאָה כָּל רוּחִין וְשֵׁדִין וְעִלְעוּלִין וּמַזִּיקִין וְכָל רוּחֵי מְסָאֲבֵי.

וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים צא) לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ.
בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה בְּכָל יוֹם וְיוֹם מַעֲשֶׂה הָרָאוּי לוֹ, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. וְנִתְבָּאֵר, [ואם תאמר] בַּיּוֹם הָרְבִיעִי עָשָׂה מְאוֹרוֹת, וְאֵז נִבְרְאָה הַלְּבָנָה חֲסֵרָה, אוֹר שֶׁהַקְטִינָה עַצְמָהּ, וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא מְאוֹרֹת חָסֵר וא"ו, נִתַּן מָקוֹם לִשְׁלֹט כָּל הָרוּחוֹת וְהַשֵּׁדִים וְרוּחוֹת סְעָרָה וּמַזִּיקִים וְכָל רוּחוֹת הַטֻּמְאָה.

כֻּלְּהוּ סָלְקִין וְשָׁאטִין בְּעַלְמָא לְאַסְטָאָה, וְאִתְמַנּוּן בְּדוּכְתֵּי דְּאִתְחֲרִיבוּ, וּבְחַקְלִין תַּקִּיפִין וּבְמַדְבְּרִין חֲרִיבִין. וְכֻלְּהוּ מִסְטָרֵי רוּחַ מְסָאֲבָא. וְהָא אִתְּמַר דְּהָא רוּחַ מְסָאֲבָא דְּאִתְיָא מִנָּחָשׁ עֲקִימָאָה אִיהוּ רוּחַ מְסָאֲבָא מַמָּשׁ. וְאִיהוּ אִתְמַנָּא בְּעַלְמָא לְאַסְטָאָה בַּר נָשׁ לְגַבֵּיהּ, וְעַל דָּא יֵצֶר הָרָע שַׁלִּיט בְּעַלְמָא.

כָּלָּם עוֹלִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם לְהַסְטוֹת, וְנִתְמַנּוּ בְּמְקוֹמוֹת חֳרֵבִים וּבְשָׁדוֹת חֲזָקִים וּבְמִדְבָּרוֹת חֳרֵבִים, וְכֻלָּם מִצַּד רוּחַ הַטֻּמְאָה. וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר שֶׁהֲרֵי רוּחַ הַטֻּמְאָה בְּאָה שֶׁבָּאָה מִנָּחָשׁ הָעֲקַלְתּוֹן, הוּא רוּחַ טֻמְאָה מַמָּשׁ, וְהוּא הִתְמַנָּה בָּעוֹלָם לְהַסְטוֹת בֶּן אָדָם אֵלָיו, וְעַל זֶה יֵצֶר הָרָע שׁוֹלֵט בָּעוֹלָם.

וְאִיהוּ אִתְמַנֵּי לְגַבֵּיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא וְאִשְׁתַּכַּח עִמְּהוֹן. וּבְעָקִימוּ וּבְתַסְקוּפִין אָתֵי לְגַבַּיְיהוּ לְאַסְטָאָה לוֹן מֵאָרְחוֹי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּמָה דְּאַסְטֵי לְאָדָם קַדְמָאָה וְגָרִים מוֹתָא לְכָל עָלְמָא, הָכִי נָמֵי אַסְטֵי לְהוּ לִבְנֵי נָשָׁא וְגָרִים לוֹן לְאִסְתָּאָבָא.

וְהוּא הִתְמַנָּה אֵצֶל בְּנֵי אָדָם וְנִמְצָא עִמָּם, וּבְעָקְמוּמִיּוֹת וּבְתַחְבּוּלוֹת בָּא אֲלֵיהֶם לְהַסְטוֹתָם מִדַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁהִסְטָה אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן וְגָרַם מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם, כָּךְ גַּם מַסְטֶה בְּנֵי אָדָם וְגוֹרֵם לָהֶם לְהִטָּמֵא.

וּמַאן דְּאָתֵי לְאִסְתָּאָבָא אִיהוּ מְשִׁיךְ עֲלֵיהּ הַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא וְאִתְדַּבֵּיק בַּהֲדֵיהּ, וְכַמָּה אִינּוּן דְּזִמִינִין לְסָאֲבָא לֵיהּ וּמְסָאֲבִין לֵיהּ, וְאִיהוּ מְסָאֵב, וְסָאֲבִין לֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא וּבְהַהוּא עָלְמָא וְהָא אִתְּמַר.

וּמִי שֶׁבָּא לְהִטָּמֵא, מוֹשֵׁךְ עָלָיו אוֹתוֹ רוּחַ טֻמְאָה וְנִדְבָּק עִמּוֹ. וְכַמָּה הֵם שֶׁמְּזַמָּנִים לְטַמֵּא אוֹתוֹ, וּמְטַמְּאִים אוֹתוֹ וְהוּא טָמֵא, וּמְטַמְּאִים אוֹתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבְאוֹתוֹ עוֹלָם, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

וּבְשַׁעֲתָא דְּאִתֵּי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה, הַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא אִתְכַּפְיָיא קַמֵּיהּ וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עָלּוֹי, וּכְדֵין כְּתִיב, (תהלים צא) לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ. אָמַר (ס"א

כדאמר) רַבִּי יוֹסֵי לֹא תְאֻנָּה אֵלֶיךָ רָעָה, דָּא לִילִית, וְנָגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ, אִלֵּין שְׁאָר מַזִּיקִין, וְהָא אוּקְמוּהָ וְאִתְמַר.

וּבְשָׁעָה שֶׁבָּא בֶּן אָדָם לְהִטָּהֵר, אוֹתוֹ רוּחַ טֻמְאָה נִכְפֶּה לְפָנָיו וְלֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט עָלָיו, וְאָז כָּתוּב לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ. אָמַר [כשאמר] רַבִּי יוֹסֵי, לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה - זוֹ לִילִית. וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ - אֵלּוּ שְׁאָר מַזִּיקִים, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ וְנִתְבָּאֵר.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר הָא אָמְרָן דְּלָא יִפּוֹק בַּר נָשׁ יְחִידָאָה בְּלֵילְיָא, וְכָל שֶׁכֵּן בִּזְמָנָא דְּסִיהֲרָא אִתְבְּרִיאַת וְהָוָה (והיא) חֲסֵרָה, וְאוּקְמוּהָ. דְּהָא כְּדֵין רוּחָא מְסָאֲבָא שָׁלְטָא, וְדָא הוּא רוּחַ רָעָה, מַאן רָעָה, דָּא חִוְיָא בִּישָׁא. וְנֶגַע, דָּא הוּא מַאן דְּרָכִיב עַל חִוְיָא. רָעָה וְנֶגַע כְּחָדָא אִינּוּן.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הֲרֵי אָמְרוּ שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם יְחִידִי בַּלַּיְלָה, וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁהַלְּבָנָה נִבְרְאָה וְהָיְתָה חֲסֵרָה, וּבֵאֲרוּהָ שֶׁהֲרֵי אֵז רוּחַ טֻמְאָה שׁוֹלֶטֶת, וְזוֹהִי רוּחַ רָעָה. מִי רָעָה? זֶה נָחָשׁ הָרָע, וְנֶגַע זֶהוּ מִי שֶׁרוֹכֵב עַל הַנָּחָשׁ. רָעָה וְנֶגַע הֵם כְּאֶחָד.

וְאַף עַל גַּב דְּתָנֵינָן, דְּנָגַע, אִלֵּין נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם דְּנַפְקוּ מֵאָדָם. דְּהָא כָּל אִינּוּן שְׁנִין דְּלָא קָרִיב אָדָם עִם אִתְּתֵיהּ, רוּחֵי מְסָאֲבֵי הָווּ קָא אַתְיָין וּמִתְחַמְּמָן מִנַּיהּ וְאוֹלִידָן מִנַּיהּ וְהַנֵּי אִקְרוּן נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם.

וְאַף עַל גַּב שֶׁשְּׁנִינוּ שֶׁנֶּגַע אֵלּוּ נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁיְּצָאוּ מֵאָדָם, שֶׁהֲרֵי כָּל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁלֹּא קָרַב אָדָם לְאִשְׁתּוֹ, רוּחוֹת טֻמְאָה הָיוּ בָּאוֹת וּמִתְחַמְּמוֹת מִמֶּנּוּ וּמוֹלִידוֹת מִמֶּנּוּ, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם.

וְהָא אִתְּמַר, דְּכַד בַּר נָשׁ בְּחֶלְמֵיהּ וְלָא שַׁלִּיט בְּגוּפֵיהּ וְגוּפָא אִשְׁתַּכַּךְ, רוּחַ מְסָאֲבָא אַתְיָיא וְשָׁרְיָא עֲלֵיהּ. וְאִית זִמְנִין דְּרוּחֵי נוּקְבִין מְסָאֲבִין אַתְיָין וְקָרְבָן בַּהֲדֵיהּ, וּמְשַׁכְּחִין לֵיהּ בַּהֲדֵיהוּ וּמִתְחַמְּמָן מִנַּיהּ, וְאוֹלִידוּ לְבָתַר רוּחִין וּמַזִּיקִין (נגעי בני אדם נ"א כגוונא בני נשא). וּלְזִמְנִין אִתְחַזְיָין כְּחֵיזוּ בְּנֵי נָשָׁא בַּר דְּלִית לוֹן שַׁעֲרֵי בְּרֵישָׁא.

וַהֲרֵי אָמַר, שֶׁכְּשֶׁבָּן אָדָם בַּחֲלוֹמוֹ וְלֹא שׁוֹלֵט בְּגוּפוֹ וְהַגּוּף שׁוֹכֵב, רוּחַ טֻמְאָה בָּאָה וְשׁוֹרָה עָלָיו, וְלִפְעָמִים רוּחוֹת נְקֵבוֹת טֻמְאוֹת בָּאוֹת וְקָרְבוֹת אֵלָיו וּמוֹשְׁכוֹת אוֹתוֹ אֲלֵיהֶן וּמִתְחַמְּמוֹת מִמֶּנּוּ, וּמוֹלִידוֹת אַחַר כָּךְ רוּחוֹת וּמַזִּיקִים [נגעי בני אדם, כמו בני אדם], וְלִפְעָמִים נִרְאִים כְּמַרְאֵה בְּנֵי אָדָם, פֵּרֵט לָזֶה שֶׁאֵין לָהֶם שְׂעָרוֹת בָּרֹאשׁ.

וּבְכֹלָּא אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִסְתַּמָּרָא מִקַּמַּיְיהוּ, בְּגִין דְּיִהַךְ בְּאָרְחֵי דְאוֹרַיְיתָא וְלָא יִסְתַּאַב בַּהֲדַיְיהוּ. דְּהָא לֵית לֵיהּ לְבַר מִן דָּנָאִים בְּלֵילְיָא בְּעַרְסֵיהּ, דְּלָא טָעִים טַעְמָא דְּמוֹתָא וְנַפְקַת נִשְׁמָתֵיהּ מִנַּיהּ. וְכֵיוָן דְּאִשְׁתְּאַר גּוּפָא בְּלָא נִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא, רוּחַ מְסָאֲבָא זַמִּין וְשָׁרְיָא עֲלֵיהּ וְאִסְתַּאַב. וְהָא אוֹקִימְנָא מִלָּה, דְּלֵית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאַעֲבָרָא יְדוֹי עַל עֵינוֹי בְּצַפְרָא. בְּגִין דְּהָא רוּחָא מְסָאֲבָא שַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ וְכוּ' וְהָא אִתְּמַר.

וּבַכֹּל יֵשׁ לָאָדָם לְהִשָּׁמֵר מִלִּפְנֵיהֶם כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יִטְמָא עִמָּם, שֶׁהֲרֵי אֵין לְךָ מִי שֶׁיֵּשֵׁן בַּלַּיְלָה בְּמִטָּתוֹ וְלֹא טוֹעֵם טַעַם מָוֶת וְיוֹצֵאת נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ, וְכֵיוָן שֶׁנִּשְׁאָר הַגּוּף בְּלִי נְשָׁמָה קָדוֹשָׁה, רוּחַ

טָמְאָה זְמִינָה וְשׁוֹרָה עָלָיו וְנִטְמָא. וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ דָּבָר, שֶׁאֵין לָאָדָם לְהַעֲבִיר יָדָיו עַל עֵינָיו בַּבֹּקֶר, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי רוּחַ טֻמְאָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, דְּהָא יַעֲקֹב אַף עַל גַּב דְּאִתְרַחֲיִם קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין דְּאִשְׁתְּאַר בִּלְחוֹדוֹי, רוּחָא אָחֳרָא הֲוָה זָמִין לְאִזְדַּוְּוגָא בַּהֲדֵיהּ.

בֹּא רְאֵה שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב, אַף עַל גַּב שֶׁנֶּאֱהַב עַל יְדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁאַר לְבַדּוֹ, רוּחַ אַחֶרֶת נוֹעֶדֶת לְהִזְדַּוֵּג עִמּוֹ.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב בֵּיהּ בְּהַהוּא רָשָׁע דִּבְלָעָם, וַיֵּלֶךְ שָׁפִי, מַהוּ שָׁפִי, יְחִידָאי. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר שְׁפִיפוֹן עֲלֵי אֹרַח, כְּהַאי חִוְיָא דְּאָזִיל יְחִידָאי וְכָמִין עֲלֵי אָרְחִין וּשְׁבִילִין. הָכִי נָמֵי בִּלְעָם הֲוָה אָזִיל יְחִידָאי. מַאי טַעְמָא בְּגִין לְאַמְשָׁכָא עֲלֵיהּ רוּחָא מְסָאֲבָא. דְּכָל מַאן דְּאָזִיל יְחִידָאי בִּזְמַנִּין יְדִיעָן, אֲפִילּוּ בְּמָתָא, בְּאַתְרִין יְדִיעָן. מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחָא מְסָאֲבָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב בּוֹ בְּבִלְעָם הָרָשָׁע, וַיֵּלֶךְ שָׁפִי. מַהוּ שָׁפִי? יְחִידִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שְׁפִיפוֹן עֲלֵי אֹרַח. כַּנָּחָשׁ הַזֶּה שֶׁהוֹלֵךְ יְחִידִי וְאוֹרֵב עַל דְּרָכִים וּשְׁבִילִים, כָּךְ גַּם בִּלְעָם הָיָה הוֹלֵךְ יְחִידִי. מָה הַטַּעַם? כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה. שֶׁכָּל מִי שֶׁהוֹלֵךְ יְחִידִי בִּזְמַנִּים יְדוּעִים אֲפִלּוּ בָּעִיר בִּמְקוֹמוֹת יְדוּעִים, מוֹשֵׁךְ עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה.

דף קע.

בְּגִין כָּךְ, בְּכָל זִמְנָא לָא יְהֵךְ בַּר נָשׁ יְחִידָאי בְּאָרְחָא בְּמָתָא אֶלָּא בְּאֻתַּר דִּבְנֵי נָשָׁא אָזְלִין וְתָבִין וּמִשְׁתַּכְחִין תַּמָּן, וְעַל דָּא לָא יְהֵךְ בַּר נָשׁ יְחִידָאי בְּלֵילְיָא הוֹאִיל וּבְנֵי נָשָׁא לָא מִשְׁתַּכְחֵי, וְהַיְינוּ טַעְמָא דְּלָא תְּלִין נִבְלָתוֹ. (דף קע ע"א) דְּלָא לְקַיְימָא גּוּפָא מִיתָא בְּלָא רוּחָא עַל אַרְעָא בְּלֵילְיָא. בְּגִין כָּךְ הַהוּא רָשָׁע דִּבְלָעָם הֲוָה אָזִיל יְחִידָאי כְּהַאי נָחָשׁ כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ.

לָכֵן בְּכָל זְמַן לֹא יֵלֵךְ אָדָם יְחִידִי בַּדֶּרֶךְ וּבָעִיר, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁבָּנֵי אָדָם הוֹלְכִים וְשָׁבִים וְנִמְצָאִים שָׁם, וְעַל כֵּן לֹא יֵלֵךְ אָדָם יְחִידִי בַּלַּיְלָה, הוֹאִיל וּבְנֵי אָדָם לֹא נִמְצָאִים, וְהַיְנוּ הַטַּעַם שֶׁלֹּא תָלִין נִבְלָתוֹ, שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיק גּוּף מֵת בְּלִי רוּחַ עַל הָאָרֶץ בַּלַּיְלָה. מִשּׁוּם כָּךְ אוֹתוֹ בִּלְעָם הָרָשָׁע הָיָה הוֹלֵךְ יְחִידִי כַּנָּחָשׁ הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ.

וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ, מַאי וַיֵּאָבֵק. (גליון דאמר רבי יהושע בן לוי, מלמד דסליקו אבק ברגליהון עד כורסי יקרא. כתיב הכא בהאבקו עמו, וכתיב (נחום א) אבק רגליו, וההוא מלאך שרו של עשו היה, ואיהו סמאל. בגין כך, דינו הוא שיעלה אבק דרגליו עד כסא הכבוד, שהוא מקום המשפט). רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר מִן אָבָק. אָבָק טָפֵל לֶעָפָר, מַה בֵּין עָפָר לְאָבָק. דָּא אָבָק דְּאִשְׁתְּאַר מִן נוּרָא וְלָא עָבַד אִיבִּין (בעלמא) לְעָלְמִין. עָפָר דְּכָל אִיבִּין נָפְקֵי מִנֵּיהּ וְאִיהוּ כְּלָלָא בְּעֵילָא וְתַתָּא.

וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ. מַה זֶּה וַיֵּאָבֵק? [שאמר רבי יהושע בן לוי, מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד כסא הכבוד, כתוב כאן בהאבקו עמו, וכתוב (נחום א) אבק רגליו, ואותו מלאך שרו של עשו היה, והוא

סמא"ל, לכן דינו הוא שיעלה אבק רגליו עד כסא הכבוד, שהוא מקום המשפט]. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מִן אָבָק. אָבָק טָפֵל לֶעָפָר. מַה בֵּין עָפָר לְאָבָק? זֶה אָבָק שֶׁנִּשְׂאָר מֵהָאֵשׁ וְלֹא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת [בעולם] לְעוֹלָמִים, עָפָר שֶׁכָּל הַפֵּרוֹת יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְהוּא כְּלֵל שֶׁלְּמַעְלָה וּמַטָּה.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה אִי הָכִי מַאי (שמואל א ב) מֵקִים מֵעָפָר דָּל. אָמַר לֵיהּ כְּמַשְׁמָעוֹ, אֲבָל בְּהַאי גַּוְונָא מֵקִים מֵעָפָר דָּל, בְּגִין דְּלֵית לֵיהּ מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם, וּמֵהַהוּא עַפְרָא נָפַק דַּל דְּלֵית לֵיהּ כְּלוּם, וּמֵהַהוּא עָפָר כָּל אִיבִּין וְכָל טִיבוּ דְעַלְמָא נָפְקֵי מִנֵּיהּ. וּבֵיהּ אִתְעֲבִידוּ כָּל עוֹבָדִין דְּעַלְמָא כְּמָה דְכְתִיב, (קהלת ג) הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הֶעָפָר. וְתָנִינָן הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר וְאֲפִילּוּ גַּלְגַּל חַמָּה. אֲבָל אָבָק לָא עָבִיד פֵּירִין וְאִיבִּין (לעלמא) לְעָלְמִין, וּבְגִין כָּךְ וַיֶּאֱבַק אִישׁ, דְּאַתְיָא בְּהַהוּא אָבָק וּרְכִיב עֲלֵיהּ, בְּגִין לְקַטְרָגָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם כָּךְ, מַה זֶּה מֵקִים מֵעָפָר דָּל? אָמַר לוֹ, כְּמַשְׁמָעוֹ, אֲבָל בְּגֶוֶן זֶה מֵקִים מֵעָפָר דַּל מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ מֵעַצְמוֹ כְּלוּם, וּמֵאוֹתוֹ עָפָר יָצָא דַּל שֶׁאֵין בּוֹ כְּלוּם, וּמֵאוֹתוֹ עָפָר כָּל הַפֵּרוֹת וְכָל טוּב הָעוֹלָם יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ וּבוֹ נַעֲשִׂים כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ג) הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הֶעָפָר. וְשָׁנִינוּ, הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר - אֲפִלּוּ גַּלְגַּל חַמָּה, אֲבָל אָבָק לֹא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת וְנִצָּנִים [לעולם] לְעוֹלָמִים, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיֶּאֱבַק אִישׁ, שֶׁבָּא בְּאוֹתוֹ אָבָק וְרָכַב עָלָיו כְּדֵי לְקַטְרֵג לְיַעֲקֹב.

עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר, דְּאִתְעֲבַר שׁוּלְטָנוּתֵיהּ וְאִתְחַלַּף. וְכָךְ הוּא לְזִמְנָא דְאָתֵי, בְּגִין דְּגָלוּתָא הַשְׁתָּא כְּלֵילְיָא דַמְיָא, וְאִיהוּ לֵילְיָא. וְשָׁלְטָא הַהוּא אָבָק עַל יִשְׂרָאֵל וְאִינּוּן שְׁכִיבֵי לְעַפְרָא (אוחרא), עַד דְּיִסְתַּלַּק נְהוֹרָא וְיִתְנְהַר יְמָמָא. וּכְדֵין יִשְׁלְטוּן יִשְׂרָאֵל וּלְהוֹן יִתְיַהֲיב מַלְכוּתָא דְּאִינּוּן קַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (דניאל ז) וּמַלְכוּתָא וְשָׁלְטָנָא וּרְבוּתָא דִּי מַלְכָוָת תְּחוֹת כָּל שְׁמַיָּא יְהִיבַת לְעַם קַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין מַלְכוּתֵהּ מַלְכוּת עָלַם וְכֹל שָׁלְטָנַיָּא לֵהּ יִפְלְחוּן וְיִשְׁתַּמְּעוּן:

עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר, שֶׁנֶּעֱבַר שִׁלְטוֹנוֹ וְהִתְחַלֵּף. וְכָךְ הוּא לֶעָתִיד לָבֹא, מִשּׁוּם שֶׁהַגָּלוּת עַכְשָׁו דּוֹמֶה לְלַיְלָה, וְהִיא לַיְלָה, וְשׁוֹלֵט אוֹתוֹ אָבָק עַל יִשְׂרָאֵל וְהֵם שׁוֹכְבִים לֶעָפָר [אחר], עַד שֶׁיֵּעָלֶה הָאוֹר וְיָאִיר הַיּוֹם, וְאָז יִשְׁלְטוּ יִשְׂרָאֵל, וְלָהֶם תִּנָּתֵן הַמַּלְכוּת, שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ז) וּמַלְכוּת וְשִׁלְטוֹן וּגְדֻלָּה שֶׁמּוֹלֶכֶת תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם תִּנָּתֵן לְעַם קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹנִים. מַלְכוּתוֹ מַלְכוּת עוֹלָם, וְכָל הַשַּׁלִּיטִים לוֹ יַעַבְדוּ וְיִשְׁמְעוּ.

וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי. רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שיר השירים ו) מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שַׁחַר יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת. הַאי קְרָא אוּקְמוּהּ וְאִתְּמַר, אֲבָל מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה, אִלֵּין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יוֹקִים לוֹן וְיָפִיק לוֹן מִן גָּלוּתָא. כְּדֵין יִפְתַּח לוֹן פִּתְחָא דִּנְהוֹרָא (דהיא) דַּקִּיק זְעֵיר. וּלְבַתַּר פִּתְחָא אַחֲרִינָא דְּאִיהוּ רַב מִינֵּיהּ, עַד דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִפְתַּח לוֹן תַּרְעִין עִלָּאִין פִּתְיחִין לְאַרְבַּע רוּחֵי עָלְמָא.

וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שיר ו) מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שַׁחַר יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה יָפָה כַּנִּדְגָּלוֹת. פְּסוּק זֶה פֵּרְשׁוּהוּ וְנִתְבָּאֵר. אֲבָל מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה - אֵלּוּ הֵם יִשְׂרָאֵל, בְּזְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָקִים אוֹתָם וְיוֹצִיאֵם מִן הַגָּלוּת, אָז יִפְתַּח לָהֶם פֶּתַח שֶׁל אוֹר [שהוא] דַּקִּיק קָטָן, וְאַחַר כָּךְ פֶּתַח אַחֵר שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִפְתַּח לָהֶם שְׁעָרִים עֶלְיוֹנִים פְּתוּחִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם.

וְכֵן כָּל מַה דְּעָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל וּלְצַדִּיקַיָּיא דִּי בְּהוּ, הָכִי כֻּלְּהוּ וְלָאו בְּזִמְנָא חָדָא. לְבַר נָשׁ דְּאִתְיְהִיב בַּחֲשׁוֹכָא וְדִיוּרֵיהּ הֲוָה בַּחֲשׁוֹכָא תְּדִיר, כַּד יִבְעוֹן לְאַנְהָרָא לֵיהּ, בַּעְיַין לְאַפְתְּחָא לֵיהּ נְהוֹרָא זְעֵירְתָּא כְּעֵינָא דְּמַחֲטָא, וּלְבָתַר רַב מִנֵּיהּ, וּכְדֵין בְּכָל זִמְנָא עַד דְּיִנְהֲרוּן לֵיהּ כָּל נְהוֹרָא כְּדְקָא יְאוּת.

וְכֵן כָּל מַה שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל וְלַצַּדִּיקִים שֶׁבָּהֶם, כָּךְ כֻּלָּם וְלֹא בִּזְמַן אֶחָד. לְאָדָם שֶׁנִּתְּנוּ בַּחֹשֶׁךְ וְדִיּוּרוֹ הָיָה תָּמִיד בַּחֹשֶׁךְ, כְּשֶׁיִּרְצוּ לְהָאִיר לוֹ, צְרִיכִים לִפְתֹּחַ לוֹ אוֹר קָטָן כְּעֵין הַמַּחַט, וְאַחַר כָּךְ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, וְכָךְ בְּכָל פַּעַם עַד שֶׁיַּאִירוּ לוֹ כָּל הָאוֹר כָּרָאוּי.

כָּךְ אִינּוּן יִשְׂרָאֵל כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (שמות כג) מְעַט מְעַט אֲ גָרְשֶׁנּוּ מִפָּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרֶה וְגו'. וְכֵן לְמַאן דְּאָתֵי אַסְוָותָא לְאוֹ אִיהוּ בְּשַׁעְתָּא חָדָא, אֶלָּא זְעֵיר זְעֵיר עַד דְּיִתְתַּקַּף. אֲבָל לְעֻשּׂוֹ לָאו הָכִי, אֶלָּא בְּזִמְנָא חָדָא נָהִיר לֵיהּ וְאִתְאֲבִיד מִנֵּיהּ זְעֵיר זְעֵיר. (ולזמנא דאתי לאומות עובדי עבודת כוכבים ומזלות (ישעיה מב) יי כגבור יצא) עַד דְּיִתְתַּקְּפוּן יִשְׂרָאֵל וְיִשֵּׁיצוּן (וישבון) לֵיהּ מִכֹּלָּא, מֵעַלְמָא דֵּין וּמֵעַלְמָא דְּאָתֵי. וּבְגִין דְּנָהִיר בְּשַׁעְתָּא חָדָא, הֲוָה לֵיהּ שֵׁצִיאוּ מִכֹּלָּא. אֲבָל יִשְׂרָאֵל נְהוֹרָא דִּלְהוֹן זְעֵיר זְעֵיר, עַד דְּיִתְתַּקְּפוּן וְיַנְהִיר לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעָלְמִין.

כְּךָ הֵם יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג) מְעַט מְעַט אֲגָרְשֶׁנּוּ מִפָּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרֶה וְגו'. וְכֵן לְמִי שֶׁהוּא בָּא לְהֵרָפֵא, אֵינוֹ בְּשָׁעָה אַחַת, אֶלָּא מְעַט מְעַט עַד שֶׁיִּתְחַזֵּק. אֲבָל לְעֵשָׂו לֹא כָּךְ, אֶלָּא בְּפַעַם אַחַת מֵאִיר לוֹ, וְנֶאֱבָד מִמֶּנּוּ מְעַט מְעַט [ולעתיד לבא לאמות עובדי עבודה זרה (ישעיה מב) ה' כגבור יצא] עַד שֶׁיִּתְחַזְּקוּ יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁמִידוּ [וישבו] אוֹתוֹ מֵהַכֹּל, מֵהָעוֹלָם הַזֶּה וּמֵהָעוֹלָם הַבָּא. וּמִשּׁוּם שֶׁמֵּאִיר בְּשָׁעָה אַחַת, יִהְיֶה לוֹ הַשְׁמָדָה מֵהַכֹּל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל, אוֹר שֶׁלָּהֶם מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּתְחַזְּקוּ, וְיָאִיר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָעוֹלָמִים.

וְכֹלָּא שָׁאֲלֵי לוֹן וְאָמְרֵי מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שַׁחַר, אִיהוּ קַדְרוּתָא דְּצַפְרָא, וְדָא אִיהוּ נְהוֹרָא דְּקִיק. וּלְבָתַר יָפָה כַלְּבָנָה, בְּגִין דְּסִיהֲרָא נְהוֹרָא דִּילֵהּ נָהִיר יַתִּיר מִשַּׁחַר. וּלְבָתַר בָּרָה כַּחַמָּה, בְּגִין דְּנְהוֹרֵיהּ תַּקִּיף וְנָהִיר יַתִּיר מִסִּיהֲרָא. וּלְבָתַר אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת, תַּקִּיפָא בְּנְהוֹרָא תַּקִּיף כְּדְקָא יְאוּת.

וְכֻלָּם שׁוֹאֲלִים אוֹתָם וְאוֹמְרִים, מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שַׁחַר, זוֹהִי קַדְרוּת הַבֹּקֶר, וְזֶהוּ אוֹר דַּקִּיק. וְאַחַר יָפָה כַלְּבָנָה, מִשּׁוּם שֶׁהַלְּבָנָה, הָאוֹר שֶׁלָּהּ מֵאִיר יוֹתֵר מִשַּׁחַר. וְאַחַר בָּרָה כַּחַמָּה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹרָהּ חָזָק וּמֵאִיר יוֹתֵר מֵהַלְּבָנָה. וְאַחַר כָּךְ אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת, חֲזָקָה בְּאוֹר חָזָק כָּרָאוּי.

דף קע:

תָּא חֲזֵי, בְּעוֹד דְּאִתְחֲשַׁשׁ יַעֲקֹב נְהוֹרָא וְאָתֵי צַפְרָא, יִתְנְהִיר בְּקַדְמֵיתָא זְעֵיר זְעֵיר עַד דְּיִתְרַבֵּי נְהוֹרָא כְּדְקָא יָאוּת. דְּהָא כֵּיוָן דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִתְעַר לְאַנְהָרָא לְהּ לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, יִתְנְהִיר בְּקַדְמֵיתָא כְּמוֹ שָׁחַר דְּאִיהִי אוּכְמָא. וּלְבָתַר יָפָה כַּלְבָנָה, וּלְבָתַר בָּרָה כַּחַמָּה. וּלְבָתַר אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת כְּמָה דְּאִתְּמַר. (דף קע ע"ב)

בֹּא רְאֵה, בְּעוֹד שֶׁנֶּחְשַׁשׁ הַיּוֹם וּמִתְכַּסֶּה הָאוֹר וּבָא הַבֹּקֶר, יוֹאִיר בַּתְּחִלָּה מְעַט מְעַט עַד שֶׁיִּתְרַבֶּה הָאוֹר כָּרָאוּי. שֶׁהֲרֵי כֵּיוָן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִתְעוֹרֵר לְהָאִיר לְהּ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, יָאִיר בַּתְּחִלָּה כְּמוֹ שָׁחַר, שֶׁהוּא שָׁחוֹר, וְאַחַר כָּךְ יָפֶה כַּלְּבָנָה, וְאַחַר כָּךְ בָּרָה כַּחַמָּה, וְאַחַר כָּךְ אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְתָא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּאִסְתַּלִּיק צַפְרָא, דְּהָא לָא כְּתִיב כִּי בָא הַשָּׁחַר אֶלָּא כִּי עָלָה, דְּהָא בְּזִמְנָא כִּי בָא הַשָּׁחַר, כְּדֵין אִתְתַּקַּף הַהוּא מְמַנָּא וְאַכְּפִישׁ לֵיהּ לְיַעֲקֹב. בְּגִין דְּהַהוּא מְמַנָּא אַכְּפִישׁ לְיַעֲקֹב לְמֵיהַב תַּקִּיפוּ לְאִתַּתְקָפָא לְעֵשָׂו.

וּבֹא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁעוֹלֶה הַבֹּקֶר, שֶׁהֲרֵי לֹא כָתוּב כִּי בָא הַשָּׁחַר, אֶלָּא כִּי עָלָה, שֶׁהֲרֵי בְּזִמַּן כִּי בָא הַשָּׁחַר, אָז הִתְחַזֵּק אוֹתוֹ מְמֻנֶּה וְהִכְּישׁ אֶת יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ מְמֻנֶּה הִכְּישׁ אֶת יַעֲקֹב לְתֵת כֹּחַ לְהִתְחַזֵּק לְעֵשָׂו.

וְכַד סָלִיק הַהוּא אוּכְמָא דְּשָׁחַר וְאִתְחֲזֵי אֶתָא נְהוֹרָא וְאִתְתַּקַּף יַעֲקֹב, דְּהָא כְּדֵין מָטָא זְמַנֵּיהּ לְאִתְנְהָרָא, מַה כְּתִיב וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ. וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, דְּהָא כְּדֵין זְמַנָּא לְאִתְנְהָרָא.

וּכְשֶׁעָלָה אוֹתוֹ שָׁחַר שֶׁל שַׁחַר וְנִרְאָה, בָּא הָאוֹר וְהִתְחַזֵּק יַעֲקֹב, שֶׁהֲרֵי אָז הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהָאִיר מִזֹּאת, מַה כְּתוּב? וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ. וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהֲרֵי אָז הַזְּמַן לְהָאִיר מִזֹּאת.

וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ. כְּדֵין אִיהוּ רָמֵז דְּהָא בְּעוֹד דְּיִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא וְסָבְלִין כְּאִבִּין וְצַעֲרִין וְכַמָּה בִּישִׁין, כַּד אִתְנְהִיר לוֹן יָמָא וְיֵיתֵי לוֹן נַיְיחָא, כְּדֵין יִסְתַּכְּלוּן וְיִכְאֲבוּן בְּגַרְמַיְיהוּ מִכַּמָּה בִּישִׁין וְצַעֲרִין דְּסָבְלוּ וְיִתְמְהוּ עֲלַיְיהוּ. בְּגִין כָּךְ וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. דְּהַהוּא זְמַנָּא דְּנַיְיחָא, וּכְדֵין וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ אִתְכְּאַב וְצָעִיר גַּרְמֵיהּ עַל מַה דְּעָבַר.

וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ. אָז הוּא רָמֵז, שֶׁהֲרֵי בְּעוֹד שֶׁיִּשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת וְסוֹבְלִים כְּאֵבִים וְצַעַר וְכַמָּה רָעוֹת, כְּשֶׁמֵּאִיר לָהֶם הַיּוֹם וְיָבִיא לָהֶם מְנוּחָה, אָז יִסְתַּכְּלוּ וְיִכְאֲבוּ בְּעַצְמוֹתֵיהֶם מִכַּמָּה רָעוֹת וְצַעַר שֶׁסָּבְלוּ וְיִתְמְהוּ עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם כָּךְ וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. שֶׁאוֹתוֹ זְמַן הַמְּנוּחָה, וְאָז הוּא צֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ, כּוֹאֵב וּמְצַעֵר עַצְמוֹ עַל מַה שֶּׁעָבַר.

וְאִיהוּ כַּד אִסְתַּלַּק קַדְרוּתָא דְּשַׁחֲרָא כְּדֵין אִתְתַּקַּף וְאִתְאַחִיד בֵּיהּ דְּכַד אִתְחַלַּשׁ חֵילֵיהּ, דְּלֵית לֵיהּ שׁוּלְטָנוּתָא אֶלָּא בְּלֵילְיָא, וְיַעֲקֹב שִׁלְטָנוּתֵיהּ בִּימָמָא. וְעַל דָּא אָמַר וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר, דְּהָא אֲנָא בִּרְשׁוּתָךְ קָאֵימְנָא, וְהָא אִתְּמַר וְאוּקְמוּהָ:

וְהוּא, כְּשֶׁעוֹלֶה קַדְרוּת הַשַּׁחַר, אָז מִתְחַזֵּק וְנֶאֱחָז בּוֹ, שֶׁהֲרֵי נֶחֱלָשׁ כֹּחוֹ, שֶׁאֵין לוֹ שִׁלְטוֹן אֶלָּא בַּלַּיְלָה, וְיַעֲקֹב שִׁלְטוֹנוֹ בַּיּוֹם. וְעַל זֶה אָמַר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשַּׁחַר, שֶׁהֲרֵי אֲנִי בִּרְשׁוּתְךָ עוֹמֵד, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר וּפֵרְשׁוּהוּ.

(על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו', כי נגע בכף ירך יעקב, בגיד הנשה, דאפילו בהנאה אסיר ואפילו ליהביה לכלבא. ואמאי אקרי גיד הנשה. כלומר גיד דאיהו מנשה לבני נשא לפולחנא דמאריהון, ותמן הוא יצר הרע רביע. כיון דאתדבק עם יעקב לא אשכח אתר דיכיל לאתגברא עליה דיעקב, בגין דכל שייפי גופא סייעי ליעקב, וכלהו הוו תקיפין ולא הוו בהון חולשא, מה עבד, ויגע בכף ירכו בגיד הנשה, בזיניה ביצר הרע דאיהו זיניה ואתריה, ומתמן אתי יצר הרע על בני נשא. ובגין כך אמרה אורייתא לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. כמה דאמרו חברייא, בשייפין דבר נש דרמיז לעילא אי טב, טב. ואי ביש, ביש. ובגין כך כל שייפא מתקיף שייפא. ודאי גיד הנשה מתקיף ליצר הרע דהוא זיניה, ובני ישראל לא יאכלו ליה, דלאו אינון מסטריה ומזיניה. אבל עמין עובדי עבודה זרה, יאכלו ליה, דאיהו מסטרא ומזינא דמלאכא דלהון דאיהו סמא"ל בגין לתקפא לבהון. בגין דאית בבר נש רמ"ח שייפין לקבל רמ"ח פקודין דאורייתא דאינון למעבד אתיהבו, ולקבל רמ"ח מלאכין דאתלבשת בהון שכינתא ושמא דלהון כשמא דמאריהון. ואית בבר נש שס"ה גידין ולקבלהון שס"ה פקודין דלאו אינון אתיהבו למעבד ולקבל שס"ה יומי שתא, והא תשעה באב חד מנהון דאיהו לקבל סמא"ל דאיהו חד מאינון שס"ה מלאכין (נ"א יומין), ובגין כך אמרה אורייתא לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. א"ת, לאסגאה תשעה באב דלא אכלין ביה ולא שתין. ובגין כך חזא קודשא בריך הוא כלא ונרמז בהון רמז ליעקב, ויאבק איש עמו, בכל יומי שתא ובכל שייפין דיעקב ולא אשכח בר ההוא גיד הנשה, מיד תשש חיליה דיעקב, וביומי שתא אשכח יום תשעה באב דביה אתתקף ואתגזר דינא עלנא ואתחרב בי מקדשא, וכל מאן דאכיל בתשעה באב כאילו אכיל גיד הנשה). רַבִּי חִיָּיא אָמַר, אִלְמָלֵא לָא אִתְחַלַּשׁ חֵילָא (נ"א דאתר) דָּא דְּיַעֲקֹב, אִתְקַיְּים יַעֲקֹב לָגַבֵּיהּ וְאִתְבַּר חֵילָא דְּעֵשָׂו לְעֵילָא וְתַתָּא.

[על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו', כי נגע בכף ירך י קב בגיד הנשה, שאפלו בהנאה אסור, ואפלו לתת אותו לכלב, ולמה נקרא גיד הנשה? כלומר, גיד שהוא משכיח את בני האדם מעבודת רבונם, ושם רובץ היצר הרע וכיון שנדבק עם יעקב, לא מצא מקום שיכול להתגבר על יעקב, משום שכל איברי הגוף סיעו ליעקב, וכלם היו חזקים ולא היתה בהם חלשה, מה עשה? ויגע בכף ירכו בגיד הנשה, במינו של יצר הרע שהוא מינו למקומו, ומשם בא יצר הרע על בני האדם, ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, כמו שאמרו החברים באיברי האדם שרמוז למעלה, אם טוב טוב, ואם רע רע, ולכן כל איבר מחזק איבר, ודאי גיד הנשה מחזק את יצר הרע שהוא מינו, ובני ישראל לא יאכלו אותו, שאינם מצדו וממינו, אבל עמים עובדי עבודה זרה יאכלו אותו, שהוא מצד וממין המלאך שלהם, שהוא סמא"ל, כדי לחזק לבם, משום שיש באדם מאתים ארבעים ושמונה איברים כנגד מאתים ארבעים ושמונה מצוות התורה שהם נתנו להעשות, וכנגד מאתים ארבעים ושמונה

מלאכים שהתלבשה בהם שכינה והשם שלהם כשם רבונם, ויש באדם שלש מאות ששים וחמשה גידים, וכנגדם שלש מאות ששים וחמש מצוות שלא נתנו להעשות וכנגד שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה, והרי תשעה באב אחד מהם, שהוא כנגד סמא"ל, שהוא אחד מאותם שלש מאות ששים וחמשה מלאכים [ימים], ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, א"ת לרבות תשעה באב שלא אוכלים בו ולא שותים, ולכן ראה הקדוש ברוך הוא הכל, ונרמז בהם רמז ליעקב, ויאבק איש עמו, בכל ימות השנה ובכל איברי י קב, ולא נמצא פרט לאותו גיד הנשה, מיד תשש כח י קב, ובימות השנה מצא יום תשעה באב שבו התחזק ונגזר דין עלינו ונחרב בית המקדש, וכל מי שאוכל בתשעה באב כאלו אכל את גיד הנשה]. רבי חייא אמר, אלמלא לא נחלש כח [של מקום] זה של יעקב, היה מתקים יעקב אליו, ונשבר כח של עשו למעלה ולמטה.

דף קעא.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד יְיָ וָאֶרְאֶה וָאֶפֹּל עַל פָּנַי וְגו'. הַאי קְרָא אִתְּמַר. אֲבָל תָּא חֲזֵי, דְּהָא כְּתִיב, (דברים לה) וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה. מַה בֵּין מֹשֶׁה לְשְׁאָר נְבִיאֵי עָלְמָא. מֹשֶׁה אִסְתַּכַּל בְּאַסְפַּקְלַרְיָא דְנָהֲרָא, שְׁאָר נְבִיאֵי לָא הֲווּ מִסְתַּכְּלֵי אֶלָּא בְּאַסְפַּקְלַרְיָא (דף קעא ע"א) דְּלָא נָהֲרָא. מֹשֶׁה הֲוָה שָׁמַע וְקָאִים עַל רַגְלוֹי, וְחֵילֵיהּ אִתְּתַקַּף, וְהֲוָה יָדַע מִלָּה עַל בּוּרְיֵיהּ, כְּמָה דִכְתִיב, (במדבר יב) וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידוֹת. שְׁאָר נְבִיאֵי הֲווּ נָפְלֵי עַל אַנְפֵּיהוּ וְאִתְחַלַּשׁ חֵילָא דִלְהוֹן וְלָא הֲווּ יָכְלֵי לְקַיְימָא עַל בּוּרְיֵיהּ דְּמִלָּה. מַאן גָּרַם לוֹן דָּא בְּגִין דִּכְתִיב כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה' וָאֶרְאֶה וָאֶפֹּל עַל פָּנַי וְגו'. פָּסוּק זֶה נִתְבָּאֵר. אֲבָל בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב (דברים לד) וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה. מַה בֵּין מֹשֶׁה לְשְׁאָר נְבִיאֵי הָעוֹלָם? מֹשֶׁה הִסְתַּכֵּל בְּאַסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה - שְׁאָר הַנְּבִיאִים לֹא הָיוּ מִסְתַּכְּלִים אֶלָּא בְּאַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה. מֹשֶׁה הָיָה שׁוֹמֵעַ וְעוֹמֵד עַל רַגְלָיו וְכֹחוֹ מִתְחַזֵּק וְהָיָה יוֹדֵעַ דָּבָר עַל בָּרְיוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר יב) וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידוֹת - שְׁאָר הַנְּבִיאִים הָיוּ נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְנֶחֱלָשׁ כֹּחָם וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲמֹד עַל בֵּרְיוֹ שֶׁל דָּבָר. מִי גָּרַם לָהֶם אֶת זֶה? מְשׁוּם שֶׁכָּתוּב כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב וְהוּא צֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ.

וְכָל אֵינוּן נְבִיאִין לָא יָכִילוּ לְקַיְימָא עַל מָה דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד לֵיהּ לְעֵשָׂו, בַּר עוֹבַדְיָה נְבִיאָה דְּהַוָה גִיּוֹרָא דְּאָתֵי מִסְטָרָא דְעֵשָׂו, דָּא קָאִים בְּקִיּוּמֵיהּ עֲלֵיהּ דְּעֵשָׂו וְלָא אִתְחַלַּשׁ חֵילֵיהּ.

וְכָל אוֹתָם נְבִיאִים לֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד עַל מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעֵשָׂו, פֹּרֶט לְעוֹבַדְיָה הַנָּבִיא שֶׁהָיָה גֵּר, שֶׁבָּא מִצַּד שֶׁל עֵשָׂו - זֶה עָמַד בְּקִיּוּמוֹ עַל עֵשָׂו וְלֹא נֶחֱלַשׁ כֹּחוֹ.

וְעַל דָּא כָּל שְׁאָר נְבִיאֵי אִתְחַלַּשׁ תּוּקְפַּיְיהוּ וְלָא הֲווּ יְכָלִין לְאִתְקַיְימָא לְקַבְלָא מִלָּה עַל בּוּרְיֵיהּ כְּדְקָא יְאוּת, מַאי טַעְמָא, בְּגִין כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִין הַנָּשֶׁה, דְּנָסִיב וְשָׁאִיב כָּל חֵילָא דְּיַרְכָא, וְעַל דָּא אִתְבַּר חֵילָא דְּיַרְכָא וְאִשְׁתָּאַר צוֹלֵעַ עַל יַרְכוֹ. דְּהָא כָּל נְבִיאִין דְּעָלְמָא לָא יָכִילוּ לְאַדְבְּקָא וּלְקַיְימָא בֵּיהּ.

וְעַל זֶה כָּל שְׁאָר הַנְּבִיאִים נֶחֱלַשׁ כֹּחָם וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲמֹד לְקַבֵּל דָּבָר עַל בָּרְיוֹ כָּרָאוּי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה. שֶׁלָּקַח וְשָׁאַב כָּל כֹּחַ הַיֶּרֶךְ, וְעַל זֶה נִשְׁבַּר כֹּחַ הַיֶּרֶךְ וְנִשְׁאַר צוֹלֵעַ עַל יַרְכוֹ, שֶׁהֲרֵי כָּל נְבִיאֵי הָעוֹלָם לֹא יָכְלוּ לְהִדָּבֵק וְלַעֲמֹד בּוֹ.

תָּא חֲזֵי, נְבִיאִין כֻּלְּהוּ בַּר מֹשֶׁה לָא קַיְימוּ בְּתוּקְפַּיְיהוּ כְּדְקָא חָזֵי. וּמַאן דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא וְלֵית מַאן דְּסָמִיךְ לֵיהּ וְלָא אִשְׁתְּכַח מַאן דְּאַטִיל מִלֵּאי לְכֵיסֵיהּ לְאִתְתַּקְפָא. עַל דָּא אוֹרַיְיתָא קָא מִשְׁתַּכְחָא בְּכָל דָּרָא וְדָרָא וְאִתְחַלַּשׁ תּוּקְפָא דְאוֹרַיְיתָא כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא, בְּגִין דְּלֵית לוֹן לְאִינּוּן דְּלָעָאן בָּהּ עַל מָה דְּסָמְכִין, וּמַלְכוּ חַיְיבָא אִתְתַּקַף בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה גָּרִים חוֹבָא דָּא, וּבְגִין דְּלֵית (לון) מַאן דְּאַסְמִיךְ לְאוֹרַיְיתָא כְּדְקָא יְאוּת אִינּוּן סָמְכִין חַלָּשִׁין, וְגָרְמִין לְאִתְתַּקְפָּא לְהַהוּא דְּלֵית לֵיהּ שׁוֹקִין וְרַגְלִין לְקַיְימָא עֲלַיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה, כָּל הַנְּבִיאִים פֵּרֵט לְמֹשֶׁה לֹא עָמְדוּ בְּכֹחָם כָּרָאוּי, וּמִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְאֵין מִי שֶׁתּוֹמֵךְ בּוֹ, לֹא נִמְצָא מִי שֶׁמַּטִּיל מִלֵּאי לְכִיסוֹ לְהִתְחַזֵּק. עַל זֶה הַתּוֹרָה מִשְׁתַּכַּחַת בְּכָל דּוֹר וָדוֹר וְנֶחֱלָשׁ כֹּחַ הַתּוֹרָה כָּל יוֹם וָיוֹם, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לָהֶם לְאֵלּוּ שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה עַל מַה שֶּׁסּוֹמְכִים, וּמַלְכוּת הָרִשְׁעָה מִתְחַזֶּקֶת בְּכָל יוֹם וָיוֹם. בֹּא רְאֵה כַּמָּה גָּרַם חֵטְא זֶה, וּמִשּׁוּם שֶׁאֵין [לו] מִי שֶׁיִּתְמֹךְ בַּתּוֹרָה כָּרָאוּי, אוֹתָם עֲמוּדִים חַלָּשִׁים, וְגוֹרְמִים לְהִתְחַזֵּק אֶת אוֹתוֹ שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹקִים וְרַגְלַיִם לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם.

פָּתַח וְאָמַר, (בראשית ג) וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶל הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אָרוּר אַתָּה מִכֹּל הַבְּהֵמָה וְגוֹ' עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ. מַאי עַל גְּחוֹנְךָ תֵלֵךְ. דְּאִתְבְּרוּ סָמְכִין דִּילֵיהּ וּקְצִיצוּ רַגְלוֹי וְלֵית לֵיהּ עַל מַה דְּקָאִים. כַּד יִשְׂרָאֵל לָא בָּעָאן לְסָמְכָא לֵיהּ לְאוֹרַיְיתָא, אִינּוּן יָהֲבִין לֵיהּ סָמְכִין וְשׁוֹקִין לְקַיְימָא וּלְאִתְתַּקְפָּא בֵּהּ.

פָּתַח וְאָמַר, (בראשית ב) וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים אֶל הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אָרוּר אַתָּה מִכֹּל הַבְּהֵמָה וְגוֹ' עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ. מַה זֶּה עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ? שֶׁנִּשְׁבְּרוּ הַתּוֹמְכִים שֶׁלּוֹ וְקִצְּצוּ אֶת רַגְלָיו וְאֵין לוֹ עַל מַה שֶּׁיַּעֲמֹד. כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא רוֹצִים לִתְמֹךְ בַּתּוֹרָה, הֵם נוֹתְנִים לוֹ תּוֹמְכִים וְשׁוֹקִים לַעֲמֹד וּלְהִתְחַזֵּק בָּהֶם.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה עָקִימוּ וְחַכִּימוּ אִתְחַכַּם בְּהַהוּא לֵילְיָא הַהוּא דָּרְכִיב נָחָשׁ לְקֶבֶלֵיהּ דְּיַעֲקֹב, דְּהָא אִיהוּ הֲוָה יָדַע דִּכְתִיב, (בראשית כז) הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו. וְאִי פָּסִיק קַלָּא דְּיַעֲקֹב כְּדֵין וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו. בְּגִין כָּךְ אִסְתַּכַּל לְכָל סְטָרִין לְאַבְאָשָׁא לֵיהּ לְיַעֲקֹב וּלְאַפְסָקָא קַלֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה עֲקִימוּת וְהִתְחַכְּמוּת הִתְחַכֵּם בְּאוֹתוֹ לַיְלָה אוֹתוֹ הָרוֹכֵב עַל הַנָּחָשׁ כְּנֶגֶד יַעֲקֹב, שֶׁהֲרֵי הוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכָּתוּב (שם כז) הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו, וְאִם פּוֹסֵק קוֹל יַעֲב, אָז וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו. לָכֵן הִסְתַּכֵּל לְכָל הַצְּדָדִים לְהָרַע לְיַעֲקֹב וּלְהַפְסִיק קוֹלוֹ.

וְחָמָא לֵיהּ תַּקִּיף בְּכֹלָּא. דְּרוֹעִין מִסְטָרָא דָא וּמִסְטָרָא דָא דְּאִינּוּן תְּקִפִּין גּוּפָא דְּאִתְתַּקַּף בֵּינַיְיהוּ, וְחָמָא תּוּקְפָּא דְּאוֹרַיְיתָא וְאִתְתַּקַּף בְּכֹלָּא, כְּדֵי וַיַּרְא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ. מָה עָבַד, מִיָּד וַיִּגַּע בְּכַף יֶרְכּוֹ, דְּאִתְחַכַּם לְקָבְלֵיהּ. אָמַר כֵּיוָן דְּאוֹתְבְּרוּ סָמְכִין דְּאוֹרַיְיתָא, מִיָּד אוֹרַיְיתָא לָא אִתְתַּקַּף. וּכְדֵין יִתְקַיֵּים מַה דְּאָמַר אֲבוּהוֹן, הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו. (בראשית כז) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ.

וְרָאָה אוֹתוֹ חָזָק בַּכֹּל; זְרוֹעוֹת מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה שֶׁהֵם חֲזָקִי הַגּוּף שֶׁמִּתְחַזֵּק בֵּינֵיהֶם, וְרָאָה כֹּחַ הַתּוֹרָה שֶׁהִתְחַזֵּק בַּכֹּל, אָז וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ. מָה עָשָׂה? מִיָּד - וַיִּגַּע בְּכַף יֶרְכּוֹ, שֶׁהִתְחַכֵּם כְּנֶגְדּוֹ. אָמַר, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁבְּרוּ עַמּוּדֵי וְתוֹמְכֵי הַתּוֹרָה, מִיָּד הַתּוֹרָה לֹא מִתְחַזֶּקֶת, אָז יִתְקַיֵּם מַה שֶּׁאָמַר אֲבִיהֶם הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו, (שם) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ.

וּבְדָא אִתְחַכַּם לְקָבְלֵיהּ דְּיַעֲקֹב דְּהָא בְּגִין דְּיִתְבַּר חֵילָא דְּאוֹרַיְיתָא אָזִיל וְאִתְתַּקַּף עֵשָׂו. וְכַד חָמָא דְּלָא יָכִיל לֵהּ לְאוֹרַיְיתָא, כְּדֵין חָלִישׁ תּוּקְפָּא דְּאִינּוּן דְּסָמְכִין לָהּ, וְכַד לָא יִשְׁתַּכַּח מַאן דְּסָמִיךְ לְאוֹרַיְיתָא, כְּדֵין לָא יְהֵא קוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְיהוֹן יָדַיִם יְדֵי עֵשָׂו.

וּבָזֶה הִתְחַכֵּם כְּנֶגֶד יַעֲקֹב. שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁבַּר כֹּחַ הַתּוֹרָה, הָלַךְ וְהִתְחַזֵּק עֵשָׂו. וּכְשֶׁרָאָה שֶׁלֹּא יָכֹל לַתּוֹרָה, אָז הֶחֱלִישׁ כֹּחַ אוֹתָם הַתּוֹמְכִים אוֹתָהּ. וּכְשֶׁלֹּא נִמְצָא מִי שֶׁסּוֹמֵךְ אֶת הַתּוֹרָה, אָז לֹא יִהְיֶה קוֹל קוֹל יַעֲקֹב, וְיִהְיוּ הַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו.

וְכַד חָמָא יַעֲקֹב הָכִי כַּד סָלִיק צַפְרָא, אַתְקִיף (יעקב) בֵּיהּ וְאִתְגַּבַּר עֲלֵיהּ עַד דְּאֵיהוּ בָּרִיךְ לֵיהּ וְאוֹדֵי לֵיהּ עַל אִינּוּן בִּרְכָאן, וְאָמַר לֵיהּ לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, לָאו יַעֲקֹב בְּעָקִימוּ אֶלָּא בְּגַאוּתָא וְתוּקְפָּא דְּלֵית מַאן דְּיָכִיל לָךְ.

וּכְשֶׁרָאָה יַעֲקֹב כְּךָ כְּשֶׁעָלָה הַבֹּקֶר, הֶחֱזִיק [יעקב] בּוֹ וְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, עַד שֶׁהוּא בֵּרַךְ אוֹתוֹ וְהוֹדָה לוֹ עַל אוֹתָן בְּרָכוֹת, וְאָמַר לוֹ, לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל. לֹא יַעֲקֹב בַּעֲקִימוּת, אֶלָּא בְּגַאֲוָה וְכֹחַ, שֶׁאֵין מִי שֶׁיּוּכַל לְךָ.

וְתָא חֲזֵי, מֵהַאי נָחָשׁ כַּמָּה חֵילִין מִתְפָּרְשָׁן לְכָל סְטַר וְאִשְׁתַּכָּחוּ בְּעַלְמָא לְגַבֵּי בְּנֵי נָשָׁא. וּבְעִינָן לְקַיְּימָא לְהַהוּא גִּיד הַנָּשֶׁה, דְּאַף עַל גַּב דְּקָרִיב בֵּיהּ הַהוּא דְּרָכִיב עַל חִוְיָא קַיָּים אִיהוּ, וְאִתְקַיָּים בְּגַוְונָן וְלָא אִתְבַּר.

וּבֹא וּרְאֵה, מֵהַנָּחָשׁ הַזֶּה כַּמָּה כֹּחוֹת נִפְרָדִים לְכָל צַד וְנִמְצָאִים בָּעוֹלָם אֵצֶל בְּנֵי אָדָם, וְרוֹצִים לְקַיֵּם אוֹתוֹ גִּיד הַנָּשֶׁה. שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁקָּרַב אֵלָיו אוֹתוֹ רוֹכֵב עַל נָחָשׁ, עוֹמֵד הוּא וְהִתְקַיֵּם בְּצוּרָה וְלֹא נִשְׁבָּר.

דף קעא:

וְחֵילָא בְּעִינָן לְאִתְתַּקָּפָא בְּעַלְמָא וּלְאַחֲזָאָה כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל. וְכַד חָמֵי דְּהָא לָא אִתְּבַר וְלָא אִתְאֲכִיל הַהוּא אֲתַר, כְּדֵין אִתְּבַר חֵילֵיהּ וְתוּקְפֵיהּ (דף קעא ע"ב) וְלָא יְכִיל לְאַבָאֲשָׁא לְבָנוֹי דְיַעֲקֹב. וְעַל דָּא לָא בְּעִינָן לְמֵיהַב דּוּכְתָּא לִבְרַיְיתָא דְעַלְמָא לְמֵיכַל לֵיהּ וְלָא לְאִתְאֲכָלָא כְּלָל.

וְכֹחַ צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק בָּעוֹלָם וּלְהֵרָאוֹת, כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל. וּכְשֶׁרָאָה שֶׁהֵרֵי לֹא נִשְׁבַּר וְלֹא נֶאֱכַל אוֹתוֹ מָקוֹם, אָז נִשְׁבַּר כֹּחוֹ וְחָזְקוֹ וְלֹא יָכֹל לְהָרַע לִבְנֵי יַעֲקֹב, וְעַל זֶה לֹא צְרִיכִים לְתֵת מָקוֹם לִבְרִיּוֹת הָעוֹלָם לֶאֱכֹל אוֹתוֹ וְלֹא לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ כְּלָל.

רַבִּי יֵיסָא סָבָא דָּרֵשׁ, כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב. כְּתִיב הָכָא כִּי נָגַע בְּכַף, וּכְתִיב הָתָם (במדבר יט) כָּל הַנּוֹגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם (יטמא) וְגוֹ'. מַה לְהַלָּן מְסָאֲבָא אוּף הָכָא נָמֵי מְסָאֲבָא, דְּסָאִיב הַהוּא אֲתַר, וּמַאֲתַר מְסָאֲבָא לֵית לָן (לאתתקנא) לְאִתְהֲנָאָה מִנֵּיהּ כְּלָל, כָּל שֶׁכֵּן בְּאָתַר דְּקָרִיב הַהוּא סְטַר מְסָאֲבָא, וְאוֹרַיְיתָא לָא קָאֲמַר אֶלָּא כִּי נָגַע, וּכְתִיב וַיִּגַּע בְּכַף יֶרֶכוֹ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (במדבר יט) וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא, בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּיָהִיב אוֹרַיְיתָא לְיִשְׂרָאֵל לְמִזְכֵּי בָּהּ בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְאָתֵי כְּמָה דִכְתִיב, (משלי ג) אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד:

רַבִּי יֵיסָא חַזָּקָן דָּרֵשׁ, כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב - כְּתוּב כָּאן כִּי נָגַע בְּכַף, וְכָתוּב שָׁם (במדבר יט) כָּל הַנּוֹגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם [יטמא]. מַה לְּהַלָּן טַמְאָה - אַף כָּאן גַּם טַמְאָה, שֶׁטִּמֵּא אוֹתוֹ מָקוֹם, וּמִמָּקוֹם טָמֵא אֵין לָנוּ [להתתקן] לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ כְּלָל. כָּל שֶׁכֵּן בְּמָקוֹם שֶׁקָּרֵב אוֹתוֹ עַד הַטֻּמְאָה, וְהַתּוֹרָה לֹא אָמְרָה אֶלָּא כִּי נָגַע, וְכָתוּב וַיִּגַּע בְּכַף יֶרֶכוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא. בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל לְזַכּוֹת בָּהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב (משלי ג) אֹרֶךְ חַיִּים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד.

וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (שמות לה) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יְיָ קַנָּא שְׁמוֹ. וְכִי יַעֲקֹב דְּאִיהוּ שְׁלֵימָא דְּאֲבָהָן דְּאִתְבְּרִיר חוּלָקָא שְׁלֵימָתָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִיהוּ אִתְקְרִיב לְגַבֵּיהּ יַתִּיר, (ס"א ואשתלים לעילא ולתתא) הֵיךְ סָגִיד לֵיהּ לְהַהוּא רָשָׁע דְּעֵשָׂו דְּאִיהוּ בְּסִטְרָא דְּאֵל אַחֵר, וּמַאן דְּסָגִיד לֵיהּ סָגִיד לְאֵל אַחֵר. אִי תֵּימָא בְּגִין דְּאָמְרוּ תַּעֲלָא בְּעִדְנֵיהּ סָגִיד לֵיהּ, לָאו הָכִי. דְּהָא עֵשָׂו כְּאֵל אַחֵר הֲוָה, וְיַעֲקֹב לֹא יִסְגּוֹד לְהַהוּא סִטְרָא וּלְהַהוּא חוּלָקָא כְּלָל. (פתח רבי אבא ואמר) אֶלָּא כְּתִיב, (שמואל א כה) וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם. וְהָא אִתְּמַר דְּאָסִיר (ד"א ל"ג ליה) לְאַקְדּוּמֵי לְהוּ שְׁלָם לְרַשִּׁיעַיָּא, וְכֵיוָן דְּאָסִיר הֵיכִי אַשְׁכַּחְנָא דָּוִד אָמַר הַאי קְרָא לְנָבָל, אֶלָּא הָא אוּקְמוּהָ (שמות כג ב) דִּלְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָאֲמַר, בְּגִין לְקָשְׁרָא לֵיהּ לְחֵי. וְחַשִּׁיב נָבָל דְּעָלֵיהּ קָאֲמַר.

וְהוּא עֲבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (שמות לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי ה' קַנָּא שְׁמוֹ. וְכִי יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִיר הָאָבוֹת, שֶׁנִּבְחַר חֵלֶק שְׁלֵם לְקַדּוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְהוּא הִתְקָרֵב אֲלֵיו יוֹתֵר [ס"א ונשלם למעלה ולמטה], אֵיךְ הִשְׁתַּחֲוָה לְאוֹתוֹ עֵשָׂו הָרָשָׁע שֶׁהוּא בְּצַד שֶׁל אֵל אַחֵר, וּמִי שֶׁסּוֹגֵד לוֹ - סוֹגֵד לְאֵל אַחֵר? אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם שֶׁאָמְרוּ, שׁוּעָל בִּשְׁעָתוֹ הִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ - לֹא כָּךְ, שֶׁהֲרֵי עֵשָׂו כְּמוֹ אֵל אַחֵר הָיָה, וְיַעֲקֹב לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לְאוֹתוֹ צַד וּלְאוֹתוֹ חֵלֶק כְּלָל. [פתח רבי אבא ואמר], אֶלָּא כְּתוּב (שמואל א כה) וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם. וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר שֶׁאָסוּר [לו] לְהַקְדִּים שָׁלוֹם לְרִשְׁעִים, וְכֵיוָן שֶׁאָסוּר, אֵיךְ מָצְאנוּ שֶׁדָּוִד אָמַר פָּסוּק זֶה לְנָבָל? אֶלָּא הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁאָמַר לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא כְּדֵי לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ לְחַי, וְחָשַׁב נָבָל שֶׁעָלָיו אָמַר.

כְּגַוְונָא דָּא (בראשית יב) וַיִּשְׁתַּחוּ יְשָׁרְאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, וְכִי לְגַבֵּי דִּבְרֵיהּ סָגִיד. אֶלָּא לְאַתְרֵיהּ דִּשְׁכִינְתָּא קָא כָּרַע וְסָגִיד, אוּף הָכָא, וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם. מַאי וְהוּא, דָּא שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה דְּהַוָה אָזְלָא קַמֵּיהּ (כרע), וְדָא הוּא נְטִירוּ עִלָּאָה. כֵּיוָן דְּחָמָא יַעֲקֹב, אָמַר, הָא עִידָן לְסָגְדָא לְגַבֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּהַוָה אָזִיל קַמֵּיהּ.

כְּמוֹ זֶה (בראשית מז) וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, וְכִי אֶל בְּנוֹ הוּא הִשְׁתַּחֲוָה? אֶלָּא לִמְקוֹם הַשְׁכִּינָה כָּרַע וְהִשְׁתַּחֲוָה, אַף כָּאן וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם. מַה זֶּה וְהוּא? זוֹ שְׁכִינָה עֶלְיוֹנָה שֶׁהָיְתָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו [כרע], וְזוֹהִי שְׁמִירָה עֶלְיוֹנָה. כֵּיוָן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב, אָמַר, הִגֵּה זְמַן לְהִשְׁתַּחֲווֹת לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ עִמּוֹ.

כָּרַע וְסָגִיד שְׁבַע זִמְנִין עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו, וְלָא כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחוּ לְעֵשָׂו. אֶלָּא כֵּיוָן דְּחָמָא דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָזַל קַמֵּיהּ, כְּדֵין סָגִיד לְקֳבֵלֵיהּ. בְּגִין דְּלָא לְמֵיהַב יְקָר לְמִסְגַּד לְאָחָרָא בַּר מִנֵּיהּ, וְכֹלָּא אִיהוּ כְּדְקָא יָאוּת. זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּיא דְּכָל עוֹבָדֵיהוֹן דְּקָא עָבְדֵי בְּגִין יְקָרָא דְּמָארֵיהוֹן אִיהוּ, וּבְגִין דְּלָא יִסְטוֹן לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא:

כָּרַע וְהִשְׁתַּחֲוָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו, וְלֹא כָתוּב וַיִּשְׁתַּחוּ לְעֵשָׂו. אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוֹלֵךְ עִמּוֹ, אָז הִשְׁתַּחֲוָה כְּנֶגְדּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא לָתֵת כָּבוֹד לְהִשְׁתַּחֲווֹת לְאַחֵר פָּרָט לוֹ, וְהַכֹּל הוּא כָּרָאוּי. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁעוֹשִׂים בִּשְׁבִיל כְּבוֹד רִבּוֹנָם הוּא, וּכְדֵי שֶׁלֹּא יִסְטוּ יָמִינָה וּשְׂמֹאלָה.

וַיָּרֶץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיְחַבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צַוָּארָו. צַוָּארוֹ כְּתִיב חָסֵר. וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר (ישעיה נז) וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ כִּי הַשֹּׁקֵט לֹא יוּכַל וַיִּגְרְשׁוּ מֵימָיו רֶפֶשׁ וְטִיט, הַאי קְרָא אִתְּמַר. וּמִלֵּי דְּאוֹרַיְיתָא, כַּמָּה רָזִין עִלָּאִין אִית בֵּהּ מִשְּׁנֵיהֶן דָּא מִן דָּא, וְכֹלָּא חַד.

וַיָּרֶץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיְחַבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צַוָּארָו. צַוָּארוֹ כְּתִיב חָסֵר. וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, (ישעיה נז) וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ כִּי הַשֹּׁקֵט לֹא יוּכַל וַיִּגְרְשׁוּ מֵימָיו רֶפֶשׁ וְטִיט. פָּסוּק זֶה נִתְבָּאֵר. וּבְדִבְרֵי תוֹרָה יֵשׁ כַּמָּה סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, וְהַכֹּל אֶחָד.

וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ כִּי הַשִּׁקֻּט לֹא יוּכָל, דָּא עֵשָׂו דְּכָל עוֹבָדוֹי בִּרְשִׁיעוּ וּבְחִיוּבָא, דְּהָא כַּד אֲתָא לְגַבֵּיהּ דְּיַעֲקֹב, עוֹבָדוֹי לָא הֲווּ בִּשְׁלָם, וַיִּפּוֹל עַל צַוָּארָו, חַד. צַוָּארוֹ דָּא יְרוּשָׁלַם דְּאִיהוּ צַוָּארוֹ דְּכָל עָלְמָא. וַיִּפֹּל עַל צַוָּארוֹ, וְלֹא עַל צַוָּארָיו. בְּגִין דְּתַרִּין זִמְנִין אִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא. חַד מִבָּבֶל, וְחַד מִזַּרְעֵיהּ דְּעֵשָׂו, דְּאַפִּיל גַּרְמֵיהּ עֲלֵיהּ זִמְנָא חָדָא וְחָרִיב לֵיהּ. וְעַל דָּא וַיִּפֹּל עַל צַוָּארוֹ חַד.

וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ כִּי הַשִּׁקֻּט לֹא יוּכָל - זֶה עֵשָׂו שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו בְּרֶשַׁע וּבְחֵטְא, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁבָּא יַעֲקֹב אֵלָיו, מַעֲשָׂיו לֹא הָיוּ בְּשָׁלוֹם. וַיִּפֹּל עַל צַוָּארָו - אֶחָד. צַוָּארוֹ זוֹ יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא צַוָּארוֹ שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. וַיִּפֹּל עַל צַוָּארָו וְלֹא עַל צַוָּארָיו, מִשּׁוּם שֶׁפַּעֲמַיִם נֶחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - אֶחָד מִבָּבֶל, וְאֶחָד מִזַּרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁהִפִּיל עַצְמוֹ עָלָיו פַּעַם אֶחָד וְהֶחֱרִיבוֹ, וְעַל זֶה וַיִּפֹּל עַל צַוָּארָו - אֶחָד.

וַיִּשָּׁ"קֵהוּ, נָקוּד לְעֵיל, דְּלָא נָשְׁקֵיהּ בְּרַעוּתֵיהּ. וּתְנַן מַאי דִּכְתִיב, (משלי כז) וְנַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא, דָּא בִּלְעָם כַּד בָּרִיךְ לוֹן לְיִשְׂרָאֵל. דְּהָא לָא בָּרִיךְ לוֹן בִּרְעוּתָא דִּלְבָּא. אוּף הָכָא נֶעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא, דָּא עֵשָׂו.

וַיִּשָּׁ"קֵהוּ נָקוּד לְמַעְלָה, כִּי לֹא נְשָׁקוֹ בִּרְצוֹנוֹ. וְשָׁנִינוּ, מַה זֶּה שָׁכְתוּב (משלי כז) וְנַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא? זֶה בִּלְעָם כְּשֶׁבֵּרַךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי לֹא בֵּרְכָם בִּרְצוֹן הַלֵּב. אַף כָּאן נַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא - זֶה עֵשָׂו.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, כְּתִיב (תהלים ג) קוּמָה יְיָ הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהַי כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל אוֹיְבַי לֶחִי שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ. וּתְנַן אַל תִּקְרֵי שִׁבַּרְתָּ אֶלָּא שִׁרְבַּבְתָּ. דְּהָא אַסְגִּיאוּ שִׁינּוֹי וְחָשִׁיב לְנָשְׁכָא לֵיהּ וְכוּ'. וְעַל דָּא וַיִּבְכּוּ, דָּא בָּכֵי וְדָא בָּכֵי, וְאוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּתוּב (תהלים ג) קוּמָה ה' הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהַי כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל אֹיְבַי לֶחִי שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ. וְשָׁנִינוּ, אַל תִּקְרֵי שִׁבַּרְתָּ אֶלָּא שִׁרְבַּבְתָּ, שֶׁהֲרֵי גָּדְלוּ שִׁנָּיו וְחָשַׁב לִנְשֹׁךְ אוֹתוֹ וְכוּ'. וְעַל זֶה וַיִּבְכּוּ, זֶה בָּכָה וְזֶה בָּכָה, וּבְאֲרוּהָ הַחֲבֵרִים.

דף קעב.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה הָוָה (דף קעב ע"א) לִבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ דְּעֵשָׂו לְגַבֵּי דְּיַעֲקֹב, דְּהָא אֲפִילּוּ בְּהַהוּא שַׁעְתָּא חָשִׁיב לְאָרְכָּא זִמְנִין (ס"א לאורכא דיומין) לְמֶעְבַּד לֵיהּ בִּישִׁין וּלְקַטְרְגָא לֵיהּ, וְעַל דָּא וַיִּבְכּוּ. דְּא הָוָה בָּכֵי, דְּלָא הָוָה חָשִׁיב לְאִשְׁתְּזָבָא מִן יְדוֹי. וְדָא הָוָה בָּכֵי, בְּגִין דְּאָבוֹי הָוָה קַיָּים וְלָא יָכִיל לֵיהּ.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה הָיָה לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל עֵשָׂו לְיַעֲקֹב, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה חָשַׁב לְאָרֵךְ זְמַן [באריכות הימים] לַעֲשׂוֹת לוֹ רָעוֹת וּלְקַטְרֵג לוֹ, וְעַל זֶה וַיִּבְכּוּ. זֶה הָיָה בּוֹכֶה שֶׁלֹּא הָיָה חוֹשֵׁב לְהִנָּצֵל מִיָּדוֹ, וְזֶה הָיָה בּוֹכֶה מִשּׁוּם שֶׁאָבִיו הָיָה קַיָּם וְלֹא יָכוֹל לוֹ.

אָמַר רִבִּי אַבָּא וַדַּאי אִתְחַלַּשׁ רוּגְזֵיהּ דְּעֵשָׂו בְּשַׁעְתָּא דְּחָמָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּהָא אִסְתַּכַּם בַּהֲדֵיהּ הַהוּא מְמַנָּא דְּעֵשָׂו. וְעַל דָּא לָא יָכִיל עֵשָׂו לְשַׁלְטָאָה בְּרוּגְזֵיהּ, דְּהָכִי

כָּל מִלִּין דְּהַאי עַלְמָא תַּלְיָין לְעֵילָא. וְכַד אִסְתַּכְּמוּ לְעֵילָא בְּקַדְמֵיתָא אִסְתַּכְּמוּ לְתַתָּא. שָׁלְטָנוּתָא לָאו אִיהוּ לְתַתָּא עַד דְּאִיתְיְהִיב שָׁלְטָנוּתָא לְעֵילָא, וּכְלָא דָּא בְּדָא תַּלְיָא:

אָמַר רַבִּי אַבָּא, וַדַּאי נֶחֱלַשׁ רֻגְזוֹ שֶׁל עֵשָׂו בְּשָׁעָה שֶׁרָאָה אֶת יַעֲקֹב. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי הִסְכִּים עִמּוֹ אוֹתוֹ מְמֻנֶּה שֶׁל עֵשָׂו, וְעַל זֶה לֹא יָכֹל עֵשָׂו לִשְׁלֹט בְּרֻגְזוֹ, שֶׁהֲרֵי כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה תְּלוּיִים לְמַעְלָה, וּכְשֶׁהִסְכִּימוּ לְמַעְלָה בַּתְּחִלָּה - הִסְכִּימוּ לְמַטָּה. הַשִּׁלְטוֹן אֵינוֹ לְמַטָּה עַד שֶׁנִּתַּן הַשִּׁלְטוֹן לְמַעְלָה, וְהַכֹּל תְּלוּי זֶה בָּזֶה.

יַעֲבָר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וַאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי וְגו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הֵיכָן מָצִינוּ דְּקַאֲמְרִינָן בְּקַדְמֵיתָא דְּיַעֲקֹב לָא בָּעָא הַשְׁתָּא אִינּוּן בִּרְכָאן קַדְמָאי דְּבָרְכֵיהּ אֲבוֹי. (ס"א בגין דכתיב, (איכה ג) טוב לגבר כי ישא על בנעוריו. וכתיב (משלי לא) ותשחק ליום אחרון) וַעֲדַיִן לָא אִתְקַיְּימוּ בֵּיהּ אֲפִילּוּ חַד מִנַּיְיהוּ. בְּגִין דְּסָלִיק לוֹן לְסוֹף יוֹמַיָּא בְּשַׁעְתָּא דְּאִצְטָרִיכוּ לְבָנוֹי לְגַבֵּי כָּל עַמִּין דְּעַלְמָא.

יַעֲבָר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וַאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי וְגו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הֵיכָן מָצִינוּ מַה שֶּׁאָמַרְנוּ בַּתְּחִלָּה, שֶׁיַּעֲקֹב לֹא רָצָה עַכְשָׁו אוֹתָן בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁבֵּרְכוֹ אָבִיו, [משום שכתוב (איכה ג) טוב לגבר כי ישא על בנעוריו, וכתוב (משלי לא) ותשחק ליום אחרון] וַעֲדַיִן לֹא הִתְקַיְּמוּ בּוֹ אֲפִלּוּ אֶחָד מֵהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהֶעֱבִיר אוֹתָם לְסוֹף הַיָּמִים בְּשָׁעָה שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְבָנָיו מוּל כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם.

וּבְגִין כָּךְ בְּשַׁעְתָּא דְּאָמַר עֵשָׂו נִסְעָה וְנֵלֵכָה, וְנִפְלוֹג הַאי עַלְמָא כְּחָדָא וְנִשְׁלוֹט כְּחָדָא. מַה אָמַר, יַעֲבָר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ. יַקְדִּים עֵשָׂו שָׁלְטָנֵיהּ הַשְׁתָּא בְּהַאי עַלְמָא. יַעֲבָר נָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (מיכה ב) וַיַּעֲבוֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וַיְיָ בְּרֹאשָׁם, אַקְדִּים אֲנָתְ שׁוּלְטָנוּתָךְ בְּקַדְמֵיתָא בְּהַאי עַלְמָא, וַאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי. אֲנָא אֲסַלֵּק גַּרְמִי לְהַהוּא עַלְמָא דְּאָתֵי וּלְסוֹף יוֹמַיָּא לְאִינּוּן יוֹמַיָּא דְּאָזְלִין לְאַט.

וְלָכֵן בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר עֵשָׂו נִסְעָה וְנֵלֵכָה, וּנְחַלֵּק הָעוֹלָם הַזֶּה כְּאֶחָד וְנִשְׁלֹט כְּאֶחָד - מָה אָמַר יַעֲקֹב יַעֲבָר? נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ. יַקְדִּים עֵשָׂו שִׁלְטוֹנוֹ עַכְשָׁו בָּעוֹלָם הַזֶּה, יַעֲבָר נָא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מיכה ב) וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וה' בְּרֹאשָׁם, הַקְדֵּם אַתָּה שִׁלְטוֹנְךָ בַּתְּחִלָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה - וַאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי, אֲנִי אֵעָלֶה עַצְמִי לְאוֹתוֹ עוֹלָם הַבָּא וּלְסוֹף הַיָּמִים, לְאוֹתָם יָמִים שֶׁהוֹלְכִים לְאַט.

לְרֶגֶל הַמְּלָאכָה, מַאן מְלָאכָה. דָּא אַסְפַּקְלַרְיָא דְּלָא נָהֲרָא דְּבָהּ אִתְעֲבִיד עֲבִידְתָּא דְּעָלְמָא. אֲשֶׁר לִפְנֵי, דָּא הִיא מִן קֶדֶם יְיָ בְּכָל אֲתַר. וּלְרֶגֶל הַיְלָדִים, דָּא הוּא רָזָא דִּכְרוּבִים, לְאַחֲזָאָה רָזָא דְּמֵהֵימְנוּתָא דְּאִיהוּ אִתְדַּבַּק בָּהּ.

לְרֶגֶל הַמְּלָאכָה - אֵיזוֹ מְלָאכָה? זוֹ אַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁלֹּא מְאִירָה שֶׁבָּהּ נַעֲשָׂה מַעֲשֵׂה הָעוֹלָם. אֲשֶׁר לְפָנַי - זוֹהִי מִלִּפְנֵי ה' בְּכָל מָקוֹם. וּלְרֶגֶל הַיְלָדִים - זֶהוּ סוֹד שֶׁל הַכְּרוּבִים לְהַרְאוֹת סוֹד הָאֱמוּנָה שֶׁהוּא נִדְבָּק בָּהֶם.

עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שֵׂעִירָה, אֲנָא אֶסְבּוֹל גָּלוּתָא דִילָךְ עַד דְּיֵיתֵי וְיִמְטֵי זִמְנָא דִילִי לְשַׁלְטָאָה עַל הַר עֵשָׂו, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (עובדיה א) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו, וּכְדֵין וְהָיְתָה לַיְיָ הַמְלוּכָה:

עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שֵׂעִירָה - אֲנִי אֶסְבֹּל גָּלוּת שֶׁלְּךָ עַד שֶׁיָּבֹא וְיַגִּיעַ זְמַנִּי לִשְׁלֹט עַל הַר עֵשָׂו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עובדיה א) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו, וְאָז וְהָיְתָה לַה' הַמְּלוּכָה.

וַיַּעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכז) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לִשְׁלֹמֹה אִם יְיָ לֹא יִבְנֶה בַּיִת וְגוֹ', אִם יְיָ לֹא יִשְׁמָר עִיר וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְסָלִיק בִּרְעוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִבְרֵי עָלְמָא, אַפִּיק (טו א) מִבּוּצִינָא דְקַרְדִּינוּתָא חַד קִטּוּרָא, וְאִתְלְהִיט מִגּוֹ חֲשׁוֹכָא, וְאִשְׁתְּאַר בְּסִלְקוּ. וְנָהֲמָא לְתַתָּא, הַהִיא חֲשֵׁכָה לָהִיט (ואתלהיט) בְּמַאָה שְׁבִילִין אוֹרְחִין דְּקִיקִין רַבְרְבָן, וְאִתְעֲבִיד בֵּיתָא דְעָלְמָא.

וַיַּעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכז) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לִשְׁלֹמֹה אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת וְגוֹ', אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה בִּרְצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹא עוֹלָם, הוֹצִיא מִתּוֹךְ נִיצוֹץ חָזָק קֶשֶׁר אֶחָד, וְהִתְלַהֵט מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, וְנִשְׁאַר בַּעֲלִיָּה וְיָרַד לְמַטָּה. אוֹתָהּ חֲשֵׁכָה לָהֲטָה [והתלהטה] בְּמֵאָה שְׁבִילִים דְּרָכִים דַּקִּיקִים גְּדוֹלִים, וְנַעֲשָׂה בַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם.

הַאי בֵּיתָא אִיהוּ גּוֹ אֶמְצָעִיתָא דְכוֹלָּא, כַּמָּה פִּתְחִין וְאִדְרִין לֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר, דּוּכְתִּין עִלָּאִין קַדִּישִׁין, תַּמָּן מְקַנְנֵי צִפֳּרֵי שְׁמַיָּא, כָּל חַד וְחַד לְזִינֵיהּ. בְּגַוָּויהּ נָפִיק חַד אִילָנָא רַבְרָבָא וְתַקִּיף עָפְיֵיהּ וְאַנְבֵיהּ סַגֵּי, מְזוֹנָא לְכוֹלָּא בֵּיהּ. הַהוּא אִילָנָא סָלִיק לַעֲנָנֵי שְׁמַיָּא וְאִתְטַמַּר בֵּין תִּלַּת טוּרִין, מִתְּחוֹת אִילֵּין תִּלַּת טוּרִין נָפִיק, סָלִיק לְעֵילָּא נָחִית לְתַתָּא.

בַּיִת זֶה הוּא בְּתוֹךְ אֶמְצַע הַכֹּל. כַּמָּה פְּתָחִים וַחֲדָרִים לוֹ סָבִיב סָבִיב, מְקוֹמוֹת עֶלְיוֹנִים קְדוֹשִׁים, שָׁם מְקַנְּנוֹת צִפֳּרֵי הַשָּׁמַיִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִינוֹ. בְּתוֹכוֹ יוֹצֵא אִילָן גָּדוֹל אֶחָד וְחָזָק, עֲנָפָיו וּפְרִיוֹ רַב, מָזוֹן לַכֹּל בּוֹ. אוֹתוֹ הָאִילָן עוֹלֶה לְעַנְנֵי הַשָּׁמַיִם, וְנִטְמָן בֵּין שְׁלֹשָׁה הָרִים. מִתַּחַת לִשְׁלֹשֶׁת הֶהָרִים הַלָּלוּ יוֹצֵא, עוֹלֶה לְמַעְלָה וְיוֹרֵד לְמַטָּה.

הַאי בֵּיתָא אִתְשַׁקְיָיא מִנֵּיהּ, וְנָנִיז בְּגַוָּויהּ כַּמָּה גְּנָזִין עִלָּאִין דְּלָא אִתְיְדָעוּ, בָּדָא אִתְבְּנֵי הַאי בֵּיתָא וְאִשְׁתַּכְלַל הַהוּא אִילָנָא אִתְגַּלְיָיא בִּימָמָא, וְאִתְכַּסְיָא בְּלֵילְיָא, וְהַאי בֵּיתָא שָׁלְטָא בְּלֵילְיָא וְאִתְכַּסְיָא בִּימָמָא.

הַבַּיִת הַזֶּה מֻשְׁקֶה מִמֶּנּוּ וְגוֹנֵז בְּתוֹכוֹ כַּמָּה גְּנָזִים עֶלְיוֹנִים שֶׁלֹּא נוֹדְעוּ, בָּזֶה נִבְנָה בַּיִת זֶה וְנִתְקַן. אוֹתוֹ הָאִילָן מִתְגַּלֶּה בַּיּוֹם וּמִתְכַּסֶּה בַּלַּיְלָה. וְהַבַּיִת זֶה שׁוֹלֵט בַּלַּיְלָה וּמִתְכַּסֶּה בַּיּוֹם.

בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל חֲשׁוֹכָא וְאִתְקַטִּיר בֵּיהּ שָׁלְטָא, וְכָל פִּתְחִין סְתִימִין מִכָּל סִטְרִין, כְּדֵין כַּמָּה רוּחִין פָּרְחִין בַּאֲוִירָא, תְּאִיבִין לְמִנְדַּע וּלְמֵיעַל בֵּיהּ, וְעָאלִין בֵּין אִינּוּן צִפּוֹרִין, וְנָטְלִין סָהֲדוּתָא, וְשָׁטְיָין וְחָמָאן מַה דְּחָמָאן.

בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס הַחֹשֶׁךְ וְנִקְשָׁר בּוֹ שׁוֹלֵט, וְכָל הַפְּתָחִים סְתוּמִים מִכָּל הַצְּדָדִים. אָז כַּמָּה רוּחוֹת פּוֹרְחוֹת בָּאֲוִיר, תְּאֵבוֹת לָדַעַת וּלְהִכָּנֵס בּוֹ, וְנִכְנָסוֹת בֵּין אוֹתָן צִפֳּרִים, וְלוֹקְחוֹת עֵדוּת, וְשָׁטוֹת וְרוֹאוֹת מַה שֶּׁרוֹאוֹת.

עַד דְּאִתְעַר הַהוּא חֲשׁוֹכָא דְּאִתְקַטִּיר בֵּיהּ, וְאַפִּיק חַד שַׁלְהוֹבָא וּבָטַשׁ בְּכָל פַּטִּישִׁין תַּקִּיפִין, וּפָתַח פִּתְחִין, וּבָקַע טַנְרִין. סַלְקָא וְנָחֲתָא הַהוּא שַׁלְהוֹבָא, וּבָטַשׁ בְּעַלְמָא, וְאִתְעַר קָלִין לְעֵילָּא וְתַתָּא.

עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ שֶׁנִּקְשַׁר בּוֹ, וּמוֹצִיא שַׁלְהֶבֶת אַחַת, וּמַכֶּה בְּכָל הַמַּטְּשִׁשִׁים הַחֲזָקִים, וּפוֹתֵחַ פְּתָחִים וּבוֹקֵעַ סְלָעִים. עוֹלֶה וְיוֹרֶדֶת אוֹתָהּ שַׁלְהֶבֶת וּמַכָּה בָּעוֹלָם וּמְעוֹרֶרֶת קוֹלוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

דף קעב:

כְּדֵין חַד (דף קעב ע"ב) כָּרוֹזָא סָלִיק, וְאִתְקַטִּיר בַּאֲוִירָא, וְקָרֵי, הַהוּא אֲוִירָא נָפְקָא מִגּוֹ עַמּוּדָא דְּעָנָנָא דְּמַדְבְּחָא פְּנִימָאָה, וְכַד נָפְקָא אִתְפַּשַּׁט בְּאַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא. אֶלֶף אַלְפִין קַיְימִין מִסְּטָרָא דְּאִיהוּ שְׂמָאלָא, וְרִבּוֹא רִבְוָון קַיְימִין מִסְּטָרָא דְּאִיהוּ יָמִינָא, וְכָרוֹזָא קָאִים בְּקִיּוּמֵיהּ. קָרֵא בְּחֵיל וְאַכְרִיז, כְּדֵין כַּמָּה אִינּוּן דְּמִתַּקְנֵי שִׁירָתָא וּפָלְחִין פּוּלְחָנָא, וּתְרֵין פִּתְחִין פְּתִיחוּ. חַד לְסִטְרָא דָּרוֹמָא, וְחַד לִסְטַר צָפוֹן.

וְאָז כָּרוֹז אֶחָד עוֹלֶה וְנִקְשָׁר בָּאֲוִיר וְקוֹרֵא. אוֹתוֹ אֲוִיר יוֹצֵא מִתּוֹךְ עַמּוּד עָנָן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִתְפַּשֵּׁט לְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם. אֶלֶף אֲלָפִים עוֹמְדִים מִצַּד שֶׁהוּא שְׂמֹאל, וְרִבּוֹא רְבָבוֹת עוֹמְדִים מִצַּד שֶׁהוּא יָמִין, וְהַכָּרוֹז עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, קוֹרֵא בְּחַיִל וּמַכְרִיז. אָז כַּמָּה אוֹתָם שֶׁמְּתַקְּנִים שִׁירָה וְעוֹבְדִים עֲבוֹדָה, וּשְׁנֵי פְּתָחִים נִפְתָּחִים, אֶחָד לְצַד דָּרוֹם וְאֶחָד לְצַד צָפוֹן.

סָלְקָא הַאי בֵּיתָא וְאִתְיְהִיבַת וְאִתְקַטְּרַת בֵּין תְּרֵין סִטְרִין, וְשִׁירִין מְזַמְּרָן וְתוּשְׁבְּחָן סָלְקִין. כְּדֵין עָאל מַאן דְּעָאל בִּלְחִישָׁא, וּבֵיתָא מִתְלַהֲטָא בְּשִׁית נְהוֹרִין, נְהֲרִין זִיוָא לְכָל סְטַר, וְנַהֲרִין דְּבוּסְמָא נָפְקִין. וְאִתְשַׁקְיָין כָּל חֵיוֹת בָּרָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם וְגו'. וְזַמְּרִין עַד דְּסָלְקָא צַפְרָא. וְכַד סָלְקָא צַפְרָא כְּדֵין כֹּכְבַיָּא וּמַזָּלֵי שְׁמַיָּא וְחֵילֵיהוֹן כֻּלְּהוֹן מְשַׁבְּחָן וְאָמְרֵי שִׁירָתָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (איוב לח) בְּרָן יַחַד כֹּכְבֵי בֹקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים.

עוֹלֶה הַבַּיִת הַזֶּה וְנִתָּן וּמִתְקַשֵּׁר בֵּין שְׁנֵי צְדָדִים, וְשִׁירִים מְזַמְּרִים וְתִשְׁבָּחוֹת עוֹלוֹת. אָז נִכְנָס מִי שֶׁנִּכְנָס בְּלַחַשׁ, וְהַבַּיִת מִתְלַהֵט בְּשִׁשָּׁה אוֹרוֹת מְאִירִים זִיו לְכָל צַד, וְנַהֲרוֹת בְּשָׂמִים יוֹצְאִים וּמַשְׁקִים כָּל חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם וְגוֹ', וּמְזַמְּרִים עַד עֲלוֹת הַבֹּקֶר. וּכְשֶׁעוֹלֶה הַבֹּקֶר, אָז כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הַשָּׁמַיִם וְחֵילוֹתֵיהֶם, כֻּלָּם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים שִׁירָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח) בְּרָן יַחַד כֹּכְבֵי בֹקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים.

תָּא חֲזֵי (תהלים קכז) אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ. אִם יְיָ לֹא יִשְׁמָר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר. אִם יְיָ וגו' דָּא מַלְכָּא עִלָּאָה, דְּאִיהוּ בּוֹנֶה לְהַאי בֵּיתָא תָּדִיר וְאַתְקִין לֵיהּ, אֵימָתַי, כַּד סָלְקִין רְעוּתִין פּוּלְחָנִין מִתַּתָּא כְּדָקָא יָאוּת.

בֹּא רְאֵה, (תהלים קכז) אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ, אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר. אִם ה' וגו' - זֶה הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת הַזֶּה תָּמִיד וּמְתַקֵּן אוֹתוֹ. אֵימָתַי? כְּשֶׁעוֹלִים הָרְצוֹנוֹת וְהָעֲבוֹדוֹת מִלְּמַטָּה כָּרָאוּי.

אִם יְיָ לֹא יִשְׁמָר עִיר, אֵימָתַי, בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְחַשְׁכָא לֵילְיָא, וְסִטְרִין מְזַיְינִין שָׂרָאן וְשָׁטָאן בְּעַלְמָא, וּפְתְחִין סְתִימִין, וְאִתְנְטִיר מִכָּל סִטְרִין דְּלָא יִקְרַב בֵּיהּ עָרֵל וּמְסָאֲבָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ישעיה נב) לֹא יוֹסִיף יָבֹא בָךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא, דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַעֲבָרָא לוֹן מֵעַלְמָא.

אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר, אֵימָתַי? בְּשָׁעָה שֶׁנֶּחְשָׁךְ הַלַּיְלָה וְהַצְּדָדִים הַמְזַיְנִים שׁוֹרִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם, וְהַפְּתָחִים סְתוּמִים, וְנִשְׁמָר מִכָּל הַצְּדָדִים שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב בּוֹ עָרֵל וְטָמֵא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נב) לֹא יוֹסִיף לָבֹא בָךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא, שֶׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם.

מַאן עָרֵל וּמַאן טָמֵא. אֶלָּא כֹּלָּא חַד, עָרֵל וְטָמֵא. דָּא הוּא דְּאִתְפַּתְיָא בֵּיהּ וְאָזִיל אֲבַתְרֵיהּ אָדָם וְאִנְתְּתֵיהּ, וְגָרִימוּ מוֹתָא לְכָל עַלְמָא. וְאִיהוּ דְּמַסְאִיב הַאי בֵּיתָא, עַד הַהוּא זִמְנָא דְּיֵיעָבַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵעַלְמָא. בְּגִין כָּךְ אִם יְיָ לֹא יִשְׁמָר עִיר, שָׁוְא וַדַּאי.

מִי עָרֵל וּמִי טָמֵא? אֶלָּא הַכֹּל אֶחָד עָרֵל וְטָמֵא. זֶהוּ שֶׁהִתְפַּתָּה בּוֹ וְהָלַךְ אַחֲרָיו אָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְגָרְמוּ מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם, וְהוּא הַמְטַמֵּא אֶת הַבַּיִת הַזֶּה עַד אוֹתוֹ זְמַן שֶׁיֵּעָבְרוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִן הָעוֹלָם. מִשּׁוּם כָּךְ אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר, שָׁוְא וַדַּאי.

תָּא חֲזֵי, וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה, אִתְנְטִיל לְקֶבְלָא חוּלְקֵיהּ דִּמְהֵימְנוּתָא. מַה כְּתִיב לְעֵילָּא, וַיָּשָׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֵשָׂו לְדַרְכּוֹ שֵׂעִירָה, וּכְתִיב וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה. אֶלָּא כָּל חַד אִתְפְּרַשׁ לְסִטְרָא דִּילֵיהּ, עֵשָׂו לְסִטְרָא דְּשֵׂעִיר. מַאן שֵׂעִיר, דָּא הִיא אִשָּׁה זָרָה אֵל נֵכָר. וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה, דָּא מְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה.

בֹּא רְאֵה, וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה, נָסַע כְּנֶגֶד חֶלְקוֹ שֶׁל הָאֱמוּנָה. מַה כָּתוּב לְמַעְלָה? וַיָּשָׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֵשָׂו לְדַרְכּוֹ שֵׂעִירָה, וְכָתוּב וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה. אֶלָּא כָּל אֶחָד נִפְרַד לְצַד שֶׁלּוֹ - עֵשָׂו לְצַד שֶׁל שֵׂעִיר, מַה זֶּה שֵׂעִיר? זוֹ אִשָּׁה זָרָה, אֵל נֵכָר. וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה, זוֹ הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה.

וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה ב) בֵּית יַעֲקֹב. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, דְּאַתְקִין תְּפִלַּת עַרְבִית כְּדָקָא יָאוּת. וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת, שְׁאָר סֻכֹּת לְנַטָּרָא לוֹן וְדָא הוּא חוּלְקֵיהּ. וּכְדֵין וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם, שָׁלֵם מִכֹּלָּא וְאוּקְמוּהָ. וּכְתִיב, (תהלים עו) וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ וגו' וְאוּקְמוּהָ, וְכֹלָּא רָזָא חָדָא. כְּדֵין אִתְחַבַּר עִמֵּיהּ מְהֵימְנוּתָא כַּד הֲוָה שְׁלִים כַּד אִתְעָטַר בְּדוּכְתֵּיהּ דְּאִתְחֲזֵי לֵיהּ. וּכְדֵין הַאי סֻכָּה אִתְעַטְּרַת בַּהֲדֵיהּ, דְּהֲוָה שְׁלִים מֵאֲבָהָן, דְּהֲוָה שְׁלִים מִבְּנוֹי, וְדָא הוּא

שָׁלֵם. שָׁלֵם לְעֵילָא שָׁלֵם לְתַתָּא, שָׁלֵם בִּשְׁמַיָּא שָׁלֵם בְּאַרְעָא. שָׁלֵם לְעֵילָא דְּאִיהוּ כְּלָלָא דְּאָבָהָן, תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. שָׁלֵם לְתַתָּא בִּבְנוֹי קַדִּישִׁין. שְׁלִים בִּשְׁמַיָּא, שְׁלִים בְּאַרְעָא, וּכְדֵין וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ וְאוּקְמוּהָ. מֵיָּד מַה כְּתִיב וַתֵּצֵא דִּינָה בַּת לֵאָה, וְאוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא.

וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בֵּית יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁתִּקֵּן תְּפִלַּת עַרְבִית כָּרָאוּי. וּלְמַקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת, שֶׁאָר סֻכּוֹת לִשְׁמֹר אוֹתָם, וְזֶהוּ חֶלְקוֹ. וְאָז וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם - שֶׁלֵם מֵהַכֹּל, וּבֵאֲרוּהוּ. וְכָתוּב (תהלים עו) וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ וְגוֹ', וּבֵאֲרוּהוּ, וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד. אָז הִתְחַבְּרָה עִמּוֹ הָאֱמוּנָה כְּשֶׁהָיָה שָׁלֵם, כְּשֶׁהִתְעַטֵּר בַּמָּקוֹם שֶׁרָאוּי לוֹ, וְאָז סָכָּה זוֹ הִתְעַטְּרָה עִמּוֹ, שֶׁהָיָה שָׁלֵם מֵהָאָבוֹת, שֶׁהָיָה שָׁלֵם מִבָּנָיו, וְזֶהוּ שָׁלֵם, שָׁלֵם לְמַעְלָה שָׁלֵם לְמַטָּה, שָׁלֵם בַּשָּׁמַיִם שָׁלֵם בָּאָרֶץ. שָׁלֵם לְמַעְלָה - שֶׁהוּא כְּלָל הָאָבוֹת, תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. שָׁלֵם לְמַטָּה - בְּבָנָיו הַקְּדוֹשִׁים. שָׁלֵם בַּשָּׁמַיִם שָׁלֵם בָּאָרֶץ. וְאָז וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ, וּבֵאֲרוּהוּ. מֵיָּד מַה כְּתוּב? וַתֵּצֵא דִּינָה בַּת לֵאָה, וּבֵאֲרוּהוּ חַבְרַיָּיא

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה דַּרְגִּין וְסִטְרִין מִתְפָּרְשָׁן לְעֵילָא וְכֻלְּהוּ מְשַׁנְיָין דָּא מִן דָּא. חֵיוָון מְשַׁנְיָין אִלֵּין מֵאִלֵּין, אִלֵּין מְקַטְרְגִין לְשַׁלְטָאָה עַל אִלֵּין וּלְמַטְרַף טַרְפִּין כָּל חַד וְחַד לְזִינֵיהּ. מִסִּטְרָא דְּרוּחָא מְסָאֲבָא כַּמָּה דַּרְגִּין מִתְפָּרְשִׁין, וְכֻלְּהוּ כְּמַן לְקַטְרְגָא אִלֵּין לְקֻבֵּיל אִלֵּין, דְּהָא כְּתִיב (דברים כב) לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו, דְּכַד קָא מִתְחַבְּרָן מְקַטְרְגֵי עַלְמָא.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה דַּרְגּוֹת וּצְדָדִים נִפְרָדִים לְמַעְלָה, וְכֻלָּם מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, חֵיוֹת מְשֻׁנּוֹת אֵלּוּ מֵאֵלּוּ, אֵלֶּה מְקַטְרְגִים לִשְׁלֹט עַל אֵלֶּה וְלִטְרֹף טֶרֶף כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִינוֹ. מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַטֻּמְאָה כַּמָּה דַּרְגּוֹת נִפְרָדוֹת, וְכֻלָּם אוֹרְבִים לְקַטְרֵג אֵלֶּה כְּנֶגֶד אֵלֶּה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב (דברים כב) לֹא תַחֲרֹושׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו, שֶׁכְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים, מְקַטְרְגִים עוֹלָם.

וְתָא חֲזֵי, תִּיאוּבְתָּא דְּדַרְגִּין מְסָאֲבִין לְאוּ אִיהוּ אֶלָּא לְקַטְרְגָא בְּסִטְרִין קַדִּישִׁין. יַעֲקֹב דְּאִיהוּ קַדִּישָׁא, כֻּלְּהוּ כְּמַן לִיהּ וְקָטְרְגוּ בַּהֲדֵיהּ. בְּקַדְמֵיתָא נָשְׁכֵיהּ חִוְיָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וַיִּגַּע בְּכַף יֶרֶכוֹ, הַשְׁתָּא נָשְׁכֵיהּ חֲמוֹר.

וּבֹא וּרְאֵה, תְּשׁוּקַת הַדְּרָגוֹת הַטְּמֵאוֹת אֵינָהּ אֶלָּא לְקַטְרֵג בַּצְּדָדִים הַקְּדוֹשִׁים. יַעֲקֹב, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ, כֻּלָּם אָרְבוּ לוֹ וְקָטְרְגוּ עִמּוֹ. בַּתְּחִלָּה נְשָׁכוֹ נָחָשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּגַּע בְּכַף יֶרֶכוֹ. עַכְשָׁו נְשָׁכוֹ חֲמוֹר.

דף קעג.

תַּמָּן אִיהוּ קָאִים לְגַבֵּי חִוְיָא, הַשְׁתָּא שִׁמְעוֹן וְלֵוִי דְּאָתוּ מִסִּטְרָא (דף קעג ע"א) דְּדִינָא קַשְׁיָא קָיְימוּ לְגַבֵּיהּ דְּחֲמוֹר וְשַׁלִּיטוּ עֲלוֹי בְּכָל סִטְרִין וְאִתְכַּפְיָא קַמַּיְיהוּ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וְאֶת חֲמוֹר וְאֶת שְׂכָם בְּנוֹ הָרְגוּ לְפִי חָרֶב. וְשִׁמְעוֹן דְּהָוָה (שור) מַזָּלֵיהּ (איהו) שׁוֹר, אָתָא עַל חֲמוֹר וְקַטְרֵג בֵּיהּ, בְּגִין דְּלָא יִתְחַבְּרוּן כְּחָדָא, וְאִשְׁתַּכַּח אִיהוּ מְקַטְרְגָא דִּילֵיהּ.

שָׁם הוּא עוֹמֵד אֵצֶל הַנָּחָשׁ. עַכְשָׁו שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, שֶׁבָּאוּ מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה, עָמְדוּ כְּלַפֵּי הַחֲמוֹר וְשָׁלְטוּ עָלָיו בְּכָל הַצְּדָדִים וְנִכְפֶּה לִפְנֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶת חֲמוֹר וְאֶת שְׂכֶם בְּנוֹ הָרְגוּ לְפִי חָרֶב. וְשִׁמְעוֹן שֶׁהָיָה [שור], מַזָּלוֹ [הוא] שׁוֹר, בָּא עַל חֲמוֹר וְקַטְרֵג בּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַבְּרוּ כְּאֶחָד, וְנִמְצָא שֶׁהוּא מְקַטְרֵג שֶׁלּוֹ.

וְכֻלְּהוּ אָתֵי לְקַטְרְגָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב וְאִשְׁתְּזִיב, וּלְבָתַר אִיהוּ שַׁלִּיט עֲלַיְיהוּ. לְבָתַר אֲתָא שׁוֹר וְאִשְׁתַּלִּים בַּחֲמוֹרִים דְּכֻלְּהוּ מִסְטְרָא דְּחֲמוֹר. יוֹסֵף דְּאִיהוּ שׁוֹר, וּמִצְרַיִם דְּאִינּוּן חֲמוֹרִים דִּכְתִיב בָּהּ (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם.

וְכֻלָּם בָּאִים לְקַטְרֵג לְיַעֲקֹב, וְהוּא נִצָּל, וְאַחַר כָּךְ הוּא שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם. אַחַר כָּךְ בָּא שׁוֹר וְנִשְׁלָם בַּחֲמוֹרִים שֶׁכֻּלָּם מִצַּד הַחֲמוֹר - יוֹסֵף שֶׁהוּא שׁוֹר, וּמִצְרַיִם שֶׁהֵם חֲמוֹרִים, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם.

וְעַל דָּא לְבָתַר בְּנֵי יַעֲקֹב נָפְלוּ בֵּין אִינּוּן חֲמוֹרִים, בְּגִין דְּאִזְדַּוּוג שׁוֹר בַּהֲדַיְיהוּ, וְנִשְׁכוּ לוֹן גַּרְמַיְיא וּבְשָׂרָא. עַד דְּאִתְעַר לֵוִי כְּמִלְקַדְמִין וּבַדַּר לְאִינּוּן חֲמוֹרִים (ס"א דאזדווגו) לְכַפְיָא לוֹן וְתָבַר תּוּקְפֵּהוֹן מֵעַלְמָא, וְאַפִּיק לְשׁוֹר מִתַּמָּן. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שמות יג) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ.

וְעַל זֶה אַחַר כָּךְ בְּנֵי יַעֲקֹב נָפְלוּ בֵּין אוֹתָם חֲמוֹרִים, מִשּׁוּם שֶׁהִזְדַּוֵּג שׁוֹר עִמָּם וְנָשְׁכוּ אוֹתָם עֲצָמוֹת וּבָשָׂר, עַד שֶׁהִתְעוֹרֵר לֵוִי כְּמוֹ מִקֶּדֶם וּפִזֵּר אוֹתָם הַחֲמוֹרִים [שהזדוגו] לְכָפּוֹת אוֹתָם, וְשָׁבַר כֹּחָם מֵהָעוֹלָם, וְהוֹצִיא אֶת הַשּׁוֹר מִשָּׁם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות יג) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ.

תָּא חֲזֵי, כַּד אֲתָא שִׁמְעוֹן בְּקַדְמֵיתָא עַל הַהוּא חֲמוֹר, אִתְעַר עֲלֵיהוֹן דַּם דְּאִתְגַּזְרוּ, וּלְבָתַר וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר. כְּגַוְונָא דָּא עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל יָדָא דְּלֵוִי, דָּא מֹשֶׁה. בְּאִינּוּן חֲמוֹרִים בְּמִצְרַיִם. בְּקַדְמֵיתָא דַּם, וּלְבָתַר (שמות יג) וַיַּהַרֹג יֵי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'. הָכָא בְּהַאי חֲמוֹר כְּתִיב, וְאֶת כָּל חֵילָם וְאֶת כָּל בְּהֶמְתָּם וְגו'. כָּאן בַּחֲמוֹר הַזֶּה כָּתוּב, וְאֶת כָּל חֵילָם וְאֶת כָּל טַפָּם וְאֶת כָּל בְּהֶמְתָּם וְגו'. שָׁם בְּאוֹתָם חֲמוֹרִים כָּתוּב, (שם) כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלֹת, וּכְתִיב, (שמות יב) וְגַם עֵרֶב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר וְגו'.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּא שִׁמְעוֹן בַּהַתְחָלָה עַל אוֹתוֹ חֲמוֹר, הִתְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם דָּם שֶׁנִּמּוֹלוּ, וְאַחַר כָּךְ וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר. כְּמוֹ זֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי לֵוִי, זֶה מֹשֶׁה, בְּאוֹתָם חֲמוֹרִים בְּמִצְרַיִם. בַּתְּחִלָּה דָּם, אַחַר כָּךְ (שם) וַיַּהַרֹג ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'. כָּאן בַּחֲמוֹר הַזֶּה כָּתוּב, וְאֶת כָּל חֵילָם וְאֶת כָּל טַפָּם וְאֶת כָּל בְּהֶמְתָּם וְגו'. שָׁם בְּאוֹתָם חֲמוֹרִים כָּתוּב, (שם) כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלֹת, וְכָתוּב (שם) וְגַם עֵרֶב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר וְגו'.

וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי, דָּא קָאִים לְגַבֵּי הַאי חֲמוֹר, וְדָא קָאִים לְגַבֵּי כָּל אִינּוּן חֲמוֹרִים, כֻּלְּהוּ בָּעוּ לְאִשְׁתַּתָּפָא בַּהֲדַיְיהוּ דְּיַעֲקֹב קַדִּישָׁא וְאִתְתַּקְנוּ לְנַשְׁכָא לֵיהּ, וְאִיהוּ בִּבְנוֹי קָאִים לְגַבַּיְיהוּ וְכַיְיף לוֹן תְּחוֹתֵיהּ. הַשְׁתָּא דְּעֵשָׂו נָשִׁיךְ לֵיהּ וְלִבְנוֹי, מַאן יָקוּם לְגַבֵּיהּ, יַעֲקֹב וְיוֹסֵף. דָּא מִסְטְרָא דָּא וְדָא מִסְטְרָא דָּא. דִּכְתִיב, (עובדיה א) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ וְגו':

וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי - זֶה עוֹמֵד אֵצֶל הַחֲמוֹר הַזֶּה, וְזֶה עוֹמֵד אֵצֶל כָּל אוֹתָם חֲמוֹרִים. כֻּלָּם רָצוּ לְהִשְׁתַּתֵּף עִם יַעֲקֹב הַקָּדוֹשׁ וְנִתְקָנוּ לִנְשֹׁךְ אוֹתוֹ, וְהוּא בְּבָנָיו עוֹמֵד לְגַבֵּיהֶם וְכוֹפֶה אוֹתָם תַּחְתָּיו. עַכְשָׁו שֶׁעֵשָׂו נָשַׁךְ אוֹתוֹ וְאֶת

בְּנָיו, מִי יָקוּם מוּלוֹ? יַעֲקֹב וְיוֹסֵף, זֶה מִצַּד זֶה וְזֶה מִצַּד זֶה, שֶׁכָּתוּב (עובדיה א) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ וְגוֹ'.

וַיִּסָּעוּ וַיְהִי חִתַּת אֱלֹהִים עַל הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כֻּלְּהוּ הָווּ מִתְכַּנְּשֵׁי, וְכַד הֲווּ חַגְרֵי זַיְינֵי קְרָבָא הֲווּ מְרַתְּתֵי וְשַׁבְקִין לוֹן, וּבְגִין כָּךְ וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי יַעֲקֹב:

וַיִּסָּעוּ וַיְהִי חִתַּת אֱלֹהִים עַל הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כֻּלָּם הָיוּ מִתְכַּנְּסִים, וּכְשֶׁהָיוּ חוֹגְרִים כְּלֵי זַיִן לַקְּרָב, הָיוּ מְרַתְּתִים וְעוֹזְבִים אוֹתָם, וְלָכֵן לֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי יַעֲקֹב.

הָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר וְגוֹ'. הָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר, אֲלֵין אִינּוּן דְּנָטְלוּ מִשְׁכָּם מָאנֵי כַּסְפָּא וְדַהֲבָא דְּהֲוָה חָקִיק עֲלַיְיהוּ טַעֲוָא דִּלְהוֹן. רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, טַעֲוָון הֲווּ מִכַּסְפָּא וְדַהֲבָא. וְיַעֲקֹב אַטְמִין לוֹן תַּמָּן, בְּגִין דְּלָא יִתְהַנּוּן מִסִּטְרָא דְּעֲבוֹדָה זָרָה, דְּאָסִיר לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִתְהַנָּיָ מִנַּיְיהוּ לְעָלְמִין.

הָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר וְגוֹ'. הָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר - אֵלֶּה הֵם שֶׁנָּטְלוּ מִשָּׁכֶם כְּלֵי כֶסֶף וְזָהָב שֶׁהָיָה חָקוּק עֲלֵיהֶם עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלָּהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ מִכֶּסֶף וְזָהָב, וְיַעֲקֹב הִטְמִין אוֹתָם שָׁם כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָנוּ מִצַּד שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁאָסוּר לְאָדָם לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה לְעוֹלָמִים.

רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי חִזְקִיָּה הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא, אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה לְרִבִּי יְהוּדָה, מַאי דִּכְתִיב, (שמואל ב יב) וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כִּכַּר זָהָב וְאֶבֶן יְקָרָה וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד. וְתָנִינָן, שִׁקּוּץ בְּנֵי עַמּוֹן מִלְכֹּם שְׁמֵיהּ. וְדָא הוּא עֲטֶרֶת מַלְכָּם. מַאי טַעֲמָא וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד. וּמַאי טַעְמָא כְּתִיב שִׁקּוּץ. דְּהָא בִּשְׁאָר טַעֲוָון עַמְמַיָּא עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה כְּתִיב אֱלֹהֵי הָעַמִּים, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֵל נֵכָר, אֵל אַחֵר, וּבְהַאי אָמַר שִׁקּוּץ חַד.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חִזְקִיָּה הֲיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה לְרַבִּי יְהוּדָה, מַה זֶּה שֶׁכָּתוּב (שמואל ב יב) וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כִּכַּר זָהָב וְאֶבֶן יְקָרָה וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד. וְשָׁנִינוּ, שִׁקּוּץ בְּנֵי עַמּוֹן מִלְכֹּם שְׁמוֹ, וְזֶהוּ עֲטֶרֶת מַלְכָּם. מָה הַטַּעַם וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד, וּמָה הַטַּעַם כָּתוּב שִׁקּוּץ, שֶׁהָרֵי בִּשְׁאָר אֱלֹהֵי הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה כָּתוּב אֱלֹהֵי הָעַמִּים, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֵל נֵכָר, אֵל אַחֵר, וּבָזֶה אָמַר שִׁקּוּץ אֶחָד.

אָמַר לֵיהּ, וּבְכָל טַעֲוָון עַמְמַיָּא עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָכִי קָרָא לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דִּכְתִיב, (דברים כג) וַתִּרְאוּ אֶת שִׁקּוּצֵיהֶם וְאֶת גִּלּוּלֵיהֶם. וּמַה דְּאָמַר וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם, דְּאִיהוּ מִלְכּוֹם, הָכִי הוּא וַדַּאי. אֶלָּא אִיתַי הַגַּתְּי עַד דְּלָא אִתְגְּיִיר, כְּדֵין אִיהוּ תָּבַר לָהּ לְהַהוּא עֲטֶרֶת דְּאִיהוּ מִלְכּוֹם, הַהוּא דְּיוּקְנָא דְּחָקִיק עָלָהּ וּפָגִים לָהּ. כְּדֵין אִיהוּ עָבַד לָהּ הֵיתֵר לְאִתְהַנָּיָ מִנָּהּ וְהָוַת עַל רֵישֵׁיהּ. וְתָא חֲזֵי, שִׁקּוּץ בְּנֵי עַמּוֹן, חַד חִוְיָא בְּסוּרְטָא הֲוָה חָקִיק עַל הַהוּא כִּתְרָא, וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי שִׁקּוּץ זוּהֲמָא.

אָמַר לוֹ, וּבְכָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה כְּךָ קָרָא לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (דברים כג) וַתִּרְאוּ אֶת שִׁקּוּצֵיהֶם וְאֶת גִּלּוּלֵיהֶם. וּמַה שֶּׁאָמַר וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם, שֶׁהוּא מִלְכּוֹם - כְּךָ הוּא וַדַּאי. אֶלָּא אִתַּי הַגִּתִּי, עַד שֶׁלֹּא הִתְגַּיֵּר, אָז הוּא שִׁבֵּר אֶת אוֹתָהּ עֲטֶרֶת שֶׁל אוֹתוֹ מִלְכּוֹם, אוֹתָהּ דְּמוּת שֶׁחָקוּקָה עָלֶיהָ וּפָגַם אוֹתָהּ, אָז הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ הֶתֵּר לֶהָנוֹת מִמֶּנָּה, וְהָיְתָה עַל רֹאשׁוֹ. וּבֹא וּרְאֵה, שִׁקּוּץ בְּנֵי עַמּוֹן, נָחָשׁ אֶחָד בַּחֲקִיקָה עֲמֻקָּה הָיָה חָקוּק עַל אוֹתוֹ כֶּתֶר, וְלָכֵן נִקְרָא שִׁקּוּץ, זֶהֱמָא.

דף קעג:

רִבִּי יִצְחָק אָמַר, הָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר, אִלֵּין שְׁאָר נָשִׁין דְּהָווּ מַיְיתֵי בְּנַוְיֵיהוּ כָּל נְבָזְבָּזָן דִּילְהוֹן. וְעַל דָּא כְּתִיב וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֵּכָר. אִלֵּין נָשִׁין, כָּל נְבָזְבָּזָן וְכָל טַעֲוָון דְּדַהֲבָא וְכַסְפָּא. וַיִּטְמֹן אוֹתָם יַעֲקֹב, בְּגִין דְּלָא (דף קעג ע"ב) יִתְהַנּוּן מִסִּטְרָא דְּעֵבוֹדָה זָרָה כְּלָל.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר - אִלּוּ שְׁאָר נָשִׁים שֶׁהָיוּ מְבִיאוֹת בְּתוֹכָן כָּל עֲדָיֵיהֶן, וְעַל זֶה כָּתוּב וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֵּכָר, אֵלּוּ נָשִׁים וְכָל עֲדָיִים וְכָל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל זָהָב וָכֶסֶף. וַיִּטְמֹן אוֹתָם יַעֲקֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָנוּ מִצַּד שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה כְּלָל.

תָּא חֲזֵי, דְּיַעֲקֹב גְּבַר שְׁלִים בְּכֹלָּא הֲוָה, וְהֲוָה מִתְדַּבַּק בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מַה כְּתִיב, וְנָקוּמָה וְנַעֲלֶה בֵּית אֵל וְאֶעֱשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לָאֵל הָעוֹנֶה אוֹתִי בְּיוֹם צָרָתִי וַיְהִי עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלָכְתִּי, מִיָּד וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב. מִכָּאן דְּבָעֵי בַּר נָשׁ לְשַׁבָּחָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְאוֹרָאָה לֵיהּ עַל נִסִּין וְעַל טָבָאן דְּעָבַד עִמֵּיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיְהִי עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלָכְתִּי.

בֹּא רְאֵה שֶׁיַּעֲקֹב אִישׁ שָׁלֵם בַּכֹּל הָיָה, וְהָיָה נִדְבָּק בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא. מַה כָּתוּב? וְנָקוּמָה וְנַעֲלֶה בֵּית אֵל וְאֶעֱשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לָאֵל הָעֹנֶה אֹתִי בְּיוֹם צָרָתִי וַיְהִי עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלָכְתִּי. מִיָּד - וַיִּתְּנוּ אֶת יַעֲקֹב. מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְהוֹדוֹת לוֹ עַל נִסִּים וְעַל טוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְהִי עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלָכְתִּי.

תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמִיתָא כְּתִיב וְנָקוּמָה וְנַעֲלֶה בֵּית אֵל וְגוֹ', אַכְלִיל בְּנוֹי בַּהֲדֵיהּ. וּלְבָתַר כְּתִיב וְאֶעֱשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ וְלָא כְּתִיב וְנַעֲשֶׂה. דְּאַפֵּיק לוֹן מִכְּלָלָא דָא, מַאי טַעֲמָא, בְּגִין דְּעֵלֶּיהָ הֲוָה מִלָּה. יַעֲקֹב אַתְקִין תְּפִלַּת עַרְבִית, וַדַּאי. וְאִיהוּ עֲבַד מַדְבְּחָא וְעֵלֶּיהָ הֲוָה מִלָּה, וּבְגִין דְּאִיהוּ עָבַר כָּל אִינּוּן עָקְתִין מִן יוֹמָא דְעָרַק קַמֵּיהּ דְּאָחוּהִי. דִּכְתִיב וַיְהִי עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלָכְתִּי, וְאִינּוּן אָתוּ לְבָתַר לְעַלְמָא. וְעַל דָּא לָא אָעִיל לוֹן בַּהֲדֵיהּ. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מִכָּאן מַאן דְּיִתְעֲבִיד לֵיהּ נִסָּא, אִיהוּ בָּעֵי לְאוֹדָאָה. מַאן דְּאָכִיל נַהֲמָא בְּפָתוֹרָא, אִיהוּ בָּעֵי לְבָרְכָא, וְלָא אָחֳרָא דְּלָא אָכִיל מִידֵי:

בֹּא רְאֵה, בַּהַתְחָלָה כָּתוּב וְנָקוּמָה וְנַעֲלֶה בֵּית אֵל וְגוֹ', הִכְלִיל בָּנָיו עִמּוֹ, וְאַחַר כָּךְ כָּתוּב וְאֶעֱשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כָתוּב וְנַעֲשֶׂה, שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם מִכְּלַל זֶה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁעָלָיו הָיָה הַדָּבָר. יַעֲקֹב תִּקֵּן תְּפִלַּת עַרְבִית וַדַּאי, וְהוּא עָשָׂה מִזְבֵּחַ וְעָלָיו הָיָה הַדָּבָר, וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא עָבַר כָּל אוֹתָן צָרוֹת מִיּוֹם שֶׁבָּרַח

מִלְּפָנַי אַחְיו, שֶׁכָּתוּב וַיְהִי עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלָכְתִּי, וְהֵם בָּאוּ אַחַר כָּךְ לְעוֹלָם, וְעַל זֶה לֹא הִכְנִיס אוֹתָם עִמּוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מִכָּאן מִי שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נֵס, צָרִיךְ לְהוֹדוֹת. מִי שֶׁאוֹכֵל לֶחֶם בְּשֻׁלְחָן, הוּא צָרִיךְ לְבָרֵךְ, וְלֹא אַחַר שֶׁלֹּא אָכַל דָּבָר.

וַיְבָרֶךְ שָׁם מִזְבֵּחַ וְגוֹ', תָּא חֲזֵי, כְּתִיב וַיְבָרֶךְ שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלָא כְּתִיב (בהני מדבחן) דְּאַסִּיק עֲלֵיהּ נְסָכִין וְעֲלָוָן, אֶלָּא בְּגִין דְּאַתְקִין הַהוּא דַּרְגָּא דְּאִתְחֲזֵי לְאִתְתַּקְּנָא. מִזְבֵּחַ לִיָּיָ, לְאִתְקָנָא דַּרְגָּא תַּתְּאָה לְחַבְּרָא לֵיהּ בְּדַרְגָּא עִלָּאָה, וְעַל דָּא וַיְבָרֶךְ שָׁם מִזְבֵּחַ דָּא דַּרְגָּא תַּתְּאָה. לַיָּיָ דָּא דַּרְגָּא עִלָּאָה. וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם אֵל בֵּית אֵל, שְׁמָא דָּא כִּשְׁמָא עִלָּאָה. בְּגִין דְּכַד אִתְנַהֲרָא כְּדֵין כְּאִמָּה בְּתָּהּ וְכֹלָּא חַד.

וַיְבָרֶךְ שָׁם מִזְבֵּחַ וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, כָּתוּב וַיְבָרֶךְ שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כָתוּב [באלו המזבחות] שֶׁהֶעֱלָה עָלָיו נְסָכִים וְעוֹלוֹת, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁתִּקֵּן אוֹתָהּ דַּרְגָּה הָרְאוּיָה לְהִתְתַּקֵּן. מִזְבֵּחַ לַה', לְתַקֵּן דַּרְגָּה תַּחְתּוֹנָה לְחַבְּרָהּ בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה, וְעַל זֶה וַיְבָרֶךְ שָׁם מִזְבֵּחַ - זוֹ דַּרְגָּה תַּחְתּוֹנָה. לַה' - זוֹ דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה. וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם אֵל בֵּית אֵל - שֵׁם זֶה כֹּשֶׁם הָעֶלְיוֹן, מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהֵאִירָה מֵהֶאֵם, אֹז כְּאִמָּהּ בְּתָּהּ וְהַכֹּל אֶחָד.

כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים, בְּגִין דְּאִינּוּן לָא אִשְׁתַּכְּחוּ אֶלָּא בִּשְׁכִינְתָּא, דְּהָא שִׁבְעִין הָווּ דְּאִינּוּן מִשְׁתַּכְּחֵי תְּדִיר בַּהֲדֵי שְׁכִינְתָּא, וְשִׁבְעִין קַתַּדְרָאֵי סַחֲרָנִיהּ דִּשְׁכִינְתָּא. וְעַל דָּא כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּאַתְרָא דָּא דְּאִתְגַּלְיָא, דְּהָא כְּתִיב וְהִנֵּה יְיָ נִצָּב עָלָיו:

כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים - מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא נִמְצָאִים אֶלָּא בַּשְּׁכִינָה, שֶׁהֲרֵי שִׁבְעִים הָיוּ שֶׁהֵם נִמְצָאִים תָּמִיד עִם הַשְּׁכִינָה, וְשִׁבְעִים קְתֶדְרָאוֹת סְבִיב הַשְּׁכִינָה, וְעַל זֶה כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים, בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהִתְגַּלָּה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו.

וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ, רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מִכָּאן דְּאִתְעֲבִיד רְתִיכָא קַדִּישָׁא בַּהֲדֵי אֲבָהָן. וְתָא חֲזֵי, יַעֲקֹב אֵיהוּ רְתִיכָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה דְּקַיְימָא לְאַנְהָרָא לְסִיהֲרָא, וְאֵיהוּ רְתִיכָא בִּלְחוֹדוֹי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים.

וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מִכָּאן שֶׁנַּעֲשָׂה מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה עִם הָאָבוֹת. וּבֹא וּרְאֵה, יַעֲקֹב הוּא מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה עֶלְיוֹנָה שֶׁעוֹמֶדֶת לְהָאִיר לַלְּבָנָה, וְהוּא מֶרְכָּבָה לְבַדּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים.

פָּתַח וְאָמַר, (דברים ד) כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרוֹבִים אֵלָיו כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אִינּוּן חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דִּלֵּית לָךְ עַם וְלִישָׁן בְּכָל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה דְּעָלְמָא דְּאִית לֵיהּ אֱלָהָא דְּיִשְׁמַע לוֹן, כְּמָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לְקַבְּלָא צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל בְּכָל שַׁעְתָּא דְּאִצְטְרִיךְ לוֹן לְמִשְׁמַע צְלוֹתָא דְּאִינּוּן בָּעָאן, בְּגִין הַהוּא דַּרְגָּא דִּלְהוֹן.

פָּתַח וְאָמַר, (דברים ד) כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרוֹבִים אֵלָיו בְּכָל קָרְאֵנוּ. אֵלָיו בֹּא רְאֵה כַּמָּה הֵם חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לְךָ עַם וְלָשׁוֹן בְּכָל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבָּעוֹלָם

שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹהַּ שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לְקַבֵּל תְּפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁעָה שֶׁהֵם צְרִיכִים לְהַשְׁמִיעַ תְּפִלָּה שֶׁהֵם רוֹצִים בִּשְׁבִיל אוֹתָהּ דְּרֻגָּה שֶׁלָּהֶם.

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב, קְרֵי לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יִשְׂרָאֵל. דִּכְתִיב לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ. וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ, מַאן וַיִּקְרָא, דָּא שְׁכִינְתָּא. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים. לְעֵיל אוֹקִימְנָא יִשְׂרָאֵל דְּהָא אִשְׁתְּלִים בְּכוֹלָּא כְּדְקָא יְאוּת, וּכְדֵין אִסְתַּלַּק בְּדַרְגֵּיהּ וְאִשְׁתְּלִים בִּשְׁמָא דָּא, וְעַל דָּא וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וְהָא אִתְּמָר.

בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ. מִי וַיִּקְרָא? זוֹ שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, לְמַעְלָה בְּאַרְנוּ שֶׁהָרֵי נִשְׁלַם בַּכֹּל כָּרָאוּי, וְאָז הִתְעַלָּה בְּדַרְגָּתוֹ וְנִשְׁלַם בְּשֵׁם זֶה, וְעַל זֶה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא, אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, וַדַּאי הָא דְּאָמַרְתְּ דְּיַעֲקֹב שְׁלֵימָא דְּאָבְהָן אִיהוּ, וְאִיהוּ אֲחִיד לְכָל סִטְרִין, וְקָרָא שְׁמֵיהּ יִשְׂרָאֵל, וּכְתִיב לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ. וּכְתִיב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל. אַמַּאי אַהֲדַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְקָרָא לֵיהּ יַעֲקֹב בְּכַמָּה זִמְנִין, וְכוֹלָּא קָרוֹן לֵיהּ יַעֲקֹב כְּמִלְקַדְמִין. אִי הָכִי, מַהוּ וְלֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי הֲיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, וַדַּאי מַה שֶּׁאָמַרְתָּ שֶׁיַּעֲקֹב בְּחִיר הָאָבוֹת הוּא, וְהוּא אָחוּז לְכָל הַצְּדָדִים, וְקָרָא שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְכָתוּב לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וְכָתוּב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, לְמָה חָזַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְקָרָא לוֹ יַעֲקֹב בְּכַמָּה פְּעָמִים, וְהַכֹּל קָרְאוּ לוֹ יַעֲקֹב כְּמוֹ מִקֹּדֶם? אִם כֵּן, מַה זֶּה וְלֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב?

אָמַר לֵיהּ, שַׁפִּיר קָא אָמַרְתָּ. פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) יְיָ כַּגִּבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָעִיר קִנְאָה, הַאי קְרָא אוֹקְמוּהָ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, כַּגִּבּוֹר יֵצֵא, גִּבּוֹר מִבָּעֵי לֵיהּ. כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת, אִישׁ מִלְחָמוֹת מִבָּעֵי לֵיהּ.

אָמַר לוֹ, יָפֶה אָמַרְתָּ. פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) ה' כַּגִּבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָעִיר קִנְאָה, פְּסוּק זֶה פֻּרְשׁוּהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, כַּגִּבּוֹר יֵצֵא? גִּבּוֹר צָרִיךְ לִכְתֹּב! כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת? אִישׁ מִלְחָמוֹת צָרִיךְ לִכְתֹּב!

דף קעד.

אֶלָּא הָא אִתְּמַר יְיָ בְּכָל אֲתַר רַחֲמֵי אִיהוּ, וַדַּאי (דף קעד ע"א) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יְיָ שְׁמֵיהּ אִיהוּ, דִּכְתִיב, (ישעיה מב) אֲנִי יְיָ הוּא שְׁמִי, וְחָמֵינָן דִּלְזַמְנִין אִתְקְרֵי שְׁמֵיהּ אֱלֹהִים וְהוּא דִּינָא בְּכָל אֲתַר. אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּאַסְגִּיאוּ זַכָּאִין בְּעָלְמָא, יְיָ שְׁמֵיהּ וְאִתְקְרֵי בִּשְׁמָא דְּרַחֲמֵי. וּבְזִמְנָא דְּאַסְגִּיאוּ חַיָּיבִין בְּעָלְמָא, אֱלֹהִים שְׁמֵיהּ וְאִתְקְרֵי בִּשְׁמָא דֵּאֱלֹהִים. כָּךְ בְּזִמְנָא דְּיַעֲקֹב לָא הֲוָה בֵּין שְׁנָאִין וְלָא הֲוָה בְּאַרְעָא אָחֳרָא, קְרֵי לֵיהּ יִשְׂרָאֵל. וְכַד הֲוָה בֵּין שְׁנָאִין, אוֹ בְּאַרְעָא אָחֳרָא קְרֵי לֵיהּ יַעֲקֹב.

אֶלָּא הֲרֵי נִתְבָּאַר, ה' בְּכָל מָקוֹם זֶה רַחֲמִים, וְדַאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שְׁמוֹ הוּא ה', שֶׁכָּתוּב (ישעיה מב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי. וְרָאִינוּ שֶׁלִּפְעָמִים נִקְרָא שְׁמוֹ אֱלֹהִים, וְהוּא דִּין בְּכָל מָקוֹם. אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁמִּתְרַבִּים הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם, ה' שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם הָרַחֲמִים. וּבִזְמַן שֶׁמִּתְרַבִּים הָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם, אֱלֹהִים שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם אֱלֹהִים. כָּךְ בִּזְמַן שֶׁיַּעֲקֹב לֹא הָיָה בֵּין שׁוֹנְאִים וְלֹא הָיָה בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת, קָרָא לוֹ יִשְׂרָאֵל. וְכַאֲשֶׁר הָיָה בֵּין שׁוֹנְאִים אוֹ בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת, קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

אָמַר לֵיהּ, עֲדַיִין לָא אִתְיַישְׁבָא מִלָּה. דִּכְתִיב לֹא יִקָּרֵא, וְהָא אֲנַן קָרִינָן לֵיהּ. וּמַאי דַּאֲמַרְתְּ דְּכַד הֲוָה בֵּין שׁוֹנְאִין אוֹ בְּאַרְעָא אָחֳרָא קָרֵי לֵיהּ יַעֲקֹב. תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (בראשית לז) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, וְהָא לָא הֲוָה בְּאַרְעָא אָחֳרָא.

אָמַר לוֹ, עֲדַיִן לֹא הִתְיַשֵּׁב הַדָּבָר שֶׁכָּתוּב לֹא יִקָּרֵא, וַהֲרֵי אֲנוּ קוֹרְאִים לוֹ. וּמַה שֶּׁאָמַרְתָּ שֶׁכְּשֶׁהָיָה בֵּין שׁוֹנְאִים אוֹ בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת קָרָא לוֹ יַעֲקֹב - בֹּא רְאֵה, כָּתוּב (בראשית לז) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, וַהֲרֵי לֹא הָיָה בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת?

אָמַר לֵיהּ, הָא בְּקַדְמִיתָא אִתְמַר, כְּמָה דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְזַמְנִין אִתְקְרֵי יְיָ, וּלְזַמְנִין אִתְקְרֵי אֱלֹהִים. הָכִי נָמֵי לְזַמְנִין אִקְרֵי יִשְׂרָאֵל וּלְזַמְנִין אִקְרֵי יַעֲקֹב וְכֹלָּא בְּדַרְגִּין יְדִיעָן. וּמַה דְּאִתְמַר לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב, לְאִתְיַשְׁבָא בִּשְׁמָא דָּא.

אָמַר לוֹ, הֲרֵי בַּתְּחִלָּה נֶאֱמַר כְּמוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִפְעָמִים נִקְרָא ה' וְלִפְעָמִים נִקְרָא אֱלֹהִים, כָּךְ גַּם לִפְעָמִים נִקְרָא יִשְׂרָאֵל וְלִפְעָמִים נִקְרָא יַעֲקֹב, וְהַכֹּל בְּדַרְגוֹת יְדוּעוֹת. וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב, לְהִתְיַשֵּׁב בְּשֵׁם זֶה.

אָמַר לֵיהּ, אִי הָכִי, הָא כְּתִיב, (בראשית יז) וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם. אָמַר לֵיהּ, הָתָם כְּתִיב וְהָיָה. וְעַל דָּא קַיְימָא בְּהַהוּא שְׁמָא. אֲבָל הָכָא לָא כְּתִיב וְהָיָה, אֶלָּא כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ. וְלֹא כְּתִיב וְהָיָה שִׁמְךָ יִשְׂרָאֵל, וְאָפִילּוּ בְּזִמְנָא חָדָא סַגֵּי לֵיהּ, כָּל שֶׁכֵּן דִּלְזַמְנִין כָּךְ וּלְזַמְנִין כָּךְ. וְכַד אִתְעַטָּרוּ בְּנוֹי בְּכֹהֲנֵי וְלֵיוָאֵי וְאִסְתַּלְקוּ בְּדַרְגִּין עִלָּאִין, כְּדֵין אִתְעַטַּר בִּשְׁמָא דָּא תְּדִיר.

אָמַר לוֹ, אִם כָּךְ, הֲרֵי כְּתוּב (שם יז) וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם. אָמַר לוֹ, שָׁם כְּתוּב וְהָיָה, וְעַל זֶה עוֹמֵד בְּאוֹתוֹ שֵׁם, אֲבָל כָּאן לֹא כְּתוּב וְהָיָה, אֶלָּא כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וְלֹא כְּתוּב וְהָיָה שִׁמְךָ יִשְׂרָאֵל, וַאֲפִלּוּ בְּפַעַם אַחַת מַסְפִּיק לוֹ, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁלִּפְעָמִים כָּךְ וְלִפְעָמִים כָּךְ. וּכְשֶׁהִתְעַטְּרוּ בָּנָיו בְּכֹהֲנִים וּלְוִיִּם וְהִתְעַלּוּ בְּדַרְגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, אָז הִתְעַטַּר בְּשֵׁם זֶה תָּמִיד.

עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹסֵי לְרִבִּי אֶלְעָזָר, הָא אִתְמַר דְּכַד מִיתַת רָחֵל נָטְלָא בַּיְתָא מַאן דְּאִצְטְרִיךְ לְאִתְתַּקָּנָא בְּתְרֵיסַר שִׁבְטַיָּא כְּדְקָא יָאוּת. אַמַּאי מִיתַת רָחֵל מִיָּד, אָמַר לֵיהּ, הָא לְמֶהֱוֵי שְׁכִינְתָּא מִתְעַטְּרָא כְּדְקָא יָאוּת וּלְמֶהֱוֵי אִם הַבָּנִים שְׂמֵחָה וּבֵיהּ שַׁרְיָא (לעילא) לְנָטְלָא בַּיְתָא וּלְאִתְתַּקָּנָא. וְעַל דָּא בִּנְיָמִין הוּא תְּדִיר בְּמַעֲרָב וְלָא בְּסִטְרָא אָחֳרָא.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי נְתַבְּאֵר, הֲרֵי נִתְבָּאֵר שֶׁכְּשֶׁמַּתָּה רָחֵל, נָטְלָה הַבַּיִת מִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְתַּקֵּן בִּשְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים כְּרָאוּי. לָמָּה מַתָּה רָחֵל מִיָּד? אָמַר לוֹ, הֲרֵי לִהְיוֹת שְׁכִינָה מִתְעַטֶּרֶת כְּרָאוּי וְלִהְיוֹת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה, וּבוֹ שׁוֹרָה [למעלה] לִטֹּל הַבַּיִת וּלְהִתְתַּקֵּן. וְעַל זֶה בְּנָיְמִין הוּא תָּמִיד בַּמַּעֲרָב וְלֹא בְּצַד אַחֵר.

וּבֵיהּ שַׁרְיָא לְאִתְתַּקָּנָא בְּתֵרֵיסַר שִׁבְטִין, וּבֵיהּ שַׁרְיָא מַלְכוּתָא דְּרָקִיעָא לְאִשְׁתְּמוֹדְעָא בְּאַרְעָא. וְרָזָא דָּא, בְּכָל שֵׁירוּתָא דְּאַתְיָא לְאִשְׁתְּמוֹדְעָא בְּקַשְׁיוּ אִיהוּ, וְעַל דָּא אִית בָּהּ דִּינָא דְּמוֹתָא וּמַתָּמָן אִתְיַשְּׁבַת.

וּבוֹ שׁוֹרָה לְהִתַּקֵּן בִּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, וּבוֹ שׁוֹרָה מַלְכוּת הָרָקִיעַ לְהִוָּדַע בָּאָרֶץ. וְסוֹד זֶה, שֶׁכָּל הַתְחָלָה שֶׁבָּאָה לְהִתְוַדַּע, הִיא בְּקַשְׁיוּת, וְעַל זֶה יֵשׁ בָּהּ דִּין שֶׁל מָוֶת וּמִשָּׁם מִתְיַשֶּׁבֶת.

הָכָא כַּד בָּעָא לְאִתְתַּקָּנָא וּלְנַטְלָא בֵּיתָא אִתְעֲבִיד דִּינָא בְּרַחֵל וּבְתַר כֵּן אִתְתַּקָּנַת לְאִתְיַשְּׁבָא. כַּד בָּעָא לְאִשְׁתְּמוֹדְעָא מַלְכוּתָא בְּאַרְעָא שַׁרְיָא בְּדִינָא. וְלָא אִתְיַשְּׁבַת מַלְכוּתָא בְּדוּכְתָא כְּדְקָא יְאוּת עַד דְּאִתְעֲרָ דִּינָא בְּשָׁאוּל לְפוּם עוֹבָדוֹי, וּלְבָתַר אִתְיַשְּׁבַת מַלְכוּתָא וְאִתְתַּקַּנַת.

כָּאן כְּשֶׁרוֹצָה לְהִתְתַּקֵּן וְלִטֹּל הַבַּיִת, נַעֲשָׂה דִּין בְּרָחֵל, וְאַחַר כָּךְ הִתְתַּקְּנָה לְהִתְיַשֵּׁב. כְּשֶׁרָצָה לְהוֹדִיעַ מַלְכוּת בָּאָרֶץ, שׁוֹרָה בְּדִין, וְלֹא מִתְיַשֶּׁבֶת הַמַּלְכוּת בְּמָקוֹם כָּרָאוּי עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר דִּין בְּשָׁאוּל לְפִי מַעֲשָׂיו, וְאַחַר כָּךְ הִתְיַשְּׁבָה הַמַּלְכוּת וְנִתְקָנָה.

תָּא חֲזֵי, כָּל שֵׁירוּתָא תַּקִּיף וּלְבָתַר נַיְיחָא. בְּרֵאשִׁ הַשָּׁנָה שֵׁירוּתָא תַּקִּיף. דְּכָל עָלְמָא אִתְדָּן כָּל חַד וְחַד לְפוּם עוֹבָדוֹי, וּלְבָתַר נַיְיחָא סְלִיחָה וְכִפּוּרֵי. בְּגִין דְּשֵׁירוּתָא אִיהוּ מִשְׁמָאלָא וְעַל דָּא דִּינוֹי תַּקִּיפִין, וּלְבָתַר אִתְעַר יְמִינָא וְעַל דָּא הֲוֵי נַיְיחָא.

בֹּא רְאֵה, כָּל הַתְחָלָה קָשָׁה וְאַחַר כָּךְ נוֹחָה. בְּרֵאשִׁ הַשָּׁנָה הַהַתְחָלָה קָשָׁה, שֶׁכָּל הָעוֹלָם נִדּוֹן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מַעֲשָׂיו, וְאַחַר כָּךְ נוֹחָה, סְלִיחָה וְכִפּוּרִים. מִשּׁוּם שֶׁהָרִאשִׁית הִיא מִשְּׂמֹאל, וְעַל זֶה דִּינָיו קָשִׁים, וְאַחַר כָּךְ מִתְעוֹרֵר הַיָּמִין, וְעַל זֶה נַעֲשֵׂית נוֹחָה.

וּלְזִמְנָא דְּאָתֵי זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאִתְעָרָא בְּנַיְיחָא עַל שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וּלְבָתַר יִתְתַּקַּף עֲלַיְיהוּ בְּדִינָא קַשְׁיָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה מב) יְיָ כַּגִּבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָעִיר קִנְאָה יָרִיעַ אַף יַצְרִיחַ עַל אוֹיְבָיו יִתְגַּבָּר. יְיָ בְּקַדְמֵיתָא דְּאִיהוּ רַחֲמֵי, וּלְבָתַר כַּגִּבּוֹר וְלָא גִבּוֹר. וּלְבָתַר כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת וְלֹא אִישׁ מִלְחָמוֹת. לְבָתַר אִתְגְּלֵי תּוּקְפָּא עֲלַיְיהוּ וְיִתְתַּקַּף לְשֵׁיצָאָה לוֹן, דִּכְתִיב יָרִיעַ אַף יַצְרִיחַ עַל אוֹיְבָיו יִתְגַּבָּר. וּכְתִיב, (זכריה יד) וְיָצָא יְיָ וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם כְּיוֹם הִלָּחֲמוֹ בְּיוֹם קְרָב. וּכְתִיב, (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה וְגוֹ':

וְלֶעָתִיד לָבֹא עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִתְעוֹרֵר בְּשַׁלְוָה עַל שְׁאָר עַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְאַחַר כָּךְ יִתְחַזֵּק עֲלֵיהֶם בְּדִין קָשֶׁה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מב) ה' כַּגִּבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָעִיר קִנְאָה יָרִיעַ אַף יַצְרִיחַ עַל אוֹיְבָיו יִתְגַּבָּר. ה' בַּתְּחִלָּה, שֶׁהוּא רַחֲמִים, וְאַחַר כָּךְ כַּגִּבּוֹר וְלֹא גִבּוֹר, וְאַחַר כָּךְ כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת

וְלֹא אִישׁ מִלְחָמוֹת, אַחַר כָּךְ יִתְגַּלֶּה הַחָזָק עֲלֵיהֶם וְיִתְחַזֵּק לְהַשְׁמִיד אוֹתָם, שֶׁכָּתוּב יָרִיעַ אַף יַצְרִיחַ עַל אֹיְבָיו יִתְגַּבָּר, וְכָתוּב (זכריה יד) וְיָצָא ה' וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם כְּיוֹם הִלָּחֲמוֹ בְּיוֹם קְרָב, וְכָתוּב (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חָמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה וְגוֹ'.

דף קעד:

וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בִּנְיָמִן. רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (נחום א) טוֹב יְיָ לְמָעוֹז בְּיוֹם צָרָה וְיֹדֵעַ חוֹסֵי בוֹ. זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְּבַר נָשׁ דְּאִתְתַּקַּף בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין דְּתוּקְפָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ תּוּקְפָּא, וְאוּקְמוּהָ טוֹב יְיָ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים קמה) טוֹב יְיָ לַכֹּל. לְמָעוֹז, דָּא הוּא תּוּקְפָּא דְּאִית בֵּיהּ יְשׁוּעוֹת. דִּכְתִיב, (תהלים כח) וּמָעוֹז (דף קעד ע"ב) יְשׁוּעוֹת מְשִׁיחוֹ הוּא. בְּיוֹם צָרָה, בְּיוֹמָא דְּעָקוּ דְּעָקִין שְׁאָר עַמִּין לְיִשְׂרָאֵל.

וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בִּנְיָמִן. רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (נחום א) טוֹב ה' לְמָעוֹז בְּיוֹם צָרָה וְיֹדֵעַ חוֹסֵי בוֹ. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל הָאִישׁ שֶׁמִּתְחַזֵּק בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא, בִּשְׁבִיל שֶׁהַחָזָק שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא חָזָק, וּבֵאֲרוּהוּ טוֹב ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמה) טוֹב ה' לַכֹּל. לְמָעוֹז - זֶהוּ חָזָק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יְשׁוּעוֹת, שֶׁכָּתוּב (שם כח) וּמָעוֹז יְשׁוּעוֹת מְשִׁיחוֹ הוּא. בְּיוֹם צָרָה - בְּיוֹם שֶׁל מְצוּקָה שֶׁמְּצִיקִים שְׁאָר הָעַמִּים לְיִשְׂרָאֵל

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב (משלי כד) הִתְרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה. מַאי הִתְרַפִּיתָ. מַאן דְּאִתְרַפֵּי יְדוֹי מִקּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּלָא לְאִתְתַּקְּפָא בֵּיהּ. וְהֵיךְ יִתְקַף בַּר נָשׁ בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יַתְקִיף בְּאוֹרַיְיתָא. דְּכָל מַאן דְּאִתְתַּקַּף בְּאוֹרַיְיתָא, אִתְתַּקַּף בְּאִילָנָא דְחַיֵּי. כִּבְיָכוֹל יָהֵב תּוּקְפָּא לְכָנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְאִתְתַּקְּפָא. וְאִי הוּא יִתְרַפֵּי מֵאוֹרַיְיתָא, מַה כְּתִיב הִתְרַפִּיתָ. אִי אִיהוּ אִתְרַפֵּי מִן אוֹרַיְיתָא בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה, בְּיוֹמָא דְיֵיתֵי לֵיהּ עָקוּ, כִּבְיָכוֹל דָּחִיק לֵהּ לִשְׁכִינְתָּא דְּאִיהוּ חֵילָא דְעָלְמָא.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (משלי כד) הִתְרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה. מַה זֶּה הִתְרַפִּיתָ? מִי שֶׁמִּתְרַפֶּה יָדָיו מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְהִתְחַזֵּק בּוֹ. וְאֵיךְ יַחֲזִיק הָאָדָם בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא? יַחֲזִיק בַּתּוֹרָה. שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּחֲזִיק בַּתּוֹרָה, מַחֲזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים, כְּבְיָכוֹל נוֹתֵן חֹזֶק לְכָנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְהִתְחַזֵּק. וְאִם הוּא יִתְרַפֶּה מֵהַתּוֹרָה מַה כָּתוּב? הִתְרַפִּיתָ. אִם הוּא הִתְרַפֶּה מִן הַתּוֹרָה - בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה. בְּיוֹם שֶׁתָּבֹא לוֹ מְצוּקָה, כְּבְיָכוֹל דּוֹחֵק אֶת הַשְּׁכִינָה שֶׁהִיא כֹּחוֹ שֶׁל הָעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר צַר כֹּחֶכָה, תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ אִתְרַפֵּי מֵאוֹרַיְיתָא וְאָזִיל בְּאָרְחָא דְּלָא כַּשְׁרָא, כַּמָּה בַּעֲלֵי דְּבָבוּ זְמִינִין לֵיהּ לְמֶהֱוֵי לֵיהּ קַטֵּגוֹרִין בְּיוֹמָא דְּעָקוּ. וְאַפִילוּ נְשָׁמָתֵיהּ דְּבַר נָשׁ דְּאִיהוּ חֵילָא וְתוּקְפָּא דִילֵיהּ אִיהוּ מָארֵי דְּבָבוּ לְקַבְלֵיהּ, דִּכְתִיב צַר כֹּחֶכָה, בְּגִין דְּאִיהוּ צַר לְגַבֵּיהּ. אָמַר רִבִּי אַבָּא בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ אָזִיל בְּאָרְחֵי דְּאוֹרַיְיתָא וְכָל אָרְחוֹי מִתְתַּקְּנָן כְּדְקָא יָאוֹת, כַּמָּה סָנֵיגוֹרִין קָיְימִין עֲלֵיהּ לְאַדְכָּרָא לֵיהּ לְטַב.

דְּבָר אַחֵר צַר כֹּחָכָה - בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁבֶּן אָדָם מִתְרַפֶּה מִן הַתּוֹרָה וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ לֹא כְשֵׁרָה, כַּמָּה בַּעֲלֵי רִיב זְמִינִים לוֹ לִהְיוֹת לוֹ קַטֵּגוֹרִים בְּיוֹם צָרָה. וַאֲפִלּוּ נִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁהִיא כֹּחַ וְחֹזֶק שֶׁלּוֹ, הִיא יְרִיבָה שֶׁלּוֹ כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁכְּתוּב צַר כֹּחָכָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא צַר אֵלָיו. אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּשָׁעָה שֶׁבֶּן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְכָל דְּרָכָיו מְתֻקָּנוֹת כָּרָאוּי, כַּמָּה סַנֵּגוֹרִים עוֹמְדִים עָלָיו לְהַזְכִּירוֹ לְטוֹב.

פָּתַח וְאָמַר, (איוב לג) אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף לְהַגִּיד לְאָדָם יָשְׁרוֹ וַיְחֻנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת מָצָאתִי כֹּפֶר. הַנִּי קְרָאֵי אִית לְאִסְתַּכָּלָא בְּהוּ, וְכִי לָא אִתְגְּלֵי כֹּלָּא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּאִיהוּ צָרִיךְ לְמַלְאָכָא דְּיֵימָא קַמֵּיהּ טַב אוֹ בִישׁ. אֶלָּא וַדַּאי אִצְטְרִיךְ. דְּכַד אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ סַנֵּיגוֹרִין לְאִדְכָּרָא זְכוּ דִּידֵיהּ קַמֵּיהּ, וְלָא אִית לֵיהּ (לבר נש) קַטֵּיגוֹרִין, כְּדֵין וְיָחֳנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת מָצָאתִי כֹּפֶר.

פָּתַח וְאָמַר, (איוב לג) אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף לְהַגִּיד לְאָדָם יָשְׁרוֹ וַיְחֻנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת מָצָאתִי כֹּפֶר. בַּפְּסוּקִים הַלָּלוּ יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, וְכִי לֹא גָּלוּי הַכֹּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא צָרִיךְ מַלְאָךְ שֶׁיֹּאמַר לְפָנָיו טוֹב אוֹ רַע? אֶלָּא וַדַּאי שֶׁצָּרִיךְ, שֶׁכַּאֲשֶׁר יֵשׁ לָאָדָם סַנֵּגוֹרִים לְהַזְכִּיר זְכוּת שֶׁלּוֹ לְפָנָיו וְאֵין לוֹ [לאדם] קַטֵּגוֹרִים, אָז וְיָחֳנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת מָצָאתִי כֹּפֶר.

תָּא חֲזֵי, בְּהַאי קְרָא תִּשְׁכַּח בְּרִירָא דְמִלָּה, כְּתִיב אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ, אִי לָא כְּתִיב יַתִּיר יָאוֹת הוּא. אֲבָל מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף כְּתִיב, וּמַאן אִיהוּ. דָּא הוּא מַלְאָךְ דְּמַמָּנָא עִמַּיהּ דְּבַר נָשׁ בִּסְטַר שְׂמָאלָא, דִּכְתִיב, (תהלים צא) יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף, וְדָא הוּא סִטְרָא דִשְׂמָאלָא, דִּכְתִיב בַּתְרֵיהּ וּרְבָבָה מִימִינֶךָ.

בֹּא רְאֵה, בַּפָּסוּק הַזֶּה תִּמְצָא בֵּרוּר הַדָּבָר. כָּתוּב אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ. אִם לֹא כָּתוּב יוֹתֵר - יָפֶה הוּא. אֲבָל מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף כָּתוּב, וּמִיהוּ? זֶהוּ הַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עִם הָאָדָם בְּצַד שְׂמֹאל, שֶׁכָּתוּב (תהלים צא) יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף, וְזֶהוּ צַד שְׂמֹאל, שֶׁכָּתוּב אַחֲרָיו וּרְבָבָה מִימִינֶךָ.

אֲבָל אֶחָד מִנִּי אֶלֶף, דָּא הוּא יֵצֶר הָרָע, דְּאִיהוּ אֶחָד מֵאִנּוּן (דאיהו) אֶלֶף דְּהָווּ לִסְטַר שְׂמָאלָא. בְּגִין דְּאִיהוּ סָלִיק לְעֵילָּא וְנָטִיל רְשׁוּ. וְעַל דָּא אִי בַר נָשׁ אָזִיל בְּאֹרַח קְשׁוֹט, הַהוּא יֵצֶר הָרָע אִיהוּ עֶבֶד לוֹ. כְּמָה דְּאִתְּמַר דִּכְתִיב, (משלי י) טוֹב נֶקְלֶה וְעֶבֶד לוֹ. כְּדֵין אִיהוּ סָלִיק וְאִתְעֲבִיד סַנֵּיגוֹרָא, וְאָמַר קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, זְכוּ עֲלֵיהּ דְּבַר נָשׁ. כְּדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר, פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שָׁחַת.

אֲבָל אֶחָד מִנִּי אֶלֶף, זֶהוּ יֵצֶר הָרָע, שֶׁהוּא אֶחָד מֵאוֹתָם [שהוא] אֶלֶף שֶׁהָיוּ לְצַד שְׂמֹאל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹלֶה לְמַעְלָה וְנוֹטֵל רְשׁוּת. וְעַל זֶה, אִם בֶּן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, אוֹתוֹ יֵצֶר הָרָע הוּא עֶבֶד לוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכָּתוּב (משלי י) טוֹב נֶקְלֶה וְעֶבֶד לוֹ, אָז הוּא עוֹלֶה וְנַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר, וְאוֹמֵר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זְכוּת עַל הָאָדָם, וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר, פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת.

וְעִם כָּל דָּא לָא אַהֲדַר בְּרֵיקַנְיָא, בְּגִין דְּאִתְיְהִיב לֵיהּ אָחֳרָא לְשַׁלְטָאָה עֲלוֹי וְלִיטוֹל נִשְׁמָתֵיהּ מִנֵּיהּ. בְּגִין דְּאַקְדִּים חוֹבוֹי דְּהַהוּא בַּר נָשׁ וְאִיהוּ כֹּפֶר עַל הַאי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב מָצָאתִי כֹּפֶר, לְמִפְדֵּי לֵיהּ.

וְעִם כָּל זֶה לֹא חוֹזֵר רֵיקָם, מִשּׁוּם שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ אַחֵר לִשְׁלֹט עָלָיו וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ אֶת נִשְׁמָתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהִקְדִּים חֲטָאֵי אוֹתוֹ הָאִישׁ וְהוּא כֹּפֶר עַל זֶה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מָצָאתִי כֹּפֶר, לִפְדּוֹת אוֹתוֹ.

דָּבָר אַחֵר מָצָאתִי כֹּפֶר. הַהוּא זְכוּ דְּאֶמְרִתְ אִיהוּ עֲלֵיהּ כֹּפֶר לְמִפְדֵּי לֵיהּ דְּלָא יֵחוֹת לַגֵּיהִנֹּם וְלָא יְמוּת. וְעַל דָּא מְבָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמֵיהַךְ בְּאֹרַח קְשׁוֹט וּבְגִין דְּיֵהֵא לֵיהּ הַהוּא קַטֵּיגוֹרָא, סַנֵּיגוֹרָא.

דָּבָר אַחֵר מָצָאתִי כֹּפֶר - אוֹתָהּ זְכוּת שֶׁאָמַרְתְּ, הֵיא עָלָיו כֹּפֶר לִפְדּוֹת אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יֵרֵד לַגֵּיהִנֹּם וְלֹא יָמוּת. וְלָכֵן צָרִיךְ לְאָדָם לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הַקָּטֵגוֹר סָנֵגוֹר.

כְּגַוְונָא דָּא יִשְׂרָאֵל בְּיוֹמָא דְכִפּוּרֵי, דְּיַהֲבֵי לֵיהּ שָׂעִיר וְאִתְעַסְּקוּ בַּהֲדֵיהּ. עַד דְּאִתְהֲדַר עֻבָּד לְהוּ וְסָלִיק וְסָהֵיד סַהֲדוּתָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִתְעֲבִיד לְהוּ סַנֵּיגוֹרָא. וְעַל דָּא אָמַר שְׁלֹמֹה, (משלי כה) אִם רָעֵב שׂנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לֶחֶם וְאִם צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם. וְעַל הַאי יֵצֶר הָרָע אִתְּמָר.

כְּמוֹ זֶה יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ שָׂעִיר וּמִתְעַסְּקִים עִמּוֹ עַד שֶׁהוֹפֵךְ לִהְיוֹת לָהֶם עֻבָּד, וְעוֹלֶה וּמֵעִיד עֵדוּת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְנַעֲשֶׂה לָהֶם סָנֵגוֹר. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, (שם כה) אִם רָעֵב שׂוֹנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לֶחֶם וְאִם צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם, וְעַל הַיֵּצֶר הָרָע הַזֶּה זֶה נֶאֱמַר.

וּבְגִין דָּא בְּיוֹם צָרָה, כַּד בַּר נָשׁ אִתְרַפֵּי מֵאוֹרַיְיתָא, כְּבָיְכוֹל דָּחִיק לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בַּהֲדֵיהּ דְּהַהוּא יֵצֶר הָרָע דְּאִיהוּ אִתְעֲבִיד קַטֵּיגוֹרָא. צַר כֹּחָכָה. צַר כֹּחַ כ"ה, בְּגִין דְּאִתְקָרֵב קַמֵּיהּ לְקַטְרָגָא וְאִתְחַלַּשׁ חֵילָא.

וּמִשּׁוּם זֶה בְּיוֹם צָרָה, כְּשֶׁבָּא אָדָם מִתְרַפֵּה מִן הַתּוֹרָה, כְּבָיְכוֹל דּוֹחֵק אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם אוֹתוֹ יֵצֶר הָרָע שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה קַטְגוֹר. צַר כֹּחָכָה - צַר כֹּחַ כֹּה, מִשּׁוּם שֶׁהִתְקָרֵב לְפָנָיו לְקַטְרֵג וְנֶחֱלַשׁ הַכֹּחַ.

תָּא חֲזֵי, טוֹב יְיָ לְמָעוֹז בְּיוֹם צָרָה, מַאי בְּיוֹם צָרָה. דָּא יַעֲקֹב כַּד אֲתָא עֲלֵיהּ עֵשָׂו לְקַטְרָגָא לֵיהּ. וְיוֹדֵעַ חוֹסֵי בּוֹ, כַּד אֲתָא עֲלֵיהּ עָקוּ דְּדִינָא. וְתָא חֲזֵי, לֵית מְקַטְרְגָא אִשְׁתַּכַּח עֲלֵיהּ דְּבַר נָשׁ אֶלָּא בְּזִמְנָא דְסַכָּנָה.

בֹּא רְאֵה, טוֹב ה' לְמָעוֹז בְּיוֹם צָרָה, מַה זֶּה בְּיוֹם צָרָה? זֶה יַעֲקֹב כְּשֶׁבָּא עָלָיו עֵשָׂו לְקַטְרְגוֹ. וְיוֹדֵעַ חוֹסֵי בּוֹ, כְּשֶׁבָּאָה עָלָיו צָרַת דִּינָהּ. וּבֹא וּרְאֵה, אֵין הַמְקַטְרֵג נִמְצָא עַל הָאָדָם אֶלָּא בְּשָׁעַת סַכָּנָה.

דף קעה.

וְתָא חֲזֵי, דְּיַעֲקֹב אַחַר נִדְרֵיהּ דְּנָדִיר קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִתְתַּקַּף דִּינָא עַל יָדָא דְּמְקַטְרְגָא דְּקַטְרִיג עֲלֵיהּ דְּיַעֲקֹב, (דף קעה ע"א) וּבָעָא דִינָא בְּשַׁעְתָּא דְסַכָּנָה דְּהַוָת רָחֵל בָּהּ. אָמַר קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהָא יַעֲקֹב נָדַר נִדְרֵיהּ וְלָא שָׁלִים, וְהָא אִיהוּ תַּקִּיף

מִכֹּלָא בְּעוּתְרָא וּבִבְנִין בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ. וְלָא שָׁלִים נְדָרֵיהּ דְּנָדַר קַמָּךְ וְלָא נָסַבְתְּ עוֹנָשָׁא מִנֵּיהּ. מְיָד וַתֵּלֶד רָחֵל וַתְּקַשׁ בְּלִדְתָּהּ. מַאי וַתְּקַשׁ. דְּאִתְקַשֵּׁי דִּינָא לְעֵילָא גַּבֵּי מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וְאִתְעַנַּשׁ יַעֲקֹב בְּהַאי. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דִּכְתִיב (משלי כב) וְאִם אֵין לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מֵתַּחְתֶּיךָ. וְעַל דָּא מִיתַת רָחֵל וְאִתְמְסַר דִּינָא עַל יָדָא דְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת.

וּבֹא וּרְאֵה, מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב אֵחַר נְדָרוֹ שֶׁנָּדַר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הִתְחַזֵּק הַדִּין עַל יְדֵי הַמַּקְטְרֵג שֶׁקִּטְרֵג עַל יַעֲקֹב, וְרָצָה דִּין בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה שֶׁהָיְתָה בָּהּ בְּרָחֵל. אָמַר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וַהֲרֵי יַעֲקֹב נָדַר נְדָרוֹ וְלֹא שִׁלֵּם, וַהֲרֵיהוּ חָזַק מַהֵכֹל בְּעֹשֶׁר וּבְבָנִים וּבְכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ, וְלֹא שִׁלֵּם נְדָרוֹ שֶׁנָּדַר לְפָנֶיךָ, וְלֹא לָקְחָתְ מִמֶּנּוּ עֹנֶשׁ. מְיָד? - וַתֵּלֶד רָחֵל וַתְּקַשׁ בְּלִדְתָּהּ. מַה זֶּה וַתְּקַשׁ? שֶׁהִתְקַשָּׁה הַדִּין לְמַעְלָה אֵצֶל מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וְנֶעֱנַשׁ יַעֲקֹב בָּזֶה, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (משלי כב) וְאִם אֵין לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מֵתַּחְתֶּיךָ, וְעַל זֶה מֵתָה רָחֵל וְנִמְסַר הַדִּין עַל יְדֵי מַלְאַךְ הַמָּוֶת.

וְתֵא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּאָתָא עֵשָׂו, מָה עָבַד. וַיָּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רִאשׁוֹנָה וְאֶת לֵאָה וִילָדֶיהָ אַחֲרוֹנִים וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרוֹנִים. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּדַחִיל עֲלָה דְּרָחֵל, דְּלָא יִסְתַּכַּל הַהוּא רָשָׁע בְּשַׁפִּירוּ דִּילָהּ וְלָא יְקַטְרֵג לֵיהּ עֲלָהּ.

וּבֹא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁבָּא עֵשָׂו, מָה עָשָׂה? וַיָּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רִאשׁוֹנָה וְאֶת לֵאָה וִילָדֶיהָ אַחֲרוֹנִים וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרוֹנִים. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁפָּחַד עַל רָחֵל שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל אוֹתוֹ רָשָׁע בְּיָפְיָהּ וְלֹא יְקַטְרֵג לוֹ עָלֶיהָ.

תּוּ מַה כְּתִיב, וַתִּגַּשְׁנָה הַשְּׁפָחוֹת הֵנָּה וְיַלְדֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ וַתִּגַּשׁ גַּם לֵאָה וִילָדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲווּ, נָשִׁין מִקַּמֵּי גוּבְרִין. אֲבָל בְּרָחֵל מַה כְּתִיב וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל, וְיוֹסֵף מִקַּמֵּי אִמֵּיהּ וְאִיהוּ חָפֵּא עֲלָהּ, וְעַל דָּא כְּתִיב, (בראשית מט) בֶּן פּוֹרָת יוֹסֵף בֶּן פּוֹרָת עֲלֵי עָיִן. דְּאַסְגֵּי גוּפֵיהּ וְחָפֵּא עַל אִמֵּיהּ. עֲלֵי עָיִן, עֲלֵי עֵינָא דְּהַהוּא רָשָׁע.

עוֹד מַה כָּתוּב? וַתִּגַּשְׁנָה הַשְּׁפָחוֹת הֵנָּה וְיַלְדֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ וַתִּגַּשׁ גַּם לֵאָה וִילָדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲווּ. נָשִׁים מִלְּפָנֵי גְּבָרִים. אֲבָל בְּרָחֵל מַה כָּתוּב? וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל, יוֹסֵף מִלְּפָנֵי אִמּוֹ, וְהוּא כִּסָּה עֲלֶיהָ, וְעַל זֶה כָּתוּב (בראשית מט) בֶּן פֹּרָת יוֹסֵף בֶּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן, שֶׁהִגְדִּיל גּוּפוֹ וְכִסָּה עַל אִמּוֹ. עֲלֵי עָיִן - עֲלֵי עַיִן שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע.

וְהָכָא אִתְעַנָּשַׁת עַל יְדָא דְּיֵצֶר הָרָע דְּקִטְרֵג בְּשַׁעְתָּא דְּסַכָּנָה, וְאִתְעַנַּשׁ יַעֲקֹב עַל נְדָרָא דְּלָא שָׁלִים, וְדָא קַשְׁיָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב מִכָּל עִקּוּ דַּעֲבָרוּ עֲלֵיהּ. וּמְנָלָן דִּבְגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב הֲוָה, דִּכְתִיב, (בראשית מח) מֵתָה עָלַי רָחֵל. עָלַי וַדַּאי, עַל דְּאָחֲרִית נְדָרִי.

וְכָאן נֶעֱנָשָׁה עַל יְדֵי הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁקִּטְרֵג בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה, וְנֶעֱנַשׁ יַעֲקֹב עַל נֶדֶר שֶׁלֹּא שִׁלֵּם, וְזֶה קָשֶׁה לְיַעֲקֹב מִכָּל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו. וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁמִּשּׁוּם יַעֲקֹב זֶה הָיָה? שֶׁכָּתוּב (שם מח) מֵתָה עָלַי רָחֵל, עָלַי וַדַּאי, עַל שֶׁאַחֲרִתִּי נְדָרִי.

רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, כְּתִיב, (משלי כז) קְלֹלַת חִנָּם לֹא תָבֹא. וְאוּקְמוּהָ לוֹ בְּוִי"ו, דְּאִי קְלֹלַת צַדִּיקָא הִיא, אֲפִילּוּ דְּלָא אִתְכַּוַּן בָּהּ, כֵּיוָן דְּנָפְקָא מִפּוּמֵיהּ נָטַל לָהּ הַהוּא יֵצֶר הָרָע וְקָטְרֵג בָּהּ בְּשַׁעְתָּא דְּסַכָּנָה.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, כָּתוּב (משלי כז) קְלֹלַת חִנָּם לֹא תָבֹא, וּבֵאֲרוּהוּ לוֹ בְּוָא"ו. שֶׁאִם קְלֹלַת צַדִּיק הִיא, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא הִתְכַּוֵּן בָּהּ, כֵּיוָן שֶׁיְּצָאָה מִפִּיו נָטַל אוֹתָהּ יֵצֶר הָרָע וְקִטְרֵג בָּהּ בְּשָׁעַת הַסַּכָּנָה.

יַעֲקֹב אָמַר, (בראשית לא) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה. וְאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ לָא הֲוָה יָדַע, נָטִיל לָהּ לְהַהִיא מִלָּה הַהוּא שָׂטָן דְּאִשְׁתַּכַּח גַּבַּיְיהוּ תְּדִיר בִּבְנֵי נָשָׁא. וְעַל דָּא תָּנִינָן, לְעוֹלָם לֹא יִפְתַּח בַּר נָשׁ פּוּמֵיהּ לְשִׂטְנָא, בְּגִין דְּנָטִיל הַהִיא מִלָּה וְקָטְרֵג בָּהּ לְעֵילָּא וְתַתָּא. כָּל שֶׁכֵּן מִלָּה דְּחָכָם אוֹ מִלָּה דְּצַדִּיקָא, וְעַל תְּרֵין אִלֵּין אִתְעָנַשַׁת רָחֵל:

יַעֲקֹב אָמַר (בראשית לא) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה. וְאַף עַל גַּב שֶׁהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, נָטַל אוֹתוֹ דָּבָר אוֹתוֹ שָׂטָן שֶׁנִּמְצָא תָּמִיד אֵצֶל בְּנֵי אָדָם. וְעַל זֶה שָׁנִינוּ, לְעוֹלָם לֹא יִפְתַּח אָדָם פִּיו לַשָּׂטָן, מִשּׁוּם שֶׁנּוֹטֵל אוֹתוֹ הַדִּבּוּר וּמְקַטְרֵג בּוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, כָּל שֶׁכֵּן מִלָּה שֶׁל חָכָם אוֹ מִלָּה שֶׁל צַדִּיק, וְעַל שְׁנֵי אֵלֶּה נֶעֱנְשָׁה רָחֵל.

וַיְהִי (קנהב) בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה. אָמַר רִבִּי אַבָּא וְכִי כֵּיוָן דְּאָמַר וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ לָא יָדַעְנָא כִּי מֵתָה. אֶלָּא אִצְטְרִיךְ בְּגִין דְּלָא אַהֲדְרַת לְגוּפָא יַתִּיר, וּמִיתַת רָחֵל מִיתַת גּוּפָא, בְּגִין דְּאִית בְּנֵי נָשָׁא דְּנָפְקֵי נִשְׁמָתַיְיהוּ וְאַהַדְרָן לְאַתְרַיְיהוּ וּכְמָה דְּאַתְּ אָמַר, (שמואל א ל) וַתָּשָׁב נַפְשׁוֹ (לפנינו בקרא רוחו. ובדפוס ירושלים איתא גם בזוה"ק ותשב רוחו אליו) אֵלָיו, (בראשית מב) וַיֵּצֵא לְבָם, (שיר השירים ה) נַפְשִׁי יָצְאָה בְּדַבְּרוֹ. (מלכים א יז) לֹא נוֹתְרָה בּוֹ נְשָׁמָה. אֲבָל הַאי נָפְקַת נִשְׁמָתָהּ וְלָא אִתְהַדְּרַת לְאַתְרָהּ וּמִיתַת רָחֵל.

וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא, וְכִי כֵּיוָן שֶׁאָמַר וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ לֹא יָדַעְנוּ כִּי מֵתָה? אֶלָּא צָרִיךְ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא חָזְרָה לְגוּפָהּ יוֹתֵר, וּמֵתָה רָחֵל מִיתַת הַגּוּף, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּשְׁמָתָם יוֹצֵאת וְחוֹזֶרֶת לִמְקוֹמָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א ל) וַתָּשָׁב רוּחוֹ [נפשו] אֵלָיו, (בראשית מב) וַיֵּצֵא לְבָם, (שיר ה) נַפְשִׁי יָצְאָה בְּדַבְּרוֹ, (מלכים א יז) לֹא נוֹתְרָה בּוֹ נְשָׁמָה. אֲבָל זוֹ יָצְאָה נִשְׁמָתָהּ וְלֹא חָזְרָה לִמְקוֹמָהּ וּמֵתָה רָחֵל.

וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי. דְּקַשְׁיוּ דְּדִינָא דְּאִתְגְּזַר עֲלֹהִי. וְיַעֲקֹב אַהֲדַר לֵיהּ וְקַשִּׁיר לֵיהּ לִימִינָא, בְּגִין דְּמַעֲרַב אִצְטְרִיךְ לְקַשְׁרָא לֵיהּ לִימִינָא, וְאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ בֶּן אוֹנִי סִטְרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא, בֶּן יָמִין אִיהוּ, דְּהָא בִּימִינָא אִתְקַשְׁרַת. וְאִתְקְבָרַת בְּאָרְחָא כְּמָה דְּאִתְּמָר. הַאי אִתְגַּלְיָא מִיתָתָהּ וּקְבוּרָתָהּ, אֲבָל לֵאָה לָא אִתְגַּלְיָא מִיתָתָהּ וּקְבוּרָתָהּ. וְאַף עַל גַּב דְּהַנֵּי אַרְבַּע אִמָּהָן רָזָא אִית לוֹן וְהָא אוּקְמוּהָ:

וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי, הַקַּשְׁיוּת שֶׁל הַדִּין שֶׁנִּגְזַר עָלֶיהָ. וְיַעֲקֹב הֶחֱזִיר אוֹתוֹ וְקִשֵּׁר אוֹתוֹ לְיָמִין, מִשּׁוּם שֶׁאֶת הַמַּעֲרָב צָרִיךְ לְקָשְׁרוֹ לְיָמִין. וְאַף עַל גַּב שֶׁהוּא בֶּן אוֹנִי, צַד שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה - בֶּן יָמִין הוּא, שֶׁהֲרֵי בִּימִין

הִתְקַשְׁרָה, וְנִקְבְּרָה בַּדֶּרֶךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, הֲרֵי הִתְגַּלְתָּה מִיתָתָהּ וּקְבוּרָתָהּ, אֲבָל לְאָה לֹא הִתְגַּלְתָּה מִיתָתָהּ וּקְבוּרָתָהּ, וְאַף עַל גַּב שֶׁאַרְבַּע הָאִמָּהוֹת הַלָּלוּ סוֹד יֵשׁ לָהֶם, וּבֵאֲרוּהוּ.

וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל קְבוּרָתָהּ, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּלָא אִתְכַּסְיָא אַתְרָהּ עַד יוֹמָא דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָחָיָיא מֵתַיָּיא. כְּמָה דְּאִתְּמַר עַד הַיּוֹם, עַד הַהוּא יוֹמָא מַמָּשׁ.

וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל קְבוּרָתָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִתְכַּסְּתָה מְקוֹמָהּ עַד הַיּוֹם שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת מֵתִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַד הַיּוֹם, עַד אוֹתוֹ יוֹם מַמָּשׁ.

דף קעה:

רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד יוֹמָא דְּתֵהֲדַר שְׁכִינְתָּא בְּגָלוּתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל בְּהַהוּא אֲתַר, כְּמָה דְּאַתְּ אָמֵר, (ירמיה לא) וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ נְאֻם יְיָ וְשָׁבוּ בָנִים לִגְבוּלָם. וְדָא אוֹמָאָה דְּאוֹמֵי לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּמִינַיְן יִשְׂרָאֵל כַּד יְתוּבוּן מִן גָּלוּתָא, לְקַיְּימָא עַל הַהִיא קְבוּרָה דְּרָחֵל וּלְמִבְכֵּי תַּמָּן. כְּמָה דְּאִיהִי בָּכָאת עַל גָּלוּתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. וְעַל דָּא כְּתִיב, (ירמיה לא) בְּבֶכִי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֵם וְגוֹ'. וּכְתִיב, (ירמיה לא) כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻולָּתֵךְ. וּבַהַהִיא (דף קעה ע"ב) שַׁעְתָּא זְמִינַת רָחֵל דְּאִיהִי בְּאַרְחָא לְמֶחֱדֵי בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל וְעִם שְׁכִינְתָּא וְאוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא:

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד יוֹם שֶׁתַּחֲזוֹר שְׁכִינָה מִגָּלוּת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא) וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לִגְבוּלָם. וְזוֹ שְׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וַעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁיָּשׁוּבוּ מֵהַגָּלוּת לַעֲמֹד עַל אוֹתָהּ קְבוּרַת רָחֵל וְלִבְכּוֹת שָׁם, כְּמוֹ שֶׁהִיא בָּכְתָה עַל גָּלוּת יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה כָּתוּב (שם) בְּבֶכִי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֵם וְגוֹ', וְכָתוּב (שם) כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ. וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה עֲתִידָה רָחֵל, שֶׁהִיא בַּדֶּרֶךְ, לִשְׂמֹחַ בְּיִשְׂרָאֵל וְעִם הַשְּׁכִינָה, וּבֵאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים.

וַיְהִי בְּשָׁכֵן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִיא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּלֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיְהִי בְּשָׁכֵן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִיא, דְּהָא לֵאָה וְרָחֵל מִיתוּ, וְנָטְלָא בֵּיתָא מַאן דְּנָטִיל.

וַיְהִי בְּשָׁכֵן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִיא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיְהִי בְּשָׁכֵן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִיא, שֶׁהֲרֵי לֵאָה וְרָחֵל מֵתוּ, וְנָטְלָה הַבַּיִת מִי שֶׁנָּטְלָה.

וְכִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ דִּרְאוּבֵן אָזִיל וְשָׁכִיב בַּהֲדָהּ דִּבְלְהָה. אֶלָּא, כָּל יוֹמָא דְּלֵאָה וְרָחֵל שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָיא עֲלַיְיהוּ. וְהַשְׁתָּא דְּמִיתוּ, שְׁכִינְתָּא לָא אִתְפָּרְשַׁת מִן בֵּיתָא, וְשַׁרְיָא בְּבֵיתָא בְּמִשְׁכְּנָא דְּבִלְהָה. וְאַף עַל גַּב דִּשְׁכִינְתָּא בַּעְיָא לְנַטְלָא בֵּיתָא כְּדְקָא יָאוֹת, אִלְמָלֵא יַעֲקֹב לָא אִשְׁתַּכַּח בְּזִווּגָא דְּכַר וְנוּקְבָא, לָא שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא בְּאִתְגַּלְיָא בְּבֵיתָא. וְעַל דָּא קַיְּימָא שְׁכִינְתָּא בְּמַשְׁכְּנָא דְּבִלְהָה. וְאָתָא רְאוּבֵן וּבְגִין דְּחָמָא דְּבִלְהָה יְרָתָא אַתְרָא דְּאִמַּיהּ, אָזַל וּבִלְבֵּל עַרְסָא. וְעַל דְּקַיְּימָא שְׁכִינְתָּא עָלָהּ, כְּתִיב בֵּיהּ וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה.

וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתֵּךְ שֶׁרְאוּבֵן הָלַךְ וְשָׁכַב עִם בִּלְהָה? אֶלָּא בְּכָל זְמַנִּין שֶׁל לֵאָה וְרָחֵל, שְׁכִינָה שְׁרָתָה עֲלֵיהֶן, וְעַכְשָׁו שֶׁמֵּתוּ, שְׁכִינָה לֹא נִפְרְדָה מֵהַבַּיִת, וְשׁוֹרָה בַּבַּיִת בַּמִּשְׁכָּן שֶׁל בִּלְהָה. וְאַף עַל גַּב שֶׁשְּׁכִינָה רָצְתָה לִטֹּל הַבַּיִת כָּרְאוּי, אֶלְמָלֵא יַעֲקֹב לֹא נִמְצָא בְּזִוּוּג זָכָר וּנְקֵבָה, לֹא שׁוֹרָה שְׁכִינָה בְּגִלּוּי בַּבַּיִת, וְעַל זֶה עָמְדָה שְׁכִינָה בְּמִשְׁכַּן בִּלְהָה. וּבָא רְאוּבֵן, מִשּׁוּם שֶׁרָאָה שֶׁבִּלְהָה יְרֵשָׁה מְקוֹם אִמּוֹ, הָלַךְ וּבִלְבֵּל הַמִּטָּה, וְעַל שֶׁעָמְדָה שְׁכִינָה עֲלֶיהָ כְּתוּב בּוֹ וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה.

רַבִּי יֵיסָא אָמַר, דְּנָאִים עַל הַהוּא עַרְסָא וְלָא חַיִּישׁ לֵיקָרָא דִּשְׁכִינְתָּא. וּבְגִין כָּךְ לָא אִתְפְּגִים מֵחוּשְׁבָּנָא דְּשִׁבְטִין וְאִתָּא קְרָא וְעָבִיד חוּשְׁבָּנָא. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב, בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן. וְאִיהוּ עָבִיד קְרָא רֵישָׁא דְּכָל שִׁבְטִין.

רַבִּי יֵיסָא אָמַר, שָׁיְשַׁן עַל אוֹתָהּ מִטָּה וְלֹא חָשַׁשׁ לִכְבוֹד הַשְּׁכִינָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ לֹא נִפְגַּם מִחֶשְׁבּוֹן הַשְּׁבָטִים, וּבָא הַפְּסוּק וְעָשָׂה חֶשְׁבּוֹן, מִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן, וְהַפְּסוּק עָשָׂה אוֹתוֹ רֹאשׁ לְכָל הַשְּׁבָטִים.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (הושע יד) כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְיָ וְגוֹ', כָּל אָרְחוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כֻּלְּהוּ יְשָׁרִים וְאָרְחוֹי קְשׁוֹט, וּבְנֵי עַלְמָא לָא יָדְעִין וְלָא מַשְׂגִּיחִין עַל מַה אִינּוּן קַיְימִין. וְעַל דָּא וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, בְּגִין דְּאִינּוּן יָדְעִין אָרְחוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּמַשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא. דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, אִיהוּ יָדַע וְאָזִיל בְּהוּ דְּלָא סָטֵי לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (הושע יד) כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְגוֹ' - כָּל דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כֻּלָּם יְשָׁרִים וְדַרְכֵי אֱמֶת, וּבְנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׂגִּיחִים עַל מָה הֵם עוֹמְדִים. וְעַל זֶה וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם - מִשּׁוּם שֶׁהֵם יוֹדְעִים דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמַשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, הוּא יוֹדֵעַ וְהוֹלֵךְ בָּהֶם שֶׁלֹּא סוֹטֶה יָמִינָה וּשְׂמֹאלָה.

וּפוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, אִלֵּין אִינּוּן חַיָּיבִין דְּלָא מִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, וְלָא מִסְתַּכְּלָן בְּאָרְחוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלָא יָדְעִין לְאָן אוֹרְחֵי אָזְלִין. וּבְגִין דְּלָא יָדְעֵי לְאִסְתַּכְּלָא וְלֹא מִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, אִינּוּן כָּשְׁלֵי בְּהוּ בְּאִינּוּן אָרְחוֹי בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי.

וּפוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם - אֵלֶּה הֵם הָרְשָׁעִים שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּדַרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא יוֹדְעִים לְאָן הַדְּרָכִים הוֹלְכוֹת, וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים לְהִסְתַּכֵּל וְלֹא מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, הֵם נִכְשָׁלִים בָּהֶם בְּאוֹתָם דְּרָכָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי, כָּל בַּר נָשׁ דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, כַּד נָפִיק מֵהַאי עָלְמָא נְשְׁמָתֵיהּ סָלְקָא בְּאִינּוּן אָרְחִין וּשְׁבִילִין (דאינון באורייתא) דְּאוֹרַיְיתָא. וְאִינּוּן אָרְחִין וּשְׁבִילִין דְּאוֹרַיְיתָא יְדִיעָן אִינּוּן, וְאִינּוּן דְּיָדְעֵי אָרְחוֹי דְאוֹרַיְיתָא בְּהַאי עָלְמָא יַהֲכוּן בְּהוּ בְּהַהוּא עָלְמָא כַּד יִפְקוּן מֵהַאי עָלְמָא.

בֹּא רְאֵה, כָּל אָדָם שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, כְּשֶׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה בְּאוֹתָם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים [שהם בתורה] שֶׁל הַתּוֹרָה, וְאוֹתָם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים שֶׁל הַתּוֹרָה הֵם יְדוּעִים, וְאוֹתָם שֶׁיּוֹדְעִים דַּרְכֵי הַתּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה יֵלְכוּ בָהֶם בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, כְּשֶׁיֵּצְאוּ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה.

וְאִי לָא אִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא בְּהַאי עַלְמָא וְלָא יָדְעִין אָרְחִין וּשְׁבִילִין, כַּד יִפְקוּן מֵהַאי עַלְמָא לָא יִנְדְּעוּן לְמֵיהַךְ בְּאִינּוּן אָרְחִין וּשְׁבִילִין וְכָשְׁלִין בָּהוֹן. כְּדֵין יְהַךְ בְּאָרְחִין אָחֳרָנִין דְּלָאו אִינּוּן אָרְחִין דְּאוֹרַיְיתָא, וְיִתְעָרוּן לֵיהּ בְּכַמָּה דִינִין וְאִתְעַנַּשׁ בָּהּ.

וְאִם לֹא הִשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יוֹדְעִים דְּרָכִים וּשְׁבִילִים, כְּשֶׁיֵּצְאוּ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא יֵדְעוּ לָלֶכֶת בְּאוֹתָם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים, וְנִכְשָׁלִים בָּהֶם. וְאָז יֵלֵךְ בִּדְרָכִים אֲחֵרוֹת שֶׁאֵינָן דַּרְכֵי הַתּוֹרָה, וְיִתְעוֹרְרוּ אֲלֵיו בְּכַמָּה דִינִים וְיֵעָנֵשׁ בָּהֶם.

וּמַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא מַה כְּתִיב, (משלי ו) בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָ. בְּשָׁכְבְּךָ בְּקִבְרָא, אוֹרַיְיתָא תִּצּוֹר עָלֶיךָ מִדִּינָא דְּהַהוּא עָלְמָא. וְהֲקִיצוֹתָ, כַּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִתְעַר רוּחִין וְנִשְׁמָתִין לְאַחַיָּיא מֵתַיָּיא כְּדֵין הִיא תְּשִׂיחֶךָ, הִיא תְּהֵא סַנֵּיגוֹרְיָא עַל גּוּפָא, בְּגִין דִּיקוּמוּן אִינּוּן גּוּפִין דְּאִשְׁתַּדְּלוּ בְאוֹרַיְיתָא כִּדְקָא יָאוֹת. וְאִלֵּין אִינּוּן דִּיקוּמוּן בְּקַדְמֵיתָא לְחַיֵּי עָלְמָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְגו'. וְאִלֵּין אִינּוּן לְחַיֵּי עוֹלָם, בְּגִין דְּאִתְעַסְּקוּ בְּחַיֵּי עוֹלָם דְּאִיהִי אוֹרַיְיתָא.

וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה מַה כָּתוּב? (משלי ו) בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָ. בְּשָׁכְבְּךָ - בַּקֶּבֶר, הַתּוֹרָה תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ מִדִּין אוֹתוֹ הָעוֹלָם. וַהֲקִיצוֹתָ - כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְעוֹרֵר רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת לְהַחֲיוֹת מֵתִים, אָז הִיא תְּשִׂיחֶךָ, הִיא תִּהְיֶה סָנֵגוֹר עַל הַגּוּף בְּשָׁבִיל שֶׁיְּקִימוּ אוֹתָם גּוּפִים שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה כָּרָאוּי, וְאֵלֶּה הֵם שֶׁיְּקִימוּ בַּתְּחִלָּה לְחַיֵּי עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל יב) וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְגו'. וְאֵלֶּה הֵם לְחַיֵּי עוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהִתְעַסְּקוּ בְּחַיֵּי עוֹלָם שֶׁהִיא הַתּוֹרָה.

וְתָא חֲזֵי, כָּל אִינּוּן דְּאִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא, הַהוּא גּוּפָא יִתְקַיֵּים וְאוֹרַיְיתָא תָּגִין עֲלֵיהּ. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּבַהֲהִיא שַׁעְתָּא יִתְעַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חַד רוּחָא דְּכָלִיל מֵאַרְבַּע רוּחִין, וַהֲהוּא רוּחָא דְּכָלִיל מֵאַרְבַּע רוּחִין, אִזְדַּמַּן לְכָל אִינּוּן דְּאִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא לַאֲחָיָיא לוֹן בְּהַאי רוּחָא בְּגִין דְּיִתְקַיֵּים לְעָלְמִין.

וּבֹא רְאֵה, כָּל אֵלּוּ שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה, אוֹתוֹ הַגּוּף יִתְקַיֵּם וְהַתּוֹרָה תָּגֵן עָלָיו, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה יְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוּחַ אַחַת שֶׁכְּלוּלָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, וְאוֹתָהּ רוּחַ הַכּוֹלֶלֶת אַרְבַּע רוּחוֹת תִּזְדַּמֵּן לְכָל אוֹתָם שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה לְהַחֲיוֹתָם בְּרוּחַ זוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקַיְּמִים לְעוֹלָמִים.

דף קעו.

וְאִי תֵּימָא, הָא כְּתִיב (יחזקאל לז) מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ, אַמַּאי לָא אִתְקַיְּימוּ, דְּהָא כֻּלְּהוּ מִיתוּ כְּמִלְקַדְמִין. תָּא חֲזֵי, הַהוּא זְמָנָא דְּאוֹקִים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל יָדָא דְּיֶחֱזְקֵאל אִינּוּן מֵתַיָּיא, הַהוּא (זמני דאתא) רוּחָא אַף עַל גַּב דְּהָוָה מֵאַרְבַּע רוּחַיָּיא, לָא נָחִית לְקַיְּימָא לוֹן בְּקִיּוּמָא, אֶלָּא לְאַחֲזָאָה דְּזִמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לַאֲחָיָיא מֵתַיָּיא בְּהַהוּא גַּוְונָא וּלְקַיְּימָא לוֹן בְּרוּחָא (דף קעו ע"א) דְּאִתְכְּלִיל בְּהַאי גַּוְונָא. וְאַף עַל גַּב דְּאַהֲדְרוּ גַּרְמִין בְּהַהִיא שַׁעְתָּא כְּמָה דְּהָווּ. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעָא לְאַחֲזָאָה לְכָל עָלְמָא דְּאִיהוּ זַמִּין לַאֲחָיָיא מֵתַיָּיא (מה

כתיב, (ישעיה כו) יחיו מתיך נבלתי יקומון. על דא ההוא רוחא דזמין לנחתא בהו בצדיקיא) (נ"א ועל דא ההוא רוחא דזמין לנחתא בהו בצדיקיא. מה כתיב מארבע רוחות באי הרוח, רוחא דאתכלילת בארבע), בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לְקַיְימָא לְהוּ קִיּוּמָא שְׁלִים בְּעַלְמָא כְּדְקָא יְאוּת. וְאִינוּן דְּאִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא בְּהַאי עַלְמָא, הֵיא קָיְימָא עֲלֵיהּ דְּבַר נָשׁ וְאִתְעֲבִידַת סַנִּיגוֹרְיָא קַמֵּי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי כָּתוּב (יחזקאל לז) מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בּאִי הָרוּחַ, לָמָּה לֹא הִתְקַיְּמוּ, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּם מֵתוּ כְּמִקֹּדֶם? בֹּא רְאֵה, אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי יְחֶזְקֵאל אוֹתָם הַמֵּתִים, אוֹתוֹ [זמן העתיד] רוּחַ, אַף עַל גַּב שֶׁהָיָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, לֹא יָרַד לְקַיְּמָם בְּקִיּוּם, אֶלָּא לְהַרְאוֹת שֶׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת מֵתִים בְּאוֹתָהּ צוּרָה וּלְקַיְּמָם בְּרוּחַ שֶׁנִּבְלְלָה בְּצוּרָה זוֹ. וְאַף עַל גַּב שֶׁחָזְרוּ הָעֲצָמוֹת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רָצָה לְהַרְאוֹת לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהוּא עָתִיד לְהַחֲיוֹת מֵתִים [מה כתוב? (ישעיה כו) יחיו מתיך נבלתי יקומון, על זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים] [ס"א ועל זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים מה כתוב? מארבע רוחות באי הרוח, רוח שנכללה בארבע], מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לְקַיֵּם אוֹתָם קִיּוּם שָׁלֵם בָּעוֹלָם כָּרִאשׁוֹן, וְאוֹתָם שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, הֵיא עוֹמֶדֶת עַל הָאָדָם וְנַעֲשֵׂית סָנֵגוֹרְיָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כָּל אִינוּן מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא וְכָל הַהִיא אוֹרַיְיתָא דְּאִשְׁתַּדַּל בָּהּ בַּר נָשׁ בְּהַאי עַלְמָא, אִינוּן מִלִּין וְהַהִיא אוֹרַיְיתָא קָיְימָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וַאֲמָרַת קַמֵּיהּ וְהֵיא אֲרִימַת קָלִין וְלָא אִשְׁתַּכָּחַת. וּלְהַהוּא זִמְנָא אִיהִי תְּשִׁיחַ וְתֵימָא כְּפוּם דְּאִתְדַּבַּק בַּר נָשׁ וְאִשְׁתְּדַּל בְּהַאי עַלְמָא, וְעַל דָּא אִינוּן יְקִיּוּמוּן בְּקִיּוּמָא שְׁלִים לְחַיֵּי עַלְמָא כְּדְקָאֲמָרָן. וּבְגִין כָּךְ (הושע יד) כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְיָ וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כָּל אוֹתָם דִּבְרֵי תוֹרָה וְכָל אוֹתָהּ תּוֹרָה שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בָּהּ הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם דְּבָרִים וְאוֹתָהּ תּוֹרָה עוֹמְדִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאוֹמֶרֶת לְפָנָיו, וְהִיא מְרִימָה קוֹלוֹת וְלֹא שׁוֹכֶכֶת, וּלְאוֹתוֹ זְמַן הִיא תָּשִׂיחַ וְתֹאמַר כְּפִי שֶׁהִתְדַּבֵּק בָּהּ הָאָדָם וְהִשְׁתַּדֵּל בָּהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל זֶה הֵם יָקִומוּ בְּקִיּוּם שָׁלֵם לְחַיֵּי עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וּמְשׁוּם כָּךְ (הושע יד) כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (שמואל א ב) וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֶן אֶת הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְכִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ דְּכֹהֲנֵי יְיָ דַּיְיעַבְדוּן עֲבִידְתָּא דָּא. וְהָא מַקְדְּמַת דְּנָא אִתְּמַר וּפְרִישַׁת אוֹרַיְיתָא הַהוּא חוֹבָא דִּלְהוֹן דִּכְתִיב, (שמואל א ב) כִּי נְאֲצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת יְיָ. וּכְתִיב וּמִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם כָּל אִישׁ זוֹבֵחַ זֶבַח וְגוֹ'. וּכְתִיב גַּם בְּטֶרֶם יַקְטִירוּן אֶת הַחֵלֶב וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לָאִישׁ הַזּוֹבֵחַ תְּנָה לְצָלוֹת לַכֹּהֵן וְגוֹ'. וּכְתִיב וְאָמַר לוֹ כִּי עַתָּה תִּתֵּן וְאִם לֹא לָקַחְתִּי בְּחָזְקָה. וְעַל דָּא וַתְּהִי חַטַּאת הַנְּעָרִים גְּדוֹלָה מְאֹד וְגוֹ'. וְכָל דָּא לָא הֲווּ נָטְלִין אֶלָּא מֵאִינוּן חוּלָקִין

דְּהָווּ לְהוּ לְכָהֲנֵי לְמֵיכַל מִנַּיְהוּ, וְעַל דְּהָווּ קָלִיל קָרְבָּנָא בְּעֵינַיְיהוּ אִתְעָנָשׁוּ. וְהָכָא אָמַר אֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים הַצּוֹבְאוֹת. (אלא) חַס וְשָׁלוֹם דְּהָווּ עָבְדוּ עֲבֵירָה דָּא, כָּל שֶׁכֵּן בְּאַתְרָא קַדִּישָׁא הַהוּא, דְּלָא יְקוּמוּן כָּל יִשְׂרָאֵל וְיִקְטְלוּן לְהוֹן. אֶלָּא בְּגִין דְּהָווּ מְעַכְּבֵי לוֹן לְאַעֲלָא לְמַקְדְּשָׁא, וּמָחָאן בִּידֵיהוֹן דְּלָא לְאַעֲלָא לְמִצְלֵי צְלוֹתָא עַד דְּקוּרְבָּנַיָּא אִתְעֲבִידוּ בְּגִין דְּאִינּוּן לָא מַיְיתִין קָרְבָּנִין לְמֵיטַל חוּלָקָא מִנַּיְיהוּ, וּבְגִין כָּךְ מְעַכְּבִין לוֹן. וּבְגִין כָּךְ אִינּוּן נָשִׁים הֲווּ בָּעָאן מִנַּיְיהוּ לְאַעֲלָא תַּמָּן. וְעַל דָּא כְּתִיב אֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים, דְּמְעַכְּבֵי לוֹן כְּדְקָאֲמָרָן.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (שמואל א ב) וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֶן אֶת הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁכֹּהֲנֵי ה' יַעֲשׂוּ מַעֲשֶׂה זֶה, וַהֲרֵי מִקְרָם לְכָךְ נֶאֱמַר וּפֵרְשָׁה תּוֹרָה אוֹתוֹ הַחֵטְא שֶׁלָּהֶם, שֶׁכָּתוּב (שם) כִּי נֹאצוּ הָאֲנָשִׁים אֵת מִנְחַת ה', וְכָתוּב וּמִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם כָּל אִישׁ זֹבֵחַ זֶבַח וְגוֹ', וְכָתוּב גַּם בְּטֶרֶם יַקְטִרוּן אֶת הַחֵלֶב וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לָאִישׁ הַזֹּבֵחַ תְּנָה בָשָׂר לְצָלוֹת לַכֹּהֵן וְגוֹ', וְכָתוּב וְאָמַר לוֹ כִּי עַתָּה תִתֵּן וְאִם לֹא לָקַחְתִּי בְחָזְקָה, וְעַל זֶה וַתְּהִי חַטַּאת הַנְּעָרִים גְּדֹלָה מְאֹד וְגוֹ', וְכָל זֶה לֹא הָיוּ נוֹטְלִים אֶלָּא מֵאוֹתָם חֲלָקִים שֶׁהָיוּ לַכֹּהֲנִים לֶאֱכֹל מֵהֶם, וְעַל שֶׁהָיָה הַקָּרְבָּן קַלִּיל בְּעֵינֵיהֶם נֶעֱנָשׁוּ, וְכָאן אָמַר אֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֶן אֶת הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת אֶלָּא? חַס וְחָלִילָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים עֲבֵרָה זוֹ, כָּל שֶׁכֵּן בְּאוֹתוֹ מָקוֹם קָדוֹשׁ, שֶׁלֹּא יָקוּמוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְיַהַרְגוּ אוֹתָם. אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ מְעַכְּבִים אוֹתָם לְהַכְנִיס לַמִּקְדָּשׁ וּמוֹחִים בִּידֵיהֶם שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עַד שֶׁהַקָּרְבָּנוֹת נַעֲשׂוּ, מִשּׁוּם שֶׁהֵן לֹא מְבִיאוֹת קָרְבָּנוֹת לִטֹּל חֵלֶק מֵהֶם, וּמִשּׁוּם כָּךְ מְעַכְּבִים אוֹתָן, וּמִשּׁוּם כָּךְ אוֹתָן נָשִׁים הָיוּ מְבַקְּשׁוֹת מֵהֶם לְהַכְנִיס לְשָׁם, וְעַל זֶה כָּתוּב אֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֶן אֶת הַנָּשִׁים, שֶׁמְּעַכְּבִים אוֹתָן כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

כְּגַוְונָא דָּא וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה. חַס וְשָׁלוֹם דְּאִיהוּ שָׁכַב עִמָּהּ, אֶלָּא בְּגִין דְּעָכַב לָהּ לְשַׁמָּשָׁא בַּאֲבוֹי שִׁמּוּשָׁא דְּמִצְוָה, וְדָא הוּא בִּלְבּוּלָא דְּעַרְסָא. וְעָבַד לֶקֶבִיל שְׁכִינְתָּא עֲבִידְתָּא דָּא, דְּבָכָל אֲתַר דְּשִׁמּוּשָׁא דְּמִצְוָה אִשְׁתַּכַּח, שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא עַל הַהוּא אֲתַר וְאִשְׁתַּכַּח תַּמָּן. וּמַאן דְּגָרִים לְעַכָּבָא שִׁמּוּשָׁא דְּמִצְוָה גָּרִים דְּיִסְתַּלַּק שְׁכִינְתָּא מֵעַלְמָא. וְעַל דָּא כְּתִיב (בראשית מט) כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אָז חִלַּלְתָּ יְצוּעִי עָלָה. וּבְגִין דָּא כְּתִיב, וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּלֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר. כֻּלְּהוּ הֲווּ בְּמִנְיָינָא וְלָא גָּרַע מִזְּכוּתָא דְּלְהוֹן כְּלוּם.

כְּמוֹ זֶה וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה. חַס וְשָׁלוֹם שֶׁהוּא שָׁכַב עִמָּהּ, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁעִכֵּב אוֹתָהּ לְשַׁמֵּשׁ עִם אָבִיו שִׁמּוּשׁ שֶׁל מִצְוָה, וְזֶה הוּא בִּלְבּוּל הַמִּטָּה, וְעָשָׂה כְּנֶגֶד הַשְּׁכִינָה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה. שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁשִּׁמּוּשׁ מִצְוָה נִמְצָא, שְׁכִינָה שׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ מָקוֹם וְנִמְצֵאת שָׁם, וּמִי שֶׁגּוֹרֵם לְעַכֵּב שִׁמּוּשׁ שֶׁל מִצְוָה, גּוֹרֵם שֶׁתִּסְתַּלֵּק שְׁכִינָה מִן הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כָּתוּב (בראשית מט) כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אָז חִלַּלְתָּ יְצוּעִי עָלָה. וּמִשּׁוּם זֶה

כְּתוּב וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר. כֻּלָּם הָיוּ בַּמִּנְיָן, וְלֹא נִגְרְעָה מִזְּכוּת שֶׁלָּהֶם כְּלוּם.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מַאי טַעֲמָא בְּקַדְמֵיתָא יִשְׂרָאֵל וּלְבָתַר יַעֲקֹב. דִּכְתִיב, וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר. אֶלָּא כַּד אָתָא רְאוּבֵן וּבִלְבֵּל הַהוּא עִרְסָא אָמַר וּמַה תְּרֵיסַר שִׁבְטִין הֲווּ לֵיהּ לְאַבָּא לְקַיְימָא בְּעַלְמָא וְלָא יַתִּיר, וְהַשְׁתָּא בָּעֵי לְאוֹלָדָא בְּנִין דִּילְמָא אֲנַן פְּגִימִין דְּאִיהוּ בָּעֵי לְאוֹלָדָא אָחֳרָנִין כְּמִלְקַדְמִין. מִיָּד בִּלְבֵּל הַהוּא עִרְסָא, וְאִתְעַכַּב הַהוּא שְׁמוּשָׁא. כְּאִילּוּ עֲבַד קִלָּנָא לְגַבֵּי שְׁכִינְתָּא דְּשַׂרְיָא עַל הַהוּא עִרְסָא. וְעַל דָּא כְּתִיב וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, דְּהָא בְּשְׁמָא דָּא אִסְתַּלַּק גּוֹ תְּרֵיסַר דְּאִינּוּן תְּרֵיסַר נַהֲרֵי אֲפַרְסְמוֹנָא דְּכָיָא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מָה הַטַּעַם בַּתְּחִלָּה יִשְׂרָאֵל וְאַחַר כָּךְ יַעֲקֹב, שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר? אֶלָּא כְּשֶׁבָּא רְאוּבֵן וּבִלְבֵּל אוֹתָהּ מִטָּה, אָמַר: וּמַה שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים הָיוּ לְאַבָּא בָּעוֹלָם וְלֹא יוֹתֵר, וְעַכְשָׁו רוֹצֶה לְהוֹלִיד בָּנִים, אוּלַי אֲנוּ פְּגוּמִים שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהוֹלִיד אֲחֵרִים כְּמוֹ מִקֶּדֶם. מִיָּד בִּלְבֵּל אוֹתָהּ מִטָּה וְהִתְעַכֵּב אוֹתוֹ שִׁמּוּשׁ כְּאִלּוּ עָשָׂה קִלּוֹן לַשְּׁכִינָה שֶׁשָּׁרְתָה עַל אוֹתָהּ מִטָּה, וְעַל זֶה כָּתוּב וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי בְּשֵׁם זֶה הִתְעַלָּה תּוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר שֶׁהִתְכַּסּוּ, שֶׁהֵם שְׁנֵים עָשָׂר נַהֲרוֹת אֲפַרְסְמוֹן זַךְ.

דף קעו:

וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר, אִלֵּין תְּרֵיסַר שִׁבְטִין דִּשְׁכִינְתָּא אִתְתַּקָּנַת בְּהוּ. וּמַאן אִינּוּן, אִלֵּין דְּאוֹרַיְיתָא אַהֲדְרַת וְעָבִיד לוֹן חוּשְׁבָּנָא (דף קעו ע"ב) כְּמִלְקַדְמִין. כֻּלְּהוּ קַדִּישִׁין, כֻּלְּהוּ אִתְחַזְיָין לְגַבֵּי שְׁכִינְתָּא לְאִסְתַּכָּלָא בְּקִדּוּשָׁה דְּמָארֵיהוֹן. דְּאִילּוּ עֲבַד הַהוּא עוֹבָדָא לָא יְיתֵי רְאוּבֵן בְּמִנְיָינָא.

וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר - אֵלּוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים שֶׁהַשְּׁכִינָה הִתְתַּקְּנָה בָּהֶם, וּמִי הֵם? אֵלּוּ שֶׁהַתּוֹרָה חֲזָרָה וְעָשְׂתָה לָהֶם חֶשְׁבּוֹן כְּמוֹ מִקֶּדֶם, כֻּלָּם קְדוֹשִׁים, כֻּלָּם רְאוּיִים לַשְּׁכִינָה לְהִסְתַּכֵּל בִּקְדֻשַּׁת רִבּוֹנָם. שֶׁאִלּוּ עָשָׂה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, לֹא יָבֹא רְאוּבֵן בַּמִּנְיָן.

וְעִם כָּל דָּא אִתְעֲנַשׁ דְּאִתְנְטִיל בְּכוֹרָתֵיהּ מִנֵּיהּ וְאִתְיְהִיב לְיוֹסֵף כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (דברי הימים א ה) וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחַלְּלוֹ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכֹרָתוֹ לְיוֹסֵף.

וְעִם כָּל זֶה נֶעֱנַשׁ שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנּוּ בְּכוֹרָתוֹ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דה"א ה) וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחַלְּלוֹ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכֹרָתוֹ [לבני] לְיוֹסֵף.

תָּא חֲזֵי, (דניאל ב) לֶהֱוֵא שְׁמֵהּ דֵּי אֱלָהָא מְבָרַךְ מִן עָלְמָא וְעַד עָלְמָא דִּי כָל מַעְבְּדוֹהִי קְשׁוֹט וְאָרְחָתֵיהּ דִּין, וְכָל מַה דְּאִיהוּ עָבִיד כֻּלָּא אִיהוּ בְּחָכְמְתָא עִלָּאָה.

בֹּא רְאֵה, (דניאל ב) שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם הָאֵל מְבֹרָךְ מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו אֱמֶת וּדְרָכָיו דִּין, וְכָל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה, הַכֹּל הוּא בְּחָכְמָה עֶלְיוֹנָה.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה גָּרִים עוֹבָדָא דְּבַר נָשׁ, דְּהָא כָּל מַאי (מאן) דְּאִיהוּ עָבִיד, כֻּלָּא אִתְרְשִׁים וְקַיְימָא קַמֵּי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּהָא יַעֲקֹב בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל לְגַבָּהּ דְּלֵאָה, כָּל הַהוּא לֵילְיָא רְעוּתֵיהּ

וְלִבֵּיהּ הֲוָה בָּרְחֵל, דְּחָשִׁיב דְּרָחֵל אִיהִי. וּמֵהַהוּא שִׁמּוּשָׁא וְטִפָּה קַדְמָאָה וּמֵהַהוּא רְעוּתָא אִתְעֲבַרַת לֵאָה וְאוּקְמוּהָ. דְּהָא אִלְמָלֵא דְּיַעֲקֹב לָא יָדַע לָא יִסְתַּלִּיק רְאוּבֵן בְּחוּשְׁבָּנָא. וְעַל דָּא לָא אִסְתַּלַּק בִּשְׁמָא יְדִיעָא אֶלָּא שְׁמֵיהּ סְתָם רְאוּבֵן.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה גּוֹרֵם מַעֲשֶׂה אָדָם, שֶׁהֲרֵי כָּל מִי [מה] שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, נִרְשָׁם וְעוֹמֵד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס לְלֵאָה, כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה הָיָה רְצוֹנוֹ וְלִבּוֹ בְּרָחֵל, שֶׁחָשַׁב שֶׁהִיא רָחֵל, וּמֵאוֹתוֹ שִׁמּוּשׁ וְטִפָּה רִאשׁוֹנָה וּמֵאוֹתוֹ רָצוֹן הִתְעַבְּרָה לֵאָה, וּבֵאֲרוּהוּ, שֶׁהֲרֵי אִלְמָלֵא שֶׁיַּעֲקֹב לֹא יָדַע, לֹא יַעֲלֶה רְאוּבֵן בַּחֶשְׁבּוֹן. וְעַל זֶה לֹא הִתְעַלָּה בְּשֵׁם יְדוּעַ, אֶלָּא שְׁמוֹ סְתָם רְאוּבֵן.

וְעִם כָּל דָּא אַהֲדַר עוֹבָדָא לְאַתְרֵיהּ, כְּמָה דְּהַהוּא רְעוּתָא קַדְמָאָה אִתְעֲבִידַת בְּרָחֵל, הַהוּא רְעוּתָא אִתְהַדְּרַת בָּהּ. דְּהָא בְּכוֹרָתֵיהּ אַהֲדְרַת לְיוֹסֵף בּוּכְרָא דְּרָחֵל, אֲתַר דִּרְעוּתָא הֲוַת בְּרָחֵל וְכֹלָּא סָלִיק בְּאַתְרֵיהּ. בְּגִין דְּכָל עוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כֻּלְּהוּ קְשׁוֹט וְזִכּוּ.

וְעִם כָּל זֶה חָזַר מַעֲשָׂיו לִמְקוֹמוֹ, כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ רָצוֹן רִאשׁוֹן נַעֲשָׂה בְּרָחֵל, אוֹתוֹ רָצוֹן חָזַר בָּהּ, שֶׁהֲרֵי בְּכוֹרָתוֹ חָזְרָה לְיוֹסֵף בְּכוֹר רָחֵל, מָקוֹם שֶׁהָרָצוֹן הָיָה בְּרָחֵל, וְהַכֹּל עוֹלֶה לִמְקוֹמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֱמֶת וּזְכוּת.

רִבִּי חִזְקִיָּה אַשְׁכְּחֵיהּ יוֹמָא חַד לְרִבִּי יוֹסֵי דְּהֲוָה מִסְטַּמִּיט סַפְסִינָא גּוֹ קִטְרֵי דְּנוּרָא וְהֲוָה סָלִיק קְטוֹרָא דְּתְנָנָא לְעֵילָּא. אָמַר לֵיהּ, אִלּוּ קְטוֹרָא דְּתָנָנָא דְּקָרְבָּנָא דְּהֲוָה סָלִיק עַל גַּבֵּי מַדְבְּחָא הֲוָה סָלִיק תְּדִיר כִּי הַאי גַּוְונָא, לָא שַׁרְיָא רוּגְזָא בְּעַלְמָא וְיִשְׂרָאֵל לָא אִתְגְּלֵי מֵעַל אַרְעָא.

רַבִּי חִזְקִיָּה מָצָא יוֹם אֶחָד אֶת רַבִּי יוֹסֵי שֶׁהָיְתָה נִשְׁמֶטֶת חֲתִיכַת בָּשָׂר לְתוֹךְ לַהֲבוֹת הָאֵשׁ, וְהָיָה עוֹלֶה קְטוֹר הֶעָשָׁן לְמַעְלָה. אָמַר לוֹ, אִלּוּ קְטוֹר הֶעָשָׁן שֶׁל הַקָּרְבָּן שֶׁהָיָה עוֹלֶה עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ הָיָה עוֹלֶה תָּמִיד כְּמוֹ זֶה, לֹא שׁוֹרֶה רֹגֶז בָּעוֹלָם, וְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ גוֹלִים מֵעַל הָאָרֶץ.

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (שיר השירים ג) מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עָשָׁן מְקֻטָּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל. מִי זֹאת עוֹלָה. תָּא חֲזֵי, בְּזִמְנָא דְּהֲווּ יִשְׂרָאֵל אָזְלֵי בְּמַדְבְּרָא, שְׁכִינְתָּא אָזְלָא קַמַּיְיהוּ וְאִינְהוּ הֲווּ אָזְלֵי אֲבַתְרָהּ. דִּכְתִיב, (שמות יג) וַיְיָ הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לַנְחוֹתָם הַדָּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם וְגוֹ'. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (ירמיהב) כֹּה אָמַר יְיָ זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר וְגוֹ'.

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (שיר ג) מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עָשָׁן מְקֻטָּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל. מִי זֹאת עֹלָה? בֹּא רְאֵה, בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בַּמִּדְבָּר, הַשְּׁכִינָה הָלְכָה לִפְנֵיהֶם, וְהֵם הָלְכוּ אַחֲרֶיהָ, שֶׁכָּתוּב (שמות יג) וַה' הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לַנְחֹתָם הַדָּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם וְגוֹ'. וְלָכֵן כָּתוּב (ירמיה ב) כֹּה אָמַר ה' זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר וְגוֹ'.

וּשְׁכִינְתָּא הֲוַת אָזְלָא וְכֻלְּהוּ עֲנָנֵי יְקָר בַּהֲדָהּ. וְכַד הֲוָה שְׁכִינְתָּא נָטְלָא, הֲווּ נָטְלִין. כְּמָה דִכְתִיב, (שמות מ) וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. וְכַד אִיהִי סָלְקָא הַהוּא עֲנָנָא סָלְקָא עַד לְעֵילָא, וְכָל בְּנֵי עַלְמָא חָמָאן וְשָׁאֲלֵי וְאָמְרֵי, מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עָשָׁן.

וּשְׁכִינָה הָיְתָה הוֹלֶכֶת וְכָל עַנְנֵי הַכָּבוֹד עִמָּהּ. וּכְשֶׁהָיְתָה שְׁכִינָה נוֹסַעַת, הָיוּ נוֹסְעִים, כַּכָּתוּב (במדבר ט) וּלְפִי הֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. וּכְשֶׁהִיא עוֹלָה, אוֹתוֹ עָנָן עוֹלֶה עַד לְמַעְלָה, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם רוֹאִים וְשׁוֹאֲלִים וְאוֹמְרִים, מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עָשָׁן.

הַהוּא עֲנָנָא דִּשְׁכִינְתָּא אִתְחַזְיָא עָשָׁן, מַאי טַעֲמָא אִיהִי עָשָׁן. בְּגִין דְּנוּרָא דְּאַדְלִיק אַבְרָהָם וְיִצְחָק בְּרֵיהּ הֲוָה אָחִיד בָּהּ וְלָא אַעְדֵי מִינָהּ. וְכַד אִתְאַחְדַת הַהוּא נוּרָא בְּגַוָּוהּ הֲוָה סָלִיק עֲנָנָא (נ"א תננא).

אוֹתוֹ עָנָן שֶׁל הַשְּׁכִינָה שֶׁנִּרְאֶה עָשָׁן. מָה הַטַּעַם הִיא עָשָׁן? מִשּׁוּם שֶׁהָאֵשׁ שֶׁהִדְלִיקוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק בְּנוֹ הָיְתָה אֲחוּזָה בָּהּ וְלֹא זָזָה מִמֶּנָּה, וְכַאֲשֶׁר נֶאֱחֶזָה אוֹתָהּ הָאֵשׁ בְּתוֹכָהּ, הָיְתָה עוֹלָה עָנָן [נ"א עשן].

וְעִם כָּל דָּא, מְקַטֶּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה. מַאי מְקַטֶּרֶת, מִתְקַטְּרָא בִּתְרִין סִטְרִין אָחֳרָנִין, עֲנָנָא דְאַבְרָהָם לִימִינָא, עֲנָנָא דְיִצְחָק לִשְׂמָאלָא. מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל, דָּא יַעֲקֹב.

וְעִם כָּל זֶה, מְקַטֶּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה. מַה זֶּה מְקַטֶּרֶת? מִתְקַשֶּׁרֶת בִּשְׁנֵי צְדָדִים אֲחֵרִים, עָנָן שֶׁל אַבְרָהָם לִימִין, עָנָן שֶׁל יִצְחָק לִשְׂמֹאל. מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל - זֶה יַעֲקֹב.

דָּבָר אַחֵר דָּא יוֹסֵף הַצַּדִּיק, בְּגִין דַּאֲרוֹנָא דְיוֹסֵף הֲוָה אָזִיל לְגַבֵּיהּ, אַמַּאי רוֹכֵל, בְּגִין דְּהֲוָה רָכִיל לַאֲחוֹי לְגַבֵּיהּ דְּאָבוֹי. דְּבָר אַחֵר אַמַּאי רוֹכֵל, אֶלָּא מַה חֲנָנֵי דָּא קְטִירֵי דְּקוּסְטְרֵי וְאַבְקָן דְּפוּלְמֵי כֻּלְּהוּ בֵּיהּ. הָכִי נָמֵי יוֹסֵף, אִיהוּ קְיוּמָא דְאוֹרַיְיתָא בְּגִין דְּאִיהוּ קַיֵּים לָהּ, בְּגִין דְּכָל פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא מִתְקַשְּׁרָן בִּנְטִירוּ דִּבְרִית קַדִּישָׁא.

דָּבָר אַחֵר - זֶה יוֹסֵף הַצַּדִּיק, מִשּׁוּם שֶׁאֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָיָה הוֹלֵךְ אֵלָיו. לָמָּה רוֹכֵל? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רָכִיל אֶת אֶחָיו לְאָבִיו. דָּבָר אַחֵר לָמָּה רוֹכֵל - אֶלָּא מַה חֲנָנֵי זֶה שְׁצְרוֹרוֹת עֲצֵי בְשָׂמִים וְאַבְקוֹת עָלִים מְרִיחִים כֻּלָּם בְּיָדוֹ - כָּךְ גַּם יוֹסֵף, הוּא קְיוּם הַתּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא קַיֵּם אוֹתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִצְווֹת הַתּוֹרָה קְשׁוּרוֹת לִשְׁמִירַת בְּרִית קֹדֶשׁ.

וְעַל דָּא שְׁכִינְתָּא מִתְקַטֶּרָא בְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְיוֹסֵף, כְּחָדָא אִינּוּן וְדִיוּקְנָא חָדָא לְהוּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (בראשית לז) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. וּבְגִין כָּךְ מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל, בְּגִין דְּמֵאָתַר דְּנָגִיד וְנָפִיק אִשְׁתַּקְיָיא כֻּלָּא וּנְהִירוּ כָּל אַנְפִּין.

וְלָכֵן שְׁכִינָה קְשׁוּרָה לְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְיוֹסֵף, כְּאֶחָד הֵם, וּדְמוּת אַחַת לָהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית לז) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. וּמִשּׁוּם כָּךְ מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל, מִשּׁוּם שֶׁמִּמָּקוֹם שֶׁהַנָּהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, הַכֹּל מָשְׁקִים וְכָל הַפָּנִים מְאִירוֹת.

דף קעז.

וְתָא חֲזֵי, כַּד הֲווּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא וְהֲווּ מַקְרִיבִין קָרְבָּנִין, כֻּלְּהוּ הֲווּ מִתְקָרְבִין לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדְקָא יָאוֹת, וְכַד קָרְבָּנָא אִתְעֲבִיד וּתְנָנָא סָלִיק בְּאֲרַח מֵישַׁר, כְּדֵין הֲווּ יָדְעֵי דְּתְנָנָא דְּמַדְבְּחָא אַדְלִיק (דף קעז ע"א) בּוֹצִינָא דְּאִתְחַזְיָא לְאַדְלָקָא, וְכָל אַנְפִּין נְהִירִין וּבוֹצִינִין דָּלְקִין.

ובָא וּרְאֵה, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ וְהָיוּ מַקְרִיבִים קָרְבָּנוֹת, כֻּלָּם הָיוּ מִתְקָרְבִים לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כָּרָאוּי, וּכְשֶׁקָּרְבַּן נַעֲשָׂה וְהֶעֱשָׁן עוֹלֶה בְּדֶרֶךְ יָשָׁר, אָז הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁעָשָׂן הַמִּזְבֵּחַ הִדְלִיק מְנוֹרָה שֶׁרָאוּיָה לְהַדְלֵק, וְכָל הַפָּנִים מְאִירוֹת וְהַמְּנוֹרוֹת דּוֹלְקוֹת.

וּמִיּוֹמָא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא לֵית לָךְ יוֹמָא וְיוֹמָא דְּלֵית בֵּיהּ זְעִימוּ וְרוּגְזָא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים ז) וְאֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם, וְאִתְפָּרַשׁ חֲדָוָה מֵעֵילָא וּמִתַּתָּא. וְיִשְׂרָאֵל אָזְלִין בְּגָלוּתָא וְאִינּוּן בְּרִשׁוּ דְּטַעֲוון אָחֳרָנִין. וּכְדֵין אִתְקְיָים קְרָא דִּכְתִיב, (דברים כח) וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים.

וּמִיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לְךָ יוֹם וְיוֹם שֶׁאֵין בּוֹ זַעַם וְרֹגֶז, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ז) וְאֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם, וּפְרִשָׁה הַחֲדָוָה מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, וְיִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בַּגָּלוּת, וְהֵם בְּרִשׁוּת שֶׁל עֲבוֹדוֹת זָרוֹת אֲחֵרוֹת, וְאָז הִתְקַיֵּם הַפָּסוּק שֶׁכָּתוּב (דברים כח) וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים.

וְכָל דָּא לְמָה, בְּגִין דִּכְתִיב, (דברים כח) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרוֹב כֹּל. מַאי מֵרוֹב כֹּל. הָכָא מֵרוֹב כֹּל, וְהָתָם בְּחֹסֶר כֹּל.

וְכָל זֶה לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (שם) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל. מַה זֶּה מֵרֹב כֹּל? כָּאן מֵרֹב כֹּל, וְשָׁם מֵחֹסֶר כֹּל.

עַד דְּיִתְעַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיִפְרוֹק לוֹן מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (דברים ל) וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה. וּכְתִיב אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ וְגוֹ':

עַד שֶׁיִּתְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיִפְדֶּה אוֹתָם מִבֵּין הָעַמִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה. וְכָתוּב אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ וְגוֹ'.

וְאֶלָּה תּוֹלְדוֹת עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם. תָּא חֲזֵי, בְּחַיֵּי יִצְחָק לָא אִתְמַנּוּן בְּנוֹי דְּעֵשָׂו כְּמָה דְּאִתְמַנּוּן בְּנוֹי דְּיַעֲקֹב, דְּהָא עַד לָא מִית יִצְחָק אִתְמַנּוּן. אֲבָל בְּעֵשָׂו מַה כְּתִיב וַיִּגְוַע יִצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו זָקֵן וּשְׂבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֵשָׂו וְיַעֲקֹב בָּנָיו. בַּתְרֵיהּ מַה כְּתִיב וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּהָא בְּחוּלְקֵיהּ וּבְאַחְסָנָתֵיהּ וְעַדְבֵיהּ לָאו אִיהוּ, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבְנוֹי. וּבְגִין כָּךְ יַעֲקֹב וּבְנוֹי אִינּוּן חוּלְקֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְעָאלִין בְּחוּשְׁבָּנָא.

אֲבָל עֵשָׂו דִּלְאוּ אִיהוּ בְּחוּלָקָא דְּבִסְטַר דִּמְהֵימְנוּתָא, עָבִיד חוּשְׁבְּנַיִיהּ לְבָתַר דְּמִית יִצְחָק, וְאִתְפְּרַשׁ חוּלָקֵיהּ לְאֲתַר אָחֳרָא.

וְאֵלֶּה תֹּלְדוֹת עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם. בֹּא רְאֵה, בְּחַיֵּי יִצְחָק לֹא נִמְנוּ בְּנֵי עֵשָׂו כְּמוֹ שֶׁנִּמְנוּ בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁהֲרֵי עַד שֶׁלֹּא מֵת יִצְחָק הֵם נִמְנוּ, אֲבָל בְּעֵשָׂו מַה כָּתוּב? וַיִּגְוַע יִצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו זָקֵן וְשָׂבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֵשָׂו וְיַעֲקֹב בָּנָיו. אֲחֲרָיו מַה כָּתוּב? וְאֵלֶּה תֹּלְדוֹת עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ בְּחֶלְקוֹ וּבִירֻשָּׁתוֹ וּבְגוֹרָלוֹ, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבָנָיו. וְלָכֵן יַעֲקֹב וּבָנָיו הֵם חֶלְקוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְנִכְנָסִים בַּחֶשְׁבּוֹן.

אֲבָל עֵשָׂו שֶׁאֵינוֹ בַּחֵלֶק שֶׁל צַד הָאֱמוּנָה, עֵשָׂה חֶשְׁבּוֹנוֹ אַחַר שֶׁמֵּת יִצְחָק, וְנִפְרַד חֶלְקוֹ לְמָקוֹם אַחֵר.

תָּא חֲזֵי, לְבָתַר דְּמִית יִצְחָק, וְעֵשָׂו אִתְפְּרַשׁ לְסִטְרֵיהּ, מַה כְּתִיב וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת נָשָׁיו וְגוֹ' מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו. דְּשָׁבַק לֵיהּ לְיַעֲקֹב קֶרֶן וְרֵיוַח שִׁעְבּוּדָא דְּמִצְרַיִם, וְאַרְעָא. וְזַבִּין לֵיהּ חוּלָקֵיהּ מִן מְעָרְתָּא דְּכָפְלְתָּא, וְאָזַל לֵיהּ מִן אַרְעָא וּמִן מְהֵימְנוּתָא וּמֵחוּלָקֵיהּ, דְּאָזַל לֵיהּ מִכֹּלָּא.

בֹּא רְאֵה, אַחֲרֵי שֶׁמֵּת יִצְחָק וְעֵשָׂו נִפְרַד לַצַּד שֶׁלּוֹ, מַה כָּתוּב? וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת נָשָׁיו וְגוֹ' מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו. שֶׁהִשְׁאִיר לְיַעֲקֹב קֶרֶן וְרֵוַח שִׁעְבּוּד מִצְרַיִם, וְהָאָרֶץ, וּמָכַר לוֹ חֶלְקוֹ בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, וְהָלַךְ לוֹ מִן הָאָרֶץ וּמִן הָאֱמוּנָה וּמֵחֶלְקוֹ, שֶׁהָלַךְ לוֹ מֵהַכֹּל.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה הֲוָה חוּלָקֵיהּ דְּיַעֲקֹב טָבָא בְּכֹלָּא. בְּגִין דְּלָא אִשְׁתְּאַר עֵשָׂו בַּהֲדֵיהּ וְאִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ וְאָזַל לֵיהּ לְחוּלָקֵיהּ וּלְעַדְבֵיהּ, וְאִשְׁתְּאַר יַעֲקֹב אְחִיד בְּאַחְסָנַת אֲבוֹי וּבְאַחְסָנַת אֲבָהָתוֹי. וְעַל דָּא וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו. מַאי מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו. דְּלָא בָּעָא חוּלָקֵיהּ וְאַחְסָנָתֵיהּ וְעַדְבָא דְּמְהֵימְנוּתָא דִילֵיהּ. זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְּיַעֲקֹב עֲלֵיהּ כְּתִיב, (דברים לב) כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ׃

בֹּא רְאֵה כַּמָּה הָיָה חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב טוֹב בַּכֹּל מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִשְׁאַר עֵשָׂו עִמּוֹ וְנִפְרַד מִמֶּנּוּ וְהָלַךְ לוֹ לְחֶלְקוֹ וּלְגוֹרָלוֹ, וְנִשְׁאַר יַעֲקֹב אָחוּז בִּירֻשַּׁת אָבִיו וּבִירֻשַּׁת אֲבוֹתָיו. וְעַל זֶה וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו. מַה זֶּה מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו? שֶׁלֹּא רָצָה חֶלְקוֹ וִירֻשָּׁתוֹ וְגוֹרָל הָאֱמוּנָה שֶׁלּוֹ. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, עָלָיו כָּתוּב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מְלֹךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יֵיסָא פָּתַח וְאָמַר, (עובדיה א) הִנֵּה קָטָן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם בָּזוּי אַתָּה מְאֹד. תָּא חֲזֵי, כַּד עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, וּפָלַג אַרְעָא לְשִׁבְעָה תְּחוּמֵי פְּלִיגִין לְקֳבֵיל שִׁבְעִין רַבְרְבִין מְמַנָּן, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא פָּלִיג לוֹן לְשִׁבְעִין עַמִּין כָּל חַד וְחַד כְּדָקָא חֲזֵי לֵיהּ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (דברים לכ) בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבוּלוֹת עַמִּים.

וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מְלֹךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יֵיסָא פָּתַח וְאָמַר, (עובדיה א) הִנֵּה קָטָן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם בָּזוּי אַתָּה מְאֹד. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם וְחִלֵּק אֶת הָאָרֶץ

לְשִׁבְעָה תְּחוּמֵי חֲלָקִים כְּנֶגֶד שִׁבְעִים מְמַנִּים גְּדוֹלִים, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֵלֶק אוֹתָם לְשִׁבְעִים עַמִּים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב) בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים.

וּמִכֻּלְהוּ רַבְרְבָן מְמַנָּן דְּאִתְמְסָרוּ לְשִׁאָר עַמִּין לָא אִית בְּהוּ בָּזוּי קַמֵּיהּ כִּמְמַנָּא דְעֵשָׂו. מַאי טַעֲמָא, בְּגִין דְּסִטְרָא דְעֵשָׂו סִטְרָא מְסָאֲבָא אִיהוּ, וְסִטְרָא דְמְסָאֲבָא אִיהוּ קְלָנָא קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מֵאִינּוּן דַּרְגִּין זְעִירִין דְּבָתַר רֵיחָיָא סְרִיקְתָּא דְּקוֹסְטְרֵי סוּמְקֵי קָא אַתְיָא, וְעַל דָּא הִנֵּה קָטָן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם, בָּזוּי אַתָּה מְאֹד. דִּכְתִיב, (בראשית ג) עַל גְּחוֹנְךָ תֵּלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. מְאֹד, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה.

וּמִכָּל הַמְמַנִּים הַגְּדוֹלִים שֶׁנִּמְסְרוּ לִשְׁאָר הָעַמִּים אֵין בָּהֶם בָּזוּי לְפָנָיו כַּמְמַנֶּה שֶׁל עֵשָׂו, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַצַּד שֶׁל עֵשָׂו הוּא צַד הַטֻּמְאָה, וְצַד הַטֻּמְאָה הוּא קָלוֹן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵאוֹתָן דְּרָגוֹת קְטַנּוֹת שֶׁאַחַר הֲרֵיחַיִם, שֶׁבָּא מֵהֲרֵיקְנוּת שֶׁל הַמִּדּוֹת הָאֲדָמוֹת, וְעַל זֶה הִנֵּה קָטָן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם בָּזוּי אַתָּה מְאֹד, שֶׁכָּתוּב (בראשית ג) עַל גְּחוֹנְךָ תֵּלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה.

תָּא חֲזֵי, בְּדַרְגִּין תַּתָּאִין אִית דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין, כֻּלְּהוּ מְשַׁנְיָין דָּא מִן דָּא, וְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין קַפְטִירִין אִלֵּין, וּקְשִׁירִין אִלֵּין בְּאִלֵּין, וּמַלְכוּ אִתְפְּרַשׁ דָּא מִן דָּא, וּמַלְכוּ אִתְקַשַּׁר בְּמַלְכוּ. דָּא עָיֵיל, וְדָא סָלִיק, אֲחִידָן בְּקִשְׁרָא חָדָא.

בֹּא רְאֵה, בַּדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת יֵשׁ דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, כֻּלָּם מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, וְכָל הַדְּרָגוֹת נִפְרָדוֹת הֵן, וּקְשׁוּרוֹת אֵלֶּה בְאֵלֶּה, וּמַלְכוּת נִפְרֶדֶת זֶה מִזֶּה, וּמַלְכוּת קְשׁוּרָה בְּמַלְכוּת, זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא, אֲחוּזִים בְּקֶשֶׁר אֶחָד.

דף קעז:

הַהוּא קִשְׁרָא מִשְׁחָתָא חָדָא לֵיהּ, וּתְלַת קִשְׁרִין לְהַהִיא מִשְׁחָתָא. בְּכָל קִשְׁרָא וְקִשְׁרָא חַד עִטָּרָא, וּבְכָל עִטָּרָא וְעִטָּרָא חַד קַפְסוֹרָא וְאִתְמַנָּא בְּעִטּוּרָא דִּלְעֵילָּא, וְאִתְמַנָּא וְנָחִית לְתַתָּא, עַד דְּאִתְקַשְּׁרוּ בֵּיהּ כֻּכְבַיָּא וּמַזָּלֵי. כָּל חַד וְחַד אִתְפְּרַשׁ בֵּיהּ חַד (דף קעז ע"ב) כֻּכְבָא וְחַד מַזָּלָא, וְכָל כֻּכְבַיָּא זְמִינִין אִינּוּן בְּאִינּוּן דַּרְגִּין דִּלְעֵילָּא. וְעַל דָּא כָּל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא אִתְעַטַּר בְּאַתְרִין יְדִיעָן כְּדְקָא חָזֵי.

לְאוֹתוֹ קֶשֶׁר יֵשׁ קוֹמָה אַחַת, וּשְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים לְאוֹתָהּ קוֹמָה. בְּכָל קֶשֶׁר וְקֶשֶׁר עֲטָרָה אַחַת, וּבְכָל עֲטָרָה וַעֲטָרָה שְׁלִיטָה אַחַת, וְהִתְמַנָּה בָּעִטּוּר שֶׁלְּמַעְלָה, וְהִתְמַנָּה וְיָרַד לְמַטָּה, עַד שֶׁהִתְקַשְּׁרוּ בּוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִפְרָד בּוֹ כּוֹכָב אֶחָד וּמַזָּל אֶחָד, וְכָל הַכּוֹכָבִים מְזֻמָּנִים הֵם בְּאוֹתָן דְּרָגוֹת שֶׁלְּמַעְלָה. וְעַל זֶה כָּל דַּרְגָּה וְדַרְגָּה מִתְעַטֶּרֶת בִּמְקוֹמוֹת יְדוּעִים כָּרָאוּי.

וְכַד מִתְפָּרְשָׁן דַּרְגִּין אִשְׁתַּכַּח קִטּוּרָא דְּפוּסְתָּקָא, עַד דְּאִתְקַשְּׁרָא בְּסִטְרָא דְּאִתְחֲזֵי לוֹן, וְסִטְרֵי דְּדַרְגֵּי מְסָאֲבֵי דְּאִינּוּן בִּסְטַר שְׂמָאלָא כֻּלְּהוּ מִתְפָּרְשָׁן לְכַמָּה אֲרָחִין וּשְׁבִילִין מִסִּטְרֵי גְּבוּרָן סוּמְקָן. וּבְגִין כָּךְ תַּלְיָין גְּבוּרָן לְתַתָּא לְאֶלֶף אַלְפִין וְרִבּוֹ רִבְבָן, וְעַל דָּא הִנֵּה קָטָן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם בָּזוּי אַתָּה מְאֹד כִּדְקָאֲמָרָן.

וּכְשֶׁנִּפְרָדוֹת הַדְּרָגוֹת נִמְצָא קֶשֶׁר הַמַּפְסִיק, עַד שֶׁמִּתְקַשְּׁרִים לַצַּד שֶׁנִּרְאֶה לָהֶם, וְהַצְּדָדִים שֶׁל דַּרְגּוֹת הַטֻּמְאָה שֶׁהֵם בְּצַד שְׂמֹאל, כֻּלָּם נִפְרָדִים לְכַמָּה דְּרָכִים וּשְׁבִילִים מִצַּדֵּי הַגְּבוּרוֹת הָאֲדֻמּוֹת, וְלָכֵן תְּלוּיוֹת הַגְּבוּרוֹת לְמַטָּה לְאֶלֶף אֲלָפִים וְרִבּוֹא רְבָבוֹת. וְעַל זֶה הִנֵּה קָטֹן נָתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם בָּזוּי אַתָּה מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

תָּא חֲזֵי, וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם. בְּאֶרֶץ, בְּסִטְרָא דְּדַרְגָּא דִּילֵיהּ דְּאִיהוּ דַּרְגָּא דְּעֲשָׂו. דִּכְתִיב עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם, וְכֻלְּהוּ קָאָתוּ מִסִּטְרָא דְּרוּחַ מְסָאֲבָא. לִפְנֵי מְלֹךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּגִין דְּאִינּוּן דַּרְגִּין דְּקַיְימִין בֵּי תַּרְעֵי לְתַתָּא קַדְמָאֵי. וּבְגִין כָּךְ אָמַר יַעֲקֹב, יַעֲבָר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ. בְּגִין דַּרְגִּין דִּילֵיהּ קַדְמָאִין אִינּוּן לְאִעָלָא. וּבְגִין כָּךְ לִפְנֵי מְלֹךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל. דְּעַד כְּעָן לָא מָטָא זִמְנָא דְּמַלְכוּ שְׁמַיָּא לְשַׁלְטָאָה וּלְאִתְאַחֲדָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְגִין כָּךְ אָמַר יַעֲבָר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ.

בֹּא רְאֵה, וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם, בְּאֶרֶץ - בְּצַד שֶׁל הַדַּרְגָּה שֶׁלּוֹ שֶׁהִיא דַּרְגַּת עֵשָׂו, שֶׁכָּתוּב עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם, וְכֻלָּם בָּאִים מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַטֻּמְאָה. לִפְנֵי מְלֹךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל - מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָן דַּרְגּוֹת שֶׁעוֹמְדוֹת בְּבֵית הַשְּׁעָרִים לְמַטָּה קוֹדְמוֹת. וְלָכֵן אָמַר יַעֲקֹב יַעֲבָר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ, בִּשְׁבִיל דַּרְגּוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת הֵן לְהִכָּנֵס, וּמִשּׁוּם כָּךְ לִפְנֵי מְלֹךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁעַד עַכְשָׁו טֶרֶם הִגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם לִשְׁלֹט וּלְהֵאָחֵז בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן אָמַר יַעֲבָר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ.

וְכַד שְׁלִימוּ אִלֵּין דַּרְגִּין בְּקַדְמִיתָא, לְבָתַר אִתְעַר מַלְכוּ שְׁמַיָּא לְשַׁלְטָאָה עַל תַּתָּאֵי. וְכַד שָׂרָא, שָׂרָא בְּזְעִירָא דְּכָל שִׁבְטִין דְּאִיהוּ בִּנְיָמִין. כְּמָה דְּאוּף אָמַר, (תהלים סח) שָׁם בִּנְיָמִין צָעִיר רוֹדֵם וְגוֹ'. וּבֵיהּ שָׁאֲרֵי לְאִתְעָרָא מַלְכוּתָא, לְבָתַר אֲתָא מַלְכוּתָא בְּאַתְרֵיהּ וְאִתְקַיְּים בַּהֲדֵיהּ דְּלָא תַעֲדֵי לְעָלְמִין.

וּכְשֶׁהֻשְׁלְמוּ דְּרָגוֹת אֵלּוּ בַּתְּחִלָּה, אַחַר כָּךְ מִתְעוֹרֶרֶת מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם לִשְׁלֹט עַל הַתַּחְתּוֹנִים, וּכְשֶׁשּׁוֹרָה, שׁוֹרָה בְּקַטָּן שֶׁל כָּל הַשְּׁבָטִים, שֶׁהוּא בִּנְיָמִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח) שָׁם בִּנְיָמִין צָעִיר רוֹדֵם וְגוֹ'. וּבוֹ שׁוֹרָה לְהִתְעוֹרֵר הַמַּלְכוּת. אַחַר כָּךְ בָּאָה הַמַּלְכוּת לְמְקוֹמָהּ וְעוֹמֶדֶת עִמּוֹ שֶׁלֹּא תָּזוּז לְעוֹלָמִים.

רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מה) וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בוֹ. כֹּה אָמַר יְיָ עֹשֶׂךָ וְיֹצֶרְךָ מִבֶּטֶן יַעְזְרֶךָּ אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְיֶשֻׁרוּן בְּחַרְתִּי בוֹ. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אַבְטַח לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּכַמָּה אֲתַר (ד"א ל"ג בגין) לְמִזְכֵּי לְהוּ לְעָלְמָא דְּאָתֵי, דְּהָא לָא אִתְרָעֵי לְחוּלָקֵיהּ לְכָל עַם וְלִישָׁן בַּר לְיִשְׂרָאֵל בִּלְחוֹדוֹי. וּבְגִין כָּךְ יָהַב לוֹן אוֹרַיְיתָא דְקוּשׁוֹט. לְמִזְכֵּי בָּהּ וּלְמִנְדַּע אָרְחוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין דְּיִרְתוּן אַרְעָא קַדִּישָׁא. דְּכָל מַאן דְּזָכֵי בְּהַאי אַרְעָא קַדִּישָׁא, אִית לֵיהּ חוּלָקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי. כְּמָה דְּאוּף אָמַר, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אָרֶץ. וְהָא אִתְּמַר. תְּלַת דַּרְגִּין הָכָא, בְּקַדְמִיתָא יַעֲקֹב, וּלְבָתַר יִשְׂרָאֵל, וּלְבָתַר יְשׁוּרוּן.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מד) וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בוֹ. כֹּה אָמַר ה' עֹשְׂךָ וְיֹצָרְךָ מִבֶּטֶן יַעְזְרֶךָ אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וישרון [וְיִשָּׁרוּן] בָּחַרְתִּי בוֹ. בא רְאֵה כַּמָּה הִבְטִיחַ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת [כדי] לְזַכּוֹתָם לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֲרֵי לֹא הִתְרַצָּה לְחֶלְקוֹ לְכָל עַם וְלָשׁוֹן פָּרַט לְיִשְׂרָאֵל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וְלֹא לְאֻמּוֹת אֲחֵרוֹת, אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל בִּלְבַד. וְלָכֵן נָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת, לִזְכּוֹת בָּהּ וְלִדַעַת דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּדֵי שֶׁיִּירְשׁוּ אֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁכָּל מִי שֶׁזּוֹכֶה בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לָעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. שֵׁשׁ דְּרָגוֹת כָּאן: בַּתְּחִלָּה יַעֲקֹב, אַחַר כָּךְ יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כָּךְ יְשׁוּרוּן.

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב הָא אוּקְמוּהָ. יִשְׂרָאֵל אוּף הָכִי נָמֵי. וְאַף עַל גַּב דְּדַרְגִּין אִינּוּן חַד. יְשׁוּרוּן, אַמַּאי אִקְרוּן יִשְׂרָאֵל בִּשְׁמָא דָּא. אֶלָּא יִשְׂרָאֵל וישורון כֻּלָּא חַד. יְשׁוּרוּן, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (איוב לג) יָשֹׁר עַל אֲנָשִׁים, בְּגִין דְּנָטִיל שׁוּרָה לְהַאי סִטְרָא וּלְהַאי סִטְרָא, וּבְגִין אִינּוּן תְּרִין שׁוּרִין אִקָּרֵי יְשׁוּרוּן, וְדָא הוּא יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל עַל דְּנָטִיל רְבוּ וְתוּקְפָּא מִכֻּלָּא. יִשְׂרָאֵל (ס"א ישורון) עַל אִינּוּן חוּלְקֵי תְּרֵין סִטְרִין תְּרִין שׁוּרִין כְּדְקָא אֲמָרָן, וְכֻלָּא חַד.

בֹּא רְאֵה, יַעֲקֹב הֲרֵי כְּבָר בֵּאֲרוּהוּ, יִשְׂרָאֵל אַף גַּם כֵּן, וְאַף עַל גַּב שֶׁדְּרָגוֹת אֵלּוּ כְּאַחַת. יְשׁוּרוּן לָמָּה נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם זֶה? אֶלָּא יִשְׂרָאֵל וישורון הַכֹּל אֶחָד. יְשׁוּרוּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לג) יָשֹׁר עַל אֲנָשִׁים, מִשּׁוּם שֶׁנָּטַל שׁוּרָה לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה, וּמִשּׁוּם אוֹתָן שְׁתֵּי שׁוּרוֹת נִקְרָא יְשׁוּרוּן, וְזֶהוּ יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁנָּטַל גְּדֻלָּה וְתֹקֶף מֵהַכֹּל. יִשְׂרָאֵל [ישורון] עַל אוֹתָם חֲלָקִים שְׁנֵי צְדָדִים שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְהַכֹּל אֶחָד.

וְאִינּוּן שְׁמָהָן כֻּלְּהוּ סָלְקֵי לְחַד. יַעֲקֹב עַבְדִּי, זִמְנִין דְּאִיהוּ עֶבֶד כְּעַבְדָּא דְּאִית לֵיהּ פִּקּוּדָא דְּמָארֵיהּ וּלְמֶעְבַּד רְעוּתֵיהּ. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בּוֹ, לְאַשְׁרָאָה עֲלֵיהּ, וְכֻלָּא בְּרָזָא עִלָּאָה אִיהוּ. כְּתִיב, (ישעיה מג) בֹּרַאֲךָ יַעֲקֹב וְיֹצֶרְךָ יִשְׂרָאֵל, וּכְתִיב כֹּה אָמַר יְיָ עֹשְׂךָ, כָּל אִלֵּין דְּרִגִּין סָלְקִין לְחַד וְהָא אִתְּמַר, בּוֹרֵ"א, יוֹצֵ"ר. עוֹשֵׂ"ה. וְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין אִלֵּין עַל אִלֵּין וְכֻלְּהוּ חַד.

וְכָל אוֹתָם שֵׁמוֹת עוֹלִים לְאֶחָד. יַעֲקֹב עַבְדִּי, לְפָעָמִים הוּא עֶבֶד, כְּמוֹ עֶבֶד שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִצְוֹת אֲדוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בּוֹ, לְהַשְׁרוֹת עָלָיו, וְהַכֹּל הוּא בְּסוֹד עֶלְיוֹן. כְּתוּב (ישעיה מג) בֹּרַאֲךָ יַעֲקֹב וְיֹצֶרְךָ יִשְׂרָאֵל, וְכָתוּב כֹּה אָמַר ה' עֹשְׂךָ. כָּל הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ עוֹלוֹת לְאֶחָד, וַהֲרֵי נֶאֱמַר, בּוֹרֵ"א, יוֹצֵ"ר, עוֹשֵׂ"ה, וְכָל הַדְּרָגוֹת אֵלֶּה עַל אֵלֶּה וְכֻלָּן אֶחָד.

זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בְּהוּ מִכָּל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, בְּגִין דְּבָרֵכְהוּ כְּתִיב, (ירמיה י) הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַּעְתֻּעִים בְּעֵת פְּקֻדָּתָם יֹאבֵדוּ, בְּשַׁעְתָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לְבַעֲרָא לוֹן מִן עַלְמָא, וְיִשְׁתְּאַר הוּא בִּלְחוֹדוֹי כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה ב) וְנִשְׂגָּב יְיָ לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא.

אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם מִכָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁבְּכֻלָּם כְּתוּב (ירמיה י) הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַּעְתֻּעִים בְּעֵת פְּקֻדָּתָם יֹאבֵדוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לְבַעֵר אוֹתָם מִן הָעוֹלָם וְיִשָּׁאֵר הוּא לְבַדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ב) וְנִשְׂגָּב ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא.

דף קעח.

רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מא) אַל תִּירְאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מְתֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךְ נְאֻם יְיָ וְגֹאֲלֵךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. תָּא חֲזֵי, כָּל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת דְּעַלְמָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהַב לוֹן לְמִמַּנָּן שָׁלְטָנִין יְדִיעִין כְּמָה דְּאִתְמָר. וְכֻלְּהוּ אָזְלֵי בָּתַר אֱלָהֵהוֹן, כְּמָה דְכָתִיב, (מיכה ד) כִּי כָל הָעַמִּים יֵלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו. וְכֻלְּהוּ אוֹשְׁדִין דָּמִין וּמַגִּיחִין קָרָבָא גָּזְלִין קַפְּחִין וּמְנָאֲפִין, וְאִתְעָרְבֵי (דף קעח ע"א) בְּכַמָּה עוֹבָדִין לְבִישׁ, וְאִתְתַּקְפוּ בְּחֵילְהוֹן לְאַבָאָשָׁא.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שם מא) אַל תִּירְאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מְתֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךְ נְאֻם ה' וְגֹאֲלֵךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. בֹּא רְאֵה, כָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן אוֹתָם לְמֻמָּנִים שַׁלִּיטִים יְדוּעִים כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְכֻלָּם הוֹלְכִים אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ד) כִּי כָל הָעַמִּים יֵלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו. וְכֻלָּם שׁוֹפְכִים דָּמִים וְעוֹרְכִים קְרָבוֹת אֵלּוּ בְּאֵלּוּ, גּוֹזְלִים רוֹצְחִים וְנוֹאֲפִים, וּמְעֹרָבִים בְּכַמָּה מַעֲשִׂים רָעִים, וּמִתְחַזְּקִים בְּכֹחָם לְהָרַע.

וְיִשְׂרָאֵל לֵית לוֹן תּוּקְפָּא וְחֵילָא לְנַצָּחָאָה לוֹן בַּר בְּפוּמְהוֹן, כְּתוֹלַעְתָּא דָּא דְּלֵית לָהּ תּוּקְפָּא וְחֵילָא אֶלָּא בְּפוּמָא, וּבְפוּמָא מִתְבַּר כֻּלָּא, וְעַל דָּא אִקְרוֹן יִשְׂרָאֵל תּוֹלַעַת.

וּלְיִשְׂרָאֵל אֵין תִּקֶּף וְכֹחַ לְנַצֵּחַ אוֹתָם פְּרָט לַפֶּה שֶׁלָּהֶם, כַּתּוֹלַעַת הַזּוֹ שֶׁאֵין לָהּ תִּקֶּף וְכֹחַ אֶלָּא בְּפִיהָ, וּבְפִיהָ הִיא שׁוֹבֶרֶת הַכֹּל, וְלָכֵן נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹלַעַת.

תּוּ אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת יַעֲקֹב, מַה תּוֹלַעַת לֵית לְבָרְיָה דְּעַלְמָא כְּהַאי תּוֹלַעַת דְּמָשִׁי דְּסִיסְטָרָא, דְּמִנָּהּ נָפְקֵי כָּל לְבוּשֵׁי יְקָר טִיסְטָרֵי דְּמַלְכִין, לְבָתַר זָרַע זַרְעִין וּמִית, וּלְבָתַר מֵהַהוּא זַרְעָא דְּאִשְׁתְּאַר מְנַיְּהּ אִתְקַיְּים כְּמִלְקַדְּמִין וְהָא אִיהוּ בְּקִיּוּמָא. כָּךְ יִשְׂרָאֵל אִינּוּן כְּהַאי תּוֹלַעַת. דְּאַף עַל גַּב דְּמֵתִין, יִתְהַדְּרוּן וְיִתְקַיְּימוּן בָּעַלְמָא כְּמִלְקַדְּמִין.

עוֹד, אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת יַעֲקֹב - מַה תּוֹלַעַת אֵין בְּרִיָּה בָּעוֹלָם כְּמוֹ תּוֹלַעַת הַמָּשִׁי הַזּוֹ שֶׁטְּווִים בּוֹ, שֶׁמִּמֶּנָּה יוֹצְאִים כָּל לְבוּשֵׁי כָבוֹד, לְבוּשֵׁי הַמְּלָכִים, אַחַר כָּךְ זוֹרַעַת זְרָעִים וּמֵתָה, וּמֵאוֹתוֹ הַזֶּרַע שֶׁנִּשְׁאַר מִמֶּנָּה מִתְקַיֶּמֶת כְּמוֹ מִקֹּדֶם וַהֲרֵיהִי בְּקִיּוּם - כָּךְ יִשְׂרָאֵל הֵם כְּמוֹ הַתּוֹלַעַת הַזּוֹ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמֵּתִים, יַחְזְרוּ וְיִתְקַיְּמוּ בָּעוֹלָם כְּמוֹ מִקֹּדֶם.

וְהָא אִתְּמַר (ד"א ל"ג דכתיב) (ירמיה יח) כִּי כַחֹמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם בְּיָדִי בֵּית יִשְׂרָאֵל. מַאי כַּחֹמֶר. אֶלָּא דָּא הוּא חֹמֶר דְּהַהוּא זְכוּכִית, דְּאַף עַל גַּב דְּאִתְבַּר אִתְתַּקַּן וְאִית לֵיהּ תַּקָּנָה כְּמִלְקַדְּמִין.

וַהֲרֵי נֶאֱמַר [שכתוב] (ירמיה יח) (כי) [הנה] כַחֹמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם בְּיָדִי בֵּית יִשְׂרָאֵל. מַה זֶּה כַּחֹמֶר? אֶלָּא זֶהוּ חֹמֶר שֶׁל אוֹתָהּ זְכוּכִית, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁנִּשְׁבָּר - נִתְקָן, וְיֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה כְּמוֹ מִקֹּדֶם.

מְתֵי יִשְׂרָאֵל, דָּא אִילָנָא דְחַיֵּי, דִּבְגִין דְּיִשְׂרָאֵל אִינּוּן אִתְדַּבָּקוּ בְּאִילָנָא דְחַיֵּי, בְּגִין כָּךְ יְהֵא חַיִּין לְהוֹן וְיקוּמוּן מֵעַפְרָא וְיִתְקַיְּימוּן בְּעַלְמָא, וִיהוֹן לְעַם חַד לְמִפְלַח לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (צפניה ג) לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם יְיָ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

מְתֵי יִשְׂרָאֵל - זֶה עֵץ הַחַיִּים. שֶׁמְּשׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל דְּבוּקִים בְּעֵץ הַחַיִּים, לָכֵן יִהְיוּ לָהֶם חַיִּים וְיָקוּמוּ מִן הֶעָפָר וְיִתְקַיְּמוּ בָעוֹלָם וְיִהְיוּ לְעַם אֶחָד לַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (צפניה ג) לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה' לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

רִבִּי אֶלְעָזָר וְרִבִּי יִצְחָק הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא, וּמָטָא זִמְנָא דִּקְרִיאַת שְׁמַע, וְקָם רַבִּי אֶלְעָזָר וְקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ. לְבָתַר אָמַר לֵיהּ רִבִּי יִצְחָק, וְהָא תְּנִינָן דְּעַד לָא יִפּוּק בַּר נַשׁ לְאָרְחָא אִבָּעֵי לֵיהּ לְנַטְלָא רְשׁוּ מִמָּארֵיהּ וּלְצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ, וְהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, וְקָם רַבִּי אֶלְעָזָר וְקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. אָמַר כָּךְ אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, וַהֲרֵי שָׁנִינוּ, שֶׁעַד שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם לְדַרְכּוֹ, צָרִיךְ לִטֹּל רְשׁוּת מֵרבוֹנוֹ וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ.

אָמַר לֵיהּ, בְּגִין דְּכַד נָפִיקְנָא לָא הֲוָה זְמַן צְלוֹתָא וְלָא מָטָא זִמְנָא דִּקְרִיאַת שְׁמַע, הַשְׁתָּא דְּשַׁמְשָׁא נָהִיר צַלֵּינָא. אֲבָל עַד לָא נָפַקְנָא לְאָרְחָא בָּעֵינָא בָּעוּתָא מִנֵּיהּ וְאִמְלְכָנָא בֵּיהּ, אֲבָל צְלוֹתָא דָּא לָא צַלֵּינָא.

אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁיָּצָאתִי לֹא הָיָה זְמַן תְּפִלָּה וְלֹא הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. עַכְשָׁו שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מְאִירָה, הִתְפַּלַּלְתִּי. אֲבָל עַד שֶׁלֹּא יָצָאתִי לַדֶּרֶךְ, בִּקַּשְׁתִּי מִמֶּנּוּ וְנִמְלַכְתִּי בּוֹ, אֲבָל תְּפִלָּה זוֹ לֹא הִתְפַּלַּלְתִּי.

דְּהָא אֲנָא אִשְׁתַּדַּלְנָא בְּאוֹרַיְיתָא מִפַּלְגוּת לֵילְיָא, וְכַד אֲתָא צַפְרָא עַד כְּעַן לָא הֲוָה עִדָּנָא לְצַלֵּי צְלוֹתָא. בְּגִין דְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּקַדְרוּתָא דְצַפְרָא אִשְׁתַּכַּח, אִתְּתָא מִשְׁתָּעְיָא בְּבַעֲלָהּ, וְאִינּוּן בָּרָזָא כְּחָדָא, דְּבָעְיָא אִיהִי לְמֵיהַךְ לְמִשְׁכְּנָא בְּעוּלֵּמְתָהָא דְּיַתְבֵי בַּהֲדָהּ. וּבְגִין כָּךְ לָא בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמִפְסַק מִלַּיְיהוּ דְּמִתְחַבְּרָן כְּחָדָא וּלְאַעֲלָא מִלָּה אַחֲרָא בֵּינַיְיהוּ.

שֶׁהֲרֵי אֲנִי עוֹסֵק בַּתּוֹרָה מֵחֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ הַבֹּקֶר, עַד עַכְשָׁו לֹא הָיָה זְמַן לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁל קְדֵרוּת הַשַּׁחַר נִמְצֵאת אִשָּׁה מְדַבֶּרֶת עִם בַּעְלָהּ וְהֵם בְּסוֹד כְּאֶחָד, שֶׁהִיא רוֹצָה לְלֶכֶת לְמִשְׁכָּנָהּ עִם עַלְמוֹתֶיהָ שֶׁיּוֹשְׁבוֹת עִמָּהּ, וְלָכֵן לֹא צָרִיךְ הָאָדָם לְהַפְסִיק דִּבּוּרִם כְּשֶׁמְּחֻבָּרִים כְּאֶחָד וּלְהַכְנִיס דָּבָר אַחֵר בֵּינֵיהֶם.

וְהַשְׁתָּא דְּנָהִיר שִׁמְשָׁא הוּא עִדָּן צְלוֹתָא לְצַלָּאָה, כְּמָה דְאוּקְמוּהָ. דִּכְתִיב, (תהלים עב) יִירָאוּךָ עִם שָׁמֶשׁ. מַהוּ עִם שֶׁמֶשׁ, לְנַטְרָא נְהוֹרָא דְּשִׁמְשָׁא בַּהֲדָן לְאַנְהָרָא לָהּ, דְּהָא יֵרָאֶה בַּהֲדֵי שִׁמְשָׁא אִצְטְרִיךְ וְלָא לְאַפְרָשָׁא לוֹן. וְכַד לָא נָהִיר יָמָּא לָאו הוּא יֵרָאֶה בַּהֲדֵי שִׁמְשָׁא, וּצְרִיכָא לְחַבְּרָא לוֹן כְּחָדָא. וְדָא הוּא עִם שֶׁמֶשׁ.

וְעַכְשָׁו שֶׁהֵאִיר הַשֶּׁמֶשׁ, הוּא זְמַן הַתְּפִלָּה לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ, שֶׁכָּתוּב (תהלים עב) יִירָאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ. מַהוּ עִם שֶׁמֶשׁ? לִשְׁמֹר אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ עִמָּנוּ לְהָאִיר לוֹ, שֶׁהֲרֵי יֵרֵאָה עִם הַשֶּׁמֶשׁ צָרִיךְ, וְלֹא לְהַפְרִידֵם. וּכְשֶׁלֹּא מֵאִיר הַיּוֹם, הוּא לֹא יֵרֵאֶה עִם הַשֶּׁמֶשׁ, וְצָרִיךְ לְחַבֵּר אוֹתָם כְּאֶחָד, וְזֶהוּ עִם שֶׁמֶשׁ.

אָזְלֵי, כַּד מָטוּ חַד בֵּי חֲקַל, יָתְבוּ. זָקְפוּ עֵינַיְיהוּ וְחָמָא לֵיהּ לְטוּרָא דְּהָווּ סָלְקוּ בְּרוּמַיְיהּ בְּרֵיין מְשַׁנְיָין, דְּחִיל רִבִּי יִצְחָק, אֲמַר לֵיהּ רִבִּי אֶלְעָזָר אֲמַאי דְּחִילַת. אֲמַר לֵיהּ חֲמֵינָא דְּהַאי טוּרָא אִיהוּ תַּקִּיף, וְחָמֵינָא אִלֵּין בְּרֵיין דְּאִינּוּן מְשַׁנְיָין וְדָחִילְנָא דְּלָא יְקַטְרְגוּ לוֹן, אֲמַר לֵיהּ מַאן דְּדָחִיל מֵחֲטָאוֹי דְּבִידֵיהּ אִית לֵיהּ לְמִדְחַל. תָּא חֲזֵי, לָאו אִלֵּין מֵאִינּוּן בְּרֵיין תַּקִּיפִין דְּהָווּ מִשְׁתַּכְּחִין בְּטוּרַיָּא.

הָלְכוּ, כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְבֵית שְׂדֶה אֶחָד יָשְׁבוּ. זָקְפוּ עֵינֵיהֶם וְרָאוּ הַר אֶחָד שֶׁהָיוּ עוֹלִים בְּרוּמוֹ בְּרִיּוֹת מְשֻׁנּוֹת. פָּחַד רַבִּי יִצְחָק. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, לָמָּה אַתָּה פּוֹחֵד? אָמַר לוֹ, רָאִיתִי שֶׁהָהָר הַזֶּה קָשֶׁה, וְרָאִיתִי אֶת הַבְּרִיּוֹת הַלָּלוּ שֶׁהֵן מְשֻׁנּוֹת, וּפָחַדְתִּי שֶׁלֹּא יִצְרוּ לָנוּ. אָמַר לוֹ, מִי שֶׁפּוֹחֵד - מֵחֲטָאִים שֶׁבְּיָדָיו יֵשׁ לוֹ לִפְחֹד. בֹּא רְאֵה, אֵין אֵלֶּה מֵאוֹתָן בְּרִיּוֹת קָשׁוֹת שֶׁהָיוּ נִמְצָאוֹת בֶּהָרִים.

פָּתַח וְאָמַר. וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה וְגוֹ' הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִים וְגוֹ', הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל תָּא חֲזֵי, לָאו אִלֵּין אִינּוּן דְּכְתִיב בְּהוּ (דברים ב) הָאֵימִים לְפָנִים יֹשְׁבוּ בָהּ וְגוֹ' וּבְנֵי עֵשָׂו יֵירְשׁוּם וְגוֹ'.

פָּתַח וְאָמַר: וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִם וְגוֹ'. פְּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ, אֲבָל בֹּא רְאֵה, אֵין אֵלֶּה אוֹתָם שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (דברים ב) הָאֵמִים לְפָנִים יֹשְׁבוּ בָהּ וְגוֹ', וּבְנֵי עֵשָׂו יֵירְשׁוּם וְגוֹ'.

אֲבָל אִלֵּין דְּקָאֲמַר קְרָא אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִים בַּמִּדְבָּר, יֵמִם כְּתִיב. אִלֵּין הָווּ בְּרֵיִין מְשַׁנְיָין. דְּכַד הָווּ אִתָּרַךְ קַיִן מֵעַל אַפֵּי אַרְעָא כְּדְכְתִיב, (בראשית ד) הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר, וּכְתִיב וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד וְאוּקְמוּהָ.

אֲבָל אֵלֶּה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִם בַּמִּדְבָּר, יֵמִם כְּתִיב (חסר י'), אֵלּוּ הָיוּ בְּרִיּוֹת מְשֻׁנּוֹת. שֶׁכַּאֲשֶׁר גֹּרַשׁ קַיִן מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, כַּכָּתוּב (בראשית ד) הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר, וְכָתוּב וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד, וּבֵאֲרוּהוּ.

דף קעח:

מִבְּנֵי בְּנוֹי בְּסִטְרָא (ויקרא עו ע"ב) דְּרוּחִין וְעִלְעוּלִין וּמַזִּיקִין וְאִלֵּין קָיְימוּ, דְּהָא כַּד בָּעָא לְאִתְקַדְּשָׁא יוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא, אִתְבְּרוּן מֵהַהוּא סִטְרָא רוּחִין קָיְימִין טְסִירִין (נ"א טהירין) בְּלָא גוּפָא. וְאִלֵּין לָאו אִינּוּן מִיּוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא וְלָא מִיּוֹמָא שְׁתִיתָאָה, וְאִשְׁתָּאֲרוּ אִלֵּין תְּרֵין יוֹמִין בְּהוּ בִּסְפֵקָא, וּבְגִין כָּךְ לָא אִתְקָיְימוּ לָא (דף קעח ע"ב) מֵהַאי וְלָא מֵהַאי.

מִבְּנֵי בָנָיו בְּצַד שֶׁל רוּחוֹת וּסְעָרוֹת וּמַזִּיקִים וְאֵלֶּה עָמְדוּ, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁרָצָה לְהִתְקַדֵּשׁ יוֹם הַשַּׁבָּת, נִבְרְאוּ מֵאוֹתוֹ צַד רוּחוֹת קַיָּמוֹת מְעוֹפְפוֹת [מאירות] בְּלִי גוּף, וְאֵלֶּה אֵינָם לֹא מִיּוֹם שַׁבָּת וְלֹא מִיּוֹם שִׁשִּׁי, וְנִשְׁאֲרוּ אֵלּוּ יוֹמַיִם בָּהֶם בְּסָפֵק, וְלָכֵן לֹא הִתְקַיְּמוּ לֹא מֶזֶּה וְלֹא מֶזֶּה.

וְאָזְלוּ וְאִתְפַּשְׁטוּ בְּהַהוּא סִטְרָא דְקַיִן וְאִנְּלִימוּ בְּהַהוּא סִטְרָא וְלָא אִתְגְּלִימוּ לְאִתְקָיְימָא וְאִקְרוּן יֵמ"ם חָסֵר, דְּלָא אִתְקָיְימוּ לָא בְּיוֹמָא דָא וְלָא בְּיוֹמָא דָא, וְאִתְחָזוּן לִבְנֵי נָשָׁא. וְאִיהוּ אַשְׁכַּח לוֹן וְאוֹלְפֵי לֵיהּ לְאַיְיתָאָה מַמְזֵרִין לְעַלְמָא. וְאִינּוּן אָזְלֵי בֵּינֵי טוּרַיָא וְקָיְימִין בְּגוּפָא זִמְנָא חָדָא בְּיוֹמָא, וּלְבָתַר מִתְפַּשְׁטֵי מִנֵּיהּ.

וְהָלְכוּ וְהִתְפַּשְׁטוּ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁל קַיִן, וְהִתְלַבְּשׁוּ בְּאוֹתוֹ צַד, וְלֹא הִתְגַּלּוּ לְהִתְקַיֵּם, וְנִקְרְאוּ יֵמ"ם חָסֵר, שֶׁלֹּא הִתְקַיְּמוּ לֹא בְּיוֹם זֶה וְלֹא בְּיוֹם זֶה, וְנִרְאִים לִבְנֵי אָדָם. וְהוּא מָצָא אוֹתָם וְלִמְּדוּ אוֹתוֹ לְהָבִיא מַמְזֵרִים לָעוֹלָם, וְהֵם הוֹלְכִים בֵּין הֶהָרִים וְעוֹמְדִים בְּגוּף פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם, וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּשְׁטִים מִמֶּנּוּ.

תָּא חֲזֵי, עָנָה דָא אִיהוּ מַמְזֵרָא הֲוָה, דְּאָתָא צִבְעוֹן עַל אִמֵּיהּ וְאוֹלִיד מַמְזֵרָא, וְדָא אָתָא מִסִּטְרָא דְרוּחַ מְסָאֲבָא דְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ. וּבְגִין כָּךְ אַשְׁכַּח לוֹן וְהָווּ אוֹלְפֵי לֵיהּ כָּל זִינִין דְּסָטָר מְסָאֲבָא בְּגִין דָּא.

בֹּא רְאֵה, הָעָנָה הַזֶּה הָיָה מַמְזֵר, שֶׁבָּא צִבְעוֹן עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד מַמְזֵר, וְזֶה בָּא מִצַּד רוּחַ הַטֻּמְאָה שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ, וְלָכֵן מָצָא אוֹתָם וְלִמְּדוּ אוֹתוֹ כָּל מִינֵי צַד הַטֻּמְאָה בִּשְׁבִיל זֶה.

וְתָא חֲזֵי, אִלֵּין אִינּוּן וְכַמָּה אָחֳרָנִין מִתְפָּרְשָׁן אִלֵּין מֵאִלֵּין, כֻּלְּהוּ אַתְיָין מֵהַהוּא סִטְרָא וְאָזְלֵי בְּמַדְבְּרָא וְאִתְחָזוּן תַּמָּן. בְּגִין דְּמַדְבְּרָא אֲתַר חָרוּב וְאִיהוּ בֵּי מוֹתָבָא דִלְהוֹן. וְעִם כָּל דָּא, כָּל בַּר נָשׁ דְּאָזִיל בְּאוֹרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְדָחִיל לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא מִסְתַּפֵּי מִנַּיְיהוּ. אָזְלוּ וְאַעֲלוּ בְּטוּרָא.

וּבֹא וּרְאֵה, אֵלֶּה הֵם וְכַמָּה אֲחֵרִים נִפְרָדִים אֵלֶּה מֵאֵלֶּה, כֻּלָּם בָּאִים מֵאוֹתוֹ צַד וְהוֹלְכִים בַּמִּדְבָּר וְנִרְאִים שָׁם, מִשּׁוּם שֶׁהַמִּדְבָּר הוּא מָקוֹם חָרֵב וְהוּא בֵּית מוֹשָׁבָם. וְעִם כָּל זֶה, כָּל אָדָם שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיָרֵא מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא פּוֹחֵד מֵהֶם. הָלְכוּ וְנִכְנְסוּ בָּהָר.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, כְּגַוְונָא דָא כָּל אִינּוּן טוּרִין חֲרוּבִין אֲתַר בֵּי מוֹתָבָא דִלְהוֹן. אָמַר לֵיהּ, הָכִי הוּא, וְכָל אִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (תהלים קכא) יְיָ יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ יְיָ יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּמוֹ זֶה כָּל אוֹתָם הָרִים חֲרֵבִים, מְקוֹם מוֹשָׁב שֶׁלָּהֶם הוּא. אָמַר לוֹ, כֵּךְ זֶה, וְכָל אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה כָּתוּב עֲלֵיהֶם (תהלים קכא) ה' יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ ה' יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

פְּתַח רִבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שם קיא) הַלְלוּיָהּ אוֹדֶה יְיָ בְּכָל לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, דָּוִד מַלְכָּא כָּל יוֹמוֹי הֲוָה מִשְׁתַּדֵּל בְּפוּלְחָנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהָוָה קָם בְּפַלְגוּת לֵילְיָא וּמְשַׁבַּח וּמוֹדֶה בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן, בְּגִין לְאִתְתַּקָּנָא דּוּכְתֵּיהּ בְּמַלְכוּ דִּלְעֵילָא.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שם קיא) הַלְלוּיָהּ אוֹדֶה ה' בְּכָל לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה, פְּסוּק זֶה פֵּרְשׁוּהוּ, אֲבָל בֹּא רְאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ כָּל יְמָיו הָיָה מִשְׁתַּדֵּל בַּעֲבוֹדַת הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהָיָה קָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וּמְשַׁבֵּחַ וּמוֹדֶה בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת כְּדֵי לְתַקֵּן מְקוֹמוֹ בַּמַּלְכוּת שֶׁל מַעְלָה.

דְּכַד אִתְעַר רוּחַ צָפוֹן בְּפַלְגוּת לֵילְיָא, הֲוָה יָדַע דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא יִתְעַר בְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן לְאִשְׁתַּעְשָׁעַ עִם צַדִּיקַיָּיא, וְאִיהוּ הֲוָה קָם בְּהַהִיא שַׁעְתָּא וְאִתְגַּבַּר בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן עַד דְּסָלִיק צַפְרָא.

שֶׁכְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר רוּחַ צָפוֹן בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מִתְעוֹרֵר בְּגַן עֵדֶן לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים, וְהוּא הָיָה קָם בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וּמִתְגַּבֵּר בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת עַד שֶׁעוֹלֶה הַשַּׁחַר.

בְּגִין דְּכַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִשְׁתַּכַּח בְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן, הָא אוֹקִימְנָא דְּאִיהוּ וְכָל צַדִּיקַיָּיא דִּבְגִנְתָּא כֻּלְּהוּ צַיְיתִין לְקָלֵיהּ. כְּדִכְתִיב, (שיר השירים ח) ח�ֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי. וְלָא עוֹד, אֶלָּא דְּחוּטָא דְּחֶסֶד מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ בִּימָמָא כְּמָה דְּאִתְּמַר. דִּכְתִיב, (תהלים מב) יוֹמָם יְצַוֶּה יְיָ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא דְּאִינּוּן מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא דְּאִיהוּ אָמַר, כֻּלְּהוּ סָלְקִין וּמִתְעַטְּרִין קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּבְגִין כָּךְ דָּוִד מַלְכָּא הֲוָה מִשְׁתַּדֵּל בְּלֵילְיָא בְּפוּלְחָנָא דְּמָארֵיהּ.

מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּגַן עֵדֶן, הֲרֵי בֵּאַרְנוּ שֶׁהוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּגָּן, כֻּלָּם מַקְשִׁיבִים לְקוֹלוֹ, כַּכָּתוּב (שיר ח) חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא חוּט שֶׁל חֶסֶד מָשׁוּךְ עָלָיו בַּיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכָּתוּב (תהלים מב) יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאוֹתָם דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁהוּא אוֹמֵר, כֻּלָּם עוֹלִים וּמִתְעַטְּרִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה מִשְׁתַּדֵּל בַּלַּיְלָה בַּעֲבוֹדַת אֲדוֹנוֹ.

תָּא חֲזֵי, הַלְלוּיָהּ, בְּכָל אִינּוּן שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן דְּקָאֲמַר דָּוִד, הָא תְּנִינָן דְּלְעֵילָּא מַכֶּלְהוֹן הוּא הַלְלוּיָהּ וְאוּקְמוּהָ. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּכְלִיל שְׁמָא וּשְׁבָחָא כַּחֲדָא. מַאי שְׁמָא וּשְׁבָחָא. שְׁמָא דָּא (א) י"ה. שְׁבָחָא מַאן אִיהוּ, אֶלָּא דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִיהוּ (הלל בגימ' ה"ס שהוא אדנ"י) מְתַקְּנָא שְׁבָחָא תְּדִיר לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלָא אִשְׁתַּכְּחַת. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים פג) אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לָךְ אַל תֶּחֱרַשׁ וְאַל תִּשְׁקֹט אֵל. בְּגִין דְּסִדּוּרָא דְּשָׁבָחָא אִיהִי מְסַדְּרַת וּמְשַׁבַּחַת תָּדִיר לְגַבֵּיהּ. וּבְגִין כָּךְ שְׁמָא וּשְׁבָחָא כַּחֲדָא.

בֹּא רְאֵה, הַלְלוּיָהּ, בְּכָל אוֹתָן שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שֶׁדָּוִד אָמַר, הֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁלְּמַעְלָה מִכֻּלָּם הוּא הַלְלוּיָהּ, וּבֵאֲרוּהוּ, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכּוֹלֵל הַשֵּׁם וְהַשֶּׁבַח כְּאֶחָד. מַה שֵּׁם וּמַה שֶּׁבַח? שֵׁם זֶה י"ה. הַשֶּׁבַח מַהוּ? אֶלָּא זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא (הלל בגימטריא ה"ס, שהוא אדנ"י) מְתַקֶּנֶת שֶׁבַח תָּמִיד לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וְלֹא שׁוֹקֶטֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם פג) אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לָךְ אַל תֶּחֱרַשׁ וְאַל תִּשְׁקֹט אֵל. מִשּׁוּם שֶׁסִּדּוּר הַשֶּׁבַח הִיא מְסֻדֶּרֶת וּמְשַׁבַּחַת תָּמִיד אֵלָיו, וְלָכֵן שֵׁם וְשֶׁבַח כְּאֶחָד.

אוֹדֶה יְיָ בְּכָל לֵבָב, כְּמָה דְאוּקְמוּהָ בְּיֵצֶר הַטּוֹב וּבְיֵצֶר הָרָע, בְּגִין דְּאִינּוּן מִשְׁתַּכְּחֵי תָּדִיר לְגַבֵּיהּ דְּבַר נָשׁ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (דברים ו) בְּכָל לְבָבְךָ וּאוּקְמוּהָ. בְּסוֹד יְשָׁרִים (ועדה), אִלֵּין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּכָל דַּרְגִּין בְּהוּ מִתְעַטְּרָן כַּהֲנֵי וְלֵיוָאֵי, צַדִּיקֵי וַחֲסִידֵי, יְשָׁרִים. וְעֵדָה, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (תהלים פב) נִצָּב בַּעֲדַת אֵל. וְאִינּוּן רָזָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַטַּר בְּהוּ.

אוֹדֶה ה' בְּכָל לֵבָב, כְּמוֹ שֶׁבֵּארוּהוּ - בְּיֵצֶר הַטּוֹב וּבְיֵצֶר הָרָע, מְשׁוּם שֶׁהֵם נִמְצָאִים תָּמִיד אֵצֶל הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) בְּכָל לְבָבְךָ, וּבֵארוּהוּ. בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה - אֵלּוּ הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הַדְּרָגוֹת מִתְעַטְּרוֹת בָּהֶם, כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם, צַדִּיקִים וַחֲסִידִים, יְשָׁרִים. וְעֵדָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פב) נִצָּב בַּעֲדַת אֵל. וְהֵם סוֹד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בָּהֶם.

וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי בַר נָשׁ לְשַׁבְּחָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תְּדִיר, בְּגִין דְּאִיהוּ אִתְרָעֵי בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן, וּמַאן דְּיָדַע לְשַׁבְּחָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדָקָא יָאוּת, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קַבֵּיל צְלוֹתֵיהּ וְשֵׁזִיב לֵיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (תהלים צא) אֲשַׂגְּבֵהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי וְגו' אֹרֶךְ יָמִים וְגו'.

וְלָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תָּמִיד, מְשׁוּם שֶׁהוּא מִתְרַצֶּה בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת, וּמִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְשַׁבֵּחַ לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּרָאוּי, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ וּמַצִּילוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם צא) אֲשַׂגְּבֵהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי וְגו', אֹרֶךְ יָמִים וְגו'.

דף קעט.

פְּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (תהלים לב) אַתָּה סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה. אַתָּה סֵתֶר לִי, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִיהוּ סִתְרָא וּמָגֵן לְבַר נָשׁ דְּאָזִיל בְּאָרְחֵי דְאוֹרַיְיתָא, וְאִיהוּ אִסְתַּתַּר בְּצִלָּא דְגַדְפּוֹי דְּלָא יָכְלִין לְאַבָּאשָׁא לֵיהּ. מִצַּר תִּצְּרֵנִי, מֵעִילָּא וּמִתַּתָּא, לְעֵילָּא אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ מָארֵי דְּבָבוּ, לְתַתָּא אוּף הָכִי נָמֵי. וּמַאן אִיהוּ, דָּא יֵצֶר הָרָע, (דף קעט ע"א) דְּאִיהוּ צַר לְעֵילָּא וְצַר לְתַתָּא. וְאִלְמָלֵא יֵצֶר הָרָע, לָא אִשְׁתַּכַּח מָארֵי דְּבָבוּ לְבַר נָשׁ בְּעַלְמָא. בְּגִין כָּךְ מִצַּר תִּצְּרֵנִי.

פְּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (שם לב) אַתָּה סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה. אַתָּה סֵתֶר לִי - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא סֵתֶר וּמָגֵן לְאָדָם שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, וְהוּא מִסְתַּתֵּר בְּצֵל כְּנָפָיו, שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לְהָרַע לוֹ. מִצַּר תִּצְּרֵנִי - מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה. לְמַעְלָה יֵשׁ לְאָדָם יְרִיבִים, אַף לְמַטָּה כָּךְ גַּם, וּמִיהוּ? זֶהוּ יֵצֶר הָרַע שֶׁהוּא צַר לְמַעְלָה וְצַר לְמַטָּה, וְאִלְמָלֵא יֵצֶר הָרַע - לֹא נִמְצָא בַּעַל רִיב לְאָדָם בָּעוֹלָם. בִּשְׁבִיל כָּךְ מִצַּר תִּצְּרֵנִי.

רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה, יְסוֹבְבֵנִי סֶלָה מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי תְּסוֹבְבֵנִי. אִלֵּין אִינּוּן שִׁירִין דְּאִית בְּהוּ דַּרְגִּין לְהַצָּלָה, תְּסוֹבְבֵנִי בְּהוּ לְשֵׁזָבָא לִי בְּאָרְחָא. וְהַאי קְרָא אִיהוּ כְּסִדְרָא וְאִיהוּ לְמַפְרֵעַ, מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא.

רְנִי פֶּלֶט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה, הֵיכָא צְרִיךְ לְכִתּוֹב יְסוֹבְבֵנִי סֶלָה, מַה זֶּה תְּסוֹבְבֵנִי? אֵלּוּ שִׁירִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דְּרָגוֹת לְהַצָּלָה, תְּסוֹבְבֵנִי בָּהֶם לְהַצִּילֵנִי בַּדֶּרֶךְ. וּפְסוּק זֶה הוּא גַּם כַּסֵּדֶר וְגַם לְמַפְרֵעַ, מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה.

תָּא חֲזֵי, בְּאִלֵּין שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן דְּקָאֲמַר דָּוִד אִית בְּהוֹן רָזִין וּמִלִּין עִלָּאִין בְּרָזֵי דְּחָכְמְתָא, בְּגִין דְּכֻלְּהוּ בְּרוּחַ קוּדְשָׁא אִתְאֲמָרוּ. דְּהָוָה שָׁרֵא רוּחַ קוּדְשָׁא עֲלֵיהּ דְּדָוִד, וְהָוָה אָמַר שִׁירָתָא. וּבְגִין כָּךְ כֻּלְּהוּ בְּרָזֵי דְּחָכְמְתָא אִתְאֲמָרוּ.

בֹּא רְאֵה, בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת הַלָּלוּ שֶׁאָמַר דָּוִד יֵשׁ בָּהּ סוֹדוֹת וּדְבָרִים עֶלְיוֹנִים בְּסוֹדוֹת הַחָכְמָה, מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם נֶאֶמְרוּ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהָיְתָה שׁוֹרָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל דָּוִד וְהָיְתָה אוֹמֶרֶת שִׁירָה, וְלָכֵן כֻּלָּם נֶאֶמְרוּ בְּסוֹדוֹת הַחָכְמָה.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (תהלים קיח) דָּחֹה דְּחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיְיָ עֲזָרָנִי, דָּחֹה דְּחִיתַנִי, דָּחֹה דָּחוּנִי מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי דָּחֹה דְּחִיתַנִי. אֶלָּא דָּא סִטְרָא אָחֳרָא דְּדַחְיָיא לֵיהּ לְבַר נָשׁ תָּדִיר, וּבָעֵי לְדַחְיָיא לֵיהּ וּלְאַסְטָאָה לֵיהּ מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְדָא הוּא יֵצֶר הָרָע דְּאִשְׁתַּכַּח לְגַבֵּיהּ דְּבַר נָשׁ תָּדִיר. וּלְקֳבֵלֵיהּ אַהֲדַר דָּוִד וְאָמַר דָּחֹה דְּחִיתַנִי לִנְפֹּל. בְּגִין דְּאִיהוּ הֲוָה אִשְׁתַּדַּל לְגַבֵּיהּ בְּכָל אִינּוּן עַקְתִין לְאַסְטָאָה לֵיהּ מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְעָלֵיהּ אָמַר דָּוִד דָּחֹה דְּחִיתַנִי לִנְפֹּל בַּגֵּיהִנָּם. וַיְיָ עֲזָרָנִי דְּלָא אִתְמַסָּרְנָא בִּידָךְ.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (תהלים קיח) דָּחֹה דְּחִיתַנִי לִנְפֹּל וַה' עֲזָרָנִי. דָּחֹה דְּחִיתַנִי, דָּחֹה דָּחוּנִי הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! מַה זֶּה דָּחֹה דְּחִיתַנִי? אֶלָּא זֶה צַד הָאַחֵר שֶׁדּוֹחֶה אֶת הָאָדָם תָּמִיד וְרוֹצֶה לְדָחוֹת אוֹתוֹ וּלְהַסְטוֹתוֹ מֵעִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְזֶהוּ יֵצֶר הָרָע שֶׁנִּמְצָא תָּמִיד אֵצֶל הָאָדָם, וּכְנֶגְדּוֹ חָזַר דָּוִד וְאָמַר דָּחֹה דְּחִיתַנִי לִנְפֹּל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָיָה מִשְׁתַּדֵּל אֵלָיו בְּכָל אוֹתָן צָרוֹת לְהַסְטוֹתוֹ מֵעִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעָלָיו אָמַר דָּוִד, דָּחֹה דְּחִיתַנִי לִנְפֹּל - בַּגֵּיהִנֹּם, וַה' עֲזָרָנִי - שֶׁלֹּא נִמְסַרְתִּי לְיָדְךָ.

וְעַל דָּא אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִזְדַּהֲרָא מִנֵּיהּ, בְּגִין דְּלָא יִשְׁלוֹט עָלֵיהּ. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדֵין נָטִיר לֵיהּ בְּכָל אָרְחוֹי. דִּכְתִיב, (משלי ג) אָז תֵּלֵךְ לָבֶטַח דַּרְכֶּךָ וְרַגְלְךָ לֹא תִגּוֹף (משלי ד) בְּלֶכְתְּךָ לֹא יֵצַר צַעֲדֶךָ וְאִם תָּרוּץ לֹא תִכָּשֵׁל. וּכְתִיב, (משלי ד) וְאוֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם.

וְעַל זֶה יֵשׁ לְאָדָם לְהִזָּהֵר מִמֶּנּוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עָלָיו, וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, שֶׁכָּתוּב (משלי יג) אָז תֵּלֵךְ לָבֶטַח דַּרְכֶּךָ וְרַגְלְךָ לֹא תִגּוֹף, (שם ד) בְּלֶכְתְּךָ לֹא יֵצַר צַעֲדֶךָ וְאִם תָּרוּץ לֹא תִכָּשֵׁל, וְכָתוּב (שם) וְאוֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטִיר לוֹן בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. דִּכְתִיב, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אָרֶץ. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

(ע"כ פרשת וישלח)

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פרשת וישב

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים לה) רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ יְיָ. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה מְקַטְרְגִין אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ מִיּוֹמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהֵב בֵּיהּ נִשְׁמְתָא (ד"א ל"ג לבר נש) (לאתקיימא) בְּהַאי עָלְמָא. דְּכִיוָן דְּנָפִיק בַּר נָשׁ לַאֲוִירָא דְּעָלְמָא, מִיָּד אִזְדַּמַּן לְאִשְׁתַּתְּפָא בַּהֲדֵיהּ יֵצֶר הָרָע כְּמָה דְּאִתְּמַר. דִּכְתִיב, (בראשית ד) לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְגוֹ'. וּכְדֵין אִשְׁתַּתַּף בַּהֲדֵיהּ יֵצֶר הָרָע.

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים לד) רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ ה' בֹּא רְאֵה כַּמָּה מְקַטְרְגִים יֵשׁ לוֹ לְאָדָם מִן הַיּוֹם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן בּוֹ נְשָׁמָה [ד"א לאדם] [להתקים] בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָדָם יוֹצֵא לַאֲוִיר הָעוֹלָם, מִיָּד מִזְדַּמֵּן לְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ יֵצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכָּתוּב (בראשית ד) לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְגוֹ', וְאָז מִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ יֵצֶר הָרָע.

וְתָא חֲזֵי, דְּהָכִי הוּא, דְּהָא בְּעִירֵי מִיּוֹמָא דְּאִתְיַלִּידוּ, כַּלְהוּ נָטְרֵי גַּרְמַיְיהוּ, וְעָרְקִין מִן גּוֹ נוּרָא, וּמִן כָּל אַתְרִין בִּישִׁין. וּבַר נָשׁ, מִיָּד אָתֵי לַאֲרָמָא גַּרְמֵיהּ גּוֹ נוּרָא, בְּגִין דְּיֵצֶר הָרָע שָׁארֵי בְּגַוּיהּ, וּמִיָּד אַסְטֵי לֵיהּ לְאָרְחָא בִּישָׁא.

וּבֹא וּרְאֵה שֶׁכָּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי הַבְּהֵמוֹת מִיּוֹם שֶׁנּוֹלָדִים, שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם וּבוֹרְחִים מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וּמִכָּל הַמְּקוֹמוֹת הָרָעִים, וְאָדָם מִיָּד בָּא לִזְרֹק אֶת עַצְמוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ, מִשּׁוּם שֶׁיֵּצֶר הָרָע שׁוֹרֶה בְּתוֹכוֹ, וּמִיָּד מֵסִיט אוֹתוֹ לְדֶרֶךְ רָעָה.

וְאוֹקִימְנָא דִּכְתִיב, (קהלת ד) טוֹב יֶלֶד מִסְכֵּן וְחָכָם מִמֶּלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזָּהֵר עוֹד. טוֹב יֶלֶד, דָּא הוּא יֵצֶר טוֹב דְּהוּא יֶלֶד מִיּוֹמִין זְעִירִין עִמֵּיהּ דְּבַר נָשׁ, דְּהָא מִתְלַיְיסַר שְׁנִין וְאֵילֵךְ (עמיה) כְּמָה דְּאִתְּמַר.

וּבַאֲרָנוּ, שֶׁכָּתוּב (קהלת ד) טוֹב יֶלֶד מִסְכֵּן וְחָכָם מִמֶּלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזָּהֵר עוֹד. טוֹב יֶלֶד - זֶהוּ יֵצֶר הַטּוֹב, שֶׁהוּא יֵצֶר טוֹב שֶׁהוּא יֶלֶד מִיָּמִים מוּעָטִים עִם הָאָדָם, שֶׁהֲרֵי מִשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר שָׁנִים וְאֵילֵךְ [עמו], כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

דף קעט:

מִמֶּלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל. מִמֶּלֶךְ, דָּא הוּא יֵצֶר הָרָע דְּאִיהוּ אִקְרֵי מֶלֶךְ וְשַׁלִּיט בְּעַלְמָא עַל בְּנֵי נָשָׁא. זָקֵן וּכְסִיל, דְּאִיהוּ זָקֵן וַדַּאי, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ, דְּכַד אִתְיְלִיד בַּר נָשׁ וְנָפִיק לַאֲוִירָא דְּעַלְמָא אִיהוּ (דף קעט ע"ב) אִזְדַּמַּן עִמֵּיהּ דְּבַר נָשׁ. וְעַל דָּא אִיהוּ מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל.

מִמֶּלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל. מִמֶּלֶךְ - זֶה הוּא יֵצֶר הָרָע, שֶׁהוּא נִקְרָא מֶלֶךְ וְשַׁלִּיט בָּעוֹלָם עַל בְּנֵי אָדָם. זָקֵן וּכְסִיל - שֶׁהוּא זָקֵן וַדַּאי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם נוֹלָד וְיוֹצֵא לַאֲוִיר הָעוֹלָם, הוּא מִזְדַּמֵּן עִם הָאָדָם, וְעַל כֵּן הוּא מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל.

אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזָּהֵר עוֹד, לְהַזְהִיר לָא כְּתִיב, אֶלָּא לְהִזָּהֵר, בְּגִין דְּאִיהוּ כְּסִיל. וְעָלַיְיהוּ אָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (קהלת ב) וְהַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ. דְּהָא מֵסוּפְסִיתָא דְּחשֹׁךְ קָא אַתְיָא וְלֵית לֵיהּ נְהוֹרָא לְעָלְמִין.

אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזָּהֵר עוֹד, לֹא כָּתוּב לְהַזְהִיר אֶלָּא לְהִזָּהֵר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא כְּסִיל, וְעָלָיו אָמַר שְׁלֹמֹה, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, (קהלת ב) וְהַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ, שֶׁהֲרֵי מִפְּסֹלֶת הַחֹשֶׁךְ הוּא בָּא, וְאֵין לוֹ אוֹר לְעוֹלָמִים.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, תָּא חֲזֵי, כְּתִיב טוֹב יֶלֶד מִסְכֵּן וְחָכָם. מַאן יֶלֶד מִסְכֵּן, הָא אוּקְמוּהָ וְאִתְּמַר דְּאִיהוּ יֵצֶר טוֹב. אֲבָל טוֹב יֶלֶד, הָדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים לז) נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי. וְדָא הוּא נַעַר דְּאִיהוּ יֶלֶד מִסְכֵּן דְּלֵית לֵיהּ מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם. וְאַמַּאי אִקְרֵי נַעַר, בְּגִין דְּאִית לֵיהּ חַדְתּוּ דְסִיהֲרָא דְּמִתְחַדְּשָׁא תְּדִיר, וְתָדִיר אִיהוּ יֶלֶד מִסְכֵּן כְּמָה דְּאֲמָרַן. וְחָכָם, בְּגִין דְּחָכְמָה שַׁרְיָא בֵּיהּ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, בֹּא רְאֵה, כָּתוּב טוֹב יֶלֶד מִסְכֵּן וְחָכָם, מִי זֶה יֶלֶד מִסְכֵּן? הֵרֵי בֵּאֲרוּהָ, וְנִתְבָּאֵר שֶׁהוּא יֵצֶר טוֹב. אֲבָל טוֹב יֶלֶד, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז) נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי, וְזֶה הוּא נַעַר שֶׁהוּא יֶלֶד מִסְכֵּן, שֶׁאֵין לוֹ מֵעַצְמוֹ כְּלוּם. וְלָמָּה נִקְרָא נַעַר? מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִדּוּשׁ הַלְּבָנָה שֶׁתָּמִיד מִתְחַדֶּשֶׁת, וְתָמִיד הוּא יֶלֶד מִסְכֵּן, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וְחָכָם, מִשּׁוּם שֶׁשּׁוֹרָה בּוֹ חָכְמָה.

מִמֶּלֶךְ זָקֵן, דָּא הוּא יֵצֶר הָרָע כְּמָה דְאוּקְמָה. דְּהָא מִן יוֹמָא דְּהָוָה לָא נָפַק מִמְּסָאֲבוּתֵיהּ לְעָלְמִין, וְאִיהוּ כְּסִיל. דְּכָל אָרְחוֹי אִינּוּן לְאַרָח בִּישָׁא, וְאָזִיל וְסָטֵי לִבְנֵי נָשָׁא וְלָא יָדַע לְאָזְדָהֲרָא. וְאִיהוּ אָתֵי עִם בַּר נָשׁ בְּתִסְקוּפִין בְּגִין לְאַסְטָאָה לוֹן מֵאַרַח טָבָא לְאַרַח בִּישָׁא.

מִמֶּלֶךְ זָקֵן - זֶהוּ יֵצֶר הָרַע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁהֲרֵי מִיּוֹם שֶׁהָיָה לֹא יָצָא מִטֻּמְאָתוֹ לְעוֹלָמִים. וְהוּא כְּסִיל, שֶׁכָּל דְּרָכָיו הֵם לְהָרַע רָעָה, וְהוֹלֵךְ וּמְסַטֶּה אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְלֹא יוֹדֵעַ לְהִזָּהֵר, וְהוּא בָּא עִם אָדָם בַּעֲלִילוֹת כְּדֵי לְהַסְטוֹתָם מִדֶּרֶךְ טוֹבָה לְדֶרֶךְ רָעָה.

תָּא חֲזֵי, עַל דָּא אֲקִדִּים עִם בַּר נָשׁ בְּיוֹמָא דְאִתְיְלִיד בְּגִין דִּיְהֵימִין לֵיהּ. דְּהָא כַּד אָתֵי יֵצֶר טוֹב לָא יָכִיל בַּר נָשׁ לְמְהֵימְנָא לֵיהּ וְדָמֵי עֲלֵיהּ כְּמָטוּלָא. כְּגַוְונָא דָא תָּנִינָן, מַאן הוּא רָשָׁע עָרוּם, דָּא הוּא מַאן דְּאַקְדִּים לְאַטְעָנָא מִלּוֹי לְקַמֵּי דַיְינָא עַד לָא יֵיתֵי חַבְרֵיהּ מָארֵי דְּדִינָא. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (משלי יח) צַדִּיק הָרִאשׁוֹן בְּרִיבוֹ וְגו'.

בֹּא רְאֵה, עַל זֶה מַקְדִּים עִם אָדָם בְּיוֹם שְׁנוֹלַד, כְּדֵי שֶׁיַּאֲמִין לוֹ, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁבָּא יֵצֶר הַטּוֹב, לֹא יָכוֹל הָאָדָם לְהַאֲמִין לוֹ, וְדוֹמֶה עָלָיו כְּמַעֲמָסָה. כְּמוֹ זֶה שָׁנִינוּ, מִי הוּא רָשָׁע עָרוּם? זֶהוּ מִי שֶׁמַּקְדִּים לִטְעֹן כְּדֵי שֶׁיַּאֲמִינוּ לְפָנֵי הַדַּיָּן טֶרֶם יָבֹא חֲבֵרוֹ בַּעַל הַדִּין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) צַדִּיק הָרִאשׁוֹן בְּרִיבוֹ וְגו'.

כְּגַוְונָא דָא (הוא נ"א האי) רָשָׁע עָרוּם, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (בראשית ג) וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם. וְהוּא אַקְדִּים וְשָׁרֵי עִמֵּיהּ דְּבַר נָשׁ עַד לָא יֵיתֵי חַבְרֵיהּ לְאַשְׁרָאָה עֲלֵיהּ. וּבְגִין דְּאִיהוּ אַקְדִּים וְהָא אַטְעִין טַעֲנָתֵיהּ עִמֵּיהּ, כַּד אָתֵי חַבְרֵיהּ דְּאִיהוּ יֵצֶר הַטּוֹב, אַבְאִישׁ לֵיהּ לְבַר נָשׁ בַּהֲדֵיהּ וְלָא יָכִיל לְזָקְפָא רֵישֵׁיהּ, כְּאִילּוּ אַטְעִין עַל כִּתְפֵּיהּ כָּל מָטוּלִין דְּעַלְמָא. בְּגִין הַהוּא רָשָׁע

עָרוּם דְּאַקְדִּים עִמֵּיהּ. וְעַל דָּא אָמַר שְׁלֹמֹה (קהלת ט) וְחָכְמַת הַמְּסָכֵּן בְּזוּיָה וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים, בְּגִין דְּהָא אַקְדִּים אָחֳרָא.

כְּמוֹ זֶה [הוא נ"א הזה] רָשָׁע עָרוּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג) וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם, וְהוּא מַקְדִּים וְשׁוֹרֶה עִמּוֹ שֶׁל אָדָם בְּטֶרֶם יָבֹא חֲבֵרוֹ לִשְׂרוֹת עָלָיו. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא מַקְדִּים, וְהִנֵּה טוֹעֵן טַעֲנָתוֹ עִמּוֹ - כְּשֶׁבָּא חֲבֵרוֹ, שֶׁהוּא יֵצֶר הַטּוֹב, מֵרַע אֶת הָאָדָם עִמּוֹ וְלֹא יָכוֹל לְזָקֹף רֹאשׁוֹ כְּאִלּוּ הִטְעִין עַל כְּתֵפוֹ כָּל הַמַּשָּׂאוֹת שֶׁל הָעוֹלָם בִּגְלַל אוֹתוֹ רָשָׁע עָרוּם שֶׁהִקְדִּים עִמּוֹ. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה (קהלת ט) וְחָכְמַת הַמְּסָכֵּן בְּזוּיָה וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים, מִשּׁוּם שֶׁהַנֵּה הִקְדִּים אַחֵר.

וְעַל דָּא כָּל דַּיְינֵי דְּקַבְּיל מִבַּר נָשׁ מִלָּה עַד לָא יֵיתֵי חַבְרֵיהּ, כְּאִילּוּ מְקַבֵּל עֲלֵיהּ טַעֲוָוא אָחֳרָא לְמְהֵימְנוּתָא. אֶלָּא (משלי יח) וּבָא רֵעֵהוּ וַחֲקָרוֹ, וְדָא הוּא אוֹרַח דְּבַר נָשׁ זַכָּאָה, דְּהָא בַּר נָשׁ זַכָּאָה דָּא הוּא, דְּלָא הֵימִין לְהַהוּא רָשָׁע עָרוּם דְּיֵיצֶר הָרָע, עַד דְּיֵיתֵי חַבְרֵיהּ דְּאִיהוּ יֵצֶר טוֹב. וּבְגִין דָּא בְּנֵי נָשָׁא אינון כְּשִׁלִּין לְעַלְמָא דְּאָתֵי.

וְעַל בֵּן, כָּל דַּיָּן שֶׁמְּקַבֵּל מֵאָדָם דָּבָר בְּטֶרֶם יָבֹא חֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ קִבֵּל עָלָיו תּוֹעֵבָה אַחֶרֶת לֶאֱמוּנָה, אֶלָּא (משלי שם) וּבָא רֵעֵהוּ וַחֲקָרוֹ, וְזֶה הוּא דֶּרֶךְ שֶׁל אָדָם צַדִּיק. שֶׁהֲרֵי הָאָדָם הַצַּדִּיק הַזֶּה שֶׁלֹּא הֶאֱמִין לְאוֹתוֹ רָשָׁע עָרוּם שֶׁל יֵצֶר הָרָע בְּטֶרֶם יָבֹא חֲבֵרוֹ, שֶׁהוּא יֵצֶר הַטּוֹב. וּמִשּׁוּם זֶה בְּנֵי אָדָם נִכְשָׁלִים לָעוֹלָם הַבָּא.

אֲבָל הַהוּא זַכָּאָה דְּאִיהוּ דָּחִיל לְמָארֵיהּ, כַּמָּה בִּישִׁין סָבִיל בְּהַאי עַלְמָא בְּגִין דְּלָא יְהֵימִין וְלָא יִשְׁתַּתַּף בְּהַהוּא יֵצֶר הָרָע. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁזִּיב לֵיהּ מִכֻּלְהוּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (תהלים לה) רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ יְיָ. רַבּוֹת רָעוֹת לַצַּדִּיק לָא כְּתִיב, אֶלָּא צַדִּיק. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעָרֵי בֵּיהּ. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעָרֵי בְּהַהוּא בַּר נָשׁ וְשַׁזִּיב לֵיהּ מִכֹּלָּא בְּהַאי עַלְמָא וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי, זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ.

אֲבָל אוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁפּוֹחֵד מֵרִבּוֹנוֹ, כַּמָּה רָעוֹת סוֹבֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יַאֲמִין וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף עִם אוֹתוֹ יֵצֶר הָרָע, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּיל אוֹתוֹ מִכֻּלָּם. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד) רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ ה'. לֹא כְתוּב רַבּוֹת רָעוֹת לַצַּדִּיק, אֶלָּא צַדִּיק, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרֻצֶּה בּוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרֻצֶּה מֵאוֹתוֹ הָאָדָם וּמַצִּיל אוֹתוֹ מִן הַכֹּל בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה בִּישִׁין עָבְרוּ עֲלֵיהּ דְּיַעֲקֹב, בְּגִין דְּלָא יִתְדַּבַּק בְּהַהוּא יֵצֶר הָרָע וְיִתְרַחֵק מֵחוּלָקֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ סָבִיל כַּמָּה עוֹנְשִׁין כַּמָּה בִּישִׁין וְלָא שָׁקִיט. פְּתַח וְאָמַר, (איוב ג) לֹא שָׁלַוְתִּי וְלֹא שָׁקַטְתִּי וְלֹא נָחְתִי וַיַּבֹא רֹגֶז. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה בִּישִׁין סָבְלִין צַדִּיקַיָּא בְּהַאי עַלְמָא. בִּישִׁין עַל בִּישִׁין, כְּאֵבִין עַל כְּאֵבִין. בְּגִין לְמִזְכֵּי לוֹן לְעַלְמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה רָעוֹת עָבְרוּ עָלָיו עַל יַעֲקֹב כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְדַּבֵּק בְּאוֹתוֹ הַיֵּצֶר הָרָע וְיִתְרַחֵק מֵחֶלְקוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ סָבַל כַּמָּה עֳנָשִׁים וְכַמָּה רָעוֹת וְלֹא שָׁקַט. פְּתַח וְאָמַר, (איוב ג) לֹא שָׁלַוְתִּי וְלֹא שָׁקַטְתִּי וְלֹא נָחְתִּי וַיָּבֹא רֹגֶז. בֹּא רְאֵה כַּמָּה רָעוֹת סוֹבְלִים הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, רָעוֹת עַל רָעוֹת, כְּאֵבִים עַל כְּאֵבִים, כְּדֵי לְזַכּוֹת אוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא.

יַעֲקֹב כַּמָּה סָבִיל בִּישִׁין עַל בִּישִׁין תְּדִיר, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר לֹא שָׁלַוְתִּי, בְּבֵיתָא דְלָבָן, וְלָא יָכִילְנָא לְאִשְׁתְּזָבָא מִנֵּיהּ. וְלֹא שָׁקַטְתִּי, מֵעֵשָׂו. מֵהַהוּא צַעֲרָא דְצַעֵר לִי הַהוּא מְמַנָּא דִילֵיהּ, וּלְבָתַר דְּחִילוּ דְעֵשָׂו. וְלֹא נָחְתִּי, מִן דִּינָה וּמִן שְׁכֶם.

יַעֲקֹב כַּמָּה רַעוּת סָבַל, רַעוּת עַל רַעוּת תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא שָׁלַוְתִּי - בְּבֵית לָבָן, וְלֹא יָכֹלְתִּי לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ. וְלֹא שָׁקַטְתִּי - מֵעֵשָׂו, מֵאוֹתוֹ הַצַּעַר שֶׁצִּעֵר אוֹתִי הַמְמֻנֶּה הַהוּא שֶׁלּוֹ, וְאַחַר כָּךְ הַפַּחַד שֶׁל עֵשָׂו. וְלֹא נָחְתִּי - מִן דִּינָה וּמִן שְׁכֶם.

וַיָּבֹא רֹגֶז, דָּא רוּגְזָא וְעָרְבוּבְיָא דְיוֹסֵף דְּאִיהוּ קַשְׁיָא מִכֻּלְּהוּ, מִגּוֹ רְחִימוּתָא דְיַעֲקֹב לְגַבֵּי דְיוֹסֵף דְּאִיהוּ רָזָא דִבְרִית, עָאל בְּמִצְרַיִם. בְּגִין דִּלְבָתַר כְּתִיב, (שמות ו) וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי, לְאִשְׁתַּכָּחָא שְׁכִינְתָּא (נ"א שמש) תַּמָּן בַּהֲדֵיהּ.

וַיָּבֹא רֹגֶז - זֶה הָרֹגֶז וְהָעֵרְבוּבְיָה שֶׁל יוֹסֵף שֶׁהוּא קָשֶׁה מִן הַכֹּל, וּמִתּוֹךְ אַהֲבָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף, שֶׁהוּא סוֹד הַבְּרִית, נִכְנַס לְמִצְרַיִם, כִּי אַחַר כָּךְ כָּתוּב (שמות ו) וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי, שֶׁתִּמָּצֵא הַשְּׁכִינָה [נ"א: שמש] שָׁם עִמּוֹ.

דף קפ.

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, (דף קפ ע"א) רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב וְאַנְשֵׁי חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מֵבִין כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק. הַצַּדִּיק אָבַד, בְּזְמָנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַשְׁגַּח בְּעַלְמָא וְלָא הֲוֵי עַלְמָא כְּדְקָא יָאוּת, וְאִזְדַּמַּן דִּינָא לְשַׁרְיָיא עַל עַלְמָא. כְּדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטִיל זַכָּאֵה דְאִשְׁתַּכַּח בֵּינַיְיהוּ, בְּגִין דְּיִשְׁרֵי דִּינָא עַל כֻּלְּהוּ אֲחֲרָנִין, וְלָא יִשְׁתַּכַּח מַאן דְּיִגִּין עֲלַיְיהוּ.

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב וְאַנְשֵׁי חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מֵבִין כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק. הַצַּדִּיק אָבַד, בִּזְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁגִּיחַ בָּעוֹלָם וְאֵין הָעוֹלָם כָּרָאוּי, וּמִזְדַּמֵּן הַדִּין לִשְׁרוֹת עַל הָעוֹלָם, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹטֵל אֶת הַצַּדִּיק שֶׁנִּמְצָא בֵּינֵיהֶם כְּדֵי שֶׁיִּשְׁרֶה הַדִּין עַל כָּל הָאֲחֵרִים וְלֹא יִמָּצֵא מִי שֶׁיָּגֵן עֲלֵיהֶם.

דְּהָא כָּל זִמְנָא דְּזַכָּאָה שָׁארֵי בְּעַלְמָא, דִּינָא לָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עַל עַלְמָא. מְנָלָן מִמֹּשֶׁה, דִּכְתִיב, (תהלים קו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו וְגוֹ'. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטִיל לְזַכָּאָה מִבֵּינַיְיהוּ וְסַלִּיק לֵיהּ מֵעַלְמָא, וּכְדֵין אִתְפָּרַע וְגָבֵי דִילֵיהּ. סוֹפֵיהּ דִּקְרָא, כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק. עַד דְּלָא יֵיתֵי רָעָה לְשַׁלְטָאָה עַל עַלְמָא נֶאֱסַף הַצַּדִּיק. (ד"א כי מפני הרעה נאסף עד לא ישלוט הרעה בעלמא) דָּבָר אַחֵר כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה, דָּא יֵצֶר הָרָע.

שֶׁהֲרֵי כָּל זְמַן שֶׁהַצַּדִּיק שׁוֹרֶה בָּעוֹלָם, הַדִּין לֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט עַל הָעוֹלָם. מִנַּיִן לָנוּ? מִמֹּשֶׁה, שֶׁכָּתוּב (תהלים קו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו וְגוֹ'. וּמִשּׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹטֵל אֶת הַצַּדִּיק מִבֵּינֵיהֶם וּמְסַלֵּק אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, וְאָז נִפְרָע וְגוֹבֶה אֶת שֶׁלּוֹ. סוֹף הַפָּסוּק - כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף

הַצַּדִּיק. בְּטֶרֶם תָּבֹא הָרָעָה לִשְׁלֹט עַל הָעוֹלָם נֶאֱסַף הַצַּדִּיק [ד"א כי מפני הרעה נאסף, טרם תשלט הרעה בעולם]. דְּבָר אַחֵר כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה - זֶה יֵצֶר הָרַע.

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב שְׁלִימוּ דַּאֲבָהָן הֲוָה וְאִיהוּ קָאִים לְקַיְּימָא בְּגָלוּתָא. אֲבָל מִגּוֹ דְּאִיהוּ צַדִּיק אִתְעַבַּד דִּינָא דְּלָא שָׁלְטָא בְּעַלְמָא. דְּהָא כָּל יוֹמֵי דְיַעֲקֹב לָא שָׁרָא דִּינָא עַל עַלְמָא, וְכַפְנָא אִתְבַּטְלַת.

בֹּא רְאֵה, יַעֲקֹב הָיָה בְּחִיר הָאָבוֹת, וְהוּא עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם בַּגָּלוּת, אֲבָל מִתּוֹךְ שֶׁהוּא צַדִּיק, הִתְעַכֵּב הַדִּין שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בָּעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי כָּל יְמֵי יַעֲקֹב לֹא שָׁרָה הַדִּין עַל הָעוֹלָם וְהָרָעָב הִתְבַּטֵּל.

וְאוּף הָכִי בְּיוֹמוֹי דְיוֹסֵף דְּאִיהוּ דִּיוּקְנָא דְּאָבוֹי (כיון דאיהו מת מיד). לָא שָׁרָא גָּלוּתָא (דינא על עלמא). בְּגִין דְּאִיהוּ אָגִין עֲלַיְיהוּ כָּל יוֹמוֹי, כֵּיוָן דְּאִיהוּ מֵת, מִיָּד שָׁרָא עֲלַיְיהוּ גָּלוּתָא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (שמות א) וַיָּמָת יוֹסֵף וְגוֹ', וְסָמִיךְ לֵיהּ הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ. וּכְתִיב וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וְגוֹ'. כְּגַוְונָא דָּא בְּכָל אֲתַר דְּשַׁרְיָא זַכָּאָה (על) בְּעַלְמָא בְּגִינֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָגֵין עַל עַלְמָא, וְכָל זִמְנָא דְּאִיהוּ קַיָּים, דִּינָא לָא שָׁרְיָא עַל עַלְמָא וְהָא אִתְּמָר.

וְאַף כָּךְ בִּימֵי יוֹסֵף, שֶׁהוּא דְּמוּת אָבִיו, [כיון שהוא מת מיד] לֹא שָׁרְתָה הַגָּלוּת [הדין על העולם], מִשּׁוּם שֶׁהוּא הֵגֵן עֲלֵיהֶם כָּל יָמָיו. כֵּיוָן שֶׁהוּא מֵת, מִיָּד שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם הַגָּלוּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות א) וַיָּמָת יוֹסֵף וְגוֹ', וְסָמוּךְ לוֹ - הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ. וְכָתוּב וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וְגוֹ'. כְּמוֹ כֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁשָּׁרוּי צַדִּיק [על] בָּעוֹלָם, בִּשְׁבִילוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָגֵן עַל הָעוֹלָם, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא קַיָּם, הַדִּין לֹא שׁוֹרֶה עַל הָעוֹלָם, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, מַאי מְגוּרֵי אָבִיו, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ירמיה ו) מָגוֹר מִסָּבִיב, דְּכָל יוֹמוֹי הֲוָה דָּחִיל וְהֲוָה בְּדָחְילוּ: וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, דְּאִתְקַשַּׁר וְיָתִיב בְּהַהוּא אֲתַר דְּאִתְאֲחִיד בַּחֲשָׁךְ. אֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו דַּיְיקָא, בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, אִתְקַשַּׁר אַתָּרָא בְּאַתְרֵיהּ. מְגוּרֵי אָבִיו, דְּא דִינָא קַשְׁיָא. בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, כְּמָה דְּאִתְּמָר הַהוּא דִינָא רַפְיָא דְּאִיהִי אֶרֶץ, דְּאִתְאֲחִיד מִן דִּינָא קַשְׁיָא וּבֵיהּ אִתְיַשֵּׁב יַעֲקֹב וְאִתְאֲחִיד בֵּיהּ, (וההיא ארץ איהי אספקלריא דלא נהרא):

בֹּא רְאֵה, וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, מַה זֶּה מְגוּרֵי אָבִיו? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ו) מָגוֹר מִסָּבִיב, שֶׁכָּל יָמָיו הָיָה פּוֹחֵד וְהָיָה בְּפַחַד. וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, שֶׁהִתְקַשֵּׁר וְיָשַׁב בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנֶּאֱחַז בַּחֹשֶׁךְ. אֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו דַּוְקָא, בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, נִקְשַׁר הַמָּקוֹם לְמָקוֹמוֹ. מְגוּרֵי אָבִיו - זֶה הַדִּין הַקָּשֶׁה. בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אוֹתוֹ הַדִּין הָרָפֶה, שֶׁהִיא הָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱחֶזֶת מִן הַדִּין הַקָּשֶׁה, וּבוֹ הִתְיַשֵּׁב יַעֲקֹב וְנֶאֱחַז בּוֹ [ואותה ארץ היא האספקלריה שאינה מאירה].

אֵלֶּה תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגוֹ', בָּתַר דְּאִתְיַשַּׁב יוֹסֵף בְּיַעֲקֹב וְאִזְדַּוּוג שְׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא, כְּדֵין שָׁרָא לְמֶעְבַּד תּוֹלְדוֹת, וּמַאן אִיהוּ דְּעָבִיד תּוֹלְדוֹת, אַהֲדָר וְאָמַר יוֹסֵף, דְּהָא הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד

וְנָפִיק אִיהוּ עָבִיד תּוֹלְדוֹת בְּגִין דְּלָא פָּסְקִין מֵימוֹי לְעָלְמִין, וְאִיהוּ עָבִיד תּוֹלְדוֹת בְּהַאי אֶרֶץ וּמַנֵּיהּ נָפְקִין תּוֹלְדוֹת לְעָלְמָא.

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגוֹ'. אַחַר שֶׁהִתְיַשֵּׁב יוֹסֵף עִם יַעֲקֹב וְהִזְדַּוֵּג הַשֵּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה, אָז הִתְחִיל לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת. וּמִי הוּא שֶׁעוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת? חֲזַר וְאָמַר יוֹסֵף. שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא הוּא עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מֵימָיו פּוֹסְקִים לְעוֹלָמִים, וְהוּא עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת בָּאָרֶץ הַזֹּאת וּמִמֶּנּוּ יוֹצְאִים תּוֹלְדוֹת לָעוֹלָם.

דְּהָא שִׁמְשָׁא אַף עַל גַּב דְּאִתְקְרַב בְּסִיהֲרָא לָא עָבִיד אִיבִּין בַּר הַהוּא דַּרְגָּא דְּאִקְרֵי צַדִּי"ק, וְיוֹסֵף אִיהוּ דַּרְגָּא דְּיַעֲקֹב לְמֶעְבַּד אִיבִּין וְלַאֲפָקָא תּוֹלָדִין לְעָלְמָא, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף.

שֶׁהֲרֵי הַשֶּׁמֶשׁ, אַף עַל גַּב שֶׁהִתְקָרֵב לַלְּבָנָה, לֹא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת, רַק אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁנִּקְרֵאת צַדִּיק, וְיוֹסֵף הוּא הַדַּרְגָּה שֶׁל יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹת פֵּרוֹת וּלְהוֹצִיא תּוֹלָדוֹת לָעוֹלָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יוֹסֵף.

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כָּל מַאן דְּהֲוָה מִסְתַּכֵּל בְּדִיוּקְנָא דְיוֹסֵף הֲוָה אָמַר דְּדָא הוּא דִּיוּקְנָא דְיַעֲקֹב. תָּא חֲזֵי, דִּבְכֻלְּהוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לָא כְּתִיב אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב רְאוּבֵן, בַּר יוֹסֵף, דְּדִיוּקְנֵיהּ דָּמֵי לְדִיוּקְנָא דְּאֲבוֹי.

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף - כָּל מִי שֶׁהָיָה מִסְתַּכֵּל בִּדְמוּת יוֹסֵף, הָיָה אוֹמֵר שֶׁזּוֹ הִיא דְּמוּת יַעֲקֹב. בֹּא רְאֵה שֶׁבְּכָל בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כָתוּב אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב רְאוּבֵן, פְּרָט לְיוֹסֵף, שֶׁדְּמוּתוֹ דּוֹמָה לִדְמוּת אָבִיו.

בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. אָמַר רִבִּי אַבָּא, רָמַז לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּהָא כַּד אִתְאֲבִיד מַנֵּיהּ יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שְׁנִין הֲוָה. וְכָל אִינּוּן יוֹמִין דְּאִשְׁתָּאֲרוּ דְּלָא חָמָא לֵיהּ לְיוֹסֵף הֲוָה בָּכֵי עַל אִינּוּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שְׁנִין. וּכְמָה דְּהֲוָה בָּכֵי עֲלֵיהּ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהַב לֵיהּ שְׁבַע עֶשְׂרֵה שְׁנִין אָחֳרָנִין דְּאִתְקַיְּימִין בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּחֵדּוּ בִּיקָרָא וּבִשְׁלִימוּ דְּכֹלָּא. בְּרִיהּ יוֹסֵף הֲוָה מַלְכָּא, וְכָל בְּנוֹי קַמֵּיהּ הֲווּ, אִינּוּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שְׁנִין הֲווּ חַיִּין לְגַבֵּיהּ. וּבְגִין כָּךְ בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הֲוָה אִיהוּ, כַּד אִתְאֲבִיד מִנֵּיהּ.

בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה - אָמַר רַבִּי אַבָּא, רָמַז לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהִנֵּה כְּשֶׁנֶּאֱבַד מִמֶּנּוּ יוֹסֵף הָיָה בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנִים, וְכָל אוֹתָם יָמִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ שֶׁלֹּא רָאָה אֶת יוֹסֵף, הָיָה בּוֹכֶה עַל אוֹתָם שְׁבַע עֶשְׂרֵה הַשָּׁנִים, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בּוֹכֶה עָלָיו - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לוֹ שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנִים אֲחֵרוֹת שֶׁהִתְקַיְּמִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׂמְחָה, בְּכָבוֹד וּבִשְׁלֵמוּת הַכֹּל. שֶׁבְּנוֹ יוֹסֵף הָיָה מֶלֶךְ, וְכָל בָּנָיו הָיוּ לְפָנָיו. אוֹתָן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנִים הָיוּ חַיִּים אֶצְלוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הוּא הָיָה כְּשֶׁנֶּאֱבַד מִמֶּנּוּ.

דף קפ:

רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (איוב לה) לֻכֵּן אֲנָשַׁי לֵבָב שִׁמְעוּ לִי חָלִלָה לָאֵל מֵרִשְׁעַ וְשַׁדַּי מֵעָוֶל. כִּי פֹּעַל (דף קפ ע"ב) אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ וּכְאֹרַח אִישׁ יַמְצִאֶנּוּ. תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, עֲבַד לֵיהּ עַל דִּינָא, וְעַל דִּינָא אִתְקַיְּים. וְכָל עוֹבָדִין דְּעָלְמָא אִינּוּן קָיְימִין בְּדִינָא.

בַּר דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין לְקַיְּימָא עַלְמָא וְלָא יִתְאֲבִיד, פָּרִישׁ עֲלֵיהּ רַחֲמֵי, וְאִינּוּן רַחֲמֵי מְעַכְּבֵי לְדִינָא דְּלָא יִשְׁתְּצֵי עַלְמָא, וְעַל רַחֲמֵי אִתְנַהִיג עַלְמָא וְאִתְקַיַּים בְּגִינֵיהּ.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (איוב לד) לָכֵן אַנְשֵׁי לֵבָב שִׁמְעוּ לִי חָלִלָה לָאֵל מֵרֶשַׁע וְשַׁדַּי מֵעָוֶל, כִּי פֹּעַל אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ וּכְאֹרַח אִישׁ יַמְצִאֶנּוּ. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה אוֹתוֹ עַל הַדִּין, וְעַל הַדִּין הִתְקַיֵּם, וְכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁל הָעוֹלָם הֵם עוֹמְדִים בַּדִּין חוּץ מִשֶּׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יֹאבַד. פָּרַשׂ עָלָיו רַחֲמִים, וְאוֹתָם הָרַחֲמִים מְעַכְּבִים אֶת הַדִּין שֶׁלֹּא יְכַלֶּה אֶת הָעוֹלָם, וְעַל הָרַחֲמִים מִתְנַהֵג הָעוֹלָם וּמִתְקַיֵּם בִּשְׁבִילָם.

וְאִי תֵּימָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד דִּינָא בְּבַר נָשׁ בְּלָא דִּינָא. הָא אִתְּמַר, דְּכַד דִּינָא שַׁרְיָא עֲלֵיהּ דְּבַר נָשׁ כַּד אִיהוּ זַכָּאָה. בְּגִין רְחִימוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ אִיהִי, כְּמָה דְּאִתְּמַר. דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָחִים עֲלֵיהּ בִּרְחִימוּ לְקָרְבָא לֵיהּ לְגַבֵּיהּ, מְתַבַּר גּוּפָא בְּגִין לְשַׁלְטָאָה נִשְׁמָתָא, וּכְדֵין אִתְקְרִיב בַּר נָשׁ לְגַבֵּיהּ בִּרְחִימוּ כְּדְקָא יָאוּת. וְנִשְׁמָתָא שָׁלְטָא וְגוּפָא אִתְחַלָּשׁ. וּבַעְיָא גּוּפָא חוּלְשָׁא וְנַפְשָׁא תַּקִּיפָא דְּאִתְתַּקָּף בְּתָקְיפוּ, וּכְדֵין אִיהוּ רְחִימָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כְּמָה דַּאֲמְרוּ חַבְרַיָּיא, יָהַב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לַצַּדִּיק צַעֲרָא בְּעַלְמָא דֵּין, בְּגִין לְמִזְכֵּי לֵיהּ לְעַלְמָא דְּאָתֵי.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִּין בָּאָדָם בְּלִי דִּין, הֲרֵי נֶאֱמַר, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַדִּין שׁוֹרֶה עַל הָאָדָם כְּשֶׁהוּא צַדִּיק, מִשּׁוּם אַהֲבָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵלָיו הִיא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עָלָיו בְּאַהֲבָה לְקָרֵב אוֹתוֹ אֵלָיו, מְשַׁבֵּר אֶת הַגּוּף כְּדֵי לְהַשְׁלִיט אֶת הַנְּשָׁמָה, וְאָז מִתְקָרֵב הָאָדָם אֵלָיו בְּאַהֲבָה כָּרָאוּי, וְהַנְּשָׁמָה שׁוֹלֶטֶת וְהַגּוּף נֶחְלָשׁ. וְצָרִיךְ גּוּף חַלָּשׁ וְנֶפֶשׁ חֲזָקָה שֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת בְּחָזָק, וְאָז הוּא אָהוּב שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַחֲבֵרִים, נוֹתֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַצַּדִּיק צַעַר בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי לְזַכּוֹת אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא.

וְכַד נְשָׁמָתָא חָלְשָׁא וְגוּפָא תַּקִּיפָא, אִיהוּ שָׁנְאֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּלָא אִתְרָעֵי בֵּיהּ, לָא יָהִיב לֵיהּ צַעֲרָא בְּהַאי עַלְמָא אֶלָּא אוֹרְחוֹי מִתְתַּקְנָן וְהוּא בִּשְׁלִימוּ יַתִּיר. בְּגִין דְּאִי עָבֵד צְדָקָה אוֹ טִיבוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְשַׁלֵּם לֵיהּ אַגְרֵיהּ בְּהַאי עַלְמָא וְלָא יֶהֱוֵי לֵיהּ חוּלָק בְּהַהוּא עַלְמָא. וְדָא הוּא דִּתְרֵגֵם אוּנְקְלוֹס (דברים ז) וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו וְגו', וּמְשַׁלֵּם לְשַׂנְאוֹהִי טָבָוון דְּאִינּוּן וְגו' (איהו). וּבְגִין כָּךְ הַהוּא זַכָּאָה דְּאִתְבַּר תָּדִיר אִיהוּ רְחִימָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהַנֵּי מִילֵּי כַּד בָּדַק וְלָא אַשְׁכַּח חוֹבָא בִּידֵיהּ דְּאִתְעַנַּשׁ עֲלֵיהּ.

וְכַאֲשֶׁר הַנְּשָׁמָה חַלָּשָׁה וְגוּף חָזָק, הוּא שׂוֹנְאוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵינוֹ מְרֻצֶּה בּוֹ, לֹא נוֹתֵן לוֹ צַעַר בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֶלָּא דְּרָכָיו מְתֻקָּנוֹת וְהוּא בִּשְׁלֵמוּת יְתֵרָה, מִשּׁוּם שֶׁאִם עוֹשֶׂה צְדָקָה אוֹ חֶסֶד, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם לוֹ אֶת שְׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַהוּא. וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס (דברים ז) וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו וְגו' - מְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו טוֹבוֹת שֶׁהֵם עוֹשִׂים [הוא], וּמְשׁוּם כָּךְ אוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁנִּשְׁבָּר תָּמִיד הוּא אָהוּב שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְהַדְּבָרִים הַלָּלוּ כְּשֶׁבָּדַק, וְלֹא מָצָא חֵטְא בְּיָדוֹ שֶׁנֶּעֱנַשׁ עָלָיו.

הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בְּכַמָּה סִטְרִין. חַד, דְּהָא חָמִינָן דִּשְׁכִינְתָּא לָא שַׁרְיָא בְּאֲתַר עֲצִיבוּ אֶלָּא בְּאַתַר דְּאִית בֵּיהּ חֶדְוָה. אִי חֶדְוָה לֵית בֵּיהּ, לָא שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא בְּהַהוּא אֲתַר. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (מלכים ב ג) וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו (יד יי) רוּחַ אֱלֹהִים, דְּהָא שְׁכִינְתָּא וַדַּאי לָא שַׁרְיָא בַּאֲתַר עֲצִיבוּ. מְנָלָן מִיַּעֲקֹב. דִּבְגִין דְּהֲוָה עָצִיב עֲלֵיהּ דְּיוֹסֵף אִסְתַּלְקַת שְׁכִינְתָּא מִנֵּיהּ, כֵּיוָן דְּאָתָא לֵיהּ חֶדְוָה דִּבְשׂוֹרָה דְּיוֹסֵף מִיָּד וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. הָכָא בְּהַאי זַכָּאָה דְּאִתְבַּר כֵּיוָן דְּאִיהוּ חֶלְשָׁא וְאִתְבַּר בְּמַכְאוֹבִין, אֵן הוּא חֶדְוָה דְּהָא אִיהוּ בַּעֲצִיבוּ וְלֵית עִמֵּיהּ חֶדְוָה כְּלָל.

כָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בְּכַמָּה צְדָדִים, אֶחָד - שֶׁהִנֵּה רָאִינוּ שֶׁאֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּמָקוֹם עָצוּב, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׂמְחָה. אִם אֵין בּוֹ שִׂמְחָה, אֵין שְׁכִינָה שׁוֹרָה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב ג) וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד ה'. שֶׁהֲרֵי וַדַּאי שֶׁשְּׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה בְּמָקוֹם עָצוּב. מִנַּיִן לָנוּ? מִיַּעֲקֹב, שֶׁמִּשּׁוּם שֶׁהָיָה עָצוּב עַל יוֹסֵף הִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה. כֵּיוָן שֶׁבָּאָה לוֹ הַשִּׂמְחָה עַל בְּשׂוֹרַת יוֹסֵף, מִיָּד וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. כָּאן בַּצַּדִּיק הַזֶּה שֶׁנִּשְׁבָּר, כֵּיוָן שֶׁהוּא חַלָּשׁ וְנִשְׁבָּר בְּמַכְאוֹבִים, אֵיפֹה הַשִּׂמְחָה? שֶׁהֲרֵי הוּא בְּעֶצֶב וְאֵין עִמּוֹ כְּלָל שִׂמְחָה.

וְחַד דְּהָא חָמִינָן כַּמָּה רְחִימִין הֲווּ צַדִּיקַיָּא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלָא אִתְבְּרוּ בְּמַרְעִין וְלָא בְּמַכְאוֹבִין וְלָא אִתְחַלַּשׁ גּוּפָא דִלְהוֹן לְעָלְמִין. אַמַּאי לָאו אִלֵּין כְּאִלֵּין, דְּאִלֵּין אִתְבְּרוּ וְאִלֵּין קַיְימֵי בְּגוּפַיְיהוּ כְּדְקָא יָאוֹת.

וְאֶחָד - שֶׁהִנֵּה רָאִינוּ כַּמָּה אֲהוּבִים הָיוּ צַדִּיקִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא נִשְׁבְּרוּ בַּחֳלָאִים וְלֹא בְּמַכְאוֹבִים, וְלֹא נֶחֱלַשׁ גּוּפָם לְעוֹלָמִים, לָמָּה לֹא אֵלֶּה כְּאֵלֶּה - שֶׁאֵלֶּה נִשְׁבְּרוּ, וְאֵלֶּה עוֹמְדִים בְּגוּפָם כָּרָאוּי?

וְאִם תֹּאמַר דְּהָא אִלֵּין דְּקַיְימוּ בְּקִיּוּמָא כְּדְקָא יָאוֹת, בְּגִין דְּאִינּוּן צַדִּיקֵי בְּנֵי צַדִּיקֵי אִינְהוּ, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ. וְאִלֵּין אֲחֲרָנִין צַדִּיקֵי וְלָאו בְּנֵי צַדִּיקֵי, הָא קָא חָמֵינָן צַדִּיקֵי בְּנֵי צַדִּיקֵי, דְּהָא אֲבוֹי דְּדֵין זַכָּאָה בַּר זַכָּאָה, וְאִיהוּ זַכָּאָה. אַמַּאי אִתְּבַר גּוּפֵיהּ בְּמַכְאוֹבִין וְכָל יוֹמוֹי בְּצַעֲרָא.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהִנֵּה אֵלֶּה שֶׁעָמְדוּ בְּקִיּוּם כָּרָאוּי מִשּׁוּם שֶׁהֵם צַדִּיקִים בְּנֵי צַדִּיקִים הֵם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ, וְאֵלּוּ הָאֲחֵרִים צַדִּיקִים וְלֹא בְּנֵי צַדִּיקִים - הִנֵּה רָאִינוּ צַדִּיקִים בְּנֵי צַדִּיקִים, שֶׁהִנֵּה אֲבִיו שֶׁל זֶה צַדִּיק בֶּן צַדִּיק, וְהוּא צַדִּיק, לָמָּה נִשְׁבַּר גּוּפוֹ בְּמַכְאוֹבִים וְכָל יָמָיו בְּצַעַר?

אֶלָּא הָכָא רָזָא אִיהוּ, דְּהָא כָּל עוֹבָדוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקִשׁוֹט וּזְכוּ (איוב לה) כִּי פֹעַל אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ וּכְאֹרַח אִישׁ יַמְצִיאֶנּוּ. אַשְׁכַּחְנָא בְּסִפְרֵי קַדְמָאֵי רָזָא חָדָא, וּלְגַבֵּיהּ רָזָא אָחֳרָא חַד דְּאִיהוּ תְּרֵין, דְּהָא אִית זְמָנִין דְּסִיהֲרָא אִיהִי בְּפִגִימוּ וְשַׁרְיָא בְּדִינָא וְשִׁמְשָׁא לָא אִשְׁתַּכַּח גַּבָּהּ. וּבְכָל זְמָנָא וּבְכָל שַׁעְתָּא אִית לָהּ לְאֶפָקָא נִשְׁמָתִין בִּבְנֵי נָשָׁא כְּמָה דְּלָקְטָא בְּקַדְמִיתָא, וַאֲפִילוּ לוֹן הַשְׁתָּא בְּזִמְנָא דְּאִיהִי קַיְימָא בְּדִינָא. הַאי מַאן דְּנָקִיט לָהּ בְּהַהוּא זְמָנָא לֵיהֱוֵי תָּדִיר בִּגְרִיעוּתָא, וּמִסְכֵּנוּתָא אָזְלָא לְגַבֵּיהּ, וְאִתְּבַר תְּדִיר בְּדִינָא כָּל יוֹמוֹי דְּבַר נָשׁ בֵּין חַיָּיבָא בֵּין זַכָּאָה. בַּר דְּצָלוֹתָא בָּטִיל כָּל גְּזֵרֵי דִינִין וְיָכִיל לְסַלָּקָא בְּצָלוֹתָא.

אֶלָּא כָּאן הוּא סוֹד, שֶׁהַנֶּפֶשׁ כָּל מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בֶּאֱמֶת וָצֶדֶק, (איוב לד) כִּי פֹעַל אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ וּכְאֹרַח אִישׁ יַמְצִאֶנּוּ. מָצָאנוּ בְּסִפְרֵי הָרִאשׁוֹנִים סוֹד אֶחָד, וְאֶצְלוֹ סוֹד אַחֵר אֶחָד שֶׁהוּא שְׁנַיִם, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁהַלְּבָנָה בְּחִסָּרוֹן וְשׁוֹרֶה בְּדִין וְאֵין הַשֵּׁמֶשׁ נִמְצָא אֲצִלָּהּ, וּבְכָל זְמַן וּבְכָל שָׁעָה יֵשׁ לָהּ לְהוֹצִיא נְשָׁמוֹת לִבְנֵי אָדָם כְּמוֹ שֶׁלְּקְטָה בָּרִאשׁוֹנָה, וּמוֹצִיאָה אוֹתָם כָּעֵת בִּזְמַן שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּדִין, וּמִי שֶׁלּוֹקֵחַ אוֹתָהּ בְּאוֹתוֹ זְמַן, יִהְיֶה תָּמִיד בְּחִסָּרוֹן וְהֶעְנִי הוֹלֵךְ אֵלָיו, וְנִשְׁבָּר תָּמִיד בְּדִין כָּל יְמֵי הָאָדָם, בֵּין חַיָּב בֵּין זַכַּאי, רַק שֶׁתְּפִלָּה מְבַטֶּלֶת אֶת כָּל גְּזֵרֵי הַדִּינִים וְיָכוֹל לְסַלְּקָם בִּתְפִלָּה.

וְהַהוּא זִמְנָא דְּקַיְימָא הַהוּא דַּרְגָּא בִּשְׁלִימוּ, וְהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק אִשְׁתַּמַּשׁ בָּהּ, כְּדֵין הַהוּא נִשְׁמָתָא דְּנָפְקַת וְאִתְדַּבְקַת בֵּיהּ בְּהַהוּא בַּר נָשׁ, הַהוּא בַּר נָשׁ אִשְׁתַּלִּים בְּכֹלָּא בְּעוּתְרָא בִּבְנִין בִּשְׁלִימוּ דְּגוּפָא.

וְאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה עוֹמֶדֶת בִּשְׁלֵמוּת, וְאוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, אָז אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה שֶׁיָּצְאָה וְנִדְבְּקָה בּוֹ בְּאוֹתוֹ הָאָדָם, אוֹתוֹ הָאָדָם מֻשְׁלָם בַּכֹּל - בְּעֹשֶׁר, בְּבָנִים וּבִשְׁלֵמוּת הַגּוּף.

דף קפא.

וְכֹלָּא בְּגִין (דף קפא ע"א) הַהוּא מַזָּלָא דְּנָגִיד וְנָפִיק וְאִתְחַבַּר בְּהַהוּא דַּרְגָּא לְאִשְׁתַּלְּמָא בֵּיהּ וּלְאִתְבָּרְכָא מִנֵּיהּ, וְעַל דָּא כֹּלָּא בְּמַזָּלָא תַּלְיָא מִלְּתָא. וְעַל דָּא תְּנִינָן, בָּנִי חַיַּי וּמְזוֹנֵי לָאו בְּזְכוּתָא תַּלְיָא מִלְּתָא אֶלָּא בְּמַזָּלָא תַּלְיָא מִלְּתָא. דְּהָא בְּזְכוּתָא לָאו אִיהוּ אֶלָּא עַד דְּאִתְמַלְיָא וְאִתְנְהִיר מִן מַזָּלָא.

וְהַכֹּל מְשׁוּם אוֹתוֹ הַמַּזָּל שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא וּמִתְחַבֵּר בְּאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה לְהִשְׁתַּלֵּם בּוֹ וּלְהִתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ, וְעַל כֵּן הַכֹּל בְּמַזָּל הַדָּבָר תָּלוּי. וְעַל כֵּן שְׁנֵינוּ, בָּנִים, חַיִּים וּמְזוֹנוֹת - לֹא בִּזְכוּת תְּלוּיִים, אֶלָּא בְּמַזָּל הַדָּבָר תָּלוּי, שֶׁהֲרֵי בִּזְכוּת אֵינוֹ אֶלָּא עַד שֶׁמִּתְמַלֵּאת וּמְאִירָה מִן הַמַּזָּל.

וּבְגִין כָּךְ כָּל אִינּוּן דְּאִתְבָּרוּ בְּהַאי עָלְמָא וְאִינּוּן זַכַּאי כַּשְׁרִין, כֻּלְּהוּ אִתְבָּרוּ בְּהַאי עָלְמָא וְאִתְדָּנוּ בְּדִינָא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּהַהִיא נַפְשָׁא גַּרְמָא לְהוּ, וְעַל דָּא חָייֵס עֲלַיְיהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי.

וּמְשׁוּם כָּךְ, כָּל אוֹתָם שֶׁנִּשְׁבָּרוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵם צַדִּיקֵי אֱמֶת, כֻּלָּם נִשְׁבָּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וְנִדּוֹנִים בְּדִין. מַה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ גָּרְמָה לָהֶם, וְעַל כֵּן חָס עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָעוֹלָם הַבָּא.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּל מַה דְּעָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּדִינָא אִיהוּ, בְּגִין לְדַכָּאָה לְהַהִיא נַפְשָׁא לְאַיְיתָאָה לָהּ לְעָלְמָא דְּאָתֵי. (ובגין כך קודשא בריך הוא כל עובדוי) (נ"א בגין דכל עובדוי דקודשא בריך הוא) אִינּוּן בְּדִינָא וּקְשׁוֹט. וּבְגִין לְאַעֲבָרָא מִנֵּיהּ הַהוּא זוּהֲמָא דְּקַבִּילַת בְּהַאי עָלְמָא וְעַל דָּא אִתְּבַר הַהוּא גּוּפָא וְאִתְדְּכִיאַת נַפְשָׁא. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לְהַהוּא זַכָּאָה דְּיִסְבּוֹל יִסּוּרִין וּמַכְאוֹבִין בְּהַאי עָלְמָא וְיִתְנַקֵּי מִכֹּלָּא וְיִזְכֶּה לְחַיֵּי עָלְמָא. וְעַל דָּא כְּתִיב (תהלים יא) יֵיְ צַדִּיק יִבְחָן. וַדַּאי, וְהָא אִתְּמַר.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא בְּדִין, כְּדֵי לְטַהֵר אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ לְהָבִיא אוֹתָהּ לְעוֹלָם הַבָּא [ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא] [נ"א: משום שכל מעשי הקדוש ברוך הוא] הֵם בְּדִין וֶאֱמֶת, וּכְדֵי לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ אוֹתָהּ זֻהֲמָה שֶׁקִּבְּלָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל כֵּן נִשְׁבָּר אוֹתוֹ הַגּוּף וְנִטְהֶרֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמִשּׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְאוֹתוֹ הַצַּדִּיק שֶׁיִּסְבֹּל יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וְיִתְנַקֶּה מִן הַכֹּל וְיִזְכֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב (תהלים יא) ה' צַדִּיק יִבְחָן, וַדַּאי, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח, (ויקרא כא) אַךְ אֶל הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁו. אַךְ אֶל הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא. תָּא חֲזֵי, בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק אַפִּיק כָּל אינוּן נִשְׁמָתִין וְאִתְעָבָרַת נוּקְבָא, כֻּלְּהוּ קָיְימִין לְגוֹ בְּקוּרְטָא דִּלְגוֹ בְּסִיטוֹ קוּרְטָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח, (ויקרא כא) אַךְ אֶל הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ. אַךְ אֶל הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא - בֹּא רְאֵה, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁאוֹתוֹ הַנָּהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, מוֹצִיא כָּל אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת וְהַנּוּקְבָה מִתְעַבֶּרֶת, כֻּלָּם עוֹמְדִים בִּפְנִים בְּחֵצֶר לִפְנִים מֵחֵצֶר מְצֻפֶּה שְׁטִיחִים.

וְכַד סִיהֲרָא אִתְפְּגִים בְּהַהוּא סִטְרָא דְּחִוְיָא בִּישָׁא, כְּדֵין כָּל אינוּן נִשְׁמָתִין דְּנָפְקִין, אַף עַל גַּב דְּכֻלְּהוּ דַּכְיָין וְכֻלְּהוּ קַדִּישִׁין, הוֹאִיל וְנָפְלוּ בִּפְגִימוּ. בְּכָל אינוּן אַתְרֵי דְּמָטוּ אִינוּן נִשְׁמָתִין כֻּלְּהוּ אִתְּבְרוּ וְאִתְפְּגִימוּ בְּכַמָּה צַעֲרִין בְּכַמָּה כְּאֵבִין, וְאִילֵּין אינוּן (נשמתין ואתרין) (נ"א נשמתין דאתרין דפגימו) דְּאִתְרְעֵי בְּהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבָתַר דְּאִתְּבְרוּ, וְאַף עַל גַּב דְּנִשְׁמָתִין בַּעֲצִיבוּ וְלָא בְּחֶדְוָון.

וּכְשֶׁהַלְּבָנָה נִפְגֶּמֶת בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁל הַנָּחָשׁ הָרָע, אָז כָּל אוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁיּוֹצְאוֹת, אַף עַל גַּב שֶׁכֻּלָּן טְהוֹרוֹת וְכֻלָּן קְדוֹשׁוֹת - הוֹאִיל וְנָפְלוּ בַּפְּגָם, בְּכָל אוֹתָם מְקוֹמוֹת שֶׁהִגִּיעוּ אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת, כֻּלָּם נִשְׁבָּרוּ וְנִפְגְּמוּ בְּכַמָּה צַעַר וְכַמָּה כְּאֵבִים, וְאֵלּוּ הֵם [נשמות ומקומות] [נ"א: נשמות של מקומות של פגם] שֶׁמִּתְרַצֶּה בָּהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַחַר שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, וְאַף עַל גַּב שֶׁהַנְּשָׁמוֹת בְּעֶצֶב וְלֹא בְּשִׂמְחוֹת.

רָזָא דְּמִלָּה שַׁרְיָין כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא גּוּפָא אִתְפְּגִים, וְנִשְׁמָתָא לְגוֹ כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא, וַדַּאי כְּגַוְונָא דְּדָא, וּבְגִין כָּךְ אִלֵּין אינוּן דְּבָעְיִין לְחַדְּתוּתֵי בְּחַדְּתוּתָא דְּסִיהֲרָא, וְעַל אִלֵּין כְּתִיב, (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְיָ. כָּל בָּשָׂר וַדַּאי, דְּאִלֵּין יִתְחַדְּתוּן בְּכֻלָּא. וּבָעְיִין לְחַדְּתוּתֵי בְּחַדְּתוּתָא דְּסִיהֲרָא.

סוֹד הַדָּבָר שׁוֹרִים כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, הַגּוּף נִפְגָּם, וְהַנְּשָׁמָה בִּפְנִים כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וְזֶה כְּמוֹ זֶה. וּמִשּׁוּם כָּךְ אֵלּוּ הֵם שֶׁצְּרִיכוֹת לְהִתְחַדֵּשׁ בְּהִתְחַדְּשׁוּת הַלְּבָנָה, וְעַל אֵלּוּ כָּתוּב (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר ה'. כָּל בָּשָׂר וַדַּאי, שֶׁאֵלּוּ יִתְחַדְּשׁוּ בַּכֹּל. וּצְרִיכִים לְהִתְחַדֵּשׁ בְּהִתְחַדְּשׁוּת הַלְּבָנָה.

וְאִלֵּין אינוּן בְּשׁוּתָפוּתָא חָדָא בְּסִיהֲרָא פְּגִימִין בַּהַהוּא פְּגִימוּ דִּילָהּ, וּבְגִין כָּךְ אִיהִי שַׁרְיָא בְּבַנְווֹיָהוּ תְּדִיר דְּלָא שָׁבְקָא לוֹן כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה נז) וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ. וּכְתִיב,

(תהלים לה) קָרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, לְאֵינוּן דְּסָבְלֵי עִם סִיהֲרָא הַהוּא פְּגִימוּ, אֵינוּן קְרֵיבִין לָהּ תָּדִיר. וְעַל דָּא לְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים, בְּאֵינוּן חַיִּים דְּאַתְיָין לָהּ לְאִתְחַדְּתָא יְהֵא לוֹן חוּלְקֵהוֹן, אֵינוּן דְּסָבְלֵי עִמָּהּ יִתְחַדְּתוּן עִמָּהּ.

וְאִלּוּ הֵם בְּשֻׁתָּפוּת אַחַת עִם הַלְּבָנָה פְּגוּמִים בְּאוֹתוֹ הַפְּגָם שֶׁלָּהּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ הִיא תָּמִיד שׁוֹרָה בְּתוֹכָם, שֶׁאֵינָהּ עוֹזֶבֶת אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם נז) וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ, וְכָתוּב (תהלים לד) קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב. לְאוֹתָם שֶׁסּוֹבְלִים עִם הַלְּבָנָה, אוֹתוֹ הַפְּגָם הֵם קְרוֹבִים לָהּ תָּמִיד. וְעַל זֶה לְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים, בְּאוֹתָם הַחַיִּים שֶׁבָּאִים לָהּ לְהִתְחַדֵּשׁ יִהְיֶה לָהֶם חֶלְקָם, אוֹתָם שֶׁסּוֹבְלִים עִמָּהּ יִתְחַדְּשׁוּ עִמָּהּ.

וְאִלֵּין אִקְרוּן יְסוּרִין שֶׁל אַהֲבָה, שֶׁל אַהֲבָה אֵינוּן וְלָא מִנַּיְהּ דְּהַהוּא בַּר נָשׁ. שֶׁל אַהֲבָה, אֵינוּן דְּאִתְפַּגִּים נְהוֹרָא שֶׁל אַהֲבָה זוּטָא דְּאִתְדַּחְיָיא מֵאַהֲבָה רַבָּה. בְּגִין כָּךְ אִלֵּין אֵינוּן חֲבֵרִים מְשׁוּתָּפִים בַּהֲדָהּ. זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי, דְּאֵינוּן זָכוּ לְהַאי לְמֶהֱוֵי חֲבֵרִים בַּהֲדָהּ, עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (תהלים קכב) לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי וְגו'.

וְאִלּוּ נִקְרָאִים יְסוּרִים שֶׁל אַהֲבָה. שֶׁל אַהֲבָה הֵם, וְלֹא מֵאוֹתוֹ הָאָדָם. שֶׁל אַהֲבָה, אוֹתָם שֶׁנִּפְגַּם הָאוֹר שֶׁל הָאַהֲבָה הַקְּטַנָּה שֶׁנִּדְחֵית מֵאַהֲבָה רַבָּה. מִשּׁוּם כָּךְ אֵלֶּה הֵם חֲבֵרִים מְשֻׁתָּפִים עִמָּהּ. אַשְׁרֵי חֶלְקָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֵם זָכוּ לִזֶּה לִהְיוֹת חֲבֵרִים עִמָּהּ, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (שם קכב) לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי וְגו'.

פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה נב) הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי יָרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד. זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּלֵי לוֹן אָרְחֵי דְּאוֹרַיְיתָא לְמֵהַךְ בָּהּ. תָּא חֲזֵי, הַאי קְרָא רָזָא עִלָּאָה אִיהוּ, הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי וְאוּקְמוּהָ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, עֲבַד לָהּ לְסִיהֲרָא וְאַזְעַר לָהּ נְהוֹרָהָא דְּהָא לֵית לָהּ מִגַּרְמָהּ כְּלוּם. וּבְגִין דְּאַזְעִירַת גַּרְמָהּ, אִתְנַהֲרָא בְּגִין שְׁמְשָׁא, וּבְתוּקְפָּא דִּנְהוֹרִין עִלָּאִין.

פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה נב) הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי יָרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גִּלָּה לָהֶם דַּרְכֵי הַתּוֹרָה לָלֶכֶת בָּהֶם. בֹּא רְאֵה, הַפָּסוּק הַזֶּה הוּא סוֹד עֶלְיוֹן, הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי וּבֵאֲרוּהָ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה אֶת הַלְּבָנָה וְהִקְטִין לָהּ אֶת אוֹרָהּ, שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ מֵעַצְמָהּ כְּלוּם. וּמִשּׁוּם שֶׁהִקְטִינָה אֶת עַצְמָהּ, הֵאִירָה בְּגִלַּל הַשֶּׁמֶשׁ וּבְחֹזֶק הָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים.

דף קפא:

וּבְזִמְנָא דְּהָוָה בֵּי מַקְדְּשָׁא קַיָּים, יִשְׂרָאֵל הֲווּ מִשְׁתַּדְּלִין בְּקוּרְבָּנִין וְעִלָּוון וּפוּלְחָנִין, דְּהֲווּ עָבְדִין כַּהֲנֵי וְלֵיוָאֵי וְיִשְׂרְאֵלֵי בְּגִין לְקַשָּׁרָא קִשְׁרִין וּלְאַנְהָרָא נְהוֹרִין. וּלְבָתַר דְּאִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא אִתְחַשַּׁךְ נְהוֹרָא, וְסִיהֲרָא לָא אִתְנְהִירַת מִן שִׁמְשָׁא, וְשִׁמְשָׁא (דף קפא ע"ב) אִסְתַּלַּק מִנָּהּ וְלָא אִתְנְהָרָא, וְלֵית לָךְ יוֹמָא דְּלָא שָׁלְטָא בֵּיהּ לְוָוטִין וְצַעֲרִין וּכְאֵבִין כְּמָה דְּאִתְמָר.

וּבִזְמַן שֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, יִשְׂרָאֵל הָיוּ מִשְׁתַּדְּלִים בְּקָרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת וַעֲבוֹדוֹת שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים הַכֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים כְּדֵי לְקַשֵּׁר קְשָׁרִים וּלְהָאִיר אוֹרוֹת. וּלְאַחַר שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נֶחְשַׁךְ הָאוֹר, וְהַלְּבָנָה

לֹא הוּאֲרָה מִן הַשֶּׁמֶשׁ, וְהַשֶּׁמֶשׁ הִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה וְלֹא הֵאִירָה, וְאֵין לָךְ יוֹם שֶׁלֹּא שׁוֹלְטִים בּוֹ קְלָלוֹת וְצַעַר וּכְאֵבִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּבְהַהוּא זִמְנָא דְּמָטֵי זִמְנָא דְּסִיהֲרָא לְאִתְנַהֲרָא, מַה כְּתִיב הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי, עָלֵיהּ דְּסִיהֲרָא אִתְּמָר הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי דָּא הוּא רָזָא דְּמֵהֵימְנוּתָא. הִנֵּה יַשְׂכִּיל, דְּאִתְעַר אִתְעָרוּתָא לְעֵילָּא כְּמַאן דְּאָרַח רֵיחָא וְאָתֵי לְאִתְעָרָא וּלְאִסְתַּכָּלָא. יָרוּם, מִסְטָרָא דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה דְּכָל נְהוֹרִין. וּבְאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַלְּבָנָה לְהָאִיר, מַה כָּתוּב? הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי. נֶאֱמַר עַל הַלְּבָנָה הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי, זֶהוּ סוֹד הֶאֱמוּנָה. הִנֵּה יַשְׂכִּיל - שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת הִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַעְלָה, כְּמִי שֶׁהֵרִיחַ רֵיחַ וּבָא לְהִתְעוֹרֵר וּלְהִסְתַּכֵּל. יָרוּם - מִצַּד הָאוֹר הָעֶלְיוֹן שֶׁל כָּל הָאוֹרוֹת.

יָרוּם, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה ל) וְלָכֵן יָרוּם לְרַחֶמְכֶם. וְנִשָּׂא, מִסְטָרָא דְּאַבְרָהָם. וְגָבַהּ, מִסְטָרָא דְּיִצְחָק. מְאֹד, מִסְטָרָא דְּיַעֲקֹב. וְאַף עַל גַּב דְּאוּקְמוּהָ, וְכוֹלָּא חַד בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא.

יָרוּם - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ל) וְלָכֵן יָרוּם לְרַחֶמְכֶם. וְנִשָּׂא - מֵהַצַּד שֶׁל אַבְרָהָם. וְגָבַהּ - מֵהַצַּד שֶׁל יִצְחָק. מְאֹד - מִצַּדּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. וְאַף עַל גַּב שֶׁבֵּאֲרוּהוּ, וְהַכֹּל אֶחָד בְּסוֹד שֶׁל הַחָכְמָה.

וּבְהַהוּא זִמְנָא יִתְעַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעָרוּתָא עִלָּאָה לְאַנְהָרָא לָהּ לְסִיהֲרָא כְּדְקָא יָאוֹת כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה ל) וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים. וּבְגִין כָּךְ יִתּוֹסַף בָּהּ רוּחַ עִלָּאָה, וּבְגִין כָּךְ יִתְעָרוּן כְּדֵין כָּל אִינּוּן מַיְתָיָא דְּאִינּוּן גּוֹ עַפְרָא. וְדָא הוּא עַבְדִּי, רָזָא דְּמַפְתְּחָן דְּמָארֵיהּ בִּידֵיהּ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (אל עבדו זקן ביתו וכמה דאת אמר), (בראשית כד) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ, דָּא סִיהֲרָא כְּמָה דְּאִתְּמָר, מטטרו"ן דְּאִיהוּ עֶבֶד שְׁלִיחָא דְּמָארֵיהּ.

וּבְאוֹתוֹ זְמַן יְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְעוֹרְרוּת עֶלְיוֹנָה לְהָאִיר לַלְּבָנָה כָּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים. וּמְשׁוּם כָּךְ תִּתּוֹסֵף לָהּ רוּחַ עֶלְיוֹנָה, וּמְשׁוּם כָּךְ יִתְעוֹרְרוּ אָז כָּל אוֹתָם הַמֵּתִים שֶׁהֵם בְּתוֹךְ הֶעָפָר. וְזֶהוּ עַבְדִּי, הַסּוֹד שֶׁמַּפְתְּחוֹת רִבּוֹנוֹ בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [אל עבדו זקן ביתו, וכמו שנאמר] (בראשית כד) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ. זוֹ הַלְּבָנָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, מטטרו"ן שֶׁהוּא עֶבֶד שְׁלִיחַ רִבּוֹנוֹ.

זְקַן בֵּיתוֹ כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים לז) נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי. הַמּוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, בְּגִין דְּכָל גְּוָונִין אִתְחָזוֹן בֵּיהּ יְרו"ק וְחִוְּו"ר וְסוּמ"ק.

זְקַן בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לז) נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי. הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, מְשׁוּם שֶׁכָּל הַגְּוָונִים נִרְאִים בּוֹ יר"ק וְלָבָ"ן וְאַד"ם.

שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי, דָּא הוּא צַדִּיק רָזָא דְּמִלָּה, קִיּוּמָא דְּעַלְמָא. דְּהָא כְּדֵין הַאי עֶבֶד מְמַנָּא בְּרָזָא עִלָּאָה לַאֲחָיֵיא לוֹן לְדַיְירֵי עַפְרָא וְיִתְעֲבִיד שְׁלִיחָא בְּרוּחָא דִּלְעֵילָּא וְלַאֲתָבָא רוּחִין וְנִשְׁמָתִין לְאַתְרַיְיהוּ לְאִינּוּן גּוּפֵי (ס"א דאתאכלו) דְּאִתְבְּלוּ וְאִתְרְקָבוּ תְּחוֹת עַפְרָא.

שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יָרֵכִי - זֶהוּ הַצַּדִּיק, סוֹד הַדָּבָר קִיּוּם הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי אָז הָעֶבֶד הַזֶּה מְמֻנֶּה בְּסוֹד עֶלְיוֹן לְהַחֲיוֹת אֶת שׁוֹכְנֵי הֶעָפָר, וְיַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ בְּרוּחַ שֶׁל מַעְלָה לְהָשִׁיב הָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת לִמְקוֹמָן לְאוֹתָם גּוּפִים [שנאכלו] שֶׁהִתְבַּלּוּ וְנִרְקְבוּ תַּחַת הֶעָפָר.

וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּיְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. וְאַשְׁבִּיעֲךָ, מַאי וְאַשְׁבִּיעֲךָ. לְאִתְלַבָּשָׁא בְּרָזָא דִּשְׁבַע נְהוֹרִין עִלָּאִין דְּאִינּוּן רָזָא דִּשְׁלִימוּ עִלָּאָה. אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה, דָּא הוּא גּוּפָא דִּתְחוֹת עַפְרָא דְּאִית לֵיהּ קִיּוּמָא לְאָקְמָא מֵעַפְרָא. דְּכָל אִינּוּן דְּאִתְקְבָרוּ בָּהּ וְזָכוּ לְאִתְקְבָרָא בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל אִינּוּן יִתְעָרוּן בְּקִדְמֵיתָא, כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא. דִּכְתִיב, (ישעיה כו) יִחְיוּ מֵתֶיךָ, בְּקִדְמֵיתָא אִלֵּין מֵתִין דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. נְבֵלָתִי יְקוּמוּן, אִינּוּן מֵתִין דִּשְׁאָר אַרְעָאן. וְעַל דָּא לְאִינּוּן גּוּפֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִתְקְבָרוּ תַּמָּן, וְלָא לְגוּפֵי דִּשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה דְּאִסְתָּאֲבָא אַרְעָא מִינַּייהוּ.

וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. וְאַשְׁבִּיעֲךָ - מַה זֶּה וְאַשְׁבִּיעֲךָ? לְהִתְלַבֵּשׁ בְּסוֹד שֶׁל שִׁבְעָה אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵם סוֹד הַשְּׁלֵמוּת הָעֶלְיוֹנָה. אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה - זֶהוּ הַגּוּף שֶׁתַּחַת הֶעָפָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִיּוּם לְהָקִים מֵהֶעָפָר, שֶׁכֹּל אוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ בָּהּ וְזָכוּ לְהִקָּבֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הֵם יִתְעוֹרְרוּ בָּרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרְנוּ, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כו) יִחְיוּ מֵתֶיךָ, בָּרִאשׁוֹנָה - אֵלּוּ הַמֵּתִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. נְבֵלָתִי יְקוּמוּן - אוֹתָם הַמֵּתִים שֶׁל שְׁאָר הָאֲרָצוֹת. וְעַל זֶה לְאוֹתָם גּוּפִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְבְּרוּ שָׁם, וְלֹא לְגוּפוֹת שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָאָרֶץ נִטְמְאָה מֵהֶם.

וְעַל דָּא אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי. מַאי לִבְנִי. דְּכָל נִשְׁמָתִין דְּעַלְמָא דְּנָפְקֵי מֵהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק, אִינּוּן בְּנִין לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְעַל דָּא אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה, דָּא גּוּפָא. לִבְנִי, דָּא נִשְׁמָתָא. מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי, אִלֵּין גּוּפִין דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, דְּזִמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְנַעֲרָא לוֹן מֵאַרְעָא קַדִּישָׁא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (איוב לח) וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה. כְּמַאן דְּמְנַעֵר טַלְיָתָא מִזּוּהֲמָא דִּילָהּ.

וְעַל כֵּן, אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי. מַה זֶּה לִבְנִי? שֶׁכָּל נִשְׁמוֹת הָעוֹלָם שֶׁיּוֹצְאוֹת מֵאוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, הֵם בָּנִים לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא. וְעַל זֶה אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה - זֶה הַגּוּף. לִבְנִי - זוֹ הַנְּשָׁמָה. מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי - אֵלּוּ גּוּפוֹת שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְנַעֵר אוֹתָם מֵהָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח) וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה, כְּמִי שֶׁמְּנַעֵר טַלִּית מְהַזֻּהֲמָה שֶׁלָּהּ.

כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ. אַרְצִי, דָּא הִיא אַרְעָא קַדִּישָׁא דְּאִיהוּ קַדְמָאָה לְכָל שְׁאָר אַרְעִין כְּמָה דְּאִתְּמָר. (ועל דא כי אל ארצי דא ארעא קדישא דאיהו דיליה בין כל שאר ארעין דפליג לון לממנן אחרנין) וְעַל דָּא כִּי אֶל אַרְצִי, וְאֶל מוֹלַדְתִּי. כֵּיוָן דְּאָמַר אֶל אַרְצִי מַהוּ וְאֶל מוֹלַדְתִּי. אֶלָּא אֶל אַרְצִי כְּמָה דְּאִתְּמָר, (מהו) וְאֶל מוֹלַדְתִּי אִלֵּין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל.

כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ. אַרְצִי - זוֹ הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהִיא רֹאשׁוֹנָה לְכָל שְׁאָר הָאֲרָצוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. [ועל זה כי אל ארצי, זו הארץ הקדושה, שהיא שלו בין כל שאר הארצות שחלק אותם

לממנים אחרים], וְעַל זֶה כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי. כֵּיוָן שֶׁאָמַר אֶל אַרְצִי, מַה זֶּה וְאֶל מוֹלַדְתִּי? אֶלָּא אֶל אַרְצִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. [מה זה] וְאֶל מוֹלַדְתִּי? אֵלּוּ הֵם יִשְׂרָאֵל

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, וַיִּקַּח הָעֶבֶד כְּמָה דְאִתְּמָר. עֲשָׂרָה גְּמַלִּים, אִלֵּין אִינּוּן עֲשָׂרָה דַּרְגִּין דְּהַאי עֶבֶד שָׁלְטָא עָלַיְיהוּ, כְּגַוְונָא דִלְעֵילָא. מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו, דְּאִינּוּן כְּהַהוּא גַּוְונָא מַמָּשׁ כְּמָה דְאִתְּמָר, וְהַאי עֶבֶד שָׁלְטָא וְאִתְתַּקַּן בְּהוּ.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיִּקַּח הָעֶבֶד - כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. עֲשָׂרָה גְּמַלִּים - אֵלּוּ הֵם עֶשֶׂר דְּרָגוֹת שֶׁהָעֶבֶד הַזֶּה שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו - שֶׁהֵם בְּאוֹתוֹ גָּוֶן מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְהָעֶבֶד הַזֶּה שׁוֹלֵט וְנִתְקַן בָּהֶם.

וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ, כָּל הַהוּא טִיבוּ רֵיחִין עִלָּאִין דְּנָפְקֵי מִגּוֹ אִינּוּן נְהוֹרִין וּבוֹצִינִין עִלָּאִין.

וְכָל טוּב אֲדוֹנָיו, הַהוּא שְׁמוּשָׁא דְּשִׁמְשָׁא דְּאִתְמְשַׁכְא בָּהּ בְּסִיהֲרָא.

וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ - כָּל אוֹתוֹ טוּב הָרֵיחוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁיּוֹצְאִים מִתּוֹךְ אוֹתָם אוֹרוֹת וּמְאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים.

וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו - אוֹתוֹ הַשִּׁמּוּשׁ שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנִּמְשֶׁכֶת בָּהּ בַּלְּבָנָה.

וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל אֲרַם נַהֲרַיִם, דָּא אֲתַר דְּאַרְעָא קַדִּישָׁא דְּבָכַת תַּמָּן רָחֵל כַּד חָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא.

וַיַּבְרֵךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר אֶל בְּאֵר הַמָּיִם, לְאִתְתַּקָּפָא חֵילְהָא בְּתוּקְפָּא כְּדְקָא יָאוּת עַד לָא תִיעוּל לַאֲקָמָא לוֹן לְאִינּוּן גּוּפִין.

וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל אֲרַם נַהֲרַיִם - זֶהוּ הַמָּקוֹם שֶׁל הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁשָּׁם בָּכְתָה רָחֵל כְּשֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וַיַּבְרֵךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר אֶל בְּאֵר הַמָּיִם - לְהִתְחַזֵּק כֹּחָהּ בְּחָזְקָה כָּרָאוּי טֶרֶם תִּכָּנֵס לְהָקִים אֶת אוֹתָם הַגּוּפִים.

דף קפב.

לְעֵת עֶרֶב, מַאי לְעֵת עֶרֶב. דָּא עֶרֶב שַׁבָּת (דף קפב ע"א) דְּאִיהוּ זִמְנָא דְּאֶלֶף שְׁתִיתָאָה. לְעֵת עֶרֶב כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים קד) וְלַעֲבוֹדָתוֹ עֲדֵי עֶרֶב וּכְתִיב, (ירמיה ו) כִּי יְנָטוּ צִלְלֵי עֶרֶב.

לְעֵת עֶרֶב, מַה זֶּה לְעֵת עֶרֶב? זֶה עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁהוּא הַזְּמַן שֶׁל הָאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי. לְעֵת עֶרֶב - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) וְלַעֲבוֹדָתוֹ עֲדֵי עֶרֶב, וְכָתוּב (ירמיה ו) כִּי יְנָטוּ צִלְלֵי עֶרֶב.

לְעֵת צֵאת הַשּׁוֹאֲבוֹת, דְּהַהוּא זִמְנָא זְמִינִין לְמֵיקַם וְלַאֲחָיָיא בְּקַדְמֵיתָא מִכָּל שְׁאָר בְּנֵי עָלְמָא, אִינּוּן דְּשָׁאֲבֵי מַיְמוֹי דְּאוֹרַיְיתָא (ושאבין), בְּגִין דְּאִתְעַסְקוּ לְשָׁאֲבָא מִמַּיְמֵי דְּאוֹרַיְיתָא, וְאִתְתַּקְּפוּ בְּאֵילָנָא דְּחַיֵּי, וְאִינּוּן יִפְקוּן בְּקַדְמֵיתָא, דְּאִילָנָא דְּחַיֵּי גָּרְמָא לוֹן דִּיקוּמוּן בְּקַדְמֵיתָא כְּמָא דְּאִתְּמָר.

לְעֵת צֵאת הַשֹּׁאֲבֹת - שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן עֲתִידִים לָקוּם וּלְהֶחָיוֹת. בָּרִאשׁוֹנָה מִכָּל שְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם אוֹתָם שֶׁשּׁוֹאֲבִים מֵימֵי הַתּוֹרָה [ושואבים], כְּדֵי שֶׁיִּתְעַסְקוּ לִשְׁאֹב מֵימֵי הַתּוֹרָה, וְהִתְחַזְּקוּ בְּעֵץ הַחַיִּים, וְהֵם יֵצְאוּ בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁעֵץ הַחַיִּים גָּרַם לָהֶם שֶׁיָּקוּמוּ בָּרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יוֹצְאוֹת. מַאי יוֹצְאוֹת, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (ישעיה כו) וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל, דְּזַמִּינָא אַרְעָא לְמִפְלַט מִנָּהּ כָּל רוּחִין דְּאִינּוּן בְּגַוָּהּ, וְעַל דָּא כְּתִיב יוֹצְאוֹת. לִשְׁאוֹב מַיִם, לְנַטְלָא נְשָׁמָתָא וּלְקַבְּלָא לָהּ כְּדְקָא יְאוּת מֵאַתָּרָהּ כְּדְקָא חָזֵי.

וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאֹת, מַה זֶּה יֹצְאֹת? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו) וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל, שֶׁעֲתִידָה הָאָרֶץ לְפַלֵּט מִמֶּנָּה כָּל הַגּוּפוֹת שֶׁהֵם בְּתוֹכָהּ, וְעַל כָּךְ כָּתוּב יֹצְאֹת. לִשְׁאֹב מָיִם - לִטֹּל נְשָׁמָה וּלְקַבְּלָהּ כָּרָאוּי מִתֻּקָּנָת מִמְּקוֹמָהּ כָּרָאוּי.

וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה, בְּגִין דְּהָא אִתְּמַר, דְּכָל אינון נְשָׁמָתִין דְּעַלְמָא דְּאִתְקְיִימוּ בְּהַאי עַלְמָא וְאִשְׁתַּדְּלוּ לְמַנְדָּע לְמָארֵיהוֹן בְּרָזָא דְחָכְמְתָא עִלָּאָה. אִיהִי סָלְקַת וְאִתְקְיִימַת בְּדַרְגָּא עִלָּאָה עַל כָּל אִינּוּן דְּלָא אִתְדַּבְּקוּ וְלָא יָדְעוּ, וְאִינּוּן אִתְקְיִימוּן בְּקַדְמִיתָא. וְדָא הוּא שְׁאֵלְתָּא דְּקַאִים הַהוּא עֶבֶד לְמִנְדַּע וּלְמִשְׁאַל, בְּמָה אִתְעַסְקַת הַהִיא נְשָׁמְתָא בְּהַאי עָלְמָא.

וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי נִתְבָּאֵר, שֶׁכָּל אוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהִתְקַיְּמוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהִשְׁתַּדְּלוּ לְדַעַת אֶת רִבּוֹנָם בְּסוֹד הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, הִיא עוֹלָה וּמִתְקַיֶּמֶת בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה עַל כָּל אוֹתָם שֶׁלֹּא נִדְבְּקוּ וְלֹא יָדְעוּ, וְהֵם מִתְקַיְּמִים בָּרִאשׁוֹנָה. וְזוֹ הַשְּׁאֵלָה שֶׁעָמַד אוֹתוֹ הָעֶבֶד לְדַעַת וְלִשְׁאֹל, בַּמָּה הִתְעַסְּקָה אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה בָּעוֹלָם הַזֶּה.

וְאָמְרָה אֵלַי גַּם אַתָּה שְׁתֵה, אַנְתְּ בָּעֵי לְמִשְׁתֵּי וּלְאִתְשַׁקְיָא בְּקַדְמִיתָא, וּבַתְרָךְ וְגַם לִגְמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה. בְּגִין דְּכָל אִינּוּן שְׁאָר רְתִיכִין אַף עַל גַּב דְּאִתְשַׁקְיָין מֵהַאי דַּרְגָּא, כֻּלְּהוּ אִתְשַׁקְיָין מִפּוּלְחָנָא דְצַדִּיקַיָּיא דְּיָדְעֵי פּוּלְחָנָא דְמָארֵיהוֹן כְּדְקָא יְאוּת. דְּצַדִּיקַיָּיא יָדְעֵי לְסַפָּקָא לְכָל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא כְּדְקָא יְאוּת. וְעַל דָּא וְגַם לִגְמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה. וַדַּאי הִיא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הֹכִיחַ יְיָ לְבֶן אֲדֹנִי. וַדַּאי הַהִיא (ס"א באתערותא דצלותא דילי) אִיהוּ גּוּפָא דְּאִזְדַּמַּן לְהַהִיא נְשָׁמְתָא עִלָּאָה.

וְאָמְרָה אֵלַי גַּם אַתָּה שְׁתֵה, אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת וְלִהְיוֹת מַשְׁקֶה בָּרִאשׁוֹנָה, וְאַחֲרֶיךָ - וְגַם (ל) גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָם שְׁאָר הַמֶּרְכָּבוֹת, אַף עַל גַּב שֶׁנִּשְׁקִים מֵהַדַּרְגָּה הַזּוֹ, כֻּלָּם נִשְׁקִים מֵעֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים שֶׁיּוֹדְעִים עֲבוֹדַת רִבּוֹנָם כָּרָאוּי, שֶׁהַצַּדִּיקִים יוֹדְעִים לְסַפֵּק לְכָל דַּרְגָּה וְדַרְגָּה כָּרָאוּי. וְעַל זֶה וְגַם (ל) גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה. וַדַּאי הִיא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הֹכִיחַ ה' לְבֶן אֲדֹנִי. וַדַּאי הַהִיא [ס"א בהתעוררות של התפלה שלי] הוּא הַגּוּף שֶׁהִזְדַּמֵּן לְאוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה הָעֶלְיוֹנָה.

תָּא חֲזֵי, דְּהָא אִתְּמַר דְּתִיאוּבְתָּא דְּדִכּוּרָא לְגַבֵּי נוּקְבָא עָבִיד נִשְׁמָתָא. וְתִיאוּבְתָּא דְנוּקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא סָלְקָא וְאִתְעָרַב בַּהֲדָהּ דִּלְעֵילָּא וְאִתְכְּלִיל דָּא בְּדָא וְעָבִיד נִשְׁמָתָא. וּבְגִין כָּךְ הִיא הָאִשָּׁה. דָּא הוּא גּוּפָא וַדַּאי דְּאִיהוּ זְמִינָא לְהַהוּא רְעוּתָא דְנִשְׁמָתָא דְּנָפְקָא מִן דְּכוּרָא.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהִתְשׁוּקַת הַזָּכָר לִנְקֵבָה עוֹשָׂה נְשָׁמָה, וּתְשׁוּקַת הַנְּקֵבָה לַזָּכָר עוֹלָה וּמִתְעָרֶב עִמָּהּ שֶׁלְּמַעְלָה, וְנִכְלָלִים זֶה עִם זֶה וְעוֹשִׂים נְשָׁמָה. וּמִשּׁוּם כָּךְ, הִיא הָאִשָּׁה - זֶהוּ הַגּוּף וַדַּאי, שֶׁהוּא זְמִין לְאוֹתוֹ רָצוֹן שֶׁל הַנְּשָׁמָה שֶׁיִּצְאֶה מִן הַזָּכָר.

וְאִינּוּן גּוּפִין זְמִינִין לְאַתְעָרָא בְּקַדְמֵיתָא כְּדְאָמְרָן. וּלְבָתַר דְּאִלֵּין יְקוּמוּן, יְקוּמוּן כָּל אָחֳרָנִין דְּבִשְׁאָר אַרְעָאן, וְיִתְקַיְּימוּן בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, וְיִתְחַדְּתוּן בְּחַדְתוּתָא דְּסִיהֲרָא, וְיִתְחַדַּשׁ עַלְמָא כְּמִלְקַדְּמִין. וּכְדֵין כְּתִיב בֵּהֲהוּא זִמְנָא (תהלים קד) יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו.

וְאוֹתָם הַגּוּפִים עֲתִידִים לְהִתְעוֹרֵר בָּרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וּלְאַחַר שֶׁאֵלּוּ יָקוּמוּ, יָקוּמוּ כָּל הָאֲחֵרִים שֶׁבִּשְׁאָר הָאֲרָצוֹת וְיִתְקַיְּמוּ בְּקִיּוּם שָׁלֵם, וְיִתְחַדְּשׁוּ בְּהִתְחַדְּשׁוּת הַלְּבָנָה, וְיִתְחַדֵּשׁ הָעוֹלָם כְּמוֹ מִקֶּדֶם, וְאָז כָּתוּב בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן (תהלים קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו.

וּבְגִין כָּךְ (ישעיה נב) הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי, לְאַהֲדָרָא נִשְׁמָתִין כָּל חַד וְחַד לְאַתְרֵיהּ. יָרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד, מִסְטָרָא דְּכָל אִינּוּן דְּרָגִין עִלָּאִין כִּדְקָאֲמָרָן. (ישעיה נב) כַּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עָלֶיךָ רַבִּים כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ וְתֹאָרוֹ מִבְּנֵי אָדָם. תָּא חֲזֵי, דְּהָא אִתְּמַר דְּכַד אִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא, וּשְׁכִינְתָּא (אתגלי) בְּגוֹ אַרְעָן נוּכְרָאִין בֵּינַיְיהוּ. מַה כְּתִיב, (ישעיה לג) הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חֻצָה מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכָּיוּן. כֻּלְּהוּ בָּכוּ עַל דָּא, וּקְשִׁירוּ בְּכְיָה וְאֶבְלָא. וְכָל דָּא עֲלָה דְּשְׁכִינְתָּא דְּאִתְגַּלְיָיא מֵאַתְרַהּ, וְכַמָּה דְּאִיהִי מִשְׁתַּנְּיָת מִכְּמָה דְּהֲוַת. אוּף הָכִי בַּעֲלָהּ לָא נָהִיר נְהוֹרֵיהּ וְאִשְׁתַּנֵּי מִכְּמָה דְּהֲוָה, דִּכְתִיב, (ישעיה יג) חָשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּצֵאתוֹ. וְעַל דָּא כְּתִיב כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ.

ומִשּׁוּם כָּךְ, הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי - לְהַחֲזִיר הַנְּשָׁמוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת לִמְקוֹמָהּ. יָרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד - מֵהַצַּד שֶׁל כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. (ישעיה נב) כַּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עָלֶיךָ רַבִּים כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ וְתֹאָרוֹ מִבְּנֵי אָדָם, בֹּא רְאֵה, שֶׁהִנֵּה נֶאֱמַר שֶׁכַּאֲשֶׁר נֶחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַשְּׁכִינָה גָּלְתָה לְתוֹךְ אַרְצוֹת נָכְרִיּוֹת בֵּינֵיהֶם, מַה כָּתוּב? (שם לג) הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חֻצָה מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכָּיוּן, כֻּלָּם בָּכוּ עַל זֶה וְקָשְׁרוּ בְּכְיָה וְאֵבֶל, וְכָל זֶה עַל הַשְּׁכִינָה שֶׁגָּלְתָה מִמְּקוֹמָהּ. וְכַמָּה שֶׁהִיא מִשְׁתַּנֵּית מִכְּמוֹ שֶׁהָיְתָה, אַף כָּךְ בַּעְלָהּ לֹא מֵאִיר אוֹרוֹ וְהִשְׁתַּנָּה מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה, שֶׁכָּתוּב (שם יג) חָשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּצֵאתוֹ, וְעַל זֶה כָּתוּב כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ.

דָּבָר אַחֵר כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ, מֵהַאי עֶבֶד דְּאִשְׁתַּנֵּי דְּיוֹקְנֵיהּ וּגְוָונֵיהּ מִכְּמָה דְּהֲוָה. דָּבָר אַחֵר כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה נ) אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם. דְּהָא מִיּוֹמָא דְּאִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא לָא קָיְימוּ שָׁמַיִם בְּנָהוֹרָא דִּלְהוֹן, וְרָזָא דְּמִלָּה בְּרָכָן לָא שָׁרְיָין אֶלָּא בְּאַתַר דְּאִשְׁתַּכְחוּ דְּכַר וְנוּקְבָא, וְאוּקְמוּהָ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית ב) זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם. וּבְגִין כָּךְ מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ.

דָּבָר אַחֵר כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ - מֵהָעֶבֶד הַזֶּה שֶׁהִשְׁתַּנָּה דְּיוֹקְנוֹ וְגוֹנוֹ מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה. דָּבָר אַחֵר כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם נ) אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם. שֶׁהֲרֵי מִיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא עָמְדוּ הַשָּׁמַיִם בְּאוֹרָם, וְסוֹד הַדָּבָר - הַבְּרָכוֹת לֹא שׁוֹרוֹת אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצְאִים זָכָר וּנְקֵבָה, וּבְאָרְווּהוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ.

דף קפב:

וְדָא הוּא כְּמָה דִכְתִיב, (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד, אָבוּד אוֹ נֶאֱבַד לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא אָבַד, דְּלָא שַׁרְיִין בְּרָכָאן אֶלָּא בְּאָתַר דְּאִשְׁתַּכְּחוּ דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא כְּמָה דְּאִתְּמַר. בְּגִין דָּא בְּהַהוּא זִמְנָא דְּלָא אִשְׁתַּכַּח (דף קפב ע"ב) דְּכוּרָא בַּהֲדָהּ, וּכְדֵין כָּל אִינּוּן נִשְׁמָתִין דְּנָפְקֵי כֻּלְּהוּ הֲווֹ לְהוּ שְׁנוּיָא מִכְּמָה דְּהֲווּ בְּזִמְנָא דְּשִׁמְשָׁא אִתְחַבַּר בְּסִיהֲרָא כְּמָה דְּאִתְּמַר. וְעַל דָּא אֱלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגוֹ' וְאִתְּמַר.

וְזֶהוּ כַּכָּתוּב (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד. אָבוּד אוֹ נֶאֱבַד לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא אָבַד, שֶׁאֵין שׁוֹרוֹת בְּרָכוֹת אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָאִים זָכָר וּנְקֵבָה יַחַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. מִשּׁוּם זֶה בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁלֹּא נִמְצָא הַזָּכָר עִמָּהּ, וְאָז כָּל אוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁיּוֹצְאוֹת, לְכֻלָּן הָיָה לָהֶן שִׁנּוּי מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ בִּזְמַן שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מִתְחַבֵּר בַּלְּבָנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְלָכֵן אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגוֹ', וְנִתְבָּאֵר.

וְהוּא נַעַר, בְּגִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין לְעָלְמִין, צַדִּי"ק וְצֶדֶ"ק כְּחָדָא אינוּן, כְּמָה דְּאִיהִי אִתְקְרִיאַת בְּשִׁמָּא דִּדְכוּרָא, הָכִי נָמֵי אִתְקְרֵי אִיהוּ בְּשִׁמָּא דִּילָהּ דִּכְתִיב וְהוּא נַעַר.

וְהוּא נַעַר, מִשּׁוּם שֶׁאֵין נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים, צַדִּי"ק וְצֶדֶ"ק הֵם יַחַד. כְּמוֹ שֶׁהִיא נִקְרֵאת בַּשֵּׁם שֶׁל הַזָּכָר, גַּם כֵּן הוּא נִקְרָא בַּשֵּׁם שֶׁלָּהּ, שֶׁכָּתוּב וְהוּא נַעַר.

אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה, בְּכָלְהוּ קָיְימָא לְחַדְּתָא לוֹן כְּדְקָא יָאוּת וּלְאִשְׁתַּעְשְׁעָא לוֹן בְּחֶדְוָה דִּילֵיהּ. דְּכָלְהוּ עַנְפִין וְכָלְהוּ עָלִין, כֻּלְּהוּ אִתְבָּרְכִין בְּחֶדְוָה דִּילֵיהּ.

אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה. בְּכֻלָּם עוֹמֶדֶת לְחַדֵּשׁ אוֹתָם כִּרְאוּי וּלְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ לָהֶם בַּשִּׂמְחָה שֶׁלּוֹ. שֶׁכָּל הָעֲנָפִים וְכָל הֶעָלִים, כֻּלָּם מִתְבָּרְכִים בְּשִׂמְחָתוֹ.

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כְּמָה דְּאִתְּמַר דְּכָל דִּיוּקְנָא דְּיַעֲקֹב הֲוָה בֵּיהּ בְּיוֹסֵף, וְכָל מַה דְּאִירַע לְהַאי אִירַע לְהַאי, וְתַרְוַויְיהוּ כְּחָדָא אָזְלֵי. וְדָא הוּא רָזָא דְּאָת ו"ו דְּאָזְלֵי תַּרְוַויְיהוּ כְּחָדָא, בְּגִין דְּאִינּוּן רָזָא חָדָא וְדִיוּקְנָא חָדָא:

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁכָּל דְּמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיְתָה בְּיוֹסֵף, וְכָל מַה שֶּׁאֵרַע לָזֶה אֵרַע לָזֶה, וּשְׁנֵיהֶם הוֹלְכִים יַחַד. וְזֶהוּ הַסּוֹד שֶׁל הָאוֹת וָ"ו, שֶׁשְּׁנֵיהֶם הוֹלְכִים יַחַד, מִשּׁוּם שֶׁהֵם סוֹד אֶחָד וּדְמוּת אַחַת.

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה, הָא אוּקְמוּהָ דְּהֲוָה אָמַר לְאֲבוֹי עֲלַיְיהוּ דְּהֲווּ אָכְלֵי שַׁיְיפָא מִבַּעֲלֵי חַיִּין כַּד אִינּוּן חַיִּין. וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה, וְכִי הָא בְּמִנְיָינָא הֲווּ אִינּוּן בְּנֵי שִׁפְחוֹת, הֵיךְ הֲווּ מְזַלְזְלִין בְּהוֹן בְּנֵי לֵאָה, וְהֵיךְ הֲווּ אָכְלִין אֵבֶר מִן הַחַי וְהֲווּ עָבְרִין עַל פִּקּוּדָא דְּמָארֵיהוֹן. דְּהָא פַּקִּיד עַל בְּנֵי נֹחַ פִּקּוּדָא דָּא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית ט) אַךְ בָּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכֵלוּ, וְאִינּוּן הֲווּ אָכְלֵי לֵיהּ וְעָבְרִין עַל פִּקּוּדָא דְּמָארֵיהוֹן. אֶלָּא יוֹסֵף הֲוָה קַאֲמַר, וְעַל דָּא אִתְעַנַּשׁ.

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁהָיָה אוֹמֵר לְאֲבִיו עֲלֵיהֶם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים אֵיבָר מִבַּעֲלֵי חַיִּים כְּשֶׁהֵם חַיִּים. וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה, וְכִי זֶה בְּמִנְיַן הָיוּ אוֹתָם בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת, אֵיךְ הָיוּ מְזַלְזְלִים בָּהֶם בְּנֵי לֵאָה, וְאֵיךְ הָיוּ אוֹכְלִים אֵיבָר מִן הַחַי וְהָיוּ עוֹבְרִים עַל מִצְוַת רִבּוֹנָם, שֶׁהֲרֵי צִוָּה עַל בְּנֵי נֹחַ מִצְוָה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט) אַךְ בָּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכֵלוּ, וְהֵם הָיוּ אוֹכְלִים אוֹתָם וְעוֹבְרִים עַל מִצְוַת רִבּוֹנָם? אֶלָּא יוֹסֵף הָיָה אוֹמֵר, וְעַל זֶה נֶעֱנַשׁ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֶת דִּבָּתָם רָעָה, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ דְּיַהֲבֵי עֵינַיְיהוּ בִּבְנוֹת אַרְעָא, וְדָא הוּא דִּבָּתָם רָעָה. לְיַנְקָא לְכָל אִינּוּן דַּרְגִּין דִּלָּא קַדִּישִׁין (ד"א ל"ג אף על גב) דְּאַתְיָין מִסִּטְרָא מְסָאֲבָא:

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֶת דִּבָּתָם רָעָה - כְּמוֹ שֶׁבֵּארוּהוּ שֶׁנִּתְנוּ עֵינֵיהֶם בִּבְנוֹת הָאָרֶץ, וְזֶהוּ דִּבָּתָם רָעָה, לְהֵינִיק אֶת כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁאֵינָן קְדוֹשׁוֹת [ד"א אף על גב] שֶׁבָּאוֹת מִצַּד הַטֻּמְאָה.

וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בָּנָיו כִּי בֶן זְקֻנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה כו) לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ וּסְגֹר דֶּלְתְךָ בַּעֲדֶךָ חֲבִי כִמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבָר זָעַם. לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ.

וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בָּנָיו כִּי בֶן זְקֻנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה כו) לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ וּסְגֹר דֶּלְתְךָ בַּעֲדֶךָ חֲבִי כִמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבָר זָעַם. לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָחִים לוֹן לְיִשְׂרָאֵל. וּבְגִין רְחִימוּתָא דִּלְהוֹן דָּרְחִים לוֹן עַל כָּל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אַזְהַר לוֹן, וּבְעֵי לְנַטְרָא לוֹן בְּכָל מַה דְּאִינּוּן עָבְדִין.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה אוֹהֵב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁבִיל אַהֲבָתָם שֶׁאוֹהֵב אוֹתָם עַל כָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, הִזְהִיר אוֹתָם וְרוֹצֶה לִשְׁמֹר אוֹתָם בְּכָל מַה שֶּׁהֵם עוֹשִׂים.

תָּא חֲזֵי, תְּלַת זִמְנִין אִית בְּיוֹמָא דְּדִינָא שַׁרְיָא בְּעַלְמָא, וְכַד אָתֵי הַהוּא זִמְנָא, מִבָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִזְדַּהֲרָא וּלְאִסְתַּמְרָא דְּלָא יִפְגַּע בֵּיהּ הַהוּא דִּינָא, וְאִינּוּן זִמְנִין יְדִיעָן וְהָא אוּקְמוּהָ.

בֹּא רְאֵה, שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים יֵשׁ בַּיּוֹם שֶׁהַדִּין שׁוֹרֶה בָּעוֹלָם, וּכְשֶׁבָּא אוֹתוֹ הַזְּמַן, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזָּהֵר וּלְהִשָּׁמֵר שֶׁלֹּא יִפְגַּע בּוֹ אוֹתוֹ הַדִּין, וְהֵם זְמַנִּים יְדוּעִים, וַהֲרֵי בֵּאֲרוּהָ.

בְּגִין דְּהָא כַּד סָלִיק צַפְרָא, אַבְרָהָם אִתְעַר בְּעַלְמָא, וְאָחִיד לֵיהּ לְדִינָא לְקָשְׁרָא לֵיהּ בַּהֲדֵיהּ. וּבְשֵׁירוּתָא דִּתְלַת שָׁעֵי קַמַּיְיתָא נָטִיל דִּינָא מֵאַתְרֵיהּ לְאַתְעָרָא בֵּיהּ בְּיַעֲקֹב, עַד דְּאִתְעַר צְלוֹתָא דְּמִנְחָה דְּאַהֲדַר דִּינָא לְאַתְרֵיהּ, וְאִתְעַר דִּינָא דִּלְתַתָּא לְאִתְקַשָּׁרָא בְּדִינָא דִּלְעֵילָּא. דְּהָא כְּדֵין אִתְקַשַּׁר דִּינָא בְּדִינָא וּבְעֵי לְאִזְדַּהֲרָא. (לעיל סח ב) תּוּ כַּד דִּינָא אִתְעַר בְּעַלְמָא וּמוֹתָא אִשְׁתַּכַּח בְּמָתָא, לָא לִיבְעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמֵיהַךְ יְחִידָאי בְּשׁוּקָא וְהָא אוּקִימְנָא מִלֵּי. אֶלָּא בְּעֵי לְאַסְגָּרָא גַּרְמֵיהּ דְּלָא יִפּוֹק לְבַר, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ בְּנֹחַ דְּאַסְגַּר גַּרְמֵיהּ בְּתֵיבוּתָא דְּלָא יִשְׁתַּכַּח קַמֵּי מְחַבְּלָא.

מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁעוֹלֶה הַבֹּקֶר, אַבְרָהָם מִתְעוֹרֵר בָּעוֹלָם וְאוֹחֵז אֶת הַדִּין לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ עִמּוֹ, וּבְרֵאשִׁית שְׁלֹשׁ הַשָּׁעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת נוֹסֵעַ הַדִּין מִמְּקוֹמוֹ לְהִתְעוֹרֵר בּוֹ בְּיַעֲקֹב, עַד שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁמַּחֲזִירָה אֶת הַדִּין לִמְקוֹמוֹ, וּמִתְעוֹרֵר הַדִּין שֶׁלְּמַטָּה לְהִתְקַשֵּׁר בַּדִּין שֶׁל מַעְלָה, שֶׁהֲרֵי אָז נִקְשָׁר דִּין עִם דִּין, וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר. עוֹד, כְּשֶׁהַדִּין מִתְעוֹרֵר בָּעוֹלָם וְהַמָּוֶת נִמְצָא בָּעִיר, לֹא צָרִיךְ הָאָדָם לָלֶכֶת לְיְחִידִי בַּשּׁוּק, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ אֶת הַדְּבָרִים, אֶלָּא צָרִיךְ לִסְגֹּר אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יֵצֵא הַחוּצָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ בְּנוֹחַ שֶׁסָּגַר אֶת עַצְמוֹ בַּתֵּבָה שֶׁלֹּא יִמָּצֵא לִפְנֵי הַמַּשְׁחִית.

וְעַל דָּא לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ, אַסְגַּר גַּרְמָךְ. וּסְגוֹר דְּלָתְךָ בַּעֲדֶךָ, דְּלָא יִתְחֲזֵי קַמֵּיהּ דְּמְחַבְּלָא. חֲבִי כִמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבוֹר זַעַם, דְּבָתַר דְּאַעֲבַר דִּינָא לֵית לֵיהּ רְשׁוּ לְמְחַבְּלָא לְחַבָּלָא.

וְעַל זֶה לֵךְ עַמִּי בַּחֲדָרֶיךָ, סְגֹר אֶת עַצְמְךָ, וּסְגֹר דְּלָתְךָ בַּעֲדֶךָ, שֶׁלֹּא יִתְרָאֶה לִפְנֵי הַמַּשְׁחִית. חֲבִי כִמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבָר זַעַם, שֶׁאַחַר שֶׁעוֹבֵר הַדִּין אֵין רְשׁוּת לַמַּשְׁחִית לְהַשְׁחִית.

תָּא חֲזֵי, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין רְחִימוּתָא דְּאִיהוּ רָחִים לוֹן לְיִשְׂרָאֵל וְקָרִיב לוֹן לְגַבֵּיהּ, כָּל שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שָׂנְאִין לוֹן לְיִשְׂרָאֵל. בְּגִין דְּאִינּוּן מִתְרַחֲקִין וְיִשְׂרָאֵל קָרִיבִין.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁבִיל הָאַהֲבָה שֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת יִשְׂרָאֵל וְקָרֵב אוֹתָם אֵלָיו, כָּל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שׂוֹנְאִים אֶת יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהֵם מְרֻחָקִים וְיִשְׂרָאֵל קְרוֹבִים.

וְתָא חֲזֵי, בְּגִין רְחִימוּתָא דְּרָחִים יַעֲקֹב לְיוֹסֵף יַתִּיר מֵאֲחוֹי, אַף עַל גַּב דְּכֻלְּהוּ הֲווּ לֵיהּ אַחִין, מַה כְּתִיב וַיִּתְנַכְּלוּ אוֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ, כָּל שֶׁכֵּן עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לְיִשְׂרָאֵל.

וּבֹא רְאֵה, מִשּׁוּם הָאַהֲבָה שֶׁאָהַב יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף יוֹתֵר מֵאֶחָיו, אַף עַל גַּב שֶׁכֻּלָּם הָיוּ לוֹ אַחִים, מַה כָּתוּב? וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ. כָּל שֶׁכֵּן הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לְיִשְׂרָאֵל.

דף קפג.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה גָּרִים לֵיהּ הַהוּא רְחִימוּתָא דְּרָחִים לֵיהּ יַתִּיר, דְּגָרַם לֵיהּ דְּאִתְגְּלֵי מַאֲבוֹי, וְאִתְגְּלֵי אֲבוֹי בַּהֲדֵיהּ, וְגָרַם לְהוּ גָּלוּתָא (דף קפג ע"א) וְלִשְׁכִינְתָּא דְּאִתְגַּלְיָא בֵּינַיְיהוּ. וְאַף עַל גַּב דְּאִתְגְּזִירַת גְּזֵרָה, וְאוּקְמוּהָ דִּבְגִין כְּתֹנֶת פַּסִּים דְּעָבַד לֵיהּ יַתִּיר, מַה כְּתִיב וַיִּרְאוּ אֶחָיו:

בֹּא רְאֵה כַּמָּה גָּרְמָה לוֹ אוֹתָהּ אַהֲבָה שֶׁאָהַב אוֹתוֹ יוֹתֵר, שֶׁגָּרַם לוֹ שֶׁהִגְלָה מֵאָבִיו, וְגָלָה אָבִיו עִמּוֹ, וְגָרַם לָהֶם גָּלוּת וְלַשְׁכִינָה שֶׁגָּלְתָה בֵּינֵיהֶם, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּגְזְרָה הַגְּזֵרָה, וּבֵאֲרוּהוּ שֶׁבִּשְׁבִיל כְּתֹנֶת הַפַּסִּים שֶׁעָשָׂה לוֹ יוֹתֵר, מַה כָּתוּב? וַיִּרְאוּ אֶחָיו.

וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וְגוֹ', רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (במדבר יב) וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ נָא דְּבָרָי אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם יְיָ בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה דַּרְגִּין לְדַרְגִּין עָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכֻלְּהוּ קָיְימֵי דָּא עַל דָּא. דַּרְגָּא עַל דַּרְגָּא, דָּא לְעֵיל מִן דָּא, וְכֻלְּהוּ יְנָקִין אִלֵּין מִן אִלֵּין כְּדְקָא חֲזֵי לוֹן, אִלֵּין מִימִינָא וְאִלֵּין מִשְּׂמָאלָא, וְכֻלְּהוּ אִתְמַנָּן אִלֵּין עַל אִלֵּין, כֹּלָּא כְּדְקָא יְאוּת.

וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (במדבר יב) וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ נָא דְּבָרָי אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם ה' בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ. בֹּא רְאֵה כַּמָּה דְּרָגוֹת לְדַרְגוֹת עֲשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כֻּלָּם עוֹמְדִים זֶה עַל זֶה, דַּרְגָּה עַל דַּרְגָּה, זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, וְכֻלָּן יוֹנְקוֹת אֵלּוּ מֵאֵלּוּ כְּרָאוּי לָהֶם, אֵלּוּ מִימִין וְאֵלּוּ מִשְּׂמֹאל, וְכֻלָּם מְמֻנּוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ הַכֹּל כָּרָאוּי.

תָּא חֲזֵי, כָּל נְבִיאֵי דְעַלְמָא כֻּלְּהוּ יָנְקֵי מִסִּטְרָא חָדָא, מִגּוֹ תְּרִין דַּרְגִּין יְדִיעָן, וְאִינּוּן דַּרְגִּין הֲווּ אִתְחַזְיָין בְּגוֹ אַסְפַּקְלַרְיָאה דְּלָא נָהֲרָא, דִּכְתִיב בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע, מַאי הוּא מַרְאָה, כְּמָה דְּאִתְּמָר (ד"א ל"ג דמראה) חֵיזוּ דְּכָל גְּוָונִין אִתְחַזְיָין בְּגַוָּוהִי, וְדָא הִיא אַסְפַּקְלַרְיָא דְּלָא נָהֲרָא. בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ, דָּא הוּא חַד מִשְּׁתֵּין בִּנְבוּאָה כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ. וְאִיהוּ דַּרְגָּא שְׁתִיתָאָה מֵהַהוּא דַּרְגָּא דִּנְבוּאָה וְאִיהוּ (קצו א) דַּרְגָּא דְּגַבְרִיאֵל דְּמִמַּנָּא עַל חֶלְמָא וְהָא אִתְּמָר.

בֹּא רְאֵה, כָּל נְבִיאֵי הָעוֹלָם, כֻּלָּם יוֹנְקִים מִצַּד אֶחָד מִתּוֹךְ שְׁתֵּי דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת, וְאוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָיוּ נִרְאוֹת בְּתוֹךְ הָאַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, שֶׁכָּתוּב בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע. מַה הִיא הַמַּרְאָה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [שמראה] הַמַּרְאֶה שֶׁכָּל הַגְּוָונִים נִרְאִים בְּתוֹכָהּ, וְזוֹהִי הָאַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה. בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ, זֶהוּ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בִּנְבוּאָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּארוּהוּ, וְהִיא הַדַּרְגָּה הַשִּׁשִּׁית מֵאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁל נְבוּאָה, וְהִיא הַדַּרְגָּה שֶׁל גַּבְרִיאֵל שֶׁמְּמֻנֶּה עַל הַחֲלוֹם, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, כָּל חֶלְמָא דְּאִיהוּ כְּדְקָא יְאוּת מֵהַאי דַּרְגָּא קָא אַתְיָא, וְעַל דָּא לֵית לֵךְ חֶלְמָא דְּלָא יִתְעָרְבוּן עִמֵּיהּ מִלִּין כְּדִיבִין, כְּמָה דְּאוּקִימְנָא, וּבְגִין כָּךְ מְנִיָּיהוּ קִשׁוֹט וּמְנַיָּיהוּ כְּדִיבָן, וְלֵית לֵךְ חֶלְמָא דְּלָא אִית בֵּיהּ מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא.

בֹּא רְאֵה, כָּל חֲלוֹם שֶׁהוּא כְּרָאוּי, בָּא מִן הַדַּרְגָּה הַזּוֹ, וְעַל כֵּן אֵין לְךָ חֲלוֹם שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ בּוֹ דְּבָרִים כּוֹזְבִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וּמִשּׁוּם כָּךְ מֵהֶם אֱמֶת וּמֵהֶם כּוֹזְבִים, וְאֵין לְךָ חֲלוֹם שֶׁאֵין בּוֹ מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה.

וּבְגִין דְּאִית בֵּיהּ בְּחֶלְמָא כֹּלָּא כִּדְאֲמָרָן, כָּל חֶלְמִין דְּעַלְמָא אָזְלִין בָּתַר פִּשְׁרָא דְּפוּמָא, וְאוּקְמוּהָ. דִּכְתִיב, (בראשית מא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פִּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּאִית בֵּיהּ בְּחֶלְמָא כְּדִיבוּ וּקְשׁוֹט, וּמִלָּה שְׁלִטָא עַל כֹּלָּא, וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי חֶלְמָא פִּשְׁרָא טָבָא. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּגִין דְּכָל חֶלְמָא מִדַּרְגָּא דִלְתַתָּא אִיהוּ, וְדִבּוּר שָׁלְטָא עֲלֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ כָּל חֶלְמָא אָזְלָא בָּתַר פִּשְׁרָא.

וּמִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בַּחֲלוֹם הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, כָּל הַחֲלוֹמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הוֹלְכִים אַחַר פִּתְרוֹן הַפֶּה, וּבְאֲרוּהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פִּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בַּחֲלוֹם כָּזָב וֶאֱמֶת, וְהַדִּבּוּר שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, וּמִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ הַחֲלוֹם פִּתְרוֹן טוֹב. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשּׁוּם שֶׁכָּל חֲלוֹם הוּא מֵהַמַּדְרֵגָה שֶׁלְּמַטָּה, וְהַדִּבּוּר שׁוֹלֵט עָלָיו, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּל חֲלוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַפִּתְרוֹן.

פָּתַח וְאָמַר, (איוב לג) בַּחֲלוֹם חֶזְיוֹן לַיְלָה בִּנְפֹל תַּרְדֵּמָה עַל אֲנָשִׁים בִּתְנוּמוֹת עֲלֵי מִשְׁכָּב אָז יִגְלֶה אׇזֶן אֲנָשִׁים וּבְמוּסָרָם יַחְתֹּם. תָּא חֲזֵי, כַּד סָלִיק בַּר נָשׁ לְעַרְסֵיהּ, מִבָּעֵי לֵיהּ לְאַמְלָכָא עֲלֵיהּ מַלְכוּתָא דִשְׁמַיָּא בְּקַדְמֵיתָא, וּלְבָתַר יֵימָא חַד פְּסוּקָא דְרַחֲמֵי וְאוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא. בְּגִין

דְּהָא כַּד בַּר נָשׁ נָאִים עַל עַרְסֵיהּ, הָא נִשְׁמָתֵיהּ נַפְקָא מִנֵּיהּ וְאָזְלָא וְשָׁטְיָא לְעֵילָּא, כָּל חַד וְחַד כְּפוּם אָרְחֵיהּ וְהָכִי סְלִיקַת כְּמָה דְּאִתְּמָר.

פְּתַח וְאָמַר, (איוב לג) בַּחֲלוֹם חֶזְיוֹן לַיְלָה בִּנְפֹל תַּרְדֵּמָה עַל אֲנָשִׁים בִּתְנוּמוֹת עֲלֵי מִשְׁכָּב אָז יִגְלֶה אׇזֶן אֲנָשִׁים וּבְמוֹסָרָם יַחְתֹּם. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁעוֹלֶה אָדָם לְמִטָּתוֹ, הוּא צָרִיךְ לְהַמְלִיךְ עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם בָּרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר פָּסוּק אֶחָד שֶׁל רַחֲמִים, וּבָאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים. מִשּׁוּם שֶׁהִנֵּה כַּאֲשֶׁר אָדָם יָשֵׁן עַל מִטָּתוֹ, הִנֵּה נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ וְהוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת לְמַעְלָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דַּרְכּוֹ, וְכָךְ עוֹלֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

מַה כְּתִיב, בַּחֲלוֹם חֶזְיוֹן לַיְלָה. כַּד בְּנֵי נָשָׁא שָׁכְבֵי בְּעַרְסֵיהוּ נָיְמִין וְנִשְׁמָתָא נָפְקַת מִנַּיְיהוּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, בִּתְנוּמוֹת עֲלֵי מִשְׁכָּב אָז יִגְלֶה אׇזֶן אֲנָשִׁים. וּכְדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹדַע לֵהּ לְנִשְׁמָתָא בְּהַהוּא דַּרְגָּא דְּקָיְימָא עַל חֶלְמָא, אִינּוּן מִלִּין דְּזִמִּינִין לְמֵיתֵי עַל עַלְמָא אוֹ אִינּוּן מִלִּין כְּפוּם אִינּוּן הִרְהוּרִין דְּלִבֵּיהּ. בְּגִין דְּכַד נָשׁ נָטִיל אָרְחָא דְּתוֹכָחֵי דְּעָלְמָא.

מַה כְּתוּב? בַּחֲלוֹם חֶזְיוֹן לַיְלָה, כְּשֶׁבְּנֵי אָדָם שׁוֹכְבִים בְּמִטָּתָם יְשֵׁנִים וְהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בִּתְנוּמוֹת עֲלֵי מִשְׁכָּב אָז יִגְלֶה אׇזֶן אֲנָשִׁים. וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹדִיעַ לִנְשָׁמָה, בְּאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁעוֹמֶדֶת עַל הַחֲלוֹם, אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לָבֹא עַל הָעוֹלָם, אוֹ אוֹתָם דְּבָרִים כְּפִי אוֹתָם הַהִרְהוּרִים שֶׁל לִבּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאָדָם נוֹטֵל דֶּרֶךְ שֶׁל תּוֹכָחוֹת הָעוֹלָם.

בְּגִין דְּהָא לָא מוֹדְעִין לֵיהּ לְבַר נָשׁ בְּעוֹד דְּאִיהוּ קָאִים בְּתוּקְפָּא דְגוּפָּא (נ"א דרוחא) כְּדְקָאָמְרָן, אֶלָּא מַלְאָכָא אוֹדַע לְנִשְׁמָתָא וְנִשְׁמָתָא לְבַר נָשׁ. וְהַהוּא חֶלְמָא אִיהוּ מִלְּעֵילָּא, כַּד נְשָׁמְתִין נָפְקִין מִגּוּפֵי וְסָלְקִין כָּל חַד וְחַד כְּפוּם אָרְחֵיהּ. וְכַמָּה דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין, בְּרָזָא דְּחָכְמָא כֻּלְּהוּ בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא. וְתָא חֲזֵי, חֶלּוֹם דַּרְגָּא חָדָא, מַרְאָה דַּרְגָּא חָדָא, נְבוּאָה דַּרְגָּא חָדָא, וְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין לְדַרְגִּין אִלֵּין עַל אִלֵּין.

מִשּׁוּם שֶׁהִנֵּה לֹא מוֹדִיעִים לָאָדָם בְּעוֹד שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּכֹחַ הַגּוּף [נ"א של הרוח] כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, אֶלָּא מַלְאָךְ מוֹדִיעַ לַנְּשָׁמָה, וְהַנְּשָׁמָה לָאָדָם, וְאוֹתוֹ הַחֲלוֹם הוּא מִלְמַעְלָה, כְּשֶׁהַנְּשָׁמוֹת יוֹצְאוֹת מִן הַגּוּפִים וְעוֹלוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת כְּפִי דַּרְכָּהּ. וְכַמָּה דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת בְּסוֹד הַחֲלוֹם, כְּלָל בְּסוֹד הַחָכְמָה. וּבא וּרְאֵה, הַחֲלוֹם דַּרְגָּה אַחַת, הַמַּרְאֶה דַּרְגָּה אַחַת, הַנְּבוּאָה דַּרְגָּה אַחַת, וְכֻלָּם דְּרָגוֹת לִדְרָגוֹת אֵלֶּה עַל אֵלֶּה.

וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֶּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֹמוֹתָיו. מֵהָכָא דְּלָא מִבָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמֵימַר חֶלְמֵיהּ בַּר לְהַהוּא בַּר נָשׁ דְּרָחִים לֵיהּ, וְאִי לָאו, אִיהוּ גָּרִים לֵיהּ. דְּאִי הַהוּא חֶלְמָא מִתְהַפַּךְ לְגַוְונָא אָחֳרָא, אִיהוּ גָּרִים לְסַלְקָא.

וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֶּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֹמוֹתָיו. מִכָּאן שֶׁלֹּא צָרִיךְ הָאָדָם לוֹמַר אֶת חֲלוֹמוֹ רַק לְאוֹתוֹ הָאָדָם שֶׁאוֹהֵב אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - הוּא גּוֹרֵם לוֹ. שֶׁאִם אוֹתוֹ הַחֲלוֹם מִתְהַפֵּךְ לְגָנֵּן אַחֵר - הוּא גּוֹרֵם לְסַלְקוֹ

תָּא חֲזֵי, דְּיוֹסֵף אִיהוּ אָמַר חֶלְמָא לַאֲחוּהִי, וְעַל דָּא גָּרְמוּ לֵיהּ לְסַלָּקָא חֶלְמֵיהּ תְּרֵין וְעֶשְׂרִין שְׁנִין דְּאִתְעַכַּב. רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, מְנָלָן, דִּכְתִיב וַיּוֹסִיפוּ עוֹד שְׂנֹא אוֹתוֹ. מַאי שְׂנֹא אוֹתוֹ, דְּגָרְמוּ לֵיהּ קִטְרוּגִין בָּדָא.

בֹּא רְאֵה שֶׁיּוֹסֵף אָמַר אֶת הַחֲלוֹם לְאֶחָיו, וְעַל כֵּן גָּרְמוּ לוֹ לְסַלֵּק אֶת חֲלוֹמוֹ עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנִים שֶׁהִתְעַכֵּב. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ. מַה זֶּה שְׂנֹא אֹתוֹ? שֶׁגָּרְמוּ לוֹ בָּזֶה קִטְרוּגִים.

דף קפג:

מַה כְּתִיב, וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה (דף קפג ע"ב) אֲשֶׁר חָלָמְתִּי, דְּבָעָא מִנַּיְיהוּ דְּיִשְׁמְעוּן לֵיהּ. וְאִיהוּ אוֹדַע לְהוּ הַהוּא חֶלְמָא, דְּאִלְמָלֵא אִינוּן דְּאַהֲפָכוּ לֵיהּ לְגַוְונָא אָחֳרָא, הָכִי אִתְקַיֵּים. וְאִינוּן אֲתִיבוּ וְאָמְרוּ הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ. מִיָּד אָמְרוּ לֵיהּ פִּשְׁרָא דְחֶלְמָא וְגָזְרוּ גְּזֵרָה, וּבְגִין כָּךְ וַיּוֹסִיפוּ עוֹד שְׂנֹא אוֹתוֹ.

מַה כְּתִיב? וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי. שָׁרְצָה מֵהֶם שֶׁיִּשְׁמְעוּ לוֹ, וְהוּא הוֹדִיעַ לָהֶם אוֹתוֹ הַחֲלוֹם, שֶׁאִלְמָלֵא הֵם שֶׁהָפְכוּ אוֹתוֹ לְגֶוֶן אַחֵר - כָּךְ הִתְקַיֵּם, וְהֵם הֵשִׁיבוּ וְאָמְרוּ, הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ? מִיָּד אָמְרוּ לוֹ אֶת פֵּשֶׁר הַחֲלוֹם וְגָזְרוּ גְּזֵרָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ.

רִבִּי חִיָּיא וְרִבִּי יוֹסֵי הֲווּ שְׁכִיחֵי קַמֵּיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר רִבִּי חִיָּיא, הָא תָּנִינָן חֶלְמָא דְלָא אִתְפַּשַּׁר, כְּאִגַּרְתָּא דְלָא מִתְקָרְיָא. אִי בְּגִין דְּאִתְקַיֵּים וְאִיהוּ לָא יָדַע, אוֹ דְלָא אִתְקַיֵּים כְּלָל. אָמַר לֵיהּ, אִתְקַיֵּים וְלָא אִתְיְדַע, דְּהָא הַהוּא חֶלְמָא חֵילָא תַּלְיָא עֲלֵיהּ, וְאִיהוּ לָא אִתְיְדַע וְלָא יְדִיעַ, אִי אִתְקַיֵּים אִי לָא אִתְקַיֵּים.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ מְצוּיִים לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הִנֵּה שָׁנִינוּ, חֲלוֹם שֶׁלֹּא נִפְתַּר כְּמוֹ אִגֶּרֶת שֶׁלֹּא נִקְרְאָה, אִם מִשּׁוּם שֶׁהִתְקַיֵּם וְהוּא לֹא יָדַע, אוֹ שֶׁלֹּא הִתְקַיֵּם כְּלָל. אָמַר לוֹ, הִתְקַיֵּם וְלֹא נוֹדַע, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ הַחֲלוֹם תָּלוּי עָלָיו כֹּחַ, וְהוּא לֹא נוֹדַע וְלֹא יְדוּעַ אִם הִתְקַיֵּם וְאִם לֹא הִתְקַיֵּם.

וְלֵית לָךְ מִלָּה בְּעַלְמָא דְּעַד לָא יֵיתֵי לְעַלְמָא, דְּלָאו אִיהִי תַּלְיָיא בְּחֶלְמָא אוֹ עַל יָדָא דְּכָרוֹזָא. דְּהָא אִתְמַר דְּכָל מִלָּה וּמִלָּה עַד לָא יֵיתֵי לְעַלְמָא, מַכְרְזֵי עֲלֵיהּ בָּרָקִיעַ. וּמִתַּמָּן אִתְפַּשַּׁט בְּעַלְמָא וְאִתְיְהִיב עַל יָדָא דְּכָרוֹזָא. וְכֹלָּא בְּגִין דִּכְתִיב, (עמוס ג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה יְיָ אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים, בְּזִמְנָא דְנְבִיאִים אִשְׁתַּכָּחוּ בְּעַלְמָא. וְאִי לָאו, אַף עַל גַּב דְּנְבוּאָה לָא שַׁרְיָא, חַכִּימֵי עֲדִיפֵי מִנְּבִיאִים. וְאִי לָא, אִתְיְהִיב בְּחֶלְמָא. וְאִי לָאו, בְּצִפֶּרֵי שְׁמַיָּא מִשְׁתַּכְחֵי מִלָּה וְהָא אוּקְמוּהָ:

וְאֵין לְךָ דָּבָר בָּעוֹלָם שֶׁטָּרַם יָבֹא לְעוֹלָם שֶׁאֵינוֹ תָּלוּי בַּחֲלוֹם אוֹ עַל יְדֵי כְרוֹז, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁכָּל דָּבָר וְדָבָר בְּטֶרֶם יָבֹא לְעוֹלָם מַכְרִיזִים עָלָיו בָּרָקִיעַ, וּמִשָּׁם מִתְפַּשֵּׁט בָּעוֹלָם וְנִתָּן עַל יְדֵי הַכָּרוֹז, וְהַכֹּל מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (עמוס ג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים. בִּזְמַן שֶׁנְּבִיאִים נִמְצְאִים בָּעוֹלָם, וְאִם לֹא - אַף עַל גַּב שֶׁנְּבוּאָה לֹא שׁוֹרָה, חֲכָמִים עֲדִיפִים מִנְּבִיאִים, וְאִם לֹא - נִתָּן בַּחֲלוֹם, וְאִם לֹא - הַדָּבָר נִמְצָא בְּצִפֳּרֵי הַשָּׁמַיִם, וַהֲרֵי בָּאֳרוּהָ.

וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לִרְעוֹת אֶת צֹאן אֲבִיהֶם בִּשְׁכֶם. רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, לִרְעוֹת צֹאן אֲבִיהֶם מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי אֶ"ת נָקוּד מִלְּעֵילָא, לְאַסְגָּאָה עִמְהוֹן שְׁכִינְתָּא, דְּאִיהִי עִמְּהוֹן שַׁרְיָיא. בְּגִין דְּאִינּוּן הֲווּ עֲשָׂרָה, דְּהָא יוֹסֵף לָא הֲוָה עִמְּהוֹן, וּבְנָיְמִין אִיהוּ זְעִיר בְּבֵיתָא. וּבְגִין כָּךְ אִינּוּן הֲווּ עֲשָׂרָה. וְכַד אָזְלוּ הָנוֹת שְׁכִינְתָּא בֵּינַיְיהוּ, וְעַל דָּא נָקוּד מִלְּעֵילָא.

וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לִרְעוֹת אֶת צֹאן אֲבִיהֶם בִּשְׁכֶם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, לִרְעוֹת צֹאן אֲבִיהֶם הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! מַה זֶּה אֶ"ת נָקוּד מֵעָלָיו? לְרַבּוֹת שְׁכִינָה עִמָּהֶם, שֶׁהִיא שְׁרוּיָה עִמָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם הָיוּ עֲשָׂרָה, שֶׁהֲרֵי יוֹסֵף לֹא הָיָה עִמָּהֶם, וּבִנְיָמִין הוּא קָטָן בַּבַּיִת, וּמִשּׁוּם כָּךְ הֵם הָיוּ עֲשָׂרָה, וּכְשֶׁהָלְכוּ, הַשְּׁכִינָה הָיְתָה בֵּינֵיהֶם, וְעַל כֵּן נָקוּד מִלְּמַעְלָה.

וּבְגִין כָּךְ בְּזִמְנָא דְּזַבִּינוּ לֵיהּ לְיוֹסֵף אִשְׁתַּתָּפוּ כֻּלְּהוּ בַּהֲדֵי שְׁכִינְתָּא וְאַשְׁתִּיפוּ לָהּ בַּהֲדַיְיהוּ כַּד עֲבִידוּ אוֹמָאָה. וְעַד דְּאִתְגַּלְיָיא מִלָּה דְּיוֹסֵף, לָא שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא עֲלֵיהּ דְּיַעֲקֹב.

וּמִשּׁוּם כָּךְ, בִּזְמַן שֶׁמָּכְרוּ אֶת יוֹסֵף, הִשְׁתַּתְּפוּ כֻּלָּם עִם הַשְּׁכִינָה, וְשִׁתְּפוּ אוֹתָהּ עִמָּהֶם כְּשֶׁעָשׂוּ שְׁבוּעָה, וְעַד שֶׁהִתְגַּלָּה דְּבַר יוֹסֵף, לֹא שָׁרְתָה שְׁכִינָה עַל יַעֲקֹב.

וְאִי תֵּימָא דִּשְׁכִינְתָּא לָא אִשְׁתַּכְּחַת עִמְּהוֹן. תָּא חֲזֵי, דִּכְתִיב (תהלים קכב) שָׁשִׁם עָלוּ שְׁבָטִים שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. כֻּלָּם צַדִּיקִים וַחֲסִידִים, הַקָּיוּם שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, הֵם קָיוּם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קכב) שָׁמַחְתִּי בְּאוֹמְרִים לִי בֵּית יְיָ נֵלֵךְ. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, דְּדָוִד הֲוָה עִם לְבֵיהּ לְמִבְנֵי בֵּיתָא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (מלכים א ח) וַיְהִי עִם לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְיָ וְגוֹ'. וּלְבָתַר מַה כְּתִיב רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם בִּנְךָ הַיּוֹצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי. וְכָל יִשְׂרָאֵל הֲווּ יָדְעֵי דָּא, וְהֲווּ אָמְרוּ אֵימָתַי יָמוּת דָּוִד וְיָקוּם שְׁלֹמֹה בְּרֵיהּ וְיִבְנֶה בֵּיתָא. וּכְדֵין עוֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלָיִם, כְּדֵין נִיסַּק וְנַקְרִיב תַּמָּן קָרְבָּנִין.

פְּתַח וְאָמַר, (שם) שָׁמַחְתִּי בְּאוֹמְרִים לִי בֵּית ה' נֵלֵךְ. אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ, שֶׁדָּוִד הָיָה עִם לִבּוֹ לִבְנוֹת הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ח) וַיְהִי עִם לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם ה' וְגוֹ'. וְאַחַר כָּךְ מַה כְּתוּב? רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם בִּנְךָ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי. וְכָל יִשְׂרָאֵל הָיוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה, וְהָיוּ אוֹמְרִים מָתַי יָמוּת דָּוִד וְיָקוּם שְׁלֹמֹה בְּנוֹ וְיִבְנֶה אֶת הַבַּיִת, וְאָז עָמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלִם, אָז נַעֲלֶה וְנַקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת.

וְעִם כָּל דָּא, אַף עַל גַּב דְּהֲווּ אָמְרוּ אֵימָתַי יָמוּת סָבָא דָּא, כְּדֵין שָׂמַחְתִּי. וְחֶדְוָה הֲוָה לִי בְּגִין בְּרִי, דְּהֲווּ אָמְרֵי דִּבְרִי יָקוּם תְּחוֹתִי לְמִגְמַר פִּקּוּדָא לְמִבְנֵי בֵּיתָא. כְּדֵין שָׂרֵי וְשַׁבַּח לָהּ וְאָמַר, יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה לָהּ יַחְדָּו.

וְעִם כָּל זֶה, אַף עַל גַּב שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים מָתַי יָמוּת הַזָּקֵן הַזֶּה, אָז שָׂמְחָתִי וְשִׂמְחָה הָיְתָה לִי בִּשְׁבִיל בְּנֵי, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים שֶׁבְּנֵי יָקוּם תַּחְתֵּי לִגְמֹר אֶת הַמְּצוָה לִבְנוֹת אֶת הַבַּיִת. אָז הִתְחִיל לְשַׁבֵּחַ אוֹתָהּ וְאָמַר, יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה לָהּ יַחְדָּו.

תְּנַן עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְרוּשָׁלַיִם לְתַתָּא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָא, וְדָא מִתְתַּקְּנָא (דא) לְקַבֵּל דָּא דִּכְתִיב, (שמות טו) מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ. הַבְּנוּיָה, דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְנַחֲתָא לָהּ יְרוּשָׁלַיִם דִּלְעֵילָא כְּדְקָא יָאוֹת, וּבְגִין כָּךְ הַבְּנוּיָה. שֶׁחֻבְּרָה לָהּ יַחְדָּו, וְהָא אוּקְמוּהָ שֶׁחֻבְּרָה שֶׁחֻבְּרוּ מְבַעֵי לֵיהּ. אֶלָּא דְּאִתְחַבָּרַת אִמָּא בִּבְרַתָּא וְהַוּוּ כְּחַדָּא וְאוּקְמוּהָ.

שְׁנֵינוּ, עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְרוּשָׁלַיִם לְמַטָּה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וְזוֹ מִתְקֶנֶת [זו] כְּנֶגֶד זוֹ, שֶׁכָּתוּב (שמות טו) מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ ה'. הַבְּנוּיָה, שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹרִיד אֶת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַעְלָה כָּרָאוּי, וּמִשּׁוּם כָּךְ הַבְּנוּיָה. שֶׁחֻבְּרָה לָהּ יַחְדָּו, וַהֲרֵי בֵּאֲרוּהָ, שֶׁחֻבְּרָה? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁחִבְּרוּ! אֶלָּא שֶׁהִתְחַבְּרָה הָאֵם עִם הַבַּת וְנִהְיוּ יַחַד, וּבֵאֲרוּהוּ.

וְאִתְּמַר. שֶׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים אֵלֶּין אִינוּן קְיוּמָא דְּעַלְמָא וְתִקּוּנָא דְּעַלְמָא תַּתְּאָה, וְלָא תֵּימָא דְּעִלְּמָא תַּתְּאָה בִּלְחוֹדוֹי, אֶלָּא אֲפִילּוּ דְּעִלְּמָא עִלָּאָה. דִּכְתִיב שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל, לְיִשְׂרָאֵל דַּיְיקָא. בְּגִין דְּאִינוּן קְיוּמָא לְתַתָּא, סַהֲדוּתָא אִינוּן לְעֵילָא. וְכֹלָּא לְהוֹדוֹת לְשֵׁם יְיָ, לְאוֹדָאָה שְׁמֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכָל סִטְרִין, דִּכְתִיב לְהוֹדוֹת לְשֵׁם יְיָ:

וְנֶאֱמַר שֶׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים, אֵלּוּ הֵם קִיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם וְהַתְקוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וְאַל תֹּאמַר שֶׁהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לְבַדּוֹ, אֶלָּא אֲפִלּוּ שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, שֶׁכָּתוּב שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל, דַּוְקָא לְיִשְׂרָאֵל, מְשׁוּם שֶׁהֵם הַקִּיּוּם לְמַטָּה, עֵדוּת הֵם לְמַעְלָה, וְהַכֹּל - לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', לְהוֹדוֹת לְשֵׁם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְכָל הַצְּדָדִים, שֶׁכָּתוּב לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'.

דף קפד.

וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תֹּעֶה בַּשָּׂדֶה וַיִּשְׁאָלֵהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ. (דף קפד ע"א) מַה כְּתִיב לְעֵילָא, וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם. וְכִי יַעֲקֹב שְׁלֵימָא דְּהַוָה רָחִים לֵיהּ לְיוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹי, וְהַוָה יָדַע דְּכָל אֲחוּי הֲווּ סָנְאִין לֵיהּ, אַמַּאי שַׁדַּר לֵיהּ לְגַבַּיְיהוּ. אֶלָּא אִיהוּ לָא חָשִׁיד עֲלַיְיהוּ, דְּהַוָה יָדַע דְּכֻלְּהוּ הֲווּ זַכָּאִין, וְלָא חָשִׁיד לוֹן. אֶלָּא גָּרִים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל דָּא, בְּגִין לְקַיְּימָא גְּזֵרָה דְּגָזַר בֵּין הַבְּתָרִים.

וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תֹּעֶה בַּשָּׂדֶה וַיִּשְׁאָלֵהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ. מַה כָּתוּב לְמַעְלָה? וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם. וְכִי יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם, שֶׁהָיָה אוֹהֵב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בָּנָיו וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכָּל אֶחָיו הָיוּ שׂוֹנְאִים אוֹתוֹ, לָמָּה שָׁלַח אוֹתוֹ אֲלֵיהֶם? אֶלָּא הוּא לֹא חָשַׁד עֲלֵיהֶם, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכֻּלָּם הָיוּ צַדִּיקִים וְלֹא חָשַׁד אוֹתָם, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גָּרַם אֶת כָּל זֶה כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזַר בֵּין הַבְּתָרִים.

אַשְׁכַּחְנָא בְּסִפְרֵי קַדְמָאֵי, דְּבָעְיַין אִלֵּין בְּנֵי יַעֲקֹב לְשַׁלְטָאָה עֲלוֹי עַד לָא יֵחוֹת לְמִצְרַיִם. דְּאִילּוּ הוּא יֵחוֹת לְמִצְרַיִם, וְאִינּוּן לָא שָׁלְטוּ בֵּיהּ בְּקַדְמִיתָא. יָכְלֵי מִצְרָאֵי לְשַׁלְטָאָה לְעָלְמִין עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, וְאִתְקַיְימָא בֵּיהּ בְּיוֹסֵף דְּאִזְדַּבַּן לְעַבְדָּא וְאִינּוּן שָׁלְטוּ עֲלוֹי. וְאַף עַל גַּב דְּיוֹסֵף הֲוָה מַלְכָּא לְבָתַר, וּמִצְרָאֵי הֲווּ עַבְדִין לֵיהּ, אִשְׁתַּכָּחוּ יִשְׂרָאֵל דְּשָׁלְטוּ עַל כֻּלְּהוּ.

מָצְאנוּ בְּסִפְרֵי הַקַּדְמוֹנִים, שֶׁצְּרִיכִים בְּנֵי יַעֲקֹב הַלָּלוּ לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם בְּטֶרֶם יֵרֵד לְמִצְרַיִם, שֶׁאִלּוּ הוּה יָרַד לְמִצְרַיִם וְהֵם לֹא הָיוּ שׁוֹלְטִים בּוֹ בָּרִאשׁוֹנָה, יָכְלוּ הַמִּצְרִים לִשְׁלֹט עַל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָמִים, וְהִתְקַיֵּם בְּיוֹסֵף שֶׁנִּמְכַּר לְעֶבֶד, וְהֵם שָׁלְטוּ עָלָיו, וְאַף עַל גַּב שֶׁיּוֹסֵף הָיָה אַחַר כָּךְ מֶלֶךְ וְהַמִּצְרִים הָיוּ עֲבָדִים שֶׁלּוֹ, נִמְצְאוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁלְטוּ עַל כֻּלָּם.

תָּא חֲזֵי, דְּיוֹסֵף דְּאִיהוּ בְּרִית עִלָּאָה, כָּל זְמָנָא דְּאִתְקַיַּים בְּרִית, שְׁכִינְתָּא אִתְקַיַּים בַּהֲדַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל בִּשְׁלָם כְּדְקָא יְאוּת, כֵּיוָן דְּאִסְתַּלַּק יוֹסֵף בְּרִית עִלָּאָה מֵעָלְמָא, כְּדֵין בְּרִית שְׁכִינְתָּא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלְּהוּ בְּגָלוּתָא נָפְקוּ, וְהָא אוֹקִימְנָא דִּכְתִיב (שמות א) וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף. וְכֹלָּא הֲוָה מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדְקָא יְאוּת.

בֹּא רְאֵה שֶׁיּוֹסֵף הוּא הַבְּרִית הָעֶלְיוֹנָה, כָּל זְמַן שֶׁמִּתְקַיֵּם הַבְּרִית, הַשְּׁכִינָה מִתְקַיֶּמֶת עִם יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם כָּרָאוּי. כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּלֵּק יוֹסֵף, הַבְּרִית הָעֶלְיוֹנָה, מִן הָעוֹלָם, אָז הַבְּרִית וְהַשְּׁכִינָה וְיִשְׂרָאֵל יָצְאוּ כֻּלָּם לַגָּלוּת, וְהִנֵּה בֵּאַרְנוּ שֶׁכָּתוּב (שמות א) וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, וְהַכֹּל הָיָה מֵעִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּרָאוּי.

תָּא חֲזֵי, וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ דָּא גַּבְרִיאֵ"ל, וְאוּקְמוּהָ. כְּתִיב הָכָא וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ, וּכְתִיב הָתָם (דניאל ט) וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בֶּחָזוֹן בַּתְּחִלָּה. וְהִנֵּה תוֹעֶה, בְּכֹלָּא תוֹעֶה, דְּאַבְטַח עַל אֲחוּי דְּהֲוָה מִתְבַּע אַחְוָה דִּלְהוֹן וְלָא אַשְׁכַּח, וְתָבַע לְהוּ וְלָא אַשְׁכַּח. וְעַל דָּא תוֹעֶה בְּכֹלָּא, וְעַל דָּא וַיִּשְׁאָלֵהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ:

בֹּא רְאֵה, וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ - זֶה גַּבְרִיאֵל. וּפֵרְשׁוּהוּ, כָּתוּב כָּאן וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ, וְכָתוּב שָׁם (דניאל ט) וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בֶּחָזוֹן בַּתְּחִלָּה. וְהִנֵּה תֹּעֶה - תּוֹעֶה בַּכֹּל, שֶׁבָּטַח עַל אֶחָיו שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ אֶת הָאַחְוָה שֶׁלָּהֶם וְלֹא מָצָא, וּבִקֵּשׁ אוֹתָם וְלֹא מָצָא, וְעַל כֵּן תּוֹעֶה בַּכֹּל. וְעַל זֶה, וַיִּשְׁאָלֵהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ.

וַיֹּאמֶר אֶת אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ וְגוֹ'. וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה וְגוֹ', רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (שיר השירים ח) מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא יָבוּזוּ לִי. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא, אֲבָל הַאי קְרָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֲמָרוֹ לְמַלְכָּא דְּשָׁלְמָא דִּילֵיהּ. מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי, כְּיוֹסֵף עַל אֲחוּי, דְּאָמַר, (בראשית נ) וְעַתָּה אַל תִּירָאוּ אָנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְּכֶם. יָהַב לוֹן מְזוֹנָא וְזָן לְהוּ בְּכַפְנָא. בְּגִין כָּךְ מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי.

וַיֹּאמֶר אֶת אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ וְגוֹ'. וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (שיר ח) מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא יָבֻזוּ לִי. אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּ הַחֲבֵרִים, אֲבָל אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה

אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לַמֶּלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ, מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי, כִּיוֹסֵף עַל אֶחָיו, שֶׁאָמַר וְעַתָּה אַל תֵּירָאוּ אָנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְּכֶם. נָתַן לָהֶם מָזוֹן וְזָן אוֹתָם בָּרָעָב. מִשּׁוּם כָּךְ, מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי.

דָּבָר אַחֵר מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי, דָּא יוֹסֵף, לְגַבֵּהּ דִּשְׁכִינְתָּא דְּאִתְאַחַד עִמַּהּ וְאִתְדַּבַּק בַּהֲדֵהּ. יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי, דְּהָא כְּדֵין אַחְוָה וּשְׁלִימוּ בַּהֲדַיְיהוּ. אֶמְצָאֲךָ בַּחוּץ, גּוֹ גָּלוּתָא, דְּאִיהוּ בְּאַרְעָא אָחֳרָא. אֶשָּׁקְךָ, בְּגִין לְאִתְדַּבְּקָא רוּחָא בְּרוּחָא. גַּם לֹא יָבוּזוּ לִי, אַף עַל גַּב דְּאֲנָא בְּאַרְעָא אָחֳרָא.

דָּבָר אַחֵר מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי - זֶה יוֹסֵף, אֶל הַשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱחַז עִמָּהּ וְנִדְבַּק עִמָּהּ. יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי - שֶׁהֲרֵי אִז אַחְוָה וּשְׁלֵמָה עִמָּהֶם. אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ - בְּתוֹךְ הַגָּלוּת, שֶׁהִיא בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת. אֶשָּׁקְךָ - כְּדֵי לְהַדְבִּיק רוּחַ עִם רוּחַ. גַּם לֹא יָבֻזוּ לִי - אַף עַל גַּב שֶׁאֲנִי נִמְצֵאת בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת

תָּא חֲזֵי, דְּיוֹסֵף אַף עַל גַּב דְּאֲחוֹי לָא הֲווּ לֵיהּ כְּאַחִין כַּד נָפַל בִּידַיְיהוּ. אִיהוּ הֲוָה לוֹן כְּאַחָא כַּד נָפְלוּ בִּידֵיהּ, וְהָא אוּקְמוּהָ. דִּכְתִיב, (בראשית נ) וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם, בְּכֹלָּא דְּבָּר עַל לִבַּיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה שֶׁיּוֹסֵף, אַף עַל גַּב שֶׁאֶחָיו לֹא הָיוּ לוֹ כְּמוֹ אַחִים כְּשֶׁנָּפַל בִּידֵיהֶם, הוּא הָיָה לָהֶם כְּמוֹ אָח כְּשֶׁנָּפְלוּ בְיָדוֹ, וַהֲרֵי פֻּרְשׁוּהָ שֶׁכְּתוּב (בראשית נ) וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם, בַּכֹּל הוּא דִּבֵּר, עַל לִבָּם.

וְתָא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו, דָּא שִׁמְעוֹן וְלֵוִי דְּאִינוּן הֲווּ אַחִין וַדַּאי בְּכֹלָּא, בְּגִין דְּקָא אָתוּ מִסְטָרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא. וּבְגִין כָּךְ רוּגְזָא דִלְהוֹן, אִיהוּ רוּגְזָא דְקָטְלָא בְּעַלְמָא. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (בראשית מט) אָרוּר אַפָּם כִּי עָז וְעֶבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה.

וּבֹא וּרְאֵה מַה כָּתוּב, וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו. זֶה שִׁמְעוֹן וְלֵוִי שֶׁהֵם הָיוּ וַדַּאי אַחִים בַּכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁבָּאוּ מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה, וּמִשּׁוּם כָּךְ רָגְזָם הוּא רֹגֶז שֶׁל הֶרֶג בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם מט) אָרוּר אַפָּם כִּי עָז וְעֶבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה

תָּא חֲזֵי, רָזָא דְמִלָּה, אִית רוּגְזָא וְאִית רוּגְזָא. אִית רוּגְזָא דְּאִיהוּ מְבָרְכָא מֵעֵילָא וּמַתַּתָּא, וְאִקְרֵי בָּרוּךְ, כְּמָה דְאִתְּמַר דִּכְתִיב (בראשית יד) בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְהָא אוּקְמוּהָ. וְאִית רוּגְזָא דְּאִיהִי אִתְלַטְיָא לְעֵילָא וְתַתָּא, כְּמָה דְאִתְּמַר דְּאִקְרֵי אָרוּר. דִּכְתִיב, (בראשית ג) אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. אָרוּר אַפָּם כִּי עָז.

בֹּא רְאֵה אֶת סוֹד הַדָּבָר, יֵשׁ רֹגֶז וְיֵשׁ רֹגֶז. יֵשׁ רֹגֶז שֶׁהוּא מְבֹרָךְ מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה, וְנִקְרָא בָּרוּךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁכָּתוּב (שם יד) בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וַהֲרֵי פֻּרְשׁוּהָ. וְיֵשׁ רֹגֶז מְקֻלָּל לְמַעְלָה וּמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁנִּקְרָא אָרוּר, שֶׁכָּתוּב (שם ג) אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. אָרוּר אַפָּם כִּי עָז.

וְעַל רָזָא דָּא אִית תְּרִין טוּרִין דִּכְתִיב, (דברים יא) וְנָתַתָּ אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִיזִים וְאֶת הַקְּלָלָה עַל הַר עֵיבָל, לְקֶבֶל אִלֵּין תְּרִין דַּרְגִּין. וְעַל דָּא, דָּא אִקְרֵי אָרוּר, וְדָא אִקְרֵי בָּרוּךְ. וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי אִינוּן מִסְטָרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא, וּמִן סִטְרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא תַּקִּיפָא, נָפְקַת רוּגְזָא דְּאִתְלַטְיָא.

וְעַל הַסּוֹד הַזֶּה יֵשׁ שְׁנֵי הָרִים, שֶׁכָּתוּב (דברים יא) וְנָתַתָּה אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִזִים וְאֶת הַקְּלָלָה עַל הַר עֵיבָל, כְּנֶגֶד שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ. וְעַל כֵּן זֶה נִקְרָא אֲרוּר וְזֶה נִקְרָא בָּרוּךְ. וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי הֵם מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה, וּמִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה הֶחָזָק יוֹצֵא רֹגֶז שֶׁמְּקַלֵּל.

דף קפד:

וְתָא חֲזֵי, מִסְטְרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא נָפְקֵי רוּגְזָא לְתַרֵי סִטְרִין, חַד דְּאִתְבָּרַךְ, וְחַד דְּאִתְלַטְיָא. (דף קפד ע"ב) חַד בָּרוּךְ וְחַד אָרוּר. כְּגַוְונָא דָּא מִסְטְרָא דְּיִצְחָק נָפְקוּ תְּרֵין בְּנִין, חַד מְבוֹרָךְ, וְחַד דְּאִתְלַטְיָא לְעֵילָא וְתַתָּא. דָּא אִתְפָּרַשׁ לְסִטְרֵיהּ, וְדָא אִתְפָּרַשׁ לְסִטְרֵיהּ. דָּא דְּיוּרֵיהּ בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא, וְדָא דְּיוּרֵיהּ בְּטוּרָא דְּשֵׂעִיר. דִּכְתִיב, (בראשית כה) אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה. דָּא אִתְרֵיהּ בְּאָתָר דְּמִדְבָּרָא וְחָרְבָא וּשְׁמָמָה, וְדָא יוֹשֵׁב אֹהָלִים. וְכֹלָּא כְּגַוְונָא דְּאִצְטְרִיךְ.

וּבֹא וּרְאֵה, מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה יוֹצֵא רֹגֶז לִשְׁנֵי צְדָדִים - אֶחָד שֶׁהִתְבָּרֵךְ וְאֶחָד שֶׁהִתְקַלֵּל, אֶחָד בָּרוּךְ וְאֶחָד אָרוּר. כְּמוֹ כֵן מֵהַצַּד שֶׁל יִצְחָק יָצְאוּ שְׁנֵי בָנִים - אֶחָד מְבֹרָךְ, וְאֶחָד שֶׁהִתְקַלֵּל לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. זֶה נִפְרַד לְצַדּוֹ וְזֶה נִפְרַד לְצַדּוֹ. זֶה דְּיוּרוֹ בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְזֶה דְּיוּרוֹ בְּהַר שֵׂעִיר, שֶׁכָּתוּב (בראשית כד) אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה. זֶה מְקוֹמוֹ בְּמָקוֹם שֶׁל מִדְבָּר, חָרְבָּה וּשְׁמָמָה, וְזֶה יֹשֵׁב אֹהָלִים, וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ.

וּבְגִין כָּךְ תְּרֵין דַּרְגִּין אינוּן, בָּרוּךְ וְאָרוּר, דָּא לְסִטְרֵיהּ וְדָא לְסִטְרֵיהּ. מֵהַאי נָפְקִין כָּל בִּרְכָאן דְּעָלְמִין לְעֵילָא וְתַתָּא וְכָל טִיבוּ וְכָל נְהִירוּ וְכָל פּוּרְקָן וְכָל שֵׁזְבוּתָא. וּמֵהַאי נָפְקִין כָּל לְוָוטִין וְכָל חַרְבָּא וְכָל דְּמָא וְכָל שְׁמָמָא וְכָל בִּישִׁין וְכָל מְסָאֲבוּ דְּעָלְמָא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ שְׁתֵּי דְּרָגוֹת הֵן - בָּרוּךְ וְאָרוּר, זֶה לְצַדּוֹ וְזֶה לְצַדּוֹ. מִזֶּה יוֹצְאוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וְכָל הַטּוֹב וְכָל הָאוֹר וְכָל גְּאֻלָּה וְכָל הַצָּלָה, וּמִזֶּה יוֹצְאוֹת כָּל הַקְּלָלוֹת וְכָל חֶרֶב וְכָל דָּם וְכָל שְׁמָמָה וְכָל הָרָעוֹת וְכָל הַטֻּמְאָה שֶׁל הָעוֹלָם.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כו) אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפַּי וַאֲסוֹבְבָה אֶת מִזְבַּחֲךָ יְיָ, הַאי קְרָא אוּקְמוּהּ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, רָזָא דְּמִלָּה הָכָא, דְּהָא לֵית לָךְ בַּר נָשׁ בְּעָלְמָא דְּלָא טָעִים טַעְמָא דְּמוֹתָא בְּלֵילְיָא, וּרוּחַ מְסָאֲבָא שַׁרְיָא עַל הַהוּא גּוּפָא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּנִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא אִסְתַּלְקַת מִנֵּיהּ דְּבַר נָשׁ, וְנָפְקַת מִנֵּיהּ. וְעַל דְּנִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא נָפְקַת וְאִסְתַּלְקַת מִנֵּיהּ, שַׁרְיָא רוּחָא מְסָאֲבָא עַל הַהוּא גּוּפָא וְאִסְתָּאַב.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כו) אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפַּי וַאֲסוֹבְבָה אֶת מִזְבַּחֲךָ ה'. הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה כָּאן אֶת סוֹד הַדָּבָר, שֶׁהֲרֵי אֵין לְךָ אָדָם בָּעוֹלָם שֶׁאֵינוֹ טוֹעֵם אֶת טַעַם הַמָּוֶת בַּלַּיְלָה, וְרוּחַ הַטֻּמְאָה שׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ הַגּוּף, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה מִסְתַּלֶּקֶת מִן הָאָדָם וְיוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, וְעַל שֶׁהַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה יוֹצֵאת וּמִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, שׁוֹרָה רוּחַ שֶׁל טֻמְאָה עַל אוֹתוֹ הַגּוּף וְנִטְמָא.

וְכַד נְשָׁמְתָא אִתְהַדְּרַת לְגוּפָא, אִתְעֲבַר הַהוּא זוּהֲמָא. וְהָא אִתְמַר דִּידוֹי דִּבַּר נָשׁ זוּהֲמָא דְּמָסָאֲבוּ אִשְׁתְּאַר בְּהוּ. וְעַל דָּא לָא יַעֲבַר יְדוֹי עַל עֵינוֹי, בְּגִין דְּהַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא שַׁרְיָא עֲלוֹי, עַד דְּנָטִיל לוֹן. וְכַד נָטִיל יְדוֹי כְּדְקָא חֲזֵי, כְּדֵין אִתְקַדַּשׁ וְאִקְרֵי קָדוֹשׁ.

כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה חוֹזֶרֶת לַגּוּף, עוֹבֶרֶת אוֹתָהּ הַזֻּהֲמָה, וְהֲרֵי נִתְבָּאֵר שֶׁבִּידֵי הָאָדָם נִשְׁאֶרֶת זֻהֲמַת הַטֻּמְאָה, וְעַל כֵּן אַל יַעֲבִיר יָדוֹ עַל עֵינוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ רוּחַ הַטֻּמְאָה שׁוֹרָה עָלָיו עַד שֶׁנּוֹטֵל אוֹתָם, וּכְשֶׁנּוֹטֵל יָדוֹ כָּרָאוּי, אָז מִתְקַדֵּשׁ וְנִקְרָא קָדוֹשׁ.

וְהֵיךְ בָּעֵי לְאִתְקַדְּשָׁא. בָּעֵי חַד כְּלִי לְתַתָּא וְחַד כְּלִי מִלְּעֵילָא, בְּגִין דְּיִתְקַדַּשׁ מַהַהוּא דִּלְעֵילָא. וְהַהוּא דִּלְתַתָּא דְּיִתְיב בְּזוּהֲמָא דְּמִסָּאֲבוּ בֵּיהּ. וְדָא כְּלִי לְקַבְּלָא מְסָאֲבוּ, וְדָא לְאִתְקַדְּשָׁא מִנֵּיהּ, דָּא בָּרוּךְ וְדָא אָרוּר. וְלָא בָּעְיַין אִינּוּן מַיִין דְּזוּהֲמָא לְאוֹשְׁדָא לוֹן בְּבֵיתָא, דְּלָא יִקְרַב בְּהוּ בַּר נָשׁ. דְּהָא בְּהוּ מִתְכַּנְּשֵׁי סִטְרָא דִּלְהוֹן, יָכִיל לְקַבְּלָא נִזְקָא מֵאִינּוּן מַיִין מְסָאֲבִין.

וְאֵיךְ צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ? צָרִיךְ כְּלִי אֶחָד לְמַטָּה וּכְלִי אֶחָד מִלְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ מֵאוֹתוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וְאוֹתוֹ שֶׁלְּמַטָּה שֶׁיּוֹשֵׁב בַּזֻּהֲמָה שֶׁטָּמְאָה בּוֹ. וְזֶה הַכְּלִי לְקַבֵּל טֻמְאָה, וְזֶה לְהִתְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ. זֶה בָּרוּךְ וְזֶה אָרוּר. וְלֹא צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ בַּבַּיִת אֶת אוֹתָם מַיִם שֶׁל הַזֻּהֲמָה, שֶׁלֹּא יִקְרַב אֲלֵיהֶם אִישׁ, שֶׁהֲרֵי בָּהֶם מִתְכַּנְּסִים הַצַּד שֶׁלָּהֶם, וְיָכוֹל לְקַבֵּל נֶזֶק מֵאוֹתָם הַמַּיִם הַטְּמֵאִים.

וְעַד דְּיִתְעֲבַר זוּהֲמָא מִן יְדוֹי לָא יְבָרֵךְ, וְאוֹקִימְנָא. וּבְגִין כָּךְ, בַּר נָשׁ עַד לָא יְקַדֵּשׁ יְדוֹי בְּצַפְרָא, אִקְרֵי טָמֵא. כְּיָון דְּאִתְקַדֵּשׁ אִקְרֵי טָהוֹר. וּבְגִין כָּךְ לָא יִטּוֹל אֶלָּא מִן יָדָא דְּאִדְכֵּי בְּקַדְמֵיתָא. דִּכְתִיב (במדבר יט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא. דָּא אִקְרֵי טָהוֹר, וְדָא אִקְרֵי טָמֵא. וְעַד שֶׁיַּעֲבֹר הַזֻּהֲמָה מִיָּדוֹ לֹא יְבָרֵךְ, וּבַאֲרְנוּ. וּמִשּׁוּם כָּךְ, בְּטֶרֶם יְקַדֵּשׁ הָאָדָם אֶת יָדָיו בַּבֹּקֶר, נִקְרָא טָמֵא. כְּיָון שֶׁהִתְקַדֵּשׁ, נִקְרָא טָהוֹר. וּמִשּׁוּם כָּךְ אַל יִטֹּל אֶלָּא מִיָּד שֶׁנִּטְהֲרָה בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּתוּב (במדבר יט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא. זֶה נִקְרָא טָהוֹר, וְזֶה נִקְרָא טָמֵא.

בְּגִין כָּךְ חַד כְּלִי לְעֵילָא וְחַד כְּלִי לְתַתָּא, דָּא קַדִּישָׁא וְדָא מְסָאֲבָא. וּמֵאִינּוּן מַיִין אָסִיר לְמֶעְבַּד בְּהוּ מִידִי, אֶלָּא בָּעֵי לְאוֹשְׁדָא לוֹן בְּאַתַר דִּבְנֵי נָשָׁא לָא עָבְרִין עֲלַיְיהוּ, וְלָא יָבִית לוֹן בְּבֵיתָא. דְּהָא כְּיָון דְּאִתּוֹשְׁדָן בְּאַרְעָא, רוּחָא מְסָאֲבָא אִשְׁתַּכַּח תַּמָּן וְיָכִיל לְנַזְקָא. וְאִי חָפַר לוֹן מְדָרוֹן תְּחוֹת אַרְעָא דְּלָא יִתְחָזוּן שַׁפִּיר.

מִשּׁוּם כָּךְ כְּלִי אֶחָד לְמַעְלָה וּכְלִי אֶחָד לְמַטָּה, זֶה קָדוֹשׁ וְזֶה טָמֵא. וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת דָּבָר עִם אוֹתָם הַמַּיִם, אֶלָּא צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ אוֹתָם בִּמְקוֹם שֶׁאֲנָשִׁים לֹא עוֹבְרִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יָלִין אוֹתָם בַּבַּיִת, שֶׁהֲרֵי כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁפְּכוּ בָּאָרֶץ, רוּחַ הַטֻּמְאָה נִמְצֵאת שָׁם וְיכוֹלָה לְהַזִּיק. וְאִם חָפַר לָהֶם מְדָרוֹן תַּחַת הָאָרֶץ שֶׁלֹּא יֵרָאוּ - יָפֶה.

וְלָא יָהִיב לוֹן לִנְשֵׁי חֶרְשַׁיָּא דְּיִכְלוֹן לְאַבָּאשָׁא בְּהוּ לִבְנֵי נָשָׁא. בְּגִין דְּאִינּוּן מַיִין דְּאִתְלַטְיָין, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לְדַכָּאָה לוֹן לְיִשְׂרָאֵל וּלְמֶהֱוֵי קַדִּישִׁין. דִּכְתִיב, (יחזקאל לו) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכֹּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

וְלֹא יִתֵּן אוֹתָם לְנָשִׁים מְכַשְּׁפוֹת שֶׁיּוּכְלוּ לְהָרַע בָּהֶם לִבְנֵי אָדָם, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָם הַמַּיִם שֶׁהִתְקַלְּלוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ קְדוֹשִׁים, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם.

וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ הַבֹּרָה וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם. רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יט) תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ (מאן דבטיל מילי דאורייתא כאילו חריב עלמא שלים). כַּמָּה אִית לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא לֶהֱוֵי לֵיהּ חַיִּים בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי, וְזָכֵי בִּתְרֵין עָלְמִין. וְאֲפִילּוּ מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא וְלָא יִשְׁתַּדַּל בָּהּ לִשְׁמָהּ כְּדְקָא יָאוֹת, זָכֵי לְאֲגַר טַב בְּעַלְמָא דֵּין, וְלָא דָיְינִין לֵיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא.

וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ הַבֹּרָה וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יט) תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. [מי שמבטל דברי תורה כאלו החריב כל העולם כולו שלם] כַּמָּה יֵשׁ לִבְנֵי אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, יִהְיוּ לוֹ חַיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא וְזוֹכֶה בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל בָּהּ לִשְׁמָהּ כָּרָאוּי, זוֹכֶה לִשָּׂכָר טוֹב בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין דָּנִים אוֹתוֹ בָּעוֹלָם הַהוּא.

דף קפה.

וְתָא חֲזֵי, כְּתִיב, (משלי ג) אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. אֹרֶךְ יָמִים בְּהַהוּא דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא לִשְׁמָהּ, דְּאִית לֵיהּ אֹרֶךְ יָמִים בְּהַהוּא עָלְמָא דְּבֵיהּ אוֹרְכָא דְּיוֹמִין. וְאִינּוּן יוֹמִין אִינּוּן יוֹמִין וַדַּאי, תַּמָּן אִיהוּ רָחֲצָנוּ דְּקִדּוּשָׁא דִּלְעֵילָּא דְּאִתְרְחִישׁ בַּר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, לְאִתְתַּקְּפָא בְּהַהוּא עָלְמָא (דף קפה ע"א) בִּשְׂמֹאלָהּ עוֹשֶׁר וְכָבוֹד, אֲגַר טַב וְשַׁלְוָה אִית לֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא.

וּבֹא וּרְאֵה, כְּתוּב (משלי ג) אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. אֹרֶךְ יָמִים בְּאוֹתוֹ שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֹרֶךְ יָמִים בָּעוֹלָם הַהוּא שֶׁבּוֹ אֹרֶךְ הַיָּמִים, וְאוֹתָם הַיָּמִים הֵם וַדַּאי יָמִים, שָׁם הוּא בְּטָחוֹן הַקְּדֻשָּׁה שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁבּוֹטֵחַ אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, לְהִתְחַזֵּק בָּעוֹלָם הַהוּא, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, יֵשׁ לוֹ שָׂכָר טוֹב וְשַׁלְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה.

וְכָל מַאן דְּיִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא לִשְׁמָהּ, כַּד נָפִיק מֵהַאי עָלְמָא, אוֹרַיְיתָא אָזְלָא קָמֵיהּ וְאַכְרָזַת קָמֵיהּ וְאָגְנִית עָלֵיהּ, דְּלָא יִקְרְבוּן בַּהֲדֵיהּ מָארֵיהוֹן דְּדִינָא. כַּד שָׂכִיב גּוּפָא בְּקִבְרָא, הִיא נָטְרַת לֵיהּ. כַּד נְשָׁמְתָא אָזְלָא לְאִסְתַּלְּקָא לְמֵיתַב לְאַתְרָהּ, אִיהִי אָזְלָא קָמָהּ דְּהַהִיא נְשָׁמְתָא. וְכַמָּה תַּרְעִין אִתְבְּרוּ מִקַּמָּהּ דְּאוֹרַיְיתָא עַד דְּעָאלַת לְדוּכְתָּהּ. וְקַיְימָא עֲלֵיהּ דְּבַר נָשׁ עַד דְּיִתְעַר בְּזִמְנָא דִּיקוּמוּן מֵתַיָּיא דְּעָלְמָא, וְאִיהִי מַלְכָּא סַנֵּיגוֹרָא עֲלֵיהּ.

וְכָל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ, כְּשֶׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, הַתּוֹרָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו וּמַכְרִיזָה לְפָנָיו וּמְגִנָּה עָלָיו שֶׁלֹּא יִקְרְבוּ אֵלָיו בַּעֲלֵי הַדִּין. כְּשֶׁשּׁוֹכֵב הַגּוּף בַּקֶּבֶר, הִיא שׁוֹמֶרֶת אוֹתוֹ. כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה הוֹלֶכֶת לְהִסְתַּלֵּק לָשׁוּב לִמְקוֹמָהּ, הִיא הוֹלֶכֶת לְפָנֶיהָ הַנְּשָׁמָה הַהִיא. וְכַמָּה שְׁעָרִים נִשְׁבָּרִים מִלְּפָנֶיהָ הַתּוֹרָה עַד שֶׁנִּכְנֶסֶת לִמְקוֹמָהּ, וְעוֹמֶדֶת עַל הָאָדָם עַד שֶׁיִּתְעוֹרֵר בַּזְּמַן שֶׁיְּקוּמוּ הַמֵּתִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְהִיא מְלַמֶּדֶת עָלָיו סָנֵגוֹרְיָה.

הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (משלי ו) בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ, כְּמָה דְּאִתְּמַר. בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, בְּשַׁעְתָּא דְּשָׁכִיב

גּוּפָא בְּקִבְרָא, דְּהָא כְּדֵין בְּהַהוּא זִמְנָא אִתְּדַן גּוּפָא בְּקִבְרָא וּכְדֵין אוֹרַייְתָא אֲגִינַת עֲלֵיהּ. וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָּ כְּמָא דְּאִתְּמַר בְּזִמְנָא דְּיִתְעָרוּן מֵתֵי עַלְמָא מִן עַפְרָא. הִיא תְּשִׂיחֶךָּ לְמֶהֱוֵי סַנֵּיגוֹרְיָא עָלָךְ.

זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי ו) בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָּ. בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ - כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ - בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹכֵב הַגּוּף בַּקֶּבֶר, שֶׁהֲרֵי אֵז בַּזְּמַן הַהוּא נִדּוֹן הַגּוּף בַּקֶּבֶר, וְאָז הַתּוֹרָה מְגִנָּה עָלָיו. וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָּ - כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, בְּזַמַּן שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ הַמֵּתִים שֶׁל הָעוֹלָם מִן הֶעָפָר, הִיא תְּשִׂיחֶךָּ לִהְיוֹת עָלֶיךָ סָנֵגוֹר.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הִיא תְּשִׂיחֶךָּ. מַאי הִיא תְּשִׂיחֶךָּ. בְּגִין דְּאַף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא יְקוּמוּן מֵעַפְרָא, אוֹרַייְתָא לָא יִתְנְשֵׁי מִנְּהוֹן. דְּהָא כְּדֵין יִנְדְּעוּן כָּל הַהִיא אוֹרַייְתָא דְּשָׁבְקוּ כַּד אִסְתַּלְּקוּ מֵהַאי עָלְמָא, הַהִיא אוֹרַייְתָא נְטִירָא מֵהַהוּא זִמְנָא וְתִיעוּל בְּמַעְיֵיהוּ כְּמַלְקַדְמִין וְאִיהִי תְּמַלֵּל בְּמַעְיֵיהוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הִיא תְּשִׂיחֶךָּ, מַה זֶּה הִיא תְּשִׂיחֶךָּ? מִשּׁוּם שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁעַכְשָׁו יָקוּמוּ מֵהֶעָפָר, הַתּוֹרָה לֹא תִּשְׁתַּכַּח מֵהֶם, שֶׁהֲרֵי אָז יֵדְעוּ אֶת כָּל אוֹתָהּ הַתּוֹרָה שֶׁעָזְבוּ כְּשֶׁהִסְתַּלְּקוּ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה. אוֹתָהּ הַתּוֹרָה שְׁמוּרָה מֵאוֹתוֹ זְמַן, וְתִכָּנֵס לִמְעֵיהֶם כְּמוֹ מִקֶּדֶם, וְהִיא תְּדַבֵּר בִּמְעֵיהֶם.

וְכָל מִלִּין מִתְתַּקְּנָן יַתִּיר מִכְּמָה דְּהֲווּ בְּקַדְמִיתָא, דְּהָא כָּל אִינּוּן מִלִּין דְּאִיהוּ לָא יָכִיל לְאַדְבָּקָא לוֹ כְּדָקָא יָאוֹת וְאִיהוּ אִשְׁתַּדַּל בְּהוּ וְלָא אִתְדַּבַּק בְּהוּ. כֻּלְּהוּ עָאלִין בְּמֵעוֹי מִתְתַּקְּנָן, וְאוֹרַייְתָא תְּמַלֵּל בֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָּ. רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּגַוְונָא דָּא כָּל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַייְתָא בְּהַאי עָלְמָא, זָכֵי לְאִשְׁתַּדְּלָא בָּהּ לְעָלְמָא דְּאָתֵי וְהָא אִתְּמָר.

וְכָל הַדְּבָרִים מִתְקַנִּים יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵי כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהוּא לֹא יָכֹל לְהַשִּׂיג אוֹתָם כָּרָאוּי וְהוּא הִשְׁתַּדֵּל בָּהֶם וְלֹא נִדְבַּק בָּהֶם - כֻּלָּם נִכְנָסִים לְמֵעָיו מְתֻקָּנִים וְהַתּוֹרָה תְּדַבֵּר בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָּ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּמוֹ זֶה כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֶה לְהִשְׁתַּדֵּל בָּהּ לָעוֹלָם הַבָּא, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, הַהוּא בַּר נָשׁ דְּלָא זָכֵי לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּהַאי עָלְמָא בְּאוֹרַייְתָא, וְאִיהוּ אָזִיל בְּחֶשׁוֹכָא, כַּד נָפִיק מֵהַאי עָלְמָא, נָטְלִין לֵיהּ וְעָאלִין לֵיהּ לְגֵיהִנֹּם, אֲתַר תַּתָּאָה דְּלָא יְהֵא מְרַחֵם עָלֵיהּ, דְּאִקְרֵי בּוֹר שָׁאוֹן טִיט הַיָּוֵן. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים מ) וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שָׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן וַיָּקֶם עַל סֶלַע רַגְלַי כּוֹנֵן אֲשֻׁרָי.

בֹּא רְאֵה, אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁלֹּא זוֹכֶה לְהִשְׁתַּדֵּל בָּעוֹלָם הַזֶּה בַּתּוֹרָה וְהוּא הוֹלֵךְ בַּחֲשֵׁכָה, כְּשֶׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, נוֹטְלִים אוֹתוֹ וּמַכְנִיסִים אוֹתוֹ לַגֵּיהִנֹּם לַמָּקוֹם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁלֹּא יְהֶיֶה מְרֻחָם עָלָיו, שֶׁנִּקְרָא בּוֹר שָׁאוֹן טִיט הַיָּוֵן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים מ) וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שָׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן וַיָּקֶם עַל סֶלַע רַגְלַי כּוֹנֵן אֲשֻׁרָי.

וּבְגִין כָּךְ הַהוּא דְּלָא אִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא בְּהַאי עָלְמָא וְאִתְטַנַּף בְּטִנּוּפֵי עָלְמָא, מַה כְּתִיב וַיְקָחֻהוּ וַיַּשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ הַבּוֹרָה. דָּא הוּא גֵּיהִנֹּם, אֲתַר דְּדַיְינִין לֵהּ לְאִינּוּן דְּלָא אִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא. וְהַבּוֹר רֵק, כְּמָה דְאִיהוּ הֲוָה רֵק. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּלָא הֲוָה בֵּיהּ מַיִם.

וּמְשׁוּם כָּךְ, אוֹתוֹ שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וּמִתְטַנֵּף בַּטִּנּוֹפוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, מַה כָּתוּב? וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אוֹתוֹ הַבּוֹרָה - זֶה הוּא הַגֵּיהִנֹּם, הַמָּקוֹם שֶׁדָּנִים אֶת אוֹתָם שֶׁלֹּא הִשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה. וְהַבּוֹר רֵק - כְּמוֹ שֶׁהוּא הָיָה רֵיק, מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ מַיִם.

וְתָא חֲזֵי, כַּמָּה הוּא עוֹנְשָׁא דְּאוֹרַיְיתָא, דְּהָא לָא אִתְגָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא קַדִּישָׁא, אֶלָּא בְּגִין דְּאִסְתַּלָּקוּ מֵאוֹרַיְיתָא, וְאִשְׁתְּבָקוּ מִינָהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (ירמיה ט) מִי הָאִישׁ הֶחָכָם וְיָבֶן אֶת זֹאת וְגוֹ' עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ וְגוֹ'. וַיֹּאמֶר יְיָ עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי וְגוֹ'. רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, מֵהָכָא, (ישעיה ה) לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת.

וּבֹא וּרְאֵה כַּמָּה הוּא הָעֹנֶשׁ שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי לֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל מֵהָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהִסְתַּלְּקוּ מִן הַתּוֹרָה וְנֶעֶזְבוּ מִמֶּנָּה, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ט) מִי הָאִישׁ הֶחָכָם וְיָבֶן אֶת זֹאת וְגוֹ' עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ וְגוֹ'. וַיֹּאמֶר ה' עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי וְגוֹ'. רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, מִכָּאן (ישעיה ה) לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת.

בְּגִין כָּךְ כֹּלָּא קַיְימָא עַל קִיּוּמָא דְּאוֹרַיְיתָא, וְעָלְמָא לָא אִתְקַיַּים בְּקִיּוּמֵיהּ אֶלָּא בְּאוֹרַיְיתָא, דְּאִיהוּ קִיּוּמָא דְּעָלְמִין עֵילָּא וְתַתָּא דִּכְתִיב, (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי:

מְשׁוּם כָּךְ כָּל הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל קִיּוּם הַתּוֹרָה, וְהָעוֹלָם לֹא מִתְקַיֵּם בְּקִיּוּמוֹ אֶלָּא בַּתּוֹרָה, שֶׁהִיא קִיּוּם הָעוֹלָמוֹת, מֵעֵלָּה וּמַטָּה, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי.

וַיְקָחֻהוּ וַיַּשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ הַבּוֹרָה, רָמַז עַל דְּאַרְמִיאוּ לֵיהּ לְגוֹ מִצְרָאֵי אֲתַר דְּלָא אִשְׁתַּכַּח רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא כְּלָל. רִבִּי יִצְחָק אָמַר, אִי נְחָשִׁין וְעַקְרַבִּין הֲווּ בֵּיהּ, אַמַּאי כְּתִיב בִּרְאוּבֵן לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם לַהֲשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו. וְכִי לָא חַיִּישׁ רְאוּבֵן לְהַאי. דְּהָא אִינּוּן נְחָשִׁין וְעַקְרַבִּין יְנַזְקוּן לֵיהּ, וְאֵיךְ אָמַר לַהֲשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו, וּכְתִיב לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ.

וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אוֹתוֹ הַבּוֹרָה, רָמַז עַל שֶׁזָּרְקוּ אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַמִּצָּרִים, הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ סוֹד הָאֱמוּנָה כְּלָל. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אִם נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים הָיוּ בוֹ, לָמָּה כָּתוּב בִּרְאוּבֵן לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם לַהֲשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו, וְכִי לֹא חָשַׁשׁ רְאוּבֵן לָזֶה שֶׁהִנִּיחַ אוֹתָם נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים יַזִּיקוּ אוֹתוֹ, וְאֵיךְ אָמַר לַהֲשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו, וְכָתוּב לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ?

דף קפה:

אֶלָּא חָמָא רְאוּבֵן דְּנִזְקָא אִשְׁתַּכַּח בִּידַיְיהוּ דְּאַחוֹי, בְּגִין דְּיֵדַע כַּמָּה שָׁנְאִין לֵיהּ וּרְעוּתָא דִּלְהוֹן לְקָטְלָא לֵיהּ. אָמַר רְאוּבֵן, טַב לְמִנְפַּל לֵיהּ לְגוֹ גּוֹבָא דִּנְחָשִׁין וְעַקְרַבִּין, וְלָא יִתְמְסַר בִּידָא דְּשַׂנְאוֹי דִּלָּא מְרַחֲמֵי עֲלֵיהּ. מִכָּאן אָמְרוּ יַפִּיל בַּר נָשׁ גַּרְמֵיהּ לְאֶשָׁא אוֹ לְגוּבָא דִּנְחָשִׁין

וְעַקְרַבִּין, וְלָא יְתְמַסַּר בְּיָדָא דְשַׂנְאוֹי (דזעירין אינון דיכלי (דף קפה ע"ב) לאשתזבא. ובגין כך אמר למען הציל אותו מידם).

אֶלָּא שֶׁרָאָה רְאוּבֵן שֶׁהַנָּזָק נִמְצָא בִּידֵי אֶחָיו, מִשּׁוּם שֶׁיָּדַע כַּמָּה הֵם שׂוֹנְאִים אוֹתוֹ וּרְצוֹנָם לַהֲרֹג אוֹתוֹ. אָמַר רְאוּבֵן, טוֹב לְהַפִּיל אוֹתוֹ לְתוֹךְ בּוֹר הַנְּחָשִׁים וְהָעַקְרַבִּים וְלֹא יִמָּסֵר בְּיִדֵי שׂוֹנְאָיו שֶׁלֹּא מָרְחֲמִים עָלָיו. מִכָּאן אָמְרוּ, יַפִּיל אָדָם עַצְמוֹ לָאֵשׁ אוֹ לְבוֹר שֶׁל נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים וְלֹא יִמָּסֵר בְּיִדֵי שׂוֹנְאָיו [שמעטים הם שיכולים להנצל, ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם].

בְּגִין דְּהָכָא אֲתַר דִּנְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים. אִי אִיהוּ צַדִּיקָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַרְחִישׁ לֵיהּ נִיסָא. וּלְזִמְנִין דְּזָכוּ דְּאָבָהָן מְסַיְּעִין לֵיהּ לְבַר נָשׁ וְיִשְׁתְּזִיב מִנַּיְיהוּ. אֲבָל בְּגִין דְּיִתְמַסַּר בְּיָדָא דְשַׂנְאוֹי, זְעִירִין אִינּוּן דְּיָכְלִין לְאִשְׁתְּזָבָא.

מִשּׁוּם שֶׁכָּאן בִּמְקוֹם הַנְּחָשִׁים וְהָעַקְרַבִּים - אִם הוּא צַדִּיק, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַרְחִישׁ לוֹ נֵס, וְלִפְעָמִים שֶׁזְּכוּת אָבוֹת מְסַיְּעִים לְאָדָם וְיִנָּצֵל מֵהֶם. אֲבָל בְּגִין שֶׁנִּמְסָר בִּידֵי שׂוֹנְאָיו, מְעַטִּים הֵם שֶׁיְּכוֹלִים לְהִנָּצֵל.

וּבְגִין כָּךְ אָמַר, לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם. מִיָּדָם דַּיְיקָא, וְלָא כְּתִיב לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ וְתוּ לָא. אֶלָּא אָמַר רְאוּבֵן, יִשְׁתְּזִיב מַן יְדַיְיהוּ, וְאִי יְמוּת בְּגוּבָא יְמוּת. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּילֵהוּ מִיָּדָם.

וּמִשּׁוּם כָּךְ אָמַר לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם, מִיָּדָם דַּוְקָא, וְלֹא כָּתוּב לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ וְיוֹתֵר לֹא. אֶלָּא אָמַר רְאוּבֵן, יִנָּצֵל מִיָּדָם, וְאִם יָמוּת בַּבּוֹר - יָמוּת. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה חֲסִידוּתֵיהּ דִּרְאוּבֵן, דִּבְגִין דְּיָדַע דְּשִׁמְעוֹן וְלֵוִי שׁוּתְּפוּתָא וַחֲכִימוּתָא וְחַבְרוּתָא דִּלְהוֹן, קַשְׁיָא אִינּוּן. דְּכַד אִתְחַבְּרוּ בְּשִׁכֶם, קְטָלוּ כָּל דְּכוּרָא (ס"א ל"ג והא דקטלו כל דכורא) לָא דַּי לוֹן. אֶלָּא דְּנָטְלִין נָשִׁין וְטַף וְכִסְפָּא וְדַהֲבָא וְכָל בְּעִירֵי וְכָל מָאנֵי דִּיקָר וְכָל מָאנֵי דִּאִשְׁתַּכַּח בְּקַרְתָּא. וְלָא דַּי כָּל דָּא, אֶלָּא דְּאַפִּילוּ כָּל מַה דִּבְחַקְלָא נָטְלוּ. דִּכְתִיב, (בראשית לה) וְאֵת אֲשֶׁר בָּעִיר וְאֵת אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקָחוּ.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה הִיא חֲסִידוּתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, שֶׁמִּשּׁוּם שֶׁיָּדַע שֶׁשִּׁמְעוֹן וְלֵוִי, הַשֻּׁתָּפוּת וְהַחָכְמָה וְהַחֲבֵרוּת שֶׁלָּהֶם הֵם קָשִׁים, שֶׁכַּאֲשֶׁר הִתְחַבְּרוּ בִּשְׁכֶם הָרְגוּ כָּל זָכָר [ס"א וזה שהרגו כל זכר], לֹא דַי לָהֶם, אֶלָּא שֶׁנּוֹטְלִים נָשִׁים וְטַף וְכֶסֶף וְזָהָב וְכָל הַבְּהֵמוֹת וְכָל כְּלֵי יְקָר וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא בַּקָּרְיָה, וְלֹא דַי, אֶלָּא שֶׁאֲפִלּוּ כָּל מַה שֶּׁבַּשָּׂדֶה נָטְלוּ, שֶׁכָּתוּב (בראשית לד) וְאֵת אֲשֶׁר בָּעִיר וְאֵת אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקָחוּ.

אָמַר, וּמַה קַּרְתָּא רַבְּתָא כִּי הַאי לָא אִשְׁתְּזִיב מִנְּהוֹן, אִלְמָלֵא רַבְיָא דָּא יִפּוֹל בִּידַיְיהוּ, לָא יִשְׁאֲרוּן מִנַּיְיהוּ אוּמְצָא בְּעַלְמָא. וְעַל דָּא אָמַר, טַב לְאִשְׁתְּזָבָא מִנַּיְיהוּ דְּלָא יִשְׁאֲרוּן מִנַּיְיהוּ אִשְׁתָּאֲרוּתָא בְּעַלְמָא, וְלָא יֶחְמֵי אַבָּא מִנַּיְיהוּ כְּלוּם לְעָלְמִין.

אָמַר, וּמַה הַקְּרִיָּה הַגְּדוֹלָה כָּזוֹ לֹא נִצַּל מֵהֶם - אִלְמָלֵא הָעֶלֶם הַזֶּה יִפֹּל בִּידֵיהֶם, לֹא יִשָּׁאֲרוּ מֵהֶם חֲתִיכַת בָּשָׂר בָּעוֹלָם, וְעַל כֵּן אָמַר טוֹב לְהִנָּצֵל מֵהֶם, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ מֵהֶם שְׁאֵרִית בָּעוֹלָם וְלֹא יִרְאֶה מֵהֶם אַבָּא כְּלוּם לְעוֹלָמִים.

וְהָכָא אִי יְמוּת, לָא יְכִלִין לֵיהּ וְיִשְׁתָאַר כָּל גּוּפֵיהּ שְׁלִים, וַאֲתִיב לֵיהּ לְאַבָּא שְׁלִים. וְעַל דָּא לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם לְהָשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו, אַף עַל גַּב דִּימוּת הָתָם. וּבְגִין כָּךְ אָמַר הַיֶּלֶד אֵינֶנּוּ. וְלָא אָמַר אֵינְנוּ חַי, אֶלָּא אָמַר אֵינֶנּוּ, אֲפִילּוּ מֵת.

וְכָאן אִם יָמוּת, לֹא יְכוֹלִים לוֹ, וְיִשָּׁאֵר כָּל גּוּפוֹ שָׁלֵם וְאָשִׁיב אוֹתוֹ לְאַבָּא שָׁלֵם, וְעַל כֵּן לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהָשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו, אַף עַל גַּב שֶׁיָּמוּת שָׁם. וּמִשּׁוּם כָּךְ אָמַר הַיֶּלֶד אֵינֶנּוּ, וְלֹא אָמַר אֵינְנוּ חַי, אֶלָּא אָמַר אֵינֶנּוּ - אֲפִלּוּ מֵת.

תָּא חֲזֵי, מַאי דְּעָבַד, דְּאִיהוּ בְּחָכְמְתָא הֲוָה שַׁתִּיף גַּרְמֵיהּ בַּהֲדַיְיהוּ, דִּכְתִיב לֹא נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ, וְלָא כְּתִיב לָא תַכּוּהוּ. וְאִיהוּ לָא הֲוָה תַּמָּן כַּד אִזְדַּבַּן יוֹסֵף, דְּהָא כֻּלְּהוּ מְשַׁמְּשֵׁי לַאֲבוּהוֹן כָּל חַד וְחַד יוֹמָא חַד. וְהַהוּא יוֹמָא דִּרְאוּבֵן הֲוָה. וְעַל דָּא בָּעָא דִּבְהַהוּא יוֹמָא יְהֲוָה שְׁמוּשָׁא דִּילֵיהּ לָא יִתְאֲבִיד יוֹסֵף. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף בַּבּוֹר וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו. וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף דַּיְיקָא. אֲפִילּוּ (חי או) מֵית, מִיָּד וַיָּשָׁב אֶל אֶחָיו וַיֹּאמֶר הַיֶּלֶד אֵינֶנּוּ.

בֹּא רְאֵה מַה שֶּׁעָשָׂה, שֶׁהוּא בְּחָכְמָה הָיָה מְשַׁתֵּף עַצְמוֹ עִמָּהֶם, שֶׁכָּתוּב לֹא נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ, וְלֹא כָתוּב לֹא תַכּוּהוּ, וְהוּא לֹא הָיָה שָׁם כְּשֶׁנִּמְכַּר יוֹסֵף, שֶׁהָרֵי כֻּלָּם שִׁמְּשׁוּ אֶת אֲבִיהֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹם אֶחָד, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה שֶׁל רְאוּבֵן, וְעַל כֵּן רָצָה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהָיָה הַשִּׁמּוּשׁ שֶׁלּוֹ לֹא יֹאבַד יוֹסֵף, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו. וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף דַּוְקָא, אֲפִלּוּ [חי או] מֵת, מִיָּד וַיָּשָׁב אֶל אֶחָיו וַיֹּאמֶר הַיֶּלֶד אֵינֶנּוּ.

וְאֲפִילּוּ רְאוּבֵן לָא יָדַע מֵהַהוּא זְבִינָא דְּיוֹסֵף, וְהָא אוּקְמוּהָ דְּאִשְׁתַּתְּפָא בְּהוּ שְׁכִינְתָּא, וְעַל דָּא לָא יָדַע רְאוּבֵן מֵהַהוּא זְבִינָא דְּיוֹסֵף וְלָא אִתְגַּלְיָיא לֵיהּ עַד הַהוּא זִמְנָא דְּאִתְגְּלֵי יוֹסֵף לַאֲחוֹהִי.

וַאֲפִלּוּ רְאוּבֵן לֹא יָדַע מֵאוֹתָהּ הַמְּכִירָה שֶׁל יוֹסֵף. וַהֲרֵי בֵּאֲרוּהוּ שֶׁהַשְּׁכִינָה הִשְׁתַּתְּפָה עִמָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא יָדַע רְאוּבֵן מֵהַמְּכִירָה הַהִיא שֶׁל יוֹסֵף, וְלֹא הִתְגַּלְּתָה לוֹ עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁיּוֹסֵף הִתְגַּלָּה לְאֶחָיו.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה גָּרִים לֵיהּ לִרְאוּבֵן בְּגִין דְּאִיהוּ אִשְׁתַּדַּל לְאַחָיָיא לֵיהּ לְיוֹסֵף, מַה כְּתִיב, (דברים לג) יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמוּת וְגוֹ'. דְּהָא בְּגִין דָּא, אַף עַל גַּב דְּיָדַע דְּאִשְׁתְּקִיל בְּכֵירוּתֵיהּ מִנֵּיהּ וְאִתְיְהִיב לְיוֹסֵף, אִשְׁתַּדַּל לְאַחָיָיא לֵיהּ, וְצַלֵּי מֹשֶׁה וְאָמַר יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמוּת, וְאִתְקְיַים בְּעַלְמָא דֵּין וְאִתְקְיַים בְּעַלְמָא דְּאָתֵי. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דָּא, וּבְגִין דְּעָבַד תְּשׁוּבָה מֵהַהוּא עוֹבָדָא. דְּכָל מַאן דְּעָבִיד תְּשׁוּבָה, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קַיָּים לֵיהּ בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה גָּרַם לְרְאוּבֵן מִשּׁוּם שֶׁהוּא הִשְׁתַּדֵּל לְהַחֲיוֹת אֶת יוֹסֵף. מַה כָּתוּב? (דברים לג) יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמֹת וְגוֹ'. שֶׁהָרֵי מִשּׁוּם זֶה, אַף עַל גַּב שֶׁיָּדַע שֶׁנִּלְקְחָה בְּכוֹרָתוֹ מִמֶּנּוּ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף, הִשְׁתַּדֵּל לְהַחֲיוֹת אוֹתוֹ, וְהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה וְאָמַר יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמֹת, וְהִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם

זֶה, וּמְשׁוּם שֶׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה מֵהַמַּעֲשֶׂה הַהוּא. שֶׁכָּל מִי שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם אוֹתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב, וַיִּקְחוּ אֶת כְּתֹנֶת יוֹסֵף וְגוֹ', הָא אוּקְמוּהָ דִּבְגִין דְּדָמָא דְּשָׂעִיר דַּמְיָא לְדָמָא דְּרַבָּן נָשׁ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, אַף עַל גַּב דְּמִלָּה אַתְיָא כְּדְקָא חָזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְדַקְדֵּק בְּהוּ בְּצַדִּיקַיָּיא אֲפִילּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה.

בֹּא רְאֵה מַה כְּתוּב? וַיִּקְחוּ אֶת כְּתֹנֶת יוֹסֵף וְגוֹ'. הֲרֵי בֵּאֲרוּהוּ, שֶׁמְּשׁוּם שֶׁדַּם הַשָּׂעִיר דּוֹמֶה לְדַם שֶׁל אָדָם. אֲבָל בֹּא רְאֵה, אַף עַל גַּב שֶׁהַדָּבָר בָּא כָּרָאוּי, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה.

יַעֲקֹב עָבַד עוֹבָדָא כְּדְקָא יָאוֹת. בְּמַאי, בְּגִין דְּאַקְרִיב לְגַבּוֹי אֲבוֹי שְׁעִיר, דְּאִיהוּ סְטָרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא. וְעִם כָּל דָּא, בְּגִין דְּאִיהוּ אַקְרִיב שְׂעִיר וְאַכְחִישׁ לֵיהּ לְאֲבוֹי דְּאִיהוּ סְטָרָא דִּילֵיהּ, אִתְעֲנַשׁ בְּהַאי שְׂעִיר אָחֳרָא, דְּאַקְרִיבוּ לֵיהּ בְּנוֹי דָּמָא דִּילֵיהּ.

יַעֲקֹב עָשָׂה מַעֲשֶׂה כָּרָאוּי, בַּמֶּה? מִשּׁוּם שֶׁהִקְרִיב לְאָבִיו שָׂעִיר, שֶׁהוּא צַד הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְעִם כָּל זֶה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הִקְרִיב שָׂעִיר וְהִכְחִישׁ אֶת אָבִיו שֶׁהוּא הַצַּד שֶׁלּוֹ, נֶעֱנַשׁ בַּשָּׂעִיר הָאַחֵר הַזֶּה שֶׁהִקְרִיבוּ לוֹ בָּנָיו אֶת הַדָּם שֶׁלּוֹ.

דף קפו.

בְּאִיהוּ כְּתִיב, (בראשית כז) וְאֵת עוֹרוֹת גְּדָיֵי הָעִזִּים הִלְבִּישָׁה עַל יָדָיו וְעַל חֶלְקַת צַוָּארָיו, בְּגִין כָּךְ וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכֻּתֹּנֶת בַּדָּם, אַקְרִיבוּ לֵיהּ כִּתּוֹנְתָא לְאַכְחָשָׁא לֵיהּ, וְכֹלָּא דָּא לָקֳבֵל דָּא, אִיהוּ גָּרִים דִּכְתִיב וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדוֹלָה עַד מְאֹד, בְּגִין כָּךְ גָּרְמוּ לֵיהּ דְּחָרַד חֲרָדָה בְּהַהוּא זִמְנָא דִּכְתִיב הַכֶּר נָא הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִיא אִם לֹא. (דף קפו ע"א)

בּוֹ כָּתוּב (בראשית כז) וְאֵת עֹרֹת גְּדֵיֵי הָעִזִּים הִלְבִּישָׁה עַל יָדָיו וְעַל חֶלְקַת צַוָּארָיו, מִשּׁוּם כָּךְ - וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכֻּתֹּנֶת בַּדָּם, הִקְרִיבוּ לוֹ כֻּתֹּנֶת לְהַכְחִישׁ אוֹתוֹ. וְהַכֹּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הוּא גָּרַם שֶׁכָּתוּב וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד, מִשּׁוּם כָּךְ גָּרְמוּ לוֹ שֶׁחָרַד חֲרָדָה בַּזְּמַן הַהוּא, שֶׁכָּתוּב הַכֶּר נָא הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִיא אִם לֹא.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, בֵּיהּ כְּתִיב, (בראשית כז) הַאַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם לֹא. לֵיהּ כְּתִיב, הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִיא אִם לֹא. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְדַקְדֵּק בְּהוּ בְּצַדִּיקַיָּא בְּכָל מַה דְּאִינּוּן עָבְדִין.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, כָּתוּב בּוֹ (שם) הַאַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם לֹא - לוֹ כָּתוּב, הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִיא אִם לֹא. וּמִשּׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים בְּכָל מַה שֶּׁהֵם עוֹשִׂים.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, (נ"א אמרז רבי אבא) כֵּיוָן דְּחָמוּ כֻּלְּהוּ שִׁבְטִין הַהוּא צַעֲרָא דְּאָבוּהוֹן, אִתְנָחֲמוּ וַודַּאי, וִיהִיבוּ גַּרְמַיְיהוּ עֲלֵיהּ דְּיוֹסֵף, דְּיִפְּדוּן לֵיהּ אִלְמָלֵא יִשְׁכְּחוּן לֵיהּ. כֵּיוָן דְּחָמוּ דְּלָא יָכִילוּ, אַהֲדָרוּ לְגַבֵּיהּ דִּיהוּדָה וְאַעֲבָרוּ לֵיהּ מֵעֲלַיְיהוּ, בְּגִין דְּאִיהוּ הֲוָה מַלְכָּא עֲלַיְיהוּ. (וכדין ס"א וכיון ד) אַעֲבָרוּהוּ מֵעֲלַיְיהוּ, מַה כְּתִיב, וַיְהִי בָּעֵת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה וְגוֹ'.

רַבִּי אַבָּא אָמַר [נ"א: אמר רבי אבא], כֵּיוָן שֶׁכָּל הַשְּׁבָטִים רָאוּ אוֹתוֹ הַצַּעַר שֶׁל אֲבִיהֶם, וַדַּאי הִתְנַחֲמוּ וְנָתְנוּ עֲצָמָם עַל יוֹסֵף שֶׁיִּפְּדוּ אוֹתוֹ אִלְמָלֹא יִמְצְאוּ אוֹתוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁלֹּא יְכוֹלִים, חָזְרוּ אֶל יְהוּדָה וְהֶעֱבִירוּ אוֹתוֹ מֵעֲלֵיהֶם. מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָיָה מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם, [ואז ס"א וכיון ש] הֶעֱבִירוּהוּ מֵעֲלֵיהֶם, מַה כָּתוּב? וַיְהִי בָּעֵת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה וְגוֹ'.

רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יח) וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם יְיָ וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ בָּרָד וְגַחֲלֵי אֵשׁ. תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַלְמָא, אַתְקִין לֵיהּ שִׁבְעָה סְמָכִין עַל מַה דְּקַיְימָא, וְכֻלְּהוּ סְמָכִין קַיְימֵי בְּחַד סָמְכָא יְחִידָאי, וְהָא אוּקְמוּהָ. דִּכְתִיב, (משלי ט) חַכְמוֹת נָשִׁים בָּנְתָה בֵיתָהּ חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה. וְאִלֵּין כֻּלְּהוּ אִינּוּן קַיְימֵי בְּחַד דַּרְגָּא מִנַּיְיהוּ דְּאִקָּרֵי (משלי י) צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יח) וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם ה' וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ בָּרָד וְגַחֲלֵי אֵשׁ. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הִתְקִין לוֹ שִׁבְעָה עַמּוּדִים עַל מַה שֶּׁעוֹמֵד, וְכָל הָעַמּוּדִים עוֹמְדִים בְּעַמּוּד אֶחָד יְחִידִי, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי ט) חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה, וְכָל אֵלֶּה הֵם עוֹמְדִים בְּדַרְגָּא אַחַת מֵהֶם שֶׁנִּקְרֵאת (שם י) צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם.

וְעַלְמָא כַּד אִתְבָּרֵי, מֵהַהוּא אֲתַר אִתְבְּרֵי. דְּאִיהוּ שִׁכְלוּלָא דְּעַלְמָא, וְתִקּוּנוֹי. דְּאִיהוּ חַד נְקוּדָה דְּעַלְמָא, וְאֶמְצָעִיתָא דְּכֹלָּא. וּמַאן אִיהוּ, צִיּוֹן. דִּכְתִיב, (תהלים נ) מִזְמוֹר לְאָסָף אֵל אֱלֹהִים יְיָ דִּבֶּר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. וּמֵאַן אֲתַר, מִצִּיּוֹן, דִּכְתִיב מִצִּיּוֹן מִכְלַל יוֹפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ. מֵהַהוּא אֲתַר דְּאִיהוּ סְטָרָא דְּשִׁכְלוּלָא דְּמֵהֵימְנוּתָא שְׁלֵימָתָא כְּדְקָא יָאוּת (והשתא (עי' קמא א כי שם מקומו) ישראל אתתקפו ביה ברזי דפקודי דאורייתא בגין דכל יומא ויומא אתתקף בר נש בציצית דאתעטף ביה). וְצִיּוֹן תַּקִּיפוּ וּנְקוּדָה דְּכָל עַלְמָא, וּמֵהַהוּא אֲתַר אִשְׁתַּכְלַל כָּל עַלְמָא וְאִתְעֲבִיד, וּמְגַוֵּיהּ כָּל עַלְמָא אִתְּזַן.

וּכְשֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, נִבְרָא מֵאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁהוּא הַשְׁלֵמוּת שֶׁל הָעוֹלָם וְתִקּוּנוֹ, שֶׁהוּא נְקֻדָּה אַחַת שֶׁל הָעוֹלָם וְהָאֶמְצַע שֶׁל הַכֹּל, וּמִי הוּא? צִיּוֹן, שֶׁכָּתוּב (תהלים נ) מִזְמוֹר לְאָסָף אֵל אֱלֹהִים ה' דִּבֶּר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. וּמֵאֵיזֶה מָקוֹם? מִצִּיּוֹן, שֶׁכָּתוּב מִצִּיּוֹן מִכְלַל יֹפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ. מֵאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁהוּא צַד הַשְׁלֵמוּת שֶׁל הָאֱמוּנָה הַשְׁלֵמָה כָּרָאוּי [וכעת ישראל החזיקו בו בסודות המצוות של התורה, משום שכל יום ויום מחזיק אדם בציצית שמתעטף בה], וְצִיּוֹן הַחָזָק וְהַנְּקֻדָּה שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, וּמֵהַמָּקוֹם הַהוּא נִתְקַן כָּל הָעוֹלָם וְנַעֲשָׂה, וּמִתּוֹכוֹ נִזּוֹן כָּל הָעוֹלָם.

וְתָא חֲזֵי, וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם יְיָ וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ וְגוֹ', כֵּיוָן דְּאָמַר וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם יְיָ, אַמַּאי כְּתִיב וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ. הָא (ס"א אלא) הָכָא רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא, (ועל מה ס"א עלמא) דְּאָמְרִינָא דְּצִיּוֹן אִיהוּ שִׁכְלוּלָא וְשַׁפִּירוּ דְּעַלְמָא, וְעַלְמָא מִנֵּיהּ אִתְּזַן. בְּגִין דְּתָרֵין דַּרְגִּין אִינּוּן וְאִינּוּן חַד, אִינּוּן צִיּוֹן וְיִרוּשָׁלַם. דָּא דִּינָא וְדָא רַחֲמֵי, וְתַרְוַיְיהוּ חַד, מֵהָכָא דִּינָא וּמֵהָכָא רַחֲמֵי.

וּבָא וּרְאֵה, וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם ה' וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ וְגוֹ'. כֵּיוָן שֶׁאָמַר וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם ה', לָמָּה כָּתוּב וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ? הִנֵּה [ס"א אלא] כָּאן סוֹד הָאֱמוּנָה [על מה עולם] שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁצִּיּוֹן הִיא הַשְׁלֵמוּת וְהַיְסוֹדִי שֶׁל הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם נִזּוֹן מִמֶּנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁתֵּי דְּרָגוֹת הֵן, וְהֵן אַחַת, הֵם צִיּוֹן וּירוּשָׁלַיִם, זֶה דִּין וְזֶה רַחֲמִים, וּשְׁנֵיהֶם אֶחָד, מִכָּאן דִּין וּמִכָּאן רַחֲמִים.

מַעֲיִלָא לְעֵילָא נָפְקָא קוֹל דְּאִשְׁתְּמַע, לְבָתַר דְּהַהוּא קוֹל נָפְקָא וְאִשְׁתְּמַע נָפְקֵי דִּינִין וְאַרְחֵי דְּדִינָא, וְרַחֲמֵי נָפְקִין וּמִתְפָּרְשָׁן מִתַּמָּן. וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם יְיָ, דָּא בֵּי דִינָא בְּרַחֲמֵי. וְעֶלְיוֹן, אַף עַל גַּב דְּלָא אִשְׁתַּכַּח וְלָא אִתְיְדַע, כֵּיוָן דְּהַהוּא קוֹל נָפִיק כְּדֵין אִשְׁתַּכַּח כֻּלָּא, דִּינָא וְרַחֲמֵי. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ, כֵּיוָן דְּיִתֵּן קוֹלוֹ, כְּדֵין בָּרָד וְגַחֲלֵי אֵשׁ, מַיִם וְאֵשׁ.

מִמַּעֲלָה לְמַעֲלָה יוֹצֵא קוֹל שֶׁנִּשְׁמָע. לְאַחַר שֶׁאוֹתוֹ הַקּוֹל יוֹצֵא וְנִשְׁמָע, אָז יוֹצְאִים הַדִּינִים וְדַרְכֵי הַדִּין, וְהָרַחֲמִים יוֹצְאִים וְנִפְרָדִים מִשָּׁם. וַיַּרְעֵם בַּשָּׁמַיִם ה', זֶה בֵּית הַדִּין בְּרַחֲמִים. וְעֶלְיוֹן, אַף עַל גַּב שֶׁאֵינוֹ נִמְצָא וְאֵינוֹ נוֹדָע, כֵּיוָן שֶׁהַקּוֹל הַהוּא יוֹצֵא, אָז נִמְצָא הַכֹּל, דִּין וְרַחֲמִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ. כֵּיוָן שֶׁיִּתֵּן קוֹלוֹ, אָז בָּרָד וְגַחֲלֵי אֵשׁ, מַיִם וְאֵשׁ.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְיְלִיד יְהוּדָה מַה כְּתִיב, (בראשית כט) וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת, בְּגִין דְּדָא הוּא יְסוֹדָא רְבִיעָאָה מֵאִינּוּן אַרְבַּע דְּאִינּוּן רְתִיכָא עִלָּאָה, סַמְכָא חַד מֵאִינּוּן אַרְבַּע סַמְכִין. מַה כְּתִיב בֵּיהּ, וַיְהִי בָּעֵת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו, דְּהָווֹה מַלְכָּא עֲלַיְיהוּ. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּיוֹסֵף נָחֲתוּ לִיהּ לְמִצְרַיִם כְּדְקָאָמְרָן:

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹלַד יְהוּדָה, מָה כָּתוּב? (בראשית כט) וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה הוּא הַיְסוֹד הָרְבִיעִי מֵאוֹתָם הָאַרְבָּעָה שֶׁהֵם הַמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה, עַמּוּד אֶחָד מֵאוֹתָם אַרְבָּעָה הָעֲמוּדִים, מָה כָּתוּב בּוֹ? וַיְהִי בָּעֵת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו, שֶׁהָיָה מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוֹרִידוּ אֶת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רְנוּ.

וַיַּרְא שָׁם יְהוּדָה בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי. וְכִי כְּנַעֲנִי הָוָה, אֶלָּא הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא. וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵר, תִּלַּת בְּנִין הֲווּ לֵיהּ לִיהוּדָה, וְלָא אִשְׁתָּאֲרוּ מִנַּיְיהוּ בַּר חַד, וְדָא הוּא שֵׁלָה.

וַיַּרְא שָׁם יְהוּדָה בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי, וְכִי כְּנַעֲנִי הָיָה? אֶלָּא הִנֵּה פֵּרְשׁוּהוּ הַחֲבֵרִים. וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵר. שְׁלֹשָׁה בָּנִים הָיוּ לִיהוּדָה, וְלֹא נִשְׁאַר מֵהֶם רַק אֶחָד, וְזֶה הוּא שֵׁלָה.

רִבִּי אֶלְעָזָר וְרִבִּי יוֹסֵי וְרִבִּי חִיָּיא הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי לְרִבִּי אֶלְעָזָר, אַמַּאי כְּתִיב בְּבָנוֹי דִּיהוּדָה, בְּקַדְמָאָה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵר, וּבְתָרִין אָחֳרָנִין כְּתִיב וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אוֹנָן, וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁלָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִיָּיא הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, לָמָּה כָּתוּב בִּבְנֵי יְהוּדָה, בָּרִאשׁוֹן - וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵר, וּבַשֵּׁנִי הָאֲחֵרִים כָּתוּב, וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אוֹנָן, וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁלָה?

אָמַר לֵיהּ תָּא חֲזֵי, הַאי פָּרְשָׁתָא רָזָא עִלָּאָה אִיהוּ, וְכֹלָּא אִיהוּ כְּדְקָא חָזֵי. וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו, דְּהָא אִתְכַּסְיָא סִיהֲרָא, וְנָהֲתַת מִדַּרְגָּא דְּתַקֵּנָא לְגוֹ דַּרְגָּא אוֹחֳרָא, דְּאִתְחַבַּר בֵּיהּ חִוְיָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר וַיֵּט עַד אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה.

אָמַר לוֹ, בֹּא רְאֵה, הַפָּרָשָׁה הַזּוֹ הִיא סוֹד עֶלְיוֹן, וְהַכֹּל הוּא כָּרָאוּי. וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו, שֶׁהִנֵּה נִכְסְתָה הַלְּבָנָה וְיָרְדָה מֵהַדַּרְגָּה שֶׁל תִּקּוּן לְתוֹךְ דַּרְגָּה אַחֶרֶת, שֶׁהִתְחַבֵּר בָּהּ הַנָּחָשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּט עַד אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה.

דף קפו:

וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵר, וְאִיהוּ רַע, וְכֹלָּא חַד, דְּאַתְיָא מִסִּטְרָא דְיֵצֶר הָרָע. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ, וְלָא כְּתִיב וַיִּקְרָא שְׁמוֹ. (דף קפו ע"ב) בְּיַעֲקֹב כְּתִיב וַיִּקְרָא שְׁמוֹ, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרָא לֵיהּ יַעֲקֹב. וְהָכָא אֶת לְאַסְגָּאָה דַּרְגָּא אָחֳרָא דְּזוּהֲמָא דְּמָסָאֲבָא אִתְיְלִיד, וְדָא הוּא עֵר רַע, וְכֹלָּא חַד.

וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵר, וְהוּא רַע, וְהַכֹּל אֶחָד, שֶׁבָּא מִצַּד הַיֵּצֶר הָרָע, וּמְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ וְלֹא כְּתוּב וַיִּקְרָא שְׁמוֹ. בְּיַעֲקֹב כָּתוּב וַיִּקְרָא שְׁמוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ יַעֲקֹב, וְכָאן אֶת לְרַבּוֹת דַּרְגָּה אַחֶרֶת שֶׁזֶּהֲמַת הַטֻּמְאָה נוֹלֶדֶת, וְזֶה הוּא עֵר רַע, וְהַכֹּל אֶחָד. -

לְבָתַר לָא אִתְבַּסַּם אַתְרָא, עַד דְּאָתָא שֵׁלָה דְּהָוָה עִקָּרָא דְּכֻלְּהוּ. מַה כְּתִיב וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְיָ, כְּתִיב הָכָא רַע, וּכְתִיב הָתָם (בראשיתח) כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו, רַע דְּאוֹשִׁיד דָּמִין, אוֹשִׁיד זַרְעָא עַל אַרְעָא. וּבְגִין כָּךְ וַיְמִיתֵהוּ יְיָ. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ, וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיךָ וְגוֹ':

אַחַר כָּךְ לֹא הִתְבַּסֵּם הַמָּקוֹם עַד שֶׁבָּא שֵׁלָה שֶׁהָיָה הָעִקָּר שֶׁל כֻּלָּם. מַה כָּתוּב? וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה'. כָּתוּב כָּאן רַע, וְכָתוּב שָׁם (בראשית ח) כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעָרָיו. רַע שֶׁשּׁוֹפֵךְ דָּמִים, שׁוֹפֵךְ זֶרַע עַל הָאָרֶץ, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיְמִתֵהוּ ה'. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיךָ וְגוֹ'.

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיךָ וְגוֹ'. רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מא) הַעִירוֹתִי מִצָּפוֹן וַיֵּאֶת מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ יִקְרָא בִשְׁמִי וְיָבֹא סְגָנִים כְּמוֹ חֹמֶר וּכְמוֹ יוֹצֵר יִרְמָס טִיט. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אִינּוּן בְּנֵי נָשָׁא טִפְּשִׁין דְּלָא יָדְעִין וְלָא מִסְתַּכְּלִין לְמִנְדַּע אֹרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּהָא כֻּלְּהוּ נַיְימִין, דְּלָא מִתְעָרֵי שֵׁינְתָא בְּחוֹרֵיהוֹן.

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיךָ וְגוֹ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מא) הֶעִירוֹתִי מִצָּפוֹן וַיֵּאֶת מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ יִקְרָא בִשְׁמִי וְיָבֹא סְגָנִים כְּמוֹ חֹמֶר וּכְמוֹ יוֹצֵר יִרְמָס טִיט. בֹּא רְאֵה כַּמָּה בְּנֵי אָדָם הֵם טִפְּשִׁים שֶׁאֵין יוֹדְעִים וְאֵין מִסְתַּכְּלִים לָדַעַת דִּבְרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהִנֵּה כֻּלָּם יְשֵׁנִים, שֶׁאֵין מִתְעוֹרְרִים, וְשֵׁנָה בִּנְקֻבֵי עֵינֵיהֶם.

תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבַד לֵיהּ לְבַר נָשׁ, כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָא. כֹּלָּא אִיהוּ בְּחָכְמְתָא. דְּלֵית לָךְ שַׁיְיפָא וְשַׁיְיפָא בִּבַר נָשׁ דְּלָא קַיְימָא בְּחָכְמְתָא עִלָּאָה. דְּהָא כֵּיוָן דְּאִתְתַּקַּן כָּל גּוּפָא

בְּשַׁיְיפוּי כְּדְקָא יְאוּת, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִשְׁתַּתַּף (נ"א אתתקף) בַּהֲדֵיהּ, וְאָעִיל בֵּיהּ נִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא. בְּגִין לְאוֹלָפָא לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמֵהַךְ בָּאֳרְחוֹי דְּאוֹרַיְיתָא וּלְמִיטַר פִּקּוּדוֹי, בְּגִין דְּיִתְתַּקַּן בַּר נָשׁ כְּדְקָא יְאוּת. (ס"א ובגין דא בעוד) (ובגין ס"א ובעוד) דְּאִית בֵּיהּ נִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא מִבָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאַסְגָּאָה דִּיוּקְנָא דְמַלְכָּא עִלָּאָה בְּעַלְמָא. וְרָזָא דָא, דְּהָא הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק לָא פָּסְקָן מֵימוֹי לְעָלְמִין. וְעַל דָּא מִבָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ דְּלָא יַפְסִיק נַהֲרָא וּמְקוֹרָא דְּיִלֵּיהּ בְּהַאי עָלְמָא (גליון נה"ר רמז לקיימא קדישא דחתים בבשריה, דאיהו דוגמא דההוא נה"ר רזא דצדיק דאתחבר בצד"ק כחדא לעילא, בגין כך בעי בר נש לתתא לאתחברא באתתיה בקדושה בגין דאתתקף ביה בההוא עלמא). וְכָל זְמָנָא דְּבַר נָשׁ לָא יַצְלַח בְּהַאי עָלְמָא (ס"א ועל דא מבעי ליה לבר נש דלא יפסיק נהרא ומקורא דיליה בהאי עלמא, ואי לא) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָקַר לֵיהּ וְנָטַע לֵיהּ בְּכַמָּה זְמָנִין כְּמִלְקַדְמִין.

בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, הַכֹּל הוּא בְּחָכְמָה, וְאֵין לְךָ אֵיבָר וְאֵיבָר בָּאָדָם שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּחָכְמָה עֶלְיוֹנָה. שֶׁהֲרֵי כֵּיוָן שֶׁנִּתְקַן כָּל הַגּוּף בְּאֵיבָרָיו כָּרָאוּי, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִשְׁתַּתֵּף [התחזק] עִמּוֹ וְהִכְנִיס בּוֹ נִשְׁמָה קְדוֹשָׁה כְּדֵי לְלַמֵּד אֶת הָאָדָם לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְלִשְׁמֹר מִצְוֹותָיו, כְּדֵי שֶׁאָדָם יִתְתַּקֵּן כָּרָאוּי. [ומשום זה] [ובעוד] שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה, צָרִיךְ לְאָדָם לְהַגְדִּיל אֶת דְּמוּת הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן בָּעוֹלָם. וְסוֹד זֶה, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ הַנָּהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא לֹא פוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים, וְעַל זֶה צָרִיךְ לָאָדָם שֶׁלֹּא יַפְסִיק אֶת הַנָּהָר וְהַמָּקוֹר שֶׁלּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה. [נה"ר רמז לברית הקדש שחתום בבשרו, שהוא דגמא של אותו הנה"ר הסוד של צדיק שמתחבר עם צד"ק יחד למעלה, משום כך צריך אדם למטה להתחבר עם אשתו בקדשה כדי שיתחזק באותו העולם,] וְכָל זְמַן שֶׁאָדָם לֹא יַצְלִיחַ בָּעוֹלָם הַזֶּה [ס"א ועל כן צריך לאדם שלא יפסיק את הנהר והמקור שלו בעולם הזה, ואם לא] הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹקֵר אוֹתוֹ וְנוֹטֵעַ אוֹתוֹ בְּכַמָּה פְּעָמִים כְּמוֹ מִקֶּדֶם.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, הַעִירוֹתִי מִצָּפוֹן וַיֵּאת. הַעִירוֹתִי, דָּא אִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגָא דְּבַר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא, דְּאִיהוּ אִתְעָרוּתָא מִסִּטְרָא דְצָפוֹן. וַיֵּאת, דָּא הִיא נִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא דְּאַתְיָא מִלְּעֵילָּא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְשַׁדַּר לָהּ מִלְּעֵילָּא. אַתְיָא בְּהַאי עָלְמָא וְאָעְלַת בְּגוֹ בְּנֵי נָשָׁא כְּדְקָאֲמָרַן.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, הַעִירוֹתִי מִצָּפוֹן וַיֵּאת. הַעִירוֹתִי - זוֹ הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הַזִּוּוּג שֶׁל הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהִיא הִתְעוֹרְרוּת מִצַּד הַצָּפוֹן. וַיֵּאת - זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁבָּאָה מִלְּמַעְלָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵחַ אוֹתָהּ מִלְּמַעְלָה, בָּאָה לָעוֹלָם הַזֶּה וְנִכְנֶסֶת לְתוֹךְ בְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

מִמְּזָרַח שֶׁמֶשׁ, דָּא אָתָר דְּהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק דְּמִתַּמָּן נָפְקַת נִשְׁמָתָא וְאִתְנְהִירַת. וְיָבֹא סְגָנִים (כמו חמר) אִלֵּין אִינּוּן חֵילִין דְּעָלְמָא דְּאַתְיָין בְּגִין (ס"א בגו) הַהוּא אִתְעָרוּתָא דְּנִשְׁמָתִין. כְּמוֹ חוֹמֶר, כְּגַוְונָא דְּאִתְעַר בַּר נָשׁ בְּגוּפָא.

מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ - זֶה הַמָּקוֹם שֶׁל אוֹתוֹ הַנָּהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאוֹת הַנְּשָׁמָה וּמְאִירָה. וְיָבֹא סְנַנִּים [כמו חמר] - אֵלּוּ הֵם חֵילוֹת הָעוֹלָם שֶׁבָּאִים מִשּׁוּם [בתוך] אוֹתָהּ הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת. כְּמוֹ חֹמֶר - כְּמוֹ שֶׁמִּתְעוֹרֵר אָדָם בַּגּוּף.

דְּהָא בְּגִין דָּא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד זִווּגִין וְאַטִּיל נְשָׁמָתִין בְּעָלְמָא, וְחַבְרוּתָא אִשְׁתַּכַּח לְעֵילָא וְתַתָּא וּמְקוֹרָא דְּכֹלָּא הוּא (ס"א יהא) בָּרוּךְ. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבַד לֵיהּ לְבַר נָשׁ בְּגִין לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאָרְחוֹי, וְלָא יַפְסִיק מְקוֹרֵיהּ וּמַבּוּעָא דִילֵיהּ לְעָלְמִין.

שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה זִוּוּגִים וּמַטִּיל נְשָׁמוֹת בָּעוֹלָם, וְנִמְצֵאת חֲבֵרוּת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְהַמָּקוֹר שֶׁל הַכֹּל הוּא [ס"א יהיה] בָּרוּךְ. וּמִשּׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הָאָדָם, כְּדֵי לְהִשְׁתַּדֵּל בִּדְרָכָיו, וְלֹא יַפְסִיק אֶת מְקוֹרוֹ וּמַעְיָנוֹ לְעוֹלָמִים.

וְכָל מַאן דְּפָסִיק מְקוֹרֵיהּ, (מתתא ומיבש ליה כביכול כאלו גרים ליה לאתפסקא לעילא, כדין (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש, הואיל ובר נש אתקם לתתא כדוגמא דלעילא, מאן דמקוריה ימיש מלמעבד פירין, כגון דין דלא בעא למיתב איתתא, או נסיב לה דאשתדל ולא יכיל, אלו דתרין הפכין אינון דא מדא, (או ס"א ההוא) דימיש מלמעבד פירין, לית ליה תקנה לעולם. (קהלת א) מעוות לא יכול לתקון, בגין דלא בעא למיסב איתתא ולאשתדלא בפריה ורביה, וההוא דאשתדל ונסב איתתא ולא יכיל, דא מתתקן בפריקיה דקריב ליה דהוא אחוי, וההוא דמית בלא בנין) כַּד נָפִיק מֵהַאי עַלְמָא הַהוּא בַּר נָשׁ לָא עָאל בְּפַרְגּוֹדָא וְלָא נָטִיל חוּלָק בְּהַהוּא עָלְמָא (ונשמתיה לא אתכלילת באתר דכל נשמתין אתכלילו, ואתגזר דיוקניה מתמן. הדא הוא דכתיב, (ויקרא כב) ונכרתה הנפש ההיא מלפני, הואיל וכדין הוא, ברא ליה קודשא בריך הוא פריק (דף קפז ע"א) דיפרוק ליה מידא דמחבלין, ודא אחוי דקריב ליה שנאמר (דברים כה) כי ישבו אחים יחדיו וגו'. וכתיב בא אל אשת אחיך ויבם אותה וגו'. בגין דנשמתיה לא עאלת קמיה קודשא בריך הוא, אלא היא קימא לבר. בגין דלא זכה לאנהרא בהאי עלמא בההוא גופא. מאן דלא זכה בהאי אתר, יהך לאתר אחרא ויזכי ביה. כגוונא דא אעא דדליק ונהורא לא סליק יבטשון ליה ויסלק נהורא ביה וינהיר. אעא הוא אדם דכתיב (שם כ) כי האדם עץ השדה. רצונו לומר בר נש כד איהו בהאי עלמא ואזל ותאיב ואכיל ושתי ואזדווג באיתתא ולא זכי לבנין. דא הוא אעא דדליק ונהורא לא סליק, כלומר נשמתיה לא זכאת בההוא גופא לאתנהרא אלא איהי בחשוכא).

וְכָל מִי שֶׁמַּפְסִיק מְקוֹרוֹ [מלמטה ומיבש אותו, כביכול גורם להפסק למעלה, אז (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש, והואיל ובן אדם הוקם למטה כדגמא שלמעלה מי שמקורו ימיש מעשות פרות, כמו זה שלא רצה לשא אשה, או שנשא אותה והשתדל ולא יכל, אלו ששני הפכים הם זה מזה, (או אותו) שימיש מעשות פרות, אין לו תקנה לעולם, (קהלת א) מעות לא יוכל לתקן, משום שלא רצה לשא אשה ולהשתדל בפריה ורביה, ואותו שהשתדל ונשא אשה ולא יכל, זה מתקן בגואלו שקרוב לו, שהוא אחיו של אותו מת בלי בנים]. כְּשֶׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתוֹ הָאִישׁ לֹא נִכְנָס לַפַּרְגּוֹד וְלֹא נוֹטֵל חֵלֶק בָּעוֹלָם הַהוּא [ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו

שכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני, הואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו וגו', וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אתה וגו', משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא, מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו, כמו כן עץ שדולק ואורו לא עולה, יכו אותו ויעלה בו אור ויאיר, עץ הוא אדם, שכתוב (שם כ) כי האדם עץ השדה, רוצה לומר, שהאדם כשהוא בעולם הזה והולך ותאב ואוכל ושותה ומזדוג עם אשה ולא זוכה לבנים, זהו עץ שדולק ואורו לא עולה, כלומר, נשמתו לא זוכה באותו הגוף להיות מוארת, אלא היא בחשכה],

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (ישעיה מה) לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין דָּא עָבַד לֵיהּ לְבַר נָשׁ כְּדְקָא יְאוּת כְּדָאֲמָרָן. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבַד טִיבוּ עִם עַלְמָא. תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (בראשית כה) וַיּוֹסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה, רָזָא דְּנִשְׁמָתָא אָתַת לְאִתְתַּקָּנָא כְּמִלְקַדְמִין.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (ישעיה מה) לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ, שֶׁמִּשּׁוּם כָּךְ עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם כָּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם הָעוֹלָם בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (בראשית כה) וַיֹּסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה. סוֹד הַנְּשָׁמָה שֶׁבָּאָה לְהִתְתַּקֵּן כְּמוֹ מִקֶּדֶם.

תָּא חֲזֵי, הַהוּא גּוּפָא מַה כְּתִיב, (ישעיה נג) וַיְיָ חָפֵץ דַּכְּאוֹ הֶחֱלִי אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשׁוֹ יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים וְחֵפֶץ יְיָ בְּיָדוֹ יִצְלָח. וַיְיָ חָפֵץ דַּכְּאוֹ, הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ, אַמַּאי חָפֵץ בְּגִין דְּיִתְדַּכֵּי. אִם תָּשִׂים אָשָׁם, אִם יָשִׂים אָשָׁם מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי אִם תָּשִׂים. אֶלָּא לְנִשְׁמָתָא אַהֲדַר מִלָּה. אִי הַהִיא נִשְׁמָתָא בַּעְיָא לְאִתְתַּקָּנָא כְּדְקָא יָאוֹת, יִרְאֶה זֶרַע. בְּגִין דְּהַהִיא נִשְׁמָתָא אָזְלַת וְשָׁאטַת וְאִיהִי זְמִינָא לְאָעָלָא בְּהַהוּא זֶרַע דְּאִתְעַסַּק בָּהּ בַּר נָשׁ בְּפִרְיָהּ וּרְבִיָּהּ, וּכְדֵין יַאֲרִיךְ יָמִים. וְחֵפֶץ יְיָ דָּא אוֹרַיְיתָא בִּידֵיהּ אַצְלַח.

בֹּא רְאֵה בְּאוֹתוֹ הַגּוּף מַה כָּתוּב, (ישעיה נג) וַה' חָפֵץ דַּכְּאוֹ הֶחֱלִי אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשׁוֹ יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים וְחֵפֶץ ה' בְּיָדוֹ יִצְלָח. וַה' חָפֵץ דַּכְּאוֹ, בַּפָּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, לָמָּה חָפֵץ? כְּדֵי שֶׁיִּטָּהֵר. אִם תָּשִׂים אָשָׁם - הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת אִם יָשִׂים אָשָׁם! מַה זֶּה אִם תָּשִׂים? אֶלָּא עַל הַנְּשָׁמָה חוֹזֵר הַדָּבָר. אִם הַנְּשָׁמָה הַהִיא רוֹצָה לְהִתְתַּקֵּן כָּרָאוּי - יִרְאֶה זֶרַע, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה הוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת וּמִזְדַּמֶּנֶת לְהִכָּנֵס לְאוֹתוֹ הַזֶּרַע שֶׁהִתְעַסֵּק בָּהּ הָאָדָם בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה, וְאָז יַאֲרִיךְ יָמִים, וְחֵפֶץ ה' - זוֹ הַתּוֹרָה - בְּיָדוֹ יִצְלָח.

תָּא חֲזֵי, אַף עַל גַּב דְּבַר נָשׁ אִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא יְמָמָא וְלֵילְיָא, וּמְקוֹרֵיהּ וּמַבּוּעֵיהּ קָיְימָא בֵּיהּ לְמַגָּנָא, לֵית לֵיהּ אֲתַר לְאָעָלָא לְפַרְנוֹדָא. וְהָא אִתְּמַר דְּבֵירָא דְּמַיָּא אִי הַהוּא מְקוֹרָא וּמַבּוּעָא לָא עָאל בֵּיהּ, לָאו אִיהוּ בְּאֵר, דְּבֵירָא וּמְקוֹרָא, כְּחֲדָא אִינוּן, וְרָזָא חָדָא אִיהוּ, וְאוֹקִימְנָא.

בֹּא רְאֵה, אַף עַל גַּב שֶׁאָדָם מִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה וּמְקוֹרוֹ וּמַעְיָנוֹ עוֹמֵד בּוֹ לְחִנָּם, אֵין לוֹ מָקוֹם לְהִכָּנֵס לְפָרְגּוֹד. וַהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁבְּאֵר הַמַּיִם, אִם לֹא נִכְנָס בָּהּ אוֹתוֹ הַמָּקוֹר וְהַמַּעְיָן, אֵינָהּ בְּאֵר, שֶׁהַבְּאֵר וְהַמָּקוֹר הֵם יַחַד וְהֵם סוֹד אֶחָד, וּבֵאַרְנוּ.

כְּתִיב, (תהלים קכז) שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת אוֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָה. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה חֲבִיבִין אִינּוּן מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. דְּכָל מִלָּה וּמִלָּה דְאוֹרַיְיתָא אִית בֵּיהּ רָזִין עִלָּאִין קַדִּישִׁין. וְהָא אִתְּמַר דְּכַד יַהֲב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹרַיְיתָא לְיִשְׂרָאֵל, כָּל גְּנִיזִין עִלָּאִין קַדִּישִׁין כֻּלְּהוּ יָהֲב לְהוּ (וכלהו) בְּאוֹרַיְיתָא, וְכֻלְּהוּ אִתְיְהִיבוּ לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּשַׁעְתָּא דְקַבִּילוּ אוֹרַיְיתָא בְּסִינַי.

כְּתוּב (תהלים קכז) שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא. בֹּא רְאֵה כַּמָּה הֵם חֲבִיבִים דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁבְּכָל דָּבָר וְדָבָר בַּתּוֹרָה יֵשׁ בּוֹ סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים קְדוֹשִׁים, וַהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁכַּאֲשֶׁר נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, אֶת כָּל הַגְּנָזִים הָעֶלְיוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים כֻּלָּם נָתַן לָהֶם [וכלם] בַּתּוֹרָה, וְכֻלָּם נִתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁקִּבְּלוּ הַתּוֹרָה בְּסִינַי.

תָּא חֲזֵי, שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם, אִלֵּין אִינּוּן יְחִידִים דְּאִשְׁתַּכָּחוּ, דְּלָאו אִינּוּן דְּכַר וְנוּקְבָא כְּדְקָא יְאוּת, וְאִקְדְּמָן בְּצַפְרָא לַעֲבִידְתַּיְהוּ. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (קהלת ד) יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי וְגו' וְאֵין קֵץ לְכָל עֲמָלוֹ. מַאֲחֲרֵי שֶׁבֶת. מְאַחֲרִין יַיְחָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, כִּי בוֹ שָׁבַת. בְּגִין דְּאִתְּתָא לְגַבֵּי בַּר נָשׁ אִיהִי נַיְיחָא לְגַבֵּיהּ וַדַּאי.

בֹּא רְאֵה, שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם - אֵלּוּ הֵם הַיְחִידִים שֶׁנִּמְצָאִים, שֶׁאֵינָם זָכָר וּנְקֵבָה כָּרָאוּי, וּמַקְדִּימִים בַּבֹּקֶר לַעֲבוֹדָתָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד) יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי וְגו', וְאֵין קֵץ לְכָל עֲמָלוֹ. מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת - מְאַחֲרִים הַמְנוּחָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בוֹ שָׁבַת, מִשּׁוּם שֶׁהָאִשָּׁה אֶל הָאָדָם הִיא נַחַת וַדַּאי אֶצְלוֹ.

אוֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים, מַאי לֶחֶם הָעֲצָבִים. דְּכַד בַּר נָשׁ אִית לֵיהּ בְּנִין, הַהוּא נַהֲמָא דְּאָכִיל, אָכִיל לֵיהּ בְּחֶדְוָה וּבְרַעוּתָא דִלְבָּא. וְהַהוּא דְּלֵית לֵיהּ בְּנִין, הַהוּא נַהֲמָא דְּאָכִיל אִיהוּ נַהֲמָא דַּעֲצִיבוּ. וְאִלֵּין אִינּוּן אוֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים וַדַּאי.

אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים, מַה זֶּה לֶחֶם הָעֲצָבִים? שֶׁכַּאֲשֶׁר לְאָדָם יֵשׁ בָּנִים, אוֹתוֹ הַלֶּחֶם שֶׁאוֹכֵל, אוֹכֵל אוֹתוֹ בְּשִׂמְחָה וּבִרְצוֹן הַלֵּב. וְזֶה שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, אוֹתוֹ לֶחֶם שֶׁאוֹכֵל הוּא לֶחֶם שֶׁל עֶצֶב, וְאֵלּוּ הֵם אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים וַדַּאי.

כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָה, מַאי יִתֵּן לִידִידוֹ, דָּא הוּא דְּמָקוֹרֵיהּ מְבָרָךְ, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהֲב לֵיהּ שֵׁינָה בְּהַהוּא עַלְמָא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (משלי ג) וְשָׁכַבְתָּ וְעָרְבָה שְׁנָתֶךָ. בְּגִין דְּאִית לֵיהּ חוּלָקָא בְּעַלְמָא דְאָתֵי. בְּגִין דְּהַהוּא בַּר נָשׁ שְׁכִיב וְיִתְהַנֵּי בְּהַהוּא עַלְמָא דְאָתֵי כְּדְקָא יְאוּת.

כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא, מַה זֶּה יִתֵּן לִידִידוֹ? זֶהוּ שֶׁמְּקוֹרוֹ מְבֹרָךְ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לוֹ שֵׁנָה בָּעוֹלָם הַהוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ג) וְשָׁכַבְתָּ וְעָרְבָה שְׁנָתֶךָ, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּדֵי שֶׁאוֹתוֹ הָאִישׁ יִשְׂמַח וְיֵהָנֶה בָּעוֹלָם הַבָּא הַהוּא כָּרָאוּי.

יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי וְגוֹ'. יֵשׁ אֶחָד, דָּא הוּא בַּר נָשׁ דְּאִיהוּ יְחִידָאי בְּעַלְמָא, לָא יְחִידָאי כְּדְקָא יָאוּת, אֶלָּא דְּאִיהוּ בְּלָא זוּוגָא. וְאֵין שֵׁנִי, דְּלֵית עִמֵּיהּ סָמְךָ. גַּם בֵּן, דְּיוֹקִים שְׁמֵיהּ בְּיִשְׂרָאֵל לָא שָׁבַק. וְאָח (אין לו) לְאַיְיתָאָה לֵיהּ לְתִקוּנָא.

יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי וְגוֹ', יֵשׁ אֶחָד - זֶהוּ אָדָם שֶׁהוּא יְחִידִי בָּעוֹלָם, לֹא יְחִידִי כָּרָאוּי, אֶלָּא שֶׁהוּא בְּלִי זוּוג. וְאֵין שֵׁנִי - שֶׁאֵין עִמּוֹ סָמְךָ. גַּם בֵּן - שֶׁיְּקִים שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל לֹא הִשְׁאִיר. וְאָח אֵין לוֹ - שֶׁיְּבִיא אוֹתוֹ לְתִקּוּן.

דף קפז:

וְאֵין קֵץ לְכָל עֲמָלוֹ, דְּאִיהוּ עָמֵל תָּדִיר דְּאַקְדִּים יָמָּא וְלֵילְיָא. גַּם עֵינוֹ לֹא תִשְׂבַּע עֹשֶׁר, וְלֵית לֵיהּ לִבָּא לְאַשְׁגָּחָא וּלְמֵימַר לְמִי אֲנִי עָמֵל וּמְחַסֵּר אֶת נַפְשִׁי (דף קפז ע"ב) מְטוֹבָה.

וְאֵין קֵץ לְכָל עֲמָלוֹ - שֶׁהוּא עָמֵל תָּמִיד, שֶׁמַּקְדִּים יוֹם וְלַיְלָה. גַּם עֵינוֹ לֹא תִשְׂבַּע עֹשֶׁר - וְאֵין לוֹ לֵב לְהַשְׁגִּיחַ וְלוֹמַר, לְמִי אֲנִי עָמֵל וּמְחַסֵּר אֶת נַפְשִׁי מִטּוֹבָה.

וְאִי תֵּימָא דְּבָגִין דְּיֵיכוּל וְיִשְׁתֵּי יַתִּיר וְיַעֲבֵד מִשְׁתַּיָּא בְּכָל יוֹמָא תְּדִיר, לָאו הָכִי. דְּהָא נַפְשָׁא לָא אִתְהֲנִי מִנֵּיהּ, אֶלָּא וַדַּאי אִיהוּ מְחַסֵּר לְנַפְשֵׁיהּ מִטִּיבוּ דִּנְהוֹרָא דְּעַלְמָא דְּאָתֵי. בְּגִין דְּדָא הִיא נַפְשָׁא חַסְרָא, דְּלָא אִשְׁתַּלִּימַת כְּדְקָא יָאוּת. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה חָס קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל עוֹבָדוֹי, בְּגִין דְּקָא בָּעֵי דְּיִתְתַּקַּן, וְלָא יִתְאֲבִיד מַהַהוּא עַלְמָא דְּאָתֵי כִּדְקָאָמְרָן.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁכְּדֵי שֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה יוֹתֵר וְיַעֲשֶׂה מִשְׁתֶּה בְּכָל יוֹם תָּמִיד - לֹא כָךְ, שֶׁהֲרֵי הַנֶּפֶשׁ אֵינָהּ נֶהֱנֵית מִמֶּנּוּ. אֶלָּא וַדַּאי הוּא מְחַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ מִטּוּב שֶׁל הָאוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא מִשּׁוּם שֶׁזּוֹהִי נֶפֶשׁ חֲסֵרָה, שֶׁלֹּא הֻשְׁלְמָה כָּרָאוּי. בֹּא רְאֵה כַּמָּה חָס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל מַעֲשָׂיו, מִשּׁוּם שֶׁרוֹצֶה שֶׁיִּתַּקֵּן וְלֹא יֹאבַד מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

רַבִּי חִיָּיא בָּעָא, הַאי דְּאִיהוּ זַכָּאָה שְׁלֵימָא וְאִשְׁתְּדָל בְּאוֹרַיְיתָא יוֹמֵי וְלֵילֵי וְכָל עוֹבָדוֹי לִשְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלָא זָכֶה לִבְנִין בְּהַאי עַלְמָא כְּגוֹן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּהוּ וְלָא זָכָה, אוֹ דְּהַוּוּ לֵיהּ וּמִיתוּ. מַה אִינּוּן לְעַלְמָא דְּאָתֵי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי, עוֹבָדוֹי וְהַהִיא אוֹרַיְיתָא, קָא מָגִינָן עֲלֵיהּ לְהַהוּא עַלְמָא.

רַבִּי חִיָּיא שָׁאַל, זֶה שֶׁהוּא צַדִּיק שָׁלֵם וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת וְכָל מַעֲשָׂיו לִשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא זָכָה לְבָנִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בָּהֶם וְלֹא זָכָה, אוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ וּמֵתוּ - מַה הֵם לָעוֹלָם הַבָּא? אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, מַעֲשָׂיו וְהַתּוֹרָה הַהִיא מְגִנִּים עָלָיו לָעוֹלָם הַהוּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲלַיְיהוּ וְעַל אִינּוּן זַכָּאֵי קְשׁוֹט, (כגון רבי יוחנן דהוו ליה בנין ומיתו, וכגון רבי חזקיה דאיהו עקר) עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (ישעיה נו) כֹּה אָמַר יְיָ לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ, וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת. בְּגִין דְּאִלֵּין אִית לוֹן חוּלָקָא לְעַלְמָא דְּאָתֵי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי, יָאוֹת הוּא וְשַׁפִּיר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲלֵיהֶם וְעַל אוֹתָם צַדִּיקֵי הָאֱמֶת, [כמו רבי יוחנן שהיו לו בנים ומתו, וכמו רבי חזקיה שהוא עקר] עֲלֵיהֶם כְּתוּב (ישעיה נו) כֹּה אָמַר ה' לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתָי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפַצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי. מַה כְּתוּב אַחֲרָיו? וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת, מִשּׁוּם שֶׁלְּאֵלֶּה יֵשׁ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, נָאֶה הוּא וְיָפֶה.

תָּא חֲזֵי, זַכְאָה שְׁלִים דְּהַהוּא כָּל אִלֵּין בֵּיהּ, וְאִשְׁתְּלִים כְּדְקָא יְאוּת, וּמִית בְּלָא בְּנִין, וְהָא קָא יָרִית דּוּכְתֵּיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא, אִתְּתֵיהּ בָּעְיָא לְיבוּמֵי אוֹ לָא. אִי תֵּימָא דְּלִבָּעֵי לְיבוּמֵי, הָא בְּרִיקָנְיָא אִיהוּ, דְּהָא אַתְרֵיהּ קָא יָרִית בְּהַהוּא עָלְמָא.

בֹּא רְאֵה, צַדִּיק שֶׁלֵּם שֶׁהָיוּ בּוֹ כָּל אֵלֶּה וְהַשְׁלֵם כָּרָאוּי וּמֵת בְּלִי בָנִים, וְהִנֵּה יוֹרֵשׁ מְקוֹמוֹ בָּעוֹלָם הַהוּא - הַאִם אִשְׁתּוֹ צְרִיכָה יִבּוּם אוֹ לֹא? אִם תֹּאמַר שֶׁצְּרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, הֲרֵי זֶה לְרֵיקנוּת, שֶׁהֲרֵי אֶת מְקוֹמוֹ יָרַשׁ בָּעוֹלָם הַהוּא.

אֶלָּא וַדַּאי בָּעְיָא לְיבוּמֵי, בְּגִין דְּלָא יַדְעִינָן אִי הֲוָה שְׁלִים בְּעוֹבָדוֹי אִי לָאו. וְהֵיא אִי אִתְיַיבְּמַת לָא הֲוָה בְּרִיקָנְיָא. בְּגִין דְּאַתַר אִית לֵיהּ לְקִיּוּמָא בְּרִיךְ הוּא דְּהָא (ל) בַּר נָשׁ (ד) הֲוָה בְּעָלְמָא וּמִית בְּלָא בְּנִין וּפוּרְקָא לָא הֲוֵי לֵיהּ בְּעָלְמָא, כֵּיוָן דְּמִית הַאי זַכָּאָה שְׁלִים וְאִתְּתֵיהּ אִתְיַיבְּמַת, וְאִיהוּ אַתְרֵיהּ יָרִית. אֲתָא הַהוּא בַּר נָשׁ וְאִשְׁתַּלִּים הָכָא, וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ קִיּוּמָא בְּרִיךְ הוּא, אֲתַר זַמִּין לֵיהּ (לעלמא) (בעלמא) עַד דְּיֵימוּת הַאי זַכָּאָה שְׁלִים, וְיִשְׁתְּלִים אִיהוּ בְּעָלְמָא. הָדָא הוּא דִכְתִיב (במדבר לה) כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְגו'.

אֶלָּא וַדַּאי צְרִיכָה לְיִבּוּם, מִשּׁוּם שֶׁאֵינֶנּוּ יוֹדְעִים אִם הָיָה שָׁלֵם בְּמַעֲשָׂיו וְאִם לֹא. וְאִם הִיא מִתְיַבֶּמֶת, זֶה לֹא הָיָה בְּרֵיקָנוּת, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא לְאִישׁ הַזֶּה שֶׁהָיָה בָּעוֹלָם וּמֵת בְּלִי בָנִים וְגוֹאֵל לֹא הָיָה לוֹ בָּעוֹלָם. כֵּיוָן שֶׁהַצַּדִּיק הַשָּׁלֵם הַזֶּה מֵת וְאִשְׁתּוֹ מִתְיַבֶּמֶת, וְהוּא יָרַשׁ אֶת מְקוֹמוֹ, בָּא הָאִישׁ הַהוּא וּמִשְׁתַּלֵּם כָּאן, וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזֻמָּן לוֹ מָקוֹם לְעוֹלָם עַד שֶׁיְּמוּת הַצַּדִּיק הַשָּׁלֵם הַזֶּה וְהוּא יִשְׁתַּלֵּם בָּעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (במדבר לב) כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְגו'.

וְדָא הוּא דְּתָנִינָן, בְּנִין זְמִינִין אִינּוּן לְצַדִּיקַיָּא בְּמִיתָתְהוֹן, בְּחַיֵּיהוֹן לָא זָכוּ וּבְמִיתָתְהוֹן זָכוּ. וּבְגִין כָּךְ כָּל עוֹבָדוֹי דְּקִיּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּלִילוּ קְשׁוֹט וְזָכוּ, (ס"א וחייס) וְחַיִּים עַל כֻּלָּא. (קהלתד) טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב בַּעֲמָלָם, אִלֵּין אִינּוּן דְּמִתְעַסְקִין בְּהַאי עָלְמָא לְאוֹלָדָא בְּנִין. דְּאִינּוּן בְּנִין דְּשָׁבְקוּ, בְּגִינֵיהוֹן אִית לוֹן אֲגַר טַב בְּהַהוּא עָלְמָא, וּבְגִינֵיהוּ יַרְתִּין אֲבָהָן דִּלְהוֹן חוּלָקָא בְּהַהוּא עָלְמָא וְאוּקְמוּהָ.

וְזֶהוּ שֶׁשָּׁנִינוּ, בָּנִים מְזֻמָּנִים לַצַּדִּיקִים בְּמִיתָתָם. בְּחַיֵּיהֶם לֹא זָכוּ, וּבְמִיתָתָם זָכוּ. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כֻּלָּם אֱמֶת וּקְשׁוֹט, [וחס] וְחַיִּים עַל הַכֹּל. (קהלת ד) טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב בַּעֲמָלָם - אֵלּוּ הֵם שֶׁמִּתְעַסְקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה לְהוֹלִיד בָּנִים, שֶׁאוֹתָם בָּנִים שֶׁהִשְׁאִירוּ, בְּגָלָלָם יֵשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבְגָלָלָם יוֹרְשִׁים אֲבוֹתֵיהֶם חֵלֶק בָּעוֹלָם הַהוּא, וּבֵאֲרוּהוּ.

תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטַע אִילָנִין בְּהַאי עַלְמָא אִי אַצְלָחוּ יָאוֹת, לָא אַצְלָחוּ אַעֲקַר לוֹן וְשָׁתַל לוֹן אֲפִילּוּ כַּמָּה זִמְנִין. וּבְגִין כָּךְ כָּל אָרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כֻּלְּהוּ לְטַב וּלְאַתְקָנָא עָלְמָא:

בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹטֵעַ אִילָנוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה. אִם הִצְלִיחוּ - יָפֶה. לֹא הִצְלִיחוּ - עוֹקֵר אוֹתָם וְשׁוֹתֵל אוֹתָם אֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים, וּמְשׁוּם כָּךְ כָּל דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵן לְטוֹב וּלְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָם.

בֹּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיךָ וְיַבֵּם אוֹתָהּ, דְּהָא יְהוּדָה וְכֻלְּהוּ שִׁבְטִין הֲווּ יָדְעֵי דָּא. וְעִקָּרָא דְּמִלְּתָא, וְהָקֵם זֶרַע. בְּגִין דְּהַהוּא זֶרַע אִצְטְרִיךְ לְאִתְתַּקָּנָא מִלָּה וּלְמִגְלַם גּוֹלָמָא לְתִקּוּנָא דִּילָא יִתְפְּרַשׁ גִּזְעָא מִשָּׁרְשֵׁיהּ כְּדְקָא יָאוֹת, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (איוב לה) וְאָדָם עַל עָפָר יָשׁוּב.

בֹּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיךָ וְיַבֵּם אוֹתָהּ. שֶׁהֲרֵי יְהוּדָה וְכָל הַשְּׁבָטִים הָיוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה וְעִקַּר הַדָּבָר וְהָקֵם זֶרַע, מְשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַזֶּרַע צָרִיךְ לְהִתְתַּקֵּן הַדָּבָר וְלִגְלֹם גֹּלֶם לְתִקּוּן שֶׁלֹּא יִפָּרֵד הַזֶּרַע מִשָּׁרְשׁוֹ כָּרָאוּי, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב לד) וְאָדָם עַל עָפָר יָשׁוּב.

וְכַד מִתְתַּקֵּן לְבָתַר כְּדְקָא יָאוֹת, אִלֵּין מִשְׁתַּבְּחִין בְּהַהוּא עַלְמָא בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בְּהוּ. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (קהלת ד) וְשַׁבַּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ, דַּיְיקָא. מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר הֵמָּה חַיִּים עֲדֶנָה. מַאי עֲדֶנָה, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (בראשית יח) אַחֲרֵי בְלוֹתִי הָיְתָה לִי עֶדְנָה. וּכְתִיב (איוב לג) יָשׁוּב לִימֵי עֲלוּמָיו.

וּכְשֶׁנִּתְקָן אַחַר כָּךְ כָּרָאוּי, אֵלּוּ מִשְׁתַּבְּחִים בָּעוֹלָם הַהוּא, מְשׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בָהֶם, וּמְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב (קהלת ד) וְשַׁבַּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ, דַּוְקָא, מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עֲדֶנָה. מַה זֶּה עֲדֶנָה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח) אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה לִי עֶדְנָה, וְכָתוּב (איוב לג) יָשׁוּב לִימֵי עֲלוּמָיו.

דף קפח.

וְטוֹב מִשְּׁנֵיהֶם אֵת אֲשֶׁר עֵדֶן לֹא הָיָה (דלא שב לימי עלומיו) אֲשֶׁר לֹא רָאָה אֶת אֵת הַמַּעֲשֶׂה הָרַע אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְטוֹב מִשְּׁנֵיהֶם אֶת אֲשֶׁר עֵדֶן לֹא הָיָה, דְּלָא שָׁב לִימֵי עֲלוּמָיו וְלָא אִצְטְרִיךְ לְאִתְתַּקָּנָא, וְלָא סָבִיל חוֹבִין קַדְמָאֵי, בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (דף קפח ע"א) יָהֵב לֵיהּ אֲתַר מְתַקָּנָא בְּהַהוּא עַלְמָא כְּדְקָא יָאוֹת.

וְטוֹב מִשְּׁנֵיהֶם אֵת אֲשֶׁר עֵדֶן לֹא הָיָה [שלא שב לימי עלומיו] אֲשֶׁר לֹא רָאָה אֶת הַמַּעֲשֶׂה הָרַע אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְטוֹב מִשְּׁנֵיהֶם אֵת אֲשֶׁר עֵדֶן לֹא הָיָה, שֶׁלֹּא שָׁב לִימֵי עֲלוּמָיו וְלֹא צָרִיךְ לְהִתְתַּקֵּן וְלֹא סוֹבֵל חֲטָאִים רִאשׁוֹנִים, מְשׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לוֹ מָקוֹם מְתֻקָּן בָּעוֹלָם הַהוּא כָּרָאוּי.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (קהלת ח) וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבוּרִים וְגוֹ', כְּמָה דְאִתְּמַר. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד טִיבוּ וְלָא בָּעָא לְשֵׁצָאָה עַלְמָא אֶלָּא כְּמָה דְאִתְּמַר, וְכָל אָרְחוֹי כֻּלְּהוּ קְשׁוֹט וּזְכוּ לְאוֹטָבָא לְהוּ בְּהַאי עַלְמָא וּבְעַלְמָא דְאָתֵי. זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא דְּאִינּוּן אִזְלֵי בְּאוֹרַח קְשׁוֹט, עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (תהלים לז) צַדִּיקִים יִרְשׁוּ אָרֶץ:

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב? (קהלת ח) וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבֻרִים וְגוֹ', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד וְלֹא רוֹצֶה לְכַלּוֹת אֶת הָעוֹלָם, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְכָל דְּרָכָיו כֻּלָּם אֱמֶת וְזִכּוּת לְהֵיטִיב לָהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (תהלים לז) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ.

וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְיָ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם אֹתוֹ. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח, (קהלת יא) בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת זַרְעֶךָ וְלָעֶרֶב אַל תַּנַּח יָדֶךָ וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אִתְחֲזֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִזְדַּהֲרָא מֵחוֹבוֹי, וּלְאִזְדַּהֲרָא בְּעוֹבָדוֹי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּגִין דְּכַמָּה שְׁלִיחָן וְכַמָּה מְמַנָּן אִינּוּן בְּעַלְמָא, דְּאִינּוּן אָזְלִין וְשָׁיְיטָן, וְחָמָאן עוֹבָדֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא, וְסָהֲדִין עֲלוֹי (ז"ח עלייהו) וְכוֹלָּא בְּסִפְרָא כְּתִיבִין.

וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם אֹתוֹ. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח, (קהלת יא) בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת זַרְעֶךָ וְלָעֶרֶב אַל תַּנַּח יָדֶךָ וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה כַּמָּה רְאוּי לְאָדָם לְהִזָּהֵר מֵהֶטְאִיו וּלְהִזָּהֵר בְּמַעֲשָׂיו לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁכַּמָּה שְׁלוּחִים וְכַמָּה מְמֻנִּים הֵם בָּעוֹלָם שֶׁהֵם הוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים וְרוֹאִים אֶת מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם וּמְעִידִים עָלָיו [ז"ח עליהם], וְהַכֹּל כְּתוּבִים בַּסֵּפֶר.

וְתָא חֲזֵי, בְּכָל אִינּוּן חוֹבִין דְּאִסְתָּאַב בְּהוּ בַּר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא, דָּא אִיהוּ חוֹבָא דְּאִסְתָּאַב בֵּיהּ בַּר נָשׁ יַתִּיר בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. מַאן דְּאוֹשִׁיד זַרְעֵיהּ בְּרֵיקָנְיָא, וְאַפִּיק זַרְעָא לְמַגְנָא בִּידָא אוֹ בְּרַגְלָא וְאִסְתָּאַב בֵּיהּ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגוּרְךָ רָע.

וּבֹא וּרְאֵה, בְּכָל אוֹתָם הַחֲטָאִים שֶׁנִּטְמָא בָּהֶם הָאָדָם יוֹתֵר בָּעוֹלָם הַזֶּה, זֶהוּ חֵטְא שֶׁנִּטְמָא בּוֹ אָדָם יוֹתֵר בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא - מִי שֶׁשּׁוֹפֵךְ זַרְעוֹ לָרִיק וּמוֹצִיא זֶרַע לְחִנָּם בַּיָּד אוֹ בָּרֶגֶל וְנִטְמָא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגָרְךָ רָע.

בְּגִין דָּא לָא עָאל לְפַרְגּוֹדָא, וְלָא חָמֵי סִבְרָ אַפֵּי עַתִּיק יוֹמִין, כְּמָה דְּתָנִינָן כְּתִיב הָכָא לֹא יְגוּרְךָ רָע, וּכְתִיב וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְיָ. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (ישעיה א) יְדֵיכֶם דָּמִים מָלְאוּ. זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּבַר נָשׁ דְּדָחִיל לְמָארֵיהּ וְיֵהֵא נָטִיר מֵאוֹרַח בִּישָׁא, וְיִדְכֵּי גַּרְמֵיהּ לְאִשְׁתַּדָּלָא בְּדָחִילוּ דְמָארֵיהּ.

בְּגַלַּל זֶה לֹא נִכְנַס לַמְּחִצָּה וְלֹא רוֹאֶה תֹּאַר פָּנָיו שֶׁל עַתִּיק יוֹמִין, כְּמוֹ שֶׁלְּמַדְנוּ, כָּתוּב כָּאן לֹא יְגָרְךָ רָע, וְכָתוּב וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה', וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב (ישעיה א) יְדֵיכֶם דָּמִים מָלְאוּ. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל הָאִישׁ שֶׁיֵּרֵא מֵרִבּוֹנוֹ וְיִהְיֶה שָׁמוּר מִדֶּרֶךְ רָעָה, וְיִטַּהֵר עַצְמוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל בְּיִרְאַת רִבּוֹנוֹ.

תָּא חֲזֵי, בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת זַרְעֶךָ, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. בַּבֹּקֶר, דָּא הוּא בְּזִמְנָא דְּבַר נָשׁ אִתְקַיֵּים בְּחַיָּילֵיהּ וְיֵהֵא בְּעוּלֵימוֹ, כְּדֵין אִשְׁתַּדַּל לְאוֹלָדָא בְּנִין בְּאִיתְתָא דְּחָזְיָא לֵיהּ, דִּכְתִיב בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת זַרְעֶךָ.

בֹּא רְאֵה, בַּבֹּקֶר זְרַע [את] זַרְעֶךָ. הַפָּסוּק הַזֶּה בַּאֲרוּהוּ, בַּבֹּקֶר - זֶהוּ בִּזְמַן שֶׁאָדָם עוֹמֵד בְּכֹחוֹ וְיִהְיֶה בַּעֲלוּמָיו, אָז יִשְׁתַּדֵּל לְהוֹלִיד בָּנִים עִם אִשָּׁה שֶׁרְאוּיָה לוֹ, שֶׁכָּתוּב בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת זַרְעֶךָ.

דְּהָא כְּדֵין זִמְנָא אִיהוּ כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קכז) כְּחִצִּים בְּיַד גִּבּוֹר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים. בְּגִין דְּיָכִיל לְמֵילַף לֵהוּ אָרְחוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְיהֵא לֵיהּ אַגְרָא טָבָא לְעַלְמָא דְאָתֵי. דְּכְתִיב אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם לֹא יֵבֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר. לֹא יֵבוֹשׁוּ בְּהַהוּא עַלְמָא, בְּזִמְנָא דְמָארֵיהוֹן דְּדִינָא יֵיתוּן לְקַטְרְגָא עֲלוֹי. דְּלֵית לָךְ אַגְרָא טָבָא בְּהַהוּא עַלְמָא, כְּהַהוּא דְאוֹלִיף לֵיהּ לִבְרֵיהּ דְּחִילוּ דְמָרֵיהּ בְּאָרְחוֹי דְאוֹרַיְיתָא.

שֶׁהֲרֵי אָז הוּא הַזְּמַן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכז) כְּחִצִּים בְּיַד גִּבּוֹר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים, מִשּׁוּם שֶׁיָּכוֹל לְלַמֵּד אוֹתָם דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְיִהְיֶה לוֹ שָׂכָר טוֹב לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם לֹא יֵבֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר. לֹא יֵבוֹשׁוּ - בָּעוֹלָם הַהוּא, בִּזְמַן שֶׁבַּעֲלֵי הַדִּין יָבוֹאוּ לְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם, שֶׁאֵין לְךָ שָׂכָר טוֹב בָּעוֹלָם הַהוּא כְּמוֹ הַהוּא שֶׁמְּלַמֵּד אֶת בְּנוֹ יִרְאַת רִבּוֹנוֹ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה.

תָּא חֲזֵי מַה אָמַר בְּאַבְרָהָם, דִּכְתִיב, (בראשית יח) כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְיָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט. וְעַל דָּא הַהוּא זְכוּ קָיְימָא לֵיהּ בְּהַהוּא עַלְמָא לְגַבֵּי כָּל מָארֵיהוֹן דְּדִינָא.

בֹּא רְאֵה מָה אָמַר בְּאַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית יח) כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, וְעַל כֵּן אוֹתָהּ הַזְּכוּת קַיֶּמֶת לוֹ בָּעוֹלָם הַהוּא אֵצֶל כָּל בַּעֲלֵי הַדִּין.

וּבְגִין כָּךְ בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת זַרְעֶךָ, וְלָעֶרֶב אַל תַּנַּח יָדֶךָ, אֲפִילּוּ בְּיוֹמֵי דְזִקְנָה, דְּאִיהוּ זִמְנָא דְסִיב רַב נָשׁ (לא יימא כבר אשתדלית ודי לי או כבר אשתדלית ולא יכילנא והשתא דאנא סיב לית אנא בעי ועם כל דא) מַה כְּתִיב אַל תַּנַּח יָדֶךָ לָא יִשְׁבּוֹק מִלְּאוֹלָדָא בְּהַאי עַלְמָא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּלָא תֵּדַע אֵיזֶה יִכְשַׁר הַזֶּה אוֹ זֶה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. בְּגִין דִּיקוּמוּן בְּגִינֵיהּ בְּהַהוּא עַלְמָא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת זַרְעֶךָ, וְלָעֶרֶב אַל תַּנַּח יָדֶךָ - אֲפִלּוּ בִּימֵי הַזִּקְנָה, שֶׁהוּא הַזְּמַן שֶׁאָדָם זָקֵן, [לא יאמר כבר השתדלתי ודי לי, או כבר השתדלתי ואיני יכול, וכעת שאני זקן איני רוצה, ועם כל זה] מַה כָּתוּב? אַל תַּנַּח יָדֶךָ. לֹא יַנִּיחַ מִלְּהוֹלִיד בָּעוֹלָם הַזֶּה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תֵּדַע אֵיזֶה יִכְשַׁר הֶזֶּה אוֹ זֶה. לִפְנֵי הָאֱלֹהִים - כְּדֵי שֶׁיַּעַמְדוּ בְּשִׁבִּילוֹ בָּעוֹלָם הַהוּא.

וְעַל דָּא כְּתִיב (תהלים קכז) הִנֵּה נַחֲלַת יְיָ בָּנִים, דָּא צְרוֹרָא דְנִשְׁמָתָא סְטָרָא דְעַלְמָא דְאָתֵי, וּלְהַאי נַחֲלָה מַאן זָכֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאַעָלָא בְּהַהוּא נַחֲלַת יְיָ, בָּנִים. אִינּוּן בְּנִין זָכָאן לֵיהּ לְנַחֲלַת יְיָ, וְעַל דָּא זַכָּאָה הַהוּא בַּר נָשׁ דְּזָכֵי לוֹן דְּיוֹלִיף לוֹן אָרְחוֹי דְאוֹרַיְיתָא כְּמָה דְאִתְּמָר:

וְעַל כֵּן כָּתוּב (תהלים קכז) הִנֵּה נַחֲלַת ה' בָּנִים. זֶהוּ צְרוֹר הַנְּשָׁמוֹת, הַצַּד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא. וְלַנַּחֲלָה הַזּוֹ, מִי מְזַכֶּה אֶת הָאָדָם לְהַכְנִיס לְאוֹתָהּ נַחֲלַת ה'? הַבָּנִים. אוֹתָם הַבָּנִים מְזַכִּים אוֹתוֹ לְנַחֲלַת ה', וְעַל כֵּן אַשְׁרֵי אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמְּזַכֶּה אוֹתָם לְלַמֵּד אוֹתָם דַּרְכֵי הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וַתְּסַר בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וְגוֹ', תָּא חֲזֵי, תָּמָר בַּת כֹּהֵן הָיוֹת, וְכִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ דְּאִיהִי אָזְלָא בְּגִין לְאָזְנָאָה עִם חָמוּהָ, דְּהָא אִיהִי צְנִיעוּתָא אִשְׁתַּכְּחַת בָּהּ תְּדִיר. אֶלָּא אִיהִי צַדֶּקֶת הָיוֹת וּבְחָכְמָה עָבְדַת הַאי, דְּהָא אִיהִי לָא אַפְקָרַת גַּרְמָהּ לְגַבֵּיהּ, אֶלָּא בְּגִין דִּידִיעָה יָדְעַת

וְחָכְמָתָא אִסְתַּכָּלַת. וְעַל דָּא אִיהִי אָתַת לְגַבֵּיהּ לְמֶעְבַּד (עמיה) טִיבוּ וּקְשׁוֹט, וְעַל דָּא אָתַת (להדיה) וְאִשְׁתַּדְּלַת בְּעִסְקָא דָּא.

וַתָּסַר בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, תָּמָר הָיְתָה בַּת כֹּהֵן, וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהִיא הָלְכָה כְּדֵי לִזְנוֹת עִם חָמִיהָ? שֶׁהֲרֵי הִיא, צְנִיעוּת נִמְצְאָה בָּהּ תָּמִיד. אֶלָּא הִיא הָיְתָה צַדֶּקֶת, וּבְחָכְמָה עָשְׂתָה אֶת זֶה, שֶׁהֲרֵי הִיא לֹא הִפְקִירָה אֶת עַצְמָהּ אֲלֵיו, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁיָּדְעָה יְדִיעָה וּבְחָכְמָה הִתְבּוֹנָנָה, וְעַל כֵּן הִיא בָּאָה אֵלָיו לַעֲשׂוֹת [עמו] חֶסֶד וֶאֱמֶת, וְעַל זֶה בָּאָה [בפרהסיא] וְהִשְׁתַּדְּלָה בָּעֵסֶק הַזֶּה.

דף קפח:

תָּא חֲזֵי, בְּגִין דְּאִיהִי יָדְעַת יְדִיעָה וְאִשְׁתַּדְּלַת בְּעִסְקָא דָּא. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבֵד סִיּוּעָא תַּמָּן בְּהַהוּא עוֹבָדָא וְאִתְעָבְּרַת מִיָּד. וְכֹלָּא הֲוָה (דף קפח ע"ב) מִנֵּיהּ. וְאִי תֵּימָא אַמַּאי לָא אַיְיתֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִינּוּן בְּנִין מֵאִתְּתָא אוֹחָרָא, אַמַּאי מִן דָּא. אֶלָּא וַדַּאי אִיהִי אִצְטְרִיכָא לְעוֹבָדָא דָּא וְלָא אִתְּתָא אָחֳרָא.

בֹּא רְאֵה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא יָדְעָה יְדִיעָה וְהִשְׁתַּדְּלָה בְּעֵסֶק זֶה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה שָׁם סִיּוּעַ בַּמַּעֲשֶׂה הַהוּא וּמִיָּד הִתְעַבְּרָה, וְהַכֹּל הָיָה מִמֶּנּוּ. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹתָם בָּנִים מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת? לָמָּה מִזּוֹ? אֶלָּא וַדַּאי שֶׁהִיא הֻצְרְכָה לַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה וְלֹא אִשָּׁה אַחֶרֶת.

תְּרֵין נְשִׁין הֲווֹ דְּמַנְיֵיהוּ אִתְבְּנֵי זַרְעָא דִּיהוּדָה, וְאָתוּ מַנְיֵיהוּ דָּוִד מַלְכָּא וּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא וּמַלְכָּא מְשִׁיחָא. וְאִלֵּין תְּרֵין נְשִׁין דָּא כְּגַוְונָא דְּדָא, תָּמָר וְרוּת דְּמִיתוּ בַּעֲלַיְיהוּ בְּקַדְמִיתָא, וְאִינּוּן אִשְׁתַּדְּלוּ לְעוֹבָדָא דָּא.

שְׁתֵּי נָשִׁים הָיוּ שֶׁמֵּהֶן נִבְנָה הַגֶּזַע שֶׁל יְהוּדָה, וּבָאוּ מֵהֶן דָּוִד הַמֶּלֶךְ וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וּמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, וּשְׁתֵּי הַנָּשִׁים הַלָּלוּ זוֹ כְּמוֹ זוֹ, תָּמָר וְרוּת שֶׁמֵּתוּ בַּעֲלֵיהֶן בָּרִאשׁוֹנָה, וְהֵן הִשְׁתַּדְּלוּ לַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה.

תָּמָר אִשְׁתַּדְּלַת לְגַבֵּי חָמוּתָהּ דְּאִיהוּ קָרִיב יַתִּיר לְבָנוֹי דְּמִיתוּ. מַאי טַעְמָא אִיהִי אִשְׁתַּדְּלַת לְגַבֵּיהּ, דִּכְתִיב כִּי רָאֲתָה כִּי גָדַל שֵׁלָה וְהִיא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה. וּבְגִין דָּא אִשְׁתַּדְּלַת בְּעוֹבָדָא דָּא לְגַבֵּי חָמוּתָהּ.

תָּמָר הִשְׁתַּדְּלָה אֵצֶל חֲמִיהָ, שֶׁהוּא יוֹתֵר קָרוֹב לְבָנָיו שֶׁמֵּתוּ. מָה הַטַּעַם הִיא הִשְׁתַּדְּלָה אֵצְלוֹ? שֶׁכָּתוּב כִּי רָאֲתָה כִּי גָדַל שֵׁלָה וְהִיא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה, וּמִשּׁוּם זֶה הִשְׁתַּדְּלָה בַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֵצֶל חֲמִיהָ.

רוּת מִית בַּעֲלָהּ וּלְבָתַר אִשְׁתַּדְּלַת בְּעוֹבָדָא דָּא לְגַבֵּיהּ דְּבֹעַז דִּכְתִיב, (רות ג) וַתֵּגֶל מַרְגְּלוֹתָיו וַתִּשְׁכָּב. וְאִשְׁתַּדְּלַת בַּהֲדֵיהּ וּלְבָתַר אוֹלִידַת לֵיהּ לְעוֹבֵד. וְאִי תֵּימָא אַמַּאי לָא נָפִיק עוֹבֵד מֵאִתְּתָא אָחֳרָא, אֶלָּא וַדַּאי הִיא אִצְטְרִיכַת וְלָא אִתְּתָא אָחֳרָא. וּמִתְּרֵין אִלֵּין אִתְבְּנֵי וְאִשְׁתַּכְלִיל זַרְעָא דִּיהוּדָה, וְתַרְוַוְיֵיהוּ בְּכַשְׁרוּת עָבְדוּ לְמֶעְבַּד טִיבוּ עִם אִינּוּן מִיתַיָּיא לְאִתְתַּקָּנָא עַלְמָא לְבָתַר.

רוּת מֵת בַּעְלָהּ, וְאַחַר כָּךְ הִשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשֶׂה הַזֶּה אֵצֶל בֹּעַז, שֶׁכָּתוּב (רות ג) וַתֵּגֶל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב, וְהִשְׁתַּדְּלָה עִמּוֹ, וְאַחַר כָּךְ הוֹלִידָה אֶת עוֹבֵד. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא יָצָא עוֹבֵד מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת? אֶלָּא וַדַּאי

הִיא הַצְּרָכָה וְלֹא אִשָּׁה אַחֶרֶת. וּמִשְּׁתֵּי אֵלּוּ נִבְנָה וְנִתְקַן זַרְעוֹ שֶׁל יְהוּדָה, וּשְׁתֵּיהֶן עָשׂוּ בְּכִשְׁרוּת, לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם אוֹתָם הַמֵּתִים לְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָם לְאַחַר מִכָּן.

וְדָא הוּא כְּמָה דְּאִתְּמַר (קהלת ד) וְשַׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ, דְּהָא כַּד הֲווּ חַיִּין בְּקַדְמֵיתָא לָא הֲווֹ בְּהוּ שְׁבָחָא (ז"ח ולבתר הוה בהו שבחא), וְתַרְוַויְיהוּ אִשְׁתַּדְּלוּ לְמֶעְבַּד טִיבוּ וּקְשׁוֹט עִם אִנּוּן מֵיתַיָּיא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סַיֵּיעַ בְּהַהוּא עוֹבָדָא וְכֹלָּא הֲוָה כְּדָקָא יָאוֹת. זַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא יְמָמָא וְלֵילְיָא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (יהושע א) וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכָּתוּב בּוֹ כִּי אָז תַּצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ וְגוֹ':

וְזֹהוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד) וְשַׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ, שֶׁהָרֵי כְּשֶׁהָיוּ חַיִּים בַּהַתְחָלָה, לֹא הָיָה בָּהֶם שֶׁבַח [ז"ח ואחר כך היה בהם שבח], וּשְׁתֵּיהֶן הִשְׁתַּדְּלוּ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וֶאֱמֶת עִם אוֹתָם הַמֵּתִים, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סִיַּע בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה וְהַכֹּל הָיָה כָּרָאוּי. אַשְׁרֵי הוּא מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע א) וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכָּתוּב בּוֹ כִּי אָז תַּצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶךָ וְגוֹ'.

וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרַיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר וְגוֹ'. (מה כתיב לעיל ויכר יהודה ויאמר, איהו אמר לגבי אבוי הכר נא וגו', ועל דא ויכר יהודה. וכתיב והנה תאומים בבטנה. תאומין הוו מקדמת דנא אחין הוו. רבי חזקיה אמר, לא אשתמע הכי. אלא בנין אחרנין אתילידו. אמר רבי אבא, בגין כך אשתדלת לאשכחא אובדא דאתאביד. תא חזי מה כתיב, ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה פרצת עליך פרץ. רמז הכא פריצותא קדמאה דפריץ ההוא דמית עליה משמע דכתיב פרצת עליך פריצותא בגין דאצטריכת לאטרחא למרך ובגין כך פריצותא תעביד בשאר עמין עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ועל דא ויקרא את שמו פרץ. ולבתר דכל עובדא דיהודה אתמר דיהודה זבין ליה ליוסף. ואיהו גרים ליה לכל האי. דאי יהודה הוה אמר נהדר ליה לאבונא הוו עבדין ליה אחוי הס ועל דא נחתו ליה אחוי משלטנותא דעליהו. לבתר דאתגלי מאחוי ואתא עליה כל דא אהדר ואמר ויוסף הורד מצרימה) מַאי הוּרַד. דְּאִסְתַּכַּם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהוּא עוֹבָדָא לְקַיְימָא גְּזֵרָה דְּיֵלֵיהּ דְּגָזַר בֵּין הַבְּתָרִים דִּכְתִיב, (בראשית טו) יָדוֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ וְגוֹ'. וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר לְסָטַר חֲטָאָה קָנָה לֵיהּ.

וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרַיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר וְגוֹ'. [מה כתוב למעלה? ויכר יהודה ויאמר, הוא אמר לאביו הכר נא וגו', ועל כן ויכר יהודה, וכתוב והנה תאומים בבטנה, תאומים היו מקדם לכן אחים היו, רבי חזקיה אמר, לא כך נשמע, אלא בנים אחרים נולדו, אמר רבי אבא, משום כך השתדלה למצא האבדה שנאבדה בא ראה מה כתוב, ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מהפרצת עליך פרץ, רמז כאן התפרצות ראשונה שפרץ זה שמת עליו, ממשמע שכתוב פרצת עליך, התפרצות בגלל שהצטרכת להטריח לאדונך, ומשום כך התפרצות תעשה בשאר אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות, ועל זה ויקרא שמו פרץ, ולאחר שכל מעשה של יהודה נאמר שיהודה מכר לו ליוסף, והוא גרם לו לכל זה, שאם יהודה היה אומר נחזיר אותו לאבינו, היו עושים לו אחיו כך, ועל זה הורידו אותו אחיו משלטונו

שעליהם, ולבסוף שגלה מאחיו ובא עליו כל זה, חזר ואמר ויוסף הורד מצרימה] מַה זֶּה הוֹרַד? שֶׁהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה לְקַיֵּם אֶת הַגְּזֵרָה שֶׁלּוֹ שֶׁגָּזַר בֵּין הַבְּתָרִים, שֶׁכָּתוּב (בראשית טו) יָדוֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ וְגוֹ'. וַיְקַנֵּהוּ פּוֹטִיפַר, לְצַד הַחֲטָא קָנָה אוֹתוֹ.

פְּתַח וְאָמַר, (איוב ט) הָאֹמֵר לַחֶרֶס וְלֹא יִזְרָח וּבְעַד כּוֹכָבִים יַחְתֹּם. תָּא חֲזֵי, שִׁבְעָה כּוֹכְבַיָּא עָבֵד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּרְקִיעָא, וְכָל רְקִיעָא וּרְקִיעָא אִית בֵּיהּ כַּמָּה שַׁמָּשִׁין מְמַנִּין לְשַׁמָּשָׁא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

פְּתַח וְאָמַר, (איוב ט) הָאֹמֵר לַחֶרֶס וְלֹא יִזְרָח וּבְעַד כּוֹכָבִים יַחְתֹּם. בֹּא רְאֵה, שִׁבְעָה כּוֹכָבִים עֲשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרְקִיעַ, וּבְכָל רָקִיעַ וְרָקִיעַ יֵשׁ כַּמָּה שַׁמָּשִׁים מְמֻנִּים לְשַׁמּוּשׁוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

בְּגִין דְּלֵית לָךְ שַׁמָּשָׁא אוֹ מְמַנָּא דְּלֵית לֵיהּ פּוּלְחָנָא וְשַׁמּוּשָׁא לְמָארֵיהּ, וְקַיְימֵי כָּל חַד וְחַד עַל הַהוּא שַׁמּוּשָׁא דְּאִתְפַּקְּדָא בֵּיהּ, וְכָל חַד יָדַע עָבִידְתֵּיהּ לְשַׁמָּשָׁא.

מִשּׁוּם שֶׁאֵין לְךָ שַׁמָּשׁ אוֹ מְמֻנֶּה שֶׁאֵין לוֹ עֲבוֹדָה וְשִׁמּוּשׁ לַאֲדוֹנוֹ, וְעוֹמְדִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל אוֹתוֹ הַשִּׁמּוּשׁ שֶׁנִּתְמַנָּה בּוֹ, וְכָל אֶחָד יוֹדֵעַ עֲבוֹדָתוֹ לְשַׁמָּשׁ.

מְנָהוֹן מְשַׁמְּשֵׁי בִּשְׁלִיחוּתָא דְּמָרֵיהוֹן וְאִתְפַּקְּדָן בְּעַלְמָא עַל כָּל עוֹבָדֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא, וּמְנָהוֹן דְּקָא מְשַׁמְּשֵׁי לֵיהּ וְאִינּוּן (הא) אִתְפַּקְּדָן עַל שִׁירְתָא. וְאַף עַל גַּב דְּאִינּוּן אִתְפַּקְּדָן בְּהַאי, לֵית לָךְ כָּל חֵילָא בִּשְׁמַיָּא וְכֹכָבִין וּמַזָּלֵי דְּכֻלְּהוּ לָא מְשַׁבְּחָן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

מֵהֶם שֶׁמְּשַׁמְּשִׁים בִּשְׁלִיחוּת רִבּוֹנָם וּמֻפְקָדִים בָּעוֹלָם עַל כָּל מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם, וּמֵהֶם שֶׁמְּשַׁבְּחִים אוֹתוֹ, וְהֵם [הרי] מֻפְקָדִים עַל הַשִּׁירָה. וְאַף עַל גַּב שֶׁהֵם מֻפְקָדִים עַל זֶה, אֵין לְךָ כָּל חַיִל בַּשָּׁמַיִם וְכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁכֻּלָּם לֹא מְשַׁבְּחִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

דף קפט.

דְּהָא בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל לֵילְיָא כְּדֵין אִתְפַּרְשָׁן תְּלַת סִטְרִין מַשְׁרְיָין לְתְלַת סִטְרֵי עַלְמָא, וּבְכָל סִטְרָא וְסִטְרָא אֶלֶף אַלְפִּין וְרִבּוֹא רִבְבָן וְכֻלְּהוּ מְמַנָּן עַל (דף קפט ע"א) שִׁירְתָא.

שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס הַלַּיְלָה, אָז נִפְרָדִים שְׁלֹשָׁה צְדָדִים מַחֲנוֹת לִשְׁלֹשֶׁת צִדְדֵי הָעוֹלָם, וּבְכָל צַד וְצַד אֶלֶף אֲלָפִים וְרִבּוֹא רְבָבוֹת, וְכֻלָּם מְמֻנִּים עַל הַשִּׁירָה.

תְּלַת מַשְׁרְיָין אִינּוּן, וְחַד חֵיוָתָא קַדִּישָׁא מְמַנָּא עֲלַיְיהוּ וְקַיְימָא עֲלַיְיהוּ, וְכֻלְּהוּ קָא מְשַׁבְּחָן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד דְּאָתֵי צַפְרָא, כַּד אָתֵי צַפְרָא, כָּל אִינּוּן דְּבִסְטַר דָּרוֹם וְכָל כּוֹכְבַיָּא דְּנָהֲרֵי, כֻּלְּהוּ מְשַׁבְּחָן וְאָמְרֵי שִׁירְתָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (איוב לח) בְּרָן יַחַד כֹּכְבֵי בֹקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. בְּרָן יַחַד כֹּכְבֵי בֹקֶר, אִלֵּין כֹּכְבַיָּא דְּבִסְטַר דָּרוֹם כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית יט) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר. וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים, אִלֵּין אִינּוּן דְּבִסְטַר שְׂמָאלָא דְּאִתְכְּלִילוּ בִּימִינָא.

שְׁלֹשָׁה מַחֲנוֹת הֵם, וְחַיָּה קְדוֹשָׁה אַחַת מְמֻנָּה עֲלֵיהֶם וְעוֹמֶדֶת עֲלֵיהֶם, וְכֻלָּם מְשַׁבְּחִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁתָּבֹא הַבֹּקֶר. כְּשֶׁתָּבֹא הַבֹּקֶר, כָּל אוֹתָם שֶׁבְּצַד דָּרוֹם וְכָל הַכּוֹכָבִים שֶׁמְּאִירִים, כֻּלָּם מְשַׁבְּחִים

וְאוֹמְרִים שִׁירָה לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח) בְּרָן יַחַד כֹּכְבֵי בֹקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. בְּרָן יַחַד כֹּכְבֵי בֹקֶר - אֵלּוּ הַכּוֹכָבִים שֶׁבְּצַד דָּרוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יט) וַיַּשְׁקֵם אַבְרָהָם
וּכְדֵין צַפְרָא נָהִיר, וְיִשְׂרָאֵל נָטְלֵי שִׁירָתָא וּמְשַׁבְּחָן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּיַמָּא, תְּלַת זְמָנִין בְּיַמָּא, לְקֳבֵל תְּלַת זְמָנִין דְּלֵילְיָא. וְקָיְימִין אִלֵּין לְקֳבֵיל אִלֵּין, עַד דְּיִסְתַּלַּק יְקָרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּיַמָּא וּבְלֵילְיָא כְּדְקָא יְאוּת, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתַּלַּק בְּהוּ בְּשִׁית אִלֵּין.
בַּבֹּקֶר. וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים - אֵלּוּ הֵם שֶׁבְּצַד שְׂמֹאל שֶׁנִּכְלְלוּ בַּיָּמִין. וְאָז מֵאִיר הַבֹּקֶר, וְיִשְׂרָאֵל נוֹשְׂאִים שִׁירָה וּמְשַׁבְּחִים לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בַּיּוֹם, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים שֶׁל הַלַּיְלָה, וְעוֹמְדִים אֵלֶּה כְּנֶגֶד אֵלֶּה, עַד שֶׁמִּתְעַלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה כָּרָאוּי, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה בַּשֵּׁשׁ הַלָּלוּ.
הַהוּא חַיְוָתָא קַדִּישָׁא דְּקָיְימָא עֲלַיְיהוּ לְעֵילָּא קָיְימָא עַל יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא בְּגִין לְאַתְקָנָא כֹּלָּא כְּדְקָא יְאוּת. מַה כְּתִיב בָּהּ (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ. וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ אִלֵּין אִינּוּן מַשְׁרְיָין דִּלְעֵילָּא, וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ אִלֵּין מַשְׁרְיָין דְּיִשְׂרָאֵל לְתַתָּא, וּבְגִין כָּךְ יְקָרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתַּלַּק מִכָּל סִטְרִין מֵעֵילָּא וּמִתַּתָּא. וְעַל דָּא כֹּלָּא הֲוָה (ס"א הוא) בְּרִשׁוּתֵיהּ קַיְימָא, וְכֹלָּא אִיהוּ בִּרְעוּתֵיהּ. (איוב ט) הָאוֹמֵר לַחֶרֶס וְלֹא יִזְרָח. רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, דָּא יוֹסֵף. וּבְעַד כּוֹכָבִים יַחְתּוֹם, אִלֵּין אִינּוּן אַחְוֵי דְּכְתִיב בֵּהּ וַאֲחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי. דָּבָר אַחֵר הָאוֹמֵר לַחֶרֶס, דָּא יַעֲקֹב, בְּשַׁעְתָּא דְּאָמְרוּ לוֹ הַכֵּן נָא. וְלֹא יִזְרָח, בְּשַׁעְתָּא דְּאִסְתַּלְקַת שְׁכִינְתָּא מִנֵּיהּ. וּבְעַד כֹּכָבִים יַחְתּוֹם, בְּגִין בָּנוֹי אִתְחַתַּם וְאַסְתִּים נְהוֹרָא דִּילֵיהּ, שִׁמְשָׁא אִתְחַשַּׁךְ וְכֹכְבַיָּא לָא נְהִירוּ בְּגִין דְּיוֹסֵף אִתְפָּרַשׁ מֵאֲבוֹי. וְתָא חֲזֵי, מֵהַהוּא יוֹמָא דְּהַהוּא עוֹבָדָא דְּיוֹסֵף, אִתְפְּרַשׁ יַעֲקֹב מִשִּׁמּוּשָׁא דְּעַרְסָא וְאִשְׁתָּאַר אֲבֵלָא עַד הַהוּא יוֹמָא דְּאִתְבַּשַּׁר בְּשׁוֹרָה דְּיוֹסֵף:
אוֹתָהּ הַחַיָּה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁעוֹמֶדֶת עֲלֵיהֶם לְמַעְלָה, עוֹמֶדֶת עַל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה כְּדֵי לְתַקֵּן הַכֹּל כָּרָאוּי. מַה כְּתוּב בָּהּ? (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ. וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ - אֵלּוּ הַמַּחֲנוֹת שֶׁלְּמַעְלָה. וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ - אֵלּוּ הַמַּחֲנוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה. וּמִשּׁוּם כָּךְ כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה מִכָּל הַצְּדָדִים, מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה, וְעַל כֵּן הַכֹּל הָיָה [הוא] עוֹמֵד בְּרְשׁוּתוֹ וְהַכֹּל הוּא בִּרְצוֹנוֹ. (איוב ט) הָאוֹמֵר לַחֶרֶס וְלֹא יִזְרָח - רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר זֶה יוֹסֵף. וּבְעַד כּוֹכָבִים יַחְתּוֹם - אֵלּוּ הֵם אֶחָיו, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לוֹ. דָּבָר אַחֵר, הָאוֹמֵר לַחֶרֶס - זֶה יַעֲקֹב בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ לוֹ הַכֵּן נָא. וְלֹא יִזְרַח - בְּשָׁעָה שֶׁהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׁכִינָה. וּבְעַד כּוֹכָבִים יַחְתּוֹם - מִשּׁוּם בָּנָיו נֶחְתַּם וְנִסְתַּם הָאוֹר שֶׁלּוֹ, הַשֶּׁמֶשׁ חָשַׁךְ וְהַכּוֹכָבִים לֹא הֵאִירוּ, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹסֵף נִפְרַד מֵאֲבִיו. וּבֹא וּרְאֵה, מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹסֵף, נִפְרַד יַעֲקֹב מִשִּׁמּוּשׁ הַמִּטָּה, וְנִשְׁאַר אָבֵל עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהִתְבַּשֵּׂר בְּשׂוֹרַת יוֹסֵף.

וַיְהִי יְיָ אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדוֹנָיו וְגו'. רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (תהלים לז) כִּי ה' אוֹהֵב מִשְׁפָּט וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמָרוּ. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ בְּאַבְרָהָם, אֶת חֲסִידָיו, חֲסִידוֹ כְּתִיב, וְהָא אִתְּמַר.

וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (תהלים לז) כִּי ה' אֹהֵב מִשְׁפָּט וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמָרוּ. הַפְסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ בְּאַבְרָהָם. אֶת חֲסִידָיו, כָּתוּב חֲסִידוֹ, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, בְּכָל אֲתַר דְּצַדִּיקַיָּא אִזְלֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטִיר לוֹן וְלָא שָׁבִיק לוֹן. דָּוִד אָמַר, (תהלים כג) גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ וְגו'. בְּכָל אֲתַר דְּצַדִּיקַיָּא אִזְלֵי, שְׁכִינְתָּא אִזְלָא עִמְּהוֹן וְלָא שָׁבִיק לוֹן.

בֹּא רְאֵה, בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַצַּדִּיקִים הוֹלְכִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם וְלֹא עוֹזֵב אוֹתָם. דָּוִד אָמַר (שם כג) גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ וְגוֹ'. בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַצַּדִּיקִים הוֹלְכִים, הַשְּׁכִינָה הוֹלֶכֶת עִמָּהֶם וְלֹא עוֹזֶבֶת אוֹתָם.

יוֹסֵף אָזַל בְּגֵיא צַלְמָוֶת וְנָחֲתוּ לֵיהּ לְמִצְרַיִם, שְׁכִינְתָּא הֲוַת עִמֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, וַיְהִי יְיָ אֶת יוֹסֵף. וּבְגִין דַּהֲוַת עִמֵּיהּ שְׁכִינְתָּא בְּכָל מַה דַּהֲוָה עָבִיד הֲוָה מַצְלַח בִּידֵיהּ. דְּאַפִּילּוּ מַאי דַּהֲוָה בִּידֵיהּ וְהָוָה תָּבַע לֵיהּ מָארֵיהּ בְּגַוְונָא אָחֳרָא, הֲוָה מִתְהַפַּךְ בִּידֵיהּ לְהַהוּא גַּוְונָא דְּרָעוּתָא דְּמָארֵיהּ הֲוָה רָעֵי בֵּיהּ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, וַיַּרְא אֲדוֹנָיו כִּי יְיָ אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה יְיָ מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ, מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ וַדַּאי, כִּי יְיָ אִתּוֹ.

יוֹסֵף הָלַךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת וְהוֹרִידוּ אוֹתוֹ לְמִצְרַיִם - הַשְּׁכִינָה הָיְתָה עִמּוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף. וּמִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה הָיְתָה עִמּוֹ - בְּכָל מַה שֶּׁהָיָה עוֹשֶׂה, הָיָה מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ. שֶׁאֲפִלּוּ מַה שֶּׁהָיָה בְּיָדוֹ וְהָיָה מְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ אֲדוֹנוֹ בְּגֶוֶן אַחֵר - הָיָה מִתְהַפֵּךְ בְּיָדוֹ לְאוֹתָהּ הַצּוּרָה שֶׁרָצוֹן אֲדוֹנוֹ הָיָה רוֹצֶה בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּרְא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ. מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ וַדַּאי, כִּי ה' אִתּוֹ.

תָּא חֲזֵי, וַיֵּדַע אֲדֹנָיו כִּי יְיָ אִתּוֹ לָא כְּתִיב, אֶלָּא וַיַּרְא אֲדֹנָיו, דְּהָא בְּעֵינוֹי הֲוָה חָמֵי עוֹבָדָא דְּנָסִין בְּכָל יוֹמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד בִּידֵיהּ, וְעַל דָּא וַיְבָרֶךְ יְיָ אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטִיר לוֹן לְצַדִּיקַיָּא וּבְגִינֵהוֹן נָטַר לוֹן לְרַשִּׁיעַיָּא, דְּהָא רַשִּׁיעַיָּא מִתְבָּרְכִין בִּגְינֵהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא. כְּגַוְונָא דָּא כְּתִיב, (שמואל ב ו) וַיְבָרֶךְ יְיָ אֶת בֵּית עוֹבֵד אֱדוֹם הַגִּתִּי בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים ם.

בֹּא רְאֵה, וַיֵּדַע אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ לֹא כָּתוּב, אֶלָּא וַיַּרְא אֲדֹנָיו, שֶׁהָרֵי בְּעֵינוֹ הָיָה רוֹאֶה מַעֲשֶׂה נִסִּים בְּכָל יוֹם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בְּיָדוֹ, וְעַל כֵּן וַיְבָרֶךְ ה' אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַצַּדִּיקִים, וּבִגְלָלָם הוּא שׁוֹמֵר אֶת הָרְשָׁעִים, שֶׁהֲרֵי הָרְשָׁעִים מִתְבָּרְכִים מִשּׁוּם הַצַּדִּיקִים. כְּמוֹ כֵן כָּתוּב (שמואל ב ו) וַיְבָרֶךְ ה', אֶת בֵּית עֹבֵד אֱדֹם, [הגתי] בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים.

צַדִּיקַיָּא, אָחֳרָנִין מִתְבָּרְכִין בְּגִינַיְיהוּ, וְאִינּוּן לָא יָכְלוּ לְאִתְזָנָא (ס"א לאשתזבא) בִּזְכוּתַיְיהוּ, וְהָא אוּקְמוּהָ. יוֹסֵף אִתְבָּרֵךְ מֵאֲרִיהּ בְּגִינֵיהּ, וְאִיהוּ לָא יָכִיל לְאִשְׁתְּזָבָא בִּזְכוּתֵיהּ מִגֵּיהִנָּם וּלְנָפְקָא לְחֵירוּ.

הַצַּדִּיקִים, מִתְבָּרְכִים הָאֲחֵרִים בִּגְלָלָן, וְהֵם לֹא יָכְלוּ לְהִוָּזֹן [ס"א להנצל] בִּזְכוּתָם, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. יוֹסֵף הִתְבָּרֵךְ אֲדוֹנוֹ בִּגְלָלוֹ, וְהוּא לֹא יָכֹל לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ בִּזְכוּתוֹ וְלָצֵאת לְחֵרוּת.

דף קפט:

וּלְבָתַר אָעִיל לֵיהּ בְּבֵית הַסֹּהַר כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (תהלים קה) עִנּוּ בַכֶּבֶל רַגְלוֹ בַּרְזֶל בָּאָה נַפְשׁוֹ, עַד דְּלְבָתַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַפִּיק לֵיהּ לְחֵירוּ וְשַׁלְטֵיהּ עַל כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם (דף קפט ע"ב) נִשְׁמְרוּ, חֲסִידוֹ כְּתִיב וְאִתְמַר. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָגִין עֲלַיְיהוּ דְּצַדִּיקַיָּא, בְּעַלְמָא דֵין וּבְעַלְמָא דְאָתֵי. דִּכְתִיב, (תהלים ה) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעְלְזוּ בָךְ אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ:

וְאַחַר כָּךְ הִכְנִיס אוֹתוֹ לְבֵית הַסֹּהַר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קה) עִנּוּ בַכֶּבֶל רַגְלוֹ בַּרְזֶל בָּאָה נַפְשׁוֹ, עַד שֶׁלְּאַחַר מִכֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אוֹתוֹ לַחֵרוּת וְהִשְׁלִיט אוֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ. כָּתוּב חֲסִידוֹ וְנִתְבָּאֵר, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָגֵן עַל הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב (תהלים ה) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעְלְזוּ בָךְ אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ.

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קג) בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִסְתַּמָּרָא מֵחוֹבוֹי, וּלְמֵיהַךְ בְּאֹרַח מִתְתַּקְּנָא. בְּגִין דְּלָא יִסְטֵי לֵיהּ הַהוּא יֵצֶר הָרָע, דְּאִיהוּ מְקַטְרְגָא לֵיהּ כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא, כְּמָה דְאִתְּמַר.

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (שם קג) בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ בֹּא רְאֵה כַּמָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִשָּׁמֵר מֵחֲטָאָיו וְלִלְכָּת בְּדֶרֶךְ מִתְקָנֶת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָסִיט אוֹתוֹ הַיֵּצֶר הָרָע הַהוּא, שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ כָּל יוֹם וְיוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר.

וּבְגִין דְּאִיהוּ מְקַטְרְגָא לֵיהּ תְּדִיר, בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאִתְתַּקְּפָא עֲלֵיהּ, וּלְאִסְתַּלְּקָא עֲלֵיהּ בְּאֲתַר תְּקִיפוּ. דְּבָעֵי לְמֶהֱוֵי גָּבַר עֲלֵיהּ, וּלְאִשְׁתַּתְּפָא בְּאֲתַר דְּגְבוּרָה. בְּגִין דְּכַד בַּר נָשׁ אִתְקַף עֲלֵיהּ, כְּדֵין אִיהוּ בְּסָטַר גְּבוּרָה, וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ לְאִתְתַּקְּפָא. וּבְגִין דְּהַהוּא יֵצֶר הָרָע תַּקִּיף, בָּעֵי בַּר נָשׁ דִּיהֵא תַּקִּיף מִינֵיהּ.

וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ תָּמִיד, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וּלְהִתְעַלּוֹת עָלָיו בְּמָקוֹם שֶׁל חֹזֶק, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת גּוֹבֵר עָלָיו וּלְהִשְׁתַּתֵּף בְּמָקוֹם שֶׁל גְּבוּרָה, מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם גּוֹבֵר עָלָיו, אָז הוּא בְּצַד הַגְּבוּרָה וְנִדְבָּק בּוֹ לְהִתְגַּבֵּר, וּמִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ יֵצֶר הָרָע תַּקִּיף, צָרִיךְ הָאָדָם לִהְיוֹת תַּקִּיף מִמֶּנּוּ.

וְאִלֵּין בְּנֵי נָשָׁא דְּאִתְתַּקְפוּ עֲלֵיהּ, אִקְרוּן גִּבּוֹרֵי כֹּחַ, לְאִשְׁתַּכְחָא זִינָא עִם זִינֵיהּ. וְאִלֵּין אִינוּן מַלְאָכְיו דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּאִתְיַיִן מִסִּטְרָא דִּגְבוּרָה קַשְׁיָא, לְאִתְתַּקְפָא עֲלֵיהּ, גִּבּוֹרֵי כֹּחַ עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ. בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו, כְּיוֹסֵף, דְּאִקְרֵי צַדִּיק וְגִבּוֹר וְנָטַר בְּרִית קַדִּישָׁא דְּאִתְרְשִׁים בְּגַוֵּיהּ.

וּבְנֵי הָאָדָם הַלָּלוּ שֶׁמִּתְגַּבְּרִים, נִקְרָאִים גִּבּוֹרֵי כֹּחַ, שֶׁיִּמְצָא מִין עִם מִינוֹ, וְאֵלּוּ הֵם מַלְאָכָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבָּאִים מִצַּד הַגְּבוּרָה הַקָּשָׁה, לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ. בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו - כְּמוֹ יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק וְגִבּוֹר וְשָׁמַר בְּרִית הַקֹּדֶשׁ הָרְשׁוּמָה בְּתוֹכוֹ.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, מַאי הִיא, הָא אוּקְמוּהָ אֲתַר דָּא דְּיֵצֶר הָרָע מְקַטְרֵג, דְּאִיהוּ דַּרְגָּא אַחַר הַדְּבָרִים. בְּגִין דְּיוֹסֵף יָהַב לֵיהּ דּוּכְתָּא לְקַטְרָגָא, דְּהָוָה יוֹסֵף מְסַלְסֵל בְּשַׂעֲרֵיהּ וְאִתְקִין גַּרְמֵיהּ וְקַשִּׁיט לֵיהּ, כְּדֵין אִתְיְהִיב דּוּכְתָּא לַיֵּצֶר הָרָע לְקַטְרָגָא. דְּאָמַר, וּמַה אָבוֹי דְּאִיהוּ מִתְאַבֵּל עֲלֵיהּ, וְיוֹסֵף מְקַשִּׁיט גַּרְמֵיהּ, וּמְסַלְסֵל בְּשַׂעֲרֵיהּ, כְּדֵין אִתְגָּרֵי בֵּיהּ דּוּבָּא וְקַטְרִיג לֵיהּ:

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, מַה זֶּה הִיא? הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, מָקוֹם זֶה שֶׁיֵּצֶר הָרָע מְקַטְרֵג, שֶׁהוּא הַדַּרְגָּה אַחַר הַדְּבָרִים. מִשּׁוּם שֶׁיּוֹסֵף נָתַן לוֹ מָקוֹם לְקַטְרֵג, שֶׁהָיָה יוֹסֵף מְסַלְסֵל בְּשַׂעָרוֹ וּמְתַקֵּן אֶת עַצְמוֹ וּמְקַשֵּׁט אוֹתוֹ, אָז נָתַן מָקוֹם לַיֵּצֶר הָרָע לְקַטְרֵג, שֶׁאָמַר: וּמָה אָבִיו מִתְאַבֵּל עָלָיו, וְיוֹסֵף מְקַשֵּׁט אֶת עַצְמוֹ וּמְסַלְסֵל בְּשַׂעָרוֹ!? אָז הִתְגָּרָה בּוֹ הַדֹּב וְקִטְרֵג לוֹ.

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. תָּא חֲזֵי, בְּזִמְנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַשְׁגַּח בֵּיהּ בְּעַלְמָא, לְמֵידַן יָתֵיהּ, וְאַשְׁכַּח חַיָּיבִין בְּעַלְמָא, מַה כְּתִיב, (דברים יא) וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּכְדֵין וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה. דְּהָא בְּגִין חוֹבִין דִּבְנֵי נָשָׁא, שְׁמַיָּא וְאַרְעָא אִתְעֲצָרוּ, וְלָא נָהֲגֵי נְמוּסֵיהוֹן כְּדָקָא יְאוּת.

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. בֹּא רְאֵה, בִּזְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁגִּיחַ בָּעוֹלָם לָדוּן אוֹתוֹ וּמוֹצֵא רְשָׁעִים בָּעוֹלָם, מַה כָּתוּב? (דברים יא) וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ. וְאָז - וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה. שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם הַשָּׁמַיִם נֶעֱצָרִים וְלֹא נוֹהֲגִים בְּחֻקּוֹתֵיהֶם כָּרָאוּי.

וְתָא חֲזֵי, אִינוּן דְּלָא נָטְרוּ לְהַאי קְיָימָא דְּקוּדְשָׁא, גָּרְמֵי פְּרִישׁוּ בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבוּהוֹן דִּבְשְׁמַיָּא, בְּגִין דְּכְתִיב וְסָרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם, וּכְתִיב וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. דְּהַאי אִיהוּ כְּמַאן דְּסָגִיד לֵאלָהָא אָחֳרָא, דְּמְשַׁקַּר בְּהַאי אָת קְיָימָא קַדִּישָׁא.

וּבֹא וּרְאֵה, אוֹתָם שֶׁלֹּא שׁוֹמְרִים אֶת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ הַזּוֹ, גּוֹרְמִים הִתְפָּרְדוּת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם, וְכָתוּב וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. שֶׁזֶּהוּ כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה לֵאלוֹהַּ אַחֵר, שֶׁמְּשַׁקֵּר בְּאוֹת הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ.

וְכַד קַיְימָא קַדִּישָׁא אִתְנְטִיר בְּעַלְמָא כְּדְקָא יָאוֹת, כְּדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב בִּרְכָאן לְעֵילָא לְאַתְרָקָא בְּעַלְמָא. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (תהלים סח) גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ. גֶּשֶׁם נְדָבוֹת, דָּא גֶּשֶׁם דִּרְעוּתָא. כַּד אִתְרָעֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וּבָעֵי לַאֲרָקָא לָהּ בִּרְכָאן, כְּדֵין נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ.

וְכַאֲשֶׁר הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה נִשְׁמֶרֶת בָּעוֹלָם כָּרָאוּי, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן בְּרָכוֹת לְמַעְלָה לְהָרִיק בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח) גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ. גֶּשֶׁם נְדָבוֹת - זֶהוּ גִּשְׁמֵי רָצוֹן, כְּשֶׁמִּתְרַצֶּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְרוֹצֶה לְהָרִיק לָהּ בְּרָכוֹת, אֲזַי נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ.

נַחֲלָתְךָ, אִינּוּן יִשְׂרָאֵל, דְּאִינּוּן אַחְסַנְתֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (דברים לב) יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. וְנִלְאָה, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דְּאִיהִי נִלְאָה בְּאַרְעָא אָחֳרָא, דְּאִיהִי צַחְיָא לְמִשְׁתֵּי, וּכְדֵין אִיהִי נִלְאָה. וְכַד הַהוּא גֶּשֶׁם דִּרְעוּתָא אִתְיְהִיב, כְּדֵין אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ.

נַחֲלָתְךָ - הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם נַחֲלָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב) יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. וְנִלְאָה - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא נִלְאָה בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת. שֶׁהִיא צְמֵאָה לִשְׁתּוֹת, וְאָז הִיא נִלְאָה. וּכְשֶׁאוֹתוֹ גֶּשֶׁם שֶׁל רָצוֹן נִתָּן, אָז אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ.

דף קצ.

וְעַל דָּא, שְׁמַיָּא וְאַרְעָא, וְכָל חֵילֵיהוֹן, כֻּלְּהוּ קָיְימָא עַל קְיוּמָא דָּא. דִּכְתִיב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שַׂמְתִּי. וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי לְאִזְדַּהֲרָא בְּדָא, וְהָא אוּקְמוּהָ. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה, וּבְתַרֵיהּ כְּתִיב וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף. וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֵלָיו יוֹם יוֹם. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (משלי ו) לִשְׁמָרְךָ מֵאֵשֶׁת רָע וְגו', זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא, דְּיָדְעֵי אָרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְמֵיזַל בְּהוּ. בְּגִין דְּאִינּוּן מִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא יְמָמָא וְלֵילְיָא. דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא יוֹמֵי וְלֵילֵי, אַחְסִין תְּרִין עָלְמִין, עָלְמָא עִלָּאָה, וְעָלְמָא (דף קצ ע"א) תַּתָּאָה. אַחְסִין הַאי עָלְמָא, אַף עַל גַּב דְּלָא אִתְעַסַּק בָּהּ בַּר נָשׁ לְשָׁמָהּ, וְאַחְסִין הַהוּא עָלְמָא עִלָּאָה, כַּד אִתְעַסַּק בָּהּ בַּר נָשׁ לְשָׁמָהּ.

וְעַל כֵּן שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, כֻּלָּם עוֹמְדִים עַל הַקִּיּוּם הַזֶּה, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי, וּמִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בָּזֶה, וְהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה, וְאַחֲרָיו כָּתוּב וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף. וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (משלי ו) לִשְׁמָרְךָ מֵאֵשֶׁת רָע וְגו'. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁיּוֹדְעִים אֶת דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָלֶכֶת בָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם מִשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת, נוֹחֵל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת - הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. נוֹחֵל אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה - אַף עַל גַּב שֶׁאֵין הָאָדָם מִתְעַסֵּק בָּהּ לִשְׁמָהּ. וְיוֹרֵשׁ הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הַהוּא - כְּשֶׁמִּתְעַסֵּק בָּהּ הָאָדָם לִשְׁמָהּ.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (משלי ג) אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, מַאן דְּאָזִיל לִימִינָא דְאוֹרַיְיתָא, אָרְכָא דְחַיִּין אִיהוּ לְעַלְמָא דְאָתֵי. דְּזַכֵּי תַּמָּן לְיקָרָא דְאוֹרַיְיתָא, דְּאִיהוּ יְקָרָא וְכִתְרָא, לְאִתְעַטָּרָא עַל כֻּלָּא. דִּכְתִיב דְאוֹרַיְיתָא בְּהַהוּא עַלְמָא אִיהוּ. בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, בְּהַאי עַלְמָא, דְּאַף עַל גַּב דְּלָא אִתְעַסַּק בָּהּ לִשְׁמָהּ, זָכֵי בְּהַאי עַלְמָא בְּעוּתְרָא וְיקָרָא.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (משלי ג) אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ - מִי שֶׁהוֹלֵךְ לִימִין הַתּוֹרָה, אֹרֶךְ שֶׁל חַיִּים הוּא לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁזּוֹכֶה שָׁם לִכְבוֹד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא כָּבוֹד וְכֶתֶר לְהִתְעַטֵּר עַל הַכֹּל, שֶׁכֶּתֶר הַתּוֹרָה הוּא בָּעוֹלָם הַהוּא. בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד - בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁאֵינוֹ מִתְעַסֵּק בָּהּ לִשְׁמָהּ, זוֹכֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה לְעֹשֶׁר וְכָבוֹד.

דְּהָא רִבִּי חִיָּיא כַּד אָתָא מֵהָתָם לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, קָרָא בְּאוֹרַיְיתָא, עַד דְּהֲווּ אַנְפּוֹי נְהִירִין כְּשִׁמְשָׁא. וְכַד הֲווּ קָיְימִין קַמֵּיהּ כָּל אִינּוּן דְּלָעָאן בְּאוֹרַיְיתָא. הֲוָה אָמַר, דָּא אִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא לִשְׁמָהּ, וְדָא לָא אִשְׁתַּדַּל לִשְׁמָהּ, וְהָוָה צַלֵּי עַל הַהוּא דְּאִתְעַסַּק לִשְׁמָהּ, דְּלֵיהוֵי הָכִי תָּדִיר, וְיִזְכֵּי לְעַלְמָא דְאָתֵי. וְצַלֵּי עַל הַהוּא דְּלָא אִתְעַסַּק בָּהּ לִשְׁמָהּ, דְּיֵיתֵי לְאִתְעַסְּקָא בָּהּ לִשְׁמָהּ, וְיִזְכֵּי לְחַיֵּי עָלְמָא.

שֶׁהֲרֵי רַבִּי חִיָּיא, כַּאֲשֶׁר בָּא מִשָּׁם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, קָרָא בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁהָיוּ פָּנָיו מְאִירִים כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וּכְשֶׁהָיוּ עוֹמְדִים לְפָנָיו כָּל אוֹתָם שֶׁעָסְקוּ בַּתּוֹרָה, הָיָה אוֹמֵר: זֶה הִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ, וְזֶה לֹא הִשְׁתַּדֵּל לִשְׁמָהּ. וְהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל אוֹתוֹ שֶׁמִּתְעַסֵּק לִשְׁמָהּ, שֶׁכָּךְ יִהְיֶה תָּמִיד וְיִזְכֶּה לָעוֹלָם הַבָּא. וּמִתְפַּלֵּל עַל אוֹתוֹ שֶׁלֹּא הִתְעַסֵּק לִשְׁמָהּ, שֶׁיָּבֹא לְהִתְעַסֵּק בָּהּ לִשְׁמָהּ וְיִזְכֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם.

יוֹמָא חַד, חָמָא חַד תַּלְמִיד דְּהֲוָה לָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא, וְאַנְפּוֹי מוֹרִיקָן. אָמַר, וַדַּאי מְהַרְהֵר בְּחֶטְאָה אִיהוּ דְּנָא. אָחִיד לֵיהּ לְקַמֵּיהּ, וְאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ בְּמִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא, עַד דְּאִתְיַישַׁב רוּחֵיהּ בְּגַוֵּיהּ. מִן הַהוּא יוֹמָא וּלְהָלְאָה, שַׁוֵּי עַל רוּחֵיהּ, דְּלָא יְרִדֵּף בָּתַר אִינּוּן הִרְהוּרִין בִּישִׁין, וְיִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרַיְיתָא לִשְׁמָהּ.

יוֹם אֶחָד רָאָה תַּלְמִיד אֶחָד שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּפָנָיו מוֹרִיקִים. אָמַר, וַדַּאי מְהַרְהֵר בַּעֲבֵרָה הוּא זֶה. אָחַז אוֹתוֹ לְפָנָיו, וְהֶמְשִׁיךְ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה עַד שֶׁהִתְיַשְּׁבָה רוּחוֹ בְּתוֹכוֹ. מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וָהָלְאָה שָׂם עַל רוּחוֹ שֶׁלֹּא יִרְדֹּף אַחַר אוֹתָם הַהִרְהוּרִים הָרָעִים וְיִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, כַּד חָמֵי בַר נָשׁ דְּהִרְהוּרִין בִּישִׁין אַתְיָין לְגַבֵּיהּ, יִתְעַסַּק בְּאוֹרַיְיתָא, וּכְדֵין יִתְעַבְרוּן מִנֵּיהּ. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, כַּד הַהוּא סִטְרָא בִּישָׁא אָתֵי לְמִפְתֵּי לֵיהּ לְבַר נָשׁ, יֵהֵא מָשִׁיךְ לֵיהּ לְגַבֵּי אוֹרַיְיתָא, וְיִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה שֶׁבָּאִים אֵלָיו הִרְהוּרִים רָעִים, יִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, וְאָז יַעַבְרוּ מִמֶּנּוּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּשֶׁאוֹתוֹ הַצַּד הָרָע בָּא לְפַתּוֹת אֶת הָאָדָם, יִמְשֹׁךְ אוֹתוֹ לַתּוֹרָה, וְיִפָּרֵד מִמֶּנּוּ.

תָּא חֲזֵי, דְּהָא תְּנִינָן, דְּכַד הַאי סִטְרָא בִישָׁא קָיְימָא קַמֵּיהּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַסְטָאָה עַל עַלְמָא בְּגִין עוֹבָדִין בִּישִׁין. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָס עַל עַלְמָא, וְיָהִיב עֵיטָא לִבְנֵי נָשָׁא, לְאִשְׁתְּזָבָא מִנֵּיהּ. וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עֲלֵיהוֹן וְלָא עַל עוֹבָדֵיהוֹן, וּמַאי אִיהוּ עֵיטָא, לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, וְאִשְׁתְּזָבוּ מִנֵּיהּ. מְנָלָן, דִּכְתִיב, (משלי ו) כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ לִשְׁמָרְךָ מֵאֵשֶׁת רָע מֵחֶלְקַת לָשׁוֹן נָכְרִיָּה.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהִנֵּה שָׁנִינוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַצַּד הָרָע הַזֶּה עוֹמֵד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַשְׁטִין עַל הָעוֹלָם מִשּׁוּם מַעֲשִׂים רָעִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עַל הָעוֹלָם, וְנוֹתֵן עֵצָה לִבְנֵי אָדָם לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ, וְלֹא יוּכַל לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם וְלֹא עַל מַעֲשֵׂיהֶם. וּמַה הִיא הָעֵצָה? לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, וְנִצּוֹלִים מִמֶּנּוּ. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (שם ו) כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? לִשְׁמָרְךָ מֵאֵשֶׁת רָע מֵחֶלְקַת לָשׁוֹן נָכְרִיָּה.

וְדָא הוּא סִטְרָא מְסָאֲבָא, סִטְרָא אָחֳרָא. דְּאִיהִי קָיְימָא תָּדִיר קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְאַסְטָאָה עַל חוֹבֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא. וְקָיְימָא תָּדִיר לְאַסְטָאָה לְתַתָּא לִבְנֵי נָשָׁא. קָיְימָא תָּדִיר לְעֵילָּא, בְּגִין לְאַדְכָּרָא חוֹבֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא, וּלְאַסְטָאָה לוֹן עַל עוֹבָדֵיהוֹן. וּבְגִין דְּאִתְיְהִיבוּ בִּרְשׁוּתֵיהּ, כְּמָה דְּעָבַד לֵיהּ לְאִיּוֹב.

זֶהוּ צַד הַטֻּמְאָה - הַצַּד הָאַחֵר - שֶׁעוֹמֵד תָּמִיד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַשְׁטִין עַל חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם, וְעוֹמֵד תָּמִיד לְהַשְׁטִין לְמַטָּה לִבְנֵי אָדָם. עוֹמֵד תָּמִיד לְמַעְלָה כְּדֵי לְהַזְכִּיר חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם וּלְהַשְׁטִין לָהֶם עַל מַעֲשֵׂיהֶם, וּמִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנוּ בִּרְשׁוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ לְאִיּוֹב.

וְכֵן קָיְימָא עֲלַיְיהוּ לְאַסְטָאָה וּלְאַדְכָּרָא חוֹבֵיהוֹן בְּכָל מַה דְּעָבָדוּ, בְּאִינּוּן זִמְנִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָיְימָא עֲלַיְיהוּ בְּדִינָא. כְּדֵין קָאִים לְאַסְטָאָה לוֹן וּלְאַדְכָּרָא חוֹבֵיהוֹן. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָס עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, וְיָהַב לוֹן עֵיטָא לְאִשְׁתְּזָבָא מִנֵּיהּ. וּבְמָה, בַּשּׁוֹפָר בְּיוֹמָא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּבְיוֹמָא דְּכִפּוּרֵי בְּשָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ דְּיָהֲבִין לֵיהּ, בְּגִין לְאִתְפְּרָשָׁא מִנַּיְיהוּ, וּלְאִשְׁתַּדְּלָא בְּהַהוּא חוּלְקֵיהּ, וְהָא אוּקְמוּהָ.

וְכֵן עוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְהַשְׁטִין אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְהַזְכִּיר חֲטָאֵיהֶם בְּכָל מַה שֶׁעָשׂוּ בְּאוֹתָן הַפְּעָמִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם בְּדִין, אֲזַי עוֹמֵד לְהַשְׁטִין לָהֶם וּלְהַזְכִּיר חֲטָאֵיהֶם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עַל יִשְׂרָאֵל וְנוֹתֵן לָהֶם עֵצָה לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ, וּבַמֶּה? בַּשּׁוֹפָר, בְּיוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים בַּשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ, כְּדֵי לְהִפָּרֵד מֵהֶם וּלְהִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹתוֹ הַחֵלֶק שֶׁלּוֹ, וַהֲרֵי בֵּאֲרוּהָ.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (משלי ה) רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמֹכוּ. וּבָרָזָא דְּמִלָּה אִינּוּן מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא, וְכֹלָּא חַד. הַאי שְׁלוֹם וְהַאי מָוֶת, וְכֹלָּא הִפּוּכָן דָּא מִן דָּא.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (שם ה) רַגְלֶיהָ יֹרְדוֹת מָוֶת שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמְכוּ. וּבְסוֹד הָאֱמוּנָה מַה כָּתוּב? (שם ג) דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. וְאִלּוּ הֵם דַּרְכֵי וּשְׁבִילֵי הַתּוֹרָה, וְהַכֹּל אֶחָד. זֶה שָׁלוֹם וְזֶה מָוֶת, וְהַכֹּל הֲפוּכִים זֶה מִזֶּה.

זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, דְּאִינּוּן מִתְדַּבְּקִין בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדְקָא חָזֵי, וְיָהִיב לוֹן עִיטָא לְאִשְׁתְּזָבָא מִכָּל סִטְרִין אָחֳרָנִין דְּעַלְמָא. בְּגִין דְּאִינּוּן עַמָּא קַדִּישָׁא לְאַחְסָנָתֵּיהּ וְחוּלְקֵיהּ, וְעַל דָּא יָהִיב לוֹן עִיטָא בְּכוּלָּא. זַכָּאִין אִינּוּן בְּעַלְמָא דֵּין, וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי.

אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּדְבָּקִים בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כָּרָאוּי וְנוֹתֵן לָהֶם עֵצָה לְהִנָּצֵל מִכָּל הַצְּדָדִים הָאֲחֵרִים שֶׁל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם עַם קָדוֹשׁ לְנַחֲלָתוֹ וְחֶלְקוֹ, וְעַל כֵּן נוֹתֵן לָהֶם עֵצָה בַּכֹּל. אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי, כַּד הַאי סִטְרָא בִּישָׁא נָחַת וְשָׁאט בְּעַלְמָא, וְחָמֵי עוֹבָדִין דִּבְנֵי נָשָׁא, דְּאִינּוּן כֻּלְּהוּ סִטְאִין אָרְחַיְיהוּ בְּעַלְמָא. סָלִיק לְעֵילָּא וְאַסְטִין לוֹן, וְאִלְמָלֵא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָיֵיס עַל עוֹבָדֵי יְדוֹי, לָא יִשְׁתָּאֲרוּן בְּעַלְמָא.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהַצַּד הָרַע הַזֶּה יוֹרֵד וּמְשׁוֹטֵט בָּעוֹלָם וְרוֹאֶה אֶת מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם, שֶׁהֵם כֻּלָּם סוֹטִים דַּרְכֵיהֶם בָּעוֹלָם, הוּא עוֹלֶה וּמַשְׁטִין עֲלֵיהֶם, וְאִלְמָלֵא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עַל מַעֲשֵׂי יָדָיו, הֵם לֹא הָיוּ נִשְׁאָרִים בָּעוֹלָם.

דף קצ:

מַה כְּתִיב וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם. כְּדַבְּרָהּ, (דף קצ ע"ב) דְּסָלְקָא וְסָאטֵי בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, וְאָמַר קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כַּמָּה בִּישִׁין כַּמָּה דִּילְטוֹרִין, בְּגִין לְשֵׁיצָאָה בְּנֵי עַלְמָא.

מַה כָּתוּב? וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם. כְּדַבְּרָהּ - שֶׁעוֹלָה וּמַעֲלָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְאוֹמֵר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כַּמָּה רָעוֹת, כַּמָּה מַלְשִׁינוּת, כְּדֵי לְכַלּוֹת בְּנֵי אָדָם.

מַה כְּתִיב, וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ. וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ, בְּגִין דְּאִיהוּ חָיֵיס עַל עַלְמָא. לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ, מַהוּ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ. בְּגִין לְנָסְבָא שָׁלְטָנוּ, לְשַׁלְטָאָה עַל עַלְמָא, וְשָׁלְטָנוּ לָא שָׁלְטָא, עַד דְּאִתְיְהִיב לֵיהּ רְשׁוּ.

מַה כְּתוּב? וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ. וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ - מִשּׁוּם שֶׁהוּא חָס עַל הָעוֹלָם. לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ, מַהוּ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ? כְּדֵי לְקַחַת שִׁלְטוֹן לִשְׁלֹט עַל הָעוֹלָם, וְהַשִּׁלְטוֹן לֹא שׁוֹלֵט עַד שֶׁנִּתֶּנֶת לוֹ רְשׁוּת.

דָּבָר אַחֵר לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (ויקרא טו) וְלִאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה. לִהְיוֹת עִמָּהּ לְמֵיהַב לָהּ רְבוּ וּבִרְכָאן וְסִיְיעְתָּא. דְּאִלְמָלֵא סִיּוּעָא הֲוָה לָהּ מִלְּעֵילָּא, לָא אִשְׁתְּאַר בְּעַלְמָא אֲפִילּוּ חַד. אֲבָל בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָיֵיס עַל עַלְמָא, אִשְׁתְּאַר עַלְמָא בְּקִיּוּמֵיהּ.

דְּבַר אַחֵר לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טו) וְלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה. לִהְיוֹת עִמָּהּ - לְתֵת לָהּ גְּדֻלּוּת וּבְרָכוֹת וְסִיּוּעַ, שֶׁאִלְמָלֵא הָיָה לָהּ סִיּוּעַ מִלְמַעְלָה, לֹא נִשְׁאַר בָּעוֹלָם אֲפִלּוּ אֶחָד, אֲבָל מְשׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עַל הָעוֹלָם, נִשְׁאַר הָעוֹלָם בְּקִיּוּמוֹ.

רִבִּי אַבָּא אָמַר, כֹּלָּא אִיהוּ אַרְחָא חָדָא, אֲבָל יֵצֶר הָרָע הוּא דְּקָא אָזִיל וּמְפַתֵּי לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא, בְּגִין לְאַסְטָאָה אָרְחַיְיהוּ וּלְאִתְדַּבְּקָא בְּהוּ, בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, וּבְכָל עִידָּן וְעִידָּן. סָטֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ מֵאָרְחָא דְקְשׁוֹט, בְּגִין לְדַחְיָיא לֵיהּ מֵאָרְחָא דְחַיֵּי, לְאַמְשָׁכָא לֵיהּ לַגֵּיהִנֹּם.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, הַכֹּל הוּא דֶּרֶךְ אַחַת, אֲבָל יֵצֶר הָרַע הוּא שֶׁהוֹלֵךְ וּמְפַתֶּה אֶת בְּנֵי הָאָדָם כְּדֵי לְהַסְטוֹת אֶת דַּרְכֵיהֶם וּלְהִדָּבֵק בָּהֶם בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וּבְכָל עִדָּן וְעִדָּן. מַסְטֶה אֶת הָאָדָם מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת כְּדֵי לְדַחוֹתוֹ מִדֶּרֶךְ הַחַיִּים, לְמָשְׁךְ אוֹתוֹ לַגֵּיהִנֹּם.

זַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּעָבִיד וְנָטִיר (נ"א זכאה מאי עביד, נטיר) אָרְחוֹי וּשְׁבִילוֹי, בְּגִין דְּלָא יִתְדַּבַּק בֵּיהּ. הֵיְינוּ דִכְתִיב וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ, כְּמָה (נ"א במה) דְּאִיהִי אָמְרַת לֵיהּ בְּכָל יוֹמָא. דְּהָא רוּחַ מְסָאֲבָא, יֵצֶר הָרַע, אִיהוּ מְפַתֵּי לֵיהּ לְבַר נָשׁ, בְּכָל יוֹמָא, לְשָׁכַּב אֶצְלָהּ, גּוֹ גֵּיהִנֹּם, וּלְאִתְדָּנָא תַּמָּן, לִהְיוֹת עִמָּהּ.

אַשְׁרֵיו מִי שֶׁעוֹשֶׂה וְשׁוֹמֵר [אשרי מי שעושה, שומר] דְּרָכָיו וּשְׁבִילָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְבַּק בּוֹ, הֵינוּ מַה שֶׁכָּתוּב וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ, כְּמוֹ [במה] שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת לוֹ בְּכָל יוֹם. שֶׁהֲרֵי רוּחַ הַטֻּמְאָה, יֵצֶר הָרַע, מְפַתֶּה אֶת הָאָדָם בְּכָל יוֹם לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ, בְּתוֹךְ הַגֵּיהִנֹּם, וּלְהִדּוֹן שָׁם, לִהְיוֹת עִמָּהּ.

תָּא חֲזֵי, כַּד בַּר נָשׁ אִתְדַּבַּק בְּהַהוּא סִטְרָא, אִתְמְשַׁךְ אֲבַתְרָהּ, וְאִסְתָּאַב עִמָּהּ בְּהַאי עָלְמָא, וְאִסְתָּאַב עִמָּהּ בְּעָלְמָא אָחֳרָא. תָּא חֲזֵי, הַאי סִטְרָא מְסָאֲבָא, מְנוּוְלָא אִיהוּ, לְכָלּוּכָא אִיהוּ. כְּדְכְתִיב, (ישעיה ל) צֵא תֹּאמַר לוֹ, צוֹאָה מַמָּשׁ. וּבֵיהּ אִתְדָּן מַאן דְּאַסְטֵי אָרְחוֹי מִן אוֹרַיְיתָא, וּבֵיהּ אִתְדָּנוּ אִינּוּן חַיְיבִין דְּעָלְמָא, דְּלֵית לוֹן מְהֵימְנוּתָא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁאָדָם נִדְבָּק לְאוֹתוֹ הַצַּד, נִמְשָׁךְ אַחֲרָיהּ, וְנִטְמָא עִמּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְנִטְמָא עִמּוֹ בָּעוֹלָם הָאַחֵר. בֹּא רְאֵה, צַד הַטֻּמְאָה הַזֶּה הוּא מְנֻוָּל, הוּא מְלֻכְלָךְ, כַּכָּתוּב (ישעיה ל) צֵא תֹּאמַר לוֹ, צוֹאָה מַמָּשׁ, וּבוֹ נִדּוֹן מִי שֶׁמַּסְטֶה דַּרְכּוֹ מֵהַתּוֹרָה, וּבוֹ נִדּוֹנִים אוֹתָם הָרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא.

מַה כְּתִיב, וַיְהִי כְּהַיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בַּבָּיִת. וַיְהִי כְּהַיּוֹם הַזֶּה, יוֹמָא דְּיֵצֶר הָרַע שְׁלִטָא בְּעָלְמָא, וְנָחֲתָא לְאַסְטָאָה לִבְנֵי נָשָׁא. אֵימָתַי, יוֹמָא דְאִתֵי בַּר נָשׁ לְאָתְבָא בִּתְיוּבְתָּא עַל חוֹבוֹי, אוֹ לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, וּלְמֶעְבַּד פִּקּוּדֵי דְאוֹרַיְיתָא. וּכְדֵין בְּהַהוּא זִמְנָא נָחֲתָא, בְּגִין לְאַסְטָאָה לִבְנֵי עָלְמָא. וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ, בְּגִין לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא וּלְמֶעְבַּד פִּקּוּדֵי דְאוֹרַיְיתָא, דְּאִיהוּ מְלַאכְתּוֹ דְּבַר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא. וְכֵיוָן דְּעָבִידְתָּא דְּבַר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא, הוּא עָבִידְתָּא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ, לְמֶהֱוֵי תַּקִּיפָא כְּאַרְיֵא בְּכָל סִטְרוֹי, בְּגִין דְּלָא יִשְׁלוֹט עֲלוֹי סִטְרָא

אָחֳרָא, וְלָא יָכִיל לְמִפְתֵּי לֵיהּ. מַה כְּתִיב וְאֵין אִישׁ, לֵית גְּבַר דְּיֵקוּם לְקֳבָלֵיהּ דְּיֵצֵר הָרָע, וְיִגַּח בֵּיהּ קְרָבָא כְּדָקָא יָאוֹת.

מַה כָּתוּב? וַיְהִי כְּהַיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בַּבָּיִת. וַיְהִי כְּהַיּוֹם הַזֶּה - הַיּוֹם שֶׁיֵּצֵר הָרָע שׁוֹלֵט בָּעוֹלָם וְיוֹרֵד לְהַשְׁטִין לִבְנֵי הָאָדָם. מָתַי? הַיּוֹם שֶׁבָּא אָדָם לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה עַל חֲטָאָיו, אוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת מִצְווֹת הַתּוֹרָה, וְאָז יוֹרֵד בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן כְּדֵי לְהַשְׁטִין לִבְנֵי הָאָדָם. וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ, כְּדֵי לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת מִצְווֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא מְלַאכְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְכֵיוָן שֶׁעֲבוֹדַת הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה הִיא עֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, צָרִיךְ לְאָדָם לִהְיוֹת תַּקִּיף כְּאַרְיֵה בְּכָל צְדָדָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עָלָיו הַצַּד הָאַחֵר וְלֹא יוּכַל לְפַתּוֹת אוֹתוֹ. מַה כָּתוּב? וְאֵין אִישׁ, אֵין גֶּבֶר שֶׁיֵּעָמֹד לִפְנֵי הַיֵּצֶר הָרָע וְיִלָּחֵם בּוֹ קְרָב כָּרָאוּי.

מַאי אוֹרְחֵיהּ דְּיֵצֶר הָרָע, כֵּיוָן דְּחָמֵי דְּלֵית בַּר נָשׁ קָאִים לְקֳבָלֵיהּ וּלְאַגָּחָא בֵּיהּ קְרָבָא, מִיָּד: וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי. וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ, בְּגִין דְּכַד שַׁלִּיט יֵצֶר הָרָע עֲלֵיהּ דְּבַר נָשׁ, אַתְקִין לֵיהּ, וְקַשְׁיט לֵיהּ לְבוּשׁוֹי, מְסַלְסֵל בְּשַׂעֲרֵיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי, אִתְדַּבַּק עִמִּי.

מַה דְּרִכּוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרָע? כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה שֶׁאֵין הָאָדָם עוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ וְיוֹצֵא לְקָרֵב אִתּוֹ, מִיָּד - וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי. וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר יֵצֶר הָרָע שׁוֹלֵט עַל הָאָדָם, מַתְקִין אוֹתוֹ וּמְקַשֵּׁט לוֹ אֶת לְבוּשׁוֹ, מְסַלְסֵל בְּשַׂעֲרוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי, הִדָּבֵק עִמִּי.

מַאן דְּאִיהוּ זַכָּאָה, אִתְתַּקַּף לְקֳבָלֵיהּ, וְאַגַּח בֵּיהּ קְרָבָא. מַה כְּתִיב, וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה, יִשְׁבּוֹק לֵיהּ, וְיִתְתַּקַּף לְקֳבָלֵיהּ. (ס"א ואגח ביה קרבא) וְיֵעָרוֹק מִנֵּיהּ, בְּגִין לְאִשְׁתְּזָבָא מִנֵּיהּ, וְלָא יִשְׁלוֹט עָלוֹי.

מִי שֶׁהוּא צַדִּיק, מִתְגַּבֵּר כְּנֶגְדּוֹ וְנִלְחָם בּוֹ קְרָב. מַה כָּתוּב? וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה. יַעֲזֹב אוֹתוֹ וְיִתְגַּבֵּר כְּנֶגְדּוֹ [וילחם בו קרב] וְיִבְרַח מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ, וְלֹא יִשְׁלֹט עָלָיו.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, זְמִינִין אינוּן צַדִּיקַיָּא לְמֶחְמֵי לְיֵצֶר הָרָע, כְּחַד טוּרָא רַבְרְבָא, וְיִתְמְהוּן וְיֵימְרוּן. אֵיךְ יָכִילְנָא לְאַכְפְיָא לֵיהּ לְטוּרָא רַבְרְבָא הָדֵין עִלָּאָה. וּזְמִינִין רַשִׁיעַיָּא לְמֶחֱמֵי לֵיהּ לְיֵצֶר הָרָע, דַּקִּיק כְּחוּטָא דְשַׂעֲרָא, וְיִתְמְהוּן וְיֵימְרוּן. הֵיךְ לָא יָכִילְנָא לְאַכְפְיָא לְחוּטָא דְשַׂעֲרָא כְּדָא דַּקִּיק. אִלֵּין יִבְכּוּן וְאִלֵּין יִבְכּוּן. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְבַעֵר לֵיהּ מֵעַלְמָא, וְיִכּוֹס לֵיהּ לְעֵינַיְיהוּ, וְלָא יִשְׁלוֹט עוֹד בְּעַלְמָא, וְיֶחְמוּן צַדִּיקַיָּא וְיֶחֱדוּן. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קמ) אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲתִידִים הֵם הַצַּדִּיקִים לִרְאוֹת אֶת יֵצֶר הָרָע כְּמוֹ הַר גָּדוֹל, וְיִתְמְהוּ וְיֹאמְרוּ, אֵיךְ יָכְלְנוּ לְהַכְנִיעַ אֶת הָהָר הַגָּדוֹל הָעֶלְיוֹן הַזֶּה!? וַעֲתִידִים הָרְשָׁעִים לִרְאוֹת אֶת הַיֵּצֶר הָרָע דַּקִּיק כְּמוֹ חוּט שֶׁל שַׂעֲרָה, וְיִתְמְהוּ וְיֹאמְרוּ, אֵיךְ לֹא יָכְלְנוּ לְהַכְנִיעַ אֶת חוּט הַשַּׂעֲרָה כָּזֶה דַּקִּיק!? אֵלּוּ יִבְכּוּ וְאֵלּוּ יִבְכּוּ.

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְבַעֵר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם וְיִשְׁחַט אוֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם, וְלֹא יִשְׁלֹט עוֹד בָּעוֹלָם, וְיִרְאוּ הַצַּדִּיקִים וְיִשְׂמְחוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמ) אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

דף קצא.

(דף קצא ע"א) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מַשְׁקֵה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (עמוס ג) הֲיֵשְׁאַג אַרְיֵה בַּיַּעַר וְטֶרֶף אֵין לוֹ הֲיִתֵּן כְּפִיר קוֹלוֹ מִמְּעוֹנָתוֹ בִּלְתִּי אִם לָכָד. הֲיִשְׁאַג אַרְיֵה בַּיַּעַר.

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מַשְׁקֵה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (עמוס ג) הֲיֵשְׁאַג אַרְיֵה בַּיַּעַר וְטֶרֶף אֵין לוֹ הֲיִתֵּן כְּפִיר קוֹלוֹ מִמְּעוֹנָתוֹ בִּלְתִּי אִם לָכָד. הֲיִשְׁאַג אַרְיֵה בַּיַּעַר.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אִית לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא לְאַשְׁגָּחָא בְּפוּלְחָנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, וּבְפוּלְחָנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דַּחֲלְתֵּיהּ וְאֵימָתֵיהּ הוּא עַל כֻּלָּא. דְּהָא כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, עָבַד כָּל בְּרַיְיִן דְּעָלְמָא, כָּל חַד וְחַד בְּדִיוּקְנֵיהּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ. וּלְבָתַר בָּרָא לֵיהּ לְבַר נָשׁ בְּדִיוּקְנָא עִלָּאָה, וְשַׁלְטֵיהּ עַל כֻּלְהוּ, בְּדִיוּקְנָא דָא.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה יֵשׁ לָאֲנָשִׁים לְהִסְתַּגִּיחַ בַּעֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וּבַעֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, פַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ הֵם עַל הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה אֶת כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּדְמוּתוֹ כָּרָאוּי לוֹ, וְאַחַר כָּךְ בָּרָא אֶת הָאָדָם בִּדְמוּת עֶלְיוֹנָה, וְהִשְׁלִיט אוֹתוֹ עַל כֻּלָּם בִּדְמוּת הַזּוֹ.

דְּכָל זִמְנָא דְּבַר נָשׁ קָאִים בְּעַלְמָא, כָּל אִינּוּן בְּרַיְיִן דְּעַלְמָא זָקְפִין רֵישָׁא, וּמִסְתַּכְּלָן בְּדִיוּקְנָא עִלָּאָה דְּבַר נָשׁ. כְּדֵין כֻּלְּהוּ דַּחֲלִין וְזָעִין מִקַּמֵּיהּ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (בראשית ט) וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וְגוֹ'. וְהַדְּבָרִים הַלָּלוּ, כְּשֶׁמִּסְתַּכְּלִים וְרוֹאִים אוֹתוֹ, הַדְּמוּת הַזּוֹ, וְהַנִּשְׁמָה בּוֹ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַף עַל גַּב דְּנִשְׁמְתָא לָאו בֵּיהּ, צַדִּיקַיָּא לָא מִשְׁתַּנְיָין מִכְּמָה דְּהַוָה דְּיוּקְנָהוֹן בְּקַדְמֵיתָא. וְכַד בַּר נָשׁ לָא אָזִיל בְּאָרְחוֹי דְּאוֹרַיְיתָא, הַאי דְּיוּקְנָא קַדִּישָׁא אִתְחַלַּף לֵיהּ. וּכְדֵין חֵיוֹת בָּרָא וְעוֹפָא דִּשְׁמַיָּא יָכְלִין לְשַׁלְטָאָה עֲלֵיהּ, בְּגִין דְּאִתְחַלַּף לֵיהּ הַאי דְּיוּקְנָא קַדִּישָׁא, אִתְחַלַּף לֵיהּ הַאי דְּיוּקְנָא דְּבַר נָשׁ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַף עַל גַּב שֶׁאֵין בּוֹ נְשָׁמָה, הַצַּדִּיקִים לֹא מִשְׁתַּנִּים מִכְּמוֹ שֶׁהָיְתָה דְּמוּתָם בַּהַתְחָלָה, וּכְשֶׁאָדָם לֹא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, הַדְּמוּת הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ מִתְחַלֶּפֶת לוֹ, וְאָז חַיַּת הַבָּר וְעוֹף הַשָּׁמַיִם יְכוֹלִים לִשְׁלֹט עָלָיו, מִשּׁוּם שֶׁהַדְּמוּת הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ הִתְחַלְּפָה לוֹ, הִתְחַלְּפָה לוֹ הַדְּמוּת הַזּוֹ שֶׁל בֶּן אָדָם.

וְתָא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחְלַף עוֹבָדִין דִּלְעֵילָא וְתַתָּא, בְּגִין לְאַהֲדָרָא מִלִּין לְאַתְרַיְיהוּ, וּלְאִשְׁתַּכְּחָא רְעוּתֵיהּ בְּכָל עוֹבָדֵי דְעַלְמָא. דָּנִיֵּאל לָא אִשְׁתַּנֵּי דִיוּקְנֵיהּ כַּד אַפֵּילוּ לֵיהּ בְּגוּבָא דְאַרְיָוָתָא, וּבְגִין כָּךְ אִשְׁתְּזִיב. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, אִי הָכִי, הָא כְּתִיב, (דניאל ו) אֱלָהִי שְׁלַח מַלְאֲכֵיהּ וּסָגַר פּוּם אַרְיָוָתָא וְלָא חַבָּלוּנִי. מַשְׁמַע דְּבְגִין מַלְאָכָא דְּאַסְגַּר לְפוּמַיְיהוּ, לָא אִתְחַבַּל.

וּבֹא וּרְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַחֲלִיף הַמַּעֲשִׂים שֶׁלְּמַעְלָה וּמַטָּה כְּדֵי לְהַחֲזִיר הַדְּבָרִים לִמְקוֹמָם, וְשֶׁיִּמָּצֵא רְצוֹנוֹ בְּכָל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם. הַדְּמוּת שֶׁל דָּנִיֵּאל לֹא הִשְׁתַּנְּתָה כְּשֶׁהִפִּילוּ אוֹתוֹ לְגֹב הָאֲרָיוֹת, וּמִשּׁוּם כָּךְ נִצּוֹל. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, אִם כָּךְ, הִנֵּה כָּתוּב (דניאל ו) אֱלָהִי שְׁלַח אֶת מַלְאָכוֹ וְסָגַר אֶת פִּי הָאֲרָיוֹת וְלֹא חִבְּלוּ אוֹתִי. מַשְׁמָע שֶׁמִּשּׁוּם הַמַּלְאָךְ שֶׁסָּגַר אֶת פִּיהֶם, לֹא נִזּוֹק.

אָמַר לֵיהּ, בְּגִין דָּא לָא אִתְחַבַּל, דְּהָא הַהוּא דִיוּקְנֵיהּ דְּבַר נָשׁ זַכָּאָה, אִיהוּ מַלְאָכָא מַמָּשׁ, דִּסְגִיר פּוּמָא, וְקָשִׁיר לוֹן, לְנַטָּרָא לֵיהּ, דְּלָא יְחַבְּלוּן לֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ אֱלָהִי שְׁלַח מַלְאֲכֵיהּ, הַהוּא דְּכָל דִּיוּקְנִין דְּעַלְמָא מִתְחַקְּקָן בֵּיהּ, וְאִיהוּ אַתְקִיף דִּיוּקְנִי בִּי, וְלָא יָכִילוּ לְשַׁלְטָאָה בִּי, וְסָגַר פּוּמַיְיהוּ, וְעַל דָּא שְׁלַח מַלְאֲכֵיהּ וַדַּאי.

אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם זֶה לֹא נִזּוֹק, שֶׁהֲרֵי אוֹתָהּ דְּמוּת הָאָדָם הַצַּדִּיק הִיא הַמַּלְאָךְ מַמָּשׁ, שֶׁסּוֹגֵר אֶת הַפֶּה וְקוֹשֵׁר אוֹתָם לְשָׁמֹר אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ לוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ אֱלָהִי שְׁלַח מַלְאֲכֵהּ, אוֹתוֹ שֶׁכָּל הַדְּמֻיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם חֲקוּקוֹת בּוֹ, וְהוּא הֶחֱזִיק בִּי אֶת דְּמוּתִי וְלֹא יְכָלוּ לִשְׁלֹט בִּי, וְסָגַר אֶת פִּיהֶם. וְעַל זֶה שָׁלַח וַדַּאי אֶת מַלְאָכוֹ.

וְהַאי מַלְאָכָא, הַהוּא דְּכָל דִּיוּקְנִין מִתְחַקְּקָן בֵּיהּ. דִּכְתִיב, (תהלים קי) יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת, אִיהוּ דְּלָא אִשְׁתַּנֵּי קַמֵּיהּ כָּל דִּיוּקְנִין דְּעַלְמָא. וְעַל דָּא מִבָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ, לְאִסְתַּמְּרָא אָרְחוֹי וּשְׁבִילוֹי, בְּגִין דְּלָא יֵחָטֵא קַמֵּיהּ דְּמָארֵיהּ, וְיִתְקַיֵּים בְּדִיוּקְנָא דְּאָדָם.

וְהַמַּלְאָךְ הַזֶּה, אוֹתוֹ שֶׁכָּל הַדְּמֻיּוֹת חֲקוּקוֹת בּוֹ, שֶׁכָּתוּב (תהלים קי) יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת, הוּא שֶׁלֹּא מִשְׁתַּנֶּה לְפָנָיו כָּל דְּמֻיּוֹת הָעוֹלָם, וְעַל כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לִשְׁמֹר דְּרָכָיו וּשְׁבִילָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶחֱטָא לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, וְיִתְקַיֵּים בִּדְמוּת שֶׁל אָדָם.

תָּא חֲזֵי, יְחֶזְקֵאל נָטַר פּוּמֵיהּ מִמַּאֲכָלֵי דְּאִיסּוּרֵי, דִּכְתִיב, (יחזקאלד) וְלֹא בָּא בְּפִי בְּשַׂר פִּגּוּל, זָכָה וְאִקְרֵי בֶּן אָדָם. דָּנִיֵּאל מַה כְּתִיב בֵּיהּ, (דניאל א) וַיָּשֶׂם דָּנִיֵּאל עַל לִבּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאַל בְּפַת בַּג הַמֶּלֶךְ וּבְיֵין מִשְׁתָּיו, זָכָה הוּא, וְאִתְקְיֵים בִּדְיוּקְנֵיהּ דְּאָדָם. בְּגִין דְּכָל מִלִּין דְּעַלְמָא, כֻּלְּהוּ דַּחֲלִין מִקַּמֵּי דִּיוּקְנָא דְּאָדָם, דְּאִיהוּ שַׁלִּיטָא עַל כֻּלְּהוּ, וְאִיהוּ מַלְכָּא עַל כֹּלָּא.

בֹּא רְאֵה, יְחֶזְקֵאל שָׁמַר אֶת פִּיו מִמַּאֲכָלוֹת אֲסוּרִים, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ד) וְלֹא בָא בְּפִי בְּשַׂר פִּגּוּל, זָכָה וְנִקְרָא בֶּן אָדָם. מַה כָּתוּב בְּדָנִיֵּאל? (דניאל א) וַיָּשֶׂם דָּנִיֵּאל עַל לִבּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאַל בְּפַת בַּג הַמֶּלֶךְ וּבְיֵין מִשְׁתָּיו, זָכָה הוּא וְהִתְקַיֵּם בִּדְמוּת שֶׁל אָדָם. מִשּׁוּם שֶׁכָּל דִּבְרֵי הָעוֹלָם, כֻּלָּם מְפֻחָדִים מִלִּפְנֵי דְּמוּתוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא שַׁלִּיט עַל כֻּלָּם וְהוּא הַמֶּלֶךְ עַל הַכֹּל.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, בְּגִין דָּא אִצְטָרִיךְ לֵיהּ לְבַר נָשׁ, לְאִסְתַּמְּרָא מֵחוֹבוֹי, וְלָא יִסְטֵי לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא. וְעִם כָּל דָּא, בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמִבְדַּק בְּחוֹבוֹי בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא. דְּהָא כַּד בַּר נָשׁ קָאִים מֵעַרְסֵיהּ, תְּרֵין סַהֲדִין קָיְימִין קַמֵּיהּ, וְאָזְלֵי בַּהֲדֵיהּ כָּל יוֹמָא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִשּׁוּם זֶה צָרִיךְ לָאָדָם לְהִשָּׁמֵר מֵחֲטָאָיו וְלֹא יִסְטֶה לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל, וְעִם כָּל זֶה צָרִיךְ לָאָדָם לִבְדֹּק בַּחֲטָאָיו בְּכָל יוֹם וְיוֹם, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד מִמִּטָּתוֹ, שְׁנֵי עֵדִים עוֹמְדִים לְפָנָיו וְהוֹלְכִים עִמּוֹ כָּל הַיּוֹם.

בָּעֵי בַּר נָשׁ לְמֵיקַם, אינוּן סַהֲדֵי אִמְרִין לֵיהּ בְּשַׁעְתָּא דְּאַפְתַּח עֵינוֹי, (משלי ד) עֵינֶיךָ לְנֹכַח יַבִּיטוּ וְעַפְעַפֶּיךָ יַיְשִׁירוּ נֶגְדֶּךָ. קָם וְאַתְקִין רַגְלוֹי לְמֵהַךְ, אינוּן סַהֲדִין אָמְרִין לֵיהּ, (שם) פַּלֵּס מַעְגַּל רַגְלֶךָ וְגוֹ'. וְעַל דָּא כַּד אָזִיל בַּר נָשׁ, בְּכָל יוֹמָא, בָּעֵי לֵיהּ לְאִסְתַּמְּרָא מֵחוֹבוֹי.

רוֹצֶה הָאָדָם לָקוּם - אוֹתָם הָעֵדִים אוֹמְרִים לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹתֵחַ עֵינָיו: (משלי ד) עֵינֶיךָ לְנֹכַח יַבִּיטוּ וְעַפְעַפֶּיךָ יַיְשִׁירוּ נֶגְדֶּךָ. קָם וּמְסַדֵּר רַגְלָיו לָלֶכֶת - אוֹתָם הָעֵדִים אוֹמְרִים לוֹ: (שם) פַּלֵּס מַעְגַּל רַגְלֶךָ וְגוֹ'. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהוֹלֵךְ הָאָדָם בְּכָל יוֹם, צָרִיךְ לוֹ לְהִשָּׁמֵר מֵחֲטָאָיו.

בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, כַּד אָתֵי לֵילְיָא, בָּעֵי לְאִסְתַּכְּלָא וּלְמִבְדַּק, בְּכָל מָה דְּעָבַד כָּל הַהוּא יוֹמָא. בְּגִין דְּיֵיתוּב מִנַּיְיהוּ, וְיִסְתַּכֵּל בְּהוּ תָּדִיר, בְּגִין דְּיֵיתוּב קַמֵּי מָארֵיהּ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים נא) וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד, בְּגִין דְּיֵיתוּב מִנַּיְיהוּ.

בְּכָל יוֹם וְיוֹם, כְּשֶׁבָּא הַלַּיְלָה, צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן וְלִבְדֹּק בְּכָל מַה שֶּׁעָשָׂה כָּל הַיּוֹם הַהוּא כְּדֵי שֶׁיְּשׁוּב מֵהֶם וְיִסְתַּכֵּל בָּהֶם תָּמִיד, כְּדֵי שֶׁיְּשׁוּב לְפָנֵי רִבּוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נא) וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד, כְּדֵי שֶׁיְּשׁוּב מֵהֶם.

דף קצא:

וְתָא חֲזֵי, בְּזִמְנָא דְּהָווּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא, לָא אִשְׁתַּכַּח בִּידַיְיהוּ חוֹבָא, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ. בְּגִין דְּאִינוּן קָרְבָּנִין, דְּהָווּ מַקְרְבִין בְּכָל יוֹמָא, (דף קצא ע"ב) הָווּ מְכַפְּרֵי עֲלַיְיהוּ. הַשְׁתָּא דְּאִתְגְּלוֹן יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא, וְלֵית מַאן דִּמְכַפֵּר עֲלַיְיהוּ, אוֹרַיְיתָא הִיא מְכַפְּרָא עֲלַיְיהוּ, וְעוֹבָדִין דְּכַשְׁרָן, בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא עִמְּהוֹן בְּגָלוּתָא. וּמַאן דְּאִיהוּ לָא מִסְתַּכַּל בְּאָרְחוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, גָּרִים לִשְׁכִינְתָּא לְאִתְכַּפְיָא בְּגוֹ עַפְרָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה כו) יַשְׁפִּילָהּ עַד אָרֶץ וְגוֹ'.

וּבוֹא וּרְאֵה, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, לֹא נִמְצָא בִּידֵיהֶם חֵטְא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָם הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִים בְּכָל יוֹם הָיוּ מְכַפְּרִים עֲלֵיהֶם. עַכְשָׁו שֶׁיִּשְׂרָאֵל גָּלוּ מִן הָאָרֶץ וְאֵין מִי שֶׁמְּכַפֵּר עֲלֵיהֶם, הַתּוֹרָה מְכַפֶּרֶת עֲלֵיהֶם וּמַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים, מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁכִינָה עִמָּהֶם בַּגָּלוּת, וּמִי שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בְּדַרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, גּוֹרֵם לַשְּׁכִינָה לְהִכָּנַע בְּתוֹךְ הֶעָפָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו) יַשְׁפִּילָהּ עַד אֶרֶץ וְגוֹ'.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, וְכֵן מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא וּבְעוֹבָדִין דְּכַשְׁרָן, גָּרִים לָהּ לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, לַאֲרָמָא רֵישָׁא בְּגוֹ גָּלוּתָא. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּאִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא יְמָמָא וְלֵילְיָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכֵן מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים, גּוֹרֵם לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְהָרִים רֹאשׁ בְּתוֹךְ הַגָּלוּת. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת.

תָּא חֲזֵי, גְּלֻגֶּל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גְּלְגּוּלִין בְּעַלְמָא, בְּגִין לַאֲרָמָא רֵישָׁא דְצַדִּיקַיָּיא, דְּהָא בְּגִין דְּיָרִים יוֹסֵף רֵישֵׁיהּ בְּעַלְמָא, עַל דְּאִשְׁתַּכַּח זַכָּאָה קַמֵּיהּ, אַרְגִּיז רְבוֹנָא עַל עַבְדּוֹי. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר חָטְאוּ מַשְׁקֵה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאוֹפֶה לַאֲדוֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם. וְכֹלָּא בְּגִין לַאֲרָמָא רֵישָׁא דְיוֹסֵף זַכָּאָה. וְתָא חֲזֵי, עַל יָדָא דְחֶלְמָא, אִתְכַּפְיָיא מֵעִם אֲחוֹי, וְעַל יָדָא דְחֶלְמָא אִתְרַבֵּי עַל אֲחוֹי, וְאִתְרַבֵּי עַל כָּל עַלְמָא:

בֹּא רְאֵה, גְּלְגֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גִּלְגּוּלִים בָּעוֹלָם כְּדֵי לְהָרִים אֶת רֹאשׁ הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֲרֵי כְּדֵי שֶׁיּוֹסֵף יָרִים אֶת רֹאשׁוֹ בָּעוֹלָם עַל שֶׁנִּמְצָא צַדִּיק לְפָנָיו, הִרְגִּיז אֶת הָאָדוֹן עַל עֲבָדָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר חָטְאוּ מַשְׁקֵה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאוֹפֶה לַאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם, וְהַכֹּל כְּדֵי לְהָרִים אֶת רֹאשׁוֹ שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק. וּבֹא וּרְאֵה, עַל יְדֵי הַחֲלוֹם נִכְנַע מֵעִם אֶחָיו, וְעַל יְדֵי הַחֲלוֹם הִתְגַּדֵּל עַל אֶחָיו, וְהִתְגַּדֵּל עַל כָּל הָעוֹלָם.

וַיַּחַלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלוֹמוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן וְגוֹ', תָּא חֲזֵי, דְּהָא אִתְּמַר דְּכָל חֶלְמִין אָזְלִין בָּתַר פּוּמָא, יוֹסֵף כַּד פָּשַׁר לְהוּ חֶלְמָא, אַמַּאי פָּשַׁר לְהַאי פִּישְׁרָא טָבָא, וּלְהַאי פִּישְׁרָא בִּישָׁא. אֶלָּא, אִינּוּן חֶלְמִין עֲלֵיהּ דְּיוֹסֵף הֲוָה, וּבְגִין דְּיַדַּע מִלָּה עַל עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דִילָהּ, בְּגִין כָּךְ פָּשַׁר חֶלְמָא לְהוּ כְּמָה דְאַצְטְרִיךְ. לְכָל חַד וְחַד פָּשַׁר לְהוֹן פִּישְׁרָא, לְאַהֲדָרָא מִלָּה עַל אַתְרֵיהּ.

וַיַּחַלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה שֶׁהִנֵּה נֶאֱמַר שֶׁכָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחֲרֵי הַפֶּה. כַּאֲשֶׁר יוֹסֵף פָּתַר לָהֶם אֶת הַחֲלוֹם, לָמָּה לָזֶה פָּתַח פִּתְרוֹן טוֹב, וְלָזֶה פִּתְרוֹן רַע? אֶלָּא שֶׁאוֹתָם הַחֲלוֹמוֹת הָיוּ עַל יוֹסֵף, וּמִשּׁוּם שֶׁיֵּדַע הַדָּבָר עַל עִקָּרוֹ וְשָׁרְשׁוֹ, מִשּׁוּם כָּךְ פָּתַר לָהֶם הַחֲלוֹם כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ. לְכָל אֶחָד וְאֶחָד פָּתַר לָהֶם פִּתְרוֹן לְהַחֲזִיר הַדָּבָר עַל מְקוֹמוֹ.

מַה כְּתִיב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף הֲלֹא לֵאלֹהִים פִּתְרֹנִים סַפְּרוּ נָא לִי. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּהָכִי מְבָעֵי לֵיהּ לְמִפְשַׁר חֶלְמָא, לְפָקְדָא פִּישְׁרָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין דְּתַמָּן אִיהוּ קִיּוּמָא דְּכֹלָּא, וּבֵיהּ קָיְימָא פִּישְׁרָא.

מַה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פִּתְרֹנִים סַפְּרוּ נָא לִי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּךְ צָרִיךְ לוֹ לִפְתֹּר הַחֲלוֹם - לְהַפְקִיד אֶת הַפִּתְרוֹן לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם הוּא הַקִּיּוּם שֶׁל הַכֹּל וּבוֹ עוֹמֵד הַפִּתְרוֹן.

תָּא חֲזֵי, הָא אִתְּמַר דְּדַרְגָּא דְחֶלְמָא לְתַתָּא אִיהוּ, וְאִיהוּ דַּרְגָּא שְׁתִיתָאָה. בְּגִין דְּהָא מֵאֲתַר דִּנְבוּאָה שַׁרְיָא עַד הַאי דַּרְגָּא דְחֶלְמָא, שִׁיתָּא דַּרְגִּין אִינּוּן. וְסָלְקָא פִּישְׁרָא מִדַּרְגָּא דְחֶלְמָא,

לְדַרְגָּא אָחֳרָא. חֶלְמָא אִיהוּ דַּרְגָּא דִּלְתַתָּא, וּפִישְׁרָא קָיְימָא עֲלַיְיהוּ. וּפִישְׁרָא קָיְימָא בְּדִבּוּר, וְעַל דָּא בְּדִבּוּר קָיְימָא מִלָּה. דִּכְתִיב הֲלֹא לֵאלֹהִים פִּתְרוֹנִים, הֲלֹא לֵאלֹהִים וַדַּאי.

בֹּא רְאֵה, הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁדַּרְגַּת הַחֲלוֹם לְמַטָּה הִיא, וְהִיא הַדַּרְגָּה הַשִּׁשִּׁית, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי מִמְּקוֹם הַנְּבוּאָה הִיא שׁוֹרָה, עַד הַדַּרְגָּה הַזּוֹ שֶׁל הַחֲלוֹם, שֵׁשׁ דְּרָגוֹת הֵן, וְעוֹלָה הַפִּתְרוֹן מַדְרֵגַת הַחֲלוֹם לְדַרְגָּה אַחֶרֶת. הַחֲלוֹם הוּא הַדַּרְגָּה שֶׁלְּמַטָּה, וְהַפִּתְרוֹן עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, וְהַפִּתְרוֹן עוֹמֵד בַּדִּבּוּר, וְעַל כֵּן בַּדִּבּוּר עוֹמֵד הַדָּבָר, שֶׁכָּתוּב הֲלוֹא לֵאלֹהִים פִּתְרֹנִים. הֲלוֹא לֵאלֹהִים וַדַּאי.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, וַיְסַפֵּר שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶת חֲלוֹמוֹ לְיוֹסֵף וגו'. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (מלכים ב ב) וַיְהִי בְּעָבְרָם וְאֵלִיָּהוּ אָמַר אֶל אֱלִישָׁע שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ בְּטֶרֶם אֶלָּקַח מֵעִמָּךְ וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי. הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא, וְהַאי קְרָא תְּוָוהָא אִיהוּ. וְאֵלִיָּהוּ אָמַר אֶל אֱלִישָׁע שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה לָךְ, וְכִי בִּרְשׁוּתֵיהּ קָיְימָא, וְהָא בִּרְשׁוּתֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ. וְתוּ, דֶּאֱלִישָׁע הָכִי נָמֵי אִיהוּ הֲוָה יָדַע, מַאי טַעְמָא אָמַר, וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב. וַיְסַפֵּר שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶת חֲלוֹמוֹ לְיוֹסֵף וגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (מלכים ב ב) וַיְהִי כְעָבְרָם וְאֵלִיָּהוּ אָמַר אֶל אֱלִישָׁע שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ בְּטֶרֶם אֶלָּקַח מֵעִמָּךְ וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי. כָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, שֶׁהַפָּסוּק הַזֶּה הוּא תְּמִיהָה. וְאֵלִיָּהוּ אָמַר אֶל אֱלִישָׁע שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ, וְכִי בִּרְשׁוּתוֹ הוּא עוֹמֵד? וַהֲרֵי הוּא בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא! וְעוֹד, שֶׁאֱלִישָׁע גַּם כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ, מָה הַטַּעַם שֶׁאָמַר וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי?

אֶלָּא וַדַּאי, מַאן דְּאָחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְכָל עָלְמִין, הֵיךְ לָא יֵהֵא בִּרְשׁוּתֵיהּ דָּא. וַדַּאי אֵלִיָּהוּ, וּשְׁאָר צַדִּיקִים, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד רְעוּתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא תְּדִיר. דִּכְתִיב, (תהלים קמה) רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה, וְכָל שֶׁכֵּן דְּהַהוּא רוּחָא קַדִּישָׁא, דִּי עֲלֵיהּ, יָרִית לֵיהּ לְצַדִּיקָא דֶּאֱלִישָׁע, דְּהֲוָה שַׁמָּשָׁא דִּילֵיהּ. וְהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לֵיהּ (מלכים א יט) וְאֶת אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט מֵאָבֵל מְחוֹלָה תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַּחְתֶּיךָ, וְעַל דָּא הֲוָה לֵיהּ לֶאֱלִישָׁע לְיָרְתָא לֵיהּ.

אֶלָּא וַדַּאי, מִי שֶׁאוֹחֵז בַּשָּׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל הָעוֹלָמוֹת, אֵיךְ זֶה לֹא יִהְיוּ בִּרְשׁוּתוֹ? וַדַּאי שֶׁאֵלִיָּהוּ וּשְׁאָר הַצַּדִּיקִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה תָּמִיד אֶת רְצוֹנָם, שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה) רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאוֹתָהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלָיו הוֹרִישׁ לֶאֱלִישָׁע הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה הַשַּׁמָּשׁ שֶׁלּוֹ, וְהִנֵּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ (מלכים א יט) וְאֶת אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט מֵאָבֵל מְחוֹלָה תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַּחְתֶּיךָ, וְעַל כֵּן הָיָה לֶאֱלִישָׁע לְיָרְשָׁה אוֹתוֹ.

פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ, מַאי פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי, וְכִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּעַל חַד תְּרִין שְׁאֵיל, וּמַה דְּלָא הֲוָה בִּרְשׁוּתֵיהּ, הֵיךְ שָׁאַל מִינֵּיהּ. אֶלָּא, אִיהוּ לָא שָׁאֵיל רוּחַ עַל חַד תְּרִין, אֶלָּא (איהו) הָכִי שָׁאַל מִינֵּיהּ, בְּהַהוּא רוּחָא דְּהֲוָה לֵיהּ, דְּיַעֲבִיד (ד"א ל"ג חד) תְּרִין נְמוּסִין בְּעָלְמָא, בְּהַהוּא רוּחָא.

פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ, מַה זֶּה פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלַי? וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁעַל אֶחָד בְּקֹשׁ שְׁנַיִם? וּמַה שֶּׁלֹּא הָיָה בִּרְשׁוּתוֹ אֵיךְ בְּקֹשׁ מִמֶּנּוּ? אֶלָּא הוּא לֹא בְּקֹשׁ רוּחַ עַל כָּל אֶחָד שְׁנַיִם, אֶלָּא [הוא] כָּךְ בְּקֹשׁ מִמֶּנּוּ - בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁהָיְתָה לוֹ, שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׁתֵּי הַנְהָגוֹת בָּעוֹלָם בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ.

דף קצב.

מַה כְּתִיב וַיֹּאמֶר הִקְשִׁיתָ לִשְׁאוֹל אִם תִּרְאֶה אוֹתִי לֶקַח מֵאִתְּךָ יְהִי לְךָ כֵּן וְאִם אַיִן לֹא יִהְיֶה. מַאי טַעְמָא אִם תִּרְאֶה אוֹתִי. אֶלָּא אָמַר לֵיהּ, אִם תֵּיכוֹל לְמֵיקַם עַל עִקָּרָא דְּרוּחָא דִּשְׁבַקְנָא לָךְ, בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְנְסִיבְנָא מִינָךְ, יְהֵא לְךָ כְּדֵין. דְּהָא כָּל הַהוּא עִקָּרָא דְּרוּחָא בְּשַׁעְתָּא דְּיִסְתַּכֵּל בֵּיהּ, כַּד חָמֵי לֵיהּ לְאֵלִיָּהוּ, יֶהֱוֵי דְּבֵיקוּתָא בֵּיהּ, כְּדְקָא יָאוּת. (דף קצב ע"א)

מַה כָּתוּב? וַיֹּאמֶר הִקְשִׁיתָ לִשְׁאוֹל אִם תִּרְאֶה אוֹתִי לֶקַח מֵאִתְּךָ יְהִי לְךָ כֵּן וְאִם אַיִן לֹא יִהְיֶה. מָה הַטַּעַם אִם תִּרְאֶה אוֹתִי? אֶלָּא אָמַר לוֹ, אִם תּוּכַל לַעֲמֹד עַל עִקַּר הָרוּחַ שֶׁהִשְׁאַרְתִּי לְךָ בְּשָׁעָה שֶׁאֶלָּקַח מִמְּךָ - יִהְיֶה לְךָ כֵּן, שֶׁהֲרֵי כָּל אוֹתוֹ הָעִקָּר שֶׁל הָרוּחַ בְּשָׁעָה שֶׁיִּתְבּוֹנֵן בּוֹ, כַּאֲשֶׁר יִרְאֶה אֶת אֵלִיָּהוּ, תִּהְיֶה דְּבֵקוּת בּוֹ כָּרָאוּי.

תָּא חֲזֵי, הַאי מַאן דְּאִסְתַּכַּל בְּמָה דְּאוֹלִיף מֵרַבֵּיהּ, וְחָמֵי לֵיהּ בְּהַהוּא חָכְמְתָא, יָכִיל לְאִתּוֹסָפָא בְּהַהוּא רוּחָא יַתִּיר. תָּא חֲזֵי, דְּהָא יוֹסֵף בְּכָל מַה דְּאִיהוּ עָבִיד, הֲוֵי חָמֵי בְּרוּחָא דְּחָכְמְתָא לְהַהוּא דִּיוּקְנָא דְּאָבוֹי, הֲוָה מִסְתַּכַּל. וּבְגִין כָּךְ הֲוָה מִסְתַּיְיעָא לֵיהּ מִלְּתָא, וְאִתּוֹסָפָא לֵיהּ רוּחָא אָחֳרָא, בְּנְהִירוּ עִלָּאָה יַתִּיר.

בֹּא רְאֵה, מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּמַה שֶּׁלּוֹמֵד מֵרַבּוֹ וְרוֹאֶה אוֹתוֹ בְּאוֹתָהּ הַחָכְמָה, יָכוֹל לְהִתּוֹסֵף יוֹתֵר בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ. בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי יוֹסֵף בְּכָל מַה שֶּׁעָשָׂה הָיָה רוֹאֶה בָּרוּחַ שֶׁל הַחָכְמָה אֶת אוֹתָהּ הַדְּמוּת שֶׁל אָבִיו. הָיָה מִתְבּוֹנֵן, וּמִשּׁוּם כָּךְ הָיָה הַדָּבָר מִסְתַּיֵּעַ לוֹ, וְנוֹסָפָה לוֹ רוּחַ אַחֶרֶת בְּאוֹר יוֹתֵר עֶלְיוֹן.

בְּשַׁעְתָּא דְּאָמַר לֵיהּ הַהוּא רָשָׁע, וְהִנֵּה גֶּפֶן לְפָנָי, אִזְדְּעָזַע יוֹסֵף. דְּלָא הֲוָה יָדַע עַל מַה תֵּיתֵי מִלָּה, כֵּיוָן דְּאָמַר וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים, מִיָּד אִתְעַר רוּחֵיהּ, וְאִתּוֹסַף בִּנְהִירוּ, וְאִסְתַּכַּל בְּדִיוּקְנָא דְּאָבוֹי, כְּדֵין אִתְנְהִיר רוּחֵיהּ, וְיָדַע מִלָּה.

בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ אוֹתוֹ הָרָשָׁע וְהִנֵּה גֶּפֶן לְפָנָי, הִזְדַּעְזַע יוֹסֵף, שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ עַל מַה יָבֹא הַדָּבָר. כֵּיוָן שֶׁאָמַר וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם, מִיָּד הִתְעוֹרְרָה רוּחוֹ וְנוֹסַף בְּאוֹר, וְהִסְתַּכֵּל בִּדְמוּת אָבִיו, וְאָז הֵאִירָה רוּחוֹ וְיָדַע אֶת הַדָּבָר.

מַה כְּתִיב, וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים. אָמַר יוֹסֵף, הָא וַדַּאי בְּשׁוֹרָה דְּחֶדְוָה בַּשְׁלִימוּ אִיהוּ, מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּהַאי גֶּפֶן עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִתְחֲזֵי לֵיהּ, וְאִתְבַּשַּׂר יוֹסֵף בְּהַאי. וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים, אִלֵּין אִינוּן תְּלָתָא דַּרְגִּין עִלָּאִין, דְּנָפְקֵי מֵהַאי גֶּפֶן, כַּהֲנֵי לֵיוָאֵי וְיִשְׂרָאֵלֵי.

מַה כָּתוּב? וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם. אָמַר יוֹסֵף, הִנֵּה וַדַּאי בְּשׁוֹרָה שֶׁל שִׂמְחָה בְּשִׁלֵּמוּת הִיא. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַגֶּפֶן הַזּוֹ נִרְאֵית עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְהִתְבַּשֵּׂר יוֹסֵף עַל זֶה. וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם - אֵלּוּ הֵם שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁיּוֹצְאוֹת מִן הַגֶּפֶן הַזּוֹ, כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים.

וְהִיא כְּפוֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ, דְּהָא בְּגִינֵיהוֹן סָלְקָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְאִתְבָּרְכַת מֵעִם מַלְכָּא עִלָּאָה. הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים, אִלֵּין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא דְעַלְמָא, דְּאִינּוּן כַּעֲנָבִים מְבוּשָׁלִים כְּדְקָא חָזֵי. דָּבָר אַחֵר הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים, דָּא הוּא יַיִן דְּאִתְנְטִיר בְּעִנְבַיְיהוּ מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית. עַד הָכָא אִתְבַּשַּׁר יוֹסֵף בְּחֶלְמֵיהּ, מִכָּאן וּלְהָלְאָה חֶלְמָא אִיהוּ דִילֵיהּ, בְּגִין דְּאִית חֶלְמִין לֵיהּ, וּלְאַחֲרָנִין. וַאֲקַח אֶת הָעֲנָבִים, דְּאִיהוּ לֵיהּ לְנַרְמֵיהּ.

וְהִיא כְּפֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ, שֶׁהֲרֵי בִּגְלָלָם עוֹלָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּמִתְבָּרֶכֶת מֵעִם הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן. הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים - אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲנָבִים מְבֻשָּׁלִים כָּרָאוּי. דָּבָר אַחֵר הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים - זֶהוּ הַיַּיִן הַמְשֻׁמָּר בַּעֲנָבָיו מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית. עַד כָּאן הִתְבַּשֵּׂר יוֹסֵף בַּחֲלוֹמוֹ, מִכָּאן וְהָלְאָה הַחֲלוֹם הוּא שֶׁלּוֹ, מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲלוֹמוֹת, וְלַאֲחֵרִים. וָאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים, שֶׁהוּא לוֹ, לְעַצְמוֹ.

תָּנְיָנָן, (שמות קמד א) הַאי מַאן דְּחָמֵי עִנְבִין חִוָּורִין בְּחֶלְמָא, סִימָן יָפֶה לוֹ, אוּכְמֵי לָא. מַאי טַעֲמָא, בְּגִין דְּאִיהוּ רָזָא דְתוֹרִין יַדְגִּין יְדִיעָן, אִינּוּן אוּכְמֵי וְחִוָּורֵי. הַאי אִיהוּ טַב, וְהַאי אִיהוּ דִּילָא טַב, וְכֻלְּהוּ עִנְבִין בְּרָזָא דְמֵהֵימְנוּתָא תַּלְיָין. וְעַל דָּא מִתְפָּרְשָׁן בְּחָכְמְתָא, הֵן לְטַב, הֵן לְבִישׁ. אִלֵּין צְרִיכִין רַחֲמֵי, וְאִלֵּין אַשְׁגָּחוּתָא דְרַחֲמֵי.

שְׁנֵינוּ, מִי שֶׁרוֹאֶה עֲנָבִים לְבָנִים בַּחֲלוֹם, סִימָן יָפֶה לוֹ. שְׁחוֹרִים - לֹא. מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁהוּא הַסּוֹד שֶׁל שְׁתֵּי דְרָגוֹת יְדוּעוֹת, אוֹתָם שְׁחוֹרִים וּלְבָנִים. זֶה הוּא טוֹב, וְזֶה הוּא לֹא טוֹב, וְכָל הָעֲנָבִים תְּלוּיִים בְּסוֹד הֶאֱמוּנָה, וְעַל כֵּן נִפְרָדִים בְּחָכְמָה, הֵן לְטוֹב הֵן לְרָע. אֵלּוּ צְרִיכִים רַחֲמִים, וְאֵלּוּ הַשְׁגָּחָה שֶׁל רַחֲמִים.

תָּא חֲזֵי, אָדָם הָרִאשׁוֹן, אִנְתְּתֵיהּ סָחֲטָא לֵיהּ עִנְבִין, וְנָרִימַת לֵיהּ מוֹתָא, וּלְכָל יִשְׂרָאֵל, וּלְכָל עַלְמָא. נֹחַ אָתָא לְהַנֵּי עִנְבִין, וְלָא אִתְנְטַר כְּדְקָא יָאוּת, מַה כְּתִיב, (בראשיתט) וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה, בְּהֵ"א. בְּנֵי אַהֲרֹן שָׁתוּ יַיִן מֵהֶם, וְהִקְרִיבוּ קָרְבָּן בְּאוֹתוֹ הַיַּיִן וּמֵתוּ, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. וּמְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב (דברים לב) עֲנֵבֵימוֹ עִנְבֵי רֹאשׁ אַשְׁכְּלוֹת מְרוֹרוֹת לָמוֹ, בְּגִין דְּאִינּוּן עִנְבִין גָּרְמֵי הַאי.

בֹּא רְאֵה, אָדָם הָרִאשׁוֹן, אִשְׁתּוֹ סָחֲטָה לוֹ עֲנָבִים וְגָרְמָה לוֹ מָוֶת וּלְכָל יִשְׂרָאֵל וּלְכָל הָעוֹלָם. נֹחַ בָּא לָעֲנָבִים הַלָּלוּ, וְלֹא נִשְׁמַר כָּרָאוּי, מַה כָּתוּב? (בראשית ט) וַיִּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה, בְּהֵ"א. בְּנֵי אַהֲרֹן שָׁתוּ יַיִן מֵהֶם, וְהִקְרִיבוּ קָרְבָּן בְּאוֹתוֹ הַיַּיִן וּמֵתוּ, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב (דברים לב) עֲנֵבֵמוֹ עִנְבֵי רוֹשׁ אַשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָם הָעֲנָבִים גָּרְמוּ אֶת זֶה.

חָמָא עִנְבִין דְּאִינּוּן טָבִין, בְּהַהוּא כָּרֶם, דְּקָא סָלְקִין נַיְיחָא וְרֵיחָא בְּדַרְגִּין שְׁלֵימִין, כְּדְקָא יָאוּת. וְעַל דָּא יוֹסֵף יָדַע מִלָּה, וְאִסְתַּכַּל בְּעִקָּרָא, וּפָשַׁר חֶלְמָא עַל בּוּרְיֵיהּ. בְּגִין דְּאִתְבַּשַּׂר בְּהַהוּא חֶלְמָא, כְּדְקָא יָאוּת. וּבְגִין כָּךְ פָּשַׁר פִּשְׁרָא לְטַב, וְאִתְקְיַים הָכִי.

רָאָה עֲנָבִים שֶׁהֵם טוֹבִים בְּאוֹתוֹ הַכֶּרֶם שֶׁמַּעֲלִים נַחַת וְרֵיחַ בִּדְרָגוֹת שְׁלֵמוֹת כָּרָאוּי. וְעַל זֶה יוֹסֵף יָדַע אֶת הַדָּבָר וְהִסְתַּכֵּל בָּעִקָּר וּפָתַר הַחֲלוֹם עַל בֵּרְיוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהִתְבַּשַּׂר בְּאוֹתוֹ הַחֲלוֹם כָּרָאוּי, וּמִשּׁוּם כָּךְ פָּתַר הַפִּתָּרוֹן לְטוֹב וְכָךְ הִתְקַיֵּם.

מַה כְּתִיב. וַיַּרְא שַׂר הָאוֹפִים כִּי טוֹב פִּתָּר וַיֹּאמֶר אֶל יוֹסֵף אַף אֲנִי בַּחֲלוֹמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סַלֵּי חֹרִי עַל רֹאשִׁי. תָּא חֲזֵי, אֲרוּרִין אִינוּן רַשִּׁיעַיָּא, דְּכָל עוֹבָדֵיהוֹן כֻּלְּהוֹן לְבִישׁ. וְכָל אִינוּן מִלִּין דְּאִינוּן אָמְרִין, כֻּלְּהוּ לְבִישׁ, וּלְאַבָּאשָׁא.

מַה כָּתוּב? וַיַּרְא שַׂר הָאוֹפִים כִּי טוֹב פִּתָּר וַיֹּאמֶר אֶל יוֹסֵף אַף אֲנִי בַּחֲלוֹמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סַלֵּי חֹרִי עַל רֹאשִׁי. בֹּא רְאֵה, אֲרוּרִים הֵם הָרְשָׁעִים, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם כֻּלָּם לְרָע, וְכָל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כֻּלָּם לְרָע וּלְהָרַע.

כֵּיוָן דְּפָתַח פּוּמֵיהּ בְּאַף, מִיָּד דָּחִיל יוֹסֵף, וְיָדַע דְּכָל מִלּוֹי אִינוּן לְאַבָּאשָׁא, וּבְשׁוֹרָה דְּבִישׁ בְּפוּמֵיהּ. וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סַלֵּי חֹרִי עַל רֹאשִׁי, כְּדֵין יָדַע יוֹסֵף דְּאִתְבַּשַּׁר עַל חֲרִיבוּ דְּבֵי מַקְדְּשָׁא, וְיִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא, דְּיִתְגַּלּוּן מֵאַרְעָא קַדִּישָׁא.

כֵּיוָן שֶׁפָּתַח אֶת פִּיו בְּאַף, מִיָּד פָּחַד יוֹסֵף, וְיָדַע שֶׁכָּל דְּבָרָיו הֵם לְהָרַע וּבְשׂוֹרָה שֶׁל רַע בְּפִיו. וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סַלֵּי חֹרִי עַל רֹאשִׁי. אָז יָדַע יוֹסֵף שֶׁהִתְבַּשֵּׂר עַל חָרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְיִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, שֶׁיִּגְלוּ מִן הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה.

חָמֵי מַה כְּתִיב, וּבַסַּל הָעֶלְיוֹן מִכֹּל מַאֲכַל פַּרְעֹה מַעֲשֵׂה אוֹפֶה וְהָעוֹף אוֹכֵל אוֹתָם מִן הַסַּל מֵעַל רֹאשִׁי. אִלֵּין אִינוּן שְׁאָר עַמִּין, דְּמִתְכַּנְּשֵׁי עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, וְקָטְלֵי לוֹן, וְחָרְבֵי בֵּיתַיְיהוּ, וּמְפַזְּרֵי לוֹן לְאַרְבַּע סִטְרֵי דְעַלְמָא. וְכֹלָּא אִסְתַּכַּל יוֹסֵף, וְיָדַע דְּהַהוּא חֶלְמָא עַל יִשְׂרָאֵל, כַּד יְהוֹן בְּחִיּוּבָא קַמֵּי מַלְכָּא, מִיָּד פָּשַׁר לֵיהּ פִּשְׁרָא לְבִישׁ, וְאִתְקְיַים בֵּיהּ.

רְאֵה מַה כָּתוּב, וּבַסַּל הָעֶלְיוֹן מִכֹּל מַאֲכַל פַּרְעֹה מַעֲשֵׂה אֹפֶה וְהָעוֹף אֹכֵל אוֹתָם מִן הַסַּל מֵעַל רֹאשִׁי. אֵלּוּ הֵם שְׁאָר הָעַמִּים שֶׁמִּתְכַּנְּסִים עַל יִשְׂרָאֵל וְהוֹרְגִים אוֹתָם וּמַחֲרִיבִים בֵּיתָם וּמְפַזְּרִים אוֹתָם לְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם. וְהַכֹּל הִסְתַּכֵּל יוֹסֵף, וְיָדַע שֶׁאוֹתוֹ הַחֲלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁיִּהְיוּ בְּחִיּוּב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. מִיָּד פָּתַר לוֹ פִּתְרוֹן לָרַע, וְהִתְקַיֵּם בּוֹ.

דף קצב:

וְתָא חֲזֵי, תְּרֵין דַּרְגִּין אִלֵּין, דְּקָא חָמָא הַאי, וְחָמָא הַאי. דָּא חָמָא (דהא) (דף קצב ע"ב) כַּד סָלִיק, וְקָא שַׁלִּיט דַּרְגָּא עִלָּאָה, וְאִתְנְהִיר סִהֲרָא. וְדָא חָמָא, דְּאִתְחַשַּׁךְ וְשַׁלִּיט עֲלֹהִ חִיוְיָא בִּישָׁא. וּבְגִין כָּךְ אִסְתַּכַּל יוֹסֵף בְּהַהוּא חֶלְמָא, וּפָשַׁר לֵיהּ פִּשְׁרָא לְבִישׁ. וְעַל דָּא, כֹּלָּא בְּפִישְׁרָא קַיְימָא, וְדָא וְדָא חָמוּ, בְּאִלֵּין תְּרֵין דַּרְגִּין, דְּשַׁלִּיט דָּא, וְשַׁלִּיט דָּא.

וּבֹא וּרְאֵה, שְׁתֵּי הַדַּרְגּוֹת הַלָּלוּ שֶׁרָאָה זֶה וְרָאָה זֶה - זֶה רָאָה כְּשֶׁעוֹלֶה וְשׁוֹלֵטֶת הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה וּמְאִירָה הַלְּבָנָה, וְזֶה רָאָה שֶׁנֶּחְשַׁךְ וְשׁוֹלֵט עָלֶיהָ הַנָּחָשׁ הָרַע, וּמִשּׁוּם כָּךְ הִסְתַּכֵּל יוֹסֵף בַּחֲלוֹם הַהוּא, וּפָתַר אוֹתוֹ פִּתְרוֹן לָרַע. וְעַל כֵּן הַכֹּל עוֹמֵד בְּפִתְרוֹן, וְזֶה וְזֶה רָאוּ, בִּשְׁתֵּי הַדַּרְגּוֹת הַלָּלוּ, שֶׁשּׁוֹלֵט זֶה וְשׁוֹלֵט זֶה.

רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים נא) לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל לֵב טָהוֹר, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (מלכים א ג) וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁומֵעַ וְגוֹ', וּכְתִיב (משלי טו) וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד, וּבְגִין כָּךְ לֵב טָהוֹר וַדַּאי.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים נא) לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי. אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ, אֲבָל לֵב טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ג) וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ וְגוֹ', וְכָתוּב (משלי טו) וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד, וּמְשׁוּם כָּךְ לֵב טָהוֹר וַדַּאי.

וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי, דָּא הוּא רוּחַ נָכוֹן וַדַּאי. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (בראשית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם. וְאִתְעָרוּ, זֶה רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. וְאִתְעָרוּ, (יחזקאל יא) וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְצַלֵּי דָּוִד, הַהוּא רוּחַ נָכוֹן, חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי.

וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי - זֶהוּ רוּחַ נָכוֹן וַדַּאי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם, וְהִתְעוֹרְרוּ, זוֹ רוּחוֹ שֶׁל הַמָּשִׁיחַ, וְהִתְעוֹרְרוּ (יחזקאל יא) וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְדָוִד הִתְפַּלֵּל, אוֹתוֹ רוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי.

בְּגִין דְּאִית מִסְטְרָא אָחֳרָא, לֵב טָמֵא וְרוּחַ עִוְעִים, דְּאַסְטֵי לִבְנֵי עַלְמָא, וְדָא הוּא רוּחַ טוּמְאָה, דְּאִקְרֵי רוּחַ עִוְעִים. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה יט) יְיָ מָסַךְ בְּקִרְבָּהּ רוּחַ עִוְעִים. וְעַל דָּא וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי. מַאי חַדֵּשׁ. דָּא חִדּוּשָׁא דְּסִיהֲרָא. בְּשַׁעֲתָּא דְּאִתְחַדַּשׁ סִיהֲרָא, דָּוִד מָלֵךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּים וּבְגִין כָּךְ חַדֵּשׁ.

מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ מֵהַצַּד הָאַחֵר לֵב טָמֵא וְרוּחַ עִוְעִים שֶׁמַּסְטֶה אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם, וְזוֹ הִיא רוּחַ טֻמְאָה שֶׁנִּקְרֵאת רוּחַ עִוְעִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יט) ה' מָסַךְ בְּקִרְבָּהּ רוּחַ עִוְעִים, וְעַל כֵּן וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי. מַה זֶּה חַדֵּשׁ? זֶה חִדּוּשׁ הַלְּבָנָה. בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת הַלְּבָנָה, דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם, וּמְשׁוּם כָּךְ חַדֵּשׁ.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, הַאי דִּכְתִיב, (מלכים א כב) וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי יְיָ וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלָיו בַּמָּה וַיֹּאמֶר אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תְּפַתֶּה וְגַם תּוּכַל צֵא וַעֲשֵׂה כֵן. וְתָנֵינָן דְּהַוָה רוּחַ נְבוּת הַיִּזְרְעֵאלִי. וְכִי נִשְׁמָתִין, כֵּיוָן דְּסָלְקִין וְקַיְימִין לְעֵילָּא, אִינּוּן יָכְלִין לְאֶתְבָּא בְּהַאי עַלְמָא, וּמִלָּה תְּמִיהָה, דְּאָמַר אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי וְגוֹ'.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה שֶׁכָּתוּב (מלכים א כב) וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו בַּמָּה. וַיֹּאמֶר אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תְּפַתֶּה וְגַם תּוּכַל צֵא וַעֲשֵׂה כֵן. וְשָׁנִינוּ שֶׁהָיְתָה רוּחַ נְבוּת הַיִּזְרְעֵאלִי. וְכִי הַנְּשָׁמוֹת, כֵּיוָן שֶׁעוֹלוֹת וְעוֹמְדוֹת לְמַעְלָה, הֵן יְכוֹלוֹת לָשׁוּב לָעוֹלָם הַזֶּה? וְהַדָּבָר תָּמוּהַּ שֶׁאָמַר, אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי וְגוֹ'.

וְתוּ, מַאי טַעְמָא אִתְעֲנַשׁ עֲלֵיהּ אַחְאָב, דְּהָא דִינָא דְאוֹרַיְיתָא, דְּשַׁוֵּי שְׁמוּאֵל קַמַּיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, הָכִי הוּא. דִּכְתִיב, (שמואל א ח) אֶת שְׁדוֹתֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקָּח. וְאִי אַחְאָב נָטַל הַהוּא כֶּרֶם בְּנָבוֹת, דִּינָא הֲוָה. וְתוּ, דְּהָוָה יָהִיב לֵיהּ כַּרְמָא אָחֳרָא, אוֹ דַּהֲבָא, וְלָא בָּעָא.

וְעוֹד, מָה הַטַּעַם נֶעֱנַשׁ עָלָיו אַחְאָב? שֶׁהֲרֵי דִּין הַתּוֹרָה שֶׁשָּׁם שְׁמוּאֵל לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּךָ הוּא, שֶׁכָּתוּב (שמואל א ח) אֶת שְׂדוֹתֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח, וְאִם אַחְאָב נָטַל אוֹתָהּ כֶּרֶם בְּנָבוֹת, דִּין הָיָה! וְעוֹד, שֶׁהָיְתָה לוֹ כֶּרֶם אֲחֶרֶת, אוֹ זָהָב, וְלֹא רָצָה!

אָמַר לֵיהּ, יָאוֹת שְׁאַלְתְּ. תָּא חֲזֵי, הַאי רוּחַ דְּקָאָמְרוּ דְּאִיהוּ רוּחַ דְּנָבוֹת, הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא. וְכִי רוּחָא דְּנָבוֹת יָכִיל לְסַלְקָא וּלְקַיְּימָא קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְמִתְבַּע שִׁקְרָא. דְּכְתִיב וַיֵּצֵא הָרוּחַ. וְאִי צַדִּיקָא הוּא, אֵיךְ יִבְּעֵי שִׁקְרָא בְּהַהוּא עַלְמָא, דְּאִיהוּ עַלְמָא דְּקוּשׁוֹט. וּמַה בְּהַאי עַלְמָא, לָא בָּעֵי זַכָּאָה שִׁקְרָא, בְּהַהוּא עַלְמָא, לָא כָּל שֶׁכֵּן. וְאִי לָאו זַכָּאָה אִיהוּ, הֵיךְ יָכִיל לְקַיְּימָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

אָמַר לוֹ, יָפָה שְׁאַלְתָּ. בֹּא רְאֵה, הָרוּחַ הַזּוֹ שֶׁאָמְרוּ שֶׁהִיא רוּחַ שֶׁל נְבוֹת, כָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל - וְכִי הָרוּחַ שֶׁל נְבוֹת יְכוֹלָה לַעֲלוֹת וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַקֵּשׁ שֶׁקֶר, שֶׁכָּתוּב וַיֵּצֵא הָרוּחַ? וְאִם הוּא צַדִּיק, אֵיךְ יְבַקֵּשׁ שֶׁקֶר בָּעוֹלָם הַהוּא, שֶׁהוּא עוֹלָם שֶׁל אֱמֶת? וּמָה בָּעוֹלָם הַזֶּה לֹא צָרִיךְ צַדִּיק שֶׁקֶר, בָּעוֹלָם הַהוּא לֹא כָּל שֶׁכֵּן? וְאִם אֵינוֹ צַדִּיק, אֵיךְ יָכוֹל לַעֲמֹד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא?

אֶלָּא וַדַּאי נְבוֹת לָאו זַכָּאָה הֲוָה כָּל כָּךְ לְקַיְּימָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֶלָּא רוּחָא אָחֳרָא הֲוָה, דְּשַׁלְטָא בְּעַלְמָא. דְּדָא הוּא רוּחָא דְּקַיְּימָא תָּדִיר וְסָלְקָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְדָא הוּא דְּאַסְטֵי לְבָנִי עַלְמָא בְּשִׁקְרָא. וּמַאן דְּאִיהוּ רָגִיל בְּשִׁקְרָא, אִשְׁתַּדַּל תָּדִיר בְּשִׁקְרָא. וְעַל דָּא אָמַר אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר וְגוֹ'. וְעַל דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לֵיהּ, צֵא וַעֲשֵׂה כֵּן. פּוּק מֵהָכָא, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ דִּכְתִיב, (תהלים קא) דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי. וּבְגִין דָּא אִיהוּ רוּחַ שֶׁקֶר וַדַּאי.

אֶלָּא וַדַּאי נְבוֹת לֹא הָיָה כָּל כָּךְ צַדִּיק לַעֲמֹד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא רוּחַ אַחֶרֶת הָיְתָה שֶׁשָּׁלְטָה בָּעוֹלָם, שֶׁזּוֹהִי רוּחַ שֶׁתָּמִיד עוֹמֶדֶת וְעוֹלָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְזוֹהִי שֶׁמַּסְטָה אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם לְשַׁקֵּר, וּמִי שֶׁהוּא רָגִיל בְּשֶׁקֶר, מִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד בְּשֶׁקֶר, וְעַל זֶה אָמַר אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר וְגוֹ', וְעַל כֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ צֵא וַעֲשֵׂה כֵּן. צֵא מִכָּאן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קא) דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי, וּמְשׁוּם זֶה הִיא רוּחַ שֶׁקֶר וַדַּאי.

וְתוּ, עַל מָה דְּקָטַל לֵיהּ לְנָבוֹת וְנָטַל כַּרְמָא דִּילֵיהּ, קְטוּלָא אַמַּאי קְטִיל לֵיהּ. אֶלָּא עַל דְּקָטִיל לֵיהּ בְּלָא דִּינָא, אִתְעַנַּשׁ. קְטַל לֵיהּ בְּלָא דִּינָא, וְנָסִיב כַּרְמָא דִּילֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (מלכים א כא) הֲרָצַחְתָּ וְגַם יָרַשְׁתָּ, וְעַל דָּא אִתְעַנַּשׁ. וְתָא חֲזֵי, כַּמָּה אִינּוּן בְּנֵי נָשָׁא בְּעַלְמָא, דְּאַסְטֵי לוֹן הַאי רוּחַ שִׁקְרָא בְּשִׁקְרָא. וְשַׁלִּיט אִיהוּ בְּעַלְמָא בְּכַמָּה סִטְרִין וּבְכַמָּה עוֹבָדִין, וְהָא אוֹקִימְנָא מִלֵּי.

וְעוֹד, עַל מַה שֶּׁהָרַג אֶת נְבוֹת וְנָטַל אֶת כַּרְמוֹ, לָמָּה הָרַג אוֹתוֹ הֶרֶג? אֶלָּא שֶׁהָרַג אוֹתוֹ בְּלִי דִּין נֶעֱנַשׁ. הָרַג אוֹתוֹ בְּלִי דִּין וְנָטַל אֶת כַּרְמוֹ, וּמְשׁוּם כָּךְ כְּתוּב (מלכים א כא) הֲרָצַחְתָּ וְגַם יָרַשְׁתָּ, וְעַל כֵּן נֶעֱנַשׁ. וּבֹא

וּרְאֵה כַּמָּה הֵם בְּנֵי אָדָם בָּעוֹלָם שֶׁרוּחַ הַשֶּׁקֶר הַזֹּו מַסְטָה אוֹתָם בְּשֶׁקֶר, וְהוּא שׁוֹלֵט בָּעוֹלָם בְּכַמָּה צְדָדִים וּבְכַמָּה מַעֲשִׂים, וְהִנֵּה בֵּאַרְנוּ אֶת הַדְּבָרִים.

וְעַל דָּא דָּוִד מַלְכָּא בָּעָא לְאִסְתַּמְרָא מִנַּיְיהּ, וּבָעָא לְאָפָקָא מִגּוֹ מְסָאֲבוּ. דִּכְתִיב, (תהלים נא) לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי. דָּא הוּא רוּחַ נָכוֹן, וְאִתָּרָא אִיהוּ רוּחַ שֶׁקֶר. וְעַל דָּא תְּרֵין דַּרְגִּין אִינּוּן, חַד קַדִּישָׁא, וְחַד מְסָאֲבָא.

וְעַל כֵּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ בִּקֵּשׁ לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ וְרָצָה לְצֵאת מִתּוֹךְ הַטֻּמְאָה, שֶׁכָּתוּב (תהלים נא) לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי. זוֹ הִיא רוּחַ נָכוֹן, וְהָאַחֵר הוּא רוּחַ שֶׁקֶר. וְעַל כֵּן שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן, אַחַת קְדוֹשָׁה וְאַחַת טְמֵאָה.

פָּתַח וְאָמַר, (יואל ב) וַיְיָ נָתַן קוֹלוֹ לִפְנֵי חֵילוֹ כִּי רַב מְאֹד מַחֲנֵהוּ וְכִי עֲצוּם עוֹשֵׂה דְבָרוֹ וְגו', הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל וַיְיָ, בְּכָל אֲתַר הוּא וּבֵי דִינֵיהּ. נָתַן קוֹלוֹ, דָּא הוּא קָלָא דְּכְתִיב, (דברים ד) קוֹל דְּבָרִים. וּכְתִיב הָתָם, (שמות ד) לֹא אִישׁ דְּבָרִים. מַאן אִישׁ דְּבָרִים. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (דברים לג) אִישׁ הָאֱלֹהִים. לִפְנֵי חֵילוֹ, אִלֵּין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל.

פָּתַח וְאָמַר, (יואל ב) וַה' נָתַן קוֹלוֹ לִפְנֵי חֵילוֹ כִּי רַב מְאֹד מַחֲנֵהוּ כִּי עָצוּם עֹשֵׂה דְבָרוֹ וְגו'. אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ. אֲבָל וַה', בְּכָל מָקוֹם הוּא וּבֵית דִּינוֹ. נָתַן קוֹלוֹ - זֶהוּ הַקּוֹל שֶׁכָּתוּב (דברים ד) קוֹל דְּבָרִים. וְכָתוּב שָׁם (שמות ד) לֹא אִישׁ דְּבָרִים. מִי אִישׁ הַדְּבָרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג) אִישׁ הָאֱלֹהִים. לִפְנֵי חֵילוֹ - אֵלּוּ הֵם יִשְׂרָאֵל.

דף קצג.

כִּי רַב מְאֹד מַחֲנֵהוּ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (איוב כה) הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו. (דף קצג ע"א) דְּכַמָּה מְמַנָּן וּשְׁלִיחָן אִית לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכֻלְּהוּ עָיְימֵי לְאַסְטָאָה עֲלַיְיהוּ דְיִשְׂרָאֵל (זהר חדש ל"ג בגין לאסתאבא להו). וְעַל דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִזְדַּמַּן קַמַּיְיהוּ דְיִשְׂרָאֵל בְּגִין לְנַטְרָא לְהוּ, וְלָא יָכִילוּ לְקַטְרָגָא לְהוּ.

כִּי רַב מְאֹד מַחֲנֵהוּ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כה) הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו. שֶׁכַּמָּה מְמֻנִּים וּשְׁלוּחִים יֵשׁ לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְכֻלָּם עוֹמְדִים לְהַשְׂטִין עַל יִשְׂרָאֵל [ז"ח כדי לטמא אותם], וְעַל כֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַדַּמֵּן לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּדֵי לִשְׁמֹר אוֹתָם, וְלֹא יוּכְלוּ לְקַטְרֵג לָהֶם.

כִּי עָצוּם עוֹשֵׂה דְבָרוֹ. מַאן עָצוּם, דָּא הוּא זַכָּאָה הַהוּא דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא קַדִּישָׁא יְמָמָא וְלֵילְיָא. דְּבָר אַחֵר כִּי עָצוּם, דָּא הוּא מְקַטְרְגָא דְּאִשְׁתַּכַּח קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִיהוּ תַּקִּיפָא כְּפַרְזְלָא תַּקִּיפָא כְּטִינָרָא. עוֹשֵׂה דְבָרוֹ, דְּנָטִיל רְשׁוּת מִלְּעֵילָּא וְנָטִיל נִשְׁמָתָא מִתַּתָּא.

כִּי עָצוּם עֹשֵׂה דְבָרוֹ, מִי עָצוּם? זֶהוּ הַצַּדִּיק, אוֹתוֹ שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה יוֹמָם וָלַיְלָה. דָּבָר אַחֵר כִּי עָצוּם - זֶה הַמְקַטְרֵג שֶׁנִּמְצָא לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהוּא חָזָק כְּבַרְזֶל, קָשֶׁה כַּסֶּלַע. עֹשֵׂה דְבָרוֹ - שֶׁנּוֹטֵל רְשׁוּת מִלְּמַעְלָה, וְנוֹטֵל אֶת הַנְּשָׁמָה מִלְּמַטָּה.

כִּי גָדוֹל יוֹם יְיָ וְנוֹרָא מְאֹד וּמִי יְכִילֶנּוּ. דְּאִיהוּ שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא, וְעָלְאָה וְתַקִּיפָא עַל כֻּלְּהוּ, וְכֻלְּהוּ תְּחוֹת שָׁלְטָנֵיהּ. זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּיא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַר בָּהוּ תָּדִיר, לְזַכָּאָה לוֹן לְעָלְמָא דְּאָתֵי וּלְמֶחֱדֵי לְהוּ בְּחֵידוּ דְצַדִּיקַיָּיא דִּזְמִינִין לְמֶחֱדֵי בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דִּכְתִיב, (תהלים ה) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעְלְצוּ בְךָ אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

כִּי גָדוֹל יוֹם ה' וְנוֹרָא מְאֹד וּמִי יְכִילֶנּוּ - שֶׁהוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל וְעֶלְיוֹן וְתַקִּיף עַל כֻּלָּם, וְכֻלָּם תַּחַת שִׁלְטוֹנוֹ. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בָהֶם תָּמִיד לְזַכּוֹת אוֹתָם לָעוֹלָם הַבָּא וּלְשַׂמֵּחַ אוֹתָם בְּשִׂמְחַת הַצַּדִּיקִים שֶׁעֲתִידִים לִשְׂמֹחַ עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (תהלים ה) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעְלְצוּ בְךָ אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פרשת מקץ

וַיְהִי מִקֵּץ, רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (איוב כח) קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר אֶבֶן אֹפֶל וְצַלְמָוֶת, הַאי קְרָא אִתְּמָר. קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ, דָּא אִיהוּ קֵץ דְּשִׁמְאלָא, דְּאִיהוּ שָׁאט בְּעַלְמָא, וְשָׁאט לְעֵילָּא, וְקַיְימָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאַסְטֵי, וְקַטְרִיג עַל עַלְמָא, וְהָא אִתְּמָר. וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר, דְּהָא כָּל עוֹבָדוֹי לָאו אינּוּן לְטַב, אֶלָּא לְשֵׁיצָאָה תָּדִיר וּלְמֶעְבַּד כְּלִיָּה בְּעָלְמָא.

וַיְהִי מִקֵּץ. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (איוב כח) קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר אֶבֶן אֹפֶל וְצַלְמָוֶת. הַפָּסוּק הַזֶּה נִתְבָּאַר, קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ - זֶהוּ הַקֵּץ שֶׁל הַשְּׂמאל, שֶׁהוּא מְשׁוֹטֵט בָּעוֹלָם וּמְשׁוֹטֵט לְמַעְלָה, וְעוֹמֵד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמַסְטִין וּמְקַטְרֵג עַל הָעוֹלָם, וַהֲרֵי נִתְבָּאַר. וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר - שֶׁהֲרֵי כָּל מַעֲשָׂיו אֵינָם לְטוֹב, אֶלָּא תָּמִיד לְכַלּוֹת וְלַעֲשׂוֹת כְּלִיָּה בָּעוֹלָם.

אֶבֶן אֹפֶל וְצַלְמָוֶת, דָּא אֶבֶן נֶגַף, דְּבָהּ כָּשְׁלִין חַיָּיבִין, וְקַיְימָא בְּהַאי דְּאִקְרֵי, (איוב י) אֶרֶץ עֵפָתָה כְּמוֹ אֹפֶל. תָּא חֲזֵי, אִית אֶרֶץ חַיִּים לְעֵילָּא, וְהַאי אִיהוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. (ד"א ואית ארץ לתתא ונקרא) אֹפֶל וְצַלְמָוֶת, אֹפֶל דְּנַפְקָא מֵאֶרֶץ עֵפָתָה. מַאי (ס"א ארץ) אֶבֶן אֹפֶל וְצַלְמָוֶת, דָּא הוּא קֵץ דְּאִיהוּ מִסְטְרָא דְּחֹשֶׁךְ, זוּהֲמָא דְּדַהֲבָא, וְהָא אִתְּמָר.

אֶבֶן אֹפֶל וְצַלְמָוֶת - זוֹ אֶבֶן נֶגֶף שֶׁבָּהּ נִכְשָׁלִים הָרְשָׁעִים, וְעוֹמֶדֶת בָּזֶה שֶׁנִּקְרֵאת (שם י) אֶרֶץ עֵפָתָה כְּמוֹ אֹפֶל. בֹּא רְאֵה, יֵשׁ אֶרֶץ חַיִּים לְמַעְלָה, וְזוֹ הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. [ויש ארץ למטה, ונקראת] אֹפֶל וְצַלְמָוֶת. אֹפֶל שֶׁיְּצָאָה מֵאֶרֶץ עֵפָתָה. מַהוּ אֹפֶל וְצַלְמָוֶת? זֶהוּ הַקֵּץ, שֶׁהוּא מִצַּד שֶׁל הַחֹשֶׁךְ, זֲהֲמַת הַזָּהָב, וְהִנֵּה נִתְבָּאַר תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אִית לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא לְאִסְתַּכָּלָא בְּפוּלְחָנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּלְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא יְמָמָא וְלֵילֵי. בְּגִין דְּיִנְדְּעוּן וְיִסְתַּכְּלוּן בְּפוּלְחָנֵיהּ. דְּהָא אוֹרַיְיתָא אִיהִי מַכְרְזָא בְּכָל יוֹמָא קַמֵּיהּ דְּבַר נָשׁ וְאָמְרָה, (משלי ט) מִי פֶתִי יָסוּר הֵנָּה חָסַר לֵב וְאָמְרָה לוֹ, וְהָא אוֹקִימְנָא מִלֵּי.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה יֵשׁ לִבְנֵי אָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בַּעֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת כְּדֵי שֶׁיִּדְעוּ וְיִסְתַּכְּלוּ בַּעֲבוֹדָתוֹ, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מַכְרִיזָה בְּכָל יוֹם לִפְנֵי הָאָדָם וְאוֹמֶרֶת: (משלי ט) מִי פֶתִי יָסֻר הֵנָּה חָסַר לֵב וְאָמְרָה לּוֹ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ אֶת הַדְּבָרִים.

וְכַד בַּר נָשׁ אִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, וְאִתְדַּבַּק בָּהּ, זָכֵי לְאִתְתַּקְפָא בְּאֵילָנָא דְחַיֵּי, דִּכְתִיב, (משלי ג) עֵץ חַיִּים וְגו'. וְתָא חֲזֵי, כַּד בַּר נָשׁ אִתְתַּקַּף בְּאֵילָנָא דְחַיֵּי בְּהַאי עָלְמָא, אִתְתַּקַּף בֵּיהּ לְעָלְמָא דְאָתֵי. דְּהָא כַּד נְשָׁמָתִין נָפְקִין מֵהַאי עָלְמָא, הָכִי אִתְתַּקְּנָן לְהוּ דַּרְגִּין לְעָלְמָא דְאָתֵי. וּכְשֶׁאָדָם מַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנִדְבָּק בָּהּ, זוֹכֶה לְהִתְחַזֵּק בְּעֵץ הַחַיִּים, שֶׁכָּתוּב (שם ג) עֵץ חַיִּים וְגוֹ'. וּבא וּרְאֵה, כְּשֶׁאָדָם מַחֲזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא מַחֲזִיק בּוֹ לָעוֹלָם הַבָּא. שֶׁהֲרֵי כְּמוֹ הַנְּשָׁמוֹת יוֹצְאוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ מִתְקַנּוֹת לָהֶן דַּרְגּוֹת לָעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזֵי, אִילָנָא דְחַיֵּי, אִיהוּ בְּכַמָּה דַרְגִּין מִתְפָּרְשָׁן דָּא מִן דָּא, וְכֻלְּהוּ חַד. דְּהָא בְּאִילָנָא דְחַיֵּי אִית דַּרְגִּין אִלֵּין עַל אִלֵּין. עַנָפִין, וְעָלִין, קְלִיפִין, (ס"א נופא) גּוּפָא דְאִילָנָא, שָׁרְשִׁין. וְכֹלָּא הוּא אִילָנָא. כְּגַוְונָא דָא, כָּל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, אִיהוּ אִתְתַּקַּף וְאִתְתַּקַּף בְּאִילָנָא דְחַיֵּי.

בֹּא רְאֵה, עֵץ הַחַיִּים הוּא בְּכַמָּה דַרְגּוֹת נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה, וְכֻלָּם אֶחָד. שֶׁהֲרֵי בְּעֵץ הַחַיִּים יֵשׁ דַּרְגּוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, עֲנָפִים וְעָלִים, קְלִפּוֹת, וְגוּף הָאִילָן, שָׁרָשִׁים, וְהַכֹּל הוּא הָאִילָן. כְּמוֹ כֵן כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, הוּא נִתְקָן וּמִתְחַזֵּק בְּעֵץ הַחַיִּים.

דף קצג:

וְכָל בְּנֵי דִּמְהֵימְנוּתָא יִשְׂרָאֵל, כֻּלְּהוֹן מִתְתַּקְּפִין בְּאִילָנָא דְחַיֵּי, כֻּלְּהוּ אֲחִידִין בְּאִילָנָא מַמָּשׁ. מִנְּהוֹן בְּהַהוּא (ס"א נופא) גּוּפָא דְּבֵיהּ, מִנְּהוֹן אֲחִידָן בַּעֲנָפִין, מִנְּהוֹן בְּעָלִין, מִנְּהוֹן בְּשָׁרְשִׁין. אִשְׁתַּכָּחוּ דְּכֻלְּהוּ אֲחִידָן בְּאִילָנָא דְחַיֵּי. וְאִינוּן דְּמִשְׁתַּדְּלִין בְּאוֹרַיְיתָא (דף קצג ע"ב) כֻּלְּהוּ אֲחִידָן בְּגוּפָא דְאִילָנָא. וּבְגִין כָּךְ מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, אִיהוּ אָחִיד בְּכֹלָּא, וְהָא אוּקְמוּהָ וְאִתְּמָר. וַיְהִי מִקֵּץ, מַאי מִקֵּץ. רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, אֲתַר דְּלֵית בָּהּ זְכִירָה, וְדָא הוּא קֵץ דְּשָׁמְאלָא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דִּכְתִיב, (בראשית מ) כִּי אִם זְכַרְתַּנִי אִתָּךְ כַּאֲשֶׁר יִיטַב לָךְ. וְכִי הָכִי אִתְחֲזֵי לֵיהּ לְיוֹסֵף צַדִּיקָא, דְּאִיהוּ אָמַר כִּי אִם זְכַרְתַּנִי אִתָּךְ. אֶלָּא כֵּיוָן דְּאִסְתַּכַּל יוֹסֵף בְּחֶלְמֵיהּ. אָמַר, וַדַּאי חֶלְמָא דְּזִכְירָה אִיהוּ. וְאִיהוּ טָעָה בְּהַאי, דְּהָא בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוֵי כֹּלָּא.

וְכָל בְּנֵי הַאֱמוּנָה, יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּם מִתְגַּבְּרִים בְּעֵץ הַחַיִּים, כֻּלָּם אֲחוּזִים בָּעֵץ מַמָּשׁ, מֵהֶם בְּאוֹתוֹ הַגּוּף שֶׁבּוֹ, מֵהֶם אֲחוּזִים בָּעֲנָפִים, מֵהֶם בָּעֲלִים, מֵהֶם בַּשָּׁרָשִׁים. נִמְצְאוּ שֶׁכֻּלָּם אֲחוּזִים בְּעֵץ הַחַיִּים. וְאוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, כֻּלָּם אֲחוּזִים בְּגוּף הָאִילָן. וּמִשּׁוּם כָּךְ מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, הוּא אָחוּז בַּכֹּל, וַהֲרֵי פֵּרַשְׁוּהָ וְנִתְבָּאֵר. וַיְהִי מִקֵּץ, מַה זֶּה מִקֵּץ? רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, הַמָּקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ זְכִירָה, וְזֶהוּ קֵץ הַשְּׁמֹאל. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (בראשית מ) כִּי אִם זְכַרְתַּנִי אִתָּךְ כַּאֲשֶׁר יִיטַב לָךְ. וְכִי כָּךְ רָאוּי לְיוֹסֵף הַצַּדִּיק

שֶׁהוּא אָמַר כִּי אִם זְכַרְתַּנִי אִתְּךָ? אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּכֵּל יוֹסֵף בַּחֲלוֹמוֹ, אָמַר, וַדַּאי חֲלוֹם שֶׁל זְכִירָה הוּא, וְהוּא טָעָה בָּזֶה, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל הָיָה בְּקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

וְעַל דָּא אָתַר דְּהָווֹ בֵּיהּ נַשְׁיוּ קֻם קַמֵּיהּ, מַה כְּתִיב וְלֹא זָכַר שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכָּחֵהוּ. כֵּיוָן דְּאָמַר וְלֹא זָכַר שַׂר הַמַּשְׁקִים, מַהוּ וַיִּשְׁכָּחֵהוּ. אֶלָּא וַיִּשְׁכָּחֵהוּ אָתַר דְּאִית בֵּיהּ שִׁכְחָה, וְדָא הוּא קֻץ דְּסִטְרָא דְּחשָׁךְ. שְׁנָתַיִם יָמִים, מַאי שְׁנָתַיִם. דְּתָב דַּרְגָּא, לְדַרְגָּא דְּאִית בֵּיהּ זְכִירָה.

וְעַל כֵּן הַמָּקוֹם שֶׁהָיְתָה בּוֹ שִׁכְחָה, עָמַד לְפָנָיו. מַה כָּתוּב? וְלֹא זָכַר שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכָּחֵהוּ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר וְלֹא זָכַר שַׂר הַמַּשְׁקִים, מַה זֶּה וַיִּשְׁכָּחֵהוּ? אֶלָּא וַיִּשְׁכָּחֵהוּ, הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁכְחָה, וְזֶהוּ הַקֵּץ שֶׁל צַד הַחשֶׁךְ. שְׁנָתַיִם יָמִים, מַה זֶּה שְׁנָתַיִם? שֶׁשָּׁבָה הַדַּרְגָּה לַדַּרְגָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ זְכִירָה.

וּפַרְעֹה חוֹלֵם וְהִנֵּה עוֹמֵד עַל הַיְאֹר, דָּא חֶלְמָא דְּיוֹסֵף הָווֹ. בְּגִין דְּכָל נָהָר, דְּיוֹסֵף הַצַּדִּיק אִיהוּ. וְרָזָא דָּא הָווֹי, הַאי מַאן דְּחָמֵי נָהָר בַּחֲלוֹם, חָמֵי שָׁלוֹם. דִּכְתִיב, (ישעיה סו) הִנְנִי נוֹטֶה אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם: וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (משלי כט) מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֶרְסֶנָּה, תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַלְמָא עִלָּאָה, אַתְקִין כֹּלָּא כְּדָקָא יָאוּת, וְאַפִּיק נְהוֹרִין עִלָּאִין מְנַהֲרִין לְכָל סִטְרִין, וְכֹלָּא אִיהוּ חַד. וּבָרָא שָׁמַיִם דְּלָעֵילָא וְאֶרֶץ דְּלֵעֵילָא, לְאִתְתַּקְנָא כֻּלְּהוּ כְּחָדָא, לְתוֹעַלְתָּא דְּתַתָּאֵי.

וּפַרְעֹה חוֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאֹר. זֶה הָיָה הַחֲלוֹם שֶׁל יוֹסֵף, מִשּׁוּם שֶׁכָּל נָהָר הוּא שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, וְזֶהוּ הַסּוֹד שֶׁמִּי שֶׁרוֹאֶה נָהָר בַּחֲלוֹם רוֹאֶה שָׁלוֹם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה סו) הִנְנִי נֹטֶה אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (משלי כט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֶרְסֶנָּה. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, הִתְקִין הַכֹּל כָּרָאוּי, וְהוֹצִיא אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים מְאִירִים לְכָל הַצְּדָדִים, וְהַכֹּל הוּא אֶחָד. וּבָרָא שָׁמַיִם שֶׁלְּמַעְלָה, וְאֶרֶץ שֶׁלְּמַעְלָה, לְתַקֵּן כֻּלָּם יַחַד לְתוֹעַלְתָּם שֶׁל הַתַּחְתּוֹנִים.

תָּא חֲזֵי, מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ. מַאן מֶלֶךְ, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בַּמִּשְׁפָּט, דָּא יַעֲקֹב, דְּאִיהוּ קְיוּמָא דְּאַרְעָא. וְעַל דָּא, ו' אִתְּזַן מִן ה' עִלָּאָה, ה' תַּתָּאָה אִתְּזַנַת מִן ו', דְּקְיוּמָא דְּאַרְעָא אִיהוּ בְּמִשְׁפָּט. דְּהָא מִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ בְּכָל תִּקּוּנוֹי, וְזַן לָהּ.

בֹּא רְאֵה, מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, מִי הַמֶּלֶךְ? זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. בְּמִשְׁפָּט - זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הַקְּיוּם שֶׁל הָאָרֶץ, וְעַל כֵּן ו' נִזּוֹנֶת מֵה' הָעֶלְיוֹנָה, ה' הַתַּחְתּוֹנָה נִזּוֹנֶת מִן ו', שֶׁקְּיוּם הָאָרֶץ הוּא בְּמִשְׁפָּט, שֶׁהֲרֵי הַמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ בְּכָל תִּקּוּנֶיהָ וְזָן אוֹתָהּ.

דָּבָר אַחֵר, מֶלֶךְ, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בַּמִּשְׁפָּט, דָּא יוֹסֵף. יַעֲמִיד אֶרֶץ, דִּכְתִיב (בראשית מא) וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה לִשְׁבּוֹר אֶל יוֹסֵף. וּבְגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בֵּיהּ בְּיַעֲקֹב, עֲבַד לֵיהּ לְיוֹסֵף שַׁלִּיטָא עַל אַרְעָא.

דְּבָר אַחֵר, מֶלֶךְ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. בְּמִשְׁפָּט - זֶה יוֹסֵף. יַעֲמִיד אֶרֶץ - שֶׁכָּתוּב (בראשית מא) וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה לִשְׁבֹּר אֶל יוֹסֵף. וּמִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בְיַעֲקֹב, עָשָׂה אֶת יוֹסֵף שַׁלִּיט עַל הָאָרֶץ.

רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, מֶלֶךְ, דָּא יוֹסֵף. בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, דָּא יַעֲקֹב. דְּהָא עַד לָא אֲתָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, לָא הֲוָה קַיּוּמָא בְּאַרְעָא, מִגּוֹ כַּפְנָא. כֵּיוָן דְּאֲתָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, בִּזְכוּתֵיהּ אִסְתַּלַּק כַּפְנָא, וְאִתְקַיַּים אַרְעָא.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, מֶלֶךְ - זֶה יוֹסֵף. בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ - זֶה יַעֲקֹב. שֶׁהֲרֵי עַד שֶׁלֹּא בָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, לֹא הָיָה קִיּוּם בְּאֶרֶץ מִתּוֹךְ הָרָעָב. כֵּיוָן שֶׁבָּא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, בִּזְכוּתוֹ הִסְתַּלֵּק הָרָעָב וְהִתְקַיְּמָה הָאָרֶץ.

דָּבָר אַחֵר, מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, דָּא דָּוִד מַלְכָּא, דִּכְתִיב, (שמואל ב ח) וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ, וְאִיהוּ קַיֵּים אַרְעָא, וּבִזְכוּתֵיהּ קָיְימָא לְבָתַר דְּנָא. וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֱרְסֶנָּה, דָּא רְחַבְעָם.

דָּבָר אַחֵר, מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ - זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּתוּב (שמואל ב ח) וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ, וְהוּא קַיֵּם אֶת הָאָרֶץ, וּבִזְכוּתוֹ עָמְדָה לְאַחַר מִכֵּן. וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֱרְסֶנָּה - זֶה רְחַבְעָם.

תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִינֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא, אַף עַל גַּב דְּפוּרְעָנוּתָא אִתְגְּזַר עַל עַלְמָא, מִתְעַכְּבָא בְּגִינֵיהוֹן וְלָא שָׁלְטָא עַל עַלְמָא. כָּל יוֹמוֹי דְּדָוִד מַלְכָּא אִתְקַיְּימָא אַרְעָא בְּגִינֵיהּ, לְבָתַר דְּמִית אִתְקַיְּימָא בִּזְכוּתֵיהּ. דִּכְתִיב, (מלכים ב כ) וְגַנּוֹתִי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי. דְּכְתִיב, וְכָל יוֹמוֹי דְּיוֹסֵף, לָא שָׁלְטָא פּוּרְעָנוּתָא בְּעַלְמָא.

בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בִּשְׁבִיל הַצַּדִּיקִים, אַף עַל גַּב שֶׁפֻּרְעָנוּת נִגְזְרָה עַל הָעוֹלָם, הִיא מִתְעַכֶּבֶת בְּגִלְלָם וְלֹא שׁוֹלֶטֶת עַל הָעוֹלָם. כָּל יְמֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ הִתְקַיְּמָה הָאָרֶץ בְּגִלְלוֹ. לְאַחַר שֶׁמֵּת, הִתְקַיְּמָה בִּזְכוּתוֹ, שֶׁכָּתוּב (מלכים ב כ) וְגַנּוֹתִי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי. כְּמוֹ כֵן כָּל יְמֵי יַעֲקֹב וְכָל יְמֵי יוֹסֵף לֹא שָׁלְטָה הַפְּרָעָנוּת בָּעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, דָּא יוֹסֵף. וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֱרְסֶנָּה, דָּא פַּרְעֹה. דְּהָא בְּגִין דְּאַקְשֵׁי לִבֵּיהּ לְגַבֵּי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, חָרִיב אַרְעָא דְּמִצְרַיִם. וּבְקַדְמִיתָא עַל יְדָא דְּיוֹסֵף אִתְקַיַּים אַרְעָא בְּהַהוּא חֶלְמָא דְּחָלַם. דִּכְתִיב, וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וְגוֹ'. וַיְהִי מִקֵּץ וְגוֹ'. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יח) חַי יְיָ וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרוּם אֱלֹהֵי יִשְׁעִי. אֱלוֹהֵי כְתִיב, בְּוי"ו. הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ. חַי יְיָ, דָּא חַי צַדִּיקָא יְסוֹדָא דְעַלְמָא, דְּאִקְרֵי חַי דְּעָלְמִין. וּבָרוּךְ צוּרִי, דָּא (ס"א הוד) הוּא דִּכְתִיב (תהלים קמד) בָּרוּךְ יְיָ צוּרִי, וְדָא עַלְמָא דְּאִתְקַיַּים עָלֵיהּ צַדִּיקָא דָּא. וְיָרוּם אֱלֹהֵי יִשְׁעִי. וְיָרוּם דָּא עַלְמָא עִלָּאָה. אֱלוֹהֵי בְּוא"ו, דָּא שָׁמַיִם, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קטז) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַייָ.

בֹּא רְאֵה, מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ - זֶה יוֹסֵף. וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֱרָסֶנָּה - זֶה פַּרְעֹה, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם שֶׁהִקְשָׁה אֶת לִבּוֹ לְקַדּוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא, הֶחֱרִיב אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם. וּבְרֵאשׁוֹנָה עַל יְדֵי יוֹסֵף הִתְקַיְּמָה הָאָרֶץ, בְּאוֹתוֹ הַחֲלוֹם שֶׁחָלַם, שֶׁכָּתוּב וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וְגוֹ'. וַיְהִי מִקֵּץ וְגוֹ'. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יח) חַי ה' וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׁעִי. אֱלוֹהֵי כְּתוּב בְּוי"ו. הַפָּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ, חַי ה' - זֶה חַי, צַדִּיק יְסוֹד הָעוֹלָם, שֶׁנִּקְרָא חַי הָעוֹלָמִים. וּבָרוּךְ צוּרִי - זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם קמד) בָּרוּךְ ה' צוּרִי, וְזֶה הָעוֹלָם שֶׁמִּתְקַיֵּם עַל הַצַּדִּיק הַזֶּה. וְיָרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׁעִי. וְיָרוּם - זֶה הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. אֱלוֹהֵי בְּוָא"ו זֶה שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קטז) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה'.

דף קצד.

תָּא חֲזֵי, (כמה דאת אמר) (תהלים סח) בָּרוּךְ אֲדֹנָ"י יוֹם יוֹם יַעֲמָס לָנוּ. בָּרוּךְ אֲדֹנָ"י, בְּאָלֶ"ף דָּלֶ"ת נוּ"ן יוּ"ד, וְהַאי קְרָא רָזָא דְּחָכְמְתָא אִיהוּ. יוֹם יוֹם, אִלּוּ שְׁנָתַיִם יָמִים, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (דף קצד ע"א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חוֹלֵם וְהִנֵּה עוֹמֵד עַל הַיְאוֹר, רָזָא אִיהוּ, כְּמָה דְּאִתְּמָר דָּא יוֹסֵף. דְּנָהָר (ס"א דכל נהר) דָּא, יוֹסֵף הַצַּדִּיק הוּא. וְהִנֵּה מִן הַיְאוֹר עוֹלוֹת שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מַרְאֶה וּבְרִיאוֹת בָּשָׂר וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ. וְהִנֵּה מִן הַיְאוֹר, דָּא מְנָהָר דָּא אִתְבָּרְכָאן כָּל אִינּוּן דַּרְגִּין דִּלְתַתָּא. בְּגִין דְּהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק, אִיהוּ אַשְׁקֵי וְזָן לְכֹלָּא. וְיוֹסֵף אִיהוּ נָהָר, לְאִתְבָּרְכָא כָּל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּגִינֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, [כמו שנאמר] (שם סח) בָּרוּךְ אֲדֹנָ"י יוֹם יוֹם יַעֲמָס לָנוּ. בָּרוּךְ אֲדֹנָ"י, בְּאָלֶ"ף דָּלֶ"ת נוּ"ן יוּ"ד, וְהַפָּסוּק הַזֶּה הוּא סוֹד הַחָכְמָה. יוֹם יוֹם - אִלּוּ שְׁנָתַיִם יָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים. וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאֹר - סוֹד הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, זֶה יוֹסֵף, שֶׁנָּהָר [שכל הנהר] הַזֶּה הוּא יוֹסֵף הַצַּדִּיק. וְהִנֵּה מִן הַיְאֹר עֹלֹת שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מַרְאֶה וּבְרִיאֹת בָּשָׂר וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ. וְהִנֵּה מִן הַיְאֹר, שֶׁהֲרֵי מֵהַנָּהָר הַזֶּה מִתְבָּרְכוֹת כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁלְּמַטָּה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא הוּא מַשְׁקֶה וְזָן אֶת הַכֹּל, וְיוֹסֵף הוּא נָהָר שֶׁתִּתְבָּרֵךְ כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם בִּשְׁבִילוֹ.

וְתָא חֲזֵי, הַהוּא נָהָר, שֶׁבַע דַּרְגִּין אִתְשַׁקְיָין וְאִתְבָּרְכָן מִנֵּיהּ, וְאִלֵּין אִינּוּן יְפוֹת מַרְאֶה וּבְרִיאוֹת בָּשָׂר. וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ, בְּחִבּוּרָא בְּאַחְוָותָא דְּלָא אִשְׁתַּכַּח בְּהוּ פִּירוּדָא. וְכֻלְּהוּ לְשַׁבָּחָא קָיְימִין, דְּהָא כָּל הַנֵּי דַּרְגִּין שֶׁבַע דְּקָאֲמָרַן, רָזָא אִיהוּ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (אסתר ב) וְאֵת שֶׁבַע הַנְּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לָתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'. וְעַל דָּא שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מַרְאֶה, וְלָקֳבֵל דָּא כְּתִיב שִׁבְעַת הַסָּרִיסִים הַמְשָׁרְתִים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'.

וּבֹא רְאֵה, אוֹתוֹ הַנָּהָר, שֶׁבַע דְּרָגוֹת נִשְׁקוֹת וּמִתְבָּרְכוֹת מִמֶּנּוּ, וְאֵלּוּ הֵם יְפוֹת מַרְאֶה וּבְרִיאֹת בָּשָׂר. וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ, בְּחִבּוּר וְאַחְוָה, שֶׁאֵין נִמְצָא בָּהֶם פֵּרוּד וְכֻלָּם לְשֶׁבַח עוֹמְדִים. שֶׁהִנֵּה כָּל שֶׁבַע הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ שֶׁאָמַרְנוּ הוּא סוֹד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ב) וְאֵת שֶׁבַע הַנְּעָרוֹת הָרְאֻיוֹת לָתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'. וְעַל כֵּן שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מַרְאֶה, וּכְנֶגֶד זֶה כָּתוּב שִׁבְעַת הַסָּרִיסִים הַמְשָׁרְתִים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'.

רִבִּי יִצְחָק אָמַר, שֶׁבַע פָּרוֹת הַטּוֹבוֹת, דַּרְגִּין אִינּוּן עִלָּאִין עַל אָחֳרָנִין. וְשֶׁבַע הַפָּרוֹת הָרָעוֹת, דַּרְגִּין אָחֳרָנִין דִּלְתַתָּא. אִלֵּין מִסְטָרָא דִּקְדוּשָׁה, וְאִלֵּין מִסְטָרָא דִּמְסָאֲבָא.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, שֶׁבַע הַפָּרוֹת הַטּוֹבוֹת הֵם דְּרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת עַל הָאֲחֵרוֹת, וְשֶׁבַע הַפָּרוֹת הָרָעוֹת - הַדְּרָגוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁלְּמַטָּה. אֵלּוּ מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, וְאֵלּוּ מִצַּד הַטֻּמְאָה.

שֶׁבַע הַשִּׁבֳּלִים, רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִלֵּין קֲדָמָאֵי אִינּוּן טָבִין, בְּגִין דְּאִינּוּן מִסְטָרָא דִּימִינָא דִּכְתִיב בֵּיהּ כִּי טוֹב. וְאִלֵּין בִּישִׁין אִינּוּן לְתַתָּא מִנַּיְיהוּ. שֶׁבַע הַשִּׁבֳּלִים אִינּוּן מִסְטָרָא דְּדַכְיִי, וְאִלֵּין מִסְטָרָא דִּמְסָאֲבוּ, וְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין קַיְימִין אִלֵּין עַל אִלֵּין, וְאִלֵּין לָקֳבֵל אִלֵּין, וְכֻלְּהוּ קָא חָמָא פַּרְעֹה בְּחֶלְמֵיהּ.

שֶׁבַע הַשִּׁבֳּלִים - רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵלּוּ הָרִאשׁוֹנוֹת הֵן טוֹבוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהֵן מִצַּד הַיָּמִין שֶׁכָּתוּב בּוֹ כִּי טוֹב, וְאֵלּוּ הָרָעִים הֵם לְמַטָּה מֵהֶם. שֶׁבַע הַשִּׁבֳּלִים הֵן מִצַּד הַטָּהֳרָה, וְאֵלּוּ מִצַּד הַטֻּמְאָה, וְכָל הַדְּרָגוֹת עוֹמְדוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ וְאֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, וְאֶת כֻּלָּם רָאָה פַּרְעֹה בַּחֲלוֹמוֹ.

אָמַר רִבִּי יֵיסָא, וְכִי לְהַהוּא חַיְיבָא דְּפַרְעֹה אַחְזְיֵין לֵיהּ כָּל הַנֵּי. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יְהוּדָה, כְּגַוְונָא דִּלְהוֹן חָמָא. דְּכַמָּה דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין, אִלֵּין לָקֳבֵל אִלֵּין, וְאִלֵּין עַל אִלֵּין, וְאִיהוּ חָמָא בְּאִינּוּן דַּרְגִּין דִּלְתַתָּא.

אָמַר רַבִּי יֵיסָא, וְכִי לְאוֹתוֹ פַּרְעֹה הָרָשָׁע הֶרְאוּ לוֹ אֶת כָּל אֱלֶה? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כְּמוֹתָם רָאָה, שֶׁכַּמָּה דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ וְאֵלּוּ עַל אֵלּוּ, וְהוּא רָאָה בְּאוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁלְּמַטָּה.

וְהָא תָּנִינָן, דְּהָא כְּמָה דְּאִיהוּ בַּר נָשׁ, הָכִי אַחְזְיוּ לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ, וְהָכִי חֲמֵי. וְנִשְׁמָתָא הָכִי סָלְקַת לְאִשְׁתְּמוֹדְעָא. כָּל חַד וְחַד כְּפוּם דַּרְגֵּיהּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ, וּבְגִין כָּךְ פַּרְעֹה חָמָא כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ, וְלָא יַתִּיר:

וְהִנֵּה שְׁנֵינוּ, שֶׁהֲרֵי כְּמוֹ שֶׁהוּא הָאָדָם, כָּךְ מַרְאִים לוֹ בַּחֲלוֹמוֹ, וְכָךְ רוֹאֶה, וְכָךְ הַנִּשְׁמָה עוֹלָה לְהַכִּיר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דַּרְגָּתוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ פַּרְעֹה רָאָה כְּרָאוּי לוֹ, וְלֹא יוֹתֵר.

וַיְהִי מִקֵּץ וְגוֹ', רִבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (קהלת ג) לַכֹּל זְמַן וְעֵת לְכָל חֵפֶץ תַּחַת הַשָּׁמָיִם. תָּא חֲזֵי, כָּל מַה דְּעָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְתַתָּא, לְכֹלָּא שַׁוֵּי זִמְנָא וּזְמַן קָצוּב. זְמַן שַׁוֵּי לִנְהוֹרָא וְלַחֲשׁוֹכָא, זִמְנָא שַׁוֵּי לִנְהוֹרָא דִּשְׁאָר עַמִּין, דְּאִינּוּן שָׁלְטִין הַשְׁתָּא עַל עַלְמָא. וְזִמְנָא שַׁוֵּי לַחֲשׁוֹכָא, דְּאִיהוּ גָלוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל תְּחוֹת שָׁלְטָנוּתָא דִּלְהוֹן. זִמְנָא שַׁוֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכֹלָּא, בְּגִין כָּךְ לַכֹּל זְמַן וְעֵת לְכָל חֵפֶץ. מַאי וְעֵת לְכָל חֵפֶץ. זִמְנָא וְעִדָּן הוּא לְכֹלָּא, לְכָל הַהוּא רְעוּתָא דְּאִשְׁתַּכַּח לְתַתָּא.

וַיְהִי מִקֵּץ וְגוֹ'. רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (קהלת ג) לַכֹּל זְמַן וְעֵת לְכָל חֵפֶץ תַּחַת הַשָּׁמָיִם. בֹּא רְאֵה, כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַטָּה, לַכֹּל שָׂם עֵת וּזְמַן קָצוּב. שָׂם זְמַן לָאוֹר וְלַחֹשֶׁךְ, שָׂם זְמַן לָאוֹר שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁהֵם שׁוֹלְטִים עַכְשָׁו עַל הָעוֹלָם, וּזְמַן שָׂם לַחֲשֵׁכָה, שֶׁהִיא הַגָּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל תַּחַת שִׁלְטוֹנָם.

זְמַן שֶׁם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַכֹּל, וּמִשּׁוּם כָּךְ לַכֹּל זְמַן וְעֵת לְכָל חֵפֶץ. מַה זֶּה וְעֵת לְכָל חֵפֶץ? זְמַן וְעִדָּן הוּא לַכֹּל, לְכָל אוֹתוֹ הָרְצוֹן שֶׁנִּמְצָא לְמַטָּה.

דָּבָר אַחֵר וְעֵת לְכָל חֵפֶץ, מַאי עֵת. כְּדְכְתִיב, (תהלים קיט) עֵת לַעֲשׂוֹת לַיְיָ הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ. וּכְתִיב, (ויקרא יז) וְאֶל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. וְאִיהוּ דַּרְגָּא מְמַנָּא, וְהָא אוּקְמוּהָ. וּבְגִין כָּךְ עֵת אִיהוּ מְמַנָּא, לְכָל חֵפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים, מִסִּטְרָא דְהַהוּא קֵץ דְּחִשָּׁךְ חָמָא פַּרְעֹה בְּחֶלְמֵיהּ, וּמִתַּמָּן יָדַע וְאִתְגְּלִי לֵיהּ הַהוּא חֶלְמָא. וַיְהִי בַבֹּקֶר וַתִּפָּעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ וְגוֹ'. וַתִּפָּעֶם רוּחוֹ. מַאי וַתִּפָּעֶם. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הָא אוּקְמוּהָ בְּפַרְעֹה כְּתִיב וַתִּפָּעֶם, וּבְנְבוּכַדְנֶצַּר כְּתִיב, (דניאל ב) וַתִּתְפָּעֶם, וְאוּקְמוּהָ דְּהָא בְּפַרְעֹה כְּתִיב וַתִּפָּעֶם, בְּגִין דְּהַוָה יָדַע חֶלְמָא, וּפִשְׁרָא לָא הֲוָה יָדַע, אֲבָל נְבוּכַדְנֶצַּר, חָמָא חֶלְמָא, וְחָמָא פִּשְׁרָא, וְאִתְנְשֵׁי כֻּלָּא מִנֵּיהּ.

דָּבָר אַחֵר וְעֵת לְכָל חֵפֶץ - מַה זֶּה עֵת? כַּכָּתוּב (תהלים קיט) עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ. וְכָתוּב (ויקרא יז) וְאֶל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. וְהִיא הַדַּרְגָּה הַמְמֻנָּה, וְהִנֵּה פֵּרַשְׁוּהָ. וּמִשּׁוּם כָּךְ עֵת הוּא הַמְמֻנֶּה לְכָל חֵפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים, מֵהַצַּד שֶׁל אוֹתוֹ קֵץ הַחֹשֶׁךְ רָאָה פַּרְעֹה בַּחֲלוֹמוֹ, וּמִשָּׁם יָדַע וְהִתְגַּלָּה לוֹ אוֹתוֹ הַחֲלוֹם. וַיְהִי בַבֹּקֶר וַתִּפָּעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ וְגוֹ'. וַתִּפָּעֶם רוּחוֹ, מַה זֶּה וַתִּפָּעֶם? רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הִנֵּה פֵּרַשְׁוּהָ שֶׁבְּפַרְעֹה כָּתוּב וַתִּפָּעֶם, וּבִנְבוּכַדְנֶצַּר כָּתוּב (דניאל ב) וַתִּתְפָּעֶם, וּבֶאֱמוּרָה שֶׁהִנֵּה בְּפַרְעֹה כָּתוּב וַתִּפָּעֶם מִשּׁוּם שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ אֶת הַחֲלוֹם, וְהַפִּתְרוֹן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, אֲבָל נְבוּכַדְנֶצַּר רָאָה הַחֲלוֹם וְרָאָה הַפִּתְרוֹן, וְהַכֹּל נִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ.

דף קצד:

אֲבָל תָּא חֲזֵי, וַתִּפָּעֶם רוּחוֹ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (שופטים יג) לְפַעֲמוֹ, דְּהַוָה אָתֵי רוּחָא וְאָזִיל, וְאָתֵי וְאָזִיל. וְלָא הֲוָה מִתְיַישְׁבָא עִמֵּיהּ עַדַיִין כְּדְקָא יְאוּת. וְעַל דָּא כְּתִיב, (שופטים יג) וַתָּחֶל רוּחַ יְיָ לְפַעֲמוֹ, דִּכְדֵין הֲוָה שֵׁירוּתָא. אוּף הָכָא רוּחֵיהּ אִתְעַר בֵּיהּ, וְאָזִיל וְאִתְעַר, וְלָא הֲוָה מִתְיַישְׁבָא עִמֵּיהּ לְמִנְדַע. נְבוּכַדְנֶצַּר וַתִּתְפָּעֶם רוּחוֹ, בְּאִתְעָרוּתָא הֲוָה אִתְעַר עַל חַד תְּרִין, (תייבין) וְאָזִלִין וְתָיְיבִין, וְדָא הוּא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (במדבר כד) כְּפַעַם בְּפַעַם. פַּעַם בְּהַאי, (דף קצד ע"ב) וּפַעַם בְּהַאי, וְלָא מִתְיַישְׁבָא דַּעְתֵּיהּ וְרוּחֵיהּ.

אֲבָל בֹּא רְאֵה, וַתִּפָּעֶם רוּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים יג) לְפַעֲמוֹ, שֶׁהָיְתָה הָרוּחַ בָּאָה וְהוֹלֶכֶת וּבָאָה וְהוֹלֶכֶת וְלֹא הָיְתָה מִתְיַשֶּׁבֶת עִמּוֹ עֲדַיִן כָּרָאוּי, וְעַל כֵּן כָּתוּב (שם) וַתָּחֶל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ, שֶׁאָז הָיְתָה הַרְאשִׁית. אַף כָּאן רוּחוֹ הִתְעוֹרְרָה בּוֹ, וְהָלְךְ וְהִתְעוֹרֵר, וְלֹא הָיְתָה מִיַּשֶּׁבֶת עִמּוֹ לְדַעַת. נְבוּנַדְנֶצַּר וַתִּתְפָּעֶם רוּחוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוּת הָיָה מִתְעוֹרֵר עַל כָּל אֶחָד פְּעָמִים, שְׁבִים וְהוֹלְכִים וְשָׁבִים. וְזֶהוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כד) כְּפַעַם בְּפַעַם, פַּעַם בָּזֶה וּפַעַם בָּזֶה, וְלֹא מִתְיַשֶּׁבֶת דַּעְתּוֹ וְרוּחוֹ.

וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם, אִלֵּין חָרְשִׁין. וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ, אִלֵּין חַכִּימִין בְּטַיְירָא, וְכֻלְּהוּ הֲווּ מִסְתַּכְּלָן לְמִנְדַע וְלֹא יְכִילוּ לְאַדְבָּקָא.

וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם - אֵלּוּ הַמְכַשְּׁפִים. וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ - אֵלּוּ חַכְמֵי הַמַּזָּלוֹת. וְכֻלָּם הָיוּ מִסְתַּכְּלִים לְדַעַת וְלֹא יָכְלוּ לְהַשִּׂיג.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, אַף עַל גַּב דְּאִתְּמַר דְּלָא אַחְזְיֵין לֵיהּ לְבַר נָשׁ אֶלָּא בְּהַהוּא דַּרְגָּא דִּילֵיהּ, שָׁאנִי לְמִלְכִים, דְּאַחְזְיֵין לוֹן מִלִּין עִלָּאִין, וּמְשַׁנְיֵין מִבְּנֵי נָשָׁא אֲחָרְנִין. כְּמָה דְּמַלְכָּא דַּרְגֵּיהּ עִלָּאָה עַל כָּל שְׁאָר אֲחָרְנִין, הָכִי נָמֵי אַחְזְיוּ לֵיהּ בְּדַרְגָּא עִלָּאָה עַל כָּל שְׁאָר אֲחָרְנִין. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עוֹשֶׂה הֶרְאָה אֶת פַּרְעֹה. (רלח א) אֲבָל לִשְׁאָר בְּנֵי נָשָׁא, לָא גָּלֵי לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַה דְּאִיהוּ עָבַד, בַּר לִנְבִיאֵי אוֹ לַחֲסִידֵי אוֹ לְחַכִּימֵי דָּרָא, וְהָא אוּקְמוּהָ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אַף עַל גַּב שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁאֵין מַרְאִים לְאָדָם אֶלָּא בְּאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁלּוֹ - שׁוֹנֶה אֵצֶל הַמְּלָכִים, שֶׁמַּרְאִים לָהֶם דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים וּמְשֻׁנִּים מִבְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים. כְּמוֹ שֶׁמֶּלֶךְ דַּרְגָּתוֹ עֶלְיוֹנָה עַל כָּל שְׁאָר הָאֲחֵרִים, כָּךְ גַּם מַרְאִים לוֹ בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה עַל כָּל שְׁאָר הָאֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הֶרְאָה אֶת פַּרְעֹה, אֲבָל לִשְׁאָר בְּנֵי הָאָדָם אֵין מְגַלֶּה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה, פָּרַט לִנְבִיאִים אוֹ לַחֲסִידִים אוֹ לְחַכְמֵי הַדּוֹר, וְהִנֵּה פֻּרְשׁוּהָ.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, אוֹתִי הֵשִׁיב עַל כַּנִּי וְאוֹתוֹ תְלֵה, מִכָּאן דְּחָלְמָא אָזִיל בָּתַר פִּישְׁרָא. הֵשִׁיב עַל כַּנִּי מַאן, אֶלָּא דָּא יוֹסֵף. וְאוֹתוֹ תְלֵה, בְּהַהוּא פִּישְׁרָא דְּקָא פָּשַׁר לֵיהּ, וּכְתִיב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה:

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב אֹתִי הֵשִׁיב עַל כַּנִּי וְאֹתוֹ תְלֵה. מִכָּאן שֶׁהַחֲלוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַפִּתְרוֹן. מִי הֵשִׁיב עַל כַּנִּי? אֶלָּא זֶה יוֹסֵף. וְאֹתוֹ תְלֵה - בְּאוֹתוֹ הַפִּתְרוֹן שֶׁפָּתַר לוֹ, וְכָתוּב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה.

וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֻהוּ מִן הַבּוֹר וְגוֹ'. רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קמז) רוֹצֶה יְיָ אֶת יְרֵאָיו אֶת הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ. כַּמָּה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִתְרַעֵי בְּהוּ בְּצַדִּיקַיָּא, בְּגִין דְּצַדִּיקַיָּא אִינּוּן עַבְדִין (שלמא ועבדי) שְׁלָמָא לְעֵילָא, וְעַבְדֵי שְׁלָמָה לְתַתָּא, וְאָעֲלִין כֹּלָּה בְּבַעֲלָהּ. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרַעֵי בְּהוּ, בְּאִנּוּן דְּדַחֲלִין לֵיהּ וְעָבְדִין רְעוּתֵיהּ.

וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֻהוּ מִן הַבּוֹר וְגוֹ'. רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קמז) רוֹצֶה ה' אֶת יְרֵאָיו אֶת הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ. כַּמָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בַּצַּדִּיקִים, מִשּׁוּם שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם עוֹשִׂים [שלום ועושים] שָׁלוֹם לְמַעְלָה וְעוֹשִׂים שָׁלוֹם לְמַטָּה, וּמַכְנִיסִים כֹּלָּה לְבַעְלָהּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בָּהֶם בְּאוֹתָם שֶׁיְּרֵאִים מִמֶּנּוּ וְעוֹשִׂים אֶת רְצוֹנוֹ.

לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ, מַאן אִינּוּן מְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ. הַוֵי אֵימָא אִינּוּן דְּמַשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא בְּלֵילְיָא, וְאִשְׁתַּתְּפוּ בַּהֲדֵי שְׁכִינְתָּא. וְכַד אָתֵי צַפְרָא, אִינּוּן מְחַכָּאן לְחַסְדּוֹ. וְהָא אוּקְמוּהָ, בְּזִמְנָא דְּבַר נָשׁ אִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא בְּלֵילְיָא, חוּטָא דְּחֶסֶד אִתְמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ בִּימָמָא. כְּדְכְתִיב, (תהלים מב) יוֹמָם יְצַוֶּה יְיָ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי. מַאי טַעְמָא יוֹמָם יְצַוֶּה יְיָ חַסְדּוֹ, מִשּׁוּם

דְּבַלֵּילָה שִׁירֹה עִמִּי. וּבְגִין כָּךְ רוֹצֶה יְיָ אֶת יְרֵאָיו כְּתִיב, וְלֹא בִּירֵאָיו. כְּמַאן דְּרָעֵי בִּרְעוּתֵיהּ לְאַחֲרָא, וְאִתְרְעֵי לֵיהּ לְאִתְפַּיְיסָא בַּהֲדֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ רוֹצֶה יְיָ אֶת יְרֵאָיו, וְלֹא בִּירֵאָיו.

לְמַיְחֲלִים לְחַסְדּוֹ, מִי הֵם הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ? הֲוֵה אוֹמֵר, אוֹתָם שֶׁמַּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה וּמִשְׁתַּתְּפִים עִם הַשְּׁכִינָה. וּכְשֶׁבָּא הַבֹּקֶר, הֵם מְצַפִּים לְחַסְדּוֹ, וַהֲרֵי בֵּאֲרוּהָ, בִּזְמַן שֶׁאָדָם מַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו בַּיּוֹם, כַּכָּתוּב (שם מב) יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי. מָה הַטַּעַם יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ? מִשּׁוּם שֶׁבַּלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב רוֹצֶה ה' אֶת יְרֵאָיו, וְלֹא בִּירֵאָיו. כְּמִי שֶׁרוֹצֶה בְּרְצוֹנוֹ אֶת הָאַחֵר וּמִתְרַצֶּה לוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִמּוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ רוֹצֶה ה' אֶת יְרֵאָיו וְלֹא בִּירֵאָיו.

כְּגַוְונָא דָּא, יוֹסֵף הֲוָה עָצִיב בַּעֲצִיבוּ דְרוּחָא, בַּעֲצִיבוּ דְלִבָּא, דְּהֲוָה אָסִיר תַּמָּן. כֵּיוָן דְּשַׁדַּר פַּרְעֹה בְּגִינֵיהּ, מַה כְּתִיב. וַיְרִיצוּהוּ, אִתְפַּיְיסוּ לֵיהּ וְאַהֲדְרוּ לֵיהּ מִלִּין דְּחֶדְוָה, מִלִּין לְמֶחֱדֵי לִבָּא, בְּגִין דְּהֲוָה עָצִיב מִן בֵּירָא. תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמֵיתָא נָפַל בְּבֵירָא, בְּבֵירָא אִסְתַּלַּק לְבָתַר.

כְּמוֹ כֵן יוֹסֵף הָיָה עָצוּב בְּעֻצְבָּם הָרוּחַ וּבְעֻצְבָּם הַלֵּב, שֶׁהָיָה אָסוּר שָׁם. כֵּיוָן שֶׁפַּרְעֹה שָׁלַח בִּשְׁבִילוֹ, מַה כָּתוּב? וַיְרִיצֻהוּ. הִתְפַּיְסוּ לוֹ וְהֶחֱזִירוּ לוֹ דִּבְרֵי שִׂמְחָה, דְּבָרִים לְשַׂמֵּחַ אֶת הַלֵּב, מְשׁוּם שֶׁהָיָה עָצוּב מִן הַבּוֹר. בֹּא רְאֵה, בָּרִאשׁוֹנָה נָפַל בְּבוֹר, וּבְבוֹר הִתְעַלָּה אַחַר כָּךְ.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, עַד לָא אֵירַע לְיוֹסֵף הַהוּא עוֹבָדָא, לָא אִקְרֵי צַדִּיק. כֵּיוָן דְּנָטַר הַהוּא בְּרִית קַיָּימָא, אִקְרֵי צַדִּיק. וְהַהוּא דַּרְגָּא דִּבְרִית קְדִישָׁא אִתְעַטַּר בַּהֲדֵיהּ, וּמַאי דְּהֲוָה (עבידד) בַּבּוֹר בְּקַדְמֵיתָא, אִסְתַּלַּק בַּהֲדֵיהּ, וּכְתִיב וַיְרִיצֻהוּ מִן הַבּוֹר. אִסְתַּלַּק מִן דָּא, וְאִתְעַטַּר בִּבְאֵר מַיִם חַיִּים.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, בְּטֶרֶם אֶרַע לְיוֹסֵף אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה, לֹא נִקְרָא צַדִּיק. כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַר אוֹתָהּ בְּרִית הַמִּילָה, נִקְרָא צַדִּיק, וְאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁל בְּרִית הַקֹּדֶשׁ הִתְעַטְּרָה עִמּוֹ, וּמַה שֶׁהָיָה [עושה] בַּבּוֹר בָּרִאשׁוֹנָה, הִתְעַלָּה עִמּוֹ. וְכָתוּב וַיְרִיצֻהוּ מִן הַבּוֹר. הִתְעַלָּה מִזֶּה וְהִתְעַטֵּר בִּבְאֵר מַיִם חַיִּים.

וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, לְקִרֹא לְיוֹסֵף מְבָעֵי לֵיהּ. אֶלָּא וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דִּכְתִיב, (תהלים קה) עַד עֵת בֹּא דְבָרוֹ אִמְרַת יְיָ צְרָפָתְהוּ. עַד עֵת בֹּא דְבָרוֹ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, כְּתִיב הָכָא וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, וּכְתִיב הָתָם וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה: וַיְגַלַּח וַיְחַלֵּף שִׂמְלוֹתָיו, בְּגִין יִקְרָא דְמַלְכָּא, וְהָא אוּקְמוּהָ.

וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, הָיָה צָרִיךְ לְהִיוֹת לִקְרֹא לְיוֹסֵף! אֶלָּא, וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (שם קה) עַד עֵת בֹּא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו, זהו שכתוב ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף, וכתוב שם ויקרא אל משה. ויגלח ויחלף שמלתיו, בשביל כבוד המלך, והנה פרשוה.

רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, (תהלים קה) וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וְיַעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם. תָּא חֲזֵי, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְגַלְגֵּל גִּלְגּוּלִין בְּעַלְמָא, וּמְקַיֵּים אֲסָרִין וְקִיּוּמִין, בְּגִין לְקַיָּימָא קִיּוּמָא וּגְזֵרָה דְּאִיהוּ גָּזִיר.

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, (תהלים קה) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. בא ראה שהקדוש ברוך הוא מגלגל גלגולים בעולם, ומקים נדרים ושבועות כדי לקים שבועה וגזרה שהוא גוזר.

דְּהָא תְּנַן, אִלְמְלָא חֲבִיבוּ וּרְחִימוּ דְּרַחֲמִים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לַאֲבָהָן, הֲוָה אִתְחֲזֵי לְנָחֲתָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם בְּשַׁלְשְׁלֵי דְּפַרְזְלָא. וּבְרַחֲימוּ דִלְהוֹן, שַׁלְטֵיהּ לְיוֹסֵף בְּרֵיהּ, וְעָבַד לֵיהּ מַלְכָּא דְּשַׁלִּיטָא עַל כָּל אַרְעָא, וְנָחֲתוּ כֻּלְּהוּ שִׁבְטִין בִּיקָרָא, וְיַעֲקֹב כְּמַלְכָּא.

שֶׁהֲרֵי שִׁנינוּ, אִם לֹא שֶׁחֲבִיבוּת וְאַהֲבָה שֶׁאָהַב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָבוֹת, הָיָה רָאוּי לְהוֹרִיד אֶת יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם בְּכְבָלִים שֶׁל בַּרְזֶל. וּבְאַהֲבָתוֹ אוֹתָם הִמְלִיךְ לְיוֹסֵף בְּנוֹ, וְעָשָׂה אוֹתוֹ מֶלֶךְ שֶׁשּׁוֹלֵט עַל כָּל הָאָרֶץ, וְיָרְדוּ כָּל הַשְּׁבָטִים בְּכָבוֹד, וְיַעֲקֹב כְּמֶלֶךְ.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וְיַעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם, כֵּיוָן דִּכְתִיב וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם, לָא יָדְעִנָא דְּיַעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם, אַמַּאי אִצְטְרִיךְ הָא. אֶלָּא וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְיַעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם, דָּא יַעֲקֹב, דְּהָא בְּגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב וּבָנוֹי, אֲתָא שְׁכִינְתָּא לְמִצְרַיִם. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גְּלְגֵּל גִּלְגּוּלִין, (דף קצה ע"א) וְאָחִית לֵיהּ לְיוֹסֵף בְּקַדְמֵיתָא. דְּבִזְכוּתֵיהּ אִתְקַיַּים בְּרִית בַּהֲדֵיהּ, וְשַׁלְטֵיהּ עַל כָּל אַרְעָא.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב? (שם) וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וְיַעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם. כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם, לֹא יָדַעְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם? לָמָּה צָרִיךְ אֶת זֶה? אֶלָּא, וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְיַעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם - זֶה יַעֲקֹב. שֶׁהֲרֵי בִּשְׁבִיל יַעֲקֹב וּבָנָיו בָּאָה הַשְּׁכִינָה לְמִצְרַיִם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גִּלְגֵּל גִּלְגּוּלִים וְהוֹרִיד אֶת יוֹסֵף בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁבִּזְכוּתוֹ הִתְקַיְּמָה הַבְּרִית עִמּוֹ, וְהִשְׁלִיט אוֹתוֹ עַל כָּל הָאָרֶץ.

מַה כְּתִיב, שָׁלַח מֶלֶךְ וַיַּתִּירֵהוּ מוֹשֵׁל עַמִּים וַיְפַתְּחֵהוּ. רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כְּתִיב, (תהלים קמו) יְיָ מַתִּיר אֲסוּרִים וְגוֹ', (והא) וְהָכָא כְּתִיב, שָׁלַח מֶלֶךְ וַיַּתִּירֵהוּ, אַמַּאי מוֹשֵׁל עַמִּים וַיְפַתְּחֵהוּ. אֶלָּא, שָׁלַח מֶלֶךְ, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מוֹשֵׁל עַמִּים, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. שָׁלַח מֶלֶךְ, מֶלֶךְ עִלָּאָה שָׁלַח וַיַּתִּירֵהוּ, וּמַאן אִיהוּ דְּשָׁלַח (ליה), דָּא מַלְאָךְ הַגּוֹאֵל, דְּאִיהוּ מוֹשֵׁל עַמִּים, דְּאִיהוּ מוֹשֵׁל עַל תַּתָּאֵי. וְכֹלָּא מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ.

מַה כְּתוּב? שָׁלַח מֶלֶךְ וַיַּתִּירֵהוּ מֹשֵׁל עַמִּים וַיְפַתְּחֵהוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כָּתוּב (תהלים קמו) ה' מַתִּיר אֲסוּרִים וְגוֹ', וְכָאן כָּתוּב שָׁלַח מֶלֶךְ וַיַּתִּירֵהוּ, לָמָּה מֹשֵׁל עַמִּים וַיְפַתְּחֵהוּ? אֶלָּא שָׁלַח מֶלֶךְ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מֹשֵׁל עַמִּים - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שָׁלַח מֶלֶךְ - הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן שָׁלַח וַיַּתִּירֵהוּ. וּמִי הוּא שֶׁשָּׁלַח לוֹ? זֶה הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל, שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עַמִּים, שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עַל הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַכֹּל הוּא מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וַיְרִיצֵהוּ חָסֶר וא"ו, וּמַאן אִיהוּ, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּגִין דְּהָא לֵית מַאן דְּאָסִיר וּפַתַּח, בַּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דִּכְתִיב, (איוב יב) יִסְגֹּר עַל אִישׁ וְלֹא יִפָּתֵחַ. וּכְתִיב, (איוב לה) וְהוּא יַשְׁקִיט וּמִי יַרְשִׁיעַ וַיַּסְתֵּר פָּנִים וּמִי יְשׁוּרֶנּוּ וְעַל גּוֹי וְעַל אָדָם יָחַד, דְּהָא כֹּלָּא בֵּיהּ. וּכְתִיב, (דניאל ד) וּכְמִצְבְּיֵהּ עָבֵד בְּחֵיל שְׁמַיָּא וְדַיָּרֵי אַרְעָא וְלָא אִיתַי דִּי יְמַחֵי בִּידֵיהּ וְיֵאמַר לֵיהּ מָה עֲבַדְתְּ. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר וְגוֹ'.

וַיְרִיצֻהוּ - חָסֵר וָא"ו, וּמִי הוּא? זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מִי שֶׁאוֹסֵר וּפוֹתֵחַ, רַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (איוב יב) יִסְגֹּר עַל אִישׁ וְלֹא יִפָּתֵחַ, וְכָתוּב (שם לד) וְהוּא יַשְׁקִיט וּמִי יַרְשִׁיעַ וַיַּסְתֵּר פָּנִים וּמִי יְשׁוּרֶנּוּ וְעַל גּוֹי וְעַל אָדָם יָחַד, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל בּוֹ, וְכָתוּב (דניאל ד) וְכָרְצוֹנוֹ עוֹשֶׂה בְּצָבָא הַשָּׁמַיִם וְדַיָּרֵי הָאָרֶץ, וְאֵין מִי שֶׁיִּמְחֶה בְיָדוֹ וְיֹאמַר לוֹ מֶה עָשִׂיתָ. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב וַיְרִיצֻהוּ מִן הַבּוֹר וְגוֹ'.

מַאי וַיְרִיצֻהוּ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (איוב לג) יֶעְתַּר אֵל אֱלוֹהַּ וַיִּרְצֵהוּ. כְּגַוְונָא דָּא וַיְרִיצֻהוּ מִן הַבּוֹר, וּלְבָתַר וַיָּבֹא אֶל פַּרְעֹה. דְּבָר אַחֵר וַיְרִיצֻהוּ, דְּאַמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ חוּטָא דְּחֶסֶד, לְמֵיהַב לֵיהּ חִנָּא קֳמֵיהּ דְּפַרְעֹה. (מה כתיב), אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פַּרְעֹה, בְּגִין לְאַקְדָּמָא לֵיהּ שְׁלוֹם וּלְמִפְתַּח בְּשָׁלוֹם.

מַה זֶּה וַיְרִיצֻהוּ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לג) יֶעְתַּר אֵל אֱלוֹהַּ וַיִּרְצֵהוּ. כְּמוֹ כֵן וַיְרִיצֻהוּ מִן הַבּוֹר, וְאַחַר כָּךְ וַיָּבֹא אֶל פַּרְעֹה. דְּבָר אַחֵר וַיְרִיצֻהוּ, שֶׁהִמְשִׁיךְ עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד לָתֵת לוֹ חֵן לִפְנֵי פַּרְעֹה. אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פַּרְעֹה, כְּדֵי לְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם וְלִפְתֹּחַ בְּשָׁלוֹם.

רִבִּי אַבָּא אָמַר, תָּא חֲזֵי, בְּהַהוּא רָשָׁע דְּפַרְעֹה. דְּאִיהוּ אָמַר, (שמות ה) לֹא יָדַעְתִּי אֶת יְיָ, וּפַרְעֹה חַכִּים הֲוָה מִכָּל חַרְטוּמֵי. אֶלָּא וַדַּאי שְׁמָא דְּאֱלֹהִים הֲוָה יָדַע, דְּהָא כְּתִיב, הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ. וּבְגִין דְּמִשֶּׁה לָא אֲתָא לְגַבֵּיהּ אֶלָּא בְּשְׁמָא דַּייָ וְלֹא בְּשְׁמָא דֶּאֱלֹהִים. וְדָא הֲוָה קַשְׁיָא קַמֵּיהּ מִכֹּלָּא, דְּאִיהוּ הֲוָה יָדַע דְּהָא שְׁמָא דָּא אִיהוּ שַׁלִּיט בְּאַרְעָא. וּבִשְׁמָא דַּייָ לָא הֲוָה יָדַע, וְעַל דָּא קַשְׁיָא קַמֵּיהּ שְׁמָא דָּא.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, בֹּא רְאֵה, בְּאוֹתוֹ פַּרְעֹה הָרָשָׁע, שֶׁהוּא אָמַר (שמות ד) לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה', וּפַרְעֹה הָיָה חָכָם מִכָּל מְכַשְּׁפָיו, אֶלָּא וַדַּאי הַשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהִים הָיָה יוֹדֵעַ, שֶׁהֲרֵי כְּתוּב הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ. וּמִשּׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה לֹא בָא אֵלָיו אֶלָּא בְּשֵׁם שֶׁל ה', וְלֹא בְּשֵׁם שֶׁל אֱלֹהִים, וְזֶה הָיָה קָשֶׁה לְפָנָיו מִן הַכֹּל, שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהֲרֵי הַשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהִים שׁוֹלֵט בָּאָרֶץ, וּבְשֵׁם שֶׁל ה' לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, וְעַל כֵּן קָשֶׁה לְפָנָיו הַשֵּׁם הַזֶּה.

וְדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות ט) וַיְחַזֵּק יְיָ אֶת לֵב פַּרְעֹה, דְּמִלָּה דָּא הֲוָה אַתְקִיף לְבֵיהּ, וְאַקְשֵׁי לֵיהּ. וְעַל דָּא מֹשֶׁה לֹא אוֹדַע לֵיהּ מִלָּה דִּשְׁמָא אָחֳרָא, אֶלָּא שְׁמָא דַּייָ בִּלְחוֹדוֹי, וְאוּקְמוּהָ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם ט) וַיְחַזֵּק ה' אֶת לֵב פַּרְעֹה. שֶׁדָּבָר זֶה הָיָה מְחַזֵּק אֶת לִבּוֹ וּמַקְשֶׁה אוֹתוֹ, וְעַל כֵּן מֹשֶׁה לֹא הוֹדִיעַ לוֹ דָּבָר שֶׁל שֵׁם אַחֵר, אֶלָּא הַשֵּׁם שֶׁל ה' לְבַדּוֹ, וּפַרְשׁוּהָ.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קיג) מִי כַּייָ אֱלֹקֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת וְגוֹ'. מִי כַּייָ אֱלֹקֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת, דְּאִסְתַּלַּק מֵעַל כָּרְסֵי יְקָרֵיהּ, (ס"א על כרסי יקריה לעילא) וְלָא אִתְגְּלֵי לְתַתָּא. בְּשַׁעְתָּא דְּלָא אִשְׁתַּכָּחוּ זַכָּאִין בְּעַלְמָא, הָא אִיהוּ אִסְתַּלַּק מִנַּיְיהוּ, וְלָא אִתְגְּלֵי לְהוּ. הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת, בְּשַׁעְתָּא דְּזַכָּאִין אִינּוּן דְּאִשְׁתַּכָּחוּ בְּעַלְמָא. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָחִית בְּדַרְגּוֹי לְקִבְלֵהוֹן דְּתַתָּאֵי, לְאַשְׁגָּחָא עַל עַלְמָא, לְאוֹטָבָא לְהוּ.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קיג) מִי כַּה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת וְגוֹ'. מִי כַּה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת - שֶׁהִתְעַלָּה מֵעַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ, [על כסא כבודו למעלה] וְלֹא הִתְגַּלָּה לְמַטָּה. בְּשָׁעָה שֶׁאֵין נִמְצָאִים צַדִּיקִים בָּעוֹלָם, הֲרֵי הוּא מִסְתַּלֵּק מֵהֶם וְלֹא מִתְגַּלֶּה לָהֶם. הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת - בְּשָׁעָה שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם נִמְצָאִים בָּעוֹלָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹרֵד בְּדַרְגּוֹתָיו כְּנֶגֶד הַתַּחְתּוֹנִים לְהַשְׁגִּיחַ עַל הָעוֹלָם, לְהֵיטִיב לָהֶם.

דְּהָא כַּד זַכָּאִין לָא אִשְׁתַּכְּחוּ בְּעַלְמָא, אִיהוּ אִסְתַּלַּק, וְאַסְתִּיר אַנְפִּין מִנַּיְיהוּ, וְלֹא אַשְׁגַּח עֲלַיְיהוּ. בְּגִין דְּצַדִּיקַיָּיא אִינּוּן יְסוֹדָא וְקִיּוּמָא דְעַלְמָא, דִּכְתִיב, (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁאֵין נִמְצָאִים הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם, הוּא מִסְתַּלֵּק וּמַסְתִּיר מֵהֶם פָּנִים וְלֹא מַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם הַיְסוֹד וְהַקִּיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם.

וְעַל דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא גַּלֵּי שְׁמֵיהּ קַדִּישָׁא, בַּר לְיִשְׂרָאֵל בִּלְחוֹדוֹי, דְּאִינּוּן חוּלַק עַדְבֵיהּ וְאַחְסָנָתֵיהּ. וְעַלְמָא פָּלִיג לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַמָּנָן תְּרִיסִין, וְהָא אִתְּמַר. דִּכְתִיב, (דברים לב) בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם וְגוֹ'. וּכְתִיב, כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

וְעַל כֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא גָּלָה אֶת שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ, רַק לְיִשְׂרָאֵל לְבַדָּם, שֶׁהֵם חֵלֶק גּוֹרָלוֹ וְנַחֲלָתוֹ, וְאֶת הָעוֹלָם חֵלֶק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִמְמֻנִּים מְגֻנִּים, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר, שֶׁכָּתוּב (דברים לב) בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם וְגוֹ', וְכָתוּב כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי חִיָּיא, תְּוַוהְנָא עַל הַאי דְּקָאֲמַר שְׁלֹמֹה, כָּל מִלּוֹי (מילין) סְתִימִין וְלָא אִתְיְידְעוּן, דְּהָא קֹהֶלֶת סְתִים (מילין) סְתִימִין.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי חִיָּיא, תְּמֵהֵנִי עַל זֶה שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה, כָּל הַדְּבָרִים [המלים] סְתוּמִים וְלֹא נוֹדָעִים, שֶׁהֲרֵי קֹהֶלֶת סְתוּם [המלים] הַסְּתוּמִים.

פָּתַח וְאָמַר, (קהלת א) כָּל הַדְּבָרִים יְגֵעִים לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא תִשְׂבַּע עַיִן לִרְאוֹת וְלֹא תִמָּלֵא אֹזֶן מִשְּׁמוֹעַ. כָּל הַדְּבָרִים יְגֵעִים, וְכִי כָּל הַדְּבָרִים יְגֵעִים אִינּוּן לְמַלָּלָא, דְּקָאֲמַר לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר. וְלֹא תִשְׂבַּע עַיִן לִרְאוֹת וְלֹא תִמָּלֵא אֹזֶן מִשְּׁמוֹעַ, מַאי טַעְמָא אִלֵּין. אֶלָּא בְּגִין דִּתְרֵין מְנָהוֹן, וְאִינּוּן עַיְינִין וְאוּדְנִין, לָא קַיְימִין בִּרְשׁוּתֵיהּ דְּבַר נָשׁ, וּפוּמָא אִיהוּ בִּרְשׁוּתֵיהּ. וְכָל (מה) אִלֵּין תְּלַת לָא יָכְלִין לְאַשְׁלָמָא כֹּלָּא, וּלְאַדְבָּקָא כֹּלָּא.

פָּתַח וְאָמַר, (קהלת א) כָּל הַדְּבָרִים יְגֵעִים לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא תִשְׂבַּע עַיִן לִרְאוֹת וְלֹא תִמָּלֵא אֹזֶן מִשְּׁמוֹעַ. כָּל הַדְּבָרִים יְגֵעִים, וְכִי כָּל הַדְּבָרִים יְגֵעִים הֵם לְדַבּוּר שֶׁאָמַר לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר? וְלֹא תִשְׂבַּע עַיִן לִרְאוֹת וְלֹא תִמָּלֵא אֹזֶן מִשְּׁמוֹעַ. מָה הַטַּעַם אֵלּוּ? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁשְּׁנַיִם מֵהֶם, וְהֵם הָעֵינַיִם וְהָאָזְנַיִם, לֹא עוֹמְדִים בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְהַפֶּה הוּא בִּרְשׁוּתוֹ, וְכָל [מה] שְׁלֹשֶׁת הַלָּלוּ לֹא יְכוֹלִים לְהַשְׁלִים אֶת הַכֹּל וּלְהַשִּׂיג אֶת הַכֹּל.

דף קצה:

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הָכִי הוּא, דְּדִבּוּרָא דְּבַר נָשׁ לָא יָכִיל לְמַלָּלָא, וְעַיְינִין לְמֶחֱמֵי, וְאוּדְנִין לְמִשְׁמַע, וְאֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ. וְתָא חֲזֵי, אַפִּילּוּ בְּרָיְין וְקַסְטוֹרִין, דְּעַבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ

הוּא תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, לָא יָכְלִין לְמַלְלָא כָּל מִלִּין דְּעַלְמָא, וְעֵינָא לָא יָכִיל (דף קצה ע"ב) לְמִשְׁלַט וּלְמֶחמֵי, וְאוּדְנָא לְמִשְׁמָע. וּבְגִין כָּךְ שְׁלֹמֹה דְּהֲוָה יָדַע כָּל מִלָּה, הֲוָה אָמַר דָּא.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כָּךְ הֲוָה, שֶׁדִּבּוּר שֶׁל אָדָם לֹא יָכוֹל לְדַבֵּר, וְהָעֵינַיִם לִרְאוֹת וְהָאָזְנַיִם לִשְׁמֹעַ, וְאֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ. וּבא רְאֵה, אֲפִלּוּ בְּרִיּוֹת וְרוּחוֹת שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יְכוֹלִים לְדַבֵּר כָּל דִּבְרֵי הָעוֹלָם, וְהָעַיִן לֹא יְכוֹלָה לִשְׁלֹט וְלִרְאוֹת וְהָאוֹזֶן לִשְׁמֹעַ. וּמִשּׁוּם כָּךְ שְׁלֹמֹה שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ כָּל דָּבָר הָיָה אוֹמֵר אֶת זֶה.

וְתָא חֲזֵי, כָּל עוֹבָדִין דְּעַלְמָא, בְּכַמָּה קִסְטְרִין תַּלְיָין, וְכָל בְּנֵי עַלְמָא לָא יָדְעִין, וְלָא מַשְׁגִּיחִין עַל מָה קַיְימֵי בְּעַלְמָא, וְאֲפִילּוּ שְׁלֹמֹה מַלְכָּא, דְּהֲוָה חָכִים מִכָּל בְּנֵי עַלְמָא, לָא יָכִיל לְקַיְימָא בְּהוּ.

וּבא וּרְאֵה, כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם תְּלוּיִים בְּכַמָּה רוּחוֹת, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׁגִּיחִים עַל מָה עוֹמְדִים בָּעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, שֶׁהָיָה חָכָם מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, לֹא יָכֹל לַעֲמֹד בָּהֶם.

פְּתַח וְאָמַר, (קהלת ג) אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ גַּם אֶת הָעוֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים וְגו'. תָּא חֲזֵי, זַכָּאִין אִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא וְיָדְעֵי לְאִסְתַּכָּלָא בְּרוּחָא (ס"א ברזא) דְּחָכְמְתָא. אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ, כָּל עוֹבָדִין דְּעָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעַלְמָא, בְּכָל עוֹבָדָא וְעוֹבָדָא, אִית דַּרְגָּא מְמַנָּא עַל הַהוּא עוֹבָדָא בְּעַלְמָא, הֵן לְטַב הֵן לְבִישׁ. מִנְּהוֹן דַּרְגִּין לִימִינָא, וּמִנְּהוֹן דַּרְגִּין לִשְׂמָאלָא. אָזִיל בַּר נָשׁ לִימִינָא, הַהוּא עוֹבָדָא דְּעָבִיד, הַהוּא דַּרְגָּא מְמַנָּא (ס"א דימינא) לְהַהוּא סִטְרָא, (עבידי) וְעָבִיד לֵיהּ סִיּוּעָא, וְכַמָּה אינוּן דְּמְסַיְיעֵי לֵיהּ. אָזַל בַּר נָשׁ לִשְׂמָאלָא, וְעָבִיד עוֹבָדוֹי, הַהוּא עוֹבָדָא דְּעָבִיד, מְמַנָּא (ס"א דרגא דשמאלא) אִיהוּ לְהַהוּא סִטְרָא, וְקָא מְקַטְרֵג לֵיהּ, וְאוֹבִיל לֵיהּ לְהַהוּא סִטְרָא, וְאַסְטֵי לֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ הַהוּא עוֹבָדָא דְּעָבִיד בַּר נָשׁ כְּדְקָא חָזֵי, הַהוּא מְמַנָּא דְּסִטְרָא יְמִינָא קָא מְסַיְיעַ לֵיהּ. וְדָא הוּא בְּעִתּוֹ, יָפֶה בְּעִתּוֹ, דְּהַהוּא עוֹבָדָא מִתְקַשְּׁרָא בְּעִתּוֹ, כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ.

פְּתַח וְאָמַר, (קהלת ג) אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ גַּם אֶת הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים וְגו'. בֹּא רְאֵה, אַשְׁרֵי אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה וְיוֹדְעִים לְהִסְתַּכֵּל בָּרוּחַ [בסוד] שֶׁל הַחָכְמָה. אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ - בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָם, בְּכָל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה יֵשׁ דַּרְגָּה מְמֻנָּה עַל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְרַע. מֵהֶם דַּרְגּוֹת לְיָמִין, וּמֵהֶם דַּרְגּוֹת לִשְׂמֹאל. הוֹלֵךְ הָאָדָם לְיָמִין, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה, אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה הַמְמֻנָּה [של ימין] לַצַּד הַהוּא וְעוֹשֶׂה לוֹ סִיּוּעַ, וְכַמָּה הֵם שֶׁמְּסַיְּעִים לוֹ. הוֹלֵךְ אָדָם לִשְׂמֹאל וְעוֹשֶׂה מַעֲשָׂיו, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה, הוּא [דרגת השמאל] הַמְמֻנֶּה לַצַּד הַהוּא, וּמְקַטְרֵג לוֹ וּמוֹבִיל אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַצַּד וּמַסְטֶה אוֹתוֹ. וּמִשּׁוּם כָּךְ, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה כְּרָאוּי, אוֹתוֹ הַמְמֻנֶּה שֶׁל צַד הַיְמִין מְסַיֵּעַ לוֹ. וְזֶה הוּא בְּעִתּוֹ, יָפֶה בְּעִתּוֹ, שֶׁאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה מִתְקַשֵּׁר בְּעִתּוֹ כְּרָאוּי לוֹ.

גַּם אֶת הָעוֹלָם נָתַן בְּלִבָּם. כָּל עַלְמָא, וְכָל עוֹבָדוֹי דְעַלְמָא, לָאו אינוּן אֶלָּא בִּרְעוּתָא דְלִבָּא, כַּד סָלִיק בִּרְעוּתָא (דלבא, וכד סליק ברעותא) דְבַר נָשׁ. זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְאַמְשִׁיכוּ עוֹבָדִין טָבִין, לְאוֹטָבָא לוֹן וּלְכָל עַלְמָא, וְאינוּן יָדְעִין לְאִתְדַּבְּקָא בְּעֵת שָׁלוֹם. וּבְחֵילָא דְצָדָקָה דְּעָבְדִין לְתַתָּא, אִינוּן מָשְׁכִין לְהַהוּא דַרְגָּא דְּאִקְרֵי כָּל, לְאַנְהָרָא בְּעִתּוֹ.

גַּם אֶת הָעוֹלָם נָתַן בְּלִבָּם - כָּל הָעוֹלָם וְכָל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם אֵינָם אֶלָּא בִּרְצוֹן הַלֵּב. כְּשֶׁעוֹלֶה בִרְצוֹן [הלב, וכשעולה ברצון] הָאָדָם. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁמּוֹשְׁכִים מַעֲשִׂים טוֹבִים לְהֵיטִיב לָהֶם וּלְכָל הָעוֹלָם, וְהֵם יוֹדְעִים לְהִתְדַּבֵּק בְּעֵת שָׁלוֹם, וּבְכֹחַ הַצְּדָקָה שֶׁעוֹשִׂים לְמַטָּה הֵם מוֹשְׁכִים אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁנִּקְרֵאת כֹּל, לְהָאִיר בְּעִתּוֹ.

וַוי לוֹן לְחַיָּיבַיָּא דְּלָא יָדְעִין עֵת דְּהַהוּא עוֹבָדָא, וְלָא מַשְׁגִּיחִין לְמֶעְבַּד עוֹבָדַיהוֹן בְּעַלְמָא עַל תִּקוּנָא דְאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְעַלְמָא. וּלְאַתְקָנָא עוֹבָדָא בְּהַהוּא דַרְגָּא דְּאִתְחֲזֵי לֵיהּ. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּלָא יָדְעִין.

אוֹי לָרְשָׁעִים שֶׁאֵין יוֹדְעִים הָעֵת שֶׁל אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְלֹא מַשְׁגִּיחִים לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂיהֶם בָּעוֹלָם עַל הַתִּקּוּן שֶׁצָּרִיךְ לָעוֹלָם וּלְתַקֵּן הַמַּעֲשֶׂה בְּאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁרְאוּיָה לוֹ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים.

וְעַל דָּא אִתְיְיהִיב כֹּלָּא בִּרְעוּתְהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא. דְּכְתִיב, מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף. וּבְגִין כָּךְ דְּאִינּוּן עוֹבָדִין לָא אִתְעֲבִידוּ לְאַתְקָנָא בְּדַרְגַּיְיהוּ כְּדְקָחֲזֵי, דְּיִתְכְּלִיל עוֹבָדָא דָּא בְּדַרְגָּא דָּא, כֹּלָּא כְּתִקוּנָא אֶלָּא כְּפוּם רְעוּתָא דְּבַר נָשׁ. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ יָדַעְתִּי כִּי אֵין טוֹב בָּם כִּי אִם לִשְׂמוֹחַ וְלַעֲשׂוֹת טוֹב בְּחַיָּיו. יָדַעְתִּי כִּי אֵין טוֹב בָּם, בְּאינוּן עוֹבָדִין, דְּלָא אִתְעֲבִידוּ כְּדְקָא יָאוּת. כִּי אִם לִשְׂמוֹחַ, בְּכָל מַה דְּיֵיתֵי עֲלוֹי, וּלְמֵיהַב הוֹדָאָה לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְלַעֲשׂוֹת טוֹב בְּחַיָּיו, דְּהָא אִי הַהוּא עוֹבָדָא גָּרִים לֵיהּ בִּישָׁא, בְּגִין הַהוּא דַרְגָּא דְּקָא מְמַנָּא עֲלוֹי, אִית לֵיהּ לְמֶחְדֵּי בֵּיהּ, וּלְאוֹדָאָה עֲלֵיהּ. דְּאִיהוּ גָּרִים לֵיהּ לְנַפְשֵׁיהּ, וְאִיהוּ אָזִיל בְּלָא יְדִיעָא, כְּצִיפָּרָא דָּא בְּגוֹ קוּסְטִירָא.

וְעַל כֵּן נִתַּן הַכֹּל בִּרְצוֹנָם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, שֶׁכָּתוּב מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף. וּמִשּׁוּם כָּךְ שֶׁאוֹתָם הַמַּעֲשִׂים לֹא נַעֲשׂוּ לְתַקֵּן בְּדַרְגָּתָם כְּרָאוּי שֶׁיִּכָּלֵל הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה בַּדַּרְגָּה הַזּוֹ שֶׁלֹּא כְּתִקּוּן, אֶלָּא כְּפִי רְצוֹן הָאָדָם. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? יָדַעְתִּי כִּי אֵין טוֹב בָּם כִּי אִם לִשְׂמוֹחַ וְלַעֲשׂוֹת טוֹב בְּחַיָּיו. יָדַעְתִּי כִּי אֵין טוֹב בָּם, בְּאוֹתָם הַמַּעֲשִׂים שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ כָּרָאוּי. כִּי אִם לִשְׂמוֹחַ, בְּכָל מַה שֶּׁיָּבא עָלָיו וְלָתֵת הוֹדָאָה לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וְלַעֲשׂוֹת טוֹב בְּחַיָּיו. שֶׁהֲרֵי אִם אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה גּוֹרֵם לוֹ רַע, מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁמְּמֻנָּה עָלָיו, יֵשׁ לוֹ לִשְׂמֹחַ בּוֹ וּלְהוֹדוֹת עָלָיו, שֶׁהוּא גָּרַם לְעַצְמוֹ, וְהוּא הוֹלֵךְ בְּלִי יְדִיעָה כַּצִּפּוֹר הַזּוֹ בְּתוֹךְ מַלְכֹּדֶת.

וְכָל דָּא מְנָלָן, דִּכְתִיב, (קהלתט) כִּי גַּם לֹא יֵדַע הָאָדָם אֶת עִתּוֹ, כַּדָּגִים שֶׁנֶּאֱחָזִים בִּמְצוֹדָה רָעָה וְכַצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפָּח כָּהֵם יוּקָשִׁים בְּנֵי הָאָדָם לְעֵת רָעָה כְּשֶׁתִּפּוֹל עֲלֵיהֶם פִּתְאוֹם. כִּי גַּם לֹא יֵדַע הָאָדָם אֶת עִתּוֹ. מַאי עִתּוֹ, עִתּוֹ דְּהַהוּא עוֹבָדָא דְקָא עָבִיד. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר,

אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ, וּבְגִין כָּךְ אִינּוּן כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפָּח. וּבְגִין כָּךְ זַכָּאִין אִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, וְיָדְעֵי אוֹרְחוֹי וּשְׁבִילוֹי דְּאוֹרַיְיתָא דְּמַלְכָּא עִלָּאָה, לְמֵיהַךְ בָּהּ בְּאֹרַח קְשׁוֹט.

וְכָל זֶה מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (שם ט) כִּי גַּם לֹא יֵדַע הָאָדָם אֶת עִתּוֹ כַּדָּגִים שֶׁנֶּאֱחָזִים בִּמְצוֹדָה רָעָה וְכַצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפָּח כָּהֵם יוּקָשִׁים בְּנֵי הָאָדָם לְעֵת רָעָה כְּשֶׁתִּפּוֹל עֲלֵיהֶם פִּתְאוֹם. כִּי גַּם לֹא יֵדַע הָאָדָם אֶת עִתּוֹ, מַה זֶּה עִתּוֹ? עִתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעוֹשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ. וּמְשׁוּם כָּךְ הֵם כַּצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפָּח. וּמְשׁוּם כָּךְ אַשְׁרֵי אוֹתָם שֶׁמְּשַׁתְּדְּלִים בַּתּוֹרָה וְיוֹדְעִים דַּרְכֵי וּשְׁבִילֵי הַתּוֹרָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן לָלֶכֶת בָּהּ בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת.

וְתָא חֲזֵי, לְעוֹלָם אַל יִפְתַּח בַּר נַשׁ פּוּמֵיהּ לְבִישׁ, דְּאִיהוּ לָא יָדַע מַאן נָטִיל הַהִיא מִלָּה. וְכַד לָא יָדַע בַּר נַשׁ אִתְכְּשַׁל בָּהּ. וְצַדִּיקַיָּא כַּד פָּתְחֵי פּוּמַיְיהוּ כֻּלְּהוּ שְׁלָם.

וּבֹא רְאֵה, לְעוֹלָם אַל יִפְתַּח אָדָם אֶת פִּיו לָרָעָה, שֶׁהוּא לֹא יוֹדֵעַ מִי נוֹטֵל אוֹתוֹ הַדָּבָר, וּכְשֶׁלֹּא יוֹדֵעַ אָדָם, נִכְשָׁל בָּהּ. וְכָאֲשֶׁר הַצַּדִּיקִים פּוֹתְחִים אֶת פִּיהֶם, כֻּלָּם שָׁלוֹם.

דף קצו.

תָּא חֲזֵי, יוֹסֵף כַּד שָׂרָא לְמַלְלָא לְפַרְעֹה. מַה כְּתִיב, אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פַּרְעֹה. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, הָא אִתְּמָר. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָס עַל שְׁלָמָא דְּמַלְכוּתָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (שמות ו) וַיְצַוֵּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם (דף קצו ע"א) וְאוֹקְמוּהָ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁיּוֹסֵף הִתְחִיל לְדַבֵּר עִם פַּרְעֹה, מַה כְּתִיב? אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פַּרְעֹה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הִנֵּה נִתְבָּאַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עַל שְׁלוֹם הַמַּלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְצַוֵּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וּבֵאֲרוּהוּ.

רִבִּי חִיָּיא אָמַר, פַּרְעֹה בָּעָא לְנַסָּאָה לֵיהּ לְיוֹסֵף, וְאַחְלַף לֵיהּ חֶלְמָא. וְיוֹסֵף בְּגִין דְּהָוָה יָדַע דַּרְגִּין, אִסְתַּכַּל בְּכָל מִלָּה וּמִלָּה. וְאָמַר, כָּךְ חֲמִיתָא, כָּל מִלָּה וּמִלָּה כְּדָקָא חָזֵי.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, פַּרְעֹה רָצָה לְנַסּוֹת אֶת יוֹסֵף, וְהֶחֱלִיף לוֹ אֶת הַחֲלוֹם, וּמִשּׁוּם שֶׁיּוֹסֵף יָדַע אֶת הַדַּרְגּוֹת, הִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר וְדָבָר וְאָמַר כְּךָ רָאִיתִי, כָּל דָּבָר וְדָבָר כְּרָאוּי לוֹ.

הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ. אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים, אַחֲרֵי הֲוָיִת בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דַּהֲלָמִית חֶלְמָא, תַּמָּן הֲוָיִת שְׁכִיחַ. וּבְגִין כָּךְ אָמַר (ס"א אמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת פשריה) אֶת כָּל זֹאת יָדַעְתָּ חֶלְמָא הֵיךְ הֲוָה, וְיָדַעְתָּ פִּשְׁרֵיהּ.

זֶהוּ שֶׁכָּתוּב: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ. אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים, אַחֲרֵי הָיִיתָ בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁחָלַמְתִּי אֶת הַחֲלוֹם, שָׁם הָיִיתָ מְצוּי. וּמִשּׁוּם כָּךְ אָמַר [אמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת פתרונו] את כל זאת, ידעת את החלום איך היה וידעת פתרונו.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, אִי הָכִי יוֹסֵף אָמַר כֹּלָּא, חֶלְמָא וּפִשְׁרָא. כְּדָנִיֵּאל דְּאָמַר חֶלְמָא וּפִשְׁרֵיהּ. אָמַר לֵיהּ, לָאו הַאי כְּהַאי (ז"ח ל"ג דהא). יוֹסֵף אִסְתַּכַּל מִגּוֹ מִלּוֹהִי דְּפַרְעֹה דְּהַוָה אָמַר בְּדַרְגִּין יְדִיעָן, וְחָמָא לֵיהּ דְּקָא טָעֲה, וְאָמַר לֵיהּ לָאו הָכִי, אֶלָּא הָכִי הוּא. בְּגִין דְּדַרְגִּין כְּסִדְרָן אַתְיָין. אֲבָל דָּנִיֵּאל לָא אִסְתַּכַּל מִגּוֹ מִלּוֹהִי דִּנְבוּכַדְנֶצַּר כְּלוּם. (דלא) וְכֹלָּא קָאָמַר לֵיהּ חֶלְמָא וּפִשְׁרֵיהּ. מַה כְּתִיב בְּדָנִיֵּאל, (דניאל ב) אֲדַיִן לְדָנִיֵּאל בְּחֶזְוָא דִי לֵילְיָא רָזָא גְלִי בְּחֶזְוָא דִי לֵילְיָא. מַאן חֶזְוָא דִי לֵילְיָא, דָּא גַּבְרִיאֵל, דְּאִיהוּ חֶזְוָא חֵיזוּ מִן חֵיזוּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִם כָּךְ, יוֹסֵף אָמַר הַכֹּל, הַחֲלוֹם וּפִתְרוֹנוֹ, כְּמוֹ דָנִיֵּאל שֶׁאָמַר אֶת הַחֲלוֹם וְאֶת פִּתְרוֹנוֹ! אָמַר לוֹ, לֹא זֶה כְּמוֹ זֶה. [שהרי] יוֹסֵף הִסְתַּכֵּל מִתּוֹךְ דִּבּוּרוֹ שֶׁל פַּרְעֹה, שֶׁהָיָה אוֹמֵר בְּדַרְגּוֹת יְדוּעוֹת, וְרָאָה אוֹתוֹ שֶׁטָּעָה, וְאָמַר לוֹ לֹא כָּךְ, אֶלָּא כָּךְ זֶה, מִשּׁוּם שֶׁהַדְּרָגוֹת בָּאוֹת כְּסִדְרָן. אֲבָל דָּנִיֵּאל לֹא הִסְתַּכֵּל מִתּוֹךְ דִּבּוּרוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר כְּלוּם, [שלא] וְהַכֹּל אָמַר לוֹ, אֶת הַחֲלוֹם וּפִתְרוֹנוֹ. מַה כָּתוּב בְּדָנִיֵּאל? (דניאל ב) אֱז לְדָנִיֵּאל בְּחֶזְיוֹן הַלַּיְלָה סוֹד גְּלָה. בְּחֶזְיוֹן הַלַּיְלָה, מִי חֶזְיוֹן הַלַּיְלָה? זֶה גַּבְרִיאֵל, שֶׁהוּא חִזְיוֹן, מֵרְאֶה מִן מַרְאֶה.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (יחזקאל מג) וְהִנֵּה כְּבוֹד אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדֶּרֶךְ הַקָּדִים וְקוֹלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ, וּכְמַרְאֶה הַמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי כְּבֹאִי לְשַׁחֵת אֶת הָעִיר וּמַרְאוֹת כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶל נְהַר כְּבָר וָאֶפֹּל אֶל פָּנָי. כָּל אִלֵּין מַרְאוֹת, אִינּוּן שִׁית, דְּאִינּוּן מַרְאוֹת וְחֵיזוּ דְּחֶזְוָא. חֵיזוּ אִית לֵיהּ, לְאִתְחַזָּאָה בֵּיהּ גְּוונִין דִּלְעֵילָּא, וְאִתְחֲזוּן בְּהַהוּא חֵיזוּ. וְאִית חֵיזוּ לְחֵיזוּ, וְחֵיזוּ לְחֵיזוּ, דָּא עַל דָּא. וְכֻלְּהוּ קְיָימִין בְּדַרְגִּין יְדִיעָן וְשַׁלְטֵי, וְאִקְרוּן חֵיזוּ דְּלֵילְיָא, וּבְהוּ מִתְפָּרְשִׁין כָּל חֶלְמִין דְּעַלְמָא, וְאִלֵּין אִינּוּן כְּגַוונָא דִּלְעֵילָּא עֲלַיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (יחזקאל מג) וְהִנֵּה כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדֶּרֶךְ הַקָּדִים וְקוֹלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבֹדוֹ. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וּכְמַרְאֶה הַמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי כְּבֹאִי לְשַׁחֵת אֶת הָעִיר וּמַרְאוֹת כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶל נְהַר כְּבָר וָאֶפֹּל אֶל פָּנָי. כָּל הַמַּרְאוֹת הַלָּלוּ הֵן שֵׁשׁ. שֶׁאוֹתָן הַמַּרְאוֹת, וּמַרְאֶה שֶׁל הַחִזָּיוֹן, מַרְאֶה יֵשׁ לוֹ, שֶׁיֵּרָאוּ בוֹ הַגְּוָנִים שֶׁלְּמַעְלָה, וְנִרְאִים בַּמַּרְאֶה הַהוּא. וְיֵשׁ מַרְאֶה לַמַּרְאֶה, וּמַרְאֶה לַמַּרְאֶה זֶה עַל זֶה, וְכֻלָּם עוֹמְדִים בִּדְרָגוֹת יְדוּעוֹת וְשׁוֹלְטִים, וְנִקְרָאִים מַרְאֵה הַלַּיְלָה, וּבָהֶם מִתְפָּרְשִׁים כָּל הַחֲלוֹמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, עֲלֵיהֶם.

וּבְגִין כָּךְ דָּנִיֵּאל בְּחֶזְוָא דְּלֵילְיָא רָזָא גָלִי. אִתְגְּלִי לָא כְּתִיב, אֶלָּא רָזָא גָלִי, חַד מֵאִלֵּין דַּרְגִּין, גַּלֵּי לֵיהּ הַהוּא חֶלְמָא וּפִשְׁרֵיהּ. אֲבָל יוֹסֵף, מִגּוֹ מִלּוֹי דְּפַרְעֹה, אִסְתַּכַּל בְּדַרְגִּין עִלָּאִין וְקַאָמַר. וּמִשּׁוּם כָּךְ דָּנִיֵּאל בְּחֶזְיוֹן הַלַּיְלָה גְּלָה סוֹד. לֹא כָּתוּב הִתְגַּלָּה, אֶלָּא סוֹד גְּלָה, אַחַת מֵאֵלּוּ הַדְּרָגוֹת, גִּלָּה לוֹ אוֹתוֹ חֶלוֹם וּפִתְרוֹנוֹ. אֲבָל יוֹסֵף מִתּוֹךְ דִּבְרֵי פַּרְעֹה הִסְתַּכֵּל בַּדְּרָגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת וְאָמַר.

וּבְגִין כָּךְ פַּקְדֵיהּ עַל כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם, בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מְדִילֵיהּ דְּיוֹסֵף קָא יָהִיב לֵיהּ. פּוּמָא דְלָא נָשַׁק לַעֲבִירָה, כְּתִיב וְעַל פִּיךָ יִשַּׁק כָּל עַמִּי. יָדָא דְלָא קָרִיב לַעֲבִירָה, כְּתִיב

וַיִּתֵּן אוֹתָהּ עַל יַד יוֹסֵף. צַוָּאר דְּלָא קָרִיב לַעֲבִירָה, כְּתִיב וַיָּשֶׂם רְבִיד הַזָּהָב עַל צַוָּארוֹ. גּוּפָא דְּלָא קָרִיב לַעֲבִירָה, וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ בִּגְדֵי שֵׁשׁ. רֶגֶל דְּלָא רָכִיב לַעֲבִירָה, כְּתִיב וַיַּרְכֵּב אֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר לוֹ. הַמַּחֲשָׁבָה דְּלָא חָשַׁב, נִקְרָא נָבוֹן וְחָכָם. לֵב שֶׁלֹּא הִרְהֵר, וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ. וְכֹלָּא מִדִּילֵיהּ נָטַל.

וּמִשּׁוּם כָּךְ מִנָּה אוֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לְיוֹסֵף מִשֶּׁלּוֹ. עַל הַפֶּה שֶׁלֹּא נָשַׁק לְעֲבֵרָה, כְּתוּב וְעַל פִּיךָ יִשַּׁק כָּל עַמִּי. הַיָּד שֶׁלֹּא קָרְבָה לְעֲבֵרָה, כְּתוּב וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל יַד יוֹסֵף. הַצַּוָּאר שֶׁלֹּא קָרַב לְעֲבֵרָה, כְּתוּב וְעַל פִּיךָ יִשַּׁק כָּל עַמִּי. הַיָּד שֶׁלֹּא קָרְבָה לְעֲבֵרָה, כְּתוּב וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל יַד יוֹסֵף. הַגּוּף שֶׁלֹּא קָרַב לְעֲבֵרָה - וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ בִּגְדֵי שֵׁשׁ. הָרֶגֶל שֶׁל רַכְבָה לְעֲבֵרָה, כְּתוּב וַיַּרְכֵּב אֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר לוֹ. הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁלֹּא חָשַׁב - נִקְרָא נָבוֹן וְחָכָם. הַלֵּב שֶׁלֹּא הִרְהֵר - וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ. וְהַכֹּל מִשֶּׁלּוֹ הוּא נָטַל.

מַה כְּתִיב. וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פַּרְעֹה וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם. אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה, מַאי טַעְמָא וַיַּעֲבוֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. בְּגִין לְשַׁלְטָאָה, דְּמַכְרְזֵי קַמֵּיהּ הָכִי. וּבְגִין לְמִכְנַשׁ עִבּוּרָא בְּכָל אֲתַר וַאֲתַר. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּנַשׁ יוֹסֵף עִיבּוּר בְּכָל אֲתַר, בְּגִין דְּלָא יִתְרַקַּב.

מַה כְּתוּב? וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פַּרְעֹה וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, מָה הַטַּעַם וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם? כְּדֵי לִשְׁלֹט, שֶׁכְּבָר מַכְרִיזִים לְפָנָיו, וּכְדֵי לִכְנֹס הַתְּבוּאָה בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּנֵּס יוֹסֵף תְּבוּאָה בְּכָל מָקוֹם כְּדֵי שֶׁלֹּא תִרָקֵב.

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל מַה דְּעָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כֹּלָּא אִיהוּ לְגַלְגְּלָא גִּלְגּוּלִין, בְּגִין דְּבָעֵי לְקַיְּמָא קְיוּמָא. תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַלְמָא, אַיְיתֵי כָּל מַה דְּאִצְטְרִיךְ עַלְמָא בְּקַדְמִיתָא, וּלְבָתַר אַיְיתֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְעַלְמָא, וְאַשְׁכַּח מְזוֹנָא. (ז"ח ל"ג תא חזי) כְּגַוְונָא דָּא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לְאַבְרָהָם, (בראשית טו) יָדוֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְגוֹ', וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכוּשׁ גָּדוֹל. כַּד אֲתָא יוֹסֵף לְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם, לָא אִשְׁתְּכַח בָּהּ רְכוּשׁ גָּדוֹל. גִּלְגֵּל גִּלְגּוּלִין, וְאַיְיתֵי כַּסְפָּא עַל עַלְמָא. וְכָל עַלְמָא הֲווּ מַיְיתִין כַּסְפָּא וְדַהֲבָא לְמִצְרַיִם, וְאִתְמְלֵי כָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם כַּסְפָּא וְדַהֲבָא. לְבָתַר דְּאִתְתַּקַּן כֹּלָּא רְכוּשׁ גָּדוֹל, אַיְיתֵי יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל מַה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה, הַכֹּל הוּא לְגַלְגֵּל גִּלְגּוּלִים, מִשּׁוּם שָׁרְצָה לְקַיֵּם הַגְּזֵרָה. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הֵבִיא כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ הָעוֹלָם בָּרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא אֶת הָאָדָם לָעוֹלָם וּמָצָא מָזוֹן. [בא ראה] כְּמוֹ כֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לְאַבְרָהָם, (בראשית טו) יָדוֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְגוֹ', וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל. כְּשֶׁבָּא יוֹסֵף לְאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא מָצָא בָּהּ רְכוּשׁ גָּדוֹל. גִּלְגֵּל גִּלְגּוּלִים, וְהֵבִיא רָעָב עַל הָעוֹלָם, וְכָל הָעוֹלָם הָיוּ מְבִיאִים כֶּסֶף וְזָהָב לְמִצְרַיִם, וְהִתְמַלְּאָה כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם כֶּסֶף וְזָהָב. לְאַחַר שֶׁהַכֹּל נִתְקַן רְכוּשׁ גָּדוֹל, הֵבִיא אֶת יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם.

דף קצו:

דְּהָכִי אָרְחֵי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּקַדְמֵיתָא בְּאַרְעָא (ס"א אקו1דים) אַסְוָותָא, וּלְבָתַר מָחֵי. כָּךְ בְּקַדְמֵיתָא אַתְקִין רְכוּשׁ גָּדוֹל, וּלְבָתַר (דף קצו ע"ב) אַיְיתֵי לוֹן לְגָלוּתָא. וְעַל דָּא גַּלְגַּל גִּלְגּוּלִין וְאַיְיתֵי כַּפְנָא עַל כָּל עַלְמָא, בְּגִין דְּלֵיהוּוּ מַיְיתִין כַּסְפָּא וְדַהֲבָא כָּל עַלְמָא לְמִצְרַיִם.

שֶׁכָּךְ דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - בְּרֵאשׁוֹנָה בּוֹרֵא [מקדים] רְפוּאָה, וְאַחַר כָּךְ מַכֶּה. כָּךְ בְּרֵאשׁוֹנָה הִתְקִין רְכוּשׁ גָּדוֹל, וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא אוֹתָם לַגָּלוּת, וְעַל כֵּן גִּלְגֵּל גִּלְגּוּלִים וְהֵבִיא רָעָב עַל [כל] הָעוֹלָם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מְבִיאִים כֶּסֶף וְזָהָב כָּל הָעוֹלָם לְמִצְרַיִם.

תָּא חֲזֵי, בְּגִין (כך) יוֹסֵף דְּאִיהוּ צַדִּיק, אִיהִי גָּרִים עוּתָרָא כַּסְפָּא וְדַהֲבָא, לְנַטְלָא יִשְׂרָאֵל. כְּדִכְתִיב, (תהלים קה) וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב וְאֵין בִּשְׁבָטָיו כּוֹשֵׁל. וּמִן יְדָא דְּצַדִּיק, אֲתָא דָּא לְיִשְׂרָאֵל. וְכֹלָּא לְמִזְכֵּי לוֹן לְעַלְמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה, מְשׁוּם יוֹסֵף שֶׁהוּא צַדִּיק, הוּא גָּרַם עֹשֶׁר שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁיִּטְלוּ יִשְׂרָאֵל, כַּכָּתוּב (תהלים קה) וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב וְאֵין בִּשְׁבָטָיו כּוֹשֵׁל. וּמִיָּדוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק זֶה בָּא לְיִשְׂרָאֵל, וְהַכֹּל לְזִכּוֹת אוֹתָם לָעוֹלָם הַבָּא.

פְּתַח וְאָמַר, (קהלת ט) רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, הַאי קְרָא בְּרָזָא עִלָּאָה אִיהוּ, וְאוּקְמוּהָ. רְאֵה חַיִּים, אִלֵּין חַיִּין דְּעַלְמָא דְּאָתֵי, דְּזַכָּאָה הוּא בַּר נָשׁ דְּזָכֵי בֵּיהּ כְּדָקָא יָאוֹת.

פְּתַח וְאָמַר, (קהלת ט) רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, הַפָּסוּק הַזֶּה הוּא בְּסוֹד עֶלְיוֹן, וּבֵאֲרוּהוּ. רְאֵה חַיִּים - אֵלּוּ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁזּוֹכֶה לוֹ כָּרָאוּי.

עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, בְּגִין דְּבָהּ כְּתִיב אַהֲבָה. דִּכְתִיב, (ירמיה לא) וְאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ, אֵימָתַי. בְּשַׁעְתָּא דְּסִטְרָא דִּימִינָא אָחִיד בָּהּ. דִּכְתִיב, (ירמיה לא) עַל כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד. (קהלת ט) כָּל יְמֵי חַיֵּי הֶבְלֶךָ, בְּגִין דְּאִיהִי אִתְקְשָׁרַת בַּחַיִּים, וְאִיהִי עוֹלָם דְּחַיִּין שַׁרְיָין בֵּיהּ. דְּהָא עַלְמָא דָּא, לָא שַׁרְיָין בֵּיהּ חַיִּים. בְּגִין דְּאִינּוּן תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, וְלָא מָטָאן הָכָא אִינּוּן נְהוֹרִין דְּהַהוּא שִׁמְשָׁא, וְאִסְתַּלָּקוּ מֵעַלְמָא מִיּוֹמָא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא. דִּכְתִיב, (ישעיה יג) חָשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּצֵאתוֹ וְגוֹ'. מַאי חָשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ, דְּסָלִיק נְהוֹרֵיהּ וְלָא נָהִיר. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד וְגוֹ'.

עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְשׁוּם שֶׁבָּהּ כָּתוּב אַהֲבָה, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא) וְאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ. מָתַי? בְּשָׁעָה שֶׁצַּד הַיָּמִין אוֹחֵז אוֹתָהּ, שֶׁכָּתוּב (שם) עַל כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד. כָּל יְמֵי חַיֵּי הֶבְלֶךָ, מְשׁוּם שֶׁהִיא נִקְשֶׁרֶת בַּחַיִּים, וְהִיא הָעוֹלָם שֶׁשּׁוֹרִים בָּהּ חַיִּים. שֶׁהֲרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא שׁוֹרִים בּוֹ חַיִּים, מְשׁוּם שֶׁהֵם תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא מַגִּיעִים לְכָאן אוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הַשֶּׁמֶשׁ, וְהִסְתַּלְּקוּ מֵהָעוֹלָם מִיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁכָּתוּב (ישעיה יג) חָשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּצֵאתוֹ וְגוֹ'. מַה זֶּה חָשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ? שֶׁסִּלֵּק אֶת אוֹרוֹ וְלֹא מֵאִיר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם נז) הַצַּדִּיק אָבַד וְגוֹ'.

כִּי הוּא חֶלְקֵךְ בַּחַיִּים, דָּא הוּא שִׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא, וּבְעִינָן לְמֵיעַל סִיהֲרָא בְּשִׁמְשָׁא וְשִׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא, דְּלָא לְאַפְרָשָׁא לוֹן. וְדָא הוּא חוּלָקָא דְּבַר נָשׁ, לְמֵיעַל בָּהוּ לְעַלְמָא דְּאָתֵי.

כִּי הוּא חֶלְקֵךְ בַּחַיִּים - זֶהוּ הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה. וּצְרִיכִים לְהַכְנִיס הַלְּבָנָה בַּשֶּׁמֶשׁ וְהַשֶּׁמֶשׁ בַּלְּבָנָה שֶׁלֹּא לְהַפְרִידָם, וְזֶה הוּא חֵלֶק הָאָדָם לְהַכְנִס עִמָּם לָעוֹלָם הַבָּא.

מַה כְּתִיב בַּתֵּרֵיהּ, (קהלת ט) כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחָכְמָה בַּשְּׁאוֹל אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ שָׁמָּה. הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ. כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת, וְכִי הוּתְּרָה רְצוּעָה לְמֶעְבַּד בַּר נָשׁ כָּל מַה דְּיָכִיל. אֶלָּא, לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ כְּתִיב, מַאי בְּכֹחֲךָ. דָּא נִשְׁמָתֵיהּ דְּבַר נָשׁ, דְּאִיהִי חַיָּלָא דְּבַר נָשׁ, לְמִזְכֵּי בָּהּ לְעַלְמָא דֵּין וּלְעַלְמָא דְּאָתֵי.

מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? (קהלת ט) כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחָכְמָה בִּשְׁאוֹל אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ שָׁמָּה. הַפָּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ. כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת, וְכִי הֻתְּרָה הָרְצוּעָה שֶׁאָדָם יַעֲשֶׂה כָּל מַה שֶּׁיְּכוֹל? אֶלָּא כְּתוּב לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ. מַה זֶּה בְּכֹחֲךָ? זוֹ נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהִיא הַכֹּחַ שֶׁל הָאָדָם, לִזְכּוֹת בָּהּ לָעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא.

דְּבַר אַחֵר בְּכֹחֲךָ, דָּא הִיא אִשָּׁה דְּקָאֲמָרַן, דְּאִיהִי חֵילָא לְאִתְתַּקָּפָא בָּהּ, בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. וּבָעֵי בַּר נָשׁ לְמִזְכֵּי בָּהּ בְּהַאי עַלְמָא בְּהַאי חֵילָא, בְּגִין דְּיִתְתַּקַּף בָּהּ בְּהַהוּא עַלְמָא.

דְּבַר אַחֵר בְּכֹחֲךָ - זוֹ הָאִשָּׁה שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁהִיא הַכֹּחַ לְהִתְחַזֵּק בָּהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. וְצָרִיךְ בֶּן אָדָם לִזְכּוֹת בָּהּ בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכֹחַ זֶה, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּבֵּר בָּהּ לְעוֹלָם הָהוּא.

מַאי טַעְמָא. בְּגִין דִּלְבָתַר דְּיִפּוּק בַּר נָשׁ מֵהַאי עַלְמָא, לֵית בֵּיהּ חֵילָא לְמֶעְבַּד מִידִּי וְלוֹמַר, הַשְׁתָּא, מִכָּאן וּלְהַלְאָה אַצְּבִיד עוֹבָדִין טָבִין. דְּוַדַּאי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחָכְמָה בַּשְּׁאוֹל אֲשֶׁר וגו'. אִי לָא זָכֵי בַּר נָשׁ בְּהַאי עַלְמָא, לָא יְזָכֵי בֵּיהּ לְבָתַר בְּהַהוּא עַלְמָא. וְאוּקְמוּהָ, מַאן דְּלָא אַתְקִין וְזָוִדִין לְמֵיהַךְ מֵהַאי עַלְמָא, לָא יֵיכוֹל בְּהַהוּא עַלְמָא. וְאִית עוֹבָדִין טָבִין דְּעָבִיד בַּר נָשׁ בְּהַאי עַלְמָא, דְּיֵיכוֹל מַנַּיְיהוּ הָכָא. וְכֹלָּא אִשְׁתָּאַר לְעַלְמָא דְּאָתֵי וּלְאִתְזָנָא מִנַּיְיהוּ.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאַחַר שֶׁיֵּצֵא הָאָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אֵין בּוֹ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת דָּבָר וְלוֹמַר, עַכְשָׁו מִכָּאן וְהָלְאָה אֶעֱשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים. שֶׁוַּדַּאי שֶׁאֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחָכְמָה בִּשְׁאוֹל אֲשֶׁר וְגוֹ'. אִם לֹא זוֹכֶה אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יְזַכֶּה בּוֹ אַחַר כָּךְ לְעוֹלָם הַהוּא. וּבְאֲרוּהָ, מִי שֶׁלֹּא מַתְקִין צֵידָה לְלֶכֶת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יֹאכַל בָּעוֹלָם הַהוּא. וְיֵשׁ מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁעוֹשֶׂה אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁיֹּאכַל מֵהֶם כָּאן, וְהַכֹּל נִשְׁאָר לְעוֹלָם הַבָּא וּלְהִזּוֹן מֵהֶם.

תָּא חֲזֵי, יוֹסֵף זָכָה בְּהַאי עַלְמָא וְזָכָה בְּעַלְמָא דְּאָתֵי, בְּגִין דְּבָעָא לְאִתְאַחֲדָא בְּאִשָּׁה יְרֵאַת יְיָ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית לט) וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים. וּבְגִין כָּךְ זָכָה לְמִשְׁלַט בְּהַאי עַלְמָא, וְזָכָה לוֹן לְיִשְׂרָאֵל.

בֹּא רְאֵה, יוֹסֵף זָכָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְזָכָה בָּעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְהֵאָחֵז בְּאִשָּׁה יִרְאַת ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לט) וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים. וּמִשּׁוּם כָּךְ זָכָה לִשְׁלֹט בָּעוֹלָם הַזֶּה וְזָכָה אֶת יִשְׂרָאֵל.

מַה כְּתִיב, (בראשית מז) וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף. וְהָכִי אִתְּחֲזִי, דְּהָא הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק, אִיהוּ לָקִיט כֹּלָּא, וְכָל עוּתָרָא בֵּיהּ קָיְימָא. וְדָא הִיא רָזָא דִּכְתִיב, (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְכֹלָּא אִיהוּ כְּדְקָא יְאוּת, וַדַּאי יוֹסֵף בָּעֵי לְמִשְׁלַט עַל מַלְכוּתָא.

מַה כְּתוּב? (שם מז) וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף, וְכָךְ רָאוּי. שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, הוּא לוֹקֵט הַכֹּל, וְכָל הָעֹשֶׁר עוֹמֵד בּוֹ. וְזֶה סוֹד הַכָּתוּב (שם א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְהַכֹּל הוּא כָּרָאוּי, וַדַּאי יוֹסֵף צָרִיךְ לִשְׁלֹט עַל הַמַּלְכוּת.

וְתָא חֲזֵי, כְּתִיב, וַיַּרְכֵּב אוֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה. מַאן מִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לֵיהּ לַצַּדִּיק שַׁלִּיטָא, בְּגִין דְּהָא מִנֵּיהּ אִתְּזַן עַלְמָא, וְאִצְטְרִיךְ לְאִתְּזָנָא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִית לֵיהּ רְתִיכָא עִלָּאָה, וְאִית לֵיהּ רְתִיכָא תַּתָּאָה. רְתִיכָא תַּתָּאָה אִיהִי מִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה, וְיוֹסֵף צַדִּיק אִקְרֵי, וְלֵיהּ אִתְּחֲזֵי לְמֶהֱוֵי רָכִיב עַל מִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר לוֹ, לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְכֹלָּא אִיהוּ בְּרָזָא עִלָּאָה, לְמֶהֱוֵי כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא.

וּבֹא רְאֵה, כְּתוּב וַיַּרְכֵּב אֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה. מִי מִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה? הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הַצַּדִּיק שַׁלִּיט, מִשּׁוּם שֶׁהִנֵּה מְמֻנֶּה נִזּוֹן הָעוֹלָם, וְצָרִיךְ לְהִזּוֹן, וְלַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא יֵשׁ מֶרְכָּבָה עֶלְיוֹנָה, וְיֵשׁ לוֹ מֶרְכָּבָה תַּחְתּוֹנָה. הַמֶּרְכָּבָה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא מִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה, וְיוֹסֵף נִקְרָא צַדִּיק, וְלוֹ רָאוּי לִהְיוֹת רוֹכֵב עַל מִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר לוֹ, לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא, וְהַכֹּל הוּא בְּסוֹד עֶלְיוֹן שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

דף קצז.

תָּא חֲזֵי, וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ, מַאי אַבְרֵךְ. קְשִׁירוּ דְּאִתְקַשַּׁר שִׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא, וְכֹלָּא כָּרְעִין לָקֳבֵל אֲתַר דָּא. וְנָתוֹן אוֹתוֹ עַל כָּל עַלְמָא, וְכֻלְּהוּ אוֹדָן לַגַּבֵּיהּ, (דף קצז ע"א) וּבְגִין דָּא כֹּלָּא בְּרָזָא עִלָּאָה אִיהוּ.

בֹּא רְאֵה. וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ, מַה זֶּה אַבְרֵךְ? הַקָּשֶׁר שֶׁנִּקְשָׁרִים הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה, וְהַכֹּל כּוֹרְעִים כְּנֶגֶד הַמָּקוֹם הַזֶּה. וְנָתוֹן אוֹתוֹ עַל כָּל הָעוֹלָם, וְכֻלָּם מוֹדִים אֵלָיו, מִשּׁוּם זֶה הַכֹּל הוּא בְּסוֹד עֶלְיוֹן.

תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבַד מַלְכוּתָא דְּאַרְעָא, כְּעֵין מַלְכוּתָא דִּרְקִיעָא, וְכֹלָּא דָּא כְּגַוְונָא דָּא. וְכָל מַה דְּאִתְעֲבִיד בְּאַרְעָא קָיְימָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקַדְמִיתָא.

בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת מַלְכוּת הָאָרֶץ כְּעֵין מַלְכוּת הָרָקִיעַ, וְהַכֹּל זֶה כְּמוֹ זֶה. וְכָל מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה בָּאָרֶץ, עוֹמֵד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרִאשׁוֹנָה.

תָּא חֲזֵי, מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, לָא קַבִּיל מַלְכוּתָא שְׁלֵימְתָא, עַד דְּאִתְחַבַּר בַּאֲבָהָן. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבַד לָהּ לְמַלְכוּ עִלָּאָה, לְאִתְנַהֲרָא מֵרָזָא דַּאֲבָהָן.

בֹּא רְאֵה, הַמַּלְכוּת הַקְּדוֹשָׁה לֹא קִבְּלָה מַלְכוּת שְׁלֵמָה עַד שֶׁהִתְחַבְּרָה עִם הָאָבוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ הַמַּלְכוּת הָעֶלְיוֹנָה שֶׁתָּאִיר מִסּוֹד הָאָבוֹת.

וְכַד יוֹסֵף הַצַּדִּיק נָחֵת לְמִצְרַיִם בְּקַדְמִיתָא, אִיהוּ מָשִׁיךְ לָהּ לִשְׁכִינְתָּא לְבָתַר עִמֵּיהּ, דְּהָא שְׁכִינְתָּא לָא אָזְלָא אֶלָּא בַּתְרָא דְצַדִּיק. וּבְגִין כָּךְ אִתְמְשַׁךְ יוֹסֵף לְמִצְרַיִם בְּקַדְמִיתָא, וְנָטִיל כָּל עוּתְרָא דְעַלְמָא כְּדְקָא יְאוּת, וּלְבָתַר נָחֵת שְׁכִינְתָּא לְמִצְרַיִם, וְכֻלְּהוּ שִׁבְטִין בַּהֲדָהּ.

וּכְשֶׁיּוֹסֵף הַצַּדִּיק יָרַד לְמִצְרַיִם בָּרִאשׁוֹנָה, הוּא מָשַׁךְ אַחַר כָּךְ עִמּוֹ אֶת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהֲרֵי אֵין שְׁכִינָה הוֹלֶכֶת אֶלָּא אַחַר הַצַּדִּיק, וּמִשּׁוּם כָּךְ נִמְשַׁךְ יוֹסֵף לְמִצְרַיִם בָּרִאשׁוֹנָה, וְנָטַל אֶת כָּל עֹשֶׁר הָעוֹלָם כָּרָאוּי, וְאַחַר כָּךְ יָרְדָה שְׁכִינָה לְמִצְרַיִם וְכָל הַשְּׁבָטִים עִמָּהּ.

וּבְגִינֵי כָּךְ, יוֹסֵף דְּנָטַר לֵיהּ לַבְּרִית, זָכָה לְאִתְעַטָּרָא בְּאַתְרֵיהּ, וְזָכָה לְמַלְכוּתָא דִלְעֵילָּא, וּלְמַלְכוּתָא דִלְתַתָּא. וְעַל דָּא כָּל מַאן דְּנָטַר בְּרִית קַדִּישָׁא, כְּאִילּוּ קַיֵּים אוֹרַיְיתָא קַדִּישָׁא כּוּלָּהּ, דְּהָא בְּרִית שָׁקִיל כְּכָל אוֹרַיְיתָא:

וּמִשּׁוּם כָּךְ יוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, זָכָה לְהִתְעַטֵּר בִּמְקוֹמוֹ, וְזָכָה לַמַּלְכוּת שֶׁלְּמַעְלָה וְלַמַּלְכוּת שֶׁלְּמַטָּה. וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁשּׁוֹמֵר בְּרִית הַקֹּדֶשׁ כְּאִלּוּ קַיֵּם כָּל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה כֻּלָּהּ, שֶׁהֲרֵי הַבְּרִית שְׁקוּלָה כְּכָל הַתּוֹרָה.

וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (זכריה יב) מַשָּׂא דְבַר יְיָ עַל יִשְׂרָאֵל נְאֻם יְיָ נוֹטֵה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אֶרֶץ וְיוֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ. הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ. מַשָּׂא דְּבַר יְיָ, בְּכָל הַנֵּי אֲתַר דְּקָאֲמַר מַשָּׂא, מַשָּׂא אַמַּאי. אֶלָּא, בְּכָל אֲתַר דְּאִיהוּ עַל דִּינָא דִּשְׂאָר עַמִּין וְאָמַר מַשָּׂא, לְטַב. בְּכָל אֲתַר דְּאִיהוּ עַל יִשְׂרָאֵל וְאָמַר מַשָּׂא, לְבִישׁ.

וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֶשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (זכריה יב) מַשָּׂא דְבַר ה' עַל יִשְׂרָאֵל נְאֻם ה' נֹטֶה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אֶרֶץ וְיֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ. בַּפָּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן. מַשָּׂא דְּבַר ה'. בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה שֶׁאָמַר מַשָּׂא, לָמָּה מַשָּׂא? אֶלָּא בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עַל הַדִּין שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים וְאָמַר מַשָּׂא - זֶה לְטוֹב. בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עַל יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר מַשָּׂא - זֶה לְרַע.

בְּכָל אֲתַר דְּאִיהוּ עַל דִּינָא דִּשְׂאָר עַמִּין, לְטַב. בְּגִין דְּמַשָּׂא מָטוּלָא אִיהוּ. כְּבָיְכוֹל מָטוּלָא אִיהוּ עֲלֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, שָׁלוֹם דְּעַמִּין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וְכַד אִתְגְּזַר דִּינָא עֲלַיְיהוּ מַעֲבַר מִנַּיהּ הַהוּא מָטוּלָא דְּאִיהוּ סָבִיל עֲלַיְיהוּ. בְּכָל אֲתַר דְּדִינָא אִתְגְּזַר עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר מַשָּׂא, כְּבָיְכוֹל מָטוּלָא אִיהוּ עֲלֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּבְגִין כָּךְ מַשָּׂא מֵהַאי גִּיסָא, וּמֵהַאי גִּיסָא, מָטוּלָא אִיהוּ.

בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עַל הַדִּין שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים לְטוֹב, מִשּׁוּם שֶׁמַּשָּׂא הוּא מַעֲמָסָה, כְּבָיְכוֹל זוֹ מַעֲמָסָה עַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַשָּׁלוֹם שֶׁל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וּכְשֶׁנִּגְזַר הַדִּין עֲלֵיהֶם, עוֹבֶרֶת מִמֶּנּוּ הַמַּעֲמָסָה הַזּוֹ שֶׁהוּא סוֹבֵל עֲלֵיהֶם. בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּגְזַר דִּין עַל יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר מַשָּׂא, כְּבָיְכוֹל מַעֲמָסָה הִיא עַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוּם כָּךְ מַשָּׂא מֵהַצַּד הַזֶּה וּמֵהַצַּד הַזֶּה, זֶה מַשָּׂא.

כֵּיוָן דְּאָמַר נוֹטָה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ, אַמַּאי אִצְטְרִיךְ וְיוֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ. וְכִי לָא הֲוֵינָא יָדְעֵי דְּאִיהוּ יוֹצֵר רוּחַ אָדָם. אֶלָּא לְאַחֲזָאָה דַּרְגָּא יְדִיעָא, דְּכָל רוּחִין וְנִשְׁמָתִין דְּעַלְמָא, בְּהַהוּא דַּרְגָּא קָיְימִין.

כֵּיוָן שֶׁאָמַר נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ, לָמָּה צָרִיךְ וְיוֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ? וְכִי לֹא הָיִינוּ יוֹדְעִים שֶׁהוּא יוֹצֵר רוּחַ אָדָם? אֶלָּא לְהַרָאוֹת דַּרְגָּה יְדוּעָה, שֶׁכָּל הָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת בְּאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, הַאי קְרָא קַשְׁיָא, אִי אָמַר וְיוֹצֵר רוּחַ אָדָם וְלָא יַתִּיר יָאוֹת, אֲבָל בְּקִרְבּוֹ מַהוּ. אֶלָּא רָזָא אִיהוּ בִּתְרִין סִטְרִין, דְּהָא מַהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק, מִתַּמָּן נָפְקֵי וּפָרְחֵי נְשָׁמָתִין כֻּלְּהוּ, וְאִתְכְּנִישׁוּ בְּאֲתַר חָד. וְהַהוּא דַּרְגָּא אִיהוּ יוֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ. וְהַאי כְּאִתְּתָא דְּאִתְעַבְּרָא מִן דְּכוּרָא, וְהַהוּא וְלָדָא צָרַת לָהּ בְּמֵעָהָא. עַד דְּאִצְטַיֵּיר כֻּלָּא בְּצִיּוּרָא שְׁלִימוּ בְּמֵעָהָא. כָּךְ וְיוֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ, בְּקִרְבּוֹ קָיְימָא. עַד דְּאִתְבְּרֵי בַּר נָשׁ בְּעַלְמָא וְיָהִיב לֵיהּ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, הַפָּסוּק הַזֶּה קָשֶׁה. אִם אָמַר וְיֹצֵר רוּחַ אָדָם וְלֹא יוֹתֵר - יָפֶה. אֲבָל מַה זֶּה בְּקִרְבּוֹ? אֶלָּא זֶה סוֹד בִּשְׁנֵי צְדָדִים, שֶׁהֲרֵי מֵהַנָּהָר הַהוּא שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, מִשָּׁם יוֹצְאוֹת וּפוֹרְחוֹת כָּל הַנְּשָׁמוֹת וּמִתְכַּנְּסוֹת לְמָקוֹם אֶחָד, וְאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה הִיא יֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ. וְזֶה כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת מִן הַזָּכָר, וְאוֹתוֹ הַוָּלָד מְצַיֶּרֶת לָהּ בְּמֵעֶיהָ, עַד שֶׁהַכֹּל מִצְטַיֵּר בְּצִיּוּר מֻשְׁלָם בְּמֵעֶיהָ. כָּךְ וְיֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ, בְּקִרְבּוֹ הוּא עוֹמֵד, עַד שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם בָּעוֹלָם וְנוֹתֵן לוֹ.

דָּבָר אַחֵר, וְיוֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ, בְּקִרְבּוֹ דְּאָדָם מַמָּשׁ. בְּגִין דְּכַד אִתְבְּרֵי בַּר נָשׁ, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהַב לֵיהּ נִשְׁמָתֵיהּ, וְנָפִיק לַאֲוִירָא דְּעַלְמָא. הַהוּא רוּחָא דִּבְגַוֵּיהּ, לָא אַשְׁכַּח גּוּפָא לְאִתְפַּשָּׁטָא בְּגַוֵּיהּ, וְקָיְימָא בְּסִטְרָא חַד בְּגַוֵּיהּ.

דָּבָר אַחֵר וְיֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ - בְּקִרְבּוֹ שֶׁל אָדָם מַמָּשׁ. מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר נִבְרָא הָאָדָם וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לוֹ אֶת נִשְׁמָתוֹ וְיוֹצֵא לָאֲוִיר שֶׁל הָעוֹלָם, אוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁבְּתוֹכוֹ לֹא מוֹצֵאת גּוּף לְהִתְפַּשֵּׁט בְּתוֹכוֹ, וְעוֹמֶדֶת בְּצַד אֶחָד בְּתוֹכוֹ.

וְכַד בַּר נָשׁ אִתְפַּשַּׁט גּוּפֵיהּ, הַהוּא רוּחָא אִתְפַּשַּׁט, וְיָהִיב בֵּיהּ חֵילָא, וְכֵן כְּגַוְונָא דְּגוּפָא אִתְרַבֵּי, הָכִי רוּחָא יָהִיב חֵילָא בֵּיהּ, לְאִתְתַּקְפָא בַּר נַשׁ בַּהֲדֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ יֹוצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ מַמָּשׁ.

וּכְשֶׁאָדָם מִתְפַּשֵּׁט גּוּפוֹ, אוֹתָהּ הָרוּחַ מִתְפַּשֶּׁטֶת וְנוֹתֶנֶת בּוֹ כֹּחַ. וְכֵן כְּמוֹ שֶׁהַגּוּף מִתְגַּדֵּל, כָּךְ הָרוּחַ נוֹתֶנֶת בּוֹ כֹּחַ שֶׁיִּתְחַזֵּק הָאָדָם עִמָּהּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ יֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ מַמָּשׁ.

וְאִי תֵּימָא יוֹצֵר רוּחַ אָדָם מַהוּ, בְּגִין דְּהַהוּא רוּחָא, אִצְטְרִיךְ חֵילָא דִּלְעֵילָא יַתִּיר לְאִסְתַּיְיעָא בַּהֲדֵיהּ. וְעַל דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ יוֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ, וְיָהִיב לֵיהּ סִיּוּעָא בְּבַר נָשׁ.

וְאִם תֹּאמַר, יֹצֵר רוּחַ אָדָם מַה זֶּה? מִשּׁוּם שֶׁהָרוּחַ הַהִיא צְרִיכָה כֹּחַ שֶׁלְּמַעְלָה יוֹתֵר לְהִסְתַּיֵּעַ עִמָּהּ, וְעַל כֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא יֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ סִיּוּעַ לָאָדָם.

תָּא חֲזֵי, כַּד הַהוּא רוּחָא אִצְטְרִיךְ סִיּוּעָא, כְּגַוְונָא דְּאִיהוּ הַהוּא בַּר נָשׁ, וּכְגַוְונָא דְּהַהוּא גּוּפָא אִתְתַּקַּן, הָכִי נָמֵי הַהוּא רוּחָא מְתַקְנִין לֵיהּ, וְאוֹסְפִין לֵיהּ רוּחָא לְאִתְתַּקְנָא. וְדָא הוּא יוֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁאוֹתָהּ הָרוּחַ צְרִיכָה סִיּוּעַ - כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹתוֹ הָאָדָם וּכְמוֹ שֶׁאוֹתוֹ הַגּוּף נִתְקָן, כָּךְ גַּם מְתַקְּנִים לוֹ אֶת אוֹתָהּ הָרוּחַ וּמוֹסִיפִים לוֹ רוּחַ לְהִתְתַּקֵּן, וְזֶה הוּא יֹצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ.

דף קצז:

וְתָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דְּאִתְאֲבִיד יוֹסֵף מֵאֲבוֹי, יַעֲקֹב אֲבִיד הַהוּא תּוֹסֶפֶת רוּחָא דְּהַוָה לֵיהּ, וְאִסְתַּלְקַת מִנֵּיהּ שְׁכִינְתָּא. לְבָתַר מַה כְּתִיב, (בראשית מה) וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וְכִי עַד הַשְׁתָּא (דף קצז ע"ב) מֵית הֲוָה. אֶלָּא הַהוּא תּוֹסֶפֶת רוּחָא אִסְתַּלַּק מִנֵּיהּ שְׁכִינְתָּא, וְלָא הֲוָה בְּגַוֵּיהּ. בְּגִין דְּעִצְבוֹנָא דְּהַוָה בֵּיהּ גָּרְמָא לֵיהּ, (ואי גרמא ליה הא) (ס"א דלא) לָא הֲוָה רוּחֲיהּ בְּקִיּוּמֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וְהָכָא (כתיב וירא יעקב), דְּעַד כְּעָן לָא אִתְבַּשַּׂר, מְנָא הֲוָה יָדַע. אֶלָּא וַיַּרְא יַעֲקֹב, דְּחָמָא לְכָל דָּיְירֵי אַרְעָא דְּאָזְלֵי לְמִצְרַיִם, וּמַיְיתָן עִבּוּרָא (הדא הוא דכתיב וירא יעקב).

וּבֹא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁאָבַד יוֹסֵף מֵאָבִיו, יַעֲקֹב אִבֵּד אוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת הָרוּחַ שֶׁהָיְתָה בּוֹ, וְהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׁכִינָה. אַחַר כָּךְ מַה כְּתוּב? (בראשית מה) וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וְכִי עַד עַכְשָׁו הָיָה מֵת? אֶלָּא אוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת הָרוּחַ הִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׁכִינָה וְלֹא הָיְתָה בְּתוֹכוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהָעֶצֶב שֶׁהָיָה בּוֹ גָּרַם לוֹ, [ואם גרמה לו לזה] שֶׁלֹּא הָיְתָה רוּחַ בְּקִיּוּמָהּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וְכָאן כָּתוּב וַיַּרְא יַעֲקֹב, שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא הִתְבַּשֵּׂר. מִנַּיִן הָיָה יוֹדֵעַ? אֶלָּא וַיַּרְא יַעֲקֹב, שֶׁרָאָה אֶת כָּל דַּיְרֵי הָאָרֶץ שֶׁהוֹלְכִים לְמִצְרַיִם וּמְבִיאִים תְּבוּאָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא יַעֲקֹב.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, תָּא חֲזֵי, דָּוִד מַלְכָּא זָכָה לְאִתְחַבְּרָא בַּאֲבָהָן, וְיָרִית דּוּכְתֵּיהּ בְּגַוְונַיְיהוּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. (נדפס וארא לא א) רַבִּי יֵיסָא וְרַבִּי חִזְקִיָּה הֲווּ אָזְלֵי מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוּד, וְהֲוָה עִמְהוֹן חַד יוּדְאי בְּמָטוּל דְּקַפְטִירָא דְּחַמְרָא, עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, אָמַר רַבִּי יֵיסָא לְרַבִּי חִזְקִיָּה, אַפְתַּח פּוּמָךְ וְאֵימָא חַד מִלָּה מֵאִינּוּן מִילֵי מַעֲלַיְיתָא דְּאוֹרַיְיתָא, דְּאַתְּ אָמַר בְּכָל יוֹמָא קַמֵּי בּוּצִינָא קַדִּישָׁא.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, בֹּא רְאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ זָכָה לְהִתְחַבֵּר עִם הָאָבוֹת, וְיָרַשׁ אֶת מְקוֹמוֹ בְּתוֹכָם. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. רַבִּי יֵיסָא וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוּד, וְהָיָה עִמָּהֶם יְהוּדִי אֶחָד שֶׁמַּחֲזִיק נוֹד שֶׁל יַיִן. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יֵיסָא לְרַבִּי חִזְקִיָּה, פְּתַח פִּיךָ וֶאֱמֹר דָּבָר אֶחָד מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְעֻלִּים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁאַתָּה אוֹמֵר כָּל יוֹם לִפְנֵי הַמָּאוֹר הַקָּדוֹשׁ.

פְּתַח וְאָמַר, (משלי ג) דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נוֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם, אִלֵּין אַרְחִין דְּאוֹרַיְיתָא. דְּמַאן דְּאָזִיל בְּאָרְחֵי דְּאוֹרַיְיתָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַשְׁרֵי עֲלֵיהּ נְעִימוּתָא דְּשִׁכִינְתָּא, דְּי לָא תַּעֲדֵי מִנֵּיהּ לְעָלְמִין. וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם, דְּכֻלְּהוּ נְתִיבִין דְּאוֹרַיְיתָא

כֻּלְּהוּ שְׁלָם, שְׁלָם לֵיהּ לְעֵילָא, שְׁלָם לֵיהּ לְתַתָּא. שְׁלָם לֵיהּ בְּעַלְמָא דֵין, שְׁלָם לֵיהּ בְּעַלְמָא דְאָתֵי.

פְּתַח וְאָמַר, (משלי ג) דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם - אִלּוּ דְּרָכֵי הַתּוֹרָה. שֶׁמִּי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁרֶה עָלָיו אֶת נְעִימוּת הַשְּׁכִינָה שֶׁלֹּא תָּזוּז מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים. וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם - שֶׁכָּל נְתִיבוֹת הַתּוֹרָה כֻּלָּם שָׁלוֹם. שָׁלוֹם לוֹ לְמַעְלָה, שָׁלוֹם לוֹ לְמַטָּה. שָׁלוֹם לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, שָׁלוֹם לוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר הַהוּא יוּדַאי, אִיסְירָא (אסתרא) בְּקִיסְטָרָא בְּהַאי קְרָא אִשְׁתַּכַּח, אָמְרוּ לֵיהּ, מְנַיִן לָךְ. אָמַר לוֹן, מֵאַבָּא שְׁמַעְנָא, וְאוֹלִיפְנָא הָכָא בְּהַאי קְרָא מִלָּה (טבא). פְּתַח וְאָמַר, הַאי קְרָא בְּתָרִין גַּוְונִין אִיהוּ, וּבְתָרִין סִטְרִין. קְרֵי בֵּיהּ דְּרָכִים, וְקְרֵי בֵּיהּ נְתִיבוֹת. קְרֵי בֵּיהּ נֹעַם, וְקְרֵי בֵּיהּ שָׁלוֹם. מַאן דְּרָכִים, וּמַאן נְתִיבוֹת. מַאן נֹעַם, וּמַאן שָׁלוֹם.

אָמַר הַיְהוּדִי הַהוּא, כְּמוֹ מַטְבֵּעַ בְּכִיס נִמְצָא בַּפָּסוּק הַזֶּה. אָמְרוּ לוֹ, מְנַיִן לְךָ? אָמַר לָהֶם, שָׁמַעְתִּי מֵאַבָּא, וְלַמַּדְתִּי כָּאן דָּבָר [טוב] בַּפָּסוּק הַזֶּה. פְּתַח וְאָמַר, הַפָּסוּק הַזֶּה הוּא בִּשְׁנֵי גְוָנִים וּבִשְׁנֵי צְדָדִים. קוֹרְאִים בּוֹ דְּרָכִים וְקוֹרְאִים בּוֹ נְתִיבוֹת. קוֹרְאִים בּוֹ נֹעַם, וְקוֹרְאִים בּוֹ שָׁלוֹם. מִי הַדְּרָכִים וּמִי הַנְּתִיבוֹת? מִי הַנֹּעַם וּמִי הַשָּׁלוֹם?

אֶלָּא דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם. הַיְינוּ דִכְתִיב, (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ, דְּהָא בְּכָל אֲתַר דְּאִקְרֵי בְּאוֹרַיְיתָא דֶּרֶךְ, הוּא אוֹרַח פְּתִיחָא לְכֹלָּא. כְּהַאי אֲרְחָא, דְּאִיהוּ פְּתִיחַ לְכָל בַּר נָשׁ. כָּךְ דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם, אִילֵּין דְּרָכִים דְּאִינּוּן פְּתִיחָן מֵאֲבָהָן, דְּכָרָאן בְּיַמָּא רַבָּא, וְעָאלִין בְּגַוַּיהּ, וּמֵאִינּוּן אוֹרְחִין מִתְפַּתְּחִין לְכָל עֵיבַר וּלְכָל סִטְרֵי עַלְמָא.

אֶלָּא דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם, הַיְינוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ. שֶׁהֲרֵי בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא בַּתּוֹרָה דֶּרֶךְ, זוֹ דֶּרֶךְ פְּתוּחָה לַכֹּל. כַּדֶּרֶךְ הַזּוֹ שֶׁפְּתוּחָה לְכָל אָדָם, כָּךְ דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם. אֵלּוּ הַדְּרָכִים שֶׁפְּתוּחִים מִן הָאֲבוֹת, שֶׁכָּרוּ בַּיָּם הַגָּדוֹל, וְנִכְנָסִים לְתוֹכוֹ, וּמֵאוֹתָם הַדְּרָכִים נִפְתָּחִים לְכָל עֵבֶר וּלְכָל צְדָדֵי הָעוֹלָם.

וְהַאי נֹעַם, הוּא נְעִימוּ דְּנַפַּק מֵעַלְמָא דְּאָתֵי. וּמֵעַלְמָא דְּאָתֵי נָהֲרִין כָּל בּוּצִינִין, וּמִתְפָּרְשָׁן לְכָל עֵיבַר. וְהַהוּא טִיבוּ וְהַהוּא נְהוֹרָא דְּעַלְמָא דְּאָתֵי, דְּיָנְקִין (נ"א דירתין) אֲבָהָן, אִקְרֵי נֹעַם. דָּבָר אַחֵר, עַלְמָא דְּאָתֵי אִקְרֵי נֹעַם, וְכַד אִתְעַר עַלְמָא דְּאָתֵי, כָּל חֵדוּ וְכָל טִיבוּ וְכָל נְהוֹרִין וְכָל חֵירוּ דְּעַלְמָא אִתְעַר, וּבְגִינֵי כָּךְ אִקְרֵי נֹעַם.

וְהַנֹּעַם הַזֶּה הִיא נְעִימוּת שֶׁיּוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַבָּא, וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא מְאִירִים כָּל הַמְּאוֹרוֹת וְנִפְרָדִים לְכָל עֵבֶר, וְאוֹתוֹ הַטּוֹב וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא שָׁיוֹנְקִים [שיורשים] הָאָבוֹת נִקְרָא נֹעַם. דָּבָר אַחֵר - הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא נֹעַם, וּכְשֶׁמִּתְעוֹרֵר הָעוֹלָם הַבָּא, כָּל הַשִּׂמְחָה וְכָל הַטּוּב וְכָל הָאוֹרוֹת וְכָל הַחֲרוּת שֶׁל הָעוֹלָם מִתְעוֹרְרִים, וּמְשׁוּם כָּךְ נִקְרָא נֹעַם.

וְעַל דָּא תָּנִינָן, חַיָּיבִין דְּגֵיהִנֹּם, בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל שַׁבַּתָּא, נָיְחִין כֻּלְּהוּ, וְאִית לְהוּ חֵירוּת וְנַיְיחָא. בְּשַׁעְתָּא דְּנָפִיק שַׁבַּתָּא, אִית לָן לְאִתְעָרָא חֵידוּ עִלָּאָה עָלָנָא, דְּנִשְׁתֵּזִיב מֵהַהוּא

עוֹנָשָׁא דְחַיָּיבָיָא דְאִתְדָּנוּ (ס"א דאהדרו) מֵהַהִיא שַׁעְתָּא וּלְהָלְאָה. וְאִית לָן לְאִתְעָרָא וְלֵימָא, (תהלים צ) וִיהִי נֹעַם יְיָ אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ. דָּא הוּא נֹעַם עִלָּאָה, חֵידוּ (ס"א חירו) דְּכֹלָּא, וְעַל דָּא דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם.

וְעַל זֶה שָׁנִינוּ, הָרְשָׁעִים שֶׁל הַגֵּיהִנֹּם, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנֶסֶת הַשַּׁבָּת, כֻּלָּם נָחִים, וְיֵשׁ לָהֶם חֲרוּת וּמְנוּחָה. בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצֵאת הַשַּׁבָּת, יֵשׁ לָנוּ לְעוֹרֵר שִׂמְחָה עֶלְיוֹנָה עָלֵינוּ שֶׁנִּנָּצֵל מֵאוֹתוֹ הָעֹנֶשׁ שֶׁל הָרְשָׁעִים שֶׁנִּדּוֹנוּ [שחזרו] מִן הַשָּׁעָה הַהִיא וָהָלְאָה. וְיֵשׁ לָנוּ לְהִתְעוֹרֵר וְלוֹמַר, (תהלים צ) וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. זֶהוּ הַנֹּעַם הָעֶלְיוֹן, שִׂמְחַת [חרות] הַכֹּל, וְעַל כֵּן דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם.

וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם, מַאן נְתִיבוֹתֶיהָ. אִלֵּין אִינוּן שְׁבִילִין דְּנָפְקִין מִלְּעֵילָּא, וְכֻלְּהוּ נָקִיט לוֹן בְּרִית יְחִידָאי, דְּאִיהוּ אִקָּרֵי שָׁלוֹם, שְׁלָמָא דְּבֵיתָא. וְאָעִיל לוֹן לְיַמָּא רַבָּא, כַּד אִיהוּ בְּתוּקְפֵּיהּ, וּכְדֵין יָהִיב לֵיהּ שְׁלָמָא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם (ע"כ). תָּא חֲזֵי, יוֹסֵף בְּרִית שָׁלוֹם הֲוָה, וְהֲוָה בְּמִצְרַיִם מַלְכָּא, וְשַׁלִּיט עַל אַרְעָא. וְיַעֲקֹב בְּגִין דְּאִסְתַּלַּק מִנֵּיהּ שְׁכִינְתָּא, לָא הֲוָה יָדַע.

וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם, מִי זֶה נְתִיבוֹתֶיהָ? אֵלּוּ הֵם הַשְּׁבִילִים שֶׁיּוֹצְאִים מִלְּמַעְלָה, וְאֶת כֻּלָּם לוֹקֵחַ הַבְּרִית הַיְחִידִי שֶׁנִּקְרָא שָׁלוֹם, שְׁלוֹם הַבַּיִת, וּמַכְנִיס אוֹתָם לַיָּם הַגָּדוֹל כְּשֶׁהוּא בִּגְבוּרָתוֹ, וְאָז נוֹתֵן לוֹ שָׁלוֹם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם. בֹּא רְאֵה, יוֹסֵף הָיָה בְּרִית שָׁלוֹם, וְהָיָה מֶלֶךְ בְּמִצְרַיִם וְשַׁלִּיט עַל הָאָרֶץ, וְיַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׁכִינָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ.

וְעִם כָּל דָּא, יַעֲקֹב הֲוָה לֵיהּ תַּבְרָא, בְּגִין לְמִזְבַּן עִבּוּרָא בְּמִצְרַיִם. וְחָמָא דְּאִיהוּ תְּבִירָא עַל תְּבִירָא, דְּיִחֲתוּן בְּנוֹי לְמִצְרַיִם. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִתְרָאוּ, בְּגִין דְּלָא תַּחֲמוּן גּוּפַיְיכוּ, אֶלָּא כִּרְעֵבִין, כְּגוּבְרִין דְּלֵית לוֹן שָׂבְעָא.

וְעִם כָּל זֶה, לְיַעֲקֹב הָיָה שֶׂבֶר, כְּדֵי לְקָנוֹת תְּבוּאָה בְּמִצְרַיִם, וּרְאֵה שֶׁהוּא שֶׂבֶר עַל שֶׂבֶר, שֶׁיֵּרְדוּ בָנָיו לְמִצְרַיִם, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִתְרָאוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַרְאוּ עַצְמְכֶם אֶלָּא כְּמוֹ רְעֵבִים, כְּמוֹ אֲנָשִׁים שֶׁאֵין לָהֶם שֹׂבַע.

אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה, וַדַּאי רָזָא הָכָא. דְּהָא בְּכָל זִמְנָא דְצַעֲרָא אִיהוּ בְּעַלְמָא, לָא בָּעֵי בַּר נָשׁ, לְאַחֲזָאָה גַּרְמֵיהּ בְּשׁוּקָא, בְּגִין דְּלָא יִתְפֹּס בְּחוֹבוֹי. וְעַל דָּא אָמַר לָמָּה תִתְרָאוּ, וְהָא אִתְּמַר. אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה, וַדַּאי סוֹד יֵשׁ כָּאן, שֶׁהֲרֵי בְּכָל זְמַן שֶׁהוּא צַעַר בָּעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ הָאָדָם לְהַרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ בַּשּׁוּק, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפֹּס בַּחֲטָאָיו, וְעַל כֵּן אָמַר לָמָּה תִתְרָאוּ, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

דף קצח.

דָּבָר אַחֵר וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ (דף קצח ע"א) שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם, עִבּוּר מַמָּשׁ. דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל דָּא שַׁדַּר כַּפְנָא בְּעַלְמָא, בְּגִין לְנַחֲתָא לְיַעֲקֹב וּבָנוֹי לְתַמָּן, וְעַל דָּא חָמָא בְּנֵי אַרְעָא, דְּהָווּ מַיְיתִין מִתַּמָּן עִבּוּר.

דְּבַר אַחֵר וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם - תְּבוּאָה מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי עַל כֵּן שָׁלַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רָעָב לְעוֹלָם, כְּדֵי לְהוֹרִיד אֶת יַעֲקֹב וְאֶת בָּנָיו לְשָׁם, וְעַל זֶה רָאָה אֶת בְּנֵי הָאָרֶץ שֶׁהָיוּ מְבִיאִים מִשָּׁם תְּבוּאָה.

וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם, בְּשֶׁעָתָא דְמִית יִצְחָק, אָתוּ יַעֲקֹב וְעֵשָׂו לְמִפְלַג. וְעֵשָׂו נָפַק מֵחוּלָקֵיהּ דְּאַרְעָא וּמִכֹּלָּא, וְיַעֲקֹב דְּיִסְבוֹל גָּלוּתָא יְתוֹל כֹּלָּא. וְעַל דָּא חָמָא הַהוּא תְּבִירָא דְּהָווֹ לֵיהּ בְּמִצְרַיִם, הוּא וּבְנוֹי לְמִסְבַּל גָּלוּתָא. וְעַל דָּא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִתְרָאוּ. מִקַּמֵי דִינָא דִלְעֵילָּא, דְּלָא יִשְׁתַּכַּח עֲלַיְיכוּ מְקַטְרְגָא. וַיֹּאמֶר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם רְדוּ שָׁמָּה. הָא אוּקְמוּהָ רד"ו, חוּשְׁבַּן דָּא הֲווּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם:

וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם. בְּשָׁעָה שֶׁמֵּת יִצְחָק, בָּאוּ יַעֲקֹב וְעֵשָׂו לַחֲלֹק, וְעֵשָׂו יָצָא מֵחֶלְקוֹ שֶׁל הָאָרֶץ וּמִכֹּל, וְיַעֲקֹב שֶׁיִּסְבֹּל אֶת הַגָּלוּת יִטֹּל הַכֹּל. וְעַל זֶה רָאָה אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶר שֶׁהָיָה לוֹ בְּמִצְרַיִם הוּא וּבָנָיו לִסְבֹּל אֶת הַגָּלוּת, וְעַל זֶה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִתְרָאוּ, מִלִּפְנֵי הַדִּין שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁלֹּא יִמָּצֵא עֲלֵיכֶם מְקַטְרֵג. וַיֹּאמֶר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם רְדוּ שָׁמָּה. הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ רד"ו, כַּחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם.

וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הָאָרֶץ וְגו', רַבִּי יֵיסָא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כז) וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי עַל אוֹיְבַי סְבִיבוֹתַי וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה לַיְיָ.

וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הָאָרֶץ וְגו'. רַבִּי יֵיסָא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כז) וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי עַל אֹיְבַי סְבִיבוֹתַי וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה לַה'.

תָּא חֲזֵי, כַּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ, זָקִיף לֵיהּ עַל כָּל בְּנֵי עַלְמָא. וְעָבִיד לֵיהּ רֵישָׁא דְכֹלָּא, וְכֻלְּהוּ שָׁנְאוֹי אִתְכַּפְיִין תְּחוֹתוֹי.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה מֵהָאָדָם, הוּא זוֹקֵף אוֹתוֹ עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ הָרֹאשׁ שֶׁל הַכֹּל, וְכָל שׂוֹנְאָיו נִכְנָעִים תַּחְתָּיו.

דָּוִד מַלְכָּא, שָׂנְאוּ לֵיהּ אָחוֹי, דָּחוּ לֵיהּ מִנַּיְיהוּ. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָרִים לֵיהּ עַל כָּל בְּנֵי עַלְמָא. אָתָא חֲמוֹי, עָרַק מִקַּמֵיהּ. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָרִים לֵיהּ עַל כָּל מַלְכוּתֵיהּ, וְכֻלְּהוּ הֲווּ כָּרְעִין וְסָגְדִין קַמֵּיהּ. וְיוֹסֵף דָּחוּ לֵיהּ אָחוֹי, לְבַתַּר כֻּלְּהוּ כָּרְעוּ וּסְגִידוּ קַמֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיָּבֹאוּ אֶחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה.

אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ שָׂנְאוּ אֶחָיו, דָּחוּ אוֹתוֹ מֵהֶם - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵרִים אוֹתוֹ עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. בָּא חָמִיו - בָּרַח מִלְּפָנָיו, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵרִים אוֹתוֹ עַל כָּל מַלְכוּתוֹ, וְכֻלָּם הָיוּ כוֹרְעִים וְסוֹגְדִים לְפָנָיו. וְאֶת יוֹסֵף דָּחוּ אֶחָיו, אַחַר כָּךְ כֻּלָּם כָּרְעוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְפָנָיו, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיָּבֹאוּ אֶחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה.

דְּבַר אַחֵר, וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי, מַאי וְעַתָּה, כְּמוֹ וְאַתָּה. רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, הָא אִתְּמַר, עֵת דְּאִיהוּ דָרְגָא עִלָּאָה, וּמַאן אִיהוּ הַהוּא עֵת. דָּא ה"א, וְאִקְרֵי עַתָּה. וְעַתָּה, דָּא אִיהוּ וּבֵי דִינֵיהּ.

דְּבַר אַחֵר וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי - מַה זֶּה וְעַתָּה? כְּמוֹ וְאַתָּה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הִנֵּה נִתְבָּאֵר, עֵת שֶׁהִיא הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה. וּמִי הִיא אוֹתָהּ הָעֵת? זוֹ ה"א, וְנִקְרֵאת עַתָּה. וְעַתָּה - זֶה הוּא וּבֵית דִּינוֹ.

יְרוּם רֵאשִׁי, לַאֲרָמָא לָהּ בִּיקָרָא וּמַלְכוּתָא. עַל אוֹיְבֵי סְבִיבוֹתָי, אִלֵּין שְׁאָר מַלְכֵי אַרְעָא. וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ, דָּא יְרוּשְׁלַם. בְּאָהֳלוֹ, דָּא אֹהֶל מוֹעֵד. זִבְחֵי תְרוּעָה, לְמִשְׁמַע כָּל עַלְמָא. אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה, מֵהַהוּא סִטְרָא דִתְרוּעָה הִיא. דְּהָא מִתַּמָּן, מֵהַהוּא סִטְרָא דִתְרוּעָה, הִיא אַתְיָא שִׁירָה וְתוּשְׁבַּחְתָּא.

יְרוּם רֵאשִׁי - לְהָרִים אוֹתָהּ בְּכָבוֹד וּמַלְכוּת. עַל אֹיְבֵי סְבִיבוֹתַי - אֵלּוּ שְׁאָר מַלְכֵי הָאָרֶץ. וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ - זוֹ יְרוּשָׁלַיִם. בְּאָהֳלוֹ - זֶה אֹהֶל מוֹעֵד. זִבְחֵי תְרוּעָה - שֶׁיִּשְׁמַע כָּל הָעוֹלָם. אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה - מֵאוֹתוֹ צַד שֶׁהִיא הַתְּרוּעָה. שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם, מֵהַצַּד שֶׁל הַתְּרוּעָה, בָּאָה הַשִּׁירָה וְהַתִּשְׁבַּחַת.

דָּבָר אַחֵר, וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. עַל אוֹיְבֵי סְבִיבוֹתַי, דָּא עֵשָׂו וְכָל אֲפַרְכִין דִּילֵיהּ. וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ, אִלֵּין יִשְׂרָאֵל. זִבְחֵי תְרוּעָה, דִּכְתִיב, (תהלים נא) זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, בְּגִין לְאַעֲבָרָא דִינָא מֵעַלְמָא. אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה, לְאוֹדָאָה וּלְשַׁבְּחָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּלָא פְּסִיקוּ לְעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. עַל אֹיְבֵי סְבִיבוֹתַי - זֶה עֵשָׂו וְכָל הַשָּׂרִים שֶׁלּוֹ. וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. זִבְחֵי תְרוּעָה - שֶׁכָּתוּב (שם נא) זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת הַדִּין מִן הָעוֹלָם. אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה - לְהוֹדוֹת וּלְשַׁבֵּחַ לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְלֹא הֶפְסֵק לְעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר, וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי, בְּכֹלָא, יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר רָע. דִּכְתִיב, עַל אוֹיְבֵי סְבִיבוֹתַי, דָּא יֵצֶר הָרָע, דְּאִיהוּ סַהֲרֵנֵיהּ דְּבַר נָשׁ, וְאִיהוּ שָׂנְאֵיהּ בְּכֹלָא. וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה, דָּא אוֹרַיְיתָא, דְּאִתְיְהִיבַת מִסִּטְרָא דְאֶשָּׁא, כְּדִכְתִיב (דברים לג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. דְּהָא בְּגִין אוֹרַיְיתָא, יְרוּם רֵישֵׁיהּ, וְאִתְּבְרוּ כָּל שָׂנְאוֹי קֳדָמוֹי. כְּדִכְתִיב, (תהלים יח) תַּכְרִיעֵ קָמַי תַּחְתָּי.

דָּבָר אַחֵר וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי - בַּכֹּל. יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר רָע, שֶׁכָּתוּב עַל אֹיְבֵי סְבִיבוֹתַי, זֶה הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁהוּא סָבִיב הָאָדָם, וְהוּא שׂוֹנֵא אוֹתוֹ בַּכֹּל. וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה - זוֹ הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִצַּד הָאֵשׁ, כַּכָּתוּב (דברים לג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. שֶׁהֲרֵי בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה יָרוּם רֹאשׁוֹ [של האדם] וְנִשְׁבָּרִים כָּל שׂוֹנְאָיו לְפָנָיו, כַּכָּתוּב (תהלים יח) תַּכְרִיעֵ קָמַי תַּחְתָּי.

דָּבָר אַחֵר וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי, לְאִתְכְּלָלָא בַּאֲבָהָן, דְּהָא דָוִד מַלְכָּא, אִית לֵיהּ לְאִתְדַּבָּקָא בַּאֲבָהָן, וּכְדֵין יִתְרוֹמֵם וְסָלִיק לְעֵילָא, וְאִיהוּ בְּחַד קִשׁוּרָא בְּהוּ. עַל אוֹיְבֵי סְבִיבוֹתַי, אִלֵּין אִינּוּן דְּבִסְטַר שְׂמָאלָא, כֻּלְּהוּ מָארֵי דִינִין, דְּמִתְכַּוְּנִין לְחַבָּלָא. וּכְדֵין שִׁמְשָׁא אִתְחַבַּר בְּסִיהֲרָא, וְהֲווֹ כֹּלָּא חָד.

דָּבָר אַחֵר וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי - לְהִכָּלֵל עִם הָאָבוֹת, שֶׁהֲרֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ לְהִדָּבֵק עִם הָאָבוֹת, וְאָז יִתְרוֹמֵם וְיַעֲלֶה לְמַעְלָה, וְהוּא בְּקֶשֶׁר אֶחָד עִמָּם. עַל אֹיְבֵי סְבִיבוֹתַי - אֵלּוּ הֵם שֶׁבְּצַד הַשְּׂמֹאל, כֻּלָּם בַּעֲלֵי הַדִּינִים שֶׁמִּתְכַּוְּנִים לְחַבֵּל, וְאָז הַשֶּׁמֶשׁ מִתְחַבֵּר לַלְּבָנָה, וְהַכֹּל הוּא אֶחָד.

תָּא חֲזֵי כְּתִיב, וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הָאָרֶץ, דָּא שִׁמְשָׁא דְּשַׁלִּיט בְּסִיהֲרָא, וְנָהִיר לָהּ וְזָן לָהּ. הוּא הַמַּשְׁבִּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ, דְּהָא הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק, מִנֵּיהּ אִתְּזָנוּ כֻּלְּהוּ, וּמִתַּמָּן

פָּרְחִין נִשְׁמָתִין לְכֹלָּא. וּבְגִין דָּא, כֻּלְּהוּ סָגְדִין לְגַבֵּיהּ דְּהַהוּא אֲתַר, דְּהָא לֵית לָךְ מִלָּה בְּעַלְמָא, דְּלָא תָּלֵי בְּמַזָּלָא וְאוּקְמוּהָ:

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הָאָרֶץ. זֶה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁשּׁוֹלֵט בַּלְּבָנָה וּמֵאִיר לָהּ וְזָן אוֹתָהּ. הוּא הַמַּשְׁבִּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, מִמֶּנּוּ כֻּלָּם נִזּוֹנִים וּמִשָּׁם פּוֹרְחוֹת הַנְּשָׁמוֹת לְכֹל, וּמִשּׁוּם כָּךְ כֻּלָּם מִשְׁתַּחֲוִים אֶל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם, שֶׁהֲרֵי אֵין לְךָ דָּבָר בָּעוֹלָם שֶׁלֹּא תָּלוּי בְּמַזָּל, וּבֵאֲרוּהוּ.

וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מט) לָמָּה אִירָא בִּימֵי רָע עָוֹן עֲקֵבַי יְסֹבֵבֵנִי. תָּא חֲזֵי, תְּלַת אִינּוּן דְּדָחֲלִין וְלָא יָדְעִין מִמַּה דְּחָלִין, וְאוּקְמוּהָ. אֲבָל אִית מַאן דְּדָחִיל, וְלָא יָדַע מִמַּה אִיהוּ דָּחִיל, בְּגִין אִינּוּן חֶטְאֵי. דְּלָא יָדַע דְּאִינּוּן חֲטָאִין, וְלָא אַשְׁגַּח בְּהוּ, וְאִיהוּ דָּחִיל מִימֵי רָע.

וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרוּהוּ. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מט) לָמָּה אִירָא בִּימֵי רָע עָוֹן עֲקֵבַי יְסוֹבְבֵנִי. בֹּא רְאֵה, שְׁלֹשָׁה הֵם שֶׁפּוֹחֲדִים וְלֹא יוֹדְעִים מִמָּה הֵם פּוֹחֲדִים, וּבֵאֲרוּהוּ. אֲבָל מִי שֶׁפּוֹחֵד וְלֹא יוֹדֵעַ מִמַּה הוּא פּוֹחֵד - מִשּׁוּם אוֹתָם הַחֲטָאִים שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ שֶׁהֵם חֲטָאִים, וְלֹא מַשְׁגִּיחַ בָּהֶם, וְהוּא פּוֹחֵד מִימֵי רָע.

דף קצח:

מַאן אִינּוּן יְמֵי רָע, אִלֵּין אִינּוּן יוֹמִין דְּאִינּוּן אִזְדַּמְּנָן בָּהַהוּא (דף קצח ע"ב) רָע. וּמַאן אִינּוּן, (ד"א איהו) דָּא יֵצֶר הָרָע, דְּאִיהוּ אִקְרֵי רָע. וְאִית לֵיהּ יוֹמִין יְדִיעָן, דְּאִתְיְהִיב לֵיהּ רְשׁוּ בְּעַלְמָא, לְאַסְטָאָה לְכָל אִינּוּן דִּמְסָאֲבֵי אַרְחַיְיהוּ. דְּמַאן דְּאָתֵי לְאִסְתָּאֲבָא, מְסָאֲבֵי לֵיהּ. וְאִלֵּין אִינּוּן אִקְרוּן יְמֵי רָע, וְאִלֵּין מְמַנָּן עַל אִינּוּן חוֹבִין דְּדָשִׁין בְּהוּ בְּנֵי נָשָׁא בַּעֲקֵבַיְיהוּ.

מִי הֵם יְמֵי רָע? אֵלּוּ הֵם הַיָּמִים שֶׁהֵם מִזְדַּמְּנִים בְּאוֹתוֹ רָע, וּמִי הֵם? זֶה [הוא] יֵצֶר הָרָע, שֶׁהוּא נִקְרָא רָע, וְיֵשׁ לוֹ יָמִים יְדוּעִים שֶׁנִּתְּנָה לוֹ רְשׁוּת בָּעוֹלָם לְהַסְטִין לְכָל אוֹתָם שֶׁמְּטַמְּאִים אֶת דַּרְכֵיהֶם. שֶׁמִּי שֶׁבָּא לְהִטָּמֵא - מְטַמְּאִים אוֹתוֹ, וְאֵלֶּה הֵם שֶׁנִּקְרָאִים יְמֵי רָע, וְאֵלּוּ מְמֻנִּים עַל אוֹתָם חֲטָאִים שֶׁדָּשִׁים אוֹתָם בְּנֵי אָדָם בְּעִקְּבֵיהֶם.

תָּא חֲזֵי, כָּל אִינּוּן דִּמְסָאֲבֵי אַרְחַיְיהוּ, כַּמָּה חֲבִילֵי טְהִירִין אִזְדַּמְּנָן לְגַבַּיְיהוּ, וּמְסָאֲבֵי לְהוּ. בְּאָרְחָא דְּבָעֵי בַּר נָשׁ לְמֵיהַךְ, בְּהַהוּא אָרְחָא מְדַבְּרִין לֵיהּ מַמָּשׁ. אָתֵי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה, כַּמָּה אִינּוּן דִּמְסַיְיעִין לֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָם שֶׁמְּטַמְּאִים אֶת דַּרְכֵיהֶם, כַּמָּה קְבוּצוֹת שֶׁל מַזִּיקִים מִזְדַּמְּנִים אֶצְלָם וּמְטַמְּאִים אוֹתָם. בְּדֶרֶךְ שֶׁאָדָם רוֹצֶה לָלֶכֶת - בְּאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ מַנְהִיגִים אוֹתוֹ מַמָּשׁ. בָּא אָדָם לְהִטָּהֵר - כַּמָּה הֵם שֶׁמְּסַיְּעִים לוֹ.

הָא תְּנִינָן, דִּכְד בַּר נָשׁ קָם בְּצַפְרָא, בָּעֵי לְאַסְחָאָה יְדוֹי, מְגוֹ מַאן דְּאִיהוּ מָאנָא לִיטוֹל מִנֵּיהּ מַיָּא, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ. וְתָא חֲזֵי, בְּגִין נַטְלָא דָּא, אוֹקִימְנָא מִלָּה.

הֲרֵי שְׁנֵינוּ, שֶׁכְּשֶׁאָדָם קָם בַּבֹּקֶר, צָרִיךְ לִרְחֹץ יָדָיו מִתּוֹךְ נַטְלָה שֶׁל מַיִם, שֶׁהוּא כְּלִי לִטֹּל מִמֶּנּוּ מַיִם, מִתּוֹךְ מִי שֶׁרָחַץ יָדוֹ בָּרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ. וּבֹא וּרְאֵה, בִּשְׁבִיל הַנַּטְלָה הַזּוֹ בֵּאֲרוּ אֶת הַדָּבָר.

וְתוּ, דְּבָעְיָא לֵיהּ לְבַר נָשׁ, לְנַטְלָא יְדָא יְמִינָא בִּשְׂמָאלָא. בְּגִין לְשַׁלְטָאָה יְמִינָא עַל שְׂמָאלָא, וְיִסְתְּחֵי יְמִינָא מִן שְׂמָאלָא, וּבְגִין כָּךְ אִיהוּ נְטִילָא. וְעַל דָּא, מַאן דְּנָטִיל יְדוֹי, יִטּוֹל יְמִינָא בִּשְׂמָאלָא, לְאַשְׁלָטָא יְמִינָא עַל שְׂמָאלָא. בְּגִין דְּלָא יָהִיב דּוּכְתָּא לְיֵצֶר הָרָע לְשַׁלְטָאָה כְּלָל, וְהָא אוֹקִימְנָא.

וְעוֹד, שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לִטֹּל יַד יָמִין בִּשְׂמֹאל, כְּדֵי לְהַשְׁלִיט יָמִין עַל שְׂמֹאל, וְיִרְחַץ הַיָּמִין מִן הַשְּׂמֹאל, וּמְשׁוּם זֶה הִיא נְטִילָה. וְעַל כֵּן מִי שֶׁנּוֹטֵל יָדוֹ, יִטֹּל יָמִין בִּשְׂמֹאל, לְהַשְׁלִיט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמֹאל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתֵּן מָקוֹם לְיֵצֶר הָרָע לִשְׁלֹט כְּלָל, וְהִנֵּה בֵּאַרְנוּ.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּדִינָא בִּישָׁא שַׁלְטָא, לָא אִתְיִב יְדֵיהּ מִלְּאַבְאָשָׁא. וּבְשַׁעְתָּא דִּימִינָא שַׁלְטָא עַל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לְתַבְרָא לוֹן, חַיִּיס קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלַיְיהוּ, וְלָא שָׁצֵי לוֹן.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁדִּין הָרָע שׁוֹלֵט, לֹא מֵשִׁיב יָדוֹ מִלְּהָרַע, וּבְשָׁעָה שֶׁהַיָּמִין שׁוֹלֵט עַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לִשְׁבֹּר אוֹתָם, חָס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם וְלֹא מְכַלֶּה אוֹתָם.

וּבְגִין כָּךְ, כָּל מַאן דְּאִיהוּ חָטֵי, בְּאִינּוּן חֶטְאִין דְּדָשׁ בְּהוּ בְּרַגְלּוֹי, לָא יָדַע בְּהוּ, וְדָחִיל תְּדִירָא. דָּוִד מַלְכָּא הֲוָה אִסְתַּמַּר תְּדִיר מֵחוֹבִין אִלֵּין, וְכַד הֲוָה נָפִיק לְקָרְבָא, הֲוָה מְפַשְׁפֵּשׁ לוֹן. וְעַל דָּא לָא דָחִיל לַאֲגָחָא עִמְּהוֹן קְרָבָא.

וּמְשׁוּם כָּךְ, כָּל מִי שֶׁהוּא חוֹטֵא, בְּאוֹתָם הַחֲטָאִים שֶׁדָּשׁ בָּהֶם בְּרַגְלָיו, לֹא יָדַע עֲלֵיהֶם, וּפוֹחֵד תָּמִיד. דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה תָּמִיד נִשְׁמָר מֵהַחֲטָאִים הַלָּלוּ, וּכְשֶׁהָיָה יוֹצֵא לַקְּרָב, הָיָה מְפַשְׁפֵּשׁ בָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא פָּחַד לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם בַּקְּרָב.

וְתָא חֲזֵי, אַרְבַּע מַלְכִין הֲווּ, מַאן דְּשָׁאִיל דָּא לָא שָׁאִיל דָּא. דָּוִד אָמַר, (תהלים יח) אֶרְדּוֹף אוֹיְבַי וְאַשִּׂיגֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד כַּלּוֹתָם. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּהֲוָה אִסְתַּמַּר מֵאִלֵּין חוֹבִין, וְלָא יְהֵיב דּוּכְתָּא לְשַׂנְאוֹי לְשַׁלְטָאָה. וְעַל דָּא בָּעֵי לְמִרְדַּף אֲבַתְרַיְיהוּ תְּדִיר, וְלָא יְרַדְּפוּן אִינּוּן אֲבַתְרֵיהּ לְמִתְבַּע חוֹבוֹי, וְיִפּוֹל בִּידַיְיהוּ.

וּבֹא רְאֵה, אַרְבָּעָה מְלָכִים הָיוּ, מַה שֶּׁבְּקֵשׁ זֶה לֹא בִּקֵּשׁ זֶה. דָּוִד אָמַר (תהלים יח) אֶרְדּוֹף אוֹיְבַי וְאַשִּׂיגֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד כַּלּוֹתָם. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה נִשְׁמָר מִן הַחֲטָאִים הַלָּלוּ, וְלֹא נָתַן מָקוֹם לְשׂוֹנְאָיו לִשְׁלֹט, וְעַל כֵּן רָצָה לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם תָּמִיד, וְהֵם לֹא יִרְדְּפוּ אַחֲרָיו לְתָבְעוֹ אֶת חֲטָאָיו וְיִפֹּל בִּידֵיהֶם.

אֲסָא הֲוָה דָּחִיל יַתִּיר, אַף עַל גַּב דְּהֲוָה מְפַשְׁפֵּשׁ בְּחֶטְאוֹי, וְלָא כְּדָוִד מַלְכָּא. אִיהוּ בָּעֵי לְמִרְדַּף אֲבַתְרַיְיהוּ, וְלָא יַגִּיחַ לוֹן, וְיִקְטוֹל לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכָךְ הֲוָה. דִּכְתִיב, (דברי הימים ב יד) וַיִּרְדְּפֵם אָסָא וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ וְגוֹ', וּכְתִיב וַיִּגּוֹף יְיָ אֶת הַכּוּשִׁים לִפְנֵי אָסָא וְלִפְנֵי

יְהוּדָה וַיְנוֹסוּ הַכּוֹשִׁים. (וכן) דָּוִד מַה כָּתִיב בֵּיהּ, (שמואל א ל) וַיַּכֵּם דָּוִד מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמָחֳרָתָם. אֲבָל אָסָא אִיהוּ רָדִיף וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מָחֵי.

אָסָא הֲיָה מְפַחֵד יוֹתֵר. אַף עַל גַּב שֶׁהָיָה מְפַשְׁפֵּשׁ בַּחֲטָאָיו, וְלֹא כְּמוֹ דָּוִד הַמֶּלֶךְ, הוּא רָצָה לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם, וְלֹא לְהִלָּחֵם בָּהֶם, וְיַהֲרֹג אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכָךְ הָיָה, שֶׁכָּתוּב (דברי הימים ב יד) וַיִּרְדְּפֵם אָסָא וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ וְגוֹ', וְכָתוּב וַיִּגֹּף ה' אֶת הַכּוּשִׁים לִפְנֵי אָסָא וְלִפְנֵי יְהוּדָה וַיָּנֻסוּ הַכֻּשִׁים. [וכן] מַה כָּתוּב בְּדָוִד? (שמואל א ל) וַיַּכֵּם דָּוִד מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמָחֳרָתָם. אֲבָל אָסָא, הוּא רוֹדֵף וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכֶּה.

יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה, אוּף הָכִי נָמֵי הֲוָה שְׁאִיל. וְאָמַר, לָא יָכִילְנָא לְמִרְדַּף וְלָא לְקַטְלָא. אֶלָּא אֲנָא אֲזַמֵּר, וְאַתְּ קְטֵיל לוֹן. בְּגִין דְּלָא הֲוָה מְפַשְׁפֵּשׁ כָּל כָּךְ כְּאָסָא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲבַד לֵיהּ הָכִי. דִּכְתִיב, (דברי הימים ב כ) וּבְעֵת הֵחֵלּוּ בְרִנָּה וּתְהִלָּה נָתַן יְיָ מְאָרְבִים עַל בְּנֵי עַמּוֹן מוֹאָב וְהַר שֵׂעִיר הַבָּאִים לִיהוּדָה וַיִּנָּגְפוּ.

גַּם יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה כָּךְ הָיָה מְבַקֵּשׁ וְאוֹמֵר, אֵינִי יָכוֹל לִרְדֹּף וְלֹא לַהֲרֹג, אֶלָּא אֲנִי אֲזַמֵּר, וְאַתָּה תַּהֲרֹג אוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה כָּל כָּךְ מְפַשְׁפֵּשׁ כְּמוֹ אָסָא, וְכָךְ עָשָׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (דברי הימים ב כ) וּבְעֵת הֵחֵלּוּ בְרִנָּה וּתְהִלָּה נָתַן ה' מְאָרְבִים עַל בְּנֵי עַמּוֹן מוֹאָב וְהַר שֵׂעִיר הַבָּאִים לִיהוּדָה וַיִּנָּגְפוּ.

חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה, אוּף הָכִי נָמֵי אָמַר. אֲנָא לָא יָכִילְנָא, לָא לְזַמָּרָא, וְלָא לְמִרְדַּף, וְלָא לַאֲגָחָא קְרָבָא. בְּגִין דְּדָחִיל מֵאִלֵּין חוֹבִין דְּקָאָמְרָן. מַה כְּתִיב, (מלכים ב יט) וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיֵּצֵא מַלְאַךְ ה' וַיַּךְ בְּמַחֲנֵה אַשּׁוּר מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהִנֵּה כֻלָּם פְּגָרִים מֵתִים. וְחִזְקִיָּה הֲוָה יָתִיב בְּבֵיתֵיהּ וְשָׁכִיב בְּעַרְסֵיהּ, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָטִיל לוֹן.

חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה אַף כָּךְ גַּם אָמַר, אֵינִי יָכוֹל לֹא לְזַמֵּר וְלֹא לִרְדֹּף וְלֹא לְהִלָּחֵם בַּקְּרָב, מִשּׁוּם שֶׁפָּחַד מֵהַחֲטָאִים הַלָּלוּ שֶׁאָמַרְנוּ. מַה כָּתוּב? (מלכים ב יט) וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֵּצֵא מַלְאַךְ ה' וַיַּךְ בְּמַחֲנֵה אַשּׁוּר מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהִנֵּה כֻלָּם פְּגָרִים מֵתִים. וְחִזְקִיָּה הָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְשׁוֹכֵב בְּמִטָּתוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָרַג אוֹתָם.

וּמַה צַּדִּיקִים אִלֵּין הֲווּ דְּחָלִין מֵאִלֵּין חוֹבִין, שְׁאַר בְּנֵי עַלְמָא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. בְּגִין כָּךְ אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִסְתַּמְרָא מֵאִלֵּין חוֹבִין, וּלְפַשְׁפְּשָׁא בְּהוֹן כְּדְקָאָמְרָן. בְּגִין דְּלָא יִשְׁלְטוּן עָלוֹי אִינּוּן יְמֵי רָע, דְּלָא מְרַחֲמֵי עֲלֵיהּ.

וּמָה הַצַּדִּיקִים הַלָּלוּ הָיוּ פּוֹחֲדִים מִן הַחֲטָאִים הַלָּלוּ - שְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. מִשּׁוּם כָּךְ יֵשׁ לְאָדָם לְהִשָּׁמֵר מֵהַחֲטָאִים הַלָּלוּ וּלְפַשְׁפֵּשׁ בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ עָלָיו אוֹתָם יְמֵי רָע, שֶׁלֹּא מְרַחֲמִים עָלָיו.

תָּא חֲזֵי, וַיֹּכַח יוֹסֵף אֶת אֶחָיו. בְּשַׁעְתָּא דְּנָפְלוּ בִּידֵיהּ, אִיהוּ רָחִים עֲלַיְיהוּ, בְּגִין דְּאִיהוּ שְׁלִים. וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ, דְּאִינּוּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, אָתוּ מִסִּטְרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא, וְעַל דָּא לָא

רְחִימוּ עֲלֵיהּ. דְּהָא כָּל אִינּוּן מָארֵיהוֹן דְּדִינָא קַשְׁיָא, לָא מְרַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא בְּשַׁעְתָּא דְּנָפְקֵי בִּידַיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה, וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו. בְּשָׁעָה שֶׁנִּפְלוּ בְיָדוֹ, הוּא רִחֵם עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שָׁלֵם, וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ. שֶׁאוֹתָם שִׁמְעוֹן וְלֵוִי בָּאוּ מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְעַל כֵּן לֹא רִחֲמוּ עָלָיו, שֶׁהֲרֵי כָּל אוֹתָם בַּעֲלֵי הַדִּין הַקָּשֶׁה לֹא מְרַחֲמִים עַל בְּנֵי אָדָם בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹפְלִים בִּידֵיהֶם.

דף קצט.

וּבְגִין כָּךְ אָמַר דָּוִד, (תהלים מט) לָמָּה אִירָא. יֵרֵאתִי לָא כְּתִיב, אֶלָּא אִירָא, (אלא) דְּאִית (נ"א דלית) לִי לְמִדְחַל (דף קצט ע"א) מֵאִינּוּן יְמֵי רָע, כִּדְקָאָמְרָן. עָוֹן עֲקֵבַי יְסָבֵּנִי, מַאן עֲקֵבַי. אִלֵּין אִינּוּן בְּרָזָא דְּמֵהֵימְנוּתָא. דִּכְתִיב, (בראשית כה) וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו, דָּא הוּא עֲקִיבָא. וְאִינּוּן עֲקִיבִין דְּמִסְתַּכְּלִין בְּהוּ תְּדִיר בְּהַהוּא חוֹבָא דְּדָשׁ בֵּיהּ בַּר נָשׁ תְּדִיר בַּעֲקִבּוֹי.

וּמִשּׁוּם כָּךְ אָמַר דָּוִד (תהלים מט) לָמָּה אִירָא. לֹא כָתוּב יֵרֵאתִי, אֶלָּא אִירָא, [אלא] שֶׁיֵּשׁ [שאין] לִי לְפַחֵד מֵאוֹתָם יְמֵי רָע, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. עָוֹן עֲקֵבַי יְסוֹבְּבֵנִי, מִי הֵם עֲקֵבַי? אֵלּוּ הֵם בְּסוֹד הֶאֱמוּנָה, שֶׁכָּתוּב (בראשית כה) וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו. זֶה הוּא הֶעָקֵב, וְהֵם הָעֲקֵבִים שֶׁמִּסְתַּכְּלִים בָּהֶם תָּמִיד, בְּאוֹתוֹ הַחֵטְא שֶׁאָדָם דָּשׁ בּוֹ תָּמִיד בַּעֲקֵבוֹ.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (ישעיה ה) הוֹי מוֹשְׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חַטָּאָה. בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא, דְּדָשׁ בֵּיהּ בַּעֲקֵבָא וְלָא חַיִּישׁ עֲלֵיהּ. וּלְבָתַר אִתְתַּקַּף וְאִתְעֲבִיד (בחבלי השוא) כַּעֲבוֹת הָעֲגָלָה, וְאִתְתַּקַּף הַהוּא חֲטָאָה. וְאַסְטֵי לֵיהּ בְּהַאי עַלְמָא וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב? (ישעיה ה) הוֹי מֹשְׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חַטָּאָה. בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא - שֶׁדָּשׁ בּוֹ בָּעֲקֵב וְלֹא חוֹשֵׁשׁ עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ מִתְחַזֵּק וְנַעֲשָׂה [בחבלי השוא] כַּעֲבוֹת הָעֲגָלָה, וּמִתְחַזֵּק אוֹתוֹ הַחֵטְא, וּמַסְטֶה אוֹתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּיא, דְּיָדְעִין לְאִסְתַּמְּרָא מֵחוֹבֵיהוֹן, וְאִינּוּן מְפַשְׁפְּשִׁין תָּדִיר בְּעוֹבָדַיְיהוּ. בְּגִין דְּלָא יִשְׁתַּכַּח עֲלַיְיהוּ מְקַטְרְגָא בְּהַאי עַלְמָא, וְלָא יִסְטוֹן עֲלַיְיהוּ לְעַלְמָא דְּאָתֵי. דְּהָא אוֹרַיְיתָא מְתַקְנָא לְהוּ אָרְחִין וּשְׁבִילִין לְמֵיהַךְ בְּהוּ, דִּכְתִיב, (משלי ג) דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁיּוֹדְעִים לְהִשָּׁמֵר מֵחֲטָאֵיהֶם, וְהֵם תָּמִיד מְפַשְׁפְּשִׁים בְּמַעֲשֵׂיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא עֲלֵיהֶם מְקַטְרֵג בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִשְׁטְינוּ עֲלֵיהֶם לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מְתַקֶּנֶת לָהֶם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים לָלֶכֶת בָּהֶם, שֶׁכָּתוּב (משלי ג) דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם.

וַיִּזְכּוֹר יוֹסֵף אֶת הַחֲלוֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וְגו'. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (משלי כד) בְּנָפוֹל אוֹיִבְךָ אַל תִּשְׂמַח וּבְכָשְׁלוֹ אַל יָגֵל לִבֶּךָ. תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲבַד לֵיהּ לְבַר נָשׁ, דְּיִזְכֵּי לְיקָרָא דִּילֵיהּ, וּלְשַׁמָּשָׁא קַמֵּיהּ תְּדִירָא, וּלְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא יְמָמָא וְלֵילֵי. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בָּהּ בְּאוֹרַיְיתָא תָּדִיר.

וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (שם כד) בִּנְפֹל אוֹיִבְךָ אַל תִּשְׂמָח וּבְכָּשְׁלוֹ אַל יָגֵל לִבֶּךָ. בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הָאָדָם שֶׁיִּזְכֶּה לְכִבּוּדוֹ וּלְשַׁמֵּשׁ לְפָנָיו תָּמִיד וּלְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בָּהּ בַּתּוֹרָה תָּמִיד.

וְכֵיוָן דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם, יָהֵב קַמֵּיהּ אוֹרַיְיתָא, וְאוֹלִיף לֵיהּ בָּהּ לְמִנְדַּע אָרְחָהָא. מְנָלָן, דִּכְתִיב, (איוב כח) אָז רָאָהּ וַיְסַפְּרָהּ הֱכִינָהּ וְגַם חֲקָרָהּ. וּלְבָתַר, וַיֹּאמֶר לָאָדָם הֵן יִרְאַת יְיָ הִיא חָכְמָה וְסוּר מֵרָע בִּינָה. כֵּיוָן דְּאִסְתַּכַּל בָּהּ וְלָא נָטִיר לָהּ, עָבַר עַל פִּקּוּדָא דְּמָארֵיהּ וְאִתְפַּס בְּחוֹבֵיהּ.

וְכֵיוָן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָאָדָם, נָתַן לְפָנָיו תּוֹרָה, וְלִמֵּד אוֹתוֹ בָּהּ לַדַּעַת אֶת דְּרָכֶיהָ. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (איוב כח) אָז רָאָהּ וַיְסַפְּרָהּ הֱכִינָהּ וְגַם חֲקָרָהּ. וְאַחַר כָּךְ, וַיֹּאמֶר לָאָדָם הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה וְסוּר מֵרָע בִּינָה. כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּכֵּל בָּהּ וְלֹא שָׁמַר אוֹתָהּ, עָבַר עַל מִצְוַת רִבּוֹנוֹ וְנִתְפַּס בְּחֶטְאוֹ.

וְכָל אִינוּן דְּעָבְרוּ עַל מִלָּה חָדָא דְּאוֹרַיְיתָא, אִתְפָּסוּ בָהּ. שְׁלֹמֹה מַלְכָּא דְּאִתְחַכַּם עַל כָּל בְּנֵי עָלְמָא, עָבַר עַל מִלָּה חָדָא דְּאוֹרַיְיתָא, וְגָרִים לֵיהּ לְאִתְעָבָרָא מַלְכוּתֵיהּ מִנַּיָּיהּ, וּלְאִתְפַּלְגָא מַלְכוּתָא מִן בְּנוֹי. מַאן דְּאַעֲבַר עַל אוֹרַיְיתָא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

וְכָל אוֹתָם שֶׁעָבְרוּ עַל דָּבָר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה נִתְפְּסוּ בָהּ. שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שֶׁהִתְחַכֵּם עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, עָבַר עַל דָּבָר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה, וְגָרַם לוֹ לְהֶעָבִיר מִמֶּנּוּ אֶת מַלְכוּתוֹ וּלְפַלֵּג אֶת הַמַּלְכוּת מִבְּנוֹ. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל הַתּוֹרָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

וְיוֹסֵף דְּהַוָה יָדַע אוֹרַיְיתָא, וַאֲחוֹי נָפְלוּ בִּידֵיהּ, אַמַּאי גְּלְגֵּל עֲלַיְיהוּ כָּל גְּלְגּוּלָא דָּא. וְהָא אִיהוּ יָדַע אוֹרַיְיתָא דְּאוֹלִיף לֵיהּ אֲבוֹי. אֶלָּא, חַס וְשָׁלוֹם דְּיוֹסֵף גִּלְגֵּל עֲלַיְיהוּ גִּלְגּוּלִין לְנַקָּמָא מִנַּיְיהוּ. אֶלָּא כָּל דָּא לָא עֲבַד, אֶלָּא לְאַיְיתָאָה לַאֲחוּהָ בְּנְיָמִן לְגַבֵּיהּ, דְּתִאוּבְתֵּיהּ הֲוָה לְגַבֵּיהּ. וְאִיהוּ לָא שָׁבַק לַאֲחוֹי לְמִנְפַּל, דְּהָא כְּתִיב, וַיְצַו יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וְגוֹ', וְכָל דָּא בְּגִין דְּלָא יִנְפְּלוּן.

וְיוֹסֵף שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ תּוֹרָה, וְאֶחָיו נָפְלוּ בְּיָדוֹ, לָמָּה גִּלְגֵּל עֲלֵיהֶם כָּל הַגִּלְגּוּל הַזֶּה, וַהֲרֵי הוּא יָדַע אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלִּמֵּד אוֹתוֹ אָבִיו? אֶלָּא חַס וְשָׁלוֹם שֶׁיּוֹסֵף גִּלְגֵּל עֲלֵיהֶם גִּלְגּוּלִים לִנְקֹם מֵהֶם, אֶלָּא כָּל זֶה לֹא עָשָׂה אֶלָּא לְהָבִיא אֶת אֲחָיו בְּנְיָמִין אֲצָלוֹ, שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הָיְתָה אֵלָיו, וְהוּא לֹא הִשְׁאִיר אֶת אָחָיו לִפֹּל, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב וַיְצַו יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וְגוֹ', וְכָל זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְסִיהֲרָא, הֲוָה אִסְתַּכַּל בָּהּ תְּדִיר, כְּדִכְתִיב, (דברים יא) תָּמִיד עֵינֵי יְיָ אֱלָהֶיךָ בָּהּ, אַשְׁגָּחוּתָא דִּילֵיהּ בָּהּ תְּדִיר, וּכְתִיב אָז רָאָהּ, דְּהָא שְׁמָשָׁא בְּאַשְׁגָּחוּתָא דִּילֵיהּ בָּהּ, אִתְנְהִיר. וַיְסַפְּרָהּ, מַאי וַיְסַפְּרָהּ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (איוב כח) מְקוֹם סַפִּיר אֲבָנֶיהָ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַלְּבָנָה, הָיָה תָּמִיד מִסְתַּכֵּל בָּהּ, כַּכָּתוּב (דברים יא) תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ. הַשְׁגָּחָתוֹ בָהּ תָּמִיד. וְכָתוּב אָז רָאָה, שֶׁהָרֵי הַשֶּׁמֶשׁ בְּהַשְׁגָּחָתוֹ בָהּ מְאִירָה. וַיְסַפְּרָהּ, מַה זֶּה וַיְסַפְּרָהּ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כח) מְקוֹם סַפִּיר אֲבָנֶיהָ.

הֵכִינָהּ, דְּאִיהִי יָתְבָא בְּתִקוּנָא, בִּתְרֵיסַר תְּחוּמִין, מִתְפַּלְגָא (שמות נח ב) בְּשִׁבְעִין קְסִירִין. אִתְקִין לָהּ בְּשִׁבְעָה סַמְכִין עִלָּאִין, לְאִתְנַהֲרָא וּלְיַתְבָא עַל שְׁלִימוּ. וְגַם חָקְרָהּ, לְאַשְׁגָּחָא עֲלָהּ תְּדִיר, זִמְנָא בָּתַר זִמְנָא, דְּלָא פָּסִיק לְעָלְמִין.

הֵכִינָהּ, שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּתִקּוּן בִּשְׁנַיִם עָשָׂר תְּחוּמִים מְחֻלֶּקֶת לְשִׁבְעִים שְׂרִים, הִתְקִין אוֹתָהּ בְּשִׁבְעָה עַמּוּדִים עֶלְיוֹנִים לְהֵאוֹר וְלָשֶׁבֶת עַל שְׁלֵמוּת. וְגַם חָקְרָהּ, לְהַשְׁגִּיחַ עָלֶיהָ תָּמִיד, פַּעַם אַחַר פַּעַם, שֶׁאֵין פּוֹסֵק לְעוֹלָמִים.

וּלְבָתַר אַזְהַר לֵיהּ לְבַר נָשׁ, וְאָמַר וַיֹּאמֶר לָאָדָם הֵן יִרְאַת יְיָ הִיא חָכְמָה וְסוּר מֵרָע בִּינָה. דְּהַאי מִתְעַטְּרָא עַל תַּתָּאי, לְדַחֲלָא וּלְמִנְדַּע לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִינָהּ. וְסוּר מֵרָע בִּינָה, בְּרִירוּ מִפְּסָלוּתָא, דְּלָא לְמִקְרַב בַּהֲדֵיהּ. וּכְדֵין אַשְׁגְּחוּתָא (נ"א אשכחותא) דְּבִינָה, לְמִנְדַּע וּלְאִסְתַּכְּלָא בְּיִקָּרָא דְמַלְכָּא עִלָּאָה.

וְאַחַר כְּךָ הִזְהִיר אֶת הָאָדָם וְאָמַר, וַיֹּאמֶר לָאָדָם הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה וְסוּר מֵרָע בִּינָה, שֶׁהָרֵי הִיא מִתְעַטֶּרֶת עַל הַתַּחְתּוֹנִים לְיִרְא וְלָדַעַת אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּגְלָלָהּ. וְסוּר מֵרַע בִּינָה, בֵּרוּר מֵהַפְסֹלֶת שֶׁלֹּא לִקְרַב עִמּוֹ, וְאָז הַשְׁגָּחַת [המצאות] הַבִּינָה לָדַעַת וּלְהִסְתַּכֵּל בִּכְבוֹד הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן.

רִבִּי יוֹסֵי קָם בְּלֵילְיָא חַד לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, וְהָוָה תַּמָּן עִמֵּיהּ חַד יוּדָאי, דְּאָעֱרַע בֵּיהּ בְּהַהוּא בֵּיתָא. פְּתַח רִבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (משלי י) לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת. לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע, אִלֵּין אִינּוּן דְּלָא מִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, וְאָזְלֵי בָּתַר מִלֵּי דְעָלְמָא, וּלְמִכְנַשׁ אוֹצְרִין דְּחִיוּבָא. מַה כְּתִיב, וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת. בְּגִין דְּאִינּוּן אוֹצְרוֹת רֶשַׁע.

רַבִּי יוֹסֵי קָם לַיְלָה אֶחָד לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, וְהָיָה שָׁם עִמּוֹ יְהוּדִי אֶחָד שֶׁפָּגַשׁ בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַבַּיִת. פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (משלי י) לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת. לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע - אֵלּוּ הֵם שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, וְהוֹלְכִים אַחַר דִּבְרֵי הָעוֹלָם וְלִכְנֹס אוֹצְרוֹת רֶשַׁע. מַה כָּתוּב? (קהלת ה) וְאֵבֶד הָעֹשֶׁר הַהוּא בְּעִנְיַן רָע, מִשּׁוּם שֶׁהֵם אוֹצְרוֹת רֶשַׁע.

וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת, אִלֵּין דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, וְיָדְעִין אוֹרְחָהָא לְאִשְׁתַּדְּלָא (לאסתכלא) בָּהּ. דְּהָא אוֹרַיְיתָא עֵץ חַיִּים אִקְרֵי, וְאִתְקְרִיאַת צְדָקָה. דִּכְתִיב, וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָנוּ.

וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת - אֵלּוּ שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה וְיוֹדְעִים דְּרָכֶיהָ לְהִשְׁתַּדֵּל בָּהּ, שֶׁהָרֵי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת עֵץ חַיִּים, וְנִקְרֵאת צְדָקָה, שֶׁכָּתוּב (דברים ו) וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָנוּ.

דף קצט:

דָּבָר אַחֵר, וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת, דָּא צְדָקָה מַמָּשׁ, וּבְתַרִין גְּוונִין אִיהוּ, וּבְתַרִין סִטְרִין. קְרֵי בֵּיהּ אוֹרַיְיתָא, (דף קצט ע"ב) וְקְרֵי בֵּיהּ צְדָקָה, וְכוֹלָּא חַד.

דָּבָר אַחֵר וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת - זוֹ צְדָקָה מַמָּשׁ, וְהִיא בִּשְׁנֵי גְוונִים וּבִשְׁנֵי צְדָדִים. קוֹרֵא לוֹ תּוֹרָה וְקוֹרֵא לוֹ צְדָקָה, וְהַכֹּל אֶחָד.

אָמַר הַהוּא יוּדָאי, וְקְרֵי בֵּיהּ שָׁלוֹם. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, הָכִי הוּא וַדַּאי דְּאִקְרֵי שָׁלוֹם. קָם הַהוּא יוּדָאי, וְאִשְׁתַּתַּף בַּהֲדֵיהּ, פְּתַח הַהוּא יוּדָאי וְאָמַר, (משלי כח) עוֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע לָחֶם וּמְרַדֵּף רֵקִים יִשְׂבַּע רִישׁ. הַאי קְרָא קַשְׁיָא, וְכִי שְׁלֹמֹה מַלְכָּא דְּאִיהוּ חַכִּים מִכָּל בְּנֵי עַלְמָא, הֵיךְ אָמַר דְּיִשְׁתְּדֵל בַּר נָשׁ לְמִפְלַח אַרְעָא וּלְאִשְׁתַּדְּלָא אֲבַתְרֵיהּ, וְיִשְׂבּוֹק חַיֵּי עָלְמָא.

אָמַר אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי, וְקוֹרֵא לוֹ שָׁלוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּךְ זֶה וַדַּאי שֶׁנִּקְרָאת שָׁלוֹם. קָם אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי וְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ. פָּתַח אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי וְאָמַר, (משלי כח) עֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע לָחֶם וּמְרַדֵּף רֵיקִים יִשְׂבַּע רִישׁ. הַפָּסוּק הַזֶּה קָשֶׁה, וְכִי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא חָכָם מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, אֵיךְ אָמַר שֶׁיִּתְאַמֵּץ אָדָם לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה וּלְהִשְׁתַּדֵּל אַחֲרֶיהָ וְיַעֲזֹב חַיֵּי עוֹלָם?

אֶלָּא רָזָא אִיהוּ. פָּתַח וְאָמַר, (בראשית ב) וַיִּקַּח יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ, וְאוּקְמוּהָ בְּרָזָא דְּקִרְבָּנִין אִיהוּ. תָּא חֲזֵי, לְעָבְדָהּ, דָּא מַלְכָּא עִלָּאָה. וּלְשָׁמְרָהּ, דָּא מַלְכָּא תַּתָּאָה. עַלְמָא עִלָּאָה, וְעַלְמָא תַּתָּאָה. לְעָבְדָהּ (דדכורא) בְּרָזָא דְּזָכוֹר, וּלְשָׁמְרָהּ בְּרָזָא דְּשָׁמוֹר.

אֶלָּא סוֹד הוּא. פָּתַח וְאָמַר, (בראשית ב) וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ, וּבֵאֲרוּהוּ שֶׁהוּא בְּסוֹד הַקָּרְבָּנוֹת. בֹּא רְאֵה, לְעָבְדָהּ - זֶה הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן. וּלְשָׁמְרָהּ - זֶה הַמֶּלֶךְ הַתַּחְתּוֹן. הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. לְעָבְדָהּ - [לזכר] בְּסוֹד שֶׁל זָכוֹר. וּלְשָׁמְרָהּ - בְּסוֹד שֶׁל שָׁמוֹר.

וּבְגִין כָּךְ, עוֹבֵד אַדְמָתוֹ, דָּא גַּן עֵדֶן. דְּאִצְטְרִיךְ לְמֶעְבַּד וּלְמִפְלַח, וּלְאַמְשָׁכָא לָהּ בִּרְכָאן מִלְּעֵילָּא. וְכַד אִתְבָּרְכָא וְאִתְמַשְׁכָא לָהּ בִּרְכָאן מִלְּעֵילָּא, אִיהוּ נָמֵי אִתְבָּרַךְ בַּהֲדָהּ. תָּא חֲזֵי, דִּכְהָנָא דְּמִתְבָּרַךְ, מִתְבָּרַךְ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (במדבר ו) וַאֲנִי אֲבָרְכֵם. וּבְגִין כָּךְ, עוֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע לָחֶם, דָּא הוּא מְזוֹנָא דִּלְעֵילָּא. וּמְרַדֵּף רֵקִים, מַאן דְּיִתְדַּבַּק בְּסִטְרָא אָחֳרָא, דְּאִיהוּ מְרַדֵּף רֵקִים. יִשְׂבַּע רִישׁ וַדַּאי. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, זַכָּאָה אַנְתְּ, דְּזָכִית לְהַאי מִלָּה.

וּמִשּׁוּם כָּךְ עֹבֵד אַדְמָתוֹ זֶה גַּן עֵדֶן, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת וְלַעֲבֹד וְלִמְשׁךְ לָהּ בְּרָכוֹת מִלְמַעְלָה, וּכְשֶׁמִּתְבָּרֶכֶת וְנִמְשֶׁכוֹת לָהּ בְּרָכוֹת מִלְמַעְלָה, גַּם הוּא מִתְבָּרֵךְ עִמָּהּ. בֹּא רְאֵה שֶׁהַכֹּהֵן שֶׁמִּתְבָּרֵךְ מִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ו) וַאֲנִי אֲבָרְכֵם. וּמִשּׁוּם כָּךְ עֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע לָחֶם - זֶהוּ הַמָּזוֹן שֶׁלְּמַעְלָה. וּמְרַדֵּף רֵיקִים - מִי שֶׁיִּתְדַּבֵּק בַּצַּד הָאַחֵר שֶׁהוּא מְרַדֵּף רֵיקִים - יִשְׂבַּע רִישׁ וַדַּאי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אַשְׁרֶיךָ שֶׁזָּכִיתָ לְדָבָר הַזֶּה.

תּוּ פָּתַח וְאָמַר קְרָא אֲבַתְרֵיהּ, (משלי כח) אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, דָּא הוּא בַּר נָשׁ דְּמְהֵימְנוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ, כְּגוֹן רִבִּי יִיסָא סָבָא. דְּאַף עַל גַּב דְּהַוָה לֵיהּ מֵיכְלָא

דְּהַהוּא יוֹמָא לְמֵיכַל, לָא הֲוָה מַתְקִין לֵיהּ עַד דְּשָׁאִיל מְזוֹנֵיהּ קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא. לְבָתַר דְּצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ וְשָׁאִיל מְזוֹנֵיהּ קַמֵּי מַלְכָּא, כְּדֵין הֲוָה מְתַקִּין. וְהָוָה אָמַר תְּדִיר, לָא נְתַקִּין, עַד דְּיִנָּתְנוּן מִבֵּי מַלְכָּא.

עוֹד פָּתַח וְאָמַר פָּסוּק אַחֲרָיו, (משלי כח) אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת. זֶהוּ אָדָם שֶׁבּוֹ אֱמוּנַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ רַבִּי יֵיסָא הַזָּקֵן, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהָיָה לוֹ מַאֲכָל שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם לֶאֱכֹל, לֹא הָיָה מַתְקִין אוֹתוֹ עַד שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ מְזוֹנוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. אַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ וּבִקֵּשׁ מְזוֹנוֹ מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ, אָז הָיָה מַתְקִין, וְהָיָה תָּמִיד אוֹמֵר: לֹא נְתַקִּין עַד שֶׁיִּנָּתְנוּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ.

וְאֵץ לְהַעֲשִׁיר לֹא יִנָּקֶה, בְּגִין דְּלָא בָּעָא לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, דְּאִיהִי חַיִּין דְּעַלְמָא דֵּין, וְחַיִּין דְּעַלְמָא דְּאָתֵי. הַשְׁתָּא דְּאִיהִי שַׁעְתָּא לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, נִשְׁתַּדֵּל.

וְאֵץ לְהַעֲשִׁיר לֹא יִנָּקֶה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רָצָה לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא. עַכְשָׁו שֶׁהִיא הַשָּׁעָה לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה - נִשְׁתַּדֵּל.

פָּתַח הַהוּא גַּבְרָא בְּרָזָא דְּחָכְמָא וְאָמַר, וַיִּזְכּוֹר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וגו'. וַיִּזְכּוֹר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת, וְכִי יוֹסֵף אַמַּאי (נ"א אמר או) אַדְכַּר לוֹן אינון חֲלוֹמוֹת דְּחָלַם לְהוּ. וּמַה סַגְיָא לֵיהּ אִלּוּ לָא אַדְכַּר לְהוּ, דְּהָא יוֹסֵף חַכִּים הֲוָה, וּכְתִיב, כָּל עָרוּם יַעֲשֶׂה בְדָעַת וּכְסִיל יִפְרֹשׂ אִוֶּלֶת.

פָּתַח אוֹתוֹ הָאִישׁ בְּסוֹד הַחֲלוֹם וְאָמַר, וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֵת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וְגוֹ'. וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֵת הַחֲלֹמוֹת, וְכִי לְמָה יוֹסֵף [אמר או] זָכַר לָהֶם אוֹתָם הַחֲלוֹמוֹת שֶׁחָלַם לָהֶם, וּמַה הוֹעִיל לוֹ אִלּוּ לֹא הִזְכִּיר לָהֶם, שֶׁהֲרֵי יוֹסֵף הָיָה חָכָם, וְכָתוּב כָּל עָרוּם יַעֲשֶׂה בְדָעַת וּכְסִיל יִפְרֹשׂ אִוֶּלֶת?

אֲבָל, כֵּיוָן דְּחָכְמָא דְּאִינּוּן אִתּוּ, וְסָגְדֵי לֵיהּ אַפַּיִם עַל אַרְעָא. כְּדֵין אִדְכַּר מַמָּה דְּחָלַם לְהוּ, כַּד הֲוָה עִמְּהוֹן. דִּכְתִיב, וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָה לַאֲלֻמָּתִי. דִּכְתִיב, וַיִּבְאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה, כְּדֵין וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם. דְּהָא חָכְמָא דְּהָווּ קָיְימֵי (מתקיימי).

אֲבָל כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁהֵם בָּאוּ וּמִשְׁתַּחֲוִים לוֹ אַפַּיִם עַל הָאָרֶץ, אָז נִזְכַּר מִמַּה שֶׁחָלַם לָהֶם כְּשֶׁהָיָה עִמָּהֶם, שֶׁכָּתוּב וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָה לַאֲלֻמָּתִי. אָמַר יוֹסֵף בְּשָׁעָה שֶׁרָאָה שֶׁכּוֹרְעִים אֶחָיו לְפָנָיו, שֶׁכָּתוּב וַיָּבֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה, אָז וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֵת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם, שֶׁהֲרֵי רָאָה שֶׁהֵם קַיְמִים.

תּוּ, וַיִּזְכּוֹר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם, אַדְכַּר לוֹן. בְּגִין דְּלֵית נַשְׁיוּ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּהָא חָלְמָא דְּאִיהוּ טָבָא, בְּעֵי בַּר נָשׁ לְאַדְכָּרָא לֵיהּ דְּלָא יִתְנַשֵּׁי, וּכְדֵין אִתְקַיַּים. דְּהָא כְּמָה דְּאִתְנַשֵּׁי קַמֵּיהּ דְּבַר נָשׁ, הָכִי אִתְנַשֵּׁי עֲלֵיהּ.

עוֹד, וְיִזְכֹּר יוֹסֵף אֵת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם - זָכַר אוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁאֵין שִׂכְחָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהֲרֵי חֲלוֹם שֶׁהוּא טוֹב, צָרִיךְ אָדָם לְהַזְכִּירוֹ, שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח, וְאָז מִתְקַיֵּם, שֶׁהֲרֵי כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁכַּח לִפְנֵי הָאָדָם, כָּךְ נִשְׁכַּח עָלָיו.

תָּא חֲזֵי, חֶלְמָא דְּלָא אִתְפַּשַׁר, כְּאִגַּרְתָּא דְּלָא מִתְקָרְיָא, וְתָא חֲזֵי, בְּגִין דְּלָא אִדְכַּר, כְּמַאן דְּלָא יָדַע לֵיהּ. וְעַל דָּא, מַאן דְּאִתְנְשֵׁי מִנֵּיהּ חֶלְמָא וְלָא יָדַע לֵיהּ, לָא קָיְימָא עֲלֵיהּ לְאִתְקָיְימָא. וּבְגִין דָּא יוֹסֵף הֲוָה דָכִיר חֶלְמֵיהּ, בְּגִין לְאִתְקָיְימָא. בְּגִין דְּלָא יִתְנְשֵׁי חֶלְמָא מִנֵּיהּ לְעָלַם, וְהָוָה מְחַכֶּה לֵיהּ תְּדִיר. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מְרַגְּלִים אַתֶּם, אֵיהוּ דָכִיר חֶלְמָא. אֲבָל מִלָּה לָא אָמַר לוֹן, אֶלָּא מְרַגְּלִים אַתֶּם.

בֹּא רְאֵה, חֲלוֹם שֶׁלֹּא נִפְתַּר, כְּאִגֶּרֶת שֶׁלֹּא נִקְרְאָה. וּבֹא רְאֵה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִזְכָּר, כְּמִי שֶׁלֹּא הִכִּיר אוֹתוֹ. וְעַל זֶה, מִי שֶׁנִּשְׁכַּח מִמֶּנּוּ חֲלוֹם וְלֹא יָדַע אוֹתוֹ, לֹא עוֹמֵד עָלָיו לְהִתְקַיֵּם. וּמִשּׁוּם זֶה יוֹסֵף הָיָה זוֹכֵר אֶת חֲלוֹמוֹ, כְּדֵי לְהִתְקַיֵּם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח הַחֲלוֹם מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, וְהָיָה תָּמִיד מְצַפֶּה לוֹ. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְּלִים אַתֶּם. הוּא זָכַר אֶת הַחֲלוֹם, אֲבָל לֹא אָמַר לָהֶם דָּבָר, אֶלָּא מְרַגְּלִים אַתֶּם.

פְּתַח רִבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (קהלת ה) כִּי בָא הַחֲלוֹם בְּרוֹב עִנְיָן וְקוֹל כְּסִיל בְּרוֹב דְּבָרִים. כִּי בָא הַחֲלוֹם בְּרוֹב עִנְיָן, הָא אוּקְמוּהָ. דְּכַמָּה אִינּוּן סְמִיכִין בְּחֶלְמָא, וּמְמַנָּן דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין. עַד דְּחֶלְמִין מְנָהוֹן קְשׁוֹט כֻּלְּהוּ, וּמְנָהוֹן דְּאִית בְּהוֹן קְשׁוֹט וּכְדִיבוּ. אֲבָל לְאִינּוּן זַכָּאֵי קְשׁוֹט, לָא אִתְגְּלִי לוֹן מִלִּין כְּדִיבָן כְּלוּם, אֶלָּא כֻּלְּהוּ קְשׁוֹט.

פְּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (קהלת ה) כִּי בָא הַחֲלוֹם בְּרֹב עִנְיָן וְקוֹל כְּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים. כִּי בָא הַחֲלוֹם בְּרֹב עִנְיָן, הִנֵּה פֻּרְשׁוּהָ שֶׁכַּמָּה הֵם הָעוֹזְרִים בַּחֲלוֹם, וּמְמֻנִּים דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, עַד שֶׁהַחֲלוֹמוֹת מֵהֶם אֱמֶת, וּמֵהֶם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אֱמֶת וְכָזָב. אֲבָל לְאוֹתָם צַדִּיקֵי הָאֱמֶת, אֵין מִתְגַּלִּים לָהֶם דְּבָרִים כּוֹזְבִים כְּלוּם, אֶלָּא כֻּלָּם אֱמֶת.

דף ר.

תָּא חֲזֵי, דָּנִיֵּאל מַה כְּתִיב בֵּיהּ, (דניאל ב) אֱדַיִן לְדָנִיֵּאל בְּחֶזְוָא דִי לֵילְיָא (דף ר ע"א) רְזָא גְלֵי. וּכְתִיב, (דניאל ז) דָּנִיֵּאל חֱלֶם חֲזָה וְחֶזְוֵי רֵאשֵׁהּ עַל מִשְׁכְּבֵיהּ בֵּאדַיִן חֶלְמָא כְתַב. וְאִי אִית בֵּיהּ מִלִּין כְּדִיבָן, אַמַּאי אִיכְתִּיב בֵּין כְּתוּבִים. אֶלָּא אִינּוּן זַכָּאֵי קְשׁוֹט, בְּשַׁעְתָּא דְּנִשְׁמַתְהוֹן סָלְקִין. לָא מִתְחַבְּרָן בְּהוּ, אֶלָּא מִלִּין קַדִּישִׁין. דְּאוֹדְעִין לֵיהּ מִלֵּי דְקָ שׁוֹט, מִלִּין קָיְימָן דְּלָא מְשַׁקְּרָן לְעָלְמִין.

בֹּא רְאֵה דָּנִיֵּאל מַה כָּתוּב בּוֹ, (דניאל ב) אָז לְדָנִיֵּאל בְּחֶזְיוֹן הַלַּיְלָה סוֹד גִּלָּה, וְכָתוּב (שם ז) דָּנִיֵּאל רָאָה חֲלוֹם בְּהִיוֹתוֹ יָשֵׁן עַל מִשְׁכָּבוֹ, אָז כָּתַב אֶת הַחֲלוֹם. וְאִם יֵשׁ בּוֹ דְּבָרִים כּוֹזְבִים, לָמָּה נִכְתַּב בֵּין הַכְּתוּבִים? אֶלָּא אוֹתָם צַדִּיקֵי אֱמֶת, בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם עוֹלוֹת, לֹא מִתְחַבְּרִים בָּהֶם אֶלָּא דְּבָרִים קְדוֹשִׁים, שֶׁמּוֹדִיעִים לוֹ דִּבְרֵי אֱמֶת, דְּבָרִים קַיָּמִים, שֶׁלֹּא מְשַׁקְּרִים לְעוֹלָמִים.

וְאִי תֵּימָא, הָא תְּנַן דְּדָוִד מַלְכָּא לָא חָמָא חֶלְמָא טָבָא. הָא אִשְׁתְּמַע דְּהַוָה חָמֵי דָּוִד מִלִּין דְּלָא קְשׁוֹט. אֶלָּא וַדַּאי, כָּל יוֹמוֹי הֲוָה מִשְׁתַּדֵּל לְאוֹשְׁדָא דָמִין, וְאַגַּח קְרָבִין, וְכָל חֶלְמוֹי לָא הֲווּ אֶלָּא חֶלְמִין בִּישִׁין. חוּרְבָא וְשׁוֹמְמוּתָא וְדָמָא וְאוֹשִׁידוּ דְּדָמִין, וְלָא חֶלְמָא דִּשְׁלָם.

וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה שָׁנִינוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ לֹא רָאָה חֲלוֹם טוֹב, הִנֵּה נִשְׁמַע שֶׁהָיָה רוֹאֶה דָּוִד דְּבָרִים שֶׁלֹּא אֶמֶת? אֶלָּא וַדַּאי, כָּל יָמָיו הָיָה מִשְׁתַּדֵּל לִשְׁפֹּךְ דָּמִים וְנִלְחַם קְרָבוֹת, וְכָל חֲלוֹמוֹת לֹא הָיוּ אֶלָּא חֲלוֹמוֹת רָעִים, חֻרְבָּן וּשְׁמָמָה וְדָם וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וְלֹא חֲלוֹם שֶׁל שָׁלוֹם.

וְאִי תֵּימָא, לְבַר נָשׁ טַב אַחֲזִיאוּ לֵיהּ חֶלְמָא בִּישָׁא, הָכִי הוּא וַדַּאי. כָּל אִינּוּן בִּישִׁין דְּזַמִּינִין לְאִתְדַּבְּקָא עַל אִינּוּן דְּעָבְרֵי עַל פִּתְגָמֵי דְאוֹרַיְיתָא, וְאִינּוּן עוֹנָשִׁין דְּזַמִּינִין לְאִתְעַנָּשָׁא בְּהַהוּא עַלְמָא, כֻּלְּהוּ חָמֵי. בְּגִין דְּכָל שַׁעְתָּא יְהֵא דְחִילוּ דְמָרֵיהּ עֲלֵיהּ, וְהָא אִתְעָרוּ. דִּכְתִיב, (קהלת ג) וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו, זֶה חֲלוֹם רָע. וְעַל דָּא, לְהַהוּא זַכָּאָה, אַחֲזִיוּ לֵיהּ חֶלְמָא בִּישָׁא, כְּמָה דְאִתְּמַר.

וְאִם תֹּאמַר, לְאָדָם טוֹב מַרְאִים חֲלוֹם רָע? כָּךְ זֶה וַדַּאי. כָּל אוֹתָם רָעוֹת שֶׁעֲתִידִים לְהַשִּׂיג - עַל אוֹתָם שֶׁעוֹבְרִים עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, וְאוֹתָם עֲנָשִׁים שֶׁעֲתִידִים לְהֵעָנֵשׁ בָּעוֹלָם הַהוּא כֻּלָּם רוֹאֶה, כְּדֵי שֶׁכָּל שָׁעָה שֶׁעוֹבְרִים עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, וְאוֹתָם עֲנָשִׁים שֶׁעֲתִידִים לְהֵעָנֵשׁ בָּעוֹלָם הַהוּא כֻּלָּם רוֹאֶה - זֶה חֲלוֹם רָע. תִּהְיֶה יִרְאַת אֱלֹהִים עָלָיו. וְהִנֵּה הֶעִירוּ שֶׁכָּתוּב (קהלת ג) וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו - זֶה חֲלוֹם רָע. וְעַל זֶה לְאוֹתוֹ צַדִּיק מַרְאִים לוֹ חֲלוֹם רָע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

תָּא חֲזֵי, דְּהָא תְּנִינָן, דְּהַהוּא בַּר נָשׁ דְּחָמֵי חֶלְמָא, בָּעֵי לֵיהּ לְמִפְתַּח פּוּמֵיהּ בֵּיהּ קַמֵּי בְּנֵי נָשָׁא דְּרַחֲמֵי לֵיהּ. בְּגִין דְּיִסְתַּלַּק רְעוּתָא דִּלְהוֹן לְגַבֵּיהּ לְטַב, וְיִפְתְּחוּן פּוּמַיְיהוּ לְטַב, וְיִשְׁתַּכַּח רְעוּתָא וּמִלָּה כֹּלָּא לְטַב. רְעוּתָא דְּאִיהִי מַחֲשָׁבָה, שֵׁרוּתָא דְּכֹלָּא, וּמִלָּה דְּאִיהִי סִיּוּמָא דְּכֹלָּא. וְעַל דָּא אִשְׁתַּכַּח דְּהָא שְׁלִימוּ אִיהוּ בְּרָזָא עִלָּאָה.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהִנֵּה שָׁנִינוּ, שֶׁאוֹתוֹ אָדָם שֶׁרוֹאֶה חֲלוֹם, צָרִיךְ לוֹ לִפְתֹּחַ אֶת פִּיו בּוֹ לִפְנֵי אֲנָשִׁים שֶׁאוֹהֲבִים אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה רְצוֹנָם אֵלָיו לְטוֹב וְיִפְתְּחוּ פִּיהֶם לְטוֹב, וְיִמָּצֵא הָרָצוֹן וְהַדִּבּוּר הַכֹּל לְטוֹב. הָרָצוֹן שֶׁהוּא הַמַּחֲשָׁבָה רֵאשִׁית הַכֹּל, וְהַמִּלָּה שֶׁהִיא סִיּוּם הַכֹּל. וְעַל כֵּן נִמְצָא שֶׁהַנֵּה הוּא שְׁלֵמוּת בְּסוֹד עֶלְיוֹן.

וּבְגִין כָּךְ אִתְקְיַּים כֹּלָּא, וּבְעִינָן רַחֲמִין דְּבַר נָשׁ (נ"א רחימין עליה דבר נש בגין) לְאִתְקַיְּימָא בְּהַהוּא פִּשְׁרָא טָבָא, וְכֹלָּא אִיהוּ כְּדְקָא יָאוּת. וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹדַע לֵיהּ לְבַר נָשׁ, כָּל חַד וְחַד, בְּהַהוּא דַּרְגָּא דִּילֵיהּ, כְּמָה דְּאִיהוּ. וּבְהַהוּא גַּוְונָא דְּכָל חַד וְחַד, אָמַר דִּיהֵא חֶלְמָא. אָמַר הַהוּא יוּדָאי, וַדַּאי דְּחֶלְמָא לָאו אִיהוּ אֶלָּא לְבַר נָשׁ זַכָּאָה, דְּאִיהוּ חָמָא חֶלְמָא כְּדְקָא חָזֵי.

וּמְשׁוּם כָּךְ הַכֹּל מִתְקַיְּים, וּצְרִיכִים אוֹהֲבֵי הָאִישׁ לְהִתְקַיֵּם בְּאוֹתוֹ פִּתְרוֹן טוֹב, וְהַכֹּל הוּא כָּרָאוּי. וּמְשׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹדִיעַ לְאָדָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁלּוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא, וּבְאוֹתוֹ גָּוֶן שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר שֶׁיִּהְיֶה חֲלוֹם. אָמַר אוֹתוֹ יְהוּדִי, וַדַּאי שֶׁהַחֲלוֹם אֵינוֹ אֶלָּא לְאָדָם צַדִּיק, שֶׁהוּא רָאָה חֲלוֹם כָּרָאוּי.

וְתָא חֲזֵי, דְּכַד בַּר נָשׁ נָאִים עַל עַרְסֵיהּ, נִשְׁמָתֵיהּ נָפְקָא וְשַׁטְיָא בְּעָלְמָא לְעֵילָא, וְעָאלַת בְּאַתְרָא דְּעָאלַת. וְכַמָּה חֲבִילֵי טְהִירִין, קָיְימִין וְאָזְלִין בְּעָלְמָא, וּפָגְעִין בָּהּ בְּהַהִיא נִשְׁמָתָא. אִי זַכָּאָה הִיא, סַלְקָא לְעֵילָא וְחָמַאת מַה דְּחָמַאת. וְאִי לָאו, אִתְאַחֲדַת בְּהַהוּא סִטְרָא, וּמוֹדִיעִין לָהּ מִלִּין כְּדִיבָן, אוֹ מִלִּין דְּזַמִּינִין לְמֵיתֵי לְזִמַן קָרִיב. וְכַד אִתְעַר הַהִיא נִשְׁמָתָא דְּבֵיהּ, אִיהִי מוֹדְעָא לֵיהּ מַה דְּחָמַאת.

וּבֹא וּרְאֵה, שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם יָשֵׁן עַל מִטָּתוֹ, נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת וּמְשׁוֹטֶטֶת בָּעוֹלָם לְמַעְלָה וְנִכְנֶסֶת לְמָקוֹם שֶׁנִּכְנֶסֶת, וְכַמָּה קְבוּצוֹת מַזִּיקִים עוֹמְדִים וְהוֹלְכִים בָּעוֹלָם וּפוֹגְשִׁים אֶת אוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה. אִם הִיא צַדִּיקָה, עוֹלָה לְמַעְלָה וְרוֹאָה מַה שֶּׁרוֹאָה. וְאִם לֹא, נֶאֱחֶזֶת בַּצַּד הַהוּא, וּמוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים כּוֹזְבִים אוֹ דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לָבֹא לַזְּמַן הַקָּרוֹב. וּכְשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה שֶׁבּוֹ, הִיא מוֹדִיעָה לוֹ מַה שֶּׁרָאֲתָה.

וְעַל דָּא, לְבַר נָשׁ דְּלָאו אִיהוּ זַכָּאָה, מוֹדִיעִין לֵיהּ חֶלְמָא טָבָא דְּלָאו אִיהוּ קְשׁוֹט. כֹּלָּא בְּגִין לְאַסְטָאָה לֵיהּ מֵהַהוּא אַרַח קְשׁוֹט. כֵּיוָן דְּאִיהוּ אַסְטֵי אוֹרְחַיהּ מֵאַרַח קְשׁוֹט, מְסָאֲבִין לֵיהּ. דְּכָל מַאן דְּאָתֵי לְאִתְדַּכָּאָה, מְדַכְּאִין לֵיהּ. וּמַאן דְּאָתֵי לְאִסְתַּאֲבָא, מְסָאֲבִין לֵיהּ. הָא וַדַּאי אִתְּמַר הָכִי.

וְעַל כֵּן לְאָדָם שֶׁאֵינוֹ צַדִּיק מוֹדִיעִים לוֹ חֲלוֹם טוֹב שֶׁאֵינוֹ אֱמֶת, הַכֹּל כְּדֵי לְהַסְטוֹתוֹ מֵאוֹתָהּ דֶּרֶךְ הָאֱמֶת. כֵּיוָן שֶׁהוּא הֵסִיט אֶת דַּרְכּוֹ מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת, מְטַמְּאִים אוֹתוֹ. שֶׁכָּל מִי שֶׁבָּא לְהִטָּהֵר - מְטַהֲרִים אוֹתוֹ, וּמִי שֶׁבָּא לְהִטָּמֵא - מְטַמְּאִים אוֹתוֹ. הִנֵּה וַדַּאי כָּךְ נִתְבָּאֵר.

יָתְבוּ עַד דְּסָלְיק צַפְרָא, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי לָא זָכַר שְׁמֵיהּ דְּיוֹסֵף בְּאֵינוּן דְּגָלִים. דְּכְתִיב, (במדבר ב) דֶּגֶל מַחֲנֵה אֶפְרַיִם, וְלָא כְּתִיב דֶּגֶל מַחֲנֵה יוֹסֵף. בְּגִין דְּאִתְנָּאֵי עַל אֲחוֹי, וְהָא אִתְּמַר.

יָשְׁבוּ עַד שֶׁעָלָה הַבֹּקֶר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי לֹא זָכַר שְׁמוֹ שֶׁל יוֹסֵף בְּאוֹתָם דְּגָלִים, שֶׁכָּתוּב (במדבר ב) דֶּגֶל מַחֲנֵה אֶפְרַיִם, וְלֹא כָתוּב דֶּגֶל מַחֲנֵה יוֹסֵף, מִשּׁוּם שֶׁהִתְנָּאָה עַל אֶחָיו, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

אָמַר הַהוּא יוּדְאִי, וַדַּאי שְׁמַעְנָא דְּיוֹסֵף אִיהוּ בְּעָלְמָא דְּדָכוּרָא, וְכֻלְּהוּ שִׁבְטִין בְּעָלְמָא דְּנוּקְבָא אינוּן. וְעַל דָּא לָא אִתְכְּלִיל יוֹסֵף עִמְּהוֹן, בְּגִין דְּאִיהוּ בְּעָלְמָא דְּדָכוּרָא עִמְּהוֹן (נ"א ל"ג עמהון).

אָמַר אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי, וַדַּאי שְׁמַעְתִּי, שֶׁיּוֹסֵף הוּא בְּעוֹלַם הַזָּכָר, וְכָל הַשְּׁבָטִים הֵם בְּעוֹלַם הַנְּקֵבָה, וְעַל כֵּן לֹא נִכְלַל יוֹסֵף עִמָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בְּעוֹלַם הַזָּכָר עִמָּהֶם.

מַה כְּתִיב, כֻּלָּנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחְנוּ. נָחְנוּ, אֲנַחְנוּ מְבָעֵי לֵיהּ. אַמַּאי חָסֵר א'. אֶלָּא, בְּגִין דְּרָזָא דִּבְרִית לָא אִשְׁתַּכַּח עִמְּהוֹן, אִסְתַּלַּק מִתַּמָּן א'. דְּהָא א' דְּכוּרָא אִיהוּ. וְעַל דָּא ב' אִיהִי נוּקְבָא, א' דְּכוּרָא. וּבְגִין דָּא אִסְתַּלַּק א' מִתַּמָּן, וְאִשְׁתְּאֲרוּ אִינוּן נוּקְבֵי לְגַבֵּי שְׁכִינְתָּא.

מַה כְּתוּב? כֻּלָּנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחְנוּ. נָחְנוּ? אַחְנוּ הָיִה צָרִיךְ לִכְתֹּב! לָמָּה חָסֵר א'? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁסּוֹד הַבְּרִית לֹא נִמְצָא עִמָּם. הִסְתַּלֵּק מִשָּׁם א', שֶׁהֲרֵי א' הוּא זָכָר. וְעַל כֵּן ב' הִיא נְקֵבָה, א' זָכָר. וּמִשּׁוּם כָּךְ א' הִסְתַּלֵּק מִשָּׁם, וְנִשְׁאֲרוּ אוֹתָן נְקֵבוֹת אֵצֶל הַשְּׁכִינָה.

וּלְבָתַר אָמְרוּ, כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ, אִתּוֹסַף א'. אָמְרוּ וְלָא יָדְעֵי מַה קָאָמְרוּ. בְּגִין דְּיוֹסֵף אִשְׁתַּכַּח תַּמָּן, וְאִשְׁלִימוּ מִלָּה, וְאָמְרוּ אֲנַחְנוּ. מְנָלָן, דִּכְתִיב וַיֹּאמְרוּ שְׁנֵים עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים אֲנָחְנוּ, וְיוֹסֵף אֵיהוּ בְּחוּשְׁבָּנָא, כַּד עָאל בְּחוּשְׁבָּנָא, אָמְרוּ אֲנַחְנוּ. וְכַד לָא עָאל בְּחוּשְׁבָּנָא, אָמְרוּ נָחְנוּ.

אַחַר כָּךְ אָמְרוּ כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ. נוֹסָפָה א'. אָמְרוּ וְלֹא יָדְעוּ מָה אָמְרוּ, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹסֵף נִמְצָא שָׁם, וְהִשְׁלִימוּ הַדָּבָר וְאָמְרוּ אֲנַחְנוּ. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמְרוּ שְׁנֵיהֶם עֶשְׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ. וְיוֹסֵף הוּא בַּחֶשְׁבּוֹן. כְּשֶׁנִּכְנַס בַּחֶשְׁבּוֹן, אָמְרוּ אֲנַחְנוּ. וּכְשֶׁלֹּא נִכְנַס בַּחֶשְׁבּוֹן, אָמְרוּ נָחְנוּ.

דף ר:

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, כָּל הָנֵי מִלִּין דְּקָאָמְרָן הָכָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרַעֵי בְּהוּ, דְּהָא שְׁכִינְתָּא (דף ר ע"ב) לָא אַעֲדֵי מֵהָכָא. כְּדִכְתִיב, (מלאכי ג) אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ:

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁאָמַרְנוּ כָּאן, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָהֶם, שֶׁהֲרֵי הַשְּׁכִינָה לֹא זָזָה מִכָּאן, כַּכָּתוּב (מלאכי ג) אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה' וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ.

וַיֶּאֱסוֹף אוֹתָם אֶל מִשְׁמָר שְׁלֹשֶׁת יָמִים. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, הָנֵי תְּלַת יוֹמִין אַמַּאי. אֶלָּא הָנֵי תְּלַת יוֹמִין, לְקֻבֵּיל תְּלַת יוֹמִין דִּשְׁכָם. דִּכְתִיב, (בראשית לה) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כּוֹאֲבִים.

וַיֹּאסֹף אֹתָם אֶל מִשְׁמָר שְׁלֹשֶׁת יָמִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים הַלָּלוּ לָמָּה? אֶלָּא שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים הַלָּלוּ כְּנֶגֶד שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים שֶׁל שְׁכֶם, שֶׁכָּתוּב (בראשית לד) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב בֵּיהּ, וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וְחְיוּ. לְאַחֲזָאָה דְּלָא עָבַד אִיהוּ, כְּמָה דְּאִינּוּן עָבְדוּ בִּשְׁכֶם. דְּגָרְמוּ לְאַנְשֵׁי שְׁכֶם לְקַבְּלָא עֲלַיְיהוּ הַאי זֹאת, רָזָא דִּבְרִית. וּלְבָתַר דְּעָבְדוּ קִיּוּמָא דָא, קָטִילוּ לוֹן, וְלָא אִשְׁתָּאַר מִנְּהוֹן חַד. וְאִיהוּ מַה כְּתִיב, זֹאת עֲשׂוּ וְחְיוּ. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּאֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא, נָטִיר קְיָימָא. וְכָל גִּלְגּוּלָא דָא לָא הֲוָה אֶלָּא בְּגִינֵיהּ דְּבִנְיָמִין:

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב בּוֹ, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וְחְיוּ. לְהַרְאוֹת שֶׁהוּא לֹא עָשָׂה כְּמוֹ שֶׁהֵם עָשׂוּ בִּשְׁכֶם, שֶׁגָּרְמוּ לְאַנְשֵׁי שְׁכֶם לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם אֶת זֹאת, סוֹד הַבְּרִית, וְאַחַר שֶׁעָשׂוּ הַבְּרִית הַזּוֹ, הָרְגוּ אוֹתָם, וְלֹא נִשְׁאַר מֵהֶם אֶחָד. וְהוּא מַה כָּתוּב? זֹאת עֲשׂוּ וְחְיוּ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא, שֶׁמַּר הַבְּרִית. וְכָל הַגִּלְגּוּל הַזֶּה לֹא הָיָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל בִּנְיָמִין.

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ וְגוֹ'. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו, דָּא שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, כְּמָה דְּהֲוָה בְּקַדְמֵיתָא. דִּכְתִיב, (בראשית לז) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הִנֵּה בַּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלָּזֶה בָּא. מַה לְהַלָּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, אוּף הָכָא שִׁמְעוֹן וְלֵוִי.

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ וְגוֹ'. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו - זֶה שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בָּרִאשׁוֹנָה שֶׁכָּתוּב (שם לז) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הִנֵּה בַּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלָּזֶה בָּא. מַה לְהַלָּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי - אַף כָּאן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי.

תָּא חֲזֵי, מַאן אִישׁ וּמַאן אָחִיו. אֶלָּא אִישׁ, דָּא שִׁמְעוֹן, כְּתִיב הָכָא אִישׁ, וּכְתִיב הָתָם (במדבר כה) וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא. מַה לְהַלָּן מִשִּׁמְעוֹן, אוּף הָכָא נָמֵי שִׁמְעוֹן. וּבְגִין דְּאַהֲדַר בִּתְשׁוּבָה, בָּכָה וְאִתְנָחֵם עַל דָּא. וְאָמַר לְלֵוִי, אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ. עַל דָּא אִתְבְּנֵי מַזָּלֵיהּ שׁוֹר, כְּגַוְונָא דְּמַזָּלֵיהּ דְּיוֹסֵף שׁוֹר. דִּכְתִיב, (דברים לג) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ, וּמַזָּלֵיהּ דְּשִׁמְעוֹן שׁוֹר אֵיהוּ.

בֹּא רְאֵה, מִי אִישׁ וּמִי אָחִיו? אֶלָּא אִישׁ זֶה שִׁמְעוֹן. כָּתוּב כָּאן אִישׁ, וְכָתוּב שָׁם (במדבר כה) וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא. מַה לְהַלָּן מִשִּׁמְעוֹן - אַף כָּאן גַּם שִׁמְעוֹן. וּמִשּׁוּם שֶׁחָזַר בִּתְשׁוּבָה, בָּכָה וְהִתְנַחֵם עַל זֶה, וְאָמַר לְלֵוִי אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ. עַל כֵּן נִבְנָה מַזָּלוֹ שׁוֹר, כְּמוֹ שֶׁמַּזָּלוֹ שֶׁל יוֹסֵף שׁוֹר, שֶׁכָּתוּב (דברים לג) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. וּמַזָּלוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן הוּא שׁוֹר.

וְעַל דָּא, וַיִּקַּח מֵאִתָּם אֶת שִׁמְעוֹן, בְּגִין דְּלָא יְקַטְרֵג בַּהֲדֵיהּ דְּלֵוִי. בְּגִין דְּשִׁמְעוֹן וְלֵוִי, כַּד מִתְחַבְּרָן תַּרְוַיְיהוּ יָכְלֵי לְקַטְרְגָא: וַיַּאֲסֹר אוֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם, הָא אוּקְמוּהָ, לְעֵינֵיהֶם אֲסָרוֹ. וּלְבָתַר דְּנָפְקוּ הֲוָה מַאֲכִיל לֵיהּ, וּמַשְׁקֵי לֵיהּ.

וְעַל כֵּן וַיִּקַּח מֵאִתָּם אֶת שִׁמְעוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַטְרֵג עִם לֵוִי, מִשּׁוּם שֶׁשִּׁמְעוֹן וְלֵוִי, כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם מִתְחַבְּרִים, יְכוֹלִים לְקַטְרֵג. וַיַּאֲסֹר אוֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם. הִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ, לְעֵינֵיהֶם אֲסָרוֹ, וְאַחַר שֶׁיָּצְאוּ הָיָה מַאֲכִיל אוֹתוֹ וּמַשְׁקֶה אוֹתוֹ.

וְאִי תֵּימָא דִּרְעוּתָא דְּיוֹסֵף אִיהוּ, בְּגִין דִּכְתִיב, (משלי כה) אִם רָעֵב שׂוֹנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לֶחֶם וְאִם צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם. אִי הָכִי, יוֹסֵף דְּאִיהוּ זַכָּאָה, הֵיכִי עָבִיד הָכִי. דְּהָא כְּתִיב, (משלי כה) כִּי גֶחָלִים אַתָּה חוֹתֶה עַל רֹאשׁוֹ וַיְיָ יְשַׁלֶּם לָךְ.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (משלי כה) אִם רָעֵב שׂוֹנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לֶחֶם וְאִם צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם. אִם כָּךְ, יוֹסֵף שֶׁהוּא צַדִּיק אֵיךְ עָשָׂה כָּךְ, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב (שם) כִּי גֶחָלִים אַתָּה חוֹתֶה עַל רֹאשׁוֹ וַה' יְשַׁלֶּם לָךְ.

אֶלָּא, חַס וְשָׁלוֹם דְּיוֹסֵף לְהָכִי הוּא דְּחַיִּישׁ. אֶלָּא כְּבַר נָשׁ לְאָחוֹי, הָכִי נָמֵי הֲוָה עָבִיד. אִתְנְהִיג עִמֵּיהּ בְּאַחְוָה, וְלָא בְּגַוְונָא אָחֳרָא. וְלָא עִמֵּיהּ בִּלְחוֹדוֹי, אֶלָּא עִם כָּל אֲחוֹי. כְּמָה דִּכְתִיב, וַיְצַו יוֹסֵף וַיְמַלְּאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וּלְהָשִׁיב כַּסְפֵּיהֶם אִישׁ אֶל שַׂקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֵדָה לַדָּרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן, בְּגִין לְאַנְהָגָא עִמְּהוֹן בְּאַחְוָה.

אֶלָּא חַס וְחָלִילָה שֶׁיִּוָּסֵף לְכָךְ הוּא חֲשַׁשׁ, אֶלָּא כְּאָדָם לְאָחִיו כָּךְ גַּם הָיָה עוֹשֶׂה, הִתְנַהֵג עִמּוֹ בְּאַהֲוָה וְלֹא בְּצוּרָה אַחֶרֶת, וְלֹא עִמּוֹ בִּלְבַדּוֹ, אֶלָּא עִם כָּל אֶחָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיְצַו יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וּלְהָשִׁיב כַּסְפֵּיהֶם אִישׁ אֶל שַׂקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֵדָה לַדָּרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן, כְּדֵי לְהִתְנַהֵג עִמָּם בְּאַהֲוָה.

רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (נחום א) אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגֹזוּ וְעָבַר וְעִנִּיתִיךְ לֹא אֲעַנֶּךָּ עוֹד, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. דְּכַד עַמָּא כֻּלְּהוּ אִית בְּהוּ שְׁלָם, וְלָא אִית בְּהוּ מְאָרֵי דְּבָבוּ. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָיִיס עֲלַיְיהוּ, וְדִינָא לָא שָׁלְטָא בְּהוּ. וְאַף עַל גַּב דְּכֻלְּהוּ פָּלְחֵי לְכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְאִינּוּן בְּשָׁלָם, דִּינָא לָא שַׁלִּיט עֲלַיְיהוּ, וְאוּקְמוּהָ. דִּכְתִיב, (הושע ד) חֲבוּר עֲצַבִּים אֶפְרַיִם הַנַּח לוֹ.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (נחום א) אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגֹזוּ וְעָבַר וְעִנִּיתִךְ לֹא אֲעַנֶּךָּ עוֹד. הַפָּסוּק הַזֶּה בַּאֲרוּהוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר הָעָם בְּכֻלָּם יֵשׁ שָׁלוֹם וְאֵין בָּהֶם בַּעֲלֵי שִׂנְאָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עֲלֵיהֶם, וְהַדִּין לֹא שׁוֹלֵט בָּהֶם. וְאַף עַל גַּב שֶׁכֻּלָּם עוֹבְדִים לְכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְהֵם בְּשָׁלוֹם - הַדִּין לֹא שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, וּבֵאֲרוּהָ שֶׁכָּתוּב (הושע ד) חבוּר עֲצַבִּים אֶפְרַיִם הַנַּח לוֹ.

וְכֵן נָגֹזוּ וְעָבַר, מַאי וְכֵן נָגֹזוּ, וְנָגֹזוּ מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא, דָּא הוּא רֵישָׁא דְּקְרָא דְּאִיהוּ שְׁלָם, אוּף הָכָא שְׁלָם. וּמַאי אִיהוּ, דָּא צְדָקָה. בְּגִין דִּצְדָקָה דָּא הוּא שָׁלוֹם, וּמַאן דְּאַסְגֵּי בִּצְדָקָה, אַסְגֵּי שְׁלָם לְעֵילָא, וְאַסְגֵּי שְׁלָם לְתַתָּא. וּבְגִין כָּךְ וְכֵן נָגֹזוּ וְעָבַר, דְּנָזְזֵי מֻמּוֹנְהוֹן בִּצְדָקָה. וְעָבַר, וְעָבְרוּ מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי וְעָבַר. אֶלָּא דָּא הוּא דִּינָא דְּרוּגְזָא, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה כו) עַד יַעֲבָר זָעַם, עָבַר דִּינָא מֵעֲלַיְיהוּ.

וְכֵן נָגֹזוּ וְעָבַר, מַה זֶּה וְכֵן נָגֹזוּ? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת וְנָגֹזוּ! אֶלָּא זֶהוּ רֹאשׁ הַפָּסוּק שֶׁהוּא שָׁלוֹם, אַף כָּאן שָׁלוֹם, וּמִי הוּא? זֶהוּ צְדָקָה. מִשּׁוּם שֶׁצְּדָקָה זֶהוּ שָׁלוֹם, וּמִי שֶׁמַּרְבֶּה בִּצְדָקָה, מַרְבֶּה שָׁלוֹם לְמַעְלָה וּמַרְבֶּה שָׁלוֹם לְמַטָּה, וּמִשּׁוּם כָּךְ וְכֵן נָגֹזוּ וְעָבַר, שֶׁגּוֹזְזִים מִמּוֹנָם בִּצְדָקָה. וְעָבַר? הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת וְעָבְרוּ. מַה זֶּה וְעָבַר? אֶלָּא זֶה הַדִּין שֶׁל הָרוּגָז, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו) עַד יַעֲבָר זָעַם. עָבַר הַדִּין מֵעֲלֵיהֶם.

דָּבָר אַחֵר, כֹּה אָמַר יְיָ אִם שְׁלֵמִים, אִלֵּין יִשְׂרָאֵל. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהַב לוֹן בְּרִית קַיְימָא לְנַטָּרָא לֵיהּ תְּדִיר, וּלְמֶהֱוֵי בֵּיהּ בַּר נָשׁ שְׁלִים בְּכָל סִטְרִין לְעֵילָא וְתַתָּא. וְאִי לָא נָטִיר לֵיהּ בַּר נָשׁ תְּדִיר, הָא אִיהוּ פָּגִים, פָּגוּם בְּכֹלָּא. מְנָלָן, דִּכְתִיב, (בראשית יז) הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים. מַאי תְּמִים, שְׁלִים. דְּעַד לָא אִתְקְיַים בֵּיהּ בְּרִית, אִיהוּ פָּגִים.

דָּבָר אַחֵר כֹּה אָמַר ה' אִם שְׁלֵמִים - אִלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לָהֶם בְּרִית הַקֹּדֶשׁ לִשְׁמֹר אוֹתוֹ תָּמִיד, וְשֶׁהָאָדָם יִהְיֶה בּוֹ שָׁלֵם בְּכָל הַצְּדָדִים, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וְאִם אֵין הָאָדָם שׁוֹמֵר אוֹתוֹ תָּמִיד, הֲרֵי הוּא פָּגוּם, פָּגוּם בַּכֹּל. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (בראשית יז) הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים. מַה זֶּה תָּמִים? שָׁלֵם. שֶׁעַד שֶׁלֹּא הִתְקַיְּמָה בּוֹ בְּרִית, הוּא פָּגוּם.

דף רא.

וּבְגִין כָּךְ, אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים. אִם שְׁלֵמִים דְּנָטְרֵי פִּקּוּדָא דָּא, לְמֶהֱוֵי שְׁלֵימִין, דְּלָא יְהוֹן פְּגִימִין, וְכֵן רַבִּים, יִפְּשׁוּן (דף רא ע"א) וְיִסְגּוּן בֵּיהּ. בְּגִין דְּנִשְׁמָתִין לָא נָפְקֵי לְעָלְמָא, אֶלָּא בְּהַאי בְּרִית. וְכֵן נָגוֹז, הַאי אִם שְׁלֵמִים דְּנָטְרֵי לֵיהּ תְּדִיר, נָגוֹז מַאן דְּאִתְגְּזַר וְקַבֵּל עֲלֵיהּ קְיָימָא דָּא. וְעָבַר, מַאי וְעָבַר. הַהוּא זוּהֲמָא דְּעָרְלָה, דְּהַוָה בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא.

וּמְשׁוּם כָּךְ, אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים - אִם שְׁלֵמִים שֶׁשּׁוֹמְרִים הַמִּצְוָה הַזּוֹ לִהְיוֹת שְׁלֵמִים, שֶׁלֹּא יִהְיוּ פְּגוּמִים. וְכֵן רַבִּים - יִרְבּוּ וְיִגְדְּלוּ בוֹ, מְשׁוּם שֶׁאֵין הַנְּשָׁמוֹת יוֹצְאוֹת לָעוֹלָם אֶלָּא עִם הַבְּרִית הַזּוֹ. וְכֵן נָגוֹז - זֶה אִם שְׁלֵמִים שֶׁשּׁוֹמְרִים אוֹתוֹ תָּמִיד, נָגוֹז מִי שֶׁנִּמּוֹל וְקִבֵּל עָלָיו אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ. וְעָבַר - מַה זֶּה וְעָבַר? אוֹתָהּ זֻהֲמַת הָעָרְלָה שֶׁהָיְתָה בּוֹ בָּרִאשׁוֹנָה.

דָּבָר אַחֵר, כֹּה אָמַר יְיָ אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים, אִלֵּין בְּנֵי יַעֲקֹב. דְּהָא כָּל זִמְנָא דְּהַוּוּ לְגַבֵּיהּ דְּיוֹסֵף, אִינּוּן שְׁלֵמִים, דְּקָיְימֵי בַּהֲדֵיהּ דִּבְרִית. וְכֵן נָגוֹז, דְּאָזְלוּ וְשָׁבְקוּ לֵיהּ לְיוֹסֵף וּלְשִׁמְעוֹן. וְעָבַר, כְּדֵין דְּיָנָא שַׁרְיָא בְּגִינַיְיהוּ (נ"א שכינתא שרייא ביניהו), כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (שמות יב) וְעָבַר יְיָ לִנְגּוֹף אֶת מִצְרַיִם.

דָּבָר אַחֵר כֹּה אָמַר ה' אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים - אֵלּוּ בְּנֵי יַעֲקֹב. שֶׁהָרֵי כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ אֵצֶל יוֹסֵף, הֵם שְׁלֵמִים, שֶׁעוֹמְדִים עִם הַבְּרִית. וְכֵן נָגוֹז - שֶׁהָלְכוּ וְהִשְׁאִירוּ אֶת יוֹסֵף וְאֶת שִׁמְעוֹן. וְעָבַר - אָז הַדִּין שׁוֹרֶה בְּתוֹכָם [השכינה שרתה ביניהם], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב) וְעָבַר ה' לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם.

תָּא חֲזֵי, אִית דְּיָנָא קַשְׁיָא, וְאִית דְּיָנָא רַפְיָא. דְּיָנָא קַשְׁיָא תַּקִּיף, דְּיָנָא רַפְיָא חֲלָשׁ, וְכַד יָנְקָא הַאי דְּיָנָא רַפְיָא, מִדְּיָנָא קַשְׁיָא, כְּדֵין אִתְתַּקַּף, וְאִיהוּ תַּקִּיף.

בֹּא רְאֵה, יֵשׁ דִּין קָשֶׁה וְיֵשׁ דִּין רָפֶה. הַדִּין הַקָּשֶׁה חָזָק, הַדִּין הָרָפֶה חַלָּשׁ. וְכַאֲשֶׁר יוֹנֵק הַדִּין הָרָפֶה הַזֶּה מֵהַדִּין הַקָּשֶׁה, אָז מִתְגַּבֵּר, וְהוּא חָזָק.

בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְעֲבִיד דְּיָנָא עַל יִשְׂרָאֵל, אִתְעֲבִיד בְּהַאי דְּיָנָא רַפְיָא, וְלָא אִתְתַּקַּף בְּהַהוּא דְּיָנָא קַשְׁיָא. וְכַד דְּיָנָא אִתְעֲבִיד עֲלַיְיהוּ דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אִתְתַּקַּף הַאי דְּיָנָא רַפְיָא, בְּדְיָנָא קַשְׁיָא דִּלְעֵילָּא, בְּגִין לְאִתְתַּקְפָא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, וְעָבַר יְיָ לִנְגּוֹף אֶת מִצְרַיִם. וְעָבַר, דְּאִתְמְלֵי עֶבְרָה וְזַעֲמָא, וְאִתְתַּקַּף בְּדְיָנָא קַשְׁיָא, אוּף הָכָא וְעָבַר. וְתָא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּמִתְכַּנְּשֵׁי עֲשָׂרָה בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא, וְחַד מִנַּיְיהוּ אִשְׁתְּמִיט, כְּדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַרְגִּיז עֲלֵיהּ.

בְּשָׁעָה שֶׁנַּעֲשֶׂה דִּין עַל יִשְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה בַּדִּין הָרָפֶה הַזֶּה, וְאֵינוֹ מִתְגַּבֵּר בְּאוֹתוֹ הַדִּין הַקָּשֶׁה. וּכְשֶׁהַדִּין נַעֲשֶׂה עַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, מִתְגַּבֵּר הַדִּין הָרָפֶה הַזֶּה בַּדִּין הַקָּשֶׁה שֶׁלְּמַעְלָה כְּדֵי לְהִתְגַּבֵּר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְעָבַר ה' לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם. וְעָבַר - שֶׁהִתְמַלֵּא עֶבְרָה וַזַּעַם וְהִתְגַּבֵּר בַּדִּין הַקָּשֶׁה. אַף כָּאן וְעָבַר. וּבֹא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְכַּנְּסִים עֲשָׂרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאֶחָד מֵהֶם נִשְׁמָט, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹגֵז עָלָיו.

דָּבָר אַחֵר וְכֵן נָגוּז, כַּד מִתְעַבְּרֵי מִנַּיְיהוּ אִינוּן עוֹבָדִין בִּישִׁין, כְּדֵין וְעָבָר. מַאי וְעָבָר, רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, בְּזִמְנָא דְנִשְׁמָתָא נָפְקַת מֵהַאי עָלְמָא, בְּכַמָּה דִינִין אִתְדָּנַת עַד לָא תִיעוּל לְאַתְרָהּ. לְבָתַר, כָּל אִינוּן נִשְׁמָתִין אִית לוֹן לְמֶעֱבַר, בְּהַהִוא נְהַר דִּינוּר דְּנָגִיד וְנָפִיק, וּלְאִסְתַּחָאָה תַּמָּן. וּמַאן אִיהוּ דְּיָקוּם תַּמָּן, וְיַעֲבַר בְּלָא דְּחִילוּ. כַּמָּה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְהַר יְיָ וְגוֹ'. וְנִשְׁמָתָא דְּזַכָּאָה אַעֲבַר בְּלָא דְּחִילוּ וְיָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ.

דָּבָר אַחֵר וְכֵן נָגוּז - כְּשֶׁמִּתְבַּטְּלִים מֵהֶם אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים, אֲזַי וְעָבָר. מַה זֶּה וְעָבָר? רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, בִּזְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, הִיא נִדּוֹנֶית בְּכַמָּה דִינִים בְּטֶרֶם תִּכָּנֵס לִמְקוֹמָהּ. אַחַר כָּךְ כָּל אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת יֵשׁ לָהֶן לַעֲבֹר בְּזֶה הַנָּהָר דִּינוּר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא וְלִרְחֹץ שָׁם. וּמִי הוּא שֶׁיַּעֲמֹד שָׁם וְיַעֲבֹר בְּלִי פַּחַד? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְהַר ה' וְגוֹ', וְנִשְׁמַת הַצַּדִּיק עוֹבֶרֶת בְּלִי פַּחַד, וְיָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ.

וּמַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בִּצְדָקָה בְּהַאי עָלְמָא, וְיִתֵּן מִמָּמוֹנֵיהּ בִּצְדָקָה. כְּדֵין, וְעָבַר בְּהַהוּא אֲתַר, וְלָא דָּחִיל, וְכָרוֹזָא קָרֵי לֵהּ לְהַהִיא נִשְׁמָתָא, (נחום א) וְעִנִּיתִיךְ לֹא אֲעַנֶּךָּ עוֹד. מַאן דְּזָכָה לְמֶעֱבַר בְּהַאי, לֵית לֵיהּ דִּינָא יַתִּיר כְּלָל.

וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בִּצְדָקָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְיִתֵּן מִמָּמוֹנוֹ לִצְדָקָה, אֲזַי וְעָבַר בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם וְלֹא פוֹחֵד, וְהַכָּרוֹז קוֹרֵא לַנְּשָׁמָה הַהִיא, (נחום א) וְעִנִּיתִיךְ לֹא אֲעַנֶּךָּ עוֹד. מִי שֶׁזָּכָה לַעֲבֹר בָּזֶה, אֵין לוֹ יוֹתֵר דִּין כְּלָל.

תָּא חֲזֵי, כָּל דָּא דְּיוֹסֵף עִם אֲחוֹי, וְכָל הַנֵּי מִילֵי, אַמַּאי אִצְטְרִיךְ. אֶלָּא אוֹרַיְיתָא דְּקְשׁוֹט אִיהִי אוֹרַיְיתָא, וְכָל אָרְחָהָא אָרְחִין קַדִּישִׁין. וְלֵית לָךְ מִלָּה בְּאוֹרַיְיתָא דְּלָאו אִית בָּהּ רָזִין עִלָּאִין וְקַדִּישִׁין, וְאָרְחִין לִבְנֵי נָשָׁא לְאִתְתַּקְפָּא בְּהוּ.

בֹּא רְאֵה, כָּל זֶה שֶׁל יוֹסֵף עִם אֶחָיו וְכָל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ לָמָּה צָרִיךְ? אֶלָּא תּוֹרַת אֱמֶת הִיא הַתּוֹרָה, וְכָל דְּרָכֶיהָ דְּרָכִים קְדוֹשׁוֹת, וְאֵין לְךָ דָּבָר בַּתּוֹרָה שֶׁאֵין בּוֹ סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים וּקְדוֹשִׁים וּדְרָכִים לִבְנֵי אָדָם לְהִתְחַזֵּק בָּהֶם.

פְּתַח וְאָמַר, (משלי כ) אַל תֹּאמַר אֲשַׁלְּמָה רָע וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לֵיהּ לְבַר נָשׁ, לְאִתְתַּקְפָּא בָּהּ בְּאוֹרַיְיתָא, וּלְמֵיהַךְ בְּאֹרַח קְשׁוֹט, וּלְסָטַר יְמִינָא, וְלָא יְהַךְ לִסְטַר שְׂמָאלָא. וּבְגִין דְּבָעֵי לֵהּ (דישראל) לְמֵיהַךְ לִסְטַר יְמִינָא, אִית לוֹן לְאַסְגָּאָה רְחִימוּ דָּא עִם דָּא, וְלָא יְהֵא דְּבָבוּ דָּא עִם דָּא. בְּגִין דְּלָא לְאַכְּחָשָׁא יְמִינָא, דְּאִיהוּ אֲתַר דְּיִשְׂרָאֵל מִתְדַּבְּקָן בֵּיהּ.

פְּתַח וְאָמַר, (משלי כ) אַל תֹּאמַר אֲשַׁלְּמָה רָע וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לָאָדָם שֶׁיִּתְגַּבֵּר בַּתּוֹרָה, וְלֵלֶכֶת בְּדַרְכָּךְ אֱמֶת, וּלְצַד הַיְמִין, וְלֹא יֵלֵךְ לְצַד הַשְּׂמֹאל. וּמִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לָהֶם לָלֶכֶת לְצַד הַיְמִין, יֵשׁ לָהֶם לְהַרְבּוֹת אַהֲבָה זֶה עִם זֶה, וְלֹא תִּהְיֶה שִׂנְאָה זֶה עִם זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַכְחִישׁ אֶת הַיְמִין, שֶׁהוּא הַמָּקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִדְבָּקִים בּוֹ.

וְתָא חֲזֵי, בְּגִין כָּךְ אִיהוּ יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רָע, וְיִשְׂרָאֵל בָּעְיִין לְאִתְתַּקְפָא לְיֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר רָע, בְּאִינּוּן עוֹבָדִין דְּכָשְׁרָן, וְאִי סָטֵי בַּר נָשׁ לִשְׂמָאלָא, כְּדֵין אִתְתַּקַּף יֵצֶר רָע עַל יֵצֶר טוֹב. וּמַאן דְּהָוָה פָּגִים, אַשְׁלִים לֵיהּ בְּחֶטְאוֹי, דְּהָא לָא אִשְׁתַּלִּים דָּא מִנּוּוָלָא, אֶלָּא בְּחֶטְאִין דִּבְנֵי נָשָׁא.

וּבָא וּרְאֵה, מִשּׁוּם כָּךְ הוּא יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רָע, וְיִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לְחַזֵּק אֶת יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר רָע בְּאוֹתָם הַמַּעֲשִׂים הַכְּשֵׁרִים, וְאִם אָדָם סוֹטֶה לִשְׂמֹאל, אָז מִתְגַּבֵּר יֵצֶר רָע עַל יֵצֶר טוֹב. וּמִי שֶׁהָיָה פָּגוּם, מַשְׁלִים לוֹ בְּחֶטְאוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין הַמָּנֻוָּל הַזֶּה נִתְקָן אֶלָּא בַּחֲטָאִים שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם.

וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאִזְדַּהֲרָא, דְּלָא יִשְׁתַּלִּים הַהוּא יֵצֶר רַע בְּחֶטְאוֹי, וְיִסְתַּמַּר תָּדִיר. דְּהָא יֵצֶר טוֹב בָּעֵי לְאַשְׁלָמָא לֵיהּ בִּשְׁלֵימוּת תָּדִיר, וְלֹא יֵצֶר הָרָע. וּבְגִין כָּךְ, אַל תֹּאמַר אֲשַׁלְּמָה רַע קַוֵּה אֶל יְיָ וְיוֹשַׁע לָךְ.

וּמִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יְחַזֵּק אוֹתוֹ יֵצֶר רָע בְּחֶטְאוֹ, וְתָמִיד יִשָּׁמֵר, שֶׁהֲרֵי יֵצֶר טוֹב רוֹצֶה לְהַשְׁלִימוֹ תָּמִיד בִּשְׁלֵמוּת, וְלֹא יֵצֶר הָרַע. וּמִשּׁוּם כָּךְ, אַל תֹּאמַר אֲשַׁלְּמָה רַע קַוֵּה אֶל ה' וְיוֹשַׁע לָךְ.

דָּבָר אַחֵר אַל תֹּאמַר אֲשַׁלְּמָה רַע, כְּדִכְתִיב, (תהלים לח) וּמְשַׁלְּמֵי רָעָה תַּחַת טוֹבָה, לְמַאן דְּשַׁלִּים לֵיהּ טוֹבָה, דִּלֹא יַשְׁלִים לֵיהּ רָע, בְּגִין (דחילו דקודשא בריך הוא. כמה דאת אמר, זאת עשו וחיו. ואוף איהו הוי תדיר עביד) דִּכְתִיב, (משלי יז) מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא תָמוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ. אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאַשְׁלִימוּ לֵיהּ בִּישִׁין, לָא אִית לֵיהּ לְאַשְׁלָמָא בִּישָׁא, חֲלַף הַהוּא בִּישָׁא דְּשַׁלִּימוּ לֵיהּ. אֶלָּא, קַוֵּה לַיְיָ וְיוֹשַׁע לָךְ.

דָּבָר אַחֵר אַל תֹּאמַר אֲשַׁלְּמָה רַע - כַּכָּתוּב (תהלים לח) וּמְשַׁלְּמֵי רָעָה תַּחַת טוֹבָה. לְמִי שֶׁשִּׁלֵּם לוֹ טוֹבָה - שֶׁלֹּא יְשַׁלֵּם לוֹ רָע, מִשּׁוּם [יראת הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר זאת עשו וחיו, וגם הוא תמיד עושה] שֶׁכָּתוּב (משלי יז) מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא תָמוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ. אֲפִילּוּ לְמִי שֶׁהִשְׁלִימוּ לוֹ רָעוֹת, אֵין לוֹ לְהַשְׁלִים רָע תְּמוּרַת אוֹתוֹ הָרַע שֶׁשִּׁלְּמוּ לוֹ, אֶלָּא קַוֵּה אֶל ה' וְיוֹשַׁע לָךְ.

דף רא:

וְהַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, בְּיוֹסֵף זַכָּאָה, דְּלָא בָּעָא לְאַשְׁלָמָא בִּישָׁא לַאֲחוֹי, בְּשַׁעְתָּא דְּנָפְלוּ בְּיָדוֹי. קַוֵּה לַיְיָ וְיוֹשַׁע לָךְ, בְּגִין דְּהוּא הֲוָה (דף רא ע"ב) דָּחִיל לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דִּכְתִיב, זֹאת עֲשׂוּ וְחְיוּ וְגו'. (ואוף) וְאִיהוּ תָּדִיר הֲוָה מְחַכֶּה לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. (ס"א כמה דאת אמר, קוה ליי ויושע לך).

וְהַפְּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ בְּיוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁלֹּא רָצָה לְשַׁלֵּם רַע לְאֶחָיו בְּשָׁעָה שֶׁנָּפְלוּ בְיָדוֹ. קַוֵּה אֶל ה' וְיוֹשַׁע לָךְ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָיָה יָרֵא מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב זֹאת עֲשׂוּ וְחְיוּ וְגו'. [וגם] וְהוּא הָיָה תָּמִיד מְצַפֶּה לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא. [כמו שנאמר, קוה להי' וישע לך,]

רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (משלי כ) מַיִם עֲמוּקִים עֵצָה בְּלֵב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדַלֶּנָּה. מַיִם עֲמוּקִים עֵצָה בְּלֵב אִישׁ, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּגִין דְּאִיהוּ עָבִיד עֵצוֹת, דְּאַיְיתֵי טַעֲמִין

לְגַלְגַּלָא גִּלְגּוּלִין עַל עַלְמָא עַל יְדָא דְיוֹסֵף, לְקַיְימָא הַהוּא גְּזֵרָה, דְּגָזַר כַּפְנָא עַל אַרְעָא (נ"א עלמא). וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדָלֶנָּה, דָּא יוֹסֵף. דְּגָלֵי אינוּן עָמִיקִין, דְּגָזַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל עַלְמָא. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (משלי כ) מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה בְלֶב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדָלֶנָּה. מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה בְלֶב אִישׁ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מְשׁוּם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עֵצוֹת, שֶׁמֵּבִיא טְעָמִים לְגַלְגֵּל גִּלְגּוּלִים עַל הָעוֹלָם עַל יְדֵי יוֹסֵף לְקַיֵּם אֶת אוֹתָהּ הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזַר רָעָב עַל הָאָרֶץ [העולם]. וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדָלֶנָּה - זֶה יוֹסֵף שֶׁגִּלָּה אוֹתָם עֲמֻקִּים שֶׁגָּזַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, יוֹסֵף לֹא דַי לֵיהּ דְּאִיהוּ לָא שַׁלִּים בִּישָׁא לַאֲחוֹי, אֶלָּא דְּעָבַד עִמְּהוֹן טִיבוּ וּקְשׁוֹט. וְכָךְ אִרְחֵיהוֹן דְּזַכָּאֵי תָּדִיר. בְּגִין דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָייֵס עֲלַיְיהוּ תָּדִיר, בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה, לֹא דַי לְיוֹסֵף שֶׁהוּא לֹא שִׁלֵּם רַע לְאֶחָיו, אֶלָּא שֶׁעָשָׂה עִמָּהֶם חֶסֶד וֶאֱמֶת, וְכָךְ דַּרְכֵי הַצַּדִּיקִים תָּמִיד. מְשׁוּם זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עֲלֵיהֶם תָּמִיד, בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

מַיִם עֲמוּקִים עֵצָה בְלֶב אִישׁ, דָּא יְהוּדָה. וְהָא אוּקְמוּהָ, בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְקָרִיב לְגַבֵּיהּ דְּיוֹסֵף, עַל עִסְקָא דְּבִנְיָמִין. וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדָלֶנָּה, דָּא יוֹסֵף.

מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה בְלֶב אִישׁ - זֶה יְהוּדָה, וְהִנֵּה פֶּרֶשׁוּהָ, בְּשָׁעָה שֶׁהִתְקָרֵב לְיוֹסֵף עַל הָעֵסֶק שֶׁל בִּנְיָמִין. וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדָלֶנָּה - זֶה יוֹסֵף.

רַבִּי אַבָּא הֲוָה יָתִיב אֲתַרְעָא דְּאַבָּבָא דְּלוֹד, חָמָא חַד בַּר נָשׁ דְּהֲוָה אָתֵי, וְיָתִיב בְּחַד קוּלְטָא דְּתָלָא דְּאַרְעָא, וְהֲוָה לָאֵי מֵאַרְחָא, וְיָתִיב וְנָאֵים תַּמָּן. אַדְּהָכִי חָמֵי חַד חִוְיָא, דְּהֲוָה אָתֵי לְגַבֵּיהּ, נָפַק קוֹסְטָפָא דְּגוּרְדָּנָא, וְקָטִיל לֵיהּ לְחִוְיָא. כַּד אִתְעַר הַהוּא בַּר נָשׁ, חָמָא הַהוּא חִוְיָא לְקֳבֵלֵיהּ, דְּהֲוָה מֵית. אִזְדַּקַּף הַהוּא בַּר נָשׁ, וְנָפַל הַהוּא קוּלְטָא לְעוּמְקָא דְּתְחוֹתוֹי וְאִשְׁתֵּזִיב.

רַבִּי אַבָּא הָיָה יוֹשֵׁב עַל שַׁעַר הַכְּנִיסָה שֶׁל לוֹד. רָאָה אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא, וְיָשַׁב עַל בְּלִיטָה בְּצַד הָהָר, וְהָיָה עָיֵף מִן הַדֶּרֶךְ, וְיָשַׁב וְיָשֵׁן שָׁם. בֵּינְתַיִם רָאָה נָחָשׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא אֵלָיו. יָצָא קוֹסְטָפָא דְּגוֹרְדְּנָא (מין שרץ) וְהָרַג אֶת הַנָּחָשׁ. כְּשֶׁהִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ הָאִישׁ, רָאָה אֶת אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ כְּנֶגְדּוֹ שֶׁהָיָה מֵת. הִזְדַּקֵּף אוֹתוֹ הָאִישׁ, וְנָפְלָה אוֹתָהּ הַבְּלִיטָה לְעֹמֶק שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְנִצּוֹל.

אָתָא רַבִּי אַבָּא לְגַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ, אֵימָא לִי מָאן עוֹבָדָךְ. דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָחִישׁ לָךְ אֵלַיִן תְּרֵין נְסִין, לָאו אינוּן לְמַגְנָא. אֲמַר לֵיהּ הַהוּא בַּר נָשׁ, כָּל יוֹמָאי לָא אַשְׁלִים לִי בַּר נָשׁ בִּישָׁא בְּעַלְמָא, דְּלָא אִתְפַּיַּיסְנָא בַּהֲדֵיהּ, וּמְחֵילְנָא לֵיהּ. וְתוּ, אִי לָא יְכִילְנָא לְאִתְפַּיְיסָא בַּהֲדֵיהּ, לָא סָלִיקְנָא לְעַרְסִי, עַד דְּמָחֵילְנָא לֵיהּ, וּלְכָל אינוּן דְּמְצַעֲרוּ לִי, וְלָא חַיֵּישְׁנָא כָּל יוֹמָא לְהַהוּא בִּישָׁא דְּאַשְׁלִים לִי. וְלָאו דִּי לִי דָּא, אֶלָּא דְּמֵהַהוּא יוֹמָא וּלְהָלְאָה, אִשְׁתַּדְּלְנָא לְמֶעְבַּד עִמְּהוֹן טָבָא.

בָּא אֵלִיו רַבִּי אַבָּא, אָמַר לוֹ, אֱמוֹר לִי מַה מַּעֲשֶׂיךָ, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִרְחִישׁ לְךָ שְׁנֵי הַנִּסִּים הַלָּלוּ שֶׁאֵינָם לְחִנָּם? אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, כָּל יָמַי לֹא שִׁלַּם לִי אִישׁ רַע בָּעוֹלָם שֶׁלֹּא הִתְפַּיַּסְתִּי עִמּוֹ וּמָחַלְתִּי לוֹ. וְעוֹד, אִם לֹא יָכֹלְתִּי לְהִתְפַּיֵּס עִמּוֹ, לֹא עָלִיתִי עַל מִטָּתִי עַד שֶׁמָּחַלְתִּי לוֹ וּלְכָל אוֹתָם שֶׁצִּעֲרוּ אוֹתִי, וְלֹא חִשַּׁשְׁתִּי כָּל הַיּוֹם לְאוֹתוֹ הָרַע שֶׁשִּׁלַּם לִי, וְלֹא דַי לִי זֶה, אֶלָּא שֶׁמַּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהָלְאָה הִשְׁתַּדַּלְתִּי לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם טוֹב.

בָּכָה רַבִּי אַבָּא וְאָמַר, יַתִּיר עוֹבָדוֹי דְּדִין מִיּוֹסֵף, דְּיוֹסֵף הֲווּ אֲחוֹי וַדַּאי, וְהֲוָה לֵיהּ לְרַחֲמָא עֲלוֹי. אֲבָל מַה דְּעָבִיד דָּא, יַתִּיר הוּא מִיּוֹסֵף. יָאוֹת הוּא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַרְחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא עַל נִיסָּא.

בְּכָה רַבִּי אַבָּא וְאָמַר, מַעֲשָׂיו שֶׁל זֶה הֵם יוֹתֵר מִיּוֹסֵף, שְׁיּוֹסֵף הָיוּ אֶחָיו וַדַּאי, וְהָיָה לוֹ לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, אֲבָל מַה שֶּׁזֶּה עָשָׂה - יוֹתֵר מִיּוֹסֵף, נָאֶה הוּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַרְחִישׁ לוֹ נֵס עַל נֵס.

פָּתַח וְאָמַר, (משלי י) הוֹלֵךְ בַּתֹּם יֵלֵךְ בָּטֶחַ וּמְעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יִוָּדֵעַ. הוֹלֵךְ בַּתֹּום יֵלֵךְ בָּטֶחַ, דָּא הַהוּא בַּר נָשׁ, דְּאָזִיל בְּאָרְחִין דְּאוֹרַיְיתָא. יֵלֵךְ בָּטֶחַ, דְּלָא יָכִילוּ נְזָקֵי דְעַלְמָא לְאַבָאשָׁא לֵיהּ. וּמְעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יִוָּדֵעַ, מַאן יִוָּדֵעַ. דָּא הוּא מַאן דְּאַסְטֵי מֵאָרְחָא דְקִשׁוֹט, וּבָעֵי גַּבֵּי דְחַבְרַיְיהּ. יִוָּדֵעַ, מַהוּ יִוָּדֵעַ, יִשְׁתְּמוֹדַע אֵיהוּ בְּעֵינֵיהוֹן דְּכָל מָארֵי דְּדִינָא, דְּלָא יִתְאֲבִיד מִנַּיְיהוּ דִּיוּקְנָא דְּהַהוּא בַּר נָשׁ. בְּגִין לְאַיְיתָאָה לֵיהּ לְאָתְרָא דְּיִנְקְמוּן מִנֵּיהּ, וּבְגִין כָּךְ יִוָּדֵעַ.

פְּתַח וְאָמַר, (שם י) הוֹלֵךְ בַּתֹּם יֵלֵךְ בָּטֶחַ וּמְעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יִוָּדֵעַ. הוֹלֵךְ בַּתֹּם יֵלֵךְ בָּטֶחַ - זֶה הָאָדָם הַהוּא שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, יֵלֵךְ בָּטֶחַ - שֶׁלֹּא יְכוֹלִים נִזְקֵי הָעוֹלָם לְהָרַע לוֹ. וּמְעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יִוָּדֵעַ - מִי יִוָּדֵעַ? זֶה הוּא מִי שֶׁסּוֹטֶה מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת וְרוֹצֶה לִגְבוֹת מַחֲבֵרוֹ, יִוָּדֵעַ. מַה זֶּה יִוָּדֵעַ? הוּא יַכִּיר בְּעֵינֵי כָּל בַּעֲלֵי הַדִּין שֶׁלֹּא יֹאבַד מֵהֶם הַדְּמוּת שֶׁל אוֹתוֹ הָאָדָם, כְּדֵי לְהָבִיא אוֹתוֹ לְמָקוֹם שֶׁיִּנָּקְמוּ מִמֶּנּוּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ יִוָּדֵעַ.

וְתָא חֲזֵי, הַהוּא דְּאָזִיל בְּאוֹרַח קְשׁוֹט, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָפֵי עֲלֵיהּ, בְּגִין דְּלָא אִתְיְדַע, וְלָא אִשְׁתְּמוֹדַע, לְגַבֵּי מָארֵיהוֹן דְּדִינָא. אֲבָל מְעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יִוָּדֵעַ, וְיִשְׁתְּמוֹדַע לְגַבַּיְיהוּ. זַכָּאִין אִינּוּן בְּנֵי נָשָׁא דְּאָזְלֵי בְּאוֹרַח קְשׁוֹט, וְאָזְלֵי לְרוֹחָצָן עַל עַלְמָא. דְּלָא דָּחֲלֵי אִינּוּן בְּעַלְמָא דֵּין, וְלָא בְּעַלְמָא דְּאָתֵי:

וּבָא וּרְאֵה, אוֹתוֹ שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי אֱמֶת, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְכַסֶּה עָלָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִוָּדַע וְלֹא יַכִּיר לְבַעֲלֵי הַדִּין, אֲבָל מְעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יִוָּדֵעַ וְיַכִּיר לָהֶם. אַשְׁרֵי אוֹתָם בְּנֵי הָאָדָם שֶׁהוֹלְכִים בְּדַרְכֵי אֱמֶת וְהוֹלְכִים לְבֶטַח עַל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם אֵינָם פּוֹחֲדִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא.

וַיִּרְאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, וַוי לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא, דְּלָא יָדְעֵי וְלָא מִסְתַּכְּלִין בְּאָרְחֵי דְּאוֹרַיְיתָא. וַוי לוֹן בְּשַׁעְתָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יֵיתֵי לְמִתְבַּע לוֹן דִּינָא עַל עוֹבָדַיְיהוֹן, וְיָקוּם גּוּפָא וְנַפְשָׁא לְמֵיהַב חוּשְׁבָּנָא מִכָּל עוֹבָדַיְיהוֹן, עַד לָא יִתְפָּרְשׁוּן נַפְשָׁא מִן גּוּפָא.

וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, אוֹי לָהֶם לִבְנֵי הָאָדָם שֶׁאֵין יוֹדְעִים וְאֵין מִסְתַּכְּלִים בְּדִרְכֵי הַתּוֹרָה. אוֹי לָהֶם בְּשָׁעָה שֶׁיָּבֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִתְבֹּעַ אוֹתָם עַל דִּין מַעֲשֵׂיהֶם, וְיָקוּם הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ לְתֵת חֶשְׁבּוֹן עַל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּטֶרֶם יִפְרְדוּ הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוּף.

וְהַהוּא יוֹמָא, יוֹמָא דְּדִינָא אִיהוּ, יוֹמָא דְּסִפְרִין פְּתִיחָן, וּמָארֵיהוֹן דְּדִינָא קָיְימִין. בְּגִין דְּהַהוּא זִמְנָא, קָיְימָא נָחֵשׁ בְּקִיּוּמֵיהּ, לְנַשְׁכָא לֵיהּ. וְכָל שַׁיְיפֵי מִתְרַגְּשִׁין לְגַבֵּיהּ, וְנִשְׁמָתָא אִתְפָּרְשָׁא מִן גּוּפָא, וְאָזְלָא וְשַׁטְיָא. וְלָא יְדַעַת לְאָן אָרְחָא תְהַךְ, וּלְאָן אֲתַר סָלְקִין לָהּ.

וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא יוֹם הַדִּין, הַיּוֹם שֶׁסְּפָרִים פְּתוּחִים וּבַעֲלֵי הַדִּין עוֹמְדִים, מִשּׁוּם שֶׁבְּאוֹתוֹ הַזְּמַן עוֹמֵד הַנָּחָשׁ בְּקִיּוּמוֹ לִנְשׁךְ אוֹתוֹ, וְכָל הָאֵיבָרִים מִתְרַגְּשִׁים אֶצְלוֹ, וְהַנְּשָׁמָה נִפְרֶדֶת מִן הַגּוּף וְהוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת, וְאֵין יוֹדַעַת לְאֵיזוֹ דֶּרֶךְ תֵּלֵךְ וּלְאֵיזֶה מָקוֹם מַעֲלִים אוֹתָהּ.

דף רב.

וַוי לְהַהוּא יוֹמָא, יוֹמָא דְּרוּגְזָא וּנְאִיצוּ הַהוּא יוֹמָא, בְּגִין כָּךְ אִבָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ, לְאַרְגָּזָא יְצִרֵיהּ כָּל יוֹמָא, לְאַדְכָּרָא קַמֵּיהּ הַהוּא יוֹמָא, דְּיֵיקוּם בְּדִינָא דְמַלְכָּא, דְּקָא עָאלִין לֵיהּ תְּחוֹת אַרְעָא לְאִתְרַקָּבָא, וְנִשְׁמָתָא אִתְפָּרְשָׁא (דף רב ע"א) מִנֵּיהּ.

אוֹי לְאוֹתוֹ הַיּוֹם! הַיּוֹם שֶׁל רֹגֶז וּנְאָצָה אוֹתוֹ הַיּוֹם. מִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ לְאָדָם לְהַרְגִּיז אֶת יִצְרוֹ כָּל יוֹם, לְהַזְכִּיר לְפָנָיו אוֹתוֹ יוֹם שֶׁיַּעֲמֹד בְּדִין הַמֶּלֶךְ, שֶׁמַּכְנִיסִים אוֹתוֹ תַּחַת הָאָרֶץ לְהֵרָקֵב, וְהַנְּשָׁמָה נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ.

וּתְנַן, לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יִצְרוֹ טוֹב עַל יִצְרוֹ הָרָע, וְיִשְׁתַּדֵּל אֲבָתְרֵיהּ. אִי אָזִיל מְנֵיהּ, יָאוּת. וְאִי לָאו, יִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרַיְיתָא. דְּהָא לֵית לָךְ מִלָּה לְתַבְּרָא יִצְרָא הָרָע אֶלָּא אוֹרַיְיתָא. אִי אָזִיל, מוּטָב. וְאִי לָאו, יַדְכַּר לֵיהּ יוֹמָא דְמוֹתָא, בְּגִין לְתַבְּרָא לֵיהּ.

וְשָׁנִינוּ, לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יִצְרוֹ טוֹב עַל יִצְרוֹ הָרָע וְיִשְׁתַּדֵּל אַחֲרָיו. אִם הוֹלֵךְ מִמֶּנּוּ - יָפֶה, וְאִם לָאו - יִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁהִנֵּה אֵין לְךָ דָּבָר לִשְׁבֹּר אֶת הַיֵּצֶר הָרָע אֶלָּא הַתּוֹרָה. אִם הוֹלֵךְ - מוּטָב, וְאִם לֹא - יִזְכִּיר לוֹ אֶת יוֹם הַמָּוֶת, כְּדֵי לִשְׁבֹּר אוֹתוֹ.

הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא, דְּהָא דָא הוּא (קסא ב) יֵצֶר הָרָע, וְדָא הוּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וְכִי מַלְאַךְ הַמָּוֶת מִתְבַּר מִקַּמֵּי יוֹמָא דְמוֹתָא. וְהָא אִיהוּ קָטוֹלָא דִּבְנֵי נָשָׁא חַיֵּי, וְאִשְׁתְּמַע דְּחָדְוָה הוּא דִילֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ אַסְטֵי לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא תָּדִיר, בְּגִין לְאַמְשָׁכָא לוֹן לְדָא.

כָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, שֶׁהֲרֵי זֶה הוּא יֵצֶר הָרָע, וְזֶה הוּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְכִי מַלְאַךְ הַמָּוֶת נִשְׁבָּר לִפְנֵי יוֹם הַמָּוֶת, וַהֲרֵי הוּא הַהֶרֶג שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, וְנִשְׁמַע שָׂשׂוֹ שִׂמְחָה שֶׁלּוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ מַסְטֶה אֶת בְּנֵי הָאָדָם תָּמִיד כְּדֵי לְהַמְשִׁיכָם לָזֶה?

אֶלָּא וַדַּאי מַה דְּאִתְמַר, דְּיִדְכּוֹר לֵיהּ בַּר נָשׁ הַהוּא יוֹמָא דְמוֹתָא. וַדַּאי הָכִי הוּא, בְּגִין דְּמִתְבַּר לְבָא דְבַר נָשׁ. דְּהָא יֵצֶר הָרָע לָא שַׁרְיָא אֶלָּא בְּאֲתַר דְּאִשְׁתַּכַּח חֶדְוָה דְחַמְרָא, וְגַסּוּתָא דְרוּחָא. וְכַד אִשְׁתַּכַּח רוּחָא תְּבִירָא, כְּדֵין אִתְפְּרַשׁ מִנֵּיהּ, וְלָא שַׁרְיָא בַּהֲדֵיהּ. וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי לְאַדְכָּרָא לֵיהּ יוֹמָא דְמוֹתָא, וְיִתְבַּר גּוּפֵיהּ, וְאִיהוּ אָזִיל לֵיהּ.

אֶלָּא וַדַּאי מַה שֶּׁנִּתְבָּאַר שֶׁיִּזְכֹּר לוֹ אָדָם אוֹתוֹ יוֹם הַמָּוֶת - וַדַּאי כֵּן הָיָה, כְּדֵי לִשְׁבֹּר אֶת לֵב הָאָדָם, שֶׁהֲרֵי אֵין יֵצֶר הָרַע שׁוֹרֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצֵאת שִׂמְחַת הַיַּיִן וְגַסּוּת הָרוּחַ, וּכְשֶׁנִּמְצֵאת רוּחַ שְׁבוּרָה, אָז נִפְרָד מִמֶּנּוּ וְאֵין שׁוֹרֶה עִמּוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ לְהַזְכִּירוֹ אֶת יוֹם הַמָּוֶת, וְיִשָּׁבֵר גּוּפוֹ, וְהוּא הוֹלֵךְ לוֹ.

תָּא חֲזֵי, יֵצֶר טוֹב בָּעֵי חֶדְוָה דְאוֹרַיְיתָא, וְיֵצֶר רָע חֶדְוָה דְחַמְרָא, וְנִיאוּפִין וְגַסּוּתָא דְרוּחָא. וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאַרְגָּזָא (ליה) תְּדִיר, מַהַהוּא יוֹמָא רַבָּא, יוֹמָא דְדִינָא, יוֹמָא דְחוּשְׁבָּנָא. דְּלֵית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לַאֲגָנָא עֲלֵיהּ, אֶלָּא עוֹבָדוֹי דְּכַשְׁרָן, דְּאִיהוּ עָבִיד בְּהַאי עָלְמָא. בְּגִין דְּיָגִינוּ עֲלֵיהּ בְּהַהִיא שַׁעְתָּא.

בֹּא רְאֵה, יֵצֶר טוֹב צָרִיךְ שִׂמְחָה שֶׁל תּוֹרָה, וְיֵצֶר הָרַע שִׂמְחָה שֶׁל יַיִן וְנִאוּפִים וְגַסּוּת רוּחַ, וּמִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ אָדָם לְרָגֵז תָּמִיד מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הַגָּדוֹל, יוֹם הַדִּין, יוֹם הַחֶשְׁבּוֹן, שֶׁאֵין לוֹ לָאָדָם לְהָגֵן עָלָיו אֶלָּא מַעֲשָׂיו הַכְּשֵׁרִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי שֶׁיָּגֵנּוּ עָלָיו בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה.

תָּא חֲזֵי, וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף. וּמַה כֻּלְּהוּ הֲווּ גִּיבָּרִין, כֻּלְּהוּ תַּקִּיפִין, וְחַד עוּלֵימָא דְּאִיְיתֵי לוֹן לְבֵיתָא דְיוֹסֵף, דַּחֲלוּ. כַּד יֵיתֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִתְבַּע לֵיהּ לְדִינָא לְבַר נָשׁ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

בֹּא רְאֵה, וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף. וּמַה כֻּלָּם הָיוּ גִּבּוֹרִים, כֻּלָּם חֲזָקִים, וְעֶלֶם אֶחָד שֶׁהֵבִיא אוֹתָם לְבֵית יוֹסֵף פָּחֲדוּ - כְּשֶׁיָּבֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִתְבֹּעַ אוֹתוֹ לְדִין אֶת הָאָדָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

בְּגִין כָּךְ בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ, לְאִזְדַּהֲרָא בְּהַאי עָלְמָא. לְאִתְתַּקְפָּא בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְיַשְׁוֵי בֵּיהּ רוּחָצָנֵיהּ. דְּאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ חָטֵי, אִי יֵהַדַּר מִנַּיְיהוּ בִּתְיוּבְתָּא שְׁלֵימְתָא, הָא תַּקִּיף אִיהוּ, וְיִתְתַּקַּף בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּאִילּוּ לָא חָטָא.

מִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ לָאָדָם לְהִזָּהֵר בָּעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְחַזֵּק בַּקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, וְיָשִׂים בּוֹ אֶת בִּטְחוֹנוֹ. שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהוּא חוֹטֵא, אִם יַחֲזֹר מִמֶּנּוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, הֲרֵי הוּא תַּקִּיף חָזָק, וְיִתְחַזֵּק בּוֹ בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כְּאִלּוּ לֹא חָטָא.

דְּהָא שִׁבְטִין, בְּגִין דְּחָטוּ עַל גְּנֵיבַת יוֹסֵף, הֲווּ דַּחֲלִין. דְּאִלְמָלֵא לָא חָטוּ, לָא הֲווּ דָּחֲלִין כְּלָל. בְּגִין דְּחוֹבוֹי דְּבַר נָשׁ מְתַבְּרִין לְבֵיהּ, וְלֵית לֵיהּ חֵילָא כְּלָל. מַאי טַעְמָא, דְּהָא הַהוּא יֵצֶר הַטּוֹב אִתְבַּר עִמֵּיהּ, וְלֵית לֵיהּ חֵילָא לְאִתְתַּקְפָּא עַל הַהוּא יֵצֶר הָרַע. וְעַל דָּא כְּתִיב, (דברים כ) מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב, הַיָּרֵא (דיראה דא) מֵחוֹבִין דְּבִידוֹי, דְּאִינּוּן תְּבִירָא דְּלִבָּא דְּבַר נָשׁ.

שֶׁהֲרֵי הַשְּׁבָטִים, מִשּׁוּם שֶׁחָטְאוּ עַל גְּנֵבַת יוֹסֵף הָיוּ פּוֹחֲדִים, שֶׁאִלְמָלֵא לֹא חָטְאוּ לֹא הָיוּ פּוֹחֲדִים כְּלָל, מִשּׁוּם שֶׁחֲטָאֵי הָאָדָם מְשַׁבְּרִים אֶת לִבּוֹ, וְאֵין לוֹ כְּלָל כֹּחַ. מָה הַטַּעַם? שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ יֵצֶר הַטּוֹב נִשְׁבָּר עִמּוֹ, וְאֵין לוֹ כֹּחַ לְהִתְחַזֵּק עַל אוֹתוֹ יֵצֶר הָרַע, וְעַל זֶה כָּתוּב (דברים כ) מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב, הַיָּרֵא [שיראה זו] מִן הַחֲטָאִים שֶׁבְּיָדוֹ, שֶׁהֵם שָׁבָר הַלֵּב שֶׁל הָאָדָם.

וְתָא חֲזֵי, לְכַמָּה דָרִין אִתְפָּרַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מֵאִינּוּן חוֹבִין דְּשַׁבְטֵין, דְּהָא לָא אִתְאֲבִיד מִקַּמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּלוּם. וְאִתְפְּרַע מִדָּרָא לְדָרָא, וְדִינָא קָיְימָא קַמֵּיהּ תְּדִיר, עַד דְּאִתְפְּרַע, וְשָׁרֵי דִינָא בְּאֲתַר דְּאִצְטְרִיךְ.

וּבֹא רְאֵה לְכַמָּה דוֹרוֹת נִפְרַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵאוֹתָם חֲטָאֵי הַשְּׁבָטִים, שֶׁהֲרֵי אֵין נָאֱבָד מִלְּפָנָי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּלוּם, וְנִפְרָע מִדּוֹר לְדוֹר, וְהַדִּין תָּמִיד עוֹמֵד לְפָנָיו עַד שֶׁנִּפְרָע, וְשׁוֹרֶה הַדִּין בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ.

מְנָלָן, מֵחִזְקִיָּהוּ. חִזְקִיָּהוּ חָב הַהוּא חוֹבָא, דְּגָלֵי סְתִירִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְשָׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, דְּלָא הֲוָה אִצְטְרִיךְ לְגַלָּאָה. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁדַּר לֵיהּ לִישַׁעְיָהוּ, וְאָמַר לֵיהּ, (ישעיה לט) הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשָּׂא כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתֶךָ וַאֲשֶׁר אָצְרוּ אֲבוֹתֶיךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְגוֹ'.

מִנַּיִן לָנוּ? מֵחִזְקִיָּהוּ. חִזְקִיָּהוּ חָטָא אֶת אוֹתוֹ הַחֵטְא, שֶׁגִּלָּה אֶת נִסְתָּרוֹת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִשְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לְגַלּוֹת, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁלַח אֶת יְשַׁעְיָהוּ וְאָמַר לוֹ, (ישעיה לט) הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשָּׂא כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתֶךָ וַאֲשֶׁר אָצְרוּ אֲבוֹתֶיךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְגוֹ'

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה גָּרִים הַהוּא חוֹבָא, בְּגִין דְּגַלֵּי מַה דְּהֲוָה סְתִים. דְּכֵיוָן דְּאִתְגְּלֵי, אִתְיְהִיב דּוּכְתָּא לְאֲתַר אָחֳרָא דְּלָא אִצְטְרִיךְ, לְשַׁלְטָאָה עֲלֵיהּ. בְּגִין כָּךְ לָאו בָּרְכָה שַׁרְיָא, אֶלָּא בְּאֲתַר סְתִים. וְאוּקְמוּהָ, מַה דְּאִיהוּ (הוה) סָתִים, בָּרְכָה (דהוה) שַׁרְיָא עֲלוֹי, כֵּיוָן דְּאִתְגְּלֵי אִתְיְהִיב דּוּכְתָּא, לְאֲתַר אָחֳרָא לְשַׁלְטָאָה עֲלוֹי.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה גָּרַם אוֹתוֹ הַחֵטְא מִשּׁוּם שֶׁגִּלָּה מַה שֶּׁהָיָה נִסְתָּר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִתְגַּלָּה, נִתַּן הַמָּקוֹם לְמָקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא צָרִיךְ לִשְׁלֹט עָלָיו. מִשּׁוּם כָּךְ אֵין בְּרָכָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם נִסְתָּר. וּבְאֶרוּהָ, מַה שֶּׁהוּא [היה] נִסְתָּר, הַבְּרָכָה [שהיתה] שׁוֹרָה עָלָיו. כֵּיוָן שֶׁנִּתְגַּלָּה, נִתַּן מָקוֹם לְמָקוֹם אַחֵר לִשְׁלֹט עָלָיו.

כְּתִיב, (איכה א) כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ כִּי רָאוּ עֶרְוָתָהּ, וְאוּקְמוּהָ. אֲבָל כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ, דָּא הוּא מַלְכוּת בָּבֶל, דְּהָא מִתַּמָּן אִשְׁתַּדַּר דּוֹרוֹן לִירוּשְׁלֵם. דִּכְתִיב, (ישעיה לט) בָּעֵת הַהִיא שָׁלַח הַהִיא שָׁלַח מְרוֹדָךְ בַּלְאֲדָן בֶּן בַּלְאֲדָן מֶלֶךְ בָּבֶל סְפָרִים וּמִנְחָה אֶל חִזְקִיָּהוּ.

כְּתוּב (איכה א) כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ כִּי רָאוּ עֶרְוָתָהּ, וּבֵאֲרוּהָ. אֲבָל כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ - זוֹ מַלְכוּת בָּבֶל, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם נִשְׁלַח דּוֹרוֹן לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁכָּתוּב (ישעיה לט) בָּעֵת הַהִיא שָׁלַח מְרֹאדַךְ בַּלְאֲדָן בֶּן בַּלְאֲדָן מֶלֶךְ בָּבֶל סְפָרִים וּמִנְחָה אֶל חִזְקִיָּהוּ.

דף רב:

וּמַה כְּתִיב בְּהוּ, שְׁלָם לְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, וּשְׁלָם לֵאלָהָא רַבָּא וּשְׁלָם לִירוּשְׁלֵם. כֵּיוָן דְּנָפַק פִּתְקֵיהּ מִנֵּיהּ, אַהֲדַר לְלִבֵּיהּ וְאָמַר, לָא יָאוֹת עֲבִדִית לְאַקְדָּמָא שְׁלָמָא דְּעַבְדָּא, לְשָׁלְמָא דְּמָארֵיהּ. קָם מִכּוּרְסְיֵהּ וּפָסַע ג' פְּסִיעָן וְאַהֲדַר פִּתְקֵיהּ, וְכָתַב אֲחָרָנִין תְּחוֹתַיְיהוּ, וְכָתַב הָכִי. שְׁלָם לֵאלָהָא רַבָּא, שְׁלָם לִירוּשְׁלַם, וּשְׁלָם לְחִזְקִיָּה, וְדָא הוּא מְכַבְּדֶיהָ. (דף רב ע"ב)

וּמַה כְּתוּב בָּהֶם? שָׁלוֹם לְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְשָׁלוֹם לֵאלֹהִים הַגְּדוֹל וְשָׁלוֹם לִירוּשָׁלַיִם. כֵּיוָן שֶׁיָּצָא הַפֶּתֶק שָׁלוּ מִמֶּנּוּ, הֶחֱזִיר עַל לִבּוֹ וְאָמַר: לֹא נָאֶה שֶׁעָשִׂיתִי שֶׁהִקְדַּמְתִּי אֶת שְׁלוֹם הַמֶּלֶךְ לְשָׁלוֹם רַבּוֹ. קָם מִכִּסְאוֹ וּפָסַע שֶׁלֹּשׁ פְּסִיעוֹת, וְהֶחֱזִיר אֶת הַפֶּתֶק שָׁלוּ, וְכָתַב אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם. וְכֵן כָּתַב: שָׁלוֹם לֵאלֹהֵי הַגְּדוֹל, שָׁלוֹם לִירוּשָׁלַיִם, וְשָׁלוֹם לְחִזְקִיָּה. וְזֶהוּ מְכַבְּדֶיהָ.

וּלְבָתַר הִזְּילוּהָ, מַאי טַעְמָא הִזְּילוּהָ. בְּגִין כִּי רָאוּ עֶרְוָתָהּ, דְּאַחְזֵי לוֹן חִזְקִיָּה. דְּאִלְמָלֵא כָּךְ, לֹא הִזְּילוּהָ לְבָתַר. מִגּוֹ דְּהֲוָה זַכָּאָה חִזְקִיָּהוּ יַתִּיר, אִתְעַבַּד מִלָּה מִלְּאַיְתָאָה, וְלָא אֲתָא בְּיוֹמוֹי. דְּכְתִיב, (ישעיה לט) כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם וֶאֱמֶת בְּיָמָי. וּלְבָתַר פַּקִּיד הַהוּא חוֹבָא לְבָנוֹי אַבַּתְרֵיהּ.

וְאַחַר כָּךְ הִזְּילוּהָ. מַה הַטַּעַם הִזְּילוּהָ? מִשּׁוּם כִּי רָאוּ עֶרְוָתָהּ, שֶׁהֶרְאָה לָהֶם חִזְקִיָּה, שֶׁאִלְמָלֵא כָּךְ לֹא הִזְּילוּהָ אַחַר כָּךְ. מִתּוֹךְ שֶׁחִזְקִיָּהוּ הָיָה יוֹתֵר צַדִּיק, הִתְעַבֵּד הַדָּבָר מִלְּבָא, וְלֹא בָא בְּיָמָיו, שֶׁכָּתוּב (ישעיה לט) כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם וֶאֱמֶת בְּיָמָי. וְאַחַר כָּךְ פָּקַד אֶת אוֹתוֹ הַחֵטְא עַל בָּנָיו אַחֲרָיו.

כְּגַוְונָא דָּא, הַהוּא חוֹבָא דְּשַׁבְטִין, קָאִים עַד לְבָתַר. בְּגִין דְּדִינָא דִּלְעֵילָא, לָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ, עַד דְּאִשְׁתַּכַּח שַׁעְתָּא לְאִתְפָּרְעָא, וְאִתְפְּרַע מִינַּיְיהוּ. וּבְגִין כָּךְ כָּל מַאן דְּאִית חוֹבִין בִּידוֹי, דְּחִיל תָּדִיר. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (דברים כח) וּפָלְחָדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְגוֹ'. וְעַל דָּא וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ וְגוֹ':

כְּמוֹ כֵן אוֹתוֹ הַחֵטְא שֶׁל הַשְּׁבָטִים עָמַד עַד לְאַחַר מִכֵּן, מִשּׁוּם שֶׁהַדִּין שֶׁלְּמַעְלָה לֹא יָכֹל לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם, עַד שֶׁנִּמְצְאָה הַשָּׁעָה לְהִפָּרַע וְנִפְרַע מֵהֶם. וּמִשּׁוּם כָּךְ, כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ חֲטָאִים, תָּמִיד פּוֹחֵד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח) וּפָלְחָדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְגוֹ'. וְעַל כֵּן וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ וְגוֹ'.

וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן אִמּוֹ וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (משלי יג) תּוֹחֶלֶת מְמוּשָׁכָה מַחֲלָה לֵב וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָאָה. דָּא הוּא דִּתְנַן, דְּלֵית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִסְתַּכְּלָא בְּבָעוּתֵיהּ לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִי אָתֵי, אִי לָא אָתֵי. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּאִי אִיהוּ אִסְתַּכַּל בֵּיהּ, כַּמָּה מָארֵיהוֹן דְּדִינָא, אָתוּ לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ בְּעוֹבָדוֹי.

וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן אִמּוֹ וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (משלי יג) תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָאָה. זֶה הוּא שֶׁשָּׁנִינוּ, שֶׁאֵין לְאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בְּבַקָּשָׁתוֹ אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִם בָּאָה וְאִם לֹא בָאָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאִם הוּא מִתְבּוֹנֵן בָּהּ, כַּמָּה בַּעֲלֵי הַדִּין בָּאִים לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲשָׂיו.

וְרָזָא אִיהוּ, דְּהָא הַהוּא אִסְתַּכְּלוּתָא, דְּאִיהוּ מִסְתַּכֵּל בְּהַהוּא בְּעוּתָא, גָּרִים לֵיהּ לְמַחֲלַת לֵב. מַאי מַחֲלָה לֵב, דָּא אִיהוּ מַאן דְּקָאִים תָּדִיר עֲלֵיהּ דְּבַר נָשׁ, לְאַסְטָאָה לְעֵילָא וְתַתָּא.

וְסוֹד הוּא, שֶׁהֲרֵי אוֹתָהּ הַהִתְבּוֹנְנוּת שֶׁהוּא מִתְבּוֹנֵן בְּאוֹתָהּ הַבַּקָּשָׁה, גּוֹרֶמֶת לוֹ לְמַחֲלַת לֵב. מַה זֶּה מַחֲלַת לֵב? זֶהוּ מִי שֶׁעוֹמֵד תָּמִיד עַל הָאָדָם לְהַסְטִין לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָאָה. תְּנִינָן, מַאן דְּבָעֵי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְקַבֵּל צְלוֹתֵיהּ, יִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרַיְיתָא, דְּאִיהִי עֵץ חַיִּים. וּכְדֵין תַּאֲוָה בָאָה. מַאן תַּאֲוָה, דָּא הוּא דַּרְגָּא דְּכָל צְלוֹתִין

דְּעַלְמָא בִּידֵיהּ, וְעָאיל לוֹן קַמֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה. כְּתִיב הָכָא בָּאָה, וּכְתִיב הָתָם, (אסתר ב) בָּעֶרֶב הִיא בָאָה. וְדָא הוּא תַּאֲוָה בָּאָה, בָּאָה קַמֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה, לְאַשְׁלָמָא רְעוּתָא דְּהַהוּא בַּר נָשׁ.

וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה. שְׁנֵינוּ, מִי שֶׁרוֹצֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְקַבֵּל אֶת תְּפִלָּתוֹ, יִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁהִיא עֵץ חַיִּים, וְאָז תַּאֲוָה בָּאָה. מִי הַתַּאֲוָה? זוֹ הַדַּרְגָּה שֶׁכָּל תְּפִלּוֹת הָעוֹלָם בִּידֵיהָ, וּמַכְנִיסָה אוֹתָם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן. כְּתוּב כָּאן בָּאָה, וְכָתוּב שָׁם (אסתר ב) בָּעֶרֶב הִיא בָאָה. וְזוֹ הִיא תַּאֲוָה בָּאָה, בָּאָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן לְהַשְׁלִים אֶת רְצוֹן אוֹתוֹ הָאִישׁ.

דָּבָר אַחֵר, תּוֹחֶלֶת מְמוּשָׁכָה מַחֲלָה לֵב, דָּא הוּא אֲתַר, דְּאִתְיְיהִיב הַהִיא מִלָּה, בְּאֲתַר אָחֳרָא דְּלָא אִצְטָרִיךְ. וְאִתְמַשְׁכָא עַד דְּאִתְיְיהִיב מֵיְדָא לְיָדָא, וּלְזִמְנִין דְּלָא יְיתֵי. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּאִתְפַּשְׁטָא וְאִתְמַשְׁכָא בְּכָל אִינּוּן מְמַנָּן, לְנַחֲתָא לֵיהּ לְעַלְמָא.

דָּבָר אַחֵר תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב - זֶהוּ הַמָּקוֹם שֶׁנִּתַּן אוֹתוֹ הַדָּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, וְנִמְשַׁךְ עַד שֶׁנִּתַּן מִיָּד לְיָד, וְלִפְעָמִים שֶׁלֹּא יָבֹא. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט וְנִמְשָׁךְ עִם כָּל אוֹתָם הַמְמֻנִּים לְהוֹרִיד אוֹתוֹ לָעוֹלָם.

וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה, דָּא הוּא תּוֹחֶלֶת, דְּלָא אִתְמַשְׁכָא, בְּגִין אִינּוּן מְמַנָּן דְּתִיכִין, אֶלָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב (לון) לֵיהּ לְאַלְתַּר. בְּגִין דְּכַד אִתְמַשְׁכָא בֵּין אִינּוּן מְמַנָּן דְּתִיכִין, כַּמָּה אִינּוּן מָארֵיהוֹן דְּדִינָא דְּאִתְיְיהִיב לוֹן רְשׁוּתָא. לְעַיְינָא וּלְאִסְתַּכְּלָא בְּדִינֵיהּ, עַד לָא יִנָּתְנוּן לֵיהּ. וּמַה דְּנָפִיק מִבֵּי מַלְכָּא וְאִתְיְיהִיב לֵיהּ לְבַר נָשׁ, בֵּין דְּזַכֵּי, בֵּין דְּלָא זַכֵּי, אִתְיְיהִיב מִיָּד. וְדָא הוּא עֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה.

וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה - זוֹ הִיא הַתּוֹחֶלֶת שֶׁלֹּא נִמְשֶׁכֶת, מִשּׁוּם אוֹתָם מִמֻּנֵי הַמֶּרְכָּבוֹת, אֶלָּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן [לָהֶם] לוֹ מִיָּד, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר נִמְשֶׁכֶת בֵּין אוֹתָם מִמֻּנֵי הַמֶּרְכָּבוֹת, כַּמָּה הֵם בַּעֲלֵי הַדִּין שֶׁנִּתָּנֶת לָהֶם רְשׁוּת לְעַיֵּן וּלְהִסְתַּכֵּל בְּדִינוֹ טֶרֶם יִתְּנוּ לוֹ, וּמַה שֶּׁיֵּצֵא מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְנִתַּן לוֹ לָאָדָם, בֵּין שֶׁזּוֹכֶה בֵּין שֶׁלֹּא זוֹכֶה - נִתָּן מִיָּד, וְזֶהוּ עֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה.

דָּבָר אַחֵר, תּוֹחֶלֶת מְמוּשָׁכָה, דָּא יַעֲקֹב. דְּאִתְמַשְׁכָא לֵיהּ תּוֹחֲלְתָּא דְּיוֹסֵף עַד זְמַן אָרִיךְ. וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה, דָּא הוּא בִּנְיָמִן. דְּהָא מִזִּמְנָא דְּתָבַע לֵיהּ יוֹסֵף, עַד הַהוּא זִמְנָא דְּאָתָא לְגַבֵּיהּ, לָא הֲוָה אֶלָּא זִמְנָא זְעִיר. דְּלָא אִתְמַשְׁכָא הַהוּא זִמְנָא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן אִמּוֹ. מַאי בֶּן אִמּוֹ. דְּדִיוּקְנַיְיהוּ דְּאִמֵּיהוּ הֲוָה בֵּיהּ, וְהֲוָה דָּמֵי דִּיוּקְנֵיהּ לְדִיוּקְנָא דְּרָחֵל. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב, וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִן אָחִיו בֶּן אִמּוֹ.

דָּבָר אַחֵר תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה - זֶה יַעֲקֹב, שֶׁנִּמְשְׁכָה לוֹ הַתּוֹחֶלֶת שֶׁל יוֹסֵף עַד לִזְמַן אָרֹךְ. וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה - זֶה הוּא בִּנְיָמִין, שֶׁהָרֵי מִזְּמַן שֶׁבִּקֵּשׁ אוֹתוֹ יוֹסֵף עַד אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהוּא בָּא אֵלָיו לֹא הָיָה אֶלָּא זְמַן מוּעָט, שֶׁאוֹתוֹ הַזְּמַן לֹא נִמְשַׁךְ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן אִמּוֹ. מַה זֶּה בֶּן אִמּוֹ? שֶׁדְּמוּת אִמּוֹ הָיְתָה בּוֹ, וְהָיְתָה דּוֹמָה דְּמוּתוֹ לִדְמוּת רָחֵל, מִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן אִמּוֹ.

רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, וְהָא כְּתִיב בְּקַדְמִיתָא, וַיַּרְא יוֹסֵף אֹתָם אֶת בִּנְיָמִן. וְהַשְׁתָּא כְּתִיב, וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו. מַאי רְאִיָה הָכָא. אֶלָּא חָמָא בְּרוּחָא דְקוּדְשָׁא לְבִנְיָמִן, דְּחוּלָקֵיהּ הֲוָה עִמְּהוֹן בְּאַרְעָא. וּבְחוּלָקֵיהּ דְּבִנְיָמִן וִיהוּדָה תִּשְׁרֵי שְׁכִינְתָּא. דְּהָא חָמָא לֵיהּ לִיהוּדָה וּבִנְיָמִן, דְּבְחוּלָקְהוֹן הֲוָה מַקְדְּשָׁא. וְדָא הוּא וַיַּרְא יוֹסֵף אֹתָם אֶת בִּנְיָמִן. לֵיהּ חָמָא עִמְּהוֹן, וְיוֹסֵף דְּהֲוָה אֲחוּהָ לָא חָמָא עִמְּהוֹן בְּהַהוּא חוּלָקָא.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, וַהֲרֵי כָּתַב בָּרִאשׁוֹנָה וַיַּרְא יוֹסֵף אֹתָם אֶת בִּנְיָמִין, וְכָאן כָּתוּב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו, אֵיזוֹ רְאִיָּה רָאָה? אֶלָּא רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֶת בִּנְיָמִין שֶׁחֶלְקוֹ הָיָה עִמָּהֶם בָּאָרֶץ, וּבְחֶלְקָם שֶׁל בִּנְיָמִין וִיהוּדָה תִּשְׁרֶה הַשְּׁכִינָה, שֶׁהֲרֵי רָאָה אֶת יְהוּדָה וְאֶת בִּנְיָמִין שֶׁבְּחֶלְקָם יִהְיֶה הַמִּקְדָּשׁ. וְזֶהוּ וַיַּרְא יוֹסֵף אֹתָם אֶת בִּנְיָמִין, רָאָה אוֹתוֹ עִמָּהֶם, וְאֶת יוֹסֵף שֶׁהָיָה אָחִיו לֹא רָאָה עִמָּהֶם בְּאוֹתוֹ הַחֵלֶק.

אוֹף הָכָא, וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן אִמּוֹ. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ. וַיְמַהֵר יוֹסֵף כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל אָחִיו וַיְבַקֵּשׁ לִבְכּוֹת וַיָּבֹא הַחַדְרָה וַיֵּבְךְּ שָׁמָּה.

אַף כָּאן, וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן אִמּוֹ. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וַיְמַהֵר יוֹסֵף כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל אָחִיו וַיְבַקֵּשׁ לִבְכּוֹת וַיָּבֹא הַחַדְרָה וַיֵּבְךְּ שָׁמָּה.

דף רג.

רִבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה כב) מַשָּׂא גֵּיא חִזָּיוֹן מַה לְּךָ אִיפֹּה כִּי עֲלִית כֻּלָּךְ לַגַּגוֹת. תָּא חֲזֵי, הָא אוּקְמוּהָ בְּזִמְנָא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא, וְהָיוּ מוֹקְדִין לֵיהּ בְּנוּרָא, סְלִיקוּ כָּל אִינּוּן כַּהֲנֵי (דף רג ע"א) עַל כּוֹתְלֵיהוֹן (נ"א גגיהון) דְּמַקְדְּשָׁא, וְכָל מַפְתְּחִין בִּידַיְיהוּ, וְאָמְרוּ. עַד הָכָא הֲוֵינָא גִּזְבָּרִין דִּילָךְ, מִכָּאן וְאֵילָךְ טוֹל דִּילָךְ.

רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה כב) מַשָּׂא גֵּיא חִזָּיוֹן מַה לְּךָ אֵפוֹא כִּי עֲלִית כֻּלָּךְ לַגַּגּוֹת. בֹּא רְאֵה, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, בִּזְמַן שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָיוּ שׂוֹרְפִים אוֹתוֹ בָּאֵשׁ, עָלוּ כָּל אוֹתָם הַכֹּהֲנִים עַל כִּתְלֵי [גגות] הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל הַמַּפְתְּחוֹת בִּידֵיהֶם, וְאָמְרוּ: עַד כָּאן הָיִינוּ גִּזְבָּרִים שֶׁלָּךְ. מִכָּאן וְאֵילָךְ טֹל אֶת שֶׁלְּךָ.

אֲבָל תָּא חֲזֵי, גֵּיא חִזָּיוֹן, דָּא שְׁכִינְתָּא דְּהַוָת בְּמַקְדְּשָׁא. וְכָל בְּנֵי עָלְמָא, מִינָהּ הֲווּ יָנְקִין יְנִיקוּ דְּנְבוּאָה. דְּאַף עַל גַּב דְּכָל נְבִיאִין, קָא הֲווּ מִתְנַבְּאִין מֵאֲתַר אָחֳרָא, מִגַּוָּהּ הֲווּ יָנְקִין נְבוּאַתְהוֹן. וְעַל דָּא אִתְקְרֵי אִיהִי גֵּיא חִזָּיוֹן. חִזָּיוֹן, הָא אוּקְמוּהָ, דְּאִיהוּ חֵיזוּ דְּכָל גְּוָונִין עִלָּאִין.

אֲבָל בֹּא רְאֵה, גֵּיא חִזָּיוֹן - זוֹ הַשְּׁכִינָה שֶׁהָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם מִמֶּנָּה הָיוּ יוֹנְקִים יְנִיקַת הַנְּבוּאָה. שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים הָיוּ מִתְנַבְּאִים מִמָּקוֹם אַחֵר - מִתּוֹכָהּ הָיוּ יוֹנְקִים אֶת נְבוּאָתָם, וְעַל כֵּן הִיא נִקְרֵאת גֵּיא חִזָּיוֹן. חִזָּיוֹן, הִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ שֶׁהוּא הַמַּרְאֶה שֶׁל כָּל הַגְּוָונִים הָעֶלְיוֹנִים.

מַה לְּךָ אִיפֹּה כִּי עֲלִית כֻּלָּךְ לַגַּגּוֹת, דְּהָא כַּד אִתְחָרַב מַקְדְּשָׁא, שְׁכִינְתָּא אָתְאת, וּסְלִיקַת בְּכָל אִינּוּן אַתְרִין, דְּהֲוָה מְדוֹרָהּ בְּהוּ בְּקַדְמִיתָא. וַהֲוָת בָּכַת עַל בֵּית מְדוֹרָהּ, וְעַל יִשְׂרָאֵל דְּאָזְלוּ בְּגָלוּתָא, וְעַל כָּל אִינּוּן צַדִּיקֵי וַחֲסִידֵי דְּהֲווּ תַּמָּן וְאִתְאֲבִידוּ. וּמִנָּלָן, דִּכְתִיב, (ירמיה

לא) כֹּה אָמַר יְיָ קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, וְהָא אִתְּמָר. וּכְדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁאִיל לָהּ לִשְׁכִינְתָּא, וְאָמַר לָהּ. מַה לָּךְ אֵיפֹה כִּי עָלִית כֻּלָּךְ לַגַּגּוֹת.

מַה לָּךְ אֵפוֹא כִּי עָלִית כֻּלָּךְ לַגַּגּוֹת, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁנֶּחֱרַב הַמִּקְדָּשׁ, הַשְּׁכִינָה בָּאָה וְעָלְתָה לְכָל אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהָיָה בָהֶם מְדוֹרָהּ בָּרִאשׁוֹנָה, וְהָיְתָה בּוֹכָה עַל בֵּית מְדוֹרָהּ, וְעַל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָלְכוּ לַגָּלוּת, וְעַל כָּל אוֹתָם הַחֲסִידִים וְהַצַּדִּיקִים שָׁהָיוּ שָׁם וְנֶאֱבְדוּ. וּמִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא) כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹאֵל אֶת הַשְּׁכִינָה וְאוֹמֵר לָהּ: מַה לָּךְ אֵפוֹא כִּי עָלִית כֻּלָּךְ לַגַּגּוֹת.

מַהוּ כֻּלָּךְ, דְּהָא כִּי עָלִית סַגְיָא, מַהוּ כֻּלָּךְ. לְאַכְלָלָא בַּהֲדָהּ כָּל חֵילִין וְכָל רְתִיכִין אֲחֲרָנִין, דְּכֻלְּהוּ בְּכוּ עִמָּהּ עַל חָרְבַּן בֵּי מַקְדְּשָׁא.

מַה זֶּה כֻּלָּךְ, שֶׁהֲרֵי כִּי עָלִית זֶה מַסְפִּיק. מַה זֶּה כֻּלָּךְ? לְהַכְלִיל עִמָּהּ כָּל הַצְּבָאוֹת וְהַמֶּרְכָּבוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁכֻּלָּם בָּכוּ עִמָּהּ עַל חָרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

וּבְגִין כָּךְ, מַה לָּךְ אֵיפֹה. אָמְרָה קַמֵּיהּ, וְכִי בָּנַי בְּגָלוּתָא, וּמַקְדְּשָׁא אִתְּוֻקַּד, וְאֲנָא מַה לִּי הָכָא. שָׁרִיאַת וְאָמְרַת, (ישעיה כב) תְּשׁוּאוֹת מְלֵאָה עִיר הוֹמִיָּה קִרְיָה עַלִּיזָה חֲלָלַיִךְ לֹא חַלְלֵי חֶרֶב וְלֹא מֵתֵי מִלְחָמָה קָרִיאַת בַּבְּכִי וְגוֹ'. וְהָא אוֹקִימְנָא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לָהּ, (ירמיה לא) כֹּה אָמַר יְיָ מִנְעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי וְגוֹ'.

וּמִשּׁוּם כָּךְ מַה לָּךְ אֵפוֹא. אָמְרָה לְפָנָיו: וְכִי בָּנַי בַּגָּלוּת, וְהַמִּקְדָּשׁ נִשְׂרָף, וַאֲנִי מַה לִּי כָּאן? הִתְחִילָה וְאוֹמֶרֶת, (ישעיה כב) תְּשָׁאוֹת מְלֵאָה עִיר הוֹמִיָּה קִרְיָה עַלִּיזָה חֲלָלַיִךְ לֹא חַלְלֵי חֶרֶב וְלֹא מֵתֵי מִלְחָמָה. עַל כֵּן אָמַרְתִּי שְׁעוּ מִנִּי אֲמַרֵר בַּבְּכִי וְגוֹ'. וְהִנֵּה בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לָהּ (ירמיה שם) כֹּה אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי וְגוֹ'.

וְתָא חֲזֵי, מִיּוֹמָא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא, לָא הֲוָה יוֹמָא דְּלָא אִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ לְוָוטִין. בְּגִין דְּכַד בֵּי מַקְדְּשָׁא הֲוָה קַיָּים, הֲווּ יִשְׂרָאֵל פָּלְחִין פּוּלְחָנִין וְקָרְבִין עֲלַוָון וְקָרְבָּנִין, וּשְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא בְּבֵי מַקְדְּשָׁא עֲלַיְיהוּ, כְּאִמָּא דְּרְבִיעָא עַל בָּנַיָּא. וֶהֱווּ כָּל אַנְפִּין נְהִירִין, עַד דְּאִשְׁתַּכְּחוּ בִּרְכָאן לְעֵילָּא וְתַתָּא. וְלָא הֲוָה יוֹמָא, דְּלָא אִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ בִּרְכָאן וְחֶדְוָון. וְהֲווּ יִשְׂרָאֵל שָׁרָאן לְרַחֲצָן בְּאַרְעָא, וְכָל עַלְמָא הֲוָה אִתְּזָן בְּגִינַיְיהוּ.

וּבָא וּרְאֵה, מִיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא הָיָה יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ בוֹ קְלָלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, הָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים עֲבוֹדוֹת וּמַקְרִיבִים עוֹלוֹת וְקָרְבָּנוֹת, וְהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ אֵם שֶׁרוֹבֶצֶת עַל בָּנֶיהָ, וְהָיוּ כָּל הַפָּנִים מְאִירוֹת, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ בְּרָכוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְלֹא הָיָה יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ בוֹ בְּרָכוֹת וּשְׂמָחוֹת, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׂרוּיִים לָבֶטַח בָּאָרֶץ, וְכָל הָעוֹלָם הָיָה נִזּוֹן בִּגְלָלָם.

הַשְׁתָּא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא, וּשְׁכִינְתָּא עִמְּהוֹן בְּגָלוּתָא, לֵית לָךְ יוֹמָא דְּלָא אִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ לְוָוטִין, וַעֲלָמָא אִתְלַטְיָא. וְחֶדְוָון לָא אִשְׁתַּכַּח לְעֵילָּא וְתַתָּא.

עַכְשָׁו שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַשְּׁכִינָה עִמָּהֶם בַּגָּלוּת, אֵין לְךָ יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצָאִים בּוֹ קְלָלוֹת, וְהָעוֹלָם מְקֻלָּל, וְאֵין נִמְצָאוֹת שְׂמָחוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וְזִמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְאַקְמָא לָהּ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא, כְּמָה דְּאִתְּמַר. וּלְמֶחֱדֵי עַלְמָא בְּכֹלָּא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה נו) וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי וְגוֹ'. וּכְתִיב, (ירמיה לא) בְּבֶכִי יָבוֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֵם. כְּמָה דְּבָקָדְמֵיתָא, דִּכְתִיב, (איכה א) בָּכֹה תִבְכֶּה בַלָּיְלָה וְדִמְעָתָהּ עַל לֶחְיָהּ. הָכִי נָמֵי לְבָתַר, בְּבֶכִי יִתְהַדְּרוּן. דִּכְתִיב, בְּבֶכִי יָבֹאוּ וְגוֹ':

וְעִתִּיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָקִים אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִן הֶעָפָר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וּלְשַׂמֵּחַ אֶת הָעוֹלָם בַּכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נו) וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי וְגוֹ', וְכָתוּב (ירמיה לא) בְּבֶכִי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֵם. כְּמוֹ שֶׁבַּהַתְחָלָה, שֶׁכָּתוּב (איכה א) בָּכֹה תִבְכֶּה בַלָּיְלָה וְדִמְעָתָהּ עַל לֶחְיָהּ, כָּךְ גַּם כֵּן לְאַחַר כָּךְ בְּבֶכִי יַחְזְרוּ, שֶׁכָּתוּב בְּבֶכִי יָבֹאוּ וְגוֹ'.

הַבֹּקֶר אוֹר וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ הַמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם, רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הָכָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא, אִי אִינּוּן הָווּ אָזְלֵי וְאִשְׁתַּדָּרוּ, מַה לָּן לְמִכְתַּב בְּאוֹרַיְיתָא, הַמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם. אֶלָּא בְּגִין דִּכְתִיב וְלָקַחַת אוֹתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת חֲמוֹרֵינוּ, בְּגִין כָּךְ וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ הַמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם. בְּגִין דְּלָא יִשְׁתָּאֲרוּן אִינּוּן וַחֲמוֹרֵיהוֹן, כִּדְקָאֲמְרוּ.

הַבֹּקֶר אוֹר וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ הַמָּה וַחֲמֹרֵיהֶם. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּאן יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, אִם הֵם הָיוּ הוֹלְכִים וְנִשְׁלָחִים, לָמָּה לָנוּ לִכְתֹּב בַּתּוֹרָה הַמָּה וַחֲמֹרֵיהֶם? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב וְלָקַחַת אוֹתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת חֲמֹרֵינוּ, מִשּׁוּם כָּךְ וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ הַמָּה וַחֲמֹרֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ הֵם וַחֲמוֹרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ.

פְּתַח וְאָמַר, (בראשית כב) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וְגוֹ', הַהוּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם הֲוָה נָהִיר, לְקַיְימָא עָלַיְיהוּ בִּזְכוּתֵיהּ. כְּדֵין זְכוּתָא דְּאַבְרָהָם קַיְימָא עֲלַיְיהוּ, וְאָזְלוּ בְּשָׁלֵם, וְאִשְׁתְּזִיבוּ מִן דִּינָא. בְּגִין דְּהַהִיא שַׁעְתָּא, קַיְימָא עֲלַיְיהוּ דִּינָא, לְאִתְפָּרְעָא מִנַּיְיהוּ. בַּר דִּזְכוּתָא דְּהַהוּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, אָגִין עֲלַיְיהוּ. וְאִשְׁתַּלָּחוּ מִן דִּינָא, דְּלָא שַׁלִּיט עֲלַיְיהוּ בְּהַהוּא זִמְנָא.

פְּתַח וְאָמַר, (בראשית כב) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וְגוֹ'. אוֹתוֹ הַבֹּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה מֵאִיר לְעָמֹד עֲלֵיהֶם בִּזְכוּתוֹ, אֹז זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם עָמְדָה עֲלֵיהֶם וְהָלְכוּ בְּשָׁלוֹם וְנִצְּלוּ מִן הַדִּין, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הַשָּׁעָה עָמַד עֲלֵיהֶם הַדִּין לְהִפָּרַע מֵהֶם, רַק שֶׁזְּכוּת אוֹתוֹ הַבֹּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם הַגֵּנָּה עֲלֵיהֶם וְנִשְׁלְחוּ מִן הַדִּין, שֶׁלֹּא שָׁלַט עֲלֵיהֶם בְּאוֹתוֹ זְמַן.

רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (שמואל ב כג) וּכְאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח שֶׁמֶשׁ. דָּא הוּא נְהוֹרָא, דְּהַהוּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם. יִזְרַח שֶׁמֶשׁ, דָּא הוּא שִׁמְשָׁא דְּיַעֲקֹב. דִּכְתִיב, (בראשית לב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. בֹּקֶר לֹא עֲבוֹת, דְּהַהוּא בֹּקֶר לָא אִיהוּ עָבוֹת כָּל כָּךְ, אֶלָּא מִנַּוָּנָהּ מִמָּטָר. נַוָּהּ מִמָּטָר, אִיהוּ מִטָּרָא דְּאַתְיָי מִסִּטְרָא דְּיִצְחָק, דְּהַהוּא מִטָּרָא אַפִּיק דֶּשֶׁא מֵאָרָץ.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שמואל ב כג) וכאור בקר יזרח שמש - זהו האור של אותו בקר של אברהם. יזרח שמש - זה הוא השמש של יעקב, שכתוב (בראשית לב) ויזרח לו השמש. בקר לֹא עֲבוֹת - שֶׁאוֹתוֹ בֹּקֶר הוּא לֹא כָּךְ עֲבוֹת, אֶלָּא מִנַּהּ מִמָּטָר. נִגַּהּ מִמָּטָר - הוּא הַמָּטָר שֶׁבָּא מִצַּד יִצְחָק, שֶׁאוֹתוֹ מָטָר מוֹצִיא דֶּשֶׁא מִן הָאָרֶץ.

דף רג:

דָּבָר אַחֵר, וּכְאוֹר בֹּקֶר, בְּהַהוּא נְהִירוּ דְּבֹקֶר דְּאַבְרָהָם. (דף רג ע"ב) יִזְרַח שֶׁמֶשׁ, דָּא הוּא יַעֲקֹב. דְּנְהִירוּ דִּילֵיהּ, כְּנְהִירוּ דְּהַהוּא בֹּקֶר. בֹּקֶר לֹא עֲבוֹת, בְּגִין דְּהַהוּא בֹּקֶר, לָאו אִיהוּ חָשׁוּף, אֶלָּא נָהִיר. דְּהָא בְּשַׁעְתָּא דְּאָתֵי בֹּקֶר, לָא שָׁלְטָא דִינָא כְּלַל. אֶלָּא כֹּלָּא נָהִיר, בְּסִטְרָא דְּאַבְרָהָם. מִנַּהּ מִמָּטָר, דָּא הוּא סִטְרָא דְּיוֹסֵף הַצַּדִּיק, דְּאִיהוּ אַמְטִיר עַל אַרְעָא, לְאַפָּקָא דְּשָׁאָה, וְכָל טִיבוּ דְּעָלְמָא.

דָּבָר אַחֵר וּכְאוֹר בֹּקֶר - בְּאוֹתוֹ אוֹר הַבֹּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם יִזְרַח שֶׁמֶשׁ, זֶה הוּא יַעֲקֹב, שֶׁאוֹרוֹ כְּאוֹתוֹ אוֹר שֶׁל הַבֹּקֶר. בֹּקֶר לֹא עֲבוֹת - מְשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ בֹּקֶר אֵינוֹ חָשׁוּף, אֶלָּא מֵאִיר, שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁבָּא הַבֹּקֶר, הַדִּין לֹא שׁוֹלֵט כְּלָל, אֶלָּא הַכֹּל מֵאִיר בַּצַּד שֶׁל אַבְרָהָם. מִנַּהּ מִמָּטָר - זֶהוּ הַצַּד שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא מַמְטִיר עַל הָאָרֶץ לְהוֹצִיא דֶּשֶׁא וְכָל טוּב הָעוֹלָם.

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּלֵילְיָא עָאל, וּפָרִישׁ גַּדְפּוֹי עַל עָלְמָא, כַּמָּה גַּרְדִּינֵי טָהִירִין, זְמִינִין לְנַפָּקָא, וּלְשַׁלְטָאָה בְּעָלְמָא. וְכַמָּה מָארֵיהוֹן דְּדִינִין, מִתְעָרִין בְּכַמָּה סִטְרִין לְזַנְיֵיהוּ, וְשָׁלְטֵי עַל עָלְמָא. כֵּיוָן דְּאָתֵי צַפְרָא וְנָהִיר, כֻּלְּהוּ מִסְתַּלְּקֵי, וְלָא שָׁלְטֵי, וְכָל חַד וְחַד עָאל לְדוּכְתֵּיהּ, וְתָב לְאַתְרֵיהּ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס הַלַּיְלָה וּפוֹרֵשׂ כְּנָפָיו עַל הָעוֹלָם, כַּמָּה שׁוֹמְרִים מַזִּיקִים מְזֻמָּנִים לָצֵאת וְלִשְׁלֹט בָּעוֹלָם, וְכַמָּה בַּעֲלֵי הַדִּינִים מִתְעוֹרְרִים בְּכַמָּה צְדָדִים לְמִינָם, וְשׁוֹלְטִים עַל הָעוֹלָם. כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ הַבֹּקֶר וּמֵאִיר, כֻּלָּם מִסְתַּלְּקִים וְלֹא שׁוֹלְטִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְנָס לִמְקוֹמוֹ וְשָׁב לִמְקוֹמוֹ.

כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, הַבֹּקֶר אוֹר, דָּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם. וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ, אִלֵּין מָארֵיהוֹן דְּדִינָא, דְּהֲווֹ שָׁלְטִין בְּלֵילְיָא. הֵמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם (ס"א המה אינון מאריהון דדינא דקאמרן, וחמוריהם) אִינּוּן גַּרְדִּינֵי נִימוּסִין, דְּאַתְיָין מִסִּטְרָא דִּמְסָאֲבָא. דִּלְאוֹ אִינּוּן קַדִּישִׁין, וְלָא שָׁלְטִין, וְלָא אִתְחֲזוּן מֵכִּי אָתֵי צַפְרָא. וְאִינּוּן מִסִּטְרָא דְּאִינּוּן חֲמָרִי, גַּרְדִּינֵי נִימוּסִין דְּקָאָמְרוּ.

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַבֹּקֶר אוֹר - זֶה בֹּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם. וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ - אֵלּוּ בַּעֲלֵי הַדִּין, שֶׁהָיוּ שׁוֹלְטִים בַּלַּיְלָה. הֵמָּה וַחֲמֹרֵיהֶם - [המה אותם בעלי הדינים שאמרנו, וחמריהם] הֵם שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים שֶׁבָּאִים מִצַּד הַטֻּמְאָה, שֶׁאֵינָם קְדוֹשִׁים וְלֹא שׁוֹלְטִים וְלֹא נִרְאִים מִכְּשֶׁבָּא הַבֹּקֶר. וְהֵם מִצַּדָּם שֶׁל אוֹתָם הַחֲמוֹרִים, שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים שֶׁאָמְרוּ.

דְּהָא לֵית לָךְ דַּרְגִּין עִלָּאִין. דִּלְא אִיתָאי (אית) בְּהוּ יְמִינָא וּשְׂמָאלָא, רַחֲמֵי וְדִינָא. דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין קַדִּישִׁין, מִסִּטְרָא דִּקְדוּשָּׁה. וּמְסָאֲבִין, מִסִּטְרָא דִּמְסָאֲבָא. וְכֻלְּהוּ דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין, אִלֵּין

עַל אִלֵּין. וּבְכָל אֲתַר דְּבַקֵּר דְּאַבְרָהָם אִתְעַר בְּעַלְמָא, כֻּלְּהוּ מִתְעַבְּרֵי, וְלָא שָׁלְטֵי. בְּגִין דְּלֵית לוֹן (ז"ח קיומא) לְקַיְּמָא בִּסְטַר יְמִינָא, אֶלָּא בִּסְטַר שְׂמָאלָא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבַד יָמָּא וְלֵילְיָא, לַאֲנָהֲנָא כָּל חַד וְחַד לְסִטְרֵיהּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, בְּעַלְמָא דֵּין, וּבְעַלְמָא דְאָתֵי.

שֶׁהֲרֵי אֵין לְךָ דְּרָגוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁאֵין [יש] בָּהֶם יָמִין וּשְׂמֹאל, רַחֲמִים וְדִין, דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת קְדוֹשׁוֹת מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, וּטְמֵאוֹת מִצַּד הַטֻּמְאָה, וְכֻלָּם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, אֵלּוּ עַל אֵלּוּ. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁמִּתְעוֹרֵר הַבֹּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם בָּעוֹלָם, כֻּלָּם עוֹבְרִים וְלֹא שׁוֹלְטִים, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לָהֶם [קיום] לַעֲמֹד בְּצַד יָמִין, אֶלָּא בְּצַד שְׂמֹאל. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה יוֹמָם וְלַיְלָה לְהַנְהִיג כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְצַד שֶׁלּוֹ כָּרָאוּי לוֹ. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (מלאכי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ. תָּא חֲזֵי, זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַנְהָרָא לוֹן לְיִשְׂרָאֵל, הַהוּא שִׁמְשָׁא, דְּגָנִיז קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עַלְמָא. (דגניז קודשא בריך הוא) מִקַּמֵּי רַשִּׁיעֵי דְּעַלְמָא. כְּמָה דִּכְתִיב, (איוב לח) וַיִּמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (מלאכי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ. בֹּא רְאֵה, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָאִיר לְיִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁגָּנַז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם [שגנז הקדוש ברוך הוא] מִלִּפְנֵי הָרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לח) וַיִּמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם.

וַהֲהוּא נְהוֹרָא גָּנִיז לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּכַד נָפֵק בְּקַדְמִיתָא, הֲוָה נָהִיר מִסְּיָיפֵי עַלְמָא, וְעַד סְיָיפֵי עַלְמָא. כֵּיוָן דְּאִסְתַּכַּל בְּדָרֵיהּ דֶּאֱנוֹשׁ וּבְדָרֵיהּ דְּמַבּוּל. וּבְדָרֵיהּ דְּהַפְלָגָה, וּבְכָל אינוּן חַיָּיבַיָּא. גָּנִיז לֵיהּ לְהַהוּא נְהוֹרָא.

וְאֶת אוֹתוֹ הָאוֹר גָּנַז אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁכַּאֲשֶׁר יָצָא בְּרֵאשׁוֹנָה, הָיָה מֵאִיר מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם. כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּכֵּל בְּדוֹר אֱנוֹשׁ וּבְדוֹר הַמַּבּוּל וּבְדוֹר הַפְּלָגָה וּבְכָל אוֹתָם הָרְשָׁעִים, גָּנַז אֶת אוֹתוֹ הָאוֹר.

כֵּיוָן דְּאָתָא יַעֲקֹב, וְאִתְדַּבַּק בְּהַהוּא מְמַנָּא רַבְרְבָא דְעֵשָׂו, וְאַכִּישׁ לֵיהּ בְּיַרְכָּא דִילֵיהּ, וְהָוָה נָכֵי. כְּדֵין מַה כְּתִיב, וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, מַאן שֶׁמֶשׁ, הַהוּא שִׁמְשָׁא דְגָנִיז. בְּגִין דְּאִית בֵּיהּ אֲסוּתָא, לְאִתְסָאָה לֵיהּ מֵאַרְכּוּבְתֵּיהּ, וּלְבָתַר אִתְסִי בְּהַהוּא שִׁמְשָׁא. דִּכְתִיב, (בראשית לג) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם, שָׁלֵם בְּגוּפֵיהּ דְּאִתְסִי.

כֵּיוָן שֶׁבָּא יַעֲקֹב וְנִדְבַּק בְּאוֹתוֹ הַמְמֻנֶּה הַגָּדוֹל שֶׁל עֵשָׂו וְהִכִּישׁ אוֹתוֹ בִּירֵכוֹ, וְהָיָה נָכֶה, אָז מַה כָּתוּב? וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. אֵיזֶה שֶׁמֶשׁ? אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁגָּנַז, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְפוּאָה לְרַפֵּא אוֹתוֹ מֵאַרְכֻּבָּתוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִרְפָּא בַּשֶּׁמֶשׁ הַהוּא, שֶׁכָּתוּב (בראשית לג) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם, שָׁלֵם בְּגוּפוֹ, שֶׁנִּרְפָּא.

וְעַל דָּא, זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְגַלָּאָה הַהוּא שִׁמְשָׁא, וּלְאַנְהָרָא לֵיהּ לְיִשְׂרָאֵל. דִּכְתִיב, וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה, מַאי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה. דָּא שִׁמְשָׁא דְיַעֲקֹב, דְּאִתְסִי בֵּיהּ. וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ, דְּהַהוּא שִׁמְשָׁא, יִתְסוּן כֻּלְּהוּ. בְּגִין דְּהָא בְּזִמְנָא דְּיקוּמוּן יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא,

כַּמָּה חִגְרִין וְכַמָּה סוּמְיִן יְהוֹן בְּהוֹן. וּכְדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַנְהִיר לוֹן הַהוּא שִׁמְשָׁא לְאִתְסָאָה בֵּהּ. דִּכְתִיב וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ.

וְעַל כֵּן עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגַלּוֹת אֶת הַשֶּׁמֶשׁ הַהוּא וּלְהָאִיר אוֹתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה. מַה זֶּה שֶׁמֶשׁ צְדָקָה? זֶה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁנִּרְפָּא בּוֹ. וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ - שֶׁל אוֹתהּ שֶׁמֶשׁ כֻּלָּם יִתְרַפְּאוּ. מִשּׁוּם שֶׁהַנֵּה בְּזֹאת שֶׁיִּשְׂרָאֵל יָקוּמוּ מִן הֶעָפָר, כַּמָּה חִגְרִים וְכַמָּה סוּמִים יִהְיוּ בָהֶם, וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָאִיר לָהֶם אוֹתהּ הַשֶּׁמֶשׁ לְהֵרָפֵא בָּהּ, שֶׁכָּתוּב וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ.

וּכְדֵין, יִתְנַהֵיר הַהוּא שִׁמְשָׁא, מִסְּיְיפֵי עַלְמָא, עַד סְיָיפֵי עַלְמָא. וּלְיִשְׂרָאֵל יְהֵא אַסְוָותָא, וְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בֵּיהּ יִתּוֹקְדוּן. אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל מַה כְּתִיב, (ישעיה נח) אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ.

וְאָז יוּאַר אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם, וּלְיִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה רְפוּאָה, וְהָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת יִשָּׂרְפוּ בוֹ. אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל מַה כְּתוּב? (ישעיה נח) אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד ה' יַאַסְפֶךָ.

דף רד.

אַהֲדַרְנָא לְמִילֵי קַדְמָאֵי: וּלְיוֹסֵף יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים בְּטֶרֶם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב וְגו'. רִבִּי יִצְחָק פָּתַח, (מיכה ה) וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְיָ כִּרְבִיבִים עָלֵי עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם. תָּא חֲזֵי, בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, כַּד נְהוֹרָא סָלְקָא. אִתְעַר חַד צִיפֶּרָא בְּאִילָנָא דְּגִנְתָא דְּעֵדֶן, וְקָרֵי תְּלַת זִמְנִין. וְשַׁרְבִיטָא יְזַדְקַף, וְכָרוֹזָא קָרֵי בְּחֵיל, לְכוֹן אֲמִרִין, הוּרְמָנִי דְּבוֹרְיֵירֵי. מַאן מְנָכוֹן דְּחָמֵי וְלָא חָמֵי. דְּקָיְימָא בְּעַלְמָא, וְלָא יָדְעֵי עַל מָה קָיְימֵי, לָא מְשַׁגְּיחִין בֵּיקָרָא דְּמָארֵיהוֹן. (דף רד ע"א) אוֹרַיְיתָא קָיְימָא קַמַּיְיהוּ, וְלָא מִשְׁתַּדְּלֵי בָהּ. טַב לוֹן דְּלָא יִבְרוּן, עַל מָה יְקוּמוּן בְּלָא סָכְלְתָנוּ. וַוי לוֹן כַּד יִתְעָרוּן יוֹמֵי דְרַע עֲלַיְיהוּ, וְיִטְרְדוּן לְהוֹן מֵעַלְמָא.

אָנוּ חוֹזְרִים לַדְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים. וּלְיוֹסֵף יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים בְּטֶרֶם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב וְגוֹ'. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, (מיכה ה) וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת ה' כִּרְבִיבִים עָלֵי עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם. בֹּא רְאֵה, בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּשֶׁהָאוֹר עוֹלֶה, מִתְעוֹרֶרֶת צִפּוֹר אַחַת בָּעֵץ שֶׁל גַּן הָעֵדֶן, וְקוֹרֵאת שֵׁשׁ פְּעָמִים, וְהַשַּׁרְבִיט מִזְדַּקֵּף, וְהַכְּרוֹז קוֹרֵא בְּחַיִל: לָכֶם אוֹמְרִים שָׂרֵי הַמַּשְׂכִּילָה, מִי מְכֻּם שֶׁרוֹאֶה וְלֹא רוֹאֶה, שֶׁעוֹמֵד בָּעוֹלָם וְלֹא יוֹדְעִים עַל מָה קַיְימִים, וְלֹא מַשְׁגִּיחִים בִּכְבוֹד רִבּוֹנָם, הַתּוֹרָה עוֹמֶדֶת לִפְנֵיהֶם וְלֹא מִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ - טוֹב לָהֶם שֶׁלֹּא נִבְרְאוּ, עַל מָה יָקוּמוּ בְּלִי שֵׂכֶל. אוֹי לָהֶם כְּשֶׁיִּתְעוֹרְרוּ יְמֵי רָע וְיִטְרְדוּ אוֹתָם מִן הָעוֹלָם.

מַאן אינוּן יוֹמִין דְּרַע, אִי סַלְקָא דַעְתָּךְ דְּאִינוּן יוֹמֵי דְּסִיבוּ, לָאו הָכִי. דְּהָא יוֹמֵי דְּסִיבוּ, אִי זָכָה בִּבְנִין וּבְנֵי בְנִין, יוֹמֵי דְּטַב אינוּן. מַאן אִינוּן יוֹמִין דְּרַע, אֶלָּא אִינוּן כְּמָה דְּאִתְּמַר. דִּכְתִיב, (קהלת יב) וּזְכוֹר אֶת בּוֹרְאֶךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה, לָאו

אינוּן יוֹמִין דְּסִיבוּ. אֶלָּא רָזָא דְמִלָּה, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, בָּרָא לֵיהּ בְּאַתְוָון דְּאוֹרַיְיתָא. וְכָל אָת וְאָת עָאֲלַת קַמֵּיהּ, עַד דְּאִתְקָיְימוּ כֻּלְּהוּ אַתְוָון בְּאָת בי"ת. וְכָל אינוּן אַלְפָּא בֵּיתוֹת דְּאִתְגַּלְגְּלוּ אַתְוָון, כֻּלְּהוּ קָיְימֵי (כלהו) לְמִבְרֵי עָלְמָא.

מִי הֵם הַיָּמִים שֶׁל רָע? אִם תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהֵם יְמֵי הַזִּקְנָה - לֹא כָּךְ, שֶׁהֲרֵי יְמֵי הַזִּקְנָה, אִם זָכָה בְּבָנִים וּבְנֵי בָנִים - הֵם יְמֵי טוֹב. מִי הֵם יְמֵי רָע? אֶלָּא הֵם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכָּתוּב (קהלת יב) וּזְכֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְחוּרֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה. אֵינָם יְמֵי הַזִּקְנָה. אֶלָּא סוֹד הַדָּבָר- כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, בָּרָא אוֹתוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְכָל אוֹת וְאוֹת נִכְנְסָה לְפָנָיו, עַד שֶׁהִתְקַיְּמוּ כָּל אוֹתִיּוֹת בְּאוֹת בי"ת. וְכָל אוֹתָן אַלְפָּא בֵּיתוֹת שֶׁהִתְגַּלְגְּלוּ הָאוֹתִיּוֹת, כֻּלָּן עוֹמְדוֹת [כלן] לִבְרֹא הָעוֹלָם.

כֵּיוָן דְּאִתְגַּלְגְּלוּ וְאִתְחַבְּרוּ תְּרִין אַתְוָון אִלֵּין ט"ר כְּחָדָא, סַלְקָא טי"ת וְלָא אִתְיַיְשְׁבַת, עַד דְּגָעַר בָּהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְאָמַר לָהּ, טי"ת טי"ת, עַל מָה אַתְּ סַלְקָא וְלָא אִתְיַיְשְׁבַת בְּדוּכְתִּיךְ. אָמְרָה קַמֵּיהּ. וְכִי עָבְדַת לִי לְמֶהֱוֵי אֶת בְּרֵישָׁא דְטוֹב, דְּהָא אוֹרַיְיתָא פָּתַח בִּי כִּי טוֹב. הֵיךְ אֲנָא מִתְחַבְּרָא לְאִתְיַיְשְׁבָא בְּאָת רַע.

כֵּיוָן שֶׁהִתְגַּלְגְּלוּ וְהִתְחַבְּרוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ ט"ר יַחַד, עָלְתָה טֵי"ת, וְלֹא הִתְיַשְּׁבָה, עַד שֶׁגָּעַר בָּהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר לָהּ: טֵי"ת טֵי"ת, עַל מָה אַתְּ עוֹלָה וְאֵינָךְ מִתְיַשֶּׁבֶת בִּמְקוֹמֵךְ? אָמְרָה לְפָנָיו: וְכִי עָשִׂיתָ אוֹתִי לִהְיוֹת אוֹת בְּרֹאשׁ שֶׁל טוֹב, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה פָּתְחָה בִּי כִּי טוֹב, אֵיךְ אֲנִי מִתְחַבֶּרֶת לְהִתְיַשֵּׁב עִם אוֹת רָע?

אָמַר לָהּ, תּוּב לְאַתְרִיךְ, דְּהָא אַתְּ צְרִיכָה לָהּ. דְּהָא בַּר נָשׁ דְּאָתֵי בְּעֵי לְמִבְרֵי בְּכוֹן, תַּרְוַוייכוּ אִתְכְּלִיל כְּחָדָא, וְיִתְבְּרֵי. אֲבָל אַתְּ לִימִינָא, וְאִיהִי לִשְׂמָאלָא. וּכְדֵין תָּבוּ וְאִתְיַיְשְׁבוּ דָּא בְּדָא כְּחָדָא.

אָמַר לָהּ: שׁוּבִי לִמְקוֹמֵךְ, שֶׁהֲרֵי אַתְּ צְרִיכָה אוֹתָהּ, שֶׁהֲרֵי הָאָדָם שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לִבְרֹא בָּכֶם, שְׁתֵּיכֶן נִכְלָלִים יַחַד וְיִבָּרֵא, אֲבָל אַתְּ לִימִין, וְהוּא לִשְׂמֹאל. וְאָז שָׁבוּ וְהִתְיַשְּׁבוּ זוֹ עִם זוֹ יַחַד.

בְּהַהִיא שַׁעֲתָא פָּרִישׁ לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבָרָא לוֹן לְכָל חַד וְחַד, יוֹמִין וּשְׁנִין יְדִיעָן. אִלֵּין לִימִינָא וְאִלֵּין לִשְׂמָאלָא. אִלֵּין דְּיָמִינָא, אִתְקְרוּן יְמֵי הַטּוֹב, וְאִלֵּין דְּשְׂמָאלָא אִתְקְרוּן יְמֵי הָרָעָה. וְעַל דָּא אָמַר שְׁלֹמֹה, עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה. דְּאִלֵּין מְסַחֲרִין לֵיהּ לְבַר נָשׁ בְּחוֹבוֹי דְּאִיהוּ עָבִיד. כֵּיוָן דְּאִתְבְּרוּן יוֹמִין דְּטוֹב, וְיוֹמִין דְּרַע, כְּדֵין תָּבוּ וְאִתְיַיְשְׁבוּ, לְאִתְכְּלָלָא בְּהוּ בְּבַר נָשׁ.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִפְרִיד אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבָרָא אוֹתָן אֶת כָּל אַחַת וְאַחַת יָמִים וְשָׁנִים יְדוּעוֹת, אֵלּוּ לְיָמִין וְאֵלּוּ לִשְׂמֹאל. אֵלּוּ שֶׁל הַיָּמִין נִקְרָאִים יְמֵי הַטּוֹב, וְאֵלּוּ שֶׁל הַשְּׂמֹאל נִקְרָאִים יְמֵי הָרָעָה. וְעַל כֵּן אָמַר שְׁלֹמֹה, עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה, שֶׁאֵלּוּ סוֹבְבִים אֶת הָאָדָם בַּחֲטָאָיו שֶׁהוּא עָשָׂה. כֵּיוָן שֶׁנִּבְרְאוּ יָמִים שֶׁל טוֹב וְיָמִים שֶׁל רָע, אָז שָׁבוּ וְהִתְיַשְּׁבוּ לְהִכָּלֵל בָּאָדָם.

וּבְגִינֵי כָךְ אָמַר דָּוִד, (תהלים מט) לָמָּה אִירָא בִּימֵי רָע עֲוֹן עֲקֵבַי יְסֹבְבֵנִי. יְמֵי רָע וַדַּאי. וְרָזָא דָּא, אִלֵּין אִקְרוּן יְמֵי רָעָב, שְׁנִין דְּרָעָב, וְאִלֵּין אִקְרוּן יְמֵי שָׂבָע, שְׁנֵי שָׂבָע.

וּמִשּׁוּם כָּךְ אָמַר דָּוִד, (תהלים מט) לָמָּה אִירָא בִּימֵי רָע עֲוֹן עֲקֵבַי יְסוֹבְבֵנִי. יְמֵי רָע וַדַּאי, וְזֶה הַסּוֹד. אֵלּוּ נִקְרָאִים יְמֵי רָעָב, שְׁנוֹת הָרָעָב, וְאֵלּוּ נִקְרָאִים יְמֵי הַשָּׂבָע, שְׁנוֹת הַשָּׂבָע.

וְרָזָא דְּמִלָּה, דְּלָא לְאֶפָּקָא מַבּוּעָא דִּבְרִית קַדִּישָׁא, בְּיוֹמֵי רָעָב, בִּשְׁנַת הָרָעָב. וּבְגִין כָּךְ יוֹסֵף דְּאִיהוּ רָזָא דִּבְרִית, סָתִים מַבּוּעֵיהּ בִּשְׁנַת הָרָעָב. וְלָא יָהַב לֵיהּ דּוּכְתָּא לְאַסְגָּאָה בְּעַלְמָא. וְדָא בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ, דְּכַד שָׁלְטָא שְׁנַת הָרָעָב, דְּיַסְתִּים מַבּוּעָא דִּבְרִית קַדִּישָׁא דִּילֵיהּ. בְּגִין דְּלָא יָהַב לֵיהּ דּוּכְתָּא לְאַסְגָּאָה בְּעַלְמָא.

וְסוֹד הַדָּבָר - שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא אֶת מַעְיַן הַבְּרִית הַקָּדוֹשׁ בִּימֵי הָרָעָב, בִּשְׁנַת הָרָעָב. וּמִשּׁוּם כָּךְ יוֹסֵף, שֶׁהוּא סוֹד הַבְּרִית, סָתַם אֶת מַעְיָנוֹ בִּשְׁנַת הָרָעָב וְלֹא נָתַן לוֹ מָקוֹם לְרִבּוּת בָּעוֹלָם. וְזֶה צָרִיךְ לְאָדָם, שֶׁכְּאֲשֶׁר שׁוֹלֶטֶת שְׁנַת הָרָעָב, שֶׁיִּסְתֹּם אֶת מַעְיַן הַבְּרִית קֹדֶשׁ שֶׁלּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתֵּן לוֹ מָקוֹם לְרִבּוּת בָּעוֹלָם.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, רָזָא דָּא אִיהוּ רָזָא עִלָּאָה. בְּהַהִיא שְׁנַת הָרָעָב, כֵּיוָן דְּאִיהִי שָׁלְטָא, בָּעֵי לְאַסְתָּמָא מַבּוּעֵיהּ. בְּגִין דְּאִי לָא סָתִים לֵיהּ, גָּרִים לְאַמְשָׁכָא רוּחָא לְהַהוּא וַלְדָּא מֵהַהוּא סִטְרָא. וְיָהִיב דּוּכְתָּא לְהַהוּא סִטְרָא לְמִפְשֵׁי בְּעַלְמָא, סִטְרָא דִּמְסָאֲבָא בְּסִטְרָא דְּקוּדְשָׁא. וְתוּ רָזָא, דִּכְתִיב, (משלי ל) תַּחַת שָׁלֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ וְגו'.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, סוֹד זֶה הוּא סוֹד עֶלְיוֹן. בִּשְׁנַת הָרָעָב הַהִיא, כֵּיוָן שֶׁהִיא שׁוֹלֶטֶת, צָרִיךְ לִסְתֹּם אֶת מַעְיָנוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאִם אֵינוֹ סוֹתֵם אוֹתוֹ, גּוֹרֵם לִמְשׁךְ רוּחַ לְאוֹתוֹ הַוָּלָד מֵהַצַּד הַהוּא, וְנוֹתֵן מָקוֹם לַצַּד הַהוּא לִגְדֹּל בָּעוֹלָם, צַד הַטֻּמְאָה בְּצַד הַקְּדֻשָּׁה. וְעוֹד סוֹד, שֶׁכָּתוּב (משלי ל) תַּחַת שָׁלֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ וְגו'.

וּבְגִין כָּךְ יוֹסֵף צַדִּיקָא, רָזָא דִּבְרִית, סָלִיק וְסָתִים מַבּוּעֵיהּ, בִּשְׁנַת הָרָעָב. דְּלָא לְאִתְעָרְבָא בַּהֲדֵהּ כְּלַל, וּלְמֵיהַב לֵהּ דּוּכְתָּא. וּמַאן דְּאַפְתַּח מַבּוּעֵיהּ בְּהַהוּא זִמְנָא, עָלֵיהּ כְּתִיב, (הושע ה) בַּיְיָ בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ עַתָּה יֹאכְלֵם וְגו'. דְּהָא אִלֵּין אִקְרוּן בָּנִים זָרִים וַדַּאי. בַּיְיָ בָּגָדוּ וַדַּאי. וּבְגִין כָּךְ זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין, דְּלָא אִתְחַלְּפוּ דּוּכְתָּא קַדִּישָׁא, בְּדוּכְתָּא מְסָאֲבָא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ יוֹסֵף הַצַּדִּיק, סוֹד הַבְּרִית, סִלֵּק וְסָתַם אֶת מַעְיָנוֹ בִּשְׁנַת הָרָעָב, שֶׁלֹּא לְהִתְעָרֵב עִמָּהּ כְּלָל וְלִתֵּת לָהּ מָקוֹם, וּמִי שֶׁפּוֹתֵחַ מַעְיָנוֹ בַּזְּמַן הַהוּא, עָלָיו כָּתוּב (הושע ה) בַּה' בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ עַתָּה יֹאכְלֵם וְגו'. שֶׁהֲרֵי אֵלּוּ נִקְרָאִים בָּנִים זָרִים וַדַּאי. בַּה' בָּגָדוּ וַדַּאי. וּמִשּׁוּם כָּךְ אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים שֶׁלֹּא הֶחֱלִיפוּ מָקוֹם קָדוֹשׁ בְּמָקוֹם טָמֵא.

וְעַל דָּא כְּתִיב, וּלְיוֹסֵף יֻלַּד שְׁנֵי בָנִים בְּטֶרֶם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב. דְּהָא מֵהַהוּא זִמְנָא דְּשָׁלְטָא שְׁנַת הָרָעָב, אִסְתִּים מַבּוּעֵיהּ וְסָלִיק מִקּוֹרֵיהּ, דְּלָא לְמֵיהַב בְּנִין לְסִטְרָא מְסָאֲבָא, וְלָא לְאַחְלָפָא דּוּכְתָּא דְּקוּדְשָׁא, בְּדוּכְתָּא דִּמְסָאֲבָא. וּבָעֵי בַר נָשׁ לְחַכָּאָה לְמָארֵיהּ דְּקוּדְשָׁא, כַּד יֵיתֵי וְיִשְׁלוֹט, כְּדִכְתִיב, (ישעיה ח) וְחִכֵּיתִי לַיְיָ הַמַּסְתִּיר פָּנָיו מִבֵּית יַעֲקֹב וְקִוִּיתִי לוֹ.

וְעַל זֶה כָּתוּב וּלְיוֹסֵף יֻלַּד שְׁנֵי בָנִים בְּטֶרֶם תָּבֹא שְׁנַת הָרָעָב, שֶׁהֲרֵי מֵהַזְּמַן הַהוּא שֶׁשָּׁלְטָה שְׁנַת הָרָעָב, סָתַם אֶת מַעְיְנוֹ וְסִלֵּק אֶת מְקוֹרוֹ שֶׁלֹּא לְתֵת בָּנִים לְצַד הַטֻּמְאָה וְלֹא לְהַחֲלִיף מָקוֹם שֶׁל קֹדֶשׁ בְּמָקוֹם שֶׁל טֻמְאָה. וְצָרִיךְ אָדָם לְצַפּוֹת לְרִבּוֹנוֹ כְּשֶׁיָּבֹא וְיִשְׁלֹט, כַּכָּתוּב (ישעיה ח) וְחִכִּיתִי לַה' הַמַּסְתִּיר פָּנָיו מִבֵּית יַעֲקֹב וְקִוֵּיתִי לוֹ.

דף רד:

זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא, דְּיָדְעִין אוֹרְחוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְנָטְרֵי פִּקּוּדֵי דְאוֹרַיְיתָא לְמֵיהַךְ בְּהוּ. דִּכְתִיב, (הושע יד) כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְיָ וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. וּכְתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. (ד"א ל"ג דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (יי). דהא, קודשא בריך הוא בעא לקדשא להו לישראל (דף רד ע"ב) בכלא ולא יהא לון בסטרא דמסאבא כלום) (תא חזי כד סטרא דא שלטא בעלמא לא אצטריך ליה לבר נש לאתחזאה בשוקא קמיה בגין דיכיל לנזקא ואתייהיב ליה רשותא לחבלא. ותא חזי ביעקב מה כתיב ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, דלא בעי לאתחזאה קמיה).

אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁיּוֹדְעִים אֶת דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשׁוֹמְרִים אֶת מִצְוֹות הַתּוֹרָה לָלֶכֶת בָּהֶם, שֶׁכָּתוּב (הושע יד) כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. וְכָתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. [ר"א ל"ג וכתוב (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ה'], שהרי הקדוש ברוך הוא רצה לקדש את ישראל בכל, ולא יהיה להם כלום בצד הטמאה] [בא ראה, כשהצד הזה שולט בעולם, לא צריך לאדם להראות לפניו בשוק, משום שיכול להזיק ונתנה לו רשות להשחית, ובא וראה מה כתוב ביעקב, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, שלא רצה להראות לפניו].

וּבְגִין דָּא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַזְהַר לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל לְאִתְקַדָּשָׁא. (כמה דאת אמר) (ד"א דכתיב), וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי. מַאן אָמַר דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מַלְכוּת שָׁמַיִם קַדִּישָׁא. מַלְכוּתָא אַחֲרָא דְּעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אִקְרֵי אַחֵר. דִּכְתִיב, (שמות לה) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יְיָ קַנָּא שְׁמוֹ.

וּמִשּׁוּם זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִתְקַדֵּשׁ, שֶׁכָּתוּב וְהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי. מִי זֶה אֲנִי? זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם הַקְּדוֹשָׁה. הַמַּלְכוּת הָאַחֶרֶת שֶׁל עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה נִקְרֵאת אַחֵר, שֶׁכָּתוּב (שמות לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי ה' קַנָּא שְׁמוֹ.

וְתָא חֲזֵי, אֲנִי, שָׁלְטָנוּ דְּעַלְמָא דֵּין, וְעַלְמָא דְּאָתֵי, וְכֹלָּא בֵּיהּ תַּלְיָא. אַחֵר, סִטְרָא מְסָאֲבָא. אַחֵר, סִטְרָא אָחֳרָא בְּסִטְרָא מְסָאֲבָא, וְשׁוּלְטָנוּ דִּילֵיהּ בְּהַאי עַלְמָא, וְלֵית לֵיהּ בְּעַלְמָא דְּאָתֵי כְּלוּם. וּבְגִין דָּא מַאן דְּאִתְדַּבַּק בְּהַאי אֲנִי, אִית לֵיהּ חוּלָקָא בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי.

וּבֹא רְאֵה, אֲנִי - שִׁלְטוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, וְהַכֹּל תְּלוּי בּוֹ. אַחֵר - צַד הַטֻּמְאָה, אַחֵר, צַד הָאַחֵר בְּצַד הַטֻּמְאָה, וְשִׁלְטוֹנוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין לוֹ כְּלוּם בָּעוֹלָם הַבָּא, וּמְשׁוּם זֶה מִי שֶׁנִּדְבָּק בַּאֲנִי הַזֶּה, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

וּמַאן דְּאִתְדַּבַּק בְּהַאי אַחֲר, אִתְאֲבִיד מֵהַהוּא עָלְמָא, וְלֵית לֵיהּ חוּלָקָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. וְאִית לֵיהּ חוּלָקָא בְּהַאי עָלְמָא, בִּמְסָאֲבוּ. בְּגִין דְּהַהוּא מַלְכוּ אַחֲרָא עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כַּמָּה אִינוּן תְּרֵיסַר גַּרְדִּינִין מְמַנָּן בֵּיהּ, לְשַׁלְטָאָה בְּהַאי עָלְמָא.

וּמִי שֶׁנִּדְבָּק בָּאַחֵר הַזֶּה, נֶאֱבָד מִן הָעוֹלָם הַהוּא וְאֵין לוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַבָּא. וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַזֶּה בַּטֻּמְאָה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הַמַּלְכוּת הָאַחֶרֶת, עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כַּמָּה הֵם מְגֻנִּים שׁוֹמְרִים מְמֻנִּים בָּהּ לִשְׁלֹט בָּעוֹלָם הַזֶּה.

וּבְגִינֵי כָךְ, אֱלִישָׁע אַחֵר, דְּנָחַת וְאִתְדַּבַּק בְּהַאי דַּרְגָּא, אִתְטְרִיד מֵהַהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי, וְלָא אִתְיְהִיב לֵיהּ רְשׁוּ לְמֶהְדַּר בִּתְיוּבְתָּא, וְאִתְטְרִיד מֵהַהוּא עָלְמָא, וְעַל דָּא אִקְרֵי אַחֵר.

וּמִשּׁוּם כָּךְ אֱלִישָׁע אַחֵר שֶׁיָּרַד וְנִדְבַּק בַּדַּרְגָּה הַזּוֹ, נִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַבָּא הַהוּא, וְלֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לַחֲזוֹר בִּתְשׁוּבָה וְנִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַהוּא, וְעַל כֵּן נִקְרָא אַחֵר.

וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי בַר נָשׁ לְאִתְפָּרְשָׁא מִכָּל סִטְרִין, דְּלָא לְאִסְתָּאֲבָא בְּהַהוּא סִטְרָא, לְמִזְכֵּי בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. וְעַל דָּא, דָּא בְּרָכָה, וְדָא קְלָלָה. דָּא שָׁבָע, וְדָא רָעָב. כֹּלָּא בְּהַפּוּכָא דָּא מִן דָּא. וְהָא אוֹקִימְנָא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ אָדָם לְהִפָּרֵד מִכָּל הַצְּדָדִים שֶׁלֹּא לְהִטָּמֵא בְּצַד הַהוּא, לִזְכּוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן זֶה בְּרָכָה וְזֶה קְלָלָה, זֶה שָׂבָע וְזֶה רָעָב. הַכֹּל בְּהִפּוּךְ זֶה מִזֶּה, וְהִנֵּה בֵּאַרְנוּ.

וּבְגִין כָּךְ, בְּהַהוּא זִמְנָא דִּשְׁנַת הָרָעָב, לֵית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִתְחַזָּאָה בְּשׁוּקָא, וְלָא לְאִפְתְּחָא מַבּוּעֵיהּ לְאוֹלָדָא, לְמֵיהַב בְּנִין לְאֵל אַחֵר, וְהָא אִתְּמַר.

וּמִשּׁוּם כָּךְ, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁל שְׁנַת הָרָעָב, אֵין לְאָדָם לְהֵרָאוֹת בַּשּׁוּק, וְלֹא לִפְתֹּחַ מַעְיָנוֹ לְהוֹלִיד בָּנִים לְאֵל אַחֵר, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

זַכָּאָה אִיהוּ בַר נָשׁ דְּאִסְתַּמַּר לְמֵיהַךְ בְּאֹרַח קְשׁוֹט, וּלְאִתְדַּבְּקָא בְּמָארֵיהּ תָּדִיר. דִּכְתִיב, (דברים י) וּבוֹ תִדְבָּק. (וכתיב, את יי אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק) וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ, וּבוֹ תִשָּׁבֵעַ.

לָא כְּתִיב, אֶלָּא וּבִשְׁמוֹ. מַאי תִּשָּׁבֵעַ, כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא, לְמֶהֱוֵי מִתְדַּבֵּק בְּרֵזָא דִּמְהֵימְנוּתָא.

אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁנִּשְׁמַר לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת וּלְהִדָּבֵק תָּמִיד בְּרִבּוֹנוֹ, שֶׁכָּתוּב (דברים י) וּבוֹ תִדְבָּק [וכתוב את יי אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק] וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ. וּבוֹ תִּשָּׁבֵעַ לֹא כָתוּב, אֶלָּא וּבִשְׁמוֹ. מַה זֶּה תִּשָּׁבֵעַ? כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, לִהְיוֹת דָּבֵק בְּסוֹד הָאֱמוּנָה.

שִׁבְעָה דַּרְגִּין לְעֵילָא עִלָּאִין עַל כֹּלָּא, רָזָא דִּשְׁלִימוּ דִּמְהֵימְנוּתָא. וְרָזָא דִּשְׁבְעָה דַּרְגִּין דִּלְתַתָּא מְנַיְיהוּ, דְּאִינוּן חִבּוּרָא חַד, וְקִשּׁוּרָא חַד, אִלֵּין בְּאִלֵּין, לְמֶהֱוֵי כֻּלְּהוּ חַד. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (מלכים א ח) שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים י"ד יוֹם. וְכֹלָּא חַד, וְקִשּׁוּרָא חַד, וְעַל דָּא כְּתִיב וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ, מִלְּעֵילָּא וּמִתַּתָּא. זַכָּאָה אִיהוּ (נ"א מאן דזכי לאתדבקא ביה בקודשא בריך הוא כדקא יאות. זכאה הוא בעלמא דין ובעלמא דאתי. דקודשא בריך הוא פתח ליה אוצרין טבין קדישין בשעתא דאצטריך לקבלא צלותא כמה דאת אמר). (נ"א ומאן דמייחד אלין באלין, עליה כתיב), (דברים כח)

יְפַתַּח יְיָ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם, אֵלֵּין אוֹצָרִין דְּלְעֵילָּא וְתַתָּא. שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים כֻּלְּהוּ חַד. דִּכְתִיב, אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם. אוֹצָרוֹ חַד, וְאִיהוּ אֶת הַשָּׁמַיִם. (זכריה ד) שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת, וְאִינּוּן חַד.

שְׁבַע דְּרָגוֹת לְמַעְלָה עֶלְיוֹנוֹת עַל הַכֹּל, הַסּוֹד שֶׁל שִׁלְמוּת הָאֱמוּנָה וְהַסּוֹד שֶׁל שֶׁבַע דְּרָגוֹת שֶׁלְּמַטָּה מֵהֶם, שֶׁהֵם חִבּוּר אֶחָד וְקֶשֶׁר אֶחָד, אֵלּוּ עִם אֵלּוּ, שֶׁכֻּלָּם יִהְיוּ אֶחָד. וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב (מלכים א ח) שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם, וְהַכֹּל אֶחָד וְקֶשֶׁר אֶחָד. וְעַל כֵּן כָּתוּב וּבִשְׁמוֹ תִּשְׁבֵּעַ, מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה. אַשְׁרֵיו [מי שזוכה להתדבק בקדוש ברוך הוא כראוי, צדיק הוא בעולם הזה ובעולם הבא, שהקדוש ברוך הוא פותח לו אוצרות טובים קדושים בשעה שיצטרך לקבלת התפלה, כמו שנאמר] [ומי שמיחד אלו עם אלו, עליו כתוב] (דברים כח) יִפְתַּח ה' לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם. אֵלּוּ הָאוֹצָרוֹת שֶׁלְּמַעְלָה וּלְמַטָּה. שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים כֻּלָּם אֶחָד, שֶׁכָּתוּב אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם. אוֹצָרוֹ אֶחָד, וְהוּא אֶת הַשָּׁמַיִם. (זכריה ד) שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת, וְהֵם אֶחָד.

רִבִּי חִיָּיא וְרִבִּי יוֹסֵי הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא, אַדְּהָכֵי חָמוּ חַד בַּר נָשׁ דְּהַוָה אָתֵי, מִתְעַטֵּף בְּעִטּוּפָא דְּמַצְוָה וּכְלֵי זַיְינִין קְטוּרִין תְּחוֹתּוֹי. אָמַר רִבִּי חִיָּיא, בַּר נָשׁ דֵּין, חַד מִתְּרִין אִית בֵּיהּ. אוֹ זַכָּאָה שְׁלִים אִיהוּ, אוֹ לְרַמָּאָה (את) בְּנֵי עָלְמָא אִיהוּ.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. בֵּינְתַיִם רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא מְעֻטָּף בְּעִטּוּף שֶׁל מִצְוָה וּכְלֵי זַיִן קְשׁוּרִים תַּחְתָּיו. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הָאִישׁ הַזֶּה, אֶחָד מִן הַשְּׁנַיִם יֵשׁ בּוֹ - אוֹ שֶׁהוּא צַדִּיק שָׁלֵם, אוֹ שֶׁהוּא בִּשְׁבִיל לְרַמּוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם.

אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹסֵי, הָא חֲסִידֵי עֶלְיוֹנִין אָמְרוּ, הֱוֵי דָּן לְכָל בַּר נָשׁ לְזְכוּ. הָא תָּנִינָן, בַּר נָשׁ דְּנָפִיק לְאָרְחָא, יִתְכַּוֵּין לִתְלַת מִלִּין. לְדוּרוֹן, לִקְרָבָא, לְצָלוֹתָא. מִנָּלָן מִיַּעֲקֹב, דְּהָא לִתְלַת אִלֵּין אִתְכַּוַּון, וְזָרִיז גַּרְמֵיהּ לְדוּרוֹן, לִקְרָבָא, לְצָלוֹתָא. וְהַאי בַּר נָשׁ, אֲזִיל בְּאָרְחָא אִיהוּ. הָא בֵּיהּ עִטּוּפָא דְּמַצְוָה, לְצָלוֹתָא. וְהָא בֵּיהּ כְּלֵי זַיְינִין, לִקְרָבָא. כֵּיוָן דְּתָרֵין אִלֵּין אִית בֵּיהּ, תְּלִיתָאי לָא לְמִרְדַּף אֲבַתְרֵהּ.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, הֲרֵי הַחֲסִידִים הָעֶלְיוֹנִים אָמְרוּ, הֱוֵי דָן כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת. הִנֵּה שָׁנִינוּ, אָדָם שֶׁיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ, יִתְכַּוֵּון לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים - לְדוּרוֹן, לִקְרָב, וְלִתְפִלָּה. מִנַּיִן לָנוּ? מִיַּעֲקֹב. שֶׁהֲרֵי הוּא הִתְכַּוֵּון לִשְׁלֹשֶׁת אֵלּוּ, וְזֵרֵז עַצְמוֹ לְדוֹרוֹן, לִקְרָב וְלִתְפִלָּה. וְהָאִישׁ הַזֶּה הוּא הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, הִנֵּה יֵשׁ בּוֹ עִטּוּף שֶׁל מִצְוָה לִתְפִלָּה, וְהִנֵּה בּוֹ כְּלֵי זַיִן לִקְרָב. כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי אֵלֶּה, הַשְּׁלִישִׁי אֵין לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם.

דף רה.

כַּד קָרִיב לְגַבַּיְיהוּ, יַהֲבוּ לֵיהּ שְׁלָם וְלָא אָתִיב לוֹן. אָמַר רִבִּי חִיָּיא, הָא חַד מֵאִינּוּן (דף רה ע"א) תְּרֵין, דְּאִתְחַזְיָין לְמֶהֱוֵי בֵּיהּ לֵית בֵּיהּ, דְּהָא לָא אַתְקִין גַּרְמֵיהּ לְדוֹרוֹן, וּבְדוֹרוֹן שְׁלָמָא כָּלִיל בֵּיהּ. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, דִּילְמָא אִיהוּ מִשְׁתַּדֵּל בִּצְלוֹתֵיהּ, אוֹ מַרְחִישׁ תַּלְמוּדֵיהּ בְּגִין דְּלָא יְעָקַר לֵיהּ.

כְּשֶׁקָּרַב אֲלֵיהֶם, נָתְנוּ לוֹ שָׁלוֹם וְלֹא הֵשִׁיב לָהֶם. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הִנֵּה אֶחָד מֵאוֹתָם הַשָּׁנַיִם שֶׁרָאוּיִים לִהְיוֹת בּוֹ - אֵין בּוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא תִּקֵּן עַצְמוֹ לְדוֹרוֹן, וּבְדוֹרוֹן כָּלוּל הַשָּׁלוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אוּלַי הָיָה מִשְׁתַּדֵּל בִּתְפִלָּתוֹ, אוֹ שֶׁמַּרְחִישׁ תַּלְמוּדוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח אוֹתוֹ.

אַזְלֵי כְּחֲדָא, וְלָא מַלִּיל הַהוּא בַּר נָשׁ בַּהֲדַיְיהוּ. לְבָתַר אִשְׁתְּמִיטוּ רִבִּי חִיָּיא וְרִבִּי יוֹסֵי וְאִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא. כֵּיוָן דְּחָמָא הַהוּא בַּר נָשׁ דְּהַווּ מִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, קָרִיב לְגַבַּיְיהוּ וְיָהִיב לוֹן שְׁלָם.

הָלְכוּ יַחַד, וְלֹא דִּבֵּר אוֹתוֹ הָאִישׁ עִמָּהֶם. אַחַר כָּךְ נִשְׁמְטוּ רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסֵי וְהִשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים הָיוּ בַּתּוֹרָה, קָרַב אֲלֵיהֶם וְנָתַן לָהֶם שָׁלוֹם.

אָמַר לוֹן, רַבּוֹתַי, בְּמָה חֲשַׁדְתּוּן לִי, כַּד יַהֲבִיתּוּ לִי שְׁלָם, וְלָא אֲתֵיבְנָא לְכוּ. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹסֵי, דֵּילְמָא צְלוֹתָא הֲוֵית אָמַר, אוֹ מַרְחִישׁ בְּתַלְמוּדָךְ. אָמַר לוֹן, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָדִין לְכוּ לְכַף זְכוּ.

אָמַר לָהֶם, רַבּוֹתַי, בַּמָּה חֲשַׁדְתֶּם אוֹתִי כְּשֶׁנָּתַתֶּם לִי שָׁלוֹם וְלֹא הֵשַׁבְתִּי לָכֶם? אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, אוּלַי הָיִיתָ אוֹמֵר תְּפִלָּה אוֹ מַרְחִישׁ בְּתַלְמוּדְךָ. אָמַר לָהֶם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָדוֹן אֶתְכֶם לְכַף זְכוּת.

אֲבָל אֵימָא לְכוּ. יוֹמָא חַד הֲוֵינָא אָזִיל בְּאָרְחָא, אַשְׁכַּחְנָא חַד בַּר נָשׁ, וְאַקְדֵּימְנָא לֵיהּ שְׁלָם. וְהַהוּא גַּבְרָא הֲוָה לִסְטִים, וְקָם עָלַי, וְצָעַר לִי. וְאִלְמָלֵא דְּאִתְתַּקַּפְנָא בֵּיהּ אִצְטַעַרְנָא. מַהַהוּא יוֹמָא נָדְרְנָא, דְּלָא לְאַקְדְּמָא שְׁלָם, בַּר לְבַר נָשׁ זַכָּאָה. אֶלָּא אִי יְדַעְנָא בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא, בְּגִין דְּיָכִיל לְצַעֲרָא לִי, וְיִתַּתַּקַּף בִּי בְּחֵילָא. בְּגִין דְּאָסִיר לְאַקְדְּמָא שְׁלָם לְבַר נָשׁ חַיָּיבָא. דִּכְתִיב, (ישעיה מט) אֵין שָׁלוֹם אָמַר יְיָ לָרְשָׁעִים.

אֲבָל אֹמַר לָכֶם, יוֹם אֶחָד הָיִיתִי הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, מָצָאתִי אִישׁ אֶחָד וְהִקְדַּמְתִּי לוֹ שָׁלוֹם, וְאוֹתוֹ אִישׁ הָיָה שׁוֹדֵד, וְקָם עָלַי וְצִעֵר אוֹתִי, וְאִלְמָלֵא שֶׁהִתְגַּבַּרְתִּי עָלָיו הִצְטַעַרְתִּי. מֵאוֹתוֹ יוֹם נָדַרְתִּי שֶׁלֹּא לְהַקְדִּים שָׁלוֹם, רַק לְאָדָם צַדִּיק, אֶלָּא אִם הִכַּרְתִּיו בָּרִאשׁוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁיָּכוֹל לְצַעֵר אוֹתִי וְיִתְגַּבֵּר עָלַי בְּכֹחַ, מִשּׁוּם שֶׁאָסוּר לְהַקְדִּים שָׁלוֹם לְאִישׁ רָשָׁע, שֶׁכָּתוּב (ישעיה מט) אֵין שָׁלוֹם אָמַר ה' לָרְשָׁעִים.

וְהַהִיא שַׁעֲתָא דְּחַמֵּינָא לְכוּ, וַיַּהֲבִיתּוּ לִי שְׁלָם וְלָא אֲתֵיבְנָא לְכוּ. חֲשִׁידְנָא לְכוּ. בְּגִין דְּלָא חַמֵּינָא בְּכוּ מִצְוָה דְּאִתְחֲזֵי לְבַר. וַהֲוֵינָא כְּמוֹ כֵן מְהַדֵּר תַּלְמוּדְאי. אֲבָל הַשְׁתָּא דְּחַמֵּינָא בְּכוּ דְּאִתּוּן זַכָּאִין, הָא אָרְחָא מִתְתַּקְּנָא קֳדָמַי.

וְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה שֶׁרָאִיתִי אֶתְכֶם וּנְתַתֶּם לִי שָׁלוֹם וְלֹא הֵשַׁבְתִּי לָכֶם, חֲשַׁדְתִּי אֶתְכֶם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רָאִיתִי בָּכֶם מִצְוָה שֶׁנִּרְאֵית בַּחוּץ, וּכְמוֹ כֵן הָיִיתִי חוֹזֵר עַל תַּלְמוּדִי, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁרָאִיתִי אֶתְכֶם שֶׁאַתֶּם צַדִּיקִים, הִנֵּה הַדֶּרֶךְ מְתֻקֶּנֶת לְפָנַי.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים עג) מִזְמוֹר לְאָסָף אַךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרֵי לֵבָב. תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבֵד יְמִינָא וְעָבֵד שְׂמָאלָא, לְאַנְהָגָא עָלְמָא. חַד אִקְרֵי טוֹב וְחַד אִקְרֵי רָע. וּבְתַרְיִן אִלֵּין אִתְכְּלִיל בַּר נָשׁ, וְאִתְקְרִיב בְּכֻלָּא.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים עג) מִזְמוֹר לְאָסָף אַךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרֵי לֵבָב. בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הַיָּמִין וְעָשָׂה שְׂמֹאל לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם. אֶחָד נִקְרָא טוֹב, וְאֶחָד נִקְרָא רָע. וּבְשָׁנֵי אֵלֶּה נִכְלָל הָאָדָם, וְהִתְקָרֵב בַּכֹּל.

וְהַהוּא רַע דְּאִיהוּ שְׂמָאלָא, אִתְכְּלִילוּ בֵּיהּ עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְאִתְיְהִיב בְּסִטְרָא דִּלְהוֹן. בְּגִין דְּאִינּוּן עַרְלֵי לִבָּא, וְעַרְלֵי בְּשָׂרָא, וּלְאִסְתָּאָבָא בֵּיהּ. אֲבָל בְּיִשְׂרָאֵל מַה כְּתִיב, אַךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל (כתיב).

וּבְאוֹתוֹ הָרַע, שֶׁהוּא הַשְּׂמאל, נִכְלְלוּ עַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְנִתַּן בַּצַּד שֶׁלָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם עַרְלֵי לֵב וְעַרְלֵי בָּשָׂר וּלְהִטָּמֵא בּוֹ. אֲבָל בְּיִשְׂרָאֵל מַה כָּתוּב? אַךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל.

וְאִי תֵּימָא לְכֻלְּהוּ, לָאו. אֶלָּא לְאִינּוּן דְּלָא אִסְתָּאֲבֵי בַּהֲדֵי הַהוּא רָע. דִּכְתִיב, לְבָרֵי לֵבָב. בְּגִין דְּדָא טוֹב וְדָא רַע. טוֹב לְיִשְׂרָאֵל בִּלְחוֹדַיְיהוּ, וְרַע לְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. אַךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל, בְּגִין לְאִדְבָּקָא בֵּיהּ. וּבְהַאי אִתְדַּבְּקוּ יִשְׂרָאֵל, בְּרָזָא עִלָּאָה, בְּרָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא, לְמֶהֱוֵי כֻּלָּא חַד.

וְאִם תֹּאמַר, לְכֻלָּם? לֹא, אֶלָּא לְאוֹתָם שֶׁלֹּא נִטְמְאִים עִם אוֹתוֹ הָרַע, שֶׁכָּתוּב לִבְרֵי לֵבָב, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה טוֹב וְזֶה רַע. טוֹב לְיִשְׂרָאֵל לְבַדָּם, וְרַע לָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. אַךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְהִדָּבֵק בּוֹ, וּבְזֶה נִדְבְּקוּ יִשְׂרָאֵל בְּסוֹד עֶלְיוֹן, בְּסוֹד הֶאֱמוּנָה, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה אֶחָד.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, זַכָּאִין אֲנַן, דְּלָא שַׁבַּשְׁנָא בְּדִּ. וְהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁדְּרָךְ לְגַבָּן. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, בְּגִין דְּטוֹב הוּא לְיִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל אִית לוֹן חוּלָקָא בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. לְמֶחְמֵי עַיְנָא בְּעֵינָא חֵיזוּ יְקָרָא. כְּמָה דִּכְתִיב, (ישעיה נב) כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יְיָ צִיּוֹן. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: (ע"כ פרשת מקץ)

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אַשְׁרֵינוּ שֶׁלֹּא טָעִינוּ בְךָ, וַהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁלַח אוֹתְךָ אֵלֵינוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִשּׁוּם שֶׁטּוֹב הוּא לְיִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק לָעוֹלָם הַזֶּה, וּבָעוֹלָם הַבָּא לִרְאוֹת עַיִן בְּעַיִן אֶת מַרְאֵה הַכָּבוֹד, כַּכָּתוּב (ישעיה נב) כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פרשת ויגש אליו

דף רה:

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וְגו', רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, (ישעיה סג) כִּי אַתָּה אָבִינוּ כִּי אַבְרָהָם לֹא יָדָעֲנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יַכִּירֵנוּ אַתָּה ה' אָבִינוּ גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַלְמָא, כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא, עָבִיד עֲבִידְתָּא כְּדְקָא חָזֵי. בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא כְּמָה דְאִצְטְרִיךְ. כֵּיוָן דְּאָתָא יוֹמָא שְׁתִיתָאָה וְאִצְטְרִיךְ לְמִבְרֵי אָדָם, אָתַת אוֹרַיְיתָא קַמֵּיהּ. אָמְרָה (קמי קודשא בריך הוא). הַאי אָדָם דְּאַתְּ (דף רה ע"ב) בָּעֵי לְמִבְרֵי, זַמִּין הוּא

לְאַרְגָּוָא קַמָּךְ. אִלְמָלֵא לָא תַאֲרִיךְ רוּגְזָא, טַב לֵיהּ דְּלָא יִתְבְּרֵי. אָמַר לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכִי לְמַגָּנָא אִתְקְרֵינָא אֶרֶךְ אַפַּיִם.

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וְגוֹ'. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, (ישעיה סג) כִּי אַתָּה אָבִינוּ כִּי אַבְרָהָם לֹא יְדָעָנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יַכִּירֵנוּ אַתָּה ה' אָבִינוּ גֹּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ. הַפָּסוּק הַזֶּה פֵּרְשׁוּהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, כָּל יוֹם וְיוֹם עָשָׂה מַעֲשֵׂהוּ כְּרָאוּי בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ. כֵּיוָן שֶׁבָּא הַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהִצְטָרֵךְ לִבְרֹא אָדָם, בָּאָה לְפָנָיו הַתּוֹרָה. אָמְרָה [לפני הקדוש ברוך הוא]: הָאָדָם הַזֶּה שֶׁאַתָּה רוֹצֶה לִבְרֹא, עָתִיד הוּא לְהַרְגִּיז לְפָנֶיךָ. אִלְמָלֵא לֹא תַאֲרִיךְ רֻגְזֶךָ, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא יִבָּרֵא. אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: וְכִי לְחִנָּם נִקְרֵאתִי אֶרֶךְ אַפַּיִם?

אֶלָּא, כֹּלָּא בְּאוֹרַיְיתָא אִתְבְּרֵי, וְכֹלָּא בְּאוֹרַיְיתָא אִשְׁתַּכְלַל. בְּגִין דְּעַד לָא בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, אַתְיָין כָּל אַתְוָון קַמֵּיהּ, וְעָאלוּ כָּל חַד וְחַד לְמַפְרַע.

אֶלָּא הַכֹּל נִבְרָא בַּתּוֹרָה וְהַכֹּל נִתְקַן בַּתּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁבְּטֶרֶם בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, בָּאוּ לְפָנָיו כָּל הָאוֹתִיּוֹת, וְנִכְנְסוּ כָּל אַחַת לְמַפְרַע.

עָאלַת תי"ו. אָמְרָה קַמֵּיהּ, רְעוּתָךְ לְמִבְרֵי בִּי עָלְמָא, אָמַר לַהּ לָאו, דְּבָךְ זְמִינִין כַּמָּה צַדִּיקַיָּא לְמֵימַת, דִּכְתִיב, (יחזקאל ט) וְהִתְוֵיתָ תִּיו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים וְגוֹ'. וְתָנִינָן, דִּכְתִיב וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלוּ. אַל תִּקְרֵי מִמִּקְדָּשִׁי, אֶלָּא מִמְקוּדָּשַׁי. וּבְגִין כָּךְ עָלְמָא לָא יִתְבְּרֵי בָּךְ.

נִכְנְסָה תִּי"ו, אָמְרָה לְפָנָיו: רְצוֹנְךָ לִבְרֹא בִּי אֶת הָעוֹלָם? אָמַר לָהּ: לֹא, שֶׁבָּךְ עֲתִידִים כַּמָּה צַדִּיקִים לָמוּת, שֶׁכָּתוּב וְהִתְוִיתָ תָּו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים וְגוֹ'. וְשָׁנִינוּ, שֶׁכָּתוּב וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלוּ, אַל תִּקְרֵי מִמִּקְדָּשִׁי אֶלָּא מִמְקֻדָּשַׁי. וּמִשּׁוּם כָּךְ הָעוֹלָם לֹא יִבָּרֵא בָּךְ.

עָאלוּ תְּלַת אַתְוָון, שִׁי"ן, קוּ"ף, רֵי"שׁ, כָּל חַד וְחַד בִּלְחוֹדוֹי. אָמַר לְהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָאו אַתּוּן כְּדַאי לְמִבְרֵי בְּכוּ עָלְמָא, דְּהָא אַתּוּן אַתְוָון דְּאִתְקְרֵי בְּכוּ שֶׁקֶר, וְשֶׁקֶר לָאו אִיהוּ כְּדַאי לְמֵיקַם קַמַּאי, וְהָא אוּקְמוּהָ.

נִכְנְסוּ שְׁלֹשׁ הָאוֹתִיּוֹת שִׁי"ן קוּ"ף רֵי"שׁ, כָּל אַחַת וְאַחַת לְבַדָּהּ. אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֵינְכֶן כְּדַאיוֹת לִבְרֹא בָּכֶן אֶת הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי אַתֶּן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּקְרָא בָּכֶן שֶׁקֶר, וְהַשֶּׁקֶר אֵינוֹ כְּדַאי לַעֲמֹד לְפָנַי, וְהִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ.

וְעָלוּ פ"א צד"י, וְכֵן כֻּלְּהוּ, עַד דְּמָטוּ אַתְוָון לְאָת כ"ף. כֵּיוָן דְּנָחַת כ"ף מֵעַל כִּתְרָא, אִזְדַּעְזָעוּ עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי כו', עַד דְּאִתְקְיֵים כְּלָא בְּאָת בֵּי"ת, דְּאִיהוּ סִימָן בְּרָכָה, וּבֵיהּ אִשְׁתַּכְלַל עָלְמָא וְאִתְבְּרֵי.

וְנִכְנְסוּ פֵּ"א צָד"י, וְכֵן כֻּלָּן, עַד שֶׁהִגִּיעוּ הָאוֹתִיּוֹת לָאוֹת כָּ"ף. כֵּיוָן שֶׁיָּרְדָה כָּ"ף מֵעַל הַכֶּתֶר, הִזְדַּעְזְעוּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְכוּ', עַד שֶׁהַכֹּל הִתְקַיֵּם בְּאוֹת בֵּי"ת, שֶׁהִיא סִימָן בְּרָכָה, וּבָהּ הִשְׁתַּכְלֵל הָעוֹלָם וְנִבְרָא. וְאִי תֵּימָא, דְּאֵל"ף אִיהוּ רֵישָׁא דְּכֹל (אינון) אַתְוָון, (לאו) יָאוֹת אִיהוּ. אֶלָּא בְּגִין דְּאִתְקְרֵי בֵּיהּ אָרוּר (ובגין דאתקרי בה ארור). וּבְגִין דְּא לָא אִתְבְּרֵי בֵּיהּ עָלְמָא, אַף עַל גַּב דְּאל"ף אִיהוּ אָת

דְּרָזָא עִלָּאָה. בְּגִין דְּלָא לְמֵיהַב דּוּכְתָּא לְסִטְרָא אָחֳרָא דְּאִקְרֵי אָרוּר, לָא אִתְבְּרֵי בֵּיהּ עַלְמָא. וְאִשְׁתַּכְלַל בְּבֵי"ת עַלְמָא, וּבֵיהּ אִתְבְּרֵי.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁאָלֶ"ף הִיא הָרֹאשׁ שֶׁל כָּל [אותן] הָאוֹתִיּוֹת - [לא] נָאָה הוּא. אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁנִּקְרָא בּוֹ אָרוּר [משום שנקרא בה ארור], וּמִשּׁוּם זֶה לֹא נִבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, אַף עַל גַּב שֶׁאָלֶ"ף הִיא אוֹת שֶׁל סוֹד עֶלְיוֹן. כְּדֵי לֹא לָתֵת מָקוֹם לַצַּד הָאַחֵר שֶׁנִּקְרָא אָרוּר, לֹא נִבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, וְנִתְקַן הָעוֹלָם בְּבֵי"ת, וּבוֹ הוּא נִבְרָא.

תָּא חֲזֵי, כִּי אַתָּה אָבִינוּ, בְּגִין דְּהַאי עַלְמָא, בְּהַאי דַּרְגָּא אִשְׁתַּכְלַל וְאִתְבְּרֵי. וּבַר נַשׁ בֵּיהּ אִתְבְּרֵי, וְנָפַק לְעַלְמָא. כִּי אַבְרָהָם לֹא יָדָעָנוּ, דְּהָא אַף עַל גַּב דְּבֵיהּ קַיּוּמָא דְעַלְמָא. לָא אִשְׁתַּדַּל עָלָן, כְּמָה דְּאִשְׁתַּדַּל עַל יִשְׁמָעֵאל. דְּאָמַר, (בראשית יז) לוּ יִשְׁמָעֵאל יִחְיֶה לְפָנֶיךָ. וְיִשְׂרָאֵל לֹא יַכִּירֵנוּ, בְּגִין דְּכָל בִּרְכָאן דְּאִצְטְרִיךְ לְבָרְכָא לִבְנוֹי, שָׁבַק לְהַאי דַּרְגָּא לְבָרְכָא כֻּלְּהוּ.

בֹּא רְאֵה, כִּי אַתָּה אָבִינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה נִתְקַן וְנִבְרָא בַּדַּרְגָּה הַזּוֹ, וְהָאָדָם נִבְרָא בָּהּ וְיָצָא לָעוֹלָם. כִּי אַבְרָהָם לֹא יְדָעָנוּ, שֶׁהֲרֵי אַף עַל גַּב שֶׁבּוֹ קִיּוּם הָעוֹלָם, לֹא הִשְׁתַּדֵּל עָלֵינוּ כְּמוֹ שֶׁהִשְׁתַּדֵּל עַל יִשְׁמָעֵאל, שֶׁאָמַר לוּ יִשְׁמָעֵאל יִחְיֶה לְפָנֶיךָ. וְיִשְׂרָאֵל לֹא יַכִּירֵנוּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁהִצְטָרַךְ לְבָרֵךְ אֶת בָּנָיו, הִשְׁאִיר לַדַּרְגָּה הַזּוֹ לְבָרֵךְ אֶת כֻּלָּם.

אַתָּה ה' אָבִינוּ, דְּהָא אַנְתְּ קַיְּימַת עָלָן תְּדִיר לְבָרְכָא, וּלְאַשְׁגָּחָא עָלָן, כְּאַבָּא דְּאַשְׁגַּח עַל בְּנִין בְּכָל מָה דְּאִצְטְרִיךְ לוֹן. גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ, דְּהָא אַנְתְּ הוּא גּוֹאֵל, דְּהָכִי אִתְקְרֵי הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל. וְדָא גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ, שְׁמֶךָ וַדַּאי. תָּנִינָן, אֵין מַפְסִיקִין בֵּין גְּאוּלָה לִתְפִלָּה, כְּמָה דְּלָא מַפְסִיקִין בֵּין תְּפִלָּה שֶׁל יַד לְתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ. דְּבָעֵי לְמֶחֱזֵי דְּכוּלָּא חַד, וְהָא אוּקְמוּהָ.

אַתָּה ה' אָבִינוּ, שֶׁהֲרֵי אַתָּה תָּמִיד עוֹמֵד עָלֵינוּ לְבָרֵךְ וּלְהַשְׁגִּיחַ עָלֵינוּ, כְּמוֹ אָב שֶׁמַּשְׁגִּיחַ עַל הַבָּנִים בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לָהֶם. גּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ, שֶׁהֲרֵי אַתָּה הוּא גּוֹאֵל, שֶׁכָּךְ נִקְרָא הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל, וְזֶה גּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ, שְׁמֶךָ וַדַּאי. שָׁנִינוּ, אֵין מַפְסִיקִים בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁלֹּא מַפְסִיקִים בֵּין תְּפִלָּה שֶׁל יָד לִתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְאוֹת שֶׁהַכֹּל אֶחָד, וְהִנֵּה פֵּרַשְׁנוּהָ.

רִבִּי יִצְחָק וְרִבִּי יְהוּדָה הֲווּ יַתְבֵי לֵילְיָא חַד וְלָעָאן בְּאוֹרַיְיתָא. אָמַר רִבִּי יִצְחָק לְרִבִּי יְהוּדָה, הָא תְּנִינָן דְּכַד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַלְמָא, עֲבַד עַלְמָא תַּתָּאָה כְּגַוְונָא דְעַלְמָא עִלָּאָה. וְכֹלָּא דָּא לָקֳבֵל דָּא. (ד"א ציין זה למהוי דא לקבל דא) וְאֵיהוּ יְקָרֵיהּ לְעֵילָּא וְתַתָּא.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ יוֹשְׁבִים לַיְלָה אֶחָד וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק לְרַבִּי יְהוּדָה, הִנֵּה שָׁנִינוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה אֶת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ שֶׁהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְהַכֹּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה, [כדי להיות זה כנגד זה] וְהוּא כְּבוֹדוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, הָכִי הוּא וַדַּאי. וּבָרָא אָדָם עַל כֻּלָּא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (ישעיה מ) אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי. אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וַדַּאי. מַאי טַעְמָא עָשִׂיתִי אֶרֶץ, בְּגִין דְּאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי, דְּאִיהוּ קִיּוּמָא דְעַלְמָא, לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא בִּשְׁלִימוּ חַד.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּךְ הָיָה וַדַּאי, וּבָרָא אָדָם עַל הַכֹּל. הָיָה שֶׁכָּתוּב (ישעיה מה) אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי. אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ, וַדַּאי. מָה הַטַּעַם עָשִׂיתִי אֶרֶץ? מִשּׁוּם שֶׁאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי, שֶׁהוּא קִיּוּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל בִּשְׁלֵמוּת אַחַת.

פְּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) כֹּה אָמַר הָאֵל ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם רוֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ נוֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהוֹלְכִים בָּהּ. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל, כֹּה אָמַר הָאֵל ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָּא לְעֵילָּא. דְּאִיהוּ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם, וְאַתְקִין לֵיהּ תַּדִּיר בְּכָל זִמְנָא. רוֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ, דָּא אַרְעָא קַדִּישָׁא, צְרוֹרָא דְחַיֵּי. נוֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ. (הארץ) דָּא הִיא דְּיַהֲבָה נְשָׁמָה וְגו'.

פְּתַח וְאָמַר, (שם מב) כֹּה אָמַר הָאֵל ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם רֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ נֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּהּ. הַפְסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ, אֲבָל כֹּה אָמַר הָאֵל ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה לְמַעְלָה, שֶׁהוּא בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם, וְהִתְקִינָם תָּמִיד, בְּכָל זְמַן. רֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ - זוֹ הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, צְרוֹר הַחַיִּים. נֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ. [הארץ] זוֹ הִיא שֶׁנּוֹתֶנֶת נְשָׁמָה וְגו'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כֹּלָּא אִיהוּ לְעֵילָּא, דְּהָא מִתַּמָּן נָפְקָא נִשְׁמָתָא דְחַיֵּי, לְהַאי אֶרֶץ. וְהַאי אֶרֶץ, נָקְטָא נִשְׁמָתָא לְמֵיהַב לְכֹלָּא. בְּגִין דְּהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק, אִיהוּ יָהִיב וְעָיֵיל נִשְׁמָתִין לְהַאי אֶרֶץ, וְאִיהוּ נָקְטָא לוֹן וְיָהֲבָא לְכֹלָּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַכֹּל הוּא לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם יוֹצֵאת נִשְׁמַת חַיִּים לָאָרֶץ הַזּוֹ, וְהָאָרֶץ הַזּוֹ לוֹקַחַת הַנְּשָׁמָה לְתֵת לַכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁהַנָּהָר הַהוּא שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, הוּא נוֹתֵן וּמַכְנִיס נְשָׁמוֹת לָאָרֶץ הַזּוֹ, וְהִיא לוֹקַחַת אוֹתָן וְנוֹתֶנֶת לַכֹּל.

תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֵיהּ לְאָדָם, אַכְנִישׁ עַפְרֵיהּ מֵאַרְבַּע סִטְרִין דְּעָלְמָא. וְעָבַד גַּרְמֵיהּ בְּאָתַר דְּמַקְדְּשָׁא לְתַתָּא, וְאַמְשִׁיךְ עָלֵיהּ נְשָׁמְתָא דְחַיֵּי מִבֵּי מַקְדְּשָׁא לְעֵילָּא.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, כִּנֵּס אֶת עֲפָרוֹ מֵאַרְבָּעָה הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְעָשָׂה אֶת עַצְמוֹ בְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ לְמַטָּה, וְהִמְשִׁיךְ עָלָיו נִשְׁמַת חַיִּים מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְמַעְלָה.

דף רו.

וְנִשְׁמָתָא אִיהִי כְּלִילָא בִּתְלַת דַּרְגִּין, וְעַל דָּא (דף רו ע"א) תְּלַת שְׁמָהָן אִינּוּן לְנִשְׁמָתָא, כְּגַוְונָא דְּרָזָא עִלָּאָה. נֶפֶ"שׁ, רוּ"חַ, נְשָׁמ"ה. נֶפֶשׁ, הָא אוּקְמוּהָ דְּאִיהִי תַּתָּאָה מִכֹּלָּא. רוּחַ, אִיהוּ קִיּוּמָא דְּשָׁלְטָא עַל נֶפֶשׁ, וְאִיהוּ דַּרְגָּא עִלָּאָה עֲלָהּ, לְקַיְּימָא עֲלָהּ בְּכֹלָּא כְּדְקָא חָזֵי. נְשָׁמָה, אִיהִי קִיּוּמָא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא, וְשָׁלְטָא עַל כֹּלָּא, דַּרְגָּא קַדִּישָׁא עִלָּאָה עַל כֻּלְּהוּ.

וְהַנְּשָׁמָה הִיא כְּלוּלָה בְּשָׁלֹשׁ דְּרָגוֹת, וְעַל כֵּן שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת הֵם לַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁהַסּוֹד הָעֶלְיוֹן: נֶפֶ"שׁ, רוּ"חַ, נְשָׁמ"ה. נֶפֶשׁ, הִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ, שֶׁהִיא תַּחְתּוֹנָה מֻהֶכֶל. רוּחַ, הִיא הַקִּיּוּם שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עַל הַנֶּפֶשׁ, וְהִיא דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה עָלֶיהָ לְעָמֵד עָלֶיהָ בַּכֹּל כָּרָאוּי. הַנְּשָׁמָה הִיא הַקִּיּוּם הָעֶלְיוֹן עַל הַכֹּל, וְשׁוֹלֶטֶת עַל הַכֹּל, דַּרְגָּה קְדוֹשָׁה, עֶלְיוֹנָה עַל כֻּלָּם.

וְאִלֵּין תְּלַת דַּרְגִּין, כְּלִילָן בְּהוּ בִּבְנֵי נָשָׁא, לְאִינּוּן דְּזָכָאן לְפוּלְחָנָא דְּמָארֵיהוֹן. דְּהָא בְּקַדְמִיתָא אִית בֵּיהּ נֶפֶשׁ, וְאִיהוּ תִּקוּנָא קַדִּישָׁא לְאִתְתַּקָּנָא בָּהּ בַּר נָשׁ. כֵּיוָן דְּאָתֵי בַּר נָשׁ לְאִתְדַּכָּאָה בְּהַאי דַּרְגָּא, אִתְתַּקַּן לְאִתְעַטָּרָא בְּרוּחַ. דְּאִיהוּ דַּרְגָּא קַדִּישָׁא דְּשָׁרְיָא עַל נֶפֶשׁ לְאִתְעַטָּרָא בֵּיהּ בַּר נָשׁ, הַהוּא דְּזָכֵי.

אֵלּוּ שְׁלֹשׁ הַדְּרָגוֹת כְּלוּלוֹת בִּבְנֵי הָאָדָם, לְאוֹתָם שֶׁזּוֹכִים לַעֲבוֹדַת רִבּוֹנָם. שֶׁהֲרֵי בַּהַתְחָלָה יֵשׁ בּוֹ נֶפֶשׁ, וְהוּא הַתִּקּוּן הַקָּדוֹשׁ לְתַקֵּן בּוֹ אֶת הָאָדָם. כֵּיוָן שֶׁבָּא הָאָדָם לְהִטָּהֵר בַּדַּרְגָּה הַזּוֹ, נִתְקַן לְהִתְעַטֵּר בְּרוּחַ, שֶׁהִיא דַּרְגָּה קְדוֹשָׁה שֶׁשּׁוֹרָה עַל הַנֶּפֶשׁ לְהִתְעַטֵּר בָּאָדָם הַהוּא שֶׁזּוֹכֶה.

כֵּיוָן דְּאִסְתַּלַּק בְּהוּ, בְּנֶפֶשׁ וְרוּחַ, וְעָאל וְאִתְתַּקַּן בְּפוּלְחָנָא דְּמָארֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת. כְּדֵין שַׁרְיָא עֲלֵיהּ נְשָׁמָה. דַּרְגָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא, דְּשָׁלְטָא עַל כֹּלָּא. בְּגִין לְאִתְעַטָּרָא בְּדַרְגָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא. וּכְדֵין אִיהוּ שְׁלִימָא דְּכֹלָּא, שְׁלִים בְּכָל סִטְרִין, לְמִזְכֵּי בְּעַלְמָא דְּאָתֵי. וְאִיהוּ רְחִימָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי ח) לְהַנְחִיל אוֹהֲבַי יֵשׁ. מַאן אִינּוּן אוֹהֲבַי, אִלֵּין אִינּוּן דְּנִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא בְּהוּ.

כֵּיוָן שֶׁהִתְעַלָּה בָּהֶם, בַּנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ, וְנִכְנַס וְנִתְקַן בַּעֲבוֹדַת רִבּוֹנוֹ כָּרָאוּי, אָז שׁוֹרָה עָלָיו נְשָׁמָה, דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה קְדוֹשָׁה, שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עַל הַכֹּל, כְּדֵי לְהִתְעַטֵּר בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה קְדוֹשָׁה. וְאָז הוּא הַשָּׁלֵם שֶׁל הַכֹּל, שָׁלֵם בְּכָל הַצְּדָדִים, לִזְכּוֹת בָּעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא אוֹהֲבוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ. מִי הֵם אוֹהֲבַי? אֵלּוּ הֵם שֶׁבָּהֶם נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִי הָכִי הָא כְּתִיב, (בראשית ז) כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו וְגוֹ'. אָמַר לֵיהּ, הָכִי הוּא וַדַּאי. דְּהָא לָא אִשְׁתָּאַר בְּהוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם כָּךְ, הֲרֵי כָּתוּב כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו וְגוֹ'. אָמַר לוֹ, כָּךְ הוּא וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם.

השלמה מההשמטות (סימן כ)

כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ. שְׁאַל רַבִּי חִיָּיא לְר' אַבָּא אֲמַרְתּוּן דְּנִשְׁמָתָא לָא עָיְילָא בְּבַר נָשׁ עַד דְּאִסְתַּכְּלַת בְּפוּלְחָנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּכְדֵין לֵיהֲוֵי לֵיהּ הַהִיא נִשְׁמָתָא. וְאַמְרִיתוּן דְּנִשְׁמָתָא הִיא קַדִּישָׁא מַעַלְיָא עַל כֹּלָּא אִם כֵּן מַאי הוּא דְּאָמַר קְרָא כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים וְגוֹ', הוֹאִיל וַהֲוָה לְהוּ נִשְׁמָתָא, הֲוָה לְהוּ לְאִשְׁתְּזָבָא. לָא הֲוָה בִּידֵיהּ.

כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ (בראשית ז). שְׁאַל רַבִּי חִיָּיא אֶת רַבִּי אַבָּא, אֲמַרְתֶּם שֶׁנִּשְׁמָה לֹא נִכְנֶסֶת לְבֶן אָדָם עַד שֶׁמִּסְתַּכֵּל בַּעֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָז תִּהְיֶה לוֹ אוֹתָהּ נְשָׁמָה, וַאֲמַרְתֶּם שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא קְדוֹשָׁה מְעֻלָּה עַל הַכֹּל. אִם כֵּן, מַה זֶּה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים וְגוֹ'? הוֹאִיל וְהָיְתָה לָהֶם נְשָׁמָה, הָיָה לָהֶם לְהִנָּצֵל! לֹא הָיָה בְּיָדוֹ.

אָתוּ שְׁיִילוּהָ לְר' אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר לְהוּ כַּךְ הוּא, וְהָא קְרָא מְסַיֵּיעַ לֵיהּ דְּהַכִי אָמַר אֲבוֹי (אבא), דְּכִי אֲתָא טוֹפָנָא לָא חַזָא (הוה) בָּר נָשׁ דְּיַעֲבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִינֵיהּ, אֶלָּא נֹחַ. וּזְכוּתֵיהּ לָא הֲוָה אֶלָּא לְאַגָּנָא עֲלֵיהוֹן וְעַל בָּתֵּיהוֹן דְּלָא הֲוָה זְכוּתֵיהּ כָּל כַּךְ לְאַגָּנָא עַל כָּל דָּרָא וְאִינּוּן דַּהֲווּ זַכָּאִין בְּקַדְמֵיתָא כְּגוֹן חֲנוֹךְ יֶֽרֶד דַּהֲווּ לְהוּ נִשְׁמְתָא קַדִּישָׁא, וְחַזָיְיאן לְמֶעְבַּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִינֵיהוֹן בְּחַרְבָּא מֵתוּ. וְהַיְינוּ דְּאָמַר כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו אִינּוּן דְּנִשְׁמַתָא קַדִּישָׁא הֲוָה בְּהוֹן וְלָא תֵּימָא דְּעַל אִינּוּן דַּהֲווּ בְּטוֹפָנָא אָמַר, אֶלָּא אָתָא קְרָא וְאָמַר מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרְבָה מֵתוּ: (עד כאן מההשמטות)

בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לָהֶם, כָּךְ הוּא, וּפָסוּק זֶה מְסַיֵּעַ לוֹ, שֶׁכָּךְ אָמַר אָבִיו [אבי], שֶׁכַּאֲשֶׁר בָּא הַמַּבּוּל, לֹא רָאָה [היה] אָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁבִילוֹ אֶלָּא נֹחַ, וּזְכוּתוֹ לֹא הָיְתָה אֶלָּא לְהָגֵן עֲלֵיהֶם וְעַל בָּתֵּיהֶם, שֶׁלֹּא הָיְתָה זְכוּתוֹ כָּל כָּךְ לְהָגֵן עַל כָּל הַדּוֹר, וְאוֹתָם שֶׁהָיוּ צַדִּיקִים בַּתְּחִלָּה, כְּמוֹ חֲנוֹךְ וְיֶרֶד, שֶׁהָיְתָה לָהֶם נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה וּרְאוּיִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה בִּשְׁבִילָם - בָּהֶחָרְבָה מֵתוּ.

וְהַיְנוּ שֶׁאָמַר כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו, אוֹתָם שֶׁנִּשְׁמָה קְדוֹשָׁה הָיְתָה בָהֶם. וְאַל תֹּאמַר שֶׁעַל אֵלּוּ שֶׁהָיוּ בַּמַּבּוּל הוּא אָמַר, אֶלָּא בָּא הַכָּתוּב וְאָמַר מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרְבָה מֵתוּ: ע"כ מהשמטות

מִכָּל אִינּוּן דְּהֲווּ בְּהוּ נִשְׁמְתָא קַדִּישָׁא. כְּגוֹן חֲנוֹךְ, יֶֽרֶד וְכֻלְּהוּ צַדִּיקַיָּא, בְּגִין לַאֲגָנָא עַל אַרְעָא, דְּלָא יִשְׁתֵּצֵי בְּגִינַיְיהוּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרְבָה מֵתוּ. כְּבָר מֵתוּ וְאִסְתַּלְקוּ מֵעַלְמָא, וְלָא אִשְׁתְּאַר מִנְּהוֹן מַאן דְּיָגִין עַל עַלְמָא בְּהַהוּא זִמְנָא.

מִכָּל אוֹתָם שֶׁהָיְתָה בָּהֶם נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה כְּמוֹ חֲנוֹךְ, יֶֽרֶד, וְכָל הַצַּדִּיקִים, כְּדֵי לְהָגֵן עַל הָאָרֶץ שֶׁלֹּא תֻּשְׁמַד בִּגְלָלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרְבָה מֵתוּ, כְּבָר מֵתוּ וְהִסְתַּלְקוּ מִן הָעוֹלָם, וְלֹא נִשְׁאַר מֵהֶם מִי שֶׁיָּגֵן עַל הָעוֹלָם בַּזְּמַן הַהוּא.

תָּא חֲזֵי, כֹּלָּא אִינּוּן דַּרְגִּין, אִלֵּין עַל אִלֵּין. נֶפֶ"שׁ, רוּ"חַ, נְשָׁמָ"ה. דַּרְגָּא עַל דַּרְגָּא. נֶפֶשׁ בְּקַדְמֵיתָא, וְאִיהִי דַּרְגָּא תַּתָּאָה כִּדְקָאֲמָרָן. רוּחַ לְבָתַר, דְּשַׁרְיָא עַל נֶפֶשׁ וְקָיְימָא עֲלָהּ. נְשָׁמָה, דַּרְגָּא דְּסָלְקָא עַל כֹּלָּא, וְאוּקְמוּהָ.

בֹּא רְאֵה, הַכֹּל הֵם דְּרָגוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, נֶפֶ"שׁ, רוּ"חַ, נְשָׁמָ"ה, דַּרְגָּה עַל דַּרְגָּה. הַנֶּפֶשׁ בָּרִאשׁוֹנָה, וְהִיא הַדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. אַחַר כָּךְ רוּחַ, שֶׁשּׁוֹרָה עַל הַנֶּפֶשׁ וְעוֹמֶדֶת עָלֶיהָ. הַנְּשָׁמָה הַדַּרְגָּה שֶׁעוֹלָה עַל הַכֹּל, וּבֵאַרְנוּהָ.

נֶפֶשׁ, דָּא נֶפֶשׁ דָּוִד, וְאִיהִי דְּקָיְימָא לְקַבְלָא נֶפֶשׁ מֵהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק. רוּחַ, דָּא רוּחַ דְּקָיְימָא עֲלֵיהּ דְּנֶפֶשָׁא, וְלֵית קִיּוּמָא לְנֶפֶשׁ אֶלָּא בְּרוּחַ. וְדָא אִיהוּ רוּחַ דְּשַׁרְיָא בֵּין אֶשָׁא וּמַיָּא, וּמֵהָכָא אִתְּזָן הַאי נֶפֶשׁ.

נֶפֶשׁ - זוֹ נֶפֶשׁ דָּוִד, וְהִיא שֶׁעוֹמֶדֶת לְקַבֵּל הַנֶּפֶשׁ מֵאוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא. רוּחַ - זוֹ הָרוּחַ שֶׁעוֹמֶדֶת עַל הַנֶּפֶשׁ, וְאֵין קִיּוּם לַנֶּפֶשׁ אֶלָּא בְּרוּחַ, וְזוֹ הָרוּחַ שֶׁשּׁוֹרָה בֵּין הָאֵשׁ וְהַמַּיִם, וּמִכָּאן נִזּוֹנִית הַנֶּפֶשׁ הַזּוֹ.

רוּחַ, קַיְימָא בְּקִיּוּמָא דְּדַרְגָּא אוֹחֳרָא עִלָּאָה דְּאִקְרֵי נְשָׁמָה, דְּהָא מִתַּמָּן נָפְקֵי נֶפֶשׁ וְרוּחַ. מִתַּמָּן אִתְּזָן רוּחַ. וְכַד נָטִיל רוּחַ, כְּדֵין נָטְלָא נֶפֶשׁ, וְכֹלָּא חַד. וְאִתְקְרִיבוּ דָּא בְּדָא. נֶפֶשׁ אִתְקְרִיב בְּרוּחַ, וְרוּחַ אִתְקְרִיב בִּנְשָׁמָה, וְכֹלָּא חַד.

הָרוּחַ עוֹמֶדֶת בְּקִיּוּם שֶׁל דַּרְגָּה אַחֶרֶת עֶלְיוֹנָה שֶׁנִּקְרֵאת נְשָׁמָה, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם יוֹצְאוֹת נֶפֶשׁ וְרוּחַ, מִשָּׁם נִזּוֹנִית הָרוּחַ. וּכְשֶׁנּוֹסַעַת הָרוּחַ, אָז נוֹסַעַת הַנֶּפֶשׁ, וְהַכֹּל אֶחָד. וּמִתְקָרְבִים זֶה לָזֶה. הַנֶּפֶשׁ נִקְרֶבֶת לָרוּחַ, וְהָרוּחַ נִקְרֶבֶת לַנְּשָׁמָה, וְהַכֹּל אֶחָד.

תָּא חֲזֵי, וַיִּגַּשׁ אֵלָיו, תִּקְרוּבְתָּא דְּעַלְמָא בְּעַלְמָא, לְאִתְאַחָדָא דָּא בְּדָא לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא חַד. בְּגִין דִּיְהוּדָה אִיהוּ מָלְכָּ וְיוֹסֵף מֶלֶךְ. אִתְקְרִיבוּ דָּא בְּדָא, וְאִתְאֲחִידוּ דָּא בְּדָא.

בּא רְאֵה, וַיִּגַּשׁ אֵלָיו, הִתְקָרְבוּת שֶׁל עוֹלָם עִם עוֹלָם, לְהֵאָחֵז זֶה עִם זֶה, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה אֶחָד. מִשּׁוּם שֶׁיְּהוּדָה הוּא מָלְכָּ וְיוֹסֵף מֶלֶךְ, הִתְקָרְבוּ זֶה לָזֶה וְנֶאֱחָזוּ זֶה עִם זֶה.

רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מח) כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ, דָּא יְהוּדָה וְיוֹסֵף. בְּגִין דְּתַרְוַוְיִיהוּ מְלָכִים, וְאִתְקְרִיבוּ דָּא בְּדָא לְאִתְוַוכְּחָא תַּרְוַוְיִיהוּ כָּחֲדָא. בְּגִין דִּיְהוּדָה אִתְעָרַב בֵּיהּ בְּבִנְיָמִן, וְהָוָה עָרֵב לְגַבֵּיהּ דְּאָבוֹי בֵּיהּ, בְּהַאי עַלְמָא וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. וְעַל דָּא אִתְקְרִיב קַמֵּיהּ דְּיוֹסֵף, לְאִתְוַוכְּחָא עִמֵּיהּ עַל עִסְקָא דְּבִנְיָמִן, דְּלָא לְמֶהֱוֵי בְּנִדּוּי. בְּהַאי עַלְמָא וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית מג) אָנֹכִי אֶעֶרְבֶּנּוּ מִיָּדִי תְּבַקְּשֶׁנּוּ אִם לֹא הֲבִיאֹתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים. בְּהַאי עַלְמָא וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מח) כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ - זֶה יְהוּדָה וְיוֹסֵף, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁנֵיהֶם מְלָכִים, וְהִתְקָרְבוּ זֶה לָזֶה לְהִתְוַכֵּחַ שְׁנֵיהֶם יַחַד, מִשּׁוּם שֶׁיְּהוּדָה עָרַב לְבִנְיָמִין, וְהָיָה עָרַב לְאָבִיו בּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, וְעַל כֵּן הִתְקָרֵב לִפְנֵי יוֹסֵף לְהִתְוַכֵּחַ עִמּוֹ עַל עִסְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, שֶׁלֹּא לִהְיוֹת בְּנִדּוּי בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מג) אָנֹכִי אֶעֶרְבֶּנּוּ מִיָּדִי תְּבַקְּשֶׁנּוּ אִם לֹא הֲבִיאֹתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לְךָ כָּל הַיָּמִים, בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

וְעַל דָּא, כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ עָבְרוּ יַחְדָּיו, אִתְרְגִּיזוּ כְּחֲדָא, וְאִתְרְגִּיזוּ דָּא בְּדָא בְּגִינֵיהּ דְּבִנְיָמִן. מַה כְּתִיב, הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמָהוּ נִבְהָלוּ נָחְפְּזוּ רֶעָדָה אֲחָזָתַם שָׁם, לְכָל אינון דְּהֲווּ תַּמָּן. (לכלהו שאר שבטין דהוו תמן).

וְעַל כֵּן, כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ עָבְרוּ יַחְדָּו, הִתְרַגְּזוּ יַחַד וְהִתְרַגְּזוּ זֶה עִם זֶה בִּשְׁבִיל בִּנְיָמִין. מַה כָּתוּב? הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמָהוּ נִבְהָלוּ נָחְפְּזוּ רֶעָדָה אֲחָזָתַם שָׁם, לְכָל אוֹתָם שֶׁהָיוּ שָׁם. [לכל שאר השבטים שהיו שם,]

חֵיל כַּיּוֹלֵדָה, בְּגִין דְּהֲווּ דַּחֲלִין, לְקִטְלָא וּלְאִתְקְטָלָא, וְכֹלָּא בְּגִינֵיהּ דְּבִנְיָמִן. (ד"א ציין זה מה כתיב כן תמהו נבהלו נחפזו וכלא בגיניה) דְּהָא יוֹסֵף אִזְדַּבַּן בְּגִינֵיהּ דִּיהוּדָה, וְאִתְאֲבִיד מֵאֲבוֹי. וְהַשְׁתָּא אִתְעָרַב בֵּיהּ בְּבִנְיָמִין, וְדָחִיל דִּלְמָא יִתְאֲבִיד. וּבְגִין כָּךְ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה.

חִיל כַּיּוֹלֵדָה, מְשׁוּם שֶׁהָיוּ פּוֹחֲדִים לַהֶרֹג וּלְהֵהָרֵג, וְהַכֹּל בִּשְׁבִיל בִּנְיָמִין. [מה כתוב? כן תמהו נבהלו נחפזו, והכל בגללו] שֶׁהָרֵי יוֹסֵף נִמְכַּר בִּגְלַל יְהוּדָה וְאָבַד לְאָבִיו, וְכָעֵת עָרַב לוֹ לְבִנְיָמִין, וּפֹחַד שֶׁלֹּא יֹאבַד, וּמְשׁוּם כָּךְ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה.

דָּבָר אַחֵר, כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ, דָּא יְהוּדָה וְיוֹסֵף, (דף רו ע"ב) דְּאִזְדַּמְּנוּ לְאִתְוַכְּחָא דָּא עִם דָּא, לְאִתְוַכְּחָא תַּרְוַוְיְיהוּ כְּחָדָא. בְּגִין דְּיהוּדָה הֲוָה מָלְכָּא, וְיוֹסֵף הֲוָה מָלְכָּא, וְתַרְוַוְיְיהוּ אִתּוּ כְּחָדָא לְאִתְוַכְּחָא דָּא עִם דָּא. דָּא עַל בִּנְיָמִן, וְדָא עַל בִּנְיָמִן.

דָּבָר אַחֵר כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ - זֶה יְהוּדָה וְיוֹסֵף שֶׁהִזְדַּמְּנוּ לְהִתְוַכֵּחַ זֶה עִם זֶה, לְהִתְוַכֵּחַ שְׁנֵיהֶם יַחַד, מְשׁוּם שֶׁיְּהוּדָה הָיָה מֶלֶךְ וְיוֹסֵף הָיָה מֶלֶךְ, וּשְׁנֵיהֶם בָּאוּ יַחַד לְהִתְוַכֵּחַ זֶה עִם זֶה, זֶה עַל בִּנְיָמִין - וְזֶה עַל בִּנְיָמִין.

כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא הָכָא, דְּהָא כַּד רְעוּתָא אִשְׁתַּכַּח, וְקִשׁוּרָא אִתְעֲטַר כְּחָדָא, כְּדֵין תְּרֵין עָלְמִין מִתְקַשְּׁרָן כְּחָדָא וְאִזְדַּמְּנָן כְּחָדָא. דָּא לְאַפְתָּחָא אוֹצָרָא, וְדָא לְלַקָּטָא וּלְמִכְנַשׁ בְּגַוֵּיהּ. וּכְדֵין כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ, תְּרֵין עָלְמִין קַדִּישִׁין, עַלְמָא עִלָּאָה וְעַלְמָא תַּתָּאָה.

כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, סוֹד הָאֱמוּנָה כָּאן, שֶׁהָרֵי כְּשֶׁנִּמְצָא הָרָצוֹן, וְהַקֶּשֶׁר מִתְעַטֵּר יַחַד, אֲזַי שְׁנֵי עוֹלָמוֹת נִקְשָׁרִים יַחַד וּמִזְדַּמְּנִים יַחַד, זֶה לִפְתֹּחַ אֶת הָאוֹצָר - וְזֶה לְלַקֵּט וְלִכְנֹס לְתוֹכוֹ. וְאָז, כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ, שְׁנֵי עוֹלָמוֹת קְדוֹשִׁים, הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.

עָבְרוּ יַחְדָּיו, רָזָא דְּמִלָּה, דְּכַד מִתְחַבְּרָן כְּחָדָא, כְּדֵין עָבְרוּ יַחְדָּיו. בְּגִין דְּכָל חִיּוּבִין דְּעַלְמָא לָא אִתְעֲבָרָן לְאִתְכַּפְיָא, עַד דְּמִתְחַבְּרָן כְּחָדָא. כְּדִכְתִיב, (מיכה ז) וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע. וְעַל דָּא עָבְרוּ יַחְדָּיו. עָבְרוּ - אוֹתָם הַחֲטָאִים הִתְכַּפְּרוּ, מְשׁוּם שֶׁהִנֵּה אָז כָּל הַפָּנִים מְאִירוֹת וְכָל הַחֲטָאִים הִתְבַּטְּלוּ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, רָזָא דָא בְּתִקּוּנָא דְּקִרְבָּנָא אִיהוּ. דְּהָא כַּד קָרְבָּנָא אִתְקְרִיב וְכוֹלָּא מִסְתַּפְקִין, וְכָל חַד וְחַד כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ, כְּדֵין אִתְקַשַּׁר כּוֹלָּא כְּחָדָא. וְכָל אַנְפִּין נְהִירִין, וְקִשׁוּרָא חַד אִשְׁתַּכַּח. וּכְדֵין הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ וְאִזְדַּמְּנוּ כְּחָדָא, לְכַפָּרָא עַל חוֹבִין, לְאַעֲבָרָא עֲלַיְיהוּ. וּכְדֵין הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ, וְאִתְקַשָּׁרָן כְּחָדָא. עָבְרוּ יַחְדָּיו, לְאַנְהָרָא כָּל אַנְפִּין, וּלְמֶהֱוֵי כּוֹלָּא רְעוּתָא חָדָא.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, הַסּוֹד הַזֶּה הוּא בְּתִקּוּן הַקָּרְבָּן, שֶׁהָרֵי כַּאֲשֶׁר נִקְרָב הַקָּרְבָּן, וְכֻלָּם מְקַבְּלִים הַסְפָּקָתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, אָז הַכֹּל נִקְשָׁר יַחַד וְכָל הַפָּנִים מְאִירוֹת, וְנִמְצָא קֶשֶׁר אֶחָד, וְאָז הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ

וּמִזְדַּמְּנִים יַחַד לְכַפֵּר עַל הַחֲטָאִים, לְהַעֲבִיר אוֹתָם. וְאָז הַמַּלְכִים נוֹעָדוּ וְנִקְשָׁרִים יַחַד. עָבְרוּ יַחְדָּו, לְהָאִיר כָּל הַפָּנִים, וְשֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל רָצוֹן אֶחָד.

הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמָהוּ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּאִינוּן מְלָכִים. אֶלָּא אִלֵּין מָארֵיהוֹן דְּדִינִין, דְּחֲדָוָה דִלְהוֹן לְמֶעְבַּד הַהוּא דִינָא דְּאִתְפַּקְּדוּ עֲלֵיהּ. וּכְדֵין, כַּד מְלָכִים אִזְדַּמְּנוּ תַּרְוַויְיהוּ בְּרָעוּתָא חָדָא, כְּדֵין הֵמָּה רָאוּ הַהוּא רְעוּתָא דִתְרֵין עָלְמִין. כֵּן תָּמָהוּ נִבְהֲלוּ נָחְפָּזוּ, בְּגִין דְּכֻלְּהוּ מָארֵי דְּדִינָא אִתְכַּפְיָין וּמִתְעַבְּרָן מֵעַלְמָא, וְלָא יָכְלֵי לְשַׁלְטָאָה. וּכְדֵין מִתְעַבְּרִין קִיּוּמֵיהוֹן, מֵעַבְּרִין שָׁלְטָנְהוֹן.

הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמָהוּ, הֲתַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהֵם מְלָכִים? אֶלָּא אֵלּוּ בַּעֲלֵי הַדִּינִים, שֶׁשִּׂמְחָתָם לַעֲשׂוֹת אֶת הַדִּין הַהוּא שֶׁהִצְטַוּוּ עָלָיו. וְאָז, כְּשֶׁהַמְּלָכִים מִזְדַּמְּנִים שְׁנֵיהֶם בְּרָצוֹן אֶחָד, אָז הֵמָּה רָאוּ אוֹתוֹ הָרָצוֹן שֶׁל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת. כֵּן תָּמְהוּ נִבְהֲלוּ נֶחְפָּזוּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל בַּעֲלֵי הַדִּין נִכְנָעִים וְעוֹבְרִים מִן הָעוֹלָם וְלֹא יְכוֹלִים לִשְׁלֹט, וְאָז קִיּוּמָם עוֹבֵר, וּמַעֲבִירִים אֶת שִׁלְטוֹנָם.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה. מַאי טַעְמָא יְהוּדָה, בְּגִין דְּהָכִי אִצְטְרִיךְ, דְּאִיהוּ עָרֵב. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת הַנַּעַר. וְרָזָא דְמִלָּה, יְהוּדָה וְיוֹסֵף הָכִי אִצְטְרִיכוּ לְאִתְקָרְבָא כְּחָדָא. בְּגִין דְּיוֹסֵף אִיהוּ צַדִּיק, יְהוּדָה אִיהוּ מָלֵךְ. וְעַל דָּא וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה. בְּגִין דְּקוּרְבָא דִלְהוֹן דְּאִתְקָרִיבוּ כְּחָדָא, גָּרַם כַּמָּה טָבִין לְעַלְמָא. גָּרַם שְׁלָמָא לְכֻלְּהוּ שִׁבְטִין. גָּרַם שְׁלָמָא בֵּינַייהוּ. גָּרַם לְיַעֲקֹב דְּאִתְקַיַּים רוּחָא דִילֵיהּ. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (בראשית מה) וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וְעַל דָּא קְרִיבוּ דָּדָא עִם דָּא אִצְטְרִיךְ, בְּכֻלְּהוּ סִטְרִין לְעֵילָא וְתַתָּא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה. מָה הַטַּעַם יְהוּדָה? מִשּׁוּם שֶׁכָּךְ צָרִיךְ, שֶׁהוּא עָרֵב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת הַנַּעַר. וְסוֹד הַדָּבָר - יְהוּדָה וְיוֹסֵף כָּךְ הִצְטָרְכוּ לְהִתְקָרֵב יַחַד, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹסֵף הוּא צַדִּיק, יְהוּדָה הוּא מֶלֶךְ, וְעַל כֵּן וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, מִשּׁוּם שֶׁהַקִּרְבָה שֶׁלָּהֶם, שֶׁהִתְקָרְבוּ יַחַד, גָּרְמָה לְכַמָּה טוֹבוֹת בָּעוֹלָם, גָּרְמָה שָׁלוֹם לְכָל הַשְּׁבָטִים, גָּרְמָה לְשָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, גָּרְמָה לְיַעֲקֹב שֶׁהִתְקַיְּמָה רוּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מה) וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וְעַל כֵּן הַהִתְקָרְבוּת שֶׁל זֶה עִם זֶה הֲצָרְכָה בְּכָל הַצְּדָדִים, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מח) יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל הָאָרֶץ הַר צִיּוֹן יַרְכְּתֵי צָפוֹן קִרְיַת מֶלֶךְ רָב. הַאי קְרָא רָזָא דִמְהֵימְנוּתָא אִיהוּ. יְפֵה נוֹף, דָּא אִיהוּ יוֹסֵף הַצַּדִּיק, דִּכְתִיב בֵּיהּ, וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה. מְשׂוֹשׂ כָּל הָאָרֶץ, אִיהוּ חֶדְוָה וְחֵדוּ לְעֵילָא וְתַתָּא. הַר צִיּוֹן יַרְכְּתֵי צָפוֹן, בְּגִין דִּבְחוּלָקֵיהּ קָאִים מַשְׁכְּנָא דְשִׁילֹה, הַר צִיּוֹן דָּא יְרוּשָׁלַם. יַרְכְּתֵי צָפוֹן, הָכִי הוּא וַדַּאי לְעֵילָא וְתַתָּא.

רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מח) יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל הָאָרֶץ הַר צִיּוֹן יַרְכְּתֵי צָפוֹן קִרְיַת מֶלֶךְ רָב. הַפָּסוּק הַזֶּה הוּא סוֹד הָאֱמוּנָה. יְפֵה נוֹף - זֶהוּ יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁכָּתוּב בּוֹ וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה. מְשׂוֹשׂ

כָּל הָאָרֶץ - הוּא חֶדְוָה וְשִׂמְחָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. הַר צִיּוֹן יַרְכְתֵי צָפוֹן - מִשּׁוּם שֶׁבְּחֶלְקוֹ עוֹמֵד מִשְׁכַּן שִׁילֹה. הַר צִיּוֹן - זוֹ יְרוּשָׁלַיִם. יַרְכְתֵי צָפוֹן, כְּךְ זֶה וַדַּאי לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

קִרְיַת מֶלֶךְ רַב, אֲתַר אִיהוּ מְתַקְּנָא, לְקֶבֵיל מֶלֶךְ רַב, דָּא מַלְכָּא עִלָּאָה דְּכוֹלָּא, קוּדְשָׁא הַקֶּדֶשׁים. דְּהָא מִתַּמָּן אַתְיָא כָּל נְהִירוּ וְכָל בִּרְכָאן וְכָל חֵידוּ דְּכוֹלָּא. דְּהָא מִתַּמָּן נָהֲרִין כָּל אַנְפִּין, וּבֵי מַקְדְּשָׁא אִתְבָּרְכָא מִתַּמָּן. וְכַד אִיהִי מִתְבָּרְכָא, מִתַּמָּן נָפְקֵי בִּרְכָאן לְכָל עַלְמָא, דְּהָא כָּל עַלְמָא מִתַּמָּן אִתְבָּרְכָא.

קִרְיַת מֶלֶךְ רַב - מָקוֹם מְתֻקָּן הוּא כְּנֶגֶד מֶלֶךְ רַב, זֶה הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַכֹּל, קוֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם בָּא כָּל הָאוֹר וְכָל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַשִּׂמְחָה שֶׁל הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם כָּל הַפָּנִים מְאִירוֹת, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מִתְבָּרֵךְ מִשָּׁם, וּכְשֶׁהִיא מִתְבָּרֶכֶת, מִשָּׁם יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם כָּל הָעוֹלָם מִתְבָּרֵךְ.

רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי יוֹסֵי אַעֲרְעוּ בִּכְפַר חָנָן. עַד דְּהָווּ יָתְבֵי בֵּי אוּשְׁפִּיזָיְיהוּ, אֲתָא חַד בַּר נָשׁ וְחַד מָטוֹלָא דְּחַמְרָא קַמֵּיהּ וְעָאל בְּבֵיתָא. אֲדְהָכִי, אֲמַר רִבִּי יְהוּדָה לְרִבִּי יוֹסֵי, הָא תָּנִינָן, דְּדָוִד מַלְכָּא הֲוָה מִתְנַמְנֵם כְּסוּס, וְשֵׁינְתֵּיהּ זְעֵיר, הֵיךְ הֲוָה קָם בְּפַלְגוּת לֵילְיָא. הַאי שְׁעוּרָא זְעֵיר אִיהוּ וְלָא הֲוָה אִתְעַר אֶפִּילּוּ בְּתֶלְתוּת לֵילְיָא.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי נִפְגְּשׁוּ לִכְפַר חָנָן. בְּעוֹדָם יוֹשְׁבִים בְּבֵית מְלוֹנָם, בָּא אִישׁ אֶחָד, וּמַשָּׂא שֶׁל חֲמוֹר לְפָנָיו, וְנִכְנַס לַבַּיִת. בֵּין כָּךְ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסֵי, הִנֵּה שָׁנִינוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה מִתְנַמְנֵם כְּמוֹ סוּס וּשְׁנָתוֹ מוּעָטֶת, אֵיךְ הָיָה קָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, הַשָּׁעוּר הַזֶּה הוּא קָטָן, וְלֹא הָיָה מִתְעוֹרֵר אֲפִלּוּ בִּשְׁלִישׁ הַלַּיְלָה?

אָמַר לֵיהּ, בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל לֵילְיָא, הֲוָה יָתִיב עִם כָּל רַבְרְבֵי בֵיתֵיהּ וְדָאִין דִּינָא, וְעָסִיק בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. וּלְבָתַר הֲוָה נָאִים שֵׁינְתֵּיהּ עַד פַּלְגוּת לֵילְיָא, וְקָם בְּפַלְגוּת לֵילְיָא וְאִתְעַר, וְאִשְׁתְּדַל בְּפוּלְחָנָא דְמָארֵיהּ, בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן.

אָמַר לוֹ, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס הַלַּיְלָה, הָיָה יוֹשֵׁב עִם כָּל גְּדוֹלֵי בֵיתוֹ וְדָן אֶת הַדִּין וְעוֹסֵק בְּדִבְרֵי תוֹרָה, וְאַחַר כְּךְ הָיָה יָשֵׁן שְׁנָתוֹ עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְקָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וּמִתְעוֹרֵר, וּמִשְׁתַּדֵּל בַּעֲבוֹדַת רִבּוֹנוֹ בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת.

דף רז.

אַדְהָכִי אָמַר (דף רז ע"א) הַהוּא בַּר נָשׁ, וְכִי הַאי מִלָּה דְּקָאֲמְרִיתוּ, הָכִי הוּא. רָזָא דְמִלָּה הָכָא, דְּהָא דָּוִד מַלְכָּא חַי וְקַיָּים לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמִין. וְדָוִד מַלְכָּא הֲוָה נָטִיר כָּל יוֹמוֹי דְּלָא יִטְעַם טַעַם מִיתָה. בְּגִין דְּשֵׁינְתָא חַד מִשְׁתִּין בְּמִיתָה אִיהוּ. וְדָוִד בְּגִין דּוּכְתֵּיהּ דְּאִיהוּ חַי, לָא הֲוָה נָאִים אֶלָּא שִׁיתִּין נְשָׁמִי. דְּעַד שִׁתִּין נְשָׁמִי חָסֵר חַד, אִיהוּ חַי. מִתַּמָּן וּלְהָלְאָה, טָעִים בַּר נָשׁ טַעֲמָא דְמוֹתָא, וְשַׁלִּיט בֵּיהּ סִטְרָא דְרוּחַ מְסָאֲבָא.

בֵּינָתַיִם אָמַר הָאִישׁ הַהוּא, וְכִי הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים הוּא כָּךְ? סוֹד הַדָּבָר יֵשׁ כָּאן, שֶׁהִנֵּה דָּוִד הַמֶּלֶךְ חַי וְקַיָּם לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה שׁוֹמֵר כָּל יָמָיו שֶׁלֹּא יִטְעַם טַעַם מִיתָה, מִשּׁוּם שֶׁהַשֵּׁנָה

אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּמִיתָה הִיא, וְדָוִד, מִשּׁוּם מְקוֹמוֹ שֶׁהוּא חַי, לֹא הָיָה יָשָׁן אֶלָּא שִׁשִּׁים נְשִׁימוֹת, שֶׁעַד שִׁשִּׁים נְשִׁימוֹת חָסֵר אַחַת הוּא חַי, מִשֶּׁם וְהָלְאָה טוֹעֵם אָדָם טַעַם מִיתָה וְשׁוֹלֵט בּוֹ הַצַּד שֶׁל רוּחַ הַטֻּמְאָה.

וְדָא הֲוָה נָטִיר דָּוִד מַלְכָּא, דְּלָא יִטְעֲם טַעֲמָא דְמוֹתָא, וְשַׁלִּיט (ס"א דלא ישליט) בֵּיהּ סִטְרָא דְרוּחָא אָחֳרָא, בְּגִין דְּשִׁתִּין נְשְׁמֵי חָסֵר חַד, אִיהוּ רָזָא דְחַיִּים דְּלְעֵילָּא. עַד שִׁתִּין נְשְׁמֵי, דְּאִינּוּן שִׁתִּין (ד"א ל"ג חסר חד נשמי) נְשְׁמֵי עִלָּאִין, וְאִילֵּין רָזָא דִלְהוֹן, דְּתַלְיָין בְּהוֹן חַיֵּי. וּמִכָּאן וּלְתַתָּא, רָזָא דְמוֹתָא הוּא.

וְזֶה הָיָה שׁוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁלֹּא יִטְעַם טַעַם שֶׁל מִיתָה, וְשׁוֹלֵט (שלא ישלט) בּוֹ צַד שֶׁל רוּחַ אַחֶרֶת, מִשּׁוּם שֶׁשִּׁשִּׁים נְשִׁימוֹת חָסֵר אַחַת הוּא הַסּוֹד שֶׁל הַחַיִּים שֶׁלְּמַעְלָה, עַד שִׁשִּׁים נְשִׁימוֹת שֶׁהֵם שִׁשִּׁים [חסר נשימה אחת] נְשִׁימוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְאֵלּוּ הַסּוֹד שֶׁלָּהֶן, שֶׁהַחַיִּים תְּלוּיִים בָּהֶם, וּמִכָּאן וָמַטָּה הוּא סוֹד הַמָּוֶת.

וְעַל דָּא, דָּוִד מַלְכָּא הֲוָה מְשַׁעֵר שְׁעוֹרָא דְלֵילְיָא, בְּגִין דְּיִתְקַיְּימוּן בַּחַיִּים, דְּלָא יִשְׁלוֹט בֵּיהּ טַעֲמָא דְמוֹתָא. וְכַד אִתְפְּלִיג לֵילְיָא, הֲוָה דָּוִד מִתְקַיֵּים בְּאַתְרֵיהּ. בְּגִין דְּכַד אִתְעַר פַּלְגּוּ לֵילְיָא וְכִתְרָא קַדִּישָׁא אִתְעַר, בָּעָא דְלָא לְאַשְׁכָּחָא לֵיהּ לְדָוִד מִתְקַשַּׁר בְּאָתַר אָחֳרָא, בְּאָתַר דְּמוֹתָא.

וְעַל כֵּן דָּוִד הָיָה מְשַׁעֵר אֶת שִׁעוּר הַלַּיְלָה כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם בַּחַיִּים, שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בּוֹ טַעַם הַמָּוֶת, וּכְשֶׁנֶּחֱלַק הַלַּיְלָה הָיָה דָּוִד עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה וְהַכֶּתֶר הַקָּדוֹשׁ מִתְעוֹרֵר, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִמְצָא אֶת דָּוִד קָשׁוּר בְּמָקוֹם אַחֵר, בְּמִקוֹם הַמָּוֶת.

בְּגִין דְּכַד אִתְפְּלִיג לֵילְיָא וּקְדוּשָׁה עִלָּאָה אִתְעַר, וּבַר נָשׁ דְּנָאִים בְּעַרְסֵיהּ וְלָא אִתְעַר לְאַשְׁגָּחָא בִּיקָרָא דְמָארֵיהּ. הָא אִיהוּ אִתְקַשַּׁר בְּרָזָא דְמוֹתָא וּמִתְדַּבַּק בְּאָתַר אָחֳרָא, וְעַל דָּא דָּוִד מַלְכָּא הֲוָה קָאִים לְאַשְׁגָּחָא בִּיקָרָא דְמָארֵיהּ תָּדִיר. חַי לְגַבֵּי חַי, וְלָא נָאִים בְּשֵׁינְתָא לְטָעֲמָא טַעֲמָא דְמוֹתָא. וּבְגִין כָּךְ, הֲוָה מִתְנַמְנֵם כְּסוּס שִׁתִּין נְשְׁמֵי, וְלָא בִּשְׁלִימוּ.

מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר נֶחֱלַק הַלַּיְלָה וְהַקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה מִתְעוֹרֶרֶת, וְאָדָם שֶׁיִּשַּׁן בְּמִטָּתוֹ וְלֹא מִתְעוֹרֵר לְהַשְׁגִּיחַ בִּכְבוֹד רִבּוֹנוֹ, הִנֵּה הוּא נִקְשָׁר בְּסוֹד הַמָּוֶת, וְנִדְבָּק לְמָקוֹם אַחֵר, וְעַל כֵּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה עוֹמֵד לְהַשְׁגִּיחַ בִּכְבוֹד רִבּוֹנוֹ תָּמִיד, חַי אֵצֶל חַי, וְלֹא נִרְדָּם בַּשֵּׁנָה לְטָעֹם טַעַם הַמָּוֶת, וּמִשּׁוּם כָּךְ הָיָה מִתְנַמְנֵם כְּמוֹ סוּס, שִׁשִּׁים נְשִׁימוֹת, וְלֹא בִּשְׁלֵמוּת.

אָתוּ רִבֵּי יְהוּדָה וְרִבֵּי יוֹסֵי וּנְשָׁקוּהָ, אָמְרוּ לֵיהּ, מַה שְׁמָךְ. אָמַר לְהוֹן, חִזְקִיָּה. אָמְרוּ לֵיהּ, יִתְיַיְשֵׁר חֵילָךְ וְיִתְתַּקַּף אוֹרַיְיתָךְ. יְתִיבוּ. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, הוֹאִיל וְשָׁרִית, אֵימָא לָן מֵהַנֵּי רָזִין עִלָּאִין דְּקָאֲמַרְתְּ.

בָּאוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וּנְשָׁקוּהוּ. אָמְרוּ לוֹ, מַה שִׁמְךָ? אָמַר לָהֶם, חִזְקִיָּה. אָמְרוּ לוֹ, יִישַׁר כֹּחֲךָ וְתִתְחַזֵּק תּוֹרָתְךָ. יְשָׁבוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הוֹאִיל וְהִתְחַלְתָּ, אֱמֹר לָנוּ מֵעַתָּה סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים שֶׁאָמַרְתָּ.

פָּתַח וְאָמַר, (משלי ג) ה' בְּחָכְמָה יָסַד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה. תָּא חֲזֵי, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, חָמָא דְלָא יָכִיל לְאִתְקָיְימָא, עַד דְּבָרָא אוֹרַיְיתָא. בְּגִין דְּמִנָּהּ נָפְקִין כָּל

נְמוּסִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין, וּבָהּ קָיְימֵי עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה. דְּהָא בְּחָכְמָה קָיְימִין כָּל קִיּוּמִין דְּעִלָּמָא, וְכֻלְּהוּ נָפְקֵי מִגַּוָּהּ.

פְּתַח וְאֱמַר, (משלי ג) ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, רָאָה שֶׁלֹּא יָכוֹל לַעֲמֹד, עַד שֶׁבָּרָא אֶת הַתּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁמַּמָּנָּה יוֹצְאִים כָּל הַנְהָגוֹת הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וּבָהּ עוֹמְדִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה, שֶׁהֲרֵי בְּחָכְמָה עוֹמְדִים כָּל הַקִּיּוּמִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְכֻלָּם יוֹצְאִים מִתּוֹכָהּ.

דָּבָר אַחֵר ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ, עַלְמָא עִלָּאָה לָא אִתְבְּרֵי אֶלָּא מִגּוֹ חָכְמָה. וְעַלְמָא תַּתָּאָה לָא אִתְבְּרֵי אֶלָּא מִגּוֹ חָכְמָה תַּתָּאָה. וְכֻלְּהוּ נָפְקֵן מִגּוֹ חָכְמָה עִלָּאָה וּמִגּוֹ חָכְמָה תַּתָּאָה. כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה. כּוֹנֵן, מַאי כּוֹנֵן. אֶלָּא, כּוֹנֵן כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא וְלָא פָּסִיק, וְלָא אִתְתַּקַּן בְּזִמְנָא חָדָא, אֶלָּא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא אִתְקִין לֵיהּ.

דְּבַר אַחֵר ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ - הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן לֹא נִבְרָא אֶלָּא מִתּוֹךְ הַחָכְמָה, וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לֹא נִבְרָא אֶלָּא מִתּוֹךְ הַחָכְמָה הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֻלָּם יוֹצְאִים מִתּוֹךְ הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה וּמִתּוֹךְ הַחָכְמָה הַתַּחְתּוֹנָה. כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה. כּוֹנֵן, מַה זֶּה כּוֹנֵן? אֶלָּא כּוֹנֵן כָּל יוֹם וְיוֹם וְלֹא פּוֹסֵק, וְלֹא נִתְקַן בִּזְמַן אֶחָד, אֶלָּא בְּכָל יוֹם וְיוֹם מַתְקִין אוֹתוֹ.

וְהַיְינוּ רָזָא דִכְתִיב, (איוב טו) וְשָׁמַיִם לֹא זַכּוּ בְעֵינָיו. וְכִי סַלְקָא דַעְתָּךְ, דְּגְרִיעוּתָא אִיהוּ מִשָּׁמַיִם, אֶלָּא חֻשְׁיבוּ מִשָּׁמַיִם אִיהוּ, בְּגִין חֻבִּיבוּ וּרְעוּ סַגְיָא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רָעֵי בְּהוּ, וַחֻבִּיבוּתַיְיהוּ לְגַבֵּיהּ. דְּהָא אַף עַל גַּב דְּאִיהוּ מַתְקִין לוֹן כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא, לָא דָמֵי בְּעֵינוֹי דְּאִינּוּן מִתְתַּקְנָן כְּדָקָא יָאוּת. בְּגִין דִּרְחִימוּתָא דִלְהוֹן לְגַבֵּיהּ, וּרְעוּתַיְיהוּ לְאַנְהָרָא לוֹן תָּדִיר בְּלָא פְּסִיקוּ. דְּהָא עַלְמָא דְאָתֵי אַפִּיק נְהוֹרִין זְהִירִין כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא תָּדִיר בְּלָא פְּסִיקוּ, בְּגִין לְאַנְהָרָא לוֹן תָּדִיר. וְעַל דָּא לֹא זַכּוּ בְּעֵינָיו. לֹא זַכּוּ בִּלְחוֹדוֹי לָא כְּתִיב, אֶלָּא לֹא זַכּוּ בְּעֵינָיו. וּבְגִין כָּךְ, כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה.

וְהַיְינוּ סוֹד הַכָּתוּב (איוב טו) וְשָׁמַיִם לֹא זַכּוּ בְעֵינָיו. וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַחַסָּרוֹן הוּא מִשָּׁמַיִם? אֶלָּא חֲשִׁיבוּת הַשָּׁמַיִם הִיא מִשּׁוּם הַחֲבִיבוּת וְרָצוֹן רַב שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בָהֶם וַחֲבִיבוּתָם אֶצְלוֹ, שֶׁהֲרֵי אַף עַל גַּב שֶׁהוּא מַתְקִין אוֹתָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם, אֵין דּוֹמֶה בְּעֵינָיו שֶׁהֵם מִתְקָנִים כָּרָאוּי, מִשּׁוּם שֶׁאַהֲבָתָם אֶצְלוֹ, וּרְצוֹנוֹ לְהָאִיר לָהֶם תָּמִיד בְּלִי הֶפְסֵק, שֶׁהֲרֵי הָעוֹלָם הַבָּא מוֹצִיא אוֹרוֹת זוֹהֲרִים כָּל יוֹם וְיוֹם תָּמִיד בְּלִי הֶפְסֵק, כְּדֵי לְהָאִיר לָהֶם תָּמִיד, וְעַל כֵּן לֹא זַכּוּ בְעֵינָיו. לֹא זַכּוּ לְבַדּוֹ לֹא כָתוּב, אֶלָּא לֹא זַכּוּ בְעֵינָיו, וּמִשּׁוּם כָּךְ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה.

מַאן שָׁמַיִם. דָּא הוּא רָזָא דְּאָבָהָן, וְרָזָא דְּאָבָהָן דָּא הוּא יַעֲקֹב דְּאִיהוּ כְּלָלָא דִלְהוֹן. בְּגִין דְּיַעֲקֹב תּוּשְׁבַּחְתָּא דְּאָבָהָן אִיהוּ, וְאִיהוּ קָיְימָא לְאַנְהָרָא עַל עַלְמָא.

מִי הַשָּׁמַיִם? זֶה הַסּוֹד שֶׁל הָאָבוֹת, וְהַסּוֹד שֶׁל הָאָבוֹת זֶהוּ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הַכְּלָלוּת שֶׁלָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב הוּא הַבָּחִיר שֶׁבָּאָבוֹת, וְהוּא עוֹמֵד לְהָאִיר עַל הָעוֹלָם.

וּבְגִין דְּאִיהוּ אִסְתַּלַּק גּוֹ עַלְמָא דְּאָתֵי, נָפַק מִנֵּיהּ עֻנְפָּא חָדָא שַׁפִּירָא בְּחֵיזוּ, וְכָל נְהוֹרִין מִינֵּיהּ נָפְקִין. וְכָל שָׁבְעָא וּמְשַׁח רְבוּ לְאַנְהָרָא לְאַרְעָא, וּמַאן אִיהוּ. דָּא יוֹסֵף הַצַּדִּיק, דְּאִיהוּ יְהִיב שָׂבְעָא לְכָל עַלְמָא, וְעַלְמָא מִנֵּיהּ אִתְּזָן. וּבְגִין כָּךְ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל מַה דְּעָבַד בְּעַלְמָא, כֻּלָּא אִיהוּ בְּרָזָא עִלָּאָה, וְכֻלָּא כְּדְקָא חָזֵי.

וּמְשׁוּם שֶׁהוּא הִסְתַּלֵּק לְתוֹךְ הָעוֹלָם הַבָּא, יָצָא מִמֶּנּוּ עָנָף אֶחָד יָפֶה לְמַרְאֶה, וְכָל הָאוֹרוֹת יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ וְכָל הַשָּׂבָע וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְהָאִיר לָאָרֶץ, וּמִי הוּא? זֶה יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נוֹתֵן שָׂבָע לְכָל הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם נִזּוֹן מִמֶּנּוּ. וּמְשׁוּם כָּךְ, כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָם, הַכֹּל הוּא בְּסוֹד עֶלְיוֹן, וְהַכֹּל כָּרָאוּי.

דף רז:

אַדְהָכִי אֲתָא רִבִּי אֶלְעָזָר, כֵּיוָן דְּחָמָא לוֹן אָמַר, וַדַּאי שְׁכִינְתָּא הָכָא. בְּמַאי עַסְקִיתוּ. אָמְרוּ לֵיהּ (דף רז ע"ב) כָּל עוֹבָדָא. אָמַר, וַדַּאי שַׁפִּיר קָאָמַר. אֲבָל אִינּוּן שִׁתִּין נְשָׁמֵי, וַדַּאי שִׁתִּין נְשָׁמֵי אִינּוּן דְּחַיִּין, בֵּין לְעֵילָּא בֵּין לְתַתָּא. מִכָּאן וּלְהָלְאָה, אִיכָּא שִׁתִּין נְשָׁמִין אֲחֶרָנִין, דְּאִינּוּן כֻּלְּהוּ מִסְטְרָא דְמוֹתָא, וְדַרְגָּא דְמוֹתָא עֲלַיְיהוּ, וְאִקְרוּן דּוּרְמִיטָא, וְכֻלְּהוּ טַעֲמָא דְמוֹתָא.

בֵּינְתַיִם בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָם, אָמַר, וַדַּאי שְׁכִינָה כָּאן. אָמַר לָהֶם, בַּמֶּה עֲסַקְתֶּם? אָמְרוּ לוֹ אֶת כָּל הַמַּעֲשֶׂה. אָמַר, וַדַּאי שֶׁיָּפֶה אָמַר, אֲבָל אוֹתָם שִׁשִּׁים הַנִּשִׁימוֹת, וַדַּאי שֶׁשִּׁשִּׁים נְשִׁימוֹת הֵן שֶׁל חַיִּים, בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה. מִכָּאן וְהָלְאָה יֵשׁ שִׁשִּׁים נְשִׁימוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁהֵן כֻּלָּן מִצַּד הַמָּוֶת, וְדַרְגַּת הַמָּוֶת עֲלֵיהֶן, וְנִקְרָאוֹת תַּרְדֵּמָה, וְכֻלָּן טַעַם הַמָּוֶת.

וּבְגִין כָּךְ דָּוִד מַלְכָּא הֲוָה אִיהוּ מִתְדַּבֵּק בְּאִינּוּן שִׁתִּין נְשָׁמִין דְּחַיִּין, וּמִתַּמָּן וּלְהָלְאָה לָא נָאִים כְּלָל. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קלב) אִם אֶתֵּן שְׁנָת לְעֵינָי לְעַפְעַפַּי תְּנוּמָה. וְעַל דָּא שַׁפִּיר קָאָמַר, בְּגִין דְּיָקוּם דָּוִד חַי, בְּסִטְרָא דְחַי וְלָא בְּסִטְרָא דְמוֹתָא. יָתְבוּ כֻּלְּהוּ וְאִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְיתָא וְאִתְחַבָּרוּ כְּחָדָא.

וּמְשׁוּם כָּךְ דָּוִד הַמֶּלֶךְ הוּא הָיָה נִדְבָּק לְאוֹתָם שִׁשִּׁים הַנִּשִׁימוֹת שֶׁל חַיִּים, וּמִשָּׁם וָהֶלְאָה לֹא יָשַׁן כְּלָל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלב) אִם אֶתֵּן שְׁנָת לְעֵינַי לְעַפְעַפַּי תְּנוּמָה. וְעַל כֵּן יָפֶה אָמַר, כְּדֵי שֶׁיָּקוּם דָּוִד חַי, בַּצַּד שֶׁל הַחַי, וְלֹא בְּצַד הַמָּוֶת. כֻּלָּם יָשְׁבוּ וְהִשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה וְהִתְחַבְּרוּ יַחַד.

פָּתַח רִבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (תהלים פח) ה' אֱלֹקֵי יְשׁוּעָתִי יוֹם צָעַקְתִּי בַלַּיְלָה נֶגְדֶּךָ. תָּא חֲזֵי, דָּוִד מַלְכָּא הֲוָה קָם בְּפַלְגוּת לֵילְיָא, וְאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן, לְחַדְּוָה דְמַלְכָּא וּמַטְרוֹנִיתָא. וְדָא הֲוָה חֶדְוָה דְמְהֵימְנוּתָא בְּאַרְעָא. בְּגִין דְּהַאי אִיהוּ שְׁבָחָא דְמְהֵימְנוּתָא דְּאִתְחֲזֵי בְּאַרְעָא.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שם פח) ה' אֱלֹהֵי יְשׁוּעָתִי יוֹם צָעַקְתִּי בַלַּיְלָה נֶגְדֶּךָ. בֹּא רְאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה קָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת לְשִׂמְחַת הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבִירָה, וְזוֹ הָיְתָה שִׂמְחַת הָאֱמוּנָה בָּאָרֶץ, מְשׁוּם שֶׁזֶּהוּ הַשֶּׁבַח שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁנִּרְאֶה בָּאָרֶץ.

דְּהָא לְעֵילָּא פָּתְחֵי בְּחֶדְוָה שִׁירָתָא כַּמָּה מַלְאָכִין עִלָּאִין, בְּכַמָּה זִינִין דְּקָא מְשַׁבְּחָן בְּלֵילְיָא בְּכָל סִטְרִין. כְּהַאי גַּוְונָא לְתַתָּא בְּאַרְעָא, מַאן דְּמְשַׁבַּח לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַרְעָא בְּלֵילְיָא, רָעֵי בֵּיהּ (בעי) קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְכָל אינון מַלְאָכִין קַדִּישִׁין דְּקָא מְשַׁבְּחָן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כֻּלְּהוּ צַיְיתִין לְהַהוּא דְּקָא מְשַׁבַּח לֵיהּ בְּלֵילְיָא בְּאַרְעָא. דְּהַאי תּוּשְׁבַּחְתָּא אִיהוּ בִּשְׁלִימוּ, לְסַלְקָא יְקָרֵי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתַּתָּא, וּלְזַמְּרָא בְּחֶדְוָה דִּיחוּדָא.

שֶׁהֲרֵי לְמַעְלָה פּוֹתְחִים בְּשִׁמְחָה שִׁירָה, כַּמָּה מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים בְּכַמָּה מִינִים שֶׁמְּשַׁבְּחִים בַּלַּיְלָה בְּכָל הַצְּדָדִים. כְּמוֹ כֵן לְמַטָּה בָּאָרֶץ, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּאָרֶץ בַּלַּיְלָה, בּוֹ חָפֵץ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכָל אוֹתָם הַמַּלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁמְּשַׁבְּחִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כֻּלָּם מַקְשִׁיבִים לְאוֹתוֹ שֶׁמְּשַׁבֵּחַ אוֹתוֹ בַּלַּיְלָה בָּאָרֶץ, שֶׁהַשֶּׁבַח הַזֶּה הוּא בִּשְׁלֵמוּת, לְהַעֲלוֹת אֶת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה וּלְזַמֵּר בַּשִּׂמְחָה שֶׁל הַיִּחוּד.

תָּא חֲזֵי, דָּוִד מַלְכָּא כָּתַב, ה' אֱלֹהַי יְשׁוּעָתִי וְגו', ה' אֱלֹהַי יְשׁוּעָתִי, אֵימָתַי אִיהוּ יְשׁוּעָתִי. בְּהַהוּא יוֹמָא דְּאַקְדֵּמִית תּוּשְׁבַּחְתָּא בְּלֵילְיָא לְגַבָּךְ, כְּדֵין אִיהוּ יְשׁוּעָתִי בִּימָמָא.

בֹּא רְאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ כָּתַב, ה' אֱלֹהַי יְשׁוּעָתִי וְגוֹ'. ה' אֱלֹהַי יְשׁוּעָתִי, מָתַי הוּא יְשׁוּעָתִי? בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהִקְדַּמְתִּי שֶׁבַח בַּלַּיְלָה אֶצְלְךָ, אָז הוּא יְשׁוּעָתִי בַּיּוֹם.

וְתָא חֲזֵי, דְּהָא בְּלֵילְיָא, מַאן דְּמְשַׁבַּח לְמָארֵיהּ בְּתוּשְׁבַּחְתָּא דְּאוֹרַיְיתָא, כְּדֵין אִתְקַף בְּתָקְיפוּ בִּימָמָא בְּסִטְרָא דִּימִינָא. דְּהָא חוּטָא חַד נַפְקָא מִסִּטְרָא דִּימִינָא, וּכְדֵין אִתְמַשַּׁךְ עֲלֵיהּ וְאִתְתַּקַּף בֵּיהּ. וְעַל דָּא אָמַר, ה' אֱלֹהַי יְשׁוּעָתִי יוֹם צָעַקְתִּי וְגו'.

וּבֹא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי בַּלַּיְלָה, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּחַ אֶת רִבּוֹנוֹ בַּשֶּׁבַח שֶׁל הַתּוֹרָה, אָז מִתְחַזֵּק בְּחֹזֶק בַּיּוֹם בְּצַד הַיָּמִין, שֶׁהֵנֵּה חוּט אֶחָד יוֹצֵא מִצַּד הַיָּמִין, וְאָז נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמִתְגַּבֵּר בּוֹ, וְעַל כֵּן אָמַר ה' אֱלֹהַי יְשׁוּעָתִי יוֹם צָעַקְתִּי וְגוֹ'.

וּבְגִין כָּךְ אָמַר, (תהלים קטו) לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ. לֹא הַמֵּתִים, בְּגִין דְּאִצְטְרִיךְ לְשַׁבְּחָא חַי לְחַי. וּמַת לְחַי לָאו הָכִי, דִּכְתִיב לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ. וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ, דְּהָא אֲנַן חַיִּין וְלֵית לָן חוּלָקָא בְּסִטְרָא דְמוֹתָא כְּלָל. חִזְקִיָּהוּ אָמַר, (ישעיה לח) חַי חַי הוּא יוֹדֶךָ כָּמוֹנִי, בְּגִין דְּחַי אִתְקְרַב לְחַי. דָּוִד מַלְכָּא אִיהוּ חַי, וְקוּרְבָא דִילֵיהּ לְחַי הָעוֹלָמִים. וּמַאן דְּאִתְקְרִיב לְגַבֵּיהּ, אִיהוּ חַי. דִּכְתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. וּכְתִיב, (שמואל ב כ"ג) וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל.

וּמְשׁוּם כָּךְ אָמַר לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ. לֹא הַמֵּתִים, מְשׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁבֵּחַ חַי לְחַי. וּמֵת לְחַי לֹא כֵן, שֶׁכָּתוּב לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ, וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ, שֶׁהֲרֵי אָנוּ חַיִּים, וְאֵין לָנוּ חֵלֶק בְּצַד הַמָּוֶת כְּלָל. חִזְקִיָּהוּ אָמַר, (ישעיה לח) חַי חַי הוּא יוֹדֶךָ כָּמוֹנִי, מְשׁוּם שֶׁחַי מִתְקָרֵב לְחַי. דָּוִד הַמֶּלֶךְ הוּא חַי, וְהַקִּרְבָה שֶׁלּוֹ לְחַי

הָעוֹלָמִים, וּמִי שֶׁנִּקְרָב אֲלֵיו הוּא חַי, שֶׁכָּתוּב וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם, וְכָתוּב וּבְנִיָּהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל.

פְּתַח הַהוּא יוֹדַאי אֲבָתְרֵיהּ וְאָמַר, (דברים ח) וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ. וְכִי לָא מְבָרְכִינָן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד לָא נִיכוֹל, וְהָא אִית לָן לְאַקְדּוּמֵי בְּצַפְרָא וּלְסִדּוּרֵי שְׁבָחָא דִּילֵיהּ (דמאריה) כְּדְקָא יְאוּת, וּלְבָרְכָא בְּשְׁמֵיהּ עַד לָא יְבָרֵךְ לְאַחֲרָא בְּעַלְמָא. וּכְתִיב (ויקרא כט) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם, אָסוּר לֵיהּ לְמֵיכַל עַד לָא יְבָרֵךְ לְמָארֵיהּ. וְהַשְׁתָּא כְּתִיב וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ.

פְּתַח אוֹתוֹ הַיְהוּדִי אַחֲרָיו וְאָמַר, (דברים ח) וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. וְכִי לֹא מְבָרְכִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טֶרֶם נֹאכַל, וַהֲרֵי יֵשׁ לָנוּ לְהַקְדִּים בַּבֹּקֶר, וּלְסַדֵּר אֶת הַשֶּׁבַח שֶׁלּוֹ [של רבונו] כְּרָאוּי, וּלְבָרֵךְ אֶת שְׁמוֹ טֶרֶם שֶׁיְּבָרֵךְ מִישֶׁהוּ אַחֵר בָּעוֹלָם, וְכָתוּב (ויקרא יט) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם, אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל טֶרֶם שֶׁיְּבָרֵךְ אֶת רִבּוֹנוֹ, וְעַכְשָׁו כָּתוּב וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ?

אֶלָּא, דְּא בְּרָכְתָא דְּצְלוֹתָא דְּיִחוּדָא, וְדָא בִּרְכְתָא דְּמָזוֹנָא. לְאַחֲזָאָה לְגַבֵּי דַּרְגָּא דְּמֵהֵימְנוּתָא, שָׂבָע כְּדְקָא יָאוֹת. וּכְדֵין בְּעֵי לְבָרְכָא לֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת, דְּהַהוּא דַּרְגָּא דְּמֵהֵימְנוּתָא יִתְרַוֵּי וְיִבָרֵךְ, וְיִתְמַלֵּא חֵידוּ מֵחַיִּין דִּלְעֵילָּא כְּמָה דְּאִצְטְרִיךְ, בְּגִין לְמֵיהַב לָן מְזוֹנֵי.

אֶלָּא, זוֹ הַבְּרָכָה שֶׁל תְּפִלַּת הַיִּחוּד, וְזוֹ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, לְהַרְאוֹת כְּלַפֵּי דַּרְגַּת הֶאֱמוּנָה שָׂבָע כָּרָאוּי. וְאָז צָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתוֹ כָּרָאוּי, שֶׁאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁל הֶאֱמוּנָה תִּתְרַוֶּה וְתִתְבָּרֵךְ, וְיִתְמַלֵּא שִׂמְחָה מֵהַחַיִּים שֶׁלְּמַעְלָה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, כְּדֵי לִתֵּת לָנוּ מְזוֹנוֹת.

דְּהָא קְשִׁין מְזוֹנָא דְּבַר נָשׁ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כִּקְרִיעַת יַם סוּף. מַאי טַעְמָא. בְּגִין דִּמְזוֹנָא דְּעַלְמָא דִּלְעֵילָּא הוּא, דִּתְנַן בָּנַי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי וְכוּ', וּבְגִין כָּךְ קַשְׁיָין קַמֵּיהּ מְזוֹנֵי דְּעַלְמָא. דְּהָא בְּמַזָּלָא תַּלְיָא מִילְּתָא. דְּמַנֵּיהּ נָפְקֵי מְזוֹנֵי וְחַיֵּי וּבָנַי. וּבְגִין כָּךְ קָשִׁין קַמֵּיהּ מְזוֹנֵי דְּעַלְמָא, דְּהָא לָאו בְּרְשׁוּתֵיהּ קָיְימָא, עַד דְּיִתְבָּרֵךְ אִיהוּ.

שֶׁהֲרֵי קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּמוֹ קְרִיעַת יַם סוּף, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַמָּזוֹן שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה הוּא, שֶׁשָּׁנִינוּ בָּנִים חַיִּים וּמְזוֹנוֹת וְכוּ'. וּמִשּׁוּם כָּךְ קָשִׁים לְפָנָיו מְזוֹנוֹת הָעוֹלָם. שֶׁהֲרֵי בְּמַזָּל תְּלוּי הַדָּבָר שֶׁיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ מְזוֹנוֹת וְחַיִּים וּבָנִים. וּמִשּׁוּם כָּךְ קָשִׁים לְפָנָיו הַמְּזוֹנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי זֶה לֹא עוֹמֵד בִּרְשׁוּתוֹ עַד שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ.

כְּגַוְונָא דָּא זִיּוְגִין דְּעַלְמָא קְשִׁין קַמֵּיהּ, וְכֹלָּא בְּגִין דְּרָקִיעַ וִילּוֹן לָא מְשַׁמְּשׁ כְּלוּם. וְכָל שֶׁכֵּן אִלֵּין מִלִּין דְּקָיְימִין לְעֵילָּא בְּאָתַר אָחֳרָא, וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ לְאִתְבָּרְכָא.

כְּמוֹ כֵן הַזִּוּוּגִים שֶׁל הָעוֹלָם קָשִׁים לְפָנָיו, וְהַכֹּל מִשּׁוּם שֶׁרָקִיעַ וִילּוֹן אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, וְכָל שֶׁכֵּן הַדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁעוֹמְדִים לְמַעְלָה בְּמָקוֹם אַחֵר, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהִתְבָּרֵךְ.

דף רח.

תָּא חֲזֵי, כָּל זַוּוגִין דְּעַלְמָא קַשִׁין קַמֵּיהּ הַאי דַּרְגָּא, בְּגִין דְּכַד הַאי זַוּוגָא קַדִּישָׁא אִשְׁתַּכַּח, כָּל (דף רח ע"א) נְשְׁמָתִין נָפְקִין מִגּוֹ הַאי מַזְלָא לְעֵילָא, דְּאִיהוּ הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק. וְכַד תִּיאוּבְתָּא אִשְׁתַּכַּח מִלְּרַע לְעֵילָא, כְּדֵין פָּרְחִין נִשְׁמָתִין, וְאִתְיְיהִיבוּ כֻּלְּהוּ כְּלִילָן דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחֲדָא בְּהַאי דַּרְגָּא. וּלְבָתַר אִיהוּ פָּרִישׁ לוֹן כָּל חַד וְחַד לְאַתְרֵיהּ כְּדְקָא חֲזֵי לֵיהּ. וּלְבָתַר קַשִׁין קַמֵּי הַאי דַּרְגָּא לְחַבְּרָא לוֹן כְּקַדְמֵיתָא, בְּגִין דְּלָא מִתְחַבְּרָן, בַּר כְּאִינּוּן אִרְחֵי דְּבַר נָשׁ, וְכֹלָּא לְעֵילָא תַּלְיָין.

בֹּא רְאֵה, כָּל הַזִּוּוגִים שֶׁל הָעוֹלָם קָשִׁים לִפְנֵי הַדַּרְגָּה הַזּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר הַזִּוּוג הַקָּדוֹשׁ נִמְצָא, יוֹצְאוֹת כָּל הַנְּשָׁמוֹת מִתּוֹךְ הַמַּזָּל הַזֶּה לְמַעְלָה, שֶׁהוּא אוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא. וְכַאֲשֶׁר הַתְּשׁוּקָה נִמְצֵאת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְאָז פּוֹרְחוֹת הַנְּשָׁמוֹת, וְנִתָּנוֹת כֻּלָּן זָכָר וּנְקֵבָה יַחַד בַּדַּרְגָּה הַזּוֹ, וְאַחַר כָּךְ הוּא מַפְרִיד אוֹתָן, כָּל אַחַת וְאַחַת לִמְקוֹמָהּ כְּרָאוּי לָהּ. וְאַחַר כָּךְ קָשִׁים לִפְנֵי הַדַּרְגָּה הַזּוֹ לְחַבֵּר אוֹתָם כְּבָרִאשׁוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מִתְחַבְּרִים, רַק בְּאוֹתָם דַּרְכֵי הָאָדָם, וְהַכֹּל תְּלוּיִים לְמַעְלָה.

וְעַל דָּא קַשִׁין קַמֵּיהּ כִּקְרִיעַת יַם סוּף. דְּהָא קְרִיעַת יַמָּא לְאִתְפַּתְּחָא בֵּיהּ שְׁבִילִין, לְעֵילָא אִיהוּ. וּכְמָה דְּמִתְפַּתְּחִין שְׁבִילִין וְאוֹרְחִין בֵּיהּ, הָכִי אִתְבַּקַּע וְאִתְפַּתַּח. וּבְגִין כָּךְ כֹּלָּא תַּלְיָא לְעֵילָא, וּבְעִינָן לְבָרְכָא לֵיהּ, וּלְמֵיהַב לֵיהּ תּוּקְפָּא מִתַּתָּא, בְּגִין דְּיִתְבָּרְכָא מִלְּעֵילָא, וְיִתְתַּקַּף כְּדָקָא חֲזֵי. וְעַל דָּא כְּתִיב, וּבֵרַכְתִּךָ אֶת ה', אֶת דַּיְיקָא.

וְעַל כֵּן קַשִׁים לְפָנָיו כִּקְרִיעַת יַם סוּף. שֶׁהֲרֵי קְרִיעַת הַיָּם שֶׁיִּפָּתְחוּ בוֹ שְׁבִילִים הִיא לְמַעְלָה, וּכְמוֹ שֶׁנִּפְתָּחִים בּוֹ שְׁבִילִים וּדְרָכִים, כָּךְ נִבְקַע וְנִפְתָּח. וּמִשּׁוּם כָּךְ הַכֹּל תָּלוּי לְמַעְלָה, וּצְרִיכִים לְבָרֵךְ אוֹתוֹ וְלָתֵת לוֹ חִזּוּק מִלְּמַטָּה כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מִלְּמַעְלָה וְיִתְחַזֵּק כָּרָאוּי, וְעַל כֵּן כָּתוּב וּבֵרַכְתִּךָ אֶת ה', דַּוְקָא אֶת.

וּלְגַבֵּי הַאי אֲתַר, אִצְטְרִיךְ לְאַחֲזָאָה קַמֵּיהּ שָׂבְעָא וּנְהִירוּ דְּאַנְפִּין. וּלְגַבֵּי סִטְרָא אָחֳרָא, בְּזִמְנָא דְּאִיהִי שָׁלְטָא בְּעַלְמָא, בְּעֵי לְאַחֲזָאָה קַמֵּיהּ כַּפְנָא. דְּהַהוּא דַּרְגָּא רָעֵב אִיהוּ, וְאִתְחֲזֵי לְאַחֲזָאָה קַמֵּיהּ כַּפְנָא וְלָא שׂוֹבְעָא, הוֹאִיל וְשָׂבַע לָא שָׁלְטָא בְּעַלְמָא. וְעַל דָּא, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, הָכִי הוּא וַדַּאי, וְהָכִי אִצְטְרִיךְ.

וּכְלַפֵּי הַמָּקוֹם הַזֶּה צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְפָנָיו שֹׂבַע וְהָאָרַת פָּנִים, וּכְלַפֵּי הַצַּד הָאַחֵר, בְּזִמַּן שֶׁשּׁוֹלֵט בָּעוֹלָם, צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְפָנָיו רָעֵב, שֶׁאוֹתָהּ הַדַּרְגָּה הִיא שֶׁל רָעֵב, וְרָאוּי לְהַרְאוֹת לְפָנֶיהָ רָעֵב וְלֹא שָׂבַע, הוֹאִיל וְהַשָּׂבַע לֹא שׁוֹלֵט בָּעוֹלָם, וְעַל כֵּן וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, כָּךְ זֶה וַדַּאי וְכָךְ צָרִיךְ!

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, זַכַּאי אִינּוּן צַדִּיקַיָּיא דְּקוּרְבָא דִּלְהוֹן אִיהוּ שְׁלָמָא בְּעַלְמָא. בְּגִין דְּיָדְעֵי לְיַחֲדָא יְחוּדָא, וּמְקָרְבֵי קוּרְבָא לְאַסְגָּאָה שְׁלָמָא בְּעַלְמָא. דְּהָא יוֹסֵף וִיהוּדָה עַד לָא אִתְקָרִיבוּ דָּא עִם דָּא, לָא הֲוָה שְׁלָמָא. כֵּיוָן דְּאִתְקָרִיבוּ יוֹסֵף וִיהוּדָה כְּחֲדָא, כְּדֵין אַסְגִּיאוּ שְׁלָמָא בְּעַלְמָא. וְחֵידוּ אִתּוֹסַף לְעֵילָא וְתַתָּא, כְּמָה דְּקוּרְבָא דִּיהוּדָה וְיוֹסֵף וְכֻלְּהוּ שִׁבְטִין

אִשְׁתַּכָּחוּ כְּחָדָא בֵּי"ה בְּיוֹסֵף. וְהַהוּא קוּרְבָּא אַסְגֵּי שְׁלָמָא בְּעַלְמָא, כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא. דִּכְתִיב, וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה:

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁקִּרְבָתָם הִיא שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹדְעִים לְיַחֵד אֶת הַיִּחוּד וּמְקָרְבִים קְרָבָה לְהַרְבּוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי יוֹסֵף וִיהוּדָה בְּטֶרֶם הִתְקָרְבוּ זֶה עִם זֶה, לֹא הָיָה שָׁלוֹם. כֵּיוָן שֶׁהִתְקָרְבוּ יוֹסֵף וִיהוּדָה יַחַד, אָז הִרְבּוּ שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, וְהַשִּׂמְחָה נוֹסָפָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁהַקִּרְבָה שֶׁל יְהוּדָה וְיוֹסֵף, וְכָל הַשְּׁבָטִים נִמְצְאוּ יַחַד עִם יוֹסֵף, וְאוֹתָהּ הַקִּרְבָה הִרְבְּתָה שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה.

וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים עָלָיו וְגוֹ', רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיב) פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד. תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא עָלְמָא, וְאִשְׁלִיט עֲלֵיהּ לְאָדָם, דְּיהֵא מַלְכָּא עַל כֹּלָּא.

וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים עָלָיו וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיב) פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד. בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם וְהִשְׁלִיט עָלָיו אֶת הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה מֶלֶךְ עַל הַכֹּל.

וְהַאי בַּר נָשׁ, מִתְפָּרְשָׁן מִנֵּיהּ בְּעַלְמָא כַּמָּה זִינִין. מִנְּהוֹן צַדִּיקַיָּא וּמִנְּהוֹן רַשִּׁיעַיָּא. מִנְּהוֹן טַפְּשִׁין וּמִנְּהוֹן חַכִּימִין. וְכֻלְּהוּ אִתְקְיְימוּ בְּעַלְמָא, עֲתִירִין וּמִסְכֵּנִין. וְכֻלְּהוּ בְּגִין לְמִזְכֵּי אִלֵּין בְּאִלֵּין, לְמִזְכֵּי צַדִּיקַיָּא עִם רַשִּׁיעַיָּא, לְמִזְכֵּי חַכִּימִין עִם טַפְּשִׁין, לְמִזְכֵּי עֲתִירִין עִם מִסְכֵּנִין. דְּהָא בְּגִין כָּךְ, זְכֵי בַּר נָשׁ לְחַיֵּי עָלְמָא, וְאִתְקַשַּׁר בְּאִילָנָא דְחַיֵּי. וְלָא עוֹד, אֶלָּא דְּהָא צְדָקָה דְּאִיהוּ עָבִיד, קָאִים לְעָלְמִין. דִּכְתִיב וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד.

וְהָאָדָם הַזֶּה נִפְרָדִים מִמֶּנּוּ בָּעוֹלָם כַּמָּה מִינִים, מֵהֶם צַדִּיקִים וּמֵהֶם רְשָׁעִים, מֵהֶם טִפְּשִׁים וּמֵהֶם חֲכָמִים, וְכֻלָּם מִתְקַיְּמִים בָּעוֹלָם, עֲשִׁירִים וַעֲנִיִּים, וְכֻלָּם כְּדֵי לִזְכּוֹת אֵלּוּ בְּאֵלּוּ, לִזְכּוֹת צַדִּיקִים עִם רְשָׁעִים, לִזְכּוֹת חֲכָמִים עִם טִפְּשִׁים, לִזְכּוֹת עֲשִׁירִים עִם עֲנִיִּים, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם כָּךְ זוֹכֶה הָאָדָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם וְנִקְשָׁר בְּעֵץ הַחַיִּים. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהַנָּה הַצְּדָקָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עוֹמֶדֶת לְעוֹלָמִים, שֶׁכָּתוּב וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד.

פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלְמָא, קָאִים לֵיהּ עַל סַמְכָא חַד, וְצַדִּיק שְׁמֵיהּ, וְהַאי צַדִּיק אִיהוּ קִיּוּמָא דְעָלְמָא, וְדָא אִיהוּ דְאִשְׁקֵי, וְזָן לְכֹלָּא. דִּכְתִיב, (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים.

פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הֶעֱמִיד אוֹתוֹ עַל עַמּוּד אֶחָד וּשְׁמוֹ צַדִּיק, וְהַצַּדִּיק הַזֶּה הוּא הַקִּיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם, וְזֶה הוּא שֶׁמַּשְׁקֶה וְזָן לַכֹּל, שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים.

וּמִשָּׁם יִפָּרֵד, מַהוּ יִפָּרֵד. אֶלָּא, הַהוּא מְזוֹנָא וּמַשְׁקְיָא דְּהַהוּא נָהָר, נָטִיל גִּנְתָּא כֻּלָּא, וּלְבָתַר אִתְבַּדַּר הַהוּא מַשְׁקְיָא לְד' סִטְרִין דְּעָלְמָא. וְכַמָּה אינוּן דְּמִצַּפָּאן לְאִתְשַׁקְיָיא וּלְאִתְזָנָא מִתַּמָּן. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קמה) עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם

בְּעִתּוֹ. וּבְגִין כָּךְ פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים, דָּא צַדִּיק. צְדָקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. דִּבְגִין כָּךְ, אִיהִי קָיְימָא בְּרָזָא דִּשְׁלָם, בְּקִיּוּמָא שְׁלִים. רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעַס, דָּא מַלְכוּת עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

וּמִשָּׁם יִפָּרֵד, מַה זֶּה יִפָּרֵד? אֶלָּא הַמָּזוֹן הַהוּא וְהַמַּשְׁקֶה שֶׁל הַנָּהָר הַהוּא נוֹטֵל הַגֶּן הַכֹּל, וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּזֵּר הַמַּשְׁקֶה הַהוּא לְאַרְבָּעָה צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְכַמָּה הֵם שֶׁמְּצַפִּים לִהְיוֹת מַשְׁקִים וּלְהַזּוֹן מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמה) עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ. וּמִשּׁוּם כָּךְ פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים - זֶה צַדִּיק. צְדָקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּמְּשׁוּם כָּךְ הִיא עוֹמֶדֶת בְּסוֹד שֶׁל שָׁלוֹם בְּקִיּוּם שָׁלֵם. רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעַס - זוֹ מַלְכוּת עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

תָּא חֲזֵי, מַלְכוּת שָׁמַיִם, אִיהִי בֵּי מַקְדְּשָׁא. לְקַיְימָא כָּל מִסְכְּנֵי בְּגוֹ צְלָא דְּשֵׁרוּתָא דִּשְׁכִינְתָּא. וְצַדִּיק דָּא אִיהוּ אִקָּרֵי גַּבָּאי צְדָקָה, לְמֵיחַן וּלְמֵיזַן לְכֹלָּא. דִּכְתִיב פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים. בְּגִין כָּךְ, גַּבָּאֵי צְדָקָה נְטָלֵי אַגְרָא לְקָבֵיל כֻּלְּהוּ דְּיַהֲבֵי צְדָקָה.

בֹּא רְאֵה, מַלְכוּת שָׁמַיִם הִיא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְקַיֵּם כָּל הָעֲנִיִּים בְּתוֹךְ הַצֵּל שֶׁל רַאשִׁית הַשְּׁכִינָה, וְהַצַּדִּיק הַזֶּה הוּא נִקְרָא גַּבַּאי צְדָקָה, לְחֹן וְלָזוּן אֶת הַכֹּל, שֶׁכָּתוּב פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים, מִשּׁוּם כָּךְ גַּבָּאֵי צְדָקָה נוֹטְלִים שָׂכָר כְּנֶגֶד כָּל הַנּוֹתְנִים צְדָקָה.

דף רח:

תָּא חֲזֵי, וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים, אֵלֶּין אִינוּן כָּל דְּקָיְימֵי לְאִתְזַנָא וּלְאִתְשַׁקְיָיא מִנֵּיהּ. וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ (דף רח ע"ב) בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו. אִתּוֹ, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אֶחָיו, אִלֵּין שְׁאָר רְתִיכִין חֲיָילִין, דִּכְתִיב בָּהוּ (תהלים קכב) לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי.

בֹּא רְאֵה, וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים - אֵלּוּ הֵם כָּל הָעוֹמְדִים לְהִזּוֹן וּלְהִשְׁקוֹת מִמֶּנּוּ. וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו. אִתּוֹ - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אֶחָיו - אֵלּוּ שְׁאָר הַמֶּרְכָּבוֹת הַחֲיָילוֹת, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי.

דָּבָר אַחֵר, וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ. בְּזִמְנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתֵי לְאִזְדַּוְוגָא בִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו, בְּזִמְנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָוָה מִתְחַבֵּר בָּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל, בְּגִין דְּאִינוּן נְטָלֵי בִּלְחוֹדַיְיהוּ, וְלָא חִבּוּרָא דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בַּהֲדַיְיהוּ. בְּגִין כָּךְ (במדבר כט) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. דְּהָא בְּזִמְנָא דָּא, אִיהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּלְחוֹדוֹי, בְּחִבּוּרָא חָדָא עִם יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב בָּהוּ אֶחַי וְרֵעָי כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ.

דָּבָר אַחֵר וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ - בִּזְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא לְהִתְחַבֵּר עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו, בִּזְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָיָה מִתְחַבֵּר בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהֵם נוֹטְלִים לְבַדָּם, וְלֹא חִבּוּר שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת עִמָּם. מִשּׁוּם כָּךְ, (במדבר כט) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם, שֶׁהֲרֵי בִּזְמַן הַזֶּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ בְּחִבּוּר אֶחָד עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאָרוּהָ.

רִבִּי יֵיסָא פָּתַח קְרָא, בְּזִמְנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יוֹקִים לָהּ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא, וְיִבְעֵי לְאִנָּקָמָא נְקָמָתָא מֵעַמְמַיָּא עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כְּדֵין כְּתִיב, (ישעיה סג) וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי. וּכְתִיב הָכָא, וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה סג) וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם.

רַבִּי יֵיסָא פָּתַח הַפָּסוּק, בִּזְמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָקִים אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִן הֶעָפָר וְיִרְצֶה לְהִנָּקֵם נְקָמָה מֵעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אָז כָּתוּב (ישעיה סג) וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי, וְכָתוּב כָּאן וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם.

וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק, רִבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכג) שִׂיר הַמַּעֲלוֹת אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת עֵינַי הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ וְאִתְּמַר. אֲבָל תָּא חֲזֵי, אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת עֵינַי, וּכְתִיב, (תהלים קכא) אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים. אֶלָּא, דָּא לְעֵילָּא וְדָא לְתַתָּא. אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים, דָּא לְעֵילָּא. בְּגִין לְאַמְשָׁכָא בִּרְכָאן מֵעֵילָּא לְתַתָּא, מֵאִלֵּין הָרִים עִלָּאִין, לְאַמְשָׁכָא מִנַּיְיהוּ בִּרְכָאן לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִתְבָּרְכָא מִנַּיְיהוּ. אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת עֵינַי, לְמִצְפֵּי וּלְחַכָּאָה לְאַנּוּן בִּרְכָאן דְּנָחֲתוּ מִתַּמָּן לְתַתָּא.

וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק. רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכג) שִׂיר הַמַּעֲלוֹת אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת עֵינַי הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם. הַפָּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ וְנִתְבָּאֵר, אֲבָל בֹּא רְאֵה, אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת עֵינַי, וְכָתוּב (תהלים קכא) אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים. אֶלָּא, זֶה לְמַעְלָה וְזֶה לְמַטָּה. אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים - זֶה לְמַעְלָה, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת מִמַּעְלָה לְמַטָּה, מֵהֶהָרִים הַלָּלוּ הָעֶלְיוֹנִים לִמְשֹׁךְ מֵהֶם בְּרָכוֹת לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּתְבָּרֶכֶת מֵהֶם. אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת עֵינַי, לְצַפּוֹת וּלְחַכּוֹת לְאוֹתָן בְּרָכוֹת שֶׁיּוֹרְדוֹת מִשָּׁם לְמַטָּה.

הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם, דְּכָל תּוּקְפָּהָא וְחֵילָאָה וְקִיּוּמָהָא, אִיהוּ בַּשָּׁמַיִם. בְּגִין דְּכַד יוֹבֵלָא אַפְתַּח מַבּוּעֵי דְּכָל אִינּוּן תַּרְעִין, כֻּלְּהוּ קָיְימֵי בַּשָּׁמַיִם. וְכֵיוָן דְּשָׁמַיִם נָטִיל כָּל אִינּוּן נְהוֹרִין דְּנָפְקֵי מִיּוֹבֵלָא, כְּדֵין אִיהוּ זָן וְאַשְׁקֵי לָהּ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עַל יָדָא דְצַדִּיק חַד.

הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם, שֶׁכָּל תֻּקְפָּהּ וְקִיּוּמָהּ וְחֵילָהּ הוּא בַּשָּׁמַיִם. מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר הַיּוֹבֵל פּוֹתֵחַ הַמַּעְיָנוֹת שֶׁל כָּל אוֹתָם הַשְּׁעָרִים, כֻּלָּם עוֹמְדִים בַּשָּׁמַיִם. וְכֵיוָן שֶׁשָּׁמַיִם נוֹטְלִים כָּל אוֹתָם אוֹרוֹת שֶׁיּוֹצְאִים מֵהַיּוֹבֵל, אָז הוּא זָן וּמַשְׁקֶה אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי צַדִּיק אֶחָד.

וְכֵיוָן דְּדָא אִתְעַר לְגַבָּהּ, כַּמָּה אִינּוּן דְּקַיְימָן בְּכָל סִטְרִין לְאִתְשַׁקְאָה וּלְאִתְבָּרְכָא מִתַּמָּן. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אָכְלָם. וּכְדֵין, אִיהִי סָלְקָא בְּרָזָא דְרָזִין כְּדָקָא חָזֵי (ד"א ל"ג ליה), וּמְקַבְּלָא עִדּוּנִין מִבַּעֲלָהּ כְּדָקָא יְאוּת, וְכֻלְּהוּ דְּקַיְימִין בְּכָל סִטְרִין עָמְדֵי בִּלְחוֹדַיְיהוּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ. דִּכְתִיב, וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָּל אִישׁ מֵעָלַי, וּלְבָתַר דְּאִיהִי מְקַבְּלָא עִדּוּנִין מִבַּעֲלָהּ, כֻּלְּהוּ אִתְשַׁקְיָין לְבָתַר וְאִתְזָנוּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם.

וְכֵיוָן שֶׁזֶּה מִתְעוֹרֵר אֲלֵיהָ, כַּמָּה הֵם שֶׁעוֹמְדִים בְּכָל הַצְּדָדִים לִהְיוֹת מֻשְׁקִים וּלְהִתְבָּרֵךְ מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַכְּפִירִים שָׁאֲגִים לַטָּרֶף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אָכְלָם. וְאָז הִיא עוֹלָה בְּסוֹד הַסּוֹדוֹת כָּרְאוּי [לוֹ], וּמְקַבֶּלֶת עִדּוּנִים מִבַּעְלָהּ כָּרְאוּי, וְכָל הָעוֹמְדִים בְּכָל הַצְּדָדִים עוֹמְדִים לְבָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ, שֶׁכָּתוּב וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מֵעָלָי. וְאַחַר שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת עִדּוּנִים מִבַּעְלָהּ, כֻּלָּם נִשְׁקִים לְאַחַר מִכֵּן וְנִזּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יַשְׁקוּ כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם.

רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח קְרָא בְּאֵלְיָהוּ, דִּכְתִיב, (מלכים א יז) וַיִּקְרָא אֶל ה' וַיֹּאמַר ה' אֱלֹהַי הֲגַם עַל הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת בְּנָהּ. תָּא חֲזֵי, תְּרֵי הֲווּ דְּקָאָמְרִין מִלִּין לָקֳבֵיל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מֹשֶׁה וְאֵלְיָהוּ. מֹשֶׁה אָמַר, (שמות ה) לָמָּה הֲרֵעוֹתָ לָעָם הַזֶּה. וְאֵלְיָהוּ אָמַר, הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת בְּנָהּ.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח הַפָּסוּק בְּאֵלְיָהוּ, שֶׁכָּתוּב (מלכים א יז) וַיִּקְרָא אֶל ה' וַיֹּאמַר ה' אֱלֹהַי הֲגַם עַל הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת בְּנָהּ. בֹּא רְאֵה, שְׁנַיִם הָיוּ שֶׁאָמְרוּ דְּבָרִים כְּנֶגֶד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מֹשֶׁה וְאֵלְיָהוּ. מֹשֶׁה אָמַר (שמות ה) לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה. וְאֵלְיָהוּ אָמַר, הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת בְּנָהּ. וּשְׁנֵיהֶם אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד.

מַאי טַעְמָא. אֶלָּא רָזָא אִיהוּ. מֹשֶׁה אָמַר, לָמָּה הֲרֵעוֹתָ, מַאי טַעְמָא. אֶלָּא, בְּגִין דְּאִתְיְהִיב רְשׁוּ לְסִטְרָא אָחֳרָא לְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, הֲרֵעוֹתָ, יְהַבְתְּ רְשׁוּ לְסִטְרָא אָחֳרָא דְּרַע, לְמִשְׁלַט עֲלַיְיהוּ. אֵלְיָהוּ אָמַר, הֲרֵעוֹתָ יְהַבְתְּ רְשׁוּ לְסִטְרָא דְּרַע, לְיטוֹל נִשְׁמָתָא דְּדָא. וְדָא הוּא הֲרֵעוֹתָ, וְכֹלָּא רָזָא חָדָא.

מָה הַטַּעַם? אֶלָּא סוֹד הוּא. מֹשֶׁה אָמַר לָמָּה הֲרֵעֹתָה, מָה הַטַּעַם? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַצַּד הָאַחֵר לִשְׁלֹט עַל יִשְׂרָאֵל. הֲרֵעֹתָה - נָתַתָּ רְשׁוּת לַצַּד הָאַחֵר שֶׁל רַע לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם. אֵלִיָּהוּ אָמַר הֲרֵעוֹתָ - נָתַן רְשׁוּת לַצַּד הָרַע לִטֹּל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל זֶה, וְזֶהוּ הוּא הֲרֵעוֹתָ, וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד.

תָּא חֲזֵי, אֵלְיָהוּ אָמַר, הֲגַם עַל הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לֵיהּ לְאֵלְיָהוּ, הִנֵּה צִוִּיתִי שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה לְכַלְכְּלֶךָּ. וְכָל מַאן דְּזָן וּמְפַרְנֵס לְמַאן דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ, וְכָל שֶׁכֵּן בְּיוֹמָא דְכַפְנָא. הָא אִתְאַחִיד בְּאֵילָנָא דְחַיֵּי, וְנָרִים לֵיהּ חַיִּים וְלִבְנוֹי, וְהָא אוֹקִימְנָא. וְהַשְׁתָּא אֵלְיָהוּ אָמַר, כָּל מַאן דְּקַיֵּים נַפְשָׁא בְּעַלְמָא, זָכֵי לֵיהּ חַיִּים וְזָכֵי לְאִתְאַחָדָא בְּאֵילָנָא דְחַיֵּי. וְהַשְׁתָּא שָׁלְטָא אֵילָנָא דְמוֹתָא סִטְרָא דְּרַע עַל הָאַלְמָנָה דְּאָנְתְּ פָּקַדְתְּ לְמֵיזַן לְי. בְּגִין כָּךְ הֲרֵעוֹתָ (למה הרעות).

בֹּא רְאֵה, אֵלְיָהוּ אָמַר, הֲגַם עַל הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ. מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְאֵלְיָהוּ, הִנֵּה צִוִּיתִי שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה לְכַלְכְּלֶךָּ, וְכָל מִי שֶׁזָּן וּמְפַרְנֵס לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן בִּימֵי רָעָב, הֲרֵי נֶאֱחָז בְּעֵץ הַחַיִּים, וְגוֹרֵם לוֹ וּלְבָנָיו חַיִּים, וְהִנֵּה בֵּאַרְנוּ. וְעַכְשָׁו אֵלִיָּהוּ אָמַר, כֹּל מִי שֶׁמְּקַיֵּם נֶפֶשׁ בָּעוֹלָם, זוֹכֶה לוֹ חַיִּים, וְזוֹכֶה לְהֵאָחֵז בְּעֵץ הַחַיִּים, וְעַכְשָׁו שׁוֹלֵט עֵץ הַמָּוֶת, הַצַּד שֶׁל רַע, עַל הָאַלְמָנָה שֶׁאַתָּה צִוִּיתָ לְזוּן אוֹתִי, מִשּׁוּם כָּךְ הֲרֵעוֹתָ [למה הרעתה].

דף רט.

וְאִי תֵּימָא דְּרַע לָא אִתְעֲבִיד לְבַר נָשׁ מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. תָּא חֲזֵי, בְּזִמְנָא דְּבַר נָשׁ אָזִיל לִימִינָא, נְטִירוּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תְּדִיר לְנַבֵּיהּ, וְלָא יָכִיל סִטְרָא אָחֳרָא לְשַׁלְטָאָה עָלֵיהּ. וְהַאי רַע אִתְכַּפְיָא קַמֵּיהּ, וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה. וְכֵיוָן דִּנְטִירָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַבָּרָא מִנֵּיהּ, בְּגִין (דף רט ע"א) דְּאִיהוּ אִתְדַּבַּק בְּרַע, כְּדֵין הַהוּא רַע, כֵּיוָן דְּחָמֵי דְּלָאו עִמֵּיהּ נְטִירוּ, כְּדֵין שַׁלִּיט עָלֵיהּ, וְאָתֵי לְשֵׁיצָאָה לֵיהּ, וּכְדֵין אִתְיְהִיב לֵיהּ רְשׁוּ, וְנָטִיל נִשְׁמָתֵיהּ.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁרַע לֹא נַעֲשָׂה לְאִישׁ מֵעִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - בֹּא רְאֵה, בְּזִמַּן שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ לְיָמִין, שְׁמִירָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תָּמִיד אֲצָלוֹ, וְלֹא יָכוֹל הַצַּד הָאַחֵר לִשְׁלֹט עָלָיו, וְהָרַע הַזֶּה נִכְנָע לְפָנָיו וְלֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט. וּכְיוָן שֶׁשְּׁמִירַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹבֶרֶת מִמֶּנּוּ, מְשׁוּם שֶׁהוּא נִדְבָּק בָּרַע, אָז אוֹתוֹ הָרַע, כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה שֶׁאֵין עִמּוֹ שְׁמִירָה, אָז שׁוֹלֵט עָלָיו וּבָא לְהַשְׁמִיד אוֹתוֹ, וְאָז נִתָּנֶת לוֹ רְשׁוּת וְנוֹטֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ.

מִשֶּׁה אָמַר לְמָה הֲרֵעוֹתָ, דְּאִתְיְהִיב לֵיהּ רְשׁוּ לְסִטְרָא דְרַע, לְמִשְׁלַט עֲלַיְיהוּ דְיִשְׂרָאֵל, לְמֶהֱוֵי בְּשִׁעְבּוּדָא דִילֵיהּ. דְּבַר אַחֵר לָמָּה הֲרֵעוֹתָ, דְּחָמָא כַּמָּה מְנָהוֹן דְּהֲווּ מֵתִין, וְאִתְמְסָרוּ בְּסִטְרָא דְרַע.

מֹשֶׁה אָמַר לָמָּה הֲרֵעֹתָה, שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַצַּד הָרַע לִשְׁלֹט עַל יִשְׂרָאֵל, לִהְיוֹת בַּשִּׁעְבּוּד שֶׁלּוֹ. דָּבָר אַחֵר לָמָּה הֲרֵעֹתָה - שֶׁרָאָה כַּמָּה מֵהֶם שֶׁהָיוּ מֵתִים וְנִמְסְרוּ לַצַּד הָרַע.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּטוֹב אִתְעַר, דְּאִיהוּ יְמִינָא, כָּל חֵידוּ, וְכָל טִיבוּ, וְכָל בִּרְכָאן מִשְׁתַּכְחָן, וְכוּלָּא בַּחֲשַׁאי אִיהוּ, כְּמָה דְאוּקְמוּהָ, דְּאָמְרֵי בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד בַּחֲשַׁאי, וְרָזָא דָא בְּגִין (ס"א דהאי איהו יחודא) דְּאִיהוּ יְחוּדָא כְּדְקָא חָזֵי.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהַטּוֹב מִתְעוֹרֵר, שֶׁהוּא הַיְמִין, כָּל הַשִּׂמְחָה וְכָל הַטּוּב וְכָל הַבְּרָכוֹת נִמְצָאוֹת, וְהַכֹּל הוּא בַּחֲשַׁאי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהָ שֶׁאוֹמְרִים בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד בַּחֲשַׁאי, וְזֶה הַסּוֹד, מְשׁוּם [שזהו יחוד] שֶׁאָז הוּא הַיִּחוּד כָּרָאוּי.

אָמַר רִבִּי חִיָּיא, וְכִי אֱלִיָּהוּ, כֵּיוָן דְּאִיהוּ גָּזַר, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְקַיֵּים. וְאִיהוּ גָּזִיר עַל שְׁמַיָּא, דְּלָא לַאֲחָתָא מְטָרָא וְטַלָּא, הֵיךְ דָּחִיל אִיהוּ מֵאִיזֶבֶל, דְּשַׁדְּרַת לֵיהּ. דִּכְתִיב, (מלכים א יט) כִּי כָעֵת מָחָר אָשִׂים אֶת נַפְשְׁךָ כְּנֶפֶשׁ אַחַד מֵהֶם, וּמִיָּד דָּחִיל וְעָרַק עַל נַפְשֵׁיהּ.

אָמַר רִבִּי חִיָּיא, וְכִי אֵלִיָּהוּ, כֵּיוָן שֶׁהוּא גּוֹזֵר וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם, וְהוּא גָּזַר עַל הַשָּׁמַיִם שֶׁלֹּא לְהוֹרִיד טַל וּמָטָר, אֵיךְ הוּא פָּחַד מֵאִיזֶבֶל שֶׁשָּׁלְחָה לוֹ, שֶׁכָּתוּב (מלכים א יט) כִּי כָעֵת מָחָר אָשִׂים אֶת נַפְשְׁךָ כְּנֶפֶשׁ אַחַד מֵהֶם, וּמִיָּד פָּחַד וּבָרַח עַל נַפְשׁוֹ?

אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹסֵי, הָא אוּקְמוּהָ, דְּצַדִּיקַיָּא לָא בָּעָאן לְאַטְרָחָא לְמָארֵיהוֹן, בְּאָתַר דְּנָזְקָא אִשְׁתַּכְחַת (ליה) לְעֵינָא. כְּגַוְונָא דִשְׁמוּאֵל, דִּכְתִיב, (שמואל א טז) אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי, אָמַר לֵיהּ, עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ. בְּגִין דְּצַדִּיקַיָּא לָא בָּעָאן לְאַטְרָחָא לְמָארֵיהוֹן

בְּאָתַר דְּנָזְקָא אִשְׁתַּכַּח. אוּף הָכִי אֱלִיָּהוּ, כֵּיוָן דְּחָמָא דְּנָזְקָא אִשְׁתַּכַּח, לָא בָּעֵי לְאַטְרָחָא לְמָארֵיהּ.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, הִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ שֶׁהַצַּדִּיקִים לֹא רוֹצִים לְהַטְרִיחַ אֶת רִבּוֹנָם בְּמָקוֹם שֶׁנֶּזֶק נִמְצָא [ולו] לָעַיִן, כְּמוֹ שֶׁשְּׁמוּאֵל, שֶׁכְּתוּב (שמואל א טז) אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי. אָמַר לוֹ, עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ, מִשּׁוּם שֶׁצַּדִּיקִים לֹא רוֹצִים לְהַטְרִיחַ אֶת רִבּוֹנָם בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָא נֶזֶק. אַף כָּךְ אֵלִיָּהוּ, כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁנֶּזֶק נִמְצָא, לֹא רָצָה לְהַטְרִיחַ אֶת רִבּוֹנוֹ.

אָמַר לֵיהּ, אֲנָא מִלָּה שְׁמַעְנָא, דְּהָא בְּאֵלִיָּהוּ לָא כְּתִיב בֵּיהּ וַיִּירָא וַיֵּלֶךְ אֶל נַפְשׁוֹ, אֶלָּא (מלכים א יט) וַיַּרְא. רְאִיָּה חָמָא. וּמַה חָמָא, אֶלָּא חָמָא דְּהָא מִכַּמָּה שְׁנִין אָזַל בַּתְרֵיהּ מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְלָא אִתְמְסַר בִּידֵיהּ. וְהַשְׁתָּא וַיֵּלֶךְ אֶל נַפְשׁוֹ, מַאי וַיֵּלֶךְ אֶל נַפְשׁוֹ, אֲזַל לְקִיּוּמָא דְּנַפְשָׁא, וּמַאן אִיהוּ אִילָנָא דְּחַיֵּי לְאִתְדַּבְּקָא תַּמָּן.

אָמַר לוֹ, אֲנִי שָׁמַעְתִּי דָּבָר, שֶׁהִנֵּה בְּאֵלִיָּהוּ לֹא כָתוּב בּוֹ וַיִּירָא וַיֵּלֶךְ אֶל נַפְשׁוֹ, אֶלָּא וַיַּרְא, רְאִיָּה רָאָה. וּמָה רָאָה? אֶלָּא רָאָה שֶׁהִנֵּה מִכַּמָּה שָׁנִים הוֹלֵךְ אַחֲרָיו מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְלֹא נִמְסַר בְּיָדוֹ, וְעַכְשָׁו וַיֵּלֶךְ אֶל נַפְשׁוֹ. מַה זֶּה וַיֵּלֶךְ אֶל נַפְשׁוֹ? הָלַךְ לְקִיּוּם הַנֶּפֶשׁ, וּמִי הוּא? עֵץ הַחַיִּים לְהִדָּבֵק שָׁם.

תָּא חֲזֵי, כֵּלְהוּ כְּתִיב אֶת נַפְשׁוֹ, וְהָכָא כְּתִיב אֶל נַפְשׁוֹ, וְרָזָא דָא שְׁמַעְנָא, דְּאָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל נִשְׁמָתִין דְּעַלְמָא, כֻּלְּהוּ נָפְקֵי מֵהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק, וְכֻלְּהוּ נָקִיט לוֹן הַהוּא צְרוֹרָא דְּחַיֵּיא (דחיי), וְכַד נוּקְבָא אִתְעַבְּרַת מִן דְּכוּרָא, כֻּלְּהוּ בְּתִיאוּבְתָּא דִּתְרֵין סִטְרִין, בְּתִיאוּבְתָּא דְּנוּקְבָא לְגַבֵּי דְּכוּרָא. וְכַד תִּיאוּבְתָּא דְּדְכוּרָא נָפְקָא בְּרֵעוּתָא, כְּדֵין אִינּוּן נִשְׁמָתִין בְּקִיּוּמָא יַתִּיר, בְּגִין דְּכֹלָּא בְּתִיאוּבְתָּא וּרְעוּ דְּאִילָנָא דְּחַיֵּיא. וְאֵלִיָּהוּ, בְּגִין דְּהֲוָה מֵהַהוּא רְעוּתָא יַתִּיר מִבַּר נָשׁ אָחֳרָא, אִתְקַיַּים.

בֹּא רְאֵה, כֻּלָּם כָּתוּב אֶת נַפְשׁוֹ, וְכָאן כָּתוּב אֶל נַפְשׁוֹ, וְסוֹד זֶה שָׁמַעְתִּי, שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, כֻּלָּם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, וְאֶת כֻּלָּם הוּא לוֹקֵחַ אוֹתוֹ צְרוֹר הַחַיִּים, וּכְשֶׁהַנְּקֵבָה מִתְעַבֶּרֶת מִן הַזָּכָר, כֻּלָּם בִּתְשׁוּקַת שְׁנֵי הַצְּדָדִים, בִּתְשׁוּקַת הַנְּקֵבָה לַזָּכָר, וּכְשֶׁתְּשׁוּקַת הַזָּכָר יוֹצֵאת בְּרָצוֹן, אָז אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת בְּקִיּוּם יוֹתֵר, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל בִּתְשׁוּקָה וְרָצוֹן שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. וְאֵלִיָּהוּ, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מֵאוֹתוֹ רָצוֹן יוֹתֵר מֵאָדָם אַחֵר, הִתְקַיֵּם.

וּבְגִין כָּךְ אֶל נַפְשׁוֹ כְּתִיב, וְלָא כְּתִיב אֶת נַפְשׁוֹ. דְּהָא אֶת נַפְשׁוֹ דָּא הִיא נוּקְבָא. וְאִי תֵּימָא וְאֶל הָאִשָּׁה אָמַר, כְּלָלָא דִּדְכַר וְנוּקְבָא. כַּד הִיא בְּגוֹ דְּכוּרָא, כְּדֵין וְאֶל הָאִשָּׁה אָמַר. אֶת הָאִשָּׁה, נוּקְבָא בִּלְחוּדָהָא, וְלָא דִּדְכוּרָא. כְּגַוְונָא דָא אֶל נַפְשׁוֹ, דָּכָר בִּלְחוֹדוֹי, אֶת נַפְשׁוֹ נוּקְבָא בִּלְחוּדָהָא וְלָא כְּלִילוּ דִּדְכוּרָא. וּבְגִין דְּאִיהוּ מִסְטָרָא דִּדְכוּרָא יַתִּיר מִכָּל בְּנֵי עַלְמָא, אִתְקַיַּים בְּקִיּוּמֵיהּ יַתִּיר, וְלָא מִית כִּשְׁאָר בְּנֵי עַלְמָא. בְּגִין דְּכֹלָּא אִיהוּ מֵאִילָנָא דְחַיֵּי, וְלָא מִגּוֹ עַפְרָא. וּבְגִין דָּא אִסְתַּלַּק לְעֵילָּא, וְלָא מִית כְּאַרַח כָּל בְּנֵי עַלְמָא. דִּכְתִיב, (מלכים ב ב) וַיַּעַל אֵלִיָּהוּ בַּסְעָרָה הַשָּׁמָיִם.

וּמְשׁוּם כָּךְ כְּתוּב אֶל נַפְשׁוֹ, וְלֹא כְתוּב אֶת נַפְשׁוֹ, שֶׁהֲרֵי אֶת נַפְשׁוֹ - זוֹ הַנְּקֵבָה. וְאִם תֹּאמַר וְאֶל הָאִשָּׁה אָמַר - הַכְּלוּלוֹת שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה כְּשֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַזָּכָר, אֲז וְאֶל הָאִשָּׁה אָמַר. אֶת הָאִשָּׁה - הַנְּקֵבָה לְבַדָּהּ, וְלֹא שֶׁל הַזָּכָר. כְּמוֹ זֶה אֶל נַפְשׁוֹ - הַזָּכָר לְבַדּוֹ. אֶת נַפְשׁוֹ - הַנְּקֵבָה לְבַדָּהּ וְלֹא הִתְכַּלְּלוּת שֶׁל זָכָר. וּמְשׁוּם שֶׁהוּא מִצַּד הַזָּכָר יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, הִתְקַיֵּם בְּקִיּוּמוֹ יוֹתֵר, וְלֹא מֵת כְּשֶׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הוּא מֵעֵץ הַחַיִּים, וְלֹא מִתּוֹךְ הֶעָפָר. וּמְשׁוּם כָּךְ הִסְתַּלֵּק לְמַעְלָה וְלֹא מֵת כְּדֶרֶךְ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (מלכים ב ב) וַיַּעַל אֵלִיָּהוּ בַּסְּעָרָה הַשָּׁמָיִם.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב וְהִנֵּה רֶכֶב אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ וְגוֹ', (שמות קצז ע"א) דְּהָא כְּדֵין אִתְפַּשַּׁט גּוּפָא מִן רוּחָא, וְאִסְתַּלַּק דְּלָא כְּשְׁאָר אֲרַח בְּנֵי עָלְמָא. וְאִשְׁתְּאַר מַלְאֲכָא קַדִּישָׁא, כְּשְׁאָר קַדִּישֵׁי עִלָּיוֹנִין, וְעָבִיד שְׁלִיחוּתָא בְּעָלְמָא. וְהָא אוּקְמוּהָ, דְּנִסִּין דְּעָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעָלְמָא, עַל יְדֵיהּ אִתְעֲבִידָן.

בֹּא רְאֵה מַה כְּתוּב, וְהִנֵּה רֶכֶב אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ וְגוֹ', שֶׁהֲרֵי אָז הִתְפַּשֵּׁט הַגּוּף מִן הָרוּחַ וְהִסְתַּלֵּק שֶׁלֹּא כִּשְׁאָר דֶּרֶךְ בְּנֵי הָעוֹלָם, וְנִשְׁאַר מַלְאָךְ קָדוֹשׁ כִּשְׁאָר קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים, וְעוֹשֶׂה שְׁלִיחוּת בָּעוֹלָם, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, שֶׁהַנִּסִּים שֶׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָם, נַעֲשִׂים עַל יָדוֹ.

וְתָא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (מלכים א יט) וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ. בְּקַדְמִיתָא, וַיֵּלֶךְ אֶל נַפְשׁוֹ, כְּמָה דְאִתְּמַר בְּקִיּוּמָא. וְהָכָא אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת, אֵילָנָא דְּבֵיהּ שַׁרְיָא מוֹתָא. וְתַמָּן אִתְגְּלֵי עֲלֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּמָה דְכְתִיב, (מלכים א יט) צֵא וְעָמַדְתָּ בָּהָר. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ, וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ ה' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה, דָּא הוּא אֲתַר פְּנִימָאָה דְּכֹלָּא, דְּמִנֵּיהּ נָפְקִין כָּל נְהוֹרִין.

וּבֹא וּרְאֵה מַה כָּתוּב, וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ. בְּרֹאשׁוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל נַפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּקִּיּוּם, וְכָאן אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת, הָעֵץ שֶׁבּוֹ שׁוֹרֶה הַמָּוֶת, וְשָׁם נִגְלָה עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כַּכָּתוּב צֵא וְעָמַדְתָּ בָּהָר. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ ה' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה. זֶהוּ הַמָּקוֹם הַפְּנִימִי שֶׁל הַכֹּל, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים כָּל הָאוֹרוֹת.

דף רט:

מַה כְּתִיב, (מלכים א יט) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֵלִיָּהוּ וַיֵּלֶט פָּנָיו בְּאַדַּרְתּוֹ וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר (תשא ק"ן ע"א) מַה לְּךָ פֹּה אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי, אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, עַד מָתַי אַתָּה מְקַנֵּא לִי, טָרְקַת גַּלָּא דְּלָא (דף רט ע"ב) יָכִיל לְשַׁלְטָאָה בָּךְ מוֹתָא לְעָלְמָא, וְעַלְמָא לָא יָכִיל לְמִסְבְּלָךְ עִם בָּנַי (נשא). אָמַר לֵיהּ, כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. אָמַר לֵיהּ, חַייָךְ, דְּבָכָל אֲתַר דְּבָנַי (נשא) יְקַיְּימוּ קְיָים קַדִּישָׁא, אַנְתְּ תְּהֵא זַמִּין תַּמָּן. (ד"א והא אתמר בגין כך מתקנין כורסיא לאליהו דאיהו זמין תמן)

מַה כְּתוּב? וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֵלִיָּהוּ וַיֵּלֶט פָּנָיו בְּאַדַּרְתּוֹ וְגוֹ' וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה לְּךָ פֹּה אֵלִיָּהוּ. וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַד מָתַי אַתָּה מְקַנֵּא לִי? סָגַרְתָּ אֶת הַדֶּלֶת שֶׁלֹּא יָכוֹל לִשְׁלֹט בְּךָ

הַמָּוֶת לְעוֹלָם, וְהָעוֹלָם לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל אוֹתְךָ עִם בָּנַי [אדם]. אָמַר לוֹ, כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. אָמַר לוֹ, חַייֶּיךָ שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁבָּנַי [אדם] יְקַיְּמוּ אֶת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ, אַתָּה תִּהְיֶה מְזֻמָּן לְשָׁם. [והרי נתבאר שמשום כך מתקנים כסא לאליהו, שהוא מזמן לשם,]

תָּא חֲזֵי, מַה גָּרַם הַהִיא מִלָּה דְּאֵלִיָּהוּ, דְּכְתִיב, (מלכים א יט) וְהִשְׁאַרְתִּי בְיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל הַבִּרְכַּיִם אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לַבַּעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא נָשַׁק לוֹ. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מִכָּאן וּלְהָלְאָה, דְּלָא יָכִיל עָלְמָא לְמִסְבְּלָךְ עִם בָּנַי (נשא). וְאֶת אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט מֵאָבֵל מְחוֹלָה תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַּחְתֶּיךָ. יְהֵא נְבִיאָה אָחֳרָא לְגַבֵּי בָּנַי (נשא), וְאַתְּ תִּסְתַּלַּק לְאַתְרָךְ.

בֹּא וְרְאֵה מַה גָּרַם אוֹתוֹ הַדִּבּוּר שֶׁל אֵלִיָּהוּ, שֶׁכָּתוּב וְהִשְׁאַרְתִּי בְיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל הַבִּרְכַּיִם אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לַבַּעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא נָשַׁק לוֹ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִכָּאן וָהָלְאָה, שֶׁאֵין הָעוֹלָם לִסְבֹּל אוֹתְךָ עִם בָּנַי [אדם]. וְאֶת אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט מֵאָבֵל מְחוֹלָה תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַּחְתֶּיךָ, יִהְיֶה נָבִיא אַחֵר אֵצֶל בָּנַי [אדם], וְאַתָּה תִּסְתַּלֵּק לִמְקוֹמְךָ.

וְתָא חֲזֵי, כָּל הַהוּא בַּר נָשׁ דְּמָקַנְּי לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָא יָכִיל מַלְאֲכָא דְמוֹתָא לְשַׁלְטָאָה בֵּיהּ, כִּשְׁאָר בְּנֵי נָשָׁא. וְיִתְקַיֵּים בֵּיהּ שְׁלָם, וְהָא אוּקְמוּהָ. כְּמָה דְאִתְּמַר בִּפְנְחָס, (במדבר כה) לָכֵן אֱמוֹר הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם: וַיִּפּוֹל עַל צַוְּארֵי בְנֵימִן אָחִיו וַיֵּבְךְּ וּבְנְיָמִן בָּכָה עַל צַוְּארֵי. רִבִּי יִצְחָק אָמַר, הָא אוּקְמוּהָ, דְּבָכָה עַל מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי.

וּבֹא רְאֵה, כָּל אוֹתוֹ אָדָם שֶׁמְּקַנֵּא לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, לֹא יָכוֹל מַלְאַךְ הַמָּוֶת לִשְׁלֹט בּוֹ כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם, וְיִתְקַיֵּם בּוֹ שָׁלוֹם, וְהִנֵּה פֻּרְשׁוּהָ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּפְנְחָס, (במדבר כה) לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וַיִּפֹּל עַל צַוְּארֵי בִנְיָמִן אָחִיו וַיֵּבְךְּ וּבִנְיָמִן בָּכָה עַל צַוָּארָיו. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הִנֵּה פֻּרְשׁוּהָ שֶׁבָּכָה עַל מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי.

פָּתַח וְאָמַר, (שיר השירים ד) כְּמִגְדַּל דָּוִד צַוָּארֶךָ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים. כְּמִגְדַּל דָּוִד, מַאן מִגְדַּל דָּוִד. דָּא מִגְדַּל דָּוִד וַדַּאי, דְּבָנָה לֵיהּ דָּוִד, וְסָלִיק לֵיהּ גּוֹ יְרוּשָׁלַיִם. אֶלָּא כְּמִגְדַּל דָּוִד, דָּא יְרוּשָׁלֵם דִּלְעֵילָּא, דִּכְתִיב בֵּיהּ, (משלי יח) מִגְדַּל עֹז שֵׁם ה' בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב. מַאן נִשְׂגָּב, אֶלָּא הַהוּא מִגְדַּל נִשְׂגָּב, בְּגִין דְּבֵיהּ יָרוּץ צַדִּיק.

פָּתַח וְאָמַר, כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֶךָ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּרִים. כְּמִגְדַּל דָּוִיד, מִי מִגְדַּל דָּוִיד? זֶה וַדַּאי מִגְדַּל דָּוִד שֶׁבָּנָה אוֹתוֹ דָּוִד וְהֶעֱלָה אוֹתוֹ לְתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם. אֶלָּא כְּמִגְדַּל דָּוִיד - זוֹ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ (משלי יא) מִגְדַּל עֹז שֵׁם ה' בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב. מִי הַנִּשְׂגָּב? אֶלָּא אוֹתוֹ מִגְדַּל נִשְׂגָּב, מִשּׁוּם שֶׁבּוֹ יָרוּץ צַדִּיק.

צַוָּארֶךָ, דָּא בֵּית מַקְדְּשָׁא דִּלְתַתָּא, דְּאִיהוּ קָאִים בְּתִקּוּנָא דְּשַׁפִּירוּ, כְּקַדְמֵלָּא לְגוּפָא. מַה צַּוָּאר, אִיהוּ שַׁפִּירוּ דְּכָל גּוּפָא, הָכִי נָמֵי בֵּי מַקְדְּשָׁא, אִיהוּ שַׁפִּירוּ דְּכָל עָלְמָא.

צַוָּארֵךְ - זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַטָּה, שֶׁעוֹמֵד בְּתִקּוּן שֶׁל יְפִי כְּצַוָּאר לַגּוּף. מָה הַצַּוָּאר הוּא הַיְפִי שֶׁל כָּל הַגּוּף - כָּךְ גַּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא הַיְפִי שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.

בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת, תִּלְּא דְּכָל בְּנֵי עָלְמָא הֲווּ מִסְתַּכְּלָן בֵּיהּ, וְהָכִי אוּקְמוּהָ, תַּלְפִּיּוֹת, תֵּל דְּכָל פִּיּוֹת דְּעָלְמָא מְשַׁבְּחָן וּמְצַלָּאן לְגַבֵּיהּ.

בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת - תֵּל שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ מִסְתַּכְּלִים בּוֹ. וְכָךְ בֵּאֲרוּהוּ, תַּלְפִּיּוֹת - תֵּל שֶׁכָּל הַפִּיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מְשַׁבְּחִים וּמִתְפַּלְּלִים אֵלָיו.

אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו, אִלֵּין אֶלֶף תְּקוּנִין, דְּמִתַּקְנִין בֵּיהּ כְּדְקָא יְאוּת. כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים, דְּכֻלְּהוּ קָא אָתְיָין מִסִּטְרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא.

אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו - אֵלּוּ אֶלֶף הַתִּקּוּנִים שֶׁמִּתַּקְנִים בּוֹ כָּרָאוּי. כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים - שֶׁכֻּלָּם בָּאִים מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה.

מַה צַּוָּאר, כָּל תִּקּוּנִין דְּאִתְתָּא בֵּיהּ תַּלְיָין. כָּךְ בְּמִקְדָּשָׁא, כָּל תִּקּוּנִין דְּעָלְמָא בֵּיהּ תַּלְיָין וְשָׁרְיָין. וְהָא אוּקְמוּהָ, דִּכְתִיב, (איכה ה) עַל צַוָּארֵינוּ נִרְדָּפְנוּ, עַל בֵּי מִקְדָּשָׁא, דְּאִיהוּ צַוָּאר וְשַׁפִּירוּ דְּכָל עָלְמָא. נִרְדָּפְנוּ, יָגַעְנוּ לְמִבְנֵי לֵיהּ תְּרִין זִמְנִין, וְלֹא הוּנַח לָנוּ. דְּהָא לָא שָׁבְקוּהָ לָן, וְאִתְחָרַב וְלָא אִתְבְּנֵי לְבָתַר.

מָה הַצַּוָּאר כָּל תִּקּוּנֵי הָאִשָּׁה תְּלוּיִים בּוֹ - כָּךְ בַּמִּקְדָּשׁ כָּל תִּקּוּנֵי הָעוֹלָם תְּלוּיִים וּשְׁרוּיִים בּוֹ. וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, שֶׁכָּתוּב (איכה ה) עַל צַוָּארֵנוּ נִרְדָּפְנוּ, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַצַּוָּאר וְהַיְפִי שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. נִרְדָּפְנוּ יָגַעְנוּ, לִבְנוֹת אוֹתוֹ פְּעָמִים. וְלֹא הוּנַּח לָנוּ, שֶׁהֲרֵי לֹא הִשְׁאִירוּהוּ לָנוּ, וְנֶחֱרַב וְלֹא נִבְנָה לְאַחַר מִכָּן.

מַה צַּוָּאר, כֵּיוָן דְּאִשְׁתֵּצֵי, כָּל גּוּפָא אִשְׁתֵּצֵי עִמֵּיהּ. הָכִי נָמֵי בֵּי מַקְדְּשָׁא, כֵּיוָן דְּאִיהוּ אִשְׁתֵּצֵי וְאִתְחַשַּׁךְ, כָּל עָלְמָא הָכִי נָמֵי אִתְחַשַּׁךְ, וְלָא נָהִיר שִׁמְשָׁא, וְלָא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְכוֹכְבַיָּא.

מָה הַצַּוָּאר, כֵּיוָן שֶׁהֻשְׁמַד, כָּל הַגּוּף מֻשְׁמָד עִמּוֹ - כָּךְ גַּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כֵּיוָן שֶׁהֻשְׁמַד וְנֶחְשַׁךְ, כָּל הָעוֹלָם כָּךְ גַּם נֶחְשַׁךְ, וְלֹא מֵאִיר הַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא שָׁמַיִם וְאֶרֶץ וְכוֹכָבִים.

בְּגִין כָּךְ בָּכָה יוֹסֵף עַל דָּא. וּלְבָתַר דְּבָכָה עַל דָּא, בָּכָה עַל שִׁבְטִין דְּאִתְגָּלוּ. כַּד אִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא, כֻּלְּהוּ שִׁבְטִין אִתְגָּלוּ מִיָּד, וְאִתְבַּדְּרוּ בֵּינֵי עַמְמַיָּא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיְנַשֵּׁק לְכָל אֶחָיו וַיֵּבְךְּ עֲלֵיהֶם, עֲלֵיהֶם וַדַּאי. עַל כֻּלָּם בָּכָה, עַל בֵּי מַקְדְּשָׁא דְּאִתְחָרִיב תְּרֵין זִמְנִין, וְעַל אֲחוֹי עֲשָׂרֵת הַשְּׁבָטִים, דְּאִתְגָּלוּ בְּגָלוּתָא וְאִתְבַּדְּרוּן בֵּינֵי עַמְמַיָּא. וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ, וְלָא כְּתִיב וַיִּבְכּוּ, דְּהָא אִיהוּ בָּכָה, דְּנִצְנְצָה בֵּיהּ רוּחָא קַדִּישָׁא, וְאִינּוּן לָא בָּכוּ, דְּלָא שָׁרָא עֲלַיְיהוּ רוּחַ קוּדְשָׁא:

מִשּׁוּם כָּךְ בָּכָה עַל זֶה יוֹסֵף, וְאַחַר שֶׁבָּכָה עַל זֶה, בָּכָה עַל הַשְּׁבָטִים שֶׁיָּצְאוּ לַגָּלוּת. כְּשֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כָּל הַשְּׁבָטִים גָּלוּ מִיָּד וְהִתְפַּזְּרוּ בֵּין הָעַמִּים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְנַשֵּׁק לְכָל אֶחָיו וַיֵּבְךְּ עֲלֵיהֶם. עֲלֵיהֶם וַדַּאי. עַל כֻּלָּם בָּכָה, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּחֱרַב פְּעָמִים, וְעַל אֶחָיו עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים שֶׁהָגְלוּ לַגָּלוּת וְהִתְפַּזְּרוּ בֵּין הָעַמִּים.

וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ, וְלֹא כָתוּב וַיְבָכוּ, שֶׁהֲרֵי הוּא בָּכָה, שֶׁנִּצְנְצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהֵם לֹא בָכוּ, שֶׁלֹּא שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

וְהַקֹּל נִשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה. רַבִּי (אלעזר) אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים פד) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת ה' לִבִּי וּבְשָׂרִי יְרַנְּנוּ אֶל אֵל חָי. תָּא חֲזֵי, כָּל בַּר נָשׁ דְּצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ (וקם) קַמֵּי מָארֵיהּ, אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַקְדָּמָא לֵיהּ בְּרָכָאן בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, וּלְצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ קַמֵּי מָארֵיהּ בְּזִמְנָא דְּאִצְטְרִיךְ.

וְהַקֹּל נִשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה. רַבִּי [אלעזר] אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים פד) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת ה' לִבִּי וּבְשָׂרִי יְרַנְּנוּ אֶל אֵל חָי. בֹּא רְאֵה, כָּל אָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [וקם] לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, צָרִיךְ לוֹ לְהַקְדִּים לוֹ בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ בִּזְמַן שֶׁצָּרִיךְ.

בְּצַפְרָא, לְאַחֲדָא בִּימִינָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בְּמִנְחָה, לְאַחֲדָא בְּשִׂמְאלָא. וּצְלוֹתָא וּבָעוּתָא, אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְבַר נָשׁ בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא בְּגִין לְאִתְאַחֲדָא בֵּיהּ. וְאוֹקִימְנָא, מַאן דְּצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ, (וקם) קַמֵּי מָארֵיהּ, אִצְטְרִיךְ לֵיהּ דְּלָא לְמִשְׁמַע קָלֵיהּ בְּצְלוֹתֵיהּ. וּמַאן דְּאַשְׁמַע קָלֵיהּ בְּצְלוֹתֵיהּ, צְלוֹתֵיהּ לָא אִשְׁתְּמַע.

בַּבֹּקֶר לֶאֱחֹז בִּימִין שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּמִנְחָה לֶאֱחֹז בַּשְּׂמאל. וּתְפִלָּה וּבַקָּשָׁה צָרִיךְ לְאָדָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּדֵי לְהֵאָחֵז בּוֹ. וּבַאֲרנוּ, מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [ועומד] לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, צָרִיךְ לוֹ שֶׁלֹּא לְהַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, תְּפִלָּתוֹ לֹא נִשְׁמַעַת.

דף רי.

מַאי טַעְמָא. בְּגִין (דף רי ע"א) (שמות ר"ב ע"ב) דְּצַלּוֹתָא, לָאו אִיהִי הַהִיא קָלָא דְּאִשְׁתְּמַע. דְּהַהוּא קוֹל דְּאִשְׁתְּמַע לָאו הִיא צְלוֹתָא. וּמַאן אִיהִי צְלוֹתָא. דָּא קָלָא אָחֳרָא, דְּתַלְיָא בְּקָלָא דְּאִשְׁתְּמַע, וּמַאן הוּא קָלָא דְּאִשְׁתְּמַע. דָּא הַהוּא קוֹל דְּהוּא בְּוא"ו, קָלָא דְּתַלְיָא בֵּיהּ, דָּא הַהוּא קֹל בָּלָא וא"ו.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָהּ אוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע. שֶׁאוֹתוֹ קוֹל שֶׁנִּשְׁמָע אֵינוֹ תְּפִלָּה. וּמַה הִיא תְּפִלָּה? זֶהוּ קוֹל אַחֵר שֶׁתָּלוּי בַּקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע. וּמִי הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע? זֶה אוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁהוּא בְּוָא"ו, הַקּוֹל שֶׁתָּלוּי בּוֹ, זֶהוּ קֹל בָּלִי וָא"ו.

וּבְגִין כָּךְ, לָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמִשְׁמַע קָלֵיהּ בְּצְלוֹתֵיהּ, אֶלָּא לְצַלָּאָה בְּלַחַשׁ, בְּהַהוּא קָלָא דְּלָא אִשְׁתְּמַע. וְדָא הִיא צְלוֹתָא דְּאִתְקַבָּלַת תָּדִיר. וְסִימָנִיךְ, וְהַקֹּל נִשְׁמַע, קֹל בָּלָא וא"ו, נִשְׁמַע. דָּא הִיא צְלוֹתָא דְּהִיא בַּחֲשַׁאי. דִּכְתִיב בְּחַנָּה, (שמואל א א) וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמַע. דָּא הִיא צְלוֹתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קַבִּיל, כַּד אִתְעֲבִיד גּוֹ רְעוּתָא וְכַוָּונָה וְתִקּוּנָא כְּדְקָא יָאוּת, וּלְיַחֲדָא יְחוּדָא דְּמָרֵיהּ כְּדְקָא יָאוֹת בְּכָל יוֹמָא. (והקל נשמע בית פרעה. והקל נשמע חסר וא"ו, מאי טעמא, אמר רבי אלעזר, דא היא שכינתא דבכאת על חרוב בי מקדשא ועל גלותהון

דישראל. כתיב הכא, והקל נשמע, וכתיב התם, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע. מה להלן שכינתא, אף כאן נמי שכינתא).

וּמְשׁוּם כָּךְ לֹא צָרִיךְ לְאָדָם לְשָׁמֵעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, אֶלָּא לְהִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ בְּאוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁלֹּא נִשְׁמַע, וְזוֹ הַתְּפִלָּה שֶׁמִּתְקַבֶּלֶת תָּמִיד, וְסִימָן לַדָּבָר - וְהַקֹּל נִשְׁמַע. קֹל בְּלִי וָא"ו, נִשְׁמַע. זוֹ הִיא הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בַּחֲשַׁאי, שֶׁכָּתוּב בְּחַנָּה וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמַע. זוֹ הִיא הַתְּפִלָּה שֶׁמְּקַבֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנַּעֲשֵׂית בְּתוֹךְ רָצוֹן וְכַוָּנָה וְתִקּוּן כָּרְאוּי, וּלְיַחֵד אֶת הַיִּחוּד שֶׁל רִבּוֹנוֹ כָּרְאוּי בְּכָל יוֹם. [והקל נשמע בית פרעה, והקל נשמע, חסר וא"ו, מה הטעם? אמר רבי אלעזר, זו היא השכינה שבוכה על חרבן בית המקדש ועל גלותם של ישראל, כתוב כאן והקל נשמע, וכתוב שם, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע, מה לפנינו שכינה, אף כאן גם כן שכינה].

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, קָלָא בַּחֲשַׁאי, דָּא הִיא קָלָא עִלָּאָה, דְּכָל קָלִין נָפְקִין מִתַּמָּן. אֲבָל קֹל בְּלָא ו', דָּא הִיא צְלוֹתָא דְלָתַתָּא, דְּאִיהִי אָזְלָא לְאִסְתַּלְקָא בְּוא"ו וּלְאִתְחַבָּרָא בֵּיהּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הַקּוֹל בַּחֲשַׁאי זֶהוּ קוֹל עֶלְיוֹן שֶׁכָּל הַקּוֹלוֹת יוֹצְאִים מִשָּׁם. אֲבָל קֹל בְּלִי וָא"ו, זוֹהִי הַתְּפִלָּה שֶׁל מַטָּה, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת לְהִתְעַלּוֹת בְּוָא"ו וּלְהִתְחַבֵּר בּוֹ.

תָּא חֲזֵי, וְהַקֹּל נִשְׁמַע, דָּא הוּא קֹל בְּלָא וא"ו. דָּא הִיא קָלָא דְּבָכַאת עַל מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי. נִשְׁמַע, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, קוֹל בָּרָמָה נִשְׁמָע. בְּרָמָה, מַאי בְּרָמָה. דָּא הוּא עַלְמָא עִלָּאָה, עַלְמָא דְאָתֵי. וְסִימָנִיךְ, מִן הָרָמָה וְעַד בֵּית אֵל, (תהלים קו) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. הָכָא בְּרָמָה, דָּא עַלְמָא עִלָּאָה. דְּהָא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דִּי בְּרָמָה נִשְׁמַע. כְּדֵין מַה כְּתִיב, (ישעיה כב) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וְגוֹ'.

בֹּא רְאֵה, וְהַקֹּל נִשְׁמַע, זֶה הוּא הַקֹּל בְּלִי וָא"ו, זֶהוּ הַקּוֹל שֶׁבָּכָה עַל מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי. נִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר קוֹל בָּרָמָה נִשְׁמָע. בְּרָמָה, מַה זֶּה בְּרָמָה? זֶה הוּא הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, הָעוֹלָם הַבָּא, וְסִימָן לַדָּבָר - מִן הָרָמָה וְעַד בֵּית אֵל, (תהלים קו) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. כָּאן בְּרָמָה - זֶה הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהֲרֵי בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁבְּרָמָה נִשְׁמַע, אָז מַה כָּתוּב? (ישעיה כב) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וְגוֹ'.

וְהַקֹּל נִשְׁמַע, לְעֵילָּא לְעֵילָּא. מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּוא"ו אִתְרַחַק וְאִסְתַּלַק מִנֵּיהּ, וּכְדֵין רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בָּנֶיהָ כִּי אֵינָנּוּ. כִּי אֵינָנּוּ, כִּי אֵינָם מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא כִּי אֵינָנּוּ, וְהָא אוֹקִימְנָא, כִּי אֵינָנּוּ, דְּבַעֲלָהּ לָא אִשְׁתַּכַּח עִמָּהּ. דְּאִלְמָלֵא בַּעֲלָהּ יִשְׁתַּכַּח עִמָּהּ, תִּתְנַחֵם עֲלַיְיהוּ. דְּהָא כְּדֵין בָּנָהָא, לָא יְהוֹן בְּגָלוּתָא. וּבְגִין דְּאֵינָנּוּ, לָאו אִיהִי מִתְנַחֲמָא עַל בָּנָהָא, בְּגִין דִּבְנָהָא אִתְרַחָקוּ מִנָּהּ, עַל דְּאֵינָנּוּ עִמָּהּ.

וְהַקֹּל נִשְׁמַע, לְמַעְלָה לְמַעְלָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁוא"ו הִתְרַחֵק וְהִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה, וְאָז רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בָּנֶיהָ כִּי אֵינָנּוּ. כִּי אֵינָנּוּ? כִּי אֵינָם צָרִיךְ הָיָה לְהִיוֹת! אֶלָּא כִּי אֵינָנּוּ, וְהַנָּה בֵּאַרְנוּ כִּי אֵינָנּוּ, שֶׁבַּעְלָהּ לֹא נִמְצָא עִמָּהּ, שֶׁאִלְמָלֵא הָיָה בַּעְלָהּ נִמְצָא עִמָּהּ, תִּתְנַחֵם עֲלֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי אָז בָּנֶיהָ לֹא יִהְיוּ בַּגָּלוּת, וּמִשּׁוּם שֶׁאֵינָנּוּ, אֵינָהּ מִתְנַחֶמֶת עַל בָּנֶיהָ, מִשּׁוּם שֶׁבָּנֶיהָ הִתְרַחֲקוּ מִמֶּנָּה עַל שֶׁאֵינָנּוּ עִמָּהּ.

תָּא חֲזֵי, בֵּית פַּרְעֹה, דָּא הוּא סִימָנִיךְ לְעֵילָּא, בֵּיתָא דְּאִתְפָּרָעוּ וְאִתְגַּלְיָין מִנַּיהּ כָּל נְהוֹרִין וְכָל בּוּצִינִין, כָּל מַה דְּהָווֹ סָתִים, מִתַּמָּן אִתְגְּלִי. וּבְגִין כָּךְ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַפִּיק כָּל נְהוֹרִין וְכָל בּוּצִינִין, בְּגִין לְאַנָהָרָא לְהַהוּא קוֹל, דְּאִקְרֵי קֹל בָּלָא וא"ו.

בֹּא רְאֵה, בֵּית פַּרְעֹה - זֶה הוּא סִימָן לַדָּבָר לְמַעְלָה, הַבַּיִת שֶׁנִּפְרָעִים וּמִתְגַּלִּים מִמֶּנּוּ כָּל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּאוֹרוֹת, כָּל מַה שֶּׁהָיָה סָתוּם מִשָּׁם הִתְגַּלָּה, וּמִשּׁוּם כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אֶת כָּל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּאוֹרוֹת, כְּדֵי לְהָאִיר לְאוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁנִּקְרָא קֹל בָּלִי וָא"ו.

תָּא חֲזֵי, כַּד יְקִים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְהַאי קֹל מֵעַפְרָא, וְיִתְחַבַּר בְּוא"ו, כְּדֵין כָּל מַה דְּאִתְאֲבִיד מִנַּיְיהוּ בְּזִמְנָא דְגָלוּתָא, יִתְהַדַּר וְיִתְעַדְּנוּן בִּנְהוֹרִין עִלָּאִין דְּאִתּוֹסָפָן מִגּוֹ עַלְמָא עִלָּאָה. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה כז) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאוֹבְדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְהִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלָם:

בֹּא רְאֵה, כַּאֲשֶׁר יָקִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזֶה הַקּוֹל מֵהֶעָפָר וְיִתְחַבֵּר בָּאוֹת וָא"ו, אָז כָּל מַה שֶּׁנֶּאֱבַד מֵהֶם בִּזְמַן הַגָּלוּת יֻחֲזַר, וְיִתְעַדְּנוּ בְּאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים שֶׁנוֹסָפִים מִתּוֹךְ הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאוֹבְדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלָם.

וְאַתְּ צַוֵּיתָה זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגוֹ'. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח, (ישעיה סו) שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל אוֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, כַּד אִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא וְגָרְמוּ חוֹבִין, וְאִתְגְּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא, (ויקרא ע"ה ע"א) אִסְתַּלַק קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָּא לְעֵילָּא, וְלָא אַשְׁגַּח עַל חָרוּב בֵּי מַקְדְּשָׁא, וְעַל עַמֵּיהּ דְּאִתְגְּלוּ, וּכְדֵין שְׁכִינְתָּא אִתְגַּלְיָיא עִמְּהוֹן.

וְאַתְּה צִוִּיתָה זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגָרְמוּ הַחֲטָאִים וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָאָרֶץ, הִסְתַּלֵּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְלֹא הִשְׁגִּיחַ עַל חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל עַמּוֹ שֶׁגָּלוּ, וְאָז הַשְׁכִינָה גָּלְתָה עִמָּהֶם.

כַּד נָחַת, אַשְׁגַּח עַל בֵּיתֵי דְּאִתּוֹקַד, אִסְתַּכַּל עַל עַמֵּיהּ וְהָא אִתְגְּלִי. שְׁאַל עַל מַטְרוֹנִיתָא וְאִתְתָּרְכַת. כְּדֵין וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וּלְקָרְחָה וְלַחֲגֹר שָׂק. וְהִיא גַּם הִיא מַה כְּתִיב בָּהּ, (יואל א) אֵלִי כִּבְתוּלָה חֲגֻרַת שַׂק עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר כִּי אֵינֶנּוּ, בְּגִין דְּאִסְתַּלַּק מִינַּהּ, וְאִשְׁתַּכַּח פִּירוּדָא.

כְּשֶׁיָּרַד, הִשְׁגִּיחַ עַל בֵּיתוֹ שֶׁנִּשְׂרַף, הִסְתַּכֵּל עַל עַמּוֹ - וְהִנֵּה הָגְלָה. שָׁאַל עַל הַגְּבִירָה - וְהִיא גְּרוּשָׁה. אָז וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וּלְקָרְחָה וְלַחֲגֹר שָׂק. וְהִיא גַּם הִיא מַה כְּתִוב בָּהּ? (יואל א) אֵלִי כִּבְתוּלָה חֲגֻרַת שַׂק עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אֵינֶנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁהִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה וְנִמְצָא פֵּרוּד.

דף רי:

וְאֲפִילּוּ שְׁמַיָּא וְאַרְעָא, כֻּלְּהוּ אִתְאַבָּדוּ, דִּכְתִיב, (ישעיה נ) אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם. מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי כֻּלְּהוּ אִתְאַבָּדוּ עֲלַיְיהוּ, דִּכְתִיב, (ישעיה לג) הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חָצָה מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכְּיוּן. שִׁמְשָׁא וְסִיהֲרָא אִתְאַבָּדוּ וְחָשְׁכוּ נְהוֹרֵיהוֹן. דִּכְתִיב, (ישעיה יג) חֶשְׁכָּה הַשֶּׁמֶשׁ בְּצֵאתוֹ וגו', וְכֹלָּא עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי, בָּכוּ עֲלָהּ (דף רי ע"ב) וְאִתְאַבָּדוּ. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּשָׁלְטָא עֲלָהּ סִטְרָא אָחֳרָא, דְּשָׁלְטָא עַל אַרְעָא קַדִּישָׁא.

וַאֲפִלּוּ שָׁמַיִם וְאֶרֶץ כֻּלָּם הִתְאַבְּדוּ עָלָיו, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כ) אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם. מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים כֻּלָּם הִתְאַבְּדוּ עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חָצָה מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכְּיוּן. הַשֶּׁמֶשׁ וְהַלְּבָנָה הִתְאַבְּדוּ וְהֶחְשִׁיכוּ אֶת אוֹרָם, שֶׁכָּתוּב חָשְׁכָה הַשֶּׁמֶשׁ בְּצֵאתוֹ וְגוֹ', וְכָל הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים בָּכוּ עָלֶיהָ וְהִתְאַבְּדוּ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשּׁוֹלֵט עָלֶיהָ הַצַּד הָאַחֵר שֶׁשּׁוֹלֵט עַל הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה.

פְּתַח וְאָמַר, (יחזקאל ז) וְאַתָּה בֶּן אָדָם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ קֵץ בָּא הַקֵּץ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. הַאי קְרָא רָזָא עִלָּאָה אִיהוּ. לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ, מַאי אִיהוּ. וְכִי אַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ הִיא. אֶלָּא הָכִי הוּא וַדַּאי וְאִתְּמַר, קֵץ אִיהוּ לִימִינָא, קֵץ אִיהוּ לִשְׂמָאלָא. קֵץ לִימִינָא, דִּכְתִיב, (דניאל יב) לְקֵץ הַיָּמִין. קֵץ לִשְׂמָאלָא, דִּכְתִיב, (איוב כח) קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר, וְדָא הוּא (בראשית ו) קֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמָה דְאִתְּמַר. קֵץ דִּימִינָא, הַיְינוּ דִכְתִיב לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ. בָּא הַקֵּץ, דָּא קֵץ דְּשְׂמָאלָא. קֵץ דִּימִינָא, דָּא קֵץ דְּיֵצֶר הַטּוֹב. קֵץ דְּשְׂמָאלָא, דָּא קֵץ דְּיֵצֶר הָרָע, וְדָא אִיהוּ דְּכַד חוֹבִין גָּרְמוּ וְאִתְגַּבְּרוּ, אִתְגְּזַר וְאִתְיְיהִיב שָׁלְטָנָא לְמַלְכוּת הָרְשָׁעָה לְשַׁלְטָאָה, וּלְחָרְבָא בֵּיתֵיהּ וּמִקְדְּשֵׁיהּ. וְדָא הוּא דִכְתִיב, (יחזקאל ז) כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים רָעָה אַחַר רָעָה הִנֵּה בָאָה, וְכֹלָּא חַד.

פְּתַח וְאָמַר, (יחזקאל ז) וְאַתָּה בֶּן אָדָם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ בָּא הַקֵּץ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא עֶלְיוֹן. מַה זֶּה לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ, וְכִי אַדְמַת יִשְׂרָאֵל הִיא קֵץ? אֶלָּא כָּךְ זֶה וַדַּאי, וְנִתְבָּאֵר. הַקֵּץ הוּא לְיָמִין, וְהַקֵּץ הוּא לִשְׂמֹאל. קֵץ לְיָמִין - שֶׁכָּתוּב (דניאל יב) לְקֵץ הַיָּמִין. קֵץ לִשְׂמֹאל - שֶׁכָּתוּב (בראשית ו) קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חֹקֵר, וְזֶהוּ קֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. קֵץ שֶׁל הַיָּמִין - הַיְנוּ שֶׁכָּתוּב לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ. בָּא הַקֵּץ - זֶה קֵץ הַשְּׂמֹאל. הַקֵּץ שֶׁל הַיָּמִין זֶה הַקֵּץ שֶׁל יֵצֶר הַטּוֹב. הַקֵּץ שֶׁל הַשְּׂמֹאל זֶה הַקֵּץ שֶׁל יֵצֶר הָרָע. וְזֶה הוּא שֶׁכָּאֲשֶׁר הַחֲטָאִים גָּרְמוּ וְהִתְגַּבְּרוּ, נִגְזַר וְנִתַּן הַשִּׁלְטוֹן לְמַלְכוּת הָרְשָׁעָה לִשְׁלֹט וּלְהַחֲרִיב בֵּיתוֹ וּמִקְדָּשׁוֹ, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ז) כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים רָעָה אַחַת רָעָה הִנֵּה בָאָה, וְהַכֹּל אֶחָד.

וּבְגִין כָּךְ, אִתְאַבָּדוּ עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי עַל דְּאִתְיְיהִיב שָׁלְטָנוֹ לְהַאי קֵץ דְּשְׂמָאלָא. וּבְגִין כָּךְ, כֵּיוָן דְּמַלְכוּ קַדִּישָׁא, מַלְכוּת שָׁמַיִם אִתְכַּפְיָא, וּמַלְכוּת חַיְיבָא (אחרא) אִתְגַּבַּר. (כדין) אִית לֵיהּ לְכָל בַּר נָשׁ, לְאִתְבַּלָּא עִמָּהּ, וּלְאִתְכַּפְיָא עִמָּהּ. וּבְגִין דְּכַד אִיהִי יְזַדְּקְפָא, וְעַלְמָא יִתְחַדֵּי, יִתְחַדֵּי אִיהוּ בַּהֲדָהּ. דִּכְתִיב, (ישעיה סו) שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ.

וּמִשּׁוּם כָּךְ הִתְאַבְּלוּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל שֶׁנִּתַּן הַשִּׁלְטוֹן לְקֵץ הַזֶּה שֶׁל הַשְּׂמְאל. וּמִשּׁוּם כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁהַמַּלְכוּת הַקְּדוֹשָׁה, מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם נִכְנְעָה, וּמַלְכוּת הָרִשְׁעָה [האחרת] הִתְגַּבְּרָה, [אז] יֵשׁ לְכָל אָדָם לְהִתְאַבֵּל עִמָּהּ וּלְהַכְנִיעַ עִמָּהּ, וּמִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר הִיא תִּזְדַּקֵּף וְהָעוֹלָם יִתְחַדֵּשׁ הוּא יִתְחַדֵּשׁ עִמָּהּ, שֶׁכָּתוּב (ישעיה סו) שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב בְּהוּ בְּמִצְרַיִם, (ירמיה מו) עֶגְלָה יְפֵיפִיָּה מִצְרָיִם. וְרָזָא דְּעֶגְלָה דָּא, הֲווּ יִשְׂרָאֵל תְּחוֹת שִׁלְטָנֵיהּ כַּמָּה זִמְנִין וְכַמָּה שְׁנִין. וּבְגִין דִּזְמִינִין יִשְׂרָאֵל לְשַׁלְטָאָה לְבָתַר עֲלָהּ, אִתְרְמִיז לוֹן הַשְׁתָּא עֶגְלוֹת.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב בְּמִצְרַיִם (ירמיה מו) עֶגְלָה יְפֵה פִיָּה מִצְרָיִם, וְהַסּוֹד שֶׁל הָעֶגְלָה הַזּוֹ הָיוּ יִשְׂרָאֵל תַּחַת שִׁלְטוֹנָהּ כַּמָּה פְּעָמִים וְכַמָּה שָׁנִים. וּמִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲתִידִים אַחַר כָּךְ לִשְׁלֹט עָלֶיהָ, נִרְמָז לָהֶם כָּאן עֶגְלוֹת.

רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, רֶמֶז רָמַז לֵיהּ יוֹסֵף לְיַעֲקֹב עַל עֶגְלָה עֲרוּפָה. דְּהָא בְּהַהוּא פִּרְקָא אִתְפְּרַשׁ מִנַּיְיהוּ. וְאוּקְמוּהָ, עֶגְלָה עֲרוּפָה, דְּאִיהִי אַתְיָא עַל דְּאִשְׁתַּכַּח קְטוֹלָא, וְלָא אִתְיְידַע מַאן קְטִיל לֵיהּ. וּבְגִין דְּלָא יִשְׁלְטוּן עַל אַרְעָא רוּחִין בִּישִׁין דְּלָא אִצְטְרִיכוּ, יַהֲבִין הַאי עֶגְלָה לְתִקּוּנָא, בְּגִין דְּלָא יִשְׁתְּמוֹדְעוּן לְגַבֵּיהּ, וְלָא יִשְׁלְטוּ עֲלַיְיהוּ. (לעיל קיד ע"א)

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, רֶמֶז רָמַז יוֹסֵף לְיַעֲקֹב עַל עֶגְלָה עֲרוּפָה, שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק נִפְרַד מִמֶּנּוּ. וּבֵאֲרוּהָ, עֶגְלָה עֲרוּפָה, שֶׁהִיא בָּאָה עַל שֶׁנִּמְצָא הָרוֹג וְלֹא נוֹדַע מִי הָרַג אוֹתוֹ, וּכְדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ עַל הָאָרֶץ רוּחוֹת רָעוֹת שֶׁאֵינָן צְרִיכוֹת, נוֹתְנִים אֶת הָעֶגְלָה הַזּוֹ לְתִקּוּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְוַדְּעוּ אֵלָיו וְלֹא יִשְׁלְטוּ עֲלֵיהֶם.

תָּא חֲזֵי, כָּל בְּנֵי נָשָׁא כֻּלְּהוּ עָבְרִין עַל יְדֵי דְּמַלְאָךְ הַמָּוֶת, בַּר מֵהַאי דְּאִקְדִּימוּ לֵיהּ בְּנֵי נָשָׁא, עַד לָא יְמָטֵי זִמְנָא לְשַׁלְטָאָה בֵּיהּ וְלִיטוֹל רְשׁוּ. דְּהָא לָא שַׁלִּיט בְּבַר נָשׁ, עַד דְּנָטִיל רְשׁוּ.

בֹּא רְאֵה, כָּל בְּנֵי הָאָדָם, כֻּלָּם עוֹבְרִים עַל יְדֵי מַלְאַךְ הַמָּוֶת, פְּרָט לָזֶה, שֶׁהִקְדִּימוּ אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם טֶרֶם הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לִשְׁלֹט בּוֹ וְלִטֹּל רְשׁוּת, שֶׁהֲרֵי אֵין שׁוֹלֵט בָּאָדָם עַד שֶׁנּוֹטֵל רְשׁוּת.

וּבְגִין כָּךְ, אִית לֵיהּ דִּינָא לְשַׁלְטָאָה עַל הַהוּא אֲתַר. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (דברים כא) לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ. הָכִי נָמֵי אִית לֵיהּ דִּינָא דְּלָא אִתְיְידַע, בְּגִין לְקַטְרְגָא עַל הַהוּא אֲתַר. וְעַל דָּא, (דברים כא) וְלָקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהִיא עֶגְלַת בָּקָר וְגוֹ'. בְּגִין לְאַעֲבָרָא דִּינֵיהּ דְּהַהוּא אֲתַר, וּלְאִתְתַּקָּנָא דְּלָא יִשְׁלוֹט בֵּיהּ מְקַטְרְגָא, וּלְאִשְׁתְּזָבָא מִנַּיְיהוּ.

וּמִשּׁוּם כָּךְ יֵשׁ לוֹ דִּין לִשְׁלֹט עַל אוֹתוֹ מָקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ. גַּם כָּךְ יֵשׁ לוֹ דִּין שֶׁלֹּא נוֹדַע כְּדֵי לְקַטְרֵג עַל אוֹתוֹ מָקוֹם, וְעַל כֵּן (דברים כא) וְלָקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהִיא עֶגְלַת בָּקָר וְגוֹ', כְּדֵי לְהַעֲבִיר דִּינוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם הַהוּא, וּלְהִתַּקֵּן שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בּוֹ הַמְקַטְרֵג וּלְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ.

תָּא חֲזֵי, יוֹסֵף כַּד אִתְפְּרַשׁ מֵאֲבוֹי, בְּלָא לְוָיָה, וּבְלָא אֲכִילָה אִשְׁתַּדַּר, וְהָוָה מַה דְּהָוָה. וְכַד אָמַר יַעֲקֹב, (בראשית לז) טָרוֹף טֹרַף יוֹסֵף, אָמַר, כִּי אֵרֵד אֶל בְּנִי אֲבֵל שְׁאוֹלָה, דְּאָנָא גְּרִימְנָא לֵיהּ. וְתוּ, דַּהֲווֹינָא יָדַע דַּאֲחוֹי סַנְיֵין לֵיהּ, וְשַׁדַּרְנָא לֵיהּ. וְרֶמֶז קָא רָמִיז לֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנִּפְרַד יוֹסֵף מֵאֲבִיו, בְּלִי לְוָיָה וּבְלִי אֲכִילָה נִשְׁלַח, וְהָיָה מַה שֶּׁהָיָה, וּכְשֶׁאָמַר יַעֲקֹב (בראשית לז) טָרֹף טֹרַף יוֹסֵף, אָמַר כִּי אֵרֵד אֶל בְּנִי אָבֵל שְׁאֹלָה, שֶׁאֲנִי גָּרַמְתִּי לוֹ, וְעוֹד - שֶׁהָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאָחָיו שׂוֹנְאִים אוֹתוֹ וְשִׁלַּחְתִּי אוֹתוֹ, וְרָמָז הוּא רָמַז לוֹ.

אָמַר לֵיהּ רִבִּי יְהוּדָה, אִינּוּן עֲגָלוֹת עַל פִּי פַּרְעֹה שַׁדַּר לוֹן, דִּכְתִיב וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פַּרְעֹה. אָמַר לֵיהּ, דִּיוּקָא דְמִלָּה, דִּכְתִיב וְאַתָּה צֻוִּיתָה זֹאת עֲשׂוּ. וְאַתָּה צֻוִּיתָה דַּיְיקָא, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב בָּהּ"א, מַשְׁמַע דְּיוֹסֵף תְּבַע לוֹן, וּבְגִין כָּךְ וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פַּרְעֹה. וְיַעֲקֹב לָא אִתְקַיֵּים בְּמִלָּה, עַד דְּחָמָא לוֹן. דִּכְתִיב, וַיַּרְא אֶת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לָשֵׂאת אוֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, אֶת אוֹתָם הָעֲגָלוֹת שָׁלַח אוֹתָם עַל פִּי פַּרְעֹה, שֶׁכָּתוּב וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פַּרְעֹה. אָמַר לוֹ, דִּיּוּקוֹ שֶׁל דָּבָר, שֶׁכָּתוּב וְאַתָּה צֻוִּיתָה זֹאת עֲשׂוּ. וְאַתָּה צֻוִּיתָה דַּוְקָא, וּמְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב בָּהּ"א, מַשְׁמַע שֶׁיּוֹסֵף בִּקֵּשׁ אוֹתָם, וּמְשׁוּם כָּךְ וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פַּרְעֹה, וְיַעֲקֹב לֹא עָמַד בַּדָּבָר עַד שֶׁרָאָה אוֹתָם, שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא אֶת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לָשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם.

דף ריא.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּקַדְמִיתָא וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, וּלְבָתַר וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנִי חָי. אֶלָּא, בְּקַדְמִיתָא קָרֵי לֵיהּ אוֹרַיְיתָא יַעֲקֹב, בְּגִין שׁוּתָּפוּתָא, דְּאִשְׁתַּתְּפוּ שְׁכִינְתָּא בְּהַהוּא חֵרֶם, כַּד אִזְדַּבַּן יוֹסֵף. וְהַשְׁתָּא דִּשְׁכִינְתָּא סָלְקָא, כְּדֵין אִיהוּ, וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, וְדָא הוּא רָזָא דִּשְׁכִינְתָּא. וּבָתַר דְּאִיהִי קַיְימָא בְּקִיּוּמָא, (בגין) כְּדֵין דַּרְגָּא דִּלְעֵילָּא, אִתְעֲבַר לְגַבָּהּ, דַּרְגָּא דְּאִיהוּ יִשְׂרָאֵל. (נ"א כדין דרגא דלעילא, אתער לגבה, ואיהו דרגא דישראל) מִכָּאן, דְּדַרְגָּא דִּלְעֵילָּא לָא אִתְעַר לְעֵילָּא, עַד דְּאִתְעַר בְּקַדְמִיתָא לְתַתָּא, דְּהָא הָכָא וַתְּחִי רוּחַ (דף ריא ע"א) יַעֲקֹב בְּקַדְמִיתָא, וּלְבָתַר וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּרֵאשׁוֹנָה וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, וְאַחַר כָּךְ וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנִי חָי. אֶלָּא בְּרֵאשׁוֹנָה קָרְאָה לוֹ הַתּוֹרָה יַעֲקֹב, מִשּׁוּם הַשֻּׁתָּפוּת, שֶׁשִּׁתְּפוּ אֶת הַשְּׁכִינָה בְּאוֹתוֹ חֵרֶם כְּשֶׁנִּמְכַּר יוֹסֵף, וְעַכְשָׁו שֶׁשְּׁכִינָה עָלְתָה, אָז הִיא וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, וְזֶה הוּא סוֹד הַשְּׁכִינָה. וְאַחַר שֶׁהִיא עָמְדָה בְּקִיּוּם, [משום] אָז הַדַּרְגָּה שֶׁלְּמַעְלָה עָבְרָה אֵלֶיהָ, הַדַּרְגָּה שֶׁהִיא יִשְׂרָאֵל. [אז הדרגה שלמעלה התעוררה אליה, וזוהי דרגה של ישראל] מִכָּאן שֶׁהַדַּרְגָּה שֶׁלְּמַעְלָה לֹא מִתְעוֹרֶרֶת לְמַעְלָה עַד שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת בָּרֵאשׁוֹנָה לְמַטָּה, שֶׁהֲרֵי כָּאן וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב בָּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֹת הַלָּיְלָה, בְּמַרְאַת כְּתִיב. תָּא חֲזֵי, וַיְזַבַּח זְבָחִים לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק, בְּקַדְמִיתָא. בְּגִין לְאִתְעָרָא שְׁמָאלָא בְּרָזָא דְרַחֲמוּ. וּכְדֵין וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאוֹת הַלָּיְלָה, בְּהַאי דַּרְגָּא דְּקָאֲמָרַן דְּאִיהִי מַרְאוֹת הַלָּיְלָה.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֹת הַלַּיְלָה. בְּמַרְאַת כְּתוּב. בֹּא רְאֵה, וַיִּזְבַּח זְבָחִים לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק, בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּדֵי לְהָעִיר אֶת הַשְּׂמֹאל בַּסּוֹד שֶׁל הָאַהֲבָה. וְאָז - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֹת הַלַּיְלָה, בַּדְּרֵגָה הַזּוֹ שֶׁאַמַּרְנוּ, שֶׁהִיא מַרְאוֹת הַלַּיְלָה.

וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ, מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּסִטְרָא דִּקְדוּשָׁה דִּלְעֵילָא, הָכִי הוּא. דְּהָא סִטְרָא דְּמְסָאֲבָא, לָא אַדְכַּר שְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכָל סִטְרָא דְּקוּדְשָׁה אִדְכַּר בִּשְׁמֵיהּ. אָנֹכִי אֱרַד עִמָּךְ מִצְרַיְמָה וְגוֹ', מִכָּאן, דִּשְׁכִינְתָּא נָחֲתַת עִמֵּיהּ בְּגָלוּתָא, וּבְכָל אֲתַר דְּיִשְׂרָאֵל אִתְגָּלוֹ, שְׁכִינְתָּא אִתְגַּלְיָא עִמְּהוֹן, וְהָא אוּקְמוּהָ.

וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁצַּד הַקְּדֻשָּׁה שֶׁלְּמַעְלָה כָּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי צַד הַטֻּמְאָה לֹא מַזְכִּיר אֶת שֵׁם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכָל צַד הַקְּדֻשָּׁה נִזְכָּר בִּשְׁמוֹ. אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וְגוֹ'. מִכָּאן שֶׁשְּׁכִינָה יְרֵדָה עִמּוֹ בַּגָּלוּת, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל גָּלוּ - שְׁכִינָה גָּלְתָה עִמָּהֶם, וְהִנֵּה פֻּרְשׁוּהָ.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה עֲגָלוֹת הֲווּ. שִׁית. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (במדבר ו) שֵׁשׁ עֲגָלוֹת צָב. דְּבָר אַחֵר, שִׁיתִּין הֲווּ, וְכוֹלָּא רָזָא חָדָא. בְּקַדְמֵיתָא כְּתִיב בָּעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף, וּלְבַסּוֹף - אֲשֶׁר שָׁלַח פַּרְעֹה. אֶלָּא, כֻּלְּהוּ דְּשַׁדַּר יוֹסֵף, הֲווּ בְּחוּשְׁבָּנָא כְּדְקָא חָזֵי. וְאִינּוּן דְּשַׁדַּר פַּרְעֹה יַתִּיר מִנַּיְיהוּ, לָא הֲווּ בְּרָזָא דָּא, וְלָא הֲווּ בְּחוּשְׁבָּנָא.

בֹּא רְאֵה, כַּמָּה עֲגָלוֹת הָיוּ? שֵׁשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ז) שֵׁשׁ עֲגָלוֹת צָב. דָּבָר אַחֵר, שִׁשִּׁים הָיוּ, וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד. בְּרֵאשׁוֹנָה כְּתוּב בָּעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף, וּלְבַסּוֹף - אֲשֶׁר שָׁלַח פַּרְעֹה. אֶלָּא כֻּלָּם שֶׁשָּׁלַח יוֹסֵף הָיוּ בַּחֶשְׁבּוֹן כְּרָאוּי, וְאוֹתָם שֶׁשָּׁלַח פַּרְעֹה יוֹתֵר מֵהֶם, לֹא הָיוּ בְּסוֹד זֶה וְלֹא הָיוּ בַּחֶשְׁבּוֹן.

וְאֵלִּין וְאֵלִּין קָאתוּ. בְּגִין כָּךְ, אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף, אֲשֶׁר שָׁלַח פַּרְעֹה. וְכֵד יִפְקוּן יִשְׂרָאֵל מִן גָּלוּתָא מַה כְּתִיב, (ישעיה סו) וְהֵבִיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לַה' וְגוֹ':

וְאֵלֶּה וְאֵלֶּה בָּאוּ, מִשּׁוּם כָּךְ אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף, אֲשֶׁר שָׁלַח פַּרְעֹה. וּכְשֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת מַה כְּתוּב? (ישעיה סו) וְהֵבִיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לַה' וְגוֹ'.

וַיֶּאֱסֹר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ, רִבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (יחזקאל א) וּדְמוּת עַל רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא נָטוּי עַל רָאשֵׁיהֶם מִלְמַעְלָה, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, אִית חַיָּה לְעֵילָּא מִן חַיָּה, וְאִית חַיָּה קַדִּישָׁא דְּקַיְימָא עַל רֵישׁ חֵיוָתָא.

וַיֶּאְסֹר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ. רִבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (יחזקאל א) וּדְמוּת עַל רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא נָטוּי עַל רָאשֵׁיהֶם מִלְמַעְלָה. הַפְּסוּק הַזֶּה בֵּאֲרוּהוּ, אֲבָל בֹּא רְאֵה, יֵשׁ חַיָּה לְמַעְלָה מִן הַחַיָּה, וְיֵשׁ חַיָּה קְדוֹשָׁה שֶׁעוֹמֶדֶת עַל רֹאשׁ הַחַיּוֹת.

וְאִית חַיָּה עִלָּאָה, לְעֵילָּא עַל כָּל שְׁאָר חֵיוָתָא, וְהַאי (נ"א ואית) חַיָּה שָׁלְטָא עַל כֻּלְּהוּ. בְּגִין דְּכַד הַאי חֵיוָתָא יֵהֵבָא וְנֶהֱרָא לְכֻלְּהוּ, כְּדֵין כֻּלְּהוּ נָטְלִין לְמַטְלְנוֹי, וְיהִיבַת דָּא לְדָא, וְשָׁלְטָא דָּא עַל דָּא.

וְיֵשׁ חַיָּה עֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה עַל כָּל שְׁאָר הַחַיּוֹת, וְזוֹ [ויש] הַחַיָּה שׁוֹלֶטֶת עַל כֻּלָּם, מִשּׁוּם שֶׁבַּאֲשֶׁר הַחַיָּה הַזּוֹ נוֹתֶנֶת וּמְאִירָה לְכֻלָּם, אֵז כֻּלָּן נוֹסְעוֹת לְמַסְעוֹתֵיהֶן וְנוֹתְנוֹת זוֹ לָזוֹ וְשׁוֹלְטוֹת זוֹ עַל זוֹ.

וְאֵית חֵיוָתָא לְעֵילָא עַל תַּתָּאֵי, עַל שְׁאָר חֵיוָתָא לְתַתָּא, וְכֻלְּהוּ אִתְּזָנוּ מִינָּהּ, וְד' סְטָרֵי דְעָלְמָא רְשִׁימִין בָּהּ. אִנְפִּין נְהִירִין יְדִיעָן (דינין) לְכָל סְטַר, וְאִיהִי שָׁלְטָא עַל ד' סְטָרֵי. וְהָא אוּקְמוּהָ, דְּאִינּוּן ג' לְסְטַר דָּא, וְג' לְסְטַר דָּא, וְכֵן לְד' סְטָרִין דְּעָלְמָא. (שמות ריב ע"א)

וְאֵית רָקִיעַ לְעֵיל מִן רָקִיעַ, וְהַאי רָקִיעַ דְּשָׁלְטָא עֲלַיְיהוּ, כֻּלְּהוּ מִסְתַּכְּלָן לְגַבֵּיהּ. מַה כְּתִיב, (יחזקאל א) וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנְפֵּיהֶם יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ וְגו'. בְּגִין דְּכֻלְּהוּ שָׁלְטִין עַל מַה דְּאִתְפָּקְדוּ, וּשְׁלִיחוּ דְּקוּסְטָא דְּקוּפְטָרָא בָּהוּ.

וְיֵשׁ חַיָּה לְמַעְלָה עַל הַתַּחְתּוֹנִים עַל שְׁאָר הַחַיּוֹת שֶׁלְּמַטָּה, וְכֻלָּם נִזּוֹנִים מִמֶּנָּה, וְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם רְשׁוּמִים בָּהּ, פָּנִים מְאִירוֹת יְדוּעוֹת [דינים] לְכָל צַד, וְהִיא שׁוֹלֶטֶת עַל אַרְבָּעָה צְדָדִים, וְהִנֵּה פְּרָשׁוּהָ, שֶׁהֵם שִׁשָּׁה לְצַד זֶה וְשִׁשָּׁה לְצַד זֶה, וְכֵן לְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם. וְיֵשׁ רָקִיעַ לְמַעְלָה מִן הָרָקִיעַ, וְהָרָקִיעַ הַזֶּה שֶׁשּׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, כֻּלָּם מִסְתַּכְּלִים כְּלַפָּיו. מַה כָּתוּב? (יחזקאל א) וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנְפֵּיהֶם יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ וְגו', מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם שׁוֹלְטִים עַל מַה שֶּׁנִּפְקְדוּ, וּשְׁלִיחוּת שֶׁל מִדַּת הַחֶסֶד בָּהֶם.

וְאִינּוּן לְכָל סְטַר תִּשְׁעָה, (ט') לְד' סְטָרִין דְּעָלְמָא, וְאִינּוּן ל"ו בְּחוּשְׁבָּנָא. וְכַד מִתְחַבְּרָן כֻּלְּהוּ, אִתְעֲבִידוּ רְשִׁימָא חָדָא בְּרָזָא דְשָׁמָא חָדָא, בְּיִחוּדָא שְׁלִים כְּדְקָחֲזֵי.

וְהֵם תִּשְׁעָה לְכָל צַד, לְאַרְבַּעַת צִדְדֵי הָעוֹלָם, וְהֵם ל"ו בְּחֶשְׁבּוֹן. וּכְשֶׁכֻּלָּם מִתְחַבְּרִים, נַעֲשִׂים רִשּׁוּם אֶחָד, בְּסוֹד שֶׁל שֵׁם אֶחָד, בְּיִחוּד שָׁלֵם כָּרָאוּי.

וְכַד מִתְתַּקְּנֵי לְגַבֵּי כְּרְסְיָא, מַה כְּתִיב. וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת כִּסֵּא דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה, וְהָא אוֹקִימְנָא (נ"א דיוקנא) דְּהַאי אֶבֶן טָבָא בְּכָרְסְיָא דְּקַיְימָא עַל ד' קַיְימִין, וְעַל הַהוּא כָּרְסְיָא דְּיוֹקְנָא דְּאָדָם, לְאִתְחַבְּרָא בֵּיהּ כְּחָדָא, וּלְאִתְבָּרְכָא כְּדְקָא יְאוּת.

וּכְשֶׁנִּתְקָנִים כְּלַפֵּי הַכִּסֵּא, מַה כָּתוּב? וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה. וְהָרֵי בֵּאַרְנוּ, [דמות] שֶׁהָאֶבֶן הַטּוֹבָה הַזּוֹ בַּכִּסֵּא, שֶׁעוֹמֶד עַל אַרְבָּעָה עַמּוּדִים, וְעַל אוֹתוֹ הַכִּסֵּא דְּמוּת שֶׁל אָדָם, לְהִתְחַבֵּר בּוֹ יַחַד וּלְהִתְבָּרֵךְ כָּרָאוּי.

וְכַד אִיהִי מִתְתַּקְּנָא לְגַבֵּיהּ דְּאָדָם, לְמֶהֱוֵי כֻּלָּא רְתִיכָא (נ"א קדישא, וכהן כלא רתיכא) חָדָא, לְהַאי אָדָם. כְּדֵין כְּתִיב, וַיֶּאֱסֹור יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ דָּא צַדִּיק. וַיַּעַל לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גֹּשְׁנָה. לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל, דָּא רָזָא דְּאָדָם. גֹּשְׁנָה, תִּקְרוּבְתָּא חָדָא, לְאִתְקָרְבָא כְּחָדָא, בְּקָרְבָּנָא חָדָא וְיִחוּדָא חָדָא.

וּכְשֶׁהִיא נִתְקֶנֶת כְּלַפֵּי אָדָם, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה מֻרְכָּבָה [נ"א: קדושה, ואז כל המרכבה] אַחַת לְאָדָם הַזֶּה, אָז כָּתוּב: וַיֶּאֱסֹר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ - זֶה הַצַּדִּיק. וַיַּעַל לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גֹּשְׁנָה. לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל - זֶה הַסּוֹד שֶׁל אָדָם. גֹּשְׁנָה - הִתְקָרְבוּת אַחַת, לְהִתְקָרֵב יַחַד בְּקָרְבָּן אֶחָד וְיִחוּד אֶחָד.

וַיֵּרָא אֵלָיו, דְּכַד אִתְחֲזֵי שְׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא, כְּדֵין נָהִיר סִיהֲרָא וְאַנְהִיר לְכֻלְּהוּ דִּלְתַתָּא. וְכֵן כְּגַוונָא דָּא, כָּל זִמְנָא דִּקְדוּשָׁה דִּלְעֵילָּא שָׁרָא עַל מַקְדְּשָׁא דִּלְתַתָּא, אִתְנְהִיר בֵּי מַקְדְּשָׁא וְקַיְימָא בִּשְׁלִימוּתֵיהּ. וְכַד אִסְתַּלַק מִנֵּיהּ וְאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא, כְּדֵין, וַיֵּבְךְ עַל צַוָּארָיו עוֹד. דְּבָכוֹן כֹּלָּא עַל מַקְדְּשָׁא דְּאִתְחָרִיב. עוֹד, מַאי עוֹד. דָּא גָּלוּתָא בַּתְרָאָה.

וַיֵּרָא אֵלָיו - שְׁכָּשֶׁנִּרְאֶה הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה, אָז מְאִירָה הַלְּבָנָה, וּמְאִירָה לְכֻלָּם שֶׁלְּמַטָּה. וְכֵן כְּמוֹ זֶה, כָּל זְמַן שֶׁהַקְּדֻשָּׁה שֶׁלְּמַעְלָה שׁוֹרָה עַל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַטָּה, מֵאִיר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעוֹמֵד בִּשְׁלֵמוּתוֹ. וּכְשֶׁמִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ וְנֶחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָז וַיֵּבְךְ עַל צַוָּארָיו עוֹד, שֶׁכֻּלָּם בָּכוּ עַל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּחֱרַב. עוֹד, מַה זֶּה עוֹד? זוֹ הַגָּלוּת הָאַחֲרוֹנָה.

כְּדֵין כֵּיוָן דְּחָמָא יַעֲקֹב וְאִסְתַּכַּל דְּהָא תְּקוּפָא דִּלְתַתָּא אִשְׁתַּכְלַל כְּגַוונָא דִּלְעֵילָּא, כְּדֵין אָמַר אָמוּתָה הַפָּעַם וְגו'. כִּי עוֹדְךָ חַי, דְּאִתְקְיַימַת בְּרָזָא דִּבְרִית קְדִישָׁא, (דף ריא ע"ב) דְּאִקְרֵי חַי הָעוֹלָמִים, וּבְגִין כָּךְ כִּי עוֹדְךָ חָי. וְעַל דָּא בְּקַדְמֵיתָא אָמַר, רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנִי חָי, דְּאִצְטְרִיךְ לְמֵיקַם בְּרָזָא דְחַי, וְהָא אִתְּמָר.

אָז כֵּיוָן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב וְהִסְתַּכֵּל שֶׁהַנָּה הַתִּקּוּן שֶׁלְּמַטָּה נִתְקַן כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, אָז אָמַר אָמוּתָה הַפָּעַם וְגו'. כִּי עוֹדְךָ חַי, שֶׁהִתְקַיְּמָתָ בַּסּוֹד שֶׁל הַבְּרִית הַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא חַי הָעוֹלָמִים, וּמִשּׁוּם כָּךְ כִּי עוֹדְךָ חָי. וְעַל כֵּן בְּרִאשׁוֹנָה אָמַר, רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנִי חָי, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמֹד בַּסּוֹד שֶׁל חַי, וְהִנֵּה נִתְבָּאַר.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פַּרְעֹה, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, פַּרְעֹה אַף עַל גַּב דְּאוּקְמוּהָ בְּרָזָא אוֹחֲרָא, סָמָךְ דְּקָא סַמְכִינָן בְּעַלְמָא.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פַּרְעֹה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, פַּרְעֹה, אַף עַל גַּב שֶׁשִּׁבְּאֲרוּהוּ בְּסוֹד אַחֵר, סָמָךְ שֶׁסּוֹמְכִים בָּעוֹלָם.

אֲבָל תָּא חֲזֵי, (שיר השירים א) לְסוּסָתִי בְּרִכְבֵי פַּרְעֹה דְּמֵיתֵיךְ רַעְיָתִי, תָּא חֲזֵי, אִית רְתִיכִין לְשָׁמָאלָא בְּרָזָא דְסִטְרָא אָחֳרָא, וְאִית רְתִיכִין לִימִינָא בְּרָזָא דִּלְעֵילָּא דִּקְדוּשָׁה, וְאִלֵּין לָקֳבֵל אִלֵּין. אִלֵּין דְּרַחֲמֵי וְאִלֵּין דְּדִינָא.

אֲבָל בֹּא רְאֵה, (שיר א) לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי פַּרְעֹה דְּמֵיתִיךְ רַעְיָתִי. בֹּא רְאֵה, יֵשׁ מֶרְכָּבוֹת לִשְׂמֹאל בַּסּוֹד שֶׁל הַצַּד הָאַחֵר, וְיֵשׁ מֶרְכָּבוֹת לִימִין בַּסּוֹד שֶׁל לְמַעְלָה שֶׁל קְדֻשָּׁה, וְאֵלֶּה כְּנֶגֶד אֵלֶּה. אֵלֶּה שֶׁל רַחֲמִים, וְאֵלֶּה שֶׁל דִּין.

וְכַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבַד דִּינָא בְּמִצְרָאֵי, כָּל דִּינָא דְעָבִיד, כְּהַהוּא גַּוונָא דְּאִינוּן רְתִיכִין מַמָּשׁ, וּכְגַוונָא דִּילֵיהּ דְּהַהוּא סִטְרָא מַמָּשׁ. מַה הַהוּא סִטְרָא (ממש) קָטִיל וְאַפִּיק נְשָׁמָתִין, אוּף קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד בְּהַהוּא גַּוונָא מַמָּשׁ. דִּכְתִיב, (שמות יג) וַיהוָה ה' כָּל בְּכוֹר, וְכֵן כֹּלָּא בְּמִצְרַיִם, בְּהַהוּא גַּוונָא מַמָּשׁ. וּבְגִין כָּךְ דְּמֵיתִיךְ רַעְיָתִי, כְּגַוונָא דִילָהּ מַמָּשׁ לְקָטְלָא. דִּכְתִיב, כִּי אֲנִי ה' אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר. וּלְזִמְנָא דְאָתֵי מַה כְּתִיב, (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חָמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה וְגו'.

וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה דִּין בְּמִצְרַיִם, כָּל הַדִּין שֶׁעָשָׂה, בְּאוֹתָהּ צוּרָה, שֶׁהֵם הַמֶּרְכָּבוֹת מַמָּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד מַמָּשׁ. מָה אוֹתוֹ הַצַּד [ממש] הוֹרֵג וּמוֹצִיא נְשָׁמוֹת, כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה כְּאוֹתָהּ צוּרָה מַמָּשׁ, שֶׁכָּתוּב (שמות יג) וַיהוָה הרג ה' כָּל בְּכוֹר, וְכֵן בְּכָל מִצְרַיִם בְּאוֹתָהּ צוּרָה מַמָּשׁ. וּמִשּׁוּם כָּךְ דִּמְיתִיךְ רַעְיָתִי, כְּמוֹ שֶׁלָּהּ מַמָּשׁ לַהֲרֹג, שֶׁכָּתוּב כִּי אֲנִי ה' אֱנִי הוּא וְלֹא אַחֵר. וְלֶעָתִיד לָבֹא מַה כָּתוּב? (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה וְגוֹ'

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ, אַחְסָנַת עָלְמִין. וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ, דְּהָא לְהוֹן אִתְחָזֵי, כְּמָה דְאוּקְמוּהָ. (ד"א ל"ג אמר רבי יוסי) וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד, וּדְאִי, דְּהָא צַעֲרָא לָא שָׁרַאת בָּהוּ, וְקַיְימֵי בְּתַפְנוּקֵי עַלְמָא, וּבְגִין כָּךְ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב. וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ - יְרֻשַּׁת עוֹלָמִים. וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ - שֶׁהֲרֵי לָהֶם רְאוּיָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהָ. [אמר רבי יוסי] וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד, וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי הַצַּעַר לֹא שָׁרָה בָהֶם וְעָמְדוּ בְּתַפְנוּקֵי הָעוֹלָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פרשת ויחי

(אמרו המגיהים מתוך הלשון ניכר שאינו מספר הזוהר (עד ויחי יעקב. רבי חייא פתח וכו' בדף רט"ו ע"א) (והאור ניכר מתוך החושך). ולדיתינו כי הוא ממדרש הנעלם ובלשון הקודש היה. והמתחכמים להתהלל שנו שפת אמת והפסידו כונת והבנת המאמר כי לא ידעו ולא הבינו לעשות הלשון על מתכונתו והנה יהיה בעיני כל מעיין כדברי הספר החתום וכבר היינו משמיטין אותו כי בהעתקה שבא מצפת תוב"ב לא מצאנו אותו. אלא מפני הרואים שלא יתפארו עלינו לאמר כי מלאכתנו חסרה הדפסנו אותו כאשר הוא ואין כח בידינו לתקן את אשר עותו)

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וגו'. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, לִבָּא חָמָא בְּנִבּוּאָה, בְּמִצְרַיִם, דִּיהוֹן בְּנוֹהִי בְּכַמָּה גָּלְוון, עַד הָכָא וְעַד עַדְנָא דְקֵץ מְשִׁיחָא. וְלָא מָטָא לְנִבּוּאָה דְּוִיְחִי אֶלָּא בְּמִצְרַיִם. וְהֵיא סַעֲלֵייתָא, נְבוּאָתָא מִדְּאִתְנַבִּיאוּ (ד"א לא אתנביאו) אִתְנַבִּיאוּ דְּכַוְותָהּ, וְלָא מָטָא לְהוּ שׁוּם אֵינִישׁ מִן בְּנֵי נְבִיאָה, אֶלָּא הוּא וּמשֶׁה. בְּמשֶׁה כְּתִיב, (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי. בְּיַעֲקֹב כְּתִיב, וַיְחִי יַעֲקֹב. וַיְחִי, נְבוּאָתָה דְּנָחָתָא מֵאַסְפַּקְלַרְיָאה (מאירתא) דְּנָהֲרָא.

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וגו'. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הַלֵּב רוֹאֶה בַּנְּבוּאָה, בְּמִצְרַיִם, שֶׁיִּהְיוּ בָנָיו בְּכַמָּה גָּלְיוֹת, עַד כָּאן, וְעַד עִדָּן שֶׁל קֵץ הַמָּשִׁיחַ. וְלֹא הִגִּיעָה לַנְּבוּאָה שֶׁל וַיְחִי אֶלָּא בְּמִצְרַיִם, וְהִיא הַנְּבוּאָה הַמְעֻלָּה מִשֶּׁהִתְנַבְּאוּ [שלא התנבאו] כְּמוֹתָהּ וְלֹא הִגִּיעָה לְשׁוּם אִישׁ מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים, אֶלָּא הוּא וּמֹשֶׁה. בְּמֹשֶׁה כָּתוּב (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי. בְּיַעֲקֹב כָּתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב. וַיְחִי, נְבוּאָה שֶׁיָּרְדָה מֵהָאַסְפַּקְלַרְיָה [מאירה] הַמְּאִירָה.

בָּעֵי לְמֵימַר (חפץ ההוא הוה בעינוהי) נְבוּאָן דְּגָלוּתָא דְּעַרְעָן לְבָנוֹהִי בְּאַרְעָא דִּכְנָעַן וּבְכָל אַרְעָא דְּאִתּוֹסַב בָּהּ. מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם הֲוָה תְּבִיר לְבֵיהּ. דִּכְתִיב, (בראשית מב) כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם. רְצָה לוֹמַר, [חפץ ההוא היה בעינוי] נְבוּאַת הַגָּלוּת שֶׁתִּקָּרֶה לְבָנָיו בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וּבְכָל אֶרֶץ הִתְיַשֵּׁב בָּהּ, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה שָׁבוּר לִבּוֹ, שֶׁכָּתוּב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם.

דף ריב.

וְעַל דָּא מָטָא, וַיִּחַי יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם, וְלָא הֲוָה חָדֵי. (סי א') כִּי בְאַרְעָא (דף ריב ע"א) הַהִיא סְפֵיקָן דְּעַמִּין, סַפְּרִין דְּכוּרְסֵי יְקָרָא. וְלָא מָטָא לְהוֹן שׁוּם אֵינִישׁ, לָא מִן עִלָּאָה וְלָא מִן תַּתָּאָה, אֶלָּא ח"י. וְרָזָא דָא, כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי. כַּמָּה הוּא רָזָא עִלָּאָה בְּדָא קְרָא, וְאֲנַן חַבְרַיָּיא תְּמֵיהִין עֲלַיְיהוּ, עַל וַיִּחַי דְּדָכִיר עִמֵּיהּ יַעֲקֹב. הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר קַמֵּי יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל מִנַּיִן, דִּכְתִיב, (ירמיה ב) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית וְגוֹ'. (שמות ד) בְּנִי בְּכוֹרִי יִשְׂרָאֵל. רִבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, וְכִי לָא אָמַר קְרָא, (בראשית כה) וַיְסַפֵּר אֶת בְּכוֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב. וְעַל כֵּן הִגִּיעַ וַיִּחַי יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הָיָה שָׂמֵחַ, כִּי בְּאֶרֶץ הַהִיא קִשְׁרֵם שֶׁל הָעַמִּים, סַפִּירִים שֶׁל כִּסֵּא הַכָּבוֹד, וְלֹא הִגִּיעַ לָהֶם שׁוּם אִישׁ, לֹא מֵהָעֶלְיוֹנִים וְלֹא מִן הַתַּחְתּוֹנִים, אֶלָּא ח"י, וְסוֹד זֶה - כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי. כַּמָּה הוּא סוֹד עֶלְיוֹן בַּפָּסוּק הַזֶּה, וְאָנוּ הַחֲבֵרִים תְּמֵהִים עֲלֵיהֶם, עַל וַיִּחַי שֶׁמַּזְכִּיר עִמּוֹ יַעֲקֹב, הָיָה לוֹ לוֹמַר לְפָנָיו יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל מִנַּיִן? שֶׁכָּתוּב (ירמיה ב) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית וְגוֹ'. (שמות ד) בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, וְכִי לֹא אָמַר הַכָּתוּב (בראשית כה) וַיְסַפֵּר אֶת בְּכֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב?

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוּהָ, בְּעִידָנָא דְּהֲווּ יִשְׂרָאֵל קְשִׁיטִין וְזַכָּאִין וְעָבְדִין זְכוּ, וְלָא הֲווּ רְתִיתִין יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא יַעֲקֹב לְחוּדֵיהּ. בְּדֵין טָבָאן דְּעָבְדִין, הֲוָה לְמֶעְבַּד לְהוּ טָבָאן סַגִּיאִין דָּא בְּדָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבִיו, בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אֲמִתִּיִּים וְצַדִּיקִים וְעוֹשִׂים זְכָיוֹת וְלֹא הָיוּ פּוֹחֲדִים יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא יַעֲקֹב לְבַדּוֹ. מִשּׁוּם הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשׂוּ הָיָה לַעֲשׂוֹת לָהֶם טוֹבוֹת רַבּוֹת זֶה בָּזֶה.

מִדְּחָבוּ, וְאִתְגְּלִיאוּ עַל חוֹבֵיהוֹן, וְעַל עוֹבָדֵיהוֹן בִּישִׁין, לָא הֲווּ סָבְלִין יָתֵיהּ, דְּלָא יֶהֱוְיִין לְעַלְמָא, בְּקִוּשְׁטָא עַל חוֹבֵיהוֹן. וְעַל דָּא אָתֵי מְכִילְתָּא דְּרַחֲמֵי וְדִינָא לְחוּד, יִשְׂרָאֵל, וְיַהֲבִית (וישראל יהבית) יַתְהוֹן בְּאַרְעָא גְּלוּתְהוֹן. יָאוֹת בָּעֵי בְּרִי, אֲבָל אֵינִישׁ מִסְתַּכֵּל וְיִנְדַּע יָתֵיהּ, יַעֲקֹב דְּמִתְלַף עִם וַיִּחַי, קֹדֶשׁ. וְעַל דְּנָא רָזָא אֲמִרִין, יַעֲקֹב בָּחַר יָתֵיהּ סַפִּירָא בְּכוּרְסֵי יְקָרָא. מְשֻׁחָטְאוּ וְהָגְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם וְעַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, לֹא הָיוּ סוֹבְלִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ בָּעוֹלָם בֶּאֱמֶת עַל חֲטָאֵיהֶם, וְעַל זֶה בָּאָה מִדַּת הָרַחֲמִים וְהַדִּין לְחוּד, יִשְׂרָאֵל, וְנָתְנָה אוֹתָם בְּאֶרֶץ גָּלוּתָם. יָפֶה שָׂאֲלְתָּ, בְּנִי, אֲבָל אִישׁ הַמִּסְתַּכֵּל וְיוֹדֵעַ אוֹתוֹ, יַעֲקֹב הַמְחֻבָּר עִם וַיִּחַי הוּא קֹדֶשׁ, וְעַל סוֹד זֶה אוֹמְרִים, יַעֲקֹב בָּחַר אוֹתוֹ לִהְיוֹת סַפִּיר בְּכִסֵּא הַכָּבוֹד.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה נז) וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים. לֵב נִדְכָּאִים, דָּא יַעֲקֹב. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, תְּחוֹת מִן דַּרְגָּא נְחִיתַת עֲלוֹהִי נְבִיאִין

בְּרָכָן בְּמִצְרַיִם. תָּנָא אָמַר רִבִּי אַבָּא, לְבָא חָמָא, דְּיַעֲקֹב דְּהָווֹ בְּמִצְרַיִם לֵית נְבוּאָתֵיהּ מַעֲלְיוּתָא. (ס"א דארעא סניאה) אַרְעָא סַגְיָאָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה נז) וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים. לֵב נִדְכָּאִים - זֶה יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, תַּחַת מֻהַדְּרְגָּה יָרְדָה עָלָיו נְבוּאוֹת וּבְרָכוֹת בְּמִצְרַיִם. שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא, הַלֵּב רוֹאֶה, שֶׁהָיָה יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם אֵין נְבוּאָתוֹ מְעֻלָּה. [שהארץ שנואה]. אֶרֶץ גְּדוֹלָה.

תָּא חֲזֵי, לָא זָכֵי לְבָרֵךְ לְחַד מִבְּנוֹהִי, וְלָא הֲוָה בִּידֵיהּ רוּחָא לְבָרֵךְ אֶלָּא בְּמִצְרַיִם, כַּד בָּרִיךְ יַתְהוֹן כָּל חַד וְחַד בְּרָזָא. וְרָזָא (בראשית מב) וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ. תָּא חֲזֵי, דְּלָא אִיתְיְהִיבַת נְבוּאָתָא, אֶלָּא לְתִבִּירֵי לִבָּא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית מב) רְדוּ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׁם וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת.

בֹּא רְאֵה, לֹא זָכָה לְבָרֵךְ אֶת אֶחָד מִבָּנָיו וְלֹא הָיְתָה בְּיָדוֹ רוּחַ לְבָרֵךְ אֶלָּא בְּמִצְרַיִם, כְּשֶׁבֵּרַךְ אוֹתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּסוֹד, וְסוֹד - (בראשית מב) וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ בֹּא רְאֵה שֶׁלֹּא נִתְּנָה הַנְּבוּאָה אֶלָּא לִשְׁבוּרֵי הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רְדוּ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׁם וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, תְּחוֹת כָּרְסֵי יְקָרָא קַדִּישָׁא, יַעֲקֹב סַפִּיר, דְּאִיהִי מְכִילְתָא דְּדִינָא לְסִטְרֵיהּ, אֲתָא אָמַר, (בראשית לב) לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל. אַתְּ מַשְׁכַּח דְּיַעֲקֹב חָזָא לְסִטְרֵיהּ מְכִילְתָא דְּדִינָא, וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְגוֹ', וְרָזָא דְמִלָּה (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנָּטוּ צִלְלֵי עֶרֶב.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד הַקָּדוֹשׁ, יַעֲקֹב סַפִּיר, שֶׁהִיא מִדַּת הַדִּין לְצַדּוֹ. בָּא וְאָמַר, (שם לב) לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל. אַתָּה מוֹצֵא שֶׁיַּעֲקֹב רָאָה לְצַדּוֹ מִדַּת הַדִּין. וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְגוֹ', וְסוֹד הַדָּבָר - (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנָּטוּ צִלְלֵי עֶרֶב.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כַּד אִתְגְּלִיאוּ מִן יְרוּשְׁלֶם, וְאַעֲדִיאוּ תְּדִירָא, וְסָאִיב מְסַנְאָה יַת הֵיכְלָא. בְּעִדָּנָא הַהִיא לָא סוֹבְלַת מַלְכוּתָא לְיִשְׂרָאֵל עַל חוֹבֵיהוֹן, אֶלָּא יִשְׂרָאֵל. בְּגִין דְּהִיא מִתְּרֵי גִּיסָא, רַחֲמֵי וְדִינָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, כְּשֶׁהָגְלוּ מִירוּשָׁלַיִם וְהוּסַר הַתָּמִיד, וְטִמֵּא הַשּׁוֹנֵא אֶת הַהֵיכָל, בַּזְּמַן הַהוּא לֹא סָבְלָה הַמַּלְכוּת אֶת יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם חֲטָאֵיהֶם, אֶלָּא יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהִיא מִשְּׁנֵי צְדָדִים - רַחֲמִים וְדִין.

וּמִלָּה דְּלֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כַּד אִתְפְּרִישׁ בְּסִבְיְרֵיהּ. יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב עִלָּאָה דָּא מִן דָּא, וּבְגִינֵהוֹן הֲוָה חוּטְרָא דְמשֶׁה גְּלִיפָא מִתְּרִין סִטְרוֹי מִשְׁמֵיהּ קַדִּישָׁא, חַד רַחֲמֵי בְּדִינָא, וְחַד דִּינָא בְּדִינָא.

וְהַמִּלָּה שֶׁל לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כַּאֲשֶׁר מִתְבָּאֵר בְּסִבְרָא. יִשְׂרָאֵל וְיַעֲקֹב - זֶה עֶלְיוֹן מִזֶּה, וּבְגִלְגֻּלָּם הָיָה מַטֵּה מֹשֶׁה חָקוּק מִשְּׁנֵי צְדָדָיו מִשְּׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ, אֶחָד רַחֲמִים בְּדִין, וְאֶחָד דִּין בְּדִין.

וְרָזָא (במדבר כג) לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל, מִדַּאֲנַן בְּגָלוּתָא, דְּחִיקָן בֵּין שָׁנְאֵי, וְאִסְתַּלִּיקַת מַטְרוֹנִיתָא מִן מַלְכָּא, וְאִתְרְחִיקַת מִנֵּיהּ, הוּא יַשָּׁרֵי שְׁכִינְתָּא בֵּינָנָא וְיִפְרְקִינָנָא. וְרָזָא (ישעיה מה) כֹּה אָמַר ה' מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ ה' צְבָאוֹת. וַיְחִי חַי, (ישעיה סו) כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדוֹם רַגְלָי.

וְסוֹד (במדבר כג) לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל - מִשֶּׁאָנוּ בַּגָּלוּת דְּחוּקִים בֵּין שׂוֹנְאִים, וְהִסְתַּלְּקָה הַמַּלְכָּה מִן הַמֶּלֶךְ וְהִתְרַחֲקָה מִמֶּנּוּ, הוּא יַשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ בֵּינֵינוּ וְיִגְאָלֵנוּ, וְהַסּוֹד שֶׁל (ישעיה מד) כֹּה אָמַר ה' מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ ה' צְבָאוֹת. וַיְחִי חַי, כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדוֹם רַגְלָי.

בְּנָיָן עִלָּאָה, שְׁתֵּי"י רַגְלַי חַי, לי' רַבָּתָא, י' לְח' זְעֵירְתָּא, ח' לְתיו, וי' לְוֹ', ו' לְד', הָדָא הוּא דִּכְתִיב מֵעִלָּאָה. תְּחוֹת כָּרְסֵיהּ יְקָרָא, מֵאֶבֶן טָבָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. הֵיינוּ דִּכְתִיב, (ישעיה יט) וְנָגַף ה' אֶת מִצְרַיִם וְגוֹ', י"ב פְּרִישָׁא. (ישעיה כו) כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ א' בְּגִין פְּרִישָׁא.

בַּבְּנָיָן הָעֶלְיוֹן שְׁתֵּי"י רַגְלַיִם חַי, לִ' גְּדוֹלָה י' לְח' קְטַנָּה, ח' לְתַי"ו, וְי' לְוֹ', ו' לְד', וְזֶה מַה שֶּׁיּוֹצֵא מֵהָעֶלְיוֹן. תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד טוֹבָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, הֵינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב וְנָגַף ה' אֶת מִצְרַיִם וְגוֹ', שְׁתֵּי חֲלָקוֹת. כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ - מְשׁוּם חֲלָקָה אַחַת.

וּבְגִין דָּא מִתְחַלַּף כְּחָדָא, ב' פְּרִישָׁא גָּלוּתָא, א' פְּרִישָׁא קַדְמַיְיתָא. תָּא חֲזֵי, מַאי דִּכְתִיב, (ישעיה ב) בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה', בְּגָלוּתָא, אַתְוָון דְּאִתְגְּזַר עֲלֵיהוֹן, עַל חוֹבֵיהוֹן, בְּקוּשְׁטָא בְּדִינָא הֲווּ, בְּאוֹרַיְיתָא תַּקַּנְתָּא, וְתִפְקוּן מִן חַמְרָא טִינָא, דְּהִיא גָלוּתָא, וְתַהֲכוּ לְנַהֲרָא דַּיְיָ.

וְלָכֵן מִתְחַלְּפִים כְּאֶחָד. ב' הַפְּרוּשׁ עַל הַגָּלוּת, א' הַפְּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן. בֹּא רְאֵה מַה שֶּׁכָּתוּב, בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה', בַּגָּלוּת, הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶן עַל חֲטָאֵיהֶם, בֶּאֱמֶת בְּדִין הָיוּ. בַּתּוֹרָה יֵשׁ תַּקָּנָה, וְתֵצְאוּ מֵחֹמֶר הַטִּיט, שֶׁהִיא גָלוּת, וְתֵלְכוּ לְאוֹר ה'.

דף ריב:

א' רְצוֹנוֹ לוֹמַר בָּאָרֶץ, אִתְצַפֵּי אָתָא בְּתִיגְנָא דְּסִיפְרָא דְאוֹרַיְיתָא. וְאֲנָא אִתְפַּלִּיג בָּאָרֶץ, בָּאָרֶץ אַתְּ מַשְׁכַּח בְּתִיגְנָא דְּסִפְרָא דְאוֹרַיְיתָא, ר"ץ מִתְלַפְּיִן כְּחָדָא גָּלוּתָא. מַאי גָּלוּתָא דְמִצְרָאֵי. אַרְבַּע (דף ריב ע"ב) מְאָה שְׁנִין הֲוָה אָמַר לְאַבְרָהָם, דִּיהֵא גָּלוּתָא לִבְנוֹהִי בְּמִצְרָאֵי, וְכִי הֲוֵית מַנַּיְיתָא יַתְהוֹן, מָאתָן וְתִשְׁעִין שְׁנִין הֲווּ.

א', רְצוֹנוֹ לוֹמַר בָּאָרֶץ, נִרְאֵית בָּאָה בְּגֶזֶרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, וְהֵם מִתְחַלְּקִים בָּאָרֶץ בָּאָרֶץ אַתָּה מוֹצֵא בְּגֶזֶרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, ר"ץ מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד גָּלוּת. מַהוּ גָּלוּת מִצְרַיִם? אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה הָיָה אוֹמֵר לְאַבְרָהָם שֶׁתִּהְיֶה גָּלוּת לְבָנָיו בְּמִצְרַיִם, וּכְשֶׁהָיִיתָ מוֹנֶה אוֹתָם, מָאתַיִם וְתִשְׁעִים שָׁנִים הָיוּ.

תָּא חֲזֵי, וַיְמָת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים. רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה ו) הִנֵּה הָעַלְמָה הָרָה וְיוֹלֶדֶת בֵּן וְקָרְאת שְׁמוֹ עִמָּנוּאֵל, עִדּוּי וְלִידָה, דְּאִתְמְלֵי לְגְלוּיָאן וְעָקְתָן סַגִּיאִין וְעִידָּן בִּישִׁין. וַאֲף עַל גַּב דִּיהוּ בְּאִלֵּין, מַטְרוּנִיתָא אִזְדַּעְזְעַת וְאִתְרְחָקַת מִן בַּעֲלָהּ, תְּהֵא עִמָּנָא

בְּגָלוּתָא, בֶּן מֵאָה וְעֶשֶׂר הֲוָה גְּלוּפָא דְּאִתּוֹסַף, יִתְרֵעֵי לְמֵימַר וְהָוָה עָבַר מִן גָּלוּתָא מֵאָה וְעֶשֶׂר שְׁנִין, וּמָאתָן וְתִשְׁעִין, הֲוֵי אַרְבַּע מְאָה שְׁנִין, וְלָא אִתְמְנֵי גָּלוּתָא דְּיַעֲקֹב, אֶלָּא מִדְּמִית יוֹסֵף, (והיינו דא על גבי דא דאמר ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם וגו'.)

בֹּא רְאֵה, וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה ז) הִנֵּה הָעַלְמָה הָרָה וְיֹלֶדֶת בֵּן וְקָרְאת שְׁמוֹ עִמָּנוּאֵל. הֵרְיוֹן וְלֵדָה, שֶׁנִּתְמַלְּאוּ לָגָלֵיוֹת וּלְצָרוֹת רַבּוֹת וְעִדָּנִים רָעִים. וְאַף עַל גַּב שֶׁיִּהְיֶה עִמָּנוּ, הַמַּלְכָּה מְזַדְּעֲזַעַת וּמִתְרַחֶקֶת מִבַּעְלָהּ, תִּהְיֶה עִמָּנוּ בַּגָּלוּת, בֶּן מֵאָה וְעֶשֶׂר הָיְתָה הַחֲקִיקָה שֶׁנִּתּוֹסְפָה. יִרְצֶה לוֹמַר שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִן הַגָּלוּת מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים וּמָאתַיִם וְתִשְׁעִים, וְיִהְיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְלֹא נִמְנֵית גָּלוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֶלָּא מִשֶּׁמֵּת יוֹסֵף.

וַיִּהְיוּ יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּיו שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמְאַת שָׁנָה, הָכָא רָזָא בְּגָלוּתָא בְּמִנְיָינָא, תִּקּוּנְתָּא יְהוֹן בְּנַיָּיא דְּאִתְגַּלְיָין בְּמִכְיְלְתָא דְּדִינָא תְּלָתָא גַּלְוָון. קַדְמָאָה דְּמִצְרָאֵי, דְּאִתְמַתַּל בְּשֶׁבַע שָׁנִין. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (שיר השירים ב) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת וְגוֹ'.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר מֵהָכָא, (ירמיה לא) מֵרָחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ וְגוֹ'. הָכָא רָזָא בְּגָלוּתָא תַּקַּנְתָּא יְהוֹן בְּנוֹהִי דְּיִשְׂרָאֵל. מִשְׁתָּרֵי גַּלְיָיא וְיִתְרֵעֵי לְמֵימַר, יְהוֹן בְּנַיָּא קַדִּישָׁא דְּאִתְגַּלְוָון עַל חוֹבֵיהוֹן בְּדִינָא, שְׁנִין סַגִּיאִין יְהֵא. (ויקרא כו) שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם, (בראשית ד) כִּי שִׁבְעָתַיִם יוּקַם קָיִן, בְּגָלוּתָא קַדְמָאָה דְּמִצְרָאֵי, דְּהִיא זְעֵירָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מִכָּאן (ירמיה לא) מֵרָחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ וְגוֹ'. כָּאן סוֹד הַגָּלוּת, הַתַּקָּנָה שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשֻׁחְרָרִים מִגָּלֻיּוֹת, וְיִתְרַצֶּה לוֹמַר שֶׁיִּהְיוּ הַבָּנִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהֻגְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם בְּדִין, שְׁנִים רַבּוֹת יִהְיֶה, (ויקרא כו) שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם, (בראשית ד) כִּי שִׁבְעָתַיִם יֻקַּם קָיִן, בַּגָּלוּת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהִיא קְטַנָּה.

תִּנְיָינָא, גָּלוּתָא דְּשׁוֹפְטִים, דְּאִתְמַתַּל לְאַרְבָּעִים שָׁנִין, בְּשִׁבְעָ דְּאִינְהוּ סַגִּיאֵי מִנַּיְיהוּ. תְּלִיתָאֵי, גָּלוּתָא דַּאֲנַן בֵּיהּ אֲרִיכָא, דְּאִתְמַתַּל לְמְאָה שְׁנִין, לְאַרְבְּעִין וְהַיְינוּ דְּא עַל גַּבֵּי עִלָּאָה דְּאָמַר (דניאל יב) וּמֵעֵת הוּסַר הַתָּמִיד וְלִתֵּת שִׁקּוּץ שׁוֹמֵם וְגוֹ':

שְׁנִית - גָּלוּת הַשּׁוֹפְטִים שֶׁנִּמְשְׁלָה לְאַרְבָּעִים שָׁנִים, בְּשֶׁבַע שֶׁהֵם רַבִּים מִמֶּנּוּ. שְׁלִישִׁית - הַגָּלוּת שֶׁאָנוּ בָּהּ, אֲרֻכָּה, שֶׁנִּמְשְׁלָה לְמֵאָה שָׁנִים, לְאַרְבָּעִים. וְהַיְנוּ שֶׁגִּלָּה הָעֶלְיוֹן שֶׁאָמַר (דניאל יב) וּמֵעֵת הוּסַר הַתָּמִיד וְלִתֵּת שִׁקּוּץ שֹׁמֵם וְגוֹ'.

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. רִבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, חֲמָא דָּא עַקְתָא דְּגָלוּתָא דְּהָוָה עָרְעָן לִבְנוֹהִי, קְרִיבָא אֲנַפְשֵׁיהּ וּדְחִיקַת לְמָמַת, לָא אִשְׁתְּאַר חַי, כַּד הָוָה נָחִית מַדְרְגִין, בְּדִיל חוֹבֵיהוֹן

דְּיִשְׂרָאֵל, לָא נָחִית עִמְּהוֹן בְּגָלוּתָא, זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן, דְּאִי לָא נָחִית עִמְּהוֹן בְּגָלוּתָא, אִשְׁתָּאֲרָן בֵּינֵי עַמְמַיָּא, וְאַתְּ אֲמַרְתְּ (ישעיה נ) מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה. וְאֵין עוֹנֶה, דָּא יִשְׂרָאֵל, בָּאתִי וְאֵין אִישׁ, דָּא שְׁכִינְתָּא. הַקָּצוֹר קָצְרָה יָדִי מִפְּדוּת וְאִם אֵין בִּי כֹּחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעֲרָתִי אַחֲרִיב יָם אָשִׂים נְהָרוֹת מִדְבָּר. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהֵב חוּלָקָא לְיִשְׂרָאֵל דְּלָא יִשְׁלוֹט רַבְרְבָנָא אָחֳרָא בְּהוֹן. נָחֲתוּ לְגָלוּתָא, שְׁכִינְתָּא עִמְּהוֹן וְהוּא רָחִיק מִמַּטְרוֹנִיתָא:

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, רָאָה צָרָה זוֹ שֶׁל הַגָּלוּת שֶׁהָיְתָה קוֹרֵאת לְבָנָיו קְרֻבָה עַל נַפְשׁוֹ וְדָחֻקָה לָמוּת, לֹא נִשְׁאַר חַי. כְּשֶׁהָיָה יוֹרֵד מַדְרֵגוֹת מִשּׁוּם חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא יָרַד עִמָּם בַּגָּלוּת. אַשְׁרֵי חֶלְקָם. שֶׁאִם לֹא יָרַד עִמָּם בַּגָּלוּת, יִשָּׁאֲרוּ בֵּין הָעַמִּים, וְאַתָּה אָמַרְתָּ (ישעיה נ) מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה. וְאֵין עוֹנֶה - זֶה יִשְׂרָאֵל. בָּאתִי וְאֵין אִישׁ - זוֹ שְׁכִינָה. הַקָּצוֹר קָצְרָה יָדִי מִפְּדוּת וְאִם אֵין בִּי כֹּחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעֲרָתִי אַחֲרִיב יָם אָשִׂים נְהָרוֹת מִדְבָּר. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן חֵלֶק לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט גָּדוֹל אַחֵר עֲלֵיהֶם. יֵרְדוּ לַגָּלוּת - שְׁכִינָה עִמָּהֶם, וְהוּא רָחוֹק מִן הַמַּלְכָּה.

וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, חָקַר יַת בְּנוֹהִי כָּלְהוֹן, וְאָמַר לְהוֹן, עִקָּתָן סַגִּיאִין, בִּישִׁין רַבְרְבִין, חָמִית לְמֵיעַל לְבֶרֵיכוֹן אַשְׁכְּחָן רַחֲמֵי עִלָּאֵי.

וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ. חָקַר אֶת בָּנָיו כֻּלָּם וְאָמַר לָהֶם: צָרוֹת רַבּוֹת, רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲנִי רוֹאֶה לָבֹא עַל דּוֹרוֹתֵיכֶם נִמְצְאוּ רַחֲמִים עֶלְיוֹנִים.

וְאִי אַתּוּן בָּעָאן לְמֵיפַק מִכָּל עָקְתָא, קַיְימוּ לִי, וְהָבוּ בֵּינָא רִבּוֹן עָלְמָא וְתַעַבְדוּן קְשׁוֹט וְדִינָא, וְתֶהֱוֵי כַּאֲבָהַתְכוֹן, וּפַקִּידֵי בְּכָל דָּר וְדָר דְּיֵיתֵי בַּתָּרֵיכוֹן, וְאִי אַתּוּן בָּעָאן לְמֶעְבַּד הָכִי, תִּפְקוּן מִכָּל עַקְתָא דְּיֵיתֵי עֲלֵיכוֹן.

וְאִם אַתֶּם רוֹצִים לְצֵאת מִכָּל צָרָה, הִשָּׁבְעוּ לִי וּתְנוּ בֵּינֵינוּ רִבּוֹן הָעוֹלָם, וְתַעֲשׂוּ אֱמֶת וְדִין, וְתִהְיוּ כְּאָבוֹתֵיכֶם, וְצַוּוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר שֶׁיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם. וְאִם אַתֶּם רוֹצִים לַעֲשׂוֹת כָּךְ, תֵּצְאוּ מִכָּל צָרָה שֶׁתָּבֹא עֲלֵיכֶם.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, (עמוס ה) וְהַצִּיגוּ בַשַּׁעַר מִשְׁפָּט אוּלַי יֶחֱנַן ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁאֵרִית יוֹסֵף. (דאתקריאו בנוהי ישראל כלהון יוסף) וְאִי תַּעַבְדוּן הָכִי, לָא תִקְבְּרוּן חַד מִן בְּרֵי, אֶלָּא אִתְּי תִּתְּובוּן לְאַרְעָכוֹן בְּשְׁלָמָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, (עמוס ה) וְהַצִּיגוּ בַשַּׁעַר מִשְׁפָּט אוּלַי יֶחֱנַן ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁאֵרִית יוֹסֵף. וְאִם תַּעֲשׂוּ כְּדָּ, לֹא תִקְבְּרוּ אֶחָד מִן בָּנַי, אֶלָּא אִתִּי תָּשׁוּבוּ לְאַרְצְכֶם בְּשָׁלוֹם.

הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית כד) שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי, מַהוּ יָדְךָ. פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מה) חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ, סַיְיפָא דְקָאֵי בָּהּ חֶסֶד וֶאֱמֶת, תְּרֵין סְפִירִן סְפִירָן, וְלָא שָׁבְקִין דָּא לְדָא. וְעַל דָּא אָמַר, (תהלים פט) חֶסֶד וֶאֱמֶת יְקַדְּמוּ פָּנֶיךָ, (איכה ד) פְּנֵי ה' חִלְּקָם. וְאִי הֲווּ טָבָאן בְּנוֹהִי, וְעָבִידוּ מַה דְּקָיְימוּ, לָא מִית חַד מִבְּנַיְיהוּ בְּמִצְרָאֵי, דְּכָל טַב וְטַב דְּגָזִיר שְׁמָא דְּאלָהָא עַל אֱינָשָׁא, לָא הֲוֵי אֶלָּא עַל דְּיהוֹן טָבִין. וְאִי לָא, לָא. כְּמָה דְּאָמַר

דָּוִד, (מלכים א ב) לְמַעַן יָקִים ה' אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ אֶת דַּרְכָּם לָלֶכֶת לְפָנַי בֶּאֱמֶת. וְאִי לָא, לָא (מייתי ברכאן דאמר עליהון).

וְהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית כד) שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יֶרְכִּי. מַהוּ יָדְךָ? פִּתְחֵי וְאָמַר, (תהלים מה) חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וַהֲדָרְךָ. חֶרֶב שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֶסֶד וֶאֱמֶת, שְׁתֵּי סְפִירוֹת, וְלֹא עוֹזְבִים וְהּ אֶת וָהּ. וְלָכֵן אָמַר חֶסֶד וֶאֱמֶת יְקַדְּמוּ פָנֶיךָ, (איכה ד) פְּנֵי ה' חִלְּקָם. וְאִם יִהְיוּ בָנָיו טוֹבִים וְעוֹשִׂים מַה שֶּׁנִּשְׁבְּעוּ, לֹא מֵת אֶחָד מִבְּנֵיהֶם בְּמִצְרַיִם, שֶׁכָּל טוֹב וְטוֹב שֶׁגָּזַר שָׁם הָאֱלוֹהַּ עַל אֲנָשִׁים, אֵינוֹ אֶלָּא עַל שֶׁיִּהְיוּ טוֹבִים, וְאִם לֹא - לֹא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד (מלכים א ב) לְמַעַן יָקִים ה' אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ אֶת דַּרְכָּם לָלֶכֶת לְפָנַי בֶּאֱמֶת. וְאִם לֹא - לֹא.

דף ריג.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה הוּא עָדִיף רוּחָא דְּאַבָּא מֵרוּחָא דְּבָרָא. דְּרוּחָא דְּאַבָּא הוּא רוּחָא דִּבְרָא, רוּחָא מֵרוּחָא סָלְקָא. וְאִי סַיְיעַת אֲוִירָא אָחֳרָא בְּרוּחָא, לָא נָפִיק שְׁלִים. (דף ריג ע"א) דְּהָא חָסִיר הוּא בְּהַאי אֲוִירָא. וְהַיְינוּ (ירמיה ב) פֶּרֶה לִמֶּד מִדְבָּר בְּאַוַּת נַפְשָׁהּ שָׁאֲפָה רוּחַ.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה הוּא עָדִיף רוּחַ הָאֵב מֵרוּחַ הַבֵּן, שֶׁרוּחַ הָאֵב הוּא רוּחַ הַבֵּן, רוּחַ מֵרוּחַ עוֹלֶה. וְאִם סִיְּעָה אֲוִיר אַחֶרֶת בָּרוּחַ, לֹא יוֹצֵא שָׁלֵם, שֶׁהֲרֵי הוּא חָסֵר בָּאֲוִיר הַזֶּה, וְהַיְינוּ (ירמיה ב) פֶּרֶה לִמֶּד מִדְבָּר בְּאַוַּת נַפְשָׁהּ שָׁאֲפָה רוּחַ.

תָּנָא, (ויקרא ע"ה ע"ב, ע"ש כי שם בא כל הענין בשלמותו) רַב הַמְנוּנָא סָבָא אָזַל לְקַפּוֹטְקְיָא, עָאל לְקַמַּייהוּ רַב יִיסָא סָבָא. אָמַר לֵיהּ, בְּמַאי עַסְקִיתוּ. וַוי לֵיהּ, וַוי לְנַפְשֵׁיהּ. אִי אִשְׁתְּלַח רוּחָא דְּמָסָאֲבָא דְּאִשְׁתַּכַּח עִמֵּיהּ וְאוֹרִית לֵיהּ לְבָרֵיהּ. וְהַאי אִיהוּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֵית לֵיהּ חוּלָקָא. שָׁבִיק לֵיהּ חוּלָקָא שָׁבִיק לֵיהּ לְשֵׁיצָאָה לֵיהּ לְעַלְמָא דְּאָתֵי. אָמַר לֵיהּ, מָנָא לָךְ הָא. אָמַר לֵיהּ, הָכָא אוֹלִיפְנָא, דְּהַאי יְרוּתָא בִּישְׁתָּא, אַחְסְנִין (אחרי מות עו ע"א) כַּלְּהוּ בְּנוֹי אִי לָא יְתוּבוּן, דְּהָא לֵית מִלָּה קָיְימָא קַמֵּי תְּשׁוּבָה. וְאָנָא הָכִי אוֹלִיפְנָא, דְּהָא אַסְוָותָא דָּא יַהֲבוּ לִי זְמָנָא חָדָא, דְּהֲווֹינָא רְשִׁים בְּאַנְפֵּי, וְיוֹמָא חַד הֲווֹינָא אָזִיל בְּאָרְחָא וְעַרְעָנָא בְּחַד זַכָּאָה, וְעַל יְדוֹי אִתְעֲבַר מִנַּאי הַהוּא רְשִׁימָא. אָמַר לֵיהּ מָה שְׁמָךְ, אָמַר לֵיהּ אֶלְעָזָר, וְקָרֵינָא לֵיהּ אֶלְעָזָר אָחֳרָא, אָמַר לֵיהּ בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּחָמֵינָא לָךְ, זַכָּאָה חוּלָקָךְ בְּעַלְמָא דֵּין, וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי:

לְמַדְנוּ, רַב הַמְנוּנָא הַזָּקֵן הָלַךְ לְקַפּוֹטְקְיָא. נִכְנַס לִפְנֵיהֶם רַב יִיסָא הַזָּקֵן. אָמַר לוֹ, בַּמֶּה עֲסַקְתֶּם? אוֹי לוֹ אוֹי לְנַפְשׁוֹ אִם נִשְׁלְפָה רוּחַ טֻמְאָה שֶׁנִּמְצֵאת עִמּוֹ וְהוֹרִישׁ אוֹתָהּ לִבְנוֹ. וְזֶהוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין לוֹ חֵלֶק, מַשְׁאִיר לוֹ חֵלֶק וּמַשְׁאִיר אוֹתוֹ לְהִשְׁתַּמֵּד מִן הָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לוֹ, מִנַּיִן לְךָ זֶה? אָמַר לוֹ, כָּךְ לָמַדְתִּי, שֶׁהַיֵּרֵשָׁה הָרָעָה הַזּוֹ יוֹרְשִׁים כָּל בָּנָיו אִם לֹא יְשׁוּבוּ, שֶׁהֲרֵי אֵין דָּבָר הָעוֹמֵד בִּפְנֵי הַתְּשׁוּבָה. וַאֲנִי כָּךְ לָמַדְתִּי, שֶׁהֲרֵי רְפוּאָה זוֹ נָתְנוּ לִי פַּעַם אַחַת שֶׁהָיִיתִי רָשׁוּם בְּפָנַי, וְיוֹם אֶחָד הָיִיתִי הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וּפְגַשְׁתִּי

צַדִּיק אֶחָד, וְעַל יָדוֹ עָבַר מִמֶּנִּי אוֹתוֹ הַרִשָׁם. אָמַר לוֹ, מַה שְׁמְךָ? אָמַר לוֹ, אֶלְעָזָר, וְקָרָאתִי לוֹ אֶלְעָזָר אַחֵר. אָמַר לוֹ, בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁרָאִיתִי אוֹתְךָ, אַשְׁרֵי חֶלְקְךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִי וְגוֹ'. רִבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה סב) נִשְׁבַּע ה' בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ, קַיָּים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיִפּוּק לְיִשְׂרָאֵל מִן גָּלוּתָא דִּלְהוֹן, וְדָא קַיָּים לְהוֹן, קַיָּים, דְּלָא יִשְׁבּוֹק לוֹן בְּאַרַע שַׁנְאֵיהוֹן. (בראשית לב) וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי. מַאן בֵּרַכְתָּנִי. יָהַב לוֹן גָּלוּתָא, וְקַיָּים לוֹן דְּיִפְקוּן מִנַּיְהּ.

וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִי וְגוֹ'. רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה סב) נִשְׁבַּע ה' בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ. נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיּוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת שֶׁלָּהֶם, וְזֶה נִשְׁבַּע לָהֶם שֶׁבּוּעָה שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אוֹתָם בְּאֶרֶץ שׂוֹנְאֵיהֶם. וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי (בראשית לב). מַה זֶּה בֵּרַכְתָּנִי? נָתַן לָהֶם גָּלוּת, וְנִשְׁבַּע לָהֶם שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה.

תָּנָא, זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבָרֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, דִּיהוֹן כָּל חַד וְחַד תְּחוֹת כָּרְסְיֵהּ, וִיהוֹן מַעֲלְיִין מִכָּל עִלָּאֵי, בְּגִין דָּא תִּשְׁכַּח וא"ו אָרִיכָא. קַיָּים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְשִׁלְמוּתָא דְּוֹ' דִּר"א וּבְגִין שִׁתָּא וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה. סְגִיד יִשְׂרָאֵל דִּלֵּיתֵי מְשִׁיחָא בְּסוֹף מְנָיְינָא דָּא, וְתִשְׁרֵי שְׁכִינְתָּא עִמְּהוֹן. וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חוֹלֶה וְגוֹ': מַתְנִיתִין, אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה, לָא אֲתָא קְרָא לְאַשְׁמוּעִינָן דְּעָבַד, אֶלָּא אֲתָא קְרָא לְאַתְיָא מַה דְּיֶהֱוֵי בְּסוֹף גָּלוּתָא, כָּל אִלֵּין לְסוֹף מְנָיְינָא דְּאִתְמְנֵי. צָבֵי לְמֵימַר דְּייֵתֵי מְשִׁיחָא, וְייֵמָא לֵיהּ אֲבוּךְ דְּבִשְׁמַיָּיא בְּהֵיל לִסְבַר אַפָּךְ, סָפִין לְקַצָּא דִּמְשִׁיחָא. יְהֵא רַעֲוָא מִן אֱלָהָא דִּשְׁמַיָּא, דְּיִסַּב בְּרֵיהּ דְּאַסְגִּיאוּ בְּגָלוּתָא, וּמִדְּאִתְנְשִׁיאוּ בֵּהּ, דְּנָשֵׁי יְתָהוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּחוֹבֵיהוֹן בְּקוּשְׁטָא.

שְׁנֵינוּ, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד תַּחַת כִּסְאוֹ וְיִהְיוּ מְעֻלִּים מִכָּל הָעֶלְיוֹנִים. בִּשְׁבִיל זֶה תִּמְצָא וא"ו אֲרֻכָּה. נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַשְׁלֵמוּת שֶׁל שִׁשָּׁה דוֹרוֹת, וּבִשְׁבִיל שֵׁשׁ וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה. הִשְׁתַּחֲוָה יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּבֹא הַמָּשִׁיחַ בְּסוֹף הַמִּנְיָן הַזֶּה וְתִשְׁרֶה שְׁכִינָה עִמָּם. וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חוֹלֶה וְגוֹ'. מִשְׁנָה, אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, לֹא בָא הַכָּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ מַה שֶּׁעָשָׂה, אֶלָּא בָּא הַכָּתוּב לְהָבִיא מַה שֶּׁיִּהְיֶה בְּסוֹף הַגָּלוּת כָּל אֵלֶּה לְסוֹף הַמִּנְיָן שֶׁנִּמְנָה. רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁיָּבֹא הַמָּשִׁיחַ, וְיֹאמַר לוֹ, אָבִיךָ שֶׁשִּׁבַּדְתִּים מִמְּהֵר לְקַבֵּל פָּנֶיךָ הַצּוֹפוֹת לְקֵץ הַמָּשִׁיחַ. יְהִי רָצוֹן מֵאֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם שֶׁיִּשָּׂא בָנָיו שֶׁהִרְבּוּ בַּגָּלוּת וּמִשֶּׁנִּשְׁכְּחוּ בָהֶם, שֶׁשָּׁכַח אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּחַטָּאֵיהֶם בֶּאֱמֶת.

כַּד אֲתָא רִבִּי אַבָּא אָמַר, לָאו לְדָרְשָׁא קָא אֲתֵינָא, חֲשׁוֹב רָזָא דְּמִלְּתָא (בראשית ל) יוֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר, כְּדְקָרִישְׁנָא לְעֵיל, הַאי שְׁמֵיהּ קַדִּישָׁא בְּיוֹסֵף, יה"ו יֹאמַר, הָא אֲבוּךְ מָארֵי עַלְמָא, דְּאָתֵי לְמֶעְבַּד טָבָא לִבְרֵיהּ, דְּיִפְקוּן מִן גָּלוּתָא דִּלְהוֹן. וְאִי אַתְּ לָא רָעֵי בְּקוּשְׁטָךְ, רִבּוּעָא יְדו"ד אֶחָד יַעֲבֵד יָתָךְ, וְיָדְעֵי דְּתֵיתוּב מַטְרוֹנִיתָא לְאַתְרָא.

כְּשֶׁבָּא רַבִּי אַבָּא, אָמַר, לֹא לְדָרְשָׁה בָּאתִי, חָשֹׁב סוֹד הַדָּבָר (שם ל) יֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר, כְּפִי שֶׁפֵּרַשְׁנוּ לְעֵיל. הֲרֵי שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּיוֹסֵף, יה"ו יֹאמַר, הֲרֵי אֲבִיךָ רִבּוֹן הָעוֹלָם שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת טוֹב לְבָנָיו שֶׁיֵּצְאוּ מֵהַגָּלוּת שֶׁלָּהֶם, וְאִם אֵינְךָ רוֹצֶה בַּאֲמִתְּךָ, הַרְבּוּעַ ידו"ד אֶחָד יַעֲשֶׂה אוֹתְךָ, וְיוֹדְעִים שֶׁתְּשׁוּב הַמַּלְכָּה לִמְקוֹמָהּ.

דַּאֲבֶהֶתְנָא אֵינוֹן רְתִיכִין דִּלְעֵילָא, (בראשית יז) וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם, אָבָהָן שׁוֹקֵי עִלְּמָא, (מיכה ז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם, תְּנָא דְּיֵיתֵי מְשִׁיחָא.

שֶׁאֲבוֹתֵינוּ הֵם מֶרְכָּבוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם, הָאָבוֹת שׁוֹקֵי הָעוֹלָם, (מיכה ז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. שְׁנִינוּ שֶׁעָבָא הַמְּשִׁיחַ.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (זכריה ד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוָּדַע לַה' לֹא יוֹם וְלֹא לָיְלָה וְהָיָה לְעֵת עֶרֶב יִהְיֶה אוֹר. רוֹצֶה לְמֵימַר, תְּרֵין מְעַרְעִין בִּישִׁין דְּאָתָן לְבָנוֹהִי לְמֶהֱוֵי בְּגָלוּתָא בְּאַרְעָא שַׁנְאֵיהוֹן, וְלָא יִסְתְּכֵי בְּהוֹן, כַּמָּה שְׁנִין סַגִּיאִין, עַל חוֹבֵיהוֹן בְּקוּשְׁטָא, הָכִי יִזְנַח יַתְהוֹן בְּאַרְעָא שַׁנְאֵיהוֹן. וְיִסַּב בְּנַיְיהוּ דְּאַרְעָא לְהוֹן בִּישִׁין אִלֵּין, וְיִדַּבֵּר לְהוֹן לַאֲרַע טַב כְּפִירוּשָׁא דִּקְרָא.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוָּדַע לַה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לְעֵת עֶרֶב יִהְיֶה אוֹר. רוֹצֶה לוֹמַר, שְׁנֵי מִקְרִים רָעִים שֶׁבָּאוּ לְבָנָיו לִהְיוֹת בַּגָּלוּת בְּאֶרֶץ שׂוֹנְאֵיהֶם, וְלֹא יִסְתַּכֵּל בָּהֶם כַּמָּה שָׁנִים רַבּוֹת עַל חֲטָאֵיהֶם בֶּאֱמֶת, כֵּן יִזְנַח אוֹתָם בְּאֶרֶץ שׂוֹנְאֵיהֶם, וְיִשָּׂא בָנָיו שֶׁאֵרְעוּ לָהֶם הָרָעוֹת הַלָּלוּ, וְיַנְהִיגֵם לְאֶרֶץ טוֹבָה כְּפֵרוּשׁ הַכָּתוּב.

וְהָוָה תְּרֵי רַבְרְבָן סַגִּיאִין מַעַלְיָיאן הָוָה מְטַרְקָן תְּחוֹת כָּרְסֵי יְקָרָא, דְּאַפַּטְרוֹפָּא דְּיִשְׂרָאֵל מְכִילְתָא חֲמִישָׁאָה, בְּדִיל דְּיְהוֹן בְּגָלוּתָא כָּל עִדָּנָא הָדֵין, וְאַרַע דְּנָשֵׁי יַתְהוֹן בְּאַרַע שַׁנְאֵיהוֹן.

וְהָיָה שְׁנֵי גְדוֹלִים רַבִּים מְעֻלִּים הָיוּ דּוֹפְקִים תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁאֶפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִדָּה חֲמִישִׁית, מְשׁוּם הֱיוֹתָם בַּגָּלוּת כָּל הַזְּמַן הַזֶּה, וְקָרָה שֶׁיִּשְׁכַּח אוֹתָם בְּאֶרֶץ שׂוֹנְאֵיהֶם.

וְהוּא תְּרֵין מְכִילָתָן, בִּתְרֵין סְפִין, נָפַק חָדָא וּמַלִּיל לָקֳבֵל רִבּוֹן עָלְמָא, וְיָהִיב לֵיהּ רְשׁוּ דִּימַלֵּל כָּל מַאן דְּבָעֵי, וְחָזֵי בְּיִשְׂרָאֵל מִן גִּיסָא חָדָא לְמִגְזַר בְּהוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, דְּיִפְקוּן מִן גָּלוּתָא, בְּדִין אֲבָהַתְהוֹן. וּמִן גִּיסָא אַחֲרִינָא, רָעָא לְמִגְזַר עֲלֵיהוֹן, בְּדִיל חוֹבֵיהוֹן, דְּאָמְרוּ עֲלֵיהוּ בִּישָׁא סַגִּיאָה. הָא ד' מְכִילָתָן, וְלָא הָוָה בְּהוֹן מְכִילְתָא חֲמִישָׁאָה אַפַּטְרוֹפָּא דְּיִשְׂרָאֵל, וּמַלִּילוּ כָּל דְּרָעוּ.

וְהוּא שְׁתֵּי מִדּוֹת בִּשְׁתֵּי חֲלָקוֹת. יְצָאָה אַחַת וְדִבְּרָה כְּנֶגֶד רִבּוֹן הָעוֹלָם, וְנָתַן לָהּ רְשׁוּת לְדַבֵּר כָּל מַה שֶּׁתִּרְצֶה, וְרָאֲתָה בְּיִשְׂרָאֵל מִצַּד אֶחָד לִגְזֹר עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּצְאוּ מֵהַגָּלוּת בִּזְכוּת אֲבוֹתֵיהֶם, וּמִצַּד אַחֵר רָצְתָה לִגְזֹר עֲלֵיהֶם בִּשְׁבִיל חֲטָאֵיהֶם כְּשֶׁאָמְרוּ עֲלֵיהֶם רָעָה גְּדוֹלָה, הֲרֵי אַרְבַּע מִדּוֹת, וְלֹא הָיְתָה בָּהֶם מִדָּה חֲמִישִׁית אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְדִבְּרוּ כָּל מַה שֶּׁרָצוּ.

דף ריג:

(דף ריג ע"ב) עַד דְּמָטָא לְוַותְהוֹן מְכִילְתָא חֲמִישָׁאָה, וְהָוָה בְּכָרְסֵי יְקָרָא מִן שְׁמָא קַדִּישָׁא, וְאָמַר עַל בְּנוֹהִי דְּיִשְׂרָאֵל טַב, וְלָא הָווּ רַתְיָין תְּרֵין מְכִילָתָן קַמַּיְיתָא לְמַלְלָא קֳמֵיהּ, בְּדִין

מְכִילָתָא חֲמִישָׁאָה דְּאִתְמְתַל לְלֵילְיָא, וְנָפַק לִנְהוֹרָא דִלְהוֹן. וְעַל דָּא פָּתַח, וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יְוֻדַּע לַה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לְעֵת עֶרֶב יִהְיֶה אוֹר.

עַד שֶׁהִגִּיעָה לָהֶם הַמִּדָּה הַחֲמִישִׁית, וְהָיָה בְּכַסָּא הַכָּבוֹד מִן הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, וְאָמְרָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב, וְלֹא הָיוּ פּוֹחֲדוֹת שְׁתֵּי מִדּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לְדַבֵּר לְפָנָיו, בְּזְכוּת הַמִּדָּה הַחֲמִישִׁית שֶׁנִּמְשְׁלָה לְלַיְלָה, וְיָצְאָה לְהָאִיר לָהֶם. וְלָכֵן פָּתַח, וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יְוֻדַּע לַה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לְעֵת עֶרֶב יִהְיֶה אוֹר.

תָּנִינָא (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה, וְהָתָם אָמַר וְחשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם, וְקַשְׁיָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ. אֶתָא רִבִּי אֶלְעָזָר לְרִבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוֹי, וְאָמַר לֵיהּ אַבָּא מָארִי, מַאי דָּא. אָמַר לֵיהּ, מִבְּרֵאשִׁית עַד ו' דּוֹרוֹת בָּרָא יְדו"ד אֶחָד, צָבֵי לְמֵימַר, ו' דִּשְׁמֵיהּ, יָהֵב בֵּיהּ רוּחַ חָכְמָה, עַד הָכָא לָא הֲוָה מְנַדַּע מַהוּ חשֶׁךְ. קָם רִבִּי אֶלְעָזָר וְנָשַׁק יְדוֹי דְּאָבוֹי.

שְׁנֵינוּ, (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. וְשָׁם אָמַר וְחשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. וְקָשֶׁה שֶׁלּוֹ עַל שֶׁלּוֹ. בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו וְאָמַר לוֹ, אַבִּי מוֹרִי, מַה זֶּה? אָמַר לוֹ, מִבְּרֵאשִׁית עַד ו' דּוֹרוֹת בָּרָא יְדו"ד אֶחָד, רוֹצֶה לוֹמַר, ו' שֶׁל שְׁמוֹ נָתַן בּוֹ רוּחַ חָכְמָה. עַד כָּאן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַהוּ חשֶׁךְ. קָם רַבִּי אֶלְעָזָר וְנָשַׁק יְדוֹ שֶׁל אָבִיו.

קָם רִבִּי אַבָּא וְשָׁאַל, מַאי חשֶׁךְ. אִסְתַּחֲרוּ חַבְרַיָּיא וְלָא מָטוּ מַאי דְּשָׁאֲלוּ, עֲבַדוּ עוֹבָדָא, וּמָטָא קַלָּא מִן קֶדֶם רִבּוֹן עַלְמָא, בְּהַאי קְרָא, (איוב י) אֶרֶץ עֵיפָתָה וְגוֹ' צַלְמָוֶת וְלֹא סְדָרִים, וַתּוֹפַע כְּמוֹ אוֹפֶל, גֵּיהִנֹּם מְקַמֵּי דְּאִתְבְּרֵי עַלְמָא, הֲוָה גָּנִיז לְרַשִּׁיעַיָּא, וַוי לְהוֹן לְחַיָּיבַיָּא, דִּיהוֹן כַּד יַעֲבִיד אֱלָהָא יַת אִלֵּין, (ישעיה ס) כִּי הִנֵּה הַחשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא בָרָא לָהֶם זֶה. (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו:

קָם רַבִּי אַבָּא וְשָׁאַל, מַה זֶּה חשֶׁךְ? סָבְבוּ הַחֲבֵרִים וְלֹא הִגִּיעוּ לְמָה שֶׁשָּׁאַל. עָשׂוּ מַעֲשֶׂה, וְהִגִּיעַ קוֹל מִלִּפְנֵי רִבּוֹן הָעוֹלָם בְּפָסוּק זֶה, (איוב י) אֶרֶץ עֵפָתָה וְגוֹ', צַלְמָוֶת וְלֹא סְדָרִים וַתּפַע כְּמוֹ אפֶל. גֵּיהִנֹּם מִלִּפְנֵי שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הָיָה גָּנוּז לָרְשָׁעִים שֶׁיִּהְיוּ כְּשֶׁיֵּעָשֶׂה הָאֱלוֹהַּ אֶת אֵלֶּה, (ישעיה ס) כִּי הִנֵּה הַחשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא בָרָא לָהֶם זֶה. (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁה' אֱלֹהָיו.

וַיַּגֶּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ. רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, מַלְאָכָא הוּא, דְּהָוָה עָתִיד לְמֵימַר טַב עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כַּד יְתִיבוּן לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּכָל עִקְּתְהוֹן, כַּד יֵיתֵי קִצָּא דְמְשִׁיחָא, בְּכָל עָקְתָא דְּתֵיתֵי עֲלֵיהוֹן, יֵימְרוּן לְמֵכִילְתָא בְּרִיךְ אָתֵי לְוָתָךְ, וְיִתְפָּרְקוּן טָבָאי. זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, דְּאִתְקְרִיאוּ בְּנוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּאִינּוּן כְּמַלְאָכַיָּיא, (איוב לח) וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים, הוי"ה מַאי.

וַיַּגֶּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, מַלְאָךְ הוּא שֶׁהָיָה עָתִיד לוֹמַר טוֹב עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁיִּשּׁוּבוּ לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא בְּכָל צָרָתָם, כְּשֶׁיָּבֹא קֵץ הַמָּשִׁיחַ. בְּכָל צָרָה שֶׁתָּבֹא עֲלֵיהֶם יֹאמְרוּ

לַמַּדָּה: בְּנַיָּךְ בָּאִים אֲלֵיךְ. וְיִגָּאֲלוּ הַטּוֹבִים. אִשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהֵם כְּמוֹ מַלְאָכִים. (איוב לח) וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. הוי"ה מָה?

תָּא חֲזֵי, מְנַיִן שֶׁקָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיַעֲקֹב אַ"ל, אַתְּ בְּעִלְאָה, וְאָנָא אֱהֵא בְּתַתָּאָה, (נ"א את תהא בתתאה, ואנא אהא אלהא בעלאה), מַאי קָא מַיְירֵי. (בראשית יז) וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם, אֱבָהָתָן אִינוּן דְּתִיכָּאן דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. תָּנָא, (מיכה ז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם, הָא תְּרֵין סְפִירָן, בְּתְרֵין דְּתִיכָן, דִּבְרָכָן עִלָּאִין.

בֹּא רְאֵה, מְנַיִן שֶׁקָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיַעֲקֹב אֵל? אַתָּה בָּעֶלְיוֹנִים, וַאֲנִי אֶהְיֶה בַּתַּחְתּוֹנִים, [אתה תהיה בתחתונים, ואני אהיה אלוה בעליונים]. מַה זֶּה אוֹמֵר? (בראשית יז) וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם. הָאָבוֹת הֵם מֶרְכָּבוֹת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שְׁנֵינוּ (מיכה יז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. הֲרֵי שְׁתֵּי סְפִירוֹת בִּשְׁתֵּי מֶרְכָּבוֹת גְּדוֹלוֹת עֶלְיוֹנוֹת.

תְּלִיתָאָה יִצְחָק, מַאי (בראשית לא) וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק. וּבְגִין פַּחַד יִצְחָק דְּהָווֹה סְפִירָה, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּהוּא כָּרְסֵי יְקָרָא רְתִיכָא עִלָּאָה, וּסְפִירָה דְּיִצְחָק הִיא מֵעִלָּאָה, מִפָּרְשָׁא יַתִּיר מִכָּל סְפִירָן דַּאֲבָהָתָא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק.

שְׁלִישִׁי יִצְחָק. מַה זֶּה (בראשית לא) וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק. וּמִשּׁוּם פַּחַד יִצְחָק שֶׁהָיָה סְפִירָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא כִּסֵּא כָּבוֹד, מֶרְכָּבָה עֶלְיוֹנָה, וּסְפִירָה שֶׁל יִצְחָק הִיא מֵעֶלְיוֹנִים, מְפֹרָשֶׁת יוֹתֵר מִכָּל הַסְּפִירוֹת שֶׁל הָאָבוֹת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק.

רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (בראשית לא) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם, וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק, מַהַאי קְרָא אִתְּ יָכִיל לְמִנְדַּע דָּא.

רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק. מִפְּסוּק זֶה אַתָּה יָכוֹל לָדַעַת זֶה.

וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמִּטָּה, וְרָזָא דִּקְרָא, (דניאל יב) בָּעֵת הַהִיא יַעֲמוֹד מִיכָאֵל הַשַּׂר הַגָּדוֹל הָעוֹמֵד עַל בְּנֵי עַמֶּךָ וְהָיְתָה עֵת צָרָה. רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, דָּא גְּבוּרַת יְדָא דְּמִיכָאֵל רַבְרְבָא. וַיֵּשֶׁב עַל הַמִּטָּה, כְּמָה לֵיהּ הֲווֹה מִקַּדְמַת דְּנָא סְגִיד. לְמַאן הֲווֹה סְגִיד, סְגִיד לְעַרְסָא, הֲווֹה עַרְסָא פְּתִיחָא מִנֵּיהּ. לְמָהוּלְתָּא הֲווֹה סְגִיד, דְּהָא הֲווֹת חֲבִיבָא מִינֵּיהּ. (מלאכי ב) כִּי חֵלֵל יְהוּדָה קֹדֶשׁ ה' אֲשֶׁר אָהֵב וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר, כַּד אִסְתַּלַּק זִיוֵיהּ מִנֵּיהּ עַל חוֹבֵיהוֹן, לָא הֲווֹה לֵיהּ לְמֵיקַם קַמֵּיהּ, וְאִתְּרַכַּת מַטְרוֹנִיתָא מִן מַלְכָּא, בְּדֵיל דְּלָא יָכְלָא לְשָׁבְקָא לֵהּ לְבָרָהָא בֵּין עַמִּין לְמִקְטַלְהוֹן, וְהֲווֹה בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא הוּא, בְּהָא דִּיהוֹן עַמִּין נוּכְרָאִין מִן עַמֵּיהּ. צָבֵי לְמֵימַר, עָאל שְׁכִינְתָּא בֵּינֵיהוֹן בְּגָלוּתָא, וְעִדָּנָא דְּלָא הֲווֹה בְּאַרְעָא, וְהִיא בַּאֲרַע עַמְּמִין, בְּזִינָא דְּיִשְׂרָאֵל, אִסְתַּמְּרוּ עַמְּמַיָּא דִּי בְסָחֲרָנֵיהוֹן.

וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמִּטָּה. וְסוֹד הַכָּתוּב (דניאל יב) וּבָעֵת הַהִיא יַעֲמֹד מִיכָאֵל הַשַּׂר הַגָּדוֹל הָעֹמֵד עַל בְּנֵי עַמֶּךָ וְהָיְתָה עֵת צָרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, זוֹ גְּבוּרַת יַד מִיכָאֵל הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ

מִקַּדָּם לְכָאן. לְמִי הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה? מִשְׁתַּחֲוֶה לַמִּטָּה. הָיְתָה הַמִּטָּה פְּתוּחָה פָּנֶיהָ. לַמִּילָה הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה, שֶׁהָרֵי הָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו. כִּי חֹלֶל יְהוּדָה קֹדֶשׁ ה' אֲשֶׁר אָהֵב וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר (מלאכי ב). כְּשֶׁהִסְתַּלֵּק זִיווֹ מִמֶּנּוּ עַל חֲטָאֵיהֶם, וְלֹא הָיָה לוֹ לַעֲמֹד לְפָנָיו, וְנִרְשָׁה הַמַּלְכָּה מִן הַמֶּלֶךְ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יָכְלָה לְהַשְׁאִיר אֶת בָּנֶיהָ בֵּין הָעַמִּים לְהָרֹג אוֹתָם, וְהוּא הָיָה בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, בָּזֶה שֶׁיִּהְיוּ עַמִּים נָכְרִים מִן עָמּוֹ. רוֹצֶה לוֹמַר, הִכְנִיס שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם בַּגָּלוּת וּבְזֶמֶן שֶׁלֹּא הָיְתָה בָּאָרֶץ, וְהִיא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים בַּזִּיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִשְׁמְרוּ הָעַמִּים שֶׁסְּבִיבוֹתֵיהֶם.

תָּאנָא, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, תְּרֵין רַבְרְבִין הֲווּ תְּחוֹת כָּרְסֵי יְקָרָא קַדִּישָׁא, וְהָא בְּשְׁמַיָּה חַד מָאנֵי בְּעַרְסָא, דְּהֲוָה שָׁדֵי אֲגוֹזִיהּ דְּהֵיכְלָא. וְהָא אָנַן בְּגָלוּתָא, לָא אִשְׁתְּאַר בֵּינָנָא אֶלָּא דָּא דְּבֵינֵי דְּזִינֵיהּ, וְהוּא חָתוּךְ מִן שְׁמַיָּה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

לְמַדְנוּ, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, שְׁנֵי גְדוֹלִים הָיוּ תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד הַקָּדוֹשׁ, וַהֲרֵי שְׁמוֹ אֶחָד מֵהֶם הוּא מִטָּה, שֶׁהָיָה שׁוֹרֶה בָּאוֹצָר שֶׁל הַהֵיכָל. וַהֲרֵי אָנוּ בַּגָּלוּת, לֹא נִשְׁאַר בֵּינֵינוּ אֶלָּא זֶה שֶׁהוּא מַטְבֵּעַ שֶׁלּוֹ, וְהוּא חָתוּם מִשְּׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

דף ריד.

הָדָא הוּא דִכְתִיב, (שמותכג) הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ וְגו', לָא לְמַלְּלָא הָכִי, אֶלָּא בְּעַלְמָא דְאָתֵי, כַּד פָּרִישְׁנָא בְּסִטְרִין וְהוּא צוּרִין בְּאָרְחָא, אֲנָא שָׁרֵינָא שְׁכִינְתָּא בֵּינֵיכוֹן לְמָארֵיהוֹן בָּגָלוּתָא וְהִיא נָטְרַת יַתְכוֹן, עַד (דף ריד ע"א) דְּתֵיתֵי יַתְכוֹן לְאַרְעָכוֹן, כְּמָה דְּהֲוֵיתוּן מִקַּדְמַת דְּנָא. אֲשֶׁר הֲכִינוֹתִי, מוֹתָבָן מִקַּדְמַת דְּנָא.

זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות כג) הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ וְגו'. לֹא לְדַבֵּר כָּךְ, אֶלָּא בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בְּמְקוֹמוֹ וְהִיא הַשְׁמִירָה בַּדֶּרֶךְ, אֲנִי הִשְׁרֵיתִי שְׁכִינָה בֵּינֵיכֶם לִשְׁמֹר אֶתְכֶם בַּגָּלוּת, וְהִיא שָׁמְרָה אֶתְכֶם עַד שֶׁתָּבִיא אֶתְכֶם לְאַרְצְכֶם כְּמוֹ שֶׁהֱיִיתֶם מִקֹּדֶם לָזֶה. אֲשֶׁר הֲכִנֹתִי - מוֹשָׁבוֹת מִקֹּדֶם לָזֶה.

דָּא שְׁכִינְתָּא מִן מטטרו"ן. וְאִתְרְכַת מַטְרוֹנִיתָא מִן מַלְכָּא, עַד דְּתֵיתוּב לְאַתְרָהָא, וְרָזָא (דברים ג) כִּי רַק עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים הִנֵּה עַרְשׂוֹ עֶרֶשׂ בַּרְזֶל הֲלֹא הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן, כְּדְפָרִישְׁנָא בְּאַתְרֵיהּ. וְאָרְחָא, דְּאִתְמַתַּל לְגָלוּתָא, נָטַר יַתְהוֹן בְּגָלוּתָא, עַל עַקְתָא דְּתֵתֵי עֲלֵיכוֹן, עַד דְּיֵיתֵי וְייעוּל יַתְכוֹן לְאַרְעָא, דְּקַיְּים לַאֲבָהַתְכוֹן דְּאִתְנַטְרַת.

זוֹ שְׁכִינָה מִן מטטרו"ן, וְנִגְרְשָׁה הַמַּלְכָּה מֵהַמֶּלֶךְ עַד שֶׁתָּשׁוּב לִמְקוֹמָהּ, וְסוֹד - כִּי רַק עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים הִנֵּה עַרְשׂוֹ עֶרֶשׂ בַּרְזֶל הֲלֹה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בִּמְקוֹמוֹ. וְהַדֶּרֶךְ, שֶׁנִּמְשְׁלָה לַגָּלוּת, שָׁמַר אוֹתָם בַּגָּלוּת עַל צָרָה שֶׁתָּבֹא עֲלֵיכֶם, עַד שֶׁיָּבֹא וְיַכְנִיס אֶתְכֶם לְאֶרֶץ שֶׁנִּשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵיכֶם שֶׁנִּשְׁמְרָה.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר (רות ג) לִינִי הַלַּיְלָה וְהָיָה בַּבֹּקֶר אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, שַׁלִּיט רַחֲמֵי עַל דִּינָא. (בראשית א) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, טוֹב וְאוֹר שָׁוִין, דְּהוּא מַבּוּעוֹי דְּנַהֲלִין, דְּנָפֵק מִנְּהוֹן יַמָּא וְנַחֲלָא דִּבְעָלְמָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (רות ג) לִינִי הַלַּיְלָה וְהָיָה בַּבֹּקֶר אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הִשְׂלִיט רַחֲמִים עַל הַדִּין. (בראשית א) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. אוֹר וְטוֹב שָׁוִים, שֶׁהוּא מַבְדִּיל הַנִּפְרָדִים שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם הַיּוֹם וְהַנִּפְרָד שֶׁבָּעוֹלָם.

תָּנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, זִמְנָא חָדָא סָלִיקְנָא וְנָחִיתְנָא לְאַנְהָרָא בְּמַבְדִּיעֵי דְּנַהֲלִין, וְסָלִיק בַּתְרַאי רַבִּי אַבָּא. אָמַר לִי, בְּמַאי עַסְקִיתוּ. אָמְרִית לֵיהּ, בְּהַאי קְרָא (קהלת א) דְּכָל הַנִּפְרָדִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא. מִזִּיוֵיהּ אִתְבְּרִיאוּ כָּל רַבְרְבַיָּיא דְּמִן עַלְמָא, וּמִן זִיוֵיהּ אִתְנְבִיעוּ כָּל נַחֲלַיָּיא, נַחֲלַיָּיא הֲווּ אִינוּן לְהַאי קְרָא, דְּמַאיכֵי בְּהַאי גָּלוּתָא, דְּהָא חֶשׁוֹכָא כְּמוּפְלָא, חְבָּתָא דְּאִמָּא עָבִיד לְהוּ, וְאִי לָאו, נַחֲלָא עָבִיד בְּרַתֵּיהּ. רַבְרְבָא תְּנִינְתָא הוּא, הוּא תְּחוֹת קַדִּישָׁא, דְּגָנֵי אֶגְנִים דְּהֵיכְלָא. דְּהָא רַבְרְבָא דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִתְמַנֵּי עֲלֵיהוֹן, בְּכָל עִידָּן דְּהֲוַת מַטְרוֹנִיתָא עִם מַלְכָּא, הֲוָה נָפִיק וְעָאל קֳדָמֵיהוֹן מטטרו"ן. וְהוּא קָבִיל פּוּלְחָנְהוֹן לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּנוּרָא. כַּד אִתְבַּטִּיל נוּרָא וְאִתְגַּלְיָיאוּ, אִסְתַּלַּק זִיוֵהּ, וְאִסְתַּלְקָא מַטְרוֹנִיתָא מִן מַלְכָּא. הָא לָא הֲוָה שְׁלִים עַד דְּיֵיתֵי גִּיסָא אָחֳרָא, דְּלָא הֲוָה בְּגָלוּתָא מָנִיתָא.

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, פַּעַם אַחַת עָלִיתִי וְיָרַדְתִּי לְהָאִיר בְּמַבְדִּיעֵי הַנִּפְרָדִים, וְעָלָה אַחֲרַי רַבִּי אַבָּא. אָמַר לִי, בַּמֶּה עָסַקְתֶּם? אָמַרְתִּי לוֹ, בַּפָּסוּק הַזֶּה (קהלת א) שֶׁכָּל הַנִּפְרָדִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא. מִזִּיווֹ נִבְרְאוּ כָּל הַגְּדוֹלִים שֶׁמִּן הָעוֹלָם, וּמִזִּיווֹ נוֹבְעִים כָּל הַנַּחֲלִים, הַנִּפְרָדִים שֶׁהֵם בַּפָּסוּק הַזֶּה נְמוּכִים בַּגָּלוּת הַזֹּאת, שֶׁהֲרֵי חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, חִבַּת הָאֵם עָשָׂה לָהֶם, וְאִם לֹא, הַנַּחַל עוֹשֶׂה לְבִתּוֹ. גְּדֻלָּה שְׁנִיָּה הוּא, הוּא תַּחַת הַקָּדוֹשׁ שֶׁשּׁוֹכֵב עַל גַּנֵּי הַהֵיכָל, שֶׁהֲרֵי הַשֵּׂר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה מְמֻנֶּה עֲלֵיהֶם, בְּכָל זְמַן שֶׁהָיְתָה הַגְּבִירָה עִם הַמֶּלֶךְ, הָיָה יוֹצֵא וּבָא לִפְנֵיהֶם מטטרו"ן, וְהוּא מַקְרִיב עֲבוֹדָתָם לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּאֵשׁ. כַּאֲשֶׁר הִתְבַּטְּלָה הָאֵשׁ וְגָלוּ, הִסְתַּלֵּק זִיוֵהּ, וְהִסְתַּלְּקָה הַגְּבִירָה מִן הַמֶּלֶךְ. וְזֶה לֹא הָיָה שָׁלֵם עַד שֶׁיָּבֹא צַד אַחֵר שֶׁלֹּא הָיָה נִמְנֶה בַּגָּלוּת.

וּשְׁמָהֵן דְּאִתְקְרִיאַת יַד, הִיא מַבּוּעָא לְכֹלָּא, וְתִשְׁכַּח יַד הוי"ה, (ישעיה נט) הֵן לֹא קָצְרָת יַד הוי"ה, דְּלָא אִדְכַּר יָדָא אֶלָּא בְּשִׁמָּא דְּחַד.

וְהַשְּׁמוֹת שֶׁנִּקְרָאִים יָד, הִיא מַבּוּעַ לַכֹּל, וְתִמְצָא יַד הוי"ה, (ישעיה נט) הֵן לֹא קָצְרָה יַד יְהוָה, שֶׁלֹּא נִזְכַּר יָד אֶלָּא בְּשֵׁם אֶחָד.

אָתָא רַבִּי אֶלְעָזָר, וְשָׁאַל לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוֹי, וּבָכָה וְאָמַר לֵיהּ, גַּלֵּי לִי הַאי רָזָא אַבָּא מָארֵי. אָמַר לֵיהּ בְּהַאי קְרָא אִתְגְּלִי לָךְ, (שמות יז) כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַיְיָ, כֵּס בְּגִין הוי"ה, שַׁלִּיט רַחֲמֵי עַל דִּינָא. צָבֵי לְמֵימַר, יְהֵא רַעֲוָא דְּיֵהֵא לְעַלְמָא בְּאֲתַר גְּבוּרָת, יַד יְיָ רַבָּתָא קְרָבָא דְּהַוַת בְּמִצְרַיִם, וְאִי לָאו הֲווּ בְּדִינֵי.

בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר וְשָׁאַל לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו, וּבָכָה וְאָמַר לוֹ, גַּלֵּה לִי זֶה הַסּוֹד אַבִי מוֹרִי. אָמַר לוֹ, בְּזֶה הַפָּסוּק יִתְגַּלֶּה לְךָ, (שמות יז) כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַה'. כֵּס מְשׁוּם הוי"ה, שׁוֹלְטִים רַחֲמִים עַל דִּין.

רוֹצֶה לוֹמַר, יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּהְיֶה לְעוֹלָם בִּמְקוֹם הַגְּבוּרָה יַד ה' הַגְּדוֹלָה מִלְחָמָה שֶׁהָיְתָה בְּמִצְרַיִם, וְאִם לֹא, הָיוּ בְּדִינִים.

וְיֵיתֵי מְשִׁיחָא, יֵיתֵי בְּחַדְתּוּ בִּידָא רַבְּתָא, וְיִגַּח קְרָבָא בַּעֲמָלֵק. (שמות יג) בְּחוֹזֶק יָד הוֹצִיאֲךָ ה' מִמִּצְרַיִם, וְכַד יֵיתֵי שְׁמָא דְיַד בְּתוּקְפָּא יְדָא לְחוּדֵיהּ, הוּא בְּעִידָנָא, דְיַגִּיחַ קְרָבָא בַּעֲמָלֵק, לֵיתֵי מְשִׁיחָא. רִבִּי אֶלְעָזָר מְסַיֵּיעַ, (זכריה יד) וְיָצָא יְיָ וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם כְּיוֹם הִלָּחֲמוֹ בְּיוֹם קְרָב. כ"ס בְּגִין יִדו"ד.

וּכְשֶׁיָּבֹא הַמָּשִׁיחַ, יָבֹא בְּהִתְחַדְּשׁוּת בְּיַד גְּדוֹלָה וְיַעֲרֹךְ קְרָב בַּעֲמָלֵק. בְּחֹזֶק יַד הוֹצִיאֲךָ ה' מִמִּצְרַיִם. וּכְשֶׁיָּבֹא שֵׁם שֶׁל יַד בְּחֹזֶק יַד לְבַדּוֹ, הוּא בְּזְמַן שֶׁיַּעֲרֹךְ קְרָב בַּעֲמָלֵק, יָבֹא הַמָּשִׁיחַ. רַבִּי אֶלְעָזָר מְסַיֵּעַ, (זכריה יד) וְיָצָא ה' וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם כְּיוֹם הִלָּחֲמוֹ בְּיוֹם קְרָב. כ"ס בִּשְׁבִיל יהו"ה.

תָּא חֲזֵי, כַּמָּה הִיא יָדָא רַבְּתָא דְּלָא מָטָא לְהַאי יָדָא עִלָּאָה, לַאֲבָהָן רַבְרְבָא לָא אֲגָנִים. וּבְדָא יָדָא נָפְקוּ מִמִּצְרַיִם, בְּגִין דְּמִשְׁוְיִין שָׁוִין, מַנִּי ד' לְד', שָׁוִין דָּא דְּרָע, שְׁמָא דְיָדָא רַבְּתָא, דְּיִפּוֹק מִן אִינּוּן שָׁוִין בְּאַתְוָותְהוֹן דְּמִנְיָינֵיהוֹן כְּמִנְיָינֵיהוֹן, דְּקִבְּלָא תְּרֵין יַד, תְּרֵין.

בֹּא רְאֵה, כַּמָּה הִיא יַד הַגְּדוֹלָה שֶׁלֹּא מַגִּיעָה לַיָּד הַזּוֹ הָעֶלְיוֹנָה, לָאָבוֹת הַגְּדוֹלָה לֹא אֲגנִים, וּבְזוֹ הַיָּד יָצְאוּ מִמִּצְרַיִם מִשּׁוּם שֶׁמִּנְיָנָם שָׁוֶה, מוֹנֶה י' לִי', ד' לְד', שָׁוִים זֶה לָזֶה, שֵׁם שֶׁל הַיָּד הַגְּדוֹלָה שֶׁיֹּצֵא מֵהֶם שָׁוִים בְּאוֹתִיּוֹתֵיהֶם, שֶׁמִּנְיָנָם כְּמִנְיָנָם, שֶׁקִּבְּלָה שְׁתֵּי יָדִים, שְׁתַּיִם.

כֵּיצַד לֹא אִתְמְנָעוּ דָּא מִן דָּא, וְלָא שָׁוִין. אִתְפְּרַשׁ תְּרֵין אִלֵּין בְּרִיךְ הוּא דְּבְאַתְוָותְהוֹן סַיְיעָאן יַד בַּעֲלָהּ ה', תְּרֵין לְאָב מִנְיָנֵיהוֹן מִתְפָּרֵשׁ. מֵאִלֵּין אִתְבְּרִיאוּ שְׁמַיָּא וְאַרְעָא וּדְעִמֵּיהּ. וְאִינּוּן סְפִירָא קַדְמָאָה, דְּהִיא כְּתָרָא עִלָּאָה. תְּנִינָא, (משלי טו) בְּכָל מָקוֹם עֵינֵי ה' צוֹפוֹת רָעִים וְטוֹבִים. תְּלִיתָאָה, הֵם מְסַיְּיעָתָן לִשְׁמָא חַד ו' דְּעָבַד כַּמָּה אַתְוָון בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם.

כֵּיצַד לֹא נִמְנְעוּ זֶה מִזֶּה, וְלֹא שָׁוִים? נִתְבָּאֵר שְׁנֵי אֵלֶּה שֶׁבְּאוֹתִיּוֹתֵיהֶם יַד הֵם שָׁוִים בָּעִנְיָן, שְׁנַיִם לֹא בְּעִנְיָנֵיהֶם מִתְבָּאֵר. מֵאֵלּוּ נִבְרְאוּ שָׁמַיִם וְאֶרֶץ וְשֶׁעְמָּהֶם. וְאֵלּוּ סְפִירָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא כֶּתֶר עֶלְיוֹן. (משלי טו) בכל מקום עיני ה' צפות רעים וטובים. הן מסיעות לשם אחד אות ו' שעשה כמה אותות בארץ מצרים.

דף ריד:

(דף ריד ע"ב) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף אֵל שַׁדַּי נִרְאָה אֵלַי בְּלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. רִבִּי אַבָּא אָמַר, לוּז דָּא יְרוּשְׁלַם עִלָּאָה, דְּאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתָּא בֵּינָהָא. אָמַר יַעֲקֹב עִלָּאָה לְתַתָּא, הַב לִי בִּרְכָתָא דְּהוּא בָּעֵי, לְאַנְפֵּישׁ יַתְכוֹן אֲנָא, וּלְמִיתַן יַת אַרְעָא לְבָנֵיכוֹן. לוּז זוֹ יְרוּשָׁלַם עִלָּאָה, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הַב רַבְרְבָא דְּהַוְוִין בָּרְכָה דָּא עַל יְדֵיהּ, בְּאַרְעָא רַבְיָא, אֲבָל בְּרָא, לְאַרְעָא אָחֳרָא, לָא יְהֵא בִּרְכָתָא.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף אֵל שַׁדַּי נִרְאָה אֵלַי בְּלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. רִבִּי אַבָּא אָמַר, לוּז זוֹ יְרוּשָׁלַיִם הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁשָּׁרְתָה שְׁכִינָה בְּתוֹכָהּ. אָמַר יַעֲקֹב הָעֶלְיוֹן לְמַטָּה, תֵּן לִי בְּרָכָה שֶׁהוּא רוֹצֶה, לְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם אֲנִי, וְלָתֵת

אֶת הָאָרֶץ לִבְנֵיכֶם. לוּז זוֹ יְרוּשָׁלַיִם הָעֶלְיוֹנָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, נָתַן הַשֹּׁר שֶׁהָיוּ בְּרָכָה זוֹ עַל יָדוֹ בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל מִחוּץ לְאֶרֶץ אַחֶרֶת לֹא תִהְיֶה בְּרָכָה.

רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (משלי כז) מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם קְלָלָה תֵּחָשֵׁב לוֹ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרָא לְיִשְׂרָאֵל אַחִים וְרֵעִים. מַאי בִּרְכָתָא יָהַב לוֹן, דִּיהוֹן הַאי עַמָּא דַּכְיָא תְּחוֹת יְדֵיהּ, וְלָמֶהֱוֵי עֲלֵיהוֹן נָטִיר.

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (משלי כז) מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּים קְלָלָה תֵּחָשֵׁב לוֹ. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָא לְיִשְׂרָאֵל אַחִים וְרֵעִים. אֵיזוֹ בְּרָכָה נָתַן לָהֶם? שֶׁיִּהְיוּ עִם זֶה טָהוֹר תַּחַת יָדוֹ, וְלִהְיוֹת עֲלֵיהֶם שׁוֹמֵר.

זַכָּאָה חוּלָקֵהוֹן דְּהַאי עַמָּא דַּכְיָא, דְּהוּא עֲלֵיהוֹן, דְּאִקְרֵי בָּנִים חֲבִיבִים יַתִּיר מֵעִלָּאָה, כְּתִיב, (דברים ד) בָּנִים אַתֶּם לַה', כֹּלָּא בְּדֵיל דָּא. מַאי הוּא, בְּדֵיל דְּאִשְׁתְּלִים שְׁמָא בְּחוֹתָמָא דִּלְהוֹן, דְּאִינּוּן גְּזִירִין.

אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל הָעָם הַטָּהוֹר הַזֶּה שֶׁהוּא עֲלֵיהֶם, שֶׁנִּקְרָאִים בָּעֶלְיוֹנִים בָּנִים חֲבִיבִים יוֹתֵר מֵהָעֶלְיוֹנִים. כָּתוּב (דברים יד) בָּנִים אַתֶּם לַה', מַהוּ הַכֹּל בִּשְׁבִיל זֶה. מַה הוּא? בִּשְׁבִיל שֶׁהִשְׁתַּלֵּם הַשֵּׁם בַּחוֹתָם שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם מְהוּלִים.

תָּא חֲזֵי, בְּאַנְפּוֹי דְּאִינָשָׁא שְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְחַסְרָא יו"ד מִנֵּיהּ, וְלָא אִשְׁתְּלִים. אָתָא אַבְרָהָם וְחִבֵּב לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאָמַר לֵיהּ בָּךְ אִשְׁתְּלִים שְׁמָא, וְאִתְגְּזַר, וְאִשְׁתְּלִים שְׁמָא בְּיו"ד דְּמִילָה. בְּאַנְפּוֹי דְּאָנָשָׁא שי"ן דְּשַׁד"י, וְד', חֲסַר יו"ד, אִשְׁתְּלִים בְּיו"ד דְּמִילָה, וּכְדֵין אִקְרוּן בָּנִים לַה', בְּגִין קַדִּישִׁין.

בֹּא רְאֵה, בִּפְנֵי הָאָדָם שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְחָסֵר יו"ד מִמֶּנּוּ וְלֹא נִתְקַן. בָּא אַבְרָהָם וְחִבֵּב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לוֹ, בְּךָ יִתְקַן הַשֵּׁם, וְנִמּוֹל, וְנִתְקַן הַשֵּׁם בַּיו"ד שֶׁל הַמִּילָה. בִּפְנֵי הָאָדָם שי"ן שֶׁל שַׁד"י וְד', חָסֵר יו"ד, נִתְקַן בַּיו"ד שֶׁל הַמִּילָה, וְאָז נִקְרְאוּ בָּנִים לַה', בָּנִים קְדוֹשִׁים.

וְכַד מְסָאֲבִין לֵיהּ לְהַאי אֶת קַיְימָא קַדִּישָׁא, וְעָאִיל לֵיהּ לְרִשְׁוּ אָחֳרָא, סָלִיק מִנֵּיהּ הַאי קַדּוּשָׁא דְּחוֹתָמָא, וְהוּא כְּמָה דְּחָרִיב עַלְמָא, וְסָאִיב חוֹתָמָא, דְּאִשְׁתְּלִים בֵּיהּ שְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהָא הוּא חָרִיב עַלְמָא.

וּכְשֶׁמְּטַמְּאִים אֶת אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה וּמַכְנִיסוֹ לִרְשׁוּת אַחֶרֶת, עוֹלֶה מִמֶּנּוּ קְדֻשַּׁת הַחוֹתָם, וְהוּא כְּמוֹ שֶׁהֶחֱרִיב עוֹלָם, וְטִמֵּא אֶת הַחוֹתָם שֶׁנִּתְקַן בּוֹ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וַהֲרֵי הוּא הֶחֱרִיב אֶת הָעוֹלָם.

רִבִּי אַבָּא הֲוָה אָזִיל מִקַּפּוֹטְקִיָּא, וַהֲוָה עִמֵּיהּ רִבִּי יוֹסֵי. עַד דַּהֲווּ אָזְלֵי, חָמוּ חַד בַּר נָשׁ דַּהֲוָה אָתֵי, וּרְשִׁימָא חַד בְּאַנְפּוֹי, אֲבָל וַוי לוֹן לְחַיָּיבַיָּא, דִּימוּתוּן בְּלָא תְּשׁוּבָה, דְּלָא יַעֲדֵי מִנֵּיהּ רְשִׁימָא, לָא בְּעַלְמָא דֵּין, וְלָא בְּעַלְמָא דְּאָתֵי:

רַבִּי אַבָּא הֲיָה הוֹלֵךְ מִקַּפּוֹטְקִיָּא, וְהֲיָה עִמּוֹ רַבִּי יוֹסֵי. עַד שֶׁהֵיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהֲיָה בָּא וְרוֹשֶׁם אֶחָד בְּפָנָיו. אָבַל אוֹי לָהֶם לָרְשָׁעִים שֶׁמִּתוּתוֹ בְּלִי תְּשׁוּבָה, שֶׁלֹּא יָזוּז מִמֶּנּוּ הָרוֹשֶׁם לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא.

וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְנִי מַפְרְךָ וְהַרְבֵּיתִיךָ. רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, הַאי קְרָא (ישעיה כט) לֹא עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יֶחְוָרוּ. וְכִי אֵינִישׁ דְּאָמַר טַב לְבַר נָשׁ כַּוָּותֵיהּ. אִי לָא יַשְׁלִים מַה דְּאָמַר, אַפּוֹהִי מִתְבַּיְישָׁן, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה מִן עִלָּאֵי לְבַר נָשׁ, דְּאִי לָא מַיְיתֵי כָּל טַב דְּאָמַר עַל בְּנוֹהִי, אַנְפּוֹהִי מִתְבַּיְישָׁן.

וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְנִי מַפְרְךָ וְהַרְבֵּיתִךָ. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, פְּסוּק זֶה (ישעיה כט) לֹא עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יֶחֱוָרוּ, וְכִי אִישׁ שֶׁאוֹמֵר טוֹב לְבֶן אָדָם כְּמוֹתוֹ, אִם לֹא יַשְׁלִים מַה שֶּׁאָמַר, פָּנָיו מִתְבַּיְשׁוֹת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה מֵהָעֶלְיוֹנִים לִבְנֵי אָדָם, שֶׁאִם לֹא מֵבִיא כָּל טוֹב שֶׁאָמַר עַל בָּנָיו, פָּנָיו מִתְבַּיְשׁוֹת.

אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִהוּ, אֲנָא יִשְׂרָאֵל עִלָּאָה, דְּאֲנָא מַפְּשִׁינָךְ וְאַסְגֵּינָךְ. הַאי בִּרְכָתָא דְּיָהֵיב לִי, וְאִתֵּן יַת אַרְעָא הָדָא לִבְרִיכוֹן, לָא הֲוָה בְּאַרְעָא, לָא הֲוָה עִמְּהוֹן. כַּד יֵיתֵי קִיצָא דְּמִשִּׁיחָא וְיִשְׁתְּלִים, אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לֹא עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב, כְּעַן (לא) אַנְפּוֹי דְּיַעֲקֹב דִּלְעֵילָא, לָא מִתְבַּיְישָׁן מִדַּאֲמַר לְהוֹן אֶתֵּן, אֲרֵי עַד כְּעַן לָא הֲווּ בִּידֵיהּ, וְהֲווּ אַנְפּוֹהִי מִתְבַּיְישָׁן, כְּעַן דְּיֵלֵיהּ מִסְתַּיֵּיעַ מִן קֶדֶם מָארֵי שְׁמַיָּא וְאַרְעָא.

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֲנִי יִשְׂרָאֵל הָעֶלְיוֹן שֶׁאֲנִי מְרֻבְּךָ וּמְגַדֶּלְךָ, הַבְּרָכָה הַזּוֹ שֶׁנָּתַן לִי, וְאֶתֵּן אֶרֶץ זוֹ לִבְנֶיךָ לֹא הָיְתָה בָּאָרֶץ, לֹא הָיָה עִמָּם כְּשֶׁיִּבָא קֵץ הַמָּשִׁיחַ וְיִתְקַן. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב - כְּעֵת (לא) פְּנֵי יַעֲקֹב שֶׁלְּמַעְלָה לֹא מִתְבַּיְשִׁים מִשֶּׁאָמַר לָהֶם אֶתֵּן, הֲרֵי עַד עַכְשָׁו לֹא הָיוּ בְיָדוֹ, וְהָיוּ פָּנִים מְבֻיָּשׁוֹת. כְּעֵת שֶׁלּוֹ מִסְתַּיֵּעַ מִלִּפְנֵי רִבּוֹן הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ.

כְּמָה דְּאָמְרִינָן, אֲגוּחָנָא דַּעֲמָלֵק, כַּד יִשְׁתְּלִים קִיצָא, לָא יְהֵא אֶלָּא בִּתְקוֹף יְדָא, כְּמָה דְּהָוִית בְּיוֹם קְרָב, וְיָצָא ה' וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם, דִּידֵיהּ וְלָא אָחֳרָא:

כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, נִלְחָמִים בַּעֲמָלֵק כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם הַקֵּץ, וְלֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּחֹזֶק יָד, כְּמוֹ שֶׁהָיִיתָ בְּיוֹם קְרָב, וְיָצָא ה' וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם, שֶׁלּוֹ וְלֹא אַחֵר.

וְעַתָּה שְׁנֵי בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ, דְּא יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא, דְּאַתְרֵיהוֹן בְּגָלוּתָא, בְּנוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּאִתְיְילִידוּ בֵּינֵי עַמְמַיָּא. תָּנָא אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, יִשְׂרָאֵל כַּד יְהוֹן בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל, דָּר בְּאַרְעָא, כַּד יֵיתֵי מְשִׁיחָא, יְהוֹן עִם אֲחוּהוֹן דִּילְוון בָּתְרֵיהוֹן. דְּלָא אִתְקְרֵי גָּלוּת, אֶלָּא לְמַאן דְּאִיהוּ דָּר בְּאַרְעָא נוּכְרָאָה, אִינּוּן אִתְקָרְיָין גָּלְיָין. (ויקרא כו)

וְעַתָּה שְׁנֵי בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ - זֶה יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּמַטָּה שֶׁמְּקוֹמָם בַּגָּלוּת, בָּנָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנּוֹלְדוּ בֵּין הָעַמִּים. לְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁיִּהְיוּ בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל דָּרִים בָּאָרֶץ, כְּשֶׁיָּבא הַמָּשִׁיחַ יִהְיוּ עִם אֲחֵיהֶם שֶׁיִּלְווּ אֲחֵרֵיהֶם, שֶׁלֹּא נִקְרָא גָּלוּת אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא דָּר בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה, הֵם נִקְרָאִים גּוֹלִים.

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב, וא"ו יְתֵירָה, תֵּיתֵי וא"ו דְּאִסְתַּלְקַת כַּד אִתְחָרִיב בֵּיתָא, וּתְהֵא סִיּוּעָא לְיַעֲקֹב, כַּד יְהֵא דָא, וְיהֵא לִבְרָא קַדִּישָׁא אַרְעָא אַחְסָנַת עָלַם, וִיהוֹן בְּנוֹהִי בְּאַרְעָהוֹן, דְּדָארוּ מִקַּדְמַת דְּנָא בְּאַרְעָהוֹן, זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן.

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִית יַעֲקוֹב (ויקרא כו), וְא"ו יְתֵרָה. תֵּבא וָא"ו שֶׁהִסְתַּלְּקָה כְּשֶׁחָרַב הַבַּיִת, וְתִהְיֶה סִיּוּעַ לְיַעֲקֹב כְּשֶׁזֶּה יִהְיֶה, וְיִהְיֶה לְבֵן קָדוֹשׁ אֶרֶץ יְרֻשַּׁת עוֹלָם, וְיִהְיוּ בָנָיו בְּאַרְצָם, שֶׁגָּרוּ בָהּ מִקֶּדֶם לָזֶה בְּאַרְצָם. אַשְׁרֵי חֶלְקָם.

דף רטו.

כְּעַן בָּרְיָא, דְּהֲוָה עַרְעָן לְהוֹן, תְּהוֹן אָזְלִין רַבְרְבִין דְּאִתְגְּלִיאוּ מִן לְבַר לְאַרְעָא וְאִתְנְשִׁיאוּ, וְאַנְפִּישׁוּ. וַיֵּימָא יַעֲקֹב עִלָּאָה לְתַתָּא, בָּרֵי דִּילְךָ דְּאִינוּן לְבַר לְאַרְעָא דְּאִתְיְלִידוּ בְּגָלוּתָא, בְּכָל אַרְעָא וְאַרְעָא, עַד דְּאָנָא אִיעוֹל לְמִצְרָאֵי, וְאַעֲבִיד לְהוֹן דִּינָא (דף רטו ע"א) עַל חוֹבֵיהוֹן, לְאוּ אֲנָא מַסְקִית בְּרָךְ, דְּאִתְבְּרִיאוּ בְּגָלוּתָא, לְבַר לְאַרְעָא בְּאַרְעָא רְחִיקָא. וְאַף עַל גַּב דְּאִינוּן סַגִּיאִין, וְאִתְנְשִׁיאוּ, דִּילִי אִינוּן. כַּד חֲזֵיתִי דָּא גָּלוּתָא דִּלְהוֹן, וְאַסֵּיתִי לְכֵיבֵיהוֹן, וְשָׁמְעִית קָלֵיהוֹן. רְאוּבֵן, (בראשית כט) כִּי רָאָה ה' אֶת עָנְיִי. שִׁמְעוֹן, כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי, וְחָשִׁיב בְּלִבָּךְ, כְּאִילּוּ יֶהֱוְיִין קֳדָמַי אִינוּן, וּמִדְּנָתוּב מִמְּצָרָאֵי, מִלְּמֶעְבַּד דִּינָא, נָסִיק יַתְהוֹן מֵאַרַע גָּלוּתָא.

כָּעֵת בָּנִים, שֶׁקָּרָה לָהֶם [תהיו הולכים גדולים] שֶׁהֻגְלוּ לְחוּץ לָאָרֶץ וְנִשְׁכְּחוּ, וְהִתְרַבּוּ, וְיֹאמַר יַעֲקֹב הָעֶלְיוֹן לְתַתְּחִתּוֹן: בָּנִים שֶׁלְּךָ שֶׁהֵם בְּחוּץ לָאָרֶץ שֶׁנּוֹלְדוּ בַּגָּלוּת בְּכָל אֶרֶץ וְאֶרֶץ, עַד שֶׁאֲנִי אֶכָּנֵס לְמִצְרַיִם וְאֶעֱשֶׂה בָהֶם דִּין עַל חֲטָאֵיהֶם, אֵינִי מַעֲלֶה אֶת בָּנֶיךָ שֶׁנִּבְרְאוּ בַּגָּלוּת בְּחוּץ לָאָרֶץ חֲזָקָה, וְאַף עַל גַּב שֶׁהֵם רַבִּים וְנִשְׁכְּחוּ הֵם שֶׁלִּי, כְּשֶׁרָאִיתִי גָּלוּת זוֹ שֶׁלָּהֶם וְרִפֵּאתִי אֶת כְּאֵבֵיכֶם וְשָׁמַעְתִּי אֶת קוֹלָם. רְאוּבֵן - (בראשית כט) כִּי רָאָה ה' אֶת עָנְיִי. שִׁמְעוֹן - כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי. וְחָשַׁבְתָּ בְּלִבְּךָ כְּאִלּוּ יִהְיוּ לְפָנַי הֵם, וּמִשֶּׁנִּשְׁוּב מִמִּצְרַיִם מִלַּעֲשׂוֹת דִּין, נַעֲלֶה אוֹתָם מֵאֶרֶץ גָּלוּתָם.

רִבִּי אַבָּא אָמַר, מֵהָכָא (ישעיה סו) וְהֵבִיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לַה'. צְבִי לְמֵימַר, כַּד יְהֵא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּדִינָא בְּמִצְרָאֵי, בְּעִדָּנָא הַהִיא יֵיתוּן כָּל עַמְמַיָּא מִנְחָה, כַּד שְׁמָעוּ שְׁמוּעָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הַיְינוּ (ישעיה ב) וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, מִכָּאן (ישעיה סו) וְהֵבִיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לַה'. רוֹצֶה לוֹמַר, כְּשֶׁיִּהְיֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּדִּין בְּמִצְרַיִם, בְּאוֹתוֹ זְמַן יָבִיאוּ כָּל הָעַמִּים מִנְחָה כְּשֶׁיִּשְׁמְעוּ שְׁמוּעָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַיְינוּ (שם ב) וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם.

תָּנָא, אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, עָתִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶיעְבַּד לְכָל זַכָּאָה וְזַכָּאָה, חוּפָּה בִּירוּשָׁלַם, (ירמיה טז) קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה, כַּד תִּיתוּב מַטְרוֹנִיתָא לְמַלְכָּא, וְעָבִיד לָהּ אֲרוּסִין, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (שיר השירים ג) צְאֶינָה וּרְאֶינָה וְגו' בְּיוֹם

חֲתוּנָתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ. בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ זֶה מַתַּן תּוֹרָה, וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ זֶה בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק חֻפָּה בִּירוּשָׁלַיִם, (ירמיה טז) קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה, כְּשֶׁתִּשּׁוּב הַמַּלְכָּה לַמֶּלֶךְ וְיַעֲשֶׂה לָהּ אֲרוּסִין. וְהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ג) צְאֶינָה וּרְאֶינָה וְגוֹ' בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ. בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ - זֶה מַתַּן תּוֹרָה. וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ - זֶה בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.

וּמוֹלַדְתְּךָ אֲשֶׁר הוֹלַדְתְּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ, דְּא יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא, לַאֲבָהָן דְּאִינּוּן רְתִיכִין, תְּהֵא שְׁמָהַתְהוֹן בְּרָזָא דְּאִתְיַילִידוּ לְבָתַר דְּנָן, עַל שְׁמָא דַּאֲחַיְהוֹן יְהוֹן מַקְרִיבִין בְּאַחְסָנָא דִּלְהוֹן. וּמוֹלַדְתְּךָ אֲשֶׁר הוֹלַדְתְּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ, זֶה יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, לָאֻבוֹת שֶׁהֵם מֶרְכָּבוֹת יִהְיוּ שְׁמוֹתֵיהֶם בְּסוֹד שֶׁנּוֹלְדוּ לְאַחַר מִכֵּן, עַל שֵׁם שֶׁאֲחֵיהֶם יִהְיוּ מַקְרִיבִים בַּיְרֻשָּׁה שֶׁלָּהֶם.

תָּאנָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וּמוֹלַדְתְּךָ, דָּא יְרוּשְׁלֵם דִּלְתַתָּא, (ויקרא יח) מוֹלֶדֶת בַּיִת בְּפָרָשַׁת עֲרָיוֹת, יְרוּשְׁלֵם לְתַתָּא, גּוּבְרִין דְּאִתְיְילִידוּ דָּא יְרוּשְׁלֵם, בָּתַר דְּנָא, דִּיתוּבוּן עַלְמָא לְמָארֵי שְׁמַיָּא בִּירוּשְׁלֵם, כַּד גִּיּוֹרִין לָא אִתְקְרוּן אֶלָּא עַל שְׁמָהָן, דְּהוּא בַּר יִשְׂרָאֵל, וְלָא יִתְקְרוּן כַּד אֲבָהַתְהוֹן, גִּיּוֹרָא מִקַּפּוֹטְקִיָּא, אֶלָּא בְּהָא יִשְׂרָאֵל. לְךָ יִהְיוּ, צָבֵי לְמֵימַר, עַל שְׁמֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל יִתְקְרוּן, עַל שֵׁם אֲחֵיהוֹן יִקָּרְאוּ בְּנַחֲלָתָם, וְכַד תְּבוּ לָא יִתְחַסְנוּן אִלֵּין עִם יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא, וְיִסַּב כָּל שִׁבְטָא וְשִׁבְטָא, דִּידֵיהּ וְגוּבְרִין מִנְּהוֹן, כָּל חָדָא לְפוּם מְנָיְינֵיהּ. וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בַּדֶּרֶךְ וְגוֹ', רִבִּי אַבָּא פָּתַח, (ירמיה לא) כֹּה אָמַר ה' קוֹל בָּרָמָה נִשְׁמָע וְגוֹ', מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ, כֹּה אָמַר ה' מְנָעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי וְעֵינַיִךְ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ וְגוֹ' וְשָׁבוּ בָנִים לִגְבוּלָם, לֹא אָמַר וְיָשׁוּבוּ, אֶלָּא וְשָׁבוּ, כְּבָר שָׁבוּ.

לַמְּדָנוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וּמוֹלַדְתְּךָ - זוֹ יְרוּשְׁלַיִם שֶׁל מַטָּה, (ויקרא יח) מוֹלֶדֶת בַּיִת, בְּפָרָשַׁת עֲרָיוֹת. יְרוּשָׁלַיִם לְמַטָּה. גְּבָרִים שֶׁנּוֹלְדוּ זוֹ יְרוּשָׁלַיִם. אַחַר זֶה שֶׁיָּשׁוּבוּ הָעוֹלָם לְרִבּוֹן הַשָּׁמַיִם בִּירוּשָׁלַיִם, כְּשֶׁהִתְגַּיְּרוּ לֹא נִקְרְאוּ אֶלָּא עַל שֵׁם, שֶׁהוּא בֶּן יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִקָּרְאוּ כְּמוֹ שֶׁאֲבוֹתֵיהֶם, גֵּר מִקַּפּוֹטְקִיָּא, אֶלָּא בָּזֶה יִשְׂרָאֵל. לְךָ יִהְיוּ - צָרִיךְ לוֹמַר עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל הֵם יִקָּרְאוּ, עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקָּרְאוּ בְּנַחֲלָתָם, וּכְשֶׁיִּשּׁוּבוּ לֹא יְקַבְּלוּ יֵרֻשָּׁה אֵלּוּ עִם יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ, וְיִטֹּל כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט אֶת שֶׁלּוֹ, וְהָאֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי מִנְיָנוֹ. וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בַּדֶּרֶךְ וְגוֹ'. רִבִּי אַבָּא פָּתַח, (ירמיה לא) כֹּה אָמַר ה' קוֹל בָּרָמָה נִשְׁמָע וְגוֹ'. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? כֹּה אָמַר ה' מְנָעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי וְעֵינַיִךְ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ וְגוֹ' וְשָׁבוּ בָנִים לִגְבוּלָם. לֹא אָמַר וְיָשׁוּבוּ, אֶלָּא וְשָׁבוּ, כְּבָר שָׁבוּ.

תָּא חֲזֵי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּשַׁעְתָּא דִּיהֵא דִּינָא עַל טוּרָא, תִּתְעַטַּר מַטְרוֹנִיתָא עַל טוּרָא, וְהִיא סָבְרַת דִּבְנֵיהוֹן אָבְדִין בְּדִינָא, וְרָזָא (ישעיה נד) רָנִי עֲקָרָה לֹא יָלָדָה פִּצְחִי רִנָּה וְצַהֲלִי וְגוֹ'. תָּנָא, סָגֵיין יְהוֹן בְּנֵי כֶּרְסְיָיא מִן דִּידָהּ. הָדָא הוּא דִּכְתִיב, כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְעוּלָה, תִּיתוּב מַטְרוֹנִיתָא לְבַעֲלָהּ, (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

בֹּא רְאֵה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּשָׁעָה שֶׁיִּהְיֶה דִּין עַל הָהָר, תִּתְעַטֵּר הַגְּבִירָה עַל הָהָר, וְהִיא סְבוּרָה שֶׁבְּנֶיהָם אוֹבְדִים בַּדִּין, וְסוֹד - (ישעיה נד) רַנִּי עֲקָרָה לֹא יָלָדָה פִּצְחִי רִנָּה וְצַהֲלִי וְגוֹ'. לְמַדְנוּ, רַבִּים יִהְיוּ בְּנֵי הַכִּסֵּא מִשֶּׁלָּהּ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְעוּלָה. תְּשׁוּב הַגְּבִירָה לְבַעְלָהּ, (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

מִן קַדְמַת דְּנָא, תֵּימָא מַטְרוֹנִיתָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּנַיָּיא דִילִי אֵן. יֵימָא לָהּ, בְּדִינָא. הֵיא תִּסְבַּר דְּאָבְדִין בְּדִינָא, וּבְכָה עַל דִּינָא לְבַנַיָּא דִידָהּ, כִּי אֲרֵי סַגִּי אִית לָךְ לְמֵיסַב מִנֵּי בְּדִלְהוֹן, דְּהֲוַת עִמְּהוֹן, וְהָא תְּבוּ מֵאַרְעָא דְשַׁנְאָה.

מִקֹּדֶם לָכֵן תֹּאמַר הַגְּבִירָה לַקֹּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, אֵיפֹה הַבָּנִים שֶׁלִּי? הוּא יֹאמַר לָהּ, הֵם בְּדִין. הִיא תַּחְשֹׁב שֶׁהֵם אוֹבְדִים בַּדִּין, וּבוֹכָה עַל הַדִּין שֶׁל בָּנֶיהָ, כִּי הֲרֵי הִרְבֵּה יֵשׁ לְךָ לְקַחַת מִמֶּנִּי בְּשֶׁלָּהֶם, שֶׁהָיְתָה עִמָּם, וַהֲרֵי שָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב.

וְכִי לָא הֲוָה יָדַע יוֹסֵף דְּמַתָּה אִמֵּיהּ, תַּמָּן הֲוָה עִמֵּהּ כַּד מַתָּה. אֶלָּא יֹאמַר יִשְׂרָאֵל עִלָּאָה, כַּד נַיְתֵי מִפָּרָקְנֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, תִּתְעַר מַטְרוֹנִיתָא, וְתִתְעַר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְתִנַּח קָרְבָּא עִם עַמְּמִין, וִימוּתוּן מִנְהוֹן, וְיִתְקָרְבוּן בְּזָעִיר לְמֵיתֵי אַרְעָא. יֵימַר לֵהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כַּד הִיא בָּכָה. לָא תִדְחֵלִי, אַגְרָא לְהוֹן בְּנַיָּיא דְמִיתָן עַל שְׁמִי, אֲחֶרְנִין הָא תָּבוּ, אִינּוּן יְתוּבוּן לְחַיֵּי מֵיתַיָּיא.

וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאִמּוֹ מֵתָה? שָׁם הָיָה עִמָּהּ כְּשֶׁמֵּתָה. אֶלָּא יֹאמַר יִשְׂרָאֵל הָעֶלְיוֹן, כְּשֶׁתָּבֹא גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל, תִּתְעוֹרֵר הַגְּבִירָה, וְתִתְעוֹרֵר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְתַעֲרֹךְ קְרָב עִם הָעַמִּים, וְיָמוּתוּ מֵהֶם, וְיִתְקָרְבוּ כִּמְעַט לָבֹא אַרְצָה. יֹאמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁהִיא בּוֹכָה: אַל תְּפַחֲדִי, יֵשׁ שָׂכָר לַבָּנִים שֶׁמֵּתוּ עַל שְׁמִי, הָאֲחֵרִים הֲרֵי שָׁבוּ, אֵלּוּ יָשׁוּבוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים.

מֵתָה עָלַי רָחֵל, מֵתָה עַל יִיחוּד שְׁמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְעַל דָּא אִתְמָר בְּעוֹד כִּבְרַת אֶרֶץ לָבֹא, דְּמִיתוּ עַל יִיחוּד שְׁמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְבַר לְאַרְעָא, בְּאַרְעָא דָּא, לָא יְמוּת חַד מִנְּהוֹן.

מֵתָה עָלַי רָחֵל. מֵתָה עַל יִחוּד שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן נֶאֱמַר בְּעוֹד כִּבְרַת אֶרֶץ לָבֹא, שֶׁמֵּתוּ עַל יִחוּד שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִחוּץ לָאָרֶץ, בָּאָרֶץ זוֹ לֹא יָמוּת אֶחָד מֵהֶם.

תָּנָא, אָמַר רַבִּי אַבָּא, עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לַאֲגָחָא קְרָבָא בְּאָרְחָא דְאֶפְרָת, וִימוּתוּן עַמָּא סַגְיָא מִנְּהוֹן, וּבָתַר כֵּן לְחַיֵּי מֵיתַיָּא יְקוּמוּן. וַיְתִּיר שְׁלָטָנָא יְהֵא לְכוֹן דְּמִיתִין בְּאָרְחָא הָדֵין, מִכָּל דְּיהֵא קָדְמֵיהוֹן בִּירוּשְׁלֵם.

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא, עֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לַעֲרֹב קְרָב בַּדֶּרֶךְ אֶפְרָת וְיָמוּתוּ מֵהֶם עַם רַב, וְאַחַר כָּךְ יָקוּמוּ בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים. יוֹתֵר שִׁלְטוֹן יִהְיֶה לָהֶם שֶׁמֵּתוּ בַּדֶּרֶךְ זוֹ מִכָּל שֶׁהָיָה לִפְנֵיהֶם בִּירוּשָׁלַיִם.

דף רטו:

וְלָמָּה אִתְקְרֵי שְׁמָא דְּאַתְרָא קַדִּישָׁא, (דף רטו ע"ב) דְּאַתְרָא הַדֵּין לָחֶם. בְּדֵיל דְּהוּא מִן שְׁמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ, דִּימוּתוּן תַּמָּן עַל שְׁמֵיהּ, י"ד, דִּימוּתוּן תַּמָּן עַל שְׁמֵיהּ י"ה, לֶחֶם בְּגִלּוּתָא, בְּדֵיל דְּהוּא מִן שְׁמֵיהּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

וְלָמָּה נִקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל מָקוֹם זֶה לֶחֶם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁבּוֹ, שֶׁיְּמוּתוּ שָׁם עַל שְׁמוֹ י"ד, שֶׁיְּמוּתוּ שָׁם עַל שְׁמוֹ י"ה, לֶחֶם בַּגָּלוּת, בִּשְׁבִיל שֶׁהוּא מִשְּׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה. רִבִּי אַבָּא פָּתַח, (ישעיה מט) וְאָמַרְתְּ בִּלְבָבֵךְ מִי יָלַד לִי אֶת אֵלֶּה, מַאי קָא מַיְירֵי, יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא, חָזֵי דְּיִיתוּן בְּנוֹהִי דְיִשְׂרָאֵל קְדָמֵיהּ, כַּד יֵיתוּן (ישעיה יא) מֵעֵילָם וּמִשִּׁנְעָר וּמֵחֲמָת וּמֵאִיֵּי הַיָּם וְאַכְנָשׁוּ כֻּלְּהוּ וְיהוֹן סַגִּיאִין. תֵּימָא שְׁכִינְתָּא מֵאָן אִינּוּן כֻּלְּהוֹן, וְלָא בְּהוֹן פְּסוֹל מִבְּנֵי נוּכְרָאָה. יְמָרוּן לֵיהּ, אֲנַחְנָא כֻּלָּנָא מִבַּרְךָ, וְלֵית בָּנָא נוּכְרָאָה בַּהֲדָךְ, דְּיִתְפָּרְשׁוּן דָּא מִן דָּא וְכָרַת לְהוֹן כְּחָדָא, וְיִתְגַּיְירוּן, יְתוּבוּן גִּיּוּרִין עִם יִשְׂרָאֵל, וְיהוֹן כְּחָדָא.

וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה. רַבִּי אַבָּא פָּתַח, (ישעיה מט) וְאָמַרְתְּ בִּלְבָבֵךְ מִי יָלַד לִי אֶת אֵלֶּה. מָה רָצָה בָּזֶה? יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּמַטָּה רָאָה שֶׁיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנָיו, כְּשֶׁיָּבֹאוּ (שם יא) מֵעֵילָם וּמִשִּׁנְעָר וּמֵחֲמָת וּמֵאִיֵּי הַיָּם, וְיִתְכַּנְּסוּ כֻּלָּם וְיִהְיוּ רַבִּים, תֹּאמַר הַשְּׁכִינָה: מֵאֵיפֹה כָּל אֵלֶּה, וְאֵין בָּהֶם פְּסוֹל מִבְּנֵי נָכְרִים? יֹאמְרוּ לוֹ, אֲנַחְנוּ כֻּלָּנוּ מִבָּנֶיךָ וְאֵין בָּנוּ נָכְרִי עִמָּנוּ, שֶׁיִּפָּרְדוּ זֶה מִזֶּה וְיִכָּרוֹת אוֹתָם כְּאֶחָד, וְיִתְגַּיְּרוּ, וְיָשׁוּבוּ גֵּרִים עִם יִשְׂרָאֵל וְיִהְיוּ כְּאֶחָד.

תָּנָא, קְשִׁים גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפַּחַת בְּעוֹר הַחַי, לְאַרְעָהוֹן. כְּתִיב (ישעיה יא) כִּי יְרַחֵם ה' אֶת יַעֲקֹב וּבָחַר עוֹד בְּיִרוּשָׁלַם וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב, כַּד יְתוּבוּן לְאַרְעָהוֹן בָּרַיָא, וְיֶהֱוְיִין רְחִימוּ בָהוֹן, (זכריה יד) יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, יִתְלַוּוּן גִּיּוֹרִין עִם יִשְׂרָאֵל וְיֶהֱוְיִין לְהוֹן כְּעוּמְקָא בְּבִשְׂרֵיהוֹן.

שְׁנִינוּ, קָשִׁים גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפַּחַת בְּעוֹר הַחַי, לְאַרְצָם. כָּתוּב (שם יד) כִּי יְרַחֵם ה' אֶת יַעֲקֹב וּבָחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל [וגו'] וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב. כְּשֶׁיָּשׁוּבוּ לְאַרְצָם הַבָּנִים וְתִהְיֶה בֵּינֵיהֶם אַהֲבָה, יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, יִתְלַוּוּ גֵּרִים עִם יִשְׂרָאֵל וְיִהְיוּ לָהֶם כְּסַפַּחַת בִּבְשָׂרָם.

וְכָל כָּךְ לָמָּה. תָּא שְׁמַע, אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, עַל תְּחוּמִין דְּאַרְעָא, דְּכָל חַד יְהֵא רַעֲוָא לְמֵידַר בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, וְתִסְתָּעַר דִּיּוּרִין. כְּתִיב, (ישעיה נד) וִיתַדּוֹתַיִךְ חֲזַקִי, צָבֵי לְמֵימַר, סִיבְיָא דְּהַוְיִין עִמָּךְ מֵעִקָּרָא, אַתְקִיף יַתְהוֹן, וְסַיֵּיעַ יַתְהוֹן יַתִּיר מִשְׁאָר עַמְמִין. כְּבֵיכוֹל דְּאַתְּ סָכֵי לְאִתְתַּקְפָּא יַתְהוֹן בְּכָל עַמְמַיָּא אָחֳרָא, וְיהוֹן סַגִּיאִין:

וְכָל כָּךְ לָמָּה? בֹּא שְׁמַע, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, עַל תְּחוּמֵי הָאָרֶץ שֶׁלְּכָל אֶחָד יִהְיֶה רָצוֹן לִדּוּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיִתְאוּ הַדְּיָרִים כְּתוּב (שם נד) וְיִתַּדֹתַיִךְ חֲזַקִי. רוֹצֶה לוֹמַר, הַיְתֵדוֹת שֶׁהָיוּ עָמְדִּ מֵהַהִתְחַלָּה, חֲזַקִי אוֹתָם, וַעֲזוֹר לָהֶם יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָעַמִּים כְּבֵיכוֹל, שֶׁאַתָּה הִסְתַּכַּלְתָּ לְחַזֵּק אוֹתָם בְּכָל הָעַמִּים הָאֲחֵרִים, וְיִהְיוּ רַבִּים.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֲבִיו בָּנַי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה, רִבִּי שִׁמְעוֹן תָּאנִי מֵהָכָא, (דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, יֹאמַר יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא, כַּד יִשְׂרָאֵל עָלַיהוֹן לְעֵילָא, בָּנַי אינוּן, דְּיָהַב לִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹרַיְיתָא, כַּמָּה יַתְהוֹן וְנִימוּסֵיהוֹן קְשִׁיטִין, בְּנִימוּסֵי אוֹרַיְיתָא (דאתיהיבת להון. תא חזי, כד יהון ישראל תחות גדפי שכינתא, אורייתא) דִּלְהוֹן אִתְקְרִיאַת זֶה, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שמות טו) זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ, וּבְכָל עִדָּן דְּלָא הֲוָה דָּוִד מְמַלֵּל תְּחוֹת גַּדְפֵי שְׁכִינְתָּא דָּא מִלְּתָא, אֶלָּא אִתְנַבֵּי מַה דְּלֵיהוֵי, אִתְקְרֵינָא זֹאת.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֲבִיו בָּנַי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה. רִבִּי שִׁמְעוֹן שָׁנָה, מִכָּאן (דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יֹאמַר יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה, בָּנַי הֵם, שֶׁנָּתַן לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תּוֹרָה, כַּמָּה שֶׁדָּתָם וּמִנְהֲגֵיהֶם אֲמִתִּיִּים בְּהַנְהָגוֹת הַתּוֹרָה [שנתתי להם, בא ראה, כשיהיו ישראל תחת כנפי השכינה, התורה] שֶׁלָּהֶם נִקְרֵאת זֶה, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות טו) זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. וּבְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה דָּוִד מְדַבֵּר תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה דָּבָר זֶה, אֶלָּא מִתְנַבֵּא מַה שֶּׁיִּהְיֶה, נִקְרֵאת זאת.

רַב נַחְמָן אָמַר מֵהָכָא, (תהלים כז) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה לֹא יִירָא לִבִּי וְגוֹ' בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ, זֹאת דָּא אוֹרַיְיתָא תְּהֵא לַייתֵי מְשִׁיחָא, וּבְגִין דָּא, (שיר השירים ב) וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ.

רַב נַחְמָן אָמַר מִכָּאן, (תהלים כז) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה לֹא יִירָא לִבִּי וְגוֹ' בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ, זֹאת - זוֹ תּוֹרָה תִּהְיֶה לִכְשֶׁיָּבֹא הַמָּשִׁיחַ, וְלָכֵן (שיר ב) וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. לָמָּה נִמְשְׁלָה הַתּוֹרָה לְגוֹזָל? מַה גּוֹזָל קוֹלוֹ עֶרֶב - אַף דִּבְרֵי הַתּוֹרָה קוֹלָם עֶרֶב, וְהַקּוֹל הַזֶּה יִהְיֶה כְּשֶׁיָּבֹא הַמָּשִׁיחַ לְיוֹם הַדִּין.

תָּנָא, הַנַּצָּנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. הַנַּצָּנִים, דָּא אָבָהָתָן דְּמֶרְכָּבָה, דְּמִן עַלְמָא יְקוּמוּן וְיִתְחֲזוּ. עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ, תּוּשְׁבַּחְתָּא דִּישַׁבְּחוּן לֵיוָאֵי, כַּד יְתוּבוּן לְפוּלְחָנֵיהוֹן כִּדְבְקַדְמִיתָא. וְקוֹל הַתּוֹר, אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה, פִּתְגָמֵי דְּאוֹרַיְיתָא, דְּאִינוּן עֲרֵבִין כְּקַלָּא דְּתוֹרָא, דָּא ז"ה זֹא"ת תּוֹר שָׁוִין.

לְמַדְנוּ, הַנַּצָּנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. הַנַּצָּנִים - אֵלּוּ הָאָבוֹת שֶׁל הַמֶּרְכָּבָה שֶׁמִּן הָעוֹלָם הֵם יָקוּמוּ וְיִתְרָאוּ. עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ - הַהִתְשַׁבָּחוּת שֶׁיְּשַׁבְּחוּ הַלְוִיִּם כְּשֶׁיָּשׁוּבוּ לַעֲבוֹדָתָם כְּבַתְּחִלָּה. וְקוֹל הַתּוֹר - אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה, דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁהֵם עֲרֵבִים כְּקוֹל הַתּוֹר הַזֶּה, ז"ה וְזֹא"ת תּוֹר שָׁוִים.

מַאי קָא מַיְירֵי. וְרָזָא דְמִלְּתָא, בְּעִדָּנָא דְּלָא תֶּהֱוְיִין תְּחוֹת גַּדְפֵי שְׁכִינְתָּא, א' דְּלִזֹאת נָחִית, וְהוּא מִתְּחוֹת לְכֹלָּא, וּסְלִיקַת ה', דְּזֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ, מִדְּחָרַב בֵּיתָא, דְּה"א, לָא יָכְלָא לָדוּר וּלְמֶהֱוֵי בֵּין עַמְּמִין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, דְּה"א קַדִּישָׁא חַתּוּכָא מִן שְׁמָא. ה"א אֶלֶף, ה"א עָדִיפַת בִּקְדוּשָׁה, א' עָדִיפַת לְאַתְוָון. כַּד יְתוּבוּן יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָהוֹן, ה"א קַדִּישָׁא דְּהוּא

חֲתוּכָא מִן שְׁמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, תֵּיתוּב בָּזָה וְיִפּוֹק (מיומא דדינא, והא' תקבל) מְנַיְינָא תַּקַּנְתָּא.

מָה רוֹצֶה לוֹמַר? וְסוֹד הַדָּבָר - בִּזְמַן שֶׁלֹּא תִּהְיוּ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, א' שֶׁל זֹאת יוֹרֵד, וְהוּא מִתַּחַת לַכֹּל, וְעוֹלֶה ה' שֶׁל זֶה אֶל וְאַנָּוהוּ מִשֶּׁחָרַב הַבַּיִת, שֶׁהֵ"א לֹא יְכֹלָה לְדוּר וְלִהְיוֹת בֵּין עַמִּים נָכְרִים, שֶׁהֵ"א קְדוֹשָׁה חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם. הֵ"א אֶלֶף: הֵ"א עֲדִיפָה בַּקְּדֻשָּׁה, א' עֲדִיפָה לְאוֹתִיּוֹת. כְּשֶׁיִּשּׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָם, הֵ"א קְדוֹשָׁה שֶׁהִיא חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, תֵּשׁוּב בָּזָה וְיֵצֵא מִנְיָן מְתֻקָּן.

דף רטז.

רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מ) מִי מָדַד בְּשָׁעָלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בַּזֶּרֶת תִּכֵּן, זֶה תּוֹר, שָׁוִין כִּבְיָכוֹל, ז' לְרֹ', ר' לְת', ו' לְהֹ', זַרְתָּא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּשִׁית מְאָה וְשִׁבְעִין שְׁנִין, מֵהָכָא מִן שְׁמַיָּא, וְעַד אַרְעָא, כֵּיצַד (ז"ה) תּוֹ"ר, זֶרֶת ו"ה ה"ו תר"ז, אִתְקַדְּמַת ה' לְו'. וְאִתְקַדְּמַת ו' לְת', ת' לְרֹ', ר' לְז', (שמות כח) רִבּוּעַ יְהֶיה כָּפוּל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ כָּפוּל. וַיֹּאמֶר קַחֶם נָא אֵלַי וַאֲבָרַכֵם, יֹאמַר מְדַּהֲווֹ בְּפִתְגָּמֵי אוֹרַיְיתָא מִתְעַסְּקִין, (והוה) וְהוּא דָא מְכִילָתָא בֵּין חַכִּימַיְהוּ, אֲבָרַכִינוּן, וְרָזָא (בראשית לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב. וַיֹּאמֶר (דף רטז ע"א) לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, מְנַיְינָא דָא, לְמִנְיָינָא קַדְמִיתָא דְּקַמַּיהּ, כְּדְפָרִישְׁנָא בְּאַתְרֵיהּ.

רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מ) מִי מָדַד בְּשָׁעָלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בַּזֶּרֶת תִּכֵּן. זֶה תּוֹר, שָׁוִין כִּבְיָכוֹל ז' לְרֹ', ר' לְת', ו' לְהֹ', זֶרֶת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שִׁבְעִים שָׁנִים. מִכָּאן מִן הַשָּׁמַיִם וְעַד הָאָרֶץ, כֵּיצַד? תּוֹ"ר, זֶרֶת ו"ה ה"ו תר"ז. הַקְּדָמָה ה' לְו' וְהַקְּדָמָה ו' לְת', ת' לְרֹ', ר' לְז', (שמות כח) רִבּוּעַ יִהְיֶה כָּפוּל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ כָּפוּל. וַיֹּאמֶר קַחֶם נָא אֵלַי וַאֲבָרֵכֵם. יֹאמַר, מְשֻׁהֲוִיו מִתְעַסְּקִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְהָיְתָה מִדָּה זוֹ בֵּין חַכְמֵיהֶם, אֲבָרֵךְ אוֹתָם, וְהַסּוֹד - (בראשית לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב. וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, מִנְיָן זֶה לַמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן שֶׁלְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בִּמְקוֹמוֹ.

וְרָזָא אָחֳרָא, וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וְגוֹ' וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ שָׁם, הָא לָא עָתִיד, אֶלָּא בִּזְכוּתָא דְּזֶה, לְבָרֵכֵהוֹן. וְרָזָא סַגִּיאָה תְּנֵינָא, בְּאַתְרָה דְּהַאי קְרָא, אֲבָל לָא אָתֵינָא לְקַמָּן דְּלָא לְאַשְׁמוּעִינָן הַאי קְרָא דְּאָמַרְנָא, מִקַּמֵּיהּ דְּאָמִינָא לָךְ דְּאִתְקְרִיאַת אוֹרַיְיתָא זֶה. כְּתִיב, (שופטים ה) זֶה סִינַי מִפְּנֵי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כַּד אִתְיְיהִיבַת אוֹרַיְיתָא עַל יְדָא דְמֹשֶׁה, (שמות לב) כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ (שמות טו) זֶה אֵלִי וְאַנָּוהוּ, אוֹרַיְיתָא הֲוָה נָחֲתַת מִן קַמֵּי אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל. וְעַיְינֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִזֹּקֶן וְגוֹ', וּבְגִין דָּא, לָא אַתְּ מַשְׁכַּח דְּכַוְונְתֵיהּ, וְכַד יְהוֹן בְּגָלוּתָא כָּל זִמְנָא חֲדוּבָא הָדֵין, סִיבוּ. לָא יָכְלִין לְמֶחֱזֵי אַפֵּי שְׁכִינְתָּא, עַד דְּתֵיתֵי רוּחָא אָחֳרָא בְּהוֹן.

וְסוֹד אַחֵר - וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וְגוֹ', וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ שָׁם. זֶה לֹא עָתִיד, אֶלָּא בִּזְכוּתוֹ שֶׁל זֶה לְבָרֵךְ אוֹתָם. וְסוֹד גָּדוֹל שֶׁנִּי בַּמָּקוֹם שֶׁל הַפָּסוּק הַזֶּה, אֲבָל לֹא בָּאתִי לְפָנֶיךָ אֶלָּא לְהַשְׁמִיעַ פָּסוּק זֶה שֶׁאָמַרְתִּי מִלִּפְנֵי שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרֵאת זֶה. כְּתוּב (שופטים ה) זֶה סִינַי מִפְּנֵי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל,

כְּשֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, (שמות לב) כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ, (שמות טו) זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. הַתּוֹרָה הָיְתָה יוֹרֶדֶת מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כְּבֵדוּ מִזֹּקֶן וְגוֹ'. וְלָכֵן אֵינָךְ מוֹצֵא כְּמוֹתוֹ, וּכְשֶׁיִּהְיוּ בַּגָּלוּת כָּל זְמַן הַחֶרְבָּן הַזֶּה, יְזַדַּקְּנוּ, וְלֹא יוּכְלוּ לִרְאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה עַד שֶׁתָּבֹא בָהֶם רוּחַ אַחֶרֶת.

מִקַּדְמַת דְּנָא אִסְתָּאִיבוּ בַּאֲרַע עַמְמַיָּא, וְלָא הֲווּ בְּנִימוּסֵי אוֹרַיְיתָא. כְּמָה דְּיָהֲבוֹן כְּהִיל לְמֵיהַךְ, וְתָבוּ עִדָּנָא סַגֵּי בֵּינֵי נְכָרָאִין, דָּרָא בָּתַר דָּרָא, וְאוֹלִיפוּ מִן אָרְחֵיהוֹן, כַּד יְתוּבוּן אַפֵּי שְׁכִינְתָּא לְאַרְעָהוֹן, בְּקַדְמִיתָא לָא יָכְלִין לְמֶחמֵי אַפֵּי שְׁכִינְתָּא, עַד דְּיָהִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רוּחָא דִּילֵיהּ לְהוֹן.

מִקֶּדֶם לָכֵן נִטְמְאוּ בְּאֶרֶץ הָעַמִּים וְלֹא הָיוּ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לִלֶּכֶת, וְיָשְׁבוּ זְמַן רַב בֵּין נָכְרִים דּוֹר אַחֲרֵי דּוֹר וְלָמְדוּ מִדַּרְכֵיהֶם. כְּשֶׁיָּשׁוּבוּ פְּנֵי הַשְּׁכִינָה לָאָרְצָם, בַּתְּחִלָּה לֹא יוּכְלוּ לִרְאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה עַד שֶׁיִּתֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוּחוֹ לָהֶם.

רִבִּי חִיָּיא פָּתַח, (יחזקאל לו) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם, לְבָתַר וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם, מִן בָּתַר דְּיָהֲב רוּחִין בְּכוֹן וּקְדוּשָׁה, בְּנִימוּסֵי תֵּהָכוֹן וְתִתְהָכוּן.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, (יחזקאל לו) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְאַחַר כָּךְ, וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם. מֵאַחַר שֶׁיִּתֵּן רוּחוֹת בָּכֶם וְגַם קְדֻשָּׁה, בְּדַרְכֵי תֵּלֵכוּ וְתִתְהַלְּכוּ.

לֹא יוּכַל לִרְאוֹת, רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (משלי טז) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ כְּעָב מַלְקוֹשׁ, כַּד יִסְתַּבְּרוּן אַפֵּי שְׁכִינְתָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְיִתְעַסְקוּן בְּאִינּוּן רְתִיכִין דְּמִנְהוֹן חֱיוֹן דְּעָלְמָא.

לֹא יוּכַל לִרְאוֹת. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (משלי יז) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ כְּעָב מַלְקוֹשׁ. כְּשֶׁיִּתְקַבְּלוּ פְּנֵי שְׁכִינָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְיִתְעַסְּקוּ בְּאוֹתָן מֶרְכָּבוֹת שֶׁמֵּהֶן חַיּוֹת הָעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, לָא תִשְׁכַּח בְּהַנֵּי קְרָאֵי כֻּלְּהוֹן לִישָׁנָא, אֶלָּא לְאֵינִישׁ, (תהלים עא) גַּם לְשׁוֹנִי כָּל הַיּוֹם תֶּהְגֶּה צִדְקָתֶךָ. וְלָא אַתְּ מַשְׁכַּח בְּהַנֵּי קְרָאֵי בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבְגִין כַּךְ יְתוּבוּן לְאַרְעָהוֹן, וְיָהֲב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רוּחַ חָכְמְתָא בְּהוֹן, לְיִשְׁנָא דִּלְהוֹן תֶּהֱוְיִין תְּדִיר בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. (עד כאן אינו מן הזהר):

בֹּא רְאֵה, לֹא תִמְצָא בַּפְּסוּקִים הַלָּלוּ כֻּלָּם לָשׁוֹן אֶלָּא לָאֲנָשִׁים, (תהלים עא) גַּם לְשׁוֹנִי כָּל הַיּוֹם תֶּהְגֶּה צִדְקָתֶךָ. וְלֹא תִמְצָא בַּפְּסוּקִים הַלָּלוּ בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוּם כְּךָ יָשׁוּבוּ לְאַרְצָם וְיִתֵּן בָּהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוּחַ חָכְמָה, לְשׁוֹנָם תִּהְיֶה תָּמִיד. (עד כאן אינו מן הזהר)

וַיְחִי יַעֲקֹב וְגוֹ', רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ וְגוֹ', זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל, יַתִּיר מִכָּל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרָא לוֹן צַדִּיקִים. לְאַחְסָנִין לוֹן יְרוּתַת עָלְמִין בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, לְאִתְעַנָּגָא בְּהַהוּא עָלְמָא, כְּמָה דִכְתִיב, (ישעיה נח) אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'. מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּמִתְדַּבְּקִין בְּגוּפָא דְמַלְכָּא, דִּכְתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

וַיְחִי יַעֲקֹב וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ וְגוֹ'. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכָּל אֻמּוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָא אוֹתָם צַדִּיקִים לְהוֹרִישׁ לָהֶם יֶרֶשֶׁת עוֹלָמִים בָּעוֹלָם הַבָּא, לְהִתְעַנֵּג בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח) אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'. מָה הַטַּעַם? בִּגְלַל שֶׁנִּדְבָּקִים בַּגּוּף שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

רִבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, הַאי קְרָא רָזָא עִלָּאָה אִיהוּ בֵּין מְחַצְדֵי חַקְלָא, דְּהָא בְּרָזָא דְּאַגַּדְתָּא תָּנֵי רִבִּי שִׁמְעוֹן. דְּאַחְסָנַת יְרוּתָא עִלָּאָה דְּהַהִיא אָרֶץ, לֵית מַאן דְּיָרִית לָהּ, בַּר הַהוּא דְּאִקְרֵי צַדִּיק. (ס"א דהאי ארץ, ולית מאן דירית לה, בר ההוא דאקרי צדיק, דהא צדיק ירית למטרוניתא ודאי) דְּהָא מַטְרוֹנִיתָא בֵּיהּ אִתְדַּבְּקַת לְאִתְבַּסְּמָא, וְצַדִּיק יָרִית לְמַטְרוֹנִיתָא וַדַּאי.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, פְּסוּק זֶה הוּא סוֹד עֶלְיוֹן בֵּין קוֹצְרֵי הַשָּׂדֶה, שֶׁהֲרֵי בְּסוֹד הָאַגָּדָה שָׁנָה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁיֶּרֶשֶׁת הַיְרֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל אוֹתָהּ אָרֶץ, אֵין מִי שֶׁיּוֹרֵשׁ אוֹתוֹ פְּרָט לְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק. [של הארץ הזאת, ואין מי שיורש אותה פרט לאותו שנקרא צדיק, שהרי הצדיק יורש את הגבירה ודאי] שֶׁהֲרֵי הַגְּבִירָה נִדְבֶּקֶת בּוֹ לְהִתְבַּשֵּׂם, וְהַצַּדִּיק יוֹרֵשׁ וַדַּאי אֶת הַגְּבִירָה הַזּוֹ.

אוּף הָכָא, בַּחֲבִיבוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, אָמַר, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים, וּבְגִין כָּךְ לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, אִתְחֲזוּן לְיָרִית לְמַטְרוֹנִיתָא. מַאי טַעְמָא אִקְרוּן צַדִּיקִים, וּמַאי טַעְמָא יָרְתִין לְמַטְרוֹנִיתָא. בְּגִין דְּאִתְגַּזְרוּ. כְּמָה דְּתָנֵינָן, כָּל מַאן דְּאִתְגְּזַר, וְעָיֵיל בְּהַאי (ס"א ברית קדישא ועייל בהאי) אַחְסָנָא, וְנָטִיר לְהַאי בְּרִית, עָאל וְאִתְדַּבַּק בְּגוּפָא דְּמַלְכָּא, וְעָאל בְּהַאי צַדִּיק. וּבְגִינֵי כָּךְ אִקְרוּן צַדִּיקִים, וְעַל דָּא לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. מַאי אָרֶץ, דָּא אֶרֶץ הַחַיִּים.

אַף כָּאן, בַּחֲבִיבוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אָמַר וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים. וְלָכֵן לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, רְאוּיִים לִירֹשׁ אֶת הַגְּבִירָה. מָה הַטַּעַם נִקְרְאוּ צַדִּיקִים, וּמָה הַטַּעַם יוֹרְשִׁים אֶת הַגְּבִירָה? מֻשּׁוּם שֶׁנִּמּוֹלוּ, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁנִּמּוֹל וְנִכְנַס [בברית הקדש ונכנס בזו] בְּיִרְשָׁה זוֹ וְשָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזּוֹ, נִכְנַס וְנִדְבַּק בְּגוּף הַמֶּלֶךְ וְנִכְנַס בְּצַדִּיק זֶה, וְלָכֵן נִקְרְאוּ צַדִּיקִים, וְעַל כָּךְ לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. אֵיזוֹ אָרֶץ? זוֹ אֶרֶץ הַחַיִּים.

אַהֲדַר וְאָמַר, נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. נֵצֶר מַטָּעַי, עָנָפָא מֵאִינּוּן עָנְפִין, דְּנָטַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּד בָּרָא עָלְמָא. דִּכְתִיב, (בראשית ב) וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם, וְהַאי אֶרֶץ חַד מִנַּיְיהוּ. בְּגִינֵי כָּךְ, נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר.

חָזַר וְאָמַר, נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. נֵצֶר מַטָּעַי - עָנָף מֵאוֹתָם עֲנָפִים שֶׁנָּטַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם, וְאֶרֶץ זוֹ הִיא אֶחָד מֵהֶם, וּמִשּׁוּם כְּךָ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר.

דף רטז:

דָּבָר אַחֵר, וְעַמַּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים, דָּא יַעֲקֹב וּבָנוֹי דְּנָחֲתוּ לְמִצְרַיִם בֵּין עַם קְשֵׁי קְדָל, וְאִשְׁתַּכָּחוּ כֻּלְּהוּ זַכָּאִין. וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, לְעוֹלָם (דף רטז ע"ב) יִירְשׁוּ אֶרֶץ דְּמִתַּמָּן סְלִיקוּ לִירִית אַרְעָא קַדִּישָׁא.

דָּבָר אַחֵר וְעַמַּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים - זֶה יַעֲקֹב וּבָנָיו שֶׁיָּרְדוּ מִצְרַיְמָה בֵּין עַם קְשֵׁי עֹרֶף, וְנִמְצְאוּ כֻּלָּם צַדִּיקִים, וְלָכֵן כָּתוּב לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, שֶׁמִּשָּׁם עָלוּ לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה.

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אַמַּאי פַּרְשָׁתָא דָּא סְתִימָא. רִבִּי יַעֲקֹב אָמַר, בְּשַׁעְתָּא דְּמִית יַעֲקֹב, אִסְתַּיִּמוּ עֵינַיְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, דִּכְדֵין נָחֲתוּ לְגָלוּתָא, וְאִשְׁתַּעְבִּידוּ בְּהוֹן.

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. לְמָה פָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה? רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר, בְּשָׁעָה שֶׁמֵּת יַעֲקֹב, נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שֶׁאָז יָרְדוּ לַגָּלוּת וְהִשְׁתַּעְבְּדוּ בָהֶם.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מַה כְּתִיב לְעֵילָא, וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. וּכְתִיב וַיְחִי יַעֲקֹב, דְּלָא אִתְחֲזֵי לְאַפְרָשָׁא בֵּין דָּא לְדָא. מָה אִינּוּן קַיְימֵי בְּתַפְנוּקִין דְּמַלְכִין, וְקַבִּילוּ עִנּוּגָא וְכִסּוּפִין לְנַרְמַיְיהוּ. אוּף יַעֲקֹב נָמֵי, קַיְימ בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִין, בְּעִנּוּגָא וְכִסּוּפָא לְנַרְמַיְיהוּ, לָא אִתְפְּרַשׁ דָּא מִן דָּא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מַה כָּתוּב לְמַעְלָה? וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד, וְכָתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא רָאוּי לְהַפְרִיד בֵּין זֶה לָזֶה. מַה הֵם עוֹמְדִים בְּתַפְנוּקִים שֶׁל מְלָכִים וּמְקַבְּלִים לְעַצְמָם עֹנֶג וְכִסּוּפִים, אַף יַעֲקֹב גַּם עוֹמֵד בְּתַפְנוּקֵי מְלָכִים בְּעֹנֶג וְכִסּוּף לְעַצְמוֹ, לֹא נִפְרָד זֶה מִזֶּה.

וְהָכָא אִקְרֵי וַיְחִי. דְּהָא כָּל יוֹמוֹי לָא אִקְרֵי וַיְחִי, בְּגִין דְּכָל יוֹמוֹי בְּצַעֲרָא הֲווּ, בְּצַעֲרָא אִשְׁתַּכְחָן, עָלֵיהּ כְּתִיב, (איוב ג) לֹא שָׁלַוְתִּי וְלֹא שָׁקַטְתִּי וְלֹא נָחְתִּי וַיָּבֹא רֹגֶז. בְּתַר דְּנָחַת לְמִצְרַיִם, אִקְרֵי וַיְחִי. חָמָא לְבָרֵיהּ מַלְכָּא, חָמָא לְכָל בְּנוֹי זַכָּאִין צַדִּיקִין, וְכֻלְּהוּ בְּתַעֲנוּגֵי וְתַפְנוּקֵי עַלְמָא, וְהוּא יָתִיב בֵּינֵיהוֹן כַּחֲמַר טַב דְּיָתִיב עַל דּוּרְדַּיָּיהּ, כְּדֵין אִקְרֵי וַיְחִי יַעֲקֹב. וְלָא פָּרִישׁ בֵּין וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד לְוַיְחִי יַעֲקֹב, וְהָכִי אִתְחֲזֵי.

וְכָאן נִקְרָא וַיְחִי, שֶׁהֲרֵי כָּל יָמָיו לֹא נִקְרָא וַיְחִי, מִשּׁוּם שֶׁכָּל יָמָיו הָיוּ בְּצַעַר, בְּצַעַר נִמְצְאוּ, כְּתוּב עָלָיו (איוב ג) לֹא שָׁלַוְתִּי וְלֹא שָׁקַטְתִּי וְלֹא נָחְתִּי וַיָּבֹא רֹגֶז. אַחַר שֶׁיָּרַד לְמִצְרַיִם נִקְרָא וַיְחִי. רָאָה אֶת בְּנוֹ מָלֵךְ, רָאָה אֶת כָּל בָּנָיו צַדִּיקִים וְכֻלָּם בְּתַפְנוּקֵי וְתַעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם, וְהוּא יוֹשֵׁב בֵּינֵיהֶם כְּיַיִן טוֹב שֶׁשּׁוֹקֵט עַל שְׁמָרָיו, וְאָז נִקְרָא וַיְחִי יַעֲקֹב, וְלֹא הִפְרִיד בֵּין וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד לְבֵין וַיְחִי יַעֲקֹב, וְכָךְ רָאוּי.

שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, מַאי טַעְמָא שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. אֶלָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל יוֹמוֹי דְּיַעֲקֹב בְּצַעֲרָא הֲווּ, בְּצַעֲרָא אַעֲבַר לוֹן בְּקַדְמִיתָא, כֵּיוָן דְּחָמָא לְיוֹסֵף, וְהָוָה קָאִים קַמֵּיהּ, כַּד יַעֲקֹב מִסְתַּכֵּל בְּיוֹסֵף, הֲוָה אִשְׁתְּלִים בְּנַפְשֵׁיהּ, כְּאִילּוּ חָמָא לְאִמֵּיהּ דְּיוֹסֵף. דְּשַׁפִּירוּ דְּיוֹסֵף דָּמֵי לְשַׁפִּירוּ דְּרָחֵל. וְהָוָה דָּמֵי בְּנַרְמַיְיהוּ כְּמָה דְּלָא אַעֲבַר עֲלֵיהּ צַעֲרָא בְּיוֹמוֹי.

שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. מָה הַטַּעַם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה? אֶלָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל יְמֵי יַעֲקֹב הָיוּ בְּצַעַר. בְּצַעַר עָבַר אוֹתָם בַּהַתְחָלָה. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אֶת יוֹסֵף וְהָיָה עוֹמֵד לְפָנָיו, כְּשֶׁיַּעֲקֹב מִסְתַּכֵּל בְּיוֹסֵף, הָיָה נִשְׁלָם בְּנַפְשׁוֹ כְּאִלּוּ רָאָה אֶת אִמּוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁיְּפְיוֹ שֶׁל יוֹסֵף דּוֹמֶה לְיְפְיָהּ שֶׁל רָחֵל, וְהָיָה מְדַמֶּה בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו צַעַר בְּיָמָיו.

וְכַד יוֹסֵף אִתְפָּרַשׁ מִנַּיְהוּ, כְּדֵין אִתְקַיֵּים, לֹא שַׁלַוְתִּי וְלֹא שָׁקַטְתִּי וְלֹא נָחְתִּי וַיָּבֹא רֹגֶז. דְּדָא קְשְׁיָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב מִכָּל מַה דְּעָבַר, וּבְזִמְנָא דְּאִתְפְּרַשׁ יוֹסֵף מִנַּיְהוּ, מַה כְּתִיב, (בראשית לז) יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רוֹעֶה וגו'. וְכָל יוֹמִין דְּיַעֲקֹב, לָא הֲוָה לֵיהּ צַעֲרָא כְּהַאי, וְהָוָה בְּכֵי כָּל יוֹמָא לְאִינּוּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה דְּיוֹסֵף.

וּכְשֶׁיּוֹסֵף נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אָז הִתְקַיֵּם בּוֹ, לֹא שַׁלַוְתִּי וְלֹא שָׁקַטְתִּי וְלֹא נָחְתִּי וַיָּבֹא רֹגֶז, שֶׁזֶּה הָיָה קָשֶׁה לְיַעֲקֹב מִכָּל מַה שֶּׁעָבַר. וּבְזֶמֶן שֶׁיּוֹסֵף נִפְרַד מִמֶּנּוּ מַה כְּתוּב? (בראשית לז) יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה וגו'. וְכָל יְמֵי יַעֲקֹב לֹא הָיָה לוֹ צַעַר כָּזֶה, וְהָיָה בּוֹכֶה כָּל יוֹם עַל אוֹתָן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁל יוֹסֵף.

מַאי קָאָתֵיבוּ לֵיהּ, (בראשית מו) וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ, הָא לְךָ שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אֲחֲרָנִין, בְּעַנּוּגִין וְתַפְנוּקִין וַהֲנָאוֹת וְכִסּוּפִין. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וגו'. תָּנָא, כָּל אִינּוּן שְׁנִין, שְׁכִינְתָּא יְקָרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, עִמֵּיהּ אִשְׁתַּכְּחָא, וּבְגִין כָּךְ חַיִּים אִקְרוּן.

מַה הֵשִׁיבוּ לוֹ? (שם מו) וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ. הֲרֵי לְךָ שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנִים אֲחֵרוֹת בְּעַנּוּגִים וְתַפְנוּקִים וַהֲנָאוֹת וְכִסּוּפִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וגו'. שָׁנִינוּ, שֶׁכָּל אוֹתָן שָׁנִים שְׁכִינַת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְצְאָה עִמּוֹ, וְלָכֵן אֵלּוּ נִקְרְאוּ חַיִּים.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, אִתְחֲזֵי דְּהָא בְּקַדְמִיתָא מִית הֲוָה הַהוּא רוּחָא דִּילֵיהּ, וְלָא הֲוָה מִתְכַּוְּוִין לְקַבְּלָא רוּחָא אָחֳרָא. דְּהָא רוּחָא דִּלְעֵילָּא, לָא שְׁרָיָא בְּרֵיקָנְיָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, שְׁכִינְתָּא לָא שַׁרְיָא, אֶלָּא בְּאָתָר שְׁלִים, וְלָא בְּאָתָר חָסֵר, וְלָא בְּאָתָר פָּגִים, וְלָא בְּאָתָר עָצִיב, אֶלָּא בְּאָתָר דְּאִתְכַּוֵּון, בְּאָתָר חָדוּ. וּבְגִין כָּךְ, כָּל אִינּוּן שְׁנִין דְּיוֹסֵף אִתְפְּרַשׁ מֵאֲבוֹי, וְיַעֲקֹב הֲוָה עָצִיב, לָא שַׁרְיָא בֵּיהּ שְׁכִינְתָּא.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. נִרְאֶה הָיָה שֶׁבַּתְּחִלָּה מֵתָה הָיְתָה אוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁלּוֹ וְלֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְקַבֵּל רוּחַ אַחֶרֶת, שֶׁהֲרֵי רוּחַ שֶׁלְּמַעְלָה לֹא שׁוֹרָה בְּרֵיקָנוּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, שְׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שָׁלֵם, וְלֹא בְּמָקוֹם חָסֵר, וְלֹא בְּמָקוֹם פְּגוּם, וְלֹא בְּמָקוֹם עָצוּב, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהִתְכַּוֵּן, בְּמָקוֹם שִׂמְחָה, וְלָכֵן בְּכָל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁיּוֹסֵף נִפְרַד מֵאָבִיו וְיַעֲקֹב הָיָה עָצוּב, לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׁכִינָה.

תָּנָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אַבָּא, כְּתִיב, (תהלים ק) עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּנָה. לְאַפָּקָא, דְּלֵית פּוּלְחָנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֶלָּא מִגּוֹ חֶדְוָה. דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֵית שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא מִגּוֹ עַצְבוּת, דִּכְתִיב (מלכים ב ג) וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן. מְנַגֵּן מְנַגֵּן תְּלַת זִימְנֵי אַמַּאי. בְּגִין לְאַתְעָרָא רוּחָא מִשְׁלֵימוּתָא דְּכֹלָּא, דְּהוּא רוּחַ שְׁלֵימָא.

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אַבָּא, כְּתוּב (תהלים ק) עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּנָה. לְהוֹצִיא, שֶׁאֵין עֲבוֹדַת הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא מִתּוֹךְ חֶדְוָה. שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵין שְׁכִינָה שׁוֹרָה מִתּוֹךְ עַצְבוּת, שֶׁכָּתוּב (מלכים ב ג) וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן. מְנַגֵּן מְנַגֵּן שָׁלֹשׁ פְּעָמִים לְשֶׁם מָה? כְּדֵי לְעוֹרֵר רוּחַ מְשֻׁלֶּמֶת הַכֹּל, שֶׁהוּא רוּחַ שָׁלֵם.

אָמַר רִבִּי אַבָּא, תָּמָן תְּנִינָן, מֵאַרְבַּע סְטָרִין כֹּלָּא אִשְׁתַּכַּח, וְכָל שְׁרָשִׁין דְּעָלְמִין וְתַתְּאִין בְּהוּ אֲחִידָן. וְתָנָא דְּא עִיֵּיל וְדָא נָפִיק דְּא סָתִים וְדָא פָּרִישׁ, אִתְאַחַד חַד בַּחֲבָרְתֵּהּ, וְאִינּוּן אֲבָהָן דְּכֹלָּא.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, שָׁם שְׁנֵינוּ, הַכֹּל נִמְצָא מֵאַרְבָּעָה צְדָדִים, וְכָל הַשָּׁרָשִׁים שֶׁל הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים בָּהֶם אֲחוּזִים. וְשָׁנִינוּ, זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא, זֶה סָתוּם וְזֶה מְפֹרָשׁ, אֶחָד אֶחָד בַּחֲבֵרוֹ, וְהֵם אָבוֹת הַכֹּל.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, (דברים י) רַק בַּאֲבוֹתֶיךָ חָשַׁק ה', כְּתִיב בַּאֲבוֹתֶיךָ, מַמָּשׁ תְּלָתָא, וּמַשְׁמַע דִּכְתִיב רַק, רַק מַמָּשׁ, וּמֵאִלֵּין מִתְפָּרְשָׁן וּמִתְאַחֲדָן כָּל שְׁאָר אֲחֲרָנִין, וְסָלְקִין שְׁמָא לְאִתְעַטָּרָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, (דברים י) רַק בַּאֲבֹתֶיךָ חָשַׁק ה'. כְּתוּב בַּאֲבֹתֶיךָ, מַמָּשׁ שְׁלֹשָׁה, וּמַשְׁמָע שֶׁכָּתוּב רַק - רַק מַמָּשׁ, וּמֵאֵלֶּה נִפְרָדִים וְנֶאֱחָזִים כָּל שְׁאָר הָאֲחֵרִים וְעוֹלִים הַשֵּׁם לְהִתְעַטֵּר.

דף ריז.

תָּנָא, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, מִן יוֹמָא דְּאִסְתַּלִּיק רִבִּי שִׁמְעוֹן מִן מְעָרְתָּא, מִלִּין (אלין) לָא אִתְכַּסְיָין מִן חַבְרַיָּא, וְרָזִין עִלָּאִין הֲווּ מִסְתַּכְּלָן וְאִתְגַּלְיָין מִבֵּינֵיהוּ, כְּאִלּוּ אִתְיְהִיבוּ הַהִיא שַׁעְתָּא בְּטוּרָא דְסִינַי. בָּתַר דְּשָׁכִיב כְּתִיב, (בראשית ח) וַיָּסָכְרוּ מַעְיְינוֹת (דף ריז ע"א) תְּהוֹם וַאֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהֲווּ חַבְרַיָּיא מְרַחֲשָׁן מִלֵּי, וְלָא מִתְקַיְימֵי בְּהוּ.

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִן הַיּוֹם שֶׁהִתְעַלָּה רַבִּי שִׁמְעוֹן מֵהַמְּעָרָה, הַדְּבָרִים הַלָּלוּ לֹא נִתְכַּסּוּ מִן הַחֲבֵרִים וּבְסוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים הָיוּ מִסְתַּכְּלִים וּמִתְגַּלִּים מִבֵּינֵיהֶם, כְּאִלּוּ שָׁנְתְנוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בְּהַר סִינַי, אַחַר שֶׁמֵּת כָּתוּב (בראשית ה) וַיִּסָּכְרוּ מַעְיְנוֹת תְּהוֹם וַאֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהָיוּ הַחֲבֵרִים מְרַחֲשִׁים דְּבָרִים, וְלֹא מִתְקַיְּמִים בָּהֶם.

דְּיוֹמָא חַד הֲוָה יָתִיב רִבִּי יְהוּדָה, אֲפִתְחָא דִּטְבֶרְיָה, וְחָמָא תְּרֵי גְּמַלֵּי, דְּסָלְקֵי קַטְפִּירָא מֵעָלוֹי דְּכִתְפִּין, נָפַל מָטוּלָא דְּקַטְפִּירָא, וְאָתוּ צַפָּרֵי. וְעַד לָא מָטוּ עֲלַיְיהוּ, אִתְבַּקָּעוּ.

שְׁיוֹם אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב רַבִּי יְהוּדָה עַל פִּתְחָהּ שֶׁל טְבֶרְיָה וְרָאָה שְׁנֵי גְּמַלִּים שֶׁמַּעֲלִים בִּגְדֵי צֶמֶר מֵעַל הַכְּתֵפַיִם. נָפַל הַמַּשָּׂא שֶׁל בִּגְדֵי הַצֶּמֶר, וּבָאוּ צִפֳּרִים, וְעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲלֵיהֶם, הִתְבַּקְּעוּ.

לְבָתַר אִתּוּ כְּמָה צִפָּרִין, וְהֲווּ אָזְלֵי עֲלַיְיהוּ, וְשָׁרוּ (נ"א ושדיאו) לוֹן בְּטַרְטִישָׁא, וְלָא מִתְבַּקְּעִין. וְהֲווּ צָוְוחִין לוֹן, וְלָא הֲווּ מִתְפָּרְשָׁן. שְׁמָעוּ חַד קָלָא, עִטְרָא דְעִטְרִין בְּקִדְרִין שַׁרְיָא, וּמָרֵיהּ לְבַר.

אַחַר כְּךָ בָּאוּ כַּמָּה צִפָּרִים, וְהָיוּ הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם, וְשָׁהוּ [וזרקו] אוֹתָם בְּסָלַע, וְלֹא הִתְבַּקְּעוּ, וְהָיוּ צוֹוְחִים לָהֶם וְלֹא הָיוּ נִפְרָדִים. שְׁמְעוּ קוֹל אֶחָד עֲטָרֶת הָעֲטָרוֹת שׁוֹרֶה בַּחֲשֵׁכָה וְהַבְּעָלִים בַּחוּץ.

עַד דְּהַוָּה יָתִיב, עָבַר חַד גַּבְרָא, אַשְׁגַּח בְּהוּ. אָמַר, לָא קַיְּימִים דָּא, הָא דְּכְתִיב, (בראשית טו) וַיֵּרֶד הָעַיִט עַל הַפְּגָרִים וַיָּשֵׁב אוֹתָם אַבְרָם. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, וְהָא עֲבִידְנָא וְלָא אִתְפָּרְשָׁן. אַהֲדַר רִישֵׁיהּ הַהוּא גַּבְרָא וְאָמַר, עַד לָא מָרִיט דָּא רִישֵׁיהּ דְּמָרֵיהּ, וְעַד לָא גָּלִישׁ לְמַטְרוֹנִיתָא. רָהַט אֲבַתְרֵיהּ תְּלַת מִלִּין, וְלָא אָמַר לֵיהּ. חָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי יְהוּדָה.

עַד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב, עָבַר אִישׁ אֶחָד, הִשְׁגִּיחַ בָּהֶם וְאָמַר, לֹא קַיְּמִים זֶה מַה שֶּׁכָּתוּב (בראשית טו) וַיֵּרֶד הָעַיִט עַל הַפְּגָרִים וַיָּשֵׁב אֹתָם אַבְרָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַהֲרֵי עֲשִׂינוּ וְלֹא הִתְפָּרְדוּ. הֶחֱזִיר רֹאשׁוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, עֲדַיִן לֹא מָרַט זֶה רֹאשׁוֹ שֶׁל אֲדוֹנָיו וַעֲדַיִן לֹא הִקְרִיחַ אֶת הַגְּבִירָה. רָץ אַחֲרָיו שְׁלֹשָׁה מִילִין וְלֹא אָמַר לוֹ. חָלְשָׁה דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה.

יוֹמָא חַד, אַדְמוּךְ תְּחוֹת אִילָנָא, וְחָמָא בְּחֶלְמֵיהּ, ד' גַּדְפִּין מִתְתַּקְנָן, וְסָלִיק רִבִּי שִׁמְעוֹן עֲלַיְיהוּ, וְסַפָּר תּוֹרָה עִמֵּיהּ. וְלָא שָׁבִיק כָּל סִפְרֵי רָזִין עִלָּאִין וַאֲגַדְתָּא, דְּלָא סָלִיק לוֹן בַּהֲדֵיהּ. וְסָלִיק לְהוֹן (ס"א וסליקן ליה) לְרָקִיעָא, וְחָמָא דְּמִתְכַּסְיָא מֵעֵינָא, וְלָא אִתְגַּלְיָא.

יוֹם אֶחָד נִרְדַּם תַּחַת עֵץ וְרָאָה בַּחֲלוֹמוֹ אַרְבַּע כְּנָפַיִם מְתֻקָּנוֹת וְעוֹלֶה עֲלֵיהֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן וְסֵפֶר תּוֹרָה עִמּוֹ, וְלֹא הִשְׁאִיר כָּל סִפְרֵי הַסּוֹדוֹת הָעֶלְיוֹנִים וְאַגָּדָה שֶׁלֹּא הֶעֱלָה אוֹתָם עִמּוֹ, וְהֶעֱלָה אוֹתָם [והעלו אותו] לְרָקִיעַ, וְרָאָה שֶׁהוּא מִתְכַּסֶּה מֵהָעֵינַיִם וְלֹא הִתְגַּלָּה.

כַּד אִתְעַר, אָמַר, וַדַּאי מִדְּשָׁכִיב רִבִּי שִׁמְעוֹן, חָכְמְתָא אִסְתַּלְּקַת מֵאַרְעָא. וַוי לְדָרָא דְּהַאי אִבְנָא טָבָא, דְּהָווּ מִתְחָזָן (ס"א דמתאחדן) מִנֵּיהּ, וְסָמְכִין עֲלֵיהּ עִלָּאִין וְתַתָּאִין, אִתְאֲבִיד מִנַּיְיהוּ.

כְּשֶׁהִתְעוֹרֵר, אָמַר, וַדַּאי מִשֶּׁמֵּת רַבִּי שִׁמְעוֹן, הַחָכְמָה הִסְתַּלְּקָה מִן הָאָרֶץ. אוֹי לְדוֹר שֶׁהָאֶבֶן הַטּוֹבָה הַזּוֹ, שֶׁהָיוּ נִרְאִים [מתאחדים] מִמֶּנָּה וְסוֹמְכִים עָלֶיהָ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, נֶאֱבְדָה מֵהֶם.

אָתָא לְגַבֵּיהּ דְּרִבִּי אַבָּא, סָח לֵיהּ. סָלִיק רִבִּי אַבָּא יְדוֹי עַל רֵישֵׁיהּ, וּבָכָה וְאָמַר, רִבִּי שִׁמְעוֹן רֵיחַיְיא דְּטַחֲנִין מִנֵּיהּ מַנָּא טָבָא כָּל יוֹמָא, וְלָקְטִין לֵיהּ. כְּמָה דִּכְתִיב, (במדבר יא) הַמַּמְעִיט אֲסֹף עָשָׂרָה חֳמָרִים, וְהַשְׁתָּא רֵיחַיְיא וּמַנָּא אִסְתַּלְּקוּ וְלָא אִשְׁתְּאַר בְּעַלְמָא מִינֵּיהּ, בַּר כְּמָה דִּכְתִיב, (שמות טז) קַח צִנְצֶנֶת אַחַת וְתֶן שָׁמָּה מְלֹא הָעֹמֶר מָן וְהַנַּח אוֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמֶרֶת. וְאִלּוּ בְּאִתְגַּלְיָיא לָא כְּתִיב, אֶלָּא לְמִשְׁמֶרֶת, לְאַצְנָעוּתָא. הַשְׁתָּא מַאן יָכִיל לְגַלָּאָה רָזִין, וּמַאן יְנָדַע לוֹן.

בָּא אֶל רַבִּי אַבָּא, סִפֵּר לוֹ. הֵרִים רַבִּי אַבָּא אֶת יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ וּבָכָה וְאָמַר, רַבִּי שִׁמְעוֹן רֲחַיִם שֶׁטּוֹחֲנוֹת מִמֶּנּוּ מָן טוֹב כָּל יוֹם וְלוֹקְטִים אוֹתוֹ, כַּכָּתוּב (במדבר יא) הַמַּמְעִיט אֲסֹף עֲשָׂרָה חֳמָרִים, וְעַכְשָׁו הָרֲחַיִם וְהַמָּן הִסְתַּלְּקוּ וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ בָּעוֹלָם, פָּרַט לְמַה שֶּׁכָּתוּב (שמות טז) קַח צִנְצֶנֶת אַחַת וְתֶן שָׁמָּה מְלֹא

הָעֹמֶר מָן וְהַנַּח אוֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמֶרֶת. וְאִלּוּ בְּהִתְגַּלּוּת לֹא כָתוּב אֶלָּא לְמִשְׁמֶרֶת, לְהַצְנָעָה. עַכְשָׁו מִי יָכוֹל לְגַלּוֹת סוֹדוֹת וּמִי יֵדַע אוֹתָם.

לְחִישׁ לֵיהּ לְרִבִּי יְהוּדָה בִּלְחִישׁוּ, (אמר ליה רבי אבא) וַדַּאי הַהוּא גַּבְרָא דְּחָכְמִית, אֱלֵיָהוּ הָוָה. וְלָא בָּעָא לְגַלָּאָה רָזִין, בְּגִין דְּתִנְדַּע שְׁבָחָא דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, דְּהָוָה בְּיוֹמוֹי, וְיִבְכּוֹן דָּרָא עֲלוֹי. אָמַר לֵיהּ, דַּי לְמִבְכֵּי בְּכְיָה עֲלֵיהּ.

לְחִישׁ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּלַחַשׁ, [אמר לו רבי אבא] וַדַּאי אוֹתוֹ אִישׁ שֶׁרָאִיתָ הָיָה אֵלִיָּהוּ, וְלֹא רָצָה לְגַלּוֹת סוֹדוֹת כְּדֵי שֶׁתִּדַּע אֶת שִׁבְחוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁהָיָה בְּיָמָיו וְיִבְכּוּ הַדּוֹר עָלָיו. אָמַר לוֹ, מַסְפִּיק לִבְכּוֹת בְּכְיָה עָלָיו.

רִבִּי יְהוּדָה הָוָה בָּכֵי כָּל יוֹמָא עֲלוֹי, דְּהָא אַעֲרָא עִמֵּיהּ בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, וּשְׁאָר חַבְרַיָּיא. אָמַר לֵיהּ, וַוי דְּלָא אִסְתַּלַּקְנָא הַהוּא יוֹמָא עִם אִינּוּן תְּלָתָא דְּאִסְתַּלָּקוּ, וְלָא לֶהֱוֵי דָּרָא דָּא, דְּהָא אִתְהַפַּךְ.

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה בּוֹכֶה כָּל יוֹם עָלָיו, שֶׁהָרֵי נִפְגַּשׁ עִמּוֹ בְּאַדְרָא הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן וּשְׁאָר הַחֲבֵרִים. אָמַר לוֹ, אוֹי שֶׁלֹּא הִסְתַּלַּקְתִּי אוֹתוֹ יוֹם עִם אוֹתָם שְׁלֹשָׁה שֶׁהִסְתַּלְּקוּ, וְלֹא לִרְאוֹת דּוֹר זֶה, שֶׁהָרֵי מִתְהַפֵּךְ.

אָמַר לֵיהּ, רִבִּי אֵימָא לִי, כְּתִיב, (שמות כט) וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ, וְאִילּוּ כֶּסֶף לָא כְּתִיב. וְהָא כְּתִיב זָהָב וָכֶסֶף. אָמַר לֵיהּ וְהָא נֶמְיָ נְחֹשֶׁת, דְּכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת בְּחֶשְׁבְּנָא הָווּ, וְהָכָא לָא. אֶלָּא, אִי לָא דְּגַלֵּי בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא בְּאַתְרֵיהּ, לָא אִצְטְרִיכְנָא לְגַלָּאָה.

אָמַר לוֹ, רַבִּי, אֲמֹר לִי, כָּתוּב (שם כח) וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ, וְאִלּוּ כֶּסֶף לֹא כָתוּב, וַהֲרֵי כְּתוּב זָהָב וָכֶסֶף? אָמַר לוֹ, וַהֲרֵי גַּם נְחֹשֶׁת, שֶׁכֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת הָיוּ בַּחֶשְׁבּוֹן, וְכָאן לֹא. אֶלָּא אִם לֹא שֶׁגִּלְּה הַמְנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בִּמְקוֹמוֹ - לֹא הִצְטָרַכְתִּי לְגַלּוֹת.

פָּתַח וְאָמַר, (חגי ב) לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם ה', הַיְינוּ דִּכְתִיב, (תהלים קטו) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה'. בְּכַמָּה אֲתַר אִסְתַּכְּלְנָא בְּאִלֵּין מָאנֵי דְּקוּדְשָׁא, דִּכְתִיב, (ויקרא טו) בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם, וּכְתִיב, (שמות כח) וְעָשׂוּ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ. מַאי קְדוּשָׁה הָכָא. אֶלָּא הָכִי תְּנִינָן, קְדוּשָׁה אִינּוּן בְּכָל אֲתַר. וּכְתִיב בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם. וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ, כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָא.

פָּתַח וְאָמַר, (חגי ב) לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם ה'. הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קטו) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה'. בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת הִסְתַּכַּלְתִּי בִּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ הַלָּלוּ, שֶׁכָּתוּב (ויקרא טז) בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם, וְכָתוּב (שמות כח) וְעָשׂוּ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ. אֵיזוֹ קְדֻשָּׁה כָּאן? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, קְדֻשָּׁה הֵם בְּכָל מָקוֹם, וְכָתוּב בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם. וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

דְּתַנְיָא כֹּהֵן גָּדוֹל לְעֵילָא, כֹּהֵן גָּדוֹל לְתַתָּא, לְבוּשִׁין דִּיקָר לְעֵילָא, לְבוּשִׁין דִּיקָר לְתַתָּא. וּמַה דְּלָא אָמַר כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת, לְאֲתַר אָחֳרָא אִסְתַּלִּיקוּ. דִּכְתִיב (שמות כז) כָּל עַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב

מְחוּשָׁקִים כֶּסֶף וְגו', וּכְתִיב וְאַדְנֵיהֶם נְחשֶׁת. דְּאִינּוּן מָאנֵי שְׁמוּשָׁא, לְאִשְׁתַּמָּשָׁא מַשְׁכְּנָא בְּהוּ.

שֶׁלְּמַדְנוּ, כֹּהֵן גָּדוֹל לְמַעְלָה, כֹּהֵן גָּדוֹל לְמַטָּה. לְבוּשֵׁי כְבוֹד לְמַעְלָה, וּלְבוּשֵׁי כְבוֹד לְמַטָּה. וּמַה שֶּׁלֹּא אָמַר כֶּסֶף וּנְחשֶׁת, לְמָקוֹם אַחֵר הֵם הִתְעַלּוּ, שֶׁכָּתוּב (שם כז) כָּל עַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְגו', וְכָתוּב וְאַדְנֵיהֶם נְחשֶׁת, שֶׁהֵם כֵּלִים לְשִׁמּוּשׁ שֶׁהַמִּשְׁכָּן יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם.

אֲבָל הָכָא בְּאִלֵּין לְבוּשִׁין דִּיקָר, לָא בָּעֵי לְאִשְׁתַּמָּשָׁא בְּהוּ בַּר נָשׁ אָחֳרָא, בַּר מִכַּהֲנָא רַבָּא, דְּרִבּוּ מְשַׁח קוּדְשָׁא עַל רֵישֵׁיהּ. דִּכְתִיב (שמות כח) וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. דִּבְאִינּוּן לְבוּשִׁין דָּמֵי לְגַוְונָא דִּלְעֵילָא.

אֲבָל כָּאן בִּלְבוּשֵׁי כְבוֹד הָאֵלּוּ לֹא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אָדָם אַחֵר, פָּרַט לַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שֶׁשָּׁמָּן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ עַל רֹאשׁוֹ, שֶׁכָּתוּב (שם כח) וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת, שֶׁבְּאוֹתָם לְבוּשִׁים הוּא דּוֹמֶה לַגָּוֶן שֶׁלְּמַעְלָה.

השלמה מהשמטות (סימן נ"ב)

לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב. מָאי לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי אוֹצָרוֹת, אַחַת שֶׁל כֶּסֶף וְאַחַת שֶׁל זָהָב. שָׂם שֶׁל כֶּסֶף בִּימִינוֹ וְשֶׁל זָהָב בִּשְׂמֹאלוֹ אָמַר זֶה יִהְיֶה מְזוּמָן וְקַל לְהוֹצָאָה וְעוֹשֶׂה דְּבָרָיו בְּנָחַת וְהוּא יִהְיֶה דָּבֵק עִם הָעֲנִיִּים וּמְנַהִיגָם בְּנָחַת. כְּהַהִיא דְּאָמְרֵי נָן, (שמות ט"ו) יְמִינְךָ יְיָ נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ.

לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב. מַה זֶּה לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב? מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי אוֹצָרוֹת, אֶחָד שֶׁל כֶּסֶף וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, שָׂם שֶׁל כֶּסֶף בִּימִינוֹ, וְשֶׁל זָהָב בִּשְׂמֹאלוֹ. אָמַר, זֶה יִהְיֶה מְזֻמָּן וְקַל לְהוֹצָאָה. וְעוֹשֶׂה דְּבָרָיו בְּנַחַת, וְהוּא יִהְיֶה דָּבֵק עִם הָעֲנִיִּים וּמַנְהִיגָם בְּנַחַת, כְּאוֹתָהּ שֶׁאָמַרְנוּ יְמִינְךָ ה' נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ.

וְאִם שִׁמַּח אָדָם בְּחֶלְקוֹ טוֹב, וְאִם לָאו, (שמות ט"ו) יְמִינְךָ יְיָ תִּרְעַץ אוֹיֵב. מָאי יְמִינְךָ יְיָ תִּרְעַץ אוֹיֵב, אָמַר לוֹ, זֶה הַזָּהָב דִּכְתִיב לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ זָהָב שְׁבוֹ כְּלוּלוֹת שֵׁשׁ מִדּוֹת. הַז', ז' מִדּוֹת. הַה', ה' אַחֲדוֹת אַחֲרוֹנוֹת (ס"א אחרונה) הַב' חָכְמָ"ה וּבִינָ"ה וְנִקְרֵאת נְשָׁמָה זוֹ עַל שֵׁם אֲצִילוּת ה' סְפִירוֹת אַחֲרוֹנוֹת וְה' שֵׁמוֹת לְנִשְׁמָה (ס"א נר"ן ח"י סימנא נפש רוח נשמה חיה יחידה). רוּחַ, חַיָּה, יְחִידָה, נְשָׁמָה, נֶפֶשׁ.

וְאִם שִׁמַּח אָדָם בְּחֶלְקוֹ - טוֹב, וְאִם לָאו - יְמִינְךָ ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב. מַה זֶּה יְמִינְךָ ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב? אָמַר לוֹ, זֶה הַזָּהָב, שֶׁכָּתוּב לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ זָהָב? שְׁבוֹ כְּלוּלוֹת שֵׁשׁ מִדּוֹת. הַז' - שְׁבַע מִדּוֹת, הַה' - חָמֵשׁ אֲחֻדּוֹת אַחֲרוֹנוֹת [אחרונה], הַב' - חָכְמָה וּבִינָה. וְנִקְרֵאת נְשָׁמָה זוֹ עַל שֵׁם אֲצִילוּת, חָמֵשׁ סְפִירוֹת אַחֲרוֹנוֹת, וְחָמֵשׁ שֵׁמוֹת לַנְּשָׁמָה [נר"ן ח"י הסימן נפש רוח נשמה חיה יחידה] - רוּחַ חַיָּה יְחִידָה נְשָׁמָה נֶפֶשׁ.

מָאי עֲבִידְתֵּיהּ כְּסָא הֵיא ה' לְזוֹ'. דִּכְתִיב כִּי גָבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ שׁוֹמֵר וּגְבוֹהִים עֲלֵיהֶם וּב' הֵיא קִיּוּמָם כְּמָה דְאַתְּ אָמַר בְּבְרֵאשִׁית. וּמָאי עֲבִידְתֵּיהּ הָכָא, מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְאֶחָד

שֶׁהָיָה לוֹ בַּת טוֹבָה וּנְעִימָה וּשְׁלֵמָה וְנָאָה וְהִשְׂיאָה לְבֶן מֶלֶךְ וְהִלְבִּישָׁה וְעִטְרָה וְקִישְׁטָה וּנְתָנָה לוֹ עִם מָמוֹן רַב. אָמַר אֶפְשָׁר לְמֶלֶךְ זֶה לָשֶׁבֶת חוּץ מִבֵּיתוֹ, אֲמַרְתָּ לֹא. אֶפְשָׁר לוֹ לָשֶׁבֶת כָּל הַיּוֹם תָּמִיד עִמָּהּ, אֲמַרְתָּ לֹא. הָא כֵּיצַד שָׁם חַלּוֹן בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְכָל שָׁעָה שֶׁצְּרִיכָה הַבַּת לְאָבִיהָ אוֹ הָאָב לְבִתּוֹ מִתְחַבְּרִין יַחַד בַּחַלּוֹן. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים מ"ה) כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ ע"כ. (וכתיב) (וויהם כסף) (שמות כ"ז) וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת דְּאִינּוּן מָאנֵי שְׁמוּשָׁא לְאִשְׁתַּמְּשָׁא מַשְׁכְּנָא בְּהוּ.

מַה מַּעֲשֶׂהוּ? כִּסֵּא הִיא ה', לז', שֶׁכָּתוּב כִּי גָבהַּ מֵעַל גְּבהַ שֹׁמֵר וּגְבהִים עֲלֵיהֶם, וּב' הִיא קִיּוּמָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּבְרֵאשִׁית. וּמַה מַּעֲשֵׂהוּ כָּאן? מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ בַּת טוֹבָה וּנְעִימָה וּשְׁלֵמָה וְנָאָה, וְהִשִּׂיאָהּ לְבֶן מֶלֶךְ, וְהִלְבִּישָׁהּ וְעִטְּרָהּ וְקִשְּׁטָהּ, וּנְתָנָהּ לוֹ עִם מָמוֹן רַב. אָמַר, אֶפְשָׁר לְמֶלֶךְ זֶה לָשֶׁבֶת חוּץ מִבֵּיתוֹ? אָמַרְתָּ לֹא. אֶפְשָׁר לוֹ לָשֶׁבֶת כָּל הַיּוֹם תָּמִיד עִמָּהּ? אָמַרְתָּ לֹא. הָא כֵּיצַד? שָׁם חַלּוֹן בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, וְכָל שָׁעָה שֶׁצְּרִיכָה הַבַּת לְאָבִיהָ אוֹ הָאָב לְבִתּוֹ, מִתְחַבְּרִים יַחַד בַּחַלּוֹן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ (ע"כ). [וכתוב] [וויהם כסף] וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת, שֶׁהֵם כְּלֵי שִׁמּוּשׁ שֶׁהַמִּשְׁכָּן יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם.

אֲבָל הָכָא בְּאִלֵּין לְבוּשִׁין דִּיקָר לָא בָּעֵי לְאִשְׁתַּמְּשָׁא בְּהוּ בַּר נָשׁ אַחֲרָא בָּר כַּהֲנָא (נ"א מכהנא) רַבָּא, דְּרִבּוּ מְשַׁח קוּדְשָׁא עַל רֵישָׁא. דִּכְתִיב (ושית) בִּגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶ"ת, דְּבְאִינּוּן לְבוּשִׁין דָּמֵי לְגוֹנָא דִּלְעֵילָא: (עד כאן מההשמטות)

אֲבָל כָּאן בִּלְבוּשֵׁי הַכָּבוֹד הַלָּלוּ לֹא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אִישׁ אַחֵר פָּרָט כֹּהֵן [מהכהן] הַגָּדוֹל, שֶׁשֶּׁמֶן מִשְׁחַת קָדֶשׁ עַל רֹאשׁוֹ, שֶׁכָּתוּב [ועשית] בִּגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת, בְּאוֹתָם לְבוּשִׁים דּוֹמֶה לְגֶוֶן עֶלְיוֹן: ע"כ מההשמטות

דף ריז:

תַּנְיָא. וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַוי לְעַלְמָא, דְּהָא בְּנֵי נָשָׁא לָא חָמָאן וְלָא שְׁמָעָן, וְלָא (דף ריז ע"ב) יָדְעִין דְּהָא כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא, קָלָא דְּכָרוֹזָא אִשְׁתְּמַע, בְּמָאתָן וְחַמְשִׁין עָלְמִין.

לָמָּדְנוּ, וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אוֹי לָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי בְּנֵי אָדָם לֹא רוֹאִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא יוֹדְעִים, שֶׁהֲרֵי כָּל יוֹם וְיוֹם קוֹל הַכָּרוֹז נִשְׁמָע בְּמֵאתַיִם חֲמִשִּׁים עוֹלָמוֹת.

תָּנָא עַלְמָא חָדָא, אִשְׁתְּמוֹדַע לְעֵילָא. וְכַד כָּרוֹזָא נָפִיק, הַהוּא עַלְמָא מְזַדְּעְזָעָא וּמִתְחַלְחָלָא. נָפְקִי (קסב ע"ב) תְּרִין צַפְּרִין, דְּאִסְתַּלְקוּ מֵהַהוּא עַלְמָא, דִּמְדוֹרֵיהוֹן תְּחוֹת אִילָנָא דְּחַיֵּי וּמוֹתָא בֵּיהּ.

שְׁנֵינוּ, עוֹלָם אֶחָד נוֹדַע לְמַעְלָה, וּכְשֶׁהַכָּרוֹז יוֹצֵא, אוֹתוֹ הָעוֹלָם מְזַדַּעְזֵעַ וּמִתְחַלְחֵל יוֹצְאוֹת שְׁתֵּי צִפֳּרִים שֶׁעוֹלוֹת מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם, שֶׁמְּדוֹרָם תַּחַת הָעֵץ שֶׁבּוֹ מַרְאֶה הַחַיִּים וְהַמָּוֶת.

נְפָקָא חַד צִפּוֹרָא לִסְטַר דָּרוֹמָא וְחַד צִפּוֹרָא לִסְטַר צָפוֹנָא, וְחַד צִפּוֹרָא כַּד נָהִיר יְמָמָא, וְחַד כַּד אִתְחֲשַׁךְ יְמָמָא. כָּל חַד וְחַד קָרֵי וּמַכְרְזָא, מַה דְּשָׁמְעִין מֵהַהוּא כָּרוֹזָא.

יוֹצֵאת צִפּוֹר אַחַת לְצַד דָּרוֹם, וְצִפּוֹר אַחַת לְצַד צָפוֹן, וְצִפּוֹר אַחַת כְּשֶׁמֵּאִיר הַיּוֹם, וְאַחַת כְּשֶׁנֶּחְשַׁךְ הַיּוֹם, וְכָל אַחַת וְאַחַת קוֹרֵאת וּמַכְרִיזָה מַה שֶּׁשּׁוֹמְעִים מֵאוֹתוֹ כָּרוֹז.

לְבָתַר בָּעוּ לְאִסְתַּלָּקָא לְאַתְרַיְיהוּ, וּמִשְׁתַּמְטֵי רַגְלַיְיהוּ בְּנוּקְבָא דִתְהוֹמָא רַבָּא, וּמִתְלַכְּדָן בְּגַוַּיהּ, עַד דְּאִתְפְּלִיג לֵילְיָא. כַּד אִתְפְּלִיג לֵילְיָא, כָּרוֹזָא קָרֵי, (קהלת ט) וְכַצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפָּח כָּהֵם יוּקָשִׁים בְּנֵי הָאָדָם.

אַחַר כָּךְ רוֹצוֹת לְהִתְעַלּוֹת לִמְקוֹמָן, וְנִשְׁמָטוֹת רַגְלֵיהֶן בְּנֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה, וְנִלְכָּדוֹת בְּתוֹכָהּ עַד שֶׁנֶּחֱלָק הַלַּיְלָה. וּכְשֶׁנֶּחֱלַק הַלַּיְלָה, הַכָּרוֹז קוֹרֵא: (קהלת ט) וְכַצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפָּח כָּהֵם יוּקָשִׁים בְּנֵי הָאָדָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּשָׁעָתָא דְּמִתְלַכְּדָן רַגְלוֹי דִּבְנֵי נָשָׁא, וְיוֹמוֹי אִתְקְרִיבוּ, הַהוּא יוֹמָא, אִתְקְרֵי יוֹם ה', לְאָתָבָא רוּחֵיהּ לֵיהּ. תָּנָא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, פַּקְדָא הַהוּא כְּתִרָא קַדִּישָׁא, עַל רוּחֵיהּ. וּמַאן אִיהוּ, דִּכְתִיב, (תהלים צ) יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה. וְהִיא כְּתָרָא שְׁבִיעָאָה דִּכְלָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּלְכָּדוֹת רַגְלֵי בְּנֵי הָאָדָם וְיָמָיו מִתְקָרְבִים, אוֹתוֹ יוֹם נִקְרָא יוֹם ה' לְהָשִׁיב רוּחוֹ אֵלָיו. שְׁנֵינוּ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פּוֹקֵד אוֹתוֹ הַכֶּתֶר הַקָּדוֹשׁ עַל רוּחוֹ, וּמֵיהוּ? שֶׁכָּתוּב (תהלים צ) יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה. וְהִיא כֶּתֶר שֶׁל שְׁבִיעִי שֶׁל הַכֹּל.

וְאִם מִסִּטְרָא דִּגְבוּרָה קָאֲתֵי, כְּתִיב, וְאִם בִּגְבוּרוֹת שְׁמֹנִים שָׁנָה דִּכְתָרָא דִּגְבוּרָה תְּמִינָאָה הֲוֵי, מִכָּאן וּלְהָלְאָה, לֵית אֲתַר לְאִתְמְשָׁךְ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, וְרָהְבָם עָמָל וָאָוֶן. בְּאֲתַר דְּלָא הֲוֵי יְסוֹדָא, בְּנֵיְינָא לָא אִתְקַיֵּים.

וְאִם מִצַּד הַגְּבוּרָה הוּא בָּא - כְּתוּב וְאִם בִּגְבוּרוֹת שְׁמֹנִים שָׁנָה, שֶׁכֶּתֶר הַגְּבוּרָה הוּא הֲרֵי שְׁמִינִי. מִכָּאן וְהָלְאָה אֵין מָקוֹם לְהִמָּשֵׁךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְרָהְבָם עָמָל וָאָוֶן. בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הָיָה יְסוֹד, הַבִּנְיָן לֹא עוֹמֵד.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זָכָאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא, כַּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעָא לְאָתָבָא רוּחֵיהּ לֵיהּ, וּלְשָׁאָבָא הַהוּא רוּחָא בְּגַוַּיהּ. דְּתַנְיָא, בְּשַׁעְתָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעָא לְאָתָבָא רוּחֵיהּ לֵיהּ, אִי זַכָּאָה הוּא הַהוּא רוּחָא, מַה כְּתִיב, (קהלת יב) וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְהָשִׁיב אֵלָיו אֶת רוּחוֹ וְלִשְׁאֹב אוֹתָהּ רוּחַ לְתוֹכוֹ. שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָשִׁיב אֵלָיו אֶת רוּחוֹ, אִם רוּחַ זוֹ הִיא שֶׁל צַדִּיק, מַה כָּתוּב? (קהלת יב) וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ.

וְאִי לָא אִשְׁתַּכַּח זַכָּאָה, וַוי לְהַהוּא רוּחָא, דְּבָעֵי לְאִסְתַּחָאָה בְּנוּרָא דְּדַלִּיק, וּלְאִתְתַּקָּנָא בְּגִין לְאִשְׁתָּאָבָא בְּגוּפָא דְּמַלְכָּא וְאִי לָא אִתְתַּקָּנַת, וַוי לְהַהוּא רוּחָא, דְּמִתְגַּלְגְּלָא כְּאַבְנָא בְּקוֹסְפִיתָא, דִּכְתִיב, (שמואל א כה) וְאֶת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע. תַּנְיָא, אִי הַהוּא רוּחָא זָכֵי, כַּמָּה טָבִין גְּנִיזִין לֵיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא. דִּכְתִיב, (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ.

וְאִם לֹא נִמְצָא צַדִּיק, אוֹי לְאוֹתָהּ רוּחַ שֶׁצְּרִיכָה לְרַחֵץ בְּאֵשׁ שְׁדוֹלֶקֶת וּלְהִתְקַן כְּדֵי לְהִשָּׁאֵב לְגוּף הַמֶּלֶךְ. וְאִם לֹא נִתְקָנַת, אוֹי לְאוֹתָהּ רוּחַ שֶׁמִּתְגַּלְגֶּלֶת כְּאֶבֶן בְּכַף הַקֶּלַע, שֶׁכָּתוּב (שמואל א כה) וְאֶת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע. שְׁנִינוּ, אִם אוֹתָהּ רוּחַ זוֹכָה, כַּמָּה טוֹבוֹת גְּנוּזִים לָהּ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם שֶׁכָּתוּב (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, כַּד הַהוּא בַּר נָשׁ אִתְקְרִיבוּ יוֹמוֹי, תְּלָתִין יוֹמִין מַכְרִיזֵי עֲלוֹי בְּעָלְמָא וְאָפִילוּ צִפְּרֵי שְׁמַיָּא מַכְרִיזִין עֲלוֹי. וְאִי זַכָּאָה הוּא, תְּלָתִין יוֹמִין מַכְרִיזִין עֲלוֹי בֵּין צַדִּיקַיָּא, בְּגִינְתָא דְעֵדֶן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כְּשֶׁמִּתְקָרְבִים יְמֵי אוֹתוֹ הָאִישׁ, שְׁלֹשִׁים יוֹם מַכְרִיזִים עָלָיו בָּעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ צִפֳּרֵי הַשָּׁמַיִם מַכְרִיזִים עָלָיו. וְאִם צַדִּיק הוּא, שְׁלֹשִׁים יוֹם מַכְרִיזִים עָלָיו בֵּין הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן.

תָּנָא, כָּל אִינּוּן תְּלָתִין יוֹמִין, נִשְׁמָתֵיהּ נָפְקַת מִנֵּיהּ בְּכָל לֵילְיָא, וְסָלְקַת וְחָמַאת דּוּכְתָּהּ בְּהַהוּא עָלְמָא, וְהַהוּא בַּר נָשׁ לָא יָדַע, וְלָא אַשְׁגַּח, וְלָא שַׁלִּיט בְּנִשְׁמָתֵיהּ, כָּל אִינּוּן תְּלָתִין יוֹמִין כְּמָה דְּהָוָה בְּקַדְמֵיתָא. דִּכְתִיב, (קהלת ח) אֵין אָדָם שַׁלִּיט בָּרוּחַ לִכְלֹא אֶת הָרוּחַ וְגו'. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא נָשׁ אִתְחֲשַׁשׁ, וְדִיוּקְנָא דְאִתְחֲזֵי בְּאַרְעָא אִתְמְנַעַת.

שְׁנִינוּ, כָּל אוֹתָם שְׁלֹשִׁים יָמִים נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ בְּכָל לַיְלָה, וְעוֹלָה וְרוֹאָה אֶת מְקוֹמָהּ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ אָדָם לֹא יוֹדֵעַ וְלֹא מַשְׂגִּיחַ וְלֹא שׁוֹלֵט בְּנִשְׁמָתוֹ כָּל אוֹתָם שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּתְּחִלָּה, שֶׁכָּתוּב (קהלת ח) אֵין אָדָם שַׁלִּיט בָּרוּחַ לִכְלֹא אֶת הָרוּחַ וְגו'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכְּשֶׁמַּתְחִילִים אוֹתָם שְׁלֹשִׁים יוֹם, צֶלֶם הָאָדָם נֶחְשָׁךְ, וְהַדְּמוּת שֶׁנִּרְאֵית בָּאָרֶץ נִמְנַעַת.

רִבִּי יִצְחָק הֲוָה יָתִיב יוֹמָא חַד אֲפִתְחָא דְּרִבִּי יְהוּדָה, וַהֲוָה עָצִיב. נָפִיק רִבִּי יְהוּדָה, אַשְׁכְּחֵיהּ לְתַרְעֵיהּ, דְּהֲוָה יָתִיב וְעָצִיב. אָמַר לֵיהּ (צ"ל מה) מַאן יוֹמָא דֵּין מִשְׁאָר יוֹמִין.

רַבִּי יִצְחָק הָיָה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד עַל פִּתְחוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה וְהָיָה עָצוּב. יָצָא רַבִּי יְהוּדָה וּמְצָאוֹ אוֹתוֹ בַּשַּׁעַר שֶׁלּוֹ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְעָצוּב. אָמַר לוֹ, מַה יוֹם זֶה מִשְּׁאָר יָמִים?

אָמַר לֵיהּ, אִתֵּינָא לְגַבָּךְ, לְמִבְעֵי מִינָּךְ תְּלַת מִלִּין, חַד, דְּכַד תֵּימָא מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא, וְתַדְכַּר מֵאִינּוּן מִלִּין דְּאֲנָא אֲמִינָא, דְּתֵימָא לוֹן מִשְׁמֵי, בְּגִין לְאַדְכָּרָא שְׁמִי. וְחַד דְּתִזְכֵּי לְיוֹסֵף בְּרִי בְּאוֹרַיְיתָא. וְחַד, דְּתֵיזִיל לְקִבְרֵי כָּל ז' יוֹמִין, וְתִבְעֵי בַּעוּתֵיךְ עָלַי.

אָמַר לוֹ, בָּאתִי אֵלֶיךָ לְבַקֵּשׁ מִמְּךָ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים. אֶחָד - שֶׁכַּאֲשֶׁר תֹּאמַר דִּבְרֵי תוֹרָה וְתַזְכִּיר מֵאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁאֲנִי אָמַרְתִּי, שֶׁתֹּאמַר אוֹתָם בִּשְׁמִי, כְּדֵי לְהַזְכִּיר אֶת שְׁמִי. וְאֶחָד - שֶׁתְּזַכֶּה אֶת יוֹסֵף בְּנִי בַּתּוֹרָה. וְאֶחָד - שֶׁתֵּלֵךְ לְקִבְרֵי כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים וּתְבַקֵּשׁ בַּקָּשָׁתְךָ עָלַי.

אָמַר לֵיהּ מִנַּיִן לָךְ. אָמַר לֵיהּ, הָא נִשְׁמָתִי אִסְתַּלְקַת מִינִּי בְּכָל לֵילְיָא, וְלָא אַנְהִיר לִי בְּחֶלְמָא כְּמָה דְּהֲוָה בְּקַדְמֵיתָא. וְעוֹד דְּכַד אֲנָא מְצַלֵּינָא וּמְטַיְּנָא לְשׁוּמַע תְּפִלָּה, אַשְׁגַּחְנָא בְּצוּלְמֵי דִילִי בְּכוֹתְלָא, וְלָא חָמִינָא לֵיהּ. וְאָמִינָא דְּהוֹאִיל וְצַלְמָא אִתְעֲבַר וְלָא אִתְחֲזֵי, דְּהָא כְּרוֹזָא

נָפִיק וְכָרִיז. דִּכְתִיב, (תהלים לט) אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ, כָּל זִמְנָא דְצוּלְמָא דְבַר נָשׁ וְלָא יִתְעֲבַר מִנֵּיהּ, יִתְהַלֵּךְ אִישׁ, וְרוּחֵיהּ אִתְקַיְּימָא בְּגַוֵּיהּ. אִתְעֲבַר צוּלְמָא דְבַר נָשׁ וְלָא אִתְחֲזֵי, אִתְעֲבַר מֵהַאי עָלְמָא.

אָמַר לוֹ, מִנַּיִן לְךָ? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נִשְׁמָתִי מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנִּי בְּכָל לַיְלָה, וְלֹא מְאִירָה לִי בַּחֲלוֹם כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה בַּתְּחִלָּה. וְעוֹד, שֶׁכַּאֲשֶׁר אֲנִי מִתְפַּלֵּל וּמַגִּיעַ לְשׁוֹמַע תְּפִלָּה, אֲנִי מַשְׁגִּיחַ בְּצַלְמִי שֶׁבַּכֹּתֶל וְלֹא רוֹאֶה אוֹתוֹ, וְאָמַרְתִּי, הוֹאִיל וְהַצֶּלֶם הָעֲבַר וְלֹא נִרְאֶה, שֶׁהֲרֵי הַכָּרוֹז יוֹצֵא וּמַכְרִיז, שֶׁכָּתוּב (תהלים לט) אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ - כָּל זְמַן שֶׁצֶּלֶם הָאָדָם לֹא יַעֲבֹר מִמֶּנּוּ, יִתְהַלֵּךְ אִישׁ וְרוּחוֹ עוֹמֶדֶת בְּתוֹכוֹ. כְּשֶׁהָעֲבַר צֶלֶם הָאָדָם וְלֹא נִרְאֶה, אָז הוּא מָעֲבָר מֵהָעוֹלָם הַזֶּה.

דף ריח.

אָמַר לֵיהּ, וּמֵהָכָא, דִּכְתִיב, (איוב ח) כִּי צֵל יָמֵינוּ עָלֵי אָרֶץ. אָמַר לֵיהּ, כָּל אִלֵּין מִלִּין דְּאַתְּ בָּעֵי עֲבִידְנָא. אֲבָל בָּעִינָא מִינָךְ (דף ריח ע"א) דִּבְהַהוּא עַלְמָא, תְּבָרִיר דּוּכְתָּאי גַּבָּךְ, כְּמָה דַהֲוֵינָא בְּהַאי עַלְמָא. בָּכָה רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, בְּמָטוּ מִינָךְ, דְּלָא תִּתְפָּרֵשׁ מִנָּאי כָּל אִלֵּין יוֹמִין.

אָמַר לוֹ, וּמִכָּאן, שֶׁכָּתוּב (איוב ח) כִּי צֵל יָמֵינוּ עָלֵי אָרֶץ. אָמַר לוֹ, כָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁאַתָּה רוֹצֶה שֶׁאֲנִי אֶעֱשֶׂה, אֲבָל אֲבַקֵּשׁ מִמְּךָ, שֶׁבְּאוֹתוֹ עוֹלָם תְּבָרֵר אֶת מְקוֹמִי אֲצָלְךָ כְּמוֹ שֶׁהָיִיתִי בָּעוֹלָם הַזֶּה. בָּכָה רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ שֶׁלֹּא תִּפָּרֵד מִמֶּנִּי כָּל הַיָּמִים הַלָּלוּ.

אֲזִלוּ לְגַבֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, אַשְׁכְּחוּהוּ דְּהָוָה לֵעֵי בְּאוֹרַיְיתָא, זְקִיף עֵינוֹי רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְחָמָא לְרַבִּי יִצְחָק, וְחָמָא לְמַלְאָךְ הַמָּוֶת דְּרָהִיט קַמֵּיהּ, וְרָקִיק קַמֵּיהּ. קָם רַבִּי שִׁמְעוֹן, אָחִיד בִּידֵיהּ דְּרַבִּי יִצְחָק. אָמַר, גּוֹזָרְנָא, מַאן דְּרָגִיל לְמֵיעַל, יֵעוּל. וּמַאן דְּלָא רָגִיל לְמֵיעַאל, לָא יֵיעוּל. עָאלוּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה, קָטִיר מַלְאַךְ הַמָּוֶת לְבַר.

הָלְכוּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, מְצָאוּהוּ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. זָקַף עֵינָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרָאָה אֶת רַבִּי יִצְחָק, וְרָאָה אֶת מַלְאַךְ הַמָּוֶת שֶׁרָץ לְפָנָיו וְרוֹקֵד לְפָנָיו. קָם רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְאָחַז בְּיַד רַבִּי יִצְחָק. אָמַר, גּוֹזְרַנִי שֶׁמִּי שֶׁרָגִיל לְהִכָּנֵס - יִכָּנֵס, וּמִי שֶׁלֹּא רָגִיל לְהִכָּנֵס - לֹא יִכָּנֵס. נִכְנְסוּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה, קָשַׁר אֶת מַלְאַךְ הַמָּוֶת בַּחוּץ.

אַשְׁגַּח רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְחָמָא דְּעַד כְּעַן לָא מָטָא עִדָּנָא, דְּהָא עַד תְּמַנְיָא שַׁעְתֵּי דְּיוֹמָא הָווֹ זִמְנָא. אוֹתְבֵיהּ קַמֵּי רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְהָוָה לֵעֵי לֵיהּ בְּאוֹרַיְיתָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ, תֵּיב אֶפְתְּחָא וּמַה (צ"ל ומאן) דְּתֶחֱמֵי, לָא תִּשְׁתָּעֵי בַּהֲדֵיהּ. וְאִי יִבְעֵי לְמֵיעַאל הָכָא, אוֹמֵי אוֹמְאָה דְּלָא לֵיעוֹל.

הִתְבּוֹנֵן רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְרָאָה שֶׁעַד עַכְשָׁו טָרֵם הִגִּיעַ זְמַן, שֶׁהֲרֵי עַד שְׁמֹנֶה שָׁעוֹת שֶׁל הַיּוֹם הָיָה זְמַן. הוֹשִׁיבוֹ לְפָנָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן וְהָיָה מְלַמְּדוֹ בַּתּוֹרָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, שֵׁב עַל הַפֶּתַח, וּמַה [ומי] שֶׁתִּרְאֶה אַל תְּדַבֵּר עִמּוֹ. אִם יִרְצֶה לְהִכָּנֵס לְכָאן, תַּשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא יִכָּנֵס.

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן לְרִבִּי יִצְחָק, חָמִית דִּיוּקְנָא דְּאָבוּךְ יוֹמָא דָּא, אוֹ לָא. דְּהָא תְּנִינָן, בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ אִסְתַּלַּק מֵעַלְמָא, אֲבוֹי וְקָרֵיבוֹי מִשְׁתַּכְּחִין תַּמָּן עִמֵּיהּ, וְחָמָא לוֹן וְאִשְׁתְּמוֹדַע לוֹן, וְכָל אינוּן דְּהָווֹ מְדוֹרֵיהּ גַּבַּיְיהוּ בְּהַהוּא עַלְמָא בְּדַרְגָּא חַד, כֻּלְּהוּ מִתְכַּנְּשֵׁי וּמִשְׁתַּכְּחֵי עִמֵּיהּ, וְאָזְלִין עִם נִשְׁמָתֵיהּ, עַד אֲתַר דְּתִשְׁרֵי בְּאַתְרֵיהּ. אָמַר, עַד כְּעַן לָא חָמֵינָא.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבִּי יִצְחָק, רָאִיתָ אֶת דְּמוּת אָבִיךָ הַיּוֹם אוֹ לֹא? שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם מִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, אָבִיו וּקְרוֹבָיו נִמְצָאִים שָׁם, וְרוֹאֶה אוֹתָם וְנוֹדָע לָהֶם, וְכָל אוֹתָם שֶׁיִּהְיֶה מְדוּרוֹ עִמָּם שֶׁבְּאוֹתוֹ עוֹלָם בְּדַרְגָּה אַחַת, כֻּלָּם מִתְכַּנְּסִים וְנִמְצָאִים עִמּוֹ, וְהוֹלְכִים עִם נִשְׁמָתוֹ עַד הַמָּקוֹם שֶׁתִּשְׁרֶה בְּמְקוֹמָהּ. אָמַר, עַד עַכְשָׁו לֹא רָאִיתִי.

אַדְּהָכִי קָם רִבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, מָארֵי דְּעַלְמָא, אִשְׁתְּמוֹדַע רִבִּי יִצְחָק לְגַבָּן, וּמַאנּוּן שִׁבְעָה עַיְינִין דְּהָכָא הוּא. הָא אֲחִידְנָא בֵּיהּ, וְהַב לִי. נָפַק קָלָא וְאָמַר, כּוּרְסָיָיא (ס"א טסיסה) דְּמָארֵיהּ קְרִיבָא בְּגַוְונָא דִּרְבִּי שִׁמְעוֹן, הָא דִּידָךְ הוּא, וְעִמָּךְ תַּיְיתֵיהּ בְּזִימְנָא דְּתִיעוֹל לְמִשְׁרֵי בְּכוּרְסָיָךְ. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, וַדַּאי.

בֵּין כָּךְ קָם רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, רִבּוֹן הָעוֹלָם, נוֹדָע רַבִּי יִצְחָק אֶצְלֵנוּ, וְהוּא מֵאוֹתָן שֶׁבַּע עֵינַיִם שֶׁל כָּאן. הֲרֵי אֲחַזְתִּי אוֹתוֹ וְתֵן לִי. יָצָא קוֹל וְאָמַר: כִּסֵּא אֲדוֹנֵנוּ קָרְבָה בְּכַנְפֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲרֵי הוּא שֶׁלְּךָ וְעִמְּךָ יָבֹא בִּזְמַן שֶׁתִּכָּנֵס לִשְׁרוֹת בְּכִסְאֶךָ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וַדַּאי.

אַדְּהָכִי, חָמָא רִבִּי אֶלְעָזָר דְּהַהוּא אִסְתַּלִּיק מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וְאָמַר, לֵית קוּפְטָרָא דְּטִיפְסָא, בָּאֲתַר דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי שְׁכִיחַ. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן לְרִבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ, עוּל הָכָא, וְאָחִיד בֵּיהּ בְּרִבִּי יִצְחָק, דְּהָא חָמֵינָא בֵּיהּ דְּמִסְתָּפֵי. עָאל רִבִּי אֶלְעָזָר, וְאָחִיד בֵּיהּ. וְרִבִּי שִׁמְעוֹן אַהֲדַר אַנְפּוֹהִי וְלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא.

בֵּין כָּךְ רָאָה רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁהָיָה מִסְתַּלֵּק מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְאָמַר, אֵין גֶּזֶר דִּין בְּמָקוֹם שֶׁמְּצוּי רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, תִּכָּנֵס לְכָאן וֶאֱחֹז בְּרַבִּי יִצְחָק, שֶׁהֲרֵי רָאִיתִי בּוֹ שֶׁהוּא פּוֹחֵד. נִכְנַס רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָחַז בּוֹ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הֶחֱזִיר פָּנָיו וְלָמַד תּוֹרָה.

נַיִּים רִבִּי יִצְחָק, וְחָמָא לְאֲבוֹי. אָמַר לֵיהּ, בְּרִי, זַכָּאָה חוּלָקָךְ בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. דְּהָא בֵּין טַרְפֵּי אִילָנָא דְּחַיֵּי דְּגִנְּתָא דְּעֵדֶן, אִתְּיְהִיב (את יתיב) אִילָנָא רַבָּא וְתַקִּיף בְּתָרֵין עָלְמִין, רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי הוּא. דְּהָא הוּא אָחִיד לָךְ בְּעַנְפּוֹי, זַכָּאָה חוּלָקָךְ בְּרִי.

נִרְדַּם רַבִּי יִצְחָק וְרָאָה אֶת אָבִיו. אָמַר לוֹ, בְּנִי, אַשְׁרֵי חֶלְקְךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֲרֵי בֵּין הָעֲלִים שֶׁל עֵץ הַחַיִּים שֶׁבְּגַן עֵדֶן נָתוּן [אתה יושב] עֵץ גָּדוֹל וְחָזָק בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, וְהוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹחֵז אוֹתְךָ בַּעֲנָפָיו. אַשְׁרֵי חֶלְקְךָ בְּנִי.

אָמַר לֵיהּ אַבָּא, וּמָה אֲנָא הָתָם. אָמַר לֵיהּ, תְּלַת יוֹמִין הֲווּ דְּחָפּוּ אִדְרָא דְּמִשְׁכָּבָךְ. וְתַקִּינוּ לָךְ כֵּיוָן פְּתִיחָן, לְאַנְהָרָא לָךְ מֵאַרְבַּע סִטְרִין דְּעַלְמָא. וַאֲנָא חָמֵינָא דּוּכְתֵּיךְ וְחָדֵינָא, דַּאֲמֵינָא זַכָּאָה חוּלָקָךְ בְּרִי. בַּר דְּעַד כְּעַן, בָּרְךָ לָא זָכֵי בְּאוֹרַיְיתָא.

אָמַר לוֹ, אַבָּא, וּמָה אֲנִי שָׁם? אָמַר לוֹ, שְׁלֹשָׁה יָמִים הָיוּ שֻׁכְּסוּ אֶת חֶדֶר מִשְׁכָּבְךָ, וְתִקְּנוּ לְךָ חַלּוֹנוֹת פְּתוּחִים לְהָאִיר לְךָ מֵאַרְבַּעַת צִדֵּדֵי הָעוֹלָם, וַאֲנִי רָאִיתִי מְקוֹמְךָ וְשָׂמַחְתִּי, שֶׁאָמַרְתִּי אַשְׁרֵי חֶלְקָךְ בְּנִי, מִחוּץ לָזֶה שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא זָכָה בְּנִךָ בַּתּוֹרָה.

וְהָא הַשְׁתָּא חֲוֵי זְמִינִין לְמֵיתֵי גַּבָּךְ, תְּרֵיסַר צַדִּיקַיָּא דְּחַבְרַיָּיא, וְעַד דַּהֲוֵינָא נָפְקֵי, אִתְעַר קָלָא בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין, מַאן חַבְרִין (ס"א שבילין) דְּקָיְימִין הָכָא, אִתְעָטָרוּ, בְּגִינֵיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן. שְׁאֶלְתָּא שָׁאִיל, וְאִתְיְיהִיב לֵיהּ.

וַהֲרֵי עַכְשָׁו הָיוּ עֲתִידִים לָבא אֵלָיךְ שְׁנַיִם עָשָׂר צַדִּיקִים מֵהַחֲבֵרִים, וְעַד שֶׁהָיוּ יוֹצְאִים הִתְעוֹרֵר קוֹל בְּכָל הָעוֹלָמוֹת: מִי הֵם הַחֲבֵרִים [השבילים] שֶׁעוֹמְדִים כָּאן? הִתְעַטְּרוּ בִּשְׁבִיל רַבִּי שִׁמְעוֹן, בַּקָּשָׁה בִּקֵּשׁ וְנִתְּנָה לוֹ.

וְלָא דָא בִּלְחוֹדוֹי, דְּהָא שִׁבְעִין דּוּכְתֵּי מִתְעַטְּרָן הָכָא דִּילֵיהּ. וְכָל דּוּכְתָּא וְדוּכְתָּא, פָּתְחִין פְּתִיחָן לְשִׁבְעִין עָלְמִין. וְכָל עַלְמָא וְעַלְמָא אִתְפַּתַּח לְע' רְהִיטִין. וְכָל רְהִיטָא וּרְהִיטָא, אִתְפַּתַּח לְשִׁבְעִין כְּתָרִין עִלָּאִין. וּמִתַּמָּן אִתְפַּתְּחוּ אֲרְחִין לְעַתִּיקָא סְתִימָאָה דְּכֹלָּא, לְמֶהֱמֵי בֵּהַהוּא נְעִימוּתָא עִלָּאָה דְּנָהֲרָא, וּמְהַנְיָא לְכֹלָּא. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים כז) לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ. מַהוּ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ. הַיְינוּ דִּכְתִיב, (במדבר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא.

וְלֹא זֶה לְבַדּוֹ, שֶׁהֲרֵי שִׁבְעִים מְקוֹמוֹת מִתְעַטְּרִים כָּאן בִּשְׁבִילוֹ, וּבְכָל מָקוֹם וּמָקוֹם פְּתוּחִים פְּתוּחִים לְשִׁבְעִים עוֹלָמוֹת, וְכָל עוֹלָם וְעוֹלָם נִפְתָּח לְשִׁבְעִים רְצִים, וְכָל רָץ וְרָץ נִפְתָּח לְשִׁבְעִים כְּתָרִים עֶלְיוֹנִים, וּמִשָּׁם נִפְתָּחוּ דְּרָכִים לְעַתִּיק, נִסְתָּר הַכֹּל, לִרְאוֹת בְּאוֹתָהּ נְעִימוּת עֶלְיוֹנָה שֶׁמְּאִירָה וּמְהַנָּה לַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פז) לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ. מַה זֶּה וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ? הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (במדבר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא.

אָמַר לֵיהּ, אַבָּא, כַּמָּה זְמַנָּא יְהִיבוּ לִי בְּהַאי עָלְמָא, אָמַר לֵיהּ, לֵית לִי רְשׁוּתָא וְלָא מוֹדָעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ. אֲבָל בְּהִלּוּלָא רַבָּא דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, תְּהֵא מְתַקֵּן פָּתוֹרֵיהּ. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ג) צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ.

אָמַר לוֹ, אַבָּא, כַּמָּה זְמַן נָתְנוּ לִי בָּעוֹלָם הַזֶּה? אָמַר לוֹ, אֵין רְשׁוּת וְלֹא מוֹדִיעִים לְאָדָם, אֲבָל בַּהִלּוּלָא הַגְּדוֹלָה שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן תִּהְיֶה עוֹרֵךְ שֻׁלְחָנוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ.

אַדְּהָכִי אִתְעַר רִבִּי יִצְחָק, וְהָוָה חָיֵיךְ, וְאַנְפּוֹי נְהִירִין. חָמָא רִבִּי שִׁמְעוֹן, וְאִסְתַּכַּל בְּאַנְפּוֹי. אָמַר לֵיהּ, מִלָּה חַדְתָּא שְׁמַעְתָּא. אָמַר לֵיהּ, וַדַּאי. סָח לֵיהּ, אִשְׁתַּטַּח קַמֵּיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן.

בֵּין כָּךְ הִתְעוֹרֵר רַבִּי יִצְחָק, וְהָיָה צוֹחֵק וּפָנָיו מְאִירִים. רָאָה רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְהִסְתַּכֵּל בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ, דָּבָר חָדָשׁ שָׁמַעְתָּ? אָמַר לוֹ, וַדַּאי. אָמַר לוֹ. הִשְׁתַּטַּח לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן.

דף ריח:

תָּאנָא, מֵהַהוּא יוֹמָא, הֲוָה (דף ריח ע"ב) רִבִּי יִצְחָק אָחִיד לְבָרִיהּ בִּידֵיהּ, וְלָעֵי לֵיהּ בְּאוֹרַיְיתָא, וְלָא הֲוָה שַׁבְקֵיהּ. כַּד הֲוָה עָאל קַמֵּיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, אוֹתְבֵיהּ לְבָרִיהּ לְבַר, וְיָתִיב קַמֵּיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, וַהֲוָה קָרֵי קַמֵּיהּ (ישעיה לח) ה' עָשְׁקָה לִי עָרְבֵנִי.

לְמַדְנוּ, מֵאוֹתוֹ יוֹם הָיָה רַבִּי יִצְחָק אוֹחֵז אֶת בְּנוֹ בְּיָדוֹ וּמְלַמֵּד אוֹתוֹ תּוֹרָה, וְלֹא הָיָה עוֹזֵב אוֹתוֹ. כְּשֶׁהָיָה נִכְנָס לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, הוֹשִׁיב אֶת בְּנוֹ בַּחוּץ, וְיָשַׁב לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְהָיָה קוֹרֵא לְפָנָיו, (ישעיה לח) ה' עָשְׁקָה לִי עָרְבֵנִי.

תָּנָא, בְּהַהוּא יוֹמָא תַּקִּיפָא וּדְחִילוּ דְּבַר נָשׁ, כַּד מָטֵי זִמְנֵיהּ לְאִסְתַּלְּקָא מֵעָלְמָא, אַרְבַּע סִטְרִין דְּעָלְמָא קָיְימִין בְּדִינָא תַּקִּיפָא, וּמִתְעָרִין דִּינִין מֵאַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא. וְאַרְבַּע קִשׁוּרִין נָצָאן, וּקְטָטוּתָא אִשְׁתְּכַח בֵּינַיְיהוּ, וּבָעְיִין לְאִתְפְּרָשָׁא כָּל חַד לְסִטְרוֹי.

לְמַדְנוּ, בְּאוֹתוֹ יוֹם תַּקִּיף וּמַפְחִיד שֶׁל הָאָדָם, כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם, אַרְבַּעַת צַדְדֵי הָעוֹלָם עוֹמְדִים בַּדִּין הַקָּשֶׁה, וּמִתְעוֹרְרִי דִּינִים מֵאַרְבַּעַת צַדְדֵי הָעוֹלָם, וְאַרְבָּעָה קְשָׁרִים נִיצָּים, וּקְטָטָה נִמְצֵאת בֵּינֵיהֶם, וְרוֹצִים לְהַפְרִיד כָּל אֶחָד לְצִדּוֹ.

כָּרוֹזָא נָפִיק וּמַכְרָזָא בְּהַהוּא עָלְמָא, וְאִשְׁתְּמַע בְּמָאתַן וְשִׁבְעִין עָלְמִין. אִי זַכָּאָה הוּא, כֻּלְּהוּ עָלְמִין חָדָאן לְקָדְמוּתֵיהּ. וְאִי לָאו, וַוי לְהַהוּא בַּר נָשׁ וּלְחוּלָקֵיהּ.

הַכָּרוֹז יוֹצֵא וּמַכְרִיז בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְנִשְׁמָע בְּמָאתַיִם שִׁבְעִים עוֹלָמוֹת. אִם צַדִּיק הוּא - כָּל הָעוֹלָמוֹת שְׂמֵחִים כְּנֶגְדּוֹ, וְאִם לֹא - אוֹי לְאוֹתוֹ הָאִישׁ וּלְחֶלְקוֹ.

תָּנָא, בְּהַהוּא זִמְנָא דְּכָרוֹזָא כָּרִיז, כְּדֵין נָפַק חַד שַׁלְהוֹבָא מִסִּטְרָא צָפוֹן, וְאָזְלָא וְאִתּוֹקַד בְּנָהַר דִּינוּר, וּמִתְפָּרְשָׁא לְאַרְבַּע סִטְרֵי עַלְמָא, וְאוֹקִיד נְשָׁמָתְהוֹן דְּחַיָּיבַיָּא. וְנָפַק הַהוּא שַׁלְהוֹבָא, וְסָלְקָא וְנָחֲתָא בְּעַלְמָא. וְהַהוּא שַׁלְהוֹבָא מָטָא בְּגַדְפּוֹי דְּתַרְנְגוֹלָא אוּכְמָא, וּבָטַשׁ בְּגַדְפּוֹי, וְקָרֵי בְּפִתְחָא בֵּין תַּרְעֵי.

לְמַדְנוּ, בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁהַכָּרוֹז מַכְרִיז, אָז יוֹצֵאת שַׁלְהֶבֶת מִצַּד צָפוֹן, וְהוֹלֶכֶת וּבוֹעֶרֶת בִּנְהַר דִּינוּר, וְנִפְרֶדֶת לְאַרְבַּעַת צַדְדֵי הָעוֹלָם, וְשׂוֹרֶפֶת אֶת נִשְׁמוֹת הָרְשָׁעִים. וְיוֹצֵאת אוֹתָהּ שַׁלְהֶבֶת וְעוֹלָה וְיוֹרֶדֶת בָּעוֹלָם, וְאוֹתָהּ שַׁלְהֶבֶת מַגִּיעָה לְכַנְפֵי הַתַּרְנְגוֹל הַשָּׁחוֹר, וּמַכָּה בִּכְנָפָיו וְקוֹרֵא בַּפֶּתַח בֵּין הַשְּׁעָרִים.

זִמְנָא קַדְמָאָה קָרֵי וְאָמַר, (מלאכי ג) הִנֵּה יוֹם ה' בָּא בּוֹעֵר כַּתַּנּוּר וְגו'. זִמְנָא תִּנְיָינָא קָרֵי וְאָמַר, (עמוס ד) כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבוֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׂחוֹ. וְהַהִיא שַׁעֲתָא, יָתִיב בַּר נָשׁ בְּעוֹבָדוֹי, דְּסָהֲדִין קַמֵּיהּ, וְהוּא אוֹדֵי עֲלַיְיהוּ. זִמְנָא תְּלִיתָאָה, כַּד בָּעְיִין לְאָפָקָא נִשְׁמָתֵיהּ מִנֵּיהּ, קָרֵי תַּרְנְגוֹלָא וְאָמַר, (ירמיה י) מִי לֹא יִירָאֲךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם כִּי לְךָ יָאֱתָה וְגו'.

פַּעַם רִאשׁוֹנָה קוֹרֵא וְאוֹמֵר, (מלאכי ג) הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בּוֹעֵר כַּתַּנּוּר וְגו'. פַּעַם שְׁנִיָּה קוֹרֵא וְאוֹמֵר, (עמוס ד) כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבוֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׂחוֹ. וְאוֹתָהּ שָׁעָה יוֹשֵׁב בֶּן אָדָם בְּמַעֲשָׂיו שֶׁמְּעִידִים

לְפָנָיו, וְהוּא מוֹדֶה עֲלֵיהֶם. פַּעַם שְׁלִישִׁית, כְּשֶׁרוֹצִים לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת נִשְׁמָתוֹ, קוֹרֵא הַתַּרְנְגוֹל וְאוֹמֵר, (ירמיה י) מִי לֹא יִרָאֲךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם כִּי לְךָ יָאתָה וְגוֹ'.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, תַּרְנְגוֹלָא אוּכְמָא לְמַאי נַפְקָא. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יְהוּדָה, כָּל מַה דְּעָבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַרְעָא, כֻּלְּהוּ רָמִיז בְּחָכְמָה, בַּר דְּבָנֵי נָשָׁא לָא יְדְעֵי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶיךָ, וּמִשּׁוּם דְּאִתְעֲבִידוּ בְּחָכְמָה, כֻּלְּהוּ רְמִיזִין בְּחָכְמָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, תַּרְנְגוֹל שָׁחֹר לָמָּה יוֹצֵא? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּאָרֶץ, הַכֹּל רָמוּז בַּחָכְמָה, רַק שֶׁבְּנֵי אָדָם לֹא יוֹדְעִים. וֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ. וּמִשּׁוּם שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּחָכְמָה, כֻּלָּם רְמוּזִים בַּחָכְמָה.

וְתַרְנְגוֹלָא אוּכְמָא, תָּנִינָן, לֵית דִּינָא שַׁרְיָא אֶלָּא בְּאַתַר דְּהוּא זִינִיהּ. וְאוּכְמָא מִסְטָרָא דְּדִינָא קָאתֵי. וּבְגִין כָּךְ, בְּפַלְגוּת לֵילְיָא מַמָּשׁ, כַּד רוּחָא דְסִטְרָא דְּצָפוֹן אִתְעַר, חַד שַׁלְהוֹבָא נָפִיק, וּבָטַשׁ תְּחוֹת גַּדְפּוֹי דְתַרְנְגוֹלָא, וְקָרֵי. וְכָל שֶׁכֵּן בְּתַרְנְגוֹלָא אוּכְמָא, דְּאִתְכַּוִּון יַתִּיר מֵאַחֲרָא. וְהַתַּרְנְגוֹל הַשָּׁחֹר, שְׁנִינוּ, אֵין דִּין שׁוֹרֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מִינוֹ, וְשָׁחֹר בָּא מִצַּד הַדִּין. וְלָכֵן בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת רוּחַ שֶׁל צַד צָפוֹן, שֶׁלֶּהֱבָת אַחַת יוֹצֵאת וּמַכָּה תַּחַת כַּנְפֵי הַתַּרְנְגוֹל וְהוּא קוֹרֵא. וְכָל שֶׁכֵּן בְּתַרְנְגוֹל שָׁחֹר, שֶׁמִּתְכַּוֵּן יוֹתֵר מֵאַחֵר.

אוּף הָכָא, בְּשַׁעְתָּא דְּדִינָא דְּבַר נָשׁ יִתְעַר, שְׁאֲרֵי וְקָרֵי לֵיהּ, וְלֵית דְּיָדַע לֵיהּ, בַּר הַהוּא בַּר נָשׁ דְּשָׁכִיב. דְּתָנִינָן, בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ שָׁכִיב, וְדִינָא שַׁרְיָא עֲלֵיהּ לְנַפְקָא מֵהַאי עָלְמָא, אִתּוֹסַף רוּחָא עִלָּאָה בֵּיהּ, מַה דְּלָא הֲוָה בְּיוֹמוֹי. וְכֵיוָן דְּשַׁרְיָא עֲלוֹי וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, חָמֵי מַה דְּלָא זָכָה בְּיוֹמוֹי, מִשּׁוּם דְּאִתּוֹסַף בֵּיהּ הַהוּא רוּחָא. וְכַד אִתּוֹסַף בֵּיהּ וְחָמָא, כְּדֵין נָפִיק מֵהַאי עָלְמָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קד) תּוֹסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וְאֶל עֲפָרָם יְשׁוּבוּן. כְּדֵין כְּתִיב, (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי, בְּחַיֵּיהוֹן לָא זָכָאן, בְּמִיתָתְהוֹן זָכָאן.

אַף כָּאן, בְּשָׁעָה שֶׁדִּין הָאָדָם יִתְעוֹרֵר, מַתְחִיל וְקוֹרֵא לוֹ, וְאֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ בָּזֶה, פְּרָט לְאוֹתוֹ אִישׁ שֶׁשּׁוֹכֵב. שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהָאִישׁ שׁוֹכֵב וְהַדִּין שָׁרוּי עָלָיו לְהוֹצִיא מֵהָעוֹלָם הַזֶּה, מִתּוֹסֶפֶת בּוֹ רוּחַ עֶלְיוֹנָה מַה שֶּׁלֹּא הָיָה בְּיָמָיו, וְכֵיוָן שֶׁשּׁוֹרָה עָלָיו וְנִדְבֶּקֶת בּוֹ, רוֹאֶה מַה שֶּׁלֹּא זָכָה בְּיָמָיו, מִשּׁוּם שֶׁהִתּוֹסְפָה בּוֹ אוֹתָהּ הָרוּחַ. וּכְשֶׁמִּתּוֹסֶפֶת בּוֹ וְרוֹאֶה, אָז יוֹצֵא מֵהָעוֹלָם הַזֶּה. וֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם) תּוֹסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וְאֶל עֲפָרָם יְשׁוּבוּן. אָז כָּתוּב (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי. בְּחַיֵּיהֶם לֹא זוֹכִים, בְּמִיתָתָם זוֹכִים.

תָּאנָא, בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ מִית, אִתְיְהִיב לֵיהּ רְשׁוּתָא לְמָחֲמֵי, וְחָמֵי גַּבֵּיהּ קְרִיבוֹי וְחַבְרוֹי מֵהַהוּא עָלְמָא, וְאִשְׁתְּמוֹדַע לְהוּ. וְכֻלְּהוּ גְּלִיפִין בְּדִיוּקְנֵיהוֹן כְּמָה דְּהֲווּ בְּהַאי עָלְמָא. אִי זַכָּאָה הַהוּא בַּר נָשׁ, כֻּלְּהוּ חָדָאן קַמֵּיהּ, וּמַקְדְּמֵי לֵיהּ שְׁלָם.

לְמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם מֵת, נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לִרְאוֹת, וְרוֹאֶה אֶצְלוֹ קְרוֹבָיו וַחֲבֵרָיו מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְנוֹדָע לָהֶם, וְכֻלָּם חֲקוּקִים בִּדְמָיוֹתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. אִם צַדִּיק אוֹתוֹ הָאִישׁ, כֻּלָּם שְׂמֵחִים לְפָנָיו וּמַקְדִּימִים לוֹ שָׁלוֹם.

וְאִי זַכָּאָה לָא הֲוֵי, לָא אִשְׁתְּמוֹדְעָן גַּבֵּיהּ, בַּר מֵאִינּוּן חַיָּיבַיָּא, דְּטָרְדִין לוֹן בְּכָל יוֹמָא בַּגֵּיהִנָּם. וְכֻלְּהוּ עֲצִיבִין, וּפָתְחִין בְּווּי וּמְסַיְּימִין בְּווּי. וְסָלְיק עֵינוּי, וְחָמָא לוֹן כְּטִיסָא דְּמִסְתַּלְּקָא מִן נוּרָא, אוּף הָכִי, הוּא פָּתַח, וַוי.

וְאִם אֵינוֹ צַדִּיק, לֹא נוֹדָעִים אֵלָיו. פָּרַט לְאוֹתָם הָרְשָׁעִים שֶׁטּוֹרְדִים אוֹתָם בְּכָל יוֹם בַּגֵּיהִנֹּם, וְכֻלָּם עֲצוּבִים וּפוֹתְחִים בְּווּי וּמְסַיְּמִים בְּווּ, וּמֵרִים עֵינָיו וְרוֹאֶה אוֹתָם כְּמוֹ גֶּץ שֶׁעוֹלֶה מֵהָאֵשׁ. אַף כָּךְ הוּא פּוֹתֵחַ וַי.

תָּנְיָא, בְּשַׁעְתָּא דְּנָפַק נִשְׁמָתֵיהּ דְּבַר נָשׁ, אָזְלִין כֻּלְּהוּ קְרִיבוֹי וְחַבְרוֹי דְּהַהוּא עַלְמָא עִם נִשְׁמָתֵיהּ, וּמַחְזְיִין לֵיהּ אַתְרָא דְּעִדּוֹנָא, וְאַתְרָא דְּעוֹנָשָׁא. אִי זַכָּאָה הֲוֵי, חֲמֵי דּוּכְתֵּיהּ, וְסָלְיק וְיָתִיב, וְאִתְעֲדַן בַּעִדּוֹנָא עִלָּאָה דְּהַהוּא עָלְמָא. וְאִי לָא הֲוֵי זַכָּאָה, אִשְׁתְּאַרַת הַהִיא נִשְׁמָתָא בְּהַאי עָלְמָא, עַד דְּאִטְמִיר גּוּפָא בְּאַרְעָא. כֵּיוָן דְּאִטְמַר, כַּמָּה גַּרְדִּינִין דְּנָמּוּסִין אַחֲדָן בֵּיהּ, עַד דְּמָטָא לְדוּמָ"ה, וְעָאלִין לֵיהּ בְּמָדוֹרוֹי דְּגֵיהִנֹּם.

לְמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצֵאת נִשְׁמַת הָאָדָם, הוֹלְכִים כָּל קְרוֹבָיו וַחֲבֵרָיו שֶׁבְּאוֹתוֹ עוֹלָם עִם נִשְׁמָתוֹ, וּמַרְאִים לוֹ מָקוֹם הָעִדּוּן וּמָקוֹם הָעֹנֶשׁ. אִם הוּא צַדִּיק, רוֹאֶה אֶת מְקוֹמוֹ, וְעוֹלֶה וְיוֹשֵׁב וּמִתְעַדֵּן בְּעִדּוּן עֶלְיוֹן שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם. וְאִם אֵינוֹ צַדִּיק, נִשְׁאֶרֶת אוֹתָהּ נְשָׁמָה בָּעוֹלָם הַזֶּה עַד שֶׁנִּטְמָן הַגּוּף בַּקֶּרְקַע. כֵּיוָן שֶׁנִּטְמָן, כַּמָּה שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים אוֹחֲזִים בּוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְדוּמָ"ה, וּמַכְנִיסִים אוֹתוֹ בַּמָּדוֹר שֶׁלּוֹ שֶׁל הַגֵּיהִנֹּם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל ז' יוֹמִין, נִשְׁמָתָא אָזְלָא מִבֵּיתֵיהּ לְקִבְרֵיהּ, וּמְקַבְּרֵיהּ לְבֵיתֵיהּ, וְאִתְאַבְּלַת עֲלוֹי (דף ריט ע"א) דְּגוּפָא. דִּכְתִיב, (איוב יד) אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל. אָזְלָא וְיָתְבָא בְּבֵיתֵיהּ, חֲמֵי לְכֻלְּהוּ עֲצִיבִין וּמִתְאַבְּלָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הַנְּשָׁמָה הוֹלֶכֶת מֵהַבַּיִת לְקִבְרוֹ וּמְקִבְרוֹ לַבַּיִת, וּמִתְאַבֶּלֶת עָלָיו עַל הַגּוּף, שֶׁכָּתוּב (איוב יד) אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל. הוֹלֶכֶת וְיוֹשֶׁבֶת בְּבֵיתוֹ, וְרוֹאָה אֶת כֻּלָּם עֲצוּבִים וַאֲבֵלִים.

תָּנָא, בָּתַר ז' יוֹמִין, גּוּפָא הֲוֵי כְּמָה דְּהֲוָה, וְנִשְׁמָתֵיהּ עָאלַת לְדוּכְתָּא, עָאלַת לְמַעְרְתָּא דְּכַפְלְתָּא, חֲמָאת מָה דְּחָמָאת, וְעָאלַת לְאַתַר דְּעָאלַת, עַד דְּמָטַת לְגַן עֵדֶן, וְעַרְעָת לִכְרוּבִים, וְשָׁנַן דְּחַרְבָּא דִּי בְּגַן עֵדֶן דִּלְתַתָּא. אִי זַכָּאָה הוּא דְּתִיעוּל, עָאלַת.

לְמַדְנוּ, אַחַר שִׁבְעָה יָמִים הַגּוּף נֶהְיֶה כְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה לִמְקוֹמָהּ. נִכְנֶסֶת לִמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, רוֹאָה מָה שֶׁרוֹאָה, וְנִכְנֶסֶת לְמָקוֹם שֶׁנִּכְנֶסֶת, עַד שֶׁמַּגִּיעָה לְגַן עֵדֶן, וּפוֹגֶשֶׁת אֶת הַכְּרוּבִים וּשְׁנִינוּת הַחֶרֶב שֶׁבְּגַן עֵדֶן שֶׁלְּמַטָּה. אִם צַדִּיק הוּא שֶׁתִּכָּנֵס, נִכְנֶסֶת.

תָּאנָא, אַרְבַּע סַמְכִין זְמִינִין, וְחַד דְּיוּקְנָא דְּגוּפָּא בִּידַיְיהוּ, (שמות ר"י ע"א) מִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ בְּחֶדְוָותָא וְיָתְיבַת בְּהַהוּא מָדוֹרָא דְּגַן עֵדֶן דִּלְתַתָּא, עַד זִמְנָא דְּאִתְגְּזַר עָלָהּ. לְבָתַר כְּרוֹזָא קָרֵי.

שְׁנַיִם, אַרְבָּעָה עַמּוּדִים זְמִינִים, וּדְמוּת אַחַת שֶׁל הַגּוּף בִּידֵיהֶם, מִתְלַבֶּשֶׁת בּוֹ בְּחֶדְוָה וְיוֹשֶׁבֶת בְּאוֹתוֹ מָדוֹר שֶׁל גַּן עֵדֶן שֶׁלְּמַטָּה עַד זְמַן שֶׁנִּגְזַר עָלֶיהָ, אַחַר כָּךְ הַכְרוֹז קוֹרֵא.

וְעַמּוּדָא דְּתִלַּת גְּוָונֵי אִזְדַּמַּן, וְהַהוּא עַמּוּדָא אִתְקְרֵי, מְכוֹן הַר צִיּוֹן דִּכְתִיב, (ישעיה ד) וּבָרָא ה' עַל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאֶיהָ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְגוֹ'. סָלְקָא בְּהַהוּא עַמּוּדָא לְפִתְחָא דְּצֶדֶק, דְּצִיּוֹן וִירוּשָׁלַם בֵּיהּ.

וְעַמּוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה גְּוָונִים מִזְדַּמֵּן, וְאוֹתוֹ הָעַמּוּד נִקְרָא מְכוֹן הַר צִיּוֹן, שֶׁכָּתוּב (ישעיה ד) וּבָרָא ה' עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאֶהָ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְגוֹ'. עוֹלֶה בְּאוֹתוֹ הָעַמּוּד לְפֶתַח שֶׁל צֶדֶק שֶׁצִּיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם בּוֹ.

אִי זָכֵי לְסַלְקָא יַתִּיר, טַב חוּלָקֵיהּ וְעַדְבֵיהּ, לְאִתְדַּבְקָא בְּגוּפָא דְּמַלְכָּא. וְאִי לָא זָכֵי לְסַלְקָא יַתִּיר, כְּתִיב, (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ. וְאִי זָכֵי לְסַלְקָא יַתִּיר, כְּתִיב, זָכָאָה הוּא. דְּזָכֵי לִיקָרָא דְּמַלְכָּא, וּלְאִתְעַדְּנָא בְּעִדּוּנָא עִלָּאָה, דְּלְעֵילָּא מֵאָתַר דְּאִקְרֵי שָׁמַיִם. דִּכְתִיב, (ישעיה נח) אָז תִּתְעַנַּג עַל ה', עַל ה' דַּיְיקָא. זָכָאָה חוּלָקֵיהּ דְּמַאן דְּזָכֵי לְחֶסֶד דָּא, דִּכְתִיב, (תהלים קח) כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ.

אִם זָכָה לַעֲלוֹת יוֹתֵר - טוֹב חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ לְהִדָּבֵק בְּתוֹךְ הַגּוּף שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְאִם לֹא זוֹכֶה לַעֲלוֹת יוֹתֵר - צַדִּיק הוּא, כָּתוּב (שם) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ. וְאִם זָכָה לַעֲלוֹת יוֹתֵר - צַדִּיק הוּא, שֶׁזּוֹכֶה לִכְבוֹד שֶׁל הַמֶּלֶךְ וּלְהִתְעַדֵּן בְּעִדּוּן עֶלְיוֹן שֶׁלְּמַעְלָה מִמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, שֶׁכָּתוּב (שם נח) אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'. עַל ה' דַּוְקָא. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁזּוֹכֶה לַחֶסֶד הַזֶּה, שֶׁכָּתוּב (תהלים קח) כִּי גָדֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ.

וְכִי עַל הַשָּׁמַיִם הוּא, וְהָא כְּתִיב, (תהלים נז) כִּי גָדוֹל עַד שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, אִית חֶסֶד, וְאִית חֶסֶד. חֶסֶד עִלָּאָה, וְחֶסֶד תַּתָּאָה. חֶסֶד עִלָּאָה מֵעַל שָׁמַיִם הוּא. חֶסֶד תַּתָּאָה, הוּא דִּכְתִיב, (ישעיה נה) חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים, וּבְהַנֵּי כְּתִיב עַד שָׁמַיִם.

וְכִי עַל הַשָּׁמַיִם הוּא, וַהֲרֵי כָּתוּב (שם נז) כִּי גָדֹל עַד שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, יֵשׁ חֶסֶד וְיֵשׁ חֶסֶד, חֶסֶד עֶלְיוֹן וְחֶסֶד תַּחְתּוֹן. חֶסֶד עֶלְיוֹן הוּא מֵעַל הַשָּׁמַיִם, וְחֶסֶד תַּחְתּוֹן הוּא שֶׁכָּתוּב (ישעיה נה) חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים, וּבְאֵלֶּה כָּתוּב עַד שָׁמַיִם.

תַּנְיָא, אָמַר רִבִּי יִצְחָק, כְּתִיב, (תהלים קיג) אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ, אִמָּא יְדִיעָא, הַבָּנִים מַאן אִינוּן. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, הָא תְּנִינָן, תְּרֵין בְּנִין אִית לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, חַד דְּכַר וְחַד נוּקְבָא. דְּכַר, יַהֲבִיהּ לְיַעֲקֹב, דִּכְתִיב, (שמות ד) בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל, וּכְתִיב, (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בַּת, יַהֲבָהּ לְאַבְרָהָם, דִּכְתִיב, (בראשית כד) וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל, בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם, וּבַכֹּל שְׁמָהּ.

לְמֵדְנוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב (תהלים קיג) אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ. הָאֵם הַיְדוּעָה. הַבָּנִים מִי הֵם? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲרֵי שְׁנֵינוּ שֵׁשׁ שְׁנֵי בָנִים לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה. הַזָּכָר נָתַן אוֹתוֹ לְיַעֲקֹב, שֶׁכָּתוּב (שמות ד) בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל, וְכָתוּב (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בַּת נָתַן לְאַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב (בראשית כד) וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם, וּבַכֹּל שְׁמָהּ.

וְאִמָּא רְבִיעָא עֲלַיְיהוּ, דְּיָנְקָא לְהוּ, וְעַל הַאי כְּתִיב, (דברים קד) לֹא תַקֵּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. וְתָנִינָן, לָא יַסְגֵּי בַּר נָשׁ חוֹבוֹי לְתַתָּא, בְּגִין דְּיִסְתַּלַּק אִמָּא מֵעַל בְּנִין. וּכְתִיב, (ויקרא יח) אִמְּךָ הִיא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ, וַוי לְמַאן דְּגָלֵי עֶרְיְיתָא.

וְהָאֵם רוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶם, שֶׁמֵּינִיקָה אוֹתָם, וְעַל זֶה כָּתוּב לֹא תַקֵּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. וְשָׁנִינוּ, אַל יְרִבֶּה הָאָדָם חֲטָאִיו לְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁתִּסְתַּלֵּק הָאֵם מֵעַל הַבָּנִים, וְכָתוּב (ויקרא יח) אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ. אוֹי לְמִי שֶׁמְּגַלֶּה עֶרְוָתָהּ.

וְכַד תָּיְיבִין בְּנֵי עַלְמָא, וְאַסְגִּין בִּזְכוּתָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִמָּא תָּבַת וְכַסְיָא עַל בְּנִין, כְּדֵין אִתְקְרֵי תְּשׁוּבָה. מַאי תְּשׁוּבָה. דָּא תְּשׁוּבָה דְּאִמָּא, דְּתָבַת בְּקִיּוּמָהָא, וּכְדֵין (שמות פ"ג ע"א) כְּתִיב, (תהלים קיג) אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה, אֵם הַבָּנִים וַדַּאי. וְעַל דָּא, לָא לִפָּטַר אִינִישׁ מִפְּרִיָּה וּרְבִיָּה, עַד דְּאוֹלִיד בֵּן וּבַת.

וּכְשֶׁשָּׁבִים בְּנֵי הָעוֹלָם וּמַרְבִּים בִּזְכֻיּוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהָאֵם שָׂבָה וּמְכַסָּה עַל הַבָּנִים, אָז זֶה נִקְרָא תְּשׁוּבָה. מַה זֶּה תְּשׁוּבָה? זוֹ תְּשׁוּבָה שֶׁל הָאֵם שֶׁשָּׂבָה בְּקִיּוּמָהּ, וְאָז כָּתוּב אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה. אֵם הַבָּנִים וַדַּאי. וְלָכֵן לֹא יִפָּטֵר הָאָדָם מִפְּרִיָּה וּרְבִיָּה עַד שֶׁמּוֹלִיד בֵּן וּבַת.

תָּנְיָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתִיב, (תהלים כז) לְחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ, תִּיאוּבְתָּא דְצַדִּיקַיָּא לְמֶחֱמֵי דָּא, (ז"ח ל"ג נעם ה') וְאַתְּ אֲמַרְתְּ עַל ה'. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כֹּלָּא חַד. מַשְׁמַע דִּכְתִיב נֹעַם ה', דְּאַתְיָא מֵעַתִּיקָא קַדִּישָׁא לְהַאי שְׁמַיִם. וְתִיאוּבְתָּא דְצַדִּיקַיָּא כָּךְ הוּא וַדַּאי, וְעַל הַשָּׁמַיִם כְּתִיב, אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'. וַדַּאי זְעִירִין אִינוּן.

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב (תהלים כז) לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ. תְּשׁוּקַת הַצַּדִּיקִים לִרְאוֹת אֶת זֶה, וְאַתָּה אָמַרְתָּ עַל ה'? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הַכֹּל אֶחָד, מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב נֹעַם ה', שֶׁבָּא מֵהָעַתִּיק הַקָּדוֹשׁ לַשָּׁמַיִם הַזֶּה, וּתְשׁוּקַת הַצַּדִּיקִים כָּךְ הִיא וַדַּאי. וְכָתוּב עַל הַשָּׁמַיִם, אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁזּוֹכֶה. וַדַּאי מְעַטִּים הֵם.

תָּנִינָן, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּתִיב, (שיר השירים א) בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי שָׂמוּנִי נוֹטֵרָה אֶת הַכְּרָמִים, בְּנֵי אִמִּי, כְּמָה דִכְתִיב, (איכה ב) הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ, דְּכַד בָּעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶחְרְבָא בֵּיתֵיהּ דְּלְתַתָּא, וּלְאַגְלָאָה יִשְׂרָאֵל בֵּינֵי עַמְמַיָּא. אַעֲבַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִקַּמַּיְיהוּ לְהַאי אֶרֶץ, וְאִתְרְחֶקָא מִנַּיְיהוּ. כְּדִכְתִיב, (שמות ב) וַתֵּתַצַּב אֲחוֹתוֹ מֵרָחוֹק. וְכַד הַאי אֶרֶץ אִתְרַחֶקָא מִשָּׁמַיִם דְּלְעֵילָּא, הַאי אֶרֶץ דְּלְתַתָּא אִתְחָרְבָא, וְיִשְׂרָאֵל אִתְפַּזְרוּ בֵּינֵי עַמְמַיָּא,

אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מַאן גָּרִים לִי הַאי וּמַאן עָבִיד לִי הַאי, בְּנֵי אִמִּי דְּנַחֲרוּ בִי, וְאִתְרַחֲקוּ מִנִּי, בְּנֵי אִמִּי וַדַּאי.

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּתוּב (שיר א) בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי שָׂמַנִי נֹטֵרָה אֶת הַכְּרָמִים. בְּנֵי אִמִּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב) הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ. שֶׁכְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲרִיב בֵּיתוֹ שֶׁלְּמַטָּה וּלְהַגְלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָעַמִּים, הֶעֱבִיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלְּפָנָיו אֶת הָאָרֶץ הַזּוֹ, וְהִתְרָחֲקָה מִמֶּנּוּ, כַּכָּתוּב (שמות ב) וַתֵּתַצֵּב אֲחוֹתוֹ מֵרָחֹק. וּכְשֶׁאֶרֶץ זוֹ הִתְרַחֲקָה מִשָּׁמַיִם שֶׁלְּמַעְלָה, הָאָרֶץ הַזּוֹ שֶׁלְּמַטָּה נֶחְרְבָה, וְיִשְׂרָאֵל הִתְפַּזְּרוּ בֵּין הָעַמִּים. אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל: מִי גָּרַם לִי אֶת זֶה וּמִי עָשָׂה לִי אֶת זֶה? בְּנֵי אִמִּי שֶׁנִּחֲרוּ בִי וְהִתְרַחֲקוּ מִמֶּנִּי, בְּנֵי אִמִּי וַדַּאי.

דף ריט:

רִבִּי יוֹסֵי הָוָה אָזִיל בְּאָרְחָא, וְהָוָה עִמֵּיהּ רִבִּי חִיָּיא בַּר רַב. עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי לְרִבִּי חִיָּיא, חֲמֵיתָא מַה דְּאָנָא חָמִית. אָמַר לֵיהּ, חָמֵינָא גַּבְרָא חַד בְּנַהֲרָא, וְצִפֳּרָא חַד עַל (דף ריט ע"ב) רֵישֵׁיהּ, וְעִלְעָא בְּפוּמֵיהּ דְּצִפּוֹרָא, וְאָכְלָא וְרָפְסָא בָּרְגְלוֹי, וְהַהוּא גְּבַר רָמֵי קָלִין וְצָוַוח, וְלָא יְדַעְנָא מַאי קָאָמַר.

רַבִּי יוֹסֵי הָיָה הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי חִיָּיא בַּר רַב. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי חִיָּיא, רָאִיתָ מַה שֶּׁרָאִיתִי? אָמַר לוֹ, רָאִיתִי גֶּבֶר אֶחָד בַּנָּהָר, וְצִפּוֹר אַחַת עַל רֹאשׁוֹ, וְעֵלָה בְּפִי הַצִּפּוֹר, וְאוֹכֶלֶת וְרוֹמֶסֶת בְּרַגְלֶיהָ, וְאוֹתוֹ גֶּבֶר מֵרִים קוֹלוֹת וְצוֹוֵחַ, וְלֹא יָדַעְתִּי מָה אָמַר.

אָמַר, נִקְרַב גַּבֵּיהּ וְנִשְׁמַע. אָמַר, מִסְתַּפִּינָא לְמִקְרַב. אָמַר לֵיהּ, וְכִי בַּר נָשׁ הוּא בְּאַתַּר דָּא, אֶלָּא רְמִיזָא דְּחָכְמְתָא דְּרָמִיז לָן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. קָרִיבוּ גַּבֵּיהּ, שְׁמָעוּ דְּהָווּ אָמַר, עוֹטָרָא עוֹטָרָא, תְּרֵין בְּנִין שַׁרְיָין לְבַר, (ס"א שריאו לברא) לָא נָח וְלָא נַיְיחָא, עַד דְּצַפְרָא בְּקִיסְרָא רְמִיו.

אָמַר, נִקְרַב אֵלָיו וְנִשְׁמַע. אָמַר, אֲנִי פּוֹחֵד לְהִתְקָרֵב. אָמַר לוֹ, וְכִי בָּן אָדָם הוּא בְּמָקוֹם זֶה? אֶלָּא רֶמֶז שֶׁל חָכְמָה שֶׁרָמַז לָנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. קָרְבוּ אֵלָיו. שָׁמְעוּ שֶׁהָיָה אוֹמֵר: כֶּתֶר, כֶּתֶר, שְׁנֵי בָנִים שְׁרוּיִים בַּחוּץ [זרוקים לבחוץ]. לֹא נָח וְלֹא מְנוּחָה, עַד שֶׁהַצִּפּוֹר בַּפֶּה תִּפֹּל.

בָּכָה רִבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, הַיְינוּ דְּתָנֵינָן, בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי וְגוֹ', מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּכַרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי. אָמַר, וַדַּאי גָּלוּתָא אִתְמְשַׁךְ, וְעַל דָּא (ס"א דִּי) צִפֳּרֵי שְׁמַיָּא לָא אַעֲדִיו, עַד דִּי שָׁלְטָנוּתָא דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אַעֲדִיאוּ מִן עָלְמָא. וְאֵימָתַי, עַד דְּיִמְטֵי יוֹמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַר דִּינוֹי בְּעָלְמָא. דִּכְתִיב, (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוָּדַע לַה' לֹא יוֹם וְלֹא לָיְלָה.

בָּכָה רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, זֶהוּ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי. אָמַר, וַדַּאי הַגָּלוּת נִמְשָׁךְ, וְעַל זֶה [ש] צִפֳּרֵי הַשָּׁמַיִם לֹא זָזוֹת עַד שֶׁשִּׁלְטוֹן הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת

יַעֲבֹר מֵהָעוֹלָם, וּמָתַי? עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַיּוֹם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעוֹרֵר דִּינָיו בָּעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוָּדַע לַה' לֹא יוֹם וְלֹא לָיְלָה.

עַד דְּהַוּוּ אָזְלִין, שָׁמְעוּ חַד קָלָא דְּהַוָּה אָמַר, אוֹקִידָא דְּקוּפְטִירָא מָטָא בְּדִינוֹי, נָפַק חַד שַׁלְהוֹבָא, וְאוֹקִיד לְהַהוּא צַפּוֹרָא. אָמַר, וַדַּאי, כְּמָה דִּכְתִיב, (דניאל ז) וְיהִיבַת לִיקֵדַת אֶשָׁא.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, שָׁמְעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹמֵר: שֶׁלְּהֶבֶת הַדִּין הִגִּיעָה בְּדִינָיו. יָצְאָה שַׁלְהֶבֶת אַחַת וְשָׂרְפָה אֶת אוֹתָהּ הַצִּפּוֹר. אָמַר, וַדַּאי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דניאל ז) וְנִתְּנָה לִשְׂרֵפַת הָאֵשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לָא אַגְלֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּלָא אִשְׁתַּכַּח מְהֵימְנוּתָא בֵּינַיְיהוּ. כַּד אִתְמְנַע מְהֵימְנוּתָא בֵּינַיְיהוּ, כְּבָיְכוֹל, הָכִי אִשְׁתַּכַּח בְּכוֹלָּא. דִּכְתִיב, (ישעיה כח) וְכִפֶּר בְּרִיתְכֶם אֶת מָוֶת.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לֹא הִגְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁלֹּא נִמְצְאָה בֵּינֵיהֶם אֱמוּנָה, כְּשֶׁנִּמְנָעָה בֵּינֵיהֶם הָאֱמוּנָה, כְּבָיְכוֹל, כָּךְ נִמְצָא בַּכֹּל, שֶׁכָּתוּב (ישעיה כח) וְכֻפַּר בְּרִיתְכֶם אֶת מָוֶת.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מַאי דִּכְתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח. אָמַר לֵיהּ, כַּד יִתְעַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְמִינָא דִּילֵיהּ, אִתְמְנַע מוֹתָא מִן עָלְמָא. וְלָא יִתְעַר הַאי יְמִינָא, אֶלָּא כַּד יִתְעָרוּן יִשְׂרָאֵל בִּימִינָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּמַאי נִיהוּ תּוֹרָה, דִּכְתִיב בָּהּ, (דברים לג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. בְּהַהוּא זִמְנָא, (תהלים קיח) יְמִין ה' עוֹשָׂה חָיִל וְגו', לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מַהוּ שֶׁכָּתוּב בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח? אָמַר לוֹ, כְּשֶׁיִּעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יְמִינוֹ, יִמָּנַע מָוֶת מֵהָעוֹלָם, וְלֹא תִתְעוֹרֵר יָמִין זוֹ אֶלָּא כְּשֶׁיִּתְעוֹרְרוּ יִשְׂרָאֵל בִּימִינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמַה זֶּה? תּוֹרָה שֶׁכָּתוּב בָּהּ (דברים לג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. בְּאוֹתוֹ זְמַן (תהלים קיח) יְמִי ה' עֹשָׂה חָיִל וְגו', לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ.

תָּ נָא, הַהוּא זַכָּאָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בֵּיהּ, וְכָרוֹזָא קָרֵי עֲלֵיהּ, ל' יוֹמִין, בֵּינֵי צַדִּיקַיָּיא בְּגִנְתָא דְעֵדֶן. כֻּלְּהוּ צַדִּיקַיָּא חָדָאן, כֻּלְּהוּ צַדִּיקַיָּיא אַתְיָין, וּמְעַטְּרָן דּוּכְתֵּיהּ דְּהַהוּא צַדִּיקָא, עַד דְּיֵיתֵי לְמֵידַר דִּיוּרֵיהּ בֵּינַיְיהוּ. וְאִי חַיָּיבָא הוּא, כָּרוֹזָא קָרֵי עֲלֵיהּ בַּגֵּיהִנֹּם תִּתְלַתִּין יוֹמִין (עליה), וְכֻלְּהוּ חַיָּיבַיָּא, כֻּלְּהוּ עָצִיבִין.

לְמַדְנוּ, אוֹתוֹ הַצַּדִּיק שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בּוֹ, וְהַכָּרוֹז קוֹרֵא עָלָיו שְׁלֹשִׁים יָמִים בֵּין צַדִּיקֵי גַּן הָעֵדֶן, כֹּל הַצַּדִּיקִים שְׂמֵחִים, כָּל הַצַּדִּיקִים בָּאִים וּמְעַטְּרִים מְקוֹמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּדִּיק עַד שֶׁיָּבֹא לְמַדֵּר אֶת דִּיּוּרוֹ בֵּינֵיהֶם. וְאִם רָשָׁע הוּא, הַכָּרוֹז קוֹרֵא עָלָיו בַּגֵּיהִנֹּם שְׁלֹשִׁים יוֹם [עליון], וְכָל הָרְשָׁעִים כֻּלָּם עֲצוּבִים.

כֻּלְּהוּ פָּתְחִין וְוי, דְּהָא דִינָא חַדְתָּא אִתְעַר הַשְׁתָּא, בְּגִינֵיהּ דְּפַלְגָיָא. כַּמָּה גַּרְדִּינִין דְּנִמּוֹסִין מְזַדְּמְנִין לְקֳבְלֵיהּ, וּלְאַקְדָּמָא לֵיהּ וְוי. אוֹי לָרָשָׁע אוֹי לִשְׁכֵנוֹ. וְכֻלְּהוּ פָּתְחִין וְאָמְרִין, (ישעיה ג) אוֹי לָרָשָׁע רָע כִּי גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לוֹ. מַאי (טעמא) גְּמוּל יָדָיו. אָמַר רַבִּי יִצְחָק. לְאַכְלָלָא (לאפקא) מַאן דְּזָנֵי בִּידוֹי, לְאֶפָּקָא וּלְחַבְּלָא זַרְעֵיהּ בְּרֵיקָנְיָא (ס"ט ע"א).

כֻּלָּם פּוֹתְחִים: וַי, שֶׁהֲרֵי דִּין חָדָשׁ מִתְעוֹרֵר כֵּעֵת בִּגְלָלוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי. כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֹק מְזַהֲמִנִים כְּנֶגְדּוֹ וּמַקְדִּימִים לוֹ: וַי, אוֹי לְרָשָׁע אוֹי לִשְׁכֵנוֹ. וְכֻלָּם פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים: אוֹי לְרָשָׁע רָע כִּי גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לוֹ. מַה זֶּה [טעם] גְּמוּל יָדָיו? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לְכָלֹל [להוציא] מִי שֶׁזּוֹנֶה בְּיָדוֹ לְהוֹצִיא וּלְהַשְׁחִית זַרְעוֹ לָרִיק.

דְּהָא תְּנִינָן, כָּל מַאן דְּאַפִּיק זַרְעֵיהּ בְּרֵיקָנְיָא, אִקָּרֵי רָע, וְלָא חָמֵי אַפֵּי שְׁכִינְתָּא. דִּכְתִיב, (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אַתָּה לֹא יְגוּרְךָ רָע. וּכְתִיב, (בראשית לח) וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע. אוּף הָכָא, אוֹי לְרָשָׁע רָע. וַוי לְהַהוּא חַיָּיבָא דְּאִיהוּ רַע, דְּעָבַד גַּרְמֵיהּ רַע. כִּי גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לוֹ, לְאַכְלָלָא מַאן דְּזָנֵי בִּידוֹי, לְאַפָּקָא וּלְחַבָּלָא זַרְעֵיהּ בְּרֵיקָנְיָא, וּלְהַאי טָרְדִין בְּהַהוּא עַלְמָא יַתִּיר מִכֹּלָּא.

שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁמּוֹצִיא זַרְעוֹ לָרִיק נִקְרָא רָע, וְלֹא רוֹאֶה פְּנֵי שְׁכִינָה, שֶׁכָּתוּב (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגָרְךָ רָע, וְכָתוּב (בראשית לב) וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע. אַף כָּאן, אוֹי לְרָשָׁע רָע - אוֹי לְאוֹתוֹ רָשָׁע שֶׁהוּא רָע, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ רָע, כִּי גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לוֹ - לְכָלֹל מִי שֶׁזּוֹנֶה בְּיָדוֹ לְהוֹצִיא וּלְהַשְׁחִית זַרְעוֹ לָרִיק, וְלָזֶה טוֹרְדִים אוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם יוֹתֵר מִכֻּלָּם.

תָּא חֲזֵי, דְּהָא כְּתִיב אוֹי לְרָשָׁע (רע), כֵּיוָן דִּכְתִיב אוֹי לְרָשָׁע, אַמַּאי רָע. אֶלָּא כְּמָה דְּאָמְרִינָא, דְּעָבַד גַּרְמֵיהּ רָע. וּכְתִיב לֹא יְגוּרְךָ רָע. וְכֻלְּהוּ סָלְקִין, וְהַאי לָא סָלִיק.

בֹּא תִּרְאֶה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב אוֹי לְרָשָׁע [רע]. כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב אוֹי לְרָשָׁע, לָמָּה רָע? אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ רָע, וְכָתוּב לֹא יְגָרְךָ רָע, וְכֻלָּם עוֹלִים וְזֶה לֹא עוֹלֶה.

וְאִי תֵּימָא, שְׁאָר חַיָּיבִין דְּקָטְלוּ בְּנֵי נָשָׁא. תָּא חֲזֵי, כֻּלְּהוּ סָלְקִין וְהוּא לָא סָלִיק. מַאי טַעְמָא, אִינּוּן קְטִילוּ בְּנֵי נָשָׁא אָחֳרָא, וְהַאי קְטִיל בְּנוֹי מַמָּשׁ, אוֹשִׁיד דְּמִין סַגִּיאִין.

וְאִם תֹּאמַר, שְׁאָר רְשָׁעִים שֶׁהָרְגוּ בְּנֵי אָדָם? בֹּא רְאֵה, כֻּלָּם עוֹלִים וְהוּא לֹא עוֹלֶה. מָה הַטַּעַם? הֵם הָרְגוּ בְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים, וְזֶה הָרַג בָּנָיו מַמָּשׁ, שָׁפַךְ דָּמִים רַבִּים.

תָּא חֲזֵי, בִּשְׁאָר חַיָּיבֵי עַלְמָא, לָא כְּתִיב וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה', וְכָאן כְּתִיב, וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה. מַאי טַעְמָא, מִשּׁוּם דִּכְתִיב וְשִׁחֵת אַרְצָה.

בֹּא רְאֵה, בִּשְׁאָר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם לֹא כָתוּב וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה', וְכָאן כָּתוּב וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב וְשִׁחֵת אַרְצָה.

תָּנָן, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֵית לָךְ חוֹבָא בְּעַלְמָא דְּלָא אִית לֵיהּ תְּשׁוּבָה, בַּר מֵהַאי. וְלֵית לָךְ חַיָּיבָא דְּלָא חָמָאן אַפֵּי שְׁכִינְתָּא, בַּר מֵהַאי. דִּכְתִיב לֹא יְגוּרְךָ רָע, כְּלָל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּיא, בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. מַאי לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמָה דִכְתִיב, (תהלים קטו) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים:

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵין לְךָ חֵטְא בָּעוֹלָם שֶׁאֵין לוֹ תְּשׁוּבָה פָּרָט לָזֶה, וְאֵין לְךָ רָשָׁע שֶׁלֹּא רוֹאֶה פְּנֵי שְׁכִינָה פָּרָט לָזֶה, שֶׁכָּתוּב לֹא יְגָרְךָ רָע, כְּלָל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא,

עֲלֵיהֶם כָּתוּב (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. מַה זֶּה לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קטז) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים.

דף רכ.

וַיְחִי יַעֲקֹב (שייך ויקרא ק"ד ע"ב) בְּגַוְוֵיהוּ. (בד"ק נמצא בח"ג בדף נ' עמוד קצ"ט) עַל דָּא לְבָעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ דְּלָא לְאִתְעָרְבָא צוּלְמָא דִּילֵיהּ (דף רכ ע"א) בְּצוּלְמָא דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, בְּגִין דְּהַאי קַדִּישָׁא וְהַאי מְסָאֲבָא.

וַיְחִי יַעֲקֹב, בְּתוֹכָם. לָכֵן צָרִיךְ לְאָדָם שֶׁלֹּא לְעָרֵב צֶלֶם שֶׁלּוֹ בְּצֶלֶם שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה קָדוֹשׁ וְזֶה טָמֵא.

תָּא חֲזֵי, מַה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. דְּיִשְׂרָאֵל כַּד אִשְׁתַּכַּח בַּר נָשׁ מִית הוּא מְסָאֵב לְכָל גּוּפָא, וּבֵיתָא מְסָאֲבָא. וְגוּפָא דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לָא מַסְאִיב לְאָחֳרָא, וְגוּפֵיהּ (נ"א וביתא) לָא מְסָאֲבָא כַּד אִיהוּ מִית. מַאי טַעֲמָא.

בֹּא רְאֵה מַה בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, שֶׁיִּשְׂרָאֵל כְּשֶׁנִּמְצָא אָדָם מֵת, הוּא מְטַמֵּא אֶת כָּל הַגּוּף, וְהַבַּיִת טָמֵא. וְגוּף שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לֹא מְטַמֵּא מִישֶׁהוּ אַחֵר, וְגוּפוֹ [וביתו] לֹא טָמֵא כְּשֶׁהוּא מֵת. מָה הַטַּעַם?

יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעְתָּא דְּאִיהוּ מִית כָּל קִדּוּשֵׁי דְּמָארֵיהּ מִתְעַבְּרָן מִנֵּיהּ, אִתְעָבַר מִנֵּיהּ הַאי צוּלְמָא קַדִּישָׁא, וְאִתְעָבַר מִנֵּיהּ הַאי רוּחַ קוּדְשָׁא, אִשְׁתְּאַר גּוּפָא מְסָאֲבָא.

יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מֵת, כָּל הַקְּדֻשּׁוֹת שֶׁל רִבּוֹנוֹ עוֹבְרוֹת מִמֶּנּוּ, וְעוֹבֵר מִמֶּנּוּ הַצֶּלֶם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וְעוֹבֶרֶת מִמֶּנּוּ רוּחַ הַקְּדֻשָּׁה הַזּוֹ, נִשְׁאַר הַגּוּף טָמֵא.

אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, לֵית הָכִי. דִּבְחַיֵּי מְסָאֵב בְּכָל סִטְרִין, צוּלְמָא דִּילֵיהּ מְסָאֲבָא, וְרוּחָא דִּילֵיהּ מְסָאֲבָא. וּבְגִין דְּסוֹאֲבוּתֵי אִלֵּין שַׁרְיָין בְּגַוֵּיהּ, אָסִיר לְמִקְרַב לְגַבֵּיהּ. כֵּיוָן דְּמֵת, נָפְקֵי כָּל אִלֵּין מְסָאֲבוּתָא וְאִשְׁתְּאַר גּוּפָא בְּלָא מְסָאֲבוּתָא לְסוֹאֲבָא.

אֲבָל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה לֹא כָּךְ, שֶׁבְּחַיָּיו טָמֵא בְּכָל הַצְּדָדִים, צַלְמוֹ טָמֵא וְרוּחוֹ טְמֵאָה, וּמִשּׁוּם שֶׁכָּל הַטֻּמְאוֹת הַלָּלוּ שְׁרוּיוֹת בְּתוֹכוֹ, אָסוּר לִקְרֹב אֵלָיו. כֵּיוָן שֶׁמֵּת, יוֹצְאוֹת כָּל הַטֻּמְאוֹת הַלָּלוּ, וְנִשְׁאַר גּוּף בְּלִי טֻמְאָה לְטַמֵּא.

וְאַף עַל גַּב דְּגוּפָא דִּלְהוֹן מְסָאֵב, בֵּין בְּחַיֵּיהוֹן וּבֵין בְּמִיתָתְהוֹן. אֲבָל בְּחַיֵּיהוֹן דְּכָל אִינּוּן מְסָאֲבִין אִשְׁתַּכְּחֵי לְגַבַּיְיהוּ, אִית לוֹן חֵילָא לְסוֹאֲבָא לְאָחֳרִינִי, בְּמִיתָתְהוֹן דְּנָפְקֵי כָּל אִינּוּן מְסָאֲבִין מִנַּיְיהוּ, לָא יָכְלִין לְסָאֲבָא. וּדְיִשְׂרָאֵל, יָכִיל לְסָאֲבָא לְאָחֳרִינִי. בְּגִין דְּכָל קַדִּישִׁין נָפְקִין מִנֵּיהּ וְשָׁרָא עֲלֵיהּ סִטְרָא אָחֳרָא.

וְאַף עַל גַּב שֶׁגּוּפָם טָמֵא, בֵּין בְּחַיֵּיהֶם וּבֵין בְּמִיתָתָם, אֲבָל בְּחַיֵּיהֶם שֶׁכָּל אוֹתָן הַטֻּמְאוֹת שֶׁנִּמְצָאוֹת אֶצְלָהֶם, יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ לְטַמֵּא אֲחֵרִים. וּבְמִיתָתָם, כַּאֲשֶׁר יוֹצְאוֹת כָּל אוֹתָן הַטֻּמְאוֹת מֵהֶם, לֹא יְכוֹלִים לְטַמֵּא, וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל יָכוֹל לְטַמֵּא אֲחֵרִים, כִּי כָּל הַקְּדֻשּׁוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ, וְשׁוֹרָה עָלָיו צַד הָאַחֵר.

תָּא חֲזֵי, הַאי צֶלֶם קַדִּישָׁא, כַּד אָזִיל בַּר נָשׁ וְאִתְרַבֵּי, וְאִתְעֲבִיד מֵהַאי פַּרְצוּפָא דִּיוּקְנָא דִּילֵיהּ. אִתְעֲבִיד צוּלְמָא אָחֳרָא, וּמִתְחַבְּרָן כְּחֲדָא. וְדָא נָטִיל לְדָא, בְּשַׁעְתָּא דְּאִשְׁתַּכְּחוּ תְּרֵין צוּלְמִין, נָטִיר הוּא בַּר נָשׁ, וְגוּפָא דִּילֵיהּ בְּקִיּוּמָא, וְרוּחֵיהּ שַׁרְיָא בְּגַוּוֵיהּ. בְּשַׁעְתָּא דְּקָרִיבוּ יוֹמוֹי, מִתְעַבְרָן מִנֵּיהּ, וְדָא סָלִיק לְדָא, וְאִשְׁתָּאַר בַּר נָשׁ בְּלָא נָטִירוּ. כְּדֵין, (שיר השירים ב) עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים, תְּרֵי.

בֹּא רְאֵה, הַצֶּלֶם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, כְּשֶׁהוֹלֵךְ אָדָם וּמִתְגַּדֵּל וְנַעֲשֵׂית מֵהַפַּרְצוּף הַזֶּה הַדְּמוּת שֶׁלּוֹ, נַעֲשֶׂה צֶלֶם אַחֵר, וּמִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד, וְזֶה נוֹטֵל אֶת זֶה. בְּשָׁעָה שֶׁנִּמְצָאִים שְׁנֵי צְלָמִים שָׁמוּר הוּא הָאָדָם, וְגוּפוֹ בְּקִיּוּם, וְרוּחַ שְׁרוּיָה בְּתוֹכוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁקְּרֵבִים יָמָיו, הֵם עוֹבְרִים מִמֶּנּוּ, וְזֶה עוֹלֶה לָזֶה, וְנִשְׁאָר אָדָם בְּלִי שְׁמִירָה, אָז (שיר ב) עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים, שְׁנַיִם.

תָּא חֲזֵי, כַּד אִתְעַר דִּינָא בְּעַלְמָא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָתִיב עַל כָּרְסֵי דְּדִינָא לְמֵידַן עַלְמָא, בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאַתְעָרָא (בדינא) תְּשׁוּבָה, דְּיֵיתוּב מֵחִיּוּבָא (נ"א מחובוי). דְּהָא הַהוּא יוֹמָא, פִּתְקִין כְּתִיבוּ, וּמִשְׁתַּכְּחֵי כֻּלְּהוּ בְּאַחְמָתָא הָא כְּתִיבִין. אִי זָכֵי בַּר נָשׁ דְּיֵיתוּב קַמֵּי מָארֵיהּ, קָרְעִין פִּתְקִין דְּעָלֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר דִּין בָּעוֹלָם, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִּין לָדוּן אֶת הָעוֹלָם, צָרִיךְ אָדָם לְעוֹרֵר [בדין] תְּשׁוּבָה שֶׁיָּשׁוּב מֵהָרֶשַׁע [מחטאיו], שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ יוֹם נִכְתָּבִים פִּתְקִים, וְכֻלָּם נִמְצָאִים בְּתִיק כְּתוּבִים. אִם זָכָה אָדָם שֶׁיָּשׁוּב לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ, קוֹרְעִים אֶת הַפִּתְקִים שֶׁעָלָיו.

לְבָתַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין קַמֵּיהּ דְּבַר נָשׁ, יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי יוֹמָא דִּתְשׁוּבָה. אִי תָּב מֵהָהוּא טַב. וְאִי לָא, פַּקִּיד מַלְכָּא לְמִחְתַּם פִּתְקִין. וַוי, דְּהָא תְּשׁוּבָה בַּעְיָא לְאִסְתַּלָּקָא מִנֵּיהּ.

אַחַר כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַזְמִין לִפְנֵי הָאָדָם אֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים, יוֹם הַתְּשׁוּבָה. אִם שָׁב מֵהָרָעָה - טוֹב. אִם לֹא - מְצַוֶּה הַמֶּלֶךְ לַחְתֹּם פִּתְקִים. אוֹי כִּי הַתְּשׁוּבָה רוֹצָה לְהִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ.

אִי זָכֵי בִּתְשׁוּבָה, וְלָא שְׁלִימְתָא כְּדְקָא יְאוּת, תַּלְיָין לֵיהּ עַד הַהוּא יוֹמָא בַּתְרָאָה דַּעֲצֶרֶת, דְּהוּא תְּמִינָאָה לֶחָג. וְאִי עֲבַד תְּשׁוּבָה שְׁלִימְתָא לְקַמֵּי מָארֵיהּ, אִתְקָרְעוּ. וְאִי לָא זָכֵי, אִינּוּן פִּתְקִין נָפְקִין מִבֵּי מַלְכָּא, וְאִתְמַסְרָן בִּידּוֹי דְּסַנְטִירָא, וְדִינָא מִתְעֲבִיד, וּפִתְקִין לָא מְהַדְּרָן תּוּ לְבֵי מַלְכָּא.

אִם זָכָה בִּתְשׁוּבָה וְלֹא שְׁלֵמָה כָּרָאוּי - תּוֹלִים לוֹ עַד אוֹתוֹ יוֹם אַחֲרוֹן שֶׁל עֲצֶרֶת, שֶׁהוּא שְׁמִינִי לֶחָג. אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ - נִקְרָעִים. וְאִם לֹא זוֹכֶה - אוֹתָם פִּתְקִים יוֹצְאִים מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְנִמְסָרִים בִּידֵי מַלְאַךְ הַדִּין, וְהַדִּין נַעֲשֶׂה, וּפִתְקִים יוֹתֵר לֹא חוֹזְרִים עוֹד לְבֵית הַמֶּלֶךְ.

כְּדֵין צוּלְמִין אִתְעַבָּרוּ מִנֵּיהּ, וְלָא מִשְׁתַּכְּחִין עִמֵּיהּ. כֵּיוָן דְּמִתְעַבְּרָן מִנֵּיהּ, הָא וַדַּאי טוּפְסָקָא דְּמַלְכָּא יַעֲבֹר עֲלֵיהּ, וְיִטְעוֹם כַּסָּא דְּמוֹתָא. וּבְהַהוּא לֵילְיָא דְּחַגָּא בַּתְרָאָה, סַנְטִירִין זְמִינִין, וּפִתְקִין נָטְלִין, בָּתַר דְּנַטְלֵי לוֹן, צוּלְמִין מִתְעַבְּרָן, וְלָא מִשְׁתַּכְּחִין (נ"א ואי משתכחין גריעין

יעבר עלוי מרעין וכו') בְּהוּ יָדֵי. וְאִי מִשְׁתַּכְחִין בְּהוּ יָדֵי (יעדי), דִּינָא גְּרִיעָא, אוֹ יַעֲבֹר עֲלוֹי דִּינָא מַרְעִין בִּישִׁין, בִּגְרִיעוּתָא דִּלְהוֹן, וְהָא אוֹקִימְנָא לְהָא.

אֵז מֻעֲבָרִים הַצְּלָמִים מִמֶּנּוּ וְלֹא נִמְצָאִים עִמּוֹ. כֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ מִמֶּנּוּ, הֲרֵי וַדַּאי שֶׁעָנָשׁ הַמֶּלֶךְ יַעֲבֹר עָלָיו וְיִטְעַם מִכּוֹס הַמָּוֶת. וּבְאוֹתוֹ לַיְלָה שֶׁל חַג הָאֲחָרוֹן, הַמַּלְאָכִים הַמַּעֲנִישִׁים מְזֻמָּנִים, וְנוֹטְלִים אֶת הַפְּתָקִים. וְאַחַר שֶׁנִּטְלוּ אוֹתָם, מֻעֲבָרִים הַצְּלָמִים, וְלֹא נִמְצָאִים [ואם נמצאים פגומים, יעבר עליו מחלות וכו'] בְּהֶם יָדִים. וְאִם נִמְצָאִים בָּהֶם יָדִים - דִּין גְּרוּעַ, אוֹ יַעֲבֹר עָלָיו דִּין שֶׁל מַחֲלוֹת רָעוֹת בַּפְּגָם שֶׁלְּהֶם, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ אֶת זֶה.

וּבְסִפְרֵי קַדְמָאֵי אֲמָרֵי יַתִּיר, כַּד רֵישָׁא אִנְגַּרְע, וְיִשְׁתַּכַּח גּוּפָא. בְּרֵיהּ, אוֹ אִנְתְּתֵיהּ יִשְׁתַּכַּח וְהוּא יִסְתַּלֵּק. וְהָנֵי מִילֵי, כַּד לָא אַהֲדַר כָּל הַהוּא זִמְנָא בִּתְיוּבְתָּא. אֲבָל אִי אַהֲדַר, טַעֲמָא דְּמוֹתָא יִטְעַם, וְיִתְּסֵי.

וּבְסִפְרֵי הַקַּדְמוֹנִים אוֹמְרִים יוֹתֵר, כְּשֶׁהָרֹאשׁ נִגְרָע וְיִמָּצֵא הַגּוּף - בְּנוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ יִמָּצְאוּ, וְהוּא יִסְתַּלֵּק. וְזֶה מְדֻבָּר כְּשֶׁלֹּא חָזַר כָּל אוֹתוֹ זְמַן בִּתְשׁוּבָה. אֲבָל אִם חָזַר, טַעַם הַמָּוֶת יִטְעַם וְיִתְרַפֵּא.

וְאִי גּוּפָא לָא אִתְחֲזֵי, וְיִשְׁתַּכַּח רֵישָׁא. אִינּוּן סָלְקִין, וְהוּא אִתְקַיֵּים. וְהָנֵי מִילֵי, כַּד בְּרֵיהּ זְעֵירָא בְּרֵישׁוּתֵיהּ. וְאִי יְדוֹי פְּגִימוּ, עֲבִידְתָּא דִּידוֹי פְּגִימִין. רַגְלוֹי, מַרְעִין רָדְפִין עֲלֵיהּ. עָרֵק צוּלְמָא וְאַהֲדַר, עָרֵק וְאַהֲדַר. עֲלֵיהּ כְּתִיב, (דברים כח) בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב, וְהַאי כַּד נָהֲרָא סִיהֲרָא, וְלֵילְיָא אִתְתַּקַּן בְּנְהוֹרָא.

וְאִם הַגּוּף לֹא נִרְאֶה וְיִמָּצֵא הָרֹאשׁ - הֵם מִסְתַּלְּקִים וְהוּא מִתְקַיֵּם, וְזֶה מְדֻבָּר כְּשֶׁבְּנוֹ הַקָּטָן בְּרֹשׁוּתוֹ. וְאִם יָדָיו פְּגוּמִים, מַעֲשֶׂה יָדָיו פְּגוּמִים, רַגְלָיו - מַחֲלוֹת רוֹדְפוֹת אוֹתוֹ. בּוֹרַח הַצֶּלֶם וְחוֹזֵר, בּוֹרֵחַ וְחוֹזֵר, עָלָיו כָּתוּב (דברים כח) בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב. וְזֶה כְּשֶׁהַלְּבָנָה מְאִירָה וְהַלַּיְלָה מְתֻקָּן בְּאוֹר.

אֲבָל זַכָּאֵי חָסִידֵי, בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא מִסְתַּכְּלֵי בִּלְבַּיְיהוּ, כְּאִלּוּ הַהוּא יוֹמָא מִסְתַּלְּקֵי מֵעָלְמָא, וְעָבְדִין תְּיוּבְתָּא שְׁלֵימְתָּא קַמֵּי מָאֲרֵיהוֹן, וְלָא יִצְטָרְכוּן לְמִלָּה אָחֳרָא. זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי.

אֲבָל צַדִּיקִים חֲסִידִים, כָּל יוֹם וְיוֹם מִסְתַּכְּלִים בְּלִבָּם כְּאִלּוּ אוֹתוֹ יוֹם מִסְתַּלְּקִים מֵהָעוֹלָם, וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לִפְנֵי רִבּוֹנָם, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְדָבָר אַחֵר. אַשְׁרֵי חֶלְקָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

דף רכ:

תָּא חֲזֵי, (ישעיה מג) כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי, כַּמָּה עִלָּאִין עוֹבָדֵי מַלְכָּא קַדִּישָׁא, דְּהָא בְּאִינּוּן עוֹבָדֵי (נ"א בריין) דְּאִיהוּ עָבִיד לְתַתָּא קְטִיר לוֹן בְּמִלִּין עִלָּאִין דִּלְעֵילָּא, וְכַד נָטְלִין לוֹן לְתַתָּא וְעָבְדֵי בְּהוּ עוֹבָדָא, אִתְעַר הַהוּא עוֹבָדָא דִּלְעֵילָּא דְּקָטִיר בָּהּ. כְּגוֹן אִזּוֹבָא, עֵץ אֶרֶז, וְהָא אוֹקִימְנָא (דף רכ ע"ב) מִלֵּי.

בֹּא רְאֵה, כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי - כַּמָּה עִלָּיוֹנִים מַעֲשֵׂי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים [בריות] שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמַטָּה, קוֹשֵׁר אוֹתָם בִּדְבָרִים עֶלְיוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה, וּכְשֶׁנּוֹטְלִים אוֹתָם לְמַטָּה וְעוֹשִׂים בָּהֶם מַעֲשֶׂה, מִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁקָּשׁוּר בּוֹ, כְּגוֹן אֵזוֹב וְעֵץ אֶרֶז, וְהֲרֵי בֵּאַרְנוּ הַדְּבָרִים.

וְאִית מְנַיְיהוּ דְּאָחִידָן בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא, כְּגוֹן (ויקרא כד ע"א) לוּלָב, וְאֶתְרוֹג, הֲדַס, וַעֲרָבָה, דְּכֻלְּהוּ אָחִידָן בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא לְעֵילָא. וְעַל דָּא תְּנִינָן, לְאַחָדָא לוֹן, וּלְמֶעְבַּד בְּהוּ עוֹבָדָא, בְּגִין לְאִתְעָרָא חֶדְוָה הַהוּא דְּאִתְחִיד בֵּיהּ. וְעַל דָּא תְּנִינָן, בְּמִלִּין וְעוֹבָדָא בָּעְיָין לְאַחָזָאָה מִלָּה, בְּגִין לְאִתְעָרָא מִלָּה אָחֳרָא.

וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁאֲחוּזִים בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, כְּמוֹ לוּלָב, וְאֶתְרוֹג, הֲדַס, וַעֲרָבָה, שֶׁכֻּלָּם אֲחוּזִים בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ לְמַעְלָה. וְעַל כָּךְ שָׁנִינוּ, לֶאֱחֹז אוֹתָם וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם מַעֲשֶׂה כְּדֵי לְעוֹרֵר חֶדְוָה אוֹתוֹ שֶׁאוֹחֵז בּוֹ. וְעַל זֶה שָׁנִינוּ, בְּדְבָרִים וּמַעֲשֶׂה צָרִיךְ לְהַרְאוֹת דְּבָר כְּדֵי לְעוֹרֵר דָּבָר אֶחָד.

הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, כָּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי (בראתיו), לְאַתְעָרָא יְקָרִי. בְּרָאתִיו, לְיַיחָדָא לִי. יְצַרְתִּיו, לְמֶעְבַּד בֵּיהּ עוֹבָדָא (נ"א חילא). אַף עָשִׂיתִיו, לְאַתְעָרָא בֵּיהּ חֵילָא דִּלְעֵילָא.

זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי [בראתיו] - לְעוֹרֵר כְּבוֹדִי. בְּרָאתִיו - לְיַחֵד לִי. יְצַרְתִּיו - לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֶׂה [כח]. אַף עָשִׂיתִיו - לְעוֹרֵר בּוֹ כֹּחַ שֶׁלְּמַעְלָה.

דָּבָר אַחֵר, כָּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי, הַיְינוּ דִּכְתִיב (ויקרא כג) פְּרִי עֵץ הָדָר. וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו, הַיְינוּ כַּפּוֹת תְּמָרִים. יְצַרְתִּיו, הַיְינוּ וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת. אַף עָשִׂיתִיו, הַיְינוּ וַעֲרְבֵי נָחַל.

דָּבָר אַחֵר כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי - הַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כג) פְּרִי עֵץ הָדָר. וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו - הַיְינוּ כַּפּוֹת תְּמָרִים. יְצַרְתִּיו - הַיְינוּ וַעֲנַף עֵץ עָבֹת. אַף עָשִׂיתִיו - הַיְינוּ וְעַרְבֵי נָחַל.

וְתִקּוּנָא דְּהַאי דְּאָמַר קְרָא, (ויקרא כג) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, דַּיְיקָא. דְּהוּא חֲמִישָׁאָה עַל עָשׂוֹר. אֲבָל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, הַהוּא יוֹם רִאשׁוֹן מַאן הוּא. אֶלָּא יוֹם דְּנָפִיק רִאשׁוֹן, לְנַטְלָא (ד"א לכלא) בְּמַבּוּעוֹי דְּמַיִין נְבִיעִין, וְאָנַן בָּעְיָין לְאַמְשָׁכָא לֵיהּ לְעָלְמָא.

וְתִקּוּן שֶׁל זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, דַּוְקָא שֶׁהוּא חֲמִישִׁי עַל עָשׂוֹר. אֲבָל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, אוֹתוֹ יוֹם רִאשׁוֹן מִי הוּא? אֶלָּא יוֹם שֶׁיָּצָא רִאשׁוֹן לִנְסֹעַ [לכל] בְּמַעְיְנָיו שֶׁל מַיִם נוֹבְעִים, וְאָנוּ רוֹצִים לְהַמְשִׁיכוֹ לָעוֹלָם.

מְתַל לְמַלְכָּא דְּקָטַר בְּנֵי נָשָׁא בְּקִטְרוֹי, אֲמֵיהּ מַטְרוֹנִיתָא אָתַת, וַאֲפִיקַת לוֹן לְחֵירוּת, וּמַלְכָּא אַשְׁגַּח לְיַקָּרָא דִּילָהּ, וְיָהַב לוֹן בִּידָהָא. אַשְׁכָּחַת לוֹן כַּייְפִין וְצַחִין, אֲמָרַת, הָא אֲפִיקַת לוֹן לְחֵירוּ, אַייְתֵי לוֹן מֵיכְלָא וּמִשְׁתְיָא.

מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁקִּשְׁקֵשׁ בְּנֵי אָדָם בְּמַאֲסָר. בָּאָה אִמּוֹ הַגְּבִירָה וְהוֹצִיאָה אוֹתָם לַחֵרוּת, וְהַמֶּלֶךְ מַשְׁגִּיחַ עַל כְּבוֹדָהּ וְנָתַן אוֹתָם בְּיָדֶיהָ. מָצְאָה אוֹתָם רְעֵבִים וּצְמֵאִים. אָמְרָה, הֲרֵי הוֹצֵאתִי אוֹתָם לַחֵרוּת, תְּבִיא לָהֶם אֹכֶל וּמַשְׁקֶה.

כָּךְ, הָא יוֹם הַכִּפּוּרִים אַפִּיק לְכֹלָּא לְחֵירוּ, וְאָנַן כַּפְנִי מְזוֹנָא קָאֵימְנָא, וְצַחִינָן לְמִשְׁתַּיָּא, הִיא אַעֲטָרַת לְמַלְכָּא בְּעִטְרוֹי. בְּהַאי יוֹמָא יְדַעְנָא, דְּהָא מַיִין נְבִיעִין עִמָּהּ שַׂרְיָין, שְׁאִילְנָא לְמִשְׁתַּיָּא, לְמַאן דְּאַפִּיק לוֹן לְחֵירוּ. וְעַל דָּא קָרִינָן לֵיהּ יוֹם רִאשׁוֹן.

כָּךְ יוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה מוֹצִיא אֶת כֻּלָּם לַחֵרוּת, וְאָנוּ רְעֵבִים לְמָזוֹן וּצְמֵאִים לִשְׁתִיָּה. הִיא מְעַטֶּרֶת אֶת הַמֶּלֶךְ בְּעִטְרוֹתָיו. בַּיּוֹם הַזֶּה יָדַעְנוּ שֶׁמַּיִם נוֹבְעִים שׁוֹרִים עִמָּהּ, שׁוֹאֲלִים לִשְׁתּוֹת לְמִי שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם לַחֵרוּת, וְעַל כָּךְ קוֹרְאִים לוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן.

דָּא בְּסִפְרָא דְּאַגַּדְתָּא וְשַׁפִּיר הוּא. אֲבָל בְּהַאי יוֹמָא, לְאַבְרָהָם שֵׁירוּתָא דְּכֹלָּא, אִי בַּעֲנָנֵי יְקָר הוּא שֵׁירוּתָא, אִי בְּמַיָּא הוּא שֵׁירוּתָא. דְּאַבְרָהָם שָׁאֲרֵי לְמֶחְפְּרֵי בֵּירֵי דְּמַיָּא.

זֶה בְּסֵפֶר הָאַגָּדָה, וְהוּא יָפֶה. אֲבָל בַּיּוֹם הַזֶּה, לְאַבְרָהָם שֶׁהוּא רֵאשִׁית הַכֹּל, אִם בְּעַנְנֵי כָבוֹד הוּא הָרֵאשִׁית אוֹ בְּמַיִם הוּא הָרֵאשִׁית, שֶׁאַבְרָהָם הִתְחִיל לַחְפֹּר בּוֹרוֹת מַיִם.

פְּרִי עֵץ הָדָר, דָּא בֵּירָא דְּיִצְחָק, דְּיִצְחָק אַהֲדַר לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְקָרָא לֵיהּ עֵץ הָדָר. פְּרִי דְּהַאי עֵץ הָדָר יְדִיעָא. כַּפּוֹת תְּמָרִים, דְּכְתִיב (תהלים צב) צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח, וְלָא אִשְׁתַּכַּח בֵּינַיְיהוּ פִּירוּדָא. וְעַל דָּא לָא כְּתִיב וְכַפּוֹת, אֶלָּא כַּפּוֹת. בְּגִין דְּלָא סָלִיק דָּא בְּלָא דָּא, וּבְהַאי אִתְמַלְיָיא הַאי בְּאֵר, מִבְּאֵר מַיִם עִלָּאִין נְבִיעִין, הַהוּא אִתְמַלֵּי בְּקַדְמֵיתָא, וּמִנֵּיהּ אִתְמַלְיָיא בֵּירָא, עַד דְּאִיהוּ נְבִיעוּ לְכֹלָּא.

פְּרִי עֵץ הָדָר - זוֹ בְּאֵר שֶׁל יִצְחָק, שֶׁיִּצְחָק הֵדִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְקָרָא לוֹ עֵץ הָדָר. פִּרְיוֹ שֶׁל עֵץ הֶהָדָר הַזֶּה יָדוּעַ. כַּפּוֹת תְּמָרִים - שֶׁכָּתוּב (תהלים צב) צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח, וְלֹא נִמְצָא בֵּינֵיהֶם פֵּרוּד. וְלָכֵן לֹא כָתוּב וְכַפּוֹת, אֶלָּא כַּפּוֹת, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עוֹלֶה זֶה בְּלִי זֶה. וּבָזֶה מִתְמַלֵּאת הַבְּאֵר הַ את, מִבְּאֵר מַיִם עֶלְיוֹנִים שֶׁנּוֹבְעִים. הַהוּא מִתְמַלֵּא בַּתְּחִלָּה, וּמִמֶּנּוּ מִתְמַלֵּאת הַבְּאֵר עַד שֶׁנּוֹבַעַת לַכֹּל.

וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת, דָּא עֲנָפָא דְּאֵילָנָא רַבְרְבָא, דְּאַתְקִיף וְאִשְׁתַּרְשָׁא בְּשָׁרְשׁוֹי, אִתְעֲבִיד אִילָנָא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא, דְּאִחִיד בְּכָל סְטָרֵיהּ, עֲנָף דְּאִיהוּ עֵץ עָבוֹת, עֵץ דְּאָחִיד לֶעָבוֹת, דְּהָא מֵהַאי נָטַל יְסוֹדָא דְּעַלְמָא, וְאִתְמַלְיָא לַאֲרָקָא בְּבֵירָא, הַאי הוּא עַלְמָא אֲרָקָא דְּשַׁקְיוּתָא.

וַעֲנַף עֵץ עָבֹת - זֶה עֲנַף שֶׁל אִילָן הַגָּדוֹל שֶׁהִתְחַזֵּק וְנִשְׁרַשׁ בְּשָׁרְשׁוֹ, נַעֲשָׂה אִילָן עֶלְיוֹן עַל הַכֹּל, שֶׁאָחוּז בְּכָל הַצְּדָדִים שֶׁלּוֹ, עֲנַף שֶׁהוּא עֵץ עָבֹת, עֵץ שֶׁאוֹחֵז אֶת הֶעָבוֹת, שֶׁהֲרֵי מִזֶּה נוֹטֵל יְסוֹד הָעוֹלָם וּמִתְמַלֵּא כְּדֵי לְהָרִיק בַּבְּאֵר, זֶהוּ עוֹלַם אֶרֶץ הַהַשְׁקָאָה.

וְעַרְבֵי נַחַל, תְּרֵי אִינּוּן, תְּרִין נַחֲלִין דְּמַיָּא אִתְכְּנִישׁ בֵּהּוּ, לַאֲרָקָא לַצַּדִּיק. דְּבָר אַחֵר, וְעַרְבֵי נַחַל, אִלֵּין אִינּוּן גְּבוּרָן, דְּאָחִידָן בֵּיהּ בְּיִצְחָק, דְּאַתְיָין מִסִּטְרָא דְּהַהוּא נַחַל עִלָּאָה, וְלָא מִסִּטְרָא דְּאַבָּא. בְּגִין כָּךְ, כֹּלָּא יָאֵי, וְלָא בְּסִימָא לְפֵירִין, וְלָא עָבִיד פֵּירִין. וְעַרְבֵי נַחַל, תְּרִין קְיָימִין, דְּגוּפָא קָיְימָא עֲלַיְיהוּ, אֲבָל וְעַרְבֵי נַחַל וַדַּאי, כְּמָה דְּאִתְמַר, וְאִלֵּין אִינּוּן כֻּלְּהוּ לַאֲרָקָא מַיָּא לְבֵירָא.

וְעַרְבֵי נָחַל - שְׁנַיִם הֵם, שְׁנֵי נַחֲלֵי מַיִם מִתְכַּנְּסִים לְתוֹכָם לְהַרִיק לַצַּדִּיק. דָּבָר אַחֵר וְעַרְבֵי נָחַל - אֵלֶּה הֵם גִּבּוֹרוֹת שֶׁאָמְוּזוֹת בְּיִצְחָק, שֶׁבָּאִים מִצַּד אוֹתוֹ נַחַל עֶלְיוֹן וְלֹא מִצַּד הָאָב. לָכֵן הַכֹּל נָאֶה, וְלֹא מְבֻשָּׁם לַפְּרוֹת, וְלֹא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת. וְעַרְבֵי נָחַל - שְׁנֵי עַמּוּדִים שֶׁהַגּוּף עוֹמֵד עֲלֵיהֶם. אֲבָל וְעַרְבֵי נָחַל וַדַּאי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאֵלֶּה הֵם כֻּלָּם לְרוֹקֵן מַיִם לַבָּאֵר.

השלמה מההשמטות (סימן ג"ן)

מַאי פֶּרִי עֵץ הֲדַר אִילָנָא דְּאִתְרוֹגָא וּמַאי הֲדַר הַיְינוּ הֲדַר עַל הַכֹּל וְהַיְינוּ הֲדַר דְּשִׁיר הַשִּׁירִים דִּכְתִיב בֵּיהּ (שיר השירים ו') מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שָׁחַר. וְהַיְינוּ עַל שֵׁם נְקֵבָה וְעַל שְׁמָהּ נִלְקְחָה נְקֵבָה מֵאָדָם שְׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּים עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בְּלֹא נְקֵבָה. וּמַאי טַעֲמָא אִקְרֵי נְקֵבָה עַל שֵׁם שֶׁנְּקֵבֵיהּ רְחֲבִים וְיֵשׁ לָהּ נְקַבִּים יְתֵרִים עַל הָאִישׁ. וּמַאי נִינְהוּ נְקַבִּים שְׁדַיִם וְרֶחֶם וּבֵית קִיבּוּל הַוָּלָד.

מַהוּ פְּרִי עֵץ הֲדַר? עֵץ הָאֶתְרוֹג. וּמַהוּ הֲדַר? הֲדַר עַל הַכֹּל, וְהַיְינוּ הֲדַר שֶׁל שִׁיר הַשִּׁירִים, שֶׁכָּתוּב בּוֹ מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שָׁחַר. וְהַיְינוּ עַל שֵׁם נְקֵבָה, וְעַל שְׁמָהּ נִלְקְחָה נְקֵבָה מֵאָדָם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּים עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בְּלֹא נְקֵבָה. וּמָה הַטַּעַם נִקְרֵאת נְקֵבָה? עַל שֵׁם שֶׁנְּקֵבֶיהָ רְחָבִים, וְיֵשׁ לָהּ נְקָבִים יְתֵרִים עַל הָאִישׁ, וּמַה הֵם הַנְּקָבִים: שְׁדַיִם וְרֶחֶם וּבֵית קִבּוּל הַוָּלָד.

וּמַאי נִיהוּ שֶׁאָמְרוּ שִׁיר הַשִּׁירִים שֶׁהוּא הֲדַר לְכָל סִפְרֵי הַקֹּדֶשׁ אִין דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל הַסְּפָרִים קֹדֶשׁ וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וּמַאי נִיהוּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. אֶלָּא קֹדֶשׁ, שֶׁהוּא קֹדֶשׁ לְקָדָשִׁים. וּמַאי הֵם קָדָשִׁים אֵלּוּ שֶׁכְּנֶגֶד שֵׁשׁ קְצָווֹת שֶׁבָּאָדָם וְקֹדֶשׁ הָיוּ לִהְיוֹת קֹדֶשׁ לְכֻלְּהוּ.

וּמָה שֶׁאָמְרוּ, שִׁיר הַשִּׁירִים שֶׁהוּא הֲדַר לְכָל סִפְרֵי הַקֹּדֶשׁ - כֵּן. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַסְּפָרִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. וּמַהוּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים? אֶלָּא קֹדֶשׁ שֶׁהוּא קֹדֶשׁ לְקָדָשִׁים. וּמָה הֵם קָדָשִׁים? אֵלּוּ שֶׁכְּנֶגֶד שֵׁשׁ קְצָווֹת שֶׁבָּאָדָם, וְקֹדֶשׁ יִהְיֶה לָהֶם קֹדֶשׁ לְכֻלָּם.

וּמַאי נִיהוּ קֹדֶשׁ זֶה, אֶתְרוֹג שֶׁהוּא הֲדַר הַכֹּל. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הֲדַר אַל תִּקְרֵי הֲדַר אֶלָּא ה' דָּר זֶה אֶתְרוֹג שֶׁהוּא נִפְרָד מֵאֶגֶד הַלּוּלָב וְאֵין מִצְוֹת לוּלָב קַיְימָת אֶלָּא בּוֹ, וְהוּא גַּם כֵּן אָגוּד עִם הַכֹּל. שִׁעְם כָּל אֶחָד הוּא וְעִם כּוּלָּן יַחַד הוּא.

וּמַהוּ קֹדֶשׁ? זֶה אֶתְרוֹג, שֶׁהוּא הֲדַר לַכֹּל. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הֲדַר? אַל תִּקְרֵי הֲדַר אֶלָּא ה' דָּר, זֶה אֶתְרוֹג שֶׁהוּא נִפְרָד מֵאֶגֶד הַלּוּלָב, וְאֵין מִצְוֹת לוּלָב קַיְימָת אֶלָּא בּוֹ, וְהוּא גַּם כֵּן אָגוּד עִם הַכֹּל, שֶׁעִם כָּל אֶחָד הוּא, וְעִם כֻּלָּם יַחַד הוּא.

וּמַאי לוּלָב כְּנֶגֶד חוּט הַשִּׁדְרָה. וְעַנָף עֵץ עָבוֹת שְׁעָנָפָיו חוֹפִין אֶת רוּבּוֹ וְאִם אֵין עָנָפָיו חוֹפִין אֶת רוּבּוֹ אֵינוֹ כָּלוּם. מִפְּנֵי מָה, מָשָׁל לְאָדָם שְׁבִּזְרוֹעוֹתָיו יָגֵן עַל רֹאשׁוֹ הֲרֵי זְרוֹעוֹתָיו שְׁנַיִם וְרֹאשׁוֹ שְׁלִשָּׁה וְהַיְינוּ עָנָף לִשְׂמֹאל עָבוֹת לְיָמִין וְנִמְצָא עֵץ בְּאֶמְצַע. וְלָמָּה נֶאֱמַר בּוֹ עֵץ שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ הָאִילָן.

וּמַהוּ הַלּוּלְבָ? כְּנֶגֶד חוּט הַשִּׁדְרָה. וַעֲנַף עֵץ עָבֹת - שֶׁעֲנָפָיו חוֹפִים אֶת רַבּוֹ, וְאִם אֵין עֲנָפָיו חוֹפִים אֶת רַבּוֹ - אֵינוֹ כָּלוּם. מִפְּנֵי מָה? מָשָׁל לְאָדָם שֶׁבִּזְרוֹעוֹתָיו יָגֵן עַל רֹאשׁוֹ, הֲרֵי זְרוֹעוֹתָיו שְׁנַיִם וְרֹאשׁוֹ שְׁלֹשָׁה, וְהֵינוּ עֲנַף לִשְׂמֹאל, עָבֹת לְיָמִין, וְנִמְצָא עֵץ בְּאֶמְצַע. וְלָמָּה נֶאֱמַר בּוֹ עֵץ? שֶׁהוּא שׁוֹרֶשׁ הָאִילָן.

וּמַאי עַרְבֵי נַחַל שׁוֹקֵי הָאָדָם שֶׁהֵם שְׁתַּיִם. וּמַאי נִינְהוּ לִישָׁנָא דְּעַרְבֵי נַחַל, מִשּׁוּם דְּגָדוֹל שֶׁבָּהֶם הֲוֵי לְמֵעָרַב וּמִשָּׁם יוֹנֵק כֹּחוֹ. וְשֶׁל צָפוֹן הוּא קָטָן מִמֶּנּוּ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהוּא בְּרוּחַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית וּבוֹ פּוֹעֵל וְנִקְרָא עַל שְׁמוֹ וְהֵם שְׁנֵיהֶם עֵצִים. דָּבָר אַחֵר עַרְבֵי שְׁפָעֲמִים מֵעַרְבִין פְּעוּלָתָן וֶה עִם מָאי עַרְבֵי נַחַל, נַחַל הֲוֵי עַל שֵׁם הַמָּקוֹם שֶׁהֵם קְבוּעִים בּוֹ שֶׁשְּׁמוֹ נַחַל כְּדִכְתִיב (קהלת א') כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם.

וּמַה זֶּה עַרְבֵי נַחַל? שׁוֹקֵי הָאָדָם שֶׁהֵם שְׁתַּיִם. וּמַהוּ לְשׁוֹן שֶׁל עַרְבֵי נַחַל? מִשּׁוּם שֶׁגָּדוֹל שֶׁבָּהֶם הוּא לְמַעֲרָב, וּמִשָּׁם יוֹנֵק כֹּחוֹ, וְשֶׁל צָפוֹן הוּא קָטָן מִמֶּנּוּ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְהוּא בְּרוּחַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, וּבוֹ פּוֹעֵל וְנִקְרָא עַל שְׁמוֹ, וְהֵם שְׁנֵיהֶם עֵצִים. דָּבָר אַחֵר עַרְבֵי - שֶׁפְּעָמִים מְעָרְבִים פְּעֻלָּתָם זֶה עִם זֶה. מַה זֶּה עַרְבֵי נַחַל? נַחַל הוּא עַל שֵׁם הַמָּקוֹם שֶׁהֵם קְבוּעִים בּוֹ שֶׁשְּׁמוֹ נַחַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם.

מַאי נִיהוּ יָם, הֲוֵי אוֹמֶר זֶה אֶתְרוֹג. וּמְנָא לָן דְּכָל מִדָּה וּמִדָּה מֵאֲלוּ הַשִּׁבְעָה אִיקְרֵי נַחַל שְׁנֶאֱמַר (במדבר כ"א) וּמִמַּתָּנָה נָחֲלִיאֵל אַל תִּקְרֵי נָחֲלִיאֵל אֶלָּא נַחֲלֵי אֵל. וְעוֹד שָׁם, מָה לֵב, הֲדַר פְּרִי הַגּוּף, אַף יִשְׂרָאֵל פְּרִי עֵץ הֲדַר. מָה אִילָן תָּמָר, עֲנָפָיו סְבִיבָיו וְלוּלָבוֹ בְּאֶמְצַע, אַף יִשְׂרָאֵל פְּרִי עֵץ הֲדַר. מָה אִילָן תָּמָר, עֲנָפָיו סְבִיבָיו וְלוּלָבוֹ גּוּף הָאִילָן הַזֶּה שֶׁהוּא לִבּוֹ וּכְנֶגֶד הַגּוּף חוּט הַשִּׁדְרָה בָּאָדָם שֶׁהוּא עִקַּר הַגּוּף. וּמָה לוּלָב זֶה כְּתִיב לוֹ לֵב אַף לֵב מָסוּר לוֹ. וּמָה לֵב זֶה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חָכְמָה בּוֹ, אַף בְּכָל נְתִיב מֵהֶן צוּרָה שׁוֹמֶרֶת שְׁנֶאֱמַר (בראשית ג') לִשְׁמוֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים: (עד כאן מההשמטות)

מַהוּ יָם? הֲוֵי אוֹמֵר זֶה אֶתְרוֹג. וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁכָּל מִדָּה וּמִדָּה מֵאֵלּוּ הַשִּׁבְעָה נִקְרֵאת נַחַל? שֶׁנֶּאֱמַר וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל, אַל תִּקְרֵי נַחֲלִיאֵל אֶלָּא נַחֲלֵי אֵל. וְעוֹד שָׁם, מָה לֵב, הֲדַר פְּרִי הַגּוּף, אַף יִשְׂרָאֵל פְּרִי עֵץ הֲדַר. מָה אִילָן תָּמָר, עֲנָפָיו סְבִיבָיו וְלוּלָבוֹ בָּאֶמְצַע, אַף יִשְׂרָאֵל נָטְלוּ גּוּף הָאִילָן הַזֶּה שֶׁהוּא לִבּוֹ, וּכְנֶגֶד הַגּוּף חוּט הַשִּׁדְרָה בָּאָדָם שֶׁהוּא עִקַּר הַגּוּף. וּמָה לוּלָב זֶה כְּתוּב לוֹ לֵב, אַף לֵב מָסוּר לוֹ. וּמָה לֵב זֶה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חָכְמָה בּוֹ, אַף בְּכָל נָתִיב מֵהֶן צוּרָה שׁוֹמֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים: ע"כ מההשמטות

דָּבָר אַחֵר, וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר, דָּא אַבְרָהָם. כַּפֹּת תְּמָרִים, דָּא יִצְחָק. וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת, דָּא יַעֲקֹב. וְעַרְבֵי נָחַל, אִלֵּין אִינּוּן תְּרֵין דַּרְגִּין דְּאָמְרָן.

דָּבָר אַחֵר, וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר - זֶה אַבְרָהָם. כַּפֹּת תְּמָרִים - זֶה יִצְחָק. וַעֲנַף עֵץ עָבֹת - זֶה יַעֲקֹב. וְעַרְבֵי נָחַל - אֵלֶּה הֵן שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת שֶׁאָמַרְנוּ.

וּמַאן דְּמַתְנֵי הַאי, בְּגִין דְּעֵץ עָבוֹת דָּא יַעֲקֹב, דְּאִתְיְהִיב לְכֻלְּהוּ חֶלְקִין, וַדַּאי דָּא יַעֲקֹב. אֲבָל הָא אוֹקִימְנָא, פְּרִי עֵץ הָדָר דָּא בִּירָא דְּיִצְחָק, דָּא גְּבוּרָה תַּתָּאָה. כַּפֹּת תְּמָרִים. כַּפֹּת חָסֶר,

קְשׁוּרָא דְּאִתְקַשַּׁר בְּבֵירָא, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (דניאל ג) כְּפִיתוּ בְּסַרְבָּלֵיהוֹן, בְּגִין דְּאִלֵּין לָא סָלְקִין דָּא בְּלָא דָא. וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת, עֲנָפָא הוּא עִלָּאָה, דְּאִתְעֲבִיד עֵץ עָבוֹת, וְאָחִיד לְכָל סְטָרָא, כְּמָה דְּאִתְּמַר. עַרְבֵי נַחַל דָּא יִצְחָק, בְּכָל סְטָרֵי, דְּאֲחִידָן בְּסִטְרָא דְּנַחֲלָא, וְלָא בְּסִטְרָא דְאַבָּא. דְּתָנְיָנָן, אַף עַל גַּב דְּבַהַאי נַחַל דִּינָא לָא אִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ, דִּינִין מִתְעָרִין מִנֵּיהּ.

וּמִי שֶׁשּׁוֹנֶה זֶה, מִשּׁוּם שֶׁעֵץ עָבוֹת זֶה יַעֲקֹב, שֶׁאוֹחֵז אֶת כָּל הַחֲלָקִים, וַדַּאי זֶה יַעֲקֹב. אֲבָל הֲרֵי בַּאֲרוּנוּ, פְּרִי עֵץ הָדָר - זוֹ בְּאֵר יִצְחָק, זוֹ גְּבוּרָה תַּחְתּוֹנָה. כַּפּוֹת תְּמָרִים - כַּפּוֹת חֶסֶר, קֶשֶׁר שֶׁנִּקְשָׁר בַּבְּאֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ג) כְּפוּתִים בְּסַרְבָּלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁאֵלֶּה לֹא עוֹלִים זֶה בְּלִי זֶה. וַעֲנַף עֵץ עָבת, עָנָף הוּא עֶלְיוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה עֵץ עָבוֹת וְאוֹחֵז לְכָל צַד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. עַרְבֵי נָחַל - זֶה יִצְחָק, בְּכָל הַצְּדָדִים שֶׁאֲחוּזִים בְּצַד הַנַּחַל וְלֹא בְּצַד הָאַב. שֶׁשָּׁנִינוּ, אַף עַל גַּב שֶׁבַּנַּחַל הַזֶּה לֹא נִמְצָא דִּין, מִתְעוֹרְרִים מִמֶּנּוּ דִּינִים.

וְרַב הַמְנוּנָא סָבָא פָּרִישׁ, וְעַרְבֵי נַחַל, אִינּוּן תְּרֵין קְיָימִין דְּקָאָמְרָן, דְּמַיָּיא נָפְקֵי מִנַּיְיהוּ, וְשַׁפִּיר. אֲבָל תָּא חֲזֵי, הָא חָזִינָן דִּתְרֵין דַּרְגִּין אִלֵּין דְּקָיְימֵי עַל דַּרְגָּא דְצַדִּיק, אִיבָּא וּכְנִישׁוּ רַבְרְבָא (ס"א דברכאן) נָפְקֵי מִנַּיְיהוּ, וְעַרְבֵי נַחַל לָא נָפְקֵי מִנַּיְיהוּ, אִיבָּא, וְלָא טַעְמָא, וְלָא רֵיחָא. וְהָא אוֹקִימְנָא וְכֹלָּא שַׁפִּיר.

וְרַב הַמְנוּנָא הַזָּקֵן פָּרַשׁ, וְעַרְבֵי נָחַל - אֵלּוּ שְׁנֵי הָעֲמוּדִים שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁיּוֹצְאִים מֵהֶם מַיִם, וְיָפֶה. אֲבָל בֹּא רְאֵה, הֲרֵי רָאִינוּ שֶׁשְּׁתֵּי דְּרָגוֹת אֵלֶּה שֶׁעוֹמְדוֹת עַל דַּרְגָּה שֶׁל צַדִּיק, פְּרִי וְכִנּוּס גָּדוֹל [הברכות] יוֹצְאִים מֵהֶם, וְעַרְבֵי נַחַל לֹא יוֹצְאִים מֵהֶם לֹא פְּרִי וְלֹא טַעַם וְלֹא רֵיחַ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ, וְהַכֹּל יָפֶה.

דף רכא.

וְעַל דָּא אֶתְרוֹג (דף רכא ע"א) בְּשִׂמְאלָא, לְקֶבֶיל לִבָּא. לוּלָב בִּימִינָא, כַּפּוֹת בְּכֹלָּא, וְקִטְיר בְּכֹלָּא. דְּהָא צַדִּיק הוּא בְּכָל סִטְרִין, וְקִטְיר בְּכֹלָּא, וְדָא הוּא קְשׁוּרָא דִּמְהֵימְנוּתָא.

וְעַל כֵּן אֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל, כְּנֶגֶד הַלֵּב. לוּלָב בִּימִין. כַּפּוֹת בַּכֹּל, וְקְשׁוּר בַּכֹּל, שֶׁהֲרֵי צַדִּיק כַּפּוֹת הוּא בְּכָל הַצְּדָדִים וְקְשׁוּר בַּכֹּל, וְזֶהוּ קֶשֶׁר הָאֱמוּנָה.

וּבְסִפְרָא דְּאַגַּדְתָּא שַׁפִּיר קָאָמַר, דְּכָל אִלֵּין אִינּוּן אוּשְׁפִּיזִין, דְּזַמִּינִין עַמָּא קַדִּישָׁא בְּהַאי יוֹמָא, דְּבַעְיָין לְאַשְׁכָּחָא לְהוּ, כֵּיוָן דְּזַמִּין לוֹן. וּבְהוּ בָּעֵי בַּר נָשׁ לְמַלְכָּא בָּעוּתֵיהּ. זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּיָדְעִין אַרְחוֹי דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא, וְיָדְעִין אַרְחוֹי דְאוֹרַיְיתָא, לְמֵהַךְ בְּאוֹרַח קְשׁוֹט, לְמִזְכֵּי בְּהוּ בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְאָתֵי.

וְיָפֶה אָמַר בְּסֵפֶר הָאַגָּדָה שֶׁכָּל אֵלֶּה הֵם אוֹרְחִים שֶׁמְּזְמִינִים הָעָם הַקָּדוֹשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה, שֶׁצְּרִיכִים לְמָצֹא אוֹתָם, כֵּיוָן שֶׁהִזְמִין אוֹתָם, וּבָהֶם מְבַקֵּשׁ אָדָם בַּקָּשָׁתוֹ לַמֶּלֶךְ. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁיּוֹדְעִים דַּרְכֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְיוֹדְעִים דַּרְכֵי הַתּוֹרָה לָלֶכֶת בְּדַרְכָּהּ אֱמֶת, לִזְכּוֹת בָּהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

בְּיוֹמָא דָּא נָפְקֵי יִשְׂרָאֵל, בְּסִימָנִין רְשִׁימִין מִגּוֹ מַלְכָּא, בְּגִין דְּאִינּוּן נָצְחִין דִּינָא. וּמַאי סִימָנִין אִינּוּן, סִימָנֵי מְהֵימְנוּתָא, חוֹתָמָא דְמַלְכָּא עִלָּאָה. לְתֵרֵי בְּנֵי נָשָׁא, דְּעָאלוּ קֳדָם מַלְכָּא לְדִינָא,

וְלָא יָדְעֵי עַלְמָא מַאן מְנַיְיהוּ נָצַח. נָפַק חַד לְגִיוֹן מִבֵּי מַלְכָּא, שְׁאֵילוּ לוֹ. אָמַר לוֹן, מַאן דְּיִפּוּק וּבִידוֹ סִימָנִין דְּמַלְכָּא, הוּא נָצַח.

בַּיּוֹם הַזֶּה יוֹצְאִים יִשְׂרָאֵל בְּסִימָנִים רְשׁוּמִים מִתּוֹךְ הַמֶּלֶךְ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם נִצְחוּ בַּדִּין, וּמָהֵם הַסִּימָנִים? סִימָנֵי הָאֱמוּנָה, חוֹתָם הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן. לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּכְנְסוּ לִבְנֵי הַמֶּלֶךְ לְדִין, וּבָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים מִי מֵהֶם נִצַּח. יָצָא לְגִיוֹן אֶחָד מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ מִי נִצַּח? אָמַר לָהֶם, מִי שֶׁיֵּצֵא וּבְיָדוֹ סִימָנֵי הַמֶּלֶךְ, הוּא שֶׁנִּצַּח.

כְּךָ, כּוּלֵי עַלְמָא עָאלִין לְדִינָא, קָדָם מַלְכָּא עִלָּאָה, וְדָאִין לוֹן מִיּוֹמָא דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, עַד חֲמֵשׁ סָרֵי יוֹמִין לְיַרְחָא. וּבֵין כָּךְ אִשְׁתַּכָּחוּ יִשְׂרָאֵל זַכָּאִין כֳּלְהוּ בְּתִיּוּבְתָּא. טָרְחִין בְּסָכָּה וְלוּלָב וְאֶתְרוֹג, וְלָא יָדְעֵי מַאן נָצַח דִּינָא. מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי שְׁאָלוּ מַאן נָצַח דִּינָא. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לְהוּ, אִינּוּן דְּמַפְקֵי בִּידַיְיהוּ סִימָנִין דִּילִי, אִינּוּן נָצְחִין דִּינָא.

כְּךָ כָּל הָעוֹלָם נִכְנָסִים לְדִין לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, וְהוּא דָּן אוֹתָם מִיּוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, עַד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה יוֹם לַחֹדֶשׁ, וּבֵין כָּךְ נִמְצְאוּ יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם צַדִּיקִים בִּתְשׁוּבָה, טוֹרְחִים בַּסֻּכָּה וְלוּלָב וְאֶתְרוֹג, וְלֹא יוֹדְעִים מִי נִצַּח בַּדִּין. הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים שׁוֹאֲלִים, מִי נִצַּח בַּדִּין? אוֹמֵר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֵלֶּה שֶׁמּוֹצִיאִים בִּידֵיהֶם אֶת הַסִּימָנִים שֶׁלִּי, הֵם נִצְחוּ בַּדִּין.

בְּהַאי יוֹמָא, נָפְקֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִשְׁימוּ דְמַלְכָּא, בְּתוּשְׁבַּחְתָּא דְּהַלֵּילָא. עָאלִין בַּסֻּכָּה, אֶתְרוֹג בְּשִׁמְאלָא, לוּלָב בִּימִינָא. חָמָאן כֻּלְהוּ, דְּיִשְׂרָאֵל רְשִׁימִין בִּרְשִׁימִין דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא. פָּתְחֵי וְאָמְרֵי, (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁה' אֱלֹהָיו.

בַּיּוֹם הַזֶּה יוֹצְאִים יִשְׂרָאֵל בְּרֹשֶׁם הַמֶּלֶךְ, בְּתִשְׁבָּחוֹת הַהַלֵּל, נִכְנָסִים לַסֻּכָּה, אֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל, לוּלָב בִּימִין. כֻּלָּם רוֹאִים שֶׁיִּשְׂרָאֵל רְשׁוּמִים בְּרִשּׁוּמֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים, (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁה' אֱלֹהָיו.

עַד כָּאן חֶדְוָותָא דְכֹלָּא, חֶדְוָותָא דְאוּשְׁפִּיזִין, וְאַפִּילּוּ אוּמּוֹת הָעוֹלָם חָדָאן בְּחֶדְוָותָא, וּמִתְבָּרְכִין מִנָּהּ. וְעַל דָּא (מקריבין) קָרְבָּנִין בְּכָל יוֹמָא עֲלַיְיהוּ, לַאֲטָלָא עֲלַיְיהוּ שְׁלָם, וְיִתְבָּרְכוּן מִינָן. מִכָּאן וּלְהָלְאָה, יוֹמָא חַד, דְּמַלְכָּא עִלָּאָה, דְּחָדֵי בֵּהּ בְּיִשְׂרָאֵל. דִּכְתִיב, (במדבר כט) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. דְּהָא יוֹמָא דָא מִן מַלְכָּא בְּלִחוֹדוֹי, חֶדְוָותָא דִילֵיהּ בְּיִשְׂרָאֵל. לְמַלְכָּא דְּזִמִּין אוּשְׁפִּיזִין וְכוּ'.

עַד כָּאן חֶדְוַת הַכֹּל, חֶדְוַת הָאוֹרְחִים, וַאֲפִלּוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם שְׂמֵחִים בַּחֶדְוָה וּמִתְבָּרְכִים מִמֶּנָּה, וְלָכֵן מַקְרִיבִים בְּכָל יוֹם עֲלֵיהֶם לְהַטִּיל עֲלֵיהֶם שָׁלוֹם, וְיִתְבָּרְכוּ מֵאִתָּנוּ. מִכָּאן וְהָלְאָה יוֹם אֶחָד שֶׁל הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן שֶׁשָּׂמֵחַ בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב (במדבר כט) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. שֶׁהֲרֵי יוֹם זֶה מִן הַמֶּלֶךְ בִּלְבַדּוֹ חֶדְוָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִזְמִין אוֹרְחִים וְכוּ'.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (שיר השירים ב) אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים, כַּמָּה חֲבִיבָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְשַׁבַּח לָהּ, וְהִיא מְשַׁבַּחַת לֵיהּ

תָּדִיר, וְכַמָּה מְשַׁבְּחִין וּמְזַמְּרִין אַזְמִינַת לֵיהּ תָּדִיר לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. זַכָּאָה חוּלָקֵהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, דְּאִחְיְדָן בֵּיהּ בְּעַדְבָא דְחוּלָקָא קַדִּישָׁא. כְּמָה דִכְתִיב, (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ וְגוֹ'. אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דְּקַיְימָא בְּשַׁפִּירוּ דְנוּי בְּגִנְתָא דְעֵדֶן. הַשָּׁרוֹן, דְּהִיא שָׂרָה וּמְשַׁבַּחַת לְמַלְכָּא עִלָּאָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים. כַּמָּה חֲבִיבָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְשַׁבֵּחַ אוֹתָהּ, וְהִיא מְשַׁבַּחַת אוֹתוֹ תָּמִיד. וְכַמָּה מְשַׁבְּחִים וּמְזַמְּרִים מִזְמִינָה תָּמִיד לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֲחוּזִים בּוֹ בְּגוֹרַל הַחֵלֶק הַקָּדוֹשׁ, כַּכָּתוּב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ וְגוֹ'. אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁעוֹמֶדֶת בַּיפְיִי שֶׁל נוֹי בְּגַן עֵדֶן. הַשָּׁרוֹן - שֶׁהִיא שָׂרָה וּמְשַׁבַּחַת אֶת הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן.

דָּבָר אַחֵר אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן, דְּבָעְיָא לְאַשְׁקָאָה מִשַּׁקְיוּ דְנַחֲלָא עָמִיקָא, מַבּוּעָא דְנַחֲלִין. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה לה) וְהָיָה הַשָּׁרָב לְאַגָּם. (נ"א (ישעיה לג) והיה השרון כערבה) שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים, דְּקַיְימָא בַּעֲמִיקְתָא דְכֹלָּא. מַאן אִינּוּן עֲמָקִים. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קל) מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'. חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן. חֲבַצֶּלֶת, מֵהַהוּא אֲתַר, דְּשַׁקְיוּ דְנַחֲלִין נָפְקִין וְלָא פָּסְקִין לְעָלְמִין. שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים, שׁוֹשַׁנָּה מֵהַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי עֲמִיקָא דְכֹלָּא, סָתִים מִכָּל סִטְרִין.

דָּבָר אַחֵר, אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן - שֶׁרוֹצָה לִהְיוֹת מֻשְׁקָה מֵהַשְׁקָיַת הַנַּחַל הֶעָמֹק, מְקוֹר הַנְּחָלִים, כַּנֶּאֱמַר וְהָיָה הַשָּׁרָב לַאֲגַם. [נ"א (ישעיה לג) והיה השדון כעדבה] שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים - שֶׁעוֹמֶדֶת בְּעֹמֶק הַכֹּל. מִי הֵם הָעֲמָקִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קל) מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'. חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן. חֲבַצֶּלֶת - מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁל הַשְׁקָאַת הַנְּחָלִים שֶׁיּוֹצְאִים וְלֹא פּוֹסְקִים לְעוֹלָמִים. שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים - שׁוֹשַׁנָּה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא עֹמֶק הַכֹּל, נִסְתָּר מִכָּל הַצְּדָדִים.

תָּא חֲזֵי, בְּקַדְמֵיתָא יְרוּקָא כַּחֲבַצֶּלֶת, דְּטַרְפִּין דִּילָהּ יְרוּקִין. לְבָתַר שׁוֹשַׁנַּת, סוּמְקָא בְּגַוְונִין חִוְורִין. שׁוֹשַׁנָּה בְּשִׁית טַרְפִּין, שׁוֹשַׁנַּת, דְּאִשְׁתְּנִיאַת מִגַּוְונָא לְגַוְונָא, וְשַׁנְיאַת גַּוְונָהָא.

בֹּא רְאֵה, בַּתְּחִלָּה יְרֻקָּה כַּחֲבַצֶּלֶת, שֶׁהֶעָלִים שֶׁלָּהּ יְרֻקִּים, אַחַר כָּךְ שׁוֹשַׁנָּה אֲדֻמָּה בְּגַוָנִים לְבָנִים. שׁוֹשַׁנָּה בְּשִׁשָּׁה עָלִים. שׁוֹשַׁנַּת - שֶׁמִּשְׁתַּנֵּית מִגַּוָן לְגַוָן וּמְשַׁנָּה אֶת גְּוָנֶיהָ.

דף רכא:

שׁוֹשַׁנַּת, בְּקַדְמֵיתָא חֲבַצֶּלֶת, בְּעִדָּנָא דְבָעְיָא לְאִזְדַּוְוגָא בֵּיהּ בְּמַלְכָּא, אִקְרֵי חֲבַצֶּלֶת. בָּתַר דְּאִתְדַּבְּקַת בֵּיהּ בְּמַלְכָּא בְּאִינּוּן נְשִׁיקִין, אִקְרֵי שׁוֹשַׁנַּת. בְּגִין דִּכְתִיב, (שיר השירים ה) שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים. שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים דְּהִיא מְשַׁנְיָא גְּוָונָהָא, זִמְנִין לְטַב, וְזִמְנִין לְבִישׁ, זִמְנִין לְרַחֲמֵי, זִמְנָא לְדִינָא. (בראשית ג) וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם. תָּא חֲזֵי, דְּהָא בְּנֵי נָשָׁא לָא מִסְתַּכְּלִין, וְלָא יָדְעִין, וְלָא מַשְׁגִּיחִין. בְּשַׁעְתָּא דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם, וְאוֹקִיר לֵיהּ בִּיקִירוּ עִלָּאָה, בָּעָא מִנֵּיהּ לְאִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ בְּגִין דְּיִשְׁתַּכַּח

יְחִידָאי, וּבְלִבָּא יְחִידָאי, וּבַאֲתַר דְּדָבְקוּתָא יְחִידָאי, דִּלָּא (דף רכא ע"ב) אִשְׁתַּנֵּי, וְלָא מִתְהַפֵּךְ לְעָלְמִין. בְּהַהוּא קִשׁוּרָא יְחִידָא, דְּכֹלָּא בֵּיהּ אִתְקַשַּׁר. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (בראשית ב) וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן.

שׁוֹשַׁנַּת - בַּתְּחִלָּה חֲבַצֶּלֶת. בִּזְמַן שֶׁרוֹצֶה לְהִזְדַּוֵּג בַּמֶּלֶךְ נִקְרֵאת חֲבַצֶּלֶת, אַחַר שֶׁנִּדְבָּקָה עִם הַמֶּלֶךְ בְּאוֹתָן נְשִׁיקוֹת הִיא נִקְרֵאת שׁוֹשַׁנַּת, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (שיר ה) שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים. שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים - שֶׁהִיא מְשַׁנָּה אֶת גְּוָנֶיהָ לִפְעָמִים לְטוֹב וְלִפְעָמִים לְרַע, לִפְעָמִים לָרַחֲמִים וְלִפְעָמִים לְדִין. וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם (בראשית ב). בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי בְּנֵי אָדָם לֹא מִסְתַּכְּלִים וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׂגִּיחִים בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם וְכִבֵּד אוֹתוֹ בְּכָבוֹד עֶלְיוֹן, רָצָה מֵהֶנּוּ לְהִדָּבֵק בּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּמְצָא יְחִידִי, וּבַלֵּב יְחִידִי, וּבְמָקוֹם שֶׁל דְּבֵקוּת יְחִידָה שֶׁלֹּא מִשְׁתַּנָּה וְלֹא מִתְהַפֵּךְ לְעוֹלָמִים בְּאוֹתוֹ קֶשֶׁר יָחִיד שֶׁהַכֹּל נִקְשָׁר בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן.

לְבָתַר סָטוּ מֵאָרְחָא דִּמְהֵימְנוּתָא, וְשָׁבְקוּ אִילָנָא יְחִידָאי, עִלָּאָה מִכָּל אִילָנִין. וְאָתוּ לְאִתְדַּבְּקָא בְּאֲתַר דְּמִשְׁתַּנֵּי, וּמִתְהַפֵּךְ מִגַּוְונָא לְגַוְונָא וּמִטַּב לְבִישׁ וּמִבִּישׁ לְטָב. וְנַחֲתֵי מֵעֵילָא לְתַתָּא, וְאִתְדַּבָּקוּ לְתַתָּא בְּשִׁנּוּיִין סַגִּיאִין. וְשָׁבְקוּ אִילָנָא יְחִידָאָה, עִלָּאָה מִכָּל אִילָנִין. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (קהלת ז) אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יָשָׁר וְגוֹ'.

אַחַר כָּךְ סָטוּ מִדֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה וְעָזְבוּ אֶת הָעֵץ הַיְחִידִי, הָעֶלְיוֹן מִכָּל הָאִילָנוֹת, וּבָאוּ לְהִדָּבֵק בְּמָקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּנֶּה וּמִתְהַפֵּךְ מִגֶּוֶן לְגֶוֶן וּמִטּוֹב לְרַע וּמֵרַע לְטוֹב, וְיָרְדוּ מִלְּמַעְלָה מַטָּה, וְנִדְבְּקוּ לְמַטָּה בְּשִׁנּוּיִים רַבִּים, וְעָזְבוּ אֶת הָאִילָן הַיְחִידִי הָעֶלְיוֹן מִכָּל הָאִילָנוֹת. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז) אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יָשָׁר וְגוֹ'.

וַדַּאי כְּדֵין אִתְהַפַּךְ לְבַיְיהוּ, בְּהַהוּא סִטְרָא מַמָּשׁ, זִמְנִין לְטַב, זִמְנִין לְבִישׁ, זִמְנִין לְרַחֲמֵי, זִמְנִין לְדִינָא. בְּהַאי מִלָּה דְּאִתְדַּבְּקוּ בָּהּ וַדַּאי, (קהלת ז) בְּקִשּׁוּ חִשְׁבּוֹנוֹת רַבִּים, וְאִתְדַּבָּקוּ בָּהּ.

וַדַּאי שֶׁאָז הִתְהַפַּךְ לִבָּם בְּאוֹתוֹ הַצַּד מַמָּשׁ, לִפְעָמִים לְטוֹב לִפְעָמִים לְרַע, לִפְעָמִים לְרַחֲמִים לִפְעָמִים לְדִין. בַּדָּבָר הַזֶּה נִדְבְּקוּ בּוֹ וַדַּאי, בִּקְשׁוּ חִשְׁבּוֹנוֹת רַבִּים וְנִדְבְּקוּ בָּהֶם.

אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אָדָם, שְׁבַקְתְּ חַיֵּי וְאִתְדַּבַּקְתְּ בְּמוֹתָא. חַיֵּי, דִּכְתִיב וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן, דְּאִקְרֵי חַיִּים. דְּמַאן דְּאָחִיד בֵּיהּ, לָא טָעִים מוֹתָא לְעָלְמִין. אִתְדַּבַּקְתְּ בְּאִילָנָא אֲחֳרָא, הָא וַדַּאי מוֹתָא הוּא לְקַבְלָךְ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (משלי ה) רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וּכְתִיב, (קהלת ז) וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה. וַדַּאי בְּאֲתַר דְּמוֹתָא אִתְדַּבַּק, וְשָׁבַק אֲתַר דְּחַיֵּי. בְּגִין כָּךְ אִתְגְּזַר עֲלֵיהּ וְעַל כָּל עָלְמָא מוֹתָא.

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָדָם, עָזַבְתָּ חַיִּים וְנִדְבַּקְתָּ בַּמָּוֶת. חַיִּים - שֶׁכָּתוּב וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן, שֶׁנִּקְרָא חַיִּים, שֶׁמִּי שֶׁאוֹחֵז בּוֹ לֹא טוֹעֵם מָוֶת לְעוֹלָמִים. נִדְבַּקְתָּ בְּעֵץ אַחֵר - הֲרֵי וַדַּאי הַמָּוֶת כְּנֶגְדְּךָ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב

(משלי ה) רַגְלֶיהָ יֹרְדוֹת מָוֶת, וְכָתוּב (קהלת ז) וּמֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה. וַדַּאי שֶׁנִּדְבַּק בִּמְקוֹם הַמָּוֶת וְעָזַב מְקוֹם הַחַיִּים. מִשּׁוּם כָּךְ נִגְזַר עָלָיו וְעַל כָּל הָעוֹלָם מָוֶת.

אִי הוּא חָטָא, כָּל עָלְמָא מַה חָטוּ. אִי תֵּימָא, דְּכָל עָלְמָא אָכְלֵי מֵאִילָנָא דָּא, וְאִתְרַמֵּי לְכֹלָּא. לָאו הָכִי. אֶלָּא בְּשַׁעְתָּא דְּאָדָם קָאִים עַל רַגְלוֹי, חָמֵי לֵיהּ בְּרְיָין כֻּלְּהוּ, וּדְחִילוּ מִקַּמֵּיהּ, וְהָווּ נָטְלִין אֲבַתְרֵיהּ, כְּעַבְדִין בָּתַר מַלְכָּא. וְהוּא אָמַר לוֹן, אֲנָא וְאַתּוּן, (תהלים צה) בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה וְגו'. וְאֲזִלוּ כֻּלְּהוּ אֲבַתְרֵיהּ. כֵּיוָן דְּחָזוּ דְּאָדָם סָגִיד לְהַאי אֲתַר, וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, כֻּלְּהוּ אִתְמַשְּׁכוּ אֲבַתְרֵיהּ וְגָרִים מוֹתָא לְכָל עָלְמָא.

אִם הוּא חָטָא, מָה חָטְאוּ כָּל הָעוֹלָם? אִם תֹּאמַר שֶׁכָּל הָעוֹלָם אָכְלוּ מֵהָעֵץ הַזֶּה וְזֶה קָרָא לְכֻלָּם - לֹא כָּךְ! אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם עָמַד עַל רַגְלָיו, רָאוּ אוֹתוֹ כָּל הַבְּרִיּוֹת וּפָחֲדוּ מִלְּפָנָיו, וְהָיוּ נוֹסְעִים אַחֲרָיו כַּעֲבָדִים אַחַר הַמֶּלֶךְ, וְהוּא אָמַר לָהֶם: אֲנִי וְאַתֶּם (תהלים צה) בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה וְגו'. וְכֻלָּם הָלְכוּ אַחֲרָיו. כֵּיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁאָדָם מִשְׁתַּחֲוֶה לְמָקוֹם זֶה וְנִדְבָּק בּוֹ, כֻּלָּם נִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו, וְגָרַם מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם.

וּכְדֵין אִשְׁתַּנֵּי אָדָם לְכַמָּה גְּוָונִין, זְמִנִּין דְּיָנָא, זְמִנִּין רַחֲמֵי זְמִנִּין מוֹתָא, זְמִנִּין חַיֵּי. וְלָא קָאִים בְּקִיּוּמָא תְּדִיר בְּחַד מִנַּיְיהוּ, בְּגִין דְּהַהוּא אֲתַר גָּרִים לֵיהּ. וְעַל דָּא אִקְרֵי, חָרֵב הַמִּתְהַפֶּכֶת, הַמִּתְהַפֶּכֶת מִסְטְרָא דָּא לְסִטְרָא דָּא, מִטַּב לְבִישׁ, מֵרַחֲמֵי לְדִינָא, מִשְּׁלֵם לְקָרְבָא, מִתְהַפֶּכֶת הִיא בְּכֹלָּא. טַב וְרַע דִּכְתִיב, (בראשית ב) וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע.

וְאִז הִשְׁתַּנָּה הָאָדָם לְכַמָּה גְוָנִים, לִפְעָמִים דִּין לִפְעָמִים רַחֲמִים, לִפְעָמִים מָוֶת לִפְעָמִים חַיִּים, וְלֹא עוֹמֵד בְּקִיּוּם תָּמִיד בְּאֶחָד מֵהֶם, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ מָקוֹם גָּרַם לוֹ, וְלָכֵן נִקְרָא חָרֵב הַמִּתְהַפֶּכֶת, הַמִּתְהַפֶּכֶת מִצַּד זֶה לְצַד זֶה, מִטּוֹב לְרַע, מֵרַחֲמִים לְדִין, מִשָּׁלוֹם לְקְרָב, מִתְהַפֶּכֶת הִיא בַּכֹּל, טוֹב וָרַע, שֶׁכָּתוּב (בראשית ב) וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע.

וּמַלְכָּא עִלָּאָה, לְרַחֲמָא עַל עוֹבָדוֹי, אוֹכַח לֵיהּ, וְאָמַר לֵיהּ, וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ וְגו', וְהוּא לָא קַבִּיל מִנֵּיהּ, וְאִתְמְשַׁךְ בָּתַר אִתְּתֵיהּ, וְאִתְתַּרַךְ לְעָלְמִין. דְּהָא אִתְּתָא לְאַתְרָא (ס"א לאתר דא) סַלְקָא וְלָא יַתִּיר, וְאִתְּתָא גָּרִים מוֹתָא לְכֹלָּא.

וְהַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, לְרַחֵם עַל מַעֲשָׂיו, הוֹכִיחַ אוֹתוֹ וְאָמַר לוֹ, וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ וְגו'. וְהוּא לֹא קִבֵּל מִמֶּנּוּ וְנִמְשַׁךְ אַחַר אִשְׁתּוֹ, וְגֹרֵשׁ לְעוֹלָמִים, שֶׁהֲרֵי אִשָּׁה עוֹלָה לְמָקוֹם [למקום זה] וְלֹא יוֹתֵר, וְהָאִשָּׁה גָּרְמָה מָוֶת לַכֹּל.

תָּא חֲזֵי, לְעָלְמָא דְּאָתֵי כְּתִיב, (ישעיה סה) כִּי כִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי, כִּימֵי הָעֵץ, הַהוּא דְּאִשְׁתְּמוֹדָעָא, בֵּיהּ זְמָנָא, כְּתִיב, (ישעיה כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ וְגו' (עד כאן נדפס בויקרא):

בֹּא רְאֵה, לְעוֹלָם הַבָּא כָּתוּב (ישעיה סה) כִּי כִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי. כִּימֵי הָעֵץ - אוֹתוֹ שֶׁנּוֹדָע בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. כָּתוּב (שם כה) בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ וְגו'.

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. תָּאנָא, אָמַר רִבִּי חִיָּיא, כְּתִיב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, הָתָם בְּקִיּוּמֵיהּ יַעֲקֹב, וְהָכָא בְּמִיתָתֵיהּ יִשְׂרָאֵל. דִּכְתִיב, וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, הָכִי הוּא וַדַּאי, דְּהָא לָא כְּתִיב וַיִּקְרַב יוֹם יִשְׂרָאֵל לָמוּת, אֶלָּא יְמֵי, וְכִי בְּכַמָּה יוֹמֵי מִית בַּר נָשׁ, וְהָא בְּשַׁעְתָּא חָדָא, בְּרִגְעָא חָדָא, מִית וְנָפִיק מֵעַלְמָא.

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. שָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כָּתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. שָׁם בְּקִיּוּמוֹ יַעֲקֹב, וְכָאן בְּמִיתָתוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּךְ הוּא וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי לֹא כָתוּב וַיִּקְרַב יוֹם יִשְׂרָאֵל לָמוּת, אֶלָּא יְמֵי, וְכִי בְּכַמָּה יָמִים מֵת בֶּן אָדָם? וַהֲרֵי בְּשָׁעָה אַחַת, בְּרֶגַע אֶחָד מֵת וְיוֹצֵא מִן הָעוֹלָם.

אֲלָּא הָכִי תָּאנָא, כַּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לְאַתְבָּא רוּחֵיהּ לֵיהּ, כָּל אִינּוּן יוֹמִין דְּקָאִים בַּר נָשׁ בְּהַאי עַלְמָא, אִתְפַּקְדָן קַמֵּיהּ, וְעָאלִין בְּחוּשְׁבָּנָא. וְכַד אִתְקָרִיבוּ קַמֵּיהּ לְמֵיעַל בְּחוּשְׁבָּנָא, מִית בַּר נָשׁ. וְאָתִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רוּחֵיהּ לֵיהּ, הַהוּא הֶבֶל דְּאַפִּיק וְנָפַח בֵּיהּ, אוֹתְבֵיהּ לְגַבֵּיהּ.

אֲלָּא כָּךְ לַמַּדְנוּ, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְהָשִׁיב אֵלָיו אֶת רוּחוֹ, כָּל אוֹתָם יָמִים שֶׁעוֹמֵד בָּן אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה נִפְקָדִים לְפָנָיו וְנִכְנָסִים בְּחֶשְׁבּוֹן, וּכְשֶׁנִּקְרָבִים לְפָנָיו לְהִכָּנֵס בְּחֶשְׁבּוֹן, מֵת הָאָדָם, וּמַשִּׁיב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵלָיו אֶת רוּחוֹ. אוֹתוֹ הַהֶבֶל שֶׁהוֹצִיא וְנָפַח בּוֹ, מֵשִׁיב אוֹתוֹ אֵלָיו.

זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּהַהוּא בַּר נָשׁ, דְּיוֹמוֹי אִתְקָרִיבוּ גַּבֵּי מַלְכָּא בְּלָא כְּסוּפָא, וְלָא דָחֵי יוֹמָא מִנַּיְיהוּ לְבַר, דְּיִשְׁכַּח בְּהַהוּא יוֹמָא, דְּאִתְעֲבִיד בֵּיהּ חוֹבָא. בְּגִין כָּךְ, כְּתִיב בְּצַדִּיקַיָּא, קְרִיבָה. (והיך יקרבון) מְשׁוּם דְּקָרִיבוּ יוֹמוֹי קַמֵּי מַלְכָּא, בְּלָא כְּסוּפָא.

אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם שֶׁיָּמָיו הִתְקָרְבוּ אֶל הַמֶּלֶךְ בְּלִי בוּשָׁה, וְלֹא נִדְחָה יוֹם אֶחָד מֵהֶם הַחוּצָה שֶׁיִּמְצָא שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ חֵטְא, לָכֵן כָּתוּב בְּצַדִּיקִים קְרִיבָה. [ואיך יקרבו] מְשׁוּם שֶׁקְּרֵבִים יָמָיו לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִי בוּשָׁה.

דף רכב.

וַוי לְרַשִּׁיעַיָּא, דְּלָא כְּתִיב בְּהוּ קְרִיבָה, וְהֵיךְ יִקְרְבוּן יוֹמֵי קַמֵּי מַלְכָּא, דְּהָא כָּל יוֹמוֹי בְּחוֹבֵי עַלְמָא אִשְׁתַּכָּחוּ. וּבְגִינֵי כָּךְ לָא יִקְרְבוּן קַמֵּי מַלְכָּא, וְלָא יִתְמַנּוּן קַמֵּיהּ, וְלָא יִדְכְּרוּ לְעֵילָּא, אֶלָּא אִינּוּן שְׁצִיאָן מִגַּוֵּויְיהוּ. עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (משלי ד) דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה לֹא יָדְעוּ בַּמֶּה יִכָּשֵׁלוּ. (דף רכב ע"א)

אוֹי לָרְשָׁעִים, שֶׁלֹּא כָתוּב בָּהֶם קְרִיבָה, וְאֵיךְ יִקְרְבוּ הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֲרֵי כָּל יָמָיו נִמְצְאוּ בַּחֲטָאֵי הָעוֹלָם, וְלָכֵן לֹא יִקְרְבוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְלֹא יִמָּנוּ לְפָנָיו וְלֹא יִזָּכְרוּ לְמַעְלָה, אֶלָּא הֵם מִתְכַּלִּים מִתּוֹכָם. עֲלֵיהֶם כָּתוּב (משלי ד) דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה לֹא יָדְעוּ בַּמֶּה יִכָּשֵׁלוּ.

וְהָכָא וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל וַדַּאי, בְּלָא כְסוּפָא, בִּשְׁלֵימוּתָא, בְּחֶדְוָותָא שְׁלִים. וּבְגִינֵי כָךְ, יְמֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהָווֹ שְׁלִים יַתִּיר יִשְׂרָאֵל מִיַּעֲקֹב. וְאִי תֵּימָא, וְהָא כְּתִיב, (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, שְׁלִים. שְׁלִים הֲווֹ, וְלָא שְׁלִים בְּדַרְגָּא עִלָּאָה כְּיִשְׂרָאֵל.

וְכָאן וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַדַּאי, בְּלִי בוּשָׁה, בִּשְׁלֵמוּת, בְּחֶדְוָה שְׁלֵמָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ יְמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר שָׁלֵם מִיַּעֲקֹב. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי כָּתוּב (בראשית כה) וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם, שָׁלֵם? שָׁלֵם הָיָה, אֲבָל לֹא שָׁלֵם בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל.

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּשָׁעְתָּא דְּיוֹמוֹי דְּבַר נָשׁ אִתְפַּקְּדָן קַמֵּי מַלְכָּא, אִית זַכָּאָה דְּאִתְפַּקְּדָן יוֹמוֹי וּרְחִיקִין מִקַּמֵּי מַלְכָּא. וְאִית זַכָּאָה, דְּכַד מִתְפַּקְּדָן יוֹמוֹי, קָרִיבִין וּסְמִיכִין לְמַלְכָּא, וְלָא מִתְרַחֲקִין. בְּלָא כְסוּפָא עָאלִין, וְקָרִיבִין לְמַלְכָּא. זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת.

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּשָׁעָה שֶׁיְּמֵי הָאָדָם נִפְקָדִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, יֵשׁ צַדִּיק שֶׁנִּפְקָדִים יָמָיו, וְהֵם רְחוֹקִים מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְיֵשׁ צַדִּיק שֶׁכְּאֲשֶׁר נִפְקָדִים יָמָיו, הֵם קְרוֹבִים וּסְמוּכִים לַמֶּלֶךְ וְלֹא מְרַחֲקִים, נִכְנָסִים בְּלִי בוּשָׁה וּקְרֵבִים לַמֶּלֶךְ. אַשְׁרֵי חֶלְקָם. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת.

וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכִי שְׁאָר שִׁבְטִין לָאו בְּנוֹי אינוּן. אֶלָּא אָמַר רַבִּי אַבָּא, יוֹסֵף בְּנוֹ הֲווֹ יַתִּיר מִכֻּלְהוּ. דְּתָנֵינָן, בְּשַׁעְתָּא דְּאִנְתְּתֵיהּ דְּפוֹטִיפַר דְּחָקַת לֵיהּ לְיוֹסֵף, מַה כְּתִיב, (בראשית לט) וַיָּבֵא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת. הַאי קְרָא הָכִי מִבָּעֵי לֵיהּ, וְאֵין אִישׁ בַּבַּיִת. מַהוּ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת. אֶלָּא לְאַכְלָא דְּיוּקְנָא דְּיַעֲקֹב, דְּהֲווֹ תַּמָּן וְאִשְׁתַּכַּח תַּמָּן. וּבְגִינֵי כָךְ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת, אֲבָל אִישׁ אָחֵרָא הֲווֹ תַּמָּן. כֵּיוָן דְּסָלִיק יוֹסֵף עֵינוֹי, וְחָמָא דְּיוּקְנָא דַּאֲבוֹי, יְתִיב בְּקִיּוּמֵיהּ, וְתָב לַאֲחוֹרָא.

וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכִי שְׁאָר הַשְּׁבָטִים לֹא בָנָיו הֵם? אֶלָּא, אָמַר רַבִּי אַבָּא, יוֹסֵף הָיָה בְּנוֹ יוֹתֵר מִכֻּלָּם, שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁאֵשֶׁת פּוֹטִיפַר דָּחֲקָה אֶת יוֹסֵף, מַה כָּתוּב? וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת. פָּסוּק זֶה הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב וְאֵין אִישׁ בַּבַּיִת, מַה זֶּה מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת? אֶלָּא לְהַכְלִיל אֶת דְּמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהָיְתָה שָׁם וְנִמְצְאָה שָׁם, וּמִשּׁוּם כָּךְ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת, אֲבָל אִישׁ אַחֵר הָיָה שָׁם. כֵּיוָן שֶׁהֵרִים יוֹסֵף עֵינָיו וְרָאָה אֶת דְּמוּת אָבִיו, יָשַׁב בְּקִיּוּמוֹ וְנִרְתַּע לְאָחוֹר.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (בראשית לט) וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר אֶל אֵשֶׁת אֲדֹנָיו. אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אַתְּ אֲמַרְתְּ וְיָמָאֵן, וַיֹּאמֶר. חַיֶּיךָ, וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר אָחֳרָא, יֵיתֵי לְבָרְכָא לִבְנָךְ, וְיִתְבָּרְכוּן בֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, וַיְמָאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי.

בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר אֶל אֵשֶׁת אֲדֹנָיו. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַתָּה אָמַרְתָּ וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר, חַיֶּיךָ וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר אַחֵר יָבֹא לְבָרֵךְ אֶת בָּנֶיךָ וְיִתְבָּרְכוּ בוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְמָאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי. כֵּיוָן דְּאָמַר יָדַעְתִּי בְנִי, אֲמַאי אָמַר, יָדַעְתִּי אָחֳרָא. אֶלָּא אָמַר, יָדַעְתִּי בְנִי, בְּזִמְנָא דְּקָיְימַת בְּגוּפָךְ דְּאַתְּ בָּרִי, כַּד חָמִית דְּיוּקְנָא דִילִי, וְתָבַת בְּקִיּוּמָךְ. וּבְגִינֵי כָךְ כְּתִיב, יָדַעְתִּי בְנִי,

יַדַּעְתִּי. עַל מַה דְּאָמַרְתְּ דְּדָא הוּא בּוּכְרָא, גַּם הוּא יִהְיֶה לְעָם וְגַם הוּא יִגְדָּל, וְהָכָא בְּגִין כָּךְ כְּתִיב, וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף, לִבְנוֹ לְיוֹסֵף מַמָּשׁ.

כֵּיוָן שֶׁאָמַר יַדַּעְתִּי בְנִי, לְמָה אָמַר יַדַּעְתִּי אַחֵר? אֶלָּא אָמַר יַדַּעְתִּי בְנִי, בִּזְמַן שֶׁעָמַדְתָּ בְּגוּפְךָ שֶׁאַתָּה בָּרוּר, כְּשֶׁרָאִיתִי אֶת דְּמוּתִי וְשִׁבְתְּךָ בְּקִיּוּמְךָ, וּמִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב יַדַּעְתִּי בְנִי יַדַּעְתִּי, עַל מַה שֶּׁאָמַרְתָּ שֶׁזֶּהוּ הַבְּכוֹר, גַּם הוּא יִהְיֶה לְעָם וְגַם הוּא יִגְדָּל, וְכָאן מִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף, לִבְנוֹ לְיוֹסֵף מַמָּשׁ.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף, דְּבַדִּיּוּקָנָא חַד הֲווּ מִתְחַזְיִין. דְּכָל מַאן דְּחָמֵי לְיוֹסֵף, הֲוָה אַסְהִיד דְּבַרְיוּהּ דְּיַעֲקֹב הֲוָה. רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, כֹּלָּא הָכֵי הוּא. וְעוֹד דְּיוֹסֵף זָן לֵיהּ וְלִבְנוֹי בְּסִבּוּתֵיהּ, וּבְגִינֵי כָךְ בְּנוֹ מַמָּשׁ, יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ. וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף, אַמַּאי לְיוֹסֵף וְלָא לְאָחָרָא. מִשּׁוּם דְּרִשְׁוּתָא הֲוָה בִּידֵיהּ לְסַלְקֵיהּ מִתַּמָּן.

דָּבָר אַחֵר וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף - שֶׁבִּדְמוּת אַחַת הָיוּ נִרְאִים. שֶׁכָּל מִי שֶׁרָאָה אֶת יוֹסֵף, הָיָה מֵעִיד שֶׁבְּנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הַכֹּל כְּךָ הוּא, וְעוֹד, שֶׁיּוֹסֵף זָן אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו בְּזִקְנוּתוֹ, וְלָכֵן בְּנוֹ מַמָּשׁ יוֹתֵר מִכֻּלָּם. וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף, לָמָּה לְיוֹסֵף וְלֹא לְאַחֵר? מִשּׁוּם שֶׁהָיְתָה רְשׁוּת בְּיָדוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ מִשָּׁם.

רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, כֵּיוָן דְּיַעֲקֹב הֲוָה יָדַע דִּבְנוֹי יִשְׁתַּעְבְּדוּן בְּגָלוּתָא תַּמָּן בְּמִצְרַיִם, אַמַּאי לָא אִתְקַבַּר תַּמָּן בְּגִין דְּיָגִין זְכוּתֵיהּ עַל בְּנוֹי. אַמַּאי בָּעָא לְאִסְתַּלְקָא מִתַּמָּן. וְהָא כְּתִיב, (תהלים קג) כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים, אֵן הוּא רַחְמָנוּתָא.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, כֵּיוָן שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבָּנָיו יִשְׁתַּעְבְּדוּ בַּגָּלוּת שָׁם בְּמִצְרַיִם, לָמָּה לֹא נִקְבַּר שָׁם כְּדֵי שֶׁזְּכוּתוֹ תָּגֵן עַל בָּנָיו? לָמָּה רָצָה לֵעָלוֹת מִשָּׁם, וַהֲרֵי כָּתוּב (תהלים קג) כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים, אֵיפֹה הֲרַחֲמָנוּת?

אֶלָּא הָכִי תָּאנָא, בְּשָׁעָתָא דְּהַוָּה נָחִית יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, הֲוָה דָּחִיל. הֲוָה אָמַר, דִּילְמָא חַס וְשָׁלוֹם יִשְׁתַּצּוּן בָּנַי בֵּינֵי עַמְמַיָּא, וְדִילְמָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְסַלֵּק שְׁכִינְתֵּיהּ מִינַי כְּקַדְמֵיתָא. מַה כְּתִיב, (בראשית לה) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב וְגו'. (בראשית מו) (ויאמר אלהים לישראל) אַל תִּירָא מֵרְדָה מִצְרַיְמָה כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָׁם. וּמַה דְּאָמַרְתְּ דִּילְמָא אֶסַלֵּק שְׁכִינְתִּי מִבֵּינָךְ, אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרָיְמָה.

אֶלָּא, כָּךְ שָׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה יוֹרֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, הָיָה פּוֹחֵד, וְהָיָה אוֹמֵר: חַס וְחָלִילָה יִכְלוּ בָנַי בֵּין הָעַמִּים, וְאוּלַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְסַלֵּק שְׁכִינָתוֹ מֵהֶם כְּבַתְּחִלָּה. מַה כָּתוּב? וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב וְגו', [ויאמר אלהים לישראל] אַל תִּירָא מֵרְדָה מִצְרַיְמָה כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָׁם. וּמַה שֶּׁאָמַרְתְּ אוּלַי אֲסַלֵּק שְׁכִינָתִי מִבֵּינְךָ - אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרָיְמָה.

אָמַר עוֹד, דְּחִילְנָא דִּילְמָא אִתְקַבַּר תַּמָּן, וְלָא אֶזְכֶּה עִם אֲבָהָתַי. אָמַר לֵיהּ וְאָנֹכִי אֲעַלְךָ גַּם עָל�ֹה. אֲעַלְךָ, מִמִּצְרַיִם. גַּם עָל�ֹה, לְאִתְקַבְּרָאָה בְּקִבְרָא דַּאֲבָהָתָךְ.

אָמַר עוֹד, פּוֹחֵד אֲנִי שֶׁמָּא אֶקָּבֵר שָׁם וְלֹא אֶזְכֶּה עִם אֲבוֹתַי. אָמַר לוֹ, וְאָנֹכִי אֲעַלְךָ גַּם עָל�ֹה. אֲעַלְךָ - מִמִּצְרַיִם. גַּם עָל�ֹה - לְהִקָּבֵר בְּקֶבֶר אֲבוֹתֶיךָ.

בְּגִינֵי כָּךְ, בָּעָא לְסַלָּקָא גַּרְמֵיהּ מִמִּצְרַיִם. חַד, דְּלָא יַעַבְדוּן מִנֵּיהּ דַּחֲלָא, דְּהָא חָמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לְאִתְפָּרָעָא מִדַּחֲלֵיהוֹן. וְחַד, דְּחָמָא דִּשְׁכִינְתָּא יְשַׁוֵּי מְדוֹרֵיהּ בֵּין בְּנוֹי בְּגָלוּתָא. וְחַד, בְּגִין דְּיֵהֵא גּוּפֵיהּ דַּיָּיר בֵּין גּוּפַיְיהוּ דַּאֲבָהָתוֹי לְאִתְכָּלָלָא בֵּינַיְיהוּ, וְלָא יִתְמַנֵּי עִם חַיְיבַיָּא דְּמִצְרָאֵי.

מִשּׁוּם כָּךְ רָצָה לְהַעֲלוֹת עַצְמוֹ מִמִּצְרַיִם: אֶחָד - כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ יִרְאָה, שֶׁהֲרֵי רָאָה שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִפָּרַע מִיִּרְאֵיהֶם. וְאֶחָד - שֶׁרָאָה שֶׁשְּׁכִינָה תָּשִׂים מְדוֹרָהּ בֵּין בָּנָיו בַּגָּלוּת. וְאֶחָד - כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה גּוּפוֹ דָּר בֵּין גּוּפוֹת אֲבוֹתָיו לְהִכָּלֵל בֵּינֵיהֶם, וְלֹא יִמָּנֶה עִם רִשְׁעֵי מִצְרַיִם.

וְתָנִינָן, גּוּפָא דְּיַעֲקֹב, אִתְמְשֵׁיךְ מִשּׁוּפְרוֹי דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהָוָה דְּיוּקְנֵיהּ דְּיַעֲקֹב, דְּיוּקְנָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא. דְּיוּקְנָא דְּכוּרְסְיָא קַדִּישָׁא, וְלָא בָּעָא לְאִתְקָבְרָא בֵּינֵי חַיְיבַיָּא. וְרָזָא דְּמִלָּה, דְּבַאֲבָהָן לֵית פִּירוּדָא כְּלָל. וְעַל דָּא כְּתִיב וְ שָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתָי.

וְשָׁנִינוּ, הַגּוּף שֶׁל יַעֲקֹב נִמְשַׁךְ מִיָּפְיוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהָיְתָה דְּמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב דְּמוּת עֶלְיוֹנָה וּקְדוֹשָׁה, דְּמוּת שֶׁל הַכִּסֵּא הַקָּדוֹשׁ, וְלֹא רָצָה לְהִקָּבֵר בֵּין רְשָׁעִים. וְסוֹד הַדָּבָר, שֶׁבַּאֲבוֹת אֵין כְּלָל פֵּרוּד, וְעַל זֶה כָּתוּב וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתָי.

דף רכב:

וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף, בְּנוֹ, בְּחַד דְּיוּקְנָא דְּאַנְפִּין, בְּגִין דְּבִרְעוּתָא דְּרוּחָא וְלִבָּא, אוֹלִיד לֵיהּ יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ. תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (בראשית ל) הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי, דְּכָל רְעוּתָא דְּיַעֲקֹב בְּרָחֵל הֲוָה, וּבְגִין כָּךְ (דף רכב ע"ב) וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף.

וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף. בְּנוֹ - בִּדְמוּת אַחַת שֶׁל הַפָּנִים, מִשּׁוּם שֶׁבִּרְצוֹן הָרוּחַ וְהַלֵּב הוֹלִיד אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכֻּלָּם בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (בראשית ל) הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי, שֶׁכָּל רְצוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה בְּרָחֵל, וּמִשּׁוּם כָּךְ וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף.

תָּאנָא, רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (דברים כט) הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹקֵינוּ וְגו'. הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹקֵינוּ, תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אִית לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִזְדַּהֲרָא מֵחוֹבוֹי, וּלְאִסְתַּכָּלָא דְּלָא יַעֲבַר עַל רְעוּתֵיהּ דְּמָארֵיהּ. דְּתָנִינָן, כָּל מַה דְּבַר נָשׁ עָבִיד בְּהַאי עַלְמָא, בְּסִפְרָא כְּתִיבוּ אינון עוֹבָדִין, וְעָאלִין בְּחוּשְׁבָּנָא קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא, וְכֹלָּא אִתְגַּלְיָיא קַמֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (ירמיה כג) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'. אִי הָכִי, אֵיךְ לָא יִסְתַּמַּר בַּר נָשׁ מִלְּמֵיחַב קַמֵּיהּ דְּמָארֵיהּ. וְתָנִינָן, אֲפִילּוּ הַהוּא (מאן) מַה דְּחָשִׁיב בַּר נָשׁ וְאִסְתַּלַּק בְּרְעוּתֵיהּ, כֹּלָּא אִשְׁתַּכַּח קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלָא אִתְאֲבִיד מִנֵּיהּ.

שְׁנִינוּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (דברים כט) הַנִּסְתָּרֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ וְגו'. הַנִּסְתָּרֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ, בֹּא רְאֵה כַּמָּה יֵשׁ לְאָדָם לְהִזָּהֵר מֵחֲטָאיו וּלְהִסְתַּכֵּל שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל מִצְוַת רִבּוֹנוֹ, שֶׁשְּׁנִינוּ, כָּל מַה שֶּׁאָדָם עוֹשֶׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם מַעֲשִׂים כְּתוּבִים בַּסֵּפֶר וְנִכְנָסִים בְּחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְהַכֹּל גָּלוּי לְפָנָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כג) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'!? אִם כָּךְ, אֵיךְ לֹא יִשָּׁמֵר אָדָם

מִלַּחֲטֹא לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ. וְשָׁנִינוּ, אֲפִלּוּ אוֹתוֹ [מִי] מַה שֶּׁחָשַׁב אָדָם וְעָלָה בִּרְצוֹנוֹ, הַכֹּל נִמְצָא לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא נֶאֱבָד מִמֶּנּוּ.

תָּא חֲזֵי, בְּהַהוּא לֵילְיָא דְּעָאלַת לֵאָה לְגַבֵּיהּ דְּיַעֲקֹב, וַיַּהֲבַת לֵיהּ אינוּן סִימָנִין דְּיַהֲב יַעֲקֹב לְרָחֵל, סָלִיק בִּרְעוּתֵיהּ דְּאִיהִי רָחֵל, וְשַׁמַּשׁ שְׁמוּשָׁא בָּהּ. וְהַהִיא טִפָּה קַדְמִיתָא דְּיַעֲקֹב הֲוָת. דִּכְתִיב, (בראשית מט) כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי, וְסָבַר דְּאִיהִי רָחֵל. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִיהוּ גָּלֵי עֲמִיקָתָא וּמְסַתְּרָתָא, וְיָדַע מַה בַּחֲשׁוֹכָא, סָלִיק הַהוּא רְעוּתָא לְאַתְרֵיהּ, וּבְכִירוּתָא דְּרָאוּבֵן אִסְתַּלַּק לְיוֹסֵף. מַאי טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּהָא דְּרָחֵל הֲוָת, הַהִיא טִפָּה קַדְמִיתָא דְּנָפְקַת מִיַּעֲקֹב. וּבְגִין דְּהֲוָת דִּילָהּ, הַהוּא בְּכִירוּתָא מִמָּשׁ דְּרָאוּבֵן, יָרִית יוֹסֵף. וְרָחֵל יָרְתָה לְהַהוּא דִּילָהּ.

בֹּא רְאֵה, בְּאוֹתוֹ לַיְלָה שֶׁנִּכְנְסָה לֵאָה אֶל יַעֲקֹב וְנָתְנָה לוֹ אוֹתָם סִימָנִים שֶׁנָּתַן יַעֲקֹב לְרָחֵל, עָלָה בִּרְצוֹנוֹ שֶׁהִיא רָחֵל וְשִׁמֵּשׁ בָּהּ תַּשְׁמִישׁ, וְאוֹתָהּ טִפָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל יַעֲקֹב הָיְתָה, שֶׁכָּתוּב (בראשית מט) כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי, וְסָבַר שֶׁהִיא רָחֵל. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְגַלֶּה עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת וְיוֹדֵעַ מַה שֶּׁבַּחֲשֵׁכָה, הֶעֱלָה אוֹתוֹ רָצוֹן לִמְקוֹמוֹ, וּבְכוֹרַת רְאוּבֵן עָלְתָה לְיוֹסֵף. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי שֶׁל רָחֵל הָיְתָה אוֹתָהּ טִפָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁיָּצְאָה מִיַּעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהָיְתָה שֶׁלָּהּ, אוֹתָהּ בְּכוֹרָה מַמָּשׁ שֶׁל רְאוּבֵן יָרַשׁ יוֹסֵף, וְרָחֵל יָרְשָׁה אֶת שֶׁלָּהּ.

וּבְגִין כָּךְ, רָזָא דְמִלָּה, לָא אִסְתַּלַּק רְאוּבֵן בִּשְׁמָא כִּשְׁאָר שִׁבְטִין. אֶלָּא רְאוּבֵן. כְּלוֹמַר חֲמוּ בַּר, רְאוּ בֵּן סְתָם. וְהַאי בֵּן לָא אִתְיְדַע שְׁמֵיהּ, וְעַל דָּא לָא קָרְיָא לֵאָה בְּנֵי בְּהַאי שְׁמָא, וְלָא אִקְרֵי רְאוּ בָּנִי, דְּהָא לֵאָה יָדְעַת עוֹבָדָא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ, סוֹד הַדָּבָר, לֹא הִתְעַלָּה רְאוּבֵן בַּשֵּׁם כִּשְׁאָר הַשְּׁבָטִים, אֶלָּא רְאוּבֵן, כְּלוֹמַר רְאוּ בֵּן. רְאוּ בֵּן סְתָם. וְהַבֵּן הַזֶּה לֹא נוֹדַע שְׁמוֹ. וְעַל כֵּן לֹא קָרְאָה לֵאָה בְּנִי בַּשֵּׁם הַזֶּה, וְלֹא נִקְרָא רְאוּ בְנִי, שֶׁהֲרֵי לֵאָה יָדְעָה אֶת הַמַּעֲשֶׂה.

וְתָנִינָן, גָּלֵי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּיַעֲקֹב לְאוֹ רְעוּתֵיהּ לְמֵיחַב קַמֵּיהּ בְּהַאי, וְלָא אִסְתַּכַּל בִּרְעוּתָא בְּאִתְתָא אֲחָרָא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, כִּשְׁאָר חַיָּיבֵי עַלְמָא. וְעַל כָּךְ כְּתִיב, (בראשית לה) וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר. דְּהָא בְּנַיְיהוּ דִּשְׁאָר חַיָּיבֵי עַלְמָא דְּעָבְדִין הַהוּא עוֹבָדָא, בִּשְׁמָא אָחֳרָא אִקְרוּן. וְהָא יְדִיעָא מִלָּה דָּא לְגַבֵּי חַבְרַיָּא, וּבְגִינֵי כָּךְ וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף, בְּנוֹ מַמָּשׁ, מְשֻׁיָּרוּתָא וְסִיּוּמָא (ד"א ל"ג בריה) בְּנוֹ הֲוָה.

וְשָׁנִינוּ, גָּלוּי לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֵין רְצוֹן יַעֲקֹב הָיָה לְחַטֹּא לְפָנָיו בָּזֶה וְלֹא הִסְתַּכֵּל בְּרָצוֹן בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כִּשְׁאָר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְעַל כָּךְ כָּתוּב (שם לה) וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר, שֶׁהֲרֵי בְּנֵיהֶם שֶׁל שְׁאָר הָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם שֶׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, נִקְרָאִים בְּשֵׁם אַחֵר, וַהֲרֵי דָּבָר זֶה יָדוּעַ בֵּין הַחֲבֵרִים, וּמְשׁוּם כָּךְ וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף, בְּנוֹ מַמָּשׁ, מֵהַרִאשִׁית וְעַד הַסִּיּוּם [בנו] הָיָה בְּנוֹ.

תָּאנָא, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, בַּמֶּה אוֹמֵי לֵיהּ יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, דִּכְתִיב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יֶרְכִּי. אֶלָּא בְּהַהוּא אָת קַיְימָא, דְּהַוָה רָשִׁים בְּבִשְׂרֵיהּ, דְּדָא חָשִׁיבוּתָא דְּאֲבָהָן יַתִּיר מִכֹּלָּא. וְהַאי בְּרִית, רָזָא דְּיוֹסֵף אִיהוּ.

שְׁנִינוּ, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, בַּמֶּה הִשְׁבִּיעַ יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף, שֶׁכָּתוּב שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יֶרְכִּי? אֶלָּא בְּאוֹתוֹ אוֹת הַבְּרִית שֶׁהָיָה רָשׁוּם בִּבְשָׂרוֹ, שֶׁזּוֹ חֲשִׁיבוּת הָאָבוֹת יוֹתֵר מֵהַכֹּל, וּבְרִית זוֹ הִיא סוֹד שֶׁל יוֹסֵף.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּאַבְרָהָם וּבְיַעֲקֹב כְּתִיב, שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יֶרְכִּי, תְּחוֹת יֶרְכִּי, כְּלוֹמַר, בְּהַהוּא אֲתַר דִּרְמִיזָא בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא, וְאַפִּיק זַרְעָא קַדִּישָׁא מְהֵימְנָא לְעַלְמָא. בְּיִצְחָק לֹא כְּתִיב, בְּגִין דְּנָפִיק מִנֵּיהּ עֵשָׂו.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּאַבְרָהָם וּבְיַעֲקֹב כָּתוּב שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יֶרְכִּי. תַּחַת יֶרְכִּי, כְּלוֹמַר בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁרָמוּז בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וּמוֹצִיא זֶרַע קָדֵשׁ נֶאֱמָן לָעוֹלָם. בְּיִצְחָק לֹא כָּתוּב, כִּי יָצָא מִמֶּנּוּ עֵשָׂו.

תּוּ, מַאי טַעְמָא הָכָא, שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יֶרְכִּי אַל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם. אֶלָּא אָמַר לֵיהּ יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, בְּהַאי רְשִׁימָא קַדִּישָׁא אוֹמֵי לִי, דְּאַפִּיק זַרְעָא קַדִּישָׁא מְהֵימְנָא לְעַלְמָא, וְאִתְנְטִיר, וְלָא אִסְתָּאַב לְעָלְמִין. דְּלָא יִתְקַבַּר בֵּין אִינּוּן מְסָאֲבִין, דְּלָא נָטְרוּ לֵיהּ לְעָלְמִין. דִּכְתִיב בְּהוּ, (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם.

עוֹד, מָה הַטַּעַם שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יֶרְכִּי, אַל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם? אֶלָּא אָמַר לוֹ יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, בָּרְשֻׁם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה הִשָּׁבַע לִי, שֶׁהוֹצִיא זֶרַע קָדוֹשׁ נֶאֱמָן לָעוֹלָם, וְנִשְׁמַר וְלֹא נִטְמָא לְעוֹלָמִים, שֶׁלֹּא יִקָּבֵר בֵּין אוֹתָם הַטְּמֵאִים שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ אוֹתוֹ לְעוֹלָמִים, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם.

וְאִי תֵּימָא, הָא יוֹסֵף דְּנָטִיר לֵיהּ עַל כֹּלָּא, אַמַּאי אִתְקַבַּר בֵּינַיְיהוּ. אֶלָּא תָּנִינָן, כְּתִיב, (יחזקאל א) הָיֹה הָיָה דְּבַר ה' אֶל יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל נְהַר כְּבָר, וְהָא תָּנִינָן, דִּשְׁכִינְתָּא לָא שַׁרְיָא אֶלָּא בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. אַמַּאי הָכָא שְׁכִינְתָּא. אֶלָּא עַל נְהַר כְּבָר כְּתִיב, וּכְתִיב וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד ה'. אוּף הָכָא, יוֹסֵף בְּמַיָּא אִתְרַמֵי אֲרוֹנָא דִילֵיהּ. אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִי יוֹסֵף אִסְתַּלַּק מֵהָכָא, גָּלוּתָא לָא אִתְקַיִּים. אֶלָּא תְּהֵא קְבוּרָתֵיהּ בְּאַתַר דְּלָא יִסְתָּאַב, וְיִסְבְּלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גָּלוּתָא.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי יוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אוֹתוֹ מֵעַל הַכֹּל, לָמָּה נִקְבַּר בֵּינֵיהֶם? אֶלָּא שְׁנִינוּ, כָּתוּב (שם א) הָיֹה הָיָה דְּבַר ה' אֶל יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל נְהַר כְּבָר. וַהֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁשְּׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה, רַק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲז לָמָּה כָּאן שְׁכִינָה? אֶלָּא כָּתוּב עַל נְהַר כְּבָר, וְכָתוּב וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד ה'. אַף כָּאן, אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף נִשְׁלַךְ בְּתוֹךְ הַמַּיִם. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אִם יוֹסֵף יַעֲלֶה מִכָּאן, הַגָּלוּת לֹא תִתְקַיֵּם, אֶלָּא תִּהְיֶה קְבוּרָתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נִטְמָא, וְיִסְבְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַגָּלוּת.

תָּאנָא, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, חָמָא יַעֲקֹב דְּהָא בְּכֹלָּא אִתְתַּקַּן לְכָרְסְיָא קַדִּישָׁא בַּאֲבָהָן (כאבהן). אָמַר, אִי הָכִי יִתְקַבַּר, הֵיךְ גּוּפָא דָּא אֲחִידָא בַּאֲבָהָתָא, וְאֲפִילּוּ מְעָרְתָּא דְּאִתְקַבַּר תַּמָּן אִקְרֵי כְּפֵילְתָּא. בְּגִין דְּכָל מִלָּה דְּכָפֵילְתָּא הוּא תְּרֵין וְחַד, אוּף מְעָרְתָּא תְּרֵין וְחַד.

שְׁנֵינוּ, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, רְאֵה יַעֲקֹב שֶׁהֲרֵי בַּכֹּל נִתְקַן לַכִּסֵּא הַקָּדוֹשׁ בָּאָבוֹת [כאבות]. אָמַר, אִם כָּךְ, יִקָּבֵר, אֵיךְ הַגּוּף הַזֶּה יִתְאַחֵד בָּאָבוֹת. וַאֲפִלּוּ הַמְּעָרָה שֶׁנִּקְבַּר שָׁם נִקְרֵאת מַכְפֵּלָה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁל מַכְפֵּלָה הוּא שְׁנַיִם וְאֶחָד, אַף הַמְּעָרָה שְׁנַיִם וְאֶחָד.

דף רכג.

וְתָא חֲזֵי, אַבְהָתָא זָכוּ לְאִתְקַבְּרָא תַּמָּן, אִינּוּן וְזִוּוּגַיְיהוּ. יַעֲקֹב (דף רכג ע"א) הוּא וְלֵאָה, מַאי טַעְמָא רָחֵל לָא, וְהָא כְּתִיב, (בראשית כט) וְרָחֵל עֲקָרָה, דְּאִיהִי עִקָּרָא דְּבֵיתָא. אֶלָּא, לֵאָה זָכְתָה בֵּיהּ, לְאֶפְקָא שִׁית שִׁבְטִין מִגַּוָּהָא קַדִּישָׁא בְּעַלְמָא יַתִּיר. וּבְגִינֵי כָּךְ, אִתְיַיהֲבַת עִמֵּיהּ לְזִוּוּגָא בְּמְעָרְתָּא.

וּבָא וּרְאֵה, הָאָבוֹת זָכוּ לְהִקָּבֵר שָׁם הֵם וְזִוּוּגֵיהֶם. יַעֲקֹב - הוּא וְלֵאָה. מָה הַטַּעַם רָחֵל לֹא, וַהֲרֵי כָּתוּב וְרָחֵל עֲקָרָה, שֶׁהִיא עִקַּר הַבַּיִת? אֶלָּא לֵאָה זָכְתָה בּוֹ לְהוֹצִיא שִׁשָּׁה שִׁבְטִים מִגָּזַע קָדוֹשׁ בָּעוֹלָם יוֹתֵר, וּמִשּׁוּם כָּךְ הִיא נִתְּנָה עִמּוֹ לְזִוּוּג בַּמְּעָרָה.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה לֵאָה כָּל יוֹמָהָא, הֲוַת בְּפָרְשַׁת אוֹרְחִין קַיְימָא, וּבָכַת בְּגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב, כַּד שְׁמַעַת דְּאִיהוּ צַדִּיקָא. וּצְלוֹתָא אַקְדְּמַת לֵיהּ. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב, (בראשית כט) וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת, כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא, דְּמַקְדְּמַת וְיָתְבַת בְּפָרְשַׁת אוֹרְחִין לְמִשְׁאַל.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל יָמֶיהָ הָיְתָה לֵאָה עוֹמֶדֶת בְּפָרְשַׁת דְּרָכִים, וּבְכָתָה בִּשְׁבִיל יַעֲקֹב, כְּשֶׁשָּׁמְעָה שֶׁהוּא צַדִּיק, וּתְפִלָּה הִיא הִקְדִּימָה לוֹ, וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית כט) וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שֶׁמַּקְדִּימָה וְיוֹשֶׁבֶת בְּפָרְשַׁת דְּרָכִים לִשְׁאֹל.

רָחֵל לָא נָפְקַת לְאוֹרְחִין לְעָלְמָא. בְּגִינֵי כָּךְ זָכְתָה לֵאָה לְאִתְקַבְּרָא עִמֵּיהּ. וְרָחֵל קַיְימַת קְבוּרָתָהּ בְּפָרְשַׁת אוֹרְחִין וְאִתְקְבָרַת תַּמָּן. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל. מַהוּ עָלַי. עָלַי וַדַּאי, כְּלוֹמַר בְּגִינִי. בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בַּדֶּרֶךְ. בְּגִינִי מִיתַת בַּדֶּרֶךְ, דְּלָא נָפְקַת בְּגִינִי לְעָלְמִין כַּאֲחָתָהּ.

רָחֵל לֹא יָצְאָה לַדְּרָכִים לְעוֹלָם, מִשּׁוּם כָּךְ זָכְתָה לֵאָה לְהִקָּבֵר עִמּוֹ, וְרָחֵל קְבוּרָתָהּ עוֹמֶדֶת בְּפָרְשַׁת דְּרָכִים וְנִקְבְּרָה שָׁם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפַּדָּן אֲרָם מֵתָה עָלַי רָחֵל. מַה זֶּה עָלַי? עָלַי וַדַּאי, כְּלוֹמַר בְּגָלָלִי. בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בַּדֶּרֶךְ - בְּגָלָלִי מֵתָה בַּדֶּרֶךְ, שֶׁלֹּא יָצְאָה בִּשְׁבִילִי לְעוֹלָמִים כְּמוֹ אֲחוֹתָהּ.

בְּגִין כָּךְ, לֵאָה דְּנָפְקַת וּבָכַת בְּפָרְשַׁת אוֹרְחִין בְּגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב, זָכְתָה לְאִתְקְבָרָא עִמֵּיהּ. רָחֵל דְּלָא בְּעָאת לְמִיפַּק וּלְמִשְׁאַל בַּהֲדֵיהּ, בְּגִין כָּךְ קְבוּרָתָהּ בְּפָרְשַׁת אוֹרְחִין. וְרָזָא דְּמִלָּה, הָא אוֹקִימְנָא וְאִתְמַר, דָּא בְּאִתְגַּלְיָא, וְדָא בְּאִתְכַּסְיָא.

מִשּׁוּם כָּךְ, לֵאָה שֶׁיִּצְאָה וּבָכְתָה בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים בִּשְׁבִיל יַעֲקֹב, זָכְתָה לְהִקָּבֵר עִמּוֹ. רָחֵל שֶׁלֹּא רָצְתָה לָצֵאת וְלִשְׁאֹל בִּשְׁבִילוֹ, מִשּׁוּם כָּךְ קִבּוּרָתָהּ בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים, וְסוֹד הַדָּבָר חֲרֵי בֵּאֲרֵנוּ וְנִתְבָּאֵר, זֶה בְּגָלוּי וְזֶה בְּנִסְתָּר.

וְתָא חֲזֵי, דְּתַנְיָא, דִּמְעִין סַגִּיאִין שַׁדְיֵאת הַהִיא צַדֶּקֶת לֵאָה, בְּגִין לְמֶהֱוֵי חוּלָקֵיהּ דְּיַעֲקֹב, וְלָא בְּהַהוּא רָשָׁע דְּעֵשָׂו. וְהַיְינוּ דְּתַנְינָן, כָּל בַּר נָשׁ דְּאוֹשִׁיד דִּמְעִין קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אַף עַל גַּב דְּאִתְגְּזַר עֲלֵיהּ עוֹנָשָׁא, יִתְקָרַע, וְלָא יָכִיל הַהוּא עוֹנָשָׁא לְשַׁלְטָאָה בֵּיהּ. מְנָלָן, מִלֵּאָה, דְּהָא לֵאָה אִתְגְּזַר לְמֶהֱוֵי חוּלָקָא דְּעֵשָׂו, וְהִיא בְּבָעוּתָא אַקְדִּימַת לֵיהּ לְיַעֲקֹב, וְלָא אִתְיְיהִיבַת לֵיהּ לְעֵשָׂו.

וּבָא וּרְאֵה, שֶׁשָּׁנִינוּ, דְּמָעוֹת רַבּוֹת שָׁפְכָה אוֹתָהּ לֵאָה הַצַּדֶּקֶת כְּדֵי לִהְיוֹת חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וְלֹא שֶׁל אוֹתוֹ עֵשָׂו הָרָשָׁע. וְהַיְינוּ מַה שֶּׁשָּׁנִינוּ, כָּל אָדָם שֶׁשּׁוֹפֵךְ דְּמָעוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַף עַל גַּב שֶׁנִּגְזַר עָלָיו עֹנֶשׁ - הוּא יִקָּרַע, וְלֹא יוּכַל אוֹתוֹ עֹנֶשׁ לִשְׁלֹט בּוֹ. מִנַּיִן לָנוּ. מִלֵּאָה, שֶׁהֲרֵי נִגְזַר עַל לֵאָה לִהְיוֹת חֶלְקוֹ שֶׁל עֵשָׂו, הִיא בִּבְקָשָׁתָהּ הִקְדִּימָה לְיַעֲקֹב וְלֹא נִתְּנָה לְעֵשָׂו.

אָמַר רִבִּי חִיָּיא, וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי וְגוֹ'. רִבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (קהלת א) מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. בְּכַמָּה אֲתַר אִתְּמַר דְּאִסְתַּכַּלְנָא בְּמִלּוֹי דִּשְׁלֹמֹה וְאִתְחֲזֵי מִלּוֹי סְתִימִין, אֲבָל כֻּלְּהוּ מִלֵּי דִּשְׁלֹמֹה, כֻּלְּהוּ אִקְרוּן בְּחָכְמָתָא.

אָמַר רִבִּי חִיָּיא, וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי. רִבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (קהלת א) מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת נִתְבָּאֵר שֶׁהִסְתַּכַּלְנוּ בִּדְבָרֵי שְׁלֹמֹה וְנִרְאֶה שֶׁדְּבָרָיו סְתוּמִים, אֲבָל כָּל דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה, כֻּלָּם נִקְרְאוּ בְּחָכְמָה.

דְּתַנְיָא כְּתִיב, (מלכים א ה) וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה, בְּיוֹמוֹי דִּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא, קַיְימָא סִיהֲרָא בְּאַשְׁלְמוּתָא. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב, וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם. תַּמָּן תְּנִינָן, מַאן אִינּוּן בְּנֵי קֶדֶם, הָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל חָכְמַת בְּנֵי קֶדֶם, הִיא חָכְמְתָא דְּיָרְתוּ מֵאַבְרָהָם.

שֶׁשָּׁנִינוּ, כָּתוּב וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה. בִּימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָמְדָה הַלְּבָנָה בִּשְׁלֵמוּת, וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ה) וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם. שָׁם שָׁנִינוּ, מִי הֵם בְּנֵי קֶדֶם? הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, אֲבָל חָכְמַת בְּנֵי קֶדֶם הִיא חָכְמָה שֶׁיָּרְשׁוּ מֵאַבְרָהָם.

דְּתַנְיָא כְּתִיב, (בראשית כה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. מַאי אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ. דָּא חָכְמְתָא עִלָּאָה דְּהֲוָה יָדַע בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּמַשְׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ, דְּהֲוָה דִּילֵיהּ. כִּדְתַנְינָן בְּהַהִיא בַּת דְּהֲוָת לֵיהּ לְאַבְרָהָם, וּבְכֹל שְׁמָהּ.

שֶׁשָּׁנִינוּ, כָּתוּב (בראשית כה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. מַה זֶּה אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ? זוֹ חָכְמָה עֶלְיוֹנָה שֶׁהָיְתָה יוֹדַעַ בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּמַשְׁמַע אֶת, אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ - שֶׁהָיָה שֶׁלּוֹ. כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּאוֹתָהּ בַּת שֶׁהָיְתָה לְאַבְרָהָם, וּבְכֹל שְׁמָהּ.

וְלִבְנֵי הַפִּילַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנוֹת וְגוֹ'. דְּיַהֲב לְהוּ מִילִּין יְדִיעָאן, בְּכְתָרִין תַּתָּאִין, וּבְאָן אֲתַר אַשְׁרֵי לוֹן, אֶל אֶרֶץ קֶדֶם. וּמִתַּמָּן יָרִיתוּ בְּנֵי קֶדֶם חָכְמָתָא, וְהַיְינוּ דִכְתִיב מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם.

וְלִבְנֵי הַפִּילַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנֹת וְגוֹ'. שֶׁנָּתַן לָהֶם דְּבָרִים יְדוּעִים בַּכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים. וּבְאֵיזֶה מָקוֹם הִשְׁרָה אוֹתָם? אֶל אֶרֶץ קֶדֶם, וּמִשָּׁם יָרְשׁוּ בְּנֵי קֶדֶם חָכְמָה, וְהַיְינוּ שֶׁכָּתוּב מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם.

תָּאנָא, יוֹמָא חַד הֲוָה אָתֵי רִבִּי שִׁמְעוֹן מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוּד, וַהֲוָה עִמֵּיהּ רִבִּי אַבָּא וְרִבִּי יְהוּדָה. רִבִּי אַבָּא הֲוָה לָאֵי, וַהֲוָה רָהִיט אֲבַתְרֵיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן דַּהֲוָה רָכִיב. אָמַר רִבִּי אַבָּא, וַדַּאי (הושע יא) אַחֲרֵי ה' יֵלֵכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג.

שְׁנֵינוּ, יוֹם אֶחָד הָיָה בָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן מִקַּפּוֹטְקִיָּא לְלוּד, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אַבָּא הָיָה עֵיף וְרָץ אַחֲרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהָיָה רוֹכֵב. אָמַר רַבִּי אַבָּא, וַדַּאי (הושע יא) אַחֲרֵי ה' יֵלֵכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג.

נָחַת רִבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לֵיהּ, וַדַּאי כְּתִיב, (דברים ט) וְאַשֵּׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וַאֲרְבָּעִים לַיְלָה, וַדַּאי חָכְמָתָא לָא מִתְיַישְׁבָא, אֶלָּא כַּד בַּר נָשׁ יָתִיב וְלָא אָזִיל, אֶלָּא קָאִים בְּקִיּוּמֵיהּ. וְהָא אוֹקִימְנָא מִלֵּי עַל מָה כְּתִיב וָאֵשֵׁב. הַשְׁתָּא בְּנַיְיחָא תַּלְיָיא מִילְּתָא. יָתְבוּ.

יָרַד רַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לוֹ, וַדַּאי כָּתוּב (דברים ט) וָאֵשֵׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וַאֲרְבָּעִים לָיְלָה. וַדַּאי שֶׁחָכְמָה לֹא מִתְיַשֶּׁבֶת אֶלָּא כְּשֶׁאָדָם יוֹשֵׁב וְלֹא הוֹלֵךְ, אֶלָּא עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ. וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ אֶת הַדְּבָרִים עַל מָה כָּתוּב וָאֵשֵׁב. עַכְשָׁו בְּמְנוּחָה הַדָּבָר תָּלוּי. יָשְׁבוּ.

אָמַר רִבִּי אַבָּא, כְּתִיב וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם וּמִכֹּל חָכְמַת מִצְרָיִם. מַאי הִיא חָכְמַת שְׁלֹמֹה וּמַאי הִיא חָכְמַת מִצְרַיִם וּמַאי הִיא חָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם. אָמַר לֵיהּ, תָּא חֲזֵי, בְּכַמָּה אֲתַר אוּקְמוּהָ בְּהַהוּא שְׁמָא, דְּסִיהֲרָא כַּד אִתְבָּרְכָא מִכֹּלָּא, כְּתִיב וַתֵּרֶב. בְּיוֹמוֹי דִשְׁלֹמֹה, דְּאִתְרְבִיאַת וְאִתְבָּרְכַת וְקָיְימָא בְּאַשְׁלָמוּתָא.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּתוּב וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם וּמִכֹּל חָכְמַת מִצְרַיִם. מַה הִיא חָכְמַת שְׁלֹמֹה, וּמָה הִיא חָכְמַת מִצְרַיִם, וּמָה הִיא חָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם? אָמַר לוֹ, בֹּא רְאֵה, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת פֵּרְשׁוּהָ בְּאוֹתוֹ שֵׁם. שֶׁהַלְּבָנָה כְּשֶׁמִּתְבָּרֶכֶת מֵהַכֹּל כָּתוּב וַתֵּרֶב, בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁהִתְרִבְּתָה וְהִתְבָּרְכָה וְעָמְדָה בִּשְׁלֵמוּת.

דף רכג:

וְתָנִינָן, אֶלֶף טוּרִין מִתְרַבְרְבִין קָמָּהּ, וְכֻלְּהוּ נְשִׁיבָא חַד הֲווּ לְקַמָּהּ. אֶלֶף נַהֲרִין סַגִּיאִין לָהּ, וּבְגִמְיָא חָדָא גָּמְעָא לוֹן. טוּפְרָהָא מֵאַחֲדָא לְאֶלֶף וְשִׁבְעִין עֵיבַר. (דף רכג ע"ב) יָדָהָא אֲחִידָן לְאַרְבַּע וְעֶשְׂרִין (וחמש) אֶלֶף עֵיבַר, לֵית דְּנָפִיק מִנָּהּ לְסָטַר הַאי, וְלֵית דְּנָפִיק מִנָּהּ לְסָטַר אָחֳרָא. כַּמָּה וְכַמָּה אֶלֶף תְּרֵיסִין, מִתְאַחֲדִין בְּשַׁעֲרָהָא.

וְשָׁנִינוּ, אֶלֶף הָרִים מִתְגַּדְּלִים לְפָנֶיהָ, וְכֻלָּם הָיוּ לְפָנֶיהָ שְׁאִיבָה אַחַת, וְאֶלֶף נְהָרוֹת גְּדוֹלִים לָהּ, וְגוֹמַעַת אֶת כֻּלָּם בִּגְמִיעָה אַחַת. צִפְּרָנֶיהָ אוֹחֲזוֹת בְּאֶלֶף וְשִׁבְעִים עֲבָרִים. יְדֵיהָ אֲחוּזוֹת לְעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה [וחמשה] אֲלָף עֲבָרִים, אֵין יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְצַד זֶה, וְאֵין יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְצַד אַחֵר. כַּמָּה וְכַמָּה אַלְפֵי מַגְנִים אֲחוּזִים בְּשַׂעֲרוֹתֶיהָ.

חַד עוּלֵימָא, דְּאוֹרְכֵיהּ מֵרֵישָׁא דְּעַלְמָא לְסֵיפֵי דְּעַלְמָא, נָפִיק בֵּין רַגְלָהָא. בְּשִׁתִּין פּוּלְסֵי דְּנוּרָא מִתְלַבֵּשׁ, בְּגַוְונֵי דָּא אִתְמַנָּא עַל תַּתָּאֵי (מתחות) מַאַרְבַּע סִטְרָהָא. דָּא אִיהוּ נַעַר, דְּאָחִיד שִׁית מְאָה וּתְלַת עֲשַׂר מַפְתְּחָן עִלָּאִין מִסִּטְרָא דְּאִמָּא. וְכֻלְּהוּ מַפְתְּחָן עִלָּאִין, בְּשִׁנְנָא דְּחַרְבָּא דַּחֲגִיר בְּחַרְצֵיהּ תַּלְיָין.

עִלָּם אֶחָד שֶׁאָרְכּוֹ מֵרֹאשׁ הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם יוֹצֵא בֵּין רַגְלֶיהָ, מִתְלַבֵּשׁ בְּשִׁשִּׁים מַכּוֹת אֵשׁ, בְּגַוְנִים אֵלּוּ הִתְמַנָּה עַל הַתַּחְתּוֹנִים [מתחת] מֵאַרְבָּעָה צְדָדֶיהָ. זֶהוּ נַעַר שֶׁאוֹחֵז שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַפְתְּחוֹת עֶלְיוֹנִים מִצַּד הָאֵם, וְכָל הַמַּפְתְּחוֹת הָעֶלְיוֹנִים בְּלַהַט הַחֶרֶב שָׁחוֹגֵר בְּמָתְנָיו תְּלוּיִים.

הַהוּא נַעַר, קְרוֹן לֵיהּ חָנוֹךְ בֶּן יֶרֶד, בְּאֵינוּן בְּרָיְיתֵי, דִּכְתִיב, (משלי כב) חֲנוֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ. וְאִי תֵּימָא מַתְנִיתִין הִיא, וְלָא בְּרָיְיתָא. בְּמַתְנִיתָא דִילָן אוֹקִימְנָא מִילֵי, וְהָא אִתְּמַר, וְכֹלָּא מִלְּתָא חָדָא אִסְתַּכְּלוּ (נ"א אשתכללו). תְּחוֹתֵיהּ תִּטְלַל חַיּוֹת בְּרָא. דְּתַנְיָא (נ"א דתא חזי), כְּמָה דְּיִשְׂרָאֵל קַדִּישָׁא עִלָּאָה, אִקְרֵי בֵּן לְאִמַּיהּ, דִּכְתִיב, (משלי ד) כִּי בֵן הָיִיתִי לְאָבִי רַךְ וְיָחִיד לִפְנֵי אִמִּי, וּכְתִיב, (שמותד) בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל, הָכִי נָמֵי לְתַתָּא, דָּא אִקְרֵי נַעַר לְאִמַּיהּ. דִּכְתִיב, (הושע יא) כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וָאוֹהֲבֵהוּ, וּבְכַמָּה גְּוָונִין אִקְרֵי בֶּן יֶרֶד, וְהָא אוֹקִימְנָא.

לְאוֹתוֹ נַעַר קוֹרְאִים חָנוֹךְ בֶּן יֶרֶד, בְּאוֹתָן בְּרָיְיתוֹת, שֶׁכָּתוּב (משלי כב) חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ. וְאִם תֹּאמַר, מִשְׁנָה הִיא וְלֹא בָּרַיְיתָא - בְּמִשְׁנָתֵנוּ בַּאֲרָנוּ אֶת הַדְּבָרִים, וְהֲרֵי נִתְבָּאֲר, וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד הִסְתַּכְּלוּ [נתקנו]. תַּחְתָּיו תּוֹפְסוֹת חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, שֶׁשָּׁנִינוּ [שבא ראה], כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן נִקְרָא בֵּן לְאִמּוֹ, שֶׁכָּתוּב (שם ד) כִּי בֵן הָיִיתִי לְאָבִי רַךְ וְיָחִיד לִפְנֵי אִמִּי, וְכָתוּב (שמות ד) בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל, כָּךְ גַּם לְמַטָּה זֶה נִקְרָא נַעַר לְאִמּוֹ, שֶׁכָּתוּב (הושע יא) כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וַאֹהֲבֵהוּ. וּבְכַמָּה גְוָונִים נִקְרָא בֶּן יֶרֶד, וְהֲרֵי בֵּאַרְנוּ.

אֲבָל תָּא חֲזֵי, בֶּן יֶרֶד מַמָּשׁ. דְּתָנֵינָן, עֶשֶׂר יְרִידוֹת יָרְדָה שְׁכִינָה לְאַרְעָא, וְכֻלְּהוּ אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא וְאִתְּמַר. וּתְחוֹת הַאי, כַּמָּה חַיָּוָתָא קַיְימִין, דְּאִקְרוּן חַיּוֹת בְּרָא מַמָּשׁ.

אֲבָל בֹּא רְאֵה, בֶּן יֶרֶד מַמָּשׁ, שֶׁשָּׁנִינוּ, עֶשֶׂר יְרִידוֹת יָרְדָה שְׁכִינָה אָרֶץ, וְאֵת כֻּלָּם בֵּאֲרוּ הַחֲבֵרִים וְנִתְבָּאֵר. וְתַחַת זֶה כַּמָּה חַיּוֹת עוֹמְדוֹת, שֶׁנִּקְרָאוֹת חַיּוֹת הַשָּׂדֶה מַמָּשׁ.

תְּחוֹת אִינּוּן חַיָּוָתָא, מִתְאַחֲדָן שַׁעֲרָהָא דְּסִיהֲרָא, דְּאִקְרוּן כּוֹכְבַיָּא דְּשַׁרְבִיטָא, דְּשַׁרְבִיט מַמָּשׁ, מָארֵי דְּמָארִין, מָארֵי דְּמַתְקְלָא, מָארֵי דְּקִשְׁיוּ, מָארֵי דְּחוּצְפָּא. וְכֻלְּהוּ אִקְרוּן מָארֵי (נ"א שערי) דְּאַרְגְּוָונָא, יְדָהָא וְרַגְלָהָא אֲחִידָן בְּהַאי, כְּאַרְיֵה (קדישא) תַּקִּיפָא דְּאָחִיד עַל טַרְפֵּיהּ. וְעַל דָּא כְּתִיב, (מיכה ה) וְטָרַף וְאֵין מַצִּיל.

תַּחַת אוֹתָן הַחַיּוֹת נֶאֱחָזוֹת שַׁעֲרוֹת הַלְּבָנָה שֶׁנִּקְרָאוֹת כּוֹכְבֵי שַׁרְבִּיט, שֶׁל שַׁרְבִּיט מַמָּשׁ, בַּעֲלֵי דִּין, בַּעֲלֵי מִשְׁקָל, בַּעֲלֵי הַדִּין הַקָּשֶׁה, בַּעֲלֵי חֲצָפָה, וְכֻלָּם נִקְרָאִים בַּעֲלֵי [שערות] אַרְגָּמָן. יְדֵיהֶ֣ן וְרַגְלֵיהֶ֣ן אֲחוּזוֹת בָּזֶה כְּמוֹ אַרְיֵה [קדוש] חָזָק שֶׁאוֹחֵז בְּטִרְפּוֹ, וְעַל זֶה כָּתוּב (מיכה ה) וְטָרַף וְאֵין מַצִּיל.

טוּפְרָהָא, כָּל אִינּוּן דְּאִדְכָּרִין חוֹבֵי בְּנֵי נָשָׁא, וְכָתְבִין וְרָשְׁמִין חוֹבַיְיהוּ בְּתִקְיפוּ דְּדִינָא קַשְׁיָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (ירמיה יז) חַטַּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל בְּצִפּוֹרֶן שָׁמִיר. מַהוּ שָׁמִיר. הַהוּא דְּרָשִׁים וְנָקִיב אַבְנָא, וּפָסִיק לֵהּ לְכָל סִטְרָא. זוּהֲמָא דְּטוֹפְרָהָא, כָּל אִינּוּן דְּלָא מִתְדַּבְּקִין בְּגוּפָא דְּמַלְכָּא, וְיָנְקִין מִסִּטְרָא דִּמְסָאֲבוּתָא, כַּד שָׁאֲרֵי סִיהֲרָא בְּפִגִּימוּ.

צִפָּרְנֶיהָ - כָּל אוֹתָם שֶׁמַּזְכִּירִים אֶת חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם וְכוֹתְבִים וְרוֹשְׁמִים אֶת חֲטָאֵיהֶם בְּתִקֻּף הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְלָכֵן כָּתוּב (ירמיה טז) חַטַּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל בְּצִפֹּרֶן שָׁמִיר. מַה זֶּה שָׁמִיר? אוֹתוֹ שֶׁרוֹשֵׁם וְנוֹקֵב בָּאֶבֶן וְחוֹתֵךְ אוֹתָהּ לְכָל צַד. זֻהֲמַת הַצִּפָּרְנַיִם - כָּל אֵלּוּ שֶׁלֹּא נִדְבָּקִים בְּגוּף הַמֶּלֶךְ וְיוֹנְקִים מִצַּד הַטֻּמְאָה כְּשֶׁמַּתְחִילָה הַלְּבָנָה לְהִתְפַּגֵּם.

וּבְגִין דִּשְׁלִמוּתָא יָרְתָא לְסִיהֲרָא בִּשְׁלִימוּתָא, בָּעֵי לְיָרְתָא לָהּ בִּפְגִימוּתָא, וְעַל דָּא אִשְׁתַּדַּל לְמֵידַע, בְּדַעְתָּא (ברעותא) דְּרוּחִין וְשֵׁדִין, לְמֵירַת סִיהֲרָא בְּכָל סִטְרָא.

וּמִשּׁוּם שֶׁשְּׁלִמוּתָהּ הַמֶּלֶךְ יָרַשׁ אֶת הַלְּבָנָה בִּשְׁלֵמוּתָהּ, צָרִיךְ לִירַשׁ אוֹתָהּ בִּפְגִימָתָהּ, וְלָכֵן הִשְׁתַּדֵּל לָדַעַת אֶת דַּעַת [רצון] הָרוּחוֹת וְהַשֵּׁדִים, כְּדֵי לִירַשׁ אֶת הַלְּבָנָה בְּכָל צְדָדֶיהָ.

וּבְיוֹמוֹי דִּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא, בְּכֹלָּא אִתְנְהִיר סִיהֲרָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (מלכים א ה) וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה, וַתֵּרֶב דַּיְיקָא. מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם, רָזָא עִלָּאָה הוּא, כְּמָה דִכְתִיב, (בראשית לו) וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם וגו'. וְאִלֵּין אִקְרוּן בְּנֵי קֶדֶם, דְּכֻלְּהוּ לָא אִתְקְיָימוּ, בַּר מֵהַאי דְּכְלִילָא דְּכַר וְנוּקְבָא דְּאִקְרֵי הֲדַר. דִּכְתִיב, (בראשית לו) וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הֲדַר וגו'.

וּבִימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בַּכֹּל הָאִירָה הַלְּבָנָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ה) וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה. וַתֵּרֶב דַּוְקָא. מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם, סוֹד עֶלְיוֹן הוּא, כַּכָּתוּב (בראשית לו) וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם וגו', וְאֵלֶּה נִקְרָאִים בְּנֵי קֶדֶם, שֶׁכֻּלָּם לֹא הִתְקַיְּמוּ, פֵּרֵט לָזֶה שֶׁכָּלוּל זָכָר וּנְקֵבָה, שֶׁנִּקְרָא הֲדַר, שֶׁכָּתוּב וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הֲדַר וגו'.

וְתָאנָא, דְּאַף עַל גַּב דְּאִתְקַיְּימַת (נ"א דאתנהירת סיהרא), לָא אִתְנְהִירַת בְּאַשְׁלָמוּתָא. עַד דְּאָתָא שְׁלֹמֹה, דְּאִתְחֲזֵי לְקַבְלָהָא, כְּמָה דְאוֹקִימְנָא. דִּבְגִין כָּךְ אִמְּיהּ בַּת שֶׁבַע הֲוַת.

וְשָׁנִינוּ, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁהִתְקַיְּמָה [שהאירה הלבנה], לֹא הֵאִירָה בִּשְׁלֵמוּת, עַד שֶׁבָּא שְׁלֹמֹה שֶׁרָאוּי כְּנֶגְדָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, שֶׁמִּשּׁוּם כָּךְ אִמּוֹ הָיְתָה בַּת שֶׁבַע.

וּמִכָּל חָכְמַת מִצְרַיִם, דָּא חָכְמָה תַּתָּאָה, דְּאִקְרֵי שִׁפְחָה דְּבָתַר רֵיחָיָא, וְכֹלָּא אִתְכְּלִילַת הַאי חָכְמָה דִּשְׁלֹמֹה, חָכְמַת בְּנֵי קֶדֶם, וְחָכְמַת מִצְרַיִם. אָמַר רִבִּי אַבָּא, בְּרִיךְ רַחֲמָנָא, דְּשַׁאֲיִלְנָא קַמָּךְ מִלָּה דָּא, דְּהָא בְּכָל הַנֵּי מִילֵי (מלה דא) זְכִינָא. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, מִלִּין אִלֵּין, הָא אוֹקִימְנָא לוֹן, וְהָא אִתְּמְרוּ.

וּמִכָּל חָכְמַת מִצְרַיִם - זוֹ הַחָכְמָה הַמְּתֻחְתּוֹנָה שֶׁנִּקְרֵאת שִׁפְחָה שֶׁאַחַר הָרַחֲמִים, וְהַכֹּל כְּלִלָה חָכְמָה זוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה - חָכְמַת בְּנֵי קֶדֶם וְחָכְמַת מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי אַבָּא, בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁשְּׁאַלְתִּי דָּבָר זֶה לְפָנָיךָ, שֶׁהֲרֵי בְּכָל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ [דבר זה] זָכִיתִי. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּבָרִים אֵלּוּ הֲרֵי בֵּאַרְנוּם, וַהֲרֵי נֶאֱמְרוּ.

תָּאנָא, (קהלת א) מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ, יָכוֹל אַף עֲמָלָה דְאוֹרַיְיתָא, תַּלְמוּד לוֹמַר שֶׁיַּעֲמוֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ (כתיב). שְׁאֵנִי עֲמָלָה דְאוֹרַיְיתָא, דְּלְעֵילָּא מִן שִׁמְשָׁא הוּא. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, אַף עֲמָלָה דְאוֹרַיְיתָא, דְּאִיהוּ עָמֵל בְּגִינֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא, אוֹ בְּגִין יְקָרָא דִילֵיהּ. הַאי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כְּתִיב. דְּהָא לָא סָלִיק לְעֵילָּא. תַּנְיָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִילּוּ אִי בַּר נָשׁ קַיָּים אֶלֶף שְׁנִין, הַהוּא יוֹמָא דְאִסְתַּלַּק מֵעָלְמָא, דָּמֵי לֵיהּ כְּאִילּוּ לָא אִתְקַיַּים בַּר יוֹמָא חַד:

שְׁנִינוּ, (קהלת א) מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ. יָכוֹל אַף עֲמַל הַתּוֹרָה? תַּלְמוּד לוֹמַר, שֶׁיִּיעָמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ [כתוב]. שׁוֹנֶה עֲמָלָהּ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֶּׁמֶשׁ. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, אַף עֲמָלָהּ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא עָמֵל בִּגְלַל בְּנֵי אָדָם אוֹ בִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ. עַל זֶה כָּתוּב תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, שֶׁזֶּה לֹא עוֹלֶה לְמַעְלָה. שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִלּוּ אִם אָדָם עוֹמֵד אֶלֶף שָׁנִים, אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמִּסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם דּוֹמֶה לוֹ כְּאִלּוּ לֹא הִתְקַיֵּם, רַק יוֹם אֶחָד.

וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי, זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן דַּאֲבָהָתָא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לוֹן רְתִיכָא קַדִּישָׁא לְעֵילָּא, וְאִתְרְעֵי בְּהוּ, לְאִתְעַטָּרָא עִמְּהוֹן. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (דברים י) רַק בַּאֲבוֹתֶיךָ חָשַׁק ה' וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי (דף רכד ע"א) אֶלְעָזָר, יַעֲקֹב הֲוָה יָדַע, דְּהָא עִטּוּרָא דִילֵיהּ בַּאֲבָהָתֵיהּ הוּא, דְּהָא עִטּוּרָא דַאֲבָהָן עִמֵּיהּ הוּא, וְהוּא עִמְּהוֹן. וְעַל דָּא בָּאתָוון גְּלִיפִין תְּנִינָן, ש תְּלַת קִשְׁרִין, תְּרִין קִשְׁרִין, חַד מֵהַאי סְטָרָא, וְחַד מֵהַאי סְטָרָא, וְחַד דְּכָלִיל לוֹן. וְדָא הוּא דְתָנִינָן, (שמות כו) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכוֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרִיחַ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה, וְהַהוּא קִשְׁרָא דִּבְאֶמְצָעִיתָא, אָחִיד לְהַאי סְטָרָא, וּלְהַאי סְטָרָא. וְעַל הַאי כְּתִיב, וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי וַדַּאי.

וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הָאָבוֹת שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָם מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה לְמַעְלָה וְהִתְרַצָּה בָּהֶם לְהִתְעַטֵּר עִמָּהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים י) רַק בַּאֲבֹתֶיךָ חָשַׁק ה' וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, יַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַעִטּוּר שֶׁלּוֹ הוּא בַּאֲבוֹתָיו, שֶׁהֲרֵי הַעִטּוּר שֶׁל הָאָבוֹת הוּא עִמּוֹ, וְהוּא עִמָּהֶם. וְעַל זֶה בְּאוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שְׁנִינוּ, ש שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, שְׁנֵי קְשָׁרִים - אֶחָד מִצַּד זֶה וְאֶחָד מִצַּד זֶה, וְאֶחָד שֶׁכּוֹלֵל אוֹתָם. וְזֶהוּ שֶׁשָּׁנִינוּ, (שמות כו) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרִחַ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה. וְאוֹתוֹ קֶשֶׁר שֶׁבָּאֶמְצַע אָחוּז לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה, וְעַל זֶה כָּתוּב וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי, וַדַּאי.

וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) הַחֲרִשִׁים שִׁמְעוּ וְהַעִוְרִים הַבִּיטוּ לִרְאוֹת. הַחֲרִשִׁים שִׁמְעוּ, אִלֵּין בְּנֵי נָשָׁא דְּלָא צַיְיתִין לְמִלּוֹלֵי אוֹרַיְיתָא, וְלָא פָּקְחִין אוּדְנַיְיהוּ, לְמִשְׁמַע לְפִקּוּדֵי דְמָארֵיהוֹן. וְהַעִוְרִים, דְּלָא מִסְתַּכְּלִין לְמִנְדַּע עַל מָה אִינּוּן קַיְימִין. דְּהָא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא כָּרוֹזָא נָפִיק וְקָרֵי, וְלֵית מַאן דְּיַשְׁגַּח.

וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) הַחֵרְשִׁים שִׁמְעוּ וְהַעִוְרִים הַבִּיטוּ לִרְאוֹת. הַחֵרְשִׁים שִׁמְעוּ - אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא מַקְשִׁיבִים לְדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא פּוֹקְחִים אָזְנֵיהֶם לִשְׁמֹעַ אֶת מִצְוֹות רִבּוֹנָם. וְהַעִוְרִים - שֶׁלֹּא מִסְתַּכְּלִים לָדַעַת עַל מָה הֵם עוֹמְדִים, שֶׁהֲרֵי בְּכָל יוֹם וָיוֹם הַכְּרוֹז יוֹצֵא וְקוֹרֵא, וְאֵין מִי שֶׁיַּשְׁגִּיחַ.

דְּתַנְיָא, אִינּוּן יוֹמִין דְּבַר נָשׁ כַּד אִתְבְּרֵי, בְּהַהוּא יוֹמָא דְּנָפַק לְעַלְמָא, כֻּלְּהוּ קָיְימִין בְּקִיּוּמַיְיהוּ. וְאָזְלִין וְטָאסִין בְּעַלְמָא, נָחֲתִין וְאָזְהֲרִין לְבַר נָשׁ, כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא בִּלְחוֹדוֹי. וְכַד הַהוּא יוֹמָא אָתֵי וְאָזְהַר לֵיהּ, וּבַר נָשׁ עָבִיד בְּהַהוּא יוֹמָא חוֹבָא קַמֵּי מָארֵיהּ. הַהוּא יוֹמָא סָלִיק בְּכִסּוּפָא, וְאָסְהִיד סָהֲדוּתָא, וְקָאִים בִּלְחוֹדוֹי לְבַר.

שֶׁלְּמַדְנוּ, בְּאוֹתָם יָמִים שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁיּוֹצֵא לָעוֹלָם, כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְהוֹלְכִים וְטָסִים בָּעוֹלָם, יוֹרְדִים וּמַזְהִירִים אֶת הָאָדָם כָּל יוֹם וְיוֹם לְבַדּוֹ. וּכְשֶׁאוֹתוֹ יוֹם בָּא וּמַזְהִירִים אוֹתוֹ, וּבֶן אָדָם עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם חֵטְא לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ - אוֹתוֹ יוֹם עוֹלֶה בְּבוּשָׁה וּמֵעִיד עֲדוּת, וְעוֹמֵד לְבַדּוֹ בַּחוּץ.

וְתָאנָא, בָּתַר דְּקָאִים בִּלְחוֹדוֹי, יָתִיב, עַד דְּבַר נָשׁ עָבִיד מַנְיֵהּ תְּשׁוּבָה. זָכָה, תָּב הַהוּא יוֹמָא לְאַתְרֵיהּ. לָא זָכָה, הַהוּא יוֹמָא נָחִית, וְאִשְׁתַּתַּף בְּהַהוּא רוּחָא דִּלְבַר, וְתָב לְבֵיתֵיהּ. וְאִתְתַּקַּן בְּדִיּוּקְנֵיהּ דְּהַהוּא בַּר נָשׁ מַמָּשׁ, בְּגִין לְאַבְאָשָׁא לֵיהּ, וְדַיְיר עִמֵּיהּ בְּבֵיתָא. וְאִית דְּדַיְּורָא לְטַב אִי הוּא זָכֵי. וְאִי לָאו, דִּיּוּרֵיהּ עִמֵּיהּ לְבִישׁ.

וְשָׁנִינוּ, אַחַר שֶׁעוֹמֵד לְבַדּוֹ, יוֹשֵׁב, עַד שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה. זָכָה - שָׁב אוֹתוֹ יוֹם לִמְקוֹמוֹ. לֹא זָכָה - אוֹתוֹ יוֹם יוֹרֵד וּמִשְׁתַּתֵּף עִם אוֹתָהּ רוּחַ שֶׁבַּחוּץ, וְשָׁב לְבֵיתוֹ, וְנִתְקַן בִּדְמוּת אוֹתוֹ אָדָם מַמָּשׁ כְּדֵי לְהָרַע לוֹ, וְדַר עִמּוֹ בְּבֵיתוֹ. וְיֵשׁ שֶׁדַּיּוּרוֹ לְטוֹב, אִם הוּא זוֹכֶה. וְאִם לָאו, הוּא דַּר עִמּוֹ לָרַע.

בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, אִתְפַּקְּדָן אִינּוּן יוֹמִין וְחֲסֵרִים, וְלָא עָאלִין בְּמִנְיָינָא דְּאִינּוּן דְּאִשְׁתָּאֲרוּ. וַוי לְהַהוּא בַּר נָשׁ, דְּגָרַע יוֹמוֹי קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא, וְלָא שָׁבִיק לְעֵילָּא יוֹמִין, לְאִתְעַטָּרָא בְּהוּ בְּהַהוּא עָלְמָא, וּלְאִתְקָרְבָא בַּהֲדַיְיהוּ קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא.

בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ נִפְקָדִים אוֹתָם יָמִים וַחֲסֵרִים, וְלֹא נִכְנָסִים בְּחֶשְׁבּוֹן שֶׁל אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ. אוֹי לְאוֹתוֹ הָאָדָם שֶׁגּוֹרֵעַ יָמָיו לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְלֹא הִשְׁאִיר לְמַעְלָה יָמִים לְהִתְעַטֵּר בָּהֶם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם וּלְהִתְקָרֵב עִמָּם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.

תָּא חֲזֵי, כַּד קָרִיבוּ אִינּוּן יוֹמִין קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא. אִי הוּא זַכָּאָה, הַאי בַּר נָשׁ דְּנָפִיק מֵעַלְמָא, סָלִיק וְעָאל בְּאִינּוּן יוֹמִין. וְאִינּוּן לְבוּשֵׁי יְקָר, דְּמִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ נִשְׁמָתֵיהּ. וְאִינּוּן יוֹמִין הָווּ, דְּזָכָה בְּהוּ, וְלָא חָב בְּהוּ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁקְּרֵבִים אוֹתָם יָמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, אִם הוּא צַדִּיק, זֶה הָאָדָם שֶׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם וְנִכְנָס בְּאוֹתָם יָמִים, וְהֵם לְבוּשֵׁי כָבוֹד שֶׁנִּשְׁמָתוֹ מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, וְהֵם אוֹתָם יָמִים שֶׁצַּדִּיק הָיָה בָהֶם וְלֹא הִרְשִׁיעַ בָּהֶם.

וַוי לְהַהוּא דְנָרַע יוֹמוֹי לְעֵילָא. דְּכַד בָּעָאן לְאַלְבָּשָׁא לֵיהּ בְּיוֹמוֹי, אִינּוּן יוֹמִין דְּפָגִים אִיהוּ בְּחוֹבוֹי, חָסְרִין מֵהַהוּא לְבוּשָׁא, וְאִתְלַבַּשׁ בְּמָנָא חֲסַרָא. כָּל שְׁכֵן אִי סַגִּיאִין אִינּוּן, וְלָא לֶהֱוֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ בַּמֶּה דְּאִתְלַבַּשׁ בְּהַהוּא עַלְמָא. כְּדֵין וַוי לֵיהּ, וַוי לְנַפְשֵׁיהּ, דְּדָיְינִין לֵיהּ בַּגֵּיהִנָּם עַל אִינּוּן יוֹמִין. יוֹמִין עַל יוֹמִין, יוֹמִין עַל חַד תְּרִין. דְּכַד נָפִיק מֵהַאי עַלְמָא, לָא אַשְׁכַּח יוֹמִין דְּאִתְלַבַּשׁ בְּהוּ, וְלָא הֲוֵי לֵיהּ לְבוּשָׁא בַּמֶּה דְּאִתְכַּסֵּי. זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא, דְּיוֹמֵיהוֹן כֻּלְּהוֹן טָמִירִין אִינּוּן לְגַבֵּיהּ דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא, וְאִתְעֲבִיד מִנַּיְיהוּ לְבוּשֵׁי יְקָר, לְאִתְלַבָּשָׁא בְּהוּ בְּעַלְמָא דְּאָתֵי.

אוֹי לְאוֹתוֹ שֶׁגּוֹרַע יָמָיו לְמַעְלָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר רוֹצִים לְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּיָמָיו, אוֹתָם יָמִים שֶׁפָּגַם בַּחֲטָאָיו חֲסֵרִים מֵאוֹתוֹ לְבוּשׁ, וּמִתְלַבֵּשׁ בְּבֶגֶד חָסֵר. כָּל שֶׁכֵּן אִם הֵם רַבִּים, וְאֵין לָאָדָם בַּמֶּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, אֲזַי אוֹי לוֹ וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ, שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ בַּגֵּיהִנֹּם עַל אוֹתָם יָמִים, יָמִים עַל יָמִים, יָמִים עַל כָּל אֶחָד שְׁנַיִם. שֶׁכַּאֲשֶׁר יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אֵינוֹ מוֹצֵא יָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ לְבוּשׁ בַּמֶּה לְהִתְכַּסּוֹת. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁכָּל יְמֵיהֶם שְׁמוּרִים הֵם אֵצֶל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְנַעֲשִׂים מֵהֶם לְבוּשֵׁי כָבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם בָּעוֹלָם הַבָּא.

תָּנִינָן בְּרָזָא דְמַתְנִיתִין, מַאי דִכְתִיב, (בראשית ג) וַיֵּדְעוּ כִּי עֵרֻמִּים הֵם, יְדִיעָה יָדְעֵי מַמָּשׁ. דְּהַהוּא לְבוּשָׁא דִּיקָר, דְּאִתְעֲבִיד מֵאִינּוּן יוֹמִין, גָּרַע מִנַּיְיהוּ, וְלָא אִשְׁתְּאַר יוֹמָא מֵאִינּוּן יוֹמִין לְאִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קלט) גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ. יָמִים יוּצָרוּ. יָמִים יוּצָרוּ וַדַּאי, וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, דְּהָא לָא אִשְׁתְּאַר חַד מִנַּיְיהוּ לְאִתְלַבְּשָׁא בְּהוּ. עַד דְּאִשְׁתַּדַּל אָדָם, וְעָבַד תְּשׁוּבָה, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קַבִּיל לֵיהּ, וְעָבִיד לֵיהּ מָאנָא (מאני) לְבוּשָׁא אָחֳרָנִין, וְלָא מִן יוֹמוֹי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ג) וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּישֵׁם.

שְׁנִינוּ בְּסוֹד הַמִּשְׁנָה, מַה שֶּׁכָּתוּב (בראשית ג) וַיֵּדְעוּ כִּי עֵירֻמִּם הֵם - יְדִיעָה מַמָּשׁ יָדְעוּ, שֶׁאוֹתוֹ לְבוּשׁ שֶׁל כְּבוֹד שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאוֹתָם יָמִים נִגְרַע מֵהֶם, וְלֹא נִשְׁאַר יוֹם מֵאוֹתָם יָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט) גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ יָמִים יָצָרוּ. יָמִים יָצָרוּ וַדַּאי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר אֶחָד לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, עַד שֶׁהִשְׁתַּדֵּל אָדָם וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קִבֵּל אוֹתוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּלִי לְבוּשׁ אֲחֵרִים, וְלֹא מִן הַיָּמִים שֶׁלּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג) וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם.

תָּא חֲזֵי, בְּאַבְרָהָם דְּזָקָה, מַה כְּתִיב, (בראשית כד) בָּא בַּיָּמִים, מִשּׁוּם דְּזָקָה. כַּד אִסְתַּלַּק מֵהַאי עַלְמָא, בְּאִינּוּן יוֹמִין מַמָּשׁ דִּילֵיהּ, עָאל וְאִתְלַבַּשׁ בְּהוּ, וְלָא נָרַע מֵהַהוּא לְבוּשׁ יְקָר כְּלוּם, דִּכְתִיב בָּא בַּיָּמִים. בְּאִיּוֹב מַה כְּתִיב, (איוב א) וַיֹּאמֶר עָרוֹם יָצָאתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרוֹם אָשׁוּב שָׁמָּה. דְּהָא לָא אִשְׁתְּאַר לְבוּשָׁא לְאִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, בְּאַבְרָהָם שֶׁזָּכָה מַה כָּתוּב? (שם כד) בָּא בַּיָּמִים, מִשּׁוּם שֶׁזָּכָה. כַּאֲשֶׁר הִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, מַמָּשׁ בְּאוֹתָם יָמִים שֶׁלּוֹ, נִכְנַס וְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא נִגְרַע מֵאוֹתוֹ לְבוּשׁ כְּבוֹד כְּלוּם, שֶׁכָּתוּב בָּא בַּיָּמִים. בְּאִיּוֹב מַה כָּתוּב? (איוב א) וַיֹּאמֶר עָרֹם יָצָתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרֹם אָשׁוּב שָׁמָּה, שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר לְבוּשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ.

דף רכד:

תָּנָא, זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא, דְּיוֹמֵיהוֹן זַכָּאִין, וְאִשְׁתָּאֲרוּ לְעַלְמָא דְּאָתֵי (זכאין), וְכַד נָפְקִין, מִתְחַבְּרָן כֻּלְּהוּ, וְאִתְעֲבִידוּ (דף רכד ע"ב) לְבוּשֵׁי יְקָר, לְאִתְלַבָּשָׁא בֵּיהּ. וּבְהַהוּא לְבוּשָׁא, זָכָאן לְאִתְעַנָּגָא מֵעִנּוּגָא דְּעַלְמָא דְּאָתֵי, וּבְהַהוּא לְבוּשָׁא, זְמִינִין לַאֲחָיָיא וּלְמֵיקַם. וְכָל אִינּוּן דְּאִית לְהוּ לְבוּשָׁא יְקוּמוּן, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (איוב לח) וַיִּתְיַצְּבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ. וַוי לְאִינּוּן חַיָּיבֵי עַלְמָא, דְּיוֹמֵיהוֹן בְּחוֹבֵיהוֹן (עלמין) חַסְרִין, וְלָא אִשְׁתְּאַר מִנַּיְיהוּ, בַּמֶּה דְּאִתְכַּסְיָין, כַּד יִפְקוּן מֵעַלְמָא.

שְׁנֵינוּ, אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים, שֶׁיָּמֵיהֶם צַדִּיקִים, וְנִשְׁאֲרוּ לָעוֹלָם הַבָּא [צדיקים], וְכַאֲשֶׁר יוֹצְאִים, כֻּלָּם מִתְחַבְּרִים וְנַעֲשִׂים לְבוּשֵׁי כָבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, וּבְאוֹתוֹ לְבוּשׁ זוֹכִים לְהִתְעַנֵּג מֵעֹנֶג הָעוֹלָם הַבָּא, וּבְאוֹתוֹ לְבוּשׁ עֲתִידִים לָקוּם לִתְחִיָּה, וְכָל אוֹתָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְבוּשׁ יָקוּמוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב לח) וַיִּתְיַצְּבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ. אוֹי לְאוֹתָם רְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁיָּמֵיהֶם בַּחֲטָאֵיהֶם [עולמות] חֲסֵרִים, וְלֹא נִשְׁאָר מֵהֶם בְּמַה שֶׁיִּתְכַּסּוּ כְּשֶׁיֵּצְאוּ מִן הָעוֹלָם.

תָּאנָא, כָּל אִינּוּן זַכָּאִין, דְּזָכוּ לְאִתְלַבָּשָׁא בִּלְבוּשׁ יְקָר בְּיוֹמֵיהוֹן, מִתְעַטְּרָן בְּהַהוּא עַלְמָא (ס"א גולמא), מֵעַטּוּרֵי דְּמִתְעַטְּרֵי בְּהוּ אֲבָהָן, מֵהַהוּא נַחַל דְּנָגִיד וְנָפִיק לְגִנְתָא דְעֵדֶן. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה מח) וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְגוֹ'. וְאִינּוּן חַיָּיבֵי עַלְמָא, דְּלָא זָכוּ לְאִתְלַבָּשָׁא בִּלְבוּשָׁא דְּיוֹמֵיהוֹן, עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר.

שְׁנֵינוּ, כָּל אוֹתָם צַדִּיקִים שֶׁזָּכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ כָּבוֹד בִּימֵיהֶם, מִתְעַטְּרִים בְּאוֹתוֹ עוֹלָם [לבוש] מֵהֶעטּוּרִים שֶׁבָּהֶם מִתְעַטְּרִים הָאָבוֹת, מֵאוֹתוֹ נַחַל שֶׁיּוֹצֵא וְשׁוֹפֵעַ לְגַן עֵדֶן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְגוֹ'. וְאוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא זָכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בַּלְּבוּשׁ שֶׁל יְמֵיהֶם, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (ירמיז יז) וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְּיַעֲקֹב, דְּרָחֲצָנוּ יַתִּיר הֲוָה לֵיהּ, דִּכְתִיב וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי. דְּאָזְכֵּי בֵּהּ וְלָא בְּאָחָרָא. דְּאָזְכֵּי בֵּהּ, לְאִתְלַבָּשָׁא בְּיוֹמִין דִּילֵיהּ, וּבְיוֹמִין דְּלְהוֹן.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁבִּטְחוֹן יָתֵר הָיָה לוֹ, שֶׁכָּתוּב וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתַי, שֶׁאָזְכָּה בָהֶם וְלֹא בְאַחֵר. שֶׁאָזְכֶּה בָהֶם לְהִתְלַבֵּשׁ בַּיָּמִים שֶׁלּוֹ וּבַיָּמִים שֶׁלָּהֶם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּתִיב, (בראשית כז) וַיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרֲכֵהוּ. בְּגָדָיו. בִּגְדֵי עֵשָׂו מִבְּעֵי לֵיהּ. דְּהָא לָאו דִּידֵיהּ הֲווּ, אֶלָּא דְּעֵשָׂו הֲווּ הַנָּהוּ בְּגָדִים. דִּכְתִיב, (בראשית כז) וַתִּקַּח רִבְקָה

אֶת בִּגְדֵי עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדוֹל הַחֲמוּדוֹת, בִּגְדֵי עֵשָׂו כְּתִיב (הכא), וְהָכָא רֵיחַ בְּגָדָיו, דְּיַעֲקֹב מַשְׁמַע.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּתוּב (בראשית כז) וַיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרֲכֵהוּ. בְּגָדָיו? בִּגְדֵי עֵשָׂו הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיוּ שָׁלוֹ, אֶלָּא שֶׁל עֵשָׂו הָיוּ בְּגָדִים אֵלּוּ, שֶׁכְּתוּב (שם) וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת בִּגְדֵי עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדֹל הַחֲמֻדֹת? בִּגְדֵי עֵשָׂו כְּתוּב [כאן], וְכָאן רֵיחַ בְּגָדָיו, שֶׁל יַעֲקֹב מַשְׁמַע.

אֶלָּא, הָכִי אוֹקִימְנָא, וַיָּרַח, כְּלוֹמַר, אִסְתַּכַּל לְהַלְאָה, וְאָרַח רֵיחָא דִלְבוּשׁוֹי דְּהַהוּא עַלְמָא, כְּדֵין בָּרְכֵיהּ. וְעַל דָּא כְּתִיב, רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה, דָּא הוּא חָקַל דְּתַפּוּחִין קַדִּישִׁין. אָמַר, הוֹאִיל וְזָכִיתָ בְּאִינּוּן לְבוּשֵׁי יְקָר, וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם. מַאי מַשְׁמַע, בְּגִין דְּבָהַהוּא חָקַל דְּתַפּוּחִין קַדִּישִׁין, נָטִיל (ס"א נטיף) טַלָּא כָּל יוֹמָא, מֵהַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי שָׁמַיִם, דִּכְתִיב מִטַּל הַשָּׁמַיִם.

אֶלָּא כָּךְ בֵּאֲרוּ, וַיָּרַח, כְּלוֹמַר שֶׁהִסְתַּכֵּל הָלְאָה, וְהֵרִיחַ אֶת רֵיחַ לְבוּשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם וְאָז בֵּרְכוֹ, וְעַל זֶה כָּתוּב רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה, זֶהוּ שְׂדֵה הַתַּפּוּחִים הַקְּדוֹשִׁים. וְאָמַר, הוֹאִיל וְזָכִיתָ בְּאוֹתָם לְבוּשֵׁי כָּבוֹד - וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם. מַה מַּשְׁמִיעַ? מִשּׁוּם שֶׁבְּאוֹתוֹ שְׂדֵה תַּפּוּחִים קְדוֹשִׁים נוֹטֵל טַל כָּל יוֹם מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, שֶׁכָּתוּב מִטַּל הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, בְּכֹלָּא בָּרְכֵיהּ, מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּוַיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו. בְּגָדָיו מַמָּשׁ, כְּמָה דְאוֹקִימְנָא. תָּנָא, אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מְאָה רֵיחִין, סְלִקִין בְּכָל יוֹמָא מִגַּן עֵדֶן, דְּמִתְבַּסְמֵי בְּהוּ אִינּוּן לְבוּשִׁין דִּיקָר דְּהַהוּא עַלְמָא, דְּמִתְעַטָּרָן מִן יוֹמוֹי דְּבַר נָשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בָּרֵךְ אוֹתוֹ בַּכֹּל - מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁוַּיָּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו, בְּגָדָיו מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. שְׁנֵינוּ, אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת רֵיחוֹת עוֹלִים בְּכָל יוֹם מִגַּן עֵדֶן, שֶׁבָּהֶם מִתְבַּשְּׂמִים אוֹתָם לְבוּשֵׁי כְּבוֹד שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם שֶׁמִּתְעַטְּרִים מִיָּמָיו שֶׁל בֶּן אָדָם.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, כַּמָּה לְבוּשִׁין אִינּוּן. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, טוּרֵי (ויקרא ע"א ע"ב) דְּעַלְמָא, עַל דָּא פְּלִיגוּ. אֲבָל תְּלָתָא אִינּוּן. חַד דְּמִתְלַבְּשֵׁי בְּהַהוּא לְבוּשָׁא, רוּחָא דִּבְנָנְתָא דְּעֵדֶן דְּאַרְעָא. וְחַד יְקָרָא מִכֹּלָּא, דְּמִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ נִשְׁמָתָא בְּגוֹ צְרוֹרָא דְחַיֵּי, בֵּין פּוּרְפִּירָא דְמַלְכָּא. וְחַד לְבוּשָׁא דִּלְבַר, דְּקָאִים וְלָא קָאִים, אִתְחֲזֵי וְלָא אִתְחֲזֵי. בְּהַאי מִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ נַפְשָׁא, וְאָזְלָא וְשָׁטָא בְּעַלְמָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כַּמָּה לְבוּשִׁים הֵם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הֲהָרִים שֶׁל הָעוֹלָם, עַל זֶה נֶחְלְקוּ, אֲבָל שְׁלֹשָׁה הֵם: אֶחָד שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בְּאוֹתוֹ הַלְּבוּשׁ, הָרוּחַ שֶׁבְּגַן עֵדֶן שֶׁבָּאָרֶץ. וְאֶחָד נִכְבָּד מֵהַכֹּל, שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בּוֹ הַנְּשָׁמָה בְּתוֹךְ צְרוֹר הַחַיִּים בֵּין אַדֶּרֶת הַמֶּלֶךְ. וְאֶחָד לְבוּשׁ שֶׁל בַּחוּץ, שֶׁעוֹמֵד וְלֹא עוֹמֵד, נִרְאֶה וְלֹא נִרְאֶה, בָּזֶה מִתְלַבֶּשֶׁת הַנֶּפֶשׁ וְהוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת בָּעוֹלָם.

וּבְכָל רֵישׁ יַרְחֵי (שתא) וְשַׁבַּתָּא, אָזְלַת וְאִתְקַשְּׁרַת בְּרוּחָא דִּבְנָנְתָא דְּעֵדֶן דְּאַרְעָא, דְּקָיְימָא בֵּין פַּרְגּוֹדָא יַקִּירָא, וּמְנַיְּהוּ אוֹלִיף וְיָדַע מַה דְּיָדַע, וְשָׁט וְאוֹדַע לֵיהּ בְּעַלְמָא.

וּבְכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ [שנה] וְשַׁבָּת הוֹלֶכֶת וְנִקְשֶׁרֶת בְּרוּחַ שֶׁבְּגַן עֵדֶן שֶׁבָּאָרֶץ שֶׁעוֹמֶדֶת בֵּין פַּרְגּוֹד נִכְבָּד, וּמִמֶּנּוּ לוֹמֵד וְיוֹדֵעַ מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ, וּמְשׁוֹטֵט וּמוֹדִיעַ אוֹתוֹ בָּעוֹלָם.

תָּנָא, בִּתְרִין קִשׁוּרִין אִתְקַשַּׁר נַפְשָׁא, בְּכָל רֵישׁ יַרְחָא וְשַׁבַּתָּא, בְּקִשׁוּרָא דְרוּחָא, דְּי בֵּין רֵיחֵי בּוּסְמִין דִּבְגִנְתָּא דְעֵדֶן דְּאַרְעָא, וּמִתַּמָּן אָזִיל וְשָׁאט, וְאִתְקַשַּׁר עִם רוּחָא בְּנִשְׁמָתָא דְּצַדִּיקָא בְּצַרוֹרָא דְחַיֵּי, וּמִתְרַוְיָא וּמִתְזַנַּת מֵאִינוּן זִיוִין יְקָרִין, דְּהַאי סִטְרָא, וּדְהַאי סִטְרָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד, תָּמִיד דַּיְיקָא.

לְמֵדְנוּ, בִּשְׁנֵי קְשָׁרִים נִקְשֶׁרֶת הַנֶּפֶשׁ בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת, בְּקֶשֶׁר שֶׁל הָרוּחַ שֶׁבֵּין רֵיחוֹת הַבְּשָׂמִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן שֶׁבָּאָרֶץ, וּמִשָּׁם הוֹלֵךְ וּמְשׁוֹטֵט, וְנִקְשָׁר עִם הָרוּחַ בַּנְּשָׁמָה שֶׁצְּרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים, וְנִרְוֵית וְנִזּוֹנֵית מֵאוֹתוֹ זִיו הַנִּכְבָּד שֶׁל צַד זֶה וְשֶׁל צַד זֶה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד, תָּמִיד דַּוְקָא.

וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. מַהוּ בְּצַחְצָחוֹת. אֶלָּא צַחוּתָא חַד, כַּד אִתְקַשַּׁר בְּרוּחָא דִּבְגִנְתָּא דְּלְתַתָּא, צַחוּתָא דִּלְגוֹ מִן צַחוּתָא, כַּד מִתְקַשְּׁרָן בְּנִשְׁמָתָא דִּלְעֵילָּא, בִּצְרוֹרָא דְחַיֵּי, וְהַיְינוּ בְּצַח חַד, צַחוֹת תְּרֵין, דְּאִינוּן לְעֵילָּא לְעֵילָּא, בְּיַקִּירוּ דְנִשְׁמָתָא וַדַּאי, כְּלוֹמַר צַחְצָחוֹת, מַאן יָרִית דָּא, נַפְשֶׁךָ. נַפְשֶׁךָ מַמָּשׁ. זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא.

וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. מַה זֶּה בְּצַחְצָחוֹת? אֶלָּא צַחוּת אַחַת, כְּשֶׁנִּקְשֶׁרֶת עִם הָרוּחַ שֶׁבַּגַּן שֶׁלְּמַטָּה, צַחוּת שֶׁלְּפָנִים מִן הַצַּחוּת, כְּשֶׁנִּקְשָׁרִים בַּנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים. וְהַיְינוּ בְּצַח - אֶחָד, צָחוֹת - שְׁנַיִם, שֶׁהֵם לְמַעְלָה לְמַעְלָה, בִּכְבוֹד הַנְּשָׁמָה וַדַּאי. כְּלוֹמַר, צַחְצָחוֹת, מִי יוֹרֵשׁ אֶת אֶת זֶה? נַפְשֶׁךָ, נַפְשֶׁךָ מַמָּשׁ. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כַּד אָנָא בֵּין אִינוּן חַבְרַיָּיא דְּבָבֶל, מִתְכַּנְּשֵׁי גַּבָּאי, וְאוֹלְפֵי מִלֵּי בְּאַתְגַּלְיָיא, וְאִינוּן עַיְילֵי לוֹן בְּגוּשְׁפַּנְקָא דְּפַרְזְלָא תַּקִּיפָא, סְתִימָא מִכָּל סִטְרִין. כַּמָּה זְמָנִין אוֹלִיפְנָא לוֹן אָרְחוֹי דְּגִנְתָא דְמַלְכָּא, אוֹרְחוֹי דְמַלְכָּא. (נ"א כמה זמנין אמינא לון ארחוי דאורייתא דמלכא קדישא ואורחין עלאין).

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּשֶׁאֲנִי בֵּין אוֹתָם הַחֲבֵרִים מִבָּבֶל, מִתְכַּנְּסִים אֵלַי, וְלוֹמְדִים דְּבָרִים בַּגְּלָה, וְהֵם מַכְנִיסִים אוֹתָם בְּחוֹתָם בַּרְזֶל חָזָק, סָתוּם מִכָּל הַצְּדָדִים. כַּמָּה פְּעָמִים לִמַּדְתִּי אוֹתָם דַּרְכֵי גִּנַּת הַמֶּלֶךְ, דַּרְכֵי הַמֶּלֶךְ. [כמה פעמים אמרתי להם דרכי התורה של המלך הקדוש ודרכים עליונים,]

דף רכה.

כַּמָּה זְמָנִין אוֹלִיפְנָא לוֹן כָּל אִנּוּן דַּרְגִּין דְּצַדִּיקַיָּא דִּבְהַהוּא עָלְמָא, וְכֻלְּהוּ מִסְתַּפֵּי לְמֵימַר (דף רכה ע"א) מִלִּין אִלֵּין, אֶלָּא לָעָאן (מעלעלין) בְּגַמְגּוּמָא. בְּגִינֵי כָךְ פְּסִילוּסִין אִקְרוּן, כְּהַהוּא פְּסִילוּתָא דְמָגַמְגֵּם בְּפוּמֵיהּ.

כַּמָּה פְּעָמִים לִמַּדְתִּי אוֹתָם כָּל אוֹתָן דַּרְגּוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּאוֹתוֹ עוֹלָם, וְכֻלָּם פּוֹחֲדִים לוֹמַר דְּבָרִים הַלָּלוּ, אֶלָּא לוֹמְדִים בְּגַמְגּוּם, מְשׁוּם כָּךְ נִקְרָאִים כִּבְדֵי לָשׁוֹן, כְּמוֹ אוֹתוֹ כְּבַד לָשׁוֹן שֶׁמְּגַמְגֵּם בְּפִיו.

אֲבָל לְזִכּוּתָא דְּאִינָּנָא לְהוּ, הוֹאִיל וּמִסְתָּפֵי. דְּהָא אֲוִירָא קַדִּישָׁא וְרוּחָא קַדִּישָׁא אִתְעֲדֵי מִנַּיְיהוּ, וְיָנְקֵי מֵאֲוִירָא וְרוּחָא דְּרִשׁוּתָא אָחֳרָא. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּקֶשֶׁת אִתְחֲזֵי עֲלַיְיהוּ, וְלָאו אינוּן כְּדַאי לְמֶחמֵי סֵבָּר אַנְפּוֹי (ס"א דאליהו), כָּל שֶׁכֵּן סֵבָּר אַנְפִּין אָחֳרָנִין.

אֲבָל לִזְכוּת אֲנִי דָן אוֹתָם, הוֹאִיל וּפוֹחֲדִים, שֶׁהֲרֵי אֲוִיר הַקֹּדֶשׁ וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עֲבָרָה מֵהֶם, וְיוֹנְקִים אֲוִיר וְרוּחַ שֶׁל רְשׁוּת אַחֶרֶת. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁנִּרְאֵית עֲלֵיהֶם קֶשֶׁת, וְאֵינָם כְּדַאִים לִרְאוֹת סֵבָּר פָּנָיו [של אליהו], כָּל שֶׁכֵּן סֵבָּר פָּנִים אֲחֵרוֹת.

אֲבָל דָּא מְהַנְיָא לְהוּ, דְּאֲנָא שְׁכִיחַ בְּעַלְמָא וְאֲנָא סִימָנָא (נ"א סמכא) בְּעַלְמָא, דְּהָא בְּחַיַּי לָא יָתִיב עַלְמָא בְּצַעֲרָא, וְלָא אִתְדָּן בְּדִינָא דִּלְעֵילָּא, בַּתְרַאי לָא יָקוּם דָּרָא כְּדָרָא דָּא. וְזִמִּין עַלְמָא דְּלָא יִשְׁתַּכַּח מַאן דְּיָגֵין עֲלַיְיהוּ, וְכָל אַנְפִּין חֲצִיפִין יִשְׁתַּכְּחוּן בֵּין לְעֵילָּא בֵּין לְתַתָּא. לְעֵילָּא, בְּחוֹבַיְיהוּ דִּלְתַתָּא, וַחֲצִיפוּתָא דִּלְהוֹן.

אֲבָל זֶה מוֹעִיל לָהֶם שֶׁאֲנִי מָצוּי בָּעוֹלָם וַאֲנִי סִימָן [תומך] בָּעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי בְּחַיַּי לֹא יֵשֵׁב הָעוֹלָם בְּצַעַר, וְלֹא נִדּוֹן בַּדִּין שֶׁלְּמַעְלָה, אַחֲרַי לֹא יָקוּם דּוֹר כְּמוֹ הַדּוֹר הַזֶּה. וְעָתִיד הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִמְצֵא מִי שֶׁיֵּגֵן עֲלֵיהֶם, וְכָל הַפָּנִים הַחֲצוּפוֹת יִמְצְאוּ בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה - בַּחֲטָאֵי הַתַּחְתּוֹנִים וְהַחֲצִפָּה שֶׁלָּהֶם.

וּזְמִינִין בְּנֵי עַלְמָא דְּצַוָּוחִין, וְלֵית מַאן דְּיַשְׁגַּח עֲלַיְיהוּ. יְהַדְּרוּן רֵישָׁא לְכָל סִטְרֵי עַלְמָא, וְלָא יְתוּבוּן בְּאַסְוָותָא. אֲבָל חַד אָסוּתָא אַשְׁכַּחְנָא לְהוּ בְּעַלְמָא וְלָא יַתִּיר, בְּהַהוּא אֲתַר דְּיִשְׁתַּכְּחוּן אינוּן דְּלָעָאן בְּאוֹרַיְיתָא, וְאִשְׁתַּכַּח בֵּינַיְיהוּ (ויקרא ע"א ע"א) סֵפֶר תּוֹרָה דְּלָא מִשְׁתַּקַּר בֵּיהּ. כַּד מַפְקֵי הַאי, בְּגִינֵיהּ מִתְעֲרֵי עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי. וְכָל שֶׁכֵּן אִי אַכְתִּיב בֵּיהּ שְׁמָא קַדִּישָׁא כְּדְקָא חָזֵי, וְהָא אוֹלִיפְנָא מִלָּה.

וַעֲתִידִים בְּנֵי הָעוֹלָם לְצַוֹּחַ, וְאֵין מִי שֶׁיַּשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם. יַחֲזִירוּ רֹאשׁ לְכָל הָרוּחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְלֹא יָשׁוּבוּ עִם רְפוּאָה. אֲבָל רְפוּאָה אַחַת מָצָאתִי לָהֶם בָּעוֹלָם וְלֹא יוֹתֵר, בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיִּמְצְאוּ אוֹתָם שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וְנִמְצָא בֵּינֵיהֶם סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאֵין בּוֹ שֶׁקֶר, כְּשֶׁמּוֹצִיאִים אוֹתוֹ, בִּגְלָלוֹ מִתְעוֹרְרִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִכְתַּב בּוֹ הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כָּרָאוּי, וַהֲרֵי כְּבָר לָמַדְנוּ אֶת הַדָּבָר.

וַוי לְדָרָא דְּאִתְגַּלְיָיא בֵּינַיְיהוּ סֵפֶר תּוֹרָה, וְלָא מִתְעָרֵי עֲלֵיהּ לְעֵילָּא וְתַתָּא. מַאן אִתְעַר עֲלֵיהּ בְּשַׁעְתָּא דְּעַלְמָא בְּצַעֲרָא טְפֵי, וְאִצְטְרִיךְ עַלְמָא לְמִטְרָא, וְאִצְטְרִיךְ לְאַגָּלָאָה סֵפֶר תּוֹרָה יַתִּיר בְּדוֹחֲקָא דְעַלְמָא.

אוֹי לְדוֹר שֶׁהִתְגַּלָּה בֵּינֵיהֶם סֵפֶר תּוֹרָה, וְלֹא מִתְעוֹרְרִים עָלָיו לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. מִי מִתְעוֹרֵר עָלָיו בְּשָׁעָה שֶׁהָעוֹלָם בְּצַעַר יָתֵר, וְהָעוֹלָם צָרִיךְ לְמָטָר, וְצָרִיךְ לְהַגְלוֹת סֵפֶר תּוֹרָה יוֹתֵר בְּצַעַר הָעוֹלָם.

דְּכַד עַלְמָא בְּצַעֲרָא, וּבָעָאן בְּנֵי נָשָׁא רַחֲמִין עֲלֵי קִבְרֵי, כֻּלְּהוּ מֵתִין מִתְעָרִין עֲלֵיהּ, דְּהָא נַפְשָׁא אַקְדִּימַת וּמוֹדָעָא לְרוּחָא, דְּהָא סֵפֶר תּוֹרָה אִשְׁתַּכַּח בְּגָלוּתָא, דְּאִיגְלֵי בְּדוֹחֲקָא דְעַלְמָא, וְחַיָּיא אָתָאן וּבָעָאן רַחֲמֵי.

שֶׁכַּאֲשֶׁר הָעוֹלָם בְּצַעַר וּמְבַקְּשִׁים בְּנֵי אָדָם רַחֲמִים עַל הַקְּבָרִים, כָּל הַמֵּתִים מִתְעוֹרְרִים עָלָיו, שֶׁהֲרֵי הַנֶּפֶשׁ מְקֻדֶּמֶת וּמוֹדִיעָה לְרוּחַ, שֶׁהֲרֵי סֵפֶר תּוֹרָה נִמְצָא בַּגָּלוּת, שֶׁהַגְּלָה בְּצַעַר הָעוֹלָם, וְהַחַיִּים בָּאִים וּמְבַקְּשִׁים רַחֲמִים.

כְּדַיִן רוּחָא מוֹדְעָא לִנְשָׁמָה, וּנְשָׁמָה לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּכְדַיִן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְעַר, וְחָס עַל עַלְמָא, וְדָא עַל גָּלוּתָא דְּסֵפֶר תּוֹרָה מַאתְרִיהּ, וְחַיְיָא אִתְיָן לְמִבְעֵי רַחֲמֵי עַל קִבְרֵי מֵתַיָּי. וַוי לְדָרָא אִי אִצְטְרִיךְ סֵפֶר תּוֹרָה לְאַגְלָאָה לֵיהּ מֵאֲתַר לְאֲתַר, אֲפִילּוּ מִבֵּי כְּנִישְׁתָּא לְבֵי כְּנִישְׁתָּא, דְּהָא לָא אִשְׁתַּכַּח בֵּינַיְיהוּ עַל מַה יִשְׁגִּחוּן עֲלַיְיהוּ.

וְאָז הָרוּחַ מוֹדִיעָה לַנְּשָׁמָה, וְהַנְּשָׁמָה לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרֵר וְחָס עַל הָעוֹלָם, וְזֶה עַל גָּלוּת סֵפֶר תּוֹרָה מִמְּקוֹמוֹ, וְהַחַיִּים בָּאִים לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל קִבְרֵי הַמֵּתִים. אוֹי לַדּוֹר אִם צָרִיךְ סֵפֶר תּוֹרָה לְהִגָּלוֹתוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וַאֲפִלּוּ מִבֵּית כְּנֶסֶת לְבֵית כְּנֶסֶת, שֶׁהֲרֵי לֹא נִמְצָא בֵּינֵיהֶם עַל מַה יַּשְׁגִּיחוּ עֲלֵיהֶם.

וְדָא לָא יָדְעִין כֻּלְּהוּ בְּנֵי נָשָׁא, דְּהָא שְׁכִינְתָּא כַּד אִתְגַּלְיָיא גָּלוּתָא בַּתְרָאָה. עַד לָא תִסְתַּלַּק לְעֵילָא, מַה כְּתִיב, (ירמיה ט) מִי יִתְּנֵנִי בַּמִּדְבָּר מְלוֹן אוֹרְחִים. לְבָתַר בְּזִמְנָא דְּדָחֲקָא אִשְׁתַּכַּח טְפֵי בְּעַלְמָא, תַּמָּן אִשְׁתַּכְּחַת, וּבְגָלוּתָא דְּסֵפֶר תּוֹרָה, תַּמָּן הִיא, וְכֹלָּא מִתְעָרִין עֲלֵיהּ, עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי.

וְאֶת זֶה לֹא יוֹדְעִים כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי שְׁכִינָה, כְּשֶׁגָּלְתָה גָּלוּת אַחֲרוֹנָה, עַד שֶׁלֹּא עָלְתָה לְמַעְלָה מַה כְּתוּב? (ירמיה ט) מִי יִתְּנֵנִי בַּמִּדְבָּר מָלוֹן אֹרְחִים. אַחַר כָּךְ בִּזְמַן שֶׁדְּחַק רַב נִמְצָא בָּעוֹלָם, הִיא נִמְצֵאת שָׁם, וּבַגָּלוּת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה שָׁם הִיא, וְהַכֹּל מִתְעוֹרְרִים עָלֶיהָ, עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, אִי הַנֵּי בַּבְלָאֵי טִפְּשָׁאֵי, יִנְדְּעוּן מִלִּין דְּרָזֵי דְּחָכְמְתָא, עַל מַה קָאִים עַלְמָא, וְסָמְכוֹי עַל מַה קָא מִתְרַגְּשָׁן. כַּד יִשְׁתַּכַּח בְּדוֹחָקָא, יִנְדְּעוּן שְׁבָחָא דְּרַב (המנונא) יֵיבָא סָבָא. כַּד אִשְׁתַּכַּח בֵּינַיְיהוּ, וְלָא הֲווּ יָדְעֵי שִׁבְחֵיהּ. וְהָא אַשְׁכַּחְנָא מִלּוֹי מִתְקַשְּׁרָן בְּמִלּוֹי דִּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא, בְּרָזָא עִלָּאָה דְּחָכְמְתָא, וְאִינּוּן לָא הֲווּ יָדְעֵי שִׁבְחֵיהּ.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם הַבַּבְלִים הַטִּפְּשִׁים הַלָּלוּ יֵדְעוּ דְּבָרִים שֶׁל סוֹדוֹת הַחָכְמָה עַל מָה עוֹמֵד הָעוֹלָם, וְתוֹמְכָיו עַל מָה מִתְרַגְּשִׁים כְּשֶׁהוּא נִמְצָא בְּצַעַר, אָז יֵדְעוּ שִׁבְחוֹ שֶׁל רַב [המנונא] יֵיבָא הַזָּקֵן כַּאֲשֶׁר הָיָה מְצוּי בֵּינֵיהֶם וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת שִׁבְחוֹ. וַהֲרֵי מְצָאנוּ דְּבָרִים שֶׁלּוֹ קְשׁוּרִים לְדִבְרֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּסוֹד עֶלְיוֹן שֶׁל הַחָכְמָה, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת שִׁבְחוֹ.

וְהַשְׁתָּא אָזְלִין בָּתַר מִלֵּי דְּחָכְמְתָא, וְלֵית מַאן דְּקָאִים עֲלָהּ, וְלֵית מַאן דְּקָרֵי. וְעִם כָּל דָּא, אִית בֵּינַיְיהוּ פִּקְחִין בְּעִבּוּרָא דְּשַׁתָּא וּבְקִבְיעוּתָא דְּיַרְחֵי, אַף עַל גַּב דְּלָא אִתְיְיהִיב לְהוּ, וְלָא אִתְמְסַר בִּידַיְיהוּ.

וְעַכְשָׁו הוֹלְכִים אַחַר דִּבְרֵי חָכְמָה, וְאֵין מִי שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ וְאֵין מִי שֶׁקּוֹרֵא, וְעִם כָּל זֶה יֵשׁ בֵּינֵיהֶם פִּקְחִים בְּעִבּוּר שָׁנָה וּקְבִיעַת הֶחֳדָשִׁים, אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא נִתַּן לָהֶם וְלֹא נִמְסַר בִּידֵיהֶם.

תָּנִינָן, תְּרֵיסַר יַרְחֵי, הַאי נָפֶשׁ אִיהִי מִתְקַשְּׁרָא בְּגוּפָא בְּקִבְרָא, וְאִתְדָּנוּ בְּדִינָא כְּחָדָא, בַּר הַהִיא נָפֶשׁ דְּצַדִּיקַיָּיא, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ, וּזְמִינָא בְּקִבְרָא, וְיַדַּע בְּצַעֲרָא דִּילֵּיהּ, וּבְצַעֲרָא דְּחַיֵּי יָדַע (ס"א לא ידע), וְלָא אִשְׁתַּדְּלַת עֲלַיְיהוּ.

שְׁנֵינוּ, שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַזּוֹ מִתְקַשֶּׁרֶת בַּגּוּף בַּקֶּבֶר, וְנִדּוֹנִים בְּדִין אֶחָד, פְּרָט לְאוֹתָהּ נֶפֶשׁ שֶׁל הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהָ, וְנִמְצֵאת בַּקֶּבֶר וְיוֹדַעַת בַּצַּעַר שֶׁלּוֹ, וּבְצַעַר הַחַיִּים יוֹדַעַת [לא יודעת], וְלֹא מִשְׁתַּדֶּלֶת עֲלֵיהֶם.

וּלְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי, אִתְלַבַּשׁ בִּלְבוּשָׁא חַד, וְאָזִיל וְשָׁאט בְּעַלְמָא, וְיַדַּע מִן רוּחָא מַה דְּיַדַּע, וְאִשְׁתְּדַל צַעֲרָא לְעַלְמָא, וּלְמִבָּעֵי רַחֲמֵי. וּלְמִנְדַּע (להו) צַעֲרָא דְּחַיֵּי.

וְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִתְלַבֶּשֶׁת בִּלְבוּשׁ אֶחָד, וְהוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת בָּעוֹלָם, וְיוֹדַעַת מִן הָרוּחַ מַה שֶּׁהִיא יוֹדַעַת, וּמִשְׁתַּדֶּלֶת עַל הַצַּעַר שֶׁל הָעוֹלָם, וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, וְלִדַעַת אֶת צַעֲרָם שֶׁל הַחַיִּים.

וּמַאן אִתְעַר לְכָל הַאי, בְּזִמְנָא דְּאִית זַכָּאָה, דְּאוֹדַע לְהוּ כְּדְקָא יְאוּת, וְהַהוּא זַכָּאָה אִשְׁתְּמוֹדַע בֵּינַיְיהוּ. דְּתַנְיָא, זַכָּאָה כַּד אִשְׁתָּאַר בְּעַלְמָא, בֵּין חַיָּיא, וּבֵין מֵיתַיָּא אִשְׁתְּמוֹדַע, דְּהָא כָּל יוֹמָא מַכְרְזֵי עֲלֵיהּ בֵּינַיְיהוּ, וְכַד צַעֲרָא טָפֵי בְּעַלְמָא, וְהוּא לָא יָכִיל לַאֲגָנָא עַל דָּרָא, הוּא אוֹדַע לְהוּ צַעֲרָא דְּעַלְמָא.

וּמִי מִתְעוֹרֵר לְכָל זֶה? בְּזְמַן שֶׁיֵּשׁ צַדִּיק שֶׁמּוֹדִיעַ לוֹ כָּרָאוּי, וְאוֹתוֹ צַדִּיק נוֹדָע בֵּינֵיהֶם. שֶׁשָּׁנִינוּ, צַדִּיק אֶחָד נִשְׁאָר בָּעוֹלָם, בֵּין הַחַיִּים וּבֵין הַמֵּתִים הוּא נוֹדָע, שֶׁהֲרֵי כָּל יוֹם מַכְרִיזִים עָלָיו בֵּינֵיהֶם, וּכְשֶׁיֵּשׁ יוֹתֵר צַעַר בָּעוֹלָם וְהוּא לֹא יָכוֹל לְהָגֵן עַל הַדּוֹר, הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם אֶת צַעַר הָעוֹלָם.

דף רכה:

וְכַד לָא אִשְׁתַּכַּח זַכָּאָה (דף רכה ע"ב) דְּמַכְרְזֵי עֲלֵיהּ בֵּינַיְיהוּ, וְלָא אִשְׁתַּכַּח (ד"א ל"ג ביניהו) מַאן דְּאִתְעַר לְהוּ בְּצַעֲרָא דְּעַלְמָא, אֶלָּא סֵפֶר תּוֹרָה. כְּדֵין עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי מִתְעָרִין עֲלֵיהּ, וּצְרִיכִין כֻּלָּא דְּיִשְׁתַּכְּחוּן בְּהַהִיא זִמְנָא בְּתִשׁוּבָה. וְאִי לָא מִשְׁתַּכְּחֵי, הָא מָארֵי דְּדִינָא אִתְעָרוּן עֲלַיְיהוּ, וְאַפִּילּוּ רוּחַ דְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן, מִתְעָרִין עֲלַיְיהוּ, בְּגִינֵיהּ דְּסֵפֶר תּוֹרָה, כִּדְאִתְּמַר.

וּכְשֶׁלֹּא נִמְצָא צַדִּיק בָּעוֹלָם שֶׁמַּכְרִיזִים עָלָיו בֵּינֵיהֶם, וְלֹא נִמְצָא [ביניהם] מִי שֶׁיְּעוֹרֵר אוֹתָם בַּצַּעַר שֶׁל הָעוֹלָם אֶלָּא סֵפֶר תּוֹרָה, אָז מִתְעוֹרְרִים עָלָיו עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וּצְרִיכִים כֻּלָּם לְהִמָּצֵא בְּאוֹתוֹ זְמַן בִּתְשׁוּבָה. וְאִם לֹא נִמְצָאִים, מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם בַּעֲלֵי הַדִּין, וַאֲפִלּוּ רוּחַ שֶׁל גַּן עֵדֶן מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם סֵפֶר תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

תָּאנָא, וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי, בְּגוּפָא, בְּנַפְשָׁא, בְּרוּחָא, בְּנִשְׁמָתָא, בִּרְתִיכָא חָדָא, בְּדָרְגָא עִלָּאָה. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, כַּמָּה אֲטִימִין מִכֹּלָּא בְּנֵי עַלְמָא, דְּלָא יָדְעֵי, וְלָא מַשְׁגִּיחֵי, וְלָא שָׁמְעֵי, וְלָא מִסְתַּכְּלֵי בְּמִלֵּי דְּעַלְמָא. וְהֵיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִשְׁתַּכַּח עֲלַיְיהוּ בְּרַחֲמִין, בְּכָל זִמְנָא וְעִידָּן, וְלֵית מַאן דְּיַשְׁגַּח.

שְׁנֵינוּ, וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי - בְּגוּף, בְּנֶפֶשׁ, בְּרוּחַ, בִּנְשָׁמָה, בְּמֶרְכָּבָה אַחַת, בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כַּמָּה אֲטוּמִים מֵהַכֹּל בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׁגִּיחִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּדִבְרֵי הָעוֹלָם, וְאֵיךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְצָא עֲלֵיהֶם בְּרַחֲמִים בְּכָל זְמַן וְעִדָּן, וְאֵין מִי שֶׁיַּשְׁגִּיחַ.

תְּלַת זִמְנִין בְּיוֹמָא, עָאל רוּחָא חָדָא בְּמַעֲרְתָּא דְכַפְלְתָּא, וְנָשִׁיב בְּקִבְרֵי אֲבָהָתָא, וְאִתְסְיָין כָּל גַּרְמִין, וְקָיְימֵי בְּקִיּוּמָא, וְהַהוּא רוּחָא נָגִיד טַלָּא מִלְּעֵילָא, מֵרִישָׁא דְמַלְכָּא, אֲתַר דְּמִשְׁתַּכְּחֵי אֲבָהָן עִלָּאֵי. וְכַד מָטֵי (ס"א מתער) הַהוּא טַלָּא מַנַּיְיהוּ, מִתְעָרִין אֲבָהָן דִּלְתַתָּא.

שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם נִכְנָסֶת רוּחַ אַחַת לְמַעֲרֶת הַמַּכְפֵּלָה, וְנוֹשֶׁבֶת בְּקִבְרֵי הָאָבוֹת, וּמִתְרַפְּאִים כָּל הָעֲצָמוֹת וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, וְאוֹתָהּ רוּחַ מַשְׁפִּיעָה טַל מִלְמַעְלָה מֵרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, מָקוֹם שֶׁנִּמְצָאִים הָאָבוֹת הָעֶלְיוֹנִים. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ [וכשמתעורר] אוֹתוֹ הַטַּל מֵהֶם, מִתְעוֹרְרִים הָאָבוֹת שֶׁלְּמַטָּה.

וְתָאנָא, נְחִית הַהוּא טַלָּא בְּדַרְגִּין יְדִיעָן, דַּרְגָּא בָּתַר דַּרְגָּא, וּמָטֵי לְגַן עֵדֶן דִּלְתַתָּא. וּמֵהַהוּא טַלָּא, אִתְסְחֵי בְּבוּסְמִין דְּגִנְתָּא דְעֵדֶן. וְאִתְעַר רוּחָא חָדָא, דְּכָלִיל בִּתְרִין אֲחָרְנִין וְסָלִיק וְשָׁאט בֵּינֵי בוּסְמִין, וְעָיֵיל בְּפִתְחָא דִמְעָרְתָּא, כְּדֵין מִתְעָרִין אֲבָהָן, אִינּוּן וְזִיוּוְגָן, וּבְעָאן רַחֲמֵי עַל בְּנוֹי.

וְלַמְדְנוּ שֶׁיּוֹרֵד אוֹתוֹ הַטַּל בְּדַרְגּוֹת יְדוּעוֹת, דַּרְגָּה אַחַר דַּרְגָּה, וּמַגִּיעַ לְגַן הָעֵדֶן שֶׁלְּמַטָּה, וּמֵאוֹתוֹ הַטַּל רוֹחֲצִים בִּבְשָׂמִים שֶׁל גַּן עֵדֶן, וּמִתְעוֹרֶרֶת רוּחַ אַחַת שֶׁכְּלוּלָה בִּשְׁתֵּי אֲחֵרוֹת, וְעוֹלָה וּמְשׁוֹטֶטֶת בֵּין הַבְּשָׂמִים, וְנִכְנֶסֶת בְּפֶתַח הַמְּעָרָה, וְאָז מִתְעוֹרְרִים הָאָבוֹת, הֵם וְזִוּוּגֵיהֶם, וּמְבַקְּשִׁים רַחֲמִים עַל בְּנֵיהֶם.

וְכַד אִשְׁתַּכַּח עַלְמָא בְּצַעֲרָא, בְּגִין דְּאִינּוּן דְּמִיכִין עַל חוֹבֵי עַלְמָא, וְהַהוּא טַלָּא לָא אִתְנְגִיד וְלָא אִשְׁתַּכַּח, עַד דְּאִתְעַר סֵפֶר תּוֹרָה, כְּדְקָא חָזֵי בְּעַלְמָא. וְנַפְשָׁא אוֹדְעָא לְרוּחָא, וְרוּחָא לְנִשְׁמָתָא, וְנִשְׁמָתָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כְּדֵין יָתִיב מַלְכָּא בְּכָרְסְיָיא דְרַחֲמֵי, וְנָגִיד מַעֲתִיקָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה, נְגִידוּ דְטַלָּא דְבָדוֹלְחָא. וּמָטֵי לְרִישָׁא דְמַלְכָּא, וּמִתְבָּרְכִין אֲבָהָן. וְנָגִיד הַהוּא טַלָּא, לְאִינּוּן דְּמִיכִין, וּכְדֵין מִתְחַבָּרָן (נ"א מתברכן) כֻּלְּהוּ, וְחַיִּיס קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל עַלְמָא.

וְכַאֲשֶׁר נִמְצָא צַעַר בָּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם יְשֵׁנִים עַל חֲטָאֵי הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ טַל לֹא שׁוֹפֵעַ וְלֹא נִמְצָא, עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר סֵפֶר תּוֹרָה כָּרָאוּי בָּעוֹלָם, וְהַנֶּפֶשׁ מוֹדִיעָה לְרוּחַ, וְהָרוּחַ לִנְשָׁמָה, וְהַנְּשָׁמָה לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. אָז יוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ עַל כִּסֵּא רַחֲמִים, וְשׁוֹפֵעַ מֵהָעַתִּיק הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁפַע שֶׁל טַל הַבְּדוֹלַח, וּמַגִּיעַ לְרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, וּמִתְבָּרְכִים הָאָבוֹת. וְשׁוֹפֵעַ אוֹתוֹ טַל לְאוֹתָם יְשֵׁנִים, וְאָז כֻּלָּם מִתְחַבְּרִים [מתברכים]. וְחָס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם.

וְתָאנָא, לָא חַיִּיס קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל עַלְמָא, עַד דְּאוֹדַע לַאֲבָהָן וּבְנֵינֵיהוּ עַלְמָא אִתְבָּרְכָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי הָכִי הוּא, וְהָא אִשְׁתַּכַּחְנָא מִלֵּי בְּסִפְרָא דְשְׁלֹמֹה מַלְכָּא, הַהוּא עִלָּאָה, דְּקָרָא לֵיהּ עִיטָא דְחָכְמְתָא דְכֹלָּא.

וְלָמַדְנוּ, לֹא חָס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם עַד שֶׁמּוֹדִיעַ לְאָבוֹת, וּבְשֶׁבִילָם הָעוֹלָם מִתְבָּרֵךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי כָּךְ זֶה, וְהֲרֵי מָצָאנוּ דְּבָרִים בְּסִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, אוֹתוֹ עֶלְיוֹן, שֶׁקּוֹרְאִים לוֹ עֵצָה שֶׁל חָכְמָה שֶׁל הַכֹּל.

וְרַב הַמְנוּנָא, הָכִי גַּלֵּי וְאָמַר, דְּהָא אַחְזִיו לֵיהּ, דְּיַתִּיר עֻבְדַּת רַחֵל, דְּקַיְימָא בְּפָרָשַׁת אוֹרְחִין, בְּכָל זִמְנָא דְּאִצְטְרִיךְ עַלְמָא, מִכֻּלְהוּ. וְרָזָא דְמִלָּה, אָרוֹן וְכַפּוֹרֶת וּכְרוּבִים בְּחוּלְקָא דְּבִנְיָמִן, דְּאִתְיְלִיד בְּאוֹרְחָא, וּשְׁכִינְתָּא עַל כֻּלָּא:

וְרַב הַמְנוּנָא, כְּךְ גִּלָּה וְאָמַר, שֶׁהֲרֵי הֶרְאוּ לוֹ שֶׁרַחֵל עָשְׂתָה יוֹתֵר, שֶׁעוֹמֶדֶת בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים בְּכָל זְמַן שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ, מִכֻּלָּם, וְסוֹד הַדָּבָר - אָרוֹן וְכַפֹּרֶת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, שֶׁנּוֹלַד בַּדֶּרֶךְ, וּשְׁכִינָה עַל הַכֹּל.

וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, מַאן רֹאשׁ הַמִּטָּה. דָּא שְׁכִינְתָּא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, חַס וְשָׁלוֹם. אֶלָּא לְדִידֵיהּ כָּרַע וְסָגִיד. (אלא) תָּא חֲזֵי, מִטָּה, דָּא שְׁכִינְתָּא. דִּכְתִיב, (שיר השירים ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה. רֹאשׁ הַמִּטָּה מַאן הוּא. דָּא יְסוֹדָא דְעַלְמָא, דְּהוּא רִישָׁא דְעַרְסָא קַדִּישָׁא. עַל רֹאשׁ, דָּא יִשְׂרָאֵל, דְּקָאִים עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה. בְּגִינֵי כָּךְ, יִשְׂרָאֵל לְדִידֵיהּ קָא סָגִיד. וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה. מַה זֶּה רֹאשׁ הַמִּטָּה? זוֹ הַשְּׁכִינָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, חַס וְחָלִילָה, אֶלָּא אֵלָיו כָּרַע וְהִשְׁתַּחֲוָה. אֶלָּא בֹּא רְאֵה, מִטָּה זוֹ שְׁכִינָה, שֶׁכָּתוּב (שיר ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה. רֹאשׁ הַמִּטָּה מַה זֶּה? זֶה יְסוֹד הָעוֹלָם, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמִּטָּה הַקְּדוֹשָׁה. עַל רֹאשׁ - זֶה יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, מִשּׁוּם כָּךְ יִשְׂרָאֵל לְשֶׁלּוֹ הוּא הִשְׁתַּחֲוָה.

וְאִי תֵּימָא, הָא בְּהַהוּא זִמְנָא לָא הֲוָה מָרַע, דְּהָא לְבָתַר כְּתִיב, וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חוֹלֶה. וּבְשַׁעְתָּא דְּסָגִיד, לָא הֲוָה חוֹלֶה, וְעַל דְּיָדַע דְּהָא בְּהַהוּא זִמְנָא, סָלִיק בְּדַרְגָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא כְּרְסְיֵיא שְׁלֵימְתָא, בְּגִינֵי כָּךְ סָגִיד לְהַהוּא רְתִיכָא, כְּרְסְיֵיא עִלָּאָה, שְׁלִימוּ דְּאִילָנָא רַבְרְבָא וְתַקִּיף, דְּאִקָּרֵי עַל שְׁמֵיהּ. וְעַל דָּא, וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה וַדַּאי, דְּהָא אִסְתַּלַּק לְאַתְרֵיהּ וְאִתְעַטַּר בְּעִטְרוֹי דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא:

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי בְּאוֹתוֹ זְמַן הוּא לֹא הָיָה חוֹלֶה, שֶׁהֲרֵי אַחַר כָּךְ כָּתוּב וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חוֹלֶה, וּבְשָׁעָה שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לֹא הָיָה חוֹלֶה, וְעַל שֶׁיָּדַע שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן עָלָה לְדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה קְדוֹשָׁה כִּסֵּא שְׁלֵם, מִשּׁוּם כָּךְ הִשְׁתַּחֲוָה לְאוֹתָהּ מֶרְכָּבָה, כִּסֵּא עֶלְיוֹן, שְׁלֵמוּת הָאֵילָן הַגָּדוֹל וְהֶחָזָק שֶׁנִּקְרָא עַל שְׁמוֹ, וְעַל זֶה וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה. וַדַּאי עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, שֶׁהֲרֵי עָלָה לִמְקוֹמוֹ וְהִתְעַטֵּר בְּעַטָּרוֹת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.

וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִי וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (קהלת ז) כָּל זֶה נִסִּיתִי בַחָכְמָה אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי. הָא תָּנִינָן, שְׁלֹמֹה מַלְכָּא, יָרִית סִיהֲרָא מִכָּל סִטְרוֹי, וּבְיוֹמוֹי קָיְימָא בִּשְׁלֵמוּתָא, הַהִיא סִיהֲרָא דְּאִתְבָּרְכָא מִכֹּלָּא, וְכַד בָּעָא לְמֵיקַם עַל נִימוּסֵי אוֹרַיְיתָא. אָמַר, אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְגוֹ'.

וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִי וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (קהלת ז) כָּל זֹה נִסִּיתִי בַחָכְמָה אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי. הֲרֵי שְׁנֵינוּ, שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ יָרַשׁ אֶת הַלְּבָנָה מִכָּל צְדָדֶיהָ, וּבְיָמָיו עָמְדָה בִּשְׁלֵמוּת אוֹתָהּ הַלְּבָנָה שֶׁהִתְבָּרְכָה מֵהַכֹּל, וּכְשֶׁרָצָה לַעֲמֹד עַל הַנְּהָגוֹת הַתּוֹרָה אָמַר, אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְגוֹ'.

דף רכו.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, יַעֲקֹב אָמַר, וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי וּנְשָׂאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי בְּקִבּוּרָתָם, תַּמָּן תָּנְינָן, מַאן דְּנָפַק נְשָׁמָתֵיהּ בְּרְשׁוּתָא אָחֳרָא, (דף רכו ע"א) וְגוּפָא דִּילֵיהּ אִתְקְבַר בַּאֲרָעָא קַדִּישָׁא, עֲלֵיהּ כְּתִיב, (ירמיה ב) וַתָּבֹאוּ וַתְּטַמְּאוּ אֶת אַרְצִי וְנַחֲלָתִי שַׂמְתֶּם לְתוֹעֵבָה, וְיַעֲקֹב אָמַר וּקְבַרְתַּנִי בְּקִבּוּרָתָם, וְנִשְׁמָתֵיהּ נָפְקָא בִּרְשׁוּתָא אָחֳרָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יַעֲקֹב אָמַר וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבתַי וּנְשָׂאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי בְּקִבְרָתָם. שָׁם שָׁנִינוּ, מִי שֶׁיֵּצֵא נִשְׁמָתוֹ בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת, וּגוּפוֹ נִקְבַּר בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, כָּתוּב עָלָיו (ירמיה כ) וַתָּבֹאוּ וַתְּטַמְּאוּ אֶת אַרְצִי וְנַחֲלָתִי שַׂמְתֶּם לְתוֹעֵבָה. וְיַעֲקֹב אָמַר וּקְבַרְתַּנִי בִּקְבָרָתָם, וְנִשְׁמָתוֹ יְצָאָה בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת?!

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, שָׁאנֵי יַעֲקֹב, דִּשְׁכִינְתָּא הֲוַת אֲחִידַת בֵּיהּ, וְאִתְדַּבְקַת בֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית מו) אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה, לְדָיְרָא עִמָּךְ בְּגָלוּתָא. וְאָנֹכִי אֶעֱלְךָ גַּם עָלֹה, לְאִזְדַּוּוגָא בִּי נִשְׁמָתָךְ, וּלְאִתְקָבָרָא גּוּפָךְ בְּקִבְרֵי אֲבָהָתָךְ. מַאי קָא מַיְירֵי, (אף על גב דקא) (נ"א דהא לא) נָפְקַת נִשְׁמָתֵיהּ בִּרְשׁוּתָא אָחֳרָא. (נ"א ועל דא ואנכי אעלך גם עלה כתיב).

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שׁוֹנֶה יַעֲקֹב, שֶׁהַשְׁכִּינָה הָיְתָה אֲחוּזָה בּוֹ וּדְבוּקָה בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית מז) אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה - לָדוּר עִמְּךָ בַּגָּלוּת, וְאָנֹכִי אַעֲלְךָ גַּם עָלֹה - לְזַוֵּג בִּי אֶת נִשְׁמָתְךָ וְלִקְבֹּר אֶת גּוּפְךָ בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֶיךָ. מַה זֶּה אוֹמֵר? [אף על גב ש] [שהרי לא] יְצָאָה נִשְׁמָתוֹ בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת. [ועל זה ואנכי אעלך גם עלה כתוב,]

וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ, יוֹסֵף וַדַּאי, דְּהָא הוּא בּוּכְרָא דְהַרְהוּרָא דִלְבָּא, בּוּכְרָא דְּטִפָּה קַדְמָאָה הֲוַת, כְּדְאִתְּמַר. וּבְגִין דְּיָדַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא טְמִירָא דָּא, אִתְבַּשַּׁר לֵיהּ בְּיוֹסֵף, דְּהָא כָּל רְחִימוּתָא בֵּיהּ תַּלְיָא.

וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ. יוֹסֵף וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי הוּא בְּכוֹר שֶׁל הָרְהוּר הַלֵּב, בְּכוֹר שֶׁל טִפָּה רִאשׁוֹנָה הָיָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וּמִשּׁוּם שֶׁיָּדַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סֵתֶר זֶה, הִתְבַּשֵּׂר לוֹ בְּיוֹסֵף, שֶׁהֲרֵי כָּל אַהֲבָתוֹ בּוֹ הָיְתָה תְלוּיָה.

יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ. מַאי קָא מַיְירֵי. אָמַר רִבִּי יֵיסָא, בְּגִין יְקָרָא דְיַעֲקֹב, וּלְאִתְבַּשָּׂרָא דְּהָא יוֹסֵף קַיָּים, וְיִשְׁתַּכַּח עֲלֵיהּ בְּמִיתָתֵיהּ. רִבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, מִלָּה אוֹלִיפְנָא, וְדָחִילְנָא לְגַלָּאָה, וּבְעוֹבָדֵי עַלְמָא חָכְמְתָא אִשְׁתַּכַּח. אֲתָא רִבִּי אַבָּא, (ד"א ל"ג ונשקיה) בָּטַשׁ בֵּיהּ. אָמַר, אֵימָא מִילָּךְ, וְזַיֵּין זַיְינָךְ. בְּיוֹמוֹי דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן מִלִּין אִתְגַּלְיָין.

יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ, מַה זֶּה אוֹמֵר? אָמַר רַבִּי יֵיסָא, בִּשְׁבִיל כְּבוֹד יַעֲקֹב, וּלְבַשֵּׂר לוֹ שֶׁהֲרֵי יוֹסֵף קַיָּם וְיִמְצָא אֶצְלוֹ בְּמִיתָתוֹ. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, לְמַדְתִּי דָּבָר, וַאֲנִי פּוֹחֵד לְגַלּוֹתוֹ, וּבְמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם נִמְצֵאת חָכְמָה. בָּא רַבִּי אַבָּא, [ונשקו] וְהִכָּה בּוֹ. אָמַר לוֹ, אֱמֹר דְּבָרֶיךָ וַחֲגֹר כְּלֵי זֵינֶיךָ. בִּימֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּבָרִים מִתְגַּלִּים.

אָמַר, אוֹלִיפְנָא מִפָּרְקִין דְּרַב יֵיסָא סָבָא, בְּנִמּוּסֵי עַלְמָא. בַּר נָשׁ דְּזָכֵי לְבַר בְּהַאי עַלְמָא, לְיִבָּעֵי לֵיהּ לְנַגְדָּא עַפָּרָא עַל עֵינוֹי כַּד אִתְקַבַּר, וְדָא הוּא יְקָרָא דִּילֵיהּ, לְאַחָזָאָה דְּעַלְמָא אַסְתִּים מִנֵּיהּ, וְהוּא יָרִית לֵיהּ לְעַלְמָא תְּחוֹתוֹי.

אָמַר, לְמַדְתִּי מִפָּרְקֵי רַבִּי יֵיסָא הַזָּקֵן בְּהַנְהָגוֹת הָעוֹלָם, בֶּן אָדָם שָׂוֹכֶה לְבֵן בָּעוֹלָם הַזֶּה, צָרִיךְ לְשִׂים עָפָר עַל עֵינָיו כְּשֶׁנִּקְבָּר, וְזֶהוּ כְּבוֹדוֹ, לְהַרְאוֹת שֶׁהָעוֹלָם נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, וְהוּא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ בָּעוֹלָם תַּחְתָּיו.

בְּגִין דְּעֵינוֹי דְּבַר נָשׁ, חֵיזוּ דְּעַלְמָא בֵּיהּ אִתְחָזֵי, וְכָל גְּוונִין הָכִי אינוּן דְּאִסְתָּרוּ. חִוְּורָא דְּבֵיהּ, הוּא יַמָּא רַבָּא אוֹקְיָנוֹס, דְּאִסְתַּר כָּל עַלְמָא בְּכָל סִטְרֵי. גּוֹנָא אָחֳרָא הוּא יַבָּשְׁתָּא (דאקיפו), דְּאָפִיקוּ מַיָּא, וְיַבָּשְׁתָּא קָאִים בֵּין מַיָּא, הָכִי הוּא גּוֹנָא בֵּין מַיָּא.

מִשּׁוּם שֶׁעֵינֵי הָאָדָם, מַרְאֵה הָעוֹלָם נִרְאֶה בָּהֶם, וְכָל הַגְּוָונִים כָּךְ הֵם שֶׁסְּבִיבוֹ: הַלֵּבָן שֶׁבּוֹ הוּא הַיָּם הַגָּדוֹל אוֹקְיָנוֹס, שֶׁמַּקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם בְּכָל הַצְּדָדִים. גֶּוֶן אַחֵר הוּא הַיַּבָּשָׁה [שמקפת] שֶׁמּוֹצִיאָה מַיִם, וְהַיַּבָּשָׁה עוֹמֶדֶת בֵּין הַמַּיִם, כָּךְ הוּא הַגֶּוֶן בֵּין הַמַּיִם.

גּוֹנָא אָחֳרָא תְּלִיתָאָה, הִיא בְּמִצִּיעוּתָא דְּבֵיהּ, דְּא יְרוּשְׁלַם, דְּהִיא אֶמְצָעוּתָא דְּעַלְמָא. גּוֹנָא רְבִיעָאָה, הִיא חֵיזוּ דְּכָל עֵינָא, וְאִקָּרֵי בַּת עַיִן, דִּבְהַהוּא בַּת עַיִן, אִתְחָזֵי פַּרְצוּפָא. וְחֵיזוּ יְקָרָא מִכֻּלָּא, דָּא צִיּוֹן, דְּאִיהִי נְקוּדָה אֶמְצָעוּתָא מִכֻּלָּא, דְּחֵיזוּ דְּכָל עַלְמָא תַּמָּן אִתְחָזֵי. וְתַמָּן שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא, דְּהִיא שַׁפִּירוּ דְּכֻלָּא, וְחֵיזוּ דְּכֻלָּא, וְעֵינָא דָּא הוּא יְרוּתַת עַלְמָא. וּבְגִינֵי כָּךְ, הַאי שָׁבִיק לֵיהּ, וְהַאי נָטִיל לֵיהּ, וְיָרִית לֵיהּ.

גֶּוֶן אַחֵר שְׁלִישִׁי הוּא בֶּאֱמְצַע שָׁלוֹ, זוֹ יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא אֶמְצַע הָעוֹלָם. גֶּוֶן רְבִיעִי הוּא מַרְאֶה שֶׁל כָּל הָעַיִן, וְנִקְרָא בַּת עַיִן, שֶׁבְּאוֹתוֹ בַּת עַיִן נִרְאֶה הַפַּרְצוּף, וְהַמַּרְאֶה הַנִּכְבָּד מִכֹּל זוֹ צִיּוֹן, שֶׁהִיא נְקֻדָּה אֶמְצַע שֶׁל הַכֹּל, שֶׁמִּמֶּנָּה כָּל הָעוֹלָם נִרְאֶה שָׁם, וְשָׁם שׁוֹרָה הַשְּׁכִינָה שֶׁהִיא הַיֹּפִי שֶׁל הַכֹּל וּמַרְאֶה שֶׁל הַכֹּל, וְהָעַיִן הַזּוֹ הִיא יְרֻשַּׁת הָעוֹלָם. וְלָכֵן זֶה עוֹזֵב אוֹתָהּ וְזֶה נוֹטֵל אוֹתָהּ וְיוֹרֵשׁ אוֹתָהּ.

אָמַר לֵיהּ, שַׁפִּיר קָאֲמַרְתָּ, אֲבָל מִלָּה סְתִימָא אִיהוּ יַתִּיר, וּבְנֵי עַלְמָא לָא יָדְעִין, וְלָא מִסְתַּכְּלָן, דְּהָא בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ נָפִיק מֵעָלְמָא. נַפְשָׁא דִּילֵיהּ טְמִירָא עִמֵּיהּ, וְעַד לָא נָפְקַת, עֵינוֹי דְּבַר נָשׁ חָמוּ מַה דְּחָמוּ, כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא דִּכְתִיב, (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי. בְּחַיֵּיהוֹן לָא חָמָאן, אֲבָל בְּמִיתָתְהוֹן חָמָאן.

אָמַר לוֹ, יָפֶה אָמַרְתָּ, אֲבָל דָּבָר נִסְתָּר יוֹתֵר הוּא, וּבְנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים, שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁבֶּן אָדָם יוֹצֵא מֵהָעוֹלָם, נַפְשׁוֹ נִסְתֶּרֶת עִמּוֹ, וְעַד שֶׁלֹּא יוֹצֵאת, עֵינֵי הָאָדָם רוֹאוֹת מַה שֶּׁרוֹאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי - בְּחַיֵּיהֶם לֹא רוֹאִים, אֲבָל בְּמִיתָתָם רוֹאִים.

וְעֵינוֹי פְּקִיחָן מֵהַהוּא חֵיזוּ דְּחָמָא, וְאִינוּן דְּקָיְימִין עֲלֵיהּ, בָּעָא לְשַׁוָּאָה יָדָא עַל עֵינוֹי, וּלְאַסְתָּמָא עֵינוֹי, בְּגִין הַהוּא דְּאוֹלִיפְנָא בְּרָזָא דְנִמּוּסֵי עַלְמָא. דִּבְשַׁעְתָּא דְּאִשְׁתָּאֲרוּ עֵינוֹי פְּקִיחָן, מֵהַהוּא חֵיזוּ יַקִּירָא דְּחָמָא. אִי זָכֵי לְבַר, בְּרָא קָדִים לְשַׁוָּאָה יָדֵיהּ עַל עֵינוֹי וּלְאַסְתָּמָא לוֹן, כְּמָה דְכְתִיב וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ. בְּגִין דְּהָא חֵיזוּ אָחֳרָא דְּלָא קַדִּישָׁא אִזְדַּמְנַת לְקָבְלֵיהּ, וְעֵינָא דְּחָמָא הַשְׁתָּא חֵיזוּ קַדִּישָׁא עִלָּאָה, לָא יִסְתַּכַּל בְּחֵיזוּ אָחֳרָא.

וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת מֵאוֹתוֹ מַרְאֶה שֶׁרָאָה, וְאוֹתָם שֶׁעוֹמְדִים עָלָיו צְרִיכִים לָשִׂים יָד עַל עֵינָיו וְלִסְגֹּר אוֹתָם, מִשּׁוּם מַה שֶׁלָּמַדְנוּ בְּסוֹד נִימוּסֵי הָעוֹלָם, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁעֵינָיו נִשְׁאָרוֹת פְּקוּחוֹת מֵאוֹתוֹ מַרְאֶה נִכְבָּד שֶׁרָאָה - אִם זָכָה לְבֵן, הַבֵּן מַקְדִּים לָשִׂים יָדוֹ עַל עֵינָיו וְלִסְגֹּר אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ. מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי מַרְאֶה אַחֵר לֹא קָדוֹשׁ מִזֶּה כְּנֶגְדּוֹ, וְהָעַיִן שֶׁרָאֲתָה כָּעֵת מַרְאֶה קָדוֹשׁ עֶלְיוֹן, לֹא תִסְתַּכֵּל בְּמַרְאֶה אַחֵר.

וְעוֹד, דְּהַהוּא נָפֶשׁ סְמִיכַת לְקָבְלֵיהּ בְּבֵיתָא, וְאִי אִשְׁתְּאַר עֵינָא פְּקִיחָא, וְהַהוּא חֵיזוּ אָחֳרָא יִשְׁרֵי עַל עֵינוֹי, בְּכָל מַה דְּאִסְתַּכַּל אִתְלַטְיָא, וְלָאו יְקָרָא דְעֵינָא הוּא, וְכָל שֶׁכֵּן מִקְרִיבוֹי, וְכָל שֶׁכֵּן מִן מֵיתָא, דְּלָאו יְקָרָא דִילֵיהּ לְאִסְתַּכָּלָא בַּמֶּה דְלָא אִצְטְרִיךְ, וּלְאַשְׁרָיָא עַל עֵינוֹי מִלָּה אָחֳרָא. לְבָתַר אִתְכַּסְיָא בְּעַפְרָא, וְהָא אִתְעָרוּ חַבְרַיָּא עַל דִּינָא דְקִבְרָא מַהוּ. וְיִקְרָא הוּא, דְּיִסְתִּים עֵינָא מִן כֹּלָּא, עַל יְדָא דִבְרִיהּ דְּשַׁבַק בְּעַלְמָא.

וְעוֹד, שֶׁאוֹתָהּ נֶפֶשׁ סְמוּכָה כְּנֶגְדּוֹ בַּבַּיִת, וְאִם הָעַיִן נִשְׁאֶרֶת פְּקוּחָה וְאוֹתוֹ מַרְאֶה אַחֵר יִשְׁרֶה עַל עֵינָיו - בְּכָל מַה שֶׁמִּסְתַּכֵּל מִתְקַלְקֵל, וְאֵין זֶה כְּבוֹד הָעַיִן, וְכָל שֶׁכֵּן מִקְרוֹבָיו, וְכָל שֶׁכֵּן מִן הַמֵּת, שֶׁאֵין כְּבוֹדוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּמַה שֶׁלֹּא צָרִיךְ וּלְהַשְׁרוֹת עַל עֵינָיו דָּבָר אַחֵר. לְאַחַר כָּךְ מִתְכַּסֶּה בֶּעָפָר, וַהֲרֵי הִתְעוֹרְרוּ הַחֲבֵרִים עַל דִּין הַקֶּבֶר מַהוּ, וְכְבוֹד הוּא שֶׁיִּסְתֹּם הָעַיִן מֵהַכֹּל עַל יְדֵי בְנוֹ שֶׁהִשְׁאִיר בָּעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, כָּל שִׁבְעָה יוֹמִין, נַפְשָׁא אָזְלָא מִבֵּיתָא לְקִבְרָא, וּמִקִּבְרָא לְבֵיתָא, וְאִתְאַבְּלַת עֲלֵיהּ, וּתְלַת זִמְנִין בְּיוֹמָא, אִתְּדַנוּ כְּחָדָא נַפְשָׁא וְגוּפָא, וְלֵית מַאן דְּיָדַע בְּעַלְמָא, וַיִּשְׁגַּח לְאִתְעָרָא לְבָּא.

בֹּא רְאֵה, כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, הַנֶּפֶשׁ הוֹלֶכֶת מֵהַבַּיִת לַקֶּבֶר, וּמֵהַקֶּבֶר לַבַּיִת, וּמִתְאַבֶּלֶת עָלָיו, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם נִדּוֹנִים כְּאֶחָד הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף, וְאֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ בָּעוֹלָם וְיַשְׁגִּיחַ לְעוֹרֵר אֶת הַלֵּב.

דף רכו:

לְבָתַר, גּוּפָא אִתְטְרִיד, וְנַפְשָׁא אָזְלָא וְאִסְתַּחְיָא (דף רכו ע"ב) בַּגִּיהִנָּם, וְנָפְקָא וְשָׁטָא בְּעַלְמָא, וּמְבַקְרָא לְקִבְרֵיהּ, עַד דְּמִתְלַבְּשָׁא בְּמָה דְאִתְלַבְּשָׁא.

אַחַר כָּךְ הַגּוּף נִטְרָד, וְהַנֶּפֶשׁ הוֹלֶכֶת וּמִתְרַחֶצֶת בַּגִּיהִנֹּם, וְיוֹצֵאת וּמְשׁוֹטֶטֶת בָּעוֹלָם וּמְבַקֶּרֶת אֶת קִבְרוֹ, עַד שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּמַה שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת.

לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי, נַיְיחִין כֹּלָּא. גּוּפָא שָׁבִיק (שכיך) בְּעַפְרָא. נַפְשָׁא אִתְצְרִיר וְאִתְנְהִיר בְּרוּחָא, בְּמָאנָא דְּאִתְלַבַּשׁ. רוּחָא אִתְעַנַּג בְּגִנְתָא דְעֵדֶן. נִשְׁמָתָא סָלְקָא לְצָרוֹרָא דְעִנּוּגָא דְּכָל עִנּוּגִין. וְכֹלָּא אִתְקַשַּׁר דָּא בְּדָא לְזִמְנִין יְדִיעָן.

אַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ כֻּלָּם נָחִים. הַגּוּף נִשְׁאָר [נח] בֶּעָפָר. הַנֶּפֶשׁ נִצְרֶרֶת וּמְאִירָה בָּרוּחַ, בַּמַּלְבּוּשׁ שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת. הָרוּחַ מִתְעַנֶּגֶת בְּגַן עֵדֶן, וְהַנְּשָׁמָה עוֹלָה לִצְרוֹר שֶׁל עֹנֶג כָּל הָעִנּוּגִים, וְהַכֹּל נִקְשָׁר זֶה בָּזֶה לְזְמַנִּים יְדוּעִים.

תָּא חֲזֵי, וַוי לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא, דְּלָא מִסְתַּכְּלִין וְלָא יָדְעִין וְלָא אִשְׁתְּמוֹדָעָן, עַל מַה קָיְימֵי, וְיִתְנְשֵׁי מִנַּיְיהוּ לְמֶעְבַּד פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא דְּעָבְדֵי לְבוּשׁ יְקָר לְעֵילָּא. וְאִית פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא דְּעָבְדֵי לְבוּשׁ יְקָר לְתַתָּא. וְאִית פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא דְּעָבְדֵי לְבוּשֵׁי יְקָר לְהַאי עַלְמָא. וְכֹלָּא אִצְטְרִיכָן לֵיהּ לְבַר נָשׁ, וּמִן יוֹמוֹי מַמָּשׁ, כֵּלְהוּ מִתְתַּקְנָן, כְּמָה דְאוֹקִימְנָא.

בֹּא רְאֵה, אוֹי לָהֶם לִבְנֵי אָדָם שֶׁלֹּא מִסְתַּכְּלִים וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מוּדָעִים עַל מָה עוֹמְדִים, וְנִשְׁכָּח מֵהֶם לַעֲשׂוֹת מִצְווֹת הַתּוֹרָה. שֶׁיֵּשׁ מִצְווֹת תּוֹרָה שֶׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְמַעְלָה, וְיֵשׁ מִצְווֹת תּוֹרָה שֶׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְמַטָּה, וְיֵשׁ מִצְווֹת תּוֹרָה שֶׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לָעוֹלָם הַזֶּה, וְהַכֹּל צָרִיךְ לוֹ לָאָדָם, וּמִיָּמָיו מַמָּשׁ כֻּלָּם נִתְקָנִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

רִבִּי יְהוּדָה סָבָא, אִתְרַגִּישׁ בְּדַעְתֵּיהּ יוֹמָא חַד, וְאַחֲזוּ לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ, חַד דְּיוּקְנָא מִנְּהוֹרָא דִּילֵיהּ, תַּקִּיף, דְּאִזְדַּהַר לְאַרְבַּע סִטְרִין, אָמַר לֵיהּ, מַאי הַאי. אָמַר לֵיהּ, לְבוּשָׁא דִּילָךְ הוּא, לְדִיוּרָא דְּהָכָא, וּמֵהַהוּא יוֹמָא הֲוָה חָדֵי.

רַבִּי יְהוּדָה הַזָּקֵן הִתְרַגֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ יוֹם אֶחָד, וְהֶרְאוּ לוֹ בַּחֲלוֹמוֹ דְּמוּת אַחַת מֵאוֹר שֶׁלּוֹ, חֲזָקָה, שֶׁזּוֹהֶרֶת לְאַרְבָּעָה צְדָדִים. אָמַר לָהֶם, מָה זֶּה? אָמְרוּ לוֹ, לְבוּשׁ שֶׁלְּךָ לַמְּדוֹר הַזֶּה, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה שָׂמֵחַ.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא, רוּחִין דְּצַדִּיקַיָּיא יָתְבִין בִּלְבוּשֵׁיהוֹן, שׁוּרִין שׁוּרִין בְּגִנְתָא דְעֵדֶן, וּמְשַׁבְּחָן לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בִּיקָרָא עִלָּאָה. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קמ) אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ. אָמַר רִבִּי אַבָּא, בְּקַדְמֵיתָא מַה כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל וְגו', כְּמָה דְאוֹקִימְנָא, מַאן מִטָּה, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ הַמִּטָּה, דָּא צַדִּיק. עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, דָּא מַלְכָּא קַדִּישָׁא, דְּשָׁלְמָא כֹּלָּה דִילֵיהּ, כְּמָה דִכְתִיב (שיר השירים ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה. דְּיַעֲקֹב לְדִידֵיהּ קָא סָגִיד, לְהַהוּא דְּקָאִים עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, יִשְׂרָאֵל שְׁמֵיהּ, בְּגִינֵי כָּךְ, וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל יוֹם וְיוֹם רוּחוֹת הַצַּדִּיקִים יוֹשְׁבִים בִּלְבוּשֵׁיהֶם שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת בְּגַן עֵדֶן וּמְשַׁבְּחִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכָבוֹד עֶלְיוֹן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמ) אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, בַּתְּחִלָּה מַה כָּתוּב? וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל וְגו', כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. מִי הַמִּטָּה? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ הַמִּטָּה - זֶה צַדִּיק. עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה - זֶה הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁל הַכֹּל שֶׁלּוֹ, שֶׁכָּתוּב (שיר ג)

הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה, שֶׁיַּעֲקֹב לְשֶׁלּוֹ הִשְׁתַּחֲוָה, לְאוֹתוֹ שֶׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹ, מִשּׁוּם כֵּן וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה.

לְבָתַר, כֵּיוָן דְּיָדַע יַעֲקֹב, דְּהָא בְּדַרְגָּא עִלָּאָה אִשְׁתְּלִים, וְדַרְגָּא דִילֵיהּ הוּא לְעֵילָּא עִם אֲבָהָתָא, וְהוּא בִּלְחוֹדוֹי תִּקּוּנָא שְׁלֵימְתָא, אַחְסִין לְבֵיהּ, וְחָדֵי וְאִתְתַּקַּף בְּרַעוּתָא עִלָּאָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ. מַה כְּתִיב בֵּיהּ, וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמִּטָּה, עַל הַמִּטָּה מַמָּשׁ, דְּהָא בְּדַרְגָּא עִלָּאָה יַתִּיר אִשְׁתְּלַם, זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ.

אַחַר כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁיַּעֲקֹב יָדַע, שֶׁהָרֵי בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה הִשְׁתַּלֵּם, וְדַרְגָּתוֹ הִיא לְמַעְלָה עִם הָאָבוֹת, וְהוּא לְבַדּוֹ תִּקּוּן שָׁלֵם, הִתְחַזֵּק לִבּוֹ וְשָׂמַח, וְהִתְחַזֵּק בְּרָצוֹן עֶלְיוֹן שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹ, מַה כָּתוּב בּוֹ? וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמִּטָּה, עַל הַמִּטָּה מַמָּשׁ, שֶׁהָרֵי בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר הִשְׁתַּלֵּם. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ.

תָּאנָא, אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, בְּמַתְנִיתָא דִילָן אוֹקִימְנָא, הָא דְתָנִינָן בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הָעוֹלָם נִדּוֹן, בַּפֶּסַח עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת עַל פֵּירוֹת הָאִילָן, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כִּבְנֵי מְרוֹן, וּבַחַג נִדּוֹנִין עַל הַמַּיִם, הָא אוֹקִימְנָא מִלֵּי. וְרָזָא דְמַתְנִיתָא אוֹקִימְנָא, בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה וְכוּ', לְקֻבֵּיל רְתִיכָא עִלָּאָה, רָזָא דְּאֶבָהָן, וְדָוִד מַלְכָּא.

שָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּמִשְׁנָתֵנוּ בְּאַרְנוּ, הֲרֵי שֶׁשָּׁנִינוּ בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּשָׁנָה הָעוֹלָם נִדּוֹן: בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן, וּבָחַג נִדּוֹנִים עַל הַמַּיִם. הֲרֵי בְּאַרְנוּ דְּבָרִים, וְסוֹד הַמִּשְׁנָה בְּאַרְנוּ, בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה וְכוּ', כְּנֶגֶד הַמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה, סוֹד הָאָבוֹת, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ.

בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, דְּהָכִי הוּא מַמָּשׁ, וְהָא אוֹקִימְנָא מִלָּה דָּא, עַל מָה אַתְיָיא מַצָּה בְּפֶסַח, וְהָא דִינָא הוּא, דִּינָא דְמַלְכוּתָא דִינָא, וְדָא שֵׁירוּתָא דְּשָׁרִיאוּ יִשְׂרָאֵל לְמֵיעַל בְּחוּלָקָא קַדִּישָׁא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּלְבַעֲרָא מִנַּיְיהוּ חָמֵץ, דְּאִיהוּ טַעֲוָון אָחֳרָנִין דִּי מְמַנָּן עַל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת דְּאִקְרוּן אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֱלֹהֵי נֵכָר. וְאִקְרוּן חָמֵץ, יֵצֶר הָרָע, וּלְמֵיעַל בְּמַצָּה, חוּלָקָא קַדִּישָׁא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַמַּאי תְּבוּאָה. (ס"א ל"ג כמה דאת אמר, (ירמיה ב) תבואתה בה"א, רמיז לה"א קדמאה דשמא קדישא) בְּגִין כָּךְ, בְּפֶסַח נִדּוֹנִין עַל הַתְּבוּאָה, וְאוֹקִימְנָא דְּעַלְמָא אִתְדָּן עַל דִּינָא דְה"א.

בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, שֶׁכָּךְ זֶה מַמָּשׁ, וַהֲרֵי בְּאַרְנוּ דָּבָר זֶה, עַל מַה בָּאָה מַצָּה בְּפֶסַח, וַהֲרֵי דִּין הוּא, דִּין הַמַּלְכוּת דִּין, וְזוֹ הֶרְאשִׁית שֶׁהִתְחִילוּ יִשְׂרָאֵל לְהִכָּנֵס בַּחֵלֶק הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְבַעֵר מֵהֶם חָמֵץ, שֶׁהִיא טָעֲיוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁמְּמֻנִּים עַל עַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁנִּקְרָאִים אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֱלֹהֵי נֵכָר, וְנִקְרָאִים חָמֵץ, יֵצֶר הָרָע, וּלְהִכָּנֵס בַּמַּצָּה, חֵלֶק הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. לָמָּה תְּבוּאָה? [כמו שנאמר תבואתה בה"א, רמז לה"א ראשונה של השם הקדוש] לָכֵן בְּפֶסַח נִדּוֹנִים עַל הַתְּבוּאָה, וּבְאַרְנוּ שֶׁהָעוֹלָם נִדּוֹן עַל דִּין שֶׁל הֵ"א.

בַּעֲצֶרֶת עַל פֵּירוֹת הָאִילָן. פֵּירוֹת הָאִילָן, פֵּירוֹת הָאִילָנוֹת מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאן פֵּירוֹת הָאִילָן. אֶלָּא, דָּא הוּא אִילָנָא רַבְרְבָא וְתַקִּיף לְעֵילָּא. פֵּירוֹת הָאִילָן, כְּמָה דִכְתִיב, (הושע יד) אֲנִי כִּבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִּרְיְךָ נִמְצָא.

בַּעֲצֶרֶת עַל פֵּירוֹת הָאִילָן. פֵּירוֹת הָאִילָן!? פֵּירוֹת הָאִילָנוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת! מַה זֶּה פֵּירוֹת הָאִילָן? אֶלָּא זֶהוּ הָאִילָן הַגָּדוֹל וְהֶחָזָק לְמַעְלָה. פֵּירוֹת הָאִילָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יד) אֲנִי כִּבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִּרְיְךָ נִמְצָא.

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עוֹבְרִין לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן. תָּנָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה, דָּא הוּא רֵישָׁא דְשַׁתָּא דְמַלְכָּא, וּמַאן הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה, דָּא יִצְחָק, דְּאִקְרֵי רֹאשׁ, דְּאִיהוּ חַד רֵישָׁא דְמַלְכָּא (נ"א לעילא), אֲתַר דְּאִקְרֵי שָׁנָה. בְּגִינֵי כָךְ כָּל בָּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן. וְעַל דָּא תָּנִינָן, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, דְּהָא בְּרֵישָׁא דְשַׁתָּא שָׁארֵי יִצְחָק.

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עוֹבְרִין לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן. שְׁנִינוּ, רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶהוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וּמִי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה? זֶה יִצְחָק שֶׁנִּקְרָא רֹאשׁ, שֶׁהוּא רֹאשׁ אֶחָד שֶׁל הַמֶּלֶךְ [למעלה]. מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁנָה, לָכֵן כָּל בָּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן, וְעַל זֶה שָׁנִינוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהֲרֵי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שׁוֹרֶה יִצְחָק.

דף רכז.

וּבַחַג נְדוֹנִין עַל הַמַּיִם, דָּא הוּא שֵׁירוּתָא (דרישא) דִּימִינָא דְמַלְכָּא, וְעַל דָּא חֶדְוָותָא דְמַיָּא אִשְׁתַּכַּח בְּכֹלָּא, בְּשַׁעְתָּא דְנָסְכֵי מַיָּא, וְשָׁאֲבֵי לוֹן, בְּגִין דְּמַיִם דָּא יְדִיעָא. וְעַל דָּא בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אִלֵּין, כֹּלָּא מִשְׁתַּכְּחִין. (דף רכז ע"א)

וּבֶחָג נִדּוֹנִים עַל הַמַּיִם, זוֹהִי רֵאשִׁית [של ראש] שֶׁל יְמִין הַמֶּלֶךְ, וְעַל זֶה שִׂמְחַת הַמַּיִם נִמְצֵאת בַּכֹּל בְּשָׁעָה שֶׁמְּנַסְּכִים מַיִם וְשׁוֹאֲבִים אוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁמַּיִם זֶה יָדוּעַ, וְעַל זֶה בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלּוּ הַכֹּל נִמְצָאִים.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, כַּד יִסְתַּכְּלוּן מִלֵּי, כֹּלָּא אִשְׁתַּכַּח בְּהַנֵּי פִּרְקִין, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, דָּוִד מַלְכָּא. וּבְהַנֵּי עַלְמָא אִתְדָּן, וּבְאַרְבַּע פְּרָקִין בְּנֵי נָשָׁא אִתְדָּנוּ, בְּיוֹמִין דְּאִשְׁתַּכְּחוּ בְּעַלְמָא. וּבְכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, סִפְרִין פִּתְיְחָן וְעוֹבָדִין כְּתִיבִין, וְלֵית מַאן דְּיַשְׁגַּח, וְלֵית מַאן דְּיַרְכִין אוּדְנַיהּ, וְאוֹרַיְיתָא אַסְהִידַת בֵּיהּ בְּכָל יוֹמָא, וְקָלָא קָרֵי בְּחֵילָא, (משלי ט) מִי פֶתִי יָסוּר הֵנָּה חָסֵר לֵב אָמְרָה לּוֹ, וְלֵית מַאן דְּיָצִית לְקָלַיהּ.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, כְּשֶׁיִּסְתַּכְּלוּ בַּדְּבָרִים, הַכֹּל נִמְצָא בַּפְּרָקִים הַלָּלוּ, אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וּבְאֵלֶּה הָעוֹלָם נִדּוֹן, וּבְאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּנֵי אָדָם נִדּוֹנִים בַּיָּמִים שֶׁנִּמְצָאִים בָּעוֹלָם, וּבְכָל יוֹם וְיוֹם הַסְּפָרִים נִפְתָּחִים וְהַמַּעֲשִׂים נִכְתָּבִים, וְאֵין מִי שֶׁיִּשִּׂים לֵב, וְאֵין מִי שֶׁיַּרְכִּין אָזְנַיִם. וְהַתּוֹרָה מְעִידָה בּוֹ בְּכָל יוֹם, וְקוֹל קוֹרֵא בְּחַיִל, (משלי ט) מִי פֶתִי יָסַר הֵנָּה חָסֵר לֵב אָמְרָה לּוֹ, וְאֵין מִי שֶׁיַּקְשִׁיב לְקוֹלוֹ.

תָּאנָא בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ קָאִים בְּצַפְרָא, סָהֲדִין קַיְימִין לְקֳבֵלֵיהּ, וְסָהֲדִין בֵּיהּ, וְהוּא לָא אַשְׁגַּח. נִשְׁמָתָא אַסְהִידַת עֲלֵיהּ, בְּכָל עִדָּן וּבְכָל שַׁעְתָּא, אִי אָצִית יָאוֹת. וְאִי לָאו, הָא סִפְרִין פְּתִיחִין וְעוֹבָדִין כְּתִיבִין. אָמַר רִבִּי חִיָּיא, זַכָּאִין אינוּן צַדִּיקַיָּיא, דְּלָא מִסְתַּפּוּ מִן דִּינָא,

לָא בְּעַלְמָא דֵּין, וְלָא בְּעַלְמָא דְּאָתֵי. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (משלי כח) וְצַדִּיקִים כִּכְפִיר יִבְטָח. וּכְתִיב, (תהלים לז) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ.

לְמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁבֶּן אָדָם קָם בַּבֹּקֶר, עֵדִים עוֹמְדִים כְּנֶגְדּוֹ וּמְעִידִים בּוֹ, וְהוּא אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ. הַנְּשָׁמָה מְעִידָה עָלָיו בְּכָל זְמַן וּבְכָל שָׁעָה. אִם הִקְשִׁיב - יָפֶה, וְאִם לֹא - הֲרֵי הַסְּפָרִים פְּתוּחִים וְהַמַּעֲשִׂים נִכְתָּבִים. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁאֵינָם פּוֹחֲדִים מִן הַדִּין לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם כח) וְצַדִּיקִים כִּכְפִיר יִבְטָח. וְכָתוּב (תהלים לז) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ.

רִבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (בראשית טו) וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא וְתַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל אַבְרָם וְגו', הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל דָּא יוֹמָא דִּדִינָא קַשְׁיָא, דְּאַפְקֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ מֵהַאי עַלְמָא. דְּתַנְיָא, (ההוא יומא) זִמְנָא דְמָטָא דְּבַר נָשׁ נָפִיק מֵהַאי עַלְמָא, הַהוּא (יומא) זִמְנָא יוֹמָא דִּדִינָא רַבָּא, דְּאִתְחַשַּׁךְ שִׁמְשָׁא מִן סִיהֲרָא, כְּמָה דִכְתִיב, (קהלת יב) עַד אֲשֶׁר לֹא תֶחְשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ, דָּא נְשָׁמָתָא קַדִּישָׁא, דְּאִתְמְנַעַת מִבַּר נָשׁ, תְּלָתִין יוֹמִין, עַד לָא יִפּוּק מֵעַלְמָא (והא חזי), וְחָמָא דְצוּלְמָא דְּאִתְמְנַעַת מִנֵּיהּ וְלָא אִתְחֲזֵי.

רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (בראשית טו) ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברם וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל זה יום הדין הקשה שמוציאים את האדם מהעולם הזה. ששנינו, [אותו יום] הזמן שמגיע שהאדם יוצא מהעולם הזה, אותו [יום] זמן יום הדין הגדול, שנחשך השמש מן הלבנה, כמו שכתוב (קהלת יב) עד אשר לא תחשך השמש, זו הנשמה הקדושה שנמנעת מבן האדם שלשים יום עד שלא יצא מן העולם, ורואה שהצלם שנמנע ממנו ולא נראה.

מַאי טַעְמָא אִתְמְנַעַת מִנֵּיהּ. בְּגִין דְּנִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא סָלְקַת, וְאִתְעֲבַרַת מִנֵּיהּ, וְלָא אִתְחֲזֵי. דְּלָא תֵּימָא, דְּכַד מִית בַּר נָשׁ וְאִתְחַלְּשׁ, הַאי נִשְׁמָתָא אִתְעֲבַרַת מִנֵּיהּ, אֶלָּא כַּד אִיהוּ בְּחַיָּיו, בְּתוּקְפֵּיהּ, אִתְעֲבַרַת מִנֵּיהּ (ואתחלש) הַאי נִשְׁמָתָא, וְלָא נָהֲרָא לְרוּחָא, וְרוּחָא לָא נָהִיר לְנַפְשָׁא, כְּדֵין צוּלְמָא אִתְעֲבַרַת מִנֵּיהּ, וְלָא נָהִיר לֵיהּ. (אלא) מֵהַהוּא יוֹמָא, כֹּלָּא מַכְרְזֵי עֲלֵיהּ, וְאֲפִילּוּ צִפֳּרֵי שְׁמַיָּא. מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּנִשְׁמָתָא הָא סָלְקָא מִנֵּיהּ, וְרוּחָא לָא נָהִיר לְנַפְשָׁא, כְּדֵין נַפְשָׁא אִתְחַלְּשַׁת, וּמֵיכְלָא וְכָל תִּיאוּבְתָּא דְגוּפָא, סָלְקָא מִנֵּיהּ וְאִתְעֲבַר.

מָה הַטַּעַם נִמְנָע מִמֶּנּוּ? מִשּׁוּם שֶׁהַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה עוֹלָה וּמֶעֱבֶרֶת מִמֶּנּוּ וְלֹא נִרְאֵית. שֶׁלֹּא תֹּאמַר, שֶׁכְּשֶׁמֵּת אָדָם וְנֶחֱלָשׁ, נְשָׁמָה זוֹ מֶעֱבֶרֶת מִמֶּנּוּ, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בְּחַיָּיו בְּכֹחוֹ, מֶעֱבֶרֶת מִמֶּנּוּ [ונחלשת] נְשָׁמָה זוֹ וְלֹא מְאִירָה לְרוּחַ, וְהָרוּחַ לֹא מְאִירָה לַנֶּפֶשׁ, וְאָז מֵעֱבֶר מִמֶּנּוּ הַצֶּלֶם וְלֹא מֵאִיר לוֹ. [אלא] מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם כֻּלָּם מַכְרִיזִים עָלָיו, וַאֲפִלּוּ צִפֳּרֵי הַשָּׁמַיִם. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁמָה זוֹ עָלְתָה מִמֶּנּוּ, וְהָרוּחַ לֹא מְאִירָה לַנֶּפֶשׁ, וְאָז הַנֶּפֶשׁ נֶחֱלֶשֶׁת, וְהַמַּאֲכָל וְכָל תַּאֲוֹת הַגּוּף עוֹלִים מִמֶּנּוּ וּמֶעֱבָרִים.

וְאָמַר רִבִּי יְהוּדָה, וַאֲפִילּוּ כָּל זִמְנָא דְּנָפִיל אִינִישׁ בְּבֵי מַרְעֵיהּ, וְלָא יָכִיל לְצַלָּאָה, נִשְׁמָתָא אִתְעֲבַרַת וְסָלְקָא מִנֵּיהּ, וּכְדֵין לָא נָהִיר רוּחָא לְנַפְשָׁא, עַד דְּדַיְּינִין דִּינֵיהּ דְּבַר נָשׁ. וְאִי דָּיְינִין לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְטַב, כְּדֵין נִשְׁמָתָא אִתְהַדְּרַת לְאַתְרָהּ, וּנְהִירָא לְכֹלָּא. הָא בְּזִמְנָא דְּקָיְימָא מִלָּה

בְּדִינָא. וּבְזִמְנָא דְּלָא קָיְימָא מִלָּה בְּדִינָא, תְּלָתִין יוֹמִין אַקְדִּימַת נִשְׁמָתָא לְכֹלָּא, וְצוּלְמָא אִתְעֲבַר מִנֵּיהּ.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַאֲפִלּוּ כָּל פַּעַם שֶׁנּוֹפֵל אִישׁ בְּבֵית חָלְיוֹ וְלֹא יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, הַנְּשָׁמָה מָעֻבֶּרֶת וְעוֹלָה מִמֶּנּוּ, וְאֵז הָרוּחַ לֹא מְאִירָה לַנֶּפֶשׁ, עַד שֶׁדָּנִים דִּינוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְאִם דָּנִים אֶת הָאִישׁ לְטוֹב, אֵז הַנְּשָׁמָה חוֹזֶרֶת לְמָקוֹמָהּ וּמְאִירָה לַכֹּל. הֲרֵי בִּזְמַן שֶׁעוֹמֵד הַדָּבָר בְּדִין, וּבִזְמַן שֶׁלֹּא עוֹמֵד הַדָּבָר בְּדִין, שְׁלֹשִׁים יוֹם מַקְדִּימָה הַנְּשָׁמָה לַכֹּל, וְהַצֶּלֶם מָעֻבָּר מִמֶּנּוּ.

תָּאנָא, בְּזִמְנָא דְּדָיְינִין לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְעֵילָּא, סָלְקִין לְנִשְׁמָתֵיהּ לְבֵי דִינָא, וְדָיְינִין עַל מֵימְרָהָא, וְהִיא אַסְהִידַת בְּכֹלָּא, וְאַסְהִידַת בְּכָל רַעֲיוֹנֵי דְּבַר נָשׁ, וּבְעוֹבָדִין לָא אַסְהִידַת, דְּהָא כֻּלְּהוּ בְּסִפְרָא כְּתִיבִין. וְכֻלְּהוּ דָּיְינִין לֵיהּ לְבַר נָשׁ, בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּדָיְינִין לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְעֵילָּא, כְּדֵין דְּחָקָא דְגוּפָא אִשְׁתַּכַּח, יַתִּיר מִשְּׁאָר זִמְנַיָּיא.

שְׁנִינוּ, בִּזְמַן שֶׁדָּנִים אֶת הָאָדָם לְמַעְלָה, מַעֲלִים אֶת נִשְׁמָתוֹ לְבֵית דִּין וְדָנִים אוֹתָהּ עַל פִּי דְּבָרֶיהָ, וְהִיא מְעִידָה בְּכֹל וּמְעִידָה בְּכָל רַעְיוֹנוֹת הָאָדָם, וּבַמַּעֲשִׂים לֹא מְעִידָה, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּם כְּתוּבִים בַּסְּפָרִים, וְכֻלָּם דָּנִים אֶת הָאָדָם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁדָּנִים אֶת הָאָדָם לְמַעְלָה, אֵז דְּחַק הַגּוּף נִמְצָא יוֹתֵר מִשְּׁאָר הַזְּמַנִּים.

אִי דָּיְינִין לֵיהּ לְטַב, כְּדֵין אַרְפִּין מִנֵּיהּ. וְזַיְּעָא אִתְבַּקַּע עַל גּוּפָא, וְנִשְׁמָתָא אֲהַדְּרַת לְבָתַר, וְנָהֲרָא לְכֹלָּא. וְלָא סָלִיק בַּר נָשׁ מִבֵּי מַרְעֵיהּ לְעָלְמִין, עַד דְּדָיְינִין דִּינֵיהּ לְעֵילָּא. וְאִי תֵּימָא, הָא כַּמָּה חַיָּיבֵי עָלְמָא, כַּמָּה רַשִׁיעֵי עָלְמָא, קָיְימִין בְּקִיּוּמַיְיהוּ. אֶלָּא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַשְׁגַּח בְּדִינֵיהּ דְּבַר נָשׁ, אַף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא לָא זָכֵי, וְהוּא חָמֵי דְּהָא לְבָתַר זָכֵי, דְּאִין לֵיהּ לְטַב. אוֹ לְזִמְנִין דְּאוֹלִיד בַּר, דְּיֶהֱוֵי זַכָּאָה בְּעָלְמָא, וְעַל דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דָּאִין לֵיהּ לְטַב.

אִם דָּנִים אוֹתוֹ לְטוֹבָה, אֵז מַרְפִּים מִמֶּנּוּ, וְזֵעָה נִבְקָעַת עַל הַגּוּף, וְהַנְּשָׁמָה חוֹזֶרֶת אַחַר כָּךְ וּמְאִירָה לַכֹּל, וְלֹא עוֹלֶה אָדָם מִבֵּית חָלְיוֹ לְעוֹלָמִים עַד שֶׁדָּנִים דִּינוֹ לְמַעְלָה. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי כַּמָּה חַיָּבֵי עוֹלָם, כַּמָּה רְשָׁעֵי עוֹלָם עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם? אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁגִּיחַ בְּדִין הָאָדָם, אַף עַל גַּב שֶׁכַּעֵת לֹא זוֹכֶה, וְהוּא רוֹאֶה שֶׁאַחַר כָּךְ יִזְכֶּה - דַּן אוֹתוֹ לְטוֹבָה. אוֹ לְפְעָמִים שֶׁמּוֹלִיד בֵּן שֶׁיִּהְיֶה צַדִּיק בָּעוֹלָם, וְעַל זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָּן אוֹתוֹ לְטוֹבָה.

וְכָל עוֹבָדוֹי וְדִינוֹי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְטַב, וּבְכֹלָּא אַשְׁגַּח. כְּמָה דִכְתִיב, (יחזקאל לג) חַי אֲנִי נְאֻם ה' וְגו' אִם אֶחְפּוֹץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ. וּבְגִין דָּא, כָּל אִינּוּן חַיָּיבֵי עָלְמָא, דְּקָיְימִין בְּקִיּוּמַיְיהוּ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דָּאִין לוֹן לְטַב.

וְכָל מַעֲשָׂיו וְדִינָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְטוֹבָה, וּמַשְׁגִּיחַ בְּהַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לג) חי אני נאם ה' וגו' אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו. ובגלל זה כל אותם רשעי העולם שעומדים במקומם, הקדוש ברוך הוא דן אותם לטובה.

וּלְזִמְנִין, דְּאִינּוּן מַרְעִין אִשְׁתַּלִּימוּ זְמַנַּיְיהוּ, מִלְּמִשְׁרֵי תַּמָּן. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (דברים כח) וָחֳלָאִים רָעִים וְנֶאֱמָנִים, דְּעָבְדוּ מְהֵימְנוּתָא. דְּכַד שְׁרִיאָן עֲלֵיהּ דְּבַר (דף רכז ע"ב) נָשׁ,

מִסְתַּלְקֵי מִנַּיְהוּ לְבָתַר דְּאַשְׁלִימוּ זְמַנַיְיהוּ, בֵּין לְצַדִּיקַיָּיא, בֵּין לְחַיָּיבַיָּא, וְכוֹלָּא אִתְעֲבַד בְּדִינָא כִּדְקָאֲמָרָן:

וְלִפְעָמִים אוֹתָם הֶחָלְאִים נִשְׁלָם זְמַנָּם מִלִּשְׁרוֹת שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים מב) וַחֳלָאִים רָעִים וְנֶאֱמָנִים, שֶׁעָשׂוּ אֱמוּנָה, שֶׁכְּשֶׁשֹּׁורִים עַל הָאָדָם מִסְתַּלְקִים מִמֶּנּוּ לְאַחַר שֶׁהִשְׁלִימוּ זְמַנָּם, בֵּין לְצַדִּיקִים, בֵּין לִרְשָׁעִים, וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה בְדִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה, אָמַר רִבִּי יִצְחָק, הַאי קְרָא קַשְׁיָא, דִּכְתִיב וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל, וּכְתִיב וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִזּוֹקֶן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת, אִי לֹא יוּכַל לִרְאוֹת, מַהוּ וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל. אֶלָּא דְּחָמָא בְּרוּחַ קוּדְשָׁא, אִינּוּן בְּנֵי יוֹסֵף, דְּאִינּוּן יָרְבָעָם וַחֲבֵירָיו. דְּיָרְבָעָם עָבַד תְּרֵין עֶגְלֵי זָהָב, וְאָמַר (מלכים א יב) אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל. וּבְגִין כָּךְ, מִי אֵלֶּה, מַאן הוּא דְּזַמִּין לְמֵימַר אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ לְטַעֲוֹון אָחֳרָן, וּבְגִין כָּךְ וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף.

וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה. אָמַר רִבִּי יִצְחָק, פְּסוּק זֶה קָשֶׁה, שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל, וְכָתוּב וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִ קֶן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת. אִם לֹא יוּכַל לִרְאוֹת, אָז מַה זֶּה וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל? אֶלָּא שֶׁרָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹתָם בְּנֵי יוֹסֵף, שֶׁהֵם יָרְבָעָם וַחֲבֵרָיו, שֶׁיָּרְבָעָם עָשָׂה שְׁנֵי עֶגְלֵי זָהָב וְאָמַר (מלכים א יב) אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל. וְלָכֵן מִי אֵלֶּה, מִי הוּא שֶׁעָתִיד לוֹמַר אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ לְעֲבוֹדָה זָרָה, וְלָכֵן וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף.

מִכָּאן, דְּצַדִּיקַיָּיא חָמָאן עוֹבָדָא לְמֵרָחוֹק, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְעַטַּר לוֹן בְּעִטָרָא דִילֵיהּ, מַה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָמֵי לְמֵרָחוֹק, כְּמָה דִכְתִיב, (בראשית א) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָמָא כָּל עוֹבָדִין, עַד לָא יַעֲבֵד לוֹן, וְכֻלְּהוּ אַעֲבָרוּ קַמֵּיהּ.

מִכָּאן שֶׁצַּדִּיקִים רוֹאִים מַעֲשֶׂה לְמֵרָחוֹק, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעַטֵּר אוֹתָם בַּעֲטָרָתוֹ. מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה לְמֵרָחוֹק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה כָּל הַמַּעֲשִׂים עַד שֶׁלֹּא עוֹשִׂים אוֹתָם, וְכֻלָּם עוֹבְרִים לְפָנָיו.

כְּנַוְונָא דָּא, כָּל דָּרִין דְּעַלְמָא, מִסְתַּיְּפֵי עַלְמָא, עַד סְיָיפֵי עַלְמָא, כֻּלְּהוּ אִתְעַתְּדוּ וְקַיְּימוּ קַמֵּיהּ עַד לָא יֵיתוּן לְעַלְמָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה מא) קוֹרֵא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ, עַד לָא אִתְבְּרֵי עַלְמָא. בְּגִין דְּכָל נִשְׁמָתִין דְּנָחֲתִין לְעַלְמָא, עַד לָא יֵיחָתוּן, כֻּלְּהוּ קַיְּימֵי קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּדִיוּקְנָא דְּקַיְּימֵי בְּהַאי עַלְמָא, וְאִקְרוּן בִּשְׁמָהָן, דִּכְתִיב, (ישעיה מ) לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא.

כְּמוֹ זֶה כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם, כֻּלָּם הִתְיַצְּבוּ וְעָמְדוּ לְפָנָיו עַד שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא) קֹרֵא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ, עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם. מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁיּוֹרְדוֹת לָעוֹלָם, עַד שֶׁלֹּא יֵרְדוּ, כֻּלָּם עוֹמְדִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּדְּמוּת שֶׁעוֹמְדִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְנִקְרָאִים בְּשֵׁמוֹת, שֶׁכָּתוּב (שם מ) לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא.

אוֹף הָכִי צַדִּיקַיָּיא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחְמֵי לוֹן כָּל דָּרִין דְּעַלְמָא, עַד לָא יֵיתוּן וְיִשְׁתַּכְּחוּן בְּעַלְמָא. מְנָא לָן מֵאָדָם (דא אדם) דְּהָוָה קַדְמָאָה. דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחְמֵי לֵיהּ כָּל אִינּוּן

דָּרִין עַד לָא יֵיתוּן, כְּדְכְתִיב, (בראשית ה) זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת (אדם). דְּתָנְינָן, אַחְמֵי לֵיהּ, כָּל אִינּוּן דָּרִין דְּזַמִּינִין לְמֵיתֵי לְעַלְמָא. וְכֵן לְמשֶׁה, דִּכְתִיב, (דברים לה) וַיַּרְאֵהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחְמֵי לֵיהּ כָּל דָּרִין דְּעַלְמָא, וְכָל אִינּוּן מַנְהִיגֵי עַלְמָא, וְכָל שְׁאָר נְבִיאֵי, עַד לָא יֵיתוּן לְעַלְמָא.

גַּם כָּךְ הַצַּדִּיקִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַרְאֶה לָהֶם כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם עַד שֶׁלֹּא יָבאוּ וְיִמָּצְאוּ בָּעוֹלָם. מִנַּיִן לָנוּ? מֵאָדָם [זה אדם] שֶׁהָיָה רִאשׁוֹן, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶרְאָה לוֹ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת עַד שֶׁלֹּא יָבאוּ, כַּכָּתוּב (בראשית ה) זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת [אדם], שֶׁשָּׁנִינוּ, הֶרְאָה לוֹ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת שֶׁעֲתִידִים לָבֹא לָעוֹלָם. וְכֵן לְמֹשֶׁה, שֶׁכָּתוּב (דברים לד) וַיַּרְאֵהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶרְאָה לוֹ כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם וְכל אוֹתָם מַנְהִיגֵי הָעוֹלָם וְכָל שְׁאָר הַנְּבִיאִים עַד שֶׁלֹּא יָבאוּ לָעוֹלָם.

אוּף הָכָא, וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, חָמָא לְמַרְחוֹק, וְאִזְדַּעְזַע, וְאָמַר מִי אֵלֶּה. וְהַאי קְרָא אַשְׁלִים לְתֵרִין סְטָרִין, לְהַאי סִטְרָא, וּלְהַאי סִטְרָא. וְעַל דָּא אְתִיב יוֹסֵף וְאָמַר, בָּנַי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה. וּמְנָא לָן דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחְמֵי לֵיהּ בְּרוּחָא דְקוּדְשָׁא. דִּכְתִיב וְהִנֵּה הֶרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת זַרְעֶךָ. גַּם, לְאַסְגָּאָה אינוּן דְּנָפְקִין מִנֵּיהּ כִּדְקָאֲמָרָן:

גַּם כָּאן, וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, רָאָה לְמַרְחוֹק וְהִזְדַּעְזַע, וְאָמַר מִי אֵלֶּה? וּפְסוּק זֶה מַשְׁלִים לִשְׁנֵי צְדָדִים, לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה. וְלָכֵן הֵשִׁיב יוֹסֵף וְאָמַר, בָּנַי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה. וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ? שֶׁכָּתוּב וְהִנֵּה הֶרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת זַרְעֶךָ. גַּם - לְרַבּוֹת אוֹתָם שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ.

וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמַר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר וגו', בְּהַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ, וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף, דְּלָא אַשְׁכְּחָן הָכָא בְּרָכָה דִּבְרִיךְ לֵיהּ לְיוֹסֵף אֶלָּא לְבָנוֹי. אִי לִבְנוֹי, וַיְבָרֵכֵם מִבָּעֵי לֵיהּ, מַהוּ וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף, וְלָא אַשְׁכְּחָן הָכָא דְּאִתְבְּרִיךְ יוֹסֵף.

וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמַר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר וגו'. בַּפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ, וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף, שֶׁלֹּא מָצָאנוּ כָּאן בְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ אֶת יוֹסֵף, אֶלָּא אֶת בָּנָיו. אִם לְבָנָיו, אַז צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּתוּב וַיְבָרֵכֵם, אַז מַה זֶּה וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף, וְלֹא מָצָאנוּ כָּאן שֶׁיּוֹסֵף הִתְבָּרֵךְ?

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, אֶת דַּיְיקָא, כְּתִיב אֶת יוֹסֵף, בִּרְכְתָא דִּבְנוֹי הֲוָה, וְכַד אִתְבָּרְכָאן בְּנוֹי, אִיהוּ מִתְבָּרֵךְ. דִּבְרִכְתָא דִּבְנוֹי דְּבַר נָשׁ בִּרְכָתֵיהּ אִיהִי.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, דַּוְקָא אֶת, כְּתוּב אֶת יוֹסֵף, הַבְּרָכָה שֶׁל בָּנָיו הָיְתָה, וְכַאֲשֶׁר מִתְבָּרְכִים בָּנָיו, הוּא מִתְבָּרֵךְ. שֶׁבְּרָכָה שֶׁל בָּנָיו שֶׁל אָדָם בִּרְכָתוֹ הִיא.

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף, אֶת דַּיְיקָא, דְּבָרִיךְ לְאֶת קַיְימָא, רָזָא (נ"א דברית בגין דכיון דאמר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה, כדין בריך להההוא אתר רזא) דִּבְרִית דְּנָטַר יוֹסֵף, וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי צַדִּיק, אֶת דְּיוֹסֵף, רָזָא דִּבְרִית דְּקַיְימָא בַּהֲדֵיהּ דְּיוֹסֵף: הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְּכוּ אֲבוֹתַי לְפָנָיו. הָאֱלֹהִים, דָּא רָזָא דִּבְרִית קַדִּישָׁא, קַיְימָא קַדִּישָׁא. אֲבוֹתַי לְפָנָיו, דַּיְיקָא לְפָנָיו,

דְּאִינּוּן קַדְמָאֵי עִלָּאֵי, מִקַּמֵּי רָזָא דְנָא, אַבְרָהָם וְיִצְחָק, דְּהָא מִנְּהוֹן אִתְּזַן וְיִנְקָא הַהוּא (נ"א מההוא) אֲתַר.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וִיבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף, דָּוְקָא אֶת, שֶׁבֵּרַךְ אֶת אוֹת הַבְּרִית, סוֹד [הברית משום שכיון שאמר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה, אז ברך לאותו מקום סוד] הַבְּרִית שֶׁיּוֹסֵף שָׁמַר, וְלָכֵן נִקְרָא צַדִּיק. אֶת שֶׁל יוֹסֵף, סוֹד הַבְּרִית שֶׁעוֹמֶדֶת עִם יוֹסֵף. הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְּכוּ אֲבֹתַי לְפָנָיו. הָאֱלֹהִים - זֶה סוֹד הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה, בְּרִית קֹדֶשׁ. אֲבֹתַי לְפָנָיו - דָּוְקָא לְפָנָיו, שֶׁאוֹתָם רֹאשׁוֹנִים עֶלְיוֹנִים מִלְּפָנֵי סוֹד שֶׁלָּנוּ, אַבְרָהָם וְיִצְחָק, שֶׁהֲרֵי מֵהֶם נִזּוֹן וְיוֹנֵק אוֹתוֹ [מאותו] מָקוֹם.

הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אוֹתִי, מַאי טַעְמָא זְמָנָא אָחֳרָא הָאֱלֹהִים. אֶלָּא רָזָא עִלָּאָה אִיהוּ, וְהָכָא בָּרִיךְ לְהַהוּא אֲתַר, בְּרָזָא דְּאֱלֹהִים חַיִּים, מְקוֹרָא דְחַיֵּי, דְּמִנַּיהּ נָפְקִין בִּרְכָאן. וּבְגִין דָּא אַדְכַּר גַּרְמַיהּ בְּהַאי אֲתַר, וְאָמַר, הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אוֹתִי, בְּגִין דְּכָל בִּרְכָאן דְּנָגְדֵי מִמְּקוֹרָא דְחַיֵּי, יַעֲקֹב נָטִיל לוֹן. וְכֵיוָן דְּנָטִיל לוֹן אִיהוּ, הַאי אֲתַר נָטַל בִּרְכָאן, וְכֹלָּא אִיהוּ תַּלְיָיא (נ"א בדכורא) בְּדִבּוּרָא. וְעַל דָּא וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף כְּתִיב.

הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אוֹתִי, מָה הַטַּעַם פַּעַם אַחֶרֶת הָאֱלֹהִים? אֶלָּא סוֹד עֶלְיוֹן הוּא, וְכָאן בֵּרַךְ אֶת אוֹתוֹ מָקוֹם בְּסוֹד שֶׁל אֱלֹהִים חַיִּים, מְקוֹר הַחַיִּים שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת, וְלָכֵן הִזְכִּיר עַצְמוֹ בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָמַר הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אוֹתִי, מְשׁוּם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁשּׁוֹפְעוֹת מִמְּקוֹר הַחַיִּים יַעֲקֹב לָקַח אוֹתָן, וְכֵיוָן שֶׁהוּא לָקַח אוֹתָן, מָקוֹם זֶה לָקַח בְּרָכוֹת, וְהַכֹּל תָּלוּי [בזכר] בַּדִּבּוּר, וְעַל זֶה וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף כָּתוּב.

דף רכח.

בְּגִין כָּךְ, בְּכָל אֲתַר דְּבִרְכָאן אִצְטְרִיכוּ לְבָרְכָא, בָּעֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאִתְבָּרְכָא בְּקַדְמִיתָא, וּלְבָתַר אִתְבָּרְכוּ אָחֳרָנִין, וְאִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִתְבָּרִיךְ בְּקַדְמִיתָא, אִינּוּן בִּרְכָאן לָא (דף רכח ע"א) מִתְקַיְּימִין.

לָכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכוֹת, צָרִיךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִתְבָּרֵךְ בַּהַתְחָלָה, וְאַחַר כָּךְ מִתְבָּרְכִים הָאֲחֵרִים. וְאִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא מִתְבָּרֵךְ בַּהַתְחָלָה, אוֹתָן בְּרָכוֹת לֹא מִתְקַיְּמוֹת.

וְאִי תֵּימָא, הָא יַעֲקֹב דְּבָרְכֵיהּ אֲבוּהָ, וְלָא בָּרְכֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקַדְמִיתָא. תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּבָרִיךְ יִצְחָק לְיַעֲקֹב, לָא בָּרְכֵיהּ, עַד דְּבָרִיךְ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקַדְמִיתָא. כֵּיוָן דְּבָרִיךְ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקַדְמִיתָא, בָּרְכֵיהּ לְיַעֲקֹב. מָנָא לָן, דִּכְתִיב (בראשית כו) וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'. הָכָא קַיֵּים בְּרָכָה לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דִּכְתִיב, אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה', אִתְבָּרֵךְ בְּקַיּוּמָא דְּבִרְכָאן, וּלְבָתַר כְּתִיב בַּתְרֵיהּ, וְיִתֶּן לְךָ וְגוֹ'. כֵּיוָן דְּהַהוּא שָׂדֶה אִתְקַיַּים בְּקַיּוּמָא דְּבִרְכָאן, (ס"א בברכוי, מיד ברכיה, ויתן לך האלהים, דההוא שדה רזא) דְּנָפְקֵי מִינֵּיהּ בִּרְכָאן, לְבָתַר דְּאִיהוּ אִתְקַיַּים בְּבִרְכוֹי.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי יַעֲקֹב, שֶׁבֵּרַךְ אוֹתוֹ אָבִיו וְלֹא בֵּרַךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּהַתְחָלָה - בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב, לֹא בֵּרַכוֹ עַד שֶׁבֵּרַךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּהַתְחָלָה. כֵּיוָן שֶׁבֵּרַךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ

הוּא בַּהַתְחָלָה, הוּא בָּרַךְ אֶת יַעֲקֹב. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (בראשית כז) וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'. כְּאן עוֹלֶה בְּרָכָה לְקָדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא, שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'. הִתְבָּרֵךְ בְּקִיּוּם הַבְּרָכוֹת, וְאַחַר כְּךָ אַחֲרָיו וְיִתֶּן לְךָ וְגוֹ'. כֵּיוָן שֶׁאוֹתוֹ שָׂדֶה הִתְקַיֵּם בַּעֲמִידַת הַבְּרָכוֹת, [בברכותיו, מיד ברכו ויתן לך האלהים, שאותו שדה סוד] שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת, אַחַר שֶׁהוּא הִתְקַיֵּם בִּבְרָכוֹתָיו.

כְּגַוְונָא דָא בָּרִיךְ יַעֲקֹב בְּקַדְמֵיתָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּלְבָתַר בָּרִיךְ לְבָנוֹי. תָּא חֲזֵי, בְּצַפְרָא בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאַקְדָּמָא בִּרְכָאן לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּלְבָתַר לִשְׁאָר בְּנֵי עָלְמָא, וְהָא אוֹקִימְנָא דִּכְתִיב בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד וְגוֹ'.

כְּמוֹ זֶה בֵּרַךְ יַעֲקֹב בַּתְּחִלָּה אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאַחַר כְּךָ בֵּרַךְ אֶת בָּנָיו. בֹּא רְאֵה, בַּבֹּקֶר צָרִיךְ אָדָם לְהַקְדִּים בְּרָכוֹת לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, וְאַחַר כָּךְ לִשְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהֲרֵי הֲקַמְנוּ בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד וְגוֹ'.

וְתָא חֲזֵי, כַּד בָּעָא יַעֲקֹב לְבָרְכָא לְאֵינוּן בְּנֵי יוֹסֵף, חָמָא בְּרוּחַ קוּדְשָׁא דְּזַמִּין לְנָפְקָא מֵאֲפְרַיִם יָרְבְעָם בֶּן נְבָט. פְּתַח וְאָמַר, מִי אֵלֶּה. מַשְׁמַע (ס"א מאי שנא) דְּאָמַר בַּעֲבוֹדָה דָא דְסִטְרָא דְּעֲבוֹדָה זָרָה (שמות לכ) אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל. אֶלָּא רָזָא אִיהוּ, כָּל אִינּוּן סִטְרִין דְּהַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא, וּמִסִּטְרָא דְּהַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא הַהוּא חִוְיָא. (שמות רל"ו ע"ב) וְאִית מַאן דְּרָכִיב עֲלֵיהּ, וְכַד מִזְדַּוְונָן, אִקְרוֹן אֱלֹהָ. וְאִינּוּן מִזְדַּמְּנִין בְּעַלְמָא, בְּכָל אִינּוּן סִטְרִין דִּלְהוֹן.

וּבָא רְאֵה, כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְבָרֵךְ אֶת אוֹתָם בְּנֵי יוֹסֵף, רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָתִיד לָצֵאת מֵאֶפְרַיִם יָרְבְעָם בֶּן נְבָט. פָּתַח וְאָמַר מִי אֵלֶּה? מַשְׁמַע [מה שונה] שֶׁאָמַר בַּעֲבוֹדָה זוֹ שֶׁל צַד עֲבוֹדָה זָרָה אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל? אֶלָּא סוֹד הוּא, כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים שֶׁל אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ הָרָע, וּמִצַּד אוֹתָהּ רוּחַ טֻמְאָה אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ, וְיֵשׁ מִי שֶׁרוֹכֵב עָלָיו, וּכְשֶׁמִּזְדַּוְּגִים נִקְרָאִים אֱלֹהָ, וְהֵם מִזְדַּמְּנִים בָּעוֹלָם בְּכָל אוֹתָם צְדָדִים שֶׁלָּהֶם.

וְרוּחַ דְּקוּדְשָׁא אִקְרֵי זֹאת, דְּאִיהוּ רָזָא דִּבְרִית, רְשִׁימָא קַדִּישָׁא דְּאִשְׁתַּכַּח תְּדִיר בְּבַר נָשׁ, וְכֵן (שמות טו) זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ, (ישעיה כה) זֶה ה'. (ס"א הוא יי) אֲבָל אִלֵּין, אִקְרוֹן אֵלֶ"ה, וְעַל דָּא כְּתִיב, אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל.

וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִקְרֵאת זֹאת, שֶׁהוּא סוֹד הַבְּרִית, רֹשֶׁם הַקְּדוּשׁ שֶׁנִּמְצָא תָּמִיד בָּאָדָם. וְכֵן זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ - זֶה ה'. [הוא ה'] אֲבָל אֵלֶּה נִקְרָאִים אֵלֶּה, וְעַל זֶה כָּתוּב (שמות לח) אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל.

וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב, (ישעיה מט) גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה, וְאָנֹכִי רָזָא דְּזֹאת, לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ. וּכְתִיב, (איכה א) עַל אֵלֶּה אֲנִי בוֹכִיָה, דְּהַהוּא חוֹבָא גָּרְמָא לוֹן לְמִבְכֵּי כַּמָּה בְּכִיִּין. דְּבַר אַחֵר עַל אֵלֶּה אֲנִי, מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּאִתְיְיהִיב רְשׁוּ לְאַתָּר דָּא לְשַׁלְטָאָה עַל יִשְׂרָאֵל, וּלְחָרְבָא בֵּי מַקְדְּשָׁא, וּבְגִין דְּאִתְיְיהִיב לוֹן רְשׁוּ לְשַׁלְטָאָה, (ס"א כתיב, (איכה א) על אלה אני בוכיה, רזא דמלה דא סטרא דמסאבא דאתייהיב לון רשו לשלטאה) אֲנִי בוֹכִיָה, דָּא רוּחַ קוּדְשָׁא דְּאִקְרֵי אֲנִי. וְלָכֵן כָּתוּב (ישעיה מט) גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה, וְאָנֹכִי - סוֹד שֶׁל זֹאת - לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ, וְכָתוּב (איכה א) עַל אֵלֶּה אֲנִי בוֹכִיָה, שֶׁאוֹתוֹ הַחֵטְא גָּרַם לָהֶם לִבְכּוֹת כַּמָּה בְּכִיּוֹת. דָּבָר אַחֵר עַל אֵלֶּה אֲנִי - מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְמָקוֹם זֶה לִשְׁלֹט עַל יִשְׂרָאֵל וּלְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת

לְשַׁלֹּט, [כתוב על אלה אני בוכיה, סוד הדבר זה צד הטמאה שנתנה להם רשות לשלט] אֲנִי בוֹכִיָּה, זוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּקְרֵאת אֲנִי.

וְאִי תֵּימָא, הָא כְּתִיב, (דברים כח) אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית. הָכִי הוּא וַדַּאי, דְּכָל אִלֵּין לָא מִתְקַיְּימֵי, אֶלָּא מִגּוֹ אֱלֶה, דְּתַמָּן כָּל לְוָוטִין שָׁרְיָין, כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא דְּאִיהוּ אָרוּר. וּבְגִין דָּא אַקְדִּים וְאָמַר אֱלֶה, דְּקַיְּימָא לְמַאן דְּעָבַר דִּבְרֵי הַבְּרִית. (ויקרא כז) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה', בְּגִין דְּכָל פִּקּוּדָא דְּאוֹרַיְיתָא לְאִתְדַּכָּאָה בַּר נָשׁ, וְלָא יִסְטֵי מֵאוֹרְחָא דָא, וְיִסְתַּמַּר מִתַּמָּן, וְיִתְפְּרַשׁ מִנַּיְיהוּ. וְאִי תֵּימָא (בראשית ו) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ. הָכִי הוּא וַדַּאי, דְּהָא נָפַק חָם, דְּאִיהוּ אֲבִי כְּנַעַן, וּכְתִיב, (בראשית מט) אָרוּר כְּנַעַן וְאִיהוּ רָזָא דָא דְּאֵלֶּה.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי כָּתוּב (דברים כח) אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית - כָּךְ זֶה בְּוַדַּאי, שֶׁכָּל אֵלֶּה לֹא מִתְקַיְּמִים אֶלָּא מִתּוֹךְ אֵלֶּה שֶׁשָּׁם כָּל הַקְּלָלוֹת שְׁרוּיוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שֶׁהוּא אָרוּר, וְלָכֵן הִקְדִּים וְאָמַר אֵלֶּה, שֶׁעוֹמֵד לְמִי שֶׁעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי הַבְּרִית. אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' (ויקרא כו), מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִצְוָה שֶׁל הַתּוֹרָה לְטַהֵר אֶת הָאָדָם, וְלֹא יִסְטֶה מֵדַּרְכָּךְ זוֹ, וְיִשָּׁמֵר מִשָּׁם וְיִפָּרֵד מֵהֶם. וְאִם תֹּאמַר, (בראשית ו) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ - כָּךְ הוּא וַדַּאי, שֶׁהֲרֵי יָצָא חָם, שֶׁהוּא אֲבִי כְּנַעַן, וְכָתוּב (שם ט) אָרוּר כְּנַעַן, וְהוּא סוֹד זֶה שֶׁל אֵלֶּה.

וְעַל דָּא (ס"א כל הני התוכא סוספיתא דדהבא, ועל דא כתיב מי אלה, ישראל כד עבדון עגלא) כְּתִיב וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַנֵּי הִתּוּכָא סוֹסְפִּיתָא דְּדַהֲבָא. אַהֲרֹן קָרִיב דַּהֲבָא, דְּאִיהוּ סִטְרָא דִּילֵיהּ, דְּכָלִיל אִיהוּ בְּתוּקְפָּא דְּאֶשָׁא, וְכוּלָּא חַד, וְסִטְרָא דָא דַּהֲבָא וְאֶשָׁא. (ד"א ל"ג לאתתקפא) רוּחַ מְסָאֲבָא, דְּאִשְׁתַּכַּח תָּדִיר בְּמַדְבְּרָא, אַשְׁכַּח אֲתַר בְּהַהוּא זִמְנָא, לְאַתְקָפָא בֵּיהּ.

וְלָכֵן (וכל אלה התוך פסלת הזהב, ועל זה כתוב מי אלה, ישראל כאשר עשו את העגל) כָּתוּב וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל, וְכָל אֵלֶּה הִתּוּךְ פְּסֹלֶת הַזָּהָב. אַהֲרֹן הִקְרִיב זָהָב שֶׁהוּא צַד שֶׁלּוֹ שֶׁכָּלוּל הוּא בְּחֹזֶק הָאֵשׁ, וְהַכֹּל אֶחָד, וְצַד זֶה זָהָב וְאֵשׁ. [להגבירן] רוּחַ טֻמְאָה שֶׁנִּמְצֵאת תָּמִיד בַּמִּדְבָּר, מָצְאָה מָקוֹם בְּאוֹתוֹ זְמַן לְהֶחָזִיק בּוֹ.

וּמַה דְּהָווּ יִשְׂרָאֵל דָּכְיִין מֵהַהוּא זוּהֲמָא קַדְמָאָה דְּאִטְיַל בְּעֶגְלָא, דְּגָרִים מוֹתָא לְעַלְמָא, כַּד קָמוּ עַל טוּרָא דְסִינַי, לְבָתַר אַהֲדָרוּ, וְגָרִים לוֹ כְּמִלְקַדְמִין, לְסָאֲבָא לוֹן, וּלְאִתְתַּקְפָּא עֲלַיְיהוּ. וְגָרִים לוֹן מוֹתָא, וּלְכָל עַלְמָא, לְדָרַיְיהוֹן בַּתְרַיְיהוּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים פב) אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וְגו' אָכֵן כְּאָדָם וְגו'.

וּמַה שֶּׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים מֵאוֹתָהּ זֻהֲמָה רִאשׁוֹנָה שֶׁהִטִּיל בָּעוֹלָם, שֶׁגָּרַם מָוֶת לָעוֹלָם, כְּשֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, אַחַר כָּךְ חָזְרוּ, וְגָרַם לָהֶם כְּמוֹ מִקֹּדֶם לְטַמֵּא אוֹתָם וּלְהִתְחַזֵּק עֲלֵיהֶם, וְגָרַם לָהֶם מָוֶת וּלְכָל הָעוֹלָם לְדוֹרוֹתֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים פג) אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וְגוֹ', אָכֵן כְּאָדָם וְגוֹ'.

וְעַל דָּא כַּד חָמָא יַעֲקֹב לְיָרְבְעָם בֶּן נְבָט דְּעָבַד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְאָמַר אֱלֹהֶיךָ, אִזְדַּעְזַע, וְאָמַר מִי אֱלֹהֶיךָ. כַּד בָּעָא לְבָתַר לְבָרְכָא לוֹן, בָּרִיךְ לֵיהּ (ס"א לשכינתא בקדמיתא, ולבתר)

בָּרִיךְ (לון) לִבְנוֹי. כֵּיוָן דְּבָרִיךְ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקַדְמִיתָא, לְבָתַר מֵהַהוּא אֲתַר דְּבָרִיךְ בְּקַדְמִיתָא, בָּרִיךְ לוֹן. הֲדָא הוּא דִכְתִיב הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע וְגוֹ'.

וְעַל זֶה, כְּשֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת יַרְבָּעָם בֶּן נְבָט שֶׁעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְאָמַר אֱלֹהֶיךָ, הִזְדַּעְזַע וְאָמַר מִי אֱלֹהֶ. כְּשֶׁרָצָה אַחַר כָּךְ לְבָרְכָם, בֵּרַךְ אֶת [השכינה בתחלה] וְאַחַר כָּךְ בֵּרַךְ [את] בָּנָיו. כֵּיוָן שֶׁבֵּרַךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּתְּחִלָּה, אַחַר כָּךְ מַאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁבֵּרַךְ בַּתְּחִלָּה בֵּרַךְ אוֹתָם. וְהוּ שֶׁכָּתוּב הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אוֹתִי מִכָּל רַע וְגוֹ'.

דף רכח:

רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה לח) וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'. הָא אוּקְמוּהָ, דְּלָא לְצָלֵי בַּר נָשׁ אֶלָּא סָמוּךְ לְכוֹתְלָא, וְלָא יְהֵא מִלָּה חָצִיץ בֵּינֵיהּ לְבֵין כּוֹתְלָא. דִּכְתִיב וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. מַאי שְׁנָא בְּכֻלְּהוּ דְּצַלֵּי צְלוֹתָא, דְּלָא כְּתִיב בְּהוּ וַיַּסֵּב פָּנָיו אֶל הַקִּיר, דְּהָא דַּי לֵיהּ דְּיֵימָא וְיִתְפַּלֵּל אֶל ה', דְּהָא מַאן דְּמַצְלֵי צְלוֹתָא, אִיהוּ כַּוּוֹן דַּעְתֵּיהּ כְּדְקָא יָאוּת, דְּהָא כְּתִיב בְּמשֶׁה, (במדבר יא) וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל ה'. (שמות יא) וַיֹּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' וְלָא כְּתִיב (דף רכח ע"ב) וַיַּסֵּב פָּנָיו. הָכָא בְּחִזְקִיָּהוּ, מַאי טַעְמָא וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר, וּלְבָתַר וַיִּתְפַּלֵּל.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה לח) וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'. הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל אָדָם רַק סָמוּךְ לַכֹּתֶל, וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ לְבֵין הַכֹּתֶל, שֶׁכָּתוּב וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. מַה שׁוֹנָה בְּכָלָם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ תְּפִלָּה, שֶׁלֹּא כָתוּב בָּהֶם וַיַּסֵּב פָּנָיו אֶל הַקִּיר? שֶׁהֲרֵי דַּי לוֹ לוֹמַר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה', שֶׁהֲרֵי מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה, הוּא מְכַוֵּן דַּעְתּוֹ כָּרָאוּי, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב בְּמשֶׁה (במדבר כב) וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל ה', וַיֹּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה', וְלֹא כָתוּב וַיַּסֵּב פָּנָיו. כָּאן בְּחִזְקִיָּהוּ מָה הַטַּעַם וַיַּסֵּב חִזְקִיָּה פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְאַחַר כָּךְ וַיִּתְפַּלֵּל?

אֶלָּא רָזָא דְמִלָּה אִיהוּ, דְּתָנִינָן, חִזְקִיָּה בְּהַהוּא זִמְנָא לָא הֲוָה נָסִיב, וְלָא הֲוָה לֵיהּ אִנְתּוּ, וְלָא אוֹלִיד בְּנִין, מַה כְּתִיב, (ישעיה לח) וַיָּבֹא אֵלָיו וְגוֹ' כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה, וְתָנִינָן כִּי מֵת אַתָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלָא תִחְיֶה בָּעוֹלָם הַבָּא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּלָא אוֹלִיד בְּנִין.

אֶלָּא סוֹד הַדָּבָר הוּא, שֶׁשָּׁנִינוּ, חִזְקִיָּה בְּאוֹתוֹ זְמַן לֹא הָיָה נָשׂוּי, וְלֹא הָיְתָה לוֹ אִשָּׁה וְלֹא הוֹלִיד בָּנִים, מַה כָּתוּב? וַיָּבֹא אֵלָיו וְגוֹ' כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה. וְשָׁנִינוּ, כִּי מֵת אַתָּה - בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תִחְיֶה - בָּעוֹלָם הַבָּא. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הוֹלִיד בָּנִים.

דְּכָל מַאן דְּלָא אִשְׁתַּדַּל לְאוֹלָדָא בְּנִין בְּהַאי עָלְמָא, לָא מִתְקַיְּים בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְלָא יְהֵא לֵיהּ חוּלָקָא בְּהַהוּא עָלְמָא. וְאִתְתָּרְכַת נִשְׁמָתֵיהּ בְּעָלְמָא (דאתי), וְלָא אַשְׁכָּחַת נַיְיחָא בְּאֲתַר דְּעָלְמָא. וְדָא הוּא עוֹנָשָׁא דִכְתִיב בְּאוֹרַיְיתָא, (ויקרא כ) עֲרִירִים יָמוּתוּ, וּמִתְרְגְּמִינָן בְּלָא וְלָד. בְּגִין דְּמַאן דְּאִיהוּ בְּלָא וְלָד, כַּד אָזִיל בְּהַהוּא עָלְמָא, מִית הוּא תַּמָּן. מִית בְּעָלְמָא דֵּין, וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. וְעַל דָּא כְּתִיב כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה.

שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדֵּל לְהוֹלִיד בָּנִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, לֹא מִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וּמִתְגָּרֶשֶׁת נִשְׁמָתוֹ בָּעוֹלָם [הבא], וְלֹא מוֹצֵאת מְנוּחָה בְּמָקוֹם בָּעוֹלָם, וְזֶהוּ הָעֹנֶשׁ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה (ויקרא כ) עֲרִירִים יָמוּתוּ, וּמִתְרַגְּמִים בְּלֹא וָלָד, מְשׁוּם שֶׁמִּי שֶׁהוּא בְּלִי וָלָד, כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם מֵת הוּא שָׁם, מֵת בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, וְלָכֵן כָּתוּב כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא דִּשְׁכִינְתָּא לָא שַׁרְיָא עֲלוֹי כְּלָל, כְּדֵין כְּתִיב וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. אוֹלִיפְנָא דְּשַׁוִּי רַעְיוֹנוֹי, וְכַוִּון אַנְפּוֹהִי לְמֵיסַב אִתְּתָא, בְּגִין דְּתִשְׁרֵי עֲלוֹי שְׁכִינְתָּא, רָזָא דְּקִיר.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁשְּׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה עָלָיו כְּלָל, אֲז כָּתוּב וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. לְמַדְנוּ שֶׁשָּׁם רַעְיוֹנוֹתָיו וְכַוָּן אֶת פָּנָיו לְשֵׁאת אִשָּׁה, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו הַשְּׁכִינָה, סוֹד שֶׁל הַקִּיר.

וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב לְבָתַר, וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה', מִכָּאן אוֹלִיפְנָא, דְּמַאן דְּאִית בֵּיהּ חוֹבָא, וּבָעֵי לְמִבְעֵי רַחֲמֵי עֲלוֹי, יְכַוִּין אַנְפּוֹי וְרַעְיוֹנוֹי, לְאַתְקָנָא גַּרְמֵיהּ מֵהַהוּא חוֹבָא, וּלְבָתַר יִבְעֵי צְלוֹתָא. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (איכה ג) נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקוֹרָה בְּקַדְמִיתָא, וּלְבָתַר וְנָשׁוּבָה. אוֹף הָכָא, כֵּיוָן דְּיָדַע חִזְקִיָּהוּ חוֹבֵיהּ, מַה כְּתִיב וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר, שַׁוִּי אַנְפּוֹי לְאַתְקָנָא לְגַבֵּי שְׁכִינְתָּא, דְּהָא לְגַבֵּי אֲתַר דָּא חָב.

וְלָכֵן כְּתוּב אַחַר כָּךְ וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'. מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עָלָיו, יְכַוֵּן פָּנָיו וְרַעְיוֹנוֹתָיו לְתַקֵּן עַצְמוֹ מֵאוֹתוֹ חֵטְא, וְאַחַר כָּךְ יְבַקֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ג) נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה - בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ - וְנָשׁוּבָה. גַּם כָּאן, כֵּיוָן שֶׁיָּדַע חִזְקִיָּה חֶטְאוֹ, מַה כְּתוּב? וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. שָׁם פָּנָיו לְתַקֵּן אֶל הַשְּׁכִינָה, שֶׁהֲרֵי אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה חָטָא.

בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא כָּל נוּקְבֵי דְעַלְמָא קַיְימִין בְּסִתְרָהָא. מַאן דְּאִית לֵיהּ נוּקְבָא, שַׁרְיָא אִיהִי לְגַבֵּיהּ, וּמַאן דְּלֵית לֵיהּ, לָא שַׁרְיָא לְגַבֵּיהּ. וְעַל דָּא אַתְקִין גַּרְמֵיהּ לְגַבֵּהּ לְאַתְקָנָא, וְשַׁוִּי עֲלֵיהּ לְאִתְנַסְּבָא, וּלְבָתַר וְיִתְפַּלֵּל אֶל יְיָ.

מְשׁוּם שֶׁהַשְּׁכִינָה, כָּל נְקֻבוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת בְּצִדָּהּ. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ נְקֵבָה, שׁוֹרָה הִיא עָלָיו. וּמִי שֶׁאֵין לוֹ, לֹא שׁוֹרָה עָלָיו. וְעַל זֶה תִּקֵּן עַצְמוֹ אֵלֶיהָ לְתַקֵּן, וְקִבֵּל עָלָיו לְהִנָּשֵׂא, וְאַחַר כָּךְ וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'.

קִיר, דָּא הוּא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, וְדָא שְׁכִינְתָּא, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (יהושע ג) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. קִיר, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה כב) מְקַרְקַר קִיר וְשׁוֹעֵ. קַרְקוּרָא וּנְהִימָא דְּקִיר, דְּאִיהוּ אֲדוֹן, כַּד אִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ירמיה לא) רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, וְהָא אוֹקִימְנָא. וּבְגִין כָּךְ וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר.

קִיר - זֶהוּ אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, וְזוֹ הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ג) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. קִיר - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כב) מְקַרְקֵר קֹר וְשׁוֹעֵ, קְרִקּוּר וּנְהִימַת הַקִּיר שֶׁהוּא אֲדוֹן, כְּשֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא) רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ. וְלָכֵן וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר.

תָּא חֲזֵי, בְּצִלּוֹתָא מַה כְּתִיב, (ישעיה לח) אָנָא יְיָ זְכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ, רָמַז הָכָא, דְּנָטַר בְּרִית קַדִּישָׁא, וְלָא סָאִיב לֵיהּ, וְנָטַר לֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת. כְּתִיב הָכָא הִתְהַלַּכְתִּי

לְפָנֶיךָ, וּכְתִיב הָתָם (בראשית יז) הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים וְאֶתְּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶיךָ, דְּנָטַר בְּרִית קַדִּישָׁא כְּדְקָא יְאוּת. בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם, דְּאִתְכַּוִּון בְּכָל אִינּוּן רָזֵי מְהֵימְנוּתָא דִּכְלִילָן בֶּאֱמֶת.

בֹּא רְאֵה, בַּתְּפִלָּה מַה כָּתוּב? אָנָּה ה' זְכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ. רַמַז כָּאן שֶׁשָּׁמַר בְּרִית הַקֹּדֶשׁ וְלֹא טִמֵּא אוֹתוֹ, וְשָׁמַר אוֹתוֹ כָּרָאוּי. כָּתוּב כָּאן הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ, וְכָתוּב שָׁם (בראשית יז) הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים וְאֶתְּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶיךָ, שֶׁשָּׁמַר בְּרִית הַקֹּדֶשׁ כָּרָאוּי, בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם, שֶׁהִתְכַּוֵּן בְּכָל אוֹתָם סוֹדוֹת הָאֱמוּנָה שֶׁכְּלוּלִים בֶּאֱמֶת.

וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי, דְּסָמַךְ גְּאוּלָה לִתְפִלָּה, וְהָא אוֹקִימְנָא. וְהָא אוֹקְמוּהָ חַבְרַיָּיא, דְּאִתְכַּוֵּון לְיַחֲדָא יְחוּדָא כְּדְקָא יְאוּת. וּבְגִין כָּךְ, וַיִּבָךְ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָדוֹל, דְּלֵית תַּרְעָא דְּקָיְימָא קַמֵּי דְּמָעִין. גְּאוּלָה, דָּא הוּא מַלְאָךְ הַגּוֹאֵל, דְּדָא אִיהוּ דְּאִשְׁתַּכַּח בְּכָל פֵּרוֹקָא דְּעַלְמָא, וְהָא אוֹקִימְנָא.

וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי, שֶׁסָּמַךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ. וְהִנֵּה פֵּרְשׁוּהָ הַחֲבֵרִים, שֶׁהִתְכַּוֵּן לְיַחֵד יִחוּד כָּרָאוּי, וְלָכֵן וַיֵּבְךְ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָדוֹל, שֶׁאֵין שַׁעַר שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי דְמָעוֹת. גְּאֻלָּה - זֶה הַמַּלְאָךְ הַגּאֵל, שֶׁזֶּהוּ נִמְצָא בְּכָל גְּאֻלָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ.

הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כֵּיוָן דְּבָרִיךְ יַעֲקֹב וְאִתְכַּוֵּון מִתַּתָּא לְעֵילָּא, כְּדֵין אַמְשִׁיךְ מֵעֵילָּא לְתַתָּא, דִּכְתִיב הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אוֹתִי, כֵּיוָן דְּאִיהוּ אוֹתִי, יְהִיב בִּרְכָאן לְהַאי אֲתַר, כֵּיוָן דְּאַמְטֵי בִּרְכָאן לְהַאי אֲתַר, כְּדֵין פָּתַח וְאָמַר הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל וְגו'.

הַמַּלְאָךְ הַגּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כֵּיוָן שֶׁבֵּרַךְ יַעֲקֹב וְהִתְכַּוֵּן מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, אָז הִמְשִׁיךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אֹתִי. כֵּיוָן שֶׁהוּא לָקַח, נָתַן בְּרָכוֹת לְמָקוֹם זֶה. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ אֶת הַבְּרָכוֹת לַמָּקוֹם הַזֶּה, אָז פָּתַח וְאָמַר הַמַּלְאָךְ הַגּאֵל וְכוּ'.

פָּתַח וְאָמַר, (מלכים א ח) כִּי הַכְּרוּבִים פּוֹרְשֵׂי כְנָפַיִם אֶל מְקוֹם הָאָרוֹן וְגו'. תָּא חֲזֵי, כְּרוּבִים בְּאֶת וּבְנִיסָא הֲווּ קָיְימֵי, תְּלַת זִמְנִין בְּיוֹמָא הֲווּ פָּרְשֵׂי גַּדְפֵּיהוֹן, וְסָכְכֵי עַל אֲרוֹנָא לְתַתָּא, דִּכְתִיב פּוֹרְשֵׂי כְנָפַיִם, פְּרוּשֵׂי לָא כְתִיב, אֶלָּא פּוֹרְשֵׂי.

פָּתַח וְאָמַר, (מלכים א ח) כִּי הַכְּרוּבִים פֹּרְשִׂים כְּנָפַיִם אֶל מְקוֹם הָאָרוֹן וְגו'. בֹּא רְאֵה, הַכְּרוּבִים בְּאוֹת וּבְנֵס הָיוּ עוֹמְדִים, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם הָיוּ פוֹרְשִׂים כַּנְפֵיהֶם וְסוֹכְכִים עַל הָאָרוֹן לְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב (שמות כה, כ) פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם. פְּרוּשֵׂי כְנָפַיִם לֹא כָתוּב, אֶלָּא פֹּרְשֵׂי.

וְתָא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לְתַתָּא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא, כְּרוּבִים, דִּיוּקְנָא דִּלְהוֹן כְּחֵיזוּ רַבְיָין, וְקָיְימִין תְּחוֹת הַאי אֲתַר, מִימִינָא וּמִשְּׂמָאלָא, וְאִלֵּין אִתְבָּרְכָן בְּקַדְמִיתָא מֵהַנָּהוּ בִּרְכָאן דְּנָגְדִּן מֵעֵילָּא, וּמֵהָכָא נָגְדִי בִּרְכָאן לְתַתָּא.

וּבָא וּרְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְמַטָּה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. כְּרוּבִים דְּמוּתָם כְּמַרְאֵה תִּינוֹקוֹת, וְעוֹמְדִים תַּחַת מָקוֹם זֶה מִיָּמִין וּמִשְּׂמֹאל, וְאֵלֶּה מִתְבָּרְכִים בַּתְּחִלָּה מֵאוֹתָן בְּרָכוֹת שֶׁשּׁוֹפְעוֹת מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּאן שׁוֹפְעוֹת הַבְּרָכוֹת לְמַטָּה.

וְעַל דָּא כְּתִיב, הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע. אוֹתִי, דְּנָטִיל בִּרְכָאן מִגְּוונִין דִּלְעֵילָא, וְכֵיוָן דְּאִיהוּ נָטִיל, יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים, דָּא רָזָא דִּכְרוּבִים, דְּמַנְיֵיהוּ נָגְדֵי (דף רכט ע"א) בִּרְכָאן מֵעִילָּאֵי לְתַתָּאֵי (ותתא):

וְלָכֵן כָּתוּב הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע. אֹתִי - שֶׁנָּטַל בְּרָכוֹת מִגְּוָנִים שֶׁלְּמַעְלָה. וְכֵיוָן שֶׁהוּא נָטַל, יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים, זֶהוּ סוֹד הַכְּרוּבִים, שֶׁמֵּהֶם שׁוֹפְעוֹת בְּרָכוֹת מֵהָעֶלְיוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים [ותחתונים].

הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְגו'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (משלי יט) בַּיִת וְהוֹן נַחֲלַת אָבוֹת, וְכִי נַחֲלַת אָבוֹת אִינְהוּ, וְהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב כֹּלָּא לְבַר נָשׁ. אֶלָּא, דְּכֵיוָן דְּאַחְסִין בֵּיתָא לְבַר נָשׁ וּמָמוֹנָא, לְזִמְנִין דְּיַחֲסִין כֹּלָּא לִבְרִיהּ, וְיִהֵא אַחְסָנָא דְּאָבוֹת. אֲבָל וּמֵיָּי אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת, בְּגִין דְּאִתְּתָא, כַּד אַחְסִין לָהּ בַּר נָשׁ, מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחְסִין לָהּ, דְּהָא לָא יַחְסִין לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבַר נָשׁ, אֶלָּא כַּד מַכְרִיזִין עֲלֵיהּ בְּרַקִּיעָא.

הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְגו'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (משלי יט) בַּיִת וְהוֹן נַחֲלַת אָבוֹת. וְכִי נַחֲלַת אָבוֹת הֵם, וַהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכֹּל לִבְנֵי אָדָם? אֶלָּא, כֵּיוָן שֶׁמּוֹרִישׁ בַּיִת וּמָמוֹן לְבֶן הָאָדָם, לִפְעָמִים יוֹרִישׁ הַכֹּל לִבְנוֹ, וְיִהְיֶה יְרֻשַּׁת הָאָבוֹת, אֲבָל וּמֵה' אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת, מִשּׁוּם שֶׁהָאִשָּׁה, כְּשֶׁיּוֹרֵשׁ אוֹתָהּ הַבֶּן אָדָם, הוּא יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ מֵעִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי לֹא יוֹרִישׁ אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבֶן הָאָדָם אֶלָּא כְּשֶׁמַּכְרִיזִים עָלֶיהָ בָּרָקִיעַ.

דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְזַוֵּוג זִוּוּגִין, עַד לָא יִתּוּן לְעָלְמָא. וְכַד זָכוּ בְּנֵי נָשָׁא לְפוּם עוֹבָדֵיהוֹן, הָכִי יַהֲבֵי לוֹן אִתְּתָא, וְכֹלָּא אִתְגַּלְיָין קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּלְפוּם עוֹבָדִין דְּזַכְאִין, הָכִי מְזַוֵּוג זִוּוּגִין.

שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַוֵּג זִוּוּגִים עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לָעוֹלָם. וּכְשֶׁזָּכוּ בְּנֵי אָדָם לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, כָּךְ נוֹתְנִים לָהֶם אִשָּׁה, וְהַכֹּל גָּלוּי לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּלְפִי מַעֲשִׂים שֶׁל צַדִּיקִים כָּךְ מְזַוֵּג זִוּוּגִים.

וּלְזִמְנִין דְּקָא סְלִיקוּ בְּקִלְיטִין, וְאַסְטֵי הַהוּא בַּר נָשׁ אָרְחֵיהּ, סָלִיק זִוּוּגֵיהּ לְאָחֳרָא, עַד דְּיִכְשַׁר עוֹבָדוֹי, וְכַד יִכְשַׁר עוֹבָדוֹי, אוֹ דְּמָטֵי זִמְנֵיהּ, אִתְדְּחֵי גְּבַר מִקַּמֵּי גְּבַר, וְאָתֵי הַאי וְנָטִיל דִּילֵיהּ. וְדָא קְשֵׁי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִכֹּלָּא לְדַחְיָא בַּר נָשׁ מִקַּמֵּי גַּבְרָא אָחֳרָא, וּבְגִין כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ יָהִיב אִתְּתָא לְבַר נָשׁ, וּמִנַּיהּ אַתְיָין זִוּוּגִין. וְעַל דָּא וּמֵיָּי אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת.

וְלִפְעָמִים שֶׁעוֹלִים בְּמַאזְנַיִם, וּמַסְטֶה אוֹתוֹ הָאִישׁ דַּרְכּוֹ, עוֹלֶה זִוּוּגוֹ לְאַחֵר עַד שֶׁיַּכְשִׁיר מַעֲשָׂיו, וּכְשֶׁיַּכְשִׁיר מַעֲשָׂיו אוֹ שֶׁמַּגִּיעַ זְמַנּוֹ, נִדָּחֶה אִישׁ מִפְּנֵי אִישׁ, וּבָא זֶה וְלוֹקֵחַ אֶת שֶׁלּוֹ. וְזֶה קָשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

מֵהַכֹּל, לְדָחוֹת אִישׁ מִפָּנֵי אִישׁ אַחֵר, וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא נוֹתֵן אִשָּׁה לְבֶן הָאָדָם, וּמִמֶּנּוּ בָּאִים הַזִּוּוּגִים. וְלָכֵן וּמֵה' אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת.

בְּגִין כָּךְ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב כֹּלָּא לְבַר נָשׁ. וְאִי תֵּימָא אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת וְלָא אָחֳרָא. תָּא חֲזֵי, אַף עַל גַּב דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַזְמִין טָבָאן לְבַר נָשׁ לְמֵיהַב לֵיהּ, וְהוּא אַסְטֵי אָרְחוֹי מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְגַבֵּי סִטְרָא אָחֳרָא, מֵהַהוּא סִטְרָא אָחֳרָא דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, יֵיתֵי לֵיהּ מַאן דְּיֵיתֵי, בְּכָל (נ"א כל) קִטְרוּגִין, וְכָל בִּישִׁין, וְלָא אַתְיָין לֵיהּ מֵעִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֶלָּא מֵהַהוּא סִטְרָא בִּישָׁא דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ, בְּאִינּוּן עוֹבָדִין דְּעָבַד.

לָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכֹּל לְבֶן הָאָדָם. וְאִם תֹּאמַר, אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת וְלֹא אַחֶרֶת - בֹּא רְאֵה, אַף עַל גַּב שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַזְמִין טוֹב לָאָדָם לָתֵת לוֹ, וְהוּא מַסְטֶה דַּרְכּוֹ מֵעִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְצַד אַחֵר - מֵאוֹתוֹ צַד אַחֵר שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ יָבֹא לוֹ מַה שֶּׁיָּבֹא, בְּכָל [כל] הַקִּטְרוּגִים וְכָל הָרָעוֹת, וְלֹא בָּאִים אֵלָיו מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאוֹתוֹ צַד רָע שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה.

וְעַל דָּא, אִתְּתָא דְּלָאו אִיהִי מַשְׂכֶּלֶת, קְרָא עַל דָּא שִׁלְמֹה, (קהלת ז) וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה. בְּגִין דְּחוֹבוֹי דְּבַר נָשׁ, הוּא מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ, בְּאִינּוּן עוֹבָדִין דְּעָבַד. וְעַל דָּא כַּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בֵּיהּ בְּבַר נָשׁ, בְּגִין עוֹבָדוֹי דְּכָשְׁרָן, אִיהוּ אַזְמִין לֵיהּ אִנְתּוּ דְּאִיהִי מַשְׂכֶּלֶת, וּפָרִיק לֵיהּ בְּפוּרְקָן, מִגּוֹ סִטְרָא אָחֳרָא.

וְעַל זֶה, אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ מַשְׂכֶּלֶת, קָרָא עַל זֶה שְׁלֹמֹה, (קהלת ז) וּמֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה, מִשּׁוּם שֶׁחֲטָאֵי הָאָדָם הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה. וְלָכֵן, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בָּאָדָם מִשּׁוּם מַעֲשָׂיו הַכְּשֵׁרִים, הוּא מַזְמִין לוֹ אִשָּׁה שֶׁהִיא מַשְׂכֶּלֶת, וּפוֹדֶהוּ בִּפְדוּת מִתּוֹךְ הַצַּד הָאַחֵר.

וְעַל דָּא אָמַר יַעֲקֹב, הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע. מַאי מִכָּל רָע, דְּלָא אִזְדַּמְנַת לִי אִתְּתָא, דְּאִיהִי מִגּוֹ סִטְרָא אָחֳרָא, וְלָא אִעְרַע פְּסוּל בְּזַרְעִי (ס"א בערסי), דְּכֻלְּהוּ צַדִּיקֵי וּשְׁלֵימֵי בִּשְׁלִימוּ, בְּגִין דְּאִתְפָּרַק מִכָּל רָע, וְיַעֲקֹב לָא אִתְדַּבַּק בַּהֲהוּא סִטְרָא אָחֳרָא כְּלָל.

וְעַל זֶה אָמַר יַעֲקֹב הַמַּלְאָךְ הַגּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע. מַה זֶּה מִכָּל רָע? שֶׁלֹּא הִזְדַּמְּנָה לִי אִשָּׁה שֶׁהִיא מִתּוֹךְ הַצַּד הָאַחֵר, וְלֹא קָרָה פְּסוּל בְּזַרְעִי [במטתי], שֶׁכֻּלָּם צַדִּיקִים וּשְׁלֵמִים בִּשְׁלֵמוּת, מִשּׁוּם שֶׁנִּפְדָּה מִכָּל רָע, וְיַעֲקֹב לֹא נִדְבַּק בְּאוֹתוֹ צַד הָאַחֵר כְּלָל.

וְעַל דָּא, הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים. מַאי טַעְמָא אִתְחָזוּ לְאִתְבָּרְכָא, בְּגִין דְּנָטִיר יוֹסֵף אֶת קַיְימָא קַדִּישָׁא, וְעַל דָּא אָמַר יוֹסֵף בָּנַי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה, אַחְמֵי לֵיהּ רָזָא דִּבְרִית דְּנָטַר לֵיהּ. וּבְגִין דְּנָטַר לֵיהּ, אִתְחָזוּ לְאִתְבָּרְכָא וְאִתְחָזֵי אִיהוּ לְבָרְכָאן סַגִּיאִין. בְּגִין דָּא לְכֻלְּהוּ יָהַב בִּרְכָא חַד, וּלְיוֹסֵף בִּרְכָאן סַגִּיאִין, מַשְׁמַע דִּכְתִיב בִּרְכוֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכוֹת הוֹרַי וְגוֹ', בִּרְכוֹת שָׁדַיִם וָרָחַם תִּהְיֶיךָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף.

וְעַל זֶה הַמַּלְאָךְ הַגּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים. מָה הַטַּעַם נִרְאוּ לְבָרְכָה? מִשּׁוּם שֶׁשָּׁמַר יוֹסֵף אֶת אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה, וְעַל זֶה אָמַר יוֹסֵף, בָּנַי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה. הֶרְאָה לוֹ סוֹד הַבְּרִית שֶׁשָּׁמַר

אוֹתוֹ, וּמִשּׁוּם שֶׁשָּׁמַר אוֹתוֹ, רָאוּיִים לְהִתְבָּרֵךְ וְרָאוּי הוּא לְבִרְכוֹת רַבּוֹת. מִשּׁוּם כָּךְ לְכֻלָּם נָתַן בְּרָכָה אַחַת, וּלְיוֹסֵף בְּרָכוֹת רַבּוֹת, מַשְׁמָע שֶׁכָּתוּב בִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכֹת הוֹרַי וְגוֹ', בְּרָכוֹת שָׁדַיִם וָרָחַם, תִּהְיֶיןָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ר"ח ע"ב) (תהלים קכ"ג) אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת עֵינַי הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל תָּא חֲזֵי, צְלוֹתָא דְּבַר נָשׁ דְּאִתְכַּוֵּון בָּהּ, אִיהוּ לְעֵילָּא לְעוּמְקָא עִלָּאָה, דְּמִתַּמָּן נָגְדֵי כָּל בִּרְכָאן וְכָל חֵירוּ, וּמִתַּמָּן נָפְקֵי לְקֶיְימָא כֹּלָּא.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכג) אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת עֵינַי הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם. פְּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ, אֲבָל בֹּא רְאֵה, תְּפִלָּה שֶׁל בֶּן אָדָם שֶׁמִּתְכַּוֵּון בָּהּ, הוּא לְמַעְלָה לְעֹמֶק הָעֶלְיוֹן שֶׁמִּשָּׁם שׁוֹפְעוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַחֵרוּת, וּמִשָּׁם יוֹצְאִים לְקַיֵּם אֶת הַכֹּל.

וְעַל דָּא יַתִּיר יו"ד, בְּגִין דְּלָא פָּסִיק יו"ד, מֵאָתַר דָּא לְעָלְמִין. וּבְגִין דָּא כְּתִיב, הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם, אֶחָיד לְעֵילָּא, בְּרָזָא דְּחָכְמְתָא עִלָּאָה, וְאֶחָיד לְתַתָּא, דְּיָתִיב עַל כָּרְסְיָא דְּאָבָהָן, יָתִיב עַל כָּרְסְיָא דְּאִקָּרֵי שָׁמַיִם, וּבְגִין כָּךְ הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם כְּתִיב.

וְעַל זֶה יָתֵר יו"ד, מִשּׁוּם שֶׁיּו"ד לֹא פוֹסֵק מִמָּקוֹם הַזֶּה לְעוֹלָמִים, וְלָכֵן כָּתוּב הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמַיִם, אָחוּז לְמַעְלָה בְּסוֹד הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, וְאָחוּז לְמַטָּה שֶׁיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הָאָבוֹת, יוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, וְלָכֵן כָּתוּב הַיּוֹשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם.

וּמֵהָכָא, כַּד בִּרְכָאן נָגְדֵי מֵעִילָּא מֵעוּמְקָא דָּא, כֻּלְּהוּ נָטִיל לוֹן הַאי אֲתַר דְּאִקָּרֵי שָׁמַיִם, וּמֵהַאי נָגְדֵי לְתַתָּא, עַד דְּמָטוּ לְצַדִּיקַיָּיא קַיְימָא דְּעַלְמָא, וּמֵהָכָא מִתְבָּרְכִין כָּל אִינּוּן חַיָּילִין, וְכָל אִינּוּן מַשְׁרְיָין לְזַנְיֵיהוּ, וְהָא אוּקְמוּהָ.

וּמִכָּאן, כְּשֶׁבְּרָכוֹת שׁוֹפְעוֹת מִלְּמַעְלָה מֵהָעֹמֶק הַזֶּה, אֶת כֻּלָּן נוֹטֵל הַמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, וּמִזֶּה שׁוֹפְעִים לְמַטָּה, עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְצַדִּיק עַמּוּד הָעוֹלָם, וּמִכָּאן מִתְבָּרְכִים כָּל אוֹתָם הַחַיָּלוֹת וְכָל אוֹתָם הַמַּחֲנוֹת לְמִינֵיהֶם, וְהֵרֵי פֵּרוּשׁוֹ.

דף רכט:

תָּא חֲזֵי, בְּשִׁבְעִין וּתְרִין נְהוֹרִין, אִסְתַּלַּק עֲטָרָא דְּכָל מַשְׁרְיָין, עִגּוּלָא דְּעַלְמָא, בְּשִׁבְעִין דּוּכְתֵּי, חַד עִגּוּלָא לְכֻלְּהוּ (לעיל נ"ג ע"ב) בְּגוֹ הַהוּא עִגּוּלָא נְקוּדָה חָדָא דְּקֶיְימָא בְּאֶמְצָעִיתָא, מֵהַאי נְקוּדָה, אִתְּזַנַת כָּל הַהוּא עִגּוּלָא, בֵּית קֻדְשָׁא הַקֶּדֶשׁ, אִיהוּ אֲתַר (דף רכט ע"ב) לְהַהוּא רוּחָא דְּכָל רוּחִין (ס"א הכא רזא דכל רזין) אִתְטַמַּר בְּגַוֵּיהּ. הַאי טְמִירוּ אִיהוּ בְּגוֹ חֵילָהָא, טְמִירָא אִיהוּ בְּגוֹ לְגוֹ, כַּד סָלְקָא דָּא, כֹּלָּא סָלְקִין אֲבָתְרָהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (שיר השירים א) מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה.

בֹּא רְאֵה, בְּשִׁבְעִים וּשְׁנַיִם מְאוֹרוֹת עוֹלֶה עֲטָרַת כָּל הַמַּחֲנוֹת, עִגּוּל הָעוֹלָם, בְּשִׁבְעִים מְקוֹמוֹת, עִגּוּל אֶחָד לְכֻלָּם. בְּתוֹךְ אוֹתוֹ עִגּוּל נְקֻדָּה אַחַת שֶׁעוֹמֶדֶת בָּאֶמְצַע. מִנְּקֻדָּה זוֹ נִזּוֹן כָּל אוֹתוֹ עִגּוּל, בֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים,

הוּא מָקוֹם לְאוֹתָהּ רוּחַ כָּל הָרוּחוֹת, [כמו סוד של כל הסודות] נִסְתָּר בְּתוֹכוֹ. סֵתֶר זֶה הוּא בְּתוֹךְ חֵילוֹתֶיהָ, טָמִיר הוּא לִפְנֵי וְלִפְנִים. כְּשֶׁעוֹלֶה זוֹ, עוֹלִים כֻּלָּם אַחֲרֶיהָ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר א) מְשָׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה.

רִבִּי חִזְקִיָּה וְרִבִּי יוֹסֵי וְרִבִּי יְהוּדָה הֲווּ אָזְלֵי בְּאוֹרְחָא, אֲמַר רִבִּי יוֹסֵי, כָּל חַד וְחַד מִינָן לֵימָא מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. פָּתַח רִבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תהלים עט) אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּרַחֲימוּתָא דְיִשְׂרָאֵל, רָחִים לוֹן, דְּאִינּוּן עִדְבֵיהּ וְאַחְסַנְתֵּיהּ, לָא מְסַתַּכַּל אֲחָרָא בְּדִינַיְיהוּ, בַּר אִיהוּ בִּלְחוֹדֵיהּ.

רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאִתָּנוּ יֹאמַר דִּבְרֵי תוֹרָה. פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תהלים עט) אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁנִים מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל אוֹהֵב אוֹתָם, שֶׁהֵם גּוֹרָלוֹ וִירֻשָּׁתוֹ, לֹא מִסְתַּכֵּל אַחֵר בְּדִינָם, פָּרַט לוֹ לְבַדּוֹ.

וְכֵיוָן דְּאִיהוּ מִסְתַּכֵּל בְּדִינַיְיהוּ, אִתְמְלֵי עֲלַיְיהוּ רַחֲמִין, בְּגִין דְּאִיהוּ כְּאָב דְּרָחִים עַל בָּנִים, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קג) כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים רִחַם ה' וְגוֹ'. וְכֵיוָן דְּאִשְׁתַּכַּח לוֹן חוֹבִין, מַעֲבָר לוֹן רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, עַד דְּאַעֲבַר לוֹן לְכֻלְּהוּ מִקַּמֵּיהּ. וְכֵיוָן דְּאַעֲבַר לוֹן מִקַּמֵּיהּ, לָא אִשְׁתְּאַר עֲלַיְיהוּ חוֹבִין לְמֵיהַב שְׁלְטָנוּ לְסִטְרָא אָחֳרָא דְּדִינָא עֲלַיְיהוּ.

וְכֵיוָן שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בְּדִינָם, מִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא כְּאָב שֶׁמְּרַחֵם עַל הַבָּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קג) כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים רִחַם ה' וְגוֹ'. וְכֵיוָן שֶׁנִּמְצָאִים לָהֶם חֲטָאִים, מַעֲבִיר אוֹתָם רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, עַד שֶׁמַּעֲבִיר כֻּלָּם מִלְּפָנָיו. וְכֵיוָן שֶׁהֶעֱבִיר כֻּלָּם מִלְּפָנָיו, לֹא נִשְׁאָרִים עֲלֵיהֶם חֲטָאִים לְתֵת שִׁלְטוֹן לְצַד הָאַחֵר שֶׁל דִּין עֲלֵיהֶם.

אָתֵי לְמֵיחַב קַמֵּיהּ כְּדְבָקַדְמִיתָא, אינון חוֹבִין קַדְמָאֵי דְּאַעֲבַר מִקַּמֵּיהּ חְשִׁיב עֲלַיְיהוּ, וְעַל דָּא כְּתִיב אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְגוֹ'. דְּאִי רַחֲמֶיךָ לֹא יְקַדְּימוּ עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, לָא יָכְלִין לְקַיְימָא בְּעַלְמָא. בְּגִין דְּכַמָּה אינון מָארֵי דְּדִינָא קַשְׁיָא, מָארֵי תְּרֵיסִין, וְכַמָּה דְּלָטוֹרִין דְּקַיְימֵי עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל לְעֵילָא, וְאִלְמָלֵא דְּאַקְדִּים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רַחֲמִים עֲלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, עַד לָא יַשְׁגַּח בְּדִינַיְיהוֹן, לָא יָכְלִין לְקַיְימָא בְּעַלְמָא. וְעַל דָּא, מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד. דַּלּוּתָא דְעוֹבָדִין טָבִין, דַּלּוּתָא דְעוֹבָדִין דְּכָשָׁרָן. (קמי קודשא בריך הוא).

בָּא לַחֲטֹא לְפָנָיו כְּבַתְּחִלָּה - אוֹתָם חֲטָאִים רִאשׁוֹנִים שֶׁהֶעֱבִיר מִלְּפָנָיו, חָשַׁב עֲלֵיהֶם, וְלָכֵן כָּתוּב אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁנִים מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְגוֹ'. שֶׁאִם רַחֲמֶיךָ לֹא יְקַדְּימוּ עַל יִשְׂרָאֵל, לֹא יוּכְלוּ לַעֲמֹד בָּעוֹלָם. מִשּׁוּם שֶׁכַּמָּה הֵם בַּעֲלֵי הַדִּין הַקָּשֶׁה, בַּעֲלֵי מַגָּנִים, וְכַמָּה מַלְשִׁינִים שֶׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם שֶׁלְּיִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, וְאִלְמָלֵא שֶׁהַקָּדִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁגִּיחַ בְּדִינָם, לֹא יוּכְלוּ לַעֲמֹד בָּעוֹלָם. וְעַל זֶה מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד, דַּלּוּת שֶׁל מַעֲשִׂים טוֹבִים, דַּלּוּת שֶׁל מַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים [לפני הקדוש ברוך הוא].

תָּא חֲזֵי, אִלְמָלֵי יִסְגְּלוּן יִשְׂרָאֵל עוֹבָדִין דְּכָשְׁרָן קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָא הֲווּ קָאֵימוּ עֲלֵיהּ עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּעַלְמָא, אֲבָל יִשְׂרָאֵל אִינוּן גָּרְמִין לִשְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לְזָקְפָא רֵישַׁיְיהוּ בְּעַלְמָא. דְּאִלְמָלֵי יִשְׂרָאֵל לָא יְהוֹן חָטָאן קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אִתְכַּפְיָין קַמַּיְיהוּ.

בֹּא תִרְאֶה, אִלְמָלֵא יִסְגְּלוּ יִשְׂרָאֵל מַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא הָיוּ עוֹמְדִים עַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בָּעוֹלָם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵם גּוֹרְמִים לִשְׁאָר עַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לִזְקֹף רָאשֵׁיהֶם בָּעוֹלָם. שֶׁאִלְמָלֵא יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ חוֹטְאִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שְׁאָר עַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת נִכְפִּים לִפְנֵיהֶם.

וְתָא חֲזֵי, אִלְמָלֵא דְּאַמְשִׁיכוּ יִשְׂרָאֵל בְּעוֹבָדִין בִּישִׁין לְסִטְרָא אָחֳרָא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא, הָא אִתְּמַר, דְּלָא שָׁלְטוּ שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא, וְלָא אִתְגְּלוּ מֵעַל אַרְעָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד. דְּלֵית לָן עוֹבָדִין דְּכָשְׁרָן כְּדְקָא חֲזֵי. וּבְגִין כָּךְ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד מֵהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ.

וּבֹא רְאֵה, אִלְמָלֵא שֶׁהִמְשִׁיכוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשִׂים רָעִים לְצַד אַחֵר בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, הֲרֵי נִתְבָּאֵר, שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ עַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְלֹא הָגְלוּ מֵעַל הָאָרֶץ, וְעַל זֶה כָּתוּב כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד, שֶׁאֵין לָנוּ מַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים כָּרָאוּי, וְלָכֵן כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד מֵהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ.

רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (תהלים ב) עִבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה וְגִילוּ בְּרָעָדָה, וּכְתִיב, (תהלים ק) עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּנָה. תָּא חֲזֵי, כָּל בַּר נָשׁ דְּאָתֵי לְמִפְלַח לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּצַפְרָא וּבְפַנְיָא בָּעֵי לְמִפְלַח לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (שם ב) עִבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה וְגִילוּ בִּרְעָדָה, וְכָתוּב (שם ק) עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּנָה. בֹּא רְאֵה, כָּל אָדָם שֶׁבָּא לַעֲבֹד לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב צָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

בְּצַפְרָא כַּד סָלִיק נְהוֹרָא, וְאִתְעֲרוּתָא דִּסְטַר יְמִינָא אִתְעַר בְּעָלְמָא, כְּדֵין בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאִתְקַשָּׁרָא בִּימִינָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּלְמִפְלַח קַמֵּיהּ בְּפוּלְחָנָא דִצְלוֹתָא. בְּגִין דִּצְלוֹתָא אַחְסִין תּוּקְפָא לְעֵילָּא, וְאַמְשִׁיךְ בִּרְכָאן מֵעוּמְקָא עִלָּאָה לְכֻלְּהוּ עָלְמִין, וּמִתַּמָּן אַמְשִׁיךְ בִּרְכָאן לְתַתָּאֵי. וְאִשְׁתַּכְּחוּ עִלָּאִין וְתַתָּאִין מִתְבָּרְכָאן, בְּהַהוּא פּוּלְחָנָא דִצְלוֹתָא.

בַּבֹּקֶר, כְּשֶׁעוֹלֶה הָאוֹר, וְהִתְעוֹרְרוּת צַד הַיְמִין מִתְעוֹרֶרֶת בָּעוֹלָם, אָז צָרִיךְ אָדָם לְהִתְקַשֵּׁר בִּימִין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלַעֲבֹד לְפָנָיו בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, מִשּׁוּם שֶׁהַתְּפִלָּה מַחֲזֶקֶת תִּקֶּף לְמַעְלָה, וּמַמְשִׁיכָה בְּרָכוֹת מֵהָעִקָּר הָעֶלְיוֹן לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמִשָּׁם מַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת לְמַטָּה לַתַּחְתּוֹנִים, וְנִמְצְאוּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מִתְבָּרְכִים בְּאוֹתָהּ עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה.

פּוּלְחָנָא דְצִלּוֹתָא, דְּקָא בָּעֵי בַּר נָשׁ לְמִפְלַח קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, (שמות כ"ט ע"א) בְּשִׂמְחָה וּבְרִנָּנָה לְאַכְלָלָא לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בֵּינַיְיהוּ, וּלְבָתַר לְיַיחָדָא יְחוּדָא כְּדְקָא חָזֵי. דִּכְתִיב, (תהלים ק) דְּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹהִים, דָּא רָזָא דְיִחוּדָא בְּרָזָא דְפוּלְחָנָא.

עָבוֹדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לַעֲבֹד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשִׂמְחָה וּבְרִנָּנָה לְהַכְלִיל אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בֵּינֵיהֶם, וְאַחַר כָּךְ לְיַחֵד הַיִּחוּד כָּרָאוּי, שֶׁכָּתוּב דְּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹהִים. זֶהוּ סוֹד הַיִּחוּד בְּסוֹד הָעֲבוֹדָה.

וְעִם כָּל דָּא, בָּעֵי בַּר נָשׁ לְמִפְלַח קַמֵּיהּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּחֶדְוָה, וּלְאַחֲזָאָה חֶדְוָה בְּפוּלְחָנֵיהּ, וְאִלֵּין תְּרֵין שִׂמְחָה וּרְנָנָה, לָקֳבֵל תְּרֵין אִלֵּין, תְּרֵין צְלוֹתִין, תְּרֵין קוּרְבָּנִין לְיוֹמָא לָקֳבֵל תְּרֵין אִלֵּין, דְּאִינוּן שִׂמְחָה וּרְנָנָה. שִׂמְחָה בְּצַפְרָא, וּרְנָנָה בְּרַמְשָׁא. וְעַל דָּא, (במדבר כח) אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם.

וְעִם כָּל זֶה צָרִיךְ אָדָם לַעֲבֹד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּחֶדְוָה וּלְהַרְאוֹת חֶדְוָה בַּעֲבוֹדָתוֹ, וּשְׁנֵי אֵלֶּה - שִׂמְחָה וּרְנָנָה - כְּנֶגֶד שְׁנֵי אֵלֶּה. שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת, שְׁנֵי קָרְבָּנוֹת לְיוֹם כְּנֶגֶד שְׁנֵי אֵלֶּה, שֶׁהֵם שִׂמְחָה וּרְנָנָה. שִׂמְחָה בַּבֹּקֶר, וּרְנָנָה בַּלָּיְלָה. וְעַל זֶה (במדבר כח) אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם.

וְעַל דָּא, צְלוֹתָא דְעַרְבִית רְשׁוּת אִיהִי, בְּגִין דְּהַהִיא שַׁעְתָּא מְחַלֵּק טַרְפָּא לְכָל חֵילָהָא, וְ לָאו שַׁעְתָּא לְאַדְכָּרָא (נ"א לאתברכא) אֶלָּא לְמֵיהַב מְזוֹנָא. בֵּימָמָא הִיא מִתְבָּרֶכֶת מִתְּרִין סִטְרִין אִלֵּין, בְּצַפְרָא וּבְרַמְשָׁא מִגּוֹ שִׂמְחָה וּרְנָנָה, וּבְלֵילְיָא פָּלִיג בִּרְכָאן לְכֹלָּא כְּדְקָא חָזֵי, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְגו'.

וְעַל זֶה תְּפִלַּת עַרְבִית הִיא רְשׁוּת, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ שָׁעָה מְחַלֶּקֶת טֶרֶף לְכָל חֵילוֹתֶיהָ, וְלֹא שָׁעָה לְהַזְכִּיר [להתברך], אֶלָּא לָתֵת מָזוֹן. בַּיּוֹם הַהוּא מִתְבָּרֶכֶת מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִים הַלָּלוּ, בַּבֹּקֶר וּבַלַּיְלָה, מִתּוֹךְ שִׂמְחָה וּרְנָנָה, וּבַלַּיְלָה מְחַלֶּקֶת לַכֹּל כָּרָאוּי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְגו'.

דף רל.

פָּתַח רִבִּי חִזְקִיָּה וְאָמַר, (תהלים קמא) תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ מַשְׂאַת כַּפַּי מִנְחַת עָרֶב. אַמַּאי מִנְחַת עָרֶב וְלָא צְלוֹתָא (דף רל ע"א) דְצַפְרָא, דְּלָא כְּתִיב תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי בַּבֹּקֶר. אֶלָּא הָכִי אִתְּמַר, תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ, קְטֹרֶת לָא אַתְיָא אֶלָּא עַל חֶדְוָה, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (משלי כז) שֶׁמֶן וּקְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב. וְעַל דָּא כַּהֲנָא כַּד אַדְלִיק בּוּצִינִין, הֲוָה מַקְרִיב קְטֹרֶת, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שמות ל) בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרוֹת יַקְטִירֶנָּה וּבְהַעֲלוֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרוֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה. בְּצַפְרָא, עַל חֶדְוָה, דְּשַׁעְתָּא גָרִים. בְּרַמְשָׁא, לְמֶחֱדֵי סִטְרָא שְׂמָאלָא, וְהָכִי אִתְחֲזֵי. וּלְעָלַם לָא אָתֵי אֶלָּא עַל חֶדְוָה.

פָּתַח רַבִּי חִזְקִיָּה וְאָמַר, (תהלים קמא) תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ מַשְׂאַת כַּפַּי מִנְחַת עָרֶב. לָמָּה מִנְחַת עָרֶב וְלֹא תְּפִלַּת הַבֹּקֶר, שֶׁלֹּא כְתוּב תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי בַּבֹּקֶר? אֶלָּא כָּךְ נִתְבָּאֵר, תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ. קְטֹרֶת לֹא בָאָה אֶלָּא רַק עַל חֶדְוָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי כז) שֶׁמֶן וּקְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב. וְלָכֵן הַכֹּהֵן כְּשֶׁמַּדְלִיק

נְרוֹת, הַיְינוּ מַקְרִיב קְטֹרֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ל) בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה. בַּבֹּקֶר עַל חֲדָוָה, שֶׁהַשָּׁעָה גּוֹרֶמֶת בָּעֶרֶב לְשַׂמֵּחַ צַד שְׂמֹאל, וְכָךְ רָאוּי, וּלְעוֹלָם לֹא בָּא אֶלָּא עַל חֲדָוָה.

וְתָא חֲזֵי קְטֹרֶת מְקַשֶּׁר קְשִׁרִין, וְאַחִיד לְעֵילָא וְתַתָּא, וְדָא אַעֲבַר מוֹתָא וְקִטְרוּנָא וְרוּגְזָא, דְּלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה בְּעָלְמָא. כְּמָה דִכְתִיב, (במדבר יז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה וְגוֹ'. לְבָתַר דָּא כְּתִיב, וַיֵּרֶץ (אהרן) וְגוֹ', וַיְכַפֵּר עַל הָעָם, וּכְתִיב, וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה. בְּגִין דְּלָא יָכְלִין כָּל סִטְרִין בִּישִׁין וְכָל מְקַטְרְגִין לְמֵיקַם קַמֵּי קְטֹרֶת. וְעַל דָּא אִיהוּ רָזָא (ס"א חדוה) דְכֹלָּא וְקִשּׁוּרָא דְכֹלָּא.

וּבָא רְאֵה, קְטֹרֶת מְקַשֶּׁרֶת קְשָׁרִים וְאוֹחֶזֶת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְזֶה מַעֲבִיר מָוֶת וְקִטְרוּג וְרֹגֶז, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִשְׁלֹט בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר יז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה וְגוֹ'. אֲחַר זֶה כָּתוּב וַיֵּרֶץ וְגוֹ', וַיְכַפֵּר עַל הָעָם, וְכָתוּב וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה. מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יְכוֹלִים כָּל הַצְּדָדִים הָרָעִים וְכָל הַמְקַטְרְגִים לַעֲמֹד לִפְנֵי הַקְּטֹרֶת, וְעַל זֶה הִיא סוֹד [חדות] הַכֹּל וְקִשּׁוּר הַכֹּל.

וּבְשַׁעְתָּא דְמִנְחָה, דְּדִינָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא, אִתְכַּוָּון דָּוִד בְּהַהוּא צְלוֹתָא. דִּכְתִיב, תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ וְגוֹ'. וְהַאי צְלוֹתָא דְסָלִיק, יַעֲבֵר רוּגְזָא דְּדִינָא קַשְׁיָא, דְּשַׁלִּיט הַשְׁתָּא בְּהַאי זִמְנָא, בְּהַהוּא קְטֹרֶת. דְּדָחֵי וְאַעֲבַר קַמֵּיהּ כָּל רוּגְזָא, (דסליק השתא בהאי שעתא בההוא קטרת דאעדי כל רוגזא) וְכָל קִטְרוּנָא דְעָלְמָא, (ס"א ל"ג היינו דכתיב) (ס"א מאי טעמא בגין דאיהי) מִנְחַת עֶרֶב, דְּדִינָא תַּלְיָא בְּעָלְמָא.

וּבְשָׁעַת הַמִּנְחָה, כְּשֶׁהַדִּין שָׁרוּי בָּעוֹלָם, הִתְכַּוֵּן דָּוִד בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה, שֶׁכָּתוּב תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ וְגוֹ'. וּתְפִלָּה זוֹ שֶׁעוֹלָה תַּעֲבִיר רֹגֶז דִּין הַקָּשֶׁה שֶׁשּׁוֹלֵט כָּעֵת בַּזְּמַן הַזֶּה בְּאוֹתָהּ קְטֹרֶת, שֶׁדּוֹחָה וּמַעֲבִירָה מִלְּפָנָיו כָּל רֹגֶז [שעולה כעת בשעה זו באותה קטרת שמעבירה כל רגז] וְכָל קִטְרוּג שֶׁבָּעוֹלָם, [הינו מה שכתוב] [מה הטעם? משום שהיא] מִנְחַת עֶרֶב, כְּשֶׁהַדִּין תָּלוּי בָּעוֹלָם.

תָּא חֲזֵי, כַּד אִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא, בְּשַׁעְתָּא דְאִתּוֹקַד, זְמַן מִנְחָה הֲוָה. וְעַל דָּא כְּתִיב, (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עֶרֶב. מַאן צִלְלֵי עֶרֶב. אִינּוּן מְקַטְרְגִין דְּעָלְמָא, וְרוּגְזֵי דְּדִינִין, דְּזִמְנִין בְּהַהִיא שַׁעְתָּא. וְעַל דָּא תָּנִינָן, דְּבָעֵי (שמות ל"ו ע"ב) בַּר נָשׁ לְכַוְונָא דַּעְתֵּיהּ, בְּצְלוֹתָא דְמִנְחָה. בְּכֻלְּהוּ צְלוֹתָא בָּעֵי בַּר נָשׁ לְכַוְונָא דַעְתֵּיהּ, וּבְהַאי צְלוֹתָא יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ, בְּגִין דְּדִינָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא. וְעַל דָּא זְמַן צְלוֹתָא דְמִנְחָה, יִצְחָק תַּקִּין לֵיהּ, וְהָא אוּקְמוּהָ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׂרַף, הָיָה זְמַן מִנְחָה, וְעַל זֶה כָּתוּב (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עֶרֶב. מַה זֶּה צִלְלֵי עֶרֶב? אוֹתָם מְקַטְרְגִים שֶׁל הָעוֹלָם וְרֻגְזֵי הַדִּינִים שֶׁמְּזֻמָּנִים בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה. וְעַל זֶה שָׁנִינוּ שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה. בְּכָל הַתְּפִלּוֹת צָרִיךְ הָאָדָם לְכַוֵּן

דַּעְתּוֹ, וּבִתְפִלָּה זוֹ יוֹתֵר מִכֻּלָּן, מִשּׁוּם שֶׁהַדִּין שָׁרוּי בָּעוֹלָם, וְעַל זֶה זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה יִצְחָק תִּקֵּן אוֹתָהּ, וַהֲרֵי פֵּרַשְׁוּהָ.

עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, אֲעָלוּ בְּחַד טוּרָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הַאי טוּרָא דַּחֲלָא, נָהֲדָ וְלָא נִתְעַכֵּב הָכָא, בְּגִין דְּטוּרָא דְּחִילָא הוּא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִי הֲוָה חַד, הֲוָה אֲמִינָא הָכִי. דְּהָא תְּנִינָן, דְּמַאן דְּאָזִיל יְחִידָאי בְּאוֹרְחָא, אִתְחַיַּיב בְּנַפְשֵׁיהּ. אֶבָל תְּלָתָא לָא. וְכָל חַד וְחַד מִינָן, אִתְחֲזֵי דְּלָא תַּעֲדֵי מִינָן שְׁכִינְתָּא.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, עָלוּ בְּהַר אֶחָד. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הָהָר הַזֶּה מַפְחִיד, נֵלֵךְ וְלֹא נִתְעַכֵּב כָּאן, מִשּׁוּם שֶׁזֶּהוּ הַר מַפְחִיד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם הָיָה אֶחָד - הָיִיתִי אוֹמֵר כָּךְ, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵינוּ שֶׁמִּי שֶׁהוֹלֵךְ יְחִידִי בַּדֶּרֶךְ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, אֲבָל שְׁלֹשָׁה לֹא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵעִמָּנוּ, נִרְאֶה שֶׁלֹּא תָּזוּז מֵעִמָּנוּ הַשְּׁכִינָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הָא תָּנִינָן דְּלָא יִסְמוֹךְ בַּר נָשׁ עַל נִפְאָ. מְנָלָן, מִשְׁמוּאֵל. דִּכְתִיב, (שמואל א טז) אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי, וְהָא אִתְחֲזֵי שְׁמוּאֵל יַתִּיר מִינָן. אָמַר לֵיהּ, אֶפִילּוּ הָכִי, אֵיהוּ הֲוָה חַד, וְהֲזִיקָא אִשְׁתַּכַּח לְעֵינָא. אֲבָל אֲנַן תְּלָתָא, וְהֲזִיקָא לָא אִשְׁתַּכַּח לְעֵינָא. דְּאִי מִשּׁוּם מַזִּיקִין. הָא תְּנִינָן, דְּלִתְלָתָא לָא מִתְחֲזֵי וְלָא מַזְקֵי. וְאִי מִשּׁוּם לִסְטִים, לָא מִשְׁתַּכְּחֵי הָכָא, דְּהָא רָחִיק מֵיִישׁוּבָא הַאי טוּרָא, וּבְנֵי נָשָׁא לָא מִשְׁתַּכְּחֵי הָכָא. בְּרַם דְּחִילוּ הוּא, דְּחֵיוָון בָּרָא דְּמִשְׁתַּכְּחִין הָכָא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הֲרֵי שְׁנֵינוּ שֶׁלֹּא יִסְמֹךְ אָדָם עַל נֵס, מִנַּיִן לָנוּ? מִשְׁמוּאֵל, שֶׁכָּתוּב אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי, וַהֲרֵי שְׁמוּאֵל רָאוּי יוֹתֵר מֵאֲתָּנוּ. אָמַר לוֹ, אֶפִלּוּ כָּךְ, הוּא הָיָה אֶחָד, וְהֶזֵּק נִמְצָא לָעַיִן, אֲבָל אָנוּ שְׁלֹשָׁה, וְהֶזֵּק לֹא נִמְצָא לָעַיִן. שֶׁאִם מִשּׁוּם מַזִּיקִים - הֲרֵי שְׁנֵינוּ שֶׁלִּשְׁלֹשָׁה לֹא נִרְאִים וְלֹא מַזִּיקִים, וְאִם מִשּׁוּם לִסְטִים - לֹא נִמְצְאִים כָּאן, שֶׁהֲרֵי הָהָר הַזֶּה רָחוֹק מִיִּשּׁוּב, וּבְנֵי אָדָם לֹא נִמְצְאִים כָּאן, בְּרַם פַּחַד הוּא, שֶׁחַיּוֹת הַשָּׂדֶה שֶׁנִּמְצְאוֹת כָּאן.

פָּתַח וְאָמַר. הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע, הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכָּלָא בֵּיהּ, (ס"א ל"ג דהא כתיב) הַגּוֹאֵל, אֲשֶׁר גָּאַל מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי הַגּוֹאֵל. בְּגִין דְּהוּא מִשְׁתַּכַּח תְּדִיר לְגַבֵּי בְּנֵי נָשָׁא, וְלָא אַעֲדֵי מִבַּר נָשׁ זַכָּאָה לְעָלְמִין.

פָּתַח וְאָמַר, הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אֹתִי מִכָּל רָע. בְּפָסוּק זֶה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ, [שהרי כתוב] הַגּוֹאֵל!? אֲשֶׁר גָּאַל צָרִיךְ הָיָה לִכְתֹּב! מַה זֶּה הַגּוֹאֵל? מִשּׁוּם שֶׁהוּא תָּמִיד נִמְצָא אֵצֶל בְּנֵי אָדָם, וְלֹא זָז מֵאָדָם צַדִּיק לְעוֹלָמִים.

תָּא חֲזֵי, הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי דָּא שְׁכִינְתָּא, דְּאָזִיל עִמֵּיהּ דְּבַר נָשׁ תְּדִיר, וְלָא אַעֲדֵי מִנֵּיהּ, כַּד בַּר נָשׁ נָטִיר פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא. וְעַל דָּא יְזַדְּהֵר בַּר נָשׁ, דְּלָא יִפּוֹק יְחִידָאי בְּאוֹרְחָא. מַאי יְחִידָאי, דְּיִזְדְּהֵר בַּר נָשׁ לְמִטַּר פִּקּוּדֵי דְאוֹרַיְיתָא, בְּגִין דְּלָא תַּעֲדֵי מִנֵּיהּ שְׁכִינְתָּא, וְיִצְטָרֵךְ לְמֵיזַל יְחִידָאי, בְּלָא זִווּגָא דִּשְׁכִינְתָּא.

בֹּא רְאֵה, הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אֹתִי - זוֹ הַשְּׁכִינָה שֶׁהוֹלֶכֶת עִם בֶּן הָאָדָם תָּמִיד, וְלֹא זָזָה מִמֶּנּוּ כְּשֶׁבֶּן הָאָדָם שׁוֹמֵר מִצְווֹת הַתּוֹרָה. וְעַל זֶה יִזְהֵר בֶּן אָדָם שֶׁלֹּא יֵצֵא יְחִידִי בַּדֶּרֶךְ. מַה זֶּה יְחִידִי? שֶׁיִּזְהֵר בֶּן אָדָם לִשְׁמֹר מִצְווֹת הַתּוֹרָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּזוּז מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה, וְיִצְטָרֵךְ לְלֶכֶת יְחִידִי בְּלִי זִווּג הַשְּׁכִינָה.

תָּא חֲזֵי, כַּד נָפִיק בַּר נָשׁ לְאוֹרְחָא, יְסַדַּר צְלוֹתָא קַמֵּי מָארֵיהּ, בְּגִין לְאַמְשָׁכָא עֲלֵיהּ שְׁכִינְתָּא, וּלְבָתַר יִפּוֹק לְאוֹרְחָא, וְיִשְׁכַּח זִווּגָא דִשְׁכִינְתָּא, לְמִפְרַק לֵיהּ בְּאוֹרְחָא, וּלְשֵׁזָבָא לֵיהּ בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיךְ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁיּוֹצֵא בֶּן אָדָם לַדֶּרֶךְ, יְסַדֵּר תְּפִלָּה לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו שְׁכִינָה, וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא לַדֶּרֶךְ, וְיִמְצָא זִווּג הַשְּׁכִינָה לִגְאֹל אוֹתוֹ בַּדֶּרֶךְ וּלְהַצִּילוֹ בְּכָל מַה שֶּׁיִּצְטָרֵךְ.

דף רל:

מַה כְּתִיב בְּיַעֲקֹב, (בראשית כח) אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי, דָּא זִווּגָא דִשְׁכִינְתָּא. וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה, לְמִפְרַק לִי מִכֹּלָּא, וְיַעֲקֹב יְחִידָאי הֲוָה (דף רל ע"ב) בְּהַהוּא זִמְנָא, וּשְׁכִינְתָּא אָזְלַת קַמֵּיהּ. כָּל שֶׁכֵּן חַבְרַיָּיא דְּאִית בֵּינַיְיהוּ מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. (אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא, אדהכי מאיך שמשא לערבא.)

מַה כְּתוּב בְּיַעֲקֹב? (בראשית כח) אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי, זֶה זִווּג הַשְּׁכִינָה. וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה, לְפָדוֹת אוֹתִי מֵהַכֹּל. וְיַעֲקֹב הָיָה יְחִידִי בְּאוֹתוֹ זְמַן, וּשְׁכִינָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו, כָּל שֶׁכֵּן הַחֲבֵרִים שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם דִּבְרֵי תוֹרָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. [אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא, בינתים חשך השמש להעריב.]

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, מַאי נַעֲבִיד, אִי נִתְעַכֵּב הָכָא, הָא יוֹמָא מָאִיךְ לְמֵיעַל. אִי נְהַךְ לְעֵילָּא, טוּרָא רַב אִיהוּ, וּדְחִילוּ דְּחֵיוָון חַקְלָא דְּחִילְנָא. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, תְּוַוהְנָא עָלָךְ רִבִּי יוֹסֵי. אָמַר לֵיהּ הָא תָּנִינָן דְּלָא יִסְמוֹךְ אָדָם עַל נִיסָּא, דִּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא יַרְחִישׁ נִיסָּא בְּכָל שַׁעְתָּא. אָמַר לֵיהּ, הָנֵי מִילֵּי יְחִידָאי, אֲבָל אֲנַחְנָא תְּלָתָא, וּמִלֵּי אוֹרַיְיתָא בֵּינָנָא, וּשְׁכִינְתָּא עִמָּנָא, לָא דְּחִילְנָא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַה נַּעֲשֶׂה? אִם נִתְעַכֵּב כָּאן, הֲרֵי הַיּוֹם נִכְנָס לְהִתְחַשִּׁיךְ. אִם נֵלֵךְ לְמַעְלָה, הָהָר הוּא גָּדוֹל, וּמְפֻחָד חַיּוֹת הַשָּׂדֶה אָנוּ פּוֹחֲדִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תְּמֵהַנִי עָלֶיךָ רַבִּי יוֹסֵי. אָמַר לוֹ, הֲרֵי שָׁנִינוּ שֶׁלֹּא יִסְמֹךְ בֶּן אָדָם עַל הַנֵּס, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא יַרְחִישׁ לוֹ נֵס בְּכָל שָׁעָה. אָמַר לוֹ, זֶה מְדַבֵּר בְּיִחִידִי, אֲבָל אֲנַחְנוּ שְׁלֹשָׁה, וּבֵינֵינוּ דִּבְרֵי תוֹרָה וְהַשְּׁכִינָה עִמָּנוּ, לֹא נִפְחַד.

עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, חָמוּ לְעֵילָּא בְּטוּרָא, טְנָרָא חַד, וְחַד מְעַרְתָּא בְּגַוָּוהִי. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, נִיהַךְ וְנֵיסַק לְהַהוּא טְנָרָא, דְּאֲנָא חָמֵי חָדָא מְעַרְתָּא תַּמָּן. סְלִיקוּ לְתַמָּן, וְחָמוּ הַהִיא מְעַרְתָּא. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, דְּחִילְנָא, דִּילְמָא הַהִיא מְעַרְתָּא אֲתַר דִּלְחֵיוָון אִיהוּ, וְלָא יִפְּגְּעוּ לוֹן הָכָא.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים רָאוּ לְמַעְלָה בָּהָר סֶלַע אֶחָד וּמְעָרָה בְּתוֹכוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֵלֵךְ וְנַעֲלֶה לְאוֹתוֹ הַסֶּלַע, שֶׁאָנוּ רוֹאִים מְעָרָה אַחַת שָׁם. עָלוּ לְשָׁם וְרָאוּ אוֹתָהּ הַמְּעָרָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, פָּחַדְתִּי אוּלַי אוֹתָהּ מְעָרָה מָקוֹם שֶׁל חַיּוֹת הִיא וְלֹא יִפְּגְּעוּ בָּנוּ כָּאן.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה לְרִבִּי חִזְקִיָּה, הָא חָמֵינָא דְּרִבִּי יוֹסֵי דָּחִיל אִיהוּ, אִי תֵּימָא בְּגִין דְּאִיהוּ חַטָּאָה. דְּכָל מַאן דְּדָחִיל, חַטָּאָה אִיהוּ. דִּכְתִיב, (ישעיה לג) פָּחֲדוּ בְצִיּוֹן חַטָּאִים, הָא לָאו אִיהוּ חַטָּאָה, (והא) וּכְתִיב, (משלי כח) וְצַדִּיקִים כִּכְפִיר יִבְטָח. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, בְּגִין דְּנָזְקָא שְׁכִיחַ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חִזְקִיָּה, הֲרֵי רָאִיתִי שֶׁרַבִּי יוֹסֵי פּוֹחֵד. אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם שֶׁהוּא חוֹטֵא, שֶׁכָּל מִי שֶׁפּוֹחֵד הוּא חוֹטֵא, שֶׁכָּתוּב (ישעיה לג) פָּחֲדוּ בְצִיּוֹן חַטָּאִים, הֲרֵי אֵינוֹ חוֹטֵא, [והרי] וְכָתוּב (משלי כח) וְצַדִּיקִים כִּכְפִיר יִבְטָח. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִשּׁוּם שֶׁהַנֶּזֶק מָצוּי.

אָמַר לֵיהּ, אִי נְזָקָא שְׁכִיחַ, הָכִי הוּא. אֲבָל הָכָא לָא אִשְׁתַּכַּח נְזָקָא. וּלְבָתַר דְּאָנַן נִיעוֹל לְמַעַרְתָּא, לָא לֵיעוֹל נְזָקָא לְצַעֲרָא לָן. עָאלוּ לְמַעַרְתָּא, אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, נְפַלּוֹג לֵילְיָא לִתְלַת מִשְׁמָרוֹת דְּהֲווֹ לֵילְיָא, כָּל חַד וְחַד מִנָּן, לֵיקוּם עַל קִיּוּמֵיהּ, בְּהַנֵּי תְּלַת סִטְרֵי לֵילְיָא וְלָא נְדָמוּךְ.

אָמַר לוֹ, אִם הַנֶּזֶק מָצוּי - כָּךְ הוּא, אֲבָל כָּאן לֹא נִמְצָא נֶזֶק, וְאַחַר שֶׁאָנוּ נִכָּנָס לַמְּעָרָה, לֹא יִכָּנֵס הַנֶּזֶק לְצַעֵר אוֹתָנוּ. נִכָּנְסוּ לַמְּעָרָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נְחַלֵּק אֶת הַלַּיְלָה לְשָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת, שֶׁהוּא הַלַּיְלָה. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵעִמָּנוּ יַעֲמֹד עַל עָמְדּוֹ בִּשְׁלִשֶׁת הַצְּדָדִים הַלָּלוּ שֶׁל הַלַּיְלָה וְלֹא נִישַׁן.

פָּתַח רִבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תהלים פט) מַשְׂכִּיל לְאֵיתָן הָאֶזְרָחִי, הַאי תּוּשְׁבַּחְתָּא, אַבְרָהָם אָבִינוּ אָמָרָהּ, בְּשַׁעְתָּא דְּאִשְׁתַּדַּל בְּפוּלְחָנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְעָבִיד חֶסֶד עִם בְּנֵי עַלְמָא, דְּיִשְׁתְּמוֹדְעוּן כֻּלָּא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁלִּיט עַל אַרְעָא וְאִקְרֵי אֵיתָן. בְּגִין דְּאִתְקְיִף בִּתְקִיפוּ בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תהלים פט) מַשְׂכִּיל לְאֵיתָן הָאֶזְרָחִי. הִתְשַׁבַּחַת הַזּוֹ אַבְרָהָם אָמַר אוֹתָהּ בְּשָׁעָה שֶׁעָסַק בַּעֲבוֹדַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְעָשָׂה חֶסֶד עִם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁיּוֹדְעוּ כֻּלָּם לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הָעוֹלָם, וְנִקְרָא אֵיתָן מִשּׁוּם שֶׁהִתְחַזֵּק בְּתֹקֶף בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא.

חַסְדֵי ה' עוֹלָם אָשִׁירָה, וְכִי מִסְטָרָא דַּחֲסִידִים אַתְיָין לְזַמָּרָא, אֶלָּא הָכָא אִתְכְּלִיל סִטְרָא דְשָׁמָאלָא בִּימִינָא, וְעַל דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נַסֵּי לְאַבְרָהָם, וּבָחַיִן לֵיהּ. וְהָא אִתְּמַר דְּיִצְחָק בַּר תְּלָתִין וּשְׁבַע שְׁנִין הֲוָה בְּהַהוּא זִמְנָא. מַאי נָסָה אֶת אַבְרָהָם, נָסָה אֶת יִצְחָק מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא נָסָה אֶת אַבְרָהָם, דְּיִשְׁתַּכַּח בְּדִינָא, וּלְאִתְכְּלָלָא בְּדִינָא, דְּיִשְׁתַּכַּח שְׁלִים כְּדְקָא יָאוּת. וְעַל דָּא חַסְדֵי ה' עוֹלָם אָשִׁירָה.

חַסְדֵי ה' לְעוֹלָם אָשִׁירָה, וְכִי מִצַּד הַחֲסָדִים בָּאִים לְזַמֵּר? אֶלָּא כָּאן נִכְלַל צַד הַשְּׂמֹאל בַּיָּמִין, וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָסָה אֶת אַבְרָהָם וּבָחַן אוֹתוֹ. וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר שֶׁיִּצְחָק בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים הָיָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, מַה זֶּה נָסָה אֶת אַבְרָהָם? הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב נָסָה אֶת יִצְחָק! אֶלָּא נָסָה אֶת אַבְרָהָם שֶׁיִּמָּצֵא בַּדִּין וּלְהִכָּלֵל בַּדִּין שֶׁיִּמָּצֵא שָׁלֵם כָּרָאוּי, וְעַל זֶה חַסְדֵי ה' עוֹלָם אָשִׁירָה.

דְּבָר אַחֵר חַסְדֵי ה' עוֹלָם אָשִׁירָה, אִינּוּן חֶסְדִים דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד עִם עַלְמָא. (תהלים פט) לְדוֹר וָדוֹר אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי, טִיבוּ וּקְשׁוֹט דְּעָבִיד עִם כֹּלָּא. לְדוֹר וָדוֹר אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ, דָּא מְהֵימְנוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאוֹדַע אַבְרָהָם בְּעַלְמָא, וְאַדְכַּר לֵיהּ בְּפוּמָא דְּכָל בְּרְיָין. וְעַל דָּא אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי.

דְּבָר אַחֵר חַסְדֵי ה' עוֹלָם אָשִׁירָה - אוֹתָם חֲסָדִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה עִם הָעוֹלָם. לְדֹר וָדֹר אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי - טוֹב וֶאֱמֶת שֶׁעוֹשֶׂה עִם הַכֹּל. לְדר וָדר אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ - זוֹ אֱמוּנַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוֹדִיעַ אַבְרָהָם בָּעוֹלָם וְהִזְכִּירוֹ בְּפִי כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְעַל זֶה אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי.

וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹדַע לֵיהּ לְאַבְרָהָם רָזָא דִמְהֵימְנוּתָא, וְכַד יָדַע רָזָא דִמְהֵימְנוּתָא, יָדַע דְּאִיהוּ עִיקָּרָא וְקִיּוּמָא דְעַלְמָא, דִּבְגִינֵיהּ אִתְבְּרֵי עַלְמָא, וְאִתְקְיַים. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים פט) כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה וגו'. דְּכַד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַלְמָא, חָמָא דְּלָא יָכִיל לְמֵיקַם, עַד דְּאוֹשִׁיט יְמִינָא עֲלֵיהּ וְאִתְקְיַים. וְאִי לָאו דְּאוֹשִׁיט יְמִינָא עֲלֵיהּ, לָא אִתְקְיַים. בְּגִין דְּעַלְמָא דָּא בְּדִינָא אִתְבְּרִי, וְהָא אוֹקִימְנָא.

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוֹדִיעַ לְאַבְרָהָם סוֹד הָאֱמוּנָה, וּכְשֶׁיָּדַע סוֹד הָאֱמוּנָה, יָדַע שֶׁהוּא עִקָּר וְקִיּוּם הָעוֹלָם, שֶׁבִּגְלָלוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם וְהִתְקַיֵּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה וְגוֹ'. כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, רָאָה שֶׁלֹּא יָכוֹל לַעֲמֹד, עַד שֶׁהוֹשִׁיט יָמִין עָלָיו וְהִתְקַיֵּם, וְאִם לֹא שֶׁהוֹשִׁיט יָמִין עָלָיו, לֹא הָיָה מִתְקַיֵּם, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא בְּדִין, וְכָךְ בֵּאַרְנוּ.

וְאִתְּמַר בְּרֵאשִׁית, וְרָזָא כְּלָלָא חָדָא, תְּרֵין גְּוָונִין הָכָא, בְּרֵאשִׁית, אַף עַל גַּב דְּאֲמָרַן שֵׁירוּתָא מִתַּתָּא לְעֵילָא, רֵאשִׁית הָכִי נָמֵי מֵעֵילָא לְתַתָּא, וְקַאֲמְרִינָן ב' רֵאשִׁית, כִּדְקַאֲמְרִינָן בֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, דְּהַאי אִתְּיְהִיבַת לְהַהוּא רֵאשִׁית, וּמִלָּה כְּלִילָא אִיהִי כְּחָדָא.

וְנֶאֱמַר בְּרֵאשִׁית, וְסוֹד כְּלָל אֶחָד, שְׁנֵי גְוָונִים כָּאן, בְּרֵאשִׁית. אַף עַל גַּב שֶׁאָמַרְנוּ רֵאשִׁית מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, רֵאשִׁית כָּךְ גַּם מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְאָמַרְנוּ ב' רֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ בֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, שֶׁהֲרֵי נִתְּנָה [היא בית] לְאוֹתָהּ רֵאשִׁית, וְהַדָּבָר כָּלוּל הוּא כְּאֶחָד.

ובְּהַאי בי"ת אִתְבְּרֵי עַלְמָא דָּא, וְלָא אִתְקְיַים אֶלָּא בִּימִינָא. וְהָא אוּקְמוּהָ. בְּהִבָּרְאָם, בְּאַבְרָהָם כְּתִיב. וּבְגִין כָּךְ, אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה. וּבִנְיָנָא קַדְמָאָה דְעַלְמָא (ההוא עולם), הַהוּא נְהוֹרָא דְיוֹמָא קַדְמָאָה, הֲוָה בֵּיהּ לְקַיְימָא. וּלְבָתַר בְּיוֹמָא תִּנְיָינָא, בִּשְׁמָאלָא. וּבְהָנָהוּ אִתְקְיַן שָׁמַיִם. וּכְתִיב, שָׁמַיִם תָּכִין אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם.

ובַבי"ת הַזּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא הִתְקַיֵּם אֶלָּא בִּימִין, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ בְּהִבָּרְאָם - כָּתוּב בְּאַבְרָהָם, וּמִשּׁוּם כָּךְ, אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה. וּבִנְיַן הָרִאשׁוֹן שֶׁל הָעוֹלָם [אותו העולם], אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיָה בּוֹ לְקַיֵּם, וְאַחַר כָּךְ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי בִּשְׂמֹאל. וּבְאֵלֶּה תִּקֵּן שָׁמַיִם, וְכָתוּב שָׁמַיִם תָּכִין אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם.

דָּבָר אַחֵר, שָׁמַיִם תְּכִין אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם, שָׁמַיִם בְּאֵינוּן חֲסָדִים אִתַּקָּנוּ, וְרָזָא דֶּאֱמוּנָה אַתְקָנַת בְּהוּ, דְּלֵית תִּקוּנָהָא אֶלָּא מִגּוֹ שָׁמַיִם. (תהלים פט) כָּרַתִּי בְּרִית לִבְחִירִי, דָּא הוּא רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא.

דָּבָר אַחֵר שָׁמַיִם תְּכִין אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם - שָׁמַיִם נִתְקְנוּ בְּאוֹתָם חֲסָדִים, וְסוֹד הָאֱמוּנָה הִתְקִינָה בָּהֶם, שֶׁאֵין תִּקּוּנָהּ אֶלָּא מִתּוֹךְ שָׁמַיִם. כָּרַתִּי בְּרִית לִבְחִירִי - זֶהוּ סוֹד הָאֱמוּנָה.

דף רלא.

דָּבָר אַחֵר, דָּא אִיהוּ (דף רלא ע"א) צַדִּיק דְּמִינַּיהּ נָפְקִין בִּרְכָאן לְכֻלְּהוּ תַּתָּאֵי, וְכָל (אינון) חֱיָוון קַדִּישָׁן, כֻּלְּהוּ אִתְבָּרְכָאן, מִן הַהוּא נְגִידוּ דְּנָגִיד לְתַתָּאֵי, וּבְגִין כְּךָ כְּתִיב, כָּרַתִּי בְּרִית לִבְחִירִי. (תהלים פט) נִשְׁבַּעְתִּי לְדָוִד עַבְדִּי, דָּא רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא, דְּאִיהוּ קַיְימָא תַּדִּיר בְּצַדִּיק דָּא. קְיוּמָא דְּעָלְמָא, דְּלָא יִתְבַּדְּרוּן לְעָלְמִין, בַּר בְּזִמְנָא דְּגָלוּתָא, דְּנָגִידוּ דְּבִרְכָאן אִתְמְנָעוּ. וְרָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא לָא אִשְׁתַּלִּים, וְכָל חֶדְוָון אִתְמְנָעוּ. וְכַד עָיֵיל לֵילְיָא, מֵהַהוּא זִמְנָא, חֶדְוָון לָא עָאלוּ קַמֵּי מַלְכָּא.

דָּבָר אַחֵר, זֶהוּ צַדִּיק שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הַתַּחְתּוֹנִים, וְכָל [אותן] הַחַיּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, כֻּלָּן מִתְבָּרְכוֹת מֵאוֹתוֹ הַשֶּׁפַע שֶׁשּׁוֹפֵעַ לַתַּחְתּוֹנִים, וְלָכֵן כָּתוּב כָּרַתִּי בְּרִית לִבְחִירִי. נִשְׁבַּעְתִּי לְדָוִד עַבְדִּי - זֶה סוֹד הָאֱמוּנָה שֶׁהוּא עוֹמֵד תָּמִיד בַּצַּדִּיק הַזֶּה, קִיּוּם הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְפַּזְּרוּ לְעוֹלָמִים חוּץ מִזְּמַן הַגָּלוּת שֶׁנִּמְנַע שֶׁפַע הַבְּרָכוֹת, וְסוֹד הָאֱמוּנָה לֹא הֻשְׁלַם, וְכָל הַחֶדְוֹות נִמְנְעוּ. וּכְשֶׁנִּכְנָס הַלַּיְלָה, מֵאוֹתוֹ הַזְּמַן הַחֶדְוֹות לֹא נִכְנְסוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְאַף עַל גַּב דְּחֶדְוָון לָא אִתְעָרוּ, אֲבָל לְבַר קָיְימֵי וּמְזַמְּרֵי שִׁירָתָא. וְכַד אִתְפְּלִיג לֵילְיָא, וְאִתְעָרוּתָא סָלְקָא מִתַּתָּא לְעֵילָּא, כְּדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתְעַר כָּל חֵילֵי שְׁמַיָּא לְבָכְיָה, וּבָעֵט בְּרָקִיעָא, וְאַזְדַּעְזָעָן עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי.

וְאַף עַל גַּב שֶׁהַחֶדְוֹות לֹא הִתְעוֹרְרוּ, אֲבָל בַּחוּץ עוֹמְדִים וּמְזַמְּרִים שִׁירָה, וּכְשֶׁנֶּחֱלַק הַלַּיְלָה וְהִתְעוֹרְרוּת עוֹלָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְעוֹרֵר כָּל חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם לִבְכִיָּה, וּבוֹעֵט בָּרָקִיעַ, וּמִזְדַּעְזְעִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וְלֵית נַיְיחָא קַמֵּיהּ, בַּר בְּזִמְנָא דְּמִתְעָרֵי לְתַתָּא בְּאוֹרַיְיתָא. כְּדֵין, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָל אִינּוּן נִשְׁמָתִין דְּצַדִּיקַיָּא (דעמיה), כֻּלְּהוּ צַיְיתִין וְחָדְיָין לְהַהוּא קָלָא וּכְדֵין נַיְיחָא. (ס"א קמיה ואתי נייחא לכלהו נשמתין דצדיקיא עמיה) (קמיה אשתכח). בְּגִין דְּמִיּוֹמָא דְּאִתְחָרִיב מַקְדְּשָׁא לְתַתָּא, אוֹמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּלָא ייעוּל בְּגוֹ יְרוּשְׁלֵם דִּלְעֵילָּא, עַד דְּיַעֲלוּן יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַם דִּלְתַתָּא. דִּכְתִיב, (הושע יא) בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר, וְהָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא.

וְאֵין מְנוּחָה לְפָנָיו, פֵּרֵט לַזְּמַן שֶׁמִּתְעוֹרְרִים לְמַטָּה בַּתּוֹרָה, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָן נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים [שעמו], כֻּלָּם מַקְשִׁיבִים וּשְׂמֵחִים לְאוֹתוֹ קוֹל, וְאָז מְנוּחָה. [לפניו, ובאה מנוחה לכל נשמות הצדיקים שעמו] [לפניו נמצאת]. מִשּׁוּם שֶׁמִּיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב הַמִּקְדָּשׁ לְמַטָּה, נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא

יִכָּנֵס לְתוֹךְ יְרוּשְׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה, שֶׁכָּתוּב (הושע יא) בְּקֶרֶבְךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר, וַהֲרֵי פֵּרוּשׁוֹ הַחֲבֵרִים.

וְכָל אֵינוֹן מְזַמְּרֵי, קַיְימֵי לְבַר, וְאָמְרֵי שִׁירְתָא, בִּתְלַת פַּלְגֵי לֵילְיָא וְכֻלְּהוּ מְשַׁבְּחָן בְּתוּשְׁבָּחָתַן יְדִיעָאן, וְכֻלְּהוּ חֵילֵי שְׁמַיָּא, כֻּלְּהוּ מִתְעָרֵי בְּלֵילְיָא, וְיִשְׂרָאֵל בִּימָמָא. וּקְדוּשָׁה לָא מְקַדְּשֵׁי לְעֵילָא, עַד דְּמְקַדְּשֵׁי יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא, וּכְדֵין כָּל חֵילֵי שְׁמַיָּא מְקַדְּשֵׁי שְׁמָא קַדִּישָׁא כְּחָדָא. וְעַל דָּא יִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין, מִתְקַדְּשִׁין מֵעִלָּאֵי וְתַתָּאֵי (ס"א בגין דקדושא דשמא דקודשא בריך הוא לא סליק אלא מעילא ומתתא) כְּחָדָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ויקרא יט) קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

וְכָל אוֹתָם מְזַמְּרִים עוֹמְדִים בַּחוּץ וְאוֹמְרִים שִׁירָה בִּשְׁלֹשֶׁת חֶלְקֵי הַלַּיְלָה, וְכֻלָּם מְשַׁבְּחִים בְּתִשְׁבָּחוֹת יְדוּעוֹת, וְכָל חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם, כֻּלָּם מִתְעוֹרְרִים בַּלַּיְלָה, וְיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם, וּקְדֻשָּׁה לֹא מְקַדְּשִׁים לְמַעְלָה עַד שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁים לְמַטָּה, וְאָז כָּל חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם מְקַדְּשִׁים אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּאֶחָד. וְעַל זֶה יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים מִתְקַדְּשִׁים מֵעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים [משום שהקדשה של שמו של הקדוש ברוך הוא לא עולה אלא מלמעלה ומלמטה] כְּאֶחָד. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יט) קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם.

פְּתַח רִבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (איוב לח) עַל מָה אֲדָנֶיהָ הָטְבָּעוּ, הַאי קְרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לֵיהּ, בְּגִין דְּכַד בָּרָא עָלְמָא, לָא בָרָא לֵיהּ אֶלָּא עַל סָמְכִין, דְּאִינּוּן ז' סָמְכִין דְּעָלְמָא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (משלי ט) חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה, וְאִינּוּן סָמְכִין לָא אִתְיְדַע עַל מָה קָיְימִין.

פְּתַח רִבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (איוב לח) עַל מָה אֲדָנֶיהָ הָטְבָּעוּ. פְּסוּק זֶה אָמַר אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם, לֹא בָרָא אוֹתוֹ אֶלָּא עַל עַמּוּדִים, שֶׁהֵם שִׁבְעַת עַמּוּדֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ט) חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה, וְאוֹתָם עַמּוּדִים לֹא נוֹדָע עַל מָה עוֹמְדִים.

בְּגִין דְּאִיהוּ רָזָא עֲמִיקָא סְתִימָא דְכָל סְתִימִין. וְעַלְמָא לָא אִתְבְּרֵי, עַד דְּנָטַל אַבְנָא חָדָא, וְאִיהוּ אַבְנָא דְּאִתְקְרֵי אֶבֶן שְׁתִיָּה, וְנָטַל לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְזָרַק לָהּ לְגוֹ תְּהוֹמָא, וְאִתְנְעִיץ מֵעֵילָא לְתַתָּא, וּמְנִיהּ אִשְׁתְּתִיל עַלְמָא. וְאִיהִי נְקוּדָה אֶמְצָעִיתָא דְעַלְמָא, וּבְהַאי נְקוּדָה קָיְימָא קֻדְשָׁא הֶקְדֵּשִׁים. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (איוב לח) אוֹ מִי יָרָה אֶבֶן פִּנָּתָהּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה כח) אֶבֶן בֹּחַן פִּנַּת יִקְרַת. וּכְתִיב, (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה.

מִשּׁוּם שֶׁהוּא סוֹד עָמֹק, נִסְתָּר כָּל הַנִּסְתָּרִים, וְהָעוֹלָם לֹא נִבְרָא עַד שֶׁנִּטַּל אֶבֶן אַחַת, וְהִיא אֶבֶן שֶׁנִּקְרֵאת אֶבֶן שְׁתִיָּה, וְלָקַח אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְזָרַק אוֹתָהּ לְתוֹךְ הַתְּהוֹם, וְנִטְעָצָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וּמִמֶּנָּה נִשְׁתַּתֵּל הָעוֹלָם, וְהִיא נְקֻדָּה בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם, וּבְנְקֻדָּה זוֹ עוֹמֵד קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב לח) אוֹ מִי יָרָה אֶבֶן פִּנָּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כח) אֶבֶן בֹּחַן פִּנַּת יִקְרַת, וְכָתוּב (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה.

תָּא חֲזֵי, הַאי אֶבֶן אִתְכְּרֵי מֵאֶשָׁא וּמֵרוּחָא וּמַיָּא, וְאִתְגְּלִיד מִכֻּלְהוּ, וְאִתְעֲבִיד אַבְנָא חָדָא, וְקַיְימָא עַל תְּהוֹמֵי, וּלְזִמְנִין נָבְעִין מִנֵּיהּ מַיָּא, וְאִתְמַלְיָין תְּהוֹמֵי. וְהַאי אַבְנָא קַיְימָא לְאָת בְּאֶמְצָעִיתָא דְעָלְמָא, וְהַאי אִיהוּ אֶבֶן דְּקַיְּים וְאִשְׁתִּיל יַעֲקֹב, שְׁתִילוּ וְקַיּוּמָא דְעָלְמָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית לא) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אָבֶן וַיְרִימֶהָ מַצֵּבָה.

בֹּא רְאֵה, אֶבֶן זוֹ נִכְרְתָה מֵאֵשׁ וּמֵרוּחַ וּמַיִם, וְנִגְלְדָה מִכֻּלָּם, וְנֶעֱשְׂתָה אֶבֶן אַחַת, וְעוֹמֶדֶת עַל הַתְּהוֹמוֹת, וְלִפְעָמִים נוֹבְעִים מִמֶּנּוּ מַיִם וּמִתְמַלְּאִים הַתְּהוֹמוֹת, וְאֶבֶן זוֹ עוֹמֶדֶת לְאוֹת בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם, וְזוֹהִי אֶבֶן שֶׁהֶעֱמִיד וְהִשְׁתִּיל יַעֲקֹב שְׁתִילַת וְקִיּוּם הָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית לא) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימֶהָ מַצֵּבָה.

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה וְגוֹ', (בראשית כט) וְכִי הַאי אֶבֶן שַׁוֵּי לֵיהּ יַעֲקֹב. וְהָא הַאי אֶבֶן אִתְבְּרֵי בְּקַדְמֵיתָא, כַּד בָּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַלְמָא. אֶלָּא דְשַׁוֵּי לָהּ (נ"א וכי השתא שוי ליה יעקב. והא עד לא אתברי עלמא הוות, אלא דיעקב שוי לה) קְיוּמָא דְלְעֵילָא וְתַתָּא, וְעַל דָּא אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה כְּתִיב. מַאי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי, דִּכְתִיב, יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, דְּשַׁוֵּי מְדוֹרָא דְלְעֵילָא הָכָא.

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה וְגוֹ'. וְכִי אֶבֶן זאת שָׂם לוֹ יַעֲקֹב, וַהֲרֵי אֶבֶן הַ את נִבְרְאָה בַּתְּחִלָּה, כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם? אֶלָּא שֶׁשָּׂם אוֹתָהּ [וכי כעת שם אותה יעקב? והרי עד שלא נברא העולם היתה, אלא שיעקב שם אותה] קְיוּם שֶׁלְּמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְעַל זֶה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה כָּתוּב. מַה זֶּה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי? שֶׁכָּתוּב יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, שֶׁשָּׂם מָדוֹר שֶׁלְּמַעְלָה כָּאן.

תָּא חֲזֵי, הַאי אֶבֶן אִית עָלָהּ שִׁבְעָה עֵינַיִם. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר, (זכריה ג) עַל אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם, עַל מָה אִתְקְרִיאַת שְׁתִיָּיה. חַד דְּמִנָּהּ אִשְׁתִּיל עַלְמָא. וְחַד, שְׁתִיָּיה. שָׁת יָהּ, דְּשַׁוֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָהּ, לְאִתְבָּרְכָא מִנָּהּ עַלְמָא, בְּגִין דְּעַלְמָא מִנָּהּ מִתְבָּרְכָא.

בֹּא רְאֵה, עַל אֶבֶן זוֹ יֵשׁ שִׁבְעָה עֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ג) עַל אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם. עַל מַה נִּקְרֵאת שְׁתִיָּה? אֶחָד - שֶׁמִּמֶּנָּה הֻשְׁתַּל הָעוֹלָם, וְאֶחָד שְׁתִיָּה - שָׁת יָהּ, שֶׁשָּׂם אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִתְבָּרֵךְ מִמֶּנָּה הָעוֹלָם, בִּשְׁבִיל שֶׁמִּמֶּנָּה מִתְבָּרֵךְ הָעוֹלָם.

וְתָא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל שִׁמְשָׁא, הַנֵּי כְּרוּבִים דְּקַיְימִין בְּהַאי דּוּכְתָּא, וְהַווּ יָתְבֵי בְּאַת, הֲווּ אַקְשָׁן גַּדְפַּיְיהוּ לְעֵיל, וּפָרְשֵׁי לוֹן, וְאִשְׁתְּמַע קוֹל נִגּוּנָא דְּגַדְפַּיְיהוּ לְעֵילָא, וּכְדֵין שָׁרָאן לְנַגְּנָא אינוּן מַלְאָכִין, דְּאָמְרֵי שִׁירָתָא בְּשֵׁירוּתָא דְּלֵילְיָא, בְּגִין דְּיִסַּלַּק יְקָרֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מִתַּתָּא לְעֵילָא. וּמַאי שִׁירָתָא הֲווּ אָמְרוּ, הַהוּא נִגּוּנָא דְּגַדְפַּיְיהוּ דִּכְרוּבִים, (תהלים קלד) הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת ה' כָּל עַבְדֵי ה' וְגוֹ', שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וְגוֹ', וּכְדֵין (אינון) אִיהוּ שִׁירָתָא לְאִינוּן מַלְאָכֵי עִלָּאֵי לְזַמָּרָא.

וּבֹא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס הַשֶּׁמֶשׁ, הַכְּרוּבִים הַלָּלוּ שֶׁעוֹמְדִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהָיוּ יוֹשְׁבִים בָּאוֹת, הָיוּ מַקִּישִׁים כַּנְפֵיהֶם לְמַעְלָה וּפוֹרְשִׂים אוֹתָם, וְנִשְׁמָע קוֹל נִגּוּן הַכְּנָפַיִם לְמַעְלָה, וְאָז מַתְחִילִים לְנַגֵּן אוֹתָם הַמַּלְאָכִים שֶׁאוֹמְרִים שִׁירָה בְּרֵאשִׁית הַלַּיְלָה, בִּשְׁבִיל שֶׁיַּעֲלֶה כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה.

וְאֵיזוֹ שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים? אוֹתוֹ נִגּוּן כַּנְּפֵי הַכְּרוּבִים, (תהלים קלד) הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת ה' כָּל עַבְדֵי ה' וְגוֹ', שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּגוֹ', וְאָז [הם] הָיא שִׁירָה לְאוֹתָם מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים לְזַמֵּר.

דף רלא:

בְּמַשְׁמַרְתָּא תְּנָיְינָא, הַנֵּי כְּרוּבִים (דף רלא ע"ב) אַקְשֵׁי גַּדְפַּיְיהוּ לְעֵילָא, וְאִשְׁתְּמַע קוֹל נְגוּנָא דִּילְהוֹן, וּכְדֵין שָׁרָאן לְנַגְנָא אינוּן מַלְאָכִין דְּקָיְימִין בְּמִשְׁמַרְתָּא תְּנָיְינָא. וּמַאי שִׁירָתָא הֲווּ אָמְרֵי בְּהַאי שַׁעְתָּא, נְגוּנָא דְּגַדְפַּיְיהוּ דִּכְרוּבִים, (תהלים קכה) הַבּוֹטְחִים בַּה' כְּהַר צִיּוֹן לֹא יִמּוֹט וְגוֹ'. וּכְדֵין (ההוא) אִיהוּ (שירתא) שֵׁירוּתָא לְאִינוּן דְּקָיְימֵי בְּהַאי מִשְׁמָרָה תְּנָיְינָא לְנַגְנָא.

בַּמִּשְׁמֶרֶת הַשְּׁנִיָּה הַכְּרוּבִים הַלָּלוּ מַקִּישִׁים כַּנְפֵיהֶם לְמַעְלָה, וְנִשְׁמָע קוֹל נִגּוּנָם, וְאָז מַתְחִילִים לְנַגֵּן אוֹתָם הַמַּלְאָכִים שֶׁעוֹמְדִים בַּמִּשְׁמֶרֶת הַשְּׁנִיָּה. וְאֵיזוֹ שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים בַּשָּׁעָה הַזּוֹ? נִגּוּן כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים, (תהלים קכה) הַבּטְחִים בַּה' כְּהַר צִיּוֹן לֹא יִמּוֹט וְגוֹ'. וְאָז [אותה] הִיא [שירה] תְּחִלָּה לְאוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּמִּשְׁמֶרֶת הַשְּׁנִיָּה הַזּוֹ לְנַגֵּן.

בְּמִשְׁמָרָה תְּלִיתָאָה, הַנֵּי כְּרוּבִים אַקְשׁוּ גַּדְפַּיְיהוּ וְאָמְרֵי שִׁירָתָא, וּמַאי הִיא. (תהלים קיג) הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי ה' וְגוֹ', יְהִי שֵׁם ה' מְבוֹרָךְ וְגוֹ', מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ וְגוֹ'. כְּדֵין אינוּן מַלְאָכִין דְּקָיְימֵי בְּמִשְׁמָרָה תְּלִיתָאָה, כֻּלְּהוּ אָמְרֵי שִׁירָתָא.

בַּמִּשְׁמֶרֶת הַשְּׁלִישִׁית הַכְּרוּבִים הַלָּלוּ מַקִּישִׁים בְּכַנְפֵיהֶם וְאוֹמְרִים שִׁירָה, וּמַה הִיא? (שם קיג) הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי ה' וְגוֹ', יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ וְגוֹ', מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ וְגוֹ'. אָז אוֹתָם מַלְאָכִים שֶׁעוֹמְדִים בַּמִּשְׁמֶרֶת הַשְּׁלִישִׁית, כֻּלָּם אוֹמְרִים שִׁירָה.

וְכֻלְּהוּ כּוֹכְבֵי וּמַזָּלֵי דְּבִרְקִיעָא פָּתְחֵי שִׁירָתָא. כְּמָה דִּכְתִיב, (איוב לח) בְּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹּקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. וּכְתִיב, (תהלים קמח) הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר, דְּהָא אִינוּן כּוֹכְבֵי דְּנָהֲרָא, מְנַגְּנָן עַל נְהוֹרָא. (ס"א דממנן על שירתא).

וְכָל הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הָרָקִיעַ פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים, וכתוב (תהלים קמח) הללוהו כל כוכבי אור, שהרי אותם כוכבי האור מנגנים על אור. [שממנים על השירה,]

כַּד אָתֵי צַפְרָא, וּכְדֵין נָטְלֵי שִׁירָתָא אֲבַתְרַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל (ס"א ישראל) לְתַתָּא, וְסָלְקָא יְקָרֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מִתַּתָּא וּמִלְּעֵילָא. יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא בִּימָמָא, וּמַלְאָכֵי עִלָּאֵי לְעֵילָא בְּלֵילְיָא, וּכְדֵין אִשְׁתְּלִים שְׁמָא קַדִּישָׁא בְּכָל סִטְרִין.

כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַבֹּקֶר, וְאָז לוֹקְחִים שִׁירָה אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, וְעוֹלֶה כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה. יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה בַּיּוֹם, וּמַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים לְמַעְלָה בַּלַּיְלָה, וְאָז נִשְׁתַּלֵּם הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בְּכָל הַצְּדָדִים.

וְהַאי אֶבֶן דְּקָאֲמַר, כֻּלְּהוּ מַלְאָכֵי עִלָּאֵי, וְיִשְׂרָאֵל לְתַתָּא, כֻּלְּהוּ אִתְקָפוּ בְּהַאי אֶבֶן, וְאִיהִי סָלְקָא לְעֵילָא, לְאִתְעַטְּרָא גּוֹ אֲבָהָן בִּימָמָא. וּבְלֵילְיָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתֵי לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּא בְּגִנְתָא דְעֵדֶן.

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת שֶׁאָמַר, כָּל הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, כֻּלָּם מַחֲזִיקִים בָּאֶבֶן הַזֹּאת, וְהִיא עוֹלָה לְמַעְלָה לְהִתְעַטֵּר בְּתוֹךְ הָאָבוֹת בַּיּוֹם, וּבַלַּיְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן.

זַכָּאִין אִינּוּן כָּל דְּקָיְימֵי בְּקִיּוּמַיְיהוּ, וּמִשְׁתַּדְּלִין בְּאוֹרַיְיתָא בְּלֵילְיָא. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָל אִינּוּן צַדִּיקַיָּא דִּבְגִנְתָא דְעֵדֶן, שָׁמְעוּ קָלַיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא, אִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא. כְּמָה דִכְתִיב, (שיר השירים ח) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים וְגו'.

אַשְׁרֵיהֶם כָּל הָעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן שׁוֹמְעִים קוֹלוֹת בְּנֵי הָאָדָם אוֹתָם הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר ח) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים וְגוֹ'.

תָּא חֲזֵי, הַאי אֶבֶן, אִיהוּ אֶבֶן טָבָא. וְדָא הוּא רָזָא דִכְתִיב, (שמות כח) וּמִלֵּאתָ בוֹ מִלּוּאַת אֶבֶן אַרְבָּעָה טוּרֵי אֶבֶן. וְאִלֵּין אִינּוּן סִדְרִין (דאשלמותא) דְּאֶבֶן טָבָא, אַשְׁלָמוּתָא דְאֶבֶן יְקָרָה. בְּגִין דְּאִית (אשלמותא) אֶבֶן אֲחֶרָא. דִּכְתִיב, (יחזקאל לו) וַהֲסִירוֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן וְגוֹ'. וּכְתִיב, (יחזקאל לו) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְהַאי אִיהוּ (ישעיה כח) אֶבֶן בֹּחַן פִּנַּת יְקָרַת וְאוּקְמוּהָ. בֹּא רְאֵה, אֶבֶן זוֹ הִיא אֶבֶן טוֹבָה, וְזֶהוּ סוֹד הַכָּתוּב (שמות כח) וּמִלֵּאתָ בוֹ מִלֹּאַת אֶבֶן אַרְבָּעָה טוּרִים אָבֶן. וְאֵלֶּה הֵם סִדְרִים [של שלמות] שֶׁל הָאֶבֶן הַטּוֹבָה, הַשְׁלֵמוּת שֶׁל אֶבֶן יְקָרָה, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ [שלמות] אֶבֶן אַחֶרֶת, שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו) וַהֲסִרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן וְגוֹ', וְכָתוּב (שם) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְזֶהוּ (ישעיה כח) אֶבֶן בֹּחַן פִּנַּת יְקָרַת, וּבַאֲרוּהָ.

וְעַל רָזָא דָּא כְּתִיב, (שמות לא) לוּחוֹת הָאֶבֶן, דְּאִינּוּן לוּחוֹת אִתְגְּזָרוּ מֵהָכָא, וְעַל דָּא אִקְרוּן עַל שְׁמֵיהּ דְּהַאי אֶבֶן. וְהַאי הוּא רָזָא דִכְתִיב, (בראשית מט) מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (ס"א הא ודאי אבן ישראל אקה) כְּמָה דְאִתְּמָר.

וְעַל סוֹד זֶה כָּתוּב (שמות כד) לֻחֹת הָאֶבֶן, שֶׁהֵם לוּחוֹת שֶׁנִּגְזְרוּ מִכָּאן, וְלָכֵן נִקְרְאוּ עַל שְׁמָהּ שֶׁל הָאֶבֶן הַ אֶת, וְזֶהוּ סוֹד הַכָּתוּב (בראשית מט) מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, [הרי ודאי אבן ישראל נקראת] כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

פְּתַח רִבִּי חִזְקִיָּה וְאָמַר, (שמות כח) וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיךָ עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, אִלֵּין אַבְנֵי יְקָרִין עִלָּאִין, דְּאִתְקְרוּן אַבְנֵי הַמָּקוֹם, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם. וְהָא אוּקְמוּהָ. (שמות לט ועי"ש) וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמָה דְּאִית (י"ב אבנים) י"ב שְׁבָטִים לְתַתָּא, הָכִי נָמֵי לְעֵילָּא תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, וְאִינּוּן תְּרֵיסַר אֲבָנִין יַקִּירִין, וּכְתִיב, (תהלים קכב) שֵׁשָׁם עָלוּ שְׁבָטִים שִׁבְטֵי יָהּ (דא רזא) עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל, דָּא יִשְׂרָאֵל, רָזָא דִלְעֵילָּא. וְכֻלְּהוּ לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', וְעַל דָּא וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיךָ עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

פָּתַח רַבִּי חִזְקִיָּה וְאָמַר, (שמות כח) וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיןָ עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה - אֵלּוּ אֲבָנִים יְקָרוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת אַבְנֵי הַמָּקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם, וַהֲרֵי פֵּרוּשׁוֹ. וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֵׁשׁ שְׁנִים עָשָׂר שְׁבָטִים לְמַטָּה, כָּךְ גַּם לְמַעְלָה שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהֵם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים יְקָרוֹת, וְכָתוּב (תהלים קכב) שֶׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים וְגוֹ'. עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל - זֶה יִשְׂרָאֵל, סוֹד שֶׁלְּמַעְלָה, וְכֻלָּם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', וְעַל זֶה וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיןָ! עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וּכְמָה דְּאִית י"ב שָׁעֵי בִּימָמָא, הָכִי אִית י"ב שָׁעֵי בְּלֵילְיָא, בְּיוֹמָא לְעֵילָא, בְּלֵילְיָא לְתַתָּא, כֹּלָּא דָּא לְקֶבֶל דָּא, הַנֵּי י"ב שָׁעֵי דִּבְלֵילְיָא מִתְפַּלְגֵי לִתְלַת פְּלָגָאן, וְכַמָּה מְמַנֵּי תְּרִיסִין קָיְימֵי תְּחוֹתַיְיהוּ, דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין, כֻּלְּהוּ מְמַנָּן בְּלֵילְיָא, וְנָטְלֵי טַרְפָּא בְּקַדְמֵיתָא.

וּכְמוֹ שֵׁשׁ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת בַּיּוֹם, כָּךְ יֵשׁ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה. בַּיּוֹם לְמַעְלָה, וּבַלַּיְלָה לְמַטָּה. הַכֹּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הַשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת שֶׁל הַלַּיְלָה הֵלְּוּ מִתְחַלְּקוֹת לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים, וְכַמָּה מְמֻנִּים מְמֻנִּים עוֹמְדִים תַּחְתֵּיהֶם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, כֻּלָּם מְמֻנִּים בַּלַּיְלָה, וְנוֹטְלִים טֶרֶף בַּהַתְחָלָה.

וּכְדֵין כַּד אִתְפְּלִיג לֵילְיָא, קָיְימִין תְּרֵין (סתרין) סַדְרִין מִסְטָרָא דָּא, וּתְרֵין סַדְּרִין מִסְטָרָא אָחֳרָא, (ס"א ודא) וְרוּחָא עִלָּאָה נָפֵק (ס"א נשיב) בֵּינַיְיהוּ, וּכְדֵין כָּל אִינּוּן אִלָּנִין דִּבְגִנְתָּא דְּעֵדֶן, כֻּלְּהוּ פָּתְחֵי שִׁירָתָא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָאל בְּגִנְתָא דְּעֵדֶן. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (דברי הימים א יז) אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי יְיָ, כִּי בָא לִשְׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ. כְּמָה דִּכְתִיב, (ישעיה יא) וְשָׁפַט בְּצֶדֶק דַּלִּים. בְּגִין דְּמִשְׁפָּט עָאל בֵּינַיְיהוּ וְאִתְמַלְיָיא מִנָּהּ (ס"א מניה) גַּן עֵדֶן.

וְאָז כְּשֶׁנֶּחֱלָק הַלַּיְלָה, עוֹמְדִים שְׁנֵי [סתרים] סְדָרִים מִצַּד זֶה וּשְׁנֵי סְדָרִים מִצַּד אַחֵר, [וזו] וְרוּחַ עֶלְיוֹנָה יוֹצֵאת [נושבת] בֵּינֵיהֶם, וְאָז כָּל אוֹתָם הָאִילָנוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן, כֻּלָּם פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִכְנָס בְּגַן עֵדֶן. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי ה' כִּי בָא לִשְׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא) וְשָׁפַט בְּצֶדֶק דַּלִּים. מִשּׁוּם שֶׁמִּשְׁפָּט נִכְנָס בֵּינֵיהֶם וּמִתְמַלֵּא מִמֶּנָּה [ממנו] גַּן עֵדֶן.

וְרוּחָא דְּצָפוֹן אִתְעַר בְּעַלְמָא, וְחֶדְוָה אִשְׁתַּכַּח וְנָשִׁיב הַהוּא רוּחָא בְּאִינּוּן בּוֹסְמִין, וְסָלְקִין רֵיחִין לְעֵילָא, וּמִתְעַטְּרִין (ס"א ומתערין) צַדִּיקַיָּא בְּעַטְרַיְיהוּ, וּמִתְהַנָּן מִגּוֹ זִיוָא דְּאַסְפַּקְלַרְיָאה דְּנָהֲרָא.

וְרוּחַ צָפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת בָּעוֹלָם, וְחֶדְוָה נִמְצֵאת, וְנוֹשֶׁבֶת אוֹתָהּ הָרוּחַ בְּאוֹתָם בְּשָׂמִים, וְעוֹלִים רֵיחוֹת לְמַעְלָה, וּמִתְעַטְּרִים [ומתעוררים] הַצַּדִּיקִים בְּעַטָּרוֹתֵיהֶם וְנֶהֱנִים מִתּוֹךְ זִיו הָאַסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה.

דף רלב.

זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּא, דְּזָכָאן לְהַהוּא נְהוֹרָא עִלָּאָה, וְהַהוּא נְהוֹרָא דְּאַסְפַּקְלַרְיָאה דְּנָהֲרָא, נָהִיר לְכָל סִטְרִין, וְכָל חַד וְחַד מֵאִלֵּין צַדִּיקַיָּא, נָטִיל לְחוּלָקֵיהּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ, וְהָוֶה נָטִיל (ס"א והכי נהיר) כָּל חַד וְחַד כְּפוּם עוֹבָדוֹי דְּעָבַד בְּהַאי עַלְמָא, (מאינון) אִית מִנְּהוֹן דְּמִתְכַּסְפֵּי, מֵהַהוּא נְהִירוּ דְּנָטִיל חַבְרֵיהּ (דף רלב ע"א) יַתִּיר וְנָהִיר, וְהָא אוּקְמוּהָ.

אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁזּוֹכִים לְאוֹתוֹ הָאוֹר הָעֶלְיוֹן, וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָאַסְפַּקְלַרְיָה הַמְּאִירָה מֵאִיר לְכָל הַצַּדִּיקִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַצַּדִּיקִים הַלָּלוּ נוֹטֵל אֶת חֶלְקוֹ כָּרָאוּי לוֹ, וְהָיָה נוֹטֵל [וכך מאיר] כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה. יֵשׁ מֵהֶם שֶׁמִּתְבַּיְּשִׁים מֵאוֹתוֹ אוֹר שֶׁנּוֹטֵל חֲבֵרָם יוֹתֵר וּמֵאִיר, וַהֲרֵי פֵּרַשְׁוּהָ.

חוּלְקֵיהּ דְּלֵילְיָא, מִכַּד שָׁארֵי לֵילְיָא לְמֵיעַל. כַּמָּה גַּרְדִּינֵי נְמוּסִין מִתְעָרִין, וְשָׁטָאן בְּעַלְמָא, וּפָתְחִין (קע"ב ע"ב) סְתִימִין, וּלְבָתַר כַּמָּה זִינִין לְזַנְיֵיהוּ, כְּמָה דְאוֹקִימְנָא. וּכְדֵין כַּד אִתְפְּלִיג לֵילְיָא, סִטְרָא דְצָפוֹן נָחִית (נהיר נהירו) מַעֲיֵלָא לְתַתָּא, וְאָחִיד בֵּיהּ בְּלֵילְיָא, עַד תְּרֵין חוּלְקִין דְּלֵילְיָא.

חֶלְקוֹ שֶׁל הַלַּיְלָה, מִכָּאן מַתְחִיל הַלַּיְלָה לְהִכָּנֵס. כַּמָּה שׁוֹמְרֵי הַחוֹק מִתְעוֹרְרִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם וּפוֹתְחִים הַסְּגוּרִים, וְאַחַר כָּךְ כַּמָּה מִינִים לְמִינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאָז, כְּשֶׁנֶּחֱלַק הַלַּיְלָה, צַד צָפוֹן יוֹרֵד [מאיר הארה] מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאוֹחֵז בַּלַּיְלָה עַד שְׁנֵי חֲלָקִים שֶׁל הַלַּיְלָה.

וּלְבָתַר סִטְרָא דְּדָרוֹם אִתְעָר, עַד דְּאָתֵי צַפְרָא. וְכַד אָתֵי צַפְרָא, כְּדֵין דָּרוֹם וְצָפוֹן אֲחִידוּ בֵּיהּ, וּכְדֵין אָתָאן יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא, סָלְקִין לֵהּ בְּצִלּוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן לְעֵילָא, עַד דְּסָלְקָא וְאִתְגְּנִיזַת בֵּינַיְיהוּ. וְנָטְלָא בִּרְכָאן מֵרֵישָׁא (דמלכא) דְּכָל רֵישִׁין.

אַחַר כָּךְ מִתְעוֹרֵר צַד דָּרוֹם, עַד שֶׁמַּגִּיעַ הַבֹּקֶר, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ הַבֹּקֶר אֵז הַדָּרוֹם וְהַצָּפוֹן אוֹחֲזִים בּוֹ, וְאָז בָּאִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, מַעֲלִים אוֹתָהּ בִּתְפִלּוֹתֵיהֶם וּבַקָּשׁוֹתֵיהֶם לְמַעְלָה, עַד שֶׁעוֹלָה וְנִגְנֶזֶת בֵּינֵיהֶם, וְנוֹטֶלֶת בְּרָכוֹת מֵהָרֹאשׁ [של המלך] שֶׁל כָּל הָרָאשִׁים.

וְאִתְבָּרְכָא מֵהַהוּא טַלָּא דְּאִתְמַשְׁכָא מִלְּעֵילָּא. וּמַהַהוּא טַלָּא פָּרִישׁ לְכַמָּה סִטְרִין, וְכַמָּה רַבָּוון אִתְּזָנוּ מִנֵּיהּ מֵהַהוּא טַלָּא, וּמִנֵּיהּ עָתִידִין לְאַחָיָיא מֵיתַיָּיא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (ישעיה כו) הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ. טַלָּא מַאִינּוּן נְהוֹרִין עִלָּאִין דְּנָהֲרִין לְעֵילָּא.

וּמִתְבָּרֶכֶת מֵאוֹתוֹ הַטַּל שֶׁנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה, וּמֵאוֹתוֹ הַטַּל נֶחֱלָק לְכַמָּה צְדָדִים, וְכַמָּה רַבָּבוֹת נִזּוֹנִים מֵאוֹתוֹ הַטַּל, וּמִמֶּנּוּ עֲתִידִים לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כז) הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ, טַל מֵאוֹתָם הָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁמְּאִירִים לְמַעְלָה.

עַד דְּהֲווּ יָתְבֵי אִתְפְּלִיג לֵילְיָא, אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסֵי, הַשְׁתָּא רוּחָא דְצָפוֹן אִתְעַר, וְלֵילְיָא אִתְפְּלַג, וְהַשְׁתָּא עִדָּנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תָּאִיב לְקַלְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא בְּהַאי עַלְמָא, אִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא. הַשְׁתָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא צַיֵּית (לקול מלייהו) לָן בְּהַאי אֲתַר, לָא נִפְסוֹק מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, נֶחֱלַק הַלַּיְלָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסֵי, עַכְשָׁו רוּחַ צָפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת וְהַלַּיְלָה נֶחֱלָק, וְכָעֵת הַזְּמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לְקוֹל הַצַּדִּיקִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. כָּעֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַקְשִׁיב [לקול דבריהם] לָנוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה, לֹא נַפְסִיק בְּדִבְרֵי הַתּוֹרָה.

פָּתַח וְאָמַר, הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע, הָא אִתְּמַר וְאוּקְמוּהָ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (שמות כג) הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁולֵחַ מַלְאָךְ וְגוֹ', דָּא הוּא מַלְאָךְ דְּאִיהוּ פָּרוֹקָא דְעַלְמָא, נְטִירוּ דִּבְנֵי נָשָׁא, וְהַאי אִיהוּ דְּאַזְמִין בִּרְכָאן לְכָל עַלְמָא, בְּגִין דְּאִיהוּ נָטִיל לוֹן בְּקַדְמִיתָא, וּלְבָתַר אִיהוּ אַזְמִין לוֹן בְּעַלְמָא. וּבְגִין דָּא כְּתִיב, הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁולֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ. (שמות לג) וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ.

פָּתַח וְאָמַר, הַמַּלְאָךְ הַגּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע. הֲרֵי נִתְבָּאֵר וּפֵרְשׁוּהָ, אֲבָל בֹּא רְאֵה, כָּתוּב (שמות כג) הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ וְגוֹ', זֶהוּ מַלְאָךְ גּוֹאֵל הָעוֹלָם, שְׁמִירָתָם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, וְזֶהוּ שֶׁמְּזַמְּנִין בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָם, מְשׁוּם שֶׁהוּא נוֹטֵל אוֹתָם בַּהֲתְחָלָה, וְאַחַר כָּךְ הוּא מְזַמֵּן אוֹתָם לָעוֹלָם, וְלָכֵן כָּתוּב הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ. (שם לו) וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ.

וְהַאי אִיהוּ מַלְאָךְ דִּלְזַמְנִין דָּכָר וּלְזַמְנִין נוּקְבָא, וְהָכִי אִיהוּ. דְּבְזַמְנָא דְּאִיהוּ אַזְמִין בִּרְכָאן לְעַלְמָא (לעילא), כְּדֵין אִיהוּ דָּכָר, וְאִקְרֵי דָּכָר. כְּדְכְוָתָא דְּאַזְמִין בִּרְכָאן (לתתא) לְנוּקְבָא, הָכִי אִיהוּ אַזְמִין בִּרְכָאן לְעַלְמָא. וּבְזַמְנָא דְּקָיְימָא בְּדִינָא עַל עַלְמָא, כְּדֵין אִקְרֵי נוּקְבָא. כְּנוּקְבָא דְּאִיהִי עוּבָּרָא, הָכִי אִיהוּ אִתְמְלֵי מִן דִּינָא, וּכְדֵין אִקְרֵי נוּקְבָא. וְעַל דָּא לְזַמְנִין אִקְרֵי דְכוּרָא, וּלְזַמְנִין אִקְרֵי נוּקְבָא, וְכֹלָּא רָזָא חָדָא.

וְזֶהוּ מַלְאָךְ שֶׁלִּפְעָמִים זָכָר וְלִפְעָמִים נְקֵבָה, וְכָךְ הוּא, שֶׁבִּזְמַן שֶׁהוּא מְזַמֵּן בְּרָכוֹת לָעוֹלָם [למעלה], אָז הוּא זָכָר וְנִקְרָא זָכָר. כַּזָּכָר שֶׁמְּזַמֵּן בְּרָכוֹת [למעלה] לַנְּקֵבָה, כָּךְ הוּא מְזַמֵּן בְּרָכוֹת לָעוֹלָם. וּבִזְמַן שֶׁעוֹמֵד בְּדִין עַל הָעוֹלָם, אָז נִקְרָא נְקֵבָה, כִּנְקֵבָה הַמַּעֲבֶרֶת, כָּךְ הוּא מִתְמַלֵּא מִן הַדִּין, וְאָז נִקְרָא נְקֵבָה. וְעַל זֶה לִפְעָמִים נִקְרָא זָכָר וְלִפְעָמִים נִקְרָא נְקֵבָה, וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד.

כְּגַוְונָא דָּא כְּתִיב, (בראשית ג) וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, מַלְאָכִין אִית שְׁלוּחַן בְּעַלְמָא, דְּמִתְהַפְּכִין לְכַמָּה גַּוְונִין, לְזַמְנִין נוּקְבֵי, לְזַמְנִין דְּכוּרֵי, לְזַמְנִין דִּינָא, לְזַמְנִין רַחֲמֵי, וְכֹלָּא בְּחַד גַּוְונָא. כְּגַוְונָא דָּא הַאי מַלְאָךְ, בְּגַוְונִין סַגִּיאִין אִיהוּ, וְכָל גַּוְונִין דְּעַלְמָא, כֻּלְּהוּ אִיתָנְהוּ בְּהַאי אֲתַר. וְרָזָא דָּא, (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. וּכְמָה דְּאִית בֵּיהּ כָּל אִינּוּן גַּוְונִין, הָכִי נָמֵי אַנְהִיג לְכָל עָלְמָא:

כְּמוֹ זֶה כָּתוּב (בראשית ג) וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת. יֵשׁ מַלְאָכִים שְׁלוּחִים בָּעוֹלָם שֶׁמִּתְהַפְּכִים לְכַמָּה גְּוָנִים, לִפְעָמִים נְקֵבוֹת לִפְעָמִים זְכָרִים, לִפְעָמִים דִּין לִפְעָמִים רַחֲמִים, וְהַכֹּל בְּגֶוֶן אֶחָד. כְּמוֹ זֶה הַמַּלְאָךְ הַזֶּה הוּא בִּגְוָנִים רַבִּים, וְכָל הַגְּוָנִים שֶׁבָּעוֹלָם יֶשְׁנָם בַּמָּקוֹם הַזֶּה, וְסוֹד זֶה (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. וּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּל אֵלּוּ הַגְּוָנִים, כָּךְ גַּם מַנְהִיג אֶת כָּל הָעוֹלָם.

דף רלב:

תוספתא רְחִימֵי עִלָּאֵי, מַארֵי דְּסָכְלְתָנוּ אִסְתַּכְּלוּ, הוּרְמָנֵי יְדִיעָן בְּקוּלְפֵּי דְּסִיכְתָּא, קְרִיבוּ לְמִנְדַּע, מַאן מִנְּכוֹן מַארֵי דְּעַיְינִין בְּסָכְלְתָנוּ, וְיִדַּע בְּשַׁעְתָּא דְּסָלִיק בִּרְעוּתָא דְּרָזָא דְּרָזִין, לְאַפָּקָא תִּלַּת גְּוָונִין כְּחַדָּא כְּלִילָן, וְאִינּוּן, חִוַּור וְסוּמָק וִירוֹק, תִּלַּת גְּוָונִין כְּחַדָּא אִשְׁתְּלִיבָאן דָּא עִם דָּא, מִזְדַּוְוגָן (ס"א מזדלגן) דָּא עִם דָּא, מַגְרוֹפַיָּא תַּתָּאָה אִצְטַבַּע, וְנָפְקָא מִגּוֹ גְּוָונִין אִלֵּין. וְכָל גְּוָונִין אִלֵּין, אִתְחֲזוּן בְּהַאי. חֵיזוּ אִיהוּ לְאִסְתַּכְּלָא, כְּעֵינָא דִּבְדוֹלְחָא אִתְחֲזֵי בְּשַׁעְתָּא. כְּגַוְונָא דִּבְטַשׁ בְּגַוָּוהּ, הָכִי אִתְחֲזֵי לְבַר. אִלֵּין תִּלַּת גְּוָונִין סַחֲרִין לְהַאי, וְגוֹנָא אָזְלָא סָלְקָא וְנָחֲתָא קִסְטוֹרִין דְּקִטְרָא קְבִיעֵי בְּגַוֹון (ס"א בגווה). גְּוָונִין סָחֲרִין (ס"א גוונין) כְּלִילָן כְּחַדָּא, סָלְקִין לֵהּ לְעֵילָא בִּימָמָא, וְנָחֲתָא בְּלֵילְיָא. שְׁרָגָא דְּדָלִיק אִתְחֲזֵי בְּלֵילְיָא, בִּימָמָא אִסְתַּתַּרְתְּ נְהוֹרָא, טְמִירָא בְּמָאתָן וְאַרְבָּעִין וּתְמַנְיָא עָלְמִין, כֻּלְּהוּ אָזְלִין לְגַוּוהּ (ס"א בגינה) מִלְּעֵילָא לְתַתָּא, גּוֹ תִּלַּת מְאָה וְשִׁתִּין וְחָמֵשׁ שַׁיְיפִין גְּנִיזָא וְאִתְכַּסְיָא לְתַתָּא. מַאן דְּמִפַּשְׁפֵּשׁ לְאַשְׁכָּחָא לֵהּ, יִתְבַּר גַּדְפִּין קַלִּיפִּין טְמִירִין, וְיִפְּתַח תַּרְעִין. מַאן דְּזָכֵי לְמֶיחֱמֵי, יֶחֱמֵי גּוֹ יְדִיעָה וְסָכְלְתָנוּ, כְּמַאן דְּחָמֵי בְּתַר כּוֹתְלָא. בַּר מִן מֹשֶׁה נְבִיאֵה מְהֵימְנָא עִלָּאָה, דְּהָוָה חָמֵי לֵיהּ עֵינָא בְּעֵינָא, לְעֵילָא בְּאֲתַר דְּלָא אִתְיְדַע. מַאן דְּלָא זָכֵי, דְּחוֹ לֵיהּ לְבַר, כַּמָּה חֲבִילֵי טְהִירִין אִזְדַּמְּנוּ לְגַבֵּיהּ, אִזְדַּמְּנָן נָפְקֵי עֲלֵיהּ, וְאַפִּיקוּ לֵיהּ דְּלָא יִסְתַּכַּל בְּעִנּוּגָא דְמַלְכָּא. וַוי לוֹן לְאִינּוּן חַיְיבִין דְּעָלְמָא, דְּלָא זָכָאן לְאִסְתַּכְּלָא, כְּמָא דְּאִתְּ אָמַר, (במדבר ד) וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וְגוֹ'. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, מִסְתַּכַּל הֲוֵינָא, וְהָא מִגּוֹ זְהִירִין אִלֵּין, מִסְתַּכְּלָן נְשָׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא, כַּד אִתְדַּבָּקוּ בְּהַאי אֲתַר, מִגּוֹ זְהִירִין אִלֵּין מִסְתַּכְּלִין נְשָׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא. אִינּוּן גּוֹנְנִין, סָלְקִין וְאִתְכְּלִילָן כְּחַדָּא. זַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּיִדַּע לְאַכְלְלָא וּלְיַחֲדָא כֻּלְּהוּ כְּחַדָּא, לְאִתְקְנָא כֹּלָּא בְּאֲתַר דְּאִצְטְרִיךְ לְעֵילָא לְעֵילָא, וּכְדֵין אִתְנְטִיר בַּר נָשׁ בְּהַאי עָלְמָא, וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. (ע"כ תוספתא):

אֲהוּבִים עֶלְיוֹנִים, בַּעֲלֵי הַתְּבוּנָה, הִתְבּוֹנְנוּ. מוֹשְׁלִים הַיּוֹדְעִים בְּהַכָּאַת הַהַבָּטָה הִתְקָרְבוּ לָדַעַת, מִי מִכֶּם בַּעֲלֵי עֵינַיִם בַּתְּבוּנָה, וְיוֹדֵעַ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹלָה בָּרָצוֹן שֶׁל סוֹד הַסּוֹדוֹת לְהוֹצִיא שִׁלְשָׁה גְוָונִים כְּלוּלִים כְּאֶחָד, וְהֵם לָבָן אָדֹם וְיָרֹק, שִׁלְשָׁה גְוָונִים מְשֻׁלָּבִים כְּאֶחָד זֶה בָּזֶה, מִתְיַחֲדִים זֶה עִם זֶה. מַגְרֵפָה תַּחְתּוֹנָה נִצְבַּעַת וְיוֹצֵאת מִתּוֹךְ הַגְּוָונִים הַלָּלוּ. וְכָל הַגְּוָונִים הָאֵלּוּ נִרְאִים בָּזֶה, מַרְאֶה הוּא לְהִסְתַּכֵּל, כְּעֵין הַבְּדֹלַח נִרְאֶה בְּשָׁעָה. כְּמוֹ שֶׁמַּכֶּה בְּתוֹכָהּ, כָּךְ נִרְאֶה בַּחוּץ. שִׁלְשֶׁת הַגְּוָונִים הַלָּלוּ סוֹבְבִים אֶת זֶה, וְהַגֶּוֶן הוֹלֵךְ, עוֹלֶה וְיוֹרֵד. הֵיכָלוֹת הַקֶּשֶׁר קְבוּעִים בְּגֶוֶן [בתוכה]. גְּוָונִים מַקִּיפִים [גונים] כְּלוּלִים כְּאֶחָד, מַעֲלִים אוֹתָהּ לְמַעְלָה בְּיוֹם וּמוֹרִידִים בַּלַּיְלָה. נָר שֶׁדּוֹלֵק נִרְאֶה בַּלַּיְלָה. בַּיּוֹם נִסְתָּר הָאוֹר וּמִתְחַבֵּא בְּמֵאתַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה עוֹלָמוֹת, שֶׁכֻּלָּם הוֹלְכִים לְתוֹכָהּ [בשבילה] מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה אֲיָבְרִים גְּנוּזָה, וּמְכוּסָה לְמַטָּה. מִי שֶׁמְּחַפֵּשׂ לִמְצֹא אוֹתָהּ, יִשְׁבֹּר כְּנָפַיִם קְלִפּוֹת נִסְתָּרוֹת וְיִפְתַּח שְׁעָרִים. מִי שֶׁזּוֹכֶה לִרְאוֹת, יִרְאֶה תּוֹךְ יְדִיעָה וּתְבוּנָה כְּמִי שֶׁרוֹאֶה אַחַר הַכֹּתֶל, פְּרָט לְמֹשֶׁה הַנָּבִיא הַנֶּאֱמָן הָעֶלְיוֹן שֶׁהָיָה רוֹאֶה אוֹתָהּ עַיִן בְּעַיִן, לְמַעְלָה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יָדוּעַ. מִי שֶׁלֹּא זוֹכֶה, דּוֹחִים אוֹתוֹ הַחוּצָה. כַּמָּה קְבוּצוֹת בַּעֲלֵי דִּין מְזַדְּמְנִים אֵלָיו, מְזַדְּמְנִים וְיוֹצְאִים עָלָיו, וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בְּעִנְיַן הַמֶּלֶךְ. אוֹי לָהֶם לְאוֹתָם הָרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא זוֹכִים לְהִסְתַּכֵּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הָיִיתִי מִסְתַּכֵּל, וְהָרֵי מִתּוֹךְ הַזְּהָרִים הַלָּלוּ מִסְתַּכְּלוֹת נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, כְּשֶׁנִּדְבָּקוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה.

מִתּוֹךְ הַזְּהָרִים הַלָּלוּ מִסְתַּכְּלוֹת נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. אוֹתָם גְּוָנִים עוֹלִים וְנִכְלָלִים כְּאֶחָד. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְהִכָּלִיל וּלְיַחֵד אֶת כֻּלָּם כְּאֶחָד, לְתַקֵּן הַכֹּל בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְאָז נִשְׁמָר הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. (ע"כ תוספתא)

פָּתַח רִבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (תהלים צט) וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב אַתָּה כּוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים וְגו'. וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפַּט אָהֵב, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְעֹז מֶלֶךְ, תּוּקְפָּא דְּאַתְקִיף קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּמִשְׁפָּט, דְּהָא בְּמִשְׁפָּט אִתְקַיָּים אַרְעָא. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי כט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ.

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (תהלים צט) וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב אַתָּה כּוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים וְגוֹ'. וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעֹז מֶלֶךְ - תֹּקֶף שֶׁמְּחַזֵּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ אֶלָּא בְּמִשְׁפָּט, שֶׁהֲרֵי בְּמִשְׁפָּט עוֹמֶדֶת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ.

וּבְגִין כָּךְ, וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב, וְלָא (אתקף) אִתְתַּקְנַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּמִשְׁפָּט, בְּגִין דְּמִתַּמָּן אִתְּזַנַּת, וְכָל בִּרְכָאן דְּנָטְלָא, מִתַּמָּן נָטְלָא. וּבְגִין כָּךְ וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב, כָּל תְּאֵיבוּ, וְכָל רְחִימוּ דִּילָהּ לְקֵבֵיל מִשְׁפָּט. אַתָּה כוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים, רָזָא (קצ"ב ע"א בסתרי תורה) דְּתָרִין כְּרוּבִים לְתַתָּא, דְּאִינּוּן תִּקּוּנָא וְיִישׁוּבָא דְּעַלְמָא, וְהָא אִתְּמָר.

וּמִשּׁוּם כָּךְ, וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב, וְלֹא [מתחזקת] נִתְקַנֶּנֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּמִשְׁפָּט, מִשּׁוּם שֶׁמִּשָּׁם נִזּוֹנֶית, וְכָל הַבְּרָכוֹת שֶׁנּוֹטֶלֶת, הֵיא נוֹטֶלֶת מִשָּׁם, וְלָכֵן וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב - כָּל הַתְּשׁוּקָה וְכָל הָאַהֲבָה שֶׁלָּהּ כְּנֶגֶד הַמִּשְׁפָּט. אַתָּה כוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים - סוֹד שֶׁל שְׁנֵי הַכְּרוּבִים לְמַטָּה, שֶׁהֵם תִּקּוּן וְיִשּׁוּב הָעוֹלָם, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

רִבִּי (יצחק) חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קלה) הַלְלוּ יָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי ה' הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה', הַאי קְרָא אִית לְאִסְתַּכְּלָא בֵּיהּ, כֵּיוָן דְּאָמַר הַלְלוּיָהּ, אַמַּאי הַלְלוּ עַבְדֵי ה', וּלְבָתַר הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה'. אֶלָּא הָכִי תָּנִינָן, מַאן דְּמְשַׁבַּח (לחדא) לְאַחֲרָא, אִצְטְרִיךְ לְשַׁבָּחָא לֵיהּ כְּפוּם יְקָרֵיהּ, וּכְפוּם יְקָרֵיהּ הָכִי אִצְטְרִיךְ שִׁבְחֵיהּ, וְתָנִינָן מַאן דְּמְשַׁבַּח לְאַחֲרָא, בְּשִׁבְחָא דְּלֵית בֵּיהּ, הוּא גָּלֵי (גלותא וסבב) גְּנוּתֵיהּ, וְצָבֵי לְגַלָּאָה לֵיהּ. וְעַל דָּא, מַאן דְּעָבִיד הֶסְפֵּדָא עַל בַּר נָשׁ, אִצְטְרִיךְ כְּפוּם יְקָרֵיהּ, וְלָא יַתִּיר. דְּמִגּוֹ שִׁבְחֵיהּ אָתֵי לְגְנוּתֵיהּ, וּבְכֹלָּא שְׁבָחָא אִצְטְרִיךְ כְּפוּם יְקָרֵיהּ.

רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיג) הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי ה' הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה'. בְּפָסוּק זֶה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר הַלְלוּיָהּ, אֵז לָמָּה הַלְלוּ עַבְדֵי ה', וְאַחַר כָּךְ הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה'? אֶלָּא כָּךְ שָׁנִינוּ, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּחַ אֶת [האחד] הָאַחֵר, צָרִיךְ לְשַׁבְּחוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ, וּלְפִי כְּבוֹדוֹ כָּךְ צָרִיךְ שִׁבְחוֹ. וְשָׁנִינוּ, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּחַ אֶת הָאַחֵר בְּשֶׁבַח שֶׁאֵין בּוֹ - הוּא מְגַלֶּה [גלוי ומסבב] אֶת גְּנוּתוֹ, וְרוֹצֶה לְגַלּוֹת אוֹתוֹ. וְעַל זֶה מִי שֶׁעוֹשֶׂה הֶסְפֵּד עַל בֶּן אָדָם, צָרִיךְ כְּפִי כְּבוֹדוֹ וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁמִּתּוֹךְ שִׁבְחוֹ בָּא לְגְנוּתוֹ, וּבְכָל שֶׁבַח צָרִיךְ לְפִי כְּבוֹדוֹ.

תָּא חֲזֵי, הַלְלוּיָהּ, הָכָא אִית שְׁבָחָא דְּמָארֵי דְּכֹלָּא. אֲתַר דְּלָא שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא לְמִנְדַּע וּלְאִסְתַּכָּלָא (ס"א אתר), דְּאִיהוּ טְמִירָא דְּכָל טְמִירִין. וּמַאן אִיהוּ, י"ה. שְׁמָא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא. בֹּא רְאֵה, הַלְלוּיָהּ, כָּאן יֵשׁ שֶׁבַח עֶלְיוֹן שֶׁל רִבּוֹן הַכֹּל, מָקוֹם שֶׁאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בּוֹ לָדַעַת וּלְהִתְבּוֹנֵן [מקום], שֶׁהוּא טָמִיר שֶׁל כָּל הַטְּמִירִים, וּמִיהוּ? י"ה, שֵׁם עֶלְיוֹן עַל הַכֹּל.

וּבְגִין כָּךְ הַלְלוּיָהּ, שְׁבָחָא וּשְׁמָא כְּחֲדָא, כְּלִילָן כְּחֲדָא. וְהָכָא סָתִים מִלָּה דְּאָמַר הַלְלוּיָהּ, וְלָא אָמַר מַאן הַלְלוּיָהּ, לְמַאן אָמְרוּ הַלְלוּ, אֶלָּא כְּמָה דְּי"ה סָתִים, הָכִי שְׁבָחָא דְּשַׁבּוּחֵי סָתִים אִינּוּן, דִּמְשַׁבְּחֵי לָא יְדַעְנָא מַאן אִינּוּן, וְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא סָתִים, בְּרָזָא עִלָּאָה. וּלְבָתַר דְּסָתִים בְּרָזָא עִלָּאָה, גַּלֵּי וְאָמַר, הַלְלוּ עַבְדֵי ה' הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה'. בְּגִין דְּדָא אִיהוּ אֲתַר דְּלָא סָתִים כְּהַהוּא עִלָּאָה טְמִירָא דְּכָל טְמִירִין. דָּא הוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי שֵׁם, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמואל ב ו) אֲשֶׁר נִקְרָא שֵׁם שֵׁם ה'.

וּמִשּׁוּם כָּךְ הַלְלוּיָהּ, שֶׁבַח וְשֵׁם כְּאֶחָד, כְּלוּלִים כְּאֶחָד, וְכָאן נִסְתָּר הַדָּבָר שֶׁאָמַר הַלְלוּיָהּ וְלֹא אָמַר מִי הַלְלוּיָהּ, לְמִי אָמְרוּ הַלְלוּ? אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁי"ה נִסְתָּר, כָּךְ שֶׁבַח שֶׁמְּשַׁבְּחִים הֵם נִסְתָּרִים, שֶׁמְּשַׁבְּחִים לֹא יָדַעְנוּ מִי הֵם, וְכָךְ צָרִיךְ הַכֹּל לִהְיוֹת נִסְתָּר בְּסוֹד עֶלְיוֹן. וְאַחַר שֶׁנִּסְתָּר בְּסוֹד עֶלְיוֹן, גִּלָּה וְאָמַר הַלְלוּ עַבְדֵי ה' הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה', מִשּׁוּם שֶׁזֶּהוּ מָקוֹם שֶׁלֹּא נִסְתָּר, כְּאוֹתוֹ עֶלְיוֹן הַטָּמִיר שֶׁל כָּל הַטְּמִירִים. זֶהוּ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא שֵׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ו) אֲשֶׁר נִקְרָא שֵׁם שֵׁם ה'.

קַדְמָאָה סָתִים דְּלָא (ס"א דא) גַלְיָא, (תניינא) סָתִים וְגַלְיָא, וּבְגִין דְּקַיְימָא בְּאִתְגַּלְיָיא, אָמַר אִינּוּן דְּקָא מְשַׁבְּחֵי לְהַהוּא אֲתַר, מַאן אִינּוּן. וְקָאֲמַר דְּאִינּוּן עַבְדֵי ה', דְּאִתְחַזּוּן לְשַׁבָּחָא לְאָתַר דָּא.

הָרִאשׁוֹן נִסְתָּר שֶׁאֵינוֹ [זה] נָגלוּי. [השני] נִסְתָּר וְנִגלוּי. וּמִשּׁוּם שֶׁעוֹמֵד בְּהִתְגַּלּוּת אָמַר, אוֹתָם שֶׁמְּשַׁבְּחִים לְאוֹתוֹ מָקוֹם מִי הֵם? וְאָמַר שֶׁהֵם עַבְדֵי ה' הָרְאוּיִים לְשַׁבֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה.

יְהִי שֵׁם ה' מְבוֹרָךְ, מַאי שְׁנָא דְּקָאֲמַר יְהִי. אֶלָּא יְהִי, רָזָא דְּאַמְשְׁכוּתָא מֵהַהוּא אֲתַר עִלָּאָה, דְּאִיהוּ סָתִים דְּקָאֲמָרָן, דְּאִיהוּ י"ה, עַד רָזָא דִּבְרִית, דְּאִיהוּ יו"ד תַּתָּאָה, כְּגַוְונָא דְּיוּ"ד עִלָּאָה, שֶׁיְּרוּתָא כְּסוֹפָא.

יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ, מַה שׁוֹנֶה שֶׁאָמַר יְהִי? אֶלָּא יְהִי - סוֹד הַהַמְשָׁכָה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא נִסְתָּר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ, שֶׁהוּא י"ה, עַד סוֹד הַבְּרִית שֶׁהוּא יו"ד תַּחְתּוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁיו"ד הָעֶלְיוֹנָה, הָרֵאשִׁית כַּסּוֹף.

וּבְגִין כָּךְ יְהִי, רָזָא דְּאַמְשְׁכוּתָא מִטָּמִירָא דְּכָל טְמִירִין, עַד דְּרָגָא תַּתָּאָה. וּבְמִלָּה דָּא אִתְקְיַים כָּל עוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (י"ו ע"ב) יְהִ"י רָקִיעַ, יְהִ"י מְאוֹרוֹת, יְהִ"י אוֹר. בְּכָל אִינּוּן עוֹבָדִין דִּלְעֵילָּא כְּתִיב יְהִי.

וּמִשּׁוּם כָּךְ יְהִי, סוֹד הַהַמְשָׁכָה מִטָּמִיר שֶׁל כָּל הַטְּמִירִים עַד הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וּבַדָּבָר הַזֶּה מִתְקַיֵּם כָּל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יְהִ"י רָקִיעַ, יְהִ"י מְאוֹרוֹת, יְהִ"י אוֹר. בְּכָל אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים שֶׁלְּמַעְלָה כָּתוּב יְהִי.

דף רלג.

בְּכָל אֵינוּן עוֹבָדִין דִּלְתַתָּא, לָא כְּתִיב יְהֹ"ו. בְּגִין דְּרָזָא דָא דְּאִיהוּ (ס"א אמשכותא) מַרְזָא עִלָּאָה, סְתִימִין דְּכָל סְתִימִין, לָא אִתְקְיַים אֶלָּא בְּמִלִּין עִלָּאֵי דִּלְעֵילָּא, וְלָא אִתְּמַר בְּאֵינוּן (דף רלג ע"א) מִלִּין תַּתָּאִין דִּלְתַתָּא.

בְּכָל אוֹתָם מַעֲשִׂים שֶׁלְּמַטָּה לֹא כְתוּב יְהֹוִי, מִשּׁוּם שֶׁסּוֹד זֶה שֶׁהוּא [המשכה] מְסוֹד עֶלְיוֹן, נִסְתָּר כָּל הַנִּסְתָּרִים, לֹא מִתְקַיֵּם אֶלָּא בִּדְבָרִים עֶלְיוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה, וְלֹא נֶאֱמַר בְּאוֹתָם דְּבָרִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁלְּמַטָּה.

וּבְדָא מִתְבָּרֵךְ שְׁמָא קַדִּישָׁא בְּכֹלָּא, וְעַל דָּא כְּתִיב יְהִי שֵׁם יְיָ מְבוֹרָךְ וְגוֹ', מִמְּזָרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ, דָּא אֲתַר עִלָּאָה, דְּקָא נָהִיר מִנֵּיהּ שִׁמְשָׁא, וְנָהִיר לְכֹלָּא. וְדָא הוּא אֲתַר דְּרִישָׁא עִלָּאָה סְתִימָאָה.

וּבָזֶה מִתְבָּרֵךְ הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בַּכֹּל, וְעַל זֶה כָּתוּב יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ וְגוֹ', מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. זֶה מָקוֹם עֶלְיוֹן שֶׁמְּאִירָה מִמֶּנּוּ הַשֶּׁמֶשׁ וּמֵאִיר לַכֹּל, וְזֶהוּ מָקוֹם שֶׁל הָרֹאשׁ הָעֶלְיוֹן הַנִּסְתָּר.

וְעַד מְבוֹאוֹ, דָּא הוּא אֲתַר קְשָׁרָא, דְּאִתְקַשַּׁר בֵּיהּ מְהֵימְנוּתָא כְּדְקָא חָזֵי, וּמִתַּמָּן נָפְקָן בִּרְכָאן לְכֹלָּא, וְעַלְמָא מֵהָכָא אִתְּזַן, כְּמָה דְאִתְּמַר. וּבְגִין כְּךָ קַיְימָא הַאי אֲתַר לְאִתְּזָנָא מֵעֵילָּא, וּלְאִתְבָּרְכָא מִתַּמָּן. וְכֹלָּא קַיְימָא בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, דְּמִתְעָרֵי אֵינוּן עַבְדֵּי יְיָ, כַּד מְבָרְכֵי שְׁמָא קַדִּישָׁא, כִּדְקָאֲמָרַן. וּבְגִין כָּךְ דְּאִיהוּ בְּאִתְגַּלְיָיא, כְּתִיב הַלְּלוּ עַבְדֵי יְיָ הַלְּלוּ אֶת שֵׁם יְיָ.

וְעַד מְבוֹאוֹ - זֶהוּ מָקוֹם הַקֶּשֶׁר שֶׁנִּקְשֶׁרֶת בּוֹ הָאֱמוּנָה כָּרָאוּי, וּמִשָּׁם יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לַכֹּל, וְהָעוֹלָם מִכָּאן נִזּוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאַר, וּמִשּׁוּם כָּךְ עוֹמֵד מָקוֹם זֶה לְהִזּוֹן מִלְּמַעְלָה וּלְהִתְבָּרֵךְ מִשָּׁם, וְהַכֹּל עוֹמֵד בַּהִתְעוֹרְרוּת הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁמְּעוֹרְרִים אוֹתָם עַבְדֵי ה' כְּשֶׁמְּבָרְכִים אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. וּמִשּׁוּם כָּךְ שֶׁהִיא בְּהִתְגַּלּוּת, כָּתוּב הַלְּלוּ עַבְדֵי ה' הַלְּלוּ אֶת שֵׁם ה'.

אַדְהָכִי הֲוָה נָהִיר צַפְרָא, נָפְקוּ מִן מַעֲרָתָא, וּבְהַהוּא לֵילְיָא לָא דְּמִיכוּ. אָזְלוּ בְּאָרְחָא, כַּד נָפְקוּ מֵאֵינוּן טוּרִין, יָתְבוּ וְצַלּוּ צְלוֹתָא. מָטוּ לְחַד כְּפַר, וְיָתְבוּ תַּמָּן כָּל הַהוּא יוֹמָא, בְּהַהוּא לֵילְיָא נָמוּ, עַד דְּהֲוָה פַּלְגוּת לֵילְיָא, קָמוּ לְאִתְעַסְקָא בְּאוֹרַיְיתָא.

בֵּינְתַיִם הֵאִיר הַבֹּקֶר וְיָצְאוּ מֵהַמְּעָרָה, וּבְאוֹתוֹ הַלַּיְלָה לֹא יָשְׁנוּ. הָלְכוּ בַּדֶּרֶךְ. כְּשֶׁיָּצְאוּ מֵאוֹתָם הֶהָרִים, יָשְׁבוּ וְהִתְפַּלְּלוּ תְּפִלָּה. הִגִּיעוּ לִכְפָר אֶחָד וְיָשְׁבוּ שָׁם כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה יָשְׁנוּ עַד שֶׁהָיָה חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְקָמוּ לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה.

פְּתַח רִבִּי יְהוּדָה וְאָמַר וַיְבָרֵכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמוֹר בְּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל וְגוֹ', וַיְבָרֵכֵם בַּיּוֹם הַהוּא, מַאי בַּיּוֹם הַהוּא, דְּהָא סַגֵּי דְּקָאֲמַר וַיְבָרֵכֵם. וְתוּ, כָּל לֵאמֹר כְּתִיב חָסֵר, וְהָכָא לֵאמֹר בְּוי"ו כְּתִיב, (כללא כתיב לאמר, אלא בוי"ו לאמור כתיב הכא) מַאי שְׁנָא.

פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, וַיְבָרֵכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמוֹר בְּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. וַיְבָרֵכֵם בַּיּוֹם הַהוּא, מַה זֶּה בַּיּוֹם הַהוּא? שֶׁהֲרֵי מַסְפִּיק שֶׁאָמַר וַיְבָרֵכֵם. וְעוֹד, כָּל לֵאמֹר כָּתוּב חָסֵר, וְכָאן לֵאמוֹר בְּאוֹת וָי"ו כָּתוּב, [שבכלם כתוב לאמר בלי אות ו', וכאן כתוב לאמור] לָמָּה הַשִּׁנּוּי?

אֶלָּא רָזָא אִיהוּ, וַיְבָרֵכֵם בַּיּוֹם הַהוּא, מַאי בַּיּוֹם הַהוּא, רָזָא דְּדַרְגָּא דְּאִתְמַנָּא עַל בִּרְכָאן לְעֵילָא. יוֹם הַהוּא, יוֹם מֵהַהוּא אֲתַר עִלָּאָה, דְּאִקְרֵי הוּא. וְהַאי יוֹם הַהוּא, דְּלֵית פִּירוּדָא בֵּין יוֹם וּבֵין הוּא, וּבְכָל אֲתַר הַיּוֹם הַהוּא, דָּא (הוא) תְּרִין דַּרְגִּין (עלאין), דַּרְגָּא עִלָּאָה וְתַתָּאָה דְּאִינּוּן כְּחָדָא.

אֶלָּא סוֹד הוּא, וַיְבָרֵכֵם בַּיּוֹם הַהוּא. מַה זֶּה בַּיּוֹם הַהוּא? סוֹד הַדַּרְגָּה הַמְמֻנָּה עַל הַבְּרָכוֹת לְמַעְלָה. יוֹם הַהוּא - יוֹם מֵאוֹתוֹ מָקוֹם עֶלְיוֹן שֶׁנִּקְרָא הוּא, וְיוֹם הַהוּא הַזֶּה שֶׁאֵין פֵּרוּד בֵּין יוֹם לְבֵין הוּא, וּבְכָל מָקוֹם הַיּוֹם הַהוּא, זֶה [הוא] שְׁתֵּי דְרָגוֹת [עליונות], דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, שֶׁהֵן כְּאַחַת.

וּבְגִין כָּךְ, כַּד בָּעָא יַעֲקֹב לְבָרְכָא לִבְנוֹי דְיוֹסֵף, בָּרִיךְ לוֹן בְּיִחוּדָא דִלְעֵילָא וְתַתָּא כֻּלְּהוּ כְּחָדָא, (ס"א לאמור בוא"ו דאתכליל וא"ו ביניהו, על דא ייחד לון ביחודא דלעילא כלהו כחדא) בְּגִין דְּיִתְקַיֵּים בִּרְכָתְהוֹן, וּלְבָתַר כָּלִיל כֹּלָּא כְּחָדָא. וְאָמַר, בָּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל (לאמר). מַאי בָּךְ. וַדַּאי דָּא רָזָא דְּיִחוּדָא, בְּקַדְמִיתָא מִתַּתָּא לְעֵילָא (ס"א יום ההוא מתתא לעילא), וּלְבָתַר נָחִית לְאֶמְצָעִיתָא וּלְתַתָּא. לֵאמוֹר בְּוא"ו הָא אֶמְצָעִיתָא. וּלְבָתַר נָחִית לְתַתָּא בְּךָ. וְהָכִי הוּא יָאוֹת כְּדָקָא חָזֵי, מִתַּתָּא לְעֵילָא וּמֵעֵילָא לְתַתָּא.

וּמִשּׁוּם כָּךְ, כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְבָרֵךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, בֵּרְכָם בַּיִּחוּד שֶׁלְּמַעְלָה וּמַטָּה כֻּלָּם כְּאֶחָד, [לאמור בוא"ו, שנכלל וא"ו ביניהם, על זה ייחד אותם ביחוד שלמעלה כלם כאחד] כְּדֵי שֶׁתִּתְקַיֵּם בִּרְכָתָם, וְאַחַר כָּךְ כָּלַל הַכֹּל כְּאֶחָד וְאָמַר בָּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל [לאמר]. מַה זֶּה בָּךְ? וַדַּאי זֶה סוֹד הַיִּחוּד, בַּתְּחִלָּה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה [יום ההוא מלמטה למעלה], וְאַחַר כָּךְ יוֹרֵד לָאֶמְצַע וּלְמַטָּה. לֵאמוֹר - בְּוָא"ו, הֲרֵי הָאֶמְצַע. וְאַחַר כָּךְ יוֹרֵד לְמַטָּה בְּךָ, וְכָךְ הוּא יָפֶה כָּרָאוּי, מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וּמִמַּעְלָה לְמַטָּה.

בָּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל, מַאי יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סָבָא. יְבוֹרַךְ יִשְׂרָאֵל לָא כְּתִיב, אֶלָּא יְבָרֵךְ, דְּהָא יִשְׂרָאֵל נָטִיל בִּרְכָאן מִלְּעֵילָא, וּלְבָתַר אִיהוּ מְבָרֵךְ לְכֹלָּא, בְּהַאי דַּרְגָּא תַּתָּאָה דַּיְיקָא, דְּקָאָמַר בָּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר.

בָּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל, מַה זֶּה יִשְׂרָאֵל? יִשְׂרָאֵל הַזָּקֵן. לֹא כָתוּב יְבֹרַךְ יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא יְבָרֵךְ, שֶׁהֲרֵי יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל בְּרָכוֹת מִלְּמַעְלָה, וְאַחַר כָּךְ הוּא מְבָרֵךְ אֶת הַכֹּל בַּדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה הַזּוֹ דַּוְקָא, שֶׁאָמַר בָּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר.

יְשִׂימְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכִמְנַשֶּׁה, אַקְדִּים לֵיהּ לְאֶפְרַיִם בְּקַדְמִיתָא, בְּגִין דְּאֶפְרַיִם עַל שְׁמָא (דיוסף) דְּיִשְׂרָאֵל אִקְרֵי. מְנָא לָן. מֵהָא, דְּכַד שִׁבְטָא דְּאֶפְרַיִם נָפַק, עַד לָא אִשְׁתְּלִים זְמָנָא דְּשִׁעְבּוּדָא דְמִצְרַיִם, דָּחֲקוּ שַׁעְתָּא וְנָפְקוּ מִן גָּלוּתָא, קָמוּ עֲלֵיהוֹן שַׁנְאֵיהוֹן וּקְטָלוּ לוֹן. וּכְתִיב, (יחזקאל לו) בֶּן אָדָם הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה. מַשְׁמַע דִּכְתִיב, (יחזקאל לו) כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, וְעַל דָּא אַקְדִּים לְאֶפְרַיִם קֶדֶם מְנַשֶּׁה. בְּגִין כָּךְ אֶפְרַיִם מָטוּלֵיהּ לִסְטַר מַעֲרָב, וּמַטְלָנוֹי הֲווֹה.

יְשִׁמְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכִמְנַשֶּׁה. הִקְדִּים אֶת אֶפְרַיִם בַּתְּחִלָּה, מְשׁוּם שֶׁאֶפְרַיִם עַל שֵׁם [של יוסף] יִשְׂרָאֵל. מִנַּיִן לָנוּ? מִזֶּה שֶׁכְּשֶׁטָּבְלוּ אֶפְרַיִם יָצָא, עַד שֶׁלֹּא הִשְׁלִים זְמַן שִׁעְבּוּד מִצְרַיִם, דְּחָקוּ אֶת הַשָּׁעָה וְיָצְאוּ מֵהַגְּלוּת, קְמוּ עָלֵיהֶם שׁוֹנְאֵיהֶם וְהָרְגוּ אוֹתָם, וְכָתוּב בֶּן אָדָם הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, מַשְׁמָע שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז) כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, וְלָכֵן הִקְדִּים אֶת אֶפְרַיִם קֹדֶם מְנַשֶּׁה, וְלָכֵן אֶפְרַיִם מַשְׁאוֹ לְצַד מַעֲרָב, וּמַסָּעוֹ הָיָה.

תָּא חֲזֵי, בִּרְכָתָא דְּבָרִיךְ לִבְנֵי יוֹסֵף, אַמַּאי אַקְדִּים לוֹן בִּרְכָאן, עַד לָא יְבָרֵךְ לִבְנוֹי. אֶלָּא מִכָּאן, דַּחֲבִיבוּתָא דִּבְנֵי בְּנוֹי, חָבִיב עֲלֵיהּ דְּבַר נָשׁ יַתִּיר מִבְּנוֹי. וּבְגִין כָּךְ, אַקְדִּים חֲבִיבוּתָא דִּבְנֵי בְּנוֹי קוֹדֶם לִבְנוֹי, לְבָרְכָא לוֹן בְּקַדְמֵיתָא.

בֹּא רְאֵה, הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, לָמָּה הִקְדִּים לָהֶם בְּרָכוֹת עַד שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ אֶת בָּנָיו? אֶלָּא מִכָּאן שֶׁחֲבִיבוּת בְּנֵי בָנָיו שֶׁל אָדָם חֲבִיבָה עָלָיו יוֹתֵר מִבָּנָיו, וְלָכֵן הִקְדִּים חֲבִיבוּת בְּנֵי בְנוֹ קֹדֶם לִבְנוֹ לְבָרֵךְ אוֹתָם בַּתְּחִלָּה.

וַיְבָרֲכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קטו) יְיָ זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְגו'. יְיָ זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ, אִלֵּין גּוּבְרִין. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, אִלֵּין נָשִׁין. בְּגִין דִּדְכוּרִין בָּעְיִין לְאִתְבָּרְכָא בְּקַדְמֵיתָא, וּלְבָתַר נָשִׁין, וְנָשִׁין לָא מִתְבָּרְכָן אֶלָּא מִבִּרְכָתְהוֹן דִּדְכוּרִין, דְּכַד דְּכוּרִין מִתְבָּרְכָן כְּדֵין נָשִׁין מִתְבָּרְכָן. וְאִי תֵּימָא מַהָא, דִּכְתִיב, (ויקרא טז) וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ, דְּבָעֵי לְכַפָּרָא עֲלֵיהּ בְּקַדְמֵיתָא, וּלְבָתַר עַל בֵּיתֵיהּ, בְּגִין דְּמִתְבָּרְכָא מִנֵּיהּ.

וַיְבָרֲכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמוֹר. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קטו) ה' זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְגו'. ה' זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ - אֵלּוּ הַגְּבָרִים. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל - אֵלּוּ הַנָּשִׁים. מִשּׁוּם שֶׁזְּכָרִים צְרִיכִים לְהִתְבָּרֵךְ בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ נָשִׁים, וְנָשִׁים לֹא מִתְבָּרְכוֹת אֶלָּא מִבִּרְכַּת הַזְּכָרִים, שֶׁכְּשֶׁזְּכָרִים מִתְבָּרְכִים, אָז מִתְבָּרְכוֹת הַנָּשִׁים. וְאִם תֹּאמַר מִזֶּה שֶׁכָּתוּב (ויקרא טז) וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְכַפֵּר עָלָיו בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ עַל בֵּיתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁמִּתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ.

דף רלג:

תָּא חֲזֵי, דְּנָשִׁין לָא מִתְבָּרְכָן אֶלָּא מִגּוּבְרִין, כַּד אִתְבָּרְכָן אינון בְּקַדְמֵיתָא, וּמֵהַאי בִּרְכָתָא מִתְבָּרְכָן. אֶלָּא בְּמַאי אוֹקִימְנָא יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל. אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהֵב תּוֹסֶפֶת בִּרְכָאן לְדִכוּרָא דְּנָסִיב, בְּגִין דְּמִתְבָּרְכָא מִינֵּיהּ אִתְּתָא. וְכֵן בְּכָל אֲתַר (דף רלג ע"ב) יָהִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תּוֹסֶפֶת בִּרְכָאן לְדִכוּרָא דְּנָסִיב, בְּגִין דְּמִתְבָּרְכָא (מניה אתתא וכן בכל אתר יהיב קודשא בריך הוא תוספת ברכאן לדכורא דנסיב, בגין דתתברך מניה נוקבא) מֵהַהוּא תּוֹסֶפֶת דְּבִרְכָאן. כֵּיוָן דְּאִנְסִיב בַּר נָשׁ יָהִיב לֵיהּ תְּרִין חוּלָקִין, חַד לֵיהּ וְחַד לְנוּקְבֵיהּ, וְאִיהוּ נָטִיל כֻּלָּא, חוּלָקֵיהּ וְחוּלַק נוּקְבֵיהּ.

בֹּא רְאֵה שֶׁנָּשִׁים לֹא מִתְבָּרְכוֹת אֶלָּא רַק מִגְּבָרִים, שֶׁכְּשֶׁמִּתְבָּרְכִים אֵלּוּ בַּתְּחִלָּה, וּמִבְּרָכָה זוֹ מִתְבָּרְכוֹת. אֶלָּא בַּמֶּה בֵּאַרְנוּ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל? אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן תּוֹסֶפֶת בְּרָכוֹת לְזָכָר שֶׁנּוֹשֵׂא, מִשּׁוּם

שֶׁמִּתְבָּרֶכֶת מִמֶּנּוּ הָאִשָּׁה, וְכֵן בְּכָל מָקוֹם נוֹתֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תּוֹסֶפֶת בְּרָכוֹת לַזָּכָר שֶׁנּוֹשֵׂא, מֹשׁוּם שֶׁמִּתְבָּרֵךְ [ממנו אשתו, וכן בכל מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר שנשא כדי שתתברך ממנו הנקבה] מֵאוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת הַבְּרָכוֹת. כֵּיוָן שֶׁנִּשֵּׂא הָאָדָם, נוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לִנְקֵבָתוֹ, וְהוּא נוֹטֵל הַכֹּל - חֶלְקוֹ וְחֶלֶק נְקֵבָתוֹ.

תָּא חֲזֵי, וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא, (ס"א לאמור בריך ברכאן לון ולכל דיפקון מנייהו) לְבָתַר לֵאמוֹר בְּוֹא"ו, הָכָא אִתְרְמִיזָא בְּרָא בּוּכְרָא, (שמות ד) בְּנִי בְּכוֹרִי יִשְׂרָאֵל, וּכְתִיב, (ירמיה לא) וְאֶפְרַיִם בְּכוֹרִי הוּא, וְעַל דָּא תּוֹסֶפֶת וא"ו.

בֹּא רְאֵה, וַיְבָרֵכֵם בַּיּוֹם הַהוּא [לאמור, ברך אותם ברכות ולכל אלו שיצאו מהם], אַחַר כָּךְ לֵאמוֹר בְּוָא"ו. כָּאן נִרְמַז בֵּן בְּכוֹר, (שמות ד) בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל, וְכָתוּב (ירמיה לא) וְאֶפְרַיִם בְּכוֹרִי הוּא, וְעַל זֶה תּוֹסֶפֶת וָא"ו.

רִבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח, (תהלים קלט) גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ וְגוֹ', הַאי קְרָא אוּקְמוּהּ בְּכַמָּה אֲתַר. אֲבָל תָּא חֲזֵי, כָּל אִינּוּן נִשְׁמָתִין דְּהֲווּ מִיּוֹמָא דְאִתְבְּרֵי עָלְמָא, כֻּלְּהוּ קַיְימֵי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַד לָא נָחֲתוּ לְעָלְמָא, בְּהַהוּא דִּיוּקְנָא מַמָּשׁ דְּאִתְחָזוֹן לְבָתַר בְּעָלְמָא. וְהַהוּא חִיזוּ דְּגוּפָא דְּבַר נָשׁ דְּקָאֵים בְּהַאי עָלְמָא, הָכִי קָאֵים לְעֵילָּא.

רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח, (תהלים קלט) גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ וְגוֹ'. פְּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. אֲבָל בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהָיוּ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, כֻּלָּן עוֹמְדוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁלֹּא יָרְדוּ לָעוֹלָם בְּאוֹתָהּ דְּמוּת מַמָּשׁ שֶׁנִּרְאִים אַחַר כָּךְ בָּעוֹלָם, וְאוֹתוֹ מַרְאֶה שֶׁל גּוּף הָאָדָם שֶׁעוֹמֵד בָּעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ עוֹמֵד לְמַעְלָה.

וּבְשַׁעְתָּא דְּנִשְׁמָתָא דָּא זְמִינָא לַאֲחָתָא בְּעָלְמָא, הַהִיא נִשְׁמָתָא בְּהַהִיא דְּיוּקְנָא מַמָּשׁ דְּקַיְימָא בְּהַאי עָלְמָא, הָכִי קָאֵים (לעילא) קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאוֹמֵי לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיִטּוֹר פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא, וְלָא יַעֲבַר עַל קְיָימִין.

וּבְשָׁעָה שֶׁנִּשְׁמָה זוֹ מְזֻמֶּנֶת לָרֶדֶת לָעוֹלָם, אוֹתָהּ נְשָׁמָה בְּאוֹתָהּ דְּמוּת מַמָּשׁ שֶׁעוֹמֶדֶת בָּעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ עוֹמֶדֶת [למעלה] לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמַשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁתִּשְׁמֹר מִצְוֹוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא לַעֲבֹר עַל הַבְּרִיתוֹת.

וּמְנָא לָן דְּקַיְימִין קַמֵּיהּ, דִּכְתִיב, (מלכים א יז) חַי יְיָ אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו. עָמַדְתִּי וַדַּאי, וְהָא אוּקְמוּהָ. וּבְגִין כָּךְ גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ, עַד לָא יִתְחַזֵּי (צולמא) בְּעָלְמָא. וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ, דְּהָא כָּל נִשְׁמָתִין, בְּהַהוּא דְּיוּקְנָא דִּלְהוֹן, כֻּלְּהוּ בְּסִפְרָא כְּתִיבִין. יָמִים יֻצָּרוּ, הָא אוּקְמוּהָ יֻצָּרוּ וַדַּאי, וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, בְּהַאי עָלְמָא לְמֵיקַם בְּקִיּוּמָא דְּמַאריהוֹן, כְּדְקָא חָזֵי.

וּמִנַּיִן לָנוּ שֶׁעוֹמֶדֶת לְפָנָיו? שֶׁכָּתוּב (מלכים א יז) חַי ה' אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו. עָמַדְתִּי וַדַּאי, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ. וְלָכֵן גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ, עַד שֶׁלֹּא יִתְרָאֶה [הצלם] בָּעוֹלָם. וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ, שֶׁהֲרֵי כָּל הַנְּשָׁמוֹת בְּאוֹתָהּ

דְּמוּת שְׁלָהֶם, כֻּלָּם בַּסֵּפֶר כְּתוּבִים. יָמִים יֵצְרוּ, הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ יֻצְרוּ וְדַאי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, בָּעוֹלָם הַזֶּה לַעֲמֹד בְּקִיּוּם רִבּוֹנָם כְּרָאוּי.

תָּא חֲזֵי, יוֹמִין דְּבַר נָשׁ, כַּד זָכֵי בְּהַאי עָלְמָא בְּעוֹבָדִין טָבָאן, יוֹמִין דִּילֵיהּ אִתְבָּרְכָאן לְעֵילָּא, מֵהַהוּא אֲתַר דְּאִיהוּ מִדַּת יוֹמוֹי. פְּתַח וְאָמַר, (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי יְיָ קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא וְגו', הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל תָּא חֲזֵי, קִצִּי, דָּא קֵץ הַיָּמִין, דְּאִיהוּ מִתְקַשַּׁר בֵּיהּ בְּדָוִד ד. וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא, דָּא אִיהוּ דְּאִתְמַנֵּי (נ"א דאית ממנא) מַמָּשׁ עַל יוֹמוֹי.

בֹּא רְאֵה, יְמֵי בֶּן הָאָדָם כְּשֶׁזּוֹכֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, הַיָּמִים שֶׁלּוֹ מִתְרַבִּים לְמַעְלָה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהוּא מִדַּת יָמָיו. פְּתַח וְאָמַר, (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא וְגו'. פָּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, קִצִּי - זֶה קֵץ הַיָּמִין, שֶׁנִּקְשָׁר בְּדָוִד. וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא - זֶהוּ שֶׁמִּתְמַנֶּה [שיש ממנה] מַמָּשׁ עַל יָמָיו.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, הָא שָׁמַעְנָא מֵרִבִּי שִׁמְעוֹן, דְּהַאי קְרָא אִתְּמַר, עַל אֱינוּן יוֹמִין דְּאִתְגַּזְרוּ עֲלוֹי מֵאָדָם קַדְמָאָה, דְּאִינוּן ע'. דְּהָא אִתְּמַר, דְּחַיִּין כְּלַל לָא הֲווּ לֵיהּ, אֶלָּא דְּיָהִיב לֵיהּ אָדָם מֵאִינוּן יוֹמִין דִּילֵיהּ, שִׁבְעִין שְׁנִין.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֲרֵי שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁפָּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁנִּגְזְרוּ עָלָיו מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהֵם שִׁבְעִים, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁחַיִּים בִּכְלָל לֹא הָיוּ לוֹ, אֶלָּא שֶׁאָדָם נָתַן לוֹ מֵאוֹתָם יָמִים שֶׁלּוֹ שִׁבְעִים שָׁנִים.

וְרָזָא דָּא, וִילוֹן לָא מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, וְסִיהֲרָא לָא נָהֲרַת מִגַּרְמָהּ כְּלָל, וְשִׁבְעִין שְׁנִין נָהֲרִין לָהּ בְּכָל סִטְרָהָא, וְאִינוּן חַיֵּי דָּוִד סְתָם. וְעַל דָּא בָּעָא דָּוִד לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְמִנְדַּע רָזָא דָּא, עַל מָה לֵית לָהּ חַיִּין לְסִיהֲרָא מִגַּרְמָהּ, וּלְמִנְדַּע עִקָּרָא דִּילָהּ.

וְסוֹד זֶה, וילון לֹא מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, וְהַלְּבָנָה לֹא מְאִירָה כְּלָל מֵעַצְמָהּ, וְשִׁבְעִים שָׁנִים מְאִירוֹת לָהּ בְּכָל צְדָדֶיהָ, וְהֵם חַיֵּי דָּוִד סְתָם. וְעַל זֶה רָצָה דָּוִד מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָדַעַת סוֹד זֶה, וְעַל מָה אֵין חַיִּים לַלְּבָנָה מֵעַצְמָהּ, וְלָדַעַת אֶת הָעִקָּר שֶׁלָּהּ.

וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא, דָּא הוּא דַּרְגָּא (ס"א דעלמא) עִלָּאָה סְתִימָא, דְּאִיהוּ קַיְימָא עַל כָּל אֱינוּן יוֹמִין, דְּאִינוּן חַיִּין דִּילָהּ, אֲתַר דְּנָהִיר לְכֹלָּא. אִדְּעָה מֶה חָדֵל אֲנִי. אָמַר דָּוִד, אִנְדַּע עַל מַה חָדֵל אֲנָא נְהוֹרָא מִגַּרְמִי, וְאִתְמְנַע מִנִּי, כְּשֶׁאָר כָּל אֱינוּן נְהוֹרָאִין עִלָּאִין דְּאִית לוֹן חַיִּין לְכֻלְּהוּ, וַאֲנָא עַל מַה אֲנָא חָדֵל, וְעַל מַה אִתְמְנַע מִנִּי. וְדָא הוּא דְּבָעָא דָּוִד לְמִנְדַּע, וְלָא אִתְיְהִיב לֵיהּ רְשׁוּתָא לְמִנְדַּע.

וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא - זוֹהִי דַּרְגָּה [של העולם] עֶלְיוֹנָה נִסְתֶּרֶת שֶׁעוֹמֶדֶת עַל כָּל אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁהֵם חַיִּים שֶׁלָּהּ, מָקוֹם שֶׁמֵּאִיר לַכֹּל. אִדְּעָה מֶה חָדֵל אֲנִי - אָמַר דָּוִד, אֵדַע עַל מֶה חָדֵל אֲנִי אוֹר מֵעַצְמִי וְנִמְנָע מִמֶּנִּי כְּשְׁאָר כָּל אוֹתָם הָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְכָלָם חַיִּים, וַאֲנִי עַל מָה אֲנִי חָדֵל וְעַל מַה נִּמְנָע מִמֶּנִּי. וְזֶהוּ מַה שֶּׁרָצָה דָּוִד לָדַעַת, וְלֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לָדַעַת.

תּוֹסֶפְתָּא קל גלגלא מתגלגלא מתתא לעילא, רתיכהא טורקהא אזלין ומתגלגלי. קל נעימותא סלקא ונחתא, אזלא ושטיא בעלמא. קל שופרא נגיד בעומקי דדרגי אסחר דרגא (ס"א גלגלא) סחרנהא. יתבין תרין מגרופין, מימינא ומשמאלא, בתרין גוונין משתאבין דא בדא, דא חוור ודא סומק, ותרווייהו סחרין גלגלא לעילא, אסחר לימינא חוורא סלקא, ואסחר לשמאלא סומקא נחתא. וַגַּלְגַּלָּא אַסְחַר תְּדִיר וְלָא שָׁכִיךְ.

קוֹל גַּלְגַּל מִתְגַּלְגֵּל מִמַּטָּה לְמַעְלָה, מַרְכְּבוֹתֶיהָ סְגוּרוֹת, הוֹלְכוֹת וּמִתְגַּלְגְּלוֹת. קוֹל נְעִימוּת עוֹלֶה וְיוֹרֵד, הוֹלֵךְ וּמְשׁוֹטֵט בָּעוֹלָם. קוֹל שׁוֹפָר שׁוֹפֵעַ בְּעֻמְקֵי הַדְּרָגוֹת מְסוֹבֵב דַּרְגָּה [גלגל] סְבִיבָהּ. יוֹשְׁבוֹת שְׁתֵּי מַגְרֵפוֹת מִימִין וּמִשְּׂמֹאל, בִּשְׁנֵי גְוָנִים נִשְׁאָבִים זֶה בָּזֶה, זֶה לָבָן וְזֶה אָדֹם, וּשְׁנֵיהֶם סוֹבְבִים גַּלְגַּל לְמַעְלָה, סוֹבֵב לְיָמִין - לָבָן עוֹלֶה, וְסוֹבֵב לִשְׂמֹאל - אָדֹם יוֹרֵד, וְהַגַּלְגַּל סוֹבֵב תָּמִיד וְלֹא שׁוֹכֵךְ.

תְּרֵין (קס"ב ע"ב) צַפָּרִין סָלְקִין, דְּקָא מְצַפְצְפָן, חַד לִסְטַר דָּרוֹם, וְחַד לִסְטַר צָפוֹן. פָּרְחִין בַּאֲוִירָא צַפְצוּפָא, וְקָל נְעִימוּ דְּגַלְגַּלָּא מִתְחַבְּרָן כְּחָדָא, כְּדֵין (תהלים צ"ב) מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וְכָל בִּרְכָאן נָגְדִין בִּלְחִישׁוּ בָּדָא נְעִימוּ (מקול), מִגּוֹ רְחִימוּ דְּקוּדְשָׁא שׁוֹפָר. לְקַבְלָא אִינּוּן בִּרְכָאן, נָחֲתִין מִלְּעֵילָא לְתַתָּא, וְאִתְגַּנִּיזוּ כְּחָדָא בְּגוֹ (שמות ס"ג ע"ב) עוּמְקָא דְּבֵירָא, נְבִיעוּ דְּבֵירָא דְּלָא פָּסְקָא בִּלְחִישׁוּ, עַד דְּאִתְמַלְיָיא הַהוּא גַּלְגַּלָּא סַהֲרָא.

שְׁתֵּי צַפָּרִים עוֹלוֹת, שֶׁמְּצַפְצְפוֹת, אַחַת לְצַד דָּרוֹם וְאַחַת לְצַד צָפוֹן. פּוֹרְחִים בָּאֲוִיר צַפְצוּף, וְקוֹל נְעִימַת הַגַּלְגַּל מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד, וְאָז (תהלים צד) מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וְכָל הַבְּרָכוֹת שׁוֹפְעוֹת בְּלַחַשׁ בַּנְּעִימוּת הַזּוֹ [מקול], מִתּוֹךְ אַהֲבַת קוֹל הַשּׁוֹפָר. כְּנֶגֶד אוֹתָן בְּרָכוֹת יוֹרְדוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְנִגְנָזוּ כְּאֶחָד בְּתוֹךְ עֹמֶק הַבְּאֵר, נְבִיעַת הַבְּאֵר שֶׁלֹּא פוֹסֶקֶת בְּלַחַשׁ, עַד שֶׁמִּתְמַלֵּא אוֹתוֹ גַּלְגַּל סוֹבֵב.

אִינּוּן תְּרֵין מַגְרוֹפִין סָתָרָן, חַד דִּימִינָא, קָרֵא בְּחֵיל וְאָמַר, זְהִירוּ דְּזֵהֲרִין דְּסָלְקָא וְנָחֲתָא, תְּרֵי אַלְפֵי עָלְמִי"ן אִזְדַּהֲרוּ. עַלְמָא דְּאָמְצָעִיתָא בְּגַוַּוייהוּ, אִזְדַּהַר בְּזוֹהֲרָא דְּמָארֵךְ. כָּל אִינּוּן מָארֵי דְּעַיְינִין, אִסְתַּכָּלוּ וּפְקָחוּ עֵינֵיכוֹן, וּתְזִכּוּן לְהַאי נְהִירוּ, לְהַאי עִדּוּנָא, אִלֵּין אִינּוּן בִּרְכָאן דְּנָגְדֵי מִלְּעֵילָא, מַאן דְּזָכֵי, גַּלְגַּלָּא סָלְקָא אַסְחַר לֵימִינָא, וַאֲנָגִיד וַאֲמְשִׁיךְ לְהַהוּא דְּזָכֵי, וְאִתְעַדַּן מֵאִלֵּין בִּרְכָאן עִלָּאִין דְּזַהֲרָן, זַכָּאִין אִינּוּן דְּזָכָאן בְּהוּ. אוֹתָן שְׁתֵּי מַגְרֵפוֹת סוֹבְבוֹת, אַחַת הַיְמָנִית, קוֹרַאת בְּחַיִל וְאוֹמֶרֶת: זהר שֶׁזּוֹהֲרִים שֶׁעוֹלֶה וְיוֹרֵד, שְׁנֵי אַלְפֵי עוֹלְמוֹ"ת הָאִירוּ. עוֹלָם הָאֶמְצַע בְּתוֹכָם הָאֵר בְּזוֹהַר רִבּוֹנְךָ. כָּל אוֹתָם בַּעֲלֵי הָעֵינַיִם הִסְתַּכְּלוּ וּפְקָחוּ עֵינֵיכֶם, וְתִזְכּוּ לְאוֹר הַזֶּה, לְעִדּוּן הַזֶּה. אַלּוּ הֵן בְּרָכוֹת שֶׁשּׁוֹפְעוֹת מִלְּמַעְלָה, מִי שֶׁזּוֹכֶה, גַּלְגַּל עוֹלֶה סוֹבֵב יָמִינָה, וְשׁוֹפֵעַ וּמוֹשֵׁךְ לְאוֹתוֹ הַזּוֹכֶה, וּמִתְעַדֵּן מִבְּרָכוֹת אֵלּוּ הָעֶלְיוֹנוֹת הַזּוֹהֲרוֹת. אַשְׁרֵיהֶם אוֹתָם שֶׁזּוֹכִים בָּהֶם.

וְכַד לָא זָכֵי, גַּלְגַּלָּא אַסְחַר, וְהַהוּא מַגְרוֹפָא דִּלְסָטַר שְׂמָאלָא, אַסְחַר וְנָחֵת לְתַתָּא, וְאַמְשִׁיךְ דִּינָא עַל הַאי דלא זָכֵי, וְקָלָא נָפְקַת, וויִ לְאִינּוּן חַיָּיבִין דְּלָא זָכוּ. מֵהַהוּא סִטְרָא, נָפִיק אֶשָּׁא דְּשַׁלְהוֹבָא דְּדָלִיק, דְּשָׁארֵי עַל רֵישֵׁיהוֹן דְּחַיָּיבִיָא. זַכָּאִין אִינּוּן, כָּל אִינּוּן דַּאֲזָלוּ בְּאוֹרַח קְשׁוֹט בְּהַאי עַלְמָא, לְמִזְכֵּי לְהַהוּא נְהוֹרָא עִלָּאָה, בִּרְכָאן דְּצַחְצָחָן, כְּמָה דְּאָמַר, (ישעיה נח) וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ (עד כאן תוספתא):

וּכְשֶׁלֹּא זוֹכֶה, גַּלְגַּל סוֹבֵב, וְאוֹתָהּ מַגְרֵפָה שֶׁל צַד שְׂמֹאל סוֹבֶבֶת וְיוֹרֶדֶת לְמַטָּה, וּמַמְשִׁיכָה דִּין עַל זֶה שֶׁלֹּא זוֹכֶה, וְקוֹל יוֹצֵא: אוֹי לְאוֹתָם רְשָׁעִים שֶׁלֹּא זָכוּ. מֵאוֹתוֹ צַד יוֹצֵאת אֵשׁ שֶׁל שַׁלְהֶבֶת שֶׁדּוֹלֶקֶת, שֶׁשּׁוֹרָה

עַל רֹאשֵׁי הָרְשָׁעִים. אַשְׁרֵיהֶם אוֹתָם כָּל אוֹתָם שֶׁהָלְכוּ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת בָּעוֹלָם הַזֶּה לִזְכּוֹת לְאוֹתוֹ אוֹר עֶלְיוֹן, בְּרָכוֹת מְצֻחָצָחוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נח) וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. עד כאן התוספתא

תָּא חֲזֵי, כָּל בִּרְכָאן עִלָּאִין, כֻּלְּהוּ אִתְמְסָרוּ לְהַאי דַּרְגָּא, לְבָרְכָא לְכֹלָּא. וְאַף עַל גַּב דְּלֵית לָהּ נְהוֹרָא מַגְּרְמָהּ, כָּל בִּרְכָאן, וְכָל חֵידוּ, וְכָל טִיבוּ, כֻּלְּהוּ קָיְימִין בָּהּ, וּמִנָּהּ (קיימי) נָפְקֵי, וְעַל דָּא אִתְקְרִיאַת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. וְאִקְרֵי בְּרָכָה מַמָּשׁ, כְּמָה דִכְתִיב, (משלי י) בִּרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׁיר, וְעַל דָּא כְּתִיב, (דברים לג) וּמָלֵא בִּרְכַּת ה' יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה.

בֹּא רְאֵה, כָּל הַבְּרָכוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, כֻּלָּן נִמְסְרוּ לַדַּרְגָּה הַזּוֹ לְבָרֵךְ אֶת הַכֹּל. וְאַף עַל גַּב שֶׁאֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ, כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַשִּׂמְחָה וְכָל הַטּוּב, כֻּלָּם עוֹמְדִים בָּהּ וּמִמֶּנָּה [עומדים] יוֹצְאִים, וְעַל זֶה נִקְרֵאת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְנִקְרֵאת בְּרָכָה מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י) בִּרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׁיר. וְעַל זֶה כָּתוּב (דברים לג) וּמָלֵא בִּרְכַּת ה' יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה.

דף רלד.

וּבְגִין כָּךְ אִית לָהּ בְּכֻלְּהוּ שִׁיּוּר, וּמִכֻּלְּהוּ אִתְמַלְיָיא, וּמִכֻּלְּהוּ אִית בָּהּ, וְאִתְבָּרְכָא מִכָּל (דף רלד ע"א) אִינּוּן בִּרְכָאן עִלָּאִין, וְאִתְמְסָרוּ לָהּ בִּרְכָאן לְבָרְכָא, מְנָלָן. דְּאָמַר רִבִּי יִצְחָק, יַעֲקֹב בָּרִיךְ לִבְנוֹי דְיוֹסֵף, מֵאָתַר דָּא דְכָל בִּרְכָאן אִתְמְסָרוּ בִּידֵיהּ לְבָרְכָא, כְּמָא דְאַתְּ אָמֵר, (בראשית יב) וְהְיֵה בְּרָכָה. מִכָּאן וּלְהַלְאָה בִּרְכָאן אִתְמְסָרוּ בְּיָדֶךָ.

וְלָכֵן יֵשׁ לָהּ בְּכֻלָּם שִׁיּוּר, וּמִכֻּלָּם מִתְמַלֵּאת וּמִכֻּלָּם יֵשׁ בָּהּ, וּמִתְבָּרֶכֶת מִכָּל אוֹתָן בְּרָכוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְנִמְסְרוּ לָהּ בְּרָכוֹת לְבָרֵךְ. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁאָמַר רַבִּי יִצְחָק, יַעֲקֹב בֵּרַךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף מִמָּקוֹם זֶה שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת נִמְסְרוּ בְּיָדוֹ לְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב) וֶהְיֵה בְּרָכָה. מִכָּאן וְהָלְאָה הַבְּרָכוֹת נִמְסְרוּ בְּיָדְךָ.

תָּא חֲזֵי, כְּגַוְונָא דָּא אֲנָן מְבָרְכָן וּמְשַׁבְּחִין לִשְׁמָא דָא, וְעַל דָּא הַלֵּילָא, דְּאִינּוּן יוֹמִין דְּקָאֲמְרֵי הַלֵּילָא. דְּאָמַר רִבִּי חִיָּיא בְּהַלֵּילָא צָרִיכִין ג' דַּרְגִּין, חֲסִידִים, צַדִּיקִים, וְיִשְׂרְאֵלִים. (ס"א בגין דיסתלק יקרא דקודשא בריך הוא על כלא באלין דרגין) חֲסִידִים, מִסְטָרָא דִימִינָא, צַדִּיקִים מִסְטָרָא דִשְׂמָאלָא, וְיִשְׂרָאֵל מִכָּל אִינּוּן סִטְרִין, בְּגִין (דישרים) דְּיִשְׂרָאֵל כְּלִילָן מִכֻּלְּהוּ, וְעַל דָּא אִסְתַּלַּק תּוּשְׁבַּחְתָּא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִכֹּלָּא, וְכֵן בְּכָל אֲתַר דְּיִשְׂרָאֵל מְשַׁבְּחָן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתַּתָּא, אִסְתַּלַּק יְקָרֵיהּ בְּכֹלָּא:

בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ זֶה אֲנוּ מְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים אֶת הַשֵּׁם הַזֶּה, וְעַל זֶה הַלֵּל, שֶׁאוֹתָם יָמִים שֶׁאוֹמְרִים הַלֵּל. שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא, בְּהַלֵּל צְרִיכִים שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת: חֲסִידִים, צַדִּיקִים, וְיִשְׂרָאֵלִים. [משום שנתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא באלו הדרגות] חֲסִידִים מִצַּד הַיָּמִין, צַדִּיקִים מִצַּד הַשְּׂמֹאל, וְיִשְׂרָאֵל מִכָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים, מִשּׁוּם [שהישרים] שֶׁיִּשְׂרָאֵל כְּלוּלִים מִכֻּלָּם, וְעַל זֶה עוֹלָה תִּשְׁבַּחַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵהַכֹּל, וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְשַׁבְּחִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה, עוֹלֶה כְּבוֹדוֹ בַּכֹּל.

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאָסְפוּ וְגוֹ', רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים ק"ב) פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ, וְאַקְשׁוּ בֵּיהּ חַבְרַיָּיא. (אלא תו אית ביה סטר קורדיטא) פָּנָה, הִקְשִׁיב מִבָּעֵי לֵיהּ, אוֹ שָׁמַע, מַאי פָּנָה.

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאָסְפוּ וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכ) פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם. פָּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ, וְהִתְקַשׁוּ בּוֹ הַחֲבֵרִים. (אלא עוד יש בו צד בציורים רבים) פָּנָה!? הִקְשִׁיב הָיָה צָרִיךְ, אוֹ שָׁמַע. מַה זֶּה פָּנָה?

אֶלָּא כָּל צְלוֹתִין דְּעַלְמָא צְלוֹתִין. וּצְלוֹתָא דְיָחִיד, לָא עָאל קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא, אֶלָּא בְּחֵילָא תַּקִּיפָא. דְּעַד לָא עָאֲלַת הַהִיא צְלוֹתָא לְאִתְעַטָּרָא בְּדוּכְתָּהּ, אַשְׁגַּח בָּהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִסְתְּכֵי בָּהּ, וְאִסְתְּכֵי בְּחוֹבוֹי וּבְזָכוּתֵיהּ דְּהַהוּא בַּר נָשׁ, מַה דְּלָא עָבִיד כֵּן בִּצְלוֹתָא דְסַגִּיאִין. דְּצְלוֹתָא דְסַגִּיאִין כַּמָּה אינון צְלוֹתִין דְּלָא (מבני) מִן זַכְאִין אינון, וְעָאלִין כֻּלְּהוּ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלָא אַשְׁגַּח בְּחוֹבַיְיהוּ.

אֶלָּא כָּל תְּפִלּוֹת הָעוֹלָם - תְּפִלּוֹת, וּתְפִלַּת הַיָּחִיד לֹא נִכְנֶסֶת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ אֶלָּא בְּכֹחַ חָזָק. שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִכְנֶסֶת אוֹתָהּ תְּפִלָּה לְהִתְעַטֵּר בִּמְקוֹמָהּ, מַשְׁגִּיחַ בָּהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמִסְתַּכֵּל בָּהּ, וּמִסְתַּכֵּל בַּחֲטָאֵי וּבְזְכוּת אוֹתוֹ הָאָדָם, מַה שֶּׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן בִּתְפִלַּת הָרַבִּים, שֶׁתְּפִלַּת הָרַבִּים כַּמָּה הֵן תְּפִלּוֹת שֶׁאֵינָן [מבני] מִצַּדִּיקִים, וְכֻלָּן נִכְנָסוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא מַשְׁגִּיחַ בַּחֲטָאֵיהֶם.

בְּגִין כָּךְ, פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר, מְהַפֵּךְ (בזכותיה) וְאִסְתְּכֵי בָּהּ, וְאִסְתְּכֵי בָּהּ בְּמָה רְעוּתָא אִתְעֲבִיד, וּמַאן הַהוּא בַּר נָשׁ דְּצַלֵּי צְלוֹתָא דָא, וּמַאן אינון עוֹבָדוֹי. בְּגִין כָּךְ, לִיבָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ, דְּלִצַלֵּי צְלוֹתָא בְּצִבּוּרָא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּלָא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם, אַף עַל גַּב דְּלָאו כֻּלְּהוּ בְּכַוָּונָה וּרְעוּתָא דִּלְבָּא.

מִשּׁוּם כָּךְ פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר, מְהַפֵּךְ וּמִסְתַּכֵּל בָּהּ, וּמִסְתַּכֵּל [בזכותו] בַּמָּה רָצוֹן נַעֲשָׂה, וּמִי אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה זוֹ וּמַהֵם מַעֲשָׂיו. מִשּׁוּם כָּךְ צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה בְּצִבּוּר. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם, אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא כֻּלָּם בְּכַוָּנָה וּרְצוֹן הַלֵּב.

דָּבָר אַחֵר פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר, דָּא יְחִידָאי דְּאִתְכְּלִיל בְּסַגִּיאִין. וּמַאן הוּא יְחִידָאי דְּאִתְכְּלִיל בְּסַגִּיאִין, הֲוֵי אֵימָא דָא יַעֲקֹב, דְּאִיהוּ כְּלִיל בְּתַרְיִן סִטְרִין, וּקְרָא לְבָנוֹי, וְצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ עֲלַיְיהוּ. מַאן צְלוֹתָא דְּיִתְקַבְּלוּן בִּשְׁלִימוּ לְעֵילָא, צְלוֹתָא דְּלָא יִשְׁתֵּצוּן בְּגָלוּתָא.

דָּבָר אַחֵר פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר - זֶה יְחִידִי שֶׁנִּכְלָל בְּרַבִּים. וּמִיהוּ יְחִידִי שֶׁנִּכְלָל בְּרַבִּים? הֲוֵי אוֹמֵר זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא כָּלוּל בִּשְׁנֵי צְדָדִים, וְקָרָא לְבָנָיו, וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ עֲלֵיהֶם. אֵיזוֹ תְּפִלָּה שֶׁיִּתְקַבְּלוּ בִּשְׁלֵמוּת לְמַעְלָה? תְּפִלָּה שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכְּחוּ בַּגָּלוּת.

דף רלד:

בְּהַאי שַׁעְתָּא דְּיַעֲקֹב קָרָא לוֹן, אִסְתַּלַּק מִנֵּיהּ שְׁכִינְתָּא, וְהָא אוּקְמוּהָ. וְתָא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּיַעֲקֹב הֲוָה קָאֵרֵי לְבָנוֹי, אִזְדַּמְּנוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק תַּמָּן, וּשְׁכִינְתָּא עַל גַּבַּיְיהוּ. וּשְׁכִינְתָּא הֲוָה

חֲדֵי בֵּיהּ בְּיַעֲקֹב, לְאִתְחַבְּרָא בַּאֲבָהָן, (דף רלד ע"ב) לְאִתְקַשְּׁרָא עִם נַפְשַׁיְיהוּ כְּחַד, לְמֶהֱוֵי רְתִיכָא.

בְּשָׁעָה זוֹ שֶׁקָּרָא לָהֶם יַעֲקֹב, הִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה, וְהָרֵי פֵּרְשׁוּהָ. וּבא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה קוֹרֵא לְבָנָיו, הִזְדַּמְּנוּ לְשָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק, וּשְׁכִינָה עַל גַּבֵּיהֶם. וְהַשְׁכִינָה הָיְתָה שְׂמֵחָה בְּיַעֲקֹב לְהִתְחַבֵּר בָּאָבוֹת, לְהִתְקַשֵּׁר עִם נַפְשׁוֹתֵיהֶם כְּאֶחָד, לִהְיוֹת מֶרְכָּבָה.

בְּשַׁעְתָּא דְּפָתַח יַעֲקֹב, וְאָמַר הֵאָסְפוּ וְאַגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים. בְּאַחֲרִית, דָּא שְׁכִינְתָּא, כְּבְיָכוֹל יָהַב עֲצִיבוּ בֵּיהּ, וְאִסְתַּלַּק. וּלְבָתַר אַהֲדָרוּ לָהּ בָּנוֹי, בְּיִחוּדֵי דְמֵילֵיהוּ, וּפָתְחוּ וְאָמְרוּ, (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. בְּהַהִיא שַׁעְתָּא קָאִים לָהּ יַעֲקֹב, וְאָמַר בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וְאִתְיַישְׁבַת שְׁכִינְתָּא בְּדוּכְתָּהּ. וַיִּקְרָא יַעֲקֹב, מַאי קְרִיאָה הָכָא. אֶלָּא קְרִיאָה, לְקַיְּימָא דּוּכְתַּיְיהוּ, לְקַיְּימָא לוֹן לְעֵילָּא וְתַתָּא.

בְּשָׁעָה שֶׁפָּתַח יַעֲקֹב וְאָמַר, הֵאָסְפוּ וְהַגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, בְּאַחֲרִית - זוֹ הַשְּׁכִינָה, כִּבְיָכוֹל נָתַן בּוֹ עַצְבוּת, וְהִסְתַּלֵּק. וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירוּ אוֹתָהּ בָּנָיו בְּיִחוּד הַדְּבָרִים שֶׁלָּהֶם, וּפָתְחוּ וְאָמְרוּ (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הֶעֱמִידָהּ יַעֲקֹב, וְאָמַר בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וְהִתְיַשְּׁבָה הַשְּׁכִינָה בִּמְקוֹמָהּ. וַיִּקְרָא יַעֲקֹב, מַה קְּרִיאָה כָּאן? אֶלָּא קְרִיאָה, לְקַיֵּם מְקוֹמָם, לְקַיֵּם אוֹתָם לְמַעְלָה וּמַטָּה.

תָּא חֲזֵי, בְּכָל אֲתַר קְרִיאָה בְּהַאי גַּוְונָא, דִּכְתִיב, (במדבר יג) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ, לְקַיְּימָא דּוּכְתֵּיהּ, בְּאֲתַר דְּאִצְטְרִיךְ, וּלְקַשְּׁרָא לֵיהּ. וְכֵן (בראשית כה) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. וּכְתִיב, (בראשית לג) וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קַיֵּים לֵיהּ לְאֲתַר דָּא בִּשְׁמָא דָּא. קְרִיאָה לְקַיּוּמָא קָא אַתְיָא.

בֹּא רְאֵה, בְּכָל מָקוֹם קְרִיאָה בְּגָוְן זֶה, שֶׁכָּתוּב (במדבר יג) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ, לְקַיֵּם מְקוֹמוֹ בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ וּלְקַשֵּׁר אוֹתוֹ. וְכֵן (בראשית כה) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. וְכָתוּב וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶעֱמִידוֹ לְמָקוֹם זֶה בְּשֵׁם זֶה. הַקְּרִיאָה בָּאָה לְקַיּוּם.

אִי תֵּימָא (יונה ג) וַיִּקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים, (יונה ב) קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל ה', הָכִי הוּא וַדַּאי, לְקַשְּׁרָא וּלְקַיְּימָא קְיוּמָא לְעֵילָּא. וּמַאן אִיהוּ, סִדּוּרָא דְּשַׁבְּחָא דְּמָארֵיהּ. וְכָל אִינּוּן מִלִּין דְּבָעָאן קַמֵּי מָארֵיהּ, קְיוּמָא יָהִיב לֵיהּ לְמָארֵיהּ, דְּאַחֲזֵי דְּבֵיהּ תַּלְיָא כֹּלָּא, וְלָא בְּאֲתַר אָחֳרָא, הָא כֹּלָּא קַיֵּים קְיוּמָא. כְּהַאי גַּוְונָא וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו, קַיֵּים לוֹן בְּקְיוּמָא שְׁלִים. כְּגַוְונָא דָּא וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, אִתְקַיֵּים בְּקְיוּמֵיהּ.

אִם תֹּאמַר וְיִקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים, קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל ה' - כָּךְ הוּא וַדַּאי, לְקַשֵּׁר וּלְקַיֵּם קְיוּם הָעֶלְיוֹן, וּמַהוּ? סִדּוּר שֶׁל שֶׁבַח רִבּוֹנוֹ, וְכָל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁצְּרִיכִים לְפָנֵי רִבּוֹנוֹ, קְיוּם נוֹתֵן לוֹ לְרִבּוֹנוֹ שֶׁמַּרְאֶה שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר, הֲרֵי הַכֹּל מַעֲמִיד קְיוּם. כְּמוֹ זֶה וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו, הֶעֱמִידָם בְּקְיוּם שָׁלֵם. כְּמוֹ זֶה וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, הִתְקַיֵּם בְּקְיוּמוֹ.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, א' דְּוַיְקָרָא, אַמַּאי הִיא זְעֵירָא. אָמַר לֵיהּ, אִתְקְיַים מִשֶּׁה בִּשְׁלִימוּ, וְלָא בְּכֹלָּא, דְּהָא אִסְתַּלַּק מֵאִתְּתֵיהּ. בְּסִפְרֵי קַדְמָאֵי אָמְרֵי לְשַׁבְחָא, וְאֲנַן הָכִי תָּנִינָן, מַאי דְּאִסְתַּלַּק לְעֵילָא, יִתְקַשַּׁר לְעֵילָא וּלְתַתָּא, וּכְדֵין, אִיהוּ שְׁלִים. תּוּ, אָלֶ"ף זְעֵירָא מֵאֲתַר זְעֵירָא הֲוָה, זְעֵירָא דְּאִיהוּ רַב בְּאִתְחַבְּרוּתֵיהּ לְעֵילָא. (נ"א לעילא ותתא וכדין שלים).

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, א' שֶׁל וַיִּקְרָא לָמָּה הִיא קְטַנָּה? אָמַר לוֹ, הִתְקַיֵּם מֹשֶׁה בִּשְׁלֵמוּת, וְלֹא בַּכֹּל, שֶׁהֲרֵי הִסְתַּלֵּק מֵאִשְׁתּוֹ. בְּסִפְרֵי הַקַּדְמוֹנִים אָמְרוּ לְשֶׁבַח, וְאָנוּ כָּךְ שָׁנִינוּ: מַה שֶּׁנִּתְעַלָּה לְמַעְלָה, יִתְקַשֵּׁר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְאָז הוּא שָׁלֵם. עוֹד, אָלֶ"ף קְטַנָּה הָיְתָה מִמְּקוֹם קָטָן, קָטָן שֶׁהוּא גָּדוֹל בְּהִתְחַבְּרוּתוֹ לְמַעְלָה. [למעלה ולמטה ואז נשלם.]

וַיֹּאמֶר, מַאי וַיֹּאמֶר. הָא אוּקְמוּהָ, (כמא דאת אמר, ויאמר בלבו) (ישעיה מט) וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבֶךָ, אֲמִירָה בַּחֲשַׁאי. הֵאָסְפוּ, אִסְפוּ מִבָּעֵי לֵיהּ, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים נ) אִסְפוּ לִי חֲסִידָי. אֶלָּא (ס"א קיים לון) קַיִּם לָן הֵאָסְפוּ מֵאֲתַר דְּלְעֵילָא הוּא. הֵאָסְפוּ בְּקִשּׁוּרָא שְׁלִים בְּיִחוּדָא חַד. וְאַגִּידָה לָכֶם, מַאי וְאַגִּידָה, רָזָא דְחָכְמְתָא אִיהוּ.

וַיֹּאמֶר, מַה זֶּה וַיֹּאמֶר? הֲרֵי פְּרָשׁוּהָ, [כמו שנאמר ויאמר בלבו] וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבֶךָ - אֲמִירָה בַּחֲשַׁאי. הֵאָסְפוּ!? אִסְפוּ הָיָה צָרִיךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נ) אִסְפוּ לִי חֲסִידָי. אֶלָּא [הקים להם] קַיָּם לָנוּ, הֵאָסְפוּ מִמָּקוֹם שֶׁלְּמַעְלָה הוּא. הֵאָסְפוּ, בְּקִשּׁוּר שָׁלֵם בְּיִחוּד אֶחָד. וְאַגִּידָה לָכֶם, מַה זֶּה וְאַגִּידָה לָכֶם? סוֹד חָכְמָה הוּא.

רִבִּי יוֹסֵי שָׁאֵיל לְרִבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לֵיהּ, וְאַגִּידָה, אוֹ וַיַּגֶּד, אוֹ וְיַגִּידוּ, וְכֵן כֻּלְּהוּ, דְּתָנִינָן דְּרָזָא דְחָכְמְתָא אִיהִי, אַמַּאי בְּמִלָּה דָּא (בכלהו) אִיהוּ רָזָא דְחָכְמְתָא. אָמַר לֵיהּ, בְּגִין דְּאִיהוּ מִלָּה דְּאַתְיָא בְּגִימַ"ל דָּלֶ"ת בְּלָא פִּירוּדָא, וְהַאי אִיהוּ רָזָא דְחָכְמְתָא. מִלָּה דְּאַתְיָא בִּשְׁלִימוּ בְּרָזָא דְּאַתְוָון, הָכִי הוּא, כַּד אִינּוּן בְּחָכְמְתָא. אֲבָל דָּלֶ"ת בְּלָא גִימַ"ל, לָאו הוּא שְׁלִימוּ, וְכֵן גִימַ"ל בְּלָא דָּלֶ"ת. דְּהָא דָּא בְּדָא אִתְקַשָּׁרוּ בְּלָא פִּירוּדָא, וּמַאן דְּאַפְרִישׁ לוֹן, גָּרִים לְגַרְמֵיהּ מוֹתָא, וְרָזָא דָּא חוֹבָא דְּאָדָם.

רַבִּי יוֹסֵי שָׁאַל אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לוֹ, וְאַגִּידָה, אוֹ וַיַּגֶּד, אוֹ וְיַגִּידוּ, וְכֵן כֻּלָּם, שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁסּוֹד הַחָכְמָה הִיא, לָמָּה בְּדָבָר זֶה [בכלם] הוּא בְּסוֹד הַחָכְמָה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁבָּא בְּגִימַ"ל דָּלֶ"ת בְּלִי פֵּרוּד, וְזֶהוּ סוֹד הַחָכְמָה. דָּבָר שֶׁבָּא בִּשְׁלֵמוּת בְּסוֹד הָאוֹתִיּוֹת כָּךְ הוּא כְּשֶׁהֵם בַּחָכְמָה, אֲבָל דָּלֶ"ת בְּלִי גִימַ"ל אֵינוֹ שְׁלֵמוּת, וְכֵן גִימַ"ל בְּלִי דָּלֶ"ת, שֶׁהֲרֵי זֶה בָּזֶה נִקְשָׁרוּ בְּלִי פֵּרוּד, וּמִי שֶׁמַּפְרִידֵם, גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ מָוֶת, וְסוֹד זֶה הוּא חֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם.

בְּגִין כָּךְ, הוּא מִלָּה דְּרָזָא דְחָכְמְתָא, וְאַף עַל גַּב דְּאִית יו"ד לְזִמְנִין בֵּין גִימַ"ל לְדָלֶ"ת, לָאו הֲוֵי פִּירוּדָא, וְכֹלָּא קִשּׁוּרָא חָדָא, וְעַל דָּא מִלָּה דָּא, הָכִי הוּא וַדַּאי. וְאַגִּידָה לָכֶם, רָזָא דְחָכְמְתָא, בָּעָא לְגַלָּאָה סוֹפָא דְכָל עוֹבָדֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל.

מִשּׁוּם כָּךְ הוּא דָּבָר שֶׁל סוֹד חָכְמָה. וְאַף עַל גַּב שֶׁיֵּשׁ יוֹ"ד לִפְעָמִים בֵּין גִּימ"ל לְדָלֶ"ת, אֵין פֵּרוּד, וְהַכֹּל קֶשֶׁר אֶחָד. וְעַל זֶה דָּבָר זֶה כָּךְ הוּא וַדַּאי, וְאַגִּידָה לָכֶם - סוֹד הַחָכְמָה, שֶׁרְצָה לְגַלּוֹת אֶת סוֹף כָּל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְאִי תֵּימָא, דְּלָא גָּלֵי מַאי דְּבָעָא לְגַלָּאָה, אִי הָכִי, אַמַּאי כְּתִיב בְּאוֹרַיְיתָא מִלָּה דְּיַעֲקֹב שְׁלֵימָא, וְאִתְפְּגִים לְבָתַר, וְלָא אִשְׁתְּלִים מִלָּה. אֶלָּא וַדַּאי אִשְׁתְּלִים, כָּל מַה דְּאִצְטְרִיךְ לְגַלָּאָה גָּלֵי וְסָתִים, אָמַר מִלָּה וְגָלֵי לְבַר וְסָתִים לְגוֹ. וּמִלָּה דְּאוֹרַיְיתָא לָא אִתְפְּגִים לְעָלְמִין.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא גִּלָּה מַה שֶּׁרָצָה לְגַלּוֹת, אִם כָּךְ אֵז לָמָּה כְּתוּב בַּתּוֹרָה דָּבָר שֶׁל יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם, וְאַחַר כָּךְ נִפְגַּם, וְלֹא הִשְׁתַּלֵּם הַדָּבָר? אֶלָּא וַדַּאי שֶׁהִשְׁתַּלֵּם, כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְגַלּוֹת גִּלָּה וְהִסְתִּיר, אָמַר דָּבָר וְגִלָּה בַּחוּץ וְהִסְתִּיר לִפְנִים. וּדְבַר תּוֹרָה לֹא נִפְגַּם לְעוֹלָמִים.

וְכֹלָּא הוּא סְתִים בֵּיהּ בְּאוֹרַיְיתָא, בְּגִין דְּאוֹרַיְיתָא הוּא שְׁלִימוּ דְּכֹלָּא, שְׁלִימוּ דְּלְעֵילָא וְתַתָּא, וְלָא אִית מִלָּה אוֹ אָת בְּאוֹרַיְיתָא פְּגִימוּ. וְיַעֲקֹב כָּל מַה דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמֵימַר אָמַר, אֲבָל גָּלֵי וְסָתִים, וְלָא פָּגִים מִכָּל מַה דְּבָעָא אֲפִילּוּ אוֹת אַחַת.

וְהַסֹּל הוּא נִסְתָּר בַּתּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא שְׁלֵמוּת הַכֹּל, שְׁלֵמוּת שֶׁל מַעְלָה וּלְמַטָּה, וְאֵין אוֹת אוֹ דָּבָר בַּתּוֹרָה פָּגוּם, וְיַעֲקֹב, כָּל מַה שֶּׁהִצְטָרֵךְ לוֹמַר אָמַר, אֲבָל גִּלָּה וְהִסְתִּיר, וְלֹא פָּגַם מִכָּל מַה שֶּׁרָצָה אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי הֲווּ יַתְבֵי יוֹמָא חַד אֲפִתְחָא דְּלוֹד. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי יְהוּדָה, הָא דְּחָמֵינָן דְּיַעֲקֹב בָּרִיךְ לְבָנוֹי, חָמֵינָן מִמַּה דִּכְתִיב, וַיְבָרֶךְ אוֹתָם, אֲבָל אָן בִּרְכָתָא דִּלְהוֹן. אָמַר לֵיהּ, כֹּלָּא בִּרְכָאן אִינּוּן דְּבָרִיךְ לְהוּ. כְּגוֹן, יְהוּדָה אַתְּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ. דָּן יָדִין עַמּוֹ. מֵאָשֵׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ. וְכֵן כֻּלְּהוּ.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי הֲיוּ יוֹשְׁבִים יוֹם אֶחָד עַל פֶּתַח לוֹד. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי יְהוּדָה, זֶה שֶׁרָאִינוּ שֶׁיַּעֲקֹב בֵּרַךְ אֶת בָּנָיו, רָאִינוּ מִמַּה שֶּׁכָּתוּב וַיְבָרֶךְ אוֹתָם, אֲבָל אֵיפֹה הַבְּרָכָה שֶׁלָּהֶם? אָמַר לוֹ, כָּל הַבְּרָכוֹת הֵם שֶׁבֵּרַךְ אוֹתָם, כְּמוֹ יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ, דָּן יָדִין עַמּוֹ, מֵאָשֵׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ, וְכֵן כֻּלָּם.

דף רלה.

אֲבָל מַה דְּבָעֵי לְגַלָּאָה לוֹן לָא גָּלֵי, דְּבָעָא לְגַלָּאָה לְהוּ אָת הַקֵּץ. וְהָא אוּקְמוּהָ, דְּאִית קֵץ לִימִינָא, וְאִית קֵץ לִשְׂמָאלָא, וּבָעָא לְגַלָּאָה לוֹן אֶת הַקֵּץ, בְּגִין לְאִסְתַּמָּרָא (דף רלה ע"א) וּלְאִתְדַּכְּאָה מֵעָרְלָה. וּמַאן דְּגַלֵּי לוֹן אִתְיְדַע וְאִתְגַּלֵּי, עַד דְּעָאלוּ לְאַרְעָא קַדִּישָׁא. אֲבָל מִלִּין אָחֳרָנִין לָאו אִינּוּן בְּאִתְגַּלְיָיא, וּסְתִימִין אִינּוּן בְּאוֹרַיְיתָא, בְּהַאי פָּרְשָׁתָא דְּיַעֲקֹב, וּבְאִינּוּן בִּרְכָאן.

אֲבָל מַה שֶּׁרָצָה לְגַלּוֹת לָהֶם לֹא גִּלָּה, שֶׁרָצָה לְגַלּוֹת לָהֶם אֶת הַקֵּץ, וַהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ שֶׁיֵּשׁ קֵץ לַיָּמִין וְיֵשׁ קֵץ לַשְּׂמֹאל, וְרָצָה לְגַלּוֹת לָהֶם אֶת הַקֵּץ כְּדֵי לְהִשָּׁמֵר וּלְהִטָּהֵר מֵעָרְלָה. וּמַה שֶּׁגִּלָּה לָהֶם נוֹדַע וְהִתְגַּלָּה עַד

שֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, אֲבָל דְּבָרִים אֲחֵרִים אֵינָם בְּגָלוּי, וְהֵם נִסְתָּרִים בַּתּוֹרָה בַּפָּרָשָׁה הַזּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וּבְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

פְּתַח וְאָמַר. רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי. מַאי קָא חָמָא יַעֲקֹב לְמִפְתַּח בִּרְאוּבֵן, לִיפְתַּח בִּיהוּדָה, דְּאִיהוּ קַדְמָאָה לְכָל מַשְׁרְיָין, וְאִיהוּ מַלְכָּא, וְחַמִּינָן דְּלָא בָּרְכֵיהּ וְסָלִיק בִּרְכָאן מִנֵּיהּ, עַד דְּאָתָא מֹשֶׁה וְצַלֵּי צְלוֹתָא עֲלֵיהּ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, (דברים לג) יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמוּת.

פְּתַח וְאָמַר, רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי. מָה רָאָה יַעֲקֹב לְפְתֹּחַ בִּרְאוּבֵן? שֶׁיִּפְתַּח בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְהוּא מֶלֶךְ, וְרָאִינוּ שֶׁלֹּא בֵּרַךְ אוֹתוֹ וְסִלֵּק בְּרָכוֹת מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג) יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמוּת.

אֲבָל וַדַּאי בָּרְכֵיהּ, וְסִלְּקָא הַהוּא בִּרְכְתָא לְאַתְרֵיהּ. לְבַר נָשׁ דְּהַוָה לֵיהּ בַּר, כַּד מָטָא זִמְנֵיהּ לְאִסְתַּלְּקָא מֵעַלְמָא, אֲתָא מַלְכָּא עֲלֵיהּ, אָמַר, הָא כָּל מְמוֹנָא דִילִי, לֵיהֱוֵי בִּידָא דְמַלְכָּא נָטִיר לִבְרָאי. כַּד חָמֵי מַלְכָּא דִּבְרֵי אִתְחֲזֵי, יְהִיב לֵיהּ. כָּךְ יַעֲקֹב אָמַר.

אֲבָל וַדַּאי בֵּרְכוֹ, וְעִלְּתָה אוֹתָהּ בְּרָכָה לִמְקוֹמָהּ. לְאָדָם שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן. כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, בָּא הַמֶּלֶךְ אֵלָיו. אָמַר, הֲרֵי כָּל מָמוֹנִי יִהְיֶה בְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׁמוּר לִבְנִי. כְּשֶׁרָאָה הַמֶּלֶךְ שֶׁבְּנוֹ רָאוּי, אָז נָתַן לוֹ. כָּךְ יַעֲקֹב אָמַר.

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה, רְחִימָא דְּמֵעַיי אַנְתְּ, אֲבָל בִּרְכָאן דִּילְךְ יִסְתַּלְּקוּן בִּידָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא, עַד דְּיֶחֱמֵי בָךְ, בְּגִין דְּאָזְלְתְּ לְקֶבֶל אַפָּךְ וְגוֹ', כְּתַרְגּוּמוֹ: רְאוּבֵן בְּכוֹרִי אַתָּה וְגוֹ'. רִבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (יחזקאל לז) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ וְגוֹ'. כַּמָּה אָטִימִין אִינּוּן בְּנֵי נָשָׁא, דְּלָא יָדְעִין וְלָא מַשְׁגִּיחִין בִּיקָרָא דְמַלְכָּא, דְּהָא אוֹרַיְיתָא אַכְרִיז עֲלַיְיהוּ בְּכָל יוֹמָא, וְלֵית מַאן דְּצַיְית אוּדְנֵיהּ לְקַבְלֵיהּ. הַאי קְרָא קַשְׁיָא, כֵּיוָן דִּכְתִיב הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ, אַמַּאי זְמָנָא אָחֳרָא הִנָּבֵא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ.

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה, אֲהוּב מֵעַי אַתָּה, אֲבָל הַבְּרָכוֹת שֶׁלְּךָ יֵעָלוּ בִּידֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ עַד שֶׁיִּרְאֶה אוֹתְךָ, מְשׁוּם שֶׁהָלַכְתָּ כְּנֶגֶד אֲפִךָּ וְגוֹ', כְּתַרְגּוּמוֹ. רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה וְגוֹ'. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (יחזקאל לז) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ וְגוֹ'. כַּמָּה אֲטוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׁגִּיחִים בִּכְבוֹד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מַכְרִיזָה עֲלֵיהֶם בְּכָל יוֹם, וְאֵין מִי שֶׁמַּקְשִׁיב בְּאָזְנָיו כְּנֶגְדָּהּ. פָּסוּק זֶה קָשֶׁה, כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ, מַדּוּעַ פִּעַם נוֹסֶפֶת הִנָּבֵא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ?

אֶלָּא מִכָּאן אוֹלִיפְנָא רָזָא דְּחָכְמְתָא, תְּרֵין קָיְימִין הָכָא, חַד לְאִתְעָרָא מִתַּתָּא לְעֵילָּא. דְּאִי לָא מִתְעָרִין לְתַתָּא, לָא מִתְעָרִין לְעֵילָּא, וּבְאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא אִתְעַר לְעֵילָּא. הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ מִתַּתָּא לְעֵילָּא. הִנָּבֵא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ, מֵעֵילָּא לְתַתָּא.

אֶלָּא מִכָּאן לְמַדְנוּ סוֹד הַחָכְמָה, שְׁנַיִם עוֹמְדִים כָּאן - אֶחָד לְעוֹרֵר מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שֶׁאִם לֹא מִתְעוֹרְרִים לְמַטָּה לֹא מִתְעוֹרְרִים לְמַעְלָה, וּבְהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַטָּה מִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה. הִנֵּבֵא אֶל הָרוּחַ - מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, הִנָּבֵא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ - מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.

דְּהָא אֲפִילּוּ לְעֵילָּא, בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, נָקִיט הַהוּא עִלָּאָה מַעְלָאָה מְנִיהּ. כְּגוֹן הַאי קְרָא, (יחזקאל לז) כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ, מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, דָּא דָרוֹם וּמִזְרָח וְצָפוֹן וּמַעֲרָב, וְרוּחַ אַתְיָא מִמַּעֲרָב, בְּאִתְחַבְּרוּתָא דְּאִלֵּין אָחֳרָנִין. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (במדבר כא) כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם וְגו'.

שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ לְמַעְלָה, בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַטָּה לוֹקֵחַ אוֹתוֹ עֶלְיוֹן מֵהָעֶלְיוֹן מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ פָּסוּק זֶה, כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ. מֵאַרְבַּע רוּחוֹת - זֶה דָּרוֹם וּמִזְרָח וְצָפוֹן וּמַעֲרָב, וְרוּחַ בָּאָה מִמַּעֲרָב בְּהִתְחַבְּרוּת שֶׁל אֵלֶּה הָאֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כא) כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם וְגו'.

וּמֵהָכָא נָפְקִין רוּחִין וְנִשְׁמָתִין לִבְנֵי עָלְמָא לְאִצְטַיְיָרָא בְּהוּ. וּפַחֵי, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית ב) וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים. תָּא חֲזֵי, נָקִיט מַהַאי גִּיסָא, וְיָהִיב בְּגִיסָא אָחֳרָא, וְעַל דָּא (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא. אַמַּאי אֵינֶנּוּ מָלֵא, בְּגִין דְּנָקִיט וְיָהִיב, אָעִיל וְאַפִּיק.

וּמִכָּאן יוֹצְאוֹת רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת לִבְנֵי הָעוֹלָם לְהִצְטַיֵּר בָּהֶם, וְנוֹשְׁבִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים. בֹּא רְאֵה, לוֹקֵחַ מִצַּד זֶה וְנוֹתֵן בְּצַד אַחֵר, וְעַל זֶה (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא. לָמָּה אֵינֶנּוּ מָלֵא? מִשּׁוּם שֶׁלּוֹקֵחַ וְנוֹתֵן, מַכְנִיס וּמוֹצִיא.

רִבִּי אֶלְעָזָר שָׁאַל שְׁאֵלְתָּא לְרִבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר, הוֹאִיל וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּלֵי קַמַּיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא יְמוּתוּן, אַמַּאי נָחִית נִשְׁמָתִין לְעַלְמָא, וְאַמַּאי אִצְטְרִיךְ לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ, שְׁאֵילְתָּא דָּא קַמַּיְיהוּ דְּרַבָּנָן שְׁאִילוּ כַּמָּה וְכַמָּה, וְאוּקְמוּהָ. אֲבָל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב נִשְׁמָתִין דְּנָחֲתִין לְהַאי עַלְמָא, לְאִשְׁתְּמוֹדְעָא יְקָרֵיהּ, וְנָקִיט לוֹן לְבָתַר, אִי הָכִי אַמַּאי נָחֲתוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאַל שְׁאֵלָה אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר, הוֹאִיל וְגָלוּי לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁבְּנֵי אָדָם יְמוּתוּ, לָמָּה הוֹרִיד נְשָׁמוֹת לָעוֹלָם, וְלָמָּה הוּא צָרִיךְ אֶת זֶה? אָמַר לוֹ, שְׁאֵלָה זוֹ לִפְנֵי רַבָּנָן שְׁאֵלוּ כַּמָּה וְכַמָּה, וּבֵאֲרוּהָ, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן נְשָׁמוֹת שֶׁיּוֹרְדוֹת לָעוֹלָם הַזֶּה לְהוֹדִיעַ אֶת כְּבוֹדוֹ, וְלוֹקֵחַ אוֹתָן אַחַר כָּךְ. אִם כֵּךְ לָמָּה יָרְדוּ?

אֶלָּא, רָזָא דָּא, הָכִי הוּא. פְּתַח וְאָמַר, (משלי ה) שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ, הָא (ס' ע"א) אוֹקִימְנָא. בּוֹר, אֲתַר דְּלָא נָבְיַע מִגַּרְמֵיהּ, וְאֵימָתַי נָבְעִין הַנֵּי מַיָּא, בְּשַׁעְתָּא דְּאִשְׁתְּלִים נִשְׁמָתָא בְּהַאי עַלְמָא, כַּד סָלְקָא לְהַהוּא אֲתַר דְּאִתְקַשַּׁר בֵּיהּ, כְּדֵין הוּא שְׁלִים, מִכָּל סִטְרִין מִתַּתָּא וּמֵעֵילָּא. (ס"א ומכל סטרין).

אֶלָּא סוֹד זֶה כְּךָ הוּא. פְּתַח וְאָמַר, (משלי ה) שְׁתֵּה מַיִם מִבּוֹרֶךָ וְנֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ. הֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ, בּוֹר - מָקוֹם שֶׁלֹּא נוֹבֵעַ מַעֲצְמוֹ. וּמֵתַי נוֹבְעִים הַמַּיִם הַלָּלוּ? בְּשָׁעָה שֶׁהִשְׁתַּלְּמָה הַנְּשָׁמָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּשֶׁעוֹלָה לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְשְׁרָה בּוֹ, אָז הוּא שָׁלֵם מִכָּל הַצְּדָדִים, מִמַּטָּה וּמִמַּעְלָה [ומכל הצדדים].

וְכַד נְשָׁמָתָא סָלְקָא, כְּדֵין אִתְעֲרַ תִּיאוּבְתָּא דְנוּקְבָא לְגַבֵּי דְּכוּרָא, וּכְדֵין נָבְעִין מַיָּא מִתַּתָּא לְעֵילָּא. וּבוֹר, אִתְעֲבִיד בְּאֵר, מַיִן נְבִיעָאן. וּכְדֵין אִתְחַבְּרוּתָא וְיִחוּדָא (נ"א ויסודא) וְתִיאוּבְתָּא וְרַעֲוָא אִשְׁתַּכַּח. (להא) דְּהָא בְּנִשְׁמָתָא דְצַדִּיקָא אִשְׁתְּלִים הַהוּא אֲתַר, וְאִתְעַר חֶבִיבוּתָא וּרְעוּתָא לְעֵילָּא, וְאִתְחַבַּר כְּחַד.

וּכְשֶׁנִּשְׁמָה עוֹלָה, אָז מִתְעוֹרֶרֶת תְּשׁוּקַת הַנְּקֵבָה לַזָּכָר, וְאָז נוֹבְעִים מַיִם מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וּבוֹר נַעֲשָׂה בְּאֵר, מַיִם נוֹבְעִים, וְאָז הִתְחַבְּרוּת וְיִחוּד [ויסוד] וּתְשׁוּקָה וְרָצוֹן נִמְצָאִים, [לזה] שֶׁהֲרֵי בִּנְשָׁמַת הַצַּדִּיק נִתְקַן אוֹתוֹ מָקוֹם, וּמִתְעוֹרֶרֶת חֲבִיבוּת וְרָצוֹן לְמַעְלָה וּמִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד.

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה, הָכִי הוּא וַדַּאי, טִפָּה קַדְמָאָה דְיַעֲקֹב הֲוָה, וּרְעוּתֵיהּ בְּאַתַר אְחֳרָא הֲוָה כְּמָה דְאִתְמַר. תָּא חֲזֵי, רְאוּבֵן וְכֻלְּהוּ שִׁבְטִין תְּרֵיסַר, כֻּלְּהוּ אִתְאַחֲדָן בִּשְׁכִינְתָּא, וְכַד חָמָא יַעֲקֹב לִשְׁכִינְתָּא עַל גַּבֵּיהּ, קָרָא לְבָנוֹי תְּרֵיסַר לְאִתְחַבְּרָא בָּהּ.

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה. כְּךָ הוּא וַדַּאי, טִפָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יַעֲקֹב הָיְתָה, וּרְצוֹנוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד הָיָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. בֹּא רְאֵה, רְאוּבֵן וְכָל שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים, כֻּלָּם אֲחוּזִים בַּשְּׁכִינָה, וּכְשֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת הַשְּׁכִינָה עָלָיו, קָרָא לִשְׁנֵים עָשָׂר בָּנָיו לְהִתְחַבֵּר עִמָּהּ.

דף רלה:

וְתָא חֲזֵי, עָרְסָא שְׁלֵימָתָא לָא אִשְׁתַּכַּח מִן יוֹמָא דְאִתְבְּרֵי עָלְמָא, כְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְבָעָא (דף רלה ע"ב) יַעֲקֹב לְאִסְתַּלְקָא מֵעָלְמָא, אַבְרָהָם מִימִינֵיהּ, יִצְחָק מִשְּׂמָאלֵיהּ, יַעֲקֹב הֲוָה שָׁכִיב בֵּינַיְיהוּ, שְׁכִינְתָּא קַמֵּיהּ. כֵּיוָן דְּחָמָא יַעֲקֹב כָּךְ, קָרָא לִבְנוֹי, וְאַחִיד לוֹן סַהֲדֵנֵיהּ דִּשְׁכִינְתָּא, וְסַדַּר לוֹן בְּסִדּוּרָא שְׁלִים.

וּבֹא וּרְאֵה, מַטָּה שְׁלֵמָה לֹא נִמְצְאָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם כְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה שֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְהִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם. אַבְרָהָם מִימִינוֹ, יִצְחָק מִשְּׂמֹאלוֹ (דין), יַעֲקֹב הָיָה שׁוֹכֵב בֵּינֵיהֶם, שְׁכִינָה לְפָנָיו. כֵּיוָן שֶׁרָאָה כָּךְ יַעֲקֹב, קָרָא לְבָנָיו, וְאָחַז אוֹתָם סָבִיב הַשְּׁכִינָה, וְסִדֵּר אוֹתָם בְּסִדּוּר שָׁלֵם.

מָנָא לָן דְּסִדֵּר לוֹן סַהֲדֵנֵיהּ דִּשְׁכִינְתָּא, דִּכְתִיב הֵאָסְפוּ, וּכְדֵין אִשְׁתַּכַּח תַּמָּן שְׁלִימוּ דְּכֹלָּא, וְכַמָּה רְתִיכִין עִלָּאִין סַהֲדֵנֵיהוּ. פָּתְחֵי וְאָמְרֵי, (דברי הימים א כט) לְךָ ה' הַגְּדוּלָּה וְהַגְּבוּרָה וְגו', כְּדֵין אִתְכְּנִישׁ שִׁמְשָׁא לְגַבֵּיהּ דְּסָהֲדָא, וְאִתְקְרִיב מִזְרָח בְּמַעֲרָב. הֲדָא הוּא דִכְתִיב וַיֶּאֱסוֹף רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה, וְאִתְנְהִיר סִיהֲרָא, וְאִשְׁתַּכַּח בִּשְׁלִימוּ. וּכְדֵין וַדַּאי תְּנִינָן, יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת. כֵּיוָן דְּחָמָא יַעֲקֹב (ס"א סדורא) סִטְרָא שְׁלִים, מַה דְּלָא אִשְׁתַּכַּח הָכִי לְבַר נָשׁ אָחֳרָא, חֲדֵי, וְשַׁבַּח לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּפָתַח וּבָרִיךְ לִבְנוֹי, כָּל חַד וְחַד כְּדְקָא יְאוּת לֵיהּ.

מַנַּיִן לָנוּ שֶׁסִּדְרָם סְבִיב הַשְּׁכִינָה? שֶׁכָּתוּב הֵאָסְפוּ, וְאָז נִמְצְאָה שָׁם שְׁלֵמוּת הַכֹּל, וְכַמָּה מֶרְכָּבוֹת עֶלְיוֹנוֹת סְבִיבָם. פְּתַחוּ וְאָמְרוּ, לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְגוֹ'. אָז הִתְכַּנֵּס הַשֵּׁשֶׁ אֶל הַלְּבָנָה, וְהִתְקָרֵב מִזְרָח לַמַּעֲרָב. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֶּאֱסֹף רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה, וּמְאִירָה הַלְּבָנָה, וְנִמְצֵאת בִּשְׁלֵמוּת. וְאָז וַדַּאי שָׁנִינוּ, יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹא מֵת. כֵּיוָן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב [סדר] צַד שָׁלֵם, מַה שֶּׁלֹּא נִמְצָא כְּךָ לְבֶן אָדָם אַחֵר, שָׂמַח וְשִׂבַּח אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּפָתַח וּבֵרַךְ אֶת בָּנָיו, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ.

רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יִיסָא הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רַבִּי יִיסָא הָא וַדַּאי תָּנִינָן, כָּל בְּנוֹי דְיַעֲקֹב אִתַּקְנוּ בְּסִדּוּרָא שְׁלִים, וְאִתְבָּרְכוּ כָּל חַד וְחַד כְּדְקָא יָאוּת לֵיהּ, מַאי קָא נַיְמָא בְּהַאי קְרָא, דִּכְתִיב, מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ וְגוֹ'. אָמַר לֵיהּ, לָא יְדַעְנָא, בְּגִין דְּלָא שָׁמַעְנָא בֵּיהּ מִבּוּצִינָא קַדִּישָׁא, אֶלָּא אַנְתְּ וְאֲנָא נֵיזִיל לְגַבֵּי בּוּצִינָא קַדִּישָׁא. אָזְלֵי, כַּד מָטוּ לְגַבֵּי דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, אָמְרוּ מִלָּה וְשָׁאֲילוּ שְׁאֵילְתָּא. אָמַר לוֹן, וַדַּאי רָזָא דְחָכְמְתָא הוּא.

רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יִיסָא הֲיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ, אָמַר רַבִּי יִיסָא, הֲרֵי וַדַּאי שָׁנִינוּ, כָּל בְּנֵי יַעֲקֹב נִתְקְנוּ בְּסֵדֶר שָׁלֵם וְהִתְבָּרְכוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, מַה נֹּאמַר בַּפָּסוּק הַזֶּה, שֶׁכָּתוּב מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ וְגוֹ'? אָמַר לוֹ, לֹא יָדַעְתִּי, כִּי לֹא שָׁמַעְתִּי מֵהַמְּנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, אֶלָּא אַתָּה וַאֲנִי נֵלֵךְ לַמְּנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. הָלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמְרוּ דָּבָר וְשָׁאֲלוּ שְׁאֵלָה. אָמַר לָהֶם, וַדַּאי סוֹד הַחָכְמָה הוּא.

פְּתַח וְאָמַר, (שופטים ה) אָשֵׁר יָשַׁב לְחוֹף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכּוֹן, אַמַּאי יָתִיב תַּמָּן. אֶלָּא מַאן דְּיָתִיב בְּשִׁפְתָא דְיַמָּא, אִשְׁתַּמַּשׁ בְּתַפְנוּקֵי עַלְמָא. (והכא אשר דא פתחא עלאה דצדיק (ס"א דצדק) כד אתברכא לארקא ברכאן בעלמא. ס"א והכא סמך להאי קרא, מאשר, שמנה לפתחא עלאה דמתמן אתרקו ברכאן לעלמא) וְהַאי פְּתָחָא אִשְׁתְּמוֹדַע תְּדִיר בִּרְכָאן דְּעַלְמָא וְאִקְרֵי אָשֵׁר, וְדָא הוּא עַמּוּדָא מֵאִינּוּן דְּקָאִים עַלְמָא עֲלַיְיהוּ.

פְּתַח וְאָמַר, (שופטים ה) אָשֵׁר יָשַׁב לְחוֹף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכּוֹן. לָמָּה יָשַׁב שָׁם? אֶלָּא מִי שֶׁיּוֹשֵׁב עַל שְׂפַת הַיָּם, מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַפְנוּקֵי הָעוֹלָם. [וכאן אשר זהו פתח עליון של צדיק (של צדק), כשמתברך להוריק ברכות לעולם, וכאן סמך לפסוק הזה מאשר שמנה, לפתח העליון, שמשם מוריקים ברכות לעולם] וּפֶתַח זֶה נוֹדָע תָּמִיד כַּבְּרָכוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְנִקְרָא אָשֵׁר, וְזֶהוּ עַמּוּד מֵאוֹתָם עַמּוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם.

וְהַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי לֶחֶם עוֹנִי, מֵהַהוּא אֲתַר אִתְקִין (ההוא). הֲדָא הוּא דִכְתִיב מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ, מַה דִּכְתִיב דְּמִסְכְּנָא, אִתְהַדַּר לֶחֶם (עוני) פַּנָּג (שמנה). בְּגִין דְּאֲרִיךְ וְאַרְמֵי בֵּיהּ בְּרָכָאן וְתַפְנוּקִין, וְסוֹפָא דִקְרָא אוֹכַח, וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. מַאן מֶלֶךְ, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דְּמִנָּהּ אִתְּזַן בְּתַפְנוּקֵי עַלְמָא. וְדָא יְהִיב לְהַאי מֶלֶךְ כָּל בְּרָכָאן, כָּל חֵידוּ וְכָל טִיבוּ. הוּא יְהִיב וּמְנָה נַפְקֵי. אָמְרוּ, אִי לָא אֲתֵינָא לְעַלְמָא, אֶלָּא לְמִנְדַּע דָּא, טַב לָן.

וְהַמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא לֶחֶם [עני] מֵאוֹתוֹ מָקוֹם נִתְקַן [ההוא]. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ. מַה שֶּׁהָיָה לֶחֶם עֹנִי, הָפַךְ לִהְיוֹת לֶחֶם [עני] פַּנָּג [שמנה], מִשּׁוּם שֶׁהֵרִיחַ וְזָרַק בּוֹ בְּרָכוֹת וְתַפְנוּקִים, וְסוֹף הַפָּסוּק מוֹכִיחַ

- וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. מִי הַמֶּלֶךְ? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּמֶּנָּה נִזּוֹן בְּתַפְנוּקֵי עוֹלָם, וְזֶה נוֹתֵן לַמֶּלֶךְ הַזֶּה כָּל הַבְּרָכוֹת, כָּל שִׂמְחָה וְכָל טוּב הוּא נוֹתֵן, וּמִמֶּנָּה יוֹצְאִים. אָמְרוּ, אִם לֹא בָּאנוּ לָעוֹלָם אֶלָּא רַק לָדַעַת אֶת זֶה - טוֹב לָנוּ.

רְאוּבֵן בּוּכְרָא דְיַעֲקֹב הֲוָה, אָמַר רִבִּי חִיָּיא, לֵיהּ הֲוָה אִתְחֲזֵי כֹּלָּא, וְאִתְעֲבַר מִינָּהּ כֹּלָּא, וְאִתְיְהִיב מַלְכוּ לִיהוּדָה, בְּכֵירוּתָא לְיוֹסֵף, כְּהוּנְתָא לְלֵוִי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר, לָא תִשְׁתָּאַר בָּהוּ. וּמַה דְּאָמַר כֹּחִי וֵרֹאשִׁית אוֹנִי, הָכָא בָּרְכֵיהּ וּפַקְּדֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

רְאוּבֵן הָיָה בְּכוֹר שֶׁל יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, לוֹ רָאוּי הַכֹּל, וְהַכֹּל הָעֲבַר מִמֶּנּוּ, וְנִתְּנָה הַמַּלְכוּת לִיהוּדָה, הַבְּכוֹרָה לְיוֹסֵף, וְהַכְּהֻנָּה לְלֵוִי. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר, לֹא תִשָּׁאֵר בָּהֶם. וּמַה שֶּׁאָמַר כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי, כָּאן בֵּרְכוֹ וְהִפְקִידוֹ אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

לְרָחִימָא דְמַלְכָּא, (דבעא מן מלכא למעבד ביה טיבו) (נ"א דהוה ליה ברא והוה בעי דמלכא יעביד ליה טיבו) יוֹמָא חַד אַעֲבַר בְּרֵיהּ בְּשׁוּקָא, אָמַר לְמַלְכָּא, דָּא הוּא בְּרִי, וַדַּאי רְחִימָא דְנַפְשָׁאי. שָׁמַע מַלְכָּא, וְיָדַע דְּהָא שָׁאִיל עַל בְּרֵיהּ. כָּךְ יַעֲקֹב אָמַר, רְאוּבֵן בְּכוֹרִי אַתָּה כֹּחִי וְגוֹ'. הָכָא פַּקְּדֵיהּ לְמַלְכָּא.

לַאֲהוּב הַמֶּלֶךְ, [שבקש מהמלך לעשות לו טובה] [שהיה לו בן ורצה שהמלך יעשה לו טובה] יוֹם אֶחָד עָבַר בְּנוֹ בַּשּׁוּק. אָמַר לַמֶּלֶךְ, זֶה בְּנִי, וַדַּאי אֲהוּב נַפְשִׁי. שָׁמַע הַמֶּלֶךְ, וְיָדַע שֶׁזֶּה בִּקֵּשׁ עַל בְּנוֹ. כָּךְ יַעֲקֹב אָמַר, רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה כֹּחִי וְגוֹ'. כָּאן צִוָּה אֶת הַמֶּלֶךְ.

פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר, הָכָא אָמַר מַה דְּאִתְעֲרַע לֵיהּ, דְּלָא אִשְׁתְּאַר (ליה) בְּאַרְעָא, וְשָׁדֵי לֵיהּ לְבַר מֵאַרְעָא. לָקֳבֵל דָּא, חַד מְמַנָּא (תחומא) מִסְטָרָא דְמִשְׁכְּנָא לְעֵילָּא, דִּי מְמַנָּא תְּחוֹת יָדָא דְמִיכָאֵל, וְאָמְרֵי לָהּ תְּחוֹת יָדָא דְגַבְרִ"יאֵל. וּמִיכָאֵל הוּא רֵישָׁא בְּכָל אֲתַר מִסְטָרָא דְחֶסֶ"ד, וְגַבְרִיאֵל מִסְטָרָא דִשְׂמָאלָא דִגְבוּרָ"ה. (הושע יב) וִיהוּדָה עֹד רָד עִם אֵל, סְטַר גְּבוּרָה, בֵּי דִינָא אִקְרֵי, וְסָמִיךְ לֵיהּ רְאוּבֵן, אַף עַל גַּב דְּמַלְכוּ הֲוָה דִיהוּדָה, רְאוּבֵן סָמוּךְ לְקֳבֵלֵיהּ הֲוָה. פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר. כָּאן אָמַר מַה שֶּׁאֵרַע לוֹ, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר [לו] בָּאָרֶץ וְנִזְרַק לְחוּץ לָאָרֶץ. כְּנֶגֶד זֶה מְמֻנֶּה [תחום] אֶחָד מִצַּד הַמִּשְׁכָּן הָעֶלְיוֹן שֶׁמְּמֻנֶּה תַּחַת יַד מִיכָאֵל, וְיֵשׁ אוֹמְרִים תַּחַת יַד גַּבְרִיאֵל. וּמִיכָאֵל הוּא רֹאשׁ בְּכָל מָקוֹם מִצַּד שֶׁל הַחֶסֶ"ד, וְגַבְרִיאֵל מִצַּד שֶׁל שְׂמֹאל שֶׁל גְּבוּרָ"ה, וִיהוּדָה עֹד רָד עִם אֵל, צַד הַגְּבוּרָה, נִקְרָא בֵּית דִּין, וְסָמוּךְ לוֹ רְאוּבֵן. וְאַף עַל גַּב שֶׁמַּלְכוּת הָיְתָה שֶׁל יְהוּדָה, רְאוּבֵן סָמוּךְ כְּנֶגְדּוֹ הָיָה.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, זְמִינִין אִינּוּן בְּנֵי רְאוּבֵן, לְאַגָּחָא תְּרִין קְרָבִין בְּגוֹ אַרְעָא. תָּא חֲזֵי, כְּתִיב כֹּחִי, בְּגָלוּתָא דְמִצְרַיִם. וְרֵאשִׁית אוֹנִי, דְּאִינּוּן הֲווֹ קַדְמָאִין לְגַבֵּי אֲחוּהוֹן לְקָרְבָא. יֶתֶר שְׂאֵת, לְגָלוּתָא דְאַשּׁוּר, דְּמִתַּמָּן גָּלוּ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן קַדְמָאי מִכֻּלְּהוּ, וְסָבְלֵי כַּמָּה בִּישִׁין, וְכַמָּה עִנּוּיִין סָבְלוּ, וְלָא תָבוּ עַד כְּעָן.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, עֲתִידִים אוֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן לְעוֹרֵר שְׁנֵי קְרָבוֹת בְּתוֹךְ הָאָרֶץ. בֹּא רְאֵה, כְּתוּב כֹּחִי - בְּגָלוּת מִצְרַיִם. וְרֵאשִׁית אוֹנִי - שֶׁהֵם הָיוּ רִאשׁוֹנִים לַאֲחֵיהֶם לְקָרֵב. יֶתֶר שְׂאֵת - לְגָלוּת אַשּׁוּר, שֶׁמִּשָּׁם גָּלוּ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן רִאשׁוֹנִים מִכֻּלָּם, וְסָבְלוּ כַּמָּה רָעוֹת, וְכַמָּה עִנּוּיִים סָבְלוּ, וְלֹא שָׁבוּ עַד כָּעֵת.

וְיֶתֶר עֹז, לְזִמְנָא דְמַלְכָּא מְשִׁיחָא יִתְעַר בְּעַלְמָא, אינון יִפְקוּן וְיִגְחוּן קְרָבִין בְּעַלְמָא, וְינַצְּחוּן, וְיִתַּקְפוּן עַל עַמְמַיָּא. וּבְנֵי עַלְמָא יְדַחֲלוּן מִנַּיְיהוּ וְיִרְתְּתוּן קַמַּיְיהוּ, (דף רלו ע"א) וְיִחְשְׁבוּ לְאִתְגַּבְּרָא בְּמַלְכוּתָא, וְלָא יִשְׁתָּאֲרוּן בֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר, מַאי טַעְמָא לָא יִשְׁתָּאֲרוּן בֵּיהּ, וַאֲפִילּוּ בְּסִטְרָא חַד דְּעַלְמָא, בְּגִין כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ. דְּזִמְינִין לְאָעָלָא וּלְאַגָּחָא קְרָבִין בְּגוֹ אַרְעָא קַדִּישָׁא, מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ דַּיְיקָא, זוֹ יְרוּשָׁלֵם.

וְיֶתֶר עֹז - לְזִמַן שֶׁמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ יִתְעוֹרֵר בָּעוֹלָם, הֵם יֵצְאוּ וְיַעֲרְכוּ קְרָבוֹת בָּעוֹלָם וְינַצְּחוּ, וְיִתְחַזְּקוּ עַל הָעַמִּים, וּבְנֵי הָעוֹלָם יִפְחֲדוּ מֵהֶם וְיִרְתְּתוּ לְפָנֵיהֶם וְיַחְשְׁבוּ לְהִתְגַּבֵּר בַּמַּלְכוּת, וְלֹא יִשָּׁאֲרוּ בָהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר. מָה הַטַּעַם שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ בָהּ וַאֲפִלּוּ בְּצַד אֶחָד שֶׁל הָעוֹלָם? מִשּׁוּם כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ, שֶׁעֲתִידִים לְהִכָּנֵס וְלַעֲרֹךְ קְרָבוֹת בְּתוֹךְ הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ דַּוְקָא, זוֹ יְרוּשָׁלַיִם.

תָּא חֲזֵי, בְּאַרְבַּע סִטְרֵי עַלְמָא, אִתְבַּדְּרוּ בְּנֵי רְאוּבֵן בְּגָלוּתָא, לְקַבְלֵיהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל, דְּאִתְגְּלוּ בְּגָלוּתָא אַרְבַּע זִמְנִין בְּאַרְבַּע סִטְרֵי עַלְמָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, כֹּחִי חַד, וְרֵאשִׁית אוֹנִי תְּרֵי, יֶתֶר שְׂאֵת תְּלַת, וְיֶתֶר עֹז אַרְבָּעָה. כְּגַוְונָא דָא זִמְנִין אִינוּן לַאֲגָחָא קְרָבָא בְּאַרְבַּע סִטְרֵי עַלְמָא, וּלְמִשְׁלַט בְּקִרְבַּיְיהוּ עַל כֹּלָּא, וְינַצְּחוּן עֲמָמִין סַגִּיאִין, וְיִשְׁלְטוּן עֲלַיְיהוּ:

בֹּא רְאֵה, לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם הִתְפַּזְּרוּ בְּנֵי רְאוּבֵן בַּגָּלוּת, כְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּלוּ לַגָּלוּת אַרְבַּע פְּעָמִים בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כֹּחִי - אֶחָד, וְרֵאשִׁית אוֹנִי - שְׁנַיִם, יֶתֶר שְׂאֵת - שְׁלֹשָׁה, וְיֶתֶר עֹז - אַרְבָּעָה. כְּמוֹ כֵן עֲתִידִים הֵם לַעֲרֹךְ קְרָב בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם וְלִשְׁלֹט בְּקִרְבָּם עַל הַכֹּל, וְינַצְּחוּ עַמִּים רַבִּים וְיִשְׁלְטוּ עֲלֵיהֶם.

פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ, הָכָא אִתְרְמִיז עַל הִרְהוּרָא קַדְמָאָה דְּהֲוָה לְיִיהּ לְיַעֲקֹב. בְּהַאי טִפָּה קַדְמָאָה בְּרָחֵל, דְּאִלְמְלֵא הִרְהוּרָא דְּהַהִיא טִפָּה הֲוָה בְּאַתְרֵהּ, אִשְׁתָּאַר רְאוּבֵן בְּכֹלָּא. אֲבָל פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ, עָלִיתָ, בְּהִרְהוּרָא אָחֳרָא, אָז חִלַּלְתָּ וְגו'.

פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר כִּי עָלִיתָ עַל מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ. כָּאן נִרְמָז עַל הִרְהוּר רִאשׁוֹן שֶׁהָיָה לְיַעֲקֹב בַּטִּפָּה הָרִאשׁוֹנָה בְּרָחֵל, שֶׁאִלְמְלֵא הִרְהוּר שֶׁל אוֹתָהּ טִפָּה הָיָה בִּמְקוֹמָהּ, נִשְׁאַר הָיָה רְאוּבֵן בַּכֹּל, אֲבָל פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ. עָלִיתָ - בְּהִרְהוּר אַחֵר, אָז חִלַּלְתָּ וְגו'.

דָּבָר אַחֵר, פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר, דְּהָא כַּד יִגְחוּן קְרָבָא בְּנֵי רְאוּבֵן בְּעַלְמָא, וְינַצְּחוּן עֲמָמִין סַגִּיאִין, לָא יִשְׁתָּאֲרוּן בְּמַלְכוּתָא, מַאי טַעְמָא, כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי, דְּזִמְינִין לַאֲגָחָא קְרָבָא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא דַּיְיקָא, דִּכְתִיב כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ (ס"א דא ירושלים. משכבי), מִשְׁכַּב מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא, אָבִיךָ דָּא יִשְׂרָאֵל סָבָא, מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ וְלָא מִשְׁכַּב, בְּגִין דְּהָא בִּתְרֵי זִמְנֵי

אִתְבְּנֵי יְרוּשְׁלַם, וּתְלִיתָאָה לְזִמְנָא דְמַלְכָּא מְשִׁיחָא. וְעַל דָּא מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ. וְהָכָא אִתְגַּלְיָיא בָּרָכָה, וּמַאי דְּהֲוָה בְּהַהוּא זִמְנָא, וּמַאי דְּהֲוָה כַּד עָאלוּ יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא, וּמַה דְּיֵהֵא בְּזִמְנָא דְמַלְכָּא מְשִׁיחָא בְּעוֹבָדָא דְרָאוּבֵן:

דָּבָר אַחֵר פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר - שֶׁהָרֵי כַּאֲשֶׁר יַעֲרִכוּ קְרָב בְּנֵי רְאוּבֵן בָּעוֹלָם וְינַצְּחוּ עַמִּים רַבִּים, לֹא יִשְׂאֲרוּ בַּמַּלְכוּת, מָה הַטַּעַם? כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ, שֶׁעֲתִידִים לַעֲרֹךְ קְרָב בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה דַּוְקָא, שֶׁכָּתוּב כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ, [זו ירושלים, משכבי,]? מִשְׁכָּב הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! אֶלָּא אָבִיךָ, זֶה יִשְׂרָאֵל הַזָּקֵן. מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ וְלֹא מִשְׁכָּב, מִשּׁוּם שֶׁהָרֵי פַּעֲמַיִם נִבְנְתָה יְרוּשָׁלַיִם, וּפַעַם שְׁלִישִׁית לִזְמַנּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, וְלָכֵן מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ. וְכָאן הִתְגַּלְּתָה בְּרָכָה, וּמַה שֶּׁהָיָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, וּמַה שֶּׁהָיָה כְּשֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה בִּזְמַן מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ בְּמַעֲשֵׂה רְאוּבֵן.

שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִים, אָמַר רִבִּי יִצְחָק, הָכָא אָחִיד לוֹן בְּסִטְרָא שְׁמָאלָא דִּשְׁכִינְתָּא. דְּחָמָא עוֹבָדִין דְּדִינָא קַשְׁיָא, דְּלָא יָכִיל עָלְמָא לְמִסְבַּל. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, בִּרְכְתָא דִּלְהוֹן אֵן הִיא. אָמַר רִבִּי יִצְחָק, שִׁמְעוֹן לָא אִתְחֲזֵי לְהַאי, דְּחָמָא לֵיהּ כַּמָּה עוֹבָדִין בִּישִׁין. וְלֵוִי דְּאָתֵי מִסִּטְרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא, וּבִרְכְתָא לָא תַלְיָא בֵּיהּ. וְאֶפִילּוּ כַּד אֲתָא מֹשֶׁה, לָא תְּלֵי בִּרְכָתֵיהּ בֵּיהּ. דִּכְתִיב, (דברים לג) בָּרֵךְ ה' חֵילוֹ וּפוֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה, בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תַּלְיָיא.

שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּאן אֶחָד אוֹתָם בְּצַד שְׂמֹאל שֶׁל הַשְּׁכִינָה, שֶׁרָאָה מַעֲשִׂים שֶׁל דִּין קָשֶׁה שֶׁלֹּא יְכוֹל הָעוֹלָם לְסָבֵל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הַבְּרָכָה שֶׁלָּהֶם אֵיפֹה הִיא? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שִׁמְעוֹן לֹא רָאוּי לָזֶה, שֶׁרָאָה לוֹ כַּמָּה מַעֲשִׂים רָעִים, וְלֵוִי שֶׁבָּא מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה, וּבִרְכָה לֹא תְלוּיָה בּוֹ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁבָּא מֹשֶׁה לֹא תָלָה בּוֹ בִּרְכָתוֹ, שֶׁכָּתוּב (דברים לג) בָּרֵךְ ה' חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה. תְּלוּי בְּקָדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (תהלים קד) זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם שָׁם רֶמֶשׂ וְאֵין מִסְפָּר חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת. זֶה הַיָּם גָּדוֹל, דָּא שְׁכִינְתָּא דְּקַיְימָא עֲלֵיהּ דְּיַעֲקֹב כַּד בָּעָא לְאִסְתַּלְּקָא מֵעָלְמָא. וּרְחַב יָדָיִם, דְּהָא כָּל עָלְמָא אִמְלֵי וְאִשְׁתְּלִים וְאִתְצַמְצֵם תַּמָּן. שָׁם רֶמֶשׂ וְאֵין מִסְפָּר, דְּכַמָּה מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי וְקַדִּישָׁאֵי אִשְׁתַּכְּחוּ תַּמָּן. חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת, אִלֵּין אִינּוּן י"ב שְׁבָטַיָּין, בְּנוֹי דְיַעֲקֹב, דְּאִשְׁתַּכָּחוּ בְּהוֹן בִּשְׁלִימוּ. חַד אַיָּלָה, וְחַד זְאֵב, וְחַד אֲרִי, וְחַד טָלֶה. אָמַר רִבִּי יִצְחָק, אַרְיֵה חַד, וְטָלֶה חַד, חַד זְאֵב, וְחַד גְּדִי, וְכֵן כֻּלְּהוּ, לְאִשְׁתַּכְּחָא חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב (תהלים קד) זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם שָׁם רֶמֶשׂ וְאֵין מִסְפָּר חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת. זֶה הַיָּם גָּדוֹל - זוֹ הַשְּׁכִינָה שֶׁעוֹמֶדֶת עַל יַעֲקֹב, כְּשֶׁרָצָה לְהִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם. וּרְחַב יָדָיִם - שֶׁהָרֵי כָּל הָעוֹלָם מִתְמַלֵּא וְנִשְׁלָם וּמִצְטַמְצֵם שָׁם. שָׁם רֶמֶשׂ וְאֵין מִסְפָּר - שֶׁכַּמָּה מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים וּקְדוֹשִׁים נִמְצְאוּ שָׁם. חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת - אֵלּוּ הֵם שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, בְּנֵי יַעֲקֹב שֶׁנִּמְצְאוּ בָהֶם בִּשְׁלֵמוּת, אֶחָד אַיָּלָה, וְאֶחָד זְאֵב, וְאֶחָד אֲרִי, וְאֶחָד טָלֶה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אַרְיֵה אֶחָד, וְטָלֶה אֶחָד, אֶחָד זְאֵב, וְאֶחָד גְּדִי, וְכֵן כֻּלָּם, לְהַמְצֵא חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת.

רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, כֻּלְּהוּ שַׁפִּיר. אֲבָל יְהוּדָה אַרְיֵה, שִׁמְעוֹן שׁוֹר, וְהָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא דְּהָווּ מַשְׁגִּיחִין דָּא לָקֳבֵל דָּא, דָּא מִימִינָא, וְדָא מִשְּׂמָאלָא. לְתוֹרָא דְּעוֹבָדוֹי בִּישִׁין, אָמְרוּ נְצַיֵּיר אִקּוֹנִין דְּאַרְיֵה בְּקוֹפְטֵיהּ, וְיִסְתַּכֵּל בְּדָא וְיִדְחַל מִנֵּיהּ, כָּךְ שִׁמְעוֹן שׁוֹר, יְהוּדָה אַרְיֵה.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הַכֹּל יָפֶה, אֲבָל יְהוּדָה אַרְיֵה וְשִׁמְעוֹן שׁוֹר, וְהֲרֵי פֵּרְשׁוּהָ הַחֲבֵרִים שֶׁהָיוּ מַשְׁגִּיחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, זֶה מִיָּמִין וְזֶה מִשְּׂמֹאל. לְשׁוֹר שֶׁמַּעֲשָׂיו רָעִים, אָמְרוּ נְצַיֵּר דְּמוּת שֶׁל אַרְיֵה בָּרָפֶת שֶׁלּוֹ, וְיִסְתַּכֵּל בָּזֶה וְיִפְחַד מִמֶּנּוּ. כָּךְ שִׁמְעוֹן שׁוֹר, יְהוּדָה אַרְיֵה.

שִׁמְעוֹן לָא זָכָה לְבִרְכָאן, אֶלָּא טָפַל לֵיהּ מֹשֶׁה בִּיהוּדָה. כְּתִיב הָכָא (דברים לג) שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה, וּכְתִיב הָתָם (בראשית כט) כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, אֲבוּהוֹן סָלִיק לוֹן לְמֹשֶׁה. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹסֵי, מַאי טַעְמָא אֲבוּהוֹן סָלִיק לוֹן לְמֹשֶׁה. אָמַר לֵיהּ, אַף אֲנַן נַסְלִיק לֵיהּ לְבוּצִינָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה.

שִׁמְעוֹן לֹא זָכָה לִבְרָכוֹת, אֶלָּא הִדְבִּיק אוֹתוֹ מֹשֶׁה לִיהוּדָה. כָּתוּב כָּאן (דברים לג) שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה, וְכָתוּב שָׁם (בראשית כט) כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, אֲבִיהֶם הֶעֱלָם לְמֹשֶׁה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, מָה הַטַּעַם אֲבִיהֶם הֶעֱלָם לְמֹשֶׁה? אָמַר לוֹ, אַף אֲנוּ נַעֲלֶה לַמְּנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הָעֶלְיוֹנָה.

אִתּוּ שָׁאֲלוּ לֵיהּ לְרִבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר, כַּמָּה חֲבִיבִין מִלִּין. אַטְפַּח בִּידוֹי וּבָכָה, אָמַר מַאן יָגֵלִּי לָךְ מְהֵימְנָא קַדִּישָׁא, אִסְתַּלָּקְתְּ בְּחַיָּיךְ עַל בְּנֵי נָשָׁא, אִסְתַּלָּקְתְּ בְּמוֹתָךְ, וְאִסְתִּים דִּיוּקָנָךְ. מַפְתְּחָן דְּמָארָךְ אִתְמְסָרוּ בִּידָךְ תָּדִיר.

בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר, כַּמָּה חֲבִיבִים דְּבָרִים אֵלּוּ. טָפַח בְּיָדוֹ וּבָכָה. אָמַר, מִי יְגַלֶּה אוֹתְךָ נֶאֱמָן הַקָּדוֹשׁ? הִתְעַלֵּיתָ בְּחַיֶּיךָ עַל בְּנֵי אָדָם, הִתְעַלֵּית בִּפְטִירָתְךָ וְנִסְתְּרָה דְּמוּתְךָ. מַפְתְּחוֹת רִבּוֹנְךָ נִמְסְרוּ בְּיָדְךָ תָּמִיד.

דף רלו:

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב הֲוָה לֵיהּ אַרְבַּע נָשִׁין, וְאוֹלִיד בְּנִין מִכֻּלְּהוּ, (דף רלו ע"ב) וְאִסְתַּלִּיק (נ"א ואשתלים) בִּנְשׁוֹ. כַּד בָּעָא יַעֲקֹב לְאִסְתַּלָּקָא, שְׁכִינְתָּא קָיְימֵי עֲלוֹי, בָּעָא לְבָרוּכֵי לְאִלֵּין, וְלָא יָכִיל, מִקַּמֵּי שְׁכִינְתָּא דְּדָחִיל. אָמַר, הֵיךְ אֵעֲבִיד, דְּהָא תַּרְוַויְיהוּ מִסְטָרָא דְּדִינָא קַשְׁיָא קָא אַתְיָין. אִי אֵתְקֵיף בִּשְׁכִינְתָּא לָא יָכִילְנָא, דְּהָא אַרְבַּע נָשִׁין הֲווּ לִי, וְאִשְׁתַּלִּימְנָא בְּהוֹן. אֶלָּא אֶסְלֵק לוֹן לְמָארֵי דְּבֵיתָא, דְּהָא (ביה) בֵּיתָא בְּרֵעוּתֵיהּ קָיְימָא, וּמַה דְּבָעֵי יַעֲבִיד.

בֹּא רְאֵה, לְיַעֲקֹב הָיוּ אַרְבַּע נָשִׁים, וְהוֹלִיד בָּנִים מִכֻּלָּן, וְהִתְעַלָּה [ונתקן] בִּנְשׁוֹתָיו. כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְהִסְתַּלֵּק, עָמְדָה עָלָיו שְׁכִינָה. רָצָה לְבָרֵךְ אֶת אֱלֶה וְלֹא יָכֹל, מִלְּפְנֵי הַשְּׁכִינָה שֶׁפָּחַד. אָמַר, אֵיךְ אֶעֱשֶׂה, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵיהֶם בָּאוּ מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה? אִם אֶתְחַזֵּק בַּשְּׁכִינָה - לֹא יָכֹלְתִּי, שֶׁהֲרֵי הָיוּ לִי אַרְבַּע נָשִׁים וְנִתְקַנְתִּי בָהֶן, אֶלָּא אַעֲלֶה אוֹתָן לְבַעַל הַבַּיִת, שֶׁהֲרֵי [בו] הַבַּיִת עוֹמֵד בִּרְשׁוּתוֹ, וּמַה שֶּׁיִּרְצֶה - יַעֲשֶׂה.

כְּךָ יַעֲקֹב אָמַר, חוּלָקִין דִּנְשִׁין וּבְנִין הָא נָסְבִית בְּהַאי עַלְמָא, וְאִשְׁתַּלְמָנָא, הֵיךְ אִתְקַיְּיף בְּמַטְרוֹנִיתָא יַתִּיר, אֶלָּא אֲסַלֵּק מִלִּין לְמָארֵי מַטְרוֹנִיתָא, וְהוּא יַעֲבִיד מַה דְּבָעֵי, וְלָא יְדַחַל. כְּךָ יַעֲקֹב אָמַר, חֻלָּקִים שֶׁל נָשִׁים וּבָנִים הֲרֵי לָקַחְתִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה וְנִשְׁלַמְתִּי, וְאֵיךְ אֶתְחַזֵּק בַּגְּבִירָה יוֹתֵר? אֶלָּא אֲעֲלֶה הַדְּבָרִים לְבַעַל הַגְּבִירָה, וְהוּא יַעֲשֶׂה מַה שֶּׁיִּרְצֶה, וְלֹא יִפְחַד.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב, (דברים לג) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, מָארֵיהּ דְּבֵיתָא, מָארֵיהּ דְּמַטְרוֹנִיתָא. כְּמָה דִכְתִיב, (במדבר ל) אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ. דְּהָא (במדבר ז) כַּלּוֹת מֹשֶׁה כְּתִיב. וְעַל דָּא, מֹשֶׁה בָּרִיךְ מַאן דְּבָעָא וְלָא דָחִיל, כִּדְאוֹקִימְנָא. וּבְגִין כָּךְ אָמַר יַעֲקֹב, הָא חָמֵינָן דְּבָנַי אִלֵּין בְּסִטְרָא דִּדִינָא קַשְׁיָא, (ליתיה) יֵיתֵי מָארֵיהּ דְּבֵיתָא וִיבָרֵךְ לוֹן. בֹּא רְאֵה מַה כָּתוּב, (דברים לג) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, בַּעַל הַבַּיִת, בַּעַל הַגְּבִירָה, כַּכָּתוּב (במדבר ל) אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ, שֶׁהֲרֵי (שם ז) כַּלּוֹת מֹשֶׁה כָּתוּב. וְעַל כֵּן מֹשֶׁה מְבָרֵךְ אֶת מִי שֶׁרוֹצֶה בְּלִי פַּחַד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְלָכֵן אָמַר יַעֲקֹב, הֲרֵי רָאִיתִי שֶׁבָּנַי אֵלֶּה הֵם בְּצַד הַדִּין הַקָּשֶׁה, [יביאו] יָבֹא בַּעַל הַבַּיִת וִיבָרֵךְ אוֹתָם.

מֹשֶׁה וַדַּאי אִישׁ הָאֱלֹהִים הָיָה, וּרְעוּתֵיהּ עָבִיד בְּבֵיתֵיהּ, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (במדבר י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה'. וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (במדבר י) וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה ה'. וַדַּאי רְעוּתֵיהּ עָבַד מָארֵיהּ דְּבֵיתָא וְלֵית דִּימְחֵי בִּידֵיהּ. כְּבַר נָשׂ דְּגָזַר עַל אִנְתְּתֵיהּ, וְעָבְדָא רְעוּתֵיהּ. וְעַל דָּא יַעֲקֹב אַף עַל גַּב דְּהַוָה אָחִיד בְּאֵילָנָא דְחַיֵּי, לָא הֲוָה מָארֵי דְּבֵיתָא, אֶלָּא לְתַתָּא, מֹשֶׁה הוּא לְעֵילָא, בְּגִין כָּךְ סָלִיק לוֹן לְמָארֵיהּ דְּבֵיתָא:

מֹשֶׁה וַדַּאי אִישׁ הָאֱלֹהִים הָיָה, וּרְצוֹנוֹ עוֹשֶׂה בְּבֵיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה'. וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה ה'. וַדַּאי שֶׁבַּעַל הַבַּיִת עוֹשֶׂה אֶת רְצוֹנוֹ וְאֵין מוֹחֶה בְּיָדוֹ, כְּמוֹ לְאָדָם שֶׁגּוֹזֵר עַל אִשְׁתּוֹ, וְהִיא עוֹשָׂה רְצוֹנוֹ. וְעַל כָּךְ יַעֲקֹב, אַף עַל גַּב שֶׁהָיָה אָחוּז בְּעֵץ הַחַיִּים, לֹא הָיָה בַּעַל הַבַּיִת אֶלָּא לְמַטָּה. מֹשֶׁה הוּא לְמַעְלָה, וְלָכֵן הֶעֱלָה אוֹתָם לְבַעַל הַבַּיִת.

בְּסוֹדָם אַל תָּבֹא נַפְשִׁי וְגוֹ', רִבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כה) סוֹד יְיָ לִירֵאָיו וְגוֹ'. סוֹד יְיָ לִירֵאָיו, רָזָא עִלָּאָה דְאוֹרַיְיתָא, לָא יְהִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלָּא לְאִינּוּן דַּחֲלֵי חַטָּאָה. וּמַאן דְּאִינּוּן דַּחֲלֵי חַטָּאָה, אִתְגְּלִי לוֹן רָזָא עִלָּאָה דְאוֹרַיְיתָא. וּמַאן אִיהוּ רָזָא עִלָּאָה דְאוֹרַיְיתָא, הֲוֵי אֵימָא דָּא אַת קַיָּימָא קַדִּישָׁא, דְּאִקְרֵי סוֹד יְיָ בְּרִית קֹדֶשׁ.

בְּסוֹדָם אַל תָּבֹא נַפְשִׁי וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כה) סוֹד ה' לִירֵאָיו וְגוֹ'. סוֹד ה' לִירֵאָיו - הַסּוֹד הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה לֹא נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא לְאוֹתָם יִרְאֵי חֵטְא, וּמִי שֶׁהֵם יִרְאֵי חֵטְא, מִתְגַּלֶּה לָהֶם סוֹד עֶלְיוֹן שֶׁל תּוֹרָה. וּמֵיהוּ סוֹד הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה? הֲוֵי אוֹמֵר זוֹ אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ, שֶׁנִּקְרֵאת סוֹד ה' בְּרִית קֹדֶשׁ.

שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, אַטְרְחוּ גַּרְמַיְיהוּ עַל הַאי סוֹד, בְּאַנְשֵׁי שְׁכֶם, דְּיִגְזְרוּן גַּרְמַיְיהוּ וִיקַבְּלוּי עֲלוֹן הַאי סוֹד. וּקְרָא אַסְהִיד, בְּמִרְמָה. תּוּ בְּעוֹבָדָא דְּזִמְרִי בֶּן סָלוּא, דְּפָסַל הַאי סוֹד. וְיַעֲקֹב אָמַר

בְּסוֹדָם אַל תִּבְאִ נַפְשִׁי. מַאי נַפְשִׁי. דָּא נַפְשָׁא דְּעָאֲלַת וְאִתְאַחֲדַת בִּבְרִית עִלָּאָה לְעֵילָא, וְאִקְרֵי נֶפֶשׁ צְרוֹרָא דְחַיֵּי.

שִׁמְעוֹן וְלֵוִי הִטְרִיחוּ עַצְמָם עַל סוֹד זֶה בְּאֲנָשֵׁי שְׁכֶם שֶׁיִּמּוֹלוּ עַצְמָם וְיִקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם סוֹד זֶה, וְהַפְּסוּק מֵעִיד שֶׁבְּמִרְמָה. וְעוֹד, בְּמַעֲשֶׂה זִמְרִי בֶּן סָלוּא שֶׁפָּסַל אֶת הַסּוֹד הַזֶּה. וְיַעֲקֹב אָמַר, בְּסוֹדָם אַל תִּבְאִ נַפְשִׁי. מִי זוֹ נַפְשִׁי? זוֹ נֶפֶשׁ שֶׁנִּכְנֶסֶת וְנֶאֱחֶזֶת בִּבְרִית הָעֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה, וְנִקְרֵאת נֶפֶשׁ צְרוֹר הַחַיִּים.

בִּקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי. הָא אוּקְמוּהָ, כְּמָא דְאָמַר אָמַר, (במדבר טז) וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח. אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי, דָּא כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל סְתָם. וְעַל דָּא לָא בָּרִיךְ לוֹן אֲבוּהוֹן, בְּגִין דְּסָלִיק לוֹן לְמִשָּׁה. רִבִּי חִיָּיא אָמַר, מֵהַנֵּי קְרָאֵי (חסר) (ובגיני כך) (ס"א משמע) דְּלָא אִתְאַחִיד דָּא בְּדָא, וְאִצְטְרִיךְ הָכִי. וְעַל דָּא אִית בֵּיהּ כֹּלָּא, וְלֵית לָךְ דָּרָא בְּעַלְמָא, דְּלָא נָחֲתָא דִּינָא דִּלְהוֹן לְקַטְרָנָא בְּעַלְמָא וְאַסְגִּיאוּ מְהַדְּרֵי עַל פְּתָחַיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא, הֵא לָךְ כֹּלָּא. (ס"א הא לקבל הא):

בִּקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי, הֲרֵי פֵּרוּשׁוֹהִ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טז) וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח. אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי - זֶה כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל סְתָם. וְלָכֵן לֹא בֵּרַךְ אוֹתָם אֲבִיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהֶעֱלָה אוֹתָם לְמֹשֶׁה. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, מֵהַפְּסוּקִים הַלָּלוּ [ומשום כך] [משמע] שֶׁלֹּא נֶאֱחַז זֶה בָּזֶה, וְהִצְטָרְךָ כָּךְ. וְלָכֵן יֵשׁ בּוֹ הַכֹּל, וְאֵין לְךָ דּוֹר בָּעוֹלָם שֶׁלֹּא יוֹרֵד דִּין שֶׁלָּהֶם לְקַטְרֵג בָּעוֹלָם, וּמִתְרַבִּים הַמַּחְזִירִים עַל הַפְּתָחִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם. הִנֵּה לְךָ הַכֹּל [זה כנגד זה].

יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ יָדְךָ בְּעֹרֶף אוֹיְבֶיךָ וְגוֹ'. רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (תהלים קד) עָשָׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים וְגוֹ'. עָשָׂה יֵרֵחַ בְּגִין לְקַדְּשָׁא בֵּיהּ רֵישׁ יַרְחִין, וְרֵישׁ שַׁתִּין. וּלְעָלְמִין סִיהֲרָא לָא נָהִיר אֶלָּא מִשִּׁמְשָׁא, וְכַד שִׁמְשָׁא שַׁלִּיט, סִיהֲרָא לָא שָׁלְטָא. כַּד אִתְכְּנִישׁ שִׁמְשָׁא, כְּדֵין סִיהֲרָא שָׁלְטָא, וְלֵית חוּשְׁבַּן לְסִיהֲרָא אֶלָּא כַּד אִתְכְּנִישׁ שִׁמְשָׁא.

יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ יָדְךָ בְּעֹרֶף אוֹיְבֶיךָ וְגוֹ'. רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח, (תהלים קד) עָשָׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים וְגוֹ'. עָשָׂה יָרֵחַ, כְּדֵי לְקַדֵּשׁ בּוֹ רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְרָאשֵׁי שָׁנִים. וּלְעוֹלָמִים הַלְּבָנָה מְאִירָה רַק מִן הַשֶּׁמֶשׁ, וּכְשֶׁשּׁוֹלֶטֶת הַשֶּׁמֶשׁ - לֹא שׁוֹלֶטֶת הַלְּבָנָה, וּכְשֶׁמִּתְכַּנֶּסֶת הַשֶּׁמֶשׁ, אָז שׁוֹלֶטֶת הַלְּבָנָה, וְאֵין חֶשְׁבּוֹן לַלְּבָנָה, וְאֵין חֶשְׁבּוֹן לַלְּבָנָה אֶלָּא רַק כְּשֶׁמִּתְכַּנֶּסֶת הַשֶּׁמֶשׁ.

וְתַרְוַוְיְיהוּ עֲבַד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַנְהָרָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ וְגוֹ'. וְהָיוּ לְאוֹתוֹת, אִלֵּין שַׁבָּתוֹת, דִּכְתִיב, (שמות לא) כִּי אוֹת הִיא. וּלְמוֹעֲדִים, אִינּוּן יוֹמִין טָבִין. וּלְיָמִים, אִלֵּין רֵישֵׁי יַרְחִין. וּלְשָׁנִים, אִלֵּין רֵישֵׁי שְׁנִין. דְּלֶהְוֹון אוּמּוֹת הָעוֹלָם עָבְדִין חֶשְׁבַּן לְשִׁמְשָׁא, וְיִשְׂרָאֵל לְסִיהֲרָא.

וּשְׁנֵיהֶם עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָאִיר, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ וְגוֹ'. וְהָיוּ לְאוֹתֹת - אֵלּוּ שַׁבָּתוֹת, שֶׁכָּתוּב (שמות לא) כִּי אוֹת הִיא. וּלְמוֹעֲדִים - אֵלּוּ יָמִים טוֹבִים. וּלְיָמִים - אֵלּוּ רָאשֵׁי חֳדָשִׁים. וּלְשָׁנִים - אֵלּוּ רָאשֵׁי שָׁנִים. שֶׁיִּהְיוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂים חֶשְׁבּוֹן לַשֶּׁמֶשׁ, וְיִשְׂרָאֵל לַלְּבָנָה.

דף רלז.

וְאָזְלָא הָא, כִּי הָא דְּאָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, כְּתִיב, (ישעיה ט) הִרְבִּיתָ הַגּוֹי לוֹ הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה. הִרְבִּיתָ הַגּוֹי, אִלֵּין יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב בְּהוּ (דברים ד) כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל. וּכְתִיב, (דברי הימים א יז) גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ. לוֹ, בְּגִינֵיהּ. הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה (ממש), דְּא סִיהֲרָא, דְּאִתְרַבְיָאת בִּנְהוֹרָא בְּגִינֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. אוּמּוֹת הָעוֹלָם לְשִׂמְשָׂא, וְיִשְׂרָאֵל לְסִיהֲרָא, הֵי מִנַּיְיהוּ עָדִיף. וַדַּאי סִיהֲרָא (דף רלז ע"א) לְעֵילָּא, וְשִׂמְשָׂא דְּאוּמּוֹת הָעוֹלָם, תְּחוֹת הַאי סִיהֲרָא הוּא, וְהַהוּא שִׂמְשָׂא מֵהַאי (ס"א סטרא) סִיהֲרָא נָהִיר.

וְזֶה הוֹלֵךְ כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּתוּב (ישעיה ט) הִרְבִּיתָ הַגּוֹי לוֹ הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה. הִרְבִּיתָ הַגּוֹי - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (דברים ד) כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל, וְכָתוּב גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ. לוֹ - בִּשְׁבִילוֹ. הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה [ממש] - זוֹ הַלְּבָנָה שֶׁמִּתְגַּדֶּלֶת בָּאוֹר בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. אֻמּוֹת הָעוֹלָם לַשֶּׁמֶשׁ, וְיִשְׂרָאֵל לְלְּבָנָה, אֵיזֶה מֵהֶם עָדִיף? וַדַּאי הַלְּבָנָה לְמַעְלָה, וְהַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם תַּחַת הַלְּבָנָה הוּא, וְאוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ מִזּוֹ [הצד] הַלְּבָנָה מֵאִיר.

חָמֵי מַה בֵּין יִשְׂרָאֵל, לְהוּ. יִשְׂרָאֵל אֲחִידוּ בְּסִיהֲרָא, וְאִשְׁתַּלְשְׁלוּ בְּשִׂמְשָׂא עִלָּאָה, וְאִתְאַחֲדוּ בְּאָתָר (ביה) (ס"א דנהיר לשמשא) דְּנָהִירָא מְשַׁמְשָׂא עִלָּאָה, וּמִתְדַּבְּקָן בֵּיהּ, דִּכְתִיב, (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

רְאֵה מַה בֵּינָם לְבֵין יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל אֲחוּזִים בַּלְּבָנָה, וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּ בַּשֶּׁמֶשׁ הָעֶלְיוֹנָה, וְנֶאֱחָזוּ בְּמָקוֹם [בו] [שמאיר לשמש] שֶׁמְּאִירָה מֵהַשֶּׁמֶשׁ הָעֶלְיוֹן וְנִדְבָּקִים בּוֹ, שֶׁכָּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

יְהוּדָה אַתָּה וְגו'. רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מַלְכוּ לִיהוּדָה אִתְקְיַים, וְהַיְינוּ דְּאָמְרִינָן, מַאי דִּכְתִיב, (בראשית כט) הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה', בְּגִין דְּאִיהוּ רְבִיעָאָה, אוֹדֶה אֶת ה', בְּגִין דְּאִיהוּ רַגְלָא רְבִיעָאָה לְכָרְסְיָא. יה"ו, דְּא רְשִׁימָא דִּשְׁמָא עִלָּאָה, וּבְמָה אִשְׁתְּלִים, בְּה"א (ס"א בדל"ת), וְהַיְינוּ ה"א בַּתְרָאָה דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא שְׁלִים בְּאַתְוָוי, וְקָשֵׁר דְּאִחִיד לוֹן, עַל דָּא יוֹדוּךָ אַחֶיךָ, דְּמַלְכוּ לָךְ אִתְחַזְיָא לְאִתְקַיְימָא וַדַּאי. (הושע יב) וַיְהוּדָה עֹד רָד עִם אֵל וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן, מַאן קְדוֹשִׁים, אִלֵּין קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִין, דְּכֻלְּהוּ אוֹדָן לְגַבֵּיהּ, וְשַׁוְיוּהָ נֶאֱמָן, בְּגִין כָּךְ הוּא קַדְמָאָה בְּכוֹלָא, הוּא מַלְכָּא עַל כֹּלָּא.

יְהוּדָה אַתָּה וְגוֹ'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מַלְכוּת הִתְקַיְּמָה לִיהוּדָה, וְהֵינוּ מַה שֶּׁאָמַרְנוּ, מַהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית כט) הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה', מִשּׁוּם שֶׁהוּא רְבִיעִי אוֹדֶה אֶת ה', מִשּׁוּם שֶׁהוּא רֶגֶל רְבִיעִי לַכִּסֵּא. יה"ו זֶה רֹשֶׁם שֶׁל הַשֵּׁם הָעֶלְיוֹן, וּבַמֶּה נִשְׁלָם? בְּהֵ"א [בדל"ת], וְהֵינוּ הֵ"א אַחֲרוֹנָה שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ נִשְׁלָם בְּאוֹתְיּוֹתָיו, וְקֶשֶׁר שֶׁאוֹחֵז אוֹתָן, עַל כָּךְ יוֹדוּךָ אַחֶיךָ, שֶׁהַמַּלְכוּת לְךָ רָאוּיָה לְהִתְקַיֵּם וַדַּאי. (הושע יד) וַיְהוּדָה עֹד רָד עִם אֵל וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. מִי הַקְּדוֹשִׁים? אֵלּוּ קְדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִים, שֶׁכֻּלָּם מוֹדִים לוֹ וְשָׁמוּ אוֹתוֹ נֶאֱמָן, לְכֵן הוּא רִאשׁוֹן בַּכֹּל, הוּא מֶלֶךְ עַל כֻּלָּם.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מה) כָּל כְּבוּדָּהּ בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה. כָּל כְּבוּדָּהּ, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּבוּדָּהּ, בְּגִין דְּאִיהוּ כָּבוֹד, דָּא עַל דָּא, דָּא דָּכָר, וְדָא נוּקְבָא (ס"א דא נוקבא), וְאִתְקְרֵי כְּבוּדָּהּ. בַּת מֶלֶךְ, הַיְינוּ בַּת שָׁבַע, בַּת קוֹל דְּאִיהוּ קוֹל גָּדוֹל, וְהַאי מֶלֶךְ עִלָּאָה הוּא. פְּנִימָה, בְּגִין דְּאִית מֶלֶךְ דְּלָאו אִיהוּ לְגַו כַּוְותֵיהּ, וְהַאי כְּבוּדָּהּ בַּת מֶלֶךְ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מה) כָּל כְּבוּדָּהּ בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה. כָּל כְּבוּדָּהּ - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. כְּבוּדָּהּ - מִשּׁוּם שֶׁהוּא כָּבוֹד, זֶה עַל זֶה. זֶה זָכָר וְזוֹ נְקֵבָה [זו נקבה], וְנִקְרֵאת כְּבוּדָּהּ. בַּת מֶלֶךְ - הַיְינוּ בַּת שָׁבַע, בַּת קוֹל שֶׁהוּא קוֹל גָּדוֹל, וְזֶהוּ מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן. פְּנִימָה - מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ מֶלֶךְ שֶׁאֵינוֹ לִפְנִים כְּמוֹתוֹ, וְזוֹ כְּבוּדָּהּ בַּת מֶלֶךְ.

מְמִשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ, בְּגִין דְּאִתְלַבְּשַׁת וְאִתְאַחֲדַת בִּגְבוּרְתָא עִלָּאָה, וְהַאי, אוּף נְמֵי מֶלֶךְ אִקְרֵי, וּבְגִינָהּ קָיְימָא אַרְעָא. אֵימָתַי, בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְאַחֲדַת בְּמִשְׁפָּט. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (משלי כט) מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְדָא קָרִינָן מַלְכוּ דִּשְׁמַיָּא, וִיהוּדָה אִתְאֲחִיד בָּהּ, וְיָרִית מַלְכוּתָא דְּבַאְרָעָא.

מְמִשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ, מִשּׁוּם שֶׁהִתְלַבְּשָׁה וְנֶאֱחֶזֶת בִּגְבוּרָה עֶלְיוֹנָה, וְגַם זֶה נִקְרָא מֶלֶךְ, וּבִשְׁבִילָהּ עוֹמֶדֶת הָאָרֶץ, מָתַי? בְּשָׁעָה שֶׁנֶּאֱחֶזֶת בְּמִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְלָזוֹ קוֹרְאִים מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם, וִיהוּדָה נֶאֱחַז בָּהּ, וְיָרַשׁ הַמַּלְכוּת שֶׁבָּאָרֶץ.

רִבִּי (אבא) יְהוּדָה וְרִבִּי יִצְחָק הֲווּ קָאָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רִבִּי יִצְחָק, נִפְתַּח בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא וְנִיזִיל. פָּתַח רִבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (בראשית ג) וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן וְגוֹ'. הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא. אֲבָל וַיְגָרֶשׁ, כְּבַר נָשׁ דְּגָרִישׁ לְאָנְתְתֵּיהּ, אֶת הָאָדָם דַּיְיקָא.

רַבִּי [אבא] יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, נִפְתַּח בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְנֵלֵךְ. פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (בראשית ג) וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן וְגוֹ'. פָּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים, אֲבָל וַיְגָרֶשׁ, כְּמוֹ בֶּן אָדָם שֶׁמְּגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אֶת הָאָדָם דַּוְקָא.

תָּא חֲזֵי, רָזָא דְמִלָּה, אָדָם בְּמָה דְחָטָא אִתְפַּס, וְגָרִים מוֹתָא לֵיהּ וּלְכָל עָלְמָא, וְגָרִים לַהֲהוּא אִילָנָא דְּחָטָא בֵּיהּ תֵּירוּכִין, לְאִתְתָּרְכָא בֵּיהּ, וּלְאִתְתָּרְכָא בִּבְנוֹי לְעָלְמִין. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם, אֶת דַּיְיקָא, כְּמָה דִכְתִיב, (ישעיה ז) וָאֶרְאֶה אֶת ה'. אוּף הָכִי אֶת הָאָדָם. בֹּא רְאֵה סוֹד הַדָּבָר, אָדָם נִתְפַּס בְּמַה שֶׁחָטָא, וְגָרַם מָוֶת לוֹ וּלְכָל הָעוֹלָם, וְגָרַם לְאוֹתוֹ עֵץ שֶׁחָטָא בּוֹ גֵּרוּשִׁים, לְהִגָּרֵשׁ בּוֹ וּלְהִתְגָּרֵשׁ בִּבְנָיו לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם, אֶת דַּוְקָא, כַּכָּתוּב (ישעיה ו) וָאֶרְאֶה אֶת ה'. אַף כָּאן אֶת הָאָדָם.

וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן וְגוֹ', הַאי לְתַתָּא. וּכְמָה דִכְרוּבִים לְעֵילָּא, אִית כְּרוּבִים לְתַתָּא, וְהַאי אִילָנָא אֲשֶׁרֵי עֲלַיְיהוּ. וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, אִינוּן טָפְסֵי דְּשַׁלְהוֹבֵי דְּאֶשָּׁא, מֵהַהוּא חַרְבָּא דְמִתְלַהֲטָא. הַמִּתְהַפֶּכֶת, דָּא הַאי חַרְבָּא, דְּיָנְקָא בִּתְרֵין סִטְרִין, וְאִתְהַפְּכָא מִסִּטְרָא דָּא לְסִטְרָא אָחֳרָא.

וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן וְגוֹ' - זֶה לְמַטָּה. כְּמוֹ שֶׁכְּרוּבִים לְמַעְלָה, יֵשׁ כְּרוּבִים לְמַטָּה, וְהַשְּׁרָה הָעֵץ הַזֶּה עֲלֵיהֶם. וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת אֵלּוּ דֶּגֶמֶת שַׁלְהֶבֶת שֶׁל אֵשׁ מֵאוֹתָהּ הַחֶרֶב שֶׁמִּתְלַהֶטֶת. הַמִּתְהַפֶּכֶת - זוֹ הַחֶרֶב הַזּוֹ, שֶׁיּוֹנֶקֶת בִּשְׁנֵי צְדָדִים, וּמִתְהַפֶּכֶת מִצַּד זֶה לְצַד אַחֵר.

דָּבָר אַחֵר הַמִּתְהַפֶּכֶת, דְּא לַהַט אינון טָפְסֵי דְשַׁלְהוֹבָא (ס"א דמלכותא) דְּקָאֲמָרָן, דְּמִתְהַפְּכָן לְזִמְנִין גּוּבְרִין וּלְזִמְנִין נָשִׁין, וּמִתְהַפְּכָן מִדּוּכְתַּיְיהוּ לְכֹלָּא. וְכָל דָּא, לְשָׁמוֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים. מַאן דֶּרֶךְ, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דָּרֶךְ.

דְּבַר אַחֵר, הַמִּתְהַפֶּכֶת - זוֹ לַהַט אוֹתָן צוּרוֹת הַשַּׁלְהֶבֶת [של המלכות] שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁמִּתְהַפְּכוֹת לִפְעָמִים גְּבָרִים וְלִפְעָמִים נָשִׁים, וּמִתְהַפְּכוֹת מִמְּקוֹמָם לַכֹּל, וְכָל זֶה כְּדֵי לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים. אֵיזוֹ דֶּרֶךְ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שַׁפִּיר, וְהָכִי הוּא וַדַּאי, דְּגָרִים אָדָם לְהַהוּא אִילָנָא דְּחָטָא בֵּיהּ לְאִתְרָכָא, וְאֶפִילּוּ שְׁאָר בְּנֵי עָלְמָא נָמֵי, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה ב) וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם, אֲבָל שַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ, דְּהָא מִדּוּכְתֵּיהּ מַשְׁמַע, דִּכְתִיב וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם, בְּגִין דְּדָא שְׁלִימוּ דְּאָדָם הוּא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יָפֶה, וְכָךְ זֶה וַדַּאי שֶׁגָּרַם אָדָם לְאוֹתוֹ עֵץ שֶׁחָטָא בּוֹ לְהִתְגָּרֵשׁ, וְגַם לִשְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם נ) וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם, אֲבָל יָפֶה אָמַרְתָּ, שֶׁהֲרֵי מִמְּקוֹמוֹ מַשְׁמָע, שֶׁכָּתוּב וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם, מִשּׁוּם שֶׁזּוֹהִי שְׁלֵמוּת הָאָדָם.

וּמֵהַהוּא יוֹמָא אִתְפְּגִים סִיהֲרָא, עַד דְּאָתָא נֹחַ וְעָאל בְּתֵיבְתָּא (נ"א בתיבותא). אָתוּ חַיָּיבַיָּא וְאִתְפְּגִים. עַד דְּאָתָא אַבְרָהָם (ואתקיימו), וְקַיְימָא בִּשְׁלִימוּ דְיַעֲקֹב וּבָנוֹי. וְאָתָא יְהוּדָה וְאָחִיד בֵּיהּ, וְאִתְקַף בְּמַלְכוּתָא, וְאַחְסִין לֵיהּ אַחְסָנַת עָלְמִין, הוּא וְכָל בְּנוֹי בַּתְרוֹי, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ. (ס"א בגין דדיליה מלכותא עלייהו, כמא דאת אמרז, (דברי הימים א ה) כי יהודה גבר באחיו, יודוך אחיך) וַדַּאי בְּשַׁעְתָּא דְּקָיְימוּ יִשְׂרָאֵל עַל יַמָּא, דְּכֻלְּהוּ אוֹדוּ לֵיהּ, וְנָחֲתוּ אֲבַתְרֵיהּ בְּיַמָּא.

וּמֵאוֹתוֹ יוֹם נִפְגְּמָה הַלְּבָנָה, עַד שֶׁבָּא נֹחַ וְנִכְנַס בִּתְשׁוּבָה [לתבה]. בָּאוּ הָרְשָׁעִים וְנִפְגַּם. עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם [ועמדו] וְעָמַד בַּשְּׁלֵמוּת שֶׁל יַעֲקֹב וּבָנָיו. וּבָא יְהוּדָה וְאָחַז בָּהּ, וְהִתְחַזֵּק בַּמַּלְכוּת, וְיָרַשׁ אוֹתָהּ יְרֻשַּׁת עוֹלָמִים הוּא וְכָל בָּנָיו אַחֲרָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ. [משום שהמלכות שלו עליהם, כמו שנאמר (דברי הימים א ה) כי יהודה גבר באחיו, יודוך אחיך] וַדַּאי בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַיָּם, שֻׁכֻּלָּם הוֹדוּ לוֹ וְיָרְדוּ אַחֲרָיו לַיָּם.

דף רלז:

יָדְךָ בְּעֹרֶף אוֹיְבֶיךָ, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שופטים א) יְהוּדָה יַעֲלֶה (בתחילה). יִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אָבִיךָ, כָּלְלָא דְּכָל אינון שְׁאָר שִׁבְטִין, בְּגִין דָּא בְּנֵי אָבִיךָ, וְלָא בְּנֵי אִמֶּךָ. בְּנֵי אָבִיךָ, הָא כֻּלְּהוּ שְׁאָר שִׁבְטִין, דְּאַף עַל גַּב (בספרים ישנים דאינון אתפליגו) דְּאִתְפְּלִיג לְתְרִין מַלְכְוָון, כַּד הֲווּ

סָלְקִין לִירוּשְׁלַם, הֲווּ סְגִידִין וְכָרְעָן לְמַלְכָּא דְּבִירוּשְׁלַם, בְּגִין דְּמַלְכוּתָא דִּירוּשְׁלַם, (דף רלז ע"ב) מִמַּלְכוּתָא קַדִּישָׁא (שלטא) מְנִיָּה הֲוָה.

יְדֵךְ בְּעֹרֶף אֹיְבָיִךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים א) יְהוּדָה יַעֲלֶה [בתחלה]. יִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אָבִיךָ, כְּלָל שֶׁל כָּל אוֹתָם שְׁאָר הַשְׁבָטִים, מִשּׁוּם זֶה בְּנֵי אָבִיךָ וְלֹא בְּנֵי אִמֶּךָ. בְּנֵי אָבִיךָ - הֲרֵי כָּל שְׁאָר הַשְׁבָטִים. שֶׁאַף עַל גַּב [שהם נחלקו] שֶׁנֶּחְלְקוּ לִשְׁתֵּי מַלְכֻיּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ עוֹלִים לִירוּשָׁלַיִם הָיוּ כוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לַמֶּלֶךְ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, מִשּׁוּם שֶׁמַּלְכוּת יְרוּשָׁלַיִם מִמַּלְכוּת הַקְּדוֹשָׁה. [שולטת] מִמֶּנּוּ הָיְתָה.

יִשְׁתַּחֲווּ לְךָ, וְלֹא כְתִיב וְיִשְׁתַּחֲווּ, דְּאִי כְּתִיב וְיִשְׁתַּחֲווּ, לְאוֹסָפָא לִשְׁאָר עַמִּין. וְיִשְׁתַּחֲווּ לֹא כְתִיב, אֶלָּא בְּזִמְנָא דְּיֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא, דִּכְתִיב, (ישעיה מט) שָׂרִים וְיִשְׁתַּחֲווּ, הַשְׁתָּא דְּאָמַר יִשְׁתַּחֲווּ, לְאַחֲזָאָה דְּיִשְׂרָאֵל כֻּלְּהוּ בַּלְחוֹדַיְיהוּ, כֻּלְּהוּ יִפְלְחוּן לֵרָישָׁא דְּגוֹלָה, לְרֹאשׁ דְּבָבֶל, וְלֹא שְׁאָר עַמִּין:

יִשְׁתַּחֲווּ לְךָ, וְלֹא כְתוּב וְיִשְׁתַּחֲווּ, שֶׁאִם כָּתוּב וְיִשְׁתַּחֲווּ - לְהוֹסִיף אֶת שְׁאָר הָעַמִּים. לֹא כָתוּב וְיִשְׁתַּחֲווּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁיָּבֹא מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, שֶׁכָּתוּב (ישעיה מט) שָׂרִים וְיִשְׁתַּחֲווּ. עַכְשָׁו שֶׁאָמַר יִשְׁתַּחֲווּ, לְהַרְאוֹת שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם, כֻּלָּם יַעַבְדוּ לְרֹאשׁ הַגּוֹלָה, לְרֹאשׁ שֶׁל בָּבֶל, וְלֹא שְׁאָר הָעַמִּים.

גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה, בְּקֶרֶמְיתָא גּוּר, וּלְבָתַר אַרְיֵה, וְרָזָא דְּמִלָּה בְּקֶרֶמְיתָא נַעַר, וּלְבָתַר אִישׁ, (שמות טו) יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה. מִטָּרֶף בְּנִי עָלִיתָ, מַאי מִטָּרֶף. לְאַכְלָלָא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, דְּאִיהוּ קַיְימָא עַל טָרֶף, לְשֵׁיצָאָה בְּנֵי עַלְמָא, וְלֹא מְשַׁזִּיב. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (מיכה ה) וְטָרַף וְאֵין מַצִּיל. (ומהו) וּמֵהַהוּא טָרֶף אִסְתַּלְקַת שְׁכִינְתָּא.

גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה, בַּתְּחִלָּה גּוּר וְאַחַר כָּךְ אַרְיֵה. וְסוֹד הַדָּבָר - בַּתְּחִלָּה נַעַר וְאַחַר כָּךְ אִישׁ, (שמות טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. מִטָּרֶף בְּנִי עָלִיתָ, מַה זֶּה מִטָּרֶף? לְהַכְלִיל אֶת מַלְאַךְ הַמָּוֶת, שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל טָרֶף לְכַלּוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם וְלֹא מַצִּיל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מיכה ה) וְטָרַף וְאֵין מַצִּיל. [ומהו] וּמֵאוֹתוֹ טָרֶף מִסְתַּלְּקֶת הַשְּׁכִינָה.

כָּרַע, בְּגָלוּתָא דְּבָבֶל. רָבַץ, בְּגָלוּתָא דֶּאֱדוֹם. כְּאַרְיֵה, דְּאִיהוּ תַּקִּיפָא. וּכְלָבִיא, דְּאִיהוּ תַּקִּיפָא יַתִּיר. כָּךְ יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפִין אִינּוּן. דִּבְנֵי עַלְמָא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְפַתִּין וְדָחֲקִין לוֹן, וְאִינּוּן קַיְימֵי בְּדָתֵיהוֹן וּבְנִימוּסֵיהוֹן כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא. כָּךְ שְׁכִינְתָּא, דְּאַף עַל גַּב דִּכְתִיב, (עמוס ה) נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל, הִיא תַּקִּיפָא כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא בְּהַאי נְפִילָה. מַה אַרְיֵה וְלָבִיא לָא נָפְלִין, אֶלָּא בְּגִין לְמִטְרַף טָרָפָא וּלְשַׁלְטָאָה, דְּהָא מֵרָחִיק אָרַח טָרְפִּיהּ, וּמִשַּׁעְתָּא דְּאָרַח נָפַל, וְלָא קָם עַד דְּדָלִיג עַל טָרְפֵּיהּ וְאָכִיל לָהּ. כָּךְ שְׁכִינְתָּא לָא נָפְלָה אֶלָּא כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא, בְּגִין לְנַקְמָא מֵעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וּלְדַלְגָא עֲלַיְיהוּ. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה סג) צוֹעֶה בְּרוֹב כֹּחוֹ.

כָּרַע - בְּגָלוּת בָּבֶל. רָבַץ - בְּגָלוּת אֱדוֹם. כְּאַרְיֵה - שֶׁהוּא חָזָק. וּכְלָבִיא - שֶׁהוּא יוֹתֵר חָזָק, כָּךְ יִשְׂרָאֵל הֵם חֲזָקִים, שֶׁבְּנֵי הָעוֹלָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְפַתִּים וְדוֹחֲקִים אוֹתָם, וְהֵם עוֹמְדִים בְּדָתָם וּבְמִנְהֲגֵיהֶם כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא. כָּךְ שְׁכִינָה, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁכָּתוּב (עמוס ה) נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל, הִיא

חֲזָקָה כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא בַּנְּפִילָה הַזּוֹ. מָה אַרְיֵה וְלָבִיא לֹא נוֹפְלִים אֶלָּא כְּדֵי לִטְרֹף טֶרֶף וְלִשְׁלֹט, שֶׁהֲרֵי מַרְחוֹק מֵרִיחַ אֶת טַרְפּוֹ, וּמִשָּׁעָה שֶׁמֵּרִיחַ נוֹפֵל, וְלֹא קָם עַד שֶׁקּוֹפֵץ עַל טַרְפּוֹ וְאוֹכְלוֹ, כָּךְ שְׁכִינָה לֹא נוֹפֶלֶת אֶלָּא כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא, כְּדֵי לִנְקֹם מֵעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְלִקְפֹּץ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סג) צֹעֶה בְּרֹב כֹּחוֹ.

מִי יְקִימֶנּוּ, הוּא לָא יָקוּם לְנַקְמָא מִנַּיְיהוּ נוּקְמָא זְעֵירָא, אֶלָּא מִי יְקִימֶנּוּ. מִי, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (מיכה ב) מִי יִרְפָּא לָךְ, וְהוּא אִיהוּ עִלָּאָה, דְּבֵיהּ שָׁלְטָנוּתָא לְאִתַּקָּפָא לְכֹלָּא. וּכְתִיב, (איוב לח) מִבֶּטֶן מִי יָצָא הַקֶּרַח וְאוּקְמוּהָ:

מִי יְקִימֶנּוּ - הוּא לֹא יָקוּם לִנְקֹם מֵהֶם נְקַמָה קְטַנָּה, אֶלָּא מִי יְקִימֶנּוּ. מ"י, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ב) מִי יִרְפָּא לָךְ, וְהוּא עוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁבּוֹ שִׁלְטוֹן לְחַזֵּק לַכֹּל, וְכָתוּב (איוב לח) מִבֶּטֶן מִי יָצָא הַקֶּרַח, וּבֵאֲרוּהָ.

לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה וְגוֹ', אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּא, אֲבָל עַד כִּי יָבֹא שִׁיל"ה בְּה"א, בְּגִין דְּשָׁאַר בָּנִין, לְאַחֲזָאָה הָכָא רָזָא (הכא) דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא י"ה, בְּאָתַר אָחֳרָא שִׁילוֹ בְּלָא ה', בְּאָתַר אָחֳרָא שִׁלֹּה בְּלָא י', וְהָכָא שִׁיל"ה בְּיוּ"ד ה"א, רָזָא דִשְׁמָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה, דִּשְׁכִינְתָּא תָּקוּם בִּשְׁמָא (ס"א דא) דְּי"ה וְאִיהוּ רָזָא דְּי' (ס"א מ"י), כְּדְקָאָמְרִינָן.

לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה וְגוֹ', בָּאֲרוּ הַחֲבֵרִים, אֲבָל עַד כִּי יָבֹא שִׁיל"ה, בְּהֵ"א, מִשּׁוּם שֶׁבִּשְׁאָר בָּנִין, לְהַרְאוֹת כָּאן אֶת סוֹד [כאן] הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ י"ה. בְּמָקוֹם אַחֵר שִׁילוֹ בְּלִי הֵ"א, וּבְמָקוֹם אַחֵר שִׁלֹּה בְּלִי יוֹ"ד, וְכָאן שִׁיל"ה בְּיוּ"ד הֵ"א, סוֹד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁשְּׁכִינָה תָּקוּם בַּשֵּׁם [זה] שֶׁל י"ה, וְהוּא סוֹד שֶׁל י' [מ"י], כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ.

השלמה מההשמטות (סימן כא)

אוֹסְרִי לַגֶּפֶן עִיר"ה וְלַשֹּׂרֵקָ"ה בְּנִי אֲתוֹנוֹ כִּבֵּס בַּיַּיִן לְבוּשׁוֹ וּבְדַם עֲנָבִים סוּתֹה. תְּמַנְיָא דַּרְגִּין כְּלִילָן בְּהַאי קְרָא. אַרְבַּע מִנְּהוֹן דַּמְיָין אַהֲדֵדֵי, תְּרֵין מִנְּהוֹן דַּמְיָין אַהֲדֵדֵי, וּתְרֵין אָחֳרָנִין דַּמְיָין אַהֲדֵדֵי. אַרְבַּע דְּדַמְיָין אַהֲדֵדֵי אינון גֶּפֶן שׂוֹרֵקָה, הַיְינוּ גֶּפֶן שׂוֹרֵקָה דְּמִנְּהוֹן נָפְקִין עֲנָבִים וּמִנְּהוֹן מִתְעַבְּיד חַמְרָא דְּאִיקָּרֵי יַיִן וְכָלְהוּ רָזָא חָדָא וּמִשָּׁרְשָׁא חַד נָפְקִין וְנַגְדִּין. וּתְרֵין דְּדַמְיָין אַהֲדֵדֵי עִירָה אֲתוֹנוֹ, הַיְינוּ עִירָה הַיְינוּ אֲתוֹנוֹ וְרָזָא חָדָא נִינְהוּ וּבְדַרְגָּא חָדָא כְּלִילָן וּמְרָזָא חָדָא נַגְדִּין.

אֹסְרִי לַגֶּפֶן עִירָה וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנִי אֲתֹנוֹ כִּבֵּס בַּיַּיִן לְבֻשׁוֹ וּבְדַם עֲנָבִים סוּתֹה (בראשית מט). שְׁמוֹנָה דַּרְגוֹת כְּלוּלוֹת בְּפָסוּק זֶה. אַרְבַּע מֵהֶן דּוֹמוֹת זוֹ לְזוֹ, שְׁתַּיִם מֵהֶן דּוֹמוֹת זוֹ לְזוֹ, וּשְׁתַּיִם אֲחֵרוֹת דּוֹמוֹת זוֹ לְזוֹ. אַרְבַּע שֶׁדּוֹמוֹת זוֹ לְזוֹ הֵן גֶּפֶן שׂרֵקָה, הַיְינוּ גֶּפֶן הַיְינוּ שׂרֵקָה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצְאִים עֲנָבִים וּמֵהֶם נַעֲשֶׂה יַיִן שֶׁנִּקְרָא יַיִן, וְכֻלָּן סוֹד אֶחָד וּמִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד יוֹצְאוֹת וְשׁוֹפְעוֹת. וּשְׁתַּיִם שֶׁדּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ - עִירָה אֲתֹנוֹ, הַיְינוּ עִירָה הַיְינוּ אֲתֹנוֹ, וְסוֹד אֶחָד הֵם, וּבְדַרְגָּה אַחַת כְּלוּלוֹת וּמִסּוֹד אֶחָד שׁוֹפְעוֹת.

לְבוּשׁ"ו סוּת"ה הַיְינוּ מִלָּה חָדָא וְרָזָא חַדָא (שמות כ"ג) כִּי הִיא כְּסוּתוֹ לְבַדָּהּ הִיא שִׂמְלָתוֹ לְעוֹרוֹ. זִמְנָא קַרְיֵיהּ כְּסוּת וְזִמְנָא אָחֳרָא קַרְיֵיהּ לְבוּשׁ וְזִמְנָא אָחֳרָא קַרְיֵיהּ שִׂמְלָה וְכֻלְּהוּ

מִשָּׁרְשָׁא חֲדָא נַגְדִּין וּמִלָּה חֲדָא עָבְדִין וְחִלּוּפָא דִּשְׁמָהָן רָזִין עִלָּאִין כְּלִילָן בְּהוּ, וּמָאן דְּדַיֵּיק טַעִים מִידִי. וּמָאן דְּלָא דַיֵּיק, לָא טַעִים וְלָא מִידִי. וְהָנֵי תְּמַנְיָא דַּרְגִּין רָזִין עִלָּאִין רְמִיזִין בְּהוּ, אֲבָל קְרָא בִּפְשָׁטֵיהּ קָאֵי.

לְבָשׂוֹ סוּתָהּ זֶה דָּבָר אֶחָד וְסוֹד אֶחָד, (שמות כב) כִּי הִיא כְסוּתָהּ לְבַדָּהּ הִיא שִׂמְלָתוֹ לְעֹרוֹ. פַּעַם קוֹרֵא לוֹ כְּסוּת, וּפַעַם אַחֶרֶת קוֹרְאֵהוּ לְבוּשׁ, וּפַעַם אַחֶרֶת קוֹרְאֵהוּ שִׂמְלָה, וְכֻלָּם מְשֹׁרָשׁ אֶחָד שׁוֹפְעִים וְדָבָר אֶחָד עוֹשִׂים, וְחִלּוּף הַשֵּׁמוֹת כְּלוּלִים בָּהֶם סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים, וּמִי שֶׁדַּיֵּק טָעַם מַשֶּׁהוּ, וּמִי שֶׁלֹּא דַּיֵּק - לֹא טָעַם וְלֹא מַשֶּׁהוּ. וּשְׁמוֹנָה הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ רְמוּזִים בָּהֶן סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים, אֲבָל הַפְּסוּק עוֹמֵד כְּפְשׁוּטוֹ.

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב שְׁלִימָא דְּאַבָּהָן הֲוָה, כְּמָא דְּאָתְּ אָמַר (בראשית כ"ה) וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם וְגוֹ' מַאי אִישׁ תָּם דְּאִשְׁתַּכְלַל מֵחָכְמָתָא דִּלְעֵילָּא וּמְחָכְמָתָא דִּלְתַתָּא וְהַיְינוּ דִּכְתִיב יוֹשֵׁב אֹהָלִים, תָּרִין אֹהָלִים נִינְהוּ. אֹהֶל דְּאִיקָרֵי לְפָנִים מִן הַפָּרְגּוֹד וְאֹהֶל דְּאִיקָרֵי אָחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד וְכַלִּיל הָוָה מִתְּרִין סִטְרִין, מִבָּתֵּי גָּוַאי וּמִבָּתֵּי בָּרָאי וּמָאן אוֹלִיף לֵיהּ לְיַעֲקֹב כּוּלֵּי הַאי.

בֹּא רְאֵה, יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם שֶׁבַּאָבוֹת הָיָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כה) וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם וְגוֹ'. מַה זֶּה אִישׁ תָּם? שֶׁנִּתְקַן מִן הַחָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה וּמֵהַחָכְמָה שֶׁלְּמַטָּה, וְהַיְנוּ שֶׁכָּתוּב יוֹשֵׁב אֹהָלִים. שְׁנֵי אֹהָלִים הֵם - אֹהֶל שֶׁנִּקְרָא לִפְנִים מִן הַפָּרְגּוֹד, וְאֹהֶל שֶׁנִּקְרָא אֲחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד, וְכַלּוּל הָיָה מִשְּׁנֵי צְדָדִים - מִבָּתִּים פְּנִימִיִּים וּמִבָּתִּים חִיצוֹנִיִּים, וּמִי לִמֵּד אֶת יַעֲקֹב כָּל זֶה?

תָּא חֲזֵי דְּהָא אִינּוּן שְׁנֵי דַּהֲוָה טָמִיר וְגָנִיז בַּהֲדַיְיהוּ דְּשָׁם וְעֵבֶר, שֵׁם אוֹלִיף לֵיהּ חָכְמָתָא עִלָּאָה דְּבָתֵּי גָּוַאי. וְעֵבֶר אוֹלִיף לֵיהּ חַרְשָׁתָא (ס"א חכמתא) תַּתָּאָה וְסִימָנִיךְ (יהושע כ"ד) בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. מַאי בְּעֵבֶר הַנָּהָר אֶלָּא רָזָא הוּא דְּכָל יוֹמֵיהוֹן דְּאִינּוּן קַדְמָאֵי לָא הֲווּ אוֹלִיפָן אֶלָּא חָכְמָתָא תַּתָּאָה דְּאִתְיְיָא מִבָּתֵּי בָּרָאי דְּאִיקָרֵי אָחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד וּבְאִינּוּן דְּאָחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד הֲווּ מִתְדַּבְּקִין וַהֲווּ מוֹדִיעִין לוֹן מִילִין דַּעֲתִידִין לְמֵיתֵי לְעַלְמָא בִּישׁ אוֹ טָב וּכְדֵין הֲווּ כָּל אִינּוּן דָּרִין עַד דְּאָתָא הַהוּא סִטְרָא דְּקִדּוּשָׁא עִלָּאָה וְאַמְשִׁיךְ לֵיהּ לְאַבְרָהָם וְאוֹדַע לֵיהּ מִלִּין דְּשָׁרְשָׁא דְּאִתְמְשָׁכָן לְעַלְמָא דִּלְהוֹן (מנהון) מִבָּתֵּי גָּוַאי וּמִתַּמָּן שֶׁאֲבִין כָּל אִינּוּן דְּאִקְרוּן בְּתֵּי בָּרָאי וּמִתַּמָּן מִתָּהְווֹן קְצָת מִילִין לָא כְּלָא, וְסִימָנִיךְ מִתַּמְצִית גּוּפָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם שׁוֹתֶה.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהֲרֵי אוֹתָן שְׁנַיִם שֶׁהָיָה טָמוּן וְגָנוּז עִם שֵׁם וְעֵבֶר, שֵׁם לִמֵּד אוֹתוֹ חָכְמָה עֶלְיוֹנָה שֶׁל בָּתִּים פְּנִימִיִּים. וְעֵבֶר לִמֵּד אוֹתוֹ כִּשְׁפוּת [חכמה] תַּחְתּוֹנָה, וְסִימָן לַדָּבָר - (יהושע כד) בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. מַה זֶּה בְּעֵבֶר הַנָּהָר? אֶלָּא סוֹד הוּא, שֶׁכָּל יְמֵיהֶם שֶׁל אוֹתָם קַדְמוֹנִים לֹא הָיוּ לוֹמְדִים אֶלָּא חָכְמָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּאָה מִבָּתִּים חִיצוֹנִיִּים שֶׁנִּקְרָאִים אֲחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד, וּבְאוֹתָם שֶׁאֲחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד הָיוּ דְּבֵקִים, וְהָיוּ מוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לָבֹא לָעוֹלָם, טוֹב אוֹ רַע, וְאָז הָיוּ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת, עַד שֶׁבָּא אוֹתוֹ צַד הַקְּדֻשָּׁה וְהֶמְשִׁיךְ לוֹ לְאַבְרָהָם וְהוֹדִיעוֹ דְּבָרִים שֶׁל שֹׂרֶשׁ שֶׁנִּמְשָׁכִים לָעוֹלָם שֶׁלָּהֶם מִבָּתִּים

פְּנִימִיִּים, וּמִשָּׁם שׁוֹאֲבִים כָּל אִלּוּ שֶׁנִּקְרָאִים בָּתִּים חִיצוֹנִיִּים, וּמִשָּׁם מִתְהַוִּים קְצָת דְּבָרִים, לֹא הַכֹּל, וְסִימָן לַדָּבָר - מִתְּמְצִית גּוּפָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם שׁוֹתֶה.

וּמֵהָאי שַׁעְתָּא דְּקָאֵים אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם עַל הַהוּא סִטְרָא קַדִּישָׁא דְּמִינָּיהּ כּוּלָּא נָפִיק וְנָגִיד וּבֵיהּ כֹּלָּא תַּלְיָין נָפַק לֵיהּ לְשַׁעֲתֵיהּ מֵהַאי סִטְרָא דְּאִינּוּן בְּנֵי עֵבֶר הַנָּהָר וְאָתָא לֵיהּ לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא. הָדָא הוּא דִּכְתִיב, (יהושע כ"ד) וַאֵקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֶךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן אֶרֶץ כְּנָעַן מַמָּשׁ אַרְעָא דִּשְׁאָר חֱיָילִין עִלָּאִין תְּבִירִין תְּחוֹתָהּ תַּמָּן וְלֵית לְהוֹן קִיּוּמָא בַּהֲדָהּ: (עד כאן מההשמטות)

וּמִשָּׁעָה זוֹ שֶׁעָמַד אַבְרָהָם אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל אוֹתוֹ צַד הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמִּמֶּנּוּ הַכֹּל יוֹצֵא וְשׁוֹפֵעַ וּבוֹ הַכֹּל תָּלוּי, יָצָא לוֹ לִשְׁעָתוֹ מִצַּד זֶה שֶׁהֵם בְּנֵי עֵבֶר הַנָּהָר, וּבָא לוֹ לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יהושע כד) וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֶךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, אֶרֶץ כְּנָעַן מַמָּשׁ, אֶרֶץ שֶׁשְּׁאָר הַחֲיָילוֹת הָעֶלְיוֹנִים נִשְׁבָּרִים תַּחְתֶּיהָ שָׁם, וְאֵין לָהֶם קִיּוּם עִמָּהּ: ע"כ מההשמטות

אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנִי אֲתֹנוֹ וְגוֹ'. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח, (תהלים קכא) ה' יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹור אֶת נַפְשֶׁךָ. כֵּיוָן דְּאָמַר ה' יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע, אַמַּאי יִשְׁמוֹר אֶת נַפְשֶׁךָ. אֶלָּא ה' יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע, בְּהַאי עַלְמָא. יִשְׁמוֹר אֶת נַפְשֶׁךָ בְּהַהוּא עַלְמָא.

אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנִי אֲתֹנוֹ וְגוֹ'. רִבִּי חִיָּיא פָּתַח, (תהלים קכא) ה' יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר ה' יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע, לְשֵׁם מָה יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ? אֶלָּא ה' יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע - בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ - בְּאוֹתוֹ עוֹלָם.

שְׁמִירָה דְּהַאי עַלְמָא הוּא, לְמֶהֱוֵי נָטִיר בַּר נָשׁ מִכַּמָּה זִינִין בִּישִׁין מְקַטְרְגִין, דְּאִזְלִין לְקַטְרְגָא בְּנֵי נָשָׁא בְּעַלְמָא, וּלְאִתְדַּבְּקָא בְּהוּ. בְּהַהוּא עַלְמָא מַאי הוּא, כְּמָה דְּאָמָרַן. כַּד נָפִיק בַּר נָשׁ מֵהַאי עַלְמָא, אִי אִיהוּ זַכַּי, נְשָׁמָתָא דִּילֵיהּ סָלְקָא וְאִתְעַטָּרַת בְּאַתְרִיהּ. וְאִי לָא, כַּמָּה חֲבִילִין טָרִיקִין אִזְדַּמְּנָן, לְאִנְגְּדָא לֵיהּ לַגֵּיהִנֹּם, וּלְאִמְסָרָא לֵיהּ בִּידָא דְּדוּמָה, דְּאִתְמַסְּרָא לְמַמָּנָא עַל גֵּיהִנֹּם, וּתְלֵיסַר אֶלֶף רִבּוֹא מְמַנָּן עִמֵּיהּ, וְכֻלְּהוּ אִזְדַּמְּנָן עַל נַפְשַׁיְיהוּ דְּחַיָּיבַיָּא.

שְׁמִירָה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא, לִהְיוֹת הָאָדָם שָׁמוּר מִכַּמָּה מִינִים רָעִים מְקַטְרְגִים שֶׁהוֹלְכִים לְקַטְרֵג בְּנֵי הָאָדָם בָּעוֹלָם וְלִדְבֹּק בָּהֶם. בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם מַה זֶּה? כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, כְּשֶׁיּוֹצֵא אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אִם הוּא זוֹכֶה - נְשָׁמָתוֹ עוֹלָה וּמִתְעַטֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ, וְאִם לֹא - כַּמָּה קְבוּצוֹת שֶׁל מְחַבְּלִים מְזֻמָּנִים לִמְשׁךְ אוֹתוֹ לַגֵּיהִנֹּם וְלִמְסֹר אוֹתוֹ בִּידֵי דּוּמָה, שֶׁנִּמְסָר לַמֻּמָּנֶה עַל הַגֵּיהִנֹּם, וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אֶלֶף רִבּוֹא מְמֻנִּים עִמּוֹ, וְכֻלָּם מְזֻמָּנִים עַל נַפְשׁוֹת הָרְשָׁעִים.

תָּא חֲזֵי, שִׁבְעָה מְדוֹרִין אִית בֵּיהּ בַּגֵּיהִנֹּם, וְשִׁבְעָה פִּתְחִין. וְנִשְׁמָתָא דְּחַיָּיבַיָּא עָאלַת, וְכַמָּה טְרִיקִין, טְהִירִין, נְטוּרֵי תַּרְעֵי, וְעָלַיְיהוּ חַד מְמַנָּא בְּכָל תַּרְעָא וְתַרְעָא, וְנִשְׁמַתְהוֹן דְּחַיָּיבַיָּא אִתְמַסְרוּן לְאִינּוּן מְמַנָּן, עַל יְדָא דְּדוּמָה. כֵּיוָן דְּאִתְמַסְּרָן בִּידַיְיהוּ, סָתְמִין תַּרְעִין דְּאֶשָּׁא דְּמַלְהֲטָא.

בֹּא רְאֵה, שִׁבְעָה מְדוֹרִים יֵשׁ בַּגֵּיהִנֹּם, וְשִׁבְעָה פְּתָחִים. וְנִשְׁמַת הָרָשָׁע נִכְנֶסֶת, וְכַמָּה מַלְאֲכֵי חַבָּלָה, רוּחוֹת, שׁוֹמְרֵי הַשְּׁעָרִים, וְעֲלֵיהֶם מְמֻנֶּה אֶחָד בְּכָל שַׁעַר וְשַׁעַר, וְנִשְׁמוֹת הָרְשָׁעִים נִמְסָרוֹת לְאוֹתָם מְמֻנִּים עַל יְדֵי דוּמָה. כֵּיוָן שֶׁנִּמְסָרוֹת בִּידֵיהֶם, סוֹתְמִים שְׁעָרִים שֶׁל אֵשׁ לוֹהֵט.

דְּהָא תַּרְעִין בָּתַר תַּרְעִין הֲווּ, תַּרְעִין כֻּלְּהוּ פְּתִיחִין וּסְתִימִין, אִינּוּן דִּלְבַר פְּתִיחִין, דִּלְגוֹ סְתִימִין. וּבְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת כֻּלְּהוּ פְּתִיחִין, וְנָפְקִין חַיְיבַיָּא עַד אִינּוּן פְּתִחִין דִּלְבַר, וּפָגְעִין נְשָׁמָתִין אָחֳרָנִין, דְּמִתְעַכְּבִין בְּפִתְחִין דִּלְבַר. כַּד נָפַק שַׁבַּתָּא, כְּרוֹזָא קָאֵי בְּכָל פִּתְחָא וּפָתְחָא, וְאָמַר (תהלים ט) יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה וְגוֹ'.

שֶׁהֲרֵי יֵשׁ שִׁבְעָה שְׁעָרִים אַחַר שְׁעָרִים. כָּל הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים וּסְתוּמִים, הַחִיצוֹנִיִּים פְּתוּחִים וְהַפְּנִימִיִּים סְתוּמִים, וּבְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת כֻּלָּם פְּתוּחִים, וְיוֹצְאִים הָרְשָׁעִים עַד לְאוֹתָם הַשְּׁעָרִים הַחִיצוֹנִיִּים, וּפּוֹגְשִׁים נְשָׁמוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁמִּתְעַכְּבוֹת בַּפְּתָחִים הַחִיצוֹנִיִּים. וּכְשֶׁיּוֹצֵאת שַׁבָּת, הַכְּרוֹז עוֹמֵד בְּכָל פֶּתַח וּפֶתַח וְאוֹמֵר: (תהלים ט) יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה וְגוֹ'.

דף רלח.

תָּא חֲזֵי, נְשָׁמָתִין דְּצַדִּיקַיָּיא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטִיר לוֹן, דְּלָא יִתְמַסְרוּן בִּידָא דְּדוּמָה, דְּהוּא מְמַנָּא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ וּכְתִיב יִשְׁמוֹר אֶת נַפְשֶׁךָ. (דף רלח ע"א)

בֹּא רְאֵה, נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָן שֶׁלֹּא יִמָּסְרוּ לְיֵדֵי דוּמָה, שֶׁהוּא הַמְמֻנֶּה. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב יִשְׁמֹר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ, וְכָתוּב יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ.

אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה. מַאי גֶּפֶן, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים פ) גֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תַּסִּיעַ. וּכְתִיב, (תהלים קכ"ח) אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פּוֹרִיָּה, אֶשְׁתְּךָ, כְּהַאי גֶּפֶן קַדִּישָׁא. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, הַאי גֶּפֶן דְּמָבָרְכִינָן בֵּיהּ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן. בּוֹרֵא, הַיְינוּ דִּכְתִיב, עֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי. פְּרִי הַגֶּפֶן, דָּא עֵץ פְּרִי. עוֹשֶׂה פְּרִי, דְּכַר, עֵץ פְּרִי דָּא נוּקְבָא. בְּגִינֵי כָךְ, בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן דָּא דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא. (ס"א נשמתיהון דצדיקייא אינון פרי הגפן כדאמר בורא פרי הגפן).

אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה. מַהִי הַגֶּפֶן? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פ) גֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תַּסִּיעַ, וְכָתוּב (שם קכח) אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָה. אֶשְׁתְּךָ כַּגֶּפֶן הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, זוֹ הַגֶּפֶן שֶׁמְּבָרְכִים בָּהּ בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן. בּוֹרֵא - הַיְנוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית א) עֵץ עֹשֶׂה פְּרִי. פְּרִי הַגֶּפֶן - זֶה עֵץ פְּרִי. עֹשֶׂה פְּרִי - זָכָר. עֵץ פְּרִי - זוֹ נְקֵבָה. מִשּׁוּם כָּךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן, זֶה זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד. [נשמות הצדיקים הן פרי הגפן, כמו שאמר בורא פרי הגפן,]

אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה, דָּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא, דְּזַמִּין לְשַׁלְטָאָה עַל כָּל חֵילֵי עַמְמַיָּא, חֵילִין דִּי מְמַנָּן עַל עַמִּין עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְאִינּוּן תּוּקְפָא דִּלְהוֹן לְאִתְתַּקָּפָא, וְזַמִּין מַלְכָּא מְשִׁיחָא לְאִתְגַּבְּרָא עֲלֵיהוּ.

אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה - זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁעָתִיד לִשְׁלֹט עַל כָּל חֵילוֹת הָעַמִּים, הַחֵילוֹת הַמְמֻנִּים עַל עַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְהֵם חֹזֶק שֶׁלָּהֶם לְהִתְחַזֵּק, וְעָתִיד מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם.

בְּגִין דְּהַאי גַּוְנָא, שַׁלִּיט עַל כָּל אִלֵּין כִּתְרִין תַּתָּאִין, דְּשָׁלְטֵי בְּהוּ עַמְמַיָּא עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, הַאי נָצַח לְעֵילָא. יִשְׂרָאֵל, דְּאִינּוּן שׁוֹרָקָה, יְשֵׁיצוּן וְינַצְּחוּן חֵילִין אָחֳרָנִין לְתַתָּא, וְעַל כֻּלְּהוּ יִתְגַּבַּר מַלְכָּא מְשִׁיחָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (זכריה ט) עָנִי וְרוֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר. עַיִר וַחֲמוֹר תְּרֵין כִּתְרִין אִינּוּן, דְּשָׁלְטֵי בְּהוּ עַמְמַיָּא עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְאִינּוּן מִסְטַר שְׂמָאלָא סִטְרָא דְחוֹל.

מִשּׁוּם שֶׁגָּבַר זוֹ שׁוֹלֶטֶת עַל כָּל אוֹתָם הַכִּתְרִים הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁשּׁוֹלְטִים בָּהֶם עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, זוֹ מְנַצַּחַת לְמַעְלָה. יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שׁוֹרֵקָה, יְכַלּוּ וְינַצְּחוּ הַחַיָּלוֹת הָאֲחֵרִים לְמַטָּה, וְעַל כֻּלָּם יִתְגַּבֵּר מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (זכריה ט) עָנִי וְרוֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר. עַיִר וַחֲמוֹר הֵם שְׁנֵי כִּתְרִים שֶׁשּׁוֹלְטִים בָּהֶם עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְהֵם מִצַּד הַשְּׂמֹאל, צַד הַחֹל.

וּמַה דְּאָמַר עָנִי, וְכִי מַלְכָּא מְשִׁיחָא עָנִי אִקְרֵי. אֶלָּא הָכִי אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, בְּגִין דְּלֵית לֵיהּ מִדִּילֵיהּ וְקָרִינָן לֵיהּ מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. דָּא הוּא סִיהֲרָא קַדִּישָׁא לְעֵילָא, דְּלֵית לָהּ נְהוֹרָא אֶלָּא מִשִּׁמְשָׁא.

וּמַה שֶּׁאָמַר עָנִי - וְכִי מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ נִקְרָא עָנִי? אֶלָּא כָּךְ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ מִשֶּׁלּוֹ, וְקוֹרְאִים לוֹ מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. זוֹהִי הַלְּבָנָה הַקְּדוֹשָׁה לְמַעְלָה שֶׁאֵין לָהּ אוֹר אֶלָּא מִן הַשֶּׁמֶשׁ.

מַלְכָּא מְשִׁיחָא דָּא, יִשְׁלוֹט בִּשְׁלְטָנֵיהּ, יִתְיַיחֵד בְּדוּכְתֵּיהּ, וּכְדֵין (זכריה ט) הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבֹא לָךְ, סְתָם. אִי לְתַתָּא עָנִי הוּא, דְּהָא בְּסִטְרָא דְסִיהֲרָא הוּא. אִי לְעֵילָא עָנִי, אַסְפַּקְלַרְיָא דְּלָא נָהֲרָא. לֶחֶם עֹנִי. וְעִם כָּל דָּא, רוֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר, תּוּקְפָּא דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, לְאַכַּפָּיָא תְּחוֹתֵיהּ, וְיִתְתַּקַּף קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּדוּכְתֵּיהּ.

מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ הַזֶּה יִשְׁלֹט בִּשְׁלְטוֹנוֹ, יִתְיַחֵד בִּמְקוֹמוֹ, וְאָז (שם) הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ, סְתָם. אִם לְמַטָּה - עָנִי הוּא, שֶׁהֲרֵי בְּצַד הַלְּבָנָה הוּא. אִם לְמַעְלָה - עָנִי, אַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, לֶחֶם עֹנִי. וְעִם כָּל זֶה, רוֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר, חֻזְקָם שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת לִכְפּוֹתָם תַּחְתָּיו, וְיִתְחַזֵּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּמְקוֹמוֹ.

כְּבֵס בַּיַּיִן לְבוּשׁוֹ, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה, וּכְתִיב פּוּרָה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי וְגוֹ'. כְּבֵס בַּיַּיִן דָּא סִטְרָא גְּבוּרָה, דִּינָא קַשְׁיָא, לְמֶהֱוֵי עַל עַמְמַיָּא עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וּבְדָם עֲנָבִים סוּתֹה, דָּא אִילָנָא לְתַתָּא, בֵּי דִינָא דְאִקְרֵי עֲנָבִים, וְיֵינָא אִתְמָסַר (ס"א אסתמר) בְּדָם עֲנָבִים, בְּגִין לְאִתְלַבְּשָׁא בְּתַרְוַוְיִיהוּ, לְתַבְרָא תְּחוֹתֵיהּ כָּל שְׁאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וּמַלְכִין דְּעַלְמָא.

כְּבֵס בַּיַּיִן לְבוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה, וְכָתוּב פּוּרָה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי וְגוֹ'. כְּבֵס בַּיַּיִן - זֶה הַצַּד שֶׁל גְּבוּרָה, דִּין הַקָּשֶׁה, לִהְיוֹת עַל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וּבְדָם עֲנָבִים סוּתֹה - זֶה הָעֵץ לְמַטָּה, בֵּית דִּין שֶׁנִּקְרָא עֲנָבִים, וְהַיַּיִן נִמְסָר [נשמר] בְּדַם עֲנָבִים כְּדֵי לְהִתְלַבֵּשׁ בִּשְׁנֵיהֶם, לִשְׁבֹּר תַּחְתָּיו כָּל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וּמַלְכֵי הָעוֹלָם.

רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר. אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה. וּכְתִיב, (בראשית מ) וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים וְהִיא כְּפוֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ. תָּא חֲזֵי, כַּמָּה אֲטִימִין אִינּוּן בְּנֵי נָשָׁא, דְּלָא יָדְעִין וְלָא מַשְׁגִּיחִין בֵּיקָרָא דְּמָארֵיהוֹן, וְלָא מִסְתַּכְּלֵי בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא, וְלָא יָדְעֵי אָרְחַיְיהוּ בְּמָה יִתְפְּסוּן. דִּכְתִיב, (משלי ד) דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כַּאֲפֵלָה לֹא יָדְעוּ בַּמֶּה יִכָּשֵׁלוּ.

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה, וְכָתוּב (בראשית מ) וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם וְהִוא כְּפֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ. בֹּא רְאֵה כַּמָּה אֲטוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׁגִּיחִים בִּכְבוֹד רִבּוֹנָם וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּדִבְרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יוֹדְעִים דַּרְכֵיהֶם בַּמֶּה יִתְפְּסוּ, שֶׁכָּתוּב (משלי ד) דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה לֹא יָדְעוּ בַּמֶּה יִכָּשֵׁלוּ.

בְּזִמְנָא קַדְמָאָה הֲוָת נְבוּאָה שַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא, וְהֲווּ יָדְעִין וּמִסְתַּכְּלֵי לְמִנְדַּע בִּיקָרָא עִלָּאָה. כֵּיוָן דְּפָסְקָא נְבוּאָה מִנַּיְיהוּ, הֲווּ מִשְׁתַּמְּשֵׁי בְּבַת קוֹל. הַשְׁתָּא פָּסְקָא נְבוּאָה וּפָסְקָא בַּת קוֹל, וְלָא מִשְׁתַּמְּשֵׁי בְּנֵי נָשָׁא אֶלָּא בְּחֶלְמָא.

בִּזְמַן קַדְמוֹן הָיְתָה נְבוּאָה שׁוֹרָה עַל בְּנֵי אָדָם, וְהָיוּ יוֹדְעִים וּמִתְבּוֹנְנִים לָדַעַת בַּכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן. כֵּיוָן שֶׁפָּסְקָה מֵהֶם נְבוּאָה, הָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּבַת קוֹל. עַכְשָׁו פָּסְקָה נְבוּאָה וּפָסְקָה בַּת קוֹל, וְלֹא מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּנֵי אָדָם אֶלָּא בַּחֲלוֹם.

וְחֶלְמָא דַּרְגָּא תַּתְּאָה הוּא לְבַר, דְּהָא תָּנִינָן חֶלְמָא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לִנְבוּאָה. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּאַתְיָיא מִדַּרְגָּא שְׁתִיתָאָה לְתַתָּא, וְהָא אִתְּמַר. תָּא חֲזֵי, חֶלְמָא לְכׇלָּא אִתְחֲזֵי, בְּגִין דְּחֶלְמָא מִסְטַר שְׁמָאלָא אַתְיָיא, וְנָחִית בְּכַמָּה דַּרְגִּין, וְאִתְחֲזֵי (קצ"ב ע"ב) חֶלְמָא, אֲפִילּוּ לְחַיָּיבַיָּא. וְאֲפִילּוּ לְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

וַחֲלוֹם הוּא דַּרְגָּא תַּחְתּוֹנָה הִיא חִיצוֹנָה, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, חֲלוֹם הוּא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים שֶׁל נְבוּאָה, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבָּא מִדַּרְגָּה שִׁשִּׁית לְמַטָּה, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. בֹּא רְאֵה, הַחֲלוֹם נִרְאֶה לַכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁחֲלוֹם בָּא מִצַּד הַשְּׂמֹאל, וְיוֹרֵד בְּכַמָּה דְרָגוֹת, וְנִרְאֶה חֲלוֹם, אֲפִלּוּ לְחַיָּבִים וַאֲפִלּוּ לְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

בְּגִין דְּזִמְנִין נָקְטִין חֶלְמָא וְשָׁמְעִין הַנֵּי זִינֵי בִּישִׁין, וּמוֹדְעִין לִבְנֵי נָשָׁא, מִנַּיְיהוּ דְּחַיְיכָן (בהו) בִּבְנֵי נָשָׁא, וּמוֹדִיעִין לוֹן מִלִּין דִּקְשׁוֹט דְּשָׁמְעִין. וּלְזִמְנִין מִלִּין דְּאִינּוּן שְׁלוּחִין לְחַיָּבַיָּא, וּמוֹדָעֵי לוֹן מִלִּין עִלָּאִין.

מִשּׁוּם שֶׁלִּפְעָמִים לוֹקְחִים חֲלוֹם וְשׁוֹמְעִים אוֹתָם הַמִּינִים הָרָעִים, וּמוֹדִיעִים לִבְנֵי אָדָם. מֵהֶם שֶׁצּוֹחֲקִים [בהם] עַל בְּנֵי אָדָם וּמוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים כּוֹזְבִים, וְלִפְעָמִים שׁוֹמְעִים דִּבְרֵי אֱמֶת, וְלִפְעָמִים שֶׁהֵם שְׁלוּחִים לְרְשָׁעִים וּמוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים.

הַאי רָשָׁע מַאי כְּתִיב בֵּיהּ, חָמָא חֶלְמָא דְּקִשׁוֹט, דִּכְתִיב וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים. (קצ"ב ע"א) מַאי גֶּפֶן. דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב, (תהלים פ) הַגֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תָּסִיעַ וְגוֹ'. מִשְׁמַיִם, דְּהָא מֵאֲתַר דָּא אִתְרַמֵּי, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (איכה ב) הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ. וּפְקוֹד גֶּפֶן זֹאת, גֶּפֶן דְּהִיא זֹאת, וַדַּאי.

מַה כְּתוּב בָּרִשָׁע הַזֶּה? רְאֵה חֲלוֹם אֲמֶת, שֶׁכְּתוּב וּבֲגָפָן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם. מַהִי גֶּפֶן? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב (תהלים פ) הַגֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תּסִיעַ גֹּפֶן זֹאת. מִשָּׁמַיִם, שֶׁהֲרֵי מִמָּקוֹם זֶה נִזְרְקָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ב) הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ. וּפִקֹּד גֶּפֶן זֹאת, גֶּפֶן שֶׁהִיא זֹאת, וַדַּאי.

שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית כט) שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ. וְהִיא כְּפוֹרַחַת, דִּכְתִיב, (מלכים א ה) וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה, דְּאִתְנְהִיר סִיהֲרָא. עָלְתָה נִצָּהּ, דָּא יְרוּשָׁלַם דְּלְתַתָּא.

שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כט) שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ. וְהִיא כְּפוֹרַחַת - שֶׁכְּתוּב (מלכים א ה) וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה, שֶׁהֵאִירָה הַלְּבָנָה. עָלְתָה נִצָּהּ - זוֹ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה.

דף רלח:

דָּבָר אַחֵר, עָלְתָה נִצָּהּ, לְעֵילָא, הַהוּא דַּרְגָּא דְּקַיְימָא עֲלָה וְיַנִּיק לָהּ, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (דף רלח ע"ב) (בראשית א) אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ עַל הָאָרֶץ. הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים, לְנַטָּרָא בְּהוּ יַיִן דְּמַנְטָרָא.

דָּבָר אַחֵר עָלְתָה נִצָּהּ - לְמַעְלָה, אוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁעוֹמֶדֶת עָלֶיהָ וּמֵינִיקָה אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א) אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ עַל הָאָרֶץ. הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים - לִשְׁמֹר בָּהֶם יַיִן הַמְשֻׁמָּר.

חֲמֵי כַּמָּה חָכְמָא הַהוּא רָשָׁע. מַה כְּתִיב, (בראשית מ) וְכוֹס פַּרְעֹה בְּיָדִי וָאֶקַח אֶת הָעֲנָבִים וָאֶשְׂחַט אוֹתָם. הָכָא חָכְמָא הַהוּא כּוֹס תַּרְעֵלָה, יַנִּיקָא דְּבֵי דִינָא, דְּנָפִיק מֵאִינּוּן עֲנָבִים דְּאִתְיְהִיב לְפַרְעֹה וְשָׁתֵי לֵיהּ, כְּמָה דְּהָוָה בְּגִינֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. כֵּיוָן דְּשָׁמַע יוֹסֵף דָּא, חָדֵי, וְיָדַע מִלָּה דְּקִשׁוֹט בְּהַאי חֶלְמָא. בְּגִינֵי כָּךְ פָּשַׁר לֵיהּ חֶלְמָא לְטַב, עַל דְּבַשַּׂר לְיוֹסֵף בְּהַאי.

רְאֵה כַּמָּה רָאָה אוֹתוֹ רָשָׁע. מַה כָּתוּב? (שם מ) וְכוֹס פַּרְעֹה בְּיָדִי וָאֶקַח אֶת הָעֲנָבִים וָאֶשְׂחַט אֹתָם. כָּאן רָאָה אוֹתָהּ כּוֹס הַתַּרְעֵלָה, יְנִיקַת בֵּית הַדִּין, שֶׁיּוֹצֵאת מֵאוֹתָם עֲנָבִים שֶׁנִּתְּנוּ לְפַרְעֹה וְשָׁתָה אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע אֶת זֶה יוֹסֵף, שָׂמַח וְיָדַע דְּבַר אֱמֶת בַּחֲלוֹם הַזֶּה. לָכֵן פִּתֵּר לוֹ חֲלוֹם לְטוֹב עַל שֶׁבִּשֵּׂר אֶת יוֹסֵף בָּזֶה.

תָּא חֲזֵי, אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירָהּ, דְּאִתְכַּפְיָין תְּחוֹת הַאי גֶּפֶן כָּל אִינּוּן חֵילִין תַּקִּיפִין דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כִּדְאָמְרָן, בְּגִין הַאי גֶּפֶן, אִתְקַשַּׁר וְאִתְכַּפְיָיא הַהוּא חֵילָא דִּלְהוֹן. וְאִתְמָר.

בֹּא רְאֵה, אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירָהּ - שֶׁנִּכְפִּים תַּחַת הַגֶּפֶן הַ את כָּל אוֹתָם חֲיָלוֹת חֲזָקִים שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, בִּשְׁבִיל גֶּפֶן זֹאת נִקְשַׁר וְנִכְפָּה אוֹתוֹ הַכֹּחַ שֶׁלָּהֶם, וְנִתְבָּאֵר.

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, אִית גֶּפֶן, וְאִית גֶּפֶן. אִית גֶּפֶן קַדִּישָׁא עִלָּאָה, וְאִית גֶּפֶן דְּאִקָּרֵי, (דברים לכ) גֶּפֶן סְדוֹם, וְאִית (ירמיה ב) גֶּפֶן נָכְרִיָּה בַּת אֵל נֵכָר. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב גֶּפֶן זֹאת, הַהִיא דְּאִקָּרֵי כֻּלָּה זֶרַע אֱמֶת. שׂוֹרֵק אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, דְּנָפְקֵי מֵהַאי גֶּפֶן. כַּד חָבוּ יִשְׂרָאֵל, וְשָׁבְקוּ לְהַאי גֶּפֶן, מַה כְּתִיב, כִּי מִגֶּפֶן סְדוֹם גַּפְנָם וְגוֹ'. וּבְגִין כָּךְ אִית גֶּפֶן וְאִית גֶּפֶן.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, יֵשׁ גֶּפֶן וְיֵשׁ גֶּפֶן. יֵשׁ גֶּפֶן קְדוֹשָׁה עֶלְיוֹנָה, וְיֵשׁ גֶּפֶן שֶׁנִּקְרֵאת (דברים לב) גֶּפֶן סְדוֹם, וְיֵשׁ (ירמיה ב) גֶּפֶן נָכְרִיָּה בֵּת אֵל נֵכָר. מִשּׁוּם כָּךְ כְּתוּב גֶּפֶן זֹאת, אוֹתָהּ שֶׁנִּקְרֵאת כְּלִיל זֶרַע אֱמֶת. שׁוֹרֵק - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁיּוֹצְאִים מֵהַגֶּפֶן הַזּוֹ. כְּשֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל וְעָזְבוּ אֶת הַגֶּפֶן הַזּוֹ, מַה כְּתוּב? כִּי מִגֶּפֶן סְדוֹם גַּפְנָם וְגוֹ', וְלָכֵן יֵשׁ גֶּפֶן וְיֵשׁ גֶּפֶן.

רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי יִצְחָק הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה לְרִבִּי יִצְחָק, נֵיזִיל בְּהַאי חֻקָּל, דְּהוּא אֹרַח מֵישַׁר יַתִּיר. אָזְלוּ. עַד דַּהֲווּ אָזְלֵי, אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, כְּתִיב, (משלי לא) לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֶג כִּי כָל בֵּיתָהּ לָבוּשׁ שָׁנִים. הַאי קְרָא, רִבִּי חִזְקִיָּה חַבְרָנָא אוֹקִים בֵּיהּ. דְּאָמַר, דִּינָא דְּחַיָּיבֵי דְּגֵיהִנֹּם תְּרֵיסַר יַרְחִין, פַּלְגָא מִנַּיְיהוּ בְּחַמָּה וּפַלְגָא מִנַּיְיהוּ בְּתַלְגָא.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הֲיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יִצְחָק, נֵלֵךְ בְּשׂוֹדֶה הַזֶּה, שֶׁהוּא דֶּרֶךְ יוֹתֵר יְשָׁרָה. הָלְכוּ. עַד שֶׁהָלְכוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּתוּב (משלי לא) לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֶג כִּי כָל בֵּיתָהּ לָבֻשׁ שָׁנִים. פָּסוּק זֶה רַבִּי חִזְקִיָּה חָבֵרֵנוּ בֵּאֵר בּוֹ, שֶׁאָמַר, דִּין הָרְשָׁעִים בַּגֵּיהִנֹּם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, חֲצִי מֵהֶם בַּחַמָּה וַחֲצִי מֵהֶם בַּשֶּׁלֶג.

בְּשַׁעְתָּא דְּעָאלִין לְנוּרָא, אִינּוּן אָמְרֵי דָּא הוּא וַדַּאי גֵּיהִנֹּם, עָאלִין לְתַלְגָא, אָמְרֵי דָּא חֲרִיפָא דְּסִיטָא (דסיתוא) דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. שְׁרָאן וְאָמְרִין וַה, וּלְבָתַר אָמְרִין וַוי. וְדָוִד אָמַר (תהלים מ) וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שָׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן וַיָּקֶם וְגוֹ'. מַאֲתַר (נ"ט ע"א) דְּאָמְרֵי וַה, וּלְבָתַר וַוי.

בְּשַׁעְתָּא שֶׁנִּכְנָסִים לְאֵשׁ, הֵם אוֹמְרִים: זֶהוּ וַדַּאי גֵּיהִנֹּם. נִכְנָסִים לַשֶּׁלֶג, אוֹמְרִים: זוֹ חֲרִיפוּת הַחֹרֶף [הקר] שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מַתְחִילִים וְאוֹמְרִים: וָה, וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים: וַי. וְדָוִד אָמַר, (תהלים מ) וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שָׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן וַיָּקֶם וְגוֹ'. מִמָּקוֹם שֶׁאוֹמְרִים וָה, וְאַחַר כָּךְ וַי.

וְהֵיכָן מִשְׁתַּלְּמֵי נַפְשַׁיְיהוּ, בַּשֶּׁלֶג. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים סח) בְּפָרֵשׂ שַׁדַּי מְלָכִים בָּהּ תַּשְׁלֵג בְּצַלְמוֹן. יָכוֹל אַף יִשְׂרָאֵל כֵּן, תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֶג. מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּכָל בֵּיתָהּ לָבוּשׁ שָׁנִים. אַל תִּקְרֵי שָׁנִים אֶלָּא שְׁנַיִם. כְּגוֹן מִילָה וּפְרִיעָה, צִיצִית וּתְפִלִּין, מְזוּזָה וְנֵר חֲנוּכָּה כו'.

וְהֵיכָן נִתְקַנּוֹת נַפְשָׁם? בַּשֶּׁלֶג, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח) בְּפָרֵשׂ שַׁדַּי מְלָכִים בָּהּ תַּשְׁלֵג בְּצַלְמוֹן. יָכוֹל אַף יִשְׂרָאֵל כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר, לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֶג. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּל בֵּיתָהּ לָבֻשׁ שָׁנִים. אַל תִּקְרֵי שָׁנִים אֶלָּא שְׁנַיִם, כְּמוֹ מִילָה וּפְרִיעָה, צִיצִית וּתְפִלִּין, מְזוּזָה וְנֵר חֲנֻכָּה וְכוּ'.

תָּא חֲזֵי, לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֶג, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דְּאִיהִי כָּל בֵּיתָהּ לָבוּשׁ שָׁנִים, כְּמָה דְּאָמְרָן. דִּכְתִיב, חֲמוּץ בְּגָדִים וְגוֹ', לְבוּשָׁא דִּדִינָא קַשְׁיָא, לְאִתְפָּרְעָא מֵעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה. וְזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִלְבַּשׁ לְבוּשָׁא סוּמְקָא, וְחַרְבָּא סוּמְקָא, וּלְאִתְפָּרְעָא מִן סוּמְקָא. לְבוּשָׁא סוּמְקָא, דִּכְתִיב, (ישעיה סג) חֲמוּץ בְּגָדִים, וּכְתִיב, (ישעיה סג) מַדּוּעַ אָדֹום לִלְבוּשֶׁךָ. סְיָיפָא סוּמְקָא, דִּכְתִיב, (ישעיה לה) חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם. וּלְאִתְפָּרְעָא מִן סוּמְקָא,

דִּכְתִיב, (ישעיה לה) כִּי זֶבַח לַה' בְּבָצְרָה וְגוֹ'. תּוּ, כִּי כָל בֵּיתָהּ לָבוּשׁ שָׁנִים דְּהָא מִסְטָרָא דְּדִינָא קָשְׁיָא קָא אַתְיָיא.

בֹּא רְאֵה, לֹא תִּירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֶג - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא כָּל בֵּיתָהּ לָבֻשׁ שָׁנִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁכָּתוּב (ישעיה סג) חֲמוּץ בְּגָדִים וְגוֹ', לְבוּשׁ שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה, לְהַפְרַע מֵעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְעַתִּיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִלְבֹּשׁ לְבוּשׁ אָדֹם וְחֶרֶב אֲדָמָה וּלְהַפְרַע מֵהָאָדֹם. לְבוּשׁ אָדֹם, שֶׁכָּתוּב חֲמוּץ בְּגָדִים, וְכָתוּב (שם) מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ. הַסִּיד אֲדָמָה, שֶׁכָּתוּב (שם לד) חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם. וּלְהַפְרַע מִן הָאָדֹם, שֶׁכָּתוּב כִּי זֶבַח לַה' בְּבָצְרָה וְגוֹ'. עוֹד כִּי כָל בֵּיתָהּ לָבֻשׁ שָׁנִים - שֶׁהֶרֶי זֶה בָּא מִצַּד שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַדַּאי הָכִי הוּא, אֶלָּא כָּל בֵּיתָהּ לָבוּשׁ שָׁנִים, מַאי שָׁנִים, אִלֵּין שָׁנִים קַדְמוֹנָיוֹת, בְּגִין דְּאִיהִי אִתְכְּלִילַת מִכֻּלְהוּ, וְיִנְקָא מִכָּל סִטְרִין, כְּדִכְתִיב, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַדַּאי זֶה כֵּךְ, אֶלָּא כָּל בֵּיתָהּ לָבֻשׁ שָׁנִים, מָהֶם הַשָּׁנִים? אֵלּוּ שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת, מְשׁוּם שֶׁהִיא נִכְלֶלֶת מִכֻּלָּם וְיוֹנֶקֶת מִכָּל הַצְּדָדִים, כַּכָּתוּב (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם.

עַד דְּהֲווּ אָזְלֵי, פָּגְעוּ בֵּיהּ בְּהַהוּא יְנוּקָא, דְּהֲוָה אָזִיל לְקַפּוֹטְקִיָא בְּקַסְטִירָא דְּחַמְרָא, וְחַד סָבָא רָכִיב. אָמַר הַהוּא סָבָא לְהַהוּא יְנוּקָא, בְּרִי, אֵימָא לִי קְרָאֵיךְ. אָמַר לֵיהּ, קְרָאי לָאו חַד הוּא, אֶלָּא חוּת לְתַתָּא, אוֹ אָרְכַּב לְקַמָּךְ וְאֵימָא לָךְ. אָמַר לֵיהּ, לָא בָּעֵינָא. אֲנָא סָבָא וְאַנְתְּ רַבְיָא, דְּאַתְקַל גַּרְמֵי בַּהֲדָךְ. אָמַר לֵיהּ, אִי הָכִי אֲמַאי שְׁאַלְתְּ קְרָאי. אָמַר לֵיהּ, בְּגִין דְּיֵיזִיל בְּאוֹרְחָא. אָמַר, תִּיפַּח רוּחֵיהּ דְּהַהוּא סָבָא, דְּהוּא רָכִיב וְלָא יָדַע מִלָּה, וְאָמַר דְּלָא יִתְקַל בַּהֲדֵי. אִתְפְּרַשׁ מֵהַהוּא סָבָא, וַאֲזִיל לֵיהּ בְּאוֹרְחָא.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּגְשׁוּ בְּאוֹתוֹ תִּינוֹק שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לְקַפּוֹטְקִיָא מֵאֲחֲרֵי הַחֲמוֹר, וְזָקֵן אֶחָד רוֹכֵב. אָמַר אוֹתוֹ זָקֵן לְאוֹתוֹ תִּינוֹק, בְּנִי, אֱמֹר לִי אֶת פְּסוּקְךָ. אָמַר לוֹ, פְּסוּקִי אֵינוֹ אֶחָד, אֶלָּא רֵד לְמַטָּה אוֹ אֶרְכַּב לְפָנֶיךָ וְאֹמַר לְךָ. אָמַר לוֹ, לֹא רוֹצֶה, אֲנִי זָקֵן וְאַתָּה תִּינוֹק, שֶׁאֶשְׁקֹל אֶת עַצְמִי עִמְּךָ. אָמַר לוֹ, אִם כָּךְ, אֵז לָמָּה שָׁאַלְתָּ פְּסוּק? אָמַר לוֹ, כְּדֵי שֶׁנֵּלֵךְ בַּדֶּרֶךְ. אָמַר, תִּפַּח רוּחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ זָקֵן, שֶׁהוּא רוֹכֵב וְלֹא יוֹדֵעַ דָּבָר, וְאָמַר שֶׁלֹּא יִהְיֶה שִׁקּוּל עִמִּי. נִפְרַד מֵאוֹתוֹ זָקֵן וְהָלַךְ לוֹ בַּדֶּרֶךְ.

דף רלט.

כַּד מָטוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק, קָרִיב לְגַבַּייְהוּ. שְׁאֵילוּ לֵיהּ, וְסָח לוֹן עוֹבָדָא, אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה, שַׁפִּיר קָא עָבַדְתְּ. זִיל בַּהֲדָן, וְנֵיתִיב הָכָא, וְנִשְׁמַע מִלָּה מִפּוּמָךְ. אָמַר לוֹן, לָאֵי (ס"א רבא) אֲנָא, דְּלָא (דף רלט ע"א) אֲכִילְנָא יוֹמָא דֵּין. אֲפִיקוּ נַהֲמָא, וִיהִיבוּ לֵיהּ. אִתְרְחִישׁ לוֹן נִיסָּא, וְאַשְׁכָּחוּ חַד נְבִיעָא דְּמַיָּא דַּקִּיק תְּחוֹת אִילָנָא, שְׁתֵּי מְנַיְיהוּ, וְאִינּוּן שָׁתוּ וְיִתִּיבוּ.

כְּשֶׁהִגִּיעוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק, קָרַב אֲלֵיהֶם. שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ וְסָח לָהֶם אֶת הַמַּעֲשֶׂה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, יָפֶה עָשִׂיתָ, לֵךְ עִמָּנוּ וְנָשֹׁב כָּאן וְנִשְׁמַע דָּבָר מִפִּיךָ. אָמַר לָהֶם, אֲנִי עָיֵף, שֶׁלֹּא אָכַלְתִּי הַיּוֹם הַזֶּה. הוֹצִיאוּ לֶחֶם וְנָתְנוּ לוֹ. הִתְרַחֵשׁ לָהֶם נֵס וּמָצְאוּ מַעְיָן מַיִם דַּקִּיק תַּחַת עֵץ. שָׁתוּ מִמֶּנּוּ, וְהֵם שָׁתוּ וְיָשְׁבוּ.

פָּתַח הַהוּא יְנוּקָא וְאָמַר, (תהלים לז) לְדָוִד אַל תִּתְחַר בַּמְרֵעִים אַל תְּקַנֵּא בְּעוֹשֵׂי עַוְלָה. לְדָוִד, אִי שִׁירָתָא, לָא קָאֲמַר. אִי תְּפִלָּה, לָא קָאֲמַר. אֶלָּא בְּכָל אֲתַר לְדָוִד סְתָם, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֲמָרוֹ.

פְּתַח אוֹתוֹ תִּינוֹק וְאָמַר, (תהלים לז) לְדָוִד אַל תִּתְחַר בַּמְרֵעִים אַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה. לְדָוִד, אִם שִׁירָה - לֹא אָמַר, אִם תְּפִלָּה - לֹא אָמַר. אֶלָּא בְּכָל מָקוֹם לְדָוִד סְתָם, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אָמַר אֶת זֶה.

אַל תִּתְחַר בַּמְרֵעִים. מַאי אַל תִּתְחַר בַּמְרֵעִים, אַל תִּתְחַבַּר מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא אַל תַּעֲבִיד תַּחֲרוּת בַּמְרֵעִים, בְּגִין דְּלָא יָדַעְתְּ יְסוֹדָא דְגַרְמָךְ, וְלָא תֵיכוֹל לֵיהּ, דִּילְמָא אִיהוּ אִילָנָא דְלָא אִתְעֲקַר לְעָלְמִין, וְתִדְחֵי קַמֵּיהּ.

אַל תִּתְחַר בַּמְרֵעִים, מַה זֶּה אַל תִּתְחַר בַּמְרֵעִים? הָיָה צָרִיךְ (לכתב) אַל תִּתְחַבֵּר! אֶלָּא אַל תַּעֲשֶׂה תַּחֲרוּת בַּמְרֵעִים, כִּי לֹא יָדַעְתָּ יְסוֹד עַצְמְךָ וְלֹא תוּכַל לוֹ, אוּלַי הוּא עֵץ שֶׁלֹּא נֶעֱקַר לְעוֹלָמִים וְתִדָּחֶה מִלְּפָנָיו.

וְאַל תְּקַנֵּא בְּעוֹשֵׂי עַוְלָה, דְּלָא תַּשְׁגַּח בְּעוֹבָדַיְיהוֹן, וְלָא תֵיתֵי לְקַנָּאָה עֲלַיְיהוּ, דְּכָל מַאן דְּחָמֵי עוֹבָדַיְיהוֹן, וְלָא קָנֵי לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אַעֲבַר עַל תְּלַת לָאוִין. דִּכְתִיב, (שמות כ) לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי. לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא.

וְאַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה, שֶׁלֹּא תַּשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא תָבא לְקַנֵּא בָהֶם, שֶׁכָּל מִי שֶׁרוֹאֶה אֶת מַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא מְקַנֵּא לַקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, עוֹבֵר עַל שְׁלֹשָׁה לָאוִים, שֶׁכָּתוּב (שמות כ) לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי. לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא.

בְּגִין כָּךְ, בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְאִתְפָּרְשָׁא מִנַּיְיהוּ, וּלְמִסְטֵי אוֹרְחֵיהוֹן מִנַּיְיהוּ, עַל דָּא אִתְפָּרְשָׁנָא וְסָטִינָא אָרְחָאי. מִכָּאן וּלְהָלְאָה דְּאַשְׁכַּחְנָא לְכוּ, אֵימָא הַנֵּי קְרָאֵי קַמַּיכוֹן.

לָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְהִפָּרֵד מֵהֶם וְלִסְטוֹת דַּרְכּוֹ מֵהֶם, לָכֵן נִפְרַדְתִּי וְסָטִיתִי אֶת דַּרְכִּי. מִכָּאן וְהָלְאָה שֶׁמָּצָאתִי אֹתָם, אֲנִי אוֹמֵר פְּסוּקִים הַלָּלוּ לִפְנֵיכֶם.

פָּתַח וְאָמַר, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, הָכָא אֶל"ף זְעִירָא. אַמַּאי, בְּגִין דְּהַאי קְרִיאָה לָא הֲוָה בִּשְׁלִימוּ. מַאי טַעְמָא, דְּהָא לָא הֲוָה אֶלָּא בְּמִשְׁכְּנָא, וּבְאַרְעָא אָחֳרָא. בְּגִין דִּשְׁלִימוּ לָא אִשְׁתַּכַּח אֶלָּא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא.

פְּתַח וְאָמַר, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, הָכָא אֶל"ף קְטַנָּה לְמֶה. מִשּׁוּם שֶׁקְּרִיאָה זוֹ לֹא הָיְתָה בִּשְׁלֵמוּת. מָה הַטַּעַם? שֶׁזֶּה לֹא הָיָה אֶלָּא בַּמִּשְׁכָּן, וּבְאֶרֶץ אַחֶרֶת מִשּׁוּם שֶׁשְּׁלֵמוּת לֹא נִמְצֵאת אֶלָּא בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה.

תּוּ, הָכָא שְׁכִינְתָּא, (ס"א ל"ג התם וגריס נוקבא) הָתָם שְׁלִימוּ דְּדִכְרָא וְנוּקְבָא, (דברי הימים א א) אָדָם שֵׁת אֱנוֹשׁ. אָדָם, שְׁלִימוּ דְּכַר וְנוּקְבָא, הָכָא נוּקְבָא. תּוּ סֵיפָא דִּקְרָא, וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר, בְּגִין כָּךְ אֶל"ף זְעִירָא.

עוֹד, כָּאן שְׁכִינָה, [שם, נקבה] שָׁם שְׁלֵמוּת שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה, אָדָם שֵׁת אֱנוֹשׁ. אָדָם - שְׁלֵמוּת זָכָר וּנְקֵבָה. כָּאן נְקֵבָה. עוֹד, סוֹף הַפָּסוּק, וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר, מִשּׁוּם כָּךְ אֶל"ף קְטַנָּה.

תוּ אָלֵ"ף זְעֵירָא, מְתַל לְמַלְכָּא, דְּהַוָה יָתִיב בְּכָרְסְיֵהּ, וְכִתְרָא דְמַלְכוּתָא עֲלֵיהּ, אִקְרֵי מֶלֶךְ עִלָּאָה. כַּד נָחִית וְאָזַל לְבֵי עַבְדֵיהּ, מֶלֶךְ זוּטָא אִקְרֵי. כָּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כָּל זִמְנָא דְּאִיהוּ לְעֵילָא עַל כֻּלָּא, מֶלֶךְ עִלָּאָה אִקְרֵי. כֵּיוָן דְּנָחִית מָדוֹרֵיהּ לְתַתָּא, מֶלֶךְ אִיהוּ, אֲבָל לָאו עִלָּאָה כְּקַדְמֵיתָא, בְּגִין כָּךְ אָלֵ"ף זְעֵירָא.

עוֹד אָלֵ"ף קְטַנָּה, מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּכִסְאוֹ וְכֶתֶר הַמַּלְכוּת עָלָיו, נִקְרָא מֶלֶךְ עֶלְיוֹן. כְּשֶׁיּוֹרֵד וְהוֹלֵךְ לְבֵית עֲבָדָיו, נִקְרָא מֶלֶךְ קָטָן. כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כָּל זְמַן שֶׁהוּא לְמַעְלָה עַל הַכֹּל, נִקְרָא מֶלֶךְ עֶלְיוֹן. כֵּיוָן שֶׁהוֹרִד מְדוֹרוֹ לְמַטָּה, הוּא מֶלֶךְ, אֲבָל לֹא עֶלְיוֹן כְּמוֹ מִקֶּדֶם, וְלָכֵן אָלֵ"ף קְטַנָּה.

וַיִּקְרָא, הָכִי תְּנִינָן, זַמִּין לֵיהּ לְהֵיכָלֵיהּ. מֵאֹהֶל מוֹעֵד. מַאן אֹהֶל מוֹעֵד. אֹהֶל דְּבֵיהּ תַּלְיָין מוֹעֵד וְחַגָּא וְשַׁבַּתָּא לְמִמְנֵי, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית א) וְהָיוּ לְאוֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים, בֵּיהּ שַׁרְיָא חוּשְׁבְּנָא לְמִמְנֵי. וּמַאן אִיהוּ, סִיהֲרָא, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה לג) אֹהֶל בַּל יִצָּעֵן בַּל יִסַּע יְתֵדוֹתָיו לָנֶצַח.

וַיִּקְרָא, כָּךְ שָׁנִינוּ, זִמֵּן אוֹתוֹ לְהֵיכָלוֹ. מֵאֹהֶל מוֹעֵד, מַה זֶּה אֹהֶל מוֹעֵד? הָאֹהֶל שֶׁבּוֹ תְּלוּיִים מוֹעֵד וְחַג וְשַׁבָּת לִמְנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א) וְהָיוּ לְאוֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים. בּוֹ מַתְחִיל הַחֶשְׁבּוֹן לְהַמָּנוֹת, וּמֵיהוּ? הַלְּבָנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לג) אֹהֶם בַּל יִצָּעֵן בַּל יִסַּע יְתֵדוֹתָיו לָנֶצַח.

לֵאמֹר, מַאי לֵאמֹר. בְּגִין לְגַלָּאָה, (אבל כלא חד ושפיר הוא, בגין דשלימו ושפירו הוא אתר לגלאה) מַה דְּהַוָה סָתִים לְגוֹ. וּבְכָל אֲתַר לֵאמֹר, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, דְּאִתְיְהִיב רְשׁוּ לְגַלָּאָה. אֲבָל כֻּלָּא חַד הוּא, וְשַׁפִּיר הוּא, בְּגִין דְּהָא אִתְמַנֵּי לְסִיהֲרָא הַהִיא מִלָּה, מֵאֲתַר דְּמֹשֶׁה קָיְימָא.

לֵאמֹר, מַה זֶּה לֵאמֹר? כְּדֵי לְגַלּוֹת [אבל הכל אחד ויפה הוא, משום שהשלמות והיפי הוא מקום לגלות] מַה שֶּׁהָיָה נִסְתָּר פְּנִימָה. וּבְכָל מָקוֹם לֵאמֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְגַלּוֹת, אֲבָל הַכֹּל אֶחָד, וְיָפֶה הוּא, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי נִמְנָה לַלְּבָנָה הַדָּבָר הַהוּא, מִמָּקוֹם שֶׁמֹּשֶׁה עוֹמֵד.

וַיְדַבֵּר, לְעֵילָא. אֶל מֹשֶׁה, בְּאֶמְצָעִיתָא. לֵאמֹר, בַּתְרַיְיתָא. אֲתַר, דְּאִית רְשׁוּ לְגַלָּאָה. תוּ, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה מַה כְּתִיב לְעֵילָא, (שמות לט) וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה וְגוֹ'. אַמַּאי אֶל מֹשֶׁה. הָכִי אָמְרוּ, בְּגִין דְּמֹשֶׁה חָמָא לֵיהּ בְּטוּרָא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַחְמֵי לֵיהּ בְּחֵיזוּ דְּעֵינָא, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שמות כז) כַּאֲשֶׁר הֻרְאָה אוֹתְךָ בָּהָר, וּכְתִיב, (במדבר ח) כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגוֹ'. וּכְתִיב (שמות כח) וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אַתָּה מָרְאֶה בָּהָר, הַשְׁתָּא אַיְיתְיאוּ לֵיהּ, בְּגִין דְּיֶחֱמֵי, אִי אִיהוּ כְּהַהוּא מִשְׁכְּנָא דְּחָמָא.

וַיְדַבֵּר ה' - לְמַעְלָה. אֶל מֹשֶׁה - בְּאֶמְצַע. לֵאמֹר - אַחֲרוֹן, מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לְגַלּוֹת. וְעוֹד וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מַה כָּתוּב לְמַעְלָה? (שמות טל) וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה וְגוֹ'. לָמָּה אֶל מֹשֶׁה? כְּדֵי אָמְרוּ, מִשּׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה רָאָה אוֹתוֹ בָּהָר, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶרְאָה לוֹ בְּמַרְאֵה הָעַיִן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם כז) כַּאֲשֶׁר הֻרְאָה

אוֹתָךְ בָּהָר. וְכָתוּב וּכְתִיב, (המדבר ח) כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו'. (שמות כה) וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אַתָּה מָרְאֶה בָּהָר. עַכְשָׁו הֲבִיאוּ לוֹ כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה, אִם הוּא כְּמוֹ אוֹתוֹ מִשְׁכָּן שֶׁרָאָה.

אֲבָל אַמַּאי וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה. אֶלָּא, לְמַלְכָּא דְּבָעָא לְמִבְנֵי פַּלְטְרִין לְמַטְרוֹנִיתָא, פַּקִּיד לְאוּמָנִין הֵיכָלָא דְּא בְּדוּךְ פְּלַן, וְהֵיכָלָא דָּא בְּדוּךְ פְּלַן, הָכָא אֲתַר לְעַרְסָא, וְהָכָא אֲתַר לְנַיְיחָא. כֵּיוָן דַּעֲבִידוּ לוֹן אוּמָנִין, אַחְמִיוּ לְמַלְכָּא. כָּךְ וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, מָארֵי דְּבֵיתָא, אִישׁ הָאֱלֹהִים, כֵּיוָן דְּאִשְׁתַּכְלַל הֵיכָלָא, מַטְרוֹנִיתָא זְמִינַת לְמַלְכָּא לְהֵיכָלָא, זְמִינַת לְבַעֲלָהּ עִמָּהּ, בְּגִין כָּךְ וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה.

אֲבָל לָמָּה וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה? אֶלָּא, לְמֶלֶךְ שֶׁרָצָה לִבְנוֹת פַּלְטֵרִין לִגְבִירָה, צִוָּה אֶת הָאֻמָּנִים: הֵיכָל זֶה בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְהֵיכָל זֶה בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, כָּאן מָקוֹם לַמִּטָּה, וְכָאן מָקוֹם לִמְנוּחָה. כֵּיוָן שֶׁעָשׂוּ אוֹתָם הָאֻמָּנִים, הֶרְאוּ לַמֶּלֶךְ. כָּךְ וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, בַּעַל הַבַּיִת, אִישׁ הָאֱלֹהִים. כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁלַם הַהֵיכָל, הִזְמִינָה הַגְּבִירָה אֶת הַמֶּלֶךְ לַהֵיכָל, הִזְמִינָה אֶת בַּעְלָהּ אִתָּהּ, מִשּׁוּם כָּךְ וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה.

דף רלט:

וּבְגִין דְּמֹשֶׁה מָארֵי דְּבֵיתָא אִיהוּ, מַה כְּתִיב, (שמות לג) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, מֹשֶׁה דְּאִיהוּ מָארֵי דְּבֵיתָא, (דף רלט ע"ב) עָבִיד הָכִי, מַה דְּלֵית רְשׁוּ לְבַר נָשׁ אָחֳרָא לְמֶעְבַּד הָכִי.

וּמִשּׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה הוּא בַּעַל הַבַּיִת, מַה כָּתוּב? (שמות לג) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. מֹשֶׁה שֶׁהוּא בַּעַל הַבַּיִת עָשָׂה כָּךְ, מַה שֶּׁאֵין רְשׁוּת לְאִישׁ אַחֵר לַעֲשׂוֹת כָּךְ.

וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו, דַּרְגָּא אָחֳרָא עִלָּאָה, וּכְדֵין בְּשַׁעְתָּא דְּאִזְדַּמַּן מֹשֶׁה לְמֵיעַל, כְּדֵין פָּתַח וְאָמַר, (ויקרא א) אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם. מַאי אָדָם הָכָא. אֶלָּא כַּד אִתְחַבְּרוּ שִׁמְשָׁא וְסִיהֲרָא כְּחֲדָא, פָּתַח וְאָמַר אָדָם. כְּדְכְתִיב, (חבקוק ג) שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבוּלָה, עָמַד, וְלֹא עָמְדוּ.

וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו - דַּרְגָּא אַחֳרָת עֶלְיוֹנָה. וְאָז, בְּשָׁעָה שֶׁהִזְדַּמֵּן מֹשֶׁה לְהִכָּנֵס, אָז פָּתַח וְאָמַר, אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם. מָה אָדָם עוֹשֶׂה כָּאן? אֶלָּא כְּשֶׁהִתְחַבְּרוּ שֶׁמֶשׁ וּלְבָנָה כְּאֶחָד, פָּתַח וְאָמַר אָדָם, כַּכָּתוּב (חבקוק ג) שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה. עָמַד, וְלֹא עָמְדוּ.

כִּי יַקְרִיב מִכֶּם, הָכָא אִתְרְמִיז, מַאן דְּיַעֲבִיד פּוּלְחָנָא דְּקָרְבְּנָא שְׁלִים, דְּיִשְׁתַּכַּח דְּכַר וְנוּקְבָא. מַשְׁמַע דְּכְתִיב מִכֶּם, דְּיִשְׁתַּכַּח בְּחֵיזוּ דִּלְכוֹן. קָרְבָּן לַה' דְּאַקְרִיב כֹּלָּא, לְאִתְאַחָדָא כְּחֲדָא, לְעֵילָּא וְתַתָּא.

כִּי יַקְרִיב מִכֶּם - כָּאן נִרְמָז, מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה עֲבוֹדַת קָרְבַּן הַשָּׁלֵם, שֶׁיִּמָּצֵא זָכָר וּנְקֵבָה. מַשְׁמַע שֶׁכָּתוּב מִכֶּם, שֶׁיִּמָּצֵא בַּמַּרְאֶה שֶׁלָּכֶם. קָרְבַּן לַה' - שֶׁמַּקְרִיב הַכֹּל לְהֵאָחֵז כְּאֶחָד, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

מִן הַבְּהֵמָה, לְאַחֲזָאָה אָדָם וּבְהֵמָה, כֹּלָּא כְּחֲדָא. מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן. אִלֵּין רְתִיכִין, דְּאִינּוּן דַּכְיָין. דְּכֵיוָן דְּאָמַר מִן הַבְּהֵמָה, יָכוֹל מִכֹּלָּא, בֵּין דַּכְיָין בֵּין מְסָאֲבָן. הֲדַר וְאָמַר, מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן.

מִן הַבְּהֵמָה - לְהַרְאוֹת אָדָם וּבְהֵמָה הַכֹּל כְּאֶחָד. מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן - אֵלּוּ הַמֻּרְכָּבוֹת הַטְּהוֹרוֹת. שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר מִן הַבְּהֵמָה, יָכוֹל מִן הַכֹּל, בֵּין טְהוֹרוֹת וּבֵין טְמֵאוֹת? חָזַר וְאָמַר מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן.

תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם. קָרְבָּנִי מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי קָרְבַּנְכֶם. אֶלָּא בְּקַדְמִיתָא קָרְבָּן לַה', וְהַשְׁתָּא קָרְבַּנְכֶם. קָרְבָּן לַה' אָדָם. קָרְבַּנְכֶם מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן, לְאַחֲזָאָה יְחוּדָא מִתַּתָּא לְעֵילָּא, וּמֵעֵילָּא לְתַתָּא. מִתַּתָּא לְעֵילָּא, הַיְינוּ קָרְבָּן לַה'. מֵעֵילָּא לְתַתָּא, הַיְינוּ קָרְבַּנְכֶם.

תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם, קָרְבָּנִי הָיָה צָרִיךְ (לכתב) ! מַה זֶּה קָרְבַּנְכֶם? אֶלָּא בַּתְּחִלָּה קָרְבַּן לַה', וְעַכְשָׁו קָרְבַּנְכֶם. קָרְבַּן לַה' אָדָם. קָרְבַּנְכֶם מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן, לְהַרְאוֹת יִחוּד מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה וּמִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה הַיְינוּ קָרְבַּן לַה'. מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה הַיְינוּ קָ רְבַּנְכֶם.

לְמַלְכָּא, דְּאִיהוּ יָתִיב בְּטוּרְסָקָא עִלָּאָה, לְעֵילָּא לְעֵילָּא, וְכָרְסְיָא אִתְתַּקַּן עַל הַהוּא טוּרְסָקָא, וּמַלְכָּא עִלָּאָה עַל כֻּלָּא. בַּר נָשׁ דְּקָרִיב דּוּרוֹנָא לְמַלְכָּא, בָּעָא לְסַלְקָא מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, עַד דְּסָלִיק מִתַּתָּא לְעֵילָּא לְאֲתַר דְּמַלְכָּא יָתִיב, עִלָּאָה עַל כֻּלָּא. וּכְדֵין יָדְעִין דְּהָא סָלְקִין דּוּרוֹנָא לְמַלְכָּא, וְהַהוּא דּוּרוֹנָא דְמַלְכָּא אִיהוּ. נָחִית דּוּרוֹנָא מֵעֵילָּא לְתַתָּא, הָא יָדְעִין דְּהַהוּא דּוּרוֹנָא דְמַלְכָּא נָחִית מֵעֵילָּא, לְרַחֵימָא דְמַלְכָּא דְּאִיהוּ לְתַתָּא.

לְמֶלֶךְ שֶׁיּוֹשֵׁב עַל הַר עֶלְיוֹן, לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְכִסֵּא מֻתְקָן עַל אוֹתוֹ הַר, וּמֶלֶךְ עֶלְיוֹן עַל הַכֹּל. אָדָם שֶׁמַּקְרִיב דּוֹרוֹן לַמֶּלֶךְ, צָרִיךְ לַעֲלוֹת מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה עַד שֶׁעוֹלֶה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, לְמָקוֹם שֶׁהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עֶלְיוֹן עַל הַכֹּל, וְאָז יוֹדְעִים שֶׁהֲרֵי מַעֲלִים דּוֹרוֹן לַמֶּלֶךְ, וְאוֹתוֹ דּוֹרוֹן הוּא שֶׁל הַמֶּלֶךְ. יוֹרֵד הַדּוֹרוֹן מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, הֲרֵי יוֹדְעִים שֶׁאוֹתוֹ דּוֹרוֹן שֶׁל הַמֶּלֶךְ יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה לַאֲהוּב הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא לְמַטָּה.

כְּךָ בְּקַדְמִיתָא, אָדָם סָלִיק בְּדַרְגּוֹי מִתַּתָּא לְעֵילָּא, וּכְדֵין קָרְבַּן לַה'. מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר, נָחִית בְּדַרְגּוֹי מֵעֵילָּא לְתַתָּא, וּכְדֵין קָרְבַּנְכֶם. בְּגִינֵי כְּךָ כְּתִיב, (שיר השירים ה) אֲכַלְתִּי יַעָרִי עִם דְּבָשִׁי שָׁתִיתִי יֵינִי עִם חֲלָבִי. הַיְינוּ אָדָם וְקָרְבָּן לַה'. אִכְלוּ רֵעִים, הַיְינוּ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן, וּכְדֵין תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם.

כְּךָ בַּתְּחִלָּה, אָדָם עוֹלֶה בְּדַרְגּוֹתָיו מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְאָז קָרְבַּן לַה'. מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר, יוֹרֵד בְּדַרְגּוֹתָיו מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְאָז זֶה קָרְבַּנְכֶם. וּמְשׁוּם כְּךָ כָּתוּב (שיר ה) אֲכַלְתִּי יַעָרִי עִם דְּבָשִׁי שָׁתִיתִי יֵינִי עִם חֲלָבִי, הַיְינוּ אָדָם וְקָרְבַּן לַה'. אִכְלוּ רֵעִים, הַיְינוּ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן, וְאָז תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם.

אָתוּ רִבִּי יִצְחָק וְרִבִּי יְהוּדָה וּנְשָׁקוּהוּ עַל רֵישֵׁיהּ. אָמְרוּ, בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּזַכֵּינָא לְמִשְׁמַע דָּא, וּבְרִיךְ רַחֲמָנָא, דְּלָא אִתְאֲבִידוּ מִלִּין אִלֵּין בְּהַהוּא סָבָא. קָמוּ וְאָזְלוּ. עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, חָמוּ חַד גֻּפָּן נְטִיעַ בְּחַג גִּנָּא.

בָּאוּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה וּנְשָׁקוּהוּ עַל רֹאשׁוֹ. אָמְרוּ, בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁזִּכִּינוּ לִשְׁמֹעַ אֶת זֶה, וּבָרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁלֹּא נֶאֶבְדוּ הַדְּבָרִים הַלָּלוּ בְּאוֹתוֹ זָקֵן. קָמוּ וְהָלְכוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ גֶּפֶן אַחַת נְטוּעָה בְּגִנָּה אַחַת.

פָּתַח הַהוּא יְנוּקָא וְאָמַר, אִסְרִי לְגֶפֶן עִירֹה וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנִי אֲתוֹנוֹ הַאי קְרָא רָזָא עִלָּאָה הוּא. אִסְרִי, אָסַר מִבָּעֵי לֵיהּ. עִירֹה, עַיִר מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא רָזָא הוּא, לְדַרְדְּקֵי דְּאִינּוּן בְּבֵי רַב, לְאִסְתַּמָּרָא מֵהַהוּא גִּירָא דְּעַיִר, וּשְׁמָא קַדִּישָׁא אִתְכְּלִיל תַּמָּן י"ה.

פָּתַח אוֹתוֹ תִּינוֹק וְאָמַר, אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנִי אֲתוֹנוֹ. פָּסוּק זֶה הוּא סוֹד עֶלְיוֹן. אִסְרִי!? אָסַר הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! עִירֹה!? עַיִר הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! אֶלָּא סוֹד הוּא לַדַּרְדַּקִּים שֶׁהֵם בְּבֵית רַבָּן לְהִשָּׁמֵר מֵאוֹתוֹ הַחֵץ שֶׁל עַיִר, וְהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ נִכְלָל שָׁם י"ה.

וּכְמָה דְּהָכָא אִתְרְמִיז שְׁמָא קַדִּישָׁא, הָכִי נָמֵי וְלַשֹּׂרֵקָה, שׂוֹרֵק מִבָּעֵי לֵיהּ. אִתְכְּלִיל תַּמָּן ו"ה. בְּנִי בֶּן מִבָּעֵי לֵיהּ. שׂוֹרֵק, כְּדִכְתִיב, (ירמיה ב) וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק. בֵּן, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (זכריה ט) בֶּן אֲתוֹנוֹת. אַמַּאי שׂוֹרֵקָה, וְאַמַּאי בְּנִי.

וּכְמוֹ שֶׁכָּאן רָמוּז הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, כָּךְ גַּם וְלַשֹּׂרֵקָה, שׂוֹרֵק הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! נִכְלָל שָׁמָּה ו"ה. בְּנִי!? בֶּן הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! שׂוֹרֵק, כַּכָּתוּב (ירמיה ב) וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק. בֵּן, כַּכָּתוּב (זכריה ט) בֶּן אֲתוֹנוֹת. לָמָּה שׂרֵקָה, וְלָמָּה בְּנִי?

אֶלָּא, כְּמָה דְּאִית שְׁמָא קַדִּישָׁא לְאַכְפְיָא לְעֵיר, הָכִי נָמֵי, אִית שְׁמָא קַדִּישָׁא, לְאַכַּפְיָא חֵילָא אָחֳרָא, דְּאִיהִי חַמְרָא, דְּאִלְמְלֵא דְּשָׁמָא קַדִּישָׁא אִתְרְמִיז הָכָא, הֲווּ מְטַרְטְשֵׁי עַלְמָא, י"ה בְּחֵילָא דָּא, (ס"א וי"ה) ו"ה בְּחֵילָא דָּא, לְאִסְתַּמָּרָא עַלְמָא מִנַּיְיהוּ, וּלְאִסְתַּמָּרָא בַּר נָשׁ, דְּלָא יִשְׁלְטוּן בֵּיהּ בְּעַלְמָא.

אֶלָּא, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ שֵׁם קָדוֹשׁ לִכְפּוֹת אֶת הָעֵיר, כָּךְ גַּם יֵשׁ שֵׁם קָדוֹשׁ לִכְפּוֹת כֹּחַ אַחֵר, שֶׁהוּא חֲמוֹר, שֶׁאִלְמְלֵא הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ רָמוּז כָּאן, הָיוּ מַחֲרִיבִים עוֹלָם, י"ה בְּכֹחַ זֶה, [וי"ה] ו"ה בְּכֹחַ זֶה, לִשְׁמֹר מֵהֶם אֶת הָעוֹלָם, וְלִשְׁמֹר אֶת הָאָדָם שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בּוֹ בָּעוֹלָם.

אִסְרִי לַגֶּפֶן, מַאי גֶּפֶן. דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, אַמַּאי אִתְקְרִיאַת גֶּפֶן. אֶלָּא מַה גֶּפֶן, לָא מְקַבְּלָא עֲלָהּ נְטִיעָא אָחֳרָא, הָכִי נָמֵי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, לָא מְקַבְּלָא עֲלָהּ אֶלָּא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּבְגִין כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, אִתְכַּפְיָין קַמָּהּ כָּל חֵילִין אָחֳרָנִין, וְלָא יָכְלִין לְאַבְאָשָׁא וּלְשַׁלְטָאָה בְּעַלְמָא. וְעַל דָּא אַטִּיל קְרָא שְׁמָא קַדִּישָׁא בֵּינַיְיהוּ, בְּהַאי גִּיסָא וּבְהַאי גִּיסָא. בְּנִי אֲתוֹנוֹ, דְּאִתְעַקַּר בְּגִין הַהוּא שׂוֹרֵק, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק וְגוֹ'.

אִסְרִי לַגֶּפֶן, מַאי גֶּפֶן? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְלָמָּה נִקְרֵאת גֶּפֶן? אֶלָּא מַה גֶּפֶן לֹא מְקַבֶּלֶת עָלֶיהָ נְטִיעָה אַחֶרֶת, כָּךְ גַּם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לֹא מְקַבֶּלֶת עָלֶיהָ אֶלָּא אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוּם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִכְפִּים לְפָנֶיהָ כָּל הַכֹּחוֹת הָאֲחֵרִים וְלֹא יְכוֹלִים לְהָרַע וְלִשְׁלֹט בָּעוֹלָם, וְלָכֵן הִטִּיל הַכָּתוּב אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בֵּינֵיהֶם בְּצַד זֶה וּבְצַד זֶה. בְּנִי אֲתוֹנוֹ, שֶׁנֶּעֱקַר מִשּׁוּם אוֹתוֹ שׂוֹרֵק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק וְגוֹ'.

דף רמ.

כִּבֵּס בַּיַּיִן לְבוּשׁוֹ וְגוֹ', כִּבֵּס, כּוֹבֵס מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא כִּבֵּס, מִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עַלְמָא, וּמַאן אִיהוּ, דָּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא. בַּיַּיִן סְטַר שְׁמָאלָא. וּבְדַם עֲנָבִים סְטַר שְׁמָאלָא. לְתַתָּא. וְזִמִּין מַלְכָּא

מְשִׁיחָא (דף רמ ע"א) לְשַׁלְטָאָה לְעֵילָא עַל כָּל חֵילִין אָחֳרָנִין דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וּלְתַבְרָא תּוֹקְפֵיהוֹן מֵעֵילָא וּמִתַּתָּא.

כְּבַס בַּיַּיִן לְבוּשׁוֹ וְגוֹ'. כְּבַס?! כּוֹבֵס הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! אֶלָּא כְּבַס מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וּמֵיהוּ? זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. בַּיַּיִן - צַד הַשְּׂמֹאל. וּבְדָם עֲנָבִים - צַד הַשְּׂמֹאל, לְמַטָּה. וְעַתִּיד מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ לִשְׁלֹט לְמַעְלָה עַל כָּל הַכֹּחוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְלִשְׁבֹּר אֶת כֹּחָם מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה.

דָּבָר אַחֵר, כְּבַס בַּיַּיִן לְבוּשׁוֹ, כְּגַוְונָא דְהַאי חַמְרָא, אַחֲזֵי חֵידוּ, וְכוּלֵיהּ דִּינָא. (לעמין עובדי עבודת כוכבים ומזלות). הָכִי נָמֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא, יֶחֱזֵי חֵדוּ לְיִשְׂרָאֵל, וְכוּלֵיהּ דִּינָא לְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. כְּתִיב, (בראשית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם, דָּא רוּחָא דְמַלְכָּא מְשִׁיחָא, וּמַן יּוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא, אַסְחֵי לְבוּשֵׁיהּ בְּחַמְרָא עִלָּאָה.

דָּבָר אַחֵר כְּבַס בַּיַּיִן לְבוּשׁוֹ - כְּמוֹ הַיַּיִן הַזֶּה, מְרַאֶה שִׂמְחָה, וְכֻלּוֹ דִּין [לעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות]. כָּךְ גַּם מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, יַרְאֶה שִׂמְחָה לְיִשְׂרָאֵל, וְכֻלּוֹ דִּין לָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. כְּתוּב (בראשית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם, זוֹ רוּחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, וּמִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הוּא רוֹחֵץ לְבוּשׁוֹ בַּיַּיִן הָעֶלְיוֹן.

חֲמֵי מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ, חַכְלִילִי עֵינַיִם מְיַּיִן וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלָב, דָּא חַמְרָא עִלָּאָה, (ס"א דמרוי דאוריתא) דְּאוֹרַיְיתָא דְּמַרְוֵי, מְנַיהּ שָׁתֵי. וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלָב, דְּהָא אוֹרַיְיתָא יַיִן וְחָלָב, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

רְאֵה מַה כְּתוּב אַחֲרָיו, חַכְלִילִי עֵינַיִם מְיַּיִן וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלָב. זֶה יַיִן הָעֶלְיוֹן, [שמרוה של התורה] שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁמְּרַוֶּה, מִמֶּנּוּ שׁוֹתֶה. וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלָב, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה יַיִן וְחָלָב, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

כְּתִיב, (תהלים קד) וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ (ס"א אמאי, בגין דמאתר דחדוה קאתי, ומאן הוא סופיה דקרא) לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן, וַדַּאי מֵאָתַר דְּאִתְקְרֵי שָׁמֶן. תָּא חֲזֵי, שֵׁירְתָא דְחַמְרָא חֶדְוָה, הוּא אֲתַר דְּכָל חֵידוּ מִנֵּיהּ נַפְקָא. וְסוֹפֵיהּ דִּינָא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּסוֹפָא דִילֵיהּ, אֲתַר כְּנִישׁוּ דְּכֹלָּא, דִּינָא הוּא, וּבֵיהּ אִתְדָּן עָלְמָא. וְעַל דָּא שֵׁירוּתָא חֶדְוָה, וְסוֹפָא דִינָא. בְּגִינֵי כָךְ, לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן. מֵאָתַר דְּכָל חֶדְוָה מִנֵּיהּ נָפְקָא.

כְּתוּב (תהלים קד) וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ [למה? משום שממקום של שמחה הוא בא, ומהו סוף הפסוק]? לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן, וַדַּאי מִמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמֶן. בֹּא רְאֵה, שִׁירַת הַיַּיִן חֶדְוָה, הוּא מָקוֹם שֶׁכָּל שִׂמְחָה יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, וְסוֹפוֹ דִּין, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁסּוֹפוֹ מָקוֹם כִּנּוּס שֶׁל הַכֹּל, דִּין הוּא, וּבוֹ נִדּוֹן הָעוֹלָם, וְלָכֵן רֵאשִׁית חֶדְוָה, וְסוֹף דִּין. מִשּׁוּם כָּךְ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן, מִמָּקוֹם שֶׁכָּל חֶדְוָה יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ.

וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד, מַאן לֶחֶם. אֶלָּא לֶחֶם עִלָּאָה סָעִיד (סמיך), וְאִי תֵּימָא, דְּבֵיהּ תַּלְיָיא סְעִידוּ דְעָלְמָא בִּלְחוֹדוֹי, לָאו הָכִי, דְּהָא לֵילְיָא בְּלָא יוֹמָא, לָא אִשְׁתַּכַּח, וְלָא בָּעֵי לְאַפְרָשָׁא לוֹן. וּמַאן דְּאַפְרִישׁ לוֹן, יִתְפָּרֵשׁ מֵחַיִּין, וְהַיְינוּ דִכְתִיב, (דברים ח) לְמַעַן הוֹדִיעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם. בְּגִין דְּלָא בָּעֵי לְאִתְפָּרְשָׁא.

וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד, אֵיזֶה לֶחֶם? אֶלָּא לֶחֶם סוֹעֵד [סומך] אֶת הָעוֹלָם. וְאִם תֹּאמַר שֶׁבּוֹ תָּלוּי לְבַדּוֹ סַעַד הָעוֹלָם - לֹא כָּךְ, שֶׁהֲרֵי לֵילָה בְּלִי יוֹם לֹא נִמְצָא, וְלֹא צָרִיךְ לְהַפְרִידָם. וּמִי שֶׁמַּפְרִידָם יִתְפָּרֵד מֵהַחַיִּים, וְהַיְנוּ שֶׁכָּתוּב (דברים ח) לְמַעַן הוֹדִיעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְהַפְרִיד.

וְאִי תֵּימָא, דָּוִד הֵיךְ קָאָמַר וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד, הוֹאִיל וְלָא תַּלְיָיא בֵּיהּ בְּלְחוֹדוֹי סָעִידוּ דְּעָלְמָא. אֶלָּא דַּיְיקָא דְּמִלָּה, וְלֶחֶם, וא"ו אִיתּוֹסָף, כְּמוֹ וַיְיָ, וְעַל דָּא, כֻּלָּא אִשְׁתַּכַּח כְּחָדָא.

וְאִם תֹּאמַר, דָּוִד אֵיךְ אָמַר וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד, הוֹאִיל וְלֹא תָלוּי בּוֹ לְבַדּוֹ סַעַד כָּל הָעוֹלָם? אֶלָּא דִּיּוּק הַדִּבּוּר וְלֶחֶם, וְא"ו הִתּוֹסָף, כְּמוֹ וַה', וְעַל זֶה הַכֹּל נִמְצָא כְּאֶחָד.

תָּא חֲזֵי, מַאן דְּמְבָרֵךְ עַל מְזוֹנָא, לָא יְבָרֵךְ עַל פְּתוֹרָא רֵיקָנְיָא, וּבָעֵי נַהֲמָא לְאִשְׁתַּכְּחָא עַל פְּתוֹרָא, וְכַסָּא דְּחַמְרָא בֵּימִינָא. מַאי טַעְמָא, בְּגִין לְקַשְׁרָא שְׁמָאלָא בֵּימִינָא, וְנַהֲמָא דְּיִתְבָּרֵךְ מַנַּיְיהוּ, וּלְאִתְקַשְּׁרָא בְּהוּ, וּלְמֶהֱוֵי כֻּלָּא חַד קִשּׁוּרָא, לְבָרְכָא שְׁמָא קַדִּישָׁא בְּדָקָא יָאוּת. דְּהָא לֶחֶם אִתְקַשַּׁר בְּיַיִן, וְיַיִן בֵּימִינָא, וּכְדֵין בִּרְכָאן שַׁרְיָין בְּעָלְמָא, וּפָתוֹרָא אִשְׁתְּלִים כְּדָקָא יָאוּת.

בֹּא רְאֵה, מִי שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן, לֹא יְבָרֵךְ עַל שֻׁלְחָן רֵיק, וְצָרִיךְ לְהַמְצִא לֶחֶם עַל הַשֻּׁלְחָן וְכוֹס שֶׁל יַיִן בִּימִין, מָה הַטַּעַם? בִּשְׁבִיל לְקַשֵּׁר שְׂמאל בַּיָּמִין, וְלֶחֶם שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מֵהֶם וּלְהִתְקַשֵּׁר בָּהֶם, וְלִהְיוֹת הַכֹּל קֶשֶׁר אֶחָד, לְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כָּרָאוּי. שֶׁהֲרֵי לֶחֶם נִקְשָׁר בְּיַיִן, וְיַיִן בְּיָמִין, וְאָז הַבְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת בָּעוֹלָם, וְהַשֻּׁלְחָן נִתְקַן כָּרָאוּי.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, אִלְמָלֵא לֹא אִזְדַּמַּן לָן אוֹרְחָא דָּא אֶלָּא לְמִשְׁמַע מִלִּין אִלֵּין, דַּי לָן. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, יָאוֹת הוּא לְהַאי יְנוּקָא דְּלֹא יְנַדַּע כָּל הַאי, וַאֲנָא מְסָתְּפִינָא עֲלֵיהּ. אִי יִתְקַיֵּים בְּעַלְמָא בְּגִין הַאי. אָמַר רִבִּי יִצְחָק וְלָמָּה. אָמַר לֵיהּ, בְּגִין דְּהַאי רַבְיָא יָכִיל לְאִסְתַּכְּלָא בְּאַתְרָא דְּלֵית רְשׁוּ לְבַר נָשׁ לְאִסְתַּכְּלָא בֵּיהּ. וּמְסָתְּפִינָא עֲלוֹי, דְּעַד לָא יְמְטֵי לְפָרְקוֹי, יַשְׁגַּח וְיִסְתַּכַּל וְיַעֲנְשׁוּן לֵיהּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִלְמָלֵא לֹא הִזְדַּמְּנָה לָנוּ דֶּרֶךְ זוֹ אֶלָּא לִשְׁמֹעַ הַדְּבָרִים הַלָּלוּ - דַּי לָנוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נָאֶה הוּא לְתִינוֹק זֶה שֶׁלֹּא יֵדַע כָּל זֶה, וַאֲנִי פּוֹחֵד עָלָיו אִם יִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם מִשּׁוּם זֶה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְלָמָּה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁתִּינוֹק זֶה יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין רְשׁוּת לְאָדָם לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, וַאֲנִי פּוֹחֵד עָלָיו, שֶׁעַד שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לְפָרְקוֹ יַשְׁגִּיחַ וְיִסְתַּכֵּל וְיַעֲנִישׁוּ אוֹתוֹ.

שְׁמַע הַהוּא יְנוּקָא. אָמַר, לָא מְסָתְּפִינָא מֵעוֹנָשָׁא לְעָלְמִין, דְּהָא בְּשַׁעְתָּא דְּאִסְתַּלִּיק אַבָּא מֵעָלְמָא, בָּרִיךְ לִי וְצַלֵּי עָלַי. וִידַעְנָא דִּזְכוּתָא דְּאַבָּא יָגֵין עָלַי. אָמְרוּ לֵיהּ, וּמַאן הוּא אֲבוּךָ. אָמַר, (נ"א ליתא רב יהודה) בְּרִיהּ דְּרַב הַמְנוּנָא סָבָא, נָטְלוּ לֵיהּ, וְאַרְכְּבוּהָ עַל כְּתֵפַיְיהוּ תְּלַת מִילִין.

שְׁמַע אוֹתוֹ הַתִּינוֹק. אָמַר, אֵינִי פּוֹחֵד מֵעָנָשׁ לְעוֹלָמִים, שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁאַבָּא הִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, בֵּרַךְ אוֹתִי וְהִתְפַּלֵּל עָלַי, וְיָדַעְתִּי שֶׁזְּכוּת אָבִי תָּגֵן עָלַי. אָמְרוּ לוֹ, וּמִי הוּא אֲבִיךָ? אָמַר, [אין רבי יהודה] בְּנוֹ שֶׁל רַב הַמְנוּנָא הַזָּקֵן. לָקְחוּ אוֹתוֹ וְהִרְכִּיבוּ אוֹתוֹ עַל כְּתֵפֵיהֶם שְׁלֹשָׁה מִילִין.

קְרוּ עָלַיהּ, (שופטים יד) מֵהָאוֹכֵל יָצָא מַאֲכָל וּמֵעַז יָצָא מָתוֹק וְגוֹ'. אָמַר לוֹן הַהוּא יְנוּקָא, מִלָּה אֲתָא לְיַדַּיְיכוּ, פָּרִישׁוּ לָהּ. אָמְרוּ לֵיהּ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לָן אַרְחָא דְּחַיֵּי, אֵימָא אַנְתְּ.

קָרְאוּ עָלָיו, (שופטים יד) מֵהָאֹכֵל יָצָא מַאֲכָל וּמֵעַז יָצָא מָתוֹק וְגוֹ'. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ תִּינוֹק, דָּבָר בָּא לִידֵיכֶם, פָּרְשׁוּ אוֹתוֹ. אָמְרוּ לוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זִמֵּן לָנוּ אֶת דֶּרֶךְ הַחַיִּים, אֱמֹר אַתָּה.

פָּתַח וְאָמַר, מֵהָאוֹכֵל יָצָא מַאֲכָל וּמֵעַז יָצָא מָתוֹק. הַאי קְרָא, אִסְתַּכְּתָא אִית לָן בֵּיהּ, מֵהָאוֹכֵל, דָּא צַדִּיק, דִּכְתִיב, (משלי יג) צַדִּיק אוֹכֵל לְשׂוֹבַע נַפְשׁוֹ. צַדִּיק אוֹכֵל וְדַאי, וְנָטִיל כֹּלָּא, אֲמַאי, לְשׂוֹבַע נַפְשׁוֹ. לְמֵיהַב שָׂבְעָא, לְהַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי נַפְשׁוֹ דְּדָוִד. יָצָא מַאֲכָל, דְּאִלְמָלֵא הַהוּא צַדִּיק, לָא יִפּוּק מְזוֹנָא לְעָלְמִין, וְלָא יָכִיל עָלְמָא לְקַיְּימָא (ביה). וּמֵעַז יָצָא מָתוֹק, דָּא יִצְחָק, דְּבָרִיךְ לְיַעֲקֹב בְּטַל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ.

פָּתַח וְאָמַר, מֵהָאֹכֵל יָצָא מַאֲכָל וּמֵעַז יָצָא מָתוֹק, פָּסוּק זֶה יֵשׁ לָנוּ בּוֹ סָמָךְ. מֵהָאֹכֵל - זֶה צַדִּיק, שֶׁכָּתוּב (משלי יג) צַדִּיק אֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ. צַדִּיק אוֹכֵל וַדַּאי וְנוֹטֵל הַכֹּל, לָמָּה? לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ, לְתֵת שֹׂבַע לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא נֶפֶשׁ דָּוִד. יָצָא מַאֲכָל - שֶׁאִלְמָלֵא אוֹתוֹ צַדִּיק לֹא יֵצֵא מָזוֹן לְעוֹלָמִים וְלֹא יוּכַל הָעוֹלָם לַעֲמֹד [בו]. וּמֵעַז יָצָא מָתוֹק - זֶה יִצְחָק שֶׁבֵּרַךְ אֶת יַעֲקֹב (בראשית כז) בְּטַל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ.

דף רמ:

תּוּ, אַף עַל גַּב דְּכֹלָּא חַד, אִלְמָלֵא תּוּקְפָּא דְּדִינָא קַשְׁיָא, לָא נָפְקָא דְּבַשׁ. מַאן דְּבַשׁ. דָּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, דִּכְתִיב, (תהלים יט) וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים. מֵעַז, דָּא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, דִּכְתִיב, (תהלים כט) ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יָצָא מָתוֹק, דָּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. (דף רמ ע"ב)

עוֹד, אַף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל אֶחָד, אִלּוּלֵא תֹּקֶף הַדִּין הַקָּשֶׁה, לֹא יוֹצֵא דְּבַשׁ. מִי הַדְּבַשׁ? זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁכָּתוּב (תהלים יט) וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים. וּמֵעַז - זוֹ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, שֶׁכָּתוּב (שם כט) ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יָצָא מָתוֹק - זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

אֲזִלוּ כְּחָדָא תְּלַת יוֹמִין, עַד דְּמָטוּ לְטוּרְסָא דְּקִירָא דְּאִמַּיהּ. כֵּיוָן דְּחָמַאת לוֹן אַתְקָנִית בֵּיתָא, וְיַתְבוּ תַּמָּן תְּלַת יוֹמִין אָחֳרָנִין. בֵּרְכוּהוּ, וְאָזְלוּ, וְסִדְּרוּ מִלִּין קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר, וַדַּאי יְרוּתַת אוֹרַיְיתָא אַחְסִין, וְאִלְמָלֵא זְכוּתָא דַּאֲבָהָן יִתְעַנַּשׁ מִלְּעֵילָּא, אֲבָל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאִינּוּן דְּאָזְלִין בָּתַר אוֹרַיְיתָא, אַחְסִינוּ לָהּ אִינּוּן וּבְנֵיהוּ לְעָלְמִין. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה נט) וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וגו'.

הָלְכוּ כְּאֶחָד שְׁלֹשָׁה יָמִים, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לַמָּבוֹי שֶׁל הַקִּיר שֶׁל אִמּוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאָתָה אוֹתוֹ, סִדְּרָה אֶת הַבַּיִת, וְיָשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה יָמִים אֲחֵרִים. בֵּרְכוּ אוֹתוֹ וְהָלְכוּ, וְסִדְּרוּ דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר, וַדַּאי יְרֻשַּׁת

הַתּוֹרָה יָרַשׁ, וְאִלְמָלֵא זְכוּת אָבוֹת יֵעָנֵשׁ מִלְמַעְלָה. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאוֹתָם שֶׁהוֹלְכִים אַחַר הַתּוֹרָה, יוֹרְשִׁים אוֹתָהּ הֵם וּבְנֵיהֶם לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נט) וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְגוֹ'.

זְבוּלוּן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוֹף אֳנִיּוֹת וְיַרְכָתוֹ וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח, (תהלים מה) חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ. וְכִי דָּא הוֹד וְהָדָר, לְמֵיזַן זַיְינָא, וּלְאִזְדַּרְזָא בְּהַאי. מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, וְאַגַּח קְרָבָא בְּאוֹרַיְיתָא, וְזָרִיז גַּרְמֵיהּ בָּהּ, דָּא הוּא שְׁבָחָא (דמאריה), דָּא הוּא הוֹד וְהָדָר, וְאַתְּ אֲמַרְתְּ חֲגוֹר חַרְבְּךָ.

זְבוּלֻן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוֹף אֳנִיּוֹת וְיַרְכָתוֹ וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח, (תהלים מה) חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יֶרֶךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ. וְכִי זֶה הוֹד וְהָדָר לַחֲגֹר כְּלֵי זַיִן וּלְהִזְדָּרֵז בָּזֶה? מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְעוֹרֵךְ קְרָב בַּתּוֹרָה וּמְזָרֵז עַצְמוֹ בָּהּ - זֶהוּ שֶׁבַח [של רבונו], זֶהוּ הוֹד וְהָדָר, וְאַתָּה אוֹמֵר חֲגוֹר חַרְבְּךָ?

אֶלָּא, וַדַּאי עִקָּרָא דְמִלָּה, אֶת קַיְימָא קַדִּישָׁא. יְהֵב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְרָשִׁים לֵיהּ בִּבְנֵי נָשָׁא, בְּגִין דְּיִנְטְרוּן לֵיהּ, וְלָא יִפְגְּמוּן לֵיהּ בִּפְגִימוּ לְהַאי רְשִׁימָא דְמַלְכָּא. וּמַאן דְּפָגִים לֵיהּ, הָא קָאִים לְקֳבָלֵיהּ (ויקרא כו) חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית, לְנַקְמָא נוּקְמָא דִּבְרִית קַדִּישָׁא, דְּאִתְרְשִׁים בֵּיהּ, וְהוּא פָּגִים לֵיהּ.

אֶלָּא וַדַּאי שֶׁעִקַּר הַדָּבָר, אוֹת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְרָשַׁם אוֹתוֹ בִּבְנֵי אָדָם כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִפְגְּמוּ אוֹתוֹ בִּפְגָם אֶת רֹשֶׁם הַמֶּלֶךְ הַזֶּה, וּמִי שֶׁפּוֹגֵם אוֹתוֹ, הֲרֵי עוֹמֶדֶת נֶגְדּוֹ (ויקרא כו) חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית, לִנְקֹם נִקְמַת הַבְּרִית הַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּרְשַׁם בּוֹ, וְהוּא פּוֹגֵם אוֹתוֹ.

וּמַאן דְּבָעֵי לְנַטְרָא הַאי אָתַר, יְזַדְּרֵז וְיִתַּקֵּן בְּגַרְמֵיהּ, וְיִשַּׁוֵּי לְקֳבָלֵיהּ, בְּשַׁעְתָּא דְּיִצְרָא בִּישָׁא יִתְקַף עָלּוֹי, לְהַאי חֶרֶב דְּקַיְימָא עַל יֶרֶךְ, לְאִתְפָּרְעָא מִמַּאן דְּפָגִים הַאי אָתָר. וּכְדֵין, חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יֶרֶךְ גִּבּוֹר, גִּבּוֹר אִיהוּ, גִּבּוֹר אִתְקְרֵי. וְעַל דָּא הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ.

וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִשְׁמֹר מָקוֹם זֶה, יְזַדְּרֵז וְיִתַּקֵּן עַצְמוֹ וְיִשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהַיֵּצֶר תּוֹקֵף אוֹתוֹ אֶת הַחֶרֶב שֶׁעוֹמֶדֶת עַל הַיָּרֵךְ, לְהִפָּרַע מִמִּי שֶׁפּוֹגֵם מָקוֹם זֶה, וְאָז חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יֶרֶךְ גִּבּוֹר. גִּבּוֹר הוּא, וְגִבּוֹר נִקְרָא. וְעַל כָּךְ הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ.

דָּבָר אַחֵר, חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יֶרֶךְ גִּבּוֹר. מַאן דְּנָפִיק בְּאָרְחָא, יִתַּקֵּן גַּרְמֵיהּ בְּצִלּוֹתָא דְמָארֵיהּ, וְיִזְדָּרֵז בְּהַאי (מ"ט ע"ב) צְדָק, חֶרֶב עִלָּאָה, בְּצִלּוֹתָא וּבָעוּתִין עַד לָא יִפּוּק לְאָרְחָא. כְּדְכְתִיב, (תהלים פה) צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו. תָּא חֲזֵי, זְבוּלוּן נָפִיק תְּדִירָא לִשְׁבִילִין וְאָרְחִין, וְאַגַּח קְרָבִין, וְאִזְדָּרֵז בְּהַאי חֶרֶב עִלָּאָה, בְּצִלּוֹתָא וּבָעוּתִין, עַד לָא נָפִיק בְּאָרְחָא, וּכְדֵין נָצַח עַמִּין, וְאִתְתַּקַּף עֲלַיְיהוּ. וְאִי תֵּימָא יְהוּדָה, הָא אִתְתַּקַּן בְּהַאי, לְאַגָּחָא קְרָבִין, וְתַקּוּנִין, בְּהַאי חֶרֶב, אַמַּאי זְבוּלוּן. אֶלָּא.

דָּבָר אַחֵר חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יֶרֶךְ גִּבּוֹר - מִי שֶׁיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, יְתַקֵּן עַצְמוֹ בִּתְפִלָּה שֶׁל רִבּוֹנוֹ וְיִזְדָּרֵז בַּצֶּדֶק הַזֶּה, חֶרֶב עֶלְיוֹנָה, בִּתְפִלָּה וּבַקָּשׁוֹת עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לַדֶּרֶךְ, כַּכָּתוּב (תהלים פה) צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ

פְּעָמָיו. בֹּא רְאֵה, זְבוּלוּן תָּמִיד יָצָא לַדְּרָכִים וְלִשְׁבִילִים וְעֶרֶךְ קָרְבוֹת, וְהִזְדָּרֵז בַּחֶרֶב הָעֶלְיוֹנָה הַזוֹ בִּתְפִלָּה וּבַקָּשׁוֹת עַד שֶׁלֹּא יָצָא לַדֶּרֶךְ, וְאָז נִצַּח אֶת הָעַמִּים וְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם. וְאִם תֹּאמַר, יְהוּדָה הֲרֵי נִתְקַן לָזֶה לְעֶרֶךְ קְרָבוֹת וְתִקּוּנִים בַּחֶרֶב הַזוֹ, לָמָּה

תָּא חֲזֵי, הַנֵּי תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, כְּלִילוּ תִּקּוּנָא דְּמַטְרוֹנִיתָא הֲווּ. תְּרֵין תִּקּוּנִין דְּנוּקְבֵי אָמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, חַד לְרַעֲיָא עִלָּאָה יוֹבֵלָא, וְחַד לְכַלָּה, שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה. חַד תִּקּוּנָא לְעֵילָא, וְחַד תִּקּוּנָא לְתַתָּא. עוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, הָכִי הוּא נָמֵי, בְּהַנֵּי תְּרֵי אַתְרֵי, חַד עוֹבָדָא לְעֵילָא, וְחַד עוֹבָדָא לְתַתָּא. וְעַל דָּא פְּתִיחָא דְאוֹרַיְיתָא בְּב'. עוֹבָדָא דִּלְתַתָּא, כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָא, דָּא עֲבַד עַלְמָא עִלָּאָה, וְדָא עֲבַד עַלְמָא תַּתָּאָה. כְּגַוְונָא דָּא.

אֶלָּא, בֹּא וְרְבוּאֵלהוּ, וְ? שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הַלָּלוּ, כֻּלָּם תִּקּוּן שֶׁל הַמַּלְכָּה הֵם. שְׁנֵי תִּקּוּנִים שֶׁל נְקֵבוֹת אָמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, אֶחָד לְרוֹעֶה הָעֶלְיוֹן - יוֹבֵל, וְאֶחָד לַכַּלָּה - שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה. תִּקּוּן אֶחָד לְמַעְלָה, וְתִקּוּן אֶחָד לְמַטָּה. גַּם מַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית הוּא כָּךְ, בִּשְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת הַלָּלוּ. מַעֲשֶׂה אֶחָד לְמַעְלָה, וּמַעֲשֶׂה אֶחָד לְמַטָּה, וְלָכֵן נִפְתְּחָה הַתּוֹרָה בְּב'. מַעֲשֶׂה שֶׁלְּמַטָּה כְּמַעֲשֶׂה שֶׁלְּמַעְלָה. זֶה עוֹשֶׂה עוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְזֶה עוֹשֶׂה עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. כְּמוֹ זֶה.

תְּרֵין תִּקּוּנִין דְּנוּקְבֵי קָאָמַר שְׁלֹמֹה, חַד לְעֵילָא, וְחַד לְתַתָּא. חַד לְעֵילָא, בְּתִקּוּנָא עִלָּאָה דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא. חַד לְתַתָּא, בְּתִקּוּנָא תַּתָּאָה כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָא.

שְׁנֵי תִּקּוּנִים שֶׁל נְקֵבוֹת אָמַר שְׁלֹמֹה, אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. אֶחָד לְמַעְלָה - בְּתִקּוּן עֶלְיוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. אֶחָד לְמַטָּה - בְּתִקּוּן תַּחְתּוֹן כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

תָּא חֲזֵי, זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְּיַעֲקֹב קַדִּישָׁא, דְּזָכָה לְהַאי. וְהָא אִתְּמַר, מִיּוֹמָא דְאִתְבְּרֵי עָלְמָא, לָא אִשְׁתַּכַּח עַרְסָא שְׁלֵימְתָא כְּעַרְסֵיהּ דְּיַעֲקֹב. וּבְשַׁעְתָּא דְּבָעָא לְאִסְתַּלָּקָא מֵעָלְמָא, כְּדֵין הֲוָה שְׁלִים, בְּכָל (רל"א ע"ב) סִטְרוֹי. אַבְרָהָם מִימִינֵיהּ, יִצְחָק מִשְּׂמָאלֵיהּ, הוּא בְּאֶמְצָעִיתָא, שְׁכִינְתָּא קַמַּיְיהוּ. כֵּיוָן דְּחָמָא יַעֲקֹב הַאי, קָרָא לְבָנוֹי, וְאָמַר לוֹן הֵאָסְפוּ, בְּגִין דְּיִשְׁתַּכַּח תִּקּוּנָא דִּלְעֵילָא וְתַתָּא.

בֹּא רְאֵה, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הַקָּדוֹשׁ שֶׁזָּכָה לָזֶה. וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא נִמְצְאָה מִטָּה שְׁלֵמָה כְּמוֹ מִטָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּבְשָׁעָה שֶׁרָצָה לְהִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, אָז הָיְתָה שְׁלֵם בְּכָל צְדָדֶיהָ. אַבְרָהָם מִימִינוֹ, יִצְחָק מִשְּׂמֹאלוֹ, הוּא בָּאֶמְצַע, שְׁכִינָה לְפָנָיו. כֵּיוָן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת זֶה, קָרָא לְבָנָיו וְאָמַר לָהֶם הֵאָסְפוּ, כְּדֵי שֶׁיִּמָּצֵא תִּקּוּן שֶׁלְּמַעְלָה וְשֶׁלְּמַטָּה.

תָּא חֲזֵי, רָזָא דְמִלָּה, תְּרֵין תִּקּוּנִין אִשְׁתַּכָּחוּ תַּמָּן, חַד עִלָּאָה, וְחַד תַּתָּאָה, לְמֶהֱוֵי כֹּלָּא שְׁלִים כְּדָקָא יָאוּת. תִּקּוּנָא עִלָּאָה, תִּקּוּנָא סָתִים וְגַלְיָא, דְּהָא תִּקּוּנָא דְיוֹבֵלָא אִיהוּ, הַהוּא דְּאָמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים כִּדְקָאָמְרָן, רֵישָׁא סָתִים הֲוָה דְּלָא אִתְגַּלְיָיא הָכָא, וְלָא יָאוֹת לְאִתְגַּלְיָיא. דְּרוֹעִין וְגוּפָא אִתְגַּלְיָין, וְהָא יְדִיעִין. שׁוֹקִין סְתִימוּ וְלָא אִתְגַּלְיָין. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דִּנְבוּאָה לָא שַׁרְיָא אֶלָּא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא. וְתִקּוּנָא דָּא סָתִים וְגַלְיָיא.

בֹּא רְאֵה אֶת סוֹד הַדָּבָר. שְׁנֵי תִקּוּנִים נִמְצְאוּ שָׁם, אֶחָד עֶלְיוֹן וְאֶחָד תַּחְתּוֹן, שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל שָׁלֵם כָּרָאוּי. תִּקּוּן עֶלְיוֹן, תִּקּוּן נִסְתָּר וְנִגְלֶה, שֶׁהֲרֵי תִּקּוּן שֶׁל הַיּוֹבֵל הוּא, אוֹתוֹ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, הָרֹאשׁ הַנִּסְתָּר שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה כָּאן וְלֹא יָפָה לְגַלּוֹתוֹ. הַזְּרוֹעוֹת וְהַגּוּף הִתְגַּלּוּ, וְהֵם יְדוּעִים. שׁוֹקַיִם נִסְתָּרוּ וְלֹא הִתְגַּלּוּ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁנִּבוּאָה לֹא שׁוֹרָה כִּי אִם בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְתִקּוּן זֶה נִסְתָּר וְנִגְלֶה.

דף רמא.

תִּקּוּנָא אָחֳרָא תַּתָּאָה, תִּקּוּנָא דְּכַלָּה דְּקָאָמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, הַאי תִּקּוּנָא דְּאִתְגַּלְיָיא יַתִּיר, וְתִקּוּנָא דָּא בִּתְרֵיסַר שִׁבְטַיָּין (דף רמא ע"א) דְּאִינּוּן תְּחוֹתָהּ, וְתִקּוּנָא דְּגוּפָא דִּילָהּ.

תִּקּוּן אַחֵר לְמַטָּה - תִּקּוּן הַכַּלָּה שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, זֶהוּ תִּקּוּן שֶׁהִתְגַּלָּה יוֹתֵר, וְתִקּוּן זֶה בִּשְׁנֵים עָשָׂר שִׁבָטִים, שֶׁהֵם תַּחְתֶּיהָ, וְתִקּוּן הַגּוּף שֶׁלָּהּ.

פָּתַח רִבִּי אַבָּא וְאָמַר, (מלכים א ז) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוּצָק וְגוֹ'. וּכְתִיב עוֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פּוֹנִים צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים נֶגְבָּה וְגוֹ' (רמ"ו ע"א) וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה וְגוֹ'. וּכְתִיב וְאֶת הַבָּקָר שְׁנֵים עָשָׂר תַּחַת הַיָּם (וגו'). עוֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר, הָכִי הוּא וַדַּאי, דְּדָא יָם מִתַּקְנָא בִּי"ב בְּתֵרִין עָלְמִין, בִּתְרֵיסַר לְעֵילָּא רְתִיכִין מְמַנָּן. לְעֵילָּא בִּתְרֵיסַר, לְתַתָּא תְּרֵיסַר שִׁבְטַיָּין. כֵּיוָן דְּחָמָא יַעֲקֹב תִּקּוּנָא עִלָּאָה, וְחָמָא שְׁכִינְתָּא קָאִים לְקִבְלֵיהּ, בָּעָא לְאַשְׁלְמָא תִּקּוּנָהָא, קָרָא לְבָנוֹהִי תְּרֵיסַר, וְאָמַר לוֹן הֵאָסְפוּ. אַתְקִינוּ גַּרְמַיְיכוּ לְאַשְׁלָמָא מְהֵימְנוּתָא.

פָּתַח רִבִּי אַבָּא וְאָמַר, (מלכים א ז) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוּצָק וְגוֹ'. וְכָתוּב עוֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פְּנִים צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פְּנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פְּנִים נֶגְבָּה וְגוֹ' וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה וְגוֹ'. וְכָתוּב וְאֶת הַבָּקָר שְׁנֵים עָשָׂר תַּחַת הַיָּם [וגו']. עוֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר, כָּךְ הוּא וַדַּאי, שֶׁהַיָּם הַזֶּה מִתְקָן בִּשְׁנֵים עָשָׂר בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בִּשְׁנֵים עָשָׂר לְמַעְלָה מֻרְכָּבוֹת מְמֻנּוֹת לְמַעְלָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר, לְמַטָּה שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבָטִים. כֵּיוָן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת הַתִּקּוּן הָעֶלְיוֹן וְרָאָה שְׁכִינָה עוֹמֶדֶת מוּלוֹ, רָצָה לְהַשְׁלִים תִּקּוּנֶיהָ. קָרָא לִשְׁנֵים עָשָׂר בָּנָיו, וְאָמַר לָהֶם הֵאָסְפוּ, הַתְקִינוּ עַצְמְכֶם לְהַשְׁלִים אֶת הָאֱמוּנָה.

תָּא חֲזֵי, תְּרֵיסַר שִׁבְטַיָּין, בְּד' דִּגְלִין, בְּד' סִטְרִין, שְׁלֹשָׁה פּוֹנִים צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם. וְהָכִי הוּא וַדַּאי, תְּלַת שִׁבְטַיָּין לְכָל סְטַר לְד' רוּחֵי עַלְמָא, וּתְלַת שִׁבְטַיָּין לִדְרוֹעָא דִּימִינָא, וּתְלַת שִׁבְטַיָּין לִדְרוֹעָא דִּשְׂמָאלָא, וּתְלַת שִׁבְטַיָּין, לְיַרְכָא יְמִינָא, וּתְלַת שִׁבְטַיָּין לְיַרְכָא שְׂמָאלָא, וְגוּפָא דִּשְׁכִינְתָּא עֲלַיְיהוּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, וְהַיָּם עֲלֵיהֶם.

בֹּא רְאֵה, שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבָטִים בְּאַרְבָּעָה דְגָלִים בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים, שְׁלֹשָׁה פּוֹנִים צָפוֹנָה, וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים יָמָּה, וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים נֶגְבָּה, וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים מִזְרָחָה, וְהַיָּם עֲלֵיהֶם. וְכָךְ הוּא וַדַּאי, שְׁלֹשָׁה שִׁבָטִים לְכָל צַד, לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וּשְׁלֹשָׁה שִׁבָטִים לִזְרוֹעַ יָמִין, וּשְׁלֹשָׁה שִׁבָטִים לִזְרוֹעַ שְׂמֹאל, וּשְׁלֹשָׁה שִׁבָטִים לְיֶרֶךְ יָמִין, וּשְׁלֹשָׁה שִׁבָטִים לְיֶרֶךְ שְׂמֹאל, וְגוּף הַשְּׁכִינָה עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְהַיָּם עֲלֵיהֶם.

מַאי טַעְמָא תְּלַת שִׁבְטִין לִדְרוֹעָא, וּתְלַת שִׁבְטִין לִירֵכָא, וְכֵן לְכֹלָּא. אֶלָּא רָזָא דְמִלָּה, תְּלַת קְשָׁרִין אִינּוּן בִּדְרוֹעָא יְמִינָא, וּתְלַת בִּשְׂמָאלָא, וּתְלַת בִּירֵכָא יְמִינָא, וּתְלַת קְשָׁרִין בִּירֵכָא שְׂמָאלָא, אִשְׁתַּכָּחוּ תְּרֵיסַר קְשָׁרִין לְאַרְבַּע סִטְרִין, וְגוּפָא עֲלַיְיהוּ. אִשְׁתַּכָּחוּ תְּרֵיסַר עִם גּוּפָא כְּגַוְונָא דִלְעֵילָּא. מְנָא לָן, דִּכְתִיב, כָּל אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר. וְזֹאת, בְּגִין דְּבָהּ אִשְׁתְּלִים חוּשְׁבָּנָא, כְּמָה דְאִתְּמַר וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה. (זכריה ד) שִׁבְעָה עֵינֵי ה', אִינּוּן שִׁבְעָה עֵינֵי הָעֵדָה. שִׁבְעִין סַנְהֶדְרִין. שַׁעֲרֵהָא, כְּמָה דִכְתִיב, (במדבר כ) כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מְאַת אֶלֶף וְגוֹ'. כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן, וְכֵן לְכֻלְּהוּ.

מָה הַטַּעַם שִׁלּשָׁה שְׁבָטִים לִזְרוֹעַ וּשְׁלּשָׁה שְׁבָטִים לְיֶרֶךְ וְכֵן לַכֹּל? אֶלָּא סוֹד הַדָּבָר - שְׁלּשָׁה קְשָׁרִים הֵם בִּזְרוֹעַ יָמִין, וּשְׁלּשָׁה בִּשְׂמֹאל, וּשְׁלּשָׁה בְּיֶרֶךְ יָמִין, וּשְׁלּשָׁה קְשָׁרִים בְּיֶרֶךְ שְׂמֹאל. נִמְצְאוּ שְׁנֵים עָשָׂר קְשָׁרִים לְאַרְבָּעָה צְדָדִים, וְהַגּוּף עֲלֵיהֶם. נִמְצְאוּ שְׁנֵים עָשָׂר עִם הַגּוּף כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (בראשית מט) כָּל אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר, וְזֹאת, מִשּׁוּם שֶׁבָּהּ הִשְׁתַּלֵּם הַחֶשְׁבּוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה. שִׁבְעָה עֵינֵי ה' (זכריה ז) - הֵם שִׁבְעָה עֵינֵי הָעֵדָה, שִׁבְעִים סַנְהֶדְרִין. שַׁעֲרוֹתֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ב) כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מְאַת אֶלֶף וְגוֹ'. כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן, וְכֵן לְכֻלָּם.

וְאִי תֵּימָא, בְּמִצְרַיִם בִּסְלִיקוּ דְיַעֲקֹב מֵעַלְמָא, דְּאִשְׁתַּכַּח שְׁלִימוּ בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, כּוּלֵּי הַאי אָן הוּא. וַדַּאי שִׁבְעִין נַפְשִׁין הֲווּ, וְכָל אינּוּן דְאוֹלִידוּ בִּשְׁבַע עֶשְׂרֵה שְׁנִין, דְּלֵית לוֹן חוּשְׁבָּנָא. כְּמָה דִכְתִיב (שמות א) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד. וּכְתִיב, (תהלים מ) עָצְמוּ מִסַּפֵּרוֹת רֹאשִׁי. זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְיַעֲקֹב שְׁלִימָא, דְּהוּא אִשְׁתְּלִים לְעֵילָּא וְתַתָּא.

וְאִם תֹּאמַר, בְּמִצְרַיִם בְּהִסְתַּלְּקוּת יַעֲקֹב מֵהָעוֹלָם, שֶׁנִּמְצְאָה שְׁלֵמוּת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, כָּל זֶה אֵיפֹה הוּא? וַדַּאי שִׁבְעִים נְפָשׁוֹת הָיוּ, וְכָל אוֹתָם שֶׁהוֹלִידוּ בִּשְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁאֵין לָהֶם חֶשְׁבּוֹן, כַּכָּתוּב (שמות א) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד, וְכָתוּב (תהלים מ) עָצְמוּ מִסַּפֵּרוֹת רֹאשִׁי. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם, שֶׁהוּא הִשְׁתַּלֵּם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, וַדַּאי הָכִי הוּא, אֲבָל בְּתִקּוּנָא עִלָּאָה דְיוֹבֵלָא, הֵיךְ אִשְׁתַּכַּח כּוּלֵּי הַאי. אָמַר לֵיהּ, אַרְיֵא, כֵּיוָן דְּסַדַּר רַגְלּוֹי לְמֵיעָאל בְּכַרְמָא, מַאן אִיהוּ דְעָיֵיל בַּהֲדֵיהּ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַדַּאי כָּךְ הוּא, אֲבָל בַּתִּקּוּן הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַיּוֹבֵל אֵיךְ נִמְצָא כָּל זֶה? אָמַר לוֹ, אַרְיֵה, כֵּיוָן שֶׁסִּדֵּר רַגְלָיו לְהִכָּנֵס לְכֶרֶם, מִיהוּ שֶׁיִּכָּנֵס עִמּוֹ?

פְּתַח רִבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (איוב כג) וְהוּא בְּאֶחָד וּמִי יְשִׁיבֶנּוּ וְנַפְשׁוֹ אִוְּתָה וַיַּעַשׂ. הַאי תִּקּוּנָא עִלָּאָה, הוּא כֻּלָּא חַד, לָא הֲוֵי בֵּיהּ פִּירוּדָא כְּהַאי תַּתָּאָה, דְּהָא כְּתִיב, (בראשית ב) וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. וְאַף עַל גַּב דְּאִית בֵּיהּ פִּירוּדָא, כַּד יִסְתַּכְּלוּן מִלֵּי, כֻּלָּא סַלְקָא לְחַד.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (איוב כג) וְהוּא בְּאֶחָד וּמִי יְשִׁיבֶנּוּ וְנַפְשׁוֹ אִוְּתָה וַיַּעַשׂ. זֶה תִּקּוּן הָעֶלְיוֹן הַזֶּה, הוּא הַכֹּל אֶחָד, לֹא הָיָה בּוֹ פֵּרוּד כַּתַּחְתּוֹן הַזֶּה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב (בראשית ב) וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. וְאַף עַל גַּב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פֵּרוּד, כְּשֶׁיִּתְבּוֹנְנוּ בַּדְּבָרִים, הַכֹּל עוֹלֶה לְאֶחָד.

אֲבָל הַאי תִּקּוּנָא עִלָּאָה דְּיוֹבֵלָא, קַיְימָא עַל תְּרֵיסַר, כְּהַאי תַּתָּאָה. וְאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ חַד, הַאי חַד אַשְׁלִים לְכָל סְטַר, בְּהַאי סְטַר, וּבְהַאי סְטַר. אינון שית סטרין עִלָּאִין תְּרֵיסַר הֲווּ. דְּכָל חַד אוֹזִיף לְחַבְרֵיהּ, (קנ"ח ע"א) וְאִתְכְּלִיל מִנַּיְהוּ, וְאִשְׁתַּכָּחוּ תְּרֵיסַר, וְגוּפָא, וְכֹלָּא קַיְימָא עַל תְּרֵיסַר. מַאן גּוּפָא, דָּא יַעֲקֹב, וְהָא אִתְּמַר, אֶלָּא רֵישָׁא וְגוּפָא בְּחַד קַיְימֵי.

אֲבָל תִּקּוּן הַיּוֹבֵל הַזֶּה עוֹמֵד עַל שְׁנַיִם עָשָׂר, כְּמוֹ הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה, וְאַף עַל גַּב שֶׁהוּא אֶחָד, הָאֶחָד הַזֶּה מַשְׁלִים לְכָל צַד, בְּצַד זֶה וּבְצַד זֶה. אוֹתָם שִׁשָּׁה צְדָדִים עֶלְיוֹנִים הֵם שְׁנַיִם עָשָׂר, שֶׁכָּל אֶחָד מַלְוֶה לַחֲבֵרוֹ וְנִכְלָל מֵהֶם, וְנִמְצְאוּ שְׁנַיִם עָשָׂר, וְהַגּוּף וְהַכֹּל עוֹמֵד עַל שְׁנַיִם עָשָׂר. מִי הַגּוּף? זֶה יַעֲקֹב, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר, אֶלָּא רֹאשׁ וְגוּף בְּאֶחָד עוֹמְדִים.

תּוּ תְּרֵיסַר, תִּלַּת קִשְׁרִין דִּדְרוֹעָא יְמִינָא חֶסֶ"ד חֲסָדִים. תִּלַּת קִשְׁרִין דִּדְרוֹעָא שְׂמָאלָא גְּבוּרָ"ה גְּבוּרוֹת. תִּלַּת קִשְׁרִין בְּיַרְכָּא יְמִינָא, נְצַ"ח נְצָחִים. תִּלַּת קִשְׁרִין בְּיַרְכָּא שְׂמָאלָא, הוֹ"ד וְהוֹדוֹת. הָא תְּרֵיסַר. וְגוּפָא קַיְימָא עֲלַיְיהוּ הָא תְּלֵיסַר. תּוּ, בְּתְלֵיסַר מְכַיְלָן אוֹרַיְיתָא אִתְפְּרַשׁ, וְכֹלָּא חַד, מֵעֵילָּא לְתַתָּא בְּיִחוּדָא, עַד הַהוּא אֲתַר דְּקַיְימָא עַל פִּירוּדָא.

עוֹד שְׁנַיִם עָשָׂר - שִׁלְשָׁה קִשְׁרִים שֶׁל זְרוֹעַ יָמִין, חֶסֶ"ד חֲסָדִים. שִׁלְשָׁה קִשְׁרִים שֶׁל זְרוֹעַ שְׂמֹאל, גְּבוּרָ"ה גְּבוּרוֹת. שִׁלְשָׁה קִשְׁרִים בְּיֶרֶךְ יָמִין, נֵצַ"ח נְצָחִים. שִׁלְשָׁה קִשְׁרִים בְּיֶרֶךְ שְׂמֹאל, הוֹ"ד וְהוֹדוֹת - הֲרֵי שְׁנַיִם עָשָׂר. וְהַגּוּף עוֹמֵד עֲלֵיהֶם - הֲרֵי שִׁלְשָׁה עָשָׂר. עוֹד, בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה מִתְפָּרֶשֶׁת, וְהַכֹּל אֶחָד, מֵלְמַעְלָה לְמַטָּה בְּיִחוּד, עַד אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁעוֹמֵד עַל פֵּרוּד.

דף רמא:

שִׁבְעָה עֵינַיִן עִלָּאִין, אִלֵּין דִּכְתִיב, (זכריה ד) עֵינֵי ה' הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים דִּכּוּרִין, דְּהָא אֲתַר דְּדָכוּרָא אִיהוּ. הָכָא (דברי הימים ב טז) עֵינֵי ה' מְשׁוֹטְטוֹת, בְּתִקּוּנֵי שְׁכִינְתָּא לְתַתָּא, אֲתַר דְּנוּקְבָא (זהר חדש ל"ג קיימא). שִׁבְעָה עֵינַיִן עִלָּאִין, לָקֳבֵיל הָא דִכְתִיב, (דברי הימים א כט) לְךָ ה' (דף רמא ע"ב) הַגְּדוּלָּה וְהַגְּבוּרָה וְגו'. הַאי אֲתַר, אַשְׁלִים לְכָל סְטַר.

שִׁבְעָה עֵינַיִם עֶלְיוֹנִים, אֵלֶּה שֶׁכָּתוּב (זכריה ד) עֵינֵי ה' הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים, זְכָרִים, שֶׁהֲרֵי זֶהוּ מָקוֹם שֶׁל זָכָר הוּא. כָּאן עֵינֵי ה' מְשׁוֹטְטוֹת, בְּתִקּוּן הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה, מָקוֹם שֶׁל הַנְּקֵבָה [עומדת]. שֶׁבַע עֵינַיִם עֶלְיוֹנוֹת כְּנֶגֶד זֶה שֶׁכָּתוּב לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְגו'. מָקוֹם זֶה מַשְׁלִים לְכָל צַד.

תּוּ שַׁעֲרָא, כְּמָה דִכְתִיב, (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים מ) עָצְמוּ מִשַּׂעֲרוֹת רֹאשִׁי. וּכְתִיב, (איכה ג) חַסְדֵּי ה' כִּי לֹא תָמְנוּ וְגו'. וְתִקּוּנִין אִלֵּין אִסְתַּלָּקוּ (מאתר) לְאֲתַר אָחֳרָא. וְאַף עַל גַּב דְּהָכָא אִתְּמַר טְפֵי, וְאִסְתַּלִּיק בְּמַתְקְלָא עִלָּאָה וְתַתָּאָה,

וּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא אֲמָרָן, וְאִצְטָרִיכְנָא לְפָרְשָׁא לוֹן. זַכָּאָה חוּלָקֵהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא יַתִּיר, דְּיִדְּעִין אָרְחָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהָכָא כֹּלָּא אִתְגַּלְיָיא לְיַדְּעֵי מִדִּין.

עוֹד הַשַּׁעַר, כַּכָּתוּב (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם מ) עָצְמוּ מִשַּׁעֲרוֹת רֹאשִׁי. וְכָתוּב (איכה ג) חַסְדֵי ה' כִּי לֹא תָמְנוּ וְגוֹ'. וְתִקּוּנִים אִלּוּ הִתְעַלּוּ [ממקום] לְמָקוֹם אַחֵר. וְאַף עַל גַּב שֶׁכָּאן נֶאֱמַר יוֹתֵר, וְעֶלְיוֹן בְּמִשְׁקָל עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן, וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אֲמָרָם וְהִצְטָרַכְנוּ לְפָרְשָׁם. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים יוֹתֵר, שֶׁיּוֹדְעִים דֶּרֶךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכָאן הַכֹּל הִתְגַּלָּה לְיוֹדְעֵי מִדּוֹת.

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, זְבוּלֻן וְיִשָּׂשכָר תְּנַאי עֲבָדוּ, חַד יָתִיב וְלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא, וְחַד נָפִיק וְעָבִיד פְּרַקְמַטְיָא, וְתָמִיךְ לְיִשָּׂשכָר, דִּכְתִיב, (משלי ג) וְתוֹמְכֶיהָ מְאוּשָּׁר. וְהָוָה פָּרִישׁ בְּיַמֵּי לְמֶעְבַּד פְּרַקְמַטְיָא, וְחוּלָקֵיהּ הָכִי הֲוָה, דְּהָא יַמָּא הֲוָה אַחֲסַנְתֵּיהּ. וּבְגִינֵי כָּךְ קָרֵי לֵיהּ יָרֵךְ. דַּרְכֵּיהּ דְּיָרֵךְ לְנַפָּקָא וּלְמֵיעַל, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (דברים לג) שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ וְיִשָּׂשכָר בְּאֹהָלֶךָ. לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכּוֹן, בְּאִינּוּן פְּרִישֵׁי יַמִּים, לְמֶעְבַּד פְּרַקְמַטְיָא. לְחוֹף יַמִּים, אַף עַל גַּב דְּחַד יַמָּא הֲוָה לֵיהּ בְּאַחְסַנְתֵּיהּ, בְּתַרִין יַמִּין שָׁרְיָיא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זְבוּלֻן וְיִשָּׂשכָר תְּנַאי עָשׂוּ. אֶחָד יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְאֶחָד יוֹצֵא וְעוֹשֶׂה מִסְחָר, וְתוֹמֵךְ בְּיִשָּׂשכָר, שֶׁכָּתוּב (משלי ג) וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. וְהָיָה פּוֹרֵשׁ לַיַּמִּים לַעֲשׂוֹת מִסְחָר, וְחֶלְקוֹ כָּךְ הָיָה, שֶׁהֲרֵי הַיָּם הָיָה יָרֵשָׁתוֹ. וְלָכֵן קוֹרֵא לוֹ יָרֵךְ. דֶּרֶךְ הַיֵּרֵךְ לָצֵאת וּלְהִכָּנֵס. וְזהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים לג) שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ וְיִשָּׂשכָר בְּאֹהָלֶיךָ. לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן - בְּאוֹתָם יוֹרְדֵי הַיָּם לַעֲשׂוֹת מִסְחָר. לְחוֹף יַמִּים - אַף עַל גַּב שֶׁיֵּשׁ אֶחָד הָיָה בְּיִרְשָׁתוֹ, בִּשְׁנֵי יַמִּים הוּא שׁוֹרֶה.

רִבִּי יוֹסֵי אָמַר, כָּל שְׁאָר יַמִּין הֲווּ מְהַדְּרָן קַרְפּוֹלִין בְּיַמָּא דִילֵיהּ. וְהוּא לְחוֹף אֳנִיּוֹת, אֲתַר דְּכָל אַרְבִּין מִשְׁתַּכְּחִין לְמֶעְבַּד סְחוֹרְתָא. וְיַרְכָתוֹ, אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה יַרְכָתֵיהּ דִּילֵיהּ מָטֵי עַל סְפַר צִידוֹן, וּתְחוּמָא פָּרִישׁ לְהַהוּא אֲתַר, וּפַרְקְמַטְיָא דְּכָל מָאנֵי סְחוֹרְתָא, סָחֲרִין וְתָיְבִין בְּסְחוֹרְתַיְהוּ לְהַהוּא אֲתַר.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, כָּל שְׁאָר יַמִּים הָיוּ מְחַפְּשִׂים סְחוֹרָה בַּיָּם שֶׁלּוֹ. וְהוּא לְחוֹף אֳנִיּוֹת, מָקוֹם שֶׁשָּׁם נִמְצְאוֹת כָּל הָאֳנִיּוֹת לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה. וְיַרְכָתוֹ, אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, יַרְכָתוֹ מַגִּיעָה עַד גְּבוּל צִידוֹן, וּתְחוּם שֶׁלּוֹ נִפְרָד עַד אוֹתוֹ מָקוֹם, וּסְחוֹרָה שֶׁל כָּל בַּעֲלֵי הַסְּחוֹרָה סוֹבְבִים, וְשָׁבִים בְּסְחוֹרָתָם לְאוֹתוֹ מָקוֹם.

רִבִּי אַחָא אָמַר, כְּתִיב, (ויקרא ב) וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח, וְכִי אַמַּאי מֶלַח. אֶלָּא בְּגִין דְּאִיהוּ מְמָרַק וּמְבַשֵּׁם מְרִירָא לְאַטְעָמָא, וְאִי לָאו הֲוֵי (בגין) מִלְחָא, לָא יָכִיל עַלְמָא לְמִסְבַּל מְרִירָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (ישעיה כו) כִּי כַאֲשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לָאָרֶץ צֶדֶק לָמְדוּ יוֹשְׁבֵי תֵבֵל. וּכְתִיב, (תהלים פט) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ.

רַבִּי אִחָא אָמַר, כְּתוּב (ויקרא ב) וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח. וְכִי לָמָּה מֶלַח? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְמָרַק וּמְבַשֵּׁם אֶת הַמַּר לָתֵת לוֹ טַעַם, וְאִם לֹא הָיָה [משום] מֶלַח, לֹא

יָכוֹל הָעוֹלָם לִסְבֹּל אֶת הַמַּר. וְהוּ שָׁכְתוּב (ישעיה כו) כִּי כַאֲשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לָאָרֶץ צֶדֶק לָמְדוּ יֹשְׁבֵי תֵבֵל. וְכָתוּב (תהלים פט) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ.

וּמֶלַח אִיהוּ בְּרִית דְּעַלְמָא קָיְימָא בֵּיהּ. דִּכְתִיב, (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. בְּגִין כָּךְ, אִקְרֵי בְּרִית אֱלֹהֶיךָ, וְאִקְרֵי יַם הַמֶּלַח, וַיַּמָּא אִקְרֵי עַל שְׁמֵיהּ.

וּמֶלַח הִיא בְּרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד בּוֹ, שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. וְלָכֵן נִקְרָא בְּרִית אֱלֹהֶיךָ, וְנִקְרָא יָם הַמֶּלַח, וְהַיָּם נִקְרָא עַל שְׁמוֹ.

רִבִּי חִיָּיא אָמַר, כְּתִיב, (תהלים יא) כִּי צַדִּיק ה' צְדָקוֹת אָהֵב, דָּא מִלְחָא בְּיַמָּא (במיא). וּמַאן דְּפָרִישׁ לוֹן, גָּרִים לְגַרְמֵיהּ מִיתָה. בְּגִין כָּךְ כְּתִיב, לֹא תַשְׁבִּית מֶלַח, דְּהָא דָּא בְּלָא דָּא לָא אָזְלָא.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, כְּתוּב (תהלים יא) כִּי צַדִּיק ה' צְדָקוֹת אָהֵב, זֶה הַמֶּלַח בַּיָּם [במים], וּמִי שֶׁמַּפְרִידָם גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ מִיתָה, לָכֵן כְּתוּב לֹא תַשְׁבִּית מֶלַח, שֶׁהֲרֵי זֶה לֹא הוֹלֵךְ בְּלִי זֶה.

אָמַר רִבִּי אַחָא, יַם חַד הוּא, וְאִקְרֵי (שמות מח) יַמִּים. אֶלָּא אֲתַר אִית בְּיַמָּא דְּאִיהוּ מַיִין צְלִילִין, וַאֲתַר דְּאִית בֵּיהּ מַיִין מְתִיקָן, וַאֲתַר דְּאִית בֵּיהּ מַיִין מְרִירָן, בְּגִין כָּךְ יַמִּים קָרִינָן, וְעַל דָּא לְחוֹף יַמִּים. אָמַר רִבִּי אַבָּא, כָּל שִׁבְטָא וְשִׁבְטָא, וְכָל חַד וְחַד קִשְׁרָא חַד, מַאינוּן קִשְׁרִין דְּמִתְחַבְּרָן בְּגוּפָא.

אָמַר רַבִּי אַחָא, יָם אֶחָד הוּא, וְנִקְרָא יַמִּים. אֶלָּא יֵשׁ מָקוֹם בַּיָּם שֶׁהוּא מַיִם צְלוּלִים, וְיֵשׁ מָקוֹם שֶׁבּוֹ מַיִם מְתוּקִים, וְיֵשׁ מָקוֹם בּוֹ מַיִם מָרִים, וְלָכֵן קוֹרְאִים יַמִּים, וְעַל זֶה לְחוֹף יַמִּים. אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט וְכָל אֶחָד וְאֶחָד קֶשֶׁר אֶחָד מֵאוֹתָם קְשָׁרִים שֶׁמִּתְחַבְּרִים בַּגּוּף.

רִבִּי אַבָּא הֲוָה יָתִיב לֵילְיָא חַד וְקָם לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא. עַד דְּהֲוָה יָתִיב, אֲתָא רִבִּי יוֹסֵי, וּבָטַשׁ אֲפִתְחָא. אָמַר, סִיפְטָא בְּטוּפְסָרָא קַפְטָלַאי שְׁכִיחֵי.

רַבִּי אַבָּא הָיָה יוֹשֵׁב לַיְלָה אֶחָד, וְקָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. עַד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב, בָּא רַבִּי יוֹסֵי וְהִכָּה בַּפֶּתַח. אָמַר, בְּתֵבַת הַשָּׁרִים מְצוּיִים תַּכְשִׁיטִים.

יָתְבוּ וְלָעוּ בְּאוֹרַיְיתָא. אַדְהָכֵי קָם בְּרֵיהּ דְּאוּשְׁפִּיזָא וְיָתִיב קַמַּיְיהוּ, אָמַר לוֹן מַאי דִּכְתִיב, (יהושע ב) וְהַחֲיִיתֶם אֶת אָבִי וְאֶת אִמִּי וְגו'. וּכְתִיב וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת. מַאי קָא בָּעֵאת מִנַּיְיהוּ. אָמַר רִבִּי אַבָּא יָאוֹת שְׁאַלְתְּ, אֲבָל אִי שָׁמַעְתְּ מִידֵי אֵימָא בְּרִי. אָמַר, תּוּ שְׁאֵלְתָּא, דְּהָא אִינוּן יַהֲבוּ לָהּ מַה דְּלָא בָּעֵאת מִנַּיְיהוּ, דִּכְתִיב, אֶת תִּק1ות חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשֹׁרִי בַּחַלּוֹן וְגו'.

יָשְׁבוּ וְעָסְקוּ בְּתוֹרָה. בֵּין כָּךְ קָם בֶּן הַמְאָרֵחַ וְיָשַׁב לִפְנֵיהֶם. אָמַר לָהֶם, מַה שֶּׁכָּתוּב (יהושע ב) וְהַחֲיִיתֶם אֶת אָבִי וְאֶת אִמִּי וְגו', וְכָתוּב וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת, מָה רָצְתָה מֵהֶם? אָמַר רַבִּי אַבָּא, יָפֶה שְׁאַלְתָּ, אֲבָל

אִם שְׁמַעְתָּ דָּבָר - אֱמֹר בְּנֵי. אֱמֹר, עוֹד שְׁאֵלָה, שֶׁהֲרֵי הֵם נָתְנוּ לָהּ מַה שֶּׁלֹּא רָצְתָה מֵהֶם, שֶׁכָּתוּב אֶת תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחֲלוֹם וְגוֹ'.

אֶלָּא הָכִי אוֹלִיפְנָא, הֵיא בָּעֲאַת סִימָנָא דְּחַיֵּי, דִּכְתִיב וְהַחֲיִיתֶם אֶת אָבִי וְגוֹ', וַאֲמָרָה, סִימָנָא דְּחַיֵּי לָא שַׁרְיָיא, אֶלָּא בְּאוֹת אֱמֶת, וּמַאי אִיהוּ (ויקרא ב ע"א) אוֹת אֱמֶת, דָּא אָת ו', בְּגִין דְּבֵיהּ שַׁרְיָין חַיִּין. הָכִי אוֹלִיפְנָא, סִימָנָא דְּמַשָּׁה קָא בָּעֲאַת, וְאִינּוּן אַמַּאי יַהֲבוּ לָהּ תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי.

אֶלָּא כָּךְ לַמַּדְנוּ, הִיא רָצְתָה סִימָן חַיִּים, שֶׁכָּתוּב וְהַחֲיִיתֶם אֶת אָבִי וְגוֹ', וְאָמְרָה, סִימָן חַיִּים אֵינוֹ שׁוֹרֶה אֶלָּא בְּאוֹת אֱמֶת, וּמַהִי אוֹת אֱמֶת? זוֹ אוֹת ו', מִשּׁוּם שֶׁבּוֹ שְׁרוּיִים חַיִּים. כָּךְ לַמַּדְנוּ, סִימָן שֶׁל מֹשֶׁה בְּקֶשָׁה, וְהֵם לָמָּה נָתְנוּ לָהּ תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי?

אֶלָּא אִינּוּן אָמְרֵי, מֹשֶׁה הָא אִסְתַּלַּק מֵעָלְמָא, דְּהָא אִתְכְּנִישׁ שְׁמֹשָׁא, וְהָא מָטָא זִמְנָא דְּסִיהֲרָא לְמִשְׁלַט, סִימָנָא דְּסִיהֲרָא אִית לָן לְמֵיהַב לָךְ, וּמַאי אִיהוּ, תִּקו1ות חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ד) כְּחוּט הַשָּׁנִי שְׂפָתוֹתַיִךְ. סִימָנָא דִּיהוֹשֵׁעַ יְהֵא גַּבָּךְ, בְּגִין דְּשׁוּלְטָנוּתָא דְּסִיהֲרָא הַשְׁתָּא. קָמוּ רִבִּי אַבָּא וְרִבִּי יוֹסֵי (דף רמב ע"א) וּנְשָׁקוּהוּ. אָמְרוּ, וַדַּאי זַמִּין אַנְתְּ לְמֶהֱוֵי רֵישׁ מְתִיבְתָּא, אוֹ גַּבְרָא רַבָּא בְּיִשְׂרָאֵל, וּמַנּוּ. רִבִּי בּוֹן.

אֶלָּא, הֵם אָמְרוּ, מֹשֶׁה הֲרֵי הִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי הִתְכַּנֵּס הַשֶּׁמֶשׁ, וַהֲרֵי הִגִּיעַ זְמַן הַלְּבָנָה לִשְׁלֹט, סִימָן שֶׁל הַלְּבָנָה יֵשׁ לָנוּ לָתֵת לָךְ, וּמַהוּ? תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ד) כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ. סִימָן שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ יִהְיֶה אֶצְלֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁכָּעֵת שִׁלְטוֹן הַלְּבָנָה. קָמוּ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יוֹסֵי וּנְשָׁקוּהוּ. אָמְרוּ, וַדַּאי עָתִיד אַתָּה לִהְיוֹת רֹאשׁ יְשִׁיבָה אוֹ אִישׁ גָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל, וּמִיהוּ? רַבִּי בּוֹן.

תּוּ שָׁאִיל וְאָמַר, בְּנוֹי דְּיַעֲקֹב כֻּלְּהוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, אִתְסַדְּרוּ לְתַתָּא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא, אַמַּאי אַקְדִּים בְּבִרְכָאן זְבוּלוּן לְיִשָּׂשכָר תְּדִיר, וְהָא יִשָּׂשכָר אִשְׁתַּדְּלוּתֵיהּ בְּאוֹרַיְיתָא, וְאוֹרַיְיתָא אַקְדִּים בְּכָל אֲתַר, אַמַּאי אַקְדִּים לֵיהּ זְבוּלוּן בְּבִרְכָאן. אֲבוֹי אַקְדִּים לֵיהּ, מֹשֶׁה אַקְדִּים לֵיהּ. עוֹד שָׁאַל וְאָמַר, כָּל בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטִים, הִסְתַּדְּרוּ לְמַטָּה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, לָמָּה הִקְדִּים בַּבְּרָכוֹת אֶת זְבוּלוּן לְיִשָּׂשכָר תָּמִיד, וַהֲרֵי יִשָּׂשכָר הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בַּתּוֹרָה, וְתוֹרָה מַקְדִּימָה בְּכָל מָקוֹם? לָמָּה הִקְדִּים אֶת זְבוּלוּן בַּבְּרָכוֹת? אֲבִיו הִקְדִּים אוֹתוֹ, מֹשֶׁה הִקְדִּים אוֹתוֹ?

אֶלָּא זְבוּלוּן זָכָה עַל דְּאֲפִיק פִּתָּא מִפּוּמֵיהּ, וְיָהֵב לְפוּמֵיהּ דְּיִשָּׂשכָר, בְּגִינֵי כָּךְ אַקְדִּים לֵיהּ בְּבִרְכָאן. מַהָכָא אוֹלִיפְנָא, מַאן דְּסָעִיד לְמָרֵיהּ דְּאוֹרַיְיתָא, נָטִיל בִּרְכָאן מֵעֵילָּא וְתַתָּא. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּזָכֵי לִתְרֵי פָּתוֹרֵי, מַה דְּלָא זָכֵי בַּר נָשׁ אַחֲרָא. זָכֵי לְעוּתָרָא דְּיִתְבָּרַךְ בְּהַאי עָלְמָא, וְזָכֵי לְמֶהֱוֵי לֵיהּ חוּלָקָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, זְבוּלוּן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוֹף אֳנִיּוֹת. כֵּיוָן דִּכְתִיב לְחוֹף יַמִּים, אַמַּאי וְהוּא לְחוֹף אֳנִיּוֹת. אֶלָּא, לְחוֹף יַמִּים, בְּעָלְמָא דֵּין. לְחוֹף אֳנִיּוֹת, בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) שָׁם אֳנִיּוֹת יִתְהַלֵּכוּן וְגוֹ', דְּתַמָּן הוּא נְגִידוּ דְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

אֶלָּא זְבוּלוּן זָכָה עַל שֶׁהוֹצִיא פֵּת מִפִּיו וְנָתַן לְפִיו שֶׁל יִשָּׂשכָר, מְשׁוּם כָּךְ הִקְדִּימוֹ בַּבְּרָכוֹת. מִכָּאן לְמַדְנוּ, מִי שֶׁסּוֹעֵד אֶת בַּעַל הַתּוֹרָה, נוֹטֵל בְּרָכוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁנֵי שֻׁלְחָנוֹת, מַה שֶּׁלֹּא זוֹכֶה בֶּן אָדָם אַחֵר. זוֹכֶה לְעֹשֶׁר שֶׁיִּתְבָּרֵךְ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְזוֹכֶה לִהְיוֹת לוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַבָּא. וְהוּ שֶׁכָּתוּב זְבוּלֻן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוֹף אֳנִיֹּת. כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב לְחוֹף יַמִּים, אַז לָמָּה וְהוּא לְחוֹף אֳנִיֹּת? אֶלָּא לְחוֹף יַמִּים - בָּעוֹלָם הַזֶּה, לְחוֹף אֳנִיֹּת - בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) שָׁם אֳנִיּוֹת יְהַלֵּכוּן וְגוֹ'. שֶׁשָּׁם הוּא שֶׂפַע הָעוֹלָם הַבָּא.

פָּתַח וְאָמַר, (שיר השירים ג) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי מַה תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי. וְכִי מַאן קָרִיב לְמַלְכָּא כְּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דְּאִיהִי אָמְרַת אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי מַה תַּגִּידוּ לוֹ. אֶלָּא בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, אִלֵּין אִינוּן נִשְׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא דְּאִינוּן קָרִיבִין לְמַלְכָּא תְּדִיר, וּמוֹדְעִין לְמַלְכָּא בְּכָל יוֹמָא עִסְקוֹי דְמַטְרוֹנִיתָא.

פָּתַח וְאָמַר, (שיר ה) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי מַה תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי. וְכִי מִי קָרוֹב לַמֶּלֶךְ כְּמוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת, אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי מַה תַּגִּידוּ לוֹ? אֶלָּא בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם אֵלּוּ הֵם נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם תָּמִיד קְרוֹבִים לַמֶּלֶךְ, וּמוֹדִיעִים לַמֶּלֶךְ בְּכָל יוֹם אֶת עִסְקֵי הַגְּבִירָה.

דְּהָכִי אוֹלִיפְנָא, בְּשַׁעְתָּא דְּנִשְׁמָתָא נָחֲתַת לְעַלְמָא, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עָאלַת עֲלָהּ בְּקִיּוּמָא דְּאוֹמָאָה, דְּיִחֲוֵי לְמַלְכָּא, וְיוֹדַע לֵיהּ רְחִימוּתָא דִּילָהּ לְגַבֵּיהּ, בְּגִין לְאִתְפַּיְיסָא בַּהֲדֵיהּ.

שֶׁכָּךְ לָמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹרֶדֶת לָעוֹלָם, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִכְנֶסֶת עָלֶיהָ בְּקִיּוּם שֶׁל שְׁבוּעָה, שֶׁתַּגִּיד לַמֶּלֶךְ וְתוֹדִיעַ לוֹ אַהֲבָתָהּ אֵלָיו, כְּדֵי לְהִתְפַּיֵּס עִמּוֹ.

וּבְמָה, בְּגִין דְּחִיּוּבָא עַל בַּר נָשׁ לְיַחֲדָא שְׁמָא קַדִּישָׁא בְּפוּמָא, בְּלִבָּא בְּנַפְשָׁא, וּלְאַקְשָׁרָא כֹּלָּא, כְּשַׁלְהוֹבָא דְּאִתְקַשְׁרָא בְּטִיפְסָא, וּבַהֲהוּא יְחוּדָא דְּעָבִיד, נָרִים לְאִתְפַּיְיסָא מַלְכָּא בְּמַטְרוֹנִיתָא, וְאוֹדַע לֵיהּ לְמַלְכָּא רְחִימוּתָא דִּילָהּ לְגַבֵּיהּ.

וּבַמֶּה,? מִשּׁוּם שֶׁחִיּוּב עַל בֶּן אָדָם לְיַחֵד אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בַּפֶּה, בְּלֵב וָנֶפֶשׁ, וְלִקְשֹׁר הַכֹּל כְּשַׁלְהֶבֶת הַקְּשׁוּרָה בַּגֶּחָלֶת, וּבְאוֹתוֹ הַיִּחוּד שֶׁעוֹשֶׂה, גּוֹרֵם לְפַיֵּס הַמֶּלֶךְ עִם הַגְּבִירָה, וּמוֹדִיעַ לַמֶּלֶךְ אַהֲבָתָהּ אֵלָיו.

דָּבָר אַחֵר, בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם, אִלֵּין תְּרֵיסַר שִׁבְטִין. דְּתָנֵינָן, יְרוּשָׁלַם עַל תְּרֵיסַר טוּרִין קָיְימָא. וּמַאן דְּאָמַר עַל שִׁבְעָה, לָא קָאָמַר לְאַשְׁלָמָא שְׁלִימוּ, וְאַף עַל גַּב דְּכֹלָּא חַד, דְּאִית שִׁבְעָה, וְאִית ד', וְאִית תְּרֵיסַר, וְכֹלָּא חַד.

דָּבָר אַחֵר בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם - אֵלּוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁשָּׁנִינוּ, יְרוּשָׁלַיִם עִוְמֶדֶת עַל שְׁנֵים עָשָׂר הָרִים. וּמִי שֶׁאָמַר עַל שִׁבְעָה, לֹא אָמַר לְהַשְׁלִים שְׁלֵמוּת. וְאַף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל אֶחָד, שֵׁשׁ שִׁבְעָה וְיֵשׁ אַרְבָּעָה וְיֵשׁ שְׁנֵים עָשָׂר, וְהַכֹּל אֶחָד.

וַדַּאי עַל תְּרֵיסַר טוּרִין קָיְימָא, תְּלַת טוּרִין לְסִטְרָא דָּא, וּתְלַת טוּרִין לְסִטְרָא דָּא, וְכֵן לְאַרְבַּע זְוָויִן, וּכְדֵין אִתְקְרֵי חַיָּה. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (יחזקאל י) הִיא הַחַיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי תַּחַת אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל. וְאִלֵּין אִקְרוֹן בְּנוֹת יְרוּשְׁלַיִם, בְּגִין דְּקָיְימָא עֲלַיְיהוּ. וְאִינוּן סָהֲדוּתָא לְמַלְכָּא עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קכ"ב) שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם יְיָ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, דְּיָדְעֵי אוֹרְחוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, עֲלַיְיהוּ כְּתִיב, (דברים יד) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְיָ וְגוֹ':

וַדַּאי עַל שְׁנַיִם עָשָׂר הָרִים עוֹמֶדֶת, שְׁלֹשָׁה הָרִים לְצַד זֶה, וּשְׁלֹשָׁה הָרִים לְצַד זֶה, וְכֵן לְאַרְבַּע זָוִיוֹת, וְאֵז נִקְרֵאת חַיָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל י) הִיא הַחַיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי תַּחַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֵלֶּה נִקְרָאוֹת בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, מִשּׁוּם שֶׁעוֹמֶדֶת עֲלֵיהֶן, וְהֵן מְעִידוֹת עֵדוּת לְמֶלֶךְ עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קכב) שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁיּוֹדְעִים דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (דברים יד) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר ה' וְגוֹ'.

יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם רוֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, וְכִי יִשָּׂשכָר חֲמוֹר אִקְרֵי. אִי בְּגִין דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, נִקְרֵיֵיהּ לֵיהּ סוּס אוֹ אַרְיֵה, אוֹ נָמֵר, אַמַּאי חֲמוֹר. אֶלָּא אָמְרוּ, בְּגִין דַּחֲמוֹר נָטִיל מָטוּלָא, וְלָא בָּעִיט בְּמָארֵיהּ כִּשְׁאָר בְּעִירֵי, וְלָא אִית בֵּיהּ גַּסוּת הָרוּחַ, וְלָא חַיִּישׁ לְמִשְׁכַּב בְּאָתָר מִתְתַּקֵּן. אוּף הָכִי יִשָּׂשכָר, דְּאִשְׁתַּדְּלוּתֵיהּ בְּאוֹרַיְיתָא, נָטִיל מָטוּלָא דְאוֹרַיְיתָא, וְלָא בָּעִיט בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלָא אִית בֵּיהּ גַּסוּת הָרוּחַ, כַּחֲמוֹר דְּלָא חַיִּישׁ לְיקָרָא דִילֵיהּ, אֶלָּא לְיקָרָא דְמָרֵיהּ (ס"א דרביה). רוֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם, כִּדְאַמְרִינָן וְעַל הָאָרֶץ תִּישַׁן, וְחַיֵּי צַעַר תִּחְיֶה, וּבַתּוֹרָה אַתָּה עָמֵל.

יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם רֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכִי יִשָּׂשכָר נִקְרָא חֲמוֹר? אִם מִשּׁוּם שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, נִקְרָא לוֹ סוּס אוֹ אַרְיֵה אוֹ נָמֵר, לָמָּה חֲמוֹר? אֶלָּא אָמְרוּ, מִשּׁוּם שֶׁחֲמוֹר נוֹשֵׂא מַשָּׂא, וְלֹא בוֹעֵט בַּאֲדוֹנוֹ כְּמוֹ שְׁאָר הַבְּהֵמוֹת, וְאֵין בּוֹ גַּסוּת הָרוּחַ, וְלֹא חוֹשֵׁשׁ לִשְׁכַּב בְּמָקוֹם מְתֻקָּן. אַף כָּךְ יִשָּׂשכָר, שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בַּתּוֹרָה, נוֹטֵל מַשָּׂא הַתּוֹרָה, וְלֹא בוֹעֵט בַּקָּדוֹשׁ- בָּרוּךְ-הוּא, וְאֵין בּוֹ גַּסוּת הָרוּחַ, כְּמוֹ הַחֲמוֹר שֶׁלֹּא חוֹשֵׁשׁ לִכְבוֹדוֹ אֶלָּא לִכְבוֹד רִבּוֹנוֹ [רבו]. רֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ"ו) וְעַל הָאָרֶץ תִּישַׁן, וְחַיֵּי צַעַר תִּחְיֶה, וּבַתּוֹרָה אַתָּה עָמֵל.

דף רמב:

דָּבָר אַחֵר יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם רוֹבֵץ וְגוֹ'. פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כז) לְדָוִד ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא יְיָ מָעוֹז חַיַּי מִמִּי אֶפְחָד, כַּמָּה חֲבִיבִין אִינוּן מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא, כַּמָּה חֲבִיבִין אִינוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, לָא דָחִיל מִפִּגְעֵי עַלְמָא, נָטִיר הוּא לְעֵילָא, נָטִיר הוּא לְתַתָּא. וְלָא עוֹד, אֶלָּא (דף רמב ע"ב) דְּכָפִית לְכָל פְּגִיעֵי דְעַלְמָא, וְאָחִית לוֹן לְעוּמְקֵי דְתְהוֹמָא רַבָּא.

דָּבָר אַחֵר יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם רֹבֵץ וְגוֹ' - פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כז) לְדָוִד ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא ה' מָעוֹז חַיַּי מִמִּי אֶפְחָד. כַּמָּה חֲבִיבִים הֵם דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, כַּמָּה חֲבִיבִים אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ

בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, לֹא פוֹחֵד מִפְּגָעֵי הָעוֹלָם, שְׁמוּר הוּא לְמַעְלָה, שָׁמוּר הוּא לְמַטָּה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכּוֹפֵת כָּל פִּגְעֵי הָעוֹלָם וּמוֹרִיד אוֹתָם לְעֹמֶק תְּהוֹם רַבָּה.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל לֵילְיָא, (לעיל קע"ב ע"א) פָּתְחִין סְתִימִין, וְכַלְבֵּי וַחֲמָרֵי שַׁרְיִין וְשָׁטָאן בְּעַלְמָא, וְאִתְיְיהִיבַת רְשׁוּ לְחַבָּלָא, וְכָל בְּנֵי עַלְמָא נַיְימֵי בְּעַרְסַיְיהוּ, וְנִשְׁמַתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא סָלְקִין לְאִתְעֲנָגָא לְעֵילָא. כַּד אִתְעַר רוּחַ צָפוֹן, וְאִתְפְּלִיג לֵילְיָא, אִתְעֲרוּתָא קַדִּישָׁא אִתְעַר בְּעַלְמָא, וְאִתְמָר בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס הַלַּיְלָה, הַפְּתָחִים נִסְתָּמִים, וּכְלָבִים וַחֲמוֹרִים שׁוֹרִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם, וְנִתָּנָת רְשׁוּת לְהַשְׁחִית, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם יְשֵׁנִים בְּמִטּוֹתֵיהֶם, וְנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים עוֹלוֹת לְהִתְעַנֵּג לְמַעְלָה. כְּשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת רוּחַ צָפוֹן וְנֶחֱלַק הַלַּיְלָה, הִתְעוֹרְרוּת קְדֻשָּׁה מִתְעוֹרֶרֶת בָּעוֹלָם, וְזֶה נֶאֱמַר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת.

זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּהַהוּא בַּר נָשׁ, דְּאִיהוּ קָאֵים בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, וְאִשְׁתְּדַל בְּאוֹרַיְיתָא. כְּיָון דְּאִיהוּ פָּתַח בְּאוֹרַיְיתָא, כָּל אִינּוּן זִינִין בִּישִׁין, אַעִיל לוֹן בְּנוּקְבֵי דְּתְהוֹמָא רַבָּה, וְכָפִית לֵיהּ לַחֲמוֹר, וְנָחִית לֵיהּ בְּטַפְסְרֵי דְּתְחוֹת עַפְרָא, דְּזוּהֲמֵי קַטְרָא.

אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם שֶׁעוֹמֵד בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה. כֵּיוָן שֶׁהוּא פּוֹתֵחַ בַּתּוֹרָה, אֶת כָּל אוֹתָם הַמִּינִים הָרָעִים הוּא מַכְנִיס לְנֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה, וְכוֹפֵת אֶת הַחֲמוֹר, וּמוֹרִידוֹ בַּשְּׁרִים שֶׁתַּחַת הֶעָפָר שֶׁל זֻהֲמַת הַקֶּשֶׁר.

בְּגִינֵי כָךְ, יִשְׁשכָר, דְּאִשְׁתַּדְּלוּתֵיהּ בְּאוֹרַיְיתָא, כָּפֵית לֵיהּ לַחֲמוֹר, וְנָחִית לֵיהּ. מֵהַהוּא גָּרֶם הַמַּעֲלוֹת, דְּאִיהוּ סָלִיק לְנִזְקָא עַלְמָא, וְשַׁוֵּי מָדוֹרֵיהּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתַיִם, בֵּין זוּהֲמֵי דְטַפְסְרֵי דְעַפְרָא.

מְשׁוּם כָּךְ יִשָּׂשכָר, שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בַּתּוֹרָה, כּוֹפֵת אֶת הַחֲמוֹר וּמוֹרִיד אוֹתוֹ מֵאוֹתוֹ גֶּרֶם הַמַּעֲלוֹת, שֶׁהוּא עוֹלֶה לְהַזִּיק לָעוֹלָם, וְשָׂם מְדוֹרוֹ בֵּין הַמִּשְׁפָּתַיִם, בֵּין זֻהֲמַת הַשְּׂרִים שֶׁבֶּעָפָר.

תָּא חֲזֵי, מַה כְּתִיב. וַיַּרְא מְנוּחָה כִּי טוֹב וְאֶת הָאָרֶץ כִּי נָעֲמָה וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבוֹל וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד. וַיַּרְא מְנוּחָה כִּי טוֹב, דָּא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. וְאֶת הָאָרֶץ כִּי נָעֲמָה, דָּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבוֹל, לְמִסְבַּל עוּלָא דְאוֹרַיְיתָא, וּלְדָבְקָא בָּהּ יוֹמֵי וְלֵילֵי. וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד, לְמֶהֱוֵי פָּלַח לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּלְאִתְדַּבְּקָא בֵּיהּ, וּלְאַתְּשָׁא גַּרְמֵיהּ בָּהּ.

בֹּא רְאֵה מַה כְּתוּב, וַיַּרְא מְנֻחָה כִּי טוֹב וְאֶת הָאָרֶץ כִּי נָעֲמָה וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבֹּל וַיְהִי לְמַס עֹבֵד. וַיַּרְא מְנֻחָה כִּי טוֹב - זוֹ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. וְאֶת הָאָרֶץ כִּי נָעֲמָה - זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבֹּל - לִסְבֹּל עֹל הַתּוֹרָה וְלִדְבֹּק בָּהּ יָמִים וְלֵילוֹת. וַיְהִי לְמַס עֹבֵד - לִהְיוֹת עוֹבֵד אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלִדְבֹּק בּוֹ וּלְהַתִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בָּהּ.

רִבִּי שִׁמְעוֹן וְרִבִּי יוֹסֵי וְרִבִּי חִיָּיא הֲווּ קָא אָזְלֵי מִגְּלִילָא עִלָּאָה לְטִבֶרְיָה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, נֵיהַךְ וְנִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, דְּכָל מַאן דְּיָדַע לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, וְלָא אִשְׁתַּדַּל, אִתְחַיֵּיב בְּנַפְשֵׁיהּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּיַהֲבִין לֵיהּ עוּלָא דְּאַרְעָא, וְשִׁעְבּוּדָא בִּישָׁא, דִּכְתִיב בְּיִשָּׂשכָר, וַיֵּט

שִׁכְמוֹ לִסְבוֹל, מַהוּ וַיֵּט, סָטָא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שמואל א ח) וַיַּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע. מַאן דְּסָטָא אָרְחֵיהּ וְנַרְמֵיהּ, דְּלָא לְמִסְבַּל עוּלָא דְאוֹרַיְיתָא, מִיָּד וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד.

רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִיָּיא הֲווּ הוֹלְכִים מֵהַגְּלִיל הָעֶלְיוֹן לִטְבֶרְיָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, נֶלֶךְ וְנִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל - מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא נוֹתְנִים עָלָיו עֹל הָאָרֶץ וְשִׁעְבּוּד רַע, שֶׁכָּתוּב בְּיִשָּׂשכָר וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבֹּל. מַה זֶּה וַיֵּט? סָטָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א ח) וַיַּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע. מִי שֶׁסּוֹטֶה דַּרְכּוֹ וְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לִסְבֹּל עֹל תּוֹרָה, מִיָּד וַיְהִי לְמַס עֹבֵד.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (משלי ח) לְהַנְחִיל אוֹהֲבַי יֵשׁ וְאוֹצְרוֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא. זַכָּאִין אִינּוּן בְּנֵי עַלְמָא, אִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, דְּכָל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, אִתְרַחִים לְעֵילָא, וְאִתְרַחִים לְתַתָּא, וְאַחְסִין בְּכָל יוֹמָא, יְרוּתָא דְעַלְמָא דְאָתֵי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, לְהַנְחִיל אוֹהֲבַי יֵשׁ. מַאי יֵשׁ. דָּא עַלְמָא דְאָתֵי דְלָא פָּסַק מֵימוֹי לְעָלְמִין, וְנָטַל אֲנַר טַב עִלָּאָה, דְּלָא זָכֵי בֵּיהּ בַּר נָשׁ אָחֳרָא, וּמַאי אִיהוּ. יֵ"שׁ. וּבְגִינֵי כָךְ, רָמִיז לָן שְׁמָא דְיִשָּׂשכָר דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא, יֵשׁ שָׂכָר. דָּא הוּא אַגְרָא דְּאִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, י"ש.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (משלי ח) לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא. אַשְׁרֵיהֶם בְּנֵי הָעוֹלָם, אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, נֶאֱהָב לְמַעְלָה וְנֶאֱהָב לְמַטָּה, וְיוֹרֵשׁ בְּכָל יוֹם יְרֻשַּׁת הָעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ. מַה זֶּה יֵשׁ? זֶהוּ עוֹלָם הַבָּא שֶׁלֹּא פוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים וְנוֹטֵל שָׂכָר טוֹב עֶלְיוֹן שֶׁלֹּא זוֹכֶה בּוֹ אָדָם אַחֵר, וּמֵיהוּ? יֵ"שׁ. וּמְשׁוּם כָּךְ רָמַז לָנוּ בִּשְׁמוֹ שֶׁל יִשָּׂשכָר שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה - יֵשׁ שָׂכָר. זֶהוּ שָׂכָר שֶׁל אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, יֵ"שׁ.

כְּתִיב, (דניאל ז) חֲזֵה הֲוֵית עַד דִּי כָרְסָוָון רְמִיו וְעַתִּיק יוֹמִין יְתִיב וְגו'. חֲזֵה הֲוֵית עַד דִּי כָרְסָוָון רְמִיו, כַּד אִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא, תְּרֵי כָּרְסָוָון נָפְלוּ, תְּרֵי לְעֵילָא, תְּרֵי לְתַתָּא. תְּרֵי לְעֵילָא, בְּגִין דְּאִתְרְחִיקַת תַּתָּאָה מֵעִלָּאָה, כֻּרְסְיָיא דְיַעֲקֹב אִתְרְחִיקַת מִכֻּרְסְיָיא דְּדָוִד. וְכֻרְסְיָיא דְּדָוִד נָפְלַת. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (איכה ב) הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ. תְּרֵי כָּרְסָוָון לְתַתָּא, יְרוּשָׁלַם, וְאִינּוּן מָאתַיִם דְּאוֹרַיְיתָא. וְכָרְסָוָון דִּלְתַתָּא כְּגַוְונָא דְּכָרְסָוָון דִּלְעֵילָא, מָרֵיהוֹן דְּאוֹרַיְיתָא הַיְינוּ כֻּרְסְיָיא דְיַעֲקֹב. יְרוּשָׁלַם הַיְינוּ כֻּרְסְיָיא דְּדָוִד, וְעַל דָּא כְּתִיב, עַד דִּי כָּרְסָוָון, וְלָא כָּרְסְיָא. כָּרְסָוָון סַגִּיאִין נָפְלוּ, וְכֻלְּהוּ לָא נָפְלוּ, אֶלָּא מַעֲלְבּוֹנָהּ דְּאוֹרַיְיתָא.

כְּתוּב (דניאל ז) חֲזֵה הֲוֵית עַד דִּי כָרְסָוָן רְמִיו וְעַתִּיק יוֹמִין יְתֵב וְגו' חֲזֵה הֲוֵית עַד דִּי כָרְסָוָן רְמִיו - כְּשֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵי כִסְאוֹת נָפְלוּ, שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה. שְׁנַיִם לְמַעְלָה, כִּי הִתְרַחֲקָה הַתַּחְתּוֹנָה מֵהָעֶלְיוֹנָה. כִּסֵּא שֶׁל יַעֲקֹב הִתְרַחֵק מִכִּסֵּא דָוִד, וְכִסֵּא דָוִד נָפַל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איכה ב) הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ. שְׁנֵי כִסְאוֹת לְמַטָּה - יְרוּשָׁלַיִם, וְאוֹתָם בַּעֲלֵי הַתּוֹרָה. וְהַכִּסְאוֹת שֶׁלְּמַטָּה כְּמוֹ הַכִּסְאוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, בַּעֲלֵי הַתּוֹרָה, הַיְינוּ כִּסֵּא שֶׁל יַעֲקֹב. יְרוּשָׁלַיִם הַיְינוּ כִּסֵּא שֶׁל דָּוִד. וְעַל זֶה כָּתוּב עַד דִּי כָרְסָוָן, וְלֹא כִסֵּא. כִּסְאוֹת רַבִּים נָפְלוּ, וְכֻלָּם לֹא נָפְלוּ אֶלָּא מַעֲלְבּוֹנָהּ שֶׁל תּוֹרָה.

תָּא חֲזֵי, כַּד אִינּוּן זַכָּאֵי קְשׁוֹט מִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא, כָּל אִינּוּן תּוּקְפִין דְּשָׁאַר עַמִּין, דְּשָׁאַר חֵילִין, וְכָל חֵילִין דְּלָהוֹן, אִתְכַּפְיָין וְלָא שָׁלְטֵי בְּעַלְמָא, וְיִשְׂרָאֵל (נ"א וי"ש) אִזְדַּמַּן עֲלַיְיהוּ לְסַלְקָא לוֹן עַל כֻּלָּא. וְאִי לָא, חֲמוֹר גַּרְמָא לוֹן לְיִשְׂרָאֵל לְמֵיהַךְ בְּגָלוּתָא, וּלְמִנְפַּל בֵּינֵי עַמְמַיָּא, וּלְמִשְׁלַט עֲלַיְיהוּ. וְכָל דָּא אַמַּאי, בְּגִין, וַיַּרְא מְנוּחָה כִּי טוֹב, וּמִתַּקְנָא קַמֵּיהּ, וְיָכִיל לְמַרְוַוח בְּגִינָהּ כַּמָּה טָבִין וְכַמָּה כְּסוּפִין, וְסָטָא אוֹרְחֵיהּ דְּלָא לְמִסְבַּל עוּלָא דְאוֹרַיְיתָא. בְּגִין כָּךְ וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁאוֹתָם צַדִּיקֵי אֱמֶת מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, כָּל אוֹתָם כֹּחוֹת שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁל שְׁאָר הַחֲיָלוֹת, כָּל הַחֲיָלוֹת שֶׁלָּהֶם נִכְפִּים וְלֹא שׁוֹלְטִים בָּעוֹלָם, וְיִשְׂרָאֵל [ויש] מְזֻמָּנִים עֲלֵיהֶם לְהַעֲלוֹתָם עַל הַכֹּל. וְאִם לֹא, חֲמוֹר גּוֹרֵם לְיִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת לַגָּלוּת וְלִפֹּל בֵּין הָעַמִּים וְלִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם, וְכָל זֶה לָמָּה? מִשּׁוּם וַיַּרְא מְנֻחָה כִּי טוֹב, וּמִתְקָן לְפָנָיו, וְיָכוֹל לְהַרְוִיחַ בִּגְלָלָהּ כַּמָּה טוֹבוֹת וְכַמָּה כְּסוּפִים, וְהִטָּה דַּרְכּוֹ שֶׁלֹּא לִסְבֹּל עֹל תּוֹרָה, מִשּׁוּם כָּךְ וַיְהִי לְמַס עֹבֵד.

דף רמג.

כְּתִיב, (שיר השירים ו) הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים וְגוֹ'. הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ, (הדודאים) אִלֵּין אִינּוּן דְּאַשְׁכַּח רְאוּבֵן. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (בראשית ל) וַיִּמְצָא (דף רמג ע"א) דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה, וְלָא אִתְחַדְּשָׁן מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא, אֶלָּא עַל יְדוֹי בְּיִשְׂרָאֵל, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (דברי הימים א יב) וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לְעִתִּים וְגוֹ'.

כְּתוּב (שיר ז) הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים וְגוֹ'. הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ - [הדודאים] אֵלּוּ אוֹתָם שֶׁמָּצָא רְאוּבֵן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ל) וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה, וְלֹא הִתְחַדְּשׁוּ דִּבְרֵי תוֹרָה אֶלָּא עַל יָדָיו בְּיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לְעִתִּים וְגוֹ'.

וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים, אִינּוּן גָּרְמוּ לְמֶהֱוֵי עַל פְּתָחֵינוּ, עַל פִּתְחֵי בָּתֵּי כְנֵסְיוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, כָּל מְגָדִים. חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים, כַּמָּה מִלֵּי חַדְתָאן וְעַתִּיקִין דְּאוֹרַיְיתָא, דְּאִתְגַּלְיָין עַל יְדֵיהוּ, לְקָרְבָא לְיִשְׂרָאֵל לַאֲבוּהוֹן דִּלְעֵילָּא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (דברי הימים א יב) לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל. (שיר השירים ז) דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ. מֵהָכָא אוֹלִיפְנָא, כָּל מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא כְּדְקָא יְאוּת, וְיָדַע לְמֶהֱדֵי מִלִּין, וּלְחַדְּתוּתֵי מִלִּין כְּדְקָא יְאוּת, אִינּוּן מִלִּין סָלְקִין עַד כֻּרְסְיָיא דְמַלְכָּא, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל פָּתַח לוֹן תַּרְעִין, וְגָנִיז לוֹן. וּבְשַׁעְתָּא דְּעָאל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּיא בְּגִנְתָא דְעֵדֶן, אָפִיקַת לוֹן קַמֵּיהּ, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִסְתַּכֵּל בְּהוּ וְחָדֵי, כְּדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתְעַטַּר בְּעִטָּרִין עִלָּאִין, וְחָדֵי בְּמַטְרוֹנִיתָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ. וּמֵהָהִיא שַׁעְתָּא, מִלּוֹי כְּתִיבִין בְּסִפְרָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (מלאכי ג) וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו.

וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים - הֵם גָּרְמוּ לִהְיוֹת עַל פְּתָחֵינוּ, עַל פִּתְחֵי בָּתֵּי כְנֵסִיוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, כָּל מְגָדִים. חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים - כַּמָּה דְבָרִים חֲדָשִׁים וְעַתִּיקִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהִתְגַּלּוּ עַל יָדֵיהֶם, לְקָרֵב אֶת יִשְׂרָאֵל

לְאֲבִיהֶם שֶׁלְּמַעְלָה. וְהוּ שֶׁכָּתוּב לְדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל. דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ (שיר ז) - מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה כָּרָאוּי וְיוֹדֵעַ לְחַדֵּשׁ דְּבָרִים וּלְחַדֵּד דְּבָרִים כָּרָאוּי, אוֹתָם הַדְּבָרִים עוֹלִים עַד כִּסֵּא הַמֶּלֶךְ, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל פּוֹתַחַת לָהֶם שְׁעָרִים וְגוֹנֶזֶת אוֹתָם. וּבְשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן, מוֹצִיאָה אוֹתָם לְפָנָיו, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִסְתַּכֵּל בָּהֶם וְשָׂמֵחַ. אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בַּעֲטָרוֹת עֶלְיוֹנוֹת וְשָׂמֵחַ בִּגְבִירָה. וְהוּ שֶׁכָּתוּב חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ. וּמַאוֹתָהּ שָׁעָה דְּבָרָיו כְּתוּבִים בַּסֵּפֶר, וְהוּ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג) וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו.

זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ, מַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרַיְיתָא כְּדְקָא יָאוּת, זַכָּאָה הוּא בְּהַאי עָלְמָא, וְזַכָּאָה הוּא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. עַד הָכָא שׁוּלְטָנוּתָא דִּיהוּדָה, דְּרוֹעָא דְּאִתְכְּלִיל בְּכֹלָּא, בְּחֵילָא דְּכָל סִטְרִין, תְּלַת קִשְׁרִין דִּדְרוֹעָא, לְאִתְגַּבְּרָא עַל כֹּלָּא:

אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה כָּרָאוּי, אַשְׁרָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַשְׁרָיו בָּעוֹלָם הַבָּא. עַד כָּאן שִׁלְטוֹן יְהוּדָה, זְרוֹעַ שֶׁנִּכְלֶלֶת בַּכֹּל, בְּכֹחַ שֶׁל כָּל הַצְּדָדִים, שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל הַזְּרוֹעַ לְהִתְגַּבֵּר עַל הַכֹּל.

דֶּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, הַאי קְרָא הָכִי אִית לֵיהּ לְמֵימַר, דֶּן יָדִין לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹ דֶּן יָדִין לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֶחָד, מַהוּ דֶּן יָדִין עַמּוֹ, וּלְבָתַר כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. אֶלָּא דֶּן, הוּא דְּכְתִיב בֵּיהּ, (במדבר י) מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת, דְּהוּא יַרְכָא שְׁמָאלָא, וְאָזִיל לְבַתְרַיְיתָא.

דֶּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, פָּסוּק זֶה כָּךְ יֵשׁ לוֹ לוֹמַר, דֶּן יָדִין לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹ דֶּן יָדִין לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֶחָד. מַהוּ דֶּן יָדִין עַמּוֹ, וְאַחַר כָּךְ כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל? אֶלָּא דָּן, הוּא שֶׁכָּתוּב בּוֹ (במדבר י) מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת, שֶׁהוּא יֶרֶךְ שְׂמֹאל, וְהוֹלֵךְ בַּסּוֹף.

תָּא חֲזֵי, כֵּיוָן דִּיהוּדָה וּרְאוּבֵן נָטְלִין, לֵיוָאֵי וַאֲרוֹנָא פָּרְשִׁין דִּגְלִין, וְנָטִיל דִּגְלָא דְּאֶפְרַיִם דְּאִיהוּ לְמַעֲרָב, יַרְכָא יְמִינָא נָטִיל, בְּקַפְסִירֵי קִסְטָא. וְאִי תֵּימָא זְבוּלֻן דְּאִיהוּ עָאל, וְנָפִיק, דִּכְתִיב בֵּיהּ, (דברים לג) שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ, וּכְתִיב וְיַרְכָתוֹ וְגוֹ'. אֶלָּא וַדַּאי, יְהוּדָה אִתְכְּלִיל מִכֹּלָּא.

בֹּא רְאֵה, כֵּיוָן שֶׁיְּהוּדָה וּרְאוּבֵן נוֹסְעִים, הַלְוִיִּם וְהָאָרוֹן פּוֹרְשִׂים דְּגָלִים, וְנוֹסֵעַ דֶּגֶל אֶפְרַיִם שֶׁהוּא לְמַעֲרָב. יֶרֶךְ יָמִין נוֹסַעַת מֵחֲלִיּוֹת הַמִּדָּה. וְאִם תֹּאמַר, זְבוּלוּן שֶׁהוּא נִכְנָס וְיוֹצֵא, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (דברים לג) שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ, וְכָתוּב וְיַרְכָתוֹ וְגוֹ'. אֶלָּא וַדַּאי יְהוּדָה נִכְלָל מֵהַכֹּל.

תָּא חֲזֵי, מַלְכוּ דִּלְעֵילָּא אִתְכְּלִיל מִכֹּלָּא, וְיהוּדָה אִיהוּ מַלְכוּ תַּתָּאָה. כְּמָה דְּמַלְכוּ עִלָּאָה אִתְכְּלִיל מִכֹּלָּא, הָכִי נָמֵי מַלְכוּ תַּתָּאָה, אִתְכְּלִיל מִכֹּלָּא מְגוּפָא מִיָּרְכָא, בְּגִין לְאִתְגַּבְּרָא בְּתוּקְפֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, מַלְכוּת הָעֶלְיוֹנָה נִכְלֶלֶת מֵהַכֹּל, וְיהוּדָה הוּא מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה. כְּמוֹ שֶׁמַּלְכוּת עֶלְיוֹנָה נִכְלֶלֶת מֵהַכֹּל, כָּךְ גַּם מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה נִכְלֶלֶת מֵהַכֹּל, מִגּוּף, מִיָּרֵךְ, כְּדֵי לְהִתְגַּבֵּר בְּכֹחוֹ.

כְּתִיב, (דברים לג) מִימִינ"וֹ אֵ"שׁ דָּ"ת לָמוֹ, (ע"ד ע"א) אוֹרַיְיתָא מִסְטָרָא דִּגְבוּרָה אִתְיְיהִיב (אתייהיבת), וּגְבוּרָה אִתְכְּלִיל בִּימִינָא, וּבְגוּפָא, וְיַרְכָא, וּבְכוּלָּא. הָכִי נָמֵי סִדְרָא קַדְמָאָה, יְהוּדָה אִיהוּ, מַלְכוּ דְּאָתֵי מִסְטַר גְּבוּרָה, וְאִתְכְּלִיל בִּימִינָא בְּגוּפָא וּבְיַרְכָא, בְּכוּלָּא אִתְכְּלִיל. כְּמָה דְמַלְכוּ דִלְעֵילָא, אִתְכְּלִיל מִכּוּלָּא.

כָּתוּב מִימִינ"וֹ אֵ"שׁ דָּ"ת לָמוֹ. תּוֹרָה נִתְּנָה מִצַּד הַגְּבוּרָה, וּגְבוּרָה נִכְלֶלֶת בְּיָמִין וּבַגּוּף וְיֶרֶךְ וּבַכֹּל. כָּךְ גַּם הַסֵּדֶר הָרִאשׁוֹן הוּא יְהוּדָה, מַלְכוּת שֶׁבָּאָה מִצַּד שֶׁל גְּבוּרָה וְנִכְלֶלֶת בַּיָּמִין, בַּגּוּף וּבַיֶּרֶךְ, וּבַכֹּל נִכְלֶלֶת, כְּמוֹ שֶׁהַמַּלְכוּת הָעֶלְיוֹנָה נִכְלֶלֶת מֵהַכֹּל.

סִדְרָא תִּנְיָינָא רְאוּבֵן, דְּאִיהוּ לִסְטַר דְּרוֹם, וְדָרוֹם אִיהוּ יְמִינָא, וְכָל חֵילָא דִּימִינָא, יְהוּדָה נָטִיל לֵיהּ, בְּגִין דְּרְאוּבֵן (ס"א אתעביד) אִתְעֲבִיר מִנֵּיהּ מַלְכוּ, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר, וְנָטִיל לֵיהּ יְהוּדָה, וְאִתְגַּבַּר בְּתוּקְפָּא דִּימִינָא, דְּהַוָה מֵרְאוּבֵן, וְכֵן כְּתִיב בְּדָוִד, (תהלים קי) נְאֻם יְיָ לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי. בְּגִין דִּשְׁמָאלָא אִתְכְּלִיל בִּימִינָא, וְאִתְתַּקַּף בְּחֵילֵיהּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קיח) יְמִין יְיָ עוֹשָׂה חָיִל וְגו'. יְהוּדָה וּרְאוּבֵן תְּרֵין דְּרוֹעִין הֲווּ.

סֵדֶר שֵׁנִי רְאוּבֵן, שֶׁהוּא לְצַד דָּרוֹם, וְדָרוֹם הוּא יָמִין. אֶת כָּל כֹּחַ הַיָּמִין נָטַל יְהוּדָה, מִשּׁוּם [שנעשתה] שֶׁהַמַּעֲבָרָה הַמַּלְכוּת מֵרְאוּבֵן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר, וְנָטַל אוֹתָהּ יְהוּדָה, וְהִתְגַּבֵּר בְּתֹקֶף הַיָּמִין שֶׁהָיָה מֵרְאוּבֵן, וְכָךְ כָּתוּב בְּדָוִד, (תהלים קיא) נְאֻם ה' לַאדנִי שֵׁב לִימִינִי, מִשּׁוּם שֶׁשְּׂמֹאל נִכְלֶלֶת בַּיָּמִין וּמִתְחַזֵּק בְּכֹחוֹ. וֶזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם קיח) יְמִין ה' עֹשָׂה חָיִל וְגו'. יְהוּדָה וּרְאוּבֵן הָיוּ שְׁתֵּי זְרוֹעוֹת.

סִדְרָא תְּלִיתָאָה, אֶפְרַיִם, דְּאִיהוּ יַרְכָא יְמִינָא, וְנָטְלָא קַמֵּי שְׂמָאלָא תְּדִיר, וְדָן (דא) דְּאִיהוּ יַרְכָא שְׂמָאלָא, נָטִיל לְבַתְרַיְיתָא, וְעַל דָּא הוּא הַמְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת לְצַבְאוֹתָם, וְאָזִיל לְבַתְרַיְיתָא.

סֵדֶר שְׁלִישִׁי אֶפְרַיִם, שֶׁהוּא יֶרֶךְ יָמִין, וְנוֹסֵעַ לִפְנֵי הַשְּׂמֹאל תָּמִיד. וְדָן [זה], שֶׁהוּא יֶרֶךְ שְׂמֹאל, נוֹסֵעַ בַּסּוֹף, וְעַל כָּךְ הוּא הַמְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת לְצַבְאוֹתָם וְהוֹלֵךְ בַּסּוֹף.

יְהוּדָה נָטִיל חֵילָא בְּתַרְיִן דְּרוֹעִין, בְּגִין דִּרְאוּבֵן דְּאִיהוּ יְמִינָא, (ס"א אתעביר) אִתְאֲבִיד מִנֵּיהּ בְּכֵירוּתָא כְּהוּנָּתָא וּמַלְכוּתָא, וְעַל דָּא כְּתִיב בִּיהוּדָה, (דברים לג) יָדָיו רָב לוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה.

יְהוּדָה נוֹטֵל כֹּחַ בִּשְׁתֵּי זְרוֹעוֹת, מִשּׁוּם שֶׁרְאוּבֵן, שֶׁהוּא יָמִין, [העברה] אָבְדָה מִמֶּנּוּ הַבְּכוֹרָה, הַכְּהֻנָּה וְהַמַּלְכוּת, וְעַל זֶה כָּתוּב בִּיהוּדָה (דברים לג) יָדָיו רָב לוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב, (מלכים א י) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כִּסֵּא שֵׁן גָּדוֹל. כֻּרְסְיָיא דִשְׁלֹמֹה, עֲבַד לֵיהּ כְּנָוֹונָא דִלְעֵילָא, וְכָל דִּיוּקְנִין (דהכא) דִלְעֵילָא עֲבַד הָכָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (דברי הימים א כט) וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה' לְמֶלֶךְ, מֶלֶךְ מִלָּה סְתִימָה הוּא. וְכֵן (מלכים א ב) וּשְׁלֹמֹה יָשַׁב עַל כִּסֵּא דָּוִד אָבִיו וַתִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ מְאֹד, דְּקַיְימָא סִיהֲרָא בְּאַשְׁלָמוּתָא.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב (מלכים א י) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כִּסֵּא שֵׁן גָּדוֹל. הַכִּסֵּא שֶׁל שְׁלֹמֹה עֲשָׂה אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וְכָל הַדִּיּוּקָנָאוֹת [של כאן] שֶׁלְּמַעְלָה עֲשָׂה כָּךְ. וְעַל זֶה כָּתוּב וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה' לְמֶלֶךְ, מֶלֶךְ דָּבָר סָתוּם הוּא. וְכֵן (מלכים א ב) וּשְׁלֹמֹה יָשַׁב עַל כִּסֵּא דָּוִד אָבִיו וַתִּכֹּן מַלְכֻתוֹ מְאֹד, שֶׁעָמְדָה הַלְּבָנָה בִּשְׁלֵמוּת.

דף רמג:

דֵּן יָדִין עַמּוֹ בְּקַדְמֵיתָא, וּלְבָתַר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאַחַד, כְּיִחוּדוֹ שֶׁל עוֹלָם (דף רמג ע"ב) כְּמָה דְּהֲוָה בְּשִׁמְשׁוֹן, דְּאִיהוּ יְחִידָאי עָבִיד דִּינָא בְּעַלְמָא, וְדָאִין וְקַטִיל כְּחָדָא, וְלָא אִצְטְרִיךְ סָמְךְ. דֵּן יָדִין עַמּוֹ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, דֵּן, הֱיִינוּ חִוְיָא, כָּמִין עַל אוֹרְחִין וּשְׁבִילִין. וְאִי תֵּימָא דְּעַל שִׁמְשׁוֹן בִּלְחוֹדוֹי הוּא. אוּף הָכִי נָמֵי לְעֵילָא, דָּא הוּא נֶפֶשׁ אָחֳרָא (ס"א נחש זוטא) מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְכָמִין לְאוֹרְחִין וּשְׁבִילִין. לְבָתַר, חֵילִין וּמַשְׁרְיָין מֵהָכָא נָפְקֵי, אִינּוּן דְּכָמָאן לִבְנֵי נָשָׁא, עַל חוֹבִין, דְּרָאמִין לְהוּ לַאֲחוֹרָא בָּתַר כִּתְפַּיְיהוּ. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי לְעֵילָא, עַד דְּלָא יִתְבַּסֵּם בְּחַמְרָא דְחַיִּדוּ.

דֵּן יָדִין עַמּוֹ - בַּהֲתָחָלָה, וְאַחַר כָּךְ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֶחָד, כְּיִחוּדוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּשִׁמְשׁוֹן, שֶׁהוּא יְחִידִי עָשָׂה דִּין בָּעוֹלָם, וְדָן וְהָרַג כְּאֶחָד, וְלֹא הִצְטָרֵךְ סָמְךְ. דֵּן יָדִין עַמּוֹ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, דֵּן, הַיְנוּ נָחָשׁ, אוֹרֵב עַל דְּרָכִים וּשְׁבִילִים. וְאִם תֹּאמַר עַל שִׁמְשׁוֹן לְבַדּוֹ הוּא, אַף כָּךְ גַּם לְמַעְלָה, זֶהוּ נֶפֶשׁ אַחֶרֶת [נחש קטן] מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְאוֹרֵב בַּדְּרָכִים וּבַשְּׁבִילִים. אַחַר כָּךְ מִכָּאן יוֹצְאִים חֵילוֹת וּמַחֲנוֹת, אוֹתָם שֶׁאוֹרְבִים לָאֲנָשִׁים עַל חֲטָאִים, שֶׁזּוֹרְקִים אוֹתָם לְאָחוֹר אַחֲרֵי כְתְפֵיהֶם. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי לְמַעְלָה, עַד שֶׁלֹּא יִתְבַּסֵּם בְּיֵין שֶׁל שִׂמְחָה.

נָחָשׁ עֲלֵי דָּרֶךְ. תָּא חֲזֵי, כְּמָה דְּאִית דֶּרֶךְ לְעֵילָא, הָכִי נָמֵי אִית דֶּרֶךְ לְתַתָּא, וּמִתְפָּרְשָׁא יַמָּא, לְכַמָּה אוֹרְחִין בְּכָל סְטַר. וְאִית אוֹרְחָא חַד, דְּאָתֵי וְאַסְגֵּי יַמָּא, וְרַבֵּי נוּנִין בִּישִׁין לְזַנְיֵיהוּ, כְּמָה דַּאֲפִיקוּ מַיִין לְתַתָּא נוּנִין טָבִין, (שמות ל) נוּנִין בִּישִׁין, נוּנֵי עוּרְדְּעָנַיָּא, כְּגַוְונָא דָּא, נוּנִין בִּישִׁין לְזַנְיֵיהוּ.

נָחָשׁ עֲלֵי דָּרֶךְ. בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ דֶּרֶךְ לְמַעְלָה, כָּךְ גַּם יֵשׁ דֶּרֶךְ לְמַטָּה, וְהַיָּם נִפְרָד לְכַמָּה דְּרָכִים בְּכָל צַד. וְיֵשׁ דֶּרֶךְ אַחַת שֶׁבָּאָה וּמַגְדִּילָה אֶת הַיָּם, וּמְגַדֵּל דָּגִים רָעִים לְמִינֵיהֶם. כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיאוּ מַיִם לְמַטָּה, דָּגִים טוֹבִים, דָּגִים רָעִים, דְּגֵי צְפַרְדֵּעַ, כְּמוֹ זֶה דָּגִים רָעִים לְמִינֵיהֶם.

וְכַד מִשְׁתַּמְּשֵׁי מֵאָרְחָא דְיַמָּא, אִתְחֲזוּן רָכְבִין עַל סוּסַיְיהוּ. וְאִלְמָלֵא דְּהַאי חִוְיָא, דְּאִיהוּ כָּנִישׁ לְכָל מַשְׁרְיָין, כָּמִין לְסוֹף אָרְחִין, וּבְדַר לוֹן לַאֲחוֹרָא, הֲווּ מְטַשְׁטְשֵׁי עָלְמָא. מִסְטָרָא דְּהַנֵּי נָפְקִין חֲרָשִׁין לְעָלְמָא. תָּא חֲזֵי, בִּבְלְעָם כְּתִיב, (במדבר כד) וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים, בְּגִין דְּאִינּוּן קַיְימִין לְלַחֲשָׁא בַּחֲרָשֵׁי עָלְמָא.

וּכְשֶׁמִּשְׁתַּמְּטִים מִדֶּרֶךְ הַיָּם, נִרְאִים רוֹכְבִים עַל סוּסֵיהֶם. וְאִלְמָלֵא הַנָּחָשׁ הַזֶּה, שֶׁהוּא כּוֹנֵס אֶת כָּל הַמַּחֲנוֹת, אוֹרֵב בְּסוֹף הַדְּרָכִים וּמְפַזֵּר אוֹתָם לְאָחוֹר, הָיוּ מַחֲרִיבִים אֶת הָעוֹלָם. מִצַּד שֶׁל אֵלֶּה יוֹצְאִים

מְכַשְּׁפִים לָעוֹלָם. בֹּא רְאֵה, בְּבִלְעָם כָּתוּב, (במדבר כד) וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְלַחֵשׁ בְּכִשְׁפֵי הָעוֹלָם.

חָמֵי מַה כְּתִיב, יְהִי דָן נָחָשׁ עָלֵי דָּרֶךְ. מַאי עָלֵי דָּרֶךְ. אֶלָּא נָחָשׁ, מַאן דְּאִשְׁתְּדַל אֲבַתְרֵיהּ, אַכְחִישׁ כַּמָּלְיָא דְלְעֵילָא, וּמַאי אִיהוּ, הַהוּא דָּרֶךְ עִלָּאָה דְּנָפַק מִלְּעֵילָא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דָּרֶךְ וְגוֹ'. נָחָשׁ, מַאן דְּאִשְׁתְּדַל אֲבַתְרֵיהּ, כְּאִילּוּ אָזִיל עַל הַהוּא דָּרֶךְ עִלָּאָה לְאַכְחָשָׁא לֵיהּ, בְּגִין דִּמְהַהוּא דָּרֶךְ, אִתְּזַנּוּ עַלְמִין עִלָּאֵי.

רְאֵה מַה כָּתוּב? יְהִי דָן נָחָשׁ עָלֵי דָּרֶךְ. מַה זֶּה עָלֵי דָּרֶךְ? אֶלָּא נָחָשׁ, מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל אַחֲרָיו, מַכְחִישׁ כַּמָּלְיָה שֶׁל מַעְלָה, וּמֵיהוּ? אוֹתָהּ דֶּרֶךְ עֶלְיוֹנָה שֶׁיּוֹצֵאת מִלְּמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דָּרֶךְ וְגוֹ'. נָחָשׁ, מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל אַחֲרָיו, כְּאִלּוּ הוֹלֵךְ עַל אוֹתָהּ דֶּרֶךְ עֶלְיוֹנָה לְהַכְחִישׁוֹ, מִשּׁוּם שֶׁמַּאוֹתָהּ דֶּרֶךְ נִזּוֹנִים הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים.

וְאִי תֵּימָא, דָּן, אַמַּאי אִיהוּ בְּדַרְגָּא דָּא, אֶלָּא כְּדְכְתִיב, (בראשית ג) וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמוֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים. הָכִי נָמֵי הַנּוֹשֵׁךְ עִקְבֵי סוּס וְגוֹ', בְּגִין לְנַטָּרָא לֵיהּ לְכָל מַשְׁרְיָין. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, תִּקּוּנָא דְּכוּרְסְיָיא אִיהוּ. תָּא חֲזֵי, כָּרְסְיָיא דִּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא, חַד חִוְיָא מְרַפְרֵף בְּקַטּוּרֵי שַׁרְבִיטָא לְעֵילָא מֵאַרְיְוָתָא.

וְאִם תֹּאמַר, דָּן לָמָּה הוּא בַּדַּרְגָּה הַזּוֹ? אֶלָּא כַּכָּתוּב (בראשית ג) וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים. כָּךְ גַּם הַנּוֹשֵׁךְ עִקְבֵי סוּס וְגוֹ', כְּדֵי לִשְׁמֹר אוֹתוֹ לְכָל הַמַּחֲנוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, תִּקּוּן הַכִּסֵּא הוּא. בֹּא רְאֵה, כִּסֵּא שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, נָחָשׁ אֶחָד מְנַעֲנֵעַ בְּקִשְׁרֵי הַשַּׁרְבִיט שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָאֲרָיוֹת.

כְּתִיב, (שופטים יג) וַתָּחֶל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי, שִׁמְשׁוֹן נְזִיר עוֹלָם הָיָה, וּפָרַשׁ עֹלָמָא אִיהוּ, וְאִתְגַּבַּר בֵּיהּ חֵילָא תַּקִּיפָא, וְהוּא הָיָה חִוְיָא בְּהַאי עַלְמָא, לְקָבֵל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, דְּהָא אַחְסָנַת חוּלָקָא דְּבִרְכָתָא דְּדָן אֲבוּהִי יְרִית, דִּכְתִיב, יְהִי דָן נָחָשׁ עָלֵי דָּרֶךְ וְגוֹ'.

כָּתוּב (שופטים ג) וַתָּחֶל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן וְגוֹ'. בֹּא רְאֵה, שִׁמְשׁוֹן הָיָה נְזִיר עוֹלָם, וּפָרוּשׁ מִן הָעוֹלָם הוּא, וְהִתְגַּבֵּר בּוֹ כֹּחַ חָזָק, וְהוּא הָיָה נָחָשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּנֶגֶד עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, שֶׁהֲרֵי יְרֻשַּׁת חֵלֶק בִּרְכַּת דָּן אָבִיו יָרַשׁ, שֶׁכָּתוּב יְהִי דָן נָחָשׁ עָלֵי דָּרֶךְ וְגוֹ'.

אָמַר רִבִּי חִיָּיא, נָחָשׁ יְדִיעָא, שְׁפִיפוֹן מַאי נִיהוּ. אָמַר לֵיהּ, רָזָא דְתִקּוּנָא דַּהֲרָשִׁין, דְּנָחָשׁ אִיהוּ שְׁפִיפוֹן, הָכִי נָמֵי הַהוּא רָשָׁע דְּבִלְעָם, בְּכֹלָּא הֲוָה יָדַע. תָּא חֲזֵי כְּתִיב, (במדבר כג) וַיֵּלֶךְ שָׁפִי, לְזִמְנִין בְּהַאי, וּלְזִמְנִין בְּהַאי.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, נָחָשׁ יָדוּעַ, שְׁפִיפוֹן מַהוּ? אָמַר לוֹ, סוֹד הַתִּקּוּן שֶׁל מְכַשְּׁפִים שֶׁנָּחָשׁ הוּא שְׁפִיפוֹן, כָּךְ גַּם אוֹתוֹ בִּלְעָם הָרָשָׁע, בַּכֹּל הָיָה יוֹדֵעַ. בֹּא רְאֵה, כָּתוּב (במדבר כג) וַיֵּלֶךְ שָׁפִי, לִפְעָמִים בָּזֶה וְלִפְעָמִים בָּזֶה.

וְאִי תֵּימָא דָן, לְאוֹ דַּרְגֵּיהּ בְּהַאי. הָכִי הוּא וַדַּאי. אֶלָּא אִתְמַנָּא עַל דַּרְגָּא דָּא (להוא), לְמֶהֱוֵי סִטְרָא בַּתְרַיְיתָא, וּשְׁבָחָא אִיהוּ דִּילֵיהּ, מְמַנָּן דְּמַלְכָּא בְּהַאי, וּמְמַנָּא עַל הַאי, וְיִקְרָא אִיהוּ

לְכָל אִינּוּן מְמַנִּין. וְכֻרְסְיָיא דְמַלְכָּא, בְּכָל אִינּוּן מְמַנִּין אִתְתַּקַּן, בְּכָל הַנֵּי מְמַנָּן תְּחוֹתַיְיהוּ מִתְפָּרְשָׁן אוֹרְחִין וְדַרְגִּין, הֵן לְטַב, הֵן לְבִישׁ, וְכֻלְּהוּ אִתְאַחֲדָן בְּהַנֵּי תִּקּוּנֵי דְּכֻרְסְיָיא. וּבְגִינֵי כָּךְ דָּן לְסָטַר צָפוֹן, בְּנוּקְבָא דְּתְהוֹמָא רַבָּא. דְּסָטַר צָפוֹן כַּמָּה חֲבִילֵי טְרִיקִין אִזְדַּמְּנָן תַּמָּן, וְכֻלְּהוּ טַפְסִירָא דְּקִסְטְרָא לְאַבְאָשָׁא עָלְמָא.

וְאִם תֹּאמַר, דָּן אֵין דַּרְגָּתוֹ בָּזֶה - כָּךְ זֶה וַדַּאי, אֶלָּא הִתְמַנָּה עַל דַּרְגָּה זוֹ [לאותו] לִהְיוֹת צַד אַחֲרוֹן, וְשֶׁבַח הוּא שֶׁלּוֹ, מְמֻנִּים שֶׁל הַמֶּלֶךְ בָּזֶה, וּמְמֻנֶּה עַל זֶה, וְכָבוֹד הוּא לְכָל אוֹתָם הַמְמֻנִּים. וְכֹסֵא הַמֶּלֶךְ נִתְקַן בְּכָל אוֹתָם הַמְמֻנִּים, בְּכָל אוֹתָם הַמְמֻנִּים שֶׁתַּחְתֵּיהֶם נִפְרָדוֹת דְּרָכִים וּדְרָגוֹת, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְרָע, וְכֻלָּם נֶאֱחָזִים בְּתִקּוּנֵי הַכִּסֵּא הַלָּלוּ. וְלָכֵן דָּן לְצַד צָפוֹן, בְּנֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה. שֶׁבְּצַד צָפוֹן כַּמָּה קְבוּצוֹת מְחַבְּלִים הִזְדַּמְּנוּ לְשָׁם, וְכֻלָּם שָׂרִים מְמֻנִּים לְהָרַע אֶת הָעוֹלָם.

בְּגִינֵי כָּךְ צַלֵּי יַעֲקֹב וְאָמַר, לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה'. בְּכָל שִׁבָטִים לָא קָאֲמַר לִישׁוּעָתְךָ אֶלָּא בְּהַאי. בְּגִין דְּחָמָא לֵיהּ תּוּקְפָּא תַּקִּיפָא דְּחִוְיָא, מְרַחֲשָׁא דִינָא לְאִתְגַּבְּרָא.

לְכָן הִתְפַּלֵּל יַעֲקֹב וְאָמַר לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה', בְּכָל הַשְּׁבָטִים לֹא אָמַר לִישׁוּעָתְךָ אֶלָּא בָּזֶה, מִשּׁוּם שֶׁרָאָה לוֹ תֹּקֶף חָזָק שֶׁל הַנָּחָשׁ, מְרַחֵשׁ דִּין לְהִ תְגַּבֵּר.

רִבִּי יוֹסֵי וְרִבִּי חִזְקִיָּה הֲווּ אָזְלֵי לְמֶחֱמֵי לְרִבִּי שִׁמְעוֹן בְּקַפּוּטְקִיָּא, אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה, הַאי דְּאָמְרִינָן לְעוֹלָם יְסַדֵּר בַּר נָשׁ שְׁבָחָא דְמָרֵיהּ, וּלְבָתַר יְצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ, הַאי מַאן דְּלִבֵּיהּ טָרִיד, וּבָעֵי לְצַלָּאָה צְלוֹתֵיהּ, וְאִיהוּ בְּעָקוּ, וְלָא יָכִיל לְסַדְּרָא שְׁבָחָא דְמָרֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת, מַאי הוּא.

רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים לִרְאוֹת אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּקַפּוֹטְקִיָּא. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה זֶה שֶׁאָמַרְנוּ לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שִׁבְחוֹ שֶׁל רִבּוֹנוֹ וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. מִי שֶׁלִּבּוֹ טָרוּד וְרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, וְהוּא בְּצָרָה, וְלֹא יָכוֹל לְסַדֵּר אֶת שֶׁבַח רִבּוֹנוֹ כָּרָאוּי, מַה הוּא?

דף רמד.

אָמַר לֵיהּ, אַף עַל גַּב דְּלָא יָכִיל לְכַוְונָא לִבָּא וּרְעוּתָא, סִדּוּרָא וְשִׁבְחָא דְמָרֵיהּ אַמַּאי גָּרַע, אֶלָּא יְסַדֵּר שִׁבְחֵיהּ דְּמָארֵיהּ, אַף עַל גַּב (דף רמד ע"א) דְּלָא יָכִיל לְכַוְונָא, וְיצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים יז) תְּפִלָּה לְדָוִד שְׁמָעָה ה' צֶדֶק הַקְשִׁיבָה רִנָּתִי, שִׁמְעָה ה' צֶדֶק בְּקַדְמֵיתָא, בְּגִין דְּאִיהוּ סִדּוּרָא דְשִׁבְחָא דְמָרֵיהּ. וּלְבָתַר הַקְשִׁיבָה רִנָּתִי הַאֲזִינָה תְּפִלָּתִי. מַאן דְּיָכִיל לְסַדְּרָא שִׁבְחָא דְמָרֵיהּ, וְלָא עָבִיד, עֲלֵיהּ כְּתִיב, (ישעיה ס) גַּם כִּי תַרְבּוּ תְּפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם וְגוֹ'.

אָמַר לוֹ, אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא יָכוֹל לְכַוֵּן לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ, סִדּוּר וְשֶׁבַח שֶׁל רִבּוֹנוֹ לָמָּה שֶׁיְּגָרַע? אֶלָּא יְסַדֵּר אֶת שֶׁבַח רִבּוֹנוֹ אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא יָכוֹל לְכַוֵּן, וְיִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב תְּפִלָּה לְדָוִד שְׁמָעָה ה' צֶדֶק הַקְשִׁיבָה רִנָּתִי. שְׁמָעָה ה' צֶדֶק - בַּתְּחִלָּה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סִדּוּר שֶׁל שֶׁבַח רִבּוֹנוֹ. וְאַחַר כָּךְ הַקְשִׁיבָה רִנָּתִי הַאֲזִינָה תְּפִלָּתִי. מִי שֶׁיָּכוֹל לְסַדֵּר שֶׁבַח רִבּוֹנוֹ וְלֹא עוֹשֶׂה, עָלָיו כָּתוּב (ישעיה א) גַּם כִּי תַרְבּוּ תְּפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם וְגוֹ'.

כְּתִיב, (שמות כט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם. תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקָּנוּם. תָּא חֲזֵי, בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, אִתְעַר הָכִי נָמֵי לְעֵילָּא. וּבְאִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא, הָכִי נָמֵי מִנֵּיהּ, עַד דְּמָטֵי אִתְעָרוּתָא לְאָתָר דְּבָעְיָא בּוּצִינָא לְאַדְלָקָא וְאַדְלִיק. וּבְאִתְעָרוּתָא דִתְנָנָא דִלְתַתָּא, אַדְלִיק בּוּצִינָא לְעֵילָּא, וְכַד הַאי אַדְלִיק (בוצינין), כֻּלְּהוּ בּוּצִינִין אָחֳרָנִין דְּלָקִין, וּמִתְבָּרְכָאן מִנֵּיהּ כֻּלְּהוּ עִלָּאִין. אִשְׁתַּכַּח, דְּאִתְעָרוּתָא דְקִרְבָּנָא תִּקּוּנָא דְעִלָּמָא, וּבִרְכָאן דְּעִלָּמִין כֻּלְּהוּ.

כְּתוּב (שמות כט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם. תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקָּנוּם. בֹּא רְאֵה, בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַטָּה מִתְעוֹרֵר גַּם לְמַעְלָה, וּבַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַעְלָה גַּם כָּךְ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁמַּגִּיעָה הַהִתְעוֹרְרוּת לְמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ הַנֵּר לְהִדָּלֵק וְנִדְלָק, וּבְהִתְעוֹרְרוּת הֶעָשָׂן שֶׁלְּמַטָּה נִדְלָק נֵר לְמַעְלָה, וּכְשֶׁזֶּה נִדְלָק [מנורות], כָּל הַמְּנוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹת דּוֹלְקוֹת, וּמִתְבָּרְכִים מִמֶּנּוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. נִמְצָא שֶׁהִתְעוֹרְרוּת הַקָּרְבָּן תִּקּוּן הָעוֹלָם וְהַבְּרָכוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת.

הָא כֵּיצַד, שְׁאֵרֵי תְּנָנָא לְסָלְקָא, אִינּוּן דִּיוּקְנִין קַדִּישִׁין דִּמְמַנָּן עַל עַלְמָא אִתְהַנּוּן (ס"א אתתקנן) לְאִתְעָרָא, וּמִתְעָרִין לְדַרְגִּין בְּכַסּוּפָּא דִלְעֵילָּא, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף וְגוֹ'. אִלֵּין אִתְעָרִין לְדַרְגִּין עִלָּאִין דְּעָלַיְיהוּ, עַד דְּמָטֵי אִתְעָרוּתָא, עַד דְּבָעֵי מַלְכָּא לְאִתְחַבְּרָא בְּמַטְרוֹנִיתָא.

הֲרֵי כֵּיצַד? מַתְחִיל הֶעָשָׁן לַעֲלוֹת, אוֹתָם דִּיוּקְנָאוֹת קְדוֹשִׁים שֶׁמְּמֻנִּים עַל הָעוֹלָם נֶהֱנִים [נתקנים] לְהִתְעוֹרֵר, וּמְעוֹרְרִים אֶת הַדְּרָגוֹת בְּתִשּׁוּקָה עֶלְיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף וְגוֹ'. אֵלֶּה מְעוֹרְרִים לְדַרְגוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁמַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁהַהִתְעוֹרְרוּת מַגִּיעָה, עַד שֶׁרוֹצֶה הַמֶּלֶךְ לְהִתְגַּבֵּר בַּגְּבִירָה.

וּבְכַסּוּפָא דִלְתַתָּא, נָבְעִין מַיִין תַּתָּאִין, לְקַבְלָא מַיִין עִלָּאִין, דְּהָא לָא נָבְעִין מַיִין עִלָּאִין, אֶלָּא בְּאִתְעָרוּתָא דְכַסּוּפָא דִלְתַתָּא, וּכְדֵין תִּיאוּבְתָּא אִתְדַּבַּק, וְנָבְעִין מַיִין תַּתָּאִין לָקֶבֶל מַיִין עִלָּאִין, וְעָלְמִין מִתְבָּרְכָאן, וּבוּצִינִין כֻּלְּהוּ דְּלִיקִין, וְעִלָּאִין וְתַתָּאִין מִשְׁתַּכְּחֵי בְּבִרְכָאן.

וּבַתִּשּׁוּקָה שֶׁלְּמַטָּה נוֹבְעִים מַיִם תַּחְתּוֹנִים כְּנֶגֶד מַיִם עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֲרֵי לֹא נוֹבְעִים מַיִם עֶלְיוֹנִים אֶלָּא בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל תְּשׁוּקָה שֶׁלְּמַטָּה, וְאָז הַתְּשׁוּקָה נִדְבֶּקֶת, וְנוֹבְעִים מַיִם תַּחְתּוֹנִים כְּנֶגֶד מַיִם עֶלְיוֹנִים, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים, וְכָל הַמְּנוֹרוֹת דּוֹלְקוֹת, וְעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים נִמְצָאִים בִּבְרָכוֹת.

תָּא חֲזֵי, כֹּהֲנֵי וְלֵיוָאֵי. מִתְעָרֵי לְאִתְחַבְּרָא שְׁמָאלָא בִּימִינָא. אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה, כֹּלָּא הָכִי הוּא וַדַּאי, אֲבָל הָכִי שְׁמַעְנָא, כֹּהֲנֵי וְלֵיוָאֵי, דָּא אִתְעַר שְׁמָאלָא, וְדָא אִתְעַר יְמִינָא, בְּגִין דְּאִתְחַבְּרוּתָא דְּדָכוּרָא לְגַבֵּי נוּקְבָא, לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּשְׁמָאלָא וִימִינָא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. וּכְדֵין אִתְחַבַּר דְּכַר בְּנוּקְבָא, וְתִיאוּבְתָּא אִשְׁתַּכַּח, וְעָלְמִין מִתְבָּרְכִין, וְעִלָּאֵי וְתַתָּאֵי בְּחֵידוּ.

בֹּא רְאֵה, כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם מִתְעוֹרְרִים לְחַבֵּר שְׁמֹאל בִּימִין. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, הַכֹּל כָּךְ הוּא וַדַּאי, אֲבָל כָּךְ שְׁמַעְתִּי, כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם, זֶה מְעוֹרֵר שְׂמֹאל, וְזֶה מְעוֹרֵר יָמִין, מִשּׁוּם שֶׁהִתְחַבְּרוּת זָכָר אֶל הַנְּקֵבָה אֵינוֹ אֶלָּא בְּשְׂמֹאל וְיָמִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שירב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. וְאָז מִתְחַבֵּר הַזָּכָר בַּנְּקֵבָה, וּתְשׁוּקָה נִמְצֵאת, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים, וְעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּשִׂמְחָה.

וְעַל דָּא, כֹּהֲנֵי וְלֵיוָאֵי, מִתְעָרֵי מִלָּה לְתַתָּא, לְאִתְעָרָא כְּסוּפָא וַחֲבִיבוּתָא לְעֵילָא, דְּכֹלָּא תַּלְיָא בִּימִינָא וּשְׂמָאלָא. אִשְׁתַּכַּח דְּקֻרְבָּנָא יְסוֹדָא דְעָלְמָא, תִּקּוּנָא דְעָלְמָא, חֵידוּ דְעָלְמָא, חֵידוּ דְעָלְאִין וְתַתְּאִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי וַדַּאי שַׁפִּיר קָא אָמַרְתְּ, וְהָכִי הוּא, וְהָכִי שְׁמַעְנָא מִלָּה, וְאַנְשֵׁינָא לָהּ, וְאָנָא שְׁמַעְנָא הָא, וְכֹלָּא בְּחַד סַלְקָא.

וְלָכֵן כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם מְעוֹרְרִים דָּבָר לְמַטָּה, לְעוֹרֵר תְּשׁוּקָה וַחֲבִיבוּת לְמַעְלָה, שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בִּימִין וּבִשְׂמֹאל. נִמְצָא שֶׁהַקָּרְבָּן יְסוֹד הָעוֹלָם, תִּקּוּן שֶׁל הָעוֹלָם, שִׂמְחָה שֶׁל עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי יָפֶה אָמַרְתָּ, וְכָךְ הוּא, וְכָךְ שָׁמַעְתִּי הַדָּבָר וְשָׂכַחְתִּי אוֹתוֹ, וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי זֶה, וְהַכֹּל בְּאֶחָד עוֹלֶה.

הַשְׁתָּא צְלוֹתָא בְּאֲתַר דְּקֻרְבָּנָא, וּבְעֵי בַּר נָשׁ לְסַדְּרָא שְׁבָחָא דְמָרֵיהּ כְּדְקָא יְאוּת, וְאִי לָא יְסַדֵּר, לָאו צְלוֹתֵיהּ צְלוֹתָא. תָּא חֲזֵי, סִדּוּרָא שְׁלִים דְּשַׁבְחָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מַאן דְּיָדַע לְיַחֲדָא שְׁמָא קַדִּישָׁא כְּדְקָא יְאוּת, דְּבַהַאי מִתְעָרִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין, וְנַגְדֵי בִּרְכָאן לְכֻלְּהוּ עָלְמִין.

עַכְשָׁו תְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן, וְצָרִיךְ אָדָם לְסַדֵּר שֶׁבַח רִבּוֹנוֹ כְּרָאוּי, וְאִם לֹא יְסַדֵּר, אֵין תְּפִלָּתוֹ תְּפִלָּה. בֹּא רְאֵה, סִדּוּר שְׁלֵם שֶׁל שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְיַחֵד אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּרָאוּי, שֶׁבָּזֶה מִתְעוֹרְרוֹת וְנִשְׁפָּעוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, לָא אַשְׁרֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא בֵּינֵי עַמְמַיָּא, אֶלָּא בְּגִין דְּיִתְבָּרְכוּן שְׁאַר עַמִּין בְּגִינֵיהוֹן, דְּהָא אינון נָגְדִּין בִּרְכָאן מִלְּעֵילָּא לְתַתָּא כָּל יוֹמָא.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, לֹא הִשְׁרָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת בֵּין הָעַמִּים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ שְׁאָר הָעַמִּים בִּגְלָלָם, שֶׁהֲרֵי הֵם מַשְׁפִּיעִים בְּרָכוֹת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה בְּכָל יוֹם.

אֲזַלוּ, עַד דְּהָווּ אָזְלֵי, חָמוּ חַד חִוְיָא דְּהֲוָה קָמַסְחַר (ואסטר) בְּאָרְחָא. סָטוּ מֵאָרְחָא. אֲתָא בַּר נָשׁ אָחֳרָא לְגַבַּיְיהוּ, קָטִיל לֵיהּ חִוְיָא. אַהֲדְרוּ רֵישַׁיְיהוּ, וְחָמוּ לֵיהּ, לְהַהוּא בַּר נָשׁ דְּמִית. אָמְרוּ, וַדַּאי הַהוּא נָחָשׁ, שְׁלִיחוּתָא דְמָרֵיהּ קָא עָבִיד. בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּשַׁזְבִּינָנָא.

הָלְכוּ, עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ נָחָשׁ אֶחָד שֶׁהָיָה מִסְתּוֹבֵב [ומצדד] בַּדֶּרֶךְ, וְסָטוּ מִן הַדֶּרֶךְ. בָּא אֲלֵיהֶם אִישׁ אֶחָד. הָרַג אוֹתוֹ הַנָּחָשׁ. הֶחֱזִירוּ רָאשֵׁיהֶם וְרָאוּ אֶת אוֹתוֹ אִישׁ שֶׁמֵּת. אָמְרוּ, וַדַּאי אוֹתוֹ נָחָשׁ עָשָׂה אֶת שְׁלִיחוּת רִבּוֹנוֹ. בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁהִצִּילָנוּ.

דף רמד:

פְּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, יְהִי דָן נָחָשׁ עָלֵי דָּרֶךְ. אֵימָתַי הֲוָה דָן נָחָשׁ, בְּיוֹמוֹי דְיָרְבְעָם, דִּכְתִיב, (מלכים א יב) וְאֶת הָאֶחָד נָתַן בְּדָן אַמַּאי אִתְיְיהִיב תַּמָּן עָלֵי דָּרֶךְ. עַל הַהוּא אוֹרַח, דְּיִתְמְנַע

(ההוא דרך דסלקין) דְּלָא יִסְלְקוּן לִירוּשְׁלַם (ולא יסלקון תמן). וְדָא דָן, הֲוָה לוֹן נָחָשׁ לְיִשְׂרָאֵל עֲלֵי דֶּרֶךְ, עֲלֵי דֶּרֶךְ וַדַּאי, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (מלכים א יב) וַיְוַּעַץ הַמֶּלֶךְ וְגו'. שְׁפִיפוֹן עֲלֵי אֹרַח. דְּעָקִ"ץ לוֹן לְיִשְׂרָאֵל. וְכֹלָּא לָא הֲוָה אֶלָּא עֲלֵי דֶּרֶךְ, וַעֲלֵי אוֹרְחָא, לְאִתְמְנָעָא מִיִּשְׂרָאֵל דְּלָא יִסְלְקוּן לִירוּשְׁלַם, לְמֵיחַג חֲגַיְיהוּ, וּלְקָרְבָא קָרְבְּנִין וְעִלָּוִון, לְמִפְלַח תַּמָּן. (דף רמד ע"ב)

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, יְהִי דָן נָחָשׁ עֲלֵי דֶּרֶךְ, מַתַּי הָיָה דָּן נָחָשׁ? בִּימֵי יָרָבְעָם, שֶׁכָּתוּב (מלכים א יב) וְאֶת הָאֶחָד נָתַן בְּדָן. לְמָה נִתַּן שָׁם עֲלֵי דֶּרֶךְ, עַל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ? כְּדֵי לִמְנֹעַ [אותו דרך שעולים] שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם [ולא יעלו שם]. וְזֶה דָּן הָיָה לָהֶם נָחָשׁ לְיִשְׂרָאֵל עֲלֵי דֶּרֶךְ, עֲלֵי דֶּרֶךְ וַדַּאי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְוַּעַץ הַמֶּלֶךְ וְגו'. שְׁפִיפוֹן עֲלֵי אֹרַח, שֶׁעָקַץ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְהַכֹּל לֹא הָיָה אֶלָּא עֲלֵי דֶּרֶךְ וַעֲלֵי אֹרַח, לִמְנֹעַ מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם לְחָגֹּג חַגֵּיהֶם וּלְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת וְלַעֲבֹד שָׁם.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּמָטוּ בְּרָכָן לִידָא דְמשֶׁה, לְבָרְכָא לְכָלְהוּ שְׁבָטִים, חָמָא לְדָן דְּהֲוָה קָטִיר בְּחִוְיָא, אַהֲדַר קָטַר לֵיהּ בְּאַרְיֵא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (דברים לג) וּלְדָן אָמַר דָּן גּוּר אַרְיֵה יְזַנֵּק מִן הַבָּשָׁן. מַאי טַעְמָא, בְּגִין (דאיהו) דְּיֵהֵא שֵׁירוּתָא וְסוֹפָא דְּד' דִּגְלִין קָטִיר בִּיהוּדָה דְּאִיהוּ מַלְכָּא, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה, וְהוּא שֵׁירוּתָא דְּדִגְלִין. וְסוֹפָא דְּדִגְלִין דָּן, דִּכְתִיב דָּן גּוּר אַרְיֵה וְגו', לְמֶהֱוֵי שֵׁירוּתָא וְסוֹפָא קָטִיר בְּחַד אָתָר:

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהִגִּיעוּ הַבְּרָכוֹת לְיַד מֹשֶׁה לְבָרֵךְ אֶת כָּל הַשְּׁבָטִים, רָאָה אֶת דָּן שֶׁהָיָה קָשׁוּר בָּנָחָשׁ, חָזַר וְקָשַׁר אוֹתוֹ בְּאַרְיֵה, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים לג) וּלְדָן אָמַר דָּן גּוּר אַרְיֵה יְזַנֵּק מִן הַבָּשָׁן. מָה הַטַּעַם? כְּדֵי [שהוא] שֶׁיִּהְיֶה רֵאשִׁית וְסוֹף, שֶׁל אַרְבָּעָה הַדְּגָלִים קָשׁוּר בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא מֶלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה, וְהוּא רֵאשִׁית הַדְּגָלִים, וְסוֹף הַדְּגָלִים הוּא דָּן, שֶׁכָּתוּב דָּן גּוּר אַרְיֵה וְגו', לִהְיוֹת רֵאשִׁית וְסוֹף קְשׁוּרִים בְּמָקוֹם אֶחָד.

לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה', רִבִּי חִיָּיא אָמַר, (כדכתיב) כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (שופטים יג) וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים. אָמַר (ס"א רבי אחא), וְכִי אַמַּאי קִוִּיתִי וְהָא סָלִיק הֲוָה יַעֲקֹב מֵעַלְמָא בְּהַהוּא זִמְנָא מִכַּמָּה שְׁנִין. אַמַּאי אָמַר דְּאִיהוּ מְחַכֶּה לְהַהוּא יְשׁוּעָה. (ס"א אלא ודאי) אָמַר לֵיהּ וַדַּאי רָזָא דְמִלָּה, כְּדִכְתִיב, (שמות יז) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סְתָם. אוּף הָכָא וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סְתָם. בְּגִינֵי כָּךְ אָמַר, לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה'.

לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה'. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים יג) וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים. אָמַר [רבי אחא], וְכִי לָמָּה קִוִּיתִי, וַהֲרֵי הִסְתַּלֵּק יַעֲקֹב מִן הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן מִלִּפְנֵי שָׁנִים? לָמָּה אָמַר שֶׁהוּא מְחַכֶּה לְאוֹתָהּ הַיְשׁוּעָה? [אלא ודאי] אָמַר לוֹ, וַדַּאי סוֹד הַדָּבָר כַּכָּתוּב (שמות יז) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סְתָם. אַף כָּאן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל סְתָם. לָכֵן אָמַר לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה'.

אָמַר רִבִּי חִיָּיא. וַדַּאי הָכִי הוּא, וְשַׁפִּיר. זַכָּאָה חוּלְקֵהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא, דְּיָדְעֵי לְאִשְׁתַּדָּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, לְמִזְכֵּי בָּהּ לְחַיִּין דְּלְעֵילָא. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (דברים ל) כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וַדַּאי כָּךְ הוּא, וְיָפֶה. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁיּוֹדְעִים לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה כְּדֵי לִזְכּוֹת בָּהּ בַּחַיִּים שֶׁלְּמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ל) כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה וְגוֹ'.

גָּד גְּדוּד יְגוּדֶנּוּ וְהוּא יָגוּד עָקֵב. רִבִּי יֵיסָא אָמַר, מִגָּד אִשְׁתְּמַע, דְּהָא חֵילִין יִפְקוּן לַאֲגָחָא קְרָבָא, מַשְׁמַע דִּכְתִיב גָּד, בְּכָל אֲתַר גִּימֶ"ל (רל"ד ע"ב) דָּלֶ"ת, חֵילִין וּמַשְׁרְיָין נָפְקֵי מִנַּיְיהוּ. דְּהָא גִּימֶ"ל יָהִיב, וְדָלֶ"ת לָקִיט. וּמֵהָכָא (נ"א משכא) כַּמָּה חֵילִין וְכַמָּה מַשְׁרְיָין תַּלְיָין בָּהוּ. גָּד גְּדוּד יְגוּדֶנּוּ וְהוּא יָגֹד עָקֵב. רַבִּי יֵיסָא אָמַר, מִגָּד נִשְׁמַע שֶׁהֲרֵי חֵילוֹת יֵצְאוּ לַעֲרֹךְ קְרָב, מַשְׁמַע שֶׁכְּתוּב גָּד. בְּכָל מָקוֹם גִּימֶ"ל דָּלֶ"ת, חֵילוֹת וּמַחֲנוֹת יוֹצְאִים מֵהֶם, שֶׁהֲרֵי גִּימֶ"ל נוֹתֵן וְדָלֶ"ת לוֹקַחַ, וּמִכָּאן [ומושכת] כַּמָּה חֵילוֹת וְכַמָּה מַחֲנוֹת תְּלוּיִים בָּהֶם.

תָּא חֲזֵי, הַהוּא נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק מֵעֵדֶן, לָא פָּסְקִין מֵימוֹי לְעָלְמִין, וְהוּא אַשְׁלִים לְמִסְכְּנֵי, וְעַל דָּא קָיְימֵי כַּמָּה חֵילִין וְכַמָּה מַשְׁרְיָין, וְאִתְּזָנוּ מֵהָכָא. וְעַל דָּא גָּד, דָּא אַפִּיק וְיָהִיב, וְדָא לָקִיט וְנָקִיט, וְאִתְּזָן בֵּיתָא וְכָל אַנְשֵׁי בֵּיתָא.

בֹּא רְאֵה, אוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מֵעֵדֶן, לֹא פּוֹסְקִים מֵימָיו לְעוֹלָמִים, וְהוּא מַשְׁלִים לָעֲנִיִּים, וְלָכֵן עוֹמְדִים כַּמָּה חֵילוֹת וְכַמָּה מַחֲנוֹת וְנִזּוֹנִים מִכָּאן. וְעַל זֶה גָּד, זֶה מוֹצִיא וְנוֹתֵן, וְזֶה לוֹקֵט וְלוֹקֵחַ, וְנִזּוֹנִים הַבַּיִת וְכָל אַנְשֵׁי הַבַּיִת.

אָמַר רִבִּי יִצְחָק, אִלְמָלֵא דְּהַוֵי גָּד מִבְּנֵי שִׁפְחוֹת, שַׁעְתָּא קַיְימָא לֵיהּ לְאַשְׁלָמָא יַתִּיר מִכֹּלָּא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (בראשית ל) בָּא גָּד קָרֵי, וּכְתִיב בָּגָד חָסֵר אָלֶ"ף, דְּהָא שַׁעְתָּא קַיְימָא בִּשְׁלִימוּ, וְאִסְתַּלַּק מִנַּיְיהוּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (איוב ו) אַחַי בָּגְדוּ כְמוֹ נָחַל, בְּגִין דְּהַהוּא נָהָר דְּנָגִיד, אִסְתַּלַּק בְּהַהִיא שַׁעְתָּא, וּכְתִיב בָּגָד חָסֵר אָלֶ"ף, וְעַל דָּא, לָא זָכָה בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא וְאִסְתַּלַּק מִינָהּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִלְמָלֵא שֶׁהָיָה גָּד מִבְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת, הַשָּׁעָה עָמְדָה לוֹ לְהַשְׁלִים יוֹתֵר מֵהַכֹּל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל) בָּא גָּד, קָרֵי, וְכָתוּב בָּגָד חָסֵר אֶלֶ"ף, שֶׁהֲרֵי הַשָּׁעָה עוֹמֶדֶת בִּשְׁלֵמוּת, וְהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב ו) אַחַי בָּגְדוּ כְמוֹ נָחַל, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ הִסְתַּלֵּק בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְכָתוּב בָּגָד חָסֵר אֶלֶ"ף, וְלָכֵן לֹא זָכָה בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה וְהִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה.

רִבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִנַּיִן לְרֹאובֵן דְּהַוָה כְּהַאי גַּוְונָא, כְּדִכְתִיב, פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר דְּאִסְתַּלְּקוּ מַיִין וְלָא נָגִידוּ, וְהָא אִתְּמַר בְּמָה אַפְּגִים. וְתַרְוַוּיְיהוּ לָא זָכוּ בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא, וְחֵילִין וּמַשְׁרְיָין אֲפִיקוּ לְאַחְסָנָא לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל אַרְעָא. תָּא חֲזֵי, מַה דְּאִתְפַּגִּים בְּגָד, אִשְׁתְּלִים בְּאָשֵׁר, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, מֵאָשֵׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. הַשְׁתָּא אַשְׁלִים גִּימֶ"ל לְדָלֶ"ת.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִנַּיִן לְרָאוּבֵן שֶׁהָיָה כָּזֶה? כַּכָּתוּב פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר, שֶׁהִסְתַּלְּקוּ הַמַּיִם וְלֹא שָׁפְעוּ, וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר בָּמֶּה פָּגַם, וּשְׁנַיִם הֵם לֹא זָכוּ בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וַחֲיָלוֹת וּמַחֲנוֹת לְהַנְחִיל לְיִשְׂרָאֵל אֶת הָאָרֶץ. בֹּא רְאֵה, מַה שֶּׁנִּפְגַּם בְּגָד, הִשְׁתַּלֵּם בְּאֹשֶׁר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מֵאָשֵׁר שְׁמַנָּה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. עַכְשָׁו הִשְׁלִים גִּימֶ"ל לְדָלֶ"ת.

רִבִּי אֶלְעָזָר וְרִבִּי אַבָּא אִשְׁתְּמִיטוּ בְּמַעֲרְתָּא דְלוּד, דְּעָאלוּ קַמֵּי תּוּקְפָּא דְשִׁמְשָׁא, דְּהֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רִבִּי אַבָּא נִסְתַּר הַאי מְעַרְתָּא בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא. פְּתַח רִבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שמות קי"ד ע"א) (שיר השירים ח) שִׂימֵנִי כַּחוֹתָם עַל לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל זְרוֹעֶךָ וְגו', רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶת יָהּ, הַאי קְרָא אִתְעָרְנָא בֵּיהּ. אֲבָל לֵילְיָא חַד הֲוָה כַּד הֲוֵינָא קָאִים קַמֵּי אַבָּא, וְשָׁמַעְנָא מִנֵּיהּ מִלָּה, דְּלֵית שְׁלִימוּ וּרְעוּתָא וְכִסּוּפָא דְּכֶנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֶלָּא (ס"ח ע"ב) בְּנִשְׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא. דְּאִינּוּן מִתְעָרֵי נְבִיעוּ דְמַיָּא תַּתָּאֵי, לְקִבְלֵי עִלָּאֵי. וּבְהַהִיא שַׁעְתָּא שְׁלִימוּ דִּרְעוּתָא וְכִסּוּפָא בְּדָבִיקוּ חָדָא לְמֶעְבַּד פֵּירִין.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרִבִּי אַבָּא נִשְׁמְטוּ בְּמְעָרַת לוֹד, שֶׁנִּכְנְסוּ מִפְּנֵי תֹּקֶף הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, נִסּוֹבֵב אֶת הַמְּעָרָה הַזּוֹ בְּדִבְרֵי תוֹרָה. פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, שִׂימֵנִי כַּחוֹתָם עַל לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל זְרוֹעֶךָ וְגוֹ', רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶת יָהּ. בְּפָסוּק זֶה הִתְעוֹרַרְנוּ, אֲבָל לַיְלָה אֶחָד הָיִה, כְּשֶׁהָיִיתִי עוֹמֵד לִפְנֵי אַבָּא וְשָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ דָּבָר, שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת וְרָצוֹן וּתְשׁוּקַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בַּקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶלָּא בִּנְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם מְעוֹרְרִים נְבִיעַת הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים כְּנֶגֶד הָעֶלְיוֹנִים, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה שְׁלֵמוּת הָרָצוֹן וְהִתְּשׁוּקָה בְּדִבֵּקוּת אַחַת לַעֲשׂוֹת פֵּרוֹת.

דף רמה.

תָּא חֲזֵי, בָּתַר דְּאִתְדַּבְּקוּ דָּא בְּדָא, וְהִיא קַבִּילַת רְעוּתָא, הִיא אֲמָרַת שִׂימֵנִי כַּחוֹתָם עַל לִבֶּךָ, אַמַּאי כַּחוֹתָם. אֶלָּא אָרְחֵיהּ דְּחוֹתָם, כֵּיוָן דְּאִתְדַּבַּק בְּאֲתַר חַד, אַף עַל גַּב דְּאִתְעֲדֵי מִינֵיהּ, הָא אִשְׁתְּאַר רְשִׁימוּ בַּהֲהוּא אֲתַר, וְלָא אַעֲדֵי מִנֵּיהּ. דְּכָל רְשִׁימוּ, וְכָל דְּיוּקְנָא דִּילֵיהּ, בֵּיהּ אִשְׁתְּאַר. כָּךְ אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הָא אִתְדַּבַּקְנָא בָּךְ, אַף עַל גַּב דְּאִתְעֲדֵי מִינָךְ וְאָזִיל (דף רמה ע"א) בְּגָלוּתָא. שִׂימֵנִי כַּחוֹתָם עַל לִבֶּךָ, בְּגִין דְּיִשְׁתְּאַר כָּל דְּיוּקְנִי בָּךְ, כְּהַאי חוֹתָם דְּיִשְׁתְּאַר כָּל דְּיוּקְנֵיהּ, בְּהַהוּא אֲתַר דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, אַחַר שֶׁנִּדְבְּקוּ זֶה בָּזֶה וְהִיא קִבְּלָה רָצוֹן, הִיא אוֹמֶרֶת, שִׂימֵנִי כַּחוֹתָם עַל לִבֶּךָ. לָמָּה כַּחוֹתָם? אֶלָּא דְּרֵכוֹ שֶׁל חוֹתָם, כֵּיוָן שֶׁנִּדְבַּק בְּמָקוֹם אֶחָד, אַף עַל גַּב שֶׁזָּז מִמֶּנּוּ, הֲרֵי נִשְׁאָר רֹשֶׁם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וְלֹא זָז מִמֶּנּוּ, שֶׁכָּל הָרֹשֶׁם וְכָל הַדְּמוּת שֶׁלּוֹ נִשְׁאָר בּוֹ. כָּךְ אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי נִדְבַּקְתִּי בָּךְ, אַף עַל גַּב שֶׁזַּזְתִּי מִמְּךָ וְהָלַכְתִּי לַגָּלוּת, שִׂימֵנִי כַּחוֹתָם עַל לִבֶּךָ, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר כָּל דְּמוּתִי בָּךְ כַּחוֹתָם הַזֶּה שֶׁיִּשָּׁאֵר כָּל דְּמוּתוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ.

כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה, תַּקִּיפָא הִיא, כִּפְרִישׁוּ דְרוּחָא מִן גּוּפָא. דְּתָנֵינָן, בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ מָטֵי לְאִסְתַּלָּקָא מִן עָלְמָא וְחָמֵי מַה דְּחָמֵי, רוּחָא אָזְלָא בְּכָל (ויקרא קכ"ו ע"ב) שַׁיְיפֵי דְגוּפָא וְסָלִיק

גַּלְגַּלּוֹי, כְּמַאן דְּאָזִיל בְּיַמָּא בְּלָא שַׁיְיטִין, סָלִיק וְנָחִית וְלָא מְהַנְיָיא לֵיהּ, אֲתָא וְאִישְׁתְּאִיל מִכָּל שַׁיְיפֵי גוּפָא, וְלֵית (לון) תַּקִּיפוּ כְּיוֹמָא דְּפָרִישׁ רוּחָא מִן גוּפָא. כָּךְ תַּקִּיפוּ דְּרַחֲימוּ דְּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּתַקִּיפוּ דְּמוֹתָא, בְּשַׁעְתָּא דְּבָעֵי רוּחָא לְאִתְפְּרָשָׁא מִן גוּפָא.

כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה, חֲזָקָה הִיא, כִּפְרֵדַת הָרוּחַ מֵהַגּוּף. שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם מַגִּיעַ לְהִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם וְרוֹאֶה מַה שֶּׁרוֹאֶה, הָרוּחַ הוֹלֶכֶת בְּכָל אֵיבְרֵי הַגּוּף וְהַגִּידִים עוֹלִים, כְּמִי שֶׁהוֹלֵךְ בַּיָּם בְּלִי מְשׁוֹטִים, עוֹלֶה וְיוֹרֵד וְלֹא מוֹעִיל לוֹ. בָּא וְנִפְרַד מִכָּל אֵיבְרֵי הַגּוּף, וְאֵין [להם] קֹשִׁי כְּמוֹ הַיּוֹם שֶׁנִּפְרֶדֶת הָרוּחַ מֵהַגּוּף. כָּךְ חָזָק הָאַהֲבָה שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כְּחָזָק הַמָּוֶת בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצָה הָרוּחַ לְהִפָּרֵד מֵהַגּוּף.

קָשָׁה כִּשְׁאוֹל קִנְאָה, כָּל מַאן דְּרַחֲים, וְלָא קָשִׁיר עִמֵּיהּ קִנְאָה, לָאו רְחִימוּתֵיהּ רְחִימוּתָא. כֵּיוָן דְּקַנְּיָ, הָא רְחִימוּתָא אִשְׁתְּלִים. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא דְּבָעֵי בַּר נָשׁ לְקַנְּאָה לְאִנְתְּתֵיהּ, בְּגִין דְּיִתְקַשַּׁר עִמָּהּ רְחִימוּתָא שְׁלִים, דְּהָא מִגּוֹ כָּךְ לָא יָהִיב עֵינוֹי בְּאִינְתּוּ אָחֳרָא. מֵהוּ קָשָׁה כִּשְׁאוֹל. אֶלָּא, מַה שְׁאוֹל קַשְׁיָא בְּעֵינַיְיהוּ דְּחַיָּיבִין לְמֵיחַת בֵּיהּ, כָּךְ קִנְאָה קַשְׁיָא בְּעֵינַיְיהוּ דְּמַאן דְּרָחִים וְקַנֵּי, לְאִתְפְּרָשָׁא מֵרְחִימוּתָא.

קָשָׁה כִּשְׁאוֹל קִנְאָה, כָּל מִי שֶׁאוֹהֵב וְלֹא קוֹשֵׁר עִמּוֹ קִנְאָה, אֵין אַהֲבָתוֹ אַהֲבָה. כֵּיוָן שֶׁקִּנֵּא, הֲרֵי הָאַהֲבָה הֶשְׁלְמָה. מִכָּאן לָמְדְנוּ שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְקַשֵּׁר עִמָּהּ אַהֲבָה שְׁלֵמָה, שֶׁהֲרֵי מִתּוֹךְ כָּךְ לֹא יִתֵּן עֵינוֹ בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת. מַה זֶּה קָשָׁה כִּשְׁאוֹל? אֶלָּא מַה שְׁאוֹל קָשֶׁה בְּעֵינֵי הָרְשָׁעִים לָרֶדֶת אֵלָיו, כָּךְ קִנְאָה קָשֶׁה בְּעֵינֵי מִי שֶׁאוֹהֵב וּמְקַנֵּא לְהִפָּרֵד מֵאַהֲבָה.

דָּבָר אַחֵר, קָשָׁה כִּשְׁאוֹל קִנְאָה, מַה שְׁאוֹל, בְּשַׁעְתָּא דְּנָחֲתִין לוֹן לְחַיָּיבַיָּא בֵּיהּ, מוֹדִיעִין לוֹן חוֹבֵיְיהוּ עַל מָה נָחֲתִין לֵיהּ, וְקָשְׁיָא לְהוּ. כָּךְ, מַאן דְּקַנֵּי, הוּא תָּבַע עַל חוֹבֵיהּ, וְחָשִׁיב (נ"א וחשיד) כַּמָּה עוֹבָדִין, וּכְדֵין קְשׁוֹרָא דְּרַחֲימוּתָא אִתְקַשַּׁר בֵּיהּ.

דָּבָר אַחֵר קָשָׁה כִּשְׁאוֹל קִנְאָה - מַה שְׁאוֹל, בְּשָׁעָה שֶׁמּוֹרִידִים אֵלָיהּ אֶת הָרְשָׁעִים, מוֹדִיעִים לָהֶם חֲטָאֵיהֶם עַל מָה הוֹרִידוּ אוֹתָם, וְקָשֶׁה לָהֶם, כָּךְ מִי שֶׁמְּקַנֵּא, הוּא תּוֹבֵעַ עַל חֶטְאוֹ וּמְחַשֵּׁב [וחושד] כַּמָּה מַעֲשִׂים, וְאָז נִקְשָׁר בּוֹ קֶשֶׁר הָאַהֲבָה.

רִשְׁפֶּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶת יָהּ, דָּא שַׁלְהוֹבָא דְּאִתּוֹקְדָא וְנָפְקָא מִגּוֹ שׁוֹפָר, דְּאִיהוּ אִתְעַר וְאוֹקִיד, וּמַאן אִיהוּ, שְׁמָאלָא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. דָּא אוֹקִיד שַׁלְהוֹבָא דְּרַחֲימוּ דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

רִשְׁפֶּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶת יָהּ, מַה זֶּה שַׁלְהֶבֶת יָהּ? זוֹ שַׁלְהֶבֶת שֶׁבּוֹעֶרֶת וְיוֹצֵאת מִתּוֹךְ שׁוֹפָר שֶׁהוּא מִתְעוֹרֵר וְשׁוֹרֵף, וּמִיהוּ? הַשְׂמאל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שיר ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, זֶה שׁוֹרֵף שַׁלְהֶבֶת שֶׁל הָאַהֲבָה שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וּבְגִינֵי כָּךְ, (שיר השירים ח) מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה. דְּהָא כַּד אָתֵי יְמִינָא דְּאִיהוּ מַיִם, אוֹסִיף יְקִידוּ דִּרְחִימוּתָא, וְלָא כָּבֵי שַׁלְהוֹבָא דִּשְׁמָאלָא, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי, הַאי אִיהוּ מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה, וְכֵן כֹּלָּא כְּהַאי גַּוְונָא.

וְלָכֵן (שם ח) מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה. שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁבָּא הַיְמִין שֶׁהוּא מַיִם, מוֹסִיף שְׂרֵפַת הָאַהֲבָה, וְלֹא נִכְבְּתָה שַׁלְהֶבֶת הַשְּׂמֹאל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי, זֶהוּ מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה, וְכֵן הַכֹּל כַּנָּוֹן הַזֶּה.

עַד דְּהָווּ יַתְבֵי, שָׁמְעוּ קָלֵיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן, דְּהָוָה אָתֵי בְּאוֹרְחָא, הוּא וְרִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי יִצְחָק. קָרִיב לְמַעֲרְתָּא, נָפְקוּ רִבִּי אֶלְעָזָר וְרִבִּי אַבָּא. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, מִכּוֹתְלֵי דִּמְעַרְתָּא חָמִינָא דִּשְׁכִינְתָּא הָכָא. יָתְבוּ. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בְּמַאי עַסְקִיתוּ. אָמַר רִבִּי אַבָּא, בִּרְחִימוּתָא דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְרִבִּי אֶלְעָזָר פָּרִישׁ הַאי קְרָא בִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ וגו'. אָמַר לֵיהּ, אֶלְעָזָר בִּרְחִימוּ עִלָּאָה וּקְשִׁירוּ דַּחֲבִיבוּתָא אִסְתַּכְּלְתְּ.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, שָׁמְעוּ אֶת קוֹלוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ, הוּא וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק. הִתְקָרֵב לִמְעָרָה, יָצְאוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבָּא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִכְּתְלֵי הַמְּעָרָה רָאִיתִי שֶׁשְּׁכִינָה כָּאן. יָשְׁבוּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בַּמֶּה עֲסַקְתֶּם? אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּאַהֲבַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לַקֻּדּוּשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְרַבִּי אֶלְעָזָר פֵּרֵשׁ פָּסוּק זֶה בִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ וגו'. אָמַר לוֹ, אֶלְעָזָר, בְּאַהֲבָה עֶלְיוֹנָה וְקֶשֶׁר הַחֲבִיבוּת הִסְתַּכַּלְתְּ.

אִשְׁתִּיק רִבִּי שִׁמְעוֹן שַׁעְתָּא. אָמַר, בְּכָל אֲתַר בָּעְיָא שְׁתִיקוּ, בַּר שְׁתִיקוּ דְּאוֹרַיְיתָא. גִּינְזָא חָדָא אִית לִי גְנִיזָא, וְלָא בָּעֵינָא דְּיִתְאֲבִיד מִנַּיְיכוּ, וְהִיא מִלָּה עִלָּאָה, וְאַשְׁכַּחְנָא לָהּ בְּסִפְרָא דְּרַב הַמְנוּנָא סָבָא.

שְׁתַק רַבִּי שִׁמְעוֹן שָׁעָה. אָמַר, בְּכָל מָקוֹם צָרִיךְ שְׁתִיקָה, חוּץ מִשְּׁתִיקָה שֶׁל הַתּוֹרָה. גְּנִיזָה אַחַת יֵשׁ לִי גְּנוּזָה, וְאֵינִי רוֹצֶה שֶׁתֹּאבַד מִכֶּם, וְהִיא דָּבָר עֶלְיוֹן, וּמָצָאתִי אוֹתוֹ בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְנוּנָא הַזָּקֵן.

תָּא חֲזֵי, בְּכָל אֲתַר דְּכוּרָא רְדִיף בָּתַר נוּקְבָא, וְאִתְעַר לְגַבָּהּ רְחִימוּתָא, וְהָכָא אַשְׁכַּחְנָא, דְּהִיא אִתְעָרַת רְחִימוּתָא וְרָדְפָה אֲבַתְרֵיהּ, וְאוֹרְחֵיהּ דְּעַלְמָא, דְּלֵית שְׁבָחָא דְּנוּקְבָא, לְמִרְדַּף בַּתְרֵיהּ דְּדְכוּרָא. אֶלָּא, מִלָּה סְתִימָא הִיא, וּמִלָּה עִלָּאָה דְּבֵי גְנַזַיָּיא דְּמַלְכָּא.

בֹּא רְאֵה, בְּכָל מָקוֹם הַזָּכָר רוֹדֵף אַחַר הַנְּקֵבָה וּמְעוֹרֵר אֵלֶיהָ אַהֲבָה, וְכָאן מָצָאנוּ שֶׁהִיא מְעוֹרֶרֶת אַהֲבָה וְרוֹדֶפֶת אַחֲרָיו, וְדֶרֶךְ הָעוֹלָם שֶׁאֵין שֶׁבַח הַנְּקֵבָה לִרְדֹּף אַחֲרֵי הַזָּכָר, אֶלָּא דָּבָר נִסְתָּר הוּא, וְדָבָר עֶלְיוֹן מִבֵּית גְּנָזַי הַמֶּלֶךְ.

תָּא חֲזֵי, תִּלַת נִשְׁמָתִין אינון, וְאינון סָלְקִין בְּדַרְגִּין עִלָּאִין יְדִיעָן, וְעַל דְּאִינון תְּלָתָא אַרְבַּע אינון. חַד נִשְׁמָתָא עִלָּאָה דְּלָא אִתְפַּס, וְלָא אִתְעַר בֵּיהּ גִּוְבְּרָא (ס"א גזעא) דְּקַרְטִיטָאָה עִלָּאָה, כָּל שֶׁכֵּן תַּתָּאָה. וְהַאי נִשְׁמָתָא לְכָל נִשְׁמָתִין. וְהוּא סָתִים, וְלָא אִתְגַּלְיָא לְעָלְמִין, וְלָא אִתְיְדַע, וְכֻלְּהוּ בֵּיהּ תַּלְיָין.

בֹּא רְאֵה, שְׁלֹשׁ נְשָׁמוֹת הֵן, וְהֵן עוֹלוֹת בְּדַרְגוֹת עֶלְיוֹנוֹת יְדוּעוֹת, וְעַל שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ - הֵן אַרְבַּע. אַחַת נְשָׁמָה עֶלְיוֹנָה שֶׁלֹּא נִתְפָּשֶׂת וְלֹא מִתְעוֹרֶרֶת בָּהּ הַגִּזְבָּר [הגזע] שֶׁל הָאוֹצָר הָעֶלְיוֹן, כָּל שֶׁכֵּן הַתַּחְתּוֹן. וְזוֹ נְשָׁמָה לְכָל הַנְּשָׁמוֹת, וְהִיא נִסְתֶּרֶת וְלֹא נִגְלֵית לְעוֹלָמִים וְלֹא נוֹדַעַת, וְכֻלָּם בָּהּ תְּלוּיוֹת.

וְהַאי אִתְעַטַּף בְּעִטּוּפָא דְּזַהֲרָא דְּכַרְמְלָא, (נ"א דבדולחא) בְּגוֹ זְהִירוּתָא וְנָטִיף טִפִּין מַרְגְּלָאן וְאִתְקַשְּׁרוּ כֻּלְּהוּ כְּחַד, כְּקִשְׁרִין דְּשַׁיְיפֵי דְּגוּפָא חַד. וְהוּא אָעִיל בְּגַוְונֵיהוּ, וְאַחֲזֵי בְּהוּ עֲבִידְתֵּיהּ. הוּא וְאִינּוּן חַד הוּא, וְלֵית בְּהוּ פְּרִישׁוּ. הַאי נְשָׁמָתָא עִלָּאָה טְמִירוּ דְּכֹלָּא.

וְזוֹ מִתְעַטֶּפֶת בְּעִטּוּף שֶׁל זֹהַר הַכַּרְמֶל [של הבדולח] בְּתוֹךְ הַזֹּהַר, וְנוֹטֶה טִפּוֹת טִפּוֹת מַרְגָּלִיּוֹת, וְנִקְשָׁרִים כֻּלָּם כְּאֶחָד, כְּמוֹ הַקְּשָׁרִים שֶׁל אֵיבְרֵי גּוּף אֶחָד, וְהוּא נִכְנָס לְתוֹכָם וּמַרְאֶה בָּהֶם מַעֲשָׂיו. הוּא וְהֵם אֶחָד הֵם, וְאֵין בָּהֶם הַפְרָדָה. זוֹ נְשָׁמָה עֶלְיוֹנָה טְמִירָה שֶׁל הַכֹּל.

דף רמה:

נְשָׁמָתָא אָחֳרָא, נוּקְבָא דְּמַטַּמְרָא בְּגוֹ חֵילָהָא, וְהִיא נְשָׁמָתָא לְהוּ, וּמְנַיְּיהוּ אֲחִידָא (דף רמה ע"ב) גּוּפָא, לְאַחֲזָאָה בְּהוּ עֲבִידְתָּא לְכָל עַלְמָא. כְּגוּפָא דְּאִיהוּ מָאנָא לְנִשְׁמָתָא, לְמֶעְבַּד בֵּיהּ עֲבִידְתָּא. וְאִלֵּין כְּגַוְונָא דְּאִינּוּן קְשִׁירִין טְמִירִין דִּלְעֵילָּא.

נְשָׁמָה אַחֶרֶת נְקֵבָה נִסְתֶּרֶת בְּתוֹךְ חֵילוֹתֶיהָ, וְהִיא נְשָׁמָה לָהֶם, וּמֵהֶם אֲחוּז הַגּוּף לְהַרְאוֹת בָּהֶם מַעֲשֶׂיהָ לְכָל הָעוֹלָם, כְּמוֹ גּוּף שֶׁהוּא כְּלִי לַנְּשָׁמָה לְעָשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְאֵלֶּה כְּמוֹ אוֹתָם הַקְּשָׁרִים הַטְּמִירִים שֶׁלְּמַעְלָה.

נְשָׁמָתָא אָחֳרָא, הִיא נְשָׁמַתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא לְתַתָּא. נְשָׁמַתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא אַתְיָין מֵאִינּוּן נְשָׁמָתִין עִלָּאִין, מִנְּשָׁמָתָא דְּנוּקְבָא, וּמִנְּשָׁמָתָא דִּדְכוּרָא. וּבְגִין כָּךְ, נְשָׁמָתִין דְּצַדִּיקַיָּיא עִלָּאִין, עַל כָּל אִינּוּן חֵילִין וּמַשְׁרְיָין דִּלְעֵילָּא.

נְשָׁמָה אַחֶרֶת הִיא נִשְׁמַת הַצַּדִּיקִים לְמַטָּה. נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים בָּאוֹת מֵאוֹתָן נְשָׁמוֹת עֶלְיוֹנוֹת, מִנִּשְׁמַת הַנְּקֵבָה וּמִנִּשְׁמַת הַזָּכָר, וְלָכֵן נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הֵן עֶלְיוֹנוֹת עַל כָּל אוֹתָם הַחֲיָלוֹת וְהַמַּחֲנוֹת שֶׁלְּמַעְלָה.

וְאִי תֵּימָא, הָא עִלָּאִין אִינּוּן מִתְרִין סְטָרִין, אַמַּאי נָחֲתִין לְהַאי עַלְמָא, וְאַמַּאי אִסְתַּלְּקוּ מִנֵּיהּ. לְמַלְכָּא דְּאִתְיְילִיד לֵיהּ בַּר, שַׁדַּר לֵיהּ לְחַד כְּפַר, לְמַרְבָּה לֵיהּ וּלְגַדְּלָא לֵיהּ עַד דְּיִתְרַבֵּי (ליה), וְיוֹלְפוּן לֵיהּ אָרְחֵי דְּהֵיכָלָא דְּמַלְכָּא. שְׁמַע מַלְכָּא דְּהָא בְּרֵיהּ רַב וְאִתְרַבֵּי. מַה עָבַד בְּרַחֲמוּ דְּבָרֵיהּ, מְשַׁדַּר לָהּ לְמַטְרוֹנִיתָא אִמֵּיהּ בְּגִינֵיהּ, וְאָעִיל לְהֵיכְלֵיהּ, וְחָדֵי עִמֵּיהּ כָּל יוֹמָא.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי הֵם עֶלְיוֹנִים מִשְּׁנֵי צְדָדִים, לָמָּה יָרְדוּ לָעוֹלָם הַזֶּה וְלָמָּה הִסְתַּלְּקוּ מִמֶּנּוּ? לְמֶלֶךְ שֶׁנּוֹלַד לוֹ בֵּן, שָׁלַח אוֹתוֹ לִכְפָר אֶחָד לְגַדְּלוֹ, וּלְגַדֵּל אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּגְדַּל [לו], וילַמְּדוּ אוֹתוֹ דַּרְכֵי הֵיכַל הַמֶּלֶךְ. שָׁמַע הַמֶּלֶךְ שֶׁהֲרֵי בְּנוֹ גָּדַל וְהִתְגַּדֵּל, מָה עָשָׂה בְּאַהֲבַת בְּנוֹ? שׁוֹלֵחַ לוֹ אֶת הַגְּבִירָה אִמּוֹ בִּשְׁבִילוֹ, וּמַכְנִיסוֹ לְהֵיכָלוֹ, וְשָׂמֵחַ עִמּוֹ כָּל הַיּוֹם.

כַּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אוֹלִיד בַּר בְּמַטְרוֹנִיתָא, וּמַאי אִיהוּ, נְשָׁמָתָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא, שַׁדַּר לֵיהּ לְכָפַר, לְהַאי עַלְמָא, דְּיִתְרַבֵּי בֵּיהּ, וְיוֹלְפוּן לֵיהּ אוֹרְחֵי דְּהֵיכָלָא דְּמַלְכָּא. כֵּיוָן דְּיָדַע

מַלְכָּא דְּהָא בְּרִיהּ אִתְרַבֵּי בְּהַאי כְּפַר, וְעִידָן הוּא לְמַיְיתֵי לֵיהּ לְהֵיכָלֵיהּ. מַה עָבַד בְּרַחִימוּ דִּבְרִיהּ, מְשַׁדַּר לְמַטְרוֹנִיתָא בְּגִינֵיהּ וְאָעִיל לֵיהּ לְהֵיכָלֵיהּ. נְשָׁמָתָא לָא סַלְקָא מֵהַאי עַלְמָא, עַד דְּאָתַת מַטְרוֹנִיתָא בְּגִינָהּ, וְאָעִילַת לָהּ בְּהֵיכָלָא דְמַלְכָּא, וְיָתְבַת תַּמָּן לְעָלְמִין.

כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוֹלִיד בֵּן מֵהַגְּבִירָה, וּמִיהוּ? זוֹ נְשָׁמָה עֶלְיוֹנָה קְדוֹשָׁה. שְׁלַח אוֹתָהּ לִכְפָר, לָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁתִּתְגַּדֵּל בּוֹ וְיִלַּמְּדוּ אוֹתָהּ דַּרְכֵי הֵיכַל הַמֶּלֶךְ. כֵּיוָן שֶׁיּוֹדַעַ הַמֶּלֶךְ שֶׁהֲרֵי בְּנוֹ גָּדֵל בַּכְּפָר הַזֶּה וּזְמַן הִגִּיעַ לְהָבִיאוֹ לְהֵיכָלוֹ, מָה עָשָׂה בְּאַהֲבַת בְּנוֹ? שׁוֹלֵחַ אֶת הַגְּבִירָה בִּשְׁבִילוֹ וּמַכְנִיס אוֹתוֹ לְהֵיכָלוֹ. הַנְּשָׁמָה לֹא עוֹלָה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה עַד שֶׁבָּאָה הַגְּבִירָה בִּשְׁבִילָהּ, וּמַכְנִיסָה אוֹתָהּ לְהֵיכַל הַמֶּלֶךְ, וְיוֹשֶׁבֶת שָׁם לְעוֹלָמִים.

וְעִם כָּל דָּא, אוֹרְחָא דְעָלְמָא, דְּאִינּוּן בְּנֵי כְּפַר בָּכָאן עַל פְּרִישׁוּ דִּבְרִיהּ דְּמַלְכָּא מִנַּיְיהוּ. חַד פְּקִיחַ הֲוָה תַּמָּן, אֲמַר לוֹן, עַל מָה אַתּוּן בָּכָאן, וְכִי לְאוֹ בְּרִיהּ דְּמַלְכָּא אִיהוּ, וְלָא אִתְחֲזֵי לְמֵידַר יַתִּיר בֵּינַיְיכוּ, אֶלָּא בְּהֵיכָלָא דְּאֲבוּי. כָּךְ מֹשֶׁה, דְּהֲוָה פְּקִיחַ, חָמָא בְּנֵי כְפַר דְּהֲוָה בָּכָאן. עַל דָּא אָמַר, (דברים יד) בָּנִים אַתֶּם לַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגּוֹדְדוּ.

וְעִם כָּל זֶה, דֶּרֶךְ הָעוֹלָם שֶׁאוֹתָם בְּנֵי הַכְּפָר בּוֹכִים עַל פְּרֵדַת בֶּן הַמֶּלֶךְ מֵהֶם. פִּקֵּחַ אֶחָד הָיָה שָׁם, אָמַר לָהֶם, עַל מָה אַתֶּם בּוֹכִים, וְכִי לֹא בֶּן הַמֶּלֶךְ הוּא, וְלֹא נִרְאֶה יוֹתֵר לְדוּר בֵּינֵיכֶם אֶלָּא בַּהֵיכַל שֶׁל אָבִיו? כָּךְ מֹשֶׁה, שֶׁהָיָה פִּקֵּחַ, רָאָה בְּנֵי כְפָר שֶׁהָיוּ בּוֹכִים, וְעַל זֶה אָמַר (דברים יד) בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגֹּדְדוּ.

תָּא חֲזֵי, אִילּוּ הֲווּ יָדְעִין כֻּלְּהוּ צַדִּיקַיָּיא הַאי, הֲווּ חָדָאן הַהוּא יוֹמָא דְּמַטֵּי לוֹן לְאִסְתַּלְקָא מֵהַאי עָלְמָא. וְכִי לְאוֹ יְקָרָא עִלָּאָה הוּא, דְּמַטְרוֹנִיתָא אָתַת בְּגִינַיְיהוּ, וּלְאוֹבָלָא לוֹן לְהֵיכָלָא לְמַלְכָּא, לְמֶחֱדֵי בְּהוּ מַלְכָּא כָּל יוֹמָא, דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִשְׁתַּעְשַׁע אֶלָּא בְּנִשְׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא.

בֹּא רְאֵה, אִלּוּ הָיוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה כָּל הַצַּדִּיקִים, הָיוּ שְׂמֵחִים אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמַּגִּיעַ לָהֶם לְהִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, וְכִי לֹא כְּבוֹד עֶלְיוֹן הוּא שֶׁהַגְּבִירָה בָּאָה בִּשְׁבִילָם, וּלְהוֹבִיל אוֹתָם לְהֵיכַל הַמֶּלֶךְ שֶׁיִּשְׂמַח בָּהֶם הַמֶּלֶךְ כָּל יוֹם? שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ אֶלָּא בִּנְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים.

תָּא חֲזֵי, אִתְעָרוּתָא דִּרְחִימוּ דְּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, נְשָׁמָתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא לְתַתָּא מִתְעָרִין לָהּ. בְּגִין דְּאִינּוּן אִתְיַיִן מִסִּטְרָא דְמַלְכָּא, מִסִּטְרָא דִּדְכוּרָא, וְאִתְעָרוּתָא דָּא מָטֵי לְנוּקְבָא מִסִּטְרָא דִּדְכוּרָא, וְאִתְעַר רְחִימוּתָא. אִשְׁתַּכַּח דִּדְכוּרָא אִתְעַר חֲבִיבוּ וּרְחִימוּתָא לְנוּקְבָא, וּכְדֵין נוּקְבָא אִתְקַשְּׁרַת בִּרְחִימוּתָא, לְגַבֵּי דְכוּרָא.

בֹּא רְאֵה, הִתְעוֹרְרוּת הָאַהֲבָה שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְקָדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים לְמַטָּה מְעוֹרְרִים אוֹתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם בָּאִים מִצַּד הַמֶּלֶךְ, מִצַּד הַזָּכָר, וְהִתְעוֹרְרוּת זוֹ מַגִּיעָה לַנְּקֵבָה מִצַּד שֶׁל הַזָּכָר, וּמִתְעוֹרֶרֶת אַהֲבָה. נִמְצָא שֶׁזָּכָר מְעוֹרֵר חֲבִיבוּת וְאַהֲבָה לִנְקֵבָה, וְאָז הַנְּקֵבָה נִקְשֶׁרֶת בְּאַהֲבָה לַזָּכָר.

כְּהַאי גַּוְונָא, תִּיאוּבְתָּא דְנוּקְבָא לְמִשְׁדֵי מַיִין תַּתָּאִין לְקֶבֶל מַיִין עִלָּאִין, לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּנִשְׁמַתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא. זַכָּאִין אִינוּן צַדִּיקַיָּא בְּהַאי עַלְמָא, וּבְעַלְמָא דְאָתֵי, דְּעָלַיְיהוּ קָיְימִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין. וְעַל דָּא (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם כְּתִיב, סְתָם.

כְּמוֹ זֶה תְּשׁוּקַת הַנְּקֵבָה לִשְׁפֹּךְ מַיִם תַּחְתּוֹנִים כְּנֶגֶד מַיִם עֶלְיוֹנִים אֵינָהּ אֶלָּא בְּנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. אַשְׁרֵי הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁעֲלֵיהֶם קַיָּמִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְעַל זֶה (משלי ח) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, כָּתוּב סְתָם.

וְרָזָא דְּכֹלָּא, צַדִּיק, אִיהוּ יְסוֹדָא דִלְעֵילָּא, וְאִיהוּ יְסוֹדָא לְתַתָּא, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִתְּכְלִילַת מִצַּדִּיק, מִלְּעֵילָּא וּמִתַּתָּא. (קנ"ג ע"ב) צַדִּיק מֵהַאי סִטְרָא, וְצַדִּיק מֵהַאי סִטְרָא, יַרְתִּין לָהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים לז) צַדִּיקִים יִרְשׁוּ אָרֶץ. יִרְשׁוּ אָרֶץ וַדַּאי.

וְסוֹד הַכֹּל - צַדִּיק, הוּא יְסוֹד שֶׁלְּמַעְלָה, וְהוּא יְסוֹד לְמַטָּה, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִכְלֶלֶת מִצַּדִּיק מִלְּמַעְלָה וּמִמַּטָּה. צַדִּיק מִצַּד זֶה וְצַדִּיק מִצַּד זֶה יוֹרְשִׁים אוֹתָהּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ, יִירְשׁוּ אָרֶץ וַדַּאי.

תָּא חֲזֵי, צַדִּיק אַחְסִין לְהֹ לְהַאי אָרֶץ, וְאָרִיק עֲלָהּ בִּרְכָאן בְּכָל יוֹמָא, וְיָהִיב לָהּ תַּפְנוּקִין וְעִדּוּנִין, בְּנֶגִידוּ עִלָּאָה דְּנָגִיד עֲלָהּ, וְהָא (רל"ה ע"ב) אוֹקִימְנָא מִלָּה.

בֹּא רְאֵה, צַדִּיק יוֹרֵשׁ אֶרֶץ זוֹ וּמוֹרִיק עָלֶיהָ בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם, וְנוֹתֵן לָהּ תַּפְנוּקִים וְעִדּוּנִים בְּשֶׁפַע עֶלְיוֹן שֶׁשּׁוֹפֵעַ עָלֶיהָ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ אֶת הַדָּבָר.

דף רמו.

וְרָזָא דִּכְתִיב (בראשית מט) מֵאָשֵׁר שְׁמֶנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. וְעִם כָּל דָּא, מִלָּה אָחֳרָא, כְּמָה דִכְתִיב, (שיר השירים ו) רָאוּהָ בָּנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ, וְעַל דָּא אָמְרָה לֵאָה, (בראשית ל) בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָנוֹת וְכֹלָּא שַׁפִּיר. וְתָא חֲזֵי מֵעַלְמָא דְאָתֵי, אִתְמְשִׁיךְ וְנָגִיד לְהַאי צַדִּיק, לְמֵיהַב תַּפְנוּקִין וְעִדּוּנִין לְהַאי אֶרֶץ, דְּאִיהוּ לְחֵם עוֹנִי, וְאִתְעֲבִיד לְחֵם פַּגִּין, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, מֵאָשֵׁר שְׁמֶנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ וּדַאי, וְהָא (ע"ז ע"ב) אוֹקִימְנָא. (דף רמו ע"א)

וְסוֹד הַכָּתוּב - (בראשית מט) מֵאָשֵׁר שְׁמֶנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. וְעִם כָּל זֶה דָּבָר אַחֵר, שֶׁכָּתוּב (שיר ו) רָאוּהָ בָּנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ, וְעַל זֶה אָמְרָה לֵאָה, (בראשית ל) בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָנוֹת, וְהַכֹּל יָפֶה. וּבֹא רְאֵה, מִן הָעוֹלָם הַבָּא נִמְשָׁךְ וְשׁוֹפֵעַ לְצַדִּיק הַזֶּה לָתֵת תַּפְנוּקִים וְעִדּוּנִים לָאָרֶץ הַזּוֹ, שֶׁהִיא לֶחֶם עֹנִי, וְנַעֲשֶׂה לֶחֶם מְעֻנָּג. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מֵאָשֵׁר שְׁמֶנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ, וַדַּאי, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ.

תָּא חֲזֵי, מֵאָשֵׁר שְׁמֶנָה לַחְמוֹ. דָּא הוּא אֲתַר דְּכֹלָּא מְאַשְּׁרִין לֵיהּ. וּמַאי אִיהוּ, עַלְמָא דְאָתֵי. דְּעִלָּאֵי וְתַתָּאֵי מְאַשְּׁרִין לֵיהּ, וּמְכַסְּפִין לֵיהּ. שְׁמֶנָה לַחְמוֹ, מַאן, עַד כָּאן לָא פָּרִישׁ מַאן הוּא אֲתַר. אֶלָּא, אִית לֶחֶם, וְאִית לֶחֶם, כְּמָה דְאִית אִילָנָא, וְאִית אִילָנָא. אִית אִילָנָא דְחַיֵּי, וְאִית אִילָנָא דְתַלְיָיא בֵּיהּ מוֹתָא. אִית לֶחֶם דְּאִקְרֵי לֶחֶם עוֹנִי, וְאִית לֶחֶם דְּאִקְרֵי לֶחֶם פַּגִּין. וּמַאן

אִיהוּ (לחם). דָּא ו', וְדָא הוּא לַחְמ"וֹ, לֶ"חֶם ו'. וְעַל דָּא כְּתִיב, (שמות טז) הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, מִן הַשָּׁמַיִם וַדַּאי.

בֹּא רְאֵה, מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ, זֶהוּ מָקוֹם שֶׁהַכֹּל מְאַשְּׁרִים אוֹתוֹ, וּמֵיהוּ? הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים מְאַשְּׁרִים אוֹתוֹ וּמִשְׁתּוֹקְקִים אֵלָיו. שְׁמֵנָה לַחְמוֹ, מִי? עַד כָּאן לֹא פֵּרֵשׁ מִי הוּא הַמָּקוֹם. אֶלָּא, יֵשׁ לֶחֶם וְיֵשׁ לֶחֶם, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ אַיָּלוֹן וְיֵשׁ אַיָּלוֹן. יֵשׁ עֵץ הַחַיִּים, וְיֵשׁ עֵץ שֶׁתְּלוּי בּוֹ הַמָּוֶת. יֵשׁ לֶחֶם שֶׁנִּקְרָא לֶחֶם עֹנִי, וְיֵשׁ לֶחֶם שֶׁנִּקְרָא לֶחֶם מְעֻנָּג. וּמֵיהוּ [לחם]? זֶה ו', וְזֶה הוּא לַחְמ"וֹ, לֶ"חֶם ו', וְעַל זֶה כָּתוּב (שמות טז) הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, מִן הַשָּׁמַיִם וַדַּאי.

וְעַל דָּא, מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ, לֶחֶם ו', דְּהָא מִינֵּיהּ אִתְּזַן הַאי אִילָנָא, וְהוּא מְעַטְּרָא לֵיהּ, כְּדְכְתִיב, (שיר השירים ג) בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ. וְכַד אִיהוּ נָקִיט, וַדַּאי הוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. וּמַאן מֶלֶךְ. דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, דְּהָא מִנַּיהּ אִתְּזַנַת, וְהוּא יָהִיב לָהּ עַל יְדָא דְּצַדִּיק, דְּרָגָא קַדִּישָׁא אַת קַיְימָא. וּמֵהָכָא לְשָׁאַר דַּרְגִּין דִּלְתַתָּא, וְכֻלְּהוּ כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא.

וְעַל זֶה, מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ, לֶחֶם ו', שֶׁהֲרֵי מִמֶּנּוּ נִזּוֹן הָעֵץ הַזֶּה, וְהוּא מְעַטֵּר אוֹתוֹ, כַּכָּתוּב (שיר ג) בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ. וּכְשֶׁהוּא לוֹקֵחַ, וַדַּאי הוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. וּמִי הַמֶּלֶךְ? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי מִמֶּנּוּ נִזּוֹנִית, וְהוּא נוֹתֵן לָהּ עַל יַד הַצַּדִּיק דַּרְגָּה קְדוֹשָׁה אוֹת הַבְּרִית, וּמִכָּאן לִשְׁאָר הַדְּרָגוֹת שֶׁלְּמַטָּה, וְכֻלָּם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

בְּסִפְרָא דְּרַב הַמְנוּנָא סָבָא, אָמַר הָכִי, מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ, (לעיל מז ע"ב) דָּא לֶחֶם שַׁבָּת, דְּאִיהוּ פַּנַּג, עַל חַד תְּרִין. כְּדְכְתִיב, (שמות טז) לְקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה. מַאי לֶחֶם מִשְׁנֶה. אֶלָּא, תְּרֵי לֶחֶם, לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, וְלֶחֶם מִן הָאָרֶץ. דָּא הוּא לֶחֶם פַּנַּג, וְדָא הוּא לֶחֶם דְּמִסְכְּנָא, וּבְשַׁבָּת אִתְכְּלִיל לֶחֶם תַּתָּאָה בְּלֶחֶם עִלָּאָה, וְאִתְבָּרֵךְ הַאי בְּגִינֵי הַאי, וְאִיהוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה.

בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְנוּנָא הַזָּקֵן אָמַר כָּךְ: מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ - זֶה לֶחֶם שַׁבָּת, שֶׁהוּא מְעֻנָּג, עַל אֶחָד שְׁנַיִם, כַּכָּתוּב לְקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה. מַה זֶּה לֶחֶם מִשְׁנֶה? אֶלָּא שְׁנֵי לֶחֶם, לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וְלֶחֶם מִן הָאָרֶץ. זֶהוּ לֶחֶם עֹנִי, וְזֶהוּ לֶחֶם עֹנִי. וּבְשַׁבָּת נִכְלָל לֶחֶם הַתַּחְתּוֹן בְּלֶחֶם הָעֶלְיוֹן, וּמִתְבָּרֵךְ זֶה מִשּׁוּם זֶה, וְהוּא לֶחֶם מִשְׁנֶה.

וְתוּ הָווּ אָמַר, לֶחֶם מִשְׁנֶה דְּשַׁבָּת, נָקִיט מִשַּׁבָּת עִלָּאָה, דְּאִיהוּ נָגִיד וַאֲנָהִיר לְכֹלָּא, וְאִתְחַבַּר לֶחֶם בְּלֶחֶם, וְאִיהוּ מִשְׁנֶה. וּבְכָל אֲתַר, רָזָא דְּלֶחֶם, נוּקְבָא הִיא. בְּגִין כָּךְ שְׁמֵנָה כְּתִיב וְלֹא שָׁמֵן. וּכְתִיב, (בראשית מט) כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל, דָּא אִנְתְּתֵיהּ.

וְעוֹד הֲיָה אוֹמַר, לֶחֶם מִשְׁנֶה שֶׁל שַׁבָּת לוֹקֵחַ מִשַּׁבָּת הָעֶלְיוֹנָה שֶׁשּׁוֹפַעַת וּמְאִירָה לַכֹּל, וּמִתְחַבֵּר לֶחֶם בְּלֶחֶם, וְהוּא מִשְׁנֶה. וּבְכָל מָקוֹם סוֹד שֶׁל לֶחֶם נְקֵבָה הִיא, מִשּׁוּם כָּךְ שְׁמֵנָה כָּתוּב וְלֹא שָׁמֵן, וְכָתוּב (בראשית לט) כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל, זוֹ אִשְׁתּוֹ.

וְאִי תֵּימָא (שמואל א ט) וְהַלֶּחֶם אָזַל מִכַּלִּינוּ, וְלָא כְּתִיב אָזְלַת. שְׁאַר מְזוֹנָא לֶחֶם קָרִינָן לֵיהּ, וְאִשְׁתְּמוֹדְעָן מִלִּין, מַאן הוּא שְׁאַר מְזוֹנָא, וּמַאן הוּא לֶחֶם מַמָּשׁ. לֶחֶם דִּלְעֵילָּא, בְּכָל אֲתַר

דְּכַר, לֶחֶם תַּתְאָה, בְּכָל אֲתַר נוּקְבָא וְאֲנַן אַשְׁכְּחִינָא דְּזִמְנִין כְּתִיב דְּכַר, וּלְזִמְנִין נוּקְבָא, וְכוֹלָּא חַד מִלָּה, הַאי כְּהַאי, וְשַׁפִּיר כּוֹלָּא.

וְאִם תֹּאמַר, (שמואל א ט) וְהַלֶּחֶם אָזַל מִכֵּלֵינוּ, וְלֹא כְתוּב אָזְלָה? לְשְׁאָר הַמָּזוֹן קוֹרְאִים לֶחֶם, וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים מַה הוּא שְׁאָר הַמָּזוֹן וּמַה הוּא לֶחֶם מַמָּשׁ. לֶחֶם שֶׁלְמַעְלָה בְּכָל מָקוֹם זָכָר, לֶחֶם תַּחְתּוֹן בְּכָל מָקוֹם נְקֵבָה. וְאָנוּ מָצָאנוּ שֶׁלִּפְעָמִים כְּתוּב זָכָר וְלִפְעָמִים נְקֵבָה, וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד, זֶהוּ כְּמוֹ זֶה, וְהַכֹּל יָפֶה.

תָּא חֲזֵי, אֲשֶׁר, רָשִׁים לְעֵילָּא וְרָשִׁים לְתַתָּא, בְּתִקּוּנֵי כַּלָּה. וְכֻלְּהוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטֵין יַמָּא קַאִים עֲלַיְיהוּ, וְאִתְתַּקַּן בְּהוּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (מלכים א ז) וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה. וְרָזָא דְמִלָּה, אִתְתַּקַּן לְעֵילָּא וְאִתְתַּקַּן לְתַתָּא בְּאַרְעָא. אִתְתַּקַּן לְעֵילָּא בְּתִקּוּנִין יְדִיעָן, כְּגַוְונָא דְעַלְמָא עִלָּאָה. וְאִתְתַּקַּן לְתַתָּא בְּהַנֵי תְּרֵיסַר שִׁבְטִין כְּגַוְונָא דִלְעֵילָּא. וְעַל דָּא שְׁכִינְתָּא לְעֵילָּא וּשְׁכִינְתָּא לְתַתָּא בְּגִינַיְיהוּ (בגווייהו) דְּיִשְׂרָאֵל, וּבְתְרֵיסַר שִׁבְטִין (נ"א ובתרין שבטין) (נ"א ובתרין סטרין) אִתְכְּלִילַת וְאִתְתַּקְנַת. אֲשֶׁר בְּתִקּוּנָהָא קָיְימָא, כְּשְׁאָר שִׁבְטִין.

בֹּא רְאֵה, אֲשֶׁר רָשׁוּם לְמַעְלָה וְרָשׁוּם לְמַטָּה בְּתִקּוּנֵי כַלָּה, וְעַל כָּל שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הַיָּם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וְנִתְקַן בָּהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ז) וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה. וְסוֹד הַדָּבָר - נִתְקַן לְמַעְלָה וְנִתְקַן לְמַטָּה בָּאָרֶץ. נִתְקַן לְמַעְלָה בְּתִקּוּנִים יְדוּעִים כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְנִתְקַן לְמַטָּה בִּשְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הַלָּלוּ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וְעַל כָּךְ שְׁכִינָה לְמַעְלָה וּשְׁכִינָה לְמַטָּה בִּשְׁבִיל [בתוכם של] יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים [ובשני שבטים] [ובשני צדדים] נִכְלֶלֶת וְנִתְקֶנֶת. אֲשֶׁר בְּתִקּוּנֶיהָ עוֹמֵד כִּשְׁאָר הַשְּׁבָטִים.

וְאִי לָאו דְּגָלֵי מֹשֶׁה, לָא אִתְיְדַע. דִּכְתִיב, (דברים לג) וְטוֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ. לְאַחֲזָאָה אֵן הוּא קִשְׁרָא דִּילֵיהּ בְּאַתְרֵיהּ, דְּאִיהוּ נָגִיד הַהוּא מְשַׁח רְבוּת מִלְעֵילָּא. בְּגִינֵי כָךְ כְּתִיב, בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר וְגוֹ'.

וְאִם לֹא שֶׁגִּלָּה מֹשֶׁה - לֹא נוֹדַע, שֶׁכָּתוּב (דברים לג) וְטבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ, לְהַרְאוֹת אֵיפֹה הַקֶּשֶׁר שֶׁלּוֹ בְּמְקוֹמוֹ, שֶׁהוּא מַשְׁפִּיעַ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחָה מִלְמַעְלָה. מִשּׁוּם כָּךְ כָּתוּב בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר וְגוֹ'.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלוּחָה הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפָר. הָא אִתְמַר, דְּעַלְמָא עִלָּאָה עַלְמָא דִּדְכוּרָא אִיהוּ, כֵּיוָן דְּסָלְקָא מִלָּה מִכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּלְעֵילָּא, כֹּלָּא הוּא דְּכַר. מִנָּלָן, מֵעוֹלָה, אַמַּאי אִתְקְרֵי עוֹלָה, בְּגִין דְּסָלְקָא לְעֵילָּא מִן נוּקְבָא. וּבְגִינֵי כָךְ, (ויקרא א) עוֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ וְגוֹ'.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפָר. הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הוּא עוֹלָם שֶׁל זָכָר. כֵּיוָן שֶׁעוֹלֶה דָּבָר מִכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וַמַּעְלָה, הַכֹּל הוּא זָכָר. מִנַּיִן לָנוּ? מֵעוֹלָה. לָמָּה נִקְרֵאת עוֹלָה? מִשּׁוּם שֶׁעוֹלֶה מֵעַל הַנְּקֵבָה, וּמִשּׁוּם כָּךְ (ויקרא א) עֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ וְגוֹ'.

אַמַּאי תָּמִים, וְכִי פִּיסְקֵי פִּיסְקֵי בְּעִינָן לֵיהּ, דְּאָמַר תָּמִים, מַהוּ תָּמִים. אֶלָּא, כְּדִכְתִיב, (בראשית יז) הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים. אֵימָתַי תָּמִים, בְּשַׁעְתָּא (ס"א באתר) דְּאִתְגְּזַר, דְּהָא דְכוּרָא לָא חֲוֵי, וְלָא אִשְׁתְּמוֹדַע, אֶלָּא בְּהַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי תָּמִים. וּמַאן אִיהוּ, דָּא אָת קַיְימָא,

דְּבֵיהּ אִשְׁתְּמוֹדַע דְּכוּרָא מִן נוּקְבָא. כְּדְכְתִיב, (בראשית ו) אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה. בְּגִינֵי כָּךְ זָכָר תָּמִים, דְּאִשְׁתְּמוֹדַע בֵּיהּ הַאי שַׁיְיפָא, וְלָא יְסָרְסוּן לֵיהּ.

לְמָה תָּמִים? וְכִי חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת צָרִיךְ אוֹתוֹ שֶׁאוֹמַר תָּמִים!? מַה זֶּה תָּמִים? אֶלָּא כַּכָּתוּב, הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים. מְתַי תָּמִים? בְּשָׁעָה [במקום] שֶׁנִּמּוֹל, שֶׁהֲרֵי הַזָּכָר אֵינוֹ, וְלֹא נוֹדָע אֶלָּא רַק בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא תָמִים, וּמַהוּ? זוֹ אוֹת הַבְּרִית, שֶׁבָּהּ נוֹדָע הַזָּכָר מִן הַנְּקֵבָה, כַּכָּתוּב (שם י) אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה. מִשּׁוּם כָּךְ זָכָר תָּמִים, שֶׁנּוֹדָע בּוֹ אֵיבָר זֶה וְלֹא יְסָרְסוּ אוֹתוֹ.

דף רמו:

וְאִי תֵּימָא, הָא כְּתִיב, (ויקרא ד) נְקֵבָה תְּמִימָה. הָכִי הוּא וַדַּאי, כְּמָה דְּאִקְרֵי צַדִּיק תָּמִים, כָּךְ אִקְרֵי צֶדֶק תְּמִימָה. בְּגִין דְּכֹלָּא, נָטְלָא מִנֵּיהּ, בְּגִינֵי כָּךְ, עוֹלָה דְּסָלְקָא מִן נוּקְבָא לְדְכוּרָא, וּמֵהַאי אֲתַר וּלְעֵילָּא, כֹּלָּא הוּא דְּכוּרָא. וּמִן נוּקְבָא (דף רמו ע"ב) וּלְתַתָּא, כֹּלָּא הוּא נוּקְבָא, וְהָא אוֹקִימְנָא.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי כָּתוּב (ויקרא ד) נְקֵבָה תְּמִימָה? כָּךְ הוּא וַדַּאי. כְּמוֹ שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק תָּמִים, כָּךְ נִקְרָא צֶדֶק תְּמִימָה, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל נָטְלָה מִמֶּנּוּ. מִשּׁוּם כָּךְ עוֹלָה, שֶׁעוֹלָה מִן הַנְּקֵבָה לַזָּכָר, וּמִמָּקוֹם זֶה וְמַעְלָה הַכֹּל הוּא זָכָר, וּמִן הַנְּקֵבָה וְמַטָּה הַכֹּל הוּא נְקֵבָה, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ.

וְאִי תֵּימָא, הָכִי נָמֵי נוּקְבָא דִּלְעֵילָּא. אֶלָּא, סִיּוּמָא דְּגוּפָא אַחֲזֵי עַל כָּל גּוּפָא דְּאִיהוּ דְּכַר, רֵישָׁא דְּגוּפָא נוּקְבָא, עַד דְּנָחִית לְסִיּוּמָא, וְכַד סִיּוּמָא אִתְחֲזֵי, הָא עָבִיד כֹּלָּא דְּכַר. אֲבָל הָכָא, רֵישָׁא וְסוֹפָא נוּקְבָא, דְּהָא כָּל תִּקּוּן גּוּפָא נוּקְבָא.

וְאִם תֹּאמַר, כָּךְ גַּם הַנְּקֵבָה שֶׁלְּמַעְלָה. אֶלָּא סִיּוּם הַגּוּף מַרְאֶה עַל כָּל הַגּוּף שֶׁהוּא זָכָר, רֹאשׁ הַגּוּף נְקֵבָה, עַד שֶׁיּוֹרֵד לַסִּיּוּם, וּכְשֶׁהַסִּיּוּם נִרְאֶה, הֲרֵי עוֹשֶׂה הַכֹּל זָכָר. אֲבָל כָּאן רֹאשׁ וְסוֹף נְקֵבָה, שֶׁהֲרֵי כָּל תִּקּוּן הַגּוּף נְקֵבָה.

תָּא חֲזֵי, חַד רָזָא עִלָּאָה אִית בְּמִלָּה דָּא, דְּהָא חָמִינָן דְּיַעֲקֹב בָּרִיךְ לְיוֹסֵף בְּגִנּוֹ אֲחוֹהִי, כֵּיוָן דְּמַנֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַרְבַּע דְּגָלִים בִּשְׁכִינְתָּא, בִּתְרֵיסַר שִׁבְטִין לְאִתְתַּקָּנָא בְּהוּ, גָּרַע מִנַּיְיהוּ לְיוֹסֵף, וְשַׁוִּי לְאֶפְרַיִם בְּאַתְרֵיהּ. מַאי טַעְמָא אִסְתַּלַּק יוֹסֵף מִנַּיְיהוּ. אִי תֵּימָא בְּגִין חוֹבוֹי, לָאו הָכִי, דְּהָא זַכָּאָה אִיהוּ.

בֹּא רְאֵה, סוֹד עֶלְיוֹן אֶחָד יֵשׁ בְּדָבָר זֶה, שֶׁהֲרֵי רָאִינוּ שֶׁיַּעֲקֹב בֵּרַךְ אֶת יוֹסֵף בְּתוֹךְ אֶחָיו. כֵּיוָן שֶׁצִּוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַרְבָּעָה דְגָלִים בַּשְּׁכִינָה, בִּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים לְהִתַּקֵּן בָּהֶם, גָּרַע מֵהֶם אֶת יוֹסֵף, וְשָׂם בִּמְקוֹמוֹ אֶת אֶפְרַיִם. מָה הַטַּעַם הִסְתַּלֵּק מֵהֶם יוֹסֵף? אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם חֶטְאוֹ - לֹא כָּךְ, שֶׁהֲרֵי הוּא צַדִּיק.

אֶלָּא, רָזָא דְמִלָּה, יוֹסֵף רְשִׁימָא דִּדְכוּרָא הֲוָה, דִּכְתִיב בֶּן פּוֹרָת יוֹסֵף בֶּן פּוֹרָת עֲלֵי עָיִן. וּכְתִיב מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, מִתַּמָּן אִתְּזַן הַאי אֶבֶן יִשְׂרָאֵל. אֶבֶן, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְעָלָה אָמַר דָּוִד (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. וּבְגִין דְּיוֹסֵף אִיהוּ רְשִׁימוּ דִּדְכוּרָא, אִקְרֵי יוֹסֵף הַצַּדִּיק, דְּהָא אִיהוּ צַדִּיק וַדַּאי, מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל.

אֶלָּא סוֹד הַדָּבָר - יוֹסֵף הָיָה רֹשֶׁם שֶׁל זָכָר, שֶׁכָּתוּב בֶּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן, וְכָתוּב מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, מִשָּׁם נִזּוֹנִית אֶבֶן יִשְׂרָאֵל ה את. אֶבֶן - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְעָלֶיהָ אָמַר דָּוִד (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. וּמִשּׁוּם שֶׁיּוֹסֵף הוּא רֹשֶׁם שֶׁל זָכָר, נִקְרָא יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהֲרֵי הוּא וַדַּאי צַדִּיק, מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל.

וּבְגִין דְּכָל תִּקּוּנֵי שְׁכִינְתָּא אִינּוּן נוּקְבָן, אִסְתַּלָּק יוֹסֵף מִתַּמָּן, וְאִתְמַנֵּי תְּחוֹתַיְיהוּ אֶפְרַיִם, וְאִיהוּ נוּקְבָא לְתִקּוּנָהָא. וּבְגִין דְּאִיהוּ הָכִי, אִתְמַנֵּי לְסָטַר מַעֲרַב, אֲתַר דְּנוּקְבָא שַׁרְיָא, וְהַהוּא רְשִׁימוּ דְּאִיהוּ דְכוּרָא, אִסְתַּלַּק מִתִּקּוּנָהָא, בְּגִין דְּאִיהוּ עַלְמָא דְנוּקְבָא, וְלָא עַלְמָא דִּדְכוּרָא, וְכָל תִּקּוּנָהָא בָּעְיִין נוּקְבֵי.

וּמִשּׁוּם שֶׁכָּל תִּקּוּנֵי הַשְּׁכִינָה הֵן נְקֵבוֹת, הִסְתַּלֵּק יוֹסֵף מִשָּׁם וְהִתְמַנָּה תַּחְתֶּיהָ אֶפְרַיִם, וְהוּא נְקֵבָה לְתִקּוּנֶיהָ. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא כָּךְ, הִתְמַנָּה לְצַד מַעֲרָב, מָקוֹם שֶׁשּׁוֹרָה הַנְּקֵבָה, וְאוֹתוֹ רֹשֶׁם שֶׁהוּא זָכָר הִסְתַּלֵּק מִתִּקּוּנֶיהָ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹלָם שֶׁל נְקֵבָה וְלֹא עוֹלָם שֶׁל זָכָר, וְכָל תִּקּוּנֶיהָ דּוֹרְשִׁים נְקֵבוֹת.

וּבְגִין כָּךְ, יוֹסֵף דְּאִיהוּ צַדִּיק, אִסְתַּלַּק מִתִּקּוּנָהָא, וְאִתְמַנֵּי אֶפְרַיִם תְּחוֹתֵיהּ. וְעַל דָּא, כֻּלְּהוּ תְּרֵיסַר שִׁבְטַיָּן, תִּקּוּנֵי שְׁכִינְתָּא אִינּוּן, וְכֻלְּהוּ בָּעְיִין כְּנָוֹנָא דִּלְעֵילָא, בַּר דַּרְגָּא דְצַדִּיק, דְּאִיהוּ עָבִיד כָּל שַׁיְיפִין דְּכַר, וְלָא בָּעֵי לְאַכְחָשָׁא (נ"א ליה).

וּמִשּׁוּם כָּךְ, יוֹסֵף שֶׁהוּא צַדִּיק, הִסְתַּלֵּק מִתִּקּוּנֶיהָ, וְהִתְמַנָּה אֶפְרַיִם תַּחְתֶּיהָ. וְעַל כֵּן כָּל שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הֵם תִּקּוּנִים שֶׁל שְׁכִינָה, וְכֻלָּם צְרִיכִים כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, חוּץ מִדַּרְגַּת הַצַּדִּיק שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל הָאֵיבָרִים זָכָר, וְלֹא צָרִיךְ לְהַכְחִישׁ [אותו].

נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלוּחָה הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר, הַיְינוּ דִּכְתִיב, (שיר השירים ד) וּמִדְבָּרֵךְ נָאוָה, בְּגִין דְּקוֹל מַדְבֵּר לֵיהּ לְדִבּוּר, וְלֵית קוֹל בְּלָא דִבּוּר. וְהַהוּא קוֹל אִשְׁתַּלַּח מֵאֲתַר עֲמִיקָא דִּלְעֵילָא, וּשְׁלִיחַ מִקַּמַּיְיהּ, לְאַנְהָגָא לְדִבּוּר, דְּהָא לֵית קוֹל בְּלָא דִבּוּר, וְלָא דִבּוּר בְּלֹא קוֹל. וְדָא כְּלָל דְּצָרִיךְ לְפָרַט, וּפָרַט דְּצָרִיךְ לְכְלָל. וְדָא קוֹל נַפְקָא מִדָּרוֹם, וּמַדְבֵּר לְמַעֲרָב, יְרִית לְתָרִין סְטָרִין. וְדָא הוּא דִּכְתִיב, (דברים לג) וּלְנַפְתָּלִי אָמַר וְגו', יָם וְדָרוֹם יְרֻשָּׁה, לְעֵילָא דְכַר, לְתַתָּא נוּקְבָא, בְּגִין כָּךְ נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלוּחָה נוּקְבָא לְתַתָּא. כְּגַוְונָא דָּא דְכַר לְעֵילָא, דִּכְתִיב הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר, הַנּוֹתֵן כְּתִיב, וְלֹא הַנּוֹתֶנֶת.

נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר, הַיְינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב (שיר ד) וּמִדְבָּרֵךְ נָאוָה. מִשּׁוּם שֶׁקּוֹל מַנְהִיג אֶת הַדִּבּוּר, וְאֵין קוֹל בְּלִי דִבּוּר. וְאוֹתוֹ הַקּוֹל נִשְׁלָח מִמָּקוֹם עָמֹק שֶׁלְּמַעְלָה, וְשָׁלוּחַ מִלְּפָנָיו לְהַנְהִיג הַדִּבּוּר, שֶׁאֵין קוֹל בְּלִי דִבּוּר, וְלֹא דִבּוּר בְּלִי קוֹל. וְזֶה כְּלָל שֶׁצָּרִיךְ אֶת הַפָּרָט, וּפָרָט שֶׁצָּרִיךְ אֶת הַכְּלָל, וְזֶה קוֹל שֶׁיּוֹצֵא מִדָּרוֹם וּמַנְהִיג אֶת הַמַּעֲרָב, יוֹרֵשׁ לִשְׁנֵי צְדָדִים. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דברים לג) וּלְנַפְתָּלִי אָמַר וְגו', יָם וְדָרוֹם יְרֻשָּׁה. לְמַעְלָה זָכָר, לְמַטָּה נְקֵבָה. מִשּׁוּם כָּךְ נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה, נְקֵבָה לְמַטָּה. כְּמוֹ זֶה זָכָר לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר. הַנֹּתֵן כָּתוּב, וְלֹא הַנּוֹתֶנֶת.

תָּא חֲזֵי, מַחְשָׁבָה רֵאשִׁיתָא דְּכֹלָּא, וּבְגִין דְּאִיהִי מַחְשָׁבָה, אִיהִי לְגוֹ סְתִימָא וְלָא אִתְיְידַע. כָּךְ אִתְפַּשַּׁט הַאי מַחְשָׁבָה יַתִּיר, אַתְיָא לְאַתַּר דְּרוּחָא שַׁרְיָא, וְכַד מָטֵי לְהַהוּא אֲתַר אִקְרֵי בִּינָ"ה, וְהָא לָאו סָתִים כִּדְקַדְמֵיתָא, וְאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ סָתִים, הַאי רוּחָא אִתְפַּשַּׁט, וְאַפִּיק קָלָא, כָּלִיל מֵאֶשָׁא וּמַיָּא וְרוּחָא, דְּאִינּוּן צָפוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח. וְהַאי קָלָא, כְּלָלָא דְּכָל שְׁאָר חֵילִין, וְקָלָא דָּא מַדְבַּר לְדִבּוּר, וְדָא יָהִיב מִלָּה בְּתִקוּנָא, בְּגִין דְּקוֹל אִשְׁתַּלַּח מֵאֲתַר דְּרוּחָא, וְאָתֵי לְדַבְּרָא מִלָּה, לְאַפָּקָא מִלִּין תְּרֵיצִין.

בֹּא רְאֵה, מַחֲשָׁבָה רֵאשִׁית הַכֹּל, וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא מַחֲשָׁבָה, הִיא בְּפָנִים נִסְתֶּרֶת וְלֹא נוֹדַעַת, כַּאֲשֶׁר מִתְפַּשֶּׁטֶת מַחֲשָׁבָה זוֹ יוֹתֵר, בָּאָה לְמָקוֹם שֶׁשּׁוֹרָה הָרוּחַ, וּכְשֶׁמַּגִּיעָה לְאוֹתוֹ מָקוֹם נִקְרֵאת בִּינָ"ה, וְזֶה לֹא נִסְתָּר כְּבַתְּחִלָּה. וְאַף עַל גַּב שֶׁהוּא נִסְתָּר, רוּחַ זוֹ מִתְפַּשֶּׁטֶת וּמוֹצִיאָה קוֹל כָּלוּל מֵאֵשׁ מַיִם וְרוּחַ, שֶׁהֵם צָפוֹן דָּרוֹם וּמִזְרָח. וְהַקּוֹל הַזֶּה כְּלָל שֶׁל כָּל שְׁאָר הַחֲיָלוֹת, וְקוֹל זֶה מַנְהִיג אֶת הַדִּבּוּר, וְזֶה נוֹתֵן דָּבָר מְתֻקָּן, מִשּׁוּם שֶׁקּוֹל נִשְׁלַח מִמָּקוֹם הָרוּחַ, וּבָא לְהַנְהִיג הַדִּבּוּר, לְהוֹצִיא דְּבָרִים יְשָׁרִים.

וְכַד תִּסְתַּכֵּל בְּדַרְגִּין, הוּא מַחְשָׁבָה, הוּא בִּינָה, הוּא קוֹל, הוּא דִּבּוּר, וְכֻלָּא חַד, וְהִיא הִיא מַחְשָׁבָה, רֵאשִׁיתָא דְּכֹלָּא, וְלָא הֲוֵי פֵּרוּד, אֶלָּא כֻּלָּא חַד, וְקִשּׁוּרָא חַד, דְּאִיהוּ מַחְשָׁבָה מַמָּשׁ אִתְקַשַּׁר בְּאַיִן, וְלָא אִתְפְּרַשׁ לְעָלְמִין, וְדָא הוּא (זכריה יד) ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וְעַל דָּא, הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שֶׁפֶר כְּתִיב, דָּא גּוּפָא.

וּכְשֶׁתִּסְתַּכֵּל בַּדְּרָגוֹת, הוּא מַחֲשָׁבָה, הוּא בִּינָה, הוּא קוֹל, הוּא דִּבּוּר, וְהַכֹּל אֶחָד. וְהִיא הִיא הַמַּחֲשָׁבָה, רֵאשִׁית הַכֹּל, וְלֹא הָיָה פֵּרוּד, אֶלָּא הַכֹּל אֶחָד וְקֶשֶׁר אֶחָד, שֶׁהִיא מַחֲשָׁבָה מַמָּשׁ שֶׁנִּקְשְׁרָה בְּאַיִן וְלֹא נִפְרָד לְעוֹלָמִים, וְזֶה הוּא (זכריה יד) ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וְעַל זֶה הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שֶׁפֶר כְּתוּב, זֶה הַגּוּף.

סִיּוּמָא דְּגוּפָא דָּא, דִּכְתִיב בֶּן פּוֹרָת יוֹסֵף בֶּן פּוֹרָת עֲלֵי עָיִן, אַמַּאי תְּרֵי זִמְנֵי. אֶלָּא בֶּן פּוֹרָת לְעֵילָא. בֶּן פּוֹרָת לְתַתָּא. וְאַמַּאי לָאו אִיהוּ בֵּן פּוֹרָת לְתַתָּא, בְּתִקּוּנֵי מַטְרוֹנִיתָא. בְּגִין דְּבָנוֹת צָעֲדָה, לְמֶהֱוֵי עֲלֵי שׁוּר, דְּבָעְיִין בָּנוֹת לְתִקּוּנָהָא וְלָא בָּנִים. כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (משלי לא) רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל וְגו'. רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל, אֲלַיִן תְּרֵיסַר שִׁבְטִין.

סִיּוּם הַגּוּף, זֶה שֶׁכָּתוּב בֶּן פֹּרָת יוֹסֵף בֶּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן. לָמָּה פַּעֲמַיִם? אֶלָּא בֶּן פֹּרָת לְמַעְלָה, בֶּן פֹּרָת לְמַטָּה. וְלָמָּה אֵינוֹ בֶּן פֹּרָת לְמַטָּה בְּתִקּוּנֵי הַמַּלְכָּה? מִשּׁוּם שֶׁבָּנוֹת צָעֲדָה לִהְיוֹת עֲלֵי שׁוּר, שֶׁצְּרִיכִים בָּנוֹת לְתִקּוּנֶיהָ וְלֹא בָּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי לא) רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל וְגוֹ'. רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל, אֵלּוּ שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים.

דף רמז.

תָּא חֲזֵי, מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, לָא קַבִּיל מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא שְׁלֵימְתָא, עַד דְּאִתְחַבַּר בַּאֲבָהָן, וְכַד אִתְחַבַּר בַּאֲבָהָן, אִתְבְּנֵי בִּנְיָנָא שְׁלֵימָא (בבניינא שלימא) מַעַלְמָא (דף רמז ע"א) עִלָּאָה, דְּאִיהוּ עַלְמָא דְּדִכוּרָא, וְעַלְמָא עִלָּאָה אִקְרֵי ז' שְׁנִין, בְּגִין דְּכֻלְּהוּ ז' שְׁנִין בֵּיהּ.

בֹּא רְאֵה, מַלְכוּת הַקְּדוֹשָׁה לֹא מְקַבֶּלֶת מַלְכוּת קְדוֹשָׁה שְׁלֵמָה עַד שֶׁמִּתְחַבֶּרֶת בָּאָבוֹת, וּכְשֶׁמִּתְחַבֶּרֶת בָּאָבוֹת, נִבְנֶה בִּנְיָן שֶׁלֵּם מֵהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא עוֹלָם הַזָּכָר, וְעוֹלָם הָעֶלְיוֹן נִקְרָא שֶׁבַע שָׁנִים, כִּי כָּל שֶׁבַע הַשָּׁנִים בּוֹ.

וְסִימָנְיךָ (מלכים א ו) וַיִּבְנֵהוּ שֶׁבַע שָׁנִים, דָּא עַלְמָא עִלָּאָה, וְלָא כְּתִיב בְּשֶׁבַע שָׁנִים, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְלָא כְּתִיב בְּשֵׁשֶׁת וּכְתִיב, (בראשית ב) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם, בְּאַבְרָהָם. וְאַבְרָהָם, ז' יָמִים אִקְרֵי, וּבֵיהּ אִתְבְּנֵי עַלְמָא עִלָּאָה, (ס"א כגוונא דא ויבנהו שבע שנים) וְאִלֵּין אִקְרוּן עַלְמָא דִּדְכוּרָא (ס"א וביה אתבני עלמא לתתא).

וְסִימָן לַדָּבָר - (מלכים א ו) וַיִּבְנֵהוּ שֶׁבַע שָׁנִים, זֶה עוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְלֹא כָתוּב בְּשֶׁבַע שָׁנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְלֹא כָתוּב בְּשֵׁשֶׁת, וְכָתוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם, בְּאַבְרָהָם. וְאַבְרָהָם נִקְרָא שִׁבְעָה יָמִים, וּבוֹ נִבְנָה הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן [כמו זה ויבנהו שבע שנים], וְאֵלֶּה נִקְרָאִים עוֹלַם הַזָּכָר [ובו נבנה העולם שלמטה].

כְּבָוְונָא דָּא לְתַתָּא אִית שְׁנִין, רָזָא דְּעַלְמָא תַּתָּאָה, וְרָזָא דָּא, דִּכְתִיב, (מלכים א ה) ז' יָמִים וְז' יָמִים י"ד יוֹם. דְּכֵיוָן דְּאָמַר שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים, לָא יְדַעְנָא דְּאַרְבֵּיסַר אִינוּן. אֶלָּא, לְאַחֲזָאָה עַלְמָא עִלָּאָה, וְעַלְמָא תַּתָּאָה. וְאִינוּן שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים. אִלֵּין דְּכוּרִין, וְאִלֵּין נוּקְבִין. אִלֵּין נוּקְבֵי הַאי עַלְמָא עַלַיְיהוּ. דִּכְתִיב, (משלי לא) רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל, אִלֵּין תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, דְּאִינוּן עָשׂוּ חָיִל. כְּדִכְתִיב, (במדבר ב) כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה וגו', וְכֵן כֻּלְּהוּ.

כְּמוֹ זֶה לְמַטָּה יֵשׁ שֶׁבַע שָׁנִים, סוֹד הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, וְסוֹד זֶה שֶׁכָּתוּב (מלכים א ח) שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם. שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים, לֹא יָדַעְנוּ שֶׁהֵם אַרְבָּעָה עָשָׂר? אֶלָּא לְהַרְאוֹת עוֹלָם עֶלְיוֹן וְעוֹלָם תַּחְתּוֹן, וְהֵם שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים. אֵלּוּ זְכָרִים וְאֵלּוּ נְקֵבוֹת. אֵלּוּ הַנְּקֵבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה עֲלֵיהֶם, שֶׁכָּתוּב (משלי לא) רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל, אֵלּוּ שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים שֶׁהֵם עָשׂוּ חַיִל, כַּכָּתוּב (במדבר ב) כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה וְגוֹ', וְכֵן כֻּלָּם.

וְאִי תֵּימָא רַבּוֹת, וְהָא תְּרֵיסַר אִינוּן, וְלָא יַתִּיר, בַּר הַהוּא חַיִל דְּעָבְדוּ, מַאי רַבּוֹת. אֶלָּא כְּמָה דִּכְתִיב, (בראשית יח) זַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה כִּי רַבָּה, כְּמוֹ גְּדֻלָּה. וְכֵן רַבּוֹת גְּדוֹלוֹת, עִלָּאִין, וְרַבְרְבִין עַל כֹּלָּא. וְאִלֵּין אִקְרוּן חַיּוֹת גְּדוֹלוֹת. עָשׂוּ חָיִל, הַהוּא חַיִל דְּעָבְדוּ דִּסְמִיכִין עֲלַיְיהוּ, אִקְרוּן חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת, לְאִתְחַבְּרָא כְּחָדָא, לְאִתְתַּקְנָא בְּהוּ מַטְרוֹנִיתָא, לְמֶחֱדֵי בְּהוּ עִלָּאִין וְתַתָּאִין. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (תהלים קד) לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק בּוֹ, בְּגִינֵי כָּךְ רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל. (ס"א ואת עלית על כלנה כמא דאת אמר, (מלכים א ז) עומד על שני עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה וגו' וכתיב והים עליהם מלמעלה היינו ואת עלית על כלנה).

וְאִם תֹּאמַר רַבּוֹת, וַהֲרֵי הֵם שְׁנַיִם עָשָׂר וְלֹא יוֹתֵר, חוּץ מֵאוֹתוֹ הַחַיִל שֶׁעָשׂוּ, מַה זֶּה רַבּוֹת? אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יח) זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רַבָּה, כְּמוֹ גְּדֹלָה. וְכֵן רַבּוֹת גְּדוֹלוֹת, עֲלִיּוֹנִים וּגְדוֹלִים עַל הַכֹּל, וְאֵלּוּ נִקְרָאִים (תהלים קד) חַיּוֹת גְּדלוֹת. עָשׂוּ חָיִל - אוֹתוֹ חַיִל שֶׁעָשׂוּ שֶׁסְּמוּכִים עֲלֵיהֶם נִקְרָאִים חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת, לְהִתְחַבֵּר כְּאֶחָד, לְתַקֵּן בָּהֶם אֶת הַמַּלְכָּה, לְשַׁמֵּחַ בָּהֶם עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק בּוֹ. מְשׁוּם כָּךְ רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל. [ואת עלית על כלנה, כמו שנאמר (מלכים א ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם מלמעלה, הינו ואת עלית על כלנה.]

וְעַל דָּא בָּנוֹת עָלֵי שׁוּר. בָּנוֹת צְעָדָה, צְעָדוֹת מִבְּעֵי לֵיהּ, אֶלָּא הַהוּא עַיִן דְּכָתִיב לְעֵילָּא, וּמאן אִיהוּ, עַיִן מִשְׁפָּט, וְאִיהוּ קָאִים עָלֵי עַיִן, וְאִיהוּ עַיִן, צְעָדָה, וּפִסְעַת לְמֵיטַל בָּנוֹת לְתַקּוּנָהָא, וְהַיְינוּ בָּנוֹת צְעָדָה, וְלֹא בָנִים, בָּנוֹת צְעָדָה, אִסְתַּכְלַת לְתַקּוּנָהָא, וְלֹא בָנִים. וַיְמָרְרוּהוּ וְרֹבּוּ, בְּאִסְתַּכְלוּתָא דְּרַחֲימוּ לְגַבֵּיהּ. כְּדְכְתִיב, (שיר השירים ו) הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִיבוּנִי. וְעַל דָּא וַיִּשְׂטְמוּהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים.

וְעַל זֶה בָּנוֹת צְעָדָה עָלֵי שׁוּר. בָּנוֹת צְעָדוֹת הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! אֶלָּא אוֹתָהּ הָעַיִן שֶׁכָּתוּבָה לְמַעְלָה, וּמִיהוּ? עַיִן מִשְׁפָּט, וְהוּא עוֹמֵד עָלֵי עַיִן, וְהוּא עַיִן, צְעָדָה וּפוֹסַעַת לְקַחַת בָּנוֹת לְתִקּוּנֶיהָ, וְזֶהוּ בָּנוֹת צְעָדָה, וְלֹא בָנִים. בָּנוֹת צְעָדָה, הִסְתַּכְּלָה לְתִקּוּנֶיהָ, וְלֹא בָנִים. וַיְמָרְרוּהוּ וְרֹבּוּ - בְּהִסְתַּכְּלוּת שֶׁל אַהֲבָה אֵלָיו, כַּכָּתוּב (שיר ו) הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִיבֻנִי. וְעַל זֶה וַיִּשְׂטְמוּהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים.

וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ דָּא קֻשְׁיָא. מַה קֻשְׁיָא דָּא בַּת זוּגוֹ. בְּאֵיתָן, תּוּקְפָּא אַלְבִּישַׁת עֲלוֹי, דְּלָא אַחְלְשַׁת חֵילָא, דְּהָא יְדַעַת דְּיוֹסֵף לָא יִסְטֵי בְּהַהוּא דַּרְגָּא, דְּאַת קַיְימָא דִּילֵיהּ, לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא.

וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ, זוֹ קֻשְׁיָא. מַה זֶּה קֻשְׁיָא? זוֹ בַּת זוּגוֹ. בְּאֵיתָן - חָזָק הִלְבִּישָׁה עָלָיו, שֶׁלֹּא נֶחֱלַשׁ כֹּחָהּ, שֶׁהֲרֵי יָדְעָה שֶׁיּוֹסֵף לֹא יִסְטֶה בְּאוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁל אוֹת הַבְּרִית שֶׁלּוֹ לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל.

וַיָּפֹזּוּ. מַאי וַיָּפֹזּוּ. אֶלָּא כְּדְכְתִיב, (תהלים יט) הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב. וּכְתִיב, (איוב כח) וּתְמוּרָתָהּ כְּלִי פָז. אִתְיַיקְרוּ דְּרוֹעוֹי בְּמַרְגְּלִיתָא עִלָּאָה. מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב, מַאינוּן תְּרֵין סִטְרִין, דְּאִתְקְיִיף בְּהוּ יַעֲקֹב. מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, מִתַּמָּן אִתְּזַן הַהוּא אֶבֶן יְקָרָא, כְּדְקָאֲמָרַן. תּוּ, מֵאינוּן תְּרֵיסַר סִטְרִין, אִתְּזַן הַהוּא אֶבֶן יְקָרָא, דְּאִינוּן צָפוֹן וְדָרוֹם, וְהִיא אִתְיַיהֲבַת בֵּינַיְיהוּ, וְאִתְבָּרְכָא מִנַּיְיהוּ, וְאִתְּזָנָא מִנְּהוֹן עַל (דרגא) יְדָא דְצַדִּיק.

וַיָּפֹזּוּ, מַה זֶּה וַיָּפֹזּוּ? אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט) הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב, וְכָתוּב (איוב כח) וּתְמוּרָתָהּ כְּלִי פָז. הִתְכַּבְּדוּ זְרוֹעוֹתָיו בְּמַרְגָּלִית עֶלְיוֹנָה. מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב - מֵאוֹתָם שְׁנֵי צְדָדִים שֶׁהִתְחַזֵּק בָּהֶם יַעֲקֹב. מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל - מִשָּׁם נִזּוֹנִית אוֹתָהּ אֶבֶן יְקָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. עוֹד, מֵאוֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר צְדָדִים נִזּוֹנִית אוֹתָהּ אֶבֶן יְקָרָה, שֶׁהֵם צָפוֹן וְדָרוֹם, וְהִיא נִתְּנָה בֵּינֵיהֶם וְהִתְבָּרְכָה מֵהֶם, וְנִזּוֹנָה מֵהֶם עַל [דרגה] יְדֵי צַדִּיק.

תָּא חֲזֵי, לְיוֹסֵף אִתּוֹסַף לֵיהּ בְּרָכָה אָחֳרָא, כְּמָא דְּאִתְּ אָמַר, מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְגו'. הַאי קְרָא קַשְׁיָא. מֵאֵל אָבִיךָ, אֵל אָבִיךָ יַעַזְרֶךָּ מִבָּעֵי לֵיהּ. מַאי מֵאֵל אָבִיךָ וּלְבָתַר יַעַזְרֶךָּ. וְאֵת שַׁדַּי, וְאֵל שַׁדַּי מִבָּעֵי לֵיהּ, כְּמָה דִכְתִיב, (בראשית מג) וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ. וִיבָרֵכְךָ, יְבָרֶכְךָ מִבָּעֵי לֵיהּ.

בֹּא רְאֵה, לְיוֹסֵף נוֹסְפָה בְּרָכָה אַחֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְגוֹ'. פָּסוּק זֶה קָשֶׁה. מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ, אֵל אָבִיךָ יַעַזְרֶךָּ צָרִיךְ לִהְיוֹת! מַה זֶּה מֵאֵל אָבִיךָ וְאַחַר כָּךְ וְיַעְזְרֶךָּ? וְאֵת שַׁדַּי, וְאֵל שַׁדַּי צָרִיךְ לִהְיוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מג) וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָהֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ. וִיבָרֶכְךָ, יְבָרֶכְךָ צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא אַחְסִין לֵיהּ לְעֵילָּא וְתַתָּא. אַחְסִין לֵיהּ לְעֵילָּא, מֵאֵל אָבִיךָ, דְּאִיהוּ אַחְסָנָא עִלָּאָה, אֲתַר דְּאִקְרֵי שָׁמַיִם. וְיַעַז רְךָ, בְּגִין דְּלָא יַחֲלִיף הַאי אֲתַר לְאֲתַר אָחֳרָא, וְסִיּוּעָא דִילֵּיהּ לֶיהֱוֵי מֵאֲתַר דָּא, וְלָא מֵאַחֲרָא.

אֶלָּא הוֹרִישׁוּ מִלְמַעְלָה וּמַטָּה. הוֹרִישׁוּ מִלְמַעְלָה, מֵאֵל אָבִיךָ, שֶׁהוּא יְרֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה, מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם. וְיַעְזְרֶךָּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲלִיף מָקוֹם זֶה לְמָקוֹם אַחֵר, וְשֶׁסִּיּוּעוֹ יִהְיֶה מִמָּקוֹם זֶה וְלֹא מֵאַחֵר.

וְאֵת שַׁדַּי, מַהוּ וְאֵת שַׁדַּי, אֶלָּא, אִיהוּ דַּרְגָּא אָחֳרָא תַּתָּאָה, דְּהָא תָּנִינָן, בְּכָל אֲתַר אֵת ה', דָּא שְׁכִינְתָּא, כְּמוֹ (ישעיה ו) וָאֵרֶא אֶת ה', אֶת לְרִבּוֹת. וְאֶת לְאַכְלָלָא יוֹם בְּלַיְלָה, וְלַיְלָה בְּיוֹם, כְּדִכְתִיב וְאֵת שַׁדַּ"י, דְּהָא מִתַּמָּן נָפְקִין בִּרְכָאן לְבָרְכָא עָלְמִין.

וְאֵת שַׁדַּי, מַה זֶּה וְאֵת שַׁדַּי? אֶלָּא זוֹ דַּרְגָּה אַחֶרֶת תַּחְתּוֹנָה, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ, בְּכָל מָקוֹם אֵת ה' - זוֹ הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ (ישעיה ו) וָאֵרֶא אֶת ה', אֶת לְרַבּוֹת. וְאֶת - לְהַכְלִיל יוֹם בְּלַיְלָה וְלַיְלָה בְּיוֹם, כַּכָּתוּב וְאֵת שַׁדַּ"י, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְבָרֵךְ אֶת הָעוֹלָמוֹת.

דף רמז:

תּוּ, אַמַּאי לָא קָאָמַר וְאֵל שַׁדַּי, דְּהָא הָכָא נָמֵי מַשְׁמַע כִּדְקָאָמְרִינָן. דִּכְתִיב, וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים, כֹּלָּא אֲתַר חַד הוּא, אַמַּאי שָׁבַק ל' וְכָתַב ת'. אֶלָּא רָזָא אִיהוּ, דְּכַד אִינּוּן שְׁבִילִין נָפְקִין מֵעֵילָּא, (דף רמז ע"ב) כְּלָלָא דְּאוֹרַיְיתָא, אַחְסִין שָׁמַיִם. כְּמָא דְּאִתְּ אָמַר אֵת הַשָּׁמַיִם, כְּלָלָא דְּכ"ב אַתְוָון. וּמֵהָכָא נָפְקֵי לְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה דְּאִקְרֵי אֶרֶץ, כִּדְקָאָמְרִינָן וְאֵת הָאָרֶץ, כְּלָלָא דְּכ"ב אַתְוָון. וְשָׁמַיִם כָּלִיל כֹּלָּא כְּחָדָא, וּכְדֵין מִתְעַטְּרָא סִיהֲרָא בְּכֹלָּא, וַיִּתְבָּא בְּאַשְׁלְמוּתָא, וּבִרְכָאן נָגְדִין כְּדֵין מִתַּמָּן, וְעַל דָּא וְאֵת שַׁדַּי.

עוֹד, לָמָּה לֹא אָמַר וְאֵל שַׁדַּי, שֶׁהֲרֵי גַּם כֵּן מַשְׁמַע כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁכָּתוּב וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים, הַכֹּל מָקוֹם אֶחָד הוּא, לָמָּה הִשְׁאִיר ל' וְכָתַב ת'? אֶלָּא זֶהוּ סוֹד, שֶׁכְּשֶׁאוֹתָם שְׁבִילִים יוֹצְאִים מִלְמַעְלָה, כְּלָל שֶׁל הַתּוֹרָה, מוֹרִישׁ אֶת הַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵת הַשָּׁמַיִם - כְּלָל שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת. וּמִכָּאן יוֹצְאִים לַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁנִּקְרֵאת אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וְאֵת הָאָרֶץ - כְּלָל שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת. וְהַשָּׁמַיִם כּוֹלְלִים הַכֹּל כְּאֶחָד, וְאָז מִתְעַטֶּרֶת הַלְּבָנָה בַּכֹּל וְיוֹשֶׁבֶת בִּשְׁלֵמוּת, וְהַבְּרָכוֹת שׁוֹפְעוֹת אָז מִשָּׁם, וְעַל זֶה וְאֵת שַׁדַּי.

וִיבָרְכֶךָּ, בְּגִין דִּיהֵא לֵיהּ קִיּוּם תָּדִיר וְיַתִּיר, דְּהָא בְּכָל אֲתַר דְּאִית בֵּיהּ וא"ו, תּוֹסֶפֶת אִית לֵיהּ, וְקִיּוּמָא. עַד כָּאן כְּלַל, וּלְבָתַר עָבִיד פְּרַט, דִּכְתִיב בִּבְרֵכוֹת שָׁמַיִם וְגוֹ':

וִיבָרְכֶךָּ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ תָּמִיד קִיּוּם וְיוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ וָא"ו, יֵשׁ לוֹ תוֹסֶפֶת וְקִיּוּם. עַד כָּאן כְּלָל, וְאַחַר כָּךְ עָשָׂה פְּרָט, שֶׁכָּתוּב בִּרְכֹת שָׁמַיִם וְגוֹ'.

בִּרְכוֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכוֹת הוֹרַי. בִּרְכוֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ וַדַּאי, דְּהָא יַעֲקֹב אַחְסִין שְׁבָחָא דְּכֹלָּא, יַתִּיר מֵאֲבָהָן, דְּהָא הוּא שְׁלִים הֲוָה בְּכֹלָּא. וְכֹלָּא יָהֵב לֵיהּ לְיוֹסֵף, מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּהָכִי אִתְחֲזֵי, דְּהָא צַדִּיק כֹּלָּא נָטִיל, וְאַחְסִין כֹּלָּא כְּחָדָא, וְכָל בִּרְכָאן בֵּיהּ שַׁרְיָין. הוּא אָרִיךְ בִּרְכָאן מֵרִישָׁא לְעֵילָּא, וְכָל שַׁיְיפֵי גוּפָא כֻּלְּהוּ אִתְתַּקָּנָן, לַאֲרָקָא בֵּיהּ בִּרְכָאן, וּכְדֵין אִתְעֲבִיד נָהָר דְּנָפִיק מֵעֵדֶן.

בִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכֹת הוֹרַי. וַדַּאי שֶׁבִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ, שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב הוֹרִישׁ שֶׁבַח שֶׁל הַכֹּל יוֹתֵר מֵהָאָבוֹת, שֶׁהֲרֵי הוּא הָיָה שָׁלֵם בַּכֹּל, וְהַכֹּל נָתַן לְיוֹסֵף. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּךְ רָאוּי, שֶׁהֲרֵי צַדִּיק נוֹטֵל הַכֹּל וְיוֹרֵשׁ הַכֹּל כְּאֶחָד, וְכָל הַבְּרָכוֹת שְׁרוּיוֹת בּוֹ. הוּא מוֹרִיךְ בְּרָכוֹת מֵהָרֹאשׁ לְמַעְלָה, וְכָל אֵיבְרֵי הַגּוּף כֻּלָּם נִתְקָנוּ לְהוֹרִיךְ בּוֹ בְּרָכוֹת, וְאָז נַעֲשָׂה נָהָר שֶׁיּוֹצֵא מֵעֵדֶן.

מַאי מֵעֵדֶן, אֶלָּא, בְּכָל שַׁעְתָּא דְּכָל שַׁיְיפִין יַתְבִין בְּקִשּׁוּרָא חָדָא, וְאִינּוּן בְּעִדּוּנָא דְּתִיאוּבְתָּא מֵרֵישָׁא לְעֵילָּא וּלְתַתָּא, וְכֻלְּהוּ מֵעִדּוּנָא וְתִיאוּבְתָּא דִּלְהוֹן, מְרִיקִין בֵּיהּ, וְאִתְעֲבִיד נָהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק מֵעֵדֶן וַדַּאי. תּוּ מֵעֵדֶן מֵחָכְמָה עִלָּאָה, נָגִיד כֹּלָּא לְאִתְמַשְׁכָא, וְעָבִיד נַהֲרָא, וְאִתְמַשְׁכָא עַד דְּמָטֵי לְהַאי דַּרְגָּא, וּכְדֵין כֹּלָּא בִּבְרָכָאן, וְכֹלָּא חַד.

מַה זֶּה מֵעֵדֶן? אֶלָּא בְּכָל שָׁעָה שֶׁכָּל הָאֵיבָרִים יוֹשְׁבִים בְּקֶשֶׁר אֶחָד, וְהֵם בְּעִדּוּן שֶׁל הִשְׁתּוֹקְקוּת מֵהָרֹאשׁ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְכֻלָּם מֵעִדּוּן וְהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלָּהֶם מְרִיקִים בּוֹ, וְנַעֲשָׂה נָהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מֵעֵדֶן וַדַּאי. עוֹד מֵעֵדֶן - מֵחָכְמָה עֶלְיוֹנָה שׁוֹפֵעַ הַכֹּל לְהִמָּשֵׁךְ, וְעוֹשֶׂה נָהָר, וְנִמְשָׁךְ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַדַּרְגָּה הַזּוֹ, וְאָז הַכֹּל בִּבְרָכוֹת, וְהַכֹּל אֶחָד.

עַד תַּאֲוַת גִּבְעוֹת עוֹלָם, (ס"א האי עד) תִּיאוּבְתָּא דְּאִינּוּן גִּבְעוֹת עוֹלָם. וּמַאי נִינְהוּ, תְּרֵי נוּקְבֵי. חַד לְעֵילָּא, וְחַד לְתַתָּא, דְּכָל חַד אִקְרֵי עוֹלָם. וְתִיאוּבְתָּא דְּכָל שַׁיְיפֵי גוּפָא, בְּאִינּוּן תְּרֵין אִמָּהָן. תִּיאוּבְתָּא לְיִנְקָא מֵאִמָּא עִלָּאָה. תִּיאוּבְתָּא לְאִתְקַשְּׁרָא בְּאִמָּא תַּתָּאָה. וְתִיאוּבְתָּא דְּכֹלָּא חַד, בְּגִין כָּךְ כֻּלְּהוּ, (כדקא חזי). תִּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְגוֹ', לְאִתְבָּרְכָא הַהוּא דַּרְגָּא דְּצַדִּיק, וּלְנַטְלָא כֹּלָּא. כְּדְקָא חָזֵי.

עַד תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם, [זה עד] תְּשׁוּקַת אוֹתָן גִּבְעוֹת עוֹלָם, וּמִי הֵם? שְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אַחַת לְמַעְלָה וְאַחַת לְמַטָּה, שֶׁכָּל אַחַת נִקְרֵאת עוֹלָם. וּתְשׁוּקַת כָּל אֵיבְרֵי הַגּוּף בְּאוֹתָן שְׁתֵּי אִמָּהוֹת. תְּשׁוּקָה לִינֹק מֵהָאֵם הָעֶלְיוֹנָה (בינה), וּתְשׁוּקָה לְהִקָּשֵׁר בָּאֵם הַתַּחְתּוֹנָה, וּתְשׁוּקַת הַכֹּל אֶחָד. מִשּׁוּם כָּךְ כֻּלָּם [כראוי]. תִּהְיֶיךָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְגוֹ', לְהִתְבָּרֵךְ אוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁל צַדִּיק וְלִטֹּל הַכֹּל כָּרָאוּי.

זַכָּאִין אִינּוּן דְּאִקְרוּן צַדִּיקִים, דְּהָא צַדִּיק לָא אִקָּרֵי, אֶלָּא מַאן דְּנָטִיר הַאי דַּרְגָּא, הַאי אָת קַיְימָא קַדִּישָׁא. זַכָּאִין אִינּוּן בְּעַלְמָא דֵּין, וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי. נָפְקוּ מִן מְעָרָתָא, אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל חַד וְחַד לֵימָא מִלָּה, וְנֵיהַדְּ בְּאָרְחָא.

אַשְׁרֵי אוֹתָם שֶׁנִּקְרָאִים צַדִּיקִים, שֶׁהֲרֵי צַדִּיק לֹא נִקְרָא אֶלָּא מִי שֶׁשּׁוֹמֵר דַּרְגָּה זוֹ, אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ, אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. יָצְאוּ מִן הַמְּעָרָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֹאמַר דָּבָר, וְנֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ.

דף רמח.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר קְרָא אֲבִתְרֵיהּ, בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף וְגוֹ'. בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף, זְאֵב אַמַּאי. אֶלָּא בְּגִין דְּהָכִי אִתְרְשִׁים בְּכַרְסְיָיא, דְּהָא כָּל חֵיוָון רַבְרְבִין זְעִירִין רְשִׁימִין תַּמָּן. כְּמָה דִכְתִיב, (תהלים קד) חַיּוֹת קָטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת. וְכַרְסְיָיא דְּעַבַד שְׁלֹמֹה, הָכִי אִתְרְשִׁים, כְּגַוונָא דִלְעֵילָא.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר פְּסוּק אַחֲרָיו, בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף וְגוֹ'. בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף, לְמָה זְאֵב? אֶלָּא מְשׁוּם שֶׁכְּפִי נִרְשָׁם בַּכִּסֵּא, שֶׁהֲרֵי כָּל הַחַיּוֹת, קְטַנּוֹת וּגְדוֹלוֹת, רְשׁוּמוֹת שָׁם, כַּכָּתוּב (תהלים קד) חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת, וְהַכִּסֵּא שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה כְּפִי נִרְשָׁם, כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

תּוּ זְאֵב יִטְרָף, דְּהָא מִזְּבֵּחַ בְּחוּלְקֵיהּ הֲוָה. וּמִזְּבֵּחַ אִיהוּ זְאֵב. דְּאִי תֵּימָא בִּנְיָמִין אִיהוּ זְאֵב, לָאו הָכִי. אֶלָּא מִזְּבֵּחַ דְּהֲוָה בְּחוּלְקֵיהּ, הוּא זְאֵב, דְּהֲוָה אָכִיל בְּשָׂרָא כָּל יוֹמָא וּבִנְיָמִין הֲוָה זַן לֵיהּ, בְּגִין דְּהָא בְּחוּלְקֵיהּ הֲוָה, כְּבֵיכוֹל אִיהוּ מְפַרְנֵס וְזַן לְהַאי זְאֵב. תּוּ זְאֵב יִטְרָף, זְאֵב יָזוּן. וּמַאן אִיהוּ, אִילֵּין מָארֵי דְּבָבוּ, דְּאִינּוּן קַיְימֵי לְעֵילָא לְקַטְרָגָא, וְכֻלְּהוּ אִתְהֲנוּ וְאִתְתַּקָּנוּ מִקָּרְבָּנָא, וּמִתְעָרֵי אִתְעָרוּתָא לְעֵילָא.

עוֹד זְאֵב יִטְרָף, שֶׁהֲרֵי הַמִּזְבֵּחַ הָיָה בְּחֶלְקוֹ, וּמִזְּבֵּחַ הוּא זְאֵב. שֶׁאִם תֹּאמַר שֶׁבִּנְיָמִין הוּא זְאֵב - לֹא כָּךְ, אֶלָּא הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהָיָה בְּחֶלְקוֹ הוּא זְאֵב, שֶׁהָיָה אוֹכֵל בָּשָׂר כָּל יוֹם, וּבִנְיָמִין הָיָה זָן אוֹתוֹ. מְשׁוּם שֶׁהֲרֵי הָיָה בְּחֶלְקוֹ, כְּבֵיכוֹל הוּא מְפַרְנֵס וְזָן אֶת הַזְּאֵב הַזֶּה. עוֹד זְאֵב יִטְרָף - זְאֵב יָזוּן, וּמִיהוּ? אֵלֶּה בַּעֲלֵי יְרִיבוֹת שֶׁעוֹמְדִים לְמַעְלָה לְקַטְרֵג, וְכֻלָּם נֶהֱנוּ וְנִתְקָנוּ מֵהַקָּרְבָּן, וּמְעוֹרְרִים הִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַעְלָה.

בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל. מַאי בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד. אֶלָּא בְּצַפְרָא, דְּאַבְרָהָם אִתְעַר בְּעַלְמָא, וְשַׁעְתָּא דְּרַעֲוָא אִשְׁתַּכַּח, קָרְבָּנָא עָבִיד אִתְעָרוּתָא וְנַיְיחָא וְסַלְקָא עַד ע"ד. הַהוּא אָתַר, דִּכְתִיב, (דברים ל) וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ.

בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל. מַה זֶּה בַּבֹּקֶר יְחַלֵּק עַד אֶלָּא? בַּבֹּקֶר, שֶׁאַבְרָהָם מִתְעוֹרֵר בָּעוֹלָם וְנִמְצֵאת שְׁעַת רָצוֹן, הַקָּרְבָּן עוֹשֶׂה הִתְעוֹרְרוּת וְנִחַת רוּחַ וְעוֹלֶה עַד ע"ד, אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁכָּתוּב (דברים ל) וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ.

תּוּ בַּבֹּקֶר, מַאי בַּבֹּקֶר, דָּא אַבְרָהָם כִּדְקָאֲמָרַן, דִּכְתִיב, (בראשית כב) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר, בְּזִמְנָא דְּרַעֲוָא אִשְׁתַּכַּח, בְּהַהִיא שַׁעְתָּא לָא הֲוָה אָכִיל קָרְבָּנָא אָחֳרָא, וּמַאן הֲוָה אָכִיל,

הַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי ע"ד, וְאִיהוּ כָּרְסְיָיא עִלָּאָה, דְּאִיהוּ עֲדֵי עַד, כְּדִכְתִיב עֲדֵי עַד וְגו'. וּמַן אֲכִילָה, בְּצַפְרָא דְּע"ד הוּא, וְהַאי עַד, (הכי נמי) לְעֵילָא (הכי אתקרי), דִּכְתִיב, (ישעיה כו) בִּטְחוּ בַיְיָ עֲדֵי עַד. וּבַבֹּקֶר, הַיְינוּ קָרְבַּן לַה', וַדַּאי. יֹאכַל עַד, וְלָא אָחֳרָא.

עוֹד בַּבֹּקֶר, מַה זֶּה בַּבֹּקֶר? זֶה אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁכָּתוּב (בראשית כב) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר. בְּזַמַּן שֶׁנִּמְצָא רָצוֹן, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לֹא הָיָה אוֹכֵל קָרְבָּן אַחֵר, וּמֶה הָיָה אוֹכֵל? אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא עַ"ד, וְהוּא כִּסֵּא עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא עֲדֵי עַד, כַּכָּתוּב עֲדֵי עַד וְגו'. וּמַן אֲכִילָה בַּבֹּקֶר שֶׁל ע"ד הוּא, וְהַע"ד הַזֶּה [כך גם כן] לְמַעְלָה [כך נקרא], שֶׁכָּתוּב (ישעיה כו) בִּטְחוּ בַה' עֲדֵי עַד. וּבַבֹּקֶר, הַיְינוּ קָרְבָּן לַה' וַדַּאי. יֹאכַל עַד, וְלֹא אַחֵר.

תְּנָנָא סָלִיק, וְאִתְעָרוּתָא דִּרְחִימוּ קַשִּׁיר, וְאִתְעַר לְעֵילָא וְקַיְימָא דָּא לְקָבֵל דָּא, (דף רמח ע"א) וְנוּרָא (נ"א ושרגא) דָּלִיק, וְאַנְהִיר בְּהַאי אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא. וְכַהֲנָא אִתְעַר, וְלֵיוָאֵי מְשַׁבְּחָן, וְאַחְזָיִין חֵידוּ, וּכְדֵין חַמְרָא אִתְנְסַךְ, לְאִתְקַשְּׁרָא בְּמַיָּא, וְחַמְרָא נָהִיר וְאַחְזִי חֵידוּ, בְּגִינֵי כָּךְ, חַמְרָא טַב לְתַתָּא, לְאַחְזָאָה חֵידוּ, לְחַמְרָא אָחֳרָא דִּלְעֵילָא, וְכֹלָּא אִתְעַר, לְאִתְקַשְּׁרָא שְׁמָאלָא בִּימִינָא.

עוֹלֶה עָשָׁן, וְהִתְעוֹרְרוּת הָאַהֲבָה נִקְשֶׁרֶת, וּמִתְעוֹרֶרֶת לְמַעְלָה וְעוֹמְדִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְאֵשׁ [ונר] דּוֹלֶקֶת וּמְאִירָה בַּהִתְעוֹרְרוּת הַזּוֹ שֶׁלְּמַטָּה, וְכֹהֵן מִתְעוֹרֵר, וּלְוִיִּם מְשַׁבְּחִים וּמַרְאִים שִׂמְחָה, וְאָז מִתְנַסֵּךְ הַיַּיִן לְהִתְקַשֵּׁר בַּמַּיִם, וְהַיַּיִן מֵאִיר וּמַרְאֶה שִׂמְחָה. מִשּׁוּם כָּךְ, יַיִן טוֹב לְמַטָּה לְהַרְאוֹת שִׂמְחָה לְיַיִן אַחֵר שֶׁלְּמַעְלָה, וְהַכֹּל מִתְעוֹרֵר לְקֶשֶׁר שְׂמֹאל בִּימִין.

וְלֶחֶם דְּאִיהוּ (ויקרא רמ"ז ע"א) סֹלֶת, מַלְכוּתָא דְּאִתְעַר אִתְעָרוּתָא, נַקְטִין לֵהּ שְׂמָאלָא בִּימִינָא, וּמְקַשְּׁרֵי לֵהּ בְּגוּפָא, וּכְדֵין נָגִיד מִשְׁחָא עִלָּאָה, וְלָקְטָא לֵיהּ עַל יְדָא דְּצַדִּי"ק. וְעַל דָּא בָּעֵי לְמֶעְבַּד אִתְעָרוּתָא דְּסֹלֶת בְּמִשְׁחָא, וְאִתְקַשַּׁר כֹּלָּא כְּחָדָא, וּכְדֵין עִדּוּנָא וְנַיְיחִין דְּיִחוּדָא חַד, וְלָקְטִין עִדּוּנָא וְנַיְיחָא דְּיִחוּדָא, כָּל אִינּוּן כִּתְרִין, וְאִתְקַשַּׁר דָּא בְּדָא, וְאִתְנַהִיר סִיהֲרָא, וְאִתְקַשְּׁרָא בְּשִׁמְשָׁא, וְיָתִיב כֹּלָּא בְּעִדּוּנָא.

וְלֶחֶם שֶׁהוּא סֹלֶת, מַלְכוּת שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת הִתְעוֹרְרוּת, לוֹקְחִים אוֹתָהּ שְׂמֹאל בַּיָּמִין, וּמְקַשְּׁרִים אוֹתָהּ בְּגוּף, וְאָז שׁוֹפֵעַ שֶׁמֶן עֶלְיוֹן, וְלוֹקֶטֶת אוֹתוֹ עַל יַד הַצַּדִּי"ק. וְעַל זֶה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל סֹלֶת בְּשֶׁמֶן, וְנִקְשָׁר הַכֹּל כְּאֶחָד, וְאָז עִדּוּן וְנַחַת שֶׁל יִחוּד אֶחָד, וְלוֹקְטִים עִדּוּן וְנַחַת שֶׁל הַיִּחוּד כָּל אוֹתָם כִּתְרִים, וְנִקְשָׁרִים זֶה בָּזֶה, וְהַלְּבָנָה מְאִירָה, וְנִקְשֶׁרֶת בַּשֶּׁמֶשׁ, וְיוֹשֵׁב הַכֹּל בְּעִדּוּן.

וּכְדֵין קָרְבַּן לַיְיָ, וְלָא לְאָחֳרָא. וְעַל דָּא, בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד, וְלָא לְאָחֳרָא (עד), יֹאכַל עַד, וְיִתְעַדָּן וְיִתְקַשַּׁר בְּקִשּׁוּרֵיהּ בְּקַדְמִיתָא. אֵימָתַי, בַּבֹּקֶר. דְּבָעֵי לְאִתְבָּרְכָא שְׁמָא קַדִּישָׁא בְּקַדְמִיתָא, וּלְבָתַר יִתְבָּרְכוּן אָחֳרָנִין.

וְאָז קָרְבַּן לַה', וְלֹא לְאַחֵר, וְעַל זֶה בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד, וְלֹא לְאַחֵר [עד]. יֹאכַל עַד וְיִתְעַדֵּן וְיִתְקַשֵּׁר בְּקִשּׁוּרוֹ בַּתְּחִלָּה. מָתַי? בַּבֹּקֶר, שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְבָּרֵךְ הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יִתְבָּרְכוּ הָאֲחֵרִים.

וְעַל דָּא, אָסִיר לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְבָרְכָא לְחַבְרֵיהּ בְּצַפְרָא, עַד דְּיִבָרֵךְ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּאִיהוּ בָּעֵי לְאִתְבָּרְכָא בְּרִישָׁא, וְהַיְינוּ בַּבֹּקֶר יאכַל עַד. וּלְבָתַר יִתְבָּרְכוּן אָחֳרָנִין, וְלָעֳרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל. דְּהָא קָרְבָּנוֹת דְּהֶוָה בְּרֵישָׁא, כֹּלָּא אִתְקָרַב לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִתְעֲרוּתָא סַלְקָא תַּמָּן. וּבְגִין דְּהָא הוּא אִתְבָּרַךְ, הֶוָה מְקַשַּׁר קִשְׁרִין לְכָל שְׁאַר חֵילִין עִלָּאִין, וּמַפְלִיג לוֹן בִּרְכָאן, לְכָל חַד וְחַד כְּדְקָא חָזֵי וְיָאוֹת לֵיהּ, וּמִתְבַּסְּמָן עָלְמִין, וְאִתְבָּרְכָאן עִלָּאִין וְתַתָּאִין.

וְעַל כָּךְ אָסוּר לוֹ לָאָדָם לְבָרֵךְ אֶת חֲבֵרוֹ בַּבֹּקֶר עַד שֶׁיְבָרֵךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִתְבָּרֵךְ בָּרִאשׁוֹנָה, וְהַיְנוּ בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד, וְאַחַר יִתְבָּרְכוּ הָאֲחֵרִים. וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל, שֶׁהֲרֵי הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהָיוּ בַּבֹּקֶר, הַכֹּל נִקְרָב לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהִתְעוֹרְרוּת עוֹלֶה לְשָׁם. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא הִתְבָּרֵךְ, הָיָה קוֹשֵׁר קִשְׁרִים לְכָל שְׁאָר הַחֵילוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וּמְחַלֵּק לָהֶם בְּרָכוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי, וְנָאֶה לוֹ, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבַּשְּׂמִים, וּמִתְבָּרְכִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וְהַיְינוּ רָזָא דִכְתִיב, (שיר השירים ה) אָכַלְתִּי יַעָרִי עִם דִּבְשִׁי וְגו', בְּקַדְמִיתָא, לְבָתַר פָּלִיג לְכֻלְּהוּ, וְאָמַר, אִכְלוּ רֵעִים שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ דוֹדִים. אָרִיךְ בִּרְכָאן לְכֻלְּהוּ, וּמַפְלִיג לוֹן, לְכָל חַד וְחַד כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ, וְעַל דָּא וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל. דְּהָא שְׁמָא קַדִּישָׁא יִתְבָּרַךְ בְּקַדְמִיתָא, וְהַשְׁתָּא פָּלִיג בִּרְכָאן לְכֻלְּהוּ עָלְמִין. דְּלָא תֵימָא דְקָרְבָּנָא מִתְקָרֵב לוֹן, וְלָא לְשׁוּם חֵילָא אָחֳרָא, אֶלָּא כֹּלָּא מִתְקָרֵב לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהוּא אָרִיךְ בִּרְכָאן, וּמַפְלִיג בִּרְכָאן לְכֻלְּהוּ עָלְמִין, וּבְגִין כָּךְ קָרְבַּן לַיְיָ, וְלָא לְאָחֳרָא.

וְהַיְינוּ סוֹד הַכְּתוּב (שיר ה) אָכַלְתִּי יַעָרִי עִם דִּבְשִׁי וְגוֹ', בַּתְּחִלָּה. אַחַר כָּךְ חִלֵּק לְכֻלָּם, וְאָמַר, אִכְלוּ רֵעִים שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ דּוֹדִים. מוֹרִיךְ בְּרָכוֹת לְכֻלָּם, וּמְחַלֵּק לָהֶם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, וְלָכֵן וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל, שֶׁהֲרֵי הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ יִתְבָּרֵךְ בַּתְּחִלָּה, וְכָעֵת מְחַלֵּק בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת. שֶׁלֹּא תֹּאמַר שֶׁהַקָּרְבָּן נִקְרָב לָהֶם וְלֹא לְשׁוּם כֹּחַ אַחֵר, אֶלָּא הַכֹּל נִקְרָב לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ- הוּא, וְהוּא מוֹרִיךְ בְּרָכוֹת וּמְחַלֵּק בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמִשּׁוּם כָּךְ קָרְבָּן לַה', וְלֹא לְאַחֵר.

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, בְּרִי, שַׁפִּיר קָא אָמַרְתְּ. תּוּ אִתְעֲרוּתָא אָחֳרָא דְקָרְבָּנָא, כֹּלָּא בְּגִין לְאַמְשָׁכָא בִּרְכָאן, וּלְאַתְעָרָא בִּרְכָאן, דְּיִתְבָּרְכוּן כֻּלְּהוּ עָלְמִין. בְּקַדְמִיתָא קָרְבָּן לַיְיָ, וְלָא לְאָחֳרָא, הַשְׁתָּא תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם, דְּיִתְקַשְּׁרוּן כֻּלְּהוּ עָלְמִין כְּחֲדָא, וְיִתְחַבְּרָן וְיִתְבָּרְכוּן עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּנִי, יָפֶה אָמַרְתָּ. עוֹד, הִתְעוֹרְרוּת אַחֶרֶת שֶׁל הַקָּרְבָּן, [הכל] כְּדֵי לִמְשֹׁךְ בְּרָכוֹת וּלְעוֹרֵר בְּרָכוֹת, שֶׁיִּתְבָּרְכוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. בַּתְּחִלָּה קָרְבָּן לַה', וְלֹא לְאַחֵר. עַכְשָׁו תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם, שֶׁיִּתְקַשְּׁרוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּאֶחָד, וְיִתְחַבְּרוּ וְיִתְבָּרְכוּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

פָּתַח רִבִּי אַבָּא וְאָמַר קְרָא אֲבַתְרֵיהּ, כָּל אֱלֶה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר וְגו', כָּל אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אֱלֶה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי כָּל אֵלֶּה. אֶלָּא, לְאַחְבָּרָא (ס"א למחתם) לוֹן, בְּאָתַר דְּכָל בִּרְכָאן מְרִיקִין תַּמָּן. שְׁנֵים עָשָׂר. שְׁנֵים עָשָׂר וַדַּאי, קִשְׁרִין דְּתִקּוּנֵי מַטְרוֹנִיתָא,

וְאִיהִי אִתְחַבְּרַת בַּהֲדַיְיהוּ, הֲדָא הוּא דִכְתִיב שְׁנֵים עָשָׂר. וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם, דְּהָא בְּאַתַר דָּא, דִּבּוּר שַׁרְיָא.

פְּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר פָּסוּק אַחֲרָיו, כָּל אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר וְגוֹ'. כָּל אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל!? הָיָה צָרִיךְ (לכתב) אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, מַה זֶּה כָּל אֵלֶּה? אֶלָּא לְחַבֵּר [לחתם] אוֹתָם לְמָקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת מוֹרִיקִים לְשָׁם שְׁנֵים עָשָׂר. שְׁנֵים עָשָׂר וַדַּאי, קְשָׁרִים שֶׁל תְּקוּנֵי הַגְּבִירָה, וְהִיא מִתְחַבֶּרֶת עִמָּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב שְׁנֵים עָשָׂר. וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם, שֶׁהֲרֵי בְּמָקוֹם זֶה הַדִּבּוּר שׁוֹרֶה.

אֲשֶׁר דִּבֶּר, הָכָא קִשְׁרָא חַד, לְאִתְחַבְּרָא מִתַּתָּא לְעֵילָא, וּמֵעֵילָא לְתַתָּא. מִתַּתָּא, בְּאִלֵּין תְּרֵיסַר שִׁבְטִין, וְזֹאת, אִתְחַבְּרָא בַּהֲדַיְיהוּ. אֲשֶׁר דִּבֶּר, הָא חִבּוּרָא דְכַר וְנוּקְבָא, קִשּׁוּרָא לְתַרֵּיסַר סִטְרִין, מִתַּתָּא וּמִלְּעֵילָא, לְסוֹף קְשַׁר לוֹן בְּאַתַר דִּלְעֵילָא, דְּכַר וְנוּקְבָא כְּחָדָא. הֲדָא הוּא דִכְתִיב אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ וְגוֹ'. מַאי כְּבִרְכָתוֹ. אֶלָּא כְּבִרְכָתוֹ בַּת זוּגוֹ. אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ תַּרְוַוְיִיהוּ כְּחָדָא.

אֲשֶׁר דִּבֶּר, כָּאן קָשַׁר אֶחָד לְהִתְחַבֵּר מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וּמִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. מִלְּמַטָּה בִּשְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הַלָּלוּ, וְזֹאת הִתְחַבְּרָה עִמָּם. אֲשֶׁר דִּבֶּר, הֲרֵי חִבּוּר זָכָר וּנְקֵבָה קְשׁוּר לִשְׁנֵי צְדָדִים, מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה. לַסּוֹף קְשַׁר אוֹתָם בַּמָּקוֹם שֶׁלְּמַעְלָה, זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ וְגוֹ'. מַה זֶּה כְּבִרְכָתוֹ? אֶלָּא כְּבִרְכַּת בַּת זוּגוֹ. אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ, שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד.

דף רמח:

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים לה) יְבָרֶכְךָ יְיָ מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָם וְגוֹ', יְבָרֶכְךָ יְיָ מִצִּיּוֹן, דְּמַנֵּיהּ נָפְקִין בִּרְכָאן, לְאַשְׁקָאָה לְגִינְתָא. וְהוּא כָּלִיל כָּל בִּרְכָאן, וְיָהִיב לָהּ, וּלְבָתַר וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָם, לְאַחֲזָאָה דְּכָל בִּרְכָאן אַתְיָין מִדְּכַר וְנוּקְבָא. כְּגַוְונָא דָא (במדבר ז) יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ. יְבָרֶכְךָ יְיָ מִדְּכוּרָא. וְיִשְׁמְרֶךָ מִנּוּקְבָא. יְבָרֶכְךָ יְיָ מִזְּכוֹר. וְיִשְׁמְרֶךָ מִשְּׁמוֹר. וְכֹלָּא חַד מִלָּה, בְּגִין דְּמִתַּרְוַוְיִיהוּ נָפְקִין בִּרְכָאן לְעָלְמִין. וְעַל דָּא, אִישׁ (דף רמח ע"ב) אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ בֵּרַךְ אוֹתָם.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קכח) יְבָרֶכְךָ ה' מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלִם וְגוֹ'. H יְבָרֶכְךָ ה' מִצִּיּוֹן, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים בְּרָכוֹת לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, וְהוּא כּוֹלֵל כָּל הַבְּרָכוֹת וְנוֹתֵן לָהּ. וְאַחַר כָּךְ וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁ לִם, לְהַרְאוֹת שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת בָּאוֹת מִזֶּכֶר וּנְקֵבָה. כְּמוֹ זֶה (במדבר ו) יְבָרֶכְךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ. יְבָרֶכְךָ ה' - מִזָּכָר, וְיִשְׁמְרֶךָ - מִנְּקֵבָה. יְבָרֶכְךָ ה' - מִזָּכוֹר, וְיִשְׁמְרֶךָ - מִשָּׁמוֹר, וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד, מְשׁוּם שֶׁמִּשְּׁנֵיהֶם יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לָעוֹלָמוֹת. וְעַל זֶה, אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ בֵּרַךְ אֹתָם.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח קְרָא וְאָמַר, וַיְכַל יַעֲקֹב לְצַוּוֹת אֶת בָּנָיו וְגוֹ'. וַיְכַל יַעֲקֹב לְצַוּוֹת אֶת בָּנָיו, לְצַוּוֹת, לְבָרֵךְ מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא דְּפָקִיד לוֹן לְגַבֵּי שְׁכִינְתָא, לְאִתְקַשְּׁרָא בַּהֲדָהּ. תוּ, דְּפָקִיד לוֹן עַל עִסְקֵי מְעַרְתָּא, דְּהִיא קְרִיבָא לְגַן עֵדֶן, דְּתַמָּן הוּא אָדָם הָרִאשׁוֹן קְבוּר.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח פְּסוּק וְאָמַר, וַיִּכֹל יַעֲקֹב לְצַוּוֹת אֶת בָּנָיו וְגוֹ'. וַיִּכֹל יַעֲקֹב לְצַוּוֹת אֶת בָּנָיו, לְצַוּוֹת? הָיָה צָרִיךְ (לכתב) לְבָרֵךְ! אֶלָּא שֶׁצִּוָּה אוֹתָם אֶל הַשְּׁכִינָה לְהִתְקַשֵּׁר אֵלֶיהָ. עוֹד, שֶׁצִּוָּה אוֹתָם עַל עִסְקֵי הַמְּעָרָה, שֶׁהִיא קְרוֹבָה לְגַן עֵדֶן, שֶׁשָּׁם קְבוּר אָדָם הָרִאשׁוֹן.

תָּא חֲזֵי, הַהוּא אֲתַר אִקְרֵי קִרְיַת אַרְבַּע. מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּתַמָּן אִתְקְבָרוּ אַרְבַּע זוּגוֹת, אָדָם וְחַוָּה. אַבְרָהָם וְשָׂרָה. יִצְחָק וְרִבְקָה. יַעֲקֹב וְלֵאָה. הָא קוּשְׁיָא הָכָא, דְּתָנֵינָן, אֲבָהָן אִינּוּן דְּתִיכָא קַדִּישָׁא, וּרְתִיכָא לָאו פָּחוֹת מֵאַרְבַּע, וְתָנֵינָן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְּבַר לְמַלְכָּא דָּוִד בַּהֲדַיְיהוּ, וְאִתְעֲבִידוּ רְתִיכָא שְׁלֵימָתָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים וְגוֹ'. דָּוִד מַלְכָּא אִתְחַבַּר לְמֶהֱוֵי רְתִיכָא שְׁלֵימָתָא בַּהֲדַיְיהוּ. אִי הָכִי דָּוִד בָּעְיָא (נ"א לאתקשרא) לְאִתְקְבָרָא בְּגוֹ אֲבָהָן, וְיֶהֱוֵי קִרְיַת אַרְבַּע בַּהֲדַיְיהוּ, מַאי טַעְמָא לָא אִתְקַבַּר בַּהֲדַיְיהוּ.

בֹּא רְאֵה, אוֹתוֹ מָקוֹם נִקְרָא קִרְיַת אַרְבַּע. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם נִקְבְּרוּ אַרְבָּעָה זוּגוֹת: אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה. הֲרֵי יֵשׁ כָּאן קֻשְׁיָא, שֶׁשָּׁנִינוּ, הָאָבוֹת הֵם מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה, וּמֶרְכָּבָה לֹא פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה, וְשָׁנִינוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִבֵּר אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ עִמָּהֶם וְנַעֲשׂוּ מֶרְכָּבָה שְׁלֵמָה, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיח) אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים וְגוֹ', שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ הִתְחַבֵּר לִהְיוֹת מֶרְכָּבָה שְׁלֵמָה עִמָּהֶם. אִם כֵּן, דָּוִד צָרִיךְ [להתקשר] לְהִקָּבֵר בְּתוֹךְ הָאָבוֹת, וְיִהְיֶה קִרְיַת אַרְבַּע עִמּוֹ, אָז מָה הַטַּעַם לֹא נִקְבַּר עִמָּהֶם?

אֶלָּא, דָּוִד מַלְכָּא אֲתַר מִתְתַּקֵּן הֲוָה לֵיהּ כְּדְקָא יָאוּת, וּמַאן הוּא צִיּוֹן, לְאִתְחַבְּרָא לֵיהּ כְּחָדָא. וְאָדָם דְּאִתְקַבַּר בְּגוֹ אֲבָהָן, הָא אִינּוּן אִתְקְבָרוּ בַּהֲדַיְיהוּ, בְּגִין דְּאִיהוּ מֶלֶךְ קַדְמָאָה הֲוָה, וְאִתְעֲבַר מִנַּיְיהוּ מַלְכוּ, וְאִתְיְהַב לְדָוִד מַלְכָּא. וּמִיּוֹמוֹי דְּאָדָם, אִתְקְיַים דָּוִד מַלְכָּא. דְּאָדָם אֶלֶף שְׁנִין אִתְגְּזַר עָלוֹי, וְאִתְעֲבָרוּ מִנַּיְיהוּ שִׁבְעִין שְׁנִין, יוֹמוֹי דְּדָוִד מַלְכָּא, וְהוּא יָהִיב לוֹן. וְאֲבָהָן הֵיךְ יְקוּמוּן עַד דְּייֵתֵי דָּוִד מַלְכָּא, אֶלָּא זָכָה לְאַתְרֵיהּ, כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ, בְּגִינֵי כָּךְ לָא אִתְקְבַר לְגַבֵּי אֲבָהָן.

אֶלָּא, דָּוִד הַמֶּלֶךְ מָקוֹם מְתֻקָּן הָיָה לוֹ כָּרָאוּי, וּמִיהוּ? צִיּוֹן, לְחַבֵּר אוֹתוֹ כְּאֶחָד. וְאָדָם שֶׁנִּקְבַּר בְּתוֹךְ הָאָבוֹת, הֲרֵי הֵם נִקְבְּרוּ עִמּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָיָה מֶלֶךְ רִאשׁוֹן, וְנֶעֱבְרָה מִמֶּנּוּ הַמַּלְכוּת וְנִתְּנָה לְדָוִד הַמֶּלֶךְ, וּמִיָּמָיו שֶׁל אָדָם הִתְקַיְּים דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁעַל אָדָם נִגְזְרוּ אֶלֶף שָׁנִים, וְהֶעֱבְרוּ מִמֶּנּוּ שִׁבְעִים שָׁנִים, יָמָיו שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְהוּא נָתַן אוֹתָם, וְהָאָבוֹת אֵיךְ יָקוּמוּ עַד שֶׁיָּבֹא דָּוִד הַמֶּלֶךְ? אֶלָּא זָכָה לִמְקוֹמוֹ כָּרָאוּי לוֹ, מִשּׁוּם כָּךְ לֹא נִקְבַּר עִם הָאָבוֹת.

תּוּ, אֲבָהָן בְּאֲתַר דִּדְכוּרָא שַׁרְיָין, וְדָוִד בְּאֲתַר דִּנוּקְבָא, וַאֲבָהָן נוּקְבָן אִתְקְבָרוּ בַּהֲדַיְיהוּ. וְדָוִד אִתְקְבַר וְאִתְחַבַּר בְּאֲתַר דִּדְכוּרָא, מִלָּה כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ. וַיֶּאֱסֹף רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה, בְּגִין דְּהָא אִיהוּ בְּאֲתַר דְּחַיִּין יָתִיב. כַּד בָּעָא לְאִסְתַּלָּקָא מֵעָלְמָא, נָחִית רַגְלוֹי לְגַבֵּי מִטָּה, וְאִתְכְּנִישׁ

וְאִסְתְּלַק מֵעַלְמָא, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, וַיִּגְוַע וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו. פְּתַח וְאָמַר, (תהלים פד) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת ה', מִלָּה דָא הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא. אֲבָל

זֹאת וְעוֹד, הָאֲבוֹת שְׁרוּיִים בְּמָקוֹם שֶׁל זָכָר, וְדָוִד בְּמָקוֹם שֶׁל נְקֵבָה, וְהָאֲבוֹת נִקְבְּרוּ עִמָּם הַנְּקֵבוֹת, וְדָוִד נִקְבַּר וְהִתְחַבֵּר בְּמָקוֹם שֶׁל זָכָר, דָּבָר כָּרָאוּי לוֹ. וַיֵּאסֹף רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי הוּא יוֹשֵׁב בְּמָקוֹם שֶׁל חַיִּים. כְּשֶׁרָצָה לְהִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם, הוֹרִיד רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה, וְהִתְכַּנֵּס וְהִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם. וְהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּגְוַע וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו. פְּתַח וְאָמַר, (שם פב) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת ה'. דָּבָר זֶה הֲרֵי בֵּאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים.

תָּא חֲזֵי, אִית מָדוֹרִין תַּתָּאִין, וְאִית מָדוֹרִין עִלָּאִין. בְּעִלָּאִין לְאוֹ (מדורין) שָׁרְיָין תַּמָּן, וּמַאן אִינוּן, אִינוּן בָּתֵּי גַוָּאֵי, וּבָתֵּי בְּרָאֵי. אִינוּן אִקְרוּן חַצְרוֹת ה', בְּגִין דְּאִינוּן קָיְימֵי בְּרַחֲימוּ וְתִיאוּבְתָּא לְגַבֵּי נוּקְבָא. תָּא חֲזֵי, כַּד נְשָׁמָתָא סַלְקָא אִתְעַר כֹּלָּא לְגַבֵּי נוּקְבָא, דְּהָא אִיהִי אִתְאַחֲדַת בְּתִיאוּבְתָּא שְׁלֵימָתָא וְאִתְקַשְּׁרַת בֵּיהּ.

אֲבָל בֹּא רְאֵה, יֵשׁ מְדוֹרִים תַּחְתּוֹנִים וְיֵשׁ מְדוֹרִים עֶלְיוֹנִים. בָּעֶלְיוֹנִים לֹא [מדורים] שׁוֹרִים שָׁם, וּמִי הֵם? אוֹתָם בָּתִּים פְּנִימִיִּים וּבָתִּים חִיצוֹנִיִּים הֵם נִקְרָאִים חַצְרוֹת ה', מִשּׁוּם שֶׁהֵם עוֹמְדִים שָׁם בְּאַהֲבָה וּתְשׁוּקָה אֶל הַנְּקֵבָה. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנְּשָׁמָה עוֹלָה, הַכֹּל מִתְעוֹרֵר לַנְּקֵבָה, שֶׁהֲרֵי הִיא אֲחוּזָה בִּתְשׁוּקָה שְׁלֵמָה וְנִקְשֶׁרֶת בּוֹ.

יַעֲקֹב לָא מִית, בְּגִין כָּךְ לָא אִתְּמַר בֵּיהּ מוֹתָא, אֶלָּא וַיִּגְוַע וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו. חָמֵי מַה כְּתִיב, וַיֵּאָסוֹף רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה, דְּאִתְכְּנִישׁ שִׁמְשָׁא לְגַבֵּי סִיהֲרָא, שִׁמְשָׁא לָא מִית, אֶלָּא אִתְכְּנִישׁ מֵעַלְמָא, וְאָזִיל לְגַבֵּי סִיהֲרָא.

יַעֲקֹב לֹא מֵת, מִשּׁוּם כָּךְ לֹא נֶאֱמַר בּוֹ מָוֶת, אֶלָּא וַיִּגְוַע וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו. רְאֵה מַה כָּתוּב, וַיֵּאָסֹף רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה, שֶׁהִתְכַּנֵּס הַשֶּׁמֶשׁ אֶל הַלְּבָנָה. הַשֶּׁמֶשׁ לֹא מֵת, אֶלָּא מִתְכַּנֵּס מִן הָעוֹלָם וְהוֹלֵךְ לַלְּבָנָה.

תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְכְּנִישׁ יַעֲקֹב, אִתְנְהִיר סִיהֲרָא, וְתִיאוּבְתָּא דְּשִׁמְשָׁא עִלָּאָה אִתְעַר לְגַבָּהּ, בְּגִין דְּשִׁמְשָׁא כַּד סָלִיק, אִתְעַר שִׁמְשָׁא אָחֳרָא, וְאִתְדַּבַּק דָּא בְּדָא, וְאִתְנְהִיר סִיהֲרָא. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, שַׁפִּיר קָא אָמַרְתְּ, אֲבָל הָא אִתְּמַר, דְּעִלָּאָה עַלְמָא דְּדִכּוּרָא, אִתְקַשַּׁר בְּתַתָּאָה דְּאִיהוּ עַלְמָא דְּנוּקְבָא, וְתַתָּאָה אִתְקַשַּׁר בְּעִלָּאָה, וְכֹלָּא דָּא כְּגַוְונָא דָּא.

בֹּא רְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהִתְכַּנֵּס יַעֲקֹב, הֵאִירָה הַלְּבָנָה, וּתְשׁוּקַת הַשֶּׁמֶשׁ הָעֶלְיוֹן הִתְעוֹרְרָה אֵלָיו, מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר הַשֶּׁמֶשׁ עוֹלֶה, מִתְעוֹרֵר שֶׁמֶשׁ אַחֵר, וְנִדְבָּקִים זֶה בָּזֶה וְהַלְּבָנָה מְאִירָה. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, יָפֶה אָמַרְתָּ, אֲבָל הֲרֵי נִתְבָּאֵר שֶׁהָעֶלְיוֹן, עוֹלַם הַזָּכָר, נִקְשָׁר בַּתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא עוֹלַם הַנְּקֵבָה, וְהַתַּחְתּוֹן נִקְשָׁר לָעֶלְיוֹן, וְהַכֹּל זֶה כְּמוֹ זֶה.

וְהָא אִתְּמַר תְּרֵין עָלְמִין נִינְהוּ, כְּדִכְתִיב, (דברי הימים א טז) מִן הָעוֹלָם (קנ"ג ע"ב) וְעַד הָעוֹלָם. וְאַף עַל גַּב דִּתְרֵין נוּקְבֵי נִינְהוּ, חַד מִתְתַּקֵּן בְּדִכּוּרָא, וְחַד בְּנוּקְבָא. דָּא שַׁבָּע (שבת), וְדָא בַּת שֶׁבַע. דָּא אֵם, וְדָא אֵם, דָּא אִקְרֵי אֵם הַבָּנִים, וְדָא אִקְרֵי אֵם שְׁלֹמֹה. כְּדִכְתִיב, (שיר השירים

ג) צְאֶנָה וּרְאֶנָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְגו'. בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, בַּמֶּלֶךְ דְּכָל שְׁלָמָא דִּילֵיהּ. דָּא אֵם שְׁלֹמֹה. כְּדִכְתִיב, (מלכים א א) בַּת שָׁבַע אֵם שְׁלֹמֹה.

וַהֲרֵי נֶאֱמַר שְׁנֵי עוֹלְמוֹת הֵם, כַּכָּתוּב מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. וְאַף עַל גַּב שֶׁשְּׁתֵּי נְקֻבוֹת הֵן - אֶחָד מְתֻקָּן בַּזָּכָר וְאֶחָד בַּנְּקֵבָה. זֶה שָׁבַע [שבת], וְזֶה בַּת שָׁבַע. זוֹ אֵם וְזוֹ אֵם. זוֹ נִקְרֵאת אֵם הַבָּנִים, וְזוֹ נִקְרֵאת אֵם שְׁלֹמֹה, כַּכָּתוּב (שיר ג) צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְגו'. בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה - בַּמֶּלֶךְ שֶׁכָּל הַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ, זוֹ אֵם שְׁלֹמֹה, כַּכָּתוּב (מלכים א יא) בַּת שָׁבַע אֵם שְׁלֹמֹה.

דף רמט.

וּכְתִיב, (מלכים א ה) וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה. חָכְמַת שְׁלֹמֹה, דָּא אֵם שְׁלֹמֹה. דִּכְתִיב, (משלי לא) דִּבְרֵי לְמוּאֵל מֶלֶךְ מַשָּׂא אֲשֶׁר יִסְּרַתּוּ אִמּוֹ. דִּבְרֵי לְמוּאֵל מֶלֶךְ, הַאי קְרָא לָאו אִתְיְדַע מַהוּ סְתִימָא דִּילֵיהּ. אֶלָּא, דִּבְרֵי לְמוּאֵל מֶלֶךְ, דִּבְרִים דְּאִתְמַר בְּגִין אֵל (דף רמט ע"א) דְּאִיהוּ מֶלֶךְ, וּמַאן אִיהוּ. דָּא (תהלים ז) אֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם. וְאֵל שַׁדַּי. כְּמָה דְאִתְמַר. לְמוּאֵל כְּמָא דְאַתְּ אָמַר, (איוב מ) לְמוֹ פִי. לְמוּאֵל מֶלֶךְ, דְּאִיהוּ בַּת שָׁבַע. מַשָּׂא אֲשֶׁר יִסְּרַתּוּ אִמּוֹ, כַּד אִתְגְּלִי עֲלּוֹי בְּגִבְעוֹן, בְּחֶלְמָא דְלֵילְיָא.

וְכְתוּב (שם ה) וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה. חָכְמַת שְׁלֹמֹה - זוֹ אֵם שְׁלֹמֹה, שֶׁכָּתוּב (משלי לא) דִּבְרֵי לְמוּאֵל מֶלֶךְ מַשָּׂא אֲשֶׁר יִסְּרַתּוּ אִמּוֹ. דִּבְרֵי לְמוּאֵל מֶלֶךְ, פָּסוּק זֶה לֹא נוֹדָע מַהוּ הַסֵּתֶר שֶׁלּוֹ, אֶלָּא דִּבְרֵי לְמוּאֵל מֶלֶךְ - דְּבָרִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ מִשּׁוּם אֵל שֶׁהוּא מֶלֶךְ. וּמִיהוּ זֶה? (תהלים ז) וְאֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם. וְאֵל שַׁדַּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. לְמוּאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מ) לְמוֹ פִי. לְמוּאֵל מֶלֶךְ, שֶׁהִיא בַּת שָׁבַע. מַשָּׂא אֲשֶׁר יִסְּרַתּוּ אִמּוֹ, כְּשֶׁהִתְגַּלְּתָה עָלָיו בְּגִבְעוֹן בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה.

תָּא חֲזֵי, יַעֲקֹב אִתְכְּנִישׁ לְגַבֵּי סִיהֲרָא, וְעָבִיד בָּהּ פֵּירִין לְעַלְמָא. וְלֵית לָךְ דָּרָא בְּעַלְמָא, דְּלָא אִית בֵּיהּ אִיבָּא דְיַעֲקֹב, בְּגִין דְּהָא אִיהוּ אִתְעָר אִתְעָרוּתָא לְעֵילָא, בְּגִין דִּכְתִיב, וַיֶּאסֹף רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה, דְּאִיהוּ מִטָּתֵיהּ דְּיַעֲקֹב וַדַּאי. זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּיַעֲקֹב, דְּהָא אִשְׁתְּלִים לְעֵילָא וְתַתָּא, דִּכְתִיב, (ירמיה ל) וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם ה' וְגו' כִּי אִתְּךָ אָנִי. כִּי אִתִּי אַתָּה לָא אִתְּמַר, אֶלָּא כִּי אִתְּךָ אָנִי, וְהָא אִתְּמַר.

בֹּא רְאֵה, יַעֲקֹב הִתְכַּנֵּס לַלְּבָנָה וְעָשָׂה בָּהּ פֵּרוֹת לָעוֹלָם, וְאֵין לְךָ דּוֹר בָּעוֹלָם שֶׁאֵין בּוֹ פְּרִי שֶׁל יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹרֵר הִתְעוֹרְרוּת לְמַעְלָה, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב וַיֶּאֱסֹף רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה, שֶׁהִיא מִטָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וַדַּאי. אֲשֶׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁהֲרֵי הִשְׁתַּלֵּם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב (ירמיה ל) וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם ה' וְגו' כִּי אִתְּךָ אָנִי. כִּי אִתִּי אַתָּה לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא כִּי אִתְּךָ אָנִי, וְהֲרֵי נִתְבָּאֵר.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד וְגו', וּכְתִיב, וַיִּרְא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת הָאֵבֶל בְּגֹרֶן הָאָטָד וְגו'. הַנִּי קְרָאֵי אִית לְאִסְתַּכָּלָא בְּהוּ, מַאי אִיכְפַּת לָן דְּאִינּוּן אָתוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד. וּמַאי טַעְמָא אִתְכָּנַת אֲבֵלוּתָא דָּא לְמִצְרַיִם, דְּהָא אֵבֶל יִשְׂרָאֵל מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי טַעְמָא לְמִצְרַיִם.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד וְגוֹ', וְכָתוּב וַיַּרְא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת הָאֵבֶל בְּגֹרֶן הָאָטָד וְגוֹ'. בַּפְּסוּקִים הַלָּלוּ יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בָּהֶם, מָה אִכְפַּת לָנוּ שֶׁהֵם בָּאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד? וּמָה הַטַּעַם כִּנּוּי אֲבֵלוּת זוֹ לְמִצְרַיִם, הֲרֵי צָרִיךְ הָיָה לִכְתֹּב אֵבֶל יִשְׂרָאֵל, מָה הַטַּעַם לְמִצְרַיִם?

אֶלָּא הָכִי אָמְרוּ, כָּל הַהוּא זְמָנָא דְּהָוָה יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם, אִתְבָּרַךְ אַרְעָא בְּגִינֵיהּ, וְנִילוֹס הָוָה נָפִיק וְאַשְׁקֵי אַרְעָא, וְעוֹד דְּפָסַק כַּפְנָא בְּגִינֵיהּ דְּיַעֲקֹב. וְעַל דָּא, מִצְרָאֵי עֲבָדוּ אֲבֵלוּתָא, וְאִתְכַּנֵּי עֲלַיְיהוּ.

אֶלָּא כְּךָ אָמְרוּ, כָּל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהָיָה יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם, הִתְבָּרְכָה הָאָרֶץ בִּגְלָלוֹ, וְנִילוּס הָיָה יוֹצֵא וּמַשְׁקֶה אֶת הָאָרֶץ. וְעוֹד, שֶׁפָּסַק הָרָעָב בִּגְלַל יַעֲקֹב, וְעַל כָּךְ הַמִּצְרִים עָשׂוּ אֵבֶל, וְהִתְכַּוְּנָה עֲלֵיהֶם.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ, הַאי קְרָא אוּקְמוּהָ. אֲבָל מַהוּ יְמַלֵּל, יְדַבֵּר מִבָּעֵי לֵיהּ. וְאִי תֵּימָא דְּאָרְחֵיהּ דִּקְרָא הָכִי הוּא, דְּהָא קְרָאֵי אִינּוּן הָכִי. לָא. דְּכֻלְּהוּ לְאַחֲזָאָה מִלָּה קָא אַתְיָין. אוֹף הָכָא, לְאַחֲזָאָה מִלָּה קָא אַתְיָא, מִי יְמַלֵּל (גבורות י"), כְּדִכְתִיב, (דברים כג) וְקַטַּפְתָּ מְלִילוֹת. גְּבוּרוֹת ה', בְּגִין דְּסַגִּיאִין אִינּוּן, דְּהָא כָּל גְּזֵרָא דְּדִינָא, מִתַּמָּן קָא אַתְיָא, וְעַל דָּא, מַאן אִיהוּ דִּיסַלֵּק וְיַעֲבַר גְּזֵרָה חָדָא, מֵאִינּוּן גְּבוּרָאן דְּעָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קו) מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה' יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. פָּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ, אֲבָל מַה זֶּה יְמַלֵּל? יְדַבֵּר הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב! וְאִם תֹּאמַר שֶׁזּוֹ דַּרְכָּן שֶׁל הַכְּתוּבִים, שֶׁהֲרֵי הַפְּסוּקִים הֵם כָּךְ - לֹא, שֶׁכֻּלָּם בָּאִים לְהַרְאוֹת דָּבָר, אַף כָּאן בָּא לְהַרְאוֹת דָּבָר. מִי יְמַלֵּל [גבורות ה'], כַּכָּתוּב (דברים כג) וְקַטַּפְתָּ מְלִילֹת. גְּבוּרוֹת ה', מִשּׁוּם שֶׁהֵם רַבִּים, שֶׁהֲרֵי כָּל גְּזֵרַת הַדִּין בָּאָה מִשָּׁם, וְלָכֵן מִי הוּא שֶׁיְּסַלֵּק וְיַעֲבִיר גְּזֵרָה אַחַת מֵאוֹתָן גְּבוּרוֹת שֶׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא?

תּוּ, מִי יְמַלֵּל, וִידַבֵּר, כֹּלָּא חַד. יְדַבֵּר, דְּהָא כַּמָּה וְכַמָּה גְּבוּרָאן אִינּוּן, דְּלֵית לוֹן חוּשְׁבָּנָא, כַּמָּה מָארֵי דְּדִינִין, כַּמָּה מָארֵי תְּרֵיסִין, כַּמָּה גַּרְדִּינֵי נְמוּסִין, וּמִלּוֹלָא לָא יָכִיל לְמַלָּלָא לוֹן.

עוֹד, מִי יְמַלֵּל וִידַבֵּר, הַכֹּל אֶחָד. יְדַבֵּר, שֶׁהֲרֵי כַּמָּה וְכַמָּה גְּבוּרוֹת הֵן שֶׁאֵין לָהֶם חֶשְׁבּוֹן, כַּמָּה בַּעֲלֵי דִינִים, כַּמָּה בַּעֲלֵי מַגָּנִים, כַּמָּה שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים, וְהַדִּבּוּר לֹא יָכוֹל לְדַבֵּר לָהֶם.

וּבְמָה יְדִיעָן, כֻּלְּהוּ בְּהַגָּדָה, דְּאִית בֵּיהּ רָזָא דְּחָכְמְתָא, דְּהָא בְּמִלּוֹלָא וּבַאֲמִירָה לָא יָכִיל לְמַלָּלָא לוֹן. לְמִנְדַּע לוֹן, אֲבָל בְּהַגָּדָה יְדִיעָן, כְּמָה דִכְתִיב, (תהלים קמה) דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרוֹתֶיךָ יַגִּידוּ, בְּרָזָא דָּא יְדָעִין, אֲבָל גְּבוּרָתָךְ דְּהִיא גְּבוּרָה תַּתָּאָה, יְדַבְּרוּ, דִּכְתִיב וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ.

וּבַמָּה יְדוּעוֹת? כֻּלָּם בְּהַגָּדָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סוֹד הַחָכְמָה, שֶׁהֲרֵי בְּדִבּוּר וּבַאֲמִירָה לֹא יָכוֹל לְדַבֵּר לָהֶם וְלַדַּעַת אוֹתָם, אֲבָל בְּהַגָּדָה הֵן יְדוּעוֹת, כַּכָּתוּב (תהלים קמה) דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ. בְּסוֹד זֶה יוֹדְעִים, אֲבָל גְּבוּרָתָךְ, שֶׁהִיא גְּבוּרָה תַּחְתּוֹנָה, יְדַבְּרוּ, שֶׁכָּתוּב וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ.

יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ, דְּסַגִּיאִין אִינּוּן (נ"א דרגין) דִּינִין, דְּאִשְׁתְּמוֹדָעָן וּמִתְחַבָּרָן בִּתְהִלָּה, וְכַמָּה חֵילִין, וְכַמָּה מַשְׁרְיָיִן דְּמִתְחַבָּרָן בָּהּ, כְּדִכְתִיב, (איוב כה) הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו, וְעַל מָה אַשְׁתְּמַע כָּל תְּהִלָּתוֹ.

יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ, שֶׁרַבִּים הֵם [הדרגות] הַדִּינִים שֶׁנּוֹדָעִים וּמִתְחַבְּרִים בִּתְהִלָּה, וְכַמָּה חֵילוֹת וְכַמָּה מַחֲנוֹת שֶׁמִּתְחַבְּרִים בָּהּ, כַּכָּתוּב (איוב כה) הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו, וְעַל זֶה מִי יָכוֹל לְהַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ?

תָּא חֲזֵי, מִצְרָאֵי כֻּלְּהוּ חַכִּימִין הֲווּ, וּמִסְטָרָא דְּגְבוּרָה קָא נָפְקֵי, כַּמָּה חֵילִין וְכַמָּה מַשְׁרְיָיִן, וְכַמָּה דַּרְגִּין עַל דַּרְגִּין, עַד דְּמָטוּ לְגַבֵּי דַּרְגִּין תַּתָּאִין, וּמִצְרָאֵי הֲווּ חָרְשִׁין וְחַכִּימִין בָּהּ, וְיָדְעִין סְתִימִין דְּעַלְמָא, וְאִסְתַּכָּלוּ הָא, דְּבִזְמָנָא דְיַעֲקֹב קַיָּים בְּעַלְמָא, לָא אִית עַמָּא דְּשָׁלְטָא עַל בְּנוֹי, וְיָדְעוּ דְּהָא יִשְׁתַּעְבְּדוּ בְהוּ בְּיִשְׂרָאֵל זִמְנִין סַגִּיאִין.

בֹּא רְאֵה, הַמִּצְרִים כֻּלָּם הָיוּ חֲכָמִים, וּמִצַּד הַגְּבוּרָה יָצְאוּ, כַּמָּה חֵילוֹת וְכַמָּה מַחֲנוֹת וְכַמָּה דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, עַד שֶׁמַּגִּיעִים לַדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהַמִּצְרִים הָיוּ מְכַשְּׁפִים וַחֲכָמִים בָּהֶם, וְיוֹדְעִים נִסְתָּרוֹת הָעוֹלָם, וְהִסְתַּכְּלוּ, שֶׁהֲרֵי שֶׁבִּזְמַן שֶׁיַּעֲקֹב קַיָּם בָּעוֹלָם, אֵין עַם שֶׁיִּשְׁלֹט עַל בָּנָיו, וְיָדְעוּ שֶׁהֲרֵי יִשְׁתַּעְבְּדוּ בְיִשְׂרָאֵל זְמַנִּים רַבִּים.

כֵּיוָן דְּמִית יַעֲקֹב חָדוּ, אִסְתַּכָּלוּ מַה יְהֵא בְּסוֹפָא, עַד דְּמָטוּ לְגוֹרָן הָאָטָד, דְּאִיהוּ גְּזֵרָא דְּדִינָא שַׁלִּיטָא, אָטָ"ד בְּגִימַטְרִיָּא יַד, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שמות יד) וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה וְגוֹ', כֵּיוָן דְּמָטוּ לְאֶתַר דָּא, חָמוּ גְּבוּרָן דְּנָפְקֵי מֵהַאי אָטָד. אַמַּאי אִקְרֵי אָטָד. אֶלָּא, מַה אָטָד נָפְקֵי כּוּבִין לְהַאי סִטְרָא וּלְהַאי סִטְרָא, הָכִי נָמֵי י"ד, נָפְקֵי מִינָהּ אֶצְבָּעָאן, לְהַאי סִטְרָא וּלְהַאי סִטְרָא, וְכָל אֶצְבָּעָא וְאֶצְבָּעָא סָלִיק בְּכַמָּה גְּבוּרָן, בְּכַמָּה דִּינִין, וּבְכַמָּה נְמוּסִין, כְּדֵין וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אָבֵל מִצְרַיִם, וַדַּאי אֵבֶל כָּבֵד זֶה לְמִצְרַיִם, וְלֹא לְאָחֵרָא.

כֵּיוָן שֶׁיַּעֲקֹב מֵת, שָׁמְחוּ. הִסְתַּכְּלוּ מַה יִּהְיֶה בַּסּוֹף, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְגֹרֶן הָאָטָד, שֶׁהוּא גְּזֵרַת הַדִּין הַשּׁוֹלֵט. אָטָ"ד בְּגִימַטְרִיָּא יָד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יד) וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה וגו'. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לְמָקוֹם זֶה, רָאוּ הַגְּבוּרוֹת שֶׁיּוֹצְאוֹת מֵהָאָטָד הַזֶּה. וְלָמָּה נִקְרָא אָטָד? אֶלָּא מָה אָטָד יוֹצְאִים קוֹצִים לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה, כָּךְ גַּם י"ד יוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה אֶצְבָּעוֹת לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה, וְכָל אֶצְבַּע וְאֶצְבַּע עוֹלָה בְּכַמָּה גְּבוּרוֹת, בְּכַמָּה דִינִים, בְּכַמָּה הַנְהָגוֹת, אָז וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אָבֵל מִצְרַיִם. וַדַּאי אֵבֶל כָּבֵד זֶה לְמִצְרַיִם, וְלֹא לְאַחֵר.

רִבִּי שִׁמְעוֹן פָּרִישׁ פָּרְשָׁתָא. נָפְקֵי יָתְבוּ לְגוֹ מְעָרְתָּא. אָמַר חַמֵּינָא דְּיוֹמָא דֵּין יִנְפּוֹל בֵּיתָא בְּמָתָא, וְיִעָדְרוּן תְּרֵי רוּמָאֵי מְקַטְרְגִין. אִי אֲנָא בְּמָתָא לָא יִנְפּוֹל בֵּיתָא. אַהֲדְרוּ לְגוֹ מְעָרְתָּא יָתְבוּ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פֵּרֵשׁ אֶת הַפָּרָשָׁה. יָצְאוּ מִתּוֹךְ הַמְּעָרָה. אָמַר, רָאִיתִי שֶׁיּוֹם זֶה יִפֹּל בַּיִת בָּעִיר, וְיֵעָדְרוּ שְׁנֵי [בני] רוֹמָאִים מְקַטְרְגִים. אִם אֲנִי בָּעִיר, לֹא יִפֹּל הַבַּיִת. חָזְרוּ לְתוֹךְ הַמְּעָרָה וְיָשְׁבוּ.

דף רמט:

פְּתַח רִבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (ישעיה י) צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים וְגו'. (דף רמט ע"ב) צַהֲלִי קוֹלֵךְ, הַאי קְרָא לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִתְּמַר, בְּגִין דְּאִיהִי מְשַׁבַּחַת לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּקָלָא מְשַׁבְּחָא, וְעַל דָּא צַהֲלִי קוֹלֵךְ. מֵהָכָא אוֹלִיפְנָא, כָּל מַאן דְּבָעֵי לְשַׁבְּחָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקָלָא, בָּעְיָא לֵיהּ קָלָא נְעִימוּתָא, דְּיֵיעָרֵב לְאֲחָרָנִין דְּשָׁמְעִין לֵיהּ, וְאִי לָאו, לָא יָקוּם לַאֲרָמָא קָלָא.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (ישעיה י) צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים וְגו'. צַהֲלִי קוֹלֵךְ, פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהִיא מְשַׁבַּחַת אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּקוֹל מְשֻׁבָּח, וְעַל כֵּךְ צַהֲלִי קוֹלֵךְ. מִכָּאן לְמַדְנוּ, כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לְשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּקוֹל, צָרִיךְ לוֹ קוֹל נָעִים שֶׁיֵּעָרֵב לָאֲחֵרִים שֶׁשּׁוֹמְעִים אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - לֹא יָקוּם לְהָרִים קוֹל.

תָּא חֲזֵי, לֵיוָאֵי דְּאִתְיְין מִסִּטְרָא דָּא, דְּכְתִיב, (במדבר ח) וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבוֹדָה וְגו'. מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּקָלֵיהּ (דרגיה, ואי) נָמִיךְ, וְלָא יֵיעָרֵב לְאוּדְנִין, כִּשְׁאָר חַבְרוֹי, כְּדֵין מְעַבְּרִין לֵיהּ מֵהַאי צְבָא הָעֲבוֹדָה (מחיילין) דִּלְעֵילָּא, דְּקָיְימִין לְנַגָּנָא לְגַבֵּי הַאי עֲבוֹדָה, וּלְיַקְּרָא שְׁמָא קַדִּישָׁא כְּדְקָא חָזֵי.

בֹּא רְאֵה, לְוִיִּם שֶׁבָּאוּ מִצַּד זֶה, שֶׁכְּתוּב (במדבר ח) וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבֹדָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁקּוֹלוֹ [דרגתו, ואם] נָמוּךְ, וְלֹא יֵעָרֵב לְאָזְנַיִם כִּשְׁאָר חֲבֵרָיו, אָז מַעֲבִירִים מִצְּבָא הָעֲבוֹדָה הַזֹּה [מהחילים] שֶׁל מַעְלָה, שֶׁעוֹמְדִים לְנַגֵּן לָעֲבוֹדָה הַזּוֹ וּלְכַבֵּד אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כָּרָאוּי.

חֵילִין לְעֵילָּא, חֵילִין וּמַשְׁרְיָין לְגַבֵּי תַּתָּאֵי, לְשַׁבְּחָא שְׁמָא קַדִּישָׁא, וּלְזַמְּרָא לוֹן. וּבְגִינֵי כָךְ יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבוֹדָה. וּבְגִין דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל קָא מְשַׁבְּחָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אָמַר קְרָא, צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים, בַּת אֲבָהָן.

הַחֲיָלוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, חֲיָלוֹת וּמַחֲנוֹת כְּנֶגֶד הַתַּחְתּוֹנִים, לְשַׁבֵּחַ אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וּלְזַמֵּר לָהֶם, וּמִשּׁוּם כָּךְ יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבוֹדָה. וּמִשּׁוּם שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מְשַׁבַּחַת אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָמַר הַכָּתוּב צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים, בַּת הָאָבוֹת.

תּוּ, בַּת גַּלִּים, עַלְמָא דְּאָתֵי אִקְרֵי גַּלִּים, בְּגִין דְּכֹלָּא קָיְימָא בֵּיהּ, וְאִתְכְּלִיל בֵּיהּ תְּלֵי תִּלִּים, וְנַפְקָא מִנֵּיהּ לְכֹלָּא. תּוּ בַּת גַּלִּים, כְּדִכְתִיב, (שיר השירים ד) גַּל נָעוּל, וְכָל אֵינוּן גַּלִּים וּמַבּוּעִין, כֻּלְּהוּ נָפְקֵי מֵעַלְמָא דְּאָתֵי, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִיהִי בַּת גַּלִּים.

עוֹד בַּת גַּלִּים - הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא גַּלִּים, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל עוֹמֵד בּוֹ, וְנִכְלָל בּוֹ תְּלֵי תִּלִּים, וְיוֹצֵא מִמֶּנּוּ לַכֹּל. עוֹד בַּת גַּלִּים - כַּכָּתוּב (שיר ד) גַּל נָעוּל, וְכָל אוֹתָם גַּלִּים וּמַעְיָנוֹת, כֻּלָּם יוֹצְאִים מֵהָעוֹלָם הַבָּא, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הִיא בַּת גַּלִּים.

תָּא חֲזֵי, הַאי קְרָא קַשְׁיָא, בְּקַדְמֵיתָא כְּתִיב צַהֲלִי קוֹלֵךְ, דְּהוּא בְּגִין לְזַמְּרָא וְלַאֲרָמָא קָלָא, וּלְבָתַר כְּתִיב הַקְשִׁיבִי. אִי הָכִי אַמַּאי צַהֲלִי קוֹלֵךְ, כֵּיוָן דִּכְתִיב הַקְשִׁיבִי. אֶלָּא, צַהֲלִי, בְּגִין לְשַׁבְּחָא וּלְזַמְּרָא. תָּא חֲזֵי, אִי יִשְׂרָאֵל שָׁרָאן לְשַׁבְּחָא וּלְזַמְּרָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּדֵין

כְּתִיב הַקְשִׁיבִי, מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּיִשְׂרָאֵל אִינּוּן מְשַׁבְּחָן וּמְזַמְּרָן בְּגִינָהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְעַל דָּא כְּתִיב צַהֲלִי קוֹלֵךְ, וּכְתִיב הַקְשִׁיבִי.

בֹּא רְאֵה, פָּסוּק זֶה קָשֶׁה. בַּתְּחִלָּה כָּתוּב צַהֲלִי קוֹלֵךְ, שֶׁהוּא כְּדֵי לְזַמֵּר וּלְהָרִים קוֹל, וְאַחַר כָּךְ כָּתוּב הַקְשִׁיבִי. אִם כָּךְ, אָז לָמָּה צַהֲלִי קוֹלֵךְ, כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב הַקְשִׁיבִי? אֶלָּא צַהֲלִי כְּדֵי לְשַׁבֵּחַ וּלְזַמֵּר. בֹּא רְאֵה, אִם יִשְׂרָאֵל מַתְחִילִים לְשַׁבֵּחַ וּלְזַמֵּר לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, אָז כָּתוּב הַקְשִׁיבִי, מָה הַטַּעַם? בִּשְׁבִיל שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְשַׁבְּחִים וּמְזַמְּרִים בִּשְׁבִילָהּ לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה כָּתוּב צַהֲלִי קוֹלֵךְ, וְכָתוּב הַקְשִׁיבִי.

לְיִשָּׁה, בְּגִין דְּאִתְיָא מִסְטָרָא דְּגְבוּרָה, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (משלי ל) לַיִשׁ גִּבּוֹר בַּבְּהֵמָה. וְהַאי לְיִשָּׁה, גְּבוּרָה, לְתַבְּרָא חֵילִין וְתוּקְפִין. עֲנִיָּה עֲנָתוֹת, בְּגִין דְּאִיהִי אַסְפַּקְלָרְיָא דְּלָא נָהֲרָא (עלה), עֲנִיָּה וַדַּאי, לֵית לָהּ נְהוֹרָא לְסִיהֲרָא מִגַּרְמָהּ, אֶלָּא מַה דְּיָהִיב לָהּ שִׁמְשָׁא.

לְיִשָּׁה - מִשּׁוּם שֶׁבָּאָה מִצַּד הַגְּבוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ל) לַיִשׁ גִּבּוֹר בַּבְּהֵמָה. וְלַיִשָּׁה זוֹ גְּבוּרָה, לִשְׁבֹּר כֹּחוֹת וַחֲזָקִים. עֲנִיָּה עֲנָתוֹת - מִשּׁוּם שֶׁהִיא אַסְפַּקְלַרְיָה שֶׁלֹּא מְאִירָה [עליה], עֲנִיָּה וַדַּאי, אֵין לָהּ לַלְּבָנָה אוֹר מִשֶּׁל עַצְמָהּ, אֶלָּא רַק מַה שֶּׁנּוֹתֵן לָהּ הַשֶּׁמֶשׁ.

עֲנָתוֹת אִיהוּ חֲקַל, כְּפַר חַד, וְשָׁרְיָין בֵּיהּ כֹּהֲנֵי מִסְכְּנֵי דְּאַהֲדָרָן עַל פִּתְחִין (דלוא"י), וְלֵית מַאן דְּיַשְׁגַּח בְּהוּ, בְּגִין דְּכָל אִינּוּן בְּנֵי הַהוּא כְּפַרָא (ס"א קלישין), קְלִיסִין הֲווּ בְּעֵינֵיהוּ דְּעַמָּא, וּבֵיתַיְיהוּ רֵיקָנְיָין יַתִּיר מִכָּל עַמָּא, בַּר מַה דְּיָהֲבִין לוֹן, כְּמִסְכְּנֵי (ס"א קלישין) קְלִיסִין דְּעַמָּא. בְּגִין כָּךְ, סִיהֲרָא לֵית לָהּ נְהוֹרָא מִגַּרְמָהּ, אֶלָּא בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְחַבַּר עִמָּהּ שִׁמְשָׁא אִתְנְהִיר.

עֲנָתוֹת הוּא שְׂדֶה, כְּפַר אֶחָד, וְשׁוֹרִים בּוֹ כֹּהֲנִים עֲנִיִּים שְׁמְחַזְּרִים עַל הַפְּתָחִים [של הלוים], וְאֵין מִי שֶׁיִּשְׁגִּיחַ בָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָם בְּנֵי אוֹתוֹ כְּפָר [קלים], בְּזוּיִים הָיוּ בְּעֵינֵי הָעָם, וּבֵיתָם יוֹתֵר רֵיק מִכָּל הָעָם, פָּרַט לְמַה שֶּׁנּוֹתְנִים לָהֶם, כְּמוֹ עֲנִיִּים [קלים] בְּזוּיֵי עָם. מִשּׁוּם כָּךְ לַלְּבָנָה אֵין אוֹר מִשֶּׁל עַצְמָהּ, אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְחַבֵּר עִמָּהּ הַשֶּׁמֶשׁ הִיא מְאִירָה.

תָּא חֲזֵי, דִּכְתִיב, (מלכים א ב) וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנָתוֹת לָךְ עַל שָׂדֶךָ כִּי אִישׁ מָוֶת אָתָּה. וְכִי עַל דְּזַמִּין לֵיהּ אֲדוֹנָיְהוּ, אִישׁ מָוֶת אִקְרֵי. אֶלָּא, בְּגִין דְּהַוָה מֵאָתַר מִסְכְּנָא, דְּאִידְבַּק בֵּיהּ סִיהֲרָא, דְּאִיהִי עֲנִיָּה עֲנָתוֹת.

בֹּא רְאֵה, שֶׁכָּתוּב (מלכים א ב) וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנָתֹת לָךְ עַל שָׂדֶיךָ כִּי אִישׁ מָוֶת אָתָּה. וְכִי עַל שֶׁהִזְמִין אֶת אֲדוֹנִיָּהוּ נִקְרָא אִישׁ מָוֶת? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מִמָּקוֹם עָנִי, שֶׁנִּדְבָּקָה בּוֹ הַלְּבָנָה, שֶׁהִיא עֲנִיָּה עֲנָתוֹת.

וְאִי תֵּימָא, (מלכים א ב) וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אָבִי, בְּגִינֵי כָּךְ זַכָּאָה דְּלָא קָטִיל לֵיהּ. אֶלָּא אֶבְיָתָר, בְּגִין דְּהַוָה מֵאָתַר מִסְכְּנָא, זָכָה בֵּיהּ דָּוִד, עַד לָא סָלִיק לְמַלְכוּ, כַּד הֲוָה מְכַמָּאן לֵיהּ שָׁאוּל, וְהֲוֵי אָרְחוֹי כְּמִסְכְּנָא, (לבתר) אֶבְיָתָר כְּגַוְונָא דָא, וּלְזִמְנָא דְּשַׁלַּט שְׁלֹמֹה, סִיהֲרָא קָיְימָא בְּאַשְׁלְמוּתָא, וְהַוָה בְּחֶדְוָותָא דַּעֲתִירוּ, דְּכֹלָּא הֲוָה לֵיהּ, לָא זָכָה בֵּיהּ אֶבְיָתָר.

וְאִם תֹּאמַר, (שם) וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אָבִי, מִשּׁוּם כָּךְ צַדִּיק שֶׁלֹּא הָרַג אוֹתוֹ? אֶלָּא אֶבְיָתָר, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מִמְּקוֹם עָנִי, וְכָה בּוֹ דָּוִד עַד שֶׁלֹּא עָלָה לַמַּלְכוּת, כְּשֶׁהָיָה אוֹרֵב לוֹ לְשָׁאוּל, וְהָיָה דַּרְכּוֹ כְּעָנִי, [אחר כך] כְּמוֹ זֶה אֶבְיָתָר. וְלִזְמַן שֶׁשָּׁלַט שְׁלֹמֹה, עָמְדָה הַלְּבָנָה בִּשְׁלֵמוּת, וְהָיְתָה בְּחֶדְוָה שֶׁל עֹשֶׁר, שֶׁהַכֹּל הָיָה לוֹ, לֹא זָכָה בְּאֶבְיָתָר.

וַדַּאי שִׂדֶּה עֲנָתוֹת, רָזָא דְּמִלָּה הֲוָה, וְיִרְמְיָה דְּקָנֵי לֵיהּ, כֹּלָּא הֲוָה, בְּגִין לְאַחְסָנָא רָזָא עִלָּאָה. תָּא חֲזֵי, כַּד שְׁלָטָא סִיהֲרָא, שִׂדֶּה תַּפּוּחִים אִקְרֵי, כַּד אִיהוּ בְּמִסְכְּנוּ, שִׂדֶּה עֲנָתוֹת. בְּגִינֵי כָּךְ, תּוּשְׁבַּחְתָּא דִּלְתַתָּא, עָבִיד לֵיהּ עֲתִירוּ, וּשְׁלִימוּתָא.

וַדַּאי שִׂדֶּה עֲנָתוֹת סוֹד הַדָּבָר הָיָה, וְיִרְמְיָה שָׁקַנָה אוֹתוֹ, הַכֹּל הָיָה בִּשְׁבִיל לָרֶשֶׁת סוֹד עֶלְיוֹן. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁשּׁוֹלֶטֶת הַלְּבָנָה, הִיא נִקְרֵאת שִׂדֶּה תַּפּוּחִים. כְּשֶׁהִיא בְּעָנְיָ, שִׂדֶּה עֲנָתוֹת. מִשּׁוּם כָּךְ תִּשְׁבַּחַת שְׁלָמְטָה עוֹשָׂה לְהּ עֹשֶׁר וּשְׁלֵמוּת.

כְּמָה דְּדָוִד, כָּל יוֹמוֹי אִשְׁתַּדַּל לְמֶעְבַּד שְׁלִימוּ לָהּ, וּלְנָגְנָא זַמָּרֵי, לְזַמְּרָא וּלְשַׁבְּחָא לְתַתָּא. וְכַד דָּוִד אִסְתַּלִּיק מֵעָלְמָא, שָׁבִיק לָהּ בִּשְׁלִימוּ, וּשְׁלֹמֹה נָטַל לָהּ בְּעוּתְרָא, בִּשְׁלִימוּתָא, דְּהָא סִיהֲרָא נָפְקָא מִמִּסְכְּנוּ, וְאַאלַת לְעוּתְרָא, דִּבְהַהּ עוּתְרָא, שָׁלַט עַל כָּל מַלְכֵי אַרְעָא.

כְּמוֹ שֶׁדָּוִד, כָּל יָמָיו הִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת לָהּ שְׁלֵמוּת וּלְנַגֵּן מִינֵי זֶמֶר לְזַמֵּר וּלְשַׁבֵּחַ לְמַטָּה, וּכְשֶׁדָּוִד הִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם, הִשְׁאִיר אוֹתָהּ בִּשְׁלֵמוּת, וּשְׁלֹמֹה לָקַח אוֹתָהּ בְּעֹשֶׁר, בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהֲרֵי הַלְּבָנָה יָצְאָה מֵהֶעָנִי וְנִכְנְסָה לְעֹשֶׁר, שֶׁבְּעֹשֶׁר הַזֶּה שָׁלַט עַל כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ.

וְעַל דָּא (מלכים א ו) אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה. אֶלָּא כֹּלָּא דְּהַב, דְּאִתְרַבֵּי דְּהַב, וּבְהַהוּא זִמְנָא כְּתִיב, (איוב כח) וְעַפְרוֹת זָהָב לוֹ, דְּהָא עָפָר דִּלְעֵילָא, הֲוָה מִסְתַּכֵּל בֵּיהּ שִׁמְשָׁא, וּבְאִסְתַּכְלוּתָא דְּשִׁמְשָׁא וְתוּקְפֵיהּ, עַפְרָא עָבִיד וְאַסְגֵּי דְּהַב.

וְעַל זֶה, (שם י) אֵין כֶּסֶף [לא] נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה. אֶלָּא הַכֹּל זָהָב, שֶׁהִתְרַבָּה הַזָּהָב, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן כָּתוּב (איוב כח) וְעַפְרוֹת זָהָב לוֹ, שֶׁהֲרֵי עָפָר שֶׁלְּמַעְלָה הָיָה מִסְתַּכֵּל בּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וּבְהִסְתַּכְּלוּת שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ וְתַקְפּוֹ, הֶעָפָר נַעֲשָׂה וּמִתְרַבֶּה הַזָּהָב.

דף רנ.

תָּא חֲזֵי, מִטּוּרֵי דְּנָהִירוּ, דְּתוּקְפָּא דְּשִׁמְשָׁא תַּמָּן, עַפְרָא (דף רנ ע"א) דְּאַרְעָא בֵּינֵי טוּרֵי, כֻּלְּהוּ עִבְדֵי דְּהַב, וְאִלְמָלֵא חֵיוָון בִּישִׁין דְּרָבְיאוּ תַּמָּן, בְּנֵי נָשָׁא לָא הֲווּ מִסְכְּנֵי, בְּגִין דְּתוּקְפָּא דְּשִׁמְשָׁא אַסְגֵּי דְּהַב.

בֹּא רְאֵה, מִן הֶהָרִים שֶׁכֹּחַ הַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר שָׁם, עֲפַר הָאָרֶץ שֶׁבֵּין הֶהָרִים כֻּלָּם עוֹשִׂים זָהָב, וְאִלְמָלֵא חַיּוֹת רָעוֹת שֶׁרְבוּת שָׁם, לֹא הָיוּ אֲנָשִׁים עֲנִיִּים, מִשּׁוּם שֶׁתֹּקֶף הַשֶּׁמֶשׁ מַרְבֶּה אֶת הַזָּהָב.

בְּגִין כָּךְ, בְּיוֹמוֹי דִּשְׁלֹמֹה, אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב לְמֵאוּמָה, דְּהָא תַּקִּיפָא דְּשִׁמְשָׁא אִסְתַּכַּל בְּעַפְרָא, וְאַסְגֵּי לֵיהּ דְּהַב. וְעוֹד דְּהַהוּא עַפְרָא, סִטְרָא דְּדִינָא אִיהוּ. כַּד אִסְתַּכַּל בֵּיהּ שִׁמְשָׁא, נָטַל

תּוּקְפָּא וְאִתְרַבֵּי דַּהֲבָא. כֵּיוָן דְּאִסְתַּכַּל שְׁלֹמֹה בָּהּ, שַׁבַּח וְאַכְרִיז וְאָמַר, (קהלת ג) הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר וְגו'.

מִשּׁוּם כָּךְ בִּימֵי שְׁלֹמֹה אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב לִמְאוּמָה, שֶׁהָרֵי תִּקֻּף הַשֶּׁמֶשׁ מִסְתַּכֵּל בָּעָפָר וּמַרְבֶּה אֶת הַזָּהָב. וְעוֹד, שֶׁאוֹתוֹ עָפָר הוּא צַד הַדִּין. כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, נוֹטֵל תִּקֻּף וּמִתְרַבֶּה זָהָב. כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּכֵּל שְׁלֹמֹה בָּהּ, שִׁבַּח וְהִכְרִיז וְאָמַר, (קהלת ג) הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר וְגו'.

וְעַל דָּא שְׁלֹמֹה לָא אִצְטְרִיךְ לְנַגָּנָא כְּדָוִד, אֶלָּא שִׁירָתָא דְּאִיהוּ רְחִימֵי דְעוּתָרָא, דְּהוּא נָהִירוּ וּרְחִימוּ דְּכָל תּוּשְׁבְּחָן דְּעַלְמָא בֵּיהּ הֲווּ, תּוּשְׁבַּחְתָּא דְּמַטְרוֹנִיתָא כַּד יָתְבָא בְּכָרְסְיָיא לְקֳבֵלֵיהּ דְּמַלְכָּא קָאָמַר.

וְעַל זֶה שְׁלֹמֹה לֹא הִצְטָרֵךְ לְנַגֵּן כְּמוֹ דָוִד, אֶלָּא שִׁירָה שֶׁהִיא אַהֲבָה שֶׁל עֹשֶׁר, שֶׁהִיא אוֹר וְאַהֲבָה שֶׁכָּל הַתִּשְׁבָּחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הָיוּ בָהּ, הַשֶּׁבַח שֶׁל הַגְּבִירָה כְּשֶׁיּוֹשֶׁבֶת בַּכִּסֵּא כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ הוּא אָמַר.

כְּתִיב, (מלכים א י) וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כָּאֲבָנִים, בְּגִין דְּכֹלָּא הֲוָה דְּהַב, וְעַפְרָא אִתְקַשַּׁר בִּשְׁמָאלָא, בְּסִטְרָא דְּרַחֲימוּ. כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (שיר השירים ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, וְשִׂמְשָׂא אִתְדַּבַּק בַּהֲדֵהּ, וְלָא אִתְעֲדֵי מִינֵהּ.

כָּתוּב (מלכים א י) וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלִַם כַּאֲבָנִים, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הָיָה זָהָב, וְהֶעָפָר נִקְשָׁר בִּשְׂמֹאל בְּצַד הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ב) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, וְהַשֶּׁמֶשׁ נִדְבַּק עִמּוֹ וְלֹא זָז מִמֶּנּוּ.

שְׁלֹמֹה טָעָה בְּהַאי, דְּהָא חָמָא דְּאִתְקְרִיב סִיהֲרָא בְּשִׂמְשָׂא, וִימִינָא מְחַבְּקָא, וּשְׂמָאלָא תְּחוֹת רֵישָׁא, כֵּיוָן דְּאִתְקְרִיבוּ דָּא בְּדָא, אָמַר, הָא אִתְקְרִיבוּ כְּחֲדָא, יְמִינָא מַה הָכָא. דְּהָא יְמִינָא לָאו אִיהוּ אֶלָּא בְּגִין לְקָרְבָא, כֵּיוָן דְּאִתְקְרִיבוּ דָּא בְּדָא לְמַאי אִצְטְרִיךְ, מִיָּד אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה.

שְׁלֹמֹה טָעָה בָּזֶה, שֶׁהָרֵי רָאָה שֶׁהַלְּבָנָה קְרֵבָה לַשֶּׁמֶשׁ, וְהַיָּמִין מְחַבֶּקֶת, וְהַשְּׂמֹאל תַּחַת הָרֹאשׁ. כֵּיוָן שֶׁהִתְקָרְבוּ זֶה לָזֶה, אָמַר, הֲרֵי הִתְקָרְבוּ כְּאֶחָד, יָמִין מַה כָּאן עוֹשָׂה, שֶׁהֲרֵי יָמִין אֵינָהּ אֶלָּא כְּדֵי לְקָרֵב? כֵּיוָן שֶׁקֵּרְבוּ זֶה בָּזֶה, לָמָּה צָרִיךְ? מִיָּד אֵין כֶּסֶף [לֹא] נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה.

אָמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אַנְתְּ דְּחִית יְמִינָא, חַיָּיךְ, אַנְתְּ תִּצְטָרֵךְ לְחֶסֶד בְּנֵי נָשָׁא, וְלָא תִּשְׁבַּח. מִיָּד סָטָא שִׂמְשָׂא מִלְּקַבֵּל סִיהֲרָא, וְסִיהֲרָא שַׁרְיָא לְאִתְחַשְׁכָא, וְהָוָה שְׁלֹמֹה מְהַדַּר עַל פִּתְחִין, וְאָמַר, (קהלת א) אֲנִי קֹהֶלֶת, וְלָא הֲוָה מַאן דְּיַעֲבִיד עִמֵּיהּ חֶסֶד, מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּדָחָה יְמִינָא, וְלָא חָשִׁיב לֵיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (מלכים א י) אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה לִמְאוּמָה.

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אַתָּה דָּחִיתָ אֶת הַיָּמִין - חַיֶּיךָ, אַתָּה תִּצְטָרֵךְ לְחֶסֶד בְּנֵי אָדָם וְלֹא תִמְצָא. מִיָּד סָטָה הַשֶּׁמֶשׁ מִכְּנֶגֶד הַלְּבָנָה, וְהַלְּבָנָה הִתְחִילָה לְהֵחָשֵׁךְ, וְהָיָה שְׁלֹמֹה מְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים וְאוֹמֵר (קהלת א) אֲנִי קֹהֶלֶת, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁדָּחָה אֶת הַיָּמִין וְלֹא הֶחְשִׁיב אוֹתוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (מלכים א י) אֵין כֶּסֶף [לֹא] נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה לִמְאוּמָה.

וְעַל דָּא, כָּל דְּאַסְגֵּי תּוּשְׁבְּחָן לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אַסְגֵּי שְׁלָמָא לְעֵילָא, בְּגִינֵי כָךְ הַקְשִׁיבִי לְיִשָׁה. כְּתִיב, (איוב ו) לַיִשׁ אוֹבֵד מִבְּלִי טָרֶף וְגו', לַיִשׁ הַיְינוּ לַיְשָׁה, כְּדְכְתִיב, חָק חֻקָּה. אוֹבֵד, כְּדְכְתִיב, (ישעיה כז) וּבָאוּ הָאוֹבְדִים. מִבְּלִי טָרֶף, בְּגִין, דְּאִיהִי תְּבָעָה (ס"א עילה) עֲלֵיהּ לְמֵיהַב, כְּדְכְתִיב, (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ.

וְלָכֵן כָּל הַמַּרְבֶּה תִּשְׁבָּחוֹת לַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, מַרְבֶּה שָׁלוֹם לְמַעְלָה, מִשּׁוּם כָּךְ (ישעיה י) הַקְשִׁיבִי לְיִשָׁה. כָּתוּב (איוב ד) לַיִשׁ אֹבֵד מִבְּלִי טֶרֶף וְגוֹ'. לַיִשׁ - הַיְנוּ לַיְשָׁה, כַּכָּתוּב חֹק חֻקָּה. אֹבֵד - כַּכָּתוּב (ישעיה כז) וּבָאוּ הָאֹבְדִים. מִבְּלִי טֶרֶף - מִשּׁוּם שֶׁהִיא בִּקְשָׁה [סבה] עָלֶיהָ לָתֵת, כַּכָּתוּב (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ.

וּבְנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ. בְּגִין דְּכֻלְּהוּ חַיָילִין, כַּד אִיהִי יְהִיבַת לְהוֹן טֶרֶף, כֻּלְּהוּ מִתְחַבְּרָן כְּחַד, וְיָנְקִין כְּחַד. וְכַד אִיהִי יָתְבָא מִבְּלִי טֶרֶף, דְּגָרַם גָּלוּתָא, וַדַּאי בְּנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ, מִתְפָּרְשָׁן כֻּלְּהוּ לְכַמָּה סִטְרִין וְאָרְחִין, בְּגִין לְאַשְׁכָּחָא לְמֶעְבַּד דִּינָא. וְעַל דָּא, בְּזִמְנָא דְקָרְבָּנָא אִתְעֲבִיד, כֹּלָּא מִתְתַּקְנָן, וּמִתְקָרְבִין כְּחֲדָא כִּדְקָאֲמָרָן. הַשְׁתָּא דְקָרְבָּנָא לָא אִתְעֲבִיד, וַדַּאי בְּנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ, וּבְגִינֵי כָךְ, לֵית לָן יוֹם דְּלָא אִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ דִּינָא, דְּהָא לָא מִתְעָרִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין בְּשְׁלִימוּ עִלָּאָה כִּדְקָאֲמָרָן.

וּבְנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ - מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַחַיָילִים, כְּשֶׁהִיא נוֹתֶנֶת לָהֶם טֶרֶף, כֻּלָּם מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד וְיוֹנְקִים כְּאֶחָד. וּכְשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת מִבְּלִי טֶרֶף, שֶׁהַגָּלוּת גּוֹרֵם, וַדַּאי בְּנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ, כֻּלָּם נִפְרָדִים לְכַמָּה צְדָדִים וּדְרָכִים כְּדֵי לִמְצֹא לַעֲשׂוֹת דִּין. וְלָכֵן כְּשֶׁהַקָּרְבָּן נַעֲשָׂה, הַכֹּל מִתְקַנִּים וּמִתְקָרְבִים כְּאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. עַכְשָׁו שֶׁקָּרְבָּן לֹא נַעֲשָׂה, וַדַּאי שֶׁבְּנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ אֵין לָנוּ יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ דִּין, שֶׁהֲרֵי לֹא מִתְעוֹרְרִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בִּשְׁלֵמוּת עֶלְיוֹנָה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

תָּא חֲזֵי, הַשְׁתָּא צְלוֹתָא דְּבַר נָשׁ, אִתְעַר שְׁלִימוּ לְעֵילָא וְתַתָּא, וּבְבִרְכָתָא דְּבָרִיךְ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מִתְבָּרְכִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין. וְעַל דָּא בְּצְלוֹתָא דְּיִשְׂרָאֵל מִתְבָּרְכָאן עִלָּמִין. מַאן דְּמָבָרֵךְ לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יְתְבָּרַךְ. מַאן דְּלָא בָּרִיךְ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָא יְתְבָּרַךְ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (שמואל א ב) כִּי מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד וּבוֹזַי יֵקָלוּ.

בֹּא רְאֵה, עַכְשָׁו תְּפִלַּת הָאָדָם מְעוֹרֶרֶת שְׁלֵמוּת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּבִבְרָכָה שֶׁמְּבָרֵךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְבָּרְכִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְלָכֵן בַּתְּפִלָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִתְבָּרְכִים הָעוֹלָמוֹת. מִי שֶׁמְּבָרֵךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - יִתְבָּרֵךְ. מִי שֶׁלֹּא מְבָרֵךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - לֹא מִתְבָּרֵךְ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמואל א ב) כִּי מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד וּבֹזַי יֵקָלוּ.

רַב הַמְנוּנָא סָבָא, כַּסָּא דְּבִרְכָתָא לָא יָהִיב לֵיהּ לְבַר נָשׁ אָחֳרָא לְבָרְכָא, (דברי לאתנטלא) אֶלָּא אִיהוּ אַקְדִּים וְנָטִיל לֵיהּ (בימינא ובשמאלא) בְּתָרֵי יְדוֹי וּמְבָרֵךְ. וְהָא אָמְרָן, דְּבָעֵי לְנַטְלָא לֵיהּ בִּימִינָא (ס"א ולא בשמאלא) וּבְשְׂמָאלָא, וְאַף עַל גַּב דְּכֹלָּא אִתְעָרוּ בֵּיהּ, שַׁפִּיר הוּא.

רַב הַמְנוּנָא הַזָּקֵן לֹא נָתַן כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְאָדָם אַחֵר לְבָרֵךְ, [שרצה לטל] אֶלָּא הוּא הַקְּדִּים וְנָטַל אוֹתוֹ [בימין ובשמאל] בִּשְׁתֵּי יָדָיו וּמְבָרֵךְ. וְהֵרֵי אָמַרְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל אוֹתוֹ בְּיָמִין [ולא בשמאל] וּבִשְׂמֹאל, וְאַף עַל גַּב שֶׁכֻּלָּם הִתְעוֹרְרוּ בוֹ - יָפֶה הוּא.

אֲבָל כַּסָּא דִּבְרָכָה הָכִי אִצְטְרִיךְ כּוֹס, דִּכְתִיב, (תהלים קטז) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא, דְּהָא בְּהַאי כּוֹס, אִתְנַגִּידוּ בִּרְכָאן מֵאינוּן יְשׁוּעוֹת דִּלְעֵילָּא, וְהוּא נָטִיל לוֹן, וְכָנִישׁ לוֹן לְגַבֵּיהּ, וְתַמָּן אִתְנְטִיר (לון) חַמְרָא עִלָּאָה וְאִתְכְּנִישׁ בְּהַהוּא כּוֹס. וּבְעִינָן לְבָרְכָא לֵיהּ בִּימִינָא, (ס"א ובשמאלא) וְלֹא בִּשְׂמֹאלָא, וְחַמְרָא דְּאִיהוּ בְּהַאי כּוֹס כָּנִישׁ, דְּיִתְבָּרְכוּן כְּחָדָא, וּבְעִינָן לְבָרְכָא פָּתוֹרָא, דְּלָא תְהֵא רֵיקָנְיָא מִנַּהֲמָא וְחַמְרָא, כֹּלָּא (חד) כְּחָדָא.

אֲבָל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה כָּךְ צָרִיךְ כּוֹס, שֶׁכָּתוּב (תהלים קטז) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא, שֶׁהֲרֵי בְּכוֹס זוֹ שׁוֹפְעוֹת הַבְּרָכוֹת מֵאוֹתָן יְשׁוּעוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, וְהוּא נוֹטֵל אוֹתָם וְכוֹנֵס אוֹתָם אֵלָיו, וְשָׁם נִשְׁמָר [להם] יַיִן הָעֶלְיוֹן וּמִתְכַּנֵּס בְּאוֹתוֹ כּוֹס, וּצְרִיכִים לְבָרֵךְ אוֹתוֹ בִּימִין [ובשמאל] וְלֹא בִּשְׂמֹאל, וַהֲיַיִן שֶׁהוּא כָּנוּס בַּכּוֹס הַ את, שֶׁיִּתְבָּרְכוּ כְּאֶחָד, וּצְרִיכִים לְבָרֵךְ אֶת הַשֻּׁלְחָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה רֵיק מִלֶּחֶם וְיַיִן, הַכֹּל [אחד] כְּאֶחָד.

דף רנ:

תָּא חֲזֵי, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אִקְרֵי, וְכֵיוָן דְּאִיהוּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, בְּעִינָן יְמִינָא וּשְׂמָאלָא (ובעי) לְנַטְלָא לֵיהּ, וַהֲהוּא כּוֹס אִתְיְהִיב בֵּין יְמִינָא (דף רנ ע"ב) וּשְׂמָאלָא, וּבָעֵי דְּאִתְמַלְיָיא חַמְרָא, בְּגִין חַמְרָא דְאוֹרַיְיתָא, דְּאִיהוּ נָפִיק מֵעַלְמָא דְּאָתֵי.

בֹּא רְאֵה, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרֵאת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְכֵיוָן שֶׁהִיא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, צָרִיךְ יָמִין וּשְׂמֹאל [וצריך] לִטֹּל אוֹתָהּ, וְאוֹתָהּ כּוֹס נִתֶּנֶת בֵּין יָמִין לִשְׂמֹאל, וּצְרִיכָה לְהִתְמַלֹּא יַיִן בִּשְׁבִיל יַיִן הַתּוֹרָה שֶׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַבָּא.

וְתָא חֲזֵי, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, (הכא) בְּהַאי אִתְגַּלְיָין מִלִּין עִלָּאִין, הָכָא דְּאָנַן בְּמַעֲרְתָּא, אֵימָא הָכָא אִתְגַּלְיָיא רָזָא דִּרְתֵּיכָא קַדִּישָׁא. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה בָּעֵי לְקַבְּלָא לֵיהּ בִּימִינָא וּשְׂמָאלָא, דָּא צָפוֹן וְדָרוֹם, וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה דִּיהֵא נָטִיל בְּרָכָה מִנַּיְיהוּ.

וּבֹא רְאֵה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, [כאן] בָּזֶה הִתְגַּלּוּ דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים כָּאן שֶׁאָנוּ בַּמְּעָרָה, אוֹמֵר כָּאן נִתְגַּלָּה סוֹד הַמֶּרְכָּבָה הַקְּדוֹשָׁה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ לְקַבְּלָהּ בִּימִין וּבִשְׂמֹאל, זֶה צָפוֹן וְדָרוֹם, וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֶׁיִּהְיֶה נוֹטֵל בְּרָכָה מֵהֶם.

מַאן כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, דָּא מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה, דִּבְעִינָן דְּאִתְיְהִיב בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם, וּבָעֵי לַאֲנָחָא לָהּ בִּימִינָא, וְגוּפָא דְּיִתְתַּקֵּן בַּהֲדַיְיהוּ, וְיִשְׁגַּח בֵּיהּ בְּהַהוּא כּוֹס, לְבָרְכָא לֵיהּ בְּאַרְבַּע בִּרְכָאן, בְּגִין דִּכְתִיב, (דברים יא) תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ וְגו'. אִשְׁתַּכַּח בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא, צָפוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח וּמַעֲרָב, הָא רְתֵיכָא קַדִּישָׁא כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ.

מִי זוֹ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה? זוֹ (שיר ג) מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁתִּנָּתֵן בֵּין צָפוֹן וְדָרוֹם, וְצָרִיךְ לְהַנִּיחָהּ בִּימִין, וְהַגּוּף שֶׁיִּתְתַּקֵּן עִמָּהֶם, וְיִשְׁגִּיחַ בְּאוֹתָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּאַרְבַּע בְּרָכוֹת, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (דברים

יא) תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ וְגוֹ'. נִמְצָא בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה סוֹד הָאֱמוּנָה, צָפוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח וּמַעֲרָב, הֲרֵי מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה כְּרָאוּי לוֹ.

וּפָתוֹרָא בְּנַהֲמָא, בְּגִין דְּיִתְבָּרְכָא הַהוּא לְחֵם דִּלְתַתָּא, וְיִתְבָּרֵךְ לֶחֶם עוֹנִי, וְיֵהֵא לֶחֶם פִּגֵּג, וְהָא אוֹקִימְנָא. וְיִשְׂתַּכַּח דִּכְתִיב יִשְׂרָאֵל מִתְבָּרְכָא בְּד' סִטְרֵי עַלְמָא, לְעֵילָא וְתַתָּא לְעֵילָא (בההוא נהמא של ברכה). וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, לְאִתְחַבְּרָא דָּוִד מַלְכָּא בַּאֲבָהָן, וְיִתְבָּרֵךְ לְתַתָּא, דְּיִתְבָּרֵךְ (נ"א ופתורא בנהמא בגין דיתברך מכל סטרין מעילא ומתתא לעילא ברזא דכוס של ברכה לאתחברא דוד מלכא באבהן ויתברך לתתא דיתברך לחם עוני ויהא לחם פגג והא אוקמוה ויתברך)

פָּתוֹרָא דְּבַר נָשׁ, לְאִשְׁתַּכְּחָא בֵּיהּ מְזוֹנָא תָּדִיר.

וְשֻׁלְחָן בְּלֶחֶם, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ אוֹתוֹ לֶחֶם שֶׁלְּמַטָּה וְיִתְבָּרֵךְ לֶחֶם עֹנִי, וְיִהְיֶה לֶחֶם עָנָג, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ. וְיִמָּצֵא שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִתְבָּרֶכֶת בְּאַרְבַּעַת צִדֵּי הָעוֹלָם, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, לְמַעְלָה [באותו לחם של ברכה]. וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, לְחַבֵּר דָּוִד הַמֶּלֶךְ בָּאָבוֹת, וְיִתְבָּרֵךְ לְמַטָּה, שֶׁיִּתְבָּרֵךְ [והשלחן בלחם משום שיתברך מכל הצדדים, מלמעלה ומלמטה למעלה בסוד כוס של ברכה, שיתחבר דוד המלך באבות ויתברך למטה, שיתברך לחם עני ויהיה לחם ענג, והרי בארנו, ויתברך] שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁיִּמָּצֵא בּוֹ מָזוֹן תָּמִיד.

קָמוּ כֻּלְּהוּ וּנְשָׁקוּ יְדוֹי, אָמְרוּ בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּאַעֵילָנָא הָכָא, וּשְׁמַעְנָא מִלִּין אֵלֵּין. נָפְקוּ מִן מְעַרְתָּא וְאָזְלוּ, כַּד עָאלוּ בְּמָתָא, חָמוּ עִיטְרָא דִּבְנֵי נָשָׁא דְּמִיתוּ, דְּנָפַל בֵּיתָא עֲלַיְיהוּ, יָתְבוּ וְחָמוּ דְּקָא סַפְדֵי לְאִינּוּן דְּמִיתוּ, עִם אִינּוּן רוֹמָאֵי.

קָמוּ כֻּלָּם וְנָשְׁקוּ יָדוֹ. אָמְרוּ, בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁנִּכְנַסְנוּ לְכָאן וְשָׁמַעְנוּ דְּבָרִים אֵלּוּ. יָצְאוּ מִן הַמְּעָרָה וְהָלְכוּ. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לָעִיר, רָאוּ קְבוּצַת אֲנָשִׁים שֶׁמֵּתוּ, שֶׁנָּפַל עֲלֵיהֶם בַּיִת. יָשְׁבוּ, וְרָאוּ שֶׁסּוֹפְדִים לְאוֹתָם שֶׁמֵּתוּ עִם אוֹתָם הָרוֹמָאִים.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד, מַאן גֹּרֶן הָאָטָד. אֶלָּא, הָכָא אִתְרְמִיז שִׁלְטָנוּתָא דְּמַצְרָאֵי דְּאִתְעֲדֵי. גֹּרֶן הָאָטָד, דָּא מְמַנָּא שׁוּלְטָנָא דְּמַצְרָאֵי, דְּאִתְעֲדֵי מִקַּמֵּי שׁוּלְטָנוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל, דְּהָא חָמוּ (גורן). כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (מלכים א כב) מְלוּבָּשִׁים בְּגָדִים בַּגֹּרֶן. וְעַל דָּא וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וְגוֹ'. עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אָבֵל מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, דְּוַדַּאי מִמִּצְרַיִם הֲוָה, אוֹף הָכָא לָאו דְּיוּדָאֵי נִינְהוּ אִלֵּין בָּכְיִין, אַף עַל גַּב דְּמִיתוּ בֵּיהּ יוּדָאֵי, וְאִלֵּין יוּדָאֵי, אִלְמָלֵא הֲווּ יוּדָאֵי, לָא מִיתוּ, וְכִיוָן דְּמִיתוּ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְכַפֵּר חוֹבַיְיהוּ.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד, מַה זֶּה גֹּרֶן הָאָטָד? אֶלָּא כָּאן רָמוּז שִׁלְטוֹן מִצְרַיִם שֶׁיֵּעָבֵר. גֹּרֶן הָאָטָד - זֶה מְמֻנֶּה הַשִּׁלְטוֹן שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁיֵּעָבֵר מִלְּפָנֵי שִׁלְטוֹן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי רָאוּ [גרן], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א כב) מְלֻבָּשִׁים בְּגָדִים בְּגֹרֶן. וְעַל זֶה וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וְגוֹ'. עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אָבֵל מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁוַּדַּאי הָיָה מִמִּצְרַיִם. אַף כָּאן לֹא שֶׁל יְהוּדִים הֵם אֲלָּה בּוֹכִים, אַף עַל גַּב שֶׁמֵּתוּ בּוֹ יְהוּדִים, וְאֲלָּה יְהוּדִים, שֶׁאִלְמָלֵא הָיוּ יְהוּדִים לֹא מֵתוּ, וְכֵיוָן שֶׁמֵּתוּ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עַל עֲוֹונוֹתֵיהֶם.

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן תָּא חֲזֵי, דְּיַעֲקֹב אַף עַל גַּב דְּנָפְקַת נִשְׁמָתֵיהּ בְּמִצְרַיִם, לָאו בְּרִשׁוּתָא אָחֳרָא נָפְקַת. מַאי טַעְמָא, כְּמָה דְּאִתְּמַר, דְּלָא הֲוָה מִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא עַרְסָא שְׁלֵימָתָא כְּהַהוּא עַרְסָא דְּיַעֲקֹב. בְּשַׁעְתָּא דְּהֲוָה סָלִיק מֵעָלְמָא נִשְׁמָתֵיהּ, מִיָּד אִתְקַשַּׁר בַּאֲתַרֵיהּ, וְהָא אוֹקִימְנָא.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רְאֵה, שֶׁיַּעֲקֹב, אַף עַל גַּב שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּמִצְרַיִם, לֹא יָצְאָה בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת, מָה הַטַּעַם? כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא הָיְתָה מִטָּה שְׁלֵמָה כְּמוֹ מִטָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה עוֹלֶה מִן הָעוֹלָם, נִשְׁמָתוֹ מִיָּד נִקְשָׁרָה לִמְקוֹמָהּ, וְהֲרֵי בֵּאַרְנוּ.

תָּא חֲזֵי, כַּד הֲוָה עָאל יַעֲקֹב בְּמַעֲרְתָּא, כָּל רֵיחִין דְּגַנְתָּא דְּעֵדֶן אִשְׁתַּכַּח בְּמַעֲרְתָּא, וּמַעֲרְתָּא סָלְקָא נְהוֹרָא, וּשְׁרָגָא חַד דָּלִיק. וְכַד עָאלוּ אֲבָהָן לְגַבֵּי דְּיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, לְאִשְׁתַּכָּחָא עִמֵּיהּ, אִסְתַּלַּק נְהוֹרָא דְּשַׁרְגָּא. כֵּיוָן דְּעָאל יַעֲקֹב בְּמַעֲרְתָּא, הַדְרָא שְׁרָגָא לְאַתְרֵיהּ, כְּדֵין אִשְׁתְּלִים מְעַרְתָּא מִכָּל מַה דְּאִצְטְרִיךְ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהָיָה יַעֲקֹב נִכְנָס לַמְּעָרָה, נִמְצְאוּ בַּמְּעָרָה כָּל הָרֵיחוֹת שֶׁל גַּן עֵדֶן, וְהַמְּעָרָה הֶעֱלְתָה אוֹר, וְנֵר אֶחָד דּוֹלֵק. וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ הָאָבוֹת לְיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם לְהִמָּצֵא עִמּוֹ, עָלָה אוֹר הַנֵּר. כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס יַעֲקֹב לַמְּעָרָה, חָזַר הַנֵּר לִמְקוֹמוֹ, וְאָז הִשְׁתַּלְּמָה הַמְּעָרָה מִכָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ.

וְעַד יוֹמֵי עָלְמָא, לָא קַבִּילַת מְעַרְתָּא בַּר נָשׁ אָחֳרָא, וְלָא תְקַבֵּל. וְנִשְׁמָתִין דְּזָכָאן אִתְבָּרָן מִקַּמַּיְיהוּ בְּבֵי מְעַרְתָּא, בְּגִין דְּיִתְעָרוּן, וְחָמִין זַרְעָא דִּשְׁבָקוּ בְּעָלְמָא, וְיֶחְדּוּ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אָמַר רִבִּי אַבָּא, חֲנִיטָא דְּיַעֲקֹב מַאי אִיהוּ, אָמַר לֵיהּ, זִיל שְׁאֵיל לְאַסְיָא.

וְעַד יְמֵי הָעוֹלָם לֹא קִבְּלָה הַמְּעָרָה אִישׁ אַחֵר וְלֹא תְקַבֵּל, וּנְשָׁמוֹת שֶׁזּוֹכוֹת עוֹבְרוֹת לִפְנֵיהֶם בְּבֵית הַמְּעָרָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ וְיִרְאוּ אֶת הַזֶּרַע שֶׁהִשְׁאִירוּ בָּעוֹלָם, וְיִשְׂמְחוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אָמַר רַבִּי אַבָּא, חֲנִיטָה שֶׁל יַעֲקֹב מַה הִיא? אָמַר לוֹ, לֵךְ שְׁאַל אֶת הָרוֹפֵא.

תָּא חֲזֵי, כְּתִיב וַיְצַו יוֹסֵף אֶת עֲבָדָיו אֶת הָרוֹפְאִים לַחֲנוֹט אֶת אָבִיו וַיַּחַנְטוּ הָרוֹפְאִים אֶת יִשְׂרָאֵל, סַלְקָא דַּעְתָּךְ כִּשְׁאָר בְּנֵי נָשָׁא הֲוָה חֲנִיטָא דָּא. אִי תֵּימָא בְּגִין אוֹרְחָא הוּא דְּעָבְדוּ, הָא כְּתִיב וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן וְגוֹ' וַיִּישָׂם בָּאָרוֹן בְּמִצְרָיִם, הָא לָא אֲזָלוּ עִמֵּיהּ בְּאָרְחָא, דְּהָא תַּמָּן אִתְקְבַּר, וּכְתִיב וַיַּחַנְטוּ אוֹתוֹ.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב וַיְצַו יוֹסֵף אֶת עֲבָדָיו אֶת הָרוֹפְאִים לַחֲנֹט אֶת אָבִיו וַיַּחַנְטוּ הָרוֹפְאִים אֶת יִשְׂרָאֵל. הֲתַעֲלָה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁחֲנִיטָה זוֹ הָיְתָה כְּמוֹ שֶׁל שְׁאָר בְּנֵי אָדָם? אִם תֹּאמַר שֶׁבִּשְׁבִיל הַדֶּרֶךְ הוּא שֶׁעָשׂוּ, הֲרֵי כָּתוּב וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן וְגוֹ' וַיִּישָׂם בָּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם, הֲרֵי לֹא הָלְכוּ עִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ, שֶׁהֲרֵי שָׁם נִקְבַּר, וְכָתוּב וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ?

אֶלָּא, אָרְחָא דְּמַלְכִין אִינּוּן, בְּגִין לְקַיְּימָא גּוּפַיְּיהוּ, חֲנָטֵי לוֹן בְּמִשַּׁח רְבוּת, עִלָּאָה עַל כָּל מִשְׁחִין, מְעוֹרָב בְּבוּסְמִין, וְשָׁאִיב לֵיהּ בְּגוּפָא יוֹמָא בָּתַר יוֹמָא בְּהַהוּא מִשְׁחָא טָבָא, אַרְבְּעִין יוֹמִין. דִּכְתִיב, וַיִּמָּלְאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנוּטִים. בָּתַר דְּאִשְׁתְּלִים דָּא, קַיְּימָא גּוּפָא שְׁלִים זְמִנִין סַגִּיאִין.

אֶלָּא הֵם דַּרְכֵי הַמְּלָכִים, כְּדֵי לְהַעֲמִיד אֶת גּוּפָם חוֹנְטִים אוֹתָם בְּשָׂמָן מִשְׁחָה, עֶלְיוֹן עַל כָּל הַשְּׂמָנִים, מְעֹרָב בִּבְשָׂמִים, וְשׁוֹאֲבִים אוֹתוֹ לִגּוּף יוֹם אֶחָד יוֹם בְּאוֹתוֹ שָׂמָן טוֹב אַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁכָּתוּב וַיִּמְלְאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנָטִים. אֶחָד שֶׁזֶּה הֶשְׁלֵם, עוֹמֵד הַגּוּף שָׁלֵם זְמַן רַב.

דף רנא.

בְּגִין דְּכָל הַהוּא אַרְעָא דְּכְנַעַן, וְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם, מְכַלָּה גּוּפָא וּמְרַקֵּב לֵיהּ (דף רנא ע"א) לְזִמַּן זְעִיר מִכָּל שְׁאָר אַרְעָא, וּבְגִין לְקַיְּימָא גּוּפָא עָבְדֵי דָּא, וְעָבְדֵי חֲנִיטָא דָּא מִגּוֹ וּמִבָּרָא. מִגּוֹ דְּשַׁוְּנִן הַהוּא מִשְׁחָא עַל טַבּוּרָא, וְהוּא עָאל בְּטַבּוּרָא לְגוֹ וְאִשְׁתְּאִיב בְּמֵעַוֹי, וְקָאִים לֵיהּ לְגוּפָא מִגּוֹ וּמִבָּרָא לְזִמְנִין סַגִּיאִין.

מִשּׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָהּ אֶרֶץ כְּנַעַן וְאֶרֶץ מִצְרַיִם מְכַלּוֹת וּמְרַקִּיבוֹת אֶת הַגּוּף בִּזְמַן קָצָר מִכָּל שְׁאָר הָאֲרָצוֹת, וּבִשְׁבִיל לְקַיֵּם אֶת הַגּוּף עוֹשִׂים אֶת זֶה, וְעוֹשִׂים חֲנִיטָה זוֹ מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ. מִתּוֹךְ שֶׁשָּׂמִים אוֹתוֹ שָׁמֶן עַל הַטַּבּוּר, הוּא נִשְׁאָב לִפְנִים מִן הַטַּבּוּר, וְנִשְׁאָב לְמֵעָיו, וּמַעֲמִיד אֶת הַגּוּף מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ זְמַן רַב.

וְיַעֲקֹב הָכִי הֲוָה בְּקִיּוּמָא דְּגוּפָא, וְהָכִי אִצְטְרִיךְ. דְּגוּפָא דְּאָבָהָן אִיהוּ, וְהֲוָה בְּקִיּוּמָא בְּגוּפָא וְנַפְשָׁא. כְּגַוְונָא דָּא לְיוֹסֵף, דְּאִיהוּ דּוּגְמָא דְּגוּפָא, וּבְקִיּוּמָא דְּגוּפָא וְנַפְשָׁא הוּא. בְּקִיּוּמָא דְּגוּפָא, דִּכְתִיב וַיְחַנְטוּ אוֹתוֹ, בְּקִיּוּמָא דְּנַפְשָׁא, דִּכְתִיב וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן בְּמִצְרָיִם.

וְיַעֲקֹב כָּךְ הָיָה בְּקִיּוּם הַגּוּף, וְכָךְ צָרִיךְ, שֶׁגּוּף הָאָבוֹת הוּא, וְהָיָה בְּקִיּוּם בַּגּוּף וְנֶפֶשׁ. כְּמוֹ זֶה לְיוֹסֵף שֶׁהוּא דֻּגְמַת הַגּוּף, וְהוּא בְּקִיּוּם שֶׁל גּוּף וְנֶפֶשׁ. בְּקִיּוּם הַגּוּף, שֶׁכָּתוּב וַיְחַנְטוּ אֹתוֹ. וּבְקִיּוּם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁכָּתוּב וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן בְּמִצְרָיִם.

וּתְנִינָן תְּרֵי יוּדִי"ן אַמַּאי. אֶלָּא, יוֹסֵף נָטַר לֵיהּ בְּרִית לְתַתָּא, וְנָטִיר לֵיהּ בְּרִית דִּלְעֵילָּא, אִסְתַּלַּק מֵעַלְמָא, אִתְשַׁוִּי בְּתְרֵי אֲרוֹנֵי, (אתר) בְּאָרוֹן לְתַתָּא וּבְאָרוֹן לְעֵילָּא. אָרוֹן דִּלְעֵילָּא מַאן אִיהוּ. אֶלָּא, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (יהושע ו) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, דְּאָרוֹן דִּלְעֵילָּא אֲרוֹן הַבְּרִית אִקְרֵי, דְּהָא לָא יָרִית לֵיהּ אֶלָּא מַאן דְּנָטַר בְּרִית, וּבְגִין דְּיוֹסֵף נָטַר לֵיהּ לִבְרִית, אִתְשַׁוִּי בְּתְרֵי אֲרוֹנֵי.

וְשָׁנִינוּ, לְשֵׁם מָה שְׁנֵי יוֹדִי"ם? אֶלָּא יוֹסֵף שָׁמַר אֶת הַבְּרִית לְמַטָּה, וְשָׁמְרוּ אוֹתָהּ הַבְּרִית שֶׁלְּמַעְלָה. כְּשֶׁהִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם, הוּשַׂם בִּשְׁנֵי אֲרוֹנוֹת, [מקום] בָּאָרוֹן לְמַטָּה וּבָאָרוֹן לְמַעְלָה. אָרוֹן שֶׁלְּמַעְלָה מַהוּ? אֶלָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ג) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, שֶׁאֲרוֹן שֶׁלְּמַעְלָה נִקְרָא אֲרוֹן הַבְּרִית, שֶׁהֲרֵי לֹא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ אֶלָּא מִי שֶׁשָּׁמַר בְּרִית, וּמִשּׁוּם שֶׁיּוֹסֵף שָׁמַר אֶת הַבְּרִית, הוּשַׂם בִּשְׁנֵי אֲרוֹנוֹת.

וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן בְּמִצְרָיִם, הָכִי הוּא וַדַּאי. וּקְרָא אוֹכַח רָזָא אָחֳרָא, דְּאַף עַל גַּב דְּנִפְקַת נִשְׁמָתֵיהּ בִּרְשׁוּ אָחֳרָא, אִתְקַשַּׁר בִּשְׁכִינְתָּא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן, לְעֵילָּא וּלְתַתָּא, בְּגִין דְּהַוָה צַדִּיק. דְּכָל צַדִּיק יָרִית אַרְעָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר, (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

וַיְיִשֻׁם בְּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם, כָּךְ וָה וַדַּאי. וְהַפְּסוּק מוֹכִיחַ סוֹד אַחֵר, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁיִּצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּרִשּׁוּת אַחֶרֶת, נִקְשַׁר בַּשְּׁכִינָה. וָהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְיִשֻׁם בָּאָרוֹן, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה צַדִּיק, שֶׁכָּל צַדִּיק יוֹרֵשׁ אֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה הָעֶלְיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

סָלִיק סֵפֶר בְּרֵאשִׁית